LEXICON

MANUALE

AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS,

EX GLOSSARIIS

CAROLI DUFRESNE D. DUCANGII, D. P. CARPENTARII, ADELUNGII, ET ALIORUM,

IN COMPENDIUM ACCURATISSIME REDACTUM;

OU

RECUEIL DE MOTS DE LA BASSE LATINITÉ,

DRESSÉ

POUR SERVIR A L'INTELLIGENCE DES AUTEURS, SOIT SACRÉS, SOIT PROFANES, DU MOYEN AGE,

PAR

W.-H. MAIGNE D'ARNIS.

> Chaque auteur avait des habitudes de vocabulaire et de style qui lui étaient propres; et ce serait renoncer à toute critique que d'accepter, comme une explication de la valeur des mots, la signification qu'un écrivain né dans un pays différent avait donnée à des formes semblables.
>
> (E. du Méril.)

PUBLIÉ

PAR M. L'ABBÉ MIGNE,

ÉDITEUR DE LA BIBLIOTHÈQUE UNIVERSELLE DU CLERGÉ,

OU

DES COURS COMPLETS SUR CHAQUE BRANCHE DE LA SCIENCE RELIGIEUSE.

TOME UNIQUE.

1 VOLUME, PRIX : 12 FRANCS.

S'IMPRIME ET SE VEND CHEZ J.-P. MIGNE, ÉDITEUR,
AUX ATELIERS CATHOLIQUES, RUE D'AMBOISE, AU PETIT-MONTROUGE,
BARRIÈRE D'ENFER DE PARIS.

1858

AVERTISSEMENT.

—

I. — « Dans les villes fondées, comme Rome, par des aventuriers sortis de vingt patries différentes, la langue ne peut avoir d'abord ni unité ni harmonie. Tant qu'elle n'a pas été fixée par une longue habitude, elle reste ouverte à toutes les importations et subordonnée à toutes les influences successives que développe l'histoire. Les femmes étrangères auxquelles s'unirent les premiers Romains et les populations des villes conquises qu'ils obligèrent de s'agglomérer avec eux, amenèrent donc nécessairement de grands changements dans leur langage. Plus tard, leurs succès militaires et la prépondérance qui en fut la suite attirèrent à Rome tous les ambitieux et les mécontents de l'Italie, et chacun y apportait des formes particulières de langage qui influaient insensiblement sur l'idiome public. Cicéron, qui ne se rendait un compte exact que des changements qui s'étaient opérés sous ses yeux, disait, en parlant des contemporains de Lœlius et de Publius Scipion : *Recte loquebantur, sed hanc certe rem deteriorem vetustas fecit, et Romæ, et in Græcia : confluxerunt enim et Athenas et in hanc urbem multi inquinate loquentes ex diversis locis.* Tous les critiques reconnaissaient cette modification du latin par les langues étrangères. Saint Isidore disait dans ses *Origines* : *Unaquæque gens facta Romanorum cum suis opibus vitia quoque et verborum et morum transmisit,* et l'exact Quintilien s'exprimait en termes aussi positifs : *Verba, aut Latina, aut peregrina sunt ; peregrina porro ex omnibus prope dixerim gentibus, ut homines, instituta etiam multa, venerunt.* Il n'est pas même resté dans ces généralités ; il a indiqué des mots gaulois, puniques et espagnols, qui avaient pénétré dans la langue.

« Toutes les classes n'acceptaient pas cependant ces corruptions avec la même facilité ; bientôt il s'en était formé une dont l'habitude des grandes affaires avait rendu le goût plus difficile et la pensée plus active et plus exigeante. Elle avait insensiblement poli cet idiome grossier des premiers temps qui *sentait l'ail;* et effacé de son vocabulaire des archaïsmes qu'Ennius employait encore dans ses vers. Alors, comme le dit Charisius, le latin *regendum se regulæ tradidit et illam loquendi licentiam servituti rationis addixit.* L'imitation passionnée du grec finit même par lui donner une consistance et une fermeté qui le préservaient du moins des plus brusques et des plus profondes altérations. Mais le peuple était resté étranger à ces doctes perfectionnements ; l'habitude était la seule loi qu'il reconnût, et les incohérences de sa langue la disposaient à se grossir, sans examen, de tous les mots nouveaux que les autres habitants de l'Italie introduisaient à Rome, et que les vétérans y rapportaient continuellement des pays les plus éloignés. Avec le temps, il s'y établit donc, comme partout, deux langues, l'une politique et littéraire, que des règles positives et des modèles universellement acceptés, retenaient dans une certaine fixité ; l'autre, beaucoup plus flottante, que les écrivains nomment *sermo rusticus, plebeius, quotidianus, usualis* et *pedestris*, où puisait ce jeune homme *veterum verborum cupidissimus, et plerasque voces nimis priscas et ignotissimas in quotidianis communibusque sermonibus expromens*, dont il est parlé dans Aulu-Gelle. Dès le temps de Cicéron, elle ne consistait pas seulement dans une mauvaise prononciation, que les lettrés eux-mêmes affectaient quelquefois, mais dans l'emploi de mots tombés en désuétude ou empruntés à des langues étrangères, et de formes plus régulières en apparence, qui ne tenaient aucun compte des exceptions consacrées par l'usage et l'autorité des grammairiens. » — « Dans cette langue « rustique, a dit un membre de l'ancienne Académie des inscriptions, » on n'affectait pas de

« mettre des inversions dans les phrases; l'on ne s'astreignait point à décliner un nom sur « une déclinaison plutôt que sur une autre, et il en était de même des verbes par rapport « aux conjugaisons; on employait toujours les prépositions, non-seulement devant les noms « de lieu, comme nous le faisons en français, mais on les joignait encore aux ablatifs, que « les grammairiens supposent être gouvernés par des verbes ou des prépositions sous-« entendues. » On disait, par exemple, *impletus* DE *vino, libri referti* DE *nugis, cætera* DE *genere hoc, caput* DE *aquila, inter hominIBUS*, etc., au lieu de *impletus vino, libri referti nugis, cætera hujus generis, caput aquilæ, inter homines*, etc. On se servait des mots *impotionare* (empoisonner), *cambiare* (changer), *menare* (mener), *battuere* (battre), etc., de préférence à ceux de la bonne latinité. Enfin, *esse* et *habere* étaient employés comme nos auxiliaires *être* et *avoir*, et les pronoms *ille, illa, illos*, transformés en *elle, ella, ellos*, faisaient l'office de nos articles *le, la, les*.

« L'existence d'un patois romain n'a besoin d'aucune preuve particulière; c'est une conséquence nécessaire de l'histoire de tous les idiomes. Il suffit de comparer les premiers monuments littéraires aux ouvrages du siècle d'Auguste pour être certain que des différences capitales séparaient la langue du peuple de celle des lettrés. On est allé jusqu'à les supposer assez profondément distinctes pour avoir cessé d'être intelligibles à qui n'en avait appris qu'une. La langue populaire semblait même au Pogge plus vivace que l'autre; il affirmait en avoir retrouvé des mots qui n'étaient point entrés dans l'italien; mais la plupart des savants reconnaissaient que cette séparation d'un patois de la langue littéraire avait été l'origine et le commencement de la formation des idiomes vulgaires. »

II. L'introduction des soldats étrangers dans les armées romaines, à la faveur des guerres civiles, vint introduire une quantité prodigieuse de mots nouveaux dans l'idiome populaire, et y fit admettre en même temps des tournures insolites, de grossiers barbarismes, toutes choses qui ne tardèrent pas à réagir violemment sur la langue des classes éclairées. La corruption devint même si prompte que, du temps de Quintilien, *totus pene mutatus* (erat) *sermo*.

A défaut de l'arrivée des étrangers à Rome, la propagation de la langue latine aurait d'ailleurs suffi pour l'altérer. Les Romains s'étant fait de leur langue un moyen d'unité et de force, l'imposèrent aux nations vaincues; mais, comme on l'a remarqué plus d'une fois, un peuple n'abandonne un idiome pour en adopter un autre, qu'en opérant en quelque sorte une espèce de compromis tacite entre les deux idiomes, qu'en conservant dans l'un, sous une forme plus ou moins dénaturée, des mots, des tournures, des flexions de l'autre. C'est en effet ce qui arriva: le latin, une fois répandu dans les provinces, y éprouva des corruptions considérables et d'autant plus profondes que l'étude journalière des bons écrivains ne pouvait pas en arrêter, ou du moins en modérer les effets. Le mal était déjà grand du temps de Cicéron, qui reconnaît une physionomie toute particulière à la langue latine que l'on parlait en Espagne. Il était à son comble à l'époque de saint Jérôme, qui déclare ne pouvoir répondre de l'ignorance de ses copistes. Ces altérations n'obéissaient à aucune règle; chacun bariolait son langage comme il l'entendait, imaginait les formes les plus bizarres, les barbarismes les plus étranges. A la langue de la ville éternelle avait succédé une langue flottante, sans principes arrêtés, donnant droit de cité à toute acquisition nouvelle, indépendante dans ses allures, et faisant fi des entraves imposées par les grammairiens. « Selon les convenances du moment, chacun empruntait à d'autres idiomes des mots dont il déguisait à peine l'origine étrangère par une terminaison latine. Des différences de jour en jour plus profondes ne tardèrent pas à caractériser la langue de chaque province. Elle s'éloignait davantage du latin là où les barbares étaient plus rapprochés de la population romaine par leurs mœurs, leurs croyances et leur influence dans le pays. Des circonstances purement locales, qui agissaient chacune d'une manière différente, modifiaient même la nature des corruptions. L'empire de l'habitude est si puissant sur le langage que les altérations dépendaient en grande partie

des sons dont l'oreille était le plus souvent frappée, et l'on prenait naturellement dans les idiomes les plus voisins les néologismes dont on avait besoin pour rendre des idées nouvelles ou suppléer à une connaissance imparfaite du latin. Des variantes de prononciation et de vocabulaire s'introduisirent donc à la longue dans les villes les plus voisines, même en Italie où la langue dut se conserver plus pure que dans les provinces éloignées de toutes les traditions du bon langage. » Ces différences portaient sur les mots et sur les formes grammaticales; elles constituèrent, quand elles purent se systématiser, le germe des idiomes néo-latins.

Il ne faut pas ensuite oublier que, ainsi que nous l'avons déjà dit, la formation des mots nouveaux et des règles syntaxiques nouvelles était livrée aux mille caprices des écrivains qui puisaient de préférence dans tel ou tel idiome, grec, saxon, franc, arabe, etc., selon leur patrie ou leur inspiration du moment. Le sens des vocables n'était même pas arrêté d'une manière positive ; comme l'a fort bien dit **M. E. Duméril**, chaque auteur avait des habitudes de vocabulaire et de style qui lui étaient propres, et ce serait renoncer à toute critique que d'accepter comme une explication de la valeur des mots, la signification qu'un écrivain né dans un pays différent avait donnée à des formes semblables. L'époque où vivait un écrivain n'influait pas moins sur sa langue, continue le même critique. Avec le temps, le dépérissement des études devint plus complet, les souvenirs classiques s'effacèrent davantage, et les mots s'écartèrent plus capricieusement de leur valeur primitive. Il n'est peut-être pas un seul mot exprimant une idée ou un usage technique qui n'ait reçu quelque altération, et cette altération, tardive dans certains pays, a été, au contraire très-hâtive dans d'autres. Quelques exemples donneront une idée de ces changements de signification. ***Templum***, sous les mérovingiens, n'était guère employé pour désigner un édifice sacré, on se servait ordinairement des mots ***basilica***, ***ecclesia***. A la même époque, ***monasterium*** et ***cœnobium*** signifiaient une église, même une église cathédrale ; un monastère s'appelait ***casa Dei***, et on donnait souvent, à partir du VIIe siècle, le nom de ***capella*** à une église paroissiale. Le mot ***prioratus*** n'a paru qu'au XIe siècle ; on se servait auparavant des mots ***cella***, ***cellula***, ***monasterium***, ***abbatiola***. ***Sophista***, qu'Aulu-Gelle regardait comme un titre d'honneur, prit une acception défavorable après le IXe siècle. ***Barbarus*** signifia tour à tour étranger, non romain, païen, grossier et cruel. ***Romana lingua***, qui voulait dire primitivement la pure latinité, finit par ne plus être qu'un latin corrompu ; ***honor*** servit à nommer un fief noble ; ***castrum***, une ville fortifiée ; ***pagus***, une ville et sa banlieue ; ***exemplum***, une terre défrichée ; ***patrocinia***, des reliques de saints; ***patria***, une famille ; ***nutritus***, un enfant naturel, etc.

III. Tant que le latin fut une langue généralement connue, l'usage suffit toujours pour tenir au courant de ses variations ; quand il perdit de sa popularité, on fut obligé de les expliquer par des notes placées dans les manuscrits, aux endroits les plus obscurs. Enfin, lorsque l'ignorance fut à peu près complète, il devint utile de dresser des listes des formes insolites, des recueils des altérations les plus difficiles à comprendre ; alors se formèrent des glossaires, se dressèrent des dictionnaires. Plusieurs de ces travaux sont parvenus jusqu'à nous ; quelques-uns même ont été publiés; d'autres, en plus grand nombre, gisent encore dans la poussière des bibliothèques. Au XVIe siècle, quand l'Europe savante, n'ayant plus rien à demander à l'antiquité païenne, se jeta sur l'histoire nationale, les érudits comprirent tout de suite que les progrès seraient impossibles dans les nouvelles études ; que les instruments des vieux âges seraient lettre morte, si des livres spéciaux ne venaient en expliquer le mystérieux idiome ; on se mit donc à l'œuvre, mais ce ne fut qu'au siècle suivant que parurent les premiers résultats de la philologie des vieux âges. Spelmann publia en 1626 la première partie de son ***Glossaire***, qui ne fut terminé qu'en 1664. Quatorze ans après, en 1678, notre immortel du Cange fit paraître en 3 volumes in-fol. le livre qui a immortalisé son nom, le célèbre ***Glossarium ad scriptores mediæ et infimæ Latinitatis***. Mais ce livre n'était pas seulement un dictionnaire des mots latins corrompus, c'était une véritable encyclopédie du moyen âge, dont les proportions, déjà considérables, le devinrent bien davantage lors-

que, par les soins des savants religieux D. Nicolas Toustain, D. Lepelletier, D. Maur d'Antine et D. Carpentier, parut, de 1733 à 1766, la grande édition bénédictine en 10 vol. in-fol. Cette édition a été reproduite, avec des améliorations, par un éditeur moderne; mais la nouvelle édition, comme l'ancienne, doit à son prix élevé de n'être accessible qu'à quelques privilégiés. Les travailleurs peu favorisés de la fortune attendent un dictionnaire des termes des bas siècles, assez complet pour faciliter l'intelligence des écrits de ces temps reculés, et en même temps, d'une valeur commerciale assez modeste pour n'être inabordable à personne. Ce dictionnaire, nous l'offrons aujourd'hui; remplira-t-il réellement l'objet pour lequel nous l'avons composé? Ceux à qui nous le destinons en jugeront. Pourra-t-il tenir lieu du grand *Glossaire?* évidemment non. Le colossal travail de du Cange sera toujours indispensable toutes les fois qu'on voudra faire des études approfondies sur le moyen âge.

Quelques mots maintenant sur le plan que nous avons suivi. Nous n'avons admis que les mots certains; tout vocable qui nous a paru venir d'une mauvaise lecture a été retranché. Nous avons également supprimé les formes orthographiques de tous les mots faciles à reconnaître malgré leur altération. Nous n'avons pas été plus indulgent pour les termes languedociens, espagnols, italiens, etc., donnés par les continuateurs de du Cange pour des mots latins, à moins qu'ils ne se trouvent dans les Vies des saints, auquel cas nous avons cru devoir les maintenir. Enfin, nous avons élagué certains mots qualifiés noms communs et qui sont véritablement des noms propres de villages, de rivières, de ruisseaux, etc. D'un autre côté, nous avons introduit un grand nombre de mots pris dans les ouvrages des écrivains ecclésiastiques, et dans plusieurs glossaires inédits dont nous avons dû la communication à la bienveillance d'un ancien fonctionnaire du gouvernement. Ensuite, à chaque mot, nous avons, autant que possible, ajouté la signification française et le terme correspondant dans l'idiome dont il est originaire. Sous ce dernier rapport, nous avons, pour la philologie du droit, de vifs remercîments à adresser à M. J. de Vaud..., un des plus savants jurisconsultes de l'ancien barreau de Bordeaux.

INDEX EXPLICATIF DES PRINCIPALES ABREVIATIONS.

A. Anno.
ABB. Abbas, abbatia.
ABB. CONCH. Abbatia Conchensis in Ruthenis.
ACH. SPIC. Acherii Spicilegium.
ACT. Acta.
ADAMN. Adamnus.
ÆG. AUR. VAL. Ægidius Auræ Vallis monachus.
AGNEL. Agnellus.
AGOB. Agobardus.
AIM. Aimoinus.
ALB. AQ. Albertus Aquensis.
ALC. Alcuinus.
AMPL. COLL. Amplissima collectio.
ANAST. Anastasius Bibliothecarius.
AND. Andegavensis.
ANG. Angeriacensis.
ANGL. Anglia, Anglicus.
ANN. PRÆM. Annales Præmonstratenses.
AP. Apud.
ARAT. Arator.
ARM. Armorica.
ARN. Arnobius.
A. SS. Acta Sanctorum a Bollando edita.
A. SS. BEN. Acta Sanctorum ordinis S. Benedicti.
AUREL. Aureliensis.
AURELIAN. Aurelianensis.
AUS. Ausonius.
AVEN. Avenio.
BALD. DOL. Baldricus Dolensis.
BAL. MISC. Baluzii Miscellanea.
BAR. Baronius.
B. DE BREYD. Bernardus de Breydenbach.
BENEH. Beneharnensis.
BER. MON. Bernardus monachus.
BESL. Beslius.
BIBL. Biblia.
BRIVAT. Brivatensis.
BRUS. Brussel.
BUS. Buschius.
CAD. Cadurcensis.
CÆR. ROM. Cæremoniale Romanum.
CÆS. Cæsarius.
CAM. Cameracensis.
CAM. COM. PAR. Camera computorum Parisiensis.
CAM. PER. Camillus Peregrinus.
CAN. HIB. Canones Hibernici.
CAP. Capitularium.
CAR. Carolus.
CAR. C. Carolus Calvus.
CAR. M. Carolus Magnus.
CARTH. Carthaginiensis.
CENC. Cencius.
CH. Charta.
CHARTUL. Chartularium.
CHR. MET. EPS. Chrodegandus Metensis episcopus.
CHR. Chronicon.
CL. MAM. Claudianus Mamertus.
CLEM. Clemens.
COD. CAN. Codex canonum.
COD. JUST. Codex Justiniani.
COD. TH. Codex Theodosii.
COM. Comitatus, comes.
CON. Conradus.
CONC. Concilium, concilia.
CONC. HISP. Conciliorum Hispaniæ corpus.
CONS. Consul, consules.
CONST. Constitutio.
CONST. CARM. Constitutiones Carmelitarum.
CONSUET. Consuetudo, consuetudines.
CORN. KEMP. Cornelius Kempius.
D. CHRYS. D. Chrysostomus.
DIG. Digestorum libri.
DITM. Ditmarus.
DU BOUL. Du Boulay. (*Historia Universitatis Parisiensis.*)
DUEL. Duellius.
EBR. BET. Ebrardus Bethuniensis.
ECCL. Ecclesia.
ECCL. CONST. Ecclesia Constantiensis
ELMH. Elmhan. (*Hist. Henrici V.*)
ERIC. UPS. Ericus Upsalensis.
EUCH. Eucherius.
EUGEN. Eugenius.
EXON. Exoniensis.
FELIB. Felibianus.
FIDEM. Fidemiensis.
FISCAN. Fiscanensis.
FLET. Fleta.
FLOD. Flodoardus.
FLOR. Floriacensis.
FORM. ANDEG. Formulæ Andegavenses.
FOR. ARAG. Fora Aragonica.
FORM. BAL. Formulæ Baluzianæ.
FORT. Venantius Fortunatus.
FORTES. Fortescatus. (*De Laude legum Angliæ.*)
FRID. Fridericus II imperator. (Lib. *De venatione.*,
G. CHR. Gallia Christiana.
GAL. Gallice, Gallis, Gallos.
GALF. MON. Galfridus Monemuthensis.
GEST. Gesta.
GL. Glossarium.
GOLD. Goldastus.
GREG. M. S. Gregorius Magnus.
GREG. TUR. Gregorius Turonensis.
GUIB. Guibertus.
HAR. Hariulphus.
H. EPISC. AUTIS. Historia episcoporum Autisiodorensium.
H. DE KNYG. Henricus de Knyghton.
HILD. Hildebertus.
HINCM. Hincmarus.
HISP. Hispanis.
H. SAND. Historia Sandionysii.
HUNG. Hungaria.
INN. Innocentius.
INSC. Inscriptio.
INT. Interpres.
INV. Inventarium.
IRM. Irmino abbas.
ISID. Isidorus.
ITAL. Italis, Italos.
ITIN. Itinerarium.
JAC. DE VITR. Jacobus de Vitriaco.
J. DE J. Joannes de Janua.
JOAN. Joannes.
JOAN. SAR. Joannes Sarisberiensis.
L. Lex.
LACT. Lactantius.
LAMB. ARD. Lambertus Ardensis
LAURISH. Laurishamensis.
L. BAIW. Lex Bavariorum.
LEG. Leges.
LEM. Lemovicensis.
L. H. I REG. ANGL. Leges Henrici I regis Anglorum.
LIB. MIR. Liber miraculorum.
LIB. NIG. SCAC. Liber niger Scaccarii.
LING. Lingonensis.

L. LONG. Lex Longobardorum.
LOB. H. BRIT. Lobinelli Historia Britanniæ.
L. RIP. Lex Ripuariorum.
L. SAL. Lex Salica.
LUC. Lucius.
LUC. CAL. Lucifer Calaritanus.
LUD. Ludewig. Ludovicus.
L. WIS. Lex Wisigothorum.
MAB. Mabillonius.
MAD. Madox. (*Formulæ Anglicæ.*)
MAR. FOR. Marculfi Formulæ.
MART. AMPL. COL. Martenii Amplissima collectio.
MAT. PAR. Matthæus Paris.
MAUR. Mauriniacensis.
MEIST. Meisterlinus.
MICH. SCOT. Michael Scotus.
MISS. GOT. Missale Gothicum.
MON. ANGL. Monasticon Anglicum.
MON. VAL. SAR. Monachus Vallis Sarnai.
MORIG. Morigniacensis.
MUR. Muratori.
N C. UPT. Nicolaus Uptonus.
OBIT. Obituarium.
OCC. Occitania.
OES. Oeselius.
OL. Olim.
OL. MAIL. Oliverius Maillardus.
ORD. REG. FR. Ordinantiæ regum Francorum.
ORD. VIT. Ordericus Vitalis.
OTT. MOR. Otto Morena.
PAP. Papias.
PASC. RAD. Paschasius Radbertus.
PASS. Passim.
PET. DAM. Petrus Damianus.
PET. DE CRESC. Petrus de Crescentiis.
PET. DE VIN. Petrus de Vineis.
PET. VEN. Petrus Venerabilis.
PEZ. Pezius Bernardus. (*Anecdota*, etc.)
PICT. Pictaviensis.
PIRM. ABB. Pirminius abbas.
PŒNIT. Pœnitentiale.
PRIOR. Prioratus.
PRIOR. DE PAR. Prioratus de Paredo.
PRISC. Priscianus.
PRUD. Prudentius.
RAB. MAUR. Rabanus Maurus.
RAD. DE HENG. Radulphus de Hengham.
RAD. DIC. Radulphus de Diceto.
RAD. GL. Radulphus Glabertus.
RAP. DE CAR. Raphanus de Caresinis.
REG. Regestum, Regesta.
REG. MAG. Regula Magistri.
REG. TEMPL. Regula Templariorum.
REG. VIS. OD. Regestum visitatio Odonis Rothomagensis archiepiscopi.
RIG. Rigordus.
ROL. Rolandinus.
ROTH. Rothonensis.
RUST. Rusticus Helpidius.
RYM. Rymer.
SAL. Salica.
SALV. Salvianus.
S. AMBR. S. Ambrosius.
S. AUG. S. Augustinus.
S. AVIT. S. Avitus.
S. BERN. S. Bernardus.
S. BERT. S. Bertinus.
S. BON. S. Bonifacius.
S. COL. S. Columbanus.
S. CYPR. S. Cyprianus.
S. EUL. S. Eulogius.
S. FLOR. S. Florentius.
S. HIER. S. Hieronymus.
S. HIL. S. Hilarius.
S. IREN. S. Irenæus.
S. MART. S. Martialis.
S. PAULIN. S. Paulinus.
S. REM. REM. S. Remigius Remensis.
S. SERG. S. Sergius.
S. TH. S. Thomas.
S. VAND. S. Vandregesilius.
S. VED. ATR. S. Vedastus Atrebatensis.
S. VICT. S. Victor.
S. VINC. CEN. S. Vincentius Cenomanensis.
SILV. GIR. Sivester Giraldus.
ST. AREL. Statuta Arelatum.
ST. AST. Statuta civitatis Astensis.
ST. AVEL. Statuta Avellæ.
ST. AVEN. Statuta Avenionis.
ST. COM. VEN. Statuta comitatus Venaissini.
ST. DALPH. Statuta Dalphinalia.
ST. GEN. Statuta Genuensia.
ST. MED. Statuta Mediolanensia.
ST. ORD. DE SEMP. Statuta ordinis de Sempringham.
ST. PLAC. Statuta Placentiæ.
ST. RIP. Statuta Riperiæ.
ST. SAL. Statuta Saluciarum.
ST. SAON. Statuta Saonæ.
ST. SCOT. Statuta Scotica.
ST. S. CL. Statuta S. Claudii.
ST. SYN. Statuta synodalia.
ST. VEN. Statuta Venetorum.
STEPH. DE INV. Stephanus de Investura.
TAB. Tabularium.
TAB. TALEMUND. Tabularium Talemundi.
TH. OTT. Th. Otterbourne.
THWROC. Thwroczius.
TRAD. FULD. Traditiones Fuldenses.
TUD. Tudebodus.
TUL. Tullensis.
TUTEL. Tutelensis.
UGH. Ughellus.
UGUT. Ugutio.
UNIV. Universitas.
US. ORD. CIST. Usus ordinis Cisterciensis.
VEN. Venaissinus.
VOS. Vosiensis.
W. Willelmus.
W. BRIT. Willelmus Brito.
W. DUGD. W. Dugdalus. (*Antiquitates provinciæ Warwicensis.*)
W. MALM. Willelmus Malmesburiensis.
W. TYR. Willelmus Tyrius.
WAL. STRAB. Walafridus Strabo.

LEXICON

MANUALE

AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS,

OU

DICTIONNAIRE ABRÉGÉ

Des termes usités dans les Monuments écrits

ET PARTICULIÈREMENT

DANS LES ÉCRIVAINS ECCLÉSIASTIQUES DU MOYEN AGE.

—

Chaque auteur avait des habitudes de vocabulaire et de style qui lui étaient propres, et ce serait renoncer à toute critique que d'accepter comme une explication de la valeur des mots la signification qu'un écrivain né dans un pays différent, avait donnée à des formes semblables.

(E. du Méril.)

—

A

A. — Prima littera alphabeti. — Quibusdam 500 designat. Si recta linea superaddatur 5000 significat. — In superscriptione cantilenæ, ut altius elevetur admonet; cujus usus litteræ Petrus Romanus, Caroli Magni tempore, auctor est. — A, prima littera vocis Græcæ ἀπειλά, *comminatio*. Qua littera glossarum Scripturæ sacræ scriptores lectorem præmonere solebant, prophetiam esse duntaxat comminatoriam. Sic in pluribus codicibus, manuscriptis prioribusque eorum editionibus ad c. XXXVIII Isaiæ ante verba : *Dispone domui tuæ*, etc.; et Jonæ, c. III : *Adhuc quadraginta dies*, etc., littera A præponitur. — In veteribus instrumentis præsertim sæculi XII, A sæpissime ponitur pro E ante M finalem : *talAm, qualAm, realAm*, quia tunc temporis sic pronuntiare consueverant.

A et AB, — præpositiones, ut jam apud antiquiores aliquot ante adverbia occurrunt passim : A *peregre*, AB *intus*, AB *foras;* sic in medii et infimi ævi scriptoribus maxime abundant : A *longe*, pro *longe;* A *diu*, pro *dudum;* A *foras et* A *foris*, pro *extrinsecus, forinsecus;* AB *heri*, pro *hesternus;* A *retro*, *reliquum debitæ pecuniæ*, unde et A *retro esse*, reliquari, Gallice *être reliquataire, devoir un reste de compte.*

AA. — Quodammodo ponitur a recentioris Latii scriptoribus, ut longum A significaretur ad pronuntiandum : AA*la*, pro A*la*. Insequenti tempore, aspirationem inseruerunt, ut AH*ala*, pro A*la*.

AAGIATUS. — Egressus annos alienæ tutelæ; *majeur, qui a l'âge;* ol. *aagié, aagé, aaigié*, etc.

AAISIENTIA. — Idem q. Aisantia.

AAISITUS. *Vid.* Aisatus.

AALAGIA.—Agri villarum viciniores ; *terres, champs situés aux abords des lieux habités.*

AAMUND. — Idem q. Amund.

AASAMENTUM. — Idem q. Aisamentum.

AASANTIA. — Idem q. Aisantia.

AASENTIA. — Ead. notione.

AATIA. — *Vid.* Atia.

AATILUS.—Illæsus, nil damni passus ; *qui n'a pas souffert, non endommagé, sain et sauf.*

ABA. — Idem quod Huba.

ABA.—Latinis est, quod Græcis ἠθεῖε, compellatio scilicet, qua apud veteres honoris causa, junior seniorem fratrem affari consueverat. Sic junior seniorem aut parentem voce ἄττα aut ἄππα, soror sororem voce ἄπφα, compellabat. Est autem *aba* vox Syriacæ originis ab אבא, *dilexit*, unde אבא, *pater*, quorum utraque ab Hebræorum אבה, *voluit, dilexit*, et אב, *pater*, repetuntur.

ABABTISMUM, Abaptistum. — ('A p. et

βαπτίζω, mergo.) Instrumentum chirurgicum ad perforandam læsi capitis calvariam, terebella; *trépan.*

ABACINARE. — Oculis privare, excæcare, præsertim per ferrum candens, aut pelvim ferream vel æream (quam Galli vocant *bassin*, unde vocis etymol.) oculis excæcandis objectam; *aveugler;* ol. *abaciner.*

ABACINUS. — Italis subobscurus, opacus; *obscur, ténébreux, noir.* (De eo dicitur quod non clarus apparet.)

ABACISTA. — Qui abaco operam dat, ratiocinator, supputator; *calculateur, arithméticien;* ol. *abaciste.*

ABACOT. — Pileus augustalis regum Anglorum coronis duabus insignitus; *chapeau royal des rois d'Angleterre.*

ABACTOR. — Pro *exactore* seu publicano. — Fur jumentorum et pecorum, abigens; *ravisseur, voleur de bétail* (il le vole en le chassant); ol. *abacteur.*

ABACUS. — Præter notos significatus (*comptoir, damier, buffet de service, table carrée servant, dans les festins, à déposer les pots et les verres, table de Pythagore;* ol. abacie, abace, abacon), sumitur etiam pro *arithmetica* ipsa, quia arithmetici in abaco, vel mensa pulvere conspersa numerorum notas delineabant. « Gerbertum (archiepiscopum) Remensem a Saracenis Hispanis didicisse astrologiam, *abacum*, cæterasque artes.» (Wilelm. Malmesb.) Hinc *libri signati per abacum* sunt codices notis numericis per singulas paginas signati.

ABADAGIUM. — Compotatio seu comestio. « Beuvragia, comestiones, pastus, potationes seu *abadagia*, exigere quasi ex debito non formidans. » (*Conc. Tarrac.*)

ABADIA. — Vox Hispanicæ originis qua non abbatia modo, sed et prædia etiam honoratiora significantur; eadem significatione qua *honor* sumitur. *Vid.* Honor.

ABADILIS. — Abbatiali dignitati congruus, decens.

ABADIR. — Lapis species; *espèce de pierre.* (Isid.)

ABALIUD. — Quod ab alio pendet, inferius; *ce qui dépend de quelqu'un ou de quelque chose, qui est au-dessous.* « Quanquam et alias confitemini istud, si quando illos (deos) supplicio nostro videmini ulcisci : *abaliud* a majore defenditur; pudeat igitur deos ab homine defendi. »

ABAMURUS. — Murus muro additus; *mur bâti latéralement à un autre pour le soutenir et le fortifier, contre-mur.*

ABANDONNAMENTUM. — Proclamatio seu licentia; *proclamation ou permission;* ol. *abandonnement.* « Nullus potest nec audet venari... nisi per curiam *abandonnamentum* et licentia data. » (A. 1379.)

ABANDONNARE. — Publico banno edicere, permittere aut vetare; *proclamer à son de trompe, permettre, défendre.* « Prædictum nemus in defensum ponere vel *abandonnare* mihi non licet. » (*Chartul. Artemar.*)

ABANDONNIUM. — Res arbitrio cujusque exposita, præsertim de bonis mobilibus vel immobilibus in pignus seu cautionem assignatis pro pecunia debita, venditione aut permutatione cavenda et firmanda; *garantie, ce qui garantit une chose, ce qui la rend sûre.* — *Dare in abandonnium* et *ponere in abandonnium*, idem est ac oppignerare, obligare; *engager, donner en gage, mettre en gage, hypothéquer.*

ABANDONUM. — Ead. notione.

ABANDUM. — Ead. notione.

ABANDUNNARE. — Ut Abandonnare.

ABANEC. — Cingulum sacerdotale. « *Abanec* cingulum sacerdotale rotundum, polemita arte, ex cocco, purpura, jacinthoque contextum; ita ut flores atque gemmæ in eo esse viderentur distinctæ. » (*Gloss. vet.*)

ABANES. — Ead. notione.

ABANGUA. — Ut Abenga.

ABANNATIO. — (Ab *ab* et *annus.*) Annuum exsilium propter voluntariam cædem commissam; *exil d'un an entier qu'on faisait subir à celui qui avait commis un meurtre involontaire;* ol. *abannation.*

ABANTE. — E conspectu; *de devant les yeux.*

ABAPTISTUM. — Ut Abaptismum.

ABARCA. — Hispanis quoddam calceamenti genus, ex caprina seu boaria pelle, sæpissime ex funibus confectum, ad aspera et montosa loca peragranda habile et aptum, proptereaque pastoribus ac rusticanis hominibus in montanis ipsis valde commune; *chaussure ou sandale de corde.* Hisp. *alpargatas.*

ABARCENUM. — Pro Abartenum.

ABARNARE. — Rem clam et occulte gestam probationibus judicialiter manifestare; *faire preuve juridique d'un fait secret et occulte.* « Si homo furtivum aliquid in domo sua occultaverit et ita fuerit *abarnatus*, rectum est ut inde habeat quod quæsivit. » (*Leg. Kan. reg. Angl.*)

ABARRARE. — Pretio conducere; *louer, prendre à sa solde, à loyer.* « Annulo suo *subarrhavit* me dominus. » (*S. Agn. Off.*)

ABARTENUM. — Inhonestum; *honteux, méprisable, déshonnête, laid.*

ABARTIA. — Insatiabilitas; *insatiabilité, gloutonnerie.*

ABAS. — Bardus, hebes; *lourd, sot, bête, stupide.* — Epilepsia; *mal caduc, épilepsie.*

ABASA. — Infirma domus, quasi sine base; *maison peu solide.* (Isid.) Alibi, domus *abasa*, id est aliis ædificiis separata, quasi leprosorum; *maison isolée, solitaire.*

ABASCANTUS. — Infascinabilis, in quem nihil valent quævis fascina; *qui ne peut être fasciné. Abascantos* numerat Tertullianus inter eos, apud quos quæstionem habendam, cum quis de hac vita egrederetur somniabant Valentiniani.

ABASSARE. — Demittere, minuere; *casser, abattre, détruire.*

ABASTARDARE. — Bastardum, seu nothum aut illegitimum pronuntiare; *déclarer bâtard;* ol. *abastarder.*

ABASTRA. — Folia vitis; *feuilles de vigne.* (*Vet. Gl.*)

ABATARE. — Prosternere, dejicere; *faire*

tomber, détacher. « Si quis nominem de barco *abbattiderit.* » (*Lex Sal.*) — Ligna succidere; *couper du bois.* « Si aliquis aliquem invenerit in nemoribus suis *abatantem.*» (A. 1228.) *Vid.* Attroncare. — Pretio diminuere; *diminuer de valeur;* ol. *abattre.* En style monétaire: « Si tempore solutionis hæc moneta Melgoriensis fuerit *abatuda* seu deteriorata. » (A. 1209.) — *Abatare se*, bona decoquere, mensarias rationes mala fide creditoribus renuntiare; *frauder ses créanciers en consumant son bien.*

ABATERE. — Ead. notione.

ABATIS. — Vel potius *a batis;* qui præest bato. *Vid.* Batus. — Mensura frumentaria; *mesure de capacité pour les grains. Abatis avenæ*, avena necessaria equo; *ration d'avoine pour un cheval.*

ABATRAN. — De rei pretio detrahere; *déprécier.* « Quod avera civium (Corraterii) non vilificabunt nec *abatran*, ut præferant avera extraneorum. » (*St. Mass.*) — Significat etiam *abatare. Vid.* hanc vocem.

ABATUA. — Monetæ minutioris species videtur, eadem forte quæ infra *abenga.* « Cum controversia erat... super decem denariis et una *abatua* de censu, » etc.

ABAUCTOR.— Pro Abactor.

ABAUCTUS. — Pro Abactus.

ABAUDIRE. — Exaudire; *écouter, entendre.* « Quidem et ego Ingo episcopus vos, qui supra jugales *abaudivi*, et recte petitiones vestras intellexi. » (A. 1033.) — Contemnere, non audire; *mépriser, dédaigner.* « Respuo et blasphemo opera manuum hominum, imo *abaudio* qui ejus modi errorum pestibus seipsos tradere contendunt.» (*A. SS.*) *Vid.* Obaudio.

ABAUTORIZARE. — Ab auctoritate recedere, jurisdictionem declinare; *ne pas reconnaître, décliner une autorité, une juridiction.*

ABAZOLARE. — Fustibus seu glebas jactando fructus ex arboribus dejicere; ab Ital. *zolla*, gleba, seu a *bazolum*, vectis, seu baculus, cui transverso canistrum imponunt; *faire tomber les fruits des arbres à coups de bâton ou en lançant des mottes de terre.* « Item quæ cœperit, vel excusserit, *abazolaverit*, vel exportaverit de alienis possessionibus vel arboribus nuces, castaneas, » etc. (A. 1496.)

ABBA. — Pater. *Vid.* infra Abbas.

ABBACOMITES, ABBICOMITES. — Comites ac nobiles laici quibus datæ erant a regibus abbatiæ et ecclesiæ jure beneficii, seu, ut aiunt, *in commendam; abbés comtes, abbés séculiers, abbés chevaliers, abbés commendataires, abbés en commende.* Par opposition à ces abbés laïques, on appelait les abbés réguliers *abbates veri et legitimi.* — Abbates qui simul erant comites; *abbés réguliers, qui, par leur naissance ou autrement, étaient revêtus de la dignité comtale.*

ABBADALIS. — Ut Abadilis.

ABBADIA. — Jus capiendi e defuncti parochiani bonis mobilibus id quod magis placuerit. Competit autem parochiarum rectoribus apud Hispanos et alios in res plebis sibi commissæ, ita tamen ut si rector inter vestes eligat, si sunt purpuratæ, eas hæres defuncti dare minime teneatur. Hispanis jus illud interdum id est quod apud Belgas jus *melioris catalli*, aut *hæreoti* apud Anglos, etc. Interdum etiam *abbadia* ponitur pro *abbatia*, q. vid.

ABBANUM. — *Baculus abbani;* baculus ad coronationem regum Italiæ adhiberi solitus. Forte baculus pastoralis archipresbyteri Modœtiensis qui in modum tridentis elaboratus exhibetur in charta a. 1530. (Mur.)

ABBARRARE.—Viam obsepire, intercludere, et metaphorice, decipere, fallere; *barrer, intercepter le chemin, empêcher l'action d'une chose commencée, tromper;* ol. *abarrer.* « Si vero fuerit barrus, qui aliquem *barraverit* in communitate Ripieriæ, vendendo dolose æs, pro auro, vel gemmas, seu jocalia falsa, vel alio quovis modo *abbarrando*, » etc. (*Stat. crim. Riper.*)

ABBAS. — Vox Syriaca, quæ *patrem* sonat. Passimque absque *s* scriptum reperitur, tali modo *abba. Abbates* dicti sunt: Latinis et Græcis scriptoribus universim monachi omnes, præsertim senio ac vitæ sanctitate venerandi, qua notione *Patres* iidem nunc appellantur. « Cum tanta pluralitas eorum sit, ita ut mille *abbates* sub uno archimandrita esse reperiantur.» (*Regul. San. Columb.*) — Præfectus monasterii; qua notione vox notissima. Hinc: *Abbas cardinalis* (*abbé cardinal*), cui indultum est nomen et privilegium cardinalis; *abbas in capite* (*abbé en chef, abbé en titre*), ut habet charta Guillelmi episcopi Treconensis (*de Tréguier*); *abbas comes* (*comte abbé*), *abbas irreligiosus, abbas laicus* et *abbas sæcularis* (*abbé séculier*), *abbas miles* (*abbé chevalier*), *abbas commendatarius* (*abbé commendataire*), comes seu nobilis laicus cui data erat a regibus abbatia et ecclesia jure beneficii. (*Vid.* Abbacomes et Commendatarius.) *Abbates episcopi*, dicti olim in Sicilia, Catanæ et Montis Regalis abbates, quia cum a regibus Siculis exstructa essent iis in locis monasteria, eorum abbates postmodum a Pontificibus episcopi creati fuere, eorumque ecclesiæ cathedrales factæ. *Abbates exempti*, jurisdictione episcopi seu ordinarii et nude a Romana Sede pendentes, ex speciali privilegio; *abbés indépendants de l'ordinaire et relevant directement du Saint-Siége. Abbates mitrati* (*abbés mitrés*), quibus episcopalia ornamenta, id est mitram, sandalia, chirotecas ac annulum deferendi a pontificibus indidem jura indulta sunt. *Abbas regalis.* (Vide *Monasteria regalia*, verbo Monasterium.) *Abbas secundarius* (*abbé en second*), qui vices agit abbatis primarii. Dictus sæpissime *prior* (*prieur*). — Præfectus cujus vis societatis, ad colendam pietatem et divini numinis cultum erectæ. Sic in *Capitul.* Caroli Magni et alibi occurrunt *abbates canonicorum*, nempe regularium, et *abbates canonici*, quibus opponuntur *abbates monachorum. Abbas confratrix S. Yvonis* (*abbé de la confrérie de Saint-Yves*), vocabatur primus in-

ter præpositos fraternitatis seu societatis erectæ in capella S. Yvonis Parisiis, via Jacobea.—*Abbates* interdum dicti ii quos *curatos primarios* (*curés primitifs*) appellant. Constat enim omnes ecclesias et civitatis et diœcesis habuisse ministrum unum majorem, alterum medium, tertium infimum. Prior dicebatur *abbas, custos*, et tandem dictus est *rector;* ministri medii dicebantur *presbyteri*, et tandem *capellani;* infimus appellabatur *sacrista*. Huc pertinent quoque: *abbas palatii*, qui alias archicapellanus; *abbas castrensis*, abbas in castris, archicapellanus regius, sic dictus quod in castris, oratorio palatino capellanisque regiis præesset; *abbas curiæ*, qui erat archicapellanus curiæ Delphini Viennensis.— Denique etiam primi seu præpositi quarumvis societatum sæcularium interdum *abbates* vocabantur. De hoc genere erant: *abbas clocherii* (Gal. ol. *abbat del clouchié*), seu *abbas campanilis*, qui, in ecclesia Anniciensi, præerat pulsationi campanarum; *abbas clericulorum*, qui in eadem ecclesia, primus erat inter decem chori pueros; *abbas cornardorum* seu *conardorum* (Gal. ol. *abbé des conards* ou *des cornards*), qui apud Rothomagenses Ebroicensesque, cujusdam societatis joculatorum hominum præfectus erat; *abbas juvenum* (*abbé de la jeunesse*) seu *abbas lætitiæ* (*abbé de la joie*), qui princeps annuus erat apud Atrebates alterius jocosæ societatis; *abbas esclaffardorum*, qui præibat in Delphinatu initam societatem ad mutuam defensionem, inter clericos ecclesiæ de Romanis civitate (*Romans, Drôme*). Non solum Genuensibus Prætor seu rector populi olim vocabatur *abbas populi* (*abbé du peuple*), sed etiam Brixiæ Decurionum primores et Mediolani collegiorum et sodalitiorum, imo mercatorum et opificum præfecti *abbatum collegii* nomine veniunt; quid quod in Mediolanensium Statutis crebra sit mentio *abbatum collegii notariorum et artificum*. Aquis Sextiis, medii ævi tempore quotannis eligebatur *abbas populi*, qui cum pompa intererat processioni per totam provinciam celebri; quæ fiebat die festo sancti corporis Christi. In epistolis Gerbertinis, gymnasii primarius præfectus, gymnasiarchus, *abbas scholaris* dicitur.

ABBASCIATUM. — Idem q. AMBASCIATUM.

ABBASIA. — Pro ABBATISSA. (A. 1303.)

ABBASO. — Infirmatorium, seu domus in quam ægroti deportantur; *infirmerie, hospice.*

ABBATATUS. — Dignitas et officium abbatis, ut *episcopatus* episcopi et *cardinalatus* cardinalis; *dignité d'abbé.*

ABBATIA. — Monasterium cui præest abbas vel abbatissa. *Abbatia apostolicalis* ea erat quæ sedi Romanæ sine medio subjecta erat. Dicebatur *canonialis abbatia* cujus abbas erat canonicus. — Ipsum abbatis regimen ac gubernatio, dignitas abbatialis. — Ecclesia parochialis, maxime illa quæ *curatum* habebat *primitivum*, qui non semel vocabatur *abbas*. Hinc in antiquis foris Navarræ parochias vocant *abadiados;* pari ratione ecclesiæ parochiales etiam dictæ erant *monasteria*, unde antiqua vox Gallica *Moustier, le moustier*, quæ de qualibet ecclesia intelligebatur. — Reditus ecclesiæ parochialis ab *abbatia* dependentes; quod et de prædiis, aliisque bonis, quæ sæculo decimo octavo *prioratus* appellabantur, intelligendum est, et quæ quendam quoque *abassia* dicebantur. — Dominium et possessiones ad *abbatiam* pertinentes. — Monachorum ex aliquo monasterio delectus ad institutionem alterius novæ *abbatiæ*. — *Abbatia sempiterna* sumitur juxta Lobinellum ut et *monachia*, pro feudo jure morticinii donato; *fief amorti*. « Hoel comes dedit sancto Catuodo villam Dargotti in *abbătia sempiterna*. » (*Hist. Brit.*)

ABBATIALIS. — Ad abbatem pertinens; *d'abbé, abbatial.*

ABBATIANI. — Abbatibus subditi, addicti, ut episcopani episcopis; *ceux qui sont soumis aux abbés.*

ABBATIARE. — Abbatis vel abbatissæ munus obire, abbatiæ præesse; *remplir les fonctions d'abbé ou d'abbesse, être à la tête d'une abbaye.* « Fratres ejus ecclesiæ elegerunt Stephanum qui cœpit *abbatiari* anno Domini incarnationis 1203. » (*Spicil. Acher.*)

ABBATIARI. — Ead. notione.

ABBATIARII. — Apud Benebarnenses et Bigorritanos, iidem qui *abbates milites* seu *abbates laici.*

ABBATICIUM. — Munus abbatis; *dignité d'abbé.*

ABBATICIUS. — Ut ABBATIALIS. *Jure abbaticio*, id est abbatis potestate et dignitate.

ABBATICULUS. — Diminutiv. *abbatis.*

ABBATILIS. — Ut ABBATIALIS. (Irm.) Ad abbatem pertinens.

ABBATIOLA. — Capella, sacellum, ecclesiola, ecclesia minor, seu *minus*, ut vulgo audit, *beneficium.* « Missi inquirant de capellis et *abbatiolis* ex casis Dei in beneficium datis (*Cap.* Car. C. an. 853); » *chapelle, oratoire, petite église*, etc. — Parvula abbatia, in qua scilicet pauci monachi, et res modica; *petite abbaye, abbaye de peu d'importance.*

ABBATISARE. — Ut ABBATIARE.

ABBATISSA. — Præfecta monasterio virginum seu sanctimonialium; vocabatur etiam *mater monasterii*, *mater monacharum; abbesse, supérieure d'un couvent de religieuses;* ol. *abbéesse*, *abbaesse*. — Lena et meretricum magistra; *femme qui préside aux lieux de prostitution.* (A. 1400.)

ABBATISSALIS. — Ad abbatissam pertinens; *d'abbesse.*

ABBATISSIATUS. — Munus et dignitas abbatissæ; *dignité d'abbesse.*

ABBATITURA. — Argentariæ dissolutio, inopiæ denuntiatio; *banqueroute, faillite.* — Juridictio, dominium; *juridiction, ressort, autorité.* (Vox *orta* a voce *abbas*, quod interdum *dominari, præesse*, significat.)

ABBATIUNCULA. — Parva abbatia; *abbaye de peu d'importance.*

ABBATIUS. — Ad abbatiam pertinens; *qui regarde, qui appartient à une abbaye, abbatial. Abbatia terra,* dominium et possessiones ad abbatiam pertinentes; *terre abbatiale, l'ensemble des propriétés d'une abbaye.*

ABBATOR. — Pro ALBATOR. Coriarius. (Flet.)

ABBATULUS. — Parvus abbas; *petit abbé, abbé de peu d'importance.*

ABBAZIUM. — Abbatis munus, vel ipsa abbatia; *dignité abbatiale, l'abbaye elle-même.* « Acta est autem hæc precaria traditio publice Treveris in monasterio Sancti Maximini, adstante Eberhardo ipsum *abbazium* tenente. » (A. 909.)

ABBECARE. — Rostro seu *becco* impetere, seu crebrius rostrum infigere, mordicare; *attaquer à coups de bec, mordiller.*

ABBERAGIUM. — Aquarium; *abreuvoir, lieu où l'on mène boire les bestiaux;* ol. *abeuragi.*

ABBERARE.—Adaquare; *abreuver.*

ABBERGAGIUM. — Datio ad censum, concessio sub certis conditionibus et stato pretio; *action de donner à cens, concession sous certaines conditions bien stipulées.* « Faciunt inter se pacta, *abbergagium,* promissiones quæ sequuntur. (A. 1455.)

ABBERGARE. — Dare ad *abbergagium; arrenter, donner à cens, à rente.* « Accensat et *abbergat* et in emphyteosim perpetuam tradit, cedit et concedit insulam supradictam. » (A. 1377.)

ABBERGATA. — Idem q. ALBERGA.

ABBERRAGIUM. — Locatio prædii cujusdam; *accensement d'un fonds sous une certaine redevance.*

ABBETAMENTUM. — Instigatio, incitamentum; *instigation, excitation.* (Rym.)

ABBETARE. — Excitare, instigare; *inciter, animer, exciter;* ol. *abetter.*

ABBETATOR. — Instigator, incitator, qui alium ad facinus aliquod perpetrandum exacuit; *instigateur, celui qui conseille, qui pousse, qui excite à.*

ABBETUM. — Ead. signif. q. ABBETAMENTUM.

ABBICOMITES. — Ut ABBACOMITES.

ABBOCATIO. — Constitutio, definitio; ab Italico *abbocamento,* congressus, colloquium; *règlement, délibération.* « Ainsi qu'ils *abutaient* leur écot. »

ABBOCATORES. — Qui de re aliqua inter se conveniunt, proxenetæ; *ceux qui décident, arrêtent une affaire, parties contractantes, courtiers.*

ABBOTAMENTUM. — Idem quod ABBOTUM.

ABBOTARE. — Terminare; *toucher un but, joindre, aboutir;* ol. *abouter.* — Vox agrimentoribus Gallicis familiaris, cum agri limites designant. *Abbotare* enim dicunt prædiorum fines, qua scilicet parte angustiores sunt prædio alteri; latera vero nunquam aiunt *abbutare,* sed agro proximo adjacere. « Quæ quidem Venella *abbutabat* super communem viam. » — Per vicinitates et confinia creditori designare, oppignare; *désigner une terre par ses limites à un créancier, l'engager.* « Pro se et eorum hæredibus *abbotarunt* et assignarunt dictam ecclesiam pro dictis custibus et expensis. » (A. 1260.)

ABBOTUM. — Fundus creditori designatus per suas vicinitates et confinia, ut in hunc creditor speciale jus postea acquirat; *terre désignée par ses limites et engagée aux créanciers, assignation hypothécaire, hypothèque;* ol. *about.* « De dicta domo tanquam de *abbouto* et assignamento se pariter devestierunt. » (A. 1270.)

ABBOTUS. — Mulierarius; *qui aime les femmes.*

ABBREUVATORIUM. — Idem q. AFEURATORIUM.

ABBREVIATOR. — Officii nomen in cancellaria apostolica. Abbreviatores 72 numerantur, e quibus 12 sunt de *parco majori,* et prælatorum more vestibus utuntur violaceis. His libellos supplices distribuit cancellariæ præfectus, tumque per se aut substitutos bullarum exscribunt minutas, seu primas perscriptiones, quæ ad libelli supplicis calcem summatim collectæ habentur; et inde vocis etymon. 22 *Abreviatores* dicuntur de *parco minori,* quorum est, instrumenta, quibus contrahi permittitur in gradu prohibito, perscribere et in commentarios referre. Cæteri *examinatores* appellantur, quod eorum officii sit bullas ad exemplar conferre et recognoscere. Et hi laici esse possunt et uxores ducere.

ABBROCAMENTUM. — Emptio quarumvis mercium, antequam in foro venales proponantur et earumdem singularum per partes venditio; *achat de marchandises avant leur mise en vente au marché et action de les vendre en détail.*

ABBUTARE. — Ut ABBOTARE.

ABCÆCATIO. — Eluscatio; *éborgnement, action de rendre borgne.*

ABCARIARE. — Vehere e loco ad locum; *traîner, porter, mettre d'un lieu dans un autre;* par extension, *transvaser.*

ABCARIS. — Pro ACARIS.

ABCDARIUM. — Alphabetum; *alphabet.*

ABCINDERE. — Pro ABSCINDERE, et in specie *aures abscindere,* quæ furum pœna erat; *couper les oreilles, essoriller.*

ABCTURIUM. — Abecedarium; ut ABCDARIUM.

ABDENTIO. — Denegatio, detractio, rei concessæ repetitio; *action de nier vivement, dénégation, refus, action de redemander, répétition.* (A. 1319.)

ABDEROLOGUS. — Nugator, qui frivola atque inepta blaterat; *farceur, diseur de riens.*

ABDICAMENTUM. — Negatio; *action de nier.* (*A. SS.*)

ABDICARE. — Abdicere; *abandonner, renoncer à, désapprouver, condamner.* (Vox fori Rom.) — Abdere, abscondere; *mettre loin ou hors, éloigner, écarter, cacher.* (Gasp.

Bart., *Gl.)* — Absterrere, propulsare ; *détourner, repousser.* (*Vet. Gl.*)

ABDICATORIUM. — Locus aptum ad abdicandum, id est ad abdendum et abscondendum ; *cachette.* (J. de J.)

ABDICIUM. — Secretum, occultum, absconditum ; *ce qui est caché, reculé, éloigné, secret.* (*Vet. Gl.*)

ABDICTA. — Abdicatio, renuntiatio ; *renonciation, abandon.* « Promitto Deo.... *abdictam* proprietatis et custodiam castitatis perpetuam et obedientiam. » (*A. SS.*)

ABDICTATUS. — Ead. notione.

ABDICTIO. — Ead. notione.

ABDICTUS. — (Adj.) Constitutus, declaratus ; *déterminé, établi* « Et episcopus : « Ego te « absolvo, » inquit, « ab hoc reatu. » Et ille : « Tu » inquit, « non es meus abbas *abdi-* « *ctus*, sed tantum tuæ civitatis episcopus. » (*A. SS.*) — (Subs.) Oppositio, contradictio, ita ut inceptum abdicare necesse sit ; *opposition, contradiction s'offrant de telle manière qu'on est obligé de renoncer à un projet.* (A. 951.)

ABDISCERE. — Oblivisci ; *oublier.*

ABDITORIUM. — Arcæ species in qua quid abditur vel reconditur ; *meuble, coffre.* « Item unum coffur et una pixis de ebore ornata cum argento deaurato... Item tria *abditoria* et tres pixides de ebore ornatæ cum cupro deaurato. » (*Mon. Angl.*)

ABDITUS. — Vilis, minoris momenti ; *de peu d'importance, de nulle valeur.*

ABDOMIRE. — Mendose pro Obdormire.

ABDUCERE. — Deducere de possessione per sententiam juris, vel vi deturbare ; *dépouiller judiciairement ou par force quelqu'un de quelque chose.* (A. 1285.)

ABDUCTIUS. — Pro Abductus.

ABDURARE. — Pro Abducere.

ABEAURARE. — Ut Abeuvare.

ABEBRARE. — Eadem notione.

ABECEDARIUM. Alphabetum, prima litterarum elementa ; *abécédaire, alphabet.*

ABECEDARIUS. — Qui prima litterarum elementa docetur ; *celui qui apprend les premiers éléments de la lecture.* — *Abecedarius psalmus* ; *Vid* Psalmus.

ABECETORIUM. Alphabetum, ut Abecedarium.

ABEGERIA. — Jus hospitandi in domibus vassallorum : *droit d'albergue, droit du seigneur d'être hébergé et reçu chez son vassal.*

ABEILLA. — Apis ; *abeille.* « Medietatem omnium tallarum, quæ fiunt hominibus in proprietatibus eorumdem, videlicet in vineis, bladis, arboribus, venationibus, et in apibus et *abellis.* » (A. 1286.) Alvearia forte vel apum examina speciatim eo nomine indicantur.

ABEL. — Liber apocryphus annumeratus inter eos qui monasterio Vallisbonæ donantur. (A. 1242. *G. Chr.*)

ABELIANI. — Hæretici, ab Abel, Adami filio, sic dicti, quod illum se imitari jactitarent. Conjuges erant, nec tamen conjugali consuetudine utebantur, sed puerum et puellam adoptabant, qui mortuis eadem conditione succederent. Ab Abele dictos negat Hoffman. Putat autem sic appellatos fuisse ab Arabico verbo *theabala*, quod est ab uxore se continere. Tradunt quippe Judæi doctores Adamum post Abelis necem ab uxore abstinuisse per 130 annos. A simili continentia *Abelianorum* nomen.

ABELIMENTUM. — Exornatio, ornamentum ; *embellissement.*

ABELLARIUM. — Alvear ; *ruche d'abeilles.* — Alvearium ; *rucher, lieu destiné à recevoir les ruches.* (A. 1228.)

ABELLUS. — Agnus recens natus ; *agneau de lait.*

ABELOITÆ. — Iidem q. Abeliani.

ABELONII. — Iidem q. Abeliani.

ABENCARE. — Eradicare ; *déraciner.*

ABENEVISARE. — In emphyteusim locare ; *louer en emphythéose* ; ol. *abeneviser.* Est autem emphyteusis illa locatio quæ fit, ut aiunt, ad longos annos, id est a decem annis usque ad nonaginta et novem. *Abenevisum* non dicitur, ut credit Laurière in *Glossario juris Gallici*, de qualibet concessione facta a domino feudali sub certo censu, sed de sola emphyteusi.

ABENEVISATIO. — Concessio in emphyteusin sub censu et servitio ; *emphytéose*, ol. *abenevis.* « Fratres de valpiliena abnevisant et titulo *abenevisationis* tradunt terram sub censu et servitio unius livrarii siliginis. » (A. 1393.)

ABENEVISUM. — Idem sensus q. Abenevisatio. *Vid.* Abenevisare.

ABENGA. — Minutioris monetæ species in Gallia, mallia inferior ; *petite monnaie moindre que la maille* ; ol. *abenge, abenghe, abengue, abangue.*

ABENGHA. — Eadem notione.

ABENGUA. — Eadem notione.

ABEONA. — Dea quæ præerat abeuntibus. (Tert.)

ABEQUETORUM. — Alphabetum, ut Abecedarium.

ABERAGIUM. — Irrigatio, adaquatio, usus aquæ ad irriganda prata, aut adaquanda pecora ; *action d'arroser, d'abreuver, de détourner, de prendre de l'eau pour arroser les prés ou faire boire les bestiaux.* (A. 1397.)

ABERE. — *Abere ad probrio.* Pro trahere in proprio ; *avoir en propre.* (A. 780.)

ABEREMURDRUM. — Homicidium, murdrum definitum ; *meurtre avéré et constaté.*

ABERGARE. — Dare ad censum statutamque præstationem ; *donner en rente, à cens. Vid.* Abbergare.

ABERGATIUM. — *Vid.* Atterratus.

ABERGIARE. — Ut Abergare.

ABEROMURDRUM. — Ut Aberemurdrum.

ABESARE. — Demittere, fossam æquare ; *réduire, combler un fossé.* « Perdictum passagium transierunt... cum dictum fossatum erat *abesatum* et dessiccatum. » (A. 1344.)

ABESSE. — Adsentire ; *approuver, donner son consentement.* (*Vet. Gl.*)

ABESTIARIUS. — Vestiarii præfectus ; *chef de la garde-robe.*

ABESTON. — Lapidis species ; pro Asbeston.

ABESUS.—Vet. Gl. *De toutes parts mengé.* (Occurrit in Prud.)

ABETTUM. — Incitamentum; *excitation, encouragement;* ol. *abete.*

ABEURAGIUM. — Potus quivis, quidquid bibitione sumitur; *boisson.*—Præstatio quæ pro potu sumitur; *droit perçu sur le vin et les autres boissons exposés au marché.*—Irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda; *droit d'arrosage, de prise d'eau pour arroser les prairies.*

ABEURARE.—Adaquare; *abreuver.*

ABEURATORIUM. — Aquarium; *abreuvoir.*

ABEVERARE.—Ut ABEURARE.

ABEVERATORIUM. — Ut ABEURATORIUM.

ABEYANTIA.—Hæreditas jacens seu vacans, de qua adhuc sub judice lis est; *succession vacante, non encore déterminée.*

ABFESTUCARE. — Abdicare, per festucam dimittere; *renoncer à la possession d'une chose, se dépouiller par la tradition du fétu. Vid.* FESTUCA.

ABFILIRE.—Polire; *polir, limer.*

ABGATORIA.—Abecedarium, elementum cujuscunque scientiæ; *premières notions, connaissances rudimentaires d'une science, d'un art quelconque.*

ABGECERE.—Pro ABJACERE, quod iterum pro *adjacere* non semel occurrit.

ABGETORIUM. — Ead. signif. q. ABGATORIA.

ABGISTINUM.—Grando minutissima; *grêle très-menue.* (A. 418.)

ABHÆRES. — Videtur dici de iterata renovataque hæredum successione sive gradu; eadem ratione qua avus, proavus, abavus dicuntur. (*Ch. Alam.* ap. Gold.)

ABHORRICATIO.—Internus horror. (*Reg. Mag.*)

ABIATICUS. — Idem q AVIATICUS.

ABICERE. — Pro OBJICERE aut ABJICERE.

ABIETARIUS.—Carpentarius qui de abiete operatur; *charpentier.*

ABIGARE.—Abigere; *chasser, pousser devant soi.*

ABIGATOR. — Ead. signif. q. ABACTOR.

ABIGEATOR.—Pro ABIGATOR.

ABIGEATUS.—Pecudum furtum; *abigeat, vol d'un troupeau, lequel a lieu en poussant les animaux devant soi.*

ABIGELLUS.—Qui tollit rem aut peculium alienum. Sæpe ead. signif. q. ABACTOR.

ABIGERATOR.—Ead. signif. q. ABACTOR.

ABIGERE. — Rapere; *soustraire, voler;* particulièrement *chasser du bétail devant soi dans le but de se l'approprier.*

ABIGERUS.—Ead. signif. q. ABACTOR.

ABIGES.—Ead. signif.

ABIGEUS.—Ead. signif.

ABIGEVUS.—Ead signif.

ABILHAMENTUM.—Indumentum, quidquid vestiendo ornandove corpori inservit; *habillement, tout ce qui peut servir de vêtement ou de parure;* quelquefois même, comme dans l'exemple qui suit, *tout ce qui est nécessaire à l'organisation d'une maison.* « Idem fuit pactum... quod dictus... induet... dictam Borguinam, ejus sororem, de lecto, vestibus et aliis *abilhamentis*, » etc. (A. 1470.)

ABILIS. — Pro HABILIS; *bon, apte à quelque chose.* « Unum taurum et 30 vaccas firmabiles et *abiles.* » Id est fœturæ habiles; *bons pour la reproduction.*

ABILITARE. — Habilem judicare, ad aliquid habilem reddere; *reconnaître, rendre bon à quelque chose, capable de faire quelque chose. Vide* HABILITARE. *Abilitare sese*, exercere se, assuefacere; *s'exercer, s'habituer à faire une chose.* (A. 1489.)

ABILITAS. — Facultas utendi aliqua re; *droit, permission de jouissance.*

ABINCEPS.—Pro DEINCEPS.

ABINDE. — Inde, ab eodem tempore; *depuis ce temps.*

ABINITIO.—Discessio; *éloignement, séparation.* Forte aliquoties pro ABITIO.

ABINTESTATUS. — Intestatus, qui non condito testamento moritur; *qui meurt sans testament, intestat.*

ABINTIMAS.—Qui scit secreta nostra et intima cordis; *confident.*

ABINTIMUS.—Ead. notione.

ABINTUS.—Pro INTUS.

ABIRO.—Remus; *aviron.*

ABIS.—Pro HABES, et ALBIS.

ABITIO. — Abitus, discessio, mors; *éloignement, séparation, départ, mort.* (*Amal. Onom.*)

ABIUS.—Idem q. AVIUS.

ABJACENTIA.—Pro ADJACENTIA.

ABJACERE.—Pro ADJACERE.

ABJECTARE.—Increpare, exprobrare; *reprocher, blâmer, imputer à crime.* (Pap.)

ABJECTINUS. — Abiegnus; *de sapin.* (*A. SS.*)

ABJECTIRE.—Vadimonium deserere, deficere in lite, jus suum objicere, deserere, placitum non custodire; *faire défaut, se laisser condamner par défaut.* — Adversarium deficientem in lite deprehendere, seu deserti vadimonii arguere. (A. 751.) — Adjectire (*Vid.* h. v.), id est ramo vel festuca adjecta adversarium solemniter citare in judicium; *assigner devant le juge en jetant un fétu dans le sein de l'adversaire.*

ABJECTORIA. — Ead. signif. q. ABGATORIA.

ABJECTUS. — Qui vadimonium deseruit, qui defecit; *celui qui fait défaut.*— Festuca adjecta in jus vocatus; *celui qui est cité en justice par le symbole du fétu.*

ABJICERE (SE). — Alicujus rei possessionem dimittere, cedere; *céder la propriété d'une chose, y renoncer.* (*Chr. And.*)

ABJUDICARE.—Rem de qua controversia est per judicium auferre; *être mis judiciairement en possession d'une chose contestée.* « Quod dat judicio judex, adjudicat; et quod aufert judicio judex, *abjudicat* illud. (Joann. de Garlandia.)— *Sibi abjudicare*, sese exuere, devestire; *se dépouiller, renoncer à une chose.* « Perinde, Joannes de Serainviler feodum istud *abjudicavit*, cognoscens et ipse tertio sub testimonium hominum suo-

rum... quod nihil juris haberet in eo. » (A. 1197.) — Judicio damnare; *condamner.* « Dicti malefactores *abjudicati* fuerunt et banniti, ex qua abjudicatione seu banno bonorum commissio subsequitur. » (*Arrest.*, a. 1272.) — *Abjudicare* signif. aliquoties *abjugare*, *dividere*, *separare*; *éloigner*, *séparer*, etc.

ABJUDICATIO. — Damnatio; *condamnation. Vid.* ABJUDICARE.

ABJUDICATUM. — Quod judicio decretum est, judicatum; *ce qui est arrêté, prescrit, enjoint par jugement.* (A. 1227.)

ABJUGASSERE. — Pro ABJUGARE; *débarrasser du joug*; et, par extension, *découpler*, *éloigner*, *séparer*.

ABJUGES HOSTIÆ. — Jugum non expertæ; *bœufs ou vaches qui n'ont point été soumis au joug.*

ABJURARE. — Rem creditam perjurio negare; *nier un dépôt.* — Terram et provinciam ejurare, relinquere et in exsilium abire; *abandonner son pays, partir pour la terre étrangère.* (D'après les lois anglaises, un malfaiteur réfugié dans une église, pouvait sortir de son asile en promettant par serment de disparaître immédiatement du pays.) — Aliquam rem relinquere; *renoncer à une chose.* (Frod.) — Alicui nuntium remittere cum sacramento. (A. 1237.)

ABJURATIO. — Juris sui cessio; *renonciation à un droit, abandon d'une chose.* Sic dicta quod exigi solebat sacramentum de non repetenda re concessa vel vendita. — Solemnis ejuratio et damnatio erroris præteriti; *abjuration.* — Quoddam juramentum apud Anglos. Quid sit docet Willelmus Stamfordius : *Abjuration est un serement que home ou feme preignont, quant ils ont commise felony, et fué à l'Eglise ou cimetoire, pour tuition de lour vies, eslisant plustot perpetuel banissement hors del realme, que à estoiser à le ley, et d'estre trié del félonie.* — *Vid.* ABJURARE.

ABJURATUS. — Qui hæresim ejuravit; *hérétique qui a renoncé à l'erreur pour rentrer au giron de l'Eglise.*

ABKETORIA. — Ead. signif. q. ABGATORIA.

ABLABYNION — « Funis Ægyptius e corticibus, purgationis causa, ut hodie, ad purgandas patinas. » (Amal.)

ABLACTARE. — A lacte extrahere, vel removere, segregare; *éloigner des mamelles, sevrer.*

ABLADARE. — Agrum serere; *ensemencer, emblaver une terre, la semer en blé*; ol. *abla der.*

ABLADIARE. — Ead. signif.

ABLADIUM. — Bladum seu frumentum ex agro demessum; *blé récolté.*

ABLADUS. — Eadem notione.

ABLATA. — Exactio, *impôt, taxe.* « Liberos deinceps esse constituimus ab omni tallia, *ablata* et exactione et questa. » (A. 1173.)

ABLATICUS. — Pro ABIATICUS.

ABLATIO. — Ead. signif. q. ABLATA.

ABLATUM. — Ead. signif. q. ABLADIUM.

ABLATUS. — Pro ALLATUS. (*Ann. Ben.*)

ABLECTARE. — Abjurare, vendere cum sacramento de non repetenda re vendita; *renoncer à la propriété d'une chose, la vendre, en s'engageant par serment à ne pas revenir sur cette renonciation ou cette vente.*

ABLEGATIO. — Pro ALLEGATIO.

ABLEGMINA. — Partes extorum quæ prosegmina dicuntur; *fragments d'entrailles*, *rognures.*

ABLEGRIGO. — Voracitas, devoratio; *avidité, grand appétit, voracité, action de dévorer.*

ABLEGURRIRE. — Pro ABLIGURIRE.

ABLEIA. — Alburnus, albula; *able, ablette.*

ABLINGUERE. — Lingua eluere, lambere, ablingere; *lécher.* (A. 1280.)

ABLITIGATUS. — Proscriptus; *proscrit, mis au ban.* (A. 1305.)

ABLIUTARE. — Pro ABLECTARE. (A. 1230.)

ABLIVIO. — Pro ALLUVIO. (A. 1377.)

ABLUERE. — Inhumare, distillare, calcinare; *mettre en terre, distiller, calciner.* (*Vox chim.*)

ABLUNDA. — Palea; *paille, paillasse.*

ABLUTATORIUM. — Vas in quo sordidæ vestes abluuntur; *cuvier à faire la lessive, lavoir.*

ABLUTES. — Plurali numero sunt loca cœnosa et aquis plena; *mares, lieux pleins d'eau et de vase.*

ABLUTIO. — Inundatio, pro ABLUVIO; *débordement, inondation.* (A. 1158.)

ABLUTIUM. — Eadem signif. q. ABLUTES.

ABLUVIO. — Mundatio sordium, rectius, inundatio, ut ABLUTIO.

ABLUVIUM. — Dicitur quibusdam universalis inundatio.

ABMATRIMONIUM. — Ead. signif. q. *Foris maritagium. Vid.* MARITAGIUM.

ABNEGARE. — Inficiari, pernegare; *nier opiniâtrément, refuser obstinément d'avouer ou de faire une chose.* (*Vet. Gl.*)

ABNEGATIO. — Cessio alicujus juris vel prædii incurvatis digitis secundum morem Saxonicum... deinde cum manu et festuca more Francorum; *cession d'une chose en remplissant les formalités symboliques en usage chez les Francs et les Saxons.*

ABNODARE. — Nodum solvere; *dénouer.*

ABNORMIS. — Enormis, inormis, qui non est rectus, extra normam; *extraordinaire en dehors de la règle, irrégulier.* (*Vet. Gl.*)

ABNORMITAS. — Enormitas, irregularitas. « Amor justitiæ, qui tuam, pater, animam imbuit, *abnormitati* fecit eam offensam et ab excessibus cautam. » (*Epist. Fulb. Carnot.*, a. 1021.)

ABNUTIVUM. — Recusatio, dedignatio; *refus, négation.*

ABOBSITUS. — Tenebris involutum; *enveloppé de ténèbres.* (*Vet. Gl.*)

ABOCATOR. — Pro ADVOCATOR vel ADVOCATUS; *avocat, avoué.* — Tutor, qui res pupilli administrat et defendit; *tuteur.*

ABOCATURA. — Forte dolii apertura, ab Ital. *bocca*, os, ostium, quævis apertura. (*St. Ven.*)

ABOCELLIS. — Cæcus; *aveugle.* (*Ch. S. Aud.*)

ABOCELLUS. — Eadem notione (*Ibid.*)

ABOCULIS. — Ead. signif. q. ABOCELLIS. (*A. SS.*)

ABOGADUS. — Idem q. ADVOCATUS.

ABOLEFACERE.— Abolere; *anéantir, détruire.* (*Script. eccles.*)

ABOLEIARE. — Retis species, a sagena non dissimili; *filet de pêche peut-être semblable au boulier.*

ABOLENTIA. — Progenies, familia, genus; *famille, race, maison.* (A. 1111.)

ABOLERE. — Incendere, oblivisci, negligere; *brûler, se brûler, oublier, négliger.* (*Vet. Gl.*)

ABOLESCERE — in significat. activa pro ABOLERE. Utique continentiam indicens, et compescens concubitum seminarium generis *abolescit.* » (Tert.)

AB OLIM. — Jampridem (Rym.)

ABOLLA. — Pallium philosophorum, vestis militaris, vestis senatoria; *manteau des philosophes, vêtement militaire, vêtement sénatorial*

ABOLLAGIUM. — Jus quod habet dominus feudi in apum examinibus; *droit qu'avait le seigneur de s'approprier les essaims épars, et de prendre une certaine quantité de cire ou de miel dans les ruches de ses vassaux;* ol. *oboilage, abeillage.*

ABOMAGIUM. — Jus defigendi metas in terris vassallorum, simul et præstatio quæ dominis pro eo persolvitur; *droit du seigneur de faire planter des bornes, et redevances des vassaux pour les planter sous la direction du seigneur;* ol. *abornage abournement.* — Certa ac definita præstatio, quam subditus domino suo ex condicto solvit, servitii moderatio; *redevance annuelle payée par les vassaux au seigneur, pour obtenir un adoucissement à leurs charges.* (A. 1290.)

ABOMINAMENTUM. — Idolum; *idole.* « Secundum dictum Isaiæ, abjecit homo *abominamenta* sua aurea et argentea.» (Tertul.)

ABOMINARIUM. — Liber ubi abominationes scribebantur, id est anathema a Pontificibus, episcopis et fundatoribus lata contra invasores et deprædatores bonorum Ecclesiæ; *recueil des anathèmes lancés par les Papes et les évêques,* etc., *contre ceux qui usurpaient ou ravageaient les biens de l'Eglise.*

ABOMINATIO. — Nausea, fastidium cibi, actio vomiturientis; *nausée, dégoût, envie de vomir, vomissement.*—Idolum, idololatria; *idole, culte des idoles.* — Anathema; *anathème.*

ABONAGIUM. — Jus figendi metas in terris vassallorum; *droit d'abornage.* (A. 1244.) *Vid.* ABOMAGIUM. — Feudalium jurium venditio, redemptio, abalienatio, aut commutatio; *rente, aliénation, échange ou rachat de droits féodaux.* (A. 1298.)

ABONAMENTUM. — Ead. signif. q. ABONAGIUM; *droit d'abornage.* (A. 1233.) — Conventio, transactio, pactum; *convention accord, pacte, transaction.* (A. 1267.)

ABONARE. — Infamatum restituere bonæ famæ; *réhabiliter.* — Clientelaria jura vendere, redimere, aut etiam commutare et alienare; *vendre, racheter, échanger, aliéner les droits de suzeraineté.* — Servitium moderari et de eo convenire; *alléger les redevances et accorder les allégements par un acte.* (A. 1298.) Clientelaria profiteri; *faire aveu de vasselage.* (A. 1313.)

ABONATIO. — Clientelæ professio; *aveu de vasselage.* (A. 1313.)

ABONATUS. — Ille pro quo prædes dati sunt; *celui pour lequel on a fourni caution.* — Vir probatus bonæque famæ; *homme considéré.* — Domini feudalis subditus, cujus præstationes ex condicto, pacto, vel privilegio moderatæ, aut ad certam ac definitam pecuniæ, aut alterius rei solutionem sunt limitatæ, ita ut talliis ac cæteris servitiis non sit obnoxius; *vassal qui a obtenu de son suzerain, moyennant une redevance annuelle déterminée, la suppression ou du moins la diminution des prestations, tailles et servitudes qui pèsent sur ceux de sa classe;* ol. *abonné.*

ABONEMENTUM. — Ead. signif. q. ABONAMENTUM.

ABONNARE. — Limites seu *bonnas* præfigere; *borner, mettre des bornes;* ol. *abonner, abosner, abourner.* — Ead. signif. q. ABONARE.

ABOONAGIUM. — Ead. signif. q. ABOMAGIUM.

ABOONATUM. — Ead. signif. q. ABONAMENTUM.

ABORBITARE. — Decedere; *s'éloigner, s'écarter.* (*Conc. Tol.*)

ABORDARE. — *Vid.* ABORDATIO.

ABORDATIO. — Portus ostium; *entrée d'un* port. (A. 1480.) — *Abordare* dicitur de loco ubi aperitur portus. « Et interrogatus in cujus jurisdictione est situatus portus et ejus *abordatio*... in brotellis illorum de Molone, ubi ipse portus abordat, a parte Bressiæ. » (A. 1480.)

ABORLARE. — Ab oris seu extremis partibus campi collectos spicarum manipulos in acervum congerere; *apporter des extrémités d'un champ les épis de blé et les mettre en meules.* (*St. Aven.*)

ABORNAMENTUM. — Pro ABONAMENTUM. « Qui ratificavit *abornamentum* del Porcher, quod nobis concesserat. » (Obituar.)

ABORNARE. — Ead. signif. q. ABONARE.

ABORRIS. — Scandalosus, f. *abnormis.* (Isid.)

ABORRITIO. — Pro ABORTIO vel ABORTIVUS [fœtus]. (Guib.)

ABORTARE. — Quasi ABORIRI. « De quadam pechia terræ sicut se præportat de longo in latum et *abortat a* terra hæredum Radulfi. » (A. 1265.)

ABORTICIOSUS. — Ead. signif. q. ABORTIVUS.

ABORTIRE. — Abortum facere; *mettre bas avant terme, avorter.*

ABORTIUM. — Abortus; *avortement.*

ABORTIVUS. — *Pergamenum abortivum,*

quod vulgo virgineum vocant, ex pelle vitulina vel hœdina leviori præparatum; *parchemin vierge, vélin.*

ABOSATIO. — Destructio, eversio; *destruction, renversement.* (A verb. Gal. *abouser*, quod rustici Dumbenses usurpant pro *abattre*, diruere, evertere.)

ABOSCATUS. — De agro dicitur, bosco seu silva et dumetis obsito; *boisé.* « Unum campum terræ *aboscatum* seu aduemoratum. » (A. 1413.)

ABOSO. — Infirma domus; *maison peu solide.* Vid. ABOSATIO et ABASA.

ABOSQUITUS. — Ead. signif. q. ABOSCATUS.

ABOTARE. — Terminare; *aboutir.* Dicitur de agrorum finibus qua parte angustiores sunt. (A. 1297.)

ABOTINARE. — Prædari; *butiner, s'emparer.* (A. 1509.)

ABOTIOSARE. — Terminare; *aboutir.* (A. 1339.)

ABOTTAMENTUM. — Auxilium; *secours, aide.*

ABOTTUM. — Ead. notione.

ABOUTARE. — Ead. signif. q. ABOTARE. (A. 1297.)

ABOUTIZARE. — Ead. signif. q. ABOTARE. (A. 1314.)

ABPATRUUS. — Pater abavi; *père du bisaïeul.* (*Dig.*)

ABRA. — Ancilla, famula honoratior, cujus modi ditiores ad honestiora servitia, seu ministeria domi alunt; *gouvernante, servante de confiance.* — Concubina; *concubine.* — Præstatio quædam ex vino persolvenda; *taxe sur le vin.*

ABRACADABRA. — Inscriptio amuleti apud Serenum Sammonicum pro hemitritæo, seu febri semitertiana. Quæ quidem inscriptio Sammonicum Basilidis hæretici, qui sub Hadriano vixit, sectatorem fuisse arguit, cui pro summo Deo fuit nescio quis *Abracax*, seu, ut legendum, *Abrasax*, quem solem significasse censent multi; *mot magique en grande réputation au moyen âge, et qui guérissait, disait-on, de la fièvre doubletierce.*

ABRADICARE. — Avellere, eradicare; *arracher, déraciner.* (*A. SS.*)

ABRASSATA. — Armatura qua brachia teguntur et defenduntur; *brassard.* (A. 1335.)

ABRATOR. — Opifex, qui ad artem texendi pertinet, sed incertum utrum tonsoribus, seu carminatoribus annumerandus. « Liceat... quibuscunque *abratoribus* tramæ et laborantibus ipsam tramam et tenere et ponere unum quarteronum seu quartam partem unius libræ pro contrapesio. » (A. 1360.)

ABRATURA. — Dicitur de clavis ferreisque soleis equorum usu detritis. « Item pro ferratura et *abratura* ferrorum et clavorum unius equi. »

ABRAVIS. — Vestis muliebris crocei coloris; *vêtement de femme de couleur de safran.* (*Am.*)

ABRECEPTARE. — Ire incipere; *commencer de marcher.*

ABRENUNTIARE. — A se renuntiando removere, renuere, postponere, despicere; *renoncer.* « *Abrenuntiare* diabolo et pompis ejus. » (Tert.)

ABRENUNTIATIO. — Renuntiatio juris.

ABRENUNTIATOR. — Nuntiator, nuntius; *celui qui annonce, qui rapporte, messager, courrier.* (A. 1385.) — Qui renuntiat; *celui qui renonce à.* (Tert.)

ABREPTARE. — Arripere. (Pap.) — Incipere ire; *commencer d'aller.*

ABREPTITIUS. — Ut ARREPTITIUS.

ABREVARE. — Adaquare; *abreuver.* (A. 1360.)

ABREVIARE. — Notam sumere, per notam describere, in brevia redigere; *écrire en abrégé, prendre note de.* (A. 1155.)

ABREVIATURA. — Notæ, scriptura compendiosa; *signes tachygraphiques, écriture abrégée.*

ABRICA. — Stragulum, lecti tegumentum; *couverture de lit.* (A. 1342.)

ABRIGA. — Eadem notione.

ABRIGEUM. — Pro OBRYZUM.

ABROCARE. — Perforare, fistulam dolio apponere; *mettre un tonneau en perce, y mettre un robinet. Vid.* ADDORILLARE.

ABROCATOR. — Proxeneta; *entremetteur, courtier, brocanteur.*

ABROGANS. — Humilis; *humble, modeste.* (Isid.) — Detrahens, malilocus; *médisant, mauvaise langue.* (*Vet. Gl.*)

ABROMA. — Stolæ muliebris genus; *vêtement de femme, robe.* (Amal.)

ABROSTURA. — Depastio animalium in bruscis seu drumetis; *broutement, action de paître, de broutiller, pâture.* — Jus ducendi animalia ad pastionem hujusmodi; *droit de faire brouter les animaux dans les bois*; ol. *abrosture.*

ABROTANUM. — Plantæ medicinalis species; *plante médicinale, l'aurone;* ol. *abrone.*

ABROUTARE. — Vehiculo *brouetta* dicto transvehere; *traîner avec une brouette, brouetter.* (A. 1450.)

ABRUTIO. — Eversio, destructio, licentia destruendi domum; *renversement, démolition, permission de démolir une maison.*

ABRUTUS. — Avulsus, excussus; *secoué, enlevé.* (H. M. S. D.)

ABSA. — Mensuræ species, in Occitania, ulna; *aune.* « Quod dicti consules habeant potestatem cognoscendi et ordinandi de mensuris bladorum, vini et olei, et aliis ponderibus, et de *absis*, seu cannis, cum quibus panni lanei et caprini, et aliæ merces mensurantur, cannantur ac venduntur. (*Ord. reg.*, a. 1350.)

ABSACITUS. — Investito opponitur; *dépossédé, qui a renoncé à la propriété d'une chose ou en a été dépouillé.*

ABSARE. — Absum facere, id est sibi capere jure dominii, seu uti vocabant, indominicare; *s'emparer, se mettre, en vertu du droit de suzeraineté, en possession d'une chose, d'un immeuble.* — Cessare, vacare; *cesser de marcher.* « Est actum... quod si dicta molendina accensata, diluvio aquæ aut vetustate, aut alio quovis modo diruerent et

absarent... (A. 1308.) — Evellere, exstirpare; *arracher*, vel ead signif. q. *Cedere*, rem quampiam in alterum transferre. « Auremdoinus Asinus laxabat vineas S. Petro; et præterea, qui *absabant* vineas, reddebant quartum de terra. » — Agrum in *absum* redigere; *mettre une terre en friche*.

ABSARIUS. — Qui agros *absos* colit, nomine scilicet domini fundi, servus vicarius. *Vid.* VICARIUS.

ABSBRIGARE. — A lite liberare; *débarrasser d'un procès*. — Prædium, castrum, etc., domino capitali reddere et ab iis ita excedere ut nihil juris penes cedentem remaneat; *remettre un immeuble entre les mains du suzerain faire renonciation absolue des droits à la possession dudit.*

ABSCEDERE. — Cedere rem quampiam, aut jus suum in alterum transferre; *faire cession ou transmission de quelque chose à quelqu'un.*

ABSCERNERE. — Repellere, rejicere; *repousser, rejeter.*

ABSCESSIO. — Cessio; *cession, renonciation.*

ABSCIDICULA. — Statuæ vel imaginis loculamentum in fornicis modum; *niche.* (Joan. Diac.)

ABSCIDILIUM. — Cultellus quo ungulæ equorum abscinduntur.

ABSCINDERE. — Idem q. ABCINDERE.

ABSCIRE. — De memoria exire; *être oublié.* (Am.)

ABSCISA.— Scripturæ genus. *Vid.* SCRIPTURA.

ABSCISSURA. — Intervallum; *intervalle, solution de continuité.*

ABSCITAS. — Terra absa, ut ABSEITAS.

ABSCODERE. — Excutere, siliquis exuere; *battre le grain et les légumes, les dépouiller de leurs enveloppes, écosser.* (A. 1516.)

ABSCONCIA. — Ut ABSCONSA.

ABSCONDERE. — Purgare se; *se justifier d'une accusation.* (*Cap. Lud. II imp.*)

ABSCONSA. — Cæca laterna qua monachi ut plurimum utuntur in obeundis dormitoriis; *lanterne sourde;* ol. *esconse.*

ABSCONSE. — Latenter, abscondite; *secrètement, en cachette, par-dessous main.*

ABSCULTARE. — Pro AUSCULTARE.

ABSCULTATOR.—Forte minister ille qui *talliam ad placitum* dictam, seu audientiam exigebat. *Vid.* TALLIA. (A. 1287.)

ABSE. — Spontaneus; *spontané, volontaire.* (Isid.)

ABSECTOS. — Lapidis pretiosi genus; *pierre précieuse, qui, selon Isidore, était de couleur noire et veinée de rouge*; ol. *absicte.*

ABSEDIUM. — Obsidio; *siége.*

ABSEITAS. — Terra absa. *Vid.* ABSUS.

ABSENS. — Ead. signif. q. ABSTENTUS. « Quod si admissa fuerit, etiam hæc quæ eam receperit, habebitur *absens* (*Cap. C. M.*), » id est, abstinebit pariter ab ingressu ecclesiæ, seu habebitur pro excommunicata. — *Absentem se facere*, devestire se de re aliqua, exuere possessione et eam in alium transferre; *se dépouiller de quelque chose, renoncer à la propriété d'une chose et la donner à quelqu'un.* « Exinde ultimam facio traditionem et vestituram, et me exinde foris expuli, warpivi et *absentem* feci. » (A. 1075.)

ABSENTANDUS. — Absens, fugitivus; *qui est absent, en fuite.* (A. 1358.)

ABSENTANEUS. — Qui se semper absentat. *Vid.* ABSENTARE.

ABSENTARE. — Occultare, abscondere; *cacher, dérober aux regards.* — Abesse; *être absent.* « Ecce hic dicit : Clavis deest, custos *absentat.* » — Absentare aliquid; ab eo recedere, illud relinquere; *s'éloigner d'une chose, la quitter.* « Hoc facto, metu rigoris justitiæ domum suam *absentavit.* » (*Litter. remiss.*, an. 1384.) — Auferre, abscindere, separare; *enlever, séparer, couper :* « Quamvis de capite nihil præter mentum haberetur, sicut percussoris illud *absentaverat* gladius. » (Marten., *Ampl. coll.*)

ABSENTATIO. — « Illa vero circa corpus quid est, nisi a Deo quædam *absentatio?* et *absentatio* quid, nisi peregrinatio? » (S. Bern.) — Recitatio facta absente libro.

ABSENTATUS. — Deperditus, amissus; *perdu.* « Et dixerit quod munimen suum *absentatum* fuisset, » id est charta non reperiretur.

ABSENTER. — In absentia. (*A. SS.*)

ABSENTERE. — Idem q. ABSENTARE.

ABSENTIALIS. — *Absentialis dies.* Dies, qua quis absens est, ut cum canonicus a choro abest; *jour d'absence.* « Si etiam aliquis canonicus... absens fuerit..., illorum *dierum absentialium* angustia ad hoc ut foramen judicetur non poterit coarctari. » (*St. ep. Tornac.*, a. 1196.)

ABSENTIALITER. — Absentialiter præsens; id est corpore quidem absens, sed præsens mente; *absent matériellement, mais présent en esprit.* (*N. G. Ch.*)

ABSENTIELIS. — *Absentielis ætas:* majoritas, ut vulgo dicitur, cum quis suæ tutelæ est, quasi quod *abs* se sit, id est sibi relictus; *majorité, état de celui qui est majeur.*

ABSENTIMENTUM. — Pro ADSENTIMENTUM, consensus; *consentement, assentiment.*

ABSENTUM. — Pro ABSINTHIUM, herbæ genus; *absinthe*

ABSEPTICUS. — Furiosus; *qui est en fureur.* (*Vet. Gl.*)

ABSESCUTARE. — Devestire se de re aliqua, et juri, quod in eam quis habere potest, renuntiare atque in alium transferre; *renoncer à la propriété d'une chose et la transmettre à quelqu'un.* (A. 1269.)

ABSESITUS. — *absesitum se facere;* ead. signif. q. ABSENTEM SE FACERE, id est devestire se de re aliqua.

ABSICTUS.—Gemma nigra et ponderosa; *pierre précieuse de couleur noire et veinée de rouge, appelée en vieux français « absicte, absite. »*

ABSIDA. — Fornix, arcus; *voûte, arcade.* — Proprie, cujusvis ædificii pars extrema et interior super planum semirotundum erecta et concamerata. Convenit itaque cuilibet structuræ in arcum desinenti et concameratæ, quare et dicitur de ecclesiarum sacel-

lis semirotundis, deque aliis partibus ecclesiæ cum in circulum pariter terminantur; maxime vero de parte interiore ædis sacræ in qua altare collocari solet ; *extrémité intérieure d'un édifice quelconque, d'une église, d'un transept, d'une nef*, etc., *pourvu que cette extrémité soit demi-circulaire ou polygonale et voûtée; particulièrement la partie de la nef où est l'autel.* — Episcopalis sedes, quod in medio absidæ collocari apud veteres soleret, ut in ecclesiis in quibus chorus adhuc retro altare est; *siége de l'évêque.* — Feretrum, in quo reliquiæ sanctorum continentur ; *coffret où sont renfermées les reliques des saints, châsse, reliquaire.* — Concha altaria; *coupole qui, dans les anciennes églises, s'élevait au-dessus de l'autel, ciborium.* — Sacra mensa seu altare ; *la sainte table, l'autel.* — Latior pars ædis; *la partie la plus large de l'édifice.* — Sacra umbella quæ supra corpora sanctorum erigitur; *baldaquin.* — Orbita, circulus rotæ; *tour d'une roue.*

ABSIDATUS. Concameratus, in absidis seu arcus formam tectus ; *voûté.*

ABSIDIA. — Sacra umbella quæ supra sanctorum corpora erigitur; *baldaquin.*

ABSIDICULA. — Diminut. ab ABSIDA.

ABSIDITAS. — Ead. signif. q. ABSEITAS, id est terra absa. *Vid.* ABSUS.

ABSIGNARE. — Resignare, desigillare; *desceller, rompre le cachet, décacheter.* (*Vet. Gl.*)

ABSINTHIUM. — Pro ABSYNTHIUM.

ABSIS. — Ead. signif. q. ABSIDA.

ABSITAS. — Ead. signif. q. ABSEITAS.

ABSITITIUS. *Absititium se facere.* — Eadem signif. q. ABSENTEM SE FACERE. *Vid.* ABSENS.

ABSITUS. *Absitum se facere.* — Eadem notione.

ABSJURARE.—Pro ABJURARE.

ABSJURATIO. — Ut ABJURATIO.

ABSLATATA. — Navis piratica; *navire de pirate.*

ABSO. — Ut ABBASO.

ABSOLERE. — Ab usu recedere. (Pap.)

ABSOLUTE. — Vox officii ecclesiastici quæ significat absque prævia salutatione, cantu, benedictione, invitatione. « Dicuntur *absolute* et sine oratione nec ante nec post, » etc. (*Cod. rit.*, Mar. Deaur.) *Absolute ordinari* dicitur de clericis qui ad sacros ordines promoventur absque titulo seu ecclesia cui mancipentur et de cujus redditibus vivant.

ABSOLUTIO. — Indulgentia, remissio a peccatis; *absolution, rémission des péchés.* *Absolutio ad cautelam* dicitur de absolutione quæ majoris securitatis causa alicui judicis sententia excommunicato et appellanti conceditur; dummodo ferendo demum judicio se pariturum promittat præstito sacramento. Hujus absolutionis ad cautelam nulla mentio ante Cœlestinum Papam qui, anno 1195, ad episcop. Lincolnens. scribens, quosdam absolvi permittit ad majorem cautelam. — Absolutionis dies, *le jeudi absolu; dies* Jovis ante Pascha, *jeudi saint.* — Absolutiones relaxatoriæ, vocantur concessæ excommunicatis absolutiones ad tempus. — Dispensatio, dimissio, libertas, permissio ; *permission, congé, liberté.* Hinc *absolutionem facere*, jubere, vel potius facultatem ac licentiam dare aliquid faciendi ; *enjoindre, ou mieux, donner l'autorisation de faire quelque chose.* Apocha, acceptilatio; *quittance, décharge.* — In ecclesiastici Officii rubricis, deprecatio brevis quæ dicitur finitis psalmis cujuslibet Nocturni, qua solebat olim terminari Officium nocturnum uniuscujusque vigiliæ. — Collecta seu oratio pro mortuis, illa præsertim quæ incipit : *Absolve, Domine*, etc. Item quævis aliæ orationes pro defunctis, ac etiam preces, thurificationes, aspersiones, quæ circa corpora defunctorum fiunt. — *Absolutio capituli*, brevis lectio ex Scriptura sancta quæ quotidie post Primam dici solet, et quæ primum in monasteriis, finito *capitulo*, antequam fratres exirent ad opera et benedictionem a superiore acciperent, decantabatur.

ABSOLUTO (IN). — Voces agrimensoribus propriæ, apud quos agri *in absoluto* remanere ac tenere dicuntur, qui sine lege et finitione sunt, id est finibus ac limitibus non terminantur.

ABSOLUTORIUM. — Apocha ; *récépissé, quittance, acte par lequel le créancier déclare que le débiteur a payé.*

ABSOLUTORIUS. — *Absolutoriæ litteræ:* 1° Litteræ quibus Pontifex excommunicatum ab excommunicatione a se absolutum esse denuntiabat ; *lettres par lesquelles le Souverain Pontife faisait connaître qu'il avait relevé un excommunié des peines de l'excommunication.* — 2° Litteræ quæ re confecta missis ac legatis dantur cum domum remittuntur ; *lettres que les gouvernements donnent aux envoyés étrangers, quand ceux-ci, ayant rempli leur mission, veulent revenir dans leur pays; lettres « d'exequatur. »*

ABSOLUTUS. — Desperatus; *désespéré.* Dicitur de ægro cujus morbus deploratur.— Persolutus; *payé : « absoluta* pecunia, » præsens pecunia; *argent comptant.* — Solutus et liber, liber fidelis, vasallus uni addictus ; *homme libre, vassal d'un seigneur.* — *Absolutus dies;* feria quinta hebdomadis sanctæ ; *jeudi saint.*

ABSOLVERE. — Liberum dimittere; *lâcher, laisser aller en liberté.* « Si quis alienum servum in fuga lapsum, ferro vinctum, aut quocunque ligamine constitutum *absolverit.* » (*Lex Wisig.*) — Mittere, remittere in patriam, domum : « Hunc nos baptizantes, ad propriam *absolvimus* domum. » (Anast.)—Donare, dimittere, contradere, in possessionem mittere ; *donner, renoncer à, livrer, mettre en possession.* — *Absolvere defunctos*, dicere *collectam* mortuorum : « Sacerdotes, audito parochianorum suorum obitu, statim *absolvant* eos cum psalmis pro defunctis et collecta. » (Od. episc. Paris.) — *Absolvere ad cautelam. Vid.* inf. ABSOLUTIO.

ABSOLVIMENTUM. — Licentia, facultas

aliquid faciendi; *permission, licence, autorisation.* (A. 1088.)

ABSONIARE. — Sacramentum fidelitatis Anglo-Saxonicum, laudatum a Somnero. « In illo (Deo) pro quo sanctum hoc sanctificatum est, volo esse nunc domino meo N... fidelis et credibilis, et amare quod amat, et absoniare quod absoniat, per Dei rectum et sæculi competentiam. »

ABSORBERE. — Prætermittere, nullam rei alicujus rationem habere; *passer sous silence, ne pas rendre compte d'une chose.* (A. 1408.)

ABSORSIT. — Foras ejicere, exturbare; *mettre dehors, chasser,* etc.

ABSORTUS. — Pro ABSORPTUS.

ABSPES. — Sine spe; *sans espérance.*

ABSPORTARE. — Pro ASPORTARE vel ABIGERE, si de pecoribus agitur : « Si quis a civitate fugerit et catalla cujuspiam burgensium *asportaverit.* » (A. 1194.)

ABSQUE EO QUOD. — Quamvis non; *quoique non.* « Absque eo quod dictum officium juraverit. » (*Form. Mass.*)

ABSRADICARE. — Avellere, eradicare; *renverser, déraciner, arracher.* (A. 1237.)

ABSRADICATUS. — Avulsus, eradicatus; *enlevé, arraché.* (A. 1237.)

ABSTANTIA. — Intervallum, distantia; *intervalle, distance.*

ABSTEMIUS. — Non modo qui a vino, sed etiam qui a carnibus abstinet; *qui ne boit pas de vin, qui ne mange pas de viande; sobre, tempéré, qui est encore à jeun.* (*Ann. Ben.*)

ABSTENIS. — Ead. signif. q. ABSTEMIUS.

ABSTENTUS. — Excommunicatus; *excommunié.* — Apud jurisperitos pupillus qui tutoris auctoritate ab adeunda hæreditate revocatus est, ex eo nempe quod nimis illa sit in ære alieno.

ABSTENUS. — Ead. signif. q. ABSTEMIUS.

ABSTERE. — Abjungere; *dételer, séparer, éloigner.*

ABSTERGERE. — Aspergere; *répandre, verser.* (*A. SS.*)

ABSTERNERE. — Abjicere, repellere, abdicare, respuere; *repousser, rejeter, renoncer à, écarter.*

ABSTERSORIUM. — Pannus lineus, quo utitur sacerdos dum Missam celebrat ad extergendos sibi digitos post attrectatam hostiam; in hoc differt abstersorium a manutergio, quod isto duntaxat utantur, cum res divinas nondum attigere.

ABSTINATIO. — Abstinatio legis; violatio edicti; *désobéissance à une loi, à un acte de l'autorité publique, délit.* « Nec possunt aliqui... de territorio fructus removere... alioqui si eorum *abstinatio* [f. *obstinatio*] possit evidenter comprobari... deberent ex hoc puniri. » (*Chart. ex eccles. Sanct. Audomari.*)

ABSTINENTES. — Iidem videntur qui *continentes,* vel qui jejunia observantes ab escis abstinent. (S. Cypr.) *Abstinentes* etiam vocati hæretici quidam in Hispania, Gallia, « separantes persuasionibus conjugia hominum et escarum abstinentiam promittentes. »

ABSTINENTIA. — Cessatio ab armis; *trêve, suspension d'armes.* — Renuntiatio, cessio; *renonciation, cession, non-acceptation.* — Excommunicatio; *excommunication.* « Ab officio removendus est et tandiu *abstinentia* castigandus est. (Fulb. Carnot. *Ep.*)

ABSTINERE. — Renuntiare, cedere; *renoncer, céder, ne pas accepter.* — Absterrere, detinere; *éloigner, détourner, écarter.* — *Abstinere aliquem communione, communicatione,* idem est ac *Excommunicare.*

ABSTIPULARE. — Dimittere, werpire; *se dessaisir et déguerpir d'un bien, parce qu'on en prenait possession avec un fétu de paille,* « *stipula.* » *Vid.* FESTUCA.

ABSTLATA. — Navis piratica; *vaisseau de pirate.*

ABSTOLLERE. — Auferre; *enlever.*

ABSTRACTUS. — A scriptoribus asceticis dicitur ille qui extra animi sensus raptus est; *ravi.*

ABSTRIGARE. — Ab omni mora et impedimento liberare; *débarrasser de tout obstacle.*

ABSTRUERE. — Pro ABSTRUDERE.

ABSTUDERE. — « *Estouper.* »

ABSTUERE. — Ead. notione.

ABSTULA. — Pro ASTULA.

ABSTULTUS. — Ead. signif. q. ABSTOLLERE.

ABSURATIO. — Pro ABSJURATIO, rei cessio cum præstatio sacramenti.

ABSURDESCERE. — Exsurdare, aures prægravare; *assourdir, rompre la tête.*

ABSUS. — *Absus ager,* incultus, qui in chartis opponitur *vestito,* id est culto; *terre inculte, friche.* Interdum *absus ager* dicitur non modo vacans, sed et prorsus incultus et pasturæ idoneus. *Mansi absi,* mansi dominici, fiscales, qui colonis non sunt adsignati, et opponuntur *vestitis,* id est colonis traditis. « *Mansi absi* sunt qui non habent cultores, sed dominus eos habet in sua potestate, qui vulgariter appellantur Wroinde » (*Reg. bon. eccl. Prum.*)

ABSYNTHIOSUS. — Amarus; *amer.*

ABSYNTHIUM. — Potio mellita, monachica. « His tribus diebus post pulsationem cymbali, qui voluerit bibet de absynthio melle confecto. » (*Consuet. Floriac.*)

ABTERMINATUS. — Exsilio damnatus; *condamné au bannissement.*

ABTUS. — Pro APTUS.

ABULA. — Albula; *able, ablette.*

ABUNCOLUS. — Pro AVUNCULUS.

ABUNDA. — Panici et mellei folliculi; *gâteaux feuilletés.* — Meta; *borne;* ol. *bonne.*

ABUNDANTI (EX). — Præterea, insuper; *en outre.*

ABUNDANTIA. — Erogatio, largitio; *distribution, largesse, dons abondants.* — Possessionis genus. « Campaniæ, plantæ, *abundantia,* curticanus et clausellus de Parriniaco, cum aliis vineolis. » (A. 886.)

ABUNDAT. — Sufficit; *il est suffisant.*

ABUNDIA. — Quæ abundantiam impertitur, ut somniabant. « Dominam *abundiam*

(vocant) pro abundantia quam ea præstare dicunt domibus quas frequentaverit. » (Guil. Paris.)

ABUNDUS. — « Cum pane abundo et quinque mensuris de cervisia. » *Vid.* ABUNDA.

ABURGARI. — Intra fines burgi aut villæ aliquam terram includere, comprehendere; *englober dans les terres dépendantes d'une ville, d'un bourg*, etc.

ABUSIO. — Non abusus, abstinentia; *abstention de faire une chose.* (S. Paul.) — Deceptio, error; *déception, tromperie.* (Gasp. Bart.) — Abusus; *mauvais usage, abus.* (Salv.)

ABUSOR. — Qui male utitur; *celui qui fait un mauvais usage, qui abuse.* (*St. ord. Clun.*)

ABUSUS. — Defectus. (Bald. Noviom.)

ABUTARE. — Idem q. ABBOTARE et ABUTTARE.

ABUTARIUS. — Pro ALUTARIUS. « Supra quodam masagio sito juxta plateam *abutariorum Rothomagensium.* » (A. 1267.)

ABUTERO. — Abutor (*Supplem. Antiq.*)

ABUTI. — Igne consumere; *consumer, brûler.*

ABUTTARE. — Terminare; *aboutir.* Dicitur apud agrimensores de agrorum finibus qua parte suntangustiores. Namque ea parte qua sunt longiores *adjacere* dicuntur.

ABUVRAGIUM. — Jus quod una cum *caponibus* exigitur et persolvitur, forte quod præter jus *caponum* corollarii vice in conventionibus concedatur. (A. 1327.) *Vid.* BIBERAGIUM. — Id quod bibitionis nomine ab eo solvitur qui in societatem aliquam recipitur; *ce qu'on paye pour le droit de bienvenue ou de réception dans une société, et qui se dépense ordinairement en repas;* ol. *abuvrement, aboivrement.*

ABVELARE. — Detegere; *découvrir.*

ABVICINARE. — Disjungere; *séparer, disjoindre.*

ABWARPIRE. — Ead. signif. q. WARPIRE; possessionem rei alicuius dimittere; *déguerpir.*

ABYRTACA. — Condimentum apud Persas et Medos ex allio, porro, cardamo, granis mali punici, sinapi, aliisque acerbis, aut etiam ex herbarum virentium succo confectum. (Athen., lib. III, cap. 35.)

ABYRTACE. — Eadem notione.

ABYRTACUS. — Eadem notione.

ABYSSALIS. — Fundum non habens; *qui n'a pas de fond, profond comme un abîme.*

ABYSSARE. — Mergere in profundum. « Totus in Deum *abyssatus* erat. » (*A. SS.*)

ABYSSUS. — Infernum; *l'abîme, l'enfer.* — *De abysso usque in cœlum*, formula qua in cessione nihil sibi reservatum esse significabant.

ABYSUS. — Pro ABYSSUS.

ACA. — Amœnitas; *agréments, charme, beauté.* (*Vet. Gl.*)

ACABELLATUS. — Vinum *acabellatum*, quod nomine *cabellæ* seu banni venditur. « Liceat ipsis hominibus dicti castri eorum vinum vendere *en gros*, quibuscunque personis voluerint, tenente et durante ipsa cabella et vendente vino *acabellato.* » (A. 1303.) — *Vid.* CABELLA.

ACADIA. — « Tam in montibus quam in plano, et villis et hominibus, et *acadiis*, et silvis et pascuis. » (A. 1246.)

ACALICULUS. — Pincerna; *échanson, bouteillier.*

ACAMPANARE. — Aragonensibus, in campum educere; *mener dans la campagne.*

ACAMPASSA. — Congregatio quævis, conventiculum quodvis; *réunion, rassemblement.* (A. 1328.)

ACANARE. — *Acanna*, provinciales dicunt pro virga decutere; *abattre, faire tomber à coups de verges. Acanatio*, actio decutiendi. « Neque pastores aliqui... non possint... aliquas quercores, nec euves aglanderatas *acanare* nec *acanari* facere... manualiter colligere et sine *acanatione* quacunque de dictis glandibus » (A. 1501.)

ACANATIO. — *Vid.* ACANARE.

ACANNIZARE. — « Quicunque *acannizaverit* vaccam et bovem, si bos vel vacca fecerit damnum casu fortuito, dum *acannizatur*, cujus est amittat ipsum bovem vel vaccam, nisi *acannizetur* causa nuptiarum (*Fori Osc. Jacob. I, reg. Arag.*); » *taquiner, irriter, mettre en fureur.* — Picardi etiamnum dicunt *acanner*, cum aliquem conviciis incessunt. Italis accannare sonat stimulis agitare, acutis canis excitare.

ACANONICUM. — Non canonicum, extra canonem et regulam; *qui n'est pas canonique, qui est en dehors de la règle.*

ACANONISTUS. — Qui contra canones aliquid facit, vel qui canones ignorat; *qui agit contrairement aux canons, ou qui n'a pas connaissance des prescriptions canoniques.*

ACANZI. — Genus militiæ Turcicæ; *nom d'un corps de l'armée turque.*

ACAPERE. — Ad acapitagium dare; *vendre sous une redevance d'un cens.* « Concordatum fuit quod quicunque sit dominus de Chandenoy prædictam villam de Bordis non potest alienare a manu sua nec in feudum dare vel *acapere* vel conferre alicui. » (A. 1271.) *Vid.* ACAPITAGIUM et ACCAPITARE.

ACAPITAGIUM. — *Relevium* seu quod nomine relevii exsolvitur domino capitali: *Droit de relief ou redevance en tenant lieu.* « Cum vero monasterii abbas et conventus, qui duas partes unius falconis in mutatione cujuslibet domini seu vassalli, pro *acapitagio* ratione feudi seu affarii aut tenementi de Castilhonnesio... solvere nobis tenentur. » (A. 1335.) *Vid.* ACCAPTARE.

ACAPITARE. — Incipere; *commencer:* « Et *acapitat* ille campus ad nemus dictorum religiosorum. » (*Chartul. S. Wandre.*) Quasi diceretur, et habet caput suum ille campus. — Alia notione pro *accapitare. Vid.* ACCAPTARE.

ACAPITIS. — Idem q. ACCAPITUM.

ACAPITURA. — Ead. signif. q. ACAPITAGIUM.

ACAPTA. — Ead. signif. q. ACAPITAGIUM.

ACAPTAGIUM. — Ead. signif. q. ACCAPITUM.

ACAPTAMENTUM. — Jus præcipuum ad rem quampiam. *Vid.* ACCAPTAMENTUM.

ACAPTARE. — Nude pro EMERE; *acheter*; ol. *achapter, acapter.* — Alia notione pro ACCAPTARE.

ACAPTATIO. — Ead. signif. q. ACCAPITUM.

ACAPTATOR. — Qui ad accapitum seu ad censum accipit; *celui qui achète sous la condition de payer une redevance d'un cens* (*St. Mas.*)

ACAPTIS. — Concessio vel acquisitio ad accapitum seu emphyteosim; *concession, donation, ou achat sous condition emphytéotique.* « Et omnes *acaptes* quos ego feci in supradictis honoribus sint similiter ejusdem Rotgerii. (*Test.*, A. 1118.) — Alia notione, ut ACAPITAGIUM. (A. 1123.)

ACAPTUM. — Emptio; *achat.* — Relevium seu quævis ejusdem generis præstatio; *droit de relief ou autre payé par les héritiers d'un tenancier soumis à rente, cens ou autre charge*, ut ACAPITAGIUM.

ACARALHA. — Emissarium aquarium vel quid simile (forte ab Hisp. *acarrear*, importare, quia per illud aqua et sordes importantur); *canal*, *égout.* « Quod dicti consules... habeant potestatem cognoscendi de viis publicis et itineribus reparandis, de clertis, doblis, *acaralhis* senoralibus [f. femoralibus], ædificiis et tabulariis, bescalinis, » etc. (A. 1351.)

ACARALHUM. — Eodem significatu.

ACARNERARE. — Apud Aragonenses, pecora aliena in agro damnum facientia capere atque etiam occidere et comedere; *surprendre des bestiaux étrangers pendant qu'ils font du dégât dans sa propriété, les saisir et les tuer*: « Oves Sancti Joannis et omnia pecora illius cœnobii.... mando ut in toto regno meo, ubi herbas invenerint, pascant..... et nullus sit ausus pignorare vel *acarnerare* » (*Ch. Remir. reg. Aragon.*) *Vid.* CARNALE.

ACATAPANUS. — Præfectus civitatis vel provinciæ; idem q. CAPITANEUS. *Vid.* CATAPANUS.

ACATARE. — Emere; *acheter*; ol. *acater.* Relevium exsolvere; *payer le droit de relief. Vid.* ACCAPTARE.

ACATHALANTIS. — Genus avis; *chardonneret.*

ACATHAPANUS. — Idem q. ACATAPANUS.

ACATHIA. — Ornamentum muliebre. « Bona mobilia, tam in auro quam in argento... jocalibus, percoralibus seu *acathiis*, zonis, etc. » (A. 1386.) Forte legendum est: *pectoralibus seu atachiis.*

ACATURA. — Pro AQUATURA.

ACATUS. — Navis actuaria; *bâtiment léger.* « Quamobrem pontice nauclere, si nunquam furtivas merces vel illicitas in *acatus* tuas recepisti, » etc. (Tert.) — Mendose pro AAGIATUS.

ACAU. — Vox Gallica vulgaris, caute, secreto; *en cachette.*

ACAUNUM. — *Vide.* AGAUNUM.

ACCABUSSARE. — Immergere, in mare demittere; *plonger dans l'eau, précipiter, noyer; quelquefois, « infliger le supplice de la cale. »*

ACCALVASTER. — Ab anteriori parte calvus, sicut *recalvaster*, a posteriori; *celui dont le devant de la tête est dégarni de cheveux.*

ACCAMPATUS. — Qui habet castra; *campé, en parlant d'un corps de troupes.* « Prodiit in hostes *accampatos*... in terra juxta Padum. » (A. 1404.)

ACCAMPARE. — Castra metari, ponere; *camper, asseoir un camp.*

ACCAMPIA. — « Item quod idem camerarius det et dare teneatur cuilibet monacho... quasdam estaminas... et tria paria sotularium... et quod dicta æstivalia teneantur semel facere (reficere) de *accampiis* et sotularibus, si et quando super hoc fuerit requisitus. » (A. 1322.)

ACCANTATOR. — Vectigalium conductor, qui vulgo firmarius; *receveur et fermier des impôts.*

ACCAPITAMENTUM. Idem q. ACCAPTAMENTUM.

ACCAPITARE. — Ut ACCAPTARE.

ACCAPITIDATIO. — Charta quæ conditiones *accapiti* continet, vel ipsa ad *accapitum* concessio. « Recognoscent... eidem domino et suis sub servitiis in dictis *accapitidationibus* contentis et declaratis. » (*Transact.* 1501.) — *Vid.* ACCAPITUM.

ACCAPITIS. — Idem q. ACCAPITUM.

ACCAPITUM. — Agnitio in dominum, quod vulgo *relevium*; *droit de relief. Vid.* RELEVIUM, ACAPTUM et ACAPITAGIUM. « Item confitemur nos recepisse a vobis pro *accapito*, 1400 marcas boni et legalis argenti. » (A. 1214.) « Deinde dono et laudo... totum honorem meum, civitates videlicet, atque burgos, castra, villas atque dominia, feudos, alodios, *accapita*, pignoras et acquisitiones, » etc. (A. 1150.) — *Ad accapitum dare*, idem est ac in *emphyteusin dare.* « *Damus in accapitum* seu emphyteusin alcheriam nostram, » etc. (A. 1310.)

ACCAPTAMENTUM. — Idem q. ACCAPITUM. « *Accaptamentum* vero nobis debet persolvi nostrisque successoribus ad utriusque partis mutationes. » (A. 1240.) — Stips, eleemosyna quæ corrogando colligitur, eadem notione ac QUÆSTA; *quête.* (A. 1412.) *Vid.* ACCATTATOR.

ACCAPTARE. — ACCAPTARE AD ALIQUEM; caput et dominium agnoscere, capere. « Et propter hoc jam ultra ad illum non debeat consilium *accaptare.* » (*Cap. C. Cal.*) — Capere ad accapitum, hoc est capere vel possidere feuda aut quævis alia bona sub accapitorum conditione ac onere; *prendre ou posséder un fief, sous la condition de payer annuellement un cens, une redevance.* « Et ego... dono uxori meæ... omnia quæ accaptavi in Balagario. » (*Ch. Raim. comit. Barcino.*) Interdum etiam simpliciter pro emere absque

ullo onere. Hinc vox Gallica *acater*, *acapter*, *achater*, *achapter*. *acheter*, ad quamlibet emptionem translata. « Cum omnibus rebus quas *accaptabit* vel recuperabit. » (A. 1060.) *Accapitare alicui*, relevium facere, vel exsolvere, vel aliquem pro domino, et velut pro *capitali* domino agnoscere; *payer le droit de relief ou reconnaître la suzeraineté d'un autre*.

ACCARATIO. — Testium cum reo compositio; *confrontation des témoins avec l'accusé;* ol. *acaration*, *acarement*. « Confrontationes vero fiunt exhibitis ipsi reo testibus, et in ejus conspectu positis, unde et accarationes a *cara* barbaro nomine, quod faciem significat nominantur. » (Bleynianus, *Institut. theor. et pract.*)

ACCARO. — Instrumentum rusticum. « Et superducta iterum dicta terra cum vangis et accaronibus,» etc. (Petrus Crescent.)

ACCASAMENTUM. — Casa, domus, ædificium; *maison, bâtiment*. — « Cum quodam *accasamento* posito ultra prædictum fossatum. » (A. 1232.) — Interdum hac voce significantur ædificia domui præcipuæ adjuncta. *Vid.* CASAMENTUM.

ACCASARE. — Domibus instruere; *construire des bâtiments, approprier un édifice*. « Postquam dictum castrum *accasatum* fuerit intra muros, » etc. (*Ch. Henr. V imper.*)

ACCATO. — Genus navigii actuarii, *espèce de bâtiment léger*.

ACCATTATOR. — Qui ex officio stipem corrogat aliis dispensandam; *qui fait des quêtes, quêteur*. (*St. Fl.*)

ACCATTUS. — Jus quod nomine relevii exsolvitur. *Vid.* ACCAPITUM.

ACCATUM. — Acquisitum, comparatum; *ce qui est acquis, acheté*. (A. 1233.)

ACCAYRA. — Pugnæ genus, qua scilicet funda lapides jactantur; *combat à coups de pierres*.

ACCAYRARE. — Pugnare jactando lapides; *jeter des pierres, se battre à coups de pierres;* ol. *acarer*. « Quod nulla persona audeat se *accayrare* seu facere accayras. » (A. 1353.)

ACCEDENTES (AD). — Responsorium quod in ecclesia cantabatur, dum ad S. Synaxim fideles accedebant, juxta Officium Mozarabicum.

ACCEIA. — Ead. signif. q. ACCIA.

ACCELA. — Eadem notione.

ACCELERANTIA. — Celeritas; *promptitude, rapidité*. (Petr. Diac.)

ACCENDERE. — Lignatio, lignum accendendo foco necessarium; *bois à brûler nécessaire pour la consommation*. « Blancha... nobis concessit, quod possimus ire in nemoribus supradictis, quandiu ei placuerit, per (pro) nostro *accendere*. » (A. 1210.) — *Accendi*, de luna dicitur, cum a sole in noviluniis incipit illuminari : « Luna Januarii media nocte accenditur. » (Kalend. x sæcul. circ.) *Vid.* INCENSIO LUNÆ.

ACCENDONES. — Lanistæ seu gladiatorum magistri, sic dicti quod gladiatores ad pugnam accenderent; *lanistæ, celui qui formait les gladiateurs*.

ACCENGIA. — Modus agri. « Simon dedit... medietatem decimæ ejusdem villæ, et unam *accingiam* prati, unum arpentum terræ. » (*Ch. Adam. vicecom. Meld.*) *Vid.* ANDECINGA.

ACCENSA. — Census, datio ad censum; *cens, action de donner à cens, d'affermer;* ol. *accensement*. — « Major in villa et advocatus a Prumiensi abbate domino villæ villam tenebat ad *accensam*. » (Joan. Hocsem.)

ACCENSAMENTUM. — Eadem notione.

ACCENSARE. — Dare ad censum; *affermer, donner à cens;* ol. *accenser*. « *Accensavit* et nomine accensationis in perpetuum concessit et tradidit. » (*Tabul. Cast. Mel.* — Censum exigere loco alterius præstationis, servitium cum censu commutare; *se faire payer le cens en échange d'une autre servitude, opérer cet échange*. « Cum homines villarum obligati fuissent ad solvendum et ad liberandum charragium domino regi, pro suis operationibus... supplicavissent domino regi, quod ipse vellet *accensare* dicta charragia et loco eorum recipere certos redditus annuatim. » (A. 1299.) *Accensare se alicui;* certis conditionibus ac statuto pretio quidpiam conficere. « Item quod aliquis scriptor non audeat *se accensare* vicario, bajulo, vel alicui officiali. » (A. 1299.)

ACCENSATIO. — Ead. signif. q. ACCENSA.

ACCENSATOR. — Firmarius; *celui qui prend à louage, fermier;* ol. *accenseur*.

ACCENSIO. — Morbus comitialis; *épilepsie*.

ACCENSIUNCULA. — Ut ACCENSIO.

ACCENSIVA. — Ead. signif. q. ACCENSA.

ACCENSIVATIO. — Ead. signif.

ACCENSIVIO. — Ead. signif.

ACCENSOR. — Delator; *dénonciateur, délateur*. (*Vet. Gl.*) — Acolythus, cui incumbit cura accendendi lumina in ecclesia; *clerc chargé d'allumer les lampes de l'église*. (Hon. Aug.)

ACCENSUATUS. — Homo domino propter terras ad censum acceptas ad certa onera et præstationes adstrictus; *celui qui a pris une terre à cens et qui est, en vertu des conditions du contrat, soumis à certaines charges*. « Exceptis illis qui mihi ad serviendum bis in anno cum bobus suis sunt *accensuati*. » (Lib. Calmæ.)

ACCENSUS. Eadem notione.

ACCENTHURARIA. — Vas in quo thus accenditur; *encensoir*.

ACCENTIARE. — Ead. signif. q. ACCENSARE.

ACCENTUARE. — Accentus observare; *accentuer, observer les règles de la quantité dans la lecture*. « Ignorantes discant plane legere, punctuare vel *accentuare*, » etc. (*Regul. Fontis Ebraldi*, cap. 38.)

ACCENTUATIO. — Species cantus qui fit elevando aut deprimendo syllabam, juxta accentuum positionem ut cum in ecclesia lectiones aut orationes cantantur; cui opponitur *directus*, qui fit absque vocis inflexione.

ACCENTUS. — Sonus vocis, modus pronuntiandi; *accent.* (A. 1423.)

ACCEPTA. — Genus navis, idem q. Acatus; alii legunt *genus avis.* (Isid.)

ACCEPTABILIS. — Acceptus, gratus; *acceptable, digne d'être agréé, agréable.* (Salv.)

ACCEPTABILITAS. — Theologi scholastici dicunt: *obedientiæ et passionis Christi acceptabilitas*, pro merito et gratia.

ACCEPTABULUM. — Quarta pars eminæ; *le quart d'une hémine.* — Scutella acetaria; *saucière. Vid.* Acetabulum.

ACCEPTÆ. — Agri portiones viritim assignatæ, aut quæ sortiti obtigerunt; *lots de terre.*

ACCEPTAMENTUM. — Ead. signif. q. Accaptamentum

ACCEPTATOR. — Qui sine causa personarum habet rationem; vox et phrasis ortæ ab illo *Act. apost. quia non est « acceptor » personarum Deus.* (*Act.* x, 34.)

ACCEPTIO. — Agri portio. *Vid.* Acceptæ.

ACCEPTOR. — Accipiter; *épervier.* — Venator cum accipitro; *chasseur à l'épervier.*

ACCEPTORIA ARS. — Venatio cum accipitrio; *chasse à l'épervier et au faucon.*

ACCEPTORICIUS CANIS. — Canis aviarius, seu cum accipitre venatur aves; *chien de chasse, chien spécialement destiné à la chasse aux oiseaux, mais pouvant servir aussi à chasser d'autres espèces de gibier.*

ACCEPTORIUM. — Salinum; *salière.* (*Vet. Gl.*) — Locus ubi nutriuntur accipitres; *volière des oiseaux dressés pour la chasse.* — « Libellum quemdam habes, qui non est major *acceptorio* duarum semanarum, quem ego legere cupio. » (*Epist. S. Bonif. Mog.*) Ubi videtur intelligi tot foliis constitisse hunc librum, quot officium ecclesiasticum; duarum septimanarum continebat. At cur *in acceptorium* appelletur, non plane assequor, nisi legendum sit *exceptorio* aut *excerptorio.*

ACCEPTURARIA. — Cymbium quo in ecclesiis asservantur micæ thureæ; *navette à mettre l'encens.*

ACCERES. — Genus securis, ut Acieres.

ACCESSA. — Accessio, accessus; accessa maris, recessa maris; *flux et reflux.* — Terrarum accretiones factæ vi fluminum; *accrue de terre, alluvion.*

ACCESSAMEN. — Ead. signif. q. Accensa.

ACCESSAMENTUM. — Idem q. Accensamentum.

ACCESSARIUS. — Minister secundarius ecclesiæ, cui nomen Gall. *assistant.* — *Vid.* Accessor.

ACCESSATIO. — Ead. signif. q. Accensa.

ACCESSIBILIS. — Accessu facilis; *accessible.* (Tert.)

ACCESSIBILITAS. — Accedendi seu accessus facilitas; *libre accès, accessibilité.* (Tert.)

ACCESSIO. — Accessio febris; *attaque, accès de fièvre.* — Acquisitio; *achat.* — Canalis, rivus, quia ad opus molendini necessario accedit; *canal, réservoir.* « Similiter donationem quam fecit... de molendino prope stratam, cum *accessione* sive aquario. » (A. 823.) — Terrarum accretio vi fluminum facta; *alluvion*, ut Accessa.

ACCESSIVUS. — Forte pro Assassinus. « Hic etiam (Fredericus imperat.) ducem Bavariæ, virum catholicum, fidelem Ecclesiæ et devotum, fecerat occidi per *accessivos.* » (A. 1244.)

ACCESSOR. — Fidejussor, sponsor, quod secundus a debitore *accedat*, ut creditori fiat satis, sic dictus: *répondant, garantie, caution.* « De accessoribus et fidejussoribus et qualiter conveniantur, » etc. (*Mn. sæcul.*) — Adjutor, ludi socius; *associé d'un joueur, son second.* (A. 1243.) — Minister secundarius, qui prælatum comitatur, eique in sacris deservit; *assistant.* — In plurib. instrum. pro Assessor. *Vid.* hoc verb.

ACCESSORIE. — *Per accessionem; accessoirement.*

ACCESSORIUM. — Quidquid causæ adventitium et extraneum est; *parties accessoires d'une cause.* (A. 1341.)

ACCESSORIUS. — Vox fori Anglici, inquit Spelmanus, in quo appellatur is qui sceleris conscius, facinoroso subvenit, sive ope, sive consilio. — Sponsor, idem q. Accessor.

ACCESSUS. — *Per accessum* Summus Pontifex eligi dicitur cum cardinales omnes unanimi consensu ad eum accedunt et Papam salutant.

ACCETTA. — Bipennis, ascia; *hachette.*

ACCETTARE. — Acessere; *devenir aigre, se gâter.*

ACCIA. — Avis a rostri magnitudine sic dicta; *bécasse*; ol. *accé, accée.*

ACCIACCUS. — Debilis, contusus, fractus membris, unde adhuc in lingua Etrusca usurpatur, *acciaccare*, contundere, frangere; *moulu, brisé, rompu.*

ACCIAIVOLI. — Mercatores Italici propter fœnerationem, ut et *Caorsini* seu *Corsini* olim celebres. Hoc videtur familiæ Florentinæ nomen.

ACCIARIUM. — Ead signif. q. Aciarium.

ACCIATUM. — Potus vilis servorum; *boisson des domestiques.* (A. 1477.)

ACCIATUS. — Cultellus magnus et acuus; *couteau grand et pointu.* (*Breviloq.*)

ACCIDENTIA. — Quod casu *accidit*, obvenit; idem q. Escaeta. « Quæ videlicet prædicta masura ad me descendit ex *accidentiis* uxoris meæ. (A. 1219.) — Morbus, infortunium; *maladie accidentelle.* — Ab *accidentibus*, ille dicebatur apud reges Persarum, qui res scribebat quotidie accidentes; *historiographe.*

ACCIDENTALITER. — Casu, fortuito; *accidentellement, par cas fortuit.*

ACCIDENTIVUS. — Accidens; *accidentel.* « Nervorum diutiva et *accidentiva* conglutinatio. » (*A. SS.*)

ACCIDENTUM. — Ead. signif. q. Accidentia. (A. 1281.)

ACCIDIA. — Ita. [illegible] edia.

ACCIDIARI. — *Vid.* Accediari.

ACCIDIATUS. *Vid.* Acediatus.

ACCIDIOSUS. — *Vid.* Acediosus.

ACCINA. — Glandes quernea aut ilignea; *gland du chêne*, et, dans certains cas, *tout fruit qui ressemble au gland* (*châtaigne, datte, noix*, etc.).

ACCINCTA. — Ambitus, circuitus; *enceinte*. « Dicebant se incurrisse in *accincta* castelli Luparæ, et appendiciorum ejus et in *accincta* castelli parvi pontis, » etc. (A. 1222.)

ACCINCTOR. — Famulus qui latus cingit; *serviteur*. — « Habet quoquo in Longo-Alteno versuram omnibus diebus cum uno milite et suis accinctoribus. » (*Reg. Cast. Lict. in Andibus.*)

ACCINGA. — Eadem signif. q. Accengia.

ACCINGERE. — Ambire, circumdare; *entourer*. « Ego dedi... monachis de... hajam quæ *accingit* garennam. » (A. 1227.)

ACCINGIA. — Pro Accengia.

ACCIONARIUS. — Pro Actionarius.

ACCIPEDARIUS. — Ead. signif. q. Acupedium.

ACCIPERE. — Emere; *acheter*. (Gasp. Bart.) — Mulcta pecuniaria aliquem punire eamque exigere; *condamner quelqu'un à l'amende, et poursuivre l'exécution du jugement*. (A. 1208.) *Accipere se ad invicem*; manibus sese apprehendere, ad invicem adhærere. (A. 1376.)

ACCIPES. — Idem q. Acupedium.

ACCIPIENSER. — Pro Acipenser.

ACCIPITARES. — Ead. signif. q. Aucellatores.

ACCIPITRARIUS. — Accipitrum curator et domitor; *celui qui dresse et soigne les oiseaux de proie*.

ACCIPTUS. — F. pro Acceptus, acceptio. « Quod dicti supra positi in casu prædicto, sine *acciptu* quocunque debeant et teneantur tamen mortuum facere sepeliri. » (A. 1402.) Nisi idem sit quod supra Accaptamentum.

ACCISA. — Ead. signif. q. Assisia.

ACCISIA. — Pro Assisia seu Assessio; tributi impositi taxatio et peræquatio.

ACCISTARE. — Vocare; *appeler*.

ACCITACULUM. — « Quasi accitum ferro sonabulum. » Forte legendum *accinctum ferro aut acutum ferro*. *Vid.* Acitabulum.

ACCITARE. — Pro Actitare; sæpe agere; *faire souvent, répéter*.

ACCIVUM. — Ead. signif. q. Acciatum.

ACCLAMARE. — Vendicare, asserere; ut *clamare*: « Et cum ipsa Elfleda esset comitissa... *acclamavit* ipsa jure hæreditario has supradictas terras. » (Sim. Dun.) — Vocare, accire; *appeler, faire venir*. « Azelinus... quemdam Ebulonem... *acclamavit* et ut rex concederet suis adulationibus impetravit. » (*Chronic. Camerac. Balder.*) — In jus vocare, accusare; *appeler en justice, mettre en accusation*. « Si quis ante justitiam de latrocinio acclamatus fuerit. » (*Chronic. comit. Fland.*)

ACCLAMATIO. — Actio quam quis intendit ad recuperandam proprietatem vel possessionem rei suæ quam alius ei abstulit; *action de poursuivre en justice pour obtenir la restitution de son bien, dont un autre s'est emparé*.

ACCLAPARE. — Tegere, operire; *couvrir, ensevelir*. « Fuit tanta nix... quod occupavit et *acclapavit* fere duo millia ovium. » (A. 1268.)

ACCLAVENSIS. — Forte adjacens, incurrens in aliud; *enclavé*. « In alio loco *acclavense* curtilis et terra. » (*Gall. Chr.*)

ACCLAUSUM. — Clausum, septum, ambitus; *clos, clôture*. (A. 1308.)

ACCLIBANUS. — Obliquus. (Isid.) Alii legunt Acclivus aut Acclivatus.

ACCLINATORIUM. — Locus in quo acclinare aut requiescere possumus; *lieu de repos, chambre à coucher*, etc.

ACCLINIS. — Dependens, obnoxius; *sujet, soumis, dépendant*.

ACCLUDERE. — Pro Occludere.

ACCLUSARE. — Clusam facere, seu aggerem construere, quo concluduntur aquæ; *construire une écluse, une chaussée pour contenir les eaux*. (*St. Mut.*)

ACCOGNITARE. — Eadem signif. q. Adcognitare.

ACCOLA. — Colonus, qui terram colit; *colon, cultivateur d'une terre*. « Viso etiam quod liberæ conditionis thorique legitimi ac ex honestis parentibus, licet *accolis*, procreati existant. » (A. 1450.) — Colonus, seu adscriptitius, qui simul cum prædio veniebat; *étranger, cultivateur d'une terre*. *Vid.* Ascriptitius. « *Accola*, eo quod adveniens terram colat. » (Isid.) — « Accola, cultor loci in quo non est natus. » (Willem. Britto.) « *Accola* non propriam, propriam colit *incola* terram. » (Anon.) Hoc sensu a multis usurpatur. — *Accolæ, mansi*, qui accolarum erant, et ab iis colebantur: « De uno quoque manso ingenuili exiguntur sex denarii, et de servili tres, et de accola unus, et duo de hospitibus. » (*Annal. S. Bertin.*, an. 866.)

ACCOLABERTA. — Accolæ habitatio cum prædio; *habitation d'un accola, et métairie qu'il fait valoir*. (*Chart. S. Sulp. Bit.*)

ACCOLANA. — « Tam in terris, mansis, ... accolabus, merito *accolanarum*, vineis, » etc. (Formul. 62, inter *Lindenbrog.*) Ubi *meritum accolanarum* est reditus domus rusticæ, nisi legendum sit *accolavorum*.

ACCOLANUS. — « Ipsa vero loca una cum colonis, accolanis, servis, libertis, » etc. (*Chart. C. M.*)

ACCOLARED. — Forte pendens, alteri subjectum; *qui dépend d'un autre*. « Bernardus de Zaborda habebat unam ecclesiam accolared de Sancto Johanne, et mutavit eam ad Orgassam per consilium archiepiscopi. » (*Chart. eccles. Auxit.*)

ACCOLAVUS. — Colonus adscriptitius, ut Accola. (*Marc. Form.*)

ACCOLIBILIS. — Colendus, amabilis. « Quoniam Deus multus est *accolibilis*. » (*A. SS.*)

ACCOLLECTIO. — *Vid.* Accolligere.

ACCOLLIGERE. — Associare, in partem dominii quempiam adsciscere; *associer quelqu'un à ses affaires, l'admettre au partage de son autorité et de ses profits*. « Rex autem

accollegit abbatem et ecclesiam Bonnevallensem, in omnibus quæ habebat et in omnibus *accollectionibus* quæ sibi factæ erunt. » (*Ch. Lud. Jun.*)

ACCOLONUS. — Colonus adscriptitius, ut ACCOLA.

ACCOMANDISIA. — Concessio facta lege fiduciaria possessionis et non definitivæ seu absolutæ; quæ plurimum fit ut alicujus gratiam quis sibi conciliet. Italis *accomandigia*, tutela, protectio, unde vocis origo. *Vid.* COMMENDISIA.

ACCOMANDITIA. — Eadem notione.

ACCOMENDA. — *Accomenda* dicitur de pecuniis mittendis pro emptione mercium, et de mercibus mittendis ad hoc ut vendantur; *expression du commerce génois, qui servait à désigner les fonds et les marchandises qu'un négociant envoyait à ses correspondants, les uns pour faire des achats en son nom, les autres pour en opérer le placement.*

ACCOMENDATARIUS. — Is qui de accomendis seu implicitis exsequendis curam habet; *commissionnaire, agent d'affaires.*

ACCOMENDATOR. — Qui ordinat et quicunque particeps est in *accomendis* seu implicitis. *Vid.* ACCOMENDA.

ACCOMMODARE. — Pro COMMODARE; *donner.* « Blancha... domui Dei... Herbertum de Horrido monte *accommodavit* liberum et quietum ab omni tallia et exactione. » (A. 1207.)

ACCOMMODATIO. — Commodatio; *accommodation, accord fait à l'amiable.*

ACCOMMODIFICARE SE. — Pro ACCOMMODARE SE. « Christus ita se nostræ contemperavit accommodavitque infirmitati. » (*Rem. Aut.*)

ACCOMMODUS. — Aptus, utilis.

ACCOMMUNICARE. — Corporis Domini sacramentum alicui dare; *administrer le sacrement de l'Eucharistie à quelqu'un.* — Accommunicari, sacramentum recipere; *recevoir la communion, communier;* ol. *accomenier, accomuschier*, etc.

ACCONCIAMENTUM. — Reparatio, refectio, ab Ital. *acconciamento.* (*St. Ast.*)

ACCONCIATOR. — Qui pacem inter cives tuetur, ab Ital. *acconciare*, pacificare, reconciliare; *pacificateur.* (*St. Mont.*)

ACCONCIUM DOTIS. — Suppellex quæ in augmentum dotis novæ nuptæ a parentibus datur; *supplément de dot donné à une mariée par ses parents.*

ACCORDABILIS. — Quidquid reddi et solvi debet ex aliqua pactione seu accordamento; *ensemble des obligations à remplir en vertu d'arrangements pris.*

ACCORDALIS. — Ex *accordo*, ex consensu et pactione. *Vid.* CENSUS ACCORDALIS.

ACCORDAMENTUM. — Pactio, conventum, transactio, litis compositio; *convention, accord;* ol. *accordement, accordance, accordison.* — Laudimia, præstatio quæ in mutationibus domino censuali debetur, sic dicta quod inter dominum et emptorem de ea solet conveniri; *droit de mutation payé au seigneur par l'héritier d'un fief;* ol. *accordement.* — Consensus; *consentement, bon vouloir.* « Præpositus noster... bedellos suos, per *accordamentum* prædictorum hominum, in dictam tenebitur ponere libertatem. » (A. 1235.)

ACCORDARE. — Pacisci, concordare, contentionem inter aliquos componere; *accorder, mettre d'accord.*

ACCORDATIO. — Pactio, conventum; *accord.*

ACCORDELLATUS. — Dicitur de panno raso, cujus textura facile apparet; *drap dont le poil est coupé si ras que la corde se voit facilement.* (A. 1491.)

ACCORDERE. — Forte pro accidere, contingere. « Recognovit dicto vicecomite... cum tertia parte justitiarum, quæ debent ibi *accordere.* » (A. 1252.)

ACCORDIA. — Idem q. ACCORDIUM.

ACCORDIUM. — Pactio, conventum; *accord, convention.* (A. 1241.)

ACCORDUM. — Eodem sensu. (A. 1345.)

ACCORPORARE. — Incorporare; *incorporer, réunir à, joindre.* « Inflabant itidem has malorum civilium buccinas, potentes in regia ea re ut damnatorum petita bona suis *accorporarent.* » (*Am.*)

ACCORTIRE. — Assentire, concedere; *accorder, consentir;* ol. *escourder.*

ACCOSTARE. — Jungere, applicare; *mettre à côté, joindre.* « Quod... unum crus vel genu cum alio non poterat *accostare* aliquo modo. » (*A. SS.*) *Vid.* ACOSTARE.

ACCOTUMARE. — Mores corrigere, ad officium et meliorem vitam revocare; *ramener au devoir, amender les mœurs.* « Potestatem habeat *accotumandi* contrafacientes vel non observantes. » (A. 1292.)

ACCRAANTARE. — Fide et sacramento interpositis promittere, cavere. Ut CREANTARE.

ACCREANTATIO. — Cautio de re quapiam facienda, ut CREANTUM.

ACCREDERE. — Mutuo dare; *prêter quelque chose, donner à crédit;* ol. *accroire.* « Ut de redditibus Pictaviæ pecunia quam ei *accredideram*, mihi sine diminutione solveretur. » (Suger. *Epist.*) — Mutuo sumere; *recevoir d'un autre, emprunter;* ol. *accroire:* « Ut nihil omnino contra voluntatem negotiatorum ab ipsis *accredant;* neque proprium auferant. » (*Ch. Ph. Aug.*)

ACCREDULA. — Galerita seu alauda; *alouette.*

ACCRESCENTIA. — Accretio, incrementum; *accroissement, augmentation.*

ACCRESTIO. — Forte pro ACCRETIO, accessio; *augmentation, accroissement, annexation.* « Cedentes eidem... omnia jura et omnes *accrestiones* reales et personales quæ et quas iidem... habere poterant adversus quoscunque debitores. (A. 1308.) Nisi legendum putes *actiones.*

ACCRIDERE. — Eodem sensu q. ACCREDERE.

ACCRIPENNUS. — Jugerum; *arpent, journal de terre.*

ACCRUS. — Pro ACRA; modus agri; *acre.*

ACCUBARARE. — « Est toto corpore incumbere cubito. » (*Vet. Gl.*)

ACCURATUS. — Morbus caducus; *haut-mal, épilepsie, mal caduc.*

ACCUBIA. — Acus, acicula; *aiguille.*

ACCUBITA. — *Vid.* Accubitus.

ACCUBITARE SE. — Cubito inniti; *s'accouder, s'appuyer du coude.*

ACCUBITATUS.—Qui ad mensam accumbit; *qui est assis à table.* (Sug.)

ACCUBITOR. — Præfectus sacri cubiculi, idem qui alias *camerarius; grand chambrier.*

ACCUBITUS. — Cubitum; *coude.* « Super lacum in *accubitum* Judææ, Segur... ostenditur (Egesip., *De distant. locor. Terræ Sanctæ*); id est qua parte Judæa situ suo cubitum effingit *(fait un coude)*.» Hinc *accubitare se. Vid.* Accubitare. — Cubitus; *action de se coucher sur la dure;* ita videtur usurpare Guibertus (*Hist. Hierosolym.*): « Ciborum, *accubituum*, excubiarum, frigorum pluviarumque sustinuere miserias. »— Mensa vel sedes ad mensam, ad quam accumbitur; *table sur laquelle on mange, siéges qui l'entourent.* — Triclinium in quo ad mensam adcumbitur; *salle à manger, réfectoire.* Hinc *accubitus* et *accubita* appellata olim triclinia majoribus ædibus sacris adjuncta, in quibus Pontifices e clero et laicis præcipuos convivio excipiebant post sacra peracta. — Ipsæ accubitoriæ vestes, qua accubitis insterni solent; *couvertures et tapis dont les anciens couvraient les lits sur lesquels ils prenaient leurs repas.* — Prandia seu convivia ipsa; *les repas eux-mêmes.— Accubitus vastatorii;* jus prandii, pastus. *Vid.* Pastus, Prandium, Procuratio.

ACCUCULA — Ead signif. q. Agagula.

ACCULARE. — In angustias, vel in arctum redigere; *acculer.*

ACCULEARE. — Eadem notione.

ACCULIA. — Ead. signif. q. Agagula.

ACCUMULASCERE. — Accumulari, accrescere; *s'accumuler.* (*A. SS.*)

ACCURRIMENTUM. — *Accurimentum temporis;* idem quod practicis *retractus.* Gallis alias *acourement,* nunc *course, l'action d'accourir.*

ACCURSA. — Exsilium; *expatriation, exil.*

ACCURSARE. — Cursum dare; *donner cours en parlant de la monnaie.* « Monetam grossam vel minutam *accursatam*, seu quæ *accursabitur* in futurum in civitate Veronis, » etc. *(Stat. Veron.)*, id est cui dabitur cursus, quæ in usu communierit.

ACCURSATUS. — Cui cursus datus est, qui in usu est. *Vid.* Accursare.

ACCURSIANI. — Accursius in libros juridicos glossemata conscripsit, inde qui ejus methodum secuti textum glossematis onerarunt, accursiani dicti sunt.

ACCURTATIO. — Vox chimica cujus ignota significatio.

ACCURTATUS. —Curtus, brevis; *court.* « Qui... in vestibus *accurtatis....* equitant. » (*Decret. de reform. in concil. Constant.*)

ACCUS. — Pellis vitulina præparata, charta pergamena; *parchemin.* (A. 1335.)

ACCUSA. — Pro Accusatio. (A. 1304.)

ACCUSAGIUM. — Quoddam exercitium vicariæ jurisdictionis in accusationibus querelisve audiendis ac dirimendis forte situm. (A. 1245.)

ACCUSATIO. — Accusatio simplex, triplex. *Vid.* Lada, Ordalium.

ACCUSIO. — Accusatio, reprehensio, calumnia; *reproche, poursuite, tracasserie.* « Si quis vias emendare voluerit, liceat ei sine *accusione.* » (A. 1181.)

ACEA. — Corrupte pro *ascia*, securis; *hache.*

ACEDIA. — Melancholiæ species monachorum propria, tædium; *ennui, tristesse. mélancolie.*

ACEDIARI. — Indignari, stomachari; *se dépiter, s'irriter, faire du mauvais sang.*

ACEDIATUS. — Tædio affectus; *en proie à l'ennui.*

ACEDIOSUS. — Molestus, tristis, anxius; *inquiet, chagrin, triste.*

ACEDULA. — Herbæ genus; ebulum, ut ait Borellus; oxalis, ut putat Carpentarius; *l'hyèble ou l'oseille.*

ACEGUNUS. — Pro Actiguus.

ACEGUUS. — Pro Actiguus.

ACEIR. — Chalybs; *acier.*

ACELEXIA. — Panni aut ornamenti ecclesiastici species. « Ad ornamentis ecclesiæ damus octo vestimenta et tres mantos, et sex stolas.... quatuor sine serico et tres *acelexias* et duas stacatas et una copa serica. » (A. 781.)

ACELIA. — Pro Axella.

ACEMETI. — Ut Acoemeti.

ACENCENARE. — Computare; *compter.*

ACENCENATIO. — Computatio; *action de compter.*

ACENGIA. — Modus agri qui in leg. Bawar. est decem perticarum. *Vid.* Andecinga.

ACENIA. — Eadem notione.

ACEOLUM — « Missarum autem celebrationibus expletis.... ad hospitiolum pauperum pervenit, et XII pauperum pedes lavit, et unicuique eorum de *aceolo* pretium unius denarii donavit. » (*Act. SS. ordin. Sanct. Bened.*) « Allatis vestibus novis, XII pauperes vestivit et acervulum *aceoli* aliis dispensavit.» (*Ibid.*) Dictum conjicit Mabillon. pro sacculo aut marsupio. Verum repugnat exemplum ultimum mendose scriptum credit Cangius pro *linteolo*, seu *linceolo*, tela linea, unde Gall., *linceul.*

ACEPHALA. — Regio nulli episcopo subjecta; *pays qui n'est soumis à l'autorité d'aucun évêque.* (*Concil. Avenion.*, a. 1209.)

ACEPHALITÆ. — Hæretici quidam sic dicti, quod neminem suæ hæresis auctorem agnoscerent; iidem videntur cum *acephalis.*

ACEPHALUS. — Sine capite; *sans tête.* — *Acephali* dicti sunt: 1° ii qui in synodo Ephesina nec S. Cyrillo, nec Jo. Antiocheno adhærere voluerunt; 2° hæretici qui sæculo V Petrum Mongum seu Moggum primum secuti, ab ipso desciverunt, ubi Henoticon et synodum Chalcedonensem suscepisset; 3° sub Justino imperatore, Severi Antiocheni sectatores atque ii omnes qui Chalcedonense concilium noluerunt recipere; 4° mo-

nachi quorum abbas vel prior defunctus est; 5° omnes ii qui nec regem, nec Ecclesiam, nec barones, aut dominos feudales agnoscunt, cum pauperes, et nullum tenementum possideant, ratione cujus eos ut capita sua recognoscant.

ACER. — Chalybs; *acier, fer trempé.* — Agri modus. Idem q. ACRA.

ACER; *erable.* — Offula furfuraceo pane; *boulette, petit morceau de pâte.*

ACERA. — Avis; *oiseau.*

ACERAMEN. — Livitas, nigredo; *couleur noire, couleur livide, le noir.*

ACERARE. — Paleis miscere. (*Vet. Gl.*) *Lutum aceratum,* paleis subactum apud Festum.

ACERBA. — Uva acerba, unde omphacium (Gall. *verjus*) elicitur. Lugdunenses etiamnunc *aigrat* vocant.

ACERBOSUS. — Pro ACERBUS.

ACERBUM. — Mors inchoata (*Vet. Gl.*)

ACERE. — Acescere; *devenir aigre, tourner.*

ACERIES. — Genus securis; *hache.*

ACERIS. — Pro ACERRA. Cymbium quo in ecclesia asservantur micæ thureæ; *navette.* — Palea mileatia. (*Vet. Gl.*)

ACERIUM. — Chalybs; *acier.* — Instrumentum quo utuntur ad exacuendos cultellos et gladios; *pierre ou meule à aiguiser.*

ACERNA. — Pro ACERRA.

ACERRA — Pro ACRA, modus agri. — Vas in quo continetur oleum, vel thuribulum; *vase à huile ou encensoir.*

ACERRUM — Chalybs; *acier.*

ACERUM. — Forte ut *acieres,* genus securis. (*St. Ast.*)

ACESSAMENTUM. — Traditio ad censum; *accensement, action de donner à cens.*

ACESSARE. — Eadem signif. q ACCENSARE.

ACETABULUM. Scutella acetaria; *saladier.* — Mensuræ species, quæ erat apud veteres sesquicyathus. — Quoddam vas in officiis ecclesiasticis; quid sit non omnino constat. Vid ACITABULUM.

ACETAFORUM. — Vas acetarium. Ead. signif. q. ACETABULUM.

ACETALLUM. — Vas in quo aceta probantur, vel vas aceto plenum, vel vas ad acetum recipiendum, vel vas in quo liquida omnia probantur.

ACETARE. — Ead. signif. q. ACERE.

ACETARIUM. — Ead. signif. q. ACETABULUM et ACETAFORUM.

ACETOSITAS. — Acerbitas, acor; *âcreté, aigreur, amertume.*

ACETRUM. — Urna ænea, situla ænea; *vase de cuivre.*

ACETUM. — *Acetum philosophorum;* lac virginis, vel aqua virginalis qua metalla solvuntur.

ACHA. — Securis; *hache.*

ACHACHIA. — Succus siliquæ. (*Vet. Gl.*)

ACHACHIARE. — Pro ATACHIARE. (A. 1155.)

ACHAPTAMENTUM. — Idem q. RELEVIUM.

ACHAPTARE. — Ut ACCAPTARE.

ACHAPTATOR. — Emptor; *acheteur.*

ACHAPTIS. — Ut ACCAPITUM.

ACHAPTUM. — Ead. signif. q. ACCAPITUM.

ACHAPTUS. — Quiquid sub accapitorum conditione et onere possidetur. *Vid.* ACCAPTARE.

ACHATEON. — Velum maximum in medio navis; *la grande voile d'un navire.*

ACHATUM. Relevium, emptio; *droit de relief et achat.*

ACHELANDIUM. — Navigii species. Idem q. CHELANDIUM.

ACHELETUS. — Adminiculum vineæ, pedamentum; *pièce de bois dont on étaye les vignes, échalas.*

ACHEMENIA. — Ira, excandescentia; *colère.*

ACHEROPÆTA. — Ut ACHIROPICTOS.

ACHEROPOSITA. — Ut ANTEROPSITA.

ACHERURE. — Ferrum in chalybem vertere; *tremper le fer, le convertir en acier.*

ACHESO — Occasio, exactio, tributum, pensitatio indebita, vexatio, lis contra jus intentata; *occasion, cause, vexation, accusation, droit injustement exigé,* etc. *Vid.* OCCASIO.

ACHESONATUS. — Vexatus, multatus; *vexé, poursuivi, inquiété;* ol. *achaisonné.* (A. 1205.)

ACHETA. — Diminut. *ab ascia,* securicula; *hachette.*

ACHETUM. — Emptio; *achat.*

ACHEVELATUS. — « Homines in bracis et camisiis, et mulieres in tunicis *achevelatis,* nudis pedibus, » etc. (A. 1330.) Tunica ex cannabe, vel tela grossiore, ut videtur.

ACHIA. — Pœna quævis aut multa. *Vid.* HACHIA. — Securis. *Vid.* ACHA.

ACHILO. — Pro AQUILO.

ACHIMITENSES. — Ead. signif. q. ACOEMETI.

ACHINUS. — Hortolanus in villis residens, non habens mansos (*Brevil.*)

ACHIOLI. — Societatis mercatorum Italicorum nomen; *compagnie de marchands italiens.*

ACHIROPICTOS. — Vox Hybrida pro ἀχειροποίητος. Ita appellabant quasdam Sanctæ Virginis imagines, quas divinitus, nec arte humana pictas putabant. *Vid.* ANTHEROPSITA.

ACHOISONARE. — Occasionibus gravare, vexare, molestare, mulctare; *vexer, inquiéter, accuser;* ol. *achaisonner,* etc.

ACHONUS. — Securicula; *petite hache;* ol. *achon.*

ACHRAMIRE. — Idem q. ADRAMIRE.

ACHRANMIRE. — Eadem notione.

ACHRATOFORUS. — Vas vinarium, f. idem q. ACETAFORIUM.

ACHTA. — Ager, pratum, etc., ubi quidpiam agere, quod iis noceat, non licet; terra quæ sub banno est; *terre mise en défense, où il n'est pas permis de toucher.* (A. 1231.) — Hostilis consectatio publicumque odium omnium (per sententiam decretum et sancitum: « Proscriptiones eas, quas a persequendo *achtas* vulgariter vocamus. » (Gas.)

ACIA. — Ala; *aile.* — Axilla, *aisselle.* —

Filum ad consuendum; *fil à coudre.* — Malitiā, invidia; *méchanceté, envie.* — Dolabra; *doloire.*

ACIALIS. — Angularis, in angulo positus; *angulaire, placé dans un angle.*

ACIARE. — Chalybs: *acier.*

ACIARIUM. — Accuum theca; *étui à aiguilles.* — Chalybs, *acier.*

ACICULUS. — Securis; *hachette, doloire, cognée.*

ACIDIA. — Ut Acedia.

ACIDONICUS.— Acidus; *aigre, acide.*

ACIERERIUS. — Faber qui aciarium seu chalybem operatur; *ouvrier qui travaille l'acier.* (A. 1496.)

ACIERES. — Genus securis; *sorte de hache.* — Ut Aciculus.

ACIERIS. —Securis, ut Acieres.

ACIES.—Lanx trutinæ; *bassin ou plateau de balance.* — Servitium militare quod domino debent vassalli; *service militaire dû par le vassal au seigneur.*—Angulus, cornu; *angle, coin.*—*Acies terminorum,* apud agrimensores, qua invicem concurrunt. « Si terminus in tres *acies* constitutus fuerit, tres lineas auctoris ostendit : si in quatuor acies, quadrifinium facit. »

ACILIUM — Axis; *essieu.*

ACILLARE. — Movere; *remuer.*

ACINACIUM. — Chalybs; *acier.*

ACINARI. — Tricari, in parvo morari, in Glossar. Isidori, quod faciunt qui in acinis uvarum eruendis, tempus terunt, vel qui de *acinis* disputant. Casaubonus *apinari* restituit.

ACINARIUM. — Gall. *marc* ou *vendange.* (*Vet. Gl.*)

ACINATIUM. — Congregatio racemorum; *amas de pampres de vignes où tiennent les grappes;* ol. *moissine.*

ACINUS.— Pepinus uvæ; *pépin de raisin.* (*Vet. Gl.*)

ACIRALIS. — « Concedimus phialas argenteas..... vasa vitrea, concas *acirali* 2, » etc. (A. 930.) Ubi *aciralis* forsan pro *acicolis*, politus, ab Hispan. *acicolar*, expolire. Qua ratione legendum esset *concas acirales.*

ACIRE. — Maris fluctus.

ACISCOLUM. — Malleus structorius; *marseline de tailleur de pierre.*

ACISCULARIUS. — Lapicida; *tailleur de pierre.*

ACISCULUM. — Ut Aciscolum.

ACISSINII. — Eadem signif. q. Assissinii.

ACISTERIUM. — Ead. signif. q. Asceterium.

ACITABULUM. — Crepitaculum, quod fuit ex istius musicæ specie, quam ὀξύβαφον μουσικὴν vocant Græci. « *Acitabula*, inquit *Breviloq.*, sunt musica instrumenta ænea vel argentea, quæ percussa sonum faciunt grandiorem. »

ACITARA. — Stragulum; *couverture.*

ACLA. — Modus agri; pars prædii rustici. F. idem q. Acra, *partie d'une métairie.*

ACLAMATIO. — Ead. signif. q. Advocatio, *clientelaris professio*, Agnitio in dominum.

ACLASSIS. — Fimbria, limbus, quod imæ vesti assutum est; *borure du bas du vêtement.* — Tunicæ species ab humeris non consutæ; *sorte de tunique.*

ACLEA. — Campus vel locus querceus, quercetum; *lieu planté de chênes; bois de chênes.*

ACLEPSAUDIA. — «Vinum quod vendatur *aclepsaudia* inferius contentum in dolo [*f.* dolio] est nobis incursum. » (A. 1273.) Videtur legend. *a clepsaudia*, id est clam, furtive.

ACLHESIA. - - Ardesia; *ardoise.*

ACLONIA.— Excusatio quæ affertur cum aliquis ad condictum diem juri stare non potest. (*Chart. Burg.*) Ubi videtur legendum Exonia, q. *Vide.*

ACLOSSERIUS.— Arboris species; *alisier.*

ACLUS. — Turcorum lingua mensis Junius.

ACNONITUS. — Qui nulli communicat. (*Vet. Gl.*)

ACOEMETENSES.—Ead. notione q. Acoemeti.

ACOEMETI. — Monachi quidam primitivæ Ecclesiæ sic vocabantur a Græco ἀκοιμήτοι, quod diu noctuque psallerent in ecclesia, nullaque hora vacarent a laudibus divinis, quas ex eo *laudis perennis* nomine agnoscunt scriptores. Divisa erat in hunc finem in tres cœtus *monachorum* sodalitas, ita ut peracto a priori in ecclesia Officio, secundus et mox tertius succederet, sicque nulla hora ecclesia a laudibus et canticis vacaret.

ACOENONITUS. — Qui nulli communicat. (*Vet. Gl.*)

ACOHA. — F. appendix, appensum domui tectum : « Item domus disrupta..... videlicet in quarta parte versus solis ortum et in una *acoha.* » (A. 1363.)

ACOLABUS. — Brucchus; *espèce de sauterelle sans ailes.*

ACOLETUS. — Panni species. «Quamdam pravam vestem de *acoleto*... cepit. » (A. 1354.)

ACOLUTHA. — Pro Acolythus, nisi de moniali, quæ acolythi officio fungitur intelligas : « In die Epiphaniæ, dum legitur novissima lectio, induitur diaconus dalmatica et acolytha alba et amictu. » (*Ordin. Mss. S. Crucis Pictaviens.*)

ACOLUTHUS. — Idem q. Acolythus.

ACOLYTATUS. — Officium *acolythi; office, charge d'acolyte.*

ACOLYTHUS. — Proximus hypodiaconatui gradus, ut patet ex synod. Roman. Sylvestri, can. 7, ubi episcopo parere jubetur presbyter, diaconus presbytero, diacono hypodiaconus, huic acolythus, acolytho exorcista, cui lector. Dicti autem acolythi, quasi ἀκόλουθοι; sunt enim veluti famuli ecclesiastici, utpote qui vilioribus Ecclesiæ ministeriis deputantur, ut cereis deferendis. — « *Acoluthi Sedis apostolicæ* octo ordinarii, qui cum Pontifex apud lectum paramenti, et similiter ut in ecclesia celebraturus, et induitur sacris vestibus, circumstant genuflexi, et ornamenta subministrant diaconis, cardinalibus, » etc. (*Cæremon.*, lib. iii.)

ACOLYTI. — Mansio seu exedra acolythorum juxta ecclesiam aut secretarium ecclesiæ; aut potius ædificium juxta introitum ecclesiæ ædificatum.

ACOMANDA. — Depositum; *dépôt.* (*St. Pl.*)

ACOMARE. — Equorum comas pectere, equos comere; *peigner les chevaux.* (*Hist. Delp.*)

ACONITARIUS. — Veneficus, qui aconitum seu venenum propinat. (*Vet. Gl.*)

ACONOMINTUS. — Qui nulli communicat. (*Vet. Gl.*)

ACONTRACTIO.—Solutio a contractione. (*A. SS.*)

ACOPHILUS.—Pincerna; *échanson.* (*Breviloq.*)

ACOPIAGIUM. — Relevium et quod jure relevii exsolvitur. Idem q. ACCAPITUM. (A. 1357.)

ACORA. — Pro *Ex hac hora*, sublata *h*, ut sæpe solet

ACORARIUS. — Pro ACURARIUS.

ACORDAMENTUM.—*Liber accordamenti;* qui et militiæ statuta et militantium conditiones, atque nomina continet. (*Ch. reg. Aragon.*, a. 1365.)

ACORDATUS. — Qui stipulatione facta, conscriptus, adscriptus est; *enrôlé, engagé.* (A. 1355.)

ACORDIA. — Pactio, conventum, transactio; *arrangement, accord, pacte.*

ACOSTARE. — Lateri adhærere; *atteindre, toucher.* « Quarum una (pechia terræ) *acostat* una parte ad terram Ricardi l'Anglois. » (*Chartul. S. Vand.*)

ACOT. — Flagellum; potius flagellorum ictus; *fouet*, ou mieux, *coups de fouet.* (A. 1289.)

ACOTARE. — Flagellare; *battre de verges.*

ACOUPLARE. — Copulare; *accoupler, joindre, mettre ensemble.* (A. 1325.)

ACOXA. — Coxa claudus; *déhanché.*

ACOYS.— Anteris, fulcrum; *arc-boutant, contre-fort, pilier, appui.* (A. 1363.)

ACQUEREMENTUM. — Ademptio, comparatio, emptio; *acquisition;* ol. *acquérement.*

ACQUESTA. — Acquisitum; *ce qui est acheté, acquis, gain*

ACQUESTUS. — Eadem notione.

ACQUEVERSIUM.—Aquarum divergium, diverticulum. (A. 1308.)

ACQUICTARE. — Quietum reddere; *acquitter. Vid.* ACQUITARE.

ACQUICTUM. — Idem q. ACQUITUM.

ACQUIETANTIA. — Apocha; *quittance.*

ACQUIETARE. —Solvere; *payer.*— Quietum et securum reddere, absolvere (vox forensis); *acquitter.*

ACQUINEIA. — Equus gradarius; *haquenée.* (A. 1397.)

ACQUIRAMENTUM. — Emptio, comparatio, *acquisition;* ol. *acquest, aquérement.*

ACQUIRERE. — Quietum reddere; f. pro ACQUITARE

ACQUIRIMENTUM. — Idem q. ACQUIRAMENTUM.

ACQUISTANTUM. — Idem, ut videtur, quod pertinentiæ et dependentiæ nomine significatur, nisi mavis idem esse quod ACQUISIMENTUM.

ACQUISTUM. — Adeptio, comparatio, emptio: *acquisition;* ol. *acquest.*

ACQUITAGIUM. — Vectigal, tributum, præstatio, cujus schedula solutio asseritur. *Vid.* ACQUITUM.

ACQUITAMENTUM. — Eadem notione.

ACQUITARE. — Quietum reddere, immunem facere, dimittere; *quitter, donner quittance, exempter;* ol. *quitier.* — Debita solvere; *payer ses dettes.*

ACQUITATIO. — Solutio, deductio; *action de payer.*

ACQUITTUS. — Solutus, liberatus; *qui a payé, qui est débarrassé de ses charges.* (A. 1244.)

ACQUITUM. — Ead. signif. q. ACQUITAGIUM.

ACRA. — Terræ portio mensurata, variæ tamen quantitatis pro diversis regionum et provinciarum moribus.—Mensuræ agri modus; *acre.* — Extrema; *les extrémités.*

ACRAMENTUM. — Augmentum; *accroissement, augmentation.*

ACREDO. — Acerbitas. « Gravi febrium afficiebatur *acredine.* »

ACREDULA. — Alauda; *alouette*

ACREISSUTA.— Accretio, incrementum; ut ACRAMENTUM.

ACREMENTUM. — Eadem notione.

ACRIBIA. — Diligentia. « Volo cum *acribia* vitam tuam cognoscere. » (*A. SS.*)

ACRIFORMA. — Asperitas; dicitur de re aspera et rudi, quæ non est adæquata; *aspérité, rudesse.*

ACRIMONIA.— Pœna quæ sacrilegii præcipue infligitur, sicut est incarceratio, vel exsilii relegatio.—*Acrimoniæ*, vexationes; *impôts.* (A. 1056.)

ACRIMONIUM. — Ead. signif. q. ACREDO.

ACRIMONIOSUS. — Fortis, constans, asper; *brave, rude, plein de constance.*

ACRINUS. — Forte idem q. ACERUM, genus securis, vel uva acerba; *sorte de hache ou raisin âpre au goût.*

ACRIPEDIUS. — Ead. signif. q. ACUPEDIUM.

ACRIPENNUS. — Idem q. AGRIPENNUS.

ACRIPOMUM.— Malum aureum; *orange.*

ACRIS. — Pro ACRA.

ACRISIA. — Idem q. ACROISIA.

ACRISIMUS. — Idem q. ACROZIMUS.

ACRITUDO. — Acerbitas; *aigreur, amertume, âpreté.*

ACRIVIOSE.—Accurate; *avec soin, exactement.*

ACRIZIMUS. — Idem q. ACROZIMUS.

ACROCHARE. — Unco apprehendere, inuncare; *saisir avec un croc, accrocher.*

ACROCHERIA. — Ligatura articulorum. (Pap.)

ACROISIA. — « Inter medios hostes, qui ei insidias tetenderant, quasi *acroisia* perculsos, ad instar Elisei transierunt. » (*Mon. Angl.*) Ubi leg. *aorasia*, a Græco

ἀορασία, cæcitas; *aveuglement*. Quidam tamen dicunt *aorisia*, quidam *aurisia*.

ACROMA. — Caput, summitas; *le haut, la partie supérieure*. (Uff. mon.)

ACROPHAGIA. — Idem q. ÆCHROPHAGIÆ.

ACROSTICUM. — Ead signif. q. CRUSTICA.

ACROTOMUS. — Lapis dedolatus; *pierre taillée*.

ACROZIMUS. — Panis leviter fermentatus; *pain peu fermenté*. (Isid.)

ACRUM. — Pro ACRA. (*Vid.* hoc verb.) — Vel pro *acre*, neut. ab acer, acerbum; *aigre*.

ACRUMEN.—Acredo, acrimonia; *aigreur, amertume*.

ACRUS. — Pro ACRA, mensuræ modus, vel pro ACER; *érable*.

AC SI. — Formula frequens in subscriptionibus, quasi, tanquam: « Landobertus *ac si* peccator subscripsi. »

ACSIUM. —Veru, id est spitum; *broche*.

ACTA. — *Ab actis*; actuarii, exceptores, actorum scriptores. — *Acta*; idem q. ACHTA.

ACTACHIARE. — Pro ATTACHIARE, clavo figere; *clouer*. (A. 1484.)

ACTÆ. — Acta, chartæ, instrumenta; *titres, chartes, instruments*. (A. 1357.)

ACTARE. — Sententia lata statuere. (A. 1284.)

ACTARIUS. — Commentariensis, pro ACTUARIUS.

ACTE. — Coacte; *de force, par violence*.

ACTEMPTATA. — Aggressio, usurpatio; *action d'attaquer, entreprise contre quelqu'un ou quelque chose*. (A. 1405.)

ACTEMPTATUM. — Ead. signif. q. ACTEMPTATA.

ACTENUS. — Pro HACTENUS.

ACTERGUM. — Forte RETRO. (*C. Ludov. Ultram.*) *Vid.* ATERGUS.

ACTERMINARE. — Diem solvendæ pecuniæ statuere; *fixer le jour du payement*; ol. *attermer*.

ACTIGUUS. — Pro ATTIGUUS; adjacens, proximus.

ACTILE. — Hoc verb. videtur signific. utensilia militaria; *outillement*.

ACTINENTIA.—Consanguinitas, cognatio, affinitas, pro ATTINENTIA.

ACTINOSUS. — Resplendens, radiosus, *brillant, resplendissant*. Hoc sensu ab Ambrosio Ecclesia *actinosa* vocatur, id est fide operibusque splendida.

ACTIO. — Officium, ministerium, munus; *emploi, charge*. — *Actiones*, acta, instrumenta actionum; *papiers d'affaires*. — *Actio*. ead. signif. q. ACTIONARIUS; *agent*. — Canon Missæ dictus actio, quia, inquit ecclesiastic. scriptor, in eo sacramenta conficiuntur Dominica. — *Actiones*. Scenæ spectacula; Gall. *représentations théâtrales*. — *Actiones synodorum*. Aliud est *synodi sessio*, aliud *actio*, cum in uno interdum consessu plures causæ vel actiones explicari soleant. In synodo Chalcedonensi sex primæ sessiones sex omnino actiones continent, singulæ singulas. At sessio septima tres actiones amplectitur, septimam, octavam et nonam. — *Actio fidei*, ultimus et solemnis Inquisitionis actus adversus hæreticos variis pœnis aut suppliciis afficiendis; *auto-da-fé*

ACTIONABILIS. — Efficax; *qui fait de l'effet, efficace*.

ACTIONALIS. — *Actionalis male*, qui inique agit; *qui se conduit mal*. (*A. SS.*)

ACTIONARE. —In jus vocare; *actionner, intenter en justice une action contre quelqu'un*. (*W. Thorn.*)

ACTIONARIA. — Munus publicum; *emploi public*. — Prædium villicum, seu possessio quævis quæ ad ecclesiam aliquam pertinet; *fonds de terre, et généralement toute propriété de l'Eglise*.

ACTIONARICUM. — Munus publicum, ut ACTIONARIA.

ACTIONARIUS. — Agens; *agent, qui agit au nom de quelqu'un et le représente*. — Efficax, ut ACTIONABILIS.

ACTIONATOR. — Populo præfectus, præpositus; *chef du peuple, celui qui gouverne*.

ACTITATA. — Actiones seu agendi formulæ, tota litis series; *papiers relatifs à une affaire, dossier d'un procès*.

ACTIVITAS. — Philosophis scholasticis vis agendi.

ACTOR.—Defensor, patronus, causidicus, advocatus, cursor; *défenseur, protecteur, avocat, messager, représentant*. — Villicus, qui res domini curat, qui prædiorum illius curam agit; *intendant, gérant, régisseur, administrateur des biens d'un maître*. — *Actores dominici*; qui res domini agunt et eorum possessionibus et utilitatibus invigilant. *Actor regis, actor publicus, actor curtis regiæ, actor patrimonii regii, actor fisci regii*, qui res a rege sibi mandatas agit; *intendant des domaines du prince, agent du gouvernement*. *Actor originalis*; qui primus litem infert seu actionem intendit adversus eum qui sponsores et sponsorum sponsores habet; cujusmodi actores a practicis Gall. *demandeurs originaires* etiam nunc vocantur. *Actores Ecclesiæ* proprie appellati qui bona, possessiones et facultates Ecclesiarum administrabant, veluti earumdem œconomi, seu, ut nonnulli censent, advocati et defensores ecclesiarum; *agents de l'Eglise*. *Actores provinciarum*; exactores et receptores publici debiti; *receveurs d'impôts, collecteurs*.

ACTOREA PARS. — Actor, actoris pars, cui opponitur reus; *demandeur, accusateur*.

ACTORIA. — Ipsa actoris constitutio, nominatio. (A. 1292.)

ACTORNATUS. — Procurator, syndicus communitatis; *procureur-syndic d'une communauté*. (Lob., *Hist. Paris.*)

ACTRIX PARS. — Quæ parti reæ adversatur; *demandeur*. (Rym.)

ACTUALIS. — Reipsa existens; *actuel*. — Item ad actum spectans; unde Papias ms. Bitur: « *Actualia* nomina ab actu dicta, ut dux,

cursor, rex. » — « *Actualis* est qui facit acta, *actuarius* diversis actibus occupatur. » (J. de J.) « *Actualis conversatio, actualis vita;* piis actibus occupata, vita perfecta. *Actualis justitia:* quæ in actu est. *Actualis scientia* dicitur quæ res propositas operationibus suis explicat; cujus partes sunt tres, moralis, dispensativa et civilis. » (*Gl. Vet.*)

ACTUALITER. — Re ipsa, nunc ipsum; *actuellement.* (Mad.) — Per se ipsum agendo; *par lui-même.* «Ipse reus præmissa omnia et singula fecerat et perpetraverat *actualiter* et manualiter, seu ea fieri fecerat. » (A. 1413.)

ACTUARE.— Perficere, finire, terminare, exercere se, seu, ut aiunt philosophi, ad actum redigere.

ACTUARIUS. — Est acta qui facit. (*Gloss. ms.*) Scriptor publicus qui facit acta. (Pap.) *Actuarius curiæ*, scriba; *greffier.* — Actor; *administrateur, intendant.* « Quamdam partem villæ... ob incuriam priorum prælatorum ejusdem Ecclesiæ et *actuariorum* furtis sublatam. » (*Ch. Lud. III.*) *Actuarius causæ,* actor qui causam prosequitur; *qui intente et poursuit un procès, soit pour lui-même, soit comme mandataire d'autrui, demandeur.* — *Actuarii,* abbreviatores, majoris et minoris parci, quorum primi diplomata signant, alii pecuniam pro signandis accipiunt (*St crimin. Saonæ*); *tabellions, scribes, de deux degrés: les uns chargés de la signature des actes, les autres de faire payer les droits dus pour cette signature.* — Qui balneare exigit, id est qui mercedem a lavantibus exigit. Legunt nonnulli CAPTARIUS; *employé des bains publics qui perçoit les revenus de l'établissement.* — *Actuarii* proprie dicti, qui annonam a susceptoribus accipiebant, dato pittacio, in quo continebatur quantum accepissent, eamque postmodum militibus erogabant, ut colligere est ex cod. Theodos. — *Actuarius agilis, velox;* notarius acta cito scribens. —*Actuarius limes;* apud agrimensores dictus ab actus latitudine, qui agrum per jugera discriminabat. Nam duo actus quadrati jugerum faciebant; cujus eadem erat latitudo cum unius actus longitudine.—*Actuarii pali;* qui defigebantur inter centenos vicenos pedes, sic dicti, ab actus longitudine, qui per 120 pedes porrigebatur. »

ACTUATIO. —Efficacitas; *efficacité. Actuatio medicinarum.*

ACTUBERNALIS. Pro ADTUBERNALIS.

ACTULA. — Littus, ora; *bord, rivage.*

ACTUM. — Quod in fine diplomatum sæpissime legitur, non semper idem est ac *datum.* Datum tempus confecti diplomatis, actum rem transactam significat; vel actum tempus confecti instrumenti denotat, datum concessi, cum scil. instrumentum in manus impetrantis traditur.—Modus mensuræ. *Vid.* ACTUS.

ACTUMARE. — Pro AUTUMARE.

ACTUOSUS. — Pro ACTINOSUS.

ACTUPLEX. — Corrupte pro ARTIFEX; duplex, dolosus.

ACTUS. — Munus, officium, ministerium; *emploi, charge, office.* — Pagus, actoris, comitis seu vicarii districtus; *ressort, juridiction, pays sur lequel s'étend l'autorité d'une personne.* — Agri spatium, 120 ped. (Agrimensorum vox.) *Actus quadratus;* undique finitur 120 pedibus. *Actus duplicatus* jugerum facit. *Actum intervicinale;* quatuor pedes latum, qua jumenta agi possunt. Actus est, inquit Papias, jus agendi vel jumentum, vel vehiculum. — *Actus apostolorum;* liber ecclesiasticus, qui vulgo *Acta apostolorum.*

ACTUUM.—« Sedente pontifice, sint præsentes in *actuo* [f. *atrio*] ecclesiæ, qui reconciliandi sunt pœnitentes. » (*Ordin antiq. Eccl. Bisuntionens.*)

ACUA. — Forte pro ARCUS, vel ANGULUS. (A. 1177.)

ACUANITÆ. — Hæretici quorum primus Acuas quidem Manetis discipulus.

ACUARIUM. — Theca acuum; *étui à aiguilles.*

ACUARIUS.—Theca acuum, ut ACUARIUM. — Medicus equarius; *vétérinaire.*

ACUBICULA. — Pro ACUPICTILE.

ACUBUS. — Idem q. ACULUS.

ACUCLA. — Scaplum. (*Vet. Gl.*)

ACUCULA. — Diminutiv. ab *acus* quasi minor acus; sic autem *discerniculum* dicitur; *aiguille de tête dont on se servait pour partager les cheveux.* — Acutus, solers; *rusé, adroit.*

ACUCULLA. — Idem q. ACUCULA.

ACUDA. — Rota hauritoria; *roue pour puiser l'eau, chapelet.*

ACUDAMENTUM — Belli declaratio; *action de déclarer la guerre, défi.*

ACUIDAMENTUM. — Eadem notione.

ACUIDARE.—Bellum declarare; *défier au combat.*

ACUITAS. — Acumen, ut styli, ingenii, etc.; *pointe de style ou d'esprit, subtilité.*

ACULEA.—Cuspis campanaria, pyramis, obeliscus; *aiguille de clocher, flèche.*

ACULERIUM. — Acuum theca; *étui d'aiguilles.*

ACULEUS. — Genus tormenti ad modum acus acuti. *Vid.* EQUULEUS.

ACULIUM. — Pertica ferro præacuto munita; ut BECCUSFREDUS.

ACULUS. — Legendum *a caliculis,* ministerialis domus regiæ; idem q. *pincerna, échanson.*

ACUMBA. — Accubitum; *lit de table.*

ACUMBISMA. — Fulcrum; *pied de lit, support.*

ACUMENTUM. — Quod pro acuendo instrumento ferreo solvitur; *coût du repassage d'un outil sur la meule à aiguiser.*

ACUMINARE. — Acuere; *aiguiser.* Metaphoric. excolere, perpolire. « Adeo namque solers ejus quotidie *acuminatur* ingenium.» (Guib.) — *Acuminati calcei; souliers à pointe. Vid.* ROSTRA et POULAINIA.

ACUNDARE. — Ead. signif. q. ACUNTDARE.

ACUNEI. — Victimæ. (*Vet. Gl.*)

ACUNIDAMENTUM. — Belli declaratio, diffidatio; *déclaration de guerre, action de défier au combat.*

ACUNYDARE. — Diffidare, hostem se declarare, ad bellum provocare; *défier au combat.*

ACUPEDIUM. — Vox Græco-Latina quæ hominem tanta velocitate currentem sonat, ut vix tangat humum summis pedibus.

ACUPICTILIS. — Acupictus; *brodé, fait en tapisserie.*

ACUPICTURA. — Ars acupingendi; *tapisserie, broderie.*

ACUPICTUS. — Ead. signif. q. ACUPICTILIS.

ACUPITA. — Pro ACUPICTA.

ACUPODIUM. — Idem q. ACUPEDIUM.

ACURARIA. — Ars acurarii; *serrurerie.* (A. 1288.)

ACURARIUS. — Faber ferrarius; *serrurier.* (A. 1288.)

ACURSUS. — Accretio, accessio; *accroissement.* (A. 1167.)

ACURTARE. — Breviare, contrahere; *écourter, abréger.*

ACUS. — Acicula, spinula, qua pallium archiepiscopale constringitur seu configitur: *aiguille, broche, ardillon d'une boucle.* (A. 1301.) — Calamistratorium; *épingle ou aiguille de tête.* (Isid.)

ACUSTUMARE. — Tributum ex *custuma* seu consuetudine exigere; *réclamer, se faire payer les redevances d'usage. Vid.* COSTUMA. — A tributo quod *costuma* dicitur liberare, vel liberum declarare; *exempter des taxes coutumières.* (A. 1452.)

ACUTA. — Violens; *violent, aigu.* « Febris acuta, acutæ passiones, acuti morbi.» — *Acuta* in musica. *Vid.* SUPERACUTA.

ACUTARE. — Acuere; *aiguiser.*

ACUTARII CANES. — *Vid.* CANIS.

ACUTELA. — Acumen; *pointe, bout, extrémité.* (Isid.)

ACUTIA. — Versutia; *fourberie, ruse.* — *Sotularium acutia*, id est cuspides; *pointes des souliers.* (*A. SS.*)

ACUTIANGULUS. — Angulus acutus; *angle aigu.*

ACUTIATOR. — Qui acuit, saniarius; *fourbisseur, aiguiseur.* (Isid.)

ACUTIES. — Acumen, cuspis. (*A. SS.*

ACUTIM. — Acute; *d'une manière aiguë, subtilement.* (J. de J.)

ACUTIO. — Actio qua quis aliquid acuit, vel subtilitas; *action d'aiguiser ou subtilité, finesse, sagacité;* ol. *aguisement.*)

ACUTOR. — Ead. signif. q. ACUTIATOR.

ACUTULE. — Diminutiv. ab ACUTE.

ACUTUM. — Ædificii species Hispanis, quæ vox non semel occurrit in foris Aragonensibus.

ACUTUS. — Clavus aut gomphus; *clou, cheville.* — Panis triangulus; *coin de pain.* — Idem q. ACUTIO.

ACUYNDARE. —Ead. signif. q. ACUNYDARE.

ACYNIDAMENTUM. — Ead. signif. q. ACUNIDAMENTUM.

ACYRALIS. — Idem q. ACIRALIS.

ACYSTERIUM. — Idem q. ASCETERIUM.

ACYTURA. — Pro ADJUTURA, tributi species; *aide. Vid.* AUXILIUM.

ACZADA. — Instrumentum agriculturæ, ligo; *houe.*

ACZADUS. — Capreolus, bidens, ligonis species; *houe à deux dents, binette.*

ACZARIUM. — Chalybs; *acier.* (A. 1333.)

ACZIMA. — Pannorum tonsura; *tondage, taille des étoffes.*

ACZIMARE. — Tondere; *tondre, tailler.*

ACZIMATURA. — Ead. signif. q. ACZIMA.

ACZIMIATURA. — Eodem sensu.

AD. — Præponitur sæpe locorum nominibus ex familiari ac vulgari loquendi formula, qua *ire* ac *pergere* dicunt *ad quædam loca.* « In quodam monte qui dicitur *ad* Sanctum Leonem.» (A. 962.) Occurrit etiam apud scriptores Gallos et Germanos, cum de officiis ministeriisque agitur: servientes *ad* equos, servientes *ad* pedem; *sergents à cheval, sergents à pied.* (A. 1202.)

ADA. — Pro ACLA.

ADACCUBITARE.—Ead. signif. q. ACCUBITARE.

ADACTICUS. — Quodam morbo afflictus; *atteint d'une maladie.*

ADÆQUANTIA. — Justa æstimatio, adæquatum cum re aliqua pretium; *action d'égaliser, d'adapter, d'estimer.* (*St. Verc.*)

ADÆQUARE. — Æstimari diligenter, discuti, inspici; *être estimé, examiné promptement.* (Hon. imp.)

ADÆQUATIO. — Æqua bonorum partitio inter hæredes; *action de partager un héritage par portions égales.*

ADÆQUE. — Pariter, perinde. (*Diurn. Rom.*)

ADÆRARE.— Pretium addicere, ære estimare, ad æris pretium redigere, vulgo adpretiare; *apprécier, estimer, déterminer en espèces la valeur d'un objet.* — Ære munerare, stipendia decernere; *solder, payer un salaire, des gages.*

ADÆRATIO. — Actio adærandi; *estimation, fixation de la valeur d'une chose.*

ADAGAGIUM. — Pro ADAQUAGIUM. Irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda; *droit d'irrigation, action d'arroser les prés.*

ADAGONISTA. — Incitator, censator; *enchercheur, querelleur, qui cherche dispute.*

ADALGERE. — Pro ADAUGERE, addere.

ADALIDES. — Mauris Hispanis, auditores, itineris ductores.

ADALINGUS. — Vox originis Saxonicæ quæ nobilem et natalium splendore illustrem quempiam significat.

ADALLEVANTIA. — Armorum quibus offendi potest genus; *sorte d'arme.* (A. 1101.)

ADALMATICA. — Pro DALMATICA.

ADALUS. — Piscis genus; *sorte de poisson.* (A. 942.)

ADAMA. — Humanum genus, Adami progenies; *le genre humain, l'humanité.* (*Missal. vet.*)

ADAMANTES. — Species tignorum ad apparatum navis accommodorum; *pièces de*

bois à l'usage des navires, vergues? (St. Mass.)

ADAMASCHUS. — Damasceni operis pannus bombycinus; *étoffe de Damas, damas.*

ADAMATICA. — Arbor paradisi terrestris cujus fructum manducavere primi parentes.

ADAMATOR. — Amans, qui amat; *aimant.* (Tert.)

ADAMATRIX. — Quæ amat; *amante. (Vet. Gl.)*

ADAMIANI. — Dicti quidam hæretici, qui Adæ imitantur nuditatem, unde et nudi orant, et nudantes se mares et feminæ conveniunt.

ADAMICARI. — Adamari. (Mur.)

ADAMITÆ. — Idem q. Adamiani.

ADAMITTERE. — Pro Admictere.

ADAMPLARE. — Ut Adampliare; *amplifier, agrandir.* (Rol., Pap.)

ADAMPLATURA. — Idem q. Exartus; id est ager recens exaratus, proscissus. (A. 1220.)

ADAMPLIARE. — Pro Ampliare.

ADANIARE. — Ostendere probare; *prouver, établir.* (A. 796.)

ADAPTARE. — Aptare, accommodare; *correspondre, appliquer. (St. Saon.) Adaptare se,* indulgere, de jure cedere. (A. 1349.)

ADAPTATIO — Accommodatio, applicatio. « Quod si similitudo ad habitum referatur vera est *adaptatio.*»

ADAPTUS. — Pro Adaptatus; aptatus, fabricatus; *préparé, approprié.*

ADAQUAGIUM. — Aquarium; *abreuvoir, bassin.* — Irrigatio, usus aquæ ad irriganda prata; *action d'arroser les prairies, droit d'irrigation.*

ADAQUALE. — Rivus, canalis; *ruisseau, fossé.*

ADAQUARE. — Irrigare; *arroser.* — Miscere aqua, aqua diluere; *détremper, délayer.* — Aquam præbere; *fournir, donner l'eau.*

ADAQUARIUM. — Aqualis; *aiguière.*

ADAQUATORIUM. — Aquarium. *Vid.* Adaquagium.

ADAQUATUS. Aqua aspersus, madidus.

ADAQUERIUM. — Aquarium; *réservoir.* (A. 1270.)

ADARCA. — Hispanis, clypeus; *targe, bouclier.*

ADARDIRE. — *Adardire cum aliquo,* pugnam cum aliquo experiri; *se battre avec quelqu'un.* (Mur.)

ADARESCHILD. — Vox Longob. Aggressio facta in aliquo vico.

ADASIATUS. — Gal. *à l'aise;* ludicrum cognomen. (Ap. Lobin., *Hist. Brit.*)

ADASSAMENTUS. — Redditus, proventus; nisi sit pro *ad censamentum.* « Jubeo ut Lambertus bajulus meus teneat quatuor annos omnes *adassamentos* de Montepessulano, » etc. (Test. a. 1121.)

ADATICTUS. — Pro Adtactus; tactus morbo; *atteint d'une maladie.* (A. 1459.)

ADAUGMA. — Augmentum, additamentum; *addition, augmentation.* (Isid.)

ADBASSARE. — Demittere. *Vid.* Abassare.

ADBENEVISARE. — Idem q. Abenevisare.

ADBOUTAMENTUM. — Fundus cum suis limitibus creditori assignatus, ut postea in illum speciale jus acquirat. Hoc sensu accipitur in Consuetud. Pontiviens. At in Metensi, fundus est assignatus et specialiter creditori oppigneratus.

ADBREVIARE. — Idem q. Breviare.

ADBUTARE. — Terminare; *aboutir.*

ADCAPITA. — Ut Accapitum, amphyteusis.

ADCATHENARE. — Catena ligare, constringere; *enchaîner.*

ADCAUSARE. — In jus vocare; *citer en justice.*

ADCENSA. — Idem q. Accensa.

ADCENSARE. — Ad censum dare; interdum et recipere ad censum; *donner à cens et prendre à cens. Vid.* Accensa, Accensare.

ADCENSATARIUS. — Usurpatur pro eo qui dat ad censum, et etiam pro eo qui ad censum recipit; *celui qui donne à cens et aussi celui qui prend à cens, propriétaire et fermier.* (A. 1147.)

ADCENSATIO. — Locatio ad censum annuum; *action de donner à cens, location, acensement.*

ADCENSATOR. — Idem q. Adcensatarius.

ADCENSIMENTUM. — Ad censum datio; *action de donner à cens.* (A. 1179.)

ADCENSIRARE. — Ead. signif. q. Adcensire.

ADCENSIRE. — Dare ad censum; *donner à cens, louer.* (A. 1163.)

ADCENSUATIO. — Ut Adcensimentum.

ADCESCARE. — « Hæc erit forma tradendi ballivias et præposituras domini comitis, et terram ipsius *adcescandi.* » (A. 1254). Forte legendum *adcensandi.*

ADCHRAMIRE. — Ut Adramire.

ADCLAMARE. — Vendicare, repetere; practicis Gallicis, *clamer.*

ADCLEPIATUS. — Infirmus, debilis; *malade, éclopé.*

ADCLINE. — Leviter acclivis; *légèrement en pente. (A. SS.)*

ADCLINUS. — Pro Acclinus.

ADCOGNITARE. — Notum vel cognitum facere; *faire savoir, faire connaître. (Vet. Gl.)*

ADCOGNOSCERE. — Agnoscere. (*Vet. Gl.*)

ADCONQUIRERE. — Adquirere; *acquérir.* (Rym.)

ADCONSILIARE. — Consilium dare, consulere; *conseiller, donner un conseil.*

ADCOPIOSUS. — Abundans, locuples; *riche, abondant, bien pourvu.* (*Vet. Gl.*)

ADCORDABILIS. — *Adcordabiles denarii,* denarii qui dantur domino vice laudimiorum, cum possessiones censuales distrahuntur, aut permutantur; quia eo casu dominus et vassallus, si in distractione aut venditione nulla pecuniæ solutio intervenerit, invicem conveniunt; unde ejusmodi laudimia *accordemens* dicuntur in quibusdam Consuetudinibus. *Vid.* Accordamentum.

ADCORPORARE. — Idem q. Accorporare.

ADCRATATOR. — Quis sit *adcratator,*

non facile est dicere. Forte assarius, vel sculptor aut sarcinator; *rôtisseur, sculpteur ou tailleur.* (*Chr. Senon.*)

ADCREDITATUS. — Cui fides habetur, cui creditur; *accrédité.*

ADCREDULITARE. — Purgare se, sacramento omnem criminis suspicionem amovere; *se justifier d'un crime dont on est accusé.*

ADCRESCENTES. — Dicti potissimum milites σχολάζοντες, qui non militabant, sed militaribus numeris adscripti, in locum legitimorum militum amissorum subrogabantur, ita ut numerus, si quando esset imminutus, repararetur; *soldats surnuméraires destinés à remplir les vides qui pouvaient se faire dans les cadres.*

ADDAMNARE. — Damnum inferre; *faire du dommage, causer du préjudice.* (A. 1165.)

ADDECIMARE. — Decimam accipere; *recevoir la dîme.*

ADDECIMARI. — Decimæ subjici, obligari; *être soumis à payer la dîme.*

ADDEMNARE. — Januam, fenestram ita obserare vel firmare ut aperiri non possit; *condamner une porte, une fenêtre.* (Guib.)

ADDEMPNARE. — Idem q. ADDAMNARE.

ADDENSATOR. — Fullo; *ouvrier qui foule le drap, foulon.*

ADDEXTRARE. — Tegere latus dextrum, ad dextram cujuspiam stare, incedere; *se tenir, marcher à la droite de quelqu'un*; ol. *adextrer.* « Imperatricem in processionem domnus episcopus addextravit. »

ADDEXTRATOR. — Papalis mitræ delator, quia ad Papæ dextram incedebat, quando equitabat ad visitandam quamdam ecclesiam; *officier de la cour pontificale, chargé de porter la tiare du Pape quand celui-ci allait visiter quelque église.*

ADDICIALIS MENSA. — Regale convivium; *festin de roi, banquet de premier ordre.* (Pro ADJICIALIS; est autem Latinis *adjicialis cœna*, quæ lauta est et affluens.)

ADDICIO. — Receptio in quadam societate; *admission dans une société, une corporation.* (A. 1402.) A verbo *addiscere.*

ADDICTARE. — Idem q. INDICTARE.

ADDISCERE. — In societatem quamdam recipere, admittere; *recevoir, admettre dans une corporation, une société.* (A. 1323.)

ADDISRATUS. — Idem q. ADIRATUS.

ADDITIONARE. — Amplificare, augere; *augmenter, enrichir d'augmentations.* (A. 1337.)

ADDOARE. — Servitium militare, prout *feudatarii* solent, præstare, armis instruere; *faire le service militaire prescrit par la loi féodale.* (A. 1269)

ADDONARE. — Clientem se profiteri, alicui addicere se; *se reconnaître vassal de quelqu'un, se consacrer au service d'un autre.*

ADDONATIO. — Ipsa clientelaris professio. *Vid.* ADDONARE.

ADDORMIRE. — Obdormire, somno sopire; *s'endormir, se livrer au sommeil.*

ADDOZILLARE. — Perforare, duciculum dolio apponere; *mettre en perce un tonneau, y adapter une cannule.* (A. 1219.)

ADDRESTARE. — Jus, quod juris est facere, damna reparare; *faire justice, réparer les torts, redresser*; ol. *adressier, adreter.*

ADDRETIARE. — Idem q. ADDRESSARE.

ADDUCIMENTUM. — Præstatio quæ pro exemptione eundi in exercitum a vassallis penditur; *ce que le vassal paye au seigneur pour se faire exempter du service militaire.* (C. Sic.)

ADDUCTIO. — Servitium in adducendis seu avehendis messibus, lignis, etc.; item in deducendis pecoribus de loco in locum; *corvée pour le transport des produits du sol, bois, moissons,* etc., *et la conduite des bestiaux du seigneur d'un lieu à un autre.* (C. Sic.)

ADEBITATUS. — Oneribus publicis obnoxius; *soumis aux charges publiques.* (C. Sic.)

ADECERDITÆ. — Hæritici qui dicebant Christo descendenti ad inferos, omnem animarum multitudinem occurrisse ei, et credidisse ei, et liberatam fuisse.

ADECIMARE. — Decimam æstimare, statuere; *régler ce qui concerne la dîme, déterminer qui doit la payer, sur quoi elle doit porter,* etc. (*St. Cad.*)

ADEGA. — Forte supellex; *meubles.* (A. 1286.)

ADELANTADUS. — Hispanis præfectus, senescallus; *officier de justice, correspondant au grand bailli de France.*

ADELINGA. — Ordo nobilium apud Longobardos; *l'ordre des nobles, la noblesse.*

ADELINGUS. — Nobilis; *qui est d'une famille illustre, noble.*

ADELPHI. — Monachi, fratres; *les moines, les frères.*

ADELPHORUS. — Collega. « Quia a sanctos canones prohibetur tali consanguinitas, ne jungatur a me et a meisque *adelphoris*, tali absolutio invenitur. » (*Ch. Ecc. Auxit.*) Hic agitur de matrimonio inter consanguineos contracto, quod archiepiscopus Garciæ dicit neque a se, neque a suis *adelphoris* posse approbari.

ADELSCALC. — Minister principis, servus principis; *serviteur, officier du roi.*

ADEMPRAMENTUM. — Idem q. ADEMPRUM.

ADEMPRARE. — « Item quod homines dictorum locorum se possint *ademprare* in locis circumvicinis, sicut consueverant. » (A. 1312.) « Milites et infanciones possunt montes regales juxta forum *ademprare* et pascere. » *Vid.* ADEMPRUM.

ADEMPREMENTUM. — Idem q. ADEMPRUM.

ADEMPRIVIUM. — Idem q. ADEMPRUM.

ADEMPRUM. — Præstatio quævis; *prestation seigneuriale quelconque.* — Jus quoddam a comitibus provinciæ subditis suis impositum ad expensas faciendas pro maritandis seu nuptui collocandis filiabus, pro expeditionibus Hierosolymitanis subeundis, et pro terris acquirendis : quo casu eadem esset vis vocabuli ac AUXILII; *aides.* — *Usagium*, id est jus utendi aliqua re, pascuis nempe et forestis; *droit d'usage*

du seigneur dans les bois et les prairies. (A. 1319.)

ADEMPTARE. — Pro ATTEMTARE, tentare, ad malum inducere; *tenter, pousser au mal.*

ADEMPTIARE.— Æstimare, ad æris pretium redigere. *Vid.* ADÆRARE.

ADEMPTIO. — Ead. signif. q. ADEMPRUM.

ADEMPTUM. — Ead. signif. q. ADEMPRUM.

ADEMRIVUM. — Ead. signif. q. ADEMPRUM.

ADENS. — A verbo *adesse*, præsens, assistens, *qui est présent, qui est témoin.*

ADENTIA. — Præsentia; *présence, état d'être présent à une chose.*

ADEPSIT. — Pro *Adeptus est*

ADEPTICUS.— « Qui de facili acquiritur. » (J. de J.)

ADEPTUS. — « Qui gratis accipit. » (*Vet. Gl.*)

ADERARE. — Idem q. ADÆRARE.

ADESCARE. — Buccella in os inserta pascere, in os vel rostrum escam indere. (*Vet. Gl.*)

ADESITARE. — Astringere, cogere; *astreindre, obliger à.* (*Vet. Gl.*)

ADESTARE. — Attestari; *attester, prouver.* (A. 716.)

ADESTRARE. — Ut ADEXTRARE.

ADEVANTAGIA. — Quod ultra partem recipitur; *avantage, ce qu'on reçoit en sus de son droit.*

ADFABER. — Arte peritus. (*Vet. Gl.*)

ADFATIMIRE. — Idem q. AFFATIMIRE.

ADFATIMUS. — *Adfatimæ epistolæ; titres de donation.*

ADFATIO. — Allocutio, colloquium. (*Vet. Gl.*)

ADFADOMARE. — Donare per *adfatomiam*, id est festucam in sinum ejus, cui donatio fit projiciendo. *Vid.* AFFATIMIRE. (A. 1119.)

ADFATOMIA. — Idem q. AFFATOMIA.

ADFECTATORES. — Petitores. (*Vet. Gl.*)

ADFECTATUS. — Affectus, dispositus; *affecté, disposé.* (*A. SS*)

ADFERIAL. — Quasi *ad feralia*, aquæ quæ super mortuorum sepulcra litabantur; *eau que l'on répandait sur le tombeau d'un mort.*

ADFEUDATUS. — Qui nomine *feudi* possidet; *qui possède à titre de fief, gens à fief;* ol. *fiedué.* (A. 1211.)

ADFIDARE. — Idem q. AFFIDARE.

ADFIDIARE. — Fide data promittere, obligare se; *s'engager, promettre sous la foi du serment.* (A. 1138.)

ADFIDUCIARE. — Ead. signif. q. AFFIDARE.

ADFIGATIO. — Actio affigendi. (*Vet. Gl.*)

ADFIGERE. — Vox propria in legibus, cum sc. capitulum aliquod iis additur, *adfigitur.*

ADFIGURARE. — Idem q. FIGURARE.

ADFILIARE. — In filium adoptare; *adopter pour fils.*

ADFILIATIO. — Adoptio in filium; *adoption, action d'adopter pour fils.*

ADFORARE — Æstimare, pretium imponere, constituere; *taxer, mettre à prix;* ol. *afforer.*

ADFORATIO. — Æstimatio; *action de mettre à prix, taxe;* ol. *afforement.*

ADFRONTARE. — Terminari a parte, quæ agri frons dicitur.

ADFRUTABULUM. — Vasculum. Forte idem q. ACETABULUM. (Isid.)

ADFULARE. — Pro ADFOLARE. Idem q. AFFOLARE.

ADGAUDERE. — Gratulari, gaudia sociare cum aliquo; *témoigner sa joie à quelqu'un, le complimenter, partager sa joie.* (*A. SS.*)

ADGENICULARI. — Genua flectere; *se mettre à genoux.* (Tert.)

ADGISTARE. — Idem q. AGISTARE.

ADGLIGATUS. — Obliquus, curvus; *de travers, courbe.*

ADGNASCI. — Idem q. NASCI.

ADGNATIO. — Liberorum procreatio. (*Form. Marc.*)

ADGRAVARE. — Molestiam vel damnum inferre; *causer du chagrin ou du préjudice.*

ADGRETUS. — Pro AGGRESSUS.

ADGRETTUS. — Id.

ADHABERE. — Passim pro habere, tenere, possidere; *avoir, posséder.*

ADHABITARE.—Juxta seu prope habitare; *habiter, demeurer près de.* (*Vet. Gl.*)

ADHÆREDARE. — Mittere in possessionem; *mettre en possession, investir;* ol. *adhériser.*

ADHÆRENTIA. — Societas, adhæsio; *action d'adhérer à un parti, à une opinion, adhésion.* (A. 1352.) — Appendix, id quod adhæret; *ce qui dépend d'une chose, appendice, supplément.* (*A. SS.*)

ADHÆRERE. — Adjungere, admovere, applicare, fulcire; *joindre, appliquer, appuyer.—Adhærere saxos*; f. *convellere vel auferre silices.* (Agnel.)

ADHAUSSARE. — Pensitationem pro mercibus exportandis statutam persolvere; *payer les droits d'exportation des marchandises.*

ADHECARE. — Adæquare, partiri in æquas partes; *diviser en parties égales.* (A. 1382.)

ADHENAYZIA. — Idem q. ARENAYZIA.

ADHERBARE — Agrum in pratum seu herbam redigere; *convertir un champ en prairie.* (A. 1459.)

ADHEREDITARE. — Mittere in possessionem. Ut ADHÆREDARE. (*A. SS.*)

ADHERMALIS — *Adhermales terræ;* prædia fere deserta et inculta quæ ad *terras hermas* prope accedunt; *terres incultes, qui ne sont point cultivées.* (A. 1314.)

ADHOA. — Jus *relevii* aut *racheti*; alibi jus *relevii* atque *subsidii*; alias etiam *servitium militare. Vid.* RELEVIUM, SUBSIDIUM, SERVITIUM MILITARE.

ADHOAMENTUM. — Ead. notione.

ADHOGAMENTUM. — Ead. notione.

ADHORTATUS. — In significatione passiva, invitatus.

ADHOSPITARE. — In loco collocare. « Martem et concordiam multis immolationibus sibi *adhospitavere* (*Dict. Cret.*); » id est, ut in eodem quasi hospitio habitarent, effecere.

ADHUMATIO. — Humatio, sepultura. (A. 1059.)

ADHURIUM. — Cæruleum; *bleu*, *azur*. (A. 1308.)

ADHYCERE. — Idem q. ADJICERE.

ADIBILIS. — Accessu facilis; *facile à aborder*.

ADICERE. — Pro ADJICERE.

ADIGERE. — Cogitare; *penser*.

ADILLARE. — Per alluvionem accrescere; forte legend. *adluviare*.

ADIMBREVIARE. — Idem q. IMBREVIARE.

ADIMPERARE. — Edicto excitare, evocare ad aliquid exsequendum; *pousser, inviter à faire une chose*.

ADIMPLEBILIS.— Completus; *accompli*. (*Rad Gl.*)

ADIMPLERE. — Concedere, permittere; *permettre, accorder*.

ADINEPISCI. — Pro ADIPISCI.

ADINQUIRERE. — Pro ACQUIRERE.

ADINVENTIO. — Acquisitio; *acquisition, action d'acquérir*. — *Adinventiones*; sæpe in antiquis documentis sic nominantur inventiones ad fallendam fidem, exceptiones pro infirmandis pactis et contractibus excogitatæ.

ADINVENTIONUM AUXILIA. — Ead. signif. q. ADINVENTIONES.

ADIPALIS. — Pro ADEPS. (S. Amb.)

ADIPATA. — Edulia adipe condita, cibi pingues; *mets préparés avec de l'axonge, mets gras*.

ADIRARE. — Dicitur de re non tam deperdita quam quæ non est ad manum; *égarer*. *Adiratus*, perditus; *égaré, perdu*. « Si quis bovem vel asinum, vel aliquam rem suam *adiraverit*, quæ ab aliquo vania fuerit inventa. » (*Leg. Normann.*)

ADIRE. — « Expedire, sustinere, instituere, informare, vel inchoare, provocare, subire, explicare, periculum facere, elidere, excutere, exuberare, insidiare, inducere, irretire, illicere, implicare, infestare, insectari, persuadere, pati, perferre. » (*Vet. Gl.*)

ADIRECTARE. — Adtingere. (*Vet. Gl.*)

ADIS. — Frumentum; *blé*. (*Vet. Gl.*)

ADITA. — Pro ADITUS. (*A. SS. Ben.*)

ADITOR. — Qui adit; *celui qui va trouver*.

ADITUS. — *Aditus intrandi et exeundi*: tributum ab introeuntibus et exeuntibus exactum; *droits d'entrée et de sortie*.

ADIUS. — Testis qui rem ab aliquo affirmatam sacramento jurabat se veram credere; *témoin qui affirmait et jurait en présence du juge*. Dicitur apud veteres SACRAMENTALIS et SACRAMENTARIUS, q. *Vid*.

ADJACENTIÆ. — Loca vicina eidem domino, aut dominio parentia vel subjecta, adjacentia, appendices: *dépendances, appendices*. (*A. SS. Ben.*)

ADJACENTIARI. — Æquiparari, componi, juxtaponi, comparari. (A. 1304.)

ADJACTIVUS. — Qui vadimonium deseruit, pro ABJECTIVUS. *Vid*. ABJECTIRE.

ADJANCIAMENTUM. — Incrementum dotis quod mortuo marito uxori superstiti redditur supra dotem propter nuptias; *douaire d'une femme à la mort de son mari*; ol. *agencement*.

ADJECTIRE. — In jus vocare; *assigner, citer en justice*.

ADJECTUS. — Additio, additamentum; *addition, chose ajoutée*.

ADJENCIÆ. — Pro ADJACENTIÆ.

ADJENCIUM. — Quod adjacet, quod vicinum est, appendix; *ce qui dépend, est placé à côté, dépendance*.

ADJOCARI. — Blandiri; *caresser, dire des mots flatteurs*. (*A. SS.*)

ADJOCATIO. — Colludium, jocus cum alio; *jeu, ébats entre plusieurs*. (*A. SS.*)

ADJORNALÆ.— Opus unius diei, *corvatæ* species quam a subditis suis domini exigebant.

ADJORNAMENTUM. —Vocatio in jus, citatio ad diem dictam; *assignation, citation en justice, ajournement*. (A. 1296.)

ADJORNARE. — Diem dicere alicui, in jus vocare; *fixer le jour, assigner*; ol. *ajorner*. (A. 1446.) — Apud Anglos significat comperendinare, vadari, in ulteriorem diem ponere; *renvoyer, remettre le jugement à un autre jour*.

ADJOTUM. — Ager genitis obsitus; *terre couverte d'ajoncs*.

ADJOUDUM. — Idem q. ADJOTUM.

ADJOURNAMENTUM. — Idem q. ADJORNAMENTUM.

ADJOURNARE. — Idem q. ADJORNARE

ADJOUSTARE. — Juxtaponere, rem ad alteram adaptare, comparare; *mettre une chose à côté d'une autre, comparer, convertir, réduire (en parlant de mesures)*.

ADJUDA. — Pro AJUDA.

ADJUDICARE, — Idem q. JUDICARE.

ADJUMENTA. — « Quod villa Calladius una cum appendiciis suis, vel omnes *adjumentas* suas, mancipia, » etc. (A. 780.) — Forte legend. *Adjacentia*.

ADJUNCTIONES.—Adjuncta. (*Conc. Hisp.*) — Ordinationes. « Poterunt quoque.... manumittere,.... liberare, simul etiam per *adjunctiones* secundum patriæ consuetudinem injungere et aggregare, et super hoc cum eisdem hominibus componere. » (*St. monast. S. Claudii.*)

ADJUNCTORIUM. — Idem q. ADVINCTORIUM.

ADJUNCTUS. — Socius, collega; *compagnon, collègue, adjoint*. (A. 1363.)

ADJUNGARE. — Gall. *décevrer*. (*Vet. Gl.*)

ADJUNGERE. — Æquare. (*Vet. Gl.*

ADJURARE. — Ad sacramentum adigere; *jurer, faire serment*; ol. *adjurer*. « Post hæc *adjurent* accusatores vel testes eorum

in illorum baptisma. » (Flodoard.) — Adjuratus, juramento obstrictus; *qui est lié par serment*, ol. *adjuré*. — Adjurantes, exorcistæ; *ceux qui font les adjurations, exorcistes.*

ADJURNARE. — Idem q. Adjornare.

ADJUSTAMENTUM. — Jus adjustandi et adæquandi mensuras et exigendi quod pro eo jure exsolvi debet; *droit de vérification des poids et mesures et droits à payer pour cette opération.*

ADJUSTITIARE. — Adæquare, coæquare, mensuram suo archetypo adæquare; *vérifier les mesures, les comparer et les ramener à leur étalon.*

ADJUTORES. — Dicuntur qui magistratibus seu potius officialibus quibusvis adjungebantur, ut in muniis obeundis essent, qui eos adjuvarent; *aides, adjoints*, etc.

ADJUTORIUM. — Præstatio quæ a subditis principi fit pro eo adjuvando in ejus necessitatibus, vel sane eo prætextu; *aides.* — *Adjutorium natalis, paschæ*; præstatio quæ fit ad nativitatem, ad pascham. (Mur.) — *Adjutorium generale, adjutorium coquinæ*; præstatio, qua facilius *generale* monachis exhibeatur et ex coquina abundantius subministretur. *(Nec. abb. S. Pet. de Cas.)*

ADJUVAMENTUM. — Auxilium; *aide.* (*A. SS.*)

ADJUVARE. — Ejurare patriam et in exsilium abire ut Abjurare. (A. 1205.) — Proficere, propagari. (*A. SS.*) — Sermo adjuvans, id est exceptio in jure. (A. 1377.)

ADJUXTARE. Accommodare. « Pauperibus semper se ac parvulis *adjuxtabat.* » (*Vita S. Gauch. ep. Camerac.*)

ADLAPSUS. — Sensim, caute veniens. (*Vet. Gl.*)

ADLASSARE. — Cervum, aprum, persequendo lassare, fatigare; *forcer un cerf, un sanglier à la chasse.* (*Lex Sal.*)

ADLATERALIS. — Socius, qui ad latus est, vel incedit; *compagnon.* (Rad. de Dic.)

ADLATERARE. — Latus tegere, ad latus incedere; *se tenir, marcher à côté d'un autre.*

ADLECTI. — Sic senatores dicebantur qui a senatoriis oneribus singulari privilegio immunes erant.

ADLEGARE. — Idem q Allegare.

ADLEGIARE. — Lege seu sacramento interposito, se purgare, culpa se eximere, facinus diluere; *se purger d'une accusation par serment.*

ADLEVIARE. — Pro Allevare.

ADLICULA. — Genus vestis. (Isid.)

ADLITIGARE. — Pro Litigare.

ADLITTARE. — Ad littus appellere, ut Adripare.

ADLONGIUS. — Ad summum. (A. 1196.)

ADLUDATURA. — *Vid.* Alludarius.

ADLURICUM. — Res ad usum apta. (*Vet. Gl.*)

ADLUVIÆ. — Loca cœnosa. (Isid.

ADMALLARE. — Idem q. Mallare.

ADMANNIRE. — Idem q. Mannire.

ADMANSARE. — Idem q. Admasare.

ADMANUENSIS. — « Quod si quidquam malum de quoquam (clerico) fama dictaverit, per veram et certissimam clericorum probationem, vel virorum *admanuensium*... omnia argutissime perquirantur. » (*Concil. Oscense.*) Ubi *admanuenses* viri videntur esse qui manu jurant, seu manibus S. Evangelia tangentes; nam *jurare super sacra*, in Evangelia, vetantur clerici, quorum assertio pro sacramento erat; unde *fide digni* dicuntur.

ADMARTYRIZARE. — Martyribus adsistere, ipsos ad constantiam hortari; *assister les martyrs, les encourager dans les tourments.*

ADMASAMENTUM. — *Vid.* Admasare.

ADMASARE. — Jus et locum habitationis sub censu annuo in villa concedere, in *mansum* dare; *accorder à un étranger le droit d'habiter dans une seigneurie sous la redevance du cens appelé* entragium, *droit d'entrage*; ol. *amaser.* — *Locus amasatus* ille est qui a domino feudi fuit ad habitandum concessus. *Admasamenta* sunt loca ædificata sub iisdem legibus et oneribus. Unde in consuetudinibus passim occurrunt horti, prata, aliaque prædia, quæ dicuntur *admasiata*, non quod sunt ædificata, sed quod concessa sunt sub hac forma et lege.

ADMASIARE. — Ead. notione.

ADMASIATA. — *Vid.* Admasare.

ADMASURUS. — Admasurus pannus. « Pannum altaris diarodynum byzant. 16; tapetia optima 16, pro byzant. 67; pannum *admasurum* pro byzantiis 8, » etc. (Leo Ostiens.)

ADMENSURARE. — Æstimare, præfinire, statuere; *régler, fixer, déterminer.* (A. 1223.) — « Feodus vero, qui adeo modicus fuerit quod ad 12 denarios esse non debeat, *admensurabitur.* » (A. 1285.) Hoc est sua ei mensura dabitur. In alia ch. ejusdem principis (Philip Aug.), *admensurare* idem est, ut videtur, ac imponere tantum tributi, quantum cujusque facultates patiuntur.

ADMENSURATIO. — Statutum; *règlement, fixation*; ol. *admesurement.*

ADMENSURATUS. — Ordinatus; *réglé, fixé.*

ADMENTATIO. — Eadem signif. q. Admentum.

ADMENTUM. — Lorum quo jacula contorquebantur; metaphorice, validius argumentum; *courroie pour lancer les traits; argument plus virulent.* (Tert.)

ADMERCIARE. — Pro Amerciare.

ADMERGARI SE. — Sese immiscere, implicare. (A. 1338.)

ADMESTA. — Oblivio; *oubli.*

ADMESTIA. — Ead. significatione.

ADMICTERE. — Pro Amittere.

ADMIGRARE. — In ædem seu villam alicujus, etiam invito domino possidendi animo ingredi; *pénétrer de vive force, pour se l'approprier, dans l'habitation ou la propriété d'autrui.* (*Lex Sal.*)

ADMILLUS. — Pro Admiralius.

ADMINARE. — « Et non debet *adminare* nullus hominem contra nostrum regnum. » (A. 1174.) Legendum videtur, *adjuvare.*

ADMINICULATIO. — Auxilium; *aide, secours.* (*A. SS.*)

ADMINICULATIVE. — Per accessionem. (*A. SS.*)

ADMINICULATOR. — Ab adjuvando dictus est et adminiculando. Hic septimus erat ex officialibus Romanæ Ecclesiæ ; pro viduis, pupillis et egenis procurabat ; quod munus hodie *pauperum advocatus* facit

ADMINICULUM. — Modus, ratio, argumentum. (Lud.)

ADMINICULUS. — Minister ; *serviteur.* (*A. SS.*)

ADMINISTRALIS. — Qui ministrat necessaria ad victum et vestitum. « Constituimus.... quod quæcunque de cætero contingat vacare in ecclesia nostra officia, quæ pistor, et *administralis*, et dormitarius, et botellarius, et portarius habent, » etc. (*Stat. Eccl. Barcinon.*, a. 1281.)

ADMINISTRATIO. — Donatio ; forte necessariorum ad victum, vestimentumque suppeditatio ; *action de fournir les aliments et les vêtements.* (*Ann. Ben.*)

ADMINISTRATOR. — *Administrator* apud Anglos dicitur ille cui defuncti bona administranda ab ordinario committuntur, cum nulli exstant exsecutores testamentarii, quorum quidem bonorum usque ad eorum valorem tenetur, et non ultra, nisi ea dissipasse convictus fuerit

ADMINUNDARE. — Putare, intercidere ; *émonder, tailler.* (A. 1325.)

ADMIRABILIS. — Idem q. Amir vel Emir Arabum. « Rex Africæ, qui dicitur vulgariter *Admirabilis mundi.* » (Matth. Paris.) — Titulus concessus comitibus apud Leonem Magnum. (Epist. 8.) — Modestus, honestus, bene morigeratus, egregius, taciturnus, etc. (*Vet. Gl.*)

ADMIRACIA. — Officium admiralli, præfectura maris ; *dignité, office d'amiral, commandement des choses de mer.*

ADMIRAGIUS. — Idem q. Admirallus.

ADMIRALLATUS. — Ead. signif. q. Admiracia.

ADMIRALDUS. — Idem q. Admirallus.

ADMIRALEA. — Navis prætoria ; *vaisseau amiral*

ADMIRALEUS. — Ut Admirallus.

ADMIRALIUS. — Idem q. Admirallus.

ADMIRALLITAS. — Ead. signif. q. Admirallatus.

ADMIRALLUS. — Ex Arab. *amir*, dominus, imperator, præfectus provinciæ, classi vel urbi apud Arabes. — Eadem vox usurpata apud Christianos, qui cum viderent Saracenos ita suos classium præfectos appellare, hoc nomen suis itidem classium præfectis indiderunt

ADMIRANTIA. — Ut Admiralea.

ADMIRANTIUS. — Ut Admirallus.

ADMIRANTUS. — Id.

ADMIRARIUS. — Pro præfecto provinciæ occurrit apud Leon. Ostiac. et Paul Diac.

ADMIRATIA. — Idem q. Admiracia.

ADMIRATIO. — Consensus, laudamentum (*A. SS.*) — F. examen, inspectio. « Et pro ejus livoris vel vulneris *admiratione* in conventu. » (*Canon. Hibern.*

ADMIRATOR. — Ead. signif. q. Admirallus.

ADMIRATUS. — Officium admiralli, præfectura maris, præfectus classium, imperator Turcarum ; *amiralat, amiral, empereur ou émir des Turcs.*

ADMIRAVISUS. Ut Admirallus.

ADMISSALIA. — Ead. signif. q. Admissatio.

ADMISSARE. — Mulierem post nuptias vel partum *admittere* in ecclesiam, purificationis gratia. (A. 1249.)

ADMISSARIUS EQUUS. — « Fortes et bonos equos *admissarios* vocamus, quia admittuntur inter armenta ad coitum, vel ad arandum, vel ad trahendum (Ugutius) ; » *cheval vigoureux destiné pour être étalon.*

ADMISSATIO. — Cæremonia admissionis mulierum, cum primum post nuptias vel partum ad ecclesiam veniebant, benedictionem a sacerdote suscepturæ, et ipsa subventio quæ ab ipsis offerebatur. Sic dicta vel quod inter Missarum solemnia fiebat, vel quod mulieres *admittebantur* in ecclesiam purificationis causa ; *relevailles et droit payé au prêtre qui préside à la cérémonie.*

ADMISSIBILIS. — Admittendus, non rejiciendus ; *admissible.*

ADMISSIBILITER. — Probabiliter, ita ut admitti possit ; *d'une manière probable, qui peut être admise.*

ADMISSIO. — Præstatio quæ jure admissionis seu *intragii* solvitur ; *droit d'entrée. Vid.* Intragium.

ADMISSIONALES. — Qui introducendis ad imperatorem hominibus præfecti erant, seu quibus in palatio admittendi, vel salutandi officia creduntur ; *officiers introducteurs*

ADMISSUM. — Delictum, crimen ; *délit, crime.*

ADMITA. — Pro Amita, tante.

ADMITTERE. — Pro Amittere. (A. 1402.)

ADMOAGIUM. — Id. q. Admodiatio. (A. 1267.)

ADMODARE. — Accommodare, allevare. (L. in Amal.)

ADMODIARE. — Modum ponere, diminuere ; *modérer, restreindre, borner.* — Fundum dare ad firmam, vel in emphyteusim, vel etiam alienare sub certa præstatione tot modiorum frumenti, de quibus convenitur ; *donner un bien à ferme, à bail emphythéotique, ou l'aliéner sous condition d'une redevance en blé ;* ol. *admodier, admoisonner, amoder, amodier, amoyer*, etc. — *Admodiata taillia* ; illa quæ cum ad placitum, ut aiunt, exigi soleret, ad certam redigitur vel pecuniæ summam, vel frugum præstationem annuam. (A. 1392.)

ADMODIATIO. — Datio ad firmam : *action de donner à ferme.* (A. 1227.) — *Admodiatio monetæ ;* proportio, æqualitas. (A. 1282.)

ADMODIATOR. — Cui prædium admodiatum est, seu datum ad firmam ; *fermier. Vid.* Admodiare.

ADMODUM. — Omnino ; *entièrement.* (Salv.)

ADMOISSONNARE. — Conducere seu ad vitam accipere sub certa præstatione. « Dicti

conjuges dicebant se locasse seu admoissonnasse ad vitam ipsorum et eorumdem superviventis... unum domum. » (A. 1343.) *Vid.* ADMODIARE.

ADMOND. — Liber, sui juris; *qui est libre, qui ne dépend de personne.* (*Leg. Long.*)

ADMONITIO. — Debitoris admonitio, appellatio, interpellatio; *sommation, avertissement d'un créancier à son débiteur.* (*Lex Sal.*) — Castigatio seu correctio quæ non præcipiendo sed monendo fit. (A. 744.)

ADMONITOR. — Portitor; *celui qui porte, agent chargé de notifier les arrêts judiciaires et les ordres du prince.* — In ordinationibus conciliorum sic non raro dicitur qui recentioribus *Magister cœremoniarum*, quod de omnibus quæ agenda essent admoneret; *maître des cérémonies.*

ADMONITORIA. — Epistola qua judex absentem in jus citat; quam defert ad absentem *Admonitor.*

ADMONITUM. — « Olim dicebatur, cum harena alba molissima pila moleque terebatur; dehinc miscebatur tribus partibus nitri pondere vel mensura adliquæta in duas fornaces transfundebatur; quæ massa vocabatur, ut diximus, admonitum, atque hæc recocta fiebat vitrum purum et candidum. » (*Gl. vet.*)

ADMONTARE. — Concedere in manum mortuam; *amortir ou donner aux gens de mainmorte.* (A. 1269.)

ADMORANDUS. — Idem q. ADMIRALLUS.

ADMORTARE. — Acervare; *amonceler, mettre l'un sur l'autre.* (*Gl. vet.*)

ADMORTIFICARE. Ead. significatione. (A. 1276.)

ADMORTIFICATIO. — Concessio in manum mortuam; *action d'amortir, de donner aux gens de mainmorte.* (A. 1216.) — Census annuus qui a manu mortua exsolvebatur; *cens payé annuellement par les mainmortables.* (A. 1275.)

ADMORTIRE. — Ead. signif. q. ADMORTARE. (A. 1290.)

ADMORTISAMENTUM. Ead. signif. q. ADMORTIZATIO. (A. 1341.)

ADMORTITUS. — Liber et immunis a tributo, quod a manu mortua exigi poterat; *celui qui n'est pas astreint à payer les redevances imposées aux gens de mainmorte.* (A. 1292.)

ADMORTIZAMENTUM. — In chart. ann. 1467, *admortizamentum* ab *admortizatione* ita distinguitur ut hæc significet ipsam prædiorum in manum mortuam translationem, illud vero chartam qua id perficitur; *amortissement (ce mot signifia d'abord la propriété d'un bien qui ne devait plus sortir des mains du clergé. Mais les princes ayant exigé des droits pour laisser sortir ces biens du commerce, ces droits prirent le nom d'amortissements.)*

ADMORTIZARE. — Ead. signif. q. ADMORTARE. (A. 1277.) — Exstinguere; *éteindre.* Admortizare calcem, *éteindre la chaux.* (A. 1435.)

ADMORTIZATIO. — Prædiorum translatio in manum mortuam, seu prædiorum acquisitio facta a monasteriis et collegiis religiosis vel etiam laicis; quæ semel acquisita, in commercio, mutationibus, aliisque prædiorum oneribus obnoxia esse desinunt, nec adventitia feudorum commoda producunt, v. g. *Laudimii*, *Wardæ*, *Maritagii*, *Relevii*, etc.

ADMORTIZATUS. — Redimilis. « Recipiet fabrica singulis annis 5 libras monetæ currentis super 20 libris perpetui redditus *admortizati*, licet *redimilis.* » (*Obit. Eccl. Morin.*) — *Vid.* REDDITUS.

ADMUGITARE. — Admugire, valida et rudi voce appellare. (*A. SS.*)

ADMUNITIO. — Munitio; *action de fortifier, fortification.*

ADNARE. — Navigare; *nager vers, approcher en navigant.*

ADNATIO. — Quod super aut ad aliquid nascitur, ut viscus super quercus aut malos, ut etiam foliola et surculi, quæ ad plurium plantarum caules juxta genicula oriuntur.

ADNEGATUS. — Submersus; *noyé.* (*A. SS.*)

ADNEMORATUS. — Nemore, silva et dumetis obsitus; *boisé.*

ADNICHILARE. Pro ADNIHILARE; *réduire à rien, annihiler;* ol. *adnichiler.*

ADNICTARE. — Invitare, arridere. Proprie est sæpe et leniter oculo adnuere. (*Vet. Gl.*)

ADNIGRATI. — Prostrati vel abdicti, subacti, capti aut compulsi, necati, occisi, admissi, adhibiti, assumpti. (Pap.)

ADNIHILARE. — Idem q. ADNICHILARE.

ADNILLARE. — Eadem notione.

ADNOTAMENTUM. — Adnotatio; *annotation, remarque.*

ADNOVARE. — Renovare; *renouveler, reparer, rétablir.* (A. 1315.)

ADNUBA. — Hispanis et Lusitanis, a vassallis debita opera et præstatio pro reficiendis castrorum dominicorum fossis, muris aliisque munitionibus; *corvée et redevance dues par le vassal pour la construction ou la réparation des travaux de défense du château seigneurial.*

ADNUERE. — « Adjungi. Adnuit: favet vel promittit; adnuite: præsentes facite. » (*Vet. Gl.*)

ADNULLARE. — Ead. signif. q. ADNICHILARE.

ADNUMISTA. — Is erat qui in exercitibus imperatorum Constantinopolitanorum, milites recensebat; ex *ad* et ὄνομα, quod *ad nomen responderent tirones in delectu; officier chargé de faire le recensement des troupes.*

ADNUMIUM. — Recensio militum; *recensement des troupes, appel.*

ADNUNCIARE. — Promulgare, publicare; *rendre public.* (*Cap. C. M.*)

ADNUNCIATIO. — Promulgatio, prophetia; *action de rendre public, publication* (*Cap. C. M.*), *prophétie* (*Chr. Idac.*)

ADNUTU. — *Deficile.* (*Gl. Vet.*)

ADOBAMENTUM. — Conventio, pactum, idem q. ABONAMENTUM. (A. 1233.)

ADOBARE. — Armis instruere, militare cingulum alieni conferre; *armer chevalier,*

ol. *adouber.*— Exornare, reficere; *réparer, accommoder, boucher, radouber, ajuster, orner, parer, habiller;* ol. *adouber.*— *Adobare cordoanum;* corium inficere pulvere querneo; *mettre le cuir au tan, tanner.* (A. 1253.)

ADOBATURA. — Præparatio; *action de préparer, d'orner. Vid.* ADOBARE.

ADOBATUS. Refectus, exornatus. *Vid.* ADOBARE. — *Adobatus miles; celui qui est « adoubé, » chevalier;* ol. *adoubé, adoué.*

ADOBVIAM. — Obviam, adversum. (A. 1386.)

ADOHA. — Omne servitium pecuniarium quod præstatur per feudatarios; item jus relevii; *droit de relief, et en général toute prestation pécuniaire due au seigneur par le vassal.*

ADOHAMENTUM. — Servitium militare; *le service militaire.*

ADOLABILIS. — Sine dolo; *qui n'est pas rusé, franc.*

ADOLENS. — Adolescens. (*A. SS.*)

ADOLERE. — « Illuminare; adolet, exsurgit. » (*Vet. Gl.*)

ADOLESCENTILIS. — *Adolescentilis ætas,* pro ADOLESCENTIA. (*A. SS. Ben.*)

ADOLIAGIUM. — Vinum quod ad explenda dolia reservatur; *vin d'oullage* (A. 1414.)

ADOLUS. — Ead. signif. q. ADOLABILIS.

ADONEGARE. — Partiri, adæquare, dividere; *partager, diviser.* (*St. Plac.*)

ADONEGATIO. — Partitio, divisio; *action de diviser, partage.* (*St. Plac.*)

ADOPERARI.—Pro OPERARI.

ADOPRARE. — Pro OPERARI.

ADOPTARE. — Omni voto adoptare; *adopter à l'unanimité.* (Gasp. Bart.) —*Adoptare in militem;* vassallum sibi facere. *Vid.* MILES. (A. 1072.) — *Adoptare sibi in maritum;* idem q. nubere (Rog. de Hov.)

ADOPTARI. — *Adoptari per baptismum* dicebatur is qui ad baptismum ab aliquo afferebatur, pro quo ille spondebat apud sacerdotem baptizantem; unde non modo qui baptizabatur, *filii adoptivi*, vel saltem *filioli*, patrinus vero *patris spiritualis* et *adoptivi* apellationem exinde retinebant. Sed idem patrinus, in signum veluti adoptionis legitimæ, munus aliquod eidem filiolo, tanquam successionis suæ portiunculam conferebat, quod *filiolatum* vocabant.

ADOPTARIUS. — Puer ex adoptato natus (Isid.)

ADOPTIANI. — Hæretici qui dicebant Christum secundum humanam naturam, non nisi adoptione et gratia esse Filium Dei.

ADORARE. — In sacris Litteris et apud scriptores ecclesiasticos sæpe pro *honorare* et *venerari* sumitur. Gal. ol. *aourer, honorer.*— Hæc vox usitatissima erat apud Albigenses pro salutare præsertim doctores et doctrinæ antesignanos.

ADORATIO. — *Adoratio barbara.* In legibus Canuti regis, sic appellatur adoratio quæ paganorum more fit, qui idola adorant, vel solem, lunam, ignem et alia ejusmodi. — *Adoratio horarum*, certus genuflexionum numerus singulis horis pœnitentibus impositus. (*Can. Hibern.*)

ADORATORES.— « Ditimi enim (æditimi) et sacerdotes et ministri, et aruspices, et adoratores et divini optimi habundant. » (Alyp. Ant.)

ADORATORIUM. — Locus subterraneus in quo diis suis defunctisve parentibus Indi sacrificant. (*Conc. Hisp.*)

ADORDINARE. — Ordinare, disponere; *mettre en ordre, disposer.* (*G. Chr.*)

ADORECTARE. — Adtingere. (*Vet. Gl.*)

ADORNARE. — Ornare; *orner, parer.*

ADORNATOR. — *Adornator auri et argenti; f.* aurifex. (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

ADORTARE. — In hortum seu *curtile* redigere; *mettre une terre en jardin.*

ADORTARI. — Clamare, quæritare, proclamare, testificari, protestari. (*Vet. Gl.*)

ADORTI. — « Subito nati, surrecti, adgressi. » (*Id.*)

ADOSILHARE. — Perforare. *Vid.* ADDOZILLARE.

ADOSTRATA. — Idem q. AFFOSTRATA.

ADOTARE. — Dotare, dotem assignare; *doter, donner une dot.*

ADPECTORARE. — Applicare ad pectus. (Isid.)

ADPENDITIÆ. — Pro APPENDITIÆ.

ADPENNIS. — Pro APENNIS.

ADPENSA. — Pro APPENSA.

ADPERTINENS. — Pro PERTINENS.

ADPERTINET. — Pro PERTINET.

ADPETULANTIA. — Procacitas. (Isid.)

ADPLANARE. — Adæquare, *hostire,* æquare. (Isid.)

ADPLENE. Cumulate, abundanter: *pleinement, abondamment.* (*A. SS.*)

ADPLICARE. — Pro APPLICARE.

ADPODIARE. — Inniti; *s'appuyer.* « *Adpodians* se super unum baculum. » (*Vit. S. Ludov.*)

ADPONERE. — Adhibere, occupare, detinere; vel etiam cogere, adstringere. « Cum certissimum sit quod nec ipsi, nec homines eorum *adponi* debeant, ad faciendam quamlibet munitionem ejusdem civitatis. » (A. 1193.)

ADPORTIO. — Ead. signif. q. APRISIO.

ADPRÆSENTARE. — Adesse, comparere; *se présenter, comparaître.* (A. 1075.)

ADPRATAMENTUM.— Idem q. APPRATAMENTUM.

ADPRATARE. — Idem q. APPRATARE.

ADPREHENDERE. — Discere, memoria complecti; *apprendre.*

ADPRETIARE. — Pretium rei imponere; *apprécier une chose, en déterminer la valeur, la taxer*

ADPRIMITUS. — Pro PRIMITUS, PRIMUM.

ADPRISERINT. — In conc. Hisp., pro *acquisierint* seu *adprisiaverint.*

ADPRISIARE. — Possessionem apprehendere; *prendre possession.* (A. 1035.)

ADPRISIO. — Idem q. APRISIO.

ADPROPIARE. — Studere, curare. *Vid.* APPROPRIARE.

ADPROPINGUARE. — Pro APPROPINQUARE.

ADPROPRIARE. — Pro APPROPRIARE.

ADPUNCTAMENTA. — Salaria, seu etiam ad victum cultumque data a principe annua præsidia: *solde et salaire.*

ADPUNCTARE. — Militem stipendio meliori donare, item alicui salarium constituere; *assigner des appointements, augmenter la paye d'un soldat, appointer.* — Alia notione, *Vid.* APPUNCTARE.

ADQUE. — Pro *Atque* seu *Absque.*

ADQUIESCERE. — Admittere, recipere: *admettre, accepter, recevoir.* (*A. SS.*)

ADQUIETANCIALIS. — *Adquietancialis littera*; epocha, qua quis a debito *quietus* seu absolutus declaratur; *quittance.*

ADQUIETARE. — Fungi, obire, persolvere; *s'acquitter.*

ADQUIRAMENTUM. — Acquisitio; *acquisition, acquet.*

ADQUIRIMENTUM. — Eod. sensu.

ADRAGARE. — Adaquare; *abreuver.* (A. 1321.)

ADRAMIRE. — Cavere, promittere, obligare coram judice, rem quampiam se facturum, v. g. juraturum, testes adducturum, aut duello jus suum probaturum; *s'obliger en justice à quelque devoir, comme à fournir des témoins, à prêter son serment, à se purger par le duel.* — Adramire suas scripturas; *s'obliger à prouver la vérité d'une écriture et qu'elle n'est pas contrefaite.* — Adramitatia, *promesse qui s'en faisait en la cour.*

ADRARE. — Ead. notione.

ADRATERIA. — Semita, via transversa et devia, atque adeo compendiosa; *chemin de traverse, chemin abrégé, sentier;* ol. *adreces.*

ADRATUS. — *Res adrata*, res promissa coram judice. *Vid.* ADRARE.

ADRECHURARE. — *Adrechurare mensuras*, ad rectum eas revocare, emendare archetypo suo eas adæquando; *redresser et confronter les mesures avec leur étalon.*

ADRECIARE. — Idem q. ADDRETIARE.

ADRECURARE. — Ad rectam lineam reducere. (A. 1308.) *Vid.* ADDRETIARE.

ADREDDERE. — Pro REDDERE. (A. 775.)

ADREGE. — Maurorum casale. (*Vet. Gl.*)

ADREGNIARE. — Equum freno tenere et adducere; *tenir, conduire un cheval par les rênes;* ol. *adrener.*

ADRENDATIO. — Annuus redditus, annua doni attributio; *assignation d'un revenu annuel. Vid.* ARRENDARE.

ADRESCIARE. — *Drictum* facere, quod juris est præstare, reparare. Idem q. ADDRETIARE.

AD RESPONSUM. — Apocrisiarius, qui negotia alterius curat et de iis dat responsa. *Vid.* RESPONSUM.

ADRESTARE. — Pro ADDEXTRARE.

ADRIPAGIUM. — Idem q. ARRIVAGIUM.

ADRIPARE. — Ad ripam appellere; *arriver.*

ADRIZARE. — Erigere. *Vid.* DRISARE.

ADRODERE. — Rodere; *rogner.* — *Monetam rodere; rogner la monnaie.*

ADRUMARE. — Rumorem adferre, rumores facere; *faire, causer du bruit.* (*Vet. Gl.*)

ADRUMATIO. — « Post obitus mei *adrumationem* (a. 1059), » id est statim atque obitus mei rumor et fama pervenerit.

ADRUNCARE. — Evertere; *renverser, détruire.*

ADSALIRE. — Aggredi, invadere; *assaillir.*

ADSALITURA. — Actio *adsaliendi*, aggressus, impetus; *attaque, assaut.*

ADSAPORARE. — Saporem infundere, *donner du goût, goûter, éprouver*, etc.; ol. *assavourer. Vid.* SAPORARE.

ADSATIS. — Satiate, abunde; *plus qu'il ne faut, jusqu'à satiété.* (*A. SS.*)

ADSCRIPTITIATUS. — Coloni *adscriptitii* conditio. *Vid.* ASCRIPTITIUS.

ADSCRIPTITIUS. — Idem q. ASCRIPTITIUS.

ADSEDIUM. — Obsidio; *siége.*

ADSENTATIO. — Assensus, consensus; *consentement, adhésion, approbation.*

ADSERTOR. — Procurator, actor nomine alterius; *mandataire.*

ADSERVIARE. — Servitio obnoxium facere; *astreindre à un service, assujettir.*

ADSERVIATUS. — Servitio alicui obnoxius; *soumis à quelque assujettissement.*

ADSESSIO. — Munus et officium *adsessorum. Vid.* ADSESSORES.

ADSESSORES. — Iidem q. ADJUTORES; qui rectoribus provinciarum adsidebant ut in rebus administrandis eos consiliis adjuvarent.

ADSESSORIA. — Libri in quibus res, de quibus actum fuerat, dum adsessores adsidebant, scribebant jurisconsulti.

ADSESSURA. — Ead. signif. q. ADSESSIO.

ADSIDERE. — Adsessorum officio fungi.

ADSIDUS. — Pro ASSIDUUS vel ADSIDUUS.

ADSIGNARE. — Chartam sigillo munire; *sceller un acte.*

ADSIGNATIO. — Subscriptio; *souscription, signature.*

ADSIMILARE. — Effingere, similem facere; *faire une chose semblable à une autre, représenter, copier, imiter.*

ADSIMULATIO. — Dissimulatio, actio ipsa adsimulandi; *dissimulation, action de feindre, de dissimuler.*

ADSITA. — Arbor cui incolumi aliud quod sustineat adjungitur. (Pap.)

ADSITUS. — Qui adest, propinquus; *qui est présent, proche.* (*A. SS.*)

ADSOLAGRARE. — Solarium seu tabulatum construere, contignare, tabulis tegere. *Vid.* SOLARIUM.

ADSOLARE. — Ad solum et terram deprimere; *aplanir, détruire, abaisser jusqu'à terre, ravaler, humilier.* — Ad culturam agrum redigere secundum usum agriculturæ; *assoler, cultiver une terre pour la première fois.*

ADSOLATUS. — Ad solum deductus, de solio depositus, ad solitudinem redactus. — *Adsolatum pratum*, hoc est ad culturam redactum secundum agriculturæ consuetudinem; *pré converti en terre arable. Vid.* ADSOLARE.

ADSPERGILLUM. — Instrumentum quo aqua lustralis aspergitur a sacerdotibus; *aspersoir, goupillon.*

ADSPICERE. — Pertinere; *concerner, regarder.*

ADSPICIALIS. — Visibilis; *qui se voit, visible.*

ADSPICIENTIÆ. — Adjuncta, appendices; *dépendances, accessoires.*

ADSTA. — « Interioris templorum loca. » (*Vet. Gl.*)

ADSTANTIA. — Audientia, præsentia; *présence, état d'être présent.* (*Can. Hiber.*)

ADSTATIM. — Pro STATIM.

ADSTINENS. — Vicinus, contiguus; *voisin, contigu.*

ADSTIPULARE. — Astipulari, scripto vel charta rem dimissam profiteri et asserere. (A. 1196.)

ADSTIPULATOR. — Qui tutori officio fungitur; *qui fait office de tuteur.* (Mur.)

ADSTIPULATUS. — Consensus, scripto seu charta assertus, laudamentum. (*A. SS.*)

ADSTREPERE. — Omnibus murmurare. (*Vet. Gl.*)

ADSUETUDO. — Pro CONSUETUDO, tributum, pensitatio. (Ord. Vit.)

ADSULTUS. — Actio adsaliendi, aggressus, impetus; *action d'attaquer, assaut, attaque.*

ADSUMPTIO. — Vox ecclesiastica qua obitus SS. designatur.

ADSUMPTUS. — *Adsumpti agri* seu *occupatorii;* agri, collapso imperio Romano, concessi iis qui occupare et colere suscipere vellent; *terres abandonnées que l'on donna à la chute de l'empire romain à ceux qui voulurent les cultiver.*

ADSUTABULUM. — Pro ADFRUTABULUM.

ADTAMANIRE. — Pro ATTAMINARE.

ADTEGER. — Tactus, diminutus; *qui n'est pas entier, entamé.*

ADTEMPERIES. — Temperamentum; *juste mesure, sage combinaison.*

ADTEMPORARE. — Contemporare; *être du même temps, être contemporain.* (J. de J.)

ADTEMPTARE. — Sollicitare, illicere. (*Cod. Th.*)

ADTEMPTATIO. — Sollicitatio; *sollicitation, instigation.* (*Cod. Th.*)

ADTENDARE. — Tendam seu tentorium figere; *établir une tente.*

ADTERMINARE. — Terminum ponere, diem causæ dijudicandæ præfigere; *fixer le jour où une affaire sera terminée;* ol. *aterminer.*

ADTHOLARE. — Tholo suspendere, dedicare, consecrare; *consacrer.*

ADTITULARE. — Ad titulum Ecclesiæ promovere; *mettre, nommer quelqu'un à la tête d'une paroisse, d'une Eglise.* (*A. SS.*) — Indicare, ostendere; *désigner, montrer, faire voir.* (A. 999.)

ADTITULATUS. — Designatus, nominatus; *qui a été nommé, qui a reçu un titre.* (*A. SS.*)

ADTOXICATUS. — Toxico, vel veneno infectus, impotionatus; *empoisonné.*

ADTRACTUS. — Acquisitus, comparatus; *acquis, acheté.*

ADTRAHERE. — Acquirere; *acquérir.*

ADTRECTARE. — Male contingere. (*Vet. Gl.*)

ADTROPARE. — Tropice, per tropologiam loqui, scribere; *parler, écrire au figuré, par métaphores.*

ADTUNC. — Statim, continuo; *aussitôt.*

ADTUNDUS. — Supellex; *meubles, ustensiles.*

ADUBUM. — Refectio, reparatio; potius rerum præparatio quibus ars blancariæ peragitur. « Statuimus ut eligantur tres discreti viri boni in ministerio blancariæ, qui debeant curare et inquirere, ut *adubum* blancariæ bene et fideliter peragatur. » (A. 1253.)

ADUCERIA. — « Item triginta modios vini de *aduceria*, quos nobis solvere consueverunt. » (A. 1296.) Legendum forte *advoeria*, tutela, protectio

ADULARIUS. — Bestiarum custos; *gardien d'animaux.*

ADULATIO. — Gloria forensis, vel popularitas, sive affabilitas. (*Vet. Gl.*)

ADULCERARE. — Pro ULCERARE.

ADULESCENTULARE. — Adolescentiari; *faire le jeune homme, se conduire à la manière d'un jeune homme.*

ADULTER. — *Adulteros* vocant scriptores ecclesiastici, qui civitatis episcopo adhuc superstite, ejusdem episcopatum invadunt, aut qui quempiam ad episcopatum promoveri patiuntur, episcopo adhuc vivente. Episcopus enim promotione sua spirituales nuptias cum Ecclesia sua contrahit. *Adulter solidorum*, qui monetam adulterat, idem qui falsam monetam conficit; *faux monnayeur.*

ADULTERARE. — Adulterari, stuprare; *adultérer, commettre un adultère.* (A. 1384.)

ADULTERIUM. — Stuprum et quævis fornicatio, pœna vel multa quæ adulteris irrogatur, vel jus vindicandi adulterii; *commerce avec une femme adultère; peine infligée à l'adultère; droit de connaître des faits d'adultère*

ADULTIUM. — Pro ADULTERIUM; seu multa pro commisso adulterio. *Vid.* ADULTERIUM. (A. 1246.)

ADULTULUS. — Adolescentulus; *tout jeune homme.*

ADUNANTIA. — Congregatio, collecta; *réunion, assemblée.* (A. 1352.)

ADUNARE. — Colligere, in unum cogere; *rassembler, réunir en un tout.* — *Adunari* quondam dicebantur Ecclesiæ, cum a Barbaris pervasæ erant, ut eas recuperandi spes nulla esset : tum enim, quod reliquum erat, alteri Ecclesiæ *adunabatur.*

ADUNATIM. — In simul; *assemblément.* (*Vet. Gl.*)

ADUNATIO. — In unum collectio, Ecclesia; *réunion, assemblage, Eglise.*

ADUNATOR. — Qui in unum colligit, qui adunat. *Vid.* ADUNARE.

ADUNCARE. — Unco illigare, suspendere, curvare; *attacher, suspendre au croc, courber, plier.*

ADUNDATORIUM. — Clepsydra hortulanorum; *arrosoir*.

ADUNITAS. — Ead. signif. q. ADUNATIO.

ADURACLA. — Species vitis; *variété de vigne*.

ADURARE. — Adurare in terram, apud Italos scriptores, terram legere, ad terram appellere, forte etiam in terram impingere.

ADURATIO. — « Nec novas *adurationes* recipere, vel nova quidagia concedere; retro vero recepta revocari debent. » (A. 1306.) Ubi legendum ut *Advoationes*.

ADURERE. — Maculare, notare; *tacher marquer*.

ADURINUS COLOR. — Pro AZURINUS, cæruleus, nisi mavis *colorem adurinum*, ab *aduro* dictum, idem esse quod Livio *color adustior*, fuscus, subniger.

ADURPATIO. — «Super crimen adulteri in quo plerisque (plerumque) cum per adurpationem aut malitiam nostrarum gentium excessum fuerit.» (A. 1318.) Emendandum forte est *adurrationem*, id est duritiam, acerbitatem.

ADVACANTIA. — Forte pro *advocatia*, seu jus quod propter tutelam seu protectionem exigi potest. (A. 1145.)

ADVALEIA. — Captio piscium in piscariis, nassisve, effluentem e vivariis et fluminibus aquam excipientibus, ad aggerum molendinorumque aquarias fores; Gall. *Avalaison, avalasse, avalée; action, droit de pêcher, avec une nacelle et des filets, les poissons qui s'échappent d'un étang ou réservoir dans une crue d'eau, pour se jeter dans quelque rivière*.

ADVALUARE. — Rei pretium imponere; *taxer, évaluer*.

ADVALUATIO. — Æstimatio; *évaluation, estimation*; ol. *advaluement*.

ADVANTAGIUM. — Jus quo domino feudali liberum est redimere pretium a feudatario seu vassallo distractum; *droit de prélation, ou celui du seigneur, de retirer et racheter de son vassal le fief qui avait été distrait de la seigneurie*. — Projectura, eminentia; *saillie, avance*. (A. 1386.)

ADVEDIMENTUM. — Admonitio; *avertissement, avis*.

ADVELARE. — Coronare. (*Vet. Gl.*)

ADVENA. — Pro AVENA.

ADVENABLATUS. — Dici videtur de sylvis excelsis vel de sylvis annorum 40 aut 60; *bois de haute-futaie*. Secundum plurimos, idem sonat quod plenus, id est integre densus.

ADVENÆ. — Alienigenæ, extranei, qui vulgo *Albani; étrangers*.

ADVENAMENTUM. — *Advenamentum feodi*; feodi certa portio est et sufficiens, ut per illam sibi retentam vassallus de hominio cavere possit domino principali atque emptorem securum facere; portio vero insufficiens, ut debita reddere possit servitia dicitur *désavenant de fief*. Quapropter prohibetur ne ultra tertiam partem feodi sui vassallus vendere possit aut distrahere.

ADVENANDICATIO. — Ead. signif. q. ADVENANTIA.

ADVENANS. — Advena; *qui vient du dehors, étranger*.

ADVENANTARE. — Assignare, addicere alicui bona, æstimatione eorumdem prius facta, debitique jurisve habita ratione competenti; *déterminer, régler et liquider ce qui revient à chacun, suivant l'estimation appelée avénantement, « advenantatio ; » avenantores* vero ipsi æstimatores nuncupabantur.

ADVENANTATIO. — *Vide* ADVENANTARE.

ADVENANTIA. — Quidquid de præstationibus et] servitiis reddendum] competit ei, qui feodi partem acquirit; ol. *advenant*.

ADVENANTUM. — Ead. signif. q. ADVENANTIA.

ADVENATIO FEODI. — Idem q. ADVENAMENTUM FEODI.

ADVENEANTICIUM. — Ead. notione.

ADVENIENS. — Ead. notione.

ADVENIMENTUM — Quidquid hæreditate aut alio quovis modo mulieri venit post sua sponsalia; *biens adventifs*. (A. 1389.) — Conventum, pactio; *accord, convention, arrangement*. (A. 1198.)

ADVENTAGIUM. — Quidquid præter partem quæ alicui juxta leges obtingere potest, conceditur; *avantage*. (A. 1347.) — Præmium quod ultra pretium conventum operatio datur; *pourboire*. (A. 1225.) — *Adventagium guerræ*, quod ex prædationibus et expilationibus belli tempore fieri solitis obvenit; *part de butin*. (Rym.)

ADVENTALIA. — Conveniens apparatus; *tout ce qui est utile, vivres, vêtements, approvisionnements de toute espèce*; ol. *garnesture, garnitures*.

ADVENTIO. — Acquisitio; *acquisition*. — Translatio reliquiarum alicujus sancti.

ADVENTIRATIO. — Ead. signif. q. ADVENAMENTUM.

ADVENTITIUS. — Advena, albanus; *qui vient du dehors, étranger, aubain*; ol. *adventif*.

ADVENTUARIA. — Conciones in singulos dies Adventus. (Raim. Duel.)

ADVENTURA. — Quod quasi fortuito obvenit; *casualité*; ol. *les adventures*.

ADVENTURARE. — Audere, fortunam tentare; *s'aventurer, tenter la fortune*.

ADVENTURARIUS. — *Navis* dicebatur *adventuraria* quæ in aliarum gentium errabat maribus prædandi aut etiam mercandi causa; eadem fere quæ piratica.

ADVENTURERIUS. — Mercator extraneus; *marchand étranger ou forain*.

ADVENTUS. — Casus adversus, infortunium; *accident, malheur, adventure*. — Tempus quod natale Domini præcedit; *Avent*. — Tributi species. « Gaufredus... cœpit quærere aliam occasionem, quam *adventus* vocant, pro quo petebat quotanno sibi reddi unum sextarium frumenti et duos avenæ et unum modium vini. » (*Tabul. Burg.*) *Adventus jocundus*, tributum quod domino exsolvitur, cum primum ad aliquam dignitatem pervenit, verbi gratia, cum reges ad regnum educuntur; *joyeux avénement*. — Pro AUVENTUS, umbraculum ligneum projectum quod fenestræ vel officinæ appenditur; *auvent*.

ADVERARE — Rem veram esse probare;

avérer, prouver qu'une chose est vraie. — Facta inquisitione et recognitione æstimare. (A. 1391.)

ADVERBIALIA. — Rationes, sententiæ, articuli. (Rather. Veron.)

ADVERGERIA. — Modus agri qui apud Campanos *auvergier* dicitur. Forte idem q. Vercheria.

ADVERSARIA. — Animadversiones (Brenem.)

ADVERSATIONES.—Tributa, exactiones, malætoltæ; *impôts, taxes, principalement celles qui ne sont pas justes*

ADVERSATUS.—Qui sui compos non est, insanus; *qui a perdu l'usage de la raison*; ol. *advertin.*

ADVERSIO. — Prævaricatio; *prévarication. (A. SS.)*

ADVERSIPEDES. — Ἀντίποδες; *les antipodes.*

ADVERSUS. — Juxta, vel potius in conspectu, e regione. (Lact.) — « Contra, vel similitudinis imitatio. » *(Vet. Gl.)*

ADVERSUS ESSE. — Pro Advertere; observare; *observer. (A. SS.)*

ADVERTENTIA. — Observatio, nota, animadversio; *observation, remarque, réflexion. (Goel. Lex.)*

ADVERTERE. — In usum et proprietatem assignare, convertere: « Item appropriamus et applicamus et *advertimus* hospitali prædicto. » (A. 1336.)

ADVERTIBILIS — Visibilis; *visible.*

ADVERTISSAMENTUM. — Monitum; *avertissement.* (A. 1482.)

ADVERUNCARE. — Multum verum facere. *(Vet. Gl.)*

ADVESTIRE. — Possessionem conferre; *investir.*

ADVESTITURA. — Missio in possessionem; *investiture.* — Census annuus in signum acceptæ vestituræ seu possessionis. *Vid.* Vestitura.

ADVESTITUS. — In familiam admissus; qui enim vestes ab aliquo accipiebat, de ejus familia censebatur; *domestique ou membre d'une communauté ou famille à laquelle on était admis en prenant l'habit.*

ADVENTUM. — Clientalis vassalli professio: quæ scilicet feudalium prædiorum cum suis limitibus ac terminis, atque adeo juribus ac oneribus descriptionem domino capitali ex debito affert, idem q. Denumeramentum; *acte par lequel un vassal énumérait les terres et les droits qu'il tenait de son seigneur, ainsi que les devoirs qu'il devait remplir à son égard;* ol. *aveu.*

ADVEXATICIUS. — A dæmone vexatus; *qui est tourmenté par le démon.*

ADVICIOSITAS. — Indulgentia vitio favorabilis; *indulgence qui favorise le vice.* (A. 1459.)

ADVICTORIUM. — *Advinctorium, adjutorium, advintorium, adjuntorium, avitorium.* Quæ tam incerta scriptio oritur ex ambiguitate hujus notæ *u* quæ utrum *ui* vel *in* debeat explicari incertum est. Cionaccius singula loca adnumerat et in dubio notat, videri legendum *advinctorium* vel *adjunctorium*, ut significetur oblatio quædam cerea plurimorum cereolorum in fascem colligatorum, vel fax ex pluribus funalibus composita.

ADVIDERE. — Commonere; *aviser.*

ADVIGILIUM. — Laudes quæ matutinum, seu vigiliarum Officium per tria nocturna divisum claudunt; *l'office de Laudes, qui suit l'office de Matines ou des Vigiles de la nuit. (A. SS.)*

ADVINARE. — Vites in agro serere, plantare; *mettre une terre en vignes, planter des ceps de vigne;* ol. *avingnier.*

ADVINCTA. — Fax, tæda; *torche flambeau.*

ADVINCTORIUM. — *Vid.* Advictorium.

ADVINEARE. — Ead signif. q. Advinare.

ADVINIATUS. — Dicitur de agro vineis consito. *Vid.* Advinare.

ADVINTORIUM. — Idem q. Advictorium.

ADVISAMENTUM. — Consilium, sententia; *avis. (Mon. Angl.)*

ADVISARE. — Consulere, deliberare, monere, *consulter, délibérer, faire savoir, avertir.*

ADVISATE. — Cogitate, consulto; *à dessein.*

ADVISATUS. — Cautus, prudens; *avisé.*

ADVISOR. — Qui dat consilium; *celui qui donne conseil.*

ADVISUM. — Consilium, sententia; *avis.*

ADVITALITAS. — Concessio ad vitam, ad usumfructum, *jure advitalitiali*, id est usufructuario et precario jure; *par donation à titre viager*

ADVITORIUM. — Idem q. Advictorium.

ADVIVERE. — Pro Vivere.

ADVOAMENTUM. — Advocati tutela, patrocinium, ejusdem districtus; *protection accordée par un avoué, ressort du patronage d'un avoué;* ol. *advouerie, avouerie.* — Approbatio, recognitio; vox forensis. (A. 1376.)

ADVOARE. — Rem factam agnoscere, rem in se suscipere; *reconnaître qu'une chose a été faite, existe, avouer.* (A. 1315.) Agnoscere, jus patronatus alicui competere; *se déclarer vassal.* (A. 1345.) — Ratum habere, comprobare, sufficienti auctoritate munire; *approuver, confirmer*; ol. *advouer.* — Agnoscere; *reconnaître.* «Promisit... quod... alium dominum quam capitulum non *advoabit.* » (A. 1283.)

ADVOATIO. — Agnitio rei factæ. — Agnitio pro domino. — Protectio, tutela. — Professio clientalaris. *Vid.* Advoare.

ADVOATUS. — Præfectus urbis, qui hujus regimini præest, atque adeo jura illius tutatur, unde nominis origo; *premier magistrat d'une ville, échevin*; ol. *advoué.*

ADVOCACIA. — Idem q. Advocatia.

ADVOCAMENTUM. — Tutela, protectio; *protection, tutelle.* — Advocati jurisdictio; *advouerie, ressort du patronage d'un avoué.*

ADVOCARE. — Advocatum agere, causam alicujus defendere. *(A. SS.)* — Rem factam agnoscere, rem in se suscipere. (A. 1274.) — Advocatum postulare, vel sub avocati patrocinio se ponere. (A. 1250.) Tenere. (A.

1236.) — Evocare, causam transferre. (A. 1366.) — In familiam admittere, inter familiares recipere, ut suum agnoscere; quo jure potiebantur quædam ecclesiæ quo sibi adoptabant homines, qui ea ratione nonnullis privilegiis gaudebant. (A. 1271.) *Plaider, défendre les intérêts d'autrui; reconnaître l'existence d'une chose; solliciter la protection d'autrui, se mettre sous la protection d'un avoué; tenir une terre d'autrui; ajourner une affaire, la remettre à une autre époque; recevoir quelqu'un dans sa famille, le reconnaître, le choisir comme sien.*

ADVOCARI. — Pro *advocato* haberi, pensitationibus quæ *advocatis* exsolvuntur donari. (A. 1148.)

ADVOCARIA. — Pensitatio quæ præstatur domino, pro ea quam impendit civibus protectione; aliis *salvamentum* dicitur; protectio ipsa; *redevance payée par le vassal au seigneur pour la protection qu'il en reçoit; cette protection elle-même.* — Argumentum, probatio, ducta, ut videtur, ex testis confessione (*Vid.* ADVOVAMENTUM), nisi sit *diffidatio*, quæ scheda provocatoria fit. (*Chartul. prior. de Guilc.*)

ADVOCATA. — Patrona cui competit jus præsentandi ordinario ad beneficium vacans. (Feminas etiam usas fuisse hujusmodi patronatus jure ex multis scriptor. constat.) — Quæ causam alicujus consilio aut quovis alio modo defendit. (A. 1377.)

ADVOCATALIS. — Ad advocatum seu protectorem et defensorem pertinens; *d'avoué.* (A. 1285.)

ADVOCATIA. — Protectio, tuitio; *protection.* (A. 1160.) — Dominium superius, superior dominatio cum juribus annexis; *domaine et suzeraineté d'ordre supérieur.* (A. 1279, 1280, 1304.) — Jus et potestas judicandi, jurisdictio sæcularis, et quidem præcipue superior, unde etiam dicitur *dominium* et dominatio; *droit de justice, justice séculière, surtout haute justice.* — Jurisdictio tantum civilis media et inferior; *droit de justice, seulement au civil, et de justice basse et moyenne.* (A. 1234.) — Officium, munus, jus advocati; *office, emploi, droit d'avoué.* (A. 1314.) Præstatio quæ fit advocatis; *redevances payées aux avoués.* (A. 1231.) — Advocati infeudati districtus; *ressort du patronage d'un avoué.*—Datio campionis, qui *advocatus*; *action de présenter un champion dans les combats judiciaires.* (A. 1212.)

ADVOCATIO. — Vassallorum professio; *déclaration, reconnaissance de vasselage;* ol. *adveu.* (A. 1315.) *Aveu.* — Districtus advocati; *ressort du patronage d'un avoué.* (A. 1215.) — Idem q. VIARIA, jurisdictio media; *moyenne justice.* — Pensitatio seu præstatio pro jure advocationis, vel pro tutamento; tributum quod advocato exsolvitur; *redevance due à l'avoué par celui qui en est protégé,* ut ADVOCATIA. — Jus præsentandi ordinario aliquem ad beneficium vacans; *droit de présenter le successeur d'un bénéficiaire décédé.* — Tutela, protectio; *protection.*

ADVOCATISSA. Mulier seu nobilis femina cui jure feudi advocatiam alicujus monasterii competebat; *femme à qui appartenait, en vertu des lois féodales, l'avouerie d'un monastère.*

ADVOCATITIUS. Sub advocati patrocinio et tutela positus: advocati jurisdictioni obnoxius; *placé sous la protection d'un avoué, soumis à sa juridiction.* (A. 1231.) — *Jus advocatitium*, ead. signif. q. ADVOCATIO.

ADVOCATOR. — Idem q. ADVOCATUS, tutor; *avoué.* — Patronus; *patron.* (*Ord. Rom.*) — Campio; qui pro alio monachiam a judice decretam subit: *champion, celui qui soutenait en champ clos la querelle d'un autre.*

ADVOCATORIUS. — *Advocatoria exactio*, pensatio pro jure advocationis, tributum advocato exsolutum; idem q. ADVOCATIO.

ADVOCATRIX. — Quæ jura, bona et facultates Ecclesiæ tuetur et protegit; *celle qui protége et défend les droits et les biens d'une église.* (A. 1187.)

ADVOCATURA. — Jurisdictio media vel quod præstatur sub specie advocaturæ, seu tutamenti, vel *salvamenti.* Ut ADVOCATIO et ADVOCATIA.

ADVOCATUS. — *Advocati ecclesiarum* dicebantur qui jura, bona et facultates ecclesiarum tuebantur; quibus id muneris conferebatur ut in publicis judiciis earum causas defenderent et actoris vel rei partes agerent; *personnes choisies par les églises et les monastères pour soutenir leurs droits dans les cours et les défendre au besoin à main armée.* (*On les appelait aussi* testores, actores, pastores laici, scholastici.) Multa erant advocatorum nomina: *advocati granarii*, qui rebus annonariis ecclesiarum invigilabant, et quodammodo primi ordinis erant advocati; *advocati matriculares*, ecclesiæ matrici cathedralis advocati, etc. — Patronus, cui jus competit præsentandi ordinario ad beneficium vacans; *patron d'une église, d'un établissement religieux, à qui appartient le droit de présenter à l'ordinaire le successeur d'un bénéficiaire décédé.*—Præfectus regionis, urbis vel castri; *gouverneur de ville ou de château.* — Ærarii vel fisci curator; *préposé à la garde et à l'administration du trésor public.* — Tutor, *baillivus*, qui nomine tutorio res pupilli administrat et tutatur; *tuteur, curateur.* — Campio, qui pro alio monachiam subit; *champion, celui qui se bat en champ clos pour un autre.* — Verba faciens pro aliquo in judicio; *celui qui en justice prend la parole pour un autre, défenseur, avocat.* — *Advocati cameræ et imperii*, qui publicæ pecuniæ functionem et procurationem imperatoris vicem gerebant, qui et *advocati fisci* et tandem denique fiscales dicti; *grands trésoriers de l'empire.* — *Advocati legis*, apud Italos, qui legis periti sunt. — *Advocati de usu*, qui res civitatis vulgo administrant.

ADVOCERIA. —Jurisdictio media. Idem q. VIARIA. (A. 1320.)

ADVOERIA. — Protectio, tutela, propter quam tributum exsolvitur: *protection, défense;* ol. *advoison, avouerie.* (A. 1206.)

ADVOHARE. — Idem q. Advoare.
ADVOHATIO. — Idem q. Advoatio.
ADVOLI. — Qui aliunde venerunt, advenæ; *étrangers ;* ol. *advoles.*
ADVOTIA. — Advocati officium, præstatio quæ advocato exsolvitur. Idem q. Advocatia.
ADVOTUM. — Retentio feudi per advotum ; *retenue du fief par aveu.* (A. 1136.)
ADVOVAMENTUM. — Argumentum, probatio forte ducta ex testium vel etiam adversariorum confessione; *aveu.* (A. 1481.) *Vid.* Advoare.
ADVOVARE. — Idem q. Advoare.
ADVOVATIO. — Idem q. Advoatio.
ADVOYAMENTUM. — Idem q. Advoamentum.
ADVOYARE. — Idem q. Advoare. Fateri; *avouer.*
ADWARPIRE. — Possessionem alicujus rei dimittere ; *se désaisir et abandonner la possession d'un bien.* Idem. q. Guerpire. (A. 1014.)
ADYANTUM. — Herba perpetuo virescens.
ADYTUM. — Secretior ædis aut ecclesiæ pars, solis sacerdotibus pervia; ἄδυτον ; Græcis recentioribus Βῆμα ; *sanctuaire.* (Leo Ost.)
ADZACARE. — Adaquare, irrigare; *abreuver, arroser.* (A. 1379.)
Æ. — Pro *e* nonnunquam legitur in veteribus monumentis, ut *e* sæpissime pro *æ.*
ÆCENTIA. — Pro Aicentia, id est *adjacentia.* — Senticetum ; *lieu buissonneux.*
ÆCHERIUM. — Idem q. Æcherius.
ÆCHERIUS. — Ager, campus, item seges : « Cum pratis, pascuis, nemoribus, sauzetis, viveriis, *æcheriis,* aquis, garenis. » (A. 1362.) Mendum esse videtur, pro *aquariis. Vid.* Aquarium.
ÆCHROPHAGIÆ. — Edulium ex summitatibus olerum, gemmis tumentibus arborum, etc., maximo in usu apud Italos.
ÆDES. — Templa paganorum nude appellant leges variæ Cod. Theodosiani.
ÆDESIOLA. — Sacellum, parva ecclesia ; *petite église, chapelle, oratoire.*
ÆDIFEX. — Architectus, ædificator ; *architecte, constructeur.*
ÆDIFICABILIS. — Qui ad virtutem excitat ; *qui est édifiant, qui porte à la vertu par sa conduite.* (Imit. Chr.)
ÆDIFICAMENTUM. — Jus capiendi in silvis ligna ad ædificandum necessaria; *droit de couper dans les bois le bois de construction dont on a besoin.* (A. SS. Ben.) — Turris excelsa ad urbes oppugnandas in usu ; *tour élevée en bois, en usage dans les siéges.*
ÆDIFICARE. — Exemplum præbere ; *édifier, porter à la vertu par le bon exemple.* — Proficere, servire ; *être utile.* — *Ædificare se ;* domicilium ponere, deligere ; *fixer sa résidence.* (A. 1145.) — *Ædificare terram ;* agrum colere, serere ; *cultiver la terre, l'ensemencer.* (Chartul. Apt.)
ÆDIFICARIUS. — Ad virtutem et pietatem excitans ; *édifiant.* (Joan. Blak.)
ÆDIFICATIO. — Exemplum bonum ; *le bon exemple.* — Cultura, actio terram in pratum redigendi ; *culture de la terre, action de la transformer en prairie.*
ÆDIFICATIVUS. — Idem q. Ædificarius.
ÆDIFICATOR. — Qui cæteris verbo prodest et exemplo ; *qui donne le bon exemple par ses paroles et ses actions.* — Ædificatores dicti milites qui e machinis bellicis ligneis, quas *ædificia* generatim vocabant vel, sagittas, etc., in hostes vibrabant, vel qui has machinas muris hostium admovebant.
ÆDIFICATORIUS. — Utilis ad pietatem. (*St. eq. Theut.*)
ÆDIFICATURA. — Ædificatio, exstructio ; *construction.* (A. 1396.)
ÆDIFICIUM. — Nomen commune quo significatur machina bellica lignea in modum excelsioris turris exstructa, unde in hostes tela, lapides, trabes, dolia incensa et alia id genus emittebant.
ÆDILETITII. — Idem qui *advenæ,* extranei, qui dimisso proprio domicilio alibi sedes fixerunt ; *étrangers, qui abandonnaient leur domicile et s'établissaient ailleurs.* (*Ils devenaient les sujets du dernier seigneur.*)
ÆDILIS. — Ostiarius, custos ecclesiæ, æditus ; *portier, concierge, gardien d'une église.* (*A. SS.*) (*Il était chargé de veiller aux clôtures.*)
ÆDILITAS. — Custodis ecclesiæ munus ac dignitas in collegiis canonicorum ; *office et dignité de gardien d'église.* (A. 1066.)
ÆDITITIUS. — Ostiarius, gradus ecclesiasticus ; cui ædis sacræ custodia incumbit, ut Ædilis.
ÆDITUARE. — Æditum agere; *remplir les fonctions d'*æditus. *Vid.* Æditus.
ÆDITUUS. — Ut Ædititius.
ÆDUS. — Orientalis lux, sol matutinus ; *soleil levant.* — Pro Hædus.
ÆES. — Asser, axis ; *planche, ais.*
ÆGIATIO. — Majoritas, cum quis suæ tutelæ est ; *majorité, âge où l'on peut disposer de sa personne et de son bien ;* ol. *aagement.*
ÆGIATUS. — Egressus annos tutelæ ; *sorti de l'âge des mineurs, qui est majeur.*
ÆGONES. — Sacerdotes rustici. *Vid.* Egones.
ÆGRIMONIA. — Ægritudo ; *malaise moral, douleur, chagrin.*
ÆGRIMONIS. — Eadem significatione.
ÆGRIPARTUS. — Qui ægre partus est. (Pap.)
ÆGRIPOMIUM. — Autumnus ; *l'automne.* (*Vet. Gl.*)
ÆGROTATIVUS. — Proxime infirmus, valetudinarius ; *convalescent.*
ÆGROTATUS. — Ægrotus, morbo correptus ; *malade.*
ÆGYPTIACI. — Vagi homines, qui Italis *zingari,* Hispanis, *gitani,* Gallis, *Bohemi, Ægyptii, Saraceni* appellantur ; *gitanos, bohémiens.*
ÆGYPTIUM. — Fuscum, subnigrum ; *noirâtre, de couleur sombre.*
ÆLECTIO. — Electio, congregatio selecta. (A. 900.)

ÆMATHITES. — Lapis lividus et ferrugineus; *sanguine*

ÆMIDUS. — Tumidus, inflatus; *enflé, gonflé.*

ÆMPRA. — Ead. signif. q. AUXILIUM.

ÆMULAMEN. — Æmulatio, exemplum; *moyen d'émulation, stimulant.* (*A. SS.*)

ÆMULAMENTUM. — Eadem notione. (Tert.)

ÆMULARE. — Ad zelotypiam excitare; *pousser à la jalousie, porter à la jalousie.* (*Pact. matr.*)

ÆNEIA. — Idem q. AINESCIA.

ÆNEATORES. — Tubicines; *trompettes.*

ÆNESCIA. — Idem q. AINESCIA.

ÆNEUM. — Lebes æneus; *bassin de cuivre, casserole.* — Caldaria salinaria, in qua sal coquitur et conficitur; *bassine métallique où l'on raffine le sel.* (A. 1034.)

ÆNEUS. — Primogenitus; *aîné.*

ÆNIGMA. — Figura, typus monetæ; *type, figures représentées sur les monnaies.* (Prud.)

ÆNIGMATICE. — Per similitudinem; *par ressemblance.*

ÆNIGMATISTA. — Qui ænigmata proponit aut solvit; *qui propose ou devine les énigmes, qui parle par énigmes.*

ÆNIOLUS. — Lebes æneus. *Vid.* ÆNEUM.

ÆNITORES. — Tubicines; *trompettes.*

ÆNULUM. — Caldarium; *chaudron, chaudière.*

ÆNUM. — Idem q. ÆNEUM.

ÆON. — A Græce αἰών, ævum, sæculum; *siècle, temps, époque.* (A. 972.)

ÆPHONOTROPHIUM. — Pro Εὐφωνοτρόφιον. Locus in quo aluntur cantores; *lieu où l'on élève les chantres.*

ÆQUALARE. — Æquare, peræquare; *égaler.* (A. 1404.)

ÆQUALENTIA. — Divisio hæreditatis vel bonorum per æquales partes; *partage de succession en lots égaux.*

ÆQUANTIA. — Ead. signif. q. ÆQUALENTIA.

ÆQUANTIARE. — Dividere per æquales partes; *diviser en parties égales.*

ÆQUARICIA. — Equorum grex; *haras, troupeau de chevaux.* (A. 926.)

ÆQUARIUM. — Equorum armentum; *haras.* (A. 1080.)

ÆQUARIUS. — Pro AQUARIUS, minister sive servus qui portat aquam; *porteur d'eau.*

ÆQUATIO. — « Clericos si qui obligati sunt, vel pro *æquatione*, vel pro genere alicujus domus, non ordinandos nisi probatæ vitæ fuerint. » (*Concil. Tolet.*) *Æquatio* ibi videtur esse tributum quod domino præstabatur. *Vid.* PRÆQUATIO.

ÆQUATOR. — Qui describebat census in libris censualibus; *rédacteur des registres de l'impôt.* (*Cod. Th.*) — Item qui tributa civibus ex æquo imponebat; *répartiteur de l'impôt.* (*Cod. Th.*)

ÆQUIDIUM. — Æquidiale; *équinoxe.*

ÆQUIGENI. — Gemini; *gémeaux.* (Isid.)

ÆQUILANCIUM. — Idem q. ÆQUALENTIA.

ÆQUILANX. — Qui æquas lances habet: *qui a les plateaux égaux.*

ÆQUILATIUM. — Idem q. ÆQUILANCIUM.

ÆQUILATUS. — Æquilateralis; *équilatéral.* (*A. SS.*)

ÆQUILAVIUM. — Idem q. ÆQUILANCIUM.

ÆQUILIBRATOR REGIS. — Idem q. Magister regis seu pædagogus; sic autem appellatus quod herilem puerum in *æquilibritate*, ac ἰσονομίᾳ, ut loquitur Tullius, continet; *précepteur, gouverneur.* (A. 1067.)

ÆQUILIRE. — Æquare, parem facere; *égaliser, rendre égal.* (A. 1160.)

ÆQUUILOCUS. — Æquali in loco positus. (Phil. Monac.)

ÆQUIMANUS. — Ambidexter; *ambidextre.* (*Vet. Gl.*)

ÆQUINOMIUS. — Ejusdem nominis; *homonyme.*

ÆQUIPAR. — Æquus; *égal, pareil.* (Aus.)

ÆQUIPARABILIS. — Comparandus; *comparable, égal.* (A. 789.)

ÆQUIPARANTIA. — Æquiparatio; *comparaison, égalité, conformité.* (Tert.)

ÆQUIPARARE. — Navem rebus omnibus necessariis instruere, munire; *équiper, armer un navire.*

ÆQUIPEDIUS. — Ead. signif. q. ACUPEDIUM.

ÆQUIPERARE. — Sanare; *guérir.*

ÆQUIPOLENS. — Tantumdem valens quantum aliquid aliud; *équivalent, égal.*

ÆQUIPONDERARE. — Æquiparare, juste æstimare, aliquid cum aliqua re conferre; *comparer, mettre en parallèle.*

ÆQUITARE. — Pro EQUITARE, id est percalcare, quod solemnis erat modus investituræ, seu aliquem mittendi in possessionem rei alicujus; *prendre possession d'une terre en la parcourant à cheval.* (A. 1248.)

ÆQUITERNUS. — Æque æternus; *également éternel, coéternel.* (Isid.)

ÆQUIVALENTIA. — Qui æquivalet; *l'équivalent.* (A. 1266.) Tributum quod tempore Caroli VI ad sumptus bellicos inductum est; quodque ex rebus mobilibus percipiebatur, loco duodecim denariorum pro libra aliis in locis exactorum; unde appellationis origo.

ÆQUIVALENTUM. — Ead. signif. q. ÆQUIVALENTIA.

ÆQUIVOCARI. — Eodem nomine vocari; *porter le même nom.*

ÆQUIVOCE. — Una vel æqua voce.

ÆQUIVOCUS. — Homonymus qui eodem nomine appellatur; *homonyme, qui porte le même nom.* « Si quis... ad... prophetas aut angelos, vel aliquos sanctorum, quos *æquivocos* falso vocant, abierit, eorumque pravis doctrinis inhæserit, anathema sit. » (Atton., *Epist.*)

ÆQUIVOLUS. — *Æquivolus justitiæ*, judex in omnes æquus; *juge pour qui tous les plaideurs sont égaux.* (*A. SS.*)

ÆQUORABILITER. — Navigio, navigando; *par mer.* « Et vix cum paucis quorabiliter aufugiens evasit. » (A. 690.)

ÆQUORARE. — Navigare; *voyager par mer.*

ÆRA. — Epocha, vox chronologica quæ certum et insigne designat temporis punctum a quo anni numerantur; v. g. Æra Nabonnasaris, Æra Christiana, etc. ; *ère.* — Supputatio, numerus, computus; *compte, calcul, nombre, comput.* « Morem secutus calculorum qui ingentes summas *æris* brevioribus exprimunt, res gestas signabo, non eloquar. »(Rub. Fest.) *Æræ dierum*, pro *numeri dierum*.—Quivis annus; *année.* (Luitp.) — *Æra Januarii*, primus Januarii dies; *le premier janvier.* — Pro Area, nidus; *aire.*

AERA ANIMALIA. — Aves cœli in aere volantes; *habitants de l'air, oiseaux.* (*Vet. Gl.*)

ÆRALE.—Area, seu locus ædificio aptus; *emplacement, aplani, surface plane, lieu propre à recevoir une maison.*

ÆRAMEN. — Quodvis utensile, ut in hoc ex.: « Aurum, argentum, codices, *æramen*, ornamenta ecclesiarum. » — Alias pro ære sumitur : « Deintus *æramen* erat et cuprum. »

ÆRAMENTUM. —Interdum hæc vox sumi videtur pro quovis utensili agricolarum. (*G. M.*)

ÆRARIUS. — Pretio taxatus, adæratus; *taxé :* « Ærariæ annonæ. » (*Cod. Th.*)

ÆRATUS. — *Æratus orbis*, scutum; *bouclier.*

ÆREA. — Nidus accipitris; *aire.*

ÆREMANTIA. — Pro Æromantia.

ÆRENERVUS. — Nervus æreus instrumenti musici, cui vice nervorum insunt æreæ chordulæ; *fil de cuivre tenant lieu dans les instruments à cordes des nerfs ordinaires.* (Jul. Firm.)

AEREUS. — Cæruleus; *bleu, de couleur bleue.* — Altus; *élevé.* « *Aereæ* quercus. »

ÆRIA. — Nidus accipitris; *aire.* — Ager aut locus qui nec aratur nec colitur; *friche, terrain non cultivé.*

ÆRIALE. — Idem q. Areale.

AERIANI. — Hæretici ab Aerio quondam dicti.

ÆRINUS. — Ut Aereus.

ÆROMANTIA. — Divinatio ex aere; *aéromantie.*

ÆRUGINASCERE. — Æruginem contrahere; *se rouiller.* (*A. SS.*)

ÆRUSCANS. — Æs minutum. (*Vet. Gl.*)

ÆS. — Æramentum, nummus, fortitudo, firmitas. (*Vet. Gl.*)

ÆSANCIA. — Facultas utendi rebus non suis in alienis nemoribus, pascuis, etc., vel ex concessione, vel ex jure municipali; *droit d'user dans les bois et pâturages dont on n'a pas la propriété.*

ÆSANTIA. — Idem q. Æsancia.

ÆSCAETA. — Pro Escaeta.

ÆSCAURUS. — Idem q. Escarius.

ÆSCEDUM. — Æsculetum, fraxinetum; *bois de chênes ou de frênes.*

ÆSCULATOR. — Ead. significatione q. Nummularius.

ÆSDUMA. — Pro Costuma vel Cosduma; pensitatio pro jure pascendi animalia.(*G. Ch.*)

ÆSENTIA. — Commoditas, commodum, usus; *aise.* (A. 1213.)

ÆSIA. — Idem q. Æsentia. (A. 1266.)

ÆSIUM. — Idem q. Æsentia. (A. 1069.)

ÆSNECIA. — Primogeniti dignitas, ætatis prærogativa inter fratres, prima et præcipua pars hæreditatis paternæ; *aînesse;* ol. *aesnie.*

ÆSSANCIA. — Pro Æsancia.

ÆSSELLA. — Asses, tabula sectilis; idem q. Æes; unde diminutivum *æssella*, sæpius scandula, tabula tegendis tectis apta; *planche mince et étroite, latte;* ol. *aissaule.* (A. 1381.)

ÆSTAEUS. — Æstivus; *d'été.* (*A. SS.*)

ÆSTIMARIA. — Æstimatio quæ fit a judice. (Car. Mac.)

ÆSTIMATIO. — Opinio, sententia; *estime.*

ÆSTIMIUM. — Æstimatio : « Possessiones pro *æstimio* ubertatis angustiores sunt assignatæ. » (*Hyg.*)

ÆSTIMUM. — Idem q. Æstimium. — Census, impositio, collecta; *imposition, impôt.*

ÆSTIVA. — Loca umbrosa in quibus per æstatem pecora vitant solis calorem; *lieux champêtres où le bétail se retire à l'ombre.*

ÆSTIVALES. — Ocreæ, calceorum species, quibus æstate utebantur; *bottes légères, chaussures d'été;* ol. *estiviaux, houses.*

ÆSTIVALIA. — Eodem sensu.

ÆSTIVARE. — Dicuntur pecora quæ in *æstivis* seu pascuis æstate pascunt; ol. *estiver.* — Decurrere, calorem pati, sudare. (*Vet. Gl.*)

ÆSTIVATUS. — Æstivatus panis, panis mucidus; *pain moisi, gâté.*

ÆSTOR. — Procella. (*Vet. Gl.*)

ÆSTUARIUM. — Hypocaustum; *calorifère, hypocauste.*

ÆTAS. — Nude, quæ vulgo *majoritalis*, cum quis suæ tutelæ est. Unde qui nondum hanc ætatem attigit *infra ætatem esse* dicitur. (*Lex. Long.*) *Ætas perfecta;* ætas 25 annorum. *Ætas imperfecta;* ætas pupillaris. *Ætas plena;* majoritas, ætas 21 annorum. *Ætas baroniæ;* ætas qua quis a tutela liber, baroniam seu terram suam tenere potest, ætas scilicet 21 annorum. *Ætas tenendi terram, ætas loquendi;* ead. signif. *ætas legitima* (apud Longobardos), ætas 19 annorum. *Ætas sæcularis* (apud Symmachum), ætas 30 annorum. *Ætas sæculi;* senectus annosa; *la vieillesse.* (A. 1496.) *Ætas penultima.* (*Vit. S. Theofredi*); plena adolescentia. (*A. SS.*) *Intelligibilis ætas; l'âge de raison.* — *Ætas penultima*, plena adolescentia (*A. SS.*)

ÆTATULA. — Ætatis seu temporis subdivisio. (*Chr. S. Marian. Autis.*)

ÆTATUNCULA. — Ead. notione.

ÆTERNABILIS. — Æternus. — *Æternabilis domus;* palatium principis. (*Cod. Th.*)— *Æternabilis urbs;* Roma. (*Ibid.*)

ÆTERNALITER. — Æternum; *éternellement.*

ÆTERNARE. — Posteritati commendare, æternum vivere; *éterniser, passer à la postérité, vivre éternellement.*

ÆTERNATUM. — In æternum; ut Æternaliter.

ÆTHER. — Neutro genere a pluribus scriptoribus usurpatum. (Fortunat., Mar. Massiliens., etc.)

ÆTHERITANGUS. — Idem q. *Æthera tangens.* (*Gest. Tancred.*)

ÆTHERIUS. — Cœlestis; *du ciel, céleste.* (A. 632.)

ÆTHESIS. — Hectica; *fièvre hectique, fièvre lente.* (*A. SS.*)

ÆTHICUS. — Febri hectica laborans. *Vid.* Æthesis.

AETIANI. — Hæretici, sectatores Aetii Antiocheni, dicti etiam *Anomiani* et *Eunomiani* ab Eunomio Cappadoce, Aetii successore.

AEU. — Veluti, sicuti, quemadmodum. (*Vet. Gl.*)

ÆVA. — Tempora: « Post pauca *æva;*» *peu de temps après.* (*A. SS.*)

ÆVITANEUS. — Qui in ævo durat. (Isid.)

ÆVITAS. — Ætas perpetua, cujus initium vel finis ignoratur; *éternité.*

ÆVITERNUM. — Ævum æternum; ead. notione.

ÆVOSUS. — Senilis; *vieux, chargé d'ans.* (*A. SS.*)

ÆVUM. — Mundus (Commod.), ætas (Greg. Tur.); *le monde, le temps.*

ÆVUS. — Longævus, æternus; *qui dure toujours, éternel.*

AEYDA. — Subsidiaria præstatio; *aide. Vid.* Auxilium.

ÆYRALIS. — Æneus; *d'airain.*

AF. — *Vid.* cum AFF, voces quæ non inveniuntur infra.

AFA. — Ex Græco ἀφή, pulvis, pro Haphe.

AFEITARE. — Adornare, apparare; *orner, décorer, préparer;* ol. *afaiter.*

AFENUS. — Apertura; *ouverture.* (*Script. rer. Fr.*)

AFERESO. — Ab ἀφαίρεσις, ademptio, detractio; inde *aferesatus* et *afereso, aferesus,* divido. (*Vet. Gl.*)

AFESTUCARE. — Festucam abjicere, rem abdicare; *se dessaisir d'une chose, renoncer à la posséder. Vid.* Festuca. (A. 1036.)

AFFABER. — Auctor, inventor, industrius; *inventeur, industrieux.* (A. 1134.)

AFFACHARIA. — Concessio rei alicujus ad medietatem fructuum; *action de donner une chose à moitié récolte. Vid.* Facheria, Medietarius. (A. 1356.)

AFFACHATOR. — Qui coria subigit et præparat; *tanneur, cordonnier.*

AFFACINATUS. — Impudens, Italis *affachiato.* (A. 1231.)

AFFACTATOR. — Ut Affachator.

AFFACTOR. — Ead. notione.

AFFACTURATOR. — Idem q. Fascinator.

AFFACTURATRIX. — Idem q. Fascinatrix.

AFFAITAMENTUM. — Tributum, pensitatio, in comitatu Sabaudiæ; *taxe, imposition.* (A. 1246.) — Pulvis quercinus et id omne quod ad subigenda coria aptum est, simul et sordes quæ inde effluunt; *tan, et généralement tout ce qui sert à tanner le cuir, ainsi que les résidus de l'opération.* (*St. Taurin.*)

AFFAITARE. — Coria subigere (*St. Sab.*); ornare, excolere (Barl.); *tanner le cuir, orner, parer;* ol. *afaiter, afaitier, afeitier, affaicter, affecter,* etc.

AFFAITARIA. — Officina coriaria; *tannerie.*

AFFAITATOR. — Coriarius; *tanneur.*

AFFAMARE. — Famem inferre; *affamer.*

AFFAMEN. — Affatus; *discours adressé à quelqu'un, langage.* (Anast.)

AFFANAGIUM. — Merces operariis debita; *salaire de journalier;* ol. *afanour.*

AFFANARE. — Manibus operari; *travailler de ses mains, faire un travail manuel.*

AFFANATOR. — Operarius; *manœuvre, qui travaille de ses mains;* ol. *afanour, afaineur.*

AFFANNERE. — Idem q. Affanare.

AFFARE. — Prædium rusticum, Occitanis et provincialibus bona, vel facultates quævis; *bien de campagne, généralement tout ce que l'on possède.* (A. 1212.) — Negotium; *affaire.* (A. 1235.)

AFFARI. — Sentire, cognoscere. (*Vet. Gl.*)

AFFARIUM. — Idem q. Affare.

AFFASIO. — Ut Faisio.

AFFATILIS. — Corrupte pro Asphaltis vel Asphaltites, *Affatilis lacus.*

AFFATOMIA. — Donatio quæ fiebat festuca in sinum ejus cui donabatur projecta; *donation dont le cérémonial consistait à jeter un fétu de paille dans le sein du donataire.*

AFFATURARIUS. — Veneficus; *empoisonneur.*

AFFAYTAMENTA. — Ornatus, mundus muliebris; *parure, toilette de femme.* (Barl.)

AFFECTARE. — *Affectare aliquem,* eum sibi beneficiis devincire; *s'attacher quelqu'un par la reconnaissance de bienfaits rendus.* (Gasp. Barth.)

AFFECTATOR. — Coriarius. Ut Affactor. (A. 1158.)

AFFECTATUS. — Destinatus, consecratus; *destiné, affecté.* (A. 861.) — Devinctus, devotus; *affectionné, dévoué.* (A. 1398.)

AFFECTIO. — Metarum positio; *apposition de bornes* (a. 1342); sed legendum prorsus *affixio* seu *afflictio.* — Animi decretum, voluntas, desiderium, cupiditas. (*Vet. Gl.*)

AFFECTIOSUS. — Benevolus, amoris plenus; *affectueux, plein de sentiments tendres.* (Tert.)

AFFECTUOSITAS. — Affectus; *affection.*

AFFECTUOSUS. — Idem q. Affectiosus.

AFFECTURA. — Fibula; *boucle, agrafe,* ol. *affiche, affichail.*

AFFECTUS. — (Subst.) Filii, consanguinei, uxor, nepotes, etc.; *les affections les plus tendres, c'est-à-dire les femmes, les enfants,* etc. — (Adj.) Destinatus, devinctus. Ut Affectatus.

AFFENARE. — Versare fenum furcillis; *faner*.

AFFENDERE. — Defendere, protegere, tueri; *protéger, défendre.* (A. 1286.)

AFFENERARE. — Ut AFFENARE.

AFFERARE. — Multam taxare, temperare; hinc *afferatores*, apud Anglos, qui in curia, nuncupata Leta, multas recognoscunt et moderantur.

AFFERENTIA. — Proportio, ratio; *afférente (part), part qui revient à chaque héritier.* — Convenientia; *convenance.*

AFFERIUM. — Negotium; *affaire.*

AFFERSAMENTUM. — Pro AFFERAMENTUM vel AFFENDAMENTUM.

AFFERTOR. — Qui affert, lator; *celui qui apporte.* (Rym.)

AFFEUDAMENTUM. — Traditio ad emphyteusim, locatio ad censum; *concession emphytéotique, action de louer à très-long terme.*

AFFEUDARE. — Beneficiario jure tradere, ad censum perpetuum seu emphyteusim concedere; *donner à loyer aux conditions du bail emphythéotique*

AFFEUDATARIUS. — Qui per precariam seu jure emphyteusis possidet; *possesseur d'un bien emphytéotique.*

AFFEUDATOR. — Qui per precariam seu jure emphyteusis tradit; *celui qui donne une terre aux conditions du bail emphytéotique.*

AFFIBLA. — Fibula; *boucle, agrafe, épingle;* ol. *affible.* Hinc *affibulare* et *affiblare*, fibula constringere; *boucler, agrafer.*

AFFICAVAGIUM. — Census, præstatio; *cens et redevances.*

AFFICTABILIS. — Qui ad affictum seu censum tenet; *celui qui est tenu au payement du cens.*

AFFICTALICIUS. — Ad censum pertinens, censualis, *de cens, qui est relatif au cens.*

AFFICTAMENTUM. — Conductio, locatio, traditio ad affictum; *bail à cens, louage, fermage;* ol. *affictement.*

AFFICTARE. — Conducere, locare, dare vel capere ad affictum; *donner à cens, louer et prendre à cens.*

AFFICTARIUS. — Qui ad affictum tenet, conductor, locator; ut AFFICTABILIS. (A. 1107)

AFFICTATIO. — Idem q. AFFICTAMENTUM. (A. 1322.)

AFFICTATOR. — Ut AFFICTARIUS.

AFFICTUARIUS. — Ut AFFICTARIUS.

AFFICTUM. — Census, reditus; *cens, redevance.*

AFFIDAGIUM. — Assecuramentum; *assurance, confiance, sûreté;* ol. *affiage.*

AFFIDAMENTUM. — Locatio, conductio, *louage, donation à cens,* ut AFFICTAMENTUM. — Rectius, actio qua quis fidem suam coram judice alicui obstringit; quam qui fallebat, multa puniebatur; *engagement, promesse solennelle contractée devant le juge.* — Tributum, vectigal; *impôt, taxe, redevance.* (A. 1337.) — Pax, securitas; *paix, sûreté.* (*Chr. in Lamb. Delic. erud.*)

AFFIDARE. — Fidem suam alicui obstringere, fidem dare, fide data promittere, obligare se, tutum reddere; *promettre, donner sa foi, garantir;* ol. *affier.* — Probare, certum facere; *prouver, rendre évident.* — Desponsare, virginem sibi despondere; *fiancer, épouser et donner la foi du mariage.*

AFFIDATIO. — Obligatio, promissio, sponsalia, locatio; *engagement, promesse, fiançailles, action de fiancer, louage.*

AFFIDATURA. — Ead. notione.

AFFIDATUS. — Qui se domini alicujus patrocinio ac tutela, fide data ac sacramento interposito, addicebant et commendabant; unde et *commendati* et *recommendati* dicebantur; *étrangers qui s'attachaient à un seigneur par serment et se mettaient sous sa protection;* ol. *affiés.*

AFFIDIARE. — Idem q. AFFIDARE.

AFFIDUCIARE. Eod. sensu q. AFFIDARE.

AFFILATORIA. — Cos, qua rasoria acuuntur; *pierre à aiguiser.*

AFFILATURIA. Lacinia, fimbria; *franges, bords d'un vêtement.* « Item quatuor foderas pro capuciis de *affilaturiis.* » (A. 1291.)

AFFILIATIO. — Adoptio in filium, acquisitionis species; *action d'adopter pour fils, mode d'achat en Italie.*

AFFINAMENTUM. — *Affinamenta computorum*, computa finita, rationes confectæ; *reddition et apurement de comptes.*

AFFINARE. — Metalla purgare, excoquere; *affiner les métaux.* (A. 1290.) — *Affinare computum*, rationes decidere, sese rationibus expedire; *épurer un compte;* ol. *effiner.* (A. 1355.) *Affinare se*, cum aliquo affinitate se devincire; *se lier étroitement avec quelqu'un.*

AFFINIS. — Finis, terminus, limes; *borne, limite.* (A. 1019.) — Vicinus, proximus, qui prope adest; *voisin, qui est près.* (*A. SS.*)

AFFINUS. — Similis; *semblable, pareil.* (*St. Taur.*)

AFFIRERE. — Attinere, pertinere; *appartenir, regarder à;* ol. *afferer, aferir.*

AFFIRMAMENTUM. — Affirmatio, judicium. (A. 1075.) — Datio, vel receptio ad *firmam*, seu ad censum annuum; *donation ou prise à ferme.*

AFFIRMARE. — Dare ad firmam, locare ad tempus (a. 1299), accipere ad firmam (a. 1378); *donner à ferme, prendre à ferme.* — Claudere; *fermer.* (Mat. Par.) *Affirmare cantum, psalmos*, etc., id quod canendum est in ecclesia prævidere et prius in eo sese exercere. (*Vid.* FIRMARE) — Asserere, confirmare; *affirmer, soutenir, maintenir.*

AFFIRMATIVUS. — In foro inquisitionis Romanæ dicitur is, qui errorem circa fidem pertinaciter defendit et fateri etiam coram inquisitore non dubitat.

AFFITTAIROLUS. — Conductor, locator, qui *ad affictum* tenet (*St. Fl.*) *Vid.* AFFICTUM.

AFFITTARE. — Idem q. AFFICTARE.

AFFITUS. — Idem q. AFFICTUM.

AFFIXARE. — Infigere; *enfoncer, faire entrer dans.* (A. 1137.)

AFFIXIO. — Modus publicandæ sententiæ in aliquem latæ, eam ad valvas ec-

clesiarum affigendo; *publication d'un jugement en l'affichant à la porte de l'église.* (A. 1472.) — Alligatio, id quod aliquid firmatum fixumque tenet. (A. 1392.)

AFFIXIRE. — Figere, infigere, ut AFFIXARE.

AFFLAGITARE. — Flagitare, exorare; *prier, supplier, solliciter.*

AFFLARE. — Illuminare. (*Vet. Gl.*)

AFFLECTARE.—Idem q. AFFECTARE.

AFFLICTIO. — Psalmi pœnitentialis recitatio, quæ ab humi prostratis fiebat, maxime per Quadragesimam et Adventum; *récitation des psaumes de la pénitence, qui se faisait dans une posture gênante et courbée.*— Multæ monasticæ species, quæ flagellatione infligitur; *peine disciplinaire en usage dans les maisons religieuses, discipline.*

AFFLICTUS. Idem q. AFFICTUS.

AFFOAGIUM. — Jus lignum exscindendi ad focum, annona lignaria; *droit de couper du bois dans une forêt pour son usage, affouage, affouagement.*

AFFOARE. — Focum facere, *faire du feu;* ol. *affoer.*

AFFOCARE.— Idem q. AFFOARE.

AFFOCATUS. — Aragonensibus, qui jure foci, seu domus, vel *resseandisiæ*, domino est obnoxius. (A. 1283.)

AFFOGARE. — Lignum ad focum necessarium aut alios usus in foresta assignare: *marquer le bois qui doit être coupé;* ol. *affouaiger.*

AFFOGIARE. — Idem q. AFFOGARE.

AFFOLAMENTUM. — Culpa, delictum, quia animum *affolat*, seu lædit. (A. 1308.) — Mutilatio membrorum. (A. 1228.)

AFFOLARE. — Lædere et quidem ita, ut alicujus membra debilitentur, inertia sint aut mutila; *estropier, blesser de manière à ne pouvoir jamais parfaitement guérir;* ol. *affoler.* (A. 1231.)

AFFOLATOR. — Qui *affolat. Vid.* AFFOLARE.

AFFONDARE. — In profundum demergi; *plonger, enfoncer dans l'eau, couler à fond;* ol. *affonder.*

AFFORAGIATOR. — Qui vino venali pretium constituit et illud vendendi licentiam dat; *celui qui fixe le prix du vin et autorise à le vendre. Vid.* AFFORAGIUM.

AFFORAGIUM. — Jus pretium imponendi rebus venalibus, præsertim vino, quod singulatim venditur; *droit de fixer le prix des denrées, surtout celui du vin;* ol. *affor, affeurage, affoir, afforage,* etc.

AFFORAMENTUM. — Judicium juxta receptas leges et consuetudinem; *jugement rendu conformément aux lois et coutumes. Vid.* AFORARE et FORUS. — Pretium vino venali positum; *prix fixé pour le vin, taxe du vin;* ol. *afforement.*

AFFORANEUS. — Foraneus, extraneus; *afforain, étranger.*

AFFORARE. — Æstimare, pretium rei venali aut alteri imponere, constituere; *taxer le vin;* ol. *afforer, affeurer.*

AFFORATIO. — Æstimatio, pretium; *taxe du vin.*

AFFORATOR. — Idem q. AFFORAGIATOR.

AFFORATUS. — Tributum quod domino solvitur pro *foro* seu æstimatione rerum venalium; *droit payé au seigneur pour la taxe des marchandises.*

AFFORCIARE. — Fortiorem reddere, vim inferre; *renforcer, forcer;* ol. *afforcer, afforcier.*

AFFORCIATUS. — *Afforciata libra,* cujus materia purior est, minusque adulterata; *livre monétaire dont le titre est plus élevé.*

AFFORES. — *Affores solidi*, solidi afforciati; *sol et argent fort,* c'est-à-dire de meilleur aloi.

AFFORESTARE. — Apud Anglos, silvam in *forestem* convertere, *forestæ* adscribere. — Lignum in foresta exscindendum et vendendum assignare, ut AFFOGARE; *marquer le bois qui doit être coupé;* ol. *affouaiger.*

AFFORTUM. — Assultus, aggressio, vel injuria; *attaque, insulte.* (A. 1391.)

AFFORUS. — Piscis adeo exiguus ut capi non possit.

AFFOSSARE. — Castrum, urbem, etc., fossis claudere, fossam excavare; *entourer une ville, un château de fossés; creuser un fossé.*

AFFOUAGIUM. — Idem q. AFFOAGIUM.

AFFRACTIO. — Manumissio, libertas, immunitas; *affranchissement, liberté, franchise.*

AFFRAIAMENTUM. — Idem q. AFFROIAMENTUM.

AFFRAIRIGARE. — Societatem facere; *frayer.*

AFFRANCAMENTUM. — Libertas, immunitas; *liberté, franchise.* (A. 1188.)

AFFRANCARE. — Francos, id est liberos et immunes reddere; *affranchir.* (A. 1309.)— Redimere, repignerare; *racheter, dégager.* (Menoch.)

AFFRANCATIO. — Idem q. AFFRACTIO.

AFFRANCHIMENTUM. — Idem q. AFFRANCAMENTUM.

AFFRANCHIRE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFFRANCHISAMENTUM. — Idem q. AFFRANCAMENTUM.

AFFRANCHISARE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFFRANCISAMENTUM.—Idem q. AFFRANCAMENTUM.

AFFRANCTUS. — Pro ANFRACTUS.

AFFRANGIAMENTUM. — Idem q. AFFRACTIO.

AFFRANQUIMENTUM. — *Instrumentum affranquimenti,* sive liberationis; *titre d'affranchissement.* (A. 1442.)

AFFRANQUIRE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFFRANQUISCHERE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFFRANTITIUS. — Libertate donatus; *affranchi.*

AFFRAYRAMENTUM. — Societas; *société.*

AFFRESINUS. — Aurifrigium: *orfroi.*

AFFROIAMENTUM. — Terror; *terreur, effroi, épouvante;* ol. *affre, affraiement.*

AFFRONTARE. — Terminari; *se dit d'une terre qui en termine une autre, ou qui présente son front.* — Appellere; *choquer, heurter;* ol. *affronter.*

AFFRONTATIO. — Terminus, limes qui in fronte prædii vel agri est; *borne, limite d'un champ ou d'un bien de campagne.*

AFFRONTITIUS.—Idem q. AFFRANTITIUS.

AFFRUTABULUM. — Vasculi species; *sorte de vase.*

AFFUAGIUM. — Idem q. AFFOAGIUM.

AFFUGARE. — Pro FUGARE.

AFFUGERE. — Pro EFFUGERE.

AFFUIAGIUM. — Idem q. AFFOAGIUM.

AFFULARE. — Idem q. AFFOLARE.

AFFUMARE. — Fumo implere, fumo exsiccare; *enfumer, fumer.*

AFFURABULUM. --Vasculi species; *sorte de vase.*

AFFUTIRE. — Lenire, mitigare, ut videtur. « *Affutit* clementer eorum animos misericordiarum Dominus, qui post tempestatem tranquillum facit mundum perpetua ratione gubernans, » etc. (*Bul. Clement. V PP.*)

AFINATA. — *Afinata pigmento*, potio ex melle et vino confecta monachis statis diebus dari solita, quam *pigmentum* vocabant. (*St. mon. S. Claud.*)

AFITARE. — Idem q. AFFICTARE.

AFIXIO. — Metarum positio; *apposition de bornes.* (A. 1321.)

AFLIGIBILITAS. — Gravitas. (Johan. de Cardalh.)

AFOCIS. — « In monasterio B. Martini fecit canistra ex *afoci* duo ex argento purissimo pensantes, lib. 4.» (Anast.) Sed legendum *exafoti;* intelligit enim canistra, ἑξάφωτα, quæ sex lucernis constabant.

AFORARE.—Juxta foros, seu leges ac consuetudines receptas, facere, judicare; *agir, juger selon les lois et coutumes;* d'où *Desaforare, prononcer contrairement à ces lois.*

AFORESTERANITUM. — Venditio, cæsura cæduæ silvæ, vel silvæ cædendæ assignatio; *action de vendre ou de faire une coupe dans un bois,* ou encore *de marquer les arbres à couper.*

AFORESTUM. — Præstatio quævis, quo sensu *forestagium* sæpe occurrit; *redevance quelconque.*

AFORIS.—De loco in loco; *de lieu en lieu.*

AFRANCARE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFRANCHIRE. — Annuæ pensionis obligatione sese exsolvere; *se débarrasser de l'obligation où l'on était de servir annuellement une certaine somme.*

AFRANCIARE. — F. pro *affiduciare,* h. e. discordantes fide data constringere ad pacem servandam.

AFRICANUS. — Moneta Saracenorum, sic dicta quod ab Africa veniebat.

AFRICARIUM. — F. pro *piscarium* in ch. sæculi x: « Deo... attribuo... quidquid habere videtur, h. e. mansos 12 vestita cum appenditiis suis... cum silvis, pratis, *africariis,* aquis, » etc.

AFRONES.—Stulti, ex Græco ἄφρονες; *fous, idiots.*

AFROR. — Gravis odor, fœtor; *puanteur.*

AFROSELINUM. — Talcus; *talc.*

AFULHIA. — Injuria, contumelia, unde

AFULHIARE. — Injuriari; *injurier, outrager.* (A. 1291.)

AFUNDARI. — Idem q. AFFONDARE.

AGA. — Pro AGUA.

AGACENCIÆ. — Pro AJACENTIÆ.

AGÆUS. — « Hæc isdem Henricus, qui in se expertus est, mihi retulit, cujus nivea barba, vel *agæum* caput ab ejus ore mendacium exulare compellit. » (*Vit. S. Walt. abb.*) Ubi editores suspicantur legendum esse *cygneum,* id est canum; nisi forte, addunt iidem, scribendum sit *ægeum caput,* et sic auctor alludat ad senem Ægeum, de quo poetæ varia fabulantur.

AGAITUM. — Insidiæ; *embûches;* ol. *agait, aguet,* etc.

AGAL. — Canalis; *agal, conduit.*

AGALMA. — Simulacrum, scrinium; *senage, sceau, coffret.*—Lætitia, gaudium; *joie;* ab ἀγάλλομαι; hinc *agalmata* vocat splendidos lætosque martyrum triumphos, ut observant docti hagiographi, auctor Actorum S. Margarethæ. (*A. SS.*)

AGAPE. — Sic Christiani vocabant communes cœnas, seu epulas, quæ ut mutuæ charitatis indices ac illices primis sæculis in præcipuis solemnitatibus celebrabant, in ipsis etiam ecclesiis. — Eleemosyna, refectio pauperum, quia communibus istis conviviis pauperes adhiberent. — Charitas, quæ vis est vocis Græcæ, titulus honorarius: « Uberem strenuitatis vestræ *agapen* erga nos. » (Marculf.)

AGAPETA. — Lenocinator et qui cum feminis illicite conversatur procacius clericus. Porro clericos istos ἀγαπητούς vocabant, quod cum mulieribus et virginibus, quas domi sub *agapetarum* seu *dilectarum* appellatione detinebant, prava commercia habere dicerentur.

AGAPITUM. — Idem q. ACCAPITUM.

AGARENI. — Saraceni, quia scilicet se existimant ortos ex Ismaele, filio Agaris et Abrahami.

AGARNUS. — Pro AGARENUS.

AGASATUS. —Acer, acidus; *aigre, acide. Vinum agasatum,* acetum; *vin aigre, vinaigre.*

AGASO. — Asinorum jumentorumque custos; curator equarius seu stabularius; recentioribus temporibus, idem q. *Marescallus; domestique chargé du soin des bêtes de selle et de somme;* plus tard, *bas officier qui veillait aux besoins des chevaux dans les écuries.* Dans les derniers temps, sa charge était la même que celle du maréchal.

AGASTALUS. — « Episcopus Castrensis (solvit) pro castro de Arsa concesso in feudum a dom. Innocentio PP. duos *agastalos* [f. augustales]. » (*Lib. cens. Eccl. Rom.*) Vid. AUGUSTALIS, monetæ species.

AGAZIA.— Picæ species; *pie;* ol. *agace, agacette,* etc.,

AGEA. — Via vel loca in navi per quæ ad remiges hortator accedit. (Ugut.) — Victimæ quæ pro rebus agendis offerebantur (*Vet. Gl.*)

AGEAR. — Hortator remigum; *comite.*

AGECENCIÆ. — Pro ADJACENTIÆ.

AGELATIO. — Gelatio, gelu; *gelée.*

AGELLARIUS. — Qui agrum colit, rusticus; *paysan, cultivateur.*

AGELLUS. — Nuntius, gaudium, parvus ager. (*Vet. Gl.*) — Nepos; *neveu.* (A. 1043.)

AGENCIENCIÆ. — Idem q. AGECENCIÆ.

AGENDA. — Negotia, res; *affaires.* — *Agenda pacis*, pacis conditiones; *conditions de paix.* — Officium divinum, Officium Missæ, sacra liturgia, quod veteres *agere Missas* dicerent; nam *Missa* generatim primitus quodvis Officium erat; *le saint sacrifice de la Messe.* — *Agendi dies*, in quibus *agendæ* seu ecclesiastica Officia peraguntur; *jour où ont lieu les Offices religieux.* — *Agenda diei*, Officium diei seu festi. — *Agenda mortuorum*, quæ etiam nude *agenda*, Officium vel Missa pro defunctis; *Office des morts.* — *Agenda* nude positum pro vespertinis precibus iisque canonicis sumi videtur in schedis Narbonensibus; *Office du soir, Vêpres.* — *Agenda capituli*, totum id quod in capitulari loco, seu capitulo, vel legitur, vel tractatur; *affaires traitées aux réunions du chapitre.* — *Agenda*, « liber baptismatis vel benedictionis, » in quo scilicet Officia ecclesiastica continentur.

AGENDARII. — Qui *agendam* seu Officium mortuorum celebrare seu cantare tenentur. (Maan., *Hist. Eccl. Turon.*)

AGENNETUS. — Ortus non habens. (Tert.)

AGENS IN SERVITIIS. — Qui res domini agit, ejusque possessionibus ac utilitatibus invigilat (*A. SS.*) *Vide* AGENTES.

AGENTES. — Sic dicuntur qui rebus agendis præsunt et a proceribus iis præficiuntur; *intendants, procureurs, régisseurs*, etc.

AGENTI. — Pro AGENTES.

AGENTIA. — Facultas agendi; *faculté, autorisation, pouvoir d'agir.*

AGENTIAMENTUM. — Instauramentum; *agencement, douaire d'une femme à la mort de son mari.*

AGER. — Terræ seu agri portio, certis limitibus et mensuris definita, quam alii *acram* vocant; *portion de terre d'une étendue bien déterminée, acre.* — Dominium amplum, principale prædium, a quo alia feuda etiam nobilia pendent; *domaine seigneurial, la terre la plus importante du domaine, celle de laquelle relèvent toutes les autres.* (A. 950.)

AGERA. — Pro ACRA.

AGERE. — *Agendam* mortuorum facere, divina mysteria peragere; *célébrer l'Office des morts, dire la sainte Messe.* — *Agere in sceptris*, regnare; *régner.*

AGERIENTIA. — Pro AISANTIA.

AGEVOLARE. — Lenire, mulcere, facilem reddere. (*St. Fl.*)

AGGAUDERE. — Pro ADGAUDERE.

AGGENICULARE. — Ponere genua; genua flectere; *agenouiller.*

AGGESSIONES VIARUM — Pro *aggressiones viarum*, id est vis illata viatoribus; *attaques sur les grands chemins.*

AGGESTA. — Machinæ genus apud Romanos.

AGGESTUS. — Ambitus seu incinctus silvæ, aggere quodam munitus; *enceinte d'un bois qui est déterminée, protégée par un mur en terre.*

AGGINARE. — Explicare. (Isid.)

AGGLATA. — Quivis agri modus; F. pro OCCLATA

AGGLINATUM. — Pro ACCLINATUM.

AGGRATIARE. — Parcere, condonare; unde.

AGGRATIATIO. — Jus veniam aut abolitionem criminis concedendi; *droit de grâce.*

AGGRAVARI. — Extremum spiritum agere; *rendre le dernier soupir.* (Mur.)

AGGRAVATIO. — Repetita et iterata excommunicatio; *excommunication réitérée et lancée avec de plus graves imprécations, lorsqu'une première sentence n'avait pas produit d'effet.*

AGGRAVATUS. — Is in quem propter contumaciam gravior exsecratio seu excommunicatio lata est. *Vid.* AGGRAVATIO.

AGGREAMENTUM. — Consensus, approbatio; *agrément.*

AGGREARE. — Gratum habere; *agréer, avoir pour agréable.*

AGGRESSATUS. — Incœptus, inchoatus; *commencé, incomplet, ébauché.*

AGGREGATIO. — Multitudo; *la multitude.* (*St. Cad.*)

AGGREGIARE. — Aggravare, vexare, molestare, vulnerare; *tourmenter, persécuter, blesser*; ol. *agragier.* (A. 1372.)

AGGRESSURA. — Aggressio; *attaque.*

AGGRIPENNIS. — Idem q. ARAPENNIS.

AGIA. — Pro HAGIA vel HAIA; *haie.*

AGIA ANASTASIS. — Voces Græcæ quæ sanctam resurrectionem significant; *la résurrection du Sauveur.*

AGIATUS. — Qui suæ tutelæ est; *majeur, qui a sa majorité*; ol. *agié, aagié.* (A. 1408.)

AGIBILIA. — Negotia; *affaires.* (*A. SS.*)

AGIBILIS. — Qui fieri potest; *faisable.*

AGICIS. — *Vid.* AJACIS.

AGILITER. — Facile; *avec facilité, lestement.*

AGILLARIUS. — Bubulcus, seu bubulcorum præfectus; *bouvier ou chef des bouviers.*

AGILLIME. — Promptissime; *avec la plus grande promptitude.* (*A. SS.*)

AGILLIMUS. — Agilis. (*A. SS.*)

AGINA. — Uxor, a Græco γύναι, seu a Saxonico *agen*; *femme mariée, épouse.* (*Tab. S. Cyric. Nivern.*)

AGINARE. Negotiari; *faire le commerce.*

AGINATORES. — « Aurigæ qui ludis circensibus se exercebant et qui parvo lucro movebantur. » (Laur. in *Am.*)

AGINNENSES. — Iidem qui vulgo Waldenses, ab Aginno, Occitaniæ urbe.

AGIOPELAGUS. — Corrupte pro AGEOPELAGUS ex quo Archipelagus postmodo formatum, mare Ægeum; *l'Archipel.*

AGIOSYMANDRUM. — Græcis recentioribus aliisque Christianis sub Turcico imperio degentibus, sic dicitur instrumentum ligneum, quod campanæ loco in convocandis cœtibus adhibere coguntur, cum campanarum usus a Turcis prohibitus sit.

AGIRELARIUM. — Pro AGILLARIUM creditur; prædium in quo armenta boum aliorumve animalium nutriuntur.

AGISCUS. — « Calices argenteos.. signum cum *Agiscos* duos. (*Yepez., Ch. ord. S. B.*), » ubi *agiscus* videtur poni pro *ansa*.

AGISTAMENTUM. — Apud Anglos, jus pascendi animalia in silvis, et tributum propter hoc jus; *droit de pâture et redevancce pour en jouir.*

AGISTARE. — Apud Anglos pecora in pascua immittere quo ibi pascant et jaceant certa anni tempestate in desiganatis locis; *mener le bétail au pâturage dans les cantons désignés. Agistare boscum*, certum pecoris numerum, compascendi jus habentibus, assignare in bosco; *déterminer la quantité de bétail à conduire dans un bois.* — Pensionem imponere; *frapper une contribution.*

AGISTATOR. — Apud Anglos, qui pascuis silvaticis præest, et ne ultra metas præscriptas animalia evagentur, aut ultra præstitum pascant, invigilat; *bas officier chargé de la suveillance des pâturages.*

AGITARIUM.—Cunabulum, quod ad infantes ad somnum provocandos agitatur; *berceau.*

AGITATIO. — Cæremoniæ, nempe in sacrificiis quibusdam Veteris Testamenti genus fuit, quorum oblatio fiebat *agitatione* versus Orientem, Occidentem, Meridiem et Septentrionem.

AGITATORES.—Aurigæ qui agitandi munus exercerent; *cochers, conducteurs de chars.*

AGIUS. — A Græc. ἅγιος, sanctus.

AGLANDERATA (Quercus). — Glandibus onesta (quercus); *chêne chargé de glands.*

AGLATA. — Terræ portio arabilis et sepibus clausa; idem q. OGLATA.

AGLODIARE. — Cumulare, acervare; *amonceler, mettre en tas.* (A. 1352.)

AGLOMA. — Victima, hostia. (*Vet. Gl.*)

AGLUTINARE. — Absorbere, deglutire; *engloutir.*

AGMANILE. — Idem q. AQUAMANILE.

AGMENTARE. — Augere; *augmenter.*

AGMINARI. — Agminatim decertare, pugnare; *combattre par troupes, par masses.*

AGMYNDALA. — Pro AMYGDALA.

AGNACIA.— Minuta decima quæ ex lanis agnorum vervecumve persolvitur; *dîme de la laine des agneaux et droit de la percevoir.* (A. 1228.)

AGNACIO. — Idem q. AGNACIA.

AGNAFUS. —Fullonem non expertus, ex Græc. ἄγναφος.

AGNATIO.—Nati; *les enfants.* (*Lex Wisig.*) *Agnationis charta*, qua dominus servi qui se ingenuæ junxit, illis indulget ut qui ex eis nascentur liberi permaneant; *concession du seigneur au père pour que les enfants légitimes nés d'un serf et d'une femme libre naissent libres.*

AGNELLARE. — Agnum procreare; *mettre bas, agneler.*

AGNELLARIA —Locus ubi agni educantur; *bergerie.* (*Ibid.*)

AGNELLARII.—Quibus agnorum nutriendorum cura incumbit; *bergers, pâtres.* (*St. ord. Cart.*)

AGNELLINUS. — *Agnellini panni; peaux d'agneaux.*

AGNERE. — Tædio affici. (*Vet. Gl.*)

AGNETUM. — Pro AGAITUM.

AGNILE. — Idem q. OVILE. Stabulum; *bergerie, étable.*

AGNIMA. — Vas mensarium. « *Agnima* deaurata axiotoma. » (An. 1101.)

AGNITIO. —Idem q. AGNATIO.

AGNOMINIA. — Infamia quæ portæ alicujus imponitur. (*Vet. Gl.*)

AGNULUS. Monetæ species; *agnelet.*

AGNUS. — Pro *castus* ex Gr. ἄγνος, occurrit non semel in Act. martyrii SS. Didymi et Theodoræ.—*Agnorum consuetudo*, præstatio ex agnis. *Agnus paschalis*, qui juxta Romanam auctoritatem in Pascha benedicitur, non ad altare, sed ad communem mensam. — *Agnus Dei*, cantilena quædam in honorem Agni cœlestis. Sic etiam vocatur cerea Agni cœlestis imago quæ a pontificibus ipsis consecratur Sabbato sancto. — *Agnus aureus*, monetæ species regum Franciæ et Hispaniæ.

AGOGARE. — Nutrire, nisi legendum sit *aggregare* in charta pro monast. S. Stephani de Fontanedo. « Et si aliquo tempore vacalias aut ovilia, seu porcarias ibidem *agogare* faceret... »

AGOLA.—Synagoga.—F. pro AGORA; Gr. ἀγορα Locus in quem populus congregatur. (*Bal., Misc.*)

AGOLIZARE. — Applaudere; *applaudir.*

AGOLUS. — Baculus pastoris; *houlette.*

AGON. — Desiderium quo quis molestatur. (A. 842.) — *Agon mortis*, corporis et animi extrema colluctatio; *dernière lutte de l'âme et du corps, agonie.* (Lud.)

AGONES. — Victimæ. (Isid.)

AGONISMUS. — Ultimæ morientis angustiæ; nisi mavis esse locum certaminis; utrumque enim sensum patitur exemplum seq.: « Vix verbum formare vales, et sola in agonismo decertare contendis ? » (*A. SS.*)

AGONISTA. — Miles, certator, bellatrix, campio; *soldat, celle qui combat, champion.*

AGONISTICI. — Donatistarum sectæ in Africa ramus, qui pervagati ad castella oppidaque tempore nundinarum, fingendo se justitiæ ministri esse, varia scelera committebant.

AGONISTICUS. — *Agonistica corona* (Cyprian.), *agonisticum munus* (Lud.), corona vincentibus destinata; *couronne, récompense destinée aux vainqueurs.*

AGONITHETA—Athleta. (*Act. S. Hamo.*)

AGONIZARE.—Laborare, operam collocare, ponere ad aliquid peragendum. (Bar.)—Decertare (Od. Clun.)—Extremum spiritum ducere, cum vita scilicet cum morte luctatur; *agoniser.* (Lep.)—Invadere, adoriri, impetere; *attaquer.*

AGONIZATIO. — Decertatio, luctus; *combat, lutte.*

AGONIZETA.—Agonista. (*A. SS.*)

AGONONETA. — Ead. notione.

AGONOTHETA. — Pro AGONISTA.

AGOTALLUM.—Instrumentum quo hauritur aqua et ex nave projicitur; *vaisseau à puiser de l'eau.* (A. 1243.)

AGOTARE. — Aquam emittere, stagnum exsiccare, exhaurire; *faire couler l'eau, dessécher, faire égoutter;* ol. *agouster.*

AGOTI. — Idem. q. CAGOTI.

AGOTUM. — Canalis, emissarium, stagnum; *égout, canal, étang;* ol. *agoust, agal.*

AGRA. — Pro ACRA.

AGRAANTARE. — Approbare, gradum habere; *agréer, donner son approbation à.*

AGRAHERIUM.—Ut AGRARIUM. Tributum quod ex agris penditur; *redevance sur les terres.*

AGRAIRALIS. — Cultus, qui opponitur eremo; *qui est cultivé.*

AGRAMIRE. — Pro ADRAMIRE.

AGRAMMATUS. — Illitteratus; *qui ne sait pas lire, qui est sans instruction.*

AGRANA. —A veteri Gall. *agrenet,* Jus capiendi certam uvarum immaturarum portionem in vineis subditorum ad conficiendum omphacium; *droit seigneurial en vertu duquel le seigneur cueillait une certaine quantité de verjus dans les vignes de ses vassaux.*

AGRANARE— In granum maturescere; *grainer.*

AGRANCARE.— De digitis dicitur dum ex frigore aut nervorum convulsione contrahuntur.

AGRANUS. — Pro *agro* accipitur. (Ugut.)

AGRAPHIUS.—Qui nomen expungit suum ex tabulis vel instrumentis publicis ne solvat debitum.

AGRAPPA. — Fibula, hamulus; *agrafe.*

AGRARABILIS.—Arabilis, culturæ aptus. *Labourable, propre à être cultivé.*

AGRARE. — Ambulare, ire; *marcher, se promener.* (Vict.)

AGRARIÆ. — Vigiliæ, excubiæ; *postes d'observation, corps de garde, gardes.*

AGRARIS. — Rusticus; *paysan, habitant de la campagne, cultivateur.*

AGRARIUM.—Tributum seu vectigal, quod ex agris penditur; *droit d'agrier, droit de terrage, redevance foncière, champart;* ol. *agrier.*

AGRARIUS.— Rusticus, qui colit agrum; ut AGRARIS.

AGRASCUM. — Omphacium; *verjus.*

AGRATICUM. – Pro AGRARIUM.

AGRAVALLUS, — Fossa in arena ad capiendas anates disposita; a *vallus,* fossa, et *graveria,* arena.

AGRAVARE. — Damnum inferre; *grever, fouler, causer du dommage, faire du tort* (a. 1252); ol. *agrever.*— Obstinari, pertinaci animo dicere; *s'opiniâtrer, soutenir avec opiniâtreté.* (*St. Cad.*)

AGRAYRALIS. — Idem q. AGRAIRALIS. *Agrayrales proventus*, fructus et reditus ex agris percipiendi. (A. 1351.)

AGREAMENTUM.-- Consensus; *agrément.*

AGREARIUM. — Idem q. AGRARIUM.

AGREDIUM. — Pro AGRARIUM.

AGREIUM. — Ut AGRAHERIUM.

AGRENARIUM. — Ead. notione.

AGRENTIUM. — Idem videtur ac AGRARIUM aut AGRESSAGIUM. (A. 1296.)

AGRER. — Ut AGRARIUM.

AGRERIA. — Ut AGRARIUM.

AGRERIUM. — Ut AGRARIUM.

AGRERIUS. — Ut AGRARIUM.

AGRESCUM. — Omphacium; *vinaigre.*

AGRESSAGIUM. — Pro AGRESTAGIUM.

AGRESSUS. — Accessus, aditus. (A. 1260.)

AGRESTA. — Ut AGRASCUM.

AGRESTAGIUM.— Eodem sensu q. AGRANA. (A. 1242.)

AGRESTES. — Rastellum; *râteau.*

AGREVISARE. — Aggravare, molestare; *fatiguer, tourmenter, incommoder.* (A. 1115.)

AGRIARE. — Jus quod ratione officii griarii competit exercere. *Vid.* GRIARIUS.

AGRICOLANUS. — Agricultor; *travailleur de terre.*

AGRICOLARE. — Colere agrum; *travailler la terre.*

AGRICOLATIO. — Jus messem in agro natam partiendi; *droit de prendre la moitié de la récolte.* (*Chartul. mon. Aq*)— Terra arabilis; *terre labourable.* (A. 1166.)

AGRICOLATOR. — Ut AGRICOLANUS.

AGRICOLERE. — Ut AGRICOLARE.

AGRICULATIO. — Agricultura, aratio; *culture de la terre.*

AGRICULTURA. — Prædium rusticum in quo aratur, plantatur, seritur; *métairie, ferme.* (A. 1279.)

AGRICULTURARIUS. — Ad agriculturam pertinens; *agricole.* (A. 1384.)

AGRIDIUM. — « B. Virgo ita eum prosequitur: Scias me, inquam, hactenus minime fuisse interpellatam, pro hujusmodi re, ut ista est pro qua nostra sollicitas suffragia, cum ex diversis morbis valida contulerim *agridia.* » (*Lib. mirac. S. Fid.*) Quo loco vox *agridia,* nisi mendum subsit, *auxilia,* aut *ægrorum sanationes* significat.

AGRIFARE. — Ungues protendere; *étendre les griffes, égratigner;* ol. *agrifer.*

AGRIOTA. — Cerasi species; *griotte.*

AGRIPENNA. — Ut ARAPENNIS.

AGRIPENNARIUS. — Ead. notione.

AGRIPENNIS.—Agraria mensura; *arpent.*

AGRIPENNIUS. — *Agripennius ager,* qui non in toto quadratur, sed in longo est; *terre de forme rectangulaire.* (Pap.)

AGRIPENNUS. — Ead. signif. *Agripennorum consuetudo*, præstatio domino feudali pro quolibet arpento terræ ex consuetudine solvenda; *redevance payée au seigneur pour chaque arpent de terre.* (A. 1192.)

AGRIPENTUM. — Idem q. ARAPENNIS.

AGRIPERIUS. — Uncinus, fibula; *agrafe.*

AGRIPINNUS. — Ut ARAPENNIS.

AGRISIO. — Cultura; *action de mettre la terre en valeur, culture.*

AGRITOR. — Ut AGRICOLANUS.

AGRUMEN.— Olerum genus, acrimoniam aliquam habens, ut porri, allia, etc. (*A. SS.*)

AGUAITUM. — Idem q. AGAITUM.

AGUALE. — Canalis; ut AQUALE.

AGUASSERIUM. — Turricula editior in urbium castrorumque muris, unde excubiæ seu *aguaitum* fieri potest; *tourelle élevée d'où on fait le guet;* ol. *aguete* (A. 1353.)

AGUAYTUM. — Idem q. AGAITUM.
AGUCCHIAROLUS. — Acuum theca; *étui à aiguilles.*
AGUEGA. — Vas aquarium; *vase à mettre de l'eau.*
AGUERPIRE. — Possessionem rei alicujus dimittere, ut GUERPIRE. (A. 1217.)
AGUIJON. — Campanula acutioris soni; *cl. chette à son aigu.* (*Conc. Hisp.*)
AGUILETA. — Ligula; *aiguillette.*
AGUILHETA. — Ead. notione.
AGUILLA. — Pyramis, obeliscus; *pyramide, aiguille, flèche.* — Piscis genus; *sorte de poisson de mer, aiguille.*
AGUILLADA. — Aculeus; *bâton pointu pour piquer les bœufs, aiguillon.*
AGUILLERIUM. — Vasis genus in acumen desinens, quod pyramidis formam exhibet.
AGUINIA. — Pro INGENIA; *engins, machines de guerre.*
AGUITARE. — Insidias struere; *guetter, épier;* ol. *agueter.* (A. 1054.)
AGULHA. — Apex turris ecclesiæ; *flèche, aiguille* — Lignum longum et ab una parte acutum; *pièce de bois longue et pointue par un bout* (A. 1435.)
AGULHETA. — Idem q. AGUILETA.
AGULHETARIUS. — Ligaminum artifex, aut ille qui ligamina stylo instruit; *aiguilletier.*
AGULHO. — Aculeus; *aiguillon.*
AGULIA. — Obeliscus, ut AGUILLA. — Vas vel instrumentum præparando sali utile. (*Test.* ap. Mart.)
AGULLA. — Schidia, assula; *copeau, rognure de bois.* (A. 1286.)
AGULLIUM. — Acuum theca; *étui à aiguilles.*
AGUMENA. — Rudeus quo navis ad anchoram religatur.
AGURIRE. — Litigare, litem movere, a Gr. ἄγορα, forum; *plaider.*
AGUS. — Idem q. AGIUS.
AGUSADURA. — In Provinciæ comitatu, pensitatio quæ præstabatur iis qui ad exacuenda instrumenta rustica a comite Tolosano præfecti erant. (A. 1231.)
AGUSARE. — Acuere; *aiguiser.*
AGUSTALE. — *Vid.* AUGUSTALIS.
AGUSTATICUM. — Ut AUGUSTATICUM.
AGUSTUS. — Ut AUGUSTUS.
AGUTARITUS. — Idem q. ARGUTARIUS.
AGYALE. — Genus navigii, f. piscatoria navis.
AGYNNII. — Hæretici, qui circa ann. 694 a carne et conjugio abstinebant, a γύνη *mulier*, et α privativo.
AHANAGIUM. — Quidquid ex agris cultis colligitur; *récolte;* ol. *ahan.*
AHANARE. — Agrum colere, laborare; *cultiver la terre;* ol. *ahaner.*
AHORUS. — Qui immatura morte rapitur; *mort avant le temps.* (Tert.)
AHTA. — Idem q. ACHTA.
AIA. — Sepes; *haie.*
AIACENTIÆ. — Pro ADJACENTIÆ.
AIACIS. — Vicaria, districtus vicarii; *viguerie, département d'un viguier ou vicaire.* — Prædium, domus cum horto, terris, vineis, etc.; idem fere quod *mansus; maison avec ses appartenances.*
AICHATA. — Idem q. AISSATA.
AICIS. — Idem q. AIACIS.
AICIUM. — Ead. notione.
AIDA. — Subsidiaria tributa; *aides, subsides.*
AIDARE. — Adjuvare; *aider.*
AIDUS. — Adjutor; *aide.*
AIGNELINUS. — Lana seu vellus; *laine des jeunes agneaux qu'on vient de tondre;* ol. *aignelins, aingne.* (A. 1288.)
AIGRO. — Ardeola; *héron.*
AIGUCIA. — Legendum est *cugucias.* (*Ch. a.* 1229.)
AIGUERIUM. — Idem q. AQUARIUM.
AIGUILLIA. — Lignum longum et ab una parte acutum, ut AGULHA.
AILLIARIUS. — Qui vendit allia et legumina; *marchand de légumes.* (A. 1209.)
AINESCIA. — Pars hæreditatis quæ ad primogenitum privilegio ætatis pertinet; *droit d'aînesse;* ol. *ainsneesse, aisneage*, etc.
AIOLA. — Avia; *aïeule.*
AIONES. — F. prima litterarum rudimenta. (*A. SS. Ben.*)
AIRA. — Idem q. AREA.
AIRALUS. — Area seu locus ædificio aptus; *emplacement, lieu propre à recevoir un édifice.*
AIRAO. — Pro ARAO.
AIRARIUM. — Pro ÆRARIUM.
AIRATIA. — Quivis fructus ex aratione provenientes. (*St. Montis Reg.*)
AIRO. — Ardea, ardeola; *héron.*
AISAMENTUM. — Ea omnia quæ cuique, pro suo statu, usui sunt necessaria aut congrua, supellex; *instruments, outils, généralement tout ce dont on a besoin pour exercer son état;* ol. *aisements, aisance*, etc. — Facultas, quam quis habet utendi in alieno prædio, rebus non suis, vel ex jure municipali, vel proprietariorum concessione; *droit de jouissance sur le bien d'autrui, soit en vertu des règlements communaux, soit du consentement du propriétaire.* — Usus et possessio ipsa; *l'usage et la possession elle-même de ce droit.* (A. 1146.)
AISANTIA. — Ut AISAMENTUM. — Pertinentiæ, ubi libere percipi possunt aisamenta; *lieux soumis au droit de jouissance.* (A. 1261.) — Commoditas, utilitas; *utilité, convenance.* (A. 1215.)
AISATUS. — Is penes quem est potestas aut voluntas aliquid faciendi; *celui qui veut ou peut faire quelque chose.* (A. 1209.) — Accommodatus, congruus; *celui qui est à l'aise, à qui rien ne manque;* ol. *aaisié.* (A. 1377.)
AISCAMENTUM. — Idem q. AISAMENTUM.
AISENTIA. — Idem q. AISANTIA.
AISIÆ. — Pertinentiæ; ubi libere percipi possunt aisamenta. Ut AISANTIA.
AISIENTIA. — Idem q. AISANTIA.
AISIMENTUM. — Idem q. AISAMENTUM.
AISINA. — Ut AISANTIA.
AISITUS. — Facilis, commodus; *aisé.*
AISSADA. — Ligo; *houe.*
AISSELLA. — Scandula, sabula tegendis tectis apta; *latte;* ol. *aisselle, aissis.*

AISSIMENTUM. — Idem q. AISAMENTUM.

AISSINUS. — Mensuræ frumentariæ species, simul et modus agri; *mesure agraire et mesure pour les grains;* ol. *aissin.*

AIZES. — Idem q. AIACIS.

AIZINÆ. — Supellex, ut AISAMENTUM. (*St. Mas.*)

AJACENTIÆ. — Pro ADJACENTIÆ.

AJACIS. — Idem q. AIACIS.

AJORNAMENTUM. — Vocatio in jus, vadimonii denuntiatio; *assignation, ajournement.* Vid. ADJORNARE.

AJOUDUM. — Ut ADJOTUM.

AJUDA. — Idem q. ADJUDA.

AJUS. — Idem q. AGIUS.

AJUSTAMENTUM. — Modulus, exemplar; *modèle.* (A. 1283.)

AJUSTARE. — Metiri, probare ad modulum; *mesurer, comparer.* (A. 1283.)

AJUTARE. — Idem q. AJUSTARE.

AJUTUM. — Additamentum, adjectio. (A. 1221.)

AKETON. — Sagum militare; *gambeson.*

AKESONUM. — Id.

ALA. — Telarum pannorumque mensura, eadem atque BRACCHIATA. *Vid.* h. v. — Forum, macellum tectum; *halle.* — Tabella in qua juxta Græcorum ritum erat forma ordinationum scripta. — Cervisiæ species; *ale.* — Cujusvis ædificii latus; *aile.-Alæ;* sic dicuntur aulæa quæ lateribus altaris hinc inde appendi solent. — *Alæ;* sic dicti equites quia more alarum pedites tegunt.

ALABARCHES. — Vox Græca quæ Rufino (in *Hist. Euseb.*) sonat *salis præfectum* qui Judæis præerat Alexandrinis.

ALABARCHIA. — Vectigal pro travectione pecorum; *droit que payait le berger au seigneur dont il traversait les terres avec son troupeau.*

ALABARDA. — Hastæ genus; *hallebarde.*

ALABASTARIUS. — Idem q. ARCUBALISTARIUS.

ALABASTRUM. — Signific. ignota; f. breviculus, schedula, aut locus arboribus consitus.

ALABASTRUS. — (Adjectiv.) Ex alabastro; *d'albâtre.* (A. 1352.)

ALABAUSTRUM. — Pro ALABASTRUM. Genus marmoris; *albâtre.* (A. 1218.)

ALABAUSTUM. — Ead. notione.

ALABODIRE. — « Dedit etiam campum ac vineam; pro quo quidem campo, si aliqua oriretur calumnia, eam *alabodire* [f. *allodii jure*] ecclesiam habere decrevit. » (A. 1181.)

ALABRARE. — Prelo uvas premere; *passer les raisins au pressoir.*

ALABRUM. — Instrumentum circa quod volvuntur fila et cujus ope in orbe glomerantur; *dévidoir.* — Torcular; *pressoir.*

ALACRIMONIA. — Lætitia; *joie.* (Isid.)

ALACRISUM. — Pro ALOCHRYSUM.

ALACRITUDO. — Lætitia; *joie.* (*A. SS.*)

ALADUM. — Pro ALAUDUM, id est *alodis.*

ALAIA. — Metallorum permistio; *alliage.*

ALALAGMA. — Clamor lætitiæ; *cri de joie.*

ALALAGNIA. — Idem q. ALALAGMA.

ALALBRARE. — Idem q. ALABRARE.

ALAMARES. — Serici flosculi in vestibus. (*Conc. Hisp.*)

ALAMBICUS. — Angulus, locus secretus. (A. 1414.)

ALAMBINUM. — Pro ALEMBICUM. (A. 1482.)

ALANETUM. — Pro ALNETUM.

ALAPA. — *Alapam dare et aurem torquere, in testimonium* (*Lex Rip.*), quod agi solitum ut testes postmodum, cum in rei gestæ testimonium advocarentur, in memoriam revocarent se eo in loco alapis cæsos aut auribus vellicatos; *quand on produisait des témoins, on leur tirait l'oreille, on leur donnait un petit soufflet, pour qu'ils gardassent le souvenir du témoignage qu'ils avaient rendu.* — *Alapa militaris*, ictus qui tyronis ad militarem dignitatem promovendi collo aut humeris, ense vel gladio, quo miles fiebat, infligebatur; *l'accolée, coup d'épée sur les épaules dont on frappait le nouveau chevalier.* — *Alapæ evangeliorum aureæ*, ornamenta ad instar palmæ fabricata. (Agnel.)

ALAPHA. — Pro ALAPA.

ALAPHISARE. — Iteratis alapis percutere; *souffleter plusieurs fois.* (*A. SS.*)

ALAPIS. — Notæ in libris emendatis; forte sic dictæ quod ad instar manus essent exaratæ; *signes de correction en usage chez les copistes.*

ALAPIZARE. — Alapas dare; *souffleter.*

ALARE. — Alis aerem agitare; *agiter l'air avec des ailes.* — Pro HALARE, insufflare, aspirare. — Expandere; *étendre.* (A. 1352.)

ALARGARE. — Ampliare, dilatare; *élargir, agrandir.* (A. 1342.) — Remittere, relaxare; *renvoyer, mettre en liberté, élargir.* (A. 1360.) — Purgare; *nettoyer.* (*St. Mas.*)

ALARICA. Pro PHALARICA.

ALARINÆ. — Pro ALYRUMNÆ.

ALARIO. — Aquila parvula rostro et unguibus minuta; *aiglette sans bec ni serres, alérion.*

ALAS, ATIS. — Qui habet alas; *qui a des ailes, ailé.*

ALASA. — *Domus alasa* [f. *alata*], domus scilicet latera; nisi idem sit quod *aisentiæ*, pertinentia nimirum ubi libere percipi possunt *aisamenta.*

ALASTOR. — Animus male conscius, superbus. Usurpatur fere semper pro malo dæmone. (*Lex Phil.*)

ALATA. — (Substantiv.) Via lustrandi vigiliis comparata; *chemin de ronde d'une place forte.* (A. 1357.)

ALATORIA. — Idem q. ALATA. — Ambulacrum, porticus; *portique;* ol. *allée.* (A. 1397.)

ALAUDARII. — Idem q. ALODARII.

ALAUDES. — Pro ALODES.

ALAUDIUM. — Idem q. ALODIS.

ALAUDIUS. — Idem q. ALODIARIUS.

ALAUDUM. — Idem q. ALODIS.

ALAUSAGIUM. — Quidquid ex venationibus subditorum domini competebat; *ce qui*

revenait au seigneur de la chasse faite par les vassaux.

ALAUSAR. — Species retis quo fortassis præsertim utebantur ad capiendum alausas; *filet de pêche.*

ALBA.— Gemma, margarita ; *perle, pierre précieuse blanche.* — Vestis, seu tunicæ species a candore sic nuncupatæ; *chemise?* Quin etiam *alba* pro veste muliebri aliquoties usurpari videtur. — Vestis sacerdotalis; *aube. Albas gerere* et *esse in albis* dicitur de clericis dum albis inducti procedunt, vel Officia ecclesiastica peragunt. *Alba frisada*, alba fimbriis ornata. *Alba oculata*, alba in qua delineatæ seu acupictæ sunt figuræ instar oculorum. *Alba parata*, alba phrygio opere intexta ; *brodée;* ol. *parée. Alba paschalis*, alba qua in festis paschalibus utitur. — *Albæ infantes*, seu *pueri in albis*, pueri symphoniaci quorum vestis propria alba est ; *enfants de chœur.* — Vestis candida quam induebant recens baptizati in puritatis et innocentiæ quam profitebantur symbolum. Inde in *albis positi* et *albati* dicebantur recens baptizati donec albas deposuissent. — Aurora; *aube du jour.* — Populus alba, seu tremula ; *saule, aubier, bois blanc.* — Pars sellæ equestris. — Hebdomada quæ Pascha vel Pentecostem subsequitur.

ALBACIA. — Officina albaria. (A. 1153.)

ALBADERUM. — Exsequiæ parvulorum; forte quod fiunt cum paramentis albis; ol. *aubadat.*

ALBALESTRIUS. — Idem q. ALABASTARIUS.

ALBALISTA.—Idem q. ALABASTERIUS.

ALBANAGIUM. — Jus regis vel domini alicujus loci in peregrinorum decedentium bonis; *droit d'aubaine en vertu duquel les biens d'un étranger non naturalisé appartiennent au seigneur sur les terres duquel il est mort ;* ol. *aubainage, aubanie*, etc

ALBANARE. — In albanorum ordinem cogere vel albanorum loco habere; ita ut iisdem præstationibus et obsequiis obnoxii sint quibus cæteri albani ; *réduire à la condition des aubains;* ol. *aubainer.*

ALBANELLAS. — Avis auguralis species.

ALBANENSES. — Idem q. ALBIENSES.

ALBANICUS. — Idem q. ALBANUS, advena.

ALBANIUS. — Idem q. ALBANUS, advena.

ALBANUM. — Ebenus ; *ébène.*

ALBANUS. — Advena, alienigena, qui ex domini sui prædio vel dominio in alius domini prædium vel dominium venit, sedem ibi figens ; *étranger, celui qui abandonne la terre où il est né pour passer dans les domaines d'un autre seigneur ;* ol. *aubain, albin, auban*, etc. *Albanus* aliquoties pro *albiensis* capitur.

ALBARA. — Arboris genus; *aune.*

ALBARANUS. — Idem q. ALBANUS, advena.

ALBARDA. — Clitella, stragulum; *aubarde.*

ALBARDACHA — Idem q. ALABARDA.

ALBARE. — Vallum, fossa; *fossé.* Pro DEALBARE.

ALBARELLUS. — Calathus ; *panier, corbeille.* (*A. SS.*) — Schedula, breviculus ; *petit écrit, billet.* (A. 1404.)

ALBARETA. — Locus populis albis consitus; in genere arborestum, locus arboribus consitus; *lieu planté d'aubiers, lieu planté d'arbres.*

ALBARIA HEBDOMADA. — Hebdomada quæ Pascha vel Pentecostem subsequitur.

ALBARIUM. — Idem q. ALBARETA.

ALBARRANEUS.—Idem q. ALBANUS.

ALBARUM. — Idem q. ALBARE.

ALBARUS. — Populus alba seu tremula ; *aubier, saule.*

ALBATA. — Alba vel *chrismale* baptizatorum vel confirmatorum, seu oblatio quæ pro benedictione albarum sive chrismalium fiebat. (*Bul. Alex. III*, a. 1279.)

ALBATOR. — *Albator coreorum* seu coriorum; qui coria dealbant, iidem f. q. *pellipari.* (Flet.)

ALBATUS. — Recens baptizatus ; *nouveau baptisé* (H. Hunt.) — Clericus ; *clerc, ecclésiastique ;* ol. *aubé.* (A. 1213.)

ALBAVERÆ GEMMÆ.—*Vid.* GEMMA.

ALBEDO. — Quod album est ; *blancheur.*

ALBELLUS. — Alnus aut tremula.

ALBEN. — Vexillum regale, ab artic. arabico *al*, et *benda*, fascia, limbus ; *bannière royale.*

ALBENAGIUM. — Idem q. ALBANAGIUM.

ALBENDA.— Idem q. ALBEN.

ALBENES. — Bona albanorum ; *biens des aubains.* (A. 1306.)

ALBEPINUS. — Alba spina ; *aubépin, aubépine.*

ALBERETA. — Idem q. ALBARETA.

ALBERO. — Sagum, lorica hamis conferta ; *hauberg.*— Hospitium, ut ALBERGA.

ALBERGA. — Jus *gisti* ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli et in ea hospitandi ; vel præstatio quæ pro ejusmodi procurationibus domino exsolvitur; *droit de gîte et de procuration dû par le vassal à son seigneur. Redevance annuelle pour représenter l'obligation de ce vassal à recevoir ou à nourrir le seigneur.* — Familia, domus ; *maison, famille.* (A.1210.) — Hospitium ; *gîte, logement, auberge ;* ol. *alberc, alberge*, etc.

ALBERGADA. —Diversorium, jus hospitii, præstatio nomine albergæ soluta, ut ALBERGA.

ALBERGAGIUM. — Jus gisti et procurationis, ut ALBERGA.

ALBERGAMENTUM. — Præstatio annua quæ pro alberga seu jure hospitii solvitur, ut ALBERGA.

ALBERGARE. — Hospitari, hospitio excipere ; *loger, habiter, recevoir en sa maison, héberger, et être logé, hébergé, recevoir l'hospitalité.* — Dare ad albergam, seu ad censum et præstationem, cujusmodi est illa quæ pro gisto exsolvitur. (A. 1397.)

ALBERGARIA.—Apud quosdam scriptores sumitur pro *xenodochio.* Sic vocabantur apud milites Hospital. S.Joann. Hierosolym. domus in quibus fratres ordinis per nationes una comedebant et congregabantur.

ALBERGATA. Idem q. ALBERGADA.

ALBERGATOR. — Qui hospitio excipit; *celui qui donne l'hospitalité, hôte.*(A. 1475.) — Qui jus hospitii exigit; *celui qui réclame, se fait fournir le gîte.* (A. 1233.)

ALBERGELLUM. — Lorica hamis conserta; *haubergeon.*

ALBERGHAGIUM. — Idem q. ALBERGAGIUM.

ALBERGIA. — Idem q. ALBERGA.

ALBERGIO. — Idem q. ALBERGELLUM.

ALBERGIUM.—Idem q. ALBERGA.

ALBERGIUS. — Fructus ex alberga proveniens; *produits du droit d'albergue.*

ALBERGUARIA.— Idem q. ALBERGARIA.

ALBERGUATA. — Idem q. ALBERGADA.

ALBERGUERIUS.—Faber albergellorum; *fabricant d'haubergeons.*

ALBERGUM. — Idem q. ALBERGA.

ALBERGUS — Jus hospitii, hospitium, domus, vel ejus incola; ut ALBERGA. — Qui albergæ obnoxius est; *vassal tenu à payer à son seigneur le droit de gîte. Vid.* ALBERGA. (A. 1103.)

ALBERIA. — Idem q. ALBARETA.

ALBERIUS. — Idem q. ALBARUS.

ALBERJO — Idem q. ALBEREGELLUM.

ALBERJONATUS.— Maculis contextus; *haubergeonné.* (A. 1343.)

ALBESCITAS COELI. — Aurora; *point du jour, aurore.* (S. Aug.)

ALBEYUS. — Albus, moneta argentea minutior; *blanc.*

ALBIANUS. — Qui albo et nitido corpore est. (*Gl. Vet.*)

ALBICATUS. — *Albicatus oculus*, oculus albugine obsitus; *œil qui a une taie.*

ALBIDARE. — Idem q. ALBARE.

ALBIDATURA. — Idem q. alibi et sævius ADLUDATURA. (A. 1322.)

ALBIFERREUS. — Ex ferro cui stannum inductum factus; *ouvrage fait d'un alliage de fer et d'étain.*

ALBIFICARE. — Tectoriis seu incrustationibus inducere; *blanchir les murs.* (A. 1209.)

ALBINATUS. — Idem q. ALBANAGIUM.

ALBININUM. — Liber ecclesiasticus in quo *albarum* benedictiones et orationes super *albatos* continentur. (*Nec. B. M. de Med.*)

ALBINUM. — Idem q. ALBANAGIUM.

ALBINUS. — Tector, qui parietes tectoriis seu incrustationibus inducit; *celui qui blanchit les murs, badigeonneur.* — Extraneus, advena, ut ALBANUS.

ALBITAS. — Pro ALBIDITAS; idem q. ALBEDO.

ALBORATUS. — Arboribus consitus; *planté d'arbres.*

ALBORII ECCLESIÆ. — Forte qui *albo* seu catalogo ecclesiæ inscripti erant, vel *alborii* pro *albani.* (A. 780.)

ALBORIUM. — Arcus de alborio. *Vid.* ARCUS.

ALBROGANTIA. — Pro ALBERGANTIA seu ALBERGA.

ALBUGINARIUM MALUM.— Albugo oculorum; *maladie des yeux, taie.*

ALBULÆ. — Idem q. ALBUGINARIUM.

ALBULUM. — Idem q. ALBUGINARIUM.

ALBUM. — *Album prætoris*, tabula dealbata seu albis litteris notata in qua prætores edicta sua, quo omnibus innotescerent, actionesque et interdicta proponebant; *table sur laquelle les préteurs écrivaient leurs édits.* — *Album signatum*, scheda in cujus ima parte chirographum solum scriptum ut in superiori parte possit exarari quidquid voluerit is cui hæc scheda credita est; *blanc-seing.* — *Album.* Nude pro ipso epistolæ contextu; *lettre ou le corps de la lettre.*

ALBUNA. — Aurora; *point du jour.*

ALBURNUS. — Subalbus; *un peu blanc.*

ALBUS. — Moneta argentea; *blanc.* — Catalogus; *catalogue, rôle des contribuables.* — *Panis albus; pain blanc.* — *Albus ordo*, congregatio monachorum alborum; *les moines blancs.*

ALCACARIA. — Aragonensibus, 1° villa unius vel paucarum domorum; *ferme, métairie;* 2° domus fortis, domus regalis; *château fort, château royal, alcaçar.*

ALCAHRIA. — Idem q. ALCACARIA.

ALCAMA. Hispanis est Synagoga Judæorum, concilium, coitio, etc.

ALCARE. — Apud Hispanos, provocare, appellare, in jus vocare; *appeler la partie adverse devant le juge.*

ALCAZAREL. — Idem esse videtur quod *alcacar*, vox Hispano-Arabica quæ domum fortem, regiam, seu castellionem significat. *Vid.* ALCACARIA.

ALCAZARIUM. — Domus, ara, palatium, ut ALCACARIA.

ALCHA. — Pars ædis in qua sunt cupæ, penarium. (A. 1253.)

ALCHERIA. — Idem q. ALCACARIA.

ALCIARE. — Levare, erigere; *élever, hausser.*

ALCORANA. — Turriculæ sunt fanorum apud Mahumetanos e quibus a religionis suæ ministris statis horis, ad orationem excitantur; *minaret.*

ALCUS. — Apud Italos panni species. (A. 1398.)

ALDEA.— Apud Hispanos, vicus paganus, pagus; *village.*

ALDEOLA. — Hispanis, exiguus pagus; *petit village.*

ALDIANA.— Femina ejusdem conditionis qua *aldius*, q. *Vide.*

ALDIARICIA. — *Aldiorum* habitaculum, quod cum ipsis possessionibus veniebat. — Aldiorum conditio; *habitation et condition des serfs appelés* Aldii. *Vid.* ALDIUS.

ALDIARICIUS. — Idem q. ALDIUS.

ALDIO. — Idem q. ALDIUS.

ALDIONARICUS. — Ad *Aldium* spectans. (A. 1107.)

ALDIONARII. — Recensentur inter officiales regios (*Chart. Car. Mag.*), ubi videntur longe potioris fuisse conditionis quam *Aldii.*

ALDITIO. — Pro ALDIO.

ALDIUS. — Genus hominum variæ conditionis, inter libertatem imperfectam et mitiorem servitutem; prope iidem apud Lon-

gobardas, qui apud Francos *Liti*. *Classe d'individus, qui, chez les Lombards, tenait le milieu entre les derniers des hommes libres et les premiers des serfs*. *Vid.* LITI.

ALDUS. — Pro ALODUS.

ALEA. — Pro ALDIA (*Tab. S. Cyric. Niv.*) — Via lustrandis vigiliis comparata; *chemin de ronde, galerie*. (A. 1357.)

ALEAMENTUM. — Legitima materiæ nummariæ conflatura, metalli probitas; *aloi*. (A. 1250.)

ALEBASTRARIUS. — Idem q. ALABASTARIUS.

ALECIARIUS. — Pisciculorum qui *alecia* nuncupantur venditor; *vendeur de harengs, d'anchois et de sardines*.

ALECIUM. — Halex, quæ vox tres pisciculorum, qui sale condiuntur, species complecti solet, nempe harengos (*harengs*), sardinas (*sardines*), et lycostomos (*anchois*).

ALECTIUM. — Idem q. ALECIUM.

ALECTUM. — Idem q. ALECIUM.

ALECUM. — Idem q. ALECIUM.

ALEFANI. — Loca, ut videtur, montuosa et prærupta; *lieux escarpés*. (G. Nang.)

ALEGARE. — Pro ALLEGARE. (A. 804.)

ALEGIUM. — « Cætera vero, i. e. mortuam manum, licentiam matrimoniorum, et *alegia* inter nos æqualia dividentur. » (A. 1162.) Idem forte cum *allevio*. *Vid.* ALLEVIUM et LEIGIUM.

ALEGMA. — Remedium; *remède, médicament*. (*A. SS.*)

ALEIA. — Via lustrandis vigiliis comparata. *Vid.* ALEA. — Idem q. ALEAMENTUM. (A. 1482.)

ALEIUM. — Idem q. ALEAMENTUM.

ALEMELLA. — Lamina, ferreum instrumentum, cum acie; *allumelle*; ol. *alemelle*.

ALENA. — Ulna, telarum pannorumque mensura; *aune*.

ALENARARIUS. — Accipitrum species; *lanier*.

ALENHARE. — Ad usum suum lignum cædere, accipere. (A. 1308.)

ALENTIA. — Alimentum. (*A. SS.*)

ALES, ETIS. — Servitii genus quo subditi ire tenebantur quo eos domini intuebant; *obligation où étaient les vassaux d'aller où leurs seigneurs les envoyaient*. (A. 1313.)

ALESES. — In concil. Narbonens. ann. 1054, pro *messes*; *moissons*.

ALETOI. — Servitii genus. F. idem q. ALES. (*Ch. Rad. abb. Fisc.*)

ALETUDO. — Alimentum, nutrimentum; aliquoties etiam corporis pinguedo. (*Vet. Gl.*)

ALLETUS. — Idem q. ALECIUM.

ALEUM. — Pro ALLIUM.

ALEVIUM. — Idem q. ALECIUM.

ALEXICACUS. — Salutaris vel malorum depulsor, remedium, ut ALAGMA.

ALEXI-CAVALERIUS. — Numeratur inter officiarios Ecclesiæ Aniciensis, sed in quo situm fuit illius officium latet.

ALEXITERIA. — Remedia quæ levamentum quidem afferunt, sed non sanant. (*A. SS.*)

ALEYA. — Ambulacrum; *allée*. — Via lustrandis vigiliis comparata vel via terreo aggere tecta; *chemin de ronde ou chemin couvert*.

ALEYNA. — Subula; *alène*.

ALFALSES. — Medica; *sainfoin*.

ALFARDA. — Apud Hispanos, tributum principi Christiano a Mauris et Judæis debitum.

ALFERENA. — Hispanis, vexillum alferi; *bannière*.

ALFEREZIA. — Hispanis, alferi dignitas; *dignité de porte-bannière, d'alferez*.

ALFERUS. — Hispanis, vexillifer; *porte-bannière, alferez*.

ALFETAR. — « Procedit quoque ex parte cerebri, et descendit per os colli in omne *alfetar*, qui sunt nodi spinæ. » (*Const. Afric.*)

ALFETUM. — Caldarium, calefactorium, hypocaustum, cujus usus erat in probationibus aquæ calidæ; *bassin, cuve, fourneau*.

ALGARAVIA. — Lingua Saracenica apud Arabes.

ALGARDUM. — Pro HALGARDUM.

ALGARISMUS. — Arithmetica; *calcul, arithmétique*. (Bern. de Br.)

ALGARU. — Sic vocabant Mauri sua fœdera et bellicas expeditiones adversus Christianos, qua in re Christianorum expeditiones sacras, quas Galli *croisades* vocabant, imitabantur.

ALGARUM. — Eod. sensu.

ALGEMA. — Apud Mauros Hispanos, oratorium, locus in quem conveniunt orationis causa.

ALGIA. — Modus vineæ vel agri. F. idem ac PERTICA; *mesure d'une certaine quantité de vigne*.

ALGICA. — Ead. notione.

ALGORISMUS. — Idem q. ALGARISMUS.

ALGORISTA. — Supputandi et calculandi peritus; *calculateur, arithméticien*.

ALGORITHMUS. — Idem q. ALGARISMUS.

ALGOTATUS. — *Algotatæ vestes*, segmentis varii coloris distinctæ.

ALGUS, US. — Pro ALGOR, ῥῖγος.

ALHIDADA. — Pro ALIDADA.

ALIADA. — Idem q. ALEIUM.

ALIALARE. — Ad legem revocare et emendare. Dicitur de mensuris quæ archetypo suo adæquantur; *réduire, réformer les mesures à l'étalon*.

ALIANCIA. — Fœdus, societas; *alliance*.

ALIARIUS. — Arboris species, alnus; *alizier*; ol. *aliier*.

ALIATOR. — Forte pro ALIALATOR, qui mensuras et pondera ad archetypum adæquat. (A. 1469.)

ALIATUS. — Confœderatus; *allié*.

ALIBRAMENTUM. — Compensatio, justa et pensata æstimatio et partitio. *Vid.* ALIBRARE. (A. 1357.)

ALIBRARE. — Compensare, ex æquo inter homines talliam aut collectam partiri; *répartir la taille proportionnellement à l'avoir des taillables*.

ALIBRATOR. — Qui compensat, etc. *Vid.* ALIBRARE.

ALIBUM. — Idem q. ALEBRA.

ALICA. — Frumenti genus. (Alexand. iatro.)

ALICES. — *Alices facere*, extensiones omnium membrorum, more eorum qui a somno expergefiunt. (*Vet. Gl.*)

ALICHA. — Idem q. ALICA.

ALICUS. — Pro ALIQUIS.

ALIDA. — « Decimam bladi, vini, leguminum, ceparum, *alidarum*, cannabium, » etc. (A. 1276.) Forte pro *allium; ail.*

ALIDADA. — Dioptra, regula quædam mobilis pinnulis instructa, quæ ad astrolabii, graphometri, aliorumque geometriæ instrumentorum centrum aptatur; *alidade.*

ALIELARE. — Idem q. ALIALARE.

ALIENIGENARE. — Distrahere, vendere, alienare; *vendre, aliéner.*

ALIERIUS. — Idem q. ALIARIUS.

ALIETAS. — Diversitas, differentia, illa præsertim quæ est inter alia, et alia individua; *différence.* (*A. SS.*)

ALIETUS. — Accipiter; *épervier, émérillon.*

ALIFANI. — Calices poculorum. (*Vet. Gl.*)

ALIGALIS. — Pro ALIQUALIS.

ALIGENA. — Pro ALIENIGENA, extraneus.

ALIGERARE. — Volare; *voler.* (*A. SS.*)

ALIGNAMENTUM. — Lignatio. (*A. SS.*)

ALIGNEAMENTUM. — Frontis ædium descriptio; *alignement.* (A. 1401.)

ALIGUERIUM. — Alisiaria; *alisier.*

ALIMANDA. — Amygdala; *amande.*

ALIMELLA. — Idem q. ALEMELLA.

ALIMENTARE. — Alere; quæ vox non adeo tantum quæ victui, sed aliis omnibus quæ usui necessaria sunt applicatur.

ALIMENTATIO. — Alimentum, ipsorumque alimentorum usus; *aliment et alimentation.* (*A. SS.*)

ALIMOTUM. — Curia dominica in qua judicantur lites vassallorum.

ALIMUTIA. — Pro ALMUTIA.

ALINEAMENTUM. — Idem q. ALIGNEAMENTUM.

ALINUS. — Idem q. ALIVUS.

ALICRUMÆ. — Idem q. ALYRUMNÆ.

ALIPTICUS. — *Alipticum opus*, sculptum vel pictum opus; *travail de sculpture ou de peinture.* (And. Flor.)

ALIPTOR. — Sculptor vel plagarius, id est plagas curans. (Pap.)

ALIQUALIS. — Quicunque, ullus, quidam.

ALIQUALITER. — Ex parte, quodam modo. (*Conc. Hisp.*)

ALIQUANTALITER. — Ead. notione.

ALIQUANTER. — Ead. notione.

ALIQUANTI. — Pro ALIQUOT, nonnulli.

ALISCARA. — *Vid.* HARMISCARA.

ALISORIUM. — Subula; *alène.*

ALISTRARE. — Humectare. (Isid.)

ALITOR. — Decessor, vel longe superior. (*A. SS.*) — Medicus; *médecin.* (*Vet. Gl.*)

ALITROPHAGI. — Pro ANTROPOPHAGI.

ALITUS. — Pro HALITUS.

ALIUM. — Pro ALLIUM.

ALIVUS. — Dicitur ager juxta aquam; *digue, chaussée.*

ALIXONA. — Potio quædam ignota.

ALIZARIÆ. — Forte loca *celtibus* consita; celtis enim Gallis dicitur *alisier*

ALLA. — Instrumentum rotundum quo acuuntur cultelli; *meule à aiguiser.*

ALLABARDERIUS. — Miles alabarda armatus; *hallebardier.*

ALLA BARRA. — Voces seditiosæ quibus ad arma provocabatur; *cris de sédition.* (A. 1252.)

ALLACARIUS. — Rerum minutarum mercator, nisi legendum sit *allocarius*, atque de iis intelligatur qui stalla locabant.

ALLAIA. — Idem q. ALEIUM.

ALLARE. — Ire, iter facere; *aller.*

ALLARGARE. — Ampliare, augere; *élargir.*

ALLATERARE. — Idem q. ADLATERARE.

ALLATO. — Aurichalcum; *laiton.*

ALLATURA. — Apportatio; *action d'apporter.* (*A. SS.*) — Mendum pro MALLATURA, publicus conventus, in quo majores causæ disceptabantur.

ALLAVIUM. — Pro CELLARIUM.

ALLEC. — Idem q. ALECIUM.

ALLECIARIUS. — Idem q. ALECIARIUS.

ALLECTATIO. — Illecebra; in Actis martyrum SS. Tharaci et sociorum *in allectatione* videtur sumi pro suaviter, dulciter, ab *allicere* vel *allectare*.

ALLECTIUM. — Idem q. ALECIUM.

ALLECTIVAUS. — Illecebrosus; *plein d'attraits, séduisant.*

ALLECTORIUM. — Forte theca calamaria; *étui à plumes, encrier*

ALLEGABILIS. — Qui in argumentum allegari potest; *qui peut être mis en avant, allégué. Vid.* ALLEGARE.

ALLEGALARE. — Ad legem seu archetypum conferre, ut ALIALARE.

ALLEGANTIA. — Confœderatio; *alliance.* — *Allegantiæ*, idem q. *allegationes*, sed ad pravum sensum, ut videtur, detortæ. *Allegantiæ civitatis et patriæ*, litteræ quibus civitate aliquis donatur. (Mart.)

ALLEGARE. — Latinis scriptoribus est mittere vel aliquem legare ad alium. — *Allegare preces*, supplicare per scriptum. — *Allegare testes*, producere in jure. — Aliquid *apud acta allegare*, pro in acta referre. — In specie, donum, legatum in acta publica referre, et deinde, latiori sensu, committere, tradere, donare. — *Allegare contractus* idem esse videtur ac iisdem acceptis uti tanquam suis. — Ligare, sacramento sibi devincire, in suam ligam trahere.

ALLEGATIO. — Relatio in acta publica. (*Cod. Th.*) — Legatum in acta publica relatum, donum. (Anast.) — Subscriptio, nota quævis propria manu descripta; *souscription, signe quelconque fait de la main des parties.*

(Form. Lindeb.) — *Allegationes partium*, rationes quas reus et actor producunt; *les moyens des parties.* *(Cod. Th.)*

ALLEGATUS. — Confœderatus; *allié.*

ALLEGIANTIA. — Fides quæ a vassallo domino feudi præstatur, *serment de foi et hommage.* (A. 1551.)

ALLEGIARE. — Idem. q. ADLEGIARE.

ALLEGIUM. — Navigium, in quod *alleviandæ* navis gratia merces transportantur; *allège.*

ALLEIA. — A Gal. *allée*, andron, porticus. (A. 1385.)

ALLEIARE. — Alleviare, exonerare; *alléger.*

ALLEIUM. — Lex, intrinseca bonitas auri vel argenti; *aloi.*

ALLELUIA. — Vox Hebraica quæ *laudate Deum*, vel potius *Dominum* significat. *Alleluia clausum;* quando in sacris liturgiis desinit cantari. *Alleluia Dominicalia*, quæ cantantur diebus Dominicis apud honor. Augustod. *Alleluia duplex*, quod repetitur ac bis dicitur. *Alleluia* quæ dicitur *Batra*, id est cum pneumate seu jubilo, ut aiunt, repetente scilicet *A*, *A*, cum certa modulatione.—Pulpitus ubi *Alleluia* cantari solet; *lutrin.* (A. 1343.)—Planta sic vocata quia floret quo tempore *Alleluia* in templis frequentius cani consuevit; *sorte de trèfle à feuilles pointues.* *(Gl. Vet.)*

ALLELUIARE. — Dicere vel cantare cum adjuncto *Alleluia* in plerisque veteribus Breviariis.

ALLELUIARIUM. — Versus psalmorum quibus *Alleluia* præponitur. — Liber in quo *Alleluia* continentur.

ALLELUIATICA. — *Vid.* ALLELUIATICUS.

ALLELUIATICE. — Cum ALLELUIA.

ALLELUIATICUM. — « *Alleluiatico* cum capitello expleto.» (Greg. Tur.) « Binos psalmos cum suis *alleluiaticis* dicant.» (*Reg. S. Aurel.*) « Psallebat (clerus)*alleluiaticum*, quod ipse domnus Ildefonsus fecerat. » (Rix. ep. Tolet.) *Vid.* PSALMUS.

ALLELUIATICUS.—(Adjectiv.) *Alleluiatica antiphona*, vel nude *alleluiatica;* antiphona temporis paschalis, quæ vel solo constat vocabulo *alleluia*, vel quæ constat eadem voce, sed aliis verbis inserta vel addita, sive id fiat semel tantum, sive pluries. (*Rit. B. M. Deaur.*) *Alleluiaticæ exsequiæ*, idem q. *Alleluia clausum. Vid.* ALLELUIA. *Alleluiatica gaudia*, jubila et lætitia collaudantium Deum. (*A. SS.*) *Alleluiatici psalmi*, qui pro titulo habent *Alleluia.*

ALLELUIATUS. — Cui additur *Alleluia.* (*Microlog.*)

ALLENALIS. — *Cultellus allenalis*, pugiunculus, sica ad instar subulæ; *petit poignard, stylet affilé.*

ALLETA. — Pro ATHLETA.

ALLETUS. — Idem. q. ALECIUM.

ALLEUBA. — Denticulata rotula; *alluchon.* (A. 1435.)

ALLEVAMENTUM. — Impositio tributi; *établissement d'un impôt;* ol. *levée.* (A.1206.)— Arborum plantarium, seminarium; *pépinière.*

ALLEUM. — Pro ALLIUM.

ALLEVARE.—Vox Ital. Alere, colere; *élever.* (*Chr. Parm.*) Accipere, capere; *enlever.* (A. 1215.)

ALLEVATIO. — *Allevatio arenæ*, forte mendum pro *allevatio anchoræ*, ejus sublatio; *action de lever l'ancre.* (*A. SS.*)

ALLEVATITIUS.—Expositilius, quia colligitur et allevatur; nisi sit pro *advena; enfant trouvé, étranger;* ol. *ailevin.*

ALLEVIAMENTUM. — Levamen; *allégement.*

ALLEVIARE. — Levem facere; *alléger.*

ALLEVIATIO. — Idem q. ALLEVIAMENTUM.

ALLEVIUM. — *Allevium interfectorum*, jus levandi hominis interfecti cadaver e loco in quo repertum est; *droit d'opérer la levée des cadavres des assassinés.* (A. 1206.)

ALLEXIARIUS. — Idem q. ALLECIARIUS.

ALLEXIUM. — Idem q. ALECIUM

ALLEYARE. — Ad legem monetam conflare, legitima materia nummos efficere; *monnayer au titre et au poids déterminés par la loi;* ol. *aloyer.*

ALLIAMENTUM. — Forte pro ALLEVAMENTUM, impositio tributi, præstatio quædam. (A. 1145.)

ALLIANCIA. — Fœdus; *alliance.*

ALLIARIUS.—Qui vendit allia; *marchand d'ail.*

ALLIGANTIA. — Fœdus, armorum consociatio, affinitas; *alliance.* (Rym.)

ALLIGARE.—Confœderare; *faire alliance.*

ALLIGATURÆ. — Species amuleti ad arcendos morbos. (Bed.)

ALLIGATUS. — Excommunicatus. *Vid.* OBLIGATUS. *Alligati testes* sunt a quibus quæritur veritas in judicio, quos quisque ante judicium sibi placitis alligat: nec quibus postea sit liberum aut dissimulare, aut subtrahere se; unde *alligati* appellantur.» (Isid.)

ALLIGATIO. — Affinitas; *alliance.* (Rym.)

ALLIGOTATUS.—*Alligotatæ vestes*, idem q. ALGOTATÆ.

ALLISIO. — Martyrium; *martyre.*

ALLIVIS. — Pallii genus virgini, dum consecraretur, ab episcopo impositum.

ALLOCABILIS.—Qui allocari potest. (Flet.) *Essonium allocabile*, quod admitti et recipi potest, excusatio, quæ recipi potest. (*St. Rob. I, reg. Scot.*)

ALLOCAGIUM. — Locatio, datio ad censum; *action de louer, de donner à cens.* (A. 1463.)

ALLOCAMENTUM. — Usus, possessio. (Lam.)

ALLOCARE. — Admittere rem ut veram et probatam; *approuver et reconnaître la vérité d'une chose;* ol. *allouer.* — Collocare, ponere in loco; *placer, arranger;* ol. *allouer.* (*Cap. Bat.* a. 1350.) — Uti, impendere, insumere; *employer à, dépenser, user. Allocari* dicebantur *libertates Ecclesiarum*, cum justitiarii itinerantes, aut alii a principe ad id selecti, instrumenta et chartas, in quibus continebantur evolvebant vel de iis inquestas faciebant.

ALLOCATIO.— Usus. (A. 1386.)

ALLOCATUS. — Procurator qui pro alio

agit, spondet; *mandataire, représentant.* (A. 1269.) Locatus, conductus, tiro; *mercenaire, salarié.* (A. 1308.)

ALLODARIUM. — Fundus, prædium; *terre, bien de campagne.*

ALLODARIUS. — Ut ALLODIALIS.

ALLODERIUS. — Liber a censu. Opponitur *villano. Vid.* ALLODIALIS.

ALLODIALIS. — Nobilis, scilicet is qui allodium tenebat, id est prædium ab omni præstatione et servitio reali et personali liberum; *noble dont les biens sont exempts de toute prestation ou service réel et personnel;* ol. *allodial.* —*Allodialia bona*, bona ab omni præstatione libera; *terre allodiale, terre exempte de toute redevance.* — *Allodialis* opponitur *censuali*, atque ideo intelligitur, quod per emptionem in alterius possessionem devenit, allodium quippe idem quod proprium.

ALLODIALITER. — Sine præstatione; *sans redevance.*

ALLODIANUS. — Idem q. ALLODERIUS.

ALLODIARIUS. — Ab omni præstatione liberus; ut ALLODIALIS.

ALLODIATUS. — Ead. notione.

ALLODIUM. — *Allodium sex mensorum*, fundus seu prædium continens sex familias; *terre habitée par six ménages.* (Lud.) *Allodium*, præstatio quædam; *redevance, prestation.*— Laudamentum seu laudimium; *droit de relief.* (A. 1157.) —Idem q. ALODIUM.

ALLOGAMENTUM. — Jus *gisti* seu divertendi in domum alicujus atque in ea hospitandi; *droit de gîte;* ut ALBERGA. (A. 1120.)

ALLOGARIUM — Ead. notione q. ALLOGAMENTUM.

ALLOGIÆ. — Pro AULOGIÆ.

ALLOGIAMENTUM. — Hospitium; *logement, gîte.* (Rym.)

ALLOGIARE. — Castra facere, locare; *asseoir un camp, camper.* (A. 1373.) — Hospitari, divertere; *séjourner, loger, être logé.* (A. 1363.)

ALLOIARE. —*Alloiare se*, confœderare, fœderis vinculo se ligare; *se liguer, faire alliance.*

ALLOPHYLUS. — Alienigena; *étranger, d'une autre race.* (Tert.)

ALLOPHYTIUS. — Qui allopitia, seu alopecia laborat; *qui est malade de l'alopécie.* (*A. SS.*)

ALLOPITIA. — Defluvium capillorum *chute des cheveux.* (*Vet. Gl.*)

ALLOPITIUM. — Ead. notione.

ALLOQUARE. — Pro ALLOCARE.

ALLOQUATUS. — Pro ALLOCATUS.

ALLOQUAX. — Loquax, eloquens. (*Script. rer. Franc.*)

ALLOQUI. — Impugnare, impetere, contradicere; *contredire, n'être pas du même avis, attaquer une opinion.* (*A. SS.*)

ALLOQUUTIO. — Contradictio; *action de contredire.*

ALLORIUM. — Ambulacrum; *allée, promenade.*

ALLOTA. — Suber; *liége.*

ALLOTUS. — Impensus; a vet. Gall. *alloué.*

ALLOVERIUM. — Marsupium; *espèce de bourse;* ol. *aloière.* (F'et.)

ALLUBENTER. — Lubenter, libenti animo.

ALLUBERE. — Annuere, ratum facere; *approuver, agréer, ratifier.* (A. 888.)

ALLUCIDARE. — Illustrare, explicare, dilucidare; *éclaircir, débrouiller, expliquer, élucider.*

ALLUDARIUS. Unus ex opificibus qui pannos parant, cujus officium vocatur *alludatura.* (A. 1317.)

ALLUETA. — Aluta; *basane;* ol. *alude, aleude.*

ALLUETUM. — Allodium, a vet. Gal. *alluez* pro *alleu.*

ALLUTARIUS. — Qui pelles et coria parat; *tanneur.* (A. 1362.)

ALLUVIO. — Ruina riparum ex aquis; *accroissement des terres par les eaux qui rongent une rive en s'éloignant de l'autre.*

ALLUVIOSUS. — Alluvionibus frequens. *Vid.* ALLUVIO.

ALMA. — Pro *Agnes*, celeberrima martyr, alludendo ad vocem Græcam ἄγνη, quæ *alma* redditur in quibusdam scriptoribus.

ALMANDINA. Idem q. ALAMANDINA.

ALMANUS. — Pro ALEMANNUS.

ALMARCHIA. — Idem q. ALMARIA.

ALMARIA. — Pro ARMARIA; *armoire;* ol. *aulmaire, armaire.*

ALMARIUM. — Ead. notione.

ALMATRACIUM. — Culcita lanea; *matelas*

ALMELINUS. — Bestia almelina; *aumeline;* quæ ex iis est quas *aumailles* vocant, id est boves, porci, capræ, etc., vulgo Gal. nuncupati *animaux de basse-cour et de ferme.*

ALMIACUM. — Pro ALMUTIA.

ALMIFICIUS. — Idem q. ALMIFICUS.

ALMIFICUS. — Gloriosus, sanctitate celebris; *renommé pour sa sainteté.*

ALMIGER. — Ead. notione.

ALMIRAGIUS. — Pro ADMIRALLUS.

ALMISSEMUS. Pro *almissimus*, superlativus fictus ab *almus.*

ALMITAS. — Sanctitas. Est etiam titulus compellatorius in quibusdam scriptoribus. — Paterna bonitas, ut videtur, benignitas charitasve.

ALMOMOR. — Mensa synagogæ Judaicæ.

ALMONARIA. — Idem q. ELEEMOSYNARIA.

ALMONARIUM. — Ead. notione.

ALMONARIUS. — Eleemosynarius; *aumônier.*

ALMONERIA. — Idem q. ALMONARIA.

ALMONETA. — Auctio, Hispanis Almoneda; *encan.*

ALMORIA. — Idem q. ALMARIA.

ALMUCIA. — Amiculum, seu amictus, quo canonici caput humerosque tegebant; *aumusse.*

ALMUCIUM. — Ead. notione.

ALMUNIA. — Apud Hispanos, prædii opus, hortus; *métairie, jardin.*

ALMUNICIUM. — Ead. notione q. ALMUCIUM.

ALMUSSA. — Ead. notione.

ALMUSSERIUS. — Almuciarum artifex; *aumussier*.

ALNA. — Ulna, certæ longitudinis virga qua telas pannosque metiuntur; *aune*.—Res mensurata; *chose mesurée;* ol. *aune*. (A. 1354.)

ALNAGIUM. — Ad alnam mensio; *aunage*.

ALNARE — Ad alnam mensurare; *auner, mesurer à l'aune*.

ALNARIUM. — Idem q. Alna.

ALNEIUM.—Alnetum; *aunaire, lieu planté d'aulnes*.

ALNETUM. — Ead. notione.

ALNIDUS. — Ead. notione.

ALNINUS. — *Alnini fastes* (*Lex Sal.*, tit. 63), ex quo loco viri docti conjiciunt sic veteres Francos loca paludosa incoluisse.

ALNUS CAVA. — Navis sic dicta quod ex alni ligno sæpe conficiatur. (*Act. ord. S. B.*)

ALOARIUS. — Qui alodum, seu prædium etiam domino obnoxium possidet; *propriétaire d'une terre alodiale*.

ALODARIUS. — Idem q. Aloarius.

ALODATGE. — Annuus census, conductionis pretium; *louage, loyer*.

ALODATICUM. — Idem q. Alodis.

ALODES. — Eodem sensu quo *alodis* sumitur sæpissime; at etiam accipitur pro eo qui alodem possidet; *alleu et propriétaire d'alleu*.

ALODIALIS. — Idem q. Alodarius.

ALODIALITER.—*Alodialiter habere*, jure alodii possidere. (A. 1047.)

ALODIARIUS. — Pro Alodarius aut Alodiarius.

ALODIASIS. — Pro Alodis.

ALODIATIO. — Locatio; *action de louer, louage*.

ALODIATUS. — Immunis, jure alodis donatus; *exempt de toute charge*. — Idem q. Alodiarius, cujus erat cum paribus suis de iis, quæ ad alodia spectabant, cognoscere et judicare.

ALODIS. — Quivis fundus, possessio, hæreditas prædium immune, nulli præstationi aut oneri obnoxium; feudum seu prædium quod a reali sive personali servitio minime liberum erat; *terre, domaine en général, alleu, fonds ou héritage patrimonial dont on peut disposer* (il diffère du bénéfice, qui n'est donné qu'à vie); *terre noble, exempte de toute charge, soit réelle, soit personnelle*.

ALODIUM. — Ead. notione.

ALODUM. — Ead. notione.

ALODUS. — Ead. notione.

ALOERIUS. — Idem q. Aloarius.

ALOGI. — — Quidam hæretici, sic dicti quod Verbi divinitatem negarent, respuentes Joannis Evangelium et Apocalypsim. Ἄλογος, sine Verbo, ἄνευ λόγου.

ALOGIAMENTUM. — Hispanis castra; *camp*. — Hospitium; *logement;* ol. *alogement*. (A. 1409.)

ALOIGNA. — Cæpe Ascalonita; *échalote*.

ALONGARE. — Producere, extendere; *allonger;* ol. *aloigner*.

ALONGUARE. — Differre in aliud tempus, procrastinare; *différer, renvoyer d'un jour à l'autre;* ol. *aloigner*.

ALONIA. — Potus species ex vino et absinthio (alias *aloine, aloysie* et *aluine*), confecta.

ALOPEX. — Vulpes, ex Gr. ἀλώπηξ; *renard*.

ALOR. — Idem q. Alodis.

ALOSUS. — Alatus; *ailé*.

ALOTGEARE. — Pro Allogiare.

ALOTUM. — Pro Alodum.

ALOXINIUM. — Potionis genus; *hypocras*.

ALPAGIARE. — Pecora pascendi causa in montes seu *alpes* abigere; *conduire les bestiaux au pâturage. Vid.* Alpes.

ALPAGIUM.— Jus pascendi pecora in alpibus, vel pensitatio pro facultate ea abigendi in alpes; *droit de faire paître les troupeaux sur les montagnes; ou redevance à payer pour l'exercice de ce droit*.

ALPAL. — Palam. « Presbyter curatus diebus Dominicis et aliis consuetis *alpal* excommunicatos pronuntiet. » (A. 1347.)

ALPES. — Sic vocati non modo montes qui Italiam a Gallia et Germania disterminant, sed etiam universim quivis montes altiores; *toute haute montagne, particulièrement celles qui sont propres à faire paître le bétail*.

ALPESTRIS. — Pascuus; *propre au pâturage*.

ALPHABETUM. — Schola, seu locus in quo monachi vacabant studio psalmorum memoriter ad discendum; *chambre où les moines se retiraient pour apprendre les psaumes par cœur*.

ALPHACHINUS. — Sapiens, doctor, qui sacris præest apud Mahumetanos.

ALPHI. — Papulæ quibus aliquando facies turgescit. (*Med. Sal.*)

ALPHINUS. — In ludo scacorum, persona quam Gallice *fou* vocant.

ALPINAGIUM. — Idem q. Alpagium.

ALPOMEL. — Sedes præpositi ecclesiæ cathedralis Aniciensis cum episcopus in pontificalibus non celebrabat. Hujus vocis origo, si bene hariolor, est *al*, quod in quibusdam Galliæ regionibus dicitur pro *à, au*, vel *à la*, Latine *in, ad*, et *pomel*, qui videtur sedes ornata globis quos vocant Galli *pommes* vel *boules; alpomel* ergo, si vera est conjectura, non est peculiaris sedes decano erecta, sed sedes est navi proximior, quam occupare solet prima chori dignitas, ut loquuntur, et quæ *pomel* dicta sit ex iis pilis vel globis quibus erat decorata.

ALPONUS. — Idem q. Alphinus.

ALRAUNÆ. — Ita vocabant Gothi veteresque Germani magas suas, quæ apud eos eadem feruntur obiisse munia quæ Druidæ apud Gallos.

ALSBERGUM.— Idem q. Alberga.

ALSIERINA. — Vasa unguentaria. (*Gl. Vet.*)

ALTUS. — *Alta Missa*, Missa quæ cantando dicitur; *grand'messe* — *Alta ecclesia*, dicitur pro ecclesia superiori respectu infe-

rioris et subterraneæ; *église d'en haut.* — *Alta patria*, regio superior. — *Alta proditio*, crimen læsæ majestatis; *haute trahison, crime de lèse-majesté.* — *Alta maris*, altum, quod a terris longe distat; *pleine mer.*

ALTAGIUM. — Quidquid obvenit altari, seu ecclesiæ, tam ex agris, vineis, pratis, censibus, etc., quam ex quotidianis oblationibus; *tous droits, redevances, rétributions*, etc., *d'église;* ol. *autelaige.*

ALTALAGIUM. — Ead. notione.

ALTALAYA. — Idem q. LATALIA.

ALTANA. — *Vid.* SCRIPTURA.

ALTANUS. — Eurus; *autan.*

ALTAR. — Pro ALTARE.

ALTARAGIUM. — Obventio altaris. *Altaragium:* id potissimum dictum fuisse videtur, quod vicario altari servienti assignabatur, quodcunque illud fuerit, cum præcipui reditus iis quos primarios curiones vocamus reservarentur.

ALTARARIUS. — Vicarius ecclesiæ, qui altari servit, cui assignari solent emolumenta quæ presbyteris et curionibus proveniunt ratione altaris; *vicaire desservant une église avec certaine rétribution.*

ALTARE. — Ara; *autel. Altare authenticum, cardinale, dominicale, dominicum*, seu *magistrum;* altare majus; *le maître-autel. Altare gestatorium, itinerarium, levaticum, portatile, paratum*, vel *viaticum;* altare quod portari potest; *autel mobile ou portatif. Altare matutinale*, in quo prima Missa diei celebratur; *autel où se dit la première Messe. Altare conventuale*, quod est intra chori septa; *autel compris dans l'enceinte du chœur.* (A. 1268.) *Altare animarum*, in quo sacra fieri solent pro animabus defunctorum; *autel où se célèbre l'Office des morts.* (A. 1584.) *Altare capitaneum*, quod in capite absidæ seu fronte ecclesiæ primum est, sive illud majus sit, sive minus; in pluribus namque ecclesiis pone majus altare, aliud exstat in capitali parte, quod dicitur *capitaneum; l'autel du fond de l'église.* (*A. SS. Ben.*) — Ecclesia; *église.* (*Act. Mur. Mon.*) — Mensa usurariorum et nummulariorum; *comptoir des banquiers et des usuriers.* (*St. Mant.*) — Basis phylacteriorum, seu capsellarum in quibus reconduntur reliquiæ; *pied de reliquaire.* (*Bibl. Lab.*) — Oblationes sacræ ad altare, reditus altaris seu ecclesiæ; *offrandes, dons à une église, revenus d'une église.* (*Pass.*) — Decima ecclesiastica; *dîme ecclésiastique.* (*Pass.*). — *Altare chori*, pluteus, lectorium; *lutrin.* (*Cod. Mon. B. M. deaur. Tolos.*)

ALTARIENSIS. Sacellanus; *prêtre qui dessert un autel, desservant, vicaire;* ol. *altariste.*(A. 1484.)

ALTARIOLUM. — Parvum altare; *petit autel.*

ALTARISTA. — Ead. notione q. ALTARIENSIS. (*A. SS.*)

ALTARISTER. — Ead. notione q. ALTARIENSIS. (A. 1398.)

ALTARITAGIUM. — Oblatio altaris, ut ALTARAGIUM. (A. 1232.)

ALTARIUM. — Pro ALTARE aut ALTARITAGIUM. — Capella. (A. 1314.) — *Altarium redemptionis; redevances dues par les monastères aux évêques, à chaque mutation de l'homme vivant et mourant qu'ils étaient tenus de présenter.* Ce rachat d'autel, qui était qualifié de vente des autels, fut défendu par des conciles.

ALTATUS. — Excelsus; *élevé.* (Isid.)

ALTELAGIUM. — Idem q. ALTARAGIUM. (A. 1437.)

ALTENUM. — Plantarum, sive vitium, sive arborum, sed et de agro dicitur in quo seminatum est frumentum. (*St. Saluc.*)

ALTER. — Pro *alius.* (Tert.)

ALTERARE. — Mutare; *changer.* (W. Neub.)

ALTERATIO. — Pro ALTERCATIO.

ALTERATIVUS. — Vim habens immutandi; *itératif.* « *Medicina alterativa.* » (A. 1352.)

ALTERATUS. — Aliena specie seu veste indutus, ita ut alius esse videatur. (*Conc. Trev.* a. 1310.)

ALTER DIMIDIUS. — Id est unus et dimidius. — (A. 1398.)

ALTERGARE. — Altercari, contendere, molestare; *disputer, se quereller, inquiéter.*

ALTERITAS. — Vicissitudo; *alternative, succession.* (S. Aug.) — Actio qua quis alterius infamiam in se suscipit. (*A. SS.*)

ALTERNAMENTUM. — Vicissitudo, ut ALTERITAS. (Cl. Mam.)

ALTERNATIVA. — Alternæ vices; *alternative.*

ALTERNARE. — Mutare, commutare; *changer, varier, transformer.*

ALTERNITAS. — Vicissitudo, alterna fortuna, alternæ vices; *vicissitude.* (*Hist. Dalp.*) — Consequentia; *suite, conséquence, enchaînement.* (Ger. abb.)

ALTERPLEX. — Duplex, dolosus; *à double face, fourbe.*

ALTERPLICITAS. — Duplicitas; *fourberie, duplicité.*

ALTERUTRARE. — Alternatim ostendere; *montrer alternativement.*

ALT ET BAS. — *Souverainement, en dernier ressort.*

ALTIARE. — Levare, extollere, in altum erigere; *élever, hausser.*

ALTIBOARE. — Clamare; *crier bien haut, chanter.*

ALTICOMUS. — *Alticoma cupressus, cyprès dont le feuillage est élevé.* (Tert.)

ALTIGRADUS. — Alte gradiens; *haut montant.*

ALTIJUGUS. — Alti jugi montes; *montagnes dont la cime est élevée.* (Paul. Nol.)

ALTILIA APIUM. — Alvearia, examina; *essaims d'abeilles.*

ALTILIARIUS. — Qui apes nutrit, pascit, saginat; *qui élève des essaims d'abeilles.*

ALTILICIUM. — Exquisitior textura; *haute lisse.*

ALTILOQUUS. — Qui alta loquitur; *qui a le verbe haut.*

ALTINETUM. — Diminut. ab. *altinus.*

ALTINUS. — Idem q. ALTENUM.

ALTITHRONUS. — Cujus thronus est in

altis seu in cœlo; *qui siége sur un trône élevé, ou au ciel.* (Juvenc.)

ALTITRONUS.—Pulpitum, suggestio; *lutrin, chaire.*

ALTITUDO. — Titulus honorarius regum; *hautesse.*

ALTIRIDUS. — Prudens, providus; *prévoyant, prudent.* (*A. SS.*)

ALTRINSECUS. — Invicem, mutue, circumquaque, undique.

ALTRIPLEX. — Idem q. ALTERPLEX.

ALTULUS. — Idem q. PRADISTERIUM.

ALTUM BANNUM.— Tributi species quod persolvebant ii qui se a debitis operibus redimere volebant; *redevance payée par ceux des vassaux qui rachetaient leurs corvées;* ol. *haut-ban.*

ALTUS. — Proprie, editus, eminens, respectu inferioris, significatio veteri Latio non incognita. Hinc in medio ævo *alta patria*, idem est ac regio superior; *alta ecclesia*, respectu subterraneæ, *Vid.* ALTA. — Formula *in alto et basso*, eadem est ac, ut alibi habetur, *in humido et sicco, in arido et paludoso; souverainement, en dernier ressort.* — De coloribus, idem est ac ardens, ignescens, floridus, fulgens; *éclatant.* — Id quod fit alta voce, solemnis : *alta Missa, Vid.* ALTA. — Excellens, qui in suo genere eximium est; *qui est du plus haut degré. Alta proditio*, quæ in superiorem committitur. — *Alte et basse*, 1° libere, absque ullo impedimento (a. 1268); 2° omnino, prorsus. (*A. SS.*) — *Altum bannum, Vid.* ALTUM. — *Alta justitia, altum et bassum, alta jurisdictio*; seu, ut sæpius legitur, *alt et bas, alte et basse, alto et basso*, non, ut Cangius vult, supremum jus denotant, sed potius omnimodam jurisdictionem, omnimodam potestatem.

ALUBI. — Pro *alibi.*

ALUDA. — Pellis mollior et tenuis ad chirothecas et alia ad id genus apta; *basane, peau mince à faire des gants;* ol. *alude.*

ALUDERII. — Ii qui aludas parant. *Vid.* ALUDA.

ALUM. — Pro ALODUM.

ALUMARE. — Accendere; *allumer.*

ALUMECHIUM. — Idem q. ALMUCIUM.

ALUMELLA. — Lamina; *alumelle.*

ALUMENARE. — Accendere, ut ALUMARE. (A. 777.)

ALUMNUS. — In quibusdam titulis pro scutifer sumitur, vel famulus honoratior, sic dictus quod ex mensa domini aleretur; *écuyer.* In quibusdam scriptoribus, voces *alumni, nutritii, ministeriales, famuli*, tanquam synonymæ usurpantur.

ALUNIUM. — Alumen; *alun.*

ALUSTROSUS. — *Ordeum alustrosum*, purgatum, arista exemptum; *orge nettoyé, dépouillé de toute impureté.*

ALUTA. — Corium; *cordouan.* (*Vet. Gl.*)

ALUTARII. — Qui operantur in aluta; *cordonnier.*

ALUTARIUM. — Pellis præparata. Hoc verbum pelles majores aut saltem majoris pretii, *aluta* minores minorisve pretii videtur designare.

ALUTUM. — Cortex arboris quercinæ cum qua cerdones præparant corium; *tan.*

ALUVIUM. — Canalis, rivus; *canal, conduit, ruisseau.*

ALVA.—Pars sellæ equestris (Silv. Camb.)

ALVEA. — Ead. notione.

ALVENNUS. — Videtur legendum pro *auventus.* (A. 1213.)

ALVEOLUS. — Alumnus; *élève.* — Vas in quod lavatorii aqua effunditur; *cuve, auge.* — Sella humilis hominis cruribus pedibusque capti, quacum reptando per terram graditur.

ALVIALE TEMPLI. — Atrium templi. (Græv.)

ALVIGNIA. — Idem q. ALONIA.

ALVREMONIA. — Pro ALCHIMIA.

ALYPTINUS. — Sculptus; *sculpté.*

ALYRUMNÆ. — Ita dicuntur magæ apud Gothos.

ALYTINUS. — Verus, genuinus.

ALZARE. — Forte chalybs; *acier.* (A. 1526.)

ALZEMA. — Subula; *alène.* (A. 1232.)

AMA. — Strigs; *hibou.* (Ugut.) — Vas in quo sacra oblatio continetur, ut vinum, mensura vinaria; *vase à vin, calice, gros tonneau.*

AMABILLIMUS. — Pro *amabilissimus.*

AMABREVITAS. — Forte pro *amabilitas.* (*Som. Gl.*)

AMAISAMENTUM. — Datio ad censum et servitium, seu reditum annuum et perpetuum; *action de donner à cens, de louer, d'affermer; ol. amasement.* (A. 1283.)

AMAISIARE. — Vindemiam colligere, et ex ea vinum conficere; *récolter les raisins et faire le vin.*

AMAJORAMENTUM. — Augmentum; *augmentation, accroissement.*

AMAJORARE. — Augere; *augmenter, accroître.*

AMALLUS. — Advocatus illius qui ad mallum citatus est. *Vid.* HAMALLUS.

AMANDA. — Pro EMENDA.

AMANDALARIUS. — Amigdalus; *amandier;* ol. *amandelier.*

AMANDARE. — Emendare, reficere; *amender.*

AMANDRIARE. — In unum colligere, coadunare; *mettre en tas, rassembler.* (*St. Mod.*)

AMANDUS. — Forte pro *mansus.*

AMANERE. — Extra manere, exspectare. (*Vet. Gl.*)

AMANGANARE. — Lapides, ligna aut quidvis aliud in hostem vibrare e certis machinis bellicis quas *manganas* vocabant; *lancer des projectiles avec le mangoneau.*

AMANITES. — Fungi species; *variété de champignon.*

AMANNUS. — Rudens, funis ancoralis; *amarre;* vel funis scansorius; *hauban.* — Pro *Ammannus*, prætor causarum civilium vel consul.

AMANS. — Adamas; *aimant.*

AMANTARE. — Idem q. AMMANTARE.

AMARA. — Cloaca, cubiculus; *palus.* (*Vet. Gl.*)

AMARELLUS. — Avis aquatica, forma perinde ac anas, sed minor. — Pro ADMIRALLUS, præfectus maris.

AMARENUS. — Species cerasi acri saporis cujus fructus *amarina* dicitur. (*St. Avel.*)

AMARESCERE. — Amarum fieri; *devenir amer.* (*Conc. Hisp.*)

AMARICA. — Amaritudo; *amertume.*

AMARICARE. — Exasperare, exacerbare; *irriter, aigrir.* (*G. M.*)

AMARICARI. — Ead. notione q. AMARESCERE.

AMARICATIO. — Dolor; *amertume d'esprit.*

AMARICATUS. — Ead. notione.

AMARIFICARE. — Amarum reddere; *rendre amer.*

AMARINA. — Cerasi species aciduli saporis. (A. 1300.) — Vimen, aut quodvis aliud virgultum vinculis aptum; *osier ou tout autres menues branches bonnes à faire des liens.* (*St. Aven.*)

AMARITIA. — Amarities; *amertume, ce qui est amer.*

AMARIUS. — Pro ARMARIUS.

AMARRARE. — A Gal. *amarrer*, rudente ligare navem.

AMARTIGENIA. — Peccati ortus, a Gr. ἁμαρτιγενος (Vin. Bell.)

AMAS. — Vasis species. *Vid.* AMA.

AMASAGIUM. — Reditus qui ex vino obvenit; *redevance qui se payait en vin;* ol. *amassage.*

AMASARE. — Dare ad censum et servitium seu reditum annuum et perpetuum; *affermer emphytéotiquement.* (A. 1453.) — Vindemiam colligere et ex ea vinum conficere; *vendanger et faire le vin.* (A. 1238.) — Ædificare, mansiones exstruere, vel etiam attribuere et assignare, seu in mansionarios recipere; *bâtir une terre, y assigner des logements aux sujets, les amaser.*

AMASATUS. — *Amasatus mansus*, in quo exstructa sunt ædificia; *propriété où il y a des maisons. Vid.* AMASARE.

AMASCERE. — Congerere, cogere, colligere; *rassembler, amonceler, mettre en tas.* (A. 1120.)

AMASIA. — Puella amata, concubina; *maîtresse, concubine.* (*St. Pallav.*)

AMASIARE. — Dare ad censum et servitium, ut AMASARE.

AMASIONES. — Pro AMASII. (Prud.)

AMASIRE. — In manso constituere, *Vid.* MANSUS. (A. 1239.)

AMASSARE. — Percutere *massa; frapper avec une massue;* ol. *umasser.* (A. 1320.) — — Congerere, ut AMASCERE. (A. 1492.) — Ædificare, ut AMASARE. (A. 1293.)

AMASSARIUS. — Idem q. ADMISSARIUS.

AMASSARITIA. — Supellex, instrumentum massæ rusticum; vel etiam mansus ipse hac supellectili instructus. *Vid.* MASSARITIA. (A. 829.)

AMASSATOR. — Pistor, qui farinam subigit (*St. Taur.*)

AMASSUS. — Acervus, cumulus; *amas, tas.* (*St. Avel.*)

AMATIO. — Acervus ex glebis terreis; *monceau, tas.*

AMATIXUS. — Pro AMETHISTUS.

AMAYNAMENTUM. — Mansio, domus; *habitation, maison.*

AMBACTALIS. — Ab ambacto statutus, vel qui in usu est per comitatum. (*Præc. imp. Car. IV.*)

AMBACTUS. — Cliens, servus conductitius; *esclave, serviteur, client.*

AMBAGIBALIS. — *Ambagibalis charta;* quo nomine putat Adelung chartam quæ adversario ambages facessit, significari.

AMBAGINES. — Difficultates, calamitates; pro *ambages.*

AMBAGIOSUS. — Circulosus; *tortueux, plein d'ambages.*

AMBAGIUM. — Dubietas, dubium; *doute, incertitude.* (*A. SS.*)

AMBAISSARIA. — Negotii peragendi alicui demandatum munus; *ambassade.* (A. 1251.)

AMBANARE. — Ambire, cingere, claudere; *entourer, clore.*

AMBANNUS. — Repagulum, sic dictum quod ambit, circumdat; *barrière, clôture.* (A. 1327.)

AMBAR. — Ambrum; *ambre.* (*Vet. Gl.*)

AMBARATUM. — Ambitus seu septum ad munimentum oppidi vel castri ex barris seu repagulis constructum atque a liciis distinctum; aliquoties significare barrium videtur; *ligne de retranchement en bois, palissades,* quelquefois *faubourg.* (A. 1243.)

AMBARURALIS. — *Ambaruralis processio*, processio quæ circa bona ruralia fit; *procession autour des champs.*

AMBASATIA. — Pro AMBASSIATA.

AMBASATOR. — Pro AMBASSIATOR.

AMBASCIA. — Legatio, injunctum munus, negotii peragendi ac conficiendi alicui demandatum munus; *ambassade, mission, commission.*

AMBASCIARE. — Legationem obire, seu potius nomine alterius quidpiam efferre, nuntiare, referre. *Ambasciare* dicebantur proceres qui ab episcopis aut abbatibus interponebantur ad donationem aliquam pro suis ecclesiis ab imperatoribus aut regibus impetrandam. Has enim donationes *ambasciasse*, id est suo interventu obtinuisse dicebantur ii, eoque nomine chartas ipsas subscribebant, in quibus semper mentio fiebat has donationes ad illorum preces factas fuisse.

AMBASCIARIA. — Ead. notione q. AMBASCIA.

AMBASCIATA. — Munus alicui demandatum, ut AMBASCIA. (*St. Cad.*)

AMBASCIATOR. — Legatus, internuntius qui jussa regis aut domini sui defert; cui aliquod negotium demandatur; is cujus interventu aliquid fit; *ambassadeur, chargé d'affaires, mandataire, médiateur, intermédiaire.*

AMBASCIATUM. — Non est legatio ipsa, quod volunt nonnulli, sed legati rerum a se actarum narratio; *rapport sur une mission qu'on a remplie.*

AMBASITOR. — Idem q. AMBASSIATOR.

AMBASSEATA — Idem q. Ambassiata.
AMBASSERIA. — Idem q. Ambassiata.
AMBASSIA. — Idem q. Ambassiata.
AMBASSIATA. — Legatio; *ambassade.*
AMBASSIATIO. — Ead. notione.
AMBASSIATOR. — Legatus, internuntius, qui jussa regis aut domini sui refert; *ambassadeur.*
AMBASSIATRIA. — Idem q. Ambassiata.
AMBASSIATRIX. — Mediatrix; *médiatrice.*
AMBATIARE — Idem q. Ambasciare.
AMBAXARIA. — Idem q. Ambasciaria.
AMBAXATA. — Idem q. Ambassiata.
AMBAXATOR. — Idem q. Ambassiator.
AMBAYSSATOR. — Idem q. Ambassiator.
AMBERGAMENTUM REGUM — Locus sic dictus eo quod rex aut dux aliquis ibi fuerit hospitatus vel castra posuerit. (*G. Ch.*)
AMBIDEXTER. — Aptus ad gerendas res tam spirituales quam temporales. (*St. colleg. de Monte Acuto.*) — Judex qui ab utraque parte dona accipit. (Bract.)
AMBIDEXTRIA. — Munera ab utraque parte accepta. (Rym.)
AMBIENTER. — Sollicite, diligenter; *attentivement, soigneusement.*
AMBIGIATUS. — Furtum jumentorum; *vol de bétail;* ut Abigeatus.
AMBIGIOSUS. — Circulosus, ambagibus plenus; ut Ambagiosus.
AMBIGUOSUS. — Ead. notione.
AMBILOQUUS. — Bilinguis, qui nunc hoc, nunc illud affirmat; *qui a deux langages, faux.*
AMBITA. — Cohors; *basse-cour.* (A. 1352.)
AMBITIO. — Apparatus; *appareil, pompe.*
AMBITIRE. Pro *ambire,* blandiri, interpellare.
AMBITUDO. — Idem q. Ambitus.
AMBITUS. — Peristylium, claustrum. Ambitus proprie idem ac circuitus; quare sumitur aliquando pro ipso claustro, quod in obliquo subintelligitur; *portique, galerie qui fait le tour du cloître, le cloître lui-même.* — Inter vicinorum ædificia, locus duorum pedum et semis, ad circumeundi facultatem relictus. (*Vet. Gl.*) — *In ambitu,* circa. « In eodem anno post Pascha, *in ambitu* letanias cometa apparuit. » (Ethelwerd.)
AMBIVERTIBILIS. — In utramque partem versatilis. « *Ambivertibili* vultu oculos convertit. » (*A. SS.*)
AMBIVIUS. Idem q. Bivius.
AMBLACIUS. — Annulus virgis flexibilibus contortisque efformatus, cui paxillus jugi inseritur; isque annulus aratri temonem extremum aduncumque in ipsum introductum retinet atque attrahit. Aliter sentit Ducangius qui cratem intelligit, quæ carrum ambit et cingit, ut in eo certæ merces vehi possint; *sorte de carcan en osier tressé que l'on suspend au collier des bœufs et dans lequel le timon de la charrue est retenu par une cheville de fer; ou bien, suivant Ducange, claie ou ridelle en osier dont on entoure une charette pour y voiturer les objets menus;* ol. *amblai.*
AMBLATOR. — Forte amblaciorum artifex. *Vid.* Amblacius. (A. 1364.)
AMBO. — Pulpitum, tribunal ecclesiæ ad quod gradibus ascenditur; *ambon, jubé.*
AMBOLAGIUM. — Idem q. Anabolagium.
AMBOSCA. — Insidiæ; *embuscade.* (A. 1461.)
AMBOSTA. — Quantum pugno vel manu ex acervo frumenti alteriusve rei capi potest; *poignée,* ut Puginata. (*St. Taur.*)
AMBOTA. — Idem q. Ambosta.
AMBRA. — Electrum; *ambre.* — Vasis vinarii genus seu mensura apud Anglo-Saxones.
AMBROARE. — Lotio vel argilla, ut videtur, pannum purgare, detergere; *nettoyer, fouler le drap.* (A. 1466.)
AMBROSIANUM. — *Vid.* Hymni Ambrosiani.
AMBRUM. — Electrum, succinum; *ambre.* — Species vasis, ut Ambra.
AMBULARE. — *Ambulare super aliquem; courir sur quelqu'un.* (*Lex Long.*) *Ambulare ad maritum,* nubere; *se marier.* (*Leg. Luitp.*) *Ambulare ante sanctum,* ad ædem ejus nomini sacram ire. (*Chartul. Ecc. Vien.*) *Ambulare* de pecunia dicitur quæ cursum habet, in usu est; *courir, en parlant de la monnaie, qui a cours.* (*Pragmat. Sanct. Justin.*) *Ambulare* dicitur etiam de episcopo qui lustrando peragrat diœcesim suam. *Mensuram ambulare,* in *Legib. Luitprandi,* aliud nihil significare videtur quam hæreditatem dividere et in æquas partes distribuere. In quibusdam chartis *ambulare* significat pertinere. « Qualiter omnes res juris nostri in pago Laudemburgensi, et quidquid ad nostram urbem *ambulare* visum est, et omna quod ad nostrum fiscum hactenus pertinebit. » etc. (*Ch. Dagob. reg.*) Dicitur *ambulare* equus cum alterno crurum explicatu mollem gressum glomerat; *aller l'amble.*
AMBULATIO. — Ambo, pulpitum; ut Ambo.
AMBULATOR. — Equus cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio est; *cheval qui a une bonne allure, qui va l'amble.*
AMBULATORIUM. — Locus aptus ad ambulandum; *promenoir.* — Pedatura murorum seu mœnium. *Vid.* Pedatura.
AMBULATORIUS. — Non stabilis, qui amoveri potest; *qui est amovible.* — *Ambulatorius capellanus; bénéficier amovible.* — *Ambulatoria moneta,* quæ in usu est; *monnaie qui a cours.*
AMBULATRIA. — Equa tolutaris; *jument qui va l'amble.*
AMBUSCHIA. — Idem q. Ambosca.
AMELIORARI. — Melius valere; *s'améliorer, devenir meilleur.*
AMEMBRARE. — Jungere, conjungere; *joindre, unir.* (A. 924.)
AMENDA. — Multa; *amende.*
AMENDAMENTUM. — Correctio, emendatio, reformatio. (A. 1354.)
AMENDISIA. Idem q. Amenda.
AMENDOLERIUS. — Amygdalus; *amandier.*

AMENDULA. — Amygdala; *amande.*

AMENSURARE. — Commensurare, ex æquo metiri, seu partiri pro rata portione (de iis intelligitur in quos eadem multa decernitur).— *Amensurare custodes*, iis quod justum est assignare. (A. 1223.)

AMENTARE. — Societatem ludi habere, cum aliquo lucrum et damnum participare; *être associé au jeu avec quelqu'un, avoir un compagnon de jeu.* (*St. Val. Ser.*) — De aliquo cogitare; *penser à quelque objet.*

AMENTARIUS. — Amygdalum; *amandier.*

AMENTATUS. — Vermiculatus; *émaillé.*

AMERADIA. — Amiralii præfecturæ districtus; *amirauté.*

AMERALDUS. — Smaragdus; *émeraude.*

AMERCIAMENTUM. — Multa seu pœna pecuniaria pro quolibet delicto; *amende, peine pécuniaire imposée pour un crime ou un délit;* ol. *amerciment, amerchiement.* — *Amerciamentum illevabile*, illud cujus percipiendi nulla spes est; *amende dont le payement est impossible à cause de l'insolvabilité de l'accusé.*

AMERCIARE. — Multam seu pœnam pecuniariam pro delicto in reum decernere; *condamner à l'amende, imposer une peine pécuniaire;* ol. *amercier.*

AMESURA. — Vim vocis explicat Arest. Parlam. Parisiens. ann. 1311: « Major et jurati cognoscere, judicare et emenda taxare possunt in casibus *amesurarum*, scilicet quando unus facit injuriam alteri conviciando, percutiendo et faciendo sanguinem. »

AMETARE. — Recedere quasi a meta; *s'éloigner.*

AMETUM. — Canalis, alvei species ut videtur, alveus pressorii; *conduit, tuyau, auge;* ol. *aumette*, (A. 1381.)

AMFRACTURA. — Banni fractura, infractura; *contravention, violation des règlements;* ol. *anfraint.* (A. 1318.)

AMIABILIS. — Amicabilis; *à l'amiable.* (*St. Mass.*)

AMICABILITER. — Amice; *amicalement, avec bienveillance.*

AMICARE. — Animare; *encourager.* (Amelg.) Amicum reddere, quempiam sibi conciliare; *s'attacher quelqu'un, se faire bien venir de quelqu'un.*

AMICALITER. — Ead. notione.

AMICIA. — Idem q. ALMUCIUM. (*Mon. Angl.*)

AMICICULUM. — *Amiciculum ferale*, indusium, ut videtur, cadaver proxime amiciens; *suaire.* (*A. SS.*)

AMICITER. — Amice, ut AMICABILITER.

AMICITIA. — *Tenere in amicitiam* prædium quodvis dicebatur qui ultro et ex mera benevolentia sibi concessum et ad libitum tradentis utendum profitebatur; *se disait d'un bien qu'on ne possédait que jusqu'au bon plaisir de celui qui l'avait donné.* — *Amicitia*, titulus compellatorius. (*Epist. ex Sugerianis.*) — *Amicitia* seu *communia jurata*, cujus vi oppidi incolæ amicitiam sibi invicem sacramento firmabant. (*Spicil. Ach.*)

AMICTORIUM. — Pars vestimenti muliebris qua humeri teguntur; *fichu de femme.* (S. Hier.) — Vestimentum quo collum cingitur; *amict.* On le trouve aussi désigné sous les noms de *anaboladium, ambolagium, anabolabium, humerale, superhumerale.*

AMICTUARE. — Amicire, operire; *couvrir.*

AMICTUS. — Primum ex sex indumentis episcopo et presbyteris communibus (sunt autem illa, *amictus, alba, cingulum, stola, manipulus* et *planeta*, ut est apud Innocent III PP. *De myster. Missæ*); *amict.*

AMIDONUM. — Amylum; *amidon.*

AMIDUM. — Ead. notione.

AMYGDOLA. — Pro AMYGDALA.

AMILIARIUS. — Miliarium; *pierre milliaire.*

AMILIGARE. — Lenire, mitigare; *adoucir, apaiser.* (A. 1488.)

AMILLI. — Ludi genus; forte pro *taxilli.*

AMINA. — Mensura frumentaria, eadem quæ HEMIMA.

AMINAGIUM. — Præstatio ex quacunque amina frumenti aut alterius grani; idem q. EMINAGIUM; *redevances établies sur chaque hémine de blé;* ol. *aminage, aminaige.*

AMINETA. — Ead. notione q. AMINA.

AMINUERE. — Diminuere; *diminuer, amoindrir.*

AMIRÆUS. — Dux apud Arabes; *émir.*

AMIRAGIUS. — Idem q. AMIRÆUS.

AMIRALDIA. — Officium et jura amiraldi; *charge d'amiral et droits y attachés.*

AMIRALDUS. — Idem q. ADMIRALDUS et AMIRÆUS.

AMIRARIUS. — Ead. notione q. AMIRÆUS.

AMIRATUS. — Ead. notione.

AMISCERE. — Præstatio ex rebus escariis, vel etiam idem q. PROCURATIO, PASTUS.

AMISSA. — Pro *admissa;* sic et *amminister* pro *administer*, suppresso *d*, quod scriptoribus medii ævi familiare est.

AMISSARE. — Idem q. AMITTERE.

AMISSARIUS. — Idem q. ADMISSARIUS et EMISSARIUS.

AMISSIO. — *Amissionem tenere*, idem videtur quod causa cadere, seu jure actionis excludi.

AMISSURA. — Submonitio, admonitio, citatio, seu multa pro vadimonio deserto (*défaut*); vel pro casibus amessurarum; *avertissement, citation, assignation ou amende infligée à celui qui faisait défaut en justice.*

AMISSUS. — Perditus, a Deo reprobatus. « Ille inclusus erit *amissus* amore pecuniæ (*A. SS.*), » id est peribit æternum.

AMISTERIUM. — « Exceptis militibus... cum toto suo *amisterio*... (a. 1225); » id est cum ministris et familia.

AMITA. — Pro AMICTUS. (Rym.)

AMITANES. — Pro AMITÆ; *tantes.* (*Leg. Luitp.*)

AMITERMINUS. — Finitimus, confinalis. (Jan. Laur.)

AMITERZIA. — Fimbriæ; *franges.*

AMITTADARE. — In societatem dare seu recipere. (*St. Cad.*)

AMITTUS — Pro AMICTUS. (*St. Fl.*)

AMMA.—Mater spiritualis.—Vasis species. — Bubo.

AMMANTARE. — Pallio seu *manto* induere, ex Ital. *ammantare.*

AMMASSARE. — Colligere; *amasser.*

AMMASSATUS. — In unam massam redactus; *mis en tas.*

AMMAYLARE. — Encausto pingere; *émailler.*

AMMENTARE. — Jacula vibrare, ab *amentum*, lorum quo hasta longius jacitur; *lancer des javelots.*

AMMESSARIUS. — Idem q. EMISSARIUS.

AMMIATUS. — Pro *amatus.*

AMMICERE. — Idem q. AMICARE.

AMMIRANDUS. — Idem q. ADMIRALDUS.

AMMIRARI. — Pro *admirari.*

AMMIRATUS. — Idem q. ADMIRALDUS. — Admiraldi dignitas.

AMMIREDA. — Idem q. ADMIRALDUS.

AMMIREODA. — Idem q. ADMIRALDUS.

AMMINICULUM. — *Amminiculum vitis*, paxillus, pedamentum, palus, cui vitis innititur; *échalas.*

AMMISCERE. — Pro commiscere; *ammistio*, pro *commistio*, occurritur non semel apud S. Fulgent.

AMMO. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin.* — Pro AMBO, pulpitum. (A. 1308.)

AMMOLARE. — Procudere, exacuere; *aiguiser, affiler, repasser;* ol. *amouler.*

AMMONITIO. — Pro ADMONITIO.

AMNESCIA. — Abolitio malorum, oblivio; *amnistie.*

AMNISTRATRIX. — Administra; *celle qui aide, qui sert à quelque chose, servante.* (A. 1352.)

AMO. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin.* (*G. Chr.*)

AMODIARE. — Allocare; *donner à loyer, louer;* ol. *amodier.*

AMODIATIO. — Locatio; *action de louer, location;* ol. *amodiation.*

AMODO. — Deinceps, ἀπὸ τοῦ νῦν. (Greg. Tur.)

AMOENITAS. — Præstatio quædam, ex hortis vel viridariis; *sorte de redevance.* (A. 1354.)

AMOENIUM. — Locus amœnus. (Laur. in Am.)

AMOISONNAMENTUM. — Datio ad firmam vel in emphyteusin, seu reditus inde proveniens; *location d'une terre, ou profits qu'on en retire, bail.*

AMOISSONATUS. — *Amoissonata tallia, amoissonatum servitium*, dicebantur conventiones de solvenda quotannis certa grani atque interdum pecuniæ quantitate; hæc autem tallia percipiebatur sæpius in fundis ipsis dum fiebat messis, et aliquando in area tantummodo, dum exterebatur; *convention de payer une certaine quantité de grains.*

AMOLA. — « Deinde venimus in civitatem Cæsaream, in qua adoravimus pro veneratione *amolam* et canestellum S. Mariæ. » (*Itin. Hier. Ant. Mon.*) F. pro AMULA. — Diminut. ab *ama.* (*Stat. Montis Reg.*)

AMOLETUM. — Pro AMULETUM.

AMOLIMENTUM. — Idem q. AMOLETUM.

AMOLINARE. — Molinare, molendinum; *moulin.* (*Tab. S. Fl.*)

AMOLOGARE. — Pro OMOLOGARE.

AMONITIO. — Cibaria; *provisions de bouche, vivres;* ol. *amonition.*

AMOR. — *Amores canere*, amatorias cantiones cantare; *chanter des chansons d'amour.* (S. Hier.) — Consensus, voluntas; *permission, consentement, bon vouloir.* (*Cons. Big.*) — Officium, munus, obsequium. — *Amor divus*, Spiritus sanctus. (*A. SS.*)

AMORATUS. — Amore captus; *épris d'amour.* (Rol. Patav.) — Amatus; *qui est aimé.* (*Vet. insc.*)

AMORBARI. — Morbo affici, ægrotare; *être en proie à la maladie, être malade.* (*A. SS.*)

AMORENSIS. — *Amorensis cattus*, martur, vel mus Ponticus; *martre.* (A. 1101.)

AMORIFER. — Amorem concilians; *qui éveille l'amour, qui dispose à aimer.* (Fort.)

AMOROSISSIME. — Summo amore; *avec un grand amour.*

AMOROSUS. — Plenus amore; *amoureux.* — Amabilis; *aimable.* (Mur.)

AMORTARE. — Idem q. ADMORTARE.

AMORTICIARE. — Jure amorticinii donare; item jus morticinii solvere; *amortir.* (Mad.)

AMORTIFICARE. — Idem q. ADMORTIFICARE.

AMORTIFICATIO. — Idem q. ADMORTIFICATIO.

AMORTIGATIO. — Idem q. ADMORTIZATIO.

AMORTIMENTUM. — Idem q. ADMORTIZATIO.

AMORTISAMENTUM. — Idem q. ADMORTISAMENTUM.

AMORTISSARE. — Idem q. ADMORTIFICARE.

AMORTITUS. — Idem q. ADMORTITUS.

AMORUSIA. — Jus carnium elixarum. (Mat. Silv.)

AMOTIBILIS. — Qui amoveri potest, nec est perpetuus in aliqua dignitate; *amovible, révocable.* (Bract.)

AMOULERIUM. — Molendinum, ut videtur. « Item N... unum hospitium, unam costam, seu terram *amolerii* (a. 1357); » id est in qua est molendinum.

AMOVIBILIS. — Ead. notione.

AMOVIBILITER. — Ea conditione ut quis amoveri possit a beneficio, loco, dignitate; *de manière à ce qu'on puisse être éloigné d'un bénéfice, d'une fonction quelconque.* (*Privil. equit. S. Joan. Hieros.*)

AMPA. — Amphora; *cruche.*

AMPARA. — Agger, moles opposita fluctibus; *digue, chaussée.* (A. 1327.)

AMPARAMENTUM. — Agger, ut AMPARA. — Usurpatio, quidquid injuste occupatur, etiam titulo protectionis; *usurpation, empiétement.* (A. 1130.)

AMPARANTIA. — Tuitio, protectio; census ob tuitionem clientelamve exsolvendus; *protection et redevance payée pour cette protection.* (A. 1245 et 1271.)

AMPARARE. — Tueri, protegere. — Invadere, auferre, occupare; quod faciunt qui alicujus tutelam ac protectionem suscipiunt, dum eam suam faciunt; *s'emparer de quelque chose, empiéter, usurper.* (A. 1155.) — Patronum seu protectorem agnoscere; *reconnaître pour protecteur.* (A. 1198.) — Obvenire, ictum avertere; *parer un coup, le détourner.* (A. 1365.)

AMPARATIO. — Tutela, protectio; *protection.* (A. 1266.) — Possessio etiam legitima (a. 1221); *possession légitime.*

AMPARATOR. — Intercessor, ab Hispan. *amparar*, impedire, obstare. (A. 1158.)

AMPARENTIA. — Tutela, protectio, ut AMPARANTIA.

AMPARLARIUS. — Vox ducta a Gall. *amparliers*, quo nomine olim appellabantur advocati; *avocat, procureur.*

AMPASSEIA. — Passus simplex seu communis minor, scilicet tantum spatii quantum incedentis hominis distenta crura complectuntur; *enjambée.*

AMPHIBALUS. — Pannus utrinque villosus; proprie autem tunica hispida, villosa; *étoffe de laine dont les deux côtés sont garnis de poils; vêtement fait de cette étoffe.* — Casula, indumentum sacerdotale; *chasuble.*

AMPHIBOLETICUS. — Ambiguus; *amphibologique.*

AMPHICIRCUS. — Amphitheatrum; *amphithéâtre.* (Helin.)

AMPHIPENDULATUS. — Quasi pendulus.

AMPHISEPIRE. — Pro *circumsepire.*

AMPHITEOSIS. — Idem q. EMPHITEUSIS.

AMPHITHEATER. — Doliarius circulus; *cercle de tonneau.*

AMPHORELLA. — Bulla; *bouteille.* (*A. SS.*)

AMPHORUS. — Aquarius, unum e duodecim signis Zodiaci; *le Verseau. Tempus amphori* Januarius est mensis, cujus signum Amphora vel Aquarius.

AMPHOTEROPLON. — Fœnus nauticum, cum fœnerator et commeatus et remeatus periculum suscepit.

AMPICTUS. — Pro AMPHIPICTUS, id est circumpictus.

AMPLARE. — Idem q. APPLARE.

AMPLASTRUM. — Locus vacuus indefinitæ magnitudinis, domibus ædificandis vel reædificandis idoneus; *emplacement, place vide;* ol. *emplaistre, amplastre.*

AMPLATEATUM. — Idem q. AMPLASTRUM. (*Obit. eccl. Ling.*)

AMPLEGIA. — A Gall. *emplaige*, ut videtur, complementum. « Pro vectura et *amplegia* ulni...dati xxv sol. Turon.» (A. 1239.) *Vid.* IMPLAGIUM.

AMPLETATIO. — Amplificatio, additamentum. (A. 1361.)

AMPLETHIA. — Forte plinthis; *plinthe.* (A. 1384.)

AMPLEXATUS. — Amplexus; *embrassé, étreint.* (Lud. Ast.)

AMPLIANTER. — Magnifice; *avec magnificence.* (Anast.)

AMPLIARE. — Impendere; *employer.* (*Ob. S. Nic. Corb.*)

AMPLIATIO. — Idem q. AMPLETATIO.

AMPLIATOR. — Qui auget, ampliat. (*Lud.*)

AMPLICARE. — Ampliare. « *Amplicare...* cœpit Dei cultum et religionis gentem et locum. » (*A. SS.*)

AMPLICTUS. — Quidquid ad rem aliquam pertinet, appendices; *dépendances.* (A. 903.)

AMPLIORARE. — Ampliare, ampliorem facere; *augmenter, accroître.* (*Bald. Nov.*)

AMPLIORATIO. — Ut AMPLECTATIO.

AMPLIUS VELLE. — Malle; *aimer mieux.* (A. 1214.)

AMPLUM. — Latitudo. *Amplum* ensis, qua parte latus est; *le plat de l'épée.* (A. 1366.) — Idem videtur ac NOVALE, q. *vid.*

AMPLUS. — *Ampla pectoris*, medium pectus; *le milieu de la poitrine.* (*Chr. Triv.*)

AMPLUSTRE. — Navis gubernaculum; *gouvernail.*

AMPNIS. — Pro AMNIS.

AMPOLLATA. — Urceolus; *burette.* (A. 1367.)

AMPRISIA. — A Gallico *emprise*, quodvis opus quod aggredimur; *entreprise, toute chose qu'on entreprend.*

AMPULLA. — Vas amplum quod datur ad altare in quo servatur vinum vel aqua; *burette.* Ampullarum præterea usus fuit ad oleum pro catechumenis et infirmis, et chrisma conservandum. *Ampullæ ignis agrestis*, forte vasa, quæ colorem papularum referrent, quas in morbo qui *ignis silvester* seu *ignis sacer* dicitur, ebullire videmus. (*Chr. Sic. episc. Veron.*) *Ampulla Remensis*, in qua sacrum chrisma quo ungebantur reges Francorum asservabatur; *la Sainte Ampoule.* — *Ampullæ*, convicia; *pouilles*, ut cum dicunt Galli, *chanter pouilles à quelqu'un*, alicui conviciari. (*A. SS.*, a. 868, etc.)

AMPULLAGIUM. — Idem q. AMBULACIUM.

AMPULLATUS. — Inflatus, turgidus; *enflé, ampoulé.*

AMPULLOSE. — Superbe, ferociter; *orgueilleusement, fièrement.*

AMPUTARE. — Comprimere. (Lud.)

AMPUTATORIUM. — Falcula; *petite faucille, serpe.* (A. 1379.)

AMSIDULUS. — Idem q. AMPHIBALUS.

AMTRUSTIO. — Idem q. ANTRUSTIO.

AMUA. — Pro AMULA.

AMULA. — Vas vinarium, vas offertorium; *vase à vin, vase pour les sacrifices.*

AMULGARE. — In molem struere, acervare, congerere; *mettre en tas;* ol. *amulonner.*

AMUND. — Liber a tutela vel custodia, sui juris; *émancipé, majeur.*

AMURATUS. — Idem q. ADMIRALLUS.

AMUSAETERUS. — Rudis poeseos, vel qui non legit poetas. (Erm.)

AMUSTIA. — Tunicæ monialibus propriæ species, quæ ad genua usque pertinge-

bat; unde quidam putant sic dictam, quod ad mediam corporis partem tantum excurreret; a Gallico *à moitié*.

AMUSURARE. — Statuere, præfinire; ut ADMENSURARE. (A. 1258.)

AMUTIA. — Idem q. ALMUCIA.

ANABASII. — Veloces nuntii, qui equis curribusque conscensis velociter aliquid perferunt; *exprès, estafettes*. (S. Hier.)

ANABATA. — Velum tegendis collo, pectore et humeris. Hoc utuntur in divinis Officiis interdum sacerdotes aliique ministri sacri (Kenn.)

ANABOLADIUM. — Amictorium lineum feminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci et Latini sindonem vocabant; *fichu de femme*. — Pars vestimenti ecclesiastici; idem q. AMICTUS, q. *Vid.*

ANABOLAGIUM. — Idem q. ANABOLADIUM; vestis pontificalis.

ANABOLARIUM. — Ead. notione.

ANACEMETIZARE. — Pro ANATHEMATIZARE.

ANACHORESIS. — Secessio; *retraite, solitude d'ermite*.

ANACHORETA. — Monachus qui in solitudinem se recepit; *anachorète, ermite, solitaire*.

ANACHORITA. — Cellula inclusorum; *cellule de reclus*. *Vid.* INCLUSUS.

ANACHORITARI. — Vitam in solitudine ducere; *vivre dans la solitude, mener la vie d'anachorète*. (*A. SS.*)

ANACHORIZARE. — Ead. notione ac ANACHORITARI.

ANACLETA. — « Vasa dono argentea *anacleta* pensantia libras 8 (sæc. XI); » f. legend. anaglypha, cælata, sculpta.

ANACLEUS. — Idem q. ANAX.

ANACTEUS. — Idem q. ANAX.

ANAGLISUM. — Pro ANAGLYPHUM, cælatura.

ANAGLYP. — Idem q. ANAGRIPH.

ANAGLYPHA. — Opus anaglyphum; *ouvrage de ciselure*.

ANAGLYPHARIUS. — Cælator, sculptor; cælatus, sculptus; *ciseleur, ciselé*.

ANAGLYPHATUS. — Cælatus, sculptus; *gravé, ciselé*.

ANAGLYPHICUM OPUS. — Ut ANAGLYPHA.

ANAGLYPHTE. — Sculpto opere. (Agnel.)

ANAGNOSTICUM. — Græcis id omne est quod legitur aut recitatur.. Unde Gregorius Magnus pro epistola aut quovis scripto vocem hanc usurpat.

ANAGOLAGIUM. — Idem q. ANABOLAGIUM.

ANAGRESS. — Dici videtur de accretione bonorum pupilli. (A. 1248.)

ANAGRIPH. — Culpa, delictum, sed potius puellæ stuprum; *faute, et spécialement celle de déshonorer une fille*.

ANAGRYPHUS. — Pro *anaglyphus*, ut ANAGLYPHATUS.

ANALABUS — Vestis monasticæ species, vulgo *scapulare* (*A. SS.*)

ANALOGIÆ. — Imagines, simulacra. (*A. SS.*)

ANALOGISTA. — Liber a reddenda ratione. (A. 1345.)

ANALOGIUM. — Pulpitum, legitorium, idem quod AMBO; *ambon, jubé*. — Pluteus portatilis aut inferior cujusmodi in templis utimur, ubi Evangelium et Epistolarum libri ponuntur et leguntur. Unde *pulpitum manuale* videtur appellari in veteribus glossis, quod ad manum sit, et manu quo opus est feratur. — Martyrologium seu necrologium; forte quod martyrologium semper in *analogio* esse soleat, ex quo promuntur quæ ad diei anniversaria seu obitus peragenda sunt. — Ædificiolum supra sanctorum corpora constructum.

ANALPHABETUS. — Illitteratus; *sans instruction*.

ANAMELATUS. — Ornatus encausto, vermiculatus; *émaillé*.

ANAPELLUS. — Parvus crater; *petite coupe*.

ANAPESTUS. — *Anapestum alicui reddere*, argumentum adversarii in eum regerere; *retorquer l'argument*.

ANAPHUS. — Patera, crater; *coupe*.

ANAPUS. — Idem q. HANAPUS.

ANARETICUS. — Exquisitus, selectus. (*A. SS.*)

ANARGYRI. — Dicti a Græc. ἀνάργυροι. SS. Cosmas et Damianus, quod gratis medicinæ artem exercerent.

ANASCOTE. — Vox Hispanica, Gal. *serge d'Ascot*.

ANASTASIFIGUS. — A. Græc. ἀνάστασις, *resurrectio*. (Appellationis causam docet Fleury *Hist. ecclesiastic.*)

ANASTROPHON. — Pro voce Græca ἀναστροφή, inversio, subversio.

ANATA. — Pro ANETA.

ANATHEMA. — Donarium Deo vel sanctis dicatum. Eadem notione vocem ἀνάθημα usurpant Græci, non quidem pro quovis dono diis consecrato, sed pro iis tantum, quæ suspendi aut in excelso ita collocari poterant, ut templis essent ornamento. — Inflicta ab episcopo vel concilio excommunicatio cum exsecratione et maledicto.

ANATHEMABILIS. — Anathemate feriendus, dignus; *qui mérite l'anathème*.

ANATHEMATICUS. — Eod. sensu.

ANATHEMATIO. — Proprie excommunicationis seu anathematis comminatio; *menace d'excommunication*.

ANATHEMATISATIO. — Anathematis promulgatio; *promulgation d'une sentence d'excommunication*.

ANATHEMATUS. — Anathemate percussus; *frappé d'anathème*.

ANATHIMATUS. — Ead. notione.

ANATICLA. — Cardo, qui in foribus circumvertitur; *gond*.

ANATROPE. — Græca vox. Affectio stomachi cibum non valentis retinere, pronique ad vomitum.

ANAX. — Rex; *roi*. — Vasis species seu potius materia ex qua vasa conficiuntur. (Greg. Tur.)

ANBRA. — Idem q. AMBRUM.

ANCA. — Coxendix; *anche*. — Pro AUCA, anser femina.

ANCARERIA. — Prædium, ut videtur, quod *Capitale* vocabant. (A. 1170.)

ANCELARIUS. — Officium monasticum; qui præerat cellario, quod *alcham*, Gal. *anche* vocabant, vel ab *anceria*, cupa, sic dictus; *cellerier*.

ANCELLA. — Pro ANCILLA.

ANCELLATUS. — *Pannus ancellatus*; sic dictus pannus in quo figuræ *ancas* repræsentantes erant depictæ.

ANCERIA. — Cupa minor; *petite cuve*; ol. *anche*. — Idem q. *garda*, tributum annuum quod a subditis pro tutela et protectione dominis exsolvebatur. *Vid.* GARDA.

ANCERULUS. — Pro ANSERCULUS.

ANCESSOR. — Idem q. ANTECESSOR.

ANCHA. Idem q. ANCA.

ANCHALCUM. — Pro AURICHALCUM.

ANCHERIA. — Auctio, licitatio; *enchère*.

ANCHERIARI. — Licitari; *enchérir*.

ANCHERIATOR. — Licitator; *enchérisseur*.

ANCHILE. — Pro ANCILE, scutum breve et rotundum.

ANCHOISA. — Encrasicholus, lycostomus; *anchois*.

ANCHORA. — Piscis species, *salmo* quibusdam; *ancreul*, *ancroeul*. — Nota quæ in libris apponebatur.

ANCHORAGIA. — Tributum pro facultate figendi in portu anchoram concessum; *droit d'ancrage*.

ANCHORAGIO. — Ead. notione.

ANCHORAGIUM. — Ead. notione.

ANCHORARE. — Anchoras figere, ligare, firmare; *jeter l'ancre*, *ancrer*.

ANCHORATICUM. — Idem q. ANCHORAGIA.

ANCHORISARE. — Ut ANCHORARE.

ANCIA. — Annulus seu uncinus ferreus quo pontes e naviculis factas illigant. (A. 1245.)

ANCIANI. — Primores quarumdam urbium, præsertim Italiæ patricii, nobiles; *les nobles dans quelques villes*. — Sic etiam seniores suos, suæque sectæ magistros et presbyteros appellabant Albigenses; *nom donné par les Albigeois à leurs prêtres et à leurs principaux partisans*.

ANCIANUS. — Vetus; *ancien*, *vieux*.

ANCIDA. — Homicidium, seu homicidii cognitio, ab Ital. *ancidere*, occidere. (A. 1354.)

ANCILLA. — Mulier serva; *femme serve*. *Ancilla regia*, quæ ad regem aut ad Ecclesiam pertinet. (*Lex Rip.*) *Ancilla palatii* (*Lex Luitp.*), *geneciaria* (*Lex Alem*). id est ex muliebri famulatu. *Ancilla vestiaria*, ea forte quæ libera erat, sed stipendio famulatum impendebat, præeratque rei vestiariæ vel vestibus conficiendis. (*Lex Alem.*) *Ancilla gentilis*, opponitur *ancillæ Dei* quibusdam titulis, aliis vero *ancillæ Romanæ*; ubi colligitur gentilem ancillam eam esse quæ origine barbara erat. *Ancilla pensilis*, quæ ad pensum et fusum famulabatur. (*Lex Long.*) *Ancillæ Dei*, monachæ, devotæ, uti monachi *servi Dei* appellabantur.

ANCILLARE. — Subjicere, vectigalem facere. (S. Bern.)

ANCILLARI. — Acquirere, comparare; *acheter*, *acquérir*. (W. Malm.) — Aliquando mendose pro *anullari*. (*Ch. an.* 1255.)

ANCILLATIO. — Ancillarum servitus. (A. 1124.)

ANCILLATIUM. — Servitus. De injusta laicorum in ecclesias dominatione dicitur. « Ecclesiæ quæ diu in episcopatu meo in *ancillatio* exstiterant, a manu laicali retraherentur. » (A. 1154.)

ANCILLATURA. — Servitium. (*A. SS. Ben.*)

ANCINGA. — Idem q. ANDECINGA.

ANCINIA. — Ead. notione.

ANCINUS. — Pro UNCINUS seu UNCUS.

ANCIPITER. — Pro *accipiter*.

ANCIS. — Ansa; *anse*.

ANCLADA. — Ager esse videtur, seu agri pars quædam. « Apud Ydrag dedi *ancladam* quamdam, quæ attingit a cruce usque ad Baisam. » (*Chartul. Eccl. Auxit.*)

ANCLENA. — Instrumentum ferreum, forte incus; *enclume*.

ANCLUA. — Eperlanus, piscis species; *éperlan*.

ANCOBOLADIUM. — Amictus sacer. « Induunt semetipsos diaconus vel clerici albis cum *ancoboladiis*. » (*Missale Mozarabicum.*)

ANCOLA. — Pro ANCHORA.

ANCONA. — Imago, ut ICONE.

ANCORAGIUM. — Idem q. ANCHORAGIUM.

ANCTUS. — Cruciatus, a verbo *angere*. (*Script. rer. Fr.*)

ANCYBA. — Succuba. (Isid.)

ANDAMENTUM. — Tributum pro transitu; *péage*. (A. 1211.)

ANDAMIUS. — Ambulacrum; *chemin pratiqué sur le haut d'un mur, d'une fortification*. (A. 1035.)

ANDASIUM. — Fulmentum focarium; *landier*.

ANDATA. — Incursio, militaris expeditio; *expédition militaire*. (A. 1296.)

ANDECINGA. — Modus agri; *certaine quantité de terres arables contenant plusieurs perches*.

ANDEDUS. — Instrumentum ferreum supra quod opponuntur ligna in igne; *chenet*.

ANDELA. — Idem q. ANDENA.

ANDELANC. — Idem q. ANDELANGUS.

ANDELANGUS. — Vox quæ sæpius in veteribus traditionum chartis, hac fere semper formula occurrit: per festucam atque per *andelangum* tradere, donare; sed incertum est quid proprie sit *andelangus*.

ANDELLUS. — Tantum spatii quantum quis divaricatis cruribus dimetiatur. Gall. vet. *anduin*, *andeain*.

ANDENA. — Ead. notione ac ANDEDUS et ANDELLUS.

ANDERIA. — Idem q. ANDEDUS.

ANDERIUS. — Idem q. ANDEDUS; ol. *andier*.

ANDETUS. — Via, aditus, platea, quadrivium. (A. 1023.)
ANDICTUS. — Ead. notione.
ANDIGARE. — Dicitur de eo qui, morbo non laborans, de rebus suis disponit, testatur; *disposer de ses biens en santé.*
ANDOCMICTUS. — Is qui, apud Francos, comitem vel summum magistratum adibat, eique suggerebat se habere *actam*, vel meditari vindictam adversus aliquem, invitareque illum ut hunc apprehendat, vel captis pignoribus coerceat.
ANDRA. — Ead. notione ac ANDRON.
ANDRENA. — Locus publicus et opertus undequaque inclusus. (A. 1308.)
ANDRENNA. — Auditorium, tribunal, quia in loca publica sedebant judices. Legunt nonnulli *andrennam* pro *audientiam.* (A. 1320.)
ANDROMATICA. — Vestis genus, forte sic dicta, quod ex panno villoso facta.
ANDROMEDA.—Vestis de pellibus ovium, arietum, a Græc. ἄνδρος, quod est Lat. *aries.*
ANDRONA. — Locus publicus, ubi viri invicem confabulabantur, viarum concursus, angiportus, spatium inter duas domos; locus domicilii ubi multi viri habitant; *lieu de réunion; allée, passage, ruelle entre deux maisons; appartement des hommes.* — Ea pars currus operta in qua qui vehuntur sedent; *place des voyageurs dans une voiture.* — Apud scriptores Ital., murus et atrium; *muraille et cour.*
ANDROPOLIS. — Cœmeterium; *cimetière.*
ANDURA. — Idem q. ENDURA.
ANEBOLADIUM. — Idem q. ANABOLAGIUM.
ANECIUS. — Primogenitus; *aîné.*
ANECLOGISTUS. — Liber a reddenda ratione. (*Cod. Th.*)
ANEGARE. — Submergere, demergi; *noyer.*
ANELACIUS. — Cultellus brevior, sica; *poignard, stylet.*
ANELERE. — Pro ANHELARE.
ANEMELATUS. — Idem q. ANAMELATUS.
ANETA. — Anas femina; *cane;* ol. *anete, anate, anede, aunette.*
ANFIBOLUS.— Idem q. AMPHIBALLUS.
ANFOURS. — Genus monetæ, idem q. ANFURI.
ANFRACTA.—Effractura; *fracture.*
ANFRACTIVUM. — Defectus in solvendo debitum. (A. 1392.)
ANFRACTUS.—Alveus, ramus. (A. 1188.) — Expensum. *Vid.* FRACTUS. (A. 1488.) — Implicatio. « Philippus equitans... *anfractibus* cujusdam porci infra quatuor pedes sui equi tumultuantis ad terram prosternitur. »
ANFURUS.— Monetæ species, eadem q. ANFUSINUS.
ANFUSINUS. — Moneta regum Hispaniæ; *alphonsine.*
ANGAGIARE. — Pignerari, pro pignore tradere; *engager.*
ANGARALIS. — Qui angariis seu corvatis obnoxius est; *astreint aux corvées. Vid.* ANGARIA.
ANGARARIUS. — Angariis et operis obnoxius; *astreint à l'angarie.*
ANGAREA. — Præstatio jumentorum vel plaustrorum; *prestation des bêtes de somme ou des engins de transport.*
ANGARENUS. Idem q. ANGARARIUS.
ANGARIA.—Præstatio jumentorum, plaustrorum vel navigiorum; *corvée des transports à dos de mulet, avec des voitures ou avec des bateaux.* (Pass.)—Quodvis onus agris aut personis impositum; *toute charge, tout impôt qui pèse sur les personnes ou sur les propriétés.* (ID.)—Veredorum statio, in quam divertunt cursores publici, ibique equos mutant; *relai de poste.* — Quælibet vexatio, injuria, animi anxietas; *peine, inquiétude, tourment de l'esprit.* (S. B.)—Equestris sella vel canis, quam graviorum criminum rei gestare cogebantur. *Vid.* SELLA et CANIS. — *Angariæ;* Quatuor Tempora, seu triduana illa jejunia, quæ singulis annis quater celebrantur; *les Quatre-Temps, le jeûne des Quatre-Temps.* (Pass.)
ANGARIABILIS. — Anxifer, perniciosus. (A. 1267.)
ANGARIAGIA. — Pro ANGARIA.
ANGARIALIS. —Corveis seu angariis obnoxius; *astreint aux corvées.* — Ad *angariam* pertinens; *relatif à la corvée des transports. Angaria publica; faculté accordée d'user de la corvée des transports pour son service.*
ANGARIANUS. — Eod. sensu q. ANGARIARIUS.
ANGARIARE. — Compellere, injuste regere; *faire violence, forcer.* — Deferre, carro vel equo vehere ex debitæ præstationis servitio; *voiturer, transporter, faire la corvée des transports.* (A. 768.)
ANGARIATIO. — Difficultas, negotium. (*Conc. Pis. a.* 1409.)
ANGARIUM. — Locus ubi sufferrantur equi; *lieu couvert où l'on ferre les chevaux.*
ANGARIUS. — Pedellus, compulsor, exactor.—Eod. sensu q. ANGARARIUS. (A. 1215.)
ANGARIZARE. — Compellere, injuste exigere, vel *angariam* facere; ut ANGARIARE.
ANGELICUS. — *Angelica vestis*, habitus monachicus, sic dictus quod monachi dicantur *angeli* a Patribus, eorumque vita *angelica*, deinde quod *vivant angelice et sint in carne sine carne*, ut ait S. Hieronymus.
ANGELOTUS. — Diminutiv. ab *angelus.* — Monetæ species; *angelot.*
ANGELULUS. — Ut ANGELOTUS.
ANGELUS. — Vexillum præcipuum apud imperatores Occidentis, quod S. Michaelis effigie insigniretur. (Wittik.) — Titulus quo Summi Pontifices, aliique episcopi compellari solebant. — Nummus aureus Francicus; *ange, angle.* — Piscis genus; *ange, squale.*— Angelus etiam vocabatur *Salutatio angelica*, quæ matutina luce, meridiana et vespertina ad campanæ pulsum recitatur.
ANGENS. — Anxius; *inquiet, chagrin.*
ANGERIUS. —Vectigalium exactor, quia

angil sic dictus; *receveur d'impôts, collecteur.* (A. 1215.)

ANGETUM. — *Palitii* aut aggeris terrei species videtur quo ager a transeuntibus defenditur; sic dictum quod viam coarctet. (*St. Gen.*)

ANGHIO. — Anthrax, bubo; *charbon, ulcère, rougeur.* (*A. SS.*)

ANGILDUM. — Simplex *gildum* aut *weregildum*, seu simplex valor hominis aut alicujus rei, compensatio pro simplici rei vel hominis æstimatione; *valeur d'une chose ou d'un homme. Twgildum, double compensation de sa valeur; Trigildum, triple.*

ANGISTRUM. — Hamus; *hameçon.* (Ug.) — Instrumentum chirurgorum. (Isid.)

ANGLARE. — Angulus sive exterior, sive interior; *coin, angle.* (A. 1357.)

ANGLARIUM. — Ead. notione.

ANGLICANUS. — *Anglicanum opus*, quidam pannus acupictus, apud Anglos effictus ad vestium ecclesiasticarum usum; *sorte de broderie anglaise pour les vêtements sacrés.*

ANGLICUS. — Monetæ species; *ange.*

ANGLUM. — Pro *angulus.*

ANGLUS. — Pro *angulus.*

ANGO. — Hasta qua Franci utebantur; *hangon, arme des anciens Francs.*

ANGOISSOLI — Publicorum usurariorum societas. (A. 1353.)

ANGOVINI — Pro *Andegavensis moneta; Angevins.*

ANGRÆ. — Intervalla arborum, convalles. (Isid.)

ANGROMAGUS. — Idem q. ANCHIROMACUS.

ANGUEN. — Anthrax, pestilens inguinis bubo; *charbon, bubon.*

ANGUERIUS. — Angulus. (A. 1386.)

ANGUILLA. — *Anguillarum positio*, jus ponendi in flumine quidquid ad capiendas anguillas necessarium est; *droit d'établir dans une rivière tout engin propre à la pêche des anguilles.* (A. 1224.)

ANGUILLARIS. — Locus fluminis ubi capiuntur aut habitant anguillæ; *lieu propre à prendre des anguilles et droit d'y pêcher*; ol. *anguillère.*

ANGUILLARUM. — Eod. sensu ac ANGUILLARIS. — Præstatio anguillarum domino debitarum; *redevance payée par les pêcheurs d'anguilles au seigneur sur les terres duquel ils exercent leur métier.*

ANGUINA. — Funis; *câble, corde.* (*Script. Norm.*)

ANGUINALIA. — Bubo; ut ANGUEN.

ANGUIROMAGUS. — Idem q. ANCHIROMAGUS.

ANGUIS. — Draconis effigies in vexillis delineata. *Vid.* DRACO.

ANGULA. — Territorium quoddam bailliviæ seu districtus Senonensis. — *Angula terræ*, pro *angulus terræ; coin de terre.* Suspicatur Carpentarius esse modum agri quem Galli *anglée* appellaverunt.

ANGULARIS. — Colatorium, quod vulgo *chausse* vocant Galli, quia in angularem formam desinit.

ANGULATA. — Ead. notione q. ANGULA. (A. 1263.)

ANGULOSUS. — Subdolus, tortuosi ingenii, vafer; *fourbe, trompeur, cauteleux.*

ANGULUM. — Ambitus; *enceinte.* (A. 1211.)

ANGUORA. — Idem q. ANGARIA.

ANGURIA. — Idem q. ANGARIA.

ANGUSTIARI. — Pro *angi*, angore, mœstitia affici; *être en proie à la tristesse, au chagrin.* (*A. SS.*)

ANGUSTICUS. — Angustus. (A. 900.)

ANGUSTIOSE. — Difficulter, cum angore. (Mat. Par.)

ANGUSTIOSUS. — Molestus. (*A. SS.*)

ANHELA. — Halitus, anhelitus; *haleine.*

ANHELABUNDUS. — Anhelans; *haletant, hors d'haleine.* (*Conc. Hisp.*)

ANHELERIUS. — Annulorum faber; *fabricant d'anneaux.*

ANHELITARE. — Anhelare, spirare; *respirer.*

ANHELLUS. — Agnellus, agnus; *agneau, agnel.*

ANHINA. — Pelles agninæ; *peaux d'agneaux.*

ANICELLUS. — Annulus; *anneau.*

ANILAF. — Apud vet. Francos undecim.

ANIMA. — Homo. « In nave 276 *animæ* fuere. » (Ord. Vit.) — Vita. « Contra *animam* nostram cogitaverunt et consiliaverunt. » (*Reg. Pet. Diac.*) — *Animæ* vocabatur dies commemorationis defunctorum, 2 Novembris; *le jour des âmes.*

ANIMÆQUIOR. — Idem quod ANIMÆQUUS.

ANIMÆQUUS. — Longanimis, patiens animo; *patient, qui a de la longanimité.*

ANIMAL. — Equus aut jumentum. (*Cod. Th.*) — *Animal rossatinum*, equus minor vel mulus. *Animal de hoste*, mulus. (A. 1298.) *Animal ad clausum pedem*, quod non habet divisam ungulam. — *Animalia*, pecora majora; *bêtes à cornes, gros bétail, aumailles. Animalia aratoria, animalia de lavore*; quæ agriculturæ inserviunt. *Animalia de carroih*, quæ currum trahunt. *Animalia sejorni*, otiosa, quæ in equili morantur. *Animalia minuta*, pecudes; *menu bétail. Animalia otiosa*, quæ agriculturæ non inserviunt, ut sunt oves, sues, volatilia, etc.

ANIMALIS. — Spiritualis, sive animam spectans. (Rath. episc. Ver.) — Sensu opposito, *animales et lutei* Origenistis dicti sunt reliqui omnes, qui sacris eorum initiati non erant. — *Animalis archidiaconus*, sic dictus quia ad ejus officium potissimum pertinet ea quæ corporis sunt procurare nisi mendum sit pro *annualis.* (A. 1132.)

ANIMARE. — Incendere, hortari, concitare in aliquem, animos dare; *animer, irriter, exciter.*

ANIMATICUM. — Animale, ad animam pertinens. (Zab.)

ANIMATIOR. — Promptior, alacrior. (A. 1344.)

ANIMATOR. — Forte colonus aut servus, seu animal (A. 993.) — Optimus pictor. (*Glos. antiq.*)

ANIMETTA. — Palla quæ calicem tegit

quod quasi anima in corporali plicato includatur et conservetur.

ANIMO (EX). — Memoriter; *de mémoire, par cœur.*

ANIMOLA. — Anima; *âme, petite âme.*

ANIS. — « Si omnes secundum legem domini... uxores legitime sortitas habent, non uxores ab aliis dimissas, non Deo sacratas, non *anes.*» (Ghaerb. ep. Leod.)

ANIXUS. — Pro ANNEXUS.

ANKERAGIUM. — Idem q. ANCHORAGIUM.

ANLAGO. — Idem q. ANDELANGUS.

ANNAAL. — Pro ANIMAL.

ANNACIA. — Decima agnorum, vel præstatio ex agnis, aut minuta decima; *dîme des agneaux, redevance pour les troupeaux d'agneaux, menue dîme.*

ANNACIUM. — Eod. sensu.

ANNALE. — Anniversarium, scilicet dies qui pro mortuis celebratur singulis annis. Sumitur etiam pro Missis quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis. — Annuus mercatus. « Rex restituit... medietatem *annalis*, quod est in festivitate Sancti Benigni; » id est, restituit medietatem jurium annui mercati quod est, etc. — Reditus unius anni, scilicet primi a vacatione alicujus ecclesiæ parochialis; *annates, deport.* — Quod pro defuncto singulis annis aut saltem per unum annum datur vel conventui, vel pauperibus. (A. 1385.) — *Annale feudum*, id est perpetuum. *Vid.* FEUDUM.

ANNALES. — Census annui species; *redevance, impôt.* (A. 1236.) — *Annales baculi*, baculi in quibus fastos suos scribebant Dani.

ANNALIA. — Acta publica per annos digesta; *annales historiques, chroniques.* — *Annalium jura*, munera annuatim donari soluta? strenæ? (*Hist. Delph.*)

ANNALIS. — Missæ quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis.

ANNARIUS. — *Annarii canones* dicebantur ii quibus ab episcopis permittebatur alicui ut ad dignitatem promoveretur, licet ætatem ad hanc obtinendam requisitam non haberet.

ANNATA. — Idem q. ANETA. — Reditus unius anni ab eo qui recens in demortui episcopi, aut abbatis, locum succedit, Summo Pontifici exsolvi solitus; *première année des revenus d'un bénéfice que payait au Souverain Pontife, à son entrée en jouissance, le nouveau titulaire de ce bénéfice.* — Reditus unius anni vel semestris, præbendæ canonici defuncti fabricæ ecclesiæ assignari solitæ in quibusdam ecclesiis; *revenu d'une année ou seulement d'un semestre que dans certaines localités, les nouveaux chanoines payaient à la fabrique de l'église.* (*Conc. Hisp.*) — Subsidium a Clemento VI Papa bonis ecclesiasticis impositum et tribus annis exactum; sic dictum quod erat reditus unius anni; *taxe établie par Clément VI sur les biens de l'Église; elle était équivalente au revenu d'un an.* — Minuta servitia quæ, præter annatam seu reditum unius anni, ab eodem succedente solvebantur; *menues prestations qui s'acquittaient en sus des annates.* (A. 1472.). — Subsidium pecuniarium singulis annis a confœderato præstatum; *cotisation annuelle des membres d'une association* — Annus, alicujus officii annua functio; tempus quo quis in tirocinio est; *année, année d'exercice, année d'apprentissage.* — Vas vinarium statutæ capacitatis; *vase à vin.* F. pro AMATA. (A. 1381.) — Idem q. ANETA.

ANNATIA. — Idem q. ANNACIA.

ANNATUS. — Primogenitus; *aîné.* (A. 1254.) — Annulatus, compeditus; *garni d'un anneau, enchaîné.* (*Vet. Gl.*) — *Annatæ oves*, id est unius anni; *agneaux d'un an.*

ANNELATUS. — Pro AMELATUS.

ANNETUM. — Reditus unius anni. (Lud.)

ANNEXA. — Jus in tabulas publicas referendi, quo in bullas aliaque Romanæ curiæ rescripta gaudebat parlamentum provinciale; *droit d'annexe.* Pro litteris quibus exsecutio judiciaria permittitur non raro etiam occurrit. — *Annexa ecclesia*, ea dicitur quæ alteri adjungitur in subsidium; *annexe.*

ANNEXARE. — Adnectere, adjungere; *annexer.*

ANNEXATIO. — Junctio; *annexation, réunion.*

ANNICHILARE. — Ad nihilum redigere; *annihiler, réduire à rien.*

ANNICIUM. — Idem q. ANNACIUM.

ANNICULATUS. — Ætas unius anni; *qui a un an.*

ANNICULUS. — Agnus aut ovis unius anni; *agneau d'un an.*

ANNILIS. — Annuus, annalis; *annuel.*

ANNIMISSARIUS. — Presbyter qui per annum integrum quotidie Missam celebrat pro defunctis. (Mart.)

ANNIVERSALIS. — Ut ANNIVERSARIUM.

ANNIVERSARIA. — (Subst. femin.) Ut ANNIVERSARIUM.

ANNIVERSARIUM. — Dies annuus quo Officium defunctorum pro aliquo defuncto peragitur, ipso obitus die. — Officium Missarum quod omni die pro defunctis peragitur; quodlibet Officium pro defunctis quocunque tempore peractum; liber in quo Officium defunctorum continetur. — Mensa anniversariorum. — Dies obitus anniversarium quo festum alicujus sancti celebratur. — Annua præstatio, quotannis solvenda. — Distributio ex anniversarii fundatione clericis facienda. — *Anniversarium abbatis, episcopi*, etc., sumitur pro die creationis et consecrationis singulis annis redeunte. — « Et pervenit domum suam in Wosegrad, in *anniversario* sui recessus. » (Thwroc.) Id est anno post recessum elapso.

ANNIVERSITAS. — Ead. notione ac ANNIVERSARIUM.

ANNOALIS. — Pro NOVEMDIALIS, pro ANNUALE.

ANNODARE. — *Annodare excommunicationis vinculo*, excommunicationis sententiam in aliquem ferre; *porter une sentence d'excommunication contre quelqu'un.*

ANNOGIUS. — Agnus unius anni; *agneau d'un an*; ol. *anoux, anoujhe, anilous.*

ANNOJIS. — Eod. sensu.

ANNONA. — Interdum sumitur 1° pro fru-

mentum; 2° pro triticum simul et secale; 3° pro frumentum hordeo admistum; *froment, froment et seigle mêlés, mélange de froment et d'orge.* — *Annona viva*, quæ nondum molita est; *grain qui n'est pas moulu.* (Irm.) *Annona viridis*, seges; *blé sur pied.* (Mart.) *Annona tultitia*, censualis, quæ in censum præstatur; *grain donné en redevance.* (*His. Welp.*) *Annona mista*, frumentum secali admistum; *blé méteil.* (*Tab. S. Remig. Rem.*) *Annona missalis*, quæ quotannis messis tempore rectoribus ecclesiarum solvitur; *dîme qui se payait aux curés à la moisson.*— Census annuus frumento secali aliove grano solvendus; *cens, rente annuelle à payer en grains.*(A.1274.)—Panis; *le pain.*(*Lex.Long.*) Quidquid ad victum est necessarium; *provisions de bouche, vivres;* hinc *annonæ civicæ*, quæ civibus Constantinopoli domos ædificantibus; *militares*, quæ militibus; *palatinæ*, quæ officialibus palatii; *templorum*, quæ Ecclesiæ ministris, non in frumento solum, sed et in carne, vino, oleo, cæterisque rebus ad victum necessariis consistebant. (*Cod. Th.*) *Annona monachi*, cibaria, obsonium monacho ministratum. (*Ann. Bened.*) *Annona porcorum*, esca; glans. (Sug.)

ANNONAGIUM. — Tributum ex annona; *impôt sur le blé.*

ANNONARI. — Annona cibari, ali, annonam percipere. (P. Diac., etc.)

ANNONARIA. — Locus ubi venditur annona; *marché au blé, halle.*

ANNONARIUM. — Granarium, locus ubi reponuntur annonæ; *grenier.*

ANNONARIUS. — Magistratus qui apud Wisigothos, militibus annonam exhibebant. (*Leg. Wisig.*)

ANNONARIUS. — *Annonaria area*, in qua frumentum excutitur; *aire.* — *Annonaria præpositura* in monasteriis; huic præfectus erat monachus cui vel annonæ colligendæ, et in monachorum victum erogandæ cura demandata erat, vel certe panis distribuendi.

ANNONATICUM. — Tributum ex venditione frumenti vel annonæ perceptum. — Idem q. ANNONAGIUM. (A. 1138.)

ANNOSIOR. — Diuturnior. (*Conc. Hisp.*)

ANNOSITAS. — Multorum annorum series; *longue suite d'années, âge avancé.*

ANNOTA. — Præstatio annua; *prestation annuelle.* (A. 1336.)

ANNOTAMENTUM. — Idem q. nota vel annotatio. (*A. SS.*)

ANNOTARE. — Vox jurisconsultis Gallicis nota (*annoter*), designare addicta mancipata domino superiori bona.

ANNOTATIO. — Sessio. « Septima *annotatio* Carthaginensis synodi habita est sub Honorio Augusto, etc.» (*Ch. Reich.*)—*Annotatio regulæ*, descriptio nominis defuncti, dies obitus, accepti etiam beneficii, in fine regulæ, scilicet in necrologio ei adjuncto. (Bern. mon.) *Annotatio nominis*, modus subscribendi chartas cum subscribentis nomen compendio annotabatur. (N. T. *De din.*) *Annotationes bonorum*, forte recensio bonorum alicui oneri vel multæ obnoxiorum. (Mart.)

ANNOTICUS. — Pro ANNICULUS.

ANNOTINUS. — Annuus, anniversarius; *annuel, qui revient chaque année.*

ANNOVALE. — Anniversarium, ut ANNUALE.

ANNUA. — Anniversarium, ut ANNUALE. (*Cod. ob eccl. Anic.*)—Expletio anni. (*Vet. Gl.*) — Vas vinarium, pro AMA. (A. 1335.)

ANNUALARIUS. — Officialis monasticus cujus munia ignorantur. Monachus forte cui *annualium* peragendorum cura demandata erat, vel certe erogandorum in *annualibus* distribuendi facultas; *annualier. Vid.* EXEQUIARIUS.

ANNUALE.—Anniversarium, officium ecclesiasticum quod pro defuncto aliquo, die ejus recurrente in Ecclesia quotannis celebratur. — Missæ pro defuncto quotidie per annum a sacerdote celebrandæ.—Item quidquid illi earumdem occasione offertur. — Quodlibet solemne festum quotannis recurrens. — Idem quod ANNATA, reditus annuus præbendæ canonici defuncti.

ANNUALITER. — Singulis annis; *chaque année.*

ANNUARIUM. — Idem q. ANNIVERSARIUM. (A. 1483.)

ANNUATA. — Annuus reditus, pensio annua; *revenu annuel, payement annuel.*

ANNUATE. — Affirmanter, vel quasi annuens. (*A. SS.*)

ANNUATIM. — Ead. notione.

ANNUITAS. — Annuus reditus, pensio alicui, vel in perpetuum, vel ad tempus præstitutum, concessa, cujus solutione liberum tenementum non oneratur. (*Mon. Angl.*)

ANNUITIO. — Concessio, licentia; *autorisation.*

ANNULARE. — Pro nihilo habere, vel rem ita rescindere, ut nulla deinceps habeatur, quo sensu vocem *annuler* passim usurpant Galli.

ANNULUS. — *Annulus aureus*, quem tradere et a servitute liberare idem erat. Qui enim utebantur annulis aureis, ii censebantur ingenui; *donner l'anneau d'or, affranchir.* *Annulus piscatoris*, sigillum quo Summus Pontifex brevia obsignatur. Sic dicitur quod illo S. Petrus, qui piscator erat, primus usus fuisse a vulgo existimetur; at revera quod ejusdem divi Piscatoris imaginem insculptam habeat. *Annulus palatii;* apud Leodienses sic vocabatur curia seu jurisdictio episcopalis, adeo ut provocare ad *annulum palatii* idem erat atque appellare ad episcopum. Annulus palatii sæpius idem est ac *annulus regius* quo reges utebantur ad subsignanda diplomata. *Annulum transmittere*, annulo misso aliquem arcessere.

ANNUNTIATA. — Annuntiationis imago. (A. 1389.)

ANNUNTIATIO DOMINI. — Nativitas scilicet ejusdem, quæ in lectione Martyrologii fit ritu solemni. (*St. Præm.*)

ANNUNTIATORIUM. — Ambo, pulpitum, quia inde populo quæ annuntianda erant promulgabantur, nisi fuerit imago Annuntiationem exhibens. (A. 1341.)

ANNUNTIUM.—Nuntium, quod annuntia-

tur « Irridebant prophetarum *annuntia*, fas omne calcabant. (S. Amb.)

ANNUS. — Variam anni rationem etiam post Christum natum apud varias gentes fuisse inter omnes constat. Pro angustis Glossarii manualis limitibus sequentia tantummodo addere visum est. — *Annus fatalis*, intra cujus cursum causæ appellationum apud judices instruendæ et terminandæ sunt. *Annus gratiæ;* sic dicebatur in quibusdam ecclesiis annus ab obitu alicujus canonici, cujus fructus vel ab aliis canonicis retinebantur, vel ad utilitatem ecclesiæ impendebantur in damnum successoris ; *c'était une année d'avance prise par un chanoine, en sorte que le revenu se trouvait dépensé pour l'année de la vacance de la prébende. Annus lunæ*, mensis. *Annus magnus*, annus qui planetis omnibus ad sua loca creationis reversis completur. *Annus mundanus* annorum quindecim millium revolutio. *Annus natalicus*, qui a Nativitate computatur. *Annus nubilis* , annus quo quis nubere potest, vel a tutela liber est. *Annus par et impar*, annus qui numero pari vel impari constat (quod Latine diceretur *alternis annis*). *Annus pragensium* seu *pragueriæ*, annus 1440, quo Ludovicus dalphinus a patre rege(Carolo septimo) defecit. *Annus viduitatis* , annus quo viduæ ad secundas convolare nuptias non licet. *Annus usualis, legitimus* vel *emergens :* Judæi medio ævo distinguebant tres annos : *usualem*, qui a Januario incipiebat, et hunc Christianis communem habebant in contractibus et negotiis agendis; *legitimum*, qui a mense Aprili incipiebat ; *emergentem*, quem in memoriam liberationis suæ computabant ab exitu Egypti. *Annus et dies* , pro anno completo ; *an et jour. Anni minores*, infantia, ætas tenella ; *les premières années. Anni subditi*, anni subsequentes ; *années suivantes*.

ANODYNUS.— Leniens dolorem ; *remède calmant, anodin*.

ANOLOGISTA. — Idem q. ANALOGISTA.

ANOLOGIUM. — Pulpitum supra quod legitur. — Sepulcrum cui additur *tumba* quæ quatuor columnis sustinetur ; ut ANALOGIUM.

ANOLUS. — Pro ANULUS.

ANOMONIANI. — Hæretici , sic dicti a Græc. νόμος lex, et ἀ privat., viventes sine lege.

ANONALIA. — Ut ANNONAGIUM.

ANORMALIS. — *Anorma* seu regula alienus ; *contre la règle, anormal*. (A. 1420.)

ANORMALUS. — Ead. notione.

ANORMATUS.—Pro *anormis*, sine norma, sine lege ; *sans règle, anormal*.

ANOVARE. — A priori dominio absolvere, liberum declarare ; *renoncer à ses droits sur une chose*. (A. 1310.)

ANQUA. — Coxendix ; *anche*. (A. 1400.)

ANQUISITIO. — Inquisitio judiciaria, et ea quidem quæ per tormenta exigitur ; *interrogatoire accompagné de la torture*.

ANSAPRENUS. — Capulus ; *poignée*.

ANSARIUM. — Cultellus sutoris ; *tranchet*. — Vectigalis species ; *sorte d'impôt*

ANSERES PATELLÆ—Idem forte ac *patellæ ansatæ*.

ANSERIA. — Anser vel anserum grex. (*Ch. Lud. IX*.)

ANSERULUS. — *Anserulorum corvata* , anserum præstatio.; *droit seigneurial sur les oies des vassaux*. (A. 1319.)

ANSISIA. — Tributum, pro ASSISIA. (A. 1295.)

ANSO. — Annuli species, forte quo pessulus continetur. (A. 1435.)

ANTAPOCHA.— Arcana syngrapha *apochæ* vim elevans : *contre-lettre*.

ANTARA. — Rebellis ; *rebelle*.

ANTARSA. — Eod. sensu.

ANTARTES. — Eod. sensu.

ANTARTICUS. — Eod. sensu.

ANTEAMBULO. — Præcursor ; *qui marche devant, précurseur*.

ANTEBIBLIUM. — Pro ANTIBIBLIUM.

ANTEBRACCHIA. —Brachiale, armatura qua lacerti teguntur ; *avant-bras*.

ANTEBULLATUS. — *Antebullatæ chlamydes* , quæ in anteriori parte *bullis* seu ornamentis quibusdam orbiculatis erant instructæ.

ANTECAPITULUM. — Ea pars claustri quæ est ante capitulum in monasteriis.

ANTECINERALIS. — *Antecinerales feriæ* , quæ præcedunt diem Cinerum seu initium Quadragesimæ. (Raim. *Duel*.)

ANTECLUSORIUM.— Domus ubi degebant inclusi. *Vid*. INCLUSUS.

ANTECURSOR.—Ut ANTEAMBULO. (*Vet.Gl.*)

ANTECUSTODIA. — Prima acies ; *avant-garde*.

ANTEDIALIS. — Antelucanus , diem antevertens. (*G. Ch.*)

ANTE DIE. — Pridie ; *la veille*.

ANTEDIVINUS. Gentilis, profanus (ab ἀντὶ et *divinus*, oppositus divino).

ANTE-ESSE. — Tueri, tutum præstare ; *garantir* (A. 1198.)

ANTE ET RETRO. — Forma corporis inclinandi apud monachos usitata. « Ut novitius regulariter sciat inclinare ; scilicet non dorso arcuato ut quibusdam negligentibus est familiare, sed ita ut dorsum sit submissius quam lumbi, et caput submissius quam dorsum... quando intramus chorum... vel inde recedimus cum *ante et retro* similiter inclinamus. » (*Spicileg. mss. Fontanell.*). « Circuitus *ante et retro* providentiam et sollicitudinem significat. » (*Ibid.*) « Quam inclinationem nos per ipsum *ante et retro* appellamus, quia incipit contra Orientem et finit contra Occidentem. » (*Ordo Cluniacens.*)

ANTEFATUS.— Præfatus ; *précité, déjà dit*.

ANTEFENESTRA. – Prima *fenestra*, ubi venales exponuntur merces levioris momenti.

ANTEGARDA, —Prima acies ; *avant-garde. Antegardam facere et retrogardam* in exercitu regis, senescalli Franciæ officium fuisse

tradit quidam scriptor, qui *protutelam* et *retutelam* appellat.

ANTEGARDIA. — Ead. notione.

ANTEHEBDOMADARIUM. — Liber ad usum hebdomadarii, quem idcirco ante se habere debet. (A. 1407.)

ANTEHORTARE. — Idem q. ANTEORTARE.

ANTEJURAMENTUM. — *Vid.* JURAMENTUM.

ANTELA. —Equi pectorale. (Isid.)

ANTELATARE. — Proponere, anteponere. (*Vet. Gl.*)

ANTELATIO.— Prærogativa : *prérogative.* (*G. Chr.*)

ANTELUCANUM. — Crepusculum ; *le crépuscule.* (J. de J.)

ANTELUCARE. — Ante lucem surgere ; *se lever avant le jour.* (*Vet. Gl.*)

ANTELUCULUM. — Idem q. ANTELUCANUM. (Lud.)

ANTEMA. — *Antema carrocii ;* pars superior *carrocii*, seu currus in quo præcipuum exercitus vexillum imponebatur.

ANTEMALUM. — Præteritum malum. (Isid.)

ANTEMANICA. — Pars vestis quæ ante *manicas* induitur ; *avant-manches.*

ANTEMENSALES. — Apud Græcos dicti qui ad sacram mensam recipiebantur et ad communionem Eucharistiæ.

ANTENAGIUM. — Primogeniti jus, idem q. AINESCIA.

ANTENATIO. — Cujus vi secundo geniti, qui tenent jure paragii, tenentur respondere pro levi injuria in curte primogeniti filii adversus alterum. (*Cons. Norm.*)

ANTENATUS. — Primogenitus ; *aîné.* — Apud Italos, *antenati* sunt antecessores, prædecessores.

ANTENNAL. — Pro ANTENNA.

ANTEORTARE. — Pro *trudere ; heurter.* (*Lex. Sal.*)

ANTEPASSIO. — Idem q. PROPASSIO ; *pressentiment.* (*S. Hier.*)

ANTEPECTUS. — Lorica lateritia, saxea, vel terrea ; *parapet.* (A. 1360.)

ANTEPEDIUS. — « Ex hydropisi, quam primum passus est in pedibus, necnon ex incisione venarum *antepediarum* dolorem incurrerat acerbissimum. » (*A. SS.*) Mavult Cangius *venarum antepedialium*, per quas intelligendæ sunt venæ quæ sunt in pedis parte superiore.

ANTEPENDIUM. — Velum quod ante pendet ; strictiori sensu, id quod ante altaris mensam pendet ad sanctorum reliquias servandas ; *draperie, courtine de devant*, et, dans un sens plus restreint, *rideau suspendu sur la face et les côtés du tombeau de l'autel pour préserver et cacher les reliques des saints, devant d'autel.*

ANTEPOMENTUM. — Bellaria, sic dictum forte, quod Romani ab ovis incœpta convivia pomis terminarent.

ANTEPORTA. — Prima porta ; *avant-porte.* (A. 1358.)

ANTEPORTALE. — *Vid.* PORTALE. (A. 1238.)

ANTEPOSITIO. — Ager qui ante domum fluvio vicinam exstruitur ; *terrasse.* (A. 1160.)

ANTERIORARE. — Quasi anterius ire, ulterius progredi. « Pedites Christiani se *anteriorantes* equos perfidorum mucronibus gladiorum confodiebant. »

ANTERITAS PRIORUM. — Pro *majoribus.* (*Act. SS. Vita B. Wolphemi.*)

ANTEROTICUS.— Redamatorius, a Græco ἀντεράω, redamo. (*A. SS.*)

ANTESIGNARIUS. — Pro *antesignanus ;* qui præibat vexillo ad illius custodiam.

ANTESOLARIUM. — Porticus species, seu prominentes ædes columnis fultæ et extra cæterarum ordinem prosilientes. (A. 1224.)

ANTESPATIUM. — Spatium ante murum. *Vid.* PROMURIUM.

ANTESSATUS. — Pro ANTESTATUS videtur.

ANTESTARE. — Prohibere, ne quis rem aliquam faciat, intercedere, se interponere, quod faciunt qui ante aliquem stant.

ANTETABULA. — Prima tabula ubi venales exponuntur merces levioris momenti. *Vid.* TABULA.

ANTEVALLATUM. — Fossatum exterius quo cætera urbis aut castelli fossata et munimenta cinguntur ; *avant-fossé.*

ANTEVANNA. — Umbraculum ex assamentis. *Vid.* AVANNA.

ANTEVENIRE. — Occurrere. (A. 1108.)

ANTEVIARE. — Præire ; *marcher devant, devancer.* (Fort.)

ANTEXENODOCHIUM. — Pars anterior xenodochii a cæteris partibus separata. (*A. SS.*) *Vid.* XENODOCHIUM.

ANTHEROPSITA. — Pro ACHEROPITA.

ANTHONIARE. — Præcinere ; *entonner.*

ANTHROPOFORMITA. — Statuarius qui humanas formas effingit. (Rectius *anthropomorphita.*)

ANTIANITAS. — *Droit d'ancienneté.*

ANTIANUS. — Antiquus, vetus ; *ancien.*

ANTIBULLA. — Bulla ab antipapa aut ab eo qui talis habetur promulgata. (A. 1389.)

ANTICA. — Propyleum ; *portail.*

ANTICASTELLA. — Turris lignea unde castella et urbium mœnia solebant oppugnari.

ANTICHRISTALIS.— Antichristus. (Lud.)

ANTICIPITER. — Pro ACCIPITER.

ANTICIPUT. — Pro SINCIPUT.

ANTICULÆ. — Quæ *scamella* aliis dicuntur. (*Lib. mir. S. Rich.*)

ANTICUS. — Pro ANTIQUUS.

ANTIDATUM. — Donum pro dono, remuneratio. (A. 1395.)

ANTIDONUM. — Ead. notione. (A. 1249.)

ANTIDORA. — Ead. notione.

ANTIDORALIS. — *Antidoralis obligatio*, gratiæ et beneficii vicem rependendi debitio. (A. 1485.)

ANTIDORALITER. — Cum mutua accepti beneficii remuneratione. (*Hist. Delph.*)

ANTIDORUM. — Apud Græcos panis est benedictus qui voce Eucharistiæ datur iis qui ad sacram communionem accedunt, post sacram liturgiam. Conficitur autem

Antidorum ex eodem pane qui ad sacrificium offertur, ex quo desumit sacerdos particulam cruce signatam, reliquo quibusdam precibus benedicto plebique reservato. Non solent Antidorum Græci comedere nisi jejuni, alioquin in crastinum conservant.

ANTIDOTALITER. — Idem q. ANTIDORALITER.

ANTIDOTARE. — Prævenire medicaminibus, avertere morbos imminentes, corrigere præsentes. (*Vet. Gl.*)

ANTIDOTARIUS. — Liber in quo continentur *antidota*, seu eorum compositio describitur; *formulaire médical*.

ANTIDOTUM. — Remedium; *antidote*.

ANTIFACTUM. — Pro ANTEFACTUM.

ANTIFRISUM. — Fimbria, lacinia, quæ in parte anteriori ponitur. *Vid.* FRISUM.

ANTIGALHA. — Valde pinguis; *fort gras. Terra antigalha; terre fertile.*

ANTIGRAPHUS. — Qui scribit, scriptor, cancellarius; *celui qui écrit, scribe, chancelier.* — Una e notis sententiarum quæ cum puncto apponitur ubi in translationibus diversus sensus habetur. (Isid.)

ANTILAMBDA — Signum in libris ad distinctionem appositum.

ANTILATIO. — Antecessio; præstantia.

ANTILOGIUM. — Præfatio, sermo antecedens; *préface, avant-propos.*

ANTILOPUM. — Frustum, ab Angl. *lop*, amputare; *lopin.* (Rym.)

ANTILOQUIUM. — Prima locutio. — Contradictio, oblocutio.

ANTILOQUUS. — Qui primo loquitur; *qui parle le premier.*

ANTIMENSIUM. — Sic apud Græcos dicitur quod Latinis altare portatile, lapis sacratus, seu, ut in Ordine Romano, tabula itineraria, vel altare viaticum; *pierre d'autel ou autel portatif.*

ANTIMONIUM. — Stibium; *antimoine.*

ANTIORATIO. — Orationis exordium, initium, præparatio. (A. 1049.)

ANTIPARIES. — Idem q. *Antemurale.*

ANTIPENDIUM. — Pro ANTEPENDIUM.

ANTIPHONA. — Cantus ecclesiasticus alternus, cum scilicet a duobus choris alternatim psalmi aut hymni concinuntur. Strictiori sensu, in ecclesiasticis Officiis dicuntur antiphonæ meræ ex variis psalmis diversorum versuum, qui magis solemnitatis mysterium exprimunt, eclogæ quæ psalmis ipsis concinendis præmittuntur, seu sententiæ quæ psalmum antecedunt, quia, ut ait quidam scriptor, ad ejus symphoniam psalmus cantatur per duos choros, ipsaque antiphona conjunguntur duo chori; *chant à deux chœurs; sentence qui précède un psaume chanté par les deux chœurs. Antiphona ad introitum*, quæ in introitu Missæ canebatur; *antiphonæ alleluiaticæ, Vid.* ALLELUIA; *antiphonæ invitatoriæ*, quæ currunt per Dominicas noctes; *antiphonam levare*, canendo præcinere; *antiphonæ majores de OO*, quæ, incipientes per interjectionem *O*, septem diebus ante Nativitatem Domini decantantur; *antiphona de Podio*, dicta oratio *Salve Regina*, facta ab Ademaro episcopo *Podiensi*; *antiphonæ processionales*, quæ in processionibus canuntur: *antiphonæ rogationales*, quæ dicuntur in Rogationibus. — *Antiphona*, braccarum pars anterior, jocose et facete. (Bern. de B.)

ANTIPHONARIUM. — Liber continens antiphonas totius anni; *Antiphonaire.* — Liber in quo introitus antiphonæ in Missa dici solitæ continebantur; « Nam, » inquit Mabillo, « in omnibus liturgiis Missa incipiebat ab antiphona quadam, unde liber qui ejusmodi versus continet *Antiphonarium* a quibusdam vocatur. »

ANTIPHONATIM. — Alternis choris.

ANTPHONETI. — Christi imago, forte pulpito apposita aut depicta, ubi *antiphonæ* præcinuntur.

ANTIPHRASIANUS — Qui eloquentia abutitur, ut facilius deducere possit. (A. 1408.)

ANTIPHRASIUS. — Qui in sermonibus antiphrasibus utitur. (*Ann. Ben.*)

ANTIPODUM. — Anterior sellæ pars cui equitantes manu innituntur; *devant de la selle.* — Subselliorum monasticorum, quæ nunc *formæ* dicuntur, pars posterior, quæ anteriori, seu *podio*, opponitur. — Quidam actus solemnis in academia Parisiensi; incertum qua ratione sic vocatus.

ANTIPODUS. — *Ara antipoda*, ara quæ ad sancti tumbam circa pedes ejus erecta est. (*A. SS.*)

ANTIQUALIA. — Maceriæ, ruinæ; *ruines, antiquailles.*

ANTIQUARE. — In antiquum statum restituere; *rétablir dans l'état primitif, restaurer.*

ANTIQUARIUS. — Qui vetustate obsoletos libros componunt, reparant, describunt. — In monasteriis, *antiquariorum domus* ead. erat ac SCRIPTORIUM.

ANTIQUATIÆ. — Ead. notione q. ANTIQUALIA.

ANTIQUATUS. — Senex; *vieillard.* (A. 1321.)

ANTIQUITAS. — Senectus. (*Vit. S. Coletæ.*)

ANTIQUI. — Majores; *ancêtres.*

ANTIREX. — Tyrannus, qui legitimo regi adversatur; *usurpateur.* (Mart.)

ANTISCOPI. — Pro *antiepiscopi*, pravi episcopi. (*Vit. S. Theodardi.*)

ANTISOLIUM. — Porticus species, vestibulum, vel etiam umbraculum ligneum projectum, compluvium.

ANTISTA. — Pro ANTISTITA.

ANTISTARE. — Episcopum aut abbatem agere, præesse; *remplir les fonctions d'évêque ou d'abbé. Vid.* ANTISTITARE. — Restaurare, tueri, tutum præstare; *rétablir, restaurer, mettre en bon état* (*G. Ch.*); *protéger, rendre sûr.* (A. 872.)

ANTISTITA. — Abbatissa; *abbesse.*

ANTISTITARE. — Episcopum agere; *remplir les fonctions d'évêque.* « Tunc temporis Hilarius *antistitabatur* Crysopoli. »

ANTISTIUM. — Præsulatus vel primatus; *épiscopat, primatiat, sacerdoce.* — Monasterium; *couvent, monastère.*

ANTIVAGIUM. — Tributum quod pro apertura minæ ferri apud Dalphinates illi præstabatur qui fundi dominus erat; ol. *antivage.*

ANTONIUS (SANCTUS). — Rostratus superne baculus, sic dictus quod formam referret crucis S. Antonii, quæ ut littera T formari solet; *bâton recourbé, crosse.*

ANTOPHORA. — A Græce ἄνθος, flos, et φέρω, fero; flores ferens. (*A. SS.*)

ANTORCA. — Cereus intortus, tæda; *torche.* (A. 1332.)

ANTORCHIA. — Fax sepulcralis; *torche.*

ANTRAS. — Carbunculus; *charbon.*

ANTRELLUM. — Parvum antrum. (*A. SS.*)

ANTROLIUM. — Significatio ignota. An locus ubi stat molendinum, vel idem q. trolium?

ANTRUM — Templum. (Pap.) — *Antrum tumbale,* sepulcrum. (Mur.)

ANTRUSTIO. — Qui fidelis domino, ei juramento fidelitatis obligatus est, vel in ejus ministerio occupatus; *antrustion.* On nommait ainsi les *fidèles* du roi sous les mérovingiens. Leur nom venait de ce qu'ils juraient fidélité à leur chef, qui, en échange, leur accordait la protection la plus complète.

ANTSINGA. — Ut ANDECINGA.

ANUATUS. — Annotinus; *âgé d'un an, qui date de l'année dernière.*

ANUBDA. — Præstationis vel oneris species apud Hispanos.

ANUDARE. — Pro ANNULLARE. (A. 1067.)

ANUGUERA. — Idem q. ANUBDA.

ANUPDA. — Idem q. ANUBDA.

ANVANNA. — *Vid.* AUVANNA.

ANVOIRE. — Tributum quod olim episcopis Bellovacensibus a novis conjugatis solvebatur, necnon ab iis qui in civium adscribebantur numerum.

ANWILLA. — Pro ANGUILLA.

ANXER. — Pro ANSER.

ANXIANI. — Pro ANTIANI.

ANXIARI. — Anxio animo esse; *être dans l'inquiétude, être inquiet, embarrassé.*

ANXIATIO. — Anxietas; *inquiétude, anxiété.*

ANXIMONIA. — Ead. notione.

ANXIONARIUS. — Anserum venditor, vel volatilium saginator?

ANXULA. — Ligatura; *lien, bande, ligature.*

ANZAUGIA. — Pro *Anzinga;* idem q. ANDECINGA.

AORASIA. — Cæcitas; *aveuglement, cécité.* (*A. SS.*)

AOSTAGIUM. — Præstatio quæ ad medium Augusti exigebatur, unde vocis origo; *rente, prestation qui tombait à la mi-août;* ol. *aoustage.*

APACARE. — Satisfacere, contentum reddere; *contenter, satisfaire;* ol. *apaer.*

APACTIO. — Pacificatio; *pacification.*

APALANCARE. — Palis munire; *garnir de palissades.* (A. 1295.)

APALTOR. — Manceps. « Prohibemus clericis... ne commercia vel officia sæcularia exerceant maxime inhonesta, et ne sint censuum aut redituum *apaltores* aut procuratores militum. » (*Synod. Raph.*)

APALTUS. — Locatio; *location, action de prendre à loyer.* (*Ibid.*)

APANAGIUM. — Idem quod ad victum et in alimentum secundo genitis præstabatur et concedebatur a parentibus; *ce que l'on donnait aux cadets pour pourvoir à leur entretien;* ol. *soutenance, apanage, apennage.*

APANAMENTUM. — Idem q. APANAGIUM.

APANARE. — Panem et cibum porrigere; *donner du pain et des aliments;* ol. *apaner.* *Apanare filiam,* ei dotem seu legitimam portionem bonorum conferre, ita ut cæteris hæreditatis bonis renuntiet; *doter une fille, l'apaner.*

APANATIO. — Actio apanandi. *Vid.* APANARE.

APANATOR. — Is qui apanat. *Vid.* APANARE.

APANTITIUM. — Ædificium domui addictum; *appentis.*

APARENCIA. — Similitudo, species; a Gal. *Apparence.*

APARES. — *Vid.* APPAR.

APARIARE. — Conjugare, copulare; *apparier.*

APARIATIO. — Conjugatio; *appariement, action d'apparier.*

APARIBILIS. — Apertus, manifestus; *évident, clair.*

APAS. — Pro. ABBAS.

APASCAIRARE. — A Provincial. *apaiscarar,* pascua ad depascendum locare.

APASCAIRATIO. — Pascuorum ad depascendum conductio.

APATISATIO. — Pactum, conventio, quæ cum hoste fit a regionis subactæ incolis ut a cædibus et incendiis abstineat, præstita quadam tributi solutione; *tout arrangement fait avec le vainqueur pour qu'il s'abstienne de tout acte de violence; rançon, contribution.*

APATOR. — Sine patre; *qui n'a pas de père.* *Apator et ametor* dicuntur de Melchisedech a Tertulliano Spurii quoque dicuntur *apatores,* quasi sine patre filii.

APATUARE. — Pacisci, de exigendis tributis convenire; *s'accorder.*

APEAMENTUS. — Liber censualis in quo census descripti cum eorumdem litteris authenticis, quas Recognitiones vocant.

APELLARE. — Repetere, redimere, *réclamer, racheter.* (A. 1097.)

APELLIDUM. — Submonitio seu convocatio populorum ad vindicanda maleficia. (A. 1069.)

APELLUM. — Apellatio, provocatio; *appel.*

APELLUS. — Practicis Gallicis, *relief d'appel,* ut videtur. (A. 1420.)

APENDARIA. — Appendix. (A. 1062.)

APENDIMENTUM. — Ead. notione. (A. 1218.)

APENNARIA. — Pro APPENDARIA.

APENNIS. — Scriptum confectum in gratiam eorum qui incendio aut hostili deprædatione chartas, quibus possessionem et jura probare poterant, perdiderant. Tunc enim coacta loci plebe, atque instituta,

coram ipso judice, accurata inquisitione, aliud conficiebatur instrumentum quo in posterum rerum suarum jura firmarentur; *chartes que l'on donnait à ceux dont les titres étaient brûlés, lesquelles rappelaient les droits et biens dont ils étaient en possession au moment du sinistre.*

APENSATES.—Pro APPENSATUS. (A. 764.)

APENTICIUM. —Ædificii appendix humilior; *appentis, hangar.*

APERFECHARE.—Utendo consumere. (A. 1367.)

APERIBILIS. — *Vid.* FEUDUM.

APERILITER. — Aperte, palam; *ouvertement, manifestement.*

APERITIO. — *Aperitio testium*, eorum testificatio juridica. (*St. Mant.*)

APERTINENTES. — Idem q. APPERTINENTIÆ.

APERTIO. — *Apertionis mysterium*, cæremonia qua sacerdos accedentis ad baptismum nares et aures tangit dicens : *Epheta*, id est, *adaperire*. (S. Ambrosius.) *Versus apertionis*, in Regula Magistri : *Domine, labia mea aperies*, quo scilicet sacra Liturgia aperitur.—*Apertio feudi; Vid.* APERTUS.—*Apertio oris*, vox juris pontificalis.

APERTORIUM. — Officina, taberna aperta, in qua artifices palam opera sua conficiunt. (Hoc verbum esse videtur pro *opertorium*, vel potius *operatorium*, ab *operatore*; Gal. *ouvrier*.)

APERTURA.— Expositio, explicatio. (*Conc. Hisp.*) —Via, media, quæ quis tentat vel aperit, ut ad finem possit pervenire. — *Aperturam facere*, aperire. (Lob.)

APERTUS. — *Aperti honores, aperta beneficia, aperta feuda*, dicuntur cum vacant nec possessorem habent; *fiefs ouverts, qui sont sans possesseur. Apertæ litteræ*, quæ vulgo *patentes; lettres patentes. Apertæ terræ*, aratro proscissæ; *terres labourées. Aperti limites*, qui ex lege patent, et pervii sunt itineribus et mensuris agendis. (Hyg.)

APES. -- Alveare apum, examen; *ruche, essaim d'abeilles.* (*Lex Sal.*)

APETISSARE. — Imminuere, decrescere; *amoindrir, diminuer;* ol. *appetisser*. (A. 1359.)

APETITIVUS. — Appetens, appetitum indicans; *appétitif.*

APEX.—Sæpe occurrunt *apex, apices*, pro *instrumentis diplomatibus, epistolis*, etc. — Episcopi et abbates *apices* vocabantur, forte quod, apud Romanos, flaminum dignitatis nota erat pileus cui nomen *apex* erat.

APHUS.—Pro CYPHUS aut ANAPHUS.

APIASTRIUM. — Locus ubi sunt apum alvearia; *rucher.*

APICARE. — Ligare, seu ad furcam suspendere; *attacher ou pendre.*

APICELLI. — Idem q. APICES.

APICES. — Pro scriptis, epistolis. *Vid.* APEX.

APICIO. — Idem q. APIARIUM.

APICULARE. — Idem q. APIARIUM.

APICULARII. — Qui jure *abollagii* in silvis dominorum gaudent. *Vid.* ABOLLAGIUM.

APICULARIUM.—Alvear; *ruche d'abeilles.*

APICULUS. — Ead. notione q. APICELLUS.

APIFERA. — Funes nautici; *cordages, câbles en usage dans la marine.*

APIFERIUM. — Idem q. APIARIUM.

APILAGIUM. — Jus erigendi seu construendi porticus nundinarios, ubi merces venales exponuntur, a *pilis* quibus sustentabantur dictæ. *Vid.* PILA.

APILAMENTUM. — Jus figendi palos aggeris sustinendi causa; *droit d'enfoncer des pieux dans le sol pour soutenir, consolider un terrassement.* (A. 1393.) -- Fulcrum, fultura; *soutien, étai, étançon, support.* (A. 1388.)

APILE.—Alvearium apum; *ruche d'abeilles.*

APIPHORIUM. — Idem q. APICULARIUM.

APISTRIUM. — Ead. notione.

APLÆ. -- Soleæ quas Græci etiam σανδάλια dixere.

APLANARE. — Planum reddere; *aplanir.*

APLANES. — Firmamentum.

APLATA. — *Pro certo.* (*Vet. Gl.*)

APLAUSTRUM. — Pro APLUSTRUM.

APLEGIARE. — *Plegium* seu vadem dare; *donner une caution;* ol. *aplejer, applégier.*

APLOBLATTEUS. — Idem videtur q. PURPUREUS.

APLOIDUM. — Vox generica qua quidquid piscationi necessarium est, imo et equi vel bovis instructus significatur; *engins de pêche, harnais de cheval ou de bœuf, joug*, etc.; ol. *aplait, aploit, aplet.*

APLUSTRE. — Navis gubernaculum; *gouvernail d'un navire.* (*Vet. Gl.*)

APOCALIGUS. — Miles caligatus; *simple soldat.*

APOCALYPSIS. — Ἀποκάλυψις, revelatio. Nomen, ut omnes norunt, libro visionum S. Joannis Evangelistæ tributum; sed multis etiam libris apocryphis inditum fuisse observat Hofman in *Lexico.*

APOCARTERESIS. — A Marcionitis dicta est mors violenta ex inedia vel laqueo accelerata, a Græco ἀποκαρτερέω. (Tert.)

APOCATASTICUS. — Vox astronomica, reditus anniversarius planetæ in idem signum. (*A. SS.*)

APOCHA. — Schedula qua quis fatetur se quidpiam ab alio recepisse; *quittance.* — Chirographus; *obligation sous seing privé.*— Epistola; *lettre ordinaire.*

APOCHARE. — Dare *apocham; quittancer, donner quittance.*

APOCHITIA. — In eo ab *apocha* differre videtur, quod hæc in casu venditionis, illa vero emptionis dabatur. (A. 1269.)

APOCOPARE. — Abscindere; *couper.*

APOCOPUS. — Debilis, infirmus; *faible.* (S. Athanas.)

APOCRISIARIUS. —Nuntius, legatus; *envoyé, légat.* — Cancellarius, qui sigillum principis servabat et diplomata regia signabat; *chancelier.* — In monasteriis *apocrisiarius* appellabatur is qui custodiebat ecclesiæ thesaurum : in cujus manu erat quidquid ad altaria offerebatur, cui portarum ecclesiæ aperiendarum munus incumbebat, etc.—*Apocrisiarii* præterea erant a Pontifice Romano vel ab archiepiscopis ad Comitatum missi,

quo res ecclesiarum suarum peragerent, et de iis ad principem referrent. Si enim quæpiam ingrueret difficultas in rebus ecclesiasticis seu politicis, quæ a principe definiri deberet, vel de qua ille consulendus esset, per *apocrisiarium*, qui in Comitatu, seu principis curia agebat, res gerebatur, qui et pontificem, de quo missus erat, de principis et vicissim principem de pontificis responsis, tanquam internuntius admonebat, quousque res legitimo exitu donaretur.

APOCRYPHA. — « *Apocrypha* proprie dicuntur illa scripta quorum origo ignoratur, et quamvis ibi multa sint vera, tamen non habentur in auctoritate propter plura falsa quæ ibi continentur. » Sic etiam dicta quæ ab hæreticis seu schismaticis conscripta et prædicata sunt et nullatenus recipit Ecclesia Romana.

APOCRYPHARI. — Apocryphus haberi, reputari; *passer pour apocryphe.*

APODEX. — Probatio, experimentum; *preuve, expérience.*

APODIAMENTUM. — Adminiculum, res quævis cui innitimur; *appui.*

APODIARE. — Inniti, fulcire, sustinere; *étayer, soutenir.*

APODIRE. — Apponere; *appuyer.*

APODISIA. — Ut APODIXA.

APODISSA. — Ut APODIXA.

APODIX. — Meretrix : *fille de joie.*

APODIXA. — Ead. notione q. APOCHA.

APODIXIA. — Impensa. « Ad *apodixias* alicujus quidpiam facere, » idem q. *impensis.* (*Ann. Genuens.*)

APOFERETA. — Ut APOPHORETUM.

APOFERTUM. — Ead. notione.

APOFORETUM — Ead. notione.

APOGEUM. — Pro HYPOGÆUM.

APOGRIFUS. — Pro APOCRYPHUS.

APOLEGIUM. — Liber, commentarius, in quo chartæ donationum, emptionum, etc., describebantur. Idem q. POLYPTICUS.

APOLLIDÆ. — Servi qui in opus publicum perpetuo dabantur.

APOLOGESIS. — Excusatio; *justification.*

APOLOGIA. — Excusatio; *justification, excuse*, etc. In Ecclesia Romana *apologias* vocant excusationes quibus sacerdotes sacra facturi, excusant se, quod indigni ad tam veneranda et tremenda mysteria accedunt, quarum formulæ plures habentur in libro *Sacrament.* Gregorii Magni; harum loco *confessio* seu *Confiteor* dicitur. —Occasio. (*A. SS.*)

APOLTATS. — Retis species. Idem forte quod APOSTADUM.

APONCHARE.— Pro APUNCTARE. (A. 1488.)

APONSARE. — Aponsam facere, immittere ligna. (A. 1449.)

APONTAMENTA.— Puncta seu capita ad deliberandum et statuendum proposita; *points, articles à examiner, sur lesquels il y a à délibérer.* (A. 1359.)

APOPEMPOEUS. — Servator, liberator; *qui préserve, qui délivre.* (*A. SS. Ben.*)

APOPHORETUM. — Munera quæ apud veteres Romanos, in Saturnalibus summo cum fastu et lætitia celebratis, xenia dantes ab accipientibus referebant. Post modum pro ipso vase in quo muneraipsa referebantur vox *apophoreta* usurpata. Eadem vox temporibus medii ævi non semel significabat vas ad ferendas reliquias sanctorum proprium.

APOPLACIUS. Pro APLOBLATTIUS vel APLOBLATTEUS.

APOPULARE. — Incolas in regionem inducere; *peupler un pays.* (A. 1384.)

APOREARI. — Inopem esse consilii; *ne savoir que faire. Vid.* APORIARE. (*Conc. Hisp.*)

APORIA. — Ulceris species, sic dictum quod inde defluat pus ac sanies. — Paupertas. (*Flod.*) —Anxietas. (Pap.)

APORIARE.— Ad paupertatem, angustiam reducere, ita ut is qui in hoc statu fuerit nesciat quo res vertat; *réduire quelqu'un à une telle extrémité qu'il ne sait où donner de la tête.*

APORIARI. — Angi, hærere, dubitare; *être incertain, douter, hésiter, ne savoir quel parti prendre.*

APORISMA. — Certa et summaria conclusio.

APOSFRAGISMUS. — Sigillum, ἀποσφράγισμα. (*Reg. solit.*)

APOSTA. — Fulcimentum, appodiatio; *appui.* (Bed.)

APOSTARE. — Postponere, violare; *enfreindre, violer.* — Insidiari observare; *guetter, tendre un piége.*

APOSTASIA. — Desertio militum; *désertion de soldats.*— Defectio a vera religione; *abandon de la vraie religion.* — Defectio monachi ab ordine; *sortie d'un moine de son ordre.*

APOSTASIALIS. — Fictus, commentitius, reapse non exsistens, quamvis exsistere videatur. (Joan. de Card.)

APOSTASIUS. — Pro APOSTATA.

APOSTATARE.—A vera religione deficere; *apostasier.* Haud raro active sumitur pro *abducere*, a vera religione ad falsam trahere. *Apostatare* dicuntur monachi cum, voto obstricti, cucullam exuunt et ad vitam sæcularem redeunt. Auctor *Breviloquii* ait apostasiam in tribus consistere, primo quidem in demissione fidei Christianæ, secundo in demissione habitus religionis, tertio in demissione tonsuræ clericalis.

APOSTATATIO. — Idem q. APOSTASIA.

APOSTATICE. — Dicitur de eo qui, voto obstrictus, a monasterio sine licentia superiorum recedit.

APOSTATIO. — Pro APOSTATATIO.

APOSTATIZARE. — Ab Ecclesiæ communione separare, pro apostata habere. (*Leg. Wisig.*)

APOSTATOR. — Monachus qui ab ordine spretis votis deficit; *religieux défroqué.*

APOSTATURA. — Commissura, maxime quæ ex additis segmentis fit. (*St. Mas.*)

APOSTEMA, TEMÆ. — Idem q. APOSTEMA, *atis.* (*A. SS.*)

APOSTEMATIA. — Idem q. APOSTEMA.

APOSTEMATICUS. — Qui apostemate laborat; *qui souffre d'un abcès.* (*A. SS.*)

APOSTEMATIO. — Apostema; *abcès, apostume.* (*A. SS.*)

APOSTOLA. — *Francorum apostola*; sic

nuncupata est Clotildis, regis Chlodovei uxor, quod prima apud Francos Christiana, cæteros fecit ad Christum provehi. *Apostola* quoque appellata est Maria Magdalena, quod resurrectionem Domini prima nuntiaverit.

APOSTOLARE. — Pontificatum Romanum obtinere; *s'asseoir sur le trône de Saint-Pierre.*

APOSTOLATUS. — Episcoporum dignitas et titulus honorarius. — Suprema Paparum dignitas. — Fines jurisdictionis episcopi Romani.

APOSTOLI. — Dimissoriæ litteræ quas episcopus laico vel clerico in alienam diœcesim transituro dabat, laico quidem ut ibi ordinaretur; clerico vero, ut vel ordinaretur, vel ordinatus sacrificaret, vel in alienæ Ecclesiæ catalogum referretur. Dabantur etiam ejusdem generis litteræ ab officialibus et ecclesiasticis judicibus, testandæ appellationis gratia, quoties Romam ad Pontificem provocabatur. Sed interdum pro quibusvis litteris, uti vocant, *appellationis,* etiam ad judices laicos, vox *apostoli* usurpata est; *lettres d'appel* — Legati, nuntii; *envoyé, député.*—In diœcesi Ambianensi, presbyteri qui parochiis curione viduis deserviendis mittebantur. — Apud Italos, viri pii ex eleemosynis more apostolorum viventes. — Qui a Pontificibus Romanis litteras impetrabant ad vacantia beneficia. (*Conc. Andegav.*)

APOSTOLICALIS. — *Cathedra apostolicalis,* id est pontificalis, Romana, papalis.

APOSTOLICARE. — Idem q. Apostolare.

APOSTOLICATUS. — Papatus; *pontificat, la papauté.*

APOSTOLICUM.—Sic sæpius appellantur Romanorum Pontificum epistolæ, decreta, bullæ, etc., quod ipse Pontifex vocetur *Apostolicus. Vid.* h. v.

APOSTOLICUS. — Olim et nascente primum Ecclesia, universim episcopi omnes *apostolici* dicti, interdum adjuncta *episcopi, viri,* aut alia voce, tanquam apostolorum successores; seu potius quod quisque in sua diœcesi vices apostolicas ageret. Verum sicut *Papæ* appellatio, quæ episcopis omnibus communis primo fuit, postmodum soli Pontifici Romano adscripta legitur, ita et *apostolici;* qua quidem scriptores medii ævi sæpe, ne dicam semper, Papam indigitant. — *Apostolicus ordo*, monasticus. *Apostolica vita*, monastica. (*A. SS. Ben.*) *Apostolicæ ecclesiæ,* sic dictæ olim erant cathedrales omnes, etsi in confesso esset, apostolicæ Ecclesiæ principatum in Romana vigere. *Apostolica sedes,* eadem ratione, episcopalis sedes. (*Annal. Benedict.*) Patres autem *apostolicas* appellabant *sedes* quæ fundatæ fuerant ab apostolis.

APOSTOLIFICUS. — Idem q. Apostolicus. (*A. SS.*)

APOSTOLIUM. — Pro Epistolium.

APOSTOLUS. — Liber Epistolarum S. Pauli, qui in ecclesia ad Missam legi solet; lectio ejusdem libri. — Vox *apostolus* interdum pro *Admirallo,* seu maris præfecto, sumitur.

APOSTQUE. — Posteaquam. (A. 1451.)

APOSTROPHARE. — Alloqui; *apostropher.*

APOTELESMATA. — Superstitiosa verba qualia sunt illa quibus se rustici Kalendis Januarii, in Picardia præsertim, salutare solebant; *Au guy l'an neuf,* respondetur; *Plantez, plantez.* His vero sibi fertilem annum apprecabantur.

APOTESIA. — Afflatus divinus; *inspiration divine.*

APOTHECARIA. — Res omnes quæ a pharmacopolis vendi solent; *substances pharmaceutiques, tout ce qui se vend dans une pharmacie.* — Officina pharmacopolæ; *apothicairerie, pharmacie.*

APOTHECARII. — Qui *apothecas* tenent; *boutiquiers.* — Apothecarum seu horreorum curatores; *gardiens des magasins.* — Qui in domibus magnatum bellaria, fructus coctos et saccharo conditos et alia hujusmodi quæ ad secundam mensam pertinent, conficiunt; *confiseur, pâtissier.*—Pharmacopola; *apothicaire.*

APPACARE. — Solvere, exsolvere; *payer.*

APPACTUS. — Idem q. Apaltus.

APPAGARE. — Idem q. Appacare.

APPALCATOR. — Pro Appaltor

APPALPARE. — Cum reverentia tangere, palpare; *toucher avec respect.*

APPALTOR. — Idem q. Apaltus et Appalcator.

APPANAGIUM. — Ut Apanagium. — Census vel præstatio pro jure pascendi porcos in silva domini; ut Pastio. Unde Galli dixerunt *appanager* pro porcos glandibus pascere.

APPAR. — *Appares* vocant inferioris sæculi scriptores epistolas generales quæ, uno exemplo, paucis mutatis, ad diversos mittuntur; *circulaires, copies semblables de lettres appelées autrement « epistolæ uniformes.»* Pro exemplo, seu uti dicimus *copia; expédition, copie,* vox *Appar* etiam sumitur.— *Appares chartæ; plusieurs copies de la même lettre.*

APPARAGIUM. — Pars hæreditatis quæ a primogenito dabatur secundo genitis; *portion de l'héritage paternel que la loi féodale obligeait l'aîné à donner à ses frères.*

APPARAMENTA. — Apparatus, id omne quod bello inferendo necessarium est. (A. 1308.) — Instrumenta quævis rei perficiendæ necessaria. (A. 1183.) — Pacis prolusiones; *préliminaires de la paix.* (*Conc. Basl.*)

APPARARE. — Commentariis explicare et illustrare; *enrichir, accompagner un texte de commentaires.* (*G. Chr.*)

APPARATA. — Forte pro Appendaria. « Tres quoque *apparatas* eidem canonicæ, cum omni integritate distribuit: mercatum vero medium... omnigena charitate concedit.» (*G. Chr.*)

APPARATOR. — Forte pro Apparitor.

APPARATORIUM. — Idem. q. Apotheca, officina.

APPARATURA.—Ornamentum. (Ag.) *Ap-*

paraturæ recensentur vestes inter et domesticam supellectilem.

APPARATUS. — Reparatio, refectio, sumptus, conservatio. « Contentio.. super *apparatibus* et emendationibus ejusdem molendini. » (A. 1202.)

APPARELLAMENTUM. — Receptio in fratrem apud Albigenses.

APPARENTER. — Probabiliter, in speciem ; *apparemment.*— Per visum adeo profectum. (*A. SS.*)

APPARENTIA. — Ostentatio (Boncomp.) Parvula causula, simulatio; *apparence.* (*Ch. Wenc. duc. Brab.*) *In apparentia*, sub dio, palam ; *publiquement, ouvertement ;* ol. *en appert.*

APPARERE.—(Subst.) Arbitrium, sensus, ab Ital. *parere.* (*A. SS.*) — (Verb.) Componere, disponere. — Juri stare ; *comparaître.* (A. 1212.)

APPARIARE. — Conjugare, copulare ; *apparier, faire aliance.*

APPARIATIO.—Cum quis alterum dominii participem facit ; *copartage. Vid.* PARIAGIUM.

APPARIATUS. — Consentaneus, consentiens, vel alicui rei proprius, destinatus (*St. Mas.*)

APPARITIO. — Pro apparitoribus ipsis : *princeps apparitionis* pro *princeps apparitorum.* (*Cod. Th.*) — Epiphania. « Notandum est *apparitionem*...idem esse cum Epiphania. » (*Conc. Hisp.*) — Quarta e novem partibus hostiæ divisæ in Missa Muzarabica.

APPARSUS. — Visus, qui apparuit ; *qui a été vu, qui s'est montré.* (*A. SS.*)

APPARTENENTIA.—Tutela, protectio, qua quis rem aliquam ut suam tuetur.(A.1202.)

APPARTIAMENTUM. — Partitio, divisio bonorum inter liberos ; *partage entre les enfants des propriétés d'un père ou d'une mère.*

APPASSAMENTUM. — Induciæ, belli sedatio, a Gal. *apaiser*, pacificare.

APPATIAMENTUM.—Tributa regioni subactæ, durante bello, a victore imposita ; *contribution de guerre, rançon ;* ol. *apatissement.*

APPATICIAMENTUM. — Ead. notione.

APPATICIRE. —Tributa sub nomine *appatis* exigere ; *rançonner ;* ol. *appatisier.* (A. 1423.) *Vid.* APATISATIO.

APPATISSAMENTUM. — Ead. notione q. APPATIAMENTUM. (Rym.)

APPATIZARE. — Appatissamenta imponere ; *frapper un pays, une ville d'une contribution de guerre.*

APPEISAMENTUM. — Induciæ, pacificatio ; *trêve.*

APPELLARE. — Dicitur qui *appellat* aut accusat, vel qui *appellum* seu accusationem suam prosequitur. — Pro *appellere*, occurrit etiam in Ch. a. 1411.

APPELLAREA. — Idem q. APPLARE.

APPELLARIA. — Ead. notione.

APPELLATIO. — Evocatio, quæ ad sonum campanæ fit ; *convocation, action de réunir au son de la cloche.*

APPELLATUS. Pro *appellans* (a. 1227), et *apostolatus.* (*Litt. Inn. III.*)

APPELLITUM. — Apud Hispanos submonitio quævis (a. 1267), et submonitio seu evocatio populorum ad vindicanda maleficia. (A. 1325.)

APPELLITUS. Ead. notione.

APPELLIUM. — Ut APPELLUM.

APPELLUM. — In jus vocatio, accusatio ; proprie enim in criminalibus actionibus vocem hanc usurpant Angli, vulgo *apeale.*

APPENAGIUM. — Ut APANAGIUM.

APPENDARIA. Appendix, appensum domui tectum, seu potius ædificium rusticum levioris pretii ac momenti, respectu eorum quæ *capita mansuum* appellabantur, cujusmodi sunt ea quæ a Gall. *appentis* vocantur. Imo quivis agelli, quævis ædificia rustica ab aliquo majori prædio pendentia, et ei tanquam appendices adjuncta ; *petite maison jointe à une grande et qui fait saillie sur un de ses côtés ; maison rustique dépendante d'une plus grande.*

APPENDERE. — Dependere ; *dépendre.*

APPENDIA. — Ut APPENDITIÆ.

APPENDICIOLA. — Ut APPENDARIA.

APPENDICIUM. — Appendix, ut APPENDARIA. — Tributum quod domino villæ seu feudi pendebatur pro facultate habendi et exstruendi *appendicium* in villa.

APPENDICIUS. — Appensus. (*A. SS.*)

APPENDICULA. — Idem q. APPENDARIA.

APPENDITIA. — Eod. sensu.

APPENDITIUM. — Ædicula sacra pendens ab ecclesia majori ; *annexe.*

APPENDIUM. — Pretium vel pondus. « Si nullius erat pretii, sicut dicitur, ergo mille talenta argenti, ne unius quidem poterant ovi *appendio* supputari. » (Pet. Dam.) —Expensum ut videtur : « Juramentum gagiatum in assisia de *appendiis* placiti, potest fieri in placitis vice comitalibus.» (A. 1236.)

APPENNAGIUM. — Idem q. APANAGIUM.

APPENNARIA.— Ut APPENDARIA. *Donatio appendaria*, quæ rerum datarum facta inquisitione scripto duplici firmatur. (*St. Mass.*)

APPENNATIO. — Pensio, præstatio ; *taxe, redevance, prestation*

APPENNIS. — Chartæ species. *Vid.* APENNIS.— Modus agri, idem q. ARAPENNIS.

APPENSA. — Mensura frumenti ad alicujus corporis pondus ; *quantité de froment égale au poids d'une personne.* (*A. SS.*) — Scriptum quo asseritur possessio rerum quarum authenticæ chartæ incendio aut hostili deprædatione perditæ sunt ; *titre de possession tenant lieu des actes originaux qui ont été perdus dans un incendie ou à la suite d'une invasion de l'ennemi.* (A. 927.) — Appensum domui tectum, seu umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appenditur ; *appentis, auvent.* (A. 1343.) — Ut APPENDARIA. (A. 1228.)

APPENSAMENTUM.—Delatio ; ol. *appensement.* Dies *appensamenti* concedi dicitur litigatori, quando cum eo differtur vadimonium.

APPENSARE.— Locare, dare ad censum ; *louer, donner à cens.*

APPENSATE. — Consulto, dedita opera ; *de guet a pens, en y réfléchissant.*

APPENSATUS.—*Facto appensato*; ol. *de fait appensé*, id est *prémédité*.

APPENSIONARE. — Ad pensionem dare; *donner sous condition de redevance*. (A. 1387.) —Annuos reditus nomine pensionis assignare; *pensionner, donner une pension*. (A. 1402.)

APPENSIONATOR. — Qui sub annua pensione solvenda aliquid tenet; *celui qui possède une chose à charge de payer annuellement une somme déterminée*.

APPENSIS. — Appendix; *dépendance*. (A. 846.)

APPENSUM. — « Nos...præsentibus bullam nostram plumbeam in *appenso* apponi jussimus.» (A. 1327.)

APPENTINUM. — Appendix. Idem q. APPENDARIA.

APPENTITIA. — Idem q. APPENDITIA et APPENDARIA.

APPENTITIUM. — Tributi species, ut APPENDICIUM.

APPERPETUUS. — Perpetuus. (A. 1474.)

APPERTINENTIÆ.— Idem q. PERTINENTIÆ.

APPERTINERE. —*Appertinere alicui*, pro *pertinere ad aliquem*.

APPERTURA. — *Appertura rerum feudalium*, cum feudum vacat; *ouverture de fief*. *Vid.* APERTUS.

APPEYSAMENTUM. — Belli sedatio, induciæ; *pacification*.

APPIGLANTIA. — Rixa non tantum verbis, sed et facto commissa; nulla tamen præeunte animi deliberatione et sine malitia præcogitata. (*St. Verc.*)

APPILLAGIUM.— Anteris seu fultura qua domus caduca sustinetur; *appui, soutien, étai*.

APPILLARE. — Apponere, applicare. (A. 1344.)

APPILLIARIUS. — Cumulatus; *qui est en pile, comble*. (A. 878.)

APPIRE.—Ligare; *attacher, lier*. (*Vet. Gl.*)

APPLANAMENTA. — Agri recens culti; *terres mises depuis peu en culture*. (A. 1100.)

APPLANARE. — Diruere, adæquare, ad solum evertere; *renverser, réduire au niveau du sol*; ol. *aplaner*. (A. 1314.)

APPLARE. — Cochlear. (Osid.)

APPLAUDERE.—Arridere, placere. (Gasp. Bart. *Gl.*)

APPLAUSIVUS. — Propitius, favorabilis; *favorable*. (A. 1290.)

APPLEGIAMENTUM. — Querela quæ fit coram judicio; ol. *applégement* *Vid.* PLEGIUM.

APPLEGIARE. — Querelam instituere ut quis rem aliquam obtineat; quod *plegium* seu pignus daretur in commodum rei cessurum, si ipse actor causa vel querela caderet; ol. *appléger, applégier*. *Vid.* PLEGIUM.

APPLEGIATIO. — *Applegiationem facere*, ead. notione q. APPLEGIARE.

APPLICAMENTUM. — Appulsus navis ad littus; *abord*. (A. 1344.)

APPLICARE. — Divertere, hospitari, appellere. (*Leg. Barb.*)— Sibi vindicare, asserere; *s'approprier, appliquer à son usage*. —*Applicare se alicui*, idem ac *commendare se alicui in vassaticum*. *Vid.* COMMENDARE.—*Applicari ad deos*. « Si latet, dominus domus *applicabitur ad deos* et jurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui, » etc., id est ad templum. Sic deos pro deorum templis dixit Lactantius. (*De mort. pers.*)

APPLICATIO.— Confirmatio. (A. 1340.)— *Applicatio navium*, tributum pro navibus ad littus applicandis; *droit d'abordage*. (Mad.)

APPLICIUM. — Diversorium, hospitium; *Vid.* APPLICARE.

APPLUMBARIUS PAPÆ. — Qui Romanorum Pontificum bullis plumbum aptant. (*Grat. Gl.*)

APPLUTIS. — Locus ubi paleæ reconduntur, vel tugurium palea coopertum. (A. 869.)

APPOCA. — Pro APOCHA.

APPODIAMENTUM. — Res quævis qua innitimur. *Vid.* PODIUM.

APPODIARE. — Inniti in rem aliquam, incumbere; *s'appuyer sur quelque chose*. — *Appodiare se ad jus*, vocare ad jus, eo sensu quo Cicero : *cuncta vocare ad senatum*; *s'en rapporter à justice, à ce que de droit*.

APPODIATIO. — Idem q. APPODIAMENTUM.

APPODIATORIUM. — Cubiti fulmentum; *accordoir*. (Leib. et *A. SS.*)

APPODISIA. — Ut APOCHA; scheda in qua merces descriptæ sunt; *quittance et facture*. (*St. Gen.*)

APPODISSA. — Scheda seu mandatum de pecunia exhibenda. (*A. SS.*)

APPODIUM.—« Quemdam hominem percuti fecit cum hachiis, *appodiis*, badalariis et ensibus. » (A. 1391.) Forte *appodia* significant baculos vel clavæ genus.

APPODIX. — Idem q. APODIXA.

APPOINTAMENTUM. — Pactum, conventum; *articles dont les parties sont convenues et sur lesquels elles sont d'accord*; ol. *appoinctation*.

APPOINTARE. — Reficere, restaurare; *rétablir, mettre en point*; ol. *appointer*.

APPONDERE. — Tignum immittere ædibus augendi causa. *Vid.* APONSARE.

APPONDIAMENTUM.—Idem. q. APPENDARIA.

APPONENDUM. — Consensus scripto appositus; *acquiescement, consentement écrit d'une chose*.

APPONERE. — Pignori dare, penes aliquem rem deponere in debiti securitatem; *donner en gage, en garantie d'une somme prêtée*. — Addicere, attribuere; *attribuer*. « Statuerunt ut ipsi homines *apponerentur* ecclesiæ illi, cui placeret monachis. »

APPONTUAMENTUM. — Dedendæ urbis vel arcis conditiones pactionesve; *conditions de la capitulation d'une ville*.

APPORIARE. — Ad inopiam et angustias reducere. (*Bal. Misc.*)

APPORTAGIUM. — Census, proventus, quidquid ecclesiæ affertur in sustentationem eidem deservientium : idem fere quod APPORTUM; *toute redevance due à quelque église pour l'entretien des personnes qui la servent*.

APPORTARI. — Pati, ferre, admittere ; *comporter*. (A. 1193.)

APPORTATURA. — Apportatio, vectura ; *transport*. (*Conc. Terrac.*)

APPORTIONARI. — Dicitur de eo qui portionem bonorum hæreditariorum accipit, ea lege ut a reliquo patrimonio excludatur.

APPORTIONATIO. — Rata portio. (Rym.)

APPORTUM. — Merces et sarcina quævis quas quispiam secum portat, vel advehit. (Rym.) — Vectigal, tributum, census, qui dominis inferebatur ; vox forensis. (*Mon. Angl.*)

APPORTUS. — Quidquid emolumenti adportatur ad sustentationem illius qui ecclesiæ curam habet. Maxime vero oblationes quæ ecclesiis a fidelibus fiunt et apportantur.

APPOSITA PERSONA.—Interposita persona ; *personne apostée, interposée.* Formula in chartarum conclusionibus frequentissima.

APPOSITIO. — Assignatio. « Omnes et singulæ requisitiones, exhortationes, monitiones, citationes, dierum *appositiones*, et processus incepti, » etc. (A. 1432.) — Ferculum, missus ; *mets.* (A. 1148.)

APPOSITUS. — Episcopus intrusus, contra canones electus.— Idem qui residens, tenens, vel vassallus qui aliunde venit, cui domicilium *appositum* est, seu assignatum.

APPOSTA. — Fulmentum ; *appui.*

APPOTIARE. — Potionem seu venenum propinare, præbere ; *empoisonner*.(Arn.Lub.)

APPRADARE. — In pratum redigere ; *convertir en prairie ;* ol. *apprayer, appraler.*

APPRADATUM. —Ager recens in pratum redactus. *Vid.* APPRADARE.

APPRÆSENTARE. — Coram adesse, coram judice sistere, tradere, exhibere. (Mur.)

APPRATAMENTUM. — Ager in pratum redactus, ut APPRADATUM.

APPRATARE, — Idem q. APPRADARE.

APPRAYERE. — Ead. notione.

APPRECATOR. — Qui prædio accuratissime colendo invigilat ; *régisseur qui veille à la bonne administration d'un bien.*

APPREHENDERE. — Discere ; *apprendre.* —Possessionem rei alicujus adire ; unde *apprehensio* pro ipsa possessione. (A. 1235.)

APPREHENSA. — Forte pro PREHENSIO.

APPREHENSIO. — Comprehensio personæ ; idem interdum quod *manucaptio*, id est injectio manus regis, magistratus et domini feodalis in alicujus res et prædia ; usurpatio, injusta exactio, sive ex rebus fiat sive ex hominibus. — Agger ex inculto ad cultum redactus ; *terre inculte mise en culture.* (A. 869.) — Possessio. *Vid.* APPREHENDERE. (A. 1235.)

APPREHENSUM. — Adjunctum , appensum. (*Conc. Alb.*)

APPREHEYSONARE. — In carcere conjicere ; *mettre en prison.* (A. 1384.)

APPREMIRE. — Præmiis donare, munerare : *récompenser.*

APPRENTICIATUS. — Tirocinium ; *apprentissage.*

APPRENTICIETAS. — Ead. notione.

APPRENTICII. — Tirones, discipuli qui ediscendæ alicujus artis ex pacto ad tempus constitutum serviunt : *apprentis.* — *Apprenticii juris*, vulgo scholares juris ; *elèves en droit.*

APPRENTISSUS. — Ead. notione.

APPRESSIO. — Injusta et violenta rei alicujus occupatio, usurpatio ; *possession illégale, usurpation.* (A. 1097.) — Æstimatio ; *appréciation, évaluation.* (*Cons. Neap.*)

APPRESTUM.— Mutuum, mutuo datum ; *prêt, donné à prêt.*

APPRETIAMENTUM. — Æstimatio ; *appréciation.*

APPRETIARE. — Pretium imponere ; *estimer, taxer.* (A. 1012.) — Emere, pretio comparare ; *acheter.* (A. 1325.) — Laudare, commendare ; *priser , estimer.* (*Leg. Edw. Conf*)

APPRETIATOR. — Qui rei venali pretium imponit ; *qui estime, qui taxe la valeur des marchandises.*

APPRETIATURA. — Officium appretiatoris ; *charge de celui qui taxe, estime, évalue. Vid.* APPRETIATOR.

APPREYSONARE. — Captivos abducere ; *prendre prisonniers.* (*Hist. Dalph.*)

APPRISIATIO.— Inclusio in carcere ; *emprisonnement.*

APPRISIONARE. — Ut APPREHEYSONARE.

APPROBARE. — Proponere, offerre ; *proposer.* (A. 1359.)

APPROBATUS. — Convictus ; *prouvé, convaincu.*

APPROFIAMENTA. — Emolumenta, fructus, qui ex prædiis proveniunt ; *profits, revenus.*

APPROFUNDARE. — Altius fodere, cavare ; *approfondir.*

APPROPINDICIÆ. — Manicarum multebrium ornamenta.

APPROPINQUARE. — In jus vocare, accusare ; *accuser, traduire en justice ;* ol. *approcher.* — Rem sibi propriam facere ; *s'approprier une chose.*

APPROPRIANTER. — In proprios usus, in proprietatem.

APPROPRIARE. — Proprie usurpatur in foro ecclesiastico de ecclesiis aut beneficiis ecclesiasticis quæ ecclesiis principalibus aut monasteriis, a quibus dependent, uniuntur, eorum fructibus in proprios ecclesiæ, quibus appropriantur, usus redactis.— Æstimare, pretium imponere ; idem q. APPRETIARE.— Adornare, præparare ; *approprier, préparer à une destination.*

APPROPRIATE. — Singulariter ; *particulièrement, individuellement.*

APPROPRIATIO. — Proprietas , peculium, proprium ; *action de posséder, propriété, ce que l'on possède en propre.*

APPROVAMENTA.— Emolumenta et fructus qui ex prædiis proveniunt ; *profits, revenus.*

APPROVARE. — Idem q. APPRUVARE.

APPROXIARE. — Consulere , præbere. (*St. Saon.*)

APPRUARE. — *Appruare sibi* vel *se de re aliqua ;* hac frui et uti ad sua commoda et ad suas necessitates ; *faire valoir une chose.*

APPRUATOR. — Qui domini commodis

invigilat et ejus reditus et commoda percipit et auget. Ut Apprecator.

APPRUVIAMENTA. — Idem q. Approvamenta.

APPUBLICATIO. — In Ch. Roberti, duc. Burgund., an. 1284, forte pro Appellatio.

APPUINCTAMENTUM. — Pro Appunctamentum.

APPUNCTAMENTUM. — Decretum judicis, arbitri sententia; *arrêt judiciaire, décision arbitrale;* ol. *appointement.* — Pactum vel conventum; *arrangement, accommodement.*

APPUNCTARE. — Reficere, restaurare; *réparer, remettre en bon point.* —Canonicum alterumve clericum ab officio canoniali absentem *puncto* notare; ol. *pointer, piquer;* quod fiebat in catalogo, ubi omnium qui choro interesse debebant, nomina describebantur. — Litem non tam pacto definire, quam eo partes adducere, ut de re controversa, tanquam certa, conveniant, unde recte *appunctamenta* forensibus dici censuit Budæus *acta et conventa controversiæ; appointer une affaire.* — Erogare, dispendere ve oppignerare, obligare. (A. 1351.)

APPUNCTUARE. — Litem non tam pacto definire, etc., ut Appunctare. — Pacisci, convenire, pactum articulis seu *punctis* distinctum facere. Hinc *appunctuatus*, appunctamento seu pacto pertinens ad aliquem.

APPUNTAMENTUM. — Ut Appunctamentum.

APPUNTATURA. — Punctum quo defectus ab officio notatur. *Vid.* Appunctamentum.

APRAARE. — In pratum redigere; *mettr en pré.*

APRALE. — Notio ignota. Forte legendum *areale.* Forte ager incultus ubi herbæ crescunt, unde quasi pratum habetur. (A. 1307.)

APRELLA. — Equisetum; *prêle des bois.*

APRENTICUS. — Idem q. Apprenticius.

APRIOLUS. — Capreolus; *chevreau.*

APRISIA. — Inquisitio in jure facta ad appretiandam rem aliquam; *enquête sur le prix d'une chose;* ol. *aprise.*— Epitome, summarium; *précis.* — Facultas; *permission.*

APRISIATIO. — Injusta et violenta alicujus rei invasio, usurpatio; *prise de force.* Ut Appressio. (A. 1404.)

APRISIO. — Ut Aprisiatio.

APRISIONACIO. — Incarceratio; *emprisonnement, action de mettre en prison.*

APRISIONARE. — In carcerem conjicere (a. 1372), per vim occupare, tenere; *mettre en prison, occuper, retenir par force.* (A. 1390.)

APRISIONES. — Distributiones agrorum eo fine ex eremis factæ ut quilibet portionem suam, a principe concessam, ad cultum traducat; *partitions de terres en friche données par le prince pour les mettre en culture.*

APRISONARE. — Alicui manum injicere; *arrêter.*

APROPULARE Publicare, palam facere; *rendre public, publier.*

APTABILIS. — Aptus; *propre à, convenable.*

APTAMENTUM.— Supellex quævis, quidquid ad rem aliquam conficiendam necessarium est; *outils, instruments,* etc.

APTARE. — *Aptare* fustibus; egregie verberare quomodo etiam *ajuster* usurpant Galli. — *Aptare vulneratum*, sauciato adhibere fomenta, curationem; *panser un blessé.*

APTATIO. — Refectio, reparatio; *action de réparer, de remettre en point.*

APTATURA. — Pro Adobatura.

APTECTANEUM. — Appensum domui tectum, seu rusticum ædificium levioris pretii ac momenti. Idem q. Appendaria.

APTENTARE. — Pro Attentare.

APTIARE. — Pro Apretiare. (A. 1174.)

APTIFICARE. — Aptum judicare; *trouver bon, convenable.* Hinc *Aptificatio.*

APTISARE. — Ead. notione.

APTITUDO. — Tempus aptum, opportunitas. (Rol. Pat.)

APTUARE. — Rem propriam sibi facere, vindicare; *s'approprier.*

APTUARIUM. — Pro Actuarium.

APTUM. — Pro Aptificatum. « Et componat cui *aptum* est auri libram unam; » id est solvat ei ad quem id spectat, vel cui convenit.

APUD. — Pro *Cum* vel *Per.*

APULIA. — « Deus etiam, » inquit Tertullianus, « extra cameras et gradus et *apulias* oculos habet. » In quem locum per *apulias* intelligunt quidam locum obtectum et a pluvia securum. Alii vero hoc vocabulo significari putant vela quæ in theatris et amphitheatris, ad ornatum et ad excludendos ictus solis fervidos adhibebantur.

APULSUS. — Jus *appellendi* animalia ad aquas. (A. 1308.)

APUNCTAMENTUM. — Idem q. Apunctatio.

APURARE. — Rationes decidere; *apurer.* (A. 1391.)

AQUA. — *Aqua cisternina*, aqua imbrialis; *eau de pluie recueillie dans des citernes. Aqua viva*, aqua perennis, quæ semper fluit; *eau vive. Aquæ apprehensio*, fons seu caput fluminis vel aquæductus, vel potius locus ubi hauritur aqua, qui Provincialibus *marteliers* dicitur, aut saltem id quod derivatur aqua. *Aqua formarum*, aqua quæ per tubos vel arcus defertur. *Aqua levata*, aqua quæ fluit. (Opponitur *aquæ pausatæ.*) *Aqua lostra*, forte aqua fetida. *Vid.* Lostratum. *Aqua navalis*, statio navium, portus. *Aquarum dimersiones*, quæ, ut ait Durandus (*Rational. divin.*), tempore paschali fieri solebant ne quia homines vigilaverunt in Quadragesima, in his sanctis diebus dormire velint. — *Aqua* aliquando sumitur pro succo. *Aqua cœlestis*, vinum sublimatum. *Aqua muscata*, aqua odorifera. *Aqua rosalia; eau de rose. Aqua picis*, gluten quod ex pice aqua diluta fit. *Aqua vitis* pro *aqua vitæ; eau-de-vie. Aqua benedicta*, nonnunquam pro capellæ seu ecclesiæ benedictione occurrit. *Aqua exorcizata*, eadem q. *benedicta*, quia in illius

benedictione exorcizantur dæmones, jubenturque ut ab ea recedant. *Aqua sancta, aqua sanctificata, aqua sanctificationis*, ead. notione. *Aqua reconciliationis*, aqua benedicta qua asperguntur ecclesiæ quæ reconciliantur. *Aqua Gregoriana*, quæ ritu Gregoriano benedicitur. — Aqua dicitur 1° baptismus, aquæ salutaris lavacrum. (Tert., S. Hier.) *Aqua refectionis*, id est baptismatis (S. Paul.); — 2° quodvis delictum in aquis commissum; item jus de illo cognoscendi; *tout délit commis en matière d'eaux et le droit d'en connaître*. (A. 1134.) *Aquæ cursus*, cognitio de delictis quæ in aquæ cursu contingunt. (*Chr. Hug. Flav.*) — 3° Jus utendi aqua seu in ea piscandi; *droit de pêche. Vid.* Aquaticum. (A. 1059.) — 4° Fluvius, flumen; *tout cours d'eau, fleuve, rivière*, etc. (Rym.) — *Aquæ* vel *aquæ frigidæ judicium*, una ex purgationibus quas *judicia Dei* appellabant; *épreuve de l'eau froide. Aquæ ferventis judicium; épreuve de l'eau chaude.* Interdum *aquæ* nomine utraque et frigida et calida, seu fervens aut bulliens, intelligi potest.

AQUÆDUCTOR. — Qui adducit, advehit aut affert aquam; *porteur d'eau.*

AQUÆDUCTULUS. Minor aquæductus; *petit aqueduc.*

AQUÆMERITUM. — Idem q. Aquameritum.

AQUÆMOLA. — Moletrina, cujus molæ vi aquarum versantur; *moulin à eau.*

AQUÆMOLINA. Ead. notione.

AQUÆMOLUM. — Ead. notione.

AQUÆVERSUS. — Alveus, canalis, rivus; item id omne per quod aqua foras mittitur et elicitur, aquarium; *conduit, tuyau, et généralement tout ce qui peut servir à conduire l'eau au dehors.*

AQUAGIA. Forte præstatio quæ propter aquæ usum solvitur. (*Terr. Bellij.*)

AQUAGIUM. — Aquæductus, canalis; *conduit, canal, aqueduc.* — Tributum quod pro mercibus per aquam transvehendis exigitur; *taxe à payer pour le transport des marchandises par eau.* (A. 1453.) Jus piscandi, etc., ut Aquaria.

AQUAIROLIUM. — Aquarium, canalis per quem aqua currit, ut Aquagium.

AQUALE. — Ead. notione.

AQUALENTUS. — Hydropicus, aqua turgidus; *hydropique.*

AQUALIFERA CAPPA. — Vulgo *pluviale*; ornamentum ecclesiasticum, Gal. *chape*, sic dictum quod illo primum usi sint clerici extra ecclesiam procedentes, ut sibi a pluvia caverent.

AQUALIS. — (Subs.) Canalis; *conduit, canal.* — (Adj.) Aquaticus; *d'eau, aquatique.*

AQUALIUM. — Summa pars capitis. (Isid.)

AQUAMANILE. — Vas super quod cadit aqua qua abluuntur digiti sacerdotis post sumptionem corporis Christi; etiam urceolus quo aqua calici infunditur; *bassin, plateau dans lequel tombe l'eau dont le prêtre lave ses mains; vase, burette qui sert à verser cette eau sur les mains.*

AQUAMERITUM. — Aquæ-proventus. *Vid.* Meritum.

AQUARE. — Irrigare; *arroser*. (A. 1322.)

AQUAMILINA. — Pro Aquæmolina.

AQUARIA. — Aiunt nonnulli esse jus piscandi tribus in anno diebus. Suspicantur autem alii per *aquariam* significari piscium fercula quæ a piscatoribus domino feudi ex jure præstabantur, quæ ipse aliquando monasteriis concedebat.

AQUARIATUS. — Officium aquarii. *Vid.* Aquarius.

AQUARICIA. — Italis, urceus, vas certæ capacitatis. « Unam *aquariciam* olei. »

AQUARICIUM. — Idem q. Aquarium.

AQUARII. — Hæretici, sic dicti quia aquam solum offerunt in calice sacramenti.

AQUARIUM. — Canalis, alveolus ad quem adaquantur animalia, emissarium; *canal, conduit, auge, évier.*

AQUARIUS. — Officium monasticum cui aquarium seu piscationis cura incumbebat. Idem officialis dicebatur *aquarum præpositus* in monasterio Vedastino Atrebatensi. Amplior vero fuit administratio aquarii in monasterio Sanctæ Crucis de Tolemundo. Omnes fere fructus agrorum, pratorum, vinearum et salinarum ad monachos pertinentium, emolumenta *altæ et mediæ justitiæ*, homagiorum abbati debitorum, census, redditus firmarum saltem plurimarum, etc., percipiebat ipse, et quasi jure proprio possidebat ea conditione ut vestimenta fratribus necessaria cum cibariis omnibus ministraret.

AQUAROLIUM. — Idem q. Aquairolium.

AQUAROLIUS. — Idem q. Aquairolium.

AQUASERIUM. — Canalis, rivus; *fossé.*

AQUATIA. — Idem q. Aquaria.

AQUATICA. — Idem q. Aquaria.

AQUATICUM. — Jus utendi aqua et tributum quod pro eo jure solvebatur; præstatio pro pecoribus adaquandis; *droit de pêche dans un cours d'eau, et redevance payée, pour l'obtenir, au seigneur du lieu; redevance payée au seigneur pour avoir la permission de faire boire les bestiaux à l'abreuvoir seigneurial.*

AQUATORIUM. — Idem q. Aquarium.

AQUATURA. — Idem q. Aquatia.

AQUAVERSUS. — Idem q. Aquæversus.

AQUELUS. — Fons; *source, fontaine.*

AQUENSE SERVITIUM. — *Vid.* Bos aquensis.

AQUERIA. — Idem q. Aquarium. Canalis, rivus vel emissarium. — Urceus aquarius; *aiguière.*

AQUERIUM. — Pro Aquarium.

AQUESTA. — Adeptio, comparatio; *acquêt, acquisition.*

AQUESTUS. — Ead. notione.

AQUÆ-USUS. Idem q. Aquæversus.

AQUIATICUM. — Tributum quod pro mercibus per aquam transvehendis exigebatur; *péage payé pour les marchandises transportées par eau.*

AQUILA. — Lectrum seu analogium in forma aquilæ alas expensas habentis confectum, in quo libri ecclesiastici, qui in ecclesia leguntur, reponuntur; qua quidem aquilæ specie S. Joannes evangelista desi-

gnatur; *lutrin.* — Monetæ genus aquila insignitæ. — *Aquilæ galeæ*, contabulatio triremis; *pont d'une galère.*

AQUILARIUS. — *Aquilarius canonicus*, canonicus hebdomadarius, sic dictus in quibusdam ecclesiis quod ejus nomen in *aquila* rostro appendatur. Jus habere consuevit nominandi seu præsentandi ad beneficia per suam hebdomadam vacantia.

AQUILATUS. — Decoratus figuris aquilam repræsentantibus; *orné de figures d'aigle.*

AQUILETA. — Diminut. ab *aquila; aiglette.*

AQUILETARIUS. — Qui stylo munit ligamina; *aiguilletier.*

AQUILIO. — Stimulus, aculeus; *aiguillon.*

AQUILONIOR. — Magis Septentrionalis; *plus au nord.*

AQUIMANILE. — Idem q. AQUAMANILE.

AQUIMINALE. — Idem q. AQUAMANILE.

AQUIMINILE. — Idem q. AQUAMANILE.

AQUIMOLA. — Molendinum aquaticum; *moulin à eau.*

AQUIMOLLIA. — Ead. notione.

AQUIMOLUS. — Ead. notione.

AQUINDAMENTUM. — Idem. q. ACUNYDAMENTUM.

AQUINDARE. — Idem q. ACUNYDARE.

AQUISTARE. — Acquirere, comparare, emere; *acquérir, acheter;* ol. *acquester, aquester.*

AQUISVERSUS. — Idem q. AQUÆVERSUS.

AQUITANIGENUS. — Pro *Aquitanus; né en Aquitaine, Aquitain.*

AQUITARE. — Rationem accepti et expensi reddere; quietum reddere, immunem facere; solvere, dimittere.

AQUITIARE. — Ead. significatione.

AQUOSARIUS. — Emissarium; *évier.*

AQUOSITAS. — Aquosum, palustre; *lieu marécageux, humide.*

AQUS. — Pro Acus.

ARA. — *Ara dignitatis*, ara in qua nulli licet celebrare, præterquam sacerdotibus in dignitate constitutis; *autel où il n'est permis de célébrer qu'à des ecclésiastiques dignitaires.* (Tel est l'autel de Reims, par un privilége accordé en **1065** par Léon IX.) — *Ara sacrata*, parvula tabula lapidea consecrata, quæ mensæ altaris non consecratæ superponitur vel inseritur ad sacra facienda; *pierre consacrée.* (*Conc. Hisp.*) — Sepulcrum; *tombeau.* (*Vet. Gl.*)

ARABLA. — Acer; *érable.*

ARABLIUS. — Ead. notione.

ARACARE. — Alii interpretantur fodere, alii secare, colligere, siccare.

ARACIA. — Pro HARACIUM.

ARACIUM. — Pro HARACIUM.

ARACIUNCULA. — Fossa parva ad instar sulci aratri; *fossé grand comme un sillon de charrue.* — Arabilis terræ portio minima; *petite étendue de terre labourable.*

ARADATORIUS. — Ad arationem seu agriculturam pertinens; *qui concerne l'agriculture, agricole.*

ARADRIA. — Idem q. ARATORIA.

ARADURIA. — Idem q. ARATORIA.

ARAGADIA. — Idem q. HARIRAIDA.

ARAGIUM. — Ager aratorius, simul et tributum quod ex agris aratoriis pendebatur; *terre labourable, et redevance qu'elle paye au seigneur.*

ARAINAMENTUM. — Actio qua quis se coram judice rem quampiam facturum promittit; ol. *arrement*, ab arrhis quæ dabantur in promissionis cautionem.

ARAINUM. — Æs; *airain;* ol. *arain.*

ARAIRIGA. — Aratrum; *charrue;* ol. *araire.*

ARALE. — Ager ad arationem idoneus (ei opponitur *runcale*, id est ager sentibus obsitus); *terre labourable.*

ARALITIUS. — *Aralitius dominus;* dominus cui *aragium* seu *agrarium* pertinet. *Vid.* AGRARIUM.

ARALOGIUM. — Pro HOROLOGIUM.

ARAMEN. — Idem q. ARAINUM.

ARAMIRE. — Idem q. ADRAMIRE.

ARAMITA. — Idem q. AREMIA seu ARRAMA.

ARANCARE. — Eradicare, evellere; *arracher.*

ARANCIUM. — Pomum aureum; *orange.*

ARANCIUS. — Aurancium, malus aurancia; *oranger.*

ARANCUM. — Forte pro HARACIUM.

ARANDATUM. — Charta seu instrumentum locationis, seu dationis ad censum; *acte de louage ou de livraison à charge de cens.*

ARANEA. — Retis subtilioris species qua capiuntur aviculæ (Pet. Cresc.); fibulæ species, forte sic dicta, quod in modum retis subtilioris sit efformata. (*A. SS.*)

ARANGIA. — Idem q. ARANCIUM.

ARANGIUM. — Idem q. ARANCIUM, et interdum forte pro ARANCUM.

ARANTINUS. — *Arantinus paropsis;* vas figulinum vel vitreum. « Custodiens illud quod dominus (fecit cum) in *arantino* paropside tinxit panem, non in argenteo vase. » (Cypr.)

ARANUNCULÆ. — Pro ARACIUNCULÆ.

ARAO. — Idem q. MIXTURA.

ARAPENNIS. — Mensura qua finitores et agri mensores agros metiebantur; *arpent.* — Interdum in scriptoribus medii ævi pro territorii finibus, districtu seu *banleuca Arapennis* sumitur.

ARAR. — Idem q. ARAIRIGA.

ARARE. — (Subst.) Idem q. ARAR. — (Verb.) Habitare, incolere.

ARARIUM. — Idem q. ARAGIUM.

ARASARE. — Adæquare, ad solum diruere; *raser.*

ARASSA. — Pannus de *arrasa*, id est *d'Arras*, operis Atrebatici.

ARATAREUS. — Pro ARATORIUS.

ARATIA. — Pro HARACIUM.

ARATICUM. — Agrarium, tributum ex agris pensum. *Vid.* AGRARIUM.

ARATIO. — Quantum terræ uno aratro arari potest; nisi sit *corvatæ* species qua

vassalli tenebantur ad agros domini arandos. (A. 1196.)

ARATIVA. — Supellectilis, seu ornamenti species vermiculata, sic forte dicta quod hujusmodi opera lineis seu fulcis quasi aratro factis distinguantur.

ARATIVUS. — Arationi aptus; *propre au labourage*. (A. 1328.)

ARATORIA.— Terra ex agro culto sumpta ad investituram; *terre prise dans un champ en culture pour servir de signe symbolique dans une cérémonie d'investiture*. — Agri *aratorii; terres labourables.*

ARATRIA. — Ager aratorius. *Vid.* ARATORIA.

ARATRUM. — Idem q. *Carrucata terræ*, quantum terræ uno aratro arari potest; *autant de terre qu'une charrue peut en labourer en une année;* ol. *charruaige*. — *Ad aratrum reducere;* ad solum diruere, evertere; *raser, passer à la charrue*. — *In aratro conjurare; jurer à l'église et sur les serments. (Lex Ripuar.)*

ARATUM. — Aratio; *labourage*. — Ratis; *radeau*

ARATURA. — Aratio agri quam tenens domino debebat ex debito et stato servitio (a. 803); quævis operæ, *corveiæ*, vel servitia. (*Tab. S. Rem. Rem.*); quantum terræ uno aratro arari potest, ut ARATRUM (a. 1379); *en général, toute espèce de corvées, en particulier, celle qui consistait à labourer les champs du seigneur; étendue de terre qu'une charrue peut labourer pendant une année.*

ARATURIA. — Pro *terra arabilis*. *Vid.* ARATORIA.

ARAUCA. — Ornamentum ecclesiasticum. « Item duo *araucæ* de serico. » (A. 1227.) *Vid.* ARRANCANES.

ARAYRAGIUM. — Pro ARERAGIUM.

ARBALESTANUS. — Balistarius; *arbalétrier*.

ARBALESTARIUS. — Ead. notione.

ARBALESTENA. — Fenestricula oblongior et strictior in urbium et castrorum muris per quam in obsidentes emittebantur sagittæ; *archière*.

ARBALISTA. — Arcus; *arbalète*. — Balistarius; *arbalétrier*.

ARBALISTARIUS. — Idem q. ARBALESTANUS.

ARBALISTATOR. — Ead. notione.

ARBALISTERIA. — Ut ARBALESTENA.

ARBAN. — Submonitio ad exercitum et multa ei imposita qui pergere detrectabat post submonitionem; *appel sous les armes et amende à celui qui n'y répondait pas.*

ARBANABILIS. — Obnoxius arbanno; *soumis à l'arban. Vid.* ARBAN.

ARBANNUM. — Idem q. ARBAN.

ARBASEUS. — Ut ARBASUS.

ARBASUS. — Pannus crassus ex rudi et nigra lana contextus. (*A. SS.*)

ARBEGIATGII. — Videntur esse habitatores prædiorum seu pagorum qui pendebant a dominis ut servi, vel saltem alia ratione dominis obnoxii.

ARBEGLUS. — Faba *arbegla*, id est cum siliqua; *fève avec sa cosse.*

ARBEREGIUM. — *Arberegium canum*, servitium quo subditi ad hospitium et pastum canum venaticorum domini tenebantur; *prestation que devaient les vassaux pour l'entretien de la meute du seigneur.*

ARBERG. — Jus hospitii, ut ALBERGA.

ARBERGA. — Pro ALBERGA.

ARBERGAMENTUM. — Jus hospitii, hospitium ipsum, seu domus rustica; *droit de gîte, le gîte lui-même, maison de paysan. Vid.* ALBERGA et ALBERGAMENTUM.

ARBERGARIA. — Pro ALBERGARIA.

ARBERGERIA. — Ead. notione.

ARBERGUM. — Pro ALBERGA.

ARBERJAMENTUM. — Domus munita. *Vid.* REPARIUM.

ARBERJARE. — Idem q. ALBERGARE.

ARBIPENNIUM. — Pro ARVIPENNIUM.

ARBITRALITER. — Ad arbitrium; *à volonté.*

ARBITRAMENTALIS. — Arbitralis, arbitrarius; *arbitral, d'arbitre.*

ARBITRAMENTARE. — Arbitri nomine sententiam ferre; *rendre une sentence arbitrale.*

ARBITRAMENFACTOR. — Arbiter; *arbitre.*

ARBITRAMENTUM. — Sententia arbitrorum; *arbitrage.*

ARBITRARE. — Aliquando pro *arbitrari* usurpatur.

ARBITRATOR. — Amicabilis compositor; *simple médiateur;* ol. *arbitrateur.*

ARBITRATUM. — Sententia arbitri; *arbitrage.*

ARBITRATUS, A. — Æstimatus arbitrorum judicio. (Mur.)

ARBITRIS. — Pro ARBITER.

ARBITRIUM. — Testamentum; *testament.* (*Cod. Th.*) *Arbitrium luminis*, sol, luminis parens et auctor. (*A. SS.*)

ARBITRUM. — Muliebre ornamentum. « Volentesque suarum pretiosarum rerum abundantiam... ostendere... suspensis ad chordas strophæis, flutis, dextrocheriis, *arbitris*,» etc. (Sal. Mal.)

ARBOR. — *Arbor finalis, notata, clavitata;* inter agrorum terminos recensentur passim arbores a gromaticis a quibus ideo *finales* dicebantur; certis porro incisuris aut notis in trunci cortice incisis notabantur, inde et *notatæ*. Interdum *clavitatæ* appellabantur quod in earum truncis *clavi* notarum loco figerentur; *arbres de lisière*. — *Arbor signata*, arbor ad cædendum alicui assignata vel designata, quod notum sit arboribus cædendis signum a forestariis apponi; *arbre marqué, martelé*. — *Arbores sacrivi*, arbores quas ut sacras colebant pagani; *arbres sacrés auxquels les Gaulois portaient une grande vénération*. — *Arbores*, candelabra majora in ecclesia multis instructa luminibus, quæ a terra surgunt; *grands candélabres à plusieurs branches*. — *Arbor ambulatoria*, machina bellica, forte *aries*. — *Arbor maris*, coralliuml; *corail*.— *Arbor paschalis*, cereus

paschalis Sabbato sancto benedici solitus; *cierge pascal.*

ARBORAGIUM. — Pro ANCHORAGIUM, ABORDAGIUM, vel facultas figendi anchoram navis in portu. (A. 1307.)

ARBORATUS. — *Arboratus locus*, arboribus consitus; *lieu garni d'arbres.*

ARBOREA.—Locus arboribus consitus; *lieu planté d'arbres;* ol. *arboie, arboret, arbrière.*

ARBORETA.—Ead. notione. « Donamus... quoddam salicium seu *arboretam*, et *arboriatam* in dicta parochia. » (A. 1402.) Haud facilis est distinctio *arboretæ* et *arboriatæ*, nisi sit una series arborum ordinatim, altera vero sine ordine dispositarum.

ARBORETUM. — Idem q. ARBOREA.

ARBOREUM. — Ut ARBORAGIUM. (*Ch. Lud. IX.*)

ARBORIATA. — *Vid.* ARBORETA.

ARBOSTURA. — Pro ABROSTURA.

ARBUA. — Idem, ut videtur, quod ARBORETA. (A. 1281.)

ARBUSTARITIÆ. — Exactionis species apud Italos. (A. 894.)

ARBUSTATUS. — Arbusculis consitus; *planté, plein d'arbres.*

ARBUSTIFER. — Arborum ferax; *qui produit beaucoup d'arbres.*

ARBUSTUM VITATUM. — Locus arboris consitus ad quas applicantur vites; *lieu rempli d'arbres aux troncs desquels grimpent des vignes.* (A. 874.)

ARBUSTUS. — Pro *Arbutum, arbousier;* ol. *arbout.*

ARBUTA. — Idem q. ARBORETA.

ARCA. — Signum finale, forma quadrata, ad possessionum extremitates constitutum; *borne carrée des arpenteurs.* — Carcer, et forte carcer cæcus, seu locus carceris depressior, sic dictus quod sub fornice, quem Galli appellant *arche, voûte; cachot.*— Arcula, seu sacra pyxis in qua sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum reconditur, apud quosdam scriptores ecclesiasticos. Hinc *archa* vel *arca*, feretrum, theca in qua conduntur reliquiæ sanctorum. — Fiscus, thesaurus publicus; *trésor public, fisc.* Hinc *arca regia, arcæ ecclesiarum.* Inde *arçarii*, arcarum ecclesiæ custodes. — Arca, cœmeterium aut altare portatile. « Non permittantur prædicatores super arcas celebrare, nec pulsare campanas per vicos,» etc. (*Stat. synod. Odon. episc. Paris.*)— *Arcagranaria* seu *annonæ;* arca in qua granum seu frumentum condebatur; *grenier public.* — Pars corporis, quam *thoracem* appellamus, sic dicta, ut videtur, quod in ea intestina omnia recondantur, tanquam in arca; *coffre.* — Modus agri, a forma quadrata forte sic dictus. — Officina, locus ubi res venales exponuntur; *boutique.*

ARCAGIUM.—Præstatio ex agris, nomine *arcæ* designatis, præstita, idem itaque ac AGRARIUM.

ARCALECTUS.—Ligneus lecti instructus, quasi *arca* lecti; *bois de lit.*

ARCANDIUM. — Forte pro ARCAGIUM. (A. 1476.)

ARCARAGIUM. — *Vid.* FEUDUM *arcaragii.*

ARCARE. — Arcum seu fornicem exstruere; *bâtir une voûte, voûter.*

ARCARIUM. — Ærarium; *trésor public.*

ARCARIUS. — Sagittarius; *archer.* — Cui arcæ publicæ, seu thesauri cura demandata erat; *trésorier.*

ARCASIUM. — Forte idem q. ARCAGIUM.

ARCATA. — Arcus, fornix; *arcade.* — Idem q. ARCA, modus agri.

ARCATIUM. — Arca; *coffre.*

ARCATOR. — Sagittarius; *archer.*

ARCATURA. — Idem q. ARCA, signum finale.

ARCATURIA. — Palorum sepes in publicum privatumque commodum structa ad arcendam constringendamque perennis fluminis aquam; *estacade.*

ARCAVUS. — Atramenti vasculum; *encrier.*

ARCAYRAGIUM. — Officium arcarii seu sagittarii; *office d'archer.*

ARCE.—A Græco ἀρχή, dignitas. — Pro *archivum* legitur in Ch. Childeberti III. (A. 994.)

ARCEDO. — Ligamen quo sanguis venæ sectæ sistitur seu arcetur, a quo dictum *arcedo; ligature.*

ARCELLA. — Domus in qua fiunt casei; idem q. FROMAGERIA; *chalet, fromagerie.* — Arcula; *petit coffre, petit bahut;* ol. *arcelle.* — Signum finale, ut ARCA.

ARCELLUS. — Arcus, fornix; *arceau.* Hinc ita dictæ ipsæ ædificiorum portæ in arcum exstructæ, ut in monasterio Tyroniensi. (*Ann. Ben.*)

ARCENTUM. — Idem q. ARCETUM.

ARCEPS. — Ut ARCHIVUM.

ARCERE.—Occupare, ad manum ponere; *saisir.* (A. 1269.)

ARCERIUS. — Sagittarius; *archer.*

ARCERNUM. — Thuribulum; *encensoir.*

ARCES. — Tortiles ex virgultis laquei; *harts.*

ARCESSITIO.—Mors, qua scilicet ex hoc mundo ad Deum arcessimur, evocamur; *mort.* (S. Cypr.)

ARCETUM.— Vox Benearnensibus nota, apud quos ita appellabatur *jus procurationis*, seu certa pensitatio, quæ episcopo ab abbatibus et ecclesiarum præpositis exsolvebatur, loco procurationis, aut *recepti*, sive receptionis.

ARCEUTUM. — Idem q. ARCETUM.

ARCH. — *Vid.* cum ARC voces quæ non infra inveniuntur.

ARCHABUSIUM. — Ferrea fistula, sclopetus; *arquebuse.*

ARCHADICUS. — Stolidus, nullius vir industriæ et ingenii; *d'Arcadie, sot, ignare, qui n'a aucune valeur intellectuelle.*

ARCHANUS. — Pro ARCHANGELUS.

ARCHARAGIUM. — *Vid.* FEUDUM *arcaragii.*

ARCHARISSIMUM. — Archivum, archarium; *archives*

ARCHARIUM. — Archivum, tabularium,

arca, ubi monumenta vetera reconduntur; *archives.*

ARCHAS. — Præpositus, præses, princeps; *celui qui est le premier, chef.*

ARCHEARIUS. — Ut ARCARIUS.

ARCHELARIA. — Arbalista, vel balista; *baliste ou arbalète.*

ARCHEMISTA. — Chymiæ peritus, qui exercet artem chymicam; *chimiste. alchimiste.*

ARCHERA. — Quoddam lignum; ol. *archure.* (Guil. de Vigev.)

ARCHERARIUS. — Arcarius; *archer.*

ARCHERIA. — Fenestricula oblongior et strictior in urbium et castrorum muris, per quam sagittarii vel balistarii sagittas suas aut tela in obsidentes emittebant; *archière, arkière.* — Species *sergenteriæ*, seu feudi servientis, quod qui possidet arcum habere pro servitio domini, vel *archeriam* castri illius servare tenetur. — *Archeriæ*, in comitatu Calomontio supremi Dumbarum principatus dicebantur parvulæ domus ubi colonus unus residere poterat cum labore duarum vaccarum tantum.

ARCHETENS. — Ab *Arcitenens*, sagittarius; *archer.* — Anteris; *arc-boutant.*

ARCHETUS. — Tractoria grus qua lapides in altum tolluntur; *machine à élever les fardeaux, grue.* (A. 1291.) — Uncus seris aperiendis aptus; *crochet à ouvrir les serrures, rossignol.* (A. 1414.)

ARCHEURA. — *Archeura molendini*; lignum quod ante molam ponunt; *archures.*

ARCHIA. — Pro ARCA. — Fornix pontis; *arche de pont.* — Principatus. *Vid.* ARCE.

ARCHIACOLA. — Idem q. ARCHISCOLUS.

ARCHIACOLYTHUS. — Cum in ecclesiis cathedralibus olim quatuor essent canonicorum ordines, presbyterorum scilicet, diaconorum, subdiaconorum et acolythorum, quilibet suis capitibus suberant, presbyteri archipresbyteris, diaconi archidiaconis, subdiaconi archisubdiaconis, acolythi denique *archiacolythis.*

ARCHIACONUS. — Armorice *archiacon*, archidiaconus; *archidiacre.*

ARCHIALITER. — Primarie. (Bonif., *Vit. S. Liv. ep.*)

ARCHIANTISTES. — Archiepiscopus; *archevêque.* (Ditm.)

ARCHIAPOSTOLUS. — Quo nomine designatur S. Petrus, apostolorum princeps, uti vulgo creditur.

ARCHIATRI. — Medici principis et qui in sacro palatio militant. *Archiatria dignitas* nuncupabatur eorum dignitas.

ARCHIATRIUS. — Eod. sensu.

ARCHIBANCUM. — Scamnum majus cum cubiti fulmentis ad utramque partem extremam. (A. 1476.)

ARCHIBANCUS. — Arca, armarium; *coffre, armoire.*

ARCHIBUS. — Idem q. ARCHIVUM.

ARCHIBUSIUS. — Idem q. ARCHABUSIUM.

ARCHIBUSUS. — Idem q. ARCHABUSIUM.

ARCHICAMERARIUS. — Præfectus cameræ seu thesauro imperiali. *Vid.* CAMERARIUS.

ARCHICANCELLARIUS. — Qui cæteris aulæ vel palatii cancellariis præerat; *archichancelier.*

ARCHICANTOR. — Primicerius scholæ cantorum. (Bed.)

ARCHICAPELLANUS. — Capellanorum primus; *le premier des chapelains. Vid.* CAPELLANUS.

ARCHICERARIUS. — Idem forte qui PRIMICERIUS.

ARCHICHORUS. — Præcentor, qui choro, dum sacra liturgia peragitur, præest. (*Ann. Bened.*)

ARCHICLAVIGERUS. — Idem q. THESAURARIUS.

ARCHICLAVIS. — Ead. notione.

ARCHICLAVUS. — Ead. notione.

ARCHICOMES. — Titulus comiti Flandriæ ob summam potestatem datus a Willel. Britone.

ARCHICOQUUS. — Princeps coquorum; *maître cuisinier.*

ARCHICRIMINATOR. — Princeps reus. (*Rhythmi in obitum Henrici VII, imperatoris.*)

ARCHICUBERNIUS. — Ut ARCHIGUBERNUS.

ARCHICUNUS. — Eod. sensu.

ARCHICUSTOS. — Dignitas in monasteriis majoribus ordinis S. Benedicti, cujus cura erat, ut videtur, eadem quæ *capicerii.*

ARCHIDAPIFER. — Primus dapifer; *Vid.* DAPIFER.

ARCHIDIACONARE. — Archidiaconum instituere. (Petr. Cant.)

ARCHIDIACONATUS. — Officium et districtus archidiaconi; *office et ressort d'un archidiacre.*

ARCHIDIACONIZARE. — Archidiaconi munus obire. (A. 1126.)

ARCHIDIACONUS. — Primus inter diaconos. Dignitas ecclesiastica qua donatum S. Stephanum conjicit S. Augustinus, quod primus a S. Luca inter septem diaconos nominetur; *archidiacre.*

ARCHIDICUS. — Quasi princeps dictionis, eloquens; quomodo etiam forte legendum est pro *archidictus.* (*A. S. Cass.*)

ARCHIDIOECESIS. — Archiepiscopi diœcesis; *diocèse administré par un archevêque.* (*Conc. Hisp.*)

ARCHIELECTUS. — Electus in archiepiscopum. (Cæs. Mon.)

ARCHIEPISCOPARE. — In archiepiscopum creare, seu potius ecclesiam archiepiscopali titulo donare. (*Dip. Agap. II PP.*)

ARCHIEPISCOPARI. — Esse archiepiscopus; *être archevêque.*

ARCHIEPISCOPIUM. — Archiepiscopatus; *archiépiscopat.*

ARCHIERARCHUS. — Pontifex Romanus, totius hierarchiæ princeps, unde etym. nominis. (*A. SS. Ben.*)

ARCHIERATICUS. — *Archieratica sedes*; id est *archierarchi*, seu Papæ sedes. (Agnel.)

ARCHIEREUS. — Qui præest rebus sacris, episcopus; *évêque*. (*A. SS.*)

ARCHIERGATUS. — Operarius, conductor operis; *entrepreneur, architecte*.(Agnel.)

ARCHIFLAMEN. — Archiepiscopus; *archevêque*. (*Hist. Dalph.*)

ARCHIFRATER. — Dignitas quædam ecclesiastica, verum cujus officium ignotum est. (Anast.)

ARCHIGALLINA. — Gallina exquisitior, delicatior; *poule exquise*.

ARCHIGENES. — Medicus vel chirurgus; *médecin ou chirurgien*. (*A. SS.*)

ARCHIGRAPHUS. — Præcipuus inter scriptores; *premier des écrivains*. Apud Anglos, *archigraphus regiæ majestatis* idem est ac notarius vel cancellarius regis. (Albert. Mus.)

ARCHIGUBERNUS. — Navis seu classis præcipuus gubernator, præfectus; *commandant d'un vaisseau, ou amiral*.

ARCHIHEBDOMADARIUS. — Hebdomadariorum præfectus. *Vid.* Hebdomadarius.

ARCHIJURARE. — De eo dicitur qui primus chartæ seu fidejussor subscribit. (A. 1130.)

ARCHIJUSTITIARIUS. — Supremus Angliæ justitiarius. *Vid.* Justitiarius.

ARCHILECTILE. — Lecti compages lignea; *bois de lit*. (A. 1440.)

ARCHILEVITA. — Archidiaconus., q. *Vid.*

ARCHILIUS. — Tribunus, ab ἀρχός, princeps, et χίλιοι, mille. (*A. SS.*)

ARCHILLEUS. — Idem q. Archerius.

ARCHILOGIUM. — Exordium; *commencement, exorde*.

ARCHILOGOTHETA. — Archicancellarius, q. *Vid.*

ARCHIMACHERUS. — Magister coquinæ; *chef de cuisine*.

ARCHIMANDRISIA. — Videntur esse loca vel prædia, quæcunque illa sint, a monasteriis vel archimandritis pendentia. (*An. Sen.*)

ARCHIMANDRITA. — Abbas generalis seu princeps monachorum, et quivis prælatus etiam archiepiscopus; *archimandrite, abbé, évêque, archevêque*.

ARCHIMANDRITISSA. — Abbatissa; *abbesse*.

ARCHIMARESCHALCUS. — Princeps equisonum, cui cura incumbit equorum imperatoris Germaniæ.

ARCHIMARINUS. — Maris præfectus; *amiral*. (Lob., *Hist. Paris.*)

ARCHIMENTARIENSIS. — Archinotarius. (*Form. vet.*)

ARCHIMETATOR. — Qui metata in castris et exercitibus ordinat, disponit; recentioribus *mansionarius*. (Arn. Hub.)

ARCHIMINISTER SACRI PALATII. — Dignitas palatina sub Carolo Calvo. Archiminister idem erat qui *Majordomus*.

ARCHINALE. — Locus ubi exstruuntur naves, arma servantur, etc.; *arsenal*.

ARCHINOTARIUS. — Idem q. Archicancellarius.

ARCHIOECONOMUS. — Qui ecclesiarum œconomis præerat.

ARCHIOPILIO. — Archiepiscopus. (*Conc. Narb.* a. 947.)

ARCHIOTÆ. — Archivorum custodes; *archivistes, gardes des archives*. (*Dig.*)

ARCHIPALATINUS PRÆSUL. — Archicapellanus palatii regii; idem q. alias *senior capellanus* et *sacri palatii moderator*. *Vid.* Capellanus.

ARCHIPARAPHONISTA. — In Ordine Romano sic dicitur qui aliis locis *quartus scholæ* vocatur. *Vid.* Paraphonista.

ARCHIPATER. — Sic dicitur Bruno Coloniensis archiepiscopus ap. Baldric. *Archipatres* vocat Dudo (*Act. Norman.*) priscos et famosos duces.

ARCHIPHONISTA. — Archicantor (dignitas ecclesiastica).

ARCHIPHYLAX. — Primarius custos. Sic appellabatur olim in monte Carmelo generalis totius ordinis Carmel usque ad ann. Christ. 1121. Tunc nominatus est *prior*.

ARCHIPINCERNA. — Princeps pincernarum. *Vid* Pincerna.

ARCHIPIRATA. — Amiralius, classis præfectus. *Vid.* Pirata.

ARCHIPISCIS. — Piscis exquisitior. *Vid.* Archigallina.

ARCHIPOLITES. — Archiepiscopus, metropolitanus.

ARCHIPONTIFEX. — Summus pontifex. (Galf. Monem.)

ARCHIPOPULARES. — Idem q. Archipolites. (Sal. Mal.)

ARCHIPRÆSUL. — Archiepiscopus. (Galf. Monem.)

ARCHIPRÆSULATUS. — Archiepiscopatus. (*Gest. Guill. duc. Norm.*)

ARCHIPRESBYTER. — *Archipresbyteri* dignitas alia fuit sæculis prioribus, alia posterioribus. Olim enim *archipresbyteri* dicti, qui in ecclesia cathedrali episcopi quodammodo vicarii erant. *Archipresbyteri* postea dicti qui *decani rurales* et archidiaconis subsunt.

ARCHIPRESBYTERATUS. — Districtus archipresbyteri ruralis; *archiprêtré*.

ARCHIPRESBYTERIATUS. — Ead. notione.

ARCHIPRESTERATUS. — Ead. notione.

ARCHIPRIOR. — Militiæ Templi præfectus; *grand maître du Temple*.

ARCHIPRIORATUS. — In quibusdam ecclesiis *Archiprioratus* idem erat ac in aliis *Archidiaconatus*, ea scilicet diœcesis parte quæ ab uno pendet archidiacono.

ARCHIPROTOPAPA. — Ut archipapa, primus inter presbyteros. *Vid.* Protopapa.

ARCHIPROTOPAPATUS. — Dignitas archiprotopapæ.

ARCHIROMACHUS. Idem q. Anchiromacus.

ARCHISACERDOS. — Archiepiscopus. (Fort.)

ARCHISACRISTA. — *Vid.* Sacrista.

ARCHISCOLARIS. — Idem q. Proscholus.

ARCHISCOLUS. — Magister scholarum, id est scholasticus; *écolâtre*.

ARCHISCRIBA. — Primus scribarum; *premier secrétaire.* (Joan. Troest.)

ARCHISCRINIUS.—Thesaurarius ecclesiæ; *trésorier de l'église.* (Besl.)

ARCHISCRIVIUS.— Idem q. ARCHISCRIBA. (A. 1307.)

ARCHISCRUTINARIUS. — Officium monasticum. (Ughell.)

ARCHISENESCALLUS. — Senescallorum primus. *Vid.* SENESCALLUS.

ARCHISENIOR. — *Archiseniores principum*, id est præcipui inter magnates.

ARCHISOLIUM. — Præcipua sedes; *siége principal, capitale.* « Panormus, Siciliæ *archisolium.* »

ARCHISTERIOLUM. — Diminutiv. ab *archisterium*, monasterium. (A. 1007.)

ARCHISTERIUM.—Monasterium.(A.1004.)

ARCHISTERIUS.—Ead. notione. (A. 986.)

ARCHISTRATEGUS. — Imago S. Michaelis archangeli in vexillo picta. (A. 1141.)

ARCHISTRATEIUS. — Rex, dux exercitus. (A. 1077.)

ARCHISTRATICUS.—Sic appellabant monasteria S. Michaeli dicata, quem principem militiæ cœlestis vocant Patres.

ARCHISUBDIACONUS. — Primus inter subdiaconos, quemadmodum archidiaconus primus inter diaconos.

ARCHITARIUS. — Pro ARCHIATER. (Greg. Tur.)

ARCHITECTA. — Tecta, ædificia; *bâtiments, édifices.* « Architecta reparari. »

ARCHITECTARE.—Fabricare, exstruere; *construire, édifier.*

ARCHITECTOR. — Faber qui facit tecta. (*A. SS.*)

ARCHITECTUS.—Eod. sensu.

ARCHITENENS. — Pro ARCITENENS.

ARCHITHEATER. — Archimimus aut qui primas in theatro obtinebat, ap. S. Aug., nisi hoc loco *archiater* legendum sit, ut contendit scriptor quidam.

ARCHITRICLINIUM—Sumitur pro mensa superior in monasteriis, ad quam sedet abbas, aut is qui fratribus præest in refectorio.

ARCHITRICLINUS. — Qui præest apparando convivio, majordomus; *maître d'hôtel, majordome.* — Metropolitanus, archiepiscopus.(Tid. Lang.)

ARCHIVARE. — In acta publica quæ in archivio seu scrinio asservantur referre.

ARCHIVILLANUS. — Primus inter villanos, qui primas tenebat inter non nobiles. (*Chr. And.*)

ARCHIVOLTUM —Receptaculum subtus terram quod recipit omnem spurcitiam; *égout.*

ARCHIVOTUM. — Ead. notione.

ARCHIVUM.—Scrinium, locus ubi asservantur chartæ publicæ; *archives, dépôt de titres.*

ARCHIZUPANUS. — Regionis præpositus. *Vid.* ZUPANUS.

ARCHON. — Archiepiscopus. (*Vit. S. Dunstani, S. Romani.*)

ARCHONTES.—Proceres, magnates aulæ; *les grands.*

ARCHOS.— Ut ARCHON.

ARCHOTUS — Fornix; *arc, arcade*

ARCHUS. — Princeps, magister, fornix sagittarius; *prince, arc, archer.* Sumitur etiam pro *arcus.*

ARCIA. — Signum finale, limes; idem q. ARCA. (A. 898.)

ARCIBUM. — Pro ARCHIVUM.

ARCIFER. — Idem q. ARCARIUS.

ARCIFINIUS. — *Arcifinius ager*, ager qui nulla mensura, nec ullis limitibus claudebatur, sed montibus, aut viis, rivis, fluviis, arboribus, aut quodam culturæ discrimine terminabatur.

ARCIGER. — Sagittarius; *arcner.*

ARCILE.—Scrinium, arca; *coffre, coffret.* (Mur.)

ARCILLA. — Pro ARGILLA

ARCINA. — Pro ARSINA.

ARCIO. — Pro ARCTIO.

ARCISCRANNA. — Scamnum majus cum cubiti fulmentis ad utramque partem extremam. (A. 1281.)

ARCISTA. — Idem q. ARCIGER.

ARCISTERIOLUM, — Ut ARCHISTERIOLUM.

ARCISTERIUM. — Idem q. ASCETERIUM.

ARCITENENS. Idem q. ARCIGER.

ARCITES. — Eod. sensu.

ARCO. — Equestris sellæ arcus; *arçon.*

ARCOBALISTA. — Arcus; *arbalète.*

ARCONIUS. — Locus ubi fenum congeritur et asservatur; *fenil.*

ARCONNARE.—Plectro, quod Gallis *arçon* dicitur, lanam præparare; *arçonner.*

ARCONNARIUS.—Qui arconnat; *arçonneur.*

ARCORA. — Pro ARCUS.

ARCTAMENTUM. —Quidquid arctat et claudit, ut serra, pessulus, vectis, etc. (Agnel.)

ARCTIO. — Idem q. ARCO.

ARCTITAS. — *Arctitas temporis*, temporis angustiæ. (A. 1427.)

ARCTITUDO. — *Arctitudo negotiorum*, moles onerum. (Ach.)

ARCUARE. — Arcum tendere, arcu venari, barbitum plectro tangere; *tirer de l'arc, chasser à l'arc, jouer du rebec.*

ARCUARIUS. — Ut ARCIGER.

ARCUBALISTARIUS. — Qui mittit sagittas arcu, vel etiam qui facit arcus; *faiseur d'arcs, archer, soldat;* ol. *archier.*

ARCUBALISTUS.—Sagitta; *flèche.* (Rym.)

ARCUBIUS — Miles arcis custos; *soldat qui garde une forteresse.*

ARCUBUSARII.—Qui canone portatili utuntur; *arquebusiers.*

ARCULARIUS. — Arcarum opifex; *coffretier;* ol. *archier.*

ARCURA. — Arcus, arculus; *arceau.* (A. 1469.)

ARCUS.—Fornix curvatus aut camer... similitudinem ejus plicitus. — Ap...ris Quoddam ornamentum in ædibus quod appendi solitum, sic forte dictum... æ altaarcus formam haberet. — Coronæ ...licarum ribus offerri solebant.— Aditus ...as prostaseu arearum quæ olim ante bas... ui separant bant.— *Arcus toralis*, cancell... ...vi in basilisanctuarium vel chorum a... ...anuæ superior cis, sic forte dicti quod pa... ...d unde *toralis?* arcus speciem referret.

Mendum est pro *choralis.*—*Arcus de aubour*, arcus ex alburno, Gal. *obier*, confectum.—*Arcus balearis*, arcubalista; *arbalète*.

ARCUSBUSUS. — Sclopetus; *arquebuse*.

ARCUTENENS. — Idem q. ARCITENENS.

ARCUTES. — Idem q. ARCISTA.

ARDALIUM. — Idem q. ORDALIUM.

ARDARICANUS. — Monetæ species.

ARDENTES.—Appellati a Gallis qui igneo quodam morbo corrupti, toti quodammodo ardebant et, membris depastis, sensim consumebantur; *atteint du mal des ardents*.

ARDERE. — (Subst.) Lignatio; *chauffage*. (*Tab. Font.*) — (Verb.) Comburere, festinare; *brûler, se hâter*.

ARDERIUNCULUM. — Vestis species qua caput operiebant ardeliones. *Vid.* CUCULLUS.

ARDESIA. — Lapidis cærulei species, ex quo in tenues lamellas seu scandulas fisso, ædium tecta operiuntur; *ardoise*.

ARDESIUS. — *Ardesius lapis;* ead. notione.

ARDICA. — Pars superior, ut videtur Bollandistis, portæ ædificii primariæ. (*A. SS.*)

ARDICUM. — Idem q. ARCTAMENTUM.

ARDICUS. — Æreæ monetæ species; *hardis*.

ARDILHA. — Argilla; *argile;* ol. *arcille*.

ARDILLARIA. — Locus ex quo *argilla* eruitur; *carrière d'argile;* ol. *argilière*.

ARDIMENTUM. — Stratagema, astus belli, apud Hispanos. — Audacia. *Vid.* HARDIMENTUM.

ARDINIENSIS. — *Vid.* PANIS.

ARDITUS. — Idem q. ARDICUS.

ARDITZ. — Ead. notione.

ARDOSIA. — Idem q. ARDESIA.

ARDOSIACUS. — Idem q. ARDESIA.

ARDUITAS. — Eminentia. Dicitur de re gravi magnique momenti aut de personis dignitate excellentibus. « Propter arduitatem causæ et personarum. » (*Act. dissolut. matrim. Lud. XII.*)

ARDURIA TERRA. — *Vid.* ARATORIA.

ARDUS. — Forte pro DARDUS.

AREA.—Locus domui exstruendæ idoneus; *emplacement propre à bâtir un édifice.*— Modus agri; *certaine étendue de terre.* — Cœmeterium; *cimetière.* — Accipitrum nidus; *nid d'oiseau de proie, aire.* — Lecti species; *sorte de lit, grabat.* — *Area nundinarum*, locus ubi apothecæ seu officinæ exstruuntur ad exponendas res venales; *place du marché, lieu où les marchands établissent leurs baraques.* — Area ante fores ecclesiæ, *atrium. Vid.* ATRIUM et PARADISUS.

AREALE. — Locus vacuus et pascuus, ut ...A.

...REALIS. — Ead. notione.

...ÆATICUM. — Agrarium, q. *Vid.*

AREHA. — Oratio publica; *harangue*.

ARENARE. — Ut ARENIARE.

AREMANNI. — Pro HARIMANNI.

AREMIALIS. — Ut ARIGALIS.

AREMIRE. Idem q. ADRAMIA.

AREN. — P... Idem q. ADRAMIRE.

ARENACIUM. ... ARENA.

Arenaria; *sablière*.

ARENÆ. — Amphitheatra, sic dicta ab *arenis* in quibus pugnabant gladiatores. Ipsi quoque amphitheatrales ludi sic vocabantur. —Colles arenariæ quos Galli *dunes* appellant. — *Arena claustri*, xystus, porticus seu peristylium; *galeries du cloître.* — *Arena puteolana*, pulvis puteolanus; *pouzzolane*.

ARENALIS. — Pro ARENA, amphitheatrum.

ARENARII. — Gladiatores qui in arena depugnant; *gladiateurs*.

ARENARIUM. — Amphitheatrum, ipsi amphitheatrales ludi; *amphithéâtre et les jeux qui s'y donnent.*—Cœmeterium seu cryptæ arenariæ; *catacombes*.

ARENARIUS. — Arenæ effossor; *ouvrier employé à l'extraction du sable*.

ARENCATA. — Modus agri vel vineæ. — Certum pondus vel mensura anguillarum siccatarum.

ARENCHERIA. — Forum in quo harengi venales exponuntur; *marché aux harengs*.

ARENDA. — Prædium in censum seu *rendam* datum; *propriété donnée à cens ou rente.* — Curatio, administratio; *administration, direction*.

ARENDAMENTUM. — Locatio, conductio; *arrentement*.

ARENDARE. — Locare, conducere; *arrenter*.

ARENDATOR. — Qui locat, conducit; *celui qui loue*.

ARENERIUM. — Arenæ fodina; *sablière*.

ARENGA. — Idem q. ARANGA.

ARENGARE — Concionari; *haranguer*.

ARENGARIA. — Italis locus editior ubi conciones publicæ habentur; *lieu élevé d'où l'on prononce des discours*.

ARENGARIÆ.—Clamores; *cris*. (A. 1281.)

ARENGERA. — Ead. notione.

ARENGHERIA. — Ead. notione.

ARENGIA. — Malum aureum; *orange*.

ARENGUA. — Pro ARENGA. — *Arengua reverentialis*, salutatio.

ARENGUM. — Idem q. ARENGA. — Conventus publicus; forum publicum; conductio, locatio; *tribune aux harangues; réunion publique, assemblée, marché; action de prendre à loyer, location*.

ARENIARE. — In jus vocare, ad rationem ponere, vocare; *citer en justice;* ol. *araisonner*, et par contraction *arainier*, *araisner*, *arraisner*.

ARENTARE. — Idem q. ARENDARE.

ARENTARIA. — Locatio, ut ARENGUM.

ARENZADA. — Jugerum; *arpent*. (A. 1148.)

AREOLOGIUM. — Pro ANALOGIUM.

AREPENNIS. — Pro ARAPENNIS.

ARERAGIUM. — Debitum quod in jure *reliquum* dicitur; *arrérage, arriéré*.

ARERALE. — Idem q. AIRALE, locus ædificio aptus.

ARESSONUS. — Arcus equestris sellæ, a Gall. *arçon*.

AREST.—Pro *Arras*. «Sex panni de *arest*,» id est de civitate Arras.

ARESTA. — Jus in aliquem, vel in ejus bona manum injiciendi; *droit de faire arrê-*

ter quelqu'un et saisir ses biens. — Arista ; *barbe ou pointe de l'épi.* — Angulus ædificii exterior; *arête.* (A. 1285.)

ARESTARA. — Pro Harmiscara.

ARESTARE. — Detinere ; *arrêter.* — In bona debitoris manum injicere ; *saisir les biens du débiteur.*

ARESTUM. — *Aresta* apud Gallos sunt decreta, seu judicia forensia, a superiori judice, a quo nulla intercedit appellatio, lata, cujusmodi sunt parlamentorum.

ARETINUS. — *Aretina vasa*, vasa testacea Aretii Etruriæ in urbe fingi solita : unde *Etrusca* etiam appellata.

AREYRATGIUM. — Idem q. Areragium.

ARGANDUM. — Tunicæ species, eadem quæ housia; *casaque de toile grossière, habit long* ; ol. *argant.*

ARGANELLA. — Machina bellica tubulis missilibus et ignitis projiciendis apta ; ol. *arganette.*

ARGANUM. — Vox generica quæ instrumenta quævis denotat ; *engin.* — Gruis species, machina architectonica levandis operibus. — Tunica talaris, eadem q. Argandum.

ARGASTERIUM. — Pro Ergasterium.

ARGATA. — Annulus crassior ; *organeau.*

ARGAVUM. — Ut Arganum.

ARGENSATA — Modus agri ; idem q. Diurnale ; *journal.*

ARGENTARIA. — Argenti fodina ; *mine d'argent.* — Fiscus, thesaurus publicus, tabularia nummularia, seu cambium publicum ; *trésor public*, etc. — Monetariorum officina, locus in quo moneta fabricatur ; *hôtel des monnaies.*

ARGENTARIUM. — Pro Argenteum : *Argentarium opus.*

ARGENTARIUS. — Qui custodit argentum. Ejusmodi munus fuit *argentarii regis* in aula regum Franciæ ; *argentier, trésorier.*— Exactor et distributor bonorum Ecclesiæ.

ARGENTENEUS. — Pro Argenteus.

ARGENTERIA. — Pro Argentaria.

ARGENTERIUS. — Pro Argentarius.

ARGENTEUS. — Vetus apud Francos nummus.

ARGENTIFRIGIUM. — Fimbria argentea, limbus argenteus ; *franges d'argent* ; ol. *argentfres.*

ARGENTIOLA.— *Argentiola terræ*, portio terræ ; *pièce de terre.* (Lob.)

ARGENTOCLUSUS. — *Vid.* Inclusus.

ARGENTULUM. — Æs modicum, pauxillum argenti.

ARGENTUM. — *Argentum album*, argentea pecunia ; Gal. *argent blanc* ; ad discrimen æreæ monetæ, quæ dicebatur *argentum nigrum*, *argenteum arsum. Argentum regis, argentum finum*, in veteribus regum Galliæ de monetarum fabrica et fusione statutis, intelligebatur de ea materia argentea, quæ erat undecim denariorum et duodecim granorum puri argenti, hoc est in qua erat pars vicesima quarta ærea ; nam argentum purum, seu finum illud erat quod constabat duodecim denariis puræ seu finæ materiæ argenteæ ; *argent le roi*, *argent fin.*

ARGENTUS. — Nummus argenteus ; *monnaie d'argent.* (A. 1013.)

ARGER. — Pro Agger.

ARGERIUM. — Pro Areragium. (A. 1294.).

ARGESTES. — Ventus Gall. *nord-ouest* dictus.

ARGILAX. — Vox qua dumeta, vepres significari videntur. (A. 1308.)

ARGILLEUS. — Pro *Argillaceus.*

ARGINALIS. — Agger, moles ; Italis *arginale.* (Mur.)

ARGINERIUS. — Qui *arginalibus* seu aggeribus construendis præest et invigilat. *Vid.* Arginalis.

ARGIRASPIDÆ. — Milites Saraceni qui clypeum argenteum gestabant ; *guerriers Sarrasins au bouclier d'argent.*

ARGIS. — Navis sic dicta ab *Argo* qua Jason in Colchidem navigavit.

ARGOISILLI. — Mercatorum societas ; *association de marchands parisiens.* (A. 1339.)

ARGOLCONTES. — Ut Agriolentes.

ARGOLICUS. — *Argolica phalanx*, nobilior, validior. (*Chartul. S. Pet. Carn.*)

ARGUITUS. — Probatus, convictus. (*Vet. Int. Com. Orig.*)

ARGUMENTARI. — Probare, demonstrare (*A.SS.*)

ARGUMENTATIO. — Ars vel stropha qua quis fallitur : « Erat in sæculari *argumentationis* astutia prudens. »

ARGUMENTOSE. — Ingeniose ; *adroitement, avec esprit.* (Ord. Vit.)

ARGUMENTOSUS. — Ingeniosus, callidus, astutus ; *ingénieux, rusé, adroit.*

ARGUMENTUM.—Argute inventum ; proprie ars vel stropha qua quis fallitur ; *ruse* : « Est victus argumentis diaboli. » — Machina qua aves in aquis capiuntur. — Machina bellica ad ignem projiciendum. — In examinatione aut supplicio reorum *argumenta* sunt vincula, compedes et alia id genus ; idem est q. Gall. *les instruments de torture.*

ARGUSATA. — Modus agri, idem q. Argensata.

ARGUTARID. — *Vid.* Canis.

ARGUTIO. — Correctio, reprehensio. (*Concil. Hisp.*)

ARGUTOCANIS. — *Vid.* Canis.

ARGYRIUM. — Argentum, a Græc. ἀργύριον.

ARGYRUS. — Nummus argenteus ; ut Argenteus.

ARHAMIRE. — Idem q. Adramire.

ARIA. — Pro Area et Aerea.

ARIALE. — Idem q. Arealis seu Area.

ARIALIS. — Ead. notione.

ARIAMENTA. — Litis acta. (Titul. an. 1417 ubi forte legend. *arramenta.*)

ARIBANNUM.— Submonitio ad exercitum, et multa imposita ei qui pergere negligebat. *Vid.* Arbannum.

ARIBERGARE. — Hospitio excipere ; *recevoir chez soi, donner l'hospitalité.*

ARICERIUM. — Idem q. Arizerium.

ARIDIUM. — Terra arida seu sabulum.

ARIENCUS. — Apud Hispanos monetæ species quæ idem videtur quod denarius seu nummus argenteus, qui simpliciter

ARGENTUS appellatur in can. 44 *Conc. Legionis* an. 1012.

ARIENTATUS. Argenteus. (Murat.)

ARIENTUM. — Argentum, moneta. (Murat.)

ARIERE-FEODUM. — Retrofeodum; *arrière-fief.*

ARIES. — *Arietem levare; courir le tournois du bélier; espèce de carrousel qui fut défendu en Angleterre à cause des dangers que couraient les joûteurs.*

ARIETARE. — Arietibus percutere, et deinde in genere, destruere; *frapper à coups de bélier, détruire.*

ARIETATIO. — Percussio quæ fit machina bellica *aries* dicta; *action de battre les murs d'une ville avec le bélier.*

ARIGALIS. — Forte ager ex prato ad culturam redactus, vel terra aratoria muris aut sepibus inclusa. (A. 1076.)

ARIMANDIA. — Familia militaris. « Fidelis noster veniens in palatio nostro una cum *arimandia sua...* » (*Form. Marc.*) — Jus quo dominus vassallos suos in exercitum ire compellebat; *droit qu'avait le seigneur de forcer ses vassaux à le suivre à la guerre.* (A. 1156.)

ARIMANNUS. — *Vid.* HERIMANNUS.

ARINCHADA. — Modus agri: « Tres *arinchadas* terræ. » (A. 1319.)

ARINGHERIA.— Suggestus. (*A. SS.*)—*Vid.* ARENGARIA.

ARINSCADA. — Ut HARMISCARA.

ARIO. — Ardea; *héron.*

ARIOLA — Parva area. *Vid.* AREA.

ARIOLARI. — *Ariolandi peccatum*: « Mandatis apostolicis nolle acquiescere, peccatum *ariolandi* est. » (Steph. Tornac.)

ARIOMANITÆ. — Ariani, sic dicti quod Arii μανία sive furore, correpti essent.

ARIPENDIUM. — Idem q. ARAPENNIS.

ARIPENDUS. — Idem q. ARAPENNIS.

ARIPENNIS. — Idem q. ARAPENNIS.

ARIPENTUS. — Idem q. ARAPENNIS.

ARIPERGARE. — Pro ARIBERGARE. (Mur.)

ARIRAGIDA. — Ut HARIREDA.

ARISCADA. — Multa gravior a principe irrogata. *Vid.* HARMISCARA.

ARISCLA. — Assula; *planche propre à faire des portes;* ol. *ariscle.*

ARISTA. — Piscium ossiculum; *arête de poisson.* — Angulus exterior domus; *arête d'architecture.*

ARISTARE. — Spicas legere; *glaner.* (*Vet. Gl.*)

ARISTARI. — In aristam crescere: « In mense Julio quo *aristantur* segetes, crescente culmo. » (*A. SS. Bened.*)

ARISTATO. — « Si quis *aristatonem* super hominem mortuum capulaverit, » etc. (*Lex Sal.*), ubi *aristato* nihil aliud significat nisi structuram ligneam honoris causa tumulo impositam, quam violari nefas erat.

ARISTATUS. — *Aristati pisces*, qui plures habent aristas; *poissons qui ont beaucoup d'arêtes.*

ARISTELLA. — Parva arista; *petite arête.*

ARISTIFER. — Ferens aristas; *qui a des arêtes,*

ARISTO LAPIS.—Lapis tectus aristatone (*A. SS. Ben.*)

ARISTOSUS. — *Aristosa cibaria*, panis hordeaceus. *Vid.* PANIS.

ARISTOTELICUS. — *Aristotelici dies*, quibus vacant scholæ philosophicæ.

ARIVUS. — Riparius, ad ripam pertinens. *Vid.* TERRA.

ARIZERIUM. — Forte hortus seu pomarium, vel locus in quo fructus servantur; *jardin, verger ou fruitier.* (*St. Per.*)

ARKARIUS. — Idem q. ARCARIUS.

ARLOTUS. — Helluo, ventri deditus, nebulo; ol. *arlot.*

ARLOXEIUS. — Ut ACLOSSERIUS

ARMA. — Feminin. gener.: « Nullus tam sordidam et incultam *armam* habet quam hic. » (*Gest. reg. Franc.*) *Arma clamare*, clamare; *crier aux armes. Arma*, scutum et lancea dicuntur nonnullis instrumentis sæcul. VII et VIII. *Armorum ostensio, revue;* ol. *monstre. Armorum præparatio*, militia, cinguli militiæ accinctio. — *Armorum proclamatio, Vid.* HEERESCHILD. *Arma capere*, eques creari; *être fait chevalier. Armis contendere;* monomachia, judicio belli se purgare; *se justifier par un combat singulier d'un crime dont on est accusé.* — *Arma dare, armis cingere, honorare;* militem seu equitem creare; *armer chevalier. Arma accipere*, militari cingulo accingi; *être fait chevalier. Arma deponere;* arma relinquere jubebantur quibus ob crimen aliquod imponebatur pœnitentia publica. *Arma libera*, quæ liberum, id est virum ingenuum et nobilem solum spectant. *Arma molita*, aut *moluta*, aut *multritoria*; samiata, acuta; *armes émoulues. Arma offensibilia*, arma ad offendendum; *armes offensives. Arma plena*, quæ militem spectant, seu *omninoda arma; armes de chevalier, armes pleines. Arma tormentalia*, arma torneamentorum; *armes de tournois.* — *Arma* pro viris armatis; *gens d'armes.* — *Arma*, gentilitia signa; *armes, armoiries. Arma incartelata*, scutum quadripartitum; *écu écartelé. Arma reversata*, arma inversa, quæ fiebant in degradationibus nobilium qui feloniæ damnati erant.

ARMABILIS. — Facilis ad armandum. (*Vet. Gl.*)

ARMACIO. — Apparatus belli, belli præparatio; *armement.* (A. 1383.)

ARMADILLUS. — Pisciculi marini genus. (*A. SS.*)

ARMAMENTUM. — Arma; *armes, armement.* — Armentorum stabulum; *étable de gros bétail.* — Utensilia; *outils.*

ARMANDA. — Insignia gentilitia; *armoiries.* (A. 1343.)

ARMANDATUS. — Insignibus gentilitiis signatus; *qui a des armoiries.* (A. 1419.)

ARMANDIA. — Idem q. ARIMANDIA.

ARMANDIES. — Armarium; *armoire;* ol. *armaire.*

ARMANICUM.— Id omne quod *armandæ*, seu instruendæ navi necessarium est. (A. 1323.)

ARMANNIUS. — Idem q. HERIMANNUS.

ARMANTRIA. — Idem q. ARIMANDIA.

ARMARARIUM. — Bibliotheca ; *bibliothèque.*

ARMARARIUS. — Bibliothecarius, custos librorum ; *bibliothécaire.* — Armorum faber ; *armurier ;* ol. *armoirier.*

ARMARE. — Arma dare, militem facere, cingulum cingere ; *armer chevalier.* (Ord. Vit.) — Navem instruere ; *équiper, armer un navire.* (A. 1288.) — Apparare ; *apprêter, armer.* (A. 1341.)

ARMARIA. — Bibliotheca, armarium ; *bibliothèque, armoire.* — *Armaria* pro *arimandia* usurpata fuisse videtur in dipl. Fred. imp. a. 1220.

ARMARIATUS. — Officium armarii seu custodis bibliothecæ ; *emploi de bibliothécaire.*

ARMARIERIUS. — Cantor seu præcentor in ecclesiis et monasteriis ; *chantre.*

ARMARIOLUM. — Tabernaculum in quo Christi corpus asservatur ; *tabernacle.* (*Stat. Eccl. Leod.*)

ARMARIOLUS. — Parvum armarium. (*Ord. Cluniac.*)

ARMARIUM. — Bibliotheca ; *bibliothèque.* — Locus vel capsa ubi arma reponuntur ; *meuble ou lieu à serrer les armes ;* ol. *armaire.*

ARMARIUS. — Armorum faber ; *armurier.* — Custos bibliothecæ ; *bibliothécaire.* — Is qui in ecclesiis et monasteriis *cantor* vel *præcentor* dicitur, cui librorum, præsertim ecclesiasticorum cura incumbit ; *chantre.*

ARMARUERIUS. — Armorum faber ; *armurier.*

ARMATA. — Exercitus ; *armée.* — Navis instructio ; *armement d'un navire.* (A. 1288.) Armorum supellex ; *armure.* (A. 1200.) — *Armatæ dies,* dies Martis. (*A. SS.*)

ARMATI. — Milites cataphracti, omnibus armis instructi ; *chevaliers armés de toutes pièces, gens d'armes.* (A. 1298.)

ARMATIZATUS. — Insignibus gentilitiis signatus ; ut Armandatus.

ARMATOR. — Custos armorum ; *qui garde des armes.* (*A. SS.*)

ARMATORIUS. — Armatus ; *armé, qui a des armes.* (A. 1335.)

ARMATURA. — Armorum exercitatio, exercitium militare, quo milites a campidoctoribus instituebantur in campo ; *exercice des armes, manœuvres militaires.* — Arma quæ quis induit ; *armure.* — Machina bellica. (*Litt. Carol. VI.*) — Exercitus ; *armée.* (A. 1468.) — Scuta gentilitia ; *armoiries.* (Rym.) — Servitium quo vassallus domino suo militem præstare, aut ipsemet in exercitum domini sui ire tenebatur ; *service militaire que le vassal devait au seigneur, soit en se rendant lui-même à l'armée, soit en fournissant un remplaçant.* (A. 1114.)

ARMATURARIUS. — Ut Armaruerius.

ARMATUS. — *Armatus equus,* equus vestitus qui in funeribus nobilium offerri solebat. (A. 1350.) — Ut Armati, q. *Vid.*

ARMAZIUM. — Pro Armarium.

ARMEATOR. — Idem q. Armaruerius.

ARMELAUSA. — Idem quod *almutium* canonicorum, sic dicta quod tanquam *armilausa,* seu sagum militare cæteris indumentis superadderetur. *Vid.* Armilausa.

ARMELARUS. — Idem q. Armilausa.

ARMELAUS. — Idem q. Armilausa.

ARMELAUSIA. — Idem q. Armilausa.

ARMELINUS. — Mus Ponticus ; *hermine.*

ARMELLA. — Annulus ferreus ; *armille.*

ARMELLAUSA. — Ut Armilausa.

ARMELLINA. — Ut Armelinus.

ARMENIACENSES. — Fautores partium ducis Aurelianensis, genere comitis Armeniacensis, contra ducem Burgundiæ ; *Armagnacs.*

ARMENTARIUM. — Locus ubi arma reponuntur ; *arsenal.* (*Vet. Gl.*) — Armentum ; *troupeau.* (*Vet. Gl.*)

ARMENTATUS. — Scutis gentilitiis ornatus ; *armoirié.* (A. 1343.)

ARMENTUM. — Stabulum ; *étable.* (*A. SS.*)

ARMER. — « Pro una tunica *armer* quam rex habuit. » (A. 1202.)

ARMERINUS. — *Armerinæ pelles,* pelles muris Pontici ; *peaux d'hermine.*

ARMERIUS. — Idem q. Armaruerius.

ARMESSARIUS. — Admissarius equus *Vid.* Equus.

ARMEURARIUS. — Idem q. Armaruerius.

ARMICOLA. — Miles ; *soldat, qui suit la carrière des armes.*

ARMIDOCTOR. — Idem q. Campidoctor ; *instructeur.*

ARMIDUCTOR. — Capitaneus ; *commandant.*

ARMIFACTOR. — Ut Armaruerius.

ARMIFEX. — Ead. notione.

ARMIGAISIA. — Ut Armilausia.

ARMIGATUS. — Idem q. Armentatus. (A. 1398.) — *Organa armigata,* ad armum, id est humerum ligata, unde in *organis armigatis,* de quibus agitur in lib. *II Regum,* id est ad humerum positis.

ARMIGERATUS. — Ead. notione.

ARMIGERENS. — Idem ac Armiger.

ARMIGERIA. — Officium, partes armigeri ; *emploi d'écuyer.*

ARMIGERIUM. — Idem, secundum Ducangium, ac *Scutagium,* seu servitium militare, vel potius præstatio quæ fiebat a militibus ratione feodi militaris. Carpentarius intelligit hanc vocem de obligationibus armorum quæ in nobilium funeribus offerri solebant.

ARMILAUSA. — Sagum militare quod thoraci superinduebatur ; *casaque militaire, soubreveste.*

ARMILCAISA. — Idem q. Armilausa.

ARMILCASA. — Ead. notione.

ARMILIUM. — Idem q. Armillum.

ARMILLA. — Ornamentum brachiorum ; *bracelet, anneau ;* ol. *armille.*

ARMILLINUS. — Mustela Alpina seu Pontica ; *hermine.*

ARMILLUM. — Idem q. Armilla. — Vas vinarium aptum ad portandum in humeris.

ARMILUSTRARE. — Armis proludere ; *joûter.* (Mur.)

ARMINEA. — Pellis muris Pontici ; *peau d'hermine.*

ARMINIUM. — Forte pro Arnesium ; apparatus, quidquid ad ornamentum rei additur. (*Tabul. Cass.*)

ARMIRAGIA. — Maris præfectura; *commandement maritime, amirauté.*

ARMIRAGIUS. — Maris præfectus; *amiral.*

ARMISCARE. — Pro HARMISCARA.

ARMIZATUS. — Paratus; *prêt, armé.* (San.)

ARMO. — Pugio, sica, ut videtur: « Quod nullus canonicus...portare audeat cultellum, *armonem*, falchionem pennatum, clavem; ensem, aut alia arma. » (*St. Eccl. Aquens.*)

ARMOLLIS. — An idem ac ARMORACIA? « A Pascha usque ad Ascensionem Domini, liceat illis dare carnem cum *armollibus*, vel cum aliis bonis et sanis herbis. » (*G. Chr.* a. 1127.)

ARMORACIA. — Raphanus; *raifort, radis noir.*

ARMUDARE. — Idem q. ARMATURA.

ARMUM. — Quidquid ad percutiendum aptus est; *arme.*

ARMURARIUS. — Armorum faber; *armurier.*

ARMURATUS. — Scutis gentilitiis, quæ vocant *arma*, distinctus, ornatus; *armorié.*

ARMUS. — Idem q. ARMUM.

ARMUSSERIUS — Idem q. ARMURARIUS.

ARMUTIA. — Idem q. ALMUTIUM.

ARMUZIUM. — Ead. notione.

ARNALDENSIS. — Moneta episcoporum Aginnensium.

ARNALDIA. — Morbi species, sed incerta, nisi forte *alopeia* fuerit. (Rog. Hov.)

ARNALDUS. — Ganeo, nebulo, homo nihili, scortator; *vaurien.* (*St. Verc.*)

ARNALYUS. — Qui consilia dat; *qui donne des conseils, des avis.*

ARNARIUM. — Pro ALNARIUM.

ARNATUS. — Tinea consumptus, exesus; *dévoré par la teigne, usé.*

ARNELAUS. — Scapulare monachorum. (Isid.)

ARNENSE. — Armatura, ut ARNESIUM.

ARNESCIUM. — Idem q. ARNESIUM.

ARNESE. — Vox Italica, proprie apparatus omnis bellicus; item quævis supellex.

ARNESIUM. — Armatura; *armure, tout ce qui sert à armer, à équiper un homme de guerre;* ol. *harnois, harnax.* — *Harnesium paumerii*, instructus equi clitellarii; *harnais de bête de somme.* — Quævis supellex ecclesiastica et domestica, etiam muliebris; *meubles et ustensiles de toute espèce.* — Tunicæ species, sagum, paludamentum; *hoqueton.* — Ferramentum; *outils.* — « Clientes nostros muniri faciatis et provideri *arnesiis* pro cala et destructione arborum, vinearum et bladorum opportunis. » (A. 1340.)

ARNEXIUM. — Ornatus equi, Gal. *harnais*, et forte quævis impedimenta et sarcinæ. (A. 1301.)

ARNEYSIUM. — Idem q. ARNESIUM.

ARNEZIUM. — Ead. notione.

ARNILAUS. — Idem q. ARNELAUS.

ARNISCARA. — Pro HARMISCARA.

ARNISIUM. — Idem q. ARNEXIUM.

ARNIXIUM. — Ead. notione.

ARNOLDUS. — Idem q. ARNALDUS.

ARNOSIUM. — Idem q. ARNESIUM.

ARNULPHINUS. — Monetæ species quæ currebat in Provinciæ comitatu sub anno 1465.

ARNUS. — Pro ALNUS.

AROAGIUM. — Facultas forte linum vel cannabium in aqua macerandi et eluendi; a voce Gall. *aroer* et *rouir.* (A. 1226.)

ARODANDRUM. — Corrupte pro RHODODENDRON.

ARODOGNATURA. — Ut ROIGNADURA.

AROLIUS. — *Vid.* ARROLIUS.

AROLUS. — Genus retis quo aves capiuntur; *filet à prendre les oiseaux.*

AROMATICITAS. — Odor vel sapor aromaticus; *odeur aromatique.*

AROMATIZARE. — Odorem spargere; *sentir bon.* — Aromatibus condire; *aromatiser.* — Thus adolere; *brûler de l'encens.*

AROMATIZATIO. — Actio *aromatizandi. Vid.* AROMATIZARE.

AROMATORIUS. — Qui vendit aut componit aromata; *marchand d'aromates, parfumeur.* — Qui componit utilia medicamenta, pharmacopola; *pharmacien, préparateur de remèdes.*

AROMATUM. — Aroma; *aromate, parfum.*

ARONCALE. — *Aroncale solum*, ager incultus. *Vid.* RUNCALIS.

ARPA. — Avis species; *harpie.* — Cithara, instrumenti musicæ genus; *harpe.* (*A. SS. Ben.*) Harpago vel forceps focaria; *crochet ou pincettes.* (A. 1228.)

ARPACARE. — Harpagone trahere. (*Vet. Com.*)

ARPAGA. — Electrum; *ambre.*

ARPAGARE. — Arripere, apprehendere; *saisir, attraper;* ol. *araper.*

ARPAGO. — Pro HARPAGO. *Vid.* ARPAX.

ARPAGUS. — Immatura morte raptus, vel ipsa mors immaturata. (*Vet. insc.*)

ARPATA. — Mensuræ species, pugillus; *poignée de quelque chose;* ol. *arpade.*

ARPAUDA. — Quantum pugno continetur, pugillus; *poignée.*

ARPAX. — Harpago; *harpon.*

ARPAXARE. — Idem q. HARPAGARE.

ARPENDIUM. — Idem q. ARAPENNIS.

ARPENNA. — Ead. notione.

ARPENNIS. — Ead. notione.

ARPENNUM. — Ead. notione.

ARPENNUS. — Ead. notione.

ARPENTARIUS. — Agrimensor; *arpenteur.*

ARPENTATOR. — Ead. notione.

ARPENTINUS. — Idem q. ARAPENNIS.

ARPENTIUM. — Ead. notione.

ARPENTUM. — Ead. notione.

ARPINIUM. — Ead. notione.

ARPO. — Spicula ferrea quibus balænæ in mari configuntur; *harpon.*

ARQUAYRAGIUM. — Idem q. ARQUERIATUS.

ARQUEMIA. — Pro ALCHYMIA.

ARQUERIA. — Idem q. ARCHERIA.

ARQUERIATUS. — Officium arquerii; *office d'archer.*

ARQUERIUS. — Sagittarius; *archer;* ol. *archier.*

ARQUESIA. — Pro ARQUERIA.

ARQUETUS. — Diminut. ab ARCUS.

ARQUILLA. — *Cavilla* de ferro in biga; *cheville de fer qui contient la roue sur l'essieu*; ol. *hutrées*.

ARQUINTALE. — Pro QUINTALE.

ARQUUTES. — Idem q. ARCISTA.

ARRABARE. — Avellere; *arracher*.

ARRABATUS. — *Arrabata terra*, id est terra unde vites evulsæ sunt; *vigne dont on a arraché les plants*.

ARRABILIS. — Qui arat; *celui qui laboure*.

ARRABO. — Pro ARRHABO.

ARRACATIO. — Ordo, dispositio; *arrangement disposition, préparatif*; ol. *arroiance, arréance, arréement*.

ARRADAMENTUM. — Locatio, datio ad arrendam; *action de donner à cens, de louer*.

ARRADONGATURA. — Idem q. ROIGNATURA.

ARRAHENES. — Obsides, ut putat Cangius; *otages*. (*Mart. Ampl. Col.*)

ARRAIARE. — Instruere, disponere, armare; *mettre en bataille, arranger*; ol. *arrayer, arroyer*.

ARRAIATOR. — Qui disponit, ordinat, instruit, castrorum præfectus; *celui qui met en bataille, maréchal de camp*; ol. *arrayours*.

ARRAINARE. — In jus vocare; *citer devant un tribunal, assigner*; ol. *arrainier*.

ARRAIZONARE. — Ead. notione.

ARRAIZUS. — Anglis, aciei ordinator; *sergent de bataille*. — Centuriæ instructor; *sergent d'une compagnie*.

ARRAMA. — Ramus; *rameau*. — Multa quæ irrogatur pro *defectu*, seu *defalta*, cum videlicet actioni intentæ quis non respondet; *amende infligée à celui qui n'obéit pas à une citation*. — Idem q. ADRAMITIO.

ARRAMARE. — Ex ramis arborum tecta concinnare, ubi animalia quæ ex jure in silvis depascuntur, quiescere possint; *faire avec des branches d'arbres des abris pour les bestiaux que l'on a droit de faire paître dans les bois du seigneur*. — Idem ut videtur q. ADRAMARE.

ARRAMATIO. — Ut ADRAMITIO.

ARRAMENDUM. — Datio ad arrendum; *action de donner à cens*.

ARRAMENTUM. — Ordo, ornatus, instructio; *arrangement*. (Knygth.) — Æs; *airain*. (A. 1287.) — Documentum, quidquid rei illustrandæ inservit; *toute pièce qui peut servir à expliquer, éclairer une chose*. (A. 1329.) — *Arramenta resumere*, ad calculos reverti, id est eo litis reverti ubi desitum est. (A. 1404.)

ARRAMIARE. — Ut ADRAMIRE. (A. 1205.)

ARRAMIATIO. — Idem q. ADRAMITIO. (A. 1201.)

ARRAMINA. — Ead. notione. (A. 1244.)

ARRAMINATIO. — Ut ADRAMITIO. (A. 1209.)

ARRANCANES. — Vox Hispanica, inaures; *boucles d'oreille*. (*A. SS.*)

ARRANCARE. — Evellere; *arracher, renverser*. (A. 1168.)

ARRANCATA. — Apud Hispanos, expeditio militaris, vel raptus, direptio, qualis fieri solet in expeditionibus militaribus.

ARRANCURA. — Rixa, lis, querimonia; *querelle, dispute*. *Vid.* RANCURA.

ARRANDUAMENTUM. — Datio ad censum annuum; *action de donner à cens, à rente annuelle*.

ARRANNARE. — Interposito sacramento interrogare; *interroger après avoir fait prêter serment*. (*Chr. Henr. Blancf.*)

ARRAPARE. — Arripere, apprehendere; *attraper, saisir*; ol. *arraper*. (A. 1370.)

ARRAPAX. — Harpago; *harpon, griffe, croc*.

ARRARE. — Spondere, arram dare; *répondre, donner un nantissement*; ol. *arrher*. — Fatigare, exagitare, vexare; *harceler, tourmenter, vexer*; ol. *harrier, hardier*.

ARRAS. — Pannus acu pictus in Atrebatis civitate.

ARRASARE. — Complanare, funditus evertere; *raser*.

ARRASTLE. — Ligonis species. (A. 1361.)

ARRATIONARE. — Aliquem alloqui, admonere, tractare cum aliquo, in jus vocare; *haranguer, dialoguer, parler raison, traiter, sommer, citer en justice*; ol. *arraisonner, araisnier*.

ARRATIONATUS. — In jus vocatus; *celui qui est cité en justice*.

ARRAUS. — Forte mendum pro *averiis*, id est animalibus agriculturæ inservientibus. (S. XIV.)

ARRAYAMENTUM. — Idem q. ARRAMENTUM.

ARRAYARAGIUM. — Pro ARERAGIUM.

ARRAYARE. — Idem q. ARRAIARE.

ARREATOR. — Qui res curat, instruit: « Consules, procuratores, *arreatores* et administratores, » etc. (A. 1282.)

ARRECTATUS. — Accusatus, in jus vocatus; ut ARRATIONATUS.

ARREDAMENTUM. — Idem q. ARRENDAMENTUM.

ARREDIUM. — Apparatus bellicus; quævis supellex. *Vid.* HARNESIUM.

ARREGIUM. — Pro ARRERAGIUM.

ARREGNARE. — Idem q. ARENIARE.

ARREHENATUS. — Idem q. ARRAHENES.

ARREHENES. — Ead. notione.

ARREIRAGIUM. — Ut ARERAGIUM.

ARRELA. — « Omnes macellarii de Legione per unumquemque annum in tempore vindemiæ dent Sayoni singulos utres bonos et singulas *arrelas* de suo. » (*Concil. Hisp.* a. 1012.) An mensuræ, an vasis species?

ARRELLUS. — Forte diminut. Ab *area*, ager, vel locus, qui nec aratur, nec colitur. (A. 1267.)

ARRELOGIUM. — Pro HOROLOGIUM.

ARRENCARE. — Idem q. ARRANCARE.

ARRENCURA. — Querimonia; *rancune*.

ARRENDA. — Census annuus; *rente, cens*.

ARRENDAMENTUM. — Locatio, datio ad censum seu arrendam; *arrentement*.

ARRENDARE. — Ut *dare ad censum*; *donner un bien à cens, l'arrenter*.

ARRENDATARIUS. — Conductor, qui ad arrendam seu annuam pensionem agrum aliudve recipit; *fermier.*

ARRENDATIO. — Datio ad arrendam seu censum annuum; *action de donner un bien à rente.* (A. 1497.)

ARRENDATOR. — Idem q. ARRENDATARIUS. — *Arrendator ecclesiæ,* vicarius seu presbyter cui ecclesia deservienda committitur. (A. 1396.) — *Arrendator incantus,* qui *auctiones* ad *arrendam* seu firmam tenet. (*St. Aven.*)

ARRENDATORIUS. — Idem q. ARRENDATOR, *firmarius.*

ARRENDITIA. — Reditus, seu census annuus; *revenu annuel, rente.*

ARRENDUARE. — Idem q. ARRENDARE.

ARRENDUATOR. — Idem q. ARRENDATOR.

ARRENGA. — Oratio ad proponendum consilium in conventu; *harangue.*

ARRENGARE. — Loqui, disputare, disserere; *haranguer.* (*St. Cad.*) — Ordinare, disponere; *arranger.* (A. 1265.)

ARRENGUM. — Conventus publicus; *assemblée publique.* (Mur.)

ARRENIATUS. — Coactus se sistere judicio. *Vid.* ARRAINARE.

ARRENTAMENTUM. — Idem q. ARRENDAMENTUM.

ARRENTARE. — Idem q. ARRENDARE.

ARRERARIUM. — Ut ARERAGIUM.

ARRESTA. — Mora, obex, impedimentum; *arrêt, empêchement.* — Agger, pulvinus. (A. 1354.)

ARRESTABILE. — Amentum, lora scilicet, quo lancea media religatur, retinaculum; *courroie fixée à la lance et servant à la retenir, arrêt.*

ARRESTARE. — Detinere, manus in aliquem vel in ejus bona injicere; *arrêter.* (A. 1290.) — Decernere, statuere; *décider, résoudre, arrêter.* — Summam inscribere; *écrire un arrêté.* (*Mem. Cam. Comp. Par.*) — Retinere, cohibere; *retenir, empêcher.* — Insistere alicui rei, ipsi inhærere. (Mart.)

ARRESTATIO. — Captio, injectio manuum in aliquem vel in ejus bona; *arrestation, séquestration, saisie.* — Impedimentum, retardatio; *action d'empêcher, de retenir.*

ARRESTATOR. — Qui ex jure manum in aliquem vel in ejus bona injicit. (A. 1278.) — Pro ARRENDATOR, conductor. (A. 1346.)

ARRESTIUM CLAUSTRALE. — Inclusio in claustro, et forte in claustrali carcere. (A. 1531.)

ARRESTUM. — Manus injectio in aliquem vel in illius bona; *action d'arrêter quelqu'un ou de saisir ses biens. Arresti villa,* in qua mercatoribus foraneis licet in emptores mercium suarum, seu in illorum bona manum injicere: *ville où les marchands étrangers peuvent faire arrêter leurs débiteurs ou saisir leur avoir.* (A. 1331.) — *Arrestum frangere,* injussus abire; *s'en aller sans en avoir obtenu l'autorisation. Arrestum computi,* rationum confectio; *arrêté d'un compte.* — — *Arrestum curiæ; Vid.* ARESTUM. — Appunctamentum, consilium quo partes appunctantur, vel ut de re controversa inter se conveniant, vel ut rem controversam magis elucident; *arrangement des parties sur les points en discussion.* (A. 1347.) — Interdictum. (A. 1442.) — Mora, dilatio; *empêchement, retard, délai.* — Arrentum, ut ARRESTABILE. (A. 1383.)

ARRETARE. — Accusare, in jus vocare; *accuser, citer en justice.* — Statuere, definire; *décider, arrêter.* (A. 1491.)

ARREVUM. — Pro ARRETUM, retro.

ARREYRAGIUM. — Pro ARERAGIUM.

ARRHÆ. — Munera in sponsalibus dari solita; *arrhes.*

ARRHARE. — Arrhis sponsam donare; *donner des arrhes.*

ARRIA. — Pro AREA; *aire.*

ARRIARE. — Pro ARRAIARE.

ARRIBA. — Supra, vox mere Hispanica. (*A. SS.*)

ARRIBANNUM. — Ut HEREBANNUM.

ARRIBATICUM. — Ripa facilis appulsui navium, portus species. Item tributum pro ipso navium appulsu; *rivage d'un abord facile pour les vaisseaux, droit à acquitter par les navires qui abordent.*

ARRIBATORIUM. — Ead. notione.

ARRIERAGIUM. — Idem q. ARERAGIUM.

ARRIERIBAM. — Idem q. HEREBANNUM.

ARRIETAGIUM. — Præstatio quæ, ut videtur, ex arietibus fit. (A. 1239.)

ARRIGARE. — Dicitur qui de rebus suis morbo laborans disponit; *disposer de son bien en maladie.* (*Lex Long.*)

ARRIMANARIA. — Idem q. ARIMANIA.

ARRINGERIA. — Locus editior unde concionantur publice, ut ARENGERA.

ARRINGUM. — Ut ARENGUM.

ARRIPAGIUM. — Tributum quod pro appulsu navis in portum solvitur. *Vid.* ARRIBOTICUM.

ARRIPATICUM. — Ead. notione.

ARRIPATORIUM. — Ripa ad quam appellitur. *Vid.* RIPATORIUM.

ARRIPERE. — Pertinere; *appartenir.* (*S.* IX.)

ARRIRAGIUM. — Idem q. ARERAGIUM.

ARRIVA. — Maleficii species. (A. 1310.)

ARRIVAGIUM. — Idem q. ARRIPAGIUM. — Ripa appulsui navium facilis; ut ARRIBATICUM.

ARRIVARE. — Ad ripam trahere, in ripa navem exonerare, ripam tangere; a Gal. *rive.* Inde et apud nautas *dériver,* a ripa navem subducere.

ARRIUM. — Arrha; *arrhes.*

ARRO. — Idem q. ARAO. (A. 1351.)

ARRODONGNARE. — Circumcidere; *rogner.*

ARROGANENSES. — Pro ARAGONENSES.

ARROGANTIA. — Magnanimitas, ut interpretantur editores *Act. SS.*

ARROGARE. — Arroganter aliquem alloqui. (A. 1389.) — Adesse. (*Vet. Gl.*)

ARROLIUS. — Forte pannus vel tela in se convoluta; *rouleau.* (Rym.)

ARROLOGIUM. — Pro HOROLOGIUM.

ARRONCHARE. — Runcare, exherbare. (*St. Verc.*)

ARRUMPERE. — Arare, agrum proscindere ; *labourer la terre, Vid.* RUMPERE.

ARRUPTUM. — Pro ABRUPTUM.

ARS. — Machina, unde Gallis *artillerie.* —*Ars sancta.* Vid. *Sortes sanctorum.* — Vox generica qua instrumentum quodvis arte confectum denotatur. (A. 1352.) — *Ars maris*, scientia navalis; *art maritime.* (*St. Mas.*)

ARSACIDÆ. — Idem q. ASSASSINI.

ARSALIUM. — Incendium. (A. 1336.)

ARSCHIL. — Ut HEERESCHILD.

ARSCILD. — Ead. notione.

ARSEIA. — Combustæ sylvæ ; *forêts dont on a brûlé les arbres ;* ol. *arsins.*

ARSELLUM. — Parvus fornix, seu lapis sepulcralis instar fornicis parieti affixus. (*Necrol. S. Mart. Lemov.*)

ARSELLUS. — Idem q. ARCELLUS.

ARSENA. — Armamentarium ; *arsenal ordinaire.* —Locus in quo fabricari aut servari solent naves; *arsenal maritime.*

ARSIA. — Forte pro ARCHIA, fornix pontis.

ARSIBILIS. — Cremabilis ; *combustible.* (*Vet. Gl.*)

ARSILE. — Bibliotheca in fornicis modum exstructa. (*Chr. Subl.*)

ARSINA. — Incendium, vel crimen incendii, seu cognitio de crimine incendii ; *incendie ou crime d'incendie, ou droit de connaître de ce crime* ; ol. *arsin.*

ARSINUM. — Jus cognoscendi de crimine incendii ; *droit de connaître des crimes d'incendie.* (A. 1145.)

ARSISIA. — Pro ASSISIA.

ARSITIUM. — Forte ædificium in modum arcis munitum, in quo annona et supellex quævis tempore belli recondebantur. Locus haud ita absimilis *arsenæ*, quæ *armamentarium* sonat, ut supra dictum est : aut fortassis arsitium ab *ardere* vel *arsura*, quæ est auri conflatio; qua ratione *arsitium* posset esse locus seu officina ubi moneta conflatur. (A. 1218.)

ARSIVUS. — *Arsivus consulum*, forte primus consulum aut comitum, ab ἄρχων, princeps. (*Chartar. Eccl. Auxitanæ.*)

ARSULTARE. — Pro ASSULTARE.

ARSURA. — Auri vel argenti conflatio, purgationis ergo vel examinis. (Domesd.) — Erpeta, morbi species ; *dartre, ulcère rongeant.* (A. 1088.) — Vestigium adustionis candentis ferri. (*A. SS.*) — Incendium. (A. 1311.) — *Arsuræ*, monetariorum et argentariorum scopaturæ et reliquiæ rursum igni excoctæ. (Gors. mon.)

ARTAERIA. — Idem q. PETRARIA.

ARTARE. — Pro APTARE neutra significatione, quadrare, convenire. — Obligare, cogere, astringere ; *forcer, obliger.* (Rym.) — Docere ; *enseigner.* (*Vet. Gl.*)

ARTARIA. — Guttur, gurgulio, pro ARTERIA. (*A. SS.*)

ARTATIO. — Pro ARCTATIO.

ARTATUS. — Forte magister liberalium artium. (*Conc. Hisp.*)

ARTAVUS. — Cultellus acuendis calamis scriptoriis ; *canif.*

ARTELARIA. — Idem q. ARTILLERIA.

ARTELLARIA. — Ead. sensu.

ARTERIUS. — Pro ARCERIUS.

ARTES. — Tabulatum. (*Chr. Comm.*) — *Artes*, apud Italos, societates artificum ; *associations d'ouvriers, corporations.* (A. 1272.)

ARTESANUS. — Artifex; *artisan*; ol. *artisien.*

ARTETICA GUTTA. — Arthritis ; *goutte.*

ARTETICUS. — Qui artetica gutta laborat ; *goutteux.* — Artibus instructus. (*Vet. Gl.*)

ARTETIRA. — Pro ARTETICA.

ARTHILLIA. — Machinæ quævis bellicæ, earumque omnium apparatus. (A. 1383.) *Vid.* ARTILLARIA.

ARTHRETICA. — Vid. ARCETICA.

ARTICACTUS. — Cinaræ fructus ; *artichaut.*

ARTICOCTUS. — Ead. notione.

ARTICULA. — Ars : « O maleficiorum *articula*, ut talia in conspectu meo faciatis ! » (*Pas. S. Mam.*) — Pro *articulus*, junctura, compages ossium ; *articulation.* (*A. SS.*)

ARTICULARIS ECCLESIA. — Quæ alterius quasi membrum est, ab alia pendens ; *annexe.*

ARTICULARITER. — Articulatim. (A. 1366.)

ARTICULUM. — Dolus, techna, artificium ; *rouerie, ruse, tromperie, artifice.* (*V. S. Mam.*) — Ingenium, argumentum. (A. 1107.)

ARTICULUS. — Libellus supplex expostulationis ad judicem ; vox fori ecclesiastici apud Anglos. — Circulus in quo scilicet inscriptio monetarum imponitur. (A. 1368.) — *Super articulos manus prosterni*, leviorum culparum satisfactio apud monachos. (*Usus ord. Cisterc.*) — *Articuli coronæ*, apud Anglos definitiones, conclusiones Curiæ seu Cameræ Coronatoris. (Rym.) *Articuli cleri*, apud eosdem, certa sunt statuta de causis personisque clericorum condita regnantibus Edwardo II et Edwardo III : *articles of clery.* (Th. Bl.)

ARTIDOCTOR. — Doctor seu magister in artibus ; *maître-ès-arts.*

ARTIFEX. — Duplex, dolosus ; *artificieux.*

ARTIFICIARIUS. — Artifex ; *artisan.*

ARTIFICIATUS. — Idem q. *artificialis*

ARTIFICIOLUM. — Ars ; *métier.*

ARTIFICIUM. — Præstigium, fallaciæ ; *ruse, artifice.* — Supellex, quidquid arte confectum est. (*Cap. C. M.*) — Ars ; *métier.* (*Reg. L. Mac.*) — Machina bellica ; *machine de guerre.* — Corpus artificum ; *corps d'ouvriers.* (H. Knygt.) — Opus arte factum ; *travail.* — Hinc *artificium Bisanteum* in *Actis SS. Benedict.*, idem forte ac pavimentum sectile et tessellis instructum, cujusmodi pavimenta Bisantii erant frequentia. — Machina arte inventa et confecta ; *machine.* (A. 1376.) — Quodvis instrumentum rei alicui perficiendæ necessarium ; *outil, instrument.* (A. 1391.)

ARTIFICUS. — Bonis artibus instructus. (Cath.)

ARTIGA — Modus agri, ut videtur. (*A. SS.*)

ARTIGARE. — Ut ANDIGARE. — Interlucare sylvam, dumeta succidere, in culturam redigere: *défricher, mettre en culture*. (A. 1328.)

ARTIGIARUM. — Ut ARTIGA.

ARTIGRAPHUS. — Grammaticus seu artis grammaticæ scriptor; *grammairien*.

ARTILHERIA. — Ut ARTILLARIA.

ARTILIARIA. — Officina ubi ars exercetur; *atelier*. — Idem ac ARTILLARIA.

ARTILLARIA. — Quævis supellex domestica; machinæ quævis bellicæ, earumque omnium apparatus, plaustraque omni armorum genere onusta, quæ castra sequebantur; *meubles, ustensiles de ménage; engins de guerre d'une nature quelconque, attirail qui les accompagne, chars qui servent à les transporter; artillerie*.

ARTILLATOR. — Machinarum, quas Galli *artillerias* vocant, fabricator; *constructeur de machines de guerre*.

ARTILLERIA. — Idem q. ARTILLARIA.

ARTILLERUS. — *Vid.* FELGARIA.

ARTILLIARIA. — Idem q. ARTILLARIA.

ARTILLIATOR. — Qui et *artilleriæ magister* nuncupatur; *artilleur*.

ARTILLIATURA. — Officina, ubi artillariæ cuduntur; *fonderie*.

ARTILUS ITINERIS. — Iter facientibus paratæ insidiæ. (Rym.)

ARTIO. — Equestris sellæ arcus, seu pars anterior; *arçon*.

ARTIPHISIUM. — Pro *artificium*.

ARTIQUUS. — Ager in culturam redactus; *terre mise en valeur*.

ARTISIS. — Pro ARTHRISIS.

ARTISTA. — Liberalium artium peritus; *savant dans les arts*; ol. *artien*. (*A. SS.*) — *Magister artista* idem est qui magister in artibus; *maître-ès-arts*. — Auditor philosophiæ; *élève en philosophie*. (*Hist. Brit.*) — Idem q. ARTILLIATOR. (A. 1409.)

ARTOCOPA. — Quævis placenta, panis quidam dulciarius et arte confectus. Hinc et ille azymus panis qui in Ecclesia Romana ad hostias Domino consecrandas conficitur, etiam *artocopus* appellatur apud Ugutionem.

ARTOCOPUS. — Dulciarius pistor, qui conficit artocopas. *Vid.* ARTOCOPA.

ARTOCREAS. — Panis carnem continens; *pâté de viande*.

ARTONA. — *Vit. S. Severi abb. Agath.*, c. 11, de pane paximatio, in modum eulogiæ transmisso et cruce signato: « Hujus plane crucis *artonæ* comestio non puto vacare mysterio. » Ubi editor *artonam*, paniciam interpretatur, ab ἄρτος, panis.

ARTRACTATIO. — Pro ALTERCATIO.

ARTUARE. — Membratim lacerare, dividere; *démembrer*.

ARTURIA. — Pro ARATORIA.

ARTURUM EXSPECTARE. — Proverbium apud Anglos, quorum credula adeo fuit olim fides, ut Arturum regem denuo regnaturum persuasum haberent.

ARULA. — Parva ara, altaris mensa; *petit autel, table d'autel*. (*Ann. Ben.*) — Patella carbonum, craticula, vel vas æneum quadrangulum, in quo ignis ardet, vel in quo prunæ vel carbones asportantur. (Isid.)

ARULATOR. — Idem q. ARILATOR, seu ARIOLATOR.

ARUM. — Territorium, forte pro *arvum*.

ARUMATUS. — Pro *arvinatus*, pinguis, ob nimiam pinguedinem deformis.

ARUMPERE. — Pro ABRUMPERE.

ARUNCALIS. — Ager incultus; *terre non cultivée*.

ARUNCARE. — Evertere, eradicare; *renverser, déraciner*.

ARUNCETORIUM. — Ager incultus; ut ARUNCALIS.

ARUNDINETUM. — Arundo, locus ubi crescunt arundines; *roseau et lieu planté de roseaux*.

ARUNDO. — Canalis, aqualicus; *tuyau*: « Videns etiam quia fons aquæductus antiquitate et vetustate defecisset..., habiles canales adaptavi et per plumbeas *arundines* meatum fontis constantissime reparari feci. » (Marc. abb. Fuld.)

ARVA. — (Fem. gen.) Ager, interdum regio, provincia, ager seu locus incultus, ædificio aptus; *champ, pays, emplacement, terrain vide, propre à bâtir*; ol. *arve*.

ARVICOLA. — Agricola, qui arva colit.

ARVINARE. — Pinguedine implere; *engraisser*.

ARVINULA. — Parva arvina.

ARVIPENDIUM. — Idem q. ARAPENNIS.

ARVIPENNIUM. — Ead. notione.

ARVOLDIA. — Idem q. ARNALDIA.

ARVOUTUS. — Erisma, anteris; *arc-boutant*.

ARVUS. — Pro ARVUM.

ARWERNUS. — Aper; *sanglier*. (*Lex Sal.*)

ARX. — Pro ARCHIVUM. — Copiæ, vires, exercitus; *forces militaires*.

ARZELLA. — Conchæ marinæ species, ap. Italos. (A. 1197.)

ARZENARE. — Aggerem construere, ap. Italos.

ARZER. — Italis, moles, agger. (Rol. Pat.) — Iisdem forte ignis, focus, lignatio.

ARZO. — Arculus; *arceau*. (A. 1200.)

ARZONUS. — Equestris sellæ arcus; *arçon*.

ASACIUM. — Indiculus pretiorum rebus venalibus statutorum; idem q. CALMEDRIUM.

ASAGIUM. — Degustatio; *essai, épreuve*; ol. *asaie*.

ASAMMUM. — *Vid.* BISAMUM.

ASAQUERIUS. — Aquarius, forte pro *adaquarius*.

ASAXONARE. — Formare; *façonner, fabriquer*.

ASBERGUS. — Idem q. ALBERGA.

ASBOTARE — Pro ABUTARE.

ASBOUTARE. — Ead. notione.

ASCALARE. — Scalis admotis invadere; *escalader*.

ASCELLA. — Axilla, tullio; *aisselle*. — Pro *assella*, asserculus; *petite solive, chevron*. — Pro ALA, id est pars ædis et avis ala; *aile de bâtiment et aile d'oiseau*.

ASCELLARE. — Furca alaris, qua *ascellæ*

seu humeris claudicantium suspenduntur ad firmandos gressus ; *crosse* (Aim.)

ASCELLATUS. — *Ascellata vena*, quæ et *basilica ;* nam vena quæ in ascellas vadit, se in quatuor venas dividit, quarum tertia in manum per armum secedit, eaque vocatur *ascellata* et *basilica.*

ASCELLULÆ. — Diminutiv. ab *ascellæ.*

ASCENDERE. — Dicitur de animalium admissione. (Lud.) — Crescere.— *Ascendere ex adverbo*, contradicere. (S. Anselm.) — *Ascendere ad plenum*, ad superiores sedes chori ascendere. (*St. Eccl. Lugd.*)

ASCENSA. — Ascensio, festum Ascensionis Dominicæ ; *la fête de l'Ascension.* — Pro ACCENSA, locatio ; conventio, pactum ; *action de donner à cens ; arrangement, pacte, accord.*

ASCENSAMENTUM. — Ead. notione.

ASCENSARE. — Locare, ad *ascensam* dare ; *donner à cens, louer.*

ASCENSATIO. — Datio ad censum, ut ASCENSA.

ASCENSIRE. — Ut ASCENSARE.

ASCENSIVA. — Præstatio annua ex ascensatione persolvenda ; *prestation annuelle due pour un bien pris à ferme.* (A. 1194.)

ASCENSIVUS. — Qui ad censum tenet ; *fermier.* (A. 1316.)

ASCENSOR. — Adcensor, qui ascendit generatim, peculiarius eques ; *en général, qui monte, qui gravit ; en particulier, qui monte un cheval, cavalier.* (S. Hier.)

ASCENSORES. — Antecessores, majores ; *les ascendants.*

ASCENSORIUM. — Gradus quo ascenditur ; id quo quis in equum ascendit, tollitur ; *escalier, montoir.*

ASCENSUATIO. — Idem q. ADCENSUATIO.

ASCER. — Chalybs ; *acier.*

ASCERIOLUS. — Sciurus ; *écureuil.*

ASCETÆ. — Monachi qui virtutem, continentiam ac vitam evangelicam excolunt ; *ascètes.*

ASCETERIUM. — Ex Gr. ἀσκητήριον, monasterium, locus exercitio et disciplinæ virtutum destinatus ; *séjour des ascètes, couvent.*

ASCETRIÆ. — Feminæ continentes quæ a monachabus differebant ut asceterium a monasterio : a monachabus scilicet, quæ in solitudinibus domicilia habebant ; *femmes vouées à la vie ascétique.*

ASCHAZA. — Non tonsuratus ; *qui n'est pas tonsuré.* (*Lex Sal.*)

ASCHERATUS. — *Ascheratus ad bellum ;* comparatus, instructus, accinctus, forte ab *ascar* quod armatura ex chalybe erat, vel ab *ascer*, sanguis, cruor. (A. 1218.)

ASCIARE. — *Asciare dentibus*, idem est quod *secare.*

ASCIARIA. — « Copiosas *asciariarum* et insignium feminarum catervas obviam habuimus (*Act. SS.*), » ubi editores emendant *ascetriarum*, id est mulierum piarum.

ASCIATUS. — *Asciata lex*, videtur esse eadem quæ lex inviolabilis, sempiterna. (*Ch. Autran.*) — Cultelli species ; *sorte de couteau.*

ASCICULUS. — Idem q. ASCIOLA, et pro *axiculus* vel *asserculus.*

ASCILI. — Idem q. ASCODROGILI.

ASCILLA. — Idem q. ASCELLA.

ASCILUS. — Forte pro ASELLUS, machina bellica, vel pro ASTILUS seu ASTILA, veru.

ASCINGIA. — Idem q. ANDECINGA, ACCENGIA.

ASCINI. — Qui laribus et tecto carent.

ASCINUS. — Possessio, locus sepibus, muris aut vallis conclusus ; *propriété murée, enclos ;* ol. *acin, ascin* et *assin*, a verbo *accingere.*

ASCIOBOLA. — Idem q. ASCIOLA.

ASCIOLA. — Minor ascia, parva securis ; *hachette.*

ASCISIÆ. — Statuta quæ in *assisis* seu comitiis publicis de rebus ad rem publicam spectantibus conficiuntur. *Vid.* ASSISA.

ASCISINI. — Idem q. ASSASSINI.

ASCITÆ. — Hæretici ab ἀσκός, uter, dicti. Hi bacchantes utrem inflatum et opertum solebant circumferre, tanquam ipsi essent evangelici utres novi vino novo repleti. (S. Aug.)

ASCITERIUM. — Idem q. ASCETERIUM.

ASCLA. — Asserculus ; *petite solive, chevron.*

ASCLARE. — Rescindere ; *fendre.*

ASCOBATUM. — Quævis sordes, purgamenta ; *saleté, balayure*, etc. « Quod nullus projiciat sanguinem, vel aquam putridam, seu aliud quodcunque putridum vel *ascobatum* domus in carreria. » (*Inst. ann.* 1301.)

ASCOBRAMENTUM. — Idem q. INCURRIMENTUM.

ASCODROGILI. — Hæretici iidem qui ASCODROGITÆ.

ASCODROGITÆ. — Hæretici in Galatia, qui utrem inflatum ponunt et cooperiunt in sua ecclesia, et circumeunt eum insanientes potibus, non intelligentes, quod ait Salvator, utres novos sumendos inque eos vinum novum mittendum, non in veteres.

ASCODRUGI. — Ead. notione.

ASCOGEFRUS. — Pons ex utribus confectus ; *pont fait d'outres gonflées.*

ASCOPA. — Vas aquaticum, utri persimile.

ASCOPERA. — Ead. notione.

ASCORA. — Idem q. ASCOPA.

ASCRIPTARII. — Idem q. ASCRIPTITII.

ASCRIPTITIATUS. — Ead. notione q. ASCRIPTITIUS ; *Vid.* ASCRIPTITII.

ASCRIPTITII. — Coloni, agricolæ, villani, qui aliunde orti, in aliorum dominorum villas et prædia pergebant, ibique eorumdem licentia sedes suas figebant, et sub annui census conditione in cæterorum subditorum transiebant statum, et in album ascribebantur ; *paysans qui, changeant de demeure, allaient s'établir dans une seigneurie étrangère et y étaient reçus et immatriculés à charge d'une redevance.*

ASCULTARE. — Pro AUSCULTARE. —Conferre, comparare, exscriptum ad rationem archetypi expendere ; *collationner.*

ASCULTUS. — Pro EXSCULPTUS.

ASCUPA. — Pro ASCOPA.

ASCURTARE. — Contrahere, minuere; *resserrer, rapetisser.*

ASCURZARE. — Forte perficere : « Eodem anno ecclesia Sancti Joannis de domo fuit *ascurzata.* » (*Chr. Plac.*)

ASCUS. — Navicula, scapha ; *petit bateau, nacelle.*

ASCYSTERIUM. — Pro ASCETERIUM.

ASECARE. — Falce desecare ; *faucher.*

ASECRETIS. — Vox indeclinabilis, seu *a secretis,* secretarius, consiliarius; *secrétaire, conseiller.*

ASEITAS.— Vox scholasticorum, proprietas substantiæ quatenus est per se et opponitur *aballeitati.*

ASELLA. — Axilla ; *aisselle.* — *Asellæ*, alæ minio, aliove colore in codicibus manuscriptis pictæ ad aliquas observationes, additiones, etc., indicandas concludendasve.

ASELLI. — Lusoriæ tesseræ, *taxillorum* species.

ASELLIONUS. — Pro ASELLUS.

ASELLUS. — Machina bellica, ead. q. *onagri* nomine alias nuncupata. — Corpus humanum suopte impetu pronum ad libidinem. (Hier.)

ASEMOLA. — Idem q. AZEMILA.

ASEMPRE. — Quævis præstatio : « Item quistam, tontam, talliam, collectam, exactionem vel *asempre.* » (A. 1257.)

ASEMPRIVUM. — Jus utendi re aliqua, e. g. pascuis et forestis, idem q. ADEMPRUM. (A. 1306.) — Idem videtur quod PLANUM, ager cultus, vel domus APPENDITIÆ : « Item omnia illa hospitia... cum plano seu *asemprivo* dictorum hospitiorum quæ sunt situata, » etc. (A. 1387.)

ASENIA. — Ut AZENIA.

ASENSARE. — Idem q. ADCENSARE.

ASENSIA. — Facultas utendi rebus alienis tanquam suis ; ol. *aisance. Vid.* AISANTIA.

ASEPDIUM. — Pro ASSEDIUM, obsidio; *siége.*

ASERAIRA. — Forte pro ASINARIA, servitium quod cum asinis domino debetur. (A. 1317.)

ASERRIO. — Animalium morbi genus apud Hispanos. (*A. SS.*)

ASERTIUM. — An desertum ? « Et cum venisset ad Saphet, invenit ibi *asertium* sine ædificatione, ubi quondam fuerat castrum nobile ac famosum. » (Bal.)

ASETUM. — Forte nomen loci, nisi idem sit ac *aisamentum,* pertinentiæ scilicet, ubi libere percipi possunt *aisentiæ* : « Et quod habet apud Villers in Aseto et villa subtus firmitatem, » etc. (A. 1149.)

ASIA.— Pro ACIA, filum.—Idem q. AISIÆ; pertinentiæ ubi libere percipi possunt aisamenta.

ASIAMENTA. — Commoditates, necessaria variis vitæ usibus, ac præsertim jus utendi rebus alienis; *tout ce qui est utile à la vie, droit d'usage dans les propriétés d'autrui, aisance, aisements.* (A. 1253.) — Quidquid rei alicui perficiendæ commodum est; *tout ce qui peut servir à exécuter une chose.* (*St. Verc.*) — Instrumenta, chartæ; *titres, actes, papiers.* (*St. Ast.*)

ASIANZIA. — Commoditas, usus ; *aisance.*

ASIATIM. — Pro ASCIATIM, id est divisim.

ASIDERATUS. — Paralysi percussus ; *frappé de paralysie.* (A.1167.)

ASIFONIATUS. — Ablatus, sublatus. (A. 776.)

ASIGA. — Piscis e mugilum fluvialium genere; *vendoise.*

ASILE. — Assula seu lignea tabula tectis cooperiendis apta ; *latte.*

ASINA CURTA. — Onus asinæ mutilæ, seu cui cauda decisa est. (*Chartul. S. Germ. Prat.*)

ASINADA. — Onus asini; *charge d'âne;* ol. *asnée.*

ASINARE. — Asino vehi ; *aller à âne.* (Luitp.)

ASINARIA. — Servitium domino exhibendum cum asino; *corvée de transport à âne.* (*G. Chr.*)

ASINARIUM. — Idem q. ASINADA.

ASINARIUS. — Qui ligna de silvis defert; *ânier.* — *Asinarius sancti Petri,* vox injuriosa. (A.1271.) — *Asinarii* per convicium olim dicti sunt Christiani non minus ac Judæi. (*Vid.* Bar.)

ASINATA. — Onus asini, vel etiam equi aut jumenti; *charge d'âne et généralement de toute bête de somme.*

ASINDULUM. — Lampas, pro *cicendulum* vel *cicendela,* quæ pro lampade et candela usurpantur interdum; quamvis cicendela proprie sit vermis species noctu lucens. (*A. SS.*)

ASINEUS. — Mensuræ frumentariæ species, idem q. AISINUS. (A. 1242.)

ASINIAIRIA. — Idem q. ASINARIA.

ASINITAS. — Stupor asininus ; *asnerie* in *Vet. Gl.*

ASINTURA. — Ambitus ; *enceinte.*

ASINULUS. — Pro ASELLUS.

ASINUS. — Metaphorice, corpus humanum pronum ad libidinem. — Onus asini. — Modus agri. — *Asinorum ordo ;* ita dictus ordo Sanctæ Trinitatis, seu Mathurinorum, quod, cum iter agerent, asinis tantum vehi iis liceret, non equis.

ASISIDA. — Partitio, distributio, ut videtur, venationis. (A. 1227.)

ASISINUS. — Sicarius ; *assassin.*

ASISRIA. — Pro ASCETRIA.

ASIUM. — Ager, vel terra inculta, ædi alicui adjacens. — Vox generica qua ustrina vel officina quævis ad aquas exstructa significatur.

ASMA. — Pro ASTHMA.

ASMERCIAMENTUM. — Multa pecuniaria delinquenti imposita; *amende, peine pécuniaire.* (A. 1285.)

ASMORIA. — Pro *armoria,* armarium ; *armoire.*

ASNAGIUM. — Servitium cum asino exhibendum (*Chartul. S. Wand.*), et præstatio quæ loco ejusdem servitii solvitur (a. 1247);

corvée d'âne et redevance pécuniaire qui la remplace.

ASNERIUS. — Asinarius, mulio; *ânier.*

ASOLIA.— Forte pro Asotia : « Statuimus quod clerici Ribaudi, qui dicuntur de familia *asoliæ*... tonderi præcipiantur, vel etiam radi, ita quod eis non remaneat tonsura clericalis. » (*Conc. Rothomag.* an. 1231.)

ASONGIA. — Axungia ; *axonge, graisse.*

ASORTIRE. — Seligere, secernere. (A. 1526.)

ASOZARE. — In societatem seu *sozidam*, hoc est ad medietatem fructuum dare; *donner, louer à moitié-fruit. Vid.* Sozida.

ASPA. — Uncinus, fibula ; *crochet, boucle.* (*St. Mut.*) — Impedimentum, laqueus quo cujusvis animalis pedes illigantur ne evagari possit ; *entraves.* (A. 1273.)

ASPAGIUM. — Jus quo animalia vagantia, quæ cujus juris sint, agnosci non potest, domino prædii in quo reperta sunt, addicuntur. (A. 1329.)

ASPALDARE. — Lorica locum munire; *établir des parapets.*

ASPALDUM. — Lorica, propugnaculi species sive ex lapidibus, sive ex tabulis; *épaulement, parapet.*

ASPARGIA. — Pro *aspagia. Vid.* Aspagium.

ASPARGUS. — Asparagus; *asperge;* ol. *aspargue.*

ASPATGIUM. — Idem q. Aspagium.

ASPECTIO. — Pro Aspectus.

ASPERAGUS. — Idem q. Aspargus.

ASPERELLUS. — Accipiter; *épervier.*

ASPEREMUS. — Pro Aspiremus.

ASPERGERE. — *Aspergere monetam :* « Anno 1209, fuit *aspersa* moneta de Bossanaya, quæ duravit tres annos. » (*Conc. Hisp.*)

ASPERGERIUM. — Aspergillum; *goupillon.*

ASPERGES. — Eod. sensu.

ASPERGIA. — Pro Aspargia.

ASPERGITORIUM. — Idem q. Aspergerium.

ASPERGOTUM.— Lorica annularis; *haubergeon.*

ASPERIOLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ASPERITAS. — Infecunditas, sterilitas; *stérilité.* (A. 1266.) — Impetus ; *impétuosité.* (A. 1329.) — *Asperitas consuetudinum ;* duritia, inhumanitas in exigendis tributis. (A. 1165.)

ASPERSIO. — Amylum dilutum; *empois.*

ASPERSOL. — Idem q. Aspergerium.

ASPERSORIUM. — Aspergillum; *goupillon.*

ASPICERE. — Concordare, arbitrari, seu causæ arbitrium agere : « Pro hoc pacto tenendo dedit abbatissa Roberto 500 libras, sicut fuit *aspectum* inter eos. »

ASPICIENTIÆ.— Quæcunque ad aliquam domum vel prædium pertinent ; *dépendances.* (A. 822.)

ASPICUUS. — Conspicuus. (Aus.)

ASPIDICÆ. — Uncini, incastraturæ, fimbriæ, catenulæ. (*Vet. Gl.*)

ASPIDISCÆ. — Ead. notione.

ASPINARE. — Spina vinum venale indicare. (*St. Ast.*)

ASPIRARE. — Conspirare. (*Gasp. Bart. Gl.*)

ASPIRIUM. — Affectus, ab *aspirare*, ut *suspirium* a *suspirare.* (A. 1401.)

ASPITARE. — Pro *assistere.* « Uno hinc et altero hinc *aspirantibus.* » (*Vit. S. Joan. Eleem.*)

ASPORTAGIUM. — Tributum quod domino penditur pro mercibus evehendis. (A. 1350.) *Vid.* Apportagium.

ASPORTARE. — *Asportare jus curiæ*, ad aliam curiam jure appellationis causam deferre, a judice ad alium provocare. (A. 1220.)

ASPORTATIO. — Dici videtur de pannis aliisque similibus, quæ ad ecclesiam oblationis causa apportantur. (A. 1199.) *Vid.* Apportus.

ASPRATILIS. — Aspratiles pisces; qui conchas habent; *coquillages.* (Alex. Iatr.)

ASPRATURA.—Negotiatio argentariorum, sive ipsa permutatio.

ASPREDO. — Pro *asperitas.*

ASPRI. — Pro *asperi.*

ASPRIO. — Monetæ species Constantinopolitanæ, vulg. *aspres.*

ASPRIOLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ASPRUM. — Nummus argenteus. *Vid.* Asprio.

ASQUITES. — Hydrops, cujus abdomen ad instar utri aqua pleni inflatum est; *hydropique.*

ASSA. — Lignum latum et delatum ; *planche, ais, latte.*

ASSACCOMANARE. — Depopulari, vastare; *saccager.*

ASSACIDÆ. — Idem q. Assasini.

ASSAGHARE. — Tentare, expertiri; *essayer.*

ASSAGIUM. — Examinatio, probatio; *essai, épreuve.* (A. 1362.)

ASSAIA. — Ead. notione.

ASSAIARE. — Idem q. Assaghare.

ASSAILIARE. — Adoriri, invadere; *assaillir.*

ASSAILLIRE. — Ead. notione.

ASSAISIATOR. — Monetæ inquisitor et probator ; *essayeur de la monnaie.*

ASSAITUM.— Bitumen. (Legendum videtur *asfaltum.*)

ASSALE. — Asser; *ais, pieu, chevron.*

ASSALHIARE. — Idem q. Assailiare.

ASSALIA. — Vermis intra asseres crescens, cossus, teredes; *ver de bois.*

ASSALIARE. — Idem q. Assailiare.

ASSALIRE. — Ead. notione.

ASSALLERE. — Ead. notione.

ASSALTARE. — Ead. notione.

ASSALTATIO. — Aggressio, oppugnatio; *action d'attaquer, d'assaillir, attaque.*

ASSALTURA. — Ead. notione

ASSALTUS. — Aggressio, usurpatio, injusta et violenta occupatio, auctio ; *attaque, usurpation, accroissement.*

ASSANCIA. — Idem q. Æsancia.

ASSANTA. — Preces pro mortuis, forte sic nuncupatæ quod stando funderentur, unde et *astare* appellatæ. (A. 1474.)

ASSAPPARE. — Instrumento rustico, quod *sappa* dicitur, laborare, pastinare. (A. 1283.)

ASSARIUM. — Assis vel nummus.

ASSARTA — Silva succisa et in agrum cultum redacta; *bois coupé et mis en culture.* *Vid.* Exartus.

ASSARTARE.—Silvas interlucare, radices avellere et in culturam redigere; ol. *essarter.* *Vid.* Essartare.

ASSARTUM. — Ut Assarta.

ASSARTUS. — Ager recens ad culturam redactus. *Vid.* Assarta et Exartus.

ASSASSINAMENTUM. — Homicidium; *assassinat.*

ASSASSINARE. — Ex insidiis interficere; *assassiner.* — Pro Assaxonare, conficere, perficere. (*St. Taur.*)

ASSASINATUS. — Cædes ex improviso, ex insidiis; *assassinat.*

ASSASSINERIA. — Ut Assassinamentum.

ASSASINI. — Populi qui habitabant in montibus Phœniciæ et quorum dux vulgo a Christianis *senex* vel *vetulus de Montanis*, Gal. *le vieux de la Montagne*, appellabatur.

ASSASSINIUM. — Ead. notione, sed et pro jurisdictione et cognitione ejusdem criminis usurpatur in quibusdam instrùmentis.

ASSATURES. — Craticulæ ad assandas carnes; *grils à faire cuire la viande.* (Rym.)

ASSAULTUS. — Oppugnatio; *assaut.*

ASSAUTUS. — Aggressio in via regia; *attaque sur la voie publique.* (A. 1207.)

ASSAXINUS. — Sicarius; *assassin.*

ASSAXONARE.— Formare, debita forma donare; *façonner, donner la forme convenable.* (*St. Verc.*)

ASSAZARE. — Mensurare; *mesurer.*

ASSAZATOR. — Examinator; *essayeur.* — Mensurator; *mesureur.*

ASSAZATURA. — Quod pro mensura exigitur; *droit de mesurage.*

ASSAZUM. — Examinatio, probatio; *essai.*

ASSECARE. — Pro Assecurare aut Adsecare.

ASSECIARE. — Assignare, constituere; *asseoir.* (A. 1310.)

ASSECTAMENTUM. — Pro Assetamentum. (A. 1308.)

ASSECTARE. — Pro Assetare. (A. 1308.)

ASSECULARE. — Comitari; *accompagner, suivre.*

ASSECURAMENTUM. — Apud leguleios securitas qua coram judice vel domino feudali, qui inter se inimicitias ob crimen aliquod perpetratum exercent, sibi invicem de nihil faciendo cavent; *promesse faite sous serment, devant le juge ou le seigneur, par des parties qui sont en guerre ou en division, de faire la paix et de ne pas la troubler.*

ASSECURANTIA. — Ead. notione.

ASSECURARE. — Pignore vel fidei jussione interposita securum facere; *donner sûreté par gages, otages ou promesses;* ol. *asseurer.* — Mendose pro Asseculare, comitari; *accompagner.* (*A. SS.*)

ASSECURATIO. — Ut Assecuramentum.

ASSECURATUS. — Certo convictus: « Proditionis civitatis *assecuratus.* » (*A. SS.*) — Tranquillatus, pacificatus. (A. 1376.)

ASSEDARE. — Sedare, pacare; *calmer, apaiser.* (A. 1298.) Censum describere; *asseoir la taille. Vid.* Assidere.

ASSEDERE. — Censum describere, ut Assedare. (Rym.)

ASSEDIARE. — Obsidere, oppugnare; *assiéger.*

ASSEDITIO. — Taxatio, peræquatio; *assiette de l'impôt.*

ASSEDIUM. — Obsidio; *siége.*

ASSEFALLIA. — Obstinatio, pertinacia; *entêtement, obstination.*

ASSEGIA. — Piscis species. (A. 1181.)

ASSEGURAMENTUM. — Idem q. Assecuramentum.

ASSEGURARE. — Aliquem rei alicujus possessorem securum præstare; *assurer.* (*Antiq.Nav.*)

ASSEIATOR. — Idem q. examinator, probator; *essayeur.*

ASSELIA. — Idem q. Assella.

ASSELLA. — Axilla; *aisselle.*

ASSELLIA. — Ead. notione.

ASSEMBLARE. — Convenire; *assembler.* (A. 1200.)

ASSEMBLATA. — Conventus, cœtus; *assemblée.*

ASSEMBLATIO. — Conventus initus ad litem componendam; *réunion de plaideurs.* (A. 1207.)

ASSEMBLEA. — Idem q. Assemblata.

ASSEMBLEIA. — Ead. notione.

ASSEMPER. — Pro *ad semper.*

ASSEMPERARE. — In perpetuum assignare. (A. 1394.)

ASSEMPERATIO. — In perpetuum assignatio. (A. 1394.)

ASSENAMENTUM. — Dominicæ manus injectio in res aut prædia; *saisie féodale, main mise;* ol. *assenement.* — Assignatio; *assignation;* ol. *assene.*

ASSENARE. — In res aut prædia jure dominii manum mittere; *saisir, occuper;* ol. *assener.*

ASSENCIÆ. — Assensio; *consentement, assentiment;* ol. *acence.* (*Vet. Gl.*)

ASSENNATIO. — Assignatio, addictio; *assignation.* (A. 1228.)

ASSENSA. — Idem q. Accensa, datio ad censum, census. (A. 1262.)

ASSENSAMENTUM. — Ead. notione.

ASSENSARE. — Dare vel accipere ad censum; *donner ou prendre à cens.*

ASSENSATARIUS.—Qui sub annuo censu tenet; *qui possède un bien sous la condition de payer annuellement un cens.*

ASSENSATIO. — Ut Assensamentum.

ASSENSATOR. — Qui ad censum dat; *qui donne à cens.*

ASSENSATORIUS. — Qui sub annuo censu accipit; *qui reçoit à cens.*

ASSENSIA. — Facultas utendi rebus alienis tanquam suis. *Vid.* Aisantia.

ASSENSIO. — Datio ad censum seu ad firmam; *action de donner à cens.*

ASSENSUARE. — Idem q. ASSENSARE.

ASSENTANEUS. — Consentiens; *qui consent, consentant.*

ASSENTARE. — Consentire, assentire, concedere; *consentir, être d'accord, accorder.* (*A. SS.*) — Tenere ad censum; *posséder à charge d'un cens annuel.* (A. 1060.)

ASSENTATOR. — Conductor, qui tenet ad censum. (*Concil. Burdig.* ann. 1255.) Legunt nonnulli *accensator.*

ASSENTES. — Pro *absentes.*

ASSENTIA. — Idem q. FIRMA, domus rustica; *ferme;* vel potius idem q. AISANTIA, commoditas, usus. — Forte pro *essentia,* natura, indoles, in Guibert.

ASSENTIMENTUM. — Assensus, consensus; *consentement, accord;* ol. *assent, assentement.*

ASSEQUURARE. — *Assequurare aliquem,* aliquem rei alicujus possessorem securum facere. (A. 1179.)

ASSERATUM. — Tabulatum, quia ex asseribus fit; *plancher.* (A. 1426.)

ASSERATUS. — Chalybe duratus; *trempé, aciéré.*

ASSERCIRE. — Pro *accersire.*

ASSERES. — Tegmen libri ex asseribus; *couverture d'un livre faite de bois.*

ASSEREUS. — Ligneus, ex asseribus compactus; *de bois, fait de planches.* (*A. SS.*)

ASSERIA. — Pro ASSISIA, seu assignatione redituum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum. (A. 1305.)

ASSERIATGIUM. — Districtus, jurisdictio, nisi legendum sit *assisiatgium*, eod. sensu accipiendum; *juridiction, ressort.* (A. 1351.)

ASSERICIUM. — Idem q. ASSERATUM.

ASSERINUS. — Factus ex asseribus; *fait de planches.* (*A. SS.*)

ASSERIUM. Chalybs; *acier.* (A. 1327.)

ASSERNIZAMENTUM. — Metarum fixio; *bornage.*

ASSERNIZARE. — Limites defigere; *planter les bornes.*

ASSERTAMENTUM. — Assertio, affirmatio, ut ASSERTATIO. (A. 1360.)

ASSERTARE. — Affirmare; *affirmer, assurer.*

ASSERTATIO. — Assertio, affirmatio; *assertion, affirmation.* — Defensio, tuitio; *défense, protection.*

ASSERTATOR. — Praes, sponsor: « Chartæ huic multi testes et *assertatores* subscribunt. » (*Ann. Ben.*)

ASSERTIONALITER. — Certo, sine erroris metu; *d'une manière certaine, sans erreur.*

ASSERTIVE. — Affirmate; *positivement, d'une manière formelle.*

ASSERTOR. — Advocatus, causidicus; *défenseur, avocat.*

ASSERVATORIUM. — Arca seu locus rebus asservandis; *coffre ou lieu à serrer les choses.*

ASSERVISARE. — Servituti addicere, hoc est sub annuo servitio seu præstatione concedere; *assujettir;* ol. *aserviser.*

ASSESIA RETIS. — Positio vel factio retis in fluvio. (A. 1154.)

ASSESINI. — Idem q. ASSASINI.

ASSESSAMENTUM. — Idem q. ACCENSA.

ASSESSARE. — Ad censum dare. *Vid.* ACCENSARE.

ASSESSI. — Quibus rata pecuniæ impositæ exsolvenda taxata est; *contribuables;* ol. *assis à la taille.*

ASSESSINI. — Idem q. ASSASINI.

ASSESSIO. — Judicium consessus; *réunion de juges, assise.* — Assignatio reditus ex fundo percipiendi. (A. 1322.) — Tributi impositi taxatio, peræquatio. (W. Thor.) *Vid.* ASSIDERE.

ASSESSOR. — Qui tributa peræquat vel imponit; *répartiteur;* ol. *asseur.* — Idem q. ASCENSOR et ADJUTOR.

ASSESSORIA. — *Assessoris* seu judicis munus; *office de juge.* (*Conc. Alb.*)

ASSESSORIUS. — Idem q. ASSESSOR. *Vid.* ASSIDERE.

ASSESSUS. — Sic dicitur fundus cujus reditus cuidam assignatur. (A. 1262.)

ASSESTARE. — Apud Italos exæquare, ad legitimam mensuram revocare. (*St. Ast.*)

ASSERTRIX. — Comes; *compagnon, celui qui assiste, qui accompagne.* (*Vit. S. Amalb.*)

ASSETAMENTUM. — Metarum fixio. — Assignatio, oppigneratio.

ASSETARE. — Collocare dotem in fundo, fundum oppignerare. Item nude pro ASSIGNARE. — Tributum singulis viritim imponere. — Assidere, sedere.

ASSETATIO. — Tributum descriptio; ol. *assiette des tailles.*

ASSETATURA. — Ead. notione.

ASSETIARE. — Assignare, oppignerare; *assigner, donner en gage.*

ASSETIRE. — Ead. notione.

ASSETTAMENTUM. — Idem q. ASSETAMENTUM.

ASSETTARE. — Idem q. ASSETARE.

ASSEURACIO. — Cautio, pignus; *garantie;* ol. *assurance.*

ASSEURARE. — Idem q. ASSECURARE.

ASSIA. — *Assia tailliæ*, tributorum descriptio, ut ASSETATIO.

ASSIAGIUM. — Districtus, jurisdictio, quod ad *assisias* certi loci pertinet; *ressort, district des assises d'un pays;* ol. *assisiage.*

ASSIATA. — Idem q. ASCIOLA.

ASSIATIM. — Divisim, distinctim; *d'une manière claire, distincte.*

ASSIATUS. — Ex asseribus seu tabulis sectilibus confectus; *fait de planches.*

ASSICCATIO. — Stagni solum exsiccatum: « Nullas *assicationes* habet in dicto stagno, » id est nihil habet in solo dicti stagni assiccati, quod possit excolere, vel unde possit quidquam utilitatis percipere.

ASSICURARE. — Ut ASSECURARE.

ASSIDARE. — Assignare, oppignerare; ut ASSETIARE. (A. 1482.)

ASSIDARIUS. — Pro ESSEDARIUS.

ASSIDATIO. — Assignatio, peræquatio.

ASSIDATOR SCOTORUM. — Symbolorum peræquator; ol. *asséeur d'écots;* vox vituperii. (A. 1357.)

ASSIDEARE. — Censum describere, ut ASSIDERE.

ASSIDEI.—Idem q. ASSASINI.— *Assidei* dicebantur Judæi qui semper divino cultui assistebant: dicti *assidei* quasi *assidui*. (*Vet. Gl.*)

ASSIDENTIA. — Assignatio reditus ex certis prædiis percipiendi. (A. 1320.)

ASSIDERATUS. — Paralyticus; *Vid.* SIDERATUS.

ASSIDERE.—Censum describere; taxare, imponere, peræquare; *talliam*, sive impositum vectigal vel tributum cum æqualitate singulis viritim taxare; *asseoir la taille, les impositions, et les répartir avec égalité.* — Assignare annuos reditus ex prædiis designatis percipiendos. (A. 1212.) — Obsidere; *assiéger.* — Definito numero quosdam eligere. (Rym.)

ASSIDES. — Pro ASSERES.

ASSIDI. — Pro ASSESSI, id est quibus rata pecuniæ impositæ exsolvenda taxata est.

ASSIDIARE. — Idem q. ASSEDIARE.

ASSIDIES. — Herba fugans dæmones.

ASSIDRÆ. — Idem q. EXEDRÆ.

ASSIDUALIS.—Assiduus, quotidianus.

ASSIDUARE.—De eo dicitur qui assiduus est in aliqua re.— Pro ASSIDARE. (A. 1299.)

ASSIDUATIO. — Pro ASSIDATIO.

ASSIDUATIM. — Assiduo usurpatum, seu adhibitum. (S. Aug.)

ASSIDUI. — Vicarii eorum presbyterorum qui in ecclesia S. Thomæ Argentinensis nuncupabantur Summissarii.

ASSIDUITAS. — *Residentia*, quæ debetur a canonicis seu aliis beneficiatis in suis ecclesiis. — Assiduus et quotidianus usus.

ASSIDUS. — *Vid.* ASSIDI.

ASSIEIGA. — Idem q. ASIGA.

ASSIES. — Pro *acies*, pedestres copiæ. Apud auctores inferioris ævi acies et exercitus erant pedestres vassallorum copiæ, cavalcatæ vero equestres.

ASSIETA. — Assignatio, collocatio dotis in fundo. — Proventuum alicujus terræ æstimatio et assignatio, quæ certis limitibus eam circumscribendo fit. — Impositio, exactio; *assiette.*

ASSIETARE. — Assignare, seu in possessionem mittere; *assigner ou mettre en possession.* (A. 1355.)

ASSIGENTIA. — Assignatio. — Idem q. ASSISIA; *assiette.*

ASSIGIA. — Palus, asser, tabula sectilis lignea. (*Leg. Rot.*)

ASSIGILLATIO. — Pro ASSIGNATIO. (A. 1147.)

ASSIGNALE. — Fundus ad dotem assignatus, oppigneratus.

ASSIGNAMENTUM. — Assignatio, oppigneratio, addictio, constitutio cujusdam reditus vel sensus ex fundo percipiendi; ol. *assenement, assene.* — Decretum, edictum.

ASSIGNARE. — *Assignare aliquem ad aliquid*, in pignus dare, addicere; *assigner, hypothéquer.* (A. 1321.) *Assignare se ad aliquid*, id est manum in aliquem injicere; *mettre la main sur quelque chose, saisir.* — Manum opponere, occupare. (A. 1246.)— Imitari, similari, exprimere, signare. (*Vet. Gl.*)

ASSIGNATIO. — Chirographum; inscriptio epistolæ, indictio. — *Assignationes*, apud Fratres prædicatores vocantur fratrum mutationes de conventu in conventum et superiorum licentiæ propter easdem scripto concessæ.

ASSIGNATOR. — Officium curiæ Romanæ, designator hospitiorum, metator, idem q. Gallicis *fourrier.*

ASSIGNATURÆ. — « In hoc namque tempore pauca est possessio mea, non enim habeo, unde tibi reddere possim tuas *assignaturas.* » (*Act. martyrii S. Vassii Santonensis.*)

ASSIGNATUS. — In ordine Fratrum prædicatorum sic dicitur frater qui ab uno conventu in alium migrat superiorum licentia vel præcepto. — Qui habet jus ad aliquid; *ayant cause.* — Qui procuratorio nomine res alterius gerit; *mandataire.*

ASSIM. — Omnino, penitus; *entièrement, tout à fait.*

ASSIMILABILIS. — Qui fieri potest consimilis.

ASSIMILATIVUS. — Qui reddit similem.

ASSIMULARE. — Simul cogere, colligere; *assembler.*

ASSINAMENTUM. — Pro AISIAMENTUM, commoditas, usus.

ASSINUS.— Mensuræ frumentariæ genus; ol. *aissin.*

ASSIRE. — Ferrum chalybe durare; *tremper le fer.*

ASSIRIUM. — Navigii species.

ASSIS. — Pecunia quævis. *Assis publicus*, pecunia publica quæ in fiscum infertur. *Assis tributarius*, pecunia quæ in vectigal penditur. — Tabula sectilis; *planche, ais.* — Conglobatio; *peloton.*

ASSISA. — *Assisæ* dicuntur comitia publica, conventus et consessus proborum hominum, a principe vel domino feudi electorum, qui pro tribunali jus dicunt, lites dirimunt, de rebus ad rem publicam spectantibus statuta conficiunt. — *Assisæ* præterea appellatione donantur quidquid in assisis definiebatur inter litigantes. Quod pro supremo judicio erat. — *Assisa* interdum sumitur : 1° pro ipso tributo quod ex consessu optimatum et populorum in assisis coactorum imponi decernitur; 2° pro multa seu emenda; 3° pro brevi quodam regio quo quis ob certa delicta, vel crimina, litesve alias, quorum probatio incerta est ex instrumentis, in jus vocatur; 4° pro *brevi*, quo quis ad probandum per assisam citatur, et pro ipsa *jurata*, seu pro ipsorum juratorum testimoniis; 5° pro tempore, quod conceditur alicui, infra quod licet in judicio agere et alium in jus vocare, qui vim aliquam aut aliquid injuste fecit. — *Assisa*, quorumdam redituum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum assignatio; sessio ad mensam; pensio annualis.

ASSISARE. — Decernere, statuere in assisa; *décider, décréter, juger aux assises.*

ASSISATGIUM. — Conventus, consessus ad lites dirimendas, idem q. ASSISA. (A. 1333.)

ASSISIA. — Districtus, jurisdictio assisæ; *ressort, juridiction des assises.* — Cibus quotidianus unicuique assignatus.— Munus assisii. — Temporis nota adscripta actis notariorum. — *Assisia retis,* jus ponendi rete ad capiendos pisces.

ASSISIAGIUM. — Districtus, jurisdictio *assisiæ;* ol. *assisiage. Vid.* Assisia.

ASSISIARII. — Qui a principe vel a domino feudi delegati *assisias* tenent. (A. 1209.)

ASSISIATGIUM. — Ead. notione. q. Assisiagium.

ASSISIATUS. — Districtus, jurisdictio assisæ, et ipsa assisia, seu consessus ad lites dirimendas. *Vid.* Asisa et Assisia.

ASSISICIO. — Assignatio, addictio. (A. 1299.)

ASSISINI. — Idem q. Assasini.

ASSISIO. — Assignatio, ut Assisicio.

ASSISITUS. — Sedens; *assis.* — Assignatus; *assigné.* (A. 1238.)

ASSISIUM. — Lex seu consuetudo civitatis aut provinciæ; *loi ou coutume d'une ville ou d'une province.*

ASSISIUS. — In ecclesiis cathedralibus beneficiati, minores tamen ordine canonicis, in ecclesiis Cypriis, qui videntur functi officio canonicorum, quos *vicarios* dicunt; vel quibus assignata est *assisia,* seu pensio annualis, quasi *pensionarii.*

ASSISOR. — Qui assisas seu taxationes imponit, peræquat, idem q. Assessor.

ASSISSINI. — Idem q. Assasini.

ASSISSORES. — Idem q. Assisiarii.

ASSISTARE. — Adjuvare, auxiliare; *assister.*

ASSISTATOR. — Adjutor, qui fert opem; *aide.*

ASSISTENTIA. — Auxilium; *assistance.* — Præsentia; *assistance.* — Officium et munus eorum qui celebranti pontifici assistunt et illi adjumento sunt.

ASSISTERE. — In medio adesse.

ASSISTERIUM. — Idem q. Asceterium.

ASSISTIVA. — Assistere solita. *Mulieres assistivæ* eædem sunt quæ *Ascetriæ.*

ASSISTRIA. — Ead. notione.

ASSISTRIX. — Comes, adjutrix; *compagne, camarade.*

ASSISUS. — Sub censu annuo locatus et concessus; *loué et cédé sous la condition d'un cens annuel. Terra assisa* opponitur *terræ dominicæ;* illa a vassallis, hæc a domino tenetur.

ASSITA. — Quorumdam redituum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum assignatio; *assiette.* (A. 1343.)

ASSITARE. — Addicere, oppignerare. (A. 1315.)

ASSITIATUS. — Assignatus. (A. 1401.)

ASSITUARE. — Idem ac Assidere, assignare; *asseoir, assigner.*

ASSITUATIO. — Idem q. Assidatio. (A. 1339.) — Æstimatio, peræquatio. (A. 1405.)

ASSITUS. — A Gal. *assis,* positus, situs.

ASSIUM. — Idem q. Veru.

ASSIZAGIUM. — Idem q. Assisiagium.

ASSIZIA. — Conventus, consessus; *séance.* (A. 1338.)

ASSIZIACUS. — Pro Assisiatus.

ASSOCIARE. — Comitari. (*A. SS.*) — Male habere. (A. 1325.) — Aliquem in partem dominii suorum prædiorum adsciscere: quod solebant monasteria et ecclesiasticæ personæ factitare ut a potentum et vicinorum invasionibus bona sua tutarentur, potentiorum tutela et protectione hac ratione suscepta.

ASSOCIATIO. — Dominii societas. (A. 1307.)

ASSOLARE. — Ad solum deprimere, idem q. Adsolare. — De solo seu fundo et possessione securum præstare, cavere ab evictione, fundum assignare.

ASSOLARIUM. — Idem q. Solarium.

ASSOLAYRARE. — Solarium seu tabulatum construere, contignare. (A. 1357.)

ASSOLDARE. — Milites conscribere, vel milites suis habere stipendiis; *lever des troupes, ou en avoir à sa solde.*

ASSOLIDARE. — Ead. notione.

ASSONA. — Scindula, idem q. Assula.

ASSONGIA. — Axungia; *graisse.*

ASSOPIRE. — Differre, suspendere, taxare; ol. *assouper.*

ASSORTARE. — Distribuere, partiri; *partager, distribuer.*

ASSORTATIO. — Ipsa distributio; *partage, distribution.*

ASSORTATOR. — Qui distributioni præest; *répartiteur.*

ASSOTARE. — Vergis cædere, flagellare; *battre de verges.* (A. 1236.)

ASSULA. — Fragmentum, id quod cadit de ligno, cum dolatur; *éclat de bois, copeau.* (J. de J.) — Dolabra; *doloire.* (*Vet. Gl.*)

ASSULTARE. — Adoriri; *assaillir.*

ASSULTUS. — Impetus, aggressio; *attaque.*

ASSUMERE. — Delere, interficere. (Gasp. Barth. Gl.)

ASSUMMARE. — In summam totalem redigere; *sommer, totaliser.*

ASSUMMATIO. — Summa; *somme, total. Vid.* Summare.

ASSUMPTIO. — Dies mortis sancti alicujus, quo scilicet ejus anima in cœlum assumitur. Eodem nomine designatur ascensio Domini in quibusdam instrumentis.

ASSUMTIO. — Coronatio, electio in regem; *couronnement.*

ASSUNATA. — Expeditio militaris; *expédition militaire.*

ASSUNGIA. — Idem q. Asungia.

ASSURRECTIO. — Honor, reverentia, qualis exhibetur ei cui ingredienti assurgunt omnes.

ASTA. — Veru; *broche.* — *Asta feudalis,* subjectio feodalis; *vassalité.* — Modus agri. — Pro *hasta,* lancea.

ASTABULA. — Velum, ut videtur, tensum, quo solis ardor arceatur: « Unus ipsorum studentium ludentium ascendens *astabulam* in muro dictorum viridariorum commune tensam. » (A. 1416.)

ASTACHANTUM. — Locus, ut videtur, palis et paxillis munitus; forte pro Attachantum. (*St. Ast.*)

ASTACIA. — Forte modus agri; nisi legendum sit *arracia* pro HORACIUM. (A. 1070.)

ASTADIA. — Idem q. ASTA, agri modus. *Vid.* HASTA.

ASTADIUS. — Ead. notione.

ASTALAGIUM. — Idem q. ESTALAGIUM vel STALLAGIUM, præstatio pro mercibus exponendis. — Ager unius *astæ*. (A. 1265.)

ASTALARIA.— Modus agri, idem q. ASTA.

ASTALIA. — Silva unde hastæ seu hastilia cædebantur. (*Leg. Luitp.*)

ASTALIUS. — *Astalium aliquem facere*, frustrari, decipere. (Mur.)

ASTALLAMENTUM. — Prolatio, ad indictum terminum debiti solvendi induciæ; *répit*. (A. 1339.)

ASTALLARE. — Differre, tempus prorogare; *différer, prolonger*.

ASTALLATIO. — Dilatio, mora, induciæ; *retard, délai*.

ASTALONUS. — Ornamentum capitis mulierum, idem, ut videtur, ac Gallis *bourrelet*.

ASTANTIA. — Auxilium; *assistance*.

ASTARE. — Idem q. ASSANTA.

ASTARIA. — Maritima, campus planus mari adjacens. (San.)

ASTARUM. — Pro AFFARUM.

ASTATICUM. — Idem q. STAGIUM, mansio, residentia.

ASTATUS. — Pro ASSATUS.

ASTEARIUS. — Recensetur inter officiales Ecclesiæ Autissid.; sed quis est? (A. 1247.)

ASTEDIUM. — Idem q. HASTEDUM.

ASTELLA. — Hastile, seu baculus longior cui vexillum adfigitur; *hampe*. (A. 1333.) — Veru; *broche*. (A. 1218.)

ASTELLARE. — Equos ad currum jungere; *atteler*.

ASTENANCIA. — Ad tempus indictum induciæ; *suspension d'armes;* ol. *atenanche*.

ASTEARIA. — Officium *astearii*. *Vid.* ASTEARIUS.

ASTERIAS. — Piscis genus, remora.

ASTERISCUS. — Nota instar stellulæ qua utuntur librarii; *astérisque*. — Ex auro vel ex alio metallo stellula, Gr. ἀστερίσκος quæ in Ecclesia Græca ponitur super patenam, ad sacra dona tegenda cum pusilla cruce in vertice, ut velum quo patena cooperitur, sustentetur, ne eucharisticum panem in patena positum tangat.

ASTERIUS. — Veru; *broche*. (A. 1476.)

ASTERS. — Forte idem q. ASTA, veru, vel curticula. Quibusdam idem videtur ac ASTEARIUS.

ASTILE. — Baculus longior, cui crux, quæ defertur in processionibus, infigitur.

ASTILUDERE. — Pro *hastiludere*, lanceis ludicris concurrere; *joûter*.

ASTIPULARE. — Idem videtur quod concedere, dare. (Mart.)

ASTIPULATOR.— In Ordine Romano dicitur is cujus licentia et consensu virgo religionis habitum sumit.

ASTIS.— Lumbus. *Vid.* ASTUS. (A. 1305.)

ASTOIS. — Ead. notione. (A. 1315.)

ASTOLIUM. — Ut STOLIUM, classis.

ASTONUS. — Veru, ut ASTA.

ASTOPATUS. — Pro ESTOPATUS.

ASTOR. — Pro ASTUR.

ASTORERIUS. — Qui *astures* nutrit, curat. *Vid.* ASTUR.

ASTPAGIUM. — Ut ASPAGIUM.

ASTRACUM. — Pavimentum domus. (*Vet. Gl.*)

ASTRAHERE. — Pro ABSTRAHERE.

ASTRALABUM. — Pro ASTROLABIUM.

ASTRASCINARE. — Trahere, raptare, ab Ital. *strasconare*. (Mur.)

ASTREA. — Idem q. ASTRUM, domus. (A. 1199.)

ASTRECA. — Idem videtur ac ASTRACUM.

ASTRICTIO. — Coactio, adactio. (Rym.)

ASTRIFICUS COETUS. — Idem ac SINIDOCIUM, q. *Vid.*

ASTRINGA. — Forte pro ASTRIGER. (A. 1209.)

ASTRIPOTENS. — Epithetum Deo tributum apud nonnullos scriptores.

ASTROCUM. — Idem q. ASTRACUM.

ASTROLABIUM. — Dioptra, instrumentum mathematicum cujus ope polis altitudo et astrorum motus capiuntur seu colliguntur.

ASTRUCO. — Ut ASTUR.

ASTRUERE. — Invenire, fingere; *inventer, imaginer*.

ASTRUM. — Vox deducta a Saxonico *eord*, focus, foculare, unde postea toti domui nomen inditum.

ASTRUM SINISTRUM. — Infortunium; *malheur, mauvaise étoile*.

ASTULA. — Segmentum; *morceau, fragment*.

ASTUR. — Accipiter major; *autour*.

ASTURCO. — Ead. notione.

ASTURGIUS. — Ead. notione.

ASTUS. — Assatura, seu frustum carnis ad assandum, vel lumbus porcinus, idem q. ASTIS.

ASTUTUS. — Astutia; *fourberie, tromperie*.

ASULHARE. — *Asulhare pice;* dolia picare; *enduire les tonneaux de poix*.

ASUNGIA. — Idem q. ASSONGIA.

ASUR.— Cæruleus; *azuré, couleur d'azur*.

ASURATUS. — Ead. notione.

ASUREUS. — Ead. notione.

ASUTATUS. — Aggressio; *assaut*.

ASYLE. — Pro *asylum*.

AT. — Pro *ad:* « Quæ *at* rem publicam pertineat. »

AT.— Actio, lis, apud Arvernos.

ATACHEIA. — Paxillum seu pedamentum cui vitis innititur; *échalas;* ol. *atache*. — Id cum quo quid ligatur; *attache, lien*.

ATACHIA. — Clavulus; *petit clou*. (A. 1245.) — Ut ATACHEIA.

ATACHIARE. — Ad manum regis seu domini ponere, quasi alligare; *livrer*. (A. 1155.)

ATACOUSTA. — Malus auscultator, explorator; qui audita refert ut noceat; *espion, mouchard*.

ATALLIA. — Ut TALLIA.

ATALUCARE.—In declivitatem construere; ol. *tatuter*. (A. 1382.)

ATAMBOR. — Tympanum; *tambour*.

ATANS. — Ædicula, appensum muro tectum; idem q. ATTEGIA.

ATARACANÆ. — Armamentarium; *arsenal*. (*A. SS.*)

ATAVUS. — Pro AVUS. (A. 1112.)

ATELABUS. — Species locustæ; *sorte de sauterelle*. (S. Hier.)

ATEMPTORIUM. — Forte susceptio, molitio militaris; *expédition, entreprise militaire*.

ATENERE. — Durare, perseverare; *tenir*. (*Ann. Ben.*)

ATENGIA. — Pro ACENGIA. (A. 1262.)

ATENIA. — Pro ANTILENA.

ATERMINARE. — Solvendæ pecuniæ certum tempus debitori præfinire; *atermoyer*. (A. 1223.)— Terminis seu limitibus circumscribere; *fixer des limites*. (A. 1473.)

ATERMINATOR. — Agrimensor, qui *terminos* seu limites ex jure statuit; *arpenteur*. (A. 1350.)

ATERRARE.— Terra implere; *remplir de terre*; ol. *atérir*.

ATERRISSAMENTUM. — Alluvio, limi, terræ, arenarumve alienum in locum deportatio; *atterrissement*.

ATHACHIARE. — Pro ATACHIARE.

ATHAT. — Clamor vim aliquam patientis, haro; *cri de détresse*. (A. 1357.)

ATHAUDREGIL. — Idem q. TAUDREGIL.

ATHENASI. — Iidem q. *athanati*, milites legionis militaris apud Persas; *les Immortels*.

ATHERA. — Edulium quoddam apud Ægyptios, ex tritico et lacte confectum.

ATHERIA. — Pro ASTHERIA, lumbus.

ATHILATOR. — Idem q. ATTILIATOR.

ATHISCÆ. — Vasa potoria; *vases à boire*.

ATHMO SPHÆRICI EFFECTUS. —Terræ motus: *tremblement de terre*. (Christop. Mul.)

ATHOMUS. — Pro *atomus*, minima pars horæ: « Ostentum est 60 pars unius horæ, atomos in se continens 376. » (Rab. Maur.) — *Athomus terræ*, portio terræ: « Reginaldus dedit IV athomos terræ, » etc.

ATHOMORA. — Vox Arabica, vasis cuprini species. (And. Flor.)

ATILIATOR. — Pro ATTILIATOR.

ATINA.— Forte pro *satina*; panni genus; *satin*.

ATINCTUS. — Compertus flagitii; practicis Gallicis, *atteint et convaincu*.

ATINGERE. — Assequi; *atteindre*. — Convincere; *convaincre*.

ATIRIMENTUM.— Armatura; *armure*.

ATLANTES.— Columnæ; *colonnes*. (*A. SS. Ben.*)

ATOLA. — Instrumenti musici species. forte *citola*. (Bed.)

ATOMALIS. — *Atomalia corpora*, id est atomi, individua corpuscula quæ quidam philosophi finxerunt esse prima rerum principia.

ATOMUS. — Minima pars horæ, ut ATHOMUS.

ATONDUS. — « Vadat liber ubi voluerit cum cavallo et *atondo* suo. » (*Concil. Legion.* a. 1012.) Forte pro *servo suo*.

ATOPINARE.— Ad instar murium cavare; *creuser à la manière des rats*.

ATORGARE. — Consentire, concedere; *consentir, accorder*. (A. 1422.)

ATORNA. — Mundus muliebris; *atours, parure, ornement*.

ATORNARE. — Instruere, adornare; *parer, équiper, harnacher*; ol. *atourner*. (Bern. mon.)

ATOURNARE.—Rem in alterius dominium transferre; *changer de seigneur, transporter une chose, cens, rente, domaine, à un autre seigneur*.

ATOURONDARE. — Ead. notione.

ATRABATICUS. — Ex panno cui nomen *Arras* confectus.

ATRABILARIUS. — Melancholicus, temperamento frigidus et siccus, abundans atra bile; *atrabilaire*.

ATRAMENTUM. — Punctum, nota, quæ vulgo periodi sensum claudit; *point orthographique*.

ATREMENTARIUM. — Pro ATRAMENTARIUM.

ATRIA. — (Fem. gen.) *Atria benedicta*, an cœmeterium? Ita videtur sumi in *Ch. Manassis Cameracens. episcop.*: « Idem comes Robertus de alodio suo totam terram quæ circa ecclesiam in *atria benedicta* est et divisa libere et legitime eidem Ecclesiæ tradimus. »

ATRIAMENTUM. — Incinctus, terræ continentia; *contenance, circuit*. (*Form. Bign.*)

ATRILE. — Pluteus; *lutrin, pupitre*. (*Conc. Hisp.*)

ATRITUDO. — Nigredo. (Lud.)

ATRIUM.— Area, sæpe porticibus cincta, quæ ante fores ecclesiarum observatur; *sorte de cour, souvent entourée de portiques, que l'on plaçait devant la porte des églises*, *Atrium*. *Atrio privari*, hoc est Ecclesiæ communione et ingressu. (*Spic. Ach.*)— Cœmeterium, quia in ecclesiarum *atriis* fidelium sepulturæ erant; *champ du repos, cimetière*. — Mensuræ itinerariæ species apud Hispanos; *espèce de mesure itinéraire*. — Culina; *cuisine, lieu où l'on prépare les aliments*. (Pap.) — Ea possessio quæ propter sepulturam in ecclesiarum *atriis* concedebatur; *terre que l'on donnait à une église pour obtenir d'être enterré dans son atrium*. (A. 1012.) — *Atrium sauciolum*, prætorium, forum judiciale, seu potius locus publicus in quo rei et damnati morte multantur; *tribunal ou place des exécutions capitales*. (*Act. passion. B. Cyprian. M.*)

ATRUM. — Pro ATRIUM.

ATTA.— Pater, a Gr. ἄττα (*A. SS.*)

ATTABERNALIS. — Socius in taberna. (Laur. in *Am.*)

ATTABI — Panni species.

ATTACATURA.—Agger ex palis terraque compactus. (A. 1160.)

ATTACHARE. — Alligare, aptare, jungere; *attacher.*

ATTACHIAMENTUM. — Apud Anglos, prehensio rei; *arrestation.*

ATTACHIARE. — Proscribere; *afficher.* (A. 1455.) — Apud leguleios Anglos, prehendere, reum vincire, ligare; *arrêter et enchaîner un malfaiteur.*

ATTACHIATIO. — Ut ATTACHIAMENTUM.

ATTACHIATOR. — Lictor, qui reum prehendit et ligat; *sergent.*

ATTÆDIARE.—Tædio afficere; *ennuyer;* ol. *attédier.*

ATTAINCTA. — Convictio in actione criminali, aut manifestus cujuslibet criminis reatus.

ATTAINCTUS. —Vox fori Anglici, criminis convictus; *atteint et convaincu.*

ATTAMEN. — Inquinamentum, labes; *tache, souillure.* (*A. SS.*) — Pro APTAMEN, restauratio, reparatio.

ATTAMINARE. — Pro CONTAMINARE.

ATTANALIARE. — Candenti forcipe lacerare; *tenailler.*

ATTARE. — Pro APTARE.

ATTASSARE. — Acervare, congerere; *entasser, mettre en tas. Vid.* TASSARE.

ATTEDIATUS. — Tædio affectus; *ennuyé, dégoûté.*

ATTEFECTUM.—Arbor novella jam insita aut brevi inserenda; *ante.*

ATTEGIA.—Ædicula, ab *adtegendo*, quod est παρακαλύπτειν, inquit Salmasius, ἡσκηνή, καλύβη.

ATTELATUS. — *Attelatus equus et distelatus;* id est ad carrum aptatus et ex carro sublatus; *cheval attelé et dételé.*

ATTEMERARE. — Pro TEMERARE.

ATTEMPTAMENTUM. — Tentamentum. (A. 1280.)

ATTEMPTARE. — Pro ATTENTARE.

ATTEMPTATIO. — Nefaria molitio, scelus; *attentat.* (Rym.)

ATTEMPTATUS. — Ut ATTEMPTAMENTUM.

ATTEMPTUS. — Comprehensus, captus; *arrêté.*

ATTENAIARE. — Idem q. ATTANALIARE.

ATTENALIARE. — Ead. notione.

ATTENANTIA. — Ad tempus indictum induciæ; *trève, suspension d'armes;* ol. *attenance.*

ATTENDAMENTUM. — Pro ARRENDAMENTUM. (A. 1315.)

ATTENDARE SE. — Locum occupare, Italis *attentare.* (*Ann. Gen.*) *Vid.* TENTARE.

ATTENDATOR. — Pro ARRENDATOR.

ATTENDENTER. — Attente, sollicite. (A. 1319.)

ATTENDENTIA. — Attentio, sollicitudo, cura. (Rym.)

ATTENDERE. — Custodire, observare; *observer, tenir, garder.* (Greg. Tur.) — Exspectare; *attendre.* (*A. SS.*) — Tendere ad, pergere; *tendre à.* (Lud.)—Assequi; *atteindre.* (A. 1479.)

ATTENDITIO.— Observantia, exsecutio; *observation, exécution.* (A. 1346.)

ATTENERE. — Observare, custodire; pro TENERE.

ATTENSATICUM.—Idem q. TENSAMENTUM, seu pensitatio quæ a vassallis aut subditis domino pro protectione exsolvebatur.

ATTENSATOR. — Pro ACCENSATOR.

ATTENSOR. — Observator, custos; *celui qui tient, qui observe des conventions faites.*

ATTENTA. — Vadimonium desertum; *défaut, faute de comparaître, de répondre à une assignation;* ol. *attendue.*

ATTENTABILIS. — Attendendus, spectabilis. (A. 1354.)

ATTENTATUM. — Scelus, facinus; *attentat.*

ATTERARE. — Terram vel arenam alienum in locum deportare, a Gal. *atterrer.* (A. 1234.)

ATTERITTUS. — Pro ATTRITUS.

ATTERMINARE.— Intra terminos et fines alicujus regionis ponere; *limiter, déterminer des bornes.* — Ad certum terminum debiti solutionem prorogare; *accorder un répit aux débiteurs.* (Rym.)

ATTERMINATOR. — Qui limites ex jure statuit; *arpenteur.*

ATTERRAMENTUM.—Alluvio; *attérissement.* (A. 1154.)

ATTERRARE. — Ad terram adhærere, trahere, appellere; *atterrir.* (A.1321.)— Ad terram dejicere, prosternere; *jeter à terre.* (A. 1310.)

ATTERRATURA. — Agger terraceus, pulvinus. (*St. Mut.*)

ATTERRISSAMENTUM.—Idem q. ATTERRAMENTUM.

ATTERTIUM. — Pro ALLECTIUM.

ATTESTATIO. — Testimonium, testificatio; *attestation.* — Idem q. TESTATIO, sive jus quod episcopi habebant disponendi in pios usus de certa parte relictorum testamentis.

ATTESTATIVUS. — Attestans. (A. 1482.)

ATTIDERE.— Premere, constringere. (A. 1338.)

ATTIFICIUM. — *Attificia*, mobilia; *les meubles.* (A. 1258.)

ATTIGIA. — Idem q. ATTEGIA.

ATTIGUUS. — Adjacens, proximus; *adjacent, contigu.*

ATTILEUM. — Idem q. ATTILLAMENTUM.

ATTILIUM. — Ead. notione.

ATTILLAMENTUM.— Instructio, apparatus; *agrès, équipage, attirail, harnais, attelage.* (Flet.)

ATTILLERIA. — Pro ARTILLERIA.

ATTILLIA. — Utensilia, instrumenta rustica; *outils, instruments agricoles et autres.*

ATTILLIATOR.—Idem q. ARTILLATOR.

ATTINCTA. — Ut ATTAINCTA.

ATTINCTIO.—Ut ATTAINCTIO.

ATTINCTUS. — Ut ATTAINCTUS.

ATTINENTES. — Consanguinei, affines, propinqui; *proches.* (*A. SS.*)

ATTINENTIA. — Consanguinitas, cognatio, affinitas; *parenté.* (*A. SS.*)—Attinentiæ; *dices. dépendances.* (*A. SS.*)

ATTINERE. — Prope esse; *attenir, être voisin, être près.*

ATTINUARE. — Adscribere (A. 1117.)

ATTIQUETA. — Nominis statusque alicujus inscriptio. (*St. Aven.*)

ATTITIDARE. — Pro ATTITULARE. (A. 1185.)

ATTITULARE. — Adscribere. (A. 1156.) — Dedicare, consecrare. (A. 1109.) — Referre titulos vel summaria rei tractandæ. (*A. SS.*) — Inscribere matriculæ seu catalogo clericorum cujusdam ecclesiæ. (Lud.) — Titulum libro imponere. (Ruf.)

ATTITULATIO. — *Attitulatio* in *collegio sanctorum*, adscriptio in sanctorum numerum; *inscription, mise au nombre des saints.* (Mart. *Anecd.*)

ATTITULATI. — Sic ecclesiarum dicuntur presbyteri in quibusdam instrumentis.

ATTOEDIARI. — Tædio affici; *être accablé d'ennui.*

ATTOLIENTIA CORPORIS. — Elevatio corporis e tumulo, quod ultimum erat canonizationis argumentum. (Mart.)

ATTONSURA. — Pro TONSURA.

ATTORNAMENTUM. — Transitus vassalli ab obsequio domini vendentis in obsequium ementis, quod fit vel traditione denarii, vel præstatione fidelitatis, vel nudo ipso in venditionem assensu. A quibusdam *Attornamentum* dicitur de colono vel inquilino ubi dominum mutat, id est ubi dominum novum agnoscit. *Attornamentum* latiori etiam significatione interdum usurpari potuit, qua scilicet *Attornatio. Vid.* ATTORNARE et ATTORNATIO. — Procuratio; *procuration.*

ATTORNARARE. — Pro ATTORNARE, procuratorem constituere; *constituer un procureur, un mandataire.* (A. 1232.)

ATTORNARE. — Negotium alicui committere, curam demandare; *confier une affaire à quelqu'un, le charger du soin de la conduire.* — Rem, censum, prædium, aut vassallum in alterius dominium transferre; *transporter à un autre les droits qu'on a, terres, rentes, cens,* etc.; ol. *attorner.* — *Attornare aliquem ad aliquid solvendum*, delegare alicui debitorem.

ATTORNATIO. — Negotii commissio. — Procuratio ipsa. — Rei, census, prædii aut vassalli in alterius dominium translatio. — Delegatio debitoris ad aliquem. *Vid.* ATTORNARE.

ATTORNATOR. — Procurator, ut ATTURNATUS.

ATTORNATUS. — Ad aliquid constitutus, destinatus; *procureur, mandataire. Vid.* ATTURNATUS.

ATTRACTARE. — Attrahere, persuadere; *attirer*; ol. *attraicter.* (*Leg. Luitp.*) — Tractare; *traiter.* (*Script. rer. Franc.*)

ATTRACTIUS. — Lentius; *plus lentement.*

ATTRACTUS. — Idem q. *contractus*, mancus, membris captus; *mutilé, perclus.* (*A. SS.*) *Vid.* CONTRACTUS. — Facultas quam habet dominus feudi, retinendi homines alterius dominii, ita ut a propriis dominis repeti non possint. — Acquisitio, illa præsertim, ut videtur, quæ labore fit vel industria, in quo distinguitur a *comparato*, quod fit dato pretio, vel etiam gratuito. — Locus in quo dominus, qui jure *attractus* gaudet, retinere potest homines alterius dominii. (A. 1227.) — Idem videtur ac *espava*, jus nempe in animalia aberrantia, vel animalium quæ in damno sunt captio, et emenda ob id exsolvenda. (A. 1060.) — Canalis in quem aqua attrahitur. — In jure Hungario, reus, cui lis intenditur, in jus tractus.

ATTRAHERE. — Tueri, defendere; *défendre, protéger.* (A. 1195.)

ATTRAYTUM. — Rudera, illa maxime quæ e parietinis attrahi possunt ad ædificandum utilia. (*Hist. Dalph.*)

ATTRIBUERE. — Tribuere, dare. (*Ann. Ben.*)

ATTRIBUTA. — Desponsata. (A. 1307.)

ATTRIBUTARIUS. — Tributarius, qui tributum solvit; *tributaire, contribuable.* (*Cnoc. Hisp.*)

ATTRITUS. — Exercitatus, versatus; *rompu, versé.* (Mur.)

ATTRONCARE. — Truncos lustrare et recensere. (Hujusmodi truncorum examen fit ab iis qui aquis forestisque præficiuntur ut, si fieri possit, eos qui arbores furtim succiderint, deprehendant.)

ATTRONCATUS. — Is qui facta truncorum lustratione (*Vid.* ATTRONCARE) apud se habere arbores succisas deprehenditur ejusdem modi, qualitatis, etc., quorum sunt trunci lustrati.

ATTURNATUS. — *Attornati* et *atturnati* dicuntur in jure Anglico et Normannico, procuratores qui aliena negotia, ex speciali mandato, in foro agunt et dominorum suorum jura tuentur ac promovent.

ATZEMBLARIUS. — Idem q. AZEMBLARIUS.

AUBANA. — Jus dominorum in *aubanos* seu advenas; *droit seigneurial sur les étrangers, aubainage*, etc

AUBANI. — Extranei; *étrangers;* ol. *aubains.*

AUBANNUS. — Umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appenditur; *auvent.*

AUBELLUS. — Forte ALNUS.

AUBENA. — Extraneus, advena; *aubain.* — Quod ex caduco alicui obvenit, maxime ex alienigenis et extraneis; *tout avantage, tout profit inespéré, aubaine.*

AUBENAGIUM. — Idem q. ALBONAGIUM.

AUBENIA. — Locus alnis vel populis consitus; *aunaie.*

AUBERGARIUS. — *Halsbergarum* seu loricarum faber; *fabricant de cuirasses.*

AUBERGOTUM. — Minor lorica; *haubergeon.*

AUBERIA. — Locus ubi crescunt herbæ, seu potius idem ac AUBENIA.

AUBIGEI. — Albigenses; *Albigeois.*

AUBOR. — *Alburnum; aubier;* ol. *auboin.*

AUBRA. — Mensuræ species, apud Anglos: « XV *aubras* salis. » (A. 1063.

AUBREMA. — Morbus capitis. (*A. SS.*)

AUCA. — Anser; *oie.* — Interdum pro quolibet avi sumitur. — Terræ portio arabilis, fossis vel sæpibus undique clausa. Idem q. OLCA.

AUCARIUM. — Lacus, sic dictus quod *aucæ* lacu delectantur. (*A. SS.*)

AUCARIUS. — Aucarum seu anserum custos; *gardeur d'oies.* (A. 1288.) — Coquus; *cuisinier, rôtisseur;* ol. *oyer.* — Accipiter, falco; *épervier, faucon.* — In legibus Hungaricis, perjurus.

AUCATA. — Anser femina junior; *jeune oie.* (A. 1399.)

AUCELLATIO. — Aucupium; *oisellerie.*

AUCELLATOR. — Idem q. ACCIPITRARIUS.

AUCELLUS. — Quævis avis; *oiseau en général;* ol. *oisel, ausel.* — Quivis ex avium volatu vel inspectione ariolus; *devin qui prédit l'avenir par l'examen du vol des oiseaux.*

AUCENGA. — Idem q. ACCENGIA.

AUCENTIA. — Modus agri: « Una *aucentia* prati. »

AUCERE. — *Acuere*, quomodo etiam forte legendum est.

AUCERIA. — Ut ANCERIA; tributum annuum quod a subditis pro tutela et protectione dominis exsolvitur.

AUCHESUS. — Situs, positus; *situé.*

AUCIARE. — Elevare, extollere; *hausser.*

AUCINGA. — Idem q. ACINGA.

AUCIPASTA. — *Vid.* PASTUS.

AUCIPES. — Pro AUCUPES.

AUCIPITIUM. — Pro AUCUPIUM.

AUCIRE. — Occidere; *tuer;* ol. *occire.*

AUCMENTARE. — Pro AUGMENTARE.

AUCO. — Idem q. AUCA, anser.

AUCTENTICARE. — Confirmare, authenticum declarare, auctoritate roborare; *confirmer, déclarer authentique.*

AUCTIONARIUS. — Mercator et proprie qui hic vel illic res parvas, veteres, tritas et ruptas emit; *fripier.* (Ugat.) — Agens, procurator, seu operarius. (Guil. Gem.)

AUCTIONATOR. — Mercator, qui auctionem facit.

AUCTIR. — Pro AUCTOR, sponsor

AUCTOR. — Apud Latinos et Christianos scriptores, dominus rei, vel venditor, qui rem vendit, dominiumque illius habere se profitetur, probatque. Unde apud Ciceronem *malus auctor* audiebat qui *auctoritatem*, quam in re habere se contendebat, probare non poterat. Et *auctoritatem defugere* dicebatur is qui nolebat se auctorem profiteri, ut contra, qui auctorem se promiserat, auctoritati obnoxius erat. Denique *auctorem suum laudare* dicebatur emptor qui nominabat dominum suum, a quo emisset, si res empta in eo esset ut evinceretur. Hæc præmittenda fuerunt ut eamdem vim ac notionem habuisse in vocabuli posterioribus ac infimis sæculis tandem constaret. — *Auctores* dicti præterea qui vel generis vel opum et honorum parentes aliis fuere. — *Secundus auctor*, fideijussor, sponsor. *Auctores*, magistri professores in lege. — *Auctor* Christus nude vocatur in Ch. ann. 1038. Hæc vox sumitur etiam pro judex, magistratus, in quibusdam instrumentis.

AUCTORABILIS. — Fide dignus; *digne de foi.* (*A. SS.*) — Approbatus, authenticus, auctoritate legitima munitus; *approuvé, authentique, régulier.* (A. 869.)

AUCTORABILITER. — Perite. (*A. SS.*) — Cum auctoritate. (A. 867.)

AUCTORALIS. — Auctoritate præditus. (*A. SS.*)

AUCTORALITER. — Prædite. (*A. SS.*)

AUCTORAMENTUM. — Consensus domini, vel uxoris, aut liberorum in venditionibus. *Vid.* AUCTORIZARE. — Quod obsonium scilicet percipit qui se suamque alicui vendit operam, ut erant gladiatores, quorum merces *auctoramenti* vocabulo designari solebat.

AUCTORARE. — Ratum habere, authenticum declarare. (A. 496.) — Dicitur etiam de eo qui rei alicujus suasor et auctor est. (Mart.)

AUCTORATIO. — Venditio. *Auctoratio* videtur proprie dici venditio hominum, ut *auctio* rerum.

AUCTORATUS. — *Clericus*, id est publicus notarius. (*Hierat. juris Pontif.*)

AUCTORIA. — Additamentum. Dici videtur de instrumentis quæ jam prolatis, lite inchoata, adduntur. (A. 1419.)

AUCTORIARE. — Tueri, auctoritate sua defendere. (A. 1054.)

AUCTORICIUM. — Auctoritas, vel possessio libera et auctoritate donata. (S. VI.)

AUCTORISABILIS. — Authenticus, ratus, firmus. (A. 886.)

AUCTORISARE. — Confirmare. (A. 1150.) — Probare, convincere. (Lud.)

AUCTORISATUM. — Charta auctoritatibus seu subscriptionibus munita; *acte muni des signatures qui le rendent valide.*

AUCTORITABILIS. — Quæ de suo fit. (A. 1054.) — Solemnis, ratus, firmus. (A. 1107.)

AUCTORITARE. — Confirmare, roborare; *autoriser.* (*Cap. Bol.*)

AUCTORITAS. — Diploma regis, imperatoris, Summi Pontificis; *diplôme de roi, d'empereur, de Pape;* hinc frequens in chartis regiis formula: « Et ut hæc *auctoritas* perpetuum obtineat vigorem manu propria firmavimus. » — Titulus honorarius Summis Pontificibus tributus ab Hincmaro Remensi. — *Auctoritas effigiata*, signum, subscriptio, monogramma; *signature monogrammatique ou en toutes lettres, sceau.*

AUCTORITATIVE. — Ut POTESTATIVE, cum auctoritate. (A. 845.)

AUCTORITATIVUS. — Auctoritate ac potestate præditus.

AUCTORIZABILIOR. — Majori auctoritate fultus.

AUCTORIZABILIS. — Receptus. (A. 1468.)

AUCTORIZABILITER. — Cum auctoritate.

AUCTORIZALITER. — Ead. notione.

AUCTORIZAMENTUM. — Idem q. AUCTORAMENTUM.

AUCTORIZARE. — Affirmare, seu potius

confirmare. (J. de J.)—Cingulo militem aut ordinibus clericum decorare et ordinare. (*Vet. Gl.*)—*Auctorizare* dicebantur domini, aut venditoris liberi, vel uxores, qui vel quæ venditiones et distractiones ab iis factas approbabant, iisque consensum suum præstabant. Interdum vero, quo rata esset et firmior venditio, emptores, ultra constitutum venditori pretium, liberis aut uxori venditoris certam etiam summam persolvebant, veluti indemnitatis gratia.

AUCUPABILIS. — Res apta ad occupandum. (J. de J.)

AUCUPACIO. — Aucupandi jus vel quidquid ad aucupium pertinet ; *droit de chasse aux oiseaux ou tout ce qui concerne cette chasse.* (A. 1211.)

AUCUPALIS. — Ad aucupium idoneus, aptus. (A. 1217.)

AUCUPITIUM. — Pro AUCUPIUM.

AUDACIA. — Consilium, molitio, expeditio militaris. (A. 1359.)

AUDANICUM.—Idem q. ANDANICUM.

AUDENTICUM. — Pro AUTHENTICUM.

AUDIBILIS. — Qui facile audire potest. (Mad.) *Audibilis liber*, liber quem docentur discipuli in universitatibus. (Lob.)

AUDICA. — Præstationis genus in *Chart. Massiliensi.* (A. 1094.)

AUDIENCIA. — Judicium. *Audienciam alicujus appellare*, ad judicium provocare. — Controversia, lis. (A. 1021.)— Auditus ; *ouïe, faculté d'entendre* (Prud.)— Conventus, consessus ; *réunion, assemblée.* (A.1152.) *In audientia*, publice. (A. 1184.) — Facultas et potestas loquendi coram superiore alicui concessa ; *audience;* ol. *oyance.* (*Vet. Gl.*) — Obedientia. (*Ann. Ben.*) — Tributum, vel tributi species. (A. 1208.) — Locus ubi de rebus suis tractaturi congregantur. (A. 1365.) — Domus vel cubiculum in monasteriis ubi excipiuntur advenientes ; *parloir.* (*St. S. Vict.* [*Paris.*)

AUDIENTES. — Sic dicti, scriptoribus Latinis ecclesiasticis, qui Græcis κατηχούμενοι vel quod antequam ad baptismum admitterentur, fidei Christianæ erudirentur mysteriis; vel, quod priusquam sacra fieret liturgia, Scripturas audirent. *Audientes* pari ratione dicti sunt pœnitentes publici secundæ classis, quod audita, quæ ante sacram liturgiam fieri solebat, oratione, simul cum catechumenis ejicerentur, utpote qui indigni censerentur sacrorum mysteriorum præsentia et participatione. — *Audientes*, auditores, discipuli, qui litteras, philosophiam aliasque artes discunt.

AUDIENTIALIS. — *Audientialis charta*, qua quis ad principis judicium vocatur, citatur. (*Form. Marc.*)

AUDIENTIARIUS — Scriba, notarius forensis ; *audiencier.* Inter apparitores forenses primas tenet *audientiarius*, sicque appellatur, quod in *audientia* causas ordine suo appellare, atque audientiam populo facere ex officio teneatur.

AUDIRE. — Intelligere, capere, judicare, velle, consentire ; *comprendre, saisir, juger, connaître de ; vouloir, avoir l'intention, consentir à.*

AUDITIO. — Cœtus, consessus ; *assemblée, réunion.* (*Mart. Anecd.*)

AUDITOR. — Judex ; *audire* enim judex, præfectus urbis, præses dicitur, qui cognoscit, judicat.— Inquisitor qui de rebus controversis a judicibus delegabatur ad earum veritatem detegendam, adhibitis *auditisque* testibus (unde *auditor* dictus), et de iis ad ipsos judices, quorum judiciis intererant, referebat ; *commissaire enquêteur.* — Is qui in fisci curia vel in monasteriis rationibus cognoscendis excipiendisque præficitur. — Qui de delictis inquirit, et ut ea reprimantur vel puniantur, promovet ; *promoteur.* — Notarius, quia contrahentium voluntates *audit* easque scriptis mandat; *tabellion.* — Qui instrumenti confectioni aut chartæ lectioni testis adest. — Idem q. *Audiens*, seu *Catechumenus.*

AUDITORIALIS. — *Auditorialis scholasticus ;* patronus, advocatus, qui in *auditoriis* seu judiciis publicis pro clientibus perorat ; *avocat, défenseur.*

AUDITORIUM. — Locus in ecclesia in quo consistebant *audientes*, seu catechumeni ; vel locus ubi fideles verba concionatorum excipiebant. —Domus vel cubiculum in monasteriis ubi excipiebantur advenientes hospites et salutaturi; præterea, in monasteriis Cluniacensibus et Cisterciensibus, locus in quo conveniebant monachi, quod in eo essent monachicæ scholæ, ibique præceptores docerent, discipuli audirent magistros docentes. — Auditus, auditio, actio audiendi. — Admissio ad principem ; *audience.*

AUDITUM. — Edictum, promulgatio ; *publication, édit.* (A. 1356.)

AUDITUS. — Admissio ad principem ; *audience.* (Rym.) — Auris ; *oreille.* (*Lex Rip.*)

AUFFARIUM. — Ut AFFARIUM.

AUFFUGARE. — Idem q. FUGARE.

AUFUGUS. — Profugus. (*A. SS.*)

AUGA. —Pro AUCA, anser.

AUGEA. — *Augea ventosa*, dicitur de canalibus fontium quibus parvum additur foramen quo interclusi venti elabantur.

AUGERE. — In instrum. ann. 1343, vivarium piscium significare videtur.

AUGEREA. — Cloaca : « Quia nemo... debet habere *augeream* seu cloacam. »(*Cons. Lemov.*)

AUGIA. — Campus pascuus amni adjacens, vel amne circumfusus et quatenus insula.

AUGIFICARE. — Augere, producere. (Georg. Simler.)

AUGIMENTUM. — Pro AUGMENTUM.

AUGIVA. — Arcus decussatus ; *ogive*

AUGMENTARE. — Augere ; *augmenter.* (A. 587.) *Augmentare se*, possessiones suas augere, amplificare. (A. 1201.)

AUGMENTATIO. — Additamentum ; *augmentation, accroissement, addition.*

AUGMENTATUM. — Ead. notione.

AUGMENTUM. — Ead. notione. — *Au-*

gmentum dotis; augment de dot; incrementum dotis quod, mortuo marito, uxori superstiti redditur supra dotem propter nuptias.

AUGMENTUOSUS. — Sagax, industrius, qui summa sedulitate rem suam auget. (A. 1276.)

AUGMENTUS. — Nutritus; forte legendum *augmentatus*: « Mater Ecclesia suis fastum et *augmentum* uberibus alumnum gratissimum gloriatur. » (*A. SS.*)

AUGTIO. — Minor auca, anaticula; *petite oie.*

AUGULTA. — Forte pro AGUILLA, obeliscus.

AUGUMENTARE. — Pro AUGMENTARE.

AUGUMENTUM. — Pro AUGMENTUM.

AUGURIARE. — Forte pro ANGARIARE, cogere. (*Bern. Thes.*)

AUGURIOSUS. — Augur. (Parmin. Abb.)

AUGUSTA. — Imperatoris aut regis uxor; *femme de roi ou d'empereur.*

AUGUSTAGIUM. — Merces, pretium; *rémunération, salaire.*

AUGUSTALIS. — Nummus aureus imperatorum Occidentis a Frederico II primum cusus.

AUGUSTALITER. — Ut imperatorem decet.

AUGUSTARE. — Metere, quod mense Augusto fit; *moissonner;* ol. *aouster, ouster.*

AUGUSTARIUS. — Idem. q. AUGUSTALIS.

AUGUSTATICUM.— Donativum Augusti; largitio publica ab imperatore populo aut militibus facta. — Servitium quod messis tempore seu mense Augusto exigebatur; *corvée due par le vassal à l'époque de la moisson.*

AUGUSTINALITER. — Ex sancto Augustino, auctoritate sancti Augustini nixus.

AUGUSTINENSES. — Sancti Augustini eremitæ; *Augustins.*

AUGUSTINICUS. — *Augustinicum edictum*, regula Sancti Augustini.

AUGUSTUS. — Messis, messis tempus; *moisson et temps de la moisson.* (A. 1158.) Quidquid frumenti, etc., rustici lucrantur in colligendis messibus eorum quibus serviunt aut a quibus conducuntur; *grain que gagnent les moissonneurs en travaillant pour ceux qui les ont loués.* (A. 1282.) — Monetæ species, idem q. AUGUSTALIS; *monnaie de l'empire d'Allemagne.*—Præstatio ex messibus; *corvée au temps des moissons.* (A. 1114.) — Pro *auctus.* (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

AULA. — Curia baronis.—Ecclesia, basilica, templum, interdum sola ecclesiæ navis. *Aula ecclesiæ*, navis ecclesiæ.—Area.—Pro HALA, forum tectum; *halle.*— Pro nido avium et animalium receptaculis. — Familia seu famuli omnes. — Multitudo, frequentia, — Pro *aulæum; tapisserie.* — Domus præcipua, castrum. — Thesis pulpica, quæ propugnatur ab aliquo e junioribus theologis cum laurea doctoris donandus est aliquis. Sic dicitur Parisiis ab *aula* archiepiscopi in qua habetur disputatio cui præsidet novus doctor.

AULACUM — Palatium; *palais.* (*A. SS.*)

AULAICUS. — Pro *aulicus* aut pro *aut laicus.* (*Tab. Briv.*)

AULANERIUM. — Coryletum, locus corylis consitus; *lieu plein de coudriers.*

AULARIS. — Aulicus; *de cour, courtisan.*

AULATES. — Optimates, aulici; *grands, courtisans.* (*A. SS.*)

AULATICUM. — Aulæum; *tapisserie.*

AULCUS. — Examen apum; *essaim d'abeilles.*

AULEOLUM. — Sacellum; *chapelle, oratoire.* (*A. SS.*)

AULETA. — Parva aula. (A. 1497.)

AULEUM. — Diadema regis, corona; *couronne royale.*

AULOGIÆ. — Pro *eulogiæ*, munera quævis, præsertim quæ sanctis ex voto offeruntur.

AULUS. — Piscis minuti species.

AUMARIUM.— Idem q. ARMARIUM.

AUMENTARE. — Pro AUGMENTARE.

AUMUCELLA. — Pro ALMUCELLA, parva almucia.

AUMUCIA. —Idem q. AUMUCIUM.

AUNA. — Ulna, mensura telarum, pannorum, etc.; *aune.* — Interdum pro ANSA, HANSA aut ANNA.

AUNCIATUS. — Antiquus; *ancien.*

AUNIERUM. — Forte pro ALNETUM: « Dedi etiam... oscham *aunierii* de pratea. » (An. 1189.)

AUPASTA. — Idem q. AUCIPASTA.

AUPELANDA. — Pro HOPELANDA.

AUPTONNUS. — Pro AUTUMNUS.

AUQUA. — Pro AUCA, anser.

AUQUETONUS. — Sagum militare; *hoqueton.*

AURA. — Tempestas, ventus vehementior; *vent violent, ouragan, tempête. Aura levatitia* seu *levata*, tempestas excitata in aere a *tempestariis* vi incantationis. *Vid.* TEMPESTARIUS. (Agob.) *Procellam ad auram convertere*, proverbium, rem mitigare, ad lenitatem se convertere. (*Gest. Inn. III PP.*)

AURACLUM. — Pro AURICHALCUM.

AUREA-FLAMMA. — Pro AURIFLAMMA.

AUREAMENTUM. — Videtur idem esse quod animi horror vel rebellio. (Humb.)

AUREARIUS. — Auriga; *cocher.*

AUREATUS. — Ex auro confectus; *d'or, fait d'or.*

AUREILLARIUS. — Pulvinar; *oreiller.*

AURELHA. — Ansa; *anse, oreille.*

AURELIERIUM. — Idem q. AUREILLARIUS.

AURELLERIUS. — Ead. notione.

AUREOLA. — Præmium quoddam merito redditum. (J. de J.) « Alphonsus, regis primogenitus, veniens ad Westmonasterium, *aureolam* quamdam quæ fuerat quondam principis Walliæ Leolini, cum aliis jocalibus afferebat, quibus beati regis Edwardi feretrum ornabatur. » (*M. P.*)

AURERIA. — Ora, limbus; *bord, bordure.* (A. 1466.)

AURESCERE. — Illuscere, dicitur de aurora qua cœlum inaureatur. (*A. SS.*)

AUREUS. — *Nummus aureus.* — Princeps, præcipuus. *Corbeia* dicitur *aurea*, quia alte-

rius abbatiæ ejusdem nominis mater et origo. (Eckh.)

AURIACUM. — Pro AURICHALCUM.

AURIBRITUM. — Pro *Aurum obryzum.*

AURICALE. — Idem q. AUREILLARIUS.

AURICELLA. — Instrumentum quoddam ad conficiendos pannos. (Ughel.)

AURICIDA. — Aurium abscissio ; *tranchement d'oreilles.*

AURICIDIUM. — Ead. notione.

AURICLAVUS. — Idem q. CHRYSOCLAVUS.

AURICULA. — *Auriculam debere :* « Quicunque intrat de die in horto vel in vinea alterius, causa malefaciendi, si probare possit, debet tres solidos, vel *auriculam.* » (A. 1217.) Ea enim pœna, aurium scilicet abscissione, multabantur fures omnes.

AURICULARE. — Auribus aliquid insusurrare. (Thom. Walt.) — Aurem abscindere ; ol. *essoriller.* (A. 1343.)

AURICULARE. — Idem q. AUREILLARIUS.

AURICULARIS — Auscultator. — Secretorum conscius. — Consiliarius. — *Auricularis confessio,* peccatorum declaratio secreta submissa voce ad aurem sacerdotis. (Lud.)

AURICULARIUM. — Idem q. AUREILLARIUS.

AURICULARIUS. — Auscultator, amicus, secretus consiliator, secretarius seu amanuensis. (Pass.)

AURICULATOR. — Fidus consiliarius ; *conseiller intime.*

AURICULATUM. — Pro AURICHALCUM.

AURIFABRIA. — Ars aurifabri, aurificium ; *orfèvrerie.*

AURIFICINA. — Fabrica aurificum ; *atelier d'orfèvre.*

AURIFICIUM. — Ex auro confectum, aurifrigium ; *orfroy.* (A. 1360.)

AURIFILUM. — Filum aureum ; *fil d'or.*

AURIFLAMMA. — Vexillum monasterii S. Dionysii in Francia ; interdum præcipuum aciei vexillum ; *oriflamme.*

AURIFRASIUM. — Pro AURIFRISUM.

AURIFRASUS. — Idem q. AURIFRIGIA.

AURIFRAZIUS. — Ead. notione.

AURIFRES. — Ead. notione.

AURIFRESIA. — Ead. notione.

AURIFRESUS. — Ead. notione.

AURIFRICEATUS. — Aurifrigia ornatus ; *orné d'orfroi.*

AURIFRIGIA. — Limbus acu pictus, auro plerumque argentove distinctus, qui ad vestes sacras aliasve assuitur ; quodvis opus acu pictum ; *en général toute espèce de broderies, principalement celle d'or et d'argent, ornement d'or ou d'argent dont on bordait les vêtements ;* ol. *orfroy, orfrais, orfalise.*

AURIFRIGIATUS. — Idem q. AURIFRICEATUS.

AURIFRISIA. Pro AURIFRIGIA.

AURIFRISIATUS. — Idem q. AURIFRICEATUS.

AURIFRISIUM. — Ead. notione q. AURIFRIGIA.

AURIFRIXIUM. — Ead. notione.

AURIFRIZATUS. — Ead. notione q. AURIFRICEATUS.

AURIFRYGIUM. — Ut AURIFRIGIA.

AURIGARE. — Curru vel plaustro vehere ; *conduire dans un char, charrier.*

AURIGRAPHIA. — Aurea scriptura ; *écriture en lettres d'or.*

AURIGRAPHUS — Qui auream scripturam facit ; *écrivain en lettres d'or.*

AURILEGIUM. — Locus ubi deponitur aurum, thesaurus ; *trésor, caisse.*

AURILOGIUM. — Pro HOROLOGIUM.

AURIOCLARE. — Pro AURICULARE.

AURIOLENSIS. — Pro *Aurelianensis ; d'Orléans.*

AURIOLUS. — Piscis genus ; *maquereau.*

AURIPELLUM. — A Gal. *auripeau ;* aurichalcum, lamina aurichalcea. (A. 1440.)

AURIPERCUSSOR. — Aurifaber ; *orfèvre.*

AURIPETIA. — Fragmentum ex auro ; *morceau d'or.*

AURIPETRUM. — Aurum petræ inductum, musivi operis species ; *émaillé ? (A. SS.)*

AURIPHRIGIATUS. — Idem q. AURIFRIGIATUS.

AURIPICTUS. — Auro pictus. (*Mon. Angl.*)

AURIPIMENTUM. — Pro AURIPIGMENTUM.

AURIS. — *Aurem dare,* aurem commodare. (A. 1447.) — *Aures municiales ;* sic dici videntur testimonia quæ rei muniendæ seu firmandæ inserviunt. (A. 927.)

AURISAMITUM. — Pannus holosericus, *samitum* ex auro ; *drap d'or.*

AURISCIDUS. — Qui scindit aurum. (J. de J.)

AURISIA. — Cæcitas, tenebræ ; *aveuglement.* (Alan. de Ins.)

AURIVELLERIUS. — Aurifaber ; *orfèvre.*

AURIVOLVUS. — *Aurivolvum signum ;* idem q. AURIFLAMMA.

AUROBUSTUS. — Auro pictus ; *brodé d'or.* (A. 1023.)

AUROCHALCUS. — Pro AURICHALCUS.

AUROCLAVUS. — Pro AUROCLAVATUS.

AUROCLUSUS. — Clausus auro. *Vid.* INCLUSOR.

AUROFRISUM. — Idem q. AURIFRIGIA.

AUROFRIXUM. — Ead. notione.

AUROR. — Aureus fulgor ; *éclat de l'or :* « Erumpunt portus acies *aurore* decoræ. » (H. Rosl.)

AURORA. — Certa officii Muzarabici pars, ad aurorum dicenda, ut Vesperæ ad vesperam.

AURORARE. — Illuminare, ab *aurora* dicitur. (J. de J.)

AURORESCERE. — Illuceseere. Dicitur de prima aurora.

AUROSA. — Pro AURORA.

AUROSE. — Cum inauratione. (*A. SS.*)

AUROSUS. — Aureus, inauratus, opimus ; *d'or, doré, très-riche.*

AUROTEXTILIS. — Pannus auro textus ; *tissu d'or.*

AURUGA. — Mallum aureum ; *orange.*

AURUGINARE. — Ictero laborare ; *avoir la jaunisse.* (Tert.)

AURUGINOSUS. — Ictero laborans ; *qui a la jaunisse.*

AURUGO. — Morbus regius ; *jaunisse.* (Scrib.) — Rubigo, segetum morbus quo

spicæ fiunt marcidæ et in fetidum pulverem grana convertuntur; *rouille des blés.*

AURULENTUS. — Qui auri colorem habet; *qui est couleur d'or.* (Prud.)

AURUM. — *Aurum ad responsum*, aurum destinatum ad perferenda in provincias per veredos *responsa*, seu mandata principum, vel quod *responsalibus* dabatur in imperio Romano. *Aurum cataclistum;* quo nomine quidam intelligunt *splendens;* alii vero quidquid conclusum ac conditum tuto loco servatur, sic appellari tradunt. *Aurum coctum*, idem q. *aurum obryzum; or épuré, affiné; or fin. Aurum comparativum*, aurum quod pro veste militari et canonica comparanda a tributariis præstabatur. *Aurum coronarium*, aurum quod imperatoribus Romanis ultro conferebatur in auro vel in coronis aureis, signisque diversis, ob partas victorias, aut lætitiam aliquam, a senatoribus et aliis magistratibus, interdum necessitate aliqua postulante indicebatur. De tributo quod in regum coronatione exigebatur a subditis, intelligitur in charta an. 1334. *Aurum elutum*, aurum probe purgatum. *Aurum filatum*, idem q. infra *tractilitium. Aurum glebale*, aurum quod pro possessionibus penditur. *Aurum merum*, *Vid.* Merus. *Aurum oblatitium*, aurum quod ultro et non ex necessitate, vel ordinaria collatione senatores principi offerebant, veluti principatus initio, vel quinquennalibus aut decennalibus, vel post victoriam a principe adeptam. *Aurum pagense*, tributum quod ex pagis cogebatur. *Aurum pœnosum*, auri lustralis collatio, a qua pauperes non immunes erant. *Aurum primum*, aurum obryzum, purum. *Aurum regis*, eod. sensu ac *argentum regis; Vid.* in hac voce. *Aurum traccitium, tractitium*, aurum textile. *Auri investigatio*, forte idem q. *Aurifodinæ. Aurea massa*, vel *auri massa*, seu *auri illatio;* aurum quod a tributariis pensabatur, vel a susceptoribus vectigalium publicorum in massam conflatam ad sacras largitiones transmittebatur.

AURUS. — Aratri auris; *oreille de charrue.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)

AURYZUM. — Pro Obryzum.

AUSBERGOTUM. — Loricæ species; *haubergeon.*

AUSCIONARIUS. — Pro Auctionarius.

AUSCOLINUM. — Pro Austolinum.

AUSCULTARE. — Animadvertere, examinare. (S. Don.) — *Auscultare* et *ascultare* dicuntur monachi qui priusquam in ecclesia, quod sibi injunctum est, legant, recitent, vel canant, coram eo cui id curæ incumbit, lectiones suas recitant, et ab ipso non modo seriem lectionis accipiunt, sed etiam quo illa vocis tono recitanda sit, docentur. (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

AUSCULTATUS. — Auditio. (*A. SS.*)

AUSE, Ausen. — Idem q. Hansa.

AUSEA. — Pro Alsatia; *Alsace.*

AUSELLUS. — Avis. *Vid.* Aucellus.

AUSERIA. — Pro Oseria.

AUSILIUM. — Pro Auxilium.

AUSPERGOTUM. — Idem q. Ausbergotum.

AUSPICABILITER. — Auspicato, feliciter. (Leib.)

AUSPICARI. — Conjectare, sibi spondere. (Gasp. Bart. Gl.)

AUSPORTARE. — Pro Asportare.

AUSSA. — Forte pro Absa. *Vid.* Absus.

AUSSUS. — Vellus, apud Occitanos; *toison.*

AUSTERARE. — Humectare; *mouiller;* ol. *amoistir.*

AUSTERITAS. — Furor. (A. 878.) — Inhumanitas. (A. 1377.) Hinc

AUSTERUS. — Immanis, inhumanus. (A. 1384.)

AUSTOLINUS. — Accipiter; *oiseau de proie dressé pour la chasse, faucon.*

AUSTORIUS. — Accipiter major; *autour.*

AUSTOZIUS. — Pro Austorius.

AUSTREGA. — Arbiter, ap. Germanos; *arbitre.* (Lud.)

AUSTRELUNDI. — Idem q. Australes.

AUSTRIA. — Pars Galliæ; *Austrasie.* — Pars orientalis regni Longobardici, præsertim ducatus Fori-Julii; *le Frioul.*

AUSTUOSUS. — Pro Æstuosus.

AUSTUR. — Idem q. Astur.

AUSTURGO. — Idem q. Asturgo.

AUSTUTIA. — Pro Astutia.

AUSUS. — Pro *esus*, cibus. (Ach.) — Audax, temerarius. (*Chr. And.*) — Pro Aussus, vellus.

AUTARCIUM. — Judicium. (A. 711.)

AUTARE. — Luto aspergere; *couvrir de boue.* (*Vet. Gl.*)

AUTEMPTICUM. — Pro Authenticum.

AUTENTICA. — In Missali Ambrosiano, Feriæ 2, 3 et 4 post Dominicam Palmarum dicuntur feria 2 *in autentica*, feria 3 *in autentica*, feria 4 *in autentica.*

AUTENTICARE. — Pro Authenticare.

AUTENTUS. — Munere publico donatus. (*Cod. leg. Norm.*) — Pro *obtentus.* (A. 1210.) — *Autentus toni*, modus toni musici decantandi altius vel lentius. (A. 851.)

AUTERICIUM. — Designari videtur locus ubi abbas excipiebat quod audire debebat; forte pro Auditorium. (*Form. And.*)

AUTERIUM. — Forte locus editus; *hauteur.*

AUTHENTICARE. — Confirmare; *confirmer, approuver* : « Omnia canonizavit... et disciplinas quas docuerunt, totum *authenticavit.* » — (*A. SS.*)

AUTHENTICATUS. — Canonizatus; *canonisé.*

AUTHENTICUM. — Liber ecclesiasticus qui antiphonas et responsoria eo ordine quo canenda erant, continebat. — Instrumentum originale; *titre original.*

AUTHENTICUS. — *Authentica*, idem q. *authenticum*, instrumentum originale. — *Authenticæ personæ*, proceres, magnates. — *Authenticæ*, Novellæ constitutiones Justiniani appellari cœptæ ex quo rejecta Juliani antecessoris versione seu editione, earumdem barbara Bulgari tempore facta translatio, quod uberior videretur, ab Accursio recepta est, qui *Authenticam* appellavit, quoniam ex

ipso Græco originali ad litteram traducta esset. — *Authentica hebdomada*, hebdomada sancta ; *la semaine sainte.*

AUTHOCHEANI. — Hæretici, qui Christum esse Deum per se, haud a Patre procedentem asserebant.

AUTHONOMATICE. — Suo jure, suo arbitrio, libere. (Rym.)

AUTHORABILIS. — Authenticus, auctoritate legitima munitus. (A. 856.)

AUTHORGADOR. — Fideijussor, sponsor, qui *auctorizat*. (A. 1225.) *Vid.* AUTORGARE.

AUTHORICARE. — Pro AUTHORIZARE, confirmare.

AUTHORISABILIS. — Idem q. AUTHORABILIS.

AUTHORISARE. — Idem q. AUCTORISARE.

AUTIRE SE. — Spondere, auctorem se profiteri. (A. 692.)

AUTOCEPHALIA. — Græci αὐτοκεφάλους episcopos appellarunt qui a patriarchis non dependebant ratione jurisdictionis ; sed eodem ac illi αὐτοκεφαλίας jure gaudebant nulli alii subjecti. In Ecclesia occidentali idem privilegium sibi arrogasse archiepiscopos Ravennates auctor est Anastasius.

AUTOLTUS. — Corrupte pro *aut ortus*.

AUTOPHORI. — Fures manifesti, etiam omnes qui in quocunque alio crimine deprehenduntur.

AUTOPHRACTI. — Ii quibus id privilegii indultum erat ut ad tributa solvenda a compulsoribus ut cæteri non admonerentur aut compellerentur; sed ultro, et spontaneo voluntatis studio, ea inferrent. (*Cod. Th.*)

AUTOPYRUS. — *Autopyrus panis*, panis ex quo nihil neque pollinis neque furfuris excretum est. *Vid.* PANIS.

AUTOR. — Accipiter major ; *autour.*

AUTORAMENTUM. — Pro AUCTORAMENTUM, consensus.

AUTORARE. — Pro AUCTORARE.

AUTORGAMENTUM. — Pro AUCTORAMENTUM.

AUTORGARE. — Ut AUCTORIZARE. (A. 1177.)

AUTORICARE. — Ead. notione.

AUTORICIUM. — Auctoritas, tuitio, vel potius judicium, ut supra AUTARCIUM. (A. 694.)

AUTORIGARE. — Ut AUTORGARE, confirmare.

AUTORISABILIS. — Idem q. AUTHORISABILIS.

AUTORIUM. — Constitutio, statutum, definitio. (*Vet. Gl.*)

AUTORIZARE. — Ut AUCTORIZARE.

AUTRIX. — Quæ est auctor, vel potius incantatrix, maga; *magicienne, enchanteresse.*

AUTTORIZABILIS. — Auctoritate præditus, vel qui potest legitime confirmari. (*Ch. Conr. arch. Mog.*)

AUTUMNALIA. — Fructus terræ, qui autumni tempore maturescunt, messes ; *récoltes d'automne.* (Rad. de Heng.)

AUTUMNALIS. — *Autumnalis exactio*, quæ ex fructibus terræ autumni tempore persolvitur. (A. 1368.)

AUTUMNARE. — Rapere, decerpere uti faciunt ii qui, autumni tempestate, fructus ex arboribus evellunt, maturescere ; *détacher, cueillir, ôter, mûrir.*

AUTUMPNIA. — Quidquid vanno excutitur triticum ventilando, hauto ; *hauton.*

AUTUMSERIS. — Forte spicarum manipulus : « De Simpliciaco... solvendæ sunt illis *autumseres* centum, aut pro eis de argento libra una. » (*Ch. C. C.*)

AUTURETAS. — Auctoritas, charta, diploma ; *titre, acte, charte.* (A. 657.)

AUVENTUS. — Idem q. AUVANNA.

AUXANGIA. — Pro AXUNGIA.

AUXARIA. — Pro AVIARIA.

AUXELLUM. — Forte AUCUPIUM.

AUXILIAMENTUM. — Auxilium ; *secours, aide.* (Rym.)

AUXILIATIVUS. — Auxiliarius ; *qui secourt.* (Elmh.)

AUXILIUM. — *Auxilia* Romani appellarunt copias militares quæ a sociis vel fœderatis mittebantur ; differebantque ea a legionibus quæ ex Romanis constabant. — Adjumentum in lite. *Auxilium petere*, petere fortioris adjumentum in lite, scilicet cum vassallus inferior causa laborat et jus ægre tuetur suum, tum superiorem dominum orat ut sibi patrocinetur. *Auxilium curiæ*, curiæ jussio, qua quis ad ipsam citatur. — *Auxilium; aide;* vox forensis. Sic autem appellatur quædam tributi et vectigalis species, quam tenens seu vassallus domino capitali, pro ingruente aliqua necessitate, præstat et ob sumptuum necessariorum onera. Duplicis vero generis est *auxilium*, legitimum scilicet et liberum seu gratiosum. *Legitimum* vocant quod a *lege*, vel a consuetudine inductum est, cujus modi sunt tria illa auxilia quæ in omnibus fere consuetudinibus municipalibus domino feudi asseruntur, cum videlicet primogenitum filium militem facit, cum filiam primogenitam primum nuptui collocat, ac tertio, si ipse e captivitate redimendus sit. Quædam auxilia *libera* et *gratiosa* appellata fuere, quod dominis pro ingruente aliqua necessitate imprævisa a vassallis et subditis pensitarentur gratuito et ex mero eorum arbitrio, cum nulla lex exsisteret, aut statutum municipale quo ad id exsolvendum cogerentur. *Auxilia vicecomitum*, auxilia quæ vicecomitibus seu baillivis præstabantur in Anglia præsertim. (Flet.) *Auxilium arrietagii*, *Vid.* ARRIETAGIUM. *Auxilium episcopi*, pecuniæ et procurationes quas episcopi a personis ecclesiarum subinde exigebant, quas et *consuetudines episcopales*, quandoque *synodales*, quandoque *denarios paschales* vocabant, ut est apud Alexandrum III PP. (*Append. ad conc. Later.*) *Auxilium pallii*, auxilium quod archiepiscopo a presbyteris diœcesis pensitabatur pro eundo Romam ad *pallium* archiepiscopale sumendum. *Auxilium equi*, cum subditus equum præstare debet in obsequium domini vel pro equo certam pecuniam. *Auxilium exercitus*, præstatio quam tenentes et vassalli domino sol-

vebant in belli sumptus, quæ sæpe fiebat pro ipsa exercitus exemptione. *Auxilium fidele*, auxilium quod a vassallo qui fidem suam domino obstrinxit, penditur. *Auxilium militis*, subsidium a subditis solvi solitum cum dominus aut filius ejus primogenitus miles creatur. *Auxilium porcagii*, auxilium quod ex porcis fit. *Vid.* ARRIETAGIUM. *Auxilium prati*, servitium quod tenentes domino suo debent in falcandis pratis, vel ejusdem servitii redemptio pecuniaria. *Auxilium tertii anni*, auxilium quod tertio anno percipiebatur; idem q. TERTIONARIUM et FOAGIUM. *Auxilium unius diei*, diurna operarum præbitio.

AUXILIUS. — Auxiliator; *celui qui aide, qui assiste.*

AUZANNA. — Dominica Palmarum; *dimanche des Rameaux.*

AUZEDA.—«Similiter dimitto medietatem de *auzedas* et medietatem de placitis et justitiis.» (Sæc. x.)

AVA. — Avia; *aïeule.*

AVAL. — *Ducere aval*, idem q. AVALARE.

AVALAGIUM. — Præstatio ex anguillis et piscibus qui in gurgitem vel nassam descendunt, vel ipsa eorumdem captio; *droit de pêcher avec une nacelle et des filets les poissons qui s'échappent, dans une crue, d'un étang ou d'un réservoir, et redevance à payer pour l'exercice de ce droit;* ol. *avalage, avalaison, avalasse, avalée*, etc.

AVALANTIA. — Clivus, declivitas; *pente, penchant.*

AVALARE.—In fluvio deorsum navigare, vel e montibus aut collibus descendere. «Quod quicunque mercatores undecunque sint, cum mercibus suis ascendendo et *avalando* possint transire pontem Rotomagi.» (A. 1293.)—Demittere, deponere; *descendre, par exemple, des tonneaux dans une cave.*

AVALLATIONES.—Fauces piscariæ quæ e cratibus palisque in clathrorum modum dispositis in alveis fluminum construuntur ad salmones et maxime anguillas, cancrosque capiendos, quos aquarum lapsu raptos sorbent et deglutiunt.

AVALUACIO. — Æstimatio; *évaluation.*

AVANANTATIO. — Quidquid ratione hæreditatis alicui advenit, seu ejusdem portionis assignatio, facta prius bonorum æstimatione. *Vid.* ADVENANTARE.

AVANANTIZARE. — Idem q. ADVENANTARE.

AVANGARDA. — Prima acies exercitus; *avant-garde.*

AVANNA. — Pro ANTEVANNA.

AVANSAMENTUM. — *Avansamentum hæreditatis*, repræsentatio hæreditatis, quidquid per anticipationem liberis a parentibus datur antequam sit successionis locus; *avancement d'hoirie.*

AVANTAGIUM. — *Vid.* AVENTAGIUM.

AVANTATOR. — Circulator, ostentator scilicet arcanorum et mirabilium; *charlatan, montreur de choses curieuses.* (Mur.)

AVANTBARIUM. — Species munitionis exterioris qua sepitur murus urbis. Idem videtur esse ac ANTEVALLATUM.

AVANTSOLIERS.—Vox ex Gallico *avant*, ante, et *soliers*, solarium, quæ significat quasi menianum excelsum et soli expositum.

AVANTURARE. — Audere; *s'aventurer, oser.*

AVARAMENTUM. — Consensus. (*Us. Barc.*)

AVARIA. — Vectigal quod naves, quæ portum ingrediuntur, solvunt; *droit que les navires ont à payer en entrant dans un port.* — Pecunia quæ experto nautæ datur, qui navi viam tutam in portum monstrat, quæ vulgo dicitur *avaria communis; salaire du pilote qui introduit le navire dans le port.*— Jactus armamentorum navis, seu mercium quarumdam in mare, levandæ laborantis navis gratia, quæ dicitur *avaria grossa; lancement à la mer du gréement et du chargement du navire pour l'alléger dans un cas de danger.* — Id quod ab his quorum merces et bona in portum salva delata sunt, in eos confertur, quorum merces et bona jactu ob tempestatem perierunt in mari; *indemnité payée aux négociants dont les marchandises ont péri en mer par suite de la nécessité où on s'est trouvé d'en alléger le navire, par ceux dont les ballots, n'ayant pas eu le même sort, sont arrivés à bon port.* — Quodvis damnum extraordinariusve sumptus; *toute perte, comme toute dépense extraordinaire.*

AVARITIA. — Tributa quæ sub titulo *avariæ* exiguntur. *Vid.* AVARIA.

AVEDALTUM. — Forte idem ac AVELLANETA. (A. 1313.)

AVEIRE. — Idem q. AUCIRE.

AVELLANARIUS. — Nux avellana, arbor; *noisetier;* ol. *avelinier.*

AVELLANETA. — Locus arboribus avellanis consitus; *lieu planté de noisetiers.*

AVELLANETUM.— Ead. notione.

AVE-MARIA. — Reditus quidam: «Est alius reditus in Tronceyo dictus *Ave-Maria*... succedit loco salarii dicendi *Ave-Maria* in principio cujusvis horæ canonicæ.» (*St. Eccl. Tutel.;* a. 1497.)

AVEMBRATUS. — Adjectus, adjunctus; *attenant.* (A. 810.)

AVENA. — *Avena de fimo, de molta;* avena quæ colligitur ex agris fimo impinguatis, et avena, seu quævis præstatio quæ exigitur ab iis qui ad molendinum molendi causa accedunt. — Molta; *mouture.*—*Avena de Gaule;* præstatio agraria, seu census annuus ex agris avena solvendus.

AVENABLATUS. — Idem q. ADVENABLATUS.

AVENACHIUM. — Pro AVENAGIUM; *avenage.*

AVENAGIUM. — Vectigal seu pensitatio ex avenis, dominis pensitari solita; *redevance en avoine;* ol. *avenage.* — Quævis præstatio; v. g. *avenagium lanarum et arietum*, etc. — Aliquando pro AUBENAGIUM.

AVENANCIA. — Pro ADVENANCIA.

AVENANTARE. — Pro ADVENANTARE.

AVENANTATA. — Pro AVENTATA.

AVENANTIA. — Pro AVENTATA.

AVENANTUM. — Portio unius summæ in partes æquales distributæ.

AVENARIÆ. — Arva in quibus solæ excrescunt avenæ; *terre qui ne produit que de l'avoine;* ol. *avenarie.*

AVENANTIZA. — Ut ADVENAMENTUM.

AVENCARE. — Avenas truncare, eradicare; *couper, arracher l'avoine.*

AVENDERE — *Avendere ad firmam,* ad censum seu firmam dare; *donner à cens, louer.*

AVENEANTICIUM. — Idem q. ADVENAMENTUM.

AVENEBLATUS. — Idem q. ADVENABLATUS.

AVENIATUS. — Ager vineis consitus; *terre plantée de vignes.*

AVENIMENTUM.—Vox forensis; Gal. *advenant,* multiplicis significationis pro locorum et consuetudinum varietate. *Vid.* in *Glossario Juris Gallici* D. de Laurière, et alibi.

AVENIRE. — Pro ADVENIRE.

AVENIUS. — *Res aveniæ,* practicis nonnullis veteribus; Gal. *biens aveniers,* caducum, seu quidquid ex confiscationibus et *exactis* domino feudi aut prædii quasi fortuito obvenit.

AVENNUS. — Pro ACEVANNUS.

AVENSARE. — A. Gall. *avancer,* protendere, appropinquare.

AVENTAGIUM. — Quodlibet jus; *droit.* (Pass.) — Facilitas, opportunitas; *avantage, commodité.* (Frid. imp.) — Jus præcipuum, quidquid a parentibus alicui e liberis vel e conjugibus sibi invicem datur prærogativo jure; *don fait à un enfant par ses parents au delà de ce qu'il peut espérer, donation entre époux;* ol. *avantage.* (A. 1372.) — Quidquid emolumenti conceditur operariis præter constitutam mercedem; *supplément de salaire.* (*Ch. Mass.*) — Quod præter pretium, corollarii nomine, in emptionibus pactionibusve aliis conceditur; *cadeau, pot-de-vin,* ol. *avantage.* (A. 1276.) — Quod sponte et ex usu tantum exsolvitur; *taxe, redevance établie par l'usage et dont le payement dépend du bon vouloir du contribuable;* ol. *avantage.* (A. 1355.) — Projectura, prominentia; *avance, saillie.* (XIII sæc.) — Jus præcipuum seu prærogativæ quo quis inter participes primus beneficium accipit; *droit de priorité, avantage.* (A. 1257.) — Quod alicui, ut jus suum cedat, exsolvitur; *ce que l'on paye à un autre pour qu'il fasse cession de son droit de priorité.* (A. 1328.) — Lucrum, quæstus; *gain, profit;* ol. *avantage.* (A. 1354.) — Annua pensio cum prærogativa; *somme dont le payement passe avant tout.* (XIV sæc.)

AVENTARE. — Idem q. AVENCARE.

AVENTATUS. — *Aventata terra,* terra caduca, quæ domino feudi per *aventuram* obvenit. (A. 1273.)

AVENTICIUS. — Advena, albanus; idem q. ADVENTICIUS.

AVENTURA. — Eventus; *aventure.* — Torneamentum, equestris decursio; *tournois, joûte.* — Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et exactis domino feudi aut prædii quasi fortuito obvenit. (A. 1254.) — *Aventuræ,* ea quæ in terra domini feodalis casu repériuntur nec ab aliquo repetuntur; *épaves.*

AVENTURERIUS. — Pro ADVENTURERIUS aut ARMEURERIUS.

AVENTUS. — Pro *Adventus;* tempus ante natale Domini; *Avent.*

AVER. — *Vid.* AVERIUM.

AVERAGIUM.—Vecturæ onus quod tenens domino exsolvit cum *averiis,* seu bobus, equis, plaustris, curribus: *corvée féodale que le vassal était tenu de faire avec ses engins de transport.* — Detrimentum quod in vectura mercibus accidit. His adduntur vecturæ sumptus et necessariæ aliæ impensæ.

AVERARE.— Probare verum esse; *avérer, vérifier.* Dicitur præterea de iis quæ ad pondus regium probantur. — Res cum *averiis* vehere. *Vid.* AVERA et AVERIUM. — Idem q. ADVERARE.

AVERATIO. — Idem q. ADVERATIO.

AVERCORNE. — Frumentum quoddam censuale, tenentium sive vassallorum opera, jumentis scilicet ac plaustris, ad granarium vel horreum domini deferendum.

AVERE. — Facultates, animalia agriculturæ inservientia, ut AVERIUM. — Vectigal, portorium, vel etiam ædes in quibus fiscales ii reditus excipiuntur. (Mur.)

AVERGARIA. — Idem q. ADVERGERIA.

AVERIA. — Idem q. AVERE.

AVERIS. — Idem q. AVERE.

AVERIUM. — Omnia quæ quis possidet; *avoir, fortune.* (A. 1310.) — In specie: 1° pecunia; *argent, espèces* (a. 1190); 2° equi, oves, jumenta, cæteraque animalia quæ agriculturæ inserviunt, aut in agricolæ bonis et facultatibus, seu, ut vocant, instauramento, computantur; *bétail, animaux domestiques;* ol. *avers.* (Pass.)—Quævis merces; *marchandises.* Hinc *Averium ponderis,* merces omnes quæ venduntur ad pondus seu libram; *marchandises qui se vendent au poids.* (A. 1309.)

AVERIUS. — *Averii,* equi, boves, etc., ut AVERIUM.

AVERIUM. —

AVERITATOR. — Circulator, ostentator scilicet arcanorum et mirabilium, ut AVANTATOR.

AVERSALICANA. — *Vid.* SCRIPTURA.

AVERSIO. — *Res in aversione empta,* quæ est in universum empta, re omni neque perspecta bene, neque explorata, quasi *averso* vultu.

AVERTATOR. — Idem q. AVERITATOR.

AVERUM. — Idem q. AVERIUM.

AVESIUM. — Pro AVERIUM.

AVESNA. — Solum in quo avenæ tanquam crescunt; ut AVENARIA.

AVETIA. — Recognitio feudalis; *aveu.*

AVEZARE. — Idem q. ADVERARE.

AVEZATIO. — Idem q. ADVERATIO.

AVIAMENTUM. — Itio, aditus. (A. 1362.)

AVIARIUM. — Locus aptus nutriendis avibus villaticis; *volière.*

AVIATICUS. — Ab *avo* oriundus, ex filio nepos. *Aviatica hæreditas,* prædium avitum, alodis.

AVICUS. — Pro AVIATICUS.

AVICECA.— Forte pro AUCELLA, aut AVICELLA; « Debet ministrare dictis religiosis... de minutis volatilibus, videlicet pullis, colonis de jardo, *aviceçis*, perdricibus. » (A 1366.)

AVICINARE. — Accedere ; *s'approcher de*.

AVICLUDIUM. — Cavea ; *cage*. (Men.)

AVICULARE. — Aucupare. (A. 1320.)

AVICULARIUS. — Officium in coquina regia ; *oiselier*. (A. 1261.)

AVICUS. — Pro AVIATICUS.

AVIDENTIA. — Cæcitas ; *aveuglement, cécité*.

AVIDERE. — Singulatim et penitus videre, expendere. (A. 1401.) — Avidum esse. (*Vet. Gl.*)

AVIES. — Pro ABIES.

AVILLARE. — Vilem reddere, deprimere ; *avilir*.

AVILLARIUM. — Videtur aliis idem q. AVIARIUM, aliis vero idem ac ABOLLAGIUM.

AVINENTIA. — Apud Aragonenses conventio, conniventia.

AVIONES. — Avi, progenitores ; *les ancêtres*.

AVIORUM MATER. — Rex apum , seu mater apis ; *la reine d'un essaim d'abeilles*.

AVIRUNATUS. — Remus quo navis impellitur ; *aviron*. (*Mon. Angl.*)

AVIS. — Instrumentum seu vas aptum portando mortario ; *oiseau*.— *Avis venalis*, avis provenatica. *Avis mutata*, avis quæ *mutam* passa est seu plumas mutavit. *Avis franca, gentilis*, seu *nobilis ;* avis cujus est usus in venatione. *Avis sancti Martini*, cornix, sic dicta quod circa festum sancti Martini hiemalis videri demum incipiat. Sic etiam Normanni appellant alcyonem.

AVISAMENTUM. — Consilium, deliberatio, a Gal. *avis*.

AVISARE. — Consulere , deliberare ; *prendre conseil, délibérer, consulter*. (Mir.) — Monere ; *avertir, donner avis*. (A. 1426.)

AVISATIO.— Idem q. AVISAMENTUM.

AVISOR. — Idem q. ADVISOR.

AVISATUS. — A Gal. *avisé*, prudens, consideratus.

AVISIAMENTUM.— Idem q. ADVISAMENTUM.

AVISTARDA. — Otis ; *outarde*.

AVISTUPOR. — Terriculum avium in hortis ; *épouvantail que l'on met dans les jardins pour en écarter les oiseaux*.

AVISUM. — Consilium, sententia ; *avis*.

AVITAILLARE. — A Gal. *avitailler ;* urbem, castrum, rebus cibariis, aliisve munire.

AVITAS. — Avita origo. (*St. Mus.*)

AVITINUS. — Avitus. Hinc *biens avitins*. (*A.SS.*)

AVITIUM. — Volatile pecus.

AVIUS. — Pro AVUS et pro APIS.

AVIVARE. — Roborare, firmare, vires augere ; *aviver, raviver*. (*Chr. Parm.*)

AVIZARE. — Pro AVISARE.

AVOARE. — Fateri, agnoscere, clientelam profiteri ; *avouer, rendre aveu*.

AVOCATUS. — Pro ADVOCATUS.

AVOCULATIO. — Cæcitas ; *aveuglement*. (*A. SS*)

AVOCULATUS. — Cæcus, oculis captus; *aveugle*. (*A. SS.*)

AVOCULUS. — Idem q. ABOCELLUS.

AVODIARE. — Idem q. AVOARE.

AVOERIA. — Tutela, protectio pupilli, rerumque ipsius administratio ; ol. *avoerie* et *voerie;* hod. *tutelle*. — Custodia, tuitio ; *protection, garde*. — Defensio quæ armis fit ; *défense à main armée*. (A. 1236.)

AVOGADRUS. — Advocatus ; *défenseur, avoué, avocat*.

AVOHARE. — Pro AVOARE.

AVOIARE. — Actionem intendere, movere, repetere. (A. 1281.)

AVOLATIO. — In cœlum statim post mortem ascensio ; *action de monter au ciel aussitôt après la mort*.

AVOLTA.— Concameratio, tholus. (Matth. Par.)

AVOLUS — Atavus ; *aïeul*.

AVORTARE. —Abortare, abortum edere ; *avorter*.

AVORSUS. — Pro ABORSUS, ABORTUS.

AVORTUS. — Pro ABORTUS.

AVOTIRE. — Devovere. (*A. SS.*)

AVOTRONI. — Pelles animalium abortivorum.

AVOUARE. — Agnoscere, clientelam profiteri ; *avouer, rendre aveu*. — Actionem intendere, movere, repetere ; ut AVOIARE.

AVOYATIO. — Vassallorum clientelaris professio ; *aveu*.

AVOYARE. — Ead. notione.

AVOYERIUS. — Advocatus ; *avoué*.

AVUNCULA. — Amita vel matertera ; *tante*.

AVUNCULUS. — Patruus , *oncle du côté paternel*. *Avunculus* etiam dicitur *le cousin qui a le germain sur l'autre*, quod in Britannia Armorica maxime usurpatur. Unde ejusmodi cognatos Galli dicunt : *oncles à la mode de Bretagne*.

AVUS. — Piscationis species, illa forsan quæ fit cum *ave*, seu corvo aquatico, nisi forsan ea sit quæ fit cum rete quod *accipitrem* vocant. (A. 1311.)— Mendum pro ANUS.

AWALLATUM. — Alterum *vallatum* seu fossatum, quo primum cingitur.

AXA. — Idem forte quod asser, lignum dolatum ; *ais*.

AXADORIUM. — Axis ostii, seu cardo, quo fores vertuntur ; *gond*. (A. 846.)

AXAMIT. — Idem q. EXAMETUM.

AXAMPLARE. — Augere, amplificare. (Mur.)

AXATIO CARRETÆ.— Junctio axis cum rotis et carro. (A. 1425.)

AXATUS. — Cervorum clamor vel vox ; *cri du cerf*. (Fel Gyrw.)

AXEGIA. — Tabula sectilis lignea ; *ais, planche*. (*Leg. Roth.*) *Vid.* AXEGIA.

AXEGIATUM. — Sepis *axegiis* seu asserculis intertexta.

AXELLA. — Idem q. ASCELLA.

AXENIA. — Inhospitalitas ; *inhospitalité*.

AXIDORIA. — Forte idem q. AXADORIUM.

AXILA. — Idem q. ASCELLA.

AXILIA. — Ead. notione.

AXILIS. — Asser.

AXIMA. — « Vovit, quod ad ejus sepulturam portaret unam *aximam*, et omni anno iret ad ejus altare, » etc. (*A. SS.*); ubi *axima* poni videtur pro figura cerea, inquit continuator Bollandi.

AXIOMATICI. — Magistratus, magnates, proceres. (*Vet. Gl.*)

AXIONARIUS. — Pro AUCTIONARIUS.

AXIOTOMA. — *Vid.* SERVITIUM MENSÆ.

AXIS. — « Ille vero *axim* festinanter tenens, vidit, » etc. (*Act. SS.*), ubi editores per *axim tenere* intelligunt recta via progredi. *Axis testamenti*, series testamenti, seu potius rotulus testamenti. (A. 978.)

AXONTIA. Pro AXUNGIA.

AXUNGARIUS. –Ad axungiam pertinens. (*Vet. Gl.*)

AXUNGIARE. — Axungia ungere; *oindre, frotter de graisse.*

AXUS. — Pro Assus.

AYBREDA. —Idem videtur q. AIACIS et AICIUM, prædium, nisi malis de prato interpretari: « Ad rigandum suas possessiones, terras, *aybredas*, et alia ejus utilia seu necessaria. » (A. 1331.)

AYCHAGATERIUM. — Canalis ligneus quo aqua ducitur ad rotam molendini. (A. 1435.)

AYCHAGATERIUS. — Ead. notione.

AYDA. — Auxilium, tributum; *aide.* (A. 1400.) —In aliquo officio secundus; *aide.* (A. 1415.)

AYES. — Forte pro HÆIÆ; *haies.*

AYGADERIA. — Aqualis, urceus aquarius; *aiguière.*

AYGARELLA.— Rivulus. (A. 1332.)

AYGARETA. — Idem q. AYGADERIA.

AYGASSERIA.—Ead. notione.

AYGRACIUM. — Uva acerba, omphacina; *verjus.*

AYGRÆ. — Acerbitas; *aigreur.*

AYGUERIA.—Cloaca, emissarium; *évier.* (A. 1429.) Aqualis, urceus aquarius; *aiguière.* (A. 1340.)

AYMA. — Mensura liquidorum, etiam et siccorum; pro AMA. (A. 1385.)

AYMELLATUS. — Encausto pictus; *émaillé.*

AYMELLUM. — Encaustum; *émail.*

AYMENA. — Idem q. HEMINA.

AYMOLATOR. — Pro *aymelator; émailleur.*

AYRALE. — Area.

AYRAZIUM. — Ut AYRACIUM.

AYRE. — Accipitrum nidus; *aire.*

AYRETA. — Idem forte ac AREA, areola.

AYRIALE. — Idem q. AYRALE.

AYRO. — Ardea; *héron.*

AYSA. — Asser, tabula sectilis, ut videtur; *ais.*

AYSADA. — Idem q. AISSADA.

AYSALE. — Axis; *axe, essieu.*

AYSAMENTUM. — Jus utendi rebus alienis; id quo omnibus uti licet, v. g. via publica; idem q. AISAMENTUM.

AYSATUS. — Idem q. AISATUS.

AYSIA. — *Magister aisiæ*, Massiliensibus *maître d'ache*, artifex navium. (A 1329.) —Id omne quod usui et commodo est, ustrina. (A. 1390.) *Vid* AISAMENTUM et AISANTIA.

AYSIAMENTUM. — Ut AYSAMENTUM et AISAMENTUM.

AYSIENTIA. — Ut AISANTIA.

AYSIMENTUM. — Ut AYSIAMENTUM.

AYSINA. — Supellex quævis; *meubles.* Præsertim vero apud Massilienses *aysines* sunt utensilia quælibet ad cellam vinariam pertinentia, ut dolia, cupæ, cæteraque vasa vinaria.

AYSIS. — Idem q. AYSA.

AYSITUS. — Idem q. AISATUS et AISITUS.

AYSIUM. — Idem q. AISANTIA et AISINA.

AYSSADA. — Idem q. AISSADA.

AYSSARTARE. — Pro ESSARTARE.

AYTOGIUM.—Pro EPITOGIUM, pallii genus; *surtout.* (A. 1432.)

AYVERIUM. — Idem q. AYGUERIA; *évier.*

AYZIUM. — Idem q. AISINA.

AZACATORIUM. — Aquarium; *abreuvoir.* (A. 1276.)

AZACHATORIUM. — Ead. notione.

AZAGAMENTUM. — Ædificii genus in modum vestibuli; *vestibule.* (Mur.)

AZALE. — Chalybs; *acier.*

AZARCUM. — Sors; *hasard.*

AZARDUM. — Ead. notione.

AZARDUS. — Tessera; *dé à jouer.*

AZARRUM. — Idem q. AZARCUM.

AZARUM. — Idem q. AZALE.

AZEBIT. — Prunum aridum, ab Hispano *azebile.*

AZEMPIUM. — Jus domini certas præstationes a subditis exigendi. (A. 1231.)

AZEMPRARE. — Vocare, invitare, monere. (A. 1400.)

AZENARIA. — Præstatio quæ propter *azenias* seu moletrinas domino a subditis penditur. (A. 1320.)

AZENAGRIA. — Ead. notione.

AZENIA. — « Et dedistis nobis... tres *azenias* in Zamora. » *Azena* Hispanis est moletrina, cujus molæ aquarum vi versantur.

AZERUM. — Ut AZALE.

AZIDIUM. — Idem q. AZADIUM.

AZILARE. — Asylum habere; *avoir un asile, un chez soi.* « Bestia *azilans* » derelictæ opponitur. (*St. Sal.*)

AZIMA. — Placentæ species ex massa farinacea sive fermento. (A. 1249, *Mon. Eccl. Aquil.*)

AZIMATURA. —Pro ACZIMATURA, tonsura pannorum.

AZIMI. — A Græcis Catholici Romani per ludibrium appellati, quod in sacrosancto sacrificio *azymis* panibus utantur, non fermentatis.

AZINA. — Pro ASINATA, onus asini.

AZINGA. — Ut ANDECINGA.

AZIUM. — Ager vel terra inculta ædi alicui adjacens.

AZOLUM — Cæruleum; *d'azur.*

AZOTICUS. — *Azotica lingua*, pro *Arethica.* (Inn. IV. PP.)

AZUA. — Genus potionis Hispanis et Indis cognitum. (*Conc. Hisp.*)

AZUNTA. — Res quædam tincturæ inserviens, forte cæruleum. (*Mon. Carcass.*)

AZURA. — Color cæruleus; *azur.*

AZURINUS. — Coloris cærulei; *d'azur.*
AZURRUM. — Ead. notione.
AZURUM. — Ead. notione.
AZYMITÆ.— Idem q. Azimi.
AZYMUS. — Sanctus, absque malitia, apud ecclesiasticos scriptores, ex illo D. Pauli : *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi.* (*I Cor.* v, 7.) Ad quæ alludens Paschasius Radbertus abbas Corbeiensis : « Si tamen sumus *azymi*, id est absque fermento malitiæ et nequitiæ. »
AZZA. — Securis; *hache.*
AZZAIUM. — Idem q. Azale.
AZZARIUM. — Idem q. Azale.
AZZETA. — Bipennis; *hachette.*
AZZONUS. — Securis major; *hacheron.*
AZZURINI. — Sic a veste cærulea seu violacea dicuntur canonici congregationis S. Georgii in Alga; *les Azurins.*

B

B. — Littera est numeralis quæ 300 designat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur, tria millia significat. — Pro *v* crebro occurrit in veteribus tabulis et inscriptionibus. — B *rotundum* et B *quadratum* S. Bernardo in epistola seu prologo super antiphonarium ordinis Cisterciensis eadem sunt quæ nobis in cantu vel musica B *molle*, B *mol*, et B *quadratum*, B *quarré*; « unde in qualibet maniera, ubi molliorem expedit fieri sonum, loco B *quadrati* B *rotundum* quandoque ponitur. »

BAAS. — A Gal. *bas*, tibilia. (A. 1272.)
BABÆCULA. — Stultus; *niais.*

BABELLUS. — Pro Barbellus, barbus minor. (A. 1289.)

BABERVYNUS.— Simiæ species. Puerulos nebulones vulgo sic appellant Galli; *gros singe, babouin, et, par terme de mépris, enfant.*

BABICTA. — Pro Biblicta.

BABOTA.— Vermis species; *sorte de ver.*

BABOUINUS. — Idem q. Babervynus.

BABUGUS. — Idem q. Babæcula.

BABULÆUS. — Qui ducit boves et aratrum; *bouvier.* (A. 1271.)

BABULUS. — Idem q. Baburrus.
BABURCUS. — Ead. notione.
BABURRUS.—Stultus, insanus; *sot, insensé.*
BABUZTUS. — Pro Baburrus.
BABUTZICARIUS.—Incubus, nocturna corporis oppressio et suffocatio; *cauchemar.* (Cœl. Rhod.)
BABUYNUS. — Idem q. Babervynus.
BABYLONICUM. — Acu pictum etiam alibi quam Babylone. *Vid.* Baldicum.
BACA. — Vacca. — Annulus catenæ, annulus quivis, unio; *perle, bague et anneau de chaîne*; ol. *bacée, baceye.*
BACALE. — Pro Bacile.
BACALLATOR. — Bubulcus, vaccarum custos; *vacher.*
BACANA. — Ager vel prædium vaccarum gregi alendo idoneum, idem q. Vaccaria. (A. 1251.)
BACANNA. — Vas aquarium; ut Bacca.
BACAPULUS. — Feretrum in quo mortui efferuntur; *civière.*
BACAR. — Idem q. Bacanna.
BACARIO. — Ead. notione.
BACAUDA. — Pro Bagauda.
BACCA. — Navis species; f. *bac* (*Hist. Beccens. mon.*) — Vas quoddam, quod non raro inter utensilia ecclesiastica recensetur; *bassin, cuvette, plateau.* — Annulus catenæ; *anneau de chaîne.*

BACCAL. — Pro Bacapulus.

BACCALARIA. — Prædii rustici species, eadem forte quæ *vassaleria*, seu feudum vassalli inferioris; *espèce de bien de campagne ou gagnage, terre qui comprenait autant d'étendue que vingt bœufs pouvaient en labourer en un jour;* ol. *bacelle. Baccalaria dominicaria*, seu *indominicata*, prædium rusticum quod ad dominum ipsum spectabat et ab ipso excolebatur.— Juvencula nondum nupta; *jeune fille;* ol. *bachelette* (Pass.)

BACCALARIARE. — Baccalarii gradum impertiri; *conférer le grade de bachelier.*

BACCALARIATUS.— Dignitas baccalarii; *baccalauréat.* — Gradus inferior in choro canonicorum.

BACCALARIUM. — Baccalariorum opus. *Vid.* Baccalaria.

BACCALARIUS. — Qui terram *baccalariam* dictam tenet, possidet. *Vid.* Baccalaria. — *Baccalarii ecclesiastici*, qui ecclesiæ baccalarias tenebant atque excolebant
Qui militarem ordinem consecutus, non erat satis dives, vel cui idoneus haud erat vassallorum numerus ut vexillum in præliis educere posset; vel si ejusce esset ordinis, qui *Banneretorum* dicitur, nondum tamen præ ætate illud eduxerat, et, ut Galli dicunt, *qui n'avaient pas encore levé bannière.* Atque in vulgo *bacheliers* appellantur quos ut adolescentes ideo scriptores Gallici repræsentant. —In academiis, idem q. *bachellarius* alias appellatur, id est qui obtinuit gradum nomine *baccalauriatus.* In ecclesiis, junior canonicus professus, nondum presbyterio donatus. Adolescentes non conjugati, Tiro, discipulus; *gentilhomme qui, n'étant pas chevalier, aspirait à l'être; chevalier bachelier, jeune homme, adolescent, étudiant qui a obtenu le baccalauréat; prêtre non ordonné; célibataire, apprenti, aspirant.*

BACCALE. — Pro Bancale, tapes quo *bancus* seu scamnum tegitur. — Pro Bacile.

BACCANATUS. — Fusor. (*Ves. Gl.*)

BACCARIUM. — Vas vinarium; *bassin.*

BACCARIUS. — Pro Vaccarius.

BACCATUS. — Unionibus ornatus; *orné de perles.*

BACCAULUM. — Feretrum in quo mortui efferuntur; *civière.*

BACCEA. — Ut BACCARIUM.

BACCELARIA. — Ut BACCALARIA.

BACCELARIUS. — Ut BACCALARIUS.

BACCELERIA. — Ut BACCALARIA.

BACCHA. — Specula, pharus, signum, vel vas littorale, pro nocturno navium accessu. (Gualt.)

BACCHALARIA. — Idem q. BACCALARIA.

BACCHALARIARI. — Baccalaurei ordine donari in academiis; *obtenir le grade de bachelier.*

BACCHALARIATUS. — Idem q. BACCALARIATUS.

BACCHALARIUS.—Idem q. BACCALARIUS.

BACCHARIUM. — « Vas vinarium, et dicitur a Bacchus. » (J. de J.)

BACCHATUS. — Unionibus ornatus; *orné de perles.* — Amens, ultra modum accensus: « Ejus amoris flamma *bacchatus.* » (A. 1351.)

BACCHINON. — Patera lignea; *tasse de bois;* ol. *bachinon.*

BACCHINUS. — Ex ære urceus; *poële de cuivre, casserole, bassinoire;* ol. *bachiné.*

BACCHO. — Idem q. BACO.

BACCHOAICHA. — Vas vinarium seu aquale.

BACCHONICA. — Ead. notione.

BACCILATER. — Vinum. (*Vet. Gl.*)

BACCILE. — Polubrum, pelvis; *bassin, cuvette.*

BACCILOTUS. — Ead. notione.

BACCINIUM. — Ut BACCEA.

BACCINUM. — Ead. notione.

BACCINUS. — Urceus vel pelvis; mensuræ aridorum seu granorum species apud Italos; *bassin, bassine; mesure de capacité pour les grains. Buccinæ pelles,* pro *vaccinæ pelles.*

BACCUS. — Navigii latioris species in fluviis, quorum etiam usus est ad transvehendos equos et currus; *bac.*

BACELLERIA.—Ordo ipse BACELLARIORUM.

BACELLUS. — Baculus, bacillus; *bâton, baguette, verge.* — Scaphula, diminut. a BACCUS. — Diminut. a BASTUM, clitella, sagina, vel jumentum saginarium.

BACENUS. — Ursatus nummus Bernensis, primum in Helvetia, deinde etiam in Germania cusus.

BACHA. — Forte navigium quod Galli *bachot* appellant. — Navigii pars, f. prora vel proræ pars interior.

BACHALARIARE. — Idem q. BACCALARIARE.

BACHALARIUS. — Idem q. BACCALARIUS.

BACHASSIUM. — Aquarium, aquæ receptaculum; *réservoir.*

BACHELLARIUS.— Idem q. BACCALARIUS.

BACHIA. — Idem q. BACCA.

BACHILE. — Idem q. BACILE.

BACHINAGIUM. — Ut BACINAGIUM.

BACHINATOR. — Vigil, speculator, sic dictus quod pelvi, quam *bachinum* vocant, percussa, signum dat; *surveillant, sentinelle.*

BACHINUM. — Idem q. BACCHINUM.

BACHIUM. — Idem q. BACCUS.

BACHOLATA. — Quantum vase, Gall. *bachole* dicto, contineri potest: « Unam racemorum non pressorum *bacholata.* » (A. 1305.)

BACHUS. — Cupa, labrum; *baquet.*

BACIA. — Latrina; ol. *basse chambre.*

BACIFOLLUM. — Molendinum ventarium aut molendinum quo tunduntur panni: *moulin à vent ou moulin à foulon.* (*Tab. S. Fl.*)

BACIGNA. — Pellis; *bassin.*

BACIGNETUS. — Diminut. a BACINUS. — Idem q. BACINETUM.

BACILE. — Idem q. BACCILE.

BACILIS. — Ut BACILE.

BACILIUM. — Ead. notione.

BACILLA. — Ead. notione.

BACILLETUM. — Ut BACINETUM.

BACILLUM. — Lampas in modum *bacini.*

BACILLUS. — Ead. notione.

BACINA. — Idem q. BACILE.

BACINAGIUM. — Tributum salinarum seu aliarum rerum, ex *bacinis* salinariis, vel quantum salis *bacinus* continere potest; *droit qu'on prélevait dans une bassine sur le sel ou autres denrées;* ol. *bassinage.*

BACINETUM. — Cassis, galea in modum *bacini,* levior *helmo; casque léger, chapeau de fer en forme de bassine, bacinet.*

BACINETUS. — Ead. notione.

BACINNUS. — Idem q. BACINA.

BACINUM. — Campana, qua monachi cientur ad refectorium, quæque appenditur in claustro; *cloche du réfectoire dans les couvents.* (A. 1288.)

BACINUS. — Ut BACCA, pelvis.

BACIO. — Idem q. BACENUS.

BACIUM. — Ead. notione q. BACCA.

BACIUS. — Ead. notione.

BACO. — Qua voce promiscue donantur porcus saginatus, ustulatus et salitus, et petaso aut perna; *cochon, lard, jambon, viande fumée;* ol. *bacon.*

BACONA. — Ead. notione.

BACONUS. — Ead. notione.

BACTENDERIUM. — Molendinum ubi panni tunduntur, idem q. BATATORIUM. (A. 1394.)

BACTERIUS. — Baculus, scipio; *bâton pour marcher, bâton d'ornement.* (*A. SS.*)

BACTISTERIUM. — Flagellatio, verberatio; *action de battre de verges, fouet.*

BACTITOR.— *Bactitor auri; batteur d'or.*

BACTROPERATÆ. — Ita philosophi appellati quod baculum et peram ferrent. Attamen, apud S. Hieronymum, per *peram* videtur intelligendum esse utres vinarios quos secum ferebant peregrini.

BACUCEI. — Homines certo quodam dæmonum genere correpti, vel potius dæmones ipsi.

BACULA. — Scapula; *nacelle, petite barque.*

BACULARE. — Baculo cædere; *bâtonner, frapper avec un bâton;* ol. *bacouler.* (Matth. Par.)

BACULARIS. — Ordinis militaris tiro. — Pro BACCALARIUS academicus; item qui episcopo vel abbati est a *baculo* seu

pedo; *prêtre qui porte la crosse de l'abbé ou de l'évêque.*

BACULARIUS. — Tiro academicus, ut BACCALARIUS; clericus qui a baculo episcopi seu abbati est, ut BACULARIS.—Apparitor, serviens, bedellus, qui *baculum* manu gestat insignum suæ functionis; *appariteur, sergent, huissier.* (A. 1312.)

BACULOSUS. — *Baculosus ecclesiasticus;* sic dicitur episcopus aut abbas, qui pastorali baculo insignitur; *crossé.*

BACULUS. — *Baculus pastoralis,* pedum episcoporum et abbatum; *crosse. Baculus choralis,* baculus quem defert abbas in choro. *Baculi pœnitentium,* baculi quibus pœnitentium peregrinatio innuebatur. *Baculi cantorum,* baculi quibus in ecclesia utebantur cantores. *Baculus peregrinationis,* idem q. BURDO. *Baculus præposituræ,* præpositi officium et ejusdem officii emolumentum. *Baculus confratriæ,* vexillum in quo patronus piæ alicujus societatis depictus est, vel fustis quo illius imago defertur. *Baculus pastoris,* virga seu jus exscindendi virgas quæ pastori vel bubulco necessariæ sunt. *Baculi regii* in signum salvæ gardiæ appositi.— Sceptrum regale. — Aspergillum. — *Baculus plummatus;* an scopula plumea; *balai de plumes;* aut pulvinaris species.

BACUT. — Forte molendinum ubi tunduntur panni. (A. 1309.) *Vid.* BATITORIUM.

BACUUM. — Cadus minor; *baquet.*

BACYNIS. — Idem q. BACILLE.

BADA. — Tributum, collecta publica, præstatio publica, annuus census ex frumento et aliis; *taxe, redevance, impôt, cens annuel.* (A. 1111.) — Vigiliæ, excubiæ; item et ipse vigil, speculator; *garde, guet, gardien, guetteur, sentinelle.* (A. 1203, 1362.)

BADACGIUM. — Idem q. BADATGIUM.

BADALACIUS. — Ex Ital. *badalucco,* velitatio, certamen; *combat, escarmouche.*

BADALLUM. — Lignum in os insertum; *bâillon.* (A. 1379.)

BADALOL. — Ead. notione.

BADALS. — Oscitatio; *bâillement.*

• BADALUCCARE. — Certare, velitare; *escarmoucher.* (Vill.)

BADALUCCUS. — Levis pugna; *escarmouche.*

BADALUCHUM. — Instrumentum quo coturnices capiuntur. (*St. Fl.*)

BADANTERIUM. — Balneum publicum; *bain public.* (*Schilt. Gl.*)

BADARE. — Oscitare; *bâiller;* ol. *bader, baer.*

BADARELLUS. — Ensis species; *sabre à lame courte, large et recourbée;* ol. *badelaire.*

BADARENSIS. — Pro BANDARENSIS.

BADARNA. — Caldaria in qua sal conficitur; *chaudière où l'on fait évaporer l'eau salée pour en extraire le sel.*

BADATGIUM. — Tributum quod ratione boum pendebatur, seu pro pari boum aratorum, vel pro aratro. Idem q. BOUAGIUM; ol. *badatge.*

BADELARE — Idem q. BADARELLUS.

BADELARIS. — Ead. notione.

BADELLARIA. — Officium apparitoris; *emploi de bedeau, de sergent. Vid.* BADELLUS.

BADELLUS. — Pro BEDELLUS.

BADERIA. — Districtus et officii baderii, vel fructuum custodis; *ressort et office de messier.*

BADERIUS. — Apparitor. *Vid.* BEDELLUS. (A. 1308.) — Fructuum et messium custos; *messier.* (A. 1192.) — *Baderius festivalis,* vexillum in quo patronus piæ alicujus societatis depictus est, idem q. *baculus confratriæ.* (A. 1323.)

BADERNA. — Idem q. BADARNA.

BADIERNA. — Ead. notione.

BADILUCUS. — Idem q. BADALUCCUS.

BADINEUS. — Lanceæ genus; *sorte de lance.* (A. 1377.)

BADIUS. — Color equi; *bai, bai-brun.*

BADIVOLA. — Idem q. BAJULONA.

BADLIA. — Consensus, laudamentum; *assentiment.*

BADUS. — Amphoræ species vel pelvis.

BAERNA. — Pro BAGERNA.

BAFFA. — Ut BACO. — Partem cujusvis rei significare etiam videtur, unde *baffes,* fasciculus.

BAFFICUS.—Spurius, illegitimus; *bâtard.*

BAFFO. — Ut BAFFA.

BAFFOR. — Pro BOSPHORUS: « Transito *Baffore,* seu brachio S. Georgii. » (A. 1190.)

BAFICIUM. — Mensura frumentaria, idem q. BAFICIUS. (A. 1277.)

BAFUMARIA.—Templum Mahumeto dicatum, quod aliis *machumeria* dicitur; *mosquée.*

BAGA. — Omne id quod quis possidet, præsertim bona mobilia, vestimenta necnon jocalia; *tout l'avoir, surtout les objets d'un transport facile, les vêtements et les bijoux;* ol. *bague, baghe.* (Pass.) — Annulus aureus; *bague.* (A. 1481.) — Arca; *coffre;* ol. *bague.* (*Mon. Angl.*) — Saccus; *sac.* (Rym.) — Compes aut torques vinctorum; *entraves, liens pour les pieds, ou collier de fer.* (S. XIII.)

BAGAGIUM. — Impedimenta, sarcinæ; *bagage;* ol. *bague.*

BAGARDUS. — Idem q. BEGHARDUS.

BAGAROTINUS. — Frivolus, futilis, vanus. (A. 1379.)

BAGATINUS.—Monetæ species apud Italos.

BAGATTARE.—Nugari, tricari; *plaisanter, chercher des détours, tricher.*

BAGEA. — Signum, insigne quoddam. (Rym.)

BAGERNA. — Idem q. BADARNA.

BAGIA. — Idem q. BAGEA.

BAGIUS. — Idem q. BADIUS.

BAGLIA. — Idem q. BALIA.

BAGNADELLUS. — Res aromatica ignota. (A. 1355.)

BAGNARESSUS. — Lavationi inserviens. *Tina bagnaressa,* cupa, labrum ad lavandum; *baignoire.*

BAGNATUS. — Madefactus; *mouillé.*

BAGNIRE. — Pro BANNIRE.

BAGNITIO. — Pro BANNITIO.

BAGNUM. — Pro BANNUM. — Ut *balneum,* id est lotio pedum quæ fieri plerumque solet monachis in monasterio vel capitulo postquam facta est pauperibus in ecclesia..

BAGORDA. — Ludici publici; *fêtes, réjouissances.* (*Chr. Parm.*)
BAGORDARE. — Hastis ludicris ex equis pugnare; *tournoyer, combattre à cheval et à armes courtoises, dehourder.* (Mur.)
BAGUA. — Pessuli caudati annulus; *anneau de verrouil.* (A. 1252.)
BAGUARII. — Pro BAVARI. (*A. SS.*)
BAGUERRA. — Ut BOUERA.
BAGUGA. — Permutatio, idem q. BARATA. (A. 1209. Mur.)
BAGUS. — Idem q. BADIUS.
BAHA. — Pneuma. *Vid.* ALLELUIA.
BAHAGNIA. — Pro BOHEMIA.
BAHUDUM. — Arcæ species; *coffre, valise;* ol. *bahut.* (Flet.)
BAIA. — Rumor; *bruit.* (*Vet. Gl.*) — Sinus; *baie.* (A. 1216.) — Palma; *palmier.* (S. Hier.)
BAIARDEUM. — Quoddam vehiculi genus; *civière à bras.* (S. XIV.)
BAIARE. — Lingere vel linguere; *lécher.*
BAIATA. — Pro BOUATA.
BAICHA. — Navicula; *bachot.* (Rym.)
BAIJULINUS. — Procurator, ut BAJULUS.
BAILA. — Famula, ancilla; *servante;* ol. *balle, baille.*
BAILETUS. — Famulus; *domestique;* ol. *baïlet.* — Pro VARLETUS, q. *Vid.*
BAILHARGIA. — Hordei species; *baillart.*
BAILIA. — Auctoritas, potestas, administratio rerum et bonorum pupilli, protectio et tributum quod ratione illius protectionis exigitur, pactum, conventum, justitiæ administratio, ballivi jurisdictio, districtus ejusdemque officii emolumentum; *puissance, régence, tutelle, protection, redevance payée à celui qui protége, accord, pacte, étendue de la juridiction du bailli, ressort et profits du bailli;* ol. *baillie.* (Pass.)
BAILIVIA. — *Bailivia carrorum*, servitium quod a subditis cum carris domino præstabatur; *corvée de charroi.*
BAILIVIATUS. — Baillivi districtus; *ressort, juridiction de bailli;* ol. *bailliage.*
BAILLAGIUM. — Tutela; *tutelle.* (*Cons. Lemov.*) — *Baillivi* districtus; *étendue de la juridiction du bailli, bailliage.* (A. 1369.) — Datio ad censum; *location d'une terre.* (*Chartul. Flor.*)
BAILLEIUM. — Propugnaculi species, seu locus paleis munitus et circumseptus; *baile.*
BAILLETA. — Traditio ad censum, locatio; ut BAILLAGIUM. (A. 1420.)
BAILLIA. — Tutrix, administra bonorum pupilli; administratio rerum et bonorum pupilli; *tutrice, femme qui administre les biens d'un pupille; cette administration elle-même.* (A. 1260, 1146.)
BAILLIAGIUM. — Ut BAILLAGIUM.
BAILLIARGA. — Ut BALLIARGUS.
BAILLIO. — Idem q. BAILLIVUS.
BAILLIUM. — Tutela (a. 1374), ut BAILIA; ballivi officium et districtus, ut BAILLIVIA. (Rym.)
BAILLIVATUS. — Idem q. BAILLAGIUM, baillivi officium, districtus. (A. 1459.)
BAILLIVIA. — *Baillivi* seu *bajuli* munus et jurisdictio; *charge et étendue de la juridiction du bailli;* ol. *balliage, baillie.* (Pass.) — Prioratus; *prieuré.* (A. 1275.) — *Baillivia feodata*, juris dicendi potestas in feudum data; *juridiction inféodée;* ol. *baillie-fiévée.*
BAILLIVIAGIUM. — *Baillivi* officium et districtus, ut BAILLIVIA. (A. 1340.)
BAILLIVIATUS. — Ut BAILLIVATUS.
BAILLIVIUS. — Idem q. BAJULUS, procurator.
BAILLIVUS. — Procurator, idem q. BAJULUS. — Officium monasticum cui præcipua rerum monasterii administratio pertinebat. (*G. Chr.*) — *Baillivi*, Gal. *baile, bailli,* dicti quibus justitiæ in provinciis et majoribus civitatibus administrandæ cura a principe demandata.
BAILLONUS. — Idem q. BAILLIO. (A. 1268.)
BAILLUM. — Tutela, traditio ad firmam, locatio; ut BAILLAGIUM.
BAILLUS. — Judex, ut BAJULUS.
BAILO. — Ut BAILLIO.
BAILONUS. — Ut BAILLONUS.
BAILUS. — Judex, ut BAJULUS.
BAINARE. — Diluere, quasi balneo immergere; *baigner.* (Bern. Mon.)
BAINBERGA. — Tibiale ferrum militis; *cuissarts.*
BAINNADOIRA. — Cupa, labrum ad lavandum; *baignoire.* (A. 1218.)
BAINTA. — Pro BAJULA. (*A. SS.*)
BAIOLIA. — Tutela, pro BAJULA.
BAISIARE. — Pro BASIARE.
BAISSA. — Labia; *lèvres.* — Locus humilis, depressus, paludosus, dumetis et vepribus plenus; *lieu bas, marécageux et plein de ronces, mare, marais;* ol. *bais.* (A. 1339.)
BAISSAMENTUM. — Diminutio; *diminution;* ol. *baissement.* (A. 1307.)
BAISSIARE. — Demittere, deponere; *baisser.* (A. 1341.)
BAISSVALIUM. — Idem q. BAUFVALIUM.
BAIVARIUS. — Arbor ad propagationem relicta; *baliveau;* ol. *baiviaux.*
BAIZA. — Vasis species esse videtur, ut BACCA.
BAJANULA. — Idem q. BAJULONA.
BAJARDUS. — Ut BADIUS.
BAJOLARE. — Pro BAJULARE.
BAJOLUS. — Pro BAJULUS.
BAJULA. — Nutrix. (A. 1287.) — Vas aquarium. (Rym.) — Tutrix. (A. 1392.) — Officium seu dignitas in ordinibus militaribus religiosis. (*Vet. Form.*)
BAJULACUS. — Forte pro BAJULATUS. (Rym.)
BAJULARE. — Regere, gubernare; *administrer, gouverner.* — Exagitare, vexare, seu lestare; *ballotter.*
BAJULATIO. — Gubernatio; *administra-*

tion, direction, gouvernement.— Baillivi officium, districtus, jurisdictio, idem q. BAILLIVATUS. (A. 1200.) — Gravamen; *corvée, prestation.* (A. 1105.)— Tributum, vectigal, quidquid ob merces extra regnum vel provinciam exportatas exigitur; *droit d'exportation.* (Mart.) — Tutela. Idem q. BAILIA. (A. 1200.)

BAJULATORIUM. — Quidquid bajulandum, seu portandum proponitur; *fardeau à porter.* (*A. SS.*)

BAJULATUS.— Tutela. (Mur.)—Bajuli seu judicis districtus et officium. (A. 1396.)—Locatio, conductio. (A. 1425.) *Vid.* BAILIA et BAILLETA.

BAJULIA. — Tutela. (A. 1432.) — Bajuli officium et districtus. — Protectio. (A. 1099.) — Concessio, pactio, conventum. (A. 1070.)

BAJULINUS.— Pro curator, ut BAJULUS.

BAJULIUS. — Ead. notione.

BAJULONA. — Lectica; *litière.*

BAJULUS. — Portator, pædagogus, custos, tutor, procurator, œconomus, monitor, prætor, maior, gubernator, regni moderator; *porteur, précepteur, gouverneur, gardien, tuteur, protecteur, syndic, économe, surveillant, juge, maire, gouverneur, régent;* ol. *bail, bayle, baux, baillustre, baillisseur.* (Pass.) — *Bajuli conventuales,* in ordine Hospitaliorum S. Joannis Hierosol., præcipui ordinis consiliarii, id est Magnus commendatarius, Marescallus, Hospitalarius, Admiratus, Draperius, et Turcopolorius. *Bajuli capitulares,* in eodem ordine, qui capitulis adscripti sunt consilioque intersunt: hi sunt Bajuli octo linguarum Provinciæ, Alverniæ, Franciæ, Italiæ, Aragoniæ, Angliæ, Alemanniæ et Castellæ.

BAJUNOLA. — Ut BAJULONA.

BAJUNULA. — Ead. notione

BAJUS — Idem q. BADIUS.

BAKELLER. — Militaris ordinis tiro; idem q. BACCALARIUS.

BAL. — Apud Biterrenses, mensura vinaria; *mesure pour le vin.* (A. 1255.)

BALA. —Sagma, fascis, sarcina in modum pilæ; *balle, ballot.* (Rym.)

BALAA.— Scopæ; *balai.*

BALADIUM. — Purgamenta frumenti vel horreorum quæ scopis colliguntur; *balayures. Vid.* BALAGIUM.

BALAFARDUS. — Ut supra BADELARE.

BALAGARE. — Scopis mundare; *balayer, nettoyer.*

BALAGIUM. — Tributi species ex bladis. Rectius purgamenta frumenti, quæ scopis colliguntur, seu frumentum quod in infima acervi parte remanet, atque a decima eximitur.

BALAGIUS. — Ut BALASIUS.

BALAGUARE. — Idem q. BALAGARE.

BALAIUM. — Idem q. BALAA.

BALAMITES. — Gemmæ species.

BALANCA. — Libra, bilanx; *balance.*

BALANCEA. — Ead. notione.

BALANCIA. — Ead. notione. — Imo, præstatio, ut videtur, quæ pro mercibus ponderandis solvitur.

BALANCUS. — Navis India; *sorte de bâtiment léger.* (Car. de Aq.)

BALANDRANA. — Pallii species; *casaque de voyage;* ol. *balandran.*

BALANERIA.— Navis bellicæ vel piraticæ species, navis cursoria; *vaisseau corsaire;* ol. *baleinier.*

BALANSA. — Idem q. BALANCA.

BALANTIA.— Ead. notione.

BALANX. — Ead. notione.

BALANZETA. — Nummaria trutina; *trébuchet monétaire.*

BALARDINA. — Idem q. BALANDRANA.

BALARE. — Saltare, choreas ducere; *danser;* ol. *baler.*

BALARGUS. — Idem q. BAILHARGIA.

BALASARDUS. — Idem q. BADELARE.

BALASCIOLUS. — Diminut. a BALASCIUS.

BALASCIUS.— Carbunculus; *balais, rubis balais.*

BALASCUS. — Ead. notione.

BALASIUS. — Ead. notione.

BALASSUS. — Ead. notione.

BALASTARDUS. — Ut BALASARDUS.

BALASTE. — Vas ligneum, idem q. BASTA.

BALASTRUM. — Balneum. (Isid.)

BALATICUM. — Idem q. BALARGUS. (A. 1209.)

BALATIO. — Saltatio; *danse.*

BALATOFERUM. — Ead. notione q. XENODOCHIUM. (Flod.)

BALATOLA. — Calculus; *balote.* (Rym.)

BALATOR. — Saltator; *danseur;* ol. *baladeur.*

BALATORIUM. — Molendinum, pro BALCATORIUM. — Menianum apud Italos; *balcon.* (Mur.)

BALAUSTIUM. — Oscitatio; *action de bâiller, bâillement.* (Pet. Dam.)

BALAYA. — Carbunculus, ut BALASCIUS.

BALAYRARIUS. — Scoparius; *balayeur.*

BALBACANA. — Pro BARBACANA.

BALBINUS. — Pro BALLIVUS.

BALBOTTA. — Navis species, apud Genuenses.

BALBUCA. — Idem q. BALDUCTA.

BALBUS.— Agger quo aliquid defenditur et munitur; *digue, terrassement.* (*St. Ast.*)

BALBUTIRE. — Latrare; *aboyer.* (*A. SS.*) — Cœnum agitare, in luto versari; *barboter.* (A. 1352.)

BALBUTARE. — Ead. notione.

BALCANIFER. — Ita dictus vexillifer, apud Templarios milites, pro BALDAKINIFER.

BALCARIUS. — Qui rei alicui colligendæ præest. (Cæs. Heist.)

BALCATORIUM. — Ut BACTENDERIUM.

BALCHA.— Arundo, juncus, calamus; *jonc, roseau.*

BALCHETERIUM. — Ut BACTENDERIUM.
BALCHIO. — Exedra proeminens; *balcon.* (*A. SS.*)
BALCHIONATUS. — *Domus balconata*, domus balconibus instructa; *maison qui a des balcons.* (A. 1356.)
BALCIUS. — Forte fenestræ apertura. (A. 1308.)
BALCO. — Exedra proeminens; ut BALCHIO. — Pro BACO, porcus saginatus.
BALCONUM. — Menianum, ut BALCHIO.
BALCUS. — Ead. notione.
BALDACHINUS. — Pro BALDAKINUS.
BALDACITER. — Expedite, alacriter; *promptement, rapidement.*
BALDAKINUS. — Pannus pretiosissimus in civitate Bagdad confectus; *étoffe de Bagdad;* ol. *baldakin, baudequin.* (Pass.) Umbella, umbraculum, ciborium; *dais, ciboire, baldaquin.* (Pass.)
BALDANTIA. — Alacritas, festinatio; *rapidité, diligence.*
BALDEA. — Choreæ; *bals.* (Gaut.)
BALDECHINUS. — Idem q. BALDAKINUS.
BALDEKINUS. — Ead. notione.
BALDELUNUS. — Ead. notione.
BALDEQUINUS. — Ead. notione.
BALDERIUS. — Idem q. BAUDERIUS.
BALDICUARIUS. — Forte acupictor; *brodeur*, a panno *baldakinus* dicto. (*St. Flor.*)
BALDICUM. — Videtur usurpari aut scribi pro BARDACHINO. (*Ann. Colm.*)
BALDINELLA. — Sindonis subtilioris species, a loco unde advehitur nomen habens. (*A. SS.*)
BALDOARDUS. — Idem q. BAUDERIUS.
BALDOCHINUS. — Idem q. BALDAKINUS.
BALDRELLUS. — Baltheus; *baudrier.*
BALDRESCHÆ. — Idem q. BRETACHIÆ.
BALDRINGUS. — Idem q. BALDRELLUS.
BALDUCTA. — Lac pressum; *fromage.* (Ugut.)
BALEA. — Arcus balearis, vel balista; *fronde ou baliste.*
BALEARE. — E baleis seu balistis, vel arcubalistis, quadrellos seu sagittas emittere; *lancer des flèches ou des pierres, les unes avec des arbalètes, les autres avec des balistes.*
BALEARICUS. — *Balearica tormenta*, eodem sensu q. BALEA.
BALEARIS. — *Balearis arcus*, seu FUNDA, balista; *baliste, machine à lancer des pierres.*
BALEARIUS. — Idem ac ARCUBALISTARIUS.
BALEATOR. — Funditor; *frondeur, armé d'une fronde.*
BALEIS. — Carbunculus; *balais, rubis balais.*
BALEIUM. — Idem q. BALAYUM.
BALEIUS. — Idem q. BALEIS.
BALENA. — Piscis species; *baleine.*
BALENATIO. — Piscatio balenarum; *pêche de la baleine.* (A. 1288.)
BALENERIA. — Navigii species, forte sic dicta a piscatione balenarum; *navire baleinier.*
BALENS. — Ovis, a *balare*, quod est ovium vox; *brebis, mouton.*
BALENTA. — Pro BALEUCA.
BALENTIA. — Forte locus ubi scopæ crescunt. (A. 1266.)
BALERIA. — Pro BALENA, piscis.
BALES. — Idem q. BALEIS.
BALESIUS. — Idem q. BALEIS. (Rym.) — Forte pro *valesius* vel *balottus*, a Gall. *valise, ballot*, fascis, sarcina. *Vid.* VALISIA. (Rym.)
BALESTARIUS. — Idem ac BALISTARIUS.
BALESTRA. — Idem ac BALISTA.
BALESTRARE. — Balista aliquid emittere; *lancer quelque chose avec les balistes, faire jouer les balistes.*
BALESTRATOR. — Funditor; *soldat chargé de la manœuvre des balistes.*
BALESTRUM. — Idem q. BALISTA.
BALETUM. — Apud Pictavenses vulgo *balet*, species porticus tectæ ad nundinas aliasve res quaslibet ab aeris intemperie defendendas, officina, apotheca.
BALEUCA. — Ut BANNUM LEUGÆ.
BALEXES. — *Purgationes arearum*, id est horreorum purgamenta, qualia sunt, quæ vanno excutiuntur. (*Conc. Hisp.*)
BALEYS. — Idem q. BALAYUM.
BALFREDUS. — Idem q. BELFREDUS.
BALFRIDUS. — Ead. notione.
BALG. — Navicula, ut videtur, seu pellis. (*Cons. S. Aud.*)
BALGART. — Schiltero est malorum seu maleficiorum custodia, jurisdictio criminalis, a Germ. *bal*, malus, et *gard*, custodia.
BALIA. — Machinæ bellicæ species, eadem quæ BALISTA. (Mur.) — Officinarum in monasteriis præfectura monachis demandata. (Inn. III. PP.) — Tutela, auctoritas, tributum pro protectione a domino concessa; ut BAILIA. (Pass.) — Magistratus novem civium apud Senenses, qui rebus bellicis præfecti sunt. (Mur.)
BALIATA. — Tutela, rerum pupilli administratio; *tutelle, curatelle, administration des biens d'un pupille.*
BALIATICUM. — Gardia, custodia, idem q. BALIA. (A. 1130.)
BALIATUS. — Tutela, ut BAJULATUS.
BALIENS. — Pro VALENS. (A. 490.)
BALIGUERIUS. — Navigii genus, idem q. BALINGARIA.
BALIMANTHIA. — Idem q. BALLIMATHIA.
BALINEUM. Pro BALNEUM.
BALINGARIA. — Navis bellicæ species. (Thom. Wals.)
BALINGIUM. — Pro BALINEUM.
BALINJA. — Cunabulum, fasciæ quibus involvuntur infantes; *berceau, langes, maillot;* ol. *balinge.*
BALINRINIA. — Magni mali minus velum; *petite voile du grand mât.*
BALINVERNIA. — Ead. notione.
BALISAGIUM. — Præstatio seu tributum quod pro indiciis, Gal. *balises*, quæ ad di-

rigendas naves in portubus apponi solent, exigitur; ol. *balisage.*

BALISHUS. — Moneta Tartarica.

BALISTA. — Machina jaculatoria; *baliste. Balista manualis*, arcubalista; *arbalète.*

BALISTAMENTUM. — Locus balistis locandis aptus; *lieu bon pour une batterie de balistes.*

BALISTARE. — Jaculari; *faire jouer les balistes.*

BALISTARIA. — Loca balistis et tormentis locandis facta; *batterie.*

BALISTARIUS. — Arcubalistarius; *arbalétrier. Balistarius arcus*, arcubalista; *arbalète.*

BALISTATA. — Jactus balistæ; *portée d'arbalète.*

BALISTEUM. — Idem q. BALLIMATIUM.

BALISTRA. — Idem q. BALISTA. — Quodvis tormentum bellicum.

BALISTRARE. — Idem q. BALISTARE.

BALISTRARIÆ. — Foramina in urbium muris per quæ balistæ ejaculabantur; *meurtrières, arbalétrières.*

BALISTRARIUS. — Idem q. BALISTARIUS.

BALISTUS. — Pro BALISTA.

BALISTRICA. — Castellum ligneum ad defensionem vel oppugnationem castri seu oppidi; *bretèche.*

BALITOR. — Pro VALITOR.

BALIUM. — Administratio rerum et bonorum pupilli; quævis rerum administratio; ut BALLIA et BAILLIVA.

BALIUS. — Gubernator; *gouverneur, commandant.*

BALIVIA. — Idem q. BAILLIVIA.

BALIVUS. — Pædagogus, ut BAJULUS.

BALLA. — Lorica seu repagulum; *gardefou.* (*A. SS.*) — Sarcinarum fascis; *ballot.* (A. 1189.) Grandinis globulus; *grêlon.* (A. 1293.) — Pila lusoria; *balle à jouer.* (*St. Saon.*)

BALLANDUM. — In bulla Gregorii IX P. P. a. 1230, obligatio eundi in exercitum, atque adeo legendum *bellandum*; aut jus exigendi excubias, et tunc legendum *badandum.*

BALLARDUM. — Idem q. BAILHARGIA.

BALLARE. — (Subst.) Idem q. BALLEIUM aut BALLARDUM. — (Verb.) Scopis expurgare; *balayer.* — Dare; *donner, bailler.* — Saltare; *danser*; ol. *baller.*

BALLASTRUM. — Balineum. (Isid.)

BALLATORIUM. — Mœnianum; *balcon.*

BALLECTUS. — Pro VALLECTUS.

BALLEIUM. — Purgamenta frumenti et horreorum quæ scopis colliguntur; *balayures.*

BALLEMATHIA. — Idem q. BALLIMATHIA.

BALLERIUS. — Minister, famulus, vel potius BAILLIVUS. (A. 1212.)

BALLESTRA. — Ut BALISTA.

BALLEUCA. — Pro BANLEUCA.

BALLIA. — Auctoritas, jurisdictio; *pouvoir, ressort, juridiction.* (*St. Mass.*) — Officium vel dignitas baillivi; *office ou dignité de bailli.* (A. 1349.) — Prædium rusticum; *métairie, ferme.* (A. 1218.)

BALLIAGIA. — Ballivi jurisdictio; *bailliage.*

BALLIAGIUM. — Ballivi seu judicis districtus; *bailliage.*

BALLIARE. — A Gallico *bailler* est attribuere, tradere. (Corvel.) — *Baillivi* officio fungi, jurisdictionem exercere; *remplir les fonctions de bailli.* (A. 1301.)

BALLIATA. — Tributi genus, forte illud quod ratione protectionis seu tutelæ exigitur. *Vid.* BALIA.

BALLIMATHIA. — Cymbalia; *cymbale.* (Ugut.) — Inhonestæ saltationes; *danses immorales.*

BALLINUS. — Lodix, stragulum; *couverture.*

BALLIRE. — Prædium rusticum tenere, colere; *posséder, faire valoir une terre.* (A. 1218.)

BALLISCERE. — Tutoris nomine res pupilli administrare; *administrer en qualité de tuteur les biens d'un pupille.* (A. 1154.)

CALLISTARIUS. — Nobilis inferioris ordinis, qui in bellis militum arma seu balistas gerebat; ut ARMIGER; (*Inst. Arag.*)

BALLISTRIARIUS. — Ut BALISTRARIUS.

BALLISTUM. — Idem q. BAILUM, BALLIUM et BALLUM; administratio scilicet rerum et bonorum pupilli. (A. 1231.)

BALLIUM. — Propugnaculi species, seu locus palis munitus et circumseptus, impluvium muris cinctum. *Vid.* BAILLEUM. (A. 1102.) — Custodia, carcer, quia locus munitus (A. 1513.) — Charta locationis terræ, vel ædificii; *bail.* (A. 1422.)

BALLIVA. — Idem q. BALIA et BAILLIVIA.

BALLIVIA. — Idem q. BAILLIVIA. — Præfectura a monasterio pendens, idem q. OBEDIENTIA seu PRIORATUS, q. *Vid.* — *Baillivia feodata*, juris dicendi potestas, vel potius prædii alicujus cura in feudum data. (*Tab. Lud. Andeg. Sic. reg.*)

BALLIVUS. — Judex; *bailli.*

BALLO. — Follis; *ballon.* — Bestia marina; ead. forte quæ BALENA.

BALLOMER. — Malus dominus, malus princeps, veteribus Francis.

BALLONUS. — Fascis; *ballot.*

BALLOTA. — Pilula, seu glans ferrea vel plumbea; *boule de plomb ou de fer.*

BALLOTARE. — *Ballotis* seu calculis ferre suffragium; *voter.*

BALLOTATIO. — Ipsa *ballotandi* actio, electio quæ fit calculis; *élection.*

BALLOTTA. — Calculus ad ferendum suffragium; *bulletin de vote et tout ce qui peut en tenir lieu.*

BALLUCA. — Arena aurosa seu ramenta minutiora auri, necdum excocta; *sable aurifère ou paillettes d'or, non encore dégagées des matières étrangères.*

BALLUM. — Tutela (a. 1231); protectio; (a. 1372); traditio ad firmam, locatio, propugnaculum; idem q. BALLIUM; *tutelle, protection, bail, ouvrage de défense, palissade.*

— *Ballum* Britanni appellabant cum mortuo vassallo ac ballii lege feudum tenente, relicto hærede ætate minori, dominus superioris feudi, aperto serviente feudo fruebatur, donec hæres juxta xx annorum ætatem implevisset.

BALLUS. — Tutor, rerum pupilli administrator; *tuteur*. — Saltatio; *bal*.

BALLUTICIACUM. — Velitatio, procursatio; *escarmouche*.

BALMA. — Lapis sepulcralis, tumba, seu caverna in rupe excisa, excavata; *pierre tombale, tombeau ou grotte*. — Quibusdam in Galliæ regionibus, *balme*, collis est a valle in vallem protensa in locis montuosis. (A. 1037.)

BALMUD. — Malus tutor, qui prævaricationem in administratione tutelæ commisit; *mauvais tuteur, tuteur infidèle*. (*Ch. C. M.*)

BALNEAMEN. — Balneum; *bain, salle de bain*.

BALNEARE. — (Verb.) Lavare; *baigner*. (*A. SS.*) — Madefacere; *mouiller*. (*A. SS.*) — (Subs.) Pretium pro balneo pensum; *prix du bain*. (Isid.)

BALNEARIUM.— Balneum, balnea; *baignoire*.

BALNEATICUM. — Pretium pro balneo; *prix du bain*. — Vectigal impositum propter aquam quæ ex aquæductibus et castellis publicis in balnea derivatur; *droit de prise d'eau payé par les établissements de bains alimentés par les aqueducs publics*.

BALNEATOR. — Qui balnea præparat; *celui qui prépare le bain, baigneur*. Ita etiam dicti in monasteriis, qui monachorum balneationes curant.

BALNEATORIUM. — Ut BALNEAMEN.

BALNECIA. — Lotio, balneum; *action de se laver, bain*.

BALNERIA. — Præstatio forte seu vectigal propter aquam quæ in prata derivatur; *droit seigneurial payé pour obtenir la permission d'établir un canal de dérivation pour l'arrosage des prés*.

BALNERIUS. — Custos balnei; *baigneur, celui qui garde le bain*.

BALNEUM. — Genus potus minime delicati. (Luitp.) *Balneum-mariæ*; *bain-marie*.

BALNEUS. — Pro BALNEUM.

BALOSIUS. — Panni species: « Vestem *balosii* rosati. » (A. 1472.)

BALOTTA. — Pilula; *boule, balle*.

BALOUDUM. — Idem q. BALEIUM.

BALSA. — Ratis; *embarcation, navire*.

BALSAMARE. — Condire aromatibus, *aromatiser*. (*A. SS.*)

BALSAMATICUS. — Bonis odoribus refertus; *aromatisé*.

BALSAMATIO. — Condiendi aromatibus actio; *aromatisation*.

BALSAMIZARE. — Bonis odoribus suffire; *embaumer, fleurer bon*.

BALSAMUM. — Sacrum chrisma seu oleum sacrum; *saint chrême ou saintes huiles*.

BALSAMUS. — Pro BALSAMUM.

BALSANUM. — Idem q. BALDANUM.

BALTERIRE. — Cingere; *ceindre*.

BALTEUS. — Idem q. BALTHEUS.

BALTHEARE. — Cingere; ut BALTERIRE.

BALTHEUS. — Zona qua episcoporum, sacerdotum, ministrorum etiam inferioris gradus ecclesiastici vestes constringuntur; *ceinture*. *Baltheus mundalis*, id est sæcularis. *Baltheum auferre*; degradare; *enlever la ceinture, le baudrier, dégrader*. (Aimoin.)

BALTHUTA. — Lac pressum; *fromage*.

BALTILDUM. — Tudicula, clava campanaria; *battant de cloche*.

BALTRESCA. — Ut BRETACHIÆ.

BALTRICA. — Ut BALITRISCA.

BALTRISCA. — Ead. notione.

BALVA. — Pro VALVA.

BALZA. — Rupes; *rocher*. (*A. SS.*)

BAMBACARIUS. — Qui BAMBACEM vendit; *marchand de coton*. (A. 1208.)

BAMBACINUM. — Tela gossypina, facta ex bambace; *tissu de coton*.

BAMBALO. — Balbus; *bègue*.

BAMBASIUM. — Idem q. BAMBACINUM.

BAMBAX. — Idem q. BOMBAX.

BAMBAXIUM. — Idem q. BAMBACINUM.

BAMBINUS. — Ab Ital. *bambino*, infans, puerulus.

BAMBUCINUM. — Idem q. BAMBACINUM.

BAMNIRE. — Pro BANNIRE.

BAMNUM. — Pro BANNUM.

BAMPNIRE. — Pro BANNIRE.

BAMPNUM. — Pro BANNUM.

BANADULA. — Pro BAJULONA

BANAGIUM. — Jus cogendi tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda; vel præstatio quæ ea ratione ab iis exigitur; aut districtus intra quem ejusmodi jurisdictio exerceri potest.; *droit seigneurial en vertu duquel les vassaux étaient tenus de moudre leurs grains au moulin du seigneur; redevance à payer pour cette mouture; ressort dans les limites duquel ce droit peut s'exercer*; ol. *banaige*, *bannage*.

BANASOR. — Idem q. MAIOR, præpositus, sic dictus quod *banna* indicere, vel intra bannum seu certum districtum jus dicere possit. (A. 1223.)

BANASTA.— Cista rotunda et oblonga, ad modum sportæ dossuariæ efficta, quæ ex palea contorta atque in orbem ducta rudis caninis dedolatis consuitur. Hac uti solent rustici ad pisa, fabas, frumenta aliaque id genus portanda vel reservanda. Quandoque duæ hujusmodi cistæ ad utrumque latus equi clitellarii apponuntur; *banne, panier ou hotte qu'on met sur le dos d'un âne ou d'un mulet*; ol. *banaste*, *benne*.

BANASTONUS. — Ead. notione.

BANASTUM. — Ead. notione.

BANAUSUS. — Mechanicus, illiberalis.

BANCA. — Pro BACCA, et BANCUS.

BANCAGIUM. — Præstatio pro *bancis*, seu stallis ubi mercatores merces suas exponunt; *droit que payent les marchands aux foires et marchés pour le banc sur lequel ils étalent leurs marchandises*; ol. *banchage*.

BANCAL.—Tapes quo *bancus* seu scamnum sternitur; *tapis dont on couvre les bancs et les sièges*.

BANCALE. — Ead. notione.

BANCALIS. — Ead. notione.

BANCARIUS. — Thesaurarius, quæstor, a *banca* vel *bancus* mensa nummaria; *trésorier, payeur, caissier.*

BANCATUS. — Dicitur de sale in crassiora frusta coacto. (A. 1451.)

BANCHA. — Scamnum, sedile; *banc, siége.* — Stallum mercatorum; *banc de marchand, étal.*—Tribunal judicum.—Pluteus.—Mensa nummaria; *comptoir.* — Officina, apotheca; *boutique.* (Mur.)

BANCHAGIUM. — Idem q. BANCAGIUM.

BANCHALA.— Idem q. BANCALE.

BANCHALIS. — Idem q. BANCALIS.

BANCHARIUS. — Idem q. BANCARIUS.

BANCHART. — Pars plaustri vel carri, forte tema; *brancard.* (A. 1239.)

BANCHATICUM. — Idem q. BANCAGIUM.

BANCHEA.—Officina, apotheca; *boutique.*

BANCHETTUS.—« Cellerarii monasteriorum eligantur in *banchetto* per vota secreta. » (Marten., *Regul. S. Ben.*) Hic *banchettus* est vel capitulum aut cella communis, quo monachi conveniunt ad tractanda negotia, quod in eo sint *banci* plerique ad sedendum.

BANCHIA. — Stallum mercatorum; *étal.* —Repagulum, quod ex longis et arctis lignis fit; *barrière.* (A. 1226.)

BANCHIUS. — Sedile, ut BANCUS

BANCHUM. — Ead. notione.

BANCHUS. Ead. notione.

BANCIO FRUMENTARIA.— Forte *barcio*, navis annotina. (*Alb. Muss.*)

BANCIUS. — Sedile, ut BANCUS.

BANCOBANCUS. — Districtus, jurisdictio judicis; *ressort, étendue de la juridiction d'un juge.* (A. 1355.)

BANCUS. — Subsellium, sedile ligneum longius; *banc.* (Pass.) — Mensa mercatorum in qua merces suas emptoribus exponunt; *comptoir de marchand, banc.* (Pass.) Officina cujusvis operarii, musæum notarii; *boutique, étude de notaire.* (*A. SS.*)— Sequester, depositarius, ut BANCARIUS. (A. 1349.)—Tribunal; *tribunal, lieu où se rend la justice.* (Pass.) — *Bancus salis,* crassum frustum salis; *bloc de sel.* (*A. SS.*)

BANDA. — Costa navis; *flanc de navire;* ol. *bande.* — Ferrea lamina; *bande de fer.* (A. 1282.)

BANDAIRAGIUM. — Jus agrum vel pascua sub *banno* tenendi, ita ut iis frui aliis non liceat, eorumque custodiam *banderiis* committendi facultas. (A. 1352.)—Jus infligendi multas pecuniarias, quas *banda* seu *banna* vocabant; vel *banna* edicendi et statuendi. (A. 1345.)

BANDARENSIS. — Vexillifer, *porte-bannière.*

BANDASIA. — Idem videtur q. BANDUM, seu jus *bandi* vel *banni.* (A. 1207.)

BANDAYRAGIUM. — Ut BANDAIRAGIUM.

BANDEGARE. — *Bannum* seu *bandum* proclamare, statuere. (A. 1327.)

BANDE-GRUINA. — Pallii genus; *espèce de manteau.* (A. 1251.)

BANDEIARE. — Ut BANDEGARE. (A. 1320.)

—Agrum vel pascua sub banno tenere, ita ut iis uti nulli liceat, ob idque *banderios* seu custodes ponere, et multas ex infracto *banno* exigere. (A. 1370.)

BANDELLUS. — Fascia ex Gallico *bandeau* sic appellata quod *bandi* seu vexilli speciem referat. (A. 1280.)

BANDELLUM. — Ead. notione.

BANDEQUINUS. — Idem q. BALDAKINUS.

BANDERAGIUM. — Idem ac BANDAIRAGIUM. (A. 1350.) — Jus infligendi multas pecuniarias, vel *banna* proclamandi et statuendi. (A. 1389.) — Præconis, qui et *banderius* dicebatur, officium. (A. 1346.)

BANDERARE. — *Bannum* seu *bandum* proclamare, edicere. (A. 1290.)

BANDERARIUS. — Vexillifer; *porte-bannière.*—Miles qui alias BANNERETUS; *banneret.*

BANDERESIUS. — Idem q. BANDARENSIS.

BANDERIA. — Vexillum; *bannière.*(Mur.) —Viri qui sub *banderia* seu vexillo militant. (Mur.) — *Banderii* officium, *vid.* BANDERIUS. (A. 1319.)

BANDERIATUS. — Ead. significatione. (A. 1405.)

BANDERICA. — Aragonensibus proclamatio, clamor quo quis alterius auxilium invocat. (A. 1165.)

BANDERIUM. — Vexillum, idem q. BANDUM. — Cohors militaris.

BANDERIUS.— Qui alibi *messarius*, agrorum custos; *sergent forestier;* ol. *bandier.* — *Furnus banderius,* furnus in quo subditi panem suum coquere tenentur; *four banal;* ol. *four bandier.*

BANDEZATUS. — Idem q. BANDARENSIS.

BANDIA. — Pro BANNUM, districtus, jurisdictio. (Bal. H. Arv.)

BANDIERIFERI. — Romæ appellati legionum capitanei.

BANDINELLA. — Apud Italos linteum abstergendis manibus; *essuie-mains.*

BANDINUM. — Ut BANNUM, multa pecuniaria. (A. 1475.)

BANDIRE. — Edicere, *ordonner.* (A. 924.) —Sub banno ponere; *mettre au ban.* (A. 981.)

BANDITUS. — Pro BANNITUS, proscriptus. (A. 981.)

BANDIUM. — Idem q. BANNUM. *Bandium vinearum;* edictum quo interdicitur vindemias peragere ante statutum a domino loci tempus; *ban des vendanges.*

BANDIUS. — Ut BANDITUS. (A. 1419.)

BANDONARIUS. — Ut BANDERARIUS.

BANDORA. — Sodalitium, cohors militaris, idem q. BANDERIA.

BANDOSITAS. — Inimicitia, bellum privatum; *inimitié, guerre privée.* (A. 1359.)

BANDULA. Ead. notione. (A. 1584.)

BANDUM. — Vexillum, signum militare; *bannière.* — Caterva, manus, societas; *bande.* — Pro BANNUM.

BANDUS. — Fascia; *bandeau.* — Hominum turba sub certo duce vel vexillo collecta; *bande.*

BANEARIUS. — Qui banno domini subditus est. Ut BANNARIUS. (A. 1232.)

BANERA. — Ut BANERIA.

BANERIA. — Vexillum, signum militare; *bannière.* — Signum quod artifices suspendunt ante officinas suas; *enseigne de marchand.* — Districtus, *district, territoire ;* ol. *banerie.*

BANERICUS. — Ut BANNERETUS.

BANERIUS. — (Adj.) Spectans *bannum*, quo subditus tenetur molere ad molendinum domini sui; *banal, banier.* — (Subst.) Idem q. BANNERETTUS. (A. 1425.)—Agrorum et fructuum custos, ut BANDERIUS. (A. 1319.) —Apparitor, submonitor; *sergent de justice, huissier;* ol. *banier.* (A. 1307.)

BANESTERIA. — *Femina bancsteria*, quæ cistam vulgo *banastum* dictam portat.

BANGAGIUM. — Tributum ex *banchis* seu stallis super quæ merces in foro exponuntur; *droit de place aux marchés.*

BANILIUS.— Idem ut videtur ac BANNALIS.

BANILUS. — Officialis minor ballivo, quasi *viceballivus.*

BANIOLA. Idem q. BAJULONA.

BANITOR. — Pro BANNITOR. *Banitores molendinorum*, tenentes qui debent uti molendino domini sui; *vassaux astreints à porter leurs grains au moulin seigneurial.*

BANIUM. — Pro BANNUM, districtus, jurisdictio.

BANLAUCA. —Pro BANLEUCA.

BANLEVA. Ead. notione.

BANLEUCA. — Tractus, ut plurimum unius *leucæ* seu milliaris intra quem civitas seu monasterium potest *bannum* exercere; *banlieue, espace des terres qui sont sous une certaine juridiction ou d'une ville, ou d'un monastère.* — Multa quæ imponi solet iis qui intra banleucam delictum aliquod perpetrant; *peine imposée à ceux qui commettaient un délit ou un crime dans l'enceinte de la banlieue.*

BANLEUGA. — Ead. notione.

BANLEUGIUM.— Tractus intra quem civitas seu monasterium bannum exercere potest, ut BANLEUCA. (A. 1265.)

BANLEVIA. — Ead. notione.

BANLEYA. — Ead. notione.

BANLIA. — Ead. notione.

BANLIEVA. — Ead. notione.

BANLIVA. — Ead. notione.

BANNA. — Cistæ species; *banne.* — Tela quinque sexve ulnarum quæ Gall. etiam *banne* dicebatur. (A. 1340.)

BANNAGIUM.—Jus *bannum* promulgandi, ipsa promulgatio, tempus quo vinum per *bannum* venditur. Alia notione *Vid.* in BANAGIUM.

BANNALIS. — Qui intra *bannum* seu districtum alicujus jurisdictionis, justitiæ, vel dominii manet; *celui qui demeure dans le ressort d'une juridiction. Bannalem facere*, forte rem alicujus banno subjicere. *Cruces bannales, Vid.* CRUX. *Bannale dominium, Bannalis leuca*, idem q. BANLEUCA. — *Banno* seu edicto mandatus, ad quid coactus. *Furnus bannalis; four banal.* — *Banno* interdictus, prohibitus; *défendu, prohibé* : « *Nemus bannale;* » *forêt en défens.*

BANNALITER. — Jure *banni;* ol *bannalment.* (A. 1240.)

BANNARETUS. — Idem q. BANNERETUS.

BANNARIA. — Districtus, jurisdictio (a. 1133); officium *bannerii* (a. 1361); jus cogendi tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda, vel præstatio quæ ea ratione ab iis exigitur (a. 1265); *ressort et juridiction; office de bannier ou garde des récoltes; droit de forcer les vassaux à porter leurs grains au moulin seigneurial; ou redevance tenant lieu de cette obligation.*

BANNARIUS. — *Banno* alicujus subditus, præsertim *banno* molendini seu furni subditus, qui furno vel molendino *bannali* uti coactus est; *vassal astreint à certaines prestations envers son seigneur, particulièrement à faire moudre son blé au moulin banal.* — *Bannarius miles*, ut BANNERETUS.

BANNATUM. — Idem q. BANNARIA, jus cogendi, etc.

BANNEARE. — Officium *bannerii* exercere. (*Hist. Dalph.*)

BANNEARIUM. — Idem q. BANERIA, vexillum.

BANNEIARE. — In bannum mittere; *mettre au ban, proscrire.* — Agrum vel pascua sub *banno* tenere, ita ut iis uti nulli liceat ob idque *bannerios* seu custodes instituere; simul et *bannerii* officio fungi; *mettre des terres en défense, instituer des gardes pour les garder, remplir les fonctions de ces gardes.* (A. 1296, 1234.)

BANNENSIS. —*Bannense jus*, jus quo quis *bannum* promulgare potest; *droit de ban.*

BANNERARIUS. — Miles Gal. *banneret* appellatus.

BANNERATUS. — Proscriptus, banditus; *mis au ban, proscrit.* (Matth. Par.)

BANNERETUS. —Vir inter nobiles primarius, qui cum plura ac majora prædia possideret, vassallos suos in prælium sub *baneria* sua seu vexillo suo conducebat; *chevalier banneret.*

BANNERIA. — Vexillum; *bannière.* — Officium *bannerii.* — Ut BANNARIA, districtus. —*Bannaria*, jus alios cogendi, etc. *Vid.* BANNERIUS, BANNARIA, etc.

BANNERIALIS. — Pertinens ad milites banneretos; *de banneret :* « *Bannerialis* dignitas. » (A. 1435.)

BANNERIUM. — Vexillum. Idem q. BANNERIA. (A. 1349.)

BANNERIUS. — Ut BANNARIUS, banno subditus, custos agrorum, vinearum et fructuum, alias *messarius*, qui nimirum invigilat ut *banna* de non inviolandis bladis, vineis aut fructibus serventur, seu custos agrorum intra *bannum* sitorum (a. 1300); apparitor, submonitor. (A. 1279.) *Vid.* BANNARIUS, BANDERIUS, BANERIUS.

BANNESE. — *Banno* prohibitus; *interdit, prohibé.* (A. 1196.)

BANNEURA. — Jus coactionis seu *banni; droit de ban.*

BANNEVELIUS — Vexillifer; *porte-bannière.*

BANNIA.—Districtus, jurisdictio (a. 1210); servitus qua subditi molere ad molendinum et coquere ad furnum domini tenentur. (A. 1258.) *Vid.* BANNARIA.

BANNIARE. — Ut BANNEIARE.

BANNIATIO. — Proscriptio; *action de mettre au ban, proscription.*

BANNIATOR. — Custos agrorum, apparitor, idem q. BANNERIUS.

BANNIGARE. — *Bannerii* officio fungi; *exercer les fonctions de messier.*

BANNILEUCA. — Ut BANLEUCA.

BANNILEUGA. — Ead. notione.

BANNILIA. — Vel prædium *banilii*, vel forte pro *ballivia*, districtus baillivi. (A. 1368.)

BANNILOCUS. — Idem. q. BANLEUCA.

BANNIMENTUM. — Proscriptio; *bannissement.* (Rym.) — Submonitio, requisitio juridica. (A. 1266.) — Pœna et multa pecuniaria, qua banni seu legis infractor punitur. (*Hist. Dalph.*) — *Banni* promulgatio, proclamatio; *proclamation, publication ;* ol. *bandiment.*

BANNIOLA. — Lectica ; *litière.*

BANNIRE.—Publico *banno* edicere, jubere, statuere ; *enjoindre, prescrire, arrêter par une proclamation à son de trompe.* — Citare, submonere, banno seu edicto publico evocare; *assigner, citer à comparaître, sommer.* « In exercitum vel hostem *bannire ;* » *convoquer pour se rendre à l'armée.* — Edicto seu banno cogere. *Bannire ad molendinum* dicuntur domini, cum cogunt tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda. — *In bannum mittere,* edicto publico proscribere, relegare, etiam excommunicare; *bannir, proscrire, excommunier.* — Multam imponere ; *frapper d'une amende. Bannitus de* 60 *libris*, cui *bannum* seu multa 60 librarum imposita est. —Congregare. *Bannire judicium* dicitur cum illud peragitur. Hinc *bannitum judicium*, judicium congregatum. (Lud.) — Usum alicujus rei prohibere ; *interdire l'usage d'une chose. Bannire sylvam* dicitur, qui ejus ingressum prohibet. — Certis finibus circumscribere : inde *miliare bannitum*, pro BANLEUCA.

BANNISARE. — Proscribere, ut BANNIRE. (A. 1106.)—Jurisdictionem exercere, pignora auferre, obsignare, ut JUSTITIARE. (A. 1268.)

BANNISATIO. — Proscriptio, ut BANNIMENTUM.

BANNISATOR. — Apparitor, idem. q. BANERIUS.

BANNITIO. — Citatio, proscriptio.

BANNITOR. — Præco publicus qui *banna* proclamat ; *crieur public ;* ol *bannier.*

BANNITUS. — Proscriptus, etc. *Vid.* BANNIRE. — (Subst.) Ipsa proclamatio seu *banni* publicatio. (A. 1225.)

BANNIUM. — Idem q. BANNUM et BENNIUM.

BANNIZARE. — Proscribere, idem q. BANNISARE. — Multa pecuniaria punire. (*St. Verc.*)

BANNOVIUM. — Tempus quo licet pecora pasci per agros communes. (Lud.)

BANNUM. — Multiplex apud scriptores hujus vocabuli est notio ; sed potissimum quintuplici significatu accipitur, ac primo quidem pro *edicto publico*, deinde pro *re jussa*, tertio pro *auctoritate* seu *jure cogendi* et *jubendi*, quarto pro *multa judiciaria*, quinto denique pro *districtu* ac *jurisdictione ;* quos significatus singillatim expendemus. 1° *Edictum publicum.* Edictum, mandatum quodcunque, lex quæcunque ; *ordre, arrêté, règlement, loi,* etc., *tout acte de l'autorité. Bannum adimplere,* mandatum regium exsequi. (*Lex Rip.*) *Bannum pacis,* quo pax indicta est edicto publico. (Eck.) *Bannum frangere,* bannum domini non exsequi. (A. 1357.) — Citatio, evocatio, convocatio ; *citation, convocation, surtout appel aux armes. Bannum ponere,* edictum publicum facere ; *proclamer et rendre publique une ordonnance.* Præcipue evocatio subditorum in hostem; *ban. Per bannum ad placitum venire*, id est per submonitionem regiam. (A. 855.) — Interdictum, prohibitio rei cujusdam aut ejus usus ; *défense, mise en interdit d'une chose.* In specie (*a*), interdictum læsionis seu offensionis. *Bannum mittere* super rem aut personam aliquam, eam publicato banno seu interdicto, in suam protectionem suscipere ; *mettre quelqu'un ou quelque chose sous sa protection.* (A. 1047.) *Bannum ponere super caput alicujus;* ead. notione. (A. 1208.) *Bannum Augusti*, quo messibus cavetur. (Parad.) (*b*) Interdictum usus alicujus rei. *Bannum nemoris*, quo silvæ usus prohibetur. (A. 1343.) *Bannum hortorum*, simili sensu. (*St. Arel.*) (*c*) *Bannum vindemiarum*, edictum quo interdicitur vindemias peragere ante statutum a loci domino tempus. (A. 1322.) Proclamatio; in specie proclamatio e suggestu, publicatio matrimonii; *publication, surtout du haut d'un lieu élevé, ban de mariage.* 2° *Res jussa,* ad quam quis cogitur, res edicto concessa, operarum præbitio, vectigal, tributum ; *tout ce à quoi on est tenu d'obtempérer ; prestations, corvées, impôts, redevances,* etc. ; 3° *Auctoritas* seu jus cogendi et jubendi ; *droit d'ordonner et de faire exécuter ; puissance. Bannum vini* (a. 1185), seu *Bannum vendagii vini* (a. 1348), privilegium seu jus quod domino feudi competit, cui licet vinum suum particulatim vendere certo dierum spatio, tenentibus seu hominibus suis a vini proprii venditione cessantibus ; *Banvin.* — Jurisdictio quæcunque. *Bannum viæ regiæ*, jurisdictio quæ in viis regiis seu majoribus ad dominum superiorem spectat. *Bannum synodale*, Cangio est jurisdictio temporalis per synodos exercenda, Carpentario vero promulgatio statutorum synodalium, vel synodi convocatio. — Jurisdictio municipalis. Vid. BANNUS URBALIS. — Imperium merum, jurisdictio superior et criminalis. *Bannus regius* ponitur pro causæ cognitione extraordinaria quæ ab ipso principe vel magistratu fiebat. (A. 803.) 4° *Punitio*, pœnæ irrogatio, sensu latissimo, qui omnes pœnarum species ambitu suo complectitur, dicitur autem de multa, seu pœna pecuniaria qua quis *banni* seu legis infractor punitur. *Bannum com-*

ponere, multam exsolvere; *payer l'amende.* (*Cap. C. C.*) *Bannum mittere*, multam imponere; *condamner à l'amende.* (*Cap. C. M.*) *Bannum levare*, multam exigere; *faire payer l'amende.* (A. 1376.) *Bannum de animalibus;* multa quæ pro animalium damno imponitur; *amende prononcée pour tort fait à quelqu'un dans ses troupeaux.* (A. 1228.) *Bannum dominicum;* multa quæ domino seu principi solvebatur pro infracto banno dominico; *amende pour infraction aux ordres de l'autorité.* (*Cap. C. M.*) *Bannum regis imponere*, banno regis seu multæ, ob infractum bannum regis debitæ, obnoxium declarare; *condamner à payer l'amende royale, pour l'infraction précédente.* (A. 1068.) *Bannum* (dominicum) *dupliciter vel tripliciter componere;* duplici vel triplici multa damnari. *Bannum assuetum* vel *consuetum*, multa pecuniaria 60 solidorum, quæ præter bannum dominicum pro infracto banno, in quibusdam saltem casibus, a dominis exigebatur. *Bannum de nocte*, multa ob violatum *bannum*, puta *ignitegii* alteriusve consuetudinis per noctem observandæ, imposita. *Banna grossa et minuta*, majores et minores multæ, quæ præter bannum dominicum, domino solvebantur, in quo cum *banno assueto* conveniunt; in hoc vero ab eo differre videntur, quod ad nutum domini poterant minui vel augeri. (A. 1360.) *Banna majora, minuta*, seu *mediocria;* ead. notione. (A. 1390.) *Bannum plenum*, bannum dominicum, quod 60 solidorum erat in *Capitul. Caroli Calvi. Bannum vadiare, revadiare;* pro multa a judicibus indicta vadium dare; *donner des gages pour l'amende* (*Lex Long.*) *Bannus episcopalis*, multa quæ episcopo solvitur; *amende due à l'évêque. Bannus francilis*, franci seu liberi hominis multa; quæ *francorum compositio* et *bannus francorum* alias dicitur. (*Cap. C. C.*) *Bannum capitis*, multa quæ in pecoribus exsolvitur. (A. 983.) — Detentio bonorum. *Bannum ponere*, bona detinere. (A. 1175.)— Confiscatio bonorum. *In bannum mittere*, confiscare, in fisci potestatem edicto publico redigere. (*Lex Sal.*) *Tollere* vel *trahere de banno*, rem confiscatam reddere primario possessorio. (Mur.) —Proscriptio judicis sæcularis. *Bannum imperiale*, proscriptio sancita imperatoris auctoritate et edicto. (Mart.) *Bannum alicui judicare*, proscribere. (A. 813.) — Excommunicatio seu proscriptio sacra. *Bannus episcopus*, *episcopalis. Banno constrictus*, excommunicatus.—Pœna corporalis et capitalis. 5° *Districtus*, limes jurisdictionis, territorium; *ressort de juridiction, territoire dépendant d'une ville, d'une église*, etc. *Bannus sacer*, limites intra quos ecclesiæ immunitas definitur. (*Bullar. Cluniac.*) *Bannum exemptionis*, eod. sensu, præsertim ambitus intra quem jus porrigitur multam et proscriptionem bonorum indicendi, vel bannum promulgandi. (A. 1083.) *Bannum leugæ*, idem q. BANLEUCA. *Bannus urbalis*, territorium civitatis, et jurisdictio ipsa. (A. 980.) *Bannus moltæ*, ambitus intra quem habitantes tenentur molere frumenta sua ad molendinum domini. (A. 1216.) *Bannum scabinatus*, locus ubi homo liber natus est apud Saxonic. script. — Bannum interdum pro BANDUM, vexillum, sumitur.

BANNUS. — Idem ac BANNUM.— *Vid.* alia notione GAIFERIUS.

BANO. — Agri libertas, sive communis agri depascendi liber usus, rectius BANONIUM; ol. « *Banon, la pâture commune;* « *temps banon,* » *temps auquel les pâtures sont communes et abandonnées aux troupeaux du public.* »

BANOA. — Vestis species. (A. 1367.)

BANQUAGIUM.— Idem q. BANGAGIUM.

BANQUARIUS.— Idem q. BANCHARIUS.

BANQUA-RUPTA.— Ab Ital. *banco rotto;* argentaria dissolutio; *banqueroute.*

BANQUERIUM. — Idem q. BANCALE.

BANQUERIUS. — Argentarius, mensarius; *banquier.* — *Bedellus.* — Idem q. BANNALIS.

BANQUETUS. — Convivium; *banquet.*

BANQUUS. — Scamnum, pro BANCUS.

BANSATRICES. — Forte Pro BALATRICES seu *dansatrices; danseuses.*

BANSELLA. — Cista, corbix; *panier, corbeille.*

BANSELLARIUS. — Bansellarum opifex; ol. *bencelier.*

BANSTA. — Idem q. BANASTA.

BANTHALE.— Forte pro BANCALE. (Rym.)

BANUS. — Dignitas notissima apud Dalmatas et Hungaros, penes quos ita dictus provinciæ gubernator.

BANVILLE. — Idem q. BANLEUCA.

BANVINUM.—Jus quo dominus certis locis temporibusque vinum vendit exclusis aliis omnibus; *monopole que le seigneur s'attribue pour être seul à vendre son vin pendant un certain temps;* ol. *banvin.* (Pass.)—Vinum quod exigitur ab iis qui vendunt vinum; *droit en nature que le seigneur fait payer à ceux qui vendent du vin;* ol. *banvin.*

BANWARDIA. — Idem videtur quod BANNUM LEUCÆ.

BANWARDUM. — Ead. notione.

BANWARDUS. — Custos Banwardiæ, qui alias messiarius; *garde des récoltes, messier.*

BANWERC. — Operæ bannales ad quas omnes subditi territorii alicujus seu banni convocantur; *corvées, prestations que doivent tous les habitants d'un lieu.*

BAOGANDÆ. — Pro BAGAUDÆ.

BAOGAUDÆ. — Ead. notione.

BAPHOMET. — Pro MOHAMET.

BAPTALERIUM. — Molendinum ubi tunduntur panni. (A. 1448.)

BAPTENTORIUM. — Ead. notione.

BAPTIDERE. — Batuere, verberare; *battre.*

BAPTILLUS. — Tudicula, clava campanæ; *battant de cloche.*

BAPTIRE. — Ut BAPTIDERE. — *Baptire monetam*, nummos cudere; *battre monnaie.*

BAPTISAGIUM. — Præstatio quæ ex ba-

ptismo seu benedictione navium provenit. (A. 1483.)

BAPTISAMENTUM. — Baptismi apparatus, cæremonia; *cérémonie du baptême.* (*Bul. Inn. VIII.*)

BAPTISARE. — *Baptisare imaginem ceream*, eam appellare nomine illius cui nocere propositum erat, ut solebant præstigiatores. (A. 1354.)

BAPTISATIO. — Quælibet corporis ablutio. (Bern. de Breyd.)

BAPTISATUS. — Dicatus, quia Deo dicamur in baptismo. (Fred.)

BAPTISMUS. — *Baptismus paschalis et Pentecostes*, quia olim, et ab ipsis Christianismi initiis, hæ duæ potissimum solemnitates ad baptismum catechumenorum delectæ leguntur. *Baptismum perdere*, gratiam baptismi et innocentiam perdere; *perdre la grâce du baptême.* (Fort.) Lapis baptismi, an fons baptismalis quadratus et compactus e lapidibus quatuor? (*A. SS.*) *Baptismus ad succurrendum*, baptismus qui ex extremis confertur. (*Lib. sac. Eccl. Rem.*) *Baptismus manualis*, baptismus qui quolibet die confertur. (A. 1322.) — Locus vel ædes in qua baptizantur, idem q. BAPTISTERIUM. (A. 1307.) — *Baptismatis* nomine nuncupabatur in Ecclesia Tullensi immersio quæ pœna erat instituta in monachos servitio ecclesiæ cathedrali debito certis diebus deficientes. (*St. Eccl. Tull.* 1497.)

BAPTISSIO. — Baptismus. (*Ind. benef. Eccl. Const.*)

BAPTISTERIUM. — Piscina; *bassin.* (Sid.) — Ædes vel locus ubi baptizatur; *lieu ou édifice dans lequel s'administre le baptême, baptistère.* (Pass.) — Aqua baptismalis, fontes ipsi; *eau baptismale, fonts baptismaux.* (*Lib. Sacram. Greg. M.*) — Baptismus ipse; *le sacrement du baptême.* (J. de J.) — Liber in quo ritus baptismi et orationes describuntur; *formulaire des rites du baptême.* (A. 789.) — Obventiones et reditus sacerdotum ex baptismis; *profits que rapporte aux prêtres l'administration du baptême.* (A. 932.) — Ecclesia parochialis; *église paroïssiale.* (Sid.) — Apud Armenos, festum Epiphaniæ; *l'Epiphanie.* (Willeb.) — Tinctorium; *atelier de teinture.* (*Vet. Gl.*)

BAPTISTORIUM. — Pro BAPTITORIUM.

BAPTITORIUM. — Ut BATATORIUM.

BAPTITURA. — *Vid.* MARTISIA.

BAPTIZARE. — Nominare, vocare; *nommer, donner un nom.* — Enuntiare, describere; *déclarer, spécifier.*

BAPTIZATOR. — Qui baptizat, tingit. (*A. SS.*)

BAPTIZATORIUM. — Idem q. BAPTISTERIUM.

BAPTIZATUS. — *Baptizati* dicti potissimum qui a Judaica vel Mahumetana superstitione ad fidem Christi convertebantur.

BAQUALARIUS. — Pro BACCALAUREUS.

BAQUELLARIUS. — Ead. notione.

BAQUERIUS. — Qui *baccum* curat; *péager*; ol. *basquier.*

BAQUETUS. — Cupa, labrum; *baquet.*

BARA. — Lectica, feretrum; *litière.* (*A. SS.*) Fluctus, unda; *barre.* (*A. SS.*) Qui fidem datam non servat; *parjure.* (*Usat. Barc.*)

BARACA. — Casula, tuguriolum; *petite maison, masure, baraque.*

BARACHA. — Ead. notione.

BARAGINES. — Idem q. BARGINNA.

BARAHU. — Forte pugio. (*Tabul. prior. de Pared.*)

BARALCATA. — Præstationis species quæ in cera exsolvitur. (A. 1449.)

BARALIA. — Repagulum, clathrus; *clôture, grillage, barrière.* (A. 1493.)

BARALLUS. — Cadus, mensuræ species; *mesure de vin, sorte de petit baril ou de petit tonneau*; ol. *barrau.*

BARANCA. — Fraus in contractibus; *mauvaise foi, tromperie dans les affaires.* (A. 1302.)

BARARE. — Decipere; *tromper.* (*A. SS.*)

BARATA. — Permutatio, idem q. BARATUM. — Idem q. BARATARIA, dolus, fraus in contractibus. (*St. Eccl. Cad.*) (A. 1254.)

BARATARE. — Permutare; *échanger* (*St. Mas.*) — Fallere, decipere; *tromper, friponner.* (*St. Saon.*) — Disperdere, dissipare, dilapidare; *détruire, anéantir, dissiper.* (*St. Pallav.*)

BARATARIA. — Fraus, dolus, qui fit in contractibus vel venditionibus; *tromperie, fraude, tricherie dans les affaires*; ol. *barate, baraitterie, baratie.* — Consessus, societas ludentium, aleatorium, sic dictum quod ibi fraus sæpissime exercetur; *réunion de joueurs.* (*St. Cum.*)

BARATATIO. — Dissipatio, dilapidatio; *action de détruire, de dissiper.*

BARATATOR. — Impostor, deceptor; *imposteur, trompeur*; ol. *barretor, barateur.*

BARATERIA. — Sic dicitur quando judex aliquid petit indebitum, ut justitiam faciat. (Hort. Cavalcan.)

BARATERIUS. — Is qui prætorium nimis frequentat, vitiligator; *chicaneur.* — Erro, mendicus, pauper vagus; *vagabond.*

BARATICUS. — Ex barathro seu abysso, pro BARATHRICUS.

BARATOR. Idem q. BARATATOR.

BARATTARIA. — Forte locus ubi merces fraudis suspectæ, aut permutandæ reponuntur, vel mensa nummularia. (*Inquis. an.* 1371.)

BARATUM. — Permutatio; *échange.* (A. 1247.) — Vallum, fossa, quod *barris* seu repagulis muniatur sic dictum; *retranchement, fossé.* (A. 1275.) — Scheda accepti et expensi; *état des dépenses et des recettes.* (A. 1438.)

BARATUS. — *Baratus argento*, tæniis argenteis distinctus; *barré d'argent.* « Statuimus ut nullus monachus zonam de serico audeat portare, nec corio *barato* argento, nec alio metallo inhonesto. » (A. 1294.)

BARBA. — Gena vel mentum ubi crescit barba.(*A. SS.*)—Patruus.—*Cavallus de barba*, equus Punicus; *cheval barbe*.

BARBACA. — Navis mercatoria. Forte legend. BARCA. (A. 1337.)

BARBACANA.—Propugnaculum exterius, quo oppidum aut castrum, præsertim vero eorum portæ aut muri muniuntur; unde *antemurale*, *promurale* et *murus exterior* non semel appellatur; *barbacane*.

BARBACENUS.—Ead. notione.

BARBACHANNA.—Ead. notione.

BARBANIS.—Ead. notione q. BARBANUS.

BARBANUS.—Patruus; *oncle paternel*.—Rector Waldensium; *barbe*. — *Equus barbanus;* idem q. *Cavallus de barba*. *Vid.* BARBA.

BARBARA.—Tetrioris cujusdam carceris castellati nomen. (A. 1398.)

BARBARASCHUS.—Ex barbaria; *qui est de Barbarie, Barbaresque*.

BARBARATOR.—Ut BARBATOR.

BARBAREATUM. — Hordeum forte, ab aristis, gal. *barbes* : « Teneatur... facere jurare omnes pistores et pistorissas... quod non immiscebunt legumina neque siliginem, neque mandiliam vel *barbareatum* cum frumento. » (*St. Ast.*)

BARBARELLUM.—Locus multis arborum generibus inordinate consitus; *fourré*.

BARBARI. — Monetæ species; idem q. BARBARINI.

BARBARIA.—Alienigena, ut *Barbarus*.—Barbitonsoris officina; *boutique de perruquier*.

BARBARIATUM.—Ut BARBAREATUM.

BARBARIES. — Gentilismus, idololatria. (*Lex Sal.*)

BARBARINI NUMMI.—Nummi a vicecomitibus Lemovicensibus cusi; *Barbarins*.

BARBARISMATICE. — Barbarorum idiomate, hoc est Teutonice, *in Act. SS. Junii*.

BARBARISMUS.—« Non legant in festivis diebus nisi philosophos, et rhetoricas, et quadrivialia, et *barbarismum*, et ethicam, » etc. (*Chart. a.* 1215, *pro reformat. universitat. Parisiens.*)

BARBARIUS.—Chirurgus sic dictus a tondenda barba; *chirurgien, barbier*. — Piscis species; *barbeau*.

BARBARIZARE.—More barbaro agere, loqui. (*A. SS.*)

BARBARIZARI. — Barbarus fieri, pro barbaro haberi. (Agobard.)

BARBAROSTOMUS.—Qui verba barbarismis plena profert.

BARBARUS. — Qui religionem Christianam non profitetur; *qui n'est pas Chrétien*. —Nummorum genus; idem q. BARBARINI. *Barbara lingua*, pro Theutonica non raro legitur; quæ dicitur etiam *vulgare barbarum, barbaria facundia*, etc.

BARBASTERILIS.—Vir imberbis; *qui n'a pas de barbe*.

BARBATOR.—« Regis curiam sequantur assidue histriones, candidatrices, aleatores, dulcorarii, caupones, nebulatores, mimi, *barbatores*, » etc. (Pet. Bles.) Quo loco *barbatores* non sunt barbitonsores, ut aiunt nonnulli; probabilius est hocce vocabulo describi mimos et scurras, qui larvati in theatris ludunt, quomodo in Bachanalibus fieri potissimum solet, in quibus larvæ ipsæ prolixioribus et formæ insolentis barbis instructæ sunt.

BARBATORIA.—Officina tonsorum; *boutique de barbier*. — Barbæ tonsio; *action de faire la barbe*.—Barbatorum festivitas; *mascarade*.

BARBATULA. — Piscis genus, forte idem ac BARBARIUS.

BARBATUS. — *Fratres barbati*, sic appellati ut plurimum *fratres controversi* in monasteriis quod contra quam monachi voto astricti barbam nutrirent. *Barbati* præterea appellati monachi ordinis cujusdam monastici cujus meminit Albericus a.1113.—Epilepticus. (Pap.)—*Barbata moneta*, Barbarini nummi. *Vid.* BARBARINI. — *Barbata sagitta*. *Vid.* SAGITTA.

BARBAZATUS.—Idem q. BAPTIZATUS.

BARBECANUS.—Ut BARBACANA.

BARBELATUS. — Dentibus seu aculeis munitus; *barbelé*.

BARBERIUS.—Idem q. BARBARIUS, barbitonsor. In *Mirac. B. Henrici Bancenens.*, pro chirurgo sumitur, quod chirurgi solerent tondere barbam.

BARBETUS. — Panni species, forte quia villosus sic appellabatur : « Garnachia de *barbeto* cum fourraturis. » (A. 1335.)

BARBIARIUS.—Desecator; *scieur de bois*.

BARBICALIS. — Machina bellica ad saxa projicienda; *mangoneau*. (Alb. Aq.)

BARBICANA.—Pro BARBACANA.

BARBICANAGIUM. — Tributum quod pro barbicanis exstruendis vel reficiendis pensitabatur. (*Mon. Ang.*)

BARBIOLUS. — Barbus minor; *barbillon*.

BARBIRASIUM.—Barbæ tonsio; *action de faire la barbe*.

BARBIRASUS.—Idem ac BARBERIUS.

BARBITARIUS.— Barbitonsor; *barbier*.

BARBITISTA. — Qui cantat cum barbito; *qui chante en s'accompagnant de la lyre*.

BARBITONDIUM. — Tonsura barbæ, vel locus ubi tondetur. *Vid.* BARBATORIA.

BARBITONSORIA. — Idem ac BARBITONDIUM.

BARBITONSTRIX.—Barbaria; *barbière*.

BARBIZELLUM. — Machina bellica, aries, vel quid simile.

BARBO — Stultus, mobilis, mulierosus, (*Vet. Gl.*) — Piscis; *barbeau*.

BARBONI.—Piscis; ut BARBO.

BARBOS.—Teli genus, ut videtur : « Quicunque... cum balista, vel cum *barbos*, vel aliter, venando, vel non venando, transibit, » etc. (*St. Mas.*)

BARBOTA. — Navis species; *sorte de navire*.

BARBOTATUS. — *Barbotata navigia*, ea quæ in modo *barbotarum* tecta sunt. *Vid.* BARBUTA.

BARBUALDUS.—« Is est *barbualdus*, » ait Guill. Parisiens, « qui pueris ad terrorem ostenditur... *Barbualdus* enim dicitur figura et pictura terribilis. »

BARBUDA.—Larva quæ ponitur in facie ad terrendum pueros; *masque*.

BARBULA.—Barbæ species, Gal. *barbillon;* pili qui in utraque oris parte quorumdam piscium nascuntur.—Mendose pro BARBOTA. —Adolescens, juvenis; *jeune barbe*.

BARBULATUS.—Idem q BARBATUS.

BARBUNCULUS.—Piscis genus; *barbeau*.

BARBUTA.—Tegminis species qua caput tegebant milites seu equites in præliis. « Erant omnes armati cum *barbutis* in capite. » (Joan. Hocsemius.) — Milites armati cum barbutis: « Equitaverat... cum octingentis *barbutis*. » (*Chron. Veron. a.* 1354.)

BARCA. — Navis mercatorum, quæ cuncta navis commercia ad littus portat; *chaloupe*.

BARCAGIUM. — Naulum, quod pro *barca* transvectoria exigitur; *fret*. (A. 1343.)

BARCALAUREUS. — Pro BACCALAUREUS.

BARCANIARE. — Tricari, tergiversari; ol. *bardaigner, bargigner, barquenier*, etc.; *marchander, négocier, être long à se décider*. (*Cap. C. C.*)

BARCARE. — Navim inscendere, vela facere; *s'embarquer, faire voile*. (A. 1025.)

BARCARIUS. — Qui barcas facit vel ducit; *constructeur ou pilote de barques, de navires*.

BARCATA. — Onus barcæ; *chargement d'une barque*.

BARCELLA. — Alias *navicula*, vas ecclesiæ in qua thus reponitur ad incensum; *navette*.

BARCHA. — Pro BARCA.

BARCHALCUS. — Ut BARSCALCUS.

BARCHALINA. — Diminut. a *barca;* navicula.

BARCHATINUS. — Moneta Veneta, pretium trajectus aquæ ut putat Robert. Cenal.

BARCHERIA. — Ovile; *bergerie*.

BARCHEROLUS. — Nauta; *patron de barque*.

BARCHETA.—Idem videtur qui noctivagus vigil, Gal. *garde de nuit;* nisi forte malueris intelligendam esse naviculam qua, tempore noctis, vigiles egrederentur Verona per Athesim fluvium ad perlustranda hujus urbis suburbia. (*St. Ver.*)

BARCHETTA. — Ut BARCHALINA.

BARCHIA — Ut BARCA.

BARCHIGLIA. — Mensura frumentaria in regno Valentino, capiens duos modios.

BARCHONUS. — Fenestra; *fenêtre*. (*St. Ast.*)

BARCHUS. — Pro PARCUS.

BARCIA — Idem q. BARCHALINA.

BARCIOLUM. — Cunæ; *berceau*.

BARCONUS. — Idem q. BARCHONUS.

BARCUS — Idem q. BARGUS. (*Lex Sal.*)

BARCUSSIUS. — Navis species. (A *barca*, ut videtur, vox deducta.)

BARDA.—Genus ephippii, seu potius clitella; *bât*. «Item didicimus de cellis, *bardis* et frenis irregularibus.» (*Cap. S. Vict. Mass.*) — Bipennis, securis; *hache*.

BARDÆA. — Alauda; *alouette*; ol. *bardal*.

BARDAJA. — Ead. notione.

BARDALA. — Ead. notione.

BARDARIUS. — Sicarius, sceleratus, ut BERROERIUS.

BARDATUM. — Locus ubi varia supellex servatur; *garde-meuble*.

BARDATUS. — *Bardatus equus*, id est cataphractus, a *barda*, ephippium; *cheval bardé, couvert de son armure de bataille*.

BARDENA. — Idem videtur ac DEFENSA; ager nempe, pratum et silva sepimentis cincta. (*Ch. Hispan.*)

BARDICARE. — Instar rustici cantare; *chanter comme un paysan*, id est, *sans goût, sans mesure, ineptement*.

BARDICATIO. — Clamor, cantus ineptus; *cri désordonné, chant grossier, sans goût*.

BARDIGIOSUS. — Bardus, stultus; *sot, inepte*. (*A. SS.*)

BARDIRE. — Clamare instar cervi.

BARDITUS. — Idem q. BARRITUS.

BARDO. — Ephippii seu clitellæ genus: «Quod sellerii et coopertorii non apponant in *bardis*, bardonibus, sellis et coopertoriis, nisi borram vel cotonum.» (*Stat. Aven.* an 1243)

BARDONUS. — Idem q. BARDO.

BARDUCIUM. — Hastile jaculum, securicula levis. (Amalt.)

BARDUS. — Apud Gallos veteres, cantor, qui virorum fortium laudes canebat (ab antiquo *barem*, canere, clamare). — Forte pro BARBUS, piscis: « Pisces qui afferebantur de Mosa, quos poetica licentia vocare possumus roceas et *bardos*. » (*Spicil. Acher.*)—*Bardorum societas; Vid.* CAORCINI.

BARECA. — Forte pro BARACA: « Item curtem meam cum tabulatu, cum *bareca*, cum omnibus quæ ad ipsum curtem pertinent. » (*Testam. Tellonis episc. Curiens.*)

BARECTATOR. — Vitilitigator; *chicaneur*.

BAREGUM. — Septum ex cratibus quo per noctes grex includitur; *parc à moutons*.

BARELLUS.—Obex, clathri, vectis; *barre, barreau*. — Vas ligneum, cadus; *baril*. — Plaustri genus, idem q. BAROCIA.

BARGA. — Idem q. BARCA.

BARGANATICUM. — Tributum pro mercibus quæ *bargis* referuntur solutum; *péage que payent les marchandises transportées par eau*.

BARGANATICUS. — Ead. notione.

BARGANIA. — Contractus, conventio; *accord, convention*. (Rym.)

BARGANISATIO. — Actio *barcaniandi*. *Vid.* BARCANIARE.

BARGANIZATIO. — Ead. notione.—Idem ac BARGANIA.

BARGANIZATOR. — Qui barcaniat. *Vid.* BARCANIARE.

BARGANNEA. — Idem q. BARGANIA.

BARGANNIARE. — Idem q. BARCANIARE

BARGANNIZARE. — Ead. notione.
BARGEA. — Idem q. BARCA.
BARGELLA. — Mantica, pera viatoria; *besace*. (Pap.)
BARGELLUS.— Apud Italos, lictor, lictorum dux.
BARGENA. — Ut BARGINNA.
BARGENNA. — Ead. notione.
BARGIA. — Ut BARGA.
BARGILLA. — Ut BARGELLA.
BARGINES. — Ut BARGINNA.
BARGINHARE. — Pacisci, stipulare; *stipuler, régler, s'accorder*. (A. 1296.)
BARGINNA. — Hujus vocis notio non omnino obvia ac perspicua est. Procul dubio corrupta est a *peregrina;* peregrinator, viator religionis causa; *pèlerin*. (Pass.)
BARGINUS. — Ut BARGINNA.
BARGIOLA. — Scapha; *barque, nacelle, canot*.
BARGONIA. — Pro BARGINNA in Epist. S. Columbani ad S. Gregorium Papam.
BARGUINARE. — Idem q. BARCANIARE.
BARGUS. — Ramus, truncus arboris, de quo suspenduntur facinorosi; *potence, gibet*. (*Lex Sal.*)
BARIBLINUS. — « Item bracchium *bariblinum*, et calicem unum magnum, et tabulam summi altaris comparavit 1300 floren. » (*Hist. episc. Frisingens.*)
BARICELLUS. — Pro BARIGELLUS.
BARIGALLUS. — Persona loquax.
BARIGELLUS. — Apud Italos, apparitor, primus apparitorum.
BARIGENA. — Ut BARGINNA.
BARIGILDUS. — « Et ipse comes sic mallum suum teneat ut *barigildi* ejus et advocati, qui in aliis comitatibus rationes habent ad suum mallum occurrere possint. » (*Cap. C. C.*) ubi Sirmondus, *barigildi*, apparitores.
BARIGLE. — Idem ac BARILE.
BARILE. — Cadus, dolium, amphora; *baril*.
BARILION. — Pro PARILION.
BARILLAGIUM. — Tributum quod pro vasis vinariis præstabatur: « Omnes mercatores navis oneratæ de vinis dent pro *barillagio* de tota nave duodecim denarios. » (*Reg. constab. Burdeg.*)
BARILLARIUS. — Officium in *Scancionaria regia* cui cadorum vinariorum cura incumbebat. (A. 1261.)
BARILLATUM. — Minus barile, doliolum; *barillet*.
BARILLOTUS. — Pallii seu tunicæ species, a forma vel ornamentis sic dicta quod nempe fimbriis veluti dolium circulis ambiretur.
BARILLUS. — Idem q. BARILE.
BARIOLA. — Ut BARILLATUM.
BARISELLUS. — Ead. notione.
BARKA. — Pro BARCA.
BARKETTA. — Pro BARCHETTA.
BARLESCHUS. — Satyricus. (*A. SS.*)
BARLETTARE. — Concionari ut Gabriel Barleta ordinis Prædicatorum frater.
BARLETTUM. — Ut BARILLATUM.
BARLETTUS. — Ead. notione.
BARLINA. — Pro BERLINA.
BARMBRACCUS. — Canis venaticus; *braque*.
BARMUS. — Ventrale; *tablier*.
BARNAGIUM. — Vectigalis genus regi dominove solvendum a subditis omnibus præter viros nobiles et ecclesiasticos. — Vox abbreviata ex BARONAGIUM.
BARNATUS. — Idem ac BARONATUS.
BARNETE. — Idem ac BERNACA.
BARO. — Stultus, stolidus, apud scriptores Latinos. In legibus Barbarorum, pro viro quovis non semel usurpatur. — Pro marito per multa sæcula apud Gallos usurpatus est.— *Barones* dici cœperunt proceres et magnates tempore Caroli Calvi. Medii ævi temporibus, *alti barones* appellarunt, Gallice *hauts barons, hauts bers*, magnates qui et natalium prærogativa, prædiis ac possessionibus et vassallorum numero alios præcellebant. *Barones* ibidem appellati in quibusdam Galliæ provinciis magnatum primogeniti. — *Baro* etiam quivis vassallus, præcipuus inter burgenses alicujus civitatis (v. g. Tolosæ), quilibet dominus rerum immobilium. — Apud Anglos, *barones parlamentarii* nuncupantur ii quos vulgo *lords of parlement* vocant. Apud Anglos etiam, *barones eleemosynarii* dicuntur archiepiscopi, episcopi, abbates et priores, qui prædia sua a rege tenent per *baroniam*. Baronias enim suas ex *eleemosyna* regum perhibentur accepisse, licet ipsa prædia aliorum sæpe munificentia consecuti fuerint. Quomodo etiam apud Gallos *regaliæ* ecclesiarum censentur esse ex sola regia liberalitate iis olim concessa. — *Barones* astrologi nuncupantur apud Martin. del Rio.
BAROARIUS. — Apud Italos, accensus, apparitor.
BAROCHUM. — Usuræ species, lucrum illicitum. (Bart.)
BAROCIA. — Plaustri genus et onus hujus plaustri. (*St. Verc.*)
BARODERII. — *Barrii* seu suburbii incolæ, vel potius apparitores (*Reg. Pad.*)
BAROLANUS. — An idem qui *baronulus, baronettus?* « Quidam *barolanus* nomine Gezolinus... ad tractatus rerum domesticarum regalium familiaris admittitur. » (Sal Malesp.)
BARONAGIUM. — Baronum seu magnatum ordo; *baronage;* ol. *barnage, bernage*.
BARONALIS. — Ad baronem pertinens; *de baron, baronal. Baronali jure possidere*, supremo jure et dominio, quemadmodum barones, possidere.
BARONATUS. — Baronis dignitas; *dignité de baron*. (Lud.)
BARONIA. — Prædium a rege nude pendens, vel majus prædium aut feudum; *baronnie*. (A. 1163.) *Tenere in baronia*, dicitur qui jus nundinarum, castellaniam, peagium et ligium estagium in suo flodo habet. (*Stab. S. Lud.*) — Ordo nobilium, ut BARONAGIUM. (*Ep. Lud. VII. reg. Fr.*) — Titulus quibus-

dam majoribus prædiis attributus speciali regum privilegio. (Spelm.)

BARONICALIS. — Idem ac BARONALIS.

BARONISSA. — Uxor baronis, vel virago, scilicet baronis habens animum.

BARONITALIS. — Idem ac BARONALIS.

BARONUS. — Baro, princeps; *baron.*

BAROSELI.— Ead. notione ac BARODERII.

BARQUA. — Ut BARCA.

BARQUELIUS. — Aquæ receptaculum ; *bassin*, *réservoir;* ol. *barquiau.* — Fovea aquis aliisque ruderibus continendis apta. (A. 1328.)

BARQUERIUS. — Nauclerus, qui *barcam* ducit.

BARQUILE. — Idem q. BARQUELIUS.

BARRA. — Fustis, vectis; *barre.* — Septum curiæ, cancelli, auditorium, ubi causæ coram judicibus ab advocatis perorantur; *barreau.* — Feretrum; *bière.* — Mensura agraria apud Arvernos. — Massa linea certi ponderis : « Duas *barras* lini. » — Armorum genus. — Idem q. BARRIUM, suburbana domorum congeries. — Pons, potius repagulum ad pontem positum.—*Barræ* dicuntur : 1° repagula ac septa ad munimenta oppidorum et castrorum, vel ad eorum introitus ac portas posita, ne inconsultis custodibus in eas aditus quibusvis pateat; 2° exceptiones rei, vel generatim primæ litium instructiones, ad *barras* fori simplici ac nuda formula peracta; 3° decursio palæstrica, quod palæstra *barris* seu repagulis clauderetur; 4° tributa quævis, præsertim quæ ad urbium et oppidorum *barras* et portas præstata.

BARRACANA.—Stragulum, forte a panno quem *bouracan* dicunt Galli. (A. 1218.)

BARRACANUS. — Panni species; Gal. *bouracan.*

BARRADUS. — *Barris* seu lineis distinctus; *rayé.*

BARRAGAN.—Ead. notione. q. BARRALAGIUM (*Conc. Hisp.*)

BARRAGIUM. — Tributum, quod ad urbium *barras* seu portas exigitur; *barrage*, *droit qui se lève aux barrières.* (A. 1308.) — Barræ ipsæ; *les barrières.* (A. 1226.) — Jus mensuræ ad quam exiguntur dolia vinaria, quæ *barralia* nuncupantur, simul et præstatio quæ ea ratione domino feudali pensitabatur; *barrage.* (A. 1150.)

BARRALAGIUM. — Tributum ad portas exactum, ut BARRAGIUM. (A. 1337.)

BARRALE.— Cadus, mensura liquidorum quæ duos et septuaginta sextarios Gallicos seu triginta sex pintas capere solet. (A. 1309.) — Repagulum; *fermeture*, *clôture.* (A. 1325.)

BARRALEUM. — Cadus, ut BARRALE.

BARRALIUM. — Ead. notione.

BARRANCUS. — Hispanis, locus cavus, iter tortuosum; *ravin*, *chemin creusé par les eaux et tortueux.* (A. 1132.)

BARRANETUM. — Ead. notione.

BARRANUS.—Judex seu apparitor.(*Chart. a.* 1230.)

BARRARE. — Repagula ponere, concludere, obstruere; *établir des barrières*, *fermer.* (*A. SS.*) — Disceptare, litigare; *plaider, faire des procédures.* (W.Stan.)—Fallere, decipere; *tromper.* (*St. Rip.*) — Dolia ad mensuram exigere, legitimare; *jauger les tonneaux*, *les ramener à la mesure légale.* (A. 1372.)

BARRARELIUS.—*Barralium* seu doliorum artifex; *tonnelier.*

BARRARIUS. — Telonarius, qui tributa ad *barros* exigit; *receveur des droits d'entrée*, *préposé à la perception du barrage.* (A. 1207.) — Repagulum, ut BARRA. (*Form. Angl.*)

BARRATUS. — Tæniis, lineis filisve diversi coloris contextus; *rayé.* — *Barrati fratres* dicti Carmelitæ, quod pallia ex albo et nigro alternatim distincta deferrent.

BARREIAMENTUM. — Actio BARREIANDI.

BARREIARE. — Idem est ac PLANCARE.

BARREIATOR. — Qui *barreiat.*

BARRELIUM — Idem q. BARRALE.

BARRERA.—Repagulum, septum curiæ; idem q. BARRA.

BARRERIA. — Ead. notione.

BARRERIUS. — Inspector pannorum; *visiteur des draps.* (A. 1224.)

BARRETI. — Carmelitæ. *Vid.* BARRATUS.

BARRETUM. — Pilei genus, tegumen capitis; *béret.*

BARREUM. — Mensa nummulariorum; *bureau*, *comptoir.* (A. 1415.)

BARREYÆ. — Repagula ac septa quæ ad munimenta oppidorum et castrorum ponuntur; *barrières*, *palissades.*

BARRIA.—Regula, norma; *règle*, *modèle.* — Munitio ex objectis repagulis; *barricade.*

BARRIANI. — Incolæ castri, qui in castri vel oppidi *barris* habitant; *ceux qui habitent les faubourgs d'une ville.*

BARRICANUS. — Ut BARRACANUS.

BARRIDUS. — Cadus, ut BARILLUS.

BARRIERA. — Prothyrum, porta repagulis et cancellis præmunita; *barrière.*

BARRIGENA.— Ut BARCYNNA.

BARRILA. — Doliolum; *barillet.*

BARRILIS. — Ut BARILE.

BARRILLERIUS. — Qui plaustrum, quod *barellum* vocant, ducit. (A. 1373.)

BARRINI. — Hæretici, Valdensium seu Catharorum asseclæ, a Barro, monte circa lacum Larium nomen hoc sortiti, aut a Barrian in agro Cremensi.

BARRIQUA.—Cadus, dolium; *barrique.*

BARRITUS. — Clamor militaris ab ituris prælia edi solitus; *bardit.*

BARRIUM. — Ædium ac domorum extra urbem et ad suburbana quædam congeries; murus civitatis; *faubourg d'une ville; murs et remparts d'une ville.*

BARRIUS. — Ead. notione.

BARROCHIA.— Mendose, ut videtur, pro PARROCHIA.

BARROCHIANUS. — Pro PARROCHIANUS.

BARROTA. — Carri seu plaustri genus, ejusque onus; *tombereau;* ol. *barrot.*

BARROTIUM. — Ead. notione.

BARROTUM. — Ead. notione.

BARRUM. — Portus, quod portus *barris*

seu repagulis claudi solet; idem q. BARRIUM, murus, et BARRA, septum; *port, rempart, salle d'audience.*

BARRUS. — Deceptor, impostor, ut BARALATOR (*St. Rip.*); rufus, niger; *rougeâtre, noir.* (*Vet. Gl.*)

BARRUUM. — Idem q. BARRALAGIUM. (A. 1164.)

BARSCALCUS. — Colonus liber, certis nihilominus addictus servitiis, sed ex conventione. (*Ch. Germ.*)

BARTA. — Silvæ species, silvula seu terra arbustis, sed non arboribus consita; *bouquet de bois;* ol. *barte.*

BARTAVELLA. — Pessuli caudati annulus; *anneau de verrou.*

BARTERIUM. — Instrumenti sonori genus. (Mur.)

BARTHOLOMISTÆ. — Fautores Urbani PP. VI, qui Bartholomæus Prignani vocabatur.

BARTO.— Organi genus. *Vid.* BARBITON. (Isid.)

BARTON. — *Prædium dominicum*, vel *terræ* quas vocant *dominicales*, hoc est, quas in distributione manerii dominus non elocavit hæreditarie, sed alendæ familiæ suæ causa propriis manibus reservavit, *dominicum; domaine.* (Spelm.)

BARUDERIUS. — Apparitor, accensus. *Vid.* BERROERIUS.

BARULA. — Parva tænia; *petite bande.*

BARUNCULUS. — Parvus baro. (*Gl. Vet.*)

BARUTELLARE. — Cribrare, cribro farinam secernere; *tamiser.*

BARUTELLUM. — Cribrum; quo excernitur farina; *tamis, crible;* ol. *belutel.*

BARUTELLUS. — Apud Massilienses dolium.

BARVO. — Pro BARBO.

BASA. — Sagma, fascis. (Mendose pro *bala*, in litt. Philip. VI.)

BASACHIA. — Culcitra straminea; *paillasse de lit;* ol. *bassaque.*

BASALARDUS. — Ensis brevis species; *coutelas;* ol. *badelaire.*

BASANIUM. — Aluta; *basane.*

BASARIDES. — Vaccæ uberes. (*Vet. Gl.*)

BASCHALCUS. — Ut BARSCALCUS.

BASCHEA. — Basilica, ecclesia; *église.* (A. 843.)

BASCLACERIUS. — Aleator; *joueur.*

BASCLACIA. — Aleatorium; *maison ou salle de jeu.*

BASCLARIUS. — Pugio, sica; *poignard, stylet.* (*St. Mant.*)

BASCLI. — Prædones, ruptarii, e Vasconia orti.

BASCULI. — Ead. notione.

BASCUUM. — Pro PASCUUM.

BASELARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASELEUS. — Navis species; *felouque, galiotte, brigantin.*

BASELLARIUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASIDEM. — Pro BASIM. (Fortun.)

BASILECUS. — Sanctus sub cujus invocatione *basilica* dicata est. (*Form. And.*)

BASILIÆON. — Libri seu collectio imperialium constitutionum ab imperatoris Justiniani temporibus, cujus collectionis auctores Basilius Macedo, Constantinus filius et Leo Philosophus.

BASILICA. — Ædes sacra, templum, ecclesia; *édifice sacré, église.* « *Basilicæ* prius vocabantur regum habitacula, unde et nomen habent... nunc autem ideo divina templa *basilicæ* nominantur, quia ibi Regi omnium Deo cultus et sacrificia offeruntur. » (*Vet. Gl.*) *Basilicam scindere*, mortuum in basilica sepelire, humare; *enterrer dans une église.*— Altare; *autel:* «Unum cereum ardens... coram altari seu *basilica* ipsius S. Antonii. » (A. 1370.) — *Basilicæ* appellatæ ædiculæ quædam ligneæ quas Franci veteres magnatum tumulis imponebant, quod formam basilicarum seu ædium sacrarum referrent.

BASILICANUS. — « Qui habitat juxta basilicam et sub alis ejus, » ecclesiasticus.

BASILICARIUS. — Clericus qui in *basilica* seu æde sacra Papæ, episcopo, aut sacerdoti sacra facienti ministrat; forte idem q. SACRISTA.

BASILICULA. — Parva ecclesia, capella; *petite église, chapelle.*

BASILICUS. — Apud Constantinopolitanos, idem qui *mandator*, qui imperatorum mandata perferebat.

BASILIOUNIUM. — Sepulcrale monumentum, ut BASILICA. (*Vet. insc.*)

BASILISSA. — Imperatrix, regina; *impératrice, reine.*

BASILIUS. — Primus; *qui est au premier rang.*

BASILLA. — Regina; *femme de roi.*

BASILLARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASINETUM. — Idem q. BACINETUM.

BASKETTUM. — Ab Angl. *basked*, corbis, calathus.

BASOLARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASSA. — Ovis pinguis. *Vid.* BASSUS. — *Bassa curtis*, chors vel cohors; *basse-cour.* (*A. SS.*)

BASSACHA.— Idem q. BASACHIA.

BASSALLUS. — Pro VASSALLUS.

BASSARE. — Deprimere; *baisser,*

BASSE. — (Adv.) Submissa voce; *à voix basse. Basse sedere*, in infimis gradibus sedere. — (Subst.) Genus ephippii vilioris, cui insident aurigæ, forte idem q. BASTUM aut BASTAM; *bât.*

BASSERE. — Deponere. (*Vet. Gl.*)

BASSETUM. — Humilis mensa; « *Une petite table appelée basset.* » (A. 1399.)

BASSIARE. — Demittere, deponere.

BASSIATOR. — Bastorum opifex; *bâtier.*

BASSIGNETUM. — Ut BACINETUM.

BASSILE. — Pelvis; *bassin.*

BASSILLARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASSINA. — Pelvis; *bassin.* — Jus percipiendi tantum salis, frumenti, aut alius rei, quantum *bassino* continetur; ut BACINAGIUM.

BASSINAGIUM. — *Vid.* BACINAGIUM.

BASSINARIUS. — Qui oblationes fidelium

cum bassino corrogat iisque administrandis præest. (A. 1459.)

BASSINUS. — Pelvis; *bassin.* — Mensa *bassinariorum*, seu pelvis eorum. (A. 1459.)

BASSIS. — Pelvis; *bassin.* — Pro *basis*; *base.*

BASSITUDO. — *Bassitudo cordis*, pusillanimitas. (S. Bern.)

BASSIUS. — Submissiori voce. *Vid.* Basse.

BASSUARIUS. — *Bassuaria jumenta*, jumenta clitellaria: *jument à bât.*

BASSUM.—Clitellæ, pro *bastum.* (A. 1325.) — Inferior pars; *le bas d'une chose.*

BASSURA. — Depressio. « Secundum *bassuram* vel altitudinem moræ et signi marmorei. » (*St. Ast.*)

BASSUS. — Depressus, imus; *bas. Bassæ marchiæ homines*, Gal. *hommes de bas étage*, dicuntur homines inferioris ordinis, quod in cœtibus publicis in infimis gradibus, quos *marchias* vocabant, considerent. *Bassus color*, *bassa hora*, *bassa manus*, *bassa justitia*, *bassa mensura*; *Vid.* Color, Hora, Manus, Justitia, Mensura. — Pro Vassus. — Pinguis, crassus, humilis; *gras, épais, pauvre, humble.*

BASTA. — Clitellæ; *bât.* — Vas ligneum circulis et duabus ansis instructum; *comporte.* — Vallum, septum; *retranchement.*

BASTAGIUM. — Oneris transvectio quæ *bastis* seu clitellis fit; *transport à dos de mulet.* (A. 1343.) — Vectigal quod pro equo *bastato* præstatur; ol. *bastage.* (A. 1114.)

BASTAGIUM. — Ead. notione, tributum.

BASTAISSUS. — Bajulus, Ital. *bastagio.* (A. 1399.)

BASTARDA. — Lignum quoddam: « Pro una pecia vocata *bastarda.* » (A. 1435.)

BASATARDAGIUM. — Jus domini in bona decedentium bastardorum; *droit seigneurial sur les biens des bâtards.*

BASTARDELLUS. — Charta fugitiva, debilis; *feuille volante.* (*St. Fl.*)

BASTARDIA. — Illegitima nativitas. (A. 1247.)— Ut Bastardagium. (A. 1358.)

BASTARDUS. — Nothus, spurius, illegitimus; *bâtard.*

BASTARE. — Forte acu pingere; *broder.* (*St. Ar.*) — Sufficere; *suffire*, *être suffisant.*

BASTARIUS. — Si opificis nomen est, vel acupictor, vel bajulus designatur, in *A. SS.* 31 Sept., p. 450.

BASTASIA. — Naviculæ apud Dalmatas species.

BASTASIUS. — Bajulus; *portefaix.*

BASTASSIZA. — Idem q. Bastasia.

BASTASSUS. — Hospes, alienigena; *étranger.*

BASTATORIUM. — Idem q. Basatorium.

BASTATUS. — Clitellis instructus; *bâté.*

BASTAXARE. — Portare, bajulare; *porter.*

BASTAXIA. — Quidquid equis vel mulis cum *basto* transvehitur. (A. 1398.)

BASTAXIUS. — Idem q. Bastasius; *portefaix*; aut histrio; *bâteleur.*

BASTEAGIUM. — Tributi genus, idem q. Bastagium.

BASTEIARE. — Portare. De equo vel mulo maxime dicitur, qui basto onus portat. (A. 1329.)

BASTELIUS. — Campanæ clava ferrea; *battant de cloche*; ol. *batel.*

BASTENERIUS. — Ut Bastonerius.

BASTERIUS. — Bastorum opifex; *bâtier.*

BASTERNUS. — Ut *basterna*; vehiculum tectum; *litière portée par des mulets.*

BASTIA. — Castrum, turris, propugnaculum; *bastie, bastide, bastille.*

BASTICIUM. — Silva cædua; *bois taillis.*

BASTIDA. — Lignea turris, propugnaculum, ut Bastia. — Prædium rusticum cum mansione; *bien de campagne*, *bastide* (en Provence). — Nude pro domus, ædificium; *maison, habitation.*

BASTIDARE. — *Bastidas* exstruere, ædificare. (A. 1269.)

BASTIDENS. — *Bastidæ* seu castri incola.

BASTIGIA. — Ut Bastia.

BASTILDIA. — Cymba, navicula; *bateau.* — Idem q. Bastia.

BASTILE. — Idem q. Bastia.

BASTILLA. — Ead. notione.

BASTILLUS. — Ead. notione.

BASTIMENTUM. — Ædificium; *construction, bâtiment.* — Propugnaculum, castrum, munitio. — *Dare ad medium bastimentum* dicitur, cum locus ædificationi aptus ad medietatem impensarum et redituum conceditur. (A. 1325.)

BASTINIACUM. — Ut Bastonicum.

BASTINUM. — Servitutis genus, forte cum quis equos *bastis* seu sellis instructos præbere domino tenetur.

BASTIONARIUS. — Apparitor, virgarius, *bedellus*, sic dictus quod virgam seu *bastonem* tenet; *huissier, sergent, bedeau*, etc.

BASTIONUS. — Propugnaculi species; *bastion.*

BASTIRE. — Ædificare, proprie *bastias*, seu *bastitas* exstruere. (A. 1265.)

BASTITA. — Idem q. Bastia.

BASTITORIUM. — Molendinum in quo quernei cortices conteruntur; *moulin à draps, à tan*: ol. *bateor.*

BASTITUM. — Ead. notione.

BASTIUS. — Monetæ Alemannicæ species, eadem q. Batrius.

BASTO. — Baculus, fustis; *bâton.*

BASTONAGIUM. — « Item unam cappam et dimidiam frumenti cum *bastonagio* pro quodam prato. » (*Terrear. castel. d'Ibois.*) An de mensura quæ *bastone* seu baculo æquatur? An de servitio, quod equo vel mulo clitellis instructo redditur?

BASTONARIUS. — Idem q. Bastionarius.

BASTONATA.—Fustuarium: *bastonnade, coups de bâton.*

BASTONERIUS. — Idem q. Bastonarius.

BASTONICUM. — Arctissima custodia; *détention très-sévère.* « A comite adducatur, ut in *bastonicum* retrusus, usquedum nobis placuerit, pœnas luat. » (*Cap. C. C.*)

BASTONUS. — Idem q. Basto.

BASTORIA. — Baculi genus, clava; *gourdin, massue.* (A. 1411.)

BASTUM. — Clitellæ, sagma; *bât.* — Pro Vastum, depopulatio, vastatio.

BASTURA. — *Bastum*, seu quantum jumentum *bastatum* portare potest. (A. 1166.)

BASTUS. — Sufficiens; *qui est suffisant.* (A. 1153.) Ut Bastum. (*Hist. Dalph.*)

BATAFALUYA.—Anisum; *anis.* (A. 1330.)

BATAGLIOLA. — Ab Ital. *battaglia*, pugna. (*St. Taur.*)

BATAGLORIA. — Hastiludium, torneamentum; *tournois, joute.* (*St. Montis Reg.*)

BATAILLIÆ. — Munimenta urbium ad quæ *bataillia* seu prælia fieri solent, cum portarum repagula perrumpere hostes conantur; ol. *baille.* (A. 1154.)

BATAILLIATUS. — Munitus; *remparé, fortifié.* (Lud.)

BATALA. — Idem q. Batalia.

BATALARE. — Armis congredi, arma viriliter stringere, vibrare; *batailler.*

BATALARIA. — Navis species; *espèce de vaisseau de guerre.*

BATALEA. — Repagulum, ut Bataillіæ, et prælium, ut Batalia.

BATALIA. — Pugna, prælium; *combat, guerre publique.* (Pass.)—Duellum, judicium duelli; *duel judiciaire.* (A. 1219.) — Turma, *escadron;* ol. *bataille.* (A. 1410.) — Superius navis tabulatum; *le pont d'un navire.* (A. SS.)

BATALIARE. — Oppugnare; *attaquer.*

BATALLA. — Ut Batalia.

BATALLATUS. — Ut Batailliatus.

BATALLERIUS. — *Bataillarum* seu munitionum exstructor. *Vid.* Bataillіæ. (A. 1550.)

BATALLIA. — Prælium, ut Batalia. — Judicium et emolumentum duelli. (Lud.) — Munimentum, ut Bataillіæ.

BATALLUM. — Tudicula, ut Bastelius. — Judicium et emolumentum duelli.

BATANDERIUM. — Officina vel molendinum ubi cortices tunduntur et in pulverem rediguntur; *moulin à foulon.*

BATANDUS. — Ead. notione. (A. 1178.)

BATANNUM. — Ead. notione.

BATARE.— Percutere, verberare; *battre.*

BATARIUM. — Idem q. Batatorium.

BATATOR. — Qui frumentum flagello excutit; *batteur.* (A. 1199.)

BATATORIUM. — Idem q. Batanderium.

BATEICIUM. — Idem q. Basticium.

BATELAGIUM. — Quod pro batello seu nave solvitur. (A. 1401.)

BATELLA. — Cymba; *nacelle, canot.* (Flet.)

BATELLARIUS. — Navicularius; *batelier.*

BATELLUS. — Cymba, ut Batella; clava campanæ, ut Bastelius; navicularius, ut Batellarius.

BATEMIS. — Idem q. Batatorium.

BATENDERIUS. — Locus ubi cannabis tunditur et maceratur. (*St. Montis Reg.*)

BATENERIUS. — Ut Bastionarius. (A. 1497.)

BATENTEARIUM. — Ut Batenderius.

BATENTERIUM. — Idem q. Batatorium.

BATENTORIUM. — Ead. notione.

BATERE. — Pro Battuere.

BATERIA. — Vox generica, ut videtur, qua vasa coquinaria ex cupro ferrove fabrefacta, quæ *batterie de cuisine* dicunt Galli, significantur. — Ars tundendi pannos, terendi cortices et alia similia faciendi quæ in batatorium peraguntur; *foulonnage du drap et tout ce qui s'y rapporte.*

BATENDUS. — Ut Battutus.

BATGIUM. — Idem videtur ac Basticium aut Baugium: « Possessiones... cum suis pascuis et *batgiorum*, et aliis eremis. » (A. 1476.)

BATHALIA. — Pugna, idem ac Batalia.

BATHEDORIUM. — Idem q. Batatorium.

BATHEFREDUM. — Idem. q. Belfredus.

BATHIOCA. — Vas ad sacrificandum, forte patera. (Isid.)

BATHOICA. — Ead. forte notione.

BATHUS. — Pro Batus.

BATICIUM. — Jurisdictio, districtus. « Quia ipsa terra eorum *baticium* est. » — « Quod *baticia* de Erluns et de Dormicort propria sunt S. Vicentii. » Nisi hic idem sit ac Basticium.

BATICIUS. — *Villa baticia*, quæ jure communiæ non potitur, atque adeo quæ suis legibus non regitur, sed sub alterius dominio et potestate est. (A. 1325.)

BATIFOLIUM.—Propugnaculi species, Gal. *bastion*, seu, ut quibusdam placet, turris illa lignea quam *belfredum* vocabant. — Idem ac Battuarium, ubi panni vel quercei cortices tunduntur. (A. 1316.

BATIFOLLUM. — *Batifollum* seu *Bacifollum* forte usurpatur in *Tabular. S. Flori* pro molendino ventario, cujus ædificium in modum turris seu belfredi exstructum est.

BATIFREDUM. — Idem q. Belfredus.

BATILLARDUS. — Idem q. Basalardus.

BATILLAGIUM. — Naulum, pretium pro navali vectura solutum; *fret.*

BATILLUS.— Campanæ clava ferrea; *battant de cloche.* — *Batillus molendini*, unde descendit farina in alveum; *batail, partie du moulin par où tombe la farine.*

BATIOCA. — Patera argenti ad sacrificandum liquidis apta. (*Vet. Gl.*)

BATIOTICA. — Ut Bathioca.

BATISCHÆ. — Pro Bretachiæ

BATISMAL. — Torcular; *pressoir, machine à presser.* (*Vet. Gl.*)

BATISSAMENTA. — Ædificia; *bâtiments.*

BATISSICARE. — Bene facere; *faire bien.* (*Vet. Gl.*)

BATISTERIUM. — Pro Baptisterium.

BATISTORIUM. — Idem q. Batatorium.

BATITOR. — Qui frumenta flagello excutit; *batteur.* (A. 1190.) — *Batitores clericorum;* ita se nuncupabant quidam facinorosi homines qui clericos cum obvios haberent verberabant. (A. 1333.)

BATITORIUM. — Idem q. Batatorium.

BATITURA. — Tritura; *battage:* « *Batitura* bladorum. » (A. 1192.) — Verberatio, percussio; *action de frapper, de battre.*

BATIZARE. — Pro Baptizare.

BATLINIA. — Panni lintei lectorum; *draps de lit.* (*Cap. C. M.*)

BATON. — Præstationis consuetæ species. *Vid.* Cosdupna.

BATONNUS. — Idem q. Bastonus.

BATORIUM. — Idem q. Batatorium.

BATRACHUS. — Rana; *grenouille.* (*A. SS.*)

BATRESCHÆ. — Idem q. Bretachiæ.

BATRIX. — Mensuræ species, ut Batus.

BATTA. — Ead. notione.

BATTAIA. — Ut Batalia.

BATTALIERÆ. — Ut Batailliæ.

BATTANDERIUS. — Idem q. Batenderius.

BATTARE. — Triturare, flagello excutere; *battre le blé.* (Cæs. Heist.)

BATTENTES. — Sic appellati sunt nomines cujusdam societatis S. Antonii de Monteciano, quod frequenter se flagellarent. (*A. SS.*)

BATTERE. — Flagello excutere, idem q. Battare. *Battere in scuria; battre en grange.* — Verberare, plagas inferre; *frapper, battre.* — Tundere, macerare; *broyer, faire macérer, rouir, en parlant du chanvre.* — *Battere palmàs*, manibus plaudere; *applaudir.*

BATTERIA. — Conflictus, pugna in jurgio; *batterie, querelle où il y a des coups.* (Flet.)

BATTICUM. — Gemma; *pierre précieuse.*

BATTIMENTUM. — Flagellatio, verberatio: « Anno 1260, admirabilis Lombardorum facta est commotio, quæ *battimentum* vocata est. » (Murator.)

BATTIRE. — Ut Battare.

BATTISMUS. — Ut Baptismus.

BATTITOR. — Qui cannabum tundit aut macerat; *ouvrier qui fait rouir et broie le chanvre.* — *Battitores*, iidem qui *flagellatores.* (*Stat. antiq. Florent.*)

BATTITORIUM. — Idem q. Batatorium.

BATTIZARE. — De sacro fonte infantem suscipere; *être parrain.* (*Hist. Dalp.*)

BATTORIUM. — Idem q. Battatorium.

BATTUDA. — Species piscationis, cum pisces scilicet in aqua exagitantur cogunturque, diverberata seu *batuta* aqua, in unum locum confugere, quo facilius capiantur; *manière de pêcher en battant l'eau.* — Ager, ut videtur, dumis consitus, idem q. Brolium. (A. 1300.) — Servitii genus quod vassalli domino faciunt diverberando dumeta ut inde feras facilius exigant. (A. 1413.) — Pavimentum, solum loci aperti. (A. 1324.)

BATTULIS. — Idem q. Battutilis.

BATTUTILIS. — De metallo dicitur in laminas deducto atque malleo contuso; *métal battu, métal en lames.*

BATTUTUS. — Verberatus; *battu, frappé.* — *Battuti*, pœnitentes qui flagellis corpus suum castigant. (*A. SS.*)

BATULUS. — Supplicii instrumentum, forte ferreum instrumentum, palæ similitudine, quo prunæ in fornacibus colliguntur.

BATUS. — Mensuræ species quæ constabat modiis duobus totidem sextariis; etiam vas quo avenam ad equorum pabulum dimetiri solebant. Hinc qui avenam equis distribuebat *a batis* dictus.— Scapha, cymba; *bateau.* — Genus holeris, forte pro Batis; *fenouil marin.* — Humilis; *bas:* « Arbores modicæ et *batæ.* » (A. 1391.)

BATUTUM. — Lac pressum; *fromage.*

BATZIO. — Moneta Germanica; *batz.*

BAUBAYNA DE BONBASSE. — Tela gossypina; *toile de coton.*

BAUBELLA. — Numero multitudinis, res pretiosæ, veluti gemmæ, uniones et alia ejusmodi; *joyaux.* (Rog. Hov.)

BAUCA. — Vasis species; *bocal.* — Armilla; *bracelet.* — Tegula lignea; *planche.* (*A. SS.*)

BAUCAGIUM. — Præstationis species.

BAUCALE. — Vasis, idem q. Bauca.

BAUCALIS. — Ead. notione.

BAUCENDUS. — Equus albo et nigro interstinctus; *cheval marqué de blanc et de noir;* ol. *bausant.* (A. 1244.)

BAUCENNUS. — Albo et nigro interstinctus, vel bipartitus. (Jac. de Vitr.)

BAUCHANTUS. — Idem ac Baucendus.

BAUCHORIUM. — Pro Gauchorium.

BAUCULUS. — Radicis medicinalis genus vel emplastrum ex illa radice compositum. (*A. SS.*)

BAUCUS. — Vas, ut Bauca.

BAUDATOR. — Ut Bausiator.

BAUDATUM. — Tegulæ vel lateris species, nisi sit tabula sectilis tegendis domibus apta. (A. 1363.)

BAUDEKINUS. — Ut Baldachinus.

BAUDEQUINUS. — Ead. notione.

BAUDERAGIUM. — Idem q. Bandayragium, jus agrum sub banno tenendi.

BAUDERIA. — Vexillum, ut Banderia.

BAUDERIUS. — Ut Banderius.

BAUDIA.— Dolus malus, fallacia; *fraude tromperie;* ol. *boidie, boisdie.*

BAUDITOR. — Ut Bausiator.

BAUDOPHORUS. — Vexillifer; *porte-bannière.*

BAUDOSA. — Instrumenti musici species.

BAUDRA. — Baltheus; *baudrier.*

BAUDRARIUS. — Qui coria quævis parat; *baudroyer, corroyeur.* (A. 1160.)

BAUDREA. — Idem q. Baudra.

BAUDREARIUS. Idem q. Baudrarius

BAUDRERIUM. — Amentum, lorum; *baudrier, écharpe qui soutenait l'épée;* ol. *baudre.*

BAUDREUS. — Ut Baudrarius.

BAUFUALIUM. — Supellex quædam ad lectum pertinens, forte auriculare: « Unum coopertorium... item unum bonum tristicium, item unum *baufualium* barratum.» (A. 1320.)

BAUGA. Armilla; *bracelet.* — Pro Braga. (A. 1373.)

BAUGAREDI. — Bagaudæ; *bagaudes.*

BAUGARUS. — Bavarus, ex Bavaria oriundus; *Bavarois.*

BAUGIUM. Idem, ut videtur, quod Banleuca, districtus. — Silva cædua, ut Basticium. — Locus dumis consitus, ut Brolium. — Ædicula; *petite maison, étable.*

BAULA. — Sagma, fascis, onus, sarcina; *balle, ballot.*
BAULARE. — Latrare; *aboyer.*
BAULEUCA. — Idem q. BANLEUCA.
BAULEUVA. — Ead. notione.
BAULMA. — Pro BALMA.
BAULUS. — Judex, pro BAILLIVUS.
BAUSATOR. — Idem q. BAUSIATOR.
BAUSATURA. — Macula alba in fronte equina. (A. 1319.)
BAUSIA. — Felonia, proditio, crimen capitale; *trahison, perfidie.* (A. 1321.)
BAUSIARE. — In dominum insurgere, foris facere, fallere, decipere; *forfaire, tromper son seigneur, s'élever contre lui;* ol. *boiser.*
BAUSIATOR. — Felo, qui in dominum insurgit; *traître, félon, qui se révolte contre son seigneur.*
BAUSITÆ. — Bona mobilia vel immobilia, quæ ex *bausia* ac felonia reorum in fiscum cadunt; *Escaetas* alii vocant. *Vid.* ESCAETA. (A. 1281).
BAUSSIUM. — Rupes prærupta; *rocher escarpé.* (A. 1197.)
BAUSSUM. — Ead. notione.
BAUSVALIUM. — Idem q. BAUFVALIUM.
BAUTAGIUM. — Ut BOTAGIUM.
BAUZA. — Ut BAUSIA.
BAUZATOR. — Ut BOSIATOR.
BAUZIA. — Ut BAUSIA.
BAVA. — Saliva, fluor salivæ; *salive.*
BAVARA. — Pectorale linteum ab aure ad aurem mento subtensum ad excipiendum in infantibus *bavam*, et ad colli ac pectoris nuda in virginibus præsertim Deo sacris decenter obtegenda; *bavette.*
BAVARII. — Servorum genus. (A. 1056.)
BAVARUM. — Ut BAVARA.
BAVASSORES. — Pro VAVASSORES.
BAVERIA. — Galeæ pars antica; *visière du casque* — Galea ipsa; *le casque lui-même.*
BAVIARDUS. — Monetæ species.
BAVILIA. — Administratio, officium: « Ego non committam *bavilias* vel administrationes nec officia publica alicui de prædictis. » (A. 1309.) Legendum forte BALIVIA.
BAVINÆ. — Aves quædam maritimæ.
BAVOSUS. — Stultus, a *bava*, saliva ex ore fluens, ut stultis sæpius accidit; *idiot, sot.*
BAXATOR. — Fullo; *foulon.*
BAXELLA. — Pro VAXELLA.
BAXILICA. Pro BASILICA.
BAXIATOR. — Idem q. BAXATOR.
BAY. — *Vid.* BAI.
BAYARDUS. — Equus phœniceus seu badius; *cheval bai ou roux.*
BAYETA. — Speculator, custos, excubitor; *surveillant, sentinelle.* (A. 1318.)
BAYHARDUS. — Ut BAYARDUS.
BAYLA. — Modus agri apud Lemovices.
BAYLES. — Instrumentum, forte idem q. *valet* Galli appellant.
BAYLO. — Idem ac BAILLIO. (Rym.)
BAYRUM. — Pelles partim albi, partim cærulei coloris; *vair.*
BAYSSATERA. — Actio qua panni a *bayssatore* seu fulone poliuntur et dealbantur, ars fullonica; *foulerie.* (A. 1334.)
BAYTELLUS. — Ut BAIVARIUS.
BAYUS. — Ut BADIUS.
BAYVELLUS. — Ead. notione q. BAIVARIUS.
BAZALA. — Herbæ aromaticæ genus; *basilic.*
BAZALARDUS. — Idem q. BASALARDUS.
BAZALARIUS. — Pro BACCALAUREUS.
BAZANA. — Vitulinum vel ovinum corium; *basane.* — Sacculus, *petit sac*, quia forte ex corio seu *bazana* confectus.
BAZELARE. — Idem q. BASALARDUS.
BAZELARIUS. — Ead. notione.
BAZENNA. — Ut BAZANA.
BAZIA. — Vas quoddam, aut patera. (Leo Ost.)
BAZILI. — Idem q. BACILE.
BAZILLUS. — Diminut. a *basia*, vasculum.
BAZOCARE. — In re monetaria dicitur cum de justo monetæ pondere detrahitur, quod *trabucare* interdum vocant. (A. 1309.)
BAZOCHIA. — Clericorum seu scribarum palatii collegium, cujus præpositus regis nomine illustratur; *bazoche, ancienne juridiction entre les clercs du palais.*
BAZULIA. — Tutela, idem q. BAJULIA. (A. 1235.)
BEA. — Palorum series quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum infigi; *barrière de pieux et de planches qui sert à retenir l'eau d'un étang ou d'un ruisseau pour la diriger sur la roue d'un moulin;* ol. *bier, bié.* (A. 1211.)
BEACITA. — Videtur avis quam *bécasse*, aut ea quam *bécassine* vocant Galli.
BEALE. — Rivi alveus vel fossa per quam aquæ decurrunt; *lit d'un cours d'eau, fossé, béal.*
BEAMEN. — Felicitas, beatitudo; *félicité, état des bienheureux, béatitude.*
BEANUS. — Novellus studiosus, qui ad academiam nuper accessit; *béjaune.* — *Beani* quibusdam in locis vocitantur homines *manusmortuæ.*
BEARE. — A. Gal. ol. *béer*, ore hiante et patulo esse.
BEASSA. — Exactio quæ a molitoribus, ut videtur, fiebat in ponderando farinam. (A. 1331.)
BEATÆ. — Mulieres in Hispania præ ceteris religiosæ, quales fere sunt Beguinæ in Flandria (*Conc. Hisp.*)
BEATICUM. — Viaticum, sacrum Christi corpus quod datur moribundis. (Mur.)
BEATIFICABILIS. — Beatitudinis capax. (Barl.)
BEATILLÆ. — Ornamenta vilioris quidem materiæ vel pretii, sed magni laboris et artis eximiæ. Vox ducta a Gallico *béatilles*, trunculi, cupedia; quæ metaphorice ad multas res alias transferri solet. (*A. SS.*)
BEATITAS. — Fortitudo. (*Vet. Gl.*)
BEATITUDO. — Titulus honorarius quo compellantur episcopi. (S. Aug.)
BEATIZARE. — Beare, inter beatos re-

ferre, adscribere; *béatifier, mettre au nombre des bienheureux*. (*St. Pall.*)

BEBDUNI. — Pro Beduini.

BEBORANIA. — Præstationis species in præcepto Caroli Magni pro Hispanis.

BECA. — Hispanis amiculum quod doctores et præbendarii gestant, et ii qui gradum aliquem adepti sunt in academiis.

BECALERIUS. — Ensis rostratus, vel culter lanionius. (*St. Val. Ser.*)

BECARIO. — Urceoli genus. (*Vet. Onom.*)

BECCA. — Instrumentum rusticum; *bêche, binette de jardinier*; ol. *béchard*.

BECCARIA. — Macellum, laniena; *boucherie*. (Mur.)

BECCARIUS. — Macellarius; *boucher*.

BECCAZENERIUS. — Ead. notione.

BECCHETUS. — Pars tegumenti capitis in *beccum* seu rostrum desinens; Italis *becchette*. (*St. Fl.*)

BECCO. — Rostrum; *bec*.

BECCUM. — Ead. notione.

BECCUNES. — Corii genus, forte pelles hircinæ.

BECCUSFREDUS. — Pertica ferro præacuto et recuso munita: « *Beccusfredus* alias aculeum marinas frangens naves. »

BECHA. — Habitus proprius Clarenorum; *costume des religieux Clarins. Vid.* Clareni. (*A. SS.*) — *Becha capucii*, pars ejus extrema quæ desinit in *beccum* seu acumen; *queue, pointe du capuchon*. (*A. SS.*)

BECHARE. — Fodere; *bêcher*.

BECHARIA. — Idem q. Beccaria.

BECHARIUS. — Idem q. Beccarius.

BECHIN. — Pelvis; *bassin*.

BECHINUS. — Hircinus; *de bouc*. (A. 1526.)

BECHUS. — Hircus; *bouc*. — Idem q. Becchetus. (Murat.)

BECIARIA. — Modus agri, forte tantum terræ quantum quis *becca* seu ligone uno die fodere potest; *autant de terre qu'on en peut bêcher en un jour*.

BECIUM. — Idem q. Bea. *Vid.* Bedum.

BECIUS. — Ead. notione.

BECONAGIUM. — Tributum quod in sustentationem phari, vel maritimi luminis, quo populus subito excitetur ad repellendum hostem, confertur; *impôt dont le produit sert à entretenir les phares ou signaux à feu établis sur les côtes*.

BECUNA. — Aluta; *basane*.

BEDA. — Armilla; *bracelet*.

BEDALE. — *Palitum* molendini, palorum scilicet series quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum infigi. *Vid.* Bea et Bedum.

BEDALIS. — Ead. notione.

BEDALIUM. — Ead. notione.

BEDANA. — Ead. notione.

BEDATUM. — Pro Vetatum; pratum pascuis prohibitum, ubi animalia pascere nemini licet; *pré mis en défense*.

BEDEGAR. — Arboris genus; *églantier*.

BEDELLATUS. — Officium *bedelli*; *office d'huissier*, etc. *Vid.* Bedellus.

BEDELLUS. — Apparitor: *huissier, sergent à verge, bedeau, appariteur, crieur public*; ol. *bedelet*.

BEDERIPES. — *Precaria* seu servitium quod domino suo tenentes præstare debent in rebus ad agros pertinentibus, ut in demetendis messibus, secandis fenis, etc. (Ken.)

BEDOCCUS. — Forensis, extraneus; *étranger*; ol. *bedos*. (A. 1322.)

BEDOGIUS. — Equus junior; *poulain*; ol. *bedou*.

BEDREPE. — Ut Bederipes.

BEDREPIUM. — Ead. notione.

BEDUINI. — Populi qui Arabiam incoluere, Halapiam et Crachum versus, nullis certis sedibus, nec in urbibus aut pagis, sed in tabernaculis degentes; Gal. *Bédouins*.

BEDUM. — Palorum series quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, supra molendinum infigi solet; ipse etiam rivi alveus; *bonde de moulin. Vid.* Bea; *canal du moulin, lit d'un cours d'eau*.

BEDURII. — Idem q. Beduini.

BEFACUS. — Mendicus; *qui mendie*.

BEFARIUS. — Bilinguis; *qui a deux langages, fourbe*.

BEFAX. — Ut Bifax.

BEFFA. — Fraus, illusio, nequitia; *fourberie, dérision, méchanceté*.

BEFFREDUS. — Campanile, turris ubi campanæ; *beffroi*.

BEFULCUS. — Bubulcus; *bouvier*. (Mur.)

BEGARDI. — Idem q. Beghardi.

BEGETUM. — Repagulum, agger quo aquæ continentur ne in agros excurrant; *chaussée, digue*. (*St. Mont. reg.*)

BEGGINÆ. — Ut Beghinæ.

BEGGINASIUM. — Ut Beguinagium

BEGGINUS. — Ut Beguini.

BEGHARDI. — Hæretici exorti primum in Alemania, qui vulgariter Begehardi quoad viros, et Beginæ quoad feminas nominantur.

BEGHINÆ. — Mulieres ejusdem sectæ ac instituti quo Beghardi.

BEGHINAGIUM. — Idem q. Beguinagium.

BEGHINALIS. — Ad *Beghinas* pertinens. *Vid.* Beghinæ.

BEGIHARDI. — Sic appellati fratres conversi in ordinibus Prædicatorum et Minorum: « In hoc capitulo (FF. Prædicatorum) fuerunt conversi seu *Begihardi*, hoc est, fratres non habentes domicilia, 80 mendicantes cibaria. » (A. 1302.)

BEGINI. — Pro Beguini.

BEGNINUS. — Pro Benignus.

BEGNIVOLENTIA. — Pro Benevolentia.

BEGRA. — Piscis genus. (A. 1366.)

BEGUINA. — Idem q. Beghina.

BEGUINAGIUM. — Conventus vel institutum Beguinarum. (A. 1320.)

BEGUINI. — Iidem qui Beghardi.

BEGUTA. — Idem q. Beguina. Vox in pravum hodie sensum detorta pro muliere superstitiosa; Gal. *bigote*. — Locus stationis pro viatoribus, hospitium, diversorium; *cabaret, petite auberge de campagne où les voyageurs se rafraîchissent*; ol. *bégude*.

BEGUYNA. — Stipis collectrix; *quêteuse*.

BEHEMOTH. — Elephas seu quævis ma

jor bestia. Qua voce dæmonem intelligunt interpretes.

BEHORDEIS. — Hastiludium; *joute;* ol. *behours.*

BEJANNARE. — Noveuum scholasticum, quem *Bejanum* vocabant, recipere, in socium admittere.

BEJANNIZARE. — Ead. notione.

BEJANUS. — Idem q. BEANUS.

BEJAUNIUM. — A Gal. *Béjaune,* quod a novis scholaribus, nomine jucundi adventus, a condiscipulis exigebatur; *bienvenue, somme payée dans les universités, par les nouveaux étudiants aux anciens.*

BEINBERGÆ. — Arma quibus teguntur crura; *armure des jambes, jambières.*

BEINELLUS. — Pro BAIVELLUS.

BEKA. — Rivus: « Terminus autem maresci Walcheri est sicut utraque *beka* ex una parte, et rivus aquæ ex altera parte dividunt. » (*Vet. Tab.*)

BELA-CARA. — Quod præter victum et potum cauponi exsolvitur; *pourboire.*

BELAMIA. — Vestis species in regula monialium Fontis Evraldi.

BELARE. — Balare; *béler.*

BELENCUS. — Ludus aleatorius; *jeu de trelan;* ol. *berland* vel *breland.*

BELENEAS. — Idem q. BAJULONA.

BELENUS. — Ut BELLENEA.

BELFAGUE. — « Pro faciendo et ponendo in dicto molendino unum *belfague.* » (A. 1435.) Forte idem ac lignea trabs prope ripam posita ut certa portio aquæ ad declinatum molendinorum fluat et superfluum alio deducat.

BELFRAGIUM. — Idem q. BELFREDUS.

BELFREDUS. — Machina bellica lignea in modum excelsioris turris exstructa, variis tabulatis, cœnaculis seu stationibus constans, rotisque quatuor vecta; tantæ proceritatis ut fastigium oppidorum et castrorum obsessorum muros æquaret. In cœnaculis autem collocabantur milites qui in hostes tela continuo vibrabant aut sagittas emittebant; infra vero viri robore præstantes magnis impulsibus muris machinam admovebant. Gal. *beffroi.* — *Belfredi* nomen a similitudine ejusmodi machinæ bellicæ postea inditum altioribus turribus quæ in urbibus aut castris eriguntur, in quarum fastigio excubant vigiles qui eminus adventantes hostes, pulsata quæ in eum finem appensa est campana, cives admonent quo sint ad arma parati. Nec in eum tantum finem statutæ in *belfredi* campanæ, ut adventantes nuntient hostes, sed etiam ad convocandos cives et ad alios usus prout reipublicæ curatoribus visum fuerit. Unde *campana bannalis* dicitur, quod, cum pulsatur, quicunque intra *bannum* seu districtum urbis commorantur ad conventus publicos ire teneantur. — Denique *belfredum* appellant ligneam fabricam in campanariis, in quibus pendent campanæ.

BELKINUS. — Pro BALDAKINUS.

BELLA. — Acus; *aiguille.* — Mendose pro *bolla,* cyathus. (A. 1400.) — (Subs. fem.) pro BELLUM, pugna, prælium. (*Vet. cod.*)

BELLA-MATER. — Noverca; *belle-mère.*

BELLATOR.—Castrorum præfectus. (*A. SS.*) — *Bellator monasterii;* forte idem qui *advocatus* seu *defensor:* bellator dictus quod pro tuitione monasterii sibi commissi nonnunquam *bellare* cogeretur. (*Chart. S. Vinc. Cen.*)

BELLATORIUM. — Pars navis, ea scilicet quæ Gal. *passavant* nuncupatur.

BELLENEA. — Onus plaustri seu vehiculi *belenum* dicti, Gal. *beneau* vel *belneau.* (A. 1441.)

BELLERBECHI. — Præfecti militares apud Turcas; *beylerbey.*

BELLERIA. — Annulus a quo tudicula campanæ pendet; *bélière.*

BELLETUM. Fucus, pigmentum; *substance pour se peindre le visage.* (Barel.)

BELLICA, ORUM. — Arma, sagum, et quidquid armorum et vestium ad detegendum et exornandum militem pertinet; *tout ce qui constitue l'équipement militaire.*

BELLICARE. — Belligerare, præliari, impugnare. (Mur.)

BELLICOSE. — Cum armis rebusque aliis militaribus: « Tenebuntur... *bellicose* proficisci. » Id est, *avec tout l'équipement militaire.* (A. 1462.)

BELLICOSITAS. — Virtus bellica; *vertu guerrière, bravoure.* (Ach.)

BELLICOSUS. — *Bellicosa patria,* qua bellum frequenter geritur. (A. 1402.)

BELLICULUM. — Diminutiv. a *bellum,* simulatum prælium, ludicra pugna; *combat simulé, tournois.* (Mur.)

BELLICUM FACERE. — Hostilia facere. (Rymer.)

BELLIDUCTOR. — Pugnæ instructor. (A. 1468.)

BELLIDUX. — Ead. notione

BELLIONES. — Bellicosi, belligeratores; *guerriers.* (Glab. Rad.)

BELLIPARIUS. — Pro PELLIPARIUS.

BELLIS. — Bellicosus: « In campo Martis erant *belles.* »

BELLUM. — Prælium; *combat, bataille.* Bellum publicum, seu *campale* aut *campestre,* pugna publica, publicus conflictus. — Acies; *armée, corps de troupes. Bellum primum,* prima acies; *avant-garde.* — *Duellum,* monomachia etiam legibus decreta: *combat singulier, duel judiciaire.* — Manipulus, seu globus militum; *escadron.* (*Gest. S. Ludov.*) — Machinæ bellicæ; *l'ensemble des engins de guerre, l'artillerie.* (Mur.)

BELNERIA. — Idem q. BELLENEA.

BELNEUM. — Ead. notione.

BELONARDUS. — Pro BOLONARDUS.

BELOSIUS. — Idem q. BALOSIUS.

BELOTHYRUM. — Pro VELOTHYRUM.

BELS. — Vox excitatoria apud Albienses.

BELSA. — Sagitta; *flèche.* (A. 1395.)

BETLIS. — Precum carminicarum sive psalmorum cantio, ut videtur, in synod. Celichytensi a. 816.

BELTRECCA. — Idem ac BRETACHIA.

BELTRESCA. — Ead. notione.

BELTRESCATUS. — *Beltresca* munitus,

defensus; *défendu, fortifié de bretesches;* ol. *breteschè; bretequé.*

BELVERIA. — Amictus pars qua canonici in hieme caput tegebant, ejusque ornatus : « Matricularius... debet habere pellicium cum *belveria* de griso. » (A. 1448.)

BELUNDINTA. — Apud Anglos multa pro effuso sanguine.

BELURIA. — Ferarum venatio; *chasse aux bêtes fauves.* (A. 1381.)

BEMA. — Festum Manichæorum sic appellatum, dies nempe quo Manes occisus est, quem Manichæi quinque gradibus instructo tribunali et pretiosis linteis adornato, ac in promptu posito et objecto adorantibus, magnis honoribus prosequebantur, ut est ap. S. Augustin.

BEMBERGA. — Ut BAINBERGA.

BEMIVERGA. — Ead. notione.

BEMOLLIS. — Una e clavibus musicæ; *bémol.*

BENA. — Species aratri quo solent uti ad iterandum agrum, Picardis *binot. Arare ad benas*, id est secundo terram proscindere; *donner un second labour.* (*Chart. SS. Trin. Cad.*)

BENAGIUM. — Idem q. JALLAGIUM.

BENATIA. — Retis species. (*St. Pallav.*)

BENAVESA. — Idem ac *aisamenta*, ea nempe omnia quæ cuique pro suo statu et arte sua exercenda necessaria sunt. *Vid.* AISAMENTA.

BENAURARE. — Beatum facere; *béatifier.*

BENAURAT. — Beatus; *bienheureux;* ol. *beneuré.* (*A. SS.*)

BENDA. — Lamina; *lame.* (A. 1419.) — Fascia, limbus, instita; *bande.* (*A. SS.*) Fibula ferrea; *patte de fer.* (A. 1450.) — Sodalitium, turma hominum; *réunion, bande.* (A. 1296.)

BENDARE. — A Gal. *bander*, intendere; balista bendata; *arbalète tendue, bandée.* — Vincire, alligare; *attacher, lier.* (A. 1268.)

BENDATUS. — Tæniis interstinctus; *orné, garni de bandes.* (A. 1584.)

BENDELLATUS. — Sacrum chrisma suscepturus, a fascia seu *bendello* quo frontem sacro chrismate illinitum cingunt. (A. 1366.)

BENDELLUM. — Fascia, vitta; *bandeau.*

BENDELLUS. — Ead. notione.

BENDERIA. — Vexillum; *bannière.*

BENDIDIOS. — Mensis Aprilis. (Pap.)

BENE. — Circiter; *environ.* « *Bene* centum fuerunt interfecti. » — *Bene-clare;* liquido, deductis quibuslibet expensis; *nettement, toutes dépenses payées.* (A. 1361.)

BENECUPIENS. — Qui alicui bene cupit. (A. 1152.)

BENEDICERE. — Pro *maledicere. Vid.* BENEDICTIO. — *Benedici* dicuntur *novitii* in monasteriis cum, expleto *novitiatus* tempore, vota emittunt. (*Reg. S. Fructuos.*)

BENEDICITE. — Præstationis species; *redevance en dragées, oublies et autres objets du même genre que le doyen du chapitre de Noyon devait à l'évêque des Innocents.* (A. 1497.)

BENEDICITUS. — Pro BENEDICTUS. (Men.)

BENEDICTA. — Sic vocabatur apud Bayonenses devota mulier quæ ecclesiæ lintea- mina lavare, aliaque minutiora hujusmodi officia exercere solebat. (A. 1302.)

BENEDICTARIUM. — Vas aquæ benedictæ; *bénitier*

BENEDICTIO. — Apud Hebræos elevatis manibus tradebatur. *Benedictio super plebem*, benedictio quæ solius erat episcopi. *Benedictio magna et parva;* benedictionem *parvam* interpretantur nonnulli eam quæ a presbyteris datur, *magnam* vero quæ ab episcopis; melius, ut opinantur alii, *magnam* de publica, *parvam* de privata accipienda. *Benedictione privari;* apud monachos pœnæ species fuit, minor tamen excommunicatione; ii vero quibus hæc pœna indicta erat, recedere tenebantur antequam illam monachis ex more solito impertiret abbas. *Benedictio abbatum*, quæ fit ab episcopo, cum ii abbates constituuntur. *Benedictio ambulandi et revertendi*, quæ monachis non reversuris diebus duobus aut tribus impertiebatur. — *Benedictio evangelica*, quæ a sacerdote sacra faciente diacono Evangelium lecturo impertitur. *Benedictio regularis*, quam monachi ab abbatibus sumunt. *Benedictio peralis*, idem ac *benedictio peræ peregrinorum. Benedictio super populum*, eadem quæ *benedictio populi. Benedictio regis*, coronatio; *sacre. Benedictiones judiciorum;* de judiciis divinis intelligendum, in quibus, verbi gratia, ferrum candens, aquæ ferventes, etc., a sacerdote benedicebantur, priusquam accusati ac rei ad ejusmodi judicia descenderent. — *Benedictio* nude occurrit 1° pro professione monastica (*Stat. ord. Cistercens.*); 2° pro sacrum chrismum effusum in caput episcopi consecrandi; 2° pro copia, abundantia : *benedictio in auro*, munus in pecunia numerata erogatum; 4° pro maledictione : « Ac post juxta exemplum B. Job, ne forte filii ejus in *benedictionis* laberentur foveam, sanctificabat eos, offerens corpus Christi et sanguinem pro omnibus. » (*Act. SS. Bened.*) — *Benedictiones* nude dicuntur 1° pastus extraordinarii monachis exhibiti certis ac solemnioribus diebus, quos etiam *charitates* appellabant; 2° canticum trium puerorum quod incipit ab his verbis : *Benedicite, omnia opera Domini, Domino*, quod ante Laudes in ecclesia decantatur; 3° ordines vulgo minores vocati, quod simplici benedictione conferantur. 4° Eulogiæ, munera. (Pass.)

BENEDICTIONALIS. — *Benedictionalis liber*, liber ecclesiasticus in quo *benedictiones* quæ ab episcopis et sacerdotibus fiunt continentur.

BENEDICTIUNCULA. — Munuscula; *petits cadeaux.* (Hinc.)

BENEDICTORIUM. — Vas aquæ benedictæ; *bénitier.* (Sev. *in episc. Lugd.*) — Mensa in qua necessaria ad benedictionem aquæ præparantur. (A. 1305.)

BENEDICTUM. — Pro BENEDICTIO. (S. Paulin.)

BENEDICTUS. — Epitheton quo Christianos plerique Patrum ornabant. (Isid.)

BENEDICUS. — Qui bene de proximo loquitur.

BENEFACERE.— Prædium, agrum in beneficium dare; *donner une terre en bénéfice. (G. Chr.)*

BENEFACTORIA. — Prædium minus nobile titulo beneficii concessum. (*Conc. Hisp.*)

BENEFACTUM.—Pars hæredii, tertia scilicet bonorum paternorum aut maternorum, quæ secundo genitis, apud Andegavenses, obvenit, quaque ii gaudent usufructuario jure : iis enim exstinctis ad primogenitos illius proprietas redit; Gal. ol. *bienfait.* (*Cons. And.*)

BENEFICARI.—Piis alicujus exemplis et colloquiis ad pietatem excitari. (*A. SS.*)

BENEFICIA.— Reliquiæ sanctorum ; *reliques des saints.* (Greg. M.)

BENEFICIALIS. — In *beneficium* datus, ad *beneficium* pertinens ; *donné en bénéfice, bénéficiaire.*

BENEFICIARE.— Prædium in *beneficium* conferre : hinc *beneficiati*, id est feudati, vassalli ; *donner une terre en bénéfice.* — Beneficium ecclesiasticum seu præbendam conferre ; *donner un bénéfice ecclésiastique.* (Petr. Bles.).

BENEFICIARIA.— Charta qua quid in beneficium seu feudum datur ; *acte relatif à la donation d'un bénéfice.*

BENEFICIARII. — Apparitores, satellites, ministri magistratuum ; *gardes, agents, huissiers*, etc. (Tert., etc.)

BENEFICIARIUS. — Apparitor, ut Beneficiarii. — Ad *beneficium* pertinens, ut Beneficialis. — Jure beneficii possessus ; *possédé à titre de bénéfice.* — *Beneficiario jure possidere*, id est per usum fructum. (*Ch. C. C.*)

BENEFICIATRIX. — Bene merita, gratificans, quæ alicui benigne facit ; *bienfaitrice.* (A. 1223.)

BENEFICIATUM.— Datum in beneficium ; *chose donnée en bénéfice.* (*G. Chr.*)

BENEFICIATURA. — Officium beneficiati : « Ordinaverunt quod dicti beneficiati vel vicarii non possent dictos clericatum et *beneficiaturam* ac vicariam permutare seu renuntiare alicui sine consensu ac licentia D. episcopi, » etc. (*St. Eccl. Diniens.* a. 1479.)

BENEFICIATUS. — Præditus beneficio ecclesiastico ; *bénéficier.* — Feudatus, vassallus ; *vassal.*

BENEFICIO. — Propter, causa ; *à cause de, pour le motif de.*

BENEFICIOLUM.—Diminut. a *beneficium*, prædium.

BENEFICIOSE. — Ex *beneficio* vel *beneficii* seu *feudi* nomine : « Ecclesiam... quam de nobis *beneficiose* tenebat. » (A. 1048.)

BENEFICIUM. — Prædium fiscale quod a rege vel principe, vel ab alio quolibet ad vitam viro nobili utendum conceditur. Ita autem appellatum est, quod is ex mero dantis *beneficio* ac liberalitate illud possideat. Quod *beneficium* primitus appellatum est, postmodum *feudi* nomen accepit. Ita *beneficium* et *feudum* promiscue usurpantur in libris feudorum. *Beneficium castrense*, *Vid.* Feudum. *Beneficia ecclesiastica :* sic dicebantur universim res ecclesiæ in beneficium datæ, sive a principibus, sive ab ipsis ecclesiis, et earum prælatis in *beneficium* datæ essent. *Beneficium curatum* seu *sacerdotale*, cui annexa est cura animarum ; *bénéfice à charge d'âmes.* Vox nota, ut et *beneficium simplex*, cui non est annexa animarum cura ; Gal. *bénéfice simple. Beneficium manuale*, quod ad libitum dantis committitur. *Beneficium personale*, idem q. Personatus.—Præbendæ generali *beneficiorum* nomine continentur : « Beneficium ecclesiæ, quod quidam *canonicam*, vel *præbendas*, vel etiam *ordines* vocant. » (*Epist. Alexand. II PP.*) — Etiam sumitur *beneficium* 1° pro charta qua quid in beneficium datur ; 2° pro benefactum ; 3° pro commodatum, mutuo datum ; 4° pro merces. — *Beneficia* nuncupantur in concil. Autissiodor. an. 528 oblationes quæ a Christianis fiunt ecclesiis.

BENELLUS. — Genus vehiculi, idem q. Benna.

BENEMERENTIA.— Meritum, dotes ; *mérite, qualités.* (*St. ord. S. Joan. Hier.*)

BENEPLACENTIA. — Permissio, venia, consensus. (A. 1366.)

BENEPLACERE. — Placere, multum placere, haud semel legitur in Scripturis sacris.

BENEPLACITUM. — Venia, consensus ; benevolentia, favor ; desiderium, optatum, vel etiam decretum. *Vid.* Placitum.

BENE QUASI.— Fere ; *presque, environ.* (A. 1303.)

BENERIUM. — Modus agri, idem ac Bonnarium.

BENERTH. — Servitium quod tenens præstat curru suo et aratro.

BENESEDENTIA. — A. Gal. *bienséance*, commodum, utilitas. (A. 1304.)

BENEVALETUDO. — Pro bona valetudo. (*A. S. Cyp. mar.*)

BENEVENTANUM. — Pellis seu panni species, ita appellata a Benevento, urbe Italiæ ; Gal. ol. *drap de Bénévent, Bonnivent*, etc.

BENEVENUTA. — Felix adventus, et id quod ab eo qui in officio primum instituitur exsolvendum est ; *bienvenue.* (A. 1247.)

BENEVISA. — Datio ad censum ; *action de donner à cens ;* ol. *benevis.* (A. 1176.)

BENEVISATIO. — Charta qua quid in *benevisam* conceditur. *Vid.* Benevisa. (A. 1472.)

BENEVISER.—Beneficiarius ; *bénéficiaire.* (A. 1223.)

BENEVISIUM. — Idem ac Benevisa.

BENEVISUM. — Beneficium ; *bénéfice.* (A. 1223.)

BENEVISUS.—Acceptus, gratus. (*A. SS.*)

BENIGNARE. — Mitigare, sedare ; *apaiser.*

BENIGNIVOLUS. – Benevolus, spontaneus. (A. 1239.)

BENIGNOLUS. — Ead. notione.

BENITUS. — Pro Benedictus.

BENIVERGA. — Pro Bainberga.

BENIUM. — Pro Bennia aut Bedum. (Lud.)

BENNA. — Genus vehiculi ; *charrette en-*

tourée d'un treillage en osier; ol. *beneau, benneau.* — Vasis species, præsertim quo vindemiæ colliguntur et feruntur; *grand panier, grande corbeille.* (A. 1493.) — Vivarium, piscatorium; *réservoir à poisson, vivier.* — Mensura aridorum, ut BENNATA (A. 1309.)

BENNAGIUM. — Jus cogendi subditos molere in molendino domini; mendose pro BANNAGIUM. — Præstatio quæ pro vino vendito ex consuetudine domino solvitur; *droit seigneurial sur le vin vendu en certain temps.* (A. 1205) — Districtus, jurisdictio; *juridiction, ressort,* ut BANNUM.

BENNARIUS. — Qui debet uti molendino domini sui; ol. *bannier*

BENNATA. — Mensura aridorum. « Item duas *bennatas* avenæ quas debet Guigo de V rllen.» (A. 1347.) Nisi in hoc loco idem valeat quod *carrucata,* ex *benna,* vehiculum.

BENNIUM. — Servitium, ut videtur, cum *benna* seu vehiculo; *corvée de transport, de charroi.*

BEODUM. — Mensa; *table.*

BEPHOTRANUS. — Pro BREPHOTRANUS.

BEQUETUS.—Rivulus; *ruisseau.* (A. 1261.)

BERA. — Feretrum; *bière.* (A. 1314.) — Mensura, forte pro BENNA. (A. 1352.) — Locus planus et campestris. (A. 1172) — Capistrum vel habena. (A. 1334.)

BERBANNUM. — Bannum molendini; *ban du moulin.* (A. 1198.)

BERBECINUS. — Pro VERVECINUS.

BERBIAGIUM. —Tributum ex berbicibus seu ovibus; *impôt sur les brebis;* ol. *brebiage.*

BERBIARIUS. —Pastor *berbium* seu ovium; *berger;* ol. *berchier.*

BERBICA. — Ovis; *brebis.*

BERBICARIA. — Ovile; *étable de brebis, bergerie.*

BERBICARITIA. — Ead. notione.

BERBICARIUS. — Idem ac BERBIARIUS.

BERBICINUS. — Pro BERBECINUS.

BERBIGENES. — Vitis species; *espèce de vigne.*

BERBIX. — Ovis; *brebis.* — Aries, machina bellica; *la machine de guerre appelée bélier.* (A. 1042.) — Piscis species; ol. *barbell.*

BERCA. — Pala ferrea; *bêche;* ol. *berce.*

BERCARIA. — Locus *berbicibus* alendis idoneus, alius tamen ab ovili; prædii species etiam cum certa agri quantitate. (A. 1159.)

BERCARIUS. — Pro BERBICARIUS. *Major bercarius* (officium monasticum), is qui *bercariis* seu pastoribus invigilat. — Dominus *bercariæ,* ad quem prædium nomine bercariæ spectat. (A. 1114.)—Apparitor. (A. 1371.)

BERCEARE. — Alveos vel alvearia, quæ *berceola* dicuntur, construere. *Vid.* BERCEOLUM.

BERCELLUM. — Machina bellica muris diruendis, quemadmodum apud antiquos aries, aptata.

BERCEOLUM. — Alveus; etiam pro capsa, seu minus feretrum usurpatur.

BERCERIUS. — Faber ferrarius; *serrurier, forgeron.*

BERCHARIA. — Pro BERCARIA.

BERCHERIA. — Ead. notione.

BERCIOLUM. — Cunæ; *berceau;* ol. *bercelet.*

BERDARE. — *Berdare lanam,* caput et collum velleris abscindere. (A. 1472.)

BERDELING. — Mensura frumentaria.

BERDESCA. — Idem ac BRETACHIA.

BERECTINUS. — Subniger, grisus; *gris.* (Theoph.)

BEREFREDUS. — Pro BELFREDUS.

BERELLUS. — Piscis nomine delphinus; *dauphin.*

BERETA. — Capitis tegmen pontificibus proprium. *Vid.* BIRRETTUM. (A. 1199.)

BERETINUS. — Cinereus, leucophæus; *qui est gris cendré.*

BERETUM. — Idem ac BERETA.

BEREUAGIUM. — Idem ac BIBERAGIUM.

BERFREDUS. — Pro BELFREDUS.

BERFREIUM. — Ead. notione.

BERGARIA. — Ut BERBICARIA.

BERGARIUS. — Idem q. BERCARIUS.

BERGERIA. — Idem ac BERBICARIA.

BERGERIUS. — Ovium custos; *berger.*

BERGGRAFIUS. — Pro BURGGRAVIUS.

BERGUARIA. — Idem ac BERCARIA.

BERIA. — Locus planus, campestris. *Vid.* BERRA.

BERICLUS. — Cristallus; *verre, cristal;* ol. *béricle.*

BERILLUS. — Conspicilium; *bésicle.*

BERINGAUDUM. —Poculi species; *coupe.*

BERLATIO. — Pro BALATIO.

BERLENGHUM. Idem ac BELLENGUM.

BERLERIA. Annulus coriaceus a quo tudicula campanæ pendet; *bélière.*

BERLIA. — Modus agri, et in quibusdam Galliæ provinciis, grex ovium numerosissimus, v. g. trium millium animalium.

BERLINA.—Collistrigium, pilorium; *pilori.*

BERLINGACCIUM. — Feria quinta ante diem Cinerum; *jeudi gras.* (*A. SS.*)

BERLINGOTIUS. — Scriblitæ species. Italis *berlingozzo.* (*A. SS.*)

BERLOTA. — Idem q. BARBOTA.

BERMARIUS. — Pro BENNARIUS.

BERNACÆ. — Aves aucis palustribus similes.

BERNAGIUM. — Pro HYBERNAGIUM, frumentum miscellum, et idem ac BRENAGIUM, q. *Vid.*

BERNARDIANI. — Sic appellantur in Polonia Franciscani fratres de Observantia a S. Bernardino ejusdem ordinis.

BERNARII. — Ut BERROERII.

BENECELÆ. — Ut BERNACÆ.

BERNESCHÆ. — Ead. notione.

BERNESTÆ. — Ead. notione.

BERNET. — Incendium, a Saxonico *byran,* incendium facere. (*Leg. reg. Canut.*)

BERNICHÆ. — Ut BERNACÆ.

BERNISCRIT. — Vestimenti genus.

BEROCATA. — Vehiculum duabus portatum rotis; *char à deux roues.*

BEROF. — Seditio, ut videtur. (A. 1231.)

BEROVARII. — Ut BERBOERII.

BERQUARIA. — Idem ac BERCARIA.

BERQUERIUS —Idem ac BERCARIUS.

BERQUERIA. — Idem ac BERCARIA.

BERRA. — Idem ac Beria, id est locus arboribus destitutus, dumetis vero et arbustis plenus.

BERRARIUS. — Idem q. Barrarius.

BERRETA. — Capitium, idem q. Birretum.

BERRETUM. — Ead. notione.

BERRIATA. — Fasciculus. « Una *berriata* fœni; » *une botte de foin.*

BERROERII. — Sicarii, scelerati, ruptuarii, apparitores; *bandits, brigands, huissiers, sergents.*

BERROTATA. —Vehes, plaustri onus, a voce *barrot*, plaustrum apud Lugdunenses; *charretée*

BERSA. — Corium; *cuir.* (*Vet. Gl.*) — Forte cella vinaria. (A. 1080.) — *Bersæ*, crates vimineæ, seu sepes ex palis vel ramis grandioribus contextæ, quibus silvæ vel parci undique incinguntur, ut nullus cervis, cœterisque feris ad egressum pateat aditus.

BERSARE. — Venari, intra *bersas* forestæ venationem exercere; *chasser;* ol. *bercer.*

BERSARII. — Venatores vel parcorum et silvarum custodes; *chasseurs ou gardes forestiers.*

BERSURA. — Jus *bersandi* in forestis domini; *droit de chasse dans les forêts du seigneur.* — Pro Versura.

BERTARIUS. — Ut *berroerius. Vid.* Berroerii.

BERTARELLUS. — Instrumentum piscatorium, nassa. (*St. Perus.*)

BERTECIOLA. — Diminut. a *Berta. Vid.* Bertus.

BERTEFREDUS. — Idem q. Belfredus.

BERTELLUS. — Genus ludi, forte cum ærumnulis quas Galli *bretelles* vocant. (A. 1401.)

BERTHESCA. — Species podii, ab antiquo Gallico *bretesche*, quod primum significat castella lignea, quibus oppida muniebantur, deinde locum in foris proeminentem unde denuntiationes edictave publica promulgabantur.

BERTHONA. — Ut Bertonia.

BERTONCELLA. — Ead. notione videtur. (A. 1230.)

BERTONESSA. — Castellum, propugnaculum. F. idem q. Bretachia. (Mur.)

BERTONIA. — Villa vel prædium frumentarium: « Et in *bertonia* mea de Cadeham unum locum ad construendam aliam grangiam. » (*Mon. Angl.*)

BERTRESCA. — Ut Bretachia.

BERTUS. — Splendidus, illustris, fulgens: « Nota est eis filia cui nomen imposuerunt *Bertam*, quæ interpretatur *fulgida* seu *splendida.* (*A. SS.*) — *Berta*, ovis fetibus jam inutilis. (*Ch. S. Vict. Mass.*)

BERUA. — Pro Bellua.

BERUAGIUM. — Idem q. Biberagium.

BERVALDUS. — Apparitor, qui ad urbis portas stat ne fraus in vectigalibus publicis fiat. (*St. Ast.*)

BERVERIUS. — Ut *Berroerius. Vid.* Berroerii.

BERVICARIUS. — Ut Berbicarius.

BERUS. — Vestis ex serico contextus. (*Conc. Gangrens.*)

BESACIA. — Mantica duas habens peras; *besace.*

BESALE. — Palorum series, quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum infigi; interdum et ipse rivi alveus, canalis, Gallis etiam *besal. Vid.* Bea. (A. 1331.)

BESANA. — Apium examina vel earumdem vasa; *essaims d'abeilles ou ruches;* ol. *beisaine, besanne.* (A. 1196.) — Vitulinum vel corium ovium subactum; *basane.* (*St. Carc.*)

BESANS. — Idem q. Bysantius.

BESANTUS. — Ead. notione.

BESAVUS. — Proavus; *bisaïeul;* ol. *beseel.*

BESCALINUS. — Idem q. Bestalinus.

BESCALMUS. — Vestibulum, atrium, porticus species in plateam prosiliens. (A. 1220.)

BESCARE. — Terram *besca* fodere; *bêcher.*

BESCAZARIA. — Ludi aleatorii genus; *breland.*

BESCOLUMNUS. — Alternatim cumulatus, supereminente cumulo alterna vice plenus; *comble.* (*St. Av.*)

BESENAGIUM. — Præstationis species, ea, ut videtur, quæ ex apum alveariis, *besanæ* dictis, percipitur; ol. *besenage.* (A. 1180.)

BESENE. — Idem q. Bisene.

BESILAMENTUM. — Detractatio, detruncatio, a veteri Gallico *besiller*, mutilare, sauciare; *estropier, mutiler.* (Rym.)

BESILIUM. — Pro Bisellium.

BESOGIUM. — Ut Bisacuta.

BESOUD. — Ut Byzantinus.

BESSA. — Ligo; *bêche;* ol. *besse.* — Rivi alveus, canalis; *lit d'un cours d'eau, canal.* — Arvernis et Lemovicis *bessæ* idem ac pascua; *pâturages.* (A. 1190.)

BESSATUM. — Locus humilis, paludosus, dumetis et vepribus plenus; *lieu bas et marécageux, plein de broussailles;* ol. *besse, bessière.*

BESSUS. — Ut Becca.

BESTAGIUM. — Pecus; *bétail.* (A. 1364)

BESTALE. — Ead. notione.

BESTALINUS. — Forte iter tortuosum; *chemin oblique et tortueux.* (A. 1357.)

BESTALLUM. — Idem ac Bestale.

BESTANCIUM. — Controversia, contentio; *dispute, différend, querelle;* ol. *bestene.*

BESTARCHA. Dignitas ex illustrioribus in aula Constantinopolitana.

BESTELETA. — Diminutiv. a Bestia; *petite bête;* ol. *bestelette.*

BESTIA. — Equus vel jumentum quo quis vehitur; *cheval, jument, monture. Bestiæ trajini; mulets pour le transport des marchandises. Venari ad magnam bestiam*, venari cervos, damas, apros, etc.; *chasser la grosse bête. Bestia bisa*, fera venatica cinerei coloris ut aper, etc. *Bestia blanca*, bestia lanigera, ut ovis, agnus. *Bestia ferri*, Gal. *beste de fer*, quæ domino non perit *Bestia trahens*, aratoria præcipue.

BESTIALE. — Pecudes; *bétail.* (*G. Chr.*)

BESTIALIS. — Rusticus, stolidus ; *grossier, sot, stupide.* (Bar.)

BESTIALITAS. — Summa rusticitas ; ol. *besterie.*

BESTIALITER. — Bestiarum more ; *comme les bêtes.*

BESTIAMEN.— Pecus ; *troupeau de moutons.* (Mur.)

BESTIARE. — Ead. notione. (A. 1247.)

BESTIARIUM. — Liber de bestiis compositus ; *bestiaire.* — Locus ubi bestiæ morantur. (Ugut.) — Pecus ; *bétail.* (A. 1248.)

BESTIARIUS.— Venator bestiarum ; *chasseur.* (*Vet. Gl.*) — Pecus ; *bétail.* (A. 1232.)

BESTIUS. — Ut BESTIALITER. (J. de J.)

BETA. — Pellis lanata ; *peau couverte de laine.* — Rivi alveus, canalis. Idem q. BESALE, ut videtur. (A. 1219.) — Pro BARA. — Genus oleris ; *bette.*— Panis species ; *tourte, gâteau.* (*Vet. Gl.*)

BETACIUS. — Insulsus ; *sot, bête, nigaud ;* ol. *bestiasse.*

BETAGII. —Apud Hibernos sic dicuntur laici ascripti glebæ ecclesiasticæ.

BETAGIUM. — Servitium quod cum carro et equis præstatur. (A. 1386.)

BETATUM. — Pro *botatum* . *Vid.* VINUM.

BETFREDUS. — Idem ac BELFREDUS.

BETINUS. — Venter. (Barel.)

BETOLA. — Cauponula, ab Ital. *bettola.* (*Ch. Berg.*)

BETRESCHA. — Idem q. BRETACHIA.

BETRICUM VINI — Jus vinum divendendi, cessantibus aliis quibuscunque ; idem q. BANNUM VINI et BANVINUM. (A. 1337.)

BETTUOITA. — Advocatia precaria. *Vid.* ADVOCATIA.

BETUM. — Pars agri elatior inter duos sulcos. (Lud.)

BETUNIUM. — Res vilioris pretii, a vet. Gal. *bétun*, purgamenta quævis. (A. 1360.)

BEUDUM. — Mensa ; *table.*

BEUS. — Badius ; *bai.* — Beatus.

BEUVENDA. — Potatio, seu vini distributio pro assistantia in choro in cathedralibus et collegiatis olim usitata.

BEVARIUS. — Castoreus. *Bevariæ pelles, peaux de castor.*

BEVARUM. — Ut BEVER.

BEVER. — Fiber, castor ; *castor ;* ol. *bièvre.*

BEVERAGIUM.— Ut BIBERAGIUM.

BEVERARIUS.— Cui castorum cura et custodia incumbit.(Hincmar.)

BEVERINUS. — Ut BEVARIUS.

BEVREDUM. — Ut BELFREDUS

BEVIUM. — Idem q. BEDUM.

BEVRAGIUM.— Fons, proprie aquarium ; *fontaine, source, réservoir, abreuvoir.* — Bibitio, compotatio ; *action de boire, de se réunir pour boire, réunion de buveurs.*

BEVRALIS. — Non castratus. *Bevralis porcus ; verrat.*

BEVRATORIUM.—Ubi adaquantur animalia ; *abreuvoir.*

BEVRIOTUS. — Bibax, ebriosus ; *ivrogne.*

BEVRUM. — Ut BEVER.

BEVYR. — Ead. notione.

BEX, BECIS. —Vicia, leguminis species ; *vesce.* — Locus humilis, paludosus, idem ac BAISSA, vel rivi alveus, canalis, ut BESSA.

BEYUM. — Idem q. BEDUM.

BEZAGINA. — Pellis ovina ; nam ovis Gallis veteribus *bezaine* dicta fuit.

BEZALE. — Pro BESALE.

BEZANTIUS. — Pro BYZANTIUS.

BEZARIA. — Ut BECIARIA.

BEZATUS. — Idem ac BESALE.

BEZOZA. — Pia et religiosa mulier alicui addicta societati. (*A. SS.*)

BIA. — Pro VIA.

BIAFORA. — Bannum seu clamor publicus, quo edito, communiæ, burgenses, aliique vicorum aut urbium incolæ cum armis, *domo egredi*, et principem aut ejus vicarium sequi tenebantur.

BIALDUM. — Vestis species, idem q. BLIANDUS.

BIALE. — Idem q. BEALE.

BIALERIA. — Ead. notione.

BIANDUS. — Albus ; *blanc.*

BIANIUM. — Ut BIENNUM.

BIANUM.— Ead. notione.

BIARICIUS. — Pro VIARICIUS

BIARRETA. — Pro BIRRETA.

BIAS. — Ut BIENNUM.

BIBARIUM. — Potio ; *breuvage.*

BIBENDÆ. — Idem ac BUVANDE, lora, posca, vinum scilicet quotidiani potus in usum domesticorum. (*Ord. reg. Gr.*)

BIBER. — Potio, liquoris haustus, sive sorbitio ; *breuvage, potion, coup à boire.*

BIBERA. — Ut BIBERUS.

BIBERAGIUM. — Quod præter pretium corollarii vice in emptionibus conceditur ; *pourboire , pot de vin ;* ol. *brevage.*

BIBERE — Compotationi vacare, quomodo *aller boire* vulgari vocabulo dicunt Galli. — *Bibere ad potus æquales*, poculis provocare, decertare, vel cyathos plenos sorbere. *Bibere dare*, potionem veneficam præbere. *Biberes nonales*, pocula quæ monachis post Nonas exactas et decantatas propinantur in æstate, qua *æstus provocat sitim*, ut est in *Regula Magistri.*

BIBERIA. — Ut BICHERIA.

BIBERNA. — Pro HIBERNA

BIBERUS. — Ut BISACUTUS. (*Vet. Gl.*)

BIBITIO. — Compotatio. (*S. Aud. Vit. S. Elig.*)

BIBITORIUM. — Ut MAGANUM.

BIBITURIA. — Idem q. BIBER.

BIBIX.— Pugna. (Pap.)

BIBLETUM. — Juncetum ; *lieu où il croît des joncs.*

BIBLEUS. — Junceus ; *de jonc.*

BIBLIA. — Machina bellica jaculatoria ; *machine de jet ;* ol. *bible.* — *Biblia, iæ*, pro *Biblia, orum.*

BIBLIATOR. — Bibliopola ; *libraire.*

BIBLIACA. — Ut BIBLIETA.

BIBLICATUS. — *Biblici* gradus, dignitas. *Vid.* BIBLICUS.

BIBLICUS. — Theologus ex ordine Baccalaureorum cursorum in academia Parisiensi, qui discipulis sacras Scripturas interpretatur

BIBLIETA. — Diminutiv. a BIBLIA, machina.

BIBLII. — Artifices qui faciunt tapetes seu tapetia; *tisseurs de tapis.*

BIBLIOTHECA. — Bibliorum liber, seu utrumque Testamentum, Vetus et Novum; locus ubi reponuntur libri; ipsa librorum theca, seu tegumentum librorum; *la Bible; lieu où l'on met les livres, bibliothèque; reliure des livres.* — *Bibliothecæ sanctorum;* thecæ reliquiariæ; *reliquaires, châsses.* (*Vita S. Wenceslai.*)

BIBLIOTHECULA. — Diminutiv. a *bibliotheca;* liber, libellus. (Murat.)

BIBLISTA. — Qui Biblia auditoribus suis explicat; *professeur d'Ecriture sainte;* ol. *biblien.*

BIBLISTRATUS. — Officium, gradus *Biblistæ. Vid.* BIBLISTA.

BIBLESUS. — Juncosus; *plein de joncs.*

BIBLUM. — Funis; *cordages.* (*Vet. Gl.*)

BIBLUS. — Liber; *livre.* — Papyrus bibula; *papyrus, papier.* — *Biblus indiculorum,* forte sic dictus liber seu codex legum et statutorum in monasteriis, quod in eo quæ facienda essent indicarentur.

BIBONES. — Culices nascentes in vino; *moucherons, cousins.*

BIBRAGIUM. — Pro BIBERAGIUM.

BIBRONES. — Idem q. BIBONES.

BIBULA. — Forte mendum pro *Bulla.*

BIBULUS. — Propitius, facilis; *favorable.* (A. 1390.)

BICA. — Vicus seu castellum, a Saxonico *wic,* qui idem est.

BICALLIS. — Bifidus; *fendu.*

BICAMERATUS. — Duplici camera constans; *à double voûte.*

BICAPUT. — Pro *Biceps.*

BICARIUM. — Vas, calix, cyathus; *petit broc de grès;* ol. *biché, pichier, bichié.*

BICASSA. — In Diariis cæremoniarum præceptarum, canistrum est seu corbis corio intecta, quæ pro abaculo inservit et in ea panis, fructus et similia reponuntur, et intromittitur in conclave cardinalium cibatus tempore. *Bicassa* forte ideo appellata, vel quia bipartita erat, vel quia primitus ad modum bulgarum, Italice *bisaccie* erat. Forte etiam tædio affecti conclavistæ machinam hanc ita vocaverunt significatione detorta a turpi voce *bagassia* quæ scortum venale indicat.

BICATUS. — Mensura granorum, eadem ac BICHETUS.

BICELLARIUS. — Armatus *bicellis* seu hastulis amentatis.

BICELLIUM. — Domus habens duas mansiones; *maison à deux étages.* (*Vet. Gl.*)

BICELLUM. — Domus sub se habens duas cellas. (Agut.)

BICELLUS. — Hastula amentata, pugio.

BICERNA. — Ut BIGERA.

BICERRA. — Ead. notione.

BICHA. — Cerva; *biche.*

BICHENAGIUM. — Tributum, seu quantitas frumentaria quæ præstatur in singulos *bichetos; droit sur ce qui se vend au bichet ou au panier;* ol. *bichenage.*

BICHENATA. — Tantum terræ quantum ad seminandum unum *bichetum* sufficit; *la quantité de terre que l'on peut ensemencer avec un bichet de grains;* ol. *bicherée.*

BICHENATUS. — *Bichenata terra* (*Act. capit. Eccl. Lugd.*), ager in quo tantum seminatur frumenti vel siliginis quantum uno *bicheto* continetur. *Vid.* BICHENATA.

BICHERIA. — Vecturæ onus, quod carro vel biga solvitur, idem q. CARRETUM.

BICHERIUM. — Ut BICARIUM. (Barl.)

BICHETA. — Idem ac BICHETUS.

BICHETUS. — Mensura granorum; *mesure de grains;* ol. *bichet, bichot, bichol.*

BICHIA. — Ut BICHA. (A. 1252.)

BICHINI. — Fraticellorum, seu Minoritarum secta. Videntur ita appellati, quod vestes coloris *bigii* seu *grisei* deferrent.

BICHONAGIUM. — Ut BICHENAGIUM.

BICHONATUS. — Ut BICHENATUS.

BICHONUS. — Ut BICHETUS. (A. 1347.)

BICHOTUS. — Ut BICHONATUS.

BICHRIA. — Ut BICHERIA.

BICINIUM. — Cantus duorum in ecclesia, ut *monodia,* unius, scilicet cum duo alternatim aut simul canunt; *duo, chant à deux voix.* (Isid.)

BICIPITIUM. — Biceps; *à deux têtes.*

BICLINIUM. — Ut BICELLUM.

BICOARE. — Duplicare; *doubler.*

BICOCARIA. — Forte præstatio ex *Bicoretis.*

BICORETA. — Modus agri, idem ac BICHONATA. (A. 1317.)

BICORIUS. — Cui duplex corium est. « Hirci *bicorii* » ap. Reinhard. abb.

BICORNA. — Cupa bicornis; *coupe à deux anses, bicorne* (A. 1436.)

BICORNATUS. — Insulsus, insanus; vox derisionis et contemptus.

BICORNIX. — Vas bicorne, ut BICORNA. (A. 1351.) — Bini cornicines seu tubicines. (Mart.)

BICORNUS. — Vas bicorne, ut BICORNA. (Mart.)

BICURTUS. — Ex utraque parte curtus.

BICZOCARA. — Mulier piæ alicui societati vel tertio ordini dicata. (A. 1300.)

BIDÆM. — Alvæus aquæ circumagentis rotam molendini, Gal. *biez,* aut ipsa quæ domini habebant in eumdem alveum jura piscandi vel concedendi ut aquæ alio deducerentur. (Lob., *H. Brit.*)

BIDÆRA. — Ead. notione.

BIDALDI. — Militum et peditum species; *troupes en usage au* XIVe *siècle;* ol. *bideaux. bideaulx, pitaux.*

BIDALUS. — Idem q. BIDALDUS.

BIDAMIUM. — Ut BIENNUM.

BIDANNUM. — Ead. notione.

BIDARDUS. — Levis armaturæ miles; *soldat armé à la légère.* (Mart.)

BIDARIUS. — Militum genus, forte idem q. BIDARDUS.

BIDAUDA. — Ferculum ex leguminibus; *plat, ragoût de légumes.*

BIDAUDI. — Idem q. BIDALDI.

BIDDA. — Idem q. BLIDA.

BIDELLA. — Pro BIDELLUS. (B. Innoc.

VIII.)—Pro BDELIUM in antiquis libris.— Jus in supellectilem defuncti ratione cognationis. (*Dip. Fred. I imp.*)

BIDELLUS. — Ut BEDELLUS, apparitor.

BIDEMIUM. — Pro BIDENNIUM.

BIDENDARE. — Fodere, versare terram bidente : *fouïr avec le hoyau.*

BIDENS. — Anchora ; *ancre.* (Isid.)

BIDENTAL. — Fulmen bifidum ; *la foudre :* « Et cœpit firmamentum mugire, tonitrua resonare, subito *bidental* juxta eum cecidit, adeo ut froccum ejus lingens minime excusserit. » (*A. SS.*)— Sacrificium. (*Vet. Gl.*)

BIDENTARE. — Ut BIDENDARE.

BIDENTINUS. — Laneus ; *de laine*(*A. SS.*)

BIDINIUM. — Ut BICELLUM.

BIDUALIS. — *Biduales nundinæ*, quæ per biduum habentur; *marché qui dure deux jours.* (A. 1195.)

BIDUANA. — Bidui jejunium; *jeûne de deux jours.*

BIDUBIUM. — Ferramentum rusticum, idem q. FALCASTRUM.

BIDUINI. — Ut BEDUINI.

BIEGNIUM.— Ut BIENNUM

BIEIUM.—Idem ac BEYUM, molendini alveus.

BIEN. — Idem q. BIENNIUM.

BIENNABILIS. — *Biennis* obnoxius; ol. *biennables. Vid* BIENNUM.

BIENNAGIUM. — *Corvatæ* species ignotæ. (*Vet. Gl.*)

BIENNARIUS. — Qui *biennum* præstat. (A. 1265.) *Vid.* BIENNUM.

BIENNIUM. — Alveus molendini ; *canal du moulin*, ut BIDÆM.—Ead. notione q. BIENNUM.

BIENNUM.— *Corvata* tam hominum quam jumentorum, quæ a subditis in colligendis terræ fructibus (*les biens de la terre*) potissimum debetur; *corvée tant d'hommes que de bêtes* ; ol. *bians, bien, bains, bans-arbans*, etc.

BIENNUS. — Ead. notione.

BIENUM. — Ead. notione.

BIERA. — Potionis genus quæ tamen a cervisia distingui interdum debetur. (In *Arest. parlam. Par. a.* 1532.)

BIERES.— Biremes ; *birèmes* (Anast.)

BIERMARDUM. — Ut BRIEMARDUM.

BIERTIA. — Locus humilis, paludosus. Idem ac BAISSA.

BIERUM.— Alveus aquæ, cujus impulsu versatur rota molendini ; *biez. Vid.* BEA, BEDUM, BEYUM, etc.

BIETUM. — Ead. notione.

BIEZIUM. — Ead. notione.

BIFACIARE.— *Bifaciare Missas*, duas Missas sub uno canone celebrare. (*Conc. Par. a.* 1212.) Hinc *Missæ bifaciatæ*.

BIFACIATUS. —Qui binas pluresve facies habet ; *qui a plusieurs faces, tend à plusieurs fins.*

BIFACIES. — Artificium dissimulandi.

BIFACIUS.—Duos habens obtutus; *à double visage, à deux faces.* (Pap.)

BISANGUM. — Ambitus, septum.

BIFARICALIS. — *Vid.* SCRIPTURA.

BIFERA. — Secunda conjux. (Pap.) *Biviram* vocat Hieronymus quæ bis nupsit, vel multinubam.

BIFFA.— Panni species ; *sorte d'étoffe* ; ol. *bife.* (A. 1239.) — Machina jaculatoria et lithobola ; *machine de jet.* (Car. de Aq.)

BIFINIUM.— Lacus, vel divisio inter duos fines (J. de J.)

BIFULCUS. — Bubulcus; *bouvier.* (A. 867.)

BIFURCARI. — In duas partes dividi ; *se bifurquer.* (A. 1222.)

BIFURCATUS. — *Bifurcati canonici*; ita canonicos appellabat Wiclefus hæreticus ex eorum pileis, quos Galli *bonnets carrés* dicunt.

BIGA. — Mensa in qua pisces venales exponuntur ; *banc sur lequel les marchands de poisson étalent leur marchandise.* (A. 1185.)

BIGACIA. — Vestis ornamentum et præcipue manicarum : « Quod nullus monachus... caputia cum cornetis, manicas cum *bigaciis*, vel nodis, aut boutonnis portare præsumat. » (A. 1379.)

BIGAMUS. — Qui eodem tempore plures habet uxores; *polygame.*(Will. reg. Scot.) — Qui sive de facto sive de jure cum vidua vel corrupta contrahit ; *celui qui contracte une union, légitime ou non, avec une veuve ou une débauchée.* (*Mart. Voc.*) — Monachus qui castitatem promissam violat ; *religieux qui viole le vœu de chasteté.* (*Ibid.*)

BIGARE. — Biga seu carro vehere; *voiturer, transporter avec un chariot.* (S. XIII.)

BIGARIA. — Pannus villosus et vilis; *étoffe commune velùe.* (S XII.)

BIGARUS. — Qui *Bigas* regit; *cocher.* (Rym.)

BIGARUS. — Idem q. BIGRUS.

BIGARRIUS.— *Redditus Bigarrius*, qui a *Bigaris* præstatur. *Vid.* BIGARUS. (A. 1317.)

BIGATA. — Quantum una *biga* vehi potest ; *charretée.* (Pass.)

BIGENS.—Duabus gentibus natus, sicut ex patre Tusco et matre Franca ; *né de parents appartenant à deux nations différentes.* (Pap.)

BIGERA. — Vestis villosa ; *vêtement d'étoffe grossière et velue.* (Pass.)

BIGERMEN. — Seges vel legumen ex duobus germinibus commistum. (J. de J.)

BIGERRICA. — Idem q. BIGERA. (Fortun.)

BIGHINA. — Idem q. BICZOCARA. (A. 1300.)

BIGINI. —Idem q. BEGUINI. (Mur.)

BIGLOSSUS. — Δίγλωσσος qui duas linguas callet. (*A. SS. Ben.*)

BIGO. — Instrumentum ferreum, ligo, aut quodvis aliud simile ; *hoyau, houe, ou tout autre outil du même genre.* (A. 1210.)

BIGONCIUM.— Mensuræ liquidorum species apud Italos. (San.)

BIGREIGUS. — Forte femoralia braccæ; *grègues.* (A. 1201.)

BIGRINÆ. — Pro BEGHINÆ.

BIGRUS. — Forestarius, qui *forestas* seu silvas servat ; is cui apum cura incumbit, ut earum scilicet examina et mel colligat; *garde d'une forêt ; individu chargé de rechercher avec soin les abeilles, afin d'en recueillir le miel et la cire* ; ol. *bigre.* — Locus ubi apes

servantur; *lieu où l'on conserve les ruches d'abeilles*; ol. *bigrerie*.

BIGUINÆ. — Pro BEGUINÆ.

BIGUS. — Species trabis; *bigue*.

BIGUTTÆ. — Ut BIGUINÆ.

BIHENNIUM. — Ut BIENNIUM.

BIHERIA. — Ut BICHERIA.

BIHERRICA. — Ut BIGERA.

BIHORIUM. — Binæ horæ. (*Res Mogunt.*)

BILABRUM. — Cui sunt bina labra (*Vet. Gl.*)

BILANCIA. — Bilanx, trutina; *balance*.

BILBERE. — Sonitum edere. (*Vet. Gl.*)

BILBIRE. — Ead. notione.

BILETTUM. — Ramus crassior, truncus, ut BILLUS. (A. 1319.)

BILFREDUS. — Idem ac BELFREDUS.

BILINGUITAS. — Fallacia; *tromperie, fourberie*.

BILLA. — Scedula, libellus; *billet*. (W. Thom.) — Globus, pila; *bille, boule*. (A. 1353.)

BILLANUS. — Pro BILLONUS.

BILLARDUS. — Tudicula pilaria; *billard*.

BILLATARIUS. — Qui *billias* cædit, lignarius; *bûcheron*. (A. 1255.)

BILLETA. — Diminutiv. a BILLA, schedula; *billet*. (*Mon. Angl.*)

BILLETUM. — Palus, stipes; *poteau*. (A. 1473.)

BILLETUS. — Idem ac BILLETA. (Men.)

BILLIA. — Ramus crassior, truncus; *pièce de bois, bille*. (A. 1283.)

BILLICARE. — Librare; *être en équilibre*.

BILLIO. — Nummus æreus, vel ex ære et argento conflatus; interdum massa monetaria; *billon*.

BILLO. — Ead. notione.

BILLONUS. — Ead. notione. — Idem ac BILLUS, clava oblongua; *billot, poteau*. (A. 1321.)

BILLULA. — Pro PILULA, medicamenti genus.

BILLUS. — Baculus, clava oblonga; *billot, poteau*.

BILNETA. — Commeatus. (Rym.)

BILOSUS. — Biliosus; *bilieux*.

BIMAREUS. — Secundus maritus. (Pap.)

BIMATUS. — Duplicatus. (*Vet. Gl.*)

BIMIXUS. — *Bimixa lucerna*, cujus duplex ellychnium; *lampe à deux becs*. (Mur.)

BINA. — Locus tectus ubi mercatores merces suas venum exponunt; *halle*. (A. 1198.)

BINAGIUM. — Præstationis species, sic forte dicta, quod præstaretur vice servitii, quo subditi terras dominorum suorum secundo proscindere tenebantur. (A. 1311.) *Vid.* BINALIA.

BINAILLIA. — Ut BINALIA. (A. 1200.)

BINALIA. — Cum terra rursum proscinditur, aratur; *action de biner la terre. Vid.* BINARE.

BINALIS. — Geminus; *double*.

BINARE. — Agrum secundo proscindere, vineam iterum fodere; *donner une seconde façon aux terres, biner*. — Societatem cum aliquo inire, socium sibi adjungere; *s'associer, faire société avec quelqu'un*.

BINATIM. — Bini, duo simul. (Mur.)

BINCINA. — Ut BURINA.

BINDÆ. — Limbi, fasciæ; *bandes*. (*A. SS.*)

BINDARE. — *Bindare oculos*, velo tegere, obnubere; *bander les yeux*. (Bar.)

BINEMIA. — Pro *Vindemia*.

BINIO. — Nummus duplex, nummus duplicis formæ ac æstimationis; *monnaie double de valeur et de grandeur*.

BINNA. — Laquear, tabulatum supremum. (*Mon. Angl.*)

BINNUM. — Tributi species, idem q. BESTAGIUM.

BINONIUS. — Cui geminum est nomen; *qui a deux noms*.

BINOTA. — Ligo, marra, instrumentum quo terra secundo pastinatur; *binot, hoyau, bident*.

BIOCHUS. — Ut BILLIA.

BIOGRAPHUS. — Vitarum scriptor; *biographe*.

BIOLLA. — Arboris species; *peuplier*.

BIORDARE. — *Bohordica* frequentare. *Vid.* BOHORDICUM.

BIOTENATUS. — Pro BIOTHANATUS.

BIOTHANATUS. — Qui mortem sibi ipsi consciscit aut qui violenta morte perit. — — Ab ethnicis Christiani sic appellati quod ultro et sponte se morti exponerent, et violenta morte e vita excederent, dum martyrium ambiebant. (*A. SS.*) — A recentioribus ita nuncupati damnati ac furciferi, et qui violenta morte perire merebantur.

BIPEDILE. — Machinæ jaculatoriæ species duobus pedibus innixa.

BIPENNUM. — Bisaculum; *besaigue*.

BIPERTIJOCUS. — Ut JOCUS PARTITUS.

BIPES. — Forceps; *tenaille*. (Bonc.)

BIPHARIA. — Bis nupta; *femme qui s'est mariée deux fois*.

BIPHATUS. — Pro BIFACIATUS.

BIRALL. — Lapidis species, forte idem ac BERICLUS.

BIRLA. — Ecclesia, forte pro BASILICA. (A. 1000.)

BIRMANDUS. — Monetæ minutioris species apud Leodienses.

BIRONATUS. — Terebratus, foratus; *percé*.

BIRONERIUS. — Qui facit aut vendit terebras; *fabricant, marchand de vrilles*.

BIROTA. — Vehiculum duabus rotis constans; *petite voiture à deux roues*; ol. *birette, barouette*.

BIROTOEA. — Onus birotæ; *charge d'une birette*.

BIRRA. — Instrumentum piscandi, massæ species; *instrument de pêche*; ol. *bire*.

BIRRATUS. — *Birro* indutus. *Vid.* BIRRUS. — *Birrati* dicti monachi Carmelitæ a *birratis* seu palliis radiatis.

BIRRECTUS. — Ut BIRRETUS.

BIRRETA. — Lapidis genus, forte idem ac BERICLUS.

BIRRETATIO. — Cæremonia qua licenciatus *birreto* doctorali donatur.

BIRRETUM. — Capitium, capitis tegmen, lineum tenue, strictum forma ipsius capitis,

pontificum proprium fuit. Recentioribus temporibus, fuit etiam doctorum.

BIRRITRICARE.— Flexare; *plier, ployer.* (J. de G.)

BIRROSUS. — *Birro* vestitus. *Vid.* BIRRUS.

BIRRUARIUS. — Apparitor, ut BERROERIUS.

BIRRUS. — Quævis vestis. — Vestis sumptuosa. —Vestis communis, ex panno crassiori confecta

BISA. — Septentrio, aquilo; *bise.* Modo dicitur de aquilonari vento, modo de ipsa orbis parte aquiloni subjecta.

BISABIUS. — Pro BISAVIUS vel BISAVUS.

BISACCIA. — Ut BESACCIA.

BISACCUS. — Ead. notione.

BISACIOLA. — Diminut. a BISACCIA, mantica parva. (Mur.)

BISACUTA. — Securis duplicem habens faciem, vel telum quod utrinque acutum erat.

BISACUTUS. — Sarculi species. (*Vit. S. Anton.*)

BISALUS. — Lapis cui sunt duo anguli. (Agnel.)

BISANDUS. — Pro BYZANTIUS.

BISANTEUS. — Pro BYZANTEUS

BISAVIUS. — Proavus; *bisaïeul.*

BISAVUS. — Ead. notione.

BISATA.— Pera, sacculus ex ovina pelle; *poire à poudre, petit sac de peau.*

BISCAMBIARE. — Permutare, *cambiare; changer.* (A. 970.)

BISCAMBIUM. — Permutatio; *échange.*

BISCATIA. — Ludus aleatorius; *breland.*

BISCHA. — Cerva; *biche.*

BISCHALITIA. — Ut BISCATIA.

BISCHATIA. — Ead. notione.

BISCHIA. — Ead. notione.

BISCHIZARIA. — Ead. notione.

BISCIALIS. — *Biscialis vermis*, vermiculus qui naves perforat; *taret.* (San.)

BISCLANTIA. — Ut BISCATIA.

BISCLATIA. — Ead. notione.

BISCOCCUM. — Coccum; *kermès.* (A. 1324.

BISCOCTUS. — Panis nauticus; *biscuit.*

BISCONTERIA. — Pro VICECOMITATUS.

BISCORNA. — Fustis ferro armata, clavæ species; Gal. ol. *biscorne.* (A. 1271.)

BISCORNUTA. — Vasis species, qua vindemiæ colliguntur et feruntur racemi; ut BICORNA. (A. 1493.)

BISCOTELLUS. — Crustulum; *biscuit.* (*A. SS.*)

BISCOTTI. — Ut BISCOCTUS. (Bern. de Breyd.)

BISCOTTUM. — Ead. notione.

BISCUM. — Vinum. (*Gl. Vet.*)

BISENE. — Præstatio quæ ob facultatem juncos cædendi domino persolvitur. (A. 1122.)

BISETUS. — Panni species, a colore cinericio sic dicta; *étoffe de couleur cendrée.*

BISIUS. — Ut BISUS.

BISLONGUS. — Oblongus, qui in medio dilatatur; ol. *berlong.*

BISMALVA. — Herbæ species; *guimauve.*

BISMO. — Forte pro BAÇINUS aut BACINO : « Hic dedit in ecclesia B. Petri cruciculam auream 1, inaures 6, fibulam 1, annulum aureum 1, *bismonem* 1, calices argenteos 2. » (*Chr. Fontan.*)

BISNEPTIS. — Abneptis; *arrière-petite-fille.*

BISOMUM. — Sepulcrum quod duo corpora continebat; *tombeau à deux places.*

BISONIUM. — Negotium, res, usus, commoditas. (Mur.)

BISONS. — Bos ferus, bubalus; *buffle.*

BISPARTIRE. — In duas partes dividere. (A. 1358.)

BISPATEFACERE. — Januas aperire. (*Vet. Gl.*)

BISPELLIO. — Pro VESPILLO; Gal. *croque-mort.*

BISPELLO. — Ead. notione.

BISPIA. — Episcopatus seu episcopi palatium, apud Occitanos; *évêché ou palais épiscopal.*

BISPIUM. — Falculæ genus. (A. 1212.)

BISSA. — Cerva; *biche* — Ut BESSA, rivi alveus, canalis.

BISSACULUS. — Qui gestat peram; *qui porte besace.* — *Bissaculi S. Francisci; moines de Saint-François.*

BISSANTIUS. — Ut BYZANTIUS.

BISSELLUS. — Idem ac BUSSELLUS

BISSETUS. — Ead. notione.

BISSEXTILIS. — *Bissextilis annus*, annus infelix, infructuosus; *année qui ne produit rien.* (*Autrefois l'année bissextile était réputée malheureuse.*)

BISSEXTUS. — Infortunium, malum superveniens; *malheur, infortune;* ol. *bissexte, bissetre.* Vulgariter dicebatur : *le bissexte est tombé sur une telle affaire*, cum res illa male cesserat. —Exactio, nescio quæ, ab episcopis fieri solita. (A. 1280.)

BISSICIA. — Ut BISACCIA.

BISSINACHA. — Vestis candida, ex quodam genere lini crassioris confecta. (*Vet. Gl.*)

BISSINICA. — Ead. notione.

BISSINNARE. — Bis transire. (*Vet. Gl.*)

BISSONUS.—Vox heraldica, idem q. BISON; *espèce de bœuf sauvage.* (Mur.)

BISSUMARE. — Idem q. BISSINNARE.

BISSUS. — Pro *byssus*, seu ornamenta byssina.

BISTAPIA. Forte fucra illa ferrea equis inscendendis et pedibus equitum sustinendis solita; *étrier.*

BISTARDA. — Ut AVISTARDA.

BISTERNUS. — *Bisterni menses;* « Eusebius inter regnum ejus et Joachim alium de suo addidit annum propter *menses bisternos*, quibus Joachaz et Joachim regnaverunt (*Chronic. Romualdi II, archiep. Salernit.*) : » id est, propter sex menses quibus uterque regnavit; Joachaz quidem tribus mensibus, totidemque Joachim, quibus expletis Babyloniam captivus ductus est.

BISTRANDE. — Ut WERVAGIUM.

BISTURRIS. — Propugnaculi species. (A. 1249.)

BISUS. — Cinericius; *gris;* ol. *bise.*

BITALASSUS. — Peninsula; *presqu'île.*

BITEFREDUS. — Ut BELFREDUS.

BITELLUS. — Fibulæ uncus; ab Angl. *bite*, mordere (A. 1295.)

BITERE. — Ire, proficisci, ambulare. (*Vet. Gl.*)

BITERIA. — Guttus, aqualis ad aquam lavantium manibus effundendam, pelvi suppositus; *aiguière.*

BITERNUS. — Pro BISTERNUS.

BITIFREDUS. — Idem q. BELFREDUS.

BITIRE. — Ut BITERE.

BITORIUS. — Avis species, forte ardea, Gal. *butor*, aut regulus, Gal. *roitelet*

BITRISCUS. — Ead. notione.

BITTERIUS. — Mensura liquidorum, ut BICARIUM. (A. 1208.)

BITUMINARE. — Compingere, glutinare; *assembler, coller.* (A. 1475.)

BITUMITUS. — Compactus, ferruminatus; *assemblé, soudé.* (*A. SS.*)

BIVANE. — Septum; *enclos.* (A. 1058.)

BIVANGIUM. — Spatium, intervallum, septum; *enclos, étendue.* (A. 983.)

BIVARIUS. — Modus agri; ol. *bevier.* « Quatuor *bivarios* terræ. » (A. 1283.) Idem q. BEVARIUS.

BIVATIO. — « De omnibus foris factis, *bivationibus* et injustitiis quas in terris et villis nostris præceperat fieri, justificavit. » (A. 1067.) Vox, ut videtur, a *bivium* ficta, quod is qui male agit non unam et simplicem viam incedat.

BIVERA. — Fiber; *castor;* ol. *bièvre.* — Secunda conjux, ut BIVIRIA.

BIVERUS. — Idem ac *fiber.* — Bevera, Galliæ rivus; *la Bièvre.*

BIVIA. — Fossa; *fossé.*

BIVIATOR. — Qui ambulat duobus viis. (*Gest. Tanc.*)

BIVIRIA. — Pro BIVIRA.

BIUNDA. — Locus septus, locus cinctus, fundus quivis. (*Tab. Laur.*)

BIUNX. — Ponderis duarum unciarum; *de deux onces.*

BIXANNIUM. — Pannus vulgaris e crasso filo contextus; *espèce d'étoffe grossière.*

BIXANTIUS. — Idem ac BYZANTIUS.

BIXIDA. — Pro PYXIS.

BIYUM. — Ut BEYUM.

BIZACHIUS. — Ut BISACUTA.

BIZIA. — Ut BISA.

BIZOCHI. — Idem q. FRATRICELLI. *Bizochos* dictos quidam putant a *bisacco*, Gal. *besace*, quod ostiatim panem et victum emendicantes, *bisaccum* humeris deferrent. Cangius vero eadem ratione *Bizocchus*, qua *Bicchinos* dictos censet, a vestibus scilicet *bigii* seu grisei coloris.

BIZOCII. — Ead. notione.

BIZUMA. — Sepimentum; *enclos.*

BLACCATUS. — Nigricans; *noirâtre.*

BLANCHA. — Ager consitus quercubus vel castaneis, adeo tamen distantibus ut arari possit; *champ de chênes ou de chataigniers, plantés à une distance qui permet de labourer entre;* ol. *blache.* (A. 1334.)

BLACHIA. — Ead. notione.

BLACTULA. — Pro BLATTULA.

BLADADA. — Præstatio ex blado; *redevance en blé, droit sur la récolte du blé.* — In vicecomitatu Lautrecensi, *droit de bladade* idem est quod alibi BORAGIUM dicitur.

BLADAGIA. — *Blada* demessa, eaque potissimum quæ ex campi partibus et agrariis colligebantur.

BLADARE. — Agrum segete conserere, instruere; *ensemencer une terre en blé;* ol. *blaer.*

BLADARIA. — Forum in quo *blada* venduntur; *marché où l'on vend le blé;* ol. *bladerie.*

BLADARIUS. — *Bladi* venditor; *marchand de blé;* ol. *bladier.*

BLADATA. — Pro BLADADA.

BLADATARIA. — Ædes in qua reponuntur *blada* seu segetes demessæ; *grenier à blé.*

• BLADATIM. — *Bladatim solvere*, pro solutione bladum dare; *payer en blé.*

• BLADATURUS. — Ad *bladum* pertinens. *Molendinus bladaturus; moulin à blé.*

BLADEARIA. — Jus pascendi pascua in *bladariis* seu agris in quibus *bladum* vel triticum demessum est, quod soli feudi domino, qui *seigneur blayer* Gallis dicitur, intra suam jurisdictionem et illius vassallis et subditis competit, ita ut vicinis alterius jurisdictionis ea facultas interdicta sit; *droit de pâturage sur les terres qui ont rapporté du blé;* ol. *droit de blairie, bladage.*

BLADERIA. — Ut BLADARIA et ut BLADADA.

• BLADERIUS. — Ut BLADARIUS et BLADATURUS.

BLADIARIUS. — Idem ac BLADATURUS.

BLADIFER. — Ager blado datus et instructus; *terre cultivée en blé.*

BLADIS. — Bladum, ager frumentarius. (A. 1291.)

BLADIUM. — Ut BLADUM.

BLADONICUS. — *Bladonicum molendinum*, in quo moluntur blada; *moulin à céréales.*

BLADUM. — Hæc vox sumitur pro quovis tritico, etsi differat a *frumento*, Gal. *blé-froment*; pro farre omnis generis, quando est in herba ante messem: pro quovis granorum genere, frumento, siligine, hordeo, avena, etc. *Bladum albergale aut censuale*, quod ex alberga, seu censu debetur. *Bladum album*, frumentum purius quod biso seu misto tritico opponitur. *Bladum brunnum*, idem quod *mistura*, seu annona mista, Gal. *mesture. Bladum cossegallinum, Vid.* COSSEGALLINUM. *Bladum decimale*, ex decima collectum. *Bladum durum*, siccum, sanum. *Bladum ab equis*, quod proprium est equorum, avena. *Bladum forense*, quod in forum venditur. *Bladum grossum*, minuto opponitur. *Bladum hiemale* et *ymbernagium*, *vid.* HYBERNAGIUM. *Bladum mediastinum*, idem ac *meditaneum*, quod et mediocre dicitur, miscellum. *Bladum mediatum, meditaneum;* Gal. *blé méteil. Bladum minutum:* quodnam sit aperte docet Ch. a. 1283: « Decima fabarum, pisorum, racemorum, milleti, canabi et totius alterius minuti *bladi.* » *Bladum quartaneum*, quatuor granis mistum. *Bladum tertionarium* aut *tertianum*, tribus granis mistum

BLAERIA. — Ager cum ipsa messe; *champ couvert de sa moisson;* ol. *blairie, bleerie.* — Jus pascendi pascua in *bladariis,* ut BLADEARIA. Imo, in episcopatu Matisconensi, præstatio aliquot garbarum bladi tempore messis, a tenentibus: cujus præstationis gratia dominus tenebatur nominare in media Quadragesima duos *messarios,* qui messes et vineas custodirent.

BLAERIUS. — Bladorum seu messium aliorumque fructuum custos, *messarius; garde des récoltes, messier;* ol. *blaier, bleer, bleier.*

BLAFEMARE. — Pro BLASPHEMARE.

BLAFFARDUS. — Monetæ species, eadem quæ *albus* vel *blancus* alibi dicitur.

BLAGUM. — Pro BLADUM.

BLAIERIARIUS. — Idem q. BLAERIUS.

BLAIUM. — Ut BLADUM.

BLANCA. — Pro BLANCUS.

BLANCARDUS. — Lignum sanctæ crucis in ecclesia Turonensi, forte sic olim dictum quod in cruce tantæ molis includeretur ut nonnisi in *blancardo* seu *brancardo,* Gallis *brancard,* humeris gestaretur.

BLANCARIA. — Officina coriaria, ubi aptantur et subiguntur coria, vel ars ipsa coria subigendi; *tannerie;* ol. *blancherie.*

BLANCARIUS. — Coriarius; *tanneur, corroyeur.*

BLANCHERIA. — Officina ceræ vel telæ candefaciendæ; *blanchisserie;* ol. *blanquerie.*

BLANCHETUM. — Indusium laneum, seu thorax interior lanea; ol. *langueul.*

BLANCHETUS. — Panni genus, forte albi; *drap de laine, serge;* ol. *blanchet.*

BLANCHIA. — Locus alnis vel populis albis consitus. — Idem q. ALBERIA. (A. 1316.)

BLANCHIATURA. — F. album seu tributorum et consuetudinum programma; *état, liste des redevances.* (*Ch. Edward. IV reg. Angl.*)

BLANCHUS. — Albus, candidus; *blanc.*

BLANCIARE. — Inepte et stulte loqui; *follement parler.*

BLANCUS. — Panni species, fortassis albi. (A. 1420) — Monetæ genus, ead. ac ALBUS.

BLANDA. — Pro BRANDA, locus dumetis et vepribus consitus; *lieu plein de broussailles.* (Flet.) — Munus, donum, forte a *blandus,* sic dictum, quod munus ei, cui offertur, *blandum* sit et gratum. (*St. Arel.*) — Præstatio, eadem q. FOAGIUM; unde proverbium : *Feu mort, blande cesse.*

BLANDECTUS. — Ut BLANCHUS.

BLANDEIUM. — Pro BRANDEIUM.

BLANDELLA. — Chlamys, vestis purpurata. (Pap.)

BLANDERIA. — Pro BANDERIA, vexillum. (A. 1334.)

BLANDIMENTUM. — Consensus; *consentement;* ol. *blandimen.* (A. 844.) — Præstatio quæ pro *laudamento* seu consensu domino solvitur, ex jure vel ex consuetudine. (A. 1163.)

BLANDIOSUS. — Affabilis; *prévenant, affable.*

BLANDIRI. — Ambire, cupere, affectare; *ambitionner, convoiter.* (*Conc. Hisp.*)

BLANDITIA. — Consensus, laudamentum; *consentement.*

BLANDO. — Fax, tæda, funale, pro BRANDO.

BLANDONUS. — Pro BRANDONUS.

BLANDOR. — Ambitiosus. (*Vet. Gl.*)

BLANDUM. — Munus, donum, ut BLANDA.

BLANIUM. — *Blanium Sathanæ,* pannus bombycinus; *tissu de coton.* (Rym.)

BLANKETUS. — Genus panni, fortassis candidi, a. Gal. *blanc;* idem q. BLANCHETUS. (Rym.) — Lodix lanea; *couverture de laine.* (Id.)

BLANQUERIA. — Ut BLANCHERIA.

BLANQUERIUS. — Ut BLANCARIUS.

BLANQUETUS. — Ut BLANCHETUS.

BLANX. — Pro BLAX.

BLAQUERIUM. — Ut BLACHA.

BLAS. — Stultus, insipiens; *sot, ignorant.*

BLASERIUS. — Incendiarius; *incendiaire.*

BLASFEMUS. — Pro BLASPHEMUS.

BLASIMARE. — Vituperare; *blâmer.*

BLASMA. — Reprehensio; *blâme.*

BLASMARE. — Reprehendere; *reprendre, blâmer.*

BLASO. — Cubicularius, hospitarius.

BLASPHEMARE. — Vituperare, damnare, culpare, infamare; *blâmer, condamner, inculper, décrier, accuser.* — Maledicere Deo, impie loqui; *blasphémer.* — *Blasphemare judicium;* idem quod *falsare sententiam,* hanc scilicet tanquam falsam impugnare et ab ea appellare; *fausser le jugement de son seigneur, le déclarer faux et mal rendu.*

BLASPHEMIA. — Criminatio, insimulatio, infamia; *reproche, réprimande, blâme.*

BLASPHEMUS. — Infamis, blasphemator. (*Cap. C. C.*) *Vid.* BLASPHEMARE.

BLASTO. — Ut BLASO.

BLASTEMARI. — Pro BLASPHEMARE.

BLASUM. — F. monetæ species. (Irm.)

BLATEARE. — Stulte loqui; *parler sottement, dire des sottises.*

BLATERARI. — Ead. notione.

BLATHON. — Pallium. (Petr. Dam.)

BLATO. — Idem q. BLASTO.

BLATTA. — Vermiculi species purpurei; *cochenille.* — Purpureus color, purpura ipsa; ipsum sericum blatta tinctum; *la couleur pourpre, la matière colorante elle-même, l'étoffe teinte en pourpre.*

BLATTEARIUS. — Pro BRACTEARIUS. (*Vet. Gl.*)

BLATTELA. — Grumus sanguinis conchyliorum; *caillot de matière colorante fourni par les coquillages qui donnent la pourpre.*

BLATTERE. — Ut BLATERARE.

BLATTEUS. — Purpureus; *de couleur pourpre.*

BLATTIN. — Pro BLATTA, purpura.

BLATTINIUM. — Ead. notione.

BLATTOSERICUS. — Sericum purpureum; *tissu de soie teint en pourpre.*

BLATTUM. — Ut BLATTA, purpura.

BLATUM. — Pro BLADUM.

BLAVA. — Lapis cæruleus tegendis ædi-

ficiis aptus. (*A. SS.*) — Idem q. Bladum, apud Italos.
BLAVATUS. — Color cæruleus; *bleu, couleur bleue;* ol. *blave.*
BLAVEOLUS. — Ead. notione.
BLAVETUSTA. — Ead. notione
BLAVINEUS. — Ead. notione.
BLAVIUM. — Ut Blava, bladum.
BLAVIUS. — Ut Blavatus.
BLAVOTINI. — Militaris factio in castris Flandriæ comitis, Philippo Augusto regnante.
BLAVUS. — Ut Blavatus
BLAX. — Ut Blas.
BLAZONARE. — Delineare figuras in scutis gentilitiis; *peindre des armoiries sur des écus.*
BLAZZA. — Tributum ex *blado* venali perceptum? (*Ann. Ben.*)
BLECOVEDA.—Idem ac Blachia et Bletonata.
BLENCHUS. — Albus, argenteus; *blanc d'argent.*
BLENENIA. — Stultitia; *niaiserie, stupidité, sottise.*
BLENETUS. — Ut Blavatus.
BLENNUS. — Stultus; *sot, niais, stupide.*
BLENVUS. — Teter; *hideux, repoussant, affreux.*
BLESTA. — Cirrus; *touffe de cheveux, toupet;* ol. *bleiste.*
BLETNEDA. — *Blada* demessa eaque potissimum quæ ex campiportibus et agrariis colligebantur; *blés moissonnés, ceux surtout qui proviennent des champarts.* (A. 1063.)
BLETONATA. — Silva novis arboribus et maxime quercubus consita; *bois nouvellement planté, particulièrement bois de chênes.* (A. 1063.)
BLIALDUS. Vestis species; *blouse;* ol. *bliaux, bleaut, bliau.*
BLIAUDUS. — Ead. notione.
BLICEA. — Ut Blenenia.
BLIDA. Machina bellica, forte eadem q. Catapulta. (Roland.)—Monetæ species. «Nolo te ignorare me vendidisse centum *blidis* mulam.» (Hug. Met.)
BLIDALIS. — Ut Bliaudus.
BLIMARDUS. — Locus ad ferarum custodiam, palis, cratibus, muris aut fossis septus, aut locus in foresta novellis quercubus insitus? (A. 1186.)
BLINICHIUM. — Pro Biclinium.
BLISAUDUS. — Ut Blialdus.
BLISSARE. — Balbutire, inarticulatim loqui, quod faciunt *blæsi; balbutier, parler comme les bègues;* ol *bloiser.*
BLISTATA. — Ut Bischalitia.
BLITHEA. —Ut Blicea.
BLIZAUDUS. — Ut Bliaudus.
BLOCUS. — Truncus; *bloc, tronc;* ol. *bloqueau.*
BLODEUS. — Color sanguineus, a Saxonico *blod,* sanguis. Intelligunt alii colorem cæruleum. (Rym.)
BLODIUS. — Ead. notione. (Rym.)
BLODSTODIA. — Cruentatio, sanguinis emissio. (*Leg. H. I reg. Angl.*)
BLODUS. — Idem q. Bloius.
BLODWITA. — Ap. Anglos, pœna, multa effusi sanguinis.
BLOETINI. — Iidem q. Blavotini.
BLOETRESET. — Vulneratus ut sanguis fluat; *blessé jusqu'à effusion de sang.* (*Cons. Furn.*)
BLOGMUS. — Genus, ut videtur, placentæ, vel potius carnis crusta inclusæ et incoctæ; *pâté.* (*Cons. Eccl. Colon.*)
BLOIRE. — De avibus rapacibus dicitur, cum earum oculi conteguntur. (Fred.)
BLOIUS. — Forte idem quod Blavatus, color cæruleus, vel certe quivis color, ut *blaveus:* «Monachi non incedant sine cuculla et flocco; licet sine cuculla et capa regulari, non *bloia* et sumptuosa. (*Bull. Greg. IX PP.*)
BLONDINUS.—Color flavus; *blond.*
BLONDUS.—Ut Blundus.
BLOQUERIUS. — Clypeus; *bouclier;* ol. *bloquier, blouquier.* (A. 1333.)
BLOTUS. — Pro *summa:* «Debeant... universum *blotum,* sive universalem summam agere.» (A. 1490.)
BLOYUS. — Pro Bloius.
BLUDERVICA. — An jus imponendi et percipiendi multas effusi sanguinis? (Rym.)
BLUDIE. — Sanguinolentus.
BLUETTUM. — Ead. notione.
BLUETUS. — Ut Blavatus.
BLULARDI. — Minutioris monetæ genus.
BLUNDUS. — Color capillorum flavus; *blond.*
BLUSO. — Contusio; *contusion.*
BLUTARE.— Exspoliare; *piller, dépouiller.* (*Lex Long.*)
BLUTHURA. — Leve vulnus; *légère blessure.*
BLUTTARE. — Idem q. Blutare.
BOADA. —*Corveia* cum bobus præstanda; *corvée due par le vassal à raison d'un jour de travail avec ses bœufs par chaque paire de bœufs.* (A. 1271.)— Præstatio ex blado, quæ ratione boum, seu pro pari boum aratorum, vel pro aratro pendebatur; *redevance en nature payée à raison de chaque paire de bœufs ou de chaque charrue qu'on employait au labour.* (A. 1230.)
BOAGIUM. — Ead. notione.
BOAIRA.— Servitium cum bobus domino a vassallis exhibendum. (A. 1251.)
BOALE. — Prædium rusticum; *ferme, métairie.*
BOANATOR. — Cui, ut videtur, boum cura commissa est; *bouvier.* (A. 1023.)
BOARIA. — Ead. notione q. Bovaria.
BOARIUM.— Locus ubi venduntur boves; *marché aux bœufs.*
BOARIUS. — Pastor boum, ut Boanator.
BOAROIATA. — Modus agri, idem ac Bovata.
BOATA. — Idem q. Boada. (A. 1308.)
BOATERIA.— *Talliæ* species. (Murat.)— Forum ubi venduntur boves, ut Boarium. (A. 1452.)

BOATERIUS. — Qui prædium rusticum *Boale* dictum curat.—Boum mercator vel qui eorum carnes vendit; *marchand de bœufs ou boucher*. (*St. Mut.*)

BOATIA. — Tributum quod pro pari boum debetur, idem q. Bovagium. (A. 1173.)

BOAUCHIERS. — Sportæ vimineæ terra oppletæ quibus machinæ jaculatoriæ protegunt; *gabions*.

BOAYRIA. — Ut Boaira.

BOBATTERIUS. — Apud Italos, agricola, ad agri culturam pertinens; *agriculteur, agricole*.« Nobilis ars *bobatteriorum*. »

BOBELLIUM. — Bubile; *étable à bœufs*.

BOBIA. — Forum publicum, ut videtur. (A. 1314.)

BOBINARE. — Jactare, ostentare; *montrer de l'orgueil, se vanter;* ol. *bobander*.

BOBINATOR. — Jactabundus, ostentator; *vain, présomptueux, fanfaron;* ol. *bobencier*.

BOBINATUS. — Tricosus et inconstans. (*Vet. Gl.*)

BOBULCA. — Idem ac Bovata. (Ap. Murat.)

BOBULCUS. — Pro Bubulcus.

BOCA. — Pisciculus marinus; *bogue*. (*A. SS.*) — Vasis species. (Leo Ost.)

BOCAFORT. — Dicitur de equo qui durioris est oris et quem freno vix licet flectere.

BOCAGIUM. — Pro Boscagium.

BOCAIRIA. — Macellum, laniena; *boucherie*. (A. 1273.)

BOCALARIUM. — Scutum; *bouclier*.

BOCALE. — Vasis species; *bocal*.

BOCALUS. — Ead. notione.

BOCAR. — Bovile; *étable à bœufs*.

BOCARAMUM. — Telæ species, eadem q. Boquerannus.

BOCARANUS. — Idem q. Boquerannus.

BOCARIA. — Ut Bocairia.

BOCASOTI. — Idem q. Bizochi.

BOCASSINUS. — Telæ species ex gossypio vel lino; *sorte de toile de coton ou de lin;* ol. *boucassin*.

BOCATA. — Munimenti species. (Mur.)

BOCATERIUM. — Macellum bovile; *boucherie ou étable à bœufs*. (A. 1482.)

BOCCA. — Bucca, os ulceris, rivi, fluminis; *trou d'ulcères, embouchure de cours d'eau*. (*A. SS.*)

BOCCAGIUM. — Præstatio ex vino in *bocalis* vendito; *redevance sur le vin vendu à pots et à pintes*. (A. 1165.)

BOCCARAMEN. — Idem q. Bocaramum.

BOCCARAN. — Ead. notione.

BOCCARIA. Ead. notione q. Bocairia.

BOCCUS. — Pro Boscus.

BOCELATUS. — Nodis distinctus; *bosselé*. (*Reg. Vis. Od.*)

BOCELLA. — Lagena; *bouteille*. (A. 1302.) — Nassæ species; ol. *boissel, boussel*. (A. 1142.)

BOCELLAGIUM. — Præstatio pro vino.

BOCELLUS. — Lagena, ut Bocella.

BOCERAS. — Regius scriba, ap. Anglo-Saxones.

BOCETA. — Pascua; *pâturages* (Pap.)

BOCETUM. — Bubile seu pascua. (*A. SS.*)

BOCGLARIUM. — Ut Bocalarium. (A. 1324.)

BOCHA. — Bucca, os; *bouche*.

BOCHARDUS.— Cinericius; *gris, couleur cendrée*.

BOCHARIA. — Ut Bocairia.

BOCHEARE. — Lignari, ligna ad usus suos cædere; *couper du bois pour son usage*.

BOCHELLUM.—Ostium fluvii. (A. 1145.)

BOCHELLUS. — Diminutiv. a *bocca*, ostiolum, collum lageuæ seu bocalis. (A. 1389.)

BOCHERAGIUM. — Præstatio ab iis solvenda qui ligna ad usus suos in boscis cædere possunt. (A. 1312.)

BOCHERIA. — Ut Bocairia.

BOCHERIUS. — Macellarius; *boucher*.— Officium circa mensam regiam; *officier de bouche*. (A. 1401.)

BOCHETA. — Nassæ species; *espèce de nasse pour prendre le poisson;* ol. *boichée*.

BOCHETUS. — Diminut. a *boscus*, silvula; *petit bois, bosquet*.

BOCHEYRAGIUM. — Ead. notione ac Bocheragium.

BOCHIARI. — Pro Bocheare.

BOCHIUM. — Ostium fluvii, ut Bochellum.

BOCHONFATGHA. — Lignum domibus ædificandis vel reparandis aptum.

BOCHUS. —Ager in quo est *boscus*.

BOCIA. — Genus vasis. (Mur.) — Ulcus pestilens. (A. 1350.)

BOCIGIA. — Pro Botigia.

BOCILLETA. — Diminut. a Bocia, vasis species.

BOCIUS. — Dumetum. (A. 1385.) — Pestilens, purulentus, a vet. Gal. *boe*, pro *pus*. (A. 1415.)

BOCLARIS. — Idem q. Bocalis.

BOCLERIUS. — Clypeus, scutum; *bouclier*.

BOCLERUS. — Ead. notione.

BOCO. — Forte clivus, ab Ital. *boccone*, pronus. (A. 1320.)

BOCTEGA. — Ut Botiga.

BOCTONUS. — Globulus; *bouton*

BOCULA. — Pro Bucula.

BOCULARIS. — Idem ac Bocalis.

BOCXS. — A Provincial. *boc*, caper; *bouc*. (A. 1307.)

BOCZARIA. — Laniarium, locus ubi mactantur boves; *boucherie, abattoir*. (A. 1288.)

BODA. — Habitatio, mansio; *habitation, maison;* ol. *bode*. (A. 1069.)

BODDIFERUS. — Monetæ genus apud Germanos.

BODEGAR. — Ut Bedegar.

BODELLUM. — Diminut. a Bodium, habitatio, mansio. (A. 1212.)

BODELLUS. — Umbilicus; *nombril*. (A. 1404.)

BODENA. — Meta, limes; *borne*.

BODERIUM. — Domus, tugurium; *maison, cabane*. (A. 1303.)

BODIA. — Compes aut torques vinctorum, compedum species; *Vid.* Boia.

BODII. — Compedes; *entraves*, *ceps.* (*Ann. Ben.*)

BODINA. — Ut Bodena.

BODINARE. — Terminare; *borner.* (*Tab. Bellil.*)

BODINATUS. — Terminatus, limitatus; *borné.* (*Ibid.*)

BODIUM. — Habitatio, ut Boda. (A. 1070.) — Crypta, sacellum subterraneum; *crypte, chapelle souterraine.* (A. 1218.) — Præstationis species, in quibusdam locis. (A. 1066.)

BODIUS. — Extremum; *bout.*

BODOARII. — Bavari; *Bavarois.*

BODOLARE. — *Bodulas* seu limites figere; *planter des bornes, borner.* (A. 1197.)

BODONES. — Termini, metæ; *bornes*, idem q. Bonnæ.

BODREIARE. — Calcibus percutere; *frapper à coups de talon.* (A. 1333.)

BODRO. — F. vellus. (A. 1526.)

BODULA. — Terminus, meta; *borne.* (A. 1195.)

BODULARE. — Ut Bodolare. (A. 1331.)

BODULATIO. — Metarum positio; *action de planter les bornes d'un champ.* (A. 1331.)

BOEDENARIUS. — An qui *boiæ* subditus est aut qui *boderium* habitat? (A. 1353.)

BOELEA. — Idem q. Brolium?

BOELLI. — Intestina; *intestins.*

BOERA. — Modus agri.

BOERIA. — Prædium rusticum, idem q. Mansus. — Servitium cum bobus domino a vassallis exhibendum, ut Boairia.

BOESSONIUM. — Ut Boissonium.

BOESSONUS. — Minor silva; *petit bois, bois taillis;* ol. *boisson.*

BOESTA. — Capsula, pixis; *boîte.*

BOETA. — Ead. notione.

BOETIA. — Ead. notione.

BOETUS. — Auxiliator, adjutor, domesticus; a Gr. Βοηθός. (Lud.)

BOFETADA. — Sic dicitur trina colli percussio in militaribus inaugurationibus; *cérémonie de l'armement d'un chevalier, laquelle consistait à donner trois coups de plat d'une épée sur l'épaule du récipiendaire.*

BOFIZARI. — Uti, frui, vel coli, arari. (Murat.)

BOGIS. — Simus; *camus.* (W. Armor.)

BOGA. — Terminus, limes; *borne, limite.* — Armilla, *bracelet.* — Torques, *collier.*

BOGEA. — Bulga; *bourse, sacoche, petit sac de cuir;* al. *bougette.* (Rym.)

BOGERRA. — Idem ac Bigera.

BOGIA. — Torques damnatorum quasi jugum bovis; *carcan.* (Pap.)—Candela cerea; *bougie.* (A. 1443.)

BOGINA. — Pellis hircina; *peau de bouc.*

BOGIUM. — Idem q. Boda et Bodium.

BOGLARIUM. — Clypeus; *bouclier.*

BOGLETA. — Ut Bogea. (*St. Ast.*)

BOGNA. — Pro Bonna. (A. 1313.)

BOGNAGIUM. — Pro Bonagium.

BOGNARE. — *Bognas* figere; *borner, planter les bornes.* (A. 1314.)

BOGRANUM. — Telæ species; *bougran.*

BOGRI. — Hæretici, idem q. Bulgari.

BOGRISIA. — Bulgarorum hæresis; *hérésie des boulgres, bougrerie.*

BOGUA. — Piscis genus; *poisson de mer semblable au thon.*

BOHADA. — Præstatio qua subditus unum par boum domino præstare tenetur ad illius vinum conducendum; *obligation du vassal de fournir une paire de bœufs pour le transport du vin du seigneur*; ol. *bohade, vovade.*

BOHORDAMENTUM. — Idem ac Bohordicum.

BOHORDARE. — Hastiludium exercere; *jouter, lutter;* ol. *behourder.* (Pass.)

BOHORDICUM. — Hastiludii species; *joute, lutte à la lance;* ol. *behourt.* (Pass.) — Prima Dominica Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême;* ol. *behourdis, behourt.* (Pass.)

BOIA. — Compes aut torques vinctorum; *entraves ou collier de fer en usage à l'égard des prisonniers.*

BOIAC. — Jus gisti; *droit de gîte.* (A. 1156.)

BOIARI. — Nobiles inferoris ordinis apud Polonos; *boyards.* — Armigeri; *écuyers.*

BOICELATA. — Modus agri in quo tantum frumenti seritur quantum contineri potest in *boicello*, aut ex quo *boicellus* censualis colligitur; *mesure agraire, boisselée.*

BOICELLUS. — Modius; *boisseau.*

BOICHERIA. — Laniena; *boucherie.*

BOICHETTA. — Nassæ species; *engin de pêche;* ol. *boichée.*

BOICHETUS. — Ut Bochetus.

BOIETA. — Ut Boesta.

BOINA. — Dumetum, minor boscus, vel illius pars densior. (A. 1481.)

BOIOUM. — Adeps suillus, ut videtur. (A. 1321.)

BOIRADA. — *Corveia* qua vassallus debet arare binis bobus terram domini sui; *corvée ou service qu'un vassal doit faire avec une paire de bœufs pour travailler les terres du seigneur;* ol. *boiade.* (*Chartul. Camal. monast.*)

BOIRETA. — Amphora; *burette.*

BOIS. — Retis genus.

BOISARE. — Ut Bausiare.

BOISELLADA. — Idem q. Boicelata.

BOISELLINUM. — Præstatio ex mensuratione quæ *boissello* fit; *droit sur le mesurage au boisseau.* (A. 1162.)

BOISIA. — Fustis, baculus; *bûche, gros bâton;* ol. *boise.*

BOISIARE. — Ut Bausiare.

BOISONUS. — Minor boscus.

BOISSELINUS. — Idem q. Boicellus.

BOISSELLUS. — Ut Boicellus. — Situla, quod ad modii formam accedat, sic dicta; *vase à puiser de l'eau.* (A. 1400.) *Boissellus postnatorum*, præstationis species. (A. 1284.)

BOISSERIA. — Silva cædua, silvula; *buisson, bois taillis, bosquet;* ol. *boisson, bisson.*

BOISSONNIUM. — Ead. notione.

BOISSONUS. — Ead. notione.

BOISSOTUS. — Ut Boicellus.

BOISTA. — Jus decimam minutorum granorum percipiendi, sic dictum forte quod

boissello mensurarentur, cum alia in *garbis* seu manipulis colligerentur; *droit de percevoir la dîme des menus grains.*

BOISTELLA. — Operculum, quia loco est capsæ. (A. 1433.)

BOISTELLATA. — Idem q. BOICELATA.

BOISTELLUS. — Idem q. BOISSELLUS. — Jus mensuræ faciendæ? (A. 1099.)

BOISTIA. — Ut BOESTA.

BOITELLERIUS. — Idem q. BUTICULARIUS.

BOKETUS. — Claveus ligneus, fibula in qua cerei infiguntur.

BOLA. — Meta; *borne. Bolæ villæ,* districtus intra quem jurisdictio alicujus loci protenditur, idem q. BANLEUCA. (A. 1164.) — Globus, pila; *boule.* (A. 1416.)

BOLAGIUM. — Locus forte fluminis ubi capiuntur anguillæ vel servantur. (A. 1273.)

BOLARE. — Signare; *marquer.*

BOLARIUS. — Signator, notator.

BOLCRESTARE.— Terreis aggeribus munire; *terrasser.* (A. 1360.)

BOLDRONUS. — Hippopera; *valise.* (A. 1338.) — Pellis cujuslibet animalis pilis seu lana adhuc munita; *peau munie de son poil.* (A. 1264.)

BOLDUINI. — Ut BEDUINI.

BOLEA. — Ut BOLA, meta.

BOLENDEGARIUS. — Pistor; *boulanger.* (A. 1212.)

BOLENDINUS. — Apud Italos, nummus signatus, ab Ital. *bollare*, symbolum seu tessera, quæ canonicis et aliis præbendariis in præsentiæ signum datur.

BOLENGARIUS. — Ut BOLENDEGARIUS.

BOLENGERIA.— Officina pistoria, pistrinum; *boulangerie.* — Ars pistoria, etiam *boulangerie.*

BOLENGIARI. — Artem pistoriam exercere; *boulanger.* (A. 1162.)

BOLENGIUM. — Aquarium, rivus; *réservoir, abreuvoir, ruisseau.* (A. 1496.)

BOLENGRIA. — Ut BOLENGERIA. (*A. SS.*)

BOLERIA. — Locus, ut videtur, betulis consitus; *lieu planté de bouleaux.*

BOLETA. — Pilula; *petite boule, pilule.* (*St. Cum.*)

BOLETARIUS. — *Bolarum* seu limitum custos. (Rym.)

BOLETINUS. — Schedula; *bulletin.*

BOLETTA. — Sigillum; *sceau, cachet.*

BOLETUM. — Ager incultus aut locus betulis consitus; idem q. BOLERIA. (A. 1209.)

BOLEVARDUS. — Agger urbem vel castrum muniens et circumcingens; *boulevard.*

BOLHETUS. — Apex. (A. 1412.)

BOLHITORIUS. — Cupa in qua vinum coquitur; *bassin où on fait bouillir le vin, bouilloir.* (A. 1378.)

BOLHITUS. — *Bolhitum corium; cuir bouilli.*

BOLIDA. — Palma manus. (*Vet. Gl.*)

BOLIDUS. — Fungi species quæ nascitur in arboribus.

BOLIET. — Retis genus. (*St. Mass.*)

BOLINUS. — *Ad bolinum* dici videtur de opere anaglyptico. (A. 1295.)

BOLINGERIUS. — Pistor; *boulanger.*

BOLITA. — Ut BOLIDA.

BOLLA. — Meta; *borne.* — Sigillum; *sceau.* — Cyathus; *coupe, bol.* — Ap. Anglos mensura continens tres partes *pintæ.*

BOLLANUS. — Secundus curio, seu sacerdos ecclesiæ parochialis B. M. de Lorriaco, in qua duo vicissim presbyteri curionis seu pastoris officio fungebantur, unus ad collationem archiepiscopi Senonensis, alter, nempe *Bollanus*, ad præsentationem abbatis Floriacensis.

BOLLATURA. — Signatura, sigilli appositio. (*St. Verc.*)

BOLLE. — Cyathus; *coupe.*

BOLLETA. — Scheda aut sigillum. (*A. SS.*) — Bulla quæ chartis appenditur. (*A. SS.*)

BOLLICIA. — Tumultus, seditio; *troubles, révolte.*

BOLLUCA. — Silvestrium ac parvulorum pomorum species. (*A. SS.*)

BOLTA. — Pilum; *javelot.*

BOLUETUS. — Agger; *boulevard.* (A. 1477.)

BOLUM. — Betula; *bouleau.*

BOLUS. — Frustulum panis, placentæ. (*Med. Sal.*) — Caput, articulus. (*St. eccl. Coris.*)

BOLZSO. — Massa monetaria; *billon.* (A. 1328.)

BOMBACENUM. — Papyrus e *bombace* seu gossypio confectus; *papier de coton.*

BOMBACINIUM. — Vestis species; *pourpoint, hoqueton.*

BOMBACYNUS. — E *bombace* confectus; *de coton.*

BOMBARDA. — Machinæ bellicæ species; *bombarde.*

BOMBARDARE. — Gal. *canonner.*

BOMBARDARIUS. — Is qui bombardas exercet; *bombardier, canonnier.*

BOMBARDELLA. — Diminut. a BOMBARDA.

BOMBARDERIUS. — Ut BOMBARDARIUS.

BOMBARDULA. — Ut BOMBARDELLA.

BOMBASIUM. — Thorax, idem q. GAMBESO.

BOMBASUM. — Idem q. BOMBAX.

BOMBATUS. — Curvatus; *bombé.*

BOMBAX. — Gossypium; *coton.*

BOMBAXINA.— Ead. notione.

BOMBICINIUM. — Vestis gossipio facta; *habit de coton.*

BOMBICINUM. — Ead. notione.

BOMBICUM.— Ead. notione.

BOMBICUS. — Superbus, inflatus; *pompeux, orgueilleux.* (Fort.)

BOMBILARE. — De apibus dicitur bombum edentibus; *bourdonner.*

BOMBIRE.— Ead. notione.

BOMBITES. — Formicæ; *fourmis.*

BOMBIX. — Aranea, bombyx; *ver à soie.*

BOMBOSUS. — Ut BOMBICUS.

BOMBUS. — Crepitus; *pet.* — Pila incendiaria; *bombe.*

BOMBYCINARE. — Purpuram facere, melius vestes bombycinas texere. (Isid. et al.)

BO BYCINATORES. — Qui vestes bombycinas texunt.

BOMBYCINUS. — Idem q. BOMBACINUS.

BOMPARDA. — Pro BOMBARDA.

BOMVUS. — Pro BOMBUS.

BONA. — *Bona fides*, loco juramenti ab episcopo interposita; *Vid.* FIDES. *Bona hora*, mature; *de bonne heure. Bona quinta feria*, dies Jovis sancta; *jeudi saint. Bonæ filiæ*, meretrices; *filles de joie.*

BONACIA. — Malacia, tranquillitas maris; *bonace.* (Mur.)

BONAGIUM. — Jus quod majoribus villarum maxime competit in defigendis metis in terris vassallorum; *droit de bornage ou de faire planter les bornes, que le seigneur avait seul dans les terres de ses vassaux;* ol. *bonnage.*

BONANNUM. — Species carbunculi seu tumor malæ, maxillæ.

BONARE. — Metas figere, mensurare; *planter les bornes, mesurer;* ol. *bonnéer.*

BONARIA. — Modus agri.

BONAS. — Bona fortuna, thesaurus, seu potius thesauri inventio; *trésor qu'on a trouvé.*

BONATA TERRÆ. — Modus agri, idem q. BONNARIUM.

BONATRIA. — Idem ac BONACIA.

BONATUS. — Bonus, commodus, idoneus; Gall. *bonasse.*

BONBICINIUM. — Galea; *bassinet.* (A. 1352.)

BONBUCINIUM. — Ut BOMBAX.

BONCALE. — Pro BANCALE.

BONDA. — Vox Saxonica, paterfamilias, maritus, quibusdam habitator. (*Leg. Kan.*)

BONDAGIUM. — Ap. Scotos, conditio ipsa servilis vel colonica; *condition de serf, de colon. Tenere in bondagio*, idem valet quod tenere in *villenagium*, quod *Vid.*

BONDONIA. — Familia; *famille.*

BONDONUS. — Dolii obturamentum; *bondon.*

BONDULA. — Ut BODULA.

BONDUS. — Ap. Anglos servus obnoxiæ conditionis, qui alias *Nativus.*

BONECTA. — Equestris sarcina, pera viatoria; *porte-manteau;* ol. *bonnette.*

BONELLUS. — Ead. notione quod BONDULA.

BONENDENUS. — Nummus, monetæ species.

BONETA. — Capitis tegumentum; *bonnet.* — Pro BONECTA.

BONETUM. — Ead. notione, capitis tegumentum.

BONETUS. — Ead. notione.

BONGIA. — Fasciculus; *botte.*

BONIFICARE. — Melius reddere, restaurare, augere; *améliorer, rétablir, augmenter.*

BONI. — *Boni generis homines*, nobiles, ingenui (*Capitular. an.* 813.)

BONI HOMINES. — Sic sæpe dicuntur qui in placitis cum comitibus et judicibus judicia exercebant, Gal. *prud'hommes. Boni* nude dicuntur consiliarii seu judices, judicis principalis assessores, in Inst. an. 1254. *Boni homines de communia*, viri probi. (*Gest. Innocent. III PP.*) — Apud Anglos, villici aliique rustici quibus est familia. — Apud Florentinos, viri duodecim qui duobus mensibus urbi administrandæ præerant. — Hæretici Albigenses. — Sic dicti fratres ordinis Grandimontensis et Minimi.

BONI PUERI. — Pauperes scholares.

BONISCULA. — Modica bona, exiguæ facultates.

BONISSIMUS. — Optimus. (*A. SS.*)

BONITA. — Ut BONITAS, exactio.

BONITAS. — Exactio sub specioso BONITATIS nomine, tanquam gratuito a subditis dominis præstata. (A. 1267.) — Donum, munus; *don.* (*Leg. Luitp.*) — Felicitas, beatitudo; *félicité, béatitude.* (Alyp. Ant.) — Officium, obsequium; *bon office.* (A. 1229.) — Valor, pretium; *valeur.* (A. 1342.)

BONITON. — Piscis genus.

BONNA. — Terminus, limes; *borne;* ol. *bonne.*

BONNALIUM. — Idem q. BONNARIUM.

BONNARIUM. — Modus agri certis limitibus seu *bonnis* definitus; *champ dont on a posé ou déterminé les limites;* ol. *bonnier.*

BONNARIUS. — Qui *bonnarium* agri possidet; *celui qui possède un bonnier de terre.*

BONNERIUS. — Ut BONNARIUM.

BONNETA. — Species pilei, ut BONETA. — Modus agri, idem ac BONNARIUM.

BONNETERIUS. — *Bonnetarum* opifex; *bonnetier.*

BONNUARIUM. — Ut BONNARIUM.

BONOARIUS. — Ut BONNARIUS.

BONORII. — Idem q. BONI HOMINES, hæretici.

BONOSII. — Ead. notione.

BONSNAGIUM. — Idem q. BONAGIUM, metarum positio.

BONUARIUM. — Pro BONNUARIUM.

BONULUM. — Carnium elixarum jus, ut BRODIUM. (A. 1271.)

BONUM. — Id quod Latini *bona* vocant, facultates; *biens.* (Bald. Noviom.) — Morbi species, ut MALANNUS. (*A. SS.*) — Donum, ipsa donationis charta. (*Martyr. prior. S. Mont.*)

BONUS DOMINUS. — Arbiter, sic dictus quod partibus litigantibus, tanquam bonus dominus, utrique consulebat, remque inter eos componebat. (A. 1342.)

BONUSCULA. — Diminut. a *bona*, facultates.

BONVENTUS. — Convivium, idem q. PROCURATIO. (A. 1237.)

BONZINUM. — Vasis species; *bocal.*

BOOBA. — Ut BOCA.

BOOLETUM. — F. ager incultus; *champ en friche;* ol. *bool.* (A. 1177.)

BOORIA. — Idem ac BORIA, prædium rusticum; *métairie.*

BOQUARIA. — Ut BOCARIA.

BOQUELLARIUS. — Clypeus, scutum; *bouclier.*

BOQUENA. — Pellis hircina; *peau de bouc.* (A. 1288.)

BOQUERANNUS. — Telæ subtilis species; *bougran.*

BOQUERIUM. — Locus *boquetis* seu palis

circumseptus; *lieu entouré de poteaux*. (A. 1307.)

BOQUERIUS. — Idem q. Bocherius.

BOQUETALLUM. — Servitii genus quod subditi debent, sive in deferendis aut vehendis, sive etiam exscindendis tignis vel palis. (A. 1432.)

BOQUETUS. — Tignum, palus. (A. 1351.)

BOQUINUS. — Caprinus, hircinus; *bouquetin*.

BORA. — Cella reconditoria? (*St. Plac.*)

BORACANUS. — Pannus e pilis caprinis contextus; *bourracan*.

BORACIUM. — Tomentum; *bourre*.

BORACUM. — Species salis; *borax*.

BORAGIUM. — Culcitrarum exactio, quæ fiebat a vassallis ad dominorum exceptiones, cum peregre ibant, sic dicta, quod culcitræ *borra* seu tomento farciuntur. (A. 1270.)

BORARIUM. — Ostium fluminis vel ora?

BORAX. — Ut Boracum.

BORAZIUS. — Tela linea aut cannabina ex qua conficiuntur mappæ crassiores, seu lintea ad abstergendas manus.

BORBA. — Lutum, limus, cœnum; *boue, bourbe*.

BORBOR. — Ead. notione.

BORCERIUS. — Pro Bocherius.

BORDA. — Axis, tabula; *planche, plateau*. (Rym.) — Genus vestis apud Arabes, idem q. Burda. — Ora, margo; *bord*. (Rym.) — Domus, ædes, tugurium, prædium; *maison, cabane, ferme, petite métairie*; ol. *borde*. —Panni species. — Limbus, fimbria; *bordure*. (*Necr. Paris.*)

BORDÆ. — Prima Dominica Quadragesimæ nonnullis in locis. (In aliis *Dominica Brandonum* appellata.)

BORDAGIUM. — *Tenturæ* species, ratione cujus *bordarius*, seu qui *bordam* tenet, vilioribus servitiis domino obnoxius est, ita ut nec *bordam* vendere aut alienare ei liceat inconsulto et invito domino; cujus quidem bordagii nullum præstatur hominium; *métairie, terre dont la possession est chargée de redevances onéreuses et d'ordre inférieur*; ol. *bourdelage, bordelage*.

BORDANUS. — Qui sub *bordagii* onere possidet; *bordier*. *Vid.* Bordagium.

BORDARE. — Pro Berdare.

BORDARIA. — Ut Borda, prædium rusticum. (A. 1066.) — Servitium quod ab eo qui *bordariam* tenet debetur. (A. 1323.)

BORDARIOLUM. — Ædiculum, tuguriolum; *petite maison, cabane*; ol. *bordiau*.

BORDARIUS. — Qui *bordam* aut domum sub *bordagii* nomine possidet; *bordier*.

BORDATURA. — Ead. notione ac *borda*, limbus, margo; *bordure, bord*. (*A. SS.*)

BORDATUS. — Ora, margine, vel limbo cinctus; *bordé*. — *Bordata navis*, cujus margines tabulis crassioribus sunt instructi. *Bordata moneta*, quæ non est perfecte rotunda.

BORDELAGIUM. — Idem ac Bordagium. (A. 1364.) — Districtus domini *bordorum*; ol. *bourdelage*. (A. 1310.)

BORDELAGIUS. — Idem ac Bordarius; *bourdelauier*.

BORDELARIA. — Idem q. Bordaria.

BORDELARIUS. — Idem q. Bordarius; ol. *bourdelier, bordelieur*.

BORDELEGIUM. — Pro Bordelagium.

BORDELLUM. — Ædiculum, ead. notione q. Bordariolum. — Hæc vox apud Gallos usurpatur pro lupanari quod, inquit Cangius, meretrices ut plurimum in domunculis ac nullius momenti ædibus habitent.

BORDELLUS. — Ead. notione.

BORDENALE. — Palus, tignum; *poteau, soliveau*. (*St. Pall.*)

BORDERES. — Loci limitanei; *lieux situés dans le voisinage*; ol. *bordières*. (A. 784.)

BORDERIA. — Pro Bordaria.

BORDERIATA. — Idem ac Bordaria.

BORDERIUS. — Qui *bordariam* seu prædium rusticum tenet. (A. 1218.)

BORDHALPENY. — Nummus qui in foro et nundinis solvitur pro erectione mensarum et tabularum ad exponendas merces; *droit de place, d'étalage*.

BORDI. — *Vid.* Bordus.

BORDIA. — Idem ac Borda

BORDIARE. — Ad *barros* pugnare, *torniare*, gladiis concurrere, *justas facere*, hastiludium exercere; idem q. Bohordare.

BORDIGALA. — Arcæ majoris genus in qua pisces servantur in stagnis vel fluviis; *caisse, réservoir de bois à conserver le poisson*; ol. *bourdique*.

BORDIGALARIUS. — Qui in pisces ex *bordigalis* adductos jus habet.

BORDILE. — Idem ac Bordellum.

BORDILERIUS. — Idem ac Borderius.

BORDO. — Baculus cantoris; *bourdon*.

BORDONARII. — Asinorum curatores, agasones; *âniers*.

BORDONATUS. — In modum baculi religiose peregrinantium tornatus et terminatus; *bourdonné, en forme de bourdon de pèlerin*.

BORDONUS. — Baculus peregrinantium; *bourdon, bâton de pèlerin*. — Hasta qua sustentatur umbella quæ principibus viris in solemnibus cæremoniis aut urbium ingressibus prætenditur; *bâton de dais*. (A. 1328.)

BORDUA. —Limbus in arte heraldica; *bordure*.

BORDUM. — Panni species.

BORDURA. — Margo vel limbus si de vestimentis similibusque ornamentis agitur; *bordure*.

BORDUS. — Limbus, fimbria; *bord, bordure d'habit*. (*Nec. Eccl. Paris.*)—Ora, margo; *bord*. (*A. SS.*) — Domus, tugurium, ut Borda. (*Mon. Angl.*)

BOREGHALPANI. — Idem ac Bordhalpeny.

BORELLUS. — Carnifex; *bourreau*.

BORGA. — Pro Burgus.

BORGECHINUS. — Ocrea levior, calceorum species; *brodequin*.

BORGELLA. — Conspiratio, seditio; *émeute, conspiration*. (A. 1345.)

BORGENSES. — Pro Burgenses.

BORGERALFRUM.— Potionis dulcissimæ species. (Bern. mon.)
BORGERASA. — Ead. notione.
BORGERASTRE.— Ead. notione.
BORGESIA. — Telæ species, forte ead. q. BOQUERANNUS; ol. *borge*. (A. 1476.)
BORGHUM. — Idem q. BORGUM.
BORGIOSIA. — Jus civitatis; *bourgeoisie*.
BORGNUS. — Cocles; *borgne*.
BORGUERANTUS. — Idem q. BOQUERANNUS.
BORGUM. — Ap. Anglos, vadimonium. *Borgi fractura*, ap. eosdem plegii fractio.
BORIA. — Prædium rusticum; *métairie*.
BORIOISIA. — Pro BORGIOSIA.
BORLA.—Spicarum manipulus, fascis vel manipulorum certa collectio. (*St. Av. a.* 1496.) — Pastorale pedum; *bâton pastoral*. (A. 1386.)
BORNA.— Meta, terminus, limes; *borne*.
BORNAGIUM. — Jus defigendi metas in terris vassallorum, atque pensitatio quam ob eam rem domino persolvunt vassalli; idem q. BONAGIUM.
BORNATURA. — Idem q. BORDATURA.
BORNATUS. — Ut BORDATUS.
BORNELLUS. — Canalis; ol. *bourneau*.
BORRA. — Tomentum; *bourre*.—Ap. Navarros pecuniaria multa minor. — Ap. Italos, cavus dumeti plenus, ubi stagnat aqua.
BORRACHIA. — Idem q. BOQUERANNUS.
BORRAQUIA. — Borrago; *bourrache*.
BORRASSERIUS.—Helciarius; *bourrelier*.
BORRAT. — Culcita tomento farta.
BORRATELA. — Tela crassior, ut videtur. (A. 1239.)
BORRATIUM. — Vestis ex *borra* seu tomento confecta, coactilis, gambeso; *casaque piquée et ouatée, gambeson*.
BORRATURA.— Artificium seu confectio ephippiorum et aliorum ornatuum ad equos pertinentium; *art du bourrelier*.
BORREFIA. — Prædium rusticum, ut BORIA. (A. 1224.)
BORRELARIUS. — Ead. notione q. BORRASSERIUS.
BORRELERIUS. — Ead. notione.
BORRELETUS. — Pars tegminis capitis qua usi sunt veteres Galli etiam cum in desuetudinem abiissent capitia; *bourlet*.
BORRELIO. — Tomentum quod in mundando panno, de eo cum forficibus elevatur; *bourre tontisse*.
BORRELLINUS. — Ead. notione.
BORRELLIO. — Ead. notione.
BORRELLUS.— Collare, helcium; *collier*. (A. 1295.) — Carnifex; *bourreau*. (A. 1320.)
BORRELUS. — Tomentarius; *bourrelier*.
BORRETA. — Fascis virgeus, seu minutioris ligni; *bourrée*.
BORRETHUS. — Idem q. BORRELIO.
BORREUS. — *Globus borreus*, globus tomento factus qui in die Cinerum pœnitentibus dabatur ab iisdem reportandus feria V. in cœna Domini.
BORROLHIS. — Dissensio, discordia, contentio; *brouillerie*.
BORSEGUES. — Cothurni, species calceamenti; *brodequins*. (*Conc. Hisp.*)
BORSERIUS. — Idem q. BURSARIUS.
BORTATUS. — Pro BORDATUS.
BORTO. — Species lanceæ qua utuntur ii qui decurrunt ad annulum trajiciendum.
BORTUM. — Limbus; *bord*.
BORZANES. — Perticæ; *barres*. (J. de G.)
BOS. — *Bos arator*, aratro deditus; *bœuf de labour*. (*Cod. Th.*) *Bos aquensis*, cujus opera molendini rota versabatur; *bœuf occupé à faire tourner la roue d'un moulin*. (*Tab. S. Rem.*) — *Bos medianus*, medii pretii; *bœuf de moyenne valeur*. (*Lex Alam.*)
BOSA. — Stercus, cœnum, lutum; *boue*.
BOSCADERIUS. — Lignator; *qui cherche ou fait du bois*.
BOSCAGIUM. — Silva, silvula; *petit bois, bocage*. — Jus *boscum* seu ligna exscindendi in silva aliena, et præstatio quæ ea de causa solvitur; *droit de couper du bois dans la forêt d'autrui et redevance payée pour l'obtention de ce droit*; ol. *boschage*. (A. 1306.)
BOSCAIRARE. — Ligna cædere; *couper du bois*; ol. *buscher*.
BOSCAIRARIA. — Jus utendi *bosco*, ut BOSCAGIUM. (A. 1203.)
BOSCALIÆ. — Dumeta, ligna quævis; *broussailles, menu bois, bois*. (*St. Taur.*)
BOSCALIVUS.— Nemorosus, dumetis consitus; *couvert de bois ou de broussailles*. (Mur.)
BOSCARARIA. — Ut BOSCAIRARIA.
BOSCARE. — Ut BOSCAIRARE.
BOSCATICUM. — Tributum pro lignis in urbem vel oppidum inferendis; *droit d'entrée payé par le bois que l'on introduit dans une ville*.
BOSCATOR. — Lignarius, qui ligna cædit; *bûcheron*.
BOSCHADUM. — Præstationis species; forte quæ pro jure utendi *bosco* pensitabatur, vel pro lignis in urbem inferendis. *Vid.* BOSCAGIUM et BOSCATICUM. (A. 1215.)
BOSCHARE. — Cædere, secare; *couper*. (*St. Verc.*)
BOSCHERO. — Ut BOSCATOR.
BOSCHETTUM. — Diminut. a *boscus*, silvula; *bosquet*.
BOSCHETTUS. — Ead. notione.
BOSCHITUM. — Ead. notione.
BOSCHUS. — Pro BOSCUS.
BOSCIA. — Pyxis; *boîte*. (A. 1317.)
BOSCIDA. — Ead. notione. (*H. Dalph.*)— Qui cædit boves, macellarius; *boucher*. (Ugut.)
BOSCLERIUM.— Clypeus; *bouclier*.
BOSCOLLUM. — Fustis, lignum lanceæ; *bois de lance*.
BOSCUS. — Silva; *bois*. — Pars quædam *forestæ*. *Boscus mortuus, boscus vivus*: practici Gallici *boscum vivum* appellant arbores et virgulta nemorum infructifera, ob idque *mortuum boscum* dicunt, quod fructus non ferant; boscum vero mortuum appellant qui revera mortuus, id est siccus est. Vivi igitur bosci usus est ad ædificandum, mortui vero ad ardendum.
BOSDARIA. — Pro BORDARIA.
BOSEFIA. — Locus ubi mactantur boves;

abattoir; aut prædium rusticum; *ferme, métairie.* (A. 1264.)
BOSEQUUS. — Bubulcus; *bouvier.* (S. xv.)
BOSETUM. — Plantarium, minor *boscus; bosquet.*
BOSIA. — Ut BAUSIA.
BOSINA. Pro BONNA, meta.
BOSOR. — Caro; *chair.* (*Vet. Gl.*)
BOSTRILLO. — Ut BOSCATOR.
BOSQUATGIUM. — Ut ROSCAGIUM, jus ligni.
BOSQUERARE. — Idem q. BOSCAIRARE.
BOSQUEINRARE. — Ead. notione.
BOSQUEIRARE. — Ead. notione.
BOSQUETALLUM.— Idem q. BOQUETALLUM.
BOSSA. — Tumor, tuber, proprie de ulcere pestifero quod Itali *bozzam* vocant.
BOSSANAYA. — Monetæ Barcinonensis species.
BOSSELAGIUM. — Præstatio quæ ex tabulis nummulariis, ut videtur, provenit. (A. 1197.)
BOSSELLAGIUM. — Præstationis species ex *bladis* venditis et *boissello* admensis exsolvenda. (A. 1145.)
BOSSELLUS. — Idem q. BOISSELLUS.
BOSSEQUUS. — Bubulcus; *bouvier.*
BOSSERIUS. — *Bossellorum* faber; *boisselier*, seu umbonum artifex; *armurier, fabricant de boucliers.* (A. 1334.)
BOSSEX. — Doliolum aut amphorula. (A. 1338.)
BOSSIA.— Ulcus pestilens, idem q. BOSSA.
BOSSIDA. — Pyxis, arcula; *boîte.*
BOSSONAGIUM. — Idem q. BOSSELAGIUM.
BOSSONAYA. — Idem q. BOSSANAYA.
BOSSONIUM. — Ut BOISSONIUM.
BOSTAR. — Stabulum boum; *étable à bœufs.*
BOSTARASIUM. — Minor *boscus*, ut BOSCHETTUM.
BOSTAZARIUM. — Jus lignum exscindendi in nemoribus. *Vid.* BOSCAGIUM.
BOSTELLUS. — Ead. notione ac BOISSELLUS.
BOSTIA. — Pro BOISTIA.
BOSTILLATOR. — Qui fenum manipulatim componit, in fasces colligat; *celui qui botelle le foin.* (Men.)
BOSTUM. — Pro BUSTUM.
BOSTUS. Pro BOSCUS.
BOSULA. — Meta, ut BONNA.
BOSULARE. — Bosulas figere, ut BONARE.
BOSUS. — Lignum, pro BOSCUS.
BOT. — Imago cerei, votum; *image de cire, vœu.* (A. 1305.)
BOTA. — Ocrea; *chaussure, botte. Botæ conventuales*, seu *moniales*, quibus utuntur monachi in conventu. — Lagena major, dolium; *tonneau;* ol. *botte.* — *Botarum consuetudo*, idem ac BOTAGIUM. *Botæ nocturnales*, forte sic dictæ quod majorum festorum pervigilio solverentur. — Locus ubi *botæ* reponebantur; *cellier.* —Emendæ species.
BOTAGIUM. — Præstatio pro vino quod in botis seu vasis vinariis distrahitur; *droit dû au seigneur par celui qui vendait du vin;* ol. *boutage.*
BOTALLUS. — Dolium, vas vinarium; *tonneau*
BOTARE. — Pellere, pulsare; *pousser;* ol. *bouter.*
BOTAREA.— Pro VOTAREA.
BOTARIA. — Vas vinarium; ol. *boux.* (A. 1350.) — Via strata, agger; *chaussée.* (A. 1313.)
BOTATICUM. — Idem videtur ac BOTELLAGIUM.
BOTATICUS.— Ead. notione.
BOTATUS. — *Vinum botatum*, vas vinarium redolens. (A. 1301.)
BOTELHERIA. — Cella vasaria; *office.*
BOTELLA. — Lagena; *bouteille.*
BOTELLAGIUM. — Præstationis species, scilicet unius vini lagenæ, quam *bouteille* Galli dicunt, pro singulis doliis vinariis quæ certo anni tempore distrahuntur; ol. *bouteillage.*
BOTELLARIA. — Officium *botellarii.*
BOTELLARIUS. — Cui *botellarum* seu potus cura demandata est; *bouteiller.*
BOTELLERIA. — Idem ac BOTELLARIA.
BOTELLUS. — Intestinum; *boyau.* — Botulus; *boudin.* — Ocrea; *botte.*
BOTERIA. — Apertura per quam aqua in prata ex rivo deducitur; *ouverture par laquelle on introduit dans un pré, pour l'arroser, l'eau d'un cours d'eau;* ol. *butière.* (A. 1471.)
BOTERIUS. — Qui *botas* seu dolia vendit, doliarius; *tonnelier.*
BOTERONUS. — Fasciculus; *botte.*
BOTGIUM. — Compes vel torques vinctorum, ut BOGIA.
BOTHA. — Officina; *boutique.*
BOTHENA. — Ap. Scotos, baronia, aut territorium vel districtus domini.
BOTHOFLEMARE. — Pro FLEBOTHOMARE.
BOTHONATUS. — Fibulatus, fibulis instructus; *boutonné.*
BOTICA. — Officina, taberna; *boutique.*
BOTICELLA. — Lagena; *bouteille.*
BOTIDUS. — *Botida imago*, anaglypta; *sculpté en bosse.*
BOTIGA. — Ead. notione quod BOTICA
BOTIGIA. — Ead. notione.
BOTIGLIUS. — Ut BOTICELLA.
BOTIGOLIUS. — Ead. notione.
BOTIGOLUS. — Ead. notione.
BOTIGUA. — Ut BOTIGA.
BOTIGUIA. — Ead. notione.
BOTILLAGIUM. — Pro BOTELLAGIUM.
BOTINA. — Levior ocrea; *bottine, botte légère.*
BOTINUM. — Præda; *butin.*
BOTIS. — Cloaca; *égout.*
BOTISELLA. — Doliolum.
BOTIUS. — Tumor purulens, ut BOCIUS.
BOTIZARE. — Terminare; *aboutir.*
BOTLARIUS. — Idem q. BUTICULARIUS.
BOTO. — Fibulæ, globulus; *bouton.* — Agger terræ quo metæ agrorum aliquando significantur.
BOTOERIUM. — Idem q. BATATORIUM.
BOTOILLAGIUM. — Pro BOTILLAGIUM.
BOTONATUS. — Idem q. BOTHONATUS.

BOTONTINUS. — Tumor aggesta terra excitatus ad agrorum fines; *monticule de terre faisant office de borne.*

BOTONUS. — Glans, pilula; *boule, boulette.* (Mur.) — Fibula, ut BOTO. (A. 1230.)

BOTORIUM. — Pro BOTOERIUM?

BOTORRIUS. — Turricula, specula, vel propugnaculi species. (A. 1217.)

BOTRIFER. — Qui *botros* fert, frugifer. (*A. SS.*)

BOTRIO. — Uva, racemus; *grappe de raisin.*

BOTRUS. — Fossa, via imbribus excavata, Ital. *botro; fossé, chemin creusé par les eaux.* (A. 1297.)

BOTTA. — Ocrea, *botte.* — Lacuna; *mare.* — Rubeta, buffo, *crapeau.*

BOTTAGLIA — Ut BOTELLA.

BOTTERA. — Finis, terminus, vel potius fossata quibus aqua deducitur in agros. (A. 1277.)

BOTTICELLUS. — Doliolum; *petit tonneau.*

BOTTINUS. — Ut BOTINUM. (A. 1333.)

BOTTUS. — Dolium; *tonneau!* (Mar.) — Sonitus campanæ qui repetitis ictibus fit; *sons précipités de la cloche, espèce de tocsin.* (*St. Mant.*)

BOTUM. — Finis, limes; *bout.* (A. 1286.) — Tudicula, clava campanæ; *battant de cloche.* (A. 1435.) — Lignum quodvis fractum, vel usu detritum. (A. 1239.)

BOTUS. — Ocrea, telæ species, lagena; *botte, tissu, bouteille.*

BOUCASSINUS. — Idem q. BOCASSINUS.

BOUCATORIUM. — Porticus species, quæ sub dormitorio erat. (A. 1330.)

BOUCELLUS. — Uter ex pellibus confectus, pice oblitus; idem ac BUTTA. (A. 1301.)

BOUCHELLUS. — Sepes, sepimentum ex virgultis confectum, idem quod PARCUS. (A. 1291.)

BOUCHERIA. — Macellum carnarium; *boucherie.*

BOUCHERIUS. — Macellarius; *boucher.*

BOUCLARIUS. — Clypeus; *bouclier.*

BOUCLERIUS. — Ead. notione.

BOUCLETA. — Fibula; *boucle.*

BOUCLETARIUS. — Boucleriorum confector; *fabricant de boucliers.* (A. 1239.)

BOUCLUM. — Vestitus ornamentum: « Nec deferunt *bouclum* a retro longum dictum toga. » (A. 1506

BOUDINUS. — Rotulus; *boudin.*

BOUGERIUS. — *Terra bougeria,* forte quæ ab incolis colitur, ab eis nempe qui *bougias* ibi possident, vel quæ a *bougia* pendet; *Vid.* BOUGIA.

BOUGIA. — Habitatio, domus vel prædium rusticum; *habitation, bien de campagne, métairie.* (*Recog B. S. And.*)— Candela cerea; *bougie.* (*Chartul. Eccl. Carn.*)

BOUGIS.— Bulga, sive sacculus quo viatores utuntur; *sacoche;* ol. *bougette.*

BOUGIUS. — Habitatio, domus; *habitation, maison.* (A. 1292.) — Pars domus, coquina vel cœnaculum; seu potius ubi deponuntur purgamenta. (*Necr. Eccl. Par.*)

BOUGUERANUS. — Idem q. BOQUERANNUS.

BOULA. — Betula; *bouleau;* ol. *boul.* (A. 1206.)—Aleatorium, *tabularum* ludus. *Vid.* TABULA. (S. XV.)

BOULAYA. — Locus betulis consitus; *lieu planté de bouleaux;* ol. *boulaie.*

BOULENGARIUS. — Pistor; *boulanger.*

BOULENGERIUS. — Ead. notione.

BOULETA. — Alea, *tabularum* ludus.

BOULETTUS. — Globus, pila; *boule.*

BOULLETUS. — Globus tormentarius; *boulet.* (Rym.)

BOULUS. — Betula, ut BOULA.

BOUQUELERIUS. — Scutum; *bouclier*

BOUQUERIUM. — Pascuum commune; *pâturage communal.*

BOUQUETUS. — Calculus lusorius, scrupus; ut MARELLA. (A. 1361.)

BOURATIUM — Vestis species ex panno vel tela crassiori.

BOURDA. — Panni genus, idem q. BORDA.

BOURDARIA. — Pro BORDARIA, prædium rusticum.

BOURDENA. — Arboris species; *bourdaine.*

BOURDENAGIUM. — Officium quoddam: « Concessimus dilecto ligeo nostro Hugoni Spenser officium *bourdenagii* civitatis nostræ. » (*Ch. Henr. reg. Angl.*)

BOURDONAGIUM. — Pedagium seu vectigal, ut videtur, quod ab asinorum conductoribus exigebatur.

BOURELARIUS. — Helciorum opifex; *bourrelier.*

BOURELARIA. — Ars BOURELARII, *Vid.* BOURELARIUS.

BOURETA. — Anas, avis aquatica; *canard d'eau;* ol. *bourette.*

BOURGAGIUM. — Certum et annuum vectigal quod burgensis aut burgi incola, pro domiciliis suis seu tenementis, quæ in burgo possidet, burgi domino præstat.

BOURLETTA. — Clavæ species; *espèce de massue;* ol. *bourlette.*

BOURRA. — Tomentum; *bourre.*

BOURRELARIUS.—Idem q. BORRELARIUS.

BOUSSELLUS. — Idem q. BOISSELLUS.

BOUTAGIUM. — Idem q. BOTAGIUM.

BOUTAILLIA. — Uter. (*Ch. an.* 1332.)

BOUTARE. — Pellere, pulsare, offendere; ol. *bouter.*

BOUTARIUS. — Qui *butarum* curam habet. (A. 1261.)

BOUTATURA. — Impulsio. (A. 1355.)

BOUTEILLA — Lagena; *bouteille.*

BOUTELAGIUM. — Ut BOTAGIUM.

BOUTELLA. — Ead. notione q. BOUTEILLA.

BOUTELLUS. — Diminut. a BOUTUS.

BOUTERIA. — Limes, terminus, finis; *bout.* — Via strata, agger; *chaussée.*

BOUTERIUS. — Idem ac BOUTARIUS

BOUTOIR. — Retis species.

BOUTONNARIUS. — Globulorum opifex; *boutonnier.*

BOUTONNI. — Ut BOTONES.

BOUTTUS LAPIS. — Lapidis species; *boutisse.*
BOUTUM. — Limes, idem q. BOUTERIA.
BOUTURA. — Idem q. BOUTATURA.
BOUTUS. — Lagena, *bouteille.*
BOUVELLUS. — Juvencus; *jeune bœuf d'un an;* ol. *bouvillon.*
BOVA. — Cella vinaria; *cave.* — Ap. Venetos, morbus boum. — Canalis, aquæductus.
BOVAGIUM. — Idem q. BOAGIUM.
BOVARE. — Modus agri, idem ac BOVATA.
BOVAREGIUS. — Idem q. BUCHA, apertura fluvii, per quam derivantur aquæ.
BOVARIA. — Prædium rusticum; *ferme, métairie;* ol. *boverie.* — Stabulum boum; *étable à bœufs.*
BOVARIATA. — Idem ac BOVATA. (A. 1223.)
BOVARIUM. — Modus agri, idem ac BOVATA. — Locus ubi venduntur boves; *marché aux bœufs.* — Bubile; *étable à bœufs.*
BOVARIUS. — Cui boum cura commissa est: *bouvier.*
BOVATA TERRÆ. — Modus agri sic dictus quod tantum terræ contineat quantum bos unus vel *par boum* arare potest spatio unius scilicet anni: *mesure agraire contenant ce qu'une paire de bœufs peut labourer en un an;* ol. *bove de terre.*
BOVATERIUS. — Forte minister qui *bovaticum* exigebat a subditis.
BOVATICUM. — Protectio, tutela, quam princeps debebat iis qui boagium illi solvebant; vel immunitas qua boves aratorii ab omni captione qualibet ex causa edicto publico eximebantur. — Tributum quod ratione boum pendebatur; *redevance qu'on payait proportionnellement aux bêtes de labour qu'on occupait;* idem q. BOAGIUM.
BOVATIM. — Instar bovis. (*A. SS.*)
BOVEIA. — Ædicula, tuguriolum, forte locus in rupe excavatus, nisi idem sit ac BOVATA.
BOVELLUM. — Idem q. BOVILE.
BOVELLUS. — Bos junior, juvencus, ut BOUVELLUS.
BOVERA. — Idem ac BOVATA.
BOVERAGIUM. — Pro BIBERAGIUM.
BOVERIA. — Ut BOVARIA.
BOVERIUM. — Modus agri, idem ac BOVATA.
BOVERIUS. — Bubulcus, agricola. (*St. Taur.*)
BOVETA. — Idem q. BOVATA. — Crumena vel bulga, seu pera viatoria; *sac, sacoche;* ol. *bougette.*
BOVETTA. — Bucula, juvenca; *génisse.*
BOVETUS. — Ut BOVELLUS.
BOVIA. — *Piscari in bovia* dicitur cum piscatores a duabus naviculis simul, quasi boves, rete extrahunt.
BOVIALE. — Bovile; *étable à bœufs.*
BOVICIDA. — Macellarius; *boucher.*
BOVICULA. — Ut BOVETTA.
BOVILIUM. — Idem ac BOVIALE.
BOVILLA. — Ead. notione.
BOVILLICARIA. — Pro BUBULCARITIA.

BOVINUS. — *Animalia bovina*; boves, vaccæ.
BOVIONATOR. — Qui, inter pannorum opifices, iis quæ ad ejusmodi opificium spectant, invigilat; ol. *bougonneur, bovionneur.*
BOVIRE. — Ut BAULARE.
BOVISCIDA. — Idem q. BOVICIDA.
BOVITILLUS. — Vetulus; *veau.*
BOVIUS. — Idem ac BOVINUS.
BOVO. — Bos; *bœuf.*
BOVOLCARITIA. — Idem q. BUBULCARITIA.
BOWGA. — Bulga, pera viatoria; *bougette.*
BOX. — Hircus; *bouc.*
BOXARDIUS. — *Per boxardium; tour à tour.*
BOXIA. — Forte capra, hircus, aut servitium cum bobus præstandum.
BOXTA. — Pyxis; *boîte.*
BOYA. — Pro BOIA.
BOYARDUS. — Badius; *bai.*
BOYCELLERIUS. — Pro BOUTELLERIUS.
BOYCHUS. — Silvula; *buisson.*
BOYGA. — Terra inculta; *friche.*
BOYNA. — Limes, meta; *borne.*
BOYRANIUM. — Corveia boum seu opera cum bobus præstanda. (A. 1272.)
BOYSIA. — Ead. notione q. BOXTA.
BOYSSAGIUM. — Forte tributum quod ex granis venditis et *boissello* mensis exigitur.
BOYSSERIA. — Modus agri tantum seminis capiens quantum in *boissello* potest contineri, vel potius silvula. (*Instr. Vivar.*) — Cloaca; *fosse à immondices, voirie.* (A. 1352.)
BOYTA. — Pyxis, ut BOXTA.
BOZARE. — Forte idem ac BOSIARE.
BOZIGA. — Domus, mansio, habitatio.
BOZINA. — Latrinarum forina vel forinæ; *canal d'un privé;* ol. *boyne.*
BOZOLA. — Meta, ut BONNA.
BOZOLUS. — Dumetum (a. 1496), pars molendini, vel *exclusæ.* (A. 1283.)
BOZOSUS. — Forte tuberosus.
BOZULA. — Idem q. BOZOLA.
BRABANCIONES. — Prædones; *pillards, brabançons.*
BRABANTINI. — Monetæ aucum Brabanciæ. — *Brabanciones,* quod *Vid.*
BRACA. — Moles, agger; ol. *braie.* — Pro *broca,* fistula doliaris.
BRACADA. — Senum pedum mensura; *brasse.*
BRACÆ. — Femoralia, vestis species; *culottes, haut de chausses, caleçon, braies.*
BRACAGIUM. — Jus quod monetario competit pro salario cusæ monetæ et decessione materiæ aliisque impensis; ol. *brassage.*
BRACALE. — Fascia herniæ coercendæ; *bandage.* — Idem q. BRACÆ —Fascis, quantum brachiis capi potest; *brassée.*
BRACARE. — Braccas induere; *chausser braies.* (*Vet. Gl.*)
BRACATGE. — Species grani?
BRACATUS. – Signatus. *Pecunia bracata; argent monnayé.*

BRACBANÇONES. — Idem ac BRABANÇONES.

BRACCAGIUM. — Quantum brachiis capi potest; *brassée.*

BRACCATOR. — Qui monetam signat et cudit; *monnayeur.*

BRACCHIALE. — Cingulum seu herniæ vinculum; *ceinture ou bandage à hernies.* (*A. SS.*)

BRACCIA. — Mensuræ agrariæ species, tantum terræ quantum unus homo in uno die brachiis suis laborare potest; ol. *brassée.*

BRACCO. — Canis sagax, indagator; *chien de chasse, braque.*

BRACCUS. — Ead. notione.

BRACE. — Grani species; secale aut miscellum frumentum; *malt, seigle ou méteil.*

BRACEA. — Senum pedum mensura; *brasse.*

BRACEARE. — Pro BERCEARE

BRACELLUS. — Placentæ species. (*Cons. Floriac. cœn.*) — Armilla, brachiale; *bracelet.*

BRACENTUS. — Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victum comparat; *cultivateur.* (*St. Plac.*)

BRACERIUM. — Brachii armatura; *brassart.*

BRACETUS. — Ut BRACCO.

BRACHA. — Idem q. BLACHA. (*Vet. Gl.*)

BRACHÆ. — Pro BRACÆ.

BRACHALE. — Cingulum coriaceum quo tudicula campanæ suspenditur: *brayer.* (A. 1429.)

BRACHARE. — Cervisiam conficere; *brasser, faire de la bière.*

BRACHELLUS. — Placentæ species, ead. notione q. BRACELLUS.

BRACHERIA. — Pars vestimenti hominum, vulgo Gal. *braguette.*

BRACHERIOLUM. — Ut BRACCHIALE.

BRACHERIUM. — Pro BRACERIUM.

BRACHETUS. — Ut BRACCO.

BRACHIALE. — Manica; *manche d'habit.* — Torques in brachio, dextrale, *bracelet.* — *Arbannum brachiale*, brachiorum opera (corvatæ species).

BRACHIALIUM. — Propugnaculum; Gal. *braie*, unde *fausse-braie.*

BRACHIATA. — Senum pedum mensura; *brasse.* — Mensura agraria, eadem q. BRACCIA. — *Brachiata actorum*, opera, scriptura actorum, pretium operæ, notarii merces. (Inst. an. 1303.)

BRACHIATUS. — Magna habens brachia; *qui a de grands bras.* (Ugut.)

BRACHIERA. — Idem ac BRACCIA.

BRACHILE. — Armilla; *bracelet.* — Lineum quo femoralia succinguntur; *ceinture.*

BRACHILUM. — Locus seu ædes ubi cervisia conficitur; *brasserie.*

BRACHINUM. — Ead notione.

BRACHIOLINEUM. — Braca linea qua femoralia succinguntur; *caleçon.*

BRACHIOLUM. — Idem ac BRACELLUS.

BRACHIROLUM. — Fascia continendæ ilium procidentiæ; *bandage à hernies.*

BRACHIS. — Ut BRACÆ.

BRACHIUM. — Mensuræ species, cubitus. — Mensura agraria. — *Brachium fluviale, brachium marinum; bras de fleuve, bras de mer. Brachium capellæ;* latus. *Brachium in collum ponere ;* signum servitutis susceptæ.

BRACHIUS. — Idem q. BRACCO.

BRACIA. — Ut BRACE.

BRACIACUM. — Ut BRACE.

BRACIARA. — Mensuræ agrariæ species, eadem quæ BRACHIERA. (A. 1033.)

BRACIARE. — Cervisiam conficere; *brasser.*

BRACIARIA. — Locus ubi cervisia conficitur; *brasserie*

BRACIARIUM. — Ead. notione.

BRACIATICUM. — Præstatio frumentaria, forte ex hordeo. (A. 1209.)

BRACIATOR. — Cervisiæ confector; *brasseur.*

BRACIATORIUM. — Idem q. BRACIARIUM.

BRACIATUS. « In omnibus præcipuis festis facit fieri *braciatos*, et quisque habet unum cum pane suo. » Placentulæ forte seu panes in prunis excocti, seu *en la braise.*

BRACILE. — Manica qua coqui vel ministri mensæ tegunt brachia ne vestes sordibus inficiantur. — Pars vestis monachorum (zona aut renum cingulum).

BRACILIUM. — Ead. notione ac BRACE

BRACINA. — Ut BRACIARIA.

BRACINIUM. — Ead. notione.

BRACINUM. — Ead. notione.

BRACIOLUM AQUÆ. — Gal. *bras d'eau.*

BRACIONARIUM. — Ut BRACIARIUM.

BRACISA. — Cervisiæ species. (*A. SS.*)

BRACITORIUM. — Ut BRACIARIUM.

BRACIUM. — Ut BRACE.

BRACONAGIUM. — Idem q. MARCHETA.

BRACONARIUS. — Cui *bracconum* cura est.

BRACONERIUS. — Ead. notione.

BRACRIUM. — Fascia continendis iliis; *bandage à hernies.*

BRACTAMENTUM. — Humor, ex Gr. βρέχειν. (Fulg.)

BRACTILETUM. — Brachiolum, sinus, fretum. (*St. Mut.*)

BRACUS. — Vallis; *vallée, vallon.*

BRACZALIS. — Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victum comparat, ut BRACENTIUS.

BRADELLA. — Sedes qua in ecclesiis utuntur mulieres. (*Act. Eccl. Mediol.*) — Scabellum altaris; *marchepied de l'autel*

BRADIA. — Campus vel ager suburbanus. (Mur.)

BRADIUM. — Ead. notione. — Præmium, munus, palma. (*Vet. Gl.*)

BRADO. — Petaso seu perna?

BRADUS. — Pro BADIUS.

BRAESIUM. — Idem q. BRACE.

BRAGA. — Gurges, locus in fluvio aggere coarctus piscium capiendorum gratia; *partie de rivière resserrée par des digues pour faciliter la pêche du poisson;* ol. *braye.*

BRAGAMARDUS. — Gladii species, idem q. BRAQUEMARDUS.

BRAGANTES.— Pro **Brigantes.**

BRAGARE. — Ex mundiori cultu gloriolam aucupari; ol., *braguer*. — Vagitare, clamare. (*Ord. reg. Fr.*)

BRAGATIO. — Mundior cultus. (Men.)

BRAGENTIA. — Familia, ut videtur, *bragis* enim seu vestibus donabantur familiares ab iis quorum servitio addicti erant. (A. 1307.)

BRAGERIUM.—Femora, vel lumbi. (*A. SS.*) — Femoralia, quæ virorum propria sunt; *culottes*.

BRAGHERIUM. — Ead. notione.

BRAGIA. — Ut **Braga.**

BRAGIDA. — Idem q. **Bradia.**

BRAGIRE. — Hinnire; *hennir*.

BRAGIUM. — Ut **Bracus.**

BRAGRÆ. — Pro **Bracæ.**

BRAGUERIUM. — Procidentiæ ilium retinaculum: *bandage à hernies*.

BRAGUETA. — Femoralia seu femoralium apertura: *culottes ou pont;* ol. *braiette.* (*Conc. Hisp.*)

BRAGUILERIUS. — Qui facit *braguetas* seu *bracas; qui fait des braies, tailleur.*

BRAGUS. — Idem q. **Bracus?**

BRAIA. — Idem ac **Bradia.**

BRAIARE. — Vagire, clamare, prout infantes solent: *crier, pleurer, bramer.*

BRAIBANCENI. — Iidem q. **Brabanciones.**

BRAIDA. — Idem ac **Bradia.**

BRAISIUM. — Idem ac **Brace.**

BRAIUM. — Limus terræ; *fange, boue, terre grasse;* ol.. *bray, brahic*, etc.

BRAMBARICARII. — Ut **Barbaricarii.**

BRAMOSUS. — Pro **Bromosus.**

BRANA. — Juvenca, vacca junior, vel quæ taurum nondum passa est.

BRANAGIUM. — Pro **Brenagium.**

BRANCA. — Pars extrema sive crurum sive brachiorum in feris et avibus rapacibus, si modo pars illa manus vel pes proprie dici debet; *griffe*. — Jus excidendi ramos arborum, quos Galli *branches* dicunt, in forestis pro foco seu igne suo.

BRANCANTA. — Forte rami arborum ad umbraculum collecti.

BRANCARE. —*Brancare* dicuntur aves rapaces: 1° cum ungulis ramum cui insident complectuntur; 2° cum unguibus suis impetunt.

BRANCE. — Pro **Brace.**

BRANCEA. — Mala, maxilla; *joue.*

BRANCHA. — Idem ac **Branca.**

BRANCHADA. — Ferculum quo sanctorum reliquiarum capsæ portantur in processionibus; *brancard.*

BRANCHARE. — Ut **Brancare.**

BRANCHEA. — Pars crucis transversa; *bras de la croix.*

BRANCHIA. — Ramus; *branche.* — Mensuræ species, ut **Brachium.** — Pars corporis avium et ferarum, ut **Branca.**

BRANCHIAGIUM. — Rami in genealogiis; *branche généalogique.*

BRANCHIATA. — Idem ac **Brachiata.**

BRANCHYA. — Ut **Brancea.**

BRANCIA. —Mala. ut **Brancea.**— Ramus; *branche.*

BRANCIOLA. — Ramusculus; *petite branche.*

BRANDA. — Titio, fax ardens; *brandon, tison allumé, torche, flambeau.* — Myrica; *bruyère*

BRANDALIS. — *Brandalis platea, turris* ubi *brandeum*, seu fascia in signum jurisdictionis apponitur.

BRANDANALE.— Fulcrum focale. (Murat.)

BRANDEA. — Zona, fascia, cingulum; *bande, ceinture.*

BRANDELLICI. — Hæretici ab auctore *Brandello* monacho sic dicti.

BRANDERIA. — Andena, sustentaculum ferreum, fulcrum focarium.

BRANDEUM. — Velum, palla serica, vel lintea qua divorum reliquiæ vel corpora involvi a Christianis solebant. — Panni particula quæ sanctorum lipsanis applicata ex ipso contactu tanquam divorum ipsorum reliquiæ Christianis dispertiebatur. — Species panni serici aut alterius materiæ vestitæ. — Zona, fascia, cingulum, ut **Brandea.**

BRANDIUM. — Velum, ut **Brandeum.**

BRANDONARE. — *Brandones* apponere;

BRANDO. — Fax, tæda, funale; *torche, tison enflammé, flambeau;* ol. *brandon.* (Pass.) *Brandones* seu *dies brandonum*, prima Dominica Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême;* ol. *dimaine brandonner, dimanche des brandons.*—Velum seu potius baculus palea instructus quod prædiis obsignatis apponitur; *panonceau ou mieux bâton garni de paille que l'on fiche en terre pour signaler les biens saisis;* ol. *brandon.* (Pass.)

BRANDONARE. — *Brandones* apponere; *mettre les brandons, saisir et arrêter les fruits d'une terre;* ol. *brandonner.* (A. 1291.)

BRANDONUM. — Fax, ut *Brando.*

BRANDONUS. — Fax, ut **Brando.** — Species panni serici.

BRANDRETUM. — Diaconorum vestis in modum largioris stolæ, qua in Quadragesima aliisque jejunii diebus pro dalmatica utuntur. (Inst. an. 1400.)

BRANMASSI. — Idem q. **Brabanciones.**

BRANNUM. — Furfur; *son.*

BRANTIA. — Tenuis auri lamina; *mince lame d'or.* (Isid.)

BRANUM. — Locus altus et profundus, præcipitium. (*A. SS.*)

BRAQUEMARDUS. — Species gladii; *braquemart.*

BRARERIA. — Cingulum coriaceum quo tudicula campanæ sustenditur; *brayer.*

BRASA. — Prunæ, carbones candentes; *braise.*

BRASARIUS. Ad *brace* pertinens. *Brasarium molendinum*, ubi *brace* molitur.

BRASCHETUS. — Idem q. **Braccus.**

BRASCIMUM. — Ut **Brace.**

BRASCINA. — Idem q. **Bracina.**

BRASEUM. — Ut **Brace.**

BRASGIA. — Ead. notione.

BRASIA. — Vepres, dumeta; *broussailles* — Pro **Brace.**

BRASIARE. — Cerevisiæ confectrix.

BRASIATRIX. — Pro **Braciatrix.**

BRASILE. — Brasilicum lignum, vel co-

cum infectorium, color ruber; *bois de teinture rouge. brazil.* (A. 1400.) — Pro **Bracile.**

BRASIUM. — Ut **Brace.**

BRASSA. — Mensuræ species; *brasse*

BRASSADELLUS. — Placentæ species in prunis excoctæ; *Vid.* **Bracellus.**

BRASSAGIUM. — Idem q. **Brace**

BRASSAMEN. — Cerevisiæ confectio; *brassage.* (A. 1233.)

BRASSARE. — Idem q. **Braciare.**

BRASSATA. — Idem q. **Brassa.**

BRASSERIA. — Locus ubi cerevisia conficitur; *brasserie.* — Opus illius qui brachiis terram laborat; *travail des bras;* ol. *brassarié.*

BRASSERIUS. — Minister in monasteriis qui præerat *brasseriæ.* — Idem qui *magister operis* vel *operarum.* — Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victum comparat; *laboureur, homme de journée, ouvrier;* ol. *brassier.*

BRASSIA. — Mensura sex pedum, eadem q. **Brassa.** — Mensura agraria, eadem q. **Jornale.**

BRASSIATA. — Ead. notione.

BRASSICARE. — Ut **Braciare.**

BRASUM. — Ut **Brace.**

BRATALE. — Idem q. **Bracæ**, femoralia aut subligaculi genus quod *bretelles* dicunt Galli.

BRATISARE. — Ut **Braciare.**

BRATIUM. — Ut **Brace.**

BRATSINA. — Molendinum ubi *brace* tunditur, *moulin à moudre le grain;* ol. *bressine.*

BRATTEA. — Pro **Bractea.**

BRATXIA. — Balteus, cingulum; *baudrier.*

BRATZARE. — Ut **Braciare.**

BRANCALE. — Pro **Baucale.**

BRANSIA. — Pro **Brasia.**

BRAVARIA. — Grex equorum, seu stabulum gregis equarum proletarii.

BRAVIS. — Bos junior; *jeune bœuf.*

BRAVIUM. — Victoriæ præmium, quod in publicis ludis dabatur, a Gr. βραβεῖν. (Mur.) — Præstantia, excellentia. (A. 1375.)

BRAVIUS. — Ut **Bravis.**

BRAVUS. — Bos junior et indomitus; ol. *brau.* — Sicarius, satelles; *bravo.*

BRAXÆ. — Femoralia, ut **Bracæ.**

BRAXATIO. — *Braxationis officium;* jus conficiendi et vendendi cerevisiam; *droit de fabriquer et de vendre de la bière.* (A. 1325.)

BRAXATOR. — Minister in monasteriis qui præerat *brasseriæ; celui qui dans le couvent dirigeait la préparation de la bière.* (Mart.)

BRAXATORIUM. — Idem q. **Bracina.**

BRAXATORIUS. — Ead. notione.

BRAXATRIX. — Idem q. **Brasiatrix.**

BRAXATURA. — Ut **Bracina.**

BRAXINA. — Ut **Bracina.**

BRAXIONARIUS. — Idem q. **Braxator.**

BRAXIUM. — Idem q. **Brassa.**

BRAYETTA. — Bracca linea; *caleçon.*

BRAYIA. — Idem q. **Brace.**

BRAYSIUM. — Ead. notione.

BRAZA. — Idem q. **Brasa.** — Cerevisia; *bière;* ol. *brasse.*

BRAZALIS. — Brachiale, brachii armatura; *brassart.*

BRAZARE. — Idem q. **Braciare.**

BRAZATA. — Idem q. **Brassa**; *brasse.* — Quantum ambabus ulnis amplecti et ferri potest; *brassée.*

BRAZEAGIUM. — Idem q. **Bracagium.**

BRAZIA. — Idem q. **Brace**

BRAZILE. — Idem q. **Bracile.**

BREATUS. — *Corium breatum*, explicatum. (*St. Sal.*)

BREBANTINI. — Pro **Brabantini.**

BREBANTIONES. — Ead. notione.

BREBENZONES. — Ead. notione.

BREBICIONES. — Ead. notione.

BREBILEGIUM. — Pro **Brevilegium.**

BRECILLUM. — Brasilicum lignum; ut **Brasile.**

BREDOLA. — Fulcimentum, fulcrum vel etiam scamellum. (*Vet. Gl. a.* 1218.)

BEDOLATUS. — Fulcimentis munitus. (A. 1496.)

BREGANTINA. — Armorum species; *brigandine.*

BREGANTINUS. — Naviculæ species; *brigantin.*

BREGNIATUS. — Dumetis et vepribus consitus; *plein de broussailles.*

BREIARE. — Pinsere; *broyer, piller.*

BREN. — Furfur; *son.*

BRENA. — Fructicetum, frutetum; *taillis.*

BRENACUS. — Furfuraceus; *de son.*

BRENAGIUM. — Tributum quod pro *brennio* præstatur, vel *brennium* ipsum quod tenentes dare tenentur dominis suis pro canum venaticorum pastu; *droit seigneurial sur le son, ou redevance en son pour la nourriture des chiens du seigneur;* ol. *brennage.* (A. 1184.)

BRENARIUS. — Qui *brenagio* cogendo præfectus est, vel penes quem canum pascendorum cura erat; *receveur du droit de brenage ou valet chargé de faire manger les chiens du seigneur.*

BRENATICUM. — Idem q. **Brenagium.**

BRENERIUS. Idem q. **Brenarius.**

BRENNACUM. — Idem q. **Brenagium.**

BRENNARIA. — Ead. notione.

BRENNIUM. — Idem q. **Bren.**

BRENTA. — Apud Ital. vasis vinarii species.

BRENTARIUS. — Qui *brentas* defert.

BRENTATOR. — Ead. notione.

BRENUM. — Idem q. **Bren.**

BRES. — Idem q. **Brace.**

BRESCHIA. — Ead. notione.

BRESIA. — Idem q. **Brasa.**

BRESIUM. — Idem q. **Brace.**

BRESMIA. — Genus piscis; *brême.*

BRESOLA. — Rotæ denticulus.

BRESSÆ. — Cunæ; *berceau.*

BRESSOLUM. — Ead. notione.

BRESTACHIA. — Castellum ligneum quo castra et oppida muniebantur; *fortification en bois destinée à défendre les abords d'une place;* ol. *bretesche, berteiche, breteische,* etc. — Locus editus unde juridicæ promulgationes a præcone fiebant. — Ædificiorum

eminentia et projectura e ligno aut e lapidibus confecta.

BRESTESCHIA. — Ead. notione.

BRETACHIA. — Ead. notione.

BRETAGIÆ. — Ead. notione.

BRETANCHIA. — Ead. notione.

BRETECHIA. — Ead. notione.

BRETESCHIA. — Ead. notione.

BRETIA. — Idem quod MUTA, præmium scilicet quod in mutationibus prædiorum domino exsolvitur; *droit payé au seigneur toutes les fois qu'un fonds de terre changeait de propriétaire.*

BRETINUS. — Color equi, idem q. LIARDUS.

BREVA. — Vox monetariorum, Gal. *brève* et *briève;* dicitur de monetis quæ monetariis perficiendæ traduntur, descripto prius earum *brevi* seu indice.

BREVE. — Inventarium, rotulus, chartula continens indicem seu summatim rei cujuspiam descriptionem, et alia ejusdem generis; *inventaire, rôle, état relevé, état sommaire, procès-verbal.* (Pass.) — Charta quævis, diploma quodvis, instrumentum publicum, epistola, mandatum; *charte, titre, acte public, lettre, mandement.* (Pass.) *Breve divisionalis*, testamentum, ultima dispositio; *testament.* (Hug. ep. Tol.) *Breve sacramenti*, instrumentum confectum de sacramento præstito, et testium subscriptionibus firmatum; *acte de fidelité.* (Greg. Tur.) *Breve inquisitionis*, quo inquisitiones juridicas fieri licet; *bref d'enquête pour faire des informations juridiques.* (A. 1155.) *Breve pendens extra sigillum*, apud Anglos, quo servitia ratione feudorum suorum debita regi significabant feudatarii; *acte par lequel les feudataires reconnaissent la suzeraineté royale.* (*Lib. nig. Scac.*) *Breve investituræ*, quo quis in possessionem rei alicujus mittitur; *acte d'investiture.* (Ach., *Spic.*) *Breve de sordemanda*, instrumentum immoderatæ petitionis; ol. *bref de surdemande.* (A. 1236.) *Breve de capella*, litteræ cancellariæ regiæ; *lettres de chancellerie.* (Rym.) *Breve refutationis*, charta cessionis, qua quis de jure succedit; *acte de cession.* (Font.) *Breve pro quæsta*, seu pro stipe colligenda; *acte portant permission de quêter.* (*St. Eccl. Meld.*) *Breve testatum*, seu *victoriale*, charta qua quis a judice in possessionem alicujus rei mittitur; *acte donnant gain de cause.* (Otb., Mur.) *Breve de convenientia*, instrumentum quo litigantes pacificantur; *accommodement, transaction.* (A. 1410.) *Breve judiciale*, vel *originale*, quo quis judicialiter citatur; *citation, assignation.* (Pass.) *Breve magistrale*, instrumentum quo quis licentiam obtinet litem habendi cum aliquo; *lettres de chancellerie qui autorisent à intenter une action contre quelqu'un.* (Pass.) *Breve mortuorum*, seu *de defunctis*, aut *pro defunctis*, instrumentum quod a monachis in ea monasteria cum quibus societatem, seu, ut aiunt, *fraternitatem* inierant, mittebatur, quo monachorum suorum mortem et obitum nuntiabant, quo pro iis statas et ordinarias preces et Missas exsolverent; *billet de mort.* (Pass.) *Vid.* etiam SALVATIO, CONDUCTUS, EXCOMMUNICATIO, etc. — Summi Pontificis epistola quæ in cera rubra sub Annulo Piscatoris obsignatur; *bref du Pape.* (Pass.) — Apud Provinciales, regio, seu potius dominium, districtus in quo *breve* domini currit; *quartier, seigneurie, domaine.* (A. 1246.) — Annuus reditus qui ex prædiis aut rebus aliis provenit qui in *brevibus* describi solet; *rente, revenu.* (Pass.) — Liber ecclesiasticum Officium compendio complectens; *bréviaire.* (*Cær. vet. Eccl. Carn.*) — Responsorium quod post singulas Nocturnorum lectiones cantatur. (Bern. Mon.) — *Breve minutum*, forte obventiones quotidianæ minores in *brevibus* annotatæ. (*Obit. Eccl. Morin.*)

BREVETARIUS. — Qui *brevia* defunctorum in varia monasteria deferebat. *Vid.* BREVE.

BREVETUM. — Pontificis epistola; *bref.* — Schedula; *billet.*

BREVETUS. — Schedula, indiculus. — *Brevetus salvationis; Vid. Breve salvationis*, in BREVE.

BREVIA. — Characteres magici in *brevibus* descripti, quos secum deferre solent qui iis utuntur, amuletum. (*Vet. Gl.*) — Humilia in mari vel in flumine loca. (*Vet. Gl.*) — Idem ac BREVA. (A. 1360.)

BREVIAGIUM. — Dominium; idem ac BREVE.

BREVIALE. — Locus ubi reponuntur vel reportantur *brevia*, vel ubi aliquid continetur abbreviatum, unde quidam liber in quo est totum Officium diurnum et nocturnum dicitur Breviarius; *bréviaire.*

BREVIALIS. — Idem ac BREVIS. — *Brevialis tabula*, in qua disciputi regulas a magistris acceptas scribebant. (Bern. mon.)

BREVIARE. — (Subs.) Idem ac BREVIALE. — (Verb.) In *breves* redigere, describere; *rédiger, écrire.* — Agendorum chartulam seu conceptum animo testamentum perscribere, delineare; *minuter.*

BREVIARIUM. — Instrumentum notariorum; *acte notarié.* — Liber ecclesiasticum Officium compendio complectens; *bréviaire.*

BREVIARIUS. — Ead. notione q. BREVETARIUS. (A. 1366.) *Brevis* (*Ann. Fuld.*) et BREVIARIUM. (*Act. Mur. mon.*)

BREVIATUS. — In *brevi* inter defunctos conscriptus; *compris dans la liste des morts.*

BREVICARIUS. — Idem ac BERBICARIUS.

BREVICELLUM. — Epistola; idem ac BREVIS.

BREVICOLA. — Ead. notione.

BREVICULUS. — Indiculus, compendium, breviarium; *sommaire, abrégé, mémoire, bordereau.*

BREVIGER. — Bajulus et portator *brevium.*

BREVIGERULUS. — Ead. notione.

BREVILEGIUM. — *Breve* Pontificis; *bref.*

BREVIS. — Summarium; idem ac BREVE.

BREVITUDO. — Brevitas; *brièveté, petitesse.*

BREZELLUM. — Forte idem ac brasilicum lignum? (A. 1209.)

BRIA. — Vasis species; *gourde.*

BRIBA. — Frustum panis, panis mendicatus; *bribe.*

BRABAZONES. — Idem q. BRABANCIONES.

BRICA. — Later; *brique.* — Lateraria; *briqueterie.* — Machina jaculatoria; *machine de guerre;* ol. *briche.*

BRICHEMINUS. — Via, iter, illud præsertim iter in quo propter aquas fontes sæpe occurrunt.

BRICHOLA. — Idem ac BRICOLA.

BRICIA PANIS. — Mica, frustum; *miette.*

BRICHARIA. — Opifex lateraria vel quæ lateres vendit. (A. 1396.)

BRICOLA. — Machina bellica, balista; *machine de jet;* ol. *bricolle.*

BRICOSUS. — Jurgiosus.

BRIDA. — Frenum; *bride.* (*A. SS.*) — Machina bellica, eadem quæ BRICOLA.

BRIDOLEZA FARINA. — Purior similago; ol. *bourdalèse.* (A. 1363.)

BRIEVA. — Idem ac BREVA.

BRIGA. — Jurgium, rixa, pugna, lis, factio, difficultas; *procès, querelle, démêlé, rixe;* ol. *briga.*

BRIGADA. — Idem ac BRIGATA.

BRIGANCII — Militiæ pedestris genus; *brigands.*

BRIGANDI. — Ead. notione.

BRIGANDINA. — Sagi militaris species; *brigandine.*

BRIGANTÆ. — Ut BRIGANCII.

BRIGANTES. — Ead. notione.

BRIGANTINA. — Ut BRIGANDINA.

BRIGANTINI. — Ut BRIGANCII.

BRIGANTINUS. — Naviculæ species; *brigantin.*

BRIGARE. — Rixari, contendere, negotium cum aliquo habere.

BRIGATA. — Turma; *brigade.*

BRIGENDARIUS. — Militiæ seu *brigatæ* præfectus; *brigadier.*

BRIGENTINUS. — Idem q. BRIGANTINUS.

BRIGERIA. — Santonicum, herba absinthio non dissimilis; ol. *breguière.*

BRIGIARIUS. — Lebetum faber; *chaudronnier.* (A. 1431.).

BRIGOSUS. — Intricatus, fastidiosus; *embrouillé, difficile.*

BRIGRII. — Ut BERSARII.

BRILLUM. — Conspicillum; *lunette.*

BRINA. — Pruina; *gelée.*

BRINARE. — Gelascere; *geler.*

BRINGANTINA. — Pro BRIGANDINA.

BRINUM. — Navis species.

BRIOLIUM. — Pro BROLIUM.

BRISARE. — Frangere; *briser.*

BRISATIO. — Infractio, infraction; *violation.*

BRISATUS. — Non observatus; *violé, enfreint.*

BRISCA. — Favus; *rayon de miel;* ol. *bresche.*

BRISCHIARE. — Frangere seu perforare; *briser, percer.*

BRISEGA. — Ut BRETACHIA.

BRISIACUM. — Brasilicum lignum; ut BRASILE.

BRISILLUM. — Ead. notione.

BRISIN. — Ut BRISCA.

BRISOLIUM. — Ut BRISIACUM.

BRITASCHIA. — Idem q. BRETACHIA.

BRITESCHIA. — Ead. notione.

BRITIGENA. — Brito, Armoricus; *Breton.*

BRITISCUS. — Ut BITRISCUS.

BRISONARE. — Linguam in Britannia inferiore usitatam loqui; *parler bas-breton.*

BRITONES. — Satellites seu milites, forte sic dicti quod essent e Britannia minori. — Grassatores, prædones.

BRIULUM. — Ut BROLIUM.

BROA. — Limes, terminus, forte maxime cum aliquo dumo indicatur. (A. 1319.) — Locus depressus, humidus. — Silvula; *petit bois, bosquet;* ol. *broil.* (A. 1165.)

BROALE. — Limes, ut BROA. (A. 1318.)

BROCA. — Fistula doliaris; *canelle;* ol. *broche. Vinum vendere ad brocam,* id est minutatim; *vendre le vin en détail.* (A. 1134.) — Ager incultus, dumetum; *broussailles.* — Dens, cornu, aculeus; *aiguillon, pointe.* (A. 1366.) — Canna, arundo, pedamentum; *roseau, échalas.* (A. 1496.) — Vasis genus ad mensam, aliosque usus destinatum; *broc.* (A. 1361.)

BROCALIUM. — Fistula doliaris; *robinet, cannelle.*

BROCARDICUM. — Juris axioma; *axiome de droit;* ol. *brocard*

BROCARE. — Aurum vel argentum serico intexere; *brocher d'or ou d'argent.* — Foliis seu frondibus spoliare; *dépouiller une plante de ses fruits ou de ses feuilles.*

BROCARIA. — Dumeta; *broussailles;* aut forte ericeta; *bruyères.*

BROCAT. — Pannus auro contextus; *brocard d'or.* (*Conc. Hisp.*)

BROCATUS. — Pro BRODATUS.

BROCCÆ. — Sudes acutæ, pali; *broches.*

BROCCALUM. — Ut BROCAT.

BROCCARDA. — Ut BROCARDICUM.

BROCCATUM. — Idem ac BROCCALUM.

BROCELLUM. — Dumetum, idem ac BRUSCIA.

BROCHA. — Veru; *broche.*

BROCHATA. — Mensura, forte sic dicta a Gal. *broc;* amphora: « Septem *brochatarum* vini puri. »

BROCHERIUS. — Pro BOCHERIUS.

BROCHERONNUS. — Forte urceolus; *burette:* « Cum parvo *brocheronno* ad tradendum vinum presbytero in magno altari. » (A. 1419.)

BROCHETA. — Fistula doliaris; *cannelle.*

BROCHETUS. — Mensura Lugdunensis continens vigesimam quartam partem *asinatæ.*

BROCHIA. — Fistula doliaris, ut BROCHETA. — Dens, aculeus, acies; *aiguillon, pointe.*

BROCHIATUS. — Aculeis munitus; *garni de pointes.* (A. 1358.)

BROCHUS. — (Subs.) Amphora; *broc.* —

(Adj.) *Brocis* seu dumetis consitus; *rempli de broussailles.* (A. 1336.)

BROCIA. — Ut BRUSCIA.

BROCIUS. — Currus, plaustrum; *charrette.*

BROCUS. — Ut BROCHUS.

BRODA. — Opus acupictum; *broderie.*

BRODADURA. — Ead. notione.

BRODARIA. — Ead. notione.

BRODARIUS. — Juris quod *brodium* vocabant liguritor. (*A. SS.*)

BRODATOR. — Qui acupingit; *brodeur.*

BRODATURA. — Idem q. BRODADURA.

BRODATUS. — Acupictus; *brodé.*

BRODEQUINUS. — Caliga; *brodequin.*

BRODERATUS. — Idem ac BRODATUS.

BRODERIA. — Idem ac BRODA.

BRODERICIA. — Ead. notione.

BRODIATORES. — Antiquarii qui in libris describendis litteras ac elementa non accurate sed more acupictorum et *brodiatorum* leviter effingunt, adeo ut visum pene effugiant. (Nic. Clemang.)

BRODINIUM. — Carnium elixarum jus: *brouet, jus de viande bouillie.*

BRODIUM. — Ead. notione.

BRODULA. — Idem ac BRODATURA.

BRODUM. — Idem ac BRODIUM.

BROEILLIUM. — Idem ac BROLIUM.

BROELLA. — Genus panni; *sorte d'étoffe;* ol. *brouelle.*

BROETA. — Pro BIROTA; *brouette.* (A. 1257.)

BROETARIUS. — Qui *broetam* seu vehiculum ducit. (A. 1361.)

BROGILUS. — Idem ac BROLIUM.

BROGINUS. — Retis genus; *filet de vêcne;* ol. *bregin*

BROGRISIA. — Bulgarorum hæresis; *hérésie, secte des Bulgares;* ol., *bougrerie.*

BROIA. — Instrumentum terendæ cannabi; *broie.*

BROIALUM. — Idem q. BROLIUM.

BROIARIA. — Idem ac BRUARIUM.

BROIHERA. — Ead. notione.

BROILUS. — Idem ac BROLIUM.

BROLETUM. — Platea, locus publicus arboribus consitus; *lieu planté d'arbres, promenade publique.* (Mur.)

BROLIUM. — Nemus, silva aut saltus in quo ferarum venatio exercetur, maxime vero silva muris aut sepibus cincta; *parc ou bois.* — Campus; *plaine, champ.* — Pratum, pomarium; *pré, verger.* — Idem q. *corveia,* quæ in brolio domini, sive nemus sit, sive pratum, a vassallis debetur.

BROLIVUS. — Arboribus consitus; *planté d'arbres.*

BROLLUM. — Ut BROLIUM.

BROMA. — Ut BRUMA.

BROMIDITAS. — Putredo, fœtor; *pourriture, puanteur.*

BROMOSUS. — Immundus, putridus, cœnosus: « Aqua *bromosa.* »

BRONCHERIA. — Dominica Palmarum; *dimanche des Rameaux.* (A. 1370.)

BRONDA. — Virgultum, ramusculus; *rameau, petite branche;* ol. *brounde.* (A. 1352.)

BRONDATUS. — Acupictus; *brodé.*

BRONIA. — Lorica; *cuirasse.*

BRONZINUM. — Tormentum Gallicum; *canon.*

BRONZINUS. — Vas, urceus, unde lavandis manibus aqua infunditur. — Æs, cuprum; *cuivre, airain, bronze.* Species panni Lusitanici.

BROQUERIUS. — Pro BOCLERIUS; *bouclier.*

BROQUETTA. — Clavus, fibula; *brochette, clou.*

BROQUETUS. — Diminut. a BROCUS, amphora.

BRORIUM. — Idem q. BROLIUM.

BROSASTA. — Feni manipulus; *botte de foin.*

BROSCA. — Avis species. (Rumph.)

BROSCHUS. — Idem q. BROSCUS.

BROSCIA. — Dumetum, ut BRUSCIA. — Pro BOISTIA?

BROSCUS. — Lagenæ majoris species; *bouteille de grande dimension.*

BROSDUS. — Ut BRUSDUS.

BROSSA. — Dumetum, vepretum, silvula; *broussailles, buisson;* ol. *brosse, brousse.* (A. 1112.)

BROSSIA. — Ead. notione.

BROSTAGIUM. — Præstatio, ut videtur, pro jure colligendi in nemoribus *brossas,* seu dumos, vepres et arborum ramos. *Vid.* RAMAGIUM.

BROTS. — Botrus, uva; *raisin.*

BROUCATUM. — Idem ac BROCCATUM.

BROUDATOR. — Idem q. BRODATOR.

BROUDATURA. — Idem q. BRODATURA.

BROUDATUS. — Idem q. BRODATUS

BROUETA — Idem q. BROETA.

BROULUM. — Idem q. BROLIUM.

BROURDADUS. — Forte idem q. BROUDATOR aut BROUTARIUS. (A. 1519.)

BROUTARE. — *Broeta* transvehere; *brouetter.*

BROUTARIUS. — Qui *broeta* transfert; *brouetteur.*

BROYDATUS. — Idem q. BRODATUS.

BROYLUS. — Ut BROILUM.

BROZIA. — Ut BROSCIA.

BROZIUS. — Ut BROCIUS, plaustrum.

BRUA. — Idem q. BROSSA, silvula.

BRUARIUM. — Ager sterilis, vepribus et dumetis horridus; *bruyère.*

BRUCIA. — Ut BRUSCIA.

BRUCINUS. — Buxus, ut videtur; *buis;* ol. *brucin.*

BRUCTARE. — Pro BLUTARE.

BRUCUS. — Pro BRUCHUS; *hanneton.*

BRUDATUS. — Pro BRODATUS.

BRUELLÆ. — Intestina; *intestins, boyaux;* ol. *breuilles, brouailles.*

BRUERA. — Idem q. BRUARIUM.

BRUERIA. — Ead. notione.

BRUGARIA. — Ead. notione.

BRUGEDIUM. — Species panni; *sorte de tissu:* « Cotellam de *brugedio.* »

BRUGGA. — Ager sterilis, vacuus; *terrain inculte, bruyère.* (A. 1276.)

BRUGIA. — Modus agri: « Duas *brugias* terræ. » (S. XIII.)

BRUGILUS. — Idem q. **Brogilus.**
BRUGINA. — Idem q. **Broginus.**
BRUGINUS. — Ead. notione.
BRUGITUS. — Murmur; *bruit.*
BRUGNA. — Lorica; *cuirasse;* ol. *brugne, brunie.* (A. 813.)
BRUGOLA. — Fungus, vel prunum silvestre. (*A. SS.*)
BRUGUERA. — Ut **Brugaria**
BRUGUERIUM. — Ut **Bruarium**
BRUIDA. — Ead. notione.
BRUIERIA. — Ead. notione.
BRUILLIUM. — Idem q. **Brolium.**
BRUILLUM. — Ead. notione.
BRUILLUS. — Ead. notione.
BRULETUS. — Moneta nigra seu ære mista; ol. *brûlé.* (A. 1343.)
BRULLATUS. — Idem q. **Brodatus**
BRULLIUM. — Ut **Brolium.**
BRUMA. — Pruina; *gelée du matin.* — Navis species: ol. *brument.*
BRUMALIA. — Festus dies apud paganos in honorem Bacchi a Romulo institutus, ut putant.
BRUMATICI. — Qui **Brumalia** celebrant.
BRUMOSUS. — Ut **Bromosus.**
BRUNA. — Moneta quam alii nigram vocant; *Vid.* **Moneta.** — Lorica: *cuirasse.* (Mur.)
BRUNATICI. — Pro **Bromatici.**
BRUNATICUS. — Fuscus, subniger; *brun.*
BRUNCLERUS. — Idem q. **Brevetarius.**
BRUNEA. — Thorax, lorica; *cuirasse.*
BRUNEARIUS. — *Bruniarum* confector; *fabricant de cuirasses.*
BRUNEDO. — Color fuscus; *couleur brune.*
BRUNELLUS. — Certa mensura salis, eadem q. *minotus;* ol. *brunel.*
BRUNETA. — Pannus non ex nativi coloris lana confectus, sed quavis tinctura imbutus; ol. *brunette.*
BRUNIA. — Ut **Brunea.**
BRUNICUS. — Equus tolutarius. (Isid.)
BRUNITUS. — Levigatus, politus; *nettoyé, blanchi.*
BRUNTISSAGIUM. — Politio; *brunissage, action de nettoyer, de fourbir.* (A. 1420.)
BRUNTULARE. — Susurrare, murmurare; *murmurer.* (Bar.)
BRUNUS. — Fuscus color, subniger, nigricans; *brun.*
BRUSARE. — Navem calefacere, ignem ex *bruscis* accendere in navi ut facilius purgari possit et sebo illiniri; *flamber un navire.* (A. 1213.)
BRUSCALE. — Dumetum; idem q. **Bruscia.**
BRUSCARE. — Incendere, ut **Bruxare.**
BRUSCATUS. — Æreo colore imbutus; *bronzé.*
BRUSCIA. — Dumetum; *broussailles.*
BRUSCIARE — Idem q. **Bruscare.**
BRUSCIOLUS. — Carbunculus, species ulceris. (*A. SS.*)
BRUSCOSUS. — *Brusciis* locus consitus; *lieu plein de broussailles.*
BRUSCUS. — Rustum; *fragon épineux, espèce de houx.* — Alvus apum, ut **Bresca.** — Ranæ species, rubeta; *sorte de grenouille venimeuse.* (Pap.)
BRUSDUS. — Opus phrygium acupictum, plumarium; *broderie.*

BRUSLATUS — Idem q. **Brodatus.**
BRUSSURA. — Ut **Brusura.**
BRUSTIA. — Arcula cogendæ stipis; *tronc à recevoir les offrandes.* (A. 1323.) — Pectinis genus, instrumentum quo linum carminatur; ol. *brouesse.* (A. 1476.)
BRUSTIO. — Dumetum, minor boscus; *Vid.* **Broscia.**
BRUSTUM. — Pastio, cibatus, esca, pastio animalium ex *bruscis*, seu dumetis; *le broust;* hinc *brouster*, pascere, depascere.
BRUSTUS. — Ut **Brusdus.**
BRUSUA. — Ut **Bruscia.**
BRUSURA. — Livor qui ex percussione in carne enascitur. (Bract.)
BRUTA. — Nurus, uxor filii; *bru.*
BRUTALIS. — Ad animal brutum pertinens, belluinus, stolidus, stupidus; *brutal, de brute.*
BRUTALITAS. — Stupiditas, stupor; *brutalité.*
BRUTALITER. — More animalium brutorum; *à la manière des brutes, comme une brute.*
BRUTARE. — Ut **Blutare.**
BRUTERE. — Stolide agere; *agir sottement.*
BRUTESCERE. — Stultus fieri; *commencer à être sot, le devenir.*
BRUTESCHIA — Idem q. **Bretachia.**
BRUTININA MELODIA. — *Brutorum* multarumve bestiarum clamor, verbi gratia plurium canum collatratus, commugitus boum, etc.
BRUTIRE. — More brutorum agere. (Mart.)
BRUTITAS. — Stupiditas vel feritas; *brutalité.*
BRUTTUS. — Arboris genus, forte eadem q. **Boulus.**
BRUTUS. — Insanus, stultus, insulsus; *insensé, bruté.*
BRUVAGIUM. — Potus, potio; *breuvage.*
BRUXARE. — Ustulare, incendere, amburere; *mettre le feu, brûler.*
BRUZIA. — Ut **Bruscia.**
BRYO. — Fons eloquentiæ; a Gr. *βρύειν*, scaturire. (*A. SS.*)
BUACA. — Forte idem q. Italis *buca*, caverna minor, scrobs, locus subterraneus: « Et in civitate Narbonensi casales apsos cum *buaca* quæ sunt ante ecclesiam S. Marcelli. » (A. 898.)
BUADA. — Bovile, stabulum boum; *étable à bœufs.*
BUANDERIA. — Mulier quæ abluit, purgat, candefacit lintea; *laveuse.*
BUATA. — Crypta, testudo subterranea, locus depressus. (A. 1173.)
BUATUS. — Mensuræ species frumentariæ. (A. 1252.)
BUBA. — Ut **Bubo.**
BUBALUS. — Bos silvestris; *buffle.*
BUARE. — Madefacere; *arroser, mouiller.* (S. XV.)
BUBATA. — Forte locus confornicatus, ab Hispano *bobedo*, fornix, camera.
BUBIGUS. — Idem q. **Bubius.**
BUBILARE. — Bubonis vox.
BUBIUS. — Nebulo, furcifer, lixa, ut **Bubo.**
BUBO. — Tumor, species ulceris; *bubon.* (*A. SS.*) — Calo, nebulo; *vaurien, mauvais sujet.*

BUBTICULA. — Pro Butticula.
BUBULA. — Bos, vacca. (*Ann. Ben.*) — Commentum, fabula. (Bar.)
BUBULCA. — Ap. Italos, modus agri; idem q. Bovata.
BUBULCARIA. — Domus bubulci; *maison de bouvier.*
BUBULCATA. — Idem q. Bubulca.
BUBULCERIUM. — Prædium rusticum; idem q. Boveria.
BUCA. — Truncus, stipes; *bûche.* — Os, aditus; *bouche.*
BUCALE. — Vas per cujus *bucam* seu canaliculum aqua lavandis manibus infunditur: *aiguière.*
BUCARANUM. — Idem q. Boqueranxus.
BUCARE. — Absentem a divinis Officiis puncto notare; *pointer, piquer.*
BUCCA. — Os; *bouche. Bucca portus*, ostium.— Domesticus, familiaris, qui sumptibus patroni nutritur, quo etiam sensu Galli utuntur hodie voce *bouche.* — Navigii genus, idem ac Bussa.
BUCCADURUS. — Equus refractarius, durioris oris.
BUCCALIS.—Lagena vitrea vel alterius materiæ; *bocal de verre ou de toute autre substance.*
BUCCALLUM. — Pascuum boum? Forte testudo subterranea, locus depressus, cavus? (*Tab. S. Cyp. mon.*)
BUCCARANUM. — Idem q. Boquerannus.
BUCCARIUS. — Lanius; *boucher.*
BUCCARUM. — Forte crustulum, a *bucca*, os, sic dictum.
BUCCEA. — Pro *Boucella; bouchée.* — Ostium fluminis; *embouchure d'un cours d'eau.*
BUCCELLA. — Panis fragmentum; *bouchée.* — Panis parvulus rotundus. — Hostia consecranda vel consecrata. Tertullianus, lib. *De monogamia*, *buccellas* vocat panes quos ministri Ecclesiæ mulieribus domum perferendos dabant. Græci vero Constantinopolitani βουκέλρατον appellabant *buccellam vino intinctam* seu sacram Eucharistiam, vel panem eucharisticum intinctum.
BUCCELLARIUS.— Cliens, verna, qui patroni panem edit, parasitus. — *Buccellarii* dicti: 1° stationarii milites, qui panem alicujus edebant, ut apud eum morarentur (*buccellarii* sunt custodes corporis, armigeri, domestici procerum); 2° qui militibus panem ministrabant.
BUCCELLATUM. — Panis ad usus diuturnitatem excoctus quo milites in castris pasci solent: *biscuit de soldat.*
BUCCELLUS. — Ut Boucellus.
BUCCERIA. — Macellum; *boucherie.*
BUCCERIUS. — Macellarius; *boucher.*
BUCCETUM. — Cella lignaria; *bûcher;* aut locus vaccis emulgendis destinatus; *lieu où l'on trait les vaches, laiterie.*
BUCCHA. — Apertura fluvii ex qua derivantur aquæ. (*St. Med.*)
BUCCIA. — Ut Bussa.
BUCCINARE. — Exstimulare, animos addere; quod *buccinæ* clangore milites ad pugnam excitari solent et commoveri.
BUCCINERIUS. — Buccinator; *qui sonne de la trompette, trompette.*
BUCCINISTA. — Ead. notione.
BUCCINUS. — (Subs.) Clamor buccinæ; *son de la trompette.* (Ugut.) — Puerile crepitaculum, cymbalum; *hochet, grelot.* (A. 1471.) — (Adj.) Hircinus; *de bouc.*
BUCCULA. — Cassidis pars quæ demissa *buccam* tegit; *visière de casque.* — Clypeus; *bouclier.* (A. 1288.) — Clypei umbo; *bosse du bouclier.*—Fibula; *boucle.* (A. 1304.) — Pro *buccina; trompette.* (Mart.)
BUCCUM. — Os, ostium; *ouverture.* — Locus ubi in monasteriis pauperibus distribuebatur panis. (A. 1317.)
BUCCURIO. — Cella lignaria; *bûcher, cellier à mettre le bois.*
BUCCUS. — Hircus; *bouc.*
BUCEA. — Ut Bussa.
BUCELLARIUS. — Idem q. Buccellarius.
BUCELLATUS. — Panis delicatioris species qui in die natali Domini præberi dominis solitus erat a prædiorum conductoribus.
BUCELLUS. — Idem ac Boissellus.
BUCERIUM. — Boum armentum; *troupeau de bœufs.* (*Vet. Gl.*)
BUCERUM. — Ead. notione
BUCEUS.—Idem ac Bussa.
BUCHA. — Truncus, stipes; *bûche.* — Os, ostium; *bouche.* — Domesticus, familiaris; Gal. etiam *bouche.*
BUCHAGIUM. — Lignatio; *droit sur le bois de chauffage et chauffage.*
BUCHAMEN. — Fontis apertura; *source d'une fontaine.*
BUCHARIUS.—Lignator; *bûcheron.* (Lamb. Ard.) — Macellarius? *boucher.*
BUCHERIA. — In monasteriis *balia* seu *præpositura* quæ circa lignationem ad monachorum usus versatur. (Inn. III PP. Ep.)
BUCHIA. — Truncus; *bûche.*
BUCHINA. — Pro Bucina.
BUCHIRANUS. — Ut Boquerannus.
BUCHURVARE. — Hastis ludere; *joûter.*
BUCIA. — Idem q. Bussa.
BUCINUS. — Idem q. Buccinus.
BUCLIAMEN.—Ebullitio; *bouillonnement.*
BUCRANUS.—Idem. ac Boquerannus.
BUCTUS. — Finis, extremitas; *bout. Buctus alæ; le bout de l'aile.*
BUCULA. — *Corveiæ* species cum pari boum. — Ut *buccula*, umbo.
BUCULERIUS. — Clypeus; *bouclier.*
BUDA. —Storea; *couverture, natte.*—Idem q. Buta, *but.*
BUDELLA. — Intestinum; *boyau.*
BUDELLUS. — Calamus, vulgo *boudelle*, quasi *bout d'aile*, pars alæ inferior.— Lagena; *bouteille, flacon.* — Intestinum; *boyau.* — Pro Bedellus, apparitor.
BUDIA. — Annonæ species: « De *budia* unam garbam. » (*Ch. Fland.*)
BUELLA. — Ut Budella.
BUESUS. — Ut Bussa.
BUFA. — Gerræ, bufæ; *bagatelles, sottises, sornettes.*
BUFALUS. — Idem q. Bubalus
BUFETAGIUM. — Vectigal quod præstatur pro vini bibitione in tabernis vel pro signo vini venalis appendendo; *droit sur le vin qui se boit dans les cabarets, ou pour la*

permission d'indiquer la mise en vente du vin par l'apposition d'un signe à l'extérieur de l'habitation.

BUFETARIUS.— Tabernarius, caupo; *aubergiste;* ol. *buffetier.*

BUFETUM.—Abacus; *armoire, buffet.*

BUFFA. — Alapa; *soufflet;* ol. *buffe.*

BUFFARE.—Inflare; *souffler;* ol. *bouffer.*

BUFFARIA. — Ludificatio, ab Ital. *buffari,* nugari.

BUFFETERIA.— Idem q. BUFETAGIUM.

BUFFETUS. — Consessus hominum qui de re aliqua statuere possunt; ol. *buffet.*— *Buffetus panis;* panis siligineus. (*A. SS.*)

BUFFO. — Joculator, mimarius; *bouffon.* — Idem. ac *bufo; crapaud.*

BUFFONIA.—Scurrilis jocus; *bouffonnerie.*

BUFFREDUS. — Ut BELFREDUS.

BUFLUS. — Idem. ac BUBALUS.

BUFURDIUM. — Idem ac BOHORDICUM.

BUGA. — Minutum lignum· *bûchette, menu bois.*

BUGADA. — Lexivium; *lessive.*

BUGADERIUS. — Ad lexivium pertinens; *de lessive.*

BUGADIERA. — Mulier quæ *bugadam* facit: *femme qui fait la lessive.*

BUGARI. — Pro BULGARI.

BUGATA. — Vasis species, apud Italos.

BUGATOLUS. — Alveus, alveare, apud Italos

BUGATTATUS. — In vase *bugata* dicto positus.

BUGATUS. — Panni species apud Italos.

BUGERI. -- Pro BULGARI.

BUGERIUS. — Idem ac BOUGERIUS.

BUGES. — Lapidis genus. (A. 1384.)

BUGETUM.— Ædicula; *petite habitation;* ol. *bugé.*

BUGETUS. — Ut BUGES

BUGIA. — Ædicula, ut BUGETUM. — Pascuum, pratum; *pâturage, prairie;* ol. *bughe.*— Candela cerea; *bougie* (A. 1472.)

BUGLIRE. — Pro BULLIRE.

BUHETERIUS. Urceorum opifex; *buhetier, fabricant ou marchand de buhes.*

BUHORS. — Præstatio quæ fiebat pro facultate capiendi ardearum speciem, quas *buhoriaux* vocabant, vulgo *butors.*

BUHURDARE. — Idem ac BOHORDARE.

BUHURDICIUM. — Idem ac BOHORDICUM.

BUIEUS. — Buxeus; *de buis.*

BUILLIO. — Idem ac BILLIO.

BUINARIUM. — Modus agri, idem ac BONNARIUM. (A. 638.)

BUIRETA. — Urceolus; *burette.*

BUISSELLUS. — Idem ac BOISSELLUS

BUISTA.— Pyxis; *boîte.*

BUITARDA.— Otis; *outarde;* ol. *buitarde.*

BULCIA. — Sacculus instar *bursæ:* « *Bulcias* de corio pro libris v. » (A. 1295.)

BULDIELLUS. — Baltheus; *baudrier.*

BULECTA. — Genus tributi. (Rymer.)

BULENGARIA. — Pro BOLENDEGARIA.

BULERGIS. — Consiliarius; Gr. βυλεγόρος.

BULETARE.— Farinam incernere, cribro secernere; *bluter.*

BULETELLUM. — Cribrum farinarium; *bluteau.*

BULETINUM. — Sigillum; *sceau;* ol. *bulette.* (*St. Pat.*)

BULGA. Sacculus e corio; *petit sac de cuir, bourse;* ol. *bulge, bulgans.*

BULGARI.— Hæretici qui vulgo *Albigenses* in Francia, alibi *paterini, cathari,* etc., Manichæorum asseclæ; ol. *bougres.* — Usurarii; etiam *bougres.*

BULGETARIUS. — *Bulgarum* venditor; *marchand de bulges. Vid.* BULGA.

BULGIA. — Idem ac BULGA.

BULGRI. — Eidem q. BULGARI.

BULGULA. — Idem q. BOLLUCA.

BULIO. — Ut BULLIO.

BULIRE. — Pro BULLIRE.

BULLA. — Hujus vocis variæ sunt notiones. A scriptoribus medii ævi ita appellantur generaliter omnia ornamenta orbicularia, a quibus vox *boule* apud Gallos originem sumpsit. — Sigillum seu typus sigillarius, quo bullæ ipsæ imprimuntur. — Sigillum quod chartis appenditur. — Ipsum diploma *bulla* munitum, quemadmodum sigillum pro ipsomet diplomate. — Schedula, syngraphum, chirographum ad rei cujuspiam indicium.—Ferrum quo rei in fronte aliave corporis parte signantur.—Signum quo vini venalis dolium notatur, ratione cujus certum quid exsolvitur. Id quod pro ipso signo solvitur.—Instrumentum ludi aut quidam ludus.

BULLANUS. — Idem q. BOLLANUS.

BULLARE. — Ferro candenti reos inurere; *marquer un criminel.* (*St. Ven.*)—Vini venalis dolia notare. *Vid.* BULLATIO.—Bullas facere, id est tumores; *lancer des bulles, bouillonner.*— Testari; *témoigner.* « Fidem Christi *bullantes* proprio sanguine. » (Mart., *Ampl. Col.*) — *Bullam* seu sigillum apponere; *mettre le sceau, sceller;* ol. *bulleter bouller.*

BULLARII. — Curiæ Romanæ *bullarum* seu diplomatum confectores.

BULLARIUM. — Bullarum Romanorum Pontificum collectio; *Bullaire.*

BULLATIO. — Jus ferro candenti reos signandi; *droit de marquer les coupables.*

BULLATURA. — Charta vel facultas bulla et sigillo concessa, ratione cujus certum quid exsolvitur. (A. 1360.)

BULLETA. — Schedula, syngraphum ad rei cujuspiam indicium; *certificat, bulletin;* ol. *bullette.*

BULLETARIUS.— Qui scribit et distribuit *brevetos* seu *bulletas salvationis?* (Rym.)

BULLETINUS. — Idem ac BULLETA.

BULLIO. — Tumor aquæ bullientis; *bouillon.* (J. de J.) — Mensura salinaria; ol. *boullon.* (A. 1208.) Massa auri vel argenti; *billon* (Rym.)

BULLIONA. — Massa auri, ut BULLIO.

BULLIRE. — Negotium quodvis ferventer agere. *Vid.* EBULLIRE. — *Bulla* seu sigillo firmare; *sceller.* (Lud.) — Supplicii genus, potissimum in monetarum falsarios decretum; *bouillir, faire bouillir les faux monnayeurs.* (Lud.)

BULLITUS. — *Bullitum corium,* corium decoctum; *cuir bouilli.*

BULLO. — Mensura, ut Bullio.
BULLONIA. — Massa auri, ut Bullio.
BULLUGA. Idem ac Bolluca.
BULLULA.—Diminutiv. a Bulla, sigillum.
BULPARE. — Dicitur de clamore milvi.
BULQUETTA. — Capra; *chèvre.*
BULTELLUS. — Cribrum, quo excernitur farina; *bluteau.*
BULUM.—Baculus pastoris. (Pap.) — Propugnaculi genus? (A. 1223.)
BULZET. — Fodrum, stramentum scilicet, palei unde grana flagello excussa sunt; *paille.*
BULZO. — Machinæ bellicæ species, idem q. Spingarda. (A. 1194.)
BULZONUS. — Pars asinini instructus.
BUMBACIUM. —Idem ac Bombax.
BUMBUCINIUM. —Ead, notione.
BUNA. —Idem q. Bonnarium, modus agri.
BUNAIARIUS. — Pro Bunatarius.
BUNARIUM. Idem ac Bonnarium.
BUNATARIUS. — Qui Bonnarium possidet; *bonnier.*
BUNCHETTA. — Oleris genus; *haricots.*
BUNDA.— Sonus tympani. — Pro Bonna.
BUNDARE. — Metas figere; *planter des bornes;* ol. *bonner.*
BUNDELA. — Libellorum fasciculus; *liasse de papiers.*
BUNISLEGI. — Percussio sive ictus qui tumorem efficit, vel qui facit ut cutis intumescat. (*Lex Rip.*)
BUNNARIUM. — Idem ac Bonnarium.
BURA.— Locus ubi lintea eluuntur; *buanderie, buerie.*— Pilus vel tomentum; *bourre.*
BURÆ. — Vox ejusdem notionis ac *Brandones;* Dominica prima Quadragesimæ apud Lotharingos.
BURALLUS. — Panni spissioris ac vilioris species; *grosse étoffe en laine de couleur rousse ou grisâtre;* ol. *bureau, bure, burate,* etc.
BURATARE. — *Buratello* seu cribro farinam excernere; *bluter la farine.*
BURATELLUM. — Cribrum farinarium; *crible.*
BURBA. — Cœnum, limus; *bourbe.*
BURBALIA. — Intestina majora; *gros intestins;* ol. *brouailles.*
BURBAN. — Banleuca, quasi *burgi bannum*; *Vid.* Banleuca.
BURBURICARII. — Qui auro et variis filis hominum et aliarum rerum effigies exprimunt. (*Vet. Gl.*)
BURCA. — Cloaca; *égout.*
BURCEGNUS. — Communis? (A. 1283.)
BURCERIUS. — Navis præfectus. (Rymer.)
BURCHGRAVIUS.—Idem q. Burggravius.
BURCIA. — Idem ac Bussa.
BURCLA. — Ead. notione.
BURCUS. — Pro Burgus.
BURCWARDUS. — Pro Burgwardus.
BURDA. — Amictus junceus Ægyptius. (S. Aug.)
BURDANA.— Spectaculi genus. (A. 1355.)
BURDARE. — Jocari, ludere, nugari, quemadmodum facere solent qui ludendo mendacia confingunt; *se jouer, plaisanter;* ol. *bourder, boder.*
BURDATIO. — Pensio nummaria quæ a rusticis pensitabatur prædii nomine quod *burdam* seu *bordam* vocabant.
BURDEARE. — Hastiludio sese exercere; *joûter.*
BURDEGALIUM.—Idem, ut videtur, quod Borderia, prædium rusticum; *métairie*, vel potius servitium quod ratione *bordæ* redditur; *bourdelage.*
BURDEICIA. — Hastiludii genus; *joûte.*
BURDESAGIUM. — Idem videtur ac Burgagium.
BURDIARE. — Hastis burdiare; *joûter*
BURDICALA. — Idem ac Bordigala
BURDICULUM. — Ead. notione.
BURDIGALUM. — Ead. notione.
BURDIGOLUS. — Ead. notione.
BURDILLUS. — Fustis, virga; *baguette, verge, petit bâton.*
BURDINUS. — Asinus, ut Burdo.
BURDIRE. — Ludere, exsultare; *jouer, sauter.* — Præstationi seu servitio, quæ *burdura* dicebatur, satisfacere.
BURDO. — Attacus, fucus; *frelon, bourdon.* — Milvus; *faucon, milan.* — Asinus, seu mulus; *âne ou mulet.* — Baculus quem gestare solebant peregrini Hierosolymitani pedites; *bourdon de pèlerin.* — *Burdones;* calami seu tubæ æneæ quæ fere tubas referunt et earum sonum, aut calami majores organorum, qui graviorem sonum edunt, vel ipsa organa.
BURDONARII. — A *burdonibus* seu baculis peregrinatoriis per contemptum appellati peregrini olim ab Albigensibus; *bourdonniers.*— Asinorum curatores, agasones; *âniers.*
BURDONUS. — Attacus, ut Burdo.
BURDUS. — Sutor vestiarius; *tailleur.* — Forte baculus seu pedum abbatis; *crosse.*
BURELLUM. — Mensa; *bureau.*
BURELLUS. — Panni spissioris ac vilioris species, ut Burallus. — Tabula, index: «Unum textum argenteum et deauratum, cum uno *burello* magno, et tabula mortuorum in eodem infixa.» (A. 1240.)
BURENGUS. — Idem q. Burgensis.
BURETA. — Amphora ad ministrandum vinum et aquam in Missa; *burette.*
BURETUM. — Ut Bruneta.
BURGA.—Cloaca, ut Burca. — Idem q. Burgagium.
BURGACEA. — Potionis species, idem q. Borgerastre. (A. 1204.)
BURGAGIUM. — Certum et annuum vectigal quod *burgensis* aut *burgi* incola pro domiciliis suis seu tenementis, quæ in burgo possidet, burgi domino præstat. *Burgagium liberum* dicitur, quod soluto vectigali annuo solito ab omni alia liberum est servitute.
BURGARIA. — Violenta in domum, vel privatam, vel sacram, ut ecclesiam, vel etiam in tentorium nocturna irruptio, cum intentione interficiendi et furandi. (Cow.)
BURGARIUS. — Burgensis, *Vid.* h. v. — Villicus: « Hunc siquidem locum... a suo *burgario*, qui eum possederat... comparavit. » (*Vit. S. Ganc. ep. Cam.*)
BURGASATICUM. — Ut Burgensatica.

BURGATA. — Suburbium ; *faubourg*. (A. 1496.)

BURGATICA. — Ut BURGENSATICA.

BURGATOR. — Fur nocturnus ; *voleur de nuit*. (Flet.)

BURGELLUS. — Burgus minor, oppidulum : « Quædam terra quæ est in *burgello* d'Arel. »

BURGEMOTUS. — Curia burgensis, conventus burgi, vel civitatis, id est civium.

BURGENCIA. — Idem q. BURGAGIUM et BURGENSATICA.

BURGENSATICA. — Prædia quæ a burgensibus possideri poterant, Gal. *rotures*, unde *feudalibus*, quæ nobilium erant, opponuntur in chartis.

BURGENSES. — Municipes, burgorum seu villarum clausarum incolæ, vel qui tenementa in iis possident et ratione eorum *burgagium* domino burgi pensitant. *Burgensis regis*, qui licet in alterius domini jurisdictione maneat, ab illa tamen eximitur et jurisdictioni regiæ tantum subest, nisi dominus juribus regiis gaudeat. *Burgensis afforaneus*, extraneus.

BURGENSIA. — Idem q. BURGAGIUM. (A. 1200.)

BURGENSIS. — Monetæ species in Gallia XIV sæculo ; ol. *bourgeois*.

BURGEOLUS. — Domorum congregatio ; *hameau*. (A. 1226.)

BURGERASTRUM.—Potionis genus, idem q. BORGERASTRE.

BURGER-MAGISTER. — Quasi *burgi magister*, qui burgo præest. (*A. SS.*)

BURGESIA. — Corpus vel jus civitatis ; *bourgeoisie*.— Districtus, jurisdictio, immunitas burgi.—Prædium burgensis, ut BURGENSATICUM. *Vid*. BURGENSATICA. — Quod a burgensibus domino pensitatur, ut BURGAGIUM.

BURGETISSA. — Civis mulier ; *bourgeoise*.

BURGETUS. — Domorum congregatio, suburbium. (A. 1230.)

BURGEUS. — Idem ac BURGENSIS.

BURGGRAVIATUS. — Præfectura burgi, castellania ; *burgraviat, seigneurie*.

BURGGRAVIUS. — Burgi comes ; *burgrave*.

BURGHALPENNY. — Idem ac BORDHALPENY.

BURGIA. — Pro BURGESIA.

BURGIMAGISTER. — Ædilis, consul, qui burgo præest ; *maire, échevin*.

BURGIO. — Fidejussor ; *caution, répondant*. (A. 820.)

BURGISIA. — Pro BURGESIA.

BURGIUM. — Pro BURGUS.

BURGLARIA. — Idem ac BURGARIA.

BURGLATOR. — Idem ac BURGATOR.

BURGOS. — Castra. (*Vet. Gl.*)

BURGOSATICA. — Idem ac BURGENSATICA.

BURGOSIA. — Pro BURGESIA.

BURGOTUS. — Idem ac BURGETUS.

BURGUETUM. — Ead. notione.

BURGUITAS. — *Banleuca*, burgi districtus ? (*Ch. C. C.*)

BURGULATOR. — Idem ac BURGATOR.

BURGUM.— Pars navis, eadem q. PLATUS. — Repagulum ; *barrière, obstacle*. (A. 1473.) Castellum, etc., ut BURGUS.

BURGUS. — Castellum, urbs, suburbium ; *château-fort, ville, faubourg*. — Interdum, sed raro, jus burgi.

BURGUUS. — Ead. notione.

BURGWARDUS. — Castellania, burgi territorium, ager, sed potius *villa* et *munitio*, quæ *burgis* adjacet et quæ inde Gallis *boulvard*, pro *bourgward* vocatur, unde et ipsi oppido et agro circumjacenti nomen postea attributum.

BURHMANNUS. — Civis, idem q. BURGENSIS.

BURIA. — Fons, scaturigo ; *source, fontaine*.

BURIATUS. — Vestitus *burello ; Vid*. BURELLUS.

BURICA. Casula e ramis confecta, stabulum ; *cabane de branchages, étable*.

BURICTARIUS. — Pincerna ; *bouteillier*.

BURICUS. — Mannus ; *bourrique*

BURINA.—Seditio, proprie MESLEIA, quod *Vid*. (A. 932.) — Ludi genus. (*St. Mont. Reg.*)

BURINGI. — Coloni qui juxta prædia et villas, curtes integras et instructas exercent, non possessiones quas Justinianus *fœneas* vocat.

BURIS. — Ut BURICUS.

BURJOSIA. — Annuum vectigal quod a burgensibus burgi domino pensitatur.

BURJURATUS. — Idem q. BURGERASTRUM ?

BURLA. — Spicarum manipulus, fascis ; *gerbe de blé*. (*St. Ast.*)—Res seu ornatus levis momenti. (A. 1368.) — Pro BULLA. (A. 1457.)

BURLARE. — Ludere ; *jouer, s'amuser*. — Irridere, contemnere, ludificare ; *se jouer, se moquer*.— Pro BULLARE.

BURLARIA. — Locus in urbe vel extra urbem in quo ludere solent incolæ. (A. 1403.)

BURLESCHUS. — Satiricus ; *burlesque*. (*A. SS.*)

BURNA. — Pro BORNA, meta.

BURNETA. — Pro BRUNETA.

BURNETUM. — Ead. notione.

BURNEUM. — Ebur ; *ivoire*.

BURO. — Sagitta, telum ; *flèche, trait*. (*Script. Act. Fr.*)

BUROLA. — Navigii genus.

BURRA. — Tomentum ; *bourre*. (*Vet. Gl.*) — Certa pellium quantitas. (A. 1163.) — Pensitatio quam a vassallis dominus exigit pro molitura frumenti in molendinis suis ; idem q. MOLTA. (A. 1182.) — Fustis, vectis, idem q. BARRA. (A. 1379.)

BURRARIA. — Quæ *bura* seu lixivio linteas vestes abluit, purgat ; *blanchisseuse, laveuse*.

BURRENE. — Vestis ex *birro* vel *burro?*

BURRICHUS.— Ut BURICUS.

BURS. — Idem q. BURINGI.

BURSA. — Crumena ; *bourse*. *Revocatio per bursam*, jus quod proximiori consanguineo competit, tenementum seu feodum a consanguineo, extraneo venditum, pretio convento numerato, intra annum a

venditione sibi revocare et asserere, practicis Gallicis, *clameur de bourse.* ***Revocare et recuperare ratione bursæ***, ead. ratione. — Arca, gazophylacium; *coffre-fort*, *trésor.* (A. 1285.) — Distributio quæ fit ex arca communi. (A. 1389.) — Commodum quod præter *præbendam* canonicis obvenit. — Conventiculum, illicitus cœtus, forte sic dictus ex arca communi ad illos conventus fovendos destinata. (A. 1432.) — Saccus instar bursæ lana, tomento, aliave re simili plenus, quem taurorum cornibus illigabant, ne dum agitantur, ludentes possent lædere. (*Conc. Hisp.*) — Sacculus in organis. (A. 1473.) — Cloaca. (Isid.) — Statio mercatorum, ubi de rebus suis consultum conveniunt; *bourse de commerce.*

BURSARE. — Nummos in *bursam* seu crumenam demittere; *embourser, encaisser, mettre dans la bourse.*

BURSARIA. — Locus ubi asservantur chartæ; *chartier, lieu où les actes sont déposés.* — Officina seu conclave bursarii, ubi creditam servat pecuniam, recipit et solvit; *bureau de trésorier, lieu où il garde les fonds à lui confiés, où il fait les recettes et acquitte les dépenses.* (Ken.) — Officium apud moniales sumptuarium. (A. 1338.)

BURSARIUS.—Cui ex *bursis* stipendia præstantur; *qui reçoit des fonds d'une bourse commune, boursier de collége.* — Officium monasticum penes quem est bursa seu pecunia monasterii; *trésorier.* (*Mon. Angl.*) — Officium classicum; ol. *boursier, écrivain.* (A. 1497.) — *Bursarum* opifex; *fabricant de bourses.* (A. 1482.)

BURSCATUM. — Scopula; *brosse.*

BURSELLA. — Parva bursa; *boursette.*

BURSELLULA. — Ead. notione.

BURSEMAGISTER. — Idem q. BURSARIUS, is penes quem est bursa? (Rym.)

BURSERIUS. — Qui facit *bursas* (a. 1160); is penes quem est *bursa. Vid.* BURSARIUS.

BURSTA. — Idem ac BURSCATUM

BURUM. — Conclave; *chambre à coucher.*

BUSA. — Tubus, canalis; *tuyau, canal.* ***Busæ ventales***, hoc est canales *exclusarum*, seu aggerum ad continendas aquas: *écluse.* — Navigii species.

BUSASUM.—Stercus, cœnum, stabulorum purgamenta; *fumier.*

BUS-BAS. — Fragor scloporum et certaminis; *bruit de la mousqueterie et de la bataille.*

BUSCA.—Ligni seu arboris stipes, caudex focarius; *bûche.*

BUSCABELLUM. — Apianum vinum; *vin muscat.*

BUSCAGIUM. — Præstatio pro *buscis*, seu lignis, quæ in urbem inferuntur; *droit payé par le bois à son entrée dans une ville;* ol. *buscage.*

BUSCALATOR. — Idem ac BOSCATOR.

BUSCALE. — Idem q. BOSCUS, *bois*, seu potius dumeta.

BUSCALEUS. — Nemorosus, silvosus; *boisé.* (A. 1033)

BUSCALHARE. — Arborum ramusculos cædere vel colligere; *couper et ramasser les petites branches des arbres, ramiller.* (A. 1353.)

BUSCAREUM. — Dumetum, senticetum; *lieu plein de broussailles.*

BUSCARIA. — Ead. notione.

BUSCELLUS. — Idem ac BOISSELLUS.

BUSCHA. — Lignum; *bûche.*

BUSCHELLUS. — Idem ac BOISSELLUS.

BUSCHERIO.— Idem ac BOSCHERO.

BUSCHERIUM. — Præstatio, forte quæ pro jure utendi *bosco* solvebatur, vel pro lignis in urbem inferendis; *droit pour la permission de couper du bois dans la forêt seigneuriale ou pour entrer du bois en ville.* (A. 1271.)

BUSCHERIUS. — Lignator; *bûcheron.*

BUSCHETUS. — Parvus *boscus; bosquet.*

BUSCHIA. — Ut BUSCA.

BUSCHIVUS. — Ut BUSCALEUS.

BUSCHUS. — Pro BOSCUS.

BUSCIA. — Pyxis; *boîte.* — Navigii genus.

BUSELLUS. — Pro BUNELLUS.

BUSIA. — Canalis, ut BUSA.

BUSIO. — Percnopterus, aquilæ species timidior, vel ineptior; *buse* (quo nomine lentioris vel nullius mentis homines vulgo appellant).

BUSKETUS. — Idem ac BUSCHETUS.

BUSQUETA. — Portio ligni; *bûchette, morceau de bois.*

BUSQUETUS. — Idem ac BUSCHETUS.

BUSSA. — Navigii genus grandioris; *navire de fort tonnage;* ol. *busse.*

BUSSELLATA. — Idem ac BOICELATA

BUSSELLUS. —Idem ac BOISSELLUS.

BUSSIUM. — Buxus; *buis.*

BUSSO. — Dumus; *buisson.*

BUSSOLA. — Pyxis, arcola; *boîte.*

BUSSULA. — Ead. notione.

BUSSULUS.—Cista, pyxis; *corbeille, boîte*

BUSSUM. — Ut BUSSIUM.

BUSSUS.—Pinguis, obesus, pro *Byssus*, ut videtur. (Rym.)

BUSTA.—Idem q. BUSCA, arcula; *boîte.*

BUSTARE. — Humo condere, sepelire; *enterrer.*

BUSTARIUS. — Qui condit humo; *celui qui met en terre, fossoyeur.*

BUSTEA. — Arcula, ut BUSTA.

BUSSELLUS. — Idem ac BOISSELLUS.

BUSTIA. — Ut BUSTEA.

BUSTILLA. — Diminut. a BUSTA, arcula.

BUSTINARE. — Pro BUCCINARE.

BUSTUALE. — Pro *Bustum*, rogus.

BUSTULA. — Conspicilla, duo circuli vitrei quibus utuntur ad juvandam aciem oculorum, *bésicles.* — Pyxis, arcula; *boîte.*

BUSTULUM. — Diminut. a *bustum; petit sépulcre.*

BUSTUM. — Corporis truncus, corpus sine capite; *buste, tronc*

BUSUS. — Pinguis, obesus. — Alveus, alveare.— Levigatus, politus? (Mur.)
BUTA. — Pyxis; *boite.* — Dolium, ut BUTTA.
BUTAGIUM. — Idem q. BOTAGIUM.
BUTARE. — Ad terram dejicere; *jeter à terre;* ol. *bouter.* (A. 1345.) — Terminare; *finir. déterminer.* (*Chartul. S. From.*)
BUTARIA. — Forte præstatio *buttarum* vini. (A. 1112.)
BUTARIUS. — Idem q. BOUTARIUS.
BUTELLA. — Idem q. BOUTELLA.
BUTELLARIA. — Officium BUTICULARII.
BUTERIA.—Moles saxea seu id omne quo pons vel agger fulcitur aut retinetur, aut ipsamet via strata seu ager; *butée.* (A. 1105.) — Modus agri seu agellus; *bout de terre.* (A. 1320.)
BUTGIA. — Idem q. BUGIA, candela cerea.
BUTIA. — Idem. q. BAUSIA.
BUTICA. —Cistæ genus; *hotte.* (*A. SS.*)— Lagena; *bouteille.* — Officina; *boutique.* (A. 1304.)
BUTICELLA.— Parva lagena, *petite bouteille.*
BUTICULA. —Ead. notione.
BUTICULAGIUM. — Præstatio buttarum vini. (A. 1112.)
BUTICULARIA. — Omne id quod ad officium buticularii pertinet. — Præstatio quæ buticulario Franciæ solvebatur, præsertim a prælatis et abbatibus regalibus.
BUTICULARIUS. — Penes quem *buticularum* seu potus cura demandata erat; *bouteillier.* — Ap. Normannos, qui mercatorum vina degustantan proba sint; *dégustateur, celui qui fait les essais des vins à vendre;* ol. *buteiller.*
BUTICULATIO. — Idem ac BOTAGIUM. (Lob., *Hist. Brit.*)
BUTICUM. — Ædis sacræ pars, at quæ incertum. Conjiciunt nonnulli idem esse ac ciborium quod columnis quatuor octove constans super altaria sanctorumque tumulos erigi mos erat.
BUTICUS. — Cupa, ut BUTTA.
BUTIFREDUS. — Idem q. BELFREDUS.
BUTIGIA. — Officina; *boutique.*
BUTIGLARIUS. — Idem ac BUTICULARIUS.
BUTILLA. — Vas vinarium; *bouteille.*
BUTILLIARIA. — *Buticularii* officium; *charge, office de bouteillier.* (A. 1250.)
BUTINA. — Idem q. BUTICA, lagena.
BUTINUM. — Præda; *butin.*
BUTIRE. — Butionis vox; *cri du butor.*
BUTIS. —Stella cometes; *étoile chevelue, comète.* (Isid.) — Lagenæ species, ut BUTTA.
BUTORIUS. — Ardea stellaris; *butor.*
BUTRISTA. — Vasis species, ut BUTTA.
BUTRO. — Ead. notione.
BUTTA. — Cupa, dolium, vas vinarium, lagena major; *futaille, cruche, pot;* ol. *buté, bous,* etc. — *Butta terræ,* forte agellus pro quo Galli sæpe dicunt: *un bout de terre.* (*Mon. Angl.*).
BUTTARE. — Pro ABBUTTARE, terminare.
BUTTARIUS. — Qui *buttas* seu ejusmodi vasa onerat, implet. (Lamb. Ard.)
BUTTELARIUS. — Idem ac BUTICULARIUS
BUTTERICUS.— Vasis species, cantharus. (Mur.)
BUTTICUS. — Cupa, ut BUTTA.
BUTTIFREDUS. — Ut BELFREDUS.
BUTTILGERIUS — Idem ac BUTICULARIUS
BUTTIS. — Ut BUTTA, dolium.
BUTTORIUM. — Idem ac BATATORIUM.
BUTTUS. — Caput; *bout.*
BUTUARIUM. — Pro BATUARIUM.
BUTULUS. — Umbo equini lupati; *bossette.*
BUTUR. — Butyrum; *beurre.*
BUTUS. — Cupa, ut BUTTA. — Caput, ut BUTTUS.
BUTYRATUS. — Illitus butyro; *oint de beurre.*
BUVERIUM. — Ead. notione q. BUVERIUS.
BUVERIUS. — Modus agri, idem q. BOVAGIUM.
BUVETUM. — Ead. notione.
BUXA. — Idem q. BUXERIA?
BUXERIA. — Buxetum forte seu silva buxis consita; *buissière.* (*Mon. Angl.*)
BUXETUM. — Præstationis species. (A. 1053.)
BUXIA. — Idem q. BOXIA.
BUXIDA. — Pyxis; *boîte.*
BUXIDUM. — Ut BUXETUM.
BUXIS. — Ut BUXIDA.
BUXIVULSOR. — Arculæ, thesauri dissipator. (Mart.)
BUXOLA. — Idem q. BUSSOLA.
BUXTA. — Ut BUXIDA.
BUXTULA. — Ead. notione.
BUXTUM. — Pro BUSTUM, sepulcrum.
BUXULA. — Ut BUXIDA.
BUXUS. — Diptychum. (*Reg. S. Pachomii.*)
BUYRELLUS. — Pro BURELLUS.
BUYSALE. — Corporalium theca: « Idem unum *buysale* de tela linea. » (A. 1342.)
BUZA. — Ut BUTTA, vas vinarium. — Ut BUSSA, navigii genus. — Annonæ species.
BUZERIUS. — Carnifex, lanio; *boucher.*
BUZIANI. — Hæretici, ab auctore Buzone sic dicti, Valdensium sectarii.
BUZINA. — Pro *Buccina.*
BYBLEUS. — Pro BILLEUS.
BYESIUM. — Idem q. BEDUM.
BYMIXUS. — Dicitur de lucerna duplicis ellychnii. (Murat.)
BYRETUM. — Ut BIRRETUM.
BYRGUS. — Pro BURGUS.
BYRNA. — Idem q. BRUNEA.
BYRSA. — Corium; *cuir.*
BYRSAGIUM.— Multa judicialis, compositio publica, quæ fisco infertur; *amende.*
BYRSUM. — Ead. notione.
BYSSINUS. — Idem q. BYMIXUS.
BYSSIS. — *Byssis* vel *bysses noctis,* forte duæ noctis Vigiliæ, seu bina spatia secun-

dum antiquam consuetudinem noctium dividendarum.

BYSSUS DIRECTORIUS. — Mappa ex bysso quæ super *directorium* seu abacum explicari solet.

BYZA. — Piscis genus.

BYZANTIA.— In Ecclesia Autissiodorensi annua distributio quæ fiebat in vigilia translationis S. Stephani ad Byzantium, unde vocis origo.

BYZANTIUS. — Generatim nummus aureus quivis; singillatim, nummus aureus ab imperatoribus Constantinopolitanis cusus Constantinopoli, quæ olim *Byzantium*, unde monetæ nomen. *Byzantii Saracenati*, *Saracenici*, aut *Massamutini*, nummi aurei sultanorum saracenorum. (Fuerunt etiam byzantii argenti, unde dicti *byzantii albi*, *byzantii de plata*.)

C

C. — Littera numeralis quæ centum denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur ($\bar{C}$), centum millia significat. — C in suscriptione cantilenæ, ut cito vel celeriter dicatur, certificat. — *C* interdum mutatur in *G* et vicissim : *gambutta* pro *cambutta*; *cabella* pro *gabella*. Sæpissime in *K* : *Calendæ* vel *Kalendæ*, *Carolus* vel *Karolus* perinde legitur. Haud raro in *qu*. Sic ab *incolendo* dicitur *inquilinus*; *relinco*, pro *relinquo*. Sed nulla frequentior commutatio est quam cum littera *T* : *Portio*, *porcio* ; *nuntius*, *nuncius*, etc.; aut cum littera *S* : *boicellus* aut *boisellus*, etc.

CAABLUS. — Funis, rudens; *câble*.

CAAGIUM. — Ead. signif. q. CAIAIGIUM.

CAANUS. — Ead. signif. q. CAGANUS.

CABA. — Ead. signif. q. CAVA.

CABACETUS. — Fiscina, corbis; *cabas*.

CABACUS. — Ead. notione.

CABAGIUM. — Census, quem homines de corpore seu de capite domino quotannis præstare debebant, nisi idem sit quod *pastus*, et *procuratio*, quæ sæpius in præstationem pecuniariam commutabatur.

CABALATICUS. — Forte moletrina quæ a caballo seu equo versatur, vel hortus olitorius, aut ager ubi crescunt *cabalcasci*. (A. 1163.)

CABALCASCUS. — Forte cucurbita; *citrouille*. (Mur.)

CABALCATA. — Equitatio, seu obligatio qua vassallus in exercitum cum domino superiore pergere tenetur; *chevauchée*, *service féodal dû par le vassal à son seigneur, dans les guerres privées*. (A. 1244.) — Pompa equestris; *cavalcade*. (*A. SS.*) — Equitum manus; *troupe de cavalerie*. (A. 1154.) *Cabalcata pacis*, militum convocatio seu conventus, ut paci jurandæ intersint. (A. 1232.)

CABALE. — Capitale, capitalis summa; *capital d'une dette*; ol. *cabal*. Interpretatur potissimum quidam scriptor bona et facultates mercatoris, ut sunt merces aliaque ejusdem generis. Hinc *cabalium liber* in quo uniuscujusque facultates summatim descriptæ sunt.

CABALGATA. — Equitum manus, ut CABALCATA

CABALIS MANSUS.—Idem q. *Caput mansi*. *Vid.* MANSUS.

CABALLA. — Pro GABELLA, tributum. Mur.)

CABALLACUM. — Præstatio avenæ pro caballis; *redevance en avoine pour la nourriture des chevaux*.

CABALLADA. — Opera cabali. (*Tab. Cels.*)

CABALLARE. — Ead. signif. q. CABALLICARE.

CABALLARIA. — Prædium servitio militari obnoxium, seu quod nemo præter militem possidere potest; *propriété dont le possesseur doit le service militaire ou fief de chevalier;* ol. *chevalerie*. — Mensura agraria, forte a *caballus*, quantum scilicet equus uno die arare potest; *autant de terre qu'un cheval peut en labourer en un jour*.

CABALLARIUM FERETRUM. — Species lecticæ seu rhedæ a caballis vectæ; *voiture à deux roues*.

CABALLARIUS. — Eques; *soldat à cheval, cavalier*. — Miles; *chevalier*. — Qui caballos habet; *propriétaire de chevaux*.—Qui equos curat, agaso; *palefrenier, garçon d'écurie*.— Nuntius, tabellarius; *courrier*.

CABALLATA. — Quantum caballus ferre solet; *charge de cheval;* ol. *chevalée*. (A. 1234.) — Vas vinarium, forte uter, quod formam *cabalcasci* referat; vix enim de onere equi intelligi poterit. (A. 1263.)

CABALLATIO. — Munus alendi equos publicos, vel pecunia quæ ad id præstabatur; idem forte quod *fodrum* ultimis medii ævi sæculis dictum. — Equitatio; *chevauchée*. « Nec ire in nostram *caballationem*, nec in hostem. » (A. 1115.)

CABALLATOR. — Eques; *cavalier*.

CABALLATRIUM. — Atrium in quo exercentur equi, seu equile; *manége ou écurie*.

CABALLERITIA. — Opera caballo præstanda, sive etiam servitium militare cum equo; *corvée de cheval ou chevauchée*.

CABALLERIUS. — Idem q. CABALLARIUS.

CABALLICARE.— Caballo vehi, equitare; *monter un cheval, chevaucher*.— Arare, quia caballis aratur; *labourer, travailler la terre*. — *Caballicare super aliquem;* in eum incurrere, ei bellum inferre; *fondre, courir sur quelqu'un, lui déclarer ou faire la guerre*.

CABALLICATA. — Incursio equitum; *course de cavalerie, expédition faite par la cavalerie*. (Luitp.) — Obligatio qua vassallus in exercitum cum domino superiore pergere tenetur; ut CABALCATA.

CABALLICATIO. — Obligatio qua vassal-

lus exercitum cum domino pergere tenetur; ut CABALCATA.

CABALLINUM. — Stercus caballi; *fumier de cheval.*

CABALLUS. — Avis nocturna quæ Gall. *effraie* dicitur. — Equus; *cheval. Caballus medianus*, id est medii pretii; *cheval de moyenne valeur. Caballus spadatus*, idem q. *castratus. Caballus agrestis, Vid.* EQUIFER. *Caballus maletus*, equus vectorius; *cheval de somme. Vid.* CAVALLUS.

CABALMUT. — Ead. signif. q. CAPILMUT.

CABANA. — Tugurium, casula; *maisonnette, cabane.*

CABANACUM. — Stabulum equorum; *écurie.*

CABANARIA. — Idem q. CABANNARIA.

CABANNARIUS. — Qui gregibus alendis vel prædio rustico *cabana* dicto præfectus est. (A. 1303.)

CABANESIUS — *Vid.* CAPANNA.

CABANNALITIUS TERMINUS.— Meta cabannariæ. (*Tabul. Apt.*)

CABANNARIA. — Ædes rustica vel prædium rusticum; *maison de campagne, métairie;* ol. *caban, cabanette.*

CABANUS. — Tunicæ laxioris et talaris species, quæ cæteris vestibus superadditur; *manteau de berger et de voyageur;* ol. *caban.*

CABARE. — Cavare, fodere; *fouir, creuser.*

CABARETUS. — Caupona, taberna; *cabaret.*

CABARGIUM. — Idem videtur quod CABAGIUM.

CABARIA. — Idem ac CABANA.

CABARLENCUS. — Pro CAMBARLENCUS.

CABASIUS. — Locus, ut videtur, in fluvio *cabassiis* seu nassis coarctatus piscium capiendorum gratia. (A. 1319.)

CABASSIO. — Fiscina, corbis; *cabas*

CABASSIUS. — Ead. signif. q. CABASSIO.

CABASTRAGIUS. — Idem q. CABESTRAGIUM.

CABATIUS. — Idem ac CABASSIO.

CABBALA. — Doctrina oretenus tradita, et specialius, scientia illa abstrusior quam rabbini in Moyses et prophetarum libris investigant, per litterarum et syllabarum, præsertim nominum Dei, numerum, collationem et transpositionem, unde nascitur, si eis fides, rerum arcanarum cognitio.

CABBALISTA. — Cabbalæ peritus; *Vid.* CABBALA.

CABECALARIUS. — Apud Hispanos executor testamenti; *exécuteur testamentaire.* (A. 1247.)

CABELLA. — Pro GABELLA. Interdum etiam pro CABALLA, equa, jumentum.

CABELLANARIUS — Pro CAPELLANARIUS.

CABELLARIA. — Pro CABALLARIA.

CABELLARIUM. — Forte stabulum equorum vel officina ubi funes contexuntur; *écurie ou atelier de cordier.* (A. 1188.)

CABELLATOR. — Minister, exactor cabellarum; *employé aux gabelles, receveur des gabelles.*

CABELLATUS. — Idem q. GABELLOTUS.

CABELLAUWUS. — Piscis marini genus; *cabillaud, merlus.*

CABELLOTUS — Idem q. GABELLOTUS.

CABELLUM. — Organi musici species.

CABENTIA. — Facultates, bona; *biens, facultés;* ol. *chevance.*

CABERNATUS LAPIS. — Forte lapis erutus ex caverna. *Vid.* TABENTUM.

CABERNUM. — Idem q. CAVERNUM.

CABES. — Caput; *tête.*

CABESCHOLIA. — Idem q. *caput scholæ. Vid.* CAPUT.

CABESOLIHUM. — Capitis tegumentum seu ornamentum. (A. 1200.)

CABESSA.— Lignum quoddam, forte cantherius. (A. 1360.)

CABESSALUS. — Stratum rusticanum vel cervical. (A. 1379.)

CABESSIUM. — Ead. signif. q. CAPITIUM.

CABESSUS. — Ead. notione.

ÇABESTRAGIUM. — Præstationis species, quæ a subditis domino penditur pro jumentis ejus, quibus illi utuntur ad frumenta sua trituranda; ol. *cabestrage.*

CABESTRUS. — Cantherius; *chevron.* (A. 1435.)

CABIA. — Species sellæ gestatoriæ a cavea cujus formam quodam modo referebat, sic appellatæ; *espèce de chaise à porteurs.* — Cavea qua aves concluduntur; *cage.* (A. 1333.) — Locellus in carcere fabricatus ad instar caveæ. (A. 1277.) — Machinæ bellicæ species, corbis, qualus, in re nautica est mali specula; Gal. *hune;* ol. *gabie.*

CABIARE. — Cavare, fodere; *creuser, fouiller.*

CABIDARIUS. — Qui gemmas excavat; *graveur sur pierres fines.*

CABILLA. — Idem q. CAPILLATIO.

CABILLACIO. — Calumnia. (*Vet. Gl.*)

CABILLATOR. — Calumniator. (*Id.*)

CABILLINUS. — Vasis genus: « Duos *cabillinos* aceto plenos. » (Brompt.)

CABILLIS. — Διδασκαλία, παίδευσις. (*Vet. Gl.*)

CABIMENTUM.—Facultates, bona, idem q. CABENTIA. — Alia signif. de qua dicitur in statut. ordin. Hospital. S. Joann. Hierosolym.: « Vocabulum est Gallorum, a *cabire*, quod significat aliquid assumere de quo quis se putet rationem probe reddere posse: sic vocatur commenda, quæ fratri suo ordine conceditur. »

CABIRO. — Cantherius; *chevron* (terme de charpentier).

CABIRONALIS. — *Cabironalis clavus;* capitatus; *clou à tête, à grosse tête.*

CABISCHOLARIUS. — Ut *caput scholæ. Vid.* CAPUT.

CABISCIUS. — Ead. signif. q. CAPITIUM.

CABISCOLIS. — Dignitas *scholastici* qui in ecclesiis cathedralibus et monasteriis scholæ præerat; *office d'écolâtre.*

CABISCOLIUS. — Ead. notione.

CABISCOLUS. — Ead. notione.

CABISTACUS. — Ead. signif. q. CABUS.

CABLICIA. — Rami arborum, vi ventorum, aut tempestate, vel alio casu disjecti; *bois abattu, renversé, cassé par le vent;* ol. *chablis.*

CABMASUS. — Ut *caput mansi. Vid.* CAPUT.

CABO. — Equus castratus. (Pap.) — Pro CAPO.

CABOCELLUS. — Parvus *cabus*, minor mensura frumenti et aliorum siccorum; *cabocеau.*

CABORALIS. — Pro CAPORALIS.

CABOS. — Piscis genus; *chabot* ou *cabot.*

CABOTRABS. — Navis. (*Vet. Gl.*)

CABRA. — Pro *capra; chèvre* (animal). — Fulcrum ferreum pedibus quatuor instructum; *chèvre* (machine).

CABRARIUS. — Pro CAPRARIUS.

CABRETA. — Levis saltus ad instar capræ vel hæduli; *cabriole.*

CABREUM. — In Statut. Equitum Melitensium hæc vox significat inventarium bonorum stabilium alicujus commendæ cum illius ichnographia statusque antiqui et recentis relatione, una cum authentica attestatione melioramentorum; quod omnes Priores, Baillivi et Commendatores in quolibet 25 annorum spatio renovare et præsentare tenentur, cum tribus similibus *cabreis*, quorum unum reponitur in archivo commendæ, aliud in archivo conventuali illius linguæ, et tertium in archivo prioratus.

CABREVATIO. — Liber censualis in quo census descripti sunt cum eorum litteris authenticis. *Vid.* CABREUM.

CABRICIUS. — Hædellus; *cabri.*

CABRICUS. — Ead. signif.

CABRILLIGINÆ. — Pelles caprinæ; *peaux de chèvre.*

CABRINUS. — Idem q. CAPRINUS.

CABRIO. — Ut CABIRO.

CABRIONATUS. — Distinctus variis coloribus; *orné, nuancé de diverses couleurs;* ol. *gabrionné.*

CABRITUS. — Ead. signif. q. CABRICIUS.

CABRO. — Pro CRABRO.

CABROLLO. — Piscis genus.

CABSUM. — Pro CAPSUM.

CABUCA. — Idem q. CAMBUTA.

CABULA. — Ead. notione.

CABULUS. — Petrariæ species; *pierrier, machine à lancer des pierres;* ol. *chaable.*

CABUS. — Vestis vel capitis ornamentum. (A. 1256.)

CABUSATOR. Fraudator, deceptor; *cabuseur, trompeur, railleur.*

CABUSSARE. — Vitem propagare. « Promisit.... dictam vineam putare, fodere, claudere, *cabussare* per tempus et seizonem debitam. » (A. 1543.)

CABUCELLUS. — Operculum; *couvercle.*

CABUTA. — Idem q. CAMBUTA.

CAÇA. — Venatio; *chasse.*

CACABACIUS. — Ut CACABATUS.

CACABARE. — Perdicum vox; *cri de la perdrix.*

CACABASINUS. — Cacaborum faber; *fabricant de marmites, chaudronnier.*

CACABATUS. — Denigratus, cacabo fumoso illicitus; *noirci, fumé.*

CACABELLUS. — Minor cacabus; *petite marmite.*

CACABOLUM. — Ead. signif. q. CATABULUM.

CACABOSUS. — Homo ventrosus; *qui a le ventre proéminent, ventru.*

CACABULUM. — Minor cacabus; ut CACABELLUS.

CACABUS. — Coquinæ utensile; *marmite, chaudron.* — Genus tributi, forte idem q. FOAGIUM. (A. 1110.) — Avis nocturna. « *Cacabos* vulgo appellant aves nocturnas. » (*Vet. Gl.*)

CACAFERRI. — Scoria ferri, id est squama ferri quam fabri ferrarii de fornacibus ejiciunt globatim.

CACANUS. — Idem q. CAGANUS.

CACAVELLUS. — Idem q. CACABELLUS.

CACCUBIRE. — Dicitur de clamore noctuarum; *cri des chouettes.*

CACCULA. — Graculus; *choucas.*

CACEA. — Arca; *caisse.*

CACELLUS. — « Pro quodam *cacello* (a. 1245); » ubi forte *cacellus* pro *cancellus*, quodvis vas figulinum apud Germanos.

CACENTUS. — Gracilis, tabidus. (*Vet. Gl.*)

CACEPOLLUS. — Apparitor primarius, impositionum exactor; *sergent préposé à la levée des impôts;* ol. *chacepol.*

CACERIA. — Venatio; *chasse.*

CACETUM. — « Beatum autem Rothlandum super duas mulas *caceto* aureo subvectum, palleis tectum usque Blavium Karolus deferri fecit. » (Turpin. arch.) Legunt quidam: *Tapeto* aureo subvectum, palliis tectum, etc.

CACHEPOLUS. — Idem q. CACEPOLLUS.

CACHERELLUS. — Judex pedaneus, baillivus inferioris ordinis apud Anglos, idem forte qui *cacepollus*, maxime si apparitor primarius, vel impositionum exactor intelligitur. (W. Th.)

CACHERIA. — Venatio; *chasse;* ol. *cacherie* et *chacherie.*

CACHI. — Pro SCACCI et CACI.

CACHIA. — Venatio; *chasse.* — Raro scribitur pro *tachia*, idem q. TASCA. — *Ludus cachiæ*, Gall. *jeu de cache-cache.*

CACHINNOSA VOX. — Vox elata cum risu immodico; *éclat de rire.* (Erm. Nig.)

CACHUS. — Idem q. CACUS.

CACIA. — Capsa, arca; *coffre, cassette;* ol *cache.* — Iter, via; *chemin, route.* — Venatio; *chasse, action de chasser.*

CACIARE. — Venari; *chasser.*

CACILLARE. — Gallinarum vox; *cri des poules.*

CACIPULCUS. — Idem q. CACEPOLLUS.

CACITROSUS. — Pro CALCUTROSUS.

CACIUS. — Pro CAGIUS

CACOBUS. — Pro CACABUS.

CACODEUS. — Malus seu falsus deus: « In quo olim templum ad honorem cujusdam *cacodei*, scilicet Jovis...» (*Chron. Novalicens.*)

CACODOXIA. — Prava opinio, dogma hæreticum; *hétérodoxie, doctrine hérétique.* (Mur.)

CACODOXUS. — Qui prave *sentit.* (Mur.)

CACOGIA — «Senes sunt cacoges. Est enim *cacogia*, in deterius omnia æstimare. » (Bar.)

CACOPRAGMON. — Maleficus. « *Cacopra-*

gmones hic rite procul expulit a se. » (*A. SS. Ben.*)

CACOR. — Eques venatorius; *cheval de chasse;* ol. *chaceour, chaceor.*

CACOSI. — Leprosi aut homines miserandæ sortis qui habebantur quasi essent leprosi. *Vid* CAGOTI.

CACOSOMIUM. — Domus leprosorum; *léproserie, hôpital de lépreux.*

CACOSUS. — Idem q. CACOSI.

CACREOLA. — Ap. Delphinates, minor mensura frumentaria; *petite mesure pour les grains.* (A. 1309.)

CACUEIUS. — Ead. signif. q. CACABUS.

CACULA. — Servus militis, vel ligna arida. (*Vet. Gl.*)

CACULATOR. — Idem q. CAUCULATOR.

CACUMBEARE. — Mutare; *échanger, changer.*

CACUMEN PRATI. — Portio prati quæ in acumen desinit. (A. 1536.)

CACUMINARE. — Cruci affigere. *Vid.* INCROCARE.

CACUS. — Latrunculus; *échec ou dé.*

CADA. — Arvina; *saindoux, graisse de porc.* — *Oleum de cada,* oleum oxycedri.

CADABALUM. — Prostratio ad terram; *action de faire tomber*

CADABOLUM. — Idem q. CATABOLUM.

CADABUNDUS. — Crebro cadens, caducus. (Ugut.)

CADAFALCIUM. — Idem q. CADAFALLUS

CADAFALLUS. — Idem q. CADAFALUS.

CADAFALSUS. — Idem q. CADAFALUS.

CADAFALTUS. — Idem q. CADAFALUS.

CADAFALUS. — Tabulatum; *échafaud;* ol. *cadefaut.* — Thronum, solium seu locus eminentior ubi episcopus aut sacerdos nonnulla peragebat sacra munia; *trône, estrade ou autre objet du même genre.* — Propugnaculum, sive pluteus ex ligno compactus, in quo milites latebant, idem q. CATUS. (A. 1356.) — Structura materiaria turrium in qua campanæ suspenduntur; *échafaudage qui, dans les clochers, sert à suspendre les cloches.* (A. 1222.)

CADAFAUDUS. — Ut CADAFALUS.

CADAFAULUS. — Idem q. CADAFALUS.

CADAFFALE. — Idem q. CADAFALUS.

CADAPHALUS. — Idem q. CADAFALUS. Ignota notione sumitur in concil. Narbonn. ann. 1430: « Licet nos episcopi nostros habeamus officiales, qui præsunt justitiæ civiliter et criminaliter, nec de justitia nos intromittamus, propter quod officialis et judex vester appellationum sua mandata debet nostris officialibus dirigere et non nobis: nihilominus dictus officialis et judex appellationum nobis mandat inhibendo sub pœnis pecuniariis et excommunicationis, et nos adjornari facit, licet sciat, nos de ipsis causis nullatenus intromisisse deprimendo statum dignitatis pontificalis, et aliquos ex nobis mandat citari et *cadaphallis* ecclesiarum nostrarum, civitatum et diœcesum. »

CADALA. — Idem q. CADA.

CADAREFREDA. — Usus, consuetudo. *Per cadarefredam judicare,* id est *ex consuetudine,* et usu apud omnes recepto, non vero ex scripta lege. (*Long.Leg.*)

CADARSI. — Antiquitus. (Mur.)

CADASTRUM. — Codex in quo recensentur bona, possessiones, possessorum nomina, census, impositiones, etc.; *cadastre, registre des impôts, papier terrier.*

CADASTRUS LAPIS. — Saxi species: « Pro paulo 220 lapidum *cadastrarum* et 18 lausarum de corona in barca apportatarum, ad opus turrium de Laureton. » (A. 1370.)

CADATORIUS. — Cadivus, qui per se cadit. (Vigev.)

CADAX. — Claudus, qui sæpe cadit. (Isid.)

CADEFAL. — Idem q. CADAFALUS.

CADEFALIUM. — Ead. notione.

CADELITUS. — Lecti compages lignea cujus fundus vel asseribus vel funibus extensis paratur; *châlit, bois de lit.*

CADELARE. — Conducere; *conduire, emmener;* de *cadeler, chadeler.*

CADENEIRA. — Provincialibus, modus agri seu ager defensus, forte a *cade,* arbuscula, juniperi species. (A. 1481.)

CADENEUS. — *Vid.* CAMÆUS.

CADENTIA. — Casus; *chute.*

CADERE. — Active, pro *dejicere.* (A. 1096.)

CADERFREDA. — Idem q. CADAREFREDA.

CADERUM. — Septum; *clôture.*

CADES. — Species juniperi nothæ; *espèce de faux genevrier.* (A. 1461.)

CADETUS. — Natu minor; *cadet.*

CADEX. — Pro CAUDEX.

CADIA. — Flos papaveris; *fleur du pavot.*

CADIGLA. — Pro cavilla, hoc est malleolus pedis; *cheville du pied.*

CADIMA. — Ut CIDIMA.

CADIMIRUS. — Lapidis pretiosi species. « Unum calicem cum sex *cadimiris* et cum tribus ermaudis. » (*Inventor. an.* 1419.)

CADIOLUS. — Diminut. a *cadus;* Gall. *baril.*

CADIVUS. — Qui per se cadit; *qui tombe de soi-même* (en parlant d'un fruit). — Caducus; *qui tombe du mal caduc.*

CADRANS. — Quarta pars; *le quart.*

CADRATUS. — Pro *quadratus*; *carré.*

CADRELLUS. — Telum breve et spissius a forma quadrata sic dictum; *carreau.*

CADRIGÆ. — Pro QUADRIGÆ.

CADRILUS. — Idem q. CADRELLUS.

CADRUM. — Idem q. QUADRUM.

CADRUS. — Angulus; *angle, coin.* « Et dirigitur ad *cadrum* turris. » (A. 1268.) — Modus agri (*mesure agraire*), vel a forma quadrata, vel a quantitate feni in eo crescentis sic dictus. *Vid.* QUADRI.

CADRUVIUM. — Pro QUADRUVIUM; *carrefour.*

CADUCA. — Frusta ex adipe. (*Vet. Gl.*)

CADUCANS. — Epilepticus; *qui a le mal caduc, épileptique.*

CADUCARIUS. — Idem q. CADUCUS et CADIVUS. (S. Aug.) — Cui caduca hæreditas contingit; *celui à qui arrive un héritage inattendu.* (Pap.)

CADUCIATOR. — Pacificator; *pacificateur, apaiseur.* (J. de G.)

CADUCITAS. — *Caducitas feudi,* dicitur de feudo quod cadit in manus domini propter vassalli feloniam.

CADUCTOR. — Pro CADUCEATOR; *envoyé, ambassadeur, héraut d'armes;* ol. *caducéat, caducéour.*

CADUCUM. — Hæreditas quæ in legitimum hæredem cadit : « Compromiserunt super controversia... occasione cujusdam racheti quod petebat dicta abbatissa a dicta domina ratione feodi de Montefirmolio, quod eidem dominæ obvenerat ex *caduco* seu successione defuncti Droconis quondam fratris ipsius dominæ.»(*Tabul. Calens.*)—Hæreditas cui nemo succedit hæres; *héritage sans héritier naturel.* (Pass.)—Manus mortua; « Recognoverunt se esse homines de corpore ecclesiæ S. Genovefæ et quod ipsi manum mortuam quæ vocatur *caducum* debent. » (*Tabul. S. Genovef. Parisiens.*) — Decessio, imminutio: « Pro *caduco* II sol., VI den. » (A. 1244.)

CADULA, ORUM.—Guttæ quæ cadunt ex pingui carne, cum assatur; frusta ex adipe; *jus que rend la viande quand on la fait rôtir; fragments de graisse.*

CADULA, Æ. — Cadivus pessulus; *loquet.*

CADULDUM.—Illa pellicula quæ removetur a muliere Judæa in circumcisione, et id idem vocatur in hominibus præputium. (*Vet. Gl.*)

CADULUS. — Ead. signif. q. CADIOLUS.

CADUNATUS. — Pro *coadunatus.* (A. 1262.)

CADURERIUS. — Forte apparitoris stipator.

CADUX.—Hæreditas, ead. signif. q. CADUCUM et ESCAETA. (A. 1279.)

CÆCILINGIUS. — Qui nec loquitur, nec audit; *sourd-muet.*

CÆCITUDO. — Cæcitas; *cécité, privation de la vue.*

CÆCORA. — Pro *cichorea;* cichorium, *chicorée, endive.*

CÆCUBA. — Noctua; *chouette, effraie, hibou.*

CÆCUCITAS. — Ead. signif. q. CÆCITAS.

CÆLATURA. — F. *Tabernaculum:* « Cereus paschalis, duo cerei processionales, *cælatura* super altare, campanella deferenda ad infirmos. » (*Synod. Exoniens. a.* 1287.)— F. concameratio, *cœlum* : « Tigna, laquearia, tecta et *cælaturam* ecclesiæ, cum turri... restauravit. » (Laur. Leod.) — Sepimentum ex cratibus factum. (A. 1486.)

CÆLESTINUS. — Idem q. COELESTINUS.

CÆLICOLA. — Idem q. COELICOLA.

CÆLILOQUUS. — Idem q. COELILOQUUS.

CÆLIA. — Idem q. CELIA.

CÆLIBATUS. — Sanctimonia vel sacerdotium, ut videtur : « Exinde cœperunt sanctum ejus (Severi) *cælibatum* amplius venerari. » (Boll., *Vit. S. Sev.*)

CÆLIO. — Cœlum, scalpellum; *burin, ciselet.*

CÆMENTARE. — Ædificare, exstruere; *bâtir, construire, élever.* (A. 1106.)

CÆNABIUM. — Pro COENOBIUM.

CÆNARIUS. — Officiarius in monasterio S. Dionysii, cui cura erat cœna hospites reficere, qui eo sese conferebant; ol. *cenier.*

CÆNOPEGIA. — Pro *Scenopegia,* dedicatio : «Placet... sub honore Petri apostolorum principis dedicari, cujus *cænopegiam* Idus Octobris annuatim instituit iterari. » (*A. SS. Ben.*)

CÆPIA. — Pro cepa; Gal. *oignon,* aut sepia, piscis genus; Gal. *sèche.*

CÆPTUS. — Pro *septum,* ambitus.

CÆREMONIARI. — Cæremoniis seu cultu exteriori colere, adorare : « Galienus dixit Cypriano : Jusserunt te sacratissimi imperatores *cæremoniari.* » (Macer. in *Hier. Lexic.*)

CÆROLA. — Arcula, pyxis; *petite caisse, boîte.*

CÆSAR. — Possessio principalis.(*Vet. Gl.*)

CÆSARA. — Uxor Cæsaris seu imperatoris. (Erm. Nig.)

CÆSARIA. — Mulier cauponia. (Ugut.)

CÆSARIANI. — Officiales procuratoris Cæsaris, qui et *Catholiciani.* Rationes fiscales tractabant, et bona ad principem devoluta veluti vacantia occupabant.

CÆSURA. — Jus cædendi; *droit d'abattre, de couper du bois.* « Damus *cæsuram,* ubi fruteta occurrunt, ruricolis ad ædificandas sepes. » (A. 1063.)

CÆXIA. — Armorum species nondum cognita. Legendum forte CADRILIA. (A. 1424.)

CAFAGIUM. — Forte domus præcipua. Idem q. *caput mansi; Vid.* CAPUT. (A. 767.)

CAFALANTES.—In scholis Alamannorum qui occulte subauscultant quid dicatur, quid agatur, corycæi.

CAFARDUS. — Hypocrita, pietatis simulator; *cafard, hypocrite.*

CAFFA — « Tam pro immunitatis anterioris quondam regibus, quam et pro reliqua instrumenta species *caffarum* ipsius dictæ Ecclesiæ Parisiaci, » etc. (*Ch. C. C.*) Rustici Dombenses *cafferm* vocant peram, sacculum. An quid simile posset hic intelligi? Nonnulli putant quoddam genus vasis vel mensuræ designari.

CAFFIUM. — Mensuræ seu vasis species: « Octo *caffia* de vino. » (*Tab. S. Vict. Mass.*)

CAFICIUM. — Mensuræ Hispanicæ genus.

CAFISA. — Mensuræ liquidorum species. (A. 1342.)

CAFLANIA. — Pro CASLANIA.

CAFSIS. — Calor; *chaleur.*

CAGA. — Pyxis; *boîte.*

CAGANUS. — Sic Avares seu Hunni reges suos vocabant.

CAGASUPTUS. — Propugnaculum, sive pluteus e ligno compactus sub quo milites latebant idem q. CATUS. (Mur.)

CAGELUS. — Perna, femur porci. (*Vet. Gl.*)

CAGIA. — Pro *Cavea,* septum, ut videtur, in sylvis ne feræ possint egredi; Gal. *clôture;* vel instrumentum capiendis apris idoneum : Gal. *toile pour prendre les sangliers,*

ol. *caige.* — Pyxis, arcula; *boîte, petite cage.*

CAGIATUS. — Coagulatus; *caillé.* (Mur.)

CAGIUS. — Caseus; *fromage.*

CAGOTI. — Genus quoddam hominum cæteris odiosum; *cagots, cagoux*, etc.

CAGUALIS.—Canalis lateritius; *tuyau en terre cuite.* (A. 1438.)

CAHARIE.—*Vid.* CAYA.

CAHILLA. — Casula sacerdotalis: « Item unam *cahillam* veluti rubei cum stola et manipulo. » (A. 1377.)

CAHOURSINI.—Idem q. CAORSINI.

CAHOVETUS.—Amictus pars, qua canonici in hieme caput tegebant, ejusque ornatus, seu capitis tegmen quoddam; *espèce de bonnet, partie de l'aumuce qui couvrait la tête;* ol. *cahuet.*

CAHUA. —Vinum album et debile; *vin blanc et faible.* — Casa, tugurium; *maison cabane;* ol. *quahute.*

CAHUCA. — Forte CASULA. (A. 1448.)

CAIA. — Domus, officina ut CAYA. — Pica, avis species; *geai.* (A. 1482.) — Domina, in libris Hispanicis.

CAIAGIUM.— Vectigal ex fluviorum portubus; *droit que les marchands payaient pour déposer leurs marchandises sur le quai d'un port;* ol. *quaiage.*

CAIANI.—Homines inter Gnosticos perditissimi qui perditissimos quosque vita functos summo cultu venerabantur, ut Cainum, a quo nuncupati, Core, Dathan, Abiron, Sodomitas et maxime Judam proditorem.

CAIBA FERRI.—Forte clathri ferrei; *balustrades.* (*Reg. Pad.*)

CAINITÆ.—Eod. sensu q. CAIANI.

CAIRATUS.—Pro QUADRATUS.

CAIRELLUS. — Telum spissius et breve, forma quadrata; *carreau.*

CAIRO.—F. pro CARTO, mensura frumentaria; hic autem si bene conjicitur, modus agri capiens tantum seminis quantum *cartone* potest contineri: « Campum de via majore et duos *caïrones* de terra. » (A. 1138.)

CAIRONUS.—Saxum quadratum et congeries lapidum; *pierre carrée propre aux constructions et tas de pierres;* ling. Occit. *caïrou, coïrou.*)

CAISNINUS.—Quercinus; *de chêne.*

CAISSIA.—Arca, capsa; *caisse.* (A. 1345.)

CAITOR.—Colonus qui prædium rusticum curat et colit; *métayer, colon.* (A. 843.)

CAIUM.—Area in littore onerandarum e exonerandarum navium causa; *quai.*

CAIXIA.—Ut CAISSIA.

CALABRA. — Machinæ bellicæ genus; *calabre.*

CALABUM.—Vestis species; idem q. COLOBUM.

CALADIA VIA.—Via strata; *chaussée.*

CALADRIUS.—Avis species; *caladre.*

CALAFATARE. — Resarcire (proprie de navibus); *calfater.*

CALAFATUS. — Navium stipator, qui navium rimas et commissuras solidat et componit; *calfat.*

CALAMACUS.—Ut CAMELAUCUM.

CALAMANTUS.—Ead. notione

CALAMARIUM. —Vas in quo asservantur encausta vel atramenta, atque adeo ipsi calami quibus scribimus, unde nomen; *écritoire, encrier à étui;* ol. *calamar.*

CALAMATUS.—Idem ac CAMELAUCUM

CALAMAUCUS.—Ead. notione.

CALAMAULA. — Fistulatorius calamus quo in bellis nonnulli utuntur populi; *flageolet.*

CALAMAULARIUS. —Qui *calamaula* canit; *qui joue du flageolet.*

CALAMELLA.—Ut CALAMAULA.

CALAMELLUS. — *Calamellus mellitus;* saccharum; *sucre.*

CALAMINA.—Cadmia, lapis ærarius; *calamine.*

CALAMIZARE.—Spicas legere; *glaner;* ol. *chalandeler.*

CALAMMARIS.—Idem q. CALAMINA.

CALAMUS.—Fistula qua sanguis Dominicus hauritur; *chalumeau; Vid.* CANNA. (*Tab. mon. S. Theof. Velav.*) — Hasta candelabri; *tige de candelabre.* (Pap.)

CALANDRA.—Ea pars ædis sacræ quæ *navis* vocatur; *la nef d'une église.* (Jac. Vitr.) — Navigii species. Idem q. CHELANDIUM. (A. 1225.)— Ornamentum capitis muliebris. (A. 1245.)

CALANDRUS.—Grillus, cicada curculio; *calandre, charançon.*

CALANGIA.—Ut CALLENGIA.

CALANNUS.—Ut CHELANDIUM.

CALANTICA. — Tegumentum capitis ad usum mulierum.

CALAPHARIUS.—Idem q. CALAFATUS.

CALARE.—Demittere, laxare, descendere; *lâcher, faire descendre, abattre.*

CALARIA.—Navis quæ ligna portat; *navire qui porte du bois.*

CALATHUS. — Tumulus; *tombeau.* (*A. SS.*)

CALATUM.—Lignum piscatorum seu piscaria e lignis confecta. (*A. SS.*)

CALATURA.—Pro THECLATURA.

CALATUS. — Poculi genus. (*Vet. Gl.*)— Instrumentum rusticum quo herbas secant vel colligunt. (A. 1324.)

CALAX. -- Adulator, parasitus. (*Vet. Gl.*)

CALCA. — Calx; *chaux.*

CALCADIS. — Atramentum album; *blanc d'Espagne.* (*Vet. Gl.*)

CALCADOYRA. — Mactræ species in qua prius calcantur racemi quam in cupam projiciantur; *sorte de vaisseau à fouler le raisin avant de le jeter dans la cuve;* ol. *caucadoire.*

CALCADURERIUS. — Qui præstationem *calcatura* dictam exigit. (A. 1497.)

CALCAGIUM. — Tributum quod pro calcetis reficiendis a prætereuntibus exigitur; *droit qu'on levait pour l'entretien des chemins;* ol. *chaussie, cauciage.* (A. 1187.) — Tritura bladorum, quæ apud Provinciales pedibus jumentorum fit; quod jus ita ad dominos feudales in Provincia pertinet, ut eo legitima feudi possessio asseratur; *foulage du blé au moyen de chevaux.* (A. 1301.)

CALCANEUM ERIGERE. — Rebellare; *se révolter.* (A. 1281.)

CALCANEUS LOCUS. — Forte locus calculosus. (*Chartul. S. Cruc. Quimp.*)

CALCANIUM. — Calculus; *caillou.*

CALCAR. — Prora *galeæ*, quæ lignum præfixum habet quo rates hostium transfiguntur percussæ; *éperon de navire.* (A. 1167.) — Boiæ seu collarii ferrei species, vel collistrigium; *collier de fer, sorte de carcan.* (*A. SS.*)

CALCARATUS. — Calcaribus pedes indutus; *éperonné.* (A. 1247.)

CALCARE. — Vestigium alicujus insequi. — Perambulando inquirere, investigare. — *Calcare lectum alterius*, conjugium alterius violare. (*Lex Baj.*) *Calcare litem*, eam finire. (*Pr. Clot. III.*)

CALCARI. — Comprimi; *être comprimé, pressé.* (*A. SS.*)

CALCARIA. — Fornax calcaria vel calx ipsa; *four à chaux ou la chaux elle-même.* (Anast.) — Pensitatio quæ præstabatur pro calcis coctione; *taxe à payer pour la cuisson de la chaux.* (A. 836.) — *Calcaria aurea; éperons dorés.*

CALCARISATUS. — Idem q. CALCARATUS.

CALCARIUM. — Certa pecuniæ pensio quæ in calceos emendos erogabatur; ut CALCEARIUM.

CALCATA. — Via strata; *chaussée.* — Virgultorum fasciculi; *fascines.*

CALCATENUS. — Pro *Calcetenus.* (*A. SS.*)

CALCATIO. — Tritura bladorum. Idem q. CALCAGIUM.

CALCATOR. — Calcar. (*Ch. an.* 1404.) — Inquisitor. (*St. Val. ser.*)

CALCATUM. — Ager aut agri modus? « Pro medietate quorumdam *calcatorum;* » (*Vet. inst. Vicar.*)

CALCATURA. — Tritura bladorum et præstatio quæ pro ea penditur. (A. 1321.)

CALCEA. — Via strata; *chaussée;* ol. *chaulcée.*

CALCEARETUS. — Calceus; *soulier.*

CALCEARIUM. — Pensio ad emenda calceamenta; *taxe posée pour acheter la chaussure.* — Ministerium aliorum calceos purgandi in monasteriis; *charge de nettoyer la chaussure.*

CALCEARIUS. — Calceus, sutor; *soulier, cordonnier.*

CALCEATA. — Ut CALCEA et CALCAGIUM, tributum de *calcea.*

CALCEATOR. — Calceatorius, sutor; *cordonnier.*

CALCEDA. — Ead. notione q. CALCEA.

CALCEDO. — Ead. notione.

CALCEDONIA. — Ead. notione.

CALCEGIUM. — Idem q. CALCAGIUM, tributum pro *calcetis.*

CALCEIA. — Ut CALCEA et CALCAGIUM.

CALCEIAGIUM. — Idem q. CALCAGIUM, tributum pro *calcetis.*

CALCERADIGUM. — Merces, pretium; *honoraires, pots-de-vin, épingles, étrennes, pour-boire;* ol. *chausses.*

CALCERE. — Calceos vel caligas induere; *se chausser.*

CALCERIA. — Ut CALCEA.

CALCESTRUM. — Maltha; *ciment.*

CALCETA. — Ut CALCEA.

CALCETUM. — Ut CALCEA.

CALCEUS. — Tributum in calceis vel pro calceis solvendum. — *Calceus bassus*, forte curtus, laicorum proprius. (*Inst. an.* 1310.) *Calceus laqueatus*, laqueis seu lorulis exornatus et astrictus. *Calceus lunatus*, a forma lunæ crescentis sic dictus. (A. 1526.) *Calceus fœderis*, liga et factio rusticana. *Calcei fenestrati*, aut *incisi*, in quibus certæ erant incisuræ. (A. 1520.) *Pedem unum in duobus calceis habere*, adagium dictum de homine duas vias ingredienti, ut eam insistat quam cognoverit utiliorem.

CALCHARE. — Stipare, opplere : « Fortiter inclaveletur navis super curvis illis, et postea *calchentur* stopino cum cuniis et maciis. » (Guid. de Vigev.)

CALCHERA. — Fornax in qua uritur calx; *four à chaux.*

CALCHERIA. — Ead. notione. *Charta calcheria*, qua fornax ejusmodi alicui conceditur. (A. 1131.)

CALCHIA. — Ut CALCEA.

CALCIA. — Tibiale, crurum tegmen; *chausse.* — Calx; *chaux.* — Plantea pedis, seu ea pars plantæ quæ in digitos desinit. (*Vet. Gl.*)

CALCIAGIUM. — Idem q. CALCEIAGIUM.

CALCIAMENTAGIUM. — Idem q. CALCAGIUM, tributum pro *calcetis.*

CALCIAMENTARIUS. — Pro CALCEAMENTARIUS.

CALCIAMENTUM. — Pro CALCEAMENTUM.

CALCIARE. — (Subs.) Calceus; *chaussure.* — (Verb.) Calcare, calcibus impetere; *éperonner, marcher.* « Ad horas B. Mariæ.... cantentur in Ecclesia cum.... devotione, non insurgendo et *calciando* (*Conc. incert.* ap. Marten.), » hoc est pedibus stando. — Aggerem seu viam stratam facere; *construire une chaussée.* — Vocare; *appeler.*

CALCIARETUS. — Pro CALCEARETUS

CALCIARIUM. — Certa pecuniæ pensio quæ in calceos emendos erogabatur; *redevance pour la chaussure.* (*G. M.*) — Quodvis munus, quævis pensio; *tout devoir, toute redevance.* (Leon. III PP. *Epist.*)— Calceus; *chaussure.* (Joan. Mon.)

CALCIARIUS. — Ut CALCEARIUS, sutor.

CALCIATA. — Ut CALCEATA.

CALCIATICUM. — Præbitio calceamentorum; *fourniture des chaussures.*

CALCIATOR. — Ut CALCEATOR.

CALCIATURA. — Calceamentum; *chaussure.*

CALCIATUS. — Ut CALCEA.

CALCIFEX. — Ut CALCEATOR.

CALCIFURNIUM. — Fornax calcaria; *four à chaux.*

CALCINALIS. — Calcarius, ad calcem pertinens; *relatif à la chaux, de chaux.*

CALCINARIUS. — Ead. notione.

CALCINATIO. — In calcem redactio; *calcination, action de transformer en chaux.*

CALCINATORIUM. — *Calcinatorium vas*, ubi forte metalla in calcem rediguntur.

CALCINEUS. — Ex calce vel lateritius: «Vineam muro *calcineo* cinxit. » (*A. SS.*)

CALCIO. — Femorale lineum interius; *calçon*. — Udo laneus, lineusve; *chausson*.

CALCIOCALIGA. — Calceus in caligæ formam factus.

CALCIPEDIA. — Calceorum species, ut CALOPEDES. (A. 1452.)

CALCERE. — Vocare, ut CALARE.

CALCITRARE. — Equo calcaria adhibere; *ferrer un cheval*. — Offendere; *attaquer*.

CALCITROSUS. — Callosus; *calleux, rude*.

CALCLUS. — Pro CALCULUS.

CALCULA. — Lixa aut servus militum; *goujat, valet de soldat*.

CALCULCARE. — Pro *Calculare*.

CALCULO. — Magister ludi; *maître d'école*.

CALCULOSUS. — Dubius; *douteux, chanceux*.

CALCULUM. — Ut CALTULUM.

CALCUM. — Calcatio frumenti dum mensuratur. (A. 1240.)

CALDACIA. — Calda aqua; *eau chaude*.

CALDACINIS — Cinis calidus; *cendre chaude*.

CALDARARIA. — Ut CALDARERIA

CALDARARIUS. — Ærarius faber; *chaudronnier*.

CALDARE. — Vas ex ære *caldario* seu fusili confectum. (Mur.)

CALDARELLA. — Diminut. a CALDARE.

CALDARETIA. — Præstatio, ut videtur, quæ scholaribus fiebat pro *caldariis* habendis. (*St. Cum.*)

CALDARIA. — Ænum, vas majus ex ære *caldario* confectum, in quo aqua igni admovetur; *chaudière*.

CALDARIFEX. — Ut CALDARARIUS.

CALDATIVA. — Idem q. CALDACIA.

CALDEAR. — Ut CALDARIA

CALDELLUS. — Diminut. a CALDUS.

CALDERARIA. — Locus ubi conficiuntur vel asservantur caldariæ, officina æraria; *chaudronnerie*.

CARDERARIUS. — Ut CALDARARIUS

CALDERIA. — Idem q. CALDARIA.

CALDERIUS. — Ut CALDARARIUS.

CALDERO. — Ænum, vas ex ære *caldario*, lebes; *chaudron*.

CALDERONUS. — Ead. notione.

CALDIRARIUS. — Idem q. CALDARARIUS.

CALDUS. — Ut CALDERO.

CALECIA. — Pro CALCEA vel CALCEIA

CALEFACTOR CERÆ. — Officium in cancellaria notissimum; *chauffe-cire*

CALEFACTORIUM. — Locus ubi monachi calefiunt; *chauffoir*. — Genus balnei quo herbæ in aqua coquebantur.

CALEFACTUM. — Jus annuæ lignationis quod quis habet in silva ad familiæ suæ usum; *chauffage*.

CALEFACTUS. — Pro CALEFATTUS.

CALEFAGIUM. — Idem q. CALEFACTUM.

CALEFATARE. — Ut CALAFATARE.

CALEFETARE. — Ead. notione.

CALEFICARE. — Pro CALEFACERE.

CALEFIERE. — Ead. notione

CALEMINUS. — Panni species, forte idem ac CAMELOTUM. (A. 1275.)

CALENDA. — Martyrologium, *Vid.* KALENDA.

CALENDARIUM. — Idem q. KALALENDARIUM.

CALENDARIUS PANIS. — *Vid.* PANIS.

CALENGARE. — Ut CALENDARE.

CALENGEIUM. — Calumnia, actio qua quis rem repetit; *action, répétition juridique, faite pour revendiquer quelque chose;* ol. *calenge, calonge, chalunche*, etc.

CALENGIA. — Ead. notione.

CALENGIUM. — Pœna pecuniaria, multa, qua damnatur quis pro injuste instituta actione; *amende à laquelle est condamné celui qui intente injustement une action juridique*.

CALEPTRA. — Pileus ex *feltro* confectus; *chapeau de feutre*. (S. xv.)

CALETUS. — Pro CALATHUS.

CALFAGIUM. — Pro CALEFAGIUM

CALFARIUM. — Cucuma, ut videtur; *coquemard*.

CALFATORIUM. — Ead. notione.

CALFURNATA. — Coctio calcis; *action de faire cuire la chaux*.

CALFURNIUM. — Idem q. CALCIFURNIUM. — Calcis coquendæ onus; ol. *chaufour*.

CALGARIUM. — Idem q. CALCIARIUM.

CALGIOLA. — Forte clavus ligneus vel ferreus, apud Italos. (A. 1349.)

CALHUS. — Diversis coloribus distinctus; *nuancé, orné de diverses couleurs*. (A. 1366.)

CALIBA. — Chalybs, catena ferrea, ferrum. « Posuerunt in scamno indutum *calibis* et catenis (Anast.), » ubi Baronius, pro *calibis* habet *ferro*.

CALIBEUS. — Ex chalybe seu ferro; *de fer ou d'acier*. (A. 1361.)

CALIBOSUS. — Ex chalybe, ap. Mur

CALIBURNE. — Gladius celeberrimi Arthuris, regis Britannorum.

CALICA. — Pro CALIGA.

CALICARE. — Bibere; *boire*. (S. xv.)

CALICELLUS. — Parvus calix; *petite coupe*.

CALICLARE. — Abacus, delphica, mensa in qua calices reponuntur; *buffet, dressoir*.

CALICLARIUM. — Ead. notione.

CALICULUS. — Idem q. CALICELLUS.

CALIDAMEYA. — Pro *calida melleia;* gal. *chaude mêlée*.

CALIDARIUS. — Pro *calidus; chaud*.

CALIDIOSE. — Callide; *adroitement, d'une manière rusée*.

CALIDUM. — Potionis dulcis genus. (*A. SS. Ben.*)

CALIDUS. — Color equi : « Qui (equi) habent frontem album *calidi* appellantur. » (*Bestiar.*)

CALIDUS-FURNUS. — Fornax caldaria; *four à chaux;* ol. *chauffour*. (A. 1187.)

CALIENDRUM. — Generaliter quidquid caput involvit : singulariter, capillatura, suppositus crinis pro naturali ornatu capitis. — Quoddam operimentum capitis ad usum hominum feminarumque.

CALIFACTORIUM. — Pro CALEFACTORIUM.

CALIGA. — Militare olim calceamentum, sic dictum quod pluribus ligulis annecteretur. —Monachorum etiam propria sunt, nec non et episcoporum (priusquam *sandalia* episcopi induerent, caligis ad genua usque protensis crura revinciebant). — *Caligæ alatæ*, quibus aves capiuntur; *chausses. Caligæ scacatæ*, quadris diversi coloris distinctæ. *Caligæ semelatæ vel solatæ*, soleis instructæ, ocreæ. *Caligæ nocturnales*, quæ in extremitate non sunt patulæ, sed consutæ. *Caligas circinare*, fasciolas caligis aptare. (Fort.)

CALIGARE. — Ligna ferre; *porter du bois*. — Pro *cæcutire; être aveugle*. Sed eam vocem active sumunt inferioris ævi scriptores pro caliginem obducere, tenebras offundere, obscurare.

CALIGARIUS. — Sutor, *caligarum* confector: *cordonnier*.— Minister ligna ferens; *domestique qui porte du bois*.

CALIGATUS. — Miserrimus; *très-malheureux*.

CALIGO. — Alveus; *canal*. (Sanutus.)

CALIGOSUS. — Pro CALIGINOSUS.

CALIGULA.—Caliga levior, qua in æstate utebantur; *chaussure légère, chaussure d'été*.

CALINUS. — *Calinus major*, magister hospitalis peregrinorum; *directeur de l'hôpital des pèlerins* (*à Jérusalem*).

CALIPPES.—Ex chalybe (Ch. ap. Meich.)

CALIS.—Via; *chemin*. (*St. Venet. a.* 1242.)

CALIX. — Alveus, idem q. CALIGO.—Vas sacri ministerii; *calice*. *Calices ansati*, majores scilicet. *Calix appensorius*, idem qui ansatus, ut probabiliter conjicit Muratorius. *Calices baptismi*, in quibus recens baptizatis, post perceptam sanctam Eucharistiam, Dominicus sanguis hauriendus dabatur. *Calix diatretus*, vas torno politum et detornatum. *Calices lignei*, primitus fuere ii quibus usi apostoli in liturgiis sacris. *Calices ministeriales*, majores vino pleni, in quos refundebat archidiaconus guttulam sanguinis Christi de calice sancto, quo populus confirmaretur, id est communicaretur de sanguine Dominico, seu *complementum acciperet communionis*. *Calices offertorii*, aut *offerendarii*, videntur fuisse in quos refundebantur annulæ quæ a fidelibus offerebantur.

CALIXTINI. — Hæretici apud Bohemos sæculo XV sic dicti quod calicem in Eucharistiæ sacramento appeterent.

CALIXTUS. — Summus pontifex Saracenorum; aliter *calypha; calife*.

CALLA. — Callis, semita; *sentier, chemin*.

CALLAGIUM. — Idem, ut videtur, ac CALCAGIUM.

CALLARIUM. — Pro CALDARIUM.

CALLATA. — Ambulacrum, locus commodus ad ambulandum; *promenade*. (*St. Mass.*)

CALLEFACTUM.—Idem q. CALIDUS-FURNUS?

CALLEGI. — Semitæ angustæ; *sentiers étroits*.

CALLENGIA. — Actio, calumnia; ut CALENGIA.

CALLERE. — Per fraudem machinari. (Gasp. Bart. *Gl.*)

CALLETIA. — Pro COLLECTA.

CALLIATOR. — Forte qui erat a poculis quæ Galli *caillers* vocabant, vel qui aucupio *caliarum* seu coturnicum præerat.

CALLICULA. — Atramentarium; *encrier*. — Genus vestis, ut GALLICA.

CALLIGATOR. — Ut CALIGARIUS.

CALLIS. — Pro via regia, apud Latinos vix usurpatur; secus apud scriptores inferioris ævi

CALLOMELINUS. — Forte flavus, splendens, rutilus.

CALLUCA. — Gemmæ genus; *jade*.

CALLUM PEDIS. — Pro *collum pedis; le cou de pied*.

CALMA. — Ager exilis et ab omni cultu destitutus, vastus et desertus, idem ac BRUARIUM. (A. 627.) — Villa rustica; *maison de campagne*. (A. 1154.) — Stipula; *chaume*. (A. 1366.)

CALMEN. — Ager, ut CALMA.

CALMERIUM. — Indiculus pretiorum rebus vendendis statutorum; *tarif de choses à vendre*. (*St. Ver.*)

CALMIS. — Ager, idem q. CALMA.

CALMUS. — Dumetum, ager ipse repribus et dumetis horridus.

CALNABIS. — Stragulum villosum *couverture velue*.

CALNAPE. — Ead. notione.

CALNERES. — Aries; *bélier*.

CALO. — Calceus ligneus a parte inferiori; *galoche*.

CALOCERUS. — Ut CALOGERUS.

CALOFURCIUM. — Patibulum; *fourches, gibet*.

CALOGERUS. — Monachus, præsertim senio et ætate venerandus; *caloyer*.

CALOGIUS. — Ead. notione.

CALONGIA. — Villula, prædiolum, idem q. COLONGIA.

CALONIA. — Pro CALUMNIA.

CALONICA.—Pœna pecuniaria, multa pro injuste instituta actione, ut CALENGIUM. — Coloni habitatio et prædium, ut COLONICA.

CALOPARE. — Citato cursu equitare; *galoper*.

CALOPEDES. — Calcei liguli, aut saltem calcei quorum pars inferior lignea est, superior vero coriacea; *sabots ou galoches*

CALOPEDIA. — Ead. notione.

CALOPETA. — *Calopodiis* seu ligneis calceis indutus; *qui a des galoches pour chaussure*.

CALOSUS. — Caudex, truncus; *tronc, souche*.

CALOTA. — Pileolus, verticis tegumentum; *calotte*.

CALOTRICARIUM. — Instrumentum ferreum quo telæ plicantur; *fer à plisser*. (J. de J.)

CALPANNA. — Tugurium, casula; *maisonnette, cabane*.

CALQUAR. — Pro CALCAR.

CALQUERIA. — Moletrina, ubi quernei cortices *calcantur* et teruntur, vel officina ubi coria querneo cortice inficiuntur; *moulin à broyer le tan, ou tannerie*. (*St. Mat.*)

CALSATERIUS. — Calceorum artifex; *cordonnier.*

CALSOLARIA. — Sutrina, officina calcearia, sutorum vicus; *boutique de cordonnier, quartier des cordonniers.*

CALSOLARIUS. — Idem q. CALSATERIUS.

CALTA. — Tributum per vim et contra jus exactum, fortean pro TOLTA. (A. 1062.) — Vas ligneum minus cum manubrio, orcula; *petite jarre.*

CALTERIA. — Vestiarium symbolum? Gal. *livrée.* — Forte pro CAUTERIA.

CALTERIATUS. — Forte pro CAUTERIATUS.

CALTIO. — Idem q. CALCIO.

CALUMNIA. — Actio in jure qua quis rem quampiam sibi per solemnes juris formulas asserere conatur, aut pro qua litem intendit; *action, demande en justice, répétition juridique faite pour revendiquer quelque chose.* — *Calumniam inferre; assigner quelqu'un.* — *Calumniam jurare,* actionem legitimam esse sacramento asserere; *jurer que la demande que l'on forme en justice est juste.* — *Calumniam werpire,* actionem institutam dimittere; *se désister de sa demande.* — Pœna pecuniaria, *calumniæ* multa, qua damnatur qui calumniandi animo litem intendit pro injuste instituta actione vel objecta exceptione; *amende prononcée contre celui qui en actionne un autre en justice sans sujet.* — *Calumniam complere,* persolvere; *payer l'amende.* — Injuria, adversitas, infortunium, constitutio, statutum, dispositio; *injure, injustice, malheur, calamité; arrêté, règlement.*

CALUMNIARE. — Actionem intendere, movere, in jus vocare; *citer, traduire quelqu'un en justice;* ol. *calenger.*

CALUMPNIZARE. — Ead. notione.

CALVACATA. — Pro CABALCATA.

CALVACATUS. — Idem q. CABALLICATA.

CALVACHIA. — Idem q. CABALCATA.

CALVAGARIA. — Idem q. CABALCATA.

CALVANUS. — Idem q. CAVANNUS.

CALVARIA. — Detonsio, decalvationis pœna. — *Vid.* DECALVARE.

CALVATA. — Idem q. CABALCATA.

CALVAUCHIA. — Idem q. CABALLATIO.

CALVEA. — Mensura frumentaria, apud Italos.

CALVERE. — Decipere; *tromper.*

CALYBITA. — Cognomen S. Joannis CP. quod sub tugurio habitaret.

CALYPHA. — Ut CHALYPHA.

CALYPTRA. — Diadematis genus ab eo quod ferebat Venetus dux non absimile.

CALZARETTUS — Calceus; *chaussure.*

CALZARUS. — Certa pecuniæ pensio quasi in calceos emendos erogaretur sic dicta. (A. 1117.)

CALZATUS. — Ead. notione.

CALZETARIUS. — Ut CALIGARIUS, sutor.

CALZIARETTUS. — Idem q. CALZARETTUS.

CALZOLARIUS. — Idem q. CALIGARIUS.

CALZULARIUS. — Ead. notione.

CAMÆUS. — Lapis insculptus; *camée;* ol. *camaheu, camaïeu.* (Pass.)

CAMAHELUS. — Ead. notione.

CAMAHOTUS. — Ead. notione.

CAMAHUTUS. — Ead. notione

CAMALDULES. — Ordo monasticus auctore S. Romualdo, a campo *Malduli,* in quo fundati fuerunt, forte appellati.

CAMALE. — Humerale; *camail.*

CAMALLOTUM. — Panni species; *camelot.*

CAMALLUS. — Ut CAMALE.

CAMANSUS. — Idem forte ac *caput mansi,* domus præcipua; *Vid.* CAPUT. (A. 1350.)

CAMARA. — Fornix, camera; *voûte; plafond, chambre.* — Aquæductus, canalis fornicatus; *aqueduc, conduit voûté.* — Vagina; *gaîne, fourreau.*

CAMARARIUS. — Pro CAMERARIUS.

CAMARLENGUS. — Pro CAMERLINGUS.

CAMASELE. — Forte lamina denticulata suspendendis in foco lebetibus; *crémaillère.*

CAMASIL. — Idem q. CAMÆUS.

CAMASUS. — Vestis species. (Isid.)

CAMAURUM. — Mitra papalis: « Cum *camauro* seu mitra papali habenti tres coronas. » (*A. SS.*)

CAMAYNUS. — Idem q. CAMÆUS.

CAMAYX. — Ead. notione.

CAMBA. — Brassiatorum officina, seu locus ubi cerevisia coquitur et conficitur, quem vulgo *brasserium* vel *braxatoriam* nuncupant; *brasserie;* ol. *cambage, cambe.* — Cerevisia ipsa; *la bière elle-même.* — Crurum armatura, ut CAMBIA. — Manubrium; *manche. Camba ventilabris; manche d'éventail.*

CAMBAGIUM. — Tributum quod dominis solvebant subditi pro coquenda cerevisia; *droit qui se levait sur la bière;* ol. *cambage.*

CAMBAGNO. — Penna; *jambon.*

CAMBAGUS. — Pro CAMPAGUS.

CAMBAIONUS. — Idem q. CAMBAGNO.

CAMBALENTUS. — Idem q. CAMBELLANUS.

CAMBARIUS. — *Cambæ* seu cerevisiæ confector; *brasseur de bière;* ol. *cambier.*

CAMBARLENTUS. — Ead. notione q. CAMBALENTUS.

CAMBATA. — Modus agri.

CAMBELLAGIUM. — Tributi species; *droit de fief dû au seigneur à chaque mutation de vassal;* ol. *chambellage, chambrelage.*

CAMBELLANATUS. — Dignitas *Cambellani; dignité de chambellan.*

CAMBELLANIATUS. — Ead. notione.

CAMBELLANUS. — Hodiernis idem qui Romanis *cubicularius,* vel *præpositus sacri cubiculi,* diversus a *cambrario* penes quem cura erat *cameræ* seu thesauri regii; cambellano autem fuit cura cubiculi. Cambellani præcipuum munus fuit in vassallorum hominiis admittendis ac recipiendis; domino enim aderant, ac ejus vice vassallum rogabant eidemque respondebant; *chambellan.*

CAMBELLARIUS. — (Subst.) Idem ac CAMBELLANUS. — (Adj.) Ad *cambam* seu cerevisiam pertinens : *molendinum cambellarium,*

ubi granum ex quo cerevisia conficitur, molitur.

CAMBELLATUS. — Idem ac CAMBELLANUS.

CAMBELLINUS. — Pro CAMELINUS.

CAMBELLUS. — Pro LAMBELLUS.

CAMBENTUS. — Idem q. CAMBELLANUS.

CAMBERARIUS. — Ead. notione.

CAMBERIUS. — Idem ac CAMBARIUS.

CAMBERLANUS. — Idem q. CAMBELLANUS.

CAMBERLARIUS. — Ead. notione.

CAMBERLINGUS. — Officiarius in monasteriis, idem qui *camerarius* potius quam cambellanus. (Mart., *Anecd.*)

CAMBEROTA. — Crurum armatura; *jambière, partie de l'armure qui protégeait les jambes.*

CAMBIA. — Permutatio: *échange, troc.* — Cerevisia, ut CAMBA. — Crurum armatura, ut CAMBEROTA.

CAMBIALIS. — *Vid.* LITTERÆ.

CAMBIARE. — Rem re permutare; *troquer, échanger.*

CAMBIATIO. — Ut CAMBIA, permutatio.

CAMBIATOR. — Campsor, nummularius; *caissier, banquier, changeur;* ol. *cambiador.* (A. 1137.)

CAMBIGIUM. — Idem q. CAMBAGIUM.

CAMBILE. — Ager (forte ubi cannabis crescit, nisi idem sit ac *campus*).

CAMBIO. — Idem q. CAMBIUM et CAMPIO.

CAMBIS. — Pro CANNABIS.

CAMBITIO. — Permutatio, ut CAMBIUM.

CAMBITOR. — Idem q. CAMBARIUS, pro CAMBIATOR, et CAMPITOR.

CAMBITORIÆ LITTERÆ. — Nummularii seu mensarii chirographum ad pecuniam ab alio mensario alicui alibi numerandam; *lettres de change.*

CAMBITUS. — Nummulariorum officina; *banque.* — Permutatio; *échange.*

CAMBIUM. — Permutatio; *échange, troc. Cambium publicum*, tabula nummularia. — Jus recipiendi quod cuipiam per vim ablatum fuerit; idem q. REPRESALIÆ. (A. 1360.)

CAMBIUS. — Mensa *cambiatorum; comptoir, bureau de banquier.*

CAMBLENTUS. — Idem ac CAMBELLANUS.

CAMBO. — Modus agri: « Dederunt de cultura in villa *cambones* duos qui habent fines de uno latere. »

CAMBOCA. — Ut CAMBUTA.

CAMBONIUM. — Ut CAMBO.

CAMBORTA. — Baculus incurvatus, oblique terræ infixus, ut sepem contineat, ne in latus inclinare possit, aut corruere.

CAMBOTTA. — Idem q. CAMBUTA.

CAMBRA. — Camera, cubiculum; *chambre;* ol. *cambre.* — Modus agri, idem q. *Cambata:* « Cambra terræ. » (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

CAMBRERIUS. — Cubicularius; *chamorier.* — Officium monasticum a *camerario* distinctum, cui pannorum cura præcipue erat, unde alibi *draperius* nuncupabatur.

CAMBRETA. — Diminut. a CAMBRA.

CAMBSOR. — Pro CAMPSOR.

CAMBUCA. — Baculus incurvatus, virga pastoralis episcoporum, vel etiam ejus pars incurvata; *crosse, bâton courbé.*

CAMBUCARIUS. — Qui cambucam aut crucem defert. *Vid.* CAMBUCA.

CAMBUCIA. — Idem q. CAMBUTA.

CAMBULA. — Tibiale, *sorte de bas.*

CAMBULUM. — Tibiale, ut CAMBULA. — Ensis brevior; *épée courte.*

CAMEILLIUS. — Ut CAMÆUS.

CAMELA. — Cameli femina; *chamelle.*

CAMELARIUS. — Qui camelorum curam gerit; *chamelier.*

CAMELATUM. — Pro CAMELOTUM.

CAMELAUCUM. — Græcis recentioribus καμελαύκιον, capitis integumentum, et pilei genus ex camelorum pilis confectum, unde nomen.

CAMELINUM. — Idem q. CAMELOTUS.

CAMELLUM. — Vestis species, eadem forte q. Galli *camail* vocant.

CAMELOTUM. — Pannus ex camelorum pilis confectus; Gall. *camelot.*

CAMELUS. — Funis; *cable;* ol. *chable.*

CAMERA. — Modus agri: « Tres *cameras* de vinea. » — Domus, cubiculum, cœnaculum, conclave; *chambre. Camera bassa parlamenti*, inferior. *Camera collocutionis*, locus colloquiis destinatus in monasterio. — *Camera crosseria*, locus in quem tractandorum negotiorum ecclesiasticorum gratia conveniebat archiepiscopus Ebredunensis cum suis canonicis. *Camera crotata*, subterranea, fornice instructa. *Cameria fornita*, sua supellectili munita. *Camera generalium*, jurisdictio, curia eorum qui colligendis et administrandis subsidiis præfecti erant. *Camera pacis*, domus publica. *Camera panis matutinalis*, ubi panis mane canonicis distribuebatur. *Camera papagalli*, in Vaticano palatio in qua habebatur consistorium secretum. *Camera paramenti*, forte camera parata, Gall. *chambre de parade. Camera per terram*, subterranea, vel ad solum. *Camera privata*, latrina, secessus. — Conclavis, ubi thesaurus reponitur et servatur, fiscus regius ipse; *chambre où le trésor est déposé, le trésor lui-même. Cameræ nuntius*, cui, sub secunda regum Franciæ stirpe, provinciæ aut urbis, quæ ad fiscum regium spectabat, cura demandabatur, eratque velut procurator fisci in hac provincia aut urbe. *Camera denariorum*, in Francia fiscus seu thesaurus regius. *Camera apostolica*, Romanis reverenda camera quam spectat cura pecuniarum ac thesauri Ecclesiæ Romanæ. *Camera computorum*, camera suprema in qua quidquid ad fiscum pertinet tractatur; *chambre des comptes.* — Curia imperatoris aut regis. — Antra exciso sale cavata. — Officium *camerarii.* — Officina monetaria principis. — Dotalitium uxoris (vulgo *la chambre de la femme*) olim appellabant Galli supellectilem quæ post excessum conjugis eidem addici solebat. — Opus ligneum elegantius (Gal. *boiserie*). Supellex quævis ad ornamentum cameræ. — Fornix; *voûte;* ol. *cambry.* — Vehiculum, fornicis instar superne tectum; *char couvert.* — *Cameræ*, provinciæ etiam aut

urbes quæ immediate principi suberant, et fisci proprii erant dictæ. *Camera abbatis*, quidquid immediate abbati subest, cella, præpositura, vel prioratus a monasterio pendens.

CAMERAGIUM. — Stallagium, jus exponendi merces in *camera*, seu *apotheca*. (*Cons. Burdig.*)

CAMERALIS.—Puella amanuensis; *femme de chambre, chambrière.*

CAMERALITER. — In cameram; *dans la chambre.*

CAMERARE.—Cubiculum vel domum contabulare; *couvrir de planches, planchéier.*

CAMERARIA. — Idem q. CAMERA, seu cubiculum. — Ut CAMERALIS. — Officium *camerarii*. — Provincia, cum hoc tamen discrimine quod plures in eodem regno provinciæ, unica duntaxat esset cameraria.

CAMERARIATUS. — Officium *camerarii; office de chambrier.*

CAMERARIUS. —(Subs.) Dignitas in palatiis regum, cui cameræ regiæ, id est thesauri seu cimeliorum regis cura incumbebat; *trésorier*; ol. *camérier, chambrier. Milites camerarii* a quibusdam dicti qui pro *camerario* ministrabant. Erat etiam *camerarius* in monasteriis, cui omnes census et reditus percipiendi et perquirendi cura incumbebat, nec non procurandi vestimenta, calceamenta, etc., fratribus necessaria. *Camerarius apostolicus*, qui pecuniarum et thesauri Ecclesiæ Romanæ curam gerit. *Camerarius episcopi*, cubicularius. *Camerarius*, visitator, qui Cluniacensis abbatis vice fungebatur in camerariis seu provinciis. *Camerarius*, in regno Anglico, idem qui in Francia cambellanus seu cubicularius. *Camerarii* dignitas in regno Scotiæ eadem fere est quæ justitiarii in regno Angliæ. (Is enim certis anni tempestatibus totam Scotiam peragrat et in forefacta burgensium et forinsecorum inquirit, præsertim artificum, ut brasiatorum, pistorum, etc... de stateris, ulnis et ponderibus cognoscit, multas imponit, etc.) *Camerarios*, id est pecuniarum et thesauri custodes, etiam habuisse civitates et monasteria quædam ex nonnullis instrumentis patet. *Camerarius de acceptis*, reddituum coactor. — Justitiæ minister inferior.— Modus agri, idem q. CAMERA: « Unum camerarium horti. » — (Adj.) In curvitatem inclinatus; *courbé, ployé.* (*A. SS.*)

CAMERATUS.— Tectus, involutus: « Verbis uti *cameratis*; » Gall. *parler à mots couverts.*

CAMERIATUS. — Officium, dignitas *camerarii; Vid.* CAMERARIUS.

CAMERISTA. — Idem q. camerarius monasticorum; *Vid.* CAMERARIUS.

CAMERLANUS. — Camerarius, præfectus cubiculi; *chambrier*; ol. *chamerlain.*

CAMERLARIUS.— Idem q. CAMERISTA.

CAMERLENGUS.—Idem ac CAMERLANUS.

CAMERLINGUS. — Qui ex vassallo et serva seu censuali nascitur. (Lud.)

CAMERTUS.—Modus agri, ut CAMERARIUS.

CAMERULA. — Parva camera, cellula ad colloquendum; *chambrette, cabinet.* (A. 1429.)—Stabulum porcorum; *étable à porcs.* (A. 1354.)

CAMERUNCULA. — Conclavis secretior. (A. 1350.)

CAMFARTAGIUM. — Idem q. CAMPIPARS. (A. 1264.)

CAMGAGIUM.—Cambium, tabula nummularia, seu nummulariorum jus. (A. 1197.)

CAMIARE. — Idem q. CAMBIARE.

CAMIGIA. — Interula linea, *Vid.* CAMISA.

CAMILAUCIUM. — Ut CAMELAUCUM.

CAMILLA. — Vestimenti genus, minor capa? aut idem q. CAMALLUM. (Theod.)

CAMILUS. — Funis, idem q. CAMELUS.

CAMINADA. — Ut CAMINATA.

CAMINALE. — Fulcrum focarium, cujus usus est in caminis. (A. 1450.)

CAMINARIUS. — Viator, mercator, *caminum* seu iter agens; *voyageur, marchand.*

CAMINATA. — Camera, conclave, cœnaculum quodvis, in quo caminus exstat; *chambre à cheminée.*— Domus presbyteralis; *presbytère, maison curiale.* — Caminus; *fourneau, cheminée.*

CAMINATOR. — Ad caminum seu ignem calefaciens se; *qui se chauffe devant la cheminée.*

CAMINERIUS. — Mercator qui vehiculo *camion* nuncupato merces suas per agros vehit. (A. 1250.)

CAMINIUS. — Iter, idem ac CAMINUS

CAMINUM. —Ead. notione.

CAMINUS. — Camera, idem q. CAMINATA. — Via, iter; *chemin.* — Præstatio pro camino seu foco. (A. 1171.)

CAMISA. — Vestis species, interula linea cum qua dormiunt; *chemise.* — Vestis sacerdotalis, eadem quæ *alba; aube. Camisia Romana*, eadem q. DALMATICA.—Sagum militare quod armati milites induebant. *Camisa ferrea*, lorica; *cuirasse.* — Involucrum ex quovis panno; *chose qui sert à envelopper, enveloppe, chemise.* — Stragulum; *housse.* — *Camisa libri*, ejus tegumentum; *couverture de livre.*

CAMISALE. — Ut CAMISA, vestis species.

CAMISATI. — Dicti lectores apud Græcos, quorum officium erat ferre ad altare carbones et sacris lebetibus calefaciendis occupari, ut illic more solito aqua fervens sacris calicibus tempestive infunderetur.

CAMISCIA. — Alba, ut CAMISA.

CAMISEA. — Ead. notione.

CAMISELLA. — Habitus mutatio; *déguisement, changement de costume.* (A. 1584.)

CAMISIA. — Ut CAMISA.

CAMISIALE. — Vestis species ad usum monachorum. (A. 1084.)

CAMISIALIS VESTIS. — Tunica longior: *soutane.*

CAMISIATUS. — Indutus *camisia.* (*A. SS.*)

CAMISILE. — Alba, idem q. CAMISIA. — Tela quævis linea aut cannabina; *toile de chanvre ou de lin.*

CAMISIUM. — Alba, ut CAMISIA.

CAMISUS. — Ead. notione.

CAMIUM. — Idem q. CAMBIUM.

CAMIX. — Alba, idem q. Camisa.
CAMIZIA. — Stragulum; *housse.*
CAMMA. — Ut Camba.
CAMMENATA. — Ut Caminata.
CAMOCA. — Panni serici vel pretiosioris species; *étoffe fine de poil de chameau ou de chèvre sauvage;* ol. *camocas.*
CAMOCATUS. — Ead. notione.
CAMOCCIA. — Rupicaper; *chamois.*
CAMOMILLA.—Herbæ genus; *camomille.*
CAMORIA. — Morbus equinus; *morve.*
CAMPALIS. — *Lex campalis,* qua duellum in *campo* ineundum decernitur. — *Bellum campale,* prælium publicum.
CAMPANA. — Tintinnabulum æreum quo Occidentales Latini utuntur ad populum in ecclesiam convocandum (campana autem proprie est illa quæ in turribus appensa est); Gal. *cloche. Campanarum succinctio,* cum feria quarta majoris hebdomadæ campanarum funes in altum tolluntur ut earum cesset pulsatio. *Campana bannalis,* quæ in turribus urbicis, quos *belfredos* vocant, pendet, quæ recensetur inter jura communiæ (sic appellata, quod, cum pulsatur, quicunque intra *bannum* seu districtum urbis commorantur, ad conventus publicos ire teneantur). *Campana bibitorum,* quæ pulsatur omni sero post signum salutationis B. Mariæ (sic dicta quod, cum pulsatur, prohibeatur ulterius bibere in tabernis, aut apertas esse tabernas). *Campanæ consilium,* consilium civitatis, quod campanæ pulsatione convocetur. *Campanæ bajulæ,* quæ præ manibus haberi et deferri possunt. — Domus pauper. (Pap.) — Tumulus honorarius, pegma funebre, quod formam turris deferret: « *Campana* sive castrum doloris. » (*Cærem. Rom.*)
CAMPANAL. — Turris ecclesiæ in qua campanæ pendent; *clocher.*
CAMPANARIA. — Uxor *campanarii* vel quæ facit campanas; *femme de carillonneur ou de fondeur de cloches.* — Officium *campanarii; office de carillonneur.* — Idem q. Camparia, vectigal.
CAMPANARIUM. — Idem q. Campanal.
CAMPANARIUS. — Custos campanarii, qui *campanas* pulsare solet; *carillonneur.*
CAMPANATOR. — Idem q. Campanarius, nisi sumatur pro eo qui facit *campanas; carillonneur ou fondeur de cloches.*
CAMPANEA. — Pro Campania.
CAMPANELLA. — Tintinnabulum; *petite cloche.*
CAMPANIA. — Campestris locus, planus; *campagne, plaine. Campaniæ* nomen Romani olim isti Italiæ regioni quæ Neapolim et Capuam habet, attribuere, quod plana sit et campestris. Sic in Gallia, isti Belgicæ parti quæ Remos et Catalaunum continet, *Campaniæ* appellationem inditam constat post Francorum adventum eadem de causa, ut aliis aliquot regionibus planis. Hinc *Campania Remensis, Campania Tullensis, Campania Cordubensis,* etc. *Campania,* nude, Liguria dicitur a camporum planitie. — Supremum navis tabulatum; *pont de navire.* (*A. SS.*) — Area; *fond d'une étoffe;* ol. *champaigne.* — Species stateræ; *espèce de balance.*
CAMPANILE.— Idem q. Campanarium. — Turricula ad formam campanarii effecta; *tourelle en forme de clocher.*
CAMPANISTA. — Idem ac Campanarius et Campanator.
CAMPANULA. — Idem q. Campanella.
CAMPANULARE. — Campanulum pulsare; *sonner la cloche.*
CAMPANUM. — Tintinnabulum, ut Campana.
CAMPARCIUM. — Idem q. Campipars.
CAMPARDUS. — Idem q. Campipars. (*Chartul. S. Vand.*)
CAMPARIA. — Munus *camparii; office de messier.* (A. 1311.) — Merces, emolumentum *camparii; honoraires du messier.* (A. 1360.) — Vectigal agro impositum, idem q. Agrarium; ol. *champart.* (A. 1205.)
CAMPARIUS. — Qui *campos* seu agros servat, et ne vastentur aut furtis pateant invigilat; *messier, garde-champêtre;* ol. *campié.*
CAMPARS. — Idem q. Campipars. (A. 1202.)
CAMPARTAGIUM.—Ead. notione.
CAMPARTATIO. — Ead. notione.
CAMPARTUM. Idem q. Campipars (*Mart. Anecd.*)
CAMPARTUS. — Ut Campipars. (Ord. Vit.)
CAMPATGIUM.—Ead. notione.
CAMPDERIUS. — Cannabis, fili, lini, aliarumque id genus rerum mercator. (A. 1362.)
CAMPELLUS. — Campulus; *petit champ;* ol. *champeau.*
CAMPENSES. — Qui in campis et agris degunt, homines abjecti et viles; *vagabonds.*
CAMPERERIUS. — *Granchia campereria,* in qua fructus ex *campiparte* provenientes reconduntur; *grange où se déposent les produits du champart.*
CAMPERIUS. — Custos camporum, ut Camparius.
CAMPERO. — Ead. notione.
CAMPERTUM. — Idem q. Campipars.
CAMPESTRATUS. — Campestri succinctus, id est succinctorio quo ii qui in campo contendunt genitalia tantum operiunt; *revêtu du caleçon de combat.* (S. Aug.)
CAMPESTRE. — Succinctorium quo is qui in campo contendit genitalia tantum operit; *caleçon.* (S. Aug.)
CAMPESTRIA. — Ead. notione. (S. Aug.)
CAMPESTRIS. — Arabilis, arationi idoneus; *labourable, propre au labourage.* (A. 1457.) — Rudis; *grossier.* (*Vet. Gl.*)
CAMPHIO. — Pro Campio.
CAMPI. — Castra; *camp.*
CAMPICELLUS. — Idem q. Campellus.
CAMPICULUS. — Agellus; *petit champ.*
CAMPIDUCTOR. — Capitaneus; *chef, conducteur.*
CAMPILIUS. — Campestris, planus, vel arabilis, arationi idoneus, ut Campestris.
CAMPINASII. — Qui in campis et agris

degunt, glebæ ascripti, unde a privilegiis municipiorum excluduntur; *Vid.* CAMPENSES.

CAMPIO. — Liber rationum in quo debitores et creditores inscribuntur; *livre de comptes.* (*Jus Vicent.*) — Exemplar, archetypum; *type.* (*St. Mant.*) — Qui duello seu monachia decertat, pugil, athleta; *gladiateur.* (J. de J.) — Qui pro alio, qui duellum inire ex lege jubetur, certamen et duellum suscipit; *champion, celui qui se bat en duel judiciaire pour le compte d'autrui.* (Pass.) — Defensor, advocatus; *défenseur, avoué.* (Pass.)

CAMPIPARS. — Fructuum fundi, quam colonus partiarius solvit domino, pars et portio; *champart, droit qu'a le seigneur de prendre et d'enlever du champ un certain nombre de gerbes avant que celui qui tient la terre prenne ce qui doit rester pour lui.* Ce droit s'appelait aussi, suivant les localités, *agrier, terrage, cinquain, droit de quatre, vingtain,* etc.

CAMPIPARTATOR. — Qui *campipartis* jure gaudet; *qui possède le droit de champart.*

CAMPIPARTIARE. — *Campipartis* jus exigere; *lever le droit de champart;* ol. *champarter, champartir.* (*Chartul. S. Vand.*)

CAMPIPARTIBILIS. — *Campiparti* obnoxius; *soumis au champart.* (A. 1151.)

CAMPIPARTICEPS. — *Campiparticeps*, dicitur per metaphoram, in re forensi, judex sordidus qui quotam partem litis a litigatore, sive actore, sive reo, accipit, vel qui lites alienas suis sumptibus promovet, ut pactam rei, seu campi evicti, quotam lucretur, quasi campum cum alio partiatur.

CAMPIPARTIRE. — Ut CAMPIPARTARE. (Pass.)

CAMPIPARTITIA. — Idem q. CAMPIPARS. (A. 1193.)

CAMPIPARTITOR. — Is cui dominus *campipartem* exigendi curam demandavit; *agent commis par le seigneur pour lever le droit de champart;* ol. *champarteur.* (Pass.)

CAMPIPARTUM. — Idem q. CAMPIPARS. (A. 1235.)

CAMPIPERTAGIUM. — Idem q. CAMPIPARS. (A. 1225.)

CAMPIPERTIO. — Ead. notione. (A. 1203.)

CAMPIRE. — Duellum inire, in campo et arena monomachia decertare; *se battre en champ clos.*

CAMPISCULUS. — Arabilis, idem q. CAMPESTRIS.

CAMPITÆ. — Sic dicti Donatistæ hæretici, quod in *campis* suos colligerent, qui postmodum quod in montibus conventus agerent, ac rupibus, *Montenses* et *Rupitani* appellati sunt.

CAMPITER. — Fundus qui in campo est. (*Vet. Gl.*)

CAMPITOR EQUUS. — Cursor, stadiodromus equus; *cheval de course, cheval vigoureux.*

CAMPITUM. — Ut CAMPITER.

CAMPMANSIONILIS. — Domus præcipua quæ pertinet ad primogenitum vel in qua habitat caput familiæ; *maison principale du fief.*

CAMPMASIUM. — Ead. notione.

CAMPIUS. — Arabilis: « Pecia terræ *campiæ;* » *espèce de terre arable.*

CAMPIVUS. — Ead. notione.

CAMPMASURA. — Ut CAMPMANSIONILIS.

CAMPOBUS. — Pro CAMPAGUS.

CAMPODUS. — Prædium rusticum; *métairie.* (A. 1329.)

CAMPOLUS. — Pro CAMPULUS. — Vehiculi genus; *camion.* (A. 1332.)

CAMPOMAJUS. — Mercatus præcipuus; *le grand marché.*

CAMPO. — Pro CAPO. (A. 1228.)

CAMPRETUM. — Ut CAMPODUS.

CAMPSACIS. — Cacabus, vas æneum in quo aqua calefit; *marmite, chaudron.*

CAMPSARE. — Flectere, deflectere; *se détourner.* — Permutare; *troquer, échanger.*

CAMPSILIS. — Idem q. CAMISILE.

CAMPSO.—Frequenter *cambiare; changer souvent.*

CAMPSOR. — Nummularius, monetarius, mensarius; *banquier, changeur.*

CAMPSORIA. — Officium, officina, mensa campsoris; *métier, bureau, comptoir de changeur, de banquier.*

CAMPUS. — Ager, modus agri; *certaine quantité de terre, champ.* (A. 1153.) *Campus frigidus*, ager pascuus; *pâturage.* (A. 1500.) — In scutis gentilitiis, Gall. *champ*, in pannis vero *fond*, ut cum dicunt: *étoffe à fond d'argent ou d'or*, pannus argenteus aureusve figuris distinctus. (Pass.) — Castra; *camp.* (Pass.) *Campum levare*, castra movere; *décamper.* (*Paris.*) — Duellum; *combat singulier, duel.* (Pass.) — Bellum, prælium; *guerre publique, combat, bataille.* (Joan. Biel.) — Locus juxta urbem in quo rei ultimo supplicio multantur; *lieu des exécutions capitales.* (S. Aug.)—Mercatus, nundinæ; *foire, marché.* (A. 1250.) — Cœmeterium; *champ du repos, cimetière.* (*A. SS.*) — *In campo*, confestim, extemplo; *sur-le-champ.* (*St. Saluc.*) *Campus Martii, Campus Madii* vel *Magi*, generalis conventus apud Francos; *champ de Mars, champ de mai, assemblée générale de la nation chez les Francs.* (Pass.) *Campus martius*, planities juxta majus oppidum in qua milites armorum exercitationi operam dant; *champ de manœuvres militaires, champ de Mars.* (A. 1411.)

CAMPUTA. — Idem q. CAMBUTA.

CAMSARE. — Pro CAMPSARE.

CAMSELLUS. — Ut CAMISA.

CAMSILA. — Ead. notione.

CAMSILUS. — Ead. notione.

CAMTUS. — Latus, pro *Cautus.*

CAMUCUM. — Ut CAMOCA.

CAMUERCINI. — Forte pro CAMERCINI.

CAMUFAGIUM. — Arboris species, carpinus; *charme.*

CAMULEUS. — Vehiculi genus, traha. (Mur.)

CAMUZZUM. — Panni species. (*A. SS.*)

CAMVIATIO. — Pro CAMBIATIO.

CAMYRUS. — Curvus: « *Camyrus* baculus; » *bâton pastoral, crosse.*

CANA. — Mensura liquidorum, vas vinarium; *espèce de mesure pour les liquides*; ol. *channée*. (A. 1337.) — Cannabis; *chanvre*. (*Tel. S. Bert.*) — *Cana mellis*, arundo unde elicitur zacharum; *canne à sucre*. — Præstatio quæ in infeodationibus terrarum, præsertim ab Ecclesia possessarum, plerumque in usu erat.

CANABA. — Penus, cella vinaria; *cave, grenier à provisions*. — Cannabis; *chanvre*; ol. *canabe*.

CANABACIUS. — Tela cannabina; *canevas, toile de chanvre*.

CANABALE. — Locus in quo seritur *cannabum*; *chenevière*; ol. *canabière*.

CANABANA. — Ead. notione.

CANABARIA. — Idem q. CANABALE.

CANABARIUM. — Ead. notione.

CANABASERIUS. — Telarum cannabinarum aliarumve ex cannabe rerum artifex et mercator; *tisserand, marchand de toiles*; ol. *canabassier, canabasseur*.

CANABENA. — Idem q. CANABANA.

CANABERIA. — Idem q. CANABARIA.

CANABESUM. — Ut CANABALE.

CANABEZUM. — Cannabum; *chanvre*.

CANABINA. — Ut CANABANA.

CANABIS. — Pro CANNABIS.

CANABOSIUM. — Idem q. CANABESUM.

CANABUM. — Pro CANNABUM. — *Canabum batutum*, cannabum tritum; *chanvre broyé*.

CANABUS. — Arundo; *roseau*.

CANADA. — Vas, lagena, poculum; *bouteille*.

CANADELLA. — Diminut. a CANADA: « Tres calices cum *canadellis* suis, » hoc est urceoli ad Missam usurpandi, quos alii *ampullulas* vocant; *burettes*.

CANAGIUM. — Jus quod domini in vassallorum prædiis habebant, ratione cujus iidem vassalli canes dominorum excipere et alere tenebantur; *obligation où étaient les vassaux de nourrir la meute du seigneur*; ol. *chienage*. (A. 1311.) — Jus ponendi *cannas* seu palos in fluvium piscium capiendorum gratia, et præstatio quæ ob id solvebatur; *droit d'établir des clayonnages dans les cours d'eau pour prendre le poisson, et taxe payée pour l'obtenir*. (A. 1314.)

CANALATUS. — Striatus, canalium ductibus instructus; *cannelé*.

CANALETA. — Infundibulum, seu ejus pars inferior. (*St. Sal.*)

CANALIS. — Via publica. — Cavum; *trou, creux*. — *Canalis infirmitas*, morbi genus a medicis *tenesmus* dictum. (*A. SS.*)

CANAMELLA. — Arundo unde elicitur saccharum; *canne à sucre*.

CANAMENTUM. — Species cantici. (*A. SS.*)

CANANA. — Pro CANARA, cella vinaria.

CANAPA. — Ead. notione.

CANAPALIS. — Pro CANABALE.

CANAPARIUS. — Qui cellæ vinariæ curam habet; *celui qui est chargé de l'administration du cellier, cellerier*.

CANAPATIUM. — Pro CANAVACIUM.

CANAPE. — Funis cannabaceus; *corde de chanvre*.

CANAPERIA. — Idem q. CANABARIA.

CANAPERIUM. — Ead. notione.

CANAPEUM. — Umbraculum, umbella, cœlum, imminens principum capitibus in pompis ipsiusque Christi corpori, cum defertur solemniter; *dais*.

CANAPEUS. — Cannabinus; *qui est de chanvre*. (Mur.)

CANAPINA. — Tela cannabina; *toile de chanvre*. — Idem ac CANAPERIA. (A. 1157.)

CANAPIS. — Pro CANNABIS.

CANAPIUM. — Tela, ut CANAPINA.

CANAPUM. — Pro CANNABUM.

CANAPUS. — Funis, rudens; *câble*.

CANARDUS. — Majoris navigii species (Ord. Vit.)

CANARIA. — Jus quo vassalli canes domini excipere et alere tenebantur; ut CANAGIUM.

CANASTELLUS. — Canistrum, corbis; *panier, corbeille*; ol. *canastel*.

CANATIGLIA. — Filum aureum vel argenteum levius; *cannetille*.

CANATURA. — Mensio ad *cannam*; *mesure à la canne*.

CANATUS. — *Cannarum* seu palorum series in fluvio posita ne pisces possint ultra ascendere et ut facilius capiantur. (A. 1495.)

CANAVA. — Cella penaria vel vinaria; *cave*. Sumitur etiam *canava* pro ergastulum vel cavea, *prison ou loge*, et *canapina*, seu tela canabina, *toile de chanvre*.

CANAVACIUM. — Tela lintearia; *tissu de lin*.

CANAVALE. — Idem ac CANABALE.

CANAVARIUS. — Cellæ vinariæ præfectus, pincerna; *échanson*.

CANAVATIUM. — Locus ubi cannabum venditur, *lieu où se vend le chanvre*.

CANAVAZERIUS. — Cannabinus; *de chanvre*.

CANAVERIA. — Ager ubi cannabis crescit; *chenevière*.

CANBERIA. — Tibiarum armatura; *jambière*.

CANBIS. — Pro CANNABIS.

CANCELLA. — Parva fenestra; *petite fenêtre*. (S. xv.)

CANCELLARE. — Scripturam inductis cancellatim lineis oblitterare et delere; *barrer un écrit, le biffer, l'effacer par des traits de plume en forme de treillis*; ol. *canceller*. — Brachia decussare, transversim ponere; *croiser les bras en forme d'X, les croiser en sautoir*. (A. 1481.)

CANCELLARIA. — In Gallia, locus in palatio in quo regia ac publica instrumenta asservabantur. Hodie *cancellariam*, Gal. *chancellerie*, in eadem regione dicunt prætorium cancellarii vel locum ubi diplomata regia seu litteræ, quæ sigillo regio muniri debent, obsignantur; hacque notione non semel legitur vox *cancellaria* ab annis saltem trecentis et amplius. Sic apud Anglos dicitur summum Angliæ tribunal in quo cancellarius singulis, qui rigore juris communis se læsos queruntur, ex regula æquitatis subvenit.

CANCELLARIATUS. — Officium seu di-

gnitas *cancellarii; office de chancelier, chancellerie.*

CANCELLARIUS. — In primis temporibus, sic dictus qui litteras principi missas exponere habebat. Item is qui ad cancellos forenses, seu judicum, stabat. Supplicantes introducebat ad judicem, illiusque jussa et mandata exsequebatur. (*Concellarii*, Gal. *huissiers.*)—Temporibus recentioribus testamenta et acta publica conscripserunt et notariorum munus obiere. *Cancellarii* in regum Franciæ palatiis idem munus obiere et eorum chartas ac præcepta descripsere. *Cancellariorum* munus etiam ecclesiasticum fuit, ut ex Anastasio colligitur. (*Vita S. Joannis Eleemosynarii.*) *Cancellarius* in ecclesiis cathedralibus dignitas, cujus officium erat sigilla ad causas et negotia conferre, litteras capituli facere et consignare, libros servare, scholas conferre, etc. *Cancellarii monasticorum* memorantur in *Annal. Benedictin.*, etc. (Interdum *cancellarii Patrum* appellantur.) *Cancellarii academiarum* dicti, qui iis quodammodo præsunt, penes quos totius rei litterariæ regimen ac moderatio est, qui si res postulat, in societatem professionis suæ idoneos magistros advocant, castigant si quid in doctore collega sit dignum pœna aut reprehensione, et meliores subrogant, cathedrisque præficiunt, baccalaureos ad doctoralem apicem promovent, novas leges condunt, veteres abrogant, scholarum disciplinam reformant, etc. *Cancellarius communiæ*, idem q. hodie *le greffier de la ville, le secrétaire de la commune.* (Notarii nonnunquam *cancellariorum* nomine appellantur, ut et cancellarii secundi ordinis *notariorum* nomine donantur; qui titulus usurpari videtur præsertim cum notarii, vacante cancellaria, aut summo cancellario absente, munere cancellarii fungebantur.)

CANCELLATURA. — Oblitteratio lineæ in charta cancellatim ductæ; *l'action d'annuler les écritures en les barrant. Vid.* CANCELLARE.

CANCELLATUS. — Accussatus; *Vid.* CANCELLARE. (A. 1261.)

CANCELLI. — *Vid.* CANCELLUS.

CANCELLULUS. — Junior ostiarius. (*Ep. Mart. PP. a.* 650.)

CANCELLUS. — Fenestra reticulata; *fenêtre treillissée.* (*Auct. Mamot.*) — Interstitium inter propugnacula; *ouverture pratiquée dans les fortifications pour lancer des projectiles.* (*Ibid.*) — Urbis regio; *quartier d'une ville.* (A. 1419.) — Astaci species quæ vocatur Gallice *le soldat* vel *Bernard l'ermite.* (Pass.) — Clathri quibus chorus ab ecclesiæ navi dividitur; *barrière qui sépare le sanctuaire ou chœur de la partie de l'église occupée par les fidèles.* (Pass.) — Locus altaris cancellis septus, βῆμα Græcis, vel ἄδυτον, *presbyterium* Latinis; *le chœur;* ol. *cancel.* (Pass.) — *Cancelli sepulcrorum*, quibus hominum vitæ innocentia et sanctitate illustrium monumenta et tumuli muniuntur; *grilles établies autour des tombeaux des saints.* (Pass.) — *A cancellis*, cancellarius; *secrétaire, chancelier.* (Pass.) *Cancellis præfectus*, primus inter secretarios, ut placet editoribus *A. SS.*: mavult Carpentarius de eo qui ad *cancellos* judicium stabat. (*A. SS.*)

CANCER. — Forceps; *pinces, tenailles.* — Arcus, fornix, quod cancri forcipem referat; *arceau, arc, voûte.* — Machina bellica; *bélier.* (A. 1300.)

CANCERATUS. — Cancere depastus; *dévoré par un cancer.*

CANCEROSUS. — Qui exeditur cancere; *rongé par un cancer.* (*A. SS.*) *Cancerosi*, sic dicti Judæorum sermones, nempe ut cancer serpunt, inquit D. Paulus.

CANCETUM. — Pro CALCETUM.

CANCIÆ. — Fabulæ, nugæ; *chansons, sornettes.* (*A. SS.*)

CANCILLUS. — Vasis genus, certa vini alteriusve liquoris mensura, idem q. CAUCILLUS.

CANCRENUM VULNUS. — Cancer; *cancer, chancre, affection cancéreuse.*

CANCRIZARE. — Retrorsum ire ad instar cancrorum, metaphorice minui, in pejorem conditionem vergere; *aller comme les écrevisses, de mal en pire.*

CANCRIZATUS. — Gangræna, seu cancere vitiatus, infectus; *attaqué du cancer, gangrené* (*A. SS.*)

CANDA. — Species telonii. (A. 919.)

CANDATOR. — A *candidare* sic dictus fullo, ut videtur, quia purgat pannos et *candidos* facit; *foulon.*

CANDAVENÆ. — Pro *campus avenæ.*

CANDELA. — Lucerna olearia; *lampe à huile;* cerea, *cierge, chandelle. Candela de Babylonia*, cujus ellychnium ex gossypio, quod a solo Ægypti olim mutuabantur, confectum erat. *Candela de charitate*, quæ ultro offerebatur. *Candelæ mortuorum*, cerei qui in exsequiis offeruntur vel circa corpus ardent. *Candela nummata*, quæ pretio seu nummis æstimatur et redimitur, vel cereus cui affiguntur nummi. — Festum Purificationis, ut CANDELARIA. (A. 1127.) — Festum, sacrum sodalitium, nundinæ quæ in festis patronorum fieri solent. *Vid.* FESTUM. (A. 1395.)— Præstationis species hominibus manusmortuæ imposita, unde a Gallis *chandeliers* vocabantur, iidem q. LUMINARII. (A. 1342.) — Temporis seu horæ spatium, præsertim noctium: *Pour ce que il estoit environ trois « chandelles » de nuit.* (A. 1376.)

CANDELABRICUS. — Ad festum *Candelaria* dictum pertinens. (*Ann. Ben.*)

CANDELAPTA. — Qui candelas seu lucernas accendit in ecclesia; *celui qui est chargé d'allumer les cierges à l'église.* (*A. SS.*)

CANDELARIA. — Festum Purificationis Beatæ Mariæ; *la Chandeleur;* ol. *la Candelière.* — Pro CANDELABRUM; *chandelier.* — Quæ facit vel vendit candelas; *femme qui vend ou fabrique des chandelles.*

CANDELARIUM. — Oblationes candelarum in ecclesiis; *offrandes de cierges à l'église.*

CANDELARIUS. — Qui candelas in ecclesia defert. (A. 1278.) — Qui facit vel vendit candelas. (A. 1329.)

CANDELATIO. — Festum Purificationis Virginis Mariæ; *la Chandeleur.*

CANDELCISA. — Ead. notione.

CANDELERIS. — Candelabrum; *chandelier.*

CANDELERIUS. — Qui facit vel vendit candelas; *fabricant ou vendeur de chandelles.*

CANDELLUS. — Cereus; *cierge.*

CANDELOSA.— Ut CANDELATIO.

CANDELOTUS. — Ut CANDELLUS.

• CANDIDA. — Vestis candida, alba. — Editio ludorum quæ fiebat a magistratibus, prætoribus scilicet et quæstoribus candidatis proprio sumptu.

CANDIDARE. — Abluere lintea, vel etiam telis candorem inducere; *laver, blanchir.*

CANDIDARIUS. — Pelliparius, qui candida facit coria; *corroyeur.* — Qui lavat et parat pannos et eos fulgere facit; *foulon.*

CANDIDATIO. — Candor metaphoricus, id est justitia et sanctitas. (Lamb. Ard.)

CANDIDATRIX. — Quæ lavat pannos; *blanchisseuse.*

CANDIDATUS. — Dignitas palatina æque ac militaris in imperio Romano; militabant vero *Candidati* in ipso palatio, atque adeo ad imperatoris custodiam adhibiti, perinde ac *Scholares* (*Vid.* h. v.), e quorum classe censebantur. (Pass.) — Petitor, rogator; *celui qui demande, qui sollicite. Candidatus Dei*, qui baptismum petit. (Tert.) — Qui telas dealbat; *celui qui blanchit les tissus.* (Corn. Zantf.) — *Candidatorum tegmen* in Vita S. Athanasii episc. Neapol., sumi videtur Muratorio pro veste aut dignitate episcopali; addit tamen idem editor, quod si quis cum Baronio legere malit *Candidatorum regimen*, per *Candidatos* intelligi posse clericos in ministerio sacro candidis vestibus indutos, quos regebat S. Athanasius, utpote eorum episcopus.

CANDIDIFER. — Sic clerus dicitur quia *alba* indutus in *A. SS. Ben.*

CANDIDIFICARE. — Candidum facere, dealbare; *blanchir.*

CANDILERIUM. — Idem q. CANDELERIS.

CANDOR. — Officina albaria; *blanchisserie.*

CANDORIUM MOLENDINUM. — Officina fullonica; *moulin à foulon.*

CANDREDUS. — Ut CANTREDUS.

CANDRUS. — Liber in quo, in Ecclesia Tullensi, erat Officium ecclesiasticum.

CANDULA. — Parva candela; *petite chandelle.*

CANE. — Navigii species, cujus usus est in fluviis trajiciendis; *bac?* (Ap. Lud.)

CANECIUM. — Locus cannis obsitus; *lieu plein de roseaux;* ol. *canet.*

CANELA. — Fistula doliaris; *cannelle.*

CANELLA. — Diminut. a *canna*, baculus; *canne.* — Fistula doliaris, ut CANELA. — Pars colli, fistula spiritus accipiendi ac reddendi; *trachée-artère;* ol. *canole.* — Casia, cinnamomum; *cannelle.* — Actio in jure qua quis rei alicui intercedit; *opposition.* — Navis species, ut CANE?

CANELLUS. — Canalis; *canal.*

CANEPINUS. — Pro CANNABINUS.

CANERE. — Privatim recitare: « Venit consuetudo in Ecclesia ut tacite obsecratio et consecratio a sacerdote *canatur*, ut verba tam sacra vilescerent. » (Remig. Autissiod. monach.) — Dicitur de litteris quidpiam continentibus et indicantibus, qualiter etiamnum Galli dicunt: *Que chante ce livre?* quid canit, hoc est quod complectitur hic liber?

CANERIA. — Arundinetum. (A. 1170.)

CANESTELLA. — Cistella; *panier, corbeille;* ol. *canisteau.*

CANESTELLUS. — Ead. notione.

CANEVA. — Idem q. CANAVA.

CANEVACIUM. — Tela canabina; *canevas.*

CANEVALE. — Idem q. CANABALE.

CANEVARIA. — Ead. notione.

CANEVARIUS. — Custos canevæ seu arcæ publicæ; *garde du trésor, trésorier.*

CANFALO. — Vexillum; *gonfanon, bannière.*

CANFALONERIUS. — Vexillifer; *gonfalonnier, porte-drapeau.*

CANFORA. — Pro CAMPHORA.

CANGIUM. — Pannus forte unius coloris, sed alio minus intensiore intermistus, ita ut pro diverso aspectu subinde mutetur aliquomodo; *étoffe changeante*, dicunt Galli. — Ut CAMBIUM, permutatio; *échange.* (A. 1176.)

CANIBIUS. — *Vid.* PANIS.

CANICELLUS. — Canistrum parvum, cistella; *corbeille, panier.*

CANDICULARIUS. — Cui canum venaticorum cura incumbebat. (Mur.) — Qui canes expellit ecclesia. (*Conc. Hisp.*)

CANICUNA. — Casula canum; *loge à chiens.*

CANIFER. — Qui canibus venaticis præest.

CANIL. — Idem videtur ac CAMERIA.

CANIPA. — Promptuarium, cella vinaria et penaria; *armoire, lieu de dépôt, chambre à provisions.* — Ærarium; *caisse, trésor.*

CANIPARIUS. — Custos *canipæ; Vid.* CANIPA. (*St. Mant.*)

CANIPSIA. — Idem ac CANESTELLA.

CANIPULUS.—Ensis brevior vel cultellus; *épée courte, couteau, poignard, canif.*

CANIS. — Dignitas apud Tartaros aliosque populos Asiæ; Gal. *kan.* — Lagena, ut CANNA. — Fulcrum focarium; *chenet.* — Animal domesticum notissimum; canis: 1° *acceptoricius*, aut *hapichunt*, qui cum accipitrice venatur; 2° *argutarius*, qui arguto suo clamore feras insequitur; 3° *bibarhunt*, qui cum viverra venatur et cuniculos, cum hos e subterraneis suis cubilibus ille propulit, statim capit; 4° *braco*, sagax, indagator; *bracque*; 5° *de chacia* seu *fugax*, venaticus; *chien de chasse;* 6° *cursalis;* Gal. *chien courant;* 7° *catenarius, custos curtis* vel *domus* aut *fundi*, qui domum defendit; *chien de garde;* 8° *custos pecoris*, seu *pastoralis* aut *pecuarius; chien de berger;* 9° *in dextro armo tonsus, regius*, nota regia signatus; 10° *ductor, index, monstrans*, aut *inductor*, qui per vesti-

gia ducit, vel inducit inquisitorem ; 11° *francus ; chien franc ;* 12° *jugum transpassans*, qui jugum pati possit et alligari ; 13° *latrabilis*, qui bene latrare scit ; 14° *heporarius, leporalis, veltris, veltrahus, vertragus*, sagax, qui velocitate lepores comprehendit ; *chien levrier ;* 15° *petrunculus, petronius ; chien courant ;* 16° *porcaritius, porcarius*, qui porcos seu apros venatur ; 17° *arete*, qui feras persequendo in rete fugat ; 18° *segusius, seusius, seugius, seucis ;* investigator ; 19° *terrearius*, animalium subterraneorum indagator ; *chien terrier ;* 20° *trassans*, vestigium prosequens (*tracer* enim est perquirere vestigiis insistendo) ; 21° *ursaritius*, qui ursos prosequitur. — *Canum expeditatio, Vid.* Expeditare. *Canem ferre, Vid.* Harmiscara. *Inter canem et lupum ; entre chien et loup*, sub crepusculum, vel vesperum, cum lupus a cane vix discerni potest.

CANISTELLUS. — Panis species in modum *canistri* confectus ; *espèce de tourte, de gâteau* (A. 1176.)

CANISTRELLUS. — Ead. notione.

CANISTRUM. — Vas ecclesiasticum in quo distribuebantur eulogiæ seu panes benedicti. — Ita etiam appellant scriptores ecclesiastici discos qui lampadibus substrati sunt.

CANITA. — Speculi ornamentum quoddam : « Item unum speculum cum quinque *canitis* garnitum de letono. » (A. 1149.)

CANIVETUS. — Ensis brevior, vel cultellus, scalpellus ; *canivet*.

CANLATA. — Lignum quoddam ; ol. *chanlate*. (A. 1441.)

CANNA. — Fistula qua Dominicus sanguis hauritur ; *chalumeau, instrument anciennement usité dans l'Eglise latine pour la communion sous l'espèce du vin.* (Theop.) — Quivis tubus ; *tuyau, tube.* (B. Pez.) — Cannabis ; *chanvre.* (H. mon. Beccens.) — Mensura : 1° architectonica ; 2° agraria ; 3° qua pannos metimur ; *canne, mesure de longueur et de contenance.* (Pass.) — Cantharus, poculum, vas strictius et oblongius, Germanis et Belgis *kan ; sorte de flacon ;* ol. *canne.* (Gab.)

CANNABA. — Pro Cannabis.

CANNABERIUM. — Ager cannabe consitus ; *chenevière.*

CANNABINA. — Ead. notione.

CANNABOSUM. — Cannabis ; *chanvre.*

CANNADA. — Pro Cannata, vas vinarium.

CANNALE. — Pro Cannalis.

CANNAMELLA. — Arundo sacchari ; *canne à sucre.* — Fistula ; ut Calamella.

CANNAPINA. — Idem q. Cannabina.

CANNARE. — Canna metiri ; *mesurer à la canne, canner.*

CANNATA. — Vas vinarium, ut Canna.

CANNATELLA. — Cantharus, poculum, ut Canna.

CANNATIO. — Actio canna metiendi ; *action de mesurer à la canne, mesurage à la canne.*

CANNATUS. — Ut Canatus.

CANNAVUM. — Pro Cannabum.

CANNELA. — Candelæ species.

CANNESUS. — Ager ubi cannabis vel cannæ crescunt.

CANNETA. — Minor *canna*, vasculum. — Locus ubi crescunt *cannamellæ.*

CANNEVASIUM. — Tela canabina ; *canevas, toile de chanvre.*

CANNITIA. — Idem q. Canatus.

CANNOLLA. — Pars colli, fistula spiritus accipiendi et reddendi ; *trachée-artère ;* ol. *canole, chanolle.*

CANNUS. — Albus, candidus ; *blanc, d'un blanc éclatant.* (*A. SS.*)

CANOBUM. — Pro Cannabum.

CANOHADURA. — Sera catenaria qua cannæ occluduntur. (A. 1330.)

CANOLA. — Codex actorum ; *registre.* (A. 1405.) — Capsula, tubus argenteus vel alterius metalli in quo servabantur reliquiæ ; *petite boîte, étui de métal où l'on met des reliques.* (A. 1280.)

CANOLUS. — Arundo ; *roseau.*

CANON. — Pensitatio ; *redevance, prestation.* Tria pensitationum genera recensent scriptores : canonem, oblationem et indictionem ; ac *canon* quidem seu canonici tituli sunt solemnes et antiquæ præstationes ; *indictio*, quidquid præter canonem indicitur ; *oblatio* denique aurum et argentum quod largitionibus infertur. *Canon censualis*, præstatio nomine census. (A. 1154.) — Officium ecclesiasticum atque inde dictæ *Horæ canonicæ.* (Hariulf.) — Ipsa oratio qua officium canonicum concluditur. (*A. SS.*) — Regula, liber regulæ canonicorum vel monachorum. *Canones apostolorum*, quos quidam e veteribus S. Clementi ascribunt, alii apocryphos censent. *Canones conciliorum* dicti, quod instar regulæ sint Christianis et iis recte vivendi normam præbeant. (Isid.) *Sub ecclesiastico canone constitutus*, sub ecclesiastica regula, clericus. (*Conc. Foroj. a.* 791.) *Canones Evangeliorum*, per quos quis scire et invenire potest, qui reliquorum evangelistarum similia aut propria dixerunt. Horum auctor Eusebius Cæsariensis. *Canonem*, Vetus Testamentum appellat S. Hieronymus. *Canon pœnitentialis*, idem q. *Liber pœnitentialis ; Vid.* Poenitentiale. *In canonem incidere* dicitur non qui contra canones ecclesiasticos peccat, eoque ipso judicis ecclesiastici censuræ et judicio subditur, sed qui in *canonem pœnitentialem*, hoc est, qui legibus pœnitentiæ ab Ecclesia indictis obnoxius est. (A. 1208.) — Clerus ; *Vid.* Canonicus. — Index ; *liste.* (A. 1361.) — Tubus, fistula ; *tuyau, tube.* « *Canones* terræ coctæ. » — Machina bellica ; *bouche à feu, canon.* — *Canon Missæ*, oratio quæ in Missa ante consecrationem et in ipsa consecratione sacræ hostiæ recitatur a sacerdote, quæ ideo *canon* vocatur, quia in ea est legitima et regularis sacramentorum confectio, inquit Walafridus Strabo. (*De reb. ecclesiastic.*)

CANONGIA. — Collegium canonicorum ; *collége, chapitre de chanoines ;* ol. *canoisie.*

CANONIA. — Canonicatus, præbenda canonici ; *canonicat.* (Pet. Cell.) — Collegium canonicorum, ut Canongia. (Gerv. Dorob.)

—Redditus canonici ; *revenus d'un canonicat.* (Greg. VII PP. *Epist.*)

CANONICA. — Canonici dignitas ; *dignité de chanoine.* (Hincm.) — Canonicorum collegium seu potius ecclesia collegiata ; *chapitre de chanoines ou eglise collégiale.* (*Conc. Hisp.*) *Canonica regularis*, monasterium. (A. 822.) — Advocatia, protectio ecclesiæ canonicorum, seu præbenda canonici concessa pro advocatione et tuitione alicujus ecclesiæ. (A. 1036.) — Census annuus ; *Vid.* CANONICUM.—Præbenda vel redditus canonicorum ecclesiæ assignatus. (A. 1106.) — Domus, habitatio canonicorum. (A. 1162.) —*Canonicæ*, primis Ecclesiæ sæculis videntur appellatæ diaconissæ, quod, perinde ac clerici, sub canone ecclesiastico essent constitutæ.

CANONICÆ LITTERÆ.—Κανονικὰ γράμματα, Græcis dictæ, quod juxta certos ac determinatos canones et regulas quasdam solemnes exararentur, vel certe quod iis, qui ex canone ecclesiastico erant seu canonicis peregre et in alienam diœcesim proficiscentibus darentur (*Formatæ* et *regulares* recentioribus tempestatibus appellatæ sunt) ; *lettres de passe-port et de recommandation que l'on donnait à un clerc qui partait pour un autre diocèse.* Sub regibus Francorum primæ et secundæ stirpis, *canonicæ epistolæ* fuerunt etiam quæ a comitibus provinciarum vicariis suis mittebantur de colligendis vectigalibus; *canonicæ* nuncupatæ, quod ad *canonem* seu rationem facultatum locorum, a quibus exigebantur, accommodata erant tributa colligenda, vel forte quod solemnes et antiquas duntaxat præstationes continebant.

CANONICALE. — Codex canonum ; *recueil de canons.*

CANONICALIS.—Ad *canonicos* pertinens : *canonicalis sepultura*, locus ubi canonici inhumantur; *canonicalis rector*, præpositus collegio canonicorum.

CANONICARE.— Canonicum facere ; *faire chanoine.*

CANONICARI. — Regulariter vivere, vel sumere habitum regularem ; *prendre l'habit régulier, entrer dans un couvent.*

CANONICARIUS. — Qui *canones*, id est tributa exigit ; *percepteur des contributions.* (*Cod. Th.*)

CANONICATIO. — Institutio in canonicum ; *action de faire chanoine.*

CANONICATURA. — Ecclesia collegialis, collegium canonicorum ; *collégiale, chapitre de chanoines.* (A. 1096.)

CANONICATUS. — Ad collegium canonicorum spectans; *canonial.* (A. 1232.) — Approbatus; *approuvé, confirmé.* (*St. Flor.*)

CANONICE. — More canonicorum : «*Canonice* vivere; » (*Cap. Car. M.*) — Legitime ; *régulièrement.*

CANONICITER. — Secundum regulam seu *canonem*, regulariter; *régulièrement, conformément aux règles établies.*

CANONICUM. — Domicilium, habitatio canonicorum ; *demeure des chanoines.* (A. 1223.) — Idem q. CANO, pensio annua. (Agob.) — Idem q. solvitur pro ordinatione. (Dio. Godefr.)

CANONICURSUS. — Idem q. CANONICARIUS.

CANONICUS. — (Adj.) *Canonica portio*, quæ canone tribuitur ecclesiæ parochiali de rebus relictis a parochiano defuncto illi ecclesiæ, ubi suam elegit sepulturam, cum alibi quam in parochiali sepelitur. (A. 1280.) *Litteræ canonicæ*, *Vid.* CANONICÆ. *Canonica institutio*, regularis, monastica. *Canonico ordine vivere*, idem ac *canonice* vivere. *Canonicus ordo*, idem interdum ac regularis. *Canonica inlatio*, idem q. CANONICUM seu CANO, pensio annua. — (Subst.) Primitus et pluribus medii ævi sæculis clerici, qui ecclesiis deserviebant, *canonici* appellati sunt quod essent sub *canone* ecclesiastico, ἐν τῷ κανόνι et ἐκ τοῦ κανόνος, ut loquuntur *Concilia Antiochense*, *Chalcedonense* et *Synodus Trullana*. *Canonici regulares*, qui secundum regulam iis propriam ac præscriptam vivebant. *Canonici sæculares*, qui secundum canones seu regulas clericis omnibus indictas vitam agebant. *Canonici claustrales*, qui in claustro degebant, ad distinctionem eorum qui in præposituris manebant. *Canonicus curatus*, qui simul canonicus erat et curatus seu parochus. *Canonici nobiles*, qui, ut ad canonicatum pervenirent, genere nobiles esse debebant. *Canonici domicillares*, juniores canonici qui, necdum gradus ecclesiasticos adepti, jus capituli non habebant. *Canonici capitulares*, seniores *domicillaribus* oppositi, quod jus habebant capituli. *Canonici forenses*, *foranei* aut *non stationarii*, qui in *canonica* sua seu ecclesia non residebant, quibus opponebantur *mansionarii*, seu residentes aut *stationarii*. *Canonici integri*, qui integram præbendam obtinebant. *Canonici exspectantes*, qui in ecclesiis cathedralibus canonici dignitatem *exspectatione prœbendæ* habebant et *in capitulo vocem, et stallum in choro*. *Canonici minores* seu *vicarii* (Eccles. Londonens.), qui loco majorum canonicorum vicissim erant et successive ad magnum altare Missas celebrabant, etc. *Canonici marcarum* seu *librarum*, quorum præbendæ redditus annui tot marcarum argenti erant. *Canonici tertiarii*, qui fructuum præbendæ tertia parte tantum fruebantur. *Canonicus ad succurrendum*, qui instante mortis periculo canonicam vestem induebat. *Canonici honorarii*, laici qui, ex quodam privilegio, hac dignitate in ecclesiis canonicalibus gaudebant. *Canonici obedientiales*, qui cellas rurales, *obedientiæ* dictas, procurabant. *Canonici de stallo*, *de terra*, *Vid.* CLERICI. *Canonici incorporati*, in Ecclesiis Lugdunensi et Viennensi qui ordine secundi erant. *Canonici ordinarii*, *panaterii*, *tortarii*, *Vid.* ORDINARII, PANATERII, TORTARII. — *Canonici* et *monachi* promiscue usurpari videntur nonnullis instrumentis. *Canonicus* interdum etiam significat illum qui pensitationi *canon* dictæ obnoxius erat. (A. 1158.)

CANONISATORIA SENTENTIA. — Quæ

quidpiam jam statutum iterum approbatur et confirmatur. (*G. Ch.*) *Vid.* CANONIZARE.

CANONISATUS. — Inscriptus in *canone* seu catalogo clericorum alicujus Ecclesiæ. (Lud.)

CANONISSÆ. — Eædem q. CANONICÆ.

CANONIZARE. — In album et catalogum sanctorum referre, canoni Missæ ascribere, quippe, longe antequam conderentur Martyrologia, in canone Missæ primitus facta est commemoratio sanctorum, non quo pro iis oraretur, sed potius ut ii pro populo orarent, ut ait S. Augustinus; Gal. *canoniser, mettre au nombre des saints, faire figurer au canon de la Messe.* — Approbare; *approuver.* « In hac sancta synodo..... statutum est, et universis episcopis collaudatum et *canonizatum*, ut,» etc. — Dirigere; *régler, arranger.* — Canonicum facere. (*Tab. Eccl. Carnot.*)

CANONS. — Panni species: «Una pecia de *canons.*» (A. 1277.)

CANONUS. — Fusus; *fuseau à filer, bobine.*

CANOPEUM. — Species reticuli subtilis ex bysso seu gossypio confecti quod circa lectum aut altare ponebant ad defensionem muscarum; *rideau de mousseline.*

CANOPICUS. — Ægyptiacus; *qui est d'Egypte.*

CANOPIUM. — Ut CANOPEUM.

CANOPUM. — Ead. notione.

CANOPUS. — Pro CANOBUS.

CANOR. — Forte fossatum, vallatum, nisi idem sit ac *caneria*: « Jus depascendi piscairagium quod habet dictus rex in *canoribus* dicti castri. (*Ch. an.* 1307.) »

CANORGARE. — In canonicum suscipere seu pro canonico habere; unde CANORGAMENTUM seu CANORGATIO, ipsa susceptio.

CANOTA. — Idem q. CANETA.

CANOVICALUS. — Cuniculus; *lapin.*

CANSTELLATOR. — Ut CANTELLATOR.

CANTA. — Canthus, pars rotæ incurva. (*A. SS.*)

CANTABRICUS PANIS. — Panis e furfure confectus. (*A. SS.*)

CANTABRUS PANIS. — Ead. notione.

CANTAGIUM. — Officium solemne pro defuncto. *Vid.* CANTARE. (Subst.) — Sacra liturgia, celebratio Missæ et pro ea oblatio. (A. 1312.) — Nonnullis instrumentis forte pro CALCAGIUM, tributum quod pro *calceis* reficiendis a prætereuntibus exigitur.

CANTALE. — Anniversaria sacra pro mortuo.

CANTALLUM. — Idem q. CATALLUM.

CANTAMEN. — Canticum; *cantique.*

CANTAMISSÆ. — Obventiones ex *cantatione Missæ.*

CANTARA. — Tributi species pro vino vendendo soluti.

CANTARE. — (Verb.) *Cantare in ecclesia* dicebatur presbyter cui ecclesia alteri majori subdita regenda commissa, uti est *capellania*, seu cui *cantaria* demandata erat: « Ipse Ottericus, dum ipsam ecclesiam teneret, *cantavit* in Noviante et in Landricurte, et in Boeris; titulus autem ipsius, in quo et residuus erat, fuit in Follanæbraio. » (*Epist. Hincmari.*) — Quamcunque ecclesiam aliam regere: « Quandiu vixero *cantare* faciam Ecclesiam prælibatam.» (A. 1254.) — Recitare; *réciter.* — Sacram liturgiam peragere, Missam celebrare; *dire la Messe.* « Nullus cantet, nisi jejunus. » — (Subst.) Anniversarium pro defunctis, simul et Officium solemne pro iisdem. (A. 1482.) — Eleemosyna seu pauperibus erogatio quæ in anniversariis maxime fieri solebat: « Item legavit quod faciant tria *cantaria*, sive tres eleemosynas de pane, vino, » etc. (A. 1449.) — Tumulus honorarius, pegma funebre; *catafalque.* (A. 1362.) — Idem q. CANTARIUM, fascis quæ cantarium pendit. (A. 1369.)

CANTAREDUS. — Idem q. CANTREDUS.

CANTARIA. — Beneficium ecclesiasticum Missis decantandis addictum et cui deserviunt qui alias capellani dicuntur. (W. Th.) *Cantaria parva;* munus eorum canendorum quæ minora habentur in Officio divino. *Cantaria presbyteratus* (a. 1230), cantoris dignitas, officium ecclesiasticum. — Pro CANARIA, servitus qua servi canes domini alere tenentur. (A. 1219.)

CANTARIOLUM. — Anniversarium, Missa pro defuncto celebranda. (*Not. Eccl. Din.*)

CANTARISTA. — Forte capellanus, qui *cantariæ* deservit. (Rym.)

CANTARIUM. — Cantorum pluteus, analogium; *pupitre.* (*A. SS.*) — Hordei genus, exacticum. — Tignum super quod dolia collocantur; *chantier.* — Pro *cantharum*, discus cui cerei infigebantur, candelabri vice.

CANTARULUS. — Parvus cantharus.

CANTARUS. — Pelvis qua tonsores utuntur ad lavandam barbam; *plat à barbe.* — Pondus 25 librarum. (*A. SS.*) — Præstatio quædam. (Ap. Lam.)

CANTATA. — Cantus ecclesiasticus, vel potius Missa quæ cantatur. (A. 1314.)

CANTATE. — *Cantate Domino*, quarta Dominica post Pascham; *le quatrième dimanche après Pâques.* (Pass.)

CANTATIM. — Cantando; *en chantant.*

CANTATOR. — Incantator, magus; *enchanteur, magicien.* (Victorin.)

CANTATORIUM. — Romanis, ut auctor est Amalarius, est liber ecclesiasticus quem Franci *Graduale* vocant, quia in gradibus vel analogio reponitur. — Analogium, pluteus; *pupitre.*

CANTATRIX. — Mulier ad lamentandum mortuum conducta; *pleureuse.*

CANTELLAGIUM. — Tributum pro vino vendendo solutum.

CANTELLATOR. — Præstigiator, magus, ut CANTATOR.

CANTELLUM. — Velut *quantillum*, id quod supra mensuram additum est. (A. 1198.)

CANTELLUS. — Quadra; *chanteau.*

CANTERATA. — Vasis species, seu aquæ receptaculum ad formam vasis quod *cantero* Italis dicitur.

CANTERINUS. — Equus. (*A. SS.*)

CANTERIUS. — Pro CANTHERIUS.

CANTERMA. — Maleficii species aut incantationis.

CANTHARATUS. — *Cantharata vela coc-*

coprasina, vela in quibus erant depicta animalia, ac præsertim scarabæi.

CANTHAREDA. — Cantharis; *cantharide*.

CANTHAREDUS. — Idem q. CANTREDUS.

CANTHARISTA. — Idem q. CANTARISTA.

CANTHARUM. — Vas vinarium. — *Canthara cerostrata*, disci cereis instructi, in quibus illi infixi, candelabrorum vice.

CANTHARUS.—Aquæ receptaculum quod in mediis ecclesiarum atriis seu propyleis exstrui solebat; *réservoir*.

CANTHELIUM. — Vasis species.

CANTICA. — Liber ecclesiasticus in quo *cantica* continentur. (A. 1250.)

CANTICINIUM. — Cantus ecclesiasticus, Officium ecclesiasticum. — « Nocte, in hora *canticinii* (Lud.), » ubi *canticinio* videtur significari Officium quod noctu peragitur, seu tempus quo gallus cantat.

CANTICUM. — Cantus sacer; *chant sacré, cantique*. (S. Hier.)— Vox cantantis in lætitiam; *chant joyeux*. (Isid.)—*Cantica graduum*, sic dicti 15 psalmi, scilicet CXIX, CXX, CXXI, CXXII, CXXIII, CXXIV, CXXV, CXXVI, CXXVII, CXXVIII, CXXIX, CXXX, CXXXI, CXXXII et CXXXIII, « Quia, » inquit Eucherius, « quindecim quondam gradibus ascendebatur in templum, atque ideo hi psalmi 15 cantici graduum inscriptione signantur, quod nos per quosdam profectus ad sublimia spiritalium rerum provectione perducant. »

CANTILABRUM. — Feretrum; *brancard, civière*.

CANTILLARE. — Cantare, cantitare; *chanter*. (A. SS.)

CANTINARIUS. — Cellerarius; *cellerier*.

CANTO. — Lapis angularis, saxum figuræ quadratæ; *quartier de pierre, pierre d'angle*. — Regio, provincia; *canton*. — Urbis pars; *quartier*.

CANTONUM. — Regio, ut CANTO.

CANTONUS. — Ut CANTO, lapis quadratus, lapis angularis, angulus. — Recessus; *coin*.

CANTOR. — *Cantores* in Ecclesia iidem qui *psalmistæ*. — *Cantor*, qui scholæ cantorum præest in ecclesia, et, ut aiunt, aliis cantoribus *cantum imponit*; qui *chorum regit* ut est in ch. an. 1254. *Cantor*, officium monasticum. *Cantores*, ministelli, joculatores, quos Provinciales *Cantadours* vulgo vocabant.

CANTORATUS. — Dignitas cantoris; *dignité de chantre*.

CANTORIA. — Ead. notione.

CANTORISSA. — Quæ cantum imponit et cantatricibus præest in monasteriis sanctimonialium.

CANTREDUS. — Ap. Anglos, ruris portio continens centum villas.

CANTRIFUSOR. — Artifex, qui *cantharos* ex stanno aut alio metallo fundit; *fabricant de vases d'étain ou de tout autre métal*.

CANTRIX. — Idem q. CANTORISSA.

CANTRUM. — Idem q. CANTHARUM.

CANTUALIA. — Hac voce *Kyrie* et *Gloria in excelsis*, quæ in sancta liturgia cantari seu recitari solent, potissimum significari videntur. (*St. S. Fl.*)

CANTUALIS. — Spectans cantum ecclesiasticum. (Lud.)

CANTUARIA. — Idem q. CANTARIA, beneficium ecclesiasticum. — Proventus beneficii quod *cantuarium* dicitur. (A. 1153.)

CANTUARIUM.— Ead. notione.

CANTUARIUS. — Idem q. CANTOR.

CANTUAVAIRUM. — Vociferationes, aliaque id genus, quibus derideri solent ii præsertim qui ad secundas nuptias convolant; *charivari*.

CANTULARE. — Liber ecclesiasticus ad cantandum. (W. Th.)

CANTULOSUS. — Canorus: « Deinde *cantulosis* vocibus garrulantes (hirundines). » (*A. SS.*)

CANTUS. Responsorium quodvis. (*Chron. Lem.*) — Responsorium quod post Epistolam canitur in S. Liturgia, graduale. (A. 1130.) — Latus; *côté*; ol. *cant*. (Pass.) — F. idem quod CAMALLUS, humerale. in Stat. synod. Eccl. Aurel. ap. Mart. (*Ampl. Col.*), nisi legendum sit, ut videtur, *cota*. — *Cantus contrapunctus*, cantus cujusdam generis, sic dictus quoniam uno tenore cantatus nullam moram seu tractum longiorem patitur. (*Conc. Hisp.*) *Cantus, discantus*, musici concentus species; *faux-bourdon*. (*Obit. Eccl. Morin.*) *Cantus panegyricus*, omnium hilaris concentus. (A. 1418.) *Cantus planus*, simplex canendi modus; *plain-chant*. (Pass.) *Cantum portare*, rem cantandam alicui præcinere. (Bern. Mon.)

CANULA. — Fistula, instrumentum musicum; *flûte*. — Instrumentum quo sanguis Christi olim hauriebatur, ut CANNA.

CANULASTHIUM. — Pera: « Qui ipsius crucem et *canulasthium* sumentes cum fide, a vexationibus et infirmitatibus curabantur. » (*A. SS.*)

CANULUS. — Scapus; *tige*. (A. 1295.)

CANUM. — Præstatio, ut CANA. — Album. « Pro tribus *canis* operis albi factis suis sumptibus. » (A. 1489.)

CANUTUS. — Cui canent capilli præ senectute.

CANUUM. — Pro CANNABUM.

CANZELLARE. — Pro CANCELLARE.

CANZELLATUM. — Cancellis clausum; *cancellé*. (J. de Vorag.)

CAORCINA. — Tabula nummularia mercatorum qui *caorcini* vocabantur. (A. 1272.)

CAORCINI. — Mercatores Italici propter fœnerationem usurariam famosi; *caorsins*.

CAPA. — Vestis species qua viri laici, mulieres laicæ, monachi et clerici induebantur, quæ olim caracalla; *manteau à capuchon, cape, chape*. (Pass.) *Capa pluvialis* seu *ad aquam*, quod in pluvia usus erat sic dicta in quibusdam instrumentis. *Capa manicata*, cui manicæ adduntur; *manteau à manches, espèce de caban*. (Pass.) *Capa categorica*, id est decens et conveniens; *cappe, chable convenable*. (Rob. Goul.) *Capa missalis* seu *missaria*, cujus in Missa celebranda usus est, idem q. DALMATICA. (A. 1472.) *Capa professionalis*, quam episcopus suffraganeus post ordinationem suam tradit Ecclesiæ metropolitanæ. (Vit. Gulielm. episc. Winton.) *De capa*

ordinarii contendere, Gallis proverbium notissimum, *disputer de la chape à l'évêque*, id est de re, quæ nec actori, nec reo, sed tertio competit. (*Chr. And.*) De *capa regia contendere*, eodem sensu. (A. 1319.) *Capas facere, deferre*, cantoris officium præstare. (A. 1341.) *Capam solvere*, dono, quod præstare novus canonicus tenetur, satisfacere. (A. 1330.) — Vestis candida quam induebant recens baptismati, idem q. ALBA et CHRISMALE. (*Conc. Usberg.*) — Rivulus, sulcus, ad amittendas aquas, apud Arelatenses; *rigole, fossé*. (A. 1223.) Amentum quo virga flagelli manubrio ejus innectitur. (A. 1348.) — Pars, portio, nisi legendum sit *cupa*. (A. 1083.) — Capsa, pyxis; *coffre, boîte*. (A. 1476.)

CAPABILIS. — Qui capi et comprehendi potest; e contrario, *incapabilis*, incomprehensibilis. Voces sunt Arianis familiares.

CAPAGIUM. — Pecuniarium subsidium; *capage, capitation, impôt imposé par tête*.

CAPALE. — *Capale ferreum*, cassidis species; *sorte de casque, chapel de fer*. — Pro CAPITALE legitur in inst. a. 1099.

CAPANESIUS. — Ead. notione.

CAPANNA. — Tugurium, casula; *maisonnette, cabane*; ol. *capane*.

CAPARIUS. Cantor *capa* ornatus; *chapier*.

CAPARO. — Tegmen capitis, cuculla; *sorte de chaperon*.

CAPATGIUM. — Idem q. CAPAGIUM.

CAPATICUM. — Capitis census ab hominibus de *capite* quotannis solvendus; idem q. CAPITALE.

CAPATUS. — *Capa* ornatus; *chapé*. — Calceus; *chaussure*. (*Conc. Hisp.*)

CAPAX. — Vas majoris capacitatis: « Sylvanus dixit: *Capacem* grossum afferte et aqua eum implete. » (*A. SS.*)

CAPAYRONA. — Tegmen capitis, ut CAPARO.

CAPCIO. — Pro CAPTIO.

CAPDAQUA. — Aquarum caput et origo; *Vid.* CAPUT.

CAPDASTRA. — Liber censualis, capitationis registrum; *registre des impôts, rôle de la capitation*.

CAPDELARE. — Conducere; *conduire, emmener*; ol. *cadeler, chasdeler*.

CAPDELLA. — Pro CANDELLA. (A. 1491.)

CAPDOLIUM. — Domus feudi præcipua, castrum; *maison principale du fief, tour seigneuriale qui appartenait à l'aîné par préciput*; ol. *capdueilh*.

CAPEDINARE. — Differre, procrastinare, moram producere; *différer, retarder*.

CAPELATUM. — Sertum precatorium; *chapelet*.

CAPELETUM. — Ead. notione.

CAPELINA. — Idem q. CAPELLINA.

CAPELLA. — Brevior capa; *manteau court*. (Pass.) — Capa, pluviale; *chape, pluvial*. (*A. SS.*) — Reliquiarum theca; *châsse, reliquaire*. (Pass.) — Ædes in qua reliquiarum thecæ asservantur; *bâtiment où l'on garde les reliques, chapelle*. (Pass.) — Ministeria ac vasa sacra quæ sacerdoti ad sacra peragenda necessaria sunt; *ensemble des ornements, vases, etc., nécessaires pour les cérémonies du culte, chapelle*. (Pass.) — Caparum ecclesiasticarum integer apparatus, id est capa, tunica, dalmatica, etc.; *ensemble des vêtements sacerdotaux, chapelle*. (A. 1231.) — Cancellaria; *chancellerie*. (A. 794.) — Ædicula in qua cimelia asservantur; *trésor*. (Vet. inst.) — Quævis ædicula sacra; *oratoire, chapelle*. (Pass.) *Capella ad succurrendum*, ecclesia succursalis; *annexe, église auxiliaire*. (Lamb. Ard.) — Ecclesia parochialis; *église paroissiale*. (Mur.) — Cœtus clericorum, quos vulgo *capellanos* vocant, qui Summo Pontifici inserviunt, ejusque adsunt ministerio; *réunion des clercs de la maison du Pape, chapelle*. (Adam. Brem.) — Pegma funebre, tumulus honorarius; *catafalque*. (A. 1340.) — Pars fibulæ; *chape de boucle*. (A. 1302.) — Forum tectum, locus, ubi merces venum exponuntur; *halle, marché couvert*. (A. 1337.) Chimicis aquæ stillaticæ apex clibanarius, operculum; *couvercle d'alambic, chape*. (A. 1452.) *Capella filialis*, minor ecclesia, quæ pendet a majori; *annexe*. (Christ. Mul.) — Sacellum, seu majoris templi appendix; *chapelle*. (Pass.)

CAPELLANIA. — Munus et beneficium capellani. — Ædicula sacra in æde majori exstructa. — Ecclesia in qua collegium canonicorum; *église collégiale*. — Monasterium *prioratus* nomine ab altero pendens. — *Capellania annualis*, Missæ quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis, idem q. ANNUALE. (A. 1423.)

CAPELLANIETA. — Diminut. a CAPELLA.

CAPELLANITA. — Idem ac CAPELLANUS.

CAPELLANUS. — Primitus qui *capam* seu *capellam* S. Martini in regis palatio asservabat, eamque in præliis deferebat; *gardien de la châsse de S. Martin de Tours*. (S. VI, VII.) — Notarius, amanuensis, cancellarius; *secrétaire, greffier, chancelier*. (Pass.) — Rector ecclesiæ; *curé*. (A. 1282.) — Quivis presbyter; *prêtre, ecclésiastique*. (*Ch. Occit.*) — Qui capellæ, seu æediculæ sacræ præfectus est; *prêtre qui dessert une chapelle, un oratoire, chapelain*. (Pass.) *Capellanus auroræ* seu *de alba*, qui sacra facere debet *aurora* seu diluculo, Hispanice *alba*. (*Conc. Hisp.*) *Capellanus perpetuus*, major vicarius. (A. 1386.) — Qui ex aliqua capella seu parochia est; *paroissien*. (*Martyr. Pist.*)

CAPELLARE. — Cædere, incidere, ut CAPULARE.

CAPELLARIA. — Idem q. CAPELLA et CAPELLANIA, munus et beneficium capellani. (A. 1148.) — Supellex sacra, ornamenta capellæ. (*Gest. Hild. ep. Cenom.*)

CAPELLARIUS. — Idem ac CAPITULARIUS, ædilis seu scabinus Tolosæ; *capitoul*.

CAPELLATICUM. — Jus cædendi ramos vel arbores in silva; *droit de couper du bois dans la forêt seigneuriale*. (A. 969.)

CAPELLATIO. — Ead. notione.

CAPELLETA. — Ut CAPELLANIETA.

CAPELLETUM. — Genus *capæ* seu pilei; *chapelet, petit chapeau, chaperon*.

CAPELLETUS. — Ead. notione.

CAPELLINA. — Sertum precatorium globulorum, vulgo rosarium; *rosaire, chapelet;* ol. *chapel.* — Genus pilei; *capeline.*

CAPELLOTUM. Idem q. CAMELOTUM.

CAPELLULA. — Parvum sacellum; *petite chapelle.*

CAPELLUM. — Capulum; *poignée ou garde d'épée.*— Caputium quo utuntur monachi; *capuchon.*

CAPELLUS. — Galerus, pileus, a *capa* dictus, quasi parva capa, qua caput tegitur; *vêtement de tête, chapeau, bonnet;* ol. *capel, chapel.* (Pass.) *Capellus solis,* ad arcendum solem; *parasol.* (*A. SS.*) — Corona florea et plectilis; *couronne de fleurs;* ol. *chapel de fleurs.* (A. 1423.)—Junior capo; *jeune chapon.* (A. 1232.) — Umbraculum ligneum; *auvent.* (*St. Vert.*) — F. arbor cujus rami exscinduntur, vel truncus, caudex. (A. 873.)

CAPERE.— Decernere, statuere; *décider, arrêter, résoudre. Capere pugnam,* duellum ad litem dirimendam decernere. — Insimulare, in aliquem culpam inferre, iram convertere. *Capere se,* prospere fieri. *Capere se ad feodum,* capere, occupare feodum, manus in illud injicere. *Capere se ad aliquem,* sponsorem appellare. *Capere se cum aliquo,* congredi, concertare. *Capere terram* ad terram appellere; *prendre terre. Capere super se,* in se suscipere, desponsorem constituere; *prendre sur soi.*

CAPERO. — Ut CAPARO.

CAPETIUM. — Ut CAFETUM.

CAPETUM. - Ornamentum quod ponitur ante lectos dominorum, in quo pedes dominorum requiescunt. (J. de G.)

CAPHA. — Natta, storea; *natte.*

CAPHARDUM.— Apud Austriacos, capitis tegumenti species.

CAPIA. — *Capsa,* pyxis; *boîte, caisse.* — *Capa,* vestis ecclesiastica.

CAPIARIUS. — Pro CAPICIARIUS aut CAPICERIUS.

CAPIATIS. — Breve seu litteræ ad pecuniam capiendam seu percipiendam. (A. 1380.)

CAPIBREVIUM. — Actorum judicis vel notarii liber; *carnet de notes.*

CAPICERIA. — Dignitas *capicerii; dignité de chevecier, chevècerie.* (Sug.) — Locus ubi quæ ad *capicerii* seu thesaurarii officium pertinent reconduntur, ejusque domus; *maison et bureau du chevecier, chevècherie.* (A. 1363.)

CAPICERIATUS. — Dignitas et officium *capicerii,* ut CAPICERIA.

CAPICERIUS.— Cui *capicii* ecclesiæ cura incumbit; *chevecier, qui a soin du sanctuaire.*

CAPICIALIS. — Ad partem ædis sacræ quæ *capitium* dicitur pertinens. (*And. Flor.*)

CAPICIARIUS. — Ut CAPITIARIUS.

CAPICIUM.— Pars ædis sacræ quæ *presbyterium* dicitur. *Vid.* CAPITIUM.

CAPIDA. — Vasis ecclesiastici genus: « *Capidæ* ad profanos non vendantur. »

CAPIDOSUS. — *Terra capidosa* qua aliquid capitur, continetur, argilla; *terre grasse, liante, argile.* (A. 1190.)

CAPIGER. — Officium in panetaria regia, ad quod forte *caparum,* quibus panis operiebatur, cura spectabat.

CAPILLLATORIA.— Festivitas qua prima fiebat detonsio capillorum. (*Lex Sal.*)

CAPILE. — Domus præcipua, ut *Caput mansi. Vid.* CAPUT.

CAPILLATIO. — Capillorum evulsio; *arrachement des cheveux.*

CAPILLATIUS. — Ex capillis confectus; *fait avec des cheveux.*

CAPILLATURA. — Capilli; *chevelure, cheveux.*—Coma supposititia; *faux cheveux, perruque.*

CAPILLI. — *Capillos ponere, per capillos se offerre,* dicebant monachi cum comam ponerent. (*Capillorum positio* symbolum erat servitutis quam Deo per votorum emissionem profitebantur; unde *servi Dei* vulgo appellati, nam servi tonsi erant.) *Per unum crinem de capillis offerre se monasterio* dicebantur laici qui monachicæ societati sese ascribebant, ut illius beneficiorum participes essent. *Capillorum tortura* seu crispatio; *frisure. Remanere aut esse in capillo* dicebatur puella quæ nondum marito juncta erat et adhuc in domo patris manebat: nam promissos crines innuptæ ferebant, nec eos in nodos retorquebant, quod nuptarum erat, præsertim apud Longobardos. *Capilli cercenati,* in circulum aut orbem attonsi. *Capillos alicui excutere,* ut testis rei peractæ memoriam servaret, qua ratione etiam aurem vellicabant aut alapam infligebant.

CAPILLITIUM. — Idem q. CAPILLATURA.

CAPINALE. — Armorum genus. (Capellus ferreus?)

CAPIOLA. — Carcer; *geôle, prison;* ol. *gaiole.*

CAPIREGUS. — Idem q. CAPDAQUA.

CAPIRO. — Idem q. CAPARO.

CAPIS. — Capsa; *caisse.*

CAPISCERIA. — Ut CAPICERIA.

CAPISCHOLIA. — Dignitas *capitis scholæ; Vid.* CAPUT

CAPISCHOLIUS. — Ead. notione.

CAPISCOLIA. — Pro CAPISCHOLIA.

CAPISOLIDUM. — Capitalis solidus qui ex pretio rei venditæ domino exsolvebatur, idem q. LAUDIMIUM; *droit dû au seigneur sur le prix de la vente des biens qui relèvent de lui;* ol. *capsool, capson.*

CAPISTERIUM. — Vas quoddam quo frumenta purgantur; *van ou crible.* — Granarium, horreum; *grenier.* (*A. SS*)— Alveolus ligneus qui capite gestabatur eratque maxime in usu mulieribus lotos pannos a fonte aut fluvio referentibus. (*A. SS.*) — Agrarium, vectigal agro impositum, idem q. TERRAGIUM. (A. 1407.)

CAPISTRAGIUM. — Quod pro capistris domus regiæ ministris annuatim concedebatur; ol. *chevestrage.* (A. 1261.)

CAPISTRANI. — Fratres minores de Observantia, a caputio sic dicti.

CAPISTRARE. — Metaphorice pro reprimere, quasi *capistro* coercere. (Elmh.)

CAPISTRIUM. — Pro CAPISTRUM.

CAPIT. — Idem q. *Licet* : « Talia *capit* opinare eos. » (Tertul.)

CAPITACIUM. — Cervical; *oreiller*; ol. *chevet*.

CAPITADENUS. — Primus artificum ?

CAPITAGIARIUS. — Qui censum de capite debet; *qui doit le capitage*. (A. 1131.)

CAPITAGIUM. — Census quem *homines de corpore* seu *de capite* quotannis debent domino præstare; *capitation, cens aunuel payé au seigneur par ses hommes de corps*; ol. *capitage, capitainage, chevage*. (A. 1207.) — Præstatio quæ mortis tempore domino solvitur; *prélèvement dû au seigneur sur les biens laissés par ses tenanciers, surtout par les hommes de mainmorte*. (A. 1297.) — Tributum ab iis solutum qui in portu navem onerant vel exonerant, idem quod pro alliganda nave in portu præstatur; *droit qui se paye au seigneur du port pour le chargement et le déchargement, comme aussi pour l'ancrage d'un navire*. (A. 1379.) — *Homo de capitagio Dei*, cui res, quæ ad Deum spectant, curæ cordique sunt, easque Dei nomine curat. (A. 1288.)

CAPITALACIUM. — Oblatio pecuniaria quæ sanctis pro suo capite fit vel ecclesiasticis, ut pro aliquo orent, solvitur. (A. 1149.)

CAPITAL. — Præcipuus. (Nic. LL. ad Car. Calv.)

CAPITALAGIUM. — Munus et officium *capitalis; dignité de captal*. (A. 1459.)

CAPITALARIUS. — Pro CAPITULARIUS.

CAPITALE. — Cervical; *oreiller*. (Pap.) — Operimentum capitis vel fascia qua caput involvitur; *coiffure ou bandeau qui entoure la tête*. (Ditm.) — Debitæ pecuniæ caput; *capital, principal d'une dette*. (Pass.) — Bonum omne quod possidetur, præsertim vero bonorum species illa quæ in pecudibus consistit; *avoir, surtout celui qui consiste en bétail*. (Pass.) *Vivum capitale*, pecudes; *les troupeaux*. *Capitale furtum*, furtum animalis vel rei mobilis. (A. 973.) — Æstimatio rei furatæ seu res ipsa furata; *valeur du vol ou la chose volée*. (*Leg. Barb.* pass.) — Census quem *homines de capite* quotannis domino præstant, idem q. CAPITAGIUM. (Pass.) — Jus quod mortis tempore domino solvitur, idem q. CAPITAGIUM. (A. 1401.) — Oblatio pecuniaria, quæ sanctis pro suo capite fit, ut CAPITALACIUM. (A. 1178.)

CAPITALIS. — (Subst.) Primus ac præcipuus; *premier, principal, qui est à la tête*. (Pass.) — Dignitatis nomen quibusdam ex illustrioribus Aquitaniæ proceribus tributum; *captal*. (S. XIII.) — (Adj.) *Capitalis census*; *Vid.* CENSUS. — *Capitalis homo*, qui debet censum de capite; *qui est soumis au chevage*; *Vid.* CAPITAGIUM; ol. *chevagier*. (Pass.)

CAPITALITIUM. — Census quem *homines de corpore* seu *de capite* quotannis domino præstabant, ut CAPITAGIUM. — Eleemosyna quam singuli ad sancti Huberti suffragia vitandæ rabiei causa confugientes completo voto persolvebant.

CAPITALITIUS. — Qui *capitalem censum* solvere tenebatur, ut CAPITALIS. — *Capitalitius census*, idem q. CAPITALITIUM, præstatio.

CAPITALIUM. — Idem q. CAPITALE, bonum omne quod possidetur, præsertim vero pecudes.

CAPITANA. — Cathedralis ecclesia; *l'église cathédrale*. (*Ann. Bened.*)

CAPITANAGIUM. — Officium, dignitas *capitanei*, seu præfecti copiis militaribus; *capitainerie, grade de capitaine*.

CAPITANARIUS. — Dux, præfectus, vel idem forte quod ADVOCATUS. (*Ch. Carlom. reg. Fr.*)

CAPITANEA. — Capitale debitum; ut CAPITALE. (A. 1142.) — Officium *capitanei*, ut CAPITANAGIUM. (A. 1263.)

CAPITANEATUS. — Ead. notione q. CAPITANAGIUM. (A. 1295.)

CAPITANERIA. — Eod. sensu. (Mur.)

CAPITANEUM. — Res ipsa quæ restitui petitur, seu ejus æstimatio (a. 1378); census capitis (a. 1213), ut CAPITALE.

CAPITANEUS. — (Subst.) Caput militum, præfectus copiis militaribus; *commandant, capitaine*. — Rector, ductor, qui rei alicui præfectus est; *directeur, celui qui est chargé de la conduite d'une chose*. *Capitaneus ecclesiæ*, idem q. ADVOCATUS. (A. 1008.) *Capitaneus levatorum*, magistratus qui iis præerat quibus *levatorum* seu aggerum cura commissa erat; *chef des employés au service des chaussées*. *Capitaneus quarterii*, urbis regioni præfectus; *chef de quartier, quartenier*. — (Adj.) Principalis, præcipuus, qui est in *capite*, capitalis. *Capitaneum monasterium*; *le principal monastère*. *Capitaneum altare*; *le maître-autel*. *Capitaneus locus*; *un chef-lieu*. *Capitaneus sensus*, inconsultus, naturæ impetus. *Capitaneus census*, idem q. CAPITALITIUM.

CAPITANIA. — Idem q. CAPITANAGIUM. (*Bul. Bonif. PP. VIII.*)

CAPITANIUS. — Idem q. CAPITANEUS.

CAPITANUS. — Ead. notione.

CAPITARE. — Capere, apprehendere; *prendre, mettre la main sur*. — Exitum habere; *avoir une fin, finir*. — Terminare; *se terminer, finir*.

CAPITATICUM. — Idem q. CAPITALITIUM.

CAPITATIO. — Capitis census seu tributum capitis vel personæ; *captation, impôt personnel, tribut imposé par tête*; ol. *capage*. Est etiam tributum pro jugorum seu capitum, id est possessionum numero impositum : sic dictum quia in censum veniebant, referebanturque omnia quæ possessionum, capitum, sortiumque et jugorum æstimationi accedebant. (Jac. Goth.) *Capitatio humana*, pars ea tributariæ functionis, quæ pro servis, colonis ascriptis, censitis præstabatur, ut *capitatio animalium*, quæ pro animalibus possessionum. (*Cod. Th.*) — Pabulum animalium; *fourrage, nourriture des animaux*.

CAPITEGIUM. — Capitis amiculum, velum; *couvre-chef, voile*.

CAPITEITAS. — Titulus quo Pontificis Romani primatus significatur in sermone cujusdam ex Patribus in *Conc. Constant.*

CAPITELLUM. — Quod columnis super-

ponitur; *chapiteau.* — Minus capitulum, seu locus ubi conveniebant monachi, nam plura habebant interdum capitula in majoribus monasteriis. — Capitolium, arx; *château.* — *Capitulum brevis*, seu lectio brevior in divino Officio. (Greg. Tur.) Eædem voces Horas canonicas breviores in *Act. SS.* significari videntur. — Alta pars domus. — Aqua saponis vel lexivium, aqua saponariorum, ex quo fit sapo.

CAPITELLUS. — Vestis pars superior qua caput tegebatur, vel potius collare; *capuchon, ou collet d'habit.* (*A. SS.*)

CAPITENIUM. — Tutela, et jus pro *tutela; protection que le seigneur devait au vassal, droit que le vassal payait au seigneur pour la protection qu'il en recevait;* ol. *captein.*

CAPITERNUM. — Species fibulæ a *capiendo* sic dictæ quod quasi capiat res quibus adjungitur.

CAPITE-SENSIVI. — Pro *Capite censi* vel *censiti. Vid.* CAPUT.

CAPITIARIUS. — Dignitas et officium in monasteriis et ecclesiis, cui *capicii* ecclesiæ cura incumbebat, ut CAPICIERIUS.

CAPITIFRAGIUM. — Instrumentum aptum capiti comminuendo; *instrument de torture pour comprimer la tête.*

CAPITILAVIUM. — Dominica Palmarum; *le dimanche des Rameaux.* — Metaphorice reprehensio, castigatio, quomodo *laver la tête à quelqu'un*, dicunt Galli.

CAPITINA. — Sumen; *tetine.*

CAPITIPURGIUM. — Quidquid a capite phlegma deducit. (Mat. Silv.)

CAPITIUM. — Ea pars tunicæ qua caput immittitur; *ouverture de la tunique par laquelle passe la tête.* — Tegmen capitis, *capucium; capuchon.* — *Capitium ferreum*, idem q. *Capellus ferreus.* — Caput lecti; *tête de lit, chevet.* — Pars ædis sacræ, quæ vulgo *presbyterium* seu locus ubi altare statuitur; *sanctuaire;* ol. *chevet.* — *Capitium molendini*, caput unde aqua currit ad molendinum. (A. 1130.)

CAPITO. — Truncus arboris; *tronc d'arbre.* — Species monetæ argenteæ sub Ludovico XII; *teston.* — Piscis fluviatilis; *chabot ou cabot.*

CAPITOLARIUS. — Pro CAPITULARIUS.

CAPITOLINI. — Magistratus Tolosani; *capitouls.*

CAPITOLITIUM. — Pro CAPITALITIUM.

CAPITOLIUM. — Templum paganorum vel locus ubi sacrificare cogebantur Christiani; *temple païen en général.* — Arx; *citadelle.* — Ædes in qua jus dicebatur; *lieu où se rendait la justice, tribunal.* — Capitulum canonicorum vel monachorum, seu locus in quo congregabantur canonici vel monachi de re et disciplina canonica et monastica acturi; *chapitre, salle capitulaire.* — Capsula reliquiarum in modum arcis efformata, vel certe idem q. CAPITELLUM: « Unus den. B. Joannis B. qui in medio illius vasis in uno parvo *capitolio* chrystallino et argenteo sit natus. » (*Gest. abb. S. Germ.*) — Bonum omne quod possidetur; *tout l'avoir que l'on a.* (*A. SS.*)

CAPITOLUS. — Idem q. CAPITOLUS.

CAPITORIUM. — Census de capite, ut CAPITATIO.

CAPITOSE. — Obstinate; *avec persévérance ou obstination.*

CAPITOSITAS. — Obstinatio, pervicacia; *persévérance, obstination.* — Morositas; *caprice, fantaisie.*

CAPITRA. — Cucullæ seu vestis species qua caput operiebatur; *capuchon d'une forme particulière.*

CAPITTA. — Vestis candida, idem q. CHRISMALE. (A. 1566.)

CAPITULARE. — (Subs.) Scriptum capitulis distinctum; *écrit divisé en chapitres. Capitulare Evangeliorum de circulo anni*; liber ecclesiasticus in quo describuntur initia et fines cujusque Evangelii, quod singulis diebus in Missa legitur. *Capitulare institutum*, regula monastica per capitula distincta. — *Capitularia; code des lois ripuaires et ecclésiastiques; édits et ordonnances des rois, principalement corps des lois que les rois faisaient dans les assemblées des comtes ou des évêques, ou dans les conciles.* — Operimentum capitis. (Isid.) — (Verb.) Capitulis aliquid distinguere; *diviser un écrit en chapitres.* — Pacisci, consentire; *accorder.* — Brevem lectionem, quæ in divino Officio legitur, recitare, quod ad *celebrantem* pertinet. — Alicujus sancti Officium celebrare, peragere, a *capitulo* (*Vid.* CAPITULUM) saltem incipiendo. — In capitulum convenire tractandorum negotiorum causa; *se réunir en chapitre.* — Succensere, punire, quod fit in capitulis monachorum; *punir, réprimander.* Hinc vulgaris loquendi monachis usitata formula *dare alicui capitulum*, vel *accipere capitulum*, pro reprehendere.

CAPITULARIS. — Diploma, charta, libellus; *diplôme, charte, titre.* — Ornamentum capitis, ut CAPITALE. — Canonicus; *chanoine. Capitulares litteræ*, majores litteræ quæ in principio cujusque capituli librorum describuntur, auro, minio, aliisque coloribus depictæ, et variis subinde figuris adornatæ; *lettres capitales, initiales. Capitulare tributum*, idem q. CAPITALITIUM. *Capitulares*, qui assidebant *capitulo*, seu domui urbis publicæ, iidem quos *capitouls* vocant.

CAPITULARITER. — Capitulatus; *sommairement.* — *Capitulariter congregari*, in unum *capitulum* convenire. (*Bull. Carmel.*)

CAPITULARIUM. — Liber censualis in quo, descripta sunt *capitula*, seu præstationes quas quisque debet; *cadastre, registre des impositions.* — Liber decretorum ac statutorum civitatum; *registre des délibérations et des actes officiels des municipalités.* — Tegminis capitis species; *espèce de coiffure.* — Ornamentum chartarum quod *viticulam* vulgo seu *vignette* appellant Galli, quod illud in librorum capitulis ut plurimum fit. — Liber ecclesiasticus continens *capitula*, quæ in ecclesia canuntur. — Capitulum, locus, in quo monachi congregabantur; *salle capitulaire, chapitre.*

CAPITULARIUS. — Scabinus; *échevin, ca-*

pitoul. — Exactor ; *collecteur d'impôts.* — Nuntius, minister, famulus, *serviteur.* — Dominus, possessor ; *propriétaire, seigneur.* — Cui *capitale* sive in pecunia, sive in pecudibus creditum est ; *débiteur.*

CAPITULATIM. — Distincte, per capitula ; *par chapitre, chapitre par chapitre.*

CAPITULATIO. — Index capitum ; *table des chapitres.*

CAPITULATUS. — Idem q. CAPITALAGIUM. (A. 1459.)

CAPITULUM. — Domus urbis publica in qua ædiles seu scabini jus dicunt aut coeunt; *hôtel de ville, capitole.* — Capitis tegumentum muliebris ; *espèce de coiffure de femme.* — Caput lecti ; *chevet.* — Pactionis caput, articulus. *Vid.* CAPITULARE. (A. 1501.) — Conventus, synodus ; *réunion, synode.* — Muri fastigium ; *chaperon.* — Mandatum seu charta qua expensa pecunia restituenda jubetur. — Pars scriptorum ; *partie d'un écrit, d'une loi, chapitre, titre. Capitula et capitularia,* canonum ecclesiasticorum et legum regiarum codices ita nuncupati, quod per *capitula* seu sectiones digesti distinctique sint apud Theophanem legitur. *Capitula novitiarum,* novarum constitutionum synodalium decreta. — Brevis lectio quæ in divino Officio loco lectionis legitur. — Locus in quem conveniebant monachi et canonici, et conventio ipsa ; *salle capitulaire, chapitre. Capitula ruralia*, conventus curionum ruralium qui ab episcopis, archidiaconis aut decanis ruralibus subinde coguntur, in quibus de rebus ecclesiasticis suarum parochiarum pertractare solent. *Capitulum habere,* jus quo extraneus monachus in *capitulo* cujusdam monasterii sedebat.

CAPLATIA. — Vestis species ; *espèce de vêtement.*

CAPLIM. — Obligatio qua vassalli tenentur arbores exscindere ; *service féodal consistant à couper les arbres pour le seigneur.* (*Polypt. S. Rem.*)

CAPLUM. — Funis ; *câble.*

CAPMANSIO. — Idem q. *Caput mansi. Vid.* CAPUT et MANSUS.

CAPELLARDENT. — Capella in qua, parietibus panno nigro vestitis, multi accenduntur cerei pro funeribus principum et magnatum ; *chapelle ardente.*

CAPOLARE. — Abscindere, diminuere ; *couper, raccourcir.*

CAPOLATA. — «Item 5 millia teules, item 3 *capolatas* de petra.» (A. 1142.) An petrarum onus, vel tantum petræ quantum uno die homo *capulare* seu scindere potest ? Pro onere quod capiti imponitur, occurrit inter jura vicec. Narb. (A. 1260.)

CAPONAGIUM. — Jus domini a subditis vel *capones* vel eorum valorem accipiendi.

CAPONUS. — Idem q. *Capo.*

CAPORALIS. — Caput, gubernator, præfectus præcipuus ; *chef, commandant.*

CAPOTUS. — Pro CAGOTUS.

CAPPANA. — Tugurium, ut CABANA.

CAPPARE. — Pro COPPARE.

CAPPARIUS. — Qui facit et reficit *cappas,* seu ornamenta ecclesiastica, et cantor qui fert *cappam* in ecclesia ; *chapier.*

CAPPATICUM. — Idem q. CAPPAGIUM.

CAPPATUS. — Qui gerit *cappam ; revêtu d'une chappe.* — Cantor, qui fert *cappam* in ecclesia ; *chapier.*

CAPPIGER. — Cantor, idem q. CAPPATUS.

CAPPILLARE. — Idem q. CAPULARE.

CAPPILLINA. — Galeæ species ; *armure de tête ;* ol. *cappelinge.*

CAPPUCCIUM. — Idem q. CAPUTIUM.

CAPRAMARITUM. — Idem q. CHARAVARITUM.

CAPRAREA. — Caprarum grex vel stabulum ; *troupeau de chèvres ou étable à chèvres.*

CAPRARITIA. — Ead. notione.

CAPREA. — Pro *Capra.*

CAPREDUS. — Pro *Capreolus.*

CAPREOLIUS. — Ead. notione.

CAPRETUS. — Ead. notione.

CAPRICULUS. — Ead. notione.

CAPRICORNIUM. — Temporis nota, solstitium hibernum ; *le solstice d'hiver.*

CAPRIDARE. — Dicitur de capra quæ parit ; *chevreter.*

CAPRIFER. — Idem q. *Capreolus.*

CAPRINUM. — Præstatio ab iis qui capras tenent exsolvenda ; *droit que payaient les possesseurs de troupeaux de chèvres ;* ol. *chevretage.*

CAPRITUS. — Hircus ; *chevreau ;* ol. *cabri.*

CAPRO. — Caper, hircus ; *bouc.* (*A. SS.*)

CAPROLLUS. — Pro CAPREOLUS.

CAPRONES. — Tigna, cantherii ; *chevrons.*

CAPSA. — Arca, theca, cista, ubi aliquid reponitur; *caisse, armoire, corbeille.* Proprie vero est arca in qua reconduntur sanctorum reliquiæ; *châsse. Capsæ evangeliorum,* eorum opercula. *Capsa navis,* ima pars navis ; *cale de navire.* (*A. SS.*) — Pars casulæ, cucullus ; *capuchon de chape.* (Greg. Tur.) — Vagina ; *fourreau d'épée.* (W. Wyr.) — Pectus, thorax ; *poitrine ;* vulgo *le coffre.* — Umbella ; *dais.* (*Ord. S. Petr. Aurel.*) *Capsa de casa,* proprietas, dominium, proprie id quod in capsa seu arca servatur. (*For. And.*)

CAPSACES. — Vasculum; *vase à renfermer l'huile.*

CAPSANA. — Idem q. CAPITIUM, ea vestis pars quæ ad os tunicæ collum circumit humeris injecta. (A. 1464.) — Capistrum. (A. 1334.)

CAPSARIUM. — Capsarum in quibus recondebantur sanctorum reliquiæ, theca.

CAPSARIUS. — Thesaurarius ecclesiæ, seu qui sacrarum *capsarum* curam habebat ; *trésorier ou garde des châsses des saints.*

CAPSAX. — Vas sextariorum duodecim. (Pap.)

CAPSEA. — Pro CAPSA.

CAPSELLA. — Diminut. a CAPSA.

CAPSERIUM. — Cervical ; *oreiller, coussin.* (A. 1476.)

CAPSERIUS. — *Capsæ* seu arcæ publicæ custos ; *caissier, trésorier.*

CAPSETTA. — Capsula ; *cassette.* (*A. SS.*)

CAPSIA. — Pro CAPSA.

CAPSIDILE. — Pro CASSIDILE.

CAPSIDULUS. — Pera ; *besace.*

CAPSILIA. — Vestis apertura superior per quam caput immittitur et exeritur. (*A SS.*)

CAPSIM. — Forte pro *carptim*, sensim.

CAPSIS. — Capsa sacrarum reliquiarum; *châsse, reliquaire.* (*A. SS.*)

CAPSOLIDUM. — Idem q. CAPISOLIDUM. (A. 1332.)

CAPSONA. — Pecten; *peigne.* (*Vet. Gl.*)

CAPSONUS. — Armarium, arca major; *armoire.*

CAPSOR. — Præpositus capsæ nummariæ; *caissier.*

CAPSOU. — Præstationis genus.

CAPSOVERIUS. — Qui solvendo *capsou* præpositus est.

CAPSULA. — Idem q. CAPSELLA. Casula; *chasuble.*

CAPSUM. — Thorax, pars concava corporis costis circumdata; *le thorax, le coffre.* — Retis species aut machinæ ad capiendos pisces; *espèce de filet, d'engin à prendre le poisson.* — Carruca undique contecta, quasi capsa; *voiture fermée.* — Carbedæ pars ubi qui vectantur sedent; *caisse de voiture.* — *Capsum ecclesiæ*, ea ædis pars, ut videtur, quam navim dicimus; *nef d'une église.*

CAPTABULUM. — Idem q. CATABULUM.

CAPTAGIUM. — Idem q. CAPITALITIUM.

CAPTALARIUS. — Pro CAPITULARIUS.

CAPTALE. — Pro CAPITALE.

CAPTALERIUS. — Qui rei alicui præpositus est, qui terram aliudve sub censu seu reditu annuo tenet; ol. *captalier.* — Nuntius, minister, idem q. CAPITULARIUS.

CAPTALIS. — Pro CAPITALIS.

CAPTALMEN. — Quod vi et injuste captum est. (A. 1090.)

CAPTAMENTUM. — Species servitii, vel præstationis, idem, ut videtur, ac ACAPTAMENTUM. (A. 1256.)

CAPTANIA. — *Tenere ad captaniam*, tenere ad terminum statutum, aut ad voluntatem alterius, vel etiam sub conditione *capitalia* ad libitum restituendi, nisi idem sit ac *tenere ad catallum.* (A. 1308.)

CAPTARE. — *Vid.* CUPTARE.

CAPTATELA. — *Captatela* pallii, apud Tertul., acceptio pallii.

CAPTATIA. — Dolus, astutia, malitia. (*Vet. Gl.*)

CAPTATUS. — *Hora captata*, rato tempore, hora præstituta. (A. 1358.)

CAPTEINIUM. — Idem q. CAPTENIUM.

CAPTELA. — Cautela, cautio; *sûreté, caution.* (A. 1289.)

CAPTENERE. — Manutenere, tutari; *maintenir, protéger.* (A. 1081.)

CAPTENIUM. — Tutela, protectio, et præstatio pro illa protectione; *protection due par le seigneur au vassal, et droit que le vassal payait au seigneur pour la protection qu'il en recevait*; ol. *captein.*

CAPTIA. — Venatio; *chasse.*

CAPTIO. — Detentio, carcer; *détention, prison.* — Mala tolta, exactio; *redevance injuste.* (A. 1076.) *Captiones*, alias *prisæ*, dictum quidquid ad expensas regis seu domini capiebatur super subditos et tenentes, quod legitime et debite persolvi debebat. — Admissio, receptus; *admission.* (A. 1317.)

CAPTIVARE. — Capere, captivum reddere; *prendre, faire prisonnier.* — Diripere, abducere, misero habere; ol. *chétiver.*

CAPTIVATIO. — Captivitas; *captivité.*

CAPTIVATUS. — Angustus; *de peu d'étendue.*

CAPTIVELLUS. — Misellus; *pauvre, malheureux*; ol. *chétif.*

CAPTIVITAS. — Miseria, calamitas; *malheur, infortune.*

CAPTIVUS. — Vilis, contemtilis; *de peu de valeur, pauvre, malheureux*; ol. *chétif, chaitif.* (A. 1182.) — Viduus, privatus. (*A. SS.*)

CAPTOR. — Qui *captiones* nomine regis exigebat. (A. 1379.) — Collector; *receveur d'impôts, percepteur.*

CAPTUARIUS. — Qui *balneaticum* exigebat.

CAPTULARIUS. — Pro CAPITULARIUS.

CAPTURA. — Locus piscosus, ubi capiuntur pisces; *endroit poissonneux.* — Idem q. CAPTIO, CREDITIO vel CREDENTIA. (A. 1186.) — Exactio. (A. 1119.) — Spatium, intervallum, districtus certis limitibus *captus* seu contentus. — *Capturæ*, quæ ad capiendas aves ponuntur.

CAPTUS. — Pro *cattus*, felis; *chat.*

CAPUCCINUS. — Idem q. CAPUTIUM.

CAPUCCIUM. — Ead. notione.

CAPUCERIA. — Ead. notione.

CAPUCIOLUM. — Ead. notione.

CAPUELLA. — Diminut. a *capa*, baptizatorum vestis; eadem etiam forte quam *chrismale* appellant.

CAPULA. — Idem q. CAPLIM. (Irm.)

CAPULARE. — Cædere, abscindere, trangere; *couper, tailler, trancher, briser.* (Pass.)

CAPULARIS. — Vestis species tegens scapulas; idem q. SCAPULARE.

CAPULARIUM. — Ead. notione.

CAPULATIO. — Ead. notione q. CAPULATURA.

CAPULATURA. — Vulnus; *blessure, meurtrissure.*

CAPULATUS. — Gladio cinctus; *ceint de l'épée.*

CAPULLA. — Idem q. CAPUELLA.

CAPULLUS. — Pro CAPELLUS.

CAPULUM. — Idem q. CAPLIM. (Irm.)

CAPULUS. — Ead. notione.

CAPUNTA. — Quantum manu capi potest; *poignée*; ol. *capsine.*

CAPUS. — Avis prædatoria, falco; *faucon.* — Clavus cujus pars præcipue caput est; *clou à très-grosse tête.* — Pro CAPO et CAPUT.

CAPUSIERA. — Species artis ad capiendas aves.

CAPUT. — 1° Pars corporis. *Caput lupinum gerere* (*Leg. Angl.*) dicitur is qui proscriptus est, exlex; hujus enim caput cuivis, perinde ac lupi, exponitur amputandum, si in provinciam redeat; *banni, proscrit, outlaw.* *Capitis proprii esse*, obedientiæ impatiens suo arbitrio agere. *Caput tenerum habere*, debilioris esse capitis. *Caput foci*, forte fulcrum focarium. (A. 1218.) — 2° Persona ipsa. Hinc *capite censi.* servituti et censui obnoxii. *Capitis deditio*, servitus. *Per capita*

succedere, dicitur de hæredibus plurimis qui suam quique hæreditatis partem accipiunt æqualiter, nulla stirpis, quam repræsentant, habita ratione. — Quodcunque in recensione numerum efficit; *tout ce qui, dans un inventaire ou recensement, fait nombre. Capitis furtum, capitale furtum*, id est furtum animalis, vel rei mobilis. (A. 973.) — Quidquid in re primum est, et quidem : 1° de tempore. *Caput anni*, initium (*caput annorum* contraria ratione a nonnullis pro fine annorum sumitur). *Caput jejunii* seu *Quadragesimæ*, quarta feria Quinquagesimæ, qua jejunium quadragesimale inchoatur. 2° de loco. *Caput aquæ*, fons. (*Caputaqua*, uno verbo, pro ipso aquæ fonte in ch. an. 941.) *Caput facere*, vox medica, suppurare. (*A. SS.*) *Caput mobile, caput modulus*, aquæ fons et origo. *Caput molendini*, caput unde aqua currit ad molendinum, ipsa molendini exclusa. *Caput finis*, limes. *Caput sagittæ*, ferrum quo sagitta armatur. *Caput tenere*, terminare; *aboutir*. *Caput tersorii*, ora tersorii; *bord. Ad caput venire*, perficere; *venir à chef*. 3° de valore, dignitate, pars rei cujusdam præcipua. *Caput castri*, turris præcipua, donjo; *réduit, donjon*. (A. 1094.) *Caput comitatus*, vel *baroniæ*, mesnagium capitale baroniæ, castrum, vel aliud ædificium quod propter jus gladii dividi non poterat. (Bract.) *Caput episcopatus*, major ecclesia. (*Ch. Car. Cal.*) *Caput ecclesiæ*, f. ea pars quam vulgo navem appellant; *nef*. (A. 1093.) *Caput mansi, domus capitanea*, domus præcipua, quæ pertinet ad primogenitum, vel in qua habitat caput familiæ. (*Caput mansi*, pro primogenito seu capite familiæ sumitur in quibusdam instrumentis.) *Capitis partem retinere; retenir de quoi servir le fief. Caput pecuniæ; le capital. Caput solidum*, præstatio eadem quæ CAPSOLDUM. 4° Dux, præfectus, dominus; *chef. Capita clericata*, præcipui ex clero. *Caput domus*, idem q. *caput mansi*, senior domus. *Caput ecclesiæ*, qui ecclesiæ monasterio præpositus est. *Caput excubiarum*, qui excubiis præest. *Caput facere*, domum habere, ut caput familiæ. *Caput fundorum*, eorum dominus capitalis. *Caput Germaniæ*, Rhenus. *Caput guerræ*, dux militum. *In capite guerriare* dicebatur dominus cum copiis suis præsens aderat. *Caput insidiarum*, qui insidiis præest. *Capita militum*, præcipui, primores exercitus. *Caput ministeriorum*, primus artificum. *Caput suum portare*, caput esse familiæ. *Capita populorum*, præcipui cives. *Caput sanctuarii*, parochus principalis. *Caput scadræ*, qui militum cuneo præfectus est; *chef d'escadre. Caput scholæ, caput scolaris, caput colista*, dignitas ecclesiastica quæ alias *scolastici* dicitur. (*Caput scholæ* etiam est locus ubi constitit qui scholæ cantorum præest, in Ord. Rom.) *Caput senatus*, qui senatui præest. *Caput senior*, dominus superior. In *capite tenere*, abs rege feudum tenere, nullo medio. *Capita terrarum*, prædiorum domini. *Caput vicariæ*, vicariæ seu villæ præfectus vel præcipuus. — Modus possessionum quibus collatio imminebat, *jugum* etiam dictus. (*Cod. Th.*) *Caput hominis*, census capitis. (A. 1186.) — Capitis tegumen, pileus. (*Vid.* BIDRIA.)

CAPUTIARE. — Caputio caput operire; *s'encapuchonner*.

CAPUTIUM. — Idem q. CAPITIUM; *capuchon. Caputium botonatum*, ornatum botonibus; *garni de boutons. Caputium ducere*, pacis et deditionis symbolum; *amener pavillon*. — Modus agri : « Dedi... duas foreras cum *caputiis* prati, » id est cum capitibus prati; *avec des bouts de pré*. — Pars ædis sacræ; *le chevet de l'église*. (A. 1156.)—Larva; *masque*. (A. 1215.)

CAPUTTA. — Baculus pastoralis, ut CAMBUTTA.

CAQUOBUS. — Pro CACABUS.

CAQUUS. — Cadus; *caque*.

CAR.—Annonariæ mensuræ species, eadem ac PUGINATA.

CARA. — Facies, vultus; *figure, visage;* ol. *care. Lapis de cara*, qui in ædificii *cara* (*à une façade*) collocatur, non in angulis.

CARABAGA. — Machina bellica expugnatoria, forte eadem ac CATAPULTA. (San.)

CARABUS. — Parva scapha ex vimine et corio, cymbula; *nacelle d'osier recouvert de cuir, canot*.

CARACA. — Navis oneraria; *bâtiment de transport, caraque*.

CARACALLA. — Ap. Romanos, vestis urbana et militaris pænulæ similis, quæ, apud scriptores ecclesiasticos, passim pro *cappa* sumitur; hinc Gallicum *casaque* deducunt nonnulli.

CARACATA NAVIS. — Eadem q. CARACA.

CARACCUM. — Parvum pondus, quo utuntur in ponderandis lapidibus pretiosis; *carat*.

CARACORA. — Idem q. CARACA.

CARACTER. — *Vid.* CHARACTER.

CARACTERATUM FERRUM. — Quo fiunt *oblatæ; moule à hosties*.

CARACTERIZARE. — Notare, insignire; *marquer, caractériser*.

CARACTIO. — Vectura, carrorum opera; *corvée du charroi*.

CARADRUS. — Terebra; *tarière, vrille*.

CARAFA.—Phiala, ampulla vitrea; *carafe*.

CARAGIA. — Pars anterior caputii quæ *caram* seu faciem amplectitur, nisi sit limbus, collare.

CARAGIUS. — Ut CARAGUS.

CARAGMA. — Character, imago; *marque, signe. Nummus in caragmate*, nummus signatus; *argent monnayé*.

CARAGUS. — Sortilegus, præstigiator, qui *characteribus* magicis utitur; *magicien, enchanteur*.

CARAIUS. — Ead. notione.

CARAIROLUM. — Semita; *sentier*.

CARALE. — F. via publica : « Curtile situm est in *caralibus* dicti loci foras dictum locum. » (A. 1358.) — Idem q. CARRALE.

CARAMANTRANT. — Dies Martis ante diem Cinerum; *mardi gras;* ol. *caramantrant, carmentran*.

CARAMELATOR. — Apud Occitanos, qui flores in fasciculos colligit ac divendit; *bouquetier*.

CARANISA. — Sortilegii species; *sorte de sortilége.*
CARANTARE. — Pro CREANTARE, fide aut sacramento interpositis promittere. (A. 1205.)
CARANTENA. — Modus agri quadraginta perticis constans (A. 1272.)
CARAPHUS. — Ut CARABUS.
CARARIA. — Lapidicina, ex qua lapides quadrati eruuntur; *carrière.*
CARARIRE. — Lanam carminare, pectere; *carder la laine.*
CARARIUS. — Idem q. CARAGUS.
CARATEA. — Idem q. CARADA.
CARATHERIA CLERICALIS. — Tonsura seu corona qua clericus designatur; *tonsure.* (A. 1309.)
CARATTER. — Ulcus; *ulcère.* (*A. SS.*)
CARATTERIUS.— Ductor carri; *charretier.*
CARATUM. — Vectigal ex carrus perceptum; *impôt sur les charrettes.*
CARAULA. — Sortilegii species; *espèce de sortilége;* ol. *carraude.*
CARAVALA. — Dromo, celox; *bâtiment léger, caravelle.*
CARAVANA. — Qualiacunque hominum agmina securitatis causa se conjungentium in itineribus; *caravane*, *réunion de voyageurs qui marchent ensemble pour mieux se défendre.*
CARAVELLA. — Idem q. CARAVALA.
CARAVELLIS. — Conciliator; *conciliateur, pacificateur.*
CARAVELLUS. — Idem q. CARAVALA.
CARAXARE. — *Vid.* CHARAXARE.
CARAXATOR. — Scriptor; *écrivain, copiste.*
CARBASUS. —Vestis *carbasea*, ex *carbaso* seu lino facta. (Men.)
CARBO. — Carbunculus, pyropus; *escarboucle.* — *Carbones de foresta*, ex ligno forestæ combusto in fornace confecti; *charbon de bois. Carbones maris, carbones fossiles, carbones terrestres, carbones ferrei,* lapides combustibiles quibus fabri ferrarii utuntur; *charbon de terre, houille.* — *Descensio primi carbonis,* septimo mensis Shabat, seu Februarii; *descensio secundi carbonis,* 14 ejusdem mensis; *descensio tertii carbonis,* 21 ejusdem mensis, inter festa Christianorum Syrorum recensentur.
CARBONAGIUM. — Carbonum ustio; ol. *charbonage.*
CARBONARE. — Carbonem conficere; *faire du charbon.*
CARBONARIA. — *Cella carbonaria; magasin à charbon.* — Fornax in foresta ad conficiendum carbonem ; *four à charbon.*
CARBONATA. — Caro carbonibus assata; *viande grillée;* ol. *carbonnée.*
CARBONEA. — Parum carnis quæ supra carbones cito solet decoqui; *mince tranche de viande grillée.*
CARBONELIS. — Carbunculus, ulcus pestilens; *charbon, espèce d'ulcère.*
CARBONELLA. — Idem q. CARBONEA.
CARBONELLUS FABER. — Qui carbone utitur; *celui qui travaille au charbon, comme les serruriers,* etc. (A. 1144.)
CARBONERIA. — Idem q. CARBONARIA.
CARBONISTA. — Qui facit carbonem; *charbonnier.*
CARBONIZARE. — Carbonem conficere; *faire le charbon.*
CARBUNCULUS. — Limes; *limite, borne.*
CARCAISSUM. — Pharetra; *carquois;* ol. *carcas, carcaize.*
CARCALLUS. — Clitellæ vel corbes equi clitellaris; *bât ou benne à mulet; Vid.* BASTUM.
CARCAMUSA. — Machina oppugnatoria, aries; *variété du bélier, machine de jet;* ol. *carcamousse.*
CARCANNUM. — Collistrigium, vinculum quo rei collum stringitur; *carcan.*
CARCARE. — Onerare; *charger;* ol. *carger.*—Onus vehere; *charrier;* ol. *carier.* — Implere; *remplir, charger.*
CARCASIUM. — Cadaver, caro; *viande, corps mort.*
CARCATA. — Onus; *charge.*
CARCAVA. — Morbi species, forte pro *cartana*, febris quartana.
CARCAYSSIS. — Idem q. CARCAISSUM.
CARCELLARIA. — Carcer; *prison.*
CARCELLARIUS. — Carceris custos; *geôlier;* ol. *carcelier.*
CARCELLAGIUM. — Pensitatio quæ *carcellario* ab incarcerato dabatur pro victu et potu qui ei subministrabantur; *ce que le détenu payait au geôlier pour la nourriture que celui-ci lui fournissait;* ol. *carcelage.*
CARCELLUS. — Cophinus vel canistrum; *corbeille ou panier.* — Chartula, schedula; *billet, petit écrit.* (A. 1357.)
CARCER. — Cella in qua quis se includit ad vacandum Deo, idem q. RECLUSORIUM.— *Carcer sub terram; cul de basse-fosse.* (*Lex Long.*)
CARCERAGIUM.—Idem q. CARCELLAGIUM.
CARCERALITER. — *Carceraliter inclaustrari,* carcere concludi; *être mis en prison.*
CARCERARE. — In carcerem conjicere, carcere detinere; *mettre en prison, retenir prisonnier.*
CARCERARIUM.—Idem q. CARCELLAGIUM.
CARCERARIUS.—Carceris custos; *geôlier.* — Ipsemet reus carcere inclusus; *celui-là même qui est en prison, prisonnier.* — Infirmus, ægrotus, lecto detentus seu clinicus; *infirme, malade, cloué au lit.* (A. 1270.)
CARCERATIO. — Detentio in carcere. (Lud.)
CARCERIZARE. — Carceri mancipare. (*Edict. Felic. PP.*)
CARCHONNUM. — Idem q. CARCANNUM.
CARCOISIUM. — Idem q. CARCASIUM.
CARCUR. — Mendose pro *carcer.* (*A. SS.*)
CARDAMUS. — Nasturtium; *cresson, nasitort.* (*Gasp. Bart. Gl.*)
CARDARE. — Carduo lanam seu pilos pannorum extrahere; *carder la laine.* (A. 1466.)
CARDATOR. — Carminator; *cardeur.*
CARDETUM. — Locus carduis plenus; *lieu plein de chardons.*
CARDI. — Instrumentum supplicii haud dissimile a pectine ferreo quo lana carminatur.

CARDINALARI. — Ad dignitatem cardinalis provehi; *être élevé à la dignité de cardinal.*

CARDINALARIS. — Ad cardinalem pertinens; *qui regarde le cardinal.*

CARDINALATUS. — Cardinalis dignitas; *dignité de cardinal, cardinalat.*

CARDINALICANA. — *Vid.* SCRIPTURA.

CARDINALIS. — Præcipuus, principalis; *principal, capital, sur qui tout roule. Quatuor venti cardinales; les quatre vents cardinaux Cardinale altare; le maître-autel. Cardinalis Missa,* quæ in ara cardinali celebratur. *Cardinalis collatio,* amplior. — Ecclesiæ Romanæ presbyterorum species; *cardinal.—Cardinales chori,* canonici in Ecclesia Londinensi quibus officium erat notare omnia in choro delicta et peccata.

CARDINALITER. — Præcipue; *principalement, au premier rang, en premier.*

CARDINARE. — Cardinalem, id est proprium presbyterum, sacerdotem, episcopum, abbatem, diaconum in aliqua ecclesia instituere.

CARDINARIA. — Certa retributio facta canonicis, qui alias *cardinales* dicebantur, in quibusdam Ecclesiis, ac speciatim in Ecclesia Mediolanensi.

CARDO. — Carduus, seu cardui strobilus quo lanæ carminantur; *chardon.*

CARDONETUM. — Locus carduis consitus; *lieu plein de chardons.*

CARDUELLUS. — Carduelis; *chardonneret, oiseau.*

CARDUS. — Pro CARDUUS.

CARDUVARANTIA. — « Retentis... decimis et *carduvarantiis* (*G. Chr.*); » id est *decimis cardui, varantiæ. Vid.* GARANTIA.

CARE. — Libenter, ex charitate. (*A SS.*)

CAREA. — Onus carri; *charretée ; ol. carée.*

CAREACATA TERRÆ. — Pro CARRUCATA.

CAREALIS VIA. — Illa proprie per quam carrus transire potest; *chemin de charrette.*

CAREARIUS. — Carri ductor; *charretier; ol. carier.*

CARECTATA. — Idem q. CAREA

CARECTUM. — Carex, locus ubi nascuntur carices; *jonc, glaïeul; lieu où ils naissent.*

CAREDA. — Herbula acuta et durissima sepi faciendæ aptissima. (*St. Cast. Redald.*)

CAREGARE. — Idem q. CEREGARE.

CAREIA. — Onus agri, ut CAREA. — Vectura cum carro, quam vassallus domino præstare debebat; *droit de voiture que le vassal devait à son seigneur ;* ol. *carée.*

CAREIRONUM. — Semita; *sentier.*

CAREIUM. — Vecturæ onus quod vassalli domino exsolvebant, ut CAREIA. *Mensis careii,* forte quo carris exportare licet. (A. 1317.)

CARELLA. — « Consules nihilominus *carellam,* potestates et barones abjurare hæreticos... compellantur. » (*Conc. Narb.*) An societas, congregatio, contubernium?

CARELLUS. — Telum balistæ spissum et quadratum; *carreau ;* ol. *carrel, carriau, garot,* etc. — Vitreum puadratum; *carreau de vitre.*

CAREMENTRANUS. — Idem q. CARAMANTRANT.

CAREMPNIUM. — Ead. notione.

CAREMPRUNIUM. — Ead. notione.

CARENA. — Quadragesima pars; *la quarantième portie.* — Quadragesimale jejunium, pœnitentia publica ab episcopo clericis et laicis, aut ab abbate monachis indicta, qua quis jejunare spatio quadraginta dierum tenetur; *jeûne de quarante jours, pénitence publique.* — Remissio seu indulgentia ejusmodi 40 dierum, quæ a Romano Pontifice vel ab episcopis indulgetur; *exemption, rémission de ce jeûne.* — Alvus seu fundus navis; *carène.*

CARENTENA. — Jejunium, idem q. CARENA.

CARENTIA. — Privatio, penuria; *manque, pénurie.*

CARENTILLA. — Strigilis; *étrille.*

CARERATORES. — Carminatores; *cardeurs.*

CARERE. — Dividere; *diviser, partager.*

CARERIA. — Idem q. CARRERIA.

CARERIUM. — Plaustrum, carrus· *charrette.*

CARERORIUM. — Ead. notione.

CARESCERE. — Charum fieri; *devenir cher.*

CARESTIA. — Charitas annonæ; *cherté.*

CARETA. — Carrus, plaustrum, onus caretæ; *charrette et charretée.*

CARETONUS. — Auriga; *charretier ;* ol. *careton.*

CARETTARIUS. — Ead. notione.

CAREUM. — Vecturæ onus quod vassalli domino debebant; ut CAREIA.

CAREZARE. — Carrum ducere; *conduire un char.*

CARGA. — Onus; *charge.*

CARGAN. — Armaturæ species qua collum tegebatur. (A. 1233.)

CARGARE. — Onerare; *charger.*

CARGARIA. — Transvectio; *action de transporter d'un point à un autre, de charger.*

CARGATIO. — Anteris, ut videtur, erisma; *appui.* (A. 1164.)

CARGATOR. — Mercator qui navem cargat, vel onerat mercimoniis; *chargeur.*

CARGATORIUM. — Locus, ut videtur, ubi onerantur naves; *embarcadère.*

CARGATURA. — Idem q. CARGA.

CARGIA. — Ead. notione.

CARIA. — Panis; *pain.* (*Vet. Gl.*) — Injusta exactio; *redevance injuste.* — Caries; *pourriture, ordure* (*surtout celle du bois*). — Carrus quo vehuntur impedimenta exercitus; *voiture de transport.*

CARIAGIUM. — Vectura cum carro quam quis domino præstare debebat; *droit de charriage.* — Jus *cariatoris : ce qu'on donnait, pour son salaire, à celui qui conduisait la dîme chez le décimateur ;* ol. *carion.* — Impedimentum exercitus, congeries carrorum quæ exercitus subsequitur; *équipages militaires.*

CARIARE. — Carro vehere; *charrier*. — Putrescere: *se pourrir, se carier.*

CARIATOR. — Is qui decimas colligebat easque *carriabat* in horreum *decimatoris; collecteur de dîmes.*

CARICALLUM. — Canistrium vel cophinus ad mortuos efferendos; *civière.*

CARICIARE. — Circumsepire, vallare; *entourer d'une clôture.*

CARIERA. — Idem q. CARREIRA.

CARIGARE. — Carro vehere, onerare; *charrier et charger.*

CARIGATA. — Onus plaustri; *charretée.*

CARIGIA. — Via (illa proprie per quam carrus transire potest); *chemin de charrette.*

CARIGIUM. — Ut CARREGIUM.

CARIGO. — Onus *cariagii*, ut CARIAGIUM.

CARILLONUS. — Numerosus et modulatus campanarum sonitus; *carillon.*

CARINA. — Convicium; *injure, raillerie.* — Quadragesima; *Carême.*

CARINARE. — Illudere; *railler, moquer, ridiculiser*; ol. *chariner.*

CARION. — Jus *cariatoris*, ut CARIAGIUM.

CARIOLARI. — Saltare, tripudiare; *sauter, danser;* ol. *espinger, espingler.*

CARIOSIUS. — Libentius, libentiori animo. (A. 1357.)

CARIOTA. — Plaustrum, rheda minor; *carriole.*

CARIPENDERE. — Carum habere. (*Bul. Mart. PP. V.*)

CARISMA. — Jejunium quadragesimale; *Carême.*

CARISTIA. — Dies festus inter cognatos. (Pap.) — Dies mensis Februarii vigesima secunda; *le 22 février.* (Pass.)—Annonæ charitas; *cherté du blé.*

CARITABILIS. — Alicujus studiosus, alicui addictus, deditus; *dévoué à quelqu'un.*

CARITADERIUS. — Qui bona pauperibus eroganda curat et gerit. (A. 1399.)

CARITARIA. — Officium *caritarii.* (A. 1178)

CARITARIUS. — Monachus qui *caritatum*, prædiorumque ad eas pertinentium curam habet. (A. 1260.)

CARITAS. — Agape Christianorum, convivium quo amici, vel etiam pauperes excipiuntur (Greg. M.); quævis extraordinaria refectio, maxime illa quæ fiebat extra prandium et cœnam in monasteriis. (Udal.) Mensura vini quæ præbebatur monacho in ejusmodi refectionibus extraordinariis (*Mon. Angl.*) *Caritatis* vocabulo in monasteriis eleemosynæ etiam intelliguntur, seu epulæ solemnes et extraordinariæ, quas ii, vel anniversariorum suorum, vel statis et designatis aliis diebus, præsertim festis solemnibus, a monachis fieri præceperunt, quo et beneficiorum, et rerum concessarum memoria altius monachorum animis hæreret. (A. 862.) — Quod datur ultra pretium venditionis; *pot de vin;* ol. *charité.* (A. 1412.)—Quod gratis conceditur, non vero ex debito, sed ex consuetudine; quemadmodum *caritativa* dicuntur diœcesana episcopi vectigalia, quæ honestius accipi, quam peti possunt, et non tam extorquentur, quam ultro et gratuito offeruntur, ut auctor est Ren. Chopinus; *don gratuit.* (*Mon. Angl.*)—Quod vice recognitionis dabatur; sic vero nuncupatum, ne donatio non gratuita, sed venditio aut permutatio videretur. (Ord. Vit.) — Benedictio; *bénédiction.* (Ditm.) — Oblatio quæ inter Missarum solemnia fit a fidelibus; *offrande.* (A. 1168.) — Sacrum sodalitium; *confrérie* (A. 1312.)—Festum nundinæ, quæ cum conviviis celebrari solent; *fête votive, frairie.* (A. 1397.)—Jus hospitandi, idem q. PROCURATIO, qua scilicet hospitio et conviviis excipiuntur episcopi Ecclesias suas visitantes, quæ interdum in pecuniariam summam convertebatur; *droit de gîte.* (A. 1265.)— Publicum, ut videtur, valetudinarium; *hospice.* (A. 1190.) — *Caritatis domus*, ea fortasse in qua tum pecuniæ, tum etiam aliæ res mobiles ad communem Ecclesiæ usum expendendæ servantur, apud Mart. (*Stat. eccl. Barch.*) *Caritatis* vel *domus caritatis procurator*, non semel ibidem legitur pro eo qui præfectus est huic domui, rerumque ecclesiæ communium curam habet. *Caritas Dei*, Sabbati dies Quatuor Temporum Pentecostes; *le samedi des Quatre-Temps de la Pentecôte.*

CARITATERIUS. — Qui *caritates* seu bona alicujus ecclesiæ curat et collecta servat. (A. 1423.)

CARITATIVE. — Ex caritate, ex animo, humaniter. (Pass.) — Vice recognitionis. (A. 1147.)

CARITATIVUM. — Donatio; *action de donner. donation.* (A. 1115.)

CARITATIVUS. — Ex caritate procedens; *charitable;* ol. *caritatif. Caritativæ comestiones, Vid.* CARITAS. — Idem q. *Caritatis procurator; Vid.* CARITAS.

CARITIA. — Annonæ caritas; *cherté du grain.*

CARITOSUS. — Amicus, benevolus; *ami, bienveillant.*

CARITUDO. — Dilectio, amor præcipuus (Guib.) — Caritas annonæ; *cherté du grain.*

CARIUS. — Carrus; *chariot.*

CARIVARIUM. — Ludus tinnitibus et clamoribus variis quibus illudunt iis qui ad secundas convolant nuptias; *charivari.*

CARIZARE. — Idem q. CAREZARE.

CARLEVAMEN. — Bacchanalium dies; *carnaval.*

CARLINGI. — Caroli Magni successores; *les Carlovingiens. Pars Carlingorum;* Francia. (*A. SS.*)

CARMALHERUM. — Cremaster focarius; *crémaillère.*

CARMELINI. — Pro *Carmelitæ.*

CARMELINUM. — Charta seu schedula in qua statutum a publicis æstimatoribus pretium quo carnes divendi debent describitur. (*St. Ast.*)

CARMENTRAN. — Idem q. CARAMANTRANT.

CARMENUM. — Idem q. CARMELINUM.

CARMESINUS. — Color ostrinus, purpureus; *cramoisi.*

CARMINALIS. — *Carminalia instrumenta,* quibus utuntur incantatores in suis artibus exercendis. (*Vit. S. Ber.*)

CARMINARE.—Incantare, carminibus magicis irretire; *charmer.*

CARMUM. — Forte pro CARREIUM.

CARMUS. — Arboris species, carpinus; *charme.*

CARMUSINUS.— Idem q. CARMESINUS.

CARNACERIUS.—Carnifex, tortor; *bourreau.*

CARNACLIGIUM. — Species vestis.

CARNAGIUM. — Prandium ex carnibus, vel carnes ipsæ animalium; *repas de viande, chair des animaux.* — Idem q. CARNATICUM.

CARNALAGIUM. — Carnes ipsæ animalium; *chair des animaux.* — Tributi species; *tribut que les bouchers payaient en viande au seigneur de la terre sur laquelle ils demeuraient;* ol. *carnalage.*

CARNALE. — Carnis domus, ubi scilicet caro distrahitur; *boucherie, abattoir.* — Animal: « Et totam decimam de lana, de lino et de *carnali.* » — Servitutis species qua pecora et animalia, si damnum facere in agro deprehendantur, agri domino capere non modo licet, sed occidere, atque adeo comedere, si sint hujusmodi ut apponi possint in mensam; alias pignori ea capere ipsi licet. — Tempus quo carnes licet comedere; *temps où il est permis de manger de la viande;* ol. *charnage.*

CARNALEGIUM. — Idem q. CARNATICUM.

CARNALIS. — Genuinus; *du même sang, véritable : carnalis frater, filius carnalis,* etc. *Vita carnalis*, quam vivimus. (Cogit.) *Carnales preces*, quæ fiunt pro alio : cum scilicet aliquis agnato vel cognato beneficium ecclesiasticum vi precum suarum impetrat. — Carni serviens, deditus; *charnel, débauché.*

CARNALITAS.— Libido, luxuria; *luxure, amour déréglé de la chair.*

CARNALITER. — Secundum carnem; *selon la chair.* — Amice, benevole; *amicalement, avec bienveillance.*

CARNARIA. — Locus ubi carnes deponuntur, vel venduntur; *boucherie.* — Ossarium, polyandrium; *ossuaire, charnier.*

CARNARIUM. —Ead. notione.

CARNASSARIA. — Ead. notione.

CARNASSERIA. — Ead. notione.

CARNASSERIUS. — Carnarius, lanius; *boucher.*

CARNATICUM. — Tributi species ex animalibus; idem q. CHARNAGIUM.

CARNATUM. — Ead. notione, et tempus quo carnes comedere licet; idem q. CARNALE.

CARNELAGIUM. — Idem q. CARNALAGIUM.

CARNELEVAMEN. — Bacchanalium dies; *carnaval.*

CARNELEVARIUM. — Ead. notione.

CARNELLARE. — Idem q. QUARNELLARE.

CARNELLUS. — Species vehiculi; *espece de chariot.* (*A. SS.*) — Pinna muri quæ fenestræ quadratæ effigiem præfert per quam milites jaculantur; *créneau;* ol. *carnel, carniaux.*

CARNEM-LAXARE. — Tempus quo carnium esus *laxatur*, carniprivum; *carnaval.*

CARNERIA.— Portæ verticula; *charnière.* —Bursa falconarii in qua reponebat carnes ad escam falconis; *poche dans laquelle les fauconniers mettaient la nourriture de leurs oiseaux.*

CARNERIUM. — Marsupium, crumena; *carnassière.* — Cœmeterium, ossarium; *cimetière, charnier.*

CARNERIUS. — Ovis, aries; *mouton.*

CARNESCERE. — Carnosum fieri, pinguescere; *engraisser.*

CARNESIA. — F. pro *cervisia* in Ch. a. 1399.

CARNETUM. — Tumulus, sepulcrum; *tombeau.* (Mart.)

CARNICAPIUM. — Dies Martis in carnicapio; *mardi gras, mardi de carnaval.*

CARNICATORIA. — F. pro *carricatura* in Ch. a. 870.

CARNICERIA. — Carnificina; *boucherie.*

CARNICERIUM. — Ead. notione.

CARNICERIUS. — Macellarius; *boucher.*

CARNIFEX. — Homicida vel macellarius; *homicide ou boucher.* (Ugut.)

CARNIFICARE. — Carnes facere, id est mactare; *tuer.*

CARNIFICERIA. — Idem q. CARNICERIA.

CARNIFICERIUM. — Ead. notione.

CARNIFICIA. — Summa crudelitas. (Bern. Dreyd.)

CARNIFICIARIA. — Idem q. CARNICERIA.

CARNIFICINA. — Ead. notione. — Cædes, strages; *carnage, massacre, boucherie.*

CARNIFICISSA. — Carnificis uxor vel quævis alia mulier quæ carnes vendit; *femme de boucher ou toute autre marchande de viande.*

CARNIFICIUM. — Macellum; *boucherie.* — Tributum e carnibus venalibus exactum; *droit prélevé sur les viandes mises en vente.*

CARNIFICUS. — Idem q. CARNIFEX.

CARNILEVARIA. — Idem q. CARNELEVARIUM.

CARNIPETA. — Qui cupit carnes edere; *celui qui veut manger de la viande.*

CARNIPETENTIA. — Desiderium carnis edendæ; *désir, souhait de manger de la viande.*

CARNIPREVIUM. — Idem q. CARNIPRIVIUM.

CARNIPRIMIUM. — Ead. notione.

CARNIPRIVIUM. — Tempus quo carnibus *privari,* et ab iis abstinere incipiunt fideles ante jejunia Quadragesimæ; quandoque sumitur pro primis jejunii diebus; *temps auquel on commence à s'abstenir de faire gras avant le Carême, ce qui avait lieu le dimanche avant les Cendres. Vid.* DOMINICA. — In

quibusdam Ecclesiis duo commemorabantur *carniprivia*, unum ante *Adventum*, alterum ante *Septuagesimam*. In nonnullis instrumentis *carniprivium* sumitur pro tempore quo carnibus licet vesci, ut etiam accipitur pro tempore quo carnibus abstinendum est.

CARNISCAPIUM. — Bacchanalium dies qui jejunium quadragesimale proxime præcedunt; *jours gras, carnaval.*

CARNISO. — Ornatus, apparatus, armatura; *garniture, armure.*

CARNISPRENIUM. — Idem q. CARNIPRIVIUM.

CARNISPRIVIALIS. — Ad *carnisprivium* pertinens; *de carnaval.*

CARNISTELLUS. — Panis artificialis species, idem q. CANISTELLUS. (A. 1241.)

CARNITIUM. — Idem q. CARNATICUM.

CARNIVORA. — Dies Martis ante cineres; *mardi gras.*

CARNIZARIUS. — Idem q. CARNICERIUS.

CARNULENTIA. — Crassitudo; *obésité.*

CARNULENTUS. — Plenus carnibus; *charnu.*

CARO. — Carrorum faber; *charron.* (A. 1360.) — Omnis homo; *homme en général.* (S. Aug.) — Corpus validum, sanum et nulla ægritudine offensum; *corps exempt de toute infirmité.* — Vita; *vie : in carne vivus; en vie.* — Animalia; *bétail:* unde vulgare verbum, apud Provinciales, *carnalar;* id est carnes sive animalia pignori capere. — Pro *carbo* sumitur in nonnullis instrumentis.

CAROLA. — Pala; *chaton.* — Clathri quibus capellæ clauduntur; *grille, barreaux.* — Chorea, saltatio; *danse, divertissement;* ol. *carole.*

CARONCÆ. — Eleemosynæ pauperibus impertiendæ.

CARONIA. — Platea, vicus, ubi habitant *carones*, cadaver; *quartier habité par les charrons; corps mort, charogne;* ol. *caroigne.*

CARONNIUS. — Carrorum faber; *charron.*

CAROPERA. — Opera carri, vectura; *transport par char, charroi.*

CAROPERARE. — Vehere; *voiturer, transporter.*

CAROVANA. — Pro CARAVANNA.

CARPA. — Cyprinus; *carpe.*

CARPANA. — Ead. notione.

CARPEIA. — Portio cibaria monachica, sic dicta, ut videtur, a *carpia*, Gal. *charpie*, seu linteolo minutissime carminato et dissecto, quod carnes minutatim instar carpiæ concidantur; *viande ou poisson en hachis.*

CARPELLUS. — Cyprinus minor; *carpeau.*

CARPENTAGIUM. — Vecturæ onus quod vassalli domino exsolvebant; *corvée des transports.* — Opus lignarium, structura materiaria; *charpente.*

CARPENTARE. — Opus *carpentarii* exercere vel ex ligno opus quodvis conficere; *exercer le métier de charpentier, faire un travail quelconque en bois.*

CARPENTARIA. — Locus ubi *carpentarii* seu fabri lignarii operantur; *atelier de charron, de charpentier.*

CARPENTARIUS. — Omnis faber lignarius; *charron, carrossier, charpentier.*

CARPENTATIO. — Opus carpentarium seu ligna ad opus carpentarium necessaria.

CARPENTER. — Idem q. CARPENTARIUS.

CARPENTERIUS. — Ead. notione.

CARPENTURA. — Opus lignarium; *charpente.*

CARPENUS. — Pro CARPINUS.

CARPETA. — Idem q. CARPIA, vel potius panni villosi vel crassioris genus et vestis ex eo panno.

CARPHIA. — Claviculi qui configebantur sub soleis calceamentorum militum; *clous à souliers.*

CARPIA. — Linamentum seu linteum *carptum* quod vulneribus induitur; *charpie.*

CARPIO. — Idem q. CARPA.

CARPIONUS. — Ead. notione.

CARPISCULUS. — Calcei barbarici species, unde fortassis Galli *escarpins* hauserunt.

CARPITA. — Ut CARPETA.

CARPITRIX. — Officium in *artillaria* regia: « *Carpitrix* nervorum *artillariæ.* » (A. 1328.)

CARPO. — Idem q. CARPIO.

CARPSELLA. — Pro *scarcella*, pera coriacea peregrinorum; *havresac.*

CARPSUM. — Nomen libri divina Officia complectentis, sic dictus quia *carptim* collectus.

CARPTARE. — Sauciare, ferire. (*Vet. Gl.*)

CARPUSCULUS. — Idem q. CARPISCULUS.

CARRA. — Currus quo vehuntur impedimenta exercitus; *voiture de transport.* — Onus carri; *charretée;* ol. *carrée.* — Navigii species; *navire d'une espèce particulière.* (Idem q. CARRACA?) — *Carra vini*, vinariæ mensuræ species; *charge de vin. Carræ* in nonnullis instrumentis impedimenta exercitus significant; *les bagages.*

CARRABILIS. — Idem q. CAREABILIS.

CARRACA. — Navis oneraria; *bâtiment de transport, carraque.*

CARRACARE. — Carro vehere; *voiturer, charrier.*

CARRADA. — Onus carri, quantum carro vehi potest; *charretée.* — Vinariæ mensuræ genus, ut CARRA.

CARRADES. — Onus *carri*, ut CARRADA.

CARRADIA. — Tributum seu vectigal ex *carris* perceptum. (A. 1368.)

CARRADIUM. — Ead. notione.

CARRADUM. — Vecturæ onus, idem q. CARREDUM, vel portorium ex carris perceptum. (*Ann. Ben.*)

CARRAGIUM. — Vectura cum *carro*, ut CARROPERA. (A. 878.)

CARRAIRONUM. — Idem q. CAREIRONUM.

CARRALE. — Idem q. CARREDUM.

CARRALIS. — Ead. notione. — *Carralis evectio;* vectio curruum. (Mart.)

CARRAQUA. — Ut CARRACA.

CARRARE. — *Carrare in carro*, carro

imponere; *charger, mettre sur une voiture.*

CARRARIA. — Lapidicina; *carrière.* — Via qua *carrum* vehi potest; *chemin de voiture.* — Onus *carri*; *charretée.*

CARRARIATUM. — Lapidicina; *carrière.*

CARRARIUS. — *Carraria opera*, quæ carris præstantur; *prestation de charroi.* (A. 789.)

CARRASTA. — Ut CARRADA.

CARRATERIUS. — Auriga, ductor carri; *charretier.* (A. 1375.)

CARRATGIUM. — Vecturæ onus quod vassalli domino solvebant; *corvée de charroi.*

CARRATIO. — Lignum quo conficiuntur paxilli, vel paxilli ipsi; *bois propres à faire des échalas, ou les échalas eux-mêmes.* (Irm.)

CARRATIUM. — Paxillus quo sustentatur vitis; *échalas.*

CARRATOR. — Ut CARRATERIUS.

CARRATUM. — Ut CARRATGIUM.

CARRAXATURA. — Idem q. CHARAXATURA.

CARRAYRERIUS. — Cui *carreriarum* seu viarum publicarum cura demandata erat; *directeur, surveillant des travaux des routes.*

CARREAGIUM. — Carrus quibus vehuntur impedimenta exercitus; *voitures des transports militaires.* — Tributum quod ex carris exigitur, ut CARRATGIUM.

CARREARE. — Vecturam seu *carrorum* servitium exigere (a. 1187); carro vehere, carrum ducere (a. 1360); *faire exécuter la corvée de charroi, voiturer, conduire un char.*

CARRECTA. — Currus duobus constans rotis; *charrette.*

CARRECTARIUS. — Auriga; *charretier.*

CARRECTATA. — Quantum *carrecta* continet; *charretée.*

CARRECTUM. — Idem q. CARRECTA.

CARREDA. — Idem q. CARRATGIUM.

CARREDUM. — Ead. notione.

CARREGIA. — Pro CORRIGIA.

CARREGIUM. — Idem q. CARRATGIUM.

CARREGNO. — Mensuræ frumentariæ species; eadem q. CARTA. (A. 1320.)

CARREIAMENTUM. — Vectura quæ cum *carro* fit; *charroi.* (A. 1180.)

CARREIARE. — *Carro* vehere; *charrier, voiturer.*

CARREIUM. — Ut CARRATGIUM.

CARRELLUS. — Telum balistæ; *carreau.* — Orbiculus, trochlea; *poulie.*

CARRERIA. — Via, sed illa proprie per quam *carrus* transire potest; vicus, platea; *chemin assez large pour qu'une charrette puisse y passer; rue.* — Lapidicina; *lieu d'où l'on extrait la pierre, carrière.*

CARRERIUM. — Via, vicus, ut CARRERIA.

CARREROTUS. — Via arctior; *chemin étroit, rue étroite.*

CARRETA. — Biga; *charrette.*

CARRETATA. — Onus *carretæ*; *charretée.*

CARRETUM. — Præstatio *carretæ*; *corvée de charroi.* (A. 1185.) — Vicus, platea; *forum, place publique*; ol. *carrel.* (A. 1104.)

CARREUM. — Ut CARREDA.

CARREYRENUS. — CARRAYRERIUS.

CARREYRERIUS. — Ead. notione.

CARREYRIA. — Via, platea, ut CARRERIA.

CARREYRIUS. — Ut CARRAYRERIUS.

CARREZARE. — Ut CAREZARE.

CARRICA. — Navis oneraria; *vaisseau de charge.*

CARRICARE. — Onerare, quasi *carro* onus imponere; *charger.* — *Carro* vehere; *voiturer.*

CARRICATIO. — Equitatio, vectio; *action de charrier.*

CARRICATURA. — Carrorum opera; *charroi.*

CARRICHA. — Onus; *charge.*

CARRIFIGIUM. — Ut CARRICATURA.

CARRIFOLIUM. — Compitum, trivium; *carrefour.*

CARRIGA. — Currus, esseda; *char.*

CARRIGAMENTUM. — Ut CARREIAMENTUM.

CARRIGARE. — Ut CARRICARE.

CARRIGATIO. — Ut CARRICATIO.

CARRIGIUM. — Carrus onustus, vectura carri; vectura cum carro a vassallo domino debita; currus quibus vehuntur impedimenta exercitus; *voiture chargée, corvée de charroi, voitures des bagages de l'armée.*

CARRINA. — Ut CARENA.

CARRIOLA. — Parvum vehiculum; *carriole.*

CARRIOLUS. — Ead. notione.

CARRIOPERA. — Vectura cum carro, ut CARRETUM.

CARRITIARE. — Carro vehere; *voiturer.*

CARRITIO. — Idem q. CARRATIO. (Irm.)

CARRITIUM. — Convivium, procuratio, idem q. CARITAS, vel injusta quævis exactio. (A. 1114.)

CARRITO. — Qui *carrum* ducit; *charretier.*

CARROCIUM. — Apud Italos, vexillum totius exercitus præcipuum, quod in curru impositum quatuor boum jugis trahebatur et magna cura in præliis a lectis militibus servabatur; Ital. *carrocio.*

CARROEUM. — Forte vectigal quod ex *carris* percipiebatur. (A. 1229.)

CARRONERIA. — Locus ubi tegulæ et laterculi conficiuntur; *tuilerie.*

CARRONERIUS. — Qui tegulas et laterculos conficit; *tuilier.*

CARROPERA. — Servitus rustica quæ carris et plaustris fieri debebat, ut *manopera* quæ manibus; *corvée de charroi.*

CARROPERARIA. — Ead. notione.

CARROPERARII MANSI. — Qui debent *carroperam*; *terres qui doivent au seigneur la corvée de charroi.*

CARROSSA. — Rheda, currus constans cum quatuor rotis; *char à quatre roues.*

CARROTUM. — Vectura cum carro quam quis domino præstare debet, ut CARRETUM.

CARROTUS. — Spiculum arcus balistarii; *gros trait d'arbalète*; ol. *carrel, carreau.*

CARROVELLUM. — Quadrivium; *carrefour.*

CARROVURUM. — Idem q. CARROPERA.

CARRUAGIUM. — Ut CARRUCAGIUM.

CARVANNA. — Idem q. CARAVANNA.

CARRUARE. — Carro vehere; *charrier, voiturer.*

CARRUATA TERRÆ. — Quantum *carruca* seu aratro coli potest per annum; *au-*

tant de terre qu'une charrue peut en labourer en un an; ol. *charruaige.*

CARRUBIUM. — Quadrivium; *carrefour.* — Siliqua; *carouge.*

CARRUCA. — Rheda, honoratorum vehiculum opertum; *chariot des grands, voiture couverte et suspendue.* — Aratrum; *charrue.* — *Carruca ex osse;* trochlea vel radius textrinus; *poulie ou navette de tisserand.* (*A. SS.*)

CARRUCAGIUM.—Tributum quod singulis aratris pro regni negotiis imponitur; *droit dû au seigneur par ceux qui ont des charrues;* ol. *caruage.* — Immunitas a tributo carrucagii; *exemption du carruage.*— Terra quæ aratro seu *carruca* colitur, et maxime pro illa quæ propria caruca aratur, dominium; *terre travaillée avec la charrue, domaine du laboureur.*

CARRUCARIUS. — Ductor *carrucæ; cocher ou laboureur.* (Mad.)

CARRUCATA. — Tantum terræ quantum uno aratro coli potest in anno; ut CARRUATA.

CARRUCATIVUS. — Aratorius, ad *carrucam* seu aratrum pertinens. (A. 1210.)

CARRUCATOR. -- Ductor *carrucæ* seu *carri; charretier.*

CARUCATUS. — Idem q. CARRUCATA.

CARRUCHA. — *Carrucæ* opus a vassallis domino debitum, ut CARRETUM. — Navis species, idem q. CURUCA.

CARRUCIA. — Locus ubi carri, carrucæ et alia ejusmodi recluduntur, vel forte carri ipsi et cætera quæ colonos spectant agriculturæ instrumenta; *remise ou les véhicules et les autres engins agricoles qui y sont déposés.* (*Litt. Hug. arch. Sen.*)

CARRUGA. — Aratrum; *charrue.*

CARRUGATA. — Pro CARRUCATA.

CARRUM. — Majoris candelabri ecclesiis suspensi species, sic dictum quod *carri* seu currus speciem referret; *espèce de grand lustre en forme de char.* (*Mon. Bas. Ambr.*) — Currus; *char.*

CARRUOPERA. — Idem q. CARRIOPERA.

CARRUS FUNARIUS. — Vehiculum minus quod funibus trahitur ab operariis; hujusmodi frequens usus est in saxis mole majoribus transvehendis inter ædificandum.

CARRUSTA.—Carrus, idem q. CARRUCA.

CARRUTAGIUM. — Media decimæ frugum quam quis percipit *Vid.* REPORTAGIUM.

CARSALATA.—Caro sale aspersa; *viande salée, salé.*

CARSAMATIUM.— Eunuchus, spado; *eunuque.*

CARTA. — Pro *quarta,* mensura frumentaria; *quarte.* — Pars domus; *appartement.* — Species præstationis agrariæ apud Anglos; *redevance rurale.* — Cartæ, folia lusoria; *cartes à jouer.*

CARTAGIUM. — Mensura frumentaria, forte eadem ac CARTA.

CARTALAGIUM.—Videtur jus fuisse percipiendi *cartas* vel *cartales* e frumentariis mercibus in mercato venditis, ut *coponagium* jus erat percipiendi *copas* ex iisdem mercibus.

CARTALARIA. — F. ead. notione. (A. 1288.)

CARTALATA. — Modus agri quartam aripennis partem continens; *quartelée de terre.*

CARTALIS. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains;* ol. *cartel.* — *Cartalis vinea,* cujus fructuum quartam partem cultor accipit.

CARTALLUS. — Cophinus vel canistrum; *panier, corbeille.* — Mensura frumentaria, idem q. CARTALIS. —Gerifolium, capsula gerendis chartis; *portefeuille.* — Quarta pars dolii; *quatrième partie d'un tonneau.*

CARTAMENTUM.— Instrumentum, charta; *acte, pièce, titre, charte.*

CARTANARIUS. — Qui quartana febri laborat; *qui est atteint de la fièvre quarte.*

CARTAPACIA. — Idem q. CHARTAPACIA.

CARTARENCHIA. — Mensuræ frumentariæ species apud Arvernos aliosve, majoris scilicet *quartæ* dimidia pars, seu minor *quarta,* id est *rasa.*

CARTARIA. — Pars quarta; *quatrième partie d'une chose.*

CARTARIATA. — Modus agri, idem, ut videtur, q. QUARTERIA; *cartelée, quatrième partie d'un arpent.*

CARTARIUS. — Modus agri; *mesure de terre;* ol. *quartare, quartier.*

CARTARO. — Mensura frumentaria, f. eadem q. CARTARENCHIA.

CARTARONCHIA. — Idem q. CARTARENCHIA.

CARTARONUM. — Quarta pars libræ; *quarteron.*

CARTATA. — Modus agri, idem q. CARTARIATA.

CARTATICUM IMPERIALE. — Unguenti genus quod *ardorem febrium spiritualium mitigat.* (Hug. Metel. ad S. Bern.)

CARTAYRONUM. — Idem q. CARTARONUM.

CARTAYRAGIUM. — Forte quod pro chartis præstabatur, idem q. CHARTIATICUM. (A. 1343.)

CARTEA.—Mensuræ seu pondus species: « *Cartea* piscium, *cartea* carnium, *cartea lanæ.* » (*Tab. S. Bertin.*)

CARTEIA. — Ead. notione.

CARTEIRATA. — Idem ac CARTARIATA.

CARTEIRONUM. — Quarta pars mensuræ majoris sive liquidorum sive aridorum; *quarteron.*

CARTELARIUS. — Forte notarius, scriba aut chartarum opifex; *notaire, greffier, ou cartier.* (A. 1243.)

CARTELETUS. — Quarta pars mensuræ vel dolii; ut CARTEIRONUM.

CARTELLANA. —Cartilago. (*Const. Afr.*)

CARTELLARE — In charta describere; *mettre par écrit, comprendre dans un acte.* (A. 1322.)

CARTELLUS. — Chartula; *billet, cartel.* — Cophini species, seu *capsæ* in qua sanctorum reliquiæ reponebantur, ut CARTALLUS. — Mensura frumentaria. (Murat.)

CARTEREGIUM. — Mensura frumentaria.

CARTERENCHA. — Mensuræ annonariæ Arvernicæ species, eadem q. CARTARENCHIA.

CARTERIA. — Forte idem q. CARTEYRONUM.

CARTERIUM.—Mensura annonaria, idem forte ac CARTARIATA. *Carterium arietis*, quarta pars arietis; *quartier d'agneau. Carterium molendini*, quarta pars redituum molendini; *le quart du revenu du moulin.*— Regio, vicus; *quartier d'une ville, partie ou canton d'un pays.*

CARTERIUS. — Quarta pars cujusvis rei; *quart d'une chose.*

CARTEYROLA. — Mensura vinaria; *mesure de vin, pinte.*

CARTEYRONUS. — Mensuræ liquidorum species, f. eadem q. CARTEIRONUM.

CARTIATA. — Idem q. CARTARIATA.

CARTIBELLUS. — Chartula in qua expensi rationes per singula describuntur; *mémoire.*

CARTICELLÆ TRIUMPHALES. — Chartæ lusoriæ; *cartes à jouer.*

CARTICINIUM. — Chartularium, codex chartarum; *cartulaire.*

CARTICIUS. — Chartaceus; *de papier. Carticium privilegium*, quod chartæ seu scripto mandatum est. (A. 1083.)

CARTIGRAPHUS. — Notarius vel cancellarius. *Vid.* CHARTIGRAPHUS. (A. 960.)

CARTILAGIUM. — Forte idem q. CARTALAGIUM. (*Bul. Greg. VIII.*)

CARTILEGIUM. — Scrinium, locus ubi chartæ asservantur, ut CHARTULARIUM. (*A. SS.*)

CARTILOGIUM. — Ead. notione.

CARTO. — Charta spissior; *carton.* — Quarta pars dolii; *quartaut.* — Urbis regio; *quartier.* — Mensura frumentaria; *quarton.*

CARTOLA. — Pro CHARTULA.

CARTOLARIUS. — Pro CHARTULARIUS.

CARTONATA TERRÆ. — Terra, vel terræ aut agri portio unius cartonis frumenti reditus; *terre d'un quarton de blé de revenu.*

CARTOPHYLACIUM. — Idem q. CHARTOPHYLACIUM.

CARTORIUM. — Archivum, tabularium; *archives.* (*A. SS.*)

CARTRA. — Pro CHARTA.

CARTUARIUM. — Idem q. CHARTULARIUM.

CARTULARE. — Idem q. CHARTULARE.

CARTULARIUM. — Bibliotheca publica; *bibliothèque publique.* — Reditus qui ex *chartulariis* seu regestis in quibus merces inscribuntur provenit. (A. 1423.)

CARTULARIUS.—Is qui *chartularia* mercedum servat, exigendoque vectigali præest. *Vid.* CARTULARIUM. (A. 1428)

CARTULATUS. — Pro CHARTULATUS.

CARTUM DE VINEA. — Forte quarta pars jugeri vineæ; *quartier de vigne.* (A. 1198.)

CARTUNENSES. — Idem q. CARTUSIENSES.

CARTURIENSES. — Ead. notione

CARTURIUS. — Species modii seu dolii vinarii, idem f. q. CARTO. (A. 1227.)

CARTUSIENSES. — Monachi sic dicti non a Cartusianis montibus, ut nonnulli dicunt, sed a vico *Catorissium*, vulgo *Chatrousse*, prope primum eorumdem monasterium sito.

CARUAGIUM. — Idem q. CARIAGIUM.

CARUATICUM. — Tributum pro carris transeuntibus, idem q. CARRATICUM.

CARUCA. — Idem q. CARRUCA.

CARUCARIUS. — Idem q. CARRUCATA.

CARUCATA. — Idem q. CARRUCARIUS.

CARUCATUS. — Pro CARRUCATA, tantum terræ quantum una carrura coli potest per annum; ut CARRUATA.

CARUCHARIUS.— Ductor carrucæ.

CARUCULA. — Idem q. CARRUCATA.

CARUDA. — Aratrum, pro CARRUCA.

CARUELLA. — Navis species.

CARUNCA. — Ead. notione q. CARUDA.

CARUSIUM. — Idem q. CARRECTUM.

CARVA. — Cannabis; *chanvre.* (Pass. in Chart. Occit.)— Instrumentum quo cannabis teritur; *broie.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)

CARVALLU. — Lauri species. (*A. SS.*)

CARVANNA. — Pro CARAVANNA.

CARAVANUS. — Qui in *caravanam* vadit.

CASA.—Agreste habitaculum pallis, arundinibus et virgultis contextum; *maison des champs, cabane.* —Quodvis ædificium; *édifice en général. Casa Dei*, ædes sacra; *église.* — *Casæ* dicebantur in quibusdam regionibus bona ipsa Ecclesiæ; hinc *casati* appellati qui ex bonis ecclesiasticis beneficia acceperant.

CASACA. — Vestis species; *casaque.*

CASAL. — Locus vacuus ubi casæ ædificari possunt; *place où l'on peut bâtir des maisons;* ol. *casal.*

CASALAGGIUS. — Casa, tugurium; *maison, cabane.*

CASALAGIUM. —Idem q. CASALATICUM.

CASALAMENTUM.—Idem q. CASAMENTUM.

CASALARA. — Locus ædificandis *casis* idoneus certis constans limitibus, ut CASAL. (A. 1286.)

CASALATICUM. — Casa, vel tenementum hominum de corpore, censui dominico obnoxium, et census ipse ratione *casalitici* domino debitus. (A. 1234.)

CASALE. — Prædium rusticum; *ferme, métairie.* (*Cons. Bitur.*) — Casa, tugurium; *habitation, cabane.* (*A. SS.*) — Certus *casarum* numerus, villa, suburbium; *hameau, bourg, faubourg.*—*Casale ostendere*, familiam et natales suos in jure probare. (*Observ. reg. Arag.*)

CASALENUM. — Locus ubi *casæ* ædificatæ fuerunt aut ædificari possunt; *place vague où il a existé, où l'on peut bâtir des maisons;* ol. *casal.* (A. 1007.)

CASALERIA. — Idem q. CASALARIA.

CASALICIUM. — Casa, idem q. CASALE.

CASALICULUS. — Ead. notione.

CASALICUM. — Ead. notione.

CASALINA. — Idem q. CASALENUM.

CASALINUM. — Ead. notione.

CASALINUS. — Ead. notione.

CASALIS. — (Subst.) Tugurium, domus,

familia, stirps; *habitation, maison, famille.* (Adj.) Qui censum debet; *censier.*

CASALLUS. — Casa, domus, ædificium; ut CASALIS.

CASAMALTA.—Crypta muralis, subterranea camera tuendis muris acfossis; *casemate.*

CASAMEN. — Idem q. CASAMENTUM.

CASAMENTUM.—Feudum quod a *casa* dominica pendet. *Casamentum* de prædiis ecclesiarum et monasteriorum, titulo advocatiæ et defensionis subinfeodatis maxime intelligendum est, qua etiam voce significatur castrum quod nomine feudi concedebatur, ea conditione ut domino capitali cum libuerit reddatur, ab ipso dehinc restituendum vassallo cum eo usus fuisset. *Militare casamentum*, feudum militi concessum, unde *casatus* dictus ille miles. — Casa, domus, ædificium; minor casa pendens a majori, appendix; *habitation, maison; petite maison dépendant d'une autre plus grande.* — Hispanis dos quæ marito datur, cum uxorem ducit; *dot qu'une femme apporte à son mari.* (A. 1272.)

CASANA. — Mensa argentaria; *banque, caisse.* — Domus, ædes. (A. 1354.)

CASANARE. — Habitare; *habiter.* (A. 1354.)

CASARE. — (Verb.) In *feudum* concedere; nubere, matrimonio jungi; *inféoder, donner en fief; se marier.* — (Subst.) Casa, tugurium, vel locus ubi ædificari potest; *maison ou emplacement où on peut en bâtir une.* (A. 1318.)

CASARIACLUM. — Tenementum hominum de corpore, censui dominico obnoxium. (*Ch. Ruther. episc. Veron.*)

CASARICIUM. — Pomarium, ut videtur. (A. 970.)

CASARIUM. — Prædium rusticum, *casa* cum adjuncta terræ portione, ut CASALE.

CASATA. — Habitaculum cum certa terræ quantitate idonea ad unam familiam alendam servis *casatis* olim attributum, atque adeo ipsa familia; *habitation entourée d'une étendue de terre suffisante pour faire vivre une famille; cette famille elle-même.* (*Cap. C. M.*) — Placentæ species ex caseo, ejusque præstatio. (*Bul. Hon. PP. III.*)

CASATI. — Servi qui intra casam, hoc est in ruralibus possessionibus serviebant et qui certis casis addicti erant; servi namque alii erant *casati*, alii *non casati; serfs attachés aux métairies;* ol. *casalés.* — *Casati villæ*, burgenses, qui casam habent in villa, seu oppido; *habitants des villes.* (A.1206.)—*Casatus*, domesticus, vel vassallus, feodatus; *serviteur ou vassal.* (*A. SS.*)

CASATICUM. — Præstatio pro casa; *taxe sur les habitations.* (A. 1232.)

CASATUM. — Ead. notione.

CASATURA. — Idem q. CASATICUM.

CASATUS. — *Vid.* CASATI.

CASBOUIS. — Bos crassus seu pinguis; *bœuf gras.*

CASCARIUM.— Instrumenti genus quod Gall. *passe-carreau* nuncupatur. (J. de G.)

CASCAVELLUS. — Campanula, nola; *grelot, sonnette;* ol. *cascavel.*

CASCIA. — Arca, capsa; *caisse.*

CASCIARI. — Venari; *chasser.*

CASCIATA. — Ap. Italos, placentæ species ex caseo, ejusque præstatio.

CASEARIUS. — *Officina casearia; laiterie, lieu où l'on fait le fromage;* ol. *chasier, casier.*

CASEATA. — Idem q. CASCIATA.

CASEATRIX. — Quæ in villis et prædiis rusticis *caseum* et butyrum conficit; *femme qui fait le beurre et le fromage.*

CASEICUS. — Idem q. CASEARIUS.

CASELAGIUM. — Idem q. CASALAGIUM.

CASELLA.— *Capsella*, locus reliquiarum; *châsse* — Parvula casa; *maisonnette.*

CASELLUM. — Idem q. CASALE, domus.

CASELLUS. — Pro TASSELLUS.

CASEUS. — *Caseus infans*, recens; *fromage mou. Caseus seraceus*, ex sero coagulatus?

CASIATA. — Ut CASEATA.

CASIDILIS. — Pro CASSIDILIS.

CASIMENTUM. — Idem q. CASAMENTUM.

CASINA. — Magale, tugurium; *cabane, hutte.*

CASIUS. — Pro CASEUS.

CASLAGIUM. — Idem q. CASALATICUM.

CASLANIA. — Pro CASTELLANIA — Præstatio quæ a castelli incolis solvebatur. (A. 1146.)

CASLANUS. — Pro CASTELLANUS.

CASNETUM. — Quercetum; *lieu planté de chênes, chênaie.*

CASNUS. — Quercus; *chêne;* ol. *chesne, quesne.*

CASOLARE. — Casa, vel domus semidiruta; *maison démolie à moitié.*

CASPIUM. — F. uvarum ante vindemias collectio, vel omphacium. (*St. Verc.*)

CASSA. — Venatio; *chasse.* — Domus, ædificium; *maison, bâtiment.* — Capsa reliquiarum sanctorum; *châsse, reliquaire.* — Capsa pecuniaria; *coffre-fort, caisse.* — Fama; *réputation.* — Sartaginis species; *poêlon.* — Quidquid capsæ seu arcæ formam refert; *caisse en général. Cassa currus, caisse de voiture.* — Textoris compages lignea; *châssis.* — Cadaver; *cadavre, carcasse.* — Mensura frumentaria, eadem forte quæ escuella; *mesure pour les grains.* — Alveus; *fossé.*

CASSAGNA. — Telæ tenuissimæ species; *gaze?*

CASSALIS. — Pectoralis; *de la poitrine, pectoral.*

CASSANA. — Mensa argentaria, ut CASANA. — Pars vestis superior quæ collum amicitur. (A. 1380.)

CASSANIA. — Idem q. CASLANIA et CASTELLANIA.

CASSARE. — Cedere, concedere; *céder, accorder.* — Irritum reddere; *annuler, casser.* — Frangere, rumpere; *rompre, casser.* — Venari; *chasser.* — Abducere, evertere; *éloigner, expulser.* — Exauctorare; *congédier, renvoyer.*— Discerpere, lacerare; *déchirer.* — Vastare, populari; *ravager.* — Secare; *couper.*

CASSARES. — Pro CASALES.

CASSARIUM. — Castrum, arx; *château.* (A. 1366.)

CASSARIUS. — Qui *cassam* seu capsam in qua sanctorum reliquiæ ponuntur, portat; *celui qui porte la châsse des saints.*

CASSATURA. — Abolitio, absolutio; *suppression; annulation.* — Fractura; *fracture, brisement.*

CASSATUS. — Peractus, completus, inclusus; *achevé, terminé, enchâssé.* — Sumitur *cassatus* pro *casata*, habitaculum, in quibusdam instrumentis.

CASSEA. — Capsa; *caisse.*

CASSEATA. — Ut CASEATA.

CASSEDULA. — Diminutiv. a CASSEA.

CASSELLA.—Parva casa, tugurium; *petite maison, cabane.*

CASSELLUS. — Pro TASSELLUS.

CASSERIUM. — Idem q. CASSARIUM.

CASSERIUS. — Quæstor, arcarius, qui *cassæ* præest; *caissier, trésorier.*

CASSERO. — Modus agri, jugeri pars quarta; *le quart d'un arpent de terre;* ol. *casson.*

CASSETA. — Parva sartago; *poêlon.*

CASSETARIUS. — Cassium artifex; *fabricant de filets.*

CASSETELLA. — Capsula; *petite caisse, cassette.* (*A. SS.*)

CASSETULLA. — Parva cassis; *petit filet.* (*Vet. Gl.*)

CASSIA.—Capsa argentaria; *caisse, coffre-fort. Cassiam imponere*, imponere tributa et vectigalia, quorum proventus pecuniarii in cassia quadam publica reponebantur. — Capsa reliquiarum; *châsse, reliquaire.* — Capsa in qua merces reponuntur; *caisse, malle.* — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains.* — Fasciculus; *paquet.*

CASSIAMENTUM. — Idem ac CASALE.

CASSIBULLA. — Pro CASUBULA.

CASSIDA. — Casula, tugurium, vel prædium rusticum cum mansione; *maisonnette, cabane ou petite métairie.* (A. 1460.) — Albugo, glaucoma, quia cassis species.

CASSIDATUS.— Casside armatus; *heaumé, coiffé du heaume.*

CASSIDILE. — Pera, marsupium, crumena, sacculus, capsa; *bourse, cassette, sac, coffret.*

CASSIDONIUM. — Murrha, species lapidis pretiosi; *cassidoine.*

CASSIDULUS. — Idem q. CASSIDILE.

CASSINA. — Casula, tugurium; *petite maison, cabane.* — Pulvinar; *coussin.* — Prædium rusticum; *bien de campagne, métairie;* ol. *cassine.*

CASSINALIA. — F. ii qui *cassinas* seu prædia rustica curant. (*St. Verc.*)

CASSINI. — Doctores Turcarum.

CASSINUS. — Pagus, regio; *canton.*

CASSIO. — Species capsæ; *caisson.* — Species rei aromaticæ vel leguminis. (Inst. an. 716.)

CASSO.— Sartago; *poêlon.*

CASSOATA. — Quercus in comitatu Armaniacensi; *chêne;* ol. *chaoine, cassoata.*

CASSOLA. — Parva *cassa; petit poêlon.* — Mensura frumentaria, ut CASSA.

CASSOLIS. — Ap. Catalaunos, placentæ vel condimenti species.

CASSONUS. — Magna arca, Ital. *cassone, coffre.* (Bar.)

CASSULA. — Pro CAPSULA, parva *capsa.* (*A. SS.*)— Pro CASULA, vestis sacerdotalis.— Fascis; *paquet.* (A. 923.)

CASSUM.— Fragmentum; *débris, fragment.* — Pectus; *poitrine.*

CASSUS. — Pars vestis major qua corpus tegitur exceptis brachiis; Gal. *corsage;* vox ab Ital. *casso*, thorax, ut videtur, derivata. (*Ann. Ben.*)—Casa; *maison.*—Tributi genus; *redevance qui était, pour le blé, de deux gerbes.* (A. 1139.)

CASTA. — Præstationis species in Occitania; *impôt particulier aux vignobles*

CASTAGNARETUM. — Castanetum; *châtaigneraie.*

CASTAGNERETUM. — Ead. notione

CASTAGNERIUM.— Ead. notione.

CASTAGNETUM. — Ead. notione.

CASTALDATICUM. — Tributum *castaldo* debitum. *Vid.* GASTALDUS.

CASTALDATUS. — Munus vel jurisdictio *castaldi.*

CASTALDIO.— Villæ procurator, præfectus. *Vid.* GASTALDUS.

CASTALDUS. — Ead. notione.

CASTANARETUM. — Idem q. CASTAGNARETUM.

CASTANEOLARIA. — Parvum castenetum; *châtaigneraie de peu d'étendue.*

CASTANHERIA. —Ead. notione.

CASTANHERIUS. — Castanea; *châtaignier, châtaigne.*

CASTEGNETUM. — Idem q. CASTAGNETUM.

CASTELGARDUM. — *Castelgardum servitium;* servitus quæ in arce aliqua regis vel alterius domini propugnanda atque defendenda consistit quoties feudatarius requisitus fuerit; *service féodal pour la garde du château seigneurial;* ol. *castelgarde.*

CASTELLACCIUM. —Castellum; *château, fort.*

CASTELLACIUS. — Castelli custos, *castellanus; commandant de château, châtelain.*

CASTELLAGIUM. — Quod exsolvebatur castellano, vel alteri, pro custodia rei in castello; *indemnité payée pour la garde d'un prisonnier;* ol. *casselage.*

CASTELLANARIA. — Castellani districtus; *châtellenie, juridiction d'un châtelain.*

CASTELLANATUS.— Castellani dignitas, officium; *dignité, charge de châtelain.*

CASTELLANCIA. — Opera in ædificando vel reparando castro exhibita. (A. 1167.)

CASTELLANERIUM. — Idem q. CASTELLANATUS.

CASTELLANIA. — Dignitas, officium, feudum seu districtus castellani; *dignité, charge, fief, district de seigneur châtelain, châtellenie.* — Obligatio qua quis tenebatur castrum domino capitali reddere cum ei libuerit; *obligation de rendre son château au suzerain quand il le demanderait.* — Castri custodia; *garde de château.* « Pro quibus

quæ tenet a domino rege, debet ei unum mensem *castellaniæ.* » (A. 1273.)

CASTELLANICUS. — Ad castellani dignitatem pertinens; *de châtelain, qui est relatif à la dignité de châtelain.* (A. 1121.)

CASTELLANUS. — Castelli incola; *habitant de château. Castellanus miles;* qui in castellorum præsidio erat. — Custos castri seu qui ratione feudi castro domini præfectus erat. Præter custodiam castri incumbebat potissimum burgenses et eorum communiam in exercitum educere. — Militibus præsidiariis in castro præfectus. — Custos castri seu domus regiæ; *concierge.* — *Castellani,* apud Gallos, erant qui feuda castellaniæ possidebant, quibus ipso jure castellum habere competebat, cum mero imperio, seu jurisdictione suprema; *seigneurs chatelains. Castellani* dicebantur præterea qui habebant jus castri reddibilis.

CASTELLARE. — (Verb.) Castella seu munitiones exstruere, castella munitionibus sepire; *construire, faire construire des châteaux ou des fortifications, fortifier les châteaux.* (A. 1379.) — Inter castelli incolas recenseri atque adeo castelli operibus obnoxium esse; *être compris dans la population d'un château et être soumis aux charges communes.* (*Ch. C. III.*) — Munire, quod dicitur de navi; *fortifier un navire, y élever des travaux de défense.* (Mur.) — (Subst.) Castrum, ipsa castelli munitio; *châteaux, travaux de défense du château.* (A. 1141.)

CASTELLARIA. — Idem q. CASTELLANIA.

CASTELLARIUM. — Castellum, castellaniæ districtus; *château, territoire d'une châtellenie.*

CASTELLARIUS. — Dominus castri, vel qui præerat castro; *propriétaire de château ou commandant de château.*

CASTELLATIO. — Castellaniæ districtus; *territoire d'une châtellenie.* — Castelli ædificatio; *construction de château.* — Feudum castellani; *fief de seigneur châtelain.*

CASTELLATUM. — Castri ambitus; *enceinte, pourtour d'un château.* (A 1019.)

CASTELLATURA. — Idem q. CASTELLATUS. — Castellani districtus; *ressort de la juridiction d'un châtelain.*

CASTELLERIA. — Idem q. CASTELLANARIA.

CASTELLETUM. — Castellulum; *petit château, châtelet.*

CASTELLIA. — *Vid.* MANNERIA.

CASTELLIFICATUS. — Castri instar munitus; *fortifié comme un château.*

CASTELLUS. — Idem q. CASTELLUM.

CASTELRATUS. — Castellaniæ districtus; *ressort d'une châtellenie.* (Dom.) — Parvo castro munitus; *défendu par un petit château.* (*Bart. Glos.*)

CASTELRIA. — Idem q. CASTELLARIA.

CASTENARIA. — Castenetum; *châtaigneraie.*

CASTENEARIA. — Ead. notione.

CASTICALIS. — Vasis species.

CASTICAMENTUM. — Idem q. CALCEIA.

CASTICARE. — Idem q. CASTICIARE.

CASTICELLUM. — Idem q. BASTICIA.

CASTICHARE. — Idem q. CASTICIARE.

CASTICIA. — Quodvis ædificium; *bâtiment; édifice;* ol. *castiche.*

CASTICIARE. — Ædificare, palis ligneis instruere; *bâtir, élever des constructions, établir des barrages;* ol. *casticher.*

CASTIGATORIUM. — Lumbrelli genus; *Vid.* TUMBRELLUM.

CASTIGATUS. — Detentus; *retenu.* Dicitur de pecoribus quæ in pascuis alienis deprehenduntur atque detinentur, donec damnum resarciatur a dominis.

CASTILLIO. — Ut CASTELLETUM.

CASTIMENTUM. — Idem est, ut videtur, ac CASALENUM.

CASTIMONIALES. — Virgines quæ castitatem vovunt. (Opt.)

CASTIPULUM. — Pro CASTIBULUM.

CASTLANUS. — Pro CASTELLANUS.

CASTLEGARDUM. — Pro CASTELGARDUM.

CASTO. — Pala, funda; *chaton d'une bague;* ol. *caston.* (A. 1347.) — Vervex, aries castratus; *mouton;* ol. *castrat.* (A. 1268.)

CASTOLARIA. — Idem videtur ac CASTELLANIA.

CASTONUS. — Idem q. CASTO.

CASTONCELLUS. — Diminut. a CASTONUS.

CASTOR. — Vervex, aries castratus, ut CASTO.

CASTOREATUS. — Castorina pelle indutus, ornatus; *orné, garni de peau de castor.*

CASTORINATUS. — Ead. notione.

CASTRAMENTUM. — Castellum; *château.*

CASTRANUS. — Castri incola; *habitant d'un château.*

CASTRARE. — Subducere, subtrahere; *enlever.*

CASTRATINUS. — Vervecinus; *de mouton.*

CASTRATIVUS. — Ead. notione.

CASTRATUS. — Vervex; ut CASTOR.

CASTRENSIS. — Qui feudum castri possidet. *Castrense peculum,* proprium feudi castrensis dominium. — Castri incola; *qui habite au château.*

CASTRICOMES. — Castellanus, qui feudum castellaniæ possidet; *seigneur châtelain.*

CASTRIMARGINARIUS. — Rusticula major; *bécasse.*

CASTRITIUS. — Vervex, ut CASTOR.

CASTROFIRENSIS. — Castri incola; *habitant d'un château.*

CASTROLUM. — Castellulum; *petit château.*

CASTRUM. — Urbs subdita alteri quæ caput gentis vel provinciæ habetur; *ville de second ordre.* (Ap. Vales.) — Domus seu palatium principis; *habitation du prince.* (Syn.) — *Castrum doloris,* feretrum; *cercueil bière.* (*Vet. Ærem.*)

CASTRUS. — Pro CASTRUM.

CASTULA. — Assula. (*A. SS.*)

CASTULARIUS. — Arcarius, qui *castulo* seu arca præest; *trésorier.*

CASTULUM. — Arca, cista; *caisse, fisc, trésor.*

CASUALIS. — (Subst.) Pro CASALE, casa. — (Adj.) Fortuitus; *accidentel.*

CASUALITAS. — Quod fortuito cadit in fiscum domini vel ex delicto vassalli, vel ex alia quavis ratione; *revenus éventuels, casuels.*

CASUARIUM. — Idem q. CASARIUM, seu casa cum adjuncta, ut videtur, certa terræ quantitate. (A. 1022.)

CASUBLA. — Vestis sacerdotalis, eadem quæ *planeta; chasuble.*

CASUBULA. — Ead. notione.

CASULA. — Minor casa seu ecclesia, cellula; *petite maison, église, chapelle, chambrette.* — Vestis cucullata; *vêtement de dessus avec capuchon, espèce de caban.*— Habitus monachicus; *habit des moines.* — Vestis sacerdotalis, eadem q. CASULA; *chasuble.* — Capsa, capsula mortuorum seu eorumdem reliquiarum; *cercueil, châsse.*

CASULAGIUM. — Idem q. CASARIUM.

CASULARIUS —Vestis sacerdotalis, quæ *casula* vocatur, artifex; *chasublier.*

CASULULA. — Diminut. a CASULA.

CASURA. — Casus; *chute.*

CASURARIUS. — Idem q. CASULARIUS.

CASUS. — Caducum. (*Cod. Th.*) — Tertia aut quarta pars dotis quæ viro uxori superstiti advenit, nullis exstantibus liberis. (Julian., *Antec. nov.*) — Oblivio, scotomia; *perte de mémoire, étourdissement.*

CATA. — Machina bellica; *machine de guerre appelée chat.* — Ad, juxta, secundum, versus : « Domus posita *cata* monasterium, Evangelium *cata* Matthæum. » — Felis femina; *chatte.* — Funis cum plumbo quo altitudo tentatur; *fil à plomb.*

CATABIBAZON. — « Si vero in eamdem *catabibazon* sol nubesque convenerint, nulla fiet mentio de nubibus, sed tantum de solis ardoribus. » Papebrochius suspicatur esse legendum *catabibasin*, a καταβιβάζω, descendo. De annis climatericis vero intelligi potest ex Salmasio, nihilque ita mutandum.

CATABLUM. — Pro CATABOLUM.

CATABOLICI. — Mathematici. (Tert.)

CATABOLUM. — Solutio, præstatio, verbum juris; *payement, fourniture.* — Emporium; *marché, lieu où se traitent les affaires de commerce.*

CATABRIATUS. — Ex albo et etiam aliis coloribus alternatim distinctus; *rayé de diverses couleurs.*

CATABULUM. — Clausura animalium, non quidem silvestrium, sed jumentorum quæ publicæ utilitati ad vehenda onera deserviunt.

CATABUSTA. — Pro KATABUSTA.

CATACLITUS. — Pro CATACLISTUS.

CATACLISTUS.— Opere Phrygio ornatus; *brodé, surtout de perles.*

CATACLYSMUS. —Diluvium, inundatio; *déluge, débordement.*

CATACLYZA.— *Vid.* CATACLYZOMATIS.

CATACLYZOMATIS OPUS. — Opus aurifabrorum qui operibus suis lapillos et gemmas includunt : « In diademate *cataclyzomatis* arte gemmæ constitutæ (Greg. Turon.) : » id est in diademate arte *inclusorio* aut aurifabrili constitutæ; *diadème orné de pierres précieuses enchâssées. Cataclyza in calice inserta,* gemmæ in calice aurifabrili insertæ. *Cataclyza rasa,* panni gemmis et unionibus exornati. (Fort.)

CATACOSMUS. —Dignitas in palatio Constantinopolitano; *officier de la maison des empereurs grecs.*

CATACUMBA. — Tertio ab Urbe milliario, cœmeteria publica, quodvis cœmeterium; *les catacombes de Rome, cimetière en général.*

CATACUMINUS. — Pro CATACHUMENUS.

CATADURA. — Pro CAPTURA.

CATAFALTUS. — Pro CADAFALTUS.

CATAFUNIS. — Idem q. CATA, funis.

CATAGIA. — Ludicrum festum ab Ephesiis paganis olim celebratum, quod occasio fuit martyrii sancti Timothei primi eorumdem Ephesiorum episcopi. (Multa Martyrologia habent Dianæ celebritates fuisse.)

CATAGOGIUM. — Ead. notione.

CATALE. —Idem q. CAPITALE, debitæ pecuniæ caput; *le capital.*

CATALEPTICUS. —Idem q. EPILEPTICUS.

CATALETTUS. — Lectica; *litière.*

CATALLIUM. —Idem q. CATALLUM.

CATALLUM. — Pecudes, omniaque bona, præsertim mobilia, cujuscunque generis sint; *bétail, avoir, biens, principalement les biens meubles*; ol. *catel, catiex, cateuls, chatel, chaptel.* (Pass.)— Præstatio quæ pro catallis debetur; *droit qui se paye au seigneur pour le chatel.* (*Reg. Olim Parlam. Paris.*) — Caput pecuniæ debitæ, ut CAPITALE. (Mad.) *Esse ad idem catallum*, ejusdem negotiationis esse, vel societatem cum aliquo habere. (A. 1215.) *Melius catallum,* præstatio quæ post mortem tenentis domino præstatur; *droit qu'a le seigneur de prendre dans la succession du vassal ou du serf le meilleur meuble ou la meilleure tête de bétail*; ol. *droit de meilleur chatel.* (Pass.)

CATAMANE. — Juxta mane; *près du jour.*

CATAMODICUM. — Intra modicum tempus; *sous peu.*

CATANEUS. — Idem q. CAPITANEUS.

CATANUS. — Pica; *pie.*

CATAPANATUS. — Officium CATAPANI; *charge de catapan. Vid.* CATAPANUS.

CATAPANUS.— Præses, præfectus provinciæ vel civitatis; *gouverneur, catapan d'une ville ou d'une province.* (Ita appellabantur qui in Italiam ab imperatoribus Byzantinis mittebantur provincias ac urbes recturi.)

CATAPHRACTARIUS COMES.— *Vid.* COMES.

CATAPIRATES.—Linea cum massa plumbea qua maris altitudo tentatur; *sonde marine.*

CATAPLUS.—Classis appulsus ad portum ac præsertim mercatorum, portus ipse; *entrée d'une flotte ou d'un vaisseau dans un port, le port lui-même.*

CATAPORATES. — Idem q. CATAPIRATES.

CATAPRATES. — Ead. notione.

CATAPULTA. — Machina bellica, sagitta hamata, telum; *machine de guerre, flèche barbelée. (A. SS.)*

CATARACTA. — Oculi suffusio; *cataracte.*

CATARACTÆ. — Clathra aut fores clathratæ, ad cataractæ formam ex lignis seu ferro cancellatim compactæ, vel portæ robustiores, funibus ac catenis ita suspensæ ut demitti et subduci possint, prout res postulat, quales in urbium aut arcium aditu, hostium irruptioni propulsandæ in usu remanserunt; *herse.* — *Cataractæ sancti Petri;* cancellus ferreus in modum cataractæ compactus, quo muniebatur sepulcrum seu confessio S. Petri; *grille qui entourait le tombeau de S. Pierre.* (*Epist. Vigilii PP.*) — Carcer, ita dictus quod clathris seu foribus clathratis, ut plurimum carcerum aditus occludantur; *prison, cachot.*

CATARACTARIUS. — Commentariensis, carcerarius; *celui qui tient les registres d'une prison, geôlier.*

CATARACTUS. — Idem q. CATARACTA.

CATARATTUM. — Mensa thesaurarii *cataractis* seu clathris conclusa, vel forte janua seu fenestrà e tabulis cancellatim compacta; *bureau du caissier, ou porte ou fenêtre garnie de barreaux de bois.*

CATARTICUM. — Potio medica. (*Script. rer. Fr.*)

CATASCOPUS. — Explorator vel is qui aliquid sciscitatur ex aliquo; *espion, surveillant, questionneur.* (*A. SS.*) Quo nomine *archidiaconus* designari videtur in quibusdam instrumentis, quod sit oculus episcopi rerumque in diœcesi gestarum explorator,

CATASTA. — Instrumentum torquendi. Genus lectei ferrei, quo, impositis Christianis, ignis supponebatur.

CATASTATIO. — Idem q. CADASTRUM.

CATASTATUM. — Ead. notione.

CATASTRUM. — Ead. notione.

CATASTUM. — Ead. notione.

CATATHEMA. — Conversatio cum excommunicatis. (Ea vox interdum anathemati jungebatur quasi illius aggravandi pœna.) « Sit anathema et *catathema* cum patre et filio, » etc.

CATATOR. — Anglis famulus qui in ædibus principum *catis* seu felibus indomitis præerat, canesque venaticos ducebat.

CATATUMBÆ. — Idem q. CATACUMBÆ.

CATAULUM. — Idem q. CATALLUM.

CATAXAMITUM. — Panni holoserici species; idem q. EXAMETUM.

CATAXANTUS. — Dignitas, ut videtur, sed incognita. (Anast.)

CATAYRENUS. — Pro CARTAYRONUS.

CATECHESIS. — Institutio primorum fidei Christianæ rudimentorum de quibus κατηχήσεις suas scripsit S. Cyrillus Hierosolymitanus.

CATECHISMUS. — Institutio puerorum etiam recens natorum, antequam baptizentur. (A. 1280.) *Vid.* CATHECHIZARI.

CATECHIZARI. — *Catechizari* et *catechumeni fieri* pueri, recens etiam nati, dicebantur, mediæ ætatis temporibus, qui, antequam offerrentur ad baptismum, ut veteris ecclesiasticæ disciplinæ umbra servaretur, a patrinis in speciem catechizabantur, qui iis nomen imponebant, et catechumenos factos ad baptismos offerebant, tanquam eorum fidei sponsores.

CATECHIZATIO. — Institutio facta nondum baptizatis, cum fiunt catechumeni. *Vid.* CATECHIZARI.

CATECHUMENA. — Porticus ecclesiæ superiores sic dictæ, non quod fuerint catechumenorum stationes, vel locus ubi instrui solebant, sed quod in iis mulieres sacras Liturgias auditu exciperent.

CATECHUMENARE. — Catechizare, primis fidei Christianæ rudimentis instruere.

CATECHUMENARI. — Dicebatur de eo qui catechumenus fiebat.

CATECHUMENI. — Qui primum de gentilitate veniebant ad voluntatem credendi in Christum. — Auditor, instructus, pro eo quod adhuc fidei doctrinam audit, nondum tamen baptismum percepit. — Alias angustius strictiusque accipitur vox eadem de certis illorum gradibus qui ad gratiam baptismatis aspirabant, quas in triplici differentia fuisse canones Patresque declarant; quippe tres olim institutos legimus eorum qui ad baptismum suscipiendum primis Christianæ fidei elementis imbuebantur ordines, qui communi generalique nuncupatione *catechumeni* quidem omnes dicebantur, sed pro majori minorive in doctrina fidei ac virtute profectu, varios in gradus et quasi classes tribuebantur; *audientium* nempe, *genuflectentium* et *competentium.*

CATECHUMENIA. — Idem q. CATECHUMENA.

CATECHUMINUS. — Pro CATECHUMENUS.

CATEGORARE. — Prædicare; *prêcher.*

CATEGORIZARE. — Ead. notione.

CATEGRONUS. — Pro CATHEGEMONUS.

CATEIA. — Genus teli quo utebantur Galli et Teutones, seu clava; *espèce de lourd javelot ou de massue.*

CATELLANIA. — Pro CASTELLANIA. (A. 1248.)

CATELLUM. — Idem q. CATALLUM.

CATEMANE. — Idem q. CATAMANE.

CATENA. — Tributum, pensitatio; *redevance, impôt. Catena salis; l'impôt du sel.* (A. 1199.) Cremathra, *crémaillère.* (A. 1360.) — Locus publicus, in quem conveniunt mercatores de rebus suis acturi; *bourse de commerce.* (A. 1188.) — Carcer; *prison.* (A. 1211.) — Mendose, pro *caterva* in *Concil. Hisp.* « Cum in gentibus *catenis* populi introierunt. »

CATENACIUM. — Ut CATENATIUM.

CATENATICUM. — Idem q. CARCERATICUM, GEOLAGIUM et CEPPAGIUM, q. *Vid.*

CATENATIUM. — Pessulus, vectis; *verrou.*

CATERNIO. — Chartæ simul compactæ; *cahier.*

CATERNUM. — Ead. notione.

CATERVANARIUM. — Multitudinis concitatio; *mouvement populaire, sédition.* (A. 1350.)

CATERVATA. — Ut CATERVA.

CATERVATIO. — Ingens caterva, multitudo; *foule nombreuse.*

CATESAMITUM. — Idem q. CATAXAMITUM.

CATESTELLUM. — Portio hæreditatis, quidquid boni hæreditario jure alicui obvenit. (A. 1224.)

CATEZ. — *Vid.* CATH.

CATTHA. — Pro CATA

CATHARELLI. — Hæreticorum species, iidem q. CATHARI.

CATHARI. — Hæretici Novatiani qui *propter munditiam ita se nominaverunt.* — Valdensium sectatores.

CATHARISTÆ. — Secta quædam Manichæorum.

CATHARRUS. — Epiphora, distillatio; *écoulement, catharre.*

CATECHISMARE. — Pro CATHECHIZARE. (A. 1056.)

CATECHUMINARI. — Idem q. CATHECHIZARI. (A. 1349.)

CATHEDRA. — Sedes, seu sessio nonestior et augustior episcoporum in ecclesia cæteris aliorum presbyterorum sedilibus excelsior; *fauteuil, siége de l'évêque à l'église.* — Sedes, episcopatus, diœcesis; *diocèse, siége épiscopal.* — Ipsa ædes seu ecclesia cathedralis; *église cathédrale.* — Arca; *coffre, boîte.* (A. 314.) — Nummus aureus Francicus sæculi XIV; *denier d'or à la chaise ou à la chaière.* — *Cathedra S. Petri*, festum in honorem S. Petri institutum; *la Chaire de S. Pierre, le 22 février (avant le pontificat de Paul IV).*

CATHEDRALES. — Canonici ecclesiæ cathedralis. (A. 1216.)

CATHEDRALICA. — Idem q. CATHEDRATICUM.

CATHEDRALIUM. — Ead. notione.

CATHEDRARI. — *Cathedrari* dicebantur episcopi cum ad cathedram episcopalem promovebantur, quod, cum consecrarentur, in ecclesiæ cathedra collocarentur, in eaque sedentes palam ab aliis episcopis efferrentur.

CATHEDRARIUS. — *Cathedrarii servi*, servi qui cathedras seu sellas ferebant gestatorias; *porte-chaises.*

CATHEDRATICUM. — Pensio quæ episcopo ab ecclesiis quotannis solvebatur *in signum subjectionis*, ut habet charta Girardi episcopi Cadurcensis, seu, ut aiunt nonnulla instrumenta, *pro honore cathedræ* aut *pro respectu sedis*, ut est in *Concil. Bracarensi* II et in *Concil. Ravennensi a.* 997.

CATHEDRATICUS. — Doctor, professor, qui docet ex *cathedra*; *professeur, celui qui enseigne du haut de la chaire.*

CATHEDRATUM. — Idem q. CATHEDRATICUM.

CATHEDRATUS. — Cathedræ seu trono impositus; *mis sur le trône, intronisé.*

CATHEDRULA. — Diminut. a *cathedra*, capsa, arca.

CATHEGETA. — Doctor, præceptor.

CATHEGORALIS ORDO. — Id est Canonicorum regularium; *les chanoines réguliers.*

CATHELUM. — Idem q. CATALLUM.

CATHENATA. — Modus agri, idem q. PERTICA.

CATHESICARE. — Idem q. CATECHISARE.

CATHETICATIO. — Pro CATECHIZATIO.

CATHETIZARE. — Conferre, contribuere, solvere. (*Epist. Andr. reg. Hung.*)

CATHEZIZARE. — Pro CATECHIZARE.

CATHICUS. — Dux, præfectus, a corrupta voce Græca καθηγός, pro καθηγητής. (*A. SS. Ben.*)

CATHIGETA. — Idem q. CATHEGETA.

CATHOLICANI. — Idem q. clientes, servientes, sergentarii. (Boer.)

CATHOLICATUS. — Districtus *Catholici*; *Vid.* CATHOLICUS.

CATHOLICE. — Omnino, prorsus, vel congruenter, legitime. (*Tab. Niv.*)

CATHOLICIANI. — Officiales *Catholicorum*; *Vid.* CATHOLICUS. — Spiculatores apud Suen. *Hist. Danica.*

CATHOLICUS. — Titulus regi Franciæ vulgo datus, « quia defensor est Christianitatis. » Idem titulus Hispanicis regibus tribuit Alexander VI PP. — Dignitas et magistratus, in Africa præsertim, cui officium fuisse videtur tributorum exactioni incumbendi. — Primus qui inter episcopos primatiæ, ut vocant, dignitatem obtinebat. Id porro appellationis spectavit præsertim primates aliquot Asiaticos, Antiochenæ sedi subditos et suffraganeos, quorum jurisdictio et diœcesis tam ampla erat ut inde se *catholicos*, id est universales, nuncuparent. — Habuit etiam Æthiopia suos *catholicos* Alexandrinæ sedi subjectos. — Rectus, æquus, qui fidem datam servat; *probe, honnête, fidèle à la foi jurée.* (*A. SS. Ben.*) — Fidelis, sensu hodierno; *celui qui professe la vraie religion, fidèle.* — Christianus, vir probatæ fidei, integer vitæ; *homme de mœurs irréprochables et d'une piété bien constatée.* (A. 1314.)

CATHOLOGUS. — Pars superior molendini. (*Vet. Gl.*) — Forte libellus professionis qui a monacho profitente super altare deferebatur. (A. 1316.)

CATHOLUS. — Pala; *chaton de bague.*

CATHOMUS. — Ut CATOMUS.

CATICUMINA. — Puella quæ sub tutela aliena est, ut videtur. (A. 1006.)

CATIGERA. — Idem q. CATHEGETA.

CATILLARE. — Vocem edere instar felis; *miauler.*

CATIPANUS. — Pro CAPITANEUS.

CATÓMI. — Virgarum species; virgæ ferreis uncis armatæ seu viminea; *Catomis cædere*, in cervicibus cædere, quod quidam ex scriptoribus Latinis *catomidiare* dixerunt; *coucher quelqu'un sur les épaules et le fouetter.* — *Catomo suspendi*, de iis dicebatur qui flagris cædebantur, funibus utrinque a terra levati, et ita suspensi ut cervices a terra longius quam pedes exstarent. (*A. SS.*)

CATOPAPA. — Pro *cacopapa*, malus Papa. (*A. SS.*)

CATRANUM. — Fascis pice illitus; *torche enduite de goudron.*

CATRIGA. — Pro QUADRIGA.

CATTA. — Navis species. — Felis; *chat.*

CATTINUS. — *Cattinæ pelles.* f. felinæ; *peaux de chat.* (*A. SS.*)

CATULUS. — Parvulus *catus* seu felis; *petit chat.*

CATUPLUS. — Ut CATAPLUS.

CATUS. — Felis, et machinæ bellicæ genus; *chat* (*animal et machine de guerre*).

CAUCAGIUM.—Tributum quod pro *calceis* seu aggeribus reficiendis a prætereuntibus exigebatur; *droit qu'on levait pour l'entretien des chemins;* ol. *cauciage.*

CAUCATRIX. — Crocodilus; *crocodile;* ol. *cocatrix.*

CAUCELLUS. — Vasculum; *petit vase.*

CAUCIA. — Vestigium animalis a *calceus* sic dictum; *trace, piste.* (*St. Av.*)

CAUCIARIUS. — Forte pro *causiarius*, qui *causas* dijudicat; *Vid.* CAUSIARIUS.

CAUCINARIUS. — Qui facit calcem; *chaufournier.*

CAUCIUM. — Agger, via strata, nisi idem sit ac *cavaneus*, locus depressus et paludosus; *route pavée ou lieu bas et marécageux.* (A. 1311.)

CAUCLEARIUS. — Præstigiator, incantator; *enchanteur, faiseur de tours de magie, marchand de breuvages magiques.*

CAUCULARE. — Æstimare, computare, pro CALCULARE.

CAUCULATIO. — Computatio; *calcul, compte.*

CAUCULATORES. — Iidem q. CAUCLEARII.

CAUCULUS. — Petra quæ in vesica fit; *calcul de la vessie* (*Vet. Gl.*) — Famulus; *serviteur.*— Pro CALCULUS, supputatio. (A. 1359.)

CAUCUS.—Vasis species; *espèce de coupe.*

CAUDA. — Finis, terminus; *bout, queue.* *Cauda vestimenti*, fimbria, seu ima pars vestimenti, quæ ad terram trahitur. — Famulitium, obsequium : *cauda famulorum; une queue de valets.* — *Cauda chartarum*, pergameni pars resecta cui bullæ cereæ ac sigilla aptantur. — *Cauda vini*, vas vini, seu mensura vinaria; *queue de vin.* — *Caudæ annonarum; Vid.* TERREATA.—Fascia a mitra pendens; *fanon.* — Capulus; *poignée.* — Laqueus, filum chartæ appensum; *lacet.* — Fibula, cuspis; *broche.* — *De cauda piri pagare* (trita loquendi formula), creditorem per diverticula ludificari.

CAUDAMELEYA. — Rixa quæ improviso facto committitur; *querelle, rixe qui arrive sans avoir été préméditée.* (A. 1333.)

CAUDARE. — Forte pro CAUSARE, rem alicui suam facere et in proprium dare. (A. 1231.)

CAUDATARIUS. — Gerulus syrmatis seu caudæ vestis talaris; *porte-queue.*

CAUDATIO. — Vestimenti tractus, *cauda; Vid.* CAUDA.

CAUDATREMULA. — Avis species, motacilla; *bergeronnette.*

CAUDATUS. — Cui ablata est cauda, timidus, pusillanimus; Gal. *couard.*

CAUDELUM. — Forte idem q. CATALLUM. (A. 1185.)

CAUDERA. — Ænum; *chaudière.*

CAUDERARIUS. — Faber ærarius; *chaudronnier.*

CAUDERIA. — Idem q. CAUDERA.

CAUDETREMULA. — Idem q. CAUDATREMULA.

CAUDIFICARE. — Caudam resecare; *couper la queue.*

CAUDINUM. — Pro GAUDINUM. (A. 773.)

CAUFAGIUM. — Lignatio, seu jus lignationis in silva sumendæ; *provision de bois ou droit de couper dans les bois seigneuriaux le bois nécessaire au chauffage.* (A. 1303.)

CAUGANÆ. — Tragemata simplicia et etiam composita, condita sale, quæ comeduntur post cibum, sicut capparis et olivæ.

CAULA.—Idem q. CAULAGIUM.— Fustis, ut videtur; *bâton, soliveau.* (A. 1202.) — *Caulæ*, munimenta ovium; *barrières pour renfermer les moutons, parc.*

CAULAGIUM. —Tributi species; *ce qu'un protégé payait à son protecteur;* ol. *gaule.*

CAULERIA. — Caulis; *chou;* ol. *caule.*

CAULUMNIARI. — Pro CALUMNIARI.

CAUMA.—Forte casa, tugurium calamis seu stramentis tectum; *maison, maisonnette couverte en chaume ou en roseau.* — Ardor, æstus, calor intensior; *chaleur excessive;* en Languedocien *caumas, calimas.*

CAUMATIO. — Ead. notione, ardor.

CAUMENIA. — Humi cubatio, χαμευνία. (*A. SS.*)

CAUNA. — Fovia, fossa, caverna, casa; *fosse, précipice, grotte, habitation.*

CAUNACA. — Crassum et vile vestimentum seu pallium.

CAUPALTUS. — Scapha; *esquif, barque.*

CAUPILUS. — Navicula brevis; *nacelle.*

CAUPO. — Præstationis species, caponum, ut videtur. (A. 1206.)

CAUPOLATA. — Onus *caupoli*, quantum *caupolo* vehi potest; *chargement de l'embarcation appelée* caupolus.

CAUPOLERIA. — Tributum quod a *caupolis* exigebatur; *impôt sur les embarcations appelées caupoli.*

CAUPOLERUS. — Qui habet *caupolum.*

CAUPOLUS. — Caupulus, navicula brevis, cymba, scapha navis; *barque, nacelle, chaloupe.*

CAUPONARIUS. — Caupo; *cabaretier.*

CAUPONIA. —Vini cellarium; *cave à vin.*

CAUPRITA. — Species cucullæ qua caput tegebatur. (A. 1249.)

CAURIOLA. —Pro *capriola* seu *capriolus*, tectorum tigna superne coeuntia in figuram hanc Λ; *chevron.*

CAUSA. — Res; *chose. Causam alterius tollere; enlever la chose d'autrui.* (*Leg. Long.*) — Pœna propter solemnia non servata. — Casus, seu ingruens necessitas, qua vassallus domino capitali vectigal ex jure præstare tenebatur. — Pro CENSA. — *Ad causam*, ob, propter; *à cause.* — *Causa causæ*, judicia, malla, placita; *jugement, plaid, tribunal.*

Hinc *causam quærere, requirere, conquirere* (*Lex Salic.*), id est judicium. *Causam alicui movere ; mettre quelqu'un en cause. Causas dicere; plaider la cause. Causa jurata*, quæ juramento dirempta est. *Causæ palatinæ*, lites, judicia quæ in palatio coram comite palatino ventilabantur. (A. 997.) *Causæ reipublicæ*, judicia de rebus publicis et quæ regem spectabant. (*Cap. Car. Calv.*) *Causæ publicæ* (Greg. Turon.), *causæ pro salute reipublicæ* (Fredeg.); ead. notione. *Causæ regales* (*Leg. Long.*), placita regia. *Causæ legales* (*Cap. reg.*), quæ secundum leges dirimebantur. *Charta de causa suspensa*, quæ dabatur absenti reipublicæ vel alia causa, qua lites omnes et negotia adversus eum conquiescere jubebantur. (Marc.)

CAUSALICII. — Qui litigant de re aliqua ; *plaideurs*.

CAUSALIS. — Litigiosus ; *qui est en litige, litigieux*.

CAUSAMENTUM. — Refectio ; *reconstruction*. (A. 1388.) — « Similiter nempe statuerunt ac bonum *causamentum* esse laudaverunt ut si quis, » etc. (*Usat. Barcin.*) Galli dicerent : *Ils ont jugé que ce serait une bonne chose d'ordonner*.

CAUSARE. — Litigare, *causas* agere ; *conduire un procès, plaider, présenter une défense*. — Calumniare, repetere ; *chicaner, réclamer, revendiquer*. — Manubrium aptare ; *emmancher*.

CAUSARI. — Deberi de eo quod legitime et jure debetur.

CAUSARIUS. — Litis amator ; *qui aime les procès*. — Qui causam habet, ratione et causa nititur.

CAUSATERIUS. — Sutor, tibialium confector ; *chaussetier*.

CAUSATICUS. — Qui alium in causam trahit. (*Lex Baiw.*)

CAUSATIO. — Lis, controversia ; *procès, discussion*. — Morbi species.

CAUSATOR. — Qui actoris vel rei in judicio partes agit, litigator : « Cum causa discussa fuerit inter duos *causatores*. » (*Lex Sal.*)

CAUSEA. — Pro CALCEA.

CAUSIDICARE. — Litigare, causam prosequi ; *plaider, poursuivre un procès*.

CAUSIFICATIO. — Tergiversatio, excusatio, causatio.

CAUSILICUS. — Pro CAUSIDICUS.

CAUSIMENTUM. — Protectio, tutela, defensio ; *protection, défense*. (A. 1126.) — Sententia, judicium, arbitrium ; *jugement, sentence arbitrale*. (A. 1060.)

CAUSINARIA. — Fornax calcaria ; *four à chaux*. (A. 1312.)

CAUSINARIUS. — Ut CAUCINARIUS.

CAUSSARE. — Manubrium aptare ; *mettre un manche, emmancher*.

CAUSSETUS. — Carcer arctior. (A. 1327.)

CAUSSINI — Pro CAORCINI.

CAUSSIS. — Calx ; *chaux*.

CAUSSO. — Calcei lenioris species ; *chausson*.

CAUSSUM. — Idem videtur ac CAUTUM, locus defensus, immunitas. (A. 1369.)

CAUSTOMA. — Adustionis nota ; *marque de brûlure*. (*A. SS.*)

CAUTA. — *Cauta maritima*, ora maritima ; *côte de la mer*. (A. 1337.)

CAUTARE. — Defendere, protegere, munire, securum facere, cavere rei alicui ; *défendre, protéger, fortifier*, etc.

CAUTELA. — Prudentia, cautio, circumspectio. (*Bart. Gl.*) — Fraus, astutia, dolus. (A. 1477.) *Cautelæ*, instrumenta et chartæ quibus privilegia, jura, possessiones asseruntur. (A. 1340.)

CAUTELIA. — Idem q. CAUTELA.

CAUTELITAS. Ead. notione.

CAUTELOSE. — Vafre, fraudulenter, versute ; *avec ruse, cauteleusement*.

CAUTELOSUS. — Cautus, prudens ; *prudent, prévoyant*.

CAUTERARIUS. — Pro CAUTERIZATUS. (*A. SS.*)

CAUTERIARE. — Inurere ; *brûler*. (Carpocratiani dicebantur *cauteriare* discipulos suos, id est cauteriis seu stigmatibus insignire.)

CAUTERIATUS. — Adustus ; *brûlé*. *Cauteriata conscientia*, depravata, cui quasi cauterii nota inusta est ; *conscience cautérisée*.

CAUTERIZARE. — Idem q. CAUTERIARE.

CAUTIA. — Pro CAUSIA.

CAUTIBULA. — Machina bellica, forte idem ac CATTUS.

CAUTICA. — Via strata, idem q. CALCEA.

CAUTIFICARE. — Cautum reddere, admonere. (*A. SS.*)

CAUTIO. — Chirographum quo debitor cavet se pecuniam a creditore accepisse, eamque certo die soluturum spondet ; *obligation, effet*. — Securitas data pro quavis re facienda ; *assurance, garantie*.

CAUTIONARE. — Fidejubere, prædem fieri ; *cautionner*. (A. 1472.)

CAUTIVENNUS. — Dicebatur de molendino prope *vennam* seu septum ad intercipiendos pisces. (*Tab. S. V. M.*)

CAUTOLOSE. — Idem q. CAUTELOSE.

CAUTUM. — Chirographum, idem q. CAUTIO.

CAUTUS. — Navis species.

CAUZEA. — Via strata, idem q. CALCEIA.

CAVA. — Fossa, locus depressus, vallis ; *fossé, lieu enfoncé, vallon, chemin creux ; ol. cavée*.

CAVAGIUM. — Census capitis, idem q. CAPITALE.

CAVAILLERIUS. — Pro CABALLARIUS.

CAVALAGIUM. — Idem q. CABALLACUM. (A. 1256.)

CAVALARIA. — Idem q. CABALLARIA, prædium. (A. 1289.)

CAVALCADA. — Idem q. CABALCATA.

CAVALCARIA. — Idem q. CABALCATA, equitatio. (A. 1271.)

CAVALCATUS. — Pompa equestris ; *cavalcade*. — (Rym.) Expeditio militaris, incursio ; *chevauchée*. (Rym.)

CAVALEATA. — Idem q. CAVALCARIA. (A. 1233.)

CAVALGA. — Idem q. CABALCATA, equitatio. (A. 1326.

CAVALGADA. — Idem q. CABALCATA, equitatio. (A. 1198.)
CALVALGATA.— Ead. notione. (A. 1275.)
CAVALHARIUM. — Idem q. CABALLARIA, prædium. (A 1289.)
CAVALLAGIUM. — Idem q. CABALLACUM. (A. 1250.)
CAVALLAIRIUM. — Idem q. CABALLARIA, prædium. (A. 1232.)
CAVALLARIA. — Equitum incursio; *expédition de soldats à cheval*, *reconnaissance militaire à cheval*. (*St. Verc.*) — Cœremonia militis inaugurandi; *cérémonie de la réception d'un chevalier.* (A. 1230.)
CAVALLARINUS. — Prædium cavalcatæ seu servitio militari obnoxium; *terre dont le possesseur devait le droit de chevauchée.* (A. 1252.)
CAVALLARIUS. — Nuntius, idem q. CABALLARIUS. (Murat.)
CAVALLATICUM. — Præstatio avenæ pro caballis, idem q. CABALLACUM. — Idem q. CABALCATA, obligatio pergendi in exercitum cum domino superiori.
CAVALLERIA. — Ars equestris; *équitation.* (R. Lul.)
CAVALLERIUS. — Idem q. CABALLARIUS.
CAVALLETUS. — Cantherius quo utuntur mercatores ut merces suas venales exponant, ponderent, vel metiantur. (*St. Mass.*)— Equuleus seu machina lignea caballo seu equo similis cui imponebantur torquendi; *chevalet.*
CAVALLINA BESTIA.— Equus. (A. 1274.)
CAVALTHEIA. — Ut CABALCATA, equitatio. (A. 1194.)
CAVANARE. — Forte pro EVANARE, animi deliquia pati; *tomber en défaillance, s'évanouir.* (*A. SS.*
CAVANEUS. — Locus depressus et paludosus; *lieu bas et marécageux.* (A. 1227.)
CAVANGADA. — Idem q. CABALCATA.
CAVANNA. — Noctua; *chouette.*
CAVANNARIUM. — Prædium rusticum; *bien de campagne.*
CAVANNUS. — Idem q. CAVANNA.
CAVARRETUS. — Minister aulicus inferior castellano.
CAVATA. — Catinus profundus; *écuelle.* — Vetus ac detritus calceus; *savate.*
CAVATAGIUM. — Idem q. CAVATICUM, capitis census.
CAVATICARIAS. — Qui capitalem censum debet; *cavaticaire, celui qui est soumis à l'impôt de la capitation.*
CAVATICUM. — Capitis census; *tribut imposé par tête, capitation*; ol. *chevage.*
CAVATOR. — Scalptor; *graveur.* — Coriarius; *corroyeur.*
CAVATURA. — Cavitas; *creux, cavité.* — Actio cavandi, opera quam in cavandis fossis dominorum exhibere subditi tenebantur; *corvée du curage des fossés seigneuriaux.*
CAVEA. — Theca; *cage.* — Quavis theca; *coffret, boîte en général.* — Cella vinaria; *cave.* — Locus depressus, ut CAVA.
CAVEARE. — Pro CAVARE, *creuser.*
CAVEFACERE. — Cavare, efforare; *creuser, percer.*
CAVELATIO. — Pro CAVILLATIO.
CAVELICIUM. — Capitis census, ut CAPITALE
CAVENA. — Idem q. CANAVA.
CAVENARIA. — Idem q. CABANNARIA.
CAVERCINI. — Ut CAORCINI.
CAVERIA. — Via aperta vigiliis lustrandis comparata. (A. 1372.) — Locus depressus, cella vinaria, taberna. (A. 1344.
CAVERNARE. — Quasi cavernam facere, perforare; *creuser, trouer.*
CAVESTRUM. — Capistrum; *licou*; ol. *cabestre.*
CAVETIUM. — Ead. notione.
CAVETTA. — Ut CAVANNA.
CAVIARIUM. — Ova piscium salita et exsiccata, ut sturionum, mugilum, etc.; *ragoût d'œufs de poissons*; ol. *boutargues*
CAVICULA. — Cavilla minor; *petite cheville.*
CAVICULUS. — Calculus; *calcul, pierre.*
CAVIGIA. — Clavus ligneus aut ferreus; *cheville.*
CAVIGLIA. — Clavicula, malleolus; *cheville du pied.* (*A. SS.*)
CAVILE. — Idem q. CAVIGIA.
CAVILLA. — Ead. notione.
CAVILLARE. — Pro *Cavillari.*
CAVILLERIUS. — Species cantherii seu mensæ in qua mercatores merces suas venales exponunt; *chevalet*, *table.* (*St. Aven.*) *Cavillerium* significari putant nonnulli clavos ligneos seu ferreos muro vel tabulæ ligneæ affixos.
CAVILLONE. — Mullus, piscis marini species.
CAVILLUS. — Idem q. CAVIGIA.
CAVISOR. — Cavillator, ut videtur: « Nunquam sis *cavisor* semmanus aut reprehensor. » (B. de Amor.)
CAVUS. — Vanus; *vain.* Opes *cavæ*; *vaines richesses.* (S. Paul.)
CAWARZINI. — Idem. q. CAORCINI.
CAXA. — Reliquiarum sanctorum capsa; *châsse.*
CAXEA. — Pala; *chaton de bague.*
CAXETA. — Parva *caxa*, capsula; *cassette, coffret.*
CAXIA. — Idem q. CAXA.
CAYA. — Domus, cella vinaria, officina; *maison, chais, boutique.*
CAYBLA. — Funis crassior, rudens; *câble.*
CAYCIA. — Arca, capsa; *caisse.*
CAYRATUS. — Pondus ad quod æstimantur aurum et pretiosi lapides; *carat*
CAYRELLUS. — Telum spissius; *carreau.*
CAYRO. — Canterius; *chevron.*
CAYRONUS. — Cæmentitius lapis; *moellon.*
CAYSSA. — Capsa, arca; *caisse*
CAYTUS. — Militaris officii nomen apud Saracenos.
CAYUM. — Idem. q. CAYA
CAYUS. — Ead. notione.
CAZA. — Fera quam venatores persequuntur; *produit de la chasse.* (A. 1227.) — Vasis genus; *petit poêlon.* — Pro CASA, domus.
CAZAFUSTA. — Pro CATAPULTA.
CAZARE. — Ap. Italos, de loco pellere,

exigere; *chasser, renvoyer.* (A. 1247) — Venari, *chasser.* (A. 1496.)

CAZATA. — Idem q. CASEATA.

CAZEOLA. — Mensura minor annonaria ad quam, in quibusdam locis, præstationes frumentariæ exigebantur; idem forte ac CAZOLA.

CAZERI. — A Germanis Valdenses olim dicti sunt an a priscis Catharis detorta voce, an a voce Germanica *Catz*, id est cattus, eo quod sicut feles noctu sua conventicula celebrabant, ita et illi advenariorum metu, nocturnoque tempore cœtus suos instituere fuerint coacti.

CAZOLA. — Vas quoddam et mensuræ annonariæ species. (Mat. Silv.)

CEBA. — Pro CEPA.

CEBANIA. — Hordeum; *orge.* (A. 832.)

CECINDILLUS. — Idem q. CICINDELA.

CECROPIA. — In *Vit. S. Gregorii Magni*, auctore Joan. Diacono, hæc vox sumi videtur, ut ait Mabillonius, pro lingua Græca; nam Cecropia arx fuit Athenis.

CECUA. — Noctua; *chouette.*

CUNIA. — Ead. notione.

CEDA. — Pro *Scheda.* (*A. SS.*) — Sedes, curia, ut videtur: «De illa controversia se remiserant, ut ubi dictum fuit, libro albo *cedæ* Agenensi.» (A. 1476.)

CEDAS. — Cribrum bombycinum; *tamis.*

CEDELLUS. — Vas portatile in quo reponi solet aqua benedicta; *espèce de petit seau;* ol. *celet, seillet.*

CEDENS — Idem q. CESSIONARIUS.

CEDERE. — Dare, tradere; *donner, livrer.* (A. 1389.)

CEDERIA. — Quæ vendit filum aut pannum bombycinum; *marchande de fil ou d'étoffes de soie.*

CEDRIFER. — Cedris ferendis idoneus. (Petr.)

CEDUA. — Silva caduca; *bois taillis.* (A 1301.)

CEDULA. — Pro SCHEDULA.

CEGRA. — Genus piscis. (A. 1366.)

CEIUS. — Conveniens, congruus; *qui est conforme, convenable, séant.* (A. 1341.)

CELA. — Scamnum; *banc.* (*St. Aven.*)

CELAMEN. — Forte idem q. CELLA, CELLARIUM.

CELAMENTUM. — Secretum quod celari debet; *secret:* «Aperiens illis sub magnæ confessionis *celamento.*» (Mart., *Anecd.*)

CELANDRIA. — Navigii species.

CELARE. — Ubi de ædificio, contegere vel camerare; *couvrir ou voûter.* (Ach., *Spic*)

CELARI. — Dicebatur de vulnere quod judici celabatur.

CELARIUS. — Pro CELLARIUS vel CELLERIUS.

CELATA. — Insidiæ; *embuscade, pièges.* — Cassis, galea; *espèce de casque, salade;* ol. *celate.*

CELATUM. — Umbella, pro CELUM.

CELDAL. — Idem q. CENDALUM.

CELEBRAMENTUM. — Celebratio; *action de célébrer, célébration.* (*Cons. Norm.*)

CELEBRARE. — Missam agere; *dire la Messe.* (Burck.) — Facere, peragere; *faire, commettre, accomplir:* «Peccatum *celebrare.*» (Mur.) «Digestio *celebrata.*» (*St. S. Flor.*)

CELEBRATIO. — Solemnis processio; *procession solennelle.* (A. 1356.)

CELEBRATOR. — Qui Missam solemniter agit; *célébrant.* (*Ord. Eccl. Cam.*)

CELEBRITER. — Gloriose; *d'une manière glorieuse.* — Feliciter; *heureusement, avec bonheur.*

CELEBSEDRA. — Pro CLEPSIDRA.

CELEGIA. — Idem q. CEREVISIA.

CELENDRA. — Instrumentum quo poliuntur panni; *calandre.*

CELER. — Veredarius; *courrier, messager.*

CELERAGIUM. — Præstatio ex vinis seu cellis vinariis; *droit sur les vins en cave;* ol. *célérage.*

CELERARE. — Pro CELARE. (A. 1276.)

CELERARIA. — Officium CELLERARII; *office de cellerier.* (A. 1218.)

CELERARIUM. — Idem q. CELLARIUM.

CELERE. — Pro *Celeriter.*

CELERINUS. — Piscis genus; *celerin.*

CELERIUM. — *Cellarium*, cella vinaria; *cave à vin.* (A. 1242.) — *Salarium*, pretium, stipendium; *honoraires, appointements, salaire.* (A. 1272.)

CELESTE. — Area. (A. 1412)

CELESTINUS. — Pro *Cœlestinus.* (A. 1497.)

CELEUSMA. — Cantus nautarum, quem in prosperis præsertim concinebant. (*A. SS.*)

CELEYR. — Ephippiorum artifex; *sellier.*

CELHA. — Situlæ species; *sorte de vase à porter l'eau.* (A. 1362.) — Lumbus; *reins, lombes, dos. Celha porci; filet de porc.* (A. 1316.)

CELIBATUS. — Sanctimonia, sacerdotium, seu potius celebritas, fama. (*Vit. S. Severi*, etc.) — Castitas, probitas. (*Vit. S. Bernard. episcop.*)

CELIDONIATUS. — Idem q. CHELIDONIACUS.

CELIDRUS. — Idem q. CHELYNDRUS.

CELIMBRIA. — Navigii species, idem q. CHELANDUM.

CELITICUS. — Pro CELTICUS.

CELLA. — Monachorum domicilium atque monasterium ipsum; *habitation de religieux, cellule, monastère.* (Pass.) — Monasteriolum, seu, ut olim vocabant, Obedientia; *petit établissement créé sur un fonds appartenant à une abbaye et destiné à l'habitation des religieux chargés de faire valoir ce fonds;* ol. *celle, obédience.* (Pass.) — Interior ambitus monasterii; *intérieur d'un monastère.* (Inn. III.) — Circulus qui sæpius rota vocatur; *rond.* (A. 1234.) — In quibusdam regionibus, domuncula cum agri portione ad usum servi; *celle, habitation de serf.* (Pass.) — Non semel pro *Sella* scribitur.

CELLANUS. — Inclusus, qui *cella* monachicam, seu potius eremiticam vitam agebat; *ermite, solitaire.*

CELLARARIUS. — Idem q. CELLARIUS

CELLARE. — Cavea, locus subterraneus; *cave, lieu souterrain.*

CELLARIA. — Officium *Cellarii* (quod aliquando dabatur in feudum cum domibus, terris et redditibus sufficientibus). — Pro SELLARIA, vicus in quo habitant *sellarii*, seu *sellarum* artifices.

CELLARITA.—Qui cellæ seu promptuarii curam habet; *dépensier, économe, sommelier*; ol. *cellerier*.

CELLARIUM.— Penarium; *garde-manger, magasin de provisions, office.*— Species ipsæ quæ in cellario asservari solent; *provisions déposées dans l'office.* — Cella, cubiculum; *chambre, cellule.* (*Conc. Arel.* II.) — Dolium, vas vinarium; *tonneau, ustensile à contenir du vin.*

CELLARIUS. — Ut CELLARITA.

CELLENARII. — Idem videntur qui CASARII seu coloni, fortasse sic dicti a *cella*, casa, tugurium.

CELLENSES CORNUTI. — Monetæ species; *Vid.* CORNUTUS.

CELLERARIA. — Officium CELLARII. — Officium in monasteriis feminarum. (Abel.)

CELLERARIUS.— Idem q. CELLARIUS.

CELLERIUM.—Cella vinaria; *cellier, cave à vin.*

CELLIOLA. — Pro CELLULA.

CELLIS. — In Vita S. Gutlhaci (*A. SS. Ben.*) significari videtur calceamenti genus, forte idem q. *calones*, nisi legendum sit *calle semita; sentier.* In quibusdam Occitanis chartis *cellis* idem est ac sella equitis; *selle.*

CELLISTA. — In palatio Constantinopolitano, camerarius, cubicularius; *chambrier.*

CELLULA.—Cubiculum monachi; *chambre de moine, cellule.*

CELLULANUS.—Concellaneus, contubernalis, monachus qui in eadem cella, cellula, aut monasterio habitat; *moine qui vit en communauté par opposition à celui qui vit dans l'isolement, dans la solitude.*

CELSITONANS. — Altitonans; *qui tonne ou fait tonner au haut des cieux.* (Pez.)

CELSITUDO. — Titulus honorarius regum.

CELSUS. — Morbi genus, forte cancer, aut quid simile. (*A. SS.*) — Morus: *mûrier.* (*C. Aur.*)

CELTICUS. — Nobilis, insignis, illustris, egregius, augustus, authenticus. (*Thes. nov. Latin.*)

CELUM. — Umbella quæ in processionibus et funeribus regum portatur; *dais.*

CELURA.—Forte lecti supremum tegmen; *ciel de lit.* (A. 1388.)

CEMALIS. — Vasis genus ad usus diversos aptum, pro SEMALIS. (A. 1367.)

CEMBELLUM. — Species torneamenti seu hastiludii; *joute, tournoi; ol. cembel.*

CEMELIA. — Idem q. CIMELIA.

CEMENS. — F. maris refluxus. (A. 1190.)

CEMENTARIA. — Structura; *maçonnerie.*

CENAGIATOR.— Cui cura commissa erat reficiendorum aggerum atque exclusarum. (Lob., *Hist. Brit.*)

CENAGIUM.—Præstatio pro jure piscandi cum instrumento quod quibusdam in provinciis Galliæ *cesne* vel *cene* appellatur; *redevance à payer pour avoir la permission de pêcher avec l'engin appelé* cesne; ol. *cenage.*

CENBELLINUS. — Martes; *zibeline.*

CENCHETUM. — Cingulum, zona; *ceinture, sangle;* ol. *cenchet.*

CENDALE. — Idem q. CENDALUM.

CENDALIUM. — Ead. notione.

CENDALUM. — Tela subserica, pannus sericus; *étoffe de soie;* ol. *cendal, sandal.*

CENDARIUM. — Semita; *sentier.*

CENDATUM. — Idem q. CENDALUM

CENDERIUM. — Idem q. CENDARIUM.

CENDRA. — Cinis, qui in silvis confici solebat; *cendre.* (*G. Chr.*)

CENDRARIUS. — Qui cines conficit; *qui fait des cendres.* (*G. Chr.*)

CENDREIA. — Ut CENDRA.

CENDRERIUS. — Ut CENDRARIUS et CINERARIUS.

CENGLARIS. — Aper; *sanglier.*

CENGLARIUS. — Ead. notione.

CENITH. — Pro ZENITH.

CENITUS. — Qui oculum mutum habet; *borgne.* (*Lex Sal.*)

CENOBITALIS. — Idem q. COENOBITA.

CENOBRIUM. —Minium · *cinabre.* (Theophil.)

CENODORIUM. — *Vid.* COENOCOPERIUM.

CENODOXIA. — Vana gloria, sicut est gloria mundana; *vaine gloire.* — Pro quovis delicto. (*Cap. Car. M.*)

CENODOXIUM. — Pro XENODOCHIUM, publica domus pauperum.

CENODOXUS. — Inanis gloriæ cupidus; *qui aime la vaine gloire, vaniteux, orgueilleux.* (Pap.)

CENONES. — Dignitas ecclesiastica apud Cataphryges hæreticos, seu Montanistas.

CENOPHALI. — Simiarum species.

CENOTAPHYA. — Monumentum sine corpore ad memoriam defuncti exstructum. Hinc *cenotaphium* sumitur pro feretro vacuo quod in exsequiis et anniversariis mortuorum exponitur in ecclesiis. (*Conc. Hisp.*)

CENOVECTORIUM.— Instrumentum cum quo portatur cenum; *civière.* (*Vet. Gl.*)

CENRADA.—Forte cinis et purgamentum metalli liquati. (*St. Mas.*

CENSA.— Tributum, pensitatio ex agris et prædiis, idem q. CENSUS. (A. 1224.) — Prædium rusticum; *métairie donnée à ferme.;* ol. *cense.* (A. 1311.) — Prædium ecclesiasticum, ab ecclesia pendens, idem q. PRÆPOSITURA vel OBEDIENTIA. (A. 1223.) — Præstatio quæ loco *talliæ* dominis fit a tenentibus seu vassallis; *redevance payée au seigneur pour tenir lieu de taille;* ol. *cense.* (A. 1231.) —Idem q. CORVATA, servitii genus aliquando pecunia redemptum; *corvée.* (A. 1305.)

CENSALE. — Villa, prædium; *métairie, bien de campagne.* (A. 1299.)

CENSALIS. — Ad *censum* pertinens, *cen-*

sui obnoxium; *qui est relatif au cens, qui est soumis au cens.*

CENSAMENTUM. — Idem q. CENSA, nisi sit *census*, qui percipitur in prædio alterius. (A. 1216.)

CENSARIA. — Tenementum, quod nomine et sub præstatione census possidebatur; *terre possédée à titre de cense et soumise au payement du cens, censive, terre censitaire.*

CENSARIUS.—Villanus *censui* obnoxius; *villain, personne soumise au cens;* ol. *censite, censitaire.* — Exactor censuum; *officier chargé de faire payer le cens;* ol. *censier.* — Proxeneta; *courtier, agent commercial;* ol. *censau, censal.*

CENSATUS. — *Censibus* donatus, dives; *celui qui possède des censes ou métairies, qui est riche.—Censatum solum, censui* obnoxium; *terre soumise au cens, censive.* (*Conc. Hisp.*)

CENSERE. — Decernere, statuere; *arrêter, résoudre.* (*Vit. Ald. ep. Cen.*)

CENSERIUS. — Qui *censas* seu prædia rustica a monasterio pendentia curabat; *officier d'un monastère qui avait soin des censes ou métairies qui en dépendaient;* ol. *censier.* — Qui tenementum seu prædium sub *censu* annuo tenebat; *celui qui possédait une terre sous la condition de payer annuellement le cens;* ol. *censier.*

CENSICUS. — Idem q. CENSATUS.

CENSILIS. — *Censui* obnoxius, idem q. CENSALIS.

CENSILLAGIUM. — Forte jus *census* exigendi, seu reditus censualis; *droit de se faire payer le cens ou produit du cens.* (*Ch. Angl.*)

CENSIO. — Idem q. CENSUS

CENSIONARIUS. — Villanus censui obnoxius, idem q. CENSARIUS.

CENSIRE. — Ad *censum* ponere, ad præstandum censum astringere; *mettre à cens, astreindre à payer le cens.*

CENSITA. — Ut CENSUS. (A. 862.)

CENSITOR. — In ultimis imperii Romani temporibus, *Censitores* in provinciis iidem fere qui Censores in urbe. Præerant *censibus* exigendis, agros dimetiebantur et pro spatio et modo tributa distribuebant.

CENSITUM.—Prædium *censui* obnoxium; *terre soumise au cens, censive.* (A. 1230.)

CENSITUS. — *Censui* obnoxius; *sujet au cens.* (A. 1098.)—Qui sub *censu* annuo prædium possidet; *celui qui a une terre ou un fonds à charge de cens;* ol. *censite, censitaire.* (A. 975.) *Censibus* donatus; *Vid.* CENSALIS, CENSATUS. (A. 1484.)

CENSIVA. — Census; *cens.* (A. 1231.) — Fundus *censui* obnoxius; *terre soumise au cens, censive, terre censitaire.* (A. 1320.)

CENSIVARIUM. — Jus *censivæ* percipiendæ; *droit de percevoir le cens.*

CENSOR. — Judex; *juge.* (*Vet. Gl.*)

CENSORIUM.— Tribunal; *lieu où se rend la justice.* (*Vet. Gl.*)

CENSORIUS. — *Censorius dies,* judicii supremi dies; *jour du dernier jugement.* (*Vet. Insc.*) *Terra censoria;* quæ debet *censum* aut cui debetur census? (A. 1079.)

CENSUALE. — Possessio *censui* obnoxia, ut CENSITUM. (*Ch. Barcin.*)

CENSUALIS. — (Subst.) Qui *censum* per provincias exigit, ut CENSITOR. (Pass.)—(Adj.) *Censui* obnoxius; *soumis au cens.* (A. 873.) *Liber censualis,* in quo possessiones et census exhibentur; *rôle du cens, pouillé.* (Pass.) *Censuales solidi,* qui solvuntur ratione *census* debiti; *argent du cens.* (A. 1163.) *Censualis cultura,* terra arabilis et seminalis; *terre labourable.* (A. 1217.)

CENSUALITAS. — Conditio *censui* obnoxia; *condition de ce qui est soumis à payer le cens.* (A. 1098.) — Fundus ad *censum* receptus; *terre prise à charge de payer le cens.* (A. 1201.)

CENSUALITER POSSIDERE. — Ad *censum* possidere; *posséder une terre à charge de cens.* (A. 1140.)

CENSUARE.— Præstationem nomine *census* exhibere, solvere; *payer le cens.* (A. 1356.)

CENSUARIUS. — Cui *census* solvitur; *celui à qui on paye le cens.* (A. 1030.) — Qui solvit *censum; celui qui paye le cens;* ol. *censier.* (*Conc. Hisp.*)

CENSUATIM.— Ad *censum* seu pro *censu; pour le cens.* (Mart.)

CENSUATIO. — Præstatio quævis; *redevance.* (*Leg. Pol.*)

CENSUATUS. — Ad *censum* positus; *accensé.* (A. 1120.)

CENSUM. — Idem q. CENSUS. (*Cap. Car. M.*)

CENSUMORTHIDUS.— *Vid.* CENSUS.

CENSURA. — Judicium, judicis sententia; *jugement, arrêt.* (Salv.)—Severitas morum; *austérité des mœurs.* « Vir singularis *censuræ* et severitatis. » (*Chr. And.*) — Census ipse; *le cens.* (A. 1093.)— Datio ad *censum; mise à cens, location.* (*Ch. Hug. de Oisy.*)— *Censura ecclesiastica,* judicium ab episcopo prolatum (hoc vocabulo non solum interdicti, sed suspensionis et excommunicationis sententia intelligitur); *censure ecclésiastique.* (Pass.)

CENSURARIUS. — Severus; *de mœurs rigides.* (S. Isid.)

CENSUS. — Tributum, pensitatio ex agris et prædiis; *redevance annuelle et seigneuriale, foncière et perpétuelle dont un héritage roturier est chargé envers le seigneur du fief dont il est mouvant. Census rectus, capitalis, fonsalis seu fundi terræ,* Gal. *droit cens, premier cens, cens foncier,* qui in tempore dationis ad *censum* imponitur; *redevance imposée lors de la concession primitive. Census crescens, carus, augmentatus, codarius, triplicatus,* Gal. *cens croissant, chiercens, surcens, cens cottier, cens quotaige, cens tierce,* qui præter rectum *censum* domino præstatur in certis occasionibus; *second cens, redevance extraordinaire due dans certaines circonstances.* (Pass.) *Census accordabilis* qui ex pacto solvitur; *redevance due au seigneur en vertu d'un accord.* (A. 1339.)— *Census altaris,* præstatio quæ episcopis fit quotiescunque ecclesiarum, quæ monachorum juris sunt, *personæ,* ut aiunt,

mutantur, eadem q. *altaris redemptio ; cens dû par certaines églises à leur évêque à chaque changement de curé.* (S. XII.) *Census communiæ*, qui ob communiæ jura a domino concessa persolvitur ; *redevance due par les habitants d'une commune au seigneur qui a érigé leur ville en commune.* (A. 1208.) *Census coustumarum*, qui solvitur ex consuetudine ; *redevance dont la légitimité n'est pas établie par des titres, et ne repose que sur l'usage.* (A. 1290.) *Census Ecclesiæ Romanæ*, qui in provinciis medii ævi temporibus a Pontifice Romano colligebatur ; *cens que prélevait autrefois le Pape dans toutes les parties de la chrétienté.* (Pass.) *Census lignorum*, tributum quod ex lignis in urbem advectis percipitur ; *droit d'entrée que paye le bois à brûler aux portes des villes.* (A. 1059.) *Census Martii*, qui eo mense solvitur ; *redevance qui se paye au mois de mars.* (*Vet. Terr.*) *Census nummorum*, seu *siccus*, qui pecunia numerata constat ; *redevance qui se paye en espèces.* (A. 1195 et *Hist. Sab.*) *Census requisibilis*, qui a Domino requiri debebat ; *redevance qui n'est payée que lorsque le seigneur la demande.* (A. 1367.) *Census usurariorum*, qui pro jure utendi aliqua re pensitatur ; *redevance qui se paye pour le droit de jouir d'une chose.* (A. 1320.) *Censu cadere, a censu* eximi ; *être exempté de payer le cens.* (A. 897.) *Vid.* INCREMENTUM, MANUFIRMA, RATIONALIS.

CENTA. — Decima pars *centenæ*, continens decem familias, *Vid.* CENTENA. — Ambitus, circuitus ; *Vid.* CINTUM

CENTANA. — Districtus, dominium, ut CENTENA. (LEO. IX PP.)

CENTANARIUM.— Pondus centum librarum ; *poids de cent livres.* (A. 1526.)

CENTATUM. — Pro CENDALUM.

CENTAURUS. — Idem q. CENTURIO.

CENTENA. — Pars comitatus aut regionis, sic dicta a centum familiis quibus constabat ; *centaine, une des subdivisions territoriales de la Gaule à l'époque carlovingienne.* (Pass.) — Districtus, jurisdictio, dominium ; *juridiction, ressort, seigneurie.* (A. 1090.)—*Centenæ*, fustium vel flagellorum centeni ictus. (*A. SS.*)

CENTENALIA. — Pars regionis, idem q. CENTENA. (*Tab. Rot.*)

CENTENARIA. — Dominium, idem q. CENTENA. (A. 951.) — Canalis per quem aqua decurrit ; *tuyau, canal.* (Anast.)

CENTENARIUM. — Pondus centum librarum ; *poids de cent livres.* (Isid.) — Quod complectitur centum cannas ; *longueur de cent cannes.* (*St. Mass.*) — Canalis, ut CENTENARIA.— Officium centum Missarum, *Vid.* TRICENARIUM. (*Chr. Casaur.*)— Pars regionis in *centenas* divisæ, vel territorium intra quod jurisdictio et districtus alicujus villæ seu oppidi protenditur. (A. 1108.)— Modus agri, idem q. CENTUM. (A. 1374.)

CENTENARIUS. — Centurio, centum militibus præfectus ; *centurion, centenier, commandant de cent hommes.* (Pass.) — *Centenæ* præfectus, judex minor qui in centenis jus dicebat, comitique suberat ; *centenier, celui qui administrait la justice dans une centaine.* (Pass.) — Modus agri, idem q. CENTUM.

CENTENITAS. — Centum ; *centaine.* (S. Bern.)

CENTENNIS. — Centenarius, ætatis centum annorum ; *centenaire, âgé de cent ans.* (Gild.)

CENTERARIUS. — Sarcinator, qui consuit et conficit *centones ; couturier, tailleur.* Melius legeretur *Centonarius.* (Lob., *Hist. Brit.*)

CENTERIUS. — Semita, via strictior ; *sentier.*

CENTETUM. — Spatium centum pedum ; *longueur de cent pieds.*

CENTIALES. — Pro CENSIALES.

CENTIGAMUS. — Qui centum, id est plures habet vel habuit uxores ; ut *bigamus* qui duas ; *celui qui a été plusieurs fois marié.* (Ach.)

CENTIMETRUM. — Carminis genus ex alienis carminibus seu carminum particulis compositum ; *centon.* (Ach., *Spic.*)

CENTIMOLUS. — Molendinum ; *moulin.* (Pet. Diac.)

CENTINA. — Pro CENTENA. (A. 770.)

CENTO, — Pulvinare ; *coussin, oreiller.* (Joan. Wheth.) — Carmen seu scriptum ex variis fragmentis contextum ; *centon.* (Pass.)

CENTOCULUS. — Qui *centum oculos* habet ; *qui a cent yeux.* (Pass.)

CENTONARIUS. — (Adj.) Ad *centonem* spectans ; *de centon.* (Tert.) —(Subst.) Qui *centones* colligit et vendit ; *chiffonnier.* (*Cod. Th.*)

CENTONIA. — Herbæ genus, forte pro *centoria*, centaurium ; *petite centaurée.*

CENTONIUM. — Cento, vestis ex variis panniculis consarcinata ; *vêtement rapiécé, fait de morceaux divers.* (S. Cyril.)

CENTONIZARE. — Ex variis libris describere, excerpere ; *extraire de diverses publications, composer une œuvre de morceaux choisis dans différentes œuvres.* (Rad. de Dic.)

CENTRATUS. — *In centro* positus ; *qui est au centre.* (Fulg.)

CENTRUM. — Fornicis circulus, cui tota concameratio innititur ; *cintre.* (*Vet. Gl.*)

CENTUM. — Modus agri, idem q. CENTURIA : « Unum *centum* terræ in pluribus petiis. » (A. 1374.)

CENTUPLICARE.—Idem q. CENTONIZARE. (Pap.)

CENTURA. — Cingulum, zona ; *ceinture.* (Mur.)

CENTURERIUS. — Zonarius ; *ceinturier.* (A. 1375.)

CENTURIA. — Apud Anglos, hundredus, sive curia hundredi ; *Vid.* HUNDREDUS. (Joan. Sar.) — Zona ; *ceinture.* (Mur.) — Modus agri ; *certaine quantité de terre.* (Pass.)

CENTURIARE. — Idem q. CENTONIZARE. (Pap.) — Agrum limitibus includere ; *limiter une terre, en établir les bornes.*

CENTURINI. — *Vid.* CHRISTIANI *de cinctura*

CENTURIO. — Centenarius, qui *centenæ* præest; *centenier. Centurio rerum nitentium*, ap. Am. Marc., is qui signorum ac statuarum ex ære ac marmore in urbe curam gerebat, postea *tribunus*, ac demum comes *rerum nitentium* appellatus est.

CENTURIUM. — Zona, ut CENTURA. (*St. Verc.*)

CENTUS. —(Adj.) Pro *centum*: « Ad summam quatuor *centarum* librarum. (Mart.) — Pro CONTUS. (*Vet. Gl.*)

CENULENTUS. — Cœnosus, lutosus; *boueux, fangeux.* (A. 947.)

CEOCA. — Stipes; *souche, tronc d'arbre.*

CEOLA. — Navis species, ex longiorum genere; *sorte de vaisseau long.* (*Inst. Angl.*)

CEOLLA. — Ludi species in quo follis clava propellitur; *espèce de jeu de paume, de mail ou de ballon*; ol. *choule.*

CEPARIA.— Strues, ut videtur, stipitum, truncorum alteriusve materiæ combustibilis; *amas de bois ou d'autres matières combustibles.* (Mur.) — Horti species; *courtil.* (*Vet. Gl.*)

CEPARIUM. — Jusculum cepa conditum; *sauce à l'oignon.* (A. 1361.)

CEPARIUS. — Qui curat *cepas*; *jardinier.* (*Vet. Gl.*) — Vulgaris panis. (*Vet. Gl.*)

CEPARUM USATICUM. — Redditus quem percipiebat rex in hortis unius loci. (A. 1306.)

CEPASTICUM. — Pro CESPATICUM.

CEPATGIUM. — Idem q. CEPPAGIUM.

CEPATICUM. — Stipites arborum succisarum; *Vid.* CEPPAGIUM.

CEPERIA. — Hortus aut carceris custodia. (A. 1269.)

CEPHAL. — Caput, a Gr. κεφαλή; *tête.*

CEPHALAETHÆ. — Capitationis exactores; *receveurs de la capitation.*

CEPHALERIO. — Census de singulis capitibus; *capitation.*

CEPHALICUS. — Capitalis, princeps. (De Christo dicitur in quadam oratione.)

CEPHALMEDIN. —. Prætor urbis, idem q. ZAVALMEDINA.

CEPHALUS. — Stultus, ineptus; *sot, inepte.*

CEPHAS. — Caput; *tête.* (*PP. Joan. XXII Bulla.*)

CEPIA. — F. pro *sepia*, piscis genus; *seiche.* (*Nec. S. Mart. Lem.*)

CEPITATICUM. — Idem q. CESPITATICUM

CEPITI. — Clerici minores vel inferiores. (*Stat. Ecc. Sen.*)

CEPOLA —Diminut. a *Cepa*; *petit oignon.*

CEPONES.—Juniores seu infantes. (Bernon.)

CEPPA. — Vitis, vinea; *vigne.* — Truncus, stipes; *souche, tronc.* (A. 1022.)

CEPPAGIUM. — A. Gal. *cep*, stipes, caudex, cippus: « Qui forestarii ceperint coopertiones, *ceppagia*, et eschaetas quercuum sive aliarum arborum. » (Mat. in *Vit. abb. S. Alb.*) Id est stipites arborum succisarum nondum eradicatas, inquit Warsius. *Vid.* CEPATICUM et CHOCAGIUM.

CEPPUS. — Truncus, ut CEPPA. — Pro CIPPUS.

CEPTARE. — Acceptare; *agréer, accepter, adopter.*

CEPTOLUS. —Vitis, vinea, stirps vineæ; *cep.* (A. 1361.)

CEPTRUM. — Pro SEPTUM. (A. 1348.)

CEPTUS. — Idem q. CAPTURA. (Anast. Bibl.)

CEPULA. — Idem q. CEPOLA.

CEPULARIUM. — Juscellum e cepis confectum; *ragoût d'oignons*; ol. *oignonnée.*

CEPULATUM. —Ead. notione.

CEPUM. — Pro *sebum*, adeps pecudum; *suif.* (A. 1329.)

CEPUS. — Rete, ut CIPPUS. — Compedes et carcer ipse, ut CIPPUS.— Truncus, stipes, ut CEPPA.

CERA. —Facies, vultus; *visage*; ol. *chère, chière.* —*Cera annuli subterfirmare*, sigilli effigie impressa ceræ instrumentum confirmare. (*Act. SS. Bened.*). *Per ceram et setam commendare* est, ut videtur, sigilli effigiem ceræ imprimere, illamque *seta* seu bombyce appendere. (*Chartul. Eccl. Apt.*) — *Cera de resurrectione*, id est, ut conjectat Mabillonius, cereus paschalis seu illa lampas quæ Jerosolymis divinitus accendebatur singulis annis in vigilia Paschæ. (*Act. SS. Ben.*)—(*Ceras superiores et summas* antiqui vocabant primas testamentorum pagellas, secundas vero *inferiores, secundas, novissimas, imas et extremas.*)

CERACULUM. — Tabula cerea in qua veteres solebant characteres formare; *tablette de cire sur laquelle les anciens écrivaient.*

CERAFUNIBULUS. — Fax, tæda ex funibus et cera confecta: *torche.* (Gauf. Mal.)

CERAGIUM. — Quod *ceræ* nomine præstabatur ecclesiis ad luminarium concinnationem.

CERAGIUS. — Pistor; *boulanger.* (Ugut.)

CERAIOLUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CERALE. — Forte præstatio in cera. (A. 1227.)

CERAMELLA. — Fistula, calamellus; *chalumeau (instrument de musique).*

CERAPTUM. — Panvinio candelabrum in formam cornuum effictum; aliis instrumentum quo cereus accenditur, vel vas in quo cereus accensus ardet.

CERARE. — Cera induere, illinire; *cirer, enduire de cire.* (*St. Cartus.*) — Constringere, arctare; *serrer* (*Act. sæc.* XV.) — Forte prægustare; *goûter, essayer.* (*St. Ast.*)

CERARIUS.— Servorum species. (Ex quibusdam instrumentis patet ita dictos libertinæ conditionis homines qui censum capitis sui in *cera*, seu *cerarium* ecclesiis præstabant.)

CERASARIA. — Locus cerasis consitus; *lieu planté de cérisiers, cérisaie.*

CERASEA. — Pro CERASUM.

CERASO. — Species cerasi grandioris. (*A. SS.*)

CERATAULA. —Buccinator, cornicen.

CERBELLERIA. — Pileolus ferreus ad tuitionem capitis accommodatus; *armure de tête*; ol. *cervelière.*

CERBOTANA.—Machinæ jaculatoriæ species; *arme de jet;* ol. *sarabatane.*

CERCA. — Clausum, septum; *enceinte, clôture* (A. 1041.)

CERCARE. — Vallare, in modum circuli circumdare, obsidione cingere; *assiéger, envelopper.* (A. 1295.) — Quærere, inquirere; *chercher.* (*St. Pl.*)

CERCELLA. —Querquedula; *sarcelle.*

CERCELLUS. — Circellus, parvus circulus; *cerceau.*

CERCENATUS. — Cincinnatus, cripsus; *frisé, crépu.* (*Vet. inst.*)

CERCHA.—Inspectio quæ fit circumeundo, simul et census qui pro excubiis seu custodia castri solvebatur; *ronde et taxe qui se payait pour frais de garde d'un lieu fortifié.* (A. 1305.)

CERCHARE. — Ut CERCARE.

CERCHEIA. — Idem q. CIRCA.

CERCHEMANARE. — Limites ex jure vel ex officio figere, quod agros inspiciendo et circumeundo fit. (A. 1238.)

CERCHERIA. — Custodia. (A. 1202.)

CERCHIA. — Census qui solvebatur episcopo aut archidiacono ab ecclesiis pro visitatione; *redevance que les églises payaient à l'évêque et à l'archidiacre, lorsqu'elles en étaient visitées.* — Vigiliæ, excubiæ quæ fiunt circumeundo; *ronde.*

CERCIMITA. — Herbæ species.

CERCIS. — Gr. κερκὶς, unum ex brachii ossibus, f. idem q. *Radius* Gal. dicitur. (*A. SS.*)

CERCIUS.— Pro CIRCIUS.

CERCLAGIUM. — Idem q. CIRCULAGIUM.

CERCLARIUS. — Circulorum opifex; *cerclier.*

CERDONICUS. — *Cerdonicum opus*, idem q. sutoria a *cerdo*, Gal. *gagne-petit, savetier, ouvrier de bas étage.*

CERDONISSA. — Uxor *cerdonis. Vid.* CERDONICUS.

CERDONIUS. — Idem q. CERDONICUS.

CEREA.—Cerasum, mendose pro CERASEA.

CEREAGIUS. — Idem q. CERAGIUS.

CEREALIS. — Pistor; *boulanger.* — Cursor, nuntius; *messager, courier.* — Servus qui censum capitis in *cera* solvebat. (A. 1065.) — *Cereale gramen*, fruges. (Gualt.) *Cereale poculum.* (*Sax. Gramm.*) *Cerealis potus* (Berch.), cerevisia; *cervoise, bière.*

CEREALIUS. — Pistor, ut CEREALIS.

CEREAPTUM. — Idem q. CERAPTUM.

CEREARIUS. — Idem q. CERARIUS.

CEREARMA. — Instrumenta pistoria; *ustensiles pour faire le pain.* (*Vet. Gl.*)

CEREBRERIUM.—Cassidis species qua tegebatur capitis pars superior; idem q. CERBELLERIA.

CEREBRUM CAMERÆ. — Rotundum templi fastigium; *Vid.* THOLUS.

CERECENSUALES. — Qui *ceræ* certum pondus quotannis ecclesiis pensitare ex *censu* tenebantur; iidem q. aliis CERARII dicebantur. (A. 1225.)

CEREFOLIUM. — Genus apii; *cerfeuil.*

CEREGARE. — Carro onus imponere, onerare; *charger;* ol. *carier.*

CEREMONIA. — Victima, hostia, quia cum apparatu immolabatur; *victime pour le sacrifice.* (*A. SS.*) — Festum solemne; *fête solennelle.* (*St. Saon.*)

CEREMONIALIA. — Cæremoniæ, ritus. (*H. dom. reg. Portug.*)

CEREMONIALIS. — *Ceremonialis scientia*, magia, vel magicus apparatus.

CEREMONIARI. — Diis sacra offerre; *offrir des sacrifices aux dieux du paganisme.* (*A. SS.*)

CEREOFALUM. — Ut CEREOPHALUM

CEREOLUS. — Cereus; *de cire, en cire.*

CEREOPHALUM. — Candelabrum, cereis instructum, quod postea PHARA et FARA vocaverunt.

CEREOSTATA. — Candelabra quæ per se stant, vel in quibus cerei stant, aut manibus deferuntur; *chandeliers, candelabres.*

CEREOSTATARII. — Acolythi, qui *cerostata* seu candelabra in ecclesiasticis processionibus aut cæremoniis deferunt qui aliis CEROFERARII.

CEREPULIUM.—Idem q. CEREFOLIUM.

CERERE. — Gaudere. (*Vet. Gl.*)

CEREREUS. — Cerarius; *cirier.*

CERERIA. — Cerasum; *cerise.*

CERETARUS. — Circulator, sive circumforaneus pharmocopola; *charlatan.*

CEREUS. — *Cereus paschalis*, qui in Sabbato sancti Paschatis a diacono benedicitur et novo igne accenditur; *cierge pascal. Cereus benedictus*, ead. notione. (*Ch. Roberti Carnot. episc.*) *Cerei columna*, candelabrum in quo cereus paschalis ponitur. (*Ord. Rothom.*) *Cereus capsalis*, qui ante capsas seu reliquiarum thecas accendi solet. (*Cærem. Eccl. Carnot.*) *Cereus comitis*, præstatio quæ comiti fiebat in cera. (A. 1287.) *Cereus tantis*, qui ante tabernaculum, *tenda* dictum, ubi corpus Christi asservatus, accenditur. (A. 1398.) *Cereus virtutum*, votivus, qui pro miraculo impetrando vel impetrato offertur. (A. 1524.)

CEREVISIA. — Pro CERVISIA.

CEREVISOR. — Qui cerevisiam conficit; *brasseur.*

CERGIA. — Pro SERGIA, panni species; *serge.* (A. 1383.) — Custodia, servientes nimirum qui *forestæ* invigilant ne quid damni in ea committatur. (A. 1202.)

CERGIUM. —A Gal. *cierge;* cereus.

CERIA. — Pro CEREUS. (*Cap. Pip. reg.*) — Potus species. *Vid.* CELIA. — Forte casei species, seu lac certa ratione coagulatum, in Ch. a 1152, nisi sit pro SERIA, cistæ seu vasis species.

CERICEUS. — Pro SERICUS.

CERICUM. — Pro CERA, ut videtur. (A. 1277.)

CERICUS. — Ead. notione q. SERICUS.

CERIFEX. — Qui operatur in cera; *cirier.*

CERIFORI. — Idem q. CEREOSTARII

CERILIGION. — Idem q. CHIROGRYLLUS.

CERINA. — Nassis vel corbis piscatoria? (*A. SS.*)

CERIO. — Mensuræ genus. (*Chart. S. Vandreg.*)

CERIOLA. — Pro CERCELA

CERIOLUS. — Parvus cereus; *petit cierge.*

CERISEUS. — Pro SERICEUS.

CERISUM. — Pro CERASUM.

CERNELIUM. — Pinna seu pinnatus murus; *créneau ou mur crénelé.* (A. 1239.)

CERNENTIA. — Visus; *vue, faculté de voir.* (*M. Cap.*)

CERNICA — Tunica. (*Vet. Gl.*)

CERNIFOCUM. — Cœna serotina quæ in vigilia natalis Domini ad focum fiebat.

CERNITA. — Deliberatio, publica consultatio; *délibération, consultation en assemblée publique.* (*A. SS.*)

CERNUE. — Humiliter, a *cernuus*, inclinatus; *avec humilité.* (*Conc. Hisp.*)

CERNUERE. — *Cernuare; tomber la tête la première.*

CERNUI. — Calceamenti genus; socci sunt sine solea, inquit Pap.

CERNULARE. — Idem q. CERNUERE.

CERNUUS. — Magnus, infinitus, acer. (*Vet. Gl.*) — Abjectus, humilis. (*Script. rer. Fr.*)

CEROBOTANA. — Idem q. CERBOTANA.

CEROBOTARIUM. — Idem q. CEREBRERIUM.

CEROCENSUALES. — Qui *censum ceræ* ecclesiis ex debito præstabant; iidem q. CERARII.

CEROCENSUS. — Census ex *cera.*

CEROFALUM. — *Vid.* CANDELA.

CEROFARIUM. — Pro CEROFERARIUM.

CEROFERAGIUS. — Qui cereos defert in ecclesiasticis cæremoniis, aut qui luminaria ecclesiæ accendit.

CEROFERALE. — Candelabrum quod cereum fert; *chandelier.* (Fort.)

CEROFERARIUM. — Ead. notione.

CEROFERARIUS. — Idem q. CEROFERAGIUS.

CEROGERULUM. — Idem q. CEROFERALE.

CEROMA. — Cerea imago; *portrait, image de cire.* (*Sex. Synod.*) — Gluten seu viscus quo quis invitus detinetur. (*A. SS.*)

CEROPTATUM. — Idem q. CERAPTUM.

CEROSA. — Cerusa; *ceruse.* (Theoph.)

CEROSTANDA. — Idem q. CEREOSTATA.

CEROSTANTES. — Ead. notione.

CEROSTATA. — Ead. notione.

CEROSTATARIUM. — Candelabrum quo cerei feruntur; *chandelier, candelabre.*

CEROSTATUM. — Ead. notione.

CEROTECA. — Pro CHIROTHECA.

CERRAGIUM. — Pro CERAGIUM.

CERRETUM. — Silva ex fagis; *forêt, bois de hêtres.*

CERRITUS. — Ead. notione.

CERRUS. — Fasciculus; *paquet, fagot*

CERTAMEN. — Cura, accuratio, animi contentio. — *Certamen œcumenicum*, quod ad illud athletæ ex toto terrarum orbe reciperentur.

CERTAMINARE. — Certare, contendere, altercari.

CERTIFICARE. — Notum vel certum facere, scripto testari; *certifier.* (A. 1399.)

CERTIFICATIO. — Citatio, vocatio in jus; *citation.* (A. 1281.) — Securitas; *sûreté. Certificationis litteræ*, scriptum testimonium; certitudo. (A. 1399.) — Affirmatio, assertio, *certificat.* (A. 1442.)

CERTIFICATORIUM. — Ut CERTIFICATIO, citatio. — *Certificatoria littera*, idem q. *certificationis litteræ; Vid.* CERTIFICATIO.

CERTIFICATUS. — Certior factus; *certifié.* (*A. SS.*)

CERTIO. — Affirmatio, assertio; *affirmation.* (*Chr. Wat.*)

CERTIONARE. — Securum reddere. (*A. Lud.*)

CERTIORARE. — Certum facere; *certifier.* (Ugut.)

CERTIORATIO. — Declaratio, significatio; *action de faire connaître, d'indiquer.* (A. 1408.)

CERTIORATUS. — Certior factus; *certifié.* (A. 1291.)

CERTITUDINALIS. — Certus; *sûr, certain.* (*Vet. Form.*)

CERTITUDINALITER. — Certe, procul dubio; *à coup-sûr, certainement.* (Rym.)

CERTITUDINARIE. — Ead. notione.

CERTIVE — Certe; *assurément, certes.* (A. 1312.)

CERTUS. — Quidam; *un certain.* (*Leg. Rot.*)

CERURGIA. — Pro CHIRURGIA. (A. 1279.) — Sorbus, arbor; *sorbier.* (Ugut.)

CERULARIUM. — Locus ubi venduntur seu asservantur *ceræ* seu *cerei; lieu où l'on vend, où l'on conserve les cierges.* (*Vet. Gl.*)

CERULARIUS. — *Ceræ* venditor; *marchand de cierges.* (Anast.)

CERULEUM. — Triticum; *orge.*

CERUM. — Potionis genus; idem q. CERIA.

CERURSICUS. — Chirurgus; *chirurgien.*

CERUSICUS. — Ead. notione.

CERUSSA SCRIBERE. — Scribendi ratio cujus usus potissimum in edictis scribendis et proponendis (Illinebantur tabulæ *cerussa*, seu albo colore, in quibus postmodum scribebatur.)

CERUVA. — Idem q. CERURGIA.

CERVASIA. — Idem q. CEREVISIA.

CERVEIA. — Forte vivarium in quo cervi aliave animalia continentur; *parc.* (A. 1235.)

CERVELERIUM. — Instrumentum coquinæ. (A. 1379.)

CERVELLA. — Cerebrum, cerebella; *cervelle.* — *Cassidis* species, idem q. CEREVELLERIUM

CERVELLERIUM. — Cassidis species, idem q. CEREBELLERIA

CERVESA. — Idem q. Cerevisia.

CERVICAL. — Quod circum caput est. (Aliud videtur quam pulvinar.)(*Ann. Ben.*)— Pulvinus; *oreiller*. (*Vet. Gl.*)

CERVICARIUM. —Pulvinar; *oreiller*. (*Vet. Gl.*)

CERVICATA. — Alapa, colaphus; *soufflet*. (*A. SS.*)

CERVICATUS. — Superbus, furiosus, contumax; *fier, obstiné, entêté*. (S. Aug.)

CERVICORIUM. — Crumena ex cervicorio; *bourse de peau de cerf*. (Ord. Vit.)

CERVICOSITAS. — Pertinacia, contumacia; *entêtement, obstination*. (*A. SS.*)

CERVICOSUS. — Pertinax; *entêté, opiniâtre*.

CERVIGIUM. — Idem q. Chervigium.

CERVINARIA. — Cella vinaria; *cave, cellier*.

CERVINARIUS. — Qui vinum vendit; *marchand de vin*.

CERVISA. — Idem q. Cerevisia

CERVISIA. — Ead. notione.

CERVISIARE. — Cerevisiam conficere; *fabriquer de la bière. brasser*.

CERVISIARIA — Mulier quæ cerevisiam conficit; *femme qui fait la bière*.

CERVIX. — Cerebrum; *la cervelle*. (*Vit. S. Fr. de Paul.*)

CERVULA. — Ludus quondam apud paganos et etiam apud Christianos solitus; solebant quippe ii Kalendis Januarii belluarum, pecudum, et vetularum assumptis formis huc et illuc discursare, et petulantius sese gerere; quod a Christianis non modo proscriptum, sed et ab iis postmodum inductum constat.

CERVUS. — *Cervus domitus*, domesticus; *cerf privé*. (*Lex Ripuar.*) *Cervus ad venationem faciendam mansuefactus; cerf dressé pour la chasse*. (Præmittebatur in silvam ut cæteros attraheret, et dum iis se adjungebat, in casses et venatores conjiceret.) *Cervus extelarius. Vid.* Extelarius. *Cervus qui treudis non habet. Vid.* Treudis.

CERYCA. — Buccinator vel homo scenicus, aut quid simile. « *Cerycas*, citharistas, tragœdas, et aurigas sæpe sibi superasse visus est. » (S. Aug.)

CERYCIUM. — Caduceus, seu lignum rectum duos habens serpentes sibi invicem implicitos, et facies habentes sibi obversas; *caducée*.

CESATRIX. — Quæ jure suo vel aliqua possessione cedit; *cessionnaire*. (A. 974.)

CESIA. — Lenticula; *lentille, tache de rousseur*. (*Vet. Gl.*) — Sepes, sepimentum ex virgultis cædendis vel cæsis confectum; *clôture, enceinte faite de buissons*. (*St. Verc.*)

CESPALICANA. — *Vid.* Scriptura.

CESPATICUM. — Idem q. Cespitaticum.

CESPES. — *Cum cespite terræ tradere*, aliquem in terræ possessionem mittere ei tradendo cespitem ejusdem terræ. *Vid.* Investitura. — Prædium rusticum; *métairie, bien de campagne*. (S. Cyp.)

CESPITARE. — Cadere, offendere; præsertim dicitur de equo offensatore qui cespiti pedem impingit.

CESPITARII. — Qui *cespites* eruunt. (Lamb. Ard.)

CESPITATICUM. — Quibusdam tributum pro via cespitibus munienda; aliis videtur esse pro castris muniendis.

CESPITATOR. — Equus offensator. *Vid.* Cespitare.

CESPONTICUM. — Idem q. Cespitaticum.

CESSALIS. —*Cessalis mensura*, ea, ut videtur, quæ cumulata; *mesure comble*. (*Rectæ* seu adæquatæ opponitur.)

CESSARE.— Cedere, dare; *donner, céder, livrer*. (A. 1207.)

CESSARIA. — Prædium rusticum seu forte viridarium pomarium? (A. 1322.)

CESSATIO. — Interdictum, censura ecclesiastica, cujus vi a divinis cessatur; *interdit*. (*St. Fulc. Bitur. arch.*)

CESSERIA. — Idem q. Cessaria.

CESSIA. — Sepes, idem q. Cesia.

CESSIM. — Gradatim; *graduellement, peu à peu*.

CESSIONARE. — Cedere, ut Cessare.

CESSIONARIUS. — Qui jure suo vel aliqua possessione cedit; is etiam cui ceditur; *cessionnaire*. (Rym.)

CESSITOR. — Qui sua possessione cedit; idem ac Cessionarius. (*Chartul. Ecc. Apt.*)

CESSURA. — Pro Cæsura.

CESSUS. — Cessatio a divinis, interdictum; *interdit, privation des cérémonies religieuses*. (A. 1347.) — Ut Decessus, Gal. *cez*. Dicebatur de beneficiis ecclesiasticis vacantibus per *cessionem* vel obitum possessoris (A. 1537.) — Pro Census. (*Act. SS. Ben.*)

CESTA. — Vinculum, ligamen; *attache, lien*. (*Guid. Disc. Fars.*)

CESTARIATA. — Pro Sextariata.

CESTARIUM. — Pro Sextarium.

CESTINUS. — Cistella; *cassette, coffret*. (*A. SS.*)

CETA. — Pro Cete; *baleine*.

CETARIUM. — Vivarium in quo pisces sunt, vel officina in qua liquamen ex piscibus conficitur; *réservoir à poissons ou atelier de préparation de la saumure*.

CETARIUS. — Piscator et qui salsamenta piscium et liquamen venditat; *pêcheur et marchand de poisson salé*.

CETERA. — *Cetera notariorum;* nota abbreviationis qua potissimum utebantur notarii. (Bar.)

CETERARIUS. — Idem q. Cetarius.

CETHERIUS. — Idem q. Cetaceus, spectans cete; *de baleine*.

CETHONINUS. — Pro Setoninus.

CETILHÆ. — Sedes in choro ecclesiæ. (A. 1407.)

CETIMUM. — Idem q. Cetinum

CETINUM. — Vivarium grandiorum piscium; *vivier, réservoir pour les poissons de grande taille*.

CETINUS.— Pannus sericus; *satin*. (*Conc. Hisp.*)

CETONINUM. — Idem q. Setoninum.

CETRINUS.—Pro *citrinus; couleur de citron*.

CETRUS. — Mensuræ annonariæ species; « XVI *cetros* avenæ. » (A. 1224.)
CEUXUM. — Sebum; *suif.* (A. 1488.)
CEVATA. — Avena; ut CIVATA.
CEVECELLIA. — Pars vestis qua caput immittebatur, idem q. CHEVESSELLIA.
CEVERIUM. — Apud Dalphinates, species embammatis seu eliquaminis quo pulli condiuntur, vel forte vas in quo coquebantur.
CEVESIA. — Pro CEREVISIA.
CEVEUS.—Locus testudinatus; *lieu voûté.* (*Vet. Gl.*)
CEZA.—Ramale; *ramée, branchages coupés.* (A. 1398.)
CHAABLEIUM. — Arbor ventorum vi, vel alio quovis modo ad terram prostrata; *arbre abattu;* ol. *chaable, chablis.*
CHAABLIS. — Rudens; *câble;* ol. *chaable.*
CHAABLUM. — Ead. notione.
CHAAFELUS. — Tabulatum; *plancher, appentis;* ol. *chafaut.*
CHAAFFALLUM. — Propugnaculum, idem q. CADAFALSUS. (A. 1270.)
CHAALLANIA. — Pro CASTELLANIA.
CHABANARIA. — Idem q. CABANNARIA.
CHABANNA. — *Chabanna mercati*, forum tectum; *marché couvert, halle.* (A. 1296.)
CHABARDUM. — Idem q. CAPHARDUM.
CHABENA.— Certa, ut videtur, fili quantitas certo ordine disposita. (A. 1380.)
CHABENTIA. — Idem q. CABENTIA.
CHABISCARE. — Dotare, dotem assignare; *donner une dot à quelqu'un.* (A. 1340.)
CHABLUS. — Idem q. CHAABLIS.
CHABOCELLUS. — Species mensuræ frumentariæ. (A. 1265.)
CHACAATOR. — Equus venatorius; *cheval de chasse;* ol. *chacéour.*
CHACANUS. — Idem q. CAGANUS
CHACARE. — Venari; *chasser.*
CHACEA. — Venatio; *chasse.* — Via per quam aguntur animalia ad pascua. Hinc *chaceare* pro eo quod Galli etiamnum dicunt *chasser les bêtes aux champs.* (In nonnullis locis Neustriæ ambulacra seu itinera hinc inde arboribus consita, *chasse* etiamnum appellantur.)
CHACEPOLUS. — Idem q. CACEPOLUS.
CHACERIA. —Venatio, ut CHACEA.
CHACHAUDERIUM. — Forte fornax caldaria. (A. 1319.)
CHACIA.—Venatio; *chasse. Chacia calida*, cum quis ex primo impetu aliquem insequitur; *chaude chasse.* (A. 1382.)—Via per quam animalia ad pascua aguntur, ut CHACEA.
CHACIARE. — Idem q. CACIARE.
CHACIPOLERIA. — Officium *cacepolli* ejusdemque emolumentum. (A. 1259.)
CHACIPOLLUS. — Idem q. CACEPOLLUS.
CHAÇOR. — Idem q. CHACAATOR.
CHADABULA. — Idem q. CABULUS.
CHADRIGARUM. — Exportatio, vectura; *charriage.*
CHAECIA. — Idem q. CHACEA.
CHAELLANUS.—Vassallus, feodatus, dominus inferior; idem q. CHASEATUS. (A. 1455.)
CHAFAGIUM. — Lignatio; *chauffage.*
CHAFALLUS. — Turris lignea, seu tabulatum; *tour de bois, ou plancher;* ol. *chafaut.*
CHAFFARDUM. — Idem q. CAPHARDUM.
CHAFFAYLLIUS. — Idem q. CHAFALLUS.
CHAGANUS. — Idem q. CAGANUS.
CHAIA. — Idem q. CAYA.
CHAICIA. — Venatio; *chasse.*
CHAISNUS. — Quercus; *chêne.*
CHALANNUS. — Navigii species, idem q. CHELANDIUM.
CHALCHERIA. — Forte fornax caldaria; *four à chaux.* (A. 1342.)
CHALCIDISARE. — Pecuniæ avidius invigilare. (*Mart. Lex.*)
CHALCIDIUM. — Menianum; *balcon.*
CHALCUS. — Monetæ æreæ minutioris species apud Batavos.
CHALDÆI. — Saraceni: *Arabes, Sarrasins.* — Astrologi; *astrologues.*
CHALEDIA.—An via strata, agger, Gal. *chaussée?* (A. 1200.)
CHALENDRA. — Idem q. CHELANDIUM.
CHALENTUM. — Pro CHALENGUM, lis, calumnia; idem q. CALLENGIA.
CHALFATA. — Idem q. CHAFALLUS.
CHALIFA. — Apud Saracenos supremus gentis princeps; *calife.*
CHALIFATUS. — Chalifæ dignitas; *califat.*
CHALMA. — Idem q. CALMA.
CHALO. — Pars supellectilis lecti, straguli species.
CHALONDUS. — Idem q. CHALANNUS.
CHALONGIA. — Monetæ species; ol. *chaloinge et chalonge.*
CHALONNIUM. — Idem q. CHALANNUS.
CHALONNUS. — Ead. notione.
CHALSEDONIUM. — Crystallum; *cristal.* (A. 1321.)
CHALUC. — Piscis genus.
CHALUNGIUM. —Actio qua quis rem aliquam repetit; *demande en justice;* ol. *calenge.* (A. 1254.)
CHALVAGIUM. — Lignatio; *chauffage.* (A. 1340.)
CHALVARICUM. — Tinnitus et vociferationes quibus in Gallia præsertim sponsis ad secundas nuptias convolantibus illudunt atque conviciantur; *charivari.*
CHALYBA. — Idem q. CALIBA.
CHAMA. — Supremum umbellæ vel lecti tegmen; *ciel de lit.* (A. 1494.)
CHAMARLENGUS. — Idem q. CAMARLENGUS.
CHAMBE. — Cannabis; *chanvre.*
CHAMBELLANUS. — Idem q. CAMBELLANUS.
CHAMBERLAGIUM. — Idem q. CAMBELLAGIUM
CHAMBO. — Idem q. CAMBO.
CHAMBRELANIA. — Officium *chambellani*, vel *cambrerii; charge de chambrier.*
CHAMBRERIUS. — Idem q. CAMBRERIUS.
CHAMBRUNCULA. — Parva camera; *petite chambre.* (A. 1278.)
CHAMELOTUM. — Idem q. CAMELOTUM.
CHAMERA. — Idem q. CAMERA.
CHAMERARIUS. — Idem q. CAMERARIUS.

CHAMEUNIÆ. — Humi cubationes, Gr. χαμευνίαι.

CHAMINERIUS. — Idem q. CAMINERIUS

CHAMINUS. — Idem q. CAMINUS.

CHAMO. — Forte ager exilis et incultus, idem q. CALMA; *terre en friche qui n'est pas cultivée;* ol. *chamon.* (A. 1377.)

CHAMONAGIUM. — Ead. notione.

CHAMONNIÆ. — Pro CHAMEUNIÆ.

CHAMPAGIUM. — Vectigal agro impositum, præstatio agraria; *droit du seigneur sur une partie de la récolte; il se payait en nature et sur le champ même;* ol. *champart.*

CHAMPARDUM.— Ead. notione.

CHAMPARIA. — Ead. notione.

CHAMPARS. — Ead. notione.

CHAMPEAGIUM. — Jus pascendi pecora in agris, pratis vel silvis domini; id etiam quod præstabatur pro hujusmodi pascuis; *permission de faire paître les troupeaux dans les propriétés du seigneur et redevance à payer pour cette permission.*

CHAMPEARE. — Pascere pecora in *campis,* sive arvis; *faire paître les troupeaux;* ol. *champoier.* (A. 1408.)

CHAMPEIUS. — Camporum custos, idem q. CAMPARIUS.

CHAMPERIA. — Officium *camparii.*

CHAMPERIUS. — Idem q. CHAMPEIUS.

CHAMPERTORES. — Idem q. CAMPIPARTORES.

CHAMUS. — Frenum; *frein, mors.*

CHAMVERUM. — Cannabum; *chanvre.*

CHANABA. — Ead. notione.

CHANABACIUM. — Tela cannabina; *toile de chanvre, canevas.*

CHANABERIUM. — Locus ubi seritur cannabis; *chenevière.*

CHANABERIUS.—Ead. notione. (A. 1512.)

CHANALLIONUS. — Canaliculus, aquæductus; *conduit, aqueduc.* (A. 1414.)

CHANAVA. — Cannabis; *chanvre.*

CHANAVUM. — Ead. notione.

CHANCELLETUS. — Pro CHENETELLUS.

CHANCELERIUS. — Qui candelas facit vel vendit; *fabricant ou marchand de chandelles.* (A. 1375.)

CHANEBA. — Ead. notione q. CHANAVA.

CHANECIA. — Alveus, canalis; *canal, conduit.*

CHANEVARIA. — Idem q. CHANABERIUM.

CHANEVERIUM. — Ead. notione.

CHANGARE. — Permutare; *échanger.*

CHANGIA. — Permutatio; *échange.*

CHANSONARIA. — *Chansoni* officium; *échansonnerie.*

CHANSONUS. — Pincerna; *échanson.*

CHANTARUM. — Idem ac CHANTERIUS.

CHANTELAGIUM. — Tributi species pro vino vendendo; *droit sur ceux qui vendaient du vin en gros ou en détail;* ol. *chantelage.*

CHANTELLUS. — Frustum panis amplioris; *morceau de pain, chanteau.*

CHANTERIUM. — Area, locus vacuus muro cinctus; *cour, endroit vide entouré de murs.*

CHANTERIUS. — Dolii genus statutæ capacitatis; *espèce de tonneau;* ol. *chantier.*

CHANTO. — Pars quædam armaturæ. (A. 1298.)

CHANVANNARIUS MANSUS. — Mansus rustici. (*Hist. Dalph.*)

CHAPA. — Vestis pluvialis quo utuntur clerici; *chape.*

CHAPELETUS. — Sertum precatorium; *rosaire, chapelet.*

CHAPELLARIUS.— Petasorum opifex vel potius capparum artifex; *chapelier ou chapier.*

CHAPERO.— Forte muri fastigium utrinque inclinatum; *chaperon.*

CHAPES. — Monetæ species. (A. 1385.)

CHAPITELLUM. — Receptaculum curruum, aratrorum et aliorum, quæ pertinent ad agriculturam, instrumentorum; *remise.* (A. 1520.) — Pegma funebre, tumulus honorarius. (A. 1345.)

CHAPOTENSIS MONETA.— Monetæ species quæ currebat in Aquitania.

CHAPPA. — Receptatulum, etc., idem q. CHAPITELLUM. (A. 1463.)

CHAPPALE. — Forte ead. notione. (A. 1335.)

CHAPSAL. — Idem q. CAPSOL.

CHAPUISARE. — Materiarium opus facere, cædere, incidere; *faire des travaux en bois;* ol. *chapuiser.*

CHAPUISATOR.—Faber lignarius; *charpentier, menuisier;* ol. *chapuis.*

CHAPUISERIA. — Ars materiaria; *métier, état de charpentier;* ol. *chapusie.*

CHAPUISIUS. — Idem q. CHAPUISATOR.

CHAPUISUS.— Ead. notione.

CHAPULARIUM. — Ut *scapulare,* vestis tegens scapulas. (A. 1202.)

CHARA. — Facies, vultus; *visage, mine;* ol. *chière et chère.*

CHARACHA. — Idem q. CARACA.

CHARACTER. — Nota, stigmatis pœna; *marque, peine de la marque. Characterem infligere animali; marquer un animal.* — Signa magica; *écriture magique.* — *Character clericalis,* tonsura seu corona; *la tonsure ecclésiastique.* — *Character nominis,* idem q. MONOGRAMMA. — *Character crucis,* crucis signum palliis assutum, in signum votivæ expeditionis sacræ. (Oefel.)

CHARACTERATUS. — *Characteratum ferrum,* ferrum in quo panis ad sacrosanctum Missæ sacrificium destinatus coquebatur; *moule à hostie.* (Mab., *Lit. Gall.*)

CHARACTERIZARE. — Scribere, idem ac CHARAXARE. — Typis imprimere subjecto prælo; *imprimer en typographie.*

CHARACTERUM. — Signum, terminus, quo agri limites signantur. (A. 832.)

CHARAGIUS. — Idem q. CARAGUS.

CHARAGMA. — Character, imago; *ressemblance, portrait, image.*

CHARARRA. — Onus carri; *charretée.* (A. 1321.)

CHARAVALLIUM. — Idem q. CHALVARICUM.

CHARAVARIA. — Ead. notione.

CHARAVARITIUM. — Ead. notione.

CHARAXARE. — Scribere; *écrire.* (*Vet. Gl.*) — Pingere; *peindre.* (Gr. Tur.) — De-

lere, maculare, atramento inquinare; *détruire, tacher, barbouiller d'encre.* (*Vet. Gl.*)

CHARAXARIUS. — Notarius, scriptor; *notaire, écrivain, greffier.* (Isid.)

CHARAXATIO. — Scriptura; *écriture.*

CHARAXATURA. — Litura; *rature, mot effacé, mot rayé, changement.* (*Test. S. Rem.*) — Numismata principis charactere notata; *argent monnayé.* (Guib.)

CHARBONARE. — Carbonem conficere; *fabriquer du charbon.* (A. 1340.)

CHARBONERIA. — Locus ubi carbones conficiuntur; *charbonnière.*

CHARBONETUS.—Qui vendit carbonem; *marchand de charbon.* (A. 1313.)

CHARCHARE. — Onerare; *charger.* (A. 1325.)

CHARDO. — Idem q. CARDO.

CHARERIA. — Idem q. CARERIA

CHARETILLUS. — Cadus, dolium, idem ac CARATELLUS et CARATILLUS.

CHARETIUM. — Vectura quæ fiebat cum *carro*, servitii genus, *corvée de charroi.*

CHARETUM. — Ead. notione.

CHAREVERIUM. — Idem q. CHALVARICUM.

CHAREYUM. — Idem q. CARREIUM.

CHARFAGIUM. — Jus percipiendorum lignorum in aliena silva ad focum et alios usus domesticos; *droit de chauffage*, etc. (A. 1226.)

CHARFALIUM. — Idem q. CHAAFALLUM.

CHARGAGIUM. — Onerum impositio; *chargement des marchandises.*

CHARGARE. — Inquirere; *chercher.*

CHARGATORIUM. — Forte locus ubi onerantur merces; *lieu de chargement.* (A. 1417.)

CHARGIA. — Onus; *charge.* (A, 1309.) — Pondus definitum, statuta mensura; etiam *charge.* (A. 1443.) — Accusatio, criminatio; etiam *charge.* (A. 1325.)

CHARGIAGIUM. — Vectigal quod pro vino super carrum onerando et exportando pensitabatur; *droit sur le vin qui s'exportait;* ol. *chargage.* (A. 1375.)

CHARGIARE. — Onerare; *charger.*

CHARGIATUS. — Oneratus; *chargé.* (A. 1287.)

CHARIAMENTUM. — Carrus; *char.* (A. 1391.)

CHARIARE. — Carro vehere; *charrier.*

CHARIATUS. — Oneratus; *chargé.*

CHARICA. — Oblatio, ut videtur, quæ ex *charitate* seu gratuito fiebat; *Vid* CARITAS.

CHARIDA. — Domus charitatis; *maison de charité, hôpital.* (A. 1336.)

CHARIERUM. — Vectura quam vassalli dominis exsolvebant; *charroi.* (A. 1224.)

CHARIOTUS. — Currus constans quatuor rotis; *voiture à quatre roues, chariot.* — Focus, pyrophorum, quod quatuor rotis, ut currus, constaret, sic dictus.

CHARIS. — Idem, ut videtur, quod CHARIERUM. (A. 1237.)

CHARISTERIUM. — Donum gratuitum quod singulis quinquenniis regi præstabat clerus Gallicanus, Gal. *don gratuit;* sic dictum, quod gratuito pensitaretur.

CHARITADERIUS. — Idem q. CARITADERIUS.

CHARITAS. — Idem q. CARITAS.

CHARITOSUS. — Idem q. CARITOSUS.

CHARIVARIUM. — Idem q. CHALVARICUM.

CHARMEA. — Præstationis species. (A. 1202.)

CHARMEN. — Carpinus; *charme.*

CHARMINUS. — Ead. notione.

CHARMUS. — Ead. notione.

CHARNAGIUM. — Carnium exactio, idem q. CARNATICUM. — Carnes ipsæ animalium. (A. 1337.)

CHARNELLI. — Murorum pinnæ; *créneaux.*

CHARNENE. — Alluvius ager, ut videtur, forte sic dictus, quod vulgo fiat e terra fluvio *charreata* seu advecta; *terrain d'alluvion.* (A. 1233.)

CHERNERAGIUM. — Idem q. CHARNAGIUM.

CHARNERIA. — Verticula; *charnière.*

CHARNERIUM. — Ossarium, idem q. CARNERIUM.

CHARNETGIUM. — Idem q. CARNATICUM.

CHARNEVUS. — Ead. notione ac CHARNENE.

CHAROLARE. — Saltare; *sauter, gambader, danser;* ol. *charoler.*

CHARPA. — Instrumentum ferreum quo ad secandum utebantur; *intrument de fer propre à tailler;* ol. *charpe.*

CHARPANTARE. — Materiarium opus facere; *charpenter.* (A. 1229.)

CHARRAGIUM. — Opera quam vassallus dominis debet cum carris et jumentis; *corvée de transport avec charrette et animaux;* ol. *charriage, charroi.* (Pass.)

CHARRALIS.—Via per quam carrus transire potest; *chemin assez large pour qu'une voiture puisse y passer.* (A. 1406.)

CHARRATA.—Onus carri; *charretée;* ol. *charrée.* (A. 1311.)

CHARREA. — Ead. notione. (A. 1211.)

CHARREAGIARE. — Idem q. CHARIARE. (*Hist. Dalph.*)

CHARREAGIUM. — Idem q. CHARRAGIUM. (A. 1256.)

CHARREAMEN.—Ead. notione. (A. 1283.)

CHARREAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1324.)

CHARREGARE. — Idem q. CHARIARE. (A. 1376.)

CHARREGIARE. — Idem q. CHARIARE. (*Hist. Dalph.*)

CHARREIUM. — Idem q. CHARREUM. (Pass.)

CHARRERIA. — Navis species qua homines se et res suas in fluviis transvehunt defectu pontis; *bac.* (*Gest. W. Maj. ep. And.*) — Opera *carri* domino debita; *corvée de charroi due par le vassal au seigneur pour le transport des récoltes.* (A. 1380.) — Tributum quod a transeuntibus per *carreriam* exigitur; *droit de passage, péage.* (A. 1232.)

CHARRERIUM. — Idem ac CHARRAGIUM. (A. 1230.)

CHARRETA. — Idem q. CARRADA. (*Lib. opp. Jass.*)

CHARRETADA.—Ead. notione. (A 1291.)

CHARRETARIUS. — Idem q. CHARRALIS. (A. 1319.)

CHARRETERIUS. — *Charreterium iter*, ead. notione. (A. 1319.)

CHARRETIUM. — Pars carri quæ axi imponitur; *charretin.* (*Ch. Norm.*)

CHARRETO. — Carrorum ductor; *charretier.* (A. 1388.)

CHARREUM. — Opera *carri* domino solvenda; *corvée de charroi;* ut CHARRERIA. (A. 1410.)

CHARRIAGIUM. — Idem q. CHARRAGIUM. (A. 1346.)

CHARRIOTUM. — Idem q. CHARIOTUM. (A. 1480.)

CHARRIOTUS. — Idem q. CHARIOTUM. (A. 1480.

CHARRO. — Carrorum faber; *charron.* (*Ch. Ital.*)

CHARROBRIUM. — Vectura cum *carro; charroi, corvée de transport.* (A. 1187.)

CHARROIUM. — Ead. notione. (A. 1197.)

CHARRONERIA. — Via per quam *carrus* transire potest; ut CHARRALIS. (A. 1270.)

CHARRONNERIUS. — Idem q. CHARRO. (A. 1303.)

CHARRONUS. — Ead. notione. (A. 1303)

CHARRUAGIUM. — Idem q. CARRUCAGIUM. (A. 1412.)

CHARRUCHIA. — Aratrum; *charrue.* (A. 1319.)

CHARRUELLA.—Ead. notione. (A. 1319)

CHARRUS. — Mensuræ vel ponderis species apud Anglos; *certain poids ou certaine mesure.* (Flet.) — Carrus; *char, voiture.* (Pass.) — Rupes prærupta, jugum; *roche escarpée, colline, chaîne de hauteurs.* (A 938, 958.)

CHARTA.—Papyrus, pergamenum, omne id in quo scribitur; *papyrus, parchemin, papier, et généralement toute matière subjective de l'écriture.* (Pass.) *Charta cuttunea*, seu *bombycina*, ex gossypio seu *cottone; papier de coton.* (Roch. Pirr.) *Charta Inda*, papyrus; *papier d'Egypte, papyrus.* (Mat. Silv.) *Charta coccinea, crocata* vel *croca*, membrana purpureo colore infecta; *parchemin teint en pourpre.* (S. Hier., Anast.) — Instrumentum quodvis; *acte, titre, diplôme, charte, et généralement toute espèce d'actes écrits. Charta traditionis, transfusionis, refusionis, offersionis, transfersionis, perpetualis transactionis, stabilitatis, confirmationis, eleemosynariæ, cessionis,* vel *largitionis;* instrumentum quo alicui aliquid datur, conceditur; *acte de donation. Charta relationis* seu *apennis; Vid.* APENNIS. *Charta jurata* vel *sacramentalis*, qua quis cum juramento aliquid se facturum promittebat; *acte de serment ou de fidélité ou contenant une promesse quelconque sous la foi du serment. Charta de mundeburne,* qua rex dominusve ecclesiæ seu monasterii cujusdam protectorem profitetur; *charte de mainbournie, charte de protection accordée à une église ou à un monastère. Charta audientialis,* qua quis ad principis judicium vocatur; *citation en justice. Charta aperta,* idem q. *Litteræ patentes,* Gal. *lettres patentes. Charta beneficiaria,* qua prædia conceduntur cuidam nobili viro qui, ob eam concessionem, servitium militare debet; *charte bénéficiaire, acte par lequel les rois des deux premières races donnaient des terres à leurs fidèles à charge de service militaire. Charta definitionis, concordiæ* vel *de definitione,* qua inter se concordant, litemque definiunt proceres quivis seu domini superiores; *acte d'accord. Charta incantationis,* qua quis cautus et securus redditur; *sauf-conduit. Charta legataria*, testamentum; *testament. Charta probans,* qua legitime coram testibus signata in quocunque judicio locum habet testimonii publici et irrefragabilis; *acte authentique et faisant foi en justice. Charta per punctum confirmata,* ea quam quis confirmat puncto addito, cum præ ignorantia nihil potest scribere, ut hodie pingunt crucem qui nesciunt litteras; *acte sur lequel un des intéressés ne sachant pas écrire a fait un point pour tenir lieu de signature. Charta regia*, ea, apud Marculfum, quæ ante regem vel a rege conficitur; *charte royale, charte dressée par le roi ou en présence du roi.* (Apud Anglos, *Chartæ regiæ* dicuntur donationes et chartæ a rege factæ.) *Charta pagensis* seu *privati*, quæ a privato quodam conficitur; *charte dressée par ordre d'un particulier. Vid.* etiam AGNATIO, CARTA, CAUSA, CHARTIATICUM, CHIROGRAPHUS, INDENTURA, INVESTITURA, PARICLA, ROGATUS, SACRAMENTALIS, SENICA, SPONSALICIA, etc. *Chartarum tomi*, regesta in quibus plures chartæ continentur; *recueil de chartes.* (Greg. Tur.) *Charta charitatis*, prima Cisterciensis monasterii institutio; *statut primordial de l'ordre de Cîteaux;* ol. *carte de charité.* (Pass.) *Chartam facere*, conficere instrumentum donationis seu permutationis; *dresser un acte de donation ou d'échange.* (*Tabul. Brivat.*) *Chartæ ecclesiasticæ*, epistolæ formatæ. *Vid.* FORMATUS. (*Lib. Diac.*) *Chartæ glutino conglutinatæ*, cum propter verborum copiam non sufficeret unum pergamenum; *chartes écrites sur plusieurs feuilles de parchemin ajoutées ensemble.* (A. 1385.) *Chartæ nuptiales:* « *Nuptiales chartas* faciendi licentiam indulgemus (*Bul. Calixti II, PP.*); » id est matrimonii sacramentum impertiendi. — Litteræ salviconductus commeatus; *passeport, sauf-conduit.* (*A. SS.*). — Lamina; *lame, feuille, plaque.* (Anast.)

CHARTACEUM. — Archivum; *chartier, trésor des chartes, archives.*

CHARTADA. — Onus carri; *charretée.* (A. 1291.)

CHARTAPACIA. — Charta pacis seu qua a principi pax indicitur. (*For. Arag.*)

CHARTARIUM. — Ut CHARTACEUM. (S. Hier.)

CHARTARIUS. — (Subs.) Qui chartas vendit; *marchand de parchemin.* (Diom.) — Commentariensis; *secrétaire, greffier, notaire.* (Enn.) — (Adj.) *Chartarius locus;*

locus ubi crescunt papyri ; *lieu où vient le papyrus.* (S. XII.)

CHARTELAGIUM. — Reditus qui ex *chartulariis* provenit. *Vid.* CHARTULARIUM. (*Mem. Cam. Comp. Par.*)

CHARTELLARIUS. — Idem q. CHARTULARIUS.

CHARTERIA. — Regio ; *quartier.* (A. 1236.)

CHARTERIUS. — Plaustrum seu illa pars plaustri quæ rotis incumbit ; *chariot ou corps du chariot.* (A. 1229.)

CHARTIATICUM. — Quod pro *chartis* officialibus præstatur ; *droit perçu par les officiers de chancellerie pour l'expédition des chartes.* (Ulp.)

CHARTICINIUM. — *Chartarum* fasciculus ; *liasse de titres, de chartes.* (Cenc.)

CHARTIGRAPHUS. — Notarius vel cancellarius ; *notaire ou chancelier.* (A. 1008.)

CHARTOLOGIUM. — Chartularium, liber chartarum ; *cartulaire, recueil de titres.* (A. 1178.)

CHARTOPHYLACIUM. — Idem q. CHARTACEUM. (Greg. M.)

CHARTOPHYLAX. — Archivi et chartarum custos, dignitas ecclesiastica et palatina ; *garde des archives, archiviste.* (Paul. Diac., Anast.)

CHARTHOTHESIUM. — Idem q. CHARTACEUM.

CHARTROSSA. — Chartusianorum monasterium ; *maison de Chartreux, chartreuse.*

CHARTULA. — Instrumentum, idem q. CHARTA.

CHARTULARE. — Regestum seu actorum codex ; *cartulaire, recueil de chartes.* (A. 1254.)

CHARTULARII. — In imperio Constantinopolitano sic dicti quidam magistratus quorum officium *chartas* agere erat ; iidem ac *commentarienses* fuisse videntur. *Chartularii* dignitas ecclesiastica etiam fuit, quam eamdem cum *chartophylacis* fuisse opinantur viri docti. *Chartularii* quoque appellabantur servi per *chartulam* seu epistolam manumissi : *Franchi de charta*, ut aiunt nonnulli scriptores. (Pass.)

CHARTULARIUM. — Scrinium ; *coffre, meuble à contenir des papiers.* (*Vet. Gl.*) — Regestum ; *registre.* (A. 1267.) — Notariorum prototypus ; *recueil de formules pour la rédaction des actes.* (A. 1254.) — *Chartularium* seu *chartarium* sæpius appellabant codicem in quem diplomata aliæque chartæ ex ordine integræ referebantur, aliquando in rotulum redactæ ; *cartulaire.* (Pass.)

CHARTULARIUS. — *Vid.* CHARTULARII.

CHARTULATI. — Iidem qui CHARTULARII, servi per *chartulam* manumissi. (A. 813.)

CHARTULATIO. — Acquisitio vel quilibet contractus per *chartam* ; *achat ou toute autre transaction opérée au moyen d'un acte public.* (A. 978.)

CHARTULATUS. — *Vid.* CHARTULATI.

CHARUAGIUM. — Terra quæ caruca seu aratro colitur, idem q. CARRUCAGIUM.

CHARUCATA TERRA. — Idem q. CARRUCATA.

CHARUERIA. — Baculus grossior ; *gros bâton, gourdin.* (A. 1353.)

CHASALAMENTUM. — Feudum, idem q. CASAMENTUM.

CHASAMENTUM. — Casa, domus cum agri portione ; *maison accompagnée d'un coin de terre cultivable. Vid.* CASALE.

CHASDIUM. — Panni pretiosioris species, villosus sericus ; *velours.*

CHASEA. — Venatio ; *chasse.* (A. 1432.) — Via per quam aguntur animalia ; *chemin par lequel passent les bestiaux en allant au pâturage.* (A. 1314.)

CHASEATI. — Idem q. CASATI.

CHASELLUM. — Idem q. CHASAMENTUM. (A. 1317.)

CHASFALLIUM. — Tabulatum, species lignei propugnaculi ; *échafaud ;* ol. *cadefaut.* (A. 1341.)

CHASLANIA. — Idem q. CASTELLANIA. (A. 1226.)

CHASSA. — Capsa reliquiarum sanctorum ; *châsse.* (*Act. cap. Eccl. Lugd.*)

CHASSAMENTUM. — Idem q. CHASAMENTUM.

CHASSIA. — Capsa reliquiarum sacrarum ; *châsse.* (A. 1415.) — Venatio ; *chasse.* (A. 1482.)

CHASSIARE. — Venari ; *chasser.* (A. 1325.)

CHASSIATOR. — Venator ; *chasseur.* (A. 1325.)

CHASSICIA. — Pala, funda ; *chaton de bague.* (A. 1363.)

CHASSIPOLLUS. — Idem q. CACEPOLLUS.

CHASSUM. — Pars domus ubi coquuntur cibi, coquina, furnile ; *cuisine ;* ol. *chas.* (A. 1364.)

CHASTANERIA. — Castanetum, locus castaneis consitus ; *châtaigneraie.*

CHASTANHERIUM. — Ead. notione.

CHASTICIA. — Ut CASTICIA.

CHASTO. — Pala, ut CHASSICIA. (*Chr. S. Mart. Lem.*) — Fragmentum crystallinum seu vitreum quo vasa ecclesiastica ornabant. (A. 1376.)

CHASUBLERIUS. — Vestis sacerdotalis, quam *chasuble* appellant, artifex ; *chasublier.*

CHASULA. — Pro CASULA.

CHATA. — Navis species, eadem q. CATTA. (A. 1307.)

CHATELAGIUM. — Pro CHARTELAGIUM.

CHATI. — Idem q. CASATI.

CHATOLOGUS. — Idem q. CATHOLOGUS, f. libellus professionis qui a monacho profitente super altare defertur. (A. 1303.)

CHATUS. — Monetæ aureæ species. (A. 1459.)

CHAUCELLETUS. — Instrumentum quo rei torquebantur ; *instrument de torture, brodequins.*

CHAUCETERIUS. — Braccarum seu caligarum sutor vel mercator ; *chaussetier, chaucier.* (A. 1491.)

CHAUCIA. — Agger, moles ; *chaussée.* — Venatio ; *chasse.*

CHAUCIDA.—Agger seu via strata; *chaussée.*

CHAUDEREA. —Vas ex ære *caldario*, seu fusili confectum; *chaudière.*

CHAUDIMELLA.—Idem q. *calida melleia. Vid.* MELLEIA.

CHAUFAGIUM. — Lignatio; *chauffage.*

CHAUFARIUM.—Tabulatum, suggestum; *échafaud.*

CHAUFAUDUS. — Turris lignea, propugnaculum; idem q. ESCAFAUDUS.

CHAUFECONS. — Camini species. (A. 1333.)

CHAUFETA. —Ignitabulum; *chaufferette.* (A. 1370.)

CHAUFRERIUS. — Idem q. *cafrerius*, faber capsarius; *coffretier.*

CHAURENUS. — Canterius; *chevron.*

CHAUSSADA. — Agger, moles; *chaussée.*

CHAUSSATA. — Ead. notione.

CHAUSSEIA. — Ead. notione.

CHAUSSIATA. — Ead. notione.

CHAVAGIUM. — Capitis census; *cens dû au seigneur tous les ans par chaque tête de ses hommes de corps;* ol. *chavaige.*

CHAVALCATA. — Idem q. CAVALCATA, equitatio ad quam tenebantur vassalli; *chevauchée.*

CHAVALCHIA. — Ead. notione.

CHAVALGATA. — Eod. sensu.

CHAVALGIA. — Ead. notione. q. CHAVALCATA.

CHAVALLAGIUM. — Hordei aut avenæ præstatio pro caballis dominorum alendis; *redevance en avoine que les vassaux étaient tenus de fournir pour les chevaux du seigneur.*

CHAVANARIA. — Idem q. CABANNARIA.

CHAVANIADA. — Idem q. CHEVAUCHEIA, seu hastis. (A. 1191.)

CHAVANNERIA. — Idem q. CABANNERIA, prædium scilicet rusticum. (A. 1316.)

CHAVARICUM. — Idem q. CHALVARICUM.

CHAVARINA. — Species armorum. (A. 1336.)

CHAVARITUM. — Idem q. CHALVARICUM.

CHAVATERIA. — Vicus vel regio ubi sabaterii seu calceorum sutores habitant. (A. 1319.)

CHAVAUGIA. — Idem q. CHAVALCATA.

CHAVECIUS. — Forte æditUus; *chévecier*

CHAVELICIUM. — Idem q. CAPITALE.

CHAVENNERIA. — Idem q. CHAVANNERIA.

CHAVESTRAGIUM. — Quod ab eo qui emit equum per accessionem datur famulo seu agasoni venditoris; *droit du palefrenier quand on achète un cheval;* ol. *chavestrage.*

CHAYERIUS. — Tabernarius; *aubergiste.*

CHAYUM. — Cella vinaria; *chais.* (A. 1349.)

CHAZ. — Navis species.

CHAZALE. — Casa; idem q. CASALE.

CHAZARI. — Iidem q. CATHARI.

CHAZATI. — Idem q. CASATI.

CHAZILLA. Vestis sacerdotalis, eadem q. CASULA.

CHECOVA. — Forte urceoli; *burettes.*

CHEINFE.— Indusium. (A. 1202.)

CHEINSE. — Ead. notione.

CHELA. — Brachium, lacertus, a Gr. χηλή, forceps cancri.

CHELANDIUM.—Navigii species; *chaland, espèce de bateau.*

CHELANDRA. — Eod. significatu.

CHELANDURUS. — Ead. notione.

CHELETTUM. — Gradus, scabellum; *sellette.*

CHELINDRA. — Ut CHELANDIUM.

CHELINDRUS. — Ead. notione.

CHELLA DE SEDA. — Spira setæ; *écheveau de soie.*

CHELYNDRUS. — Pro *chelydrus*, coluber.

CHEMA. — Mensuræ nomen, duobus cochleariis constans.

CHEMAGIUM.—Aiunt quidam esse præstationem vel telonium pro *chemino* seu via; alii vero idem esse putant quod *cimagium*, jus scilicet utendi supremis arborum ramis in forestis

CHEMINAGIUM. — Telonium seu pensitatio quæ in forestis exigebatur a forestariis pro plaustris et equis colonorum qui per suæ forestæ *ballivas*, seu limites, onera portabant.

CHEMINARE. — Insequi, persequi; *suivre, poursuivre.* (A. 1260.)

CHEMINELLUS. — Diminut. a *cheminus; petit chemin, cheminet.*

CHEMINUS. — Via, iter; *chemin.* (Præcipue hoc verbo significabatur via major, alias via regia.) *Cheminus levatus*, agger; *chaussée, levée.* (A. 1254.) *Cheminus pedagialis, principalis*, via major in qua *pedagium* exigebatur; *grand chemin sur lequel on ne passait qu'en payant un droit.* (A. 1281.) — Tributum, vectigal, quod in *cheminis* seu viis publicis ex prætereuntibus exigebatur; *péage exigé des passants.* (A. 1239.) — *Cheminum regium rogare*, dicebatur cum quis, jure asyli gaudens, a justitia nihilominus bannitus, petebat ut secure quo voluerit posset abire. (A. 1455.)

CHENALIS. — Alveus, canalis; *conduit, chenal.* (A. 1295.)

CHENARIA. — Idem q. CANARIA.

CHENELLUS. — Pastilli species; *échaudé?* (A. 1227.)

CHENETELLUS — Eod. sensu. (*St. Eccl. Tul.*)

CHENETRELLUS. — Ead. notione. (*Ibid.*)

CHENETUS. — Fulmentum focarium; *chenet.* (A. 1287.)

CHENEVERIA. — Locus cannabe consitus; *chènevière.* (A. 1226.)

CHENEVERIUM. — Eod. significatu. (*St. Eccl. Tul.*)

CHENONETERIUS. —Cananiculus, vel diminutiv. a CHENETUS. (A. 1366.)

CHEOCA. — Stipex, caudex; *souche, bûche.* (A. 1220.)

CHEOLARE. — Follem pedibus propellere, ludi species: *Vid.* CHOULLA. (Lamb Ard.)

CHEOPINA. — Quarta pars œnophori Gallici; *chopine.*

CHEOROLIA. — Idem q. CÆROLA.

CHEPHALAGRICUS. — Mente captus. (*A. SS.*)

CHEPPUS.—Carcer aut potius instrumentum quo reorum pedes manusque constringebantur. (A. 1235.)

CHERETISMUS. — A Gr. χαιρετισμὸς, Annuntiationis festum; *l'Annonciation, le 25 mars.* (Pass.)

CHERIES. —Vultus, facies; *mine, figure;* ol. *chière.* (Ord. Vit.)

CHERIMONIA. — Pro QUERIMONIA.

CHERINA. — Ager cultus in quo frumentum seri consuevit? (A. 1102.)

CHERISCEATUM. —Tributi genus, idem q. CIRICSETUM.

CHERISTADUNA. — Idem q. ARISTATO.

CHERISTRUM. — Salutatio, annuntiatio Deiparæ Virginis. (Anast. Bib.)

CHERIUM. — Manualis fasciculus, ut videtur, a Græco χεῖρ, manus. (A. 1235.)

CHERNERIA. — Idem q. CHARNERIA.

CHERNO. —Frumentum; *blé.* (*Ch. Alam.*)

CHERRES.— Onus carri; *charretée.* (A. 1295.)

CHERRETA. — Idem q. CHARRETA.

CHERUBIM. — Lautæ epulæ, sic dictæ forte, quod sicut *cherubim* ex amore Dei, ita qui egregie bibunt ex vino rubicundam habent faciem. (*Stat. Univ. Aquens.*)

CHERUCA.— Pro *Ceruchus.* (Fulch. Carn.)

CHERUCES. —Funes navium; *câbles des navires.*

CHERUCI. — Eod. significatu.

CHERUMANICA. — Pars vestis tegens manus vel brachia. (Murat.)

CHERUS. — Rupes, ut CHARRUS.

CHESA. — Idem q. CHESIA. (A. 1015.)

CHESAMENTUM. — Idem q. CASAMENTUM.

CHESEATI. — Idem q. CASATI.

CHESIA. — Cathedra, sedes episcopalis, palatium episcopale; *siége épiscopal, palais épiscopal, évêché.*

CHESNEIA. — Quercetum; *chesnaie.* (A. 1235.)

CHESNUS. — Quercus; *chêne.*

CHESPETATICUS. — Idem q. CESPITATICUM.

CHESSEFAS. — Species panis. (A. 1385.)

CHESSEFOS. — Eod. sensu.

CHESTIS. — Tributum exactum, *Vid.* QUÆSTA.

CHESTUS. — Ead. notione.

CHETILLÆ. — Idem q. CETILHÆ.

CHEVACHEYA. — Idem q. CABALCATA.

CHEVACHIUM.—Capitis census, idem q. CAPITALE.

CHEVAGIUM.— Eod. sensu.

CHEVALCATA. — Idem q. CHEVACHEYA.

CHEVALCEIA.—Incursio; *expédition.* (A. 1229.)

CHEVALCHEIA.— Idem q. CHEVACHEYA.

CHEVALCHIA. — Ead notione.

CHEVALISIA. — Ead. notione.

CHEVALLIGIUM.— Census ab hominibus *de capite* domino solvendus.

CHEVANCIA. — Idem q. CABENTIA, facultates, bona; *biens, moyens, héritage;* ol. *chevance.*

CHEVARDERIA.— Ager in quo seri solebat cannabis (ab antiquo Gallico *cherve*); *chénevière.*

CHEVAUCHA. — Equestris incursio; eadem q. CHEVALCHIA.

CHEVAUCHEIA.— Idem q. CHEVALCHIA.

CHEVAUCHIA. — Idem q. CHEVACHEYA, servitium militare a vassallis domino debitum. — Locus in quo congregantur, vel ad quem diriguntur equites. (A. 1231.)

CHEVECEILLIA. — Pro CHEVESSELLIA.

CHEVENACERIA. — Jus exigendi ab hominibus suis censum capitale; *Vid.* CAPITALE.

CHEVENCIA. — Apparatus quivis, quidquid nomine *provisionis* intelligi potest. *Vid.* CHEVANCIA. (A. 1278.)

CHEVENERINUM. — Idem q. CHENEVERIUM.

CHEVESSELLIA. — Pars vestis qua caput immittitur et quæ collum circum amicit; *chaperon, collet d'habit, tête d'une robe, partie d'habit qui entoure le cou;* ol. *chevesche, chevessaille.*

CHEVESTRAGIUM. — Idem q. CAPISTRAGIUM.

CHEVICERIUS. — Æditiuus; *chevecier.* (A. 1353.)

CHEVILLIA.— Clavus ferreus vel ligneus; *cheville de bois ou de fer.*

CHEVISANTIA. — Pactio, transactio; *traité, convention, accord;* ol. *chevisance.*

CHEVPTANEUS. — Capitaneus; *capitaine, chef;* ol. *chevetaine.*

CHEVRO. — Canterius; *pièce de charpente, chevron.*

CHIACUS. — Præcursor; *avant-coureur, éclaireur.* (*A. SS.*)

CHIAPPINITAS. — Obesitas; *embonpoint exagéré, obésité.*

CHICUM. — Castrum; *château.*

CHIERRAT. — Acervus lapidum in pago Lugdunensi. (A. 1454.)

CHIFFA. — Munimenti genus, specula. *Vid.* SCHIFFA. (A. 1493.)

CHIFFONES. — Calceamenta vilissima; *chaussure de peu de valeur.*

CHIFRA. — Idem q. CIFRA.

CHILDA. — Pro GILDA, fraternitas, sodalitium. (A. 1211.)

CHILFRA. — Idem q. CIFRA.

CHILIDRUS. — Pro CHELYDRUS.

CHILINDRA. — Species navis, ut CHELANDRA.

CHILLÆ. — Campanæ minores, quales esse solent in ecclesiis; *clochettes.* Vasconic. *esquilo.*

CHILUO. — Milvus; *milan.*

CHIMACIUM. — Idem q. CHEMINAGIUM.

CHIMERA. — Navigii species. (Anast. Bib.)

CHIMIA. — Auri conficiendi ars sacra, seu flatoria; *art sacré, alchimie.*

CHIMILIARCHUS. — Thesauri et cimeliarum custos; *trésorier, garde du trésor.*

CHIMINAGIUM. — Idem q. CHEMINAGIUM.
CHIMINALE. — Idem q. CHENETUS.
CHIMINUM. — Cognitio vel justitia de delictis quæ in *cheminis*, seu viis publicis, perpetrabantur; *droit de connaître des crimes commis sur les grands chemins*. (A. 1178.)
CHIMINUS. — Idem q. CHEMINUS.
CHIMOSUS. — Hiemalis; *d'hiver*.
CHINATGIUM. — Idem. q. CHEMINAGIUM.
CHINATHA. — Apotheca, reconditorium; *lieu de dépôt, boutique, cabinet*. (*A. SS.*)
CHINSICA. — Ead. notione.
CHIO. — Domus, ut videtur, cum certa agri portione, idem q. MANSUS. (*Reg. for. de Bro.*)
CHIOTUM. — F. tunica a Gr. χιτών. (*St. Mas.*)
CHIPHUS. — Pro scyphus, vasculum potorium; *couppe*. (A. 1352.)
CHIQUA. — Monetæ Delphinalis minutissimæ species. (A. 1343.)
CHIRA. — Manus; *main*. (*A. SS.*)
CHIRCEAMBER. — Idem q. CIRICSETUM.
CHIRCEOMES. — Ead. notione.
CHIRCHESSET. — Ead. notione.
CHIRCSET. — Ead. notione.
CHIRIPILATIO. — Forte pro *horripilatio*. (*Gl. Rod.*)
CHIROCRISTA. — Notarius, quasi *chiroscriptor*, vel scriba, qui *scribit manu; écrivain, secrétaire, scribe*
CHIRODATA. — Dalmatica manicata; *dalmatique à manches*.
CHIROGRAPHARE. — Scribere vel *chirographum* facere; *écrire*.
CHIROGRAPHARIUS. — Chirographarum seu chartarum chirographatarum scriptor. (Flet.) *Chirographarius creditor*, qui penes se habet debitoris chirographum. (A. 1280.)
CHIROGRAPHUM. — Diploma scriptum, pactum, regum ac principum manibus ac subscriptionibus roboratum; *diplôme, acte, revêtu de la signature propre du prince*.— Subscriptio quæ propria manu fiebat; *signature*. — Tributum, quod per chirographum exigitur, vel *cautio*, q. *Vid*.—Instrumentum quod in duas partes dividebant et secabant, quarum una uni, altera alteri e contrahentibus dabatur. (Contractus seu pactum bis in eodem pergameno describebatur et qua parte dividi et secari debebat, scribebantur alphabeti majusculæ litteræ, vel picturæ exarabantur, per quarum medium secabatur pergamenum; idque fiebat ad vitandam falsitatem.) Instrumenta ejusmodi etiam appellata *chartæ divisæ, partitæ, indentatæ*, in modum *chirographi* confectæ, *chirographatæ*.
CHIROGRILLUS. — Spinosus porcus; *porc-épic*.
CHIROMETRICALE. — Chirotheca, manuum mensura. (*A. SS.*)
CHIROSOBOLUM. — Idem q. CHRYSOBULLUM.
CHIROTECÆ. — Vestis pro manibus; *gants*. *Chirothecæ de guerra*, ferreæ; *gantelets de fer*. — Pars pretii investituræ, quæ non tam domino, quam ejus ministeriali competebat; majori scilicet vel villico; *cadeau que donnait le vassal aux officiers du seigneur le jour que celui-ci lui donnait l'investiture*. — Sacculus; *petit sac*. — *Chirothecam porrigere* dicebatur qui hanc humi projiciebat, eoque facto ad duellum quemvis provocabat, qua a crimine quo accusabatur, sese expurgaret; *jeter le gant*.
CHIROTHECARIUS. — Chirothecarum opifex; *gantier*.
CHIRQUINMARE. — Inquirere; *chercher*.
CHIRSEED. — Idem q. CIRICSETUM.
CHIRURGICA. — Mulier chirurgiam exercens. (A. 1311.)
CHIRURGICUS. — Pro CHIRURGUS.
CHISNUS. — Pro CHESNUS, quercus.
CHIVAGIUM. — Idem q. CHAVAGIUM.
CHIVEREUM. — Vehiculi genus quod Gall. *civière* dicitur. (S. XIV.)
CHIVERIA. — Vehiculi genus; *civière*.— Onus *chiveriæ*; *charge de civière*.
CHIVESTRUM. — Idem q. *Cavistrium*, *licou*.
CHIVETORIUM. — Onus *chiveriæ*, ut chiveria. (A. 1367.)
CHLÆNA. — Vestimentum hybernum; *vêtement d'hiver*.
CHLOROSAURA. — Venenatus serpens; *serpent venimeux*.
CHNAPINA. — A. Theut. *knappe*, adolescens.
CHOCA. — Stipes; *souche*; ol. *choque*.
CHOCAGIUM. — Præstatio pro jure accipiendi *chocas* seu caudices in foresta domini; *droit qu'on payait au seigneur pour prendre des souches dans ses bois*; ol. *choucage*. (A. 1261.)
CHOCHIA. — Coquina; *cuisine*. (A. 1218.)
CHOICUS. — Terrenus, e limo; *de terre, de limon*. (Tert.)
CHOISELLUS. — Vehiculi genus. (A. 1351.)
CHOISEULLUM. — *Vid*. MOLENDINUM.
CHOISIRE. — Seligere; *choisir*. (A. 1293.)
CHOLO. — Idem q. CHELANDRUM.
CHOLONEA. — Forte idem q. COLONATICUM, servitium a colonis præstandum, seu aliud tributi genus ab iisdem solvendum. (*A. SS.*) — Pro CALUMNIA.
CHOMAGIUM. — Cessatio; *chômage, repos*. (A. 1366.)
CHOMARE. — Cessare, vacare; *chômer*. (A. 1366.)
CHOMATA. — Aggeres, terræ moles quibus aquæ continentur; *digues*.
CHOMINEZA. — Pro CHEMINEZA, ut videtur, caminus vel *Caminata*. (A. 1363.)
CHONESTABILIS. — Pro CONESTABILIS.— Ap. Ital. rectoris minister inferioris ordinis.
CHOPA. — Vestis species, forte eadem q. HOPELANDA.
CHOPINA. — Vasis genus; *chopine*. (A. 1351.) — Mensuræ aridorum species. (A. 1285.)
CHOPITERIA. — Forte silva cædua; *bois taillis*. (*Inst. Eccl. Meld.*)
CHOPPA. — Idem ac CHOPA.

CHORA. — *Communia*, commune *juratorum* in urbibus, a quibus civium lites judicabantur. *Choræ* in quibus instrumentis ecclesiasticis videntur esse distinctiones psalmorum, singulæ psalmos aliquot continentes, ut sunt Nocturni in Officio Romano.

CHORAGUS. — Chori ministerio mancipatus; *chorége, chef et directeur des exercices du chœur.*

CHORALE. — Supellex chori; quænam ?

CHORALIS. — (Subst.) Qui interest vel canit in choro; *choriste.* — (Adj.) Ad chorum pertinens; *qui concerne le chœur, est relatif au chœur. Choralis canonisatus*, canonicus; *chanoine.*

CHORALITAS. — *Choralium* dignitas, officium; *emploi de choriste.* (A. 1360.)

CHORALITER. — Ritu chori. (*A. SS.*)

CHORARIUS. — Idem q. CHORAGUS.

CHORAULES. — Princeps seu præfectus cantorum; *chef des chantres.*

CHORDA. — Instrumenti musici nervus, instrumentum ipsum.

CHORDICISTA. — Qui canit cum chorda; *joueur d'instruments à cordes.*

CHOREA. — Ambitus chori qui in variis capellis seu sacellis plerumque consistit; *tour du chœur.* — Processio quæ circa chorum fit; *procession qui se fait autour du chœur.* — *Chorea Machabæorum. Vid.* MACHABÆI.

CHOREALIS. — Clericus inferior chori. (A. 1418.)

CHOREARE. — Choreas ducere. (A. 1389.)

CHOREARIUS. — Clericus seu capellanus qui debet interesse Officiis divinis in *choro* celebratis.

CHOREATIUS. — Pro *cantor*, qui choro præest. (Ap. Mart.)

CHOREATOR. — Saltator; *danseur, sauteur.* (Menot.)

CHOREIZARE. — Choros agere, concinere. (Fr. Lip.)

CHOREMANNI. — Curiales, homines *de curia*, qui in curia communiæ officio fungebantur, *jurati*, diversi tamen a *scabinis*. (A. 1231.)

CHOREPISCOPI — A Græc. τοῦ χοροῦ ἐπισκόπου, id est ruris episcopi; *chorévêque.* (Primitus institutos ab episcopis chorepiscopos fere constans est sententia ut essent eorum vicarii in vicis ac pagis, et episcopalia in iis munera minoris momenti obirent. *Vicarii episcoporum, vicarii episcopi, villani episcopi, vicani, adjutores ministerii episcoporum*, etiam appellati in veteribus instrumentis.)

CHORIALIS. — Idem q. CHOREARIUS.

CHORIARE. — Choros agere, saltare.

CHORIARIUS. — Idem q. CHORIALIS. (A. 1327.)

CHORICANUS. — Qui canit in choro vel cum choro; *choriste.*

CHORICISTA. — Ead. notione.

CHORIEPISCOPUS. — Idem q. CHOREPISCOPUS.

CHORIPISCOPUS. — Ead. notione.

CHORISTA. — Ead. notione ac CHORIALIS (In Cæremoniali Romanorum cantores vocantur *choristæ*; quo nomine donantur etiam pueri chorales in quibusdam ecclesiis.)

CHORITANUS. — Idem q. CHORAGUS.

CHORIUM. — Pro CORIUM.

CHORIUS. — Ead. notione.

CHORIZARE. — Idem q. CHORIARE, choros agere, saltare. (*A. SS.*) — Per *choros* concinere. (*A. SS.*)

CHORODIDACTES. — Cantor seu primicerius ecclesiæ qui in choro canentibus præest; *préchantre.*

CHORODIDASCALUS. — Ead. notione.

CHOROPALASIUS. — Idem q. CUROPALATES.

CHORORARIUM. — Officium chorarii seu cantoris; *office de chantre.*

CHORS. — *Vid.* CORTIS.

CHORUS. — Pars ecclesiæ in qua clerus consistit ac canit; *le chœur. Chorus abbatis, chorus prioris;* dividebatur monachorum chorus in ecclesiis in duas partes, quarum una a dextris, altera a sinistris erat, sibique antiphonatim respondebant. Qua parte abbas sedebat, *abbatis;* qua prior, *prioris chorus* dictus. — Mensuræ annonariæ species apud Anglos. — Atrium, impluvium, ædificiis cinctum; *cour.* (A. 1197.) — Capitulum; *le chapitre.* (*Ch. Wolfgeri, episcop. Patav.*) — Instrumenti musici species; *cor.*

CHORUSCATIVUS. — Coruscus. (Elmh.)

CHORVEDA. — Pro CORVADA, opera quæ a subditis domino debebatur. (A. 1124.)

CHOSIA. — Idem q. CHESIA, cathedra. — Res quæcunque; *chose.*

CHOSIARIUS. — Effossor parietum, latro; *perceur de murailles, voleur.* (Amal.)

CHOTONUS. — Ut COTONUS.

CHOUA. — Porticus nundinaria, idem q. COHUA; *halle*

CHOULLA. — Globulus ligneus qui clava propellitur; *espèce de jeu de boule;* ol. *choulle.* (A. 1353.)

CHRENECRUDA. — *Chrenecruda jactare* idem esse videtur quod pulverem ex quatuor domus angulis collectum, projicere. (*Lex Sal.*

CHREOBARRIUM. — Barrium, castrum doloris, septum sepulcri. (*Lex Sal.*)

CHREODIBA. — Latrocinium in silva commissum, exusto ibidem corpore occisi ne supersit indicium facinoris. (*Lex Sal.*)

CHRESTUS. — Utilis, commodus; *utile, avantageux.* (Hincm.)

CHRIARE. — Per præconem publicare; *publier à son de trompe, crier.* (*St. Ast.*)

CHRISIMUS. — Nomen Christi abbreviatum in antiquis instrumentis secundum diversos casus, sic *XPS*, *XPI*, *XPO*, etc., ubi media littera *P* Græcum; *chrisme.*

CHRISMA. — Oleum quod in ecclesia consecratur; *huile consacrée.* — Chrismatis sacramentum quod usitatitius *confirmationis* appellamus; hinc *chrismate ungi* pro *confirmari* apud Patres. — Jurisdictio ecclesiastica seu illius districtus; *juridiction ecclésiastique ou ressort de cette juridiction.*

CHRISMAL. — Vas ecclesiasticum in quo

chrisma seu sacrum oleum asservatur, quod *ampulla chrismatis* etiam dicitur.—Corporale seu palla corporalis. — Quavis palla, qua sacræ conteguntur reliquiæ.— Vestis candida quæ super caput baptizati ponitur. — *Chrismalis Missa*, *Vid.* Missa. *Chrismales denarii*, præstatio quæ presbyteris pro *chrismate*, quod circa Pascha ab episcopo accipere solent, eidem episcopo exsolvebatur.

CHRISMARE. — Confirmationis sacramentum impertiri; *confirmer, donner le sacrement de confirmation. Chrismare fontes*, chrisma miscere sacris fontibus ubi suscipitur baptisma. (A. 1337.)

CHRISMARIUM. — Vas in quo sacrum chrisma reponitur. (A. 578.) — Theca reliquiarum; *boîte, coffret à reliques, châsse.*

CHRISMATARIUM. — Idem q. Chrismarium, vas in quo, etc.

CHRISMATIO.— Baptismus ; *baptême.* (A. 1240.)

CHRISMATORIUM. — Ut Chrismarium, vas in quo, etc.

CHRISMETARE. — Idem q. Chrismare.

CHRISOBOLUM. — Ut Chrysobullum.

CHRISTEMPORUS. — Qui Christo servit lucri gratia, ut tempora sese habent: «Fugite istos, sunt enim vaniloqui, seductores, non Christiani, sed *christempori*, christilucriones, quique ex Christi nomine quæstum faciunt.» (Ign. Mart.)

CHRISTIANI. — Primum sic appellati Christi cultores Antiochiæ. (*Act. apost.*) — Qui clericatum seu ordines ecclesiasticos susceperant. (*Cod. Th.*) — Monachi, apud Patres Græcos, clerici. — *Cagoti*, *Vid.* hoc verb. — Catholici (ad discrimen Arianorum ap. Greg. Turon.).

CHRISTIANISMUS. — Populus Christianus; *la chrétienté, le peuple chrétien.*—Institutio fidei Christianæ, catechismus. (A. 1368.)

CHRISTIANITAS. — Religio Christiana, christianismus ; *la religion chrétienne, le christianisme.* — Clericatus; *clergé chrétien.* (*Cod. Th.*) —Professio Christianæ fidei; *profession de la doctrine chrétienne.*—Absolutio peccatorum in confessione; *absolution des péchés.*—Titulus honorarius qui Francorum potissimum regibus tribuebatur; *titre honorifique donné à plusieurs rois de France.*— Baptismus et ipsa ad baptismum præparatio; *le baptême et la préparation à recevoir ce sacrement.*— Capitulum, collegium vel forum ecclesiasticum; *chapitre, collége ou réunion d'ecclésiastiques.* — Bona quævis ad ecclesiam vel monasterium pertinentia; *biens d'une église ou d'un monastère.*— Functio seu jurisdictio, audientia episcopalis, vel forum ecclesiasticum, cui episcopus vel alius illius nomine præerat, quod vulgo *curia christianitatis* vocabatur; *officialité, cour de chrétienté.* — *A christianitate separari, privari; être excommunié. Christianitatem facere alicui*, cum eo in divinis communicari. (*Ann. Bened.*) *Christianitatem facere*, excommunicare. *Christianitatem reddere*, aliquem ab interdicto vel excommunicatione absolvere.

CHRISTIANITER. — More Christianorum.

CHRISTIANIZARE.— Christianam doctrinam edocere, Christianum facere ; *instruire sur la doctrine chrétienne, christianiser.*

CHRISTIANUS. — *Vid.* Christiani.

CHRISTICOLA.—Christianus, cultor Christi ; *Chrétien, religieux, moine.*— Monachus.

CHRISTIFERUS. — Vexillifer ; *porte-bannière.*

CHRISTILUCRIONES.— Qui propter quæstum deserviunt Christo. *Vid.* Christemporus.

CHRISTINARI. — Catechumenum facere. (A. 1368.)

CHRISTUS. — Unctus ; *oint.* (Hinc propter unctionem christus sumitur pro *episcopus* in quodam instrumento.)

CHROADA.— Modus agri, idem q. Croada.

CHROCHIA. — Baculus pastoralis ; *crosse.*

CHROMATARIUS. — Colorarius, vel qui tota die in arena ad solem stat. (*Vet. Pers. interp.*)

CHRONICA.—Catalogus, descriptio, index; *table, inventaire, catalogue.*

CHRONICANS. — Chronicarum seu annalium scriptor ; *annaliste, chroniqueur.*

CHRONICUS. — Antiquus, inveteratus; *ancien, invétéré.* — Diuturnus; *de longue durée, long.*

CHROTTA. — Tibia, instrumentum musicum. (Fort.)

CHRYSIDINEUS. — Auro intextus ; *enchâssé d'or.*

CHRYSOBULLUM. — Bulla aurea ; *bulle d'or.*

CHRISOCLAVUS. — Idem q. Aurifrigium.

CHRYSOCOMUS. — Capillis aureis præditus ; *à la blonde chevelure, aux cheveux d'or.*

CHRYSOGRAPHATUS. — Auro sculptus et insignitus.

CHRYSULATUS. — Auratus ; *doré.*

CHRYSUS. — Pro *Chryseus*, aureus ; *d'or.*

CHUCA. — Idem q. Chouca.

CHUCRUM. — Saccharum ; *sucre.*

CHULLEUS. — Mensuræ liquidorum species.

CHUNNA. — Numerus centenarius, sive centuria denariorum, secundum quas centurias, omnes pecuniariæ pœnæ conceptæ erant apud Francos et secundum easdem denariorum summa reducta semper ad numerum solidorum 40 denariis in solidum putatis. (*Lex Sal.*)

CHUREMANNI. — Idem q. Choremanni.

CHYER. — Dominus ; *seigneur*, unde Gallicum , *sire.*

CHYMINEYHA. — Caminus ; *cheminée.*

CIADDA. — Crustulum ; *oublie.*

CIALFARDA. — Birreti species, capitis tegmen. (A. 1328.)

CIAMBELLOTUM. — Idem q. Camelotum.

CIANYÆ.— Calcei seu cothurni qui crura et pedes tegebant ; *Vid.* Tzaniæ.

CIARRATANUS. — Circulator, Gal. *char-*

latan, et per metaphoram probitatis et pietatis simulator.

CIATICA. — Ischias, ischiaticus dolor; *sciatique*.

CIBANUM. — Forte pro *turbanum*, pileus Turcicus; *turban*.

CIBARE. — Comedere; *manger*.

CIBARIA. — Frumentum, bladum; *froment, blé*.

CIBIRIATICON. — Idem q. CEREVISIA.

CIBOLUM. — Idem q. CIBORIUM.

CIBOLUS. — Cœpula; *ciboule*.

CIBORIUM.—Tegmen et umbraculum altaris; *baldaquin*. (Illud autem quatuor columnis, iisque præaltis attollebatur, et in fastigiatam formam eductum totum altare contegebat.)— Sacra pyxis in qua sacrosanctum Christi corpus asservatur; *ciboire*. — Quævis superior concameratio, quæ quatuor potissimum pilis vel columnis sustentatur. — Pulpitum; *jubé*.— Tribuna; *galerie, tribune*.— Parvum altare portatile; *petit autel portatif*.

CIBORNUS. — Idem videtur ac *cibaria*, frumentum, seu mensura quædam frumentaria. (A. 1549.)

CIBRIO.—Præstatio frumentaria vel annonaria, ut videtur. (*Ch. Andr. reg. Hung.*)

CIBRIUS. — Vasis lignei species.

CIBUREUM. — Pro CIBORIUM.

CIBUS. — Prandium; *déjeuner*.— Refectio, cibi sumptio; *repas, action de prendre de la nourriture*.— Placentæ species; *espèce de gâteau*. — Malus cibus, potio venefica; *breuvage empoisonné*. (A. 1351.)

CIBUTUM.— Arca cibaria, magna arca; *buffet à mettre les aliments*.

CICADA. — Forte cantus seu musicæ modus quem Gall. *cadence* muncupant. (Mart.)

CICARE.— Monachum facere; *faire moine*.

CICATIO.— Idem q. MONACHATIO.

CICATRICARE. — Cicatricem inducere; *cicatriser*.

CICENDELA.— Idem q. CICINDELA.

CICENDILE.— Lampadis species.

CICENDELARIUS. — Qui *cicendelas* seu lampades, aliaque vasa, ad lucem ferendam in æde sacra curabat.

CICERCULUS.— *Cicerculus color*, idem ac vulgo griseus; *couleur grise, gris*.

CICERO.— Idem q. CICER; *pois chiche*.

CICINDELA. — Genus muscarum quod noctu lucet; *ver luisant*.

CICINUS.— Vestis ornamentum, fasciola. (A. 1315.) — Pro *Cignus; cygne*. (*Lex Sal.*)

CICIONARIUM. — Forceps; *tenailles*. (A. 1352.)

CICLICUS. — Rotundus, orbiculatus; *en rond, de forme ronde*.

CICLUM. — Mensura liquidorum; *Vid.* SICLA.

CICONES.— Olores, cigni; *cygnes*.

CICONIA. — Machina lignea ad hauriendam e puteo aquam; *machine à puiser l'eau dans un puits*.

CICUMA. — Noctua; *chouette*.

CICUMEA. — Fulica; *foulque, poule d'eau*.

CICUTICEN. — Qui canit cicuta seu calamo; *joueur de chalumeau*. (Sid.

CIDALARIUS. — Apiarius; *éleveur d'abeilles*.

CIDARA. — Pro *cidaris* utitur S. Augustinus.

CIDELARIUS. — Idem q. CIDALARIUS.

CIDENTADANAGIUM.—Ut CITADANAGIUM.

CIDLARIUS. — Pro CIDALARIUS.

CIENTADAGIUM.— Ut CITADANAGIUM

CIERGIUS. — Cereus; *cierge*.

CIFATUM. — Mensuræ species.

CIFRÆ. — Notæ numerales; *chiffres*.— Characteres occulti quibus arcana et quæ ab aliis ignorari interest solent perscribi ac significari; *chiffres, écriture secrète*.

CIGNITUS. — Cygni clamor; *cri du cygne*.

CIGONIA.— Machina pulsationi campanarum utilis. (*Inst. mon. S. Cruc. Burd.*)

CILIATURA.— Pili palpebrarum; *cils*.

CILICIARIUS. — Ciliciorum opifex; *fabricant de cilices*. (Montef.)

CILICIATUS. — Indutus cilicio; *revêtu du cilice*. (*A. SS.*)

CILICIO. — Cælum, scapellum; *ciseau, burin*.

CILICIOLUM. — Diminut. a CILICIUM

CILICIUM. — Vestis interior seu subucula ex pilis animalium contexta quam monachi et vitæ sanctioris viri ad domandam carnem sub cæteris vestibus deferunt, ne, dum cernitur, vanam procreet ostentationem; *cilice*.

CILLERE.— Movere; *mouvoir*. (Isid.)

CILOSTRUS. — Fax, funale; *torche*. (*St. Cum.*)

CILUM.— Pro *cilium; paupière, cil*.

CIMA. — Montis acumen ac generatim cujusvis rei altioris summitas; *cime*.

CIMALIA. — Ramorum summitates excisæ vel casu dejectæ; *extrémités des branches d'arbres, coupées à la suite de l'opération de la taille ou autrement*.

CIMARE. — Pannos tondere; *tondre les étoffes de laine*. (Murat.)

CIMATIO ARBORUM. — Arborum *cimæ* succisæ, ut CIMALIA.

CIMATOR. — Tonsor pannorum; *tondeur d'étoffes*. (*A. SS.*)

CIMATURA. — Ars pannos tondendi; *art, métier de tondeur d'étoffes*. (*St. Verc.*)

CIMBA. — Capsa reliquiarum; *coffre à reliques, châsse*. (A. 1348.)

CIMBARIUM.— Idem q. CIBORIUM.

CIMBER. — *Cimber mercaturarum*, forte tantum mercis quantum *cymba* vel *cymbula* vehi solet. (A. 1207.)

CIMBOLUM. — Pro CYMBALUM. (A. 1405.)

CIMBORIUM.— Idem q. CIBORIUM.

CIMELIA. — Thesauri, vasa, supellex pretiosa ecclesiæ; *trésor, vases sacrés, ornements précieux appartenant à une église*.

CIMEN. — Somnus, dormitio; *sommeil*

CIMERIA. — Imposita summæ galeæ figura; *cimier de casque*.

CIMERIUM. — Ead. notione.— Galea ipsa; *le casque lui-même*.

CIMESSOR. — Homo conditionis abjectæ; *homme de basse condition*. (Am.)

CIMETERIUM. — Idem q. COEMETERIUM.

CIMETUM. — Panni species. (*Hist. ab. Cond.*)

CIMEYÆ. — Idem q. Cimalia. (A. 1310.)

CIMILIA. — Ut Cimelia.

CIMILINE. — Vas aquaticum ad abluendas manus; *bassin.*

CIMINÆ. — Placentæ species.

CIMINETA. — Caminus; *cheminée.* (A. 1313.)

CIMINILE. — Idem q. Cimiline.

CIMINUM. — Cuminum, seu cyminum sativum; *cumin.*

CIMISTERIUM. — Idem q. Coemeterium.

CIMITERIALIS. — *Cimiterialis ecclesia*, in qua humantur corpora mortuorum.

CIMITERIUM. — Idem q. Coemeterium, locus ubi humantur mortui; *cimetière.* — Oblationes pro humatione; *dons, offrandes faites à l'occasion de l'inhumation des morts.* — Azylus circum ecclesiam. — Locus quidam seu vicus forte prope ecclesiam constitutus; *lieu ou hameau situé près d'un cimetière.* (A. 1249.)

CIMONA. — Equi morbus; *gourme.*

CIMONAGIUM. — Idem q. Cimeyæ.

CIMOSSA. — Summitas, extremitas cujusvis rei; *cime, sommet.*

CINABRIUM. — Cinnabaris; *cinabre.*

CINATITUM. — Ead. notione q. Citadanagium.

CINBOLUM. — Campanula, tintinnabulum; *sonnette, clochette.*

CINCELLUS. — Pro Syncellus.

CINCENDELA. — Idem q. Cicindela.

CINCIARE. — Pipilare (dicitur de garritudine passerum); *piauler.*

CINCIDELE. — Idem q. Cicindela.

CINCINERIUM. — Umbella, umbraculum; *dais;* ol. *cincelier.*

CINCINNUS. — *Cincinnus sanguinis* dicitur de sanguine fluente qui quasi cincinnos describit. (*A. SS.*)

CINCTA. — Cingulum, zona; *ceinture, sangle;* ol. *cinde.* (A. 1029.) — Circuitus, ambitus, modus piscandi quo circumeundo pisces cinguntur et capiuntur; *enceinte, espèce de pêche.*

CINCTORIUM. — Cingulum; *ceinture.* — Pugio; *poignard, épée courte.* — *Cinctorium ceræ*, filum cera obductum quo cingebatur sepulcrum sancti cui cinctorium istud devovebatur. (*A. SS.*)

CINCTUM. — Cingulum; *ceinture.* (*A. SS.*) — Forte murorum ambitus vel territorium finibus suis definitum; *enceinte des murs ou banlieue d'une ville.* (A. 819.)

CINCTURA. — Cingulum; *ceinture.* — Fascia; *bande, sangle. Cinctura reginæ*, Vid. Zona.

CINCTUS. — *Cinctus judex*, a principe delegatus, cingulo donatus. (In nonnullis scriptoribus, cinctus judex privato opponitur, etiamque ecclesiastico.)

CINDADUS. — Idem q. Cendalum.

CINDATOR. — Magus, incantator; *magicien, enchanteur.*

CINDATUS. — Idem q. Cendalum.

CINDERE. — Pro *Scindere.* (A. 1315.)

CINDULA. — Pro Scindula. (A. 1338.)

CINEFACTIO. — Versio in cinerem; *action de réduire en cendres.* (*A. SS.*)

CINEOLUS. — Pullus cigni; *jeune cygne.*

CINERAGIUM. — Jus comburendi herbas in silva et ex iis conficiendi cineres; *droit, permission de brûler l'herbe dans les bois pour en faire des cendres.* (A. 1285.)

CINERARIUS. — Qui ex herbis desiccatis in nemore cineres conficit; *celui qui brûle l'herbe dans les bois pour en faire des cendres.* (A. 1518.) — Christiani vocabantur etiam cinerarii quod *cineres* sanctorum servarent et colerent. (Hieron.)

CINERATUS. — Ambustus, redactus in cinerem; *brûlé, réduit en cendres.*

CINERESCERE. — Cinerem fieri, in cinerem redigi; *tomber en cendres, être réduit en cendres.* (Tert.)

CINERICII. — Sic dicti Christiani quod sanctorum *cineres* servarent et colerent. (Durand.)

CINGA. — Modus agri, idem q. Andecinga.

CINGARUS. — Idem q. Ægyptiaci.

CINGERE. — Obligare; *obliger, contraindre.* (A. 1292.)

CINGIA. — Ambitus, circuitus. (A. 1215.)

CINGLA. — Equi cingulum; *sangle.*

CINGULA. — Ead. notione. — Cingulum quo clava campanæ suspenditur. (A. 1473.)

CINGULUM. — *Cingulum militare* seu *militiæ; baudrier. Cingulo militari decorare; faire chevalier.* (A. 1313.) *Cingulum militare auferre*, a militia degradare; *dégrader.* — *Cingula dare hosti*, obsidere, obsidione cingere; *assiéger.* (W. Brit.) *Cingulum lapidum*, corona muri; *cordon.* (A. 1291.) — *Cingulum inscriptionis* accipere jubebantur accusatores, quo se ad pœnam obligarent per calumniam non probantes quam exposcebant accusatis aut delatis infligi (*Const. Sicul.*) — Dignitas, magistratus, honor; *emploi élevé, dignité.* — Regio suis limitibus definita, vel terminus, limes; *les environs, la banlieue, l'enceinte, les limites.* — Jurisdictionis districtus; *ressort.*

CINICUS. — Canum custos, cui canum cura commissa; *gardien du chenil, serviteur chargé de soigner la meute.*

CINIGIUM. — Forte exemplar; *copie, expédition.* (*Act. concil. Const.*)

CINILE. — Ovile, vel locus alendis ovibus idoneus, aut septum ex cratibus in quo oves includuntur; *parc à moutons ou bergerie.* (A. 1253.)

CINIS. — *Cineres clavati* seu *clavellati*, qui ex fæce vini siccata et combusta conficiuntur; *cendres gravelées.* — *Jus cinerum*, præstatio pro facultate conficiendi cineres in nemoribus; *taxe que payait celui qui voulait fabriquer des cendres dans les bois; Vid.* Cineragium et Cinerarius. (A. 1170.)

CINNI. — Intorti crines; *papillottes.*

CINOVAGIUM. — Idem q. Chevagium, capitis census.

CINQUANTINA. — Quinquagena; *cinquantaine.*

CINQUENIUM. — Quinta pars; *quint, le cinquième.*

CINTA. — Cingulum, zona; *ceinture;* ol. *cinte.*

CINTADAMAGIUM. — Idem q. CITADANAGIUM.

CINTRUM. — Ligneum fornicis fulcrum; *cintre.* (A. 1295.)

CINTUM. — Idem q. CINCTUM, murorum ambitus.

CINTURA. — Cingulum; *ceinture.*

CINYRA. — Citharæ genus; *espèce de cithare.*

CIONITÆ. — Qui et Stylitæ, monachi qui dies noctesque super columnam vitam exigebant; *Stylites.*

CIORMA. — Remiges triremis; *chiourme.*

CIPHARIUS. — Scyphorum artifex; *fabricant de coupes.*

CIPHRÆ. — Idem q. CIFRÆ.

CIPHUS. — Canalis; *siphon.* — Pro *scyphus*, vasis genus.

CIPITATICUS. — Tributi genus, idem q. CESPITATICUM.

CIPPARIUS. — Carcerarius; *geôlier.*

CIPPATICUS.—Vinea; *cep de vigne.* (*Cap. C. M.*)

CIPPUS.— Idem q. CEPPUS, instrumentum ferreum quo reorum pedes constringebantur; *cep.* — Carcer ipse; *prison;* ol. *chep à mettre malfaiteurs.* — Rete; *filet, piége à prendre les animaux.*

CIPUM. — Sebum; *suif.*

CIRA. — Cera; *cire.*

CIRCA.—(Subst.) Vigiliæ, excubiæ; *la ronde.* (A. 1056.) (*Circam* etiam faciebant monachi in monasteriis et qui eas faciebat monachus, *circator* appellabatur.) — Canalis, fossa circum urbem ducta; *canal, fossé creusé autour d'une ville.* (Murat.) — Idem ac CIRCADA, q. *Vide.* —(Præp.) Secundum; *selon, d'après.*

CIRCADA. — Census qui solvebatur episcopo aut archidiacono ab ecclesiis pro visitatione, ita dictus a circumeundo, quod episcopi aut archidiaconi diœceses suas circumeundo visitent.

CIRCADIA. — Ead. notione.

CIRCAMANARE.—Limites defigere, agros metiri; *arpenter, borner;* ol. *cerquemaner.*

CIRCAMANARIA. — Limitum fixio; quæ fit coram judice, qui agros controversos inspicit; *bornage;* ol. *cerquemanage.*

CIRCAMANNUS. — Qui ex officio limites defigit; *arpenteur juré;* ol. *cerquemaneur.*

CIRCARE. — Circumire; *faire le tour, aller autour, visiter.*

CIRCARIA. — Districtus *circatoris* apud Præmonstratenses.

CIRCARIE AGERE. — Circumire; *visiter, inspecter.*

CIRCATA. — Idem q. CIRCADA.

CIRCATIO. — Visitatio, idem q. CIRCADA.

CIRCATOR. — Monachus qui *circam* facit in monasterio; *moine chargé de faire la ronde dans l'abbaye.* — Monachus qui, vice generalis totius ordinis, domos et monasteria visitabat; *frère visiteur délégué du général de l'ordre.* — Officiarius in quibusdam Ecclesiis, præsertim in Metensi; ol. *cerchier.*

CIRCATURA. — Idem q. CIRCADA.

CIRCATUS. — Eod. sensu.

CIRCAVICINUS. — Vicinus; *voisin.*

CIRCEIRE. — Idem q. CIRCARE.

CIRCELLA. — Avis aquatica, sarcella.

CIRCELLIO. — Monachus per cellas vagans, falsus anachoreta; *faux moine, vagabond, hypocrite.*

CIRCENSES. — Circus; *cirque.* (Alypius Antioch.)

CIRCHIUS. — Circulus. (*St. Pl.*)

CIRCILIO. — Idem q. CIRCELLIO

CIRCILLATUS. — Cincinnatus, crispus; *frisé, crépu.*

CIRCINARE. — Circumire, ut CERCARE.— Abigere, avertere; *détourner.* (*Lex Long.*) — *Circinare caligas*, fasciolas caligis aptare.

CIRCINNATOR. — Idem q. CIRCATOR.

CIRCISSARIUS. — *Circissarii agitatores*, aurigæ, qui in amphitheatris et circis currus ducebant; *conducteurs de chars dans les jeux publics.*

CIRCITARE. — Idem q. CIRCARE.

CIRCITORIUM. — Linteamen quo operitur altare, in nonnullis instrumentis *altaris vestis* nuncupatum; *couverture d'autel.* (Pass.) — Velum quod olim ciborio seu *baldachino* dependens altaris circuitum ornabat; *rideau suspendu au ciboire et enveloppant l'autel.* (Pass.)

CIRCIUS. — Ventus qui flat ab Occidente et Galliam Narbonensem infestat; *vent du nord-ouest, mistral.* (Pro *Borea*, seu *Aquilone*, vento septentrionali, sæpissime sumitur in instrumentis mediæ ætatis; interdum etiam pro Euro, qui flat ab Oriente.)

CIRCOMMANENTES. — Ut CIRCAMANNI.

CIRCONFORANUS. — Latro; *rôdeur, voleur.* — Pro *Circonforaneus.*

CIRCUITATUS. — Circumdatus, cinctus; *entouré.*

CIRCUITIO. — Eod. sensu q. CIRCADA.

CIRCUITORES. — Hæretici qui terras circumibant et quos in via inveniebant cogebant eos ut interficerentur ab illis, dicentes se desirare pati martyrium.

CIRCUITOSUS. —*Circuitosa oratio*, plena circuitionibus et ambagibus.

CIRCUITUS. — Possessionum ambitus, quidquid circumquaque possidetur. (A. 1045.)

CIRCULA. — Visitatio; *tournée, ronde, visite.* (*A. SS.*)

CIRCULAGIUM. — Præstatio pro facultate apponendi circulum quo vinum minutatim venale significabatur; *droit à payer pour, en suspendant un cerceau à la façade d'un bâtiment, indiquer la vente du vin au détail.*

CIRCULAMEN. — *Circulamen anuli*, pro *Circulus anuli.* (Mart.)

CIRCULARE. — Quærere, indagare; *chercher, fureter.* — In circulum rotare, *tourner en rond.*

CIRCULARIA. — Ars conficiendi circulos, cui invigilandæ præponebatur serviens feudalis. (A. 1260.)

CIRCULARITAS. — Dicitur de eo quod ad modum circuli curvatum est. (*A. SS.*)

CIRCULARITER. — Ad modum circuli; *circulairement, en cercle.*

CIRCULARIUS. — Circulorum opifex; *fabricant de cerceaux.*

CIRCULATOR. — Qui famam portat, circat vel circuit; *crieur public, héraut.*

CIRCULATUS. — Circulis munitus; *cerclé, garni de cerceaux.* (A. 1476.)

CIRCULTOR. — Idem q. Circitor.

CIRCULUS. — Areæ seu campi spatium quod pugilibus duello decertantibus dabatur; *arène, terrain de combat.* — Orbiculatus et planus discus; *assiette, plat.* — Vinculum dolii; *cercle de tonneau, cerceau.* — Circuitus; *tour, circuit.* — Piscis species; *rouget.* — *Circulus aureus*, coronæ simplicioris species quæ patriciatus insigne erat apud Romanos, sub imperatoribus occidentalibus. — *Circuli ferrei*, in pœnitentiam ab episcopis aut presbyteris olim imponi solebant, iis qui crimina quæpiam enormia commiserant, qui eos in brachiis induebant, nec deponebant donec post multas peregrinationes ad sanctorum sepulcra et memorias aliquo miraculo solverentur; *bracelets de fer.*

CIRCUMCELLIONES. — Idem q. Circelliones et Circuitores.

CIRCUMCIRCA. — Circum; *autour.*

CICUMCISIO. — Tertia ex novem partibus hostiæ in Missa Musarabica; *Vid.* Hostia. — Præputium; *le prépuce.*

CIRCUMDARE. — Circumire. (*Pontif. antiq.*)

CIRCUMDEDERUNT. — Septuagesimæ Dominica; *le dimanche de la Septuagésime.* (Pass.)

CIRCUMFERENCIALITER. — Quasi linea circumducta, a Gal. *circonférence*, circumductio, vel potius per circuitum. (Lud.)

CIRCUMFOSSARE. — Circumfodere; *creuser autour.*

CIRCUMLATERUS. — Circumstans; *qui est autour, qui entoure, assistant*

CIRCUMPAGENSIS. — Accola; *qui habite auprès, voisin.*

CIRCUMPORTATIO. — Circuitus porticus.

CIRCUMROTATUS. — Circulatim dispositus; *disposé en rond.*

CIRCUMSOCIUS. — Finitimus; *limitrophe.*

CIRCUMSPECTURA. — Circumspectio; *précaution.*

CIRCUMSTANTIONATUS. — Circumstantiis definitus; *circonstancié.*

CIRCUMVENTOSUS. — Qui circumvenit, inducens in fraudem; *celui qui circonvient, qui fait faire une chose à un autre en l'enveloppant de moyens artificieux.*

CIRCUMVIRECTARE. — Circumfluere; *couler autour, entourer en coulant.*

CIRCUNICULA. — Pro Sarcinicula vel Sarcinula. (Rym.)

CIRCUNSTANTER. — Circumspecte, attente; *avec prudence, avec soin.* (*A. SS.*)

CIRCUNSTANTIA. — Repagulum quo aliquid cingitur et defenditur. (*Vet. Form.*)

CIRCUS. — Circulus, consessus; *cercle, assemblée, réunion.* (A. 1100.) — Arcus sellæ equestris; *arçon de selle.* (Lud.)

CIRCUTA. — Idem q. Circada.

CIRCUTARE. — Idem q. Circare.

CIRCUVIGINACIO. — Circuitus, ambitus. (A. 1375.)

CIRETICUS. — Chirurgus; *chirurgien.* (*A. SS.*)

CIRIALIS. — Candelabrum cui cereus inseritur; *chandelier.* (A. 832.)

CIRICSETUM. — Ap. Anglos, vectigal ecclesiasticum.

CIRICUS. — Cera; *cire.* (A. 1205.) — Pro Sericus, bombycinus. (A. 1351.)

CIRIEGUS. — Cerasus; *cerise.*

CIRIMUNAGIUM. — Idem q. Cirmanagium.

CIRIOLUS. — Pro Cereolus.

CIRISTARE. — Populum alloqui; *haranguer le peuple.* (*Vet. Gl.*)

CIRIUS. — Pro Cereus et Circius

CIRIX. — Sericum, bombyx; *soie.* (A. 1461.)

CIRMANAGIUM. — Census seu vectigalis species in Beneharnensi principatu; *redevance qu'on payait en Béarn*; ol. *cirimanage.* (Forte idem ac Bonagium; *bornage.*)

CIROGRAFERUS. — Pro Chirographarius.

CIROGRAFFUM. — Pro Chirographum.

CIROGRAPHUM. — Ead. notione

CIROGRILLUS. — Pro Chirogryllus.

CIROGRISSUS. — Ead. notione.

CIROGUILLUS. — Ead. notione.

CIROGULUS. — Ead. notione.

CIROLOGUS. — Chirurgus; *chirurgien, opérateur.*

CIROTECA. — Pro Chirotheca.

CIROXARE. — Circumdare; *entourer*

CIRRIGLINON. — Istrix; *porc-épic.*

CIRURGICUS. — Idem q. Cirologus.

CIRVILERIA. — Cassidis species; *cervelière.*

CISA. — Districtus, territorium, ut videtur. (A. 1028.) — Tributum (A. 1291.)

CISALPINARE. — Cis Alpes ire; *voyager en deçà des Alpes.*

CISARA. — Cicera, leguminis species; *gesse.* — Pro *sicera*, genus potionis; *cidre.*

CISCLATO. — Vestis species, panni pretiosi; *vêtement d'une étoffe précieuse;* ol. *siglaton.*

CISELLUS. — Forceps; *ciseaux.* (A. 1352.)

CISFRETARE. — Transfretare; *traverser une mer, passer.*

CISIA. — Vectigal, tributum; *impôt, taxe.* (*A. SS.*)

CISIS. — Testis, obses; *témoin, otage.*

CISMA. — Pro Schisma.

CISMARINUS. — Cis mare; *partes cismarinæ*, partes cis mare, ut *transmarinæ*, trans mare.

CISOR. — Idem q. Cissor.

CISORIUM. — Instrumentum ferreum quo macellarii in scindendis carnibus utuntur; *couperet.* (A. 1353.) — Orbiculus ligneus in quo convivæ *scindebant* dapes sibi appositas; *tranchoir.*

CISPECTATICUM. — Idem q. Cespitaticum.

CISSA. — Impositio, exactio tributi.

CISSER. — Pro *cicer*, species leguminis; *pois chiche.*

CISSONIUM. — Pro *essonium*, ut videtur, impedimentum. (A. 1225.)

CISSOR. — Sarcinator; *tailleur.*

CISSORIUM. — Ut Cisorium.

CISTA. — Vagina; *gaine, fourreau, étui.* *Cista bullare*, arcas et armaria signare, iis sigillum imprimere. (A. 1269.) *Cista carellorum*, ubi carelli reponuntur. (Brus.) *Cistæ columnatæ*, quas Galli *buffets* dicunt.

CISTARCHA. — Cistella qua panis cibusve defertur.

CISTARIUS. — Qui *cistas* conficit.

CISTELLI. — Virgultorum fasciculi quibus terra continetur, quod instar cistarum simul implicantur sic dicti; *gabions.* (A. 1234.)

CISTERNÆ. — Locus humilis et paludosus ubi stagnat aqua; *lieu bas et marécageux où l'eau croupit.* (A. 1308.)

CISTICULA. — Cistella; *coffret, cassette.*

CISTULA. — Situla; *seau.*

CISURGIUM. — Instrumentum ferreum. (P. Damian.)

CITACUS. — Pro Psittacus.

CITADANAGIUM. — Jus civitatis; *droit de cité.*

CITADMANTIA. — Ead. notione.

CITAGIA. — *Vid.* Catagogium.

CITAINATICUM. — Idem q. Citadanagium.

CITANATICUM. — Ead. notione.

CITANATUS. — Ead. notione.

CITATIO. — In jus vocatio; *assignation, citation en justice. Citatio personalis* dicitur cum quis ita citatur in judicium ut ipse debeat pro se apud judices respondere; *ajournement personnel.* — Submonitio militaris, jus *citandi* seu vocandi ad exercitum; *convocation militaire, appel sous les drapeaux. Citationis litteræ*, quibus quis in judicium citatur; *assignation, citation.*

CITATORIALIS. — *Citatoriales litteræ*, eædem q. *citationis. Vid.* Citatio.

CITATORIUS. — *Citatoriæ litteræ*, eod. sensu.

CITHAGIA. — *Vid.* Catagogium.

CITHOCLUS. — Citus, celer; *prompt, rapide.*

CITOLA. — Instrumenti musici species; *citole.*

CITRANGULUM MALUM. — Citretum; *citron.*

CITRATUS AGER. — Qui citra est, ut Ultratus, qui ultra. (Vox agrimensorum.)

CITRIO. — Citreum malum; *citron.*

CITRO. — Ead. notione.

CITROLUS. — Leguminis genus; *citrouille.*

CITRUS. — Malum citreum; *citron.*

CITTADELLA. — Oppidulum vel arx; *citadelle.*

CITUS. — Quasi *citatus*, vocatus; *convoqué.* (Ap. Duel.)

CIURMIA. — Triremis remiges; *chiourme.*

CIVADA. — Hordeum, vel potius avena; *orge ou avoine.*

CIVADAGIUM. — Præstatio in avena; *redevance en avoine.* (A. 1312.)

CIVADERIA. — Mensura frumentaria quam Valentinenses et Vivarienses vocitabant *civier.*

CIVADERIUM. — Ead. notione.

CIVADERIUS. — Ead. notione. *Civaderius* etiam dicebatur is cui cura erat emendæ vel distribuendæ equis *civadæ* seu avenæ. (*A. SS.*)

CIVADIUM. — Idem q. Civadagium.

CIVAERIUM. — Eod. sensu.

CIVAERUM. — Eod. sensu.

CIVAGIUM. — Eod. sensu.

CIVATA. — Idem q. Civada.

CIVERAGIUM. — Idem q. Civadagium.

CIVERIA. — Onus vehiculi; *charge de civière?*

CIVERIUM. — Idem q. Civaderia.

CIVETATOR. — Qui cum vivera venatur; *qui chasse au furet.*

CIVEYRAGIUM. — Idem q. Civeragium.

CIVICUS. — Qui est intra civitatem, urbanus; *qui demeure dans l'enceinte d'une ville. Ecclesia civica; église bâtie dans l'enceinte d'une localité.*

CIVILE. — Quod ad causas ordinarias spectat, et opponitur criminali.

CIVILEGIUM. — Lex civitatis, j s municipale. (A. 1404.)

CIVILELIUM. — Civitas, ubi quis gaudet jure civitatis vel tribunal ubi jus civibus dici consuevit. (*Priv. Bon. IX PP.*)

CIVILIS. — Prudens, consideratus, cui opponitur *incivilis*, imprudens, inconsideratus.

CIVILISTÆ. — Qui juri civili curam dant, jurisconsulti; *jurisconsulte en droit civil.* (Joan. Fort.)

CIVILITAS. — Jus civitatis; *droit de bourgeoisie.* — Civium conventus, cives ipsi; *l'ensemble des citoyens, la bourgeoisie.* — Multa pecuniaria civibus imposita; *amende imposée aux habitants d'une ville.* — Lis, causa ordinaria, quæ *capitali* opponitur; *affaire civile.*

CIVILITER. — Pacifice, in pace. — *Civiliter punire*, jure ordinario, non ut in causis capitalibus.

CIVINIS. — Civis femina; *bourgeoise.*

CIVIS. — Pro Civitas.

CIVITAS PUBLICA. — Ad fiscum pertinens. (*Ch. Lud. Pii.*)

CIVITATELLA. — Oppidulum, arx, castellum; *petite place forte, château.* (Marl.)

CIVITATENSES. — Urbium et civitatum incolæ; *habitants des villes, bourgeois.* (Guib.)

CIVITELLA. — Idem ac Civitatella.

CIVITUS. — Forte pro *civicus*, civis, incola. (Marca.)

CIVORIUM. — Idem q. Ciborium.

CIVORIUS. — Eod. sensu.

CIZA. — Tributum, ut videtur, seu potius codex in quo tributa in assisiis publicis decreta recensebantur. (*St. Arel.*)

CLABARIUS. — Pro Clavarius.

CLABULARIS CURSUS. — Idem q. Angarialis.

CLACA. — Alapa; *claque.* (A. 1333.)

CLACARA. — Certum pondus, ut videtur. (A. 1163.)
CLACENDIX. — *Vid.* Claxendix.
CLACICUM. — Pro Classicum.
CLACINDEX. — Pro Claxendix.
CLACISCUM. — Pulsatio omnium campanarum; *sonnerie de toutes les cloches.*
CLACITARE. — Omnes campanas pulsare; *sonner toutes les cloches.* (A. 1259.)
CLADA. — Idem q. Cleia.
CLADES. — Ead. notione.
CLAELLUM. — Idem q. Clausum, locus muris vel sepibus clausus; *lieu fermé au moyen de murs ou de haies, enclos.*
CLAIA. — Idem q. Cleia.
CLAIUM. — Pro Chayum.
CLAM. — Triste; *tristement.*
CLAMA. — Tributi species apud Delphinales. Per *clamam* intelligendum est pecuniam Dalphino debitam ratione *litterarum clamæ* seu *clamoris* quas creditores a judicibus impetrabant ut debitores suos possent ad solvendum æs alienum adigere; litteræ enim illæ nulli erant usui, quin prius Dalphino tribueretur certa pecuniæ summa quam *clamam* appellabant; Gal. *claim.*
CLAMACERIUS. — Pecuniæ quæ propter *clamores* seu actiones intentatas regi exsolvenda erat, exactor et collector. (A. 1372.)
CLAMACIUM. — Actio in jure rem aliquam repetentis, idem q. Clameum. (*Ann. Præm.*)
CLAMACTERIUS. — Pro Cremasterius. (Anast.)
CLAMANTIA. — Idem q. Clameum. (*Mon. Ang.*)
CLAMARE.—Canere; *chanter.* (A. 910.) — Accusare aliquem de delicto; *accuser* (Pass.) — Promulgare, publicare; *publier, édicter.* (A. 1268.) — Vindicare, repetere; *réclamer, demander.* (Pass.) *Clamare se ab aliquo*, patronum sibi adsciscere; *se réclamer de quelqu'un.* (Adrian. PP.) *Clamare quietum*, liberum et immunem declarare; *déclarer quitte, décharger*; ol. *clamer quitte.* (A. 1222.)
CLAMASTERIUS. — F. idem q. Cremasterius. (Bonif. IX PP.)
CLAMATARIUS. — Actor, qui rem suam repetit; *demandeur.* (A. 1304.)
CLAMATIO. — Accusatio; *action d'accuser, accusation.* (Mart., *Anecd.*) — Promulgatio; *publication, promulgation.* (Lud.) — Actio in jure, ut Clameum. (A. 1189.) — Multa; *amende.* (A. 1211.)
CLAMATOR. — Litigator, actor vel reus; *plaideur.* (*Lex Sal.*) — Monachus qui alium palam accusat in capitulo; *moine qui en accuse un autre en plein chapitre.* (Bern. Mon.) — *Clamator vini*, præco vini venalis; *crieur de vin.* (A. 1274.) — *Clamator audientiæ*, apparitor, ostiarius; *huissier.* (A. 1365.)
CLAMATORIA. — *Clamatoria vini*, officium, ut videtur, *Clamatoris vini*; *office, charge de crieur de vin.* (*Cod. redit. episcop. Altiss.*)
CLAMEUM. — Calumnia, seu actio, quam quis intentat ad recuperandam proprietatem vel possessionem rei suæ quam alius ei abstulit; *demande, action*; ol. *claim, clain.* (Pass.) *Clameum continuum*, Anglis, quædam continua, id est annalis, feudi simplicis aut talliati, de quo quis dissaisitus est, et cujus possessionem recuperare ob metum potentis adversarii non audet, vindicatio, quasi vindicis causa, ut sic tandem metu amoto, hæredem dissaisitoris æque possit sua auctoritate a possessione removere, ac si recenter spoliatus fuisset. (Cowel.)
CLAMITELLA. — Crepitaculi species; *cliquette.*
CLAMIUM. — Ut Clameum. (A. 1260.)
CLAMMISSIUM. — Matrimonium clandestinum; *mariage secret.* (*Stat. synod. Torn.*)
CLAMODICUS. — Qui gravi criminis alicujus infamia laborat, aut, ut vult Cangius, qui in judicio *clamatur* seu accusatur de crimine. (*Cap. Car. C.*)
CLAMOR. — Actio, ut Clameum. (Pass.) *Clamor planus*, qui circa rem parvi momenti versatur; *Vid.* Planus. (A. 1285.) *Clamor falsus*, quo quis contra jus rem quampiam *clamat* et in judicio petit; *demande mal fondée*; ol. *fausse clameur.* (*Id.*) *Clamorem facere*, queri de aliquo; *se plaindre de quelqu'un.* (Tyr.) *Clamor pacificatus*, exsolutum debitum; *Vid.* Pacificare. (*G. Chr.*) — Districtus; *ressort, juridiction.* (*For. Arag.*) — Multa pecuniaria quæ propter *clamorem* exigitur. (A. 1370.) *Clamorem levare*, multam ex *clamore* exigere. (A. 1303.) — *Clamor bellicus*, qui in procinctu prælii a militibus edi solebat; *cri de guerre.* (Rob. Mon.) *Clamor violentiæ, clamor* aut *vox popularis*; *Vid.* Huetium.
CLAMOROSE. — Clamose; *en criant, avec des cris.* (*Const. Carmel.*)
CLAMOROSUS. — Clamosus. (Sal. Mal.) *Clamorosa insinuatio*, querula monitio. (Inn. VI PP.)
CLAMOSUS. — Qui clamat vel resonat. (Sug.)— Famosus, celebris. (Silv. Girald.) — Ut Clamodicus. (*Cap. Car. C.*)
CLAMPLATA. — F. instrumentum focarium. (A. 1363.)
CLAMUCIUM. — Lorica, ut videtur, hamis seu maculis ferreis contexta; *chemise de mailles?* (Gauf. Malat.)
CLAMUM. — Actio juridica, ut Clameum. (*G. Chr.*)
CLAMUS. — Multa, ut Clamor. (A. 1114.)
CLANCULARE. — Celare, occultare; *cacher.* (Aldhelm.)
CLANCULARII. — Ex Anabaptistis illi sic dicuntur, qui fidei confessionem minime necessariam judicant. Iidem quod in hortis convenire soliti, *hortularii* dicti. (Hosm.)
CLANCULUS.—Occultus; *caché.* (*A. SS.*)
CLANDESTINARE. — Occultare; *cacher.* (Pap.)
CLANGALIS. — Sonum edens. (Joan. Troest.)
CLANGISONUS. — Clamosus. (*A. SS.*)
CLANGORIUM. — Campanarum, campa-

nile, turris ecclesiæ ubi clangunt *campanæ; clocher.* (Bald. Nov.)

CLANGOROSUS.—Ut CLANGISONUS. (Mart., *Ampl. Col.*)

CLAPA. — Acervus, congeries lapidum; *tas de pierres;* ol. *clapié.* (A. 1258.)

CLAPEIRADA. — Ead. notione. (A. 1268.)

CLAPELLA. — Lateris genus; *sorte de brique.* (*St. Saon.*)

CLAPERIA. — Hara cunicularia; *clapier.* (A. 1308.)

CLAPERIUM. — Ead. notione. (A. 1289.)

CLAPERIUS. — Ead. notione. (A. 1212.)

CLAPERSEDRA. — Pro CLEPSYDRA. (Mat. Sylv.)

CLAPETUM. — Crepitaculum; *cresselle;* ol. *clapet.*

CLAPS. — Modus prati; *pièce de pré.* (*Claponem* putat D. Aubret habuisse figuram ungulæ porci, quem rustici Dumbenses vocant *un clapon.*)

CLAPONUS. — Ferrea solea ad equorum usum; *fer de cheval.* (*Ann. Gen.*)

CLAPUS. — Hara cunicularia, ut CLAPERIUS. (*St. Mass.*) — Acervus lapidum, ut CLAPA. (A. 1332.)

CLARA. — Magnum et latum peplum quo moniales obtegunt caput; *voile de religieuse.* (*Script. Brunsw.*) — F. pannus candidior vel coloris cujusvis splendidioris; *étoffe blanche ou de quelque couleur voyante.* (*Conc. Albiens.* ap. Ach.) — Albumen, v. g. ovi; *blanc d'œuf.* (*A. SS.*)

CLARARE. — Illustrare, notum facere, declarare; *faire savoir, divulguer.* (*A. SS.*)

CLARASIUS. — Lituus, a *claro* quem edit sono; *clairon, trompette.* (W. Malm.)

CLARATUM. — Idem q. CLARETUM, nisi mavis esse vinum rubellum quod Galli dicunt *vin clairet.* (*Lib. pitanc. abb. S. Germ. Par.*)

CLAREDO. — Ut CLARETUM. (*H. Dalph.*) — Splendor, claritudo nobilitatis. (Pap.)

CLAREFACERE. — Notum facere; *faire connaître, publier.* (*Ch. Ital.*)

CLARELLA. — *Prosa clarellæ;* qua posteriori voce an designetur auctor prosæ, an tonus seu musices modus, quo decantari debebat, divinandum. (*Vet. Cod.*)

CLARENUS. — *Clareni fratres,* ex Franciscanorum ordine, qui alias *Fratres spirituales* dicti, a Fratre Angelo de Cingulo Clareno eorum institutore nuncupati, qui usque ad Pii V tempus perseverarunt.

CLARERIA. — Fenestra; *fenêtre.* (*Cons. Lem.*)

CLARETUM. — Vinum factitium dulce vel aromaticis; *hypocras;* ol. *claret.* (Mamot.) — Vinum rubellum; *vin clairet;* ol. *claret.* (A. 1443.)

CLARGASTER. — Clericus; *clerc, prêtre.* (*Clem. IV PP.*)

CLARIA. — Vehiculi genus undique apertum, unde nomen; *chariot découvert.* (*Ch. Occit.*)

CLARIFICARE.—Clarum facere; *illustrer.* (Lact.

CLARIFICATIO. — Manifestatio; *démonstration.* (A. 1482.)

CLARIFICATUS. — *Clarificatum vinum,* vinum factitium, ut CLARETUM. (Lamb. Ard.)

CLARIFLUUS.—« Isidori præsentia simul et *clariflua* doctrinæ. »(*Vit. S. Isid. Hispal. episc.*)

CLARIGARE. — Clarere, florere, bellum indicere, pignerare, res clare petere. (*Mart. Lex.*)

CLARIGARIUS. — *Clarigarius armorum,* fæcialis, heraldus; *héraut d'armes.* (H. Knygt.)

CLARIGATIO. — Actio pignerandi, etc. *Vid.* CLARIGARE.

CLARILOQUUS. — Qui clare loquitur. (Joan. de Monast.)

CLARIMONIA. — Claritas. (*A. SS.*)

CLARIO. — Ut CLARASIUS. (H. Knygt.)

CLARISINA. — Clathrum ex lapidibus septum; *balustrade.* (*Vet. Comp.*)

CLARISSIMATUS. — *Clarissimi* dignitas; *clarissimat.* (*A. SS.*)

CLARITAS. — Titulus honorarius: « Ex iis unus astat in conspectu *claritatis* tuæ. » (*Act. Claud. mart.*)

CLARNUS. — Discus vel mensa. (Pap.)

CLARO. — Ut CLARASIUS. (A. 1220.)

CLAROYA. — Idem, ut videtur, q. CLARETUM, vinum factitium dulce. (A. 1393)

CLARUM. — Ferale classicum; *glas.* (A. 1394.) —*Clarum facere,* notum facere, aperte dicere. (*Vit. S. Amalberg.*)

CLARUS. — F. felis silvatica, vel mus Alpinus montanusve (pro *Cattus,* ut videtur). (A. 1367.) — *Bayardus clarus,* color equi; *bai clair.* (A. 1339.) *Clara anguilla,* an crassior? « Quod tu debes dare nobis annuatim... ccc anguillas *claras.*» (A. 1354.)

CLASEPEDIA. — Species syringæ. (M. Sylv.)

CLASIANS.— Crates, tabula viminibus aut virgultis contexta; *claie.* (A. 1331.)

CLASISTURA.—F. mendum pro *clausura:* « *Clasisturam* quoque areæ faciant monachi duobus annis, capellanis tertio. » (*Chart. S. Vinc. Cen.*)

CLASMA. — Actio, ut CLAMEUM. (A. 836.) F. pro *phasma.* (Althelm.)

CLASMATARIUS. — F. domus effractor. (*Gl. Saxon.*)

CLASPA. — Fibula; *agrafe.* (*Mon. Angl.*)

CLASSA. — Lamina vitrea; *verre à vitre.* (*Leud. Carc.*) — Idem q. CLASSUM et CLASSICUM. (*Cons. mon. S. Gal. Burd.*)

CLASSAMENTARIUM. — Portus interior, ut videtur. (Laur. Boninc.)

CLASSEDRA. — Fistula doliaria, ut DUCICULUS. (*Vet. Gl.*)

CLASSENDIS. — Gladii vel ensis pars. (*Gl. Saxon.*)

CLASSERA. — Clausura. (*Vet. Cod.*)

CLASSICA.—Navium classis; *flotte.* (Mur.) — Tubicina; *trompette.* (*Vet. Gl.*)

CLASSICARIUS. — Tubicen; *trompette.* (*Vet. Gl.*)

CLASSICE. — Cum navali exercitu; *avec une flotte.* (*Vet. Cod.*)

CLASSICUM. — Concentus omnium instrumentorum simul sonantium, sive sint tubæ et cornua in prælio, sive sint campanæ; *son de tous les instruments d'un corps de musique, son de toutes les cloches d'une église mises en branle en même temps.* (Pass.) — Sonitus a præside chori vel hebdomadario editus; *signal donné avec une clochette par le chef du chœur.* (A. 1309.) — Pulsatio crepitaculi seu lignei instrumenti quo pro campanis utuntur hebdomada sancta; *signal donné pendant la semaine sainte, au moyen de la crécelle.* (Bern. Mon.) — Jus pulsandi *classicum* pro mortuis, et tributum ex eo percipiendi; *droit de sonner le glas des morts et d'en percevoir le profit.* (A. 1161.)

CLASSICUS. — Auditor scholasticus; *étudiant.* (Ennod.) — Miles qui in nave armata, militat; *soldat de marine.* (*Cod. Th.*)

CLASSIS. — Navis; *navire.* (Samp.) — Corpus, collegium; *corporation, collége.* (*Cod. Th.*) — Pulsatio campanarum, ut CLASSICUM. (Flor. Wig.)

CLASSIUM. — Pulsatio campanarum, ut CLASSICUM. (*Ch. Occit.*)

CLASSUS. — Ead. notione. (A. 1375.)

CLASTRUM. — Claustrum monachorum; *cloître;* ol. *clastre.* (*A. SS. Ben.*)

CLASURA. — F. aquæductus vel canalis. (*Cons. Auxit.*)

CLATERIUM. — Idem q. CLAPERIUM. (*Tab. Foss.*)

CLAUDARE. — Claudicare; *boiter.* (*Vet. Gl.*)

CLAUDECATIO. — Vulnus quo quis claudus vel mutilus efficitur. (Lud.)

CLAUDIANISTÆ. — Secta Donatistarum, a Claudio auctore. (S. Aug.)

CLAUDICARIA. — Navis oneraria; *navire de transport.*

CLAUDICIUM. — Ead. notione q. CLAUSUM. (A. 1215.)

CLAUDICUM. — Ead. notione. (*Tabul. Maj. Mon.*)

CLAUDIFICARE. — Inflectere, curvare; *courber, plier.* (*A. SS.*)

CLAUDURA. — Septum, ambitus; *cloture.*

CLAUDUS. — Clavus; *clou.* (*St. Val. Ser.*)

CLAUSA. — Munitio qua castra aliaque loca opportuna circumdabantur; *ouvrage de fortification, enceinte fortifiée.* (*Chr. Marc.*) — Septum in quo animalia custodiuntur, vel quo vineæ, prata vel arva muniuntur; *clôture, enceinte.* (*C. M.*) — Locus seu ædes in qua inclusi monachi degebant; *couvent, cloître.* (*A. SS.*) — Excerptum, locus ex libro aliquo; *extrait, passage d'un livre.* (Joan. Sar.) — Agger quo aquæ concluduntur; *digue, chaussée.* (Mur.

CLAUSAGIUM. — Locus sepibus cinctus et clausus; simul et obligatio qua tenebantur subditi hunc claudere; *lieu entouré d'une clôture de haies et obligation où étaient les vassaux de faire cette clôture.* (*Reg. Cam. comp. Par.*)

CLAUSARIA. — Modus agri sepibus septus; *champ entouré, clos de haies ou de murs;* ol. *closerie.* (A. 1203.)

CLAUSARIUS. — Inclusus, monachus qui in *clausa* cella habitat; *moine cloîtré;* ol. *cloistrier.* — Idem q. CLAUSUM; *clos, enclos;* ol. *closier.* (A. 1078.)

CLAUSATA. — Idem q. CLAUSUM, septum. (*Chartul. mon. Kemperl.*)

CLAUSATGA. — Ead. notione. (*Antiq. Pict.*)

CLAUSELLUS. — Locus clausus, septus; *clos, lieu fermé;* ol. *clausel.* (A. 864.)

CLAUSETUM. — Ead. notione. (A. 1476.)

CLAUSIM. — Secreto, clam; *à huis-clos, secrètement.* (*A. SS.*)

CLAUSIO. — Locus muris clausus; *lieu fermé de murs.* (Limb.) — Ipsa actio qua ager muris vel sepibus clauditur; *action de clore un champ de haies ou de murailles.* (A. 1404.) — Obturamentum; *bouchon, tampon, bonde.* (A. 1388.)

CLAUSIS. — Hara cunicularia, ubi cuniculi nutriuntur; *clapier, garenne.* (A. 1283.)

CLAUSIVA. — Clausum; *clos, enclos.* (A. 864.)

CLAUSOR. — Qui obsidione *claudit* seu cingit urbem; *assiégeant.* (Rad. Cad.)

CLAUSORIUS. — Idem q. CLAUSARIUS. (Mab., *Annal.*)

CLAUSTRA. — *Vid.* CLAUSTRUM.

CLAUSTRALIS. — *Murus claustralis,* quo prædium clauditur vel cingitur; *mur de clôture, mur d'enceinte. Claustrales obedientiæ,* quarum officia intra claustrum exercentur, forensibus oppositæ. *Vid.* OBEDIENTIÆ. — *Claustralis faber,* idem q. CLAUSTRARIUS, q. *Vid. Claustrales,* monachi qui intra claustra monasterii recluduntur ac degunt; *moines;* ol. *cloistriers.*

CLAUSTRARE. — Monachum vel sanctimonialem facere, vel in monasterium relegare; *cloîtrer.* (Raimund.)

CLAUSTRARIUS. — Apparitor, idem q. BEDELLUS, quod intra claustrum serviat sic dictus. — *Artifex claustrarius,* qui seras facit; *serrurier.*

CLAUSTRELLUM. — Parvum *claustrum.* *Vid.* CLAUSTRUM. (*A. SS.*)

CLAUSTRENSIS. — *Claustrensis faber,* idem q. *Claustrarius artifex.* — *Claustrenses,* moniales quæ in *claustro* seu monasterio educatæ sunt, (opponuntur laicis in lib. *De mort. B. Roberti de Arbreseillo*); *nonnes, religieuses vivant en communauté.*

CLAUSTRUM. — Inhabitatio religiosorum, domus includens monachos et moniales sub certa regula viventes; *couvent, monastère, cloître.* (A. 1233.) *Claustrum regulare,* ea pars claustri quæ ecclesiæ adhæret; *partie du cloître qui est contiguë à l'église du couvent. Claustri domus,* domus rectoris parochiæ; *maison curiale, presbytère.* (*Ch. Provinc.*) *Claustrum cordiale,* cordis intimum metaphorico sensu; *le fond du cœur.* (A. 1373.) — *Claustra sacrorum,* gazophylacium eleemosynarium; *dépôt des fonds destinés aux aumônes.* (Prud.) — *Claustra montium,* quæ recentioribus *clusæ* dicun-

tur; angusti montium aditus; *cols, passages, ports.* (Oros.) — *Claustrum* sumitur etiam : 1° pro CLAUSTRALIS in quibusdam instrumentis : « Virginum seu claustrorum (*A. SS.*); » 2° pro CLAUSUM, locus aut ager sepibus et muris clausus. (A. 1366.)

CLAUSTRURA. — Idem q. CLAUSTURA. (Mart., *Anecd.*)

CLAUSTURA. — Septum, inclusio; *clôture, enceinte. Claustura civitatis,* muri; *enceinte, murs d'une ville.*

CLAUSULA. — Parvum clausum, seu area septo clausa; *clos, enclos ou cour fermée.* (W. Thorn.) — Angustus montium aditus. idem q. CLAUSURA. (Bald.) — Cella in qua inclusi seu eremitæ morabantur; *cellule.* — Conditio, exceptio, ut CLAUSUS. (*Necr. Eccl. Par.*)

CLAUSUM. — Locus aut ager sepibus vel muris septus aut clausus; *clos, enclos.* — Pro CLAUSTRUM. (*Hist. Edwardi III reg. Angl.*)

CLAUSURA. — Septum in quo animalia custodiuntur, vel quo vineæ, prata, vel arva muniuntur; *parc, enceinte, clôture.* (Pass.) — Ager clausus sepibus; *clos, enclos.* (Mur.) — Præstatio quædam, aut potius operarum præbitio ad *clausuras* construendas vel custodiendas; *service féodal, obligation où sont les vassaux d'établir ou de garder l'enceinte des terres du seigneur.* (*Vet. inst.*) — Claustra montium; *défilé, port.* (*Vet. Gl.*) — Id omne quod claudit; *clôture.* (A. 1265.) *Clausuræ,* claustra montium.

CLAUSUS. — Locus sepibus clausus, ut CLAUSUM. — Conditio exceptio; *clause, réserve, restriction, disposition particulière d'un contrat qui en explique ou modifie l'effet.* (A. 1395.)

CLAUTRERIUS. — Clavorum faber vel mercator; *cloutier.* (A. 1491.)

CLAVA. — Pondus quoddam apud Anglos; *certain poids.*

CLAVAGIUM. — Quod carceris custodi ab incarcerato præstabatur, idem q. CARCERAGIUM.

CLAVARE. — Clavis affigere; *clouer, fixer avec des clous.* (*A. SS.*) — Clavos figere; *clouer, planter des clous.* (A. 1304.) — Clave occludere, obserare; *fermer à clef, mettre sous clef.* (*St. Mont. Reg.*)

CLAVARIA. — Munus *clavarii;* locus ubi clavarius omnia ad *clavarium* spectantia reponebat; pars districtus cui nomen vicariæ erat; regesta in quibus descriptæ erant quædam exactiones (*Ch. provincial.*); *office de clavaire; endroit où le clavaire déposait les objets relatifs à ses fonctions; division administrative; rôle de contributions. Jus clavariæ,* vectigal quod pro mercibus in regesta inscribendis pensitabatur, idem q. CARTULARIUM. (A. 1383.)

CLAVARIUS. — Cui fisci communis claves et chartarum communium commissæ erant; *clavaire, garde des clefs du trésor et du chartier d'une ville.*

CLAVASONA. — *Clavorum* copia; *garniture de clous.* (A. 1384.)

CLAVATIO. — Clavorum affixio; *action de clouer.* (Men.)

CLAVATUM. — Vestigium ab impressis calceorum clavis dictum; *empreinte des pas.* (Mac. Hierol.)

CLAVATURA. — Clavorum compages; *garniture de clous, ferrement.* (A. 1202.) Sera, seu clavis vel ferrum quo arca munitur; *serrure ou ferrure.* (*Ch. Dalph.*) — Ornamentum vestis; *ornement des habits, espèce de boutons.* (*Ch. Eccl. Cornut.*)

CLAVATUS. — *Clavati cineres. Vid.* CINIS.

CLAVELLARE. — Clavis affigere; *fixer avec des clous, clouer.* (A. 1277.)

CLAVELLUS. — Clavus; *clou;* ol. *claveou.* (A. 1336.) *Clavellus de girofles,* caryophyllum; *clou de gérofle.* (*Hist. Nem.*) — Ornamentum vestium; ut CLAVATURA. (A. 915.)

CLAVELUS. — Pustulis infectus; *rempli de boutons, de pustules;* ol. *clavelé.*

CLAVENCHIA. — Minutioris monetæ species, idem q. CLEVENCHIA. (*Inst. Arv. a.* 1375.)

CLAVENGUS. — Armaturæ genus, forte quo crura tegebantur; *cuissart.* (*Nad. Cad.*)

CLAVERARE. — Ut CLAVELLARE. (A. 1476.)

CLAVERIUM. — A Gal. *clavier,* armilla clavicularia. (*Const. Carm.*)

CLAVERIUS. — Ut CLAVARIUS.

* CLAVESIGNATI. — Milites Romani Pontificis, sic dicti quod in vestibus vexillisque *claves* Ecclesiæ depictas gererent.

CLAVETALUS. — *Clavetali cineres. Vid.* CINIS. (A. 1400.)

CLAVEUS. — Hærens ad instar *clavi.* (*A. SS.*)

CLAVIAGIUM. — Idem q. CLAVAGIUM.

CLAVICA. — Cloaca; *égout, cloaque.* (*Ch. Ital.*)

CLAVICARIUS. — Clavium confector; *serrurier.* (*Cod. Th.*)

CLAVICULARIS. — Qui *clavam* portat; *massier, bedeau.* (*Necr. S. Mart. Lemov.*)

* CLAVICULARIUS. — Qui *claves* facit vel portat; *serrurier, porte-clefs, gardien.* (J. de J.) — Carceris custos; *geôlier.*

* CLAVICYMBALUM. — Instrumentum musicum; *clavecin.* (S. Calig.)

CLAVIFEX. — *Clavorum* faber; *cloutier.* (*Vet. Inst.*)

CLAVIGA. — Exclusæ, qua aquæ concluduntur moles lapidea; *digue, écluse.*

* CLAVIGER. — S. Petrus, cui Ecclesiæ *claves* commisit Christus; *porte-clefs, surnom de saint Pierre.* — Ecclesiæ thesaurarius (dignitas ecclesiastica); *trésorier d'une église.* (A. 975.) — Custos; *gardien.* (A. 1335.) — Bedellus; *massier.* (*Ch. Genuens.*) — Qui cellæ vinariæ præerat; *sommelier;* ol. *cellerier.* (A. 1295.) — *Clavigeri* appellantur in instrum. an. 1229 qui a parte Gregorii Papæ contra Fridericum II imperatorem stabant, quod effictæ essent claves in pontificiis vexillis.

CLAVIGERATUS. — Officio *clavigeri,* id est ecclesiæ thesaurarii, functus; *qui a*

rempli les fonctions de trésorier d'église. (*Mon. Angl.*)

CLAVIGERICUS. — S. Petri epitheton, idem q. CLAVIGER.

CLAVIGERIUS. —Idem q. CLAVARIUS, qui præerat *clavariæ; clavaire.* — Qui curam habebat cellæ vinariæ, idem q. CLAVIGER.

CLAVILE. — Organi musici pinnæ; *clavier.* (*Comp. Vet.*)

CLAVINA.—Vestis species: « Quod unam vilem *clavinam* dederat ei ad induendum. »

CLAVIS. — Locus clausus, ut Eccardus interpretatur; *endroit fermé.* (*Lex Salic.*) — In computis ecclesiasticis, numerus variabilis datus anno ad inveniendum principia quinque mobilium festivitatum (Septuagesima, Quadragesima, Pascha, Rogationes et Pentecostes). (Dur.) — Pro CLAVUS; *clou.* (*Vit. S. Luper.*)—Vestis purpurata; *vêtement garni d'une bande de pourpre.* (*Vet. Cod.*) — « Hanc chartam... *clave* sigilli nostri roboratam eidem contuli. » (A. 1223.) Ubi aliæ chartæ præferunt: *munimine.* — *Claves Ecclesiæ*, potestas et jurisdictio Ecclesiæ; ex illo Christi ad Petrum: *Tibi dabo claves regni cœlorum.* — *Clavis annonæ*, horreorum præfectura vel custodia; *direction ou garde des greniers publics.* (*G. Ch.*)

CLAVITATA ARBOR. — *Vid.* ARBOR.

CLAVODIUM. — Pretiosa quævis ecclesiarum vasa et ornamenta. (Murat.)

CLAVORIUM. — *Vid.* CORONA.

CLAVUS.—*Clavus lanæ*, pondus quoddam vel certa lanæ quantitas; *certain poids ou certaine quantité de laine.* (*Inst. Angl.*) — Retis genus; *espèce d'engin de pêche.* (A. 1087.) — *Clavi militum*, calciamenta militum; *chaussure des soldats.* (*Vet. Gl.*)

CLAXENDIX. — Classicum; *signal donné par la cloche ou la trompette.*

CLAXUM. — Pulsatio campanarum pro mortuis; *glas funèbre;* ol. *clas.*

CLEANTEUS.

Hæc etiam sacris jusserunt indere libris
More *cleanteo* solitis bullata sigillis;

hoc est more principum, ut existimat Mabillonius, qui *cleanteus a clere* deduci putat.

CLEDA. — Crates, clathrus; *claie, grille, porte à barreaux.* (Pass.) — F. creta; *craie.* (*Ch. Hisp.*)

CLEDARE.—*Cledis* claudere; *fermer, entourer de claies;* ol. *cléda.* (A. 1231.)

CLEDATUM.— Idem q. CLEDA. (A. 1357.)

CLEDICARE. — Ut CLEDARE. (Steph.)

CLEIA. — Crates, tabula viminibus aut virgultis contexta; *claie.* (*Vet. Gl.*)

CLEIARE. — *Cleis* munire, claudere, ut CLEDARE. (A. 1426.)

CLEIDA. — Ut CLEIA. (*Leg. Baw.*)

CLEISONUS. — Puer symphoniacus; *enfant de chœur.*

CLEMENTINÆ.—Decretales epistolæ Romanorum Pontificum a Clementi V collectæ in unum librum qui est septimus Decretalium; *Clémentines, décrétales du Pape Clément V.*

CLEMENTINI CAPELLANI.— A Clementi VI Papa, eorum in Ecclesia Rothomagensi fundatore sic nuncupati; *Clementis, chapelains créés à Rouen par le Pape Clement VI.*

CLENICUS.— Pro CLINICUS. (*A. SS.*)

CLENODIUM. — Res pretiosa; *bijou.*

CLEPERUS.— Obscurus vel dubius; *obscur ou douteux.*

CLEPO.—*Clepo clericorum*, faldestorium; *fauteuil.* (Pap.)

CLEPPERIUS. — Pro CLAPERIUS.

CLEPS. — Latro; *voleur, bandit.* (Rab. Maur.)

CLEPSEDRA. — Pro CLEPSYDRA.

CLEPSYDRA. — *Ducillus* aut *docillus* qui obit foramen dolii. *Vid.* DUCILLUS. — Instrumentum quod immittitur in dolium superius per foramen causa furandi vinum; *pipette.*

CLEPTES. — Ut CLEPS. (*A. SS.*)

CLEPTIM. — Furtim; *secrètement, furtivement.* (*A. SS.*)

CLEPTIS. — Ead. notione. (*Chartul. mon. Lander.*)

CLEPTOR. — Ut CLEPS. (Sim. Dun.)

CLERE. — Inclinare; *incliner, pencher.* (Duel., *Misc.*)

CLERGERIA.— Officium scribæ, ejusdem tabularium; *greffe, office et bureau de greffier;* ol. *clergie.*

CLERGONUS. — Junior clericus, vel puer choralis; *jeune clerc, petit clerc ou enfant de chœur;* ol. *clergon.*

CLERICA.— Monialis choro addicta; *religieuse en titre.* (Ach., *Spic.*) — Corona clericorum; *tonsure.* (*A. SS.*)

CLERICALIS. — Spectans clericos; *relatif aux clercs, qui concerne les clercs.* (Sid.) « *Clericale* tirocinium » passim occurrit apud scriptores ecclesiasticos.

CLERICALITER. — Clericorum more; *à la manière des clercs.* (A. 1352.)

CLERICARE.—Clericum facere, ordinare; *ordonner prêtre.* (Anast.)

CLERICARE SE.—Clericatui se devovere; *se vouer au service des autels.* (*A. SS.*)

CLERICATURA. — Dignitas seu beneficium clerici; *dignité ou bénéfice ecclésiastique.* (A. 1352.) — Tabularium forense; *bureau de greffier.* (*Tab. cam. Comp. Par.*)

CLERICATUS. — Dignitas seu munus clerici; clericus; vita monastica; *dignité de prêtre; prêtre; vie monastique. Clericatus telarum;* officium illius qui telas in regesta referebat tributaque ex iis percipiebat.

CLERICI. — Omnes qui in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati sunt; *tous les ministres du culte en général.* Varii erant clericorum gradus, quippe presbyteros, subdiaconos, lectores, et cantores, πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, inquit Justinianus in *Nov.* In *Concil. Carthagin.* III: « Clericorum nomen etiam lectores, et psalmistæ et ostiarii retinent. » Sed et episcopi, presbyteri et diaconi, *primi clerici* dicuntur in *Cod. Theod.*, ut cæteri *inferioris loci*, in eod. *Cod.* — Canonici, maxime *regulares*, qui in ecclesiis cathedralibus sacra peragebant; *les chanoines, particulièrement les chanoines réguliers.* (*Cap. C. C.*) *Clerici cathedrales*, canonici. (Joan. de Col.) *Clerici* seu *canonici de stallo, de terra:*

canonicorum genus ecclesiæ S. Martini Turonensis. (Erat in illa ecclesia nonnullisque aliis ecclesiis triplex ordo canonicorum : primus presbyterorum et diaconorum, qui in stallis superioribus sedebant; secundus subdiaconorum aliorumque minorum ordinum, quibus locus erat in inferioribus stallis ; tertius ordo erat canonicorum puerorum seu clericorum simplicis tonsuræ, qui in scamnis considebant puerorum choralium more, dividebanturque inter se variis stationibus et officiis. Hi nomine clericorum seu canonicorum *de terra* designabantur.) *Clerici cursarii*, qui Horas canonicas cantare ex officio tenebantur. (A. 1458.) *Vid.* CURSUS. *Clerici formerii*, iidem videntur ac *clerici de stallis*. (A. 805.) *Clerici de scammello*, qui in *scammellis*, seu in sedibus inferioribus in ecclesia sedebant, ut *clerici de stalone*, qui in *stallis*, et *clerici de choro* qui in *choro* deserviebant. (A. 1270.) *Clerici matutinales*, qui matutinis seu Officio nocturno interesse tenebantur. *Vid.* MATUTINARII. (A. 1167.) *Clerici palatini*, qui in palatio capellæ regiæ deserviebant. *Vid.* CAPELLANI. *Clerici de terra*, in ecclesia Lugdunensi appellati videntur qui canonicos primi ordinis ad chorum comitabantur, quod in terra seu in summis ad terram positis sederent, sic dicti. (*Vet. inst. Eccl. Lugd.*)—Viri litterati ac docti, quod clericos potissimum litteratura ac eruditio spectarent, sic appellati; *hommes instruits, savants, tous ceux qui ont de l'instruction;* ol. *clercs.* (Pass.)—Scribæ, actuarii et amanuenses judicum vel officialium regiorum, aut qui sumptus quotidianos ad officia ac munera spectantes, in acta referebant, aliaque obibant munia quæ sine qualicunque doctrina præstari nequeant, cujusmodi erant *chartularii*, in singulis judiciorum vel officiorum scriniis sic dicti, inquit scriptor quidam, ob doctrinam seu scientiam seu artem illam qualemcunque quam *clergie* Gallice nuncupabatur; *les greffiers, les secrétaires ;* ol. *clercs.* (Pass.) *Clerici regis*, qui et *notarii* et postmodum *secretarii* appellati, regis diplomatibus in dorso nomina sua ascribebant, iidem erant quos recentioribus temporibus, *clercs, notaires et secrétaires du roi*, appellarunt Galli. (Pass.) *Clericus cauponarius*, qui in *caupona* pecuniam recipiebat reddebatque de ea rationem; *clerc d'auberge, celui qui est au comptoir, qui encaisse les recettes.* (A. 1404.) *Clericus granarii*, qui sal acceptum et venditum in regestum describebat; *clerc du grenier à sel, employé qui tenait note des mouvements des magasins.* (A. 1366.) *Clericus gueti*, officialis quidam *gueti* in civit. Parisiensi; *clerc du guet, officier du guet dont les fonctions ne sont pas bien connues.* (*Ord. reg. Fr.*) *Clericus honoris*, is cujus vicariæ muneris alicujus exercendi potestas committebatur; *clerc d'honneur, suppléant, intérimaire.* (A. 1405.) *Clericus logiæ*, thesaurarius domus publicæ. (A. 1319.) *Clericus marescallorum*, eorum amanuensis; *secrétaire des maréchaux.* (*Ord. reg. Fr.*) *Clericus placitorum aulæ*, Gal *clerc des arrêts*, idem q. postea *greffier du parlement* nuncupatus. (A. 1277.) *Clerici Templi*, seu thesauri regii, qui in Templo Parisiensi asservabatur; *clercs du Temple.* (A. 1322.) *Clerici scantionariæ; clercs, greffiers de l'échançonnerie;* idem *forrariæ, de la fourrière du roi;* idem *liberationis domus regis, des livrées de la maison du roi;* idem *mapparum, des nappes; arcubalistariorum, des arbalétriers; eleemosynæ, de l'aumône; cameræ computorum, de la chambre des comptes* (etiam dicti, *petits clercs, clercs d'embas*); *scutiferiæ, de l'écurie; consilii, du conseil*, etc. — *Clericorum* nomine intelliguntur interdum monachi, forte quod dum sacra Officia in ecclesia concinebant, clericorum munus implerent; *les religieux, les moines. Clerici* etiam seu nude, seu *clerici parochiarum* aut *clerici scholares* dicebantur qui in singulis ecclesiis curionibus in sacris Officiis deserviebant et scholas tenebant. *Clerici* in quibusdam instrumentis appellantur scholares, unde nomen *prati clericorum* prædio in Parisiis datum, Gal. *pré aux clercs.* « Ille, » inquit Robertus de Sorbonna, « qui frequentat magis scholas, et diligentius magistrum audit, debet melior *clericus* reputari, » id est scholasticus litteris ac eruditione præ cæteris instructus.

CLERICIDA. — Occisor clerici; *meurtrier d'un prêtre.* (Innoc. III PP.)

CLERICIDIUM. — Occisio clerici; *assassinat, meurtre d'un prêtre.* (Leo X PP.)

CLERICIO.—Tonsura donatus, clericulus; *tonsuré, petit clerc;* ol. *cleriçon.* (Proinde *clericio* iste erat ex eorum clericorum ordine quos *nutritos* appellant in *Capit. an.* 874.)

CLERICULUS. — Junior clericus vel puer choralis; *enfant de chœur;* ol. *clergeot.* (Inn. VIII PP.)

CLERICUS.— *Vid.* CLERICI.

CLERIFICARI. — De eo dicitur qui *clericus* fit; *devenir prêtre, entrer dans le sacerdoce.* (*A. SS. Ben.*)

CLERIMONIA. — Clericorum canonicorum vel monachorum collegium; *ensemble des chanoines d'une cathédrale, d'une ville; le personnel d'une abbaye;* ol. *la clergie.*

CLEROCINARI. — Vitam clericalem profiteri; *mener la vie de prêtre.* (*A. SS.*)

CLEROCINIUM. — Vita clericalis; *vie de prêtre.* (*A. SS.*)

CLERONOMIA. — Ut CLERIMONIA.

CLERONOMUS. — Hæres; *héritier.* (*Mon. Angl.*)

CLEROPROXIMI. — Dici videntur S. Cypriano, ep. 24, qui ad clericalem ordinem, tanquam idonei, deligebantur ab episcopo ex totius cleri consensu, ita ut cum necessitas emergeret, diaconum aut subdiaconum in ecclesiis ordinari, ex eorum cœtu aliquem idem episcopus ad id muneris promoveret.

CLERUS. — Ordo clericorum, quandoque etiam monachorum; *le clergé.* (Anast.) — Clericus; *clerc, homme d'église, membre du clergé.* (Anast.)

CLETA. — Crates; *claie;* ut CLEIA.

CLETELLA. — Parva *cleia*, q. *Vid.* — Pro CLITELLÆ

CLEVENCHIA. — Monetæ minutioris species; *sorte de menue monnaie.* (A. 1374.)

CLIARIA. — Locus *cleis* seu cratibus in fluvio clausus piscium capiendorum gratia; *enceinte de claies établie dans une rivière pour faciliter la pêche du poisson.* (A. 1242.)

CLIBANARIUS. — Pistor; *boulanger.*

CLIBANATOR. — Furnarius; *fournier.* (*Vet. Cod.*)

CLIBANUS. — Thorax ferreus quo pectus tegitur; *cuirasse.* (*Vet. Gl.*) — Turris; *tour.* (Abb.) — Furnus; *four.* (Hariulf.)

CLICHA. — Pila, globulus ligneus qui clave quam *cliquart* appellabant propellitur, quod *clichare* dicebant. (A. 1354.)

CLICIA. — Phthisis; *phthisie.*

CLICQUARDUS. — Idem q. Clinekardus.

CLIDA. — Idem q. Cleia. *In clida mittere*, in carcerem compingere, vel certe intra quatuor parietes, ut dicimus, includere; *mettre en prison, enfermer entre quatre murs.*

CLIDARE. — *Clidis* munire, ut Cleiare. (A. 1357.)

CLIDATUM. — Ut Cledatum.

CLIDUS. — Idem q. Cleda. (A. 776.)

CLIENCULUS. — Quasi *clientulus*, diminutiv, vocis *cliens*, Gal. *client*, qui causam suam patrono committit. (A. 1310.)

CLIENS. — Armiger, domesticus, familiaris; miles inferior seu homo armatus; quilibet homo plebeius, vassallus; *écuyer, serviteur, soldat d'ordre inférieur, homme armé, homme du peuple en général, artisan, vassal. Cliens armorum*, aulicus apparitor, *huissier, sergent.* (A. 1473.)

CLIENTADANARIÆ FORMA. — Id est receptionis in burgensem forma. *Vid.* Forma.

CLIENTELA. — Domestica familia, concubina, focaria; feudi species, eadem q. alias Sergentaria; *tous les serviteurs d'une maison, concubine, femme de ménage, espèce de fief.*

CLIENTIA. — Refugium, protectio; *refuge, asile, protection.* (*Vet. Gl.*)

CLIENTULUS. — *Clientulus, clientula*, qui vel quæ causam suam credit patrono defendendam; *client, cliente d'un avocat.* (A. 1254.) — Vassallus, *vassal.* (*Lib. feud.*)

CLINARE. — Pro *inclinare.* (*A. SS.*)

CLINEKARDUS. — Species monetæ comitum Flandriæ et ducum Burgundiæ; *monnaie des comtes de Flandre et des ducs de Bourgogne*; ol. *clinquart, cliquart, claquin.*

CLINEQUARDUS. — Ut Clinekardus.

CLINICI. — Qui lecto ex ægritudine detinentur; *malades alités.* (*Clinicos* præterea appellatos a quibusdam qui in ægritudine baptizabantur, qui nempe aqua salutari non loti, sed perfusi erant tradit S. Cyprianus.)

CLINODIUM. — Idem q. Clenodium. (*A. SS.*)

CLIOTHEDRUM. — Sellæ genus; *siége, fauteuil.* (G. M.)

CLIPANICA MAJOR. — *Vid.* Scriptura.

CLIPEARE. — Contegere, clypeo munire; *couvrir, remparer.* (*Vet. Gl.*)

CLIPPALLICANA GALEATA. — *Vid.* Scriptura.

CLIQUA. — Idem q. Cliquetus.

CLIQUETUM. — Matutina campanæ pulsatio, serotina vero *ignitegium*; *le son de la cloche au matin*; ol. *cliquet.* (A. 1393.)

CLIQUETUS. — Eod. sensu. (A. 1393.) Etiam pessulus versatilis; *loquet*; ol. *cliquet.* (A. 1416.)

CLISURA. — Pro Clausura, angustus montium aditus; *défilé, passage, port.* (*A. SS.*)

CLITA. — Idem q. Cleia.

CLITONES. — Universim filii omnes regum apud Anglo-Saxones.

CLOACA. — Latrina (a. 1183), sepulcrum (*A. SS.*); *latrines, tombeau*

CLOACARIUS. — Carceris custos, sed præsertim carceris istius partis quam *basse-fosse* Galli dicunt. (*Vet. cod.*) — Qui latrinarum monasterii curam habebat aut qui purgat cloaca. (*A. SS.*)

CLOCA. — Fossa major in agris per quam eluuntur imbrium aquæ; *fossé d'écoulement.* (A. 1304.) — Campana; *cloche.* (Pass.) — Vestis species quæ equitantium et peregre euntium propria fuit; *cape ou manteau qui se portait principalement à cheval* (*il était étroit par en haut, large et arrondi par en bas*); ol. *cloche.* (Pass.)

CLOCARIUM. — Campanarium; *clocher.* (Pass.)

CLOCCA. — Campana, idem q. Cloca. (Pass.)

CLOCCARIUM. — Idem q. Clocarium.

CLOCCUM. — Campana, idem q. Cloca.

CLOCHA. — Campana et vestis, ut Cloca.

CLOCHARIUM. — Idem q. Clocarium. (A. 1217.)

CLOCHERIUM. — Ead. notione. (A. 1283.)

CLOCHERIUS. — Campanarum fusor; *fondeur de cloches.* (*Obit. Eccl. Ling.*)

CLOCHETA. — Campanula; *clochette.*

CLOCHIA. — Campana et vestis, idem q. Cloca.

CLOCIRE. — Sonare sicut aqua in utre; *grouiller.*

CLODELLUM. — In chartis Dumbensibus est pratulum clausum aut etiam quilibet parvus fundus sepibus vel muris clausus.

CLODICIUM. — Ager sepibus aut muris clausus, idem q. Clausum. (A. 1205.)

CLODUM. — Ead. notione. (A. 916.)

CLODUS. — Pro Claudus. (*Leg. Long.*) — Clavus, vel vasis genus, urceus; *clou ou vase.* (*Vet. cod.*)

CLOEA. — Crates, *claie*; idem q. Cleia.

CLOENDA. — Ead. notione. (*St. Ast.*)

CLOERIA. — Idem q. Clauseria aut Cloea. (A. 1228.) — Forte *catella*; *la chaîne d'une étoffe.* (*St. Ast.*)

CLOIA. — Idem q. Cleia.

CLOPERIA. — Pro Claperia. (A. 1353.)

CLOPPUS. — Claudus; *boiteux*; ol. *clop, clopin, cloppe*, etc. (*Leg. Alem.*)

CLOQUA. — Campana et vestis, ut Cloca.

CLOQUARE. — Clocam pulsare; *sonner la cloche*; ol. *clocher.* (A. 1400.)

CLOQUARIUM. — Idem q. CLOCARIUM.

CLOQUEAR. — Pro *Cochlear*.

CLOQUEARE. — *Cloqueare crystallinum*, massula crystalli ad instar turriculæ, Gal. *clocher*, efformata.

CLOQUEMANNUS. — Cui campanarum ecclesiæ cura, easque pulsare incumbit; *sonneur de cloches*; ol. *clocheman*, *clocman*.

CLOQUERIUM. — Idem q. CLOCARIUM. — Cochlear; *cuiller*. (A. 1453.)

CLOSARIA. — Feudi species inferioris ordinis; *sorte de petit fief*; ol. *closerie*, *clourie*.

CLOSARIUS. — Custos; colonus partiarius; *concierge*, *gardien*, *fermier*, *métayer*; ol. *closier*.

CLOSELLUM. — Dimin. a CLOSUM. (A. 1307.)

CLOSTRUM. — Pro CLAUSTRUM.

CLOSTURA. — Septum; *clôture*. (*Ch. Rob. arch. Rothom.*)

CLOSUM. — Locus sepibus aut muris clausus; *clos*, *enclos*. (A. 1206.)

CLOTA. — Arcus, fornix, concameratio; *voûte*. (A. 1358.) — Meta, limes, terminus; *borne*. (A. 1279.)

CLOTARIUS. — Faber clavorum; *cloutier*. (A. 1381.)

CLOTHEDRO. — Ut CLIOTHEDRUM.

CLOTHESAKKES. — Species panni seu telæ rudioris; *espèce de tissu grossier*. (*Ch. Angl.*)

CLOTONUS. — Locus subterraneus et concameratus; *lieu souterrain et voûté*. (A. 1334.)

CLOTURA. — Idem q. CLAUSTURA.

CLOYA. — Crates, idem q. CLEIA. (A. 1486.)

CLOYFHA. — Ut CUPHIA.

CLOYSIO. — Ut CLAUSIO.

CLUARIUM. — Locus ubi ferrantur equi, a clavis, quos Galli *clous* vocant. (*Mon. Angl.*)

CLUBUM. — Cavea, carcer; *chambrette*, *prison*. (*A. SS.*)

CLUECLANCUS. — Gloriosus, famosus, cujus gloria et laus per hominum ora cum sonitu volitat; *renommé*, *célèbre*. (Fort.)

CLUENTIA. — Gloria, fama; *renommée*, *réputation*. (*A. SS.*)

CLUERE. — Pollere, excellere, vigere; *briller*, *apparaître*, *être florissant*. (Pap.)

CLUINABULUM. — Ut CLUNABULUM.

CLUIS. — Nobilis; *illustre*, *noble*. *Cluvior*, nobilior. *Præcluis*, inclytus, prænobilis.

CLUISELLUM. — Ut CLODELLUM. (*Inst. Domb.*)

CLUNABULUM. — Pugio, cultellus, parvus gladius lateri adhærens; *poignard*, *miséricorde*, *courte épée*.

CLUNACULUM. — Ead. notione et etiam sellula erectis formarum subselliis apposita, cui clunes superponuntur (unde nomen).

CLUNICULUM. — Ut CLUNABULUM.

CLUPEUM. — Pro CLYPEUS.

CLUSA. — Angustus montium aditus; *défilé*, *passage*. (Eginh.) — Munitiones et fossæ quibus castra circumdabantur aliaque loca opportuna; *retranchements*. (Anast.) — Agger quo concluduntur aquæ; *digue*, *écluse*. (A. 1171.) — Piscaria seu locus in fluvio ubi pisces concluduntur; *pêcherie*. (*Antiq. Pict.*) — Cellula in qua degit monachus inclusus, Gal. *reclus*; *cellule*, *logette*. (*G. Christ.*)

CLUSARIUS. — Exactor portorii qui ad *clusam* seu aditum sedet ut vectigal a transeuntibus accipiat; *receveur du droit de passage*.

CLUSELLA. — Arx, castellulum in *clusis* ædificatum; *château fort élevé pour défendre un passage dans les montagnes*. (A. 1223.)

CLUSIATICUM. — Tributum quod penditur a *clusas* transeuntibus; *droit de passage*. (A. 998.)

CLUSINARIA. — Virgo Deo sacra reclusa; *recluse*. (*A. SS.*)

CLUSOR. — Qui gemmas auro concludit; *monteur de pierres précieuses*. (Aud. Mon.)

CLUSORIUM. — Operculum; *couvercle*. (*A. SS.*) — Cellula, ut CLUSA.

CLUSORIUS. — *Clusoria ars*, quæ gemmas auro concludit; *art du monteur de pierres précieuses*, *joaillerie*. (*A. SS Ben.*)

CLUSTARE. — Claudum reddere vel luxare; *estropier ou rendre boiteux*. (A. 1312.)

CLUSTELLUM. — Corollarium, sequella; *suite*, *conséquence*. (*Vet. Pœnit.*)

CLUSURA. — Septum, ut CLAUSURA. (*Lex Wisig.*) — Angustus montis meatus; *défilé*, *passage*.

CLUSUS. — Ut CLAUSUM. (A. 1038.)

CLUXA. — Pro CLUSA.

CLUZELLUM. — Cella vinaria; *cellier à vin*.

CLYDA. — Crates, ut CLEIA

CLYPEARE. — Quasi *clypeo* protegere, defendere; *défendre*, *garantir*, *protéger*. (*A. SS.*)

CLYPEATURA. — Armatura clypei. *Vid.* HEERESCHILD.

CLYPEUS. — Armorum insigne, quod in eo depingi solebat; *écu*. (Pass.) — Prærogativa ac dignitas: « *Clypeus* seu cingulus militaris in septimo terminatus. » (*Spec. Sax.*) — Vassallus qui domino cum clypeo servitium debebat, militari servitio obnoxius; *vassal tenu de suivre son seigneur à la guerre, armé d'un écu*. (*Ch. mon. Bigau.*) — Familia nobilis; *famille noble*. — *Clypei prostrati*, apud Mat. Paris., idem q. familiæ nobiles exstinctæ. — Vis armorum; *force des armes*. « In omni terra Slavorum, quam ipse vel progenitores sui subjugaverint in *clypeo* suo et jure belli. » (Helm.) — Clava, tudicula; *battant de cloche*; ol. *clipet*. (A. 1472.)

CMETO. — Apud Polonos homo rusticus seu servilis conditionis; *paysan ou homme de condition servile*. (*A. SS.*)

COA. — Pro COHUA, auditorium, locus ubi res publicæ civitatis tractantur.

COABBATES. — Apud Cluniacenses aliquando dicti sunt abbates, qui præerant monasteriis Cluniaco totius ordinis capiti subjectis.

COACCESSOR. — Unus ex *accessoribus* seu *assessoribus* qui administratoribus rei

publicæ a consiliis sunt. *Vid.* Accessor. (A. 1459.)

COADAL. — Forte idem q. Caudelum. (*Ch. S. Vict. Mass.*)

COADJUTOR. — Qui episcopo etiamnum vivente ad ejus Ecclesiam promovetur episcopus, illius futurus successor, ut munia episcopalia obeat, propter alterius episcopi infirmitatem corporis, vel ægritudinem, aut causas alias; *coadjuteur.* — Apud Jesuitas *coadjutores* iidem qui alibi *fratres laici* vel *conversi* appellantur; *coadjuteurs, nom des frères lais, frères convers chez les Jésuites.*

COADJUTORIA. — Dignitas ad aliquod officium designati, adhuc vivente illius officii possessore; *coadjutorerie.*

COADUNATIO. — Congregatio, conventus; *réunion, assemblée.* (*Conc. Hisp.*)

COÆQUATOR.— Qui ex officio mensuras et pondera coæquat; *vérificateur des poids et mesures.* (*Ord. reg. Fr.*)

COÆTANEARE. — Coætaneum seu ejusdem ætatis esse; *être contemporain, être du même âge.* (Tert.)

COÆVITAS. — Coexsistentia; *contemporanéité, coexistence.* (A. 931.)

COAGULATIVUS. — Qui coagulat; *qui fige, qui coagule.*

COAGULUS. — Caseus; *fromage.* (*Chr. Ast.*)

COALITIO. — Congregatio, conventus; *réunion, rassemblement.* (Joan. IV PP.)

COALTERARE.—Jurgiis invicem contendere; *contester, disputer;* ol. *ensemble tencer.* (*Vet. Gl.*)

COANGELICUS. — *Vid.* Angelus.

COANGUSTIARE. —Constringere, cogere; *forcer.* (Frod.)

COARCTARIUM. — Modus agri; *certaine mesure de terre.* (A. 1126.)

COATHIA. — Pro Cloaca. (A. 1388.)

COBALI.—Virunculi montani, dæmonum species; *lutins, génies des montagnes dans les légendes allemandes.*

COBESSELLUS. — Operculum; *couvercle.* (A. 1438.)

COBLA. — Species retis ad piscandum; *cobillon, filet pour la pêche.* (A. 1449.)

COBLE. — Trabs, lignum; *poutre, pièce de bois.* (A. 1379.)

COBLETTUS.— Calix, poculum; *gobelet.* (*Ch. Angl.*)

COBOLUS. — Species monetæ, forte pro *obolus.* (Nicol. IV PP.)

COBRANCIA. —Acquisitio; *achat, acquisition;* ol. *cobre, cobrance.* (A. 1267.)

COBRARE. — Acquirere, recuperare; *acquérir;* ol. *cobrar.* (A. 1239.)

COCAGIUM. — Jus eradicandi et colligendi succisarum arborum stipites; *droit d'arracher et de prendre les souches des arbres qu'on a coupés. Vid.* Chocagium, Ceppagium et Soca.

COCALE. — Glandula, struma; *tumeur, grosseur.* (*A. SS.*)

COCARIUS. — Coquus; *cuisinier;* ol. *queux.*

COCATRIX. — Crocodilus, basiliscus; *crocodile, basilic.*

COCCA. — Forte navigium: « Fecitque endothim super S. ecclesiæ altarium Ursianæ ex auro puro cum staminibus sericis, ponderosa nimis mediam habens *coccam* (Agnel.); » hoc est posita superioris interpretationis veritate, mediam habens navim depictam: qua imagine Ecclesia potuit designari.

COCCAVA. — Buccina; *trompette.* (Pap.)

COCCIA. — Concha in ædificiis; *coupole.* (*A. SS.*)

COCCIGARE. — Claudicare; *boiter, être boiteux.* (*Vet. Gl.*)

COCCINUM.—Vestis species, forte eadem q. Cottinum.

COCCO. — Ut Cogo.

COCCOMELINUS. — *Vid.* Melinus

COCCUS. — Gallus; *coq.* (*Lex Sal.*)

COCERE. — Pro Coquere. (A. 1334.)

COCEZ. — Operarius; *manœuvre, ouvrier.* (*Chartul. S. TT. Cad.*)

COCHA.— Stipes, truncus arboris; *souche;* ol. *choque.* — Viatorium navigium; *coche d'eau.* (Joan. XXII PP.) — Sus; *cochon,* Arvernis, *coche.* (A. 1365.)—Angulus; *coin, angle.* (Mur.)

COCHERIA.—Sic in Dumbensibus instrumentis dicitur, a Gal. *coche,* incisio, lignum vel lapis quo aqua in pratum ducitur.

COCHETUS. — Gallus vel pullus gallinaceus; *jeune coq, cochet.* (*Tab. S. Germ. de Prat.*) — Pro Cocytus, fluvius infernalis. (A. 1027.) — Navigii genus; *bateau, petit vaisseau;* ol. *cochet, coquet,* etc. (A. 1432.)— Id quod sponsa et sponsus die nuptiarum sub sero sociis suis ad comedendum ex usu præstare tenebantur (fortassis quod primum gallus daretur); *présent en viande, en vin ou en argent qu'un nouveau marié devait à ses compagnons de noce;* ol. *cochet. Vide* Nuptiaticum, Calenum, etc. (A. 1350.)

COCHIA. — Coquina; *cuisine.* (A. 1218.)

COCHIO. — Epistomium vel vasis obturamentum; *bonde, tampon, bouchon.* (*A. SS.*)

COCHLEA. — Vas quo bibitur in formam cochleæ confectum; *vase à boire en forme de limaçon.* — Turres in quibus per circuitum ascenditur; anfractuosum deambulatorium sicut solent fieri in turribus ecclesiarum; *tours munies d'escaliers en colimaçon, escalier à vis, escalier tournant.* — Species sortilegii. (*Conc. Leptin. a.* 743.)

COCHONUS. — Ut Cochio.

COCIA. — Ut Cossa.

COCIATURA.— Ipsa *cocionis* nundinatio, actio; *courtage.* (*Vet. cod.*)

COCINA. — Coquina; *cuisine.*

COCINARE. — Coquere; *cuisiner, faire la cuisine.* (*Vet. Gl.*)

COCINARIUS. — Coquus; *cuisinier.* (Ugut.)

COCINGIA. — Pro Accingia. (*G. Chr.*)

COCIO.—Latro, vagus; *vagabond, truand, larron, filou.* (*Mon. Sang.*)

COCIRCA. — Circiter; *environ.*

COCKA. — Navis, cymba; ut Cocha.

COCLEARIUM. — Pro Cochleare.

COCLEARIUS. — Ut Cauculator.

COCLEATUS. — Formam cochleæ referens; *en forme de coquille.* (A. 1245.)

COCLERIUM.— Campanile; *clocher.* (*Ch. Ital.*)

COCLIARIUM. — Pro COCHLEARE. (*Ch. Angl.*)

COCODONES.— Monetæ Gallicæ species. *Vid.* CROCARDUS. (Th. Wals.)

COCODRILLUS.—Crocodillus; *crocodile; ol. cocatrix.*

COCOMUM. — Cucuma, vas ad calefaciendum aquam; *coquemar.* (A. 1295.)

COCONA. — Ut Coco.

COCONSUL. — Ejusdem urbis alter consul; *coconsul, collègue d'un consul.*

COCONUS. — Ut COCHIO.

COCOVAIA. — Noctua; *chouette*

COCQUATOR. — Idem q. COÆQUATOR.

COCTA. — Coctio furnaria; *fournée.* (*St. Mass.*) — Mensuræ annonariæ species; *certaine mesure pour les grains.* (*Chartul. S. Ved. Atreb.*)

COCTANATUM. — Cydoniatum; *cotignac.* (*Vet. cod.*)

COCTANUM. — Mensuræ annonariæ species, in Oliv. Schol. *De captione Damietæ,* ubi legunt alii *coictanum,* fructus genus, forte idem q. cidonium malum, Gall. *coin.*

COCTARIUS. — Assator; *rôtisseur.* (*Vet. Gl.*)

COCTERIA. — Signum quod fit calido ferro; *marque au fer chaud.* (Ugut.)

COCTIA. — Idem q. COCTA. (A. 1220, 1326.)

COCTILE. — Carbo, seu lignum coctum; *charbon de bois.*

COCTINA. — Ahenum quo utuntur ad salem coquendum et conficiendum; *chaudière.* (A. 989.)

COCTUARIUS. — Ut COCTARIUS.

COCTUM. — Caro decocta vel etiam legumen. *A cocto et vino suspendi,* pœnitentiæ species. (Joan. VIII PP.)

COCTURA. — Jus, sorbitio; *bouillon.* (Bern. mon.) — Cauterium; *instrument pour brûler.* (S. Bern.)

COCTUS. — Coquus; *cuisinier.* — Exustus, vel potius lento igni admotus; *brûlé à petit feu.*

COCULA.— Sagum; *manteau de voyageur, sayon;* ol. *cucule, coule,* etc. *Cocula marina,* concha; *coquille de mer.*

COCUPENDIUM. — Olla major; *pot de grande taille, marmite.* (A. 1336.)

COCURA. — Pharetra; *carquois.* (Leo imp.)

COCUS. — Pro COQUUS. (Bern. mon.)

COCZUMBER. — Pretiosum suffimenti genus; *espèce de parfum précieux.* (*Epist. Bonif. arch. Mog.*)

CODA. — Modus agri apud Anglos; *certaine quantité de terre;* ol. *code.*

CODDUS. — Mensura annonaria apud Anglos; *certaine mesure pour les grains:* « *codos* bladi. » (*Mon. Angl.*)

CODELETUS. — Calculus. *Vid.* CODOLUS.

CODERCUM. —Locus pascuus; *pâturage;* ol. *coudere.* (A. 1438.)

CODEX. — Cubitus; *coude.* (A. 1385.)

CODIA. — Papaveris caput; *tête de pavot* (*Vet. Gl.*)

CODICALIS SIMPLEX. —*Vid.* SCRIPTURA

CODICELLA. — Donationis tabula, charta; *acte de donation, charte.*

CODICELLARE. — Aliquid legare codicillis; *donner quelque chose par des codicilles ou appendices à un testament antérieur.* (A 1318.)

CODICELLULUS. — Parvus codex, seu libellus; *petit cahier.*

CODICILLATOR. — Qui *codicillum* scribit. (A. 1412.)

CODICILLUS. — *Codicillus diffamatorius,* libellus famosus; *écrit diffamatoire.* (A. 1418.)

CODICIUM. — Codiculus, parvus codex; *petit registre.*

CODOLUS. — Calculus; *caillou, petit caillou;* ol. *codou, coudoulé.* (A. 1362.)

CODONNATUM. — Cydoniatum; *codignac.* (A. 1334.)

CODORSO. — Mensura lignaria, quantum dorso ferri potest; *autant de bois qu'un homme peut en porter, charge de bois.* (A. 1275.)

CODUBERNARIUS. — Sarcinator; *couturier.* (A. 1222.)

CODURA. — Sutura; *couture.* (A. 1337.)

CODURARIUS. — Idem q. CODUBERNARIUS.

CODURARIUS.— Ead. notione.

COEBORIUM. — Pro CIBORIUM. (A. 1003.

COEDULARE. — Obsonium præparare; *préparer les aliments.* (*Vet. Gl.*

CŒDULIUM. — Edulium, cibus omnis præter panem; *ordinaire, tout aliment, hormis le pain.* (A. 1252.)

COEFFIGIATUS. — Coagulatus; *coagulé, figé.* (Lud.)

COELESTINUS. — *Cœlestinus color;* hyacinthinus; *couleur hyacinthe.* (M. Silv.)

COELICOLA. — Angelus; *ange, habitant du ciel.* (*Vet. Gl.*) — Monachus, propter sanctum et angelicum vitæ institutum; *religieux, moine.* (*A. SS.*) Hæreticus qui cœlum ut deum colit: *adorateur du ciel, adorateur des astres.* (*Cod. Just.*)

COELILOQUUS. — Propheta; *prophète*

COELOCLARUS. — Divis ascriptus, qui in cœlum receptus est, sanctus; *admis dans la demeure céleste, saint.* (A. 1187.)

COELUM. — Concameratio; *voûte, coupole.* (*Ch. Angl.*) — Supellex qua muri camerarum vestiuntur et ornantur; *draperie, dais, ciel:* « *Cœlum* drappi. » (Mur.)

COEMETERIUM. — Locus in quo humantur fidelium corpora; *cimetière, champ du repos.* (Pass.) — Ecclesia in qua scilicet fidelium corpora humantur; *église dans laquelle on enterre.* (Innoc. I PP.) — Area ante ædem sacram, eadem q. ATRIUM. —*Cœmeteria;* oblationes sepulturarum; *offrandes que les fidèles font à l'église à l'occasion ou le jour d'une sépulture.* (*A. SS.*)

COENA. — Quivis *pastus* seu jus refectionis aut prandii vel procurationis. *Vid.* PROCURATIO et PASTUS. (*Arag. Ch.*) *Cœna ar,*

chiepiscopalis, eod. sensu, seu pro archiepiscopali jure refectionis aut procurationis in terris vassallorum. (*Inst. Vascon.*) *Cœna Domini*, olim pro sacramento Eucharistiæ. Sic etiam dicta quinta feria ultimæ hebdomadis Quadragesimæ qua scilicet mysterium Dominicæ cœnæ a Christo fuit institutum ; *sacrement de l'Eucharistie et dernier jeudi de Carême. Cœna libera* dicebatur illa quam cœnabant in publico qui ad ludum vel ad bestias damnati erant, pridie antequam pugnarent, sic nuncupata, vel quod apponeretur ipsis quidquid postularent, vel quod summa cum libertate et licentia peragerctur ; *repas qu'on faisait faire en public à ceux qui étaient condamnés aux jeux du cirque.* (Pass.)

COENACULATUS. — Cœnaculis seu tabulatis constans ; *qui a plusieurs étages.* (Mur.)

COENADICUM. — Ut COENATICUM. (*A. SS.*)

COENAGIUM. — Ead. notione. (*Tab. S. Alb. Ang.*)

COENALE. — Taberna, cœnaculum, cœna ipsa, refectio quævis ; *auberge, salle à manger, dîner, tout repas en général.* (Sid. et a. 1249.)

COENARIUS. — Idem q. COENATOR.

COENATICUM. — Idem q. COENA, pastus, refectio, sed ea præsertim quam milites ab hospitibus exigebant, dum in stationes suas sese conferebant ; *repas, nourriture, surtout celle que les soldats en voyage exigeaient de leurs logeurs.* (*Cod. Th.*) — Firma seu census piscium in quadragesimali tempore ; *ferme du commerce des poissons ou redevance sur ce commerce pendant le Carême.* (*A. SS.*)

COENATIO. — *Cœnatio violenta*, ut COENATICUM, refectio militum. (A. 1061.) — Cœnaculum, vel pars domus ubi cœnant ; *salle à manger.* (Sid.)

COENATOR. — Officium monasticum, penes quem erat cura reficiendorum fratrum æstivis diebus vespere ; *moine chargé du souper des personnes de son monastère, les jours d'été.* (*Vet. cod.*)

COENIPETA. — Parasitus ; *parasite.* (Laur.)

COENOBIALITER. — More cœnobitarum ; *à la manière des cénobites.*

COENOBIARTIA. — Abbas qui præest cœnobio ; *chef de monastère, abbé.*

COENOBIALIS. — Ad cœnobitam pertinens ; *de cénobite : « Cœnobitalis religio. »* (Bal.)

COENOBIUM. — Κοινόβιον ; *couvent, monastère.* — Ecclesia cathedralis ; *église cathédrale.* (*A. SS.*)

COENOBOLIUM. — Concilium, conventio ; *réunion, assemblée.* (*Vet. Gl.*)

COENOCOPERIUM. — Sepulcrum vel feretrum ; *tombeau ou bière.* (*Vet. insc.*)

COENODOBIOLUM. — Parvum *cœnobium.* (Rath. Ver.)

COENODOQUIUM. — Commune receptaculum, pro *xenodochium.* (*Ch. Hisp.*)

COENODOXUS. — Vanæ gloriæ cupidus, qui famam captat ; *vaniteux, qui recherche la vaine gloire.* (Pap.)

COENOVEHUM. — Instrumentum quo portatur cœnum ; *civière, brancard.* (Ugut.)

COENUBIUM. — Pollutio sic dicta a voce cœnum ; *souillure.* (Gild.)

COEPISCOPUS. — Apud S. Aug. accipitur pro eo episcopo quem *coadjutorem* vocant ; *coadjuteur ;* ol. Gal. *evesque compain.*

COEPIUM. — Pro *sebum ; suif.* (*St. Mass.*)

COEPPE. — Pro *quippe.* (Amal.)

COEQUABILIS. — Impositioni subjiciendus ; *contribuable, soumis à la taille.* (A. 1483.)

COERCUS. — Pro *quercus.* (*Ch. Fores.*)

COESSE. — Simul esse ; *être ensemble.* (S. Bern.)

COESSENTES. — Sodales ; *compagnons.* (Ord. Vit.)

COESSENTIA. — Præsentia ; *présence.* (*A. SS.*)

COETUS. — Quietus, unde Gal. *coi* in hac loquendi ratione, *se tenir coi.*

COEXECUTOR. — Ejusdem rei una cum aliis curator, v. g. testamenti ; *coexécuteur testamentaire.* (A. 1495.)

COFA. — Tegmen capitis ; *coiffe.*

COFEA. — Ead. notione.

COFELLUS. — Mensuræ annonariæ species ; *certaine mesure pour les grains ;* ol. *cofel.* (A. 1352.)

COFERARIUS. — Qui *cofros* seu arcas regias servat ; *garde du trésor royal, trésorier.* (*Ch. Angl.*)

COFERUM. — Cista, arca ; *coffre.* (*Ch Scot.*)

COFFOLUS. — Ut COFELLUS.

COFFRERIUS. — Coffrorum seu arcarum artifex ; *coffretier.* (A. 1283.)

COFFRETUS. — Arcula ; *coffret.* (A. 1476.)

COFFRINELLUS. — Ead. notione. (*Invent. S. cap. Par.*)

COFFRULUS. — Ead. notione. (*Ibid.*)

COFIA. — Idem q. CUPHIA.

COFIMENTA. — Fructus saccharo conditi ; *confitures.* (A. 1357.)

COFINARIUS. — Qui vendit aut facit cophinos : *celui qui vend ou fait des corbeilles.* (*Vet. Gl.*)

COFINELLUS. — Diminut. a. COFINUS. Minor cophinus ; *petite corbeille.* (*Reg. Templ.*

COFINIS. — Idem q. COFINUS. (*Ch. Angl.*)

COFINUS. — Cophinus, fiscina ; *corbeille, manne, panier ;* ol. *coffin, couffin*, etc. (Pass.)

COFRIUM. — Ut COFERUM.

COFRUS. — Ead notione (Pass.)

COGACCIO. — Coactio ; *contrainte.* (A. 1266.)

COGASTER. — Coquus secundarius ; *cuisinier en second.* (A. 1261.)

COGASTRANUS. — Ead. notione. (*Ch. Hisp.*)

COGEUS. — Forte ferialis : « Duo debent esse palmenta in die *cogea.* » (*Cons. mon. S. C. Burdig.*)

COGIA. — Conjux ; *femme, épouse.* (For. Andeg.)

COGIARIUM. — Pro CONGIARIUM. (*Vet. Gl.*)

COGIATICUM. — Quævis præstatio coacta ; *impôt, taxe.* (Car. III imp.)

COGITAMEN. — Cogitatio ; *pensée, réflexion.* (*A. SS.*)

COGITARIUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

COGITATIVUS. — Multum cogitans; *pensif.* (*A. SS.*)

COGITATORIUM. — Receptaculum cogitationum; *siége de la pensée.* (Tert.)

COGIVE. — Ut Cogia. (*Form. Andeg.*)

COGNABO. — Igniarium unde ignis excutitur; *briquet.* (Pap.)

COGNATA. — Mariti vel uxoris soror; *belle-sœur.*

COGNATIO. — Corpus, ordo, societas; *corporation, classe, corps.* (A. 1198.) *Cognatio spiritualis. Vid.* Generatio.

COGNATUS. — Frater mariti vel uxoris; *beau-frère.* — Quivis consanguineus affinisve; *parent n'importe à quel degré.* — *Cognati germani*, remotus gradu a germano; *cousin germain.*

COGNIDIUM. — Potionis species apud Ægyptios.

COGNITAMENTUM. — Promulgatio, idem q. Adcognitatio. (*Cap. C. Calv.*)

COGNITIO. — Homagium, clientelæ professio; *reconnaissance féodale, hommage, aveu.* (*Cons. Catal.*) — Jus de re aliqua cognoscendi atque de ea judicandi; *droit de justice.* (A 1356.) — *Cognitiones* : 1° litis instrumenta; *pièces de procédure* (a. 1322); 2° insignia, arma, seu potius saga militaria armis et insignibus depicta, quibus nobiles a se invicem discernebantur et innotescebant; *armoiries, blason et casaque sur laquelle les armoiries du porteur étaient représentées.* (Ord. Vit.)

COGNITIONALIS. — *Vid.* Certamen.

COGNITIONALITER. — Scienter, re cognita; *en connaissance de cause, sciemment.* (A. 1339.)

COGNITOR. — Judex, delator; *juge, dénonciateur, espion.* (Isid., etc.) — *Cognitores* dicebantur etiam ii quos Pontifex retractandis et recognoscendis episcopis et conciliorum sententiis pro data occasione committebat; hos ἐπιγνώμονας vocat *Concil. Sardicense.* (Pass.) — *Cognitores bannorum*, forte ministri qui de multis ob *bannum* infractum impositis cognoscebant. (A. 1348.)

COGNITUS. — Sciens. (*Lex Wisigot.*)

COGNOMENANS. — Cognominatus, appellatus; *appelé, nommé.* (A. 690.)

COGNOSCENTIA. — Cognitio, scientia; *connaissance, savoir.* (Mab., *Annal.*)

COGNOSCERE. — Fateri, agnoscere; *avouer, reconnaître.* (Ord. Vit.) — Approbare; *approuver.* (Att. Verc.) — Homagium præstare, clientelam profiteri; *reconnaître pour suzerain.* (A. 1196.)

COGNUS. — Angulus; *coin.* (A. 1383) — Sigillum quo litteræ signantur; *sceau.* (A. 1256.)

COGO. — Navigii genus; Gal. ol. *coquet.*

COGOCIA. — Ut Cuccia.

COGOLUS. — Acervus, strues; *tas, pile, meule (de foin, de paille, etc.).*

COGRERIUM. — Præstationis species; *sorte de redevance.* (A. 1407.)

COGULTRONUS. — Ut Cogaster. (*St. S. Vict. Mass.*)

COGUX. — Pro *conjux.* (*Form. And.*)

COHABITATOR. — Stuprator, concubinarius; *concubinaire.* (R. Duel.)

COHÆRENTIA. — Appendix seu potius ager qui ad latus alterius est. *Vid.* Adhærentia. (*Chr. Fars.*)

COHECARE. — Pro Coæquare, tributa ex æquo inter cives partiri; *faire la répartition de l'impôt.* Cohecator, qui illud officium præstat; *répartiteur de l'impôt.* Cohecatio, ipsa partitio; *répartition de l'impôt.* (A. 1476.)

COHECATOR. — *Vid.* Cohecare.

COHECATIO. — *Vid.* Cohecare.

COHEDILIUM. — Edulium; *aliment.*

COHERCIO. — Pro Coertio vel Coercitio, jus coercendi seu cogendi et in delinquentes animadvertendi. (A. 1306.)

COHERIUM. — Pro *corium.* (A. 1476.)

COHETES. — Coitio, conventus; *réunion, assemblée.* (A. 1309.)

COHIBERE. — *Vid.* Conhibere.

COHOPERTA. — Locus contectus ubi mercatores merces venum exponunt (a. 1341); pars chartæ aversa (a. 1425); quodvis armorum genus quo homines vel equi cooperiuntur (*St. Arel.*); *lieu couvert où les marchands exposent leurs marchandises; portiques, galeries, halle; dos d'un titre; armure d'homme ou de cheval.*

COHUA. — Porticus nundinariæ, interdum ipsa placitorum fora; *halle, et lieu où se réunissent les plaideurs et se jugent les procès*; ol. *cohue, cohuie.*

COHUAGIUM. — Vectigal et tributum ex *cohuis* pensitari solitum; *droit de halle, somme payée par les marchands qui vendent dans les halles et les marchés*; ol. *cohuage.*

COHUTA. — Judicum auditorium, forum; idem q. Cohua.

COICUS. — Pro Choicus, terrenus. (*A. SS.*)

COIFA. — Ut Cuphia.

COIFETA. — Cassis, galea, seu capitis tegumentum ferreum; *armure de tête, casque*; ol. *coiffette.* (A. 1355.)

COIFFERIUS. — *Coifarum* seu capitis tegminum opifex; *fabricant de vêtements de tête, de bonnets, de coiffes.* (A. 1287.)

COILLACIUS. — Vassallus; *vassal.* — « Dicti vassalli seu *coillacii.* » (A. 1319.)

COILTA. — Culcita; Gal. *coite*, vel potius tunica, eadem q. Cota. (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

COINDIGENA. — Qui una habitat; *compagnon de logis.* (Innoc. IV PP.)

COINUS. — Arboris genus; *coignassier.* (*Vet. Gl.*) — Typus quo signatur moneta; *coin monétaire.* (Hier. Mac.)

COIPELLUS. — Assula, segmen; *copeau*; ol. *coipel.*

COIRATORIUM. — Officina ubi coria præparantur; *tannerie.* (A. 1212.)

COIRUM. — Corium; *cuir.*

COISELLARIUM MOLENDINUM. — *Vid.* Molendinum.

COISINUS. — Pulvinar; *coussin*; ol. *coissin.* (A. 1295.)

COISONUM. — Cœtus, conventus : ut Cohetes.

COISPELLUS. — Ut Coipellus.

COITATERE. — Deserere; *abandonner, quitter.*

COITINERARIUS. — Socius itineris; *compagnon de route.* (*A. SS.*)

COKERMAN. — Inventitius, exposititius. (*A. SS.*)

COKET. — Ponderis genus, apud Anglos: « Panis........ ponderabit unum *coket* et dimidium. » (*St. Scot.*) — Eisdem Anglis, signum quo præfecti portorio signant merces, pro quibus debitum vectigal exsolutum est; *marque, sceau que l'on applique sur les marchandises qui ont acquitté les droits.* (H. IV.) — *Panis de coket*, panis, ut videtur, medii generis inter purissimum et vilissimum; *pain de moyenne qualité.* (*Ch. Angl.*)

COKETTARE. — Merces signo *coket* dicto obsignare; *Vid.* Coket. (*Ch. Angl.*)

COKETTUM. — Signum, etc., ut Coket.

COLA. — Idem q. Colaterium. (S. Wilh.)

COLACIUM — Forte horreum aut aliud ædificium ita dictum quod frumentum vel alia in eo collocarentur; *grenier, grange,* etc. (*Ch. Hisp.*)

COLACIUS. — *Porta colacia,* cataracta; *herse.* (*Vet. Ch.*)

COLACRITÆ — Quæstores pecuniarum ad res divinas, imo et civiles erogatarum; *quêteurs.* (C. Rhod.)

COLACTIUS. — Collactaneus, simul lactens, ab una matre vel nutrice educatus; *frère de lait.* (Pign.)

COLACUS. — Piscis species; *clause, poisson.* (*G. Chr.*)

COLADICIUM. — Sorbitionis species quæ facile *colat* seu fluit. (*Mir. Urb. V PP.*)

COLADISSUS. — Idem q. Colacius.

COLAGUS. — Ut Colacus.

COLANIUM. — Forte *calamarium :* « Ipse religiosissimus prælatus cum animadvertisset multa perperam et contra majorum scita in disciplina regulari assignari, arripuit *colanium* et veteris observantiæ vestigia in litteras misit, duobusque voluminibus statuta et observantias descripsit. » (Ach., *Spic.*)

COLAPHIZARE. — Colaphis cædere; *souffleter;* ol. *colaphiser.*

COLAPHUS. — Ictus virgarum viminearum in servo per tormenta interrogato. (*Lex Sal.*) *Colaphus militaris, Vid.* Alapa.

COLARE. — (Subst.)— Colli ornamentum; *collier.* (A. 1340.)—Circulus ferreus quo reorum colla constringuntur; *carcan, collier de fer.* (A. 1482.) — (Verb.) Fluere; *couler.* (A. 1242.)—Glutinare; *coller.* (Lob., *H. Brit.*)

COLARESUM. —Mensuræ vinariæ species, eadem q. Collaredum. (A. 1070.)

COLARIUM. — Ornamentum ecclesiasticum quod sacerdotis aut diaconi collo aptatur; idem q. Collare. (H. episc. Engol.)

COLATORIUM. — Sacris ministeriis vasculum subtilissimis foraminibus ab imo fundo perforatum, per quod vinum ex amulis in calicem apud veteres refundebatur; *passoire;* ol. *couloir.* (Pass.)

COLAX. — Arx, castellum, turris; *château fort, citadelle, tour.* (Ray. de Ag.)

COLAZIUS. — Famulus cui ad certum tempus agri colendi traduntur, cum quadam eorumdem ipsis assignata portione, idem q. Colonus. (A. 1107.)

COLCA. — Lecti compages lignea; *couche, lit;* ol. *colce.*

COLCAS. — Granarium ruri constructum; *grange.* (A. 1594.)

COLCHIA. — Culcitra, stragulum acu pictum; *couvre-pied, courte-pointe.* (*Ch. Hisp.*)

COLEBUS. — Ictus; *coup.*

COLECTUM. — Lorica, quod ex pluribus annulis simul collectis et innexis constet, sic dicta; *cotte de mailles.* (*A. SS.*)

COLENTES.—Qui ab idololatria transibant ad Judaismum. Sic explicat Beda *colentes advenas,* de quibus in *Act. apost.*

COLERA.—Collare, torques; *collier.* (Rym.) — Italis, ira; *colère.* — Pro Cholera, bilis.

COLERATA. — Pro Colleretum.

COLERATUM. — Colli ornamentum, ut Colleretum. (A. 1423.)

COLERATUS. — Mendose interdum pro Coloratus. (A. 1423.)

COLERES. — Humores; *humeurs.*

COLERIA. — Armaturæ species qua scilicet collum militantis tegebatur; *partie de l'armure;* ol. *collier.*

COLERIDA. — Ut Collyrida.

COLERIUM. — Collare; *collier.* — Genus medicamenti; *onguent, remède;* ol. *collyre.* — Equus ipse; *cheval, collier.* — Quantum collo ferri potest; *charge qu'un homme peut porter sur le cou;* ol. *collier, colaye.*

COLERIUS. — Ead. notione. — Qui merces suas ad collum portat; *colporteur.* (Leud. Carc.)

COLETRA. — Vas ad *colandos* liquores; *couloir.* (A. 1342.)

COLETUM. — Amictus colli; *collet d'habit.*

COLETUS. — Colliculus, parvus collis; *petite colline, coteau.* (A. 1278.) — Scapus; *tige.* (A. 1376.)

COLGA. — Ut Colca.

COLGARE. — Ut Collocare. (A. 1293.)

COLGIA. — Ut Colca.

COLHAR.—Cochlear; *cuiller.* (*Ch. Lusit.*)

COLIARDUS. — Ut Goliardus.

COLIBERTIA.—Conditio *colliberti; condition de collibert. Vid.* Collibertus.

COLIBILIS. — Colendus; *colibile festum, quod coli debet vel celebrari; fête qui doit se célébrer.* (*St. Aven.*)

COLICA. —Vestis species, f. caliga. (Lamb. Ard.)

COLIDEI. — Sic dicti, ut nonnulli aiunt, apud veteres Scotos monachi, qui, quod sedulo prædicationi vacarent, essentque frequentes in oratione, ab iis ita appellati sunt, quasi *cultores* Dei. Alii existimant *colideos* non tam fuisse monachos quam regulares canonicos, seu presbyteros monachatu nondum indutos, qui in Occidente, sæculis in illis primitivis haud ita in usum receptus erat. Interdum *ministri*, interdum *clerici* nuncupantur in *Hist. fundationis hospital. S. Leonardi* infra civitatem Eboracensem (*Mon. Angl.*), ubi agit de *colideis* qui in Ecclesia Eboracensi munia sacra obibant.

COLIMPHA. — Navicula urinatoria, in qua qui foret, etiam ea aquis obruta, non indigeret lumine, quia speculi electrini, vel vitrei beneficio pelluceret.

COLINELLATUS. — Pro CALUMELLATUS.

COLINUS. — Pro COLONUS. (A. 1147.)

COLIPHIA. — Panis azymus; *pain azyme.* (*Vet. Gl.*)

COLIPILARIUS. — Depilator; *épilateur.* (*Vet. Gl.*)

COLITARE. — Colere; *honorer.* (Ethilw.)

COLIVERTUS. — Forte locus pascuus vel muris aut sepibus clausus: « Molinos.... cum omnibus adjacentiis...., ligna, petra, hortos, cultos et incultos, *colivertos* et omnia ad molinos pertinentia. » (*Chartul. Lemov.*)

COLLA. — Collis; *colline.* (*St. Mass.*) — Vestis monacalis; *coule.* (*St. Cong. exempt.*)

COLLABORATOR. — Qui laborat cum alio; *compagnon de travail, collaborateur.*

COLLABORATUM. — Quæsitum, acquisitum; *acquisition.* (Hincm.)

COLLACIA. — Collatio facta ecclesiis. (Vox est Hispanica, quæ interdum idem sonat atque territorium, terminus, districtus.)

COLLACIONARIUS. — Qui ex officio exemplum cum archetypo comparat; *qui collationne, collationneur, vérificateur.* (A. 1512.)

COLLADERIUS. — Qui merces suas ad collum portat; *colporteur.* (A. 1144.)

COLLARE. — (Subst.) Armaturæ species qua scilicet collum militantis tegitur; *sorte d'armure qui garantit le cou;* ol. *colier, collier.* — Colli tegmen quo utuntur clerici: « Neque (ferat clericus) diploides, aut *collaria* vel manicas de panno serico. » (*Concil. Dertus. an.* 1429.) — (Verb.) Conferre; vela dare, proficisci; fundere; *apporter, remettre; mettre à la voile, partir; couler.* (*St. Mass. et Aven.*)

COLLAREDUS. — Mensuræ vinariæ seu liquidorum genus; *sorte de mesure pour les liquides.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

COLLARESUS. — Ead. notione.

COLLARETUS. — Ornamentum colli quo ministri sacri utuntur tempore sacrificii. (A. 1450.)

COLLARIUM. — Ead. notione. (*St. S. cap. Bit.*)

COLLARIUS. — Ut COLLADERIUS.

COLLATA. — Vectigal, tributum, quod ab universis subditis domino conferebatur; *redevance, impôt.* (A. 836.) — Collatio pro eleemosynis vel ecclesiis; *offrande.* (Fulrad. abb. S. Den.) — Collis; *colline, coteau.* (A. 1364.)

COLLATERALIS. — Qui ad latus est alterius; *qui est à côté d'un autre.* — Socius, amicus; *ami, camarade.* (Sug.) — Conjux, uxor; *époux, épouse.* (*A. SS.*)

COLLATERALITER. — « Assumens eos fecit *collateraliter* secum ascendere. » (Eric. Ups.)

COLLATERANITAS. — Agnatio; *Vid.* LATERANEUS.

COLLATERARE. — Ad latus alicujus esse vel sedere; *être ou s'asseoir à côté d'un autre.* (*A. SS.*)

COLLATERATIO. — Agrorum termini; *limites, bornes d'un champ, d'une forêt,* etc.

COLLATIO. — Apud monachos sacrorum librorum lectio quæ, statis horis, maxime post cœnam coram iis fiebat; *lecture religieuse qui se fait dans les couvents après le repas.* — Apud practicos *collatio* dicitur cum exemplum descriptum confertur cum archetypo, et ad hujus rationem illius fides expenditur; *collation, comparaison de la copie et de l'original pour s'assurer de la conformité des deux pièces.*

COLLATIONARE. — Exscriptum cum archetypo comparare; *collationner. Vid.* COLLATIO.

COLLATIUM. — Ut COLACIUM.

COLLATIVUM. — Collatio; *contribution, tribut en argent.* (Cod. Th.)

COLLATORES. — Qui conferunt tributa, tributarii; *ceux qui sont soumis à l'impôt, contribuables.* (*Cod. Th.*) — Transverso cognationis juncti; *collatéraux.* (*Cons. Brag.*)

COLLATUM. — Jugum montis: *col. port.* (*Ch. Hisp.*) — Genus potionis aut melius vinum purum; *sorte de boisson ou vin pur.*

COLLATUS. — Conglutinatus; *collé.* (*A. SS.*)

COLLAUDARE. — *Collaudare in dominum et regem,* solemni ritu ad regiam dignitatem evehere, electi regis laudes celebrando. *Vid.* LAUDARE. (Ditm.)

COLLEAGIUM. — Collectio, exactio; *recouvrement.* (A. 1220.)

COLLECTA. — Tributum, vectigal a subditis domino debitum; *impôt, redevance.* (A. 1245.) — Eleemosynarum collectio; *quête, action de recueillir des aumônes.* (A. 1102.) — Conventus; *assemblée, association, confrérie.* (*Conc. Nann.*) — Populus ad resistendum aut vim faciendam coactus et armatus; *rassemblement armé, population réunie et mise en armes pour repousser une attaque ou exécuter quelque entreprise.* (Pass.) — Familia; *famille.* (Od. Clun.) — Missæ sacrificium ad quod Christiani coire et colligi solent; populi ad sacra ecclesiarum Officia peragenda conventus, atque adeo quodvis officium ecclesiasticum; *le saint sacrifice de la Messe, et par extension toute assemblée des fidèles à l'église et toute cérémonie religieuse.* (In monasteriis *major collecta* dicta erat cum omnes fratres simul congregati Officium divinum persolverent in oratorio; *minor* vocabatur quæ in singulis classibus seu domibus a fratribus ejusdem classis seu domus in ipsis domibus fieret.) — Sacrorum librorum lectio quæ in monasteriis, statis horis, maxime post cœnam coram iis fiebat; *lecture des livres saints qui se faisait dans les monastères en présence des religieux réunis et à certaines heures, surtout après le repas.* — Oratio quam is qui clero vel monachis præest, finito et expleto quolibet canonico Officio, velut omnium astantium vota et preces in unum colligens, publice et voce altiori recitat; *prières d'actions de grâces que fait, au nom de la communauté, après chaque Office régulier, le chef de cette communauté.* (Rup.) — Oratio quæ dicitur ante Missam; *col-*

lecte, prière qui précède la Messe. (*Ord. Rom.*) — Liber continens Collectas; *livre d'église qui renferme les oraisons appelées Collectes*; ol. *Collectaire.*—Frugum fructuumque collectio; *récolte.* (*Chartul. S. Vand.*) —Merces, pretium; *prix, salaire.* (A. 1410.)

COLLECTABILIS. — *Collectæ* seu tributo subditus; *soumis à l'impôt, contribuable.* (A. 1318.)

COLLECTACULUM. — Locus ubi rivi coeunt; *lieu où des cours d'eau se réunissent.* (*Vet. Grom.*)

COLLECTALIS. — Tributum a subditis domino præstitum; *redevance.* — Collectæ seu tributo subditus; *sujet à l'impôt, contribuable.* (A. 1363.)

COLLECTANEUM. — Liber ecclesiasticus in quo Collectæ ad quævis Officia dicendæ continentur; *livre d'église qui renferme les oraisons appelées Collectes;* ol. *Collectaire.* (Udalr.)

COLLECTANEUS. — Ead. notione. (Bern. mon.)

COLLECTARE. — *Collectas* seu tributa colligere; *recouvrer, faire rentrer, lever les impôts;* ol. *collecter.*

COLLECTARIOLUM. — Cribrum; *crible.*

COLLECTARIUM. — Liber Collectas continens, ut COLLECTANEUM. (Bald.) — Collectio; *résumé, récapitulation, réunion, collection de passages de divers auteurs.* (Rud.) —Liber canonum ab Isidoro compositus; *titre d'un des ouvrages d'Isidore de Séville.*

COLLECTARIUS. — Tributorum exactor; *percepteur, collecteur.* (S. Aug.)—Liber Collectas continens, ut COLLECTANEUM. (*Cod. Alem.*) — Officialis genus inferioris ordinis; *magistrat d'ordre inférieur.* (Strab. Wal.)

COLLECTATA. — Merces quam *Mistrales* Dalphinatus recipiebant ex talliis generalibus. (A. 1323.)

COLLECTENARIUS. — Ut COLLECTANEUM. (*Invent. vet.*)

COLLECTERALIS. — Ut COLLATERALIS. (A. 1445.)

COLLECTERIA. — Ut COLLECTANEUM. (A. 1419.)

COLLECTIO. — Conventus; *assemblée.* (*Cod. Th.*) — Oratio quæ post antiphonas dicitur, ut COLLATIO. (Pass.) — Tributi species, ut COLLECTA. (Leo III PP.) — *Collectio pueri expositi. Vid.* COLLECTUS.

COLLECTISARE. — *Collectam* sive tributum sit, sive pretium, statuere, imponere, seu exigere; *établir, asseoir ou lever un impôt ou un salaire.* (*St. univ. Tol.*)

COLLECTORES. — Exactores qui a Romano Pontifice ad vindicandas ex bonis Ecclesiæ partes ac male congestas opes per provincias mittuntur. (*Vid.* Baron. a. 397.) *Collectores consortiales.* Gal. *quêteurs*, qui spontaneas fidelium oblationes colligunt pro *consortiorum* seu *confratriarum* expensis in luminaribus, vestibus sacris, aliisque pietatis operibus. (Nicol. IV PP.) *Collectores Missarum* vel *anniversariorum* dicuntur in Hispania quidam sacerdotes ab episcopo deputati, cujus officium est eleemosynam recipere Missarum omnium, quæ ex testamentorum dispositione aut alio quovis modo celebrari debent. (*Conc. Hisp.*) — *Collector cœnarum* erat apud Aragonenses minister cujus erat pecuniam vel alias res colligere regi debitas pro cœnaticis et albergis seu pastibus quos domini a vassallis suis exigere consueverant. (A. 1299.)

COLLECTUM. — Tributum, vectigal; ut COLLECTA.

COLLECTUS. — Expositus; *exposé, abandonné.* (Pass.)

COLLEGA. — Tributum, ut COLLECTA. (*Tabul. vet.*)

COLLEGANS. — Socius, confœderatus; *associé*

COLLEGANTIA. — Societas, fœderatio; *association, alliance.* (*St. Venet.*)

COLLEGIALIS. — *Collegialis ecclesia*, in qua collegium est canonicorum; *église collégiale. Vid.* ECCLESIA.

COLLEGIALITER. — Una, simul, more *collegii*: « In eadem domo *collegialiter* vivere debeant. » (A. 1410.)

COLLEGIANDUS. — Convictor, ut COLLEGIATUS. (A. 1483.)

COLLEGIARIUS. — Alicui collegio addictus; *d'une association, d'une corporation.* (Tert.)

COLLEGIATA ECCLESIA. — Ut COLLEGIALIS ECCLESIA.

COLLEGIATI. — Servi cujusdam generis qui publico manuariam aliquam artem, operam et ministerium præbebant. (*Cod. Th.*) — *Corporati*, alicui collegio addicti; *membre d'une corporation, d'un collége.* (In veteri urbis Constantinopolis descriptione, *collegiati* appellantur qui diversis corporibus artificum ordinati, incendiorum casibus subvenire tenebantur.)

COLLEGIATUS. — Carpentarius; *charpentier.* (Pap.) — Collegii alumnus, convictor; *boursier d'un collége;* ol. *collegeat.* (A. 1483.)

COLLEGIO. — Collectio, collegium: « Interiorem familiarum *collegionem.* » (*Ann. Præm.*)

COLLEGIUM. — Exercitus; *armée.* (*Bart. Gl.*) — Familiaris consuetudo, societas; *compagnie.* (*Ann. Ben.*) — Conventus illegitimus, vel illicita societas; *réunion illégale, assemblée illicite.* (A. 1342.) — *Collegium episcopale*, societas et universus ordo episcoporum, omnes enim ex toto orbe episcopi collegæ sunt, et ita olim sese mutuo appellabant; *l'épiscopat.* (S. Opt.)

COLLELLARIUS.—Vestium seu *giponum* sartor; *couturier, tailleur.*

COLLEMENTUM. — Tributum a subditis domino collatum, idem q. COLLATA. (A. 1444.)

COLLERETUM. — Collare, ornamentum colli interdum vestibus assutum; *collet.* (*Litt. Car. VI.*)

COLLERIDA. — *Vid.* COLLYRIDA.

COLLETANUM. — Ut COLLECTANEUM. (A. 1218.)

COLLETISARE. — Ut COLLECTISARE.

COLLETUS. — Collare; *collet.* (A. 1499.) — Angustus aditus montium; *col, défilé,*

port. (A. 1258.)

COLLIA. — Angustus montium aditus, ut COLLETUS. (A. 1222.)

COLLIBENTIA. — Consensus; *consentement.*

COLLIBERTI.—Apud Latinos, qui ab eodem domino seu patrono cujus servi fuerant, libertate donati erant; *affranchis d'un même maître, coaffranchis.* — In temporibus medii ævi, *collibertorum* alia apud Gallos fuit conditio; nam nec inter omnino liberos, nec inter omnino servos accensebantur, nec liberis, nec servis annumerabantur, licet ad servorum statum propius accederent, cum eorum instar essent in commercio, dominos haberent, quibus censum de more exsolvebant, et ab iis in libertatem non secus ac servi assererentur. *Colliberti* erant servi in libertatem, non quidem plenariam, sed conditionalem asserti; unde etiam *conditionales* dicuntur ejusmodi homines alicui conditioni vel servituti obnoxii, a qua rursum asserebantur interdum in potiorem libertatem; *colliberts, espèce de serfs qui tenaient le milieu entre les serfs proprement dits et les hommes libres.*

COLLICIDIUM. — Idem q. COLLISTRIGIUM.

COLLICTUS. — Pro COLLECTUS.

COLLIGATIO.— Confœderatio; *ligue.* (A. 1228.)

COLLIGATURA. — Fasciculus; *petit paquet.* (*Vet. Gl.*)

COLLIGATUS. — Confœderatus; *allié.* (Rym.)

COLLIGERE. — Coire, cœtus celebrare; *se rassembler, former des réunions.* (*Cod. Th.*) — Suscipere, defendere; *défendre, protéger.* (*Cod. Th.*) — Associare, in partem dominii quempiam adsciscere; *recevoir dans sa société, s'associer, admettre quelqu'un au partage, à la propriété de quelque chose.* (*Conc. Tur.* II.) — Excipere, domi detinere; *retenir, garder.* (Inn. VIII PP.) —Ad *collectam* pergere, *collectam* facere: « Sed quomodo colligemus (Tertul.), » id est quomodo in templo congregabimur?—*Colligere se ad aliquem,* adire; *se rendre auprès de quelqu'un, l'aller trouver. Colligere diem,* eligere, designare; *choisir, désigner le jour. Orationem colligere, collectam* dicere, id est orationem. *Vid.* COLLECTA. (Cass.)

COLLIMITANEUS. — Ead. notione q. COLLIMITANS.

COLLIMITANS. — Confinis; *voisin, limitrophe*

COLLIMITARE.—Limites eosdem habere, confinem et vicinum esse; *confiner à.* (Siric. PP.)

COLLINA. — Colliculus; *colline, coteau.* (*Vet. Grom.*)

COLLISTA PORTA. — Cataracta; *porte à coulisse, herse.* (*Chr. Senon.*)

COLLISTRIGIUM. — Palus cui affixus est circulus ferreus quo damnatorum colla constringuntur; *carcan, pilori.*

COLLITRAGIUM. — Ead. notione.

COLLOCARE. — Cubare; *se coucher.* (Jul. Afr.) — *Solem calcare* aut *collocare,* in *Leg. Salic.*, quod idem valet, quid sit docet quidam scriptor: « Qui rem aliquam vendicabat, possessorem in jus vocabat eique *solem* seu diem occasum vel calcatum præfigebat, intra quem juri stare ad respondendum deberet; quo elapso certum numerum noctium, seu inducias in jure respondendi, rursum reo concedebat. Nam per noctes, non per dies, Franci ejusmodi terminos dinumerabant. Proinde actor reo *solem calcabat,* id est solem occasum præfigebat, seu diem integrum, quo elapso, reus, si juri non stetisset, causa excidebat; ut actor, perinde si defecisset, nulla scilicet missa excusatione. »

COLLOCATIO.—Locatio; *action de louer, location.* (*Vet. Gl.*)

COLLOCATUS. — Dicitur is qui artifici magistro operam suam locat; *celui qui se loue, qui se met en service.* (A. 1402.)

COLLOCIUM. — Ut COLACIUM.

COLLOCUTOR. — Qui colloquitur; *celui qui parle avec un autre, interlocuteur.* (Tert.)

COLLOCUTORIUM. — Locus colloquiis destinatus in monasteriis, ubi monachi aut moniales excipiunt externos ad colloquendum; *parloir.* (*Conc. Lim. a.* 1582.)— *Collocutorii officium;* idem, ut videtur, quod janitoris munus in monasteriis, quod is advenas excipiat ad colloquendum; *portier.* (*Form. Angl.*)

COLLOGIUM. — Colloquium; *conversation, entretien.* (Guid., *Disc. Fars.*)—Locatio, conductio; *fermage, location, bail.* (A. 1402.)

COLLOQUACITAS. — Colloquium frequens. (*A. SS.*)

COLLOQUIUM. — Conventus, cœtus; *assemblée, colloque.* (Lud.) — Locatio; *fermage.* (*Vet. Ch.*) — *Colloquium gloriæ,* elogium, ut videtur, gloriæ bello et armis comparandæ. (*Chr. Sic.*)

COLLORATIO. — Color, dissimulatio, circuitio; *dissimulation, prétexte, détour, circuit.* (*St. Cad.*)

COLLOSUS.—Clivosus, collibus frequens; *pays ou terrain accidenté, montueux.* (Jac. Card.)

COLLUBENTIA. — Consensus, benevolentia, a *collubere,* beneplacere. (*Ann. Ben.*)

COLLUCIANISTÆ.—Ariani sic dicti, quod Arianus S. Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem hæresis suæ auctorem jactabat, ac proinde sectatorios suos *Collucianistas* dicere consueverat.

COLLUDIOSE. — Fraudulenter, cum collusione; *frauduleusement, avec artifice.* (A. 867.)

COLLUDIOSUS. — Dolosus; *roué, fourbe.*

COLLUDIUM. — Collusio; *collusion, intelligence secrète avec quelqu'un pour tromper un tiers.* (Gild.)

COLLUFRINA. — Pro COLUBRINA.

COLLUM. — Pars corporis; *cou. Colli pœna,* idem q. PILORIUM. (Lud.) — *Collum pedis,* pedis pars superior et convexa; *cou-de-pied.* (*A. SS.*)— *Ad collum exspectare,* tantum e ramis arborum amputare et succidere, quantum *collo* vel scapulis potest asportari; *couper tout le bois que l'on peut porter sur*

le cou ou les épaules. (*Antiq. Pict.*) — *Colli judicium*, jus pilorio reos puniendi; *droit de pilori.* (A. 1292.) — *Ad collum furari* dicebatur in quibusdam regionibus de eis qui ligna furabantur in silvis quantum scapulis asportare poterant, non amplius; *voler jusqu'au cou, ne voler que la quantité de bois que l'on peut porter sur les épaules.* — Fascis, onus quod ad collum portatur; *faix, charge.* (A. 1256.) — Pro Colum. (A. 1358.)

COLLUTIO. — Gargarizatus; *gargarisme.*

COLLYRIDA. — Panis species; *sorte de galette.*

COLLYRIDIANI.—Hæretici sic dicti quod in sacrificio uterentur *collyridis.*

COLMENA. — *Colmena apum*, vas apum; *ruche.* (*Ch. Lusit.*)

COLMIA. — Calamus cum spica sua. (*Vet. Gl.*)

COLO. — *Vid.* Colones.

COLOBA. — Vestis species, presbyteris propria. *Vid.* Colobium.

COLOBARIUM. — Idem q. Colobium.

COLOBIUM.— Tunica absque manicis, vel cum manicis brevioribus et quæ ad cubitum vix pertinerent; *tunique sans manches ou à courtes manches que portaient, dans les premiers siècles du moyen âge, les évêques, juges, princes* etc., *colobe.* (Pass.)

COLOBRINA. — Ut Colubrina.

COLOBUS. — Mutilus; *mutilé, estropié.* (*A. SS.*) — Pro Colpus, ictus. (*Lex Sal.*)

COLOCCERIUM. — Pro Cloccarium, campanile.

COLOERIA. — Colum, infundibulum; *entonnoir.* (A. 1345.)

COLOGA. — Idem forte ac Colongia, villula cum modo agri. (A. 940.)

COLOGERUS. — Ut Calogerus

COLOMA. — Ut Colmia.

COLOMELLI. — Dentes qui canini dicuntur; *dents canines.*

COLOMERARIUM. — Forte pro *Columbarium.* (*Cod. red. episc. Autis.*)

COLONA. — Femina colonariæ conditionis. *Vid.* Colonus.— Monetæ aureæ species; *monnaie d'or.* — Columna; *pilier, colonne.* (*Vet. tract. de art. mil.*)

COLONANTIA.—Idem q. Colonia, coloni habitatio et prædium; *maison de colon, ferme;* ol. *colonière.* (A. 1137.)

COLONARIA. — Coloni conditio; *condition de colon.*

COLONARIUS. — Ad *colonum* pertinens; *de colon. Colonarius ordo* aut *colonaria conditio;* colonorum conditio; *condition de colon.* — *Colonaria mancipia*, quæ colonis addicta erant; *serfs mis au service des colons.*

COLONATICUM. — Servitium quod colonus domino debet vel præstat; vocatur etiam *colonorum tributum; services, redevances, auxquels le colon est tenu envers son propriétaire.*

COLONATUS. — *Colonorum* conditio; *colonat, condition de colon.* — Idem q. Colonia. (*Syn. Rom. sub Leo. IV.*)

COLONECUS. — Idem ac Colonellum. (*Mab. Liturg.*)

COLONELLUM. — Habitaculum rusticum cum prædio ad alendum colonum; *maison de colon.*

COLONELLUS. — Chiliarchus vel tribunus; *colonel, chef de mille hommes.* (Rym.) — Minor columna, parva pilia; *petite colonne, petit pilier.* (*Vet. cod.*) — Stipitis gentilitii ramus; *branche de famille noble.* (Mur.)

COLONES. — Pro Coloni.

COLONETA. — Idem q. Colonia. (*A. SS. Ben.*)

COLONGIA. — Ead. notione. (A. 1149.)

COLONIA. — Villa seu villula cum modo agri, quantum colonus unus colere potest. Aliis (quod probabilius est) est habitaculum rusticum cum sufficienti prædio ad alendum colonum vel familiam rusticam; coloni ædes, prædium; *ferme, métairie, propriété rurale; habitation d'un fermier, d'un colon, entourée du terrain nécessaire pour nourrir le colon et sa famille;* ol. *colonière, colone, coulange, coulone, colunge*, etc.

COLONIATUS. — Colonus, vici incola; *paysan.*

COLONICA. — Coloni habitatio et prædium. (*Lex Burg.*) Ut Colonia.

COLONICATUS. — Ut Colonarius. (A. 902.)

COLONICIATUS. — Ead. notione. (*Tab. Cas.*

COLONICULA. — Parva Colonia, q. *Vid.*

COLONICUM. — Ut Colonia. (Mab., *Annal.*)

COLONIENSIS.—Ut Colonus. (*Ann. Ben.*)

COLONILIS. — *Colonilis lex*, coloni conditio; *condition de colon, colonat.* (A. 821.)

COLONITA. — Ut Colonia. (Mab., *Annal.*)

COLONITIA. — Eod. sensu. (*Chr. Fars.*)

COLONITIUM — Idem q. Colonaticum. (Lind.)

COLONIUM.—Ead. notione. (*Leg. Norm.*)

COLONUS. — Vici incola; *paysan, habitant de la campagne.* (Isid.) — Apud Gallos, in medii ævi tempestatibus *colonos* appellaverunt agrorum cultores quos constat fuisse ascriptitios et conditionis servilis ac obnoxiæ, licet non omnino essent servi, sed culturæ agrorum ad certa loca addicti. Erant ejusmodi coloni mediæ conditionis inter ingenuos seu liberos et servos; proinde iidem ferme qui *conditionales* etiam nuncupati ac *originarii* et *tributales*, de quibus suis locis agetur; *colon, homme d'une condition intermédiaire entre l'homme libre et l'esclave, tenu de cultiver la terre et de payer une redevance au propriétaire. Coloni ecclesiarum*, qui ecclesiarum ac ædium sacrarum proprii erant et earum agros colebant. *Coloni fiscales*, qui fisci prædia excolebant, qui in coloniis fiscalibus manebant; *colons attachés aux terres du roi.*

COLOPHICARE. — Pro Colaphizare.

COLOQUINTIDA. — Colocynthis; *coloquinte.*

COLOR.— Prætextus; *prétexte, faux-sem-*

blant, *couleur*. — *Color Græcus*, cæruleus; *bleu*, *azur*. *Color Indicus*, cæruleo purpureus mistus; *violet*. *Color altus*, splendidus, fulgens (*couleur éclatante, brillante*), cui opponitur *color bassus*, subobscurus (*couleur sombre*). *Color asperis*, idem q. *Color Græcus*. *Color medius*, fuscus, subniger; *teinte noirâtre*.

COLORA. — Macula; *tache*, *marque*. (*A. SS.*)

COLORARE. — Rem argumentis et rationibus probare et stabilire; *prouver et établir une chose par des arguments*. (A. 1408.) Prætexere; *colorer, déguiser, couvrir d'une fausse apparence*. (A. 1376.)

COLORATUS. — Pudore suffusus, pudibundus; *honteux*, *confus*. — *Titulus coloratus*, apparens nec satis constans; *titre coloré*. (Mur.) — *Colorati solidi*. *Vid.* PRÆTEXTATI.

COLORISTA. — Tinctor, infector; *teinturier*. (*A. SS.*)

COLORIUS. — Coluber serpens tam in terra quam in aqua vivens; *serpent amphibie*. (*Vet. Gl.*)

COLORUS. — Coloratus; *coloré*

COLOTHIS. — Hostia non consecrata; *hostie non consacrée*. (*Vit. S. Eutychii.*)

COLPO. — Frustum; *fragment*, *coupon*. (Rog. Hov.)

COLPUS. — Ictus; *coup*; ol. *colps*, *colx*. (*Lex Sal.*) — Forte agger quo aquæ continentur; *digue, écluse*. (A. 1229.)

COLTELLUS. — Pro CULTELLUS.

COLTIS. — Pro CORTIS.

COLTORIUM. — Idem q. COLATORIUM. (Bern. mon.)

COLUBERCULUS. — Parvus coluber; *petit serpent*.

COLUBRIMODUS. — Colubrinus; *de couleuvre, de serpent*.

COLUBRINA. — Tormentum bellicum; *couleuvrine*.

COLUBRISSARII. — Factiosi homines in pago Leodiensi an. 1466.

COLUBROSUS. — Curvus, detortus ad instar colubri; *tortueux*, *de serpent*. *Actus colubrosus*; *mouvement de côté*, *fait en serpentant*. (Tert.)

COLUCULA. — Colus; *quenouille*. (*Vet. Gl.*)

COLUM. — Vasis genus, ut COLATORIUM. (*Ord. Rom.*) — Fastigium templi. (Pap.)

COLUMBA. — Vas in columbæ speciem effictum, supra altare appensum, in quo pyxis ubi Dominicum corpus ad infirmorum viaticorum asservari solet, includitur; *vase d'or ou d'argent en forme de colombe dans lequel on gardait autrefois la réserve eucharistique*. (Pass.)— Spiritus sanctus; *le Saint-Esprit*. (Pass.)—Ordo militaris a Joanne I, rege Castellæ, seu Henrico III, ejus filio, institutus; *ordre militaire de la Colombe, en Espagne*. (*Ch. Hisp.*) — Pars navis, lignum supra carenam extensum a prora usque ad puppim; *poutre qui renforce la quille en dessous, carlingue, escarlingue*. (A. 1268.)

COLUMBAR. — Genus vinculi, proprieque ipsum vinculi foramen; *sorte de collier*. (Rad. Cad.)—Columbarium; *colombier*. (*Vet cod.*)

COLUMBARE. — Columbarium; *colombier*. (*Form. mad.*)

COLUMBARIUM. — Ut COLUMBA, pars navis; *carlingue*. (Isid.)

COLUMBATIO. — Præstatio ex columbis; *redevance, droit sur les pigeons*. (A. 1369.)

COLUMBERIUM. — Pro COLUMBARIUM.

COLUMBETA. — Pro *columba*, qua Spiritus sanctus designatur. *Vid.* COLUMBA. (Mur.)

COLUMBINA. — « A sociis apud patrem accusatus est, novellas ficus quas *columbina* nominant, ligurivisse. » (*Vit. S. Franc. de Paula.*)

COLUMBULUS. — Locus ubi nidificant columbi; *colombier*. (*Vet. cod.*)

COLUMBUS. — Cloaca, eluvies, locus ubi aquæ influunt; *égout, lieu où se rendent les eaux sales*.

COLUMELLI. — Ut COLOMELLI. (*Ann. Ben.*)

COLUMGERIUS. — Coloni habitatio aut modus agri recens proscissi? (A. 1443.)

COLUMGIA. — Prædium rusticum; *métairie*, *terre nouvellement défrichée*; ol. *colunge*.

COLUMNA. — Navium recta pars; *carlingue*.— *Columna bladi*, cumulus frumenti, meta frumentaria; *meule de blé*. — *Columnæ altaris*, quibus altare sustentatur et quas prehensare solebant qui confugiebant ad ecclesiam; *colonnes de l'autel*.

COLUMNATIO. — Ordo columnarum, locus columnis ornatus; *colonnade*. (*Vet. Gl.*)

COLUMPDELLUM. — Columnella, dicebatur de charta per lineas perpendiculares instar columnarum divisa. (A. 1263.)

COLUMPNA PASCHALIS. — Cereus paschalis; *cierge pascal*. (*Vet. Tabul.*)

COLUMPNIATUS.— Columnis exornatus; *orné de colonnes*. (*Vet. cod.*)

COLUNGIA. — Ut COLUMGIA.

COMA. — *Coma equi*, juba; *crinière*. (*Lex Wisig.*) *Comam deponere*, *comas demittere*. *Vid.* CAPILLI. — Pro CONCHA, mensura frumentaria. (Le Bœuf, *H. Par.*) — Pro CUMA, locus declivis. (*Ch. Hisp.*)

COMAMBIRE. — Permutare; *échanger*.

COMANDA. — Feudum ad vitam et ad tempus alicui concessum; *fief à vie ou à temps*. *Vid.* COMMENDA. (A. 1150.) — Societas mercatorum qua uni sociorum tota jura commendantur: *association commerciale dont les membres confient à une seule personne le soin de gérer les intérêts de tous*. (A. 1364.) — Census qui propter tutelam seu protectionem præstatur; *redevance que le vassal paye au seigneur pour la protection qu'il en reçoit*. (A. 781.)

COMANDAMENTUM. — Mandatum, jussum; *ordre, commandement, ordonnance*.

COMANDISCIA. — Ut COMMENDISIA. (A. 1239.)

COMANDISIA. — Ead. notione.

COMANDUS. — Qui ratione *comandæ* seu beneficii alicui obnoxius est. *Vid.* COMMENDATUS. (*St. Ast.*)

COMARIUM.— Quoddam argenti pondus; *certain poids d'argent.* (Alb. Cranl.)

COMATIO. — Comæ abscissio seu decalvatio? (*Leg. H. I reg. Angl.*)

COMATUS. — Pro COMMEATUS.

COMBA. — Ut CUMBA.

COMBANDERIUS. — Unus ex cujusdam territorii custodibus. *Vid.* BANDERIUS. (A. 1319.)

COMBARO. — Dominatus particeps; *coseigneur.* (W. Thorn.)

COMBATTERE. — Pugnare; *combattre.* (Steph. de Inv.)

COMBELLUS. — Parva concædes; *petit abattis. Vid.* COMBRI.

COMBENNIRE. — *Benna* seu vehiculo comportare. *Vid.* BENNA.

COMBIBIOSUS. — Qui frequenter bibit; *ivrogne.*

COMBINÆ. — Diplomata, tractoriæ quæ dabantur cursu publico utentibus, ad *combinanda* publica animalia et cursum usurpandum.

COMBINARE. — Conjungere, innectere, duplicare; *combiner, accoupler, doubler.* (*Vet. Gl.*) *Combinari*, matrimonio jungi. (Hug. Rothom. arch.)

COMBINATIM. — Una, simul; *ensemble.* (A. 1312.)

COMBINATIO. — Conjunctio, compago; *réunion, assemblage par couples.* (Isid.) *Combinatio fratrum* ea dicitur qua frater cum alio jungitur ad egrediendum e conventu, ibique districte prohibetur ne se separent; dicti vero *fratres combinati.* (*Inst. ord. FF. præd.*)

COMBINATUS. — *Combinati fratres. Vid.* COMBINATIO.

COMBITUMINARE. — Bitumine conjungere; *lier, cimenter avec du bitume.* (Mart., *Anecd.*)

COMBLARE. — Complere; *remplir, combler.* (A. 1500.)

COMBLESGATUS. — Cumulatus; *comblé.*

COMBLUS. — (Subst.) Cumulus; *comble.* « Pro ducentis sextariis bladi persolvendis, scilicet blado et avena ad *comblum.*(A.1238.)— Fastigium, culmen; *faîte, comble.* (A.1469.)— (Adj.) Cumulatus; *comblé, rempli.* (A. 1425.)

COMBONA. — Terminus, limes; *borne, limite.*

COMBRA.— Agger in fluviis ad pisces capiendos exstructus; *pêcherie faite de pieux plantés dans une rivière pour y tendre les filets*; ol. *combre.*

COMBRI. — Ligna et arbores excisæ quibus viæ impediuntur aut quæ in aquis defiguntur ad pisces capiendos; *abatis, pour interdire la circulation sur un chemin, ou rangées de pieux enfoncés dans l'eau pour servir à porter les filets de pêche.*

COMBUCCA. — Ut CAMBUTA.

COMBURGENSIS. — Qui ex eodem *burgo* est, concivis; *concitoyen, coboürgeois.* (A. 1156.)

COMBURUM. — Combustio; *brûlure.* (*Conc. Hisp.*)

COMBUSTIO. — Turbæ, dissensio; *irritation, effervescence, combustion.* « Fuerat quondam populus ipse in magna *combustione* eo quod multi urbe pulsi et exsules. (*A. SS.*) — Stigma cum rei facies ferro calido notatur; *marque, empreinte faite avec un fer chaud sur le corps de certains criminels.* (Pass.)

COMDORI.—Idem q. COMITORES.(*Ch. Arag.*)

COMEATUS. — Licentia, discedendi facultas; *permission de se retirer, congé.* (*St. Cad.*)

COMECIA. — Ut COMITIA

COMEDENTARIUS. — Sic a *comedere* dicitur *commendatarius* a quodam scriptore.

COMES. — *Comites* a comitando primum dicti aulæ Romanæ ac imperatorii palatii proceres, quod ii principem sectarentur ejusque lateri adhærerent, seu domi maneret, seu in expeditionem proficisceretur. Postea cum ex eorum numero assumerentur qui ad provincias regendas mittebantur: *comites* illi non amplius principis a quo aberant, sed provinciæ dicebantur quam ipsi cum comitiva dignitate gubernabant; *dans l'empire romain, comtes, grands formant l'entourage du prince, et plus tard, gouverneurs des provinces.* — Apud Gallos, in temporibus medii ævi, varios sensus habuit vox *comes.* Regnantibus regibus stirpe Merovei, *comes* appellabatur judex civitatis ac pagi circumjacentis; *juge d'une ville et de sa banlieue.* (*Lex Rip.*) *Comites provinciales* erant qui in provincias ad eas regendas delegabantur; *comtes provinciaux, gouverneurs des provinces.*(Greg. Turon., *Cap. C.M.*) *Comites* nominabant qui turmis ac copiis militaribus in navigiis præerant, Gal. *officiers de galères;* ol. *comite;* seu etiam interdum advocatos ecclesiarum cathedralium.(A.1069.) *Comites* in Anglia nuncupabantur ducum, ut vicecomites, comitum filii (Thom. Smith.), et in imperio Byzantino centuriones qui centuriis et turmis militaribus præerant in exercitu. (*Const. Porphyrog.*) *Comes castrensis* seu *castri*, qui castrum a principe feudi titulo possidebat, ut ejus *guardiam* seu *castaldiam* gerere deberet. *Comes civitatis*, qui in civitate munus judicis implebat eique præerat. *Comites commerciorum*, quorum munus erat, ne ultra civitates destinatas commercium cum Barbaris esset, neve privati illicitas species emerent. *Comites sacri consistorii* vel *consistoriani*, qui sacro Augustorum consistorio intererant, quorum dignitas magna primum fuit, adeo ut ad eam admissi tantum præfecti prætorio, quæstores, magistri officiorum, comites sacrarum largitionum, etc. *Comes contariorum*, qui præerat militibus qui *contis*, Græce κοντάρια, utebantur. *Comes cubiculariorum*, dignitas in palatio regum Gothicorum Hispaniæ. *Comes domesticorum*, qui equitibus vel peditibus prætorianis præerat. (Imp. Byz.) *Comes domorum*, qui præerat possessionibus seu prædiis ad principem spectantibus. (Imp. Byz.) *Comes excubitorum*, qui excubitoribus principis præerat. (Imp. Byz.) *Comes formarum*, qui aquæductibus publicis instaurandis vel exstruendis præ-

fectus erat. (Imp. Rom.) *Comes galeæ*, galeæ præfectus. *Comes horreorum* pistrini principis curator. (Imp Byz.) *Comites Italiani* et *Galliciani*, erant comites largitionalium titulorum reique tributariæ et thesaurorum per præfecturam prætorianam Italiæ et Galliarum, qui alias *comite diœceseon* vel *comites largitionum per diœceses* dicuntur. (Imp. Rom.) *Comes largitionum comitatensium*, id est thesaurorum qui in comitatu principis una cum ipso comite versabantur. Erant enim et alii imperatorum thesauri in provinciis scilicet et urbibus singulis quorum præfecti *comites largitionum per diœceses* dicebantur. (Imp. Byz.) *Comes sacrarum largitionum*, qui thesauris sacris ac publicis præerat et largitionibus principis, quas ille magistratibus, militibus et subditis erogabat. Interdum inde dicebatur *comes sacrarum* seu *comes largitionum*. *Comes legum*, professor in jure. (*Inscript. Occit.*) *Comes limitum* seu *limitaneus*, qui limitibus imperii præerat et castris vel castellis in iis exstructis. (Imp. Rom.) *Comes marcæ*, idem q. MARCHIO. *Comes marescallus*, in Anglia dictus ex comitibus qui marescalli dignitate donabatur, cum non nisi comitibus conferretur. *Comites maritimæ* seu *littoris* vel *maritimi tractus*, qui ad custodienda maris littora deputabantur. (Imp. Rom. et reg. Franc.) *Comes metallorum*, qui auro in metallis invento portionem principum debitam exigebat, in fluminibus etiam vel fodinis aurum legentes. (Imp. Rom.) *Comes de militia*, dux, tribunus militum. *Comes notariorum*, dignitas in aula regum Gothicorum Hispaniæ. Præcipuus forte inter notarios et idem qui *primicerius notariorum*. *Comes numeri*, seu cohortis eidem præfectus. (*Mir. S. Georg.*) *Comes obsequii*, qui obsequio et comitatui imperatoris præerat. (Imp. Rom.) *Comes pagi*, id est provinciæ vel civitatis. *Comites palatini*, generatim dicti qui in palatiis regum militabant, seu qui in eorum erant obsequio, quos vulgo inde *palatinos* alii nuncupant. *Comites a latere* in quibusdam instrumentis appellantur; sed præ cæteris qui in iisdem palatiis juris auctoritate judicum officio fungebantur. *Comes parochialis*, dicebatur apud Hungaros proprius regionis cujusque præfectus. *Comes portus Romæ*, qui navibus onerariis, seu victum et annonam in urbem ex mari per Tiberis alveos invehentibus præfectus erat, ne quid iis mercatoribus detrimenti accideret. (Imp. Rom.) *Comes de præsenti*, qui militibus in præsenti præerat. (Imp. Rom.) *Comes provinciæ*, qui provinciæ comitiva primi ordinis decoratus præerat. (Imp. Rom.) *Comes provincialis*, judex seu comes territorii mediterranei ad discrimen marchionum (All., *A. SS.*) *Comes Orientis*, sub cujus dispositione erant Orientis provinciæ. (Imp. Rom.) *Comes regalis*, comes clientelæ jure regi obnoxius. (Gal.) *Comes rei castrensis*, qui exercitui ad bellum gerendum præerat. *Comes rei militaris*, qui ad provincias defendendas destinabatur. (Imp. Rom.) *Comes riparum et alvei*, cui cura incumbebat aquarum et alvei Tiberis et ut illius navigatio non impediretur. (Imp. Rom.) *Comes rerum privatarum*, seu *comes privatarum* vel *rei privatæ*, qui præerat ærario, quod *privatis* principis usibus erat dicatum, cum aliud esset ærarium quod largitionum appellatione notabant, quod nempe publicis necessitatibus addictum erat, cui qui præerat, comes sacrarum largitionum dicebatur. (Imp. Rom.) *Comes sacrarum remunerationum*, is qui *comes sacrarum largitionum*. *Comes scanciarum*, idem q. SCANCIO; *échanson*. (Hisp.) *Comes scholarum*, qui *scholis palatinis*, puta scholis scutariorum, gentilitium, etc., præerat. (Imp. Rom.)

Comites seniores, una e sex vexillationibus palatinis sub dispositione magistri militum in præsenti. (Imp. Rom.) *Comes sparthariorum*, qui apud Gothicos Hispaniæ militibus circa regem excubantibus præerat. *Comes stabuli*, *comestabilis*, *conestabilis*, etc., qui regii stabuli et equorum principis curam gerebat; *connétable*. *Constabularius castri*, seu *constabilis portæ* aut *portarum*, tribunus militum cui castri aut oppidi custodia dabatur. *Comes terminalis*, provinciæ limitaneæ præfectus; idem q. MARCHIO. (A. 889.) *Comites de tertio denario*, appellabantur comites in Anglia, quod comitatuum reditus pars tertia ad illos qui iis donati erant a principe pertineret; quod ab ipso Caroli Magni ævo obtinuit. *Comes thesaurorum*, qui in provinciis thesauros principis servabat. (Imp. Rom.) — *Comes* etiam dicebatur apud Gallos societatis vel sacri sodalitii præfectus. *Liber comitis* aut *comes* appellabatur congregatio sacrarum lectionum quam a S. Hieronymo compositam ferunt, sic dictam, ut quidam volunt, quod ecclesiastici eam comitem semper habere debeant.

COMESARIUS.—Officium monasticum, cui ciborum cura erat demandata, nisi legendum sit *Cellerarius*. (A. 1290.)

COMESOR. — Qui multum comedit; *mangeur, gourmand*. (Tert.)

COMESSALITER.—F. inter epulas, apud Sidonium.

COMESTABILIA. — Regio; *quartier*. (A. 1409.)

COMESTABILIS.—Idem q. *Comes stabuli*.

COMESTABULUS. — Ead. notione.

COMESTABILIS. — Esculentus; *qui se mange, bon à manger*. (*Ch. Ital.*)

COMESTIONES. — Quæ alias dicuntur PASTUS, GISTUM, PRANDIUM, CONVIVIUM, etc.

COMESTORES. — Milites vel potius apparitores et servientes quos creditores, ex decreto judicis, in debitorum ædes immittebant, qui illorum sumptibus alebantur, donec debita sua exsolvissent; *garnisaires*; ol. *mangeurs, gasteurs*.

COMESTUS. — Ut COMESTIONES.

COMETIA. — Pro COMITIA

COMIATUS. — Licentia, venia; *permission, congé*.

COMICUS. — Liber ecclesiasticus alias *Comes* dictus. *Vid.* COMES.

COMIENTIA. — Licentia, ut COMIATUS. (*A. SS.*)

COMINIS LIBER.— Ut COMICUS.

COMINUM. — Pro CUMINUM.

COMINUS. — Prope, juxta. (*Tab. concn. Ruth.*)

COMIS. — Pro COMES. (Mabil., *Hist. Gal.*)

COMISATOR. — Pro COMESTOR.

COMISSARE. — Laudare; *louer.* (*Vet. Gl.*)

COMISTABULI. — Pro *Comes stabuli; Vid.* COMES.

COMISTÆ. — Valdensium sectarii, ab urbe Como in Lombardia dicti.

COMITALADUS. — Dominium, idem q. COMITATUS.

COMITALIS. — Ad comitem pertinens; *de comte, comtal. Comitalis potestas*, comitis jurisdictio, dignitas, territorium. (A. 956.)

COMITANDISA HOMINICATUS.—Homagium, ut videtur, seu præstatio, quæ domino pensitatur ab eo qui debet homagium. (*Ch. S. Wand.*)

COMITANUS.— Paganus, rusticus; *habitant de la campagne, paysan, villageois.* (*A. SS.*)

COMITARIA. — Cohors, militum turba, caterva vel centuria; *bande, escouade ou compagnie de soldats.* (Mur.)

COMITATENSIS.—Qui in sacro principis *comitatu* militabat, vel qui ad sacrum *comitatum* spectabat. (Imp. Rom.) Præsertim vero *comitatenses* appellabant palatinos, qui scilicet in officio erant utriusque comitis largitionum, ex quorum numero seligebantur qui in provincias mitterentur, unde et *mittendarii* interdum dicebantur. *Comitatenses numeri*, qui in comitatu et palatio merebant. *Comitatenses largitiones*, eædem quæ *sacræ largitiones*. (Imp. Rom.) — Comitatus seu territorii urbis incola. (*A. SS.*)

COMITATINUS. — Ut COMITANUS. (*A. SS.*)

COMITATIVA. — Comitatus. *Vid.* COMITIVA.

COMITATOR. — Socius, consors; *associé.* (A. 1052.)

COMITATULUS.— Parvus comitatus, territorium urbis, ut COMITATUM. (A. 1014.)

COMITATUM. — Comitatus, territorium urbis; *banlieue d'une ville.* (Joan. VIII PP.)

COMITATURA. — Comitatus, dominium; *seigneurie, comté.* (A. 1109.)

COMITATUS.—Palatium, aula regia, locus ubi rex aut imperator moratur; *palais du prince, demeure du roi ou de l'empereur.* (*Cod. Th.*) — Comitis seu judicis dignitas, districtus, jurisdictio, territorium, terra quam unus comes tenet; *comté, partie de pays administrée par un comte, ressort du pouvoir du comte. Vid.* COMES. (Pass.)—Apud Anglos, locus publicus in quo vicecomes uniuscujusque provinciæ quæ, apud illos, comitatus nomen obtinet, jurisdictionem suam exercet; idem locus nuncupatur etiam *comitatus sedes*; *siége du tribunal du vicomte en Angleterre, lieu où ce vicomte exerce ses fonctions.* (Ulm.) — Apud eosdem Anglos, conventus juridicus qui fit in *comitatu* seu provincia, vulgo *assisia*; *assises du comté, institution judiciaire de l'Angleterre.* (Pass.) — Territorium urbis, jurisdictio loci alicujus suis finibus circumscripta; *ressort, banlieue, juridiction.* (Pass.) — Dominium; *seigneurie.* (Lamb. Ard.) — Ipsa quæ domini jure pensitabatur præstatio; *service féodal dû au seigneur.* (A. 1063, 1069, etc.) Militum turba, exercitus; *forces militaires, armée.* « Nostri vero obsidebant illam portam magno *comitatu.* » (*Vet. inst.*)—Appendix; *dépendances.* (A. 843.) — Comes, judex territorii; *comte, juge inférieur.* (A. 1314.) — Facultas, commeatus, ut COMIATUS. (*Ch. Ital.*)

COMITELLUS.— Parvus comes. (J. de J.)

COMITIA.—Comitatus, seu comitatus districtus et jurisdictio, vel etiam dominium uti vox COMITATUS sumitur.

COMITIACUS. — Vicarius *principis* (officiales etiam dicti) in urbe Roma. (Sen.)

COMITIALITER. — Jure *comitatus* seu dominii; *par droit de souveraineté.* (Lob., *H. Brit.*)

COMITIANI.— Officiales *Comitis Orientis*, sic appellabantur etiam officiales *Comitis domorum.*

COMITIARI. — Colloqui, conversari cum aliquo; *s'entretenir, parler avec quelqu'un.* (Isid.)

COMITIDA.— Vestimenti vel instrumenti genus quo lectores in ecclesia utebantur. (Joan. Diac.)

COMITISSA. — Comitis uxor; *comtesse.*

COMITISSUS. — An vicecomes? (*Ann. Ben.*)

COMITIUM. — Placitum, q. *Vid.*

COMITIVA.— Comitis dignitas; *dignité de comte.* (*Cod. Th.*) — Idem q. OBSEQUIUM; *suite, compagnie.* (Pass.)—Societas; *réunion, groupe.* (A. 1351.) — *Comitivæ* dictæ prædatorum militarium cohortes; *compagnies, bandes.* (Urban. V PP.)

COMITIVUS.— Ad. *comitia* pertinens. (A. 1114.) — Pro CONVICINUS, vicinus. (A. 1279.)

COMITORES. — Sic dicebatur apud Catalanos, Ruthenos et Gabalos, qui in ordine militiæ seu vassalatus post vicecomites et ante vavassores recensebatur; *comtor.*

COMITORIA. — Dignitas et feudum *comitoris*; *dignité et fief de comtor.*

COMITULUS. — Ut COMITELLUS

COMITUS.— Præfectus navis. *Vide* COMES. — Liber ecclesiasticus, idem q. COMES.

COMLIBERTI. — Ut COLLIBERTI.

COMMA. — Locus declivis et propensus, idem q. CUMBA. (A. 1260.)

COMMANDA. — *Vid.* COMMENDA.

COMMANDARE. — *Vid.* COMMENDARE.

COMMANDARIA. — Protectio, ut COMMENDA.

COMMANDERIA. — Beneficium equitum Melitensium; *commanderie.* (A. 1482.)

COMMANDESIA. — Mandatum, jussio, præceptum; *ordre, commandement.* (A. 1227.) — Præstatio quæ domino a vassallis solvitur

pro tutela et protectione; *taille que payent les vassaux en reconnaissance de la protection que le seigneur leur accorde;* ol. *commandise.* (Pass.)

COMMANDICIA.— Præstatio pro *commendisia* seu tutela et protectione, ut COMMANDESIA. (A. 1164.)

COMMANDISIA. — Ut COMMANDESIA. (A. 1280.)

COMMANDUS. — Idem q. COMMENDATUS.

COMMANENTES.—Dictæ eæ mulieres quas concilia συνεισάκτους vocant. (Vales. ad Euseb.) — Manentes, incolæ · *manants, habitants.* (*Ch. Angl.*)

COMMANENTIA. — Mansio; *demeure.*

COMMANERE. — Una manere, habitare; *demeurer ensemble, cohabiter.*

COMMANES. — Idem q. COMMANENTES, inquilini, coloni, vel *cotmanni*, rustici qui in *cotis* seu tuguriis et mansiunculis habitant. (*Chartul. SS. Tr. Cad.*) — *Commanesland*, possessiuncula quam colunt commanes, ab Anglico *land* terra, possessio. (*Ch. Angl.*)

COMMANIPULARIS. — Miles ejusdem centuriæ, conscius, collega; *soldat du même manipule, de la même compagnie, camarade.* (J. de J.)

COMMARCANEUS. — Vicinus, collimitaneus; *voisin, limitrophe.* (*A. SS.*)

COMMARCHA. — Ut COMMARCHIA.

COMMARCHIA.— Confine, limes; *limite, borne, frontière;* ol. *commarchie*, *comarque.*

COMMARCHIANI — Quorum *marchæ* vicinæ sunt; *ceux dont les marches, les frontières sont limitrophes, voisins.* (*Lex. Baiw.*)

COMMARCUS. — Idem q. COMMARCANEUS. (Mab., *Annal.*)

COMMARTYR. — In martyrium collega; *compagnon de martyre, comartyr.* (*A. SS.*)

COMMASSARE. — Massare, in unam *massam* coagmentare; *réduire en une masse.* (Bed.)

COMMASTICARE. — Manducere, dentibus terere; *mâcher.* (Mac.)

COMMATER. — Mulier sic dicitur ei cujus filium vel filiam de fonte baptismatis suscepit; vel e contra mulier *commater* est illius qui filium suum aut filiam suam de fonte baptismatis suscepit; *marraine, commère. Commatres* etiam appellatæ mulieres quæ una in domo cum episcopis et clericis manebant, interdum et *sorores* vocatæ. (*Chr. Guill. Burd.*)

COMMATERNITAS.— Affinitas inter *commatres.* (Hocsem.)

COMMATICUS. — Incisus, brevis; *bref, précis.* (Greg. III PP.)

COMMATRINA. — Ut COMMATER. (*A. SS.*)

COMMATRONA. — Matrona, domina; *matrone, maîtresse.* (Tert.)

COMMEATUS. — Licentia, permissio, ut COMIATUS. (*Conc. Vern. a.* 755.) — Refectio; *nourriture spirituelle ou corporelle* (A. 1009.) — Vectigal transeuntium; *droit de passage.* (*A. SS.*)—Vitæ prorogatio seu facultas vitam producendi a Deo impetrata; *prolongation de vie.* (*A. SS.*)

COMMEIANUS. — Limes, terminus, ut COMMARCHIA. (A. 1114.)

COMMEMBRATUS.—Conjunctus ut membrum corpori; *uni comme un membre l'est au corps.* (S. Paulin.)

COMMEMBRIS.—Ejusdem corporis membrum; *membre, partie du même corps.* (Guib.)

COMMEMORARE. — Pro *commonefacere*, admonere, ad memoriam revocare; *rappeler au souvenir.* (S. Aug.)

COMMEMORATIO. — Apud Latinos Patres, recitatio nominum eorum quos *fideles* vocant, quæ fiebat in sacris Missæ liturgiis; Gr. μνημόσυνον. (Avit. episc.)—Anniversarium, seu Officium pro defuncto celebratum. (Mab.) —*Commemoratio omnium fidelium,* dies mensis Novembris secunda apud Latinos, dies Jovis ante Pentecosten, apud Orientales; *le 2 novembre chez les Latins, le jeudi avant la Pentecôte chez les Grecs.* (Pass.)

COMMEMORATORIUM. — Syngrapha, libellus, inventorium; *lettre autographe, mémoire, inventaire.* (Pass.)

COMMENDA. — Depositum; *dépôt;* ol. *commande, commandise, commende*. (A. 1289, 1304, etc.)—Societas mercatorum qua uni sociorum tota negotiationis cura commendatur certis conditionibus; *société en commandite.* (*St. Mass.*)— Protectio; *protection.* (A. 1268.) —Præstatio pro jure tutelæ, ut COMMANDISIA. (A. 1229.) — Beneficium equitis templarii; *commanderie, bénéfice de l'ordre de Malte.* (*Sic. sac.*) — Certæ preces pro defuncto faciendæ; *prières pour les morts,* différentes des vigiles ou de l'Office des morts. (Mab., *Annal.*) — Commodatum; *prêt.* (*Stat. Arel.*) — Cautio, fideijussio; *caution, garantie.* (A. 1334.)—Eleemosyna, munus sponte oblatum; *aumône, offrande.* (A. 1518.) — *Dare in commendam, in commandam mittere*, prædia ac beneficia ecclesiastica vel monastica sæcularibus vel aliis fiduciario jure concedere; *donner les biens d'une église ou d'un monastère en garde, en commende.* (Pass.)

COMMENDABILITER. — Laudabiliter; *d'une manière louable, honorablement.* (A. 1314.)

COMMENDAMENTUM. — Mandatum, jussio; *commandement.*

COMMENDARE. — In *commendam* dare, prædia vel feuda ad vitam vel ad tempus utenda alicui concedere; *donner une terre à vie ou à temps, donner en commende.* (*Lex Sal.*) — Rem mutuo dare, apud alium deponere; *donner, mettre en dépôt, recommander;* ol. *commander.* (Greg. Tur.)—Mandare, præcipere; *commander, ordonner.* (S. IX.) — Pro aliquo preces fundere: *dire des prières pour quelque mort.* (Mab., *Annal.*)—Indicare, nuntiare; *indiquer, signaler, faire savoir.* (*Cærem. vet. Eccl. Carn.*) *Commendare antiphonam* dicitur cantor, cum prima illius verba præcinit alteri, qui eam canere incipiat; *entonner.* (S. XIII.) *Commendare ecclesiam* dicuntur patroni laici ecclesiarum, qui presbyteros ut in iis munia ecclesiastica obeant,

episcopis offerunt. (A. 1022, etc.) *Commendare se ad curtem regis*, dicebatur apud Longobardos quidam conditione liber, de crimine accusatus, cum principis protectionem ac *mundium* imploraret. *Commendare per ceram et setam; Vid.* in CERA. *Commendare se in vassaticum alicui, se in manus alicujus commendare*, se alicujus vassallum profiteri; *se déclarer vassal de quelqu'un.* (Pass.) *Commendare se*, tutelam seu protectionem alicujus advocare: *réclamer la protection de quelqu'un.*

COMMENDARIA. — Præstatio pro tutela, ut COMMENDISIA. (A. 1244.)

COMMENDARIUS. — Qui aliquem in tutelam suam suscipit; *celui qui en prend un autre sous sa protection, protecteur.* (A. 781.)

COMMENDATARIUS. — Custos carceris; *geôlier.* (A. 1335.) — Mercator; *Vid.* COMMENDATOR. — Pro COMMENDATORIUS. — In jure canonico, œconomus ecclesiæ seu beneficii ecclesiastici vacantis, dum ipsi de legitimo pastore vel possessore provideatur. (Ad sex menses vulgo protrahi poterat ille œconomatus. Cum ecclesia vacans erat sedes episcopalis, illius administratio et cura episcopo viciniori credebatur. Hic appellabatur *episcopus commendatarius*. Posterioribus vero sæculis, regnante commendarum abusu, *commendatarius* dictus est episcopus, qui plures simul Ecclesias obtinebat, unam cujus erat *titularis*, alteram aliasve quas *commendatarius* administrabat, ut plurium posset Ecclesiarum una fructus percipere.)

COMMENDATELA. — Præstatio pro tutela, ut COMMANDESIA.

COMMENDATIA. — Concessio beneficii seu feudi ad vitam, ut PRÆSTARIA. (Dom. Book.) — Idem q. COMMENDISIA. (A. 1196.)

COMMENDATIO. — Tutela, protectio et præstatio pro eadem protectione; *protection et redevance payée au seigneur protecteur.* (Pass.) (In *commendationem* autem potentiorum, se et res suas ponebant inferioris conditionis homines, ut essent qui se et sua tuerentur et protegerent contra inimicos aut bonorum invasores, iisque in tuitionis mercedem alicujus census pensitationi sese astringebant.) — Mutuatio; *échange, donation.* (*Ch. Angl.*) — Idem q. COMMENDA, depositum. (A. 1179.) — « Cæteri vero homines liberi qui vel *commmendationem*, vel beneficium ecclesiasticum habent (*Lex Long.*); » id est qui domino alicui se commendarunt accepto ab eo beneficio, seu prædio. — *Commendatio ecclesiæ*, qua patronus laicus episcopo præsentat presbyterum qui in ecclesia, cujus patronus est, munia obeat ecclesiastica. (A. 813.) *Commendatio pontificalis baculi*, idem q. *investitura*, qua princeps traditione baculi pastoralis, episcopum recens electum mittebat in possessionem episcopatus. (*Vit. S. Remberti.*) — *Commendationes*, Officium vel orationes pro defunctis; *Office ou prières pour les morts.* (Ord. Vit.)

COMMENDATITIA. — Concessio beneficii seu feudi ad vitam, idem q. PRÆSTARIA. (*Form. vet.*)

COMMENDATITIÆ CONSUETUDINES. — Præstatio pro tutela, ut COMMENDISIA. (*Gest. dom. Amb.*) *Commendatitiæ litteræ, epistolæ*; quæ ab episcopis dabantur ad alios episcopos quibuscunque, sive clericis, sive laicis suæ diœceseos peregrinaturis, ut ab iis ut fideles in sacris synaxibus admitterentur, vel ut clerici ad ordines promoverentur, vel ut in peregrinatione eorum solatiis foverentur, vel propter alias causas. *Commendatitiæ* seu *commendatoriæ litteræ* ab abbatibus monachis ad aliam ecclesiam transire volentibus etiam datæ erant.

COMMENDATITIUS. — *Commendatitius indiculus*, epistola commendatitia ab episcopis pro clericis suis ad principes et illustres viros scripta, ut euntibus et redeuntibus res necessarias et solatia iis impenderent. — *Commendatitii*, idem q. COMMENDATI.

COMMENDATOR. — Mercator socius. *Vid.* COMMENDATARIUS. (*St. Mass.*) — Officium seu dignitas in ordinibus militaribus religiosis; *commandeur, un des officiers principaux des ordres de chevalerie religieuse.* (Pass.) — Fideijussor; *garant, caution.* (A. 1211.)

COMMENDATORIA. — Beneficium equitum Melitensium; *commanderie, bénéfice de l'ordre de Malte.*

COMMENDATORIUS. — *Commendatorius* seu *commendatarius*, Gal. *Commandeur*, appellabatur monachus S. Dionysii qui pro abbate omnimodam habebat jurisdictionem in quosvis delinquentes in ecclesia et in toto monasterii circuitu, quam exercebant baillivus aliique officiales ad hoc unum instituti. *Commendatoriæ litteræ. Vid.* COMMENDATITIUS.

COMMENDATUS. — Vassallus domino fidelitate ac hominio astrictus; interdum obnoxius ratione beneficii et feudi, quod olim *commendabatur*, seu ad vitam concedebatur. *Commendati* dicebantur : 1° liberti qui, libertatem consecuti, patroni seu manumissoris patrocinio se commendaverant; 2° qui alterius tutelæ sese commendaverant, et ob id fidelitatis sacramento obstricti. *Vid.* VASSATICUM.

COMMENDIA. — Præstatio pro tutela, idem q. COMMANDESIA (A. 1229.)

COMMENDIRE. — Pro COMMENDARE. (Alcuin.)

COMMENDISA. — Ead. notione quod COMMENDIA. (A. 1157.)

COMMENDISIA. — Tutela et præstatio pro tutela, idem q. COMMANDESIA. (A. 1229.)

COMMENDITUS. — Pro COMMENDATUS. (*Ann. Ben.*)

COMMENSALIA. — Symbola quæ ad *communem* mensam conferuntur.

COMMENSALIS. — Conviva, convictor, qui ex principis aut alterius familia et mensa est; *Vid.* CONFERTUM.

COMMENTA. — Mulier incola. (*A. SS.*)

COMMENTARIA. — Carceris custodis officium, carcer ipse; *charge de geôlier, prison.* (A. 1416)

COMMENTARIENSIS. — Custos carceris, sic dictus quod *commentarios*, id est rationes custodiarum et reorum conficeret, et inscri-

ptiones criminum reciperet; *geôlier.* (Pass.) — Notarius; *notaire, secrétaire.* (*A. SS.*)

COMMENTARIOLUS. — Indiculus agrorum quos quis possidet; *note*, *sommaire indicatif des propriétés d'une personne.* (A. 855.)

COMMENTARIUM. — Carcer; *prison.* (*A. SS.*)

COMMENTATOR. — Carceris custos, ut COMMENTARIENSIS. (*A. SS.*)

COMMENTUS. — Pro COMMANENS, incola, qui sub domini tutela est. (A. 1233.)

COMMERCATIO. — Mercatio · *Vid.* ROMANIZARE.

COMMERCATOR. — Mercator; *marchand, associé de commerce.* (*Vet. cod.*)

COMMERCATRIX. — *Commercatrix Romanorum barbaries*, id est gentes barbaræ Romanorum finibus vicinæ.

COMMERCHIUM. — Tributum quod pro *commercio* a mercatoribus pensitatur; *droit payé par les marchands pour être libres de faire le négoce, espèce de patente.* (A. 1526.)

COMMERCIARE. — Commercium agere, negotiari; *commercer.* (Mart., *Ampl. Coll.*)

COMMERCIARIUS. — Mercator consocius; *associé pour le commerce.* — Tributorum exactor; *receveur des impositions.* (*A. SS.*)

COMMERCIONES. — Qui in finibus habitant; *habitant des frontières.* (*Leg. Angl. Sax.*)

COMMERCIUM. — Permutatio, commutatio; *changement, échange.* — Merx ipsa; *articles de commerce, marchandises.* (*Vet. Gl.*) — Tributum quod pro mercibus seu pro commercio a mercatoribus pensitatur; *droit de douane ou patente.* (A. 1109.) — Idem q. MERCES. (*Ann. Ben.*)— Limes, fines; *marches, frontières.* (A. 889.) — *Commercium utile*, reditus, proventus; *revenu produit* (*Tab. S. Alb. Andeg.*)

COMMERCIUS. — Negotiationis socius; *associé pour le commerce.*

COMMESSALIA. — Ut COMMENSALIA.

COMMICIUM. — Pro *convicium.* (A. 1208.)

COMMICUS. — Idem q. *liber comitis. Vid.* COMES.

COMMINARE. — Idem q. MINARE, ducere; *mener.*

COMMINATIO. — Prædictio, augurium; *action de prédire, prédiction.* (A. 1238.)

COMMINATIVE. — Minaciter; *en menaçant, avec menaces.*

COMMINELLI. — Hæretici Valdensium sectarii, sic forte dicti quod omnia sibi invicem communia essent.

COMMINISCENTIA. — Compensatio, merces; *reconnaissance.* (A. 1163.)

COMMIS. — Pro COMES. (A. 852.)

COMMISCULARE. — Miscere; *mêler. Vid.* MISCULARE.

COMMISERO. — Una miserandus: *compagnon de malheur.* (Tert.)

COMMISSARIA. — Actio *commissarii*, executio testamenti; *exécution testamentaire, action d'exécuter les volontés d'un testateur.* (*Const. Nic.*) — Munus *commissarii*, cui custodia castri commissa. *Vid.* COMMISSARIUS. (Bonif. VIII PP.)

COMMISSARIUS. — Is cui negotium quoddam curandum creditur; *celui qui est chargé de la direction d'une affaire, commissaire.* (Pass.) — Apud Italos, exsecutor testamentorum; *exécuteur testamentaire.* (*St. Venet.*)

COMMISSIO. — Legatum negotium, mandata rei alicujus provinciæ; *commission.* (Lud.)— Charta ipsa, qua quis ad negotium agendum instituitur; *titre par lequel une personne est chargée de faire une chose.* (A. 1492.) — Confiscatio, bonorum multatio; *privation de biens, confiscation, séquestre. Vid.* COMMISSUM. (A. 1306.) — Commissum; *chose confiée, dépôt.* (A. 1280.) — Immissio; *action de faire entrer, d'envoyer dans.* (A. 1341.)

COMMISSIONARIUS. — Idem q. COMMISSARIUS, delegatus ad tractanda alterius negotia. (*Ch. Angl.*)

COMMISSORIUM. — Donatio, testamentum, vel diploma; *acte de donation, testament ou titre en général.*

COMMISSUM. — Depositum, ut sunt chartæ quæ apud notarios deponuntur; *dépôt.* — Bonorum multatio; *confiscation;* ol. *commise. Incidere* seu *cadere in commissum; tomber en commise, être dans le cas de la confiscation.* (Sic dicebantur dominia quæ ex delicto vassalli ad dominum feudi redibant.)

COMMISSUS. — Ut COMMENDATUS (a. 1082) et COMMISSARIUS. (A. 1423.)—Pro COMMISSUM, delictum; *crime, délit.* (A. 961.)

COMMITTERE. — *Commissi* culpam vel pœnam incurrere, id est bonorum multationem; *encourir la commise, s'exposer à la confiscation de son fief.* (*Ord. reg. Fr.*) — Crimen committere; *commettre un crime, un délit.* (S. XII.) — Commiscere; *mêler, mélanger, réunir.* (A. 1318.)

COMMITTIMUS. — Vox Latina quam practici Gallici Gallicam fecerunt significandi causa facultatem eligendi tribunal opportunum ad dirimendas lites suas quibusdam concessam regio diplomate; *privilége accordé par les rois de France à un certain nombre d'officiers de leur maison, de dignitaires, de prélats et de maisons religieuses pour faire évoquer tous leurs procès devant des juges spéciaux; droit de « committimus; » lettres de « committimus. »*

COMMIXERE. — Pro COMMISCERE.

COMMODALE. — Fructus, quidquid *commodi* in agris est, vel ex agris nascitur; *revenus, tous les fruits que produit ou peut produire une terre.* (A. 1250.)

COMMODATIO. — *Vid.* CARRUCA.

COMMODIFER. — Commodus, utilis; *utile, propre à.* (Elmh.)

COMMODIOSUS. — Ead. notione. (A. 1321.)

COMMODISIA. — Tutela, ut COMMENDISIA. (A. 1220.)

COMMODITATES. — Reditus, proventus, bona quævis, id omne quod *commodum* est; *revenu, produit, tout ce qui est utile.* (A. 1332.)

COMMODOLARE. — Pro COMMODARE. (*Form. And.*)

COMMODUM. — Stipendium, salarium; *contribution en argent, paye, salaire.* (Pass.)

— Pensitatio, exactio; *payement, dépense, réclamation d'une créance.* (Pass.) — Pecunia quæ pro multa exsolvitur; *argent payé à titre d'amende.* (A. 864.) — Cubiculum; *chambre, chambre à coucher.* (Busch.)

COMMONACHUS. — Ejusdem monasterii seu congregationis monachus; *religieux d'un même couvent ou de la même congrégation;* ol. *commoine.*

COMMONERE. — *Commonere placitum*, litigare, litem intentare; *plaider, intenter un procès.* (*G. Chr.*)

COMMONIA. — Idem videtur ac *synodus*, conventus ad quem presbyteri ab episcopo commonentur. (A. 1157.)

COMMONIALIS. — Una cum aliis monacha. *Vid.* COMMONACHUS. (*Ch. Angl.*)

COMMONIMENTUM. — Commonitio; *avertissement, admonition, action de rappeler, remontrance;* ol. *comonimen.* (A. 1124.)

COMMONITORIUM. — Epistola qua aliquid præcipitur, qua quis *commonetur* ut rem mandatam exsequatur; *instructions écrites, ordre écrit de faire une chose.* (*Vet. Gl.*) — Memorialis libellus, quo scilicet memoria juvatur; *carnet, livre de notes, souvenir.* (Vinc. Lir.) — Analogium; *ambon.* (*Vet. Gl.*)

COMMOTARE. — Commovere, alterare; *changer, altérer, dénaturer.* (*Can. Hib.*) — Cædere, impellere; *maltraiter, secouer.* (*Ibid.*)

COMMOTIVUS. — Ad *commotionem* excitans; *poussant, portant à l'ébranlement.* (S. Aug.)

COMMOVISTI. — *Commovisti terram et conturbasti eam*, Sexagesimæ Dominica; *le dimanche de la Sexagésime.* (Pass.)

COMMUNA. — Ut COMMUNE et COMMUNIA.

COMMUNALE. — Pastura communis; *pâturage en commun. Communalia*, bona quæ in commune possidentur; *biens communaux.*

COMMUNALIS. — Communis; *qui est en commun, mitoyen.* (*Ch. Ital.*) — Municeps, civis; *habitant d'une ville, bourgeois.* (*A. SS.*)

COMMUNANTIA. — Incolarum urbis aut oppidi communitas; *le corps des habitants d'une ville, d'un bourg;* ol. *la commune. Communentiæ*, ead. notione q. COMMUNALIA. (*Ch. Ital.*)

COMMUNARIUS. — Canonicus seu alius qui *communia*, vel *communias* aliis canonicis distribuebat; *Vid.* COMMUNIA. (*Mon. Angl.*)

COMMUNE. — Pensitationis species tam a clericis quam laicis pro sustentatione et defensione securitatis et pacis publicæ, quam *treugam* vocabant; sic porro appellata quod in commune et ab omnibus conferretur; *impôt, taxe au payement de laquelle tout le monde sans exception est soumis.* (B. Alexand. III PP., etc.) *Commune pacis*, Gal. *le commun de la paix*, idem q. PAXIAGIUM. (A. 1272.) *Commune vini*, vectigal ex vino venditum exactum ad *communiæ* utilitatem; *droit sur la vente du vin destiné à faire face aux dépenses publiques.* (A. 1315.) — Incolarum urbis aut oppidi universitas, domino vel rege concedente, sacramento invicem, certisque legibus astricta; *corps des bourgeois d'une ville, d'un bourg, constitué avec l'autorisation du roi ou du seigneur de la commune.* (Pass.) — Dona communia canonicorum. *Vid.* COMMUNIA.

COMMUNELLI. — Ut COMMINELLI.

COMMUNERIUS. — Civis et maxime qui in *communia* aliquod officium municipale exercet; *bourgeois, fonctionnaire municipal;* ol. *communier.*

COMMUNIA. — Ut COMMUNE, universitas urbis. (Pass.) — Ager compascuus; *champ, terrain soumis à la vaine pâture.* (Flet.) — Jus compascuum; *droit de vaine pâture;* ol. *common.* (Bract.) — Bona quæ in commune possidentur a canonicis ecclesiæ alicujus cathedralis, vel quidquid ex iisdem bonis ac proventibus in commune iisdem distribuitur; *propriétés possédées en commun par les chanoines d'une église cathédrale ou fruits en provenant.* (Pasch. II.) — Cohors, turba, exercitus, plebs congregata et armata; *armée, rassemblement armé.* (A. 1289.) — Opera servilis domino præstita; *corvée.* (*G. Chr.*)

COMMUNIALIS. — Communis, ut COMMUNALIS. (A. 1296.) — Idem q. COMMUNERIUS. (A. 1532.)

COMMUNIALITAS. — Officia et onera *communiæ; devoirs et charges d'une commune.*

COMMUNIARIUM. — Pascuum commune; *terre en vaine pâture.* (A. 1372.)

COMMUNIARIUS. — Qui ex plebe est; *homme du peuple, de la basse classe.* (A. 1360.)

COMMUNICABILIS. — Communis, sociabilis, apertus; *qui a des rapports avec tout le monde, accessible, affable, ouvert.* (A. 1452.)

COMMUNICALES. — Vasa argentea vel aurea quorum inter *communicandum* usus erat, quæ in stationibus præferebantur; aut, ut alii putant, tabellæ seu mensulæ quæ olim Eucharistiam accepturis supponebantur, quemadmodum hodie linteamina. (Anast.)

COMMUNICANDA. — *Antiphona*, ut COMMUNIO. (A. 1289.)

COMMUNICANTES. — Inter Anabaptistas ii sic dicebantur qui, more veterum Nicolaitarum, omnia habebant communia; *secte anabaptiste qui avait tout en commun, communistes.* — Sic etiam appellabantur in instrumentis veteribus ævi medii : 1° orationum cum populo participes absque oblatione (*Conc. Arelat.* II); 2° oratio canonis sacrificii Missæ quæ variat in variis festivitatibus, ut et præfatio, quod semper incipiat ab hoc vocabulo *Communicantes*, nostramque cum sanctis in cœlo regnantibus communionem significet.

COMMUNICARE. — Hæc vox, ut et COMMUNIO, varie sumitur apud Patres et in conciliis : nam *communicare* dicuntur qui cum aliquo communionem invicem habent, ut Christiani ac fideles. Deinde *communicare* dicitur qui sacram Eucharistiam percipit.

COMMUNICARIUS. — Ut COMMUNARIUS.

COMMUNICATIO. — Sumptio sacrosanctæ Eucharistiæ; *communion.* (A. 1403.) — *Com-*

municatio fracti panis, id est panis benedicti. (*A. SS.*)

COMMUNICATIVUS.—Qui rerum suarum libenter copiam facit. (Joann. de Card.)

COMMUNICATORIUS.— *Communicatoriæ litteræ*, eæ quas episcopi dabant lapsis et, exacta pœnitentia, ad communionem receptis; interdum etiam fidelibus peregrinaturis et in alienam diœcesim profecturis, quo a cæteris fidelibus in communionem reciperentur; *certificat que les évêques donnaient aux pénitents qui avaient accompli leur pénitence, afin qu'ils ne fussent pas repoussés de la sainte table; lettre que les mêmes évêques donnaient aux fidèles qui voyageaient, pour qu'ils fussent admis dans les autres diocèses à la participation du sacrement eucharistique.*

COMMUNIO. — Universitas hominum unius urbis, ut COMMUNE. (Guib.) — Communis mensa; *table commune.* (Rym.) — Communis bonorum possessio; *co-propriété.* (Ach., *Spic.*) — Sumptio sanctæ Eucharistiæ; *communion. Communio viatica*, ead. notione q. VIATICUM. (*Conc. Aurel.* III.) *Communio sacerdotalis* dicebatur quæ sacerdotum erat, a qua qui deliquerat abstinere jubebatur donec *ad sanitatem rediret. Communio pacis*, quæ fit per manus impositionem pœnitenti in extremis agenti. (*Conc. Eliberit.*) *Accipere in fine communionem* aut *ea privari*, in articulo mortis absolvi vel non absolvi excommunicatione. (*Ibid.*) *Communione reconciliare*, absolvere ab excommunicatione. (*Ibid.*) *Communio laica* illa erat quæ presbyteris aut clericis ex delicto aliquo imponebatur per pœnitentiam vel in pœnam, ut videlicet non ut presbyteri et clerici, sed inter laicos communicarent, hoc est in laicorum ordine deinceps censerentur, ita ut neque Missam facere, neque in choro communicare possent. (S. Cypr.) *Communionem in oratione accipere* dicebantur ii qui, post peractam pœnitentiam ad publicas quidem admittebantur preces, non autem ad sacræ Eucharistiæ perceptionem; idque statuto et definito tempore, quo elapso ad perfectionis gratiam perveniebant, id est ad communionem cum oblatione admittebantur. *Communio peregrina*, ea est quæ peregre cum formatis advenientibus ecclesiasticis vel laicis concedi solebat; ita ut si episcopus peregrinus cum metropolitani formatis in alienam diœcesim veniret, nullo quidem in ea dignitatis suæ munere fungeretur, sed in concessu presbyterorum, seu, ut vocabant presbyterio, ante presbyteros sederet, et ab episcopo civitatis, cum cæteris presbyteris diœcesanis sacram Eucharistiam sumeret. Idem porro erat de peregrinis presbyteris et diaconis qui intra cancellos sedebant, ut peregrini tamen ab officio cessabant, sed tantum communicabant, tum in oratione, tum in Eucharistia, cum aliis presbyteris, cum ea quæ erant sui ministerii exercere iis non liceret injussu episcopi ad cujus diœcesim accedebant. Quæ quidem *communio* ideo *peregrina* dicitur, quod episcoporum et presbyterorum peregrinorum propria esset. — Antiphona, vel cantus ecclesiasticus, qui, dum communicant fideles, a cantoribus cantatur, a Gregorio Magno inventus, quem ille in Missa cantare instituit. (Hon. Aug.) — Oblatio, largitio; *offrande, don.* (A. 1213.)—Societas, participatio; *association, participation.* (A. 1317.) — Conspiratio; *complot, association illicite.* (Mart., *Anecd.*)

COMMUNIS. — Accessu et affatu facilis; ut COMMUNICABILIS; *affable, liant.* (Pass.) — Amicus; *ami;* ol. *communelli.* (Flod.) — Qui alteri assentitur; *qui est du même avis qu'un autre.* (Greg. Tur.) — Pensitatio quædam, ut COMMUNE. (A. 1325.)— Civitas quæ caput est provinciæ; *ville principale d'un pays, capitale.* (A 1349.)

COMMUNITAS. — Privilegium, immunitas; *privilége, immunité.* (A. 844.) — Universitas incolarum unius urbis, ut COMMUNE. (Ord. Vit.) — Præstatio quædam, ut COMMUNE. (A. 1315.)

COMMUNIUM. — Societas, contubernium; *relation, cohabitation.* (A. 1031.) — Antiphona quæ post communionem cantatur. (*Lib. vet. Liturg.*)

COMMUNUARIUS. — Ut COMMUNARIUS.

COMMUTATIVA.—Commutatio; *échange.* (A. 1178.)

COMMUTUARE. — Pro COMMUTARE. (A 1027.)

COMODA. — Pro COMMENDA. (A. 1152.)

COMODIUM. — Cubiculum; *chambre à coucher.*

COMODOSUS. — Ut COMMODIOSUS.

COMORTHA. — Collecta, contributio; *taxe, levée de deniers.* (*St. H. IV. Angl. reg.*)

COMOTUS. — Cumulatus, *comblé.* (A. 1342.)

COMPACTARE. — Compingere, formare, fabrefacere; *fabriquer, former.* (S. Eulog.)

COMPACTATUM.— Pactum, conventum; *convention, pacte, arrangement.* (Sixt. IV PP.)

COMPACTIO. — Ead. notione. — Actio *compactandi; Vid.* COMPACTARE. (S. Eulog.)

COMPADIATIM. — Pro *competiatim.* (Paul. Diac.)

COMPAGANUS.—Ejusdem pagi, ejusdem societatis; *du même endroit, du même corps, confrère;* ol. *compaignon, compain.*

COMPAGES. — Genus calceamenti quo utebantur diaconi Romani, alii dicunt episcopi. (*A. SS.*)

COMPAGINARE. — Conjungere, copulare, compingere; item in unum volumen congerere; *joindre, réunir, assembler.* (S. Paulin.)

COMPAGIUM. — Exactionis species, forte ead. ac COMMUNE. (A 1463.)

COMPAGNIA.— Militum centuria, societas, fœdus; *troupe de soldats, compagnie, association.*

COMPAGUS. — Ut COMPAGANUS. (Ethelred.)

COMPAIGNONUS. — Monetæ Flandriæ species; *monnaie flamande;* ol. *compaignon.*

COMPALLIDUS. — Simul pallidus; *pâle en même temps.* (S. Paulin.)

COMPANAGIUM. — Quidquid cibi præter panem et cibum, id est cibus qui cum pane in escam datur; *ce que l'on mange avec le pain, viande, fruits, légumes*, etc.; ol. *companage.*

COMPANATORES. — Hæretici qui asserebant panem cum corpore Christi remanere in altaris sacramento. (Mac. *Hiero.*)

COMPANIES. — Contubernium; *compagnie, société.*

COMPANIS. — Ut COMPANAGIUM. (*A. SS.*)

COMPANIUM. — Contubernium, societas; ut COMPANIES. (*Lex Sal.*)

COMPANSATUS. — Pro *compensatus.* (A. 1350.)

COMPAR. — Conjux; *époux, épouse.* (*Vet. insc.*) — *Compares*, præterea dicti *pares* inter se comparati respectu superioris domini. *Vid.* PARES. (Ord. Vit.)

COMPARA. — Præstatio quæ pro mercibus solvitur; *droit sur les marchandises;* ol. *compare.* (A. 1117.)

COMPARAGIUM. — Forte idem q. PARIAGIUM. (A. 1230.)

COMPARARE. — Alii rapere et sibi conferre; emere, cum alio æquare; solvere, dare pœnas; *enlever le bien d'autrui et se l'approprier; acheter, répartir également, égaler; punir, subir une peine;* ol. *comparrer, comperer, comparager.*

COMPARATIO. — Proprium labore ac parcimonia acquisitum, emptum; *bien acquis autrement que par héritage, ou par donation, mais avec le produit de son travail;* ol. *acquest.* (A. 794.) (Ab eo differebat *comparatio ab alode*, quia alodis dicebatur quidquid hæreditario jure possidebatur.) — Redditus quidam, proventus, sed notionis non notæ; *certain revenu.* (A. 1452.)

COMPARATIUM. — Ead. notione. (A. 1048.)

COMPARATUM. — Ead. notione. (*Chr. Lauresh.*)

COMPARCERARIUS. — Comparticeps, qui aliquid in commune possidet; *co-propriétaire.* (A. 1336.)

COMPARCUS. — Locus clausus, a Gal. *parc*, septum. (A. 1181.)

COMPARENTIA. — Vadimonium, constitutum; *comparution;* ol. *comparance.* (A. 1392.)

COMPARIARIUS. — Ut COMPARCERARIUS.

COMPARICIUM. — Comparatum; *acquisition.* (A. 1014.)

COMPARIETICI. — Vicini; *voisins.* (*Vet. Gl.*)

COMPARILE. — Compar, par, simile, in leg. Baiw., ubi quoddam codex habet *parilia;* Gal. *la pareille.*

COMPARIMINI. — Libellus a judice ecclesiastico adversus excommunicatum contumacem judici laico oblatus.

COMPARITAS. — Paritas conditionis et originis; *égalité de condition et d'origine.* (A. 1051.)

COMPARITIO. — Idem q. COMPARENTIA. (*St. Saon.*)

COMPARTAGIUM. — Partitio inter plures; *partage.* (*Hist. Bec.*)

COMPARTIONARIUS. — Qui una partitur. (*Antiq. Pict.*)

COMPARTIRE. — Partiri; *partager, diviser.* (Abb.)

COMPARTITIO. — Divisio, partitio, æquatio; *division, partage, répartition égale.* (A. 1469.)

COMPARTUM. — Ut COMPARTAGIUM. (*Hist. Bec.*)

COMPASSARE. — A. Gal. *compasser*, circino dimetiri: in moralibus, actiones suas ad rationis normam dirigere ut ad optatum exitum provehantur. (A. 1559.)

COMPASSIBILIS. — Via per quam transire potest; *chemin où l'on peut passer.* (A. 1354.)

COMPASSIONARI. — Compassione seu miseratione permoveri; *être ému de pitié, avoir compassion.* (*Chr. Joan. Wheth.*)

COMPASSIOSUS. — Qui facile compatitur, vel compassione dignus; *qui s'apitoie facilement, ou qui mérite qu'on s'apitoye sur son sort.* (Knygt.) — Commiseratus; *appitoyé, qui a pitié.* (A. 1040.)

COMPASSUS. — Circinus vel circulus; *compas. Brodatura facta ad compassus; broderie au tambour, en tapisserie.*

COMPATER. — Sodalis, amicus; *camarade, ami.* (*A. SS.*) — Amitæ vir; *oncle.* (A. 855.)

COMPATERATUS. — Ut COMPATERNITAS. (*A. SS.*)

COMPATERNICUM. — Bona paterna aut materna, patrimonium; *patrimoine.* (*Vet. dipl.*)

COMPATERNITAS. — Cognatio spiritualis quæ inter compatres intercedit; *comperage.* (Pet. Dam.)

COMPATERNITER. — *Compatrum* more; *comme les compères.* (*Vet. cod.*)

COMPATESCERE. — Pro *compati.* (S. Bonif.)

COMPATIBILIS. — *Compatibile beneficium* dicebatur de beneficio ecclesiastico quod simul cum alio poterat possideri; *bénéfice ecclésiastique dont la possession ne s'oppose pas au cumul.* (Th. Mad.)

COMPATRIANUS. — Pro COMPATRIOTUS.

COMPATRIENSIS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

COMPATRINATUS. — Ut COMPATERNITAS. (*A. SS.*)

COMPATRIOTUS. — Qui ex eodem loco est; *compatriote.* (*A. SS.*)

COMPAUPER. — Una pauper; *pauvre en même temps.* (*A. SS.*)

COMPAUSARE. — Una *pausare*, dormire; *dormir, se reposer en même temps.* (Joan. Wheth.)

COMPEDITARE. — Compedire, compedibus vincire; *lier, attacher, mettre des entraves à.* (A. 1453.)

COMPEDIUM. — Impedimentum; *entrave, empêchement.* (Luc. II PP.)

COMPELLARE. — In jus vocare: *citer en justice, assigner.* (Mur.)

COMPELLATIO. — In jus vocatio; *citation en justice, assignation.* (*Leg. Luitp.*)

COMPENDIALITER. — Compendiose; *en abrégé.*

COMPENDIARE. — Abbreviare ; *abréger.* (*Conc. Hisp.*)

COMPENDIATIM. — Ut COMPENDIALITER. (*Ibid.*)

COMPENDIOSITAS. — Compendium, brevitas ; *abréviation, accourcissement.* (*A. SS.*)

COMPENDIUM. — Idem q. PRECARIA. (A. 760.) — Index, libellus in quo cujusque civis facultates compendiose et summatim descriptæ sunt ; idem q. CABALE. (A. 1416.)

COMPENSA. — Compensatio ; *équilibre, balance.* (*A. SS.*)

COMPENSUM. — Ead. notione. (Mart., *Ampl. Col.*)

COMPENSUS. — « Non licet *compensos* in domibus propriis, in festivitatibus sanctorum facere. » (*Conc. Autissiod.*) Hic hærent viri docti. Sunt enim qui *compensos facere* sic explicant, ut sit serotinos cœtus habere quibus mulieres certum lanæ aut staminis pensum, in votum sancti alicujus nendo texendove conficiebant, quod pensum subinde sacris altaribus offerebatur. (Hoc autem fiebat in pervigiliis sanctorum et in pervigilio Natalis Christi.) *Compensos in domibus facere* dicunt alii nihil aliud esse quam stare domi in otio, certis diebus, præsertim Maio mense, quo superstitiose feriari solebant veteres Galli. Alii vero *compensos* hoc loco oblationes interpretantur quæ in domibus privatis fiebant, in quibus et vigilias quidam in festis sanctorum peragebant, derelictis ecclesiis. In nonnullis chartis *compensus* significat idem q. PACIAGIUM, seu tributum pro securitate et pace.

COMPERA. — Acquisitio, emptio ; *acquisition, achat.* (*Ch. Ital.*) — Præstatio pro mercibus, ut COMPARA. (*St. Saon.*)

COMPERARE. — Emere ; *acheter.* (*Ch. Ital.*)

COMPERDITUS. — Perditus, amissus ; *perdu, égaré.* (A. 780.)

COMPERTIO. — Inventio ; *découverte, invention.* (*A. SS.*)

COMPERTORIUM. — Inquisitio judiciaria ; *enquête.* (Kenn.)

COMPES. — Septum, ambitus ; *enceinte.* (A. 1302.)

COMPETA. — Pro COMPITA.

COMPETENTES. — Baptismi candidati, qui baptismum postulabant ; *compétents, aspirants au baptême.*

COMPETENTIA. — Debitum, quod alicui competit ; *ce qui est dû, revient à quelqu'un.* (A. 1264.)

COMPETERE. — Invadere, rapere, pervadere ; *envahir, enlever, ravir.* (*Conc. Par.* III.) — Accusare, in jus vocare ; *accuser, citer, traduire en justice.* (*Can. Hib.*)

COMPETIÆ. — Frusta ; *morceaux, fragments, pièces.* (*A. SS.*)

COMPETIATIM. — Per *pecias* seu frusta ; *par pièces et par morceaux.*

COMPETITIO. — Querela ; *plainte en justice.* (*Cod. Th.*)

COMPETITOR. — Qui bona damnatorum mortuorum aut proscriptorum vacantia a principe impetrabat atque pervadebat. (Imp. Rom.)

COMPILATIM. — Omnino, rursus ; *entièrement, tout à fait.* (Steph. de Inf.)

COMPILATIVE. — Succincte ; *succinctement.* (*A. SS.*)

COMPILATUS. — Exstructus ; *bâti, construit.* (Mart., *Ampl. Col.*)

COMPLACABILIS. — Gratiosus ; *complaisant.* (*A. SS.*)

COMPLACENTIA. — Obsequium ; *complaisance.* — Delectatio ; *charme, agrément. Complacentiam habere in aliquo,* illo oblectari. (Gocl., *Lex. phil.*)

COMPLACERE. — Solvere, stipendia militibus erogare ; *payer, donner la solde aux soldats.* (A. 1438.)

COMPLACIBILIS. — Ut COMPLACABILIS. (Rym.)

COMPLACITARE. — Convenire, pacisci ; *faire une convention, traiter.* (A. 822.)

COMPLACITATIO. — Placitum, pactum ; *arrangement, pacte, convention.* (S. x.)

COMPLACITUM. — Ead. notione. (A. 802.)

COMPLAINCTA. — Ut COMPLAINTA. (A. 1253.)

COMPLAINTA. — Vox præstationibus tributa, quæ per vim imponebantur, ansamque quærendi præbebant ; *taxe, redevance extraordinaire et inusitée.* (Pass.)

COMPLANATORIUM. — Instrumentum ad levigandum ; *Vid.* LEVIGA

COMPLANATUM. — Ut COMPLANTUM.

COMPLANCTUM. — Ead. notione.

COMPLANCTUS. — Querela ; *plainte* ; ol. *complainte.*

COMPLANGERE. — Queri ; *se complaindre.*

COMPLANTA. — Ut COMPLAINTA (a. 1312) et COMPLANCTUS. (A. 1353.)

COMPLANTAGIUM. — Præstatio ex *complanto* ; *Vid.* COMPLANTUM.

COMPLANTARE. — Terram arboribus fructiferis colere ; *faire des plantations, mettre une terre en rapport* ; ol. *complanter.*

COMPLANTUM. — Ager jure usufructuario ad complantandas vineas seu arbores quaslibet certis conditionibus datum ; *terrain donné à long bail sous la condition de le planter et de le mettre en culture* ; ol. *complant.*

COMPLECTERE. — Pro *complecti.*

COMPLECTISSIME. — Accuratissime ; *complétement, très-soigneusement.* (A. 1327.)

COMPLEGIUM. — Pignus ; *gage* ; ol. *plége.*

COMPLEINTA. — Ut COMPLAINTA.

COMPLEMENTUM. — *Complementum justitiæ facere* dicebatur judex aut litigator, qui quidquid æquum erat et leges postulabant ad litem finiendam complebat ac perficiebat ; *Vid.* JUSTITIA.

COMPLENDA. — Ut COMPLETA, officium ecclesiasticum. (Pilichd.)

COMPLERE. — Officium recte exsequi, implere ; *accomplir un devoir, une charge.* (Sid.) — Officium quodvis ecclesiasticum *collecta* seu oratione concludere. (Greg. M.) — Legi satisfacere sumpta de crimine vindicta. (Murat.) — Complicare ; *plier.* (A. 1352.)

COMPLETA. — Officium ecclesiasticum quod cætera diurna Officia complet et clau-

dit : unde dicitur sub noctis initium. (Pass.) — Retis species ; *filet de pêche.* (A. 1391.)

COMPLETOR. — Fideijussor, qui pacta complenda fidejubet ; *répondant, caution.* (A. 1272.)

COMPLETORIUM. — Officium eclesiasticum, idem q. COMPLETA. (Amalar.)

COMPLEX. — Scélerum socius ; *complice.* (A. 948.)

COMPLEXIO. — Corporis constitutio ; *complexion.*(*Ch. Ital.*)

COMPLEXIONATUS.— Certa ratione constitutus ; *complexionné.* (*Ch. Ital.*)

COMPLEXIVE. — Breviter, compendiose ; *brièvement, en abrégé.* (*A. SS.*)

COMPLEXIVUS. — Verus, sincerus ; *véritable, sincère.* (*A. SS.*)

COMPLEYTUM. — Idem, ut videtur, ac COMPLANTUM.

COMPLICAMENTUM. — Volumen ; *rouleau, cahier.* (*Conc. Hisp.*)

COMPLICENTIA. — Licentia, consensus ; *permission, consentement.*

COMPLICES. — Scelerum socii ; *complices.* (Isid.) — Fœderatus, socius ; *allié, associé, qui est du même parti.* (A. 1234.) *Complices sancti*, qui ejus cultui sunt dicati. (A. 1045.)

COMPLUTUS. — Irrigatus, compluvius ; *arrosé par la pluie.* (A. 1426.)

COMPONAGIUM. — Pro COMPANAGIUM.

COMPONERE. — Fimo impinguare ; *fumer la terre.* (*Cap. C. M.*) — Delictum transactione et compositione interveniente expiare ac luere, aut cum læso aut ejus hæredibus de multa ac pœna propter illud irroganda pacisci ; *terminer une affaire, expier une faute en donnant amiablement une somme à la partie lésée ou à ses représentants.* (Pass.)

COMPORTATIVIUS. — Portatu facilis, seu potius id quo portatus facilis est ; *facile à porter, ou ce au moyen de quoi une chose est portative.* (*A. SS.*)

COMPORTARE. — Ita se habere ; *se comporter.*

COMPORTIONARII. — Socii, consortes ; *associés, consorts.* (A. 1230.)

COMPORTUS. — Vecturæ onus quod vassalli domino præstabant, idem q. CARREDA. (A. 1284.)

COMPOSITIO. — Multa sonti imposita ad luendum crimen damnumve resarciendum ; *condamnation pécuniaire, dommages-intérêts accordés à la partie lésée ;* ol. *composition.* (Pass.)

COMPOSITOR.— Arbiter, qui a litigantibus eligitur ad lites et controversias amice componendas ; *arbitre.* (*Ch. Arag.*)

COMPOSTARE. — Terram fimo impinguare ; *fumer la terre.* (*Mon. Angl.*)

COMPOSTERIALIS. — *Vid.* SCRIPTURA.

COMPOSTUM. — Fimus quo impinguatur terra ; *fumier, engrais, compost.* (A. 1258.)

COMPOSTUS. — Dicitur, 1° pro COMPOTUS (S. XIII) ; 2° de minuto tritico, vel de agro proscisso, non sato, quod tunc fimo seu *composto* impinguatur. (A. 1276.)

COMPOTISTA. — Ut COMPUTISTA.

COMPOTUM. — Tractus, regio ; *contrée, pays, terroir.* (*Tabul. Rothom.*)

COMPOTUS. — Ut COMPUTUS.

COMPRA. — Emptio, acquisitio ; *achat, acquisition ;* ol. *compre, croumpe.* (*Ch. Hisp.*)

COMPRARE. —Emere ; *acheter, acquérir.* (*Ch. Hisp.*)

COMPRATOR. — Emptor ; *acquéreur, acheteur.* (A. 1331.)

COMPREHENDALIS. — Qui intra ambitum ejusdem loci manet, a Gal. *compris*, ambitus, circuitus. (A. 1414.)

COMPREHENDERE. — Comparare ; *acheter, acquérir.* (A. 796.)

COMPREHENSIO. — Comparatum ; *ce qui est acquis, acheté, propriété, domaine.* (A. 796.)

COMPRESBYTER. — Una vel ejusdem ecclesiæ presbyter ; *collègue dans la prêtrise ou prêtre de la même église.* (S. Aug.)

COMPRESBYTERIUM. — Consessus presbyterorum qui ab episcopo vel Summo Pontifice pro emergente quapiam difficultate congregatur ; *assemblée de prêtres, synode ; Vid.* PRESBYTERIUM.

COMPRESSARE. — Comprimere ; *presser, serrer, opprimer.* (Aimoin.)

COMPRETIATUS. — Cujus pretium constitutum est ; *apprécié, évalué.* (A. 1060.)

COMPREXIA. — Spatium *comprehensum* seu conclusum ; *étendue, surface.* (*Ch. Bres.*)

COMPRIMOTÆ. — Primores ; *les principaux, les grands.*

COMPROBATUS. —Convictus ; *convaincu.* (A. 788.)

COMPROFESSUS.—Qui monasticam vitam cum aliis profitetur in uno monasterio ; *collègue en vie monacale.* (*Chr. Mellic.*

COMPROMISSARIUS. — Arbiter ad lites aliasve res definiendas ex compromisso electus ; *arbitre, expert choisi en vertu d'un compromis.* (A. 1247.) *Compromissarii* etiam dicuntur quibus electio per compromissum facienda creditur ; *ceux à qui un compromis donne le pouvoir de faire une élection.*

COMPROMISSIO. — Pactum, conventio, fœdus initum et promissum ; *accord, pacte dont les conditions sont arrêtées et convenues.* (A. 1305.)

COMPROMISSOR. — Fidejussor, qui simul cum aliis aliquid promisit ; *répondant, qui agit de concert avec d'autres personnes servant comme lui de caution dans la même affaire.*

COMPROMISSUM. — Inter electionum in episcopos aut abbates formas una est quæ per *compromissum* appellatur, cum videlicet dissidentes invicem electores transferunt potestatem eligendi tribus vel pluribus, juramento plerumque astrictis, qui omnium vice eligant personam idoneam et secundum formam concilii generalis. *Compromissum de alto in bassum et de basso in altum facere,* de iis dicebatur litigantibus qui arbitris electis supremam omnimodamque tribuebant litis dirimendæ facultatem. (A. 1497.)

COMPROVINCIALIS. — Ejusdem provinciæ ; *qui est de la même province.*

COMPTABILIS. — Solvendo debito idoneus, admittendus; *acceptable, dans un état convenable.* (A. 1235.)

COMPTALE. — Pascuum, pastura; *pâturage, pâtis.* (A. 1263.)

COMPTALIA. — Forte præstatio vel servitus comiti debita. (A. 1193.) *Vid.* Comtalia.

COMPTARE. — Ornare; *orner, décorer, parer.* (Mur.)

COMPTATUS. — Comitatus; *comté.* (*Tab. Rothom.*)

COMPTITARE. — Ut Comptare. (Agnel.)

COMPTORES. — Ut Comitores.

COMPTORIUM.—Mensa; *table, comptoir.* (A. 1325.)

COMPUGNATIO. — Pugna; *combat, bataille.* (Isid.)

COMPULSAMENTUM. — Compulsio; *impulsion.* (Fulg.)

COMPULSARE. — Omnes simul campanas pulsare; *sonner toutes les cloches. Vid.* Pulsare. — Compellere, exhibenda in judicio instrumenta exigere; *forcer une partie à produire les titres sur lesquels elle appuie ses prétentions.* (*A. SS.*)

COMPULSATORIUS. — *Compulsatoriæ litteræ*, quibus tabellio adigitur ad documenta litiganti necessaria exhibenda; *commission décernée par le juge pour contraindre quelque officier public à délivrer les titres dont les parties se veulent aider en production*, ol. *compulsoire, lettre de compulsoire.*

COMPULSIO. — Actio qua quis per sententiam judicis aliquem compellit ad aliquid exsequendum; *contrainte, violence légitime qui se fait par ordre de la justice pour forcer quelqu'un à exécuter une chose.* (A. 1275.) — Jus ejusmodi *compulsionis* juridicæ; *droit d'user de ce moyen juridique.* (A. 1316.)

COMPULSOR. — Fiscalium onerum exactor, qui publicis functionibus obnoxios ad solutionem compellit; *celui qui force à payer les impôts, percepteur.* (*Vet. Gl.*) — In monasteriis, qui Officii canonici horas indicat, monachosque ad ecclesiam cogit; *moine chargé, dans un monastère, de prévenir de l'heure de l'Office, et de faire aller les religieux à l'église.* (Cass.) — Apud Gothos, qui milites in hostem exire cogebat; *chef militaire.* (*Lex Wisig.*)

COMPULSORIUS. — *Compulsoria littera*, qua judex rem aliquam exsecutioni mandat; *ordonnance qui prescrit l'exécution d'un jugement;* ol. *compulsion.* (A. 1411.)

COMPURGATOR. — Testis, qui una cum reo jurabat, ut absolveretur; *Vid.* Juramentum.

COMPUTARE. — Narrare; *conter, raconter.* (Regin.)—Scribere vel legere; *écrire ou lire.* (*A SS.*)

COMPUTARIUS. — Idem q. Computista. (S. Columb.) — *Liber computarius*, liber rationum sive accepti et expensi; *livre de compte, registre des dépenses et des recettes.*

COMPUTATORIUM. — Mensa qua utuntur in computis faciendis; *comptoir, bureau.* (A. 1364.) — Aula in qua rationes excipiuntur, vel ubi pecunia numeratur; *cour des comptes.* (A. 1453.)

COMPUTISTA.— Calculator; *calculateur, celui qui dresse ou fait dresser les comptes.*

COMPUTORIUM. — Sacrorum fastorum liber, calendarium cum necrologio; *calendrier.* (*A. SS. Ben.*)

COMPUTRIBILIS. — Conjunctim putridus; *gâté, pourri ensemble.* (A. 984.)

COMPUTUS. — Numeratio, vel numeri assignatio; *compte, calcul. Computorum camera; la chambre des comptes.*—Notitia cursus lunæ et Kalendarum; *le comput des temps.* (Pass.) — Sertum globulorum, vulgo rosarium; *chapelet, rosaire.* (Guill. de Thoc.) — Fabula, commentum; *fable, conte.* (A. 1300.)

COMTALIA. — Forte præstatio vel servitus comiti debita, seu potius exactio pro pascuis. (A. 1316.)

COMTOR. — Ut Comitor.

COMTORESSA. — Uxor *comitoris; femme d'un comtor.*

COMUE. — Pro Commune.

COMUNARIUS. — Qui in *communia* officium municipale exercet; *qui a un emploi dans une commune;* ol. *communier.* (A. 1221.)

COMUNUUM. — Ut Communia

COMURARE. — Communire; *fortifier.* (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

CONA.—Manipulus segetis, garba; *gerbe de blé*, etc. (J. de J.) — Cadus certam complectens alecum quantitatem; *tonneau renfermant une certaine quantité de harengs, caque.* (*Ch. Angl.*)—Pro Icona, figura, sacrum numisma rosario appensum; *médaille bénite.* (*Instr. Dalph.*)

CONABBAS. — Abbatis vicarius, idem q. Coabbas.

CONALIA.—Agenda, tentanda; *ce qui est à faire, à essayer.* (*Vet. cod.*)

CONARDI. — Faceta quædam societas joculatorum hominum apud Rothomagenses et Ebroicenses; *conards, confrérie burlesque créée à Rouen et à Evreux.*

CONARE.—Pro *conari.* (*A. SS.*)—Cudere, a Gal. *coin*, signum ferreum quo nummi cuduntur; *frapper.* (Ben. abb. Peterb.)

CONATUS. — Anxius; *inquiet.* (*A. SS. Ben.*)

CONBATUS. — Pro *concubinatus.*

CONCABISTO. — Pro Conabisto.

CONCADA. — Modus agri, tertia circiter parte minor arpento; *mesure agraire en usage en Languedoc et en Guienne, qui est plus petite d'un tiers que l'arpent.* (A. 1292.)

CONCAGATUS. — Concacatus, sordidatus; *sali, souillé* (*terme de mépris chez les Franks*).

CONCAMBERIA. — Commutatio; *changement, échange.* (*Tab. Briv.*)

CONCAMBIARE. — Permutare; *échanger.* (*Lex Sal.*)

CONCAMBIATIO. — Ut Concamberia. (*Greg. VII PP.*)

CONCAMBIO. — Ead. notione.

CONCAMBIRE. — Ut Concambiare. (*Tab. Briv.*)

CONCAMBITIO. — Ut Concambiatio. (A 1043.)

CONCAMBIUM. — Ead. notione. *(Can. C. C.)*

CONCAMIARE. — Ut CONCAMBIARE. (Pez.)

CONCAMIATIO.—Ut CONCAMBIATIO. *(Conc. Hisp.)*

CONCAMIATURA. — Ead. notione. *(Vet. form.)*

CONCAMIUM. — Ut CONCAMBIUM. *(Vet. form.)*

CONCAMIUS. — Ead. notione. (Besl.)

CONCANONICUS. — Ejusdem ecclesiæ canonicus; *chanoine de la même église.* (A. 1350.)

CONCAPACITAS. — Capacitas, amplitudo campi vel agri; *contenance.* (Anamod.)

CONCAPITULARIS.— Cui cum sodalibus jus est suffragii; *collègue en droit de suffrage.* (R. Duel.)

CONCAPTIO. — Idem videtur q. COMPREHENSIO. *(Ch. Alem.)*

CONCAPTIVATUS. — Simul captus; *qui a été fait prisonnier en même temps qu'un autre.* *(A. SS.)*

CONCATHEDRARE. — *Cathedræ* seu honoris sui consortem et participem facere. (Pseud. Ovid.)

CONCATHOLICUS. — Æque rectus, æque justus; *Vid.* CATHOLICUS. *(Can. Hib.)*

CONCAVARIUM. — Aquarum receptaculum, cantharus; *bassin, réservoir.* (Fulcuin.)

CONCAVATUS.—Concavus; *creux voûté.* (A. 1376.)

CONCELARE. — *Concelare facinora*, in iis connivere; *être complice d'un crime, être de connivence avec ses auteurs.* *(Chr. Triv.)*

CONCELLANEUS. — Ut CELLULANUS.

CONCELLITA.— Monachus qui in eadem cella vel monasterio habitat, ejusdem cellæ cohabitator; *moine qui habite le même couvent qu'un autre.* (Sid.)

CONCENSIRI. — Inter censuales recenseri; *figurer, être compris parmi les contribuables.* *(Cons. Carc.)*

CONCENSUS. — Pro CENSUS. *(Chart. censil.)*

CONCEPTIO. — Jus aliquem capiendi et detinendi; *droit d'arrêter quelqu'un et de le retenir prisonnier.* *(St. Aven.)* — Intelligentia; *conception.* *(Vet. epit.)*

CONCERGERIA. — Officium *concergerii; office de garde-messier.* (A. 1221.)

CONCERGERIUS. — Custos domus; *concierge.* *(Chartul. S. Vand.)* — Sergenterius cui custodiendi segetes, submonitiones ad mandatum domini faciendi, etc., cura incumbebat; *garde-champêtre, messier.* (A. 1221.)

CONCERGIUS. — Custos domus, ut CONCERGERIUS.

CONCERNERE. — Ad aliquid attinere, spectare; *concerner.* (A. 1439.) — Interdum sumitur pro *considerare.*

CONCESIA. — Ut CONCISA.

CONCESSATUS. — Concessus; *accordé, avoué.* (A. 1369.)

CONCESSIATOR.— Qui concedit jure delegationis. (A. 1284.)

CONCESSIBILIS. — Admittendus concedendus; *admissible.* (A. 1416.)

CONCESSIO. — Consensus domini in feudi vel prædii distractione, seu præstatio quæ eidem fiebat pro ejusmodi consensu; *consentement du seigneur pour l'aliénation du fief du vassal, ou droit à payer pour obtenir ce consentement.* (Pass.)

CONCHA. — Navigii species in conchæ formam efficta, ut sunt *gondolæ Veneticæ; sorte de navire en forme de gondole.* *(Ch. Arag.)*— Mensuræ frumentariæ species apud Occitanos; *mesure pour les grains.* (Pass.) — Pars ædis sacræ in qua sacra mysteria peraguntur et ubi stat altare; *sanctuaire.* (Pass.) — Sepulcrum in formam conchæ exstructum; *tombeau.* (Mur.)

CONCHATA. — Modus agri, ut CONCADA.

CONCHORIALIS. — Clericus ex choro, qui cantorem comitatur, dum officium suum peragit. (A. 1407.)

CONCIARE.— Ornare, reparare, reficere; *décorer, parer, rétablir.* *(Ch. Ital.)*

CONCIBUS.—Conlactaneus; *frère de lait, nourri du même lait.* *(Vet. Gl.)*

CONCIDA. — Ut CONCISA.

CONCIDES. — Ead. notione.

CONCIDUA. — Ead. notione.

CONCIERGERIA.—Carcer; *prison de Paris, la Conciergerie.* (A. 1420.) — Officium *conciergerii; charge de gouverneur du palais du roi.* (Pass.)

CONCIERGERIUS.—Custos domus regiæ, præfectus palatii; *gouverneur du château royal.* — Ædis cujuslibet custos; *gardien de maison en général, concierge.*

CONCIERGUS. — Ead notione.

CONCILIABULUM. — Locus ubi multi homines congregantur; *lieu de réunion, assemblée.* — Furtivus et clandestinus conventus; *conciliabule, réunion illicite et faite en cachette.* *(Conc. Carth.* IV.)

CONCILIALES.— Consiliarii; *conseillers, confidents.* *(A. SS.)*

CONCILIARE. — Convenire, adire ad aliquem; *se rendre auprès de quelqu'un, aller le trouver.* *(Chr. Maur.)* — *Conciliare se*, congregari; *se rassembler.* *(Gl. Barth.)* — *Conciliare ecclesiam*, illam scelere aliquo pollutam iterato consecrare et aqua benedicta aspergere; *purifier une église qui a été souillée.* (A. 1307.)

CONCILIUM. — Cœtus, corpus et universitas hominum simul et una convenientium; *assemblée, réunion, cercle.* *Concilium deorum; l'assemblée des dieux.* (Tert.) *Concilium patrum; le sénat.* (Symmach.)—*Concilium catholicæ*, Ecclesia catholica vel certe cœtus Ecclesiæ clericorum; *l'Église catholique ou le clergé catholique.* *(Cod. Just.)* — *Concilium martyrum sanctorum*, locus ubi multorum martyrum ac sanctorum corpora conquiescunt; episcoporum consessus de rebus ecclesiasticis deliberantium. *Concilium magnum*, idem q. *œcumenicum*, seu *universale* vel *generale*, id est cui adesse possunt et ad quod evocantur totius orbis episcopi. (Concilium universale interdum idem quod *provinciale.*) *Concilium plenarium* seu *plenum* dicebatur illud cui metro-

politanus cum cæteris suæ diœcesis episcopis intererat. *Concilium provinciale* seu *regionale*, cui aderant ejusdem provinciæ episcopi. *Concilium civile*, synodus episcopalis seu quæ ab episcopo in sua civitate fit cum presbyteris suæ diœcesis. — Archidiaconorum districtus vel jurisdictio. (A. 1235.)— Præstatio quæ in feudi vel prædii distractione domino pro ejusdem consensu solvebatur. (A. 1096.) — Incolarum urbis aut oppidi universitas. (A. 1322.) — Parlamentum, apud Anglicos scriptores.

CONCINERATIO. — Sanctorum reliquiæ; *reliques, restes d'un saint.* Hinc *Cinerarios* Catholicos appellabant *hæretici. Vid.* Cinerarius.

CONCINERATUS. — Cinere conspersus; *couvert de cendre.* (Tert.)

CONCINNANTIA. — Concinnatus, ornatus; *décoration, parure.* (*Conc. Hisp.*)

CONCINNATIO. — Machinatio; *machination.* (*Conc. Hisp.*)

CONCINNATOR. — Calumniator; *chicaneur.* (*Vet. Gl.*)

CONCIO. — Incolarum unius urbis universitas, ut Commune.

CONCIOLA. — Congregatiuncula; *réunion, assemblée de peu d'importance.* (*Vet. Gl.*)

CONCIONABULUM. — Conciliabulum· *réunion illicite, conciliabule.* (*A. SS.*)

CONCIONARIUS. — Qui populum alloquitur; *orateur.*

CONCIONATIO. — Concio, oratio· *discours, harangue.*

CONCISA. — Arborum eversarum strages itineri præcludendo; *abattis servant à intercepter le passage des chemins.* (Paul. Warn.) —Silva cædua; *bois taillis.* (*Ch. Car. Calv.*)— Sepimentum circum agros et fundos factum, cum leviter semicæsa virgulta proclinantur, implicanturque invicem perpetua textura, eaque interim succrescente; *clôture de buissons entrelacés.* (*Lex Sal.*)

CONCISIO. — Idem q. *arborum incisio* in truncis plerumque facta ad limites designandos. *Vid.* Arbor. (A. 876.)

CONCISUM. — Silva cædua, ut Concisa.

CONCITO.—Statim, illico; *aussitôt.* (Abb.)

CONCITUM. — Intrita, mortarium; *mortier à piler.* (*St Ast.*)

CONCIVIUM. — Civium cœtus; *assemblée des habitants d'une ville..* (Ads.)

CONCLAMARE. —Causam agere, dicere; *exposer une affaire, la faire valoir.* (*Lex Alem.*)

CONCLASSARE. — *Conclassare signa*, pulsare campanas; *sonner les cloches.* (Guid.)

CONCLAVE. — Vestiarium; *garderobe.* (A. 1245.)— Locus ubi coeunt cardinales ad eligendum Pontificem; *conclave, lieu où se réunissent les cardinaux pour l'élection du Pape.* (*Cæremon. Rom.*)—Locus inclusus vel munitus, sive domus quæ multis clauditur cellis; interior cella, inquit Papias. — — Quidquid obseratum est, in legib. municip. Mechlinensium.

CONCLAVIS. — Interpositus, procursus; *enclave, ce qui est enclavé.* (A. 836.)

CONCLERICUS.— Clericus una cum aliis; *collègue en prêtrise.* (*Conc. Hisp.*)

CONCLUDERE. — Pro *concludi*, terminari; *être borné, limité.* (*Conc. Hisp.*)

CONCLUSIO. — Clusa; « *Conclusiones* aquarum. » (*Leg. Wisig.*)

CONCLUSITER. — Denique, tandem; *enfin.* (Lud.)

CONCLUSUM. — Locus seu ager sepibus septus; *clos, enclos,* ut Clausum. (*Leg. Wisig.*)

CONCLUSUS. — Ead. notione. (*Ibid.*)

CONCOLATUS. — Conglutinatus; *collé ensemble, cimenté.* (Doubl.)

CONCOMITANTIA. — Comitatus; *cortége, suite.* (A. 1300.)

CONCONSULES. — Ejusdem urbis una consules; *coconsuls, collègues au consulat.* (*Ch. Tolos.*)

CONCORDARE. — Statuere, definire; *statuer, déterminer.* (A. 1363.) — Conferre, comparare; *comparer, rapprocher.* (A. 1162.)

CONCORDATUS. — Compositus, de quo conventum est; *accordé.* (A. 1463.)

CONCORDENSES. — Valdensium sectarii hæretici, a Concordia, Lombardiæ oppido, dicti.

CONCORDIA. — Fœdus, pactum; *arrangement, accord.* (Mad.) *Concordia celata*, conventio seu pactio quam inconsulto judice ineunt litigantes postquam res in judicium vocata est; *arrangement que font les plaideurs pendant le procès en l'absence et à l'insu du juge.*

CONCORDIUM. — Pactum, fœdus, pro Concordia.

CONCOREZENSES — Ut Concordenses. (Mur.)

CONCORPORALIS. — Ejusdem corporis vel societatis; *qui est de la même société, du même collége.* (Leibn.)

CONCORPORATE. — Corporaliter; *matériellement, en corps.* (Mart., *Anecd.*)

CONCREDERE. — *Concredere se* dicebatur ille qui judici vel parti se tradebat et delictum illius arbitrio compositione expiabat. (Flod.)

CONCRETUS. — Coætaneus; *qui est du même âge.* (*A. SS.*)

CONCUBA. — Concubina; *femme débauchée, concubine.* (S. Hilar.)

CONCUBIALITER.— Continuo, perpetuo; *toujours, continuellement.* (*A. SS.*)

CONCUBINA. — In nonnullis primorum temporum mediæ ætatis instrumentis non significat illa vox concubinam fornicariam, sed eam concubinam quæ secundum legem matrimonii infra tamen dignitatem uxoris ducitur; quæ *uxor concubina* dici videtur in Ch. Ludovici VI, regis Francorum.

CONCUBINARIUS. — Qui concubinam habe ; *concubinaire, débauché*; ol. *concubin.*

CONCUBITALIS. — Ad concubitum pertinens; *qui concerne la cohabitation, le concubinage.*

CONCUBITOR. — Idem q. Concubinarius (Jul. antec.), et accubitor, præfectus sacri cubiculi. (Yv.)

CONCULCATURIUS — *Conculcaturia*

epistola, eadem ac *agnationis charta* qua dominus servi cui se ingenue jungit, illi indulget ut qui ex eo nascendi liberi permaneant.

CONCURRENTER.— Unanimiter, concorditer; *d'accord, d'intelligence.* (*Ch. Angl.*)

CONCURRENTIA. — Æmulatio, competitorum certamen; *émulation, lutte entre divers prétendants.* (Mur.) — Certa quædam ac determinata summa ultra quam non erogetur supra : « Recepit in solutum usque in *concurrentiam.* » (A. 1332.)

CONCURRERE. — *Concurrere alicui* seu *cum aliquo*, consentire alicui; *concourir avec quelqu'un.* (Tert.)

CONCURSUS. — Submonitio vel evocatio civium ad vindicanda maleficia. *Vid.* HUESIUM. (*Ch. Hisp.*)

CONCUS. — Vas ecclesiasticum, idem q. CONCHA. (*Conc. Hisp.*)

CONCUSSURA. — Concussus; *secousse.* (A. 1205.)

CONCUTERE. — Frangere; *briser, réduire en morceaux.* (Lud.)

CONDADUM. — Comitatus, dominium; *comité, seigneurie.* (*Ch. Hisp.*)

CONDAMINA. — Ager domini, ab omni onere agrario immunis; *terre seigneuriale, celle qui est directement exploitée par le seigneur et qui par conséquent est exempte de charges;* ol. *condamine, coundamine.* (Pass.)— Ager oppido adjacens; *champ, terre située à côté d'une ville.* (A. 1328.) — *Bastida*, seu prædium rusticum cum mansione; *ferme, métairie.* (A. 1351.)

CONDATE.— Confluens; *lieu où deux rivières se joignent, confluent;* ol. *condat.*

CONDARE.—Simul dare; *donner en même temps, ensemble.* (*A. SS.*)

CONDECENTER.—Satis; *assez.* (A. 1476.)

CONDECENTIA. — Dignitas, nobilitas. (A. 1400.)

CONDECERNERE —Una decernere; *décider ensemble.* (A. 876.)

CONDECIMÆ. — Ut DECIMÆ.

CONDEMINA. — Ut CONDAMINA.

CONDEMNARE.—*Condemnare terram alicujus*, agri alicujus fructum excidere; *détruire la récolte du champ d'autrui.* (*Lex Sal.*)

CONDEMNATIO. — Multa pecuniaria; *amende, peine pécuniaire.* (S. Amb.)

CONDEPENDENCIA.— Cohærentia; *liaison.* (A. 1403.)

CONDERGERE. — Ut CONDIRIGERE.

CONDERSERIUM. — Res in vadimonium data, qua quis interdum legitime utitur; *chose donnée en gage dont le créancier se sert. Vid.* CONDIRIGERE. (A. 1173.)

CONDERZERE. — Ut CONDERGERE.

CONDESCENDENS. — Condecens; *convenable, qui convient.* (*S. Vict. Mass.*)

CONDESCENDERE. — Consentire, alicujus sententiam sequi, alicui morem gerere; *condescendre.* (Ivo Carn.) — Alienare; *aliéner, faire aliénation d'une chose.* (Wichb.) — Descendere simul, una venire cum aliis; *descendre en même temps, se rendre avec d'autres auprès de quelqu'un dans un lieu.* (A. 1341.)

CONDESCENSIO. — Indulgentia, obsequium; *condescendance.* (Apud theologos scolasticos hæc vox frequenter accipitur pro illa divina demissione qua Deus infirmitati nostræ sese attemperat.)

CONDESCENSIVE.—Indulgenter; *par indulgence, par condescendance.* (Joan. XXII PP.)

CONDIARIUM.— Ærarium; *trésor public.* (Isid.)

CONDICARE.—Pro *condicere.* (*Act. episc. Cenom.*)

CONDICIONARIUS. — Aliqua servitii seu servitutis conditione obligatus. *Vid.* CONDITIONALES et CONDITIONATI. (A. 1326.)

CONDICIUM. — Munus quod ex *condicto* fit. (Mur.)

CONDICTATUS. — Condictus, decretus; *décidé, résolu.* (*A. SS.*)

CONDICTIO. — Vox forensis, Gal. *condiction, exercice de l'action personnelle.*

CONDICTIONALIS. — Ut CONDITIONALIS.

CONDIGNARE.— Condignum putare; *juger digne.* (A. 786.)

CONDIMINA. — Ut CONDAMINA.

CONDIRECTUS. — *Condirecta terra* videtur esse ea quæ recte culta est et unde *condirectiones* seu emolumenta debita possunt percipi; *terre bien cultivée et en plein rapport, d'où, par conséquent, on retire des revenus suffisants. Par extension, « condirectus » se joint à certains noms pour indiquer le bon état, la parfaite exécution des objets qu'ils désignent : « Condirectus molendinus, condirecta carreria,* » etc. « Lucernam seu lampadem dictus infirmarius suis expensis adjutorio tamen unius sextarii olei, tenere tenetur *condirectam* (a. 1352), » id est bene. *Puteus condirectus* de cistulis sive ferratis ex catena et rota; hoc est *instructus* omnibus necessaris ad hauriendam aquam. *Condirectum domui*, ejusdem conservatio; *entretien d'une maison.* (*Conc. Hisp.*)

CONDIRIGERE.—Dirigere, mittere; frui, uti re aliqua, eam possidere, regere, instruere, etc.; *envoyer, faire passer, diriger, avoir l'administration, user, jouir, posséder,* etc.

CONDISCORDIA.— Discordia, dissidium; *désunion, discorde.* (A. 1366.)

CONDITA. — Locus certus, territorium; *canton, quartier, territoire.* (Pass.)

CONDITIO.—Tributum, pensitatio; *payement, dépense, redevance, impôt.* (Pass.) *Conditio candelæ*, præstationis species. *Vid.* CANDELA.—Res creata, vel creatio; *création, ou ouvrage, œuvre.* (S. Iren. vet. interp.)—Negotium; *affaire.* (Desid. episc. Cad.)— Morum et ingenii habitus; *habitudes, mœurs.* (A. 1315.)—Corporis constitutio; *état, constitution du corps.* (A. 1356.)

CONDITIONABILIS. — Pendens a conditione; *soumis à certaines conditions, conditionnel.*

CONDITIONALES. — Qui aliqua servitii seu servitutis conditione obligati sunt; *serfs d'une certaine classe; Vid.* CONDITIONATUS.

CONDITIONARE.—Conditionem impone-

re, modum ponere; *mettre ou opposer une condition. Conditionare potestatem regis; borner le pouvoir du roi.*

CONDITIONARII. — Ut CONDITIONALES.

CONDITIONATUS.—Manumissus a servitute sub operarum servitio aut aliis conditionibus; *serf affranchi sous certaines conditions;* ol. *conditionné.* (A. 1306.)

CONDITIUNCULA.—Negotia; *affaires, intérêts.* (Desid. Cad. episc.)

CONDOLOMA. — Dicitur de tuberculis ex inflammatione natis circum anum. (*A. SS.*)

CONDOLOMATUS. — *Condolomate* laborans. *Vid.* CONDOLOMA.

CONDOMA. — Pro CONDAMINA. (*Ch. Longob.*)

CONDOMINA. — Ead. notione. (A. 1088.)

CONDOMINICATUS. — Ead. notione. (*Hist. episc. Autis.*)

CONDOMINUS.—Ejusdem dominii socius; *coseigneur, celui qui est seigneur, conjointement avec quelque autre, d'une terre, d'un pays.*

CONDONATUS.—Idem q. DONATUS, OBLATUS. (A. 1232.)

CONDORMIENTES.—Hæretici sæculi XIII in Germania, quod sine discrimine sexus ætatisque somnum caperent sic dicti.

CONDORMITIO.—Mors, obitus; *mort.* (R. Duel.)

CONDORSUS.—Modus oneris quo lignum portatur, seu potius caudex aut ramus arboris crassior. (*Stat. Mass.*)

CONDREGTA. — Ut CONDIRECTA.

CONDREZELLA. — Ead. notione.

CONDRICTA. — Ead. notione.

CONDRICTIO. — Idem q. CONDIRECTIO. (*Tab. Gel.*)

CONDRICTUS. — Ut CONDIRECTUS. (*Lex Ripuar.*)

CONDUCERE.—Deducere amicum abeuntem, prosequi, comitari; *accompagner quelqu'un, lui faire la conduite.* (Ugut.) — Exhibere, præsentare; *présenter.* (Leo IX PP.) — Recipere, investituram accipere; *entrer en possession, recevoir l'investiture.* (A. 1156) —*Salvum conductum* alicui concedere; *donner un sauf-conduit à quelqu'un..* (A. 1185.)

CONDUCHERII. — Clerici canonicis inferiores eorumque quasi conductitii in quibusdam ecclesiis; ol. *conduchiers.*

CONDUCIBILITAS. — Utilitas; *utilité, avantage.*

CONDUCTIALIS. — *Conductiales litteræ,* quæ ad fidem publicam et tutum commeatum dantur; *sauf-conduit.* (A. 1236.)

CONDUCTIO. — Quod domino solvitur pro securitate rerum exportandarum; idem q. GUIATICUM. (*Ann. Gen.*) — Pro CONDICTIO. (*Conc. Hib.*) — Morbi species quam Græci σπασμόν vocant. (Cæl. Aur.)

CONDUCTITIUS. — Procurator plebis vel minister altaris, qui canonica portione minus accipiendo, subjectione indebita, munus ab obsequio suo conductori persolvit. — *Conductitiæ litteræ*, eæd. q. CONDUCTITIÆ.

CONDUCTOR. — Qui conducit, vector; *qui transporte, porteur, voiturier.* (*Chr. Parm.*) — Qui campionem seu pugilem *conducit* ad duellum; *témoin, parrain.* (Mur.) — Redemptor qui certa pecuniæ summa reditus ecclesiæ conducit vel emit, ut ex iis quæstum faciat; *fermier des revenus d'une église.* (Mur.) — Actor, curator; *curateur, demandeur, administrateur;* ol. *conduiseur.* (A. 755.) — Hospes, cauponarius; *hôtelier, aubergiste.* (Rutil.)

CONDUCTORIUS. — *Conductoriæ litteræ,* commeatus: *sauf-conduit.* (Nicol. V PP.)

CONDUCTUS. — Defensio, tutela, præsidium, comitatus; *action de défendre, tutelle, protection, secours, escorte, suite.* — Pecunia quæ pro rerum quæ exportantur securitate domino solvitur. Idem q. GUIATICUM; *droit de péage;* ol. *conduit.* (A. 1171.) — *Conductus nundinarum*, is qui solvitur a mercatoribus ad nundinas venientibus; *droit payé au seigneur du lieu par les marchands qui vont aux foires et marchés.* (Ap. Brus.)—Canalis, tubus; *canal, conduit.* (*Hist. Bec.*) — Cibus ad communem refectionem appositus; *nourriture, aliments nécessaires à une ou plusieurs personnes.* (Hug. abb. ins. Bar.) — Sumptus in victum, vestitum, cultum; *entretien.* (A. 1121.)—Jus patronatus quo quis electum a se presbyterum ad episcopum conducit ut ab eo cura animarum investiatur; *droit de patronage en vertu duquel le patron d'une église avait le droit de désigner à l'évêque le prêtre qui devait la desservir.* (A. 875.) — Consensus; *consentement, approbation.* (A. 1103.)— In jus vocatio, citatio, vadimonium; *action de traduire en justice, citation,* etc. (A. 1312.) — Dominium, territorium; *seigneurie, territoire, juridiction.* (A. 1332.) — Armentum, grex; *troupeau.* (A. 1268.) — Canticorum species; *cantique, action de grâces;* ol. *conduis.* (A. 1248.) — ALBERGATA, MANSIONATICUM. *Vid.* hæc verba.

CONDULCARE. — Dulce reddere; *adoucir, apaiser.* (Mart., *Anecd.*)

CONDULCORARE. — Ead. notione. (Id.)

CONDUMA. — Ut CONDAMINA, et pro COSDUMA.

CONDUNARIUS. — Sarcinator; *couturier.*

CONDUSMA. — Ut COSDUMA.

CONELA. — Poculum, vasculum aquarium; *pot à l'eau.* (A. 1376.)

CONELIUS. — Ad cuniculum pertinens; *de lapin.* « Pellicia *conelia*, » vestis pellibus cuniculorum munita. (A. 1096.)

CONESTABILIS. — Idem q. *comes stabuli. Vid.* COMES.

CONESTABULARIUS. — Ead. notione.

CONESTABULUS. — Ead. notione.

CONFABULA. — Socia, quæ confabulatur; *compagne, interlocutrice.* (*A. SS.*)

CONFABULARIS. — Socius, collocutor, qui confabulatur; *associé, compagnon, interlocuteur.* (*A. SS.*)

CONFACERE. — Ut *conficere.* (*A. SS.*

CONFALO. — Idem q. CONFANO.

CONFALLONERIUS. — Vexillifer; *porte-bannière.* (Urb. II PP.)

CONFAMILIARIS. — Ejusdem familiæ; *qui est de la même famille.* (*Ann. Ben.*)

CONFANO. — Vexillum; *bannière, gonfanon;* ol. *confanon, confanier.*

CONFANONARIUS. — Ut CONFALLONERIUS.

CONFAUTOR. — Qui una cum aliis alicui favet (*Script. rer. Fr.*)

CONFECTÆ. — Fructus saccharo conditi; *fruits confits, confitures.* (A. 1333.)

CONFECTERA — Vas in quo *confectæ* apponuntur; *pot à confiture.* (*Ch. Ital.*)

CONFECTIO. — Medicina; *médicament.* (*Inst. Sic.*)

CONFECTIONARIUS — Qui confectionem parat, apothecarius; *pharmacien.* (*Inst. Sic.*)

CONFECTOR.—Carnifex; *bourreau.* (*Vet. Gl.*)

CONFECTORIUM.—Locus ubi bestiæ *trucidantur; lieu où l'on tue les animaux, abattoir.* (*Vet. Gl.*) — Idem q. CONFECTERA. (A. 1360.)

CONFECTUARII.—Qui bestias conficiunt; *ceux qui tuent les animaux bouchers.* (*Vet. inscript.*)

CONFECTURA. — Clades; *défaite, déconfiture.* (Rig.) — *Confecturæ*, eod. sensu q. CONFECTÆ. (*A. SS.*)

CONFEDERATIVUS. — Socius, amicus; *compagnon, ami.* (A. 1422.)

CONFEMINA.— Conjux, uxor; *épouse, femme mariée.* (*A. SS.*)

CONFEODATIO. — Plurium rerum una concessio in feudum. (A. 1319.)

CONFERTA. — Symbola, compotatio; *festins à écot, réunion de buveurs.*

CONFESSA. — Sanctimonialis, quæ *confessionem* seu pœnitentiam exigit in monasterio. (A. 922.)

CONFESSARE. — Confiteri, agnoscere, declarare; *confesser, reconnaître.* (S. XIV.)— Peccata sua sacerdoti declarare; *se confesser.* (Mart., *Anecd.*) — Confitentium pœnitentium peccata audire; *entendre en confession, confesser.* (*A. SS.*)

CONFESSARIUS.— Qui peccata sua sacerdoti confitetur; *celui qui confesse ses péchés à un prêtre, pénitent.* (*Chr. Mel.*). — Sacerdos qui confessionem peccatorum recipit; *prêtre qui entend les pénitents en confession, confesseur.* (Yep.)

CONFESSIO.— Professio, responsio, depositio; *aveu, réponse, déposition.* (*Cod. Th.*) *Confessio errati sui; aveu de son erreur. Augurum responsio; réponse des devins. Confessio testis; déposition d'un témoin.* — *Communitas*, incolarum urbis aut oppidi universi as; *la commune, l'ensemble de la population d'une ville ou d'un bourg.* (A. 1356.)— Fidelitatis professio; *reconnaissance de suzeraineté, prestation de serment de fidélité.* (A. 1107.) — Delicti nostri Domino declaratio, confessio; *déclaration de ses péchés à Dieu, confession. Confessiones facere*, suum *Confiteor* dicere. (Joan. episc. Abrinc.) *Confessionum pater*, idem q. CONFESSOR, hoc est, sacerdos qui peccatorum confessionem recipit. (A. 1334.) *Confessiones dare* dicebantur monachi vel canonici qui ad Primam canendam in ecclesia convenientes, completo ipso Officio, ante psalmum L, vicissim donabant confessiones suas, dicentes: *Confiteor Domino et tibi, frater, quod peccavi in cogitatione et opere, propterea precor te, ora pro me;* et ille respondebat: *Misereatur tui omnipotens Deus* — Oratio quæ a voce *Confiteor* incipit; *le Confiteor.* (Card. Bon.) — Locus in æde sacra, ubi sacerdos priusquam ad Missam celebrandam accedat, confessionem seu exomologesim pronuntiat. (Bellet.) — Cellula in qua presbyteri confessiones fidelium excipiunt; *confessionnal ou ce qui en tient lieu.* (Hariulf.) — Emolumentum, quod ex fidelium confessionibus seu exomologesi sacerdotibus obvenit; *offrandes faites par les pénitents à leur confesseur.* (*Tabul. S. Cypr. Pict.*) — Pœnitentia quæ per confessionem injungitur, sed maxime ea quæ in monasteriis exigitur; *pénitence imposée à un pénitent par un confesseur, celle surtout qui se donne aux moines dans les couvents.* (*Ch. Hisp.*) — Sepulcrum cujusdam martyris seu confessoris, cui impositum est ipsum altare; unde proprie sic etiam dictus locus sub majori altari positus quo sanctorum reliquiæ ac corpora reconduntur. Interdum veteribus instrumentis pro ipso confessionis seu altaris ornamento sumitur vox *confessio*, et pro basilica, vel potius oratorio. Ipsum martyrium *confessionem* appellat Lactantius: «Comprehensi presbyteri et ministri, et sine ulla probatione ad *confessionem* damnati.

CONFESSIONALE. — Sacrum pœnitentiæ tribunal; *confessionnal.* — (*Conc. Valent. a.* 1563.) — Liber agens de confessione; *traité de la confession.* (A. 1591.)

CONFESSIONALIS. — *Confessionales litteræ*, eædem quæ fraternitatis, quibus quis in participationem orationum admittitur; *Vid.* FRATERNITAS.

CONFESSIONARIUM. — Sacrum pœnitentiæ tribunal; *confessionnal.* (*Conc. Hisp.*)

CONFESSOR. — Monachus qui, pro expiandis delictis, *confessionem* seu pœnitentiam, abdicata vita sæculari, monasticam iniebat. (A. 1020.) — Apud Victorenses, monachus ætate, scientia et vitæ probitate conspicuus. (A. 1481.) — Confessarius, qui fidelium confessionem recipit; *confesseur, qui entend en confession.* — *Confessores* dicti olim: 1° qui martyrio vitam pro Christo, quem palam confessi et contestati sunt, finierunt; 2° qui Christum palam et coram tyrannis, seu fidei hostibus confessi, quolibet tormentorum vel pœnæ genere affecti, superstites tranquillam mortem obierant. *Confessores* nonnullis instrumentis appellati sunt cantores qui sunt in inferiori clericorum gradu, ita dicti, inquit scriptor quidam, quia confiteri passim sacra Scriptura, est Dei laudes decantare.

CONFESSORATUS. — Officium *confessarii; Vid.* CONFESSARIUS.

CONFESSORIUM. — Martyrium; *martyre.*

CONFESSORIUS. — *Confessoriæ litteræ* dicebantur quas *confessores* seu qui persecutionis tempore gloriosa voce Christum confessi erant, lapsis dabant, quibus pacem ab episcopis acciperent jusque communionis reciperent, relaxata scilicet præscripta ab iis pœnitentia et satisfactione.

CONFESSUS. — *Confessus* moritur qui ante mortem peccatorum absolutionem accipit simul et viaticum; *non confessus* vero qui moritur neutro sacramento percepto. Hinc *confessum facere* ministrare est illa duo sacramenta. (*Tabul. S. Vinc. Cenom.*)

CONFIBULARE. — Connectare, conjungere: « In semetipso concordiam confibulare. »

CONFIBULATIO. — Connexio, conjunctio; *union, liaison.* (Novat.)

CONFICCATUS. — Confixus. (*A. SS.*)

CONFICTO. — Adulteratio; *falsification, altération.* (A. 1314.)

CONFIDATUS. — Fidus, cui fides habetur; *sûr, à qui l'on se fie.* (A. 1371.)

CONFIDELIS. — Qui *fidelitatem* seu hominium cum *fidelibus* præstitit. (*Hist. Cartus.*)

CONFINA. — Locus muris vel sepibus clausus; *clos, enclos.* (A. 1460.)

CONFINARE. — Relegare, amandare; *reléguer quelqu'un dans un lieu, éloigner, renvoyer.* (*Ann. Gen.*) — Confines seu metas ponere; *borner, établir, planter des limites.* (A. 1304.) — Conterminare; *toucher aux limites, confiner.* (*St. Cad.*)

CONFINATIO. — Relegatio; *action de reléguer, internement.* (*Ann. Gen.*)

CONFINATIS. — Confinalis; *limitrophe, qui confine.* (*Tab. Briv.*)

CONFINATUS. — Eod. sensu. (*Ibid.*)

CONFINES. — Exsilium; *exil, expatriation.* (*Ann. Gen.*)

CONFINIA. — Idem q. CONFINIUM. (Greg. VII PP.)

CONFINIALIS. — Confinalis; *limitrophe, qui confine.* (Car. M.)

CONFINIARE. —Relegare, ut CONFINARE. (*Ann. Gen.*)

CONFINIRE.— Terminari; *aboutir.* (*Ann. Ben.*)

CONFINIS. — Meta, finis, limes; *borne, limite, lieu où une chose finit.* (Caius.)

CONFINIUM. — Vicinitas, locus ubi fines duarum terrarum conveniunt; *situation limitrophe, voisinage, point où les bornes de deux propriétés se rencontrent.* (J. de J.) — Arx in continibus exstructa; *château-fort construit sur la frontière.* (A. 1257.)

CONFINUS. — Pro COPHINUS.

CONFIRMARE. — *Confirmare populum* dicitur archidiaconus, diaconus, aut subdiaconus, dum post porrectam a sacerdote Eucharistiam eidem Dominicum sanguinem hauriendum præbet. (*Ord. Rom.*) *Confirmare tabulam*, qua reliquiæ in altari includuntur, dicitur episcopus, quod eam chrismate perungat. (*Pontif. Senon.*)

CONFIRMARIUS. — Qui sigilli appositione chartam confirmat; *celui qui applique le sceau sur une charte.* (A. 1473.)

CONFIRMATIO. — Sacramentum Ecclesiæ Romanæ sic dictum quod baptismum quodammodo confirmet ac compleat; *sacrement de confirmation.* — Subscriptio diplomatis; *souscription d'un titre.* (*Vet. ch.*)

CONFISCARE. — Fisco addicere; *confisquer.* (A. 1394.)

CONFISCATIO. — Bonorum alicujus fisco addictio; *confiscation, action d'adjuger au fisc la fortune de quelqu'un.* (A. 1308.)

CONFISCERE. — Pro *conficere.* (A. 1363.)

CONFISCUS. — Pro *confiscatus.* (*Ch. Angl.*)

CONFISUS. — Fidus, amicus, familiaris; *confident.*

CONFITERI. — Passive sumitur pro *prædicari*, dici. (*Conc. Hisp.*)

CONFITUM. — Salsamentum, conditura. (A. 1179.)

CONFITURA. — Dulciaria, ut CONFECTURA.

CONFLAGITIUM. — Flagitium, vel delictum commune: « Rectorem Dominus Papa ordinat, qui vel per se, vel certe per cives ejusdem urbis *conflagitia* ejusdem loci punit et purgat. » (Mab., *Annal.*)

CONFLAGRAMEN. — Conflagratio, incendium; *embrasement, incendie.* (*Script. rer. Fr.*)

CONFLATILIS. — Conflando factus; *de fonte, fait en métal fondu.* (Prud.)

CONFLATIM. — Copulatim, contexte (Isid.)

CONFLATOR. — Auctor, molitor; *qui machine, qui dispose, auteur, exécuteur, instrument de.* (A. 876.)

CONFLATORIUM. — Fornax, locus ubi fit *conflatio*; *fournaise, fourneau.* (*Vet. Gl.*)

CONFLICTUS. (Adj.) Dissipatus, fugatus; *mis en déroute, mis en fuite.* (A. 1258.) — (Subst.)Pugna, prælium; *combat, choc, conflit.* — Exercitus dissipatio, fuga; *déroute d'une armée, fuite.* (A. 1258.) — *Conflictus legalis*, duellum ex lege statutum; *duel judiciaire.* (S. XI.)

CONFLIGATIO. — Prælium; *bataille, action d'en venir aux mains.*

CONFLIGIUM. — Pugna, pro CONFLICTUS. (Guib.)

CONFLUENTIA. — Frequentia; *affluence.* (*A. SS.*)

CONFOAGIUM. — Jus lignum exscindendi ad focum, annona lignaria. *Vid.* AFFOAGIUM. (A. 1228.)

CONFOEDERARE. — Fœdus facere, inire; *faire alliance, s'unir par un traité.* (Tert.)

CONFŒDERARI.—Ead. notione. (*Script. rer. Fr.*)

CONFORTAMEN. — Corroboratio; *ce qui corrobore, fortifie.* (*A. SS.*)

CONFORTAMENTUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CONFORTARE. — Corroborare, firmare; *fortifier, conforter.* (Pass.)

CONFORTATICIE. — Auxilium præstando; *en aidant, en secourant.* (A. 1201.)

CONFORTATIO. — Ut CONFORTAMEN

CONFORTATORIUS. — *Confortatoriæ epistolæ fidei*, ad confirmandam fidem. (Anast.)

CONFORUM. — Forum, nundinæ; *marché.* (A. 1149.)

CONFOSSATUS. — Fossis munitus; *garni de fossés.* (Ach., *Spic.*)

CONFOSSUM. — Stagnum, fossa major,

ubi aquæ continentur; *étang.* (*Leg. Norm.*)

CONFRA. — Commune convivium : « Sicut ergo multi convivæ *confram* faciunt, id est commune convivium. » (Josl. episc. Suession.)

CONFRACTIO. — Fractio ; *action de rompre, de mettre en morceaux.* (*A. SS.*)

CONFRACTORIUM. — In Missale Ambrosiano sic dicitur illa oratio quæ sequitur fractionem hostiæ.

CONFRAGANEUS. — Pro CONSUFRAGANEUS, coepiscopus. (*Vit. S. Theod. arch. Narb.*)

CONFRARAGIUM. — Quod *Confraternitatis* causa solvitur; *droit d'entrée que paye celui qui est admis dans une association.* (*Ch. Dalph.*)

CONFRARIA. — Sacrum sodalium ; *confrérie.* (A. 1391.)

CONFRATERNIA. — Ead notione. (*A. SS.*)

CONFRATERNITAS. — Societas; *association, réunion, société. Confraternitas Dei*, pax ab episcopis Occitaniæ Aquitaniæque proceribus inita regnante Philippo Augusto; *Vid.* AGNUS.

CONFRATRES. — Collegæ, qui eodem officio utuntur ; *collègues.* (Ivo Carn.)

CONFRATRIA. — Societas; *société confrérie, association.* (Hincm.)

CONFRATRICA. — Idem q CONFRARIA. (*St. Saon.*)

CONFRATRISSA. — Consoror; *femme qui fait partie de la même association, ou qui remplit les mêmes fonctions qu'une autre.* (*A. SS.*)

CONFRATRUELIS. — Conjux ; *femme mariée, épouse.* (A. 1351.)

CONFRERIA. — Ut CONFRATRIA. (A. 1269.)

CONFRONTARE. — Limites assignare ; *donner, assigner, déterminer des bornes, des limites.*(A.1406.)—Confrontari, adjacere, contiguum esse; *être limitrophe, être contigu.* (A. 1302, 1317.)

CONFRONTATIO. — Adjacentia, limes, terminus ; *borne, limite.* — Collatio, comparatio ; *confrontation.* (*A. SS.*)

CONFRUNTARI. — Pro *confrontari.*

CONFUGIUM. — Invocatio ; *action d'invoquer, invocation.* (*A. SS.*) — Territorium, districtus vel præstatio quæ propter tutelam solvebatur; *territoire, ressort ou redevance payée au seigneur pour la protection qu'il accorde.* (A. 906.) — *Confugium facere*, fugere, confugere; *prendre la fuite, chercher un refuge, se réfugier.* (A. 795.)

CONFUNDERE. — Pudore suffundere ; *confondre. Confundere personam*, habitum ei tollere vel mutare, quo internosci possit; *déguiser quelqu'un pour qu'on ne puisse le reconnaître.* (A. 1327.)

CONFUSIBILIS. — Ignominiosus ; *ignominieux, dégradant.* (*A. SS.*)

CONFUSIO. — Probrum, dedecus; *déshonneur, honte.* (A. 866.)

CONFUSIVE. — Ignominiose ; *honteusement.* (Laur. Byzin.)

CONGADIARIA CHARTA. — Mutuæ obligationis et sponsionis charta ; *titre de mutuel engagement.* (A. 1237.)

CONGADIUM. — Pignus a pluribus simul constitutum; *Vid.* VADIUM.

CONGAMIUS. — Ut CONCAMIUS.

CONGEARE. — Dimittere, licentiam abeundi dare, expellere; *donner congé, congédier, renvoyer, expulser* ; ol. *congéer.*

CONGEARIUM. — Licentia abeundi, jus expellendi ; *Vid.* CONGEARE.

CONGEDIA. — Dimissio, ex Gal. *congé.*

CONGEDIARE. — Ut CONGEARE.

CONGEDIUM. — Idem q. CONGEDIA.

CONGEIUM. — Jus ejiciendi ex urbe ; *droit de bannissement.* (A. 1177.)

CONGELLUS.—Pro CONCELLANEUS. (Notk.)

CONGENERI. — Duarum sororum mariti; *maris de deux sœurs, beaux-frères.* (*Cod. Th.*)

CONGENIUM. — Ars, machinatio, fraus; *ruse, adresse, habileté, fourberie.* (*Form. Andeg.*)

CONGERERE. — Dimittere; *congédier;* ut CONGEARE. (Mart., *Anecd.*)

CONGERIUM. — Licentia ; *congé.* (A. 1330.)

CONGERIUS. — Salutatio ante discessum; *acte par lequel on va, avant de partir, saluer les personnes avec lesquelles on a des relations, visite d'adieu*

CONGERMANUS. — Πρωτεξάδελφος ; *cousin germain.* (*Ch. Hisp.*)

CONGERO. — Dæmo, diabolus ; *le malin esprit, le démon.*

CONGERRONES. — Qui divitias et opes congerunt; *thésauriseurs.* (*Conc. Ticin. sub Bened. VIII. PP.*)—Socii itineris, vel ludi et nugarum ; *compagnons de route ou de jeu et de plaisir.* (Greg. Tur.)

CONGIARE. — Ut CONGEARE.

CONGILDONIS. — Contubernalis, contribuldis, ejusdem gildæ socius ; *qui est de la même association, de la même gilde.* (Pass.)

CONGIVE. — Conjux, uxor; *femme mariée, épouse.* (*Vet. form.*)

CONGLOMERATIO. — Congregatio, concilium ; *assemblée, réunion* (Hier.)

CONGLORIFICARI. — Eadem gloria affici, amplificari ; *être glorifié ensemble.* (Tert.)

CONGLUTINATURA. — Conglutinatio ; *action de coller, de cimenter.* (A. 1385.)

CONGRAPHIARE. — Conscribere.

CONGRATARI. — Congratulari ; *féliciter.* (A. 994.)

CONGRATULAMEN. — Congratulatio ; *congratulation, félicitation.* (*A. SS.*)

CONGREARE. — Gratum invicem habere, comprobare; *se convenir, agréer ensemble;* ol. *congréer.* (A. 1416.)

CONGREGALIS. — Ejusdem gregis; *du même troupeau.* (*A. SS.*)

CONGREGATIO. — Collecta seu synaxis. (Ferr. Diac.)

CONGREMENTUM. — Accretio; *accroissement.* (A. 1289.)

CONGRESSUS. — Impugnatus, lacessitus;

inquiété, assailli, attaqué. (*Script. rer. Fr.*)

CONGRUENTIA. — Bona cuidam ecclesiæ aut præsbyterio addicta. (*Conc. Hisp.*)

CONGRUIUS. — Congruentius; *conforme, convenable.* (*A. SS.*)

CONGUSTUS. — Forte angustus montium aditus; *défilé, col, port.* (**A. 1118.**)

CONHASSA. — Securis; *cognée.* (A. 1390.)

CONHIBERE. — Pro *cohibere.*

CONIA. — Poma sylvestria; *pommes de pin.* (*Vet. Gl.*)

CONIADA.— Panes ovis et lacte subacti quos etiam nunc Picardi *cuignets* appellant. (Irm.)

CONIARE. — Cudare, signare monetam; *frapper monnaie, monnayer.* (*St. Fl.*)

CONIATOR. — Aleator, qui globulos lusorios projicit contra quosvis obvios; *joueur; Vid.* Averitator.

CONICLUM. — Forte conclave; *alcôve.* (A. 1316.)

CONIDARIUS. — A Græco κόνις, lens, pediculus, nomen per contemptum diabolo tributum, quasi sordidissimus esset pediculosus, aut lentibus scatens. (*A. SS.*)

CONILLOS. — Forte vivarium cunicularium; *garenne.* (A. 1052.) — Cuniculus; *lapin.* (A 1341.)

CONINUS. — *Coninæ pelles*, cuniculorum; *peaux de lapins.*

CONIS.— A. Gr. κόνις, urceolus; *cruchon.* (*A. SS.*)

CONITIO. — Populi multitudo; *peuple, multitude.* (*Vet. Gl.*)

CONIUNCLA. — Junctura; *attelage.* (*St. Corb. mon.*)

CONIUS. — Cuneus, sigillum ferreum quo nummi cuduntur; *coin monétaire.*

CONJACTURA. — Pro *conjectura.*

CONJECTABUNDUS. — Suadens, consulens. (S. Aug.)

CONJECTANTER.—Per conjecturam; *par conjecture.*

CONJECTARE. — Contribuere; *contribuer, fournir.* (A. 807.)

CONJECTURA. — Idem q. Conjectus.

CONJECTURALITER. — Ut Conjectanter. (Sid.)

CONJECTURARI.—Conjicere; *juger, combiner dans l'esprit, conjecturer.* (*A. SS.*)

CONJECTURATIVE. — Conjecturando; *par conjecture.* (Eccard.)

CONJECTUS. — Contributio, symbolum, collecta; quod quisque in unum confert ad exsolvendam certam pecuniæ summam vel ad colligendam certam cibariorum quantitatem; maxime quod a populis regiis missis in itinere exsolvitur; *redevance, cotisation, collecte; quotepart, ce que chacun doit payer pour former une somme déterminée, solder une dépense faite ou à faire.*

CONJUDEX. — Assessor, qui cum primario judice judicat; *assesseur, juge adjoint.* (Ach., *Spic.*)

CONJUGA. — Pro *conjux.* (Burch.)

CONJUGALIS. — Ead. notione. (*Antiq. Pict.*)

CONJUGES. — In libris feudalibus sic dicuntur domini et vassalli, quod mutua, licet dispari, interse fide conjungantur et obstringantur.

CONJUNCTURA. — Conjunctio, conglutinatio; *action d'unir, de coller ensemble.* (**A. 1385.**)

CONJUNGERE. — Pervenire aliquo; *arriver dans un lieu.* (*A. SS.*) *Conjungere Jerusalem; arriver à Jérusalem. — Conjungere testes*, componere; *confronter les témoins.* (Mur.)

CONJURA. — Conjuratio, conspiratio; *complot.* (Mur.)

CONJURAMENTUM. — Submonitio parium. *Vid.* Conjurare.

CONJURARE. — Simul jurare, simul juramento firmare; *faire un serment collectif, jurer en même temps et ensemble.* (Pass.) — Submonere, in jus vocare, per fidem et sacramentum, quod domino feudali obstrictus est, quempiam citare; judices ad judicium exercendum evocare; *avertir secrètement, citer en justice, sommer de comparaître pour rendre l'hommage et jurer la foi due au suzerain, convoquer les juges, les inviter à rendre justice.* (Pass.) — Exsilio damnare; *condamner au bannissement.* (A. 1282.) — *Conjurare terram*, jurare terram, de qua lis est, ad certum hominem pertinere; *déclarer sous la foi du serment à qui appartient la terre en litige.* (*Vit. S. Elig.*) *Conjurare sententiam*, animo statuere, decernere; *résoudre, arrêter dans son esprit.* (*A. SS.*)

CONJURATIO. — Submonitio parium; *avertissement donné par les pairs.* (A. 1260.) — Communia, universitas civium unius urbis; *le corps des bourgeois, la commune.* (**A. 1161.**) — Adjuratio; *exorcisme.* — Juramentum quodvis; *serment.*

CONJURATOR. — Pro *conjuratus.* (A 1050.) « *Judex conjurator* hominum judicantium, » quia homines judicantes submonet et vocat ad judicium. (*Ed. Philip. VI, reg. Franc.*) — *Conjuratores*, qui simul jurant ad ejusdem rei confirmationem. *Vid.* Conjurare et Juramentum. (A. 1280.)

CONJURATUS. — Eodem astrictus juramento; *lié par le même serment.* (Unde *conjurati* dicuntur in nonnullis chartis cives oppidi.)

CONLABORATIO. — Œconomia, administratio; *administration, gouvernement.* (*Ann. Bertin.*) — Proventus agrorum et pratorum labore cultorum; *produits de la terre, récolte.* (*Præc. C. M.*) — Acquisitio conjugum stante matrimonio; *acquisition des époux pendant le mariage.* (*Lex Rip.*)

CONL. — Voces quæ non infra sunt quærendæ per Coll.

CONLATA. — Ut Collata.

CONLATERARIUS. — Transverso cognationis gradu junctus; *collatéral.* (A. 1059.)

CONLATERARE. — Ad latus esse; *être à côté de.* (A. 1027.)

CONLATERE. — *Conlatere se*, occultare, abscondere se; *se cacher.* (*A. SS.*)

CONLATOR. — Adulator; *flatteur.*

CONLAUDATIUM. — Consensus, conventio, pactum; *arrangement, accord, pacte.*

CONLECTOR. — Qui simul legit; *condiscipie, compagnon d'étude.* (S. Aug.)

CONLIGARE. — Sese pariter obligare, uti solent qui de re aliqua paciscuntur; *s'engager mutuellement.* (*Tab. Vos.*)

CONLUMINARE. — Accendere, inflammare; *allumer.* (*Ch. C. C.*)

CONLUSIO. — Ut COLLUDIUM.

CONM. — *Vid.* per COMM.

CONMARTYRISARE. — Aliquem e medio tollere per martyrium; *donner le martyre.* (*Hist. Ingulf.*)

CONNESTABILIS. — Idem q. *Comes stabuli. Vid.* COMES.

CONNESTARIA. — Urbis regio; *quartier d'une ville.* (*St. Saon.*)

CONNEXITAS. — Pro *connexio,* affinitas. (*Ch. Angl.*)

CONNIBENTIA. — Pro *conniventia,* assensus. (A. 684.)

CONNIUS. — Signum cuneum quo nummi cuduntur; *coin monétaire.*

CONNIVENTIA. — Pactum, conventio; *accord, arrangement.* — Assensus; *assentiment, connivence.* (Gr. Tur.)

CONNIVERE. — Consentire; *être d'accord, consentir.* (*Vet. inscript.*)

CONNOTARIUS. — In officii notarii socius; *conotaire.* (Menag.)

CONNUBERE. — Pro *concumbere.* (Anast.)

CONNUS. — Angulus; *coin, angle.* (A. 1278.)

CONOSTABULUS. — Pro CONESTABULUS.

CONP. — *Vid.* per COMP.

CONPHILOSOPHUS. — In philosophiæ studio socius; *compagnon d'études philosophiques.*

CONPTUS. — Coctus; *cuvé.* (*Chartul. S. Wand.*)

CONQUA. — Ut CONCHA.

CONQUADRARE. — Adversari, contradicere; *contrecarrer.* (Brusch.)

CONQUADRATUS. — Scientia vel virtute ornatus, instructus.

CONQUATA. — Modus agri, ut CONCADA.

CONQUATERNARE. — Quaternatim jungere; *atteler quatre bêtes de front.* (*Vet. Gl.*)

CONQUAVARE. — Pro *concavare.*

CONQUEREMENTUM. — Acquisitio; *acquisition, biens acquis.* (A. 1226.)

CONQUERIMENTUM. — Ead. notione. (A. 1256.)

CONQUESTA. — Armis aut bello quæsitum, partum; *conquête, chose conquise.* (A. 1468.)

CONQUESTARE. — Bello et armis acquirere; *conquérir;* ol. *conquerre, conquester.* (Thom. Wals.)

CONQUESTATUS. — Armis acquisitus; *conquis, acquis par la force des armes.* (S. XIV.)

CONQUESTIO. — Ut CONQUESTA. (Pass.)

CONQUESTRARE. — Ut CONQUESTARE. (Thwroc.)

CONQUESTRATIO. — Ut CONQUESTA. (Pass.)

CONQUESTUS. — Quælibet bona quavis ratione acquisita, etiam quæ a patre et matre hæreditario jure quis possidet; *biens acquis n'importe comment, par héritage, guerre,* etc.

CONQUETA. — Mensuræ frumentariæ et vinariæ species. Idem q. CONCHA. (A. 1346.)

CONQUINISCERE. — Quiescere, cubare; *reposer, être couché.* (*Gl. Rodulph.*)

CONQUIRERE. — Armis comparare; *conquérir.* (*Bart. Gl.*)

CONQUIRIMENTUM. — Ut CONQUEREMENTUM

CONQUISITE. — Vi armorum, jure belli; *par la force des armes, par droit de conquête.* (*A. SS.*)

CONQUISITOR. — Victor gentium, qui populos suo subegit imperio; *conquérant.* (A. 1196.)

CONQUISITUS. — Bona quæsita vel simul quæsita; *acquêts ou conquêts.* (*Cap. C. C.*)

CONQUISTA. — Bello quæsita; *conquête.* (*Conc. Hisp.*)

CONQUISTARE. — Acquirere armis seu alio modo; *acquérir par la force des armes ou autrement.* (Pass.)

CONQUISTUM. — Census; *redevance.* (*Tab. mon. S. And. Vienn.*) — Bona acquisita, ut CONQUISITUS. (*Ann. Ben.*)

CONQUISUS. — Devictus, superatus; *soumis, conquis.*

CONRADIUM. — Ut CONREDIUM.

CONRASERIA. — Officium CONRESARII; *office de conrasier;* ol. *conraserie; Vid.* CONRESARIUS.

CONREARIUS. — Ut CORREARIUS. (A. 1297.)

CONREATOR. — Qui pelles parat; *tanneur, corroyeur;* ol. *conréeur, conrour.* (A. 1345.)

CONREDIUM. — Bona quævis quæ ad victum, vestitum, cultumve inserviunt; *tout ce qui est nécessaire pour la nourriture, l'habillement,* etc, — *entretien.* (*Mon. Angl.*) — Convivia quæ dominis præstabantur a vassallis quoties per illorum terras pergebant; *droit de gîte ou de procuration, obligation où est le vassal de nourrir le seigneur et sa suite pendant qu'il voyage;* ol. *conroi, conrée; Vid.* GISTUM, PROCURATIO, etc. (A. 1157.)

CONREGIONALIS. — Ejusdem regionis; *qui est du même pays.*

CONREGIUM. — Ut CONREDIUM.

CONREGNARE. — Una cum alio regnare; *régner ensemble.*

CONREGNARDUS. — *Conregnardi solidi,* iidem q. CENSUALES.

CONREIUM. — Ut CONREDIUM. (*Chartul. S. Vand.*)

CONREIX. — Turma; *escadron, troupe, compagnie.* (A. 1212.)

CONRESARIUS. — Monachus qui fratribus *conredia* seu cibaria ministrare tenebatur; *frère cellérier;* ol. *conrasier.*

CONRESATOR. — Coriarius, alutarius; *corroyeur.* (*Ch. Mass.*)

CONRESIGNARE. — Aliquid alicui simul tradere, transcribere, traducere; *transmettre, résigner.*

CONREZARE. — Excipere, conredia parare, dare; *préparer, donner les aliments;* ol. *conrier.*

CONRIVALIS. — Concivis; *concitoyen.* (*A. SS.*)

CONROTUNDARE. — Rotundum efficere; *arrondir.* (*Vet. Gl.*)

CONSA. — Laterna cæca; *lanterne sourde*; ol. *esconse.* (*Cons. cœn. Flor.*)

CONSACERDOS. — Simul sacerdos, coepiscopus, collega in *sacerdotio*; *collègue dans le sacerdoce.* (Pass.)

CONSACRAMENTALIS. — Qui eamdem rem affirmat sacramento; *conjurateur, qui jure avec d'autres qu'un fait est ou n'est pas exact*; *Vid.* JURAMENTUM.

CONSACRANEUS. — Eorumdem sacrorum particeps; *qui participe aux mêmes cérémonies sacrées, corréligionnaire.* — Eodem sacramento obstrictus, conjuratus; *lié par le même serment, conjuré, conspirateur.*

CONSACRARE. — Pro *consecrare.* (*Vet. inscript.*)

CONSALANEUS. — Qui eodem salo utitur, contubernalis, conviva; *qui use du même sel, commensal.*

CONSCABINUS. — In *scabinatus* officio collega; *collègue dans l'échevinat.* (A. 1184.)

CONSCHOLASTICUS. — Condiscipulus; *condisciple.* (Flod.)

CONSCIENTIA. — *Conscientiam facere* : 1° religioni habere; *faire conscience* (Bern. de Breyt.); 2° notum facere; *faire savoir.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

CONSCIENCIATUS. — Idem q. CONSCIENTIOSUS. (*A. SS.*)

CONSCIENTIOSUS. — Religiosus, qui omnes actus suos ad recti et æqui normam exigit; *consciencieux.* (*Chr. Bernt.*)

CONSCOPARE. — Scopis mundare; *balayer.* (Gotsel. mon.)

CONSCRIPTI. — Charta, contractus, libellus; *titre, charte, contrat.* (*Vet. form.*)

CONSCRIPTIO. — Subscriptio; *signature, subscription.* (*Hist. S. Germ. Prat.*)

CONSECRANEUS. — Ut CONSACRANEUS.

CONSECRARE. — Terminum constituere, figere; *borner, établir des limites.* (*Vet. agrim.*)

CONSECRARI. — Baptizari; *être baptisé.* (Pasch. episc. Lilybit.) *Consecrari* alicujus sancti corpus dicitur, cum e terra eximitur honoris erga, atque inter sacras reliquias fidelibus exponitur venerandum. (*Ann. Mutin.*)

CONSECRATUS. — Baptizatus; *qui a reçu le baptême.* — (Pasch.) *Monialis consecrata*, abbatissa; *abbesse.* (A. 1222.)

CONSECRETALIS. — Domesticus, familiaris; *serviteur, domestique.* (A. 980.) — Secretorum particeps et conscius; *confident.* (*A. SS.*)

CONSECTANEUS. — Ejusdem sectæ; *qui est de la même secte, corréligionnaire.* (Sid.)

CONSEDERE. — Invadere, per vim auferre; *s'emparer, prendre de force.* (*Antiq. Fuld.*)

CONSEGALE. — Secale; *seigle.* (Ap. Brus.)

CONSEGALLUM. — Ead. notione. (*Ch. Eccl. Mass.*)

CONSENTANEUS. — Conscius, particeps; *qui est dans la confidence, dans le secret, complice, qui participe.* (*Script. rer. Fr.*)

CONSENTIA. — Pactum, conventio; *pacte, convention.* (A. 835.) — Consensus; *accord, conformité de sentiments, unanimité.* (A. 1006.)

CONSENTIARIUS. — Ut CONSENTANEUS. (*Leg. Norm.*)

CONSENTIATIVUS. — Ead. notione.

CONSENTIMENTUM. — Consensus; *consentement.* (*Chartul. Eccl. Apt.*)

CONSEQUENTIA. — Ut *consensus.* (Lamb.)

CONSEQUERE. — Pro *consequi.* (Mab., *Lit. Gal.*)

CONSEQUUTIUM. — Pro *consequentia.* (Pet. Cell.)

CONSERGIA. — Custos mulier, seu uxor consergii; *Vid.* CONSERGIUS. (A. 1202.)

CONSERGIUS. — Custos; *garde, conservateur, concierge.*

CONSERVA. — Vivarium ubi pisces conservantur; *réservoir, vivier.* (*Cons. Brag.*) — *Conservæ*, fœderatæ naves, quæ eumdem cursum tenentes sibi mutuam operam promittunt; *conserves, navires qui font route ensemble pour se prêter un mutuel appui.* (*Sal. Mal.*)

CONSERVAGIUM. — Navis, ut CONSERVA. (*St. Mass.*)

CONSERVANTIA. — Conservatio; *conservation, maintien.*

CONSERVATIA. — Ead. notione. (A. 1394.) — Rescriptum seu mandatum quo pontifex sibi reservat collationem quorumdam beneficiorum; ut RESERVATIO. (*Ch. Angl.*)

CONSERVATIO. — Officium seu jurisdictio *conservatoris* universitatum; *charge et dignité de gardien des priviléges d'une université.* (R. Goul.)

CONSERVATOR. — *Conservatores* appellati quorumdam generum ministri : *Conservatores privilegiorum universitatum, conservatores Judæorum*, etc.

CONSERVATORIA. — Rescripti pontificii species; *Vid.* CONSERVATIA. (A. 1365.)

CONSERVATORIALIS. — *Conservatoriales litteræ*, quibus conservatores privilegiorum instituuntur. (A. 1394.)

CONSERVATORIUM. — Idem q. *Litteræ conservatoriales*; *Vid.* CONSERVATORIALIS. (Pez.) — Vivarium ubi pisces conservantur; *réservoir, vivier.* (A. 1374.)

CONSETTUM. — Frumentum cum secali mistum, f. pro CONSELLUM. (A. 1234.)

CONSIALIUM. — Ut CONSEGALE. (A. 1250.)

CONSIDERABILIS. — Spectandus, laudabilis. (*Conc. Hisp.*)

CONSIDERANTIA. — Ut CONSIDERATIO. (*Ch. Navar.*)

CONSIDERARE. — Decernere, re expensa et considerata judicare; *décider, résoudre après examen.* (*Epist. C. M.*)

CONSIDERATIO. — *Consideratio curiæ*, decretum, judicium curiæ; *décision, jugement d'un tribunal.* (*Lex Long.*)

CONSIGNAMENTUM. — Depositio; *consignation.*

CONSIGNARE. — Concedere, tradere; *accorder, donner, livrer.* (Mur.) — Fronti baptizati oleo signum crucis, seu *confirmationis* sacramentum impertiri baptizato; *faire sur*

le front d'une personne que l'on baptise le signe de la croix avec l'huile sainte, ou administrer à un baptisé le sacrement de confirmation. — Signo sanctæ crucis alicui benedictionem impertiri; *donner la bénédiction à quelqu'un.* (S. Cypr.) — Judici sistere; *comparaître devant le juge.* (*St. Cad.*)

CONSIGNATIO. — Probatio per *signa* seu per chartas; *démonstration, preuve de l'exactitude d'une chose en exhibant des titres.* (*Cap. Radelc. Benev. princ.*) — Sacramentum confirmationis; *sacrement de confirmation.* (A. 857.) — Concessio, traditio; *investiture, cession.* (*Ch. mon. Gell.*)

CONSIGNATORIUM. — Locus in quo baptizati confirmantur; *lieu où l'on donne la confirmation à ceux qui ont reçu le baptême.* (Joan. Diac.)

CONSIGNATUS. — Signo sanctæ crucis benedictus; *qui est béni.* (Ruin.)

CONSILIABULUM. — Locus ubi multorum martyrum ac sanctorum corpora quiescunt. (*A. SS.*)

CONSILIARE. — Consilium dare; *donner un conseil, conseiller.* (*A. SS.*) — Consilium inire adversus aliquem, mortem alicui clam machinari; *machiner quelque chose contre quelqu'un, conspirer contre sa vie.* (Pass.)

CONSILIARI. — Ad consilium convenire, consilium inire, de re aliqua consultare. (*Gl. Gotof.*)

CONSILIARIS. — Consiliarius; *qui conseille, conseiller.* (Pass.)

CONSILIATOR. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*) — Auctor, suasor; *instigateur, promoteur.* (A. 1237.)

CONSILIATORIUM. — Locus consiliorum; *lieu où se donnent les conseils.* (Ugut.)

CONSILIATURA. — Quæstio consulenda; *affaire à examiner, à consulter.* (A. 1360.)

CONSILIOSE. — Prudenter, cum consilio; *avec prudence et circonspection.* (Fred.) — Per insidias; *par des piéges.* (Fred.)

CONSILIS. — Pro CONSUL.

CONSILIUM. — Dies qui concedebatur reo ut ei de actore respondendo caveretur; *délai accordé à l'accusé pour présenter sa défense;* ol. *jour de conseil.* — Cœtus, quomodo adhuc *conseil* vocant Galli cœtum consiliariorum. — Favor, consensus, laudimium. (A. 1103.)

CONSIMULARE. — *Assimilare,* simul cogere; *assembler.*

CONSINA. — Consobrina; *cousine.*

CONSISTENTES. — Sic dicti ii qui cum aliis fidelibus stantes orabant, necdum tamen ad sacramenta admittebantur.

CONSISTERE. — Stare, certum esse; *être certain.* (*Vet. cod.*)

CONSISTORIUM. — Quivis locus ubi consistitur; *tout lieu où l'on existe, où l'on se tient, lieu de séjour.* Ita Tertullianus terram in qua homines consistimus *consistorium* vocat. — Vestibulum, porticus, locus ubi consistunt qui ad januas ædis præstolantur donec in eas admittantur; *vestibule, portique.* (Pass.) — Locus cubiculariis addictus in quo excubabant quo paratiores essent ad domini præcepta; *chambre où se tiennent les domestiques, antichambre.* (Sid.) — Locus in quo princeps de rebus publicis consultat ac deliberat cum suis consistorianis; *salle du conseil du chef de l'Etat, conseil du chef de l'Etat.* (*Cod. Th.*) — Exedra ædi sacræ adjuncta, in qua forte consistebant sacerdotes de rebus sacris cum episcopo disceptaturi; *salle de réunion jointe aux églises pour servir aux conférences du clergé et de l'évêque.* (*Ch. eccl. Cornut.*) — Thronus excelsior; *trône, siége élevé.* (*A. SS.*) — Consessus episcoporum aut presbyterorum; *assemblée du clergé, synode, consistoire.* (*Cærem. Rom.*) — Cœtus hominum simul et una consistentium, collegium scabinorum; *assemblée publique, réunion des magistrats municipaux d'une ville.* (A. 1370.)

CONSITI. — F. idem q. CURTARII vel CORTASIANI. (*Ch. Edward. I reg. Angl.*)

CONSITUS. — Ut commistus vel conditus: « Gemens dico, cum absinthium meum respicio, cum *consita* melle vocula vestra deprehendo. » (Mart.)

CONSOBRINUS. — Patruelis; *cousin germain.* (*A. SS.*)

CONSOLAMENTUM. — Ita manus impositionem et baptismum appellabant Cathari hæretici.

CONSOLARE. — Manus imponere, baptismum conferre; *Vid.* CONSOLAMENTUM.

CONSOLATI. — Paterini hæretici sic appellati quod *consolamentum* suis impertirent.

CONSOLATIO. — Serotina cœna quæ post collationem fiebat a monachis, qui, quod vice *consolationis* et gratuitæ refectionis, post impensas orationi et lectioni horas complures iis impertiretur, detorto inde vocabulo, *consolationem* hanc refectionem pro collatione appellarunt. (Crodeg.) — Denariorum distributio quæ canonicis fiebat, ab annuo reditu beneficii districta. (*St. cap. Ganders.*) — Cæremonia qua aliquis inter Catharos admittebatur, idem q. CONSOLAMENTUM. (A. 1244.) — Solatium, auxilium; *soulagement, aide.* (*Vet. form.*)

CONSOLATUS. — Interdum pro CONSULATUS.

CONSORCIA. — Ut CONSORTIA.

CONSOROR. — Virgo mulierve quæ se suaque, vel saltem bonorum suorum partem aliquam obtulerat ecclesiæ seu monasterio ea vel simili ratione qua *oblati; Vid.* OBLATUS.

CONSORS. — Conjux, uxor; *épouse.* (A. 1338.) — Vicinus; *voisin, qui est proche.* (*St. Ast.*) — Pro CONCORS, unanimis. (Acher., *Spic.*)

CONSORTARE. — Limites habere consortes, vicinos et eosdem; *avoir des limites communes, être limitrophe.* (*Chartul. Apt.*)

CONSORTARI. — Ead. notione. (A. 1050.)

CONSORTES. — Ejusdem agri vel dominii participes, qui sortes suas vicinas habent; *voisins, co-propriétaires du même champ ou du même fief.* (*Leg. Wisig.*) — Fines agrorum, termini; *limites, bornes des champs.* (A. 1032.) — *Consortes coloni,* qui vicinos agros colunt, arant; *colons, fermiers qui font valoir des terres voisines.* (*Ch. ap. Guic.*)

— *Consortes* dicuntur in libris feudorum dominus et vasallus quasi σύμμαχοι, ejusdem militiæ socii.

CONSORTIA. — Societas, collegium; *réunion*, *communauté*, *corporation*. — Ager, dominium, vel prædium cujus plures sunt participes; *terre*, *seigneurie*, *métairie qui appartiennent à plusieurs en même temps*. (*St. Cad.*)

CONSORTIALIS. — Sodalis, socius; *associé*, *compagnon*. (*Cod. Th.*)

CONSORTIARE. — In consortium admittere, vel simul partiri. (A. 1247.)

CONSORTIUM. — Conventus et congregatio presbyterorum, cum scilicet invicem de rebus ecclesiasticis et parochiarum suarum deliberant; laicorum pia societas, sodalitium; *assemblée de prêtres, synode, conférence; confrérie.*

CONSPALATIUS. — Comes palatii; *comte du palais.*

CONSPARSUS. — Aspersio aquæ benedictæ, quæ *aqua aspersionis* dicitur; *aspersion d'eau bénite.* (Anast.)

CONSPECTARE. — Conspicere, videre; *apercevoir, voir.* (*A. SS.*)

CONSPECTOR. — Qui conspicit, videt; *celui qui aperçoit, qui voit.*

CONSPERSIO. — Panis eucharisticus; *pain eucharistique.* (Pasch. Radb.)

CONSPICABILIS. — Qui conspici potest, visibilis; *qui peut être vu, visible.* (Vigil. Taps.)

CONSPICATOR. — Speculator, explorator; *qui va à la découverte, explorateur, espion.* (Alb. Muss.)

CONSPIRARE. — Simul sentire et credere; *avoir les mêmes sentiments et les mêmes croyances.* (*Conc. Hisp.*)

CONSPIRATRIX. — Monialis; *nonne, religieuse.* (*Cap. ord. Cist.*)

CONSPONSALIS. — Commater; *commère.*

CONSTA. — Pro COSTA, clivus, latus montis; *Vid.* COSTA.

CONSTABULARIA. — Dignitas comitis stabulorum; *connétablie.* — Centuria militaris; *compagnie de soldats.*

CONSTABULARIUS. — Idem q. *comes stabuli; Vid.* COMES.

CONSTABULATUS. — Ut CONSTABULARIA. comitis stabuli dignitas.

CONSTABULIS. — Idem q. *comes stabuli; Vid.* COMES.

CONSTABULUS. — Ead. notione.

CONSTAMENTUM. — Ut CUSTUS. (Ord. Vit.)

CONSTANCIO.—Pro *constitutio:* «Item hac irrefragabili *constantione* sanximus.» (*Ord. Ph. IV, reg. Fr.*)

CONSTANGIA. — Ut CUSTUS. (A. 1233.)

CONSTANTIA. — Expensæ, impensæ; *dépense*; ol. *constance.* (A. 1189.)

CONSTANTINUS. — Solidus, moneta aurea imperatorum Constantinopolitanorum; *constantinat monnaie des empereurs de Constantinople.*

CONSTARE. — Pro *stare; demeurer.* (*Lex Bav.*)

CONSTELLATUS FRATER. — *Vid.* FRATER.

CONSTERNATUS. — Prostratus; *prosterné.* (*Brev. Par.*)

CONSTIPENDIALIS. — Particeps stipendii. (*A. SS.*)

CONSTIPULATIO. — Contractus stipulando confirmatus; ut STIPULATIO. (A. 706.)

CONSTITUCIA. — Præstatio quæ ex *constituto* solvitur. (A. 1268.)

CONSTITUTIO.—Ead. notione. (*Ch. mon. Mur.*)

CONSTITUTOR. — Qui pro alio se soluturum promittit, vel aliqua facturum, et alterius in se transfert obligationem; *celui qui se met au lieu et place d'un autre.*

CONSTITUTUM. — Decretum; *loi, règle établie.* (*Vet. Gl.*) — Dies constitutus, præfinitus; *jour déterminé, fixé.* (*Lex Long.*) *Ponere constitutum*, diem constituere; *déterminer, fixer un jour.* (*Ibid.*)

CONSTORIA. — Idem q. CUSTUS. (*Inst. Eccl. Const.*)

CONSTRINGERE. — Cogere, coercere; *contraindre.* (*Leg. C. M.*)

CONSTRINGIBILIS. — Qui ex jure coerceri potest; *qui peut être juridiquement contraint à.* (A. 1401.)

CONSTRUCTOR. — Qui construendis aut reparandis ædificiis invigilat; *surveillant de travaux de construction ou de réparation*, *architecte.* (*St. eccl. S. Laur. Nom.*)

CONSTUMA. — Pro COSTUMA.

CONSTURA. — Ut COUSTURA.

CONSUA. — Vox scripta per abbreviationem pro CONSTUMA. (A. 1228.)

CONSUENTER. — Pro consuetudine; *selon la coutume.* (A. 1291.)

CONSUETA. — Liber ritualis; *Vid.* CONSUETUDINARIUS. (*Conc. Hisp.*)

CONSUETUDINALITER. — Ex more; *selon la coutume.* (*Conc. Hisp.*)

CONSUETUDINARIUM.—Præstatio, idem ac CONSUETUDO.

CONSUETUDINARIUS. — Consuetus; *habituel*, *ordinaire.* — Liber ritualis in quo Officiorum divinorum ritus formulæque describuntur, in quo consuetudines conventuales et monasticæ exaratæ sunt; *rituel* (Brompt.) — Consuetudinibus seu tributis obnoxius, villanus; *homme sujet aux services féodaux*, *serf*, *vilain;* ol. *coustumier.* (A. 1092.) *Terra consuetudinaria*, tributis obnoxia; *terre sujette aux redevances féodales*, *terre roturière.*

CONSUETUDO.—Lex municipalis, et quævis alia, sive ex consuetudine recepta, sive etiam litteris exarata; *loi quelconque*, *écrite ou non.* (Pass.) *Consuetudo maris*, qua res maritimæ reguntur; *coutume de la mer*, *recueil de règlements sur la navigation.* (A. 1383.) — Regula monastica, seu vivendi ratio monastica; *règle monastique.* (*Ch. Mur. mon.*) — Menstruus sanguis feminarum, qui consueto tempore redit; *flux menstruel.* (Alex. Iatrop. interp.) —. Præstatio, pensitatio, quæ ex consuetudine præstatur, sive pecunia, sive aliis rebus, aut etiam servitiis, cujus initium ignoratur et a quo inducta;

redevances en nature ou en espèces; ol. *coutume.* (Pass.) *Consuetudines burgi,* quæ a burgensibus seu burgorum incolis solvuntur. *(Gal. Ch.) Consuetudo comitis* aut *consularis,* quæ comiti vel ratione comitatus debetur. (A. 1423, 1068.)—*Consuetudo judiciaria,* districtio, multa a judice irrogari solita. *Consuetudo jacendi et comedendi,* idem q. *jus gisti et procurationis; Vid.* Gistum et Procuratio. (A. 1143.)

CONSUL. — Comes; *comte.* — Consiliarius; *conseiller.* — Oppidi magistratus; *magistrat municipal, échevin;* ol. *consul, cossoul, consau,* etc. — Qui in emporiis seu portubus maris mercatorum jura ac merces tuetur; *consul, agent diplomatique.* (*St. Mass.*) — Mercator electus ad dirimendas lites sociorum; *consul, prudhomme.* (A. 1563.)

CONSULARE. — Consilium dare; *conseiller.* (A. 1284.)

CONSULARITAS. — Comitatus, dignitas comitis; *comté, dignité de comte.* (A. 1149)

CONSULARIUS. — Consiliarius, consiliorum particeps; *conseiller.* (A. 550.)

CONSULATOR. — Eod. sensu. (Joan. Brompt.)

CONSULATUS. — Comitatus, comitis districtus; *comté;* ol. *consolat.* (*Ch. Angl.*) — Dignitas amiralii seu supremi rerum præfecti apud Saracenos; *émir.* (*Eulog. Tolet.*) — Consiliariorum conventus; *assemblée de conseillers, conseil.* (Joan. a Leyd.) — Munus *consulis* qui mercatorum jura tuetur emporiis et portubus; *consulat, fonctions diplomatiques.* (*St. Mass.*) — Collegium *consulum* seu scabinorum, eorumdem officium et dignitas; *consulat, échevinage, corps des échevins, et office d'échevin.* (A. 1268.) — Locus ubi congregantur *consules* seu scabini; *hôtel de ville.* (A. 1308.) — *Consulatum dare,* missilia spargere, quod consules facere solebant cum magistratum adibant. *Consulatus curiæ,* summa rerum ac præcipua administratio. (A. 1066.) *Post consulatum,* formula litteris vel actis ascribi solita (imp Rom.), cum scilicet qui tum hoc anno quo scribebantur, consules creati essent, ignoraretur, et necdum nuntius Constantinopoli, ubi designari solebant, in regiones remotiores, scilicet in Africam, ubi ejusmodi formula præsertim ascripta legitur, allatus est.

CONSULTA. — Consultatio, deliberatio; *action de délibérer, examen, consultation, délibération.* (*A. SS.*) *Consultam facere,* consulere; *délibérer.* (*St. Gen.*)

CONSULTUM. — Relatio ad principem super aliquo dubio a judice facta. (*Cod. Th.*)— Sermo, res ipsa de qua consulitur; consilium per quod alicujus utilitati consulitur. (S. Eulog.)

CONSULTUS. — Consilium; *conseil.* (A. 863.) *Consultus regius,* consessus consiliariorum regiorum; *conseil du roi.* (A. 1120.)

CONSUMMATIO. — Forte Officium divinum et oratio sic dicta, quod sint opus *consummatum* seu perfectum. (*Can. Hib.*) — Opus ex diversis auctoribus collectum; *Vid.* Consummatum. (*Dig.*)

CONSUMMATOR. — Perfector, qui consummat et perficit; *qui accomplit, qui achève.* (S. Cypr.)

CONSUMMATUM. — Succus ex decoctis carnibus expressus; *consommé.* (*A. SS.*)

CONTABRUM. — Ut Cantabrum.

CONTADINA. — Uxor; *épouse.* (Barel.)

CONTADINUS. — Accola; *qui habite auprès, voisin.* (*A. SS.*)

CONTADOR. — Calculator, præfectus ærarii; *calculateur, caissier, trésorier.* (*A. SS.*)

CONTADORIA. — Ærarium, seu locus ubi numeratur pecunia; *trésor, caisse.* (*A. SS.*)

CONTAGIARE. — Citare, in jus vocare; *citer en justice, assigner; Vid.* Attachiare.

CONTAGIATUS. — Contagione correptus; *atteint par la contagion.* (*A. SS.*)

CONTAGIUM. — *Contagium originale,* peccatum originale; *péché originel.* (A. 1180.)

CONTALAGIUM. — Tributum pro frumenti mensuratione solutum; *droit de mesurage.* (A. 1220.)

CONTALATA. — Comitis seu castellani districtus, ut videtur; *comté, châtellenie.* (A. 1336.) — Jus quoddam sed ignotum. (A. 1362.)

CONTALIA. — Ut Contalagium.

CONTALIATUM. — Eod. sensu. (A. 1242.)

CONTALIS. — Qui pertinet ad comitem; *de comte, comtal*: « Terra *contalis.* »

CONTAMEN. — Pro Cantamen, incantatio.

CONTAMINA. — Pro Condamina. (A. 1222.)

CONTAMINIA. — Ead. notione. (A. 1056.)

CONTANGERE. — Invadere, usurpare, manum afferre; *envahir, s'emparer, usurper, mettre la main sur.* (S. vii.)

CONTANTUS. — Numeratus; *compté. Pecunia contanta: argent comptant.* (*A. SS.*)

CONTASSARE. — Acervare, congerere; *entasser.* (A. 1397.)

CONTASTATUS. — Captus, interceptus; *saisi, arrêté, empêché.* (*A. SS.*)

CONTATA. — Modus agri, ut Conchada. (A. 1304.)

CONTECTALIS. — Sub eodem tecto habitans, uxor, conjux; *qui habite sous le même toit, époux.* (Ditm.)

CONTECTILIS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CONTEMPERARE. — Obtemperare; *obéir.* (A. 559.)

CONTEMPLATIO. — *Nostri contemplatio,* id est nostri ergo vel causa; *à cause de nous, par égard pour nous*

CONTEMPORALIS. — Æqualis, coetaneus, œquævus; *du même temps, du même âge, contemporain.* (Ditm.)

CONTEMPORARE. — Esse eodem tempore; *être du même temps.* (Tert.)

CONTEMPSA. — Contemptus, neglectus. *mépris, dédain.* (*Conc. Hisp.*)

CONTEMPTIO. — Contentio, controversia; *discussion, dispute.* (A. 1187.)

CONTENDERE. — Extendere, exponere. (Hincm.) *Contendere testamentum,* contendere ut irritum fiat, illud rescindere. (A. 1212.)

CONTENEMENTUM. — Quod cuique ad sumptus necessarios sufficit, ut Continentia.

CONTENERARE. — Tenerum facere, macerare; *attendrir.*

CONTENTARE. — Satisfacere; *contenter.* (Ach., *Spic.*) — Placare; *apaiser, calmer.* (A. 1482.) — Assentiri, consentire; *consentir.* (A. 884.)

CONTENTATIO. — Satisfactio; *contentement.* (A. 1409.)

CONTENTIBILITER. — Animo contendendi seu pugnandi. (A. 1358.)

CONTENTOR. — Vox notariis Galliæ usitata qua jura exsoluta esse et se *contentos* profitebantur.

CONTENTUS. — Numeratus. *In contento vendere, vendre argent comptant.* (Mart., *Ampl. Col.*)

CONTERIBUSTERIUS. — Homo conditionis obnoxiæ, qui tributa domino tenetur exsolvere. *Vid.* TRIBUTALIS. (A. 1171.)

CONTERNARE. — *Ranger par trois, trois à trois:* — *Vitula conternans,* id est tertium annum agens, robusta.

CONTERNATIO. — Sors ea quæ in tres partes dividitur; *lot d'un partage en trois.*

CONTESSARARE. — Amicitiam, societatem inire cum aliquo; *contracter des liens d'amitié avec quelqu'un.* (Tert.)

CONTESSERATIO. — *Contesseratio hospitalitatis; commerce d'amitié.* (Tert.)

CONTESTA. — Servitii genus quo subditi sepimenta dominorum contexere tenentur; *obligation où sont les vassaux d'établir et de tenir en bon état les clôtures des terres du seigneur.* (A. 1194.)

CONTESTABILIS. — Pro *comes stabuli,* *Vid.* COMES.

CONTESTADA. — *Vid.* CONTESTATIO.

CONTESTARE. — Donare; *donner.* (A. 936.) — Admonere, monere; *avertir, prévenir.* (*Cap. C. M.*) — *Contestare litem,* litigare, repugnare; *plaider, débattre, avoir différend.* (A. 1481.

CONTESTATA. — *Vid.* CONTESTATIO.

CONTESTATIO. — *Litis contestatio; ouverture des débats judiciaires par l'appel des témoins.* (*Lex Long.*) — Libellus, scriptura; *écrit, billet.* (*Cod. Th.*) — Testatio; *attestation, certificat.* (*Conc. Arel.* II.) — *Contestatio, contestada* seu *contestata* in quibusdam instrumentis dicitur *præfatio* seu oratio quæ canoni præmittitur, qua disponuntur sacerdos et populus ad tremendorum mysteriorum confectionem; *la préface de la Messe.*

CONTESTATORIUS. — *Contestatorii apices,* litteræ testium munimine confirmatæ; *attestations, certificats, pièces revêtues de la signature des témoins.* (*Script. rer. Fr.*)

CONTESTIS. — Una cum aliis ejusdem rei testis; *qui est témoin avec d'autres dans la même affaire.* (A. 1340.)

CONTESTUM. — *Regestum* publicum; *registre.* (Lam.)

CONTESTUS. — Lis, altercatio; *contestation, discussion, débat, procès;* ol. *contest.*

CONTHORALIS. — Conjux, uxor, interdum etiam maritus; *mari, épouse.* (Pass.)

CONTIGER. — Funambulus, sic dictus quod ad librandum corpus gerat contum; *funambule, danseur de corde.* (S. Paulin.)

CONTIGIA. — Pro CORRIGIA.

CONTIGUARI. — Contiguum esse; *être voisin, contigu.*

CONTIGUATUS. — Pro CONTIGUUS, vicinus. (*Ch. Eccl. Const.*)

CONTIGUITAS. — Amicitia, cognatio; *amitié, parenté.* (*Bart. Gl.*)

CONTILE. — Dominium, comitatus; *domaine, comté.* (A. 1246.)

CONTILIS. — Ad comitem spectans; *de comte, comtal.* (A. 1400.)

CONTINENS. — Dicitur de campo pluria arpenta terræ continenti nullo medio separata; *se dit d'une terre qui comprend plusieurs arpents qui se tiennent.* (A. 1248.) *In continenti,* statim, illico; *incontinent.*

CONTINENTES. — Sic dicti: 1° qui et in castitate vivunt et a sæcularibus prorsus abstinent; 2° viri qui ab uxoribus et feminæ quæ a maritis abstinent; 3° fratres et sorores tertii ordinis fratrum Minorum instituti ab ipso S. Francisco.

CONTINENTIA. — Synopsis, argumentum, tenor instrumenti; *contenu d'un écrit.* (*Vet. Gl.*) — Continuitas, complexus, amplexus; *étendue, contenance.* (Pass.) — Quod cuique ad sumptus necessarios sufficit; *ce qui est nécessaire pour l'entretien d'une personne.* (Greg. M.) — Contrectatio; *maniement.* (*C. Aur.*) — Habitus moris et gestus conformatio; *contenance, maintien.* (*A. SS.*) — Status, dispositio; *contenance.* (Ben. ab Pet.) — Septum, ambitus; *enceinte.* (*Ch. Arag.*) — Agendi ratio; *conduite, manière d'agir.* (A. 1240.) — Castitas, abstinentia a mulieribus; *continence.* (*Vet. Pœnit.*)

CONTINERE. — Alere, sumptus suppeditare; *entretenir.* (Greg. M.)

CONTINGATUS. — Contiguus; *voisin, contigu.* (A. 1388.)

CONTINUARE. — Consectari; *poursuivre.* (A. 1442.) *Continuare ecclesiam,* in ea continuo ministrare. (*Vet. Cærem.*)

CONTINUARI. — Continuum seu contiguum esse; *être voisin, limitrophe, contigu.* (A. 1139.)

CONTIQUALIS. — Ut CONTINGATUS.

CONTORATUS. — Fossatis vinctus et circumdatus; *ceint et entouré de fossés.* (*Script. rer. Fr.*)

CONTORIUM. — Modus agri qui in flexum vadit, a Gall. *contour,* ambitus, circuitus. (A. 1276.)

CONTORNARE. — Ambire, circumdare; *entourer.* (*Chartul. Eccl. Ling.*)

CONTORNATUS. — Bene *tornatus, concinnus; plein de goût, bien proportionné, bien tourné.* (Mart., *Ampl. Col.*)

CONTORNERIÆ. — Fossata quæ agrum cingunt et circumdant; *fossés de ceinture d'un champ.*

CONTORTIA. — Ager ubi contortæ seu viminea vincula crescunt; *champ où croît l'osier.* (A. 1406.)

CONTRA. — Circa, versus, erga; *vers, à l'époque de, à l'égard de, envers.* — Prope, juxta; *contre.* — Apud; *chez, auprès de.* — Pro; *pour, en échange de.* — Obviam; *contra aliquem,* eo invito; *malgré lui.* — *Contra se,* e regione; *contre* (*Vet. inscript.*)

CONTRABANNUM.—Merces *banno* interdictæ; *marchandises de contrebande.* (A. 1445.)

CONTRABARE. — Adversari, contradicere, refutare; *lutter contre, contredire, réfuter.* (Isid.)

CONTRACAMBIUM.— Permutatio; *échange.* (Greg. VII PP.) — Clarigatio; *représailles.* (*St. Verc.*)

CONTRACAUSARIUS.— Reus, in jus vocatus; *inculpé.* (A. 878.)

CONTRACAUSATOR. — Ead. notione. (*Leg. Henr. reg. Angl.*)

CONTRACLAVIS. — Falsa clavis; *fausse clef;* ol. *contre-clef.* (A. 1250.)

CONTRACTA. — Ut CONTRATA.

CONTRACTIO. — Contractus, conventus, pactio; *accord, arrangement.* (A. 1291.)

CONTRACTISTA. — Notarius, contractuum scriba; *notaire, celui qui écrit, qui rédige les contrats.* (*St. com. Ven.*)

CONTRACTORIUS. — *Domus contractoria,* xenodochium; *hospice.*

CONTRACTUS. — Territorium, regio; *pays, contrée.* (*A. SS.*) — Mancus, membris captus; *manchot, mutilé, estropié.* (*Vet. cod.*) Conterraneus; *compatriote.*

CONTRACTIO. — Ipse *contracti* morbus; *mutilation, paralysie, perclusion.* (*Vet. Gl.*)

CONTRADA. — Regio; *pays, contrée.*

CONTRADERE. — Tradere, donare; *livrer, donner.* (Pass.)

CONTRADICENTIA. — Lis, quæstio, controversia; *procès, discussion, débat.* (A. 1395.)

CONTRADICERE. — Interdicere, vetare; *interdire, défendre.* (A. 847) — Renuere, denegare; *refuser, ne vouloir ni recevoir, ni donner, rendre,* etc. (A. 794.) *Contradicere jussionem,* nolle recipere; *refuser de recevoir.* (*Lex Baiw.*) *Contradicere scrutinium,* domum ad quærendum intrare cupientem prohibere; *défendre l'entrée de sa maison à celui qui veut y pénétrer.* (*Lex Rip.*)

CONTRADICTARIA.— Oppositio, contradictio; *contradiction, objection.* (*Conc. Const.*)

CONTRADICTUM. — Controversia; *contredit.* (Mad.) — Appellatio seu provocatio ad superiorem judicem, qua inferioris sententia *contradicitur; appel.* (A. 1155.)

CONTRADICTUS. — Cui contradicitur, adversus quem lis movetur. (A. 1198.) — Contradictio. (A. 869.)

CONTRADITIO.—Donatio, traditio; *donation, livraison.* (*Conc. Hisp.*)

CONTRADITUS. — Donatus; *donné.* (S. IX.)

CONTRADRUTUM. — Quasi *contra directum,* contra jus; Gal. *contre-droit.*

CONTRADUPLUM. — Dupla multa; *double amende.* (A. 1210.)

CONTRADUTUS. — Pro CONTRADITUS.

CONTRAFACERE. — Imitari, effingere imitando; *contrefaire.* (A. 1287.) — Absolvere, perficere; *terminer, finir.* (A. 1360.)

CONTRAFACTURA.—Imitatio; *imitation, contrefaçon.* (Rym.)

CONTRAFACTUS. — Fictus, suppositus; *supposé, contrefait.* (*Ann. Ben.*)

CONTRAGAGIUM.—Jus quod dominis feudalibus competit quo possunt pro rei suæ ablatæ ab aliis vindicatione, eorum pariter sibi asserere ac retinere; *contre-gage.* (A. 1246.)

CONTRAHERE. — Protrahere (Rym.), acquirere (a. 1241), licitando cunctari; *prolonger, acquérir, marchander.*

CONTRALITTERA. — Arcana syngrapha alterius vim imminuens; *contre-lettre.* (A. 1482.)

CONTRAMAGISTER. — Proreta, secundus a præfecto turbæ nauticæ; *contre-maître.* (Rym.)

CONTRAMANDAMENTUM.—Præceptum, monitumve posterius priori præcepto vel monito contrarium; *contremandement.*

CONTRAMANDARE. — Dare præceptum secundum primo contrarium; *contremander.* (*Ch. Dalph.*)

CONTRAMANDATIO. — Excusatio legitima quam quis in judicium vocatus coram judice per procuratorem, aut per alium proponit quominus juri stare possit; *excuse, moyen pour différer un ajournement personnel;* ol. *contremand.*

CONTRAMANDATUM. — Ead. notione.

CONTRAMURALE. — Prætentum muro propugnaculum; *ouvrage avancé, fortification établie devant un rempart.* (Rym.)

CONTRAPARARE. — Præparare; *préparer, disposer.* (*St. Gen.*)

CONTRAPELLATIO. — Actio, calumnia, repetitio; *action judiciaire, réclamation, demande.* (A. 1048.)

CONTRAPESIUM. — Æquipondium; *contre-poids.* (*St. Laur.*)

CONTRAPLEGIAMENTUM.—*Plegium* seu vadimonium a reo datum, qui contra actorem causam suam est persecutus; *caution, gage;* ol. *contre-appleigement. Vid.* PLEGIUM.

CONTRAPLEGIATIO.—Fidejussio; *caution;* ol. *contre-pleige.*

CONTRAPLEGIUM. — Ut CONTRAPLEGIAMENTUM.

CONTRAPLEGIUS.—Sponsorum sponsor; *le répondant de la caution, certificateur;* ol. *contre-pleige.*

CONTRAPONDUS. — Ut CONTRAPESIUM.

CONTRARATIO. — *Contraratio sanctorum,* sortilegii seu præstigii species.

CONTRARATIONATIO. — Syllogismus; *syllogisme.* (Iso.)

CONTRARE.—Pro *contra ire; aller à l'encontre.* (*Ch. Ital.*)

CONTRARIA. — Pars altera; *partie adverse;* ol. *contrepart.* (A. 1022.)

CONTRARIARE.— Contra ire, adversari; *contrarier.* (*Chartul. S. Wand.*)

CONTRARIARI. — Conviciis et maledictis insectari. (A. 1204.)

CONTRARIETAS. — Molestia; *désagrément, chagrin, contrariété.* (Sid.)

• **CONTRARIOSUS.**— Contrarius, molestus, calamitosus; *défavorable, malheureux, contrariant.* (A. 1302.)

CONTRARIUS. — Dæmon, diabolus; *le*

démon, le main esprit, Satan. (*Vet. Gl.*) — Qui molestiam infert, qui aliquem in rei cujuspiam possessione turbat; *celui qui inquiète, qui trouble quelqu'un dans la possession d'une chose.* (B. Bened. VIII PP.)—*Contrarium facere*, molestiam inferre; *causer du désagrément.* (A. 797.)

CONTRAROTULATIO. — Rationes rationibus adversæ; *contrôle.* (*Ch. Angl.*) (A. 1406.)

CONTRAROTULATOR. — Qui præest adversis rationibus; *contrôleur.* (A. 1399.) — Dicitur etiam *contrarotulator* qui acceptum et expensum in commentaria refert. (*Mem. cam. Com. Par.*)

CONTRAROTULATUM. — Exemplum aut antigraphon actorum. (A. 1482.)

CONTRAROTULUM.—Recognitio scripta; *contrôle.* (*Ch. Angl.*)

CONTRARULLATOR. — Ut CONTRAROTULATOR. (A. 1343.)

CONTRASCRIBA. — Ead. notione. (*Vet. inscript.*)

CONTRASIGILLATUS. — Munitus contrasigillo; *contrescellé.* (A. 1311.)

CONTRASIGILLUM. — Sigillum sigillo ex adverso oppositum; *contre-sceau.*

CONTRASIGNETUM. — Ead. notione. (A. 1098.)

CONTRASIMILIS. — *Vid.* PAR.

CONTRASTARE. — Adversario sese objicere; *s'opposer à, lutter, résister.* (Sid.) *Constrastare aliquem*, accusare, alicui crimen objicere; *accuser quelqu'un d'un crime.* (*Cap. ad leg. Alem.*)

CONTRASTATIO. — Contentio, concertatio; *contestation.* (*A. SS.*)

CONTRASTUM.—Ead. notione. (A. 1168.) — Prohibitio, impedimentum; *défense, empêchement.* (A. 1273.)

CONTRATA. — Ut CONTRADA.

CONTRATENENS. — Gracilium ab acuto partium cantor; *haute-contre.* (*Obit. Eccl. Camer.*)

CONTRATULATOR. — Idem q. CONTRAROTULATOR. (A. 1370.)

CONTRAVADIUM. — Ut CONTRAGAGIUM. (A. 1217.)

CONTRAVENGIA. — Vindicatio, clarigatio; *vengeance, représailles;* ol. *contrevange.* (A. 1353.)

CONTRAVENIRE. — Prævaricari, legem violare, perfringere; *contrevenir.* (*St. Verc.*)

CONTRAVINDICARE. — Vindicare, clarigare; *se venger, user de représailles;* ol. *contrevenguer.* (A. 1351.)

CONTREDA. — Ut CONTRADA.

CONTREMANDARE. — Pro CONTRAMANDARE.

CONTRIBUABILIS. — Impositionibus obnoxius; *contribuable.* (A. 1374.)

CONTRIBUIBULIS. — Ead. notione. (A. 1374.)

CONTRIBULARE. — Conterere, affligere; *tourmenter, briser, accabler.* (Pass.)

CONTRIBULIS.—Consanguineus, cognatus; *qui est du même sang, parent.* (Isid.)

CONTRIBULITAS. — Cognatio, consanguinitas; *parenté.*

CONTRIDERE. — Pro *conterere.* (*A. SS.*)

CONTROFACTOR. — Ut CONTRAFACTOR.

CONTROPATIO. — Quasi *contrapactio*, compensatio. (*Lex Wisig.*)

CONTROVERSIONES. — Controversæ; *discussions, controverses.* (Brompt.)

CONTROVERSUS. — Controversiarum amator, pugnax, contentiosus; *qui aime les discussions, les controverses, querelleur.* (A. 1138.)

CONTUCIARE.—Contundere, ferire, sauciare; *frapper, blesser.* (A. 1170.)

CONTULATIO. — Collatio, donatio; *action de donner, donation.* (*Form. Andeg.*)

CONTULERE. — Conferre, donare; *conférer, donner.* (*Conc. Hisp.*)

CONTULITIO. — Ut CONSULATIO. (*Vet. Gl.*)

CONTUMACIA. — Vadimonii detractatio; *contumace, refus de comparaître devant le juge.* (*St. com. Ven.*)

CONTUMACIALIS. — *Contumacialis littera*, qua vadimonii detractatio declaratur; *lettre par laquelle le refus de comparaître en justice est notifié.* (A. 1396.)

CONTUMACIO. — Idem q. CONTUMACIA. (A. 1495.)

CONTUMASSARE. — Vadimonii deserti reum pronuntiare; *contumacer, condamner par contumace.* (A. 1348.)

CONTUMELIARE. — Contumelia afficere; *injurier, outrager.* (Ad. Vien.)

CONTUMELIUM. — Contumelia; *outrage, injure.* (*Conc. Hisp.*)

CONTURBARI. — Morari; *retarder, différer.* (*Gl. Barth.*)

CONTURNUS. — Amicus inter duos discordantes; *médiateur.* (*Form. Marc.*) — Flexus, deplexus, circuitus. *Vid.* CONTORIUM.

CONTUS. — Calculus, ratio; *compte.* (*St. Cad.*)— Conditus, concinnatus; *dressé, préparé, rédigé.* (*Chr. Sicil.* ap. Mart.)

CONTUTARE.—Tutari, in tuto collocare, curare; *être protégé, mettre en sûreté, soigner.* (*A. SS.*)

CONTUTELA. — Tutela quæ pluribus administranda committitur; *cotutèle.* (A. 1449.)

CONTUTOR. — Cui *contutela* creditur; *coluteur.*

CONUBIUM. — Donatio quæ a parentibus filiæ fit propter nuptias seu intuitu connubii. (A. 1195.)

CONUCULA. — Colus; *quenouille.*

CONUMNUM. — Ut COVINUS.

CONUS. — Angulus seu cujuscunque rei extremitas angulosa; *coin, angle.*

CONVADIUM. — Ut CONTRAVADIUM. (*Ann. Ben.*)

CONVALESCENTIA. — Recreatio ab adversa valetudine; *convalescence, retour graduel à la santé.* (Symm.)

CONVALESCENTUM. — Tantumdem valens; *équivalent.* (S. IX.)

CONVALIDARE. — Consolidare, confirmare, roborare; *fortifier, consolider, confirmer.* (*Vet. Gl.*)

CONVALLIA.— Convalles; *vallées fermées de tous côtés, vallons.* (Pass.)

CONVEARE. — Convehere, adducere; *conduire. amener.* (Rym.)

CONVENABILIS. — Conveniens, aptus; *convenable.* (A. 1476.)

CONVENCIONARE.—Per pactum promittere; *convenir, s'engager à.* (*Ch. Angl.*)

CONVENCIONATOR. — Qui alterius nomine stipulatur; *celui qui traite au nom d'un autre, fondé de pouvoirs.* (S. XI.)

CONVENCIONATUS. — Conventione et amicitia conjunctus; *uni par amitié et par alliance.* (A. 1415.)

CONVENENTIA. — Pactum, conventio; *arrangement, convention, pacte, accord;* ol. *convenance.*

CONVENENTIO. — Pars alicui competens ex conventione; *Vid.* CONVENIENTIA. (*Ch.* ap. Thom. Bl.)

CONVENIENTIA.— Pactum; *accord, convention*, ut CONVENENTIA. (A. 1337.) — Pars quæ alicui in re quapiam ex pacto convenit, ut CONVENENTIO. (A. 1066.) — Societas inter monachos aliosque certis sub conventionibus inita; *association; Vid.* FRATERNITAS. (*Martyr. S. Alb. Andeg.*) — Pro *conniventia*, consensus. (A. 752.)

CONVENIENTIARIUS. — *Convenientiaria charta*, quæ complectitur convenientiam seu conventionem; *acte dressé à la suite d'un arrangement, d'un pacte, et en contenant les conditions.* (*Ch.* ap. Steph.) *Convenientiarius*, cui adjuncta est conventio. (A. 1122.)

CONVENIENTUM. — Pactum vel etiam res pacto et conventione data; *arrangement, accord, et la chose donnée en vertu de cet accord.* (A. 1281.)

CONVENIMENTUM. — Ead. notione.

CONVENIRE. — Per pactum vel conventionem promittere, stipulari; *s'engager, stipuler, convenir.* (*Ch. Arag.*)—Citare, injus vocare; *citer en justice, assigner, intenter une action;* ol. *convenir.* (A. 1264.)

CONVENIUM. — Conventio, ut CONVENENTIA. (A. 1208.)

CONVENTARE. — Convenire, conventum agere; *s'assembler, faire une réunion.* (Cæs. Heist.) — Frequenter venire; *venir souvent.* (Tert.) — Consentire, promittere; *convenir de, promettre.* (*Vet. form.*)

CONVENTIA. — Pactum, ut CONVENENTIA. (A. 835.) — Consensus, *laudimium*, q. *Vid.* (A. 1159.)

CONVENTIALIS. — *Conventiale scriptum*, quod pacta continet et conventa; *acte qui renferme les conventions établies.* (*A. SS.*)

CONVENTIARIA. — Ut CONVENENTIA. (A. 930.)

CONVENTICULA. — Congregatio; *assemblée, rassemblement.* (A. 962.) — Conventio prava, pactum illicitum; *mauvais arrangement; pacte illicite.* (*Ord. reg. Fr.*)

CONVENTICULUM. — Hæreticorum concilium; *conventicule.* — Cœtus, collegium; *assemblée, réunion d'hommes, collége.* (A. 1348.)

CONVENTIONALIS. — *Conventionales ecclesiæ*, collegiatæ; *églises conventuelles.* (*G. Chr.*)

CONVENTIONARE. — Pactum, conventionem inire, paciscendo convenire, promittere, pacisci; *faire un accord, promettre, s'engager.* (Rad. de Dic.)

CONVENTIONES. — Forte qui simul *convenientes* unam et eamdem componunt familiam. (A. 1239.)

CONVENTIUNCULUM. — Ut CONVENTICULUM. (*A. SS.*)

CONVENTORES. — Partes quæ invicem de re quapiam conveniunt, paciscuntur; *les parties entre lesquelles un accord a lieu.* (*Cap. C. M.*)

CONVENTUALIS. — *Conventuales fratres*; monachi, qui collegialiter in conventibus vivunt; *les moines.* (A. 1233.) — *Conventualis ecclesia*, prioratus canonicorum regularium; *église de chanoines réguliers.* (A. 1484.) — *Conventualis locus*, monasterium in quo sunt monachi numero sufficientes ad omnes ordinis regulas rite observandas; non *conventualis* autem, in quo præ minori monachorum numero constitutiones omnes non possunt observari; *couvent qui a suffisamment de moines pour qu'on puisse suivre régulièrement toutes les parties de la règle.* (*Stat. ord. Cluniac.*) — *Conventuales* dicti ex ordine S. Francisci, qui annuos reditus possidebant, ad discrimen *Observantinorum*, qui regulam severius observabant; *Conventuels, Franciscains qui possédaient des revenus, tandis que ceux qui se nommaient Observantins, restaient entièrement fidèles à leur vœu de pauvreté.* (Mur.)

CONVENTUALITAS.—Societas religiosa; *conventualité.*

CONVENTUALITER. — More monachorum; *comme les moines.*

CONVENTUS. — Mallum, placitum; *assemblée publique, plaid.* (*Vet. Gl.*) — Ecclesia; *église, lieu où se réunissent les fidèles.* (A. 506.) — Districtus, diœcesis episcopi; *ressort d'un évêché, diocèse, pays soumis à l'autorité d'un évêque.* (Pass.) — Conventum, pactum; *accord, convention.* (*Inst. S. Mart. Lem.*) — Collegium monachorum; *couvent.* (Ebrard.) — Locus ubi conveniunt monachi de rebus suis deliberaturi; *lieu où les moines tiennent leurs assemblées, salle du chapitre.* (*Chr. Font.*) — Collegium canonicorum; *collége de chanoines.* (*Mag. Past. Par.*) — Præstatio quæ pro facultate *conveniendi* ad scholas privatas, rectori publicarum solvitur; *droit que l'on paye au directeur des écoles publiques pour pouvoir fréquenter les écoles particulières.* (A. 1327.) — *Conventus claustri*, latus perystilii; *côté de cloître.* (*Vet. Ritual.*) — *Conventum tenere* dicebatur qui primus occurrebat inter monachos, absente abbate vel priore in Officiis divinis, vel in refectorio. (*Lib. ord. S. Vict. Paris.*)

CONVENUTARE. — Adornare; *orner, décorer.* (A. 1157.)

CONVERSA. — Mulier quæ in extremis habitum religionis suscipit, vel quæ monachorum obsequiis est addicta; *femme qui prend l'habit religieux la veille de sa mort, ou qui est en service dans un monastère.* (A. 1210.) *Conversa uxor*, quæ cum mariti consensu Deo se dedicavit; *femme mariée qui*

entre dans un couvent du consentement de son mari. (*Conc. Arel.* II.) *Conversæ*, mulieres quæ a prava et dissoluta vita ad meliorem transeunt; *femmes repenties.* (*Ibid.*)

CONVERSARE. — Vitam religiosam, seu monachicam profiteri; *mener la vie monacale.* (*Ch.* ap. Doubl.)

CONVERSARI. — Ead. notione. (*Lex Alem.*)

CONVERSATIO. — Monachismus, vita monachica; *la vie monastique.* (Rath.)—Quorumvis vivendi ratio; *manière de vivre, conduite.* (Pass.) — *Conversatio publica*, usus publicus, proprie de moneta; *cours de la monnaie.* (*Cod. Th.*)

CONVERSATOR. — Qui cum alio vivit; *celui qui vit avec un autre, compagnon, commensal.* (Isid.)

CONVERSIO. — Monachismus; *la vie monastique.* (Bed.) *Ad conversionem venire*, monachicam vitam amplecti; *embrasser la vie monastique.* (*Reg. S. Ben.*) *Conversionem intrare*, monasterium ingredi, vitæ monasticæ amplectandæ causa; *entrer dans un monastère, se faire moine.* (A. 1195.) — *Conversio* dicitur præterea de iis qui abjurandæ vitæ sæcularis proposito facto, ad strictius vitæ genus pervenire student; *conversion, renonciation aux plaisirs du monde pour vivre d'une manière plus restreinte.* (*Conc. Arel.* II.)

CONVERSORIA. — Forum frumentarium, sic fortasse dictum, vel quod locus sit contectus, vel quia ibi conversantur mercatores; *halle, marché aux grains.* (*Vet. Chartul.*)

CONVERSUS. — Monachus; *moine, religieux. Conversi* autem proprie dicebantur: 1° qui a sæculari vita quam aliquandiu professi fuerant, vitam monachicam amplectebantur, et ad morum *conversionem* veniebant, differebantque ita a *nutritis*, qui scilicet ab infantia in monasteriis enutriti eamdem vitam amplexi erant; *religieux sortis du monde pour entrer au cloître, et différents en cela de ceux qui, depuis leur enfance, avaient constamment vécu dans les couvents; Vid.* NUTRITI. 2° Laici monachi, laicis exercitiis et monachorum obsequiis addicti; *moines lais ou laïques, frères convers, laïques soumis aux mêmes obligations que les moines ordinaires et chargés des travaux manuels des monastères;* on les appelait aussi *Laici*, *Oblati* et *Donati*. Interdum etiam *Conversi* nominabantur : 1° monasteriorum vel episcoporum bonorum administratores; *régisseurs des biens des évêques ou des monastères* (a. 1130); 2° illi qui a Judaica vel Mahumetana superstitione ad religionem Christianam convertebantur; *Juifs ou mahométans convertis au christianisme.* (Mat. Par.)

CONVERTERE. — Ad *conversionem* venire seu vitam monachicam amplecti; *se convertir, embrasser une manière de vivre plus convenable, entrer dans un couvent.*

CONVERTIBILIS. — Qui converti potest, seu mutari; *qui peut être changé.* (*Conc. Hisp.*)

CONVERTILITAS. — Ut CONVERSIO. (*Vet. Gl.*) — Mutabilitas, flectibilitas; *mutabilité, souplesse.* (*A. SS.*)

CONVERTIBILITER. — E converso, vicissim, et vice versa; *tour à tour.* (*Vet. cod.*)

CONVESCERE. — Una vesci; *manger avec ou manger ensemble.* (S. Aug.)

CONVEXUS. — Cumulatus, acervatus; *amoncelé.*

CONVIARE. — Comitari, ire cum aliquo; *accompagner, aller avec quelqu'un.* (Anast.)

CONVIATES. — Comes itineris; *compagnon de route.* (*A. SS.*)

CONVIATOR. — Ead. notione. (Anast.)

CONVICANEUS. — Ejusdem vici aut parochiæ; *du même bourg ou de la même paroisse.* (*Orig. mon. Mur.*)

CONVICINALIS. — Vicinus; *voisin.* (*A. SS.*)

CONVICANUS. — Ut CONVICANEUS. (*Vet. inst.*)

CONVICINIUM. — Vicinia; *voisinage.* (*A. SS.*)

CONVICINUS. — Ut CONVICINALIS. (*St. Saon.*)

CONVICIUM. — Accusatio; *accusation, inculpation.* (*A. SS.*)

CONVINCERE. — *Convincere terram suam*, apud judices eam esse suam comprobare; *prouver qu'une terre dont la propriété est disputée nous appartient réellement.* (*Leg. Rotharis.*)

CONVINCULARE. — Vinculis illigare, conjungere; *lier, joindre ensemble.* (A. 1081.)

CONVINNA. — Ut COVINUS.

CONVIRGINALIS. — Socia virginum; *compagne des vierges.* (*A. SS.*)

CONVITARE. — Invitare; *convier.* (Greg. VII PP.)

CONVITATIO. — Invitatio ad convivium; *invitation à un repas.* (*St. Mass.*)

CONVITATUS. — Invitatus; *convié, invité.* (*A. SS.*)

CONVITIATUS. — Convicium. (*A. SS.*)

CONVIVA. — Invitator; *celui qui invite.* (*A. SS.*) — *Convivæ regis*, ex familia, ex domo regia; *les convives du roi, nom donné aux leudes francs, sous les rois de la première race.*

CONVIVALIS. — *Convivales denarii*, qui cibariorum loco canonicis distribuebantur certis diebus; *deniers, monnaie que l'on distribuait à certaines époques aux chanoines, au lieu et place des aliments.* (*Cons. Eccl. Colon.*)

CONVIVANTES. — In Ecclesia Lugdunensi sic dicebantur canonici qui pro majoribus, quos percipiebant, redditibus, certum aliorum canonicorum, presbyterorum clericorumque numerum excipiebant hospitio et mensa; *certains chanoines du chapitre de Lyon qui, à cause des grands revenus de leurs bénéfices, admettaient à leur table et logeaient plusieurs autres prêtres moins riches.*

CONVIVIUM. — Vulgo *pastus*, Gal. *droit de past*, cum tenens aut vassallus tenebatur ex conditione feudi aut tenementi, domino convivium semel aut pluries quotannis exhibere; *Vid.* PASTUS, PROCURATIO, etc. —

A conviviis fidelium ejici, excommunicari; *être excommunié.* (Neque enim cum excommunicato communicare, nec cum eo cibum capere licebat.) *Convivia defunctorum*, *Vid.* PARENTALIA.

CONVOCATOR. — Forte is cui cura erat canonicos convocandi, ubi id erat necessarium. *(Conc. Hisp.)*

CONVOLVULUS. — Dolor alvi, colica; *colique.*

CONVOTUS. — Conjuratus, eodem voto astrictus, obligatus; *conjuré, celui qui a fait le même vœu qu'un autre, qui est tenu aux mêmes obligations.* (*A. SS.*)

CONVULSIO. — Abolitio; *suppression, abolition.* (*Ch. mon. S. Maur. Agaun.*)

CONZARE. — Reparare; *réparer, mettre en bon état.* (*St. Plac.*)

CONZATOR. — Coriarius, pellium concinnator; *tanneur.* (*Ch. Ital.*) — *Viarum conzator*, qui earum reparationi invigilat; *celui qui est chargé de veiller à l'entretien, à la réparation des chemins.* (*Ch. Ital.*)

CONZATURA. — *Conzatura coriorum*, coriorum suffitio, seu inspersio pulveris quercini cum inficiuntur coria; *tannage du cuir.* (*Ch. Ital.*)

COODIBILIS. — Qui omnibus odio est; *qui est haï par tout le monde.* (Tert.)

COOPATA. — Pro COPATA.

COOPERANA. — Tempus quo sata *cooperiuntur*, in provinciis quibusdam Galliæ; *couvraine.*

COOPERATOR. — Qui domos cooperit; *couvreur.* (A. 1235.) — *Cooperator episcopi*, coadjutor; *coadjuteur.* (Rab.)

COOPERATUS. — Elaboratus; *travaillé, façonné.* (S. XIII.)

COOPERCULUM. — Quædam avium penna; *certaine plume de la queue des oiseaux.* (Frid. imp.)

COOPERIRE. — De animalibus dicitur quæ feminam ineunt; *couvrir, féconder.* (*St. Mant.*)

COOPERTA. — Locus contectus ubi merces venum exponuntur; *halle;* ol. *couverte.* (A. 1308.) — *Cooperta navis; le tillac d'un navire.* (*St. Mass.*)

COOPERTIO. — Ager vestitus seu segete coopertus; *champ couvert de sa moisson.* (A. 1260.) — *Coopertiones*, capita seu rami arborum succisarum; *branchages, menues branches des arbres.* (Mat. Paris.) — *Coopertio seminis*, ut COOPERANA. (A. 1242.)

COOPERTIVUM. — Tectum; *le toit, la couverture d'un édifice.* (A. 1296.)

COOPERTOR. — Ut COOPERATOR.

COOPERTORIUM. — Stragulum quo lectus insternitur; *couverture de lit.* (S. Aug.) — Tectum domus; *toiture.* (A. 1202.) — Festum, culmen; *faîte, sommet.* (*Mon. Angl.*) — Locus dumetis consitus; *fourré, lieu rempli d'arbrisseaux.* (*Leg. Scot.*) — Armatura qua corpus vel corporis pars tegitur; *cuirasse.* (*Ch. Angl.*, ap. Mad.)

COOPERTORIUS. — Qui facit equorum *coopertoria*; *bourrelier, sellier.* (*St. Aven.*)

COOPERTUM. — Locus dumetis consitus ubi feræ latitare solent, cum venatores eas insectantur; *fourré, massif;* ol. *le couvert.* (*Ch. Angl.*) — Libri tegumentum; *couverture de livre.* (*A. SS.*)

COOPERTURA. — Tectum ædificii; *toiture, toit d'une maison.* (*Chartul. S. Vand.*) — Matrimonium, apud Anglos; *mariage.* (Rast.) — *Coopertura arcæ*, operculum; *couvercle.* (*A. SS.*) — Stragulum; *couverture, tapis.* (*St. Ven.*) — *Coopertura ferri; armure de fer, cuirasse.* (A. 1294.) — *Coopertura dieta*, *Vid.* DIETA.

COOPERTUS. — Idem q. COOPERANA. — Ut VESTITUS: « *Coopertus* mansus, Casales *cooperti.* » — De animalibus, coitus, admissura, *Vid.* COOPERIRE.

COOPPIDANUS. — Concivis; *concitoyen.*

COPA. — Cupa; *cuve.* (A. 1295.) — Mensura vinaria, olearia, salinaria; *espèce de mesure de capacité. Vid.* CUPA. (*St. mont. Reg.*) — Navicula; *petite embarcation.* (A. 1303.) — Rami arborum; *branchages;* ol. *coupel.* (A. 1452.) — Tributi vel pensitationis species; *certaine redevance;* ol. *copage, copagée. Vid.* COPONAGIUM. (A. 1374.) — Mensura agraria in comitatu Viennensi; *mesure agraire.* (A. 1308.)

COPADIUM. — Particula carnis; *fragment de viande, portion.* (Pap.)

COPAGIUM. — Jus exigendi *copas* ex frumentariis mercibus quæ in mercatis veneunt; *droit de prélever une coupelle sur les grains portés au marché, droit de coupelle, copage.* (A. 1356.)

COPAGORGIUS. — Gladii species, pugio, sica; *espèce d'épée, poignard, stylet;* ol. *coppegorghe.* (A. 1455.)

COPALLUS. — Candela cerea minutior; *petite chandelle de cire, bougie;* ol. *coppon.* (Mur.)

COPANA. — Navicula; *petite barque, nacelle.*

COPARE. — Cædere; *couper;* ol. *coper.* (A. 1273.) — Alligare, adnectere; *attacher à, lier à, joindre.* (*Ch. S. Vict. Mass.*)

COPARIUS. — Qui est a *copis* seu *copulis; échanson.* (A. 1294.)

COPATA. — Modus agri, ut COPA.

COPATIO. — Cæsio; *couppe.* (A. 1235.)

COPATOR. — *Copator monetæ*, qui scindit monetas prohibitas ut nemo deinceps iis utatur; *coupeur de monnaies.* (A. 1353.)

COPAUDUS. — Vir cujus uxor, ipso sciente, mœchatur; *mari dont la femme est infidèle;* ol. *coupeau.* (A. 1357.)

COPECIA. — Silva cædua; *bois taillis.* (*Ch. Angl.*)

COPEIRA. — Ead. notione. (A. 1259.)

COPELLETUS. — Cymbula, navicula; *nacelle, petite embarcation.* (*Ch. Ital.*)

COPELLUS. — Mensuræ species aridorum simul et liquidorum; *mesure de capacité pour les liquides et les solides;* ol. *coupelle.* (A. 1350.) — Assula, recisamentum, imo et rami arborum succisarum; *branchages, produit de la coupe des arbres;* ol. *coupeau, coupel.* (A. 1214.)

COPERCHIUM. — Cooperculum; *couvercle.*

COPERTA. — Tabulatum navigii; *pont*

d'un navire. (*St. Mass.*) — Operculum; *couvercle.* (*A. SS.*)—Assula, recisamenta.—Idem q. Copellus. (Leud. Carc.)

COPERTORIA. — Stragulum, quo lectus insternitur; *converture de lit.* (A. 1476.) — Tegmen; *couverture, enveloppe, tout ce qui sert à couvrir.* (Ch. Ital.)

COPERTURA. — Pro Coopertura.

COPETATUS. — *Copetata Missa; Vid.* Missa

COPETIUM. — Pro Capetium, aut Capetum.

COPETUM. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains.* (*Ch. Dalph.*)

COPHA. — Tegmen capitis, ut Cuphia.

COPHANUS. — Cophinus qui solet terra oppleri ad munimentum; *gabion.* (A. 1491.) — Arca; *coffre.* (Pass.)

COPHIA. — Ut Cuphia.

COPHINELLUS. — Arcula; *petit coffre, petit panier.*

COPHINUS. — Corbis qua terra portatur; *panier d'osier, de jonc;* ol. *cophin, couffin.* — Arca; *coffre.* (A. 1297.) — *In cophino servire*, id est in servitute. (Psalm.)

COPHRUS. — Arca; *coffre.*

COPHTI.— A Mahumetanis confictum vocabulum quo Christianos Ægyptios, seu monachos, aliosque religiosæ vitæ sectatores per contemptum appellare solebant.

COPIA. — Exemplum scripti, chartæ; *copie d'un titre.* (Pass.)

COPIADUM. — Ut Copadium.

COPIALITER. — Per *copiam* seu exemplum. (A. 1448.)

COPIARE. — Exscribere; *copier.* (*A. SS.*)

COPIATA. — Œconomus, forte sic dictus quod illius sit vitæ necessariorum copiam ministrare; *administrateur, régisseur, économe.* (Hier.. *Jur. pontif.*) — Vespillo; *croque-mort.* (*Vet. Gl.*)

COPIATOR. — Librarius, amanuensis; *scribe, copiste.* (*Ch. Ital.*)

COPICIA. — Ut Copecia.

COPINA —Œnophori Gallici pars quarta; *chopine.* (Men.)

COPIOSITAS. — Copia, abundantia; *grande quantité, abondance.* (L. Byzyn.)

COPISTA. — Librarius, qui chartas et alia ejus generis transcribit; *copiste.*

COPLA. — Vestimenti genus; *certain vêtement.* (A. 303.)

COPONAGIUM. — Ut Copagium. (A. 1266.)

COPONATUS.—*Coponatum bladum*, mensura frumentaria cujus jus exigendæ ex frumentariis mercibus Coponagium appellabatur. (A. 1396.)

COPONUM. — Ut Copalus, species cerei. (*Obit. Eccl. mor.*) — Ut Coponagium, tributi genus. (A. 1396.)

COPONUS.—Mensura frumentaria, octava pars *cupæ; Vid.* Cupa. — Dolii obturamentum; *bonde.* (*St. Ast.*)

COPOUS. — Assula, recisamentum; *copeau.* (*A. SS.*)

COPP. — *Vid.* Cop.

COPPIRE. — *Coppire domum*, tegere, cooperire, tectum imponere; *couvrir, mettre un toit.* (Kenn.)

COPPIS. — Ut Copecia.

COPPUS. — Tegula; *tuile.* (A. 1322.)

COPRILECTUS. — Stragulum quo lectus insternitur; *couverture de lit, couvre-pied.* (A. 1526.)

COPS. — Opulentus; *riche.* (*Vet. Gl.*)

COPTUMUM. — Tributum, præstatio; *redevance, coutume.* (A. 1217.)

COPULARIUS.—Vinculum in collo canis; *couple.* (J. de J.)

COPULATUS. — Pro *cumulatus.* (*A. SS.*)

COPUM. — Ut Coponagium. (A. 1028.) — Frustum; *morceau, fragment.* (*Cons. Exold.*)

COPUS. — Tegula; *tuile.* (A. 1360.) — Mensura frumentaria, ut Cupa. (A. 1329.)— *Copus vini*, cyathus unus; *un coup de vin.* (*Vet. cod.*)

COQUA. — Species navigii; *bateau, vaisseau;* ol. *coque.* — Arenæ cumulus; *tas de sable.* (A. 1394.)

COQUCIA. — Cucullus, capitis tegmen; *espèce de capuchon;* ol. *coqueluchon.* (*Vet. invent.*)

COQUEARIUM. — Cochlear; *cuiller.* (A. 1351.)

COQUELUCA. — Ut Coqucia. (A. 1423.)

COQUERE. — Calido balneo purgare. (*A. SS.*)

COQUERIA. — Ut Coquearium. (A. 1352.)

COQUETUM.— Idem q. Coketum.

COQUIBUS. — Ut Coqucia.

COQUILHIA.— Concha; *coquille.* (*Mem. Cam. comp. Par.*)

COQUILLA. — Ead. notione. (A. 1312.) — Presbyteri concubina, idem q. Focaria. (*Vet. inst.*)

COQUIMELLA. — Prunus; *prunier.*

COQUINA. — Cibaria cocta. « Faciamus hac nocte bonum officium ad honorem B. Joannis, et cras vobis dabo *coquinam.* » (*A. SS.*)

COQUINARE. — Coquinam facere, coquere; *faire la cuisine, faire cuire.* (*Reg. mag.*)

COQUINARIA. — Ars coquinandi; *l'art de faire la cuisine;* ol. *cuisinerie.* (*Vet. Gl.*)

COQUINARIUS. — Præfectus coquinæ; *chef de cuisine.* (A. 1329.)

COQUINATOR.— Coquus; *cuisinier.* (Sanut.)

COQUINULLA. — Parva coquina, *petite cuisine.*

COQUINUS. — Homo vilissimus nec nisi infimis coquinæ ministeriis natus, interdum etiam nequam, improbus, ut Gal. *coquin.*

COQULUS. — Coquus secundarius · *cuisinier en second.* (A. 1348.)

COQUUS. — *Magnus coquus*, dignitas in palatiis principum, eorum scilicet qui coquinæ ac cibis præsunt; ol. *grand queux.*

COR. — Medium cujusvis rei; *cœur, intérieur d'une chose.* (Ord. Vit.) — Quercus; *chêne;* ol. *caur, coral.* — *Corde, ex corde, cordetenus*, memoriter; *par cœur.* (Pass.)

CORA. — Consuetudo, statuta ex quibus lites judicantur, cœtus ipse judicum juxta has leges judicantium; *coutume, règlement*,

statuts d'après lesquels on rend la justice, et réunion des juges chargés de les appliquer. (*Ch. Furn.*)

CORABELLA. — Corbis; *corbeille.* (*Ch. Lemov.*)

CORABUS. — Pro *carabus*, piscis genus.

CORACARIUS. — Thoracum confector; *fabricant de cuirasses.* (*St. Fl.*)

CORACINUS. — Piscis genus.

CORACIUM.—Lorica; *cuirasse.* (*Ch. Ital.*)

CORAGIUM. — Audentia, fidentia; *hardiesse, courage, confiance en soi.* (Guid. Vig.) — Præstationis species. (A. 1310.)

CORAILLATOR. — Qui vendit *corallium* vel facit opuscula e corallis; *ouvrier en corail.*

CORALE. — Armorum genus quo crura teguntur; *cuissart.* — Opus corallinum; *ouvrage de corail.*

CORALIA. — Ut CORACIUM. (*Stat. Mant.*)

CORALIS. — Pro CHORALIS. — *Corales pennæ*, dicuntur in alis avium quatuor pennæ corpori propinquiores.

CORALLUM. — Interior pars; *le cœur d'une chose.*« *Corallum* abietis; » *cœur de sapin.* — Clathrus; *barreau;* ol. *carole.* (A. 1202.)

CORALLUS. — Quercus; *chêne;* ol. *coral.* (A. 1343.)

CORAMARIUS.—Coriarius; *tanneur, corroyeur.* (*A. SS.*)

CORAMEN. — Corium; *cuir.* (A. 1382.)

CORARIUS. — Puer clericus addictus choro; *enfant de chœur.* (*Rit. Eccl. Tol.*) — Coriarius; *corroyeur.* (A. 1104.)

CORATA. — Exta, viscera, intestina; *intestins;* ol. *corée, courée.* (A. 1311.)

CORATERIUM. — Semita, via; *sentier, chemin;* ol. *courroir.*

CORATERIUS. — Proxeneta; *courtier;* ol. *coratier, couratier.*

CORATIA. — Ut CORACIUM.

CORATIARIUS. — Ut CORATERIUS.

CORATIUM. — Ut CORACIUM.

CORBA. — Apud Hibernos, idem sonat quod apud Gallos, *plebanus, decanus ruralis, archypresbyter, chorepiscopus.* — Mensuræ species. (Murat.) — Tigillum incurvum, pars aratri; *courbe.* (A. 1361.)

CORBANUS. — Ead. notione.

CORBANATUS. — *Corbæ* dignitas; *Vid.* CORBA. (*A. SS.*)

CORBADA. — Ut CORVATA; *corvée.* (Irm.)

CORBAN. — Panis sacrificalis copticus. (*A. SS.*)

CORBANA. — Ut CORBONA. (*Vet. Gl.*)

CORBANUM. — Arca ubi pecunia servatur; *caisse, coffre-fort;* ol. *corban.* (A. 1402.)

CORBECULA.—Corbis; *corbeille.* (Ement.)

CORBELIA. — Ead. notione. (A. 1166.)

CORBELIO. — Ead. notione. (A. 1345.)

CORBELLA. — Ead. notione. (*Ch. mon. Corb.*)

CORBELLAGIUM. — Tributum quod ex mercatoribus, qui merces suas in *corbellis* deferunt, exigitur; *droit de plaçage, redevance payée par les marchands qui ont leurs marchandises exposées dans des corbeilles.* (*Chartul. S. Sulp. Bit.*)

CORBELLATA. — Quantum *corbella* continetur; *contenu d'une corbeille.* (A. 1360.)

CORBELLI. — Pollinctores, libitinarii; *ensevelisseurs, croque morts.* (*A. SS.*)

CORBERIUS. — Arboris genus, forte sorbus; *sorbier.* (A. 1165.)

CORBESTIERUS. — Pellio; *chamoisier, pelletier, fourreur.* (*A. SS.*)

CORBEYUS. — Mutulus; *grosse pierre saillante en dehors d'un mur pour soutenir une poutre, corbeau.*

CORBICULARIUS. — *Vid.* CORBILLARIUS.

CORBILLA. — Ut CORBECULA

CORBILLARIUS. — Canonicus præbendarius in Ecclesia Andegavensi; In nonnullis instrumentis *corbicularius* appellatur a *corbula* quæ idem est quod *rochetum* canonicorum.

CORBILLO. — Dossuarius bajulus, gerulus; *crocheteur.*

CORBIS. — Mensuræ annonariæ species apud Bolonenses Italos; *certaine mesure pour les grains à Bologne.*

CORBONA.—Gazophylacium; *lieu où l'on place les choses précieuses, trésor.* (S. Hier.)

CORBULA. — Ut CORBECULA.

CORBULO. — Ut CORBILLO.

CORBUM. — Situla vimine contexta; *gabion.* (*Vet. inst.*)

CORBUS. — Mensura frumentaria; *certaine mesure pour les grains.*

CORCELLUS. — Thorax, vestis species; *corsage.* (S. XV.)

CORCERIUS. — Equus cursor; *coursier.* (A. 1385.)

CORCHA. — Urna; *cruche.* (A. 1342.)

CORCIZARE. — Cornu canere; *corner.* (A. 1240.)

CORDA. — Modus agri terræ, mensura agraria; *certaine mesure agraire;* ol. *corde.* (A. 1216.) — Tributi genus apud Occitanos et alios, quod videtur esse tributum pro rebus mensuratis exsolutum ut *quintale*, pro ponderatis; *droit féodal, peut-être celui que l'on paye pour les marchandises vendues à la mesure.* (A. 1060.) — Mensura telarum; *mesure pour les toiles.* (*Hist. Nem.*) — Repagulum, quo locus ad singulare certamen clausus est, quod funibus nonnunquam conficeretur, sic dictum; *barrière faite quelquefois avec des cordes dont on entoure le lieu où doit avoir lieu un combat singulier.* (Lob., *H. Brit.*) — Funis; *corde.* (Pass.)

CORDAGIUM. — Funis, restis; *cordage, corde.* — Jus quod ex rebus mensuratis ad *cordam* exigitur; *droit de cordage.* (A. 1265.)

CORDAMUM. — Idem q. CORDAGIUM.

CORDARE. — Ad cordam metiri; *mesurer à la corde.*

CORDARIUS. — Textor cordarum; *cordier.*

CORDATOR. — Qui ex officiis telas *corda* metitur; *mesureur de toile.* (A. 1243.)

CORDEBANARIUS. — Sutor; *cordonnier;* ol. *cordoanier.*

CORDEBISUS. — Pellis de Corduba, corium caprinum alutariorum arte præparatum; *cuir de Cordoue, cordouan.* (Pass.)

CORDELARIA. — Sanctimonialis sub regula S. Francisci; *cordelière.* (A. 1315.)

CORDELIA. — Chordula; *cordelle.* (Rig.)

CORDELITA. — Franciscanus, a *corda* seu fune quo cingitur sic dictus; *Cordelier.*

CORDELLATUS. — *Corda* seu fune ligatus; *attaché avec une corde.* (A. 1368.)

CORDENISUS. — *cordenisæ pelles*, pelles de Corduba; *Cordouan.* (A. 716.)

CORDERIA. — Officina funium texendorum; *corderie.* (A. 1308.)

CORDERIUS. — Restio, textor funium; *cordier.*

CORDETENUS. — *Vid.* Cor.

CORDETUS. — Pannus vilior; *grosse étoffe de laine grossière;* ol. *cordé.* (*A. SS.*)

CORDEUS. — Ex *chorda* seu fune; *de corde.* (*Ch. Ital.*)

CORDIA. — Pro Corda, mendose aut Concordia. (A. 1174.) — Morbi species, Gal. *maladie de cœur.* (*Vet Gl.*)

CORDIACUS. — Qui patitur morbum cordis; *qui souffre d'une maladie de cœur.* (*Vet. Gl.*) — Morbus ipse; *cette même maladie.* (*A. SS.*)

CORDIALIS. — Intimus, ex animo; *dévoué, de cœur, cordial:* « *Cordialis* amicus, » *ami de cœur.* (A. 1351.)

CORDIALITAS. — Singularis et sincerus amor; *affection sincère, franche, cordialité.* (*Ch. Ital.*)

CORDIALITER. — Ex corde; *sincèrement, du cœur.*

CORDIATUS. — Ut Cordiacus.

CORDICIA. — Funes navium; *cordages.* (*Ch. Mass.*)

CORDICITUS. — Penitus; *intime, au fond du cœur.* (S. id.)

CORDIFEX. — Ut Corderius. (A. 1478.)

CORDIGER. — Ut Cordelita. (Ach., *Spic.*)

CORDINA — Pro Cortina.

CORDINARIUS. — Sutor; *cordonnier.* (A. 1267.)

CORDINTIMUS. — Amicus ex animo; *ami de cœur.* (*A. SS*)

CORDITER. — Amice, ex corde; *amicalement, de cœur.* (Rym.)

CORDIVARIUS. — Ut Cordinarius. (*Vet. inst.*)

CORDIVOLENTIA. — Benevolentia; *bienveillance.* (A. 921.)

CORDO. — Cingulum; *cordon.* (*A. SS.*) Sutor; *cordonnier.* (A. 1055.)

CORDOA. — « Corium de *Cordoa;* » *cuir de Cordoue, cordouan.* (A. 1402.)

CORDOANARIUS. — Ut Cordebanarius. (A. 1267.)

CORDOANERIUS. — Ead. notione. (A. 1382.)

CORDOANUM. — Ead. notione q. Cordoa.

CORDOANUS. — Ut Cordebisus. (A. 1288.)

CORDOLENS. — Ut Cardiacus. (*Vet. interp. jur.*)

CORDONARIUS. — Ut Cordebanarius. (A. 1232.)

CORDONUS. — Vitta; *cordon.* (*Conc. Hisp.*)

CORDOUANUM. — Ut Cordebisus. (A. 1317.)

CORDUANARIUS. — Ut Cordebanarius. (A. 1223.)

CORDUARIUS. — Ead. notione. (*Chart. S. Vinc. Cen.*)

CORDUBANARIUS. — Ead. notione. (A. 1244.)

CORDUBANASIUS. — Ead. notione. (A. 1166.)

CORDUBATUS. — Pro Cordulatus.

CORDUCTUM. — Sericum; *Vid.* Mataxa.

CORDULA. — Cotellus; *saucisse.* — Zona, cingulum; *ceinture, cordelière.* — *Cordula musica*, parva corda instrumenti musici; *petite corde d'instrument.*

CORDULARINUS. — Ut Cordebanarius.

CORDULATIO. — Vestis ornamentum intertextum; *passementerie, broderie,*

CORDULATUS. — *Cordulis* ornatus; *orné, garni de passementerie.* (A. 1457.)

CORDULUM. — Parvus cordo; *petit cordon.*

CORDURA. — Sutura; *couture.* (*St. Arel.*)

CORDURARE. — Suere; *coudre.* (A. 1362.)

CORDURIEYRA. — Sarcinatrix; *couturière.* (A. 1366.)

CORDUS. — Serotinus; *qui vient tard, qui est tardif.*

COREA. — Ambitus, circuitus vel circulus. (J. de J.)

COREARE. — Corium subigere, polire; *corroyer le cuir.*

COREARIUS. — Calceamentorum sutor; *cordonnier.* — Corrigiarum faber; *fabricant de courroies;* ol. *corier, courroier.*

COREATOR. — Pro Choreator.

COREGGIARIUS. — *Corrigiarium* faber; *fabricant de courroies;* ol. *courroier, corier.* (*St. Fl.*)

COREGIA. — Ut Corregia.

CORELLUS. — Vestis militaris, idem q. Corsetus; *corselet.* (*Vet. inv.*) — Vestis ecclesiasticæ genus.

CORERIUS. — Cursor, tabellarius; *courrier, porteur de dépêches.* — Pro Chorerius, clericus qui choro interesse debet. (A. 1446.)

CORETTUS. — Ut Corsetus. (A. 1230.) — Mensuræ Germanicæ species; *mesure pour les liquides en Allemagne.* (Wichb.)

COREUM. — Pro Corium. (Cæs.)

COREUS. — Coriaceus; *de cuir.*

CORGO. — Stirps, truncus, fustis vel armorum species ad nocendum; *barre, bâton, massue ou arme offensive;* ol. *corge.*

CORHABITES. — Idem videtur ac Chorerius. (A. 1360.)

CORIA. — Officina ubi corii subiguntur; *tannerie, corroirie.* (Th. Otterb.)

CORIALINSE. — Corium; *cuir.* (*A. SS. Ben.*)

CORIAMEN. — Ead. notione. (Priv. Pis.)

CORIANDUS. — Coriandrum; *coriandre.* (Barel.)

CORIARE. — Tectorio et crusta parietem tegere; *crépir.* — Consuere; *coudre.*

CORIATA. — Corrigia; *courroie.* (A. 1269.)

CORIATARIUS. — Sutor, ut Corearius.

CORIATIO. — Vox architectonica adhibita cum tectorio et crusta paries tegitur; *crépissage.*

CORIATOR. — Coriarius; *corroyeur.* (Duel, *Misc.*)

CORIATORIUS. — Sutor; *cordonnier.* (A. 1230.)

CORIATUS. — Ligatus, corio vestitus; *attaché, lié, couvert, garni de cuir.* (*A. SS.*)

CORIETA.— Corrigia; *courroie.* (*St. syn. Eccl. Atreb. s.* XIV.)

CORIFEX. — Ut CORIARIUS. (A. 1488.)

CORIGARE. — Choreas agere, saltarē; *danser.*(*A. SS.*)

CORILETA. — Idem q. CORVATA; *corvée.* (*Chartul. Floriac.*)

CORILETUS. Corylotum; *lieu planté de coudriers, coudraie.*

CORILNUS. — Pro CORYLUS.

CORINA. — Occitanis Occidens, *le Couchant.* (A. 1215)

CORISARE. — Ut CORIGARE. (Barel.)

CORISATOR. — Saltator; *danseur.* (*Conc. Const.*)

CORIUM. — *Corium foris facere, corium perdere, corio carere,* ad verbera damnari, vapulare; *être condamné au fouet.* (*Ch. Angl.*) *Corium redimere,* virgas redimere vel componere de flagello; *se soustraire à la peine du fouet en payant une certaine somme.* (*Ibid.*) *Corio componere,* virgis cædi; *être battu de verges.* (*Ibid.*)

CORIUS. — Pro CORIUM (a. 1190), et CHORIUS. (A. 1343.)

CORIZA. — Morbus cerebri, cum crudus humor e capite in nares distillat; *rhume de cerveau, coriza.*

CORIZARE. — Ut CORIGARE. (Breyd.)

CORIZZARIUS. — Ut CORRIGIARIUS. (A. 1288.)

CORLINUS. — Avis species; *corlieu.* (Frid. imp.)

CORMANGNI. — Curiales. (A. 1325.)

CORMANNI. — Ead. notione.

CORMEDA. — Ut CURMEDIA.

CORNA. — Cornu, extremitas in acumen desinens; *corne, extrémité d'une chose se terminant en pointe.* (Guid. Vig.)

CORNAGIUM. — Præstationis aut tributi species de animalibus aratoriis, quæ *cornibus* instructa sunt, unde nomen; *droit sur les bêtes à cornes;* ol. *cornage.*

CORNALE. — Vicus, pagus, districtus, vel vici seu pagi regio; *quartier, canton;* ol. *corman.*

CORNAMUSA. — Uter symphoniacus; *cornemuse.* Pro buccina symphoniaca occurrit hæc vox in instrum. a. 1349.

CORNAMUSATOR. — Qui cornamusa canit; *joueur de cornemuse.*

CORNARDI. — Ut CONARDI.

CORNARE. — Cornu inflare; *corner, sonner de la corne ou de la trompette.* (Pass.) — Cornu inflato quidpiam promulgare, voce præconia nuntiare; *publier, annoncer à son de trompe.* (Pass.)

CORNATOR. — Buccinator, qui cornu inflat; *celui qui sonne de la corne, joueur de corne;* ol. *corneur.* (A. 1362.)

CORNEIRUS. — Angularis, in angulo positus; *angulaire, qui est placé à un angle;* ol. *cornier.* (*Inst. S. Mart. Lemov.*)

CORNERIA. — Angulus; *angle, coin, pointe.* (*Mon. Angl.*)

CORNERIUM. — Ead. notione. (A. 1424.)

CORNETA. — Capitis tegumentum in cornu formam desinens; *partie pointue du chaperon, couverture de tête;* ol. *cornette.*

CORNETARII. — Canonici, capellani, a *corneta* sic dicti. (*Chartul. S. Trim. Cadom.*)

CORNETUM. — Angulus; *coin, angle, pointe;* ol. *cornet.* (*Mon. Angl.*) — Locus ubi corni crescunt; *lieu où viennent les cornouillers.* (*Vet Gl.*) — Cornu, buccina; *corne, cornet.* (A. 1355.) — Capitis tegumentum, ut CORNETA. (*Vet. Gl.*)

CORNIBA. — Hircus; *bouc.* (Mol.)

CORNICARE. — Cornu inflare, cornare; *sonner de la corne, de la trompette;* ol. *cornéer.* (Mat. Westm.) — In aurem alicujus aliquid insusurrare; *parler à l'oreille, dire tout bas.* (S. Hier.)

CORNICATIO. — Clamor cornicis; *cri de la corneille.*

CORNICELLUM. — Corniculum; *petite corne, petit vase en forme de corne.* (A. 1295.)

CORNICINARE. — Cornu inflare; *corner.* (A. 1373.)

CORNICITARE. — Ead. notione. (Mart., *Ampl. Col.*)

CORNICULA. — Cornix; *corneille.* (*Vet. Gl.*)

CORNICULARE. — Ut CORNICARE. (A. 940.)

CORNICULATIM. — In modum cornu; *en manière de corne, d'angle, de pointe.*

CORNIERUM. — Vasis genus, ampulla cornuta; *sorte de vase.* (*Ch. Carc.*)

CORNIFICIUM OPUS. — Ex cornibus confectum. (*A. SS.*)

CORNIOLA. — Cornum; *cornouille.* (*A. SS.*)

CORNIX. — Gallina; *poule.* (*Vit. S. D. Clun.*) — Limbus; *bord.* (*A. SS.*)

CORNOLIUM. — Cornus; *cornouiller*

CORNU. — Atramentarium; *écritoire.* (Ugut.) — Vas ad bibendum; *vase à boire.* (Ord. Vit.) — Vinum cornu contentum; *le vin renfermé dans le vase.* (A. 1212.) — Extremitas vestis in acumen desinens; *partie de vêtement en forme de corne ou de pointe.* (*St. Eccl. Andeg.*) — Mensuræ species eadem q. PALMA. — Latus; *côté. Cornu Epistolæ, cornu Evangelii*, latus altaris ubi Epistola vel Evangelium legitur; *côté de l'Evangile, côté de l'Epître, lieu où se chantent où se disent l'Evangile et l'Epître.* (*Conc. Hisp.*) — *Cornua ensis*, capulus qua parte reflectitur ut manum tegat; *poignée, garde d'une épée.*

CORNUA. — Mitra, muliebris capitis ornamentum; *bonnet pointu, coiffure de femme.* (*A. SS.*) — Species situlæ vel cadi cum ansis; *espèce de broc, vase à renfermer les liquides.* — Vinum cornu contentum; *vin renfermé dans ce vase.*

CORNUAGIUM. — Ut CORNAGIUM. (A. 1296.)

CORNUARE. — Ut CORNARE.

CORNUARIUS. — *Cornuum* opifex; *fabricant de cornes, de vases à boire*

CORNUDA. — Mensuræ species, ut CORNUA.

CORNULATUS. — Mitra pontificia infulatus; *coiffé de la mitre pontificale.*

CORNUTA. — Cista lignea sic dicta a binis *cornibus* seu ansis in extremitatibus positis per quas hasta transagitur ut commodius ferri possit; *vase de bois muni de deux anses destinées à recevoir un bâton;* ol. *cornue.* — Crustulum triquetrum; *espèce de gâteau de forme triangulaire, échaudé;* ol. *cornudau, cornuyau.*

CORNUTERIUS. — Fabricator opusculorum corneorum; *fabricant de petits ouvrages de corne.*

CORNUTUM. — Ut CORNUDA.

CORNUTUS. — Curruca; *mari dont la femme est infidèle.* — Moneta argentea sub Philippo IV; *cornu, monnaie d'argent du temps de Philippe IV.* — Episcopus, a mitra, quæ episcopis propria est, appellatus; *évêque.* (*Chr. Henr. de Blancf.*) — In acumen desinens; *se terminant en pointe.* — Male digestus; *mal fait, cornu.* (A. 1325.)

CORNUZULA. — Cicindela, sampiris, vermis lucens; *ver luisant.* (*A. SS.*)

COROACA. — Idem q. CORVATA. (*Ord. reg. Fr.*)

COROADA. — Ead. notione. (A. 1124.)

COROATA. — Ead. notione. (*Ch. Dalph.*)

COROETA. — Ead. notione. (A. 1214.)

COROHATA. — Ead. notione. (A. 1390.)

CORONA. — *Corona clericalis*, tonsura clericorum et eorum qui sacris ordinibus initiati sunt, in modum coronæ; *tonsure, couronne monacale. Corona adulterina*, quam deferunt qui statum clerici mentiuntur. *Coronas facere, dare*, id est tonsuràs primas, nempe : *benedictio coronæ*, prima tonsura. (A. 1109.) *Coronam capitis amittere*, clericatura excidere. — Clericus, coronatus, tonsuratus; *couronné, qui a les cheveux coupés à la manière des moines, clerc, tonsuré. Mala corona*, appellati olim quidem clerici qui clericatus charactere abutebantur. — Dignitas clericalis, sacerdotalis, episcopalis, pontificialis, quia corona est insigne præcipuum clericatus et sacerdotii. (Voce *coronæ*, ut illustri honoris titulo, compellabantur etiam Summi Pontifices et episcopi.) — Nimbus, circulus qui circa sanctorum capita depingitur; *nimbe.* — Nummus aureus Francicus; *couronne d'or.* — Candelabrum in modum circuli variis lucernis instructum, ab ecclesiarum laquearibus pendens; *couronne de lumière, espèce de lustre.* — Nude interdum *festum coronæ* appellatur solemne festum coronationis Papæ, quod Romæ quotannis celebratur. (Mabill.) *Corona oblationis*, panis benedictus in modum *coronæ*, seu forma rotunda confectus. (Greg. Mag.)

CORONAMENTUM. — Festum regium, curia regalis, in qua reges coronari solemni ritu solebant; *couronnement.*

CORONARI. — Sic dicitur civitas cum festa gaudia celebrat. (Luitp.)

CORONATOR. — Qui coronat; *celui qui couronne.* (S. Aug.) Apud Anglos, judex placitorum *coronæ* seu quorum cognitio ad coronam speciatim pertinet; verbi gratia de homicidiis, murdris, et aliis hujusmodi criminibus coronam regis spectantibus.

CORONATORIUS. — Coronarius, pertinens ad *coronam* regiam; *de couronne.* (Sal. Malesp.)

CORONATUS. — Clericus, *corona* clericali donatus; *couronné, tonsuré, clerc;* ol. *coronné.* — Nummus aureus; *monnaie d'or;* ol. *couronnat.*

CORONELLUS. — Chiliarchus, tribunus; *colonel.* (Gomer.)

CORONIX. — Tabellæ margo quadrata; *cadre.* (*A. SS.*)

CORONNUS. — Angulus; *coin, encoignure;* ol. *coron.* (A. 1280.)

CORONULA. — Parva corona seu parvum candelabrum in modum coronæ; *Vid.* CORONA. (*A. SS. Ben.*)

COROPLASTES. — Effictor puparum quibus virgines in prima pueritia lusitare solent; *fabricant de poupées.* (*Vet. cod.*)

COROVATA. — Pro CORVATA.

CORPALASIUS. — *Vid.* CURA.

CORPELLUS. — Pro COPELLUS.

CORPORALE. — Palla, qua *sacrificium* contegitur in altare; *corporal.* (Pass.)

CORPORALIA. — *Corporalia* et *incorporalia*, bona quævis; *biens, avoir.* (*Corporalia*, quorum fructus sive reditus statuti et stabiles sunt; *incorporalia* vero quorum fortuiti et improvisi fructus.)

CORPORALIS. — *Corporalis dominus*, *Vid.* DOMINUS. *Corporalis fides*, *corporale juramentum*, juramentum quod præstatur protensa manu, tactis sive inspectis sacrosanctis Evangeliis, cruce Dominica vel sanctorum reliquiis admotis; *serment que l'on prête la main tendue sur la croix, les saints Evangiles ou les reliques des saints.* (A. 1226, *Chartul. S. Vinc. Cenom.*) *In corporalem possessionem aliquem mittere*, aliquem verum rei alicujus possessorem solemni ritu declarare; *investir solennellement quelqu'un de la propriété d'une chose.* (Lud.) *Corporalis justitia*, *Vid.* JUSTITIA. *Corporale crimen*, lapsus carnis, carnale delictum; *péché de la chair.*

CORPORÆITAS. — Res corporea; *chose matérielle, corporelle.* (Tert.)

CORPORALITER. — Vere et reipsa; *matériellement, réellement. Corporaliter jurare, altare corporaliter tangere*, ut *corporale juramentum*, *Vid.* CORPORALE. — Quantum ad corpus: « Oculi eorum erant aperti *corporaliter.* » (*A. SS.*)

CORPORARE. — Acquirere, possessionem rei alicujus adipisci; *acquérir, se rendre propriétaire d'une chose.* (A. 1258.) — Ferire, sauciare; *frapper, blesser.* (*Vet. Gl.*)

CORPORASCERE. — Corpus fieri; *prendre un corps, devenir matière.* (Claud. Mam.)

CORPORATIO. — Christi incarnatio in Missa Mozarabum, et prima novem partium confractæ hostiæ in eadem Missa.

CORPORATUS. — Incarnatus; *incarné.* (*Conc. Hisp.*)

CORPOREITAS. — Densitas; *corps.* — Statura; *taille.*

CORPORICIDIA. — Lanio, macellus; *boucher.*

CORPORULENTIA. — Materia unde corpus compositum est.

CORPORUPTUS. — Herniosus, ramicosus; *qui a une hernie, hernieux.* (*A. SS.*)

CORPUS. — *Homo de corpore, Vid.* Homo. *Corpus abbatiæ*, ejusdem septum, ambitus; *enceinte d'un monastère.* (A. 1255.) *Corpus Domini*, hostia sacra; *hostie consacrée.* (Joan. Vil.) *Corpus politicum* dicuntur episcopi, abbates, priores, decani Ecclesiarum participes, et ejusmodi, qui succedunt personaliter tantum. (Bast.) *Corpus castri*, castrum ipsum, absque adjacenti burgo; *le château seigneurial.* (A. 1228.) — *Corpus corporatum*, collegium, sodalitium; *confrérie, corps.* (Rym.) *Corpus ecclesiæ*, navis ecclesiæ; *la nef d'une église.* (A. 1309.) — *Corpus præbendæ*, præbenda ipsa, seu portio bonorum ecclesiæ ad unum pertinens canonicum; *prébende ou partie des biens d'une église qui appartient à un chanoine.* (A. 1367.) *Corpus regis*, rex ipse; *le roi.* (*Mem. H. Cam. comp.*) *Corpus villæ*, ejus pars interior; *l'intérieur d'une ville.* (A. 1214.) *Corpus domus*, ædium pars præcipua; *corps de logis.* (*Ord. reg. Franc.*) *Corpus* interdum sumitur: 1° pro lorica; *cuirasse* (a. 1449); 2° pro rei alicujus summa, Gal. *le total;* 3° pro corpus exanime; *un mort.* (*Lex Sal.*)

CORRATAGIUM. — Jus et officium *corratarii; courtage.* (A. 1376.)

CORRATARIUS. — Proxeneta; *courtier;* ol. *corratier.* (*Ch. Hisp.*)

CORRATEGARE. — Officium *corraterii* exercere; *faire le courtier.* (A. 1272.)

CORRATEIARE. — Ead. notione. (A. 1272.)

CORRATERARE. — Ead. notione. (A. 1375.)

CORRATERIA. — Officium *corraterii; courtage.* (*St. Mass.*) — Officina ubi *coria* subiguntur; *tannerie.* (*St. Aven.*) — Uxor *corraterii; femme de courtier ou de marchand.*

CORRATERIUS. — Ut Corratarius.

CORRE. — Piscandi genus quo e navibus rete jacitur secundum aquæ cursum, factoque longiori circuitu eo trahitur ubi jactum fuerat.

CORREARIUS. — Minister quidam in Dalphinatu, præpositus, procurator; *prévôt, intendant.*

CORREBELLARE. — Simul rebellare; *se révolter en même temps, ensemble.* (*Script. rer. Fr.*)

CORRECTARIUS. — Ut Corratarius.

CORRECTIO. — Apud monachos, castigatio, flagellatio; *discipline.*

CORREDIUM. — Ut Conredium.

CORREDOR. — Proxeneta; *courtier.* (*Ch. Hisp.*)

CORREGERIA. — Officina ubi *coria* præparantur; *corroyerie, tannerie.* (A. 1270.)

CORREGERIUS.. — Qui *coria* parat; *tanneur, corroyeur.* (A 1270.)

CORREGEUM. — Servitium quod subditi dominis cum æquis bobus exhibere tenebantur; *service féodal dû par le vassal à son seigneur avec une paire de bœufs.* (A. 1311.)

CORREGIA. — Pro *corrigia; courroie.* (A. 1509.)

CORREGIONALIS. — Ex una regione; *d'un même pays.* (S. Aug.)

CORREGIUM. — Ut Conredium.

CORREIUM. — Ead. notione.

CORRELAGIUM. — Præstationis species; *sorte de service.* (A. 1295.)

CORRELATIO. — Mutua relatio. (A. 1276.)

CORRELHARE. — *Corallium* e profundo maris petere; *faire la pêche du corail.*

CORRELIGIOSUS. — Ejusdem ordinis vel cœnobii religiosus; *qui est du même ordre religieux ou du même couvent.* (*A. SS.*)

CORRERARIUS. — Ut Correarius. (A. 1384.)

CORRERARIA. — *Correrarii* officium; *office de prévôt.* (A. 1384.)

CORRERIUS. — Cursor, tabellarius; *courrier.* (*Ch. Ital.*) — Ut Correarius. (*H. Dalph.*)

CORRESEYRIA. — Corrigia, lorum; *courroie, lanière.*

CORRESPONDENTER. — Eodem tempore; *dans le même temps.* (Eric. Ups.)

CORRETAGIUM. — Jus vel munus proxenetarum; *courtage.* (Lob., *Hist. Brit.*)

CORRETARIA. — Ut Corretagium. (A. 1340.)

CORRETARIUS. — Ut Corraterius.

CORRETERIUS. — Ead. notione. (*St. Mass.*)

CORREUS. — Simul reus, ut Conreus. — Cursor, ut Correrius.

CORRIAGIUM. — Ut Corregeum.

CORRICORIUM. — Pergula; *corridor.* (A. 1340.)

CORRIDORIUM. — Pergula, ut Corricorium. (A. 1340.) — Pars navis, vulgo Gal. *galerie.*

CORRIDORUM. — Via terreo aggere tecta; *chemin couvert.* (Burc.)

CORRIGIA. — Modus agri quod ad instar *corrigiæ*, Gal. *courroie*, in locum productus, sic appellatus; *espèce de mesure agraire.* (A. 1321.) — Lamina; *feuille, lame.* (A. 1389.) Fasciola chartis appensa; *attache des sceaux, lemnisque.* (A. 122.) — Zona, cingulum; *ceinture.* (A. 1333.) — *Corrigiam super tumulum projicere*, id est bonis defuncti renuntiare. (*Spic. Ach.*) — *Corrigia reginæ*, tributi species.

CORRIGIAMEN. — Corrigia, lorum; *lanière, courroie.*

CORRIGIARIUS. — Corrigiarum faber; *fabricant de courroies ou de ceintures;* ol. *courroier.*

CORRIGIBILIS. — Qui *corrigi* debet; *qui doit être corrigé, amendé.* (*Ch. Ital.*) — Jurisdictioni obnoxius. (A. 1332.)

CORRIGIOLA. — Parva zona, parva corrigia; *petite bande.* (*Ch. Ital.*)

CORRIGIUM. — Ut Corrigia.

CORRIGIUNCULA. — Campanula quæ percutiebatur in monasteriis cum disciplinæ dari deberent. (A *correctione* dicta.)

CORRISOR. — Excursor; *émissaire, éclaireur, espion.* (A. 1358.)

CORRITORIUM. — Pergula; *corridor.*

CORROADA. — Ut CORVATA.

CORROBORAMENTUM. — Scriptum quo aliquid *corroboratur* seu confirmatur. (*G. Chr.*)

CORROBUCUM. — Idem q. CORDEBISUS. (A. 1267.)

CORRODARIUS. — Cui *corrodium* vel alimentum datur, præbendarius; *prébendier.* (*Mon. Angl.*)

CORRODIUM. — Ut CONREDIUM.

CORROGATA. — Idem videtur ac CORVATA.

CORROGIUM. — Ut CONREDIUM et CORREGEUM. (A. 1314.)

CORRORARE. — Pro *corroborare*, confirmare; *confirmer.*

CORROSARIUS. — Ut CONRESARIUS. (A. 1282.)

CORROSIO. — Corruptio, consumptio; *destruction, altération.* (A. 1372.)

CORROSITAS. — Caries qua aliquid corroditur et consumitur; *pourriture, carie.* (*A. SS.*)

CORROSOR. — Qui aliorum bona *corrodere* et invadere nititur; *usurpateur, envahisseur.* (Steph.)

CORROX. — Idem q. CONREDIUM aut CORREGEUM.

CORRUA. — Ut CORVEA.

CORRUERE. — Diruere, evertere; *renverser, détruire.*

CORRUMPERE. — Abrogare, irritum facere; *annuler, abroger.* (A. 1160.) — Discerpere, lacerare; *déchirer, mettre en pièces.* (*Leg. Pol.*)

CORRUPTICOLÆ. — Hæretici qui corpus Christi perinde ac nostrum detrimenta pati, propter quæ reparanda esuriret, opusque haberet cibo, fatigaretur ac egeret requie ad reficiendas vires, asserebant.

CORRUPTIO. — Actus quilibet venereus sive licitus sit sive illicitus. *Corruptio sanguinis* apud Anglos dicitur cum quis feloniæ vel majestatis criminis convictus est.

CORRUPTUS. — Luctus funebris; *deuil.* (Mur.)

CORRVA. — Ut CORVEA.

CORRVAGIA. — Ead. notione.

CORRVEA. — Ead. notione.

CORRWEIA. — Ead. notione. (A. 1261.)

CORSA. — Excursio; *course, incursion.* (*H. Nem.*)

CORSARE. — Proprie piraticam exercere, ab Italico *corsare*, quod idem sonat; generalius quasvis prædas agere; *faire la course, commettre des brigandages.*

CORSARIUS. — Pirata, prædo maritimus; *corsaire.*

CORSATUS. — Thorax; *corset.* (A. 1239.)

CORSERIA. — Via in mœniis ad hostes propulsandos accommoda, per quam tuto curritur ab una turri ad aliam; *chemin de ronde;* ol. *corsier.*

CORSERIUS. — Equus bellator; *cheval de guerre, coursier.* (A. 1328.) — Retis amnicæ species apud Occitanos; *espèce de filet.* (A. 1231.)

CORSETUS. — Tunica, thorax; *corset, corsage.*

CORSINI. — Ut CAORCINI.

CORSORIUM. — Agri portio, ut CURSORIUM.

CORSOYRUM. — Parvus agger quo præterfluens aqua coercetur. (*Cons. Lemov.*)

CORTADA. — Habitatio rustica, ut CORTIS. (A. 1333.)

CORTAL. — Ead. notione. (A. 1358.)

CORTALIS. — Ead. notione. (Id.)

CORTALE. — Ead. notione. (A. 1331.)

CORTANEUM. — Ut *curtile.* (A. 636.)

CORTARE. — Curtare, secare; *couper, raccourcir.* (*Ch. Hisp.*)

CORTARIUM. — Idem q. CORTIS et CURTIS.

CORTELINI. — Ut CORTINARII.

CORTELLUS. — Pro CULTELLUS.

CORTESANUS. — Qui *cortem* curat, vel colit aut incolit. (A. 774.) — Regis vel principis aulicus; *courtisan.* (Bened. XIII PP.)

CORTESCA. — Ut CORTADA.

CORTEX. — Putamen; *coque, coquille, écorce. Corticem facere,* arborem decorticare; *écorcer un arbre.*

CORTHESANUS. — Ut CORTESANUS, aulicus.

CORTIBALLA. — Dalmatica diaconi et tunica subdiaconi, quæ temporibus etiam recentioribus in nonnullis Galliæ partibus *courtibauts* appellabantur.

CORTICANUS. — Qui arbores decorticat; *celui qui écorce les arbres.*

CORTICELLA. — *Cortis* minor, *Vid.* CORTIS.

CORTIFER. — Idem q. CURTIS vel CURTILE. (A. 836.)

CORTIFICIUM. — Ut CORTADA. (Mart., *Anecd.*)

CORTIGIUM. — Ead. notione. (A. 1224.)

CORTILAGIUM. — Ut CURTILE. (Ord. Vit.)

CORTILE. — Villula paucis ædificiis constructa, domus rusticana prædiolo conjuncta: rectius cui adjunctus est hortus, nam *curtile* proprie hortum rusticum, seu curtis sonat; *petite ferme, maison de paysan accompagnée d'une petite terre, maison d'habitation de laquelle dépend un jardin;* ol. *courtil, courtieux, courtillis, courtillière.*

CORTILLUM. — Idem q. CORTILE. (A. 1258.)

CORTILLUS. — Ead. notione. (A. 1000.)

CORTINA. — Minor *cortis* seu area rustica quæ muris cingitur; *cour fermée de murs:* « Antequam ad *cortinam* ipsius monasterii ingrederetur. » (*A. SS.*) — Agellus muris clausus; *enclos.* (A. 1322.) — Pars quædam castellorum; *certaine partie des remparts, courtine.* (Pass.) — Velum seu aulæum quo altare clauditur; *courtine, rideau d'autel.* (Pass.) — Lectus aulæis instructus; *lit garni.* (A. 1316.) — *Cortinæ regis,* signa, vela regia, quæ bonis debitorum fisco addictis appendebantur, tituli; *marques, petits pannonceaux que l'on mettait sur les biens confisqués au profit de la couronne.* (S. Amb.)

CORTINALE. — Atrium; *la cour d'une maison.* (Verd.)

CORTINARIUS. — Qui *cortem* seu tentorium principis observat et servat, apud Byzantinos scriptores.

·CORTINULA. — Dimin. a *cortina,* velum, aulæum. (*Necrol. Eccl. Carn.*)

CORTIS. — Villa, habitatio rustica ædificiis, colonis, servis, agris, personis, etc., ad rem agrestem necessariis instructa ; *ferme, métairie.* (Pass.) — Atrium, impluvium muris cinctum; *cour de maison, atrium.* (Mon. Sang.) — Tentorium principis vel ducis exercitus; *tente de roi ou de chef d'armée.* (Anast.) — Regia aula, palatium, incinctus palatii; *demeure royale, palais.* (Ugut.) — Comitatus; *cour, suite d'un roi ou d'un prince.* (Hincm.) — Familia et domus principis; *l'ensemble des serviteurs et des membres de la famille d'un prince.* (Car. Calv.) — Pullus; *poussin, petit d'un animal.* (A. 1380.) —*Cortis regia:* 1° idem q. *Villa regia, Vid.* VILLA (a. 889); 2° fiscus regius; *le trésor, le fisc.* (*L. Long.*)

CORTISANUS. — Idem q. CORTESANUS.

CORTISANIA. — Villa, ut CORTIS. (A. 1382.)

CORTIVIA. — « Morsus freni vel illud quod comæ equi imponitur ut curvetur. » (*Vocab. utr. jur.*)

CORTORIUM. — Idem q. CORTIS. (A. 1054.)

CORTUARIUS. — F. cortinarum artifex, nisi sit pro *coctuarius*, coquus. (*A. SS.*)

CORTUM. — Aromatis species ; *sorte d'aromate.* (A. 767.)

CORTUS. — Pro *curtus.* (A. 1359.)

CORVA. — Prædium vel modus agri, nisi sit pro *corvata*, jus quod alicui debetur : «Concessimus et prædicto monasterio S. Sophiæ *corvam* quæ videtur esse in campo Senercunis.» (A. 774.)

CORVADA.—Pro CORVATA. (Pass.)

CORVAGIUM.—Idem q. CORVATA, scilicet opera quæ a subditis domino debetur; item jus exigendarum corvatarum; *corvée et droit de l'exiger.* (*St. Andeg.*)

CORVATA.— Prædium vel modus agri; *terre, métairie.* (A. 1220.)—Opera quam subditus domino suo præstare ex lege tenetur; *corvée, service vilain, la plupart du temps service agricole, dû par les serfs et les vilains à leur seigneur ;* ol. *croé, croué, crouveau, crouveix.* (Pass.)

CORVATIS.—Prædium vel modus agri, ut CORVATA. (A. 1069.)

CORVEA.—Opera, etc., ut CORVATA. (A. 1265.)

CORVEAGIUM.—Idem q. CORVAGIUM. (*St. Eccl. Nannet.*)

CORVEAMENTUM.—Opera a subditis domino debita, ut CORVATA. (*Tabul. Comp.*)

CORVEDA.—Ead. notione. (A. 1193.)

CORVEIA. — Prædium et opera, etc., ut CORVATA. (A. 1257, 960.)

CORVERIA. — Opera, etc., ut CORVATA. (A. 1275.)

CORVESARIUS.—Sutor veterinarius; *cordonnier en vieux, savetier.* (*Mon. Angl.*)

CORVETA.—Opera, etc., ut CORVATA. (A. 1282.)

CORVEYSA.—Ead. notione. (A. 1183.)

CORVIATA. — Ead. notione. (*Chartul. prior. S. Petr. de Dom.*)

CORVILLA. — Corbula; *corbeille.* (*Vet. Gl.*)

CORVIS.—Ut CORVA. (A. 774.)

CORWEDA. — Præstatio, ut CORVATA. (Mart., *Anecd.*)

CORZORIUM. — Canalis per quem aqua decurrit; *conduit, canal.* (A. 898.)

COSA.—Pro *causa; chose, cause*; ol. *cose.* (Ughel.)

COSAMATA.— Crypta ad propugnaculorum latera; *casemate.* (Lud.)

COSATGIUM.—Recognitio feudalis, clientelaris professio seu homagii species; *aveu de vassalité, sorte d'hommage.* (A. 1213.)

COSCA.—Pensitatio, ut COSSA. (A. 1216.)

COSCIA.—Coxa; *cuisse.* (*A. SS.*)

COSCINARIUS.—Qui mensura frumentaria, *coscinus* dicta, ex officio metitur ; *mesureur de grains.* (A 1267.)

COSCINELLUS.—Ut COSCINUS. (A. 1371.)

COSCINUS.— Mensuræ frumentariæ species apud Italos; *mesure pour les grains en usage en Italie.* (Alexand. III PP.)

COSDUMA.—Ut COSTUMA. (A. 1189.)

COSDUNA.—Ead. notione. (*Tabul. Burg.*)

COSDUPENNA.—Ead. notione. (A. 1234.)

COSDUPNA.—Ead. notione. (*Id.*)

COSIMENTUM.—Protectio, ut CAUSIMENTUM. (S. XIV.)

COSINERIUS. — Coquus; *cuisinier.* (A. 1488.)

COSINIUM. — Pulvinus; *coussin.* (*Exp. Cœrem. Rom.*)

COSINUS.—Pulvinus; *coussin.* (A. 1351.) —Consobrinus; *cousin.* (A. 1000.)

COSMARIUS.—Dominus mundi, a κοσμος, mundus. (J. de J.)

COSMETA. — Ornator, exornator, cujus circa cutim occupatur industria, interdum vespillo, pollinctor; *celui qui pare, orne, décore, et quelquefois ensevelisseur, croque-mort.* (*Vet. Gl.*)—Ornatrix crinum ; *coiffeuse.* (Pap.)

COSMICUS.— Mundanus; *mondain, qui est du monde, séculier.* (*Vet. Gl.*)

COSMITES.—Ædis sacræ navis in formam crucis facta, quod quatuor mundi, κόσμου, plagas repræsentet, dicta a S. Germano. Sed et *cosmodin* nomen aliquot templorum Romæ alibique ab eadem origine arcessendum. Sic Romæ hodieque exstat in regione Ripæ ædes quæ dicitur *S. Mariæ in cosmodin* vel *cosmedin.*

COSPATICUM.—Pro CESPATICUM.

COSSA.—Pensitationis species Provincialibus nota; *droit de mesurage;* ol. *coisse.* (A. 1208.)—Mensura vinaria in comit. Avenionens.; *mesure pour le vin.*—Coxendix ; *cuisse, hanche.* (*Ch. Ital.*)—Anteris, erisma ; *contre-fort, arc-boutant.* (*Vet. cod.*)—*Cossæ*, siliquæ; *cosses de légumes.* (*A. SS.*)

COSSALUM. — Ferreum coxæ tegumentum ; *cuissart.* (*H. Dalph.*)

COSSARE. — Cogere, legere; *ramasser, cueillir.* (A. 1341.)

COSSATUM. — Pensitationis species, ut COSSA.

COSSEGALHUM. —Miscellum frumentum, ut CONSEGALE. (A. 1316.)

COSSERIUM. —Ut COSSALUM. (*H. Dalph.*)

COSSIA. — Pensitatio, coxa, anteris, ut Cossa. (Pass.)

COSSIALA.— Ut Cossalum. (*Vet. Tract. de art. milit.*)

COSSINUS.—Pulvinus; *coussin.* (A. 1419.)

COSSIO. — Porcellus; *pourceau, cochon.* (A. 1217.)

COSSORIUM.— Ut Cursorium. (A. 1385.)

COSSUALE. — Festivitas; *réjouissance.* (*Vet. Gl.*)

COSSUALIA.—Festivitates. (Sæc. XI.)

COSTA.— Clivus, latus montis; *côte, côteau.* (S. IX.) — Latus; *côte.* (Ach., *Spic.*) — Expensæ, sumptus; *frais, dépense;* ol. *coust.* (A. 1219.) — Cista, calathus; *panier, corbeille.* (A. 1244.) — Ornamentum ad instar *costæ* in vasis; *côte:* « Unum urceum auri ad *costas.* » (*Vet. invent.*)—*Costa maris*, ora maritima; *le bord de la mer, la côte.* (Mat. Par.)—*Ex omni costa*, ex omni parte, undique, *de tout côté.* (A. 1264.) *Costæ circulorum*, fasciculi, ut videtur; Gal. *bottes.* (A. 1202.)

COSTAGIUM.—Clivus, expensæ, ut Costa. (Pass.)

COSTALARIUS. — Acinaces; *coutelas.* (*Conc. Hisp.*)

COSTALE.—Clivus, latus montis; *flanc de montagne, coteau.* (A. 1332.)

COSTALLUM. — Saccus; *sac.* (A. 1330.)

COSTALLUS.—Ead. notione. (A. 1330.)

COSTAMENTUM. — Impensæ; *dépense, frais, coût;* ol. *costement.* (A. 1323.)

COSTARE.—Constare; *coûter.* (A. 1268.)

COSTARIUM. — Poculum vinarium, ut Costrellus. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*) — Locus *costarum.* (Ugut.)

COSTATUM. — Ut Costale. (A. 1268.)

COSTATUS. — Pars corporis ubi sunt costæ, pectus; *poitrine.* (Mur.)

COSTECIUM.—Pro Costerium. (A. 1343.)

COSTELERIUS.—Pugio, sicca; *poignard, stylet.* (*Vet. Formul.*)

COSTELLUM.— Instrumentum supplicii, idem, ut videtur, ac Collaria; *carcan.* (A. 1315.)

COSTELLUS. — Ead. notione. (A. 1300.)

COSTENGIA. — Ut Costamentum. (A. 1221.)

COSTERA. — Ora maritima; *bord de la mer, rivage;* ol. *costière.* (*Magn. Chart.*) *Costera montis*, ut Costa, latus montis. (Mad.) — Jus in naves quæ ad *costeram* seu littus appellant; *droit sur les navires qui débarquent.* (A. 1407.)

COSTERELLUM. — Liquidorum mensura, vas vinarium certæ capacitatis; *sorte de mesure pour les liquides;* ol. *costeret.* (A. 1350.)

COSTERETUM.—Ead. notione. (A. 1350.)

COSTERIA,—Ut Costera et Costa.

COSTERIUM.—Pars alicujus loci, angulus; *partie d'un endroit quelconque, coin.* (Limb.)—Vas vinarium, ut Costarium. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)—Liquidorum mensura, ut Costerellum. (A. 1343.) — F. pensitatio quæ pro *costeriis* debetur. (A. 1391.)—Velum, aulæum; *rideau, courtine.* (A. 1321.)

COSTILLATUS. — *Costulis* distinctus vel in *costularum* speciem dispertitus; *cotelé.* (A. 1295.)

COSTILLUM. — Pro Cortillum, hortus rusticus; ol. *courtil.*

COSTIS. — Prædii rustici species, forte pro Cortis. (A. 945.) — Latus, ut Costa. (*Lex Rip.*) — *In coste*, ad latus; *à côté.* (*Ibid.*)

COSTO.—Clivus, ut Costa. (A. 1314.)

COSTORARIUS. — Sartor; *couturier.* (*A. SS.*)

COSTRELLUS.—Poculum vinarium; *vase à boire.* (Mat. Par.)

COSTRIS.—Ead. notione. (A. 1254.)

COSTULATUS. — Costulis distinctus, ut Costillatus.

COSTUM.—Clivus, latus montis, ut Costa. (A. 1201.) — F. pro *coctum*, Gall. *vin cuit.* (*Ch. Aldric. ep. Cenom.*)

COSTUMA. — Præstatio, pensitatio quæ ex consuetudine fit; *redevance, surtout en nature;* ol. *coustume; Vid.* Consuetudo. (Pass.) *Costuma falsa*, quæ a barone ad tempus exigi potest; *falsa* dicta quod legitimæ consuetudinis initium debet ignorari et a quo inducta. (S. XIV.) *Costuma exartorum*, quæ præstatur propter silvas et dumeta succisa et in agrum redacta; *droit qui se paye pour les défrichements.* (A. 1244.)

COSTUMARE. — Tributum quod *costuma* vocatur exigere aut solvere; *lever, payer la coutume.* (Pass.)

COSTUMIERUS. — *Costumæ* obnoxius; *soumis à la coutume, contribuable;* ol. *coutumier.* (*Tab. S. Florent.*)

COSTURA. — Impensæ; *dépense, coût.* (A. 1402.) — Ager cultus; *terre cultivée, champ ensemencé;* ol. *couture, culture.* (A. 1264.)

COSTURARIUS.—Custos ecclesiæ; *gardien d'une église, sacristain;* ol. *cousteur, coustre.* (Pass.)

COSTUS.—Pro Custus.

COSUERE.—Pro Cusire. (*Vet. Gl.*)

COTA. — Tunicæ species, genus vestimenti; *veste, soubreveste, robe de dessous, tunique;* ol. *cote, coste, cotte. Cotta candens*, superpellicium quo utebantur canonici regulares S. Augustini. (*Stat. eorumd.*)—*Cotæ ad armandum*, chlamys militaris; *cotte d'armes.* (A. 1297.) — Tugurium, latibulum; *maisonnette, retraite, tanière.* (*Ch. Angl.*)— Rata pars; *partie déterminée d'une chose, cote-part, cote.* (A. 1389.)

COTAGIUM. — Domus villani, rustica; *maison de paysan;* ol. *borderie.* (S. XII.) — Tenementum villanum, rusticum, villenagium; *héritage vilain tenu à rente ou à cens;* ol. *coterie.* (*Mon. Angl.*) — Tributum quod pro custodia agrorum, vinearum, aliarumve rerum exigitur, simul et multæ quæ ob delicta in iis commissa imponitur taxatio; *droit qui se paye pour garder les récoltes, et amende pour les dégâts commis dans icelles.* (A. 1325.)

COTAGIUS. — *Cotagius census*, Gal. ol. *cens cotier*, idem q. *surcens*, nempe census qui præter *rectum censum* prædio imponitur; *Vid.* Census. (A. 1233.)

COTANUM. — Cydonia malus; *coignassier.* (*A. SS.*)

COTARDIA. — *Cotæ*, sagi vel tunicæ species viris perinde ac feminis familiaris; *cotte-hardie.* (Pass.)

COTARELLUS. — Idem q. COTERELLUS.

COTARIUM. — Officium *coterii; Vid.* COTERIUS. (A. 1341.)

COTERELLUS. — Prædo militaris; *pillard;* ol. *cotereau.* (Pass.)

COTERIA. — Tenementum rusticum, ut COTAGIUM. (A. 1255.)

COTERIUS. — *Cotæ* habitator; *homme de condition servile, celui qui tient en coterie;* ol. *homme cotier.* (Pass.) — Custos agrorum; *messier.* (A. 1411.)

COTEROTUS. — Mensura liquidorum, f. pro *quarteratum.* (*Tabul. Fossat.*)

COTERUS. — Modus agri : « Unam hidam terræ et septem *coteros.* » (*Ch. Hug. de Mortuo mari.*)

COTETUS. — Ut COTEROTUS. (A. 1277.)

COTHECARIUS. — S. pro *chirothecarius*, chirothecarum artifex vel mercator; *fabricant ou marchand de gants.* (A. 1252.)

COTHOFLE. — Massiliensibus *goudouflet*, scyphus vel lagena.

COTHURNOSUS. — Superbus, grandiosus; *grandiose, imposant.* (*A. SS.*)

COTIA. — Ora maritima; *côte.* (A. 1213.) — Navis Indica; *bâtiment indien.*

COTIARIUS. — Qui acuit *cote; remouleur, émouleur.* (*Vet. Gl.*)

COTICIUM. — Tunica monachalis; *robe de moine.* (*St. mon. Bec.*)

COTIDIANA. — Diurnum, distributio vel refectio quotidiana quam curabat qui *cotidianarius* nuncupabatur. (A. 1233.)

COTIDIANARIUS. — Quo singulis diebus utimur; *dont on se sert chaque jour.* (A. 1231.)

COTIDIANITAS. — Usus quotidianus seu ordinarius, consuetudo; *usage de chaque jour, habituel, habitude.* (Mab., *Annal.*)

COTISARE. — Tributum imponere; *mettre à contribution, frapper d'une taxe.* (*Chr. Bonæ Spei.*)

COTO. — Gossypium; *coton.* (Pass.)

COTONNARE. — Gossypio sarcire; *ravauder, sarcir avec du coton;* ol. *cotonner.* (A. 1444.)

COTONUM. — Gossypium, ut COTO. (A. 1304.) — *Cotonum pomum*, ut CYDONIUM. (*A. SS.*)

COTTARE. — Indicare, ordine describere; *cotter, décrire.* (Mart., *Ampl. Col.*)

COTTATIO. — Scriptoris testimonium, locus; *passage, citation d'un auteur.* (*Lect. Alb. de Ros.*)

COTTIS. — Tunicæ species, ut COTA. (*A. SS.*)

COTTUM. — Culcitra; *matelas;* ol. *cotre, coitre.*

COTTUS. — Tunica, ut COTA. — Culcitra, ut COTTUM. — Septum; *enceinte, lieu dont l'accès est défendu.* (*Ch. Hisp.*)

COTUCA. — Cota ad armandum; *cotte d'armes.* (Th. Wals.)

COTULOSUS. — *Cotulosus campus; la plaine de la Crau en Provence* (A. 1266.)

COTUM. — Tributum pro mercimoniis venditis exsolvendum; *taxe sur les marchandises.* (A. 1287.) — Locus defensus, ut CAUTUM. — Culcitra; *matelas.* (Pass.)

COTURA. — Ut CULTURA. (A. 1317.)

COTUS. — Custos hortorum, agrorum et vinearum, vel potius tributum quod pro eorum custodia exigitur, simul et multa quæ ob delicta in iis commissa, imponitur; *messier, ou droit payé au seigneur pour qu'il fasse garder les champs, et amende pour les délits ruraux.* (A. 1287.) — Quantitas pecuniæ, ut QUOTA, q. *Vid.* (A. 1301). — Locus defensus, ut CAUTUM. (A. 1174.) — Culcitra, ut COTTUM. (*St. Ord. de Semp.*) — Equus bimus; *cheval de deux ans.* (*Chart. S. Vict. Mass.*) — Plaustri rustici species; *charrette, chariot de paysan.* (*Vet. inst.*)

COUBETUS. — Ictus, pulsus campanæ; *coup de cloche.*

COUCULATUS. — Munitus, opertus, quasi *cuculla; garni, couvert.* (A. 1449.)

COUDERCUM. — Ager compascuus; *communal, pâturage commun;* ol. *couder.* (Pass.)

COUDRA. — Corylus; *coudrier;* ol. *coudre.* (A. 1272.)

COUDREIA. — Locus corylis plenus; *lieu planté de coudriers;* ol. *coudraie.* (A. 1220.)

COUDRERIUS. — Sartor, sarcinator; *couturier, tailleur.* (A. 1309.)

COUFREDUS. — Arca; *coffre.* (A. 1414.)

COULA. — Ludi genus, pro SOULA.

COULEVRINA. — Tormentum bellicum; *coulevrine.* (Lob., *H. Brit.*)

COULTER. — Custos ecclesiæ, æditus; *gardien d'une église, sacristain;* ol. *coutre.* (A. 1386.)

COULTERIUS. — Ead. notione. (A. 1382.)

COUPA. — Calix, patera, crater; *coupe.* — Cæsio; *coupe.* (A. 1247.)

COUPARE. — Cædere; *couper.* (Reg. Olim Parl. Paris.)

COUPAUDUS. — Ut COPAUDUS.

COUPELLUS. — Ut COPELLUS.

COUPIATOR. — A. Gal. *couper*, lignator, qui cædit ligna; *bûcheron.* (*Ch. Angl.*)

COUQUACIUM. — Cubatio, pernoctatio; *action de se coucher, couchage;* ol. *couquage.* (A. 1257.)

COURATAGIUM. — Ut COURTAGIUM.

COURATERIUS. — Qui coria parat et subigit; *tanneur;* ol. *corater.* (A. 1197.)

COURBA. — Tigillum incurvum; *courbe.* (*Comp. a.* 1507.)

COURBIA. — Præstatio, ut CORVATA. (A. 1265.)

COURCERIA. — Parva cortis, atrium rusticum stabulis et ædificiis circumdatum; *petite cour entourée d'étables et autres bâtiments rustiques;* ol. *courcière.* (A. 1536.)

COUREIUM. — Idem q. COUREDIUM.

COURRATARIUS. — Proxeneta; *courtier;* ol. *couratier.* (A. 1243.)

COURRERIUS. — Officialis, vicarius seu judex episcopi; *officier de la maison d'un évêque, qui exerce la juridiction purement temporaire et laïque, tient la main à l'exécution*

des orares de son supérieur, etc.; ol. *courier.* (Pass.)—Cursor; *courrier.* (A. 1401.)
COURRETAGIUM.—Jus proxenetæ; *courtage*; ol. *courratage.* (A. 1380)
COURTAGIUM.—Munus proxenetæ; *emploi de courtier.* (A. 1360.)
COURTILLUM.—Hortus, ut CORTILE.
COURTINA.—Ut CORTINA.
COUSERERIUS.—Sartor, sarcinator; *couturier.* (A. 1407.)
COUSIO. — Porcus; *cochon.* (*Ch.* ap. Thom.)
COUSSINUS. — Pulvinus; *coussin.* (A. 1419.)
COUSTA.—Clivus, ut COSTA. (A. 1063.)
COUSTAMENTUM. — Ut COSTAMENTUM. (Pass.)
COUSTANCIA.—Ager cultus, ut COSTURA. (A. 1319)
COUSTANGIA. — Ut COSTAMENTUM. (A. 1233.)
COUSTEPOINTARIUS.—Stragulorum acupunctorum artifex; *fabricant de courtepointes*; ol. *coustrepointier.* (A. 1352.)
COUSTERETUS. — Breviorum lignorum fasciculus; *fagots de coterets.* (A. 1358.)
COUSTORIA.—Ut CUSTORIA.
COUSTRA.—Hortus rusticus, ut CURTILE. (A. 1308.)
COUSTUM. — Expensæ, ut CUSTUS. (A. 1244.)
COUSTUMA.—Ut COSTUMA. (Pass.)
COUSTUMARIA.—Locus ubi *custumæ* seu tributa exiguntur, verbi gratia in viis. (Pass.)
COUSTUMARIUS. — Ut COSTUMIERUS. (A. 1307.)
COUSTUMATIO.—Res tributo *coustumæ* obnoxia; *chose soumise à la coutume, à l'impôt.* (*Leg. Norm.*)
COUSTUMERIUS.—*Costumæ* exactor; *celui qui lève la coutume*; *Vid.* COSTUMA. (A. 1363.)
COUSTURA. — Ager cultus, ut CULTURA. —Pro *coustura* non semel scribitur.
COUSTURARIUS. — Sartor; *tailleur*; ol. *cousturier.* (A. 1241.)
COUSTUS. — Impensa sumptus; *dépense, coût.* (A. 1301.)
COUTA. — Culcitra; *coite.* (A. 1333.) — Tributum, collecta; *impôt, redevance.* (A. 1385.)
COUTAGIUM.— Impensa, sumptus; *dépens, frais, coût*; ol. *coutage.* (A. 1313.)
COUTANCIA.—Ut COUSTANCIA.
COUTELARIUS.—Cultrorum faber; *coutelier.* (A. 1280.)
COUTERINUS.—Uterinus, Gal. *uterin*, ex eadem matre natus. (Busch.)
COUTRUS.—Aratri culter, dentale; *coutre.* (A. 1355.)
COUTUMIA.—Ut COSTUMA. (Pass.)
COUTURA.—Ager cultus, ut CULTURA.
COUVERTUM. — Simulatio, causa, prætextus; *feinte, couverture, prétexte.* (A. 1275.)
COVA. — Cavea, locus cavus; *cave, lieu enfoncé, grotte.* (Luc. Tud.) — Manipulus, *poignée, javelle.* (*Ch. Ital.*)
COVAGIUM. — Præstationis species. (A. 1308.)
COVERCELLUM.—Operculum; *couvercle.* (A. 1241.)
COVERCLA.—Ead. notione.
COVRANTIA.—Pro COBRANTIA, acquisitio; ol. *couvrance.* (A. 1413.)
COXIA. — Pro *coxa*; *cuisse, tranche.* (A. SS.)
COXIGARE. — Claudicare; *boiter.* (*Vet. Gl.*)
COXINUS.—Ut COISSINUS. (A. 1295.)
COXUS.—Claudus; *boiteux.* (*Vet. Gl.*)
COYFFIA.—Ut CUPHIA, q. *Vid.*
COYFFINUS.—Corbis, pro *cophinus.* (*Vet. cod.*)
COYFIA. — Capitis tegmen, quod totum caput ambiebat, ut CUPHIA. (*St. Eccl. Lugd.*)
COYRARIUS. — Coriarius, qui parat corium; *tanneur, corroyeur*; ol. *coiratié.* (A. 1308.)
COYRATERIUM. — Corrium; *cuir.* (A. 1400.)
COYRATERIUS.—Ead. notione q. COYRARIUS. (Mart., *Anecd.*)
COYRIUM.—Species mensuræ frumentariæ, forte eadem q. aliis *Coyret.* (*Chartul. S. Vand.*)
COYSINETUS.—Dimin. a. COISSINUS, pulvinus. (A. 1377.)
COYTARE. — Coire; *coucher.* (*St. Syn. Eccl.*)
COYTARIUS. — Culcitrarum artifex; *fabricant de matelas, de coites*; ol. *coytier.* (A. 1291.)
CRAANTARE.—*Vid.* CREANTARE.
CRAANTIA. — Creditum; *créance.* (A. 1224.)
CRABOTA.—Capra, hædus junior; *petite chèvre.* (A. 1476.)
CRACARE. — Crocitare; *croasser fort ou souvent.*
CRACCIA.—Forte ovile, prædium rusticum, ubi nutriuntur oves, capræ, etc. (A. 1207.)
CRACEDA.—Idem videtur quod CRACCIA, vel locus ubi impingantur pecora. (A. 1180.)
CRACERARE.—Ut CRACARE.
CRAERIA.—Jus eruendi cretam, seu tributum exigendi ab eis qui eam eruunt; *droit d'extraire la craie ou droit payé au seigneur par celui qui l'extrayait*; ol. *craerie.* (A. 1303.)
CRAIERA.— Navigii genus apud Septentrionales; *vaisseau de guerre*; ol. *craier, créer, croyer.* (A. 1360.)
CRAMACULUS. — Cremaster, focarius; *crémaillère*; ol. *cramal, cramillon.* (S. VIII.)
CRAMESINUM. — A voce *kermes* Arabica, coccus, unde *cramesinus color*, purpureus lucidior; *cramoisi.*
CRAMMALE. — Cremaster focarius; *crémaillère.* (*Vet. Gl.*)
CRAMOISINUS. — Color astrinus, purpureus; *couleur écarlate, cramoisie.* (A. 1472.)
CRAMPA. — Spasmus, seu manuum pedumve contractio vel extensio; *crampe.* (*Gocl. Lex.*)
CRAMPO. — Ansa ferrea; *crampon.* (A. 1381.)

CRANCUS. — *Avis cranca*, ab accipitre capta; *oiseau saisi par un faucon*. (A. 1212.)

CRANEA. — Pro *cranium*, calva; *le crâne*. (*A. SS.*)

CRANELLUS. — Pinna muri quæ fenestræ quadratæ effigiem præfert; *créneau*; ol. *quarneau, quarnel*. (A. 1314.)

CRANETUM. — Ut CRANEA. (A. 1330.)

CRANEUM. — Ut CRANEA. (*Vet. Gl.*)

CRANNA. — Tributum e porcis saginatis; *droit sur les porcs qu'on a engraissés*. (*A. SS.*)

CRAPALDUS. — Bufo; *crapaud*; ol. *grapau*. (Luc. Tud.)

CRAPOLLUS. — Ut CRAPALDUS. (*A. SS.*)

CRAPULA. — Nimia ciborum voluptas; *gourmandise*. (S. Aug.)

CRAPULARI. — Inebriari; *s'enivrer, se plonger dans l'ivrognerie*. (*Psal.*)

CRAPULATUS. — Ebrius; *ivre, gorgé de vin*. (*Ibid.*)

CRAPULENTUS. — Ead. notione. (Amm. Vales.)

CRAPUS.—Hædulus; *chevreau*; ol. *crabot*. (A. 1459.)

CRASIS. — Complexio, rei alicujus temperatio. (*A. SS.*)

CRASPISCIS. — Qui alias *piscis crassus* Gallis et Anglis dicitur sicut balæna, et ad regem peculiari jure pertinet, unde *piscis regius* vulgo dictus. (Pass.)

CRASSA.—Species exactionis, pro TRASSA, q. *Vid.* (A. 1351.) — Adeps; *graisse*. *Can.* (*Hib.*) — *Crassæ*, compedes; *liens*. (A. 1325.)

CRASSARI. — Turgescere, tumescere; *enfler, grossir*. (*A. SS.*)

CRASSARIUS. — Adipis mercator; *marchand de graisse*; ol. *crassier*. (*Vet. Comput.*)

CRASSATUS. — *Crassatus et incrassatus porcus*; *porc mis en graisse*. (*Spec. Sax.*)

CRASTINA. — Feriæ; *vacances*. (*St. univ. Tol.*) — *Crastinæ nundinæ*, quæ diem festum patroni alicujus loci sequuntur; *lendemain de fête patronale*; ol. *crastin*. (*St. univ. Tol.*)

CRASTINATIO. — Feriæ, ut CRASTINA. (*St. univ. Aurel.*)

CRASTINUM. — *Crastinum crastinii*, dies perendinus; *surlendemain*. (Rob. Goul.)

CRATA. — Crates; *grille, balustre*. (*A. SS.*)

CRATARE. —Ex Gall. *gratter*, scabere vel scalpere. (*Leg. Fris.*)

CRATER. — Lampas seu discus lampadis. *lampe ou plateau de lampe*. (*Itin. S. Winb.*)

CRATERA. — Corbis; *corbeille*. (*A. SS.*)

CRATHERIA. — Ut CRATA. (A. 1500.)

CRATICEA. — Ead. notione. (*A. SS*)

CRATICULÆ. — Polycandeli species in formam cratis efficta; *chandelier, candelabre à branches disposées en ratelier*. (*A. SS.*)

CRATICULATUS. — In craticula tostus; *grillé, cuit sur le gril*. (*A. SS.*)

CRATILIS. — Cratibus clausus, defensus; *entouré de barreaux, de grilles*. (*Terrear. Bus.*)

CRATIS. — Repagulum ferreum in modum cratis quo sanctimonialium locutoria clauduntur; *la grille d'un couvent*. (*Reg. Monial. Damianit.*)

CRATONES. — Cibi genus in Consuetud. Cluniac. ubi f. legend. *Flatones*.

CRATULA. — Vestis ecclesiasticæ species. (A. 1266.)

CRAVARE.— Postulare, impetere, in judicium mittere, in legibus Anglo-Saxonum. (A. 1273)

CRAVARIUS.—Caprarum custos; *gardeur de chèvres, chevrier*. (A. 1360.)

CRAVATUS. — Lamina seu ansa ferrea constrictus; *cramponné*. (A. 1357.)

CRAXARE. — Pro CHARAXARE, scribere; *écrire, décrire*.

CREACUS. — Piscis species, acipenser, siturus; *esturgeon*.

CREANTARE. — Fide aut sacramento interpositis promittere, cavere, stipulari; *promettre, assurer, s'engager, stipuler, donner sa foi, cautionner*; ol. *créanter*. (Pass.)

CREANTATIO. — Fide aut sacramento interpositis promissio, cautio, consensus, voluntas; *promesse, garantie, engagement, caution, consentement*; ol. *créant*. (Pass.)

CREANTIA. — Jus domini, res præsertim ad victum necessarias a subditis mutuo exigendi. (A. 1163.)

CREANTIARE. — Ut CREANTARE. (A. 1228)

CREANTIUM. — Cautio de re quapiam facienda; *caution, garantie*; ol. *créant*. (A. 1273.)

CREANTUM. — Ead. notione. (A. 1188.)

CREARE. — Acquirere; *acquérir*. (*For. Alcac.*) — Eligere, constituere; *élire, établir*. (A. 1181.)

CREATIO. — Res acquisita, acquisitio; *chose acquise, acquisition*. (*Ann. Ben.*) — Pro CITATIO. (A. 1312.)

CREATOR. — Episcopus alterius inaugurator. (Pez.)

CREATURA. — Res quævis; *une chose quelconque*. « Si aliquis *creaturam* perdiderit, hoc est thus, thuribula, » etc. (*Vet. Pœnit.*) —Homo; *homme*. (*Epist. Cap. Auxit.*)

CREBADURA. — Fissura, fractura; *fente, crevasse*; ol. *graveure*. (A. 1286.)

CREBANTARE. — Percutiendo fissuram facere; *fracturer, blesser*. (*For. Alcac.*)

CREBARE. — Pro CREPARE, findere, scindere. (*Form. Bal.*)

CREBRIUSCULE. — Interdum, nonnunquam; *quelquefois, de temps en temps*. (*Leg. Pol.*)

CREBROSITAS. — Frequentia; *fréquence, répétition*.

CRECA. — Parvus sinus vel portus; *crique, petite baie, petit port*. (Rym.)

CRECHE. — Hydria; *cruche*. (*Mon. Angl.*)

CREDENCERIUS. — Vectigalium conductor; *fermier des impôts*. (*Ch. Sicil.*)

CREDENDARIUS. — Fidus, cui secreta confiduntur; *confident*. (*A. SS.*)

CREDENS. — *Vid.* CREDENTES.

CREDENSA. — Ut CREDENTIA.

CREDENSERIUS. — Vectigalium et tributorum exactor; *percepteur, collecteur des impôts*. (*St. Mass.*)

CREDENTERIUS. — Ead. notione.

CREDENTES. — Fide digni; *hommes de*

créance. (*Lex Long.*) — Qui hæreses sectantur aut hæreticis opinionibus imbuti sunt; *partisans de l'hérésie, ceux qui sont imbus d'opinions hétérodoxes.* (Pass.)

CREDENTIA. — Fides, opinio, hæresis; *croyance.* (*A. SS.*) — Abacus, tabula seu mensa in qua vasa in convivio reponuntur, vel etiam mensula quæ vasa altaris continet; *buffet, tablette ou table servant à recevoir dans les salles à manger les vases de rechange, crédence.* (Pass.) — Locatio, conductio; *bail.* (*Const. Sic.*) — Fides data, interposita; *garantie, créance* (Pass.) — Creditum; *crédit.* (Mat. Par.) — Experimentum, prægustatio; *essai.* (Par. de Gras.)

CREDENTIARIUS. — Prægustator, qui principis cibos prægustat; *officier chargé de goûter les mets de la table d'un prince.* (*Gocl. Lex.*)

CREDERE.— Sine præsenti pecunia vendere; *vendre à crédit.* (A. 1308.) — Concedere; *accorder, octroyer.* (A. 1207.) — Timere, metuere; *craindre.* (Mur.) — Desiderare; *désirer.* (*Vet. Gl.*)

CREDIBILIS.—Credulus; *crédule, qui croit facilement.* (*Script. rer Fr.*)—*Viri credibiles*, probi et fide digni; *hommes de confiance.*

CREDITARIUS.—Fidus, cui secreta committuntur; *confident, celui à qui on confie des secrets.* (J. de J.)

CREDITENSIA. — Creditum', ut CREDENTIA. (*Tab. Morig.*)

CREDITIO. — Creditum; *crédit*, ut CREDENTIA.—Jus civitatis vel fama. (A. 1207.)

CREDITIVUS. — Qui credit; *celui qui croit, croyant.*—Cui fides haberi debet; *celui en qui on doit avoir foi.* (Mur.)

CREDITOR. — Curator, cui creditur res aliqua administranda; *régisseur, celui à qui on confie l'administration d'une chose.* (*A. SS.*)

CREDITUM.— A. Gal. *crédit*, auctoritas, gratia. (S. XIV.)

CREDITURUS. — Pro CREDENDUS. (A. 1023.)

CREDITUS. — Idem qui CREDITARIUS. (Greg. Tur.)

CREDULITAS.—Professio fidei Christianæ vel potius fides ipsa; *profession de la foi chrétienne, la foi elle-même, croyance.* (S. Cypr.)—Symbolum apostolorum; *le symbole des apôtres.* (Joan. Abrinc.)—Fides data, interposita; *foi donnée.*— Mutuum; *emprunt.* (Lob., *H. Brit.*)—Opinio, sententia, consilium; *avis, conseil.* (A. 1382.)

CREDULUS. — Cui fides habetur (Ann. Bert.); ex fide fervidus. (*A. SS.*)

CREISAMENTUM. — *Vid.* CRESSAMENTUM.

CREISSIAMENTUM. — Accretio, incrementum; *croissance.* (A. 1200.)

CREMA. — *Crema lactis*, cremor; *crême.* (*A. SS.*)

CREMALE. — Ut CRAMMALE. (*Vet. Gl.*)

CREMARTRERIA. — Ut CREMALLERIA. (A. 1379.)

CREMALLERIA. — Catena uncinata vel lamina denticulata suspendendis in foco lebetibus; *crémaillère.* (A. 1160.)

CREMASCLUS.— Ead. notione. (A. 1363.)

CREMATIOSUS. — Pecuniosus; *riche en argent.* (*Vet. Gl.*)

CREMENTUM. — Incrementum; *augmentation, accroissement.* (Pass.) — Fundus; *fonds de terre. Vinum nostri crementi; vin de notre cru.* (Leib.) — Secundarium vectigal, Gal. *surcens*, idem q. *Census crescens; Vid.* CENSUS. (A. 1407.)—Locatio seu traditio pecoris sub augmenti habendi vel dividendi conditione. Idem q. CRESCENTIA. (A. 1080.)

CREMESINUS. — Ut CARMESINUS.

CREMEXILE. — Coccus. *Vid.* CRAMESINUM.

CREMUM. — Cremor; *crême.* (Fort.)

CRENELLUS. — Pinna; *créneau.* (Pass.)

CRENKINARII. — Justitiæ ministri apud Leodienses; *crenqueniers, agents de la justice.*

CREOPENSORIUM. — Uncus ad suspendendum aptus; *croc à suspendre les viandes.* (Busch.)

CREPA.—Pro *crypta*, fornix; *voûte.* « Hoc anno in nuptiis Heinrici regis rupta *crepa* XXX milites et XX servi cadentes interierunt. » (*Chr. Ers.*)

CREPARE. — *Crepare oculum*, oculum ita a capite avellere ut exeundo crepet; *crever l'œil.* (*Leg. Angl.*)

CREPATIÆ.—Morbus equinus; *crevace, maladie des chevaux.* (Pet. de Cresc.)

CREPATURA.— Fissura, rima; *fente, fissure.* (A. 1320.)

CREPATUS. — Ruptus hernia; *hernieux.* (*A. SS.*)

CREPEDA.—Forte *crepida*, genus calceamenti. (*Chartul. S. Vig. de Cer.*)

CREPEDO. — Rima; *fente.* (*A. SS.*)

CREPERE. — Dubitare; *douter, hésiter.* (Symm.)

CREPERUS. — Dubius, incertus; *douteux, incertain.* (*Vet. Gl.*)

CREPIDO. — Fissura; *crevasse, fente, fissure.* (*A. SS.*) — *Crepido pestis*, ulcus pestiferum; *ulcère, plaie.* (*A. SS.*) — Calceamenti genus cujus tabellæ ligneæ suppedales pluribus clavis compingebantur; *chaussure à semelle de bois.* (*A. SS.*)

CREPITUDO. — Fissura, ut CREPIDO. (*A. SS.*)

CREPITUS. — Enterocelicus, hernia laborans; *atteint d'une hernie, hernieux.* (*Ch. Ital.*)

CREPOR. — Crepitus; *bruit, fracas.* (Isid.)

CREPORIGER. — Qui *crepitum* effert aut edit; *retentissant, bruyant.* (Fort.)

CREPULUS. — Ut CREPORIGER. (Sid.)

CREPPA. — Fissura, rima; *crevasse, fissure.* (*St. Cad.*)

CREPUSCULASCERE.—Illucescere; *commencer à paraître, poindre.* (Sid.)

CRESAMENTUM.—Augmentum; *accroissement.*

CRESCENTIA.—Fructus in aliquo fundo crescentes, necnon etiam locus ubi crescunt, et unde advehuntur; *produits d'une terre, la terre elle-même*; ol. *croist, cressement.* (A. 1214.) — Accretio, augmentum; *accroissement, augmentation.* (*Obit. eccl.*

Ling.) — Locatio seu traditio pecoris sub augmenti habendi vel dividendi conditione; *vente ou location d'un troupeau, sous la condition d'une augmentation de prix;* ol. *crue.* (A. 1188.) — Silva cædua ubi arbores crescunt; *taillis, plans de jeunes arbres;* ol. *cressement.* (A. 1311.)

CRESCERE. — Augere; *accroître.* (A. 1222.)

CRESCITIVUS. — Celeriter crescens; *qui croît vite.* (*A. SS.*)

CRESCITUDO. — Augmentatio; *accroissement, augmentation.* (A. 1492.)

CRESPELLÆ. — Cibi genus; *crêpes.* (*A. SS.*)

CRESSAMENTUM. — Id quod *bail à croist et à chaptel* Gallice vocatur, cum scilicet pecus datur, sed æstimatur, ita ut in fructu et augmento habeatur, quod pretium pecoris excedit; *bail de bétail dont le profit se partage entre le bailleur et le preneur.* (Pass.) *Porci creisendarii* dicuntur qui locati sunt sub hac augmenti conditione.

CRESSIMENTUM. — Accessio, appendix; *dépendance.* (A. 1137.)

CRESSO. — Nasturtium; *cresson.* (Pass.)

CRESSONARIA. — Locus ubi crescit cresso; *cressonnière.* (A. 1248.)

CRESTA. — Pinna muri, quæ fenestræ quadratæ formam præfert; *créneau;* ol. *cresteau.* — Ut CRISTA. (Pass.)

CRESTACIO.— Fastigium, culmen; *faîte, crête d'un édifice.* (*Chr. Joan. Weth.*)

CRESTEGNUS. — Castaneus; *de châtaignier.* (A. 1342.)

CRESTO. — Caper; *chevreau;* ol. *creston.* (*Cons. Brag.*)

CRETICARE. — In crisin incidere; *avoir une crise.* (*A. SS.*)

CRETIFODINA. — Locus ubi effoditur creta; *carrière de craie, craière.* (A. 1291.)

CRETINA. — Alluvio, exundatio; *débordement, inondation;* ol. *crestine, crétine.* (A. 1328.)

CREUSARE. — Cavare, fodere; *creuser.* (A. 1386.)

CREUSATIO. — Fodicatio; *action de creuser, creusement.* (A. 1386.)

CREUTA. — Accretio, accessio; *accroissement.* (A. 1350.) — Antrum, specus, seu tugurium subterraneum; *grotte, caverne, habitation souterraine;* ol. *creute.* (A. 1280.)

CREVARE. — A Gal. *crever*, crepare, erumpi. (*Mir. Urb. PP. V.*)

CREVASSERIUM. — Locus, ut videtur, a Gal. *crevasse*, apertura, fissura, sic dictus. (A. 1341.)

CREVEDELLA. — Pomi seu mali species. (*Cap. Car. M.*)

CREVENTIA. — Societas; *association.* (*Cap. Long.*)

CREYERA. — Navis species, ut CRAIERA.

CREYSSUA. — Accretio, incrementum; *accroissement, augmentation.* (A. 1309.)

CRIAFORA. — Clamor excitans ad irruendum in aliquem, ad injiciendas manus in aliquem. *Vid.* CRIDUM, HUESIUM. (A. 1334.)

CRIAGIUM. — Vectigal quod pro vini venalis proclamatione ejusque venditione buticulario Franciæ vel domino loci solvebatur, salarium etiam præconi debitum; *droit dû au grand bouteiller ou au seigneur du fief pour le cri du vin à vendre, salaire du crieur public;* ol. *criage.* — Forte pro GRIAGIUM, jus quod ratione officii *gruario* competit. (A. 1233.) *Vid.* GRUARIUS.

CRIARE. — Per præconem publicare; *publier à son de trompe, proclamer;* ol. *crier.* (A. 1221.)

CRIANCA. — Apud Hispanos, urbanitas, comitas, morum suavitas. (A. 1271.)

CRIARIA. — Officium eorum qui olim Lutetiæ Parisiorum *les crieurs de vin et de corps* dicebantur.

CRIBARE. — Rumpere, crepare; *crever.* (*Vet. Com.*)

CRIBLUS.— Cribrum; *crible.* (*Mon. Ang.*)

CRICA. — Ut CRECA. (Rym.)

CRICELLA. — Avis species; *crécerelle ou cercerelle.* (*Vet. Gl.*)

CRICNORDIA. — Justitiæ minister apud Flandrenses.

CRIDA. — Bannum, proclamatio quæ per præconem fit; *publication, cri.* (Pass.) *Crida pignorum*, tributum a dominis locorum perceptum pro rebus hasta posita venditis; *droit perçu par le seigneur sur les marchandises vendues à l'encan.* (*Ch. Dalph.*) — Conclamatio ad arma, seu clamor publicus quo edito homines accurrere tenentur; *appel aux armes, cri d'alarme,* etc. (*St. Verc.*)

CRIDAGIUM. — Tributum pro proclamatione vini venalis exsolutum; *droit pour la publication du vin à vendre;* ol. *criage.* (A. 1309.)

CRIDARE. — Proclamare, publico banno edicere, per præconem publicare; *publier à son de trompe, proclamer.* (A. 1491.) — Clamare, vociferari; *crier.* (Mur.)

CRIDATIO. — Proclamatio, edictum publicum; *publication;* ol. *crie, cride.* (A. 1352.)

CRIDERE. — Proclamare, ut CRIDARE. (*St. Mass.*)

CRIDIA. — Proclamatio, ut CRIDA. (A. 1498.)

CRIDUM. — Inclamatio, dum crimen aliquod capitale perpetratur; *cri d'alarme, cri poussé lorsqu'un crime se commet.* (A. 1357.)

CRIEIA. — Querimonia adversus aliquem clamoribus publicis significata. (A. 1278.)

CRIENTA.—Jus *cariatoris* seu illius qui decimas colligebat easque carriabat in horreum decimatoris; *droit, salaire de celui qui recueillait les dîmes et les voiturait à la grange du décimateur;* ol. *crien.* (A. 1220.)

CRIENTIA. — Ead. notione. (A. 1042.)

CRIERIA.— Bannum, ut CRIDA. (A. 1274.)

CRILIS. — Forte cribrum; *crible.* (A. 1287.)

CRIMINALITAS.—Crimen capitale; *crime capital.*

CRIMINOSUS. — Reus; *coupable, criminel. Criminosum crimen*, gravius delictum; *crime capital.* (A. 1280.)

CRINARIUM. — Sertum; *tresse de cheveux, guirlande, couronne de fleurs.* (*A. SS. Ben.*)

CRINEUM. — Forte pro *scrinium.* (*Chr. Comod.*)

CRINILE. — Ut CRINARIUM: « Unum *crinile* rosarum. » (*Alb. Argent.*)

CRINIOSUS. — Crinitus; *qui a de longs cheveux, chevelu.* (*A. SS.*)

CRINON. — Lilium; *lis, fleur.* (*Vet. Gl.*)

CRINONES. — Barba infra nares; *moustaches.*

CRIOLLUS. — Natus ex patre Hispano et matre Inda; *créole.* (*A. SS.*)

CRIPISCULA.—Placentulæ species; *crouteille.* (*Vet. Gl.*)

CRIPPA.—Panni genus, forte idem quod Galli dicunt *crèpe*, Itali *crespo.* (*Ch. Ital.*)

CRIPTURA.—Ruptura, fractura; *fracture, rupture;* ol. *creveure.* (*A. SS.*)

CRISEUS. — Pro *griseus*, canus; *gris.* (Dur.)

CRISOBOLIUM. — Ut CHRYSOBULLUM.

CRISONIUM. — Nasturtium, ut CRESSO. (*Vit. Sanctæ Amalb.*)

CRISONPHILAX. — Pro CHRYSOPHYLAX. (*A. SS.*)

CRISPA. — Plica; *pli.* (*A. SS.*) — Placentulæ species; *espèce de gâteau;* idem f. q. CRIPISCULA. (*Necrol. Eccl. Bit.*)

CRISPATIO.— In musica forsan est sonus inflexo crebrius spiritu variatus, Gal. *fredon.* (Notk.)

CRISPELLÆ. — Idem q. CRESPELLÆ.

CRISPICAPILLUS. — Qui *crispos* habet *capillos; qui a les cheveux crépus.* (*Vet. Gl.*)

CRISPIRE. — De clamore gallinarum dicitur.

CRISSARIUS. — Adulator seu regi gratiosus; *flatteur* ou *favori.* (Conr. Fab.)

CRISTA. — Mons, collis, montis apex; *montagne, colline, crète, sommet d'une montagne.* — Apex feretri operculo imminens; *dais.* (*A. SS.*)

CRISTALLUM. — Lapis de quo ignis est producendus: *pierre à feu.* (Bern. Mon.)

CRISTEGUM. — Crystallus, vitrum crystallinum; *verre à vitre.* (Loth. imp.)

CRISTEUS. — *Cristeus ales*, gallus; *coq.* (Jac. Card.)

CRISTHEPHAGUS.— Hordeo vescens; *qui se nourrit d'orge.* (*A SS.*)

CRISTILIA. — Cuspis hastæ; *pointe de pique.* (*A. SS.*)

CRITA. — Judex apud Hebræos; *juge.* (Tert.)

CRITICARE. — Reditus febriles pati; *éprouver des accès de fièvre.* (*A. SS.*)

CRITIDICUS. — *Critidici dies*, medicis dicuntur ii quibus et morbus magis patefit et ægri majori sunt in periculo moriendi; *jours critiques.* (*A. SS.*)

CRITUM. — Septum, nisi mendose, ut aiunt nonnulli, pro *crypta*, antrum, caverna. (*A. SS.*)

CRITUS. — Clamor; *cri.* — Bannum, promulgatio per præconem; *publication à son de trompe, cri public, ban.* (A. 1291.)

CRO. — Scotis, compositio vel satisfactio pro delicto, pretium hominis occisi, capitis æstimatio, *weregildus; Vid.* COMPOSITIO et WEREGILDUS. — Angus, cœnosa et cruda terra, vel palustris; *terre marécageuse.*

CROACA. — Præstatio, ut CORVATA. (S. XIII.)

CROADA. — Præstationis genus, ut CORVATA. (A. 950.) — Modus agri; *certaine quantité de terre.* (Inn. II PP.)

CROADERA. — Agri modus, ut CROADA. (A. 1093.)

CROCA. — Sustentaculum, baculus incurvus; *crosse, béquille.* (*A. SS.*) — Pedum, baculus episcopalis; *crosse épiscopale.* (A. 1376.)

CROCARETIUS. — *Balista crocaretia*, quæ unco, Gal. *croc*, tenditur. (A. 1233.)

CROCEA. — Ut CROCA. (*A. SS.*)

CROCEARE. — Modus piscandi astacos fluviatiles, quod baculo incurvo fit. (A. 1287.)

CROCELLUS.—Diminut. a *croceus*, uncus. (A. 1260.)

CROCEOLUS. — Fulcrum subalare in modum crucis superne effictum; *béquille.* (*A. SS.*)

CROCHA. — Forte uncinus, hamus; *crochet.*

CROCHETUM. — Contus uncatus; *croc, crochet.* (*A. SS.*) — Uncinus, fibula; *agrafe, crochet.* (A. 1363.)

CROCHETUS. — Uncinus; *crochet.* (A. 1270.)

CROCHIA. — Pedum, ut CROCA. (A. 1301.)

CROCHIUM. — Uncus quo arcubalistæ tenduntur; *crochet d'arbalète.* (Sanut.

CROCIA. — Fulcrum subalare; *béquille.* (*A. SS.*) — Pedum, baculus pastoralis, episcopalis; *crosse épiscopale.* (Pap.) — Vestis canonicorum; *vêtement des chanoines réguliers.* (*Ch. Angl.*)

CROCIFER. — Qui pedum seu *crociam* ante episcopum vel abbatem fert; *porte-crosse.* (A. 1112.)

CROCIO. — Bos, vitulus; *veau.* (*St. Ord. Cist.*)

CROCIS. — Palustris, cœnosus; *marécageux, bourbeux.* (A. 1294.)

CROCULA. — Dimin. a CROCIA, baculus pastoralis. (A. 1079.)

CROCUS. — Harpago; *croc.* (*A. SS.*) — Cincinnus, capillus in uncum, quem *croc* dicunt Galli, retortus; *sorte de papillotte.* (*Ch. Angl.*) — Uncus quo arcubalistæ tenduntur; *croc d'arbalète.* (*Invent. a.* 1319.)

CRODIUS. — Avis genus, forte pro *erodius; héron.*

CROEROLA. — Forte avis nocturna quam Galli *crecerelle* dicunt. (*Lex Alam.*)

CROFFERA. — Hara porcorum; *parc à porcs.* (*Ch. Angl.*)

CROIA. — Terra palustris: idem q. CRO. (*St. Scot.*)

CROIGNIM. — Certa piscandi ratio, quæ baculo incurvo peragitur; *sorte de pêche; Vid.* CROCEARE. (A. 1060.)

CROISCENS. — Idem q. *census crescens: Vid.* CENSUS.

CROISEIA. — Parisiis dicebatur de viis quæ urbem per medium et in transversum secant. (A. 1391.)

CROISETA.—Parva crux; *croisette.* (Pass.)
CROISIATUS. — Ad modum crucis efformatus; *fait en forme de croix, croisé.* (A. 1419.)
CROISUM. — Vas apum; *ruche.*
CROIZATUS. — Insignitus cruce ad sacram militiam; *croisé, qui a pris la croix pour aller se battre en Palestine.*
CROLLERIUS.—Pro Trollerius, olearius. (*Ch. Dalph.*)
CRONTOCHIUM. — Pro *gerontocomium* videtur; *Vid.* Gerontocomium. (Ord. Vit.)
CROO. — Compositio, etc., idem q. Cro.
CROPA. — Equi tergum; *croupe.* (Pet. de Cresc.)
CROPARIA. — Postilena; *croupière.* (*Ch. Angl.*)
CROPARIUM. — Mendose pro *troparium*, liber ecclesiasticus *tropos* continens. (*Invent. Abb. Prim.*)
CROPPUS. — Fruges per annum nascentes, messis; *moisson, coupe, récolte.* (*Form. Mad.*)
CROPRIA. — Ut Croparia. (*Conc. Lond. c.* 1342.)
CROQUA. — Baculus pastoralis; *crosse.* (A. 1233.)
CROQUETUM. — Ead. notione. (A. 1444.)
CROQUETUS. — Uncinus, fibula; *crochet, agrafe.* (A. 1362.)
CROQUM. — Uncus; *croc.* (A. 1365.)
CROS. — Armorum antiquorum species; seu potius uncus quo arcubalistæ tenduntur. (A. 1113.)
CROSA. — Apud Dumbenses, lacuna; *creux, ravin.*
CROSATA. — Expeditio sacra contra infideles; *croisade.* (*Ch. Ital.*)
CROSATUS. — Ut Croisiatus. (*St. Mass.*)— Monetæ species cruce insignita. (A. 1363.)
CROSCUS. — Pro *croceus.* (*Ch. Tolos.*)
CROSERIA. — Fenestra; *croisée.* (A. 1490.)
CROSETTA. — Parva crux; *croisette.* (*Ch. Ital.*)
CROSIA. — Pars illa templi chorum inter et navem ad crucis formam exstructa; *croisée d'une église.* (Mart., *Ampl. Col.*)
CROSINA. — Pallii seu vestis genus, mastuca; *vêtement de peaux de mouton.* (A. 1095.)
CROSIS. — Pro *crux.* (A. 1252.)
CROSOLLUS. — Catillus in quo aurum et argentum liquatur; *creuset.* (S. xiii.)
CROSSA.—Fulcrum subaxillare; *béquille, crosse.* (*A. SS.*)—Lituus pontificius, pedum; *crosse d'évêque.* (A. 1411.)
CROSSALIS.—*Crossalis baculus*, pedum; *crosse épiscopale.* (Steph.)
CROSSARE. — A Gal. *crosser*, baculo recurvo pilam propellere; *Vid.* Choulla. (A. 1361.)
CROSSATOR. — Qui pilam baculo recurvo pulsat; *crosseur*; *Vid.* Choulla. (A. 1361.)
CROSSEA.—Ut Crossa, baculus pastoralis. (A. 1419.)
CROSSERIUS. — Episcopalis; *d'évêque, épiscopal.* (*Ch. Dalph.*)
CROSSULUS.—Fulcrum subalare; *crosse.* (*A. SS.*)
CROSSUM.—Ut Crosum.
CROSSUS. — Pro Grossus (Leo Ost.), et Crocus. (*St. Arel.*)
CROSTA. — Lacuna, locus ubi stagnat aqua; *mare.* (Lob., *H. Brit.*)
CROSTELLUM.—Columbar, numella versatilis; *pilori.*
CROSTO. — Hædus aut vervex, pro Cresto. (*Cons. S. Cruc. Burd.*)
CROSUM.—Caverna, excavatio, lacuna: *creux, grotte.* (A. 1323.)— Cavitas, profunditas; *profondeur.* (S. xv.)—Cavum, locus cavus ubi reponitur fimus; *trou à fumier.* (A. 1371.)
CROSUS. — (Subs.) Cavus, fodina, fossa; *trou, creux, fosse.* (A. 1229.)—(Adj.) Cavus; *creux.* (A. 1366.)
CROTA. — Rupes; *rocher.* (W. Brit.) — Antrum, specus, locus subterraneus et concameratus in ecclesiis; *grotte, crypte.* (A. 1219.)—Pars domus inferior, cella, locus concameratus; *le plus bas étage d'une maison, salle basse, cellier, chambre voûtée;* ol. *crote.* (A. 1253.)
CROTATUS.—Cameratus; *voûté.* (*Tabul. S. Vict. Mass.*)
CROTERIUM.—Excavatio, locus cavus, ut Crosum. (*Ch. Dalph.*)
CROTONUS.—Locus subterraneus et concameratus; *caveau;* ol. *croton.* (A. 1461.)
CROTTA. — Ead. notione. (A. 1322.) — Pro Chrotta. (A. 1137.)
CROTULA. — Dim. *a crota*, camera inferior et concamerata. (A. 1218.)
CROTUM. — Fossa, lacuna, locus cavus; *creux, trou, fosse.* (Pass.)
CROUCHEUS.—Pro *croceus.* (A. 1349.)
CROUTURA. — Locus septus, a Gal. *clôture*, sepimentum; *enclos.* (*Chartul. S. Vand.*)
CROXATUS. — Ut Crucesignatus. (A. 1203.)
CROY.— Compositio, etc., ut Cro.
CROZA. — Fulcrum subalare; *béquille.* (*A. SS.*)—Lacuna, ut Crosa. (A. 1433.)
CROZOLA. — Baculus superne rostratus, vel in formam crucis efformatus; *bâton terminé en croix ou en croc.* (*A. SS.*)
CRUANTARE. — Sanguinare, sanguinem reddere; *dégoûter de sang.* (A. 1356.)
CRUBLUM. — Mensuræ species; *certaine mesure :* « Unum *crublum* avenæ. » (A. 1258.)
CRUCCA.— Fulcrum, ut Crocia. (*A. SS.*)
CRUCESIGNATUS. — Qui ad sacrum bellum proficiscitur; *croisé.* (Pass.)
CRUCETTA.—Ut Crosetta. (Mur.)
CRUCHIGLIA.—*Fulcrum subaxillare*, ut Crocia. (*A. SS.*)
CRUCIA.—Ead. notione. (*A. SS.*)
CRUCIARIUM. — Ad crucem pertinens, crux ipsa; *qui a rapport à la croix, la croix elle-même.* (Com.)
CRUCIARIUS.—*Cruciariæ preces*, officium de sancta Cruce. (*A. SS.*)
CRUCIATA. — Expeditio sacra contra Saracenos et hæreticos; *croisade.* (Pass.)
CRUCIBULUM. — Lucerna ad noctem; *lampe de nuit, veilleuse;* ol. *croisel, croisuel* (Ugut.)

CRUCICOLA.— Qui colit crucem ; *adorateur de la croix.* (Adelhm.)

CRUCICULA.—Parva crux ; *petite croix.* (Ach., *Spic.*) — Furca subalaris ; *béquille.* (*A. SS.*)

CRUCIENTATUS. — Pro *cruentatus.* (*Vet. Gl.*)

CRUCIFER.—Qui crucem ante Papam defert ; *porte-croix.* (Pand.)—Species monetæ apud Germanos ; *sorte de monnaie allemande.* (*Chr. Mell.*)—Monachus cujusdam ordinis monastici, sic dictus quod crucem in baculo deferret, ut auctor est Mat. Paris. —Miles ordinis Teutonici ; *chevalier teutonique.*

CRUCIFICIO.— Pro *crucifigo.* (*Vet. cod.*)

CRUCIFIGIUM.—Crucis supplicium ; *crucifiement.* (Mart., *Ampl. Col.*)

CRUCIFIXIO.—Crucis supplicium ; *crucifiement. Crucifixio carnis ; mortification de la chair.*

CRUCIFIXORES. — Qui Christum Dominum crucifixerunt ; *les bourreaux du Christ, ceux qui le mirent en croix.* (S. Paulin.)

CRUCIFIXUM.—Christi in cruce pendentis imago ; *représentation du Christ en croix.* (Io. Iper.)

CRUCIFIXUS.—Cruce insignitus. (*A. SS.*)

CRUCIFRATRES. — Hæretici sæculi XV, qui etiam *Fratres flagellatores* dicuntur.

CRUCIGIRA. — Olera ; *légumes.* (*Ephem. mon. S. Gal.*)

CRUCILIÆ.—Cruces per vias erectæ ; *petites croix comme on en trouve élevées sur les chemins ;* ol. *croisilles.* (*Conc. Sues. a.* 744.)

CRUCIOLA. — Crucicula ; *petite croix.*

CRUCIOLATUS. — Crucibus signatus. (Mab., *Lit. Gal.*)

CRUCITA. — Expeditio militaris contra infideles, ut CROSATA. (Calixt. III PP.)

CRUCIZARI. — Crucem assumere, cruce insigniri ad peregrinationem Hierosolymitanam ; *prendre la croix, se croiser.*

CRUCULUS. — Juniperus ; *genevrier.* (*Vet. Gl.*)

CRUDARIUM. — Linum crudum, linteum nondum sole curatum ; *lin non écroui.* (*Vet. Gl.*)

CRUDELLUS. — Cincinnus, capillus in uncum, quam Galli *croc* dicunt, retortus. (Barel.)

CRUDES.—Baculus ferro munitus ; *bâton ferré.* (*Vet. Gl.*)

CRUDITARE. — Non digerere ; *ne pas digérer, avoir des crudités d'estomac.* (Tert.)

CRUEIRA.—Cavum, locus cavus ; *creux.* (A. 1294.)

CRUGA. — Urceus, urna ; *cruche.* (*Ch. Aquit.*)

CRUMENIFER. — Qui fert crumenam ; *boursier.* (Mart., *Anecd.*)

CRUOR.— Sanguinis effusio ; *effusion de sang, assassinat.* (A. 1180.)

CRUPA.—Tergum equi ; *croupe de cheval.* (*A. SS.*) — Graculus ; *geai.* (*Vet. Gl.*)

CRUPPONUS. — Summa clunium, uropygium ; *croupion.* (Frid. II imp.)

CRUPTA. — Pro *crypta.*

CRURA. — Coxa, crus ; *cuisse.* (A. 1415.)

CRURALIA. — Quibus *crura* vestiuntur ; *chausses.* (A. 786.)

CRURARIUM. — Fascia cruralis ; *jarretière.* (*Vet. Gl.*)

CRURATUS. — Qui *crura* magna habet ; *qui a de grandes cuisses.* (*Vet. Gl.*)

CRUSCHA. — Furfur ; *son.* (*Ch. Ital.*)

CRUSCIRE. — Crepitare ; *craquer, écraser, faire craquer ;* ol. *croissir, croissier.* (Ach., *Spic.*)

CRUSELINUM. — Vas potorium parvulum fictile ; *petit vase à boire, tasse.* (Cæs.)

CRUSELLUS. — Vas potorium, idem q. CRUSELINUM. (A. 1144.) — Præstationis species. (A. 1319.)

CRUSILLA. — Ut CROSETTA. (*A. SS.*)

CRUSINA. — Vestis species, ut CRUSNA (Hincm.)

CRUSIUS. — *Tella crusia*, nondum abluta sive dealbata ; *toile écrue.* (*Hist. Nem.*)

CRUSNA. — Palii seu vestis genus, mastruca vel mastruga ; *sorte de vêtement fait de peaux de mouton.* (Pass.)

CRUSOLIUM. — Vasis genus. (A. 1361.)

CRUSTA. — Lacuna, locus ubi stagnat aqua ; *creux où l'eau croupit, mare ;* ol. *crouste.* (A. 1214.) — Furfur, panis *crusta ; son de farine, croûte de pain ;* ol. *cruste* (A. 1371.) — Vestis species variegato colore ex purpura et alio mixta ; *vêtement orné de bandes de pourpre et de plusieurs autres nuances.* (Pass.)

CRUSTATUS. — Acupictus, intertextus ; *brodé.* (And. Flor.)

CRUSTELLUM. — Ut COSTELLUS. (A. 1280.)

CRUSTICA. — Census qui pro agris et prædiis rusticis imperatori vel domino feudi pensitabatur apud Græcos. (Inn. III PP.)

CRUSTULA. — Fragmentum, ciborum reliquiæ ; *morceau, restes de vivres, relief.* (*Chartul. Celson.*)

CRUSTUM. — Fragmentum panis ; *croûte de pain ;* ol. *cruste.*

CRUSUL. — Ut CRUCIBULUM. (*Cons. Eccl. Col.*)

CRUTA. — Antrum, ut CROTA. (A. 1160.)

CRUX. — *Crucem figere* solebant in signum dedicationis ecclesiarum : « Nemo ecclesiam ædificet, antequam civitatis episcopus veniat, et ibidem *crucem figat* publice. »—(*Cap. Car. M.*) *In cruce* vel *ante crucem*, in altaribus vel ante altaria oblationes facere. (A. 1123.) — *Crux pectoralis*, quam episcopi ad pectus appensam afferunt. (*A. SS.*) *Crucis-judicium*, quo quis reus cujuspiam factus delicti vel criminis sese expurgabat ; *épreuve de la croix.* (Pass.) *Cruces bannales*, peregrinationes et processiones, non quæ imperiali banno et edicto statutæ et confirmatæ erant, sed quæ intra parœciarum seu ecclesiarum bannum et districtum peragebantur, vel potius processiones districtus cujusvis parœciæ. (A. 1201.) *Crux tensa*, erecta ad processionem. (A. 1397.) *Schola crucis*, id est eorum qui in processionibus cruces præferunt. (Cens. Cam.) *Cruce subscribere*, id est signum crucis, subscriptionis vice, chartis et instrumentis

apponere. (A. 694.) *Crux collaria*, quæ collo appenditur. (Osbern.) *Crux triumphalis*, dicta Durando aliisque scriptoribus quæ in plerisque locis in medio ecclesiæ ponitur. *Crucem assumere*, ad sacra bella proficiscendum crucis symbolum pallio assuere et affigere. (Pass.) *Per crucem se defendere*, uti privilegiis crucesignatorum. (A. 1235.) *De cruce cantare*, de ambone, de pulpito, ubi major *crux* etiamnum statuitur, cantare. (A. 1419.) *Crux* significat interdum : 1° expeditio sacra contra Saracenos; *croisade;* 2° acies militaris quæ olim SCHALA et SCARA, q. *Vid.;* 3° pars monetæ in qua crux repræsentabatur aut principis effigies; *le droit d'une monnaie;* 4° pars ecclesiæ quæ Gal. *croisée* dicitur; 5° fulcrum subalare, ut CROCIA; 6° malleus in modum crucis superne effictus, cujus pulsu seu percussione super tabulam ligneam signa dantur. *Cruces* nuncupantur : 1° litaniæ publicæ seu processiones ecclesiasticæ (*hebdomadam Crucium* vocat quidam scriptor quæ nunc *Rogationum* dicitur); 2° præstationis species. *Cruces nigræ*, Gall. *croix noires*, litania major seu Gregoriana, quod, cum agebatur, ædes sacræ, altaria atque adeo populus nigris ornamentis et vestibus induerentur. (Durand.) *Crux major*, stellarum series quæ Cygnus nuncupatur; *la constellation du Cygne* (Guil. de Th.) *Crux minor*, stellarum series cui nomen Delphinus; *la constellation du Dauphin.* (Id.)

CRUXALIS. — *Cruxalis pœna*, supplicium crucis; *supplice de la croix.* (A. 1198.)

CRYPTA. — Locus subterraneus, potissimum oratoria et sacella subterranea cujusmodi plurima etiamnum occurrunt in vetustioribus ædibus sacris; *lieu souterrain*, *grotte, chapelle souterraine, crypte.* (Pass.)

CRYPTATIM. — In modum et ad instar *cryptæ*, seu porticus cameratæ; *en forme de voûte, ou galerie voûtée.*

CRYPTATUS. — In *cryptæ* modum fornicatus; *voûté* (*Vit. Abb. S. Abb.*)

CRYPTELLA. — Parva *crypta.* (*A. SS.*)

CRYPTUNCULA. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CUBA. — Cisterna, carcer in agro; *citerne, silos.* (S. Hier.) — Cupa, labrum; *cuve.* (Rat. Ver.) — Cella vinaria; *cellier à vin.* (A. 1405.) — Locus subterraneus, pro CUMBA; *lieu souterrain.* (Ruf. Mon.)

CUBANS. — *Cubans et levans*, qui in alicujus domini territorio sedem habet stabilem eique est obnoxius; *celui qui est domicilié sur les terres d'un seigneur;* ol. *couchant et levant.* (Pass.)

CUBARE. — Active sumptum, pro lecto aliquem commendare; *faire coucher, procurer un lit. Cubare ova*, pro *ovis incubare*, ex Gal. *couver.* (Frid. II imp.)

CUBATOR. — *Cubator Dominici pectoris* nuncupatur Joannes Evangelista a S. Paulino.

CUBATORIUM. — Lectus, cubile; *lit.* (*Vet. Gl.*)

CUBATUS. — Cupa, labrum; *cuve, réservoir.* (A. 1476.)

CUBEBA. — Fructus Indicus haud multum absimilis piperi; *poivre de cubèbes.* (*A. SS.*)

CUBELA. — Diminut. a *cuba*, labrum. (Agnel.)

CUBELLUM. — Instrumentum ferreum quo perforatur; *tarière.* (A. 1355.) — Dimin. a *cupa*, mensura frumentaria et modus agri; *Vid.* CUPA. (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

CUBELLUM. — Dolium; *petit tonneau, baril;* ol. *cubel.* (Steph.)

CUBERCLUM. — Operculum; *couvercle.* (A. 1294.)

CUBERTA. — Stragulum quo lectus insternitur; *couverture de lit.* (A. 1449.

CUBERTORIUM. — Ut CUBERCLUM. (A. 1439.)

CUBESSELLUM. — Ead. notione. (A. 1358.)

CUBIA. — Idem quod EXCUBIA. (A. 1250.) — Cupa, labrum, ut CUBA. (*Ch. Aq.*)

CUBICULARIUS. — Custos cubiculi, etiam chartularius et *camerarius*, seu thesauri regii custos; *garde de la chambre à coucher, valet de chambre, archiviste de la cour, conseiller intime, trésorier;* ol. *cubiculaire. Cubicularius novæ Romæ* videtur fuisse apud Græcos capellanus patriarchæ. *Cubicularius ecclesiæ*, ædituus, mansionarius; *garde d'une église, sacristain. Cubicularii* Romæ iidem qui apud Gallos *capellani*, sacellorum custodes: « Hic (P. Leo PP.), » ait Anastasius, « constituit super sepulcra apostolorum custodes, qui dicuntur *cubicularii*, ex clero Romano. »

CUBICULUM. — Cubile, lectus; *lit.* (*Vit. S. Joan. Trag.*) — Tumulus, sepulcrum; *tombe, tombeau.* (*Mir. S. And.*) — Oratorium, capella; *oratoire, chapelle.* (S. Paulin.) — Ærarium, thesaurus principis, seu locus ubi reconditur; *trésor du roi, lieu où le trésor est renfermé.* (Sen.) — *Cubiculum secretum*, latrina; *cabinet secret, lieux d'aisances.* (S. Eulog.)

CUBICULUS. — Pro *cubiculum.* (*Itiner. Burd.*)

CUBICUTA. — Cubitus; *coudée.* (*Chartul. S. Vand.*)

CUBILARIS. — Prædium rusticum, villa; *fonds de terre, bien de campagne.* (A. 608.)

CUBITALIS. — *Cubitales litteræ;* eædem quæ *grandes, quadratæ, unciales; Vid.* UNCIALES. — *Candela cubitalis*, ut *cubitus candelæ, Vid.* CUBITUS.

CUBITARE. — Cubito inniti, ut ACCUBITARE. (Hug. Paris.) — Cubito metiri; *mesurer à la coudée.* (*Cons. Lem.*)

CUBITUS. — *Cubitus terræ*, modus agri. (A. 1152.) — *Cubitus candelæ*, candela cubitalis; *cierge d'une coudée de long.* (*G. Chr.*)

CUBRECELLUM. — Operculum; *couvercle.* (A. 1336.)

CUBUCLESIUS. — Idem q. CUBICULARIUS. (*A. SS.*)

CUBULUS. — Mensura liquidorum et aridorum apud Hungaros.

CUCARUM. — Italis saccharum; *sucre.* (*St. Ast.*)

CUCHARUS. — « Archiepiscopus qui se-

det super thronum *cucharum* », idem Pontifex Romanus. (*Synod. Syriac.*, ap. Mur.)

CUCCHIARUS. — Cochlear; *cuiller.* (*Ch Ital.*)

CUCHO. — Meta, cumulus; *tas, meule;* ol. *cuche, cuchon :* « Unus *cucho* feni. » (A. 1457.)

CUCIBOLDUS. — Idem q. CURCINBALDUS. (*A. SS.*)

CUCINA. — Pro COCINA. (*Vet. Gl.*)

CUCINGA.—Pedules villosi. (*Const. Hirs.*)

CUCITURA. — Italis sutura; *couture.* (*St. Serr.*)

CUCIUM. — Radicis tinctilii species; *sorte de racine tinctoriale, gaude?* (A. 1544.)

CUCOMERES. — Candela; *chandelle.* (*Vet. Gl.*)

CUCTO. — Gossypium; *coton.* (Mur.)

CUCUBA. — Noctua; *chouette.* (Pap.)

CUCUBARE. — Dicitur de *cucubæ* clamore. (Phil.) — Caput in terram defigere pedibus sursum rectis. (Hier. Mac.)

CUCUFA. — Idem q. CUPHIA.

CUCUGIA. — Idem q. CUGUCIA. (A. 1250.)

CUCULA. — Servus militis; *valet de soldat, goujat.* (*Vet. Gl.*)

CUCULARE. — Dicitur de *cuculorum* clamore (Phil.)

CUCULATA. — Lodix; *couverture de lit.* (*Vet. Gl.*)

CUCULLA. — *Vid.* CUCULLUS.

CUCULLARE. — *Cuculla* obtegere; *prendre le froc;* idem q. MONACHIZARE.

CUCULLARIUS. — Ut CUCULLATUS. (*A. SS.*)

CUCULLATUS. — *Cuculla* obtectus; *qui a pris le froc, moine. Cucullata congregatio,* ordo monasticus; *les moines.* (A. 1060.)

CUCULLUS. — Vox Latinis nota, qua vestimentum humerorum et capitis significatur; *vêtement de dessus muni d'un capuchon;* ol. *cuculle, coule, goule, gule*, etc. Medii ævi scriptores fere omnes *cucullum* genus vestis monachalis intelligunt, idem q. laicis *capam.* Nonnulli etiam inter *cucullum* seu *cucullam* et *floccum*, Gal. *la coule* et *le froc*, discrimen statuunt. « *Cucullæ* nomine, » ait Clemens V PP., « habitum longum, manicas non habentem... flocci vero longum qui longas et amplas habet manicas, nos intelligere declaramus. » *Cuculla memorialis*, cuculla quam deferre jubebantur canonici regulares qui ordinem regularem canonicorum sine abbatis licentia deseruerant et monasticum susceperant: ii enim in choro ultimi sedere, in *memoriam* (unde adjectivum) et pœnam desertionis jubebantur; quippe id erat contra sanctiones ecclesiasticas. — *Cuculla ecclesiastica*, qua in sacris Liturgiis utuntur diaconi et sacerdotes monachi, in Statutis antiq. Ord. Carthusianorum. — Vir cujus uxor mœchatur. (A. 1350.)

CUCUMA. — Vas æneum in quo aqua calefit; *marmite, chaudron.* (*A. SS.*)

CUCUMELLUM. — Parva cucuma; *petit chaudron, petite marmite.* (Pet. Diac.)

CUCUMERARIUM. — Locus ubi crescunt *cucumeres*; *lieu planté de concombres.* (Tert.)

CUCUMULA. — Ut CUCUMELUM.

CUCURBITARE.— *Cucurbitam* seu *ventosam* adhibere; *appliquer les ventouses.* (C. Aur.) — Uxorem alterius adulterio polluere; proprie de vassallo qui domini uxorem adulterio polluit et ejus ventrem instar cucurbitæ inflat, id est impraegnat. (Pass.)

CUCURRUM. — Pharetra, theca sagittarum; *étui à flèches, carquois.* (*Cap. C. M.*)

CUDATUS. — Cusus; *frappé, monnayé.* (A. 1328.)

CUDIS. — Instrumentum quo moneta cuditur; *coin monétaire.* (*Vet. Gl.*) — Fossatum; *fossé.* (A. 1313.)

CUDITIO. — Fusio, signatura monetæ; *fonte, frappe des monnaies.* (*Ch. Hisp.*)

CUDIUS.— Instrumentum monetariorum, ut CUDIS. (A. 1375.)

CUDUM. — Ærugo rasilis. (*Leud. Carc.*)

CUECHUM. — Coctio; *cuisson, action de faire cuire.* (A. 1332.)

CUFFA. — Capitis tegmentum, ut CUPHIA.

CUGIARIUS. — Cochlear, ut CUCCHIARIUS. (Mur.)

CUGINUS. — Consobrinus, ut COSINUS. (*St. Flor.*)

CUGNARE. — Monetam *cugno* percutere; *battre monnaie.* (A. 1439.)

CUGNEUS. —Typus monetalis, ut CUDIS. (A. 1375.)

CUGNIETA. — Securicula; *petite hache;* ol. *cugniète.*

CUGNO. — Cuneus; *coin;* ol. *cugnot.*

CUGNUS. — Cuneus; *coin monétaire, coin (angle), coin (instrument à fendre le bois).* (Pass.)

CUGUCIA. — Adulterium, vel raptus virginum aut viduarum; proprie placitum quod in Gallia *raptus* dicitur. (A. 1253.) (*Ch. Hisp.*)

CUIDENS. — Cuspis; *épieu, lance, dard.* (A. 1353.)

CUIDERE. — Servire: *servir faire le service.* (*A. SS.*)

CUIGNUS. — Ut CUGNEUS.

CUILHERIUS. — Cochlear; *cuiller.* (A. 1251.)

CUILLA. — Navis ad transvehendum, *navire de transport.* (Lob., *H. Brit.*)

CUIRENA. — Thorax e corio bubali sine manicis; *cuirasse, pourpoint de cuir sans manches;* ol. *cuirie.* (A. 1239.)

CUISINARIUS. — Coquus; *cuisinier.* (A. 1330.)

CUISSELLUS. — Ferreum femoris tegumentum; *cuissart;* ol. *cuissel.* (A. 1298.)

CUISSERIUS. — Ead. notione. (A. 1294.)

CUISSETUS. — Ead. notione. (A. 1269.)

CUISSIA. — Coxa; *cuisse.* (*A. SS.*)

CUISSINUS.— Pulvinar; *coussin, oreiller;* ol. *cuissin, cuissinet.* (A. 1228.)

CUISTA. — Collecta, tributum a subditis exactum, collectum, quæsitum; *Vid.* QUÆSTA et COLLECTA. (Pass.)

CUJUSMODI.—Pro *qualibuscunque*, apud S. Augustinum.

CULAGIUM. — Tributum a subditis ma-

trimonio jungendis domino exsolvendum; *redevance payée au seigneur par les vassaux qui se marient;* ol. *cullage.* (A. 1507.)

CULATA. — Rei alicujus pars extrema; *queue, extrémité d'une chose.* (A. 1391.)

CULCICIA. — Culcitra; *matelas, oreiller.* (A. 1363.)

CULCINUS. — Ut Cuissinus.

CULCITA. — *Culcita puncta*, Gal. *courtepointe.* (A. 1490.)

CULCITERNUM. — Pulvinar, ut Cuissinus. (A. 1247.)

CULCITRA. — Ut Culcita.

CULCITRARE. — Plumis farcire; *garnir, remplir de plumes.* (Laur.)

CULCITRARIUS. — Qui facit *culcitras; matelassier.*

CULDEI. — Ut Colidei.

CULEA. — Viride nucis putamen; *coque verte de la noix.* (*Vet. Gl.*)

CULEATA. — Ut Cuneata. (A. 1290.)

CULERIA. — Postilena vel postilenæ pars, quam sellarii Gal. *culleron* vocant. (A. 1304.)

CULFUM. — Sinus maris; *golfe.* (Sanut.)

CULHERIUM — Cochlear, ut Cuilherius. (Mart., *Anecd.*)

CULHITA. — Fructuum frugumque collectio; *récolte, moisson, cueillette.* (A. 1496.)

CULIARIS. — Ut Culherium. (*Conc. Hisp.*)

CULITIA. — Idem q. Culhita.

CULLA. — Vestimenti genus, ut Cuculla. (*Vet Gl.*)

CULLARATA. — Præstatio ex bladis quæ *culherio* percipiebatur; *cuillerée de blé, redevance en nature sur les grains.* (A. 1315.)

CULLEA. — Scrotum; *le scrotum.* (*A. SS.*)

CULMAGIUM. — Census seu tributum quod domino fundi penditur pro facultate habendi et construendi domum; *droit qui se paye au seigneur pour toute maison qui se bâtit.* (A. 1400.)

CULMARE. — Ædificium tecto tegere; *couvrir un édifice.* (*Vet. Gl.*)

CULMEN. — Tectum domus; *toit de maison, comble.* (*Lex Baiw.*) — Culmus, calamus; *chaume.* (*Tabul. S. Ægit. Lont. Aud.*) — Altare; *autel.* (Erm. Nig.) — Titulus honorarius summorum magistratuum in constitutionibus imperii Constantinopolitani. (*Chr. Dan.*)

CULMITES. — Divites, optimates; *les riches, les grands.* (*Vet. Gl.*)

CULMUS —Stipula; *paille chaume.* (Pass.) — Stipulatio; *arrangement, stipulation.* (*Trad. Fuld.*) — Culmen; *comble, toiture.* (Mur.) — Cumulus, cumulatus, ut Comblus. (*St. Verc.*)

CULPA. — Ictus; *coup.* (*Lex Sal.*) — *Culpam facere,* culpam expiare, agnoscere. (Hug. Flav.) *Culpa gravis* et *gravior*, gravius monachi delictum et ipsa pœna qua punitur. (Pass.) *Culpa gravis*, capitulum ubi hujusmodi culpæ seu pœnæ injungebantur, vel forte locus ubi expiabantur. (*Hist. Gemmel.*) *Culpa damnabilis*, pœna vel supplicio multanda. (*Ord. Reg. Franc.*) *Dicere sua culpa*, idem q. *culpam facere.* (A. 1288.)

CULPABILIS. — Sons, nocens; *coupable* ol. *coupaule.* (Tert.)

CULPABILITER. — Nocenter; *d'une manière coupable ou blâmable.* (S. Aug.)

CULPALIS. — Ut Culpabilis. (*Chartul. Eccl. Apt*)

CULPARE. — Delinquere; *faillir, manquer, commettre une faute.* (*Lex Long.*)

CULPATORIUM.— Emenda, multa; *punition pécuniaire, amende.* (Lyran.)

CULPATURA. — Culpa; *faute, délit.* (*Ch. Hisp.*) — Cæsio; *action de couper, coupure.* (Rog. Hoved.)

CULPATUS. — Ut Culpabilis. (A. 1358)

CULPULA. — Parva culpa; *faute légère.* (*Vet. Gl.*)

CULSITRATOR. — Ut Culcitrarius.

CULTA. — Ager cultus; *terre cultivée, en plein rapport.* (*Ann. Ben.*) — Culcita; *matelas, lit de plume;* ol. *culte.* (S. xiii.)

CULTARE. — Colere; *cultiver.* (*Chr. Fars.*)

CULTELLA.—Scutella; *écuelle.* (Ugut.) — Machæra; *coutelas.* (*Ch. Ital.*)

CULTELLARIUS. — Miles cultello instructus; *soldat armé d'un coutelas;* ol. *coustilier.* (A. 1152.) — Cultrorum artifex; *coutelier.* (*Vet. cod.*) — Theca cultelli; *étui, boîte à couteaux.* (Rym.)

CULTELLATIOLUS. — Parvus cultellus; *petit couteau.* (*St. Val. Ser.*)

CULTELLERIUS. — Cultrorum artifex; *coutelier.* (A. 1319.)

CULTELLESSIA. — Machæra; *coutelas.* (*St. Cast. Red.*)

CULTELLINUS. — Scalpellus acuendis calamis scriptoriis; *canif.* (Mart., *Anecd.*)

CULTELLUM-PODARE. — Species falcis vinatoriæ; *serpette.* (A. 1294.)

CULTELLUS.—Dentale, dens aratri; *coutre.* (*Lex Sal.*) — Genus ensis; *épée à lame courte, étroite et triangulaire;* ol. *coustille.* (Rig.) — *Cultellus mensalis* seu *tablarius*, cultellus ad usum epularum; *couteau de table.* (A. 1256.) *Cultellus allenalis*, pugiunculus; *stylet.* (A. 1487.) *Cultellus punhalis*, pugio, sica; *poignard.* (A. 1377.) *Cultellus bastardus*, qui a forma consueta differt; *couteau d'une forme inusitée.* (A. 1417.)

CULTERA. — Culcitra; *coite.* (*St. equit. Teut.*)

CULTIBILIS.—Qui colitur aut potest coli; *cultivable, qui peut être cultivé ou qui est cultivé.* (*Ann. Ben.*)

CULTICIARIUS. — Ut Culcitrarius. (A. 1200.)

CULTILAGIUM.—Hortus rusticus, idem q. Curtile. (A. 1176.)

CULTILLUS. — Domus rusticana cui adjunctus est hortus; *maison de paysan accompagnée d'un jardin.* (A. 1169.)

CULTIVARE.—Colere, laborare; *cultiver.* (A. 1446.)

CULTIVUS. — Cultus; *cultivé.* (Mart., *Anecd.*)

CULTOR. — Qui colonis in prædio rustico

præfectus est, vel qui res alterius curat; *régisseur*, *intendant*. (*Vet. cod.*) *Cultor ecclesiæ*, id est cultor seu procurator agrorum ecclesiæ; *administrateur des biens d'une église*. (*Conc. Leg. a.* 1012.) *Cultores* nude pro *Christiani*. (Boninc.)

CULTRA. — Culcita vel stragulum; *matelas, coite ou couverture de lit*. (*A. SS.*)—Novacula, culter tonsorum; *rasoir*. (*Vet. cod.*) —Aratrum, culter aratri; *charrue, fer de charrue, coutre*. (A. 1046.)

CULTRIX. — *Culcita*, ut CULTRA. (Rym.) —Quæ colit; *celle qui honore*, *qui révère*. (Lact.)

CULTRUM. — *Culcita*, ut CULTRA. (*St. Equit. Teut.*) — Jugerum; *jour ou journal de terre*. (*A. SS.*)

CULTURA.—Ager cultus; *champ labouré, terre cultivée*; ol. *coulture*, *couture*. (Pass.) —Cultus, adoratio; *culte, adoration*. (*Conc. Hisp.*)—Culcita, stragulum; *matelas, couverture de lit*. (A. 1379.)

CULTURARE.—Ut CULTIVARE. (*A. SS.*)

CULTURELLA. — Dimin. a CULTILLUS. (*Tab. Corb.*)

CULVERTA.—Extraneus infimæ conditionis et incognitæ; *étranger de basse condition*, *homme de condition servile*; ol. *cuvert*.

CULVERTAGIUM. — « Rex Francorum omnes cum equis jussit sub nomine *culvertagii* convenire. » (A. 1212.) Id est sub pœna dejectionis in conditionem *culvertarum* seu servorum extraneorum.

CUM.—Coram : « Nectarium.... *cum* rege tentavit obruere. » (Greg. Tur.) — Ab, ex : « Cives *cum* homine obtinere non queunt, ut....» (Id.) — Cum accusativo loco ablativi sumitur. (*A. SS.*)

CUMADA. — Pro CUNIADA. (*Cap. C. M.*)

CUMARIA. — Pro CONDAMINA.

CUMBA. — Cymba, navis; *nacelle, bateau*. (*Vet. Gl.*)— Vallis; *vallon*; ol. *combe*. — Sepulcrum lapideum; *tombeau de pierre*. (A. 1263.)

CUMBALE —Vallis, ut CUMBA. (A. 1339.)

CUMBRA. — Ut COMBRA.

CUMBUS. — Feretrum, navis, vallis, ut CUMBA.

CUMDIRECTUM.—Ager cultus; *terre cultivée*, *en plein rapport*. (A. 1150.)

CUMEX. — Scutella profundior; *grande écuelle de bois*. (*A. SS.*)

CUMINATOR.—*Vid.* CUMINUS.

CUMINUS. — Tributum domino *communiæ* solutum vel in *communiæ* utilitatem conversum. *Cuminator*, illius exactor. (A. 1291.)

CUMLATERATIONES. — Limites; *bornes, limites*. (Steph.)

CUMPLARE. — Litigare, lite contendere; *plaider*. (A. 1241.)

CUMULARE. — Congregare; *rassembler*, *réunir*. (Lad.)

CUMULATUS. — Iteratus, repetitus. (A. 1308.)

CUMULUS. — *Cumulus fori*, summa et ultima causæ cognitio. (A. 1269.)

CUNAGIUM.—Jus signandi monetam seu tributum pro impressione typi exsolvendum; *droit de battre monnaie*, *ou droit à payer pour le monnayage*. (A. 1337.)

CUNATUS. — Cuneo seu typo percussus; *monnayé*.

CUNCIATURA. — Utensile, supellex; *outillage, ustensiles*. (Mur.)

CUNCTABILIA. — Moræ dilationes; *retards*, *délais*. (*A. SS.*)

CUNCTARI. — Inficiari, negare, aut saltem dubitare, quia qui *cunctantur* quasi dubitant inquirendo num acturi sunt necne : hæc propria vis verbi *cunctari*. (Ach., *Spic.*)

CUNCTIGENA.—Omnis generis; *de toute espèce*.

CUNCTIPARENS.—Parens omnium; *père de toutes choses*. (Prud.)

CUNCTIPATER. — Omnium pater Deus; *Dieu père de toutes choses*. (Theod.)

CUNCTIPOTENS. — Omnipotens; *toutpuissant*. (Prud.)

CUNCTITENENS. — Omnia tenens; *qui possède tout*. (A. 879.)

CUNCTITONANS. — Qui omnibus tonat; *qui tonne pour tous*. (*A. SS.*)

CUNCTIUM. — Restauratio, reparatio; *réparation*, *restauration*. (*A. SS.*)

CUNDEMINA. — Ut CONDAMINA. (A. 859.)

CUNEATA.—Securis; *hache, cognée*. (*Tabul. Vind.*)

CUNENEA.—Camini spiraculum seu angulus; *tuyau de cheminée ou coin*. (A. 1201.)

CUNEUS.—Angulus; *coin, encoignure, angle*. (A. 1211.) — Sigillum ferreum quo nummi cuduntur; *coin monétaire*. (Pass.) — Instrumentum ferreum aut ligneum quo finduntur ligna; *coin à fendre le bois*. (*Vit. S. Joan. episc. Trag.*) — Locus depressus; *creux, bas-fond, vallon*. (*Vet. Gl.*) — Species panis; *espèce de pain*. (*Chr. Windes.*)

CUNGNUS.—Angulus, ut CUNEUS. (*Cons. Tol.*)

CUNHUS. — Typus monetarum, ut CUNEUS. (A. 1339.)

CUNIADA. — Securis, ut CUNEATA. (A. 1263.)

CUNICULARIA.—Cuniculorum vivarium; *garenne*. (Flet.)

CUNICULARIS. — Qui cuniculos venatur; *qui fait la chasse aux lapins*. (*For. Heyr.*)

CUNICULINUS. — E cuniculo; *de lapin*. (*Conc. Hisp.*)

CUNIRE. — *Cuneo* notare, typo signare; *monnayer*. (A. 1338.)

CUNITÆ.—Hæretici quorum auctor Cunus quidam, in Anglia noti an. 1147.

CUNIUS.—Ut CUNEUS.

CUNS.—Census species apud Germanos.

CUNULA.—Dimin. a CUNA. (*A. SS.*)

CUPA.—Vas vino condendo paratum; *cuve, tonneau*. (Pass.) — Vas potorium, poculum; *vase à boire*, *coupe*. (Pass.) — Mensura frumentaria; *mesure pour les céréales*; in quibusdam locis etiam mensura olearia. (A. 1241.)—Tributi vel pensitationis species apud Occitanos, eadem forte quæ COPONAGII. (A.

1292.) — Urna, arca sepulcralis; *bière, cercueil.* (*Vet. inscript.*)

CUPARIA. — Arborum extremitates seu rami decisi; *rameaux, branchages*; ol. *couppiers.* (A. 1183.)

CUPARIUS.—Doliorum artifex; *fabricant de cuves ou tonneaux, tonnelier.* (*Vet. Comp.*)

CUPBURD.—Abacus; *buffet.* (Rym.)

CUPEDENARIUS. — Mercator; *marchand.* (Mur.)

CUPELLA. — Minor cupa; *petit tonneau, tonnelet.* — Vas potorium; *coupe, vase à boire.*

CUPELLUS.—Ead. notione.

CUPER.—Æs Cyprium; *cuivre.* (A. 1212.) —Calx Cypri, id quod Gall. *oxyde de cuivre* nuncupatur. (S. XIV.)

CUPERIA. — Quæ vendit salem cum *cupa* singulatim; *marchande de sel au détail.* (*Ch. Occit.*)

CUPERIUS. — Idem q. CUPARIUS, vel tributi, quod *cupa* dicebatur, exactor. (A. 1269.)

CUPERTORIUM. — Stragulum quo lectus cooperitur, ut COOPERTORIUM.

CUPHA. — Scyphus; *coupe.* (*A. SS.*) — Cucurbita medicinalis; *ventouse. Vid.* SCUPHA.

CUPHIA. — Tegmen capitis; *habillement de tête, coiffe.* (Pass.) — Cassis, galea ferrea; *armure de tête, casque.* (*St. Mass.*)

CUPIDICINUS. — Cupidus cœnæ, epulo, parasita; *coureur de dîners parasite.* (*Vet. cod.*)

CUPIDINARIUS. — *Cupidinaria fascinatrix*, cupiditas prava, effrenatus appetitus; *désir effréné, ardeur déréglée.* (Mab., *Annal.*)

CUPIDINARIE.—Cupide, mala cupiditate; *avec cupidité.* (A. 1041.)

CUPIDINEUS. — Avarus, cupidus pecuniæ; *avare, grippe-sou.* (*A. SS.*)

CUPIDINOSUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CUPIDIOSUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CUPIDITIA. — Pro *cupiditas.* (Rath. Veron.)

CUPIFER. — Doliorum artifex; *fabricant de tonneaux.* (*Comp. Vet.*)

CUPISCERE.—Cupere; *désirer, souhaiter, vouloir.* (Font.)

CUPLA. — Copula canum venaticorum; *couple de chiens de chasse.* (A. 879.)

CUPPARIUM.—Cella ubi *cuppæ* servantur, vel modus agri; *cellier, ou certaine mesure de terre.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

CUPPINA. — Vasis potorii genus, forte idem q. CHOPINA.

CUPPLANTARE.—Impedire, compedibus irretire; *arrêter, enchaîner.* (*Vet. cod.*)

CUPPULA. — Tholus, trullus, fornix rotundus in altum porrectus et in modum *cupæ* effictus; *coupole.* (*A. SS.*)

CUPPUS. — Tectum tegulis constructum; *toit en tuiles.* (Mur.)

CUPSONES. — Vox incertæ notionis apud S. Aug.

CUPTARE. — Obtegere, occultare aut respicere. (*Lex Sal.*)

CUR.—Pro *quia.* (Lucif. Calarit.)

CURA. — Dignitas seu munus curionis; *cure.* (*Conc. Rothom. a.* 1072.) — Domus curionis; *presbytère, maison curiale.* (*Od. Clun.*) — Qui, in monasteriis, curam hospitum habet, seu hospitalis; *frère hôtelier.* (Pass.) — Purgatio, ablatio sordium et luti; *nettoyage, enlèvement des immondices, curage.* (Pass.) — Curatio vulneris; *pansement d'une blessure.* (Rym.) — Curatio bonorum minoris, quæ tutelam excipit; *curatelle.* (*Cod. Th.*) — Prædium rusticum, possessio; *bien de campagne.* (A. 881.)

CURACÆ.— Primates apud Indos Hispanos. (A. 1582.)

CURACIA.— Lorica; *cuirasse.* (A. 1335.)

CURADIA.—Tributi seu vectigalis genus, f. quod pro viarum *cura* exigebatur, nisi idem sit quod CURATURA. (*Ch. Ital.*)

CURAGENDARIUS.—Qui *curam* publicam agit; *qui remplit des fonctions publiques, employé.* (*Cod. Th.*)

CURALHA.—Frutetum, dumetum; *bois, broussailles*; ol. *curalier.* (A. 1341.)

CURALLA.—Ead. notione. (A. 1341.)

CURAMENTUM. — Cura, curatio; *soin, administration.* (*Chartul. S. Vand.*)

CURANDINUM. — Præstationis species ratione *procurationis* seu *gisti*, ut videtur, exsoluta, vel idem q. CURATURA. (A. 1347.)

CURANTIA.—Acquisitio, pro COVRANTIA. (A. 1236.)

CURARE. — Purgare; *curer, nettoyer.* (*St. Mass.*)—Hospitio et convivio excipere, ut PROCURARE. — Curare funus, lavare, ungere, sepelire et omnia præstare quæ requiruntur ad sepulturam. *Vid.* PROCURARE. (Pall.)

CURASSA.—Ut CURACIA. (A. 1488.)

CURASSIA.—Ead. notione. (A. 1424.)

CURASSINA.—Ead. notione. (A. 1488.)

CURATA.—Species telonii, ut CURATURA. (Pass.)—Idem, ut videtur, quod *procuratio*, seu hospitium et convivium ab ecclesiis debita episcopis et archidiaconis, cum ab eis visitabantur. *Vid.* GISTUM et PROCURATIO. (*Ch. Vet.*)—Fossa, quæ purgari solet sæpius, unde egeruntur sordes quæ Gallice *curures* dicuntur; *trou à fumier.* (A. 1324.) — *Curata ecclesia*, parochialis, cui præest curio; *église paroissiale.* (A. 1345.)

CURATELA.—Curatio, pupillarium bonorum administratio; *curatelle.* (A. 1440.)

CURATERIA. — Ars coriaria; *tannerie, corroierie.* (*St. Mass.*) — *Curaterii* seu proxenetæ officium; *métier de courtier.* (A. 1355.)

CURATERIUS. — Coriarius; *tanneur, corroyeur*; ol. *curatié.* — Idem q. CORRATERIUS, proxeneta; *courtier*; ol. *couratier.* (A. 1355.)

CURATIUS. — Accuratius, curiosius. (*A. SS.*)

CURATOR.—In imperio Romano, 1° magistratus qui in civitate rebus venalibus pretia imponit, vectigalibus persolvendis invigilat, reditus publici fisci colligit, etc.; 2° qui in palatiis regum, intra murosque urbium curam cujusdam rei habet, ærarii, aquarum, etc. — Curio, sacerdos ecclesiæ; *curé.* (*St. Eccl. S. Laur. Rom.*)—Prior, superior apud Cartusianos. (A. 1200.)

CURATORIA.—Bonorum pupillarium administratio; *curatelle*. (*Dig.*)

CURATORIUS. — Spectans *curatorem* pupillorum; *de tuteur*. (A. 1332.)

CURATURA. — Telonei species ex mercibus in nundinis distractis; *droit sur les marchandises*. (*Ch. Ital.*)

CURATUS. — (Subst.) Curio, sacerdos; *curé*. (Th. Wals.)—(Adj.) Purgatus; *nettoyé*, *curé*. (A. 1471.) *Curatum beneficium*, sacerdotale, ad quod pertinet cura animarum; *bénéfice à charge d'âmes*. (Rym.)

CURBADA.—Ut CORVATA.

CURBITA. —Stuprum, infamia; *séduction, attentat à la pudeur*. (*Leg. Long.*)

CURCEBOLUS.—Vestis species a brevitate sic dicta; *dalmatique*, *espèce de tunique ou habit court; partie du vêtement nécessaire pour dire la Messe*; ol. *courtibaut*.

CUREBALDUS.—Ead. notione.

CURDELLA. — Tænia qua crines implicantur et componuntur; *cordon à lier les cheveux*. (*Mon. Eccl. Aquil.*)

CURELLUS.—Plaustri genus, vehiculum duobus rotis constans; *chariot à deux roues*. (A. 1185.) —Loricæ species. (*St. Mass.*)

CURERIA.—Annulus coriaceus a quo tudicula campanæ pendet, aliter BERLERIA. (A. 1472.)

CURETA. — Auriscalpium et dentiscalpium; *cure-dents et cure-oreille*. (A. 1402.)

CURETTA.—Lorica; *cuirasse*. (*H. Dalph.*)

CURFODI. — Cespes avulsus ad ignem; *tourbe*. (*Vet. cod.*)

CURIA. — Domina; *dame, maîtresse*. (*A. SS.*) Meretrix; *fille de joie*. (*Vet. Gl.*) — Dignitas vel officium curionis; *cure*. (Jac. de Vitr.) *Curia personæ ecclesiæ*, domus curionis; *presbytère*. (Kenn.)—Senatus civitatis; *curie*. (Imp. Rom.) — Prædium rusticum; *bien de campagne, métairie*. (Leo IX PP.) *Curia capitalis*, prædium præcipuum, domus principalis, eadem quæ *caput mansi*; *manoir seigneurial*. *Vid.* CAPUT et MANSUS. (*Mon. Angl.*)—Atrium, impluvium; *cour de maison*. (Ebrard.) —Ambitus, incinctus domus; *enceinte d'une maison*. (A. 1120.) — Claustrum; *cloître*. (A. 1214.) — Regius comitatus; *la cour d'un prince* (nude *curia* pro papali, vulgo *la cour de Rome*, sumitur). — Conventus, cœtus publicus ad ludos, choreas, etc.; *réunion de diverses personnes faite dans un but de plaisir*. (A. 1433.)—Capitulum ubi monachi congregari solent; *chambre du chapitre, salle capitulaire*. (*A. SS. Ben.*) — Præstationis species ad *curiam* domini vel *curiæ* titulo exsoluta; *espèce de redevance*. (A. 1132.)—Acies, militum turma; *troupe de soldats, escadron*. (Lud.) — Forum sæculare; *tribunal, cour de justice*. (Pass.) *Curia baronis*, apud Anglos, locus pedaneus in quo dominus feudi intra limites feudi sui jurisdictionem in tenentes suos exercebat. *Curia leta*, iisdem Anglis, minor et inermis jurisdictio; Gal. *cour foncière*, vel *basse-justice*. *Curia christianitatis*, Gal. *cour chrétienne, cour de chrétienneté*, jurisdictio ecclesiastica, forum ecclesiasticum in quo causæ ac quæstiones ad religionem pertinentes, agitabantur. *Curia dominicalis*, quæ dominis villarum vel territoriorum competit. *Curia archidiaconi*, in qua archidiaconus jurisdictionem exercebat. *Curia inferior* seu *baronis*; ol. Gal. *cour basse*. *Curia major*, ap. Benearnenses, illa in qua residebant episcopi duo, totidem abbates, cum provinciæ magnatibus, qui de majoribus et publicis negotiis, et de vassallorum litibus supremo judicio dijudicabant. *Curia palatii*, jurisdictio archiepiscopi Remensis. *Curia magna præsidentialis*, *curia regia*, jurisdictio regia. *Dare judices ad curiam*, dicebatur de judicibus quos ad dirimendas lites exortas inter se et subditos domini constituebant, qui judices ab adversa parte primum erant approbandi. *Curiam habere* dicebantur domini qui facultatem habebant judicandi subditos suos in curia sua. *Curiam petere*, litem aliquam ad suam curiam advocare. *Curiam infortiare* dicebatur superior dominus, cum homines suos ad curiam inferioris delegabat, ut eam idoneo judicum numero muniret. *Curiam mittere*, a judicando abstinere. *Curiam requirere*, jus suum de lite judicanda repetere. *Curia pedis pulverizati*, id est peculiaris extraneorum mercatorum in nundinis. *Curiam reddere* dicebatur dominus aut vassallus, cum ad vassallum aut dominum lis ante alterutrum intentata remittebatur.—*Curiæ*, præterea dicti illi solemnes regum conventus quos in præcipuis anni festivitatibus celebrabant, advocatis omnibus regni magnatibus et prælatis. Eæ porro *curiæ solemnes*, *curiæ augustales*, *curiæ generales*, *curiæ publicæ* vocantur in scriptoribus; *cours plénières*. *Curia paschalis* dicebatur quæ in festo Paschatis tenebatur. Ob eamdem rationem *curia Epiphaniæ*, *curia Pentecostes* in nonnullis instrumentis. *Curiæ coronatæ* appellabantur solemnes conventus regum, cum *corona* eorum capitibus imponebatur; *fêtes du couronnement*, *cours tenues à l'occasion du couronnement*.

CURIACA.—Lorica; *cuirasse*. (*Ch. Mass.*)

CURIADA. — Prædiolum; *petite métairie*. (*Vet. ch.*)

CURIALIS.— *Curiales* iidem ac *decuriones*, ait Isidorus. Maxime vero sic appellati apud jurisconsultos qui curialium oneribus et præstationibus obnoxii erant et adscripti; *curiales*. (Pass.) *Curiales* etiam dicuntur 1° palatini, magnates, regum officiales et cæteri qui principum curias sectantur; *hommes de cour, courtisans* (a. 1275); 2° apparitores, iidem q. SERVIENTES; *sergents*. (A. 1366.)—Interdum etiam sumitur *Curialis* pro *comis*, suavis, Gal. *courtois*, et cochlear, Gal. *cuiller*.

CURIALITAS. — Comitas; *courtoisie*. (J. de J.)

CURIALITER. — Comiter, humaniter; *courtoisement*, *avec bonté*, *d'une manière aimable*. (Pass.)

CURIARIA.—Prædium; *ferme, métairie*. (*Ch. Ital.*)

CURIATIO. — Curia, seu comitatus, vel etiam *curia solemnis*; *Vid.* CURIA. (A. 1279.)

CURIATUS.—Curia, senatus; *assemblée, sénat.* (A. 1303.)

CURIFRUGIUM. — Ventilabrum, vannus; *van.* (*Vet. Gl.*)

CURIFUGIUS. — Qui fugat *curas* et tædia dispellit: *qui éloigne les soucis et chasse l'ennui.*(Ang. Rumpl.)

CURIOSE.—Comiter, placide; *avec douceur. courtoisement.* (A. 1354.)

CURIOSITAS. — Cura, diligentia; *soin, zèle.* (A. 1416.)

CURIOSUS.— *Curiosi* in imp. Rom. idem munus obiisse videntur quod in Gallia *contrarotulares dispositorum equorum; contrôleurs des postes.*—In quibusdam monasteriis, *curiosi* dicebantur qui temporalium curam gerebant, et *correctores*, spiritualium.—Apud Ord. Vitalem, *curiosi* iidem videntur ac *curiales. Curiosus* significat interdum elegantem, exquisitum; *recherché.*

CURITA.—Ut CURATURA. (A. 1133.)

CURITIS.—Pro *curtis.* (A. 1078.)

CURMARCHUS.—Idem q. COMARCHUS. (A. 1097.)

CURMEDIA. — Servitutis species in Germania, quæ ejusmodi erat, ut obeunte aliquo obnoxiæ conditionis, dominus jus haberet rem, quam vellet, in illius bonis, verbi gratia equum, vestem, annulum, etc., seligere sibique asserere.

CURMEDIALE.—Ead. notione.

CURRALE.—Curtis atrium. (*For. Osc.*)

CURRATERIUS.—Ut CORRATERIUS.

CURRATORIA.—In ch. fundationis Turritani monasterii in Sardinia, idem esse videtur q. *parochia.* (A. 1205.)

CURRAX. — *Laquei curraces*, qui facile currunt, currenteque modo, Gal. *nœud coulant*, illaqueant et nectunt. (Grat.)

CURRECTERIA.—Ut CURATERIA. (A. 1360.)

CURREIA. — Corrigia; *courroie.* (A. 1239.)

CURRELLUS. — Currus; *char, chariot.* (A. 1195.)

CURRENTIA. — Profluens aquarum cursus; *courant.* (A. 1160.)

CURRERE. — In usu esse; *avoir cours.* (Pass.) *Currere* dicitur 1° de iis qui ob crimen aliquod per urbem traducuntur (a. 1308); 2° de porcis qui glandibus vescuntur in silva. *Vid.* CURSUS.

CURRERIA. — Excursus militum; *expédition militaire, course.* (Mur.)

CURRERIUS.—Apparitor; *sergent.*—Cursor; *courrier.* (*Ann. Gen.*)

CURRIBILIS.—Qui in usu est; *qui a cours.* (Pass.)

CURRICULA.—Vehiculum trusatile. (A. 1494.)

CURRICULOSUS. — Currens; *qui court, courant.* (*A. SS.*)

CURRICULUS.—Annus; *le cours de l'année.* (A. 823.) — Quodvis temporis spatium; *un laps de temps quelconque.* (*A. SS.*) — Semita, via; *sentier, passage, allée.* (*Ch. Hisp.*) — Pyroforum, quia rotis quatuor impositum. (*Inv. S. Cap. Par.*)

CURRIFER. — Currus ductor; *conducteur de char, cocher.* (A. 1231.)

CURRIFEX.—Carrorum artifex; *fabricant de chars, charron.*

CURRILIS. — Cursum habens; *courant, ayant un cours.* (*Ann. Ben.*)

CURRISARE.—Curru vehi; *être voituré.* (A. 1264.)

CURRITOR. — Proxeneta; *courtier.* (A 1337.)

CURRITORIUM.—Forte idem q. CORRITORIUM. (*G. Ch*)

CURRUCATURA.—Onus carri; *charretée.* (A. 1498.)

CURRULA. — Dimin. a *currus.* (Andr. Flor.)

CURRULUS.—*Currulus equus*, tolutarius; *cheval trotteur.* (*Suppl. Antiq.*

CURRUS. — Servitus rustica quæ *curru* fieri debet, eadem q. CARROPERA. (A. 1392.)

CURSA. — Excursus militaris, incursio, præda ipsa; *expédition militaire course, razzia, butin.* (*H. Dalph.*)

CURSABILIS.—Qui in usu est; *qui a cours. Moneta cursabilis*, quæ currit; *monnaie courante.* (Pass.) *Cursabilis via*, per quam currus transire potest; *chemin de voiture.* (A. 1285.)

CURSALICUS.—*Vid.* SCRIPTURA.

CURSALIS.—Idem q. CURSARIUS. *Cursalis mensura, moneta*: ut CURSABILIS.— *Cursalis canis*; *Vid* CANIS.

CURSARIA. — Expeditio militaris, ut CURSA. (*Ch. Ital.*)

CURSARIUS. — Prædo maris; *corsaire.* (A. 1410.)— Liber ecclesiasticus continens *cursum* seu officium ecclesiasticum; *bréviaire.* (*Act. Maur. mon.*) — Equus cursor; *coursier.* (A. 1482.)— Scriba qui notis verba cursim expedit; *sténographe.* (Flet.)

CURSATOR. — Proxeneta; *courtier.* (A. 1194.)

CURSERIA. — Via in muris urbium ad hostes in expugnationibus propulsandos disposita, per quam ex una turri in aliam fit transitus; *sorte de galerie, de chemin de ronde qui court le long des remparts derrière le parapet;* ol. *coursière*

CURSERIUS.—Equus, ut CURSARIUS.

CURSETUS.—Pro CORSETUS. (*Hist. Dalph.*)

CURSIBILIS.—Ut CURSABILIS, quæ in usu est. (A. 1497.)

CURSILIS.—Ead. notione. (A. 1254.)

CURSILITAS.— Ad cursitandum propensio; *disposition à courir çà et là.* (Fulg.)

CURSINARIUS.— Liber ecclesiasticus, ut CURSARIUS.

CURSITOR.—Ut CURSOR; *coureur.* (Ord. Vit.)

CURSIVUS.—*Vid.* SCRIPTURA.

CURSOR.—Tabellarius, apparitor; *messager, courrier, bedeau, huissier.* (Pass.)— Publicus præco; *crieur public.* (A. 1311.) — Proxeneta; *courtier.* (A. 1431.)— Mercator qui merces suas per diversa loca venum portat; *marchand ambulant, colporteur.* (A. 1199.)—*Cursor Bibliæ*, qui S. Biblia iis qui *cursum theologicum* percurrunt, explicat; *professeur d'Ecriture sainte.* (A. 1352.)— *Cursor equus*; *coursier.* (*Cons. Andeg.*) *Cursores baccalarii*, theologiæ candidati, qui

ad cursum theologicum explicandum admittuntur in academiis; *élèves en théologie. Vid.* BACCALARIUS.

CURSORIÆ.—Naves expeditiores, veloces; *bâtiments légers, navires de course.* (Isid.)

CURSORIE.— Cursim, celeriter; *rapidement, à la hâte.* (A. 1503.) — Demissa voce, hoc est absque cantu; *sans chanter.* (A. 1300.)

CURSORIUM.—Sic vocantur apud Arelatenses singulæ pascuorum portiones quas in planitie de Crauo singuli tenent pascendarum ovium causa hiemis tempore.

CURSORIUS. — Equus, scriba et mercator, ut CURSOR. (Pass.) — *Cursoria nota decantare*, cursim, celeriter, non protrahendo. (A. 1348.) — Depopulator, qui incursioni præest; *qui porte le ravage, qui est à la tête d'une expédition militaire.* (*Chr. abb. Valcel.*)

CURSOTENUS. — Juxta cursum: « Et sic *cursotenus* fluminis Fuldæ nesciendo errabat. » (*A. SS.*)

CURSUALIS.— *Cursualis equus*, ad cursum publicum destinatus; *cheval de poste.* —*Cursualis moneta*, eadem q. CURSIBILIS. (A. 1226.)

CURSUS.— Officium ecclesiasticum, seu series orationum, psalmorum, hymnorum et cæterarum precationum, quæ quotidie in ecclesia decantantur, quam a D. Hieronymo, Damasi P. rogatu, dispositam scribunt quidam auctores ecclesiastici; *l'Office.* (Pass.)—Excursus, præda, quæ in ipsis excursibus capitur; *course, butin fait dans icelle. Mittere cursum*, idem ac *mittere prædatores.* (Greg. M.) — Locus ludicri certaminis; *lieu destiné aux joutes, aux tournois.* (*A. SS.*) *Cursus equorum*, hippodromos; *hippodrome.* (A. 1217.)—Prædium; *bien de campagne, métairie, ferme.* (*Ch. Angl.*) — Ordo laterum in struendis parietibus; *rang de briques.* (Humelb.)—Computandi ratio; *manière de compter.* (A. 1269.)—Pastio seu glandatio porcorum in silvis quas pascendo percurrunt; *pacage des porcs dans les forêts dont ils consomment le gland.* (*Ch. Com. Pertic.*) *Cursum facere* dicuntur animalia quæ in locis prohibitis vagantur pascendi causa. (A. 1268.) *Cursus monetæ* dicitur de ea quæ in usu est; *cours de la monnaie.* (Pass.) *Cursus publicus*, vehicularius; *service de dépêches, poste aux lettres.* (*Cod. Th.*)

CURT. — *Vid.* Cum CORT voces quæ non inveniuntur infra.

CURTANA. — S. Edwardi Confessoris Anglorum regis gladius. — Scripturæ genus, *Vid.* SCRIPTURA.

CURTARICIUM. — Ut CURTILE. (Mur.)

CURTARIUS. — *Curtis* possessor, vel tenens; *Vid.* CORTIS. (*Ch.* ap. Freh.)

CURTATA. — Atrium, impluvium; *cour.* (A. 1351.)

CURTATIM. — Summatim, breviter; *sommairement, en abrégé.* (*Thes. His. Helv.*)

CURTENSIS. — Familiaris, domesticus, vel *curtis* habitator; *serviteur, domestique ou habitant d'une ferme.* (*A. SS.*)

CURTEVICIUM. — Ut CURTATA. (*St. Perus.*)

CURTI. — Pro *Curdi*; *les Curdes, les habitants du Curdistan.* (Tudeb.) — Pro CORTIS interdum etiam sumitur.

CURTICULA. — Ut CORTICELLA.— Atrium ecclesiæ vel palatii porticibus circumdatum, imo ipsa porticus; *atrium ou cour entourée d'une galerie, la galerie elle-même.* (Mon. Sang.)

CURTICULARIUS.— Ut CURTILARIUS. (*Vet. epitaph.*)

CURTICULUS. — Locus urbi vel castro proximus ubi herbæ vel olera crescunt; *jardin* (A. 1341.)

CURTIFER. — *Vid.* CORTIFER.

CURTILARIUS. — Officium monasticum cujus curæ potissimum incumbit ex *curtili* monasterii aut aliunde olera et pulmentaria monachis subministrare; *jardinier, moine chargé du jardin d'un monastère.*

CURTILE. — Ut CORTILE.

CURTILIARIUM. — Idem q. CORTILAGIUM. (A. 1217.)

CURTILLUM. — Ut CURTILE.

CURTILLUS. — Ead. notione.

CURTIM. — Curtiori via vel ad curiam: « Abbas... *curtim* pergere iter aggressus est. » (*A. SS.*)

CURTINUS. — Chors; *cour* (*Dial. de Creat.*)

CURTIVUM. — Ut CURTEVICIUM. (*St. Cadub.*)

CURTUS. — Pro CORTIS sumitur. — *Curtum tenere*, Gal. *tenir de court*, aliquem cohibere, coarctare. (S. XIII.)

CURUCA. — Navis genus, alias *carrucha*, q. *Vid.* (Gild.)

CURVADA. — Præstatio, ut CORVATA.

CURVALICUS. — *Vid.* SCRIPTURA.

CURVANUS. — Ead. notione.

CURVARE. — Pro CRAVARE. (*Leg. H. reg. Angl.*)

CURVATA. — Pro CORVATA. (Irm.)

CURVATICUM. — Ut CORVAGIUM.

CURVATUS. — Pro CRAVATUS. (*Leg. H. I. reg. Angl.*)

CUSCHINUS. — Pulvinar, ut CUSSINUS.

CUSERE. — Ut *cusire; coudre.* (Prisc.)

CUSINA. — Culina; *cuisine.* (*St. Cad.*)

CUSINUS. — Consobrinus; *cousin.* (*A. SS.*) — Pulvinus; *coussin.* (A. 1381.)

CUSIRE. — Consuere; *coudre.* (*Vet. cod.*)

CUSPUS. — Ligneum sandalium; *sandales à semelle de bois.* (*Vet. Gl.*)

CUSSINUM. — *Cervical;* coussin. (Bern. Mon.)

CUSSINUS. — Ead. notione. (Arn. Lub.)

CUSSURA. — Præstationis genus, forte quod pro mensura exigebatur; *redevance pour le mesurage des grains?* (A. 1150.)

CUSTA. — Sumptus, ut CUSTUS. (A. 1208.)

CUSTAGIUM. — Ead. notione. (*Ch. Angl.*)

CUSTAMENTUM. — Ead. notione. (Rym.)

CUSTANCIA.—Ead. notione. (*Mon. Angl.*)

CUSTARE. — Constare; *coûter* (*Chartul. S. Barth. Beth.*)

CUSTELLUM. — Supplicii genus; *carcan, pilori.* (A. 1161.)

CUSTENGIUM.— Ut CUSTAGIUM. (A. 1227.)

CUSTICA. — Ut CURALHA. (Lud.)

CUSTODA. — Velum, aulæum, præsertim illud quo tegitur pyxis eucharistica; *rideau, draperie, custode.* (A. 1376.)

CUSTODERIA. — Thesaurarii ecclesiæ dignitas et officium; *office de trésorier d'église, trésorerie.* (A. 1545.)

CUSTODIA. — Theca, parvum ciborium, *custode.* (A. 1321.)—Velum, aulæum, ut CUSTODA. (A. 1363.)—Dignitas seu beneficium curionis; *cure.* (A. 1279.)—Custodis seu thesaurarii ecclesiæ dignitas et officium; *charge de trésorier d'église.* (A. 1096.)—Tutela, protectio, simul et præstatio a tenentibus facta dominis pro tutela; item jurisdictio et districtus territorii quod sub tutela est; *protection, droit payé au seigneur pour la protection qu'il accorde au vassal, ressort dans les limites duquel cette protection s'étend.* (A. 1232.) —Observatio, victus ratio; *manière de vivre, conduite.* (A. 1350.)—Custos pecorum; *gardien de troupeau.* (A. 1283.) — Circator, qui vigilias circa monasterium noctu obit; *Vid.* CIRCATOR. — Dignitas *custodis* ecclesiastica; *dignité de gardien d'une église.* (A. 1311.) *Custodia augusti*, jus messarios seu messium fructuumve custodes instituendi et emendas a delinquentibus exigendi; *droit de nommer des messiers et de mettre à l'amende ceux qui font du dégât dans les récoltes.* (A. 1260.) *Custodia rauxonæ*, vestiarium; *garde-robe.* (A. 1481.) *Custodiæ*, vigiliæ, excubiæ; *action de monter la garde, les hommes de garde.* Sumitur etiam hæc vox pro ea obligatione qua tenebantur vassalli excubias facere in castris dominorum, quas vulgo *gardes* vocant. *Custodiam* monasterium suum seu *custodis* monasterii dignitatem vocant Franciscani, quomodo Græcis φυλακαὶ dicuntur mulierum monasteria apud Palladium. *Custodia canonicorum*, simili notione pro *collegium.* (A. 919.) *Custodia* dicitur quoties judex officialibus suis reum custodiendum tradit. (*Cod. Th.*)

CUSTODIALIS. — *Custodialis obedientia*, redditus sacristæ seu thesaurarii qui *custos* dicebatur, officio assignati. (A. 1136.)

CUSTODIANATUS. — Officium custodis seu *gardiani*, Gal. *gardiennat*, apud Fratres minores.

CUSTODIARIUM. — Specula, custodis tugurium; *corps de garde, guérite.* (Tert.)

CUSTODIARUS. — Custos; *garde, sentinelle.* (Ugut.)

CUSTODIATUS. — Idem q. CUSTODIANATUS. (*A. SS.*)

CUSTODI-NOS. —Canonistis, confidentiarius; *confidentiaire, ecclésiastique qui gardait un bénéfice pour le rendre à un autre dans un temps déterminé, ou qui administrait un bénéfice dont un autre touchait les revenus.* (Pass.)

CUSTODIRE. — *Custodire festum:* 1° observare festum alicujus sancti; *garder une fete;* 2° *custodis* nundinarum officium exercere. *Vid.* CUSTOS. (A. 1352.) *Custodire placita*, lites et controversias judicio dirimere. (*A. SS.*) *Custodire* sese invicem dicuntur virgines Deo sacratæ, in *Cap. Car. Mag.*

CUSTODISSA. — Præfecta sacrario apud moniales; *sacristaine.* (*A. SS.*)

CUSTODITIO.— Observatio; *observation.* (Pass.)

CUSTODITOR. — Sponsor, custos; *répondant, gardien.* (*Cons. Norm.*)

CUSTODIUM. — Custodia; *garde.* (A. 1212.)

CUSTODRIX.—Custos femina; *gardienne.* (*A. SS.*)

CUSTORIÆ. — Forte expensæ, a Gal. *coust*, vel idem q. CULTURA. (*Inst. Eccl. Constant.*)

CUSTOS. — Presbyter aut clericus, cui ecclesiæ seu templi cura incumbit, æditUus, qui alias *custos ecclesiæ* seu *custos altaris* dicitur; *sacristain;* ol. *custode.* (S. Isid.) — Gubernator absente principe; *régent.* (*Ch. Angl.*) — Cui aliquid agendum vel regendum committitur; *gardien, conservateur, surveillant.* (Pass.)—Curio, parochus; *curé, prêtre qui administre une paroisse.* (A. 1545.) — Aulæum, velum; *draperie, rideau, courtine.* (A. 1376.)—Districtus *custodis; ressort de la juridiction d'une des personnes auxquelles s'applique la dénomination de « Custos. »* (S. XIII.)

CUSTRIX. — Officium in monasteriis feminarum cui incumbebat ecclesiæ cura; *sacristaine.* (*A. SS.*)—Abbatissa; *abbesse.* (*Form. vet.*)

CUSTULARIA. — Cultrorum officina; *coutellerie.*

CUSTUMA. — Ut COSTUMA et CONSUETUDO.

CUSTUMARE. — *Custumam* seu tributum exigere; *lever l'impôt.* (A. 1270.)

CUSTUMARIUS. — *Custumæ* obnoxius; *soumis à la taille, contribuable.* (*Mon. Angl.*) — Publicanus qui *costumam* exigit; *collecteur, percepteur des impôts.* (*Inst. Scot.*)

CUSTUMATOR. — Publicanus, ut CUSTUMARIUS. (*Inst. Scot.*)

CUSTUMENTUM. — Expensæ, ut CUSTUS. (Rym.)

CUSTUMIA.—Mos, consuetudo; *coutume, habitude.* (Bald.) — Præstatio, ut COSTUMA. (A. 1193.)

CUSTURA. — Ager cultus, ut CULTURA. (*Bull. Font.*)

CUSTURARIA. — Sarcinatrix; *couturière.* (A. 1257.)

CUSTURARIUS. — Sartor, sarcinator; *tailleur;* ol. *cousturier.* (Pass.)

CUSTURIA. — Sutura; *couture.* (*Vet. Gl.*)

CUSTURIARIUS.—Ut CUSTURARIUS.

CUSTUS. — Expensæ, impensæ; *coût, dépens, frais;* ol. *coust, coustance, coustement.* (Pass.)

CUTELLARIUS. — Cultrorum faber; *coutelier.*

CUTELLERIA. — Cultrorum theca; *étui, boîte à couteaux.* (*Inst. Ital.*)

CUTELLUS. — Pro CULTELLUS.

CUTICA. — Cutis; *peau.* (*Lex Long.*)

CUTIS. — Ulcus pestilens. (*A. SS.*) *Cute privari*, fustibus vel virgis cædi; *être battu de verges, fouetté.* (*Const. H. II imp.*)

CUTOGNUM POMUM.—Cydonium; *coing.* (Mur.)

CUVA.— Cupa; *cuve, tonneau.* (*Ch. Angl.*) — Mensura frumentaria, ut CUPA. — Pro CAVEA seu CRYPTA. (Ach., *Spic.*)

CUVELLA. — Cupa minor; *baril, terrine, petit cuveau.* (A. 1418.)

CUVELLUS. — Ead. notione. (A. 1338.)

CUVERIUS. — Ead. notione. (A. 1345.)

CUVERTUS. — Ut CULVERTA. (A. 1269.)

CUVETA. — Ut CUVELLA. (A. 1400.)

CUYGNEIA. — Securis; *cognée.* (A. 1244.)

CY. —*Vid.* cum CI aut CHI voces quæ non inveniuntur infra.

CYCLACHA. — Cœni alteriusve cœnosæ rei respersio. (A. 1333.)

CYCLAS. — Vestis species et panni genus; *vêtement d'homme et de femme*, *étoffe nommée ciclaton.*

CYCLICUS. — Pirata; *pirate*, *écumeur de mer.* (*A. SS.*)

CYGANI.— Homines vagi, errones; *bohémiens.*

CYMBALA. — Pro CYMBALUM.

CYMBALIA.— *Cymbalia comare aplustria*, metaphorica locutio pro *navigare.* (*A. SS.*)

CYMBALUM. — Campana qua monachi cientur ad refectorium, quæque appenditur in claustro; *cloche de réfectoire.* (Dur.)

CYMBILLIA. — Pro CIMELIA.

CYMBIUS. — Fornix, concameratio: « Tunc ædificavit ecclesiam miræ magnitudinis fundatam cancellis et *cymbio* auro fulgentem. » (*A. SS.*)

CYMENTERIUM. — Pro COEMETERIUM. (A. 1392.)

CYMETERIUM. — Ut COEMETERIUM. (*Sacr. Eccl. Rom.*)

CYMINALE. — Globus vel fluxus sanguinis, sanguinis massa in jecore efformata. (*A. SS.*)

CYNIPHES.— Ut CINIFES. (S. Aug.)

CYNOGAUMA. — Æstus caniculæ; *chaleurs de la canicule.* (Buric.)

CYPHRI. — Ut CIFRÆ. (A. 1595.)

CYPIACUS. — Dignitas in ecclesia S. Quintini, in Viromanduis, qui *cippi* seu carceris ecclesiastici curam habebat. *Vid.* CIPPUS.

CYPRIANA.— Annuum festum S. Cypriani apud Carthaginenses; *fête de S. Cyprien.* (Greg. Naz.)

CYPRINUS.—*Cyprinum metallum*, cuper; *cuivre.* (Anast.)

CYRIUS. — Dominus; *seigneur, maître.* (Adhelm.)

CYROICUS. — Chirurgus; *chirurgien.* (*Inst. Ital.*)

CYRUPUS. — Pro SYRUPUS.

D

D. — Littera numeralis quæ 500 denotat. Eidem litteræ si recta linea supperaddatur ($\bar{D}$), quingenta millia significat. — Pro *B* nonnunquam scriptum: mutatur etiam non semel in *F* aut transit in *Z*. In compositis mutatur in *N*, *P* et *S*, ut *Annitor*, *appareo*, *assideo*, pro *adnitor*, *adpareo*, *adsideo.*

DA.— *Da pacem*, Dominica decima octava post Pentecostem; *le dix-huitième dimanche après la Pentecôte.* (Pass.)

DABILIS. — Pro *dandus.* (*Concil. Pisan.*)

DACA. — Idem q. DAGGER.

DACERIA. — Ædes in quibus *daciæ* seu tributa et vectigalia inferuntur, idem q. DOANA. (*Stat. gen.*)

DACIA. — Tributum, ut DATA. (Pet. de Vin.)

DACIO. — Ead. notione. (A. 826.)

DACITA. — Ead. notione. (*Ann. Gen.*

DACITARI. — Idem q. TALLIARI.

DACITUM. — Ead. notione q. DACIA. (A. 1261.)

DACIUM. — Ead. notione. (Rym.)

DACRA. — Decas, numerus decem; *dizaine, le nombre dix: Dacra pellium*, decem pelles; *une dizaine de peaux.* (Pass.)

DACRUM. — Ead. notione.

DACRYANUS. — Lacrymans, flens, a Gr. δακρύω, fleo. Sic Ludovicus Blesius, scriptor asceticus, appellatur.

DACTYLICI. — Hæretici quidam. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

DADA. — Pro DATA sæpius apud Aragonenses.

DADEA. — Tributum, vectigal ut DATA. (A. 1220.)

DADSISA. — Indiculus superstitionum et paganiarum. (*Conc. Leptin. a.* 743.) Quo vocabulo intelligi videntur dapes seu convivia quæ fiebant super sepulcris mortuorum.

DADUS. — Talus, taxillus; *dé à jouer.* (*Const. Neap.*)

DÆMON. — Apud Christianos hac voce semper intellectos constat spiritus immundos et malignos, hominumque inimicos, vexatores et seductores, et quidquid occursaculorum et terriculamentorum, sive noctu, sive interdiu, nobis adversatur, obstitit, et perturbationi est. Quibusdam medii ævi scriptoribus *dæmonis meridiani* incursus significat subitam quamdam et apertam morbi violenti incursionem, qua quis sensuum mentisve facultate privatur. — *Dæmon mutus*, Dominica quarta ante Pascham; *le troisième dimanche de Carême.* (Pass.)

DÆMONIACUS. — Dæmone correptus, energumenus; *possédé du démon*, *énergumène.* (Agob.) — Epilepticus; *épileptique*, *qui tombe du haut mal.* (Gariop.)

DÆMONIALITAS. — Gal. *diablerie*, in vet. gl.

DÆMONICOLA.— Cultor dæmonum; *adorateur du démon*: « Civitas *dæmonicola.* » (S. AUG.)

DÆMONICUS. — Ad dæmonem pertinens; *du démon.*

DÆMONIOSUS. — Idem q. Dæmoniacus. (Jul. Afr.)

DÆMONIZARE. — Dæmonio corripi, dæmoniacus fieri; *être possédé du démon, devenir démoniaque.* (Ughel.)

DAGA. — Pugio; *poignard, dague.* (*Conc. Pis.*)

DAGARIUM. — Ead. notione. (Rym.)

DAGARIUS. — Ead. notione. (Id.)

DAGEN.— Operæ apud Germanos: « Cum piscatione, molendinis, *dagen*, hortis, lignis, silvis, nemoribus, » etc. (A. 1417.)

DAGGER. — Ut Daga. (*Ch. Scot.*)

DAGHA. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DAGHBRANT. — Incendium quod interdiu excitatur, ex Fland. *dag*, dies, et *brant*, incendium. (A. 1231.)

DAGLA. — Prædium rusticum, ut videtur, vel vallis; *métairie ou vallée.* (Ch. IX sæc.)

DAGNIFICARE. — Damnum inferre, ut Damnificare. (*Chartul. S. Vand.*)

DAGUA. — Idem q. Daga.

DAGUIFICARE. — Dagis confodere; *poignarder;* ol. *daguer.* (Mart.)

DAIENUS. — Judex apud Judæos Hispanicos.

DAILUS. — Vox incertæ notionis quæ pro fossa, modo prati aut agri vel falcatione usurpari videtur. (*Mon. Angl.*)

DALERUS. — Germanicis monetæ genus; *thaler.*

DALHA. — Falx, proprie falcis pars ferrea; *faux, particulièrement la lame de la faux;* ol. *dail, daille.* (*Ch. Occit.*)

DALIARE. — Falcare; *faucher, faire la fauchaison;* ol. *dailler.*

DALLIATOR. — Falcator; *faucheur.*

DALMASINUS. — Prunum Damascenum; *prune de Damas.* (*St. Avel.*)

DALMATA. — Vestis sacerdotalis, eadem q. Dalmatica.

DALMATICA. — Vestis sic dicta, quod in Dalmatia primum sit reperta, qua non modo induebantur viri ecclesiastici, sed etiam reges ac imperatores in præcipuis solemnitatibus; *dalmatique.*

DALPHINALIS. — *Vid.* Delphinalis.

DALTINI. — Scurræ, velites, seu servi a pedibus apud Hibernos.

DAMACIUS. — Bombycinus pannus operis Damasceni; *étoffe de Damas, damas.*

DAMADARIUS.—Hebdomadarius, q. *Vid.*

DAMASCUS. — Ut Damacius.

DAMASTICUS.— *Damasticus pannus*, ead. notione. (A. 1472.)

DAMEIGIUM. Idem, ut videtur, quod Damnum. (A.1240.)

DAMEUS. — Damascenus pannus; *tissu de Damas, damas.*

DAMEYSELLA. — Ut Domicella. (*H. Dalph.*)

DAMICELLA. — Ut Domicella.

DAMITUM. — F. pro Samitum. (A. 1297.)

DAMMA. — Emissarium, cataractæ claustrum, quo mare excluditur, vel admittitur; *écluse.* (*Ord. Marisc. Rom.*)

DAMNABILIS. — Exitialis; *fatal, funeste.* (A. 878.)

DAMNABILITAS. — Condemnatio, exsilium; *action de condamner, peine, bannissement.*

DAMNABILITER.– Damnose; *d'une manière préjudiciable.* (Lud.)

DAMNACIUS.— Damnosus; *funeste, nuisible.* (*A. SS.*)

DAMNAMENTUM. — Damnum, incommodum; *dommage, tort.* (*Cons. Norm.*)

DAMNARE. — Damnum inferre, nocere; *faire du tort, nuire.* (Rad. Cog.)

DAMNATICUS. — Ad metalla damnatus; *condamné aux mines.* (*A. SS.*)

DAMNATILIA. — Membra quæ paralysi laborant; *membres atteints de paralysie.* (*Mir. S. Maj.*)

DAMNATIO.— Damnum; *dommage, dégat, tort. Damnatio linguæ*, lingua paralysi impedita; *langue frappée de paralysie.* (*Mir. S. Maj.*)

DAMNATITIUS. — Dedititius. (Isid.) Dicebatur autem *dedititius* qui a judice creditori addicebatur ob debita cum non esset solvendo, ut apud eum serviret.

DAMNATUS. — Detentus in purgatorio. (*A. SS.*)

DAMNIETAS. — Damnum, ut Damnatio

DAMNIFICARE. — Damnum inferre, ut Damnare, et damnum pati; *faire du tort et éprouver du dommage.*

DAMNIFICATIO. — Ut Damnitas.

DAMNIFICATUS. — Damnum passus, cui damnum factum est seu illatum; *celui à qui on a fait tort, auquel on a nui.* (*St. Mas.*)

DAMNITAS. — Idem q. Damnatio.

DAMNUM. — Multa judicis sententia irrogata; *amende, peine pécuniaire infligée par un juge.* — Loca sub damno interdicta; *lieux dont l'accès est interdit sous peine d'amende.* — Animal damnum faciens in alterius prædio; *animal surpris faisant du dégât dans la propriété d'autrui et confisqué;* ol. *danger.* — Sumptus, expensæ; *frais, dépens.*

DAMPNATICIUS. — Pro *damnandus.* (*A. SS.*)

DAMUS. —Dama masculus; *daim.* (Mad.)— fœnerator; *usurier.*

DANAFIL. — Tubæ species; *espèce de trompette.* (A. 1347.)

DANEGELDUM. — Tributum Anglis indictum, ob pacandos, vel vi propulsandos Danos, Angliam sæpius incurrentes.

DANGERIUM. — Quidquid juri stricto, atque adeo confiscationi obnoxium est sive ratione feudi, sive ex conductione: ita ut res dicatur esse in *dangerio domini* feudalis, quæ, nisi quod de ea statutum est adimpleatur, confiscari possit. Ita *fiefs de danger* vocant consuetudines aliquot municipales, ejusmodi feuda, quæ a vassallis adiri non possunt, nisi post præstitum domino hominium: alioquin in commissum cadunt. *Vid.* Domigerium. — In re forestaria, dangerium dicitur jus quod rex habet in forestis et silvis Normanniæ, in quibus proprietarii cæsionem

facere non possunt inconsulto rege, aut illius officialibus, sub commissi pœna quam *danger* vocant. *Dangerium maritagiorum*, multa servis irrogata, qui invito domino nuptias inibant; *amende infligée aux serfs qui se mariaient sans la permission de leur seigneur.*— Incommodum, difficultas, mora, contentio; *difficulté, obstacle, contredit, traverse, délai, retard;* ol. *dangier.* (A. 1310.) — Angustiæ, claustra itineris vel montium; *défilé, gorge, obstacles à la circulation des routes ;* ol. *dangier.* (A. 1389.)

DANGIO. — Idem q. DUNJO.

DANIGELDUM. — Ut DANEGELDUM.

DANIO. — Ut DUNJO.— Piscis genus apud Provinciales.

DANITARI.— F. pro *morari* : « Oliverius venabatur, exibat... cum falcone, et habebat... quoddam instrumentum in quo *danitantur* falcones. » (*Reg. Vis. Odon. arch. Rot.*)

DANRATA.— Merces quævis; *denrée.* (A. 1497.)

DANSARE. — Saltare; *danser.* (Pass.)

DANSATOR. — Saltator; *danseur.* (Id.)

DANSATRIX. — Saltatrix; *danseuse.* (Id.)

DANTI. — Pro *dentri,* ut videtur. (A. 919.)

DANTULUS. — Qui male et ridiculam ob causam dona largitur. (*A. SS.*)

DAPAR. — F. procuratio seu convivium, vel certa præstatio loco convivii, a Latino *dapes*, largior et opiparus ciborum apparatus, unde *dapinare* victum alicui, apud Plautum. (*Ann. Ben.*)

DAPARE. — Edere, manducare; *manger.* (*Vet. Gl.*)

DAPERE. — Epulari; *manger, faire un repas.* (*Vet. Gl.*)

DAPES. — Bona, facultates; *biens, facultés.* (*Script. rer. Fr.*)

DAPIFER. — Idem q. *senescallus* in palatio regum, et *cellerarius* in monasteriis. (Pass.)

DAPIFERA. — Uxor *dapiferi* seu senescalli; *sénéchale.* (Scham.)

DAPIFERATIO. — *Dapiferi* dignitas; *dignité de sénéchal;* ol. *dapiférat.* (*Tabul. S. Rem. Rem*)

DAPIFERATUS. — Ead. notione.

DAPIFERIA. — Ead. notione.

DAPIFICUS. — Condimentarius, seu potius coquus, qui dapes parat aut conficit; *celui qui fournit les épices, ou mieux cuisinier.* (Mat. Par.)

DAPISCIDA. — Sector mensarius; *écuyer tranchant.* (Rym.)

DAPSILIS. — Largus; *généreux, libéral.* (Ord. Vit.)

DAPSILITAS. — Liberalitas; *générosité, libéralité.* (Ord. Vit.)

DAPSILITER. — Generose, largiter; *généreusement, largement.* (*Chr. Font.*)

DARAMARE.—*Daramare bellum*, idem est quod denuntiare, profiteri; *déclarer la guerre.*

DARANIARE. — Ead. notione.

DARBUS. — Animalis genus frugibus infestum. (*His. Rem.*)

DARDA. — Jaculum; *trait, dard.* (Mur.)— Pugio, ensis brevior; *courte épée, poignard.* (A. 1218.)

DARDANA PUGNA. — Ludi genus; *Vid.* SENIO.

DARDANARII. — Seplasiarii, pantopolæ, qui nostris *Regratarii*, qui merces, maximeque annonam emunt, ut postea charius vendant et iniquius; *agioteur;* ol. *dardanaire, dardanier.*

DARDANUS EQUUS. — Subniger; *Vid.* BRUNICUS.

DARDEIARE. — *Darda* seu jaculo ferire; *darder, frapper avec un dard.*

DARDENA CORDA.— Funis palea, junco aut cortice ex Dardania seu monte Libano contextus. (*Leud. Carc.*)

DARDIARII —Milites qui *dardos* gestant; *soldat armé d'un dard, arbalétrier, piquier;* ol. *dardaire.*

DARDUS. — Jaculum; *dard, trait, lance.* (Abb.)

DARE. — Statuere; *résoudre, décider.* (Mur.) *Dare contra*, obsistere, vel etiam oppugnare, in aliquem irruere. (A. 1384.) *Dare famam*, fama vulgare; *publier, divulguer.* (*Vet. inst.*)

DARNUS. — Fœnerator; *usurier.* (Pap.)

DARRUS. — Ut DARDUS. (Lud.)

DARSENA. — Portus interior; *intérieur d'un port.* (*Conv. Saon.*)

DARSINA. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DARSINALE. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DARTUS. — Idem q. DARDUS. (A. 1335.)

DASGASTALDUS. — Procurator. (A. 615.)

DASIUM. — Mensa cæteris excelsior in refectorio S. Germani Paris., sic olim, ut videtur, dicta quod supra esset umbraculum, Gall. *dais*, unde nomen.

DATA. — Tributum, pensitatio, vectigal; *tribut, redevance, impôt;* ol. *dace.* (Pass.) Donatio, cessio; *donation, cession.* (*Ch. Ital.*) — Anni, mensis dieique et loci diplomati seu chartæ adscripta notatio; *indication du temps dans les actes, date.* (Pass.)—

DATALUS. — Dactylus, palmæ fructus; *datte, fruit du dattier.*

DATARE. — Annum et diem litteris ad scribere; *dater une lettre.* « Tributum annuum *datare,* » vectigal quotannis et sæpius persolvere. (Sid.)

DATARIA. — Officium vel officina *datarii* Romani; *daterie, charge ou bureau du dataire de la cour romaine; Vid.* DATARIUS.

DATARIUM. — Donatio, cessio, ut DATA. (S. XIII.) — Necrologium, ubi *data* seu tempus obitus annotatur; *registre mortuaire, nécrologe.*

DATARIUS. — Primus cancellariæ Romanæ minister, prælatus semper, interdum cardinalis, sic dictus a litteris expeditis, quibus vulgo addit : *Datum Romæ,* etc.; *officier de la chancellerie romaine, dataire.* (Pass.)

DATES. — Palmæ fructus, ut DATALUS.

DATI. — Qui alias OBLATI et DONATI in monasteriis; *Vid.* OBLATI.

DATIA. — Tributum; ut DATA. (Alb. Mus.)

DATIARE. — *Datias*, seu tributa legitime exigere; *lever l'impôt.* (A. 1107.)

DATIARIUS. — Qui *datas* colligit, telonarius; *receveur des contributions.* (A. 1123.)

DATICUM.—Pensitatio, vectigal, ut DATA.

DATICUS. — *Collecta datica*, tributum seu vectigal, quod a *datitiis* seu victis exigitur; *contribution de guerre que l'on fait payer aux vaincus.* (A. 1396.)

DATILIS. — Idem q. DATALUS. (*Leud. Carc.*)

DATIO.—Tributum, ut DATA. (*Syn. Roma.* 826.)

DATITIA. — Eod. sensu. (A. 1233.)

DATITII. — Hostes qui victi tradunt se in servitute; *vaincus qui se livrent au vainqueur.* (*Vet. Gl.*)

DATIUS. — Tessera, taxillus; *dé à jouer.* (*A. SS.*)

DATIVA. — Tributum, ut DATA.

DATIVUS.— De moneta quæ in usu, commercio et conversatione est: « Denarii usuales et *dativi*; » *monnaie courante.* (A. 1351.) — *Dativus judex*, idem qui juris consultis *datus*, delegatus, cui litis cognitio vel pronuntiatio, vel etiam utrumque commissum est; *juge chargé d'instruire ou de juger une affaire.* (A. 999.) *Dativus tutor*, qui testamento *datus* est, apud Ulpianum; *dativos* tamen et *testamentarios* tutores distinguit, sed de his consulendi jurisperiti. *Dativus prioratus*; *Vid.* PRIORATUS.

DATOR. — Fidejussor, sponsor; *caution, garantie, répondant*; ol. *datour.*

DATUM. — « Et bibent de *dato* presbyteri, » id est, de vino quod conceditur presbytero. (*Ord. Rom.*)—Statutum, decretum; *ce qui a été décidé, arrêté.* (A. 1184.) — Tributum et appositio temporis notæ in chartis, ut DATA.

DATURA.—Donum; *don, présent.* (Marb.)

DAUBATURA. — Actio parieti arenatum inducendi, parietem calce arenaque perpoliendi; *crépissage d'un mur, action de le couvrir d'une couche de mortier.* (Mad.)

DAVATUS. — *Davata terræ*, apud priscos Scotos, agri portio quæ continet quatuor aratra terræ, quorum unumquodque trahitur octo bobus. — Iisdem, interdum baronia seu districtus.

DAVID. — Ægyptiis Archimandrita aut quivis monasterii præfectus. Atque inde cum aliquem cum systaticis sive formatis mittunt, ipse præfectus monasterii iis subscribit nomen *ille David, illius loci.*— Psalterium Davidis: « Scripturas omnes didicimus, ex corde *David* consummavimus; » id est Psalterium memoriter recitavimus. (*Vit. S. PP.*)

DAVIT. — Pro *dedit.*

DAVITICUM. — Psalterium Davidis; *le Psautier.* (*A. SS.*)

DAYERIA.— Anglis cella lactaria seu locus ubi butyrum caseusque conficiuntur; *laiterie.*

DAYLA. — Modus prati aut agri, apud Anglos: « Totam *daylam* marisci. »

DAYNA. — Dama; *daim.* (Nicol. Spec.)

DAYNUS. — Ead. notione. (Mur.)

DAYRI. — Ut DAYERIA.

DE. — Cum *accus.* invenitur; etiam pro *ab.*

DEABLAGIUM. — Ut BLADAGIUM, jus percipiendi partem bladorum demessorum; *redevance en blé, sorte de dîme*; ol. *déablage.*

DEABLATUS. — Ablatus, etiam in ordine judiciario. (A. 1370.)

DEABUTI. —Abuti, vastare; *abuser d'une chose, la ravager.* (A. 1362.)

DEACCINGERE. — Discingere; *ôter, défaire la ceinture.* (*A. SS.*)

DEADUCARE. — Professionem clientelarem abnuere; *ne pas se reconnaître vassal, nier la vassalité.* (A. 1391.) — Abdicare aliquem, improbare; *désavouer.* (A. 1276.)

DEADVOCARE. — Denegare, inficiari; *désavouer.* (Bract.)

DEADVOCATIO. — Ut ADVOCATIO apud Anglos, jus præsentandi ad beneficium vacans; *droit de présenter un candidat pour occuper un bénéfice vacant.* (A. 1155.) — Professionis clientelaris abnegatio; *refus de reconnaître la suzeraineté de quelqu'un, désaveu.*

DEADVOVARE. — Dominum non agnoscere, professionem clientelarem denegare; *ne pas reconnaître pour seigneur.* (A. 1351.)

DEÆDIFICARE. — A vera pietate revocare, dimovere; *éloigner, détourner de la vraie piété.* (*A. SS.*)

DEAFORESTARE. — Silvam in pascua vel culturam redigere; *transformer un bois en pâturage ou le mettre en culture.* (*Mon. Angl.*)

DEALBARE.—Dicitur de prædio seu firma, cujus census annualis non annona sed argento, h. e. numerata pecunia solvitur; *Vid.* FIRMA.

DEALBATIO. — Dicitur de moneta quæ priusquam signetur, ab artificibus monetariis nativo colori restituitur; *blanchiment des flans.* (Mat. Par.)

DEALBATORES.—Artifices quidam quorum officium non est notum. (*Cod. Th.*)

DEALBATUS. — *Dealbati*, ex vestibus albis nuncupabantur membra societatis cujusdam hominum qui pacem publicis precibus precabantur per Italiam religiose ambulando. (A. 1399.) — Alba seu chrismale baptizatorum vel confirmatorum, sive oblatio quæ pro benedictione albarum fiebat. (A. 1173.)

DEALITAS. — DEITAS, seu DIVINITAS. (*Conflict. Arnob. jun. cum Serap.*)

DEAMBULACRUM. — Porticus; *portique, galerie pour la promenade.* (J. de J.)

DEAMBULATIO. — *Deambulationes stercorum*, latrinæ seu loca alia quævis ad exonerandum ventrem, vel potius culinæ emissaria, quibus sordes emittuntur; *lieux d'aisance ou égouts.* (*A. SS.*)

DEAMBULATOR. — Qui peregre proficiscitur; *qui part pour l'étranger.* (Ekkeh.)

DEAMPUNCTUARE. — Deturbare, dejicere; *mettre de côté, renverser;* ol. *despointer.* (A. 1357.)

DEANA. — Pro *Dea.*

DEANGILERE. — F. confiscare: « Rex Francorum... bona nostra *deangilevit* et bannivit. » *(Chartul. Vedast.)*

DEANTEA. — Pro *antea*, quomodo Galli dicunt *devant. Deante,* eod. intellectu.

DEARESTARE. — Quod *arrestatum* erat seu retentum relaxare, liberare. (Rym.)

DEARESTATUS. — Qui post delictum non est comprehensus, liber; *délinquant qui n'est pas arrêté, qui est en liberté.* (A. 1250.)

DEARGENTARE. — Obducere argento; *couvrir d'argent, argenter.* (Pass.)

DEARTUARE. — Discerpere; *démembrer, mettre en pièces;* ol. *déartuer.* (*Vet. Gl.*)

DEASSECURARE. — Alicujus securitatem perturbare, damnum inferendo aliisve injuriis eum, violata fide, lacessendo; *troubler le repos de quelqu'un en lui occasionnant du tort,* etc. (*St. Eccl. Leod.*)

DEASTRICOLA. — Vox probrosa in Catholicos sanctorum cultores: « Ah! veterane proditor, inquientes, nimium tibi tuisque sociis proditoribus et *deastricolis* indulgetur. » *(A. SS.)*

DEAUCTORIZARE. — Exauctorare; *congédier.* (*A. SS.*)

DEAURARIUS. — Ut DEAURATOR. (*Cons. Lem.*)

DEAURATOR. — Qui auro quodaam obducit; *doreur.* (*Cod. Th.*)

DEAURATURA. — Auratura; *dorure.* (*Cap. Car. C.*)

DEBACCHARE. — Depopulare; *ravager, dévaster.* (*A. SS.*)

DEBACCHATIO. — Immanitas, furens impetus. (*Script. rer. Fr.*)

DEBACCHATUS. — Ebrius; *ivre.* (*A. SS.*)

DEBANNIRE. — Interdictum tollere; *lever l'interdit.* (A. 1131.)

DEBARBARE. — Præcidere; *couper, trancher.*

DEBARIARE. — Barris seu repagulis dividere; *Vid.* BARRARE.

DEBARONIZARE. — Baronis dignitate privare; *débaroniser.* (Pet. de Andl.)

DEBARRARE. — Repagula tollere; *ôter les barrières; Vid.* BARRARE.

DEBATABILIS. — Contentiosus, de quo litigatur; *qui est en litige.* (Rym.)

DEBATARE. — Contendere; *disputer, débattre.* (*Arr. Parl. Par.*)

DEBATUM. — Controversia; *dispute, débat.* (A. 1087.)

DEBATUS. — F. agger, mo es aquis opposita; *digue.* (*Ord. reg. Fr.*)

DEBELLARE. — Bellum inferre, duello cum aliquo certare; *faire la guerre, se battre en combat singulier.*

DEBELLARI. — Ead. notione.

DEBELLATIO. — Clades; *défaite.* (Sal. Mal.)

DEBELLIO. — Ead. notione. (Bal.)

DEBELLUM. — Bellum vel pugna. (*Vet. Gl.*)

DEBENDUS. — Pro *debitus.* (Ennod.)

DEBERE. — Posse, jus et facultatem habere: « Meditari cœpit illuc venire, ut Christum ibi prædicare *deberet.* » (*A. SS.*)

DEBERIUM. — Debitum; *devoir.* (A. 1382.)

DEBETUM. Interdictum, ut DEVETUM. (A. 1298.)

DEBILIS. — *Debilis persona*, infimi ordinis; *personne de basse condition.* (S. VI.) *Debilis solidus,* non justi ponderis; *monnaie faible de poids.* (*Cod. Th.*) *Vestis debilis*, detrita; *vêtement usé.* (A. 1347.)

DEBILITARE. — Mutilare; *mutiler.* (Lact.) — Infirmare, inutilem reddere; *infirmer, annuler.* (*Vet. Gl.*)

DEBILITAS. — *Debilitandi actio*, mutilatio; *action de mutiler, mutilation.* (*Usat. Barc.*)

DEBILITATIO. — Ead. notione.

DEBILITATUS. — Membro aliquo multatus judicis sententia, vel aliquo modo; *celui à qui on a coupé un membre, mutilé.* (Lact.)

DEBINARE. — Metas figere, pro DEBODINARE.

DEBITA. — Debitio, debitum; *dette.* (A. 1163.)

DEBITABILIS. — Idem q. [illegible]ENSUALIS: « Sex gallinas *debitabiles.* » (*Tabul. Briv.*)

DEBITALE. — Debitum; *ce qui est dû, dette.* (A. 1324.)

DEBITALIS. — Ut DEBITABILIS.

DEBITE. — Ut par est; *dûment.* (A. 1158.)

DEBITIO. — Pensitatio quævis quam ex debito et jure quis præstare tenetur: « Quidquid juris habet... ratione homagii, servitii, eschentiæ seu *debitionis.* » (A. 1260.)

DEBITIS. — Litteræ quæ etiam *debita legalia* nuncupabantur; *commission royale ou lettres de chancellerie pour exécuter un débiteur dans toute l'étendue du parlement;* ol. *debitis.* (Pass.)

DEBITOLIUM. — *Vendere ad debitolium*, singulatim vendere; *vendre en détail.* (Lab.)

DEBITOR. — Tributorum debitor; *celui qui doit les impôts.* (*Cod. Th.*)

DEBITOSUS. — « Si quis moriens *debitosus.* » (*Lex. Rip.*) Ubi alii *debiturus* et *debitor.*

DEBITUM. — Honorarium debitum. (A. 1357.) — Summa quæ expensis rationibus reliqua est; *debet.* (A. 1365.) — Officium; *charge, office, devoir;* hinc *debitum facere*, officio fungi. (A. 1271) — *Debitum animæ*, preces et eleemosynæ quæ pro anima defuncti offeruntur; *prières et aumônes pour les morts.* (A. 1106.) — *Debita*, tributa, pensitationes quævis; *impôts, redevances.* (*Cod. Th.*)

DEBITUS. — Debitor, obligatus; *celui qui doit, obligé, redevable.* (*A. SS.*)

DEBLADARE. — Metere blada; *moissonner, couper les blés;* ol. *déblaer, déblaver.* (Pass.)

DEBLADATIO. — Messis; *moisson;* ol. *desblée, dablée.* (A. 1255.)

DEBLADIRE. — Blada metere; ut DEBLADARE.

DEBODINARE. — Metas figere; *planter des bornes;* ol. *déboener.* (*Tabul. Bellil.*)

DEBONARE. — Ead. notione. (A. 1265.)

DEBONATIO. — Meta; *borne.* (*Tabul. Conch. abbat.*)

DEBORNARE. — Idem q. **Debonare.**

DEBOTARE. — *Arcam debotare*, illam aperire seris effractis; *ouvrir un coffre en brisant la serrure.* (*Cons. Brag.*) — Actorem actione sua submovere, vox forensis; *débouter, déclarer une personne déchue de sa demande.* (*Arest. Parl. Par.*)

DEBOYNARE. — *Bonnas* seu limites tollere, alio transferre; *changer les bornes d'un champ;* ol. *déboener.* (A. 1343.)

DEBOYSCHATUS. — Scalptus, delineatus; *ébauché.* (A. 1367.)

DEBRACARE. — Braccas tollere; *enlever, ôter les braies.*

DEBRANDANARE. — *Brandonem* seu impedimentum tollere; *enlever un obstacle, un empêchement.*

DEBRIATIO. — Ebrietas; *ivresse.* (Isid.)

DEBRIATUS. — Inebriatus, et per metaphoram repletus; *ivre, plein, rempli :* « Spiritus sancti *debriatus* et perfusus gratia. » (Lamb. Ard.)

DEBRIGARE. — Briga seu molestia liberare, expedire; Ital. *disbrigare.*

DEBUXARE. — Delineare, ut interpretantur editores. « Omnibus his delegatis *debuxata* quo ecclesia et triplam pecuniam... inditam suscipiens archidiaconus. » (*A. SS.*)

DEBVERIUM. — Gallice *devoir,* debitum, pensitatio. (A. 1350.)

DECACHORDUS. — Intentus decem fidibus; *garni de dix cordes.* (*Chr. Bec.*)

DECADA, Æ. — Pro *decas.*

DECADENTIA. — Ruina, lapsus; *décadence.* — Imminutio monetæ seu ejus minor valor; *déchet.* (*Vet. Chr.*)

DECADIVUS. — Deciduus; *qui tombe.*

DECÆCARE. — Cæcitatem auferre, illuminare; *délivrer de l'aveuglement, faire voir.* (*A. SS.*)

DECALANTICARE. — *Calanticam* detrahere; *ôter, enlever le voile.* (Mart.)

DECALCARE. — Calce oblinere, seu potius dealbare; conculcare, pedibus proterere; *blanchir* (Isid.), *fouler aux pieds.* (A. 1379.)

DECALCEARE. — Dealbare, ut **Decalcare.**

DECALESCERE. — Refrigescere; *se refroidir.* (*Vet. Gl.*)

DECALICARE. — Dealbare, ut **Decalcare.**

DECALICATOR. — Calicum exhaustor, καταπότης; *buveur.*

DECALICATUS.—De calce albatus; *blanchi à la chaux*

DECALIGARE. — Ut **Decalceare.**

DECALVARE. — Tondere, ad cutem caput radere; *couper les cheveux, raser la tête.* (*Vet. Gl.*) — Caput amputare; *décapiter.* (Nic. Spec.)

DECALVATIO. — Pro pœna vel ignominia et injuria per abscissionem capillorum illita usurpatur passim a scriptoribus.

DECAMBIARE. — Permutare, ut **Cambiare.** (Mur.)

DECAMBITUS. — Permutatio, ut **Cambium.** (*Tab. S. Med. Sues.*)

DECAMBIUM.— Ead. notione. (*Ch. Odon. ep. Bellov.*)

DECANA. — In monasteriis puellaribus eadem qui *decanus* in monasteriis monachorum, quæ decem puellis præest; *doyenne.* (Bud.)

DECANARIA. — Officium *decani* seu judicis minoris, qui per *decaniam* jus dicebat. *Vid.* **Decanus.** (*St. Mont. Reg.*) — Domus decani; *maison du doyen, doyenné.* (A. 1381.)

DECANATUS.—Prioratus præcipuus apud Cluniacenses; *principal prieuré, doyenné.* (A. 1294.) — Officium seu dignitas *decani* suis variis notionibus; *décanat, doyenné; Vid.* **Decanus.** (Pass.)

DECANIA. — Manipulus decem militum cui præest decanus; *décanie, escouade de dix hommes.* (*L. Wisig.*)—Pars centuriæ constans decem familias cui præest decanus; *décanie, réunion de dix familles.* (*Leg. H. I. Angl. reg.*) — *Decanorum* Christianitatis jurisdictio et territorium; *décanat, doyenné, ressort d'un doyen rural.* (Hincm.)—*Decani* monachi dignitas; *dignité de doyen dans les monastères, décanat.* (Pass.)—Villa seu obedientia cui præest *decanus* seu procurator villarum, *grangium* monasticum, cella; *prieuré, celle.* (*Ch. Hisp.*)

DECANICUM. — Carcer ecclesiasticus; *prison ecclésiastique.* (*Cap. Car. M.*)

DECANIZARE. — Decani dignitate frui; *être doyen.* (*Chartul. Nantol.*)

DECANTARE. — Recitare; *réciter.* (S. Bern.) — Valde cantare. (Ugut.) *Decantare ecclesiam*, ecclesiam administrare, vel debitum in illa officium peragere. (*St. synod. Eccl. Biter. a.* 1368.)

DECANUS.—Qui decem militibus præest; *chef de dix soldats, doyen.* (Pass.) — Qui in monasteriis, decem monachis præest; *moine chargé d'en surveiller dix autres.* (Pass.) — Cui incumbit cura humandorum corporum Constantinopoli; *préposé à l'enterrement des morts.* (*Novel. Just.*) —Minor judex, qui per *decaniam* jus dicit; *doyen, juge inférieur.* (Wal. Strab.)—Qui *decaniæ* præest; *chef d'une décanie ou d'une réunion de dix familles, Vid.* **Decania.** (Pass.) — Procurator villæ monasticæ; *prieur.* (Udalr.) — Præfectus; *chef, capitaine.* (*Reg. Ol.*) — Præcipuus, primus; *doyen, premier.* (Pass.) *Decanus ruralis, decanus Christianitatis, decanus episcopi*, presbyter qui, jubente episcopo, certo parœciarum numero præest; *doyen rural,* alias *archiprêtre.* (Pass.)

DECAPELLARE. — Caput amputare; *decapiter.* (*Script. rer. Germ.*)— *Capillos* vellere; *arracher les cheveux.* (*St. Pallav.*)—Calere; cardinali auferre, cardinalem depellum cardinali auferre, cardinalem degradare; *retirer le chapeau de cardinal.* (*Vet. Chr.*)

DECAPILLARE.— Capillos per ludibrium tondere. (Greg. VII PP.)

DECAPITARE.—Caput amputare; *décapi-*

ter. (Fulc.) — Culmen domus diruere; *découvrir une maison.* (*Tabul. Eccl. Carnot.*) *Decapitare pannum*, quod in panno caput appellatur abscindere, ut in eo vitium esse monstretur. (*St. Carcass.*)

DECAPITATIO. — Capitis obtruncatio; *décapitation.* (Bern. de Breyd.)

DECAPULARE. — Cædere, frangere, radere, idem quod CAPULARE. (Petr. Cell.)

DECARCERARE. — Deserere; *abandonner, renoncer à.* (Petr. Dam.)

DECARCONES. — Tribuni Romæ tempore Joannis XII PP. (Joan. de Card.)

DECARGARE. — Exonerare; *décharger.*

DECARNATUS. — Macilentus, grandi macie torridus; *décharné.*

DECASSARE. — Refellere; *réfuter, démentir.* (*A. SS.*)

DECASTELLARE. — Castellum et munitiones destruere; *détruire, démolir un château et ses défenses.* (Ric. de S. Ger.)

DECASURA. — Idem q. DECASUS. (A. 1255.)

DECASUS. — Ruina, decessio, imminutio; *destruction, amoindrissement, déchet.* (Rym.)

DECATERE. — Cadere; dicitur cum actor actione sua in jure submovetur; *déchoir*; ol. *décaïr.* (A. 844.)

DECATERNA. — Pars decima tertia; *treizième partie.* (Mart., *Ampl. Col.*)

DECATIA. — Decima mercium, quæ vice tributi exsolvitur, ex Gr. δεκάτη usurpato; *dîme des marchandises.*

DECATUM. — Decessio, imminutio; ut DECASUS. (A. 1338.)

DECEDERE. — Ordinatim collocare; *ranger.* (A. 1362.)

DECE. — Pro *decem.* (A. 692.)

DECEMBRICA LIBERTAS. — *Vid.* KALENDÆ.

DECEMDIUM. — Idem q. DECENDIUM.

DECENA. — Ut *decima*; *dîme.* (A. 1095.)

DECENDIUM. — Spatium decem dierum; *espace de dix jours.* (Inn. III PP.)

DECENNALIS. — Ut DECENNIS.

DECENNIO. — Decania. (*A. SS.*)

DECENNITAS. — Ut DECENNIUM.

DECENSARE. — Census ex prædio debitos percipere vel solvere; *recevoir le cens ou le payer.* (A. 1208.)

DECENTUM. — Cantus ecclesiastici species, idem q. DISCANTUS. (*Reg. Ord. de Semp.*)

DECENTUS. — Eadem notione. (Id.)

DECENUM. — Decima mercium, idem quod DECATIA. (*Ann. Gen.*) — Pars centuriæ decem familiis constans, idem q. DECANIA. (*St. Cad.*) — Qui deceno præest, caput familiæ. (*St. Cad.*)

DECEPMA. — Pro DECIMA.

DECEPTARE. — Decipere, fallere; *tromper, abuser*; ol. *décepter.* (*Vet. Gl.*)

DECEPTIOSUS. — Fraudulentus; *trompeur, fourbe*; ol. *décepteur.* (Ennod.)

DECEPTORIUS. — Ead. notione. (Rad. Glab.)

DECEPTUS. — Destitutus; *trompé, surpris*; ol. *décepté.* (*A. SS.*)

DECERNARE. — Pro *decernere.* (A. 1356.)

DECERNENTIA. — Terminus, limes, quo ager ab alio discernitur; *borne, limite d'un champ.* (A. 1131.)

DECERTARE. — Curam adhibere, contendere; *mettre ses soins à.* (A. 802.)

DECERVICARE. — Decollare, caput amputare, cervicem præcidere; *décapiter.* (Sid.)

DECESSIO. — Successio. (*Lex Rip.*)

DECESSIRE SE. — Possessionem abdicare, dimittere; *se désaisir d'une chose.* (A. 1242.)

DECESSORIUM. — Decessus, exitus; *sortie de la vie, mort.* (A. 1068.)

DECESSUS. — Defunctus; *décédé.* (*A. SS.*) « Custodibus *decessis*, » hoc est profectis. (Prisc.)

DECHARCHARE. — Idem q. DECHARGIARE. (A. 1244.)

DECHARGIAMENTUM. — Area, in littore, onerandarum atque exonerandarum navium causa; *débarcadère.* (*Act. cap. Eccl. Lugd.*)

DECHARGIARE. — Exonerare; *décharger.* (A. 1207.)

DECHEIUM. — A Gall. *déchet*, decessio, imminutio, ut DECATUM.

DECHI. — Tributum quod pro custodia agrorum vel metarum positione exigebatur, simul et multa quæ ob delicta in agris commissa imponebatur, taxatio et exactio, Gallis *dex*; quod a consulibus exerceretur ejusmodi jurisdictio intra præscriptos *decos*, seu limites, sic appellata; *redevance à payer pour faire garder ou corner les champs, et amende pour les dégâts commis dans ces mêmes champs.* (A. 1319.)

DECHIFFRARE. — Exaratis notis occultis litteras explicare; *déchiffrer une lettre, une écriture.*

DECHRISTIANATUS. — Ex sacro factus profanus: *de sacré devenu profane*; ol. *déchristianisé.*

DECI. — Limites, termini; *bornes, limites.*

DECIBILIS. — Quem decet aliquid, vel qui decet; *convenable.* (J. de J.)

DECIBILITER. — Decenter; *convenablement, avec décence.* (Joan. Diac.)

DECIDERE. — Occumbere, mori, occidi; *décéder, mourir, être mis à mort.* (Eulog.)

DECIDIUM. — Damnum, ruina; *dommage, destruction, ruine.* (Rym.)

DECIES QUADRATUM. — Quadragesima. (Jac. Card.)

DECIMA. — Pars quædam ex agri fructibus quæ domino a subditis solvitur; *partie des revenus de la terre, ordinairement la dixième, donnée, à titre de redevance, par le vassal au seigneur, dîme. Decimarum* numerosissima genera erant, sic generatim in duas partes divisæ : 1° *decimæ personales* seu *industriales*, quæ debebantur ex negotiatione, artificio, scientia, militia, et ejusmodi quæ potius respiciunt ipsam personam quam rem ipsam; *dîmes personnelles, qui se levaient sur le travail et l'industrie des hommes*; 2° *Decimæ reales* seu *prædiales*, quæ de frugibus terræ et animalium persolvebantur; *dîmes réelles, qui se percevaient sur les fruits du sol.* — Præstatio pecuniaria ex agris, idem

q. Agrarium. (A. 1292.) — Tributi seu vectigalis species ex mercibus aqua advectis ad rationem decimæ percepta. (A. 1164.)

DECIMAGIUM. — Territorium, ubi percipiuntur decimæ ; *territoire soumis à la dîme;* ol. *dimerie.* (A. 1231.)

DECIMALIS. — Ad *decimam* pertinens ; *qui concerne la dîme, dîmal. Decimalis terra,* quæ *decimæ* obnoxia est. *Decimalis* res, ad *decimam* fructuum partem locata ; *chose, propriété louée pour la dixième partie des produits.* (*St. Maut.*)

DECIMANUS. — Obnoxius *decimæ,* qui *decimas* debet exsolvere ; *celui qui doit la dîme.* (Pass.)

DECIMARE.— *Decimam* bonorum suorum impertiri ; *donner la dîme de son bien.* — *Decimam* levare ; *lever la dîme ;* ol. *dîmer.* — *Decimam* persolvere : *payer la dîme.*

DECIMARIUM. — Idem q. Decimagium (A. 1215.)

DECIMARIA. — Prædium in quo percipitur *decima,* ut Decimagium. (A. 1131.) — Jus percipiendi *decimam ; droit de dîme.* (A. 1215.)

DECIMARIUS. — Qui *decimam* persolvit ; *celui qui paye la dîme.* (Pass.) — Qui *decimam* vel suo, vel domini aut alterius nomine exigit ; *celui qui lève la dime;* ol. *décimateur, dîmeur.* (Pass.)

DECIMATA — Mensura vinaria, ut videtur : « Præstantes vini *decimatas* 80.» (Mur.)

DECIMATIO. — *Decima* seu illius perceptio; *dîme ou recouvrement de la dîme.* (A.1173.)

DECIMATOR. —Idem forte qui *decimarius* vel qui jus habet exigendi *decimam* in agris ; *seigneur dîmier ou receveur de la dîme.* (A. 1402.) — Idem videtur qui *decanus* in monasteriis. (*St. Cist. a.* 1352.)

DECIMATURA. — Idem quod Decimaria. (A. 1157.)

DECIMATUS. — Ut *decimagium,* territorium ex quo decimæ colliguntur. (A. 1290.)

DECIMIANUS. — Pro Decumanus.

DECIMUM. — Pro Decima et Decatia. — *Decimimansus,* an mansus *decimæ* obnoxius, vel *decima* unius mansi. (A. 1031.)

DECINA. — Italis, decas. (*A. SS.*)

DECINERARE. — Incendio delere, concremare ; *brûler, détruire par le feu.*

DECINERATUS. — Redactus in cineres ; *réduit en cendres.* (Tert.)

DECINERESCERE. — Idem quod Decinerare. (Tert.)

DECISIO. —Mors, martyrium ; *mort, martyre.* (Eulog.) — Aquæductus, canalis quo aquæ elabuntur ; *aqueduc, conduit, canal.* (*Arest. Parl. Par.*)

DECISIVE. — Minutatim ; *en détail.* (A. 1321.)

DECISOR. — Arbiter, qui de lite decidit ; *arbitre, juge.* (A. 1177.)

DECIUS. — Talus, taxillus; *dé à jouer.* (Ebrard.)

DECLAMARE. — Proclamare, promulgare, publico banno edicere ; *publier, promulguer.* (A. 1218.) — Rem promulgatam contrario banno interdicere ; *abroger, rapporter.* (A. 1219.) — *Declamare monetam,* illius usum prohibere ; *démonétiser une monnaie.*

DECLAMATIO. — Vocatio in jus, calumnia ; *demande en justice, action judiciaire.* (Bald.) *Declamatio monetæ,* ejus prohibitio ; *démonétisation d'une monnaie.*

DECLARARE. — Illuminare ; *éclairer.* (*A. SS.*)

DECLARARI. —Apud gromaticos, dicuntur fines confusi, cum ad veram limitum signorumque finalium auctoritatem per agrimensores redintegrantur.

DECLARATIO. — *Declaratio multæ,* ejusdem exactio. (A. 1375.)

DECLARATOR. — Explicator, interpres ; *celui qui explique, interprète.*

DECLINARE. — *Declinare velum,* illud dimittere, contrahere. (Rym.)— Limitibus territorium definire; *assigner des bornes à un territoire.* (A. 1268.)

DECLINATIO. —Gradus, descensus ; *descente.* (Ges. Innoc. III. PP.)

DECLINATORIA EXCEPTIO. — Præscriptio juris depellens actorem petitione sua ; *déclinatoire.* (A. 1482.)

DECLINATORIUM.— Series notarum cantus per descensum, seu neuma cantus descendendo. (*Brev. Bit.*)

DECLINIS. — Forte pro *declivis,* inclinatus : « Vicecomes nihil prorsus respondebat, sed *declinem* vultum gerens. » (A. 1063.)

DECLIVIOSITAS. — Declivitas ; *pente.* (Mur.)

DECLIVITAS. — Ead. notione : « Ingenii *declivitas.* »

DECLIVUM. — Ead. notione. (A. 880.)

DECLUDERE.—Bellicare (Ugut.)—Pro *occludere* quibusdam videtur instrumentis.

DECLUERE.— Decoriare ; *écorcher.* (*Vet. Gl.*)

DECOCCIO. — Coctio, coctura ; *action de cuire, cuisson.* (A. 1363.)

DECOCTUS. — Exustus, vel potius lento igni admotus, ut Coctus.

DECOGNOSCERE. — Denegare, inficiari. (A. 1199.) — Obedientiam, cæteraque officia dominis debita denegare, ut Desavoare. (*An. Gen.*)

DECOLARE. — Ut Colare. (Pap.)

DECOLLARE.— Caput amputare ; *décapiter ;* ol. *décoller.* (*Vet. Gl.*)—Vox fori Aragonensis, cum animal in loco defenso capitur et occiditur a domino loci defensi. —Vitiare, corrumpere, pro Decolorare. (Thom. Otterb.)

DECOLLATIO. — Capitis obtruncatio ; *décapitation, décollation.*

DECOLLATUS. — A parte *colli* seu superiore plus æquo apertus ; *décolleté.* (A. 1358.)

DECOLORARE.—Infamia notare, dehonestare ; *noter d'infamie, déshonorer.* (Pass.) — Colorem auferre ; *décolorer.* (Salom.) — —Coloribus ac pictura adumbrare; *enluminer, peindre.* (Burch.)

DECOLOROSUS.— Decolor, qui colorem amisit ; *décoloré.* (Adam.)

DECOMERE. — Parare ; *Vid.* Decomptor.

DECOMITARE. — Comitis dignitatem au-

ferre; *dépouiller de la dignité de comte.* (Petr. de Andl.)

DECOMPTOR. — Qui comit, seu comam componit et exornat; *celui qui arrange, pare la chevelure.* « Contra inimicos gratiæ Christi et liberi arbitrii *decomptores.* » (S. Prosp.) Id est, liberum arbitrium nimium ornantes et extollentes, metaphora ducta ab iis qui nimiam curam dant capillis componendis.

DECONDUCERE. — Pro *deducere.* (Mur.)

DECONSTARE. — Pro *constare.* (A. 1313.)

DECONTRA. — Juxta: « *De contra* video. » (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

DECONTRAHERE. — Contrahere, revocare. (Mur.)

DECORABILIS. — Decorus. (*A. SS.*)

DECORAMENTUM. — Decus, ornamentum; *ornement, parure:* « *Decoramenta* matronalia. » ornamenta. (Tert.)

DECORATIO. — Ornatus; *ornement.* (S. Aug.)

DECORATOR. — Qui ornat, parat; *qui décore, décorateur.* (Isid.)

DECORDIATUM LIGNUM. — Lignum, ut videtur, mensura, quam Gallice *corde* nuncupant, dimensum: *bois mesuré à la corde.* (Nisi legend. *decorticatum.*)

DECORIARE. — Loris cædere; *écorcher.* (*Vet. Gl.*) — Nudare, spoliare; *dépouiller.* (Bened. abb. Petrob.)

DECOROSITAS. — Pulchritudo, decus; *beauté.* (*A. SS.*)

DECORPORARE. — Avellere, detorquere, quasi a corpore separare; *détourner, détacher.*

DECORRIGIARE. — Corrigiam solvere; *dénouer la courroie.* (*Vet. Gl.*)

DECORTICARE. — Corticem auferre; *écorcher.* (*Vet. Gl.*) *Decorticare caballum* pro *decurtare* videtur. (*Lex Sal.*)

DECOSTAMENTUM. — Expensa, sumptus; *dépense, coût.* (A. 1354.)

DECOSTARE. — Constare; *coûter.* (*Ch. Mass.*)

DECOTARE. — Caudam auferre; *enlever la queue.* (*Lex Sal.*)

DECOUSTAMENTUM. — Ut DECOSTAMENTUM.

DECOUSTARE. — Ut DECOSTARE.

DECREDERE. — Non credere, fidem derogare; *décroire, mécroire.* (S. Bern.)

DECREPITAS. — Senectus decrepita; *vieillesse décrépite, décrépitude.* (Mart., *Ampl. Col.*)

DECRESCERE. — « Ad occursum majoris cujusque personæ *decrescentes.* » (Tert.) Id est, corpus inclinantes, venerationis testandæ gratia.

DECRETALE. — Constitutio, statutum, decretum; *décret, résolution, constitution.* (S. XI.) *Decretale precum*, quo scilicet preces Deo fundendæ decernuntur ab episcopis. (Bal.) In Diurno Romano, *Decretale* appellatur epistola cleri et populi ad Papam, vel ad metropolitam, qua rogatur, ut electus consecretur episcopus. *Vid.* DECRETUM.

DECRETALIS. — *Decretales*, epistolæ Romanorum Pontificum decreta complectentes seu responsa iis, qui aliqua de re illos consulunt; *décrétales. Decretalis monachus* litibus prosequendis præfectus, ut videtur; vel juris canonici professor.

DECRETALITER. — Juxta Patrum decreta et sacros canones. (Ach., *Spic.*)

DECRETARE. — Decernere; *décréter, arrêter.* (*A. SS.*)

DECRETATUS. — *Decretata papyrus*, notata, signata ut fides ei adhibeatur, ex decreto principis vel judicis inscripta. (A. 1391.)

DECRETISTA. — Qui studet in *decretis*; *étudiant en droit. Magistri decretistæ*, professores juris canonici; *professeurs de droit canon.* (Pass.)

DECRETOR. — Judex, arbiter; *juge, arbitre.* (Glab. Rad.)

DECRETORII DIES. — *Vid.* in DIES.

DECRETUM. — Epistola cleri et populi Ecclesiæ episcopalis missa ad metropolitanum et episcopos diœceseos metropolis, qua eum, quem in episcopum elegerunt ab iis ordinari et consecrari postulant; *lettre par laquelle le clergé et les fidèles d'un diocèse demandent à l'archevêque métropolitain et aux évêques du ressort archiépiscopal la consécration de l'évêque qu'ils ont élu.*

DECRIMINARE. — In crimen vocare, accusare; *incriminer quelqu'un, l'accuser d'un crime.* (*Lex Long.*)

DECRUSARE. — Pro DECRUSTARE. (A. 1148.)

DECRUSTARE. — « Jocalia auro et argento *decrustare*, » id est evellere incrustationes auri et argenti. (Joan. Iper.)

DECTUS. — Pro DECCUS vel DECUS, terminus, limes. (A. 1410.)

DECUBARE. — Vigilare. (Ugut.)

DECUBIÆ. — « Vigiliæ, vel quod vulgo dicitur paleæ mulieris. » (J. de J.)

DECUCULLARE. — Cucullum seu vestem monasticam deponere; *quitter le froc, se défroquer.*

DECULPARE. — Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri; *Vid.* DESCOLPARE.

DECUM. — Vox efficta a Gallico *digue*, moles, agger. (Monet.)

DECUMANI. — In Ecclesia Mediolanensi, iidem fuisse videntur quos Galli *canonicos vicarios* vocant.

DECUMBERE. — Pro *decurrere.* (*Dipl. Henr. V imp.*)

DECUMBITIO. — Mors, sepultura, vel etiam requies qua defunctorum animæ potiuntur. (*Vit. Winv.*) Unde dictum videtur *decumbitio feodi* vel alterius rei datæ, pro feudo plane *amortisato*, vel re ita Ecclesiæ concessa, ut inde nihil sibi reservet, qui illam donat. (Lob., *H. Brit.*)

DECUNA. — Pro DECIMA. (*Ann. Ben.*)

DECUNATIO. — Pro DECIMATIO.

DECURARE. — Nimium curare: « Quare filia *decuras* transitoria? quare res quæris retinere volatiles. » (*A. SS.*)

DECURIA. — Nota X seu incisio quæ in arboribus fieri solet, cum terminorum vicem obtinent; *marque, en forme d'X, qu'on imprimait sur les arbres de lisière.* (Pass.)

DECURIANUM. — Decuria, decenna; *dizaine.* (A. 1230.)

DECURIARE. — In ordinem redigere; *mettre en ordre, faire rentrer quelqu'un dans la foule, l'abaisser.*

DECURIO. — Consiliarius. (*Vet. Gl.*) — Vir devotione insignis. (Elmham.) *Decuriones Dei*, ap. Tertul. iidem quos *deos municipes* vocat Minutius et qui *dei topici* dicuntur apud Servium.

DECURIUS. — Equus major, idem qui infra DEXTRARIUS.

DECURRENS. — Tignum vel palus, vel canalis ligneus, per quem aqua decurrit. (*Descript. patrim. S. Pet.*)

DECURRENTIA. — Profluens aquæ cursus, fluvius vel rivus. (A. 1210.)

DECURTARE. — Mutilare; *mutiler, écourter.* (Pass.) *Decurtare jura*, ea imminuere, confringere, violare; *enfreindre, violer les droits de quelqu'un.* (A. 1275.)

DECUS. — Terminus, limes, tributi genus; *borne, redevance.*

DECUSSARE. — Ornare, venustare; *orner, parer, embellir.* (Pass.)

DECUSSATIM. — Decenter, honorabiliter, apte. (Frod.)

DECUSSATUS. — *Decussatus lapis*, signo X notatus, etc. *Vid.* DECURIA.

DECUSSUM. — Limes, meta; *borne, limite.*

DECUSTARE. — Constare; *coûter.*

DECUSTUS. — Expensa, sumptus; *dépense, coût.*

DEDAMNARE. — Sententiam damnationis rescindere; *annuler une condamnation.* (Tert.)

DEDAMPNIFICARE. — Damnum reparare· *dédommager.* (Rym.)

DEDAMPNIFICATIO. — Damni restitutio; *dédommagement, réparation du tort qu'on a fait.* (A. 1308.)

DEDANS. — Pro *dedens.* (Frid.)

DEDASCULUS. — Pro DIDASCULUS.

DEDECOROSUS. — Turpis, infamis; *honteux, déshonorant, infâme.*

DEDICARE. — Incipere; *commencer.* (Tert.) — Celebrare; *célébrer.* (*Conc. Hisp.*)

DEDICATIO. — Festum dedicationis ecclesiarum seu potius dies festus sancti cujuspiam ecclesiæ vicanæ patroni, qui non ipsorum duntaxat vicanorum, sed etiam vicinorum pagensium concursus celebrari solet; *fête de la consécration d'une église*, ou *fête patronale d'une église de village.* — Actio qua quis ecclesiæ vel hospitalis servitio se devovet et consecrat; *acte par lequel on se voue au service d'une église ou d'un hospice.*

DEDICERE. — Contradicere, negare, divulgare, denegare; *nier, ne pas reconnaître, divulguer, refuser, rejeter.* (Pass.)

DEDICTUM. — « Ergo sicut rex, inquam, vestrum dictum et *dedictum* habetis. » (Gauf. Mon.) Galli dicunt : *Vous avez votre dit et votre dédit.*

DEDIGNANTIA. — Fastidium; *dédain*; ol. *desdégnance.* (*Vet. Gl.*)

DEDIGNARE. — Respuere, dedignari. (*Lex Alem.*)

DEDIGNATIO. — Indignatio. (*A. SS.*)

DEDIGNE. — Indigne. (Guill. de Nang.)

DEDILIGERE. — Ab amicitia discedere. (Steph. Torn.)

DEDITI. — Iidem q. DEDITUI.

DEDITUI. — Rustici qui educandis apibus præsertim occupantur; *paysans qui élèvent des abeilles dans les bois.* (*Ch. Alem.*)

DEDITUS. — Casu et fortuito oblatus. (A. 1358.)

DEDUCERE. — Enarrare, exponere; *raconter.* (A. 1305.) — Peragere; *exécuter, accomplir.* (S. XIV.) — Declarare; *déclarer.* (A. 1234.) *Deducere se*, sese gerere; *se conduire.* (*Barth. Gl.*)

DEDUCTIO. — Narratio, expositio; *récit.* (*G. Chr.*) — Animi oblectatio, merces; *plaisir, récompense.* (*Const. Sic.*)

DEDUCTIOR. — *Deductior paulo numerus*, minor. (*Cod. Th.*)

DEDUCTORIUM. — Canalis per quem effluunt aquæ fontium baptismalium. (Pasch. Lilyb.)

DEDUCTUS. — Animi oblectatio, ut DEDUCTIO.

DEEQUITARE. — Equo dejicere; *faire tomber de cheval, démonter.* (Mur.)

DEESTIMARE. — Non æstimare, non putare; *ne pas penser.* (A. 1081.)

DEFABRICARE. — Destruere; *détruire, défaire.* (*Epist. synod. conc. Duz.*)

DEFACERE. — Abolere, abrogare; *annuler, abroger, anéantir.* (A. 1202.)

DEFACILI. — Facile; *avec facilité.* (Rol. Patav.)

DEFÆCATIO. — Purgatio; *action de nettoyer, de purifier, nettoyage.* (Tert.)

DEFAISIUM. — Ut DIFFASIUM.

DEFALCAMENTUM. — De summa decessio, ut DEFALCATIO. (A. 1338.)

DEFALCARE. — Deducere, subtrahere; *défalquer, déduire.* (Ap. Lud.)

DEFALCATIO. — Deductio; *déduction, action de défalquer.* (*A. SS.*) — Feni sectio; *fauchaison.* (*Chartul. Crisen.*)

DEFALCATURA. — Diminutio, subtractio; *diminution, réduction.* (A. 1380.)

DEFALLENTIA. — Defectus; *défaillance.* (Men.)

DEFALSARE. — Defraudare; *frustrer, enlever frauduleusement.* (A. 1476.)

DEFALTA. — Defectus, eremodicium; *défaut.* (Pass.) — Negligentia; *négligence.* (*Vit. Abbat. S. Alban.*)

DEFARINATUM. — Semen in farinam comminutum; *grain réduit en farine.* (Tert.)

DEFAUCIO. — Adversio, oppositio; *Vid.* FAUCIO.

DEFAULTARIUS. — Qui deficientes divino Officio, seu absentes a choro notat; *celui qui était chargé de noter ceux qui n'assistaient pas à l'Office divin ou ne se rendaient pas au chœur.* (A. 1361.)

DEFAUTA. — Vadimonium desertum, non obitum simul et multa ob id exsolvenda; *défaut et amende pour défaut.*

DEFECIT. — Morbi genus, langor, forte phthisis. (*A. SS.*)

DEFECTIO. — Animi desponsio. (*Barth. Gl.*)

DEFECTIVUS. — Vitiosus, depravatus; *corrompu, dépravé, vicieux*. (*St. Eccl. Tul.*)

DEFECTUS. — Vadimonium desertum; *défaut de comparoir*. (*Cons. Brag.*) — Transgressio legis, statuti; *violation de la loi*. (*Stat. Rob. I reg. Scot.*) — Destructus, dirutus; *détruit, défait, démoli*. (*Cod. Th.*) — Mors, obitus; *mort*. (*Bart. Gl.*) — Quo quis non stat promissis. (A. 1241.) *Defectus exitus*, id est *hæredis*, cum nullus est hæres. *Vid.* Exitus. *Defectus justitiæ* dicitur cum judex, vel feudalis dominus vassallo jus sibi fieri postulanti, vel plane denegat, vel curiæ suæ placita differt ultra quam leges feudales permittant; *déni de justice qui avait lieu quand le seigneur refusait de rendre la justice au vassal, soit directement, soit indirectement, en ajournant indéfiniment le jugement*

DEFEDARE. — Pro Diffidare.

DEFENDERE. — Conservare, sibi reservare. (A. 803.) — Vindicare, punire. (Tert.) — Denegare, abnuere. (*Ch. Angl.*) « *Defendere* stallum suum » dicitur canonicus, qui muneri suo impar non est. (A. 1331.)

DEFENDICULUM. — Munitio, qua quis se vel sua defendat, et tueatur. « Pugilum *defendiculis*. » (*A. SS.*)

DEFENDUDA. — Locus pascuus, vel pratum defensum. *Vid.* Defensa.

DEFENSA. — Protectio, tuitio, auxilium; *protection, défense*. (Pass.) — Ager, pratum, vel sylva, ubi aut pascua seu animalia immittere, aut aliud quidpiam agere, quod iis noceat, non licet; *toute terre productive où il est défendu de conduire les troupeaux ou de faire quelque autre dégât*. (Pass.) — Prohibitio; *défense, interdiction*. (Pass.) — Munitio, propugnaculum; *ouvrage de fortification, de défense*. (A. 1376.)

DEFENSABILIS. — *Defensabilis domus*, munita; *maison fortifiée*. (*Gest. Cons. Andeg.*) *Navis defensabilis*, armis et militibus instructa; *navire armé en guerre*. (Knygt.)

DEFENSACULUM. — Munitio, munimen, ut Defensa. (*A. SS.*)

DEFENSALIS. — Idem q. Defensabilis.

DEFENSARIA. — Munitio vel arx. (*G. Chr.*)

DEFENSATOR. — Tribunus plebis, ut Defensor. (A. 927.)

DEFENSATRIX. — Quæ defendit. (Rym.)

DEFENSATUS. — Prohibitus; *interdit*. *Silva defensata*, ut Defensa; *forêt en défens*.

DEFENSIBILIS. — Ut Defensabilis.

DEFENSIO. — Asylum, immunitas; *asile, franchise*. « Et nisi misericordia Dei et *defensio* S. Marci basilicæ eruisset eos de manibus, ibi perierant. » — Protectio: *defensa ecclesiarum*, *defensa* sacri palatii. — Forte idem quod Defensa, locus defensus. (A. 1179.) — Inhibitio; *injonction, défense*. (*Leg. Long.*)

DEFENSIVA. — Munitio; *défense, fortification*.

DEFENSOR. — Advocatus, tutor; *défenseur, protecteur*. (Pass.)

DEFENSORIUM. — Munitio; *fortification*; ol. *défens*.

DEFENSUM. — Prohibitio quævis; *défense*. (A. 1255.) — Asylum, ut Defensio, vel potius septum ecclesiæ. (A. 1066.)

DEFENSUS. — *Forestæ et silvæ defensæ*, quibus frui nulli licet, nisi quibus usagii aut aliud ejusmodi competit, aut in quibus venari, nisi domino, non licet. (A. 819.) — *Prata defensa*, in quibus pascua et animalia immittere non licet a 15 Martii ad festum S. Crucis. (*Leg. Wis.*) *Vid.* Defensa.

DEFERCULARE. — Fercula de mensa auferre; *enlever les mets de dessus la table*.

DEFERRARE. — Equo soleas eximere; *déferrer un cheval*. (*A. SS.*)

DEFERRE. — Revereri, honorem deferre; *déférer, avoir de la déférence*. (*Chr. Triv.*)

DEFERTUS. — Pro Delatus

DEFESIUM. — Vivarium, ager cultus, silva; *garenne, terre, bois*; ol. *defês*. (A. 1317.)

DEFESTUCARE. — Per *festucam* tradere, nude dimittere; *renoncer à quelque chose par le symbole du fétu* (*vid.* Festuca), *abandonner, renoncer à*. (Pass.)

DEFESUM. — Locus pascuus, ut Defensa.

DEFFACTUS. — Tritus; *broyé, moulu*. (A. 1356.)

DEFFAIA. — Silva defensa; *bois où il n'est pas permis d'entrer*; ol. *deffais, defois* (Pass.)

DEFFAISIA. — Ead. notione. (A. 1209.)

DEFFENCIO. — Ead. notione. (A. 1317.)

DEFFENDUDA. — Ut Defesum.

DEFFENSA. — Præsidium; *défense*. (A. 1347.)

DEFFENSATIVUS. — Ad defensionem aptus; *qui est de défense*. (Joan. de Card.)

DEFFENSETUM. — Idem q. Deffaia. (A. 1268.)

DEFFENSIVUM. — a quo ad defensionem suam quis utitur; *arme défensive*. (A. 1408.)

DEFFERRATUS. — Dicitur de animali soleis exempto; *déferré*. (A. 1256.)

DEFFESIUM. — Idem q. Defensum. (A. 1304.)

DEFFIDARE. — Ut Diffidare.

DEFFRAHERE. — Sumptus suppeditare; *défrayer*. (A. 1482.)

DEFFRAYARE. — Ead. notione. (A. 1495.)

DEFIBULARE. — Fibulam detrahere, vestem exuere; *dégrafer, déboutonner, déboucler, dévêtir, ôter*; ol. *défubler*.

DEFICERE. — Destruere; *défaire*. (*A. SS.*) — Cessare; *cesser*. (*A. SS.*) *Deficere in justitia* dicebatur judex vel feudalis dominus, cum vassallo jus sibi fieri postulanti vel plane denegat, vel curiæ suæ placita differt, ultra quam leges feudales permittant; *dénier justice*. *Vid* Defectus.

DEFICIENS. — Declivis; *qui est en pente, penché*.

DEFIERI. — Abrogari; *être abrogé, annulé*. (A. 1208.)

DEFIGURARE. — A Gall. *défigurer*, deformare, fœdare. (Men.)

DEFINIMENTUM. — Pactum, conventum, quo controversia definitur; *accord, arrangement, conclusion d'une discussion, d'un procès.*

DEFINISCERE. — Dimittere, deserere; *renoncer à. abandonner.* (S. x.)

DEFINITIO. — *Definitio toni,* modulatio vocis seu cantus Gregorianus. Carpentarius mavult de neumate seu jubilo interpretari. — Rei alicujus cessio, abdicatio; *action de renoncer à une chose, renonciation, abandon.* (*G. Chr.*)

DEFINITOR. — Visitator, officium monasticum; *visiteur.* Apud Augustinianos, Benedictinos congregationum recens institutarum et reformatarum et alios, *Definitores* appellantur superiores novem electi tempore capituli generalis, penes quos præcipua est totius capituli potestas, sive ad electiones superiorum, sive ad statuenda et definienda quæcunque monasticam spectant disciplinam. In quibusdam aliis ordinibus *Definitores* dicuntur superioris assessores, seu consultores etiam extra tempus capituli generalis.

DEFITERI. — Negare, abnuere. (Pap.)

DEFIXIONES. — Species sortilegii.

DEFLARE. — Quidquid in buccam venit effundere: « *deflare* cibum. » (S. Ambr.)— Inludere. (*Vet. cod.*)

DEFLORARE.— Devirginare; *ôter la virginité à une fille.* (Pass.) — Flores legere; floribus ornare; *cueillir des fleurs, orner de fleurs.* (Pass.) — Pascere, vel prata falcare; *faire paître ou faucher.* (A. 1389)

DEFLORATIO. — Actio virginem *deflorandi; action d'ôter la virginité à une fille.* (*Cons. Tol.*)—Florum lectio; *action de cueillir des fleurs* (au propre et au figuré).

DEFLORATOR. — Qui virginem *deflorat; celui qui ôte la virginité à une fille.* (*Cons. vet. Norm.*)

DEFLORATIUNCULA. — Florum lectio.

DEFOEDERATUS. — Rebellis, fœdifragus; *qui viole les traités, infidèle, perfide.* (Sug.)

DEFOLARE.— Lædere, percutere, vel potius conculcare, pedibus proterere; *frapper, briser, fouler aux pieds;* ol. *défoler.* (A. 1194.)

DEFOLIARE. — Folia decutere; *effeuiller.* (*Vet. Gl.*)

DEFOMARE. — Circumsecare, dolare; *couper autour.* (*Vet. Gl.*)

DEFORAS. — Forinsecus, extrinsecus; *par dehors, dehors, hors.*

DEFORCIAMENTUM.— Occupatio contra rectum, injusta detentio; *action d'occuper illégitimement, possession illégale.*

DEFORIS. — Ut DEFORAS.

DEFORMARE. — « Aliquando vero historiam typice tractans, morali exitu *deformabat.* » (*A. SS.*) Id est, ut interpretantur editores, ita tractabat, ut narrationem historice primo propositam, formandis deinde moribus accommodaret.

DEFORMATUS. — Scriptus; *écrit.* (*A. SS.*)

DEFORMIS.—Gibbosus; *bossu, mal bâti, contrefait;* ol. *défourmé.*

DEFORMOSUS. — Pro DEFORMIS.

DEFORTHARE SE. — Manus alicujus effugere; *s'échapper des mains de quelqu'un.*

DEFORTIARE. — Ut DIFFORCIARE.

DEFORTIFICARE. — Mœnia diruere; *démanteler.* (Lob., *H. Brit.*)

DEFORZARE. — Ead. notione. (*Chr. Parm.*)

DEFOSARE. — Devorare, faucibus haurire; *dévorer, engloutir.*

DEFRANGERE.— Perfringere, reprimere. (*H. Sicul. Bon.*)

DEFRAUDARE — *Defraudare scripturas*, adulterare, corrumpere truncando aut mutando verba, vel ea in pravum sensum detorquendo; *falsifier les écritures.* (*Conc. Hisp.*)

DEFRETUM. — Pro DEFRUTUM. (Pap.)

DEFRIGERE. — Contrario sensu, incalescere: « *Defrigens* se in sole dicebat. » (*Bibliot. ascet. PP.*)

DEFROCARE. — *Froco* exuere; *se défroquer.* (A. 1252.)

DEFRONDARE. — Frondes avellere; *effeuiller.* (Ugut.)

DEFRUCTARE.— Usufructu privare; *enlever la jouissance d'une chose à quelqu'un.*

DEFRUCTATUS.— Marcidus; *fané, flétri.* (*A. SS.*)

DEFRUCTUS. — Epulæ vel dapes, quas dare solebant clericis ii, sive ecclesiastici sive laici, quibus honoris causa præcenta fuerat antiphona *De fructu* ad vesperas natalitii Domini quæ solemniori ritu cantabatur. (A. 1551.)

DEFRUGARE.— *Defrugare segetem,* nimia fœtura exinanire agros, terram extenuare; *épuiser le sol.* (Turn.)

DEFRUSTARE. — Frustatim, per frusta excerpere; *couper en morceaux.* (Sid.)

DEFRUTARIA.—Vasa *defruto* conficiendo accommodata; *vases disposés pour préparer le raisiné. Vid.* DEFRUTUM.

DEFRUTUM. — Vinum coctum; *vin cuit, raisiné.* (*Vet. Gl.*)

DEFUGA. — Desertor refuga; *fugitif, déserteur.*

DEFUNCTIO. —Mors, obitus; *déces, mort.* (A. 1179.) — A debito liberatio; *délivrance d'une dette.* (*Gl. Vet.*)— Quod datur parocho cum quis vita fungitur; *droit revenant au curé sur les biens des paroissiens qui meurent.* (*Conc. Hisp.*)

DEFUNCTORUM JUDICIUM. — Jus parochi cum quis vita fungitur, ut DEFUNCTIO.

DEFUSTARE. — Fuste, vel baculo cædere, fustigare; *bâtonner.* (*Vet. Gl.*)

DEGA. — Moles aquis opposita, agger, ipa; *digue.* (A. 1515.)

DEGAGIARE. — Pignori capere, vel pignus auferre et retinere. (A. 1255.)

DAGAGUS. — Species retis; *espèce de filet de pêche.* (Petr. de Cresc.)

DEGANGIA. — Species vasis seu dolii: « *Degancia* vini. » (*Vit. S. Eparch.*)

DEGANIA. — Pro DECANIA. (A. 1056.) — Idem quod DEGA. (A. 1169.)

DEGANNARE. — Fallere, decipere; *tromper. Vid.* INGANNARE.

DEGANUS. — Pro DECANUS.

DEGARIRE. — Cavere ab evictione, possessionem asserere, defendere; *garantir.* (A. 1273.)

DEGARIUS. — Idem q. DEGUARIUS.

DEGATGIARE. — Rem oppigneratam redimere; *dégager.* (A. 1291.)

DEGENER. — Nothus, spurius; *bâtard.* (*Gocl. Lex.*)

DEGENERARE. — Depravare, animos avocare; *débaucher.*

DEGENIARE. — Formæ gratia fraudare; *altérer, ôter à quelque chose son caractère natif.* (Cass.)

DEGENIATUS. — Idem q. GENIATUS.

DEGERARE. — Perjurare, promissis juramento firmatis non stare; *se parjurer, ne pas être fidèle à la foi donnée.* (A. 1363.)

DEGERIUS. — Idem q. DEGUARIUS.

DEGLOBARE. — Pellem detrahere; *écorcher.* (*Vit. Venwal.*)

DEGLOMERARE. — Glomerata fila evolvere; *dévider.* (*Vet. cod.*)

DEGLUBARE. — Ut DEGLOBARE. (Tert.)

DEGLUERE. — Ead. notione. (*Vet. cod.*)

DEGNIGRATIO. — Infamia, contumelia, vituperium; *dénigrement.* (A. 1369.)

DEGRADARE. — De gradu in quo quis est, removere; *dégrader.* (Fred.) — Beneficia militibus auferre. (*Ch. Car. Cal.*)

DEGRADATIO. — Pœna ecclesiastica, qua quis suo gradu privatur; Gal. *dégradation.* Apud antiquos, clericum *degradare* nihil aliud erat, quam deponere vel suspendere ab officio; nunc usus ecclesiasticus paulo aliter invaluit. Distinguunt enim canonistæ a depositione *Degradationem*, cum *depositione* longe gravior sit *degradatio*, qua scilicet reus clericus ablatis ordinis insignibus ab episcopo coram judice sæculari, cui postmodum traditur, titulo clericali privatur.

DEGRADERE. — Labefactare, evertere; *renverser.* (Car. M.) — De gradu in quo quis est amovere, ut DEGRADARE. (Car. C.)

DEGRANA. — Grana excussa, quæ ex spicis cadunt. (*Reg. feud. com. Pict.*)

DEGRANAGIUM. — Idem q. DEGRANUM. (A. 1197.)

DEGRANARE. — Granum ex infundibulo removere. (A. 1282.)

DEGRANATURA. — Jus granum suum ante alios molendi absque pensitatione pro ejusdem molitura; *droit de faire moudre son grain avant les autres et sans payer la mouture;* ol. *desgrain, desguerain.* (A. 1197.)

DEGRANUM. — Ead. notione. (A. 1197.)

DEGRAVARE. — Notione contraria nativæ, a Gallico *décharger*, expensas resarcire, restituere, compensare. (*Hist. Dalph.*) — Sublevare, liberare. (A. 1347.)

DEGREDARE. — Idem q. DEGRADARE.

DEGREGATUS. — Errans a grege : « Dum *degregata* ob pastum forte pecora sollicite vestigarent. » (*A. SS.*)

DEGROSSARE. — Luculentius scribere, in formam publicam instrumentum redigere; *grossoier. Vid.* INGROSSARE.

DEGROSSATIO. — Actio *degrossandi. Vid.* DEGROSSARE.

DEGUADIARE. — Pignus liberare; *dégager.* (J. de J.)

DEGUARIUS. — Custos agrorum, hortorum, vinearum, pecorum etiam, unde nomen, seu multarum ob commissa in iis delicta impositarum, aliorumque tributorum exactor; *messier, garde de la terre;* ol. *dégast.*

DEGUASTARE. — Devastare, destruere; *avager, détruire;* ol. *dégaster.* (Pass.) — *Deguastare ventrem*, abortum facere, fetum destruere; *avorter.* (Mart., *Anecd.*)

DEGUAZIARE. — Ut DEGUADIARE.

DEGUERIUS. — Ut DEGUARIUS.

DEGUERPIRE. — Possessionem rei alicujus cedere, tradere; *délaisser, abandonner, céder la possession;* ol. *déguerpir, guerpir, wespir*, etc. (Pass.)

DEGUERPITIO. — Possessionis rei alicujus cessio, traditio; *abandon de la possession d'une chose;* ol. *déguerpissement.* (Pass.)

DEGUERPITOR. — Qui *deguerpit ; Vid.* DEGUERPIRE (Pass.)

DEGUEYRA. — Decuria, idem q. DACRA. (A. 1063.)

DEGUISATUS. — Personatus, aliena veste et specie indutus; *déguisé.* (A. 1362.)

DEGUMIARE. — Degustare; *goûter.* (*Vet. Gl.*)

DEGUS. — Arvernis et Provincialibus, nullus; *aucun :* « *Degus* homo. »

DEGUTADUS. — Declivis, ut videtur, nisi idem sit quod terminus circumscriptus, Gal. *borne.* (A. 1054.)

DEGUTORIUM. — Torrens vel cloaca. (*Chartul. S. Cruc. Kemperleg.*)

DEGUTTARE. — « Nec minori tormento vexabantur, qui verubus transfixi ad ignem assati *deguttabantur* a dæmonibus ex metallis liquefactis. » (Matt. Par.) Id est quibus guttatim infundebantur metalla liquefacta.

DEHABERE. — Carere; *ne pas avoir, être privé de.* (Æthic.)

DEHABITATUS. — Non habitatus; *inhabité.*

DEHÆRITARE. — Exhæredare, spoliare, de propriis hæreditatibus pellere; *déshériter.* (H. Huntind.)

DEHOMINARE. — De statu nominis dejicere. (*Ep. Hug. Met. ad S. Bern.*)

DEHONESTAS. — Dehonestamentum; *ignominie, flétrissure, honte.* (A. 1263.)

DEHONORARE. — Dehonestare; *déshonorer, dégrader, flétrir.* (*Cap. Car. C.*)

DEHONORARIUS. — Inhonestus; *honteux, déshonnête.* (Tert.)

DEHONORATIO. — Idem q. DEHONESTAS. (*Jon. Aurel. episc.*)

DEHORESARE. — Exire, foras ire; *aller dehors.* (A. 1489.)

DEHOSPITARE. — Locum hospitibus, seu incolis spoliare; *dépeupler.* (Sug.)

DEHOSPITARI. — Hospitari; *loger, séjourner, être logé.* (*Vet. Gl.*)

DEICERE. — Pro DEJICERE, ut *Abicere* pro *abjicere*, pluries occurrit in instrumentis ævi medii.

DEICOLÆ. — Monachi; *moines.* (Martin, episc.)

DEICUS. — Divinus; *divin* : « *Deica* virtus. » (*A. SS.*)

DEIDATIO. — Concessio ecclesiæ facta; *concession, donation faite à une église.* (A. 1368.)

DEIFERI. — Apostoli, Gr. θεοφόροι; *les apôtres.*

DEIFICARE. — Deum facere; *mettre au rang des dieux, déifier.*

DEIFICIUM.—Divinum, faciens divinum. (Pap.)

DEIFICUS. — Divinus, ut DEICUS. (*A. SS.*)

DEIFORMIS. — Conformis divinæ voluntati; *conforme à la volonté de Dieu.* (*A. SS.*)

DEI GRATIA. — *Vid.* DEUS.

DEI JUDICIUM. — *Vid.* JUDICIUM.

DEILOQUUS. — Gr. Θεολόγος, epitheton Gregorii Nazianzeni apud Pet. Damian.

DEIMPARARE. — Cedere, rem occupatam dimittere; *abandonner, céder la possession.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

DEINBRIGARE. — *Briga* seu molestia liberare, expedire. (A. 1308.)

DEINDE. — Pro *deinceps.*

DEINFLATUS. — Tenuatus, imminutus tumore; *désenflé.* (Mart., *Anecd.*)

DEINHONESTARE. — Ut DEHONESTARE.

DEINITIO. — Denuo. (Pap.)

DEINSTAURARE. — Idem q. INSTAURARE.

DEINTER. — Ex *de* et *inter;* Gal. *d'entre.*

DEINTRO. — *Deintro clavem* : « Si quis unum vas apium *deintro clavem,* aut sub tecto furaverit. » (*Lex Sal.*)

DEINTUS. — Intra; *dedans, de dedans.*

DEINVESTIRE SE.— Alicujus rei possessionem dimittere; *se dépouiller d'une chose, renoncer à la posséder.* (A. 1257.)

DEIPASSIANI. — Idem q. PATRIPASSIANI.

DEIS. — Genus mensæ in monasteriis; mensa forte illa, cui ut honoratiori umbraculum, quod *dais* dicimus, imminebat, quomodo regum ac procerum mensæ tegi solent, ac etiam, ni fallor, abbatum in refectoriis monasticis. (*Vit. abbat. S. Alban.*)

DEITAS.— Divinitas; *divinité, déité.*

DEITURA. — Debitum, pensitatio, jus quod quis habet in re aliqua; idem q. DIRECTUM. (A. 1363.)

DEIVIDUS. Qui Deum videt; *qui voit Dieu.* (Pet. Bles.)

DEIWERSIA. — Modus agri apud Anglos.

DEJEJUNARE. — Jejunium infringere, solvere; *rompre, violer le jeûne.* (*Regul. Mag.*)

DEJERARE. — Ut DEGERARE.

DEJICERE. — Tentare, pervertere; *tenter, corrompre, pervertir.* (Tert.)

DEJUBERE. — Jubere, præcipere; *enjoindre, prescrire.* (A. 840.)

DEJUDICARE. — Pro DIJUDICARE.

DEJURIUM. — Jusjurandum; *serment, foi jurée.* (*Vet. Gl.*)

DEJUXTA. — Pro *juxta.* (Fort.)

DELACENTIVA. — Tributi genus, idem, ut videtur, quod PONTATICUM. (A. 1350.)

DELACERARE. — Frangere, rumpere; *briser, mettre en pièces.* (A. 1370.)

DELAMATUS. — An *lama* seu lamina cujusvis speciei coopertus : « Unum sceptrum *delamatum.* » (A. 1335.)

DELANIARE.— *Delaniare festum,* choream perrumpere. (A. 1350.)

DELANTERRE. — Apud Hispanos, prima acies in prælio; *avant-garde.* (*Ch. Hispanic.*)— Cujusvis rei pars anterior; *le devant d'une chose.* (Rym.)

DELAPIDARE. — Lapidibus obruere; *couvrir de pierres, paver.* (*Vet. Gl.*) *Delapidata via,* lapidibus strata; *chemin pavé, empierré.* (*A. SS. Ben.*)

DELAPTIO. — Præstatio pro frumenti molitura, vel jus piscariæ. (A. 1221.)

DELATARE. — Deferre; *dénoncer, accuser, déférer.* (*A. SS.*)

DELATIO. — *Delatio mitræ,* jus mitram deferendi episcopis vel abbatibus competens; *droit de porter la mitre.* (*Bul. Pauli III PP.*) *Delatio armorum,* Gal. *port d'armes,* jus supremi dominii, quo de dilictis in hanc rem commissis cognoscit et judicat judex regius. (A. 1340.)

DELATOR. — Explorator, speculator, qui rem quam vidit, defert; *espion, éclaireur.* (*Vet. Gl.*)

DELATURA. — Accusatio, dissidium, calumnia; *accusation complainte, division, discorde.* (Pass.)

DELATUS. — Ad latus, juxta; *à côté.*

DELAVARE. — Abluere, diluere; *laver, délayer, dissoudre.* (*A. SS.*)

DELAVATUS. — Non lavatus; *qui n'est pas lavé.* (*Cap. C. M.*)

DELECTABILITER. — Jucunde, grate; *avec plaisir, agréablement.* (A. 1006.)

DELECTUM. — Pro DELICTUM.

DELEGALITER. — Legitime; *légitimement, avec justice.* (Ott. de S. Bl.)

DELEGARE. — Dare, concedere; *donner, octroyer.* (*Vet. Gl.*) — Statuere, deligere; *résoudre, choisir.* (*Vet. cod.*)

DELEGATORIA. — Mandatum principis, quo quid alicui faciendum delegatur; *ordre, instruction, mandement.* (*Cod. Th.*)

DELEGERARE. — F. pro *delegare.* (A. 953.)

DELENIFICUS. — F. placidus : « Quam mellea res sit oratio, quam *delenifica.* » (*A. SS.*)

DELEQUATA. — Vox cujus notio ignota. (*A. SS.*)

DELERE. — Reprobare, rejicere; *désapprouver, rejeter, condamner.*

DELESTAGIUM. — Præstatio seu tributum, pro saburra navium exactum; *Vid.* LESTAGIUM. (A. 1483.)

DELETERIUM. — Noxium, mortiferum. (*Med. Salern.*)

DELETITIUS. — *Deletitia charta,* quæ ob vetustatem deletis litteris legi vix potest; *titre indéchiffrable par son ancienneté.* (S. Aug.)

DELETURA. — Deletio, quæ ex vetustate procedit; *destruction résultant de l'ancienneté ou du long usage.* (A. 1325.)

DELIBERARE. — Liberare, redimere; *délivrer, mettre en liberté.* (*Gest. Cons. Andeg.*)—Dare, tradere in manus; *livrer, délivrer.* (A. 1267.)— Expedire, absolvere; *dégager, débarrasser.* (*Conc. Duriac.*) — Exportare, evacuare, *porter hors, transporter, évacuer.* (A. 1315.) *Deliberare nundinas*, nundinas indicere. (A. 1114.)

DELIBERATE. — Consulte; *à dessein.* (*St. S. Flor.*)

DELIBERATIO. — Liberatio, restitutio in libertatem; *délivrance, mise en liberté.* (*Barth. Gl.*) —Traditio; *livraison.* (*Chartul. Apt.*)—Intentatio, minæ; *action de faire des menaces.* (Tert.) — Silvæ evacuatio, exportatio, in re forestaria. (A. 1230.) — Dilatio, mora, procrastinatio; *délai, retard, ajournement.* (A. 1310.)

DELIBERE. — Statim, sine mora; *incontinent.* (A. 1092.)

DELICANTIA.—Ciborum sapor delicatus; *délicatesse.* (*A. SS.*)

DELICATIO. — F. pro *dedicatio*, votum. (*A. SS.*)

DELICATUS, — Deliciosus, familiaris, qui in deliciis domini est; *favori, qui a les bonnes grâces du maître.* (*A. SS.*) — Subtilis, tenuis; *fin, délicat* : « Linteamina *delicata.* » (A. 1321.)

DELICIA. — Licia; *Vid.* LICIÆ.

DELICIARI. — Epulari : « Hi, ut reficiantur, isti ut *delicientur.* » (S. Bern.) — Delectari : « In hunc hortum regina ad *deliciandum* progrediens. » (*A. SS.*)

DELICIOSITAS. — Luxus, deliciæ; *vie, habitudes de luxe*, etc. (*A. SS.*)

DELICIOSUS. — Dilectus, charus, familiaris; *favori, familier, chéri.* (*Vet. Gl.*)

DELICTOR. — Pro *peccator.* (Com.)

DELICTUM. — *Delictum spinæ dorsi*, sodomiticum peccatum; *bestialité, sodomie*; *Vid.* ESPINA.

DELIGARE. — Tradere, pro DELEGARE. (A. 1027.)

DELIMATIO. — Collisus; *frottement.* (*A. SS.*)

DELIMATOR. — Qui abradit lima; *celui qui enlève en limant, qui lime.* (*Vet. Gl.*)

DELIMINARE. — Extra limen ejicere, ut ELIMINARE. (A. 651.) — Determinare, limitibus conscribere; *limiter, donner des limites.* (*Conc. Hip.*)

DELIMPIDARE. — Clarificare; *rendre propre, nettoyer.* (Laur. in Amal.)

DELINQUENTIA. — Delictum; *faute, délit.* (Pasch.)

DELIQUIO. — Oblivio; *oubli.* (Pap.)

DELITIGARE. — Litigare, disputare; *plaider, disputer, être en contestation. Vid.* ELITIGARE. — Deblaterare, effutire; *débiter, dire partout.* (*A. SS.*)

DELITIGARI. — Judicari, extra litem poni. (*Dec. reg. Hung.*)

DELMANIUM. — Pro DOMANIUM. (A. 1239.)

DELOCARE. — E loco amovere; *déloger.*

DELONGARE. — Depellere, procul ablegare, amandare; *éloigner.*

DELONGARIS. — Pro DRUNGARIUS. (*Leg. Long.*)

DELPHINA. — Uxor delphini, vel delphinatus domina; *dauphine.*

DELPHINALIS. — *Delphinalis homo*, delphini vassallus, *vassal du dauphin.* (A. 1390.)

DELPHINUS. — Dignitatis species qua primitus donabantur comites Viennenses et comites Arverniæ, postea primogeniti regum Francorum; *dauphin.*

DELPHINATUS. — Terra delphini; *dauphiné.*

DELPHINETUS. — Arvernis, delphini filius; *fils de dauphin.* (A. 1302.)

DELTA. — Margo, ut videtur, a forma litteræ Græcæ sic dicta : « Quod puteus muratus... debeat reaptari cum *delta* et aliis necessariis ad extrahendum aquam de eo. » (*St. Mut.*)

DELTICUS. — Litteratus, doctor; *lettré, savant* (Isid.)

DELUBRIS. — Profanus, ut videtur, a *delubrum*, ædes, ubi idolum erat, sic dictus. « Non statim voce erumpat me *delubrem* clamitans esse sacrilegum qui audeam aliquid contra Dei licentiam usurpare consilium. » (*Chart. Eccl. Auxit.*)

DELUBRUM. — Fons baptismalis; *cuve baptismale.* (*A. SS.*)

DELUCRUM.—Jactura, damnum, decessio (A. 1380.)

DELUDERE. — Contumelia afficere. (A. 1385.)

DELUDIUM. — Derisio, contumelia, ludibrium. (*A. SS.*)

DELUMBE.—Debiliter: « *Delumbe* salivam emittere. » (Glab. Rod.)

DELUSATIO. — Fraus, dolus, a *deludendo*; *fourberie, ruse.* (*Chart. S. Naud.*)

DEMA. — Corpus, ab indeclinabili δέμας, quod idem est apud poetas Græcos. (*A. SS.*)

DEMAINUM. — Ut DOMANIUM. (A. 1210.)

DEMANALIS. — Ad *demanium* seu dominium spectans. (A. 1377.)

DEMANCATA TERRÆ. — In Foresio, tantum terræ spatium, ut in eo seminari possit unus *demancus* frumenti; *étendue de terre dont l'ensemencement emploie une demanchée de grain*; ol. *demanchée.* (Pass.) *Vid.* DEMANCUS.

DEMANCHIATA. — Ead. notione.

DEMANCUS. — Mensura frumentaria, eadem quæ infra DEMENCUS.

DEMANDA. — Petitio, libellus supplex, postulatio, actio; *demande, requête, supplique, action intentée en justice.* (Pass.) — *Demandæ*, exactiones quæ sub nomine gratuitæ præstationis exigebantur. (A. 1147, 1202, etc.)

DEMANDAMENTUM. — Petitio juridica; *réclamation juridique.* (A. 1162.)

DEMANDARE. — Poscere, mandare, remandare; *demander, mander, faire dire.* (Rod. Tol.) — Citare, vocare, arcessere; *mander, citer.* (A. 1103.) — Notum facere se non compariturum coram judice; *faire savoir, notifier qu'on ne paraîtra pas devant le juge.* (A. 1241.) — Prius jussum posteriore revo-

care; *contredemander, abroger, révoquer un ordre donné.* (A. 1348.) — Differre, procrastinare; *ajourner, remettre à une autre époque.* (A. 1312.) — Actionem seu petitionem intendere, aliquid in jure repetere; *intenter une action en justice.* (A. 1196.) — Sub nomine gratuitæ præstationis exigere; *se faire payer une redevance à titre gratuit.* (A. 1142.) — *Demandare supplicio*, morte punire; *punir du dernier supplice.* (A. 1492.) *Demandare commendam,* protectionem alicujus et ob id debitam præstationem abnuere vel denegare; *refuser de reconnaître la suzeraineté de quelqu'un et ne pas vouloir s'acquitter à son égard des devoirs de vasselage.* (A. 1236.)

DEMANDATIO. — Postulatio; *demande.* (Mart.)— Protectionis detrectatio vel repudiatio; *désaveu de vasselage.* (A. 1230.) — Dilatio, procrastinatio: *ajournement, délai.* (A. 1200.) — Tributi species; *certaine redevance.* (A. 1206.)

DEMANDATOR. — Petitor, actor in litigiis; *demandeur, celui qui réclame.* (*Ch. Hisp.*)

DEMANDIMENTUM. — Genus præstationis; *Vid.* DEMANDA et DEMANDARE. (A. 1144.)

DEMANDUCARE. — Prurire; *démanger.*

DEMANDUM. — Multa ob crimen vel delictum imposita; *amende, peine pécuniaire.* (A. 1494.)

DEMANERE. — Decedere, declinare. (A. 1282.)

DEMANICARE. — Manicas auferre, spoliare, vel forte manus abscindere. (Greg. Tur.)

DEMANIUM. — Pro DOMINIUM.

DEMANIUS. — *Vid.* DOMINICUS.

DEMANUTENERE. — Id est *non manutenere,* tutelam abjicere et protectionem alicujus; *Vid.* MANUTENERE.

DEMARCHUS. — Pro COMES: « Hugo dux Francorum gratia Dei omnipotentis, nec non et *demarchus,* notum facimus. » (*Ann. Ben.*)

DEMARITIO.—Partitio seu divisio, si bene conjicio, a *de* et *maritare,* copulare. (Mart., *Ampl. Col.*)

DEMEI. — Dimidius; *demi.* (*Chartul. S. Mart. Lem.*)

DEMELLUS.—Mensura annonaria: «Tres *demelli* frumenti. » (*Cod. diœc. Const.*)

DEMEMBRARE. — Membra corporis auferre, discerpere; Gall. figurato sensu, avellere, disjungere, separare; *démembrer, retrancher une partie du corps, diviser, partager.*

DEMEMBRATIO.—Separatio, divisio, partitio; *démembrement.*

DEMEMOR.—Immemor; *oublieux.* (*Tabul. Gemet. mon.*)

DEMEMORARE.—Immemoratum prætermittere. (Mur.)

DEMENCIUS. — Idem q. DEMENCUS. (A. 1474.

DEMENCUS. — Annonariæ mensuræ species, ex Latino forte *demensus, mesure de capacité pour les grains;* ol. *demenche, dement.*

DEMENEIUM.—Ut DOMANIUM. (A. 1317.)

DEMENEURA. —Proprietas, domanium, *domaine, seigneurie;* ol. *demeneure.* (A. 1206.)

DEMENIA.—Eod. intellectu.

DEMENIUM.—Ead. notione.

DEMENTARE. — Furiosum, dementem facere, *rendre furieux,* (J. de J.)— Insanire; *être en démence, délirer.* (Lact.)

DEMENTARI. — Desciscere a se, a consueto more deflectere; *se démentir.* (*A. SS.*)

DEMENTATIM.— Usque ad dementiam; *jusqu'à la folie.* (*A. SS.*)

DEMENTATIO. — Iracundia, ut videtur. (Fred.)

DEMENTATOR.—Qui mentes hominum pervertit: « Sed essem magnus explorator et *dementator* hominum.» (A. 1305.)

DEMENTATUS.—Mente alienatus; *qui est en démence.* (Hincm.)

DEMENTIRE. —Insanire, ut DEMANTARE. (Tert.) — Mendacii arguere; *démentir.* (A. 1187.)

DEMENTITIO. — Mendacii exprobratio; *démenti.*

DEMENTUS.—Idem q. DEMELLUS vel DEMENCUS. (A. 1319.)

DEMERERE. — Sensu malo peccare; *démériter.* — Rem possessam abdicare, dimittere, re vel officio privari; *perdre une chose, en être dépossédé.* (A. 1203.) — Mereri; *mériter, gagner, acquérir.* (A. 1360.)

DEMERITE. — Male, pessime. (J. B. Helm.)

DEMERITUM. — Peccatum, culpa; *démérite.* (Mag. Roger.)

DEMESSIO. — Messis; *moisson.* (*Conc. Hisp.*)

DEMEURA. — *Demeura longa,* mora diuturna; *long délai, grand retard;* ol. *longue demeure.* (A. 1282.)

DEMINORATIO. — Imminutio, damnum, detrimentum. (A. 848.) — Contemptio. (A. 774.)

DEMIONUS. — Mensuræ vinariæ genus, dimidius septarius; *demi-septier;* ol. *demion.*

DEMISTADIUM. — Forte pro DOMANIUM, vel saltem eadem notione. (A. 1284.)

DEMOLERE.—Molere; *moudre.* (A. 1361.)

DEMOLIRI. — Deperire; *dépérir.* (*A. SS. Ben.*)

DEMOLITIES. — Rudera, ruina; *démolitions.* (A. 1473.)

DEMOLITIO.—Devastatio: « Parthicæ regionis *demolitio.* » (*A. SS.*)

DEMONACHARE.—Monachi statu dejicere. (Aim. Contin.)

DEMONSTRAMEN.—Exhibitio, demonstratio. (*Hist. Sab.*)

DEMONSTRATIO. — Species exactionis, f. eadem q. BESENAGIUM. (A. 1122.)

DEMORARE.—Regere; *gouverner, administrer.* (*Chr. Noval.*)

DEMORTIVUS. — *Demortivum prædium,* dici videtur illud, quod in manu mortua te-

netur, oneribus quibus alia obnoxia sunt, exemptum. (A. 1000, ap. Mur.)

DEMOVERE.—Avertere, avocare: « Pro *demovendo* dictum dom. ducem a receptione thesaurariorum. » (*Mem. G. Cam. Comp. Par.*)

DEMPNITAS. — Damnum, ut DAMNITAS. (A. 1280.)

DEMPTITAS. – Ornatus. (*Hist. Gemet.*)

DEMULGATAM.—Æstimatio. (*Vet. Gl.*)

DEMULTIA.—Electio e multis. (*Vet. Gl.*)

DEMUNIRE.—*Demunire urbem*, ex munita facere infirmam; *démanteler une ville, l'affaiblir par la démolition des fortifications.* (Pet. Bles.)

DEMURARE.— *Demurare ostium*, januam muro occlusam; *démurer une porte.* (A. 1360.)

DEMUTATIO.—Translatio. (*A. SS.*)

DENA.—Modus agri, aut terræ, vel potius silvæ portio, apud Anglos.

DENANTE.—Coram, in conspectu; *devant, en présence de.* (Moret.)

DENANUM.— *Vid.* PANIS.

DENARATA.—Ut DENARIATA.

DENARIALE PRÆCEPTUM.—Quo servus manumittitur per denarium præsente rege; *acte d'affranchissement par le denier.*

DENARIALIS.— Denariatus, manumissus per *denarium* præsente rege; *affranchi par le denier, denarié.* (Pass.)

DENARIATA.—Pretium rei per denarios; *valeur d'une chose en deniers. Denariata vini; du vin pour un denier. Denariata panis; un denier de pain*, etc.—Merces quævis; *toute espèce de marchandise, tout ce qui se vend à beaux deniers comptants.* (A. 1309.)—Modus agri ad valorem annuum unius *denarii*, seu unde unus *denarius* pro censu dabatur; *terre d'un denier de revenu par an, ou payant un cens annuel d'un denier.* (A. 1208.)—Agri modus certus ac definitus; *denerée, mesure agraire variant de valeur suivant les localités.* (Pass.)

DENARIETAS. — Merces quævis, ut DENARIATA. (S. XIII.) — Denarius; *denier.* (A. 1366.)

DENARIUS. — Monetæ species; *denier, monnaie en général, métal monnayé. Denarius Francicus seu albus*, denarius argenteus; *monnaie d'argent, blanc.* (Pass.) *Denarius æreus, denarius aureus*, denarius ex ære, ex auro confectus; *monnaie de cuivre, monnaie d'or. Denarius fortis* seu *masculus*, cujus materia purior erat; *monnaie dont le titre est très-élevé.* (Pass.) *Denarius feodi*, quem quis percipiebat annuatim ratione feodi; *cens annuel.* (A. 1317.) *Denarius calefactus*, fronti impressus eorum qui denarios bonos et bene pensantes rejiciebant. (*Cap. Car. Calv.*) *Tertius denarius*, apud Anglos tertia pars emolumentorum e causis apud comites provinciarum actis proveuientium. *Denarius Dei*, qui datur in arrham emptionis; *denier à Dieu, arrhes.* (Pass.) *Denarius cruentus, sanguinolentus*, multa quæ ob sanguinem effusum exigebatur; *amende pour coups et blessures.* (A. 1210.) *Denarius focorum*, census qui pro singulis *focis* seu domibus quotannis a domino feudali exigebatur; *taxe sur les maisons.* (A. 1309.) *Denarius lucosus*, qui presbytero pro administratione sacramentorum in extremis offerebatur; *honoraires dus au prêtre pour l'administration des derniers sacrements.* (A. 1316.) *Denarius de palma* seu *dominicalis*, qui singulis diebus Dominicis a fidelibus offerebatur; *offrandes en argent faites à l'église par les fidèles.* (A. 1437.) *Denarii paratarum*, ii quos exsolvere debebant ecclesiarum ruralium presbyteri, cum diœcesim suam visitabat episcopus. *Vid.* PARATUS. *Denarius paratus*, numeratus; *argent comptant.* (Ludew.) *Denarii pentecostales*, qui ad festum Pentecostes solvebantur; *taxe qui se paye à la Pentecôte.* (*Bul. Innoc. III.*) *Denarii rhedarii*, qui ex *rhedis* seu aratris pensitabantur; *taxe sur les chariots.* (Ludew.) *Denarii sacramentorum*, f. iidem denarii qui singulis offerebantur Dominicis, ideoque *sacramentorum* dicti quod tempore sacrosanctæ Missæ sacrificii pro excellentia interdum nude appellati *sacramentum*, a fidelibus offerrentur; *offrandes faites par les fidèles au prêtre pendant la Messe.* (*Ann. Bened.*) *Denarius secretalis*, qui sacerdoti datur ut inter Missæ *secreta* pro offerente oret; *offrande faite par les fidèles au moment de la secrète pour que le célébrant prie pour celui qui la fait.* (A. 1327.) *Denarius S. Petri*, pecunia quæ ab Anglis quotannis Sedi Romanæ pensitabatur (qui denarius non modo exactus in Anglia, sed et in cæteris regionibus); *denier de S. Pierre.* (Pass.)

DENARRARE. — Placitare, causam suam coram judice exponere; *plaider.* (A. 1103.)

DENARRATIO. — Lis intentata, causæ expositio et discussio; *Vid.* NARRATIO.

DENARRATOR. — Patronus, tutor; *défenseur, protecteur.* (Mart., *Anecd.*)

DENASATUS. — Absque naso; *qui n'a pas de nez.*

DENATIUM.— Medicina pro ægris denascentibus seu moribundis. (Tert.)

DENATURARE. — Naturam destruere, evertere: « Quia humana natura *denaturatur.* » (Mart.)

DENCONESA. — Collatio eleemosynarum, ut DIACONIA. (*Conc. Hisp.*)

DENECTARE. — Devastare; *ravager.* (Erchemp.)

DENEGELDUM. — Ut DANEGELDUM.

DENERADA. — Exactio pecuniaria, vel quæ ex mercibus percipitur; *impôt ou taxe sur les marchandises.* (*Ch. S. Urs. Bitur.*)

DENERATA. — Ut DENARIATA.

DENESIUM.—Pro DEVESIUM, locus defensus, in quo cuique non licet agere quod vult. v. g. fruges colligere, venari, etc. (A. 1368.)

DENIARE. — Denegare; *dénier.* (A. 755.)

DENIGRARE. — Detergere; *nettoyer;* ol. *desnoircir.*

DENOBILITARE SE. — A virtute majorum degenerare; *dégénérer.*

DENODARE — Frangere; *briser, casser.*

DENOMBRAMENTUM. — Idem q. DENOMINATIO.

DENOMINARE.—Enumerare; *dénombrer, énumérer.* — Concedere alicui nomine illius

appellato ; « Quod mihi *denominarint* et confirmarint altare. » (A. 1335.)

DENOMINATI. — Testes ad jurandum ab accusatore electi. *Vid.* JURAMENTUM.

DENOMINATIO. —Professio feudalis, qua scilicet quis feudalium prædiorum cum suis limitibus, ac terminis, atque adeo juribus ac oneribus descriptionem domino ex debito offert ; *déclaration faite par le vassal au seigneur de toutes les terres et droits qu'il tient de lui, ainsi que des charges qu'il a à remplir* ; ol. *dénombrement, dénombrance.* (A. 1239.) — Proprietas, dominium ; *domaine, propriété, seigneurie.* (A. 955.)

DENONCIATIO. — Pararii seu proxenetæ officium, vel præmium ; *office ou salaire de courtier, courtage.* (Mur.)

DENOTARE. — Ex notis transcribere, instrumentum notarii more perficere. (A. 1223.)

DENS. — Decanus, ut videtur, apud Hispanos : « Ramirus *dens* confirmat. » — Clavus ligneus aut ferreus ; *crampon de fer ou de bois, crochet.* (A. 1382.) — Angulus, cornu, ut videtur : « Nemus... prout se ingerit a *dente* rupis... usque ad vadum de Noa. » (A. 1259.)

DENSATOR. — Pro DEFENSATOR vel DEFENSOR. (A. 927.)

DENSESCERE. — Densari, densum fieri ; *épaissir, devenir épais.* (Guib.)

DENSETUM. — Locus densus in silva ; *fourré.* (Ebrard.)

DENTARIA. — Ferrum quo medici dentes tollunt. (*Vet. Gl.*)

DENTATA. — Morsus ; *morsure.* (*A. SS.*)

DENTELLUS. — Dimin. a DENS, clavus ligneus vel ferreus, munitionis species, crates dentata. (A. 1125.)

DENTICIUM. —Occa, crates dentata ; *herse, claie garnie de pointes.*

DENTIDUCUM. — Idem q. DENTARIA.

DENTILLUS. — Denticulus. (*A. SS.*)

DENTIVA. — Gingivæ quibus dentes hærent ; *gencives.* (*Chr. Windes.*)

DENTRIX. — Carminarium ; *serin.* (Cantiprat.) — Piscis genus. (Isid.)

DENUMERAMENTUM.— Idem q. DENOMBRAMENTUM.

DENUNDINARE. — Propalare, divulgare, quod faciunt qui in nundinis merces suas palam exponunt. (*Vet. Gl.*)

DEOBLERIUS OPERATUS. — Mantile opere vario distinctum ; *serviette ouvrée.* (A. 1352.) *Vid.* DUPLARIUM.

DEOBLIGATUS. — Absolutus. (Men.)

DEOCCUPARE. — Rem occupatam dimittere ; *céder la possession, renoncer à, abandonner.* (A. 1355.)

DEODANDA. — Sic appellantur bruta omnia et inanimata quorum impetu vita hominis tollitur : verbi gratia equus calcitrans, bos cornupeta, trabis aut domus casus vel ruina, navis in flumine fracta, etc. Cum enim lege Moysis bos homicida lapidibus obruendus esset, Anglis placuit, ut eorum pretium in pios usus erogaretur, et Deo donaretur.

DEODICATUS, A.— Qui aut quæ Deo continentiæ et integritatis votum vovit, monachus, sanctimonialis; *celui ou celle qui se voue à Dieu, religieux, religieuse.*

DEOLERARE. — Olera auferre. *Vid.* OLERARE.

DEONANDI. — Religiosorum genus, in Guiberti *Lib. de Vita*, cujus notio non adhuc nota; non improbabili tamen conjectura putant nonnuli *Deonandos* esse quos vulgo *Donatos* et *Oblatos* in monasteriis vocitabant.

DEONARII. — Hæreticorum secta ex Manichæis seu Paulicianis

DEOPERIRE. — Detegere, declarare ; *découvrir.* (*A. SS.*)

DEOPERTUS. — Discoopertus, detectus ; *découvert.* (*A. SS.*)

DEORDINATIO. — Pravi mores, dissoluta vivendi ratio, licentia ; *désordre.* (A. 1265.)

DEORNATUS. — Depravatus; f. legend. *deordinatus ; désordonné, dépravé.* (*Gl. mss. ; ad Conc. Carthag.*)

DEORSUM. — Foris ; *dehors.* (A. 1214.) *Deorsum plantari*, inverso capite supplicii genus. (*St. Fl.*)

DEOSCULATORIUM. — Idem quod aliis OSCULATORIUM, id est, tabula quæ in Missis solemnioribus osculanda defertur in signum pacis, hincque dicta Gallis *la paix.* (A. 1498.)

DEPACTARE.—Spoliare; *dévaliser.* (Lud.)

DEPACTATIO. — Spoliatio ; *action de dévaliser.* (Lud.)

DEPACTICARE. — Ut DEPACTARE.

DEPACTIRE. —Pacisci, depacisci, pactione transigere ; *pactiser, s'accorder.* (*Lex Visig.*)

DEPACTUM. — Pactum, conventum ; *accord, convention.* (Flod.)

DEPALARE. — Palis vineam instruere, vitibus palos jungere ; *échalasser une vigne.* (Herm.)—Palis munire; *garnir de palissades.* (Tert.)—Manifestare ; *découvrir, exposer aux regards.* (Fulg.)

DEPALATOR. — *Depalator divinæ disciplinæ* dicitur Paulus a Tertulliano.

DEPALLARE. — Pallium exuere : « Græcatim *depallari* magis quam amiciri.» (Tert.)

DEPALLIARE. —*Vid.* DETUNICARE.

DEPANARE. — Lacerare ; *déchirer.* (Pap.)

DEPANNIS. — Inops, sine pannis. (Laur.)

DEPARARE. —Vestimenta, seu paramenta exuere, deponere ; *se déshabiller.*

DEPASTORGIUM. — Ager pascuus, maxime pecudum. *Vid.* PASTORGAGIUM.

DEPAUPERARE. —Pauperem facere; *appauvrir, ruiner.* (Ugut.)

DEPAUPERATIO. — Inopia, egestas, bonorum spoliatio ; *pauvreté, indigence, perte d'avoir.* (Mat. Westm.)

DEPECIARE. — Cædere, discerpere ; *mettre en pièces* ; ol. *dépechier.* (Corn. Zanfl.)

DEPECTIO. — Pactio, pactum. (*Cod. Th.*)

DEPECTIRE. — Pro DEPACTIRE. (*Ibid.*)

DEPECUATIO. — *Pecudum* spoliatio, abactus ; *vol de bestiaux.* (A. 1271.)

DEPECUNIARE. — *Pecunia* spoliare ; *dé-*

pouiller quelqu'un de son argent. (*Chr. Salzb.*)

DEPECUNIATIO. — Exactio *pecuniæ; taxe extraordinaire*. (Ap. Lud.)

DEPECYATUS. — In *pecias* seu frusta divisus; *mis en pièces.* (A. 1365.)

DEPELLICULARI. — Decipere; *tromper.* (Pap.)

DEPENDENTIA. — Appendix, accessio; *dépendance.* (*A. SS.*)

DEPENDERE. — Rem suspensam demittere, suspensum hominem solvere; *dépendre, décrocher.* (*A. SS.*)

DEPENDITUM. — Sumptus, impensa; *dépense.* (A. 1406.)

DEPENNARE. — Avi pennas demere; *plumer.* (*A. SS.*)

DEPENSARE. — Reputare; *penser.* (*A. SS.*)

DEPERDA. — Damnum, jactura; *perte.* (A. 1500.)

DEPERDITUM. — Non semel, neque adeo male legitur pro *damnum* apud scriptores ætatis inferioris; *perte, dommage;* ol. *depert.*

DEPERITUS. — Passivo significatu destructus, deterior factus; *dépéri.* (A. 927.)

DE PER SE. — Se ipso agente, auctore; *par soi même.* (*A. SS.*)

DEPERSONARE. — Idem q. DISPERSONARE.

DEPERTITUM. — Damnum, pro DEPERDITUM.

DEPERTUM. — Idem q. DEPERDA. (A. 1221.)

DEPESCARE. — In frusta dividere, frustatim concidere; *couper en morceaux.* (*H. Dalph.*)

DEPETIGIOSUS. — Scaber, leprosus; *galeux, lépreux.* (*Vet. Gl.*)

DEPETULARI. — Petulans fieri. (*Vet. Gl.*)

DEPICATUS. — Denigratus quasi pice. (*A. SS.*)

DEPIGA. — Vacca; *vache.* (*Vet. Gl.*)

DEPIGERE. — Contemnere; *mépriser, dédaigner.* (*Vet. Gl.*)

DEPILARE. — Decalvare, ad dedecus radere; *tondre.* (*Spec. Sax.*) *Depilare barbam*, radere; *couper la barbe.* (Mur.) — Excerpere ex alienis scriptis; *extraire des écrits d'autrui, faire un choix de morceaux.* (Pet. Bles.)

DEPITARE. — Ut DEPECIARE.

DEPLANARE. — Exæquare. (*Vet. Gl.*)

DEPLANCTUS. — Planctus, quærimonia; *plainte.* (S. Bern.)

DE PLANO. — Compendiose; *en abrégé. De plano judicare*, citra ambages et processus. (Pass.)

DEPLECTERE. — Plectere, punire, vexare; *punir, châtier.* (Steph. de Inf.)

DEPLICARE. — Explicare; *déplier, déployer.* (Pass.)

DEPLOROSUS. — Lamentabilis; *déplorable.* « Schisma *deplorosum.* » (A. 1394.)

DEPLUMARE. — Avi plumas avellere, demere; *plumer.* (Mur.) — Vastare; *ravager.* (Mart., *Ampl. Col.*) — Spoliare; *dépouiller.* (Mur.)

DEPOLLARE. — Spoliare; *dépouiller* (Pap.)

DEPOMPARE. — Vituperare, dehonestare; *blâmer, déshonorer, flétrir.* (S. Hier.)

DEPONERE. — Testari; *déposer.* (A. 1481.) — Ponere, statuere, definire; *établir, arrêter.* (*Ord. reg. Fr.*) *Deponere alicui*, commendare. (*A. SS.*) *Deponere votum*, solemni ratione illud emittere. (A. 1211.) *Deponi ad terram*, dicitur de moribundo, qui cineri imponebatur. (*G. Chr.*)

DEPOPULARE. — Populo seu incolis spoliare; *dépeupler.* (Greg. Tur.)

DEPORTARE. — Favere alicui; *avoir de la préférence pour quelqu'un, favoriser, épargner.* (A. 1179.) — Tolerare, sufferre, pati; *supporter, tolérer, souffrir.* (A. 786.) *Deportare se*, sese abstinere; *s'abstenir.* (Pass.)

DEPORTATIO. — Relegatio; *bannissement.* (Pass.) — Transvectio, vectura; *transport.* (*Chartul. Buker.*) — Gratia, favor, studium; *zèle, sympathie, bienveillance*, etc. (A. 1241.) — Idem q. DEPORTUS. (*Chartul. S. Vandreg.*)

DEPORTUS. — Jus caduci in beneficiis, quando vacant, quod ad episcopum aut archidiaconum spectat, seu annata et reditus primi anni beneficii ecclesiastici vacantis; *déport, espèce d'annate qui se prenait par les évêques ou les archidiacres sur le revenu d'un bénéfice vacant.* (Pass.)

DEPOSITARE. — Deponere; *déposer, mettre en dépôt.* (*A. SS.*)

DEPOSITARIUS. — Custos depositi; *dépositaire.* (Pass.)

DEPOSITIO. — Pœna ecclesiastica qua rei clerici e suo gradu ejiciuntur, mitior degradatione; *déposition.* (Pass.) — Dies obitus quo mortuus terræ mandatur, in terram deponitur, vel quo quis vitam deponit; *jour de la mort ou jour des funérailles.* (Pass.) — Dies obitus anniversarius; forte etiam translatio sancti. (*A. SS.*) — Festum S. Joannis Evangelistæ. (Durand.)

DEPOSITOR. — Qui depositum alicui credit; *celui qui confie un dépôt à un autre.* (*St. Aven.*)

DEPOSITUS. — Mortuus, vel certe humo mandatus: « Hic jacet... *deposita* III Kalend. Decemb. » (*Vet. inscript.*)

DEPOSITUM. — Arca in qua pecunia deponitur, vel locus ubi alia quævis bona deposita asservantur; *caisse, coffre à renfermer l'argent, ou lieu quelconque de dépôt.* (*Reg. visit. Odon. Rothom arch.*)

DEPOSSIDERE. — Aliquem rei alicujus, i. e. beneficii, si clericus sit, possessione privare, depellere; *déposséder quelqu'un de quelque chose.* (Pass.)

DEPOST. — Pone, post; *après, derrière.* (*A. SS.*) — Exinde, postea; *depuis.* (*A. SS.*)

DEPOSTARE. — Devehere. (*Vet. Gl.*)

DEPRÆCIDERE. — Præcidere; *couper.* (*St. Saon.*)

DEPRÆDICATIO. — Pro DEPRÆDATIO. (Rym.)

DEPRÆSENTARE. — Vicem, auctoritatem alicujus obtinere, referre; *représenter quelqu'un.* (A. 1486.)

DEPRÆSENTARI. — *Depræsentari senten-*

tia, rem aperte exponere, ut de ea quis judicare possit. (*A. SS.*)

DEPRECANSATIO.—Tributum quod exigitur quasi *deprecando*. *Vid.* PRECATIO et PRECATURA. (A. 1353.)

DEPRECARI.—Per precariam seu chartam prædium aliquod ecclesiasticum ad vitam sub annuo censu possidere; *posséder une terre ecclésiastique pour la vie et à titre précaire. Vid.* PRECARIA.

DEPRECARIUS.—Qui *precario* tenet prædium ecclesiasticum; *possesseur d'une terre ecclésiastique à titre précaire.*

DEPRECATORIA —*Deprecatoria epistola*, qua quis rogat, precatur; *supplique.* (*Vet. cod.*)

DEPRECATURA. — Idem quod PRECARIA vel PRECATURA.

DEPRECIARE. — Pretio minuere; *dépriser*, *amoindrir.* (Pap.) « Filius ad latus, servus est ejusdem (ecclesiæ) nisi *depreciatur.*»(*Can. Hib.*) Id est: filius projectus et allatus ad ecclesiam, ejusdem servus est, nisi dato pretio redimatur.

DEPRENDERE.— Pro *deprehendere*, recipere quod cuipiam per vim ablatum est; *receler le produit d'un vol.* (A. 1303.)

DEPRISUS.—Exactionis seu corvatæ species; *Vid.* DESPRETIUM. (A. 1136.)

DEPRIVARE.—E suo gradu dejicere, officio vel dignitate privare; *dépouiller quelqu'un de sa charge*, *destituer*, *ôter de place.* (Hickes.)

DEPRIVATIO.—Pro *privatio*, depositio. (Rym.)

DEPROMERE. — Cantare; *chanter.* (Pap.)

DEPROMITTERE. — Promissa non servare; *manquer à ses promesses.* (*A. SS. Ben.*)

DEPROPERUS. — Valde properus et probrosus. (Ulp.)

DEPROPITIUS.—Contrarius; *défavorable.* (*Lib. Diurn.*)

DEPROPRIARE.—Extra proprietatem ponere; *exproprier.* (Matt. Vind.)

DE PROXIMO. — Brevi; *bientôt.* (Steph. de Infest.)

DEPUBLICARE. — Deperdere; *ruiner*, *épuiser*, *perdre.* (*Lex Frid.*) — Publicare; *rendre public, annoncer, publier*; ol. *dépulier.* (*Ch. Car. M.*)

DEPUBLICATIO. — Publica declaratio; *déclaration publique.* (*A. SS.*)

DEPULPARE.—Macie conficere, tenuare, pulpam detrahere; *décharner.* (*Vet. Gl.*)

DEPULSARE.—*Vid.* PULSARE.

DEPUNCTAMENTUM.—Abdicatio, cessio rei possessæ; *abandon d'une chose, renonciation à la posséder.* (A. 1368.)

DEPUNCTARE.—Depunctuare, rei alicujus dominio et possessione privare, ab officio removere; ut DEPRIVARE; ol. *dépointer.*

DEPURARE. — Purum reddere, purgare; *épurer.* (Arnauld.)

DEPUTATI.— In imperio Constantinop., selecti quidam qui vulneratos in prælio reficiebant, aut collapsos ab equis erigebant, aut laborantes e certamine asportabant. — In ecclesia Græcanica, ii quorum ministerium erat, patriarcha procedente, e via populum abigere.

DEPUTATIA. — Legatio; *députation.* (Rym.)

DEPUTATUS. — (Subst.) Ead. notione. (Rym.)— (Adj.) *Vid.* DEPUTATI.

DEQARCHARE. — Exonerare; *décharger.* (A. 1249.)

DEQUASSARE. — « Et his dictis sacerdotis suavissima verba *dequassans* respondit (*Vit. Amator. episc.*), id est, expendens.

DEQUITATIO.—Redemptio; *rachat.* (*Synod. Mechl. a.* 1574.)

DEQUUS.—Dictus; *dit, susdit.* (*A. SS.*)

DERAMARE. — E ramis fructus excutere vel ramos excindere; *couper les branches d'un arbre ou en faire tomber les fruits.* (*A. SS.*) — Aliquem ab officio amovere, ut DEPUNCTARE. — Indicere, declarare; *déclarer.* (A. 1410.)

DERAISNARE.—Idem q. DESRAINARE.

DERANIARE. — Indicere; *déclarer.* (Spelm.)

DERATIONARE.—Litigare, causam suam rationibus comprobare, rem aliquam rationibus sibi vindicare, crimen a se amoliri; *plaider*, *établir son droit en justice et en plaidant sa cause, se justifier d'une accusation;* ol. *dérainier.* (A. 1171.)

DERAUBARE.—Ut DEROBARE.

DERAZELLARE. — Navi vehere. (A. 1321.)

DEREAMENTUM. — « Justitia *dereamenti* boum, » in inst. a. 1290, dici videtur de bobus qui extra agri dominici limites aliquid de alieno agro arant et usurpant. Gallice olim *dereus* et *deraiement* dicebant ex Gall. *raie*, sulcus.

DERECTARIUS. — Qui fores effringit furandi animo; *celui qui brise les portes pour voler.* (*Vet. Gl.*)

DERELICTA. — Vidua; *veuve.* (A. 1376.)

DERELICTORIUS. — *Derelictoria virga*, illa esse videtur qua utebantur vulgo in investituris seu traditionibus rerum quas ecclesiis *derelinquebant* et quam ad id in manus donatorum aut restituentium canonici vel monachi tradebant.

DEREMONDARE.—Purgare, emundare; *nettoyer, purifier.*

DERERAGIUM. — Debitum quod in jure reliquum dicitur; *arrérage.* (A. 1325.)

DERESNARE. — Litigare, causam suam rationibus probare, ut DERATIONARE.

DERESNATIO.—*Vid.* DESRENATIO.

DERESNATOR. — Idem q. DESRENATOR.

DERETRO. — Pro *retro*, ab ante; *derrière.*

DERITTUM. — Ut DIRECTUM.

DERIVARE.—Originem ducere ab aliquo; *dériver, descendre.* (*Chr. Dand.*)

DERIVATA. — Deflectio, declinatio; *dérive.* (*St. Taur. a.* 1360.)

DEROBARE. — Furari, expilare; *robam*, id. est, vestem eripere; *voler.* (San.)

DEROBARIA.—Furtum; *larcin*, *vol;* ol. *roberie.*

DEROBATIO.—Ead. notione. (A. 1337.)

DEROBATOR. — Expilator, prædator; *voleur, pillard.* (Mur.)

DEROCARE.—Derrocare, diruere, evertere, arborem exstirpare; *renverser, arracher*; ol. *desrocher.* (*St. Val. Ser.*)

DEROCHARE. — E rupe dejicere, præcipitem dare; *précipiter d'un rocher;* ol. *déroquer.* (Mur.)

DEROCHATURA.—Diruptio, abscissio rupis; *écroulement d'un rocher, extraction d'un rocher.* (A. 1336.)

DERODERE. — Alluere; *laver, mouiller.* (A. 828.)

DEROGAMEN.—Derogatio, actio qua præcedens statutum, v. g. testamentum imminuitur vel aboletur; *abrogation ou modification d'un acte;* ol. *dérogation.*

DEROGARE.— Detrahere : « Nullus subjectus decedentem detrahat episcopum, nullus de eodem *deroget*, nec malum quidquam loquatur. » (*Conc. Hisp.*)

DEROGATIO. — Contumelia; *reproche, injure.* (Hes.)—F. pars e toto distracta (*Ch. Dalph.*)

DEROGATOR. — Detractor; *détracteur.* (Anast.)

DEROGATORIE. — Modo derogante. (Mart.)

DEROGATORIUS.—Qui abolet aut imminuit legis vel cujusvis statuti præcedentis auctoritatem; *qui annule ou modifie l'autorité d'une disposition législative, dérogatoire.*

DEROTARE.—Auferre, extrahere; *enlever;* ol. *desroter.* (A. 1218.)

DERUCARE. — Diruere, idem q. DEROCARE.

DERUNCINARE. — Runcare, herbas evellere; *arracher l'herbe.* (*Onom.* ap. Martin.)

DERUSCARE.—Cortice spoliare, ut videtur; *écorcer.* (Mur.)

DESACERDOTARE. — Sacerdotem seu episcopum deponere; *déposer un prêtre ou un évêque.* (*C. Chr.*)

DESADVENTAGIUM. — Detrimentum, incommodum; *détriment, désavantage.* (A. 1493.)

DESADVOYARE. — Denegare, inficiari; *désavouer, ne pas reconnaître.* (A. 1307.)

DESAFFIDARE. — A fiducia data recedere; *se défier, n'avoir plus confiance.*

DESAFFILIARE. — Exhæredare; *déshériter.* (*For. Osc.*)

DESAFORAMENTUM. — Hispanis, quidquid fit contra *foros*, id est leges municipales, seu libertatem indultam civitatibus, ac civibus oppidi alicujus; *violation des coutumes locales, atteinte portée aux priviléges d'une communauté.*

DESAFORARE. — Apud Hispanos, extra *forum* ponere. Dicebatur autem *desaforari*, reus, qui coram alio quam proprio ac competente judice citabatur : ut *aforari*, qui suo reddebatur judici.

DESAGMARE.—Sagma, seu sarcimen deponere; *décharger.*

DESAGRANAMENTUM. — Jus granum suum ante alios molendi, absque ulla pensitatione pro ejus molitura; idem q. DEGRANATURA. (A. 1230.)

DESAISINA.—Amissio rei alicujus, restitutio rei captæ; *perte d'une chose, restitution d'une chose illégitimement possédée.* (A. 1291.)

DESAISIRE. — Bona capta dimittere; *désaisir, lever la saisie.* (A. 1291.)

DESAMNENTIA. — Discordia; *désunion discorde.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

DESAMPARARE. — Cedere, rem occupatam dimittere, practicis Gallicis *désemparer.* (*St. Mass.*)

DESAMPARATIO.—Abdicatio, cessio rei possessæ; *abandon d'une chose, cession, tradition.* (*Ibid.*)

DESAMPERARE. — Deserere ; *abandonner, quitter, renoncer à.* (*Ibid.*)

DESANARE.— Decedere, mori; *mourir.* (A. 1154.)

DESAPERE.—Delirare; *être en démence, délirer.* (*Vet. Gl.*)

DESAPODERARE.—Potestatem dimittere, ut DISSAISIRE. (A. 1000.) — Expellere, possessione privare; *déposséder;* ol. *despoetir.* (A. 1317.)

DESAPROPRIATUS.—Exutus rei alicujus dominio, depositus; *dépouillé de la propriété de quelque chose.*

DESAPUNCTARE. — Aliquem ab officio, vel alia qualibet re amovere, ut DEPUNCTARE.

DESARTERE. — Pro DESISTERE. (A. 1252.)

DESAVENANS.—*Desavenans maritagium*, impar, minime conveniens; *Vid.* MARITAGIUM. *Desavenans feodatio*, illegitima, cum scilicet census ex feodo percipiendus feudi valore longe inferior est. (A. 1236.)

DESAVOVARE.— Denegare inficiari; *Vid.* DESADVOYARE.

DESBENDARE.—Zonam solvere. (*Form. vet.*)

DESCA. — Hostiæ consecratæ portio in Ch. Veronensi a. 1060; *portion de la sainte hostie.*

DESCARGA. — Acceptilatio, liberatio; *décharge, quittance, libération.* (A. 1356.)

DESCARGARE.—Onus deponere, exonerare; *décharger.*

DESCARKAGIUM.—Tributum pro mercibus exonerandis; *droit de décharge.* (*Chartul. S. Vand.*)

DESCARLATUS.—Coccineus; *d'écarlate.*

DESCAVALCATIO.—Pro DECALVATIO.

DESCAZARE.—E *casa* seu domo ejicere; *chasser de la maison.* (Mur.)

DESCENDENTES. — Posteri; *les descendants.*

DESCENDENTIA.—Descensus, declivitas collis, clivus; *descente.* (A. 1212.) — Summa quæ expansis rationibus reliqua est; *debet, reliquat.* (*Mem. D. Cam. Comp. Par.*)

DESCENDERE.—Active, demittere, pro activo Gallico *descendre.* (*A. SS.*) — Deponere, exonerare; *décharger.* (A. 1322.) — Dependere, idem q. in re feudaria movere; *dépendre, relever.* (A. 1329.)

DESCENDUA — Successio, hæreditas quæ

a progenitoribus obvenit; *succession, héritage en ligne directe;* ol. *descendement.*

DESCENSIBILIS.—Descendere consuetus. (*Bart. Gl.*

DESCENSIVE. — Successive, ex ordine; *successivement, par ordre.* (A. 1313.)

DESCENSUS. — Hospitationes, quomodo Galli dicunt *descentes.* (*Conc. Budens. a.* 1269.)—Confessio, seu locus sub altari ubi recondebantur sanctorum reliquiæ et in quem gradibus patebat aditus; *Vid.* Confessio. (Anast.)—Idem q. Descendua. (*Ann. Victor.*)

DESCHARGA.— Tributum pro mercibus exonerandis perceptum, ut Descarkagium. (*Ord. reg. Fr.*)

DESCHARGAGIUM. — Exoneratio; *décharge.*

DESCHARGIA.—Acceptilatio, liberatio, ut Descarga. (A. 1402.)

DESCHARGIARE. — Exonerare; *décharger.*

DESCHARGIATIO. — Exoneratio; *décharge.*

DESCIRE. — Nescire, oblivioni tradere. (J. de J.) —Desciscere. (Bald. Diac.)

DESCLAVARE. — Clave aperire; *ouvrir avec une clef.* (*St. Mont. Reg.*)

DESCLEDARE.—Locum *cledis,* seu cratibus clausum aperire, crates amovere, tollere: *ouvrir un lieu fermé avec des claies.* (A. 1243.)

DESCOBLADA.—Caro, seu frustum carnis sine adipe; *viande privée de graisse, maigre.* (A. 1177.)

DESCOLATADA. — Species vestis. (A. 1506.)

DESCOLATUS. — *Descolatus oculus*, a Gallico *découler*, effluere, oculus ex quo humor effluit. (*A. SS.*)

DESCOLPARE.—Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amolire (Mur.)

DESCRIBERE.—Censum per capita imponere, eumque exæquatum in libros censuales referre; *faire la répartition du cens et dresser l'état de cette répartition.* (Greg. Tur.)

DESCRIPTIO.—Indictio, contributio; *impot.* (*Cod. Th.*) *Descriptiones* etiam dictæ recensiones prædiorum, supellectilis Ecclesiæ, librorum ac veterum chartarum, regio nomine factæ; *inventaires descriptifs des biens d'une église ou d'une abbaye, dressés au nom du roi. Descriptio causarum*, index seu libellus in quo causæ judicandæ ex ordine recensentur; *liste par ordre où elles doivent passer, des affaires à juger.* (A. 1316.)

DESCRIPTOR.—Qui populum per centuriam et tribus dividit. (*Vet. Gl.*)

DESCROBARE.—De *scrobe* eruere. (Laur.) — Inserere, includere; *enchâsser.* (Tert.)

DESCUS. — Pluteus; *pupitre.* (Joan. Whet.)

DESDINOSUS.—Fastidiosus; *dédaigneux.* (Bar.)

DESDOBLATA. — Idem q. Descoblata. (*H. Dalph.*)

DESECUS. — Pro *secus.*

DESEIRE. — Pro *desinere.* (*Conc. Hisp.*)

DESEMEL. — Simul et semel. (Vict. Af.)

DESEMPARARE. — Rem possessam dimittere; *renoncer à la propriété d'une chose.* (*Us. Barc.*) — Remittere; *abandonner, concéder.* (A. 1230.)

DESEMPARATIO. — Idem q. Gurpitio.

DESENARIUS. — Idem q. *decennarius*, qui urbis decuriæ præest; *dixainier.*

DESENGRANARE. — Gallis *engrener*, moletrinæ granum infundere, unde secundum analogium linguæ, *desengranare* videtur idem esse, quod moletrinæ granum non infundere, vel jam infusum detrahere

DESENTIRE. — Abdicare, nuntium remittere; *renoncer.* (A. 1334.)

DESEPELIRE. — Exhumare; *exhumer, déterrer.* (*A. SS.*)

DESERTARE. — Dissipare, vastare; *ravager, gâter, détruire;* ol. *déserter.* (A. 802.) — Deserere; *abandonner.* (A. 802.)

DESERTITUDO. — Desertio, derelictio; *abandon.* (A. 1017.)

DESERTUM. — Ager incultus; *terre en friche.* (*Obit. Eccl. Ling.*)

DESERVIRE. — Fungi aliquo munere; *desservir, remplir une fonction.* Hinc locutiones illæ in instrumentis frequentes: *Deservire Ecclesiam,* vel *Ecclesiæ deservire in divinis,* pro parœciam administrare, vel ratione beneficii ecclesiastici debitum munus obire, officium persolvere. — Mereri; *mériter, gagner;* ol. *déservir.* (A. 1277.)

DESERVITIO. — Servitium, ministerium, functio; *emploi, charge, service.*

DESERVITURA. — Ead. notione.

DESESIARE SE. — Rem aliquam possessam alteri dimittere; *se dessaisir d'une chose en faveur d'autrui; Vid.* Werpire.

DESESIRE. — Regiam manum injicere in rem aliquam; *saisir, confisquer.* (A. 1154.) — *Desesire se,* ut Desesiare se. (A. 1222.)

DESEVARE. — Torrere; *brûler.* (A. 1291.)

DESFODRATUS. — Non pellitus; *Vid.* Fodratus.

DESGAGIUM. — Multa quæ ob vastationem in agris hortisve factam exigitur; *peine pécuniaire qui se prononce pour les dégâts faits aux jardins ou aux terres cultivées.* (A. 1296.)

DESCOMBRARE. — Purgare, mundare; *purifier, nettoyer;* ol. *décombrer.* (*S. Mut.*)

DESGRANUM. — Idem q. Degranatura.

DESGRURARE. — Tinctoribus Gallicis *descruer*, lexiviam facere. (A. 1399.)

DESGUARNIRE. — *Desguarnire castrum*, illud præsidio seu defensoribus nudare; *ôter à un château, à une place de guerre la garnison destinée à sa défense.*

DESHÆREDITARE. — Ut Dehæritare.

DESHEREDARE. — Exhæredare, spoliare, ead. notione.

DESHOMENAGIUM. — Manus mortuæ, seu hominis manus mortuæ ad dominum devoluta successio; *succession ouverte d'un homme de main-morte, c'est-à-dire le dépouillement de cet homme dont les biens vont au seigneur.* (*H. Dalph.*)

DESHOMENENTUM. — Ead. notione. (A. 1317.)

DESHOMINAMENTUM. — Ead. notione.

DESICUT. — Sicut, velut; *comme.*

DESIDENTIA. — Ut DESIDIA. (A. 1303.)

DESIDERABILIS. — Cupidus; *qui désire, avide.* (Fel.)

DESIDERABILITER. — *Desiderabiliter cupere*, hoc est, ardenter. (*A. SS.*)

DESIDERARE. — «Si duo comites pro causa aliqua *desiderant*, in supradicta synodo ventilentur.» (*Dec. Col. reg. Hung.*) Id est contendere ad se pertinere. — Velle; *vouloir.* (Ott. Mor.)

DESIDERATA. — Hoc verbo dici videtur initiatio in Christianismo veluti baptismus et quodvis sacramentum; antonomastice vero SS. Eucharistia, de quo sacramento verbum *desiderare* præsertim usurpant Tertullianus, S. Ambrosius et alii plures.

DESIDERATE. — Ultro, voluntarie; *volontairement.*

DESIDERATUM. — Monetæ species. (A. 1421.)

DESIDERIUM. — Actio in jure, qua quis rem velut ad se pertinentem repetit; *demande en justice;* ol. *desieurie.* (A. 1392.)

DESIDIUM. — Desidia, inertia; *paresse, indolence, inertie.* (*A. SS.*)

DESIDIUS. — Deses, ignavus; *indolent, mou, paresseux.* (*Vet. Gl.*)

DESIDUUS. — Residuus; *qui reste en arrière.* (*A. SS.*)

DESIGNAMENTUM. — Probabilitas, veri similitudo; *vraisemblance, probabilité.* (A. 1075.) — Terminus, limes designatus; *limite, terme.* (A. 1204.)

DESIGNARE. — *Designare alicui*, apud aliquem deponere; *consigner.* (A. 1319.)

DESIGNATIVE. — Nominatim; *nommément.* (A. 1400.)

DESIGNUM. — Designatio, descriptio, exemplar; *dessin; Vid.* DISGNUM.

DESILLARE. — Sigillum auferre, pro DESSIGILLARE; *décacheter.*

DESIPERE. — Alieno sapore inficere, priori amisso. (Tert.)

DESISTANTIA. — Discessio, qua quis desistit seu desciscit ab aliquo; *désistement.* (Mart., *Anecd.*)

DESISTENTIA. — Cessatio; *repos, action de ne rien faire.* (A. 1299.)

DESISTERE. — Pro DEFICERE.

DESITISCERE. — Contemnere; *mépriser, dédaigner.* (Pap.)

DESLIGARE. — Solvere; *délier;* ol. *deslier.* (Rym.)

DESLOGIARE. — E loco migrare; *changer de lieu, déloger.* (Lob., *H. Brit.*)

DESMA. — Potestas ligandi et solvendi, a Græco δέσμα, vinculum, ligamen. (Frid.)

DESMANDARE. — *Desmandare treugas*, inducias tollere, illis nuntium remittere. (A. 1234.)

DESMESURA. — Diminutio, vel injusta petitio. (A. 1229.)

DESMILITARE. — A militia removere, ut DISMILITARE.

DESNODARE. — Dissolvere, enodare; *dénouer, rompre:* ol. *desnouer.* (A. 1389.)

DESOCIARE. — Separare, quasi a *socio* avellere; *séparer.* (Pet. Bles.)

DESOLARE. — De solo ejicere, ut DELOCARE.

DESOLATIUM. — Desolatio. (Rad. Cad.)

DESOLLARE. — Solea percutere vel proterere; *frapper avec le pied.* (A. 1194.)

DESORDO. — Confusio; *désordre.* (*Tract. de milit.*)

DESORDINARE. — Perturbare; *troubler, mettre le désordre.* (Hinc.)

DESPALARE. — Divellere; *démonter, déranger* (*Vet. Gl.*)

DESPARARE. — Auferre, tollere; *enlever.* (*For. Osc.*)

DESPECTIO. — Contumacia, contemptus judicii; *refus de comparaître, défaut.* (*Lex Sal.*) — *Despectus litterarum regiarum*, criminis ac delicti in regiam majestatem species. (A. 819.)

DESPECTOR. — Qui despicit; *contempteur, celui qui méprise.*

DESPECTRIX. — Quæ contemnit; *celle qui méprise.*

DESPECTUOSE. — Irato animo; *avec colère;* ol. *despiteusement.* (*A. SS.*)

DESPECTUOSUS. — Abjectus; *vil, abject.* (*A. SS.*)

DESPECTUS. — Ut DESPECTIO.

DESPENDERE. — Sumptus facere; *dépenser;* ol. *despendre.*

DESPENSA. — Penaria, promptuarium; *dépense.*

DESPERABILITER. — Desperanter. (*Script. rer. Fr.*)

DESPERANTIA. — Pro DESPERATIO. (A. 868.)

DESPERATUS. — De cujus animæ salute nulla spes est; *celui dont il n'y a pas d'espoir de sauver l'âme.* (Lud.) — Perditus sicarius; *scélérat, bandit achevé.* (*St. Fl.*)

DESPEZARE. — De re ponderata detrahere, pondere minuere; *enlever une certaine quantité d'une chose pesée.* (*Ch. abbat. Conch.*)

DESPICABILIS. — Contemnendus; *méprisable.* (Xyst. II PP.)

DESPICABILITER. — Contemptim; *d'une manière méprisable, avec dédain.*

DESPICARE. — Despicere, contemnere; *mépriser, dédaigner.* (Mar.) — *Despicare bladum*, e spica educere, separare; *dépiquer le blé.* (A. 1434.)

DESPIGNERATIO. — Redemptio rei oppigneratæ; *dégagement.* (*Chartar. Eccles. Auxit.*)

DESPINARE. — Spinam avellere; *ôter une épine.*

DESPITARE. — Despicere, ut DESPICARE.

DESPITUS. — Despectus, contemnendus; ut DESPICABILIS. (Flet.)

DESPLEARE. — Explicare; *déplier, déployer.*

DESPLENDESCERE. — Obscurari; *devenir obscur:* « Qua *desplendebat* nitor cordis vestri. » (S. Paulin.)

DESPLICIBILIS. — Ingratus, molestus. (A. 1367.)

DESPONSALE. — Quod pro desponsatione

sacerdoti datur; *honoraires du prêtre pour le mariage.* (A. 1250.)

DESPONSALIA.—Desponsatio; *fiançailles.*

DESPONSARE. — Dicitur de qualibet re cujus possessionem quis adipiscitur : *Desponsare castrum, desponsare domum*, etc.

DESPOTUS. — Dignitas in aula Constantinopolitana, ex Græco δεσπότης, dominus. Quam quidem appellationem imperatores ipsi ambierant, cum in nummis suis non βασιλέως, sed δεσπότου titulum describi curarent, ut potissimum observare est in Alexii et Manuelis Comnen. nummis aureis.

DESPRETIUM. — Pretium pro laudimiis, de quo qui prædium acquirere vult cum domino feudali paciscitur et de eo quidpiam sibi condonari obtinet; *accord fait avec le seigneur pour le payement des lods et ventes;* ol. *depri.* (Pass.)

DESPROPRIAMENTUM. — Abdicationis peculii declaratio; *déclaration que l'on renonce à la propriété de son avoir.*

DESRAINARE. — Ut DERATIONARE, rationibus adductis crimen a se amoliri, etc.; *se disculper d'une accusation.*

DESRAISINA.—Lex quædam in Normannia constituta per quam in simplicibus querelis insecutus factum quod a parte adversa objicitur se non fecisse declarat, etc.; *déni, purgation par serment;* ol. *desrene.* (*Cod. leg. Norm.*)

DESRAINATIO. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DESRAISNIA. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DESRESNARE. — Ut DESRAINARE. (*Ibid.*)

DESROBARE. — Furari robam; *dérober, voler.* (*Ibid.*)

DESSAISINA. — Gall. *dessaisissement*, abdicatio, derelictio, vel amissio alicujus rei possessæ. (A. 1155.)

DESSAISINATIO. — Dejectio de possessione. (Lud.)

DESSASIONARE. — Præscriptam colendi agros rationem mutare; *changer l'ordre ordinaire de la culture de la terre;* ol. *dessaisonner.*

DESSERARE. — Laxare, remittere; *détacher, lâcher.* (A. 1442.)

DESSESIARE.—Possessione exuere; *Vid.* SAISIRE.

DESSESIONARE. — Ut DESSASIONARE.

DESSIDENS. — Pro *dissidens.*

DESSIGILLARE. — Sigillum dissolvere; *rompre le sceau, décacheter.* (A. 1360.)

DESTARIUM. — Mensuræ species, eadem ut videtur, quæ SEXTARIUM. (Nic. IV PP.)

DESTERIUS. — Ut DEXTRARIUS.

DESTERMINARE. — Exterminare, abolere; *détruire, anéantir.*

DESTERNERE. — Stratum jumentis auferre. (*A. SS.*)

DESTINA. — Murus quo sustinetur ædificium; *contrefort.* — Conclave privatum seu sacellum; *cabinet particulier, ou chapelle, oratoire.* (*A. SS.*)

DESTINAMENTUM.—Legatum; *legs.*(*Ch. Arag.*)

DESTINARE.—Legare, mittere; *envoyer, expédier.* (J. de J.) — Oppugnare, aggredi; *attaquer.* (Tert.) — Testamento legare; *léguer par testament.* (*For. Jac.*)—Decernere, statuere; *résoudre.* (A. 1408.) — Accidere; *arriver.* (*A. SS.*)

DESTINATIO. — Testamentum, bonorum dispositio; *testament, action de disposer de ses biens.* (*Tabul. Prior. de Domina.*)

DESTIPULARI. — Promissum pactum denegare; *refuser de tenir ses engagements, se parjurer.* (*Vet. Gl.*)

DESTITUDO. — Desertio; *action d'abandonner, désertion.* (Isid.)

DESTITUTIO. — Statutum vel decretum legi et rationi contrarium; *décret, décision contraires aux lois.* (A. 1257.)

DESTORNARE. — *Destornare ictum*, repellere; *détourner un coup.* (A. 1361.)

DESTRARIA. — Porticus Ecclesiæ : « In cujus quidem ecclesiæ introitu ampla spatiatoria platea præposita, porticus est trium *destrariarum* seu deambulatoriorum. » (Mart., *Ampl. Col.*)—Equa major. *Vid.* DEXTRARIUS.

DESTRATIO. — Mensura quæ *dextris* fit. *Vid.* DEXTRI.

DESTRICARE. — Consummare. (Isid.)

DESTRICTUS.—Pœna, multa a judice imposita; *amende prononcée en justice;* ol. *destriz, destroiz.*

DESTRIGARE. — Ut DESTRICARE.

DESTRUERE. — Debilitare, male multare; *abîmer, maltraiter.* (A. 1268.)

DESTRUS.—Modus agri ad mensuram *dextrus* dictam, æstimatus. *V.* DEXTRI. (A.1375.)

DESTURBIUM. — Impedimentum; *empêchement;* ol. *destourbier.* (Rym.)

DESUB. — Pro *sub; dessous.* (*A. SS.*)

DESUBITARE.—De improviso occupare, et etiam aliquem lacessere. (Pass.)

DESUBTER. — Idem q. *de sub; de dessous.* (*Vet. Gl.*)

DESULTRIX. —*Desultrix virtus*, instabilis et parum firma; *vertu peu solide et inconstante.* (Tert.)

DESUPER. — *Desuper esse*, superesse, superabundare. (Ach., *Spicil.*) — Supereminere. (A. 1203.)

DESUPERIUS.— Inferius; *dessous.* (Greg. Tur.)

DESURSUM. — Ex alto; *de haut.*

DESUSCEPTUM. — Cautio de suscepta pecunia, seu scriptum, quo accipiens rem debitam, a se *susceptam* sibique a debitore traditam fatetur, quodque penes dantem remanet pro securitate solutionis; *titre portant reconnaissance d'une dette, obligation.* (Greg. M.)

DESVASSALLARE. — Vassallum a loco deturbare. *Vid.* VASSALLUS.

DESVENIRE. — Decedere, mori; *mourir.* (A. 1099.)

DEVIATORIUM.—Canalis quo aqua a consueto cursu deflectitur; *canal de dérivation.*

DETA. — Debitum; *dette.* — Pro DIETA, vitæ institutum; *régime.*

DETAILLUM — Emptio vel venditio quæ fit particulatim; *détail.* (Pass.)

DETEGERE. — Contegere, operire; *couvrir.* (Joan. de Card.) — Decernere, declarare; *décider, proclamer.* (A. 1318.)

DETEMPERATUS.— Qui amplius non est consueta temperie : « Delicatissimi dudum corporis ejus serenissima complexione *detemperata*, lepra respergitur. » (*A. SS.*)

DETENTACIO.—Tentatio, molitio, vexatio. (A. 1268.)

DETENTARE. — Detinere, reservare. (*A SS.*)

DETENTATIO.— Addictio, traditio ; *délivrance.* (A. 1268.)

DETENTIO. — Hospitalitas, ut videtur, qua quis benigne ab alio excipitur et *detinetur.* (*Necrol. Corb.* — Possessio, occupatio; *détention.* (*St. Saon.*)

DETERESCERE. — Fieri deterius ; *dévérir.* (*A. SS.*)

DETERIARE. — Pro DETERIORARE.

DETERIORARE. — Deteriorem facere ; *détériorer.* (S. Ambr.)

DETERIORATIO. — Rei deductio in statum deteriorem ; *détérioration.* (Mad.)

DETERMINARE. — Pro DISTERMINARE, distinguere. (*Vet. Com.*) — In album doctorum vel magistrorum, qui studiorum terminus est, referre; qui recipiendi ritus una cum thesi tunc disputanda *determinatio* appellabatur, et *determinator*, qui receptioni præsidebat et qui recipiebatur. (A. 1315.)

DETERMINATOR. — *Vid.* DETERMINARE.

DETESSERARE.—Tesseris seu ludo amittere pecuniam; *perdre de l'argent au jeu.* (*Spec. Sax.*)

DETESTABILITAS. — *Detestabilitas facinoris*, quod in facinore detestandum est et abominandum. (Rym.)

DETESTARE. — Pro TESTARI. (Mart., *Anecd.*)

DETESTATIO. — Testatio, declaratio : « Ad *detestationem* criminis seu damni. » (A. 1476.)

DETHRONARE. — Idem q. DETHRONIZARE.

DETHRONIZARE. — De dignitate seu throno dejicere ; *dégrader, détrôner.* (*A. SS.*)

DETINERE. — Sarta tecta tueri ; *entretenir.* (A. 1190.) — Tractare ; *traiter.* (*Epist. Sold.*)

DETIRPARE. — Exstirpare; *abolir.* (A. 1402.)

DETITULARE. — Titulum delere ; *Vid.* TITULARE.

DETORTUM. — Transversum ; *ce qui est en travers, oblique.* (*Cons. Lem.*)

DETOURNARE. — A recta via deflectere ; *détourner.* (A. 1346.)

DETRACTARE. — Equis in diversum actis reum discerpere ; *écarteler.* (Flet.)—Famæ detrahere; *médire, calomnier, détracter ;* ol. *destraire.* (*A. SS.*) *Detractare se* dicuntur, qui juris exceptionibus renuntiant. (A. 1336.)

DETRACTUS. — Excoriatus, cui vivo capitis cutis abstracta est; *scalpé, à qui on a arraché la peau de la tête.* (Gasp., *Gl.*)

DETRADERE. — Pro TRADERE.

DETRANS. — Pro TRANS.

DETRICALE.—Zona pendens in crinibus tricatis, et dicitur a *de*, quod est deorsum, et *trica* quod est coma, quia pendet deorsum in trica. (*Interp. Joan. de Garl.*)

DETRICARE. — Morari, remorari, idem q. TRICARE

DETRICATIO. — Mora, dilatio; *retard, délai.* (*Act. S. Nicol.*)

DETRIMENTARI. — Detrimentum pati ; *éprouver du dommage.* (*Const. Just.*)

DETRIMONIA. — Detrimentum; *perte, dommage.*

DETRITURARE. — Triturare, molere ; *moudre, triturer*

DETRITIO. — Detrimentum, ut DETRIMONIA

DETROUSSARE. — Spoliare; *détrousser.* (A. 1353.)

DETULENTES. — Pro *Deferentes.* (*Ann. Ben.*)

DETUMULATIO. — Exhumatio ; *exhumation.* (*A. SS.*)

DETUNICARE. — Palam facere, detegere, quasi tunica ablata nuditatem ostendere; *agir publiquement, sans se cacher.* (Mat. Westm.)

DETURBARE. — Avertere, ut DISTURBARE.

DEUBLIA. — Præstatio seu *obliarum* tenuissimorum panum certis temporibus dominis a subditis facienda, sæpe in aliquantum pecuniæ commutata ; *droit d'oublie; Vid.* OUBLEIA.

DE ULTRA. — Ultra; *outre, au delà.* (*Ann. Gen.*)

DEUM. — Pro EUM.

DEUNCULUS. — Diminut. a *Deus*, ficti numinis simulacrum. (*A. SS.*)

DEUS. — Templum dei alicujus ; *temple.* (Lact.) *Deus in adjutorium*, Dominica duodecima post Pentecostem; *douzième dimanche après la Pentecôte. Deus in loco sancto*, undecima Dominica post Pentecostem; *onzième dimanche après la Pentecôte.*

DEUTERARIUS.—Secundarius; *du second rang, secondaire.*

DEUTERESIS. — A Gr. δευτέρωσις leges secundariæ seu traditiones hominum. (Guib.)

DEUTEROGAMIA. — A Gr. δευτερογαμεῖν secundo nubere ; *mariage en secondes noces.*

DEUTERONOMIUM. — Secundaria lex, liber Moysis ; *le Deutéronome.* (Laur.)

DEUTRUS. —Secundus. (Raim. Duel.)

DEVADIARE. — Rem oppigneratam redimere ; *dégager une chose donnée pour caution.* (Pass.)

DEVALIDATIO. — Decessio, imminutio ; *amoindrissement, déchet, perte.* (A. 1499.)

DEVALLARE — Descendere, demittere ; *descendre ;* ol. *devaller.*

DEVALLIS. — Prona vallis. (*Barth. Gl.*)

DEVASTARE. — Suppeditare ; *fournir.* (A. 1380.)

DEVECTIO. — Vectura ; *transport* (A. 1135.)

DEVENDUDA. — Idem q. DEFENDUDA. (A. 1225.)

DEVENIRE.— Evadere, fieri; *avenir.*

DEVENSUM. — Ut DEFENSUM. (A. 1263.)

DEVENTITARE. — Idem q. DEVENIRE. (Mur.)

DEVENTUS. — Eventus, casus; *événement.* (A. 1263.) — Potestas; *pouvoir.* (A. 1314.)

DEVENUSTARE. — Vituperare, deformitatem alicui exprobrare. (*Vet. instr.*)

DEVERIUM. — Debitum, pensitatio; *devoir, redevance,* ut DEBERIUM. (Vital.)— Debitum a vassallo servitium, clientelaris professio; *service du vassal envers le seigneur, aveu de vasselage.* (A. 1482.) — Officium, munus; *devoir.* (A. 1402.)

DEVERSUM.—F. inversum; *devers.* (*Mon. Angl.*)

DEVERSUS. — Versus; *devers. Per deversus; par devers.*

DEVES. — Ut DEVESIA.

DEVESIA. — Locus defensus, ut DEFENSA; *pâturage réservé et défendu;* ol. *devèse.*

DEVESIUM. — Ead. notione.

DEVESTIMENTUM. — Messis, fructuum vel segetum collectio; *moisson, récolte.* (A. 1377.)

DEVESTIRE SE.—Rei alicujus dominium abdicare; *abdiquer la possession;* ol. *se dévestir.* (Pass.)

DEVESUM. — Ut DEVESIUM.

DEVETARE. — Vetare, prohibere; *défendre, empêcher, prohiber;* ol. *devéer.*

DEVETATUS. — Interdictus, vetatus, prohibitus; *interdit, défendu.*

DEVETATOR. — Italis, qui arbores evellit. (*St. Fl.*)

DEVETUM. — Interdictum, pronibitio, seu potius exactio sub prætextu prohibitionis; *défense*, ou *taxe.* (A. 1147.) *Havere deveti*, res prohibita; *chose prohibée.* (S XIII.)—Cessio; *abandon,* ol. *devest.* (A.1239.)

DEVEZIUM. — Idem q. DEFENSUM. (A. 1211.)

DEVIALITAS. — Defectio a fide vel virtute. (Bar.)

DEVIAMENTUM.—Error; *erreur.* (*A. SS.*)

DEVIARE. — Exorbitare, extra viam ire; *sortir du chemin;* ol. *dévier.* (J. de J.) — A via sua aliquem per vim abducere; *détourner quelqu'un de son chemin.* (A. 1000.)

DEVIATIO. — Disciplinæ solutio, remissio. (Leib.)

DEVIATORIUM. — Iter devium; *chemin détourné.* (A. 1243.)

DEVIATUS. — Devius, dissolutus; *qui est hors du chemin, débauché.* (*A. SS.*)

DEVIGILARE. — Evigilare. (*Gl. vet.*)

DEVILLARE. — Discedere de villa, ire, proficisci; *partir, s'en aller.*

DEVINTUS. — Eventus, casus; *événement.*

DEVIOLARE. — *Deviolare puellam,* violare, stuprare; *violer, commettre un viol.* — Rescindere, irritum facere, violare; *enfreindre, violer un accord, l'annuler.* (A. 1127.)—

DEVISA. — Idem q. DIVISA.

DEVISAMENTUM. — Inscriptio, symbolum; *devise.*

DEVISIA. — Idem q. DEVESIA. (A. 1350.)

DEVITUM. — Ut DIVISA.

DEVIUM. — Species vestis clericalis, in Stat. Ecclesiæ Tutelensis. (A. 1328.)

DEVOATIO. — Clientelaris professionis negatio; *refus de reconnaître pour seigneur;* ol. *désaveu.*

DEVOLVERE. — Manifestare, propalare, revolvere. (*Vet. Gl.*)

DEVOLUTIO. — Jus devolutum; *dévolution, transport d'un droit, d'un bénéfice.* (Pass.) *Devolutio* autem in rebus beneficiariis dicitur collatio beneficii a superiore, præsertim a Romano Pontifice, cui jus devolutum est conferendi caducum beneficium.

DEVOLUTORIUM.—Girgillum; *dévidoir.* (Ugut.)

DEVOTÆ. — Feminæ et virgines, quæ castitatem voverunt : « quæ se Deo voverunt, » ut est in Concilio Valentino.

DEVOTAMENTE. — Hispanis, pie, devote; *pieusement.*

DEVOTAMENTUM. — Anathema, exsecratio; *malédiction, anathème.* (Tert.)

DEVOTARE. — Devovere; *vouer, consacrer.* (*A. SS.*) — Cum sacramento spondere, affirmare; *affirmer, promettre, garantir sous serment.* (*A. SS.*) — Fraudare votum, illud non reddere; *ne pas accomplir un vœu* (*A. SS.*)

DEVOTARIA. — Devota religiosa, pia. (Lud.)

DEVOTATIO. —Imprecatio; *malédiction, imprécation.*

DEVOTIO. — Tributum, vel tributi illatio, vel devotio, quæ debetur in collatione tributorum. Debiti agnitio et professio. (*Cod. Th.*)

DEVOTIONALIA. — Devotionis seu pietatis exercitia; *prières, exercices de piété.* (*A. SS.*)

DEVOTIONES. — Ead. notione.

DEVOTISSIMUS. — Titulus honorarius concessus quibusdam in *Cod. Th.*

DEVOTIZARE. — Vota et orationes ad Deum et sanctos facere; *adresser des vœux et des prières à Dieu et aux saints.*

DEVOTUM. — Votum, oblatio facta ecclesiæ. (A. 934.)

DEVOTUS. — Pius; *qui a de la piété.* (Pass.)—Sanctus, cujus tutelæ quis se potissimum committit; *saint patron.* (Mur.)— Qui se et bona sua monasterio devovit; *laïque qui s'est donné à un couvent.* (A. 1183.)

DEVULGARE. — Idem quod DEPOPULARE, populo seu vulgo urbem aut locum spoliare, *dépeupler* — Publicare; *divulguer*, *rendre public.* (Pap.)

DEX. — Limes; *Vid.* DECII. — Apud Occitanos, banleuca, urbis districtus; *banlieue.*

DEXIA. — Prosperitas; *bonheur, prospérité.* (*A. SS.*)

DEXTER. — Rectus, æquus, integer, in moralibus. (Mart., *Anecd.*)

DEXTERALIS. — Qui ad *dexteram* est; *qui est à droite.* (Asser.)

DEXTERARIUS. — Equus major et cataphractus; *cheval de bataille;* ol. *destrier.*

DEXTERI.—Ut DEXTRI.

DEXTIMUS. — Pro DEXTER.

DEXTRA. — Mensuræ longitudinis species; *dextre, mesure de longueur qui variait selon les pays.* (A. 979.) — Fœdus, pactum; *traité, accord, alliance.* (Pass.)—*Dextræ,* genus supplicii apud Italos. (*Chr. Parm.*) — *Dextras dare* dicuntur qui aliorum potestati se committunt. (*Chr. Moiss.*)

DEXTRALE. — Ornamentum dextræ, armilla in dextro brachio gestari solita; *bracelet.* (Pass.)

DEXTRALIS. — Securis genus, idem quod MANUARIA.

DEXTRALIUS. — Ut DEXTRARIUS.

DEXTRARE.—A dextris ire vel incedere, tegere latus dextrum; *marcher à la droite de quelqu'un, tenir le côté droit;* ol. *adextrer.* (A. 1177.) — Aptare, parare; *préparer, disposer.* (*A. SS.*) — Mensurare *dextris, mesurer au dextre. Vid.* DEXTRI. (*St. Mas.*) — *Dextrare equum,* eum domare, fingere; *dresser un cheval.*

DEXTRARIALIS. — *Dextrariale servitium,* f. præstatio *dextrarii,* quem vassallus domino debebat, si qua esset expeditio facienda; *service militaire, fourniture d'un cheval de guerre.* (Ap. Lud.)

DEXTRARIUS. — Equus major et cataphractus, quo utebantur potissimum in bellis et præliis, ut DEXTERARIUS.

DEXTRARIOLA.—Ut DEXTRALE.

DEXTRATIO. — Motus qui fit a sinistra ad dextram; *mouvement de gauche à droite.* (Sol.)

DEXTRATOR. — Agrimensor; *arpenteur.* (*St. Mass.*)

DEXTRATUS.—*Dextratus manu sua,* idem qui jurans sua manu, de quo in JURAMENTUM, q. *Vid.*

DEXTRERIA. — Navis species, forte quia agilis, ab Ital. *destro,* dexter, agilis (A. 1388.)

DEXTRERIUS. — Pro DEXTRARIUS.

DEXTRI. -- Mensuræ genus; *mesure de longueur;* ol. *dextre; Vid.* DEXTRA. — *Dextrorum* præsertim appellatione donantur ecclesiarum atque adeo locorum, qui aliqua immunitate, aut asyli jure gaudent, definita legibus circa eos spatia, quæ fere semper 30 passuum esse dicuntur; *bande de terrain, généralement de 30 pas de largeur, qui entoure un lieu privilégié et dans l'étendue de laquelle les priviléges produisent tous leurs effets ordinaires;* ol. *dextres.*

DEXTROCHERIUM. — Brachii dextri ornamentum, viris æque ac feminis commune, armilla, torquis, brachiale; *ornement de bras commun aux deux sexes, bracelet.*

DEXTRUM. — Mensuræ genus, ut DEXTRI. (*St. Arel.*)

DEYMERIUS. — Qui decimam ex jure percipit et exigit; *dîmeur, celui qui lève la dîme;* ol. *dismier.* (A. 1287.)

DEYTA. — Fidejussor, sponsor; *répondant, caution.*

DEZENA. — Decas; *dizaine.*

DEZMARIA. — Jus percipiendi decimam; *droit de dîme;* ol. *dismerie, dismage.*

DIA. — Generosa. (Pap.)

DIABLAGIUM. — Jus percipiendi *campipartem* ex bladis demessis; *droit de champart;* ol. *deablage.*

DIABOLARIS. — Meretrix, pro DIOBOLARIS, quasi duorum obolorum; *fille de joie.* (*Vet. Gl.*)

DIABOLE. — Calumnia. (*Lex. Mart.*)

DIABOLICUS. — *Diabolicum dicere,* pessime loqui, aliquid malo dæmone dignum agere. (A. 1211.)

DIABOLIZARE. — Dæmonio corripi; *être pris par le démon.* (*A. SS.*)

DIABOLUS LIGATUS. — Veneficii species; *sorte de sortilége.*

DIACAMERON. — Medicamentum ducens hominem de morte ad vitam. (*Lex. Mart.*)

DIACATOCHI. — Bonorum detentatores; *détenteurs.* (*Cod. Th.*)

DIACITRINUS. — Citrini coloris intensioris. (*Mon. S. Gal.*)

DIACODIUM. — Potio ex papavere. (Walb.)

DIACON. — Pro DIACONUS, passim apud veteres scriptores.

DIACONA. — Uxor diaconi, seu cujus maritus in diaconum promotus erat. Ex quo enim ad hunc dignitatis ecclesiasticæ gradum ille pervenerat, abstinebat uxore, quæ honoris causa *diaconissa,* et *diacona* appellabatur, quemadmodum presbyteri, *presbytera,* ut est in Concilio Turon. a. 567.

DIACONALE. — Vestis diaconorum ut *subdiaconale,* subdiaconorum. *Diaconale ministerium,* id est *diaconi*

DIACONATUS. Dignitas diaconi; *diaconat.*

DIACONIA. — Collatio eleemosynarum quæ colligebantur et dis tribuebantur in pauperes Christianos; *cotisations, offrandes, aumônes pour donner aux pauvres. Diaconiam exhibere,* eleemosynam facere pauperibus; *faire l'aumône.* — *Diaconiæ :* 1° loca in quibus pauperes, viduæ, pupilli, senes regionis cujusdam alebantur; *lieux où les pauvres, les orphelins, les vieillards,* etc., *étaient nourris, hospices régionaux;* 2° oratoria, sacella quæ hospitalibus domibus adjuncta erant; *oratoires, chapelles, annexés aux hospices régionaux.*

DIACONICUM. — Ecclesiæ secretarium sic dictum, quod *diaconorum* curæ incumberet; *sacristie.* (Pass.)

DIACONILIS. — Ad officium *diaconi* spectans; *de diacre.*

DIACONISSA. — Uxor *diaconi, Vid.* DIACONA. — Abbatissa; *abbesse.* (Abel.) *Diaconissæ* etiam in primis temporibus appellabantur mulieres vitæ integritate et religione ac pietate insignes, quæ in sacris ecclesiæ ministeriis ea obibant munia quæ diaconi ipsi salvo pudore, vel etiam absque offensionis nota, peragere non poterant, in officiis præsertim, quæ mulieres spectabant, verbi gratia, si ad lavacra, id est baptismum procederent, si in iis nudari, si docendæ et in divino verbo instruendæ essent mulieres.

DIACONISTA. — Diaconus; *diacre.*

DIACONITA. — Ead. notione.

DIACONITES. — Pauperes qui in diaconiis alebantur, vel ministri diaconiæ, qui sub diacono alimenta atque eleemosynas pauperibus distribuebant, ut opinatur Murat.

DIACONIUM. — Ecclesiæ secretarium; *sacristie.* Dignitas diaconi; *diaconat.*

DIACONUS.—Dignitas ecclesiastica cujus officium præsertim erat Evangelium legere et recitare in sacris liturgiis. *Diaconus cardinalis*, qui ad ecclesiam aliquam incardinatur. (Greg. VII.) *Diaconi regionarii*, dicti in Ecclesia Romana, qui singularum Urbis regionum, quæ septem erant, *diaconiis* (*Vid.* Diaconia) præficiebantur. *Diaconi palatini* vel *basilisci*, sic dicti diaconi Romæ quod in palatio et basilica Lateranensi Papæ ministrarent. Palatinorum munus erat evangelium in Ecclesia Lateranensi, ut *subdiaconorum palatinorum*, Epistolas et lectiones in ead. m ecclesia cantare. *Diaconi stationarii*; quorum munus perpetuum non erat, sed ad tempus. Ita porro appellabantur ii qui pontifici ad Stationem aliquam profecto ministrarent. *Diaconi testimoniales*, qui episcopum prædicantem custodiebant, quique *testes* esse possent eorum, quæ ab ipso dicebantur ad populum, ut, si opus esset, eadem declararent iis quorum intererat.

DIACOPOSIS. — Molestia, angustia; *inquiétude, chagrin, souci.* (Ap. Joan. Diac.)

DIACOPTUS. — Intercisus, cælatus; *ciselé, gravé.* (Anast.)

DIACOPUS. — Scissura, vel meatus in aggere intercisus, per quem rivus transmittitur in loca remotiora; *tranchée, rigole.* (Ulp.)

DIACYNTHINUS.—Hiacynthini coloris intensioris. (Leo Ost.)

DIADEMA. — Rex qui diadema defert. (A. 1357.) *Diadema regni*, regis inauguratio. (Mur.)

DIADEMALITER. — Cum diademate. (*A. SS.*)

DIADEMARE. — Diadema imponere. (Schelest.)

DIADEMATIZARE.—Ead. notione.

DIADOTÆ.—Diribitores, divisores. (*Cod. Th.*)

DIÆTA.—Iter unius diei; *chemin qu'un homme peut faire en un jour, étape.* (Pass.) —Pastus, refectio; *nourriture.* (*Pass. S. Vict. Mass.*) — Certa victus ratio ex medicorum præceptis; *régime prescrit par les médecins.* (Pass.)— Conventus publicus apud Germanos; *assemblée publique, diète.* (Pass.)—Dies ad juri standum assignata, vadimonium; *jour de la comparution en justice.* (A. 1399.)

DIÆTARE. — Victus ratione uti; *suivre un régime.* (Petr. Bles.)

DIÆTARIUS. —Qui in cœnaculo mensas ornare et mensis ministrare solet; *celui qui est chargé du service de la salle à manger.* (*A. SS.*)

DIAGNATUS.—Cognatione proximus, valde agnatus. (Joan. Sal.)

DIAGRAPHUM.—Descriptio, census, capitatio vel tributum: « Et talem afflictionem posuit in populo... per *diagrapha* seu capita, atque nauticationes per annos plurimos... » (Anast.)

DIALAGIUM.—Vox mendosa pro Hallagium, tributum quod solvitur pro licentia exponendi merces in halla seu foro recto, Gallice *halle.* (*Arrest. Parl. Par.*)

DIALE. — Tantum terræ, quantum quis per *diem* uno aratro arare potest; *autant de terre qu'une charrue peut en labourer en un jour, journal de terre.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

DIALITER.— Uno quoque die. (Ap. Pez.)

DIALOGISTA.—Disputator, qui disserit; *celui qui discute, argumentateur.* (Wicat.)

DIAMANS. — Adamas, *diamant.* (*Vet. Gl.*)

DIAMARE.—Pro *deamare.* (*Vet. Gl.*)

DIAMENTUM. — Adamas, *Vid.* Diamans.

DIAMETRUM.— Intertrimentum; *déchet.* (*Cod. Th.*)

DIAMICUS. — Valde amicus, familiaris; *très-ami, familier, intime.* (Will. Malm.

DIANA.— Dæmonus quidam apud rusticos.

DIANATICUS. — Dianæ cultui addictus; *livré au culte de Diane.* (Mur.)

DIANUS.—Idem q. Diana.

DIAPHONIA. — Vocum discrepantia. (*A. SS.*)

DIAPISTUS. — « Planetam *diapistim* listis aureis ornatam. » (Leo Ost.) « Hic *diapisti* color, sub viridis intuentium oculis grato blanditur aspectu. » (Mur.)

DIAPRASINUS.—Ut Diaprasius. (Flod.)

DIAPRASIUM.—Malagma, aut electuarium confectum *prasio* seu marrubio herba. (Lanf. arch. Cantuar.)

DIAPRASIUS.—Viridis coloris vividioris; *vert éclatant.* (A. 915.)

DIAPRETUS.—« Duo pallia alba de *diaspreto*, » *Vid.* Diasprus.

DIAPSALMA.—Pausa; *pause (dans la musique.)* (S. Hier.)

DIAQUILON.—Unguenti genus. (*Vet. Gl.*)

DIAR.— Duodecim præfecti cæteris eminentiores, quibus sacrorum et juris populo dicendi curam commiserat Odinus Sueonum princeps. (Hickes.)

DIARETOR. — « Rursum placuit ut quoniam Hipponensium *diaretorum* ecclesiæ destitutio non est diutius negligenda. » (*Conc. Afric.* sub Bonif. PP.), ubi f legend. *directorum.*

DIARHODINUS.—Color roseus intensior; *couleur rose foncé.* (A. 1023.)

DIARIUM.—Diurnum cibarium vel obsonium, quotidianus et diurnus victus, quantum diei sufficit; *ration journalière, quantité d'aliments nécessaire pour un jour.* (Pap.)

DIARSICE. — Elate, a Gr. διαρσις, elatio: « ne videamur gnaris loqui *diarsice* vel *diascirtice.* » (*A. SS.*)

DIASOPHISTA.— Medicus sophistes. (*A. SS.*)

DIASOSTES.—Ductor, conductor. (Luitp.)

DIASPERATUS. — Variegatus, diversicolor; *diapré.* (*Mon. Angl.*)

DIASPERUS.—Idem q. DIASPRUS.

DIASPRETUS.—Ead. notione.

DIASPRUS. — Panni pretiosioris species: « Pluviale *diasprum*, planeta *diaspra ;* » voce *diasprus* colorem intensissime album designari opinantur editores *A. SS.*

DIATAPSALON. — Mendose ut videtur pro DIATESSARON. (Mart., *Anecd.*)

DIATESSARON. — Vox musica, Gallis *quarte*, quæ constat duobus tonis et majori semitono.

DIATESSARONICE.—Secundum quartam musicorum. (*A. SS.*) *Vid.* DIATESSARON.

DIATHECA.—Testamentum, in veteribus instrumentis non semel.

DIATIM. — Quotidie, de die in diem. (Isid.)

DIATRETARIUS. — Qui calices aut vasa cælat aut perforat ; *graveur, ciseleur.* (*Cod. Th.*)

DIATRETUS. — Perforatus, cælatus; *ciselé, gravé.* (*Cod. Just.*)

DIATRITUS.—Pro DIATRETUS. (S. Paulin.)

DIATYPOSIS.—Mandatum ; *ordre, décision.* (S. Greg. M.)

DIAULIUM. — A. Gr. Αὐλή, atrium, domus. (Frideg.)

DIBELLIO.—Rebellio, pro DUELLIO. (*Vet. Gl.*)

DIBULATIO.—Designatio. (Pap.)

DICA.— Charta, tabula, ubi continentur summa debiti et nomen debitorum ; *pièce contenant la liste des dettes et des débiteurs.* (*Vet. Gl.*) — Tallia, seu exactio ; *impôt, taxe.* (Ord. Vit.) — Oblata conditio ; *offre.* (A. 1319.)—Jurisconsultis, judicium, actio, libellus, actionem continens, Gal. *dit.* (Pass.)

DICABULA.—Nugæ, fabulæ pueriles ; *sornettes, contes d'enfants.* (Tert.)

DICARE. — *Dicam* seu talliam exigere; *faire payer la taille.* (A. 1477.)— *Diccum* facere, aggerem exstruere; *construire une digue*, ol. *diccer.* (A. 1322.)

DICAMBIUM. — Permutatio ; *échange.* (*A. SS.*

DICASTERIUM. — Forum judiciale ; *tribunal.* (*A. SS.*)

DICATIO.—Laus, gloria. (*Cod. Th.*)—Titulus honorarius. (S. Aug.)

DICATOR.—Qui *dicam* seu talliam exigit; *celui qui fait payer la taille.* (M. Par.)

DICATURA.—Officium judicis ; *judicature.* (S. XIII.)

DICCATIO.—*Dicci* seu aggeris exstructio ; *construction d'une digue.* (A. 1292.)

DICCUS. — Flandris agger ; *digue.* (Pass.)

DICELLA.—Genus ensis vel jaculi, quod bifariam cædit. (Car. de Aq.)

DICENTARIUS. — Rhetor, orator. (*Vet. Gl.*)

DICERE. — Auctionari, liceri. (A. 1395.) Cum aliquo colloqui. (Steph. de Ins.)

DICERIUM.—Dictum ; *parole.* (*Vet. Gl.*)

DICHA.—Oblata conditio; *offre.* (A. 1319.)

DICHE.—Pro DICA, schedula vel talleola ; unde *diche cyregrapharium* eum existimo qui curam habet in *dica* notandi quæ sunt annotanda, ut tallias seu impositiones, etc.

DICHONENTON. — Bis recoctum et conflatum, mixtura forte alterius metalli adulteratum. (*Cod. Th.*)

DICIBILIS. — Qui dici potest vel debet ; *qui peut ou doit se dire.* (*Vet. Gl.*)

DICIBULUM. — Ut *Dicabulum. Vid.* DICABULA. (Tert.)

DICIMATIO. — Pro DECIMATIO.

DICIPULA. — Pro *Decipula.* (A.1352.)

DICITORIUM. — Rostra ; *tribune aux harangues.* (*A. SS.*)

DICOFRITUM. — Species operæ dominis præbendæ; *sorte de corvée en usage en Bretagne ;* ol. *dicofrit.*

DICOGRAPHUS.—Causarum scriptor, vox forensis ; *greffier.*

DICOMBITUM.—Ut DECUMBITIO.

DICTALIS. — *Dictales tabulæ*, in quibus dictabant seu componebant. *Vid.* TABULA.

DICTAMEN. — φωνή ; Gal. *voix :* hinc « *dictamen* rectæ rationis » in nonnullis instrumentis. — Scribendi forma, stylus; *manière d'écrire, style.* (Ebr. Beth.)

DICTARE.—Scribere orationem, epistolam componere ; *écrire, composer.* (Pass.) — Pronuntiare; *énoncer* (*Vet. Gl.*) *Dictare operam*, f. præesse operariis, eisque normam tradere atque ordinem structionis, nisi legend. *diætare operam*, hoc est *dietim* præstare operam. (*Leg. Rothar.*) « A prato Bonini, sicut *dictat* labium nemoris (a. 1181); » id est prout jacet et distenditur ora nemoris.

DICTATIO. — Scriptum, oratio scripta ; *écrit, titre, mémoire.* (Senat.)

DICTATOR. — Scriptor ; *écrivain, auteur.* (*Vet. Gl.*)— Arbiter ; *arbitre.* (Rog. de Hov.) —Is qui alicui rei pro imperio suo intercedit, nisi sit magistratus in provinciis Africanis constitutus, qui hoc titulo gaudebat. (*Cod. Th.*)

DICTATORIUM. — Idem q. DICITORIUM. (*Vet. Gl.*)

DICTATUM.—Idem q. DICTATIO. (*Vet. Gl.*)

DICTATURIRE. — Scribere, commentarium componere, meditari. (*Ann. Ben.*)

DICTATUS. — Scriba ; *secrétaire.* (*Vet. cod.*) — Oratio scripta, ut DICTATIO. (*A. SS.*)

DICTICA. — Pro DYPTICHA. (Ugut.)

DICTIO. — Scriptio rhetorica, seu vera, seu ficta, declamatio, quæ publice et in consessu virorum eruditorum dicitur, recitatur. (*Vet. Gl.*)

DICTITARE.—Scribere, ut DICTARE.

DICTITIUM. — Scriptum, epistola, diploma, ut DICTUM. (Hariulp.)

DICTO-AUDIENTIA.— Obsequium, obedientia ; *obéissance.* (S. Iren.)

DICTOR. — Arbiter selectus a partibus pro dirimendis controversiis ; *arbitre, juge ;* ol. *diseur*, *disour.*

DICTUM. — Judicium sive sententia arbitrorum vel dictorum ; pretium pro re venali oblatum ; charta, seu actus vel scriptura ; narratio ; testimonium ; *jugement ou sentence arbitrale ; prix offert, offre, enchère ; acte, titre; récit ; déposition d'un témoin, témoignage.*

DIDASCALI.—Dicti majores Judæorum et sapientiores in lege Moysis apud Rigord.

DIDASCALICUS.— Doctissimus. (*Vet. Gl.*)

DIDASCALIUM. — Gymnasium, ut MAGISTERIALE.

DIDATIM.—Divisim. (Isid.)

DIDENS.—Firmus, robustus, ingens. (Pap.)

DIDONEUS.—Vivax, valens. (Id.)

DIDRAGMARE. — « Aurum plurimum *didragmavit.* » (Bald.) Id est per partes distribuit, per *didragmas* dedit.

DIECULUM.—Dies; *jour.* (S. Eulog.)

DIEGEMA.—Paraphrasis. (Alb. Torin.)

DIENTMANNUS. — Apparitor, majoris et magistratus civilis minister; *sergent, huissier.* (*Ch. Flandrens.*)

DIES. — Tantum terræ quantum quis per diem uno aratro arare potest; *journal de terre.* (Pass.) — Festum; *jour de fête, fête.* (Id.) — Victus diurnus, quotidianus; *ration journalière, pitance.* — (Commod.) *Dies absolutionis*, feria quinta ante Pascha, qua pœnitentes absolvi solebant; *le jeudi saint;* ol. *jeudi absolu.* (Pass.) *Dies adoratus*, Parasceves scilicet, quo crux adoratur; *le vendredi saint;* ol. *vendredi aouré.* (A. 1130.) *Dies Ægyptiaci*, seu *ægri* aut *maledicti*, dies mali, quia ab Ægyptiis fuerunt inventi; *jours néfastes.* (Pass.) *Dies amoris*, dies ad controversiam amice componendam; *jour fixé pour terminer une discussion à l'amiable.* (*Vet. Ch.*) *Dies animarum*, dies commemorationis fidelium defunctorum; *le jour des morts, le 2 novembre;* ol. *jour des âmes.* (*Vet. Breviar.*) *Dies apostolici*, festa apostolorum; *la fête de tous les apôtres, célébrée autrefois le 1er mai chez les Latins, le 30 juin chez les Grecs.* (A. 1176.) *Dies appensamenti*, vadimonii dilatio; *Vid.* APPENSAMENTUM. (A. 1363.) *Architriclini dies*, Dominica secunda post Epiphaniam; *le second dimanche après l'Epiphanie.* (Pass.) *Dies baronum*, quo scilicet barones convenire solent ad dijudicandas vassallorum lites, parlamentum; *Vid.* PARLAMENTUM. (A. 1281.) *Dies boni*, dies feriati; *les jours fériés.* (Sid.) *Dies burarum*, Dominica prima Quadragesimæ; *premier dimanche de Carême.* (Pass.) *Dies communes*, festis opponuntur; *les jours ouvrables.* (*Cod. Th.*) *Dies consuetudinales*, quibus consuetudines seu tributa vel census exiguntur; *jour du payement des redevances.* (A. 1090.) *Dies et consul*, dies diplomati adscriptus, vulgo *data; jour de la signature d'un acte, date.* (Hincm.) *Dies coronæ regis*, quo corona ejus capiti imponitur; *jour du couronnement d'un roi.* (Eadmer.) *Dies decretorii*, qui vulgo *critici* medicis; *jours critiques.* (Pass.) *Dies devoti*, feriati; *jours de fêtes.* (A. 1334.) *Dies felicissimus*, dies Paschatis; *le jour de Pâques.* (Commod.) *Dies florum*, Palmarum dies festus; *le dimanche des Rameaux.* (Pass.) *Dies focorum*, Dominica prima Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême.* (Pass.) *Dies forensis* seu *mercatalis*, quo forum habetur; *jour de marché.* (A. 1402.) *Dies humanus*, vanæ gloriæ; homo. (*A. SS. Ben.*) *Dies jejunalis*, jejunio sacer; *jour de jeûne.* (A. 1401.) *Dies inofficiata*, quæ habet proprium officium in ritu ecclesiastico; *jour qui a un office particulier.* (Mart., *Anecd.*) *Dies juridicalis* seu *juridicus*, in quo jus dicitur; *jour d'audience.* (*St. Val. Ser.*) *Dies lamentationis*, sanctæ scilicet hebdomadæ, in quibus *lamentationes* Jeremiæ decantantur in ecclesia; *le jeudi, le vendredi et le samedi saints.* (Pass.) *Dies legibilis*, quo in scholis publice legitur et docetur; *jour de classe ou de cours.* (*St. Universit. Tolos.*) *Dies legitimus*, quo aperiri possunt tabulæ testamenti post mortem testatoris; *jour où l'ouverture d'un testament peut avoir lieu.* (*Marc. Form.*) *Dies ligati*, feriati; *jours fériés.* (*Spec. Sax.*) *Dies magnus:* 1° Festum Paschatis; *le jour de Pâques;* 2° Dies extremi judicii; *le jour du jugement dernier.* (Pass.) *Magni dies*, quædam assisiæ extraordinariæ; *réunions judiciaires qui se tenaient extraordinairement dans certaines provinces;* ol. *grands jours.* (Pass.) *Dies manualis*, opus manuum per diem; *journée de travail.* (A. 1012.) *Dies Mercurinus*, Mercuris; *mercredi.* (A. 1446.) *Dies naturalis*, spatium 24 horarum; *vingt-quatre heures.* (A. 1375.) *Dies neophytorum*, qui inter magnum Pascha et Pascha clausum intersunt, in quibus albis induuntur recens baptizati; *les six jours compris entre le dimanche de Pâques et celui de Quasimodo.* (S. Aug.) *Dies operalis*, in quo licet operari; *jour non férié.* (*Vet. cod.*) *Dies Hosanna*, Dominica Palmarum; *le dimanche des Rameaux.* (Pass.) *Dies pingues*, qui diem Cinerum præcedunt; *les jours gras.* (A. 1362.) *Dies placitabilis*, in quo placita fiunt; *jour de jugement.* (Fortesc.) *Dies repetibilis*, quo de lege aut alia quæstione publice disputatur. (*St. Univers. Andeg.*) *Dies sacri*, quibus a bellis privatis abstinere præceptum erat; *jours où les guerres privées étaient interdites.* (Greg. IX PP.) *Dies sancti*, dies Quadragesimæ; *le Carême.* (Pass.) *Dies serviens*, dies liti dirimendæ et finiendæ assignata; *jour fixé pour la terminaison d'un procès;* ol. *jour servant.* (Pass.) *Dies solis*, qui postmodum Dominicus; *le dimanche.* (Tert.) *Dies magni scrutinii*, Mercurii dies quartæ hebdomadæ Quadragesimæ; *le mercredi de la quatrième semaine de Carême.* (Pass.) *Dies viridium*, feria quinta majoris hebdomadæ; *le jeudi saint.* (Haltauf.) *Dies votorum*, sponsaliorum et nuptiarum. (*Lex Long.*) *Dies utiles*, in quibus suis negotiis vacare licet; *jours ouvrables.* (*St. Mass.*) *De pulchra die*, de die; *en plein jour.* (*Act. Inquis. Carcas.*)

DIESCERE. — Instar diei lucere; *luire comme le jour, faire jour;* ol. *ajourer.*

DIETA.—Officium *feriæ*, vel pars ejusdem officii, seu preces quæ diebus tantum jejunii recitantur. (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*) — Dies, spatium diurnum; *jour, journée.* (Mur.) — Merces diurna; *salaire quotidien.* (*Inst. Sic.*) — Tantum terræ quantum per diem uno aratro coli potest; *journal de terre.* (A. 1220.) — Iter quod una die conficitur, vel quodvis iter; *étape, route.* (Pass.) — Pastus, conventus, ut DIÆTA. — *Dieta straminis et paleæ*, tantum, ut videtur, straminis et paleæ quantum conficitur uno die, cum frumentum flagellatur. (*Tabul. Gemet.*)

DIETARE. — Commorari ; *séjourner*. (S. XII.) — Iter agere, peragere ; *voyager, faire route*. (S. XII.) — Victus ratione uti ; *suivre un régime*. (Petr. Bles.)

DIETARIUM. — Opus diei ; *journée de travail*. (*A. SS.*) — Jugerum, jornale ; *journal de terre*. (A. 1226.) — Accepti et impensi diurni liber ; *livre des recettes et des dépenses*. (*St. Colleg. de March.*)

DIETARIUS. — Jugerum, ut DIETARIUM. (A. 1267.) — Qui ad officium ecclesiasticum stata die eligitur. (*Ordin. Eccl. Rothom.*) — Qui in cœnaculo mensas ornat, ut DIÆTARIUS. — *Dietarius mensæ*, ad mensam quotidie admissus. (*A. SS.*)

DIETENUS. — Tota die. (*A. SS.*)

DIETICUS. — Regularis ; *régulier, soumis à une règle*. (J. de J.)

DIETIM. — Per singulos dies, quotidie, de die in diem. (Pass.)

DIFALCARE. — Demere, deducere ; *défalquer*. (*St. Cad.*)

DIFFACERE. — Destruere ; *défaire, détruire*. (Pass.) — Mutilare ; *mutiler, couper un membre à quelqu'un*. (Pass.)

DIFFACTIO. — Mutilatio membrorum ; *mutilation, amputation d'un membre*. (*Leg. H. I reg. Angl.*)

DIFFAMARE. — Vastare, spoliare ; *ravager, piller*. (A. 1252.) — Vulgare ; *répandre, publier, célébrer*. (Pass.) *Diffamare testes*, illorum testimonium infirmare. (A. 869.)

DIFFAMATIO. — Contumelia, convicium ; *infamie*. (A. 1357.)

DIFFAMATORIUS. — *Diffamatorius liber*, is qui Gall. *libelle diffamatoire* nuncupatur. (Pass.)

DIFFAMATUS. — Præfatus. (*A. SS.*)

DIFFAMIA. — Damnum famæ, infamia ; *tache à la réputation, infamie*. (S. Aug.)

DIFFARDARE. — *Fardellos*, seu sarcinas auferre, spoliare. (A. 1390.)

DIFFAREARE. — Matrimonium dissolvere. (*Dig.*)

DIFFASIUM. — Prohibitum, idem q. DEFAISIUM. (A. 1290.)

DIFFATUARE. — Infatuare. (*Vet. Gl.*)

DIFFERENTER. — Eminenter. (*Vet. cod.*)

DIFFERENTIA. — Controversia, contentio, dissidium ; *différend ;* ol. *différance*. (S. XIV.)

DIFFERENTIOR. — Præstantior, eminentior. (Isid.)

DIFFERRE. — Commutare ; *changer*. (A. 1225.)

DIFFESIO. — *Diffesio negativa*, negatio. (*A. SS.*)

DIFFICAX. — Difficilis. (J. de J.)

DIFFICERE. — Pro *deficere*.

DIFFICILIS. — *Vid.* VULNUS.

DIFFIDAMENTUM. — Provocatio ; *défi, provocation*. (Pass.)

DIFFIDANTIA. — Ead. notione.

DIFFIDANTIARE. — Fidantiam seu fidejussionem frangere ; *Vid.* FIDANTIA.

DIFFIDARE. — Proprie, a *fide* quam quis alicui debet aut pollicitus est per litteras aut epistolam deficere ; *annoncer par lettre à quelqu'un qu'on ne garde plus la fidélité qu'on lui doit ou qu'on lui a promise, retirer sa foi ;* ol. *deffier*. (Pass). — Declarare aliquem a fide quam debebat defecisse ; *déclarer que quelqu'un ne garde plus la foi qu'il devait*. (A. 1313.) — Bellum indicere ; *déclarer la guerre*. (A. 1422.)

DIFFIDATIO. — Provocatio ; *action de provoquer, provocation*. (*A. SS.*) — Damnum quodvis ; *dégât*. (A. 1361.)

DIFFIDATOR. — Qui ad certamen evocat ; *celui qui provoque au combat ;* ol. *défieur*.

DIFFIDATORIUS. — *Diffidatoriæ litteræ*, quibus quis *diffidat ; Vid.* DIFFIDARE.

DIFFIDATUS. — Desperatus, exspes vitæ, cui nulla superest vivendi fides. (*A. SS.*) — Rixarum amans, qui alterius querelam pretio ductus suscipit ; *spadassin, batteur à gage ;* ol. *deffieur*. (Steph. de Infest.)

DIFFIDENTIA. — Ut DIFFIDATIO. (Bald.)

DIFFIDIUM. — Scheda provocatoria ; *cartel ;* ol. *deffi*.

DIFFIDUCIA. — Idem q. DIFFIDATIO.

DIFFIDUCIARE. — Ut DIFFIDARE.

DIFFIGURARE. — Figuram auferre, delere, deformare ; *défigurer*. (*Lex Long.*)

DIFFIGIUM. — Difficultas, f. pro DIFFUGIUM, effugium. (A. 1277.)

DIFFINIMENTUM. — Cessio, quæ fit per compositionem. (A. 1103.)

DIFFINIRE. — Dimittere quasi per compositionem. (A. 1108.)

DIFFINITAS. — Idem q. DIFFINIMENTUM. (A. 1024.)

DIFFINITOR. — Ut DEFINITOR.

DIFFINITORIATUS. — Officium *definitoris*. *Vid.* DEFINITOR. (*Bull. Carmel.*)

DIFFIRMARE. — Recludere, operire ; *ouvrir ;* ol. *défermer*.

DIFFITATIO. — Ut DIFFIDATIO.

DIFFLATIO. — Inflatio, tumor. (A. 1330.)

DIFFLORARE. — Pro DEFLORARE.

DIFFLUXIM. — Diffluendo. (*A. SS.*)

DIFFODERE. — Effodere ; *creuser, fouir*. (*Leg. Ethelr. reg. Angl.*)

DIFFOLRARE. — Vestem pelliuo quo ornatur spoliare ; *ôter les fourrures d'un habit*. (A. 1402.)

DIFFORCIARE. — Per vim et contra jus auferre, detinere ; *enlever, retenir injustement*. (*Tabul. Fisc.*) *Difforciare rectum, rectitudines* seu *judicia*, dicitur is in legibus Normannicis qui contra *rectum* agit, vel dominus feudi qui jus et rectum, seu justitiam facere renuit quando ab eo petitur ; *agir illégalement* ou *refuser de faire droit ;* ol. *diforcer justice*.

DIFFORMATIO. — Disciplinæ monasticæ solutio, remissio. (Mart., *Itiner.*)

DIFFORTUNIUM. — Infortunium, adversa fortuna ; *infortune, malheur*.

DIFFRAMITTERE. — Possessione exuere, quasi extra mittere ; *déposséder, dépouiller*.

DIFFUGIUM. — Asylum, refugium, effugium ; *asile, retraite, moyen, issue pour fuir*. *Diffugia*, judiciorum anfractus, tricæ. (A. 1150.)

DIFOSOT. — Species corvatæ vel pensitationis apud Britannos ; *diffosot, nom d'une corvée due à leur seigneur par les vassaux bretons*.

DIGA. — Agger ; *digue*. (Pass.)

DIGAMUS. — Secundæ uxoris vir; *celui qui est marié en secondes noces. (Vet. Gl.)*
DIGENUS. — Pro DECANUS. (*Cons. Mon. S. Paul. Rom.*)
DIGER. — « Quantum pro compositione *diger* est (*Lex Salic.*); » id est, censet Eccardus, quantum pro compositione sufficiens est.
DIGERERE. — Conscribere, exprimere, *digesta* describere. (Pass.)
DIGESTIM. — Ordinate; *avec ordre, régulièrement.* (Prud.)
DIGESTIO. —Expositio per ordinem, clara et distincta. (Serg. II PP.)
DIGESTUM. — Quodvis scriptum; *écrit. Lucæ digestum*, illius Evangelium; *l'Evangile de S. Luc.* (Tert.) — Corpus Pandectarum; *le Digeste.* (Pass.)
DIGETISTA. — Qui docet *Digesta* vel docetur. (Ugut.)
DIGHA. — Pugio, sica; *dague.* (*Vet. Cod.*)
DIGITABULUM. —Digitorum involucrum; *dé à coudre.* (Pass.)
DIGITALE. — Theca annulis recondendis apta; *petit meuble à déposer les bagues;* ol. *doittier.* (*Vet. Gl.*)
DIGITARE. — Ut INDIGITARE. (*Vet. Gl.*)
DIGITELLUS. — Idem q. AURICULARIS. (Ugut.)
DIGITIÆ. — Bulengero, virgulæ aureæ seu argenteæ, digitis similes. (Anast.)
DIGITARIUM. — Idem q. DIGITABULUM. (*A. SS.*)
DIGITUS. — Liber *digito* scriptus. (Rathbert.)
DIGLADIABILIS. — Crudelis, infestus: « *Digladiabile* odium, » crudele (*A. SS.*); « *digladiabile* discidium, » inexorabile. (*A. SS.*)
DIGLADIARI. — Gladio transfigi. (Ap. Mur.)
DIGLADIATIO. — *Digladiatio linguæ;* convicium, maledictum. (*Chartul. Cart. abbat.*)
DIGMA. — Specimen rei; *montre, échantillon.* (*Cod. Th.*) — Urina; *urine.* (Pap.) — Dignitas, decus, gloria. (J. de J.)
DIGNABILIS.— Dignans, dignum habens. (*Marc. Form.*)
DIGNABILITER. — Cum dignitate. (*Vet. Inst.*)
DIGNARE. — Dignum reddere. (A. 1311.)
DIGNATIO. — Misericordia, liberalitas, humanitas. (Tert.) — Titulus honorarius. (Pass.)
DIGNATIVUS. — Benignus. (*A. SS.*)
DIGNERIUM. — Pastus, procuratio, prandium; *nourriture, repas;* ol. *digner.* (A. 1289.)
DIGNIFICARE. — Dignum censere. (*Cap. Car. C.*)
DIGNITAS.—Titulus honorarius quo compellantur reges. (Pass.) — Jus, privilegium. (*Chartul. S. Magd. de Castrod.*) — Dux, præfectus. (Car. de Aq.) — Imago alicujus sancti, ut MAJESTAS. (A. 1508.) *Dignitas* in ecclesiasticis beneficiis, dicitur, quando beneficium habet administrationem rerum ecclesiasticarum, cum jurisdictione: vel ex eo quod habet nomen dignitatis cum prærogativa in choro et capitulo, denique quando constitutio vel consuetudo ecclesiæ habet quod beneficium habeatur, et reputetur pro dignitate. « Stipatus *dignitate* monachorum » in *Annalib. Bened.*, hoc est, uti videtur, a monachis dignitate aut virtute conspicuus, nisi mavis dignitatem hic pro ambitu sumi vel comitatu.
DIGNITER. — Dignanter, honorifice. (*A. SS.*)
DIGNITOSUS. — Dignosus seu colendus: « Propter *dignitosam* innocentiæ palmam (Aldhelm.); » id est dignatione venerandam.
DIGNOSCENTIA. — Cognitio. (S. IX.) — Forma, species, imago. (*A. SS.*)
DIGREGARE. — Disjungere, dividere, quasi a *grege* separare; *disjoindre, séparer.* (A. 1257.)
DIGTUM.—Digitus; *doigt.* (Ap. Pez.)
DIGURPITOR.— Qui dimittit rei alicujus possessionem; *qui renonce à la propriété d'une chose.* (A. 1098.)
DIJUDICATUS.—Ut JUDICATUS.
DILANCINARE.—Lacerare, ut LANCINARE. (Prud.)
DILATARE.—Differre, moram texere; *retarder, différer.* (A. 809.) — Lætari; *réjouir.* (Pass.)
DILATATA.—Eluvio, exundatio; *inondation, débordement.* (*Chr. Parm.*)
DILATATIO. — Propagatio; *propagation.* (*Bul. Carmel.*)— Pro *dilatio*, mora. (*Capitul. Car. M.*)
DILATIO.—Propagatio, ut DILATATIO. (A. 1356.)—Mora; *délai.* (Pass.)
DILATORIUS.—*Dilatoria exceptio*, Gall. *exception dilatoire*, ad moram texendam. (*St. Verc.*)
DILATURA.—Ut DELATURA.
DILATUS. — Dives factus; *devenu riche.* (*A. SS.*)
DILAVIUM.—Eluvio, exundatio; *inondation, débordement*
DILECARE. — Pro *delegare*, concedere (*Form. And.*)
DILECTIO.—Idem q. *caritativa comestio*, *Vid.* CARITAS.
DILESIDUS. — Vas, fidejussor; *garantie, caution.* (Lob., *Hist. Brit.*)
DILIGENTER.—Ex vera affectione. (*Barth. Gl.*)
DILIGENTIA.— *Redarguere de diligentia*, negligentiam exprobrare. (A. 1357.)
DILIGENTIUM.—Preces pro mortuis, sic dictæ quod ex dilectione fundantur. (Ap. Mur.)
DILIGIATUS.—Extra legem positus, de lege seu legis patrocinio ejectus, alias *utlagatus; mis hors la loi, banni, outlaw.*
DILIGIBILIS.—Amabilis, diligendus; *aimable, qui mérite d'être aimé.* (A. 937.)
DILIGIBILITAS.—Amabilitas; *amabilité.* (*A. SS.*)
DILIGERE. — Solvere; *payer.* (A. 1239.)
DILIMPIDARE.—Clarum et limpidum efficere, purgare; *nettoyer, purifier.* (*A. SS.*)
DILINGUA. — Quasi *bilingua*, duorum lingua. (A. 680.)
DILISIDUS.—Ut DILESIDUS.

DILITERE.—Pro *delitere.*

DILUCEBRE.—Dilucide. (*A. SS.*)

DILUVIO—Ablutio, expiatio. (A. 968.)

DILUVIUM.—*Diluvii magister*, qui aquis et aggeribus præest; *magistrat chargé de la surveillance des eaux et des digues.* (*Cons. Genov.*)

DIMACHÆ.—Milites duplici genere pugnæ habiles, ut et equo, et pedibus pugnare possent; *soldats exercés à combattre à pied et à cheval.*

DIMACHERI. — Qui duplici μαχαίρᾳ, seu gladio pugnant.

DIMAGIUM. — Perceptio decimarum vel ager unde percipiuntur; *dimage.* (*Chartul. S. Mart. Pontis.*)

DIMEMBRATIO.—Distractio, divisio partis a toto; *démembrement.* (A. 1018.)

DIMENCIATA TERRÆ. —Agri modus, Gallis *dimanchée*, qui constat quatuor cartonatis.

DIMENSUM.—Demensum, mensura. (*G. Chr.*)

DIMENTIRI.—Mendacii arguere; *démentir.* (A. 1218.

DIMERIA.— Ager, unde percipitur decima; *terre qui paye la dîme, dimerie.* (A. 1463.)

DIMIDIA AVENA. — Præstatio dimidia, quæ ex avenis domino pensitari solet. (A. 1283.) *Vid.* AVENAGIUM.

DIMIDIALIS.— Canonicus qui dimidium fructuum percipit; *chanoine qui perçoit la moitié des revenus.* (Joan. VIII PP.)

DIMIDIARE. — Dividere, in duas partes secare; *diviser en deux portions.*

DIMIDIATIO. — Divisio, sectio; *partage, séparation par moitié.* (Tert.)

DIMIDIETAS.— Pro MEDIETAS. (A. 1099.)

DIMIDIUM. — Mensura frumentaria, quæ majoris continet medietatem; *moitié d'une mesure, demi.*

DIMIDIUS.— Vox in re monetaria non antiqua: cum enim nummi speciei præponitur, non auget numerum, sed de eo *dimidium* demendum docet, verbi gratia: *quintus dimidius solidus*, est quartus solidus cum dimidio, et ita de cæteris.

DIMINICULUM.—Diminutio; *diminution, amoindrissement.* (*A. SS.*

DIMINORARE.—Minorem facere, minuere; *amoindrir, diminuer.* (Tert.)

DIMINUARE.—Ead. notione.

DIMINUCIO.—Tempus quo quis post venæ sectionem domi sedere solet; *temps que l'on passe chez soi après une saignée.*

DIMINUENTIA. — Diminutio. (A. 1171.)

DIMINUERE.—Sanguinem detrahere, venam incidere; *faire une saignée, saigner.*

DIMINUTE.—De verbo ad verbum, summatim, breviter; *mot à mot, sommairement.*

DIMINUTUS.—*Diminutus in naturalitate*, non satis sanus apud scholasticos.

DIMISSIO. — Locatio; *bail à ferme.* (Ap. Mad.) *Dimissio carnium*, tempus quo a carnibus vescendis abstinetur. (A. 1208.)

DIMISSOR.—Qui parcit; *qui remet, qui pardonne.* (Tert.)

DIMISSORIA. — Legatum, seu donatio; *legs ou donation.* (A. 1243.)

DIMISSORIALIS. — Idem q. DIMISSORIUS.

DIMISSORIUM.—Ead. notione.

DIMISSORIUS.—*Litteræ dimissoriæ*, quas synodus in Trullo vocat ἀπολυτικάς et clerici ab episcopis impetrabant ut in alienam diœcesim transirent, in ea manerent, aut ab aliis episcopis ordinarentur; *exeat accordé par les évêques aux prêtres de leur diocèse de passer dans un autre diocèse. Dimissorii libelli*, jurisconsultis, qui et *apostoli*, et dantur ab eo, a quo appellatum est, ad eum qui appellatur; *lettres de renvoi d'une affaire à un tribunal supérieur.* (Dig.

DIMORARE.—Demorari, manere, morari; *demeurer.* (*Vet. Ch. Ital.*)

DIMOSSARIUM. Municipium, burgus respectu castelli, seu burgus qui castello imminet. (Innoc. III PP.)

DIMUTATIO.—Pro DEMUTATIO.

DINAIRADA.—Ut DENARIATA.

DINDIMUM.— Mysterium, templum. (*A. SS.*)

DINERALIS.—Pretii unius denarii; *de la valeur d'un denier.* (A. 1130.)

DINERATA.—Ut DENARIATA.

DINERIUM.—Ut DISNERIUM.

DINGNUS.—Pro DIGNUS.

DINIARE.—Denegare; *dénier.* (S. VIII.)

DINOMILUS.— Qui diu colloquitur, a Gr. δὴν et ὁμιλέω (*A. SS.*)

DINOSENTIA.—Pro DIGNOSCENTIA.

DINOSIS. — Indignatio; *indignation.* (M. C.)

DINTRIRE. — Pipiare; *piauler.* (Auct. Philom.)

DINUMERAMENTUM. — Idem q. DENOMBRAMENTUM.

DINUMERARE. — *Dinumerare in semetipsos* ap. Tertullianum, idem est quod facta quasi denumeratione facinorum sibi ea exprobrare.

DIOCMITÆ. — Levis armaturæ milites; *soldats armés à la légère.* (*A. SS.*)

DIOCTES. — Persecutor, Gr. διώκτης. (*A. SS.*)

DIODUS.—Transitus, aditus, ex Gr. δίοδος. (W. Apul.)

DIOECEA. — Pro DIOECESIS. (A. 715.)

DIOECENSIS. — E diœcesi; *d'un diocèse, diocésain.*

DIOECESANUS. — (Subst.) Proprius diœcesis episcopus; *évêque diocésain.* (A. 1311.) — (Adj.) Episcopalis; *d'évêque, épiscopal.* (A. 1411.) — Parochialis; *paroissial.* (*Conc. Hisp.*) — E diœcesi; *diocésain.* Id.)

DIOECESIS. — In primis temporibus διοίκησις dicebatur plurium provinciarum præfectura. Inde venit ut sic dicerentur provinciæ quibus præerant metropolitani seu archiepiscopi; districtus vero episcoporum *parochiæ* nuncupabantur, sed recentioribus temporibus abusive iisdem districtibus nomen *diœcesis* datum. — Parochia; *paroisse.* (W. Brit.)

DIOECETÆ. — Administratores: *administrateurs, gouverneurs.* (Anast.) *Diœcetæ Er-*

gasiotanorum, qui operariis et artificibus præerant. (*Cod. Th.*)— Publicani, collectores tributorum ac vectigalium; *receveurs des impôts, percepteurs.*

DIOGMITÆ. — Iid. q. DIOGMITÆ.

DIOPRASIUS. — Pro DIAPRASIUS.

DIORISMA. — Definitio. (*A. SS.*)

DIOTHANATUS. — Bis mortalis. (*G. Chr.*)

DIOVOLARIS. — Pro DIABOLARIS.

DIPACATUS. — « Dicimus etiam vobis, quod si comes Fuxensis noluerit stare placito illi, et vos postea non audieritis preces nostras pro eo, non erimus inde vobis *dipacati* (*Conc. Vaur. a.* 1212); » id est propterea pax inter nos rupta erit.

DIPERTAGA. — Pro DIPTAGUS.

DIPLANGIUM. — Vas duplex; *vase de terre enfermé dans un vase de cuivre.* (Pr.)

DIPLE. — Signum in libris præsertim ecclesiasticis ad distinctionem oppositum; *signe formé de deux lignes,* > *ou* < *, en usage chez les copistes, pour signaler quelque passage important.*

DIPLOIDUS. — Duplicatus; *doublé, qui est double.*

DIPLOIS. — Læna duplicata; *surtout doublé.*

DIPLOMATARIUS.—Secundum Grævium, qui duplicem seu duplicatam chartam vendit, quali utebantur in diplomatibus, ut vinarius, olearius, librarius, pomarius, qui vinum, oleum, libros, poma vendit. *Diplomatarius imperii Gallici*, qui scribendis regum diplomatibus præfectus erat, idem q. *Comes notariorum.*

DIPLOYTUM. — Ut DIPLOIS.

DIPTAGUS. — Pro DIPTYCHA.

DIPTYCHA.—Tabellæ plicatiles, geminas se pandentes ac porrigentes; *tablettes doubles qui se pliaient, diptyque. Diptycha episcoporum*, in quibus sanctorum præsulum, vita functorum, qui Ecclesiam rexerant, nomina exarabantur, eorum præsertim qui aliqua vitæ sanctitate inclaruerant, quæ ad futurorum exemplum et meritorum memoriam inter Missarum solemnia publice recitabantur. *Diptycha vivorum*, in quibus exarabantur nomina Romani Pontificis, patriarcharum, episcoporum et eorum qui clero adscripti sunt; deinde imperatorum, augustarum et aliorum, dignitate conspicuorum, qui eo tempore vivebant; postremo plebs ipsa et populus recensebatur. *Diptycha mortuorum*, in quibus erant nomina eorum omnium qui in fide obdormierant, pro quibus Deum orabant, quorum nomina recitabantur, non tamen omnium, sed eorum quæ sacerdoti a diacono indicabantur. Vocabantur etiam *diptycha* quidam libri anniversarii, in quibus defunctorum qui pro animæ suæ remedio ecclesiis bona contulerunt, nomina describuntur, quæ vulgo *Obituaria* et *Necrologia* nuncupantur.

DIRARARE. — Rarum, tenuem facere. (Cœl. Aur.)

DIRATIONARE. — Ut DERATIONARE.

DIRCITURA. — Præstatio, vectigal; *impôt, taxe.* (A. 1269.)

DIRECHURA. — Ead. notione. (A. 1269.)

DIRECTA. — Jus, ut DIRECTUM.

DIRECTANEUS. — Unico vocis tono, nulla modulatione dictus, aut pronuntiatus psalmus, hymnus, aut alius cantus ecclesiasticus. (Amal.)

DIRECTATICUM. — Jus quod quis habet in re aliqua, ut DIRECTUM.

DIRECTIM. — Directe. (*Script. rer. Fr.*)

DIRECTIO. — Jus, ut DIRECTUM. (*Conc. Narb. a.* 1054.)

DIRECTITAS. — Dominium seu jus domini in territorium, et census propter clientelam ex eo percipiendus; Gall. *domaine direct; Vid.* DOMINIUM. (A. 1489.)

DIRECTIVA LITTERA. — Epistola alicui inscripta; *lettre missive.*

DIRECTORIUM. — Abacus, ministerium, ubi reponuntur vasa ad convivia; *dressoir.* (*Chr. Becc.*)

DIRECTUM. — Rectum, jus; *droit, justice, ce qui est juste.* (Pass.) *Directum facere; faire droit.* (Marc.) *Ad directum habere*, in jus vocare, juri stare. (A. 1157.) — Jus quod quivis in re aliqua habet, quod sibi competit in suis bonis, reditus, præstatio, etc.; *droit que quelqu'un a sur quelque chose.* (A. 968.) — Actio qua quis rem contra jus ablatam repetit; *action judiciaire par laquelle on réclame une chose dont on a été injustement dépouillé.* (Rast.)

DIRECTURA. — Jus in re aliqua, ut DIRECTUM. (A. 1190.) — Terminorum directio; *redressement des limites.*

DIRECTUS. — « Gaviso autem domino, *directus* venit ad locum. » (Greg. Tur.) Phrasis Gallica : *Il vient droit au lieu.* — Ad rectum vocatus, emendatus; *corrigé, mis dans le droit chemin.* (A. 867.)

DIRICTURA. — Jus in re aliqua, ut DIRECTUM. (Ap. Mur.)

DIRIGERE. — Vox agrimensorum : *Dirigere limites*, restituere; *redresser les limites. Dirigere obviam*, obviam mittere; *envoyer au-devant.* (*Vet. cod.*)

DIRIGITUS. — Pro *directus.*

DIRIMARE. — Iisdem syllabis eodemque sono concludere; *rimer.* (Rol.)

DIRIMERE. — Diripere. (*Bart. Gl.*)

DIRIVATORIUM. — Pro *diribitorium.*

DIROCARE. — Diruere, destruere; *détruire, démolir.* (A. 1306.)

DIRODIMUS. — Pro DIRODINUS seu *diarhodinus*, roseus. (*A. SS.*)

DIRODINUS. — Roseus; *rose*

DIROGATORIUS. — Pro DEROGATORIUS.

DIROIARE. — A sulco disterminante recedere, ap. Italos. (A. 1196.)

DIROTANUS. — Idem. q. DIARHODINUS, roseus. (A. 893.)

DIRRUIMENTUM. — Ruina, demolitio. (A. 1358.)

DIRUMPERE. — Terram colere, arare; *travailler la terre, la labourer. Vid.* RUMPERE. (Sug.)

DIRUPARE. — Destruere, diruere; *démolir, abattre.* (A. 1128.)

DIRUPTATIO.—Destructio, eversio; *destruction, renversement.* (A. 1216.)

DIRUPTUS. — Proscissus, recens cultus; *labouré, travaillé depuis peu.* (A. 1434.)

DISADVOARE.— Factum improbare; *dé-*

savouer. — A professione clientelari præstita recedere, ut DEADVOARE. (A. 1454.)

DISADVOCARE. — Inficiari, non agnoscere; *désavouer*. (Rad. de Eng.)

DISÆQUARE — Æquare. (*Vit. S. Antid.*)

DISAFFORESTARE. — Forestam seu silvam in pascua, vel terram cultam convertere; *convertir une forêt en pâturage ou en terre labourable*.

DISAISIRE SE. — Possessionem dimittere; *se dessaisir*. *Vid.* DESAISIRE. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

DISAISISCERE. — Ead. notione. (*Concil. Illeb.*)

DISALLOCARE. — Non *allocare*, irritum habere, expensum improbare. *Vid.* ALLOCARE. (A. 1401.)

DISARMARE. — Exarmare, armis exuere; dicitur quoque de navibus quæ armamentis suis exuuntur; *désarmer*. (Pass.)

DISAVOVARE. — Ut DISADVOCARE.

DISAVRI. — Iidem q. OBRYZARII.

DISAXIRE. — Obsignationem solvere; *Vid.* SAXIMENTUM.

DISBANNIRE. — Disbandire, bannum revocare; *lever le ban*. (A. 1250.)

DISBENDARE. — Laxare, remittere; *débander*. (A. 1474.)

DISBONIARE. — *Bonnas* seu metas figere; *planter des bornes*.

DISBOSCATIO. — Exstirpatio bosci, seu silvæ conversio in terram cultam; *défrichement d'un bois ou sa mise en culture*. (Ap. Th. Bl.)

DISBOTARE. — A loco removere, disrumpere; *déboîter*. (A. 1466.)

DISBRIGARE. — Expedire, impedimentum removere; *dégager*.

DISBULLARE. — Idem quod DISSIGILLARE. (A. 1238.)

DISBURGESIARE. — Burgesiam, seu jus civitatis ejurare; *renoncer au droit de bourgeoisie*. (A. 1283.)

DISCALCIRE. — Discalceare; *déchausser*. (*Vet. Gl.*)

DISCALDATUS. — Refrigeratus; *refroidi*. (Mur.)

DISCALIGATUS. — Discalceatus; *déchaussé*. (Th. Walsing.)

DISCALZATUS. — A terra separatus; *isolé de la terre*. (*A. SS.*)

DISCANTUS. — Cantus ecclesiasticus quem vulgo falsum burdonem vocant; *faux-bourdon*; ol. *déchant*.

DISCAPILLARE. — Capillos avellere, radere, vel disjicere et miscere; *tondre, ou arracher, mêler les cheveux*. (*Lex Burg.*)

DISCAPIRE. — Dividere, distrahere, (A. 801.)

DISCARGA. — Acceptilatio; *décharge, libération*. (*Ch. Occit.*)

DISCARGARE. — Onus deponere, exonerare; *décharger*.

DISCARGATURA. — Exoneratio; *décharge*.

DISCARIATOR. — Exonerator; *déchargeur*.

DISCARICARE. — Idem quod DISCARGARE, de carro onus deponere; *décharger*.

DISCARIGARE. — Ead. notione.

DISCARIGATURA. — Ut DISCARGATURA.

DISCARRARE. — Ut DISCARGARE.

DISCATENARE. — Juncta disjungere; *séparer, disjoindre*.

DISCAVALCATUS. — Ex equite pedes factus; *démonté, de cavalier devenu piéton*. (*Regim. Pad.*)

DISCAZERNATUS. — Disjunctus; *séparé, disjoint*. (A. 1401.)

DISCEDERE. — Pro *decedere*, mori; *mourir, trépasser*. (Fredeg.)

DISCENS. — Discipulus; *disciple*.

DISCENTIA. — Discendi actus; *action d'apprendre*. (Tert.)

DISCERE. — Docere; *enseigner*. (*A. SS.*)

DISCEREVRA. — Laceratio; *déchirure*. (A. 1270.)

DISCERNENTES. — Sectarii quidam. (*Lex Wis.*)

DISCERNERE. — Decernere, statuere; *arrêter, résoudre*; ol. *discerner*. (A. 1334.)

DISCERTATIO. — Contentio, controversia; *dispute, discussion*.

DISCESSOR. — Decessor, prædecessor, vel certe, qui decessit, et obiit. (*Can. Hib.*)

DISCESSUS. — Obitus; *décès*. (*Gest. Dag.*)

DISCHADERNARE. — Dissolvere, disjungere; *disjoindre, séparer*. (A. 1327.)

DISCHARGIA. — Acceptilatio, liberatio; *décharge*. (Rym.)

DISCHARGIARE. — Exonerare; *décharger*.

DISCHARGIUM. — Ut DISCHARGIA.

DISCHARIATOR. — Idem q. DISCARIATOR

DISCIFER. — Senescallus, dapifer; *maître d'hôtel*. (*Vet. Gl.*)

DISCINCTA. — Vestis absque cingulo diffibulata, suprema nempe, et quæ aliis superinduitur. (*A. SS.*)

DISCINCTATUS. — *Discincta* indutus. *Vid* DISCINCTA. (*A. SS.*)

DISCINGERE. — Dirimere, decidere lites; *terminer les procès*. (*Vet. insc.*) — Cingulo magistratus exuere, degradare; *dégrader un magistrat*. (*Synod. epist. pseud. Synod. Sardicens.*)

DISCINGULARE. — Sellam et sarcinam removere; *desseller*.

DISCINTUS. — Cingulo exutus. (*Vet. Gl.*)

DISCIPLINA. — Apud monachos est flagellatio, interdum virgæ ipsæ quibus flagellantur; *la discipline et l'instrument qui sert à la donner*. *Disciplina* crebro etiam pro flagellatione, vel alia pœna, quæ ex decreto judicis infligitur, usurpatur in leg. Wisig.; *fouet*. — Prudentia; *sagesse, prévoyance*. (Sid.) — Præscriptio, jussus; *ordre, commandement*. (A. 960.)

DISCIPLINABILIS. — Docilis; *disciplinable, docile*.

DISCIPLINALIS. — Ead. notione.

DISCIPLINALITER. — Ex disciplina. (J. Sar.) *Disciplinaliter corrigere* dicuntur sacerdotes qui pœnitentes quosdam gravioribus delictis obnoxios flagellabant.

DISCIPLINARE. — Castigare, corrigere, virgis cædere; *donner la discipline, fouetter*.

DISCIPLINARIUS. — *Disciplinaria scien-*

tia. mathesis, mathematica. (*Goclen. Lexic.*)

DISCIPLINARIE. — Flagellando; *en fouettant.* (A. 1248.)

DISCIPLINATIO. — Flagellatio; *flagellation, fouet.* (Mad.)

DISCIPLINATUS. — Moribus bonis disciplinæ beneficio præditus; *bien élevé, qui a reçu de bons principes.* (Tert.) — « Rector hospitalis *disciplinatorum* (*A. SS.*); » ex eo sic dictum quod pauperes in eo instruerentur.

DISCIPULARE. — Edocere; *instruire.* (Isid.)

DISCIPULATUS. — Officium, ministerium; *office, fonction.* (*Chr. S. Mich. Vird.*) — Disciplina, institutio. (*A. SS.*)

DISCIPULUS. — Minister, cui aliquod officium commissum est: *serviteur, agent, celui qui a une fonction à remplir.* (A. 1336.)

DISCIRCULARE. — A circuli rotunditate semovere. (W. Brit.)

DISCLAMARE. — A clamatione seu actione sua desistere; *se désister de sa demande;* ol. *disclaimer. Vid.* CLAMARE.

DISCLAUDERE — Quod clausum est aperire; *ouvrir.*

DISCLAUSUS. — Minime clausus; *non fermé;* ol. *desclos.*

DISCLEDARE. — Cledas seu crates tollere; *enlever les barrières, les claies. Vid.* CLEDARE.

DISCLUSUM.—Divisum, dimotum. (Pap.)

DISCOFERA. — In monasteriis sanctimonialium, ministra mensarum quæ *discos* fert; *sœur chargée du service de la table.* (S. Cœs.)

DISCOLOR. — Decolor; *décoloré, terni.* (*Vet. Gl.*

DISCOLARE. — Effluere, dimanare; *découler.* (A. 1180.)

DISCOLATUS. — *Ager discolatus,* non cultus, qui cultorem non habet; *terre qui n'est pas cultivée.* (Pap.)

DISCOMBRARE. — *Combros,* seu arbores concisas et viam occludentes auferre; *désencombrer un chemin, enlever les arbres abattus qui l'obstruent.*

DISCOMMUNICANTES. — Qui cum cæteris fidelibus non communicant, nec oblationes una cum iis afferunt. (*Conc. Arel.* II.)

DISCOMPUTARE. — Subducere, detrahere; *décompter.* (A. 1293.

DISCONCILIATI. — Discordes, dissidentes; *dissidents.*

DISCONFECTURA. — Clades; *défaite, déconfiture.* (Gauter.)

DISCONFICERE. — Hostes conficere, debellare, prosternere; *vaincre, terrasser, déconfire les ennemis.* (Gauter.)

DISCONFICTA. — Prostratio, confectio hostis; *action de battre l'ennemi;* ol. *déconfiture.* (*Mem. potest. reg.*)

DISCONFICTUS. — Ut *disconfectus,* prostratus; *terrassé;* ol. *déconfit.*

DISCONSOLATUS. — Carens solatio; *qui n'a pas de consolation, de soulagement.* (*A. SS.*)

DISCONSUTUS. — Dissutus; *décousu.* « Cappas *disconsutas,* » in quodam instrumento, antrorsum apertas scriptor quidam interpretatur.

DISCONTINUATIO. — Cessatio; *discontinuation.* (A. 1343.)

DISCOOPERATORES. — Pro *discoopertores,* exploratores; *éclaireurs, qui vont à la découverte.*

DISCOOPERIRE. — Detegere; *découvrir, ôter ce qui couvre.* (Blom.) — Explorare; *apercevoir, découvrir.* (A. 1266.) *Discooperire parem suum,* conscium prodere, indicare. (A. 865.)

DISCOOPERTUS.—*Discoopertus ager,* incultus; *terre non cultivée.* (A. 865.)

DISCOPARE. — Dividere; *couper.* (A. 832.)

DISCOPHORUS. — Ut DISCIFER.

DISCOPULARE. — Canum venaticorum copulas solvere, ut in prædam irruant; *découpler les chiens. Vid.* CUPLA.

DISCORDATOR. — Discors; *qui est en désaccord.* (B. de Amor.)

DISCORPORATUS. — Dissolutus; *séparé, dissous.* (Rym.)

DISCORTURARE. — Dissuere; *découdre.* (A. 1507.)

DISCRASIA. — Intemperies, a Gr. δυσκρασία: « *Discrasia* stomachi statim evomere cogebatur. » (*A. SS.*)

DISCRASIS. — Ead. notione.

DISCREDERE. — Ut DECREDERE.

DISCREPANS. — Remotus, sejunctus; *séparé, disjoint.* (*Bart. Gl.*)

DISCRESCERE. — Pro DECRESCERE.

DISCRETÆ. — In monasteriis sanctimonialium, quibus rerum secretiorum incumbit cura, quæ ad secretiora consilia admittuntur.

DISCRETIO. — Titulus honorarius, quo nonnunquam appellati sunt episcopi, interdum etiam laici nobiles. — Dijudicatio, judicium, ætas matura; *discrétion.* (A. 1308.) *Ad discretionem vivere* dicuntur milites qui sine ulla symbola pro libidine vivunt apud hospites suos; *vivre à discrétion.* (Mur.) *Dare se a discretione,* victori se permittere, nulla proposita conditione; *se rendre à discrétion.*

DISCRETOR. — Scrutator, censor, qui discernit. (*Vet. Gl.*)

DISCRETUS. — Officialis civitatis Diviouensis, forte idem qui magistratus vulgo *scabinus;* nisi sit, qui majori et juratis est a consiliis.

DISCRIMINARE. — Periclitari, in discrimen venire; *risquer, tenter.* (*A. SS.*)

DISCRIMINOSUS. — Periculosus; *dangereux.* (*A. SS.*)

DISCUBITO. — Lectus puerperæ, cui præsidebant Parcæ; *lit d'accouchée.*

DISCUBIUM.—F. cubiculum, ubi *discubatur:* « Sicut mecum in tuo *discubio* contulisti. Expertus loquor, audisse contigit, nam non crederem. » (Hug. Ling. episc.)

DISCULPARE. — Culpam amovere; *disculper, justifier.* (*A. SS.*)

DISCULSUS. — Pro *divulsus,* vel *discussus.* (*A. SS.*)

DISCULUS. — Ab Ital. *discolo*, improbus, effrenatus. (Mur.)

DISCUMFICERE. — Idem q. DISCONFICERE.

DISCUPERE. — Malum, perniciem alicui cupere; *souhaiter du mal à quelqu'un*, *désirer sa perte.*

DISCUPTIVUS. — *Discuptivum digestionum*, in ch. a. 1422, idem videtur atque contrarium digestioni, quod eam impedit, et cruditatis causa est in stomacho.

DISCURIA. — Pro *Disuria* aut *Dysouria a* Gr. δυσουρία, difficilis urinæ excretio.

DISCURRERE.—In usu esse; *avoir cours, courir.* (A. 1155.) *Discurrere* dicuntur *missi dominici* qui mittuntur in provincias, qui inde passim *missi discurrentes* appellantur.

DISCURSIO. — Sermocinatio; *conversation, causerie.* (Lact.)

DISCURSORES. — Idem qui *missi discurrentes. Vid.* DISCURRERE.

DISCURSUS. — Sermocinatio, verbositas; *discours.* (C M.)—Iter; *chemin, route, tournée.* (Senat.) — Cursus; *cours*, *en parlant d'une rivière. (St. Mut.)* — Excursio; *expédition*, *excursion.* (A. 1390.)

DISCURVUS. — Distortus; *de travers. (A. SS.)*

DISCUS. — Mensa, mensa scribarum et notariorum, tabula ubi merces venales exponuntur, cibus qui in mensa apponitur; *table à manger, bureau*, *table sur laquelle on étale les marchandises*, *aliments servis sur la table.* (Pass.)

DISCUSSIO. — Inspectio; *vérification*, *inspection.*

DISCUSSORES. — Dicti cognitores et disceptatores rerum fiscalium ab aliis tractatarum, seu qui in provincias extra ordinem mittebantur, examinaturi et inquisituri quid tributorum nomine exactum esset, quid in reliquis resideret, quique adeo provinciales ad reliquorum solutionem cogerent; *vérificateurs*, *contrôleurs des finances. (Cod. Th.) Discussores juramenti*, qui a principe in provincias mittuntur, ad excipienda subditorum fidelitatis sacramenta, cum de novo ad regale fastigium evehitur; *commissaires chargés de parcourir les provinces à l'avénement d'un nouveau roi*, *pour recevoir les serments de fidélité. (Lex Wis.)*

DISDAMPNIFICARE. — Damnum reparare; *dédommager.* (A. 1342.)

DISERTARE. — Disertum efficere. (Ach., *Spic.)*

DISERTARI.— Disertum velle videri. (*A. SS.)*

DISERTIA.—Ut DISERTITUDO.

DISERTITUDO.—Eloquentia, scientia; *éloquence, faconde.* (Hier.)

DISFACERE —Pro DIFFACERE.

DISFALCARE.—Pro DIFALCARE.

DISFASCIARE.—Solvere *fasciam* seu tæniam circumligatam; *rompre le lien, détacher. (A. SS.)*

DISFERRIARE.—Ferrum seu vincula demere, compedes solvere; *briser les fers, déferrer. (St. Mart. Reg.)*

DISFIDARE.—Ut DIFFIDARE.

DISFIDIARE —Ead. notione.

DISFORCIATIO —Ut DEFORCIATIO.

DISFOEDERATUS.—Fœdere solutus; *qui a rompu l'alliance.*

DISFORTIARE.—Ut DIFORTIARE.

DISGAGIARE.—Ut DEGUADIARE.

DISGLACIARE. — Regelari, solvi. (A. 1168.)

DISGLUTINARE. — Disjungere, gluten dissolvere; *détacher*, *séparer*, *disjoindre.* (Her.)

DISGNUM.—Signum, nota; *marque, signe. (St. Florent.)*

DISGOLARE.— Italis, effluere, distillare; *écouler.*

DISGOLATORIUM. — Alveus quo aqua diffluere potest; *conduit par lequel l'eau peut s'écouler. (St. Verc.)*

DISGOMBERARE. — Italis *disgombrare*, purgare, mundare; *nettoyer, débarrasser, purifier.* (Ap. Mur.)

DISGOMBRARE. —Liberare, quodvis impedimentum amovere; *débarrasser, faire disparaître quelque empêchement.* (Bar.)

DISGRACIATUS. — Infelix; *malheureux, disgracié.* (Barel.)

DISGRATIA.— Offensio, infortunium, ex Gallico *disgrâce.*—Morbus, infirmitas; *maladie, infirmité.* (A. 1252.)

DISGREGARE. — Disjungere, dissolvere; *séparer, disjoindre.* (M. Cap.)

DISGREGUS. — Multiformis, varius; *différent, dissemblable.* (Id.)

DISGRESSARI.— Pro *digredi.* (Alan. de Insul.)

DISGRESSIO. — Titulus honorarius, quo Innocentius Papa compellat archiepiscopum Armachanum, et episcopum Silvanectensem in rescripto pro canonizatione S. Edmundi Cantuar. arch.

DISGUAGIARE. -Ut DISGAGIARE.

DISGUARNIMENTUM. — Omne id quo urbs vel castrum nudari potest. (A. 1231.)

DISGUARNIRE. — *Disguarnire oppidum*, munitiones illius destruere; *démanteler une place, lui enlever ses moyens de défense.* (A. 1307.)

DISHÆREDITARE.—Ut DEHÆREDITARE.

DISHONOR.— Vituperium, dedecus; *déshonneur.*

DISHONORARE.—Ut DEHONORARE.

DISIS.—Occasus solis; *coucher du soleil* (Leib.)

DISISIO.—Divisio; *division.* (Ugh.)

DISLAUDARE.— Dissuadere; *détourner, déconseiller.* (God.)

DISLIGARE.—Solvere vincula, solutione se liberare; *détacher, payer.* (A. 1287.)

DISLIGATIOR.—*Disligatior vita*, dissolutior; *vie relâchée, dissolue.* (Bal., *Cap.)*

DISLOCARE.—Loco et sede movere; *mouvoir de place, disloquer (en parlant des os). (A. SS.)* — A locatione resilire; *résilier un bail.* (A. 1341.)

DISLOGIARE —Loco vel domo decedere; *déloger.* (A. 1399.)

DISLOQUARE.— A locatione resilire, ut DISLOCARE.

DISLOQUI. — Incogitanter, imprudenter et inepte loqui, et fabulari; *parler étourdiment, sottement.* (Eckm.)

DISMAGIUM.—Ut Dimagium.

DISMANARE.—Domo extrahere seu inquietare. (*For. vet.*)

DISMANTA. — Nomen injurium forte a Græco μάντις, hariolus, et δὶς, quasi bis hariolus. (Mur.)

DISMANTIRE. — Mendacii arguere; *démentir.* (A. 1360.)

DISMANUARE.—Ut Dismanare.

DISMASATUS. — Ager in quo nullum exstructum est ædificium; *terre sur laquelle on n'a élevé aucune construction.*

DISMEMBRARE.—Ut Demembrare.

DISMEMBRATOR.—Expilator, distractor bonorum. (Cæs. Heist.) *Vid.* Demembrare.

DISMENTIRI.—Ut Dimentiri.

DISMILITARE.—A militia removere, degradare, pro rie ordinem militarem auferre; *dégrader de la chevalerie.* (Pasch. I PP.)

DISMONTARE. — Ex equo descendere; *descendre de cheval.* (A. 1320.)

DISMUNDIARE.— *Mundium* seu tutelam puellæ abdicare et marito permittere; *renoncer à la tutelle d'une jeune fille et la confier à un mari.* (A. 1248.)

DISMUNTARE.—Ead. notione.

DISNARE.—(Verb.) Prandere; *dîner;* ol. *disner.* (Pass.)—(Subs.) Procuratio, pastus, prandium; *dîner.* (Pass.)

DISNARIUM.—Idem q. Dignerium.

DISNODARE.— Discedere, disjungi. (*A. SS.*)

DISOMUM. — Sepulcrum capiens corpora duo; *tombeau à deux cadavres.*

DISORDONARE.—Statutum revocare; *révoquer un arrêté, contremander.* (*Cap. Car. C.*)

DISORS.—*Vid.* Dissortes.

DISPACATUS.—Iratus, minime pacatus; *irrité, furieux.* (*Conc. Hisp.*)

DISPACKARE.—Fascem solvere; *dépaqueter.* (Rym.)

DISPAGATIO.—Pro Disparagatio.

DISPALARE. — Disjungere; *disjoindre, diviser.*

DISPARAGAMENTUM. — Ut Disparagatio.

DISPARAGARE. — Dispari matrimonio jungere; *mésallier, marier quelqu'un à une personne d'inégale condition;* ol. *déparager.* (Pass.)

DISPARAGATIO.—Disparitas matrimonii; *mésalliance.*

DISPARAGIARE.—Idem q. Disparagare.

DISPARARE.—Ornatu spoliare, Gall. *déparer,* quod de templis præsertim dici solet. —Idem q. Disparagare. — Laxare, remittere; *lâcher, laisser aller.*

DISPARASCERE.— Disparem esse et dissimilem; *être dissemblable.* (M. Cap.)

DISPARATIO.—Ut Disparagatio.

DISPARATUS.—Dispari matrimonio junctus; *mésallié. Vid.* Disparagare.—Distans, separatus; *éloigné, séparé.* (A. 974.)

DISPARE. — Inæqualiter; *inégalement.* (*A. SS.*)

DISPARERE.— Evadere, fugere, cessare, desinere; *disparaître.* (*Annal. Bertin.*)

DISPARIARE.—Ut Disparagare.

DISPARILIARE.—Distribuere. (*Vet Gl.*)

DISPARILITAS.—Disparitas; *différence, dissemblance.* (Salv.)

DISPASILIRE.—Ut Dispariliare.

DISPATRIARE.—De patria exire, peregre proficisci. (A. 1195.)

DISPAVIMENTARE.—Pavimentum refodere; *dépaver.* (A. 1410.)

DISPECTUS.—Ut Despectus.

DISPENDERE.— Expendere, dilapidare; *dépenser.* (*Cap. C. C.*)

DISPENDIUM.—Compendio contrarium, diverticulum, circuitus, ambages; *détour.* (Mur.) — Expensa, sumptus, ut Dispensa. (S. viii.)

DISPENNUM —Pro Dispendium.

DISPENSA. — Expensi ratio, sumptus; *frais, dépense.* (Pass.) —Penaria, promptuarium; *dépense, lieu où l'on dépose les provisions, office.* (Pass.)— Obsonium monachi; *pitance.* (Guid. *Dis. fars.*)

DISPENSABILIS.—Ad *dispensam,* f. cœnaculum aulicorum pertinens. (*Ch. Henr. reg. Angl.*)

DISPENSARE.—Expendere; *dépenser.* (W. Brit.)

DISPENSARIUS —Idem q. Dispensator.

DISPENSATIO. — Dei dispositio et providentia, qua vocare gentes ad verum Dei cultum, et universum humanum genus per incarnationem, nativitatem, mortem et resurrectionem Christi salvum præstare decrevit. Hanc dispositionem per excellentiam SS. Patres οἰκονομίαν simpliciter vocant, quidam ex Latinis *dispensationem.*—Provida juris communis relaxatio; *dispense.* (Vox juris canonici peritis nota.)

DISPENSATIVUS. — Qui remitti et relaxari potest. (B. de Amor.)

DISPENSATOR.— Qui expensa et accepta compensat et impendit; *économe, régisseur.* (*Vet. Gl.*) *Dispensator* dictus, qui in palatiis regum aut principum œconomus, major domus; *maître d'hôtel.*

DISPENSATORIE.—Ut prudenter *dispensatorem* seu œconomum decet. (*Script. rer. Fr.*)

DISPENSATORIUM.—Canalis, quo aqua *dispensatur* et distribuitur; *conduit, tuyau.* (A. 1229.)

DISPENSATORIUS. — *Dispensatoria camera,* penaria, ut Dispensa. (*Chr. S. Trud.*)

DISPENSATRIX.— Procuratrix, quæ dispensat, disponit, ordinat, distribuit; *gouvernante, intendante.*

DISPENSIO.—Ut Dispensa, sumptus, impensa; *dépense.*

DISPERGAMENTUM.— Idem q. Disparagatio.

DISPERSIO. — *Dispersionis apostolorum festum,* quatuordecima seu sæpius quindecima dies mensis Julii, *le 14 et le plus ordinairement le 15 juillet.*

DISPERSONARE. — Injuria afficere, verbis injuriosis dehonestare; *insulter, couvrir d'injures.* (*Ch. Scot.*)

DISPICARE. — Rumpere, frangere; *rompre, briser*. (Pap.)

DISPICULARE.—Sagittare; *lancer des flèches*. (Pap.)

DISPIGNORARE.—Idem q. DISVADIARE.

DISPISCARI.—Contra jus et fas piscari in aliorum vivariis; *pécher dans les viviers d'autrui*. (*Ch. Hisp.*)

DISPLACENTIA.— Molestia, offensa ; *déplaisance, déplaisir*. (Rym.)

DISPLANARE.— Evertere, solo æquare ; *raser*. (Steph. de Ins.)

DISPLANS.— Deplantatus ; *arraché*. (*Ch. Angl.*)

DISPLICARE.—Explicare, expandere; *déplier*. (Ber. Mon.)

DISPLICENTER. — Ægre; *d'une manière pénible*.

DISPLICENTIA. — Dissidium, controversia ; *désunion, dissentiment, désaccord*. — (A. 1482.)—Molestia, ut DISPLACENTIA. (Ap. Rym.)

DISPLICIBILIS.—Displicens; *déplaisant*.

DISPLICITUS. — Molestia, offensa, ut DISPLACENTIA. (A.1461.)

DISPLOIS.—Ut DIPLOIS.

DISPOLIARE. —Spoliare, ut DESPOLIARE.

DISPOLIUM.—Spolium;*dépouille* (A.834.)

DISPORTUS.— Oblectamentum ; *divertissement* ; ol. *déport*.

DISPOSITIO. — Magistratus, administratio,hinc formula frequens in Notitia imperii et alibi : « Sub *dispositione* viri illustris præfecti prætorio, » etc.— Urbis, templi situs, structuræ elegantia. (Alyp.)—Dispensatio, arbitrium, potestas,«Ad *dispositionem* episcopi ;» id est arbitrium. (A.879.)— Expositio, commentarius : « *Dispositio* Isaiæ prophetæ. » (A. 960.)

DISPOSITIVE. — Animum, voluntatem, desiderium significando. (A. 1378.)

DISPOSITUM. — Animi decretum, statutum, consilium, arbitrium ; *dessein, intention, disposition*. (*Lex Wis.*) — Expositio, commentarius ; *commentaire, exposé*. (*Test. Heccard. com. August.*)— Dispositio, regula, lex;*disposition, loi, règle*. (A.1110.)—Pro *depositum*, nisi ita legend. (A. 923.)

DISPOSITUS.—Pro DESPOTUS, q. *Vid.* (A. 1400.)

DISPOSSIDERE. — Rei possessione aliquem depellere, deturbare ; *déposséder* ; ol. *despoitir*. (*G. Chr.*)

DISPOTESTARE.—Ead. notione. (A.876.)

DISPROPORTIONARE. — Proportionem non servare; *disproportionner*. (Leon.)

DISPUDITUM. — « Puduit, rubor fuit. » (Pap.)

DISPUNCTOR.—Qui militibus dona erogat. (Isid.) — Judex, qui inquirit, judicat. (Tert.)

DISPUNCTUARE. — Dispungere, delere ; *effacer, détruire* ; ol. *despoinctier*. (Pass.)— Licentiam abeundi dare ; *licencier, congédier*. (A. 1485.)

DISPUNGERE.— Donare; *gratifier*. (Isid.)

DIPUTARE. — Asserere ; *prétendre*. (W. Brit.)—Inquirere; *rechercher*. (Pet. Dam.)

DISPUTATIO. — Collatio monachorum : « Tertia vero hora diei post lectionis *disputationem*. » (*Vit. S. Gerem. abb. Flav.*) Id est post collationem de lectione.

DISPUTATORIUS. — Ad disputationem elucidandam pertinens. (A. 825.)

DISPUTULA.— Quæstio, disceptatio ; *débat, contestation*. (*Ann. Mut.*)

DISRAINNIARE.—Rationibus sibi vindicare, ut DERATIONARE.

DISRATIFICARE. — Improbare ; *désapprouver*. (A. 1340.)

DISRATIONARE.—Ut DERATIONARE.

DISRATIONARIUS. — *Disrationarius servus*,qui per judicium et ex rationibus approbatis alicui vindicatur et asseritur. (A. 1129.)

DISRECITARE. — De aliquo detrahere. (Bald.)

DISRIGERE.—Pro DIRIGERE, consilio juvare. (A. 844.)

DISRIVARE.—*Disrivare lacrymas*, fundere ; *pleurer*. (*A. SS.*)

DISROBARE. — Idem q. DEROBARE.

DISRUMPERE. — Interlucare silvas et in culturam redigere ; *éclaircir les bois et les mettre en culture*.

DISSAGIRE. — Possessione deturbare ; *dépouiller quelqu'un d'une chose* ; ol. *dissaisir*.

DISSAISIARE. —Ead. notione.

DISSAISITOR. — Qui dejicit a possessione ; *celui qui dépouille quelqu'un d'une chose, usurpateur*.

DISSARIRE. — Pro DISSAGIRE.

DISSARRARE. — Laxare, remittere ; *lâcher, laisser aller*. (A. 1461.)

DISSASIARE. — Ut DISSAGIRE.

DISSASIRE. — Ead. notione. *Dissasire de sacramento vassallum*, sacramento quod domino suo præstitit absolvere ; *délier un vassal du serment de fidélité qu'il a prêté à son seigneur*. (A. 1209.)

DISSAZIRE. — Ut DISSASIRE.

DISSECTATIO. — Dissensio, dissidium ; *discussion, dissentiment, désaccord*.

DISSEISIARE. — Ut DISSAGIRE.

DISSELLARE. — Sella exuere ; *desseller*. (*Vet. Gl.*)

DISSELLATUS. — *Dissellati equi*, sella exuti ; *chevaux dessellés*.

DISSENSUS. — *Dissensus matrimonii*, ipsius rescissio ; *dissolution du mariage*.

DISSENTERICUS MORBUS. — Dyssenteria, intestinorum tormina ; *dyssenterie*.

DISSEPARE. — « Culturam ... sicut se *dissepat*, de feodo, de esqueto. » (A. 1215.) Id est, ut videtur, prout jacet et distenditur.

DISSEQUI. — Assequi, obtinere ; *atteindre, obtenir*. (A. 1120.)

DISSERARE. — Aperire ; *ouvrir*. (*A. SS.*)

DISSERE. — Pro *dicere*.

DISSERTOR. — Interpres, commentator ; *commentateur, glossateur*.

DISSESIARE. — Ut DISSASIRE.

DISSESIRE. — Idem q. DISSAGIRE.

DISSESSUS. — Ut DISCESSUS.

DISSICIO. — Pro *disseco*.

DISSIDO. — Pro *dissideo*.

DISSIGILLARE. — Diversis modis si-

gillare vel sigillum removere. (Ugut.)

DISSIGNARE. — Pro DISSAISIRE, seu extra *saisinam* ponere nisi mendum subsit. — Signum sive sigillum dissolvere; *rompre le sceau, ouvrir.*

DISSIGNITOR. — Solutor signaculi; *celui qui rompt le sceau.* (S. Aug.)

DISSIMULATIVE. — Dissimulanter. (A. 1379.)

DISSIMULOR. — Blandior. (*Vet. Gl.*)

DISSIPARE. — F. frangere, rumpere ap. Mur. (A. 1081.)

DISSIPATUS. — Dignitas in imperio Constantinopolitano. — Pravus. (*A. SS.*)

DISSIPERE. — Pro *desipere*, insipienter agere. (Pez.)

DISSIRE. — Desuere. (*Vet. Gl.*)

DISSITUDO. — Distantia, intervallum: *intervalle, distance.* (Bald.)

DISSOCIANTIA. — Discordia, jurgium; *discussion, débat, contestation.* (*Mon. Angl.*)

DISSOLARE. — Dissipare. (*Vet. Gl.*)

DISSOLATUS. — Pro *desolatus.* (A. 1331.)

DISSOLESCERE. — « *Commencer à désaccoutumer.* » (*Vet. Gl.*)

DISSOLOGIA. — Duplex locutio. (*Vet. Gl.*) A Mabillonio discordia interpretatur in Vita S. Wilfridi ap. Frideg.

DISSOLUTIO. — Solutio: « De *dissolutione* troussæ in marcheio. » (*Ch. Angl.*)

DISSORTIUM. — Dissidium. (*Vet. Gl.*)

DISSULLARE. — Ut DISSOLVERE. (*St. Mass.*)

DISSULTORES. — Eidem videntur qui *desultores*, scilicet qui de equo in equum transiliunt. (*Vet. Gl.*)

DISSUM. — Simplex, integrum, sincerum. (*Vet. Gl.*)

DISSUPITARE. — Sauciatis adhibere fomenta, curare; *soigner, panser des blessés.* (A. 1334.)

DISSUPITATIO. — Sauciatorum curatio; *action de soigner les blessés.* (A. 1334.)

DISSUTURA. — Fissus, fissura; *fente.*

DISTABESCERE. — Pro *tabescere.* (*A. SS.*)

DISTACIAVARE. — Pro DISRATIONARE.

DISTAIN. — Ut DISTEIN.

DISTAMEN. — Dissidium; *désaccord.* (*A. SS.*)

DISTANTER. — Procul; *au loin.* (*A. SS.*)

DISTEIN. — Præfectus, præpositus, œconomus, censor, arbitrarius. (Boxh.)

DITELATUS. — *Equus ditelatus*, e carro sublatus; *cheval dételé.*

DISTEMPERAMENTUM. — Apud medicos pro prava corporis habitudine sumitur.

DISTEMPERANTIA. — Ead. notione. — Intemperantia linguæ seu nimia loquacitas. (*Test. Greg. IX PP.*)

DISTEMPERARE. — Diluere, macerare, liquare; *détremper.*

DISTEMPERATUS. — Male temperatus, immoderatus; *déréglé, immodéré;* ol. *désatrempé.* « Aura *distemperata;* » *air malsain.* — Maceratus, dilutus; *détrempé.* (Al. lat.)

DISTENCIO. — Contentio, lis; *dispute, procès.*

DISTENDERE. — Laxare, remittere; *détendre.* (A. 1454.) — Explicare, expendere; *dérouler, déplier.* (A. 1349.)

DISTERMINARE. — Perdere; *détruire.* (Bart.)

DISTERMINIUM. — Spatium temporis, mora interposita. (*A. SS.*)

DISTICA. — Jurisdictio vel multa judiciaria. (A. 951.)

DISTIDIARE. — Mendum pro DIFFIDARE, bellum indicere. (Mart.)

DISTINA. — Diastema unius temporis quantum in sonis spatium facit pyrrichius vel majus hemitonium. (Cal.)

DISTINARE. — « Repellere, » sed destinare est deputare. (Mag.)

DISTINCTIO. — Comma quo sensus distinguitur; *signe de ponctuation, virgule.*

DISTOLLERE. — Corrumpere, depravare; *pervertir, débaucher.* (Burch.)

DISTORNARE. — Divertere; *détourner.*

DISTORTOR. — Qui distorquet, tortor; *celui qui met à la torture, questionnaire.*

DISTORTUS. — Divortium, perversio. (*Vet. Gl.*)

DISTRACTARE. — Distrahere. (*Vet. Gl.*)

DISTRACTIO. — Venditio vel divortium apud jurisconsultos. — Interversio, conturbatio cum res pupilli avertitur vel aufertur.

DISTRACTOR. — Venditor; *vendeur. Argenti distractor*, nummularius; *banquier.*

DISTRACTUS. — Pro DISTRICTUS, territorium. — Jurisconsultis contractus rescissio; *annulation d'un contrat.*

DISTRAHERE. — Vendere; *vendre.*

DISTRARIUS. — Idem q. DEXTRARIUS, equus major et cataphractus.

DISTRATUM. — Opus plumarium, *Vid.* PLUMARIUM.

DISTRATUS EQUUS. — Cui *stratura* tollitur seu sella. (*Vit. S. Guthb.*)

DISTRIBUTARIUS. — *Distributarius capellanus*, cujus beneficium in quotidianis distributionibus positum est. (Leo X PP.)

DISTRIBUTIO. — Exactio, nisi legendum redhibitio. (A. 844.)

DISTRIBUTOR. — Exsecutor testamentarius. (*Vet. Ch.* ap. Ughel.)

DISTRICTETUS. — Territorium, ut DISTRICTUS. (*Capit. gener. S. Vict. Mass.*)

DISTRICTIBILIS. — Qui intra *districtum* alicujus domini habitat, subditus; *vassal, tenancier, justiciable.* (A. 1315.)

DISTRICTIO. — Severitas vel disciplina exacte servata. (Hincm.) — Judicium; *jugement, sentence.* (A. 797.) *Districtio carcerandi*, qua sons mittitur in carcerem. (A. 813.) *Districtio episcopi*, episcopi judicialis animadversio, castigatio. (Baluz., *Capit.*) — Pœna, multa a judice imposita; *peine, punition, amende.* (Senat.) *Mitti in districtionem*, multa puniri. (*Lex Long.*) *Districtiones facere super homines suos*, judicium exercere. (Rog. Hov.) *Districtio monasterialis*, pœna quæ monachis delinquentibus infligitur. (Cæsar. Arel.) — Vadium, pignus, sed illud præsertim quod judicio interposito, aut ex lege capitur; *gage, nantissement.* (Pass.) — Gravamen, vexatio, pignorum captio:

vexation, saisie. (A. 938.) — Justitiæ exercendæ facultas, ut DISTRICTUS. (A. 1124.)

DISTRICTUALIS. — Idem q. DISTRICTIBILIS. (A. 1292.)

DISTRICTUM. — Via stricta, claustra, montium fauces; *défilé, gorge, passage étroit;* ol. *distroit.* (Pass.) *Districtum fluvii*, locus ubi fluvius trajicitur, seu vectigal quod a trajicientibus solvitur. (A. 1374.)

DISTRICTURA. — Coarctatura seu angustia rei alicujus; *étrécissement. (A. SS.)*

DISTRICTUS. — (Subst.) Multa judiciaria seu potius tributum, pensitatio; *amende, punition pécuniaire, ou taxe, tribut.* (A. 1216.) — Domus scabinorum; *maison commune.* (Corn. Zanfl.) — Territorium feudi, seu tractus in quo dominus vassallos et tenentes *distringere* potest; *étendue d'une juridiction ressort;* ol. *destroit, distrait.* (Pass.) — Justitiæ exercendæ facultas; *droit de justice.* (Pass.) — (Adj.) Severus; *strict, sévère: Districtus defensor, districta vindicta, districtum jejunium*, etc. (Pass.) — Indictus; *fixé; districtus dies judicii.* (Greg. M.)

DISTRIGARE. — Molestia, lite et quovis impedimento liberare. (A. 1389.)

DISTRIGLARE. — Lacerare. (*Vet. Gl.*)

DISTRIMA. — *Distrima navetæ*, napi granum contusum. (A. 1349.)

DISTRINGERE. — Cum severitate punire, coercere, animadvertere; *punir, châtier, réprimer;* ol. *destraindre.* (Pass.) — Cogere, compellere ad aliquid faciendum; *contraindre, forcer.* (Pass.) — Judicio ac sententia litem dirimere, multa in male litigantem irrogata; *terminer un procès en rendant un jugement.* (Senat.) — Pignus capere; *exiger un gage.* (Pass.)

DISTRINGIBILIS. — *Terra distringibilis*, cujus fructus saisiri possunt; *terre dont les produits sont saisissables;* ol. *destreignables.* (*Leg. Burg. Scot.*)

DISTROPIRE. — Militare, Gal. *estropier.* (*Chron. Mss.*)

DISTROUSSARE. — Ut DETROUSSARE.

DISTULA. — Forfex. (*Vet. Gl.*)

DISTULERARE. — Differre, prolatare; *remettre, ajourner, différer.* (*Vet. cod.*)

DISTURBARE. — Avertere; *évincer, éloigner, écarter;* ol. *destourber.*

DISTURBATIO. — Adversio, impedimentum, vexatio; *empêchement, obstacle, vexation;* ol. *destourbance, destourbier.*

DISTURBIA. — Ead. notione.

DISTURBIUM. — Ead. notione.

DISTURBUM. — Ead. notione.

DISVADIARE. — Pignori capere vel retinere; *recevoir en gage, prendre en nantissement.* — Rem oppigneratam redimere; *retirer la chose engagée, lever l'hypothèque.*

DISVAGIARE. — Idem q. DISGAGIARE.

DISVARIARE. — Variare, differre, discrimen intercedere; *différer, présenter de la différence.*

DISVERTIRE. — Auferre, distrahere; *divertir, détourner, enlever.* (A. 780.)

DISVESTIRE. — Vestem exuere, deponere; *dévêtir.* — Quempiam possessione rei alicujus exuere, privare; *dépouiller, déposséder.*

DISVESTITUS. — *Disvestitum feudum*, derelictum. (A. 970.)

DITATOR. — Qui ditat. « Spiritus S. consolator et *ditator* fidelium. » (S. Aug.)

DITHALASSUS. — Qui utrinque mari alluitur, a Gr. διθάλασσος

DITRATURI. — F. *dividi.* (*St. Verc.*

DITTOCHEUM. — Idem q. DIROCHEUM.

DITUM. — Pretium pro re venali oblatum; *offre.* (A. 1308.)

DITUDES. — Contaminati. (*Vet. Gl.*)

DITUS. — Pro DICTUS.

DIURETICUS. — Urinalis; *diurétique.*

DIURNALIS. — (Subst.) Modus agri, ut JORNALE. (A. 704.) — (Adj.) Diurnus; *de jour, diurne.* (Pass.) *Diurnales* dicuntur calcei quibus interdiu utuntur monachi qui *calciamenta diurna* appellantur in Capit. Ludovici Pii. (*Usus Ordin. Cisterc.*)

DIURNARE. — Morari; *séjourner.* (Adelb.)

DIURNARIUS. — Qui *diurna* conscribit, quod dietim fit describit; *historiographe.* (*Cod. Th.*)

DIURNIUM. — Liber continens acta dierum singulorum; *journal.* (*Vet. Gl.*)

DIURNUM. — Modus agri, ut JORNALE.

DIUTINARE. — Perseverare; *persister.* (*Vet. Lection.*)

DIUTURNA. — Ut DIURNUM. (*Tabul. S. Andr Vienn.*)

DIUTURNALITER. — Diu; *longtemps.* (*A. SS.*)

DIVADIARE. — Pro DISVADIARE.

DIVALIS. — Divinus; *divalis pagina*, appellatur edictum seu diploma imperatoris. (A. 1190.)

DIVARICARE. — Disturbare, distundere, dilacerare. (Pap.) Proprie autem *divaricare* est extendere, dividere: quod præsertim dicitur de iis qui crura in diversas partes extendunt.

DIVATUS. — Qui est felicis memoriæ, ὁ τῆς θείας μνήμης (*Vet. Gl.*)

DIVELLIO. — Rebellio, ut DUELLIO. (*Vet. Gl.*)

DIVENTUM. — Quasi duplex velum dictum censent viri docti, illudque vexillis imperatoriis accensent.

DIVERGARI. — Pro *divagari* ut videtur. (Cam. Pereg.)

DIVERSARE. — Versare, circumagere; *tourner, remuer.* (Bern. mon.)

DIVERSICLINIUM. — Locus ubi diversæ viæ conjunguntur; *carrefour.* (J. de J.)

DIVERSIFICARE. — Diversa facere; *diversifier.* (*A. SS.*)

DIVERSIFINIUM. — Diversos fines habens. (Laur.)

DIVERSIMODE. — Diverso modo, diverse; *de différente manière.*

DIVERSIONES. — Vox medicorum: « In somnis *diversiones* ex pulmonibus veniunt, » etc. (Garisp.)

DIVERSOR. — Hospes; *hôte.* (Pap.)

DIVERSORIARIUS. — Stabularius, caupo; *aubergiste, logeur.* (*Vet. Gl.*)

DIVERSUS. — Varius; *divers.* (Pap.) —

Pro *divertens.* (*A. SS. Ben.*) — *Per diversus*, versus : *par devers.*

DIVERTENTIA. — Digressio. (Rym.)

DIVERTICULARE. — Diverticulis et dilationibus uti. (Baluz., *Miscel.*)

DIVES. — *Dives homo*, homo nobilis seu baro ; *noble, qui est de naissance illustre* ; ol. *riche homme.*

DIVESTIRE. — Quempiam re possessa exuere, spoliare, ut DIVESTIRE.

DIVEXUS. — Pro DEVEXUS.

DIVICISERE.—Dissolvi, marcessere. (*Vet. Gl.*)

DIVIDENTIA. — Merces, ut videtur, sic dicta quod inter clericos dividi soleat. « Una cum omnibus juribus et præminentiis, jurisdictionibus, libertatibus, privilegiis, titulis, quotidianis distributionibus, *dividentiis*, excrescentiis, refectionibus, domibus, » etc. (Rym.)

DIVIDERE.—Dicere, statuere, a Gall. *deviser*, sermonem habere : « Et talem quietantiam in; molta qualem charta *dividit.* » (A. 1126.) — Discedere : « *Dividendo* se a ripa. » (*St. Mant.*) — Testamento disponere ; *disposer, régler par testament.* (*Lex Wis.*) —Divortium facere : *se séparer.* (*Can. Hib.*)

DIVIDICULUM.—Meta ; *borne.* (*Vet. Gl.*)

DIVIETUM. — Interdictum, prohibitio ; idem q. DEVETUM.

DIVINACULA.—Sortes ; *prophéties, présages, divinations.*

DIVINALIS.— « *Divinalis* dicitur, quando ineffabilem naturam Dei aut spirituales creaturas ex aliqua profundissima qualitate disserimus. » (Pap.)

DIVINALITER. — Divine ; *divinement.* (*Conc. Tol.*)

DIVINARE. — Deum facere ; *diviniser.* (*Vet. Gl.*)

DIVINASSARE.—Divinare ; *deviner, prophétiser, prédire.* (*Vet. Gl.*)

DIVINATIO. — Epilepsia, caducus, seu sacer morbus ; *mal caduc.*

DIVINATRIX.—Conjectrix, hariola ; *sorcière, devineresse.*

DIVINITAS.—Theologica scientia : « Omnes codices librorum claustralium de *divinitate* sunt 195. » (*Chr. Centul. Hariulf.*)

DIVINITOR. — Pro *divinator*, qui divinat. (Ap. Rym.)

DIVINUS. — (Subst.) Ariolus, augur : *devin.* (Pass.) — Theologus ; *théologien.* (J. de J.) — (Adj.) *Divinum rescriptum*, charta imperialis ; *rescript de l'empereur.* (*A. SS.*) *Divinæ aures* ; sic aures imperatorum Græcorum olim dicebantur. (Ap. Mabil., *Dipl.*)

DIVINUSSARE.—Ut DIVINASSARE.

DIVISA.—Divisio bonorum, quæ fit inter hæredes per testamentum : unde et ipsum testamentum *divisa* dicitur ; *partage de biens, testament* ; ol. *devise.* (Pass.) — Eleemosyna testamento ordinata ; *aumône réglée par testament.* (Eadm.) — Terræ portio ; *champ, héritage.* (Rad. de Dicet.) — Finis, limes ; *borne, limite.* (*Leg. H. I reg. Angl.*) —Arbitrium ; *avis, jugement, décision.* (*Ibid.*) — Stemma, insigne ; *couleurs, armoiries, devise.* (Ap. Mur.)

DIVISIA. — Finis, limes, ut DIVISA. (A. 1144.)

DIVISIO. — Sors quævis : *événement quelconque* : « Et si forte in his duellum, vel aliqua *divisio* advenerit damnum eis concessit. » (A. 1101.) — Examen ferri vel aquæ candentis ; *épreuve du fer chaud ou de l'eau chaude.* (Marc.) — Arbor incisa, agrorum divisionem faciens, *Vid.* LACHUS. — Testamentum ; *testament, dernières volontés*, ut DIVISA. — Divortium ; *divorce, séparation.* (*Can. Hib.*) — *Festumdivisionis apostolorum*, idem q. *Dispersionis apostolorum festum*, *Vid.* DISPERSIO.

DIVISIONALE. — Testamentum, quo testator sua bona dividit hæredibus ; *testament, dernières volontés.* (A. 813.)

DIVISIONALIS BREVIS. — Ead. notione.

DIVISITORIUM. — Pro DIRIBITORIUM.

DIVISOR. — Qui dapes in mensa dividit, dissecat ; *écuyer tranchant.* — Judex, arbiter ; *juge, arbitre.* (Mart.) *Divisor juramenti*, qui juraturo sacramenti formulam præscribit ; *celui qui dicte la formule du serment.* —Testator, qui testamento disponit ; *testateur* ; ol. *deviseor.* (A. 1217.) (*Cons. Furn.*)

DIVISORIUM. — Cella ab aliis divisa. *Divisoria sedilium*, fulcra quibus in choro sedes dividuntur. (*Conc. Hisp.*)

DIVISUS. — Proprius. (*St. Aven.*)

DIVITIARIUM. — Locus ubi reponuntur divitiæ ; *trésor.* (S. Amb.)

DIVITIOSUS. — Copiosus, plenus divitiis ; *riche.* (J. de J.)

DIVITISSIMUS.—Pro *ditissimus.*

DIVOLVERE.—Evolvere. (*Cons. Norm.*)

DIVORTIARE.—Diducere matrimonium ; *dissoudre le mariage.* (Rym.)

DIVORTIRE. — Divortium facere ; *divorcer, se séparer.* (A. 835.)

DIVUS. — *Divus ministerialis*, qui alicujus ecclesiæ servitio addictus ; *Vid.* SANCTUARIUS.

DIWOHART. — Species corvatæ apud veteres Armoricos, eadem q. DICOFRIT.

DIXENERIUS.—Decanus, decurio ; *doyen.* (A. 1511.)

DIZENUS.—Ead. notione.

DIZIMÆ. — Decimæ, pars decima ; *dixième, dîme.* (A. 1271.)

DOA. — Fossa ; *fossé, canal* ; ol. *douve, doue.* — Asser quo dolium comoingitur ; *douve de tonneau.* (*St. Riper.*)

DOAGERIA. — Mulier vidua cui ususfructus certæ partis bonorum mariti concessus est ; *douairière.*

DOALIUM. — Donatio propter nuptias ; *douaire.*

DOAMEN.—F. dolii lamina, Gall. *douve.* « Item unam embunum, item *doamen* unius vasi de frayse. » (A. 1342.) Hoc est, uti videtur, laminas fraxineas ad unum dolium faciendum.

DOANA.—Sedes, in quibus fiscales reditus, vectigalia, portoria, et cætera id genus tributa pro mercibus, et mercium transvectione inferuntur ; *bureau de perception des droits d'entrée, de sortie*, etc., *douane, octroi.*

DOANARE.—*Doanæ* tributa solvere; *payer les droits de douane, d'octroi.*

DOANERIUS. — Qui *doanæ* vectigalia ac tributa exigit, vel recipit; *celui qui reçoit ou fait payer les droits d'octroi, de douane.*

DOARIA. — Donatio propter nuptias; *douaire.* (A. 1273.)

DOARIUM. — Ead. notione (A. 1445.) — Donatio a fundatore facta ecclesiæ recens ædificatæ, ut Dos; *dotation.* (*H. Dalph.*)

DOAYRIUM.—Idem q. DOARIA.

DOBIO. — F. mappula, mantile. *Vid.* DOUBLERIUM.

DOBLA.—Mensura liquidorum, eadem q. DUPLARIUM. (A. 1411.) — Nummus aureus, ap. Hispanos; *doublon.* — Fossa, ut DOA. (A. 1351.)

DOBLAR.—Vox Hispana. « Cum inchoantur Vesperæ defunctorum in die Omnium Sanctorum debet statim incipere duplex sonitus campanarum, quod vulgo vocant *doblar*, et durare usque ad horam octavam noctis. » (*Conc. Hisp.*)

DOBLARE. — Duplicare; *doubler.*

DOBLE. — Idem quod DOBLAR.

DOBLERIUS. — (Subst.) Crumena, saccu-lus; *petit sac, besace;* ol. *doublette, doublier.* (A. 1336.)—(Adj.) Duplex; *double.*

DOBLETA.—Crustulum; *oublie.*

DOBLETUS. — Tunicæ vel pallii species; *sorte de vêtement, houppelande;* ol. *doublet.* —Telæ Francicæ species ex lino et gossypio contextæ; *toile de lin et de coton mêlés.* (A. 1526.) — Adulterina gemma a crystallo colorata; *fausse pierre précieuse;* ol. *doublet, double de voirine.*

DOBLIS. — Nummus aureus; *doublon.*

DOBLO. — Ead. notione. (*A. SS.*)

DOBLOS.—Vox Gallica, candelæ species, f. quod bilychnis sic dicta. (A. 1357.)

DOCARE. — Ab. Ital. *docciare*, inspergere: « Cepas in oleo *docatas.* » (A. 1361.)

DOCARIUM.— Ut videtur, a Græco δοκὸς, trabs, lignum. (Agnel.)

DOCATUS.—Pro ducatus; *duché.*

DOCCIA. — Canalis, tubus; *tuyau, conduit.*

DOCCIO. — Doctrina, διδαχη. (*Vet. Gl.*)

DOCENUS. — Assis Francicus, duodecim constans denariis; *douzain.*

DOCERE. — Ostendere; *montrer.* (*A. SS.*)

DOCHA. — F. pro DOGA.

DOCIBILIS — « *Docibilis* et *docilis* differunt: nam *docilis* est discipulus, qui facile docetur; *docibilis* vero qui facile discitur. » (J. de J.) Promiscue tamen usurpantur.

DOCILLUS. — Clepsydra. *Vid.* DUCICULUS.

DOCMEN. — Pro DOGMEN, dogma.

DOCRUM.—Liber Vitas Patrum continens. (A. 933.) Forte legendum *Geronticum*, nam Vitæ Patrum sic inscribuntur.

DOCTICANUS.—Qui docte canit; *dont les chants sont savants.* (*M. Cap.*)

DOCTICULUS. — Diminut. a *doctus.*

DOCTIFICUS. — Qui doctum facit; *qui rend savant, instructif.* (*M. Cap.*)

DOCTILOQUIUM. — Doctum eloquium; *discours savant.*

DOCTIO. — Doctrina; *enseignement, savoir.* (*Vet. Gl.*)

DOCTISONUS. — Ut DOCTICANUS. (Sid.)

DOCTITAT. — Frequenter docet. (Isid.)

DOCTOR.—Dignitas in clero et Ecclesia, cui ex officio incumbebat docere plebem. « Vidimus ante fores Optatum episcopum ad dexteram et Aspasium presbyterum *doctorem* ad sinistram. » (*A. SS.*) *Doctoris* audientium, seu catechumenorum, meminit S. Cyprianus. — Interdum sumitur pro episcopo (*Capit. reg. Franc.*), abbate (*Ann. Bened.*), et auctore. (A. 1074.) — *Doctor legis*, jurisperitus. (Pass.) *Doctor in sacra pagina*, qui sacros Bibliorum libros interpretatur. (A. 1423.) *Doctor doctorum*, dignitas quædam, vero ignota, in Ecclesia Lugdunensi. (*Act. capit. Eccl. Lugd.*)

DOCTORANDUS. — Ad doctoris gradum promovendus in Academiis; *aspirant au doctorat, futur docteur.*

DOCTORARE.—Doctoris gradum conferre vel adipisci; *conférer ou acquérir le grade de docteur.* (A. 1298.)

DOCTOREUS. — Ad doctorem pertinens, doctus; *savant, instructif:* « Lectiones *doctoreas* legere. » (Mur.)

DOCTORIZARE.—Approbare; *approuver, autoriser.* (A. 1215.)

DOCTORIZATIO.—Adeptio doctoris gradus; *promotion au doctorat.* (Ach.)

DOCTRINA.—Parochia, apud Indos Christianos; *paroisse.* (*Conc. Hisp.*)

DOCTRINALE.—Titulus libri de grammatica, quem metrice scripsit Alex. de Villa Dei qui vivebat an. 1420.

DOCTRINALIS. — *Doctrinales pueri.* Sic dicuntur in Hisp. conciliis, qui ministrant in ecclesiis parochialibus.

DOCTRINAMENTUM. — Documentum, præceptum: « Per *doctrinamentum* B. archangeli Gabrielis. » (*Mon. Angl.*)

DOCTRINARE. — Docere, instruere; *enseigner, instruire;* ol. *doctriner.*

DOCTRINATIO. — Documentum, præceptum; ut DOCTRINAMENTUM.

DOCTRINUM. — Schola publica; *école publique.*

DOCTUS. — « *Docti homines*, quos vulgo *probos* dicimus. » (*Lex Long.*) « Operas reddet, et mercedem medici persolvet, quantum per *doctos* homines arbitratum fuerit. » *Vid.* HOMO.

DOCUMENTUM. — Tabula, charta, instrumentum; *titre, acte, charge.* (*Vet. Gl.*) Apud gromaticos *documenta* sunt signa, argumenta terminorum, finium, limitum. (*Cod. Th.*)

DOCUMENTATIO.—Admonitio. (*Vet. Gl.*)

DODARIUM. — Dotalitium; *douaire.*

DODRANS.—Tres quælibet partes, quarta remota, ut novem sublatis, tres ex duodecim; *trois parties d'un tout divisé en quatre parties. Trois est* dodrant *de quatre, comme neuf est le* dodrant *de douze.*

DOELA.—Asser quo vas seu dolium compingitur; *douve.* (A. 1454.)

DOERIUM. — Ut DOARIUM.

DOGA. — Fossa; *fossé;* ol. *douve.* (Gr.

Tur.) — Poculum, vel dolium; *vase ou tonneau.* (*Vet. Gl.*) — Asser, proprie is quo dolium compactum est; *douve de tonneau.* (*A. SS.*) — Italis, facia, limbus. (Vill.)

DOGALIS. — Pro DUCALIS, ut videtur, quemadmodum Veneti *ducem* suum *doge* nuncupant.

DOGANA. — Illicita hominum societas pro mercibus ad arbitrium suum vendendis. (*St. Flor.*)

DOGARIUS. — Dogarum artifex; *tonnelier.*

DOCHANA. — Ut DOANA.

DOGMATICARE. — Ut DOGMATIZARE. (A. 1440.)

DOGMATICUS. — Doctus, sagax, prudens, sophisticus, etc.; *instruit, savant, sage, prévoyant*, etc. (J. de J.)

DOGMATISMUS. — Dissertatio, docendi ars: « Sæpe proposui taciturnitatem præhonorare *dogmatismo.* » (Rustic. S. E. Rom. Card.)

DOGMATISTA. — Doctor; *celui qui enseigne, docteur.*

DOGMATIZARE. — Dogmata præsertim falsa et erronea disseminare; *propager, répandre une doctrine, surtout une doctrine fausse.* (S. Aug.)

DOGMATIZATOR. — Qui novas opiniones divulgat asseritque; *novateur, qui répand et soutient des nouveautés.* (Lud.)

DOGMATUM. — Dogma, documentum. (*A. SS.*)

DOGMEN. — Ut DOCMEN.

DOHA. — Fossa, ut DOA et DOGA. (A. 1260.)

DOITUS. — Canalis vel mediocris lacus, Normannis *douit* vel *duit*, aqua stagnans et limpida, ubi lintea lavant et telas, macerant cannabim, etc. (A. 1138.)

DOLA. — Anglis, 1° certa piscium quantitas; 2° pars quædam alicujus loci palustris, seu fructus qui ex ea percipitur.

DOLABRUM. — Securis dolabra; *doloire. Dolabrorum magister*, faber lignarius et lapidarius. (A. 1288.)

DOLARIA. — Officina *doliarii; atelier de tonnelier.*

DOLATICUS. — *Dolaticum argentum*, politum; *argent poli.* (Anast.)

DOLATIO. — Actio *dolandi* lignum seu poliendi; *action de tailler ou de polir le bois.* (S. Aug.)

DOLATOR. — Qui *dolat*, polit; *qui travaille avec la dolabre ou qui polit, charpentier.* (*Vet. Gl.*)

DOLATORIA. — Dolabra; *doloire, dolabre.*

DOLATORIUM. — Locus in quo *dolatur; atelier où l'on travaille avec la dolabre.* (J. de J.) — Instrumentum quo lapides et ligna dolantur; *outil qui sert à tailler les pierres et le bois.* (S. Hier.)

DOLATURA. — Quidquid ex lignis dolatis exscinditur, assula; *copeau de bois, fragment.* (*A. SS. Ben.*)

DOLATURIA. — Dolabra, securis; *doloire, dolabre.*

DOLATUS. — Idem q. DOLATIO. (Prud.)

DOLEATOR. — Ut DOLATOR, vietor, doliarius, vel alius similis artifex. (*A. SS.*)

DOLEQUINUS. — Pugionis species; *courte épée à deux tranchants, poignard;* ol. *dolequin.*

DOLERIA. — Dolabra; *doloire.* (A. 1357.)

DOLEROSE. — Dolenter; *douloureusement, avec peine.* (A. 1374.)

DOLESCERE. — Dolere; *éprouver de la douleur, souffrir.* (*A. SS.*)

DOLESMANUS. — Idem q. DIENISMANNUS.

DOLIA. — Dolor, ex Ital. *doglio.* (*A. SS.*)

DOLIARE. — *Doliare vinum*, dolio vinum continere. (Ulp.)

DOLIARIUM. — Apotheca, hypogeum; *cave à mettre le vin.*

DOLIATA. — Dolium, mensura frumentaria: « Una *doliata* frumenti. » (A. 1363.)

DOLIATOR. — Doliarius, vietor, ut DOLEATOR.

DOLIATUM. — Idem q. DOLIATA.

DOLITUS. — Molestus; *douloureux.* (C. Aur.)

DOLITIA. — « Quidquid persona aut religiosi deorum mancipia data libertate conferre voluerit, secundum legem Romanam hoc facere potest, id est, Latina *dolitia* et cives Romana meliore statum habet testamentum condere, testimonium perhibere, emere, vendere, donare, commutare habeat potestatem, sicut et alii cives Romani. » (*Vet. Form. Libert.* ap. Bal.)

DOLIUM. — Cupa major, lacus vinarius; *cuve, cuvier.* (A. 1222.) — Corbis, cista; *corbeille, panier.* (A. 1325.) — Mensura frumentaria; *mesure de capacité pour les céréales*, eadem q. DOLIATA. (A. 1296.) — *Dolium cordis*, pro *cordolium.* (Comm.)

DOLLAIRIS. — Dolium; *tonneau.* (A. 1320.)

DOLO. — Vagina pugionis; *gaine, fourreau de poignard.* (*Vet. Gl.*) *Dolones*, tela abscondita. (*Vet. Gl.*)

DOLORARE. — Dolere, afflictari; *souffrir, ressentir de la peine, de la douleur.*

DOLORIFICUS. — Ingerens dolorem, molestus; *douloureux.* (*Vet. Gl.*)

DOLOROSISSIME. — Mœstissime; *très-tristement, de la manière la plus triste.* (A. 1358.)

DOLOROSITAS. — Ærumna; *malheur, peine, tourment.* (Ach., *Spicil.*)

DOLOSITAS. — Fraus, dolus; *ruse, fourberie.* (Baluz., *Capitul.*)

DOLUMEN. — Pro *Dolamen.*

DOLUS. — Pro *dolor.* (Sid.)

DOM. — Ecclesia cathedralis; *cathédrale.* (*A. SS.*)

DOMA. — Domus; *maison:* « *Doma* illud, de quo exierat, funditus corruit. » (*A. SS.*) — Ager, prædium, possessio; *métairie, propriété:* « Monasterium in proprio *domate* fabricavit. » (Joan. Diac.) — Tectum, vel atrium quod non tegitur, solarium, mœnianum; *toiture, cour ou toit en terrasse.* (Pass.) — Concameratum ædis, fastigium, *cupola* Italis; *coupole, dôme.* (Pass.)

DOMADARIUS. — Pro HEBDOMADARIUS, qui munus aliquod obit per *hebdomadam; hebdomadier, semainier;* ol. *domas.*

DOMÆNIUM. — Dominicum prædium; *domaine, seigneurie.*

DOMANARIUS. — *Domanaria jurisdictio*, quæ domanii seu domini est; *juridiction seigneuriale.* (A. 1359.)

DOMANERIUS. — *Domanerius dominus*, domanii possessor, prædii seu castri dominus; *seigneur domanier.* (A. 1366.)

DOMANIALIS.—Qui regii dominii est; *domanial, qui est du domaine de la couronne.* (Pass.)

DOMANIUM. — In quibusdam consuetudinibus dominicum prædium, seu principale *feudum* vel *manerium*, unde cætera pendent, et cui fidem præstant et homagium; *principal manoir, chef lieu du fief;* ol. *domaine.* — Dominium seu jus domini in territorium et census propter clientelam ex eo percipiendi; *seigneurie, droit de suzeraineté et profits qui en dépendent;* ol. *domaine.* — Quævis possessio ad dominum pertinens; *propriété;* ol. *domaine. Domanium congeabile*, illud, quod tenens dimittere debet ad voluntatem domini locatoris, compensatis tamen a domino atque exsolutis tenenti domanii meliorationibus seu incrementis; *tenure en usage en Bretagne et dont le possesseur doit se dessaisir à la volonté du seigneur bailleur, à la charge par ce dernier de rembourser au tenancier les améliorations qu'il a faites;* ol. *domaine congéable. Domanium mutabile* vel *non mutabile*; ol. *domaine muable* vel *non muable. Mutabile* modo augetur, modo minuitur, ut sunt locationes prædiorum, quæ pro tempore mutantur; *Immutabile* vero seu *non mutabile* constans est et fixum, ut sunt quidam census fundo dominico annexi, v. g. certæ præstationes frumenti, siliginis, avenæ, caponum, etc., quæ quotannis domino pendi solent. — Interdum *domanium* agrum incultum significare videtur: « Concessimus 50 acras *domaniorum* et pratorum non falcabilium. » (A. 1366.)

DOMATIM. — Per singulas domos; *maison par maison.* (Gob.)

DOMATUS.— In modum *domatis* opertus; *couvert en dome, en coupole.*

DOMAYNIUM. — Ut DOMANIUM.

DOMEIARE. — Pro DOMNEARE.

DOMENCHIUS. — Mensuræ annonariæ species apud Lugdunenses, idem q. DEMENCIUS. (A. 1347.)

DOMENGADURA.—Prædium dominicum, vel ædes dominica, idem q. DOMINICATURA. (A. 1069.)

DOMENURA. — Proprietas, domanium, idem q. DEMENEURA. (A. 1240.)

DOMERUS. — Hebdomadarius, ut DOMADARIUS.

DOMESDEI. — Tabulæ censuales totius Angliæ, sive Anglicani imperii breviarium; *cadastre de la vieille Angleterre.*

DOMESTICARE. — Habitare in domo cum famulis et domesticis; *habiter, résider dans:* « Est actum quod dictus.... debeat *domesticare* et ædificare domum.» — Mansuefacere: *apprivoiser:* « Aves *domesticatæ.* »

DOMESTICATUS. — Dignitas *domestici; Vid.* DOMESTICUS.

DOMESTICITAS. — Familiaritas; *familiarité, amitié, intimité.* (Ger. Mauris.)

DOMESTICUS. — (Subst.) Minister apud Romanos, cujus munus fuit imperatorii corporis custodis; *domestique, garde du corps.* (*Cod. Th.*) — Dux, præfectus; *commandant, chef.* (*Ibid.*) — In Galliæ regum curia, is qui recentioribus temporibus *major domus* nuncupatur; *domestique, maître de l'hôtel du roi, maire du palais.* (Pass.) — Apud Francos, minister quidam cui tributorum exigendorum cura demandata erat; *officier chargé de la levée des impôts dans les provinces.* (S. VI, VII.) — Cui alicujus rei cura demandata, rector, præsul; *intendant, régisseur, gouverneur.* (A. 1235.) — Qui in ecclesia post *protopsaltem* cantui præerat et cantus ecclesiasticos incipiebat. (Joan. Cantacut.) — Hospitii dominus, qui excipit; *hôte.* (Ap. Lud.) — *Domestici fidei*, seu *Dei domestici*, fideles, qui ex *domo* fidei sunt, id est Ecclesiæ; *les fidèles.* (Pont. Diac.) — (Adj.) Familiaris, favorabilis; *aimé, familier, attaché.* (*Ann. Ben.*) — Mansuetus, domitus; *apprivoisé, domestiqué* (*Vet. Gl.*)

DOMGIO. — Ut DUNJO.

DOMICELLÆ. — Universim dictæ filiæ principum, magnatum, baronum ac militum innuptæ; *damoiselles, dénomination particulière aux filles des nobles.* — Canonicæ sæculares; *damoiselles, nom des membres d'un chapitre de chanoinesses.* — Ancillæ, famulæ honoratiores; *servantes, suivantes, femmes de compagnie.* (*A. SS.*) — *Domicella* appellatur monachorum seu virginum Deo servientium magistra in ch. a. 1302: « Domicella Margareta de Goy, beguina magistra seu *domicella* conventus regis. »

DOMICELLATUS. — Domicilium habens, incola; *domicilié.*

DOMICELLUS. — Magnatis ac regis filius; *damoiseau, nom donné aux fils de roi ou de noble, avant et même après leur admission au grade d'écuyer ou de chevalier.* — Urbis præfectus; *gouverneur d'une ville.* (*A. SS.*) — Nobilior famulus, idem q. VARLETUS.— *Domicellus Papæ*, idem q. *Camerarius*, custos cameræ papalis. (*Ord. Rom.*) *Domicellus canonicus*, idem q. DOMICILLARIS. (A. 1381.) *Domicelli* etiam vocantur nobiliores e familia cardinalium.

DOMICIALIS. — Qui ad doma spectat; *de dôme, de coupole.* (Mat. Par.)

DOMICILIARIUS. — Idem q. DOMICELLATUS.

DOMICILIUM.— *Domicilium juratum*, jus domicilii juramento sibi assertum. (A. 1582.)

DOMICILLARIS. — *Domicillaris canonicus*, junior canonicus, cui necdum est jus capituli, in Ecclesia Argentinensi.

DOMIDUCA. — Dea quæ præesse existimabatur cum sponsa duceretur domum; *divinité tutélaire des nouvelles mariées, et qui veillait sur elles lorsqu'on les conduisait à la maison nuptiale.* (Tert.)

DOMIDUCUS. — Deus eidem rei adhibitus. (S. Aug.)

DOMIFICAMENTUM. — Ædium exstructio; *construction d'une maison.*

DOMIFICARE. — Domus ædificare, ædes exstruere; *bâtir, élever une maison.*

DOMIFICATIO. — Ædificium, ut videtur majori annexum, et ab eo pendens. (A. 1317.)

DOMIFICIUM. — Ædificii, domus exstructio, ut DOMIFICAMENTUM.

DOMIGENA. — Vernaculus, indigena; *né sur les lieux.*

DOMIGERIUM. — Periculum; *danger, dommage.*—*Sub domigerio* alicujus aut manu esse, alicui subesse, esse sub illius potestate; *être sous la puissance, sous la dépendance de quelqu'un.* (Bract.)

DOMINA. — Deipara; *la Mère de Dieu, la Vierge.* Hinc *Missa de Domina.* Voci *Domina*, sæpius addita, est hæc, *nostra;* hinc Gallis quasi uno verbo effertur, *Notre-Dame* : « In quinque festis gloriosæ Virginis Mariæ non legitur in Nonis *Nostra Domina* in vico Brunelli. » (*Stat. Acad. Par.*) *Domina Ecclesia*, Romana Ecclesia in Vita Innocentii IV PP. « Ipsos comites et barones citavit Summus Pontifex ut parendo mandatis ipsius ipsum regnum manibus *Dominæ Ecclesiæ* resignarent. » *Domina* autem Ecclesia dicta est, quia ibi de regno Apuliæ sermo est quod ceu feudum Romanæ Ecclesiæ esse existimabatur. — Honoraria reginæ assecla; *dame d'honneur.* (A. 1202.)—Viri cujuslibet nobilis uxor; *dame, femme noble mariée.* (Pass.)—Mulier quævis; *femme, dame.* (*A. SS.*) — Machinæ bellicæ genus; *sorte de machine de guerre.* (A. 1239.) — *Dominæ*, sanctimoniales Benedictinæ; *les Dames, nom des Sœurs bénédictines.* (*A. SS.*)

DOMINABILIS. — F. suffraganeus, substitutus, qui vices alterius gerit, in instrum. a. 1319, ubi quibusdam vox *dominabilis* titulus honorarius esse videtur. — Ad dominum ratione dominationis seu proprietatis pertinens : « Denarios quatuor.... censuales et *dominabiles.* » (A. 1430.)

DOMINÆDIUS. — Ædis dominus. (Paul. Nolan. ep.)

DOMINAGIUM.—Tributum quod domino præstatur, ut DOMINATIO.

DOMINALIS. — Invincibilis. (*Vet. Gl.*)

DOMINALITER. — Tanquam dominus; *comme seigneur, en qualité de seigneur.* « Illud autorizo, *dominaliter* corroboro, potentialiter confirmo. » (A. 1059.) — In supremum dominium; *en toute souveraineté.* (A. 1257.)

DOMINARI. — Re aliqua velut propria uti et frui. (A. 1268.)

DOMINATIO. — Proprietas : «Concessit... castrum... cum omni jure et *dominatione*, hoc est, cum terris, domibus, ædificiis, hortis. (A. 805.) — Tributum, quod domino præstatur, in proprietatis vel superioris dominii recognitionem; *redevance, taxe seigneuriale.* — Titulus honorarius regum. (Hoc titulo honoris donati etiam visitatores monasteriorum.)—*Dominationes*, angeli ex secundo angelicæ hierarchiæ gradu; *les Dominations, anges de la deuxième catégorie.*

DOMINATIVUS. — Dominans. (S. XIV.)

DOMINATURA.—Jus domini, census pertinens a l dominum; *droit seigneurial.* (Lob., *II. Brit.*) — Potestas, imperium. (Cam. Pereg.)

DOMINE. — *Domine, in tua misericordia*, Dominica prima post Pentecosten; *le premier dimanche après la Pentecôte.* (Pass.) *Domine ne longe*, Palmarum Dominica; *le dimanche des Rameaux.* (S. XII.)

DOMINELLA. — Domicella, *Vid.* DOMICELLÆ.

DOMINELLUS. — Idem q. DOMICELLUS.

DOMINICA. — *Dominica ad carnes levandas* vel *tollendas*, Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime. Dominica ad Palmas*, dies Palmarum; *le dimanche des Rameaux. Dominica ante Brandones*, Quinquagesimæ Dominica; *le dimanche de la Quinquagésime. Dominica ante Candelas*, Dominica ante festum Purificationis B Mariæ; *le dimanche avant la Chandeleur. Dominica ante Litanias*, Dominica quinta post Pascha; *le cinquième dimanche après Pâques. Dominica ante natale Domini prima*, Dominica quarta Adventus; *le quatrième dimanche de l'Avent. Dominica ante sancta lumina*, Dominica infra octavam Circumcisionis; *le dimanche dans l'octave de la Circoncision, ou avant l'Epiphanie chez les Grecs. Dominica aperta*, quæ alicujus sancti vel octavæ Officio non est præoccupata; *tout dimanche qui n'est point prévenu par l'Office d'un saint ou d'un octave. Dominica asoti*, vel *filii prodigi*, aut *de prodigo*, Dominica Septuagesimæ; *le dimanche de la Septuagésime chez les Grecs. Dominica benedicta*, Dominica prima post Pentecosten; *le dimanche de la Trinité. Dominica cœci nati*, κύριακὴ τοῦ τυφλοῦ, Dominica quinta post Pascha; *le cinquième dimanche après Pâques chez les Grecs. Dominica carne levale*, vel *de carne levario*, Dominica prima Quadragesimæ seu Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime* ou *le dimanche de la Quadragésime.* (Suivant qu'on fait commencer le jeûne à ce dernier dimanche ou au mercredi qui le précède.) *Dominica Chananeæ*, Dominica secunda Quadragesimæ; *le deuxième dimanche de Carême. Dominica de Fontanis*, Dominica quarta Quadragesimæ; *le quatrième dimanche de Carême;* ol. *dimanche des Fontaines. Dominica de lignis orditis*, Dominica prima Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême. Dominica duplex*, Dominica prima post Pentecosten; *le dimanche de la Trinité. Dominica in Albis*, seu *in Albis depositis*, aut *post Albas*, Dominica prima post Pascha; *le dimanche de Quasimodo. Dominica in capite Quadragesimæ*, apud Benearnenses, ol. *Dimenge cabée*, Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime. Dominica indulgentiæ*, Dominica sexta Quadragesimæ; *le dimanche des Rameaux. Dominica in Palmis*, seu *in Ramis*, Dominica sexta Quadragesimæ; *le dimanche des Rameaux. Dominica in passione Domini*, Dominica quinta Quadragesimæ; item non semel quælibet Quadragesimæ Dominica; *le dimanche de la Passion et quelquefois un quelconque des dimanches de Carême. Dominica Jerusalem*, Dominica quarta Quadragesimæ; *le quatrième dimanche de Carême. Dominica*

Lucæ, prima, secunda, etc., apud Græcos; Dominica qua legunt Evangelium secundum Lucam; *dimanche pendant lequel on lit l'Evangile de saint Luc.* (Il y a treize dimanches de cette sorte; ils commencent après la fête de l'Exaltation de la Sainte-Croix, et le dixième coïncide avec notre premier dimanche de l'Avent.) *Dominica Lucæ decima quinta*, vel *Zachæi*, apud Græcos, Dominica secunda post Epiphaniam; *deuxième dimanche après l'Epiphanie*, jour auquel on reprenait la lecture de l'Evangile de saint Luc. On la faisait une dernière fois le dimanche suivant, troisième après l'Epiphanie, qui se nommait *Dominica Lucæ decima sexta*, ou *Publicani et Pharisæi*. *Dominica mapparum albarum*, Dominica secunda post Pascha; *le second dimanche après Pâques.* *Dominica Matthæi prima, secunda*, etc., Dominica prima, secunda, etc., post Pentecosten apud Græcos; *le premier, le second*, etc., *dimanche après la Pentecôte*, parce qu'on lit ces jours-là l'Evangile de saint Matthieu. On interrompait cette lecture le dimanche avant l'Exaltation de la Sainte-Croix, pour la reprendre le quatrième dimanche après l'Epiphanie, qui était *Dominica Matthæi decima septima*. *Dominica mediana*, Dominica quinta Quadragesimæ; *le dimanche de la Passion.* *Dominica mensis Paschæ*, f. Dominica prima post Pascha. (Le mois de Pâques, selon Carpentier, désigne tantôt la semaine, tantôt la quinzaine de Pâques. Un fragment d'une charte française de 1304, cité par le même auteur, semble indiquer que le dimanche du mois de Pâques ne diffère point du *dimanche de Quasimodo*.) *Dominica mirabilia Domine*, Dominica secunda post Pascha; *deuxième dimanche après Pâques.* *Dominica misericordiæ*, Dominica quarta post Pentecosten; *le quatrième dimanche après la Pentecôte.* *Dominica nova*, νέα κυριακὴ τοῦ ἀντιπάσχα, Græcis, Dominica prima post Pascha; *le dimanche de Quasimodo.* *Dominica Olivarum*, Dominica sexta Quadragesimæ; *le dimanche des Rameaux.* *Dominica orthodoxiæ*, κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας, Græcis Dominica prima Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême.* *Dominica Osanna* vel *Osannæ*. *Dominica Paralytici*, κυριακὴ τοῦ παραλύτου, Dominica tertia post Pascha apud Græcos; *le troisième dimanche après Pâques.* *Dominica post Albas*, Dominica prima post Pascha; *le dimanche de Quasimodo.* *Dominica post Ascensam*, vel *Ascensum Domini*, Dominica in Ascensionis octava; *le dimanche dans l'octave de l'Ascension.* *Dominica post Focos*, aut *post Ignes*, Dominica secunda Quadragesimæ; *le dimanche après les Brandons*, c'est-à-dire *le deuxième de Carême.* *Dominica post sancta lumina*, κυριακὴ μετὰ τὰ φωτά, Græcis Dominica prima post Epiphaniam; *le premier dimanche après l'Epiphanie.* *Dominica post strenas*, Dominica prima post primam mensis Januarii diem; *le premier dimanche après le 1er janvier.* *Dominica Publicani et Pharisæi*, Græcis Dominica tertia post Epiphaniam; *le troisième dimanche après l'Epiphanie.* *Dominica quadraginta*, Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime.* *Dominica quintana*, seu *quintanæ*, vel *de quintana*, aut *quintana*. Dominica prima Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême.* *Dominica Ramis palmarum*, Dominica sexta Quadragesimæ; *le dimanche des Rameaux.* *Dominica resurrectio*, Dominica sancta in Pascha seu quævis Dominica; *tantôt le jour de Pâques, tantôt un dimanche quelconque de l'année.* *Dominica Rogationum*, Dominica quinta post Pascha; *le cinquième dimanche après Pâques.* *Dominica rosæ*, vel *de rosa*, aut *rosata*, Dominica quarta Quadragesimæ, et non semel eadem q. Dominica post Ascensionem; *tantôt le quatrième dimanche de Carême, tantôt le dimanche dans l'octave de l'Ascension.* *Dominica Samaritanæ*, κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος, Græcis Dominica quarta post Pascha; *le quatrième dimanche après Pâques.* *Dominica sancta*, vel *sancta in Pascha*, Pascha; *le jour de Pâques.* *Dominica* σταυροπροσκυνήσεως, id est *adorandæ crucis*, Græcis Dominica tertia Quadragesimæ; *le troisième dimanche de Carême.* *Dominica de transfiguratione*, Dominica secunda Quadragesimæ; *le second dimanche de Carême.* *Dominica S. Trinitatis*, Dominica prima post Pentecostem; *le premier dimanche après la Pentecôte.* *Dominica trium septimanarum Paschalis*, vel *Paschæ*, Dominica tertia post Pascha; *le troisième dimanche après Pâques.* *Dominica trium septimanarum Pentecostes*, Dominica tertia post Pentecosten; *le troisième dimanche après la Pentecôte.* Dominica tyrophagi, κυριακὴ τῆς τυροφάγου, Græcis Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime.* *Dominica unam Domini*, Dominica secunda post Pascha; *le deuxième dimanche après Pâques.* *Dominica vacans*, quarta Adventus Dominica; *le quatrième dimanche de l'Avent.* *Dominicæ vacantes* seu *vacant*, Dominicæ infra octavam Natalis Domini et Circumcisionis; *les deux dimanches d'entre Noël et l'Epiphanie.* *Dominicæ vacantes* etiam dicuntur quatuor Dominicæ quæ jejunia Quatuor Temporum proxime subsequuntur; *les dimanches qui suivent les samedis des Quatre-Temps.*

DOMINICALE. — Dominium proprium; *domaine, propriété, seigneurie.* (W. Tyr.) — Liber in quo continentur lectiones et alia quæ ad Officium Dominicarum vel festorum Dominicalium pertinent. (A. 1305.)

DOMINICALIS. — (Subst.) Velum quo mulieres caput in ecclesia tegebant; *voile dont les femmes se couvraient la tête pour communier.* (Anast.) — (Adj.) Ad dominicum pertinens; *seigneurial.* « *Dominicalis terra.* » (A. 1124.)

DOMINICALITER. — Jure supremo ve[l] proprietario. (A. 1292.)

DOMINICARE. — Possidere proprietario jure; *posséder en propre, en toute propriété.* (A. 776.) Manum dominicam apponere, fisco addicere; *saisir, confisquer.* (A. 1056.)

DOMINICARIUS. — Qui est in dominio; *qui est possédé en propre.* (A. 878.)

DOMINICATIO. — Dominium, possessio

terre seigneuriale ou que l'on possède en propre. (A. 877.)

DOMINICATUM. — Ut Dominicum.

DOMINICATURA. — Ut Dominicatio.

DOMINICATUS. — (Subst.) Ead. notione. (Senat.) — (Adj.) Ut Dominicarius. (Pass.)

DOMINICELLUS. — Ut Domicellus.

DOMINICUM. — Ecclesia, ædes sacra Domino seu Deo; *église, maison consacrée au service de Dieu.* (Ecclesia etiam nuncupatur *domus Dominica, basilica Dominica.*) — Sacrificium mysticum, Missa; *le saint sacrifice de la Messe.* — Proprietas, domanium quod ad dominum spectat, quo dominus ad propriam alendam familiam fruitur; *terre dont le revenu est destiné à l'entretien de la famille du propriétaire.* — Fiscus dominicus; *le trésor public.* (A. 813.)

DOMINICUS. — Proprius, ad dominum spectans; *que l'on a en toute propriété de seigneur, seigneurial.* (Pass.) — *Dominica domus:* 1° hospitium seu diversorium publicum; *hôtellerie* (A. SS.); 2° ecclesia; *église, maison du Seigneur.* (*Ibid.*) *Dominica mater,* Mater Jesu Christi; *la sainte Vierge.* (*Conc. Hisp.*) *Dominicum convivium,* Missa; *la Messe.* (S. Aug.) *Dominicæ litteræ,* eædem q. *Communiatoriæ* vel *formatæ; Vid.* Formata. (*Conciliab. Sandic.*) *Dominicus dies,* Pascha; *le jour de Pâques.* (Pass.) *Dies Dominica,* Domini; *le dimanche.* (Pass.)

DOMINIGATURA. — Idem q. Domengatura. (A. 1034.)

DOMINIO. — Idem ac Dominium. (Rym.)

DOMINIOSUS. — « Imperiosus dominus et homo qui habet ardua præcipere, homo magnæ auctoritatis. » (J. de J.)

DOMINISSIMUS.—Pro *dominus* in aliquot chartis Hispanicis.

DOMINIUM. — Proprietas, potestas, etc.; *domaine, seigneurie.* (Pass.) *Dominium patronale,* idem q. *jus patronus; droit de patronage.* (*Consuet. Norm.*) *Bannale dominium,* idem q. Banleuca. (A. 1258.)—Anglis, principale manerium, quod dominus et antecessores semper possederunt, cum omnibus suis appenditiis; *manoir seigneurial, chef-lieu du fief.* — Nomen honoris reipublicæ principibus attributum; *seigneurie* (*titre honorifique*). (A. 1489.)

DOMINO. — Sacerdotale capitis et humerorum per hyemem tegumentum; *domino, camail noir que les prêtres portaient pendant l'hiver.*

DOMINOSUS. — Ut Dominiosus.

DOMINULUS. — Diminut. a *dominus.*

DOMINUS. — Deus, Κύριος; *le Seigneur.* (Pass.) — In legibus et statutis principum, nullo adjecto vocabulo, dominus feudi; *seigneur, celui de qui une terre relève. Dominus capitalis, corporalis, principalis, major, superior; seigneur supérieur, suzerain;* ol. *chef seigneur, dessus seigneur, avant seigneur,* etc. *Dominus census,* cui census debetur; *seigneur auquel le cens est dû;* ol. *seigneur censier, censable ou censuel. Dominus directarius,* legitimus; *seigneur légitime;* ol. *seigneur droicturier. Dominus intermedius,* qui minore feudali superior est, et inferior alio majore; *seigneur qui relève d'un autre, et de qui relève en même temps un autre seigneur;* ol. *seigneur entremoyen. Dominum facere,* aliquem pro domino habere, clientelam alicui profiteri. (A.1231.)—Prædi possessor; *propriétaire;* ol. *seigneur.* (Pass.) — Cancellarius; *chancelier.* (*Ord. reg. Fr.*) — Maritus; *mari;* ol. *seigneur.* (Pass.) — *Dominus cultellorum,* princeps *assassinorum; les cheik des assassins, le Vieux de la montagne.* (Jac. de Vitriac.) *Dominus festi,* abbas vel episcopus stultorum; *l'évêque des fous.* (*St. Odon. ep. Par.*) *Dominus generalis civitatis,* præfectus civitatis Paduæ; *le premier magistrat de Padoue.* (*Regim. Pad.*) *Dominus legum,* jurisperitus; *jurisconsulte;* ol. *seigneur de lois.* (*Chr. Alber.*) *Dominus de nocte,* præfectus vigilum; *commandant du guet.* (*Chr. Dand.*) *Dominus ordinis,* cui operibus publicis vacare incumbit; *maître de l'œuvre.* (*Reg. capit. Carnot.*) *Dominus parlamenti,* supremæ curiæ senator; *conseiller au parlement.* (*Necrol. Prior. Nost. Dom. De Insul. Trec.*) *Dominus stationis,* qui tabellionibus et tabulariis præest; *chef des notaires.* (*Cod. Th.*) *Dominus titularis,* vir nobilior; *seigneur titré.* (*Conc. Hisp.*) *Dominus vini,* cui cura vini incumbit; *cellerier;* ol. *cavier, vinier.* (*Inst. monast. B. M. de Charit.*) *Domini,* sic vulgo appellati, 1° sancti : *dominus Dionysius, dominus Joannes,* Gal. *M. saint Denys, M. saint Jean;* 2° episcopi, etiam non adjecta nomenclatura dignitatis, sed ipsius episcopatus : *Dominus Ecclesiæ Massiliensis,* Gal. *Mgr de Marseille;* 3° abbates in Consuet. Fontanell.; 4° canonici, addito nomine ecclesiæ cujus sunt canonici. (A. 1211.) *Domini ecclesiæ,* præcipui post abbatem superiores in monasteriis, Gal. ol. *seigneurs de l'Eglise.* (A. 1420.) *Domini generales,* procurator et advocati generales in senatu Parisiensi, vulgo Gal. *les gens du roi,* vel potius præfecti ærario, Gal. ol. *les généraux des finances.* (*Compend. jur. Univ. Paris.*) *Domini ordinis* vel *in ordinem,* præcipui post abbatem superiores in monasteriis Cluniac., vel ætate aut professione antiquiores. (*Bul. Nicol. IV PP.*) *Domini rerum,* imperatores et reges. (Symm.) *Domini urbis,* urbis præpositus et scabini, Gal. ol. *messieurs de la ville.* (*Comp. jur. Univ. Par.*) *Dominus illuminatio mea,* Dominica quarta post Pentecosten; *le quatrième dimanche après la Pentecôte.* (S. xiii.)

DOMIPOLA. — Aula major et publica, ubi mercatores merces suas venum exponunt; *halle.* (A. 1358.)

DOMISEDA. — Quæ solitudinem amat et domi sedet; *casanière.*

DOMISTADIUM. — Villa : « Totam curiam suam cum *domistadio* pauperculis delegavit. » (A. 1269.)

DOMITIALIS. — Domesticus : « *Domitialis* res ablata est reddita. » (Herk.)

DOMITUR. — Pro *Domitor.* (A. 508.)

DOMITUS. — « Vacca *domita.* » F. legendum *domestica.* (*Lex Sal.*)

DOMMENARIUS. — Domini seu prædii

possessor; *seigneur domanier.* (A. 1364.)

DOMNA. — Pro DOMINA.

DOMNÆDIUS. — Idem q. DOMINÆDIUS.

DOMNARE. — Domare; *dompter.*

DOMNEARE. — Cum domnis, seu domicellis versari; *fréquenter la société des femmes.* (*Conc. Monspel.* a. 1214.)

DOMNICATUS. — Pro DOMINICATUS.

DOMNICELLUS. — Pro DOMICELLUS.

DOMNIDIUS. — Pro DOMINÆDIUS.

DOMNIO. — Idem q. DUNJO.

DOMNULA. — Diminutivum a DOMNA.

DOMNULUS. — Principis vel domini filius; *fils de prince ou de seigneur.*

DOMNUS. — Apud scriptores ævi medii venerationem præcipuam habere appellationem *domni*, apice uno ex *domini* voce rejecto, observarunt pridem viri docti et tribui vulgo ecclesiastica dignitate fungentibus, ac vitæ sanctitate insignibus; *Dom.*

DOMO-COLTILIS. — Prædium domo ad commanendum colonis apta instructum, ut DOMUS.

DOMPIONUS. — Idem q. DUNJO.

DOMPNUS. — Pro DOMNUS; apud militares religiosos, idem q COMMENDATOR.

DOMPTOR. — Domitor, defensor. (A. 1179.)

DOMUCIARE. — Idem q. DOMNEARE.

DOMUICOLTILIS. — Idem q. *Domus culta; Vid.* DOMUS.

DOMUNCULA PORTATILIS. — Tabernaculum, tentorium. (A. 1453.)

DOMUS. — Bona, facultates; *l'ensemble des biens d'une famille, d'une maison.* (A. 1166.) — Curia suprema; *cour suprême, parlement.* (Joan. Card.) — Ipsius domus vasa et utensilia; *le mobilier d'une maison.* (A. 1187.) — Tumulus honorarius, pegma funebre; *monument funéraire, catafalque.* (A. 1369.) — Exstructum quo statuitur organum; *construction sur laquelle on pose un orgue.* (Theoph.) — *Domus culta* seu *domus cultilis*, prædium domo ad commanendum colonis apta instructum; *métairie, terre pourvue des bâtiments nécessaires pour son exploitation.* (A. 803, 1024.) *Domus altaris*, f. ciborium seu umbraculum excelsum et concameratum, et prælatis quatuor columnis suffultum, quo totum altare tegebatur; *baldaquin, ciboire.* (Ach., *Spic.*) *Domus Dei*, 1° templum, ecclesia; *église.* (Opt.) 2° ipsa Ecclesia et religio Christiana; *l'Eglise, l'ensemble de tous les Chrétiens, la chrétienté.* (Lucif. Cal.) *Domus* etiam nude aliquando dicta est ecclesia: *domus* S. Petri, *domus* S. Benedicti, pro ecclesia sacra S. Petro, S. Benedicto. *Domus boveria*, prædium rusticum; *métairie.* (A. 1388.) *Domus Dei*, nosodochium vel nosocomium, ubi recipiuntur et aluntur pauperes et ægroti; *hospice, hôtel-Dieu.* (Rym.) *Domus domestica*, propria; *maison qui appartient en propre.* (*Cap. C.C.*) *Domus ecclesiæ*, ædes episcopalis; *maison épiscopale.* (Greg. Tur.) *Domus fidei*, ipsa Ecclesia et religio Christiana; *l'Eglise.* (S. Aug.) *Domus fortis*, id est munita; *forteresse, maison fortifiée.* (A. 1248.) *Domus justitiæ*, ubi jus dicitur; *palais de justice, tribunal.* (A. 1185.) *Domus necessaria*, latrina, seu locus ad necessariam ventris evacuationem accommodatus; *lieux d'aisance.* (Mart.) *Domus patrua*, f. principalis, inde sic dicta quod sit quasi parens inferiorum; Galli dicunt *chef d'ordre*, ubi de prima monachorum domo agitur. Eadem pro domo paterna occurrit. *Domus pensilis*, quæ in ponte ædificata est; *maison bâtie sur un pont.* (A. 1210.) *Domus pietatis*, xenodochium pauperum; *hospice, lieu d'asile pour les pauvres.* (A. 1325.) *Domus religiosa*, monasterium; *couvent.* (Rym.) *Domus spiritualis*: « Nemo in *domo spirituali* comedat, sed potius in *dominica*, vel in monasterio ejusdem fidei. » (*Reg. S. Pacom.*) *Domus terranea*, f. tugurium terra et luto constructum, domuncula rustica; *maison en pisé, maison grossièrement bâtie.* (Mur.) *Domus turralis*, turribus instructa; *maison fortifiée.* (W. Nang.) *Domus venerabilis*, ut *domus pietatis.* (A. 1118.)

DOMUSTADIUM. — Ut DOMISTADIUM.

DONA. — Donatio et distributio, præsertim illa quæ publice fit pauperibus: « Volo quod fiat generalis *dona* sive distributio ter in singulis septimanis omnibus pauperibus; » *distribution aux pauvres.*

DONALE. — Pro DONUM, donativum.

DONALIA. — Donationis charta; *titre, acte de donation.*

DONARE. — Pretio dare, vendere; *vendre.* (A. 1150.) — Terminari; *se terminer, finir.* (A. 1035.)

DONARIA. — Præstatio quævis, ut DONUM. (A. 1192.)

DONARIUM. — Oblatio quæ a fidelibus fit in esculentis aliisve rebus. (A. 1125.)

DONARIUS. — Forte pro DENARIUS, qui idem sit ac DECANUS, minor judex qui jus dicebat per decanias; *dixainier, juge inférieur.* (*Præcept. Car. C.*) — Qui donatus est re aliqua, f. pro DONATARIUS. (A. 1466.)

DONATA. — Soror laica inter moniales, ut DONATUS inter monachos; *Vid.* DONATI. (A. 1063.) — Spuria; *fille née de relations illégitimes.* (A. 1337.)

DONATARIUS. — Ut DONATORIUS.

DONATI. — In quibusdam provinciis nothi ac spurii laici qui sese et bona sua monasteriis donabant et afferebant; de quibus *Vid.* in voce OBLATI.

DONATICA. — Corona quæ victori dabatur. (Ugut.)

DONATICE CONCEDERE. — Dono dare; *faire présent, donner.* (A. 1341.)

DONATICIUM. — Donatio, traditio; *donation, cession.* (A. 843.)

DONATICUM. — Mutuum coactum, ut TALLIA et QUÆSTA. (A. 1075.)

DONATIO. — Præstatio quævis, tributum quod donationis ultroneæ titulo præstatur; *redevance déguisée sous le nom de libéralité, de don.* (A. 2357.) *Donatio ecclesiæ*, ejus collatio; *présentation.* (S. XIII.) *Donatio per præsentem*, donatio inter vivos (Chrod.) *Donatio inofficiosa*, quæ fit in damnum et fraudationem hæredum; *donation faite au détriment des héritiers naturels.* (A. 1361.)

DONATISTA. — Qui sequitur Donatum; *celui qui étudie la grammaire de Donat.* (*Vet. Gl.*)

DONATIVUM. — Donum, donatio : *don, donation.*

DONATOR. — Qui donat prædia vel tenementa alteri ad talliam ; *celui qui donne une terre à un autre sous la condition d'un cens annuel.*

DONATORIUS. — Is cui aliquid donatur ; *donataire.*

DONATUS. — (Subst.) Donum ; *présent, don.* (*A. SS.*)—(Adj.) *Vid.* DONATA et DONATI.

DONDUM. — Adeps, idem q. *unctum ; graisse.*

DONEC. — Nisi : « Ille vero respondit quod transire non poterat *donec* in angusto. » (A. 1190.)

DONEIA. — Idem videtur q. DONATIO.

DONEIARE. — Ut DOMNEARE.

DONENTALE. — Donum, munus, donatio ; *libéralité, largesse ,donation.* (A. 1233.)

DONESIA.— Idem videtur q. DONATIO.

DONETALGUM.— Ut DONENTALE.

DONCHO. — Idem q. DUNJO.

DONGIO. — Ead. notione.

DONGONUS. — Ead. notione.

DONICATUS. — Idem q. DOMINICATUS.

DONICUM. — *Laborantes ad donicum*, qui sub præstatione fructuum terræ prædium aliquod tenent; *tenanciers.* (*St. Plac.*)

DONIO. — Ut DUNJO.

DONIQUIES. – Donec; *jusqu'à ce que.* (*Vet. inscript.*)

DONITALIA. — Idem q. DONENTALE.

DONITUM. — Pro DONATIO.

DONNA.— Domina ; *une dame, une maîtresse;* ol. *donne.* — Pro TONNA, dolium ; *tonneau.*

DONNECALE. — Idem q DOMINICALE.

DONNICALIA. — Donatio, munus ; *présent, libéralité, cadeau.* (A. 1188.)

DONNICATUS. — Ut DOMINICATUS.

DONNULA. — Diminut. a DONNA.

DONNUS.—Pro DOMNUS.—Nude, pro ABBAS.

DONTSLAGA. — Homicidium apud Germanos.

DONUM. — Corpus Christi mysticum quod offertur in Missæ sacrificio. (Hildeb.) — Præstatio quævis, tributum quod sub donationis ultroneæ titulo domino præstatur, ut DONATIO. *Dona annua, annualia, dona regia*, quæ quotannis regibus a subditis afferebantur in campo Martio aut in conventu generali, causa suæ defensionis ac reipublicæ. (A. 807.) *Dona* præterea appellabantur munera quibus sese invicem prosequebantur principes, aut cum legatos mitterent, aut cum sese inviserent. *Donum de avere*, et *donum de ingeniatores*, in conventu episcoporum apud Cæsaraugustum a. 1058, ubi *de avere* idem est ac de rebus possessis ; *de ingeniatores* vero idem, ut videtur, quod de rebus ingenio et industria comparatis. *Donum gratiosum*, idem quod gratuitum ; *don gratuit. Donum commune*, quædam præstatio agraria. (*Lib. nig. S. Vulf. Abbavil.*) *Donum matutinale*, dos a marito profecta, *don du matin. Vid.* MORGANEGIBA. — Collatio beneficii ecclesiastici : « Præsbyteri *donum* vicariarum in capitulo recipiant. » (*Ch. Matth. episc. Tut.*)

DONUS.—Pro DOMNUS. dominus.

DONZELLA.—Piscis species.

DONZELLUS.— Ut supra DOMICELLUS. (A. 1225.)

DONZENANS.— Qui vel quæ apud alium convivit ; *pensionnaire.* (*A. SS.*)

DOORIUM. — Donatio propter nuptias, idem q. DOARIUM. (A. 1257.)

DOPERIUS.—Funale, cereus, apud Italos; *torche.*

DOPLERIUM.—Fax, sic dicta a fune duplicato; *torche. cierge.*

DOPPIDIANUM.— Sacculus, crumena, ut DUPLARIUM.

DORARIUS. – Bracteator, inaurator ; *doreur.*

DORCA. —Caprea silvestris, dama; *daim.*

DORCHA. — Mensuræ genus, apud Anicienses

DOREA. — Piscis marini genus, aurata; *dorade.*

DOREIUM. — Tributi species, in litt. Innoc. IV PP.

DORELOTERIA. — Ars vittas et tænias texendi ; *rubannerie, art du rubannier ;* ol. *doreloterie.*

DORERIUS.—Inaurator; *doreur.*

DORETUS.—Mensura annonaria ; *mesure de grains;* ol. *doreus.*

DORMENTARIUS.—Qui *dormitorium* curabat, cujus officium *dormentoria* appellabatur. (*St. capitul. S. Thom. Argentor.*)

DORMIA.— Idem q. *dormitio*, mors, obitus, corpus exanime. (A. 1331.)

DORMIRE.—Coire; *connaître.* (A. 752.) — Mortem obire, fato fungi ; *mourir.* (Passim in scriptoribus ecclesiasticis.) — Residere ; *rester.* (A. 1310.)

DORMITABILIS.—Qui bene dormit ; *bien dormant.*

DORMITIO.—Obitus, mors; *mort.* (S. Cypr.)—Interquiescentia in eodem statu ; *action de demeurer dans le même état.* (*Cons. Brit.*)— *Dormitio S. Mariæ*, ejusdem assumptio, quæ *Pausatio* dicitur in vetustissimo kalendario ; *assomption de la Vierge.*

DORMITOR. — Tignum immobile ; *dormant.*

DORMITORARIUS.—Is cui cura est dormitorii in monasteriis vel ecclesiis, ubi fuerunt hujusmodi loca communia ad dormiendum ; *celui qui a la surveillance du dortoir.*

DORMITORIUM. — Genus vestis, quam induebant cum cubitum ibant; *vêtement de nuit.*—Conclave monasteriorum et collegiorum canonicorum, in quo sunt plures lecti, vel plures cellæ, ubi decumbant; *dortoir;* ol. *dormentoire.*

DORMITORIUS. — *Dormitoria caminata*, cubiculum. (A. 1021.)

DORNABELLUM.— Hastæ species, spiculum; *épieu.* (A. 1511.)

DORNUS.—Frustum, offula; *petit morceau, fragment.*

DOROSCA.—Avis species, peloris.

DORSALE.—Pallium sive aulæum, quod parietibus appenditur, sic dictum, quod se-

denti ad dorsum appensum sit; *tapisserie ou autre étoffe suspendue à un mur;* ol. *dorsale.*

DORSALICUM.—Ead. notione.

DORSENNUS.—Persona parasitorum. (*Vet. Gl.*)

DORSERIUM.—Ut DORSALE.

DORSICULUM.—Armaturæ species videtur, f. qua dorsum tegitur; *armure de dos.*

DORSICUS.—Idem q. DORX.

DORSILE.—Idem q. DORSALE.

DORSILOQUIUM.—Mendacium, vel potius calumnia. (Eck.)

DORSIPALLIUM.—Ut DORSALE.

DORSORIUM.— Dorsum; *dos;* ol. *dors.* (A. 1320.)

DORSUALE.—Ut DORSALE.

DORSUM.—*Dorsum redimere*, data pecunia se a virgis vel fustuario liberare; *se soustraire à la peine de la bastonnade en donnant une certaine somme.* (*Lex Sal.*) *De dorso componere*, virgis vapulare; *être battu de verges.* (A. 532.) *Ad dorsum mensuræ partiri*, proverbialis formula, portione sibi debita aliquem privare. (*Privil. cur. Rem.*) *Ad dorsum securis rumpere*, iis interdum conceditur, qui usum habent in silvis, non quidem ad ligna cædenda, sed ad rumpenda duntaxat; *droit de couper du menu bois.* (A. 1317.) *Dorsum asini*, moles fluctibus opposita, et ad instar dorsi asini efformata; *digue en dos d'âne.* (*Ter. Calom.* in Dumb.) (A. 1209.) *Dorsum ecclesiæ*, pars ædis sacræ, quæ retro altare est. (*Chart. Cels.*)

DORTELARIUS.—Officialis ecclesiasticus apud Tullenses, idem q. DORMITORARIUS et DORTORARIUS.

DORTILARIUS.—Ead notione.

DORTORARIUS.—Monachus qui *dormitorii* curam habet; *moine chargé de tenir le dortoir en ordre.*

DORX.—Dama; *daim.*

DOS.—Id quod a muliere viro datum; *dot d'une femme, ce que la femme apporte au mari.*—Donatio propter nuptias uxori a marito facta; *présent du mari à la femme, douaire.* —Res testamento donata; *objet donné par testament, legs. Dos ecclesiæ*, quod ad sarta tecta et clericorum in ea deservientium sustentationem, ab ædificatore confertur; *dotation d'une église, revenus que lui assure celui qui l'a fait construire, tant pour son entretien que pour celui des prêtres attachés à son service.*

DOSARE. — Potionem medicam temperare; *doser.*

DOSCIS.—Species pellis; *petit gris.*

DOSCLUM.—Donatio propter nuptias, ut Dos. (Rym.)

DOSINUS. — Mensura annonaria, f. quod pars sit duodecima majoris mensuræ; *mesure de blé équivalant au boisseau de Paris;* ol. *dousin, dosin.*

DOSIS. — Scatebra seu conductus aquarum. (*Vet. Gl.*)

DOSSA. — Onus, f. fascis quæ dorso portatur. (*St. Avel.*) — Securis; *hache, cognée;* ol. *dosse.*

*DOSSAGIUM. — Præstationis species; *sorte de redevance féodale à laquelle étaient soumis les marchands de petit gris;* ol. *dossage.*

DOSSALE. — Idem q. DORSALE.

DOSSENUS. — Genus parasitorum. (*Vet. Gl.*)

DOSSERIUM. — Ut DORSERIUM.

DOSSERUM. — Corbis dossuaria, quæ dorso ab homine geritur; *hotte, panier à dos.*

DOSSUALIS. — Idem q. DORSALIS.

DOSSUM. — Coxendix; *hanche.*

DOSSUS. — Species animalis; *petit gris.* — Collis, locus editior; *colline, hauteur, éminence.* (A. 903.)

DOTALE. — Quod ad sarta tecta ecclesiæ, et clericorum seu monachorum in ea servientium sustentationem a fundatore illi collatum est. *Vid.* DOS.

DOTALIS.— *Dotalis terra*, in dotem assignata; *terre dotale.* (A. 1209.)

DOTALITER. — Jure dotalitii; *par droit dotal.*

DOTALITAS. — Patronatus, jus in ecclesia, quod patrono, qui eam dotavit, competit; *patronage qu'exerce le fondateur d'une église sur cette église.*

DOTALITIUM.—Dos ecclesiæ, ut DOTALE. (A. 863.) — Vitæ provisio mulieribus in virorum proprietatibus data; *douaire.*

DOTALIUM. — Vitæ provisio, etc., ut DOTALITIUM. (A. 1234.)

DOTARE. — *Dotare ecclesiam*, ei *dos* seu *dotale* conferre. *Vid.* DOTALE. (Fort.)

DOTARIUM. — Ut DOTALITIUM.

DOTATIO. — *Dotatio ecclesiæ*, dotis collatio; *Vid.* DOS. (A. 1367.)

DOTE. —Forte pro *docte*, bene, apte, eleganter. (B. de Am.)

DOTOSA.—« Quod si Eustachia uxor mea aliquid in donatione mea ratione dotis reclamare voluerit post decessum meum, hæredes mei tenebuntur excambiare dominæ dictæ dictam *dotosæ* de valore ad valorem alibi in hæreditate mea. » (A. 1239.) Videtur legendum *dotem.*

DOTUM. — Ut *dos* ecclesiæ; *Vid.* DOS.

DOUA. — Idem q. DOA.

DOUANA. — Idem q. DOANA.

DOUBLERIUM. — Mantile; *double nappe ou serviette qui se met sur la table à manger;* ol. *doublier.* (A. 1383.)—Dolii species, quod duplum contineat sic dicti; *sorte de tonneau;* ol. *doublier.* (A. 1234.)

DOUBLETARIUS. — *Dobletorum*, seu vestium, quæ Gallis *doublets* dicebantur, artifex; *doubletier.*

DOUBLETUS. — Gemmæ adulterinæ species; *doublet, sorte de pierre fausse.*

DOURA. —Fossa, locus ubi est aqua stagnans; *mare, lieu où l'eau séjourne;* ol. *doure.*

DOUSANNA. —Vox fictitia, pro *dou samit*, ex samito. (*Ann. Ben.*)

DOUTA. — Injusta exactio, ut TOLTA. (A. 1235.)

DOUVA. — Idem q. DOURA.

DOXA. — Gr. δόξα gloria: « O *doxa, doxa*, ait sapiens, in millibus mortalium nihil aliud est quam aurium inflatio vana. » (S.

Bern.) *Doxa Patris*, Verbum divinum, Filius Dei. « Nam sibi *doxa* Patris te sumpsit ab ubere Matris. » (*A. SS.*)

DOXALE. — Odeum ecclesiæ : « Chorus ab ipsa navi separatus abside seu *doxali.* » (*A. SS.*) — Idem quod DORSALE. (*Lib. anniv. eccl. Vatic.*)

DOXALIUM. — Ead. notione q. DORSALE.

DOXIFICARE. — Glorificare. (*Gl. Vet.*)

DOXOLOGIA. — Apud Græcos, duplex est *doxologia :* δοξολογία μεγαλή, et μικρά ; illa est hymmus angelicus, *Gloria in excelsis;* hæc quæ sæpius in fine psalmorum repetitur, Trinitatis glorificatio : *Gloria Patri et Filio*, etc.

DOXOLOGUS. — Eloquens, disertus : « Iste plane pontifex miro doxologoque callens ingenio. » (*A. SS.*)

DOZELLUS. — Mensura frumentaria ; *mesure de capacité pour les grains.*

DOZENA. — Duodecim ; *douzaine.*

DOZENUM. — Mensura vinaria ; *mesure de capacité pour les liquides ;* ol. *dozin.*

DOZENUS.— Assis Francicus, a duodecim quos valebat denariis dictus ; *douzain.*

DOZINA. — Idem q. DOZENA.

DOZINUS. —Mensura annonaria, forte sic dicta quod sit duodecima pars majoris modii, ut DOZENUM. (A. 1131.)

DRACA. — Onus ; *charge.*

DRACECHALT. — Multa porcelli furati ; *peine pécuniaire pour le vol d'un pourceau.* (*Lex Sal.*)

DRACITION. — Pastillus saccaratus ; *dragée.* (A. 1372.)

DRACO. —Vexillum in quo draconis effigies efficta ; *drapeau, bannière où l'on a peint ou brodé une figure de dragon.* — Major navis apud Normannos ; *grands bateaux de guerre des Normands.* — Effigies draconis, quæ cum vexillis in ecclesiasticis processionibus deferri solet, qua vel diabolus ipse, vel hæresis designantur, de quibus triumphat Ecclesia ; *effigie du dragon que l'on portait dans les processions en signe de la victoire du Christ sur le démon.* — Ordo militaris in Hungaria a Sigismundo imperatore et rege Hungariæ, institutus ; *ordre de chevalerie, ordre du dragon.*

DRACONARIUS. — Vexillifer, qui fert vexillum ubi est draco depictus ; *porte-drapeau, dragonnaire. Vid.* DRACO.

DRACONTARIUM. — Corona confecta ex *dracontia*, herba contra venena, aut ex gemmis draconalibus. (Amal.)

DRACONCELLUS. — Parvus draco ; *dragonneau.* (A. 1295.)

DRACONIZARE. — More draconis agere, acerbius effutire : « Publicis detractionibus *draconizantes* et dicentes. » (*Antiq. lect. Canis.*)

DRACUNCULUS. — Parvus draco, ulceris vel cancri species ; *petit serpent, espèce d'ulcère* (W. Nang.)

DRACUS. — Species dæmonum, qui circa Rhodanum fluvium in Provincia visuntur forma hominis, et in caverniones mansionem habent ; *sorte d'esprit malin;* ol. *drac.*

DRAGATA. — Idem q. DRAGEIA.

DRAGEIA.— Pastillus saccaratus; *dragée.*

DRAGERIUM. — Patera vel pyxis, alias plurimum in usu, ubi *drageiæ* servantur ; *drageoir.*

DRAGIA. — Idem q. DRAGEIA.

DRAGMA. — Gemma vel manipulus :

Laurea condecorat caput, in quo lilia vernent.
Pectore *dragma* micat, quam viva smaragdus [inumbrat.
(*Vit. S. Euseb. abbatissæ.*)

—Interrogatio ; *question.* (*Vet. Gl.*)

DRAGO. — Dimacha, seu eques, vulgo *draco ; dragon, sorte de soldat à cheval.*

DRAGULUM. — Jaculum ; *trait.* (Od. Clun.)

DRAGUMANUS. — Interpres linguarum exoticarum ; *interprète, trucheman, drogman.*

DRAIHATUS. — Cribratus ; *criblé.* (A. 1337.)

DRAILIUM. — Certus campanæ tinnitus, ut videtur. (A. 1346.)

DRALHA. — Tributi species ; proprie est nauli genus quod pendebatur pro transitu fluminis navigio ductu per extentum funem ; *prix de passage dans un bac.*

DRANCULUS. — *Dranculus morbus*, idem videtur qui supra DRACUNCULUS, ulceris et cancri species. (Mart., *Anecd.*)

DRAPA. —Pannus ; *drap.*

DRAPAMENTUM. — Quidquid ad *drappos* seu pannos pertinet. (A. 1444.)

DRAPARE. —*Drappos* seu pannos texere; *fabriquer du drap ;* ol. *drapper.* (A. 1232.)

DRAPARIA. — Locus ubi servantur vel abluuntur *drappi* seu vestimenta. (*St. Equit. Teut.*) — Pannorum textura vel officina ; *fabrique de draps, draperie.*

DRAPARIUS. — Pannorum textor et mercator ; *fabricant et marchand de draps, drappier.*

DRAPELLARIUS. — Qui jus vel veniam habet *pannos* in choro ferendi. (*St. eccl. Andeg.*)

DRAPELLUS. — Dimin. a DRAPPUS, panniculus. (A. 1356.)

DRAPERARIUS. — Pannorum textor aut venditor ; *drappier.* (A. 1308.)

DRAPERIA. — Pannus, idem quod DRAPPUS. (A. 1290.) — Locus ubi venduntur vel conficiuntur *drappi ; drapperie.* (A. 1236.)

DRAPERIUS. — Drapporum mercator ; *drappier.*

DRAPERUS. — Ead. notione.

DRAPIFER. — Venditor, vel potius textor *drapporum*, ut DRAPERIUS.

DRAPIS. — Ut DRAPPUS.

DRAPPALE. — Quidquid ad *drappos* pertinet. (*Form. vet.*)

DRAPPARIUS. — Textor *drapporum ; drappier.*

DRAPPUS. — Pannus ; *drap.*

DRASCUS. — Hordeum, sive braserium coctum, postquam cerevisia inde expressa est; *marc de bière ;* ol. *drasche, dresche.*

DRAULIA. — Quæ præter rationem a reis et accusatis delicto exigebant officiales dominorum. (A. 1333.)

DRAVERIA.—Leguminis species; *sorte de légume;* ol. *dravée, dravière.* (A. 1473.)

DRAYA. — Semita, proprie via qua pecus transire solet; *sentier, chemin de traverse;* ol. *draie.*

DRAYETUM.— Cribrum; *crible;* ol. *dray.*

DRECHURA. — Præstatio, vectigal, ut Directum.

DREGEMUNDUS. — Navis cursoria, idem q. Dromo.

DREISSA. — Diminut. a Draya, semita. (A. 1419.)

DREITURA. — Præstatio, ut Directum.

DREITURAGIUM. — Ead. notione. (A. 1271.)

DRESSADERIUM. —Idem q. Dressorium. (A. 1476.)

DRESSARE.— Dirigere vel æquare: « Itinera mutare et *dressare.* » (A. 1341.)

DRESSORIUM. — Abacus, tabula, ubi vasa reponuntur ad mensæ ministerium; *buffet, armoire, dressoir;* ol. *dresse, dressouel.*

DRESTURA. — Præstatio, ut Directum.

DRETATICUM. — Ead. notione.

DRETATULA. — Instrumentum, ut videtur, quo aliquid attollitur. (A. 1147.)

DRETECTORIUM. — Ut Dressorium. (A. 1340.)

DRETTURA. — Ut Dreitura.

DREYLING. — Dolium communi ter tanto majus vel tertia pars culei. (A. 1515.)

DRICTA. — Ut Dreitura.

DRICTUM. — Tributum, pensitatio, vectigal; *impôt, taxe, redevance;* ol. *droict.*

DRICTURA. — Ead. notione.

DRICTUS.—(Subs.) Ead. notione.— (Adj.) Erectus; *droit :* « Lucerna ardens stat *dricta.* » (*Tract. de re milit.*)

DRINCLEAN. — Tributum pro potu ap. Anglos.

DRISARE. — Erigere; *dresser, mettre dans une position verticale.*

DRIZAGNOLUM. — Canalis directus, per quem effluunt aquæ. (*St. Mut.*)

DRIZARE.—Erigere; *dresser, lever droit.* —Dirigere, figuram rectam alicujus rei restituere; *redresser.*

DROFDENN.—Saxonibus, silva, vivarium ubi feræ nutriuntur; *parc.*

DROGAMUNDUS. — Idem q. Dragumannus.

DROGARIA. — Aroma quodvis, materia ex qua medicamenta conficiuntur; *drogue.*

DROICTURA. — Jus, etc., ut Directum.

DROILLIA. —Quod in venditionibus corollarii vice pretio rei emptæ superadditur; *présent, pot de vin que l'on donne en sus du prix d'une vente;* ol. *drouille.*

DROITEURA. — Ut Droictura.

DROLIA. — Quod præter debitum a justitiæ ministris exigitur sub muneris nomine; *ce que les officiers de justice se font donner, à titre de présent, en sus de ce qui est réellement dû.*

DROMEDARIUS. — Pro *dromadarius.*

DROMEDA. — Dromadarius; *dromadaire.* (Jul. Afr.)

DROMEDUS. — Idem q. Dromeda.

DROMO. — Navis cursoria; *navire fin voilier, dromon.*

DROMONARIUS. — Remex dromonis; *rameur de dromon.*

DROMUNDA. — Ut Dromo.

DROMUS. — Via, semita; *chemin, sentier.* — Cursoria navis, ut Dromo.

DRONA. — Territorium, districtus; *territoire, ressort.*

DROPA.—Inaures, ornamenta muliebria; *boucles d'oreilles.*

DROPACISTA. — Depilator; *épileur.*

DROSELUS. — Ut Dorsale.

DROSSARDUS. — Ut Drossatus.

DROSSATUS. — Præfectus provinciæ, Teutonice *drossaet* et *drossaert; gouverneur de province.*

DROTMAR. — Idem q. Diar.

DRUAYLIA. — Accessio, corollarium; *présents, ce que l'on donne en sus du prix convenu, de ce qui est dû;* ol. *drouille.*

DRUCHTE. — In *Leg Sal.* virgo pacta, sponsata, quæ sponso fidem dedit; *fiancée.*

DRUCULA. — Arca, cista; *coffre, corbeille.*

DRUDA. — Amica, amasia; *amie, amante;* ol. *drue.*

DRUDARIA. —Præstationis species, quæ mulieribus dominorum vel judicum solvebatur. (A. 1103.)

DRUDIS. —Fidelis, fidus, amicus, qui domino obstrictus est; *celui qui est fidèle, dévoué à quelqu'un;* ol. *dru.*

DRUDUS. — Ead. notione.

DRUELERIA. — Quod domino feudi penditur, pro facultate alienandi feudum, vel in professionem vassalatus. Idem q. Laudatio. (A. 1236.)

DRULLA. — Idem q. Trulla. (*A. SS.*)

DRUMON. — Navis species, ut Dromo.

DRUMUS. — Nemus densum; *bois épais.*

DRUULIA. — Munusculum quod ab ingredientibus officium aliquod, in professionem clientelæ offertur; *présent de bienvenue.*

DRYOCOLAPTES. — Species avis; *pivert.*

DRYPHACTUM. —Cancelli, fores tribunalis seu sepes; *balustrade, barrière :* « Pro se dona numeravit ne sacrificaret, sed tantum ascendisse videtur usque ad *dryphacta* et inde descendisse. » (S. Cyp.)

DUA. Pro *duo* crebro legitur: « *Dua* capitula. »

DUANA. — Ut Doana.

DUANUS. — Debitus; *dû.*— Biduus; *qui a deux jours.*

DUARIA. — Donatio mulieri facta propter nuptias; *douaire.* (A. 1332.)

DUBARE — Dubitare; *douter, hésiter.*

DUBALATIO. — Designatio. (*Vet. Gl.*)

DUBBERIA. — Ars vestes, *dobleti* dictas, texendi; *Vid.* Dobletus. (Flet.)

DUBIETUM.—Dubitatio; *hésitation, doute.* (A. 1271.)

DUBINGENIOSUS. — Ineptus, quasi vir dubii ingenii; *sans capacité.* (*Vet. Gl.*)

DUBIO. — Instrumentum incurvum, vel quo aliquid curvatur et inflectitur. (Vigev.)

DUBIOSUS. — Periculosus; *dangereux* : « *Dubiosum* mare. » (*Ch. Mass.*)

DUBITABILE. — Dubitatio, quæstio dubia; *doute, question douteuse.* (A. 1269.)

DUBITAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1227.)

DUBITANTIA. — Ambiguitas, dubitatio. (A. 1390.) — Timor, metus. (*Vet Gl.*)

DUBITARE. — Timere, metuere; *redouter;* ol. *doubter.* (A. 1169.)

DUBITAS. — Pro DUBIETAS, dubitatio, idem q. DUBIETUM.

DUBITATIVE. — Dubitanter; *avec doute, en hésitant.* (Tert.)

DUBIUM. — Timor, metus, periculum; *peur, crainte, danger;* ol. *doute.*

DUBIUS. — *Loca dubia*, reficienda, munienda; *constructions suspectes qu'il faut refaire ou consolider.* (A. 1381.)

DUBLA. — Monetæ aureæ species; *doublon.*

DUBLARIUM. — Dolii species, idem q. DOUBLERIUM.

DUBLECTUS. — Tunicæ species; *sorte de houppelande;* ol. *doublet.*

DUBLERIUM. — Duplum; *le double.*

DUBLIA. — Crustulum; *oublie.*

DUBLUS. — Pro DUPLUS.

DUCALE. — Id scilicet, quo equus agasonis manu ducitur : « Dimisit servulus primum camelum, cujus *ducalem* tenebat; » ubi quidam *ducalem* pro fune quo animal ducitur, intelligi volunt.

DUCALIS. — Pertinens ad ducem; *ducal.*

DUCALITER. — In morem ducis, qui præcedit; *à la manière d'un chef, en chef.* (Sid.)

DUCAMEN. — Ducatus; *duché.* (Gl. Rad.)

DUCANA. — Pro DOANA.

DUCARE. — Nutrire; *nourrir, élever.* (J. de J.) — Ducem agere, ducatum tenere; *gouverner, commander.* (*Vet. inscript.*)

DUCARIA. — Ductus aquæ; *aqueduc.*

DUCARIUM. — Palatium ducis Venetiarum; *palais ducal à Venise.*

DUCARIUS. — *Ducaria scropa*, ductrix aliarum seroparum. (*Leg Sal.*)

DUCAS. — Græcis Byzantinis, δούκας; Latinis dux; *duc, chef.*

DUCATISSA. — Ducis uxor; *duchesse.*

DUCATONUS. — Nummus argenteus valens circiter quatuor libras Francicas; *ducaton.*

DUCATOR. — Qui ducit; *chef, guide.* (Tert.)

DUCATUM. — Dignitas ducis seu ejus terra; *duché.*

DUCATUS. — Dignitas seu terra ducis; *dignité ou domaines d'un duc.* — Provincia quæ a duce regitur; *duché.*—Palatium ducis; *palais ducal.* — Monetæ species; *ducat.* — Defensio in via per alicujus terrorium; *saufconduit, sureté.* (*Epist. Greg. PP. VII.*) — Præstatio quæ domino solvitur pro *ducatu* seu securo transitu per terram illius; *droit que l'on paye au seigneur pour avoir la permission de traverser ses terres.*—Trames, via; *voie, chemin.* « Ingressus per *ducatum* Evangelii. » (*Script. rer. Fr.*)

DUCENARIUS. — Qui duobus militum centuriis præest; *chef de deux cents hommes.* (*Cod. Th.*)

DUCENTUM. — Modus agri : « Tria quarteria et *ducentum* terræ arabilis. » (A. 1374.)

DUCERE. — *Ducere causam*, litem prosequi; *poursuivre un procès.* (A. 1340.) *Ducere dogmata monachorum*, monasticam regulam sequi; *suivre la règle des couvents.* (*A. SS.*) *Ducere ad memoriam*, custodire memoriam; *se souvenir, conserver le souvenir de.* (A. 1250.) *Ducere malam vitam alicui*, illum asperius tractare; *maltraiter quelqu'un.* (A. 1363.)

DUCHA. — Dux; *duc.*

DUCHERII. — Sacerdotes qui, licet vitam non profiteantur monasticam, in prioratibus tamen S. Victoris Massiliensis sedes habent perpetuas, vulgo dicti *conduchers* et *panetiers.*

DUCHISSA. — Ut DUCISSA.

DUCIANUS. — Qui ad ducem spectat; *de général, de chef.* (*Cod. Th.*) *Duciani*, ducis limitis officiales; *officiers attachés au duc ou commandant de la frontière. Duciani apparitores*, id est ducis. *Ducianum officium*, seu ducis.

DUCIATICUS. — Dæmon. (*Vet. Gl.*)

DUCIBILIS. — Qui facile duci et flecti potest. (Vict. Vit.)

DUCIBULUS. — Ut DUCICULUS.

DUCICULA. — Ead. notione.

DUCICULUS. — Epistomii vertibulum, seu paxillus ori epistomii insertus; *fausset, cheville de robinet;* ol. *dosil, douzil.*

DUCILIS. — Ead. notione.

DUCILLA. — Parva dux, vel ducis filia. (J. de J.)

DUCILLUS. — Parvus dux. (Id.) — Ead. notione q. DUCICULUS.

DUCIOLUS. — Ut DUCICULUS.

DUCISALIS. — Ad *ducis* dignitatem spectans; *ducal.* (A. 1352.)

DUUCISCATUS. — Ducatus; *duché.* (A. 1231.)

DUCISSA. — Ducis uxor; *duchesse.*

DUCONES. — Idem q. DURCONES.

DUCTABILIS. — Qui facile duci potest, ductilis. (A. 1339.)

DUCTARE. — Ducere, ducem agere; *agir en chef, commander.*

DUCTILIS. — Docilis, tractabilis. (J. de J.) — Qui decurrit : « Aquæ *ductiles.* » (A. 1016.)

DUCTILIA. — Tributum, quod pro mercibus, quæ educantur et exportantur, penditur; *droit d'importation et d'exportation.* (A. 1136.)

DUCTIVUS. — *Ductibus* scatens. (A. 1131.)

DUCTOR. — Dux, dignitas ducis; *duc, dignité ducale.* — Idem etiam qui Græcis διασώστης, qui ad conducendum aliquem in via per alterius regionem datus est a quovis principe; *guide.*

DUCTRIX. — Ducis uxor; *duchesse.* (Leo Ost.)—Abbatissa; *abbesse.* (*A. SS.*) — Scrofa porcorum mater; *truie mère.* (*Lex. Baiw.*)

DUCTUS.—(Subst.) Locus ubi aquæ confluunt, canalis; *bassin, canal;* ol. *duit, doit.* —(Adj.) *Legibus ductus,* Carpentario idem est ac legibus peritus. (A. 876.) De causa *ductus sedeat,* ap. Marculf., ubi Bignonius *ductum* pro *eductum* positum putat, hoc est *de causa eductum.* Sed mavult Cangius hocce vocabulo *securum* dici.

DUDENA. — Pro *duodena; douzaine.*

DUECIA. — Embregma, Ital. *doccia,* Gal. *douche* et *douge.*

DUELLARE. — *Duello* decertare. (A. 1313.) — Belligerari. (Lud.)

DUELLARIS. — Ad *duellum* spectans. *Duellaria verba,* quibus duellum provocatur. (*A. SS.*)

DUELLARITER. — *Duellariter alloqui,* ad *duellum* provocare. (Wich. Magd.)

DUELLARIUS. — *Duellaria vulnera,* propter quæ *duellum* fieri debet. (Wich. Magd.)

DUELLATOR. — Qui *duello* pugnat; *Vid.* DUELLUM.

DUELLIARIUS. — *Duelliaria verba,* verborum formula quibus quis ad *duellum* provocatur. (*Spec. Sax.*)

DUELLIO. — Singulare certamen; *combat singulier, duel.* (*Vet. inst.*) — Rebellio; *révolte.* (Hag. Flav.

DUELLIUM. — Bellum; *guerre publique.* (Dud.)—Monomachia; *combat singulier, duel.* (Sim. Dunelm.) — Jus *duelli,* seu quidquid ad principem loci dominum redit emolumenti ex judiciis *duelli* examine diremptis. (A. 1212.)

DUELLIUS. — Idem q. DUELLIARIUS.

DUELLUM. — Prælium; *bataille.* — Monomachia, seu singulare certamen, quo ambiguæ disceptationes dirimebantur, quæ ordinario judicio terminari non poterant; *combat singulier, duel judiciaire. Duellum victum,* in quo appellans vel appellatus occumbit. (A. 1187.) *Duellum firmare* dicebatur judex aut dominus, qui inter partes litigantes duellum decernebat, et ab iis vadia recipiebat. (*For. Morl.*) *Duellum custodire,* ut duelli leges serventur, ex jure vel officio invigilare, atque duelli campum custodire. (A. 1213.) *Duellum deducere,* peragere. (A. 1227.) *Duelli emendatio,* idem q. *justitia pro duello,* emenda scilicet quæ domino debebatur ab iis qui duello controversiam dirimebant. (Lob., *H. Brit.*) *Duellum judicare,* sententia seu judicio illud statuere. (A. 1248.) *Duellum monstrare,* ad duellum provocare. (*Chartul. Camp.*) *Duellum repetere,* provocationem ad duellum iterare. (*Ord. reg. Fr.*) *Duellum percussum,* id est peractum. (Bract.)

DUERNUS. — Binus. Vox typographica.

DUGA. — Dolium; *tonneau.* (A. 1216.)

DUGALE. — Canalis per quem aquæ decurrunt et effluunt; *canal, conduit, fossé.* (*St. Veron.*)

DUGALIUM. — Pro DOARIUM.

DUGANA. — Idem q. DOANA.

DUGARIA. — Fossa, vel canalis, ut DUGA.

DUHANA. — Ut DOANA. (*A. SS.*)

DUITÆ. — Hæretici qui duos deos esse dicebant; *hérétiques qui admettaient l'existence de deux dieux.* (Prud.)

DUITAS. — Duplicitas; *le nombre deux, dualité.* (*Vet. Gl.*)

DULA. — Famula, a Gr. δούλη; *servante*

DULCA. — Pro *dulcia* scribitur.

DULCACIDUS. — Acriter dulcis; *aigre-doux.* (S. Samm.)

DULCAMEN. — Dulcedo; *douceur.*

DULCARE. — Dulcem reddere, mitigare; *adoucir, atténuer.* (Sid.)

DULCATOR.—Qui dulcem efficit; *celui qui rend doux.* (S. Paul. Nol.)

DULCEAMINA.—Tragematia, ut DULCIA. (S. Cæs.)

DULCEDO.—Voluptas. (*Vet. Gl.*) — *Dulcedo Saturni,* cerusa. (Roch. le Bail.)

DULCERE. — De aliqua re quæ *dulcis* est dicitur; *être doux.* (S. Paul. Nol.)

DULCETUDO.—Dulcedo. (*Script. rer. Fr.*)

DULCIA. — Tragematia; *gâteaux, friandises, bonbons.*

DULCIANA. — Musici cantus dulcioris species vel potius instrumenti musici genus, quod Gall. ol. nuncupabatur *doulcaine.*

DULCICANUS. — Dulce canens; *qui chante harmonieusement, dont le son est doux.*

DULCICELLUS. — Dulciculus; *doux.*

DULCIFLUUS. — Dulce fluens; *qui coule doucement.* (Dracont.)

DULCIMODUS. — Dulce sonans; *dont le son est doux, agréable.* (Prud.)

DULCIMONIUM.—Dulcedo, suavitas; *douceur.*

DULCINISTÆ. — Hæretici Valdensium sectarii, sic dicti a Dulcino Novariensi hæresiarcha.

DULCISONUS.—Ut DULCIMODUS. (Sid.)

DULCO.—(Subst.) Vinum dulce; *vin doux.* (*Vet. Gl.*) — (Verb.) Dulcem efficere; *rendre doux.* (Sid.)

DULCOR. — Dulcitudo; *douceur.* (Tert.)

DULCORARE. — Dulcem reddere: *adoucir, édulcorer.* (S. Hier.)

DULCORARIUS. — Assentator, adultor; *flatteur.*

DULCORATIO. — Dulcedo; *douceur.* (*A. SS.*)

DULCOROSUS. — Dulcis; *doucereux.*

DULENSIS. — Ut DULIA.

DULGERE. — Deserere; *abandonner:* « Cupiebat supradictus Haistolfus nefandus rex mentiri, quæ antea pollicitus fuerat, obsides *dulgere,* sacramenta irrumpere. » (A. 756.)

DULGTUM. — *Dulgtum facere,* deserere, ut DULGERE.

DULIA. — Servitus, theologis cultus qui sanctis exhibetur: « Non illa dico adoratione quæ *latria* est, quæ soli Creatori debetur, sed illa quæ in *dulia* dignior est. *Dulia* enim adoratio est, quæ etiam creaturæ exhibetur, quæ duas species habet, unam, quæ hominibus indifferenter, alteram quæ soli humanitati Christi exhibetur. » (Gauf. Abb.)

DULIANI. — Hæretici ex Arianis, qui Verbum divinum non Filium æterni Patris

consubstantialem, sed servum esse asserebant.

DUM. — *Dum clamarem.* Dominica decima post Pentecosten; *le dixième dimanche après la Pentecôte. Dum medium silentium,* 1° Dominica infra Octavam Diei Natalis; *le dimanche dans l'octave de Noël;* 2° Dominica post Circumcisionem; *le dimanche après la Circoncision.*

DUMARE. — Spinosum facere. (Laur.)

DUMEX. — Sella equorum; *selle de cheval.* (*Vet. Gl.*)

DUMICOLA. — Habitans inter dumos; *celui qui habite les buissons.* (Av.)

DUMIONUS. — Idem q. DUNJO.

DUMTAXAT. — Videlicet, scilicet; *savoir.*

DUNA. — Mons, collis apud veteres Gallos: *montagne, éminence, élévation.*

DUNGA. — Monetæ Moscovitæ species; *sorte de monnaie russe.*

DUNGEO. — Ut DUNJO.

DUNGO. — Castellulum, minus propugnaculum, in duno seu colle ædificatum: unde nomen; *petit château élevé sur un coteau, donjon.*

DUNUM. — Vetere Gallorum lingua montem, vel collem significat, unde factum, ut omnium pene oppidorum, quæ collibus aut montibus inædificata sunt, nomina in *dunum* terminentur.

DUO. — Circumfluo. (*Vet. Gl.*)

DUODECELLUS. — Mensura annonaria, pars alterius, ut videtur, duodecima. (A. 1152.)

DUODECIES. — Mensura annonaria: « Duas *duodecies* avenæ. » (*Tabul. Vos.*)

DUODECIMUS. — *Duodecima hora,* quæ et *vespera,* officium ecclesiasticum, quod persolvitur hora duodecima post Nonam: « Patrum statuta præceperunt, ut ad Sextam sex psalmi dicantur, cum Alleluia, et ad *Duodecimam* duodecim, itemque cum Alleluia. » (*Conc. Tur.*)

DUODECIMIRATUS. — *Vid.* JURATORES.

DUODENA. — Duodecim viri juratores in indictamentis, *Vid.* INDICTAMENTUM et JURATOR. — Mensura liquidorum et aridorum haud magna. (A. 1303.) — Una ex horis seu liturgiis ecclesiasticis, quam alii *Duodecimam* vocant: « Vesperam cum filiabus ex more decantans, adjuncta etiam *duodena,* valde se corpore jam fatigari sentiens, » etc., ubi Mabillonius intelligit Completorium. (*A.SS. Ben.*) — Duodecim; *douzaine:* « Quinquaginta *duodenæ* cordarum pro sagittis. » (Rym.) — Oblatio duodecim denariorum, et ultra, quam percipere consueverant curati primitivi in ecclesiis et capellis intra suæ parochiæ limites erectis. (*Tabul. S. Clod.*) — Certæ jurisdictionis districtus, territorium certis limitibus circumscriptum: « Legitimis filiis tam illorum qui de *duodena* vulgariter appellantur, » etc. (A. 1309.) — Præstatio duodecim denariorum, forte ad tutelam domino solvenda: « Quod prædicti hospites ecclesiæ, michi annuatim in festo S. Remigii suam a modo tenebuntur persolvere *duodenam,* » etc. (A. 1217.) — Quod ratione *duodecim* denariorum ad libram corollarii vice in locationibus datur. (A. 1388.)

DUODENARIA. — Duodecim; *douzaine.* — Quædam dignitas in Lugdunensi Ecclesia: « Declarandi... ad quem *duodenaria* vacans per obitum Dom. Guillelmi de Gez debeat pertinere. » (A. 1343.)

DUODENNIS. — Duodecim annos natus; *qui a douze ans.*

DUOVIR. — Pro DUUMVIR.

DUPIA. — Genus vasis quod Galli *douve* vocant

DUPINI. — F. bini vel bisbini. (Lud.)

DUPIO. — Gurges. (*Lex Sal.*)

DUPLA. — Multa; *amende:* « Qui alienam fortasse rem vendere vel donare præsumpsit, *duplam* se domino cogatur exsolvere (*Lex Wisig.*) Hæc multa *dupla* vocatur, quod forte fuerit duplum rei venditæ pretium. — Monetæ aureæ species; *doublon.* (A. 1302.) — Dies annuus, quo pro defuncto Missa celebratur, vel Officium defunctorum peragitur, ipso die obitus recurrente anniversarium ipsum, vel Missa et Officium quoddam, atque ideo *dupla* dictum, quod fuerit Missæ et officio diei supperaddendum, hincque factum esse, ut peculiares assignentur mercedes clericis, qui *duplis* interfuerint, sicut et anniversariis, administratoresque *duplarum* et anniversariorum ibidem sæpissime memorentur. (*Conc. Hisp.*) — Campana quæ in horologio pulsatur; *cloche de l'horloge.* (Dur.)

DUPLARE. — Pro *duplicare; doubler.* (J. de J.) — Inducere, illinere; *crépir:* « Portale... *dupletur* calce et arena. » (A. 1328.)

DUPLARIUM. — Mensura liquidorum seu dolii species, idem q. DOUBLERIUM. — Sacculus, crumena; *sac, besace;* ol. *doublette, doublier.* — Exemplar; *copie.* (A. 1278.) — Festum duplex; *fête double.* (*Chr. Com.*)

DUPLARIUS. — Mensura, ut DUPLARIUM.

DUPLERIUS. — Funale; *flambeau, torche.*

DUPLEX. — Versipellis, qui alia loquitur quam quæ in mente habet; *qui n'est pas franc, qui est double, qui ne dit pas ce qu'il pense.* (G. M.) *Duplex aureus,* nummus aureus Francicus; *double d'or, monnaie française du* XIV*e siècle.*

DUPLICA. — Iterata responsio in litigiis; *duplique, réponse à une réplique.*

DUPLICARE — Facere *duplicam,* iterato respondere; *dupliquer. Vid.* DUPLICA. (A. 1482.) *Duplicare planetam,* illam bis in se replicare; *plier en deux une planète, une chape.* (Hon. Aug.)

DUPLICARIUS. — Qui duabus partibus favet, fraudulentus; *frauduleux, qui fait faveur à deux parties.*

DUPLICATA. — Exemplar: *copie, expédition.* (A. 1482.) — Idem q. DUPLOMA.

DUPLICATOR. — Qui duplicat; *qui double, qui augmente.* (Sid.)

DUPLICE. — Duplex, vel duplum; *le double.*

DUPLICES. — Festa *duplicia,* vel officia Ecclesiæ solemniora. (Mab., *Annal.*)

DUPLICITAS. — Dubietas, ambiguitas; *duplicité.*

DUPLO.—Candelæ species, idem q. *bilychnis*: « De luminaria æræ in *duplonibus*. » (A. 1393.)—F. idem q. DIPLOIS, læna duplicata: « Perlas, *duplones* aureos vel argenteos. » (A. 1341.) *Duplo tormentum*, bellicum tormentum majus; *canon de gros calibre*. (*A. SS.*)

DUPLODES. — Ex Gr. δυπλόϊδες, gambesones. *Vid.* GAMBESO.

DUPLOMA. — Apud jurisconsultos, codicillus qui datur cursu publico utentibus, qui et *tractaria, combina* et *evectio*.

DUPLUM. — Pulsatio omnium campanarum, idem q. CLASSICUM. (A. 1359.)

DUPONDII. — A pondere *dupondii*, quasi duarum assium vel drachmarum, seu vilissimi pretii, appellabantur primo anno, qui juri studebant.

DUPP. — *Vid.* DUP.

DUPPLERIUM. — Dolii species, idem q. DUPLARIUS.

DUPPLOYTUM. — Pallium, idem q. DIPLOIS. (A. 1333.)

DURABILITAS.—Diuturnitas; *longue durée*. (B. de Amor.)

DURANA ANTIQUA. — *Vid.* SCRIPTURA.

DURANDAL. — Spatha vel ensis fabulosa Caroli Magni; *durandal, épée de Charlemagne*.

DURATENGI. — Monetæ Clarimontensis species.

DURARE. — Stare, manere; *rester, demeurer*. (*Vet. Com.*) — Extendi; *s'étendre*. (*Chartul. S. Wand.*)

DURARIA. — Pro *dulalia*, ancilla; *servante*.

DURASCERE.— Pro *durare*: « Quo morbo mirandum in modum *durascente*, physicos consulere decrevit. » (*A. SS.*) Propter adjuncta *mirandum in modum* verba, potius videtur *durascere* poni pro *duriorem* evadere seu ingravescere, quam pro nude durare.

DURASCUNA. — Firma pax, formata ex *sona* quæ Danis Germanisque pacem et pactum sonat: « Et ut reconciliatio hæc permaneret indissolubilis et diffinitissima, quæ vulgo dicitur *durascuna*, etc. » (A. 1166.)

DURATIO. — Durities, contumacia durans et perseverans; *opiniâtreté*. (A. 1383.)

DURATIONARE. — Ut DERATIONARE. (A. 1195.)

DURBUCCUS. — Pro DURIBUCCIUS.

DURCONES. — Navigia fluviatilia; *barques*. (Abb.)

DURDO. — Piscis genus; *espece de poisson*.

DURGA. — Pro DURNA, amphora. (A. 1360.)

DURIBUCCIUS.—Qui nunquam vult aperire os. (Amalt.) Isidoro in Glossis *duri bucci* iidem sunt qui *Barbasterili*, steriles barba, quia cutem buccæ eorum non potest barba perrumpere.

DURICORDIA. — Durities cordis; *dureté de cœur*. (Tert.)

DURICORDIUS. — Idem q. DURICORS.

DURICORS.—Duricordis, immitis, sævus; *qui a le cœur dur, cruel*.

DURICULA. — Latrina, forte legendum *cuniculum*, inquit Cangius.

DURIDO. — Durities; *dureté, rudesse*. (A. 904.)

DURILOQUIUM. — Verbum asperum; *parole rude*. (Hincm.)

DURIO.—Qui dura est et perfricta fronte, impudens. (M. Mercat.)

DURIPOS. — Qui durum habet pedem. (*Vet. Gl.*)

DURISSIMUS. — Ita appellabatur spatha, vel ensis Wilelmi Sectoris ferri, comitis Inculismensis; *épée de Guillaume Taillefer, duc d'Angoulême*.

DURITER. — Mendose, ut videtur, pro *dulciter*, lente: « Elevavimus *duriter* atque modice cooperculum. » (*A. SS.*)

DURNA. — Amphora, lagena; *cruche de terre ou de grès*; ol. *dourge*.

DURNUS. — Mensura brevis, qua utebantur Tolosani, ad notandam materiei densitatem. (A. 1272.) — Arboris species. (A. 1377.)

DUROPELLUM. — Ut DURPILUM.

DURPILUM. — Vestibulum, limen. (*Lex Sal.*)

DURSLEGI. — Verbera sine vulnere seu ictus sine sanguine; *meurtrissure*.

DURSUS. — Piscis species; *seiche*.

DURUS. — Servus, ut *duraria*, famula. (*Vet. Gl.*)

DUSIOLUS. — Diminut. a DUSIUS.

DUSIUS. — Dæmo, apud Gallos; *lutin, mauvais génie*. (Isid.)

DUSMUM. — Incultum, dumosum; *qui est non cultivé, couvert de broussailles*.

DUVA. — Asser; *ais, douve*.

DUVAHILA. — Mantile versatile, quo utuntur ad detergendas manus; *essuie-mains*.

DUWARIUM. — Ut DOARIUM.

DUX. — Epistomium, ut DUCILUS. — Sub prima regum Galliæ stirpe, qui multis civitatibus, quæ singulæ a comitibus regebantur, præerat; *duc, gouverneur de province*. *Duces Francorum* dicti majores domus regum Franciæ in quibusdam instrumentis. Eodem etiam titulo donati comites Parisienses; *duc, titre honorifique*.

DUXILE. — Agger, vel peribolus; *varapet*. (A. 1192.)

DYAGRIDIUM. — Scammonia, planta crescens in Asia, quæ excavata succum emitit, quem vocant scammonium; *scammonée*.

DYAPPRE. — Panni pretiosioris species; *étoffe de différentes couleurs et à plusieurs dessins*; ol. *dyasprès*. (A. 1363.)

DYAPULA. — Asseris species; *madrier*.

DYMACHOERUS. — Qui duobus gladiis seu machæris pugnat; *dimachère*.

DYNERIUM. — Pastus, procuratio, prandium; *dîner*. (A. 1262.)

DYRRACHIUM. — Discidium; *déchirement, séparation*. (Frid.)

DYSIS. — Occasus, plaga Occidentalis. (*A. SS.*)

DYSPEPSIA. — Depravata alimenti concoctio; *dyspepsie, digestion difficile*. (*A. SS.*)

E

E. — Littera numeralis quæ 250 designat. E pro *A* interdum ponitur, ut *condemnetus*, *ebonnatus*, pro *condamnatus*, *abonnatus*; passim, pro *AI*, ut *esantia*, pro *aisantia*; pro *Æ*, ut *ecclesie*, pro *ecclesiæ*; pro *I*, ut *basileca*, *amecus*; pro *basilica*, *amicus*. Voces quæ infra non inveniuntur *vid.* cum H seu Æ aut I.

EADELINGUS. — Idem q. Adalingus.

EAGIUM. — Ætas; *âge*; ol. *eage, eaige*.

EALSCOP. — Apud Anglo Saxones, cerevisiæ confector, cerevisiarius: *brasseur*.

EARINUS. — Vernus; *de printemps, né au printemps. Earinæ oves*, id est vernæ, virides. (Tert.)

EAVER. — Aqualis; *aiguière*. (A. 1386.)

EBAL. — Acervus lapidum; *monceau, tas de pierres*.

EBANUS. — Ebenus; *bois d'ébène*. (A. 1295.)

EBATUM. — Delectatio, oblectamentum; *récréation, ébat, amusement*. (A. 1438.)

EBBA. — Reflexus, recessus maris; *retraite de la mer, reflux*; ol. *ebe*.

EBEARE. — Beatitudine privare. (Martin.)

EBEDIU. — Cambro Britannis, idem q. apud Gallos Relevium.

EBENINUS. — Coloris ebeni; *couleur d'ébène*: « Herum apicellorum tenuem congeriem, vix *ebenina* titulatione styloque fuscanti concretam. » (*A. SS.*) Hic editor: « *Ebenina titulatione* indicari puto scriptionem per atramentum; est enim ebenum colore nigrum. »

EBEREMURDRUM. — Murdrum manifestum seu apertum murdrum apud Saxones.

EBIDIS. — Pauper; *pauvre*.

EBIO. — Ead. notione.

EBIYMIUM. — Idem q. Embrymium.

EBOLITURA. — Dejectio, ruina; *éboulement*. (A. 1292.)

EBONNAGIUM. — Idem q. Bonagium. (A. 317.)

EBONNATUS — Determinatus, definitus; *abonné*; *Vid.* Abonnatus.

EBOR. — Pro *ebur*.

EBORARIUS. — Artifex eboris; *ouvrier en ivoire, tabletier*. (*Cod. Th.*)

EBORATUS. — Ebureus, eburnus; *d'ivoire, orné d'ivoire*.

EBRALDUS. — *Ebraldum mutuum*, idem q. *coactum*. *Vid.* Mutuum.

EBRIAMEN. — Liquor qui potest inebriare; *liqueur enivrante*.

EBULLARE. — Sigillum litteris apponere; *sceller, cacheter*. (*Epist. Nicol. PP I.*)

EBULLIRE. — Metaphorice cum abundantia et copia erumpere; *bouillonner, déborder en bouillonnant*. (Tert.)

EBULLIUM. — Ebullitio; *bouillon*. « Deo permittente et volente pios martyres manifestare e loco in quo sepulti jacebant, scilicet sub lapide presbyterii, *ebullium* sanguinis exilivit, » etc. (A. 1149.)

EBUTYRATUS. — *Ebutyratum lac*, ex quo butyrum expressum est; *lait dont on a enlevé le beurre*.

ECANTARE. — Vana spe deludere, verbis fallacibus lactare; *nourrir de trompeuses promesses, bercer d'une vaine espérance*. (A. 1204.)

ECBOLUM. — « Missos peterent divinos codices exurendos... et qui ab eo vellent aliqua *ecbola* aut quodcunque accipere, » etc. (S. Aug.) Ubi interpres putat *ecbolum* hic sumi pro parte aut fragmento divinorum codicum quos integros tradendos a Christianis imperabant tyranni.

ECCE. — *Ecce Deus adjuvat*, Dominica nona post Pentecosten; *neuvième dimanche après la Pentecôte*.

ECCENTROS. — Habens centrum a centro terræ diversum; *excentrique, qui est hors du centre*. (M. Cap.)

ECCLESIA. — Conventus; *réunion, assemblée*. (Pass.) — Congregatio Christianorum; *l'assemblée des fidèles*. (Pass.) — Locus in quo congregationes fiunt, templum seu ædes sacra publico pietatis exercitio destinata; *lieu de réunion, et plus particulièrement édifice où les fidèles se réunissent pour assister aux cérémonies religieuses*. (Pass.) — Parochia; *paroisse*. (A. 1095.) — Cathedralis; *église cathédrale*. (Proc.) — Domus curionis; *presbytère*. (*Can. Hibern.*) — Monasterium; *couvent, abbaye*. (A. 1176.) — Decimæ ecclesiasticæ, cæteræque obventiones quæ ex jure ecclesiastico curionibus debentur; *dîmes et autres droits qui reviennent à l'église*. (A. 1128.) — Fastigium thuribuli; *le couvercle de l'encensoir*. (A. 1295.) — Ciborium quo altare tegitur; *baldaquin, ciboire*. (*Inst. Lemovic.*) — *Ecclesia baptismalis, parochialis, cardinalis, catholica, chrismalis, curiata, diœcesana, mater, matrix, plebalis, principalis, sedalis*, in qua baptismus celebratur, cui parochus seu curio præest; *église paroissiale*. (Pass.) *Ecclesia cathedralis, de domo, episcopalis, major, mater, matrix, matricularis, matricialis, matricalis, principalis, senior*, episcopalis, in qua episcopus sedet; *église cathédrale*. (Pass.) *Ecclesia articularis, subalaris, obedientialis, filialis, forensis*, quæ alteri ecclesiæ subdita est; *succursale, annexe, chapelle*. (Pass.) *Ecclesia collegiata, collegialis, conventualis, præbendalis, secundaria*, in qua est collegium canonicorum; *collégiale*. (Pass.) *Ecclesia capitalis*, aliarum caput, a qua aliæ pendent; *église principale, celle de laquelle dépendent des annexes*. (Ap. Leuckf.) *Ecclesia castellana*, quæ in castello est; *église, chapelle située dans l'enceinte d'un château*. (Ord. Vit.) *Ecclesia cœmeterialis*, quæ in cœmeterio est; *chapelle de cimetière*. (Ap. Lamb. Ard.) *Ecclesia civica*, quæ est intra civitatem; *église*

située dans l'intérieur d'une ville, intra muros. (A. 1286.) *Ecclesia decimata*, quæ jus habet percipiendi decimam ; *église à qui appartient le droit de lever la dîme.* (A. 905.) *Ecclesia imperatoris, imperatricis, regalis,* quæ ad imperatorem, imperatricem seu regem ratione fundationis et jure patronatus pertinet ; *église dont le patronage appartient à un empereur,* etc.; *Vid.* PATRONATUS. *Ecclesia incastellata*, ad modum castelli munita ; *église fortifiée.* (*Ch. Arag. a.* 1200.) *Ecclesia laicorum*, pars ecclesiæ quæ navis dicitur, in qua laici consistunt; *la nef d'une église.* (*Mon. sacr. antiq.*) *Ecclesia libera*, seu *sine persona :* cum episcopi ecclesias monasteriis concedebant, illas *personatui obnoxias*, aut ab illo liberas interdum statuebant. Liberæ erant ecclesiæ a persona, cum exstincto pastoris seu personæ titulo, hujusmodi ecclesiis per vicarios deserviebatur. Cum vero personatui obnoxiæ, clericus deligebatur qui ecclesiæ titulo et aliqua proventuum parte gaudebat, reliquo in monachorum canonicorumve usus concesso, qui illi ecclesiæ vicarium committendum curabant. Personatu autem vacante, rursum ecclesia ab episcopo impetrabatur per præstationem quamdam, altarium *redemptionem* vulgo nuncupatam ; *Vid.* REDEMPTIO et PERSONATUS. *Ecclesia per se*, quæ proprium presbyterum habet ad discrimen capellarum quæ sub parochiis sunt ; *église paroissiale.* (Hinc.) *Ecclesia principalis*, Romana. (Joan. VIII PP.) *Ecclesia restaurata*, jus decimæ recuperatum vel restauratum ; *Vid.* RESTAURARE. (Circ. a. 951.) *Ecclesia villana*, ruralis; *église de campagne.* (Mab.; *Annal.*) *Ecclesiæ patriarchales*, Romæ, Summo Pontifici immediate subjectæ. (Baron.) *Ecclesias facere*, visitare supplicationis causa. (*A. SS.*)

ECCLESIALIS. — Quod pertinet ad Ecclesiam; *ce qui appartient à l'Église.* « *Ecclesialis* pecunia. » (A. 743.) *Ecclesiales*, ecclesiæ servitio addicti, vel qui ab ecclesia sub annuo censu tenent; *ceux qui sont attachés au service d'une église ou qui sont tenanciers d'une église.* (A. 1152.)

ECCLESIANUS. — *Ecclesiani* appellati a Cæsarianis qui pro Ecclesia stabant, durante schismate inter Sacerdotium et Imperium. — Ecclesiasticus, ad Ecclesiam spectans. (Will. Brit.)

ECCLESIARCHA. — *Ecclesiarcha magnus*, ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης ; patriarcha Constantinopolitanus. (*Conc. Flor.*)

ECCLESIARCHES. — Ecclesiæ præfectus. (Amal.)

ECCLESIARE. — Convocare, vel concionari. (*Vet. Gl.*)

ECCLESIARIUS. — Ecclesiasticus ; *de l'église.* (A. 1115.)

ECCLESIASTA. — Ecclesiæ Lutheranæ prædicator. (Lud.)

ECCLESIASTICA. — « Domna Emelina, sacrata Deo, venerabilis clerica et honorabilis priorissa claustralis, doctrix nobilissima et bona *ecclesiastica*... quia prædicationis pollebat vigore, omnium sororum in Deum provocabat affectum. » (*Hist. Eccl. Meld.*) Ubi *ecclesiastica* esse videtur concionatrix quæ suis sermonibus sorores suas ad pietatem excitabat, a Græco ἐκκλησιαστὴς, concionator.

ECCLESIASTICUM. — Nude pro jure ecclesiastico, seu eo quod ad Ecclesiam spectat : « Totum vobis dono insuper illa Ecclesia cum ipso *ecclesiastico*, quæ est fundata in honore sancti Stephani, » etc. (*Tabul. abbat. Conch.*)

ECCLESIASTICUS. — Christianus, et opponitur gentili, ut est apud S. Hieronymum. — Clerici et ecclesiastico ordine donatus, qui *clericus ecclesiasticus* dicitur ad discrimen *acephalorum* apud Isid. — Qui in Ecclesia catholica est, Catholicus. — Sacræ Scripturæ interpres. (Isid.) *Ecclesiasticus baculosus*, episcopus vel abbas, utens baculo pastorali ; *Vid.* BACULOSUS. *Ecclesiastici viri, homines*, liberti vel liberi, qui ad Ecclesiam pertinebant, eique ita erant addicti, ut ab ea recedere non liceret. (*Cap. C. M.*) *Ecclesiasticæ litteræ*, eædem quæ *formatæ* et *commendatitiæ*, quæ abeuntibus clericis ab episcopo dabantur. *Vid.* LITTERA. (Lup. Fer.)

ECCLESIOLA. — Capella, sacra ædicula, res ad eam pertinentes; *oratoire, chapelle et ce qui lui appartient.* — Parvum monasterium ; *petite abbaye.*

ECCLESIUNCULA. — Ead. notione.

ECCLOGIUM. — Eloquium, oratio, ut videtur ; *langage, discours.* (Lud.)

ECCO. — Pro ECHO.

ECETARIUM. — Prima litterarum rudimenta, ut ABECEDARIUM.

ECHAETA. — Idem q. ESCHAETA.

ECHALATUS. — Palus, pedamentum quo vitis innititur ; *échalas.*

ECHANDILARE. — Mensuras ad examen publicarum exigere ; *confronter les mesures avec les mesures étalons, les échantillonner.* (A. 1361.)

ECHANGIUM. — Permutatio, res re permutata ; *échange.*

ECHEETA. — Ut ESCHAETA

ECHENAIS. — Echeneis, piscis genus ; *remora.*

ECHEUTA. — Idem q. ESCHAETA.

ECHEVINUS. — Judex urbanus ; *Vid.* SCABINUS.

ECHIOMA. — Species exactionis ignota apud Siciliæ Normannos.

ECHO. — *Echones*, sacerdotes rustici. (*Vet. Gl.*)

ECHOICUS. — Resonans ; *d'écho, qui produit un écho. Elegi echoici*, quorum principium et fines idem est. (Sid.)

ECHONIZARE. — Respondere instar echo ; *faire écho.*

ECHONOMUS. — Pro ŒCONOMUS.

ECHUDIUM. — Alveus molendini ; *canal d'un moulin.* (A. 1393.)

ECINERARE. — Corpus refodere ; *exhumer, déterrer.*

ECLAFFA. — Alapa ; *soufflet.*

ECLIGNIATIO. — Idem q. ESCLIGNIATIO.

ECLIPSARE. — Evanidum facere ; *faire disparaître.* (P. de Vin.) — Eclipsari, eclipsin seu defectionem pati ; *s'éclipser, être éclipsé.* « *Eclipsatus* est totus sol. » — Obscurare,

officere : « Cellulæ memorialis *eclipsatur* officio, ut oblivioni faciliter teneantur universa. » (A. 1430.)

ECLIPSATUS. — Mortuus; *mort*. (J. de Vor.)

ECLIPTICATUS. — Exstinctus, deletus; *détruit*. (Pez.)

ECLIPTICUS.—Defectuosus, imperfectus; *défectueux, non suffisant.*

ECLOSA. — Idem q. ECLUSA. (A. 1295.)

ECLUSA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *écluse.*

ECLYPSATIO. — Defectio solis vel lunæ; *éclipse.*

ECONES. — Sacerdotes rustici. (Isid.)

ECONNOMALIA. — Pro *œconomalia*, ab *œconomus* : « Alicui locum assignare secundum *econnomalia* (Lud.), » idem est quod locum assignare secundum receptam consuetudinem, dignitatis habita ratione.

ECORNARE. — Angulum cujusvis frangere; *écorner*. (A. 1391.)

ECORS. — Sine corde vel consilio. (Pap.)

ECPHRASTES. — Traductor; *traducteur, commentateur*. (Fulg.)

ECSTASIS. — Animi a sensibus alienatio; *extase, état extatique.* (Tert.)

ECTICA. — Febris species qua laborans tabescit; *fièvre étique.*

ECTROMA. — Abortus; *avortement*. (Tert.)

ECUDERE.—Fabricare, excutere. (*Vet. Gl.*)

ECULENTUS. — Edax; *glouton, avide*. (*A. SS.*)

EDECIMATUS. — Ut EDECUMATUS.

EDECUMATIO. — Decimatio; *action de décimer.*

EDECUMATUS.—Sincerus, insignis, præclarus, præcellens, ut et judex, qui muneribus non corrumpitur.

EDELINGUS. — Ut ADALINGUS.

EDENIARE SE. — Crimen a se amoliri sacramento; *se justifier par serment d'une accusation*. (*Lex Sal.*)

EDENTATUS. — Qui non habet dentes; *édenté*. (*Vet. Gl.*)

EDENTULUS. — Infans dentibus carens. (*Vet. Gl.*)

EDHILINGUS. — Ut ADALINGUS.

EDIA.— Auxilium; *secours, aide*. (*Vet. Gl.*) — Cibaria; *aliments*. (A. 1398.)

EDIBILIA. — Idem q. EDIA cibaria. (A. 1319.)

EDICTALIS. — Qui secundo anno juri studet; *étudiant en droit de seconde année*. *Edictalis constitutio* seu *epistola*, lex, præceptum, edictum; *loi, ordonnance.*

EDICTUM. — Quævis regalis constitutio, præceptio; *loi, ordonnance, édit, précepte*. — Proclamatio; *publication, proclamation.* — Bannum, seu jus vendendi domino competens, hominibus suis a venditione cessantibus, vel non vendentibus nisi certo pretio ipsis per edictum indicato; *ban ou droit de vendre qui appartenait au seigneur à l'exclusion de tous autres, ou bien concurremment avec les vassaux; mais, dans ce cas, ceux-ci ne pouvant livrer leurs denrées qu'à un prix déterminé.* — Conventus; *assemblée, réunion.* — Statutum, regula; *statut, règle.* — Bannum quod pro matrimoniis in ecclesia fit; *ban de mariage.*

EDIFICAMENTUM. — Comparatum, acquisitum; *acquêt, acquisition.*

EDIFICIUM. — Pro *ædificatio*, exstructio. (A. 1358.)

EDILA. — Id est dilectus, quo nomine dictus est Salomon. (Pap.) Est pro Hebræo *Jedidiah*, quod varie efferunt interpretes.

EDILIS. — Custos domus regiæ; *concierge.*

EDILITAS. — Caritas annonæ; *cherté de l'annone*. (*A. SS.*)

EDIPNIA. — Mendose pro *dyspnia.*

EDITIO. — Spectaculum; *spectacle*. (Idac.) —Declaratio, qua actor de sumptibus et litis expensis solvendis sese obligat, et qua etiam accusator se simili pœnæ subjicit, in causa criminali, cum inscriptionem facit; quod etiam eveniebat in causa civili. (*Inc. auct.*) — Diploma, instrumentum, charta; *titre, acte, charte*. (A. 1121.)

EDITITIUS. — Judex quem una pars elegit. (*Vet. Gl.*)

EDITUERE. — Edicto promulgare, edicere; *proclamer, publier, rendre un édit;* ol. *éditer.*

EDITUM. — Constitutio, præceptum, edictum; *règlement, ordonnance, édit*. (A. 1350.)

EDLINGUS. — Idem q. ADALINGUS.

EDOMENORIUM. — F. pro DOMANIUM. (A. 1362.)

EDONEUS. — Pro *idoneus.*

EDOPORIUM. — Victus, vel cibus. (*Vet. Gl.*)

EDORSARE. — Dorsum scindere; *rompre le dos*; ol. *dorser.*

EDOTARE. — Exornare; *orner* : « Erexit capellam S. Domnii et compulcherrime pavimentis *edotavit*. » (*A. SS.*)

EDUCARE. — Eligere, proferre, liberare. (*Vet. Gl.*)

EDUCERE. — *Educere se per æneum, aut per compositionem*, purgare se per aquæ ferventis judicium, etc.; *se justifier d'une accusation par l'épreuve de l'eau bouillante*. (*Lex Sal.*)

EDUCILLARE.— Vinum particulatim vendere; *vendre le vin au détail.*

EDULI. — Voratores, degulantes; *gloutons, gourmands*. (Isid.)

EDULITAS. — Fames ex annonæ caritate; *famine provenant de la cherté des subsistances*. (P. Bles.)

EDULIUM. — Quidquid ad manducandum datur; *vivres, aliments*. (Fulg.)

EDUNIARE. — Crimen a se amoliri per sacramentum; *se justifier d'une accusation par serment*

EFFACERE. — Pro *facere*. (*A. SS.*)

EFFACIATUS. — Deletus, oblitteratus; *effacé*. (A. 1402.)

EFFAMEN.—Effatum, sententia; *maxime, sentence*. (*Conc. Tolet.* XVI.)

EFFANDAMENTUM. — Fissura; *fente.*

EFFATUARE. — Fatuum reddere : « Quorum consilium *effatuans*. » (Dud.)

EFFEBIOLUS. — Clarus, lucidus. (*Vet. Gl.*)

EFFECTIVUS. — Efficiens. (*A. SS.*)

EFFECTUALITER — Reipsa; *en effet.* (Rym.)

EFFECTUARE. — Idem q. EFFESTUCARE.

EFFECTUM. — De effecto; *en effet.* (A. 1337.)

EFFECTUOSE. — Pro *affectuose.*

EFFEMINARE.—Castrare; *châtrer.* (Isid.)

EFFEMINATI. — Masculi qui virilia patiuntur, *molles,* seu *qui in semetipsis feminas profitentur,* inquit Salvianus. « Sunt effeminati, » ait Alcuinus, « qui vel barbas non habent, sive qui alterius fornicationem sustinent. »

EFFEMINATORIUM. — Domus meretricum; *lupanar.*

EFFERATUM.—Terror; *effroi.* (A. 1335.)

EFFERENTER. — Magno cum apparatu. (S. x.)

EFFERENTIA. —Elatio: « Mundanæ *elationis* efferentia. » (Mart., *Ampl. Col.*)

EFFERVESCERE. — Metaphorice, cum copia et abundantia erumpere: « Rumores multi *efferbuerunt.* » (Mur.)

EFFESTUCARE. — Per festucam cedere, abdicare; *livrer, mettre quelqu'un en possession de ce qu'on possédait;* ol. *déguerpir, effestuer.*

EFFESTUCATIO. — Abdicatio; *action d'abandonner, abandon; Vid.* EFFESTUCARE.

EFFEVUS. — *Effevus libellus,* diploma pontificium (Frid.)

EFFICALE. — Efficax; *puissant, actif, énergique.*

EFFICATIO. —Effectus, exsecutio: « Nec faciet quominus dicta donatio *efficationem* et plenissimam habeat firmitatem. » (A. 1232.) *Vid.* EFFICATUS.

EFFICATIVE. — Reipsa; *en effet.* (*A. SS.*)

EFFICATUS.— Effectus, exsecutio; *effet, exécution.* (A. 1378.

EFFICAX MAGISTERIA. — Idem q. *magister officiorum; Vid.* MAGISTER.

EFFICIALITER. — Efficaciter; *puissamment, avec efficacité*

EFFICIATUS. — F. pro *officiatus.* (Rym.)

EFFICIENTIA. —Sententia facta seu lata; *avis, sentence.* (Ach.)

EFFICIUM. — Pro *officium,* liturgia sacra.

EFFIGIARE.— Effingere, depingere; *peindre, représenter.* (Sid.) — Imitari seu repræsentare; *imiter, contrefaire.* (*A. SS.*)

EFFIGIATIO. — Figmentum; *création, façon.* (*A. SS.*)

EFFIGIATOR. — Qui effingit sive sculpendo, sive pingendo; *celui qui représente, peintre ou sculpteur.*

EFFIGIUM. — Effigies. (*Vet. Gl.*)

EFFILICARE. — Filices exstirpare ut terra arabilis fiat. (A. 1229.)

EFFLAGRATIO. — Altum et luculentum incendium; *incendie, embrasement.* (*Bart. Gl.*)

EFFLUCTIO. —Effluentia, eluvies, diffluvium; *inondation, débordement.*

EFFLUERE. — A virtute deflectere, viam virtutis deserere; *abandonner le chemin de la vertu.* (Ach., *Spic.*)

EFFOAGIUM. — Lignatio, tantum ligni in silva sumendum, quantum ad focum est necessarium; *droit de prendre dans la forêt seigneuriale le bois nécessaire pour le chauffage;* ol. *effoaige, effouage.*

EFFOARE. — Calefacere; *chauffer.* (A. 1255.)

EFFOCARE. — Fauces elidere; *étouffer.*

EFFOLARE. — Leviter lædere; *blesser légèrement;* ol. *affoler.*

EFFOLATURA. — Levis læsio; *légère blessure.* (A. 1243.)

EFFONDATUS. — Effusus in epulas et luxum; *livré à la bonne chère et au luxe:* « Sobrius potus est sanitas animæ et corporis; ergo superfluitas est destructio utriusque. Certe multi Christiani sunt *effondati,* et nimis feutati (potius *fœdati*) quasi equi, et ita pejores sunt equis. » (A. 1300.)

EFFONDRARE. — Demergere; *enfoncer, couler à fond;* ol. *effondrer, effonder.*

EFFORCIALITER. — Cum copiis militaribus, cum efforcio; *avec des forces, en force;* ol. *efforciement.* (A. 1213.)

EFFORCIAMENTUM. — Districtio, vel inquisitio. (*Mon. Angl.*)

EFFORCIARE. — Distringere, multare, cogere; *forcer, vexer, punir.* — Efforciari, niti, conari; *s'efforcer.*

EFFORCIATE. — Ut EFFORCIALITER. (A. 1256.)

EFFORCIATUS. — Spissus; *renforcé. Efforciati nummi,* quorum materia purior erat, minusque adulterata; *monnaie de bon aloi. Efforciata femina,* cui vis illata est; *femme à qui on a fait violence.*

EFFORCIUM. — Exercitus, copiæ militares; *forces militaires ou simplement forces.*

EFFORESTARE. — Terras de *forestæ* jure demere, et in pascua aut culturam redigere; *convertir des bois en pâturages ou en terres labourables.*

EFFORIS. — Foris; *dehors*

EFFORSARE. — Munire; *fortifier, rendre fort.*

EFFORUS.—Plebanus, curio, ex Gr. ἔφορος inspector, præses.

EFFRACTARIUS. —Ut EFFRACTOR.

EFFRACTOR. — Qui januas effringit, ædes per vim ingreditur, effractis januis; *celui qui entre dans les maisons après en avoir brisé les portes.*

EFFRACTUS. — Fractus animo, pavidus; *effrayé.*

EFFRÆNIS. — Effrænatus; *qui est sans frein, déréglé, désordonné.*

EFFRETARE. — Fretum, seu amnem pertransire; *traverser un fleuve.*

EFFRONDARE. — Demergere; ut EFFONDRARE.

EFFRONS. — Impudens; *sans pudeur, effronté.*

EFFRONTER. — Impudenter; *impudemment.*

EFFUTRICARE. — Pullulare, germinare instar fruticis; *pousser, pulluler comme des broussailles.* (Tert.)

EFFRUCTUUS. — Obventurus; *qui doit venir, futur.* (A. 1138.)

EFFUGACIO. — Effugium (*Vet. Gl.*)

EFFUGARE. — Abire, quasi fugiendo; *s'en aller comme en fuyant.* (Mad.) — Effugari, in fugam ejici; *être mis en fuite.*

EFFUGUS. — Fugitivus, vel extra fugiens, qui scilicet continue et sæpe fugit. (J. de J.)

EFFUNDAMENTUM. — Fundus, ager; *fonds de terre.* (A. 952.)

EFFUNDARE. — Radicitus eruere, quasi e fundo; *raser, renverser de fond en comble.*

EFFUSIONES. — Loci in quibus sal ex caldariis in patellas effunditur. (A. 1200.)

EFFUSORIUM. — Parvulus canalis quo aqua e vase effunditur; *bec d'un vase.* (Theoph.)

EFFUSUS. — Effusio, effluvium; *épanchement, écoulement;* ol. *effucition.*

EFFUTARE. — Confiteri. (*Vet. Gl.*)

EFRANGERE. — Pro *effringere.* (A. 690.)

EFRICA. — Incisio agri, fossæ species, qua agri separantur et distinguntur; *fossé de séparation entre des champs appartenant à divers propriétaires.*

EGALARE. — Æquare, census et servitia inter vassallos cohæredes æqua portione partiri; *faire entre des vassaux cohéritiers le partage des charges de l'héritage qui reviennent à chacun d'eux.*

EGALATIO. — Exæquatio; *action d'égaliser.*

EGALDIUM — Idem quod Esgardium.

EGALISARE.—Ex æquo partiri; *partager en parties égales.* Mensuram *egalisare*, ad exemplar expendere; *confronter une mesure avec son étalon et l'étalonner.*

EGALITAS. — Æqualitas; *égalité, conformité.*

EGALLATIO. — Partitio; divisio; *division, partage.*

EGALUM. — *De eqalo*, id est æque, pariter; *également.*

EGAUNNUM. — Pro Engannum.

EGEATOR. — Locator seu ductor navis; *affréteur* ou *pilote.* (*Vet. Gl.*)

EGERARE. — Spernere, detestari, exsecrare; *mépriser, détester, exécrer.*

EGESTAS. — Infirmitas; *faiblesse, maladie.* (*A. SS.*)

EGESTUOSUS. — Egenus, egens; *indigent, mendiant.* (Salv.)

EGESTUS. — Exundatio; *débordement d'un cours d'eau.*

EGIDIARE, — Pro *ægidiare*, cum ægide pugnare, certare. (*Vet. Gl.*)

EGIDIENSIS. — *Egidienses denarii* qui cudebantur in civitate S. Egidii, vel nummi comitum Tolosæ, qui comites S. Egidii vulgo appellabantur; *monnaie que les comtes de Toulouse faisaient frapper à Saint-Gilles.*

EGITURA. — Egestas; *pauvreté, besoin.* (Tert.)

EGLIDRIÆ.—F. aquarium; *aiguière.*

EGLISIA. — Pro *Ecclesia.* (A. 821.)

EGLITRÆ. — Ut Eglidriæ.

EGO.— Sæculum. (Pap.) *Egones*, sacerdotes rustici. (Isid.)

EGOMENUS. — Pro Hegumenus, abbas.

EGRADATIM. — Pro *gradatim.*

EGRANIUM. — Vectigalis species, an pro lignis quadratis? (*Redit. præp. Corb.*)

EGRAPSI. — Pro *subscripsi.*

EGREDARIUM. — Graduum series; *escalier.* (A. 1350.)

EGREDATUM. —Ead. notione. (A. 1328.)

EGREDI. — Educere. (*A. SS.*)

EGREGIATUS. — Titulus honorarius, concessus ut plurimum iis, qui in palatio militaverant, aut quibus provinciæ commissæ fuerant, primipilaribus post emeritam militiam et Cæsarianis. (*Cod. Th.*)

EGREGIE. — Dure, acriter. (A. 1268.)

EGREGISSIMUS. — Maxime egregius. (A. 1448.)

EGRESSORIUM NOÆ. — Locus ubi Noe egressus est ex arca; *lieu où Noé sortit de l'arche.* (Ber.)

EGRESSUS. — Fructus seu proventus prædii; *produits, revenu d'une métairie.* (Ach.)

EGROISIATURA. — Cutis unguibus perstricta; *égratignure.*

EGROTATITIUS. — Qui frequenter ægrotat; *qui est souvent malade.*

EGRUNUM. — Nomen genericum omnium olerum agrium; *terme générique par lequel on distingue toutes sortes de légumes et de fruits acides;* ol. *egrum.*

EGUA. — Equa, jumentum; *jument.*

EGUESERIUS. — Equorum custos; *palefrenier, gardien de chevaux.*

EGUESINUS. — *Eguesinum animal*, jumentum, ut Egua. (A. 1379.)

EGUEYRIA. —Aqualis; *aiguière.*

EGUEYERIUS. — Equorum custos; *palefrenier.*

EGYPTIANI. — Errones, ut Ægyptiaci

EHUSSOEC. — Osculum pacis, quod judicum auctoritate sibi invicem dabant dissidentes, in signum reconciliationis, contra quam agere nefas erat; *baiser de paix que par ordre du juge se donnaient les plaideurs.*

EIA. — Insula; *île.*

EIGUEZERIUS.— Ut Eguezerius.

EIKARISTALE.—Idem q. Eucharistiale.

EILNECIA. — Major ætas; *aînesse.* (A. 1240.)

EIRAUDUS. — Area seu locus ubi frumentum teritur; *aire à battre le blé;* ol. *airal, eiral.* (*Ch. Occit.*) — F. ager qui nec colitur nec aratur; *friche.* (*G. Chr.*)

EISIAMENTUM. — Idem q. Aisamentum.

EISSADONUS. — Parvus ligo apud Occitanos; *petite houe.*

EISSEGUUM. — Semita Provincialibus; *sentier.*

EJECTA. — Repudiata : « Si quis viduam et *ejectam* acceperit aut meretricem aut ancillam, » etc. (A. 1319.)

EJECTAMENTUM. — Merces quæ post naufragium ad littus ejiciuntur; *épaves.*

EJECTINUM. — Quidquid ad littus maris ejicitur, ut Ejectamentum.

EJECTIO. — Verbum forense, alias *dissaisina* in rebus immobilibus, ut tenementis et terris, cui apponitur *spolium*, sive *spoliatio*, quæ dicitur de rebus mobilibus, ut catallis, bobus, ovibus, pecuniæ; *éjection, ordre de sortir d'un immeuble*

sous peine de voir ses meubles jetés dehors.
EJECTUM. — Idem q. EJECTAMENTUM.
EJECTUS. — (Subst.) Idem q. EJECTAMENTUM. — (Adj.) Exceptus. (A. 1198.)
EJICERE. — Exonerare; *décharger.* (A. 1343.) — Lanceam, telum in aliquem conjicere, contorquere; *darder une lance ou un trait, en frapper quelqu'un.* (A. 1096.) — Dimittere rei possessionem; *abandonner, céder.* (Ord. Vit.)
EJICIUM. — Rei possessæ dimissio, qua quis ab illa ejicitur; *abandon, renonciation.* (A. 1061.)
EJUNCIDUS. — Tenuis factus. (*Vet. Gl.*)
EJUS. — Pro *suus*, contra grammaticæ leges vel usum frequenter ad nominativum verbi refertur apud Gregorium Turon. et alios, quod monere visum est, ne quis erret ex ambigua loquendi ratione.
ELABORARE. — Labore acquirere, idem q. LABORARE : « Et si ibi aliquid *elaboravit.* » (*Lex Sal.*)
ELABORATUM. — Res labore acquisita : « Et est rectum *elaboratum.* » (*Trad. Fuld.*)
ELABORATUS. — (Subst.) Ead notione : « Proprio *elaboratu* acquisivi. » (*Ibid.*) — Qui labori vacare præ infirmitate vel ætate non potest. (A. 1458.)
ELACRIS. — Pro *alacris.*
ELAPTUARIUM. — Idem quod ELECTUARIUM, sorbitionis species.
ELAQUEARE. — Eripere e *laqueis*, liberare; *délivrer.* (*Conc. Tolet.* XV.)
ELARGAMENTUM. — Dimissio, eductio; *élargissement, mise en liberté.*
ELARGARE. — Libertate donare, educere e custodia; *mettre en liberté.* (Rym.) — Differre, procrastinare; *retarder, prolonger.* (A. 1345.) — Amplificare, augere; *accroître, augmenter.* (*Chr. Joan. Whetams.*)
ELARGATIO. — Emissio e custodia; *élargissement, mise en liberté.* (Rym.) — Ampliatio; *augmentation, agrandissement.* (*Chr. August.*)
ELARGIMENTUM. — Idem q. ELARGAMENTUM.
ELARGIRE. — Libertate donare, ut ELARGARE. (A. 1385.)
ELASSEFIERI. — Lassitudine dejicere.
ELATA. — *Elata palmæ*, ejus tenellum germen in altum sese extollens. (*Vet. Cantic.*)
ELATERARE. — Ad latus ponere : « Paululum se ex aggere *elaterat* pavens. » (*Vit. SS. Sev. et Vict.*)
ELATIO. — « *Elationes* dicere, » elate, superbe et arroganter loqui. (A. 1212.)
ELAVEIDIUM. — Idem q. ESLAVEIDIUM.
ELCAMBIARE. — Permutare; *échanger.*
ELEÆ. — Elementa litteræ alphabeticæ : « Eodemque die vicinas *eleas*, tesserasque agnovit totas. » (*A. SS.*)
ELEBORIUM. — Scandula, tegula tectalis; *latte, bardeau.* (*Vet. Gl.*)
ELECTA. — Moneta minutior in usu. (A. 1233.) — Vidua; *veuve.* (*A. SS.*) — « Monetam et *electam*, id est bannum. » (Mur.) *Vid.* ELECTI.
ELECTARIUM. — Pro ELECTUARIUM.

ELECTI. — Beati, qui jam cœlo potiuntur; *les élus, les bienheureux.* (*St. mon. S. Claud.*) — Apostoli; *les apôtres.* (Pet. et Paul. *Epist.*) — Testes ei qui jurabat adjuncti, iidem q. *sacramentales*; *Vid.* JURAMENTUM. — Hæretici ex secta Manichæorum qui nec carnibus vescebantur, nec uxores ducebant; Gr. ἐκλεκτοί. (S. Aug.) — Qui ad baptismum sunt electi, baptizandi. (*Missal. Gal.*) — Jurati; *magistrats municipaux, conseillers de ville*; ol. *élus.* (A. 1227.) — Qui a tribus regni Franciæ ordinibus seliguntur ad tributa in publicis comitiis regi concessa ex æquo inter cives partiendum; *officiers royaux chargés de répartir l'impôt*; ol. *élus.* (A. 1369.) *Electi*, ut est in Cæremoniali Romano, appellantur etiam « promoti ad ecclesias, sive monasteria ante suam consecrationem, sive benedictionem, quam infra tres menses sumere debent. »
ELECTIO. — Constitutio, charta communiæ; *charte de commune.* (A. 1229.)
ELECTIONARIUS. — Elector, ad eligendum deputatus; *électeur.* (*St. Fl.*)
ELECTORES. — Collegium novemviratus potentissimæ in Imperio dignitatis; unde in Bulla Aurea *illustres imperii principes*, ejusdemque *decus, columnæ, latera, propinquiora membra*, etc., vocitantur; *électeurs de l'empire d'Allemagne.*
ELECTUARIUM. — « *Electuarium* et florem bellatorum, » Gal. *l'élite et la fleur des troupes.* (Lamb. Ard.)
ELECTUS. — *Vid.* ELECTI.
ELEEMOSYNA. — Stips pauperibus data; *aumône.* (Pass.) *Eleemosynas conflare*, hoc est colligere. (Lob., *H. Brit.*) — Præstatio, tributum; *taxe, redevance.* (Pass.) — Misericordia; *miséricorde, bonté.* (A. 794.) — Proprietas, prædium; *ferme, propriété.* (S. XIII.) — Merces aut quod datur mercedis loco; *salaire, rémunération d'un travail ou toute chose en tenant lieu.* (*Conc. Hisp.*) — Ecclesiarum possessiones; *biens des églises.* (Bract.) — Domus monasterio vel ecclesiis adjuncta in qua eleemosynæ pauperibus eroganlur, proprie *hospitale* pauperum; *maison de secours, hôpital*; ol. *aumosne.* (Pass.) — Munus et beneficium ecclesiasticum; idem q. CAPELLANIA. (*St. S. Flor.*) — Legatum pium pauperibus distribuendum; *legs pour les pauvres.* (A. 941.) — Prædium sub annuo censu, titulo *eleemosynæ*, hominibus servilis conditionis concessum. (A. 1197.)
ELEEMOSYNALITER. — In *eleemosynam.* (*A. SS.*)
ELEEMOSYNARE. — Dare in *eleemosynam*, aliquid alicui concedere; *faire l'aumône, donner.* (*Tabul. S. Vand.*) — Mendicare; *recueillir des aumônes, mendier.* (*A. SS.*)
ELEEMOSYNARIA. — Charta qua quis aliquid Ecclesiæ confert; *acte de donation en faveur d'une église.* (*G. Chr.*) — Domus in qua eleemosynæ eroganlur, ut ELEEMOSYNA. (*Cons. Turon.*) — Officium et munus eleemosynarii; *aumônerie, office d'aumônier.* (W. Thorn.) — Stipendiaria, seu illa cui *eleemosyna* datur; *stipendiaire.* (*A. SS. Ben.*) —

Arcula ubi reponuntur *eleemosynæ; coffret à renfermer l'argent à distribuer en aumônes.* (*Conc. Hisp.*) — Marsupium, ex quo promi solent *eleemosynæ; aumônière.* (A. 1149.) — Mulier cui *eleemosynæ* seu legata pia distribuenda committuntur; *femme chargée de distribuer les aumônes, les legs faits en faveur des pauvres.* (A. 936.)

ELEEMOSYNARIUM. — *Eleemosyna* publica seu generalis. (*Necrol. S. Benig. Div.*)

ELEEMOSYNARIUS. — Qui ædi *eleemosynariæ* præest; *frère hospitalier, moine chargé de la direction d'un hôpital.* (Pass.) — Qui *eleemosynas* principis, episcopi, etc., pauperibus distribuit; *personne chargée par un prince, un évêque*, etc., *de distribuer les aumônes aux pauvres, aumônier.* (Pass.) — Qui legata pia pauperibus distribuit, executor testamenti; *exécuteur testamentaire.* (Greg. Tur.) — Qui *eleemosynas* testamento relinquit; *celui qui fait des legs pieux, qui donne par testament aux pauvres ou aux maisons religieuses.* (S. IX.)—Pauper, cui *eleemosyna* erogatur; *pauvre, indigent.* (*A. SS. Ben.*) — Qui *elemosynam* corrogat, stipis coactor. (*A. SS.*) — Qui prædium *eleemosyna* dictum colit. (*Tabul. eccl. S. Cyric. Niv.*) —F. idem q. *vassallus* in quibusdam chartis Normannicis.

ELEEMOSYNATIO.—Donatio; *donation, cession.*

ELEEMOSYNATOR. — Qui *eleemosynam* frequenter largitur; *qui fait souvent l'aumône.* (*A. SS.*) — Executor testamenti, ut ELEEMOSYNARIUS. (*Ch. Burg.*)

ELEEMOSYNATRIX. — Mulier *eleemosynis* dedita. (*A. SS.*)

ELEFANTIOSISSIMUS. — Idem q. ELEPHANTICUS.

ELEGUS. — Pro *elegiacus.* (Sid.)

ELEMENTA. — Sol et luna et reliqui planetæ. (S. Hier.) « Duplici ergo ratione peccatur ab insipientibus, » inquit Lactantius; « primum quod *elementa*, id est Dei opera, Deo præferunt; deinde quod *elementorum* ipsorum figuras humana specie comprehensas colunt. Nam solis lunæque simulacra humanum in modum formant, » etc.

ELEMENTARIS.—*Chaos elementare*, quatuor elementa ad invicem mista. (*A. SS.*)

ELEMENTITIUS.—Pertinens ad elementa; *d'élément, élémentaire, primitif.* «*Elementitia* substantia. » (S. Aug.)

ELEMENTUM.—*Vid.* ELEMENTA.—De cibo et potu usurpat Greg. Turon.

ELEMUS.—Pro *Elmus* vel *Ermus*. Lumen *S. Elemi; le feu Saint-Elme.*

ELENCHUS. — « *Elenchus*, titulus libri, quia totum opus illuminat. Unde Evangelium secundum Lucam sic intitulatur : *Elenchus* Lucæ, id est titulus. » (Ugut.)

ELEPHANTIA. — Lepra sic dicta quod cutem reddat elephanti corio similem; *lèpre.*

ELEPHANTICUS. — Qui *elephantia* laborat; *qui souffre de la lèpre, lépreux.* Vocem *elephanticus* notione morali usurpans Lactantius: « Leprosi enim vere atque *elephantici* debent haberi, quos vel infinitæ cupiditates ad scelera, insatiabiles voluptates ad flagitia compellunt, et dedecorum maculis inustos, labe officiunt sempiterna. »

ELEPHANTIOSUS. — Ead. notione. (S. Aug.)

ELEPHANTIUS. — Ebur; *ivoire.*

ELEPHAS. — Scriptoribus Gallicis pro litui vel tubæ specie crebrius usurpatur; *cornet d'ivoire;* ol. *oliphant.*

ELEPHORIUM. — Ut ESOPHORIUM.

ELESSIOR. — Falsus laudator. (Pap.)

ELEUTHERIUM. — Monile, signum libertatis; *collier.*

ELEVAMENTUM. — Exstructio in altitudinem; *élévation.* (A. 1388.)

ELEVARE. — Attollere, exstruere; *élever.* (Mur.) — Auferre; *enlever.* (A. 1317.) — Imponere, exigere : « Non possum *elevare* novas costumas. » (A. 1208.) — Valere; *valoir.* (A. 1354.)—Removere; *éloigner.* (A. 1311.)

ELIBERARE.—Pro *liberare.*

ELIDEGARE. — Ut ELITIGARE

ELIDERE. — *Elidere intentionem*, dicitur in jure, cum quis intentatum sibi crimen eluit atque a se amolitur. (A. 1383.)

ELIDIARE. — Ut ELITIGARE.

ELIGIBILIUS. — Melius, magis præferendum. (Mur.)

ELIGIDICARE. — Ut ELITIGARE.

ELIGMA.—Medicamentum; *remède, médicament.*

ELIMATOR.—Qui lavat, purgat; *celui qui nettoie, qui lave.* (Tert.)

ELIMES.—Qui extra limites degit; *étranger.* (*Vet. Gl.*)

ELIMINARE. — Pro *elimare*, intento animo expendere : « Inspecta et *eliminata* veritate. » (A. 1200.)

ELIMITARE. — In exsilium agere, extra regni limites propellere; *exiler, bannir.*

ELIMITATUS. — Limitibus circumscriptus, intra legitimos limites positus. (*Conc. Hisp.*)

ELIMONIA.—Pro ELEEMOSYNA.

ELIMPIDARE. — Limpidum seu clarum facere, elucidare; *Vid.* LIMPIDARE.

ELINGARE. — Pro ELINGUARE. (*Vet. Gl.*)

ELINGUATIO.—Linguæ abscissio; *amputation de la langue.*

ELINGUITAS.—Infantia, ineruditio. (*Vit. S. Marculph.*)

ELIQUARE. — Declarare. (Pap.)

ELISÆI.—Iidem qui ASSESSINI.

ELITIGARE.—Extra omnem litem et controversiam ponere, ita ut qui *elitigato ordine* possidet, pleno jure et absque ullius reclamatione possidere dicatur; *posséder sans aucune contradiction et d'un plein droit. Habere evindicatum et elitigatum; être en paisible jouissance d'un bien.*

ELIX. — Fistula, aquæ ductus; *robinet.* (*Vet. Gl.*)

ELIZARIA. — Ager exaratus, proscissus, idem q. EXARTUS. (A. 990.)

ELLAICI.—Lusoriæ tesseræ; *dés à jouer.* (A. 1334.)

ELLERA. — Hedera; *lierre.* (Mur.)

ELLUTARE.—Luto oblinere. (*Vet. Gl.*)

ELLYPSIFORMIS.—Formam habens *ellipticam* seu curvam; *elliptiforme.* (*A. SS.*)

ELMETUS.—Cassidis genus: *sorte de casque, heaume*; ol. *helme.*

ELMUNIMUS. — Dignitatis nomen apud Saracenos Caliphæ proprium; *Vid.* MIRAMOLINUS.

ELMUS. — Ut ELMETUS.

ELOCARE.—Conducere; *louer.*

ELOCATIO.—Conductio; *louage.*

ELOCHARE.— Commovere, concutere; *secouer, ébranler*; ol. *eslocher.*

ELOGA.—Initium, exordium. (Pap.)

ELOGIUM.—Vox in malam partem interdum sumpta, maxime pro brevi annotatione criminis: « Infami satis *elogio* notare. » (A. 894.) « *Elogium* segregationis a corpore Christi ab omnibus ei porrigatur. » (*Test. S. Rem.*) — Testamentum : « In suo *elogio* seu ultima dispositione. » (A. 1380.) — Inquisitio juridica de alicujus vita et moribus; *enquête.* (Chop.)

ELONGAMENTUM. — *Vid.* ELONGARE.

ELONGARE.—Dicitur princeps, cum alieni debitori ex certa causa dat inducias solvendi debita; *autoriser un débiteur à ne payer qu'après l'échéance.* Litteræ *elongamenti* ; *lettres de répit.* (A. 1291.) — Procul amovere, amandare; *éloigner.* (Lud.)—Auferre, abripere, detrahere; *enlever, détourner.* (*Script. rer. Fr.*)

ELONGATIO. — Extensio, productio; *allongement.* — *Elongatio guerræ*, induciæ; *trêve. Elongatio debitorum; Vid.* ELONGARE.

ELOQUENTIA.—Lingua, idioma; *langue, idiôme* : « *Eloquentia* Romana », pro lingua. — Lectio : « *Eloquentiæ* tantum incumbens, ut nullus laberetur dies, quin legeret Psalterium, et exoraret cum sancto Davide. » (Helg.)

ELOQUET.—Emissarium aquarium, vel pavimenti incile. (A. 1312.)

ELOURDATUS. — Attonitus, stupefactus, ictu sopitus; *étourdi.* (A. 1398.)

ELUCIDARIUM.—Sic appellavit S. Anselmus seu quis alius anonymus librum quem scripsit de summa totius Christianæ theologiæ, « quia, » inquit auctor, « in eo obscuritas diversarum rerum *elucidatur.* »

ELUCUBRATUS. — Excussus vi telorum. (Bart., *Gl.*)

ELUDERE.—*Eludere tempus*, consumere; *passer le temps.* (A. 1385.)

ELUDIUM.—Locus, ludus. (*A. SS.*) — Deceptio. (*Vet. Gl.*)

ELUERE. — Præstare, tueri, cavere ab evictione; *garantir.* (A. 1261.)

ELUMINARIA.—Luminare. (A. 1150.)

ELUMINATUS. — Excæcatus; *privé de la lumière, aveugle.* (Sid.)

ELUSCARE. — Luscum facere; *éborgner, rendre borgne.*

ELUSCATIO. — Cæcitas; *aveuglement, perte de la vue.*

ELUSIO. — Derisus, illusio. (A. 1353.) *In elusionem banni*, nomine banni. (A. 1227.)

ELUSORIUS. — Fallax; *illusoire.*

ELUTIUS. — Aquatius. (Pap.)

ELUUS. — Fulvus; *fauve.*

ELZETUS.— F. ager qui in longum protenditur, nisi idem sit quod ELIZARIA : « Reservo mihi *elzetum* qui terminat de uno latere de fluvio Walabro. (*Instr. arch. Vienn.*)

EMANATORIUM.— Fons; *fontaine.* (Lud.)

EMANCEPS. — Famulus a servitute liberatus; *affranchi.* (Isid.)

EMANCIPARE. — A servitute liberare; *affranchir.* (Sax. Gram.) — Ab obsidione liberare; *délivrer les habitants d'une ville assiégée, faire lever un siége.* (Sug.)

EMANCIPATIO.—Dicitur in monasteriis cum monachus ad aliquam dignitatem promovetur, et eo ipso ab obedientia superioris eximitur. « Promotio abbatis, » inquit S. Bernardus, « *emancipatio* filii est. » *Emancipatio* etiam dicitur apud Joan. de Sarisb., de ordinibus religiosis, qui ab ordinariorum jurisdictione exempti, Sedi Romanæ nullo medio subjiciuntur. *Emancipatio monasterii*, exemptio a jurisdictione ordinarii. (*Vit. B. Held. Erem.*) Divestitio, traditio; *abandon, tradition.* (A. 1152.) — F. pro *mancipatio*, addictio : « Teneatur magistratus ipsum... expellere, cum etiam puniendo usque ad *emancipationem* triremnium (*sic*) per annos. » (*St. Crim. Saon.*)

EMANCIPATORIUS.— *Emancipatoriæ litteræ*, quæ ab abbate in *emancipationis* signum monacho electo dantur.

EMANERE.—Extra domum manere, vagari, peregrinari, excubare; *s'absenter, découcher, vagabonder*, etc.

EMANITAS. — Immanitas, crudelitas; *cruauté, férocité, barbarie.* (A. 696.)

EMANITATUS. — Pro *emanatus, promulgatus.* (A. 1318.)

EMANSIO.—Actio emanendi; *émansion, action de s'absenter* (en parlant d'un soldat) *au delà de son congé.* (*Dig.*)

EMANSOR.—Qui vagatur, emanet; *soldat qui s'absente en dehors de son congé, retardataire.* (*Dig.*) — *Emansor e claustro*, monachus e monasterio egressus; *moine sorti du couvent, défroqué.* (Pet. Bles.)

EMARCUARE.—Marcidum reddere, facere; *flétrir, faner.*

EMATIO.—« Præterea dedit eisdem monachis alias terras quas ab aliis tam per *emationem* quam per emptionem acquisivit. » (*G. Chr.*) An pro *cambitio*, permutatio, Gall. *échange.*

EMATRIUM.—Moneta minutior, ut videtur, ap. Italos. (Mur.)

EMAUDUS. — Encaustum; *émail.* (A. 1444.)

EMAX.—Qui amat aliquid emere aut qui emi potest; *qui aime à acheter ou qui peut s'acheter.* (*Vet. Gl.*)

EMBASSATOR — Legatus; *ambassadeur.*

EMBAXARIA. — Legatio, mandata rei faciendæ cura; *mission, ambassade.* (A. 1243.)

EMBAXATURA. — Legatio; *ambassade.*

EMBAYSARIA. — Ead. notione.

EMBAYSATOR.—Ut EMBASSATOR.

EMBDOLA. — Idola. (Pap.)

EMBELA. — Consilium, molitio, militaris expeditio, ut videtur. (A. 1294.

EMBLA. — Equus sarcinarius; *cheval de transport. (A. SS.)*

EMBLASMA. — Pro *emblema.*

EMBLEMA. — Quod operi cuipiam adjicitur ornatus gratia, opus tessellatum, musivum, etc. (Pass.)

EMBLERIUS.—Cui cura jumentorum sarcinariorum est commissa; *palefrenier. (A. SS.)*

EMBOLA. — Transvectio mercium quæ in navim injiciuntur; *transport de marchandises sur un navire.* « Felix *embola.* » *(Cod. Th.)*

EMBOLANUS. — Qui in *embolo* seu urbis angiportu commoratur, aut ei præest; *Vid.* EMBOLUS.

EMBOLIMÆUS. — Intercalaris; *intercalaire, embolismique.*

EMBOLIMUS.—Ead. notione. q. EMBOLIS.

EMBOLIS.—Additio, additamentum, proprie autem dicitur, quod epistolæ jam scriptæ additur, vel quod extra præcipuam illius materiam ad calcem rejicitur; *addition à une lettre, post-scriptum.* — Apud scriptores ecclesiasticos, dicitur pars illa qua clauditur Dominica oratio : *Sed libera nos a malo,* quia, ut ait S. Cyprianus, « in consummatione orationis venit clausula, universas petitiones et preces nostras collecta brevitate concludens. »

EMBOLISMARIS. — Ead. notione. (Isid.)

EMBOLISMUS. — Superexcrescentia anni solaris super lunarem, sive, ut loquitur Isidor., « superaugmentum, eo quod expleat numerum annorum communium, quibus undecim lunares dies deesse cernuntur. »

EMBOLUM. — Idem q. EMBOLIS.

EMBOLUS. — Urbis angiportus, Græcis Byzantinis. ἔμβολος.

EMBOSSARE. — Os obstruere; *fermer la bouche :* « *Embossaverunt* eum taliter quod non posset clamare. » (A. 1308.)

EMBOTUM. — Infundibulum; *entonnoir.*

EMBRACITORES. — Jurisconsultis Anglis dicuntur causarum personarumque illiciti defensores, qui suas pœnas sibi constitutas habent, a Gallico *embrasser* appellati, quod quascunque causas defendendas suscipiant et amplectantur.

EMBRASAMENTUM. Exustio, incendium; *embrasement, incendie.*

EMBREXIUS. — Tegulæ species, imbrex; *espèce de tuile.*

EMBRIMIUM. — Matta ex grosso papyro texta; *natte grossière de papyrus. (Vet. Gl.)*

EMBROCARE. — Infundere; *verser dans.*

EMBROERE. — F. glutino linire, vox artis pannificæ : « Quod debebunt bene... parare... dictos pannos, tam in garniando, quam in versando et *embroendo.* » (A. 1466.)

EMBUCHIÆ. — Insidiæ; *embûches.*

EMBRUMIA. — Matta; *natte.*

EMBUNUM. — Ut EMBUTUM.

EMBUTUM. — Infundibulum; *entonnoir*; ol. *embut.* (A. 1351.)

EMDOLA. — Idola. *(Vet. Gl.)*

EMEDIUM. — Vehiculum; *char, chariot.* (Isid.)

EMELICUS. — Joculator; *histrion, comédien, jongleur.*

EMELIORARE.—Meliorem reddere; *améliorer. (Vet. Form.)*— Corrigere, emendare; *amender, réformer.* (A. 932.)

EMELUMENTUM. — Pro EMOLUMENTUM.

EMEMBRARE. — Membra truncare; ut EXMEMBRARE.

EMEMBRIS. — Sine membris, enervis. *(Vet. Gl.)*

EMEMOR.—Oblitus; *qui est sans mémoire.* (Pap.)

EMENDA. — Pecuniaria multa, compensatio damni, emendatio, quæ arbitrio judicis irrogatur (differt vero *multa* ab *emenda* : *multa* enim judici, *emenda* parti læsæ datur); *dommages-intérêts, dédommagement pécuniaire accordé à la partie lesée. Emenda honorabilis,* multa honoraria; *amende honorable.* (A. 1394.) — Satisfactio seu pœna monastica delinquentibus imposita; *peine disciplinaire en usage dans les couvents.* (A. 1451.) — Teli genus; *espèce de trait :* « Sagittarius eum per crus cum *emenda* penetravit. » *(A. SS.)* — Damni reparatio; *réparation de dommage :* « Facta *emenda* seu satisfactione. » (A. 1341.)—Satisfactio de jure læso, vel de illata injuria; *excuse :* « *Emendam* fecit... episcopo... de hoc quod eos (*milites*) non miserat, sicut tenebatur. » (A. 1273.)

EMENDAMENTUM. — Incrementum, melior rei alicujus status; *amélioration.* (A. 1260.)— Domus in peccatorum remissionem ecclesiæ oblata; *maison donnée à une église pour obtenir la rémission de ses péchés. (Concil. Hisp.)* — Emendatio, etiam de mensuris quæ ad exemplar exiguntur et emendantur; *correction, action de ramener les mesures à leur valeur réelle.* (A. 1277.)

EMENDARE. — Actum resarcire, restaurare, reparare; *réparer, rétablir, remettre en bon état.* (Rig.) *Emendare legem suam,* multam lege vel judicio illatam persolvere; *payer l'amende à laquelle on a été condamné. (Leg. C. M.) Emendare equum,* licitari, emptitare, seu potius alterum dare juxta valorem amissi; quod maxime fieri consueverat a principibus, qui equos in suo servitio amissos subditis nobilibus aliisve restituere tenebantur; *acheter un cheval, ou mieux payer la valeur d'un cheval qu'on a perdu à celui qui l'avait prêté.* (Samb.) *Emendare terram,* illam stercorare; *fumer la terre.* (Flet.) — Satisfactionem dare de jure læso, vel de illata injuria; *faire des excuses, donner satisfaction.* (A. 1202.) *Emendare candelam,* emungere; *moucher la chandelle.* (Mur.)

EMENDATIO.—Multa pecuniaria. (Lob., *H. Brit.*) *Prohibere super emendationem; défendre sous peine d'amende.*— Donatio facta ecclesiæ propter delictum, ut EMENDAMENTUM. — Lectio; *lecture. (Cærem. vet.) Emendatio panis et cerevisiæ,* jus statuendi pondus panis et mensuram cerevisiæ feudorum dominis olim in Anglia concessum. Carpentarius mavult de multa pecuniaria interpretar

quæ ab iis exigitur, qui fraudem in venditione harum rerum committunt.

EMENDATOR. — Magistratus in urbe Janua, fortassis idem qui *Censor* apud Romanos, præfectus morum, qui delinquentes emendat et male facta corrigit, etc. *Emendator*, apud Cartusienses, de cujus officio sic in Stat. ord.: « In ecclesia, in refectorio et in claustro, excepta recordatione, ille emendat, cui injungitur a priore. *Emendator* emendat in omnibus, quæ soli dicimus, excepto quod ad recordationem emendat ille, qui est juxta librum,» etc.

EMENIUM. — « Dum aliquis forensis transitum faceret per Bononiam et aliquod *emenium* aut jocale portaret. » (Theod. de Niem.), Ubi f. legend. *Encænium*, donum, munus.

EMENSITAS. — *Vid.* EMPSICHEUS.

EMENSURATE. — Parce, cum parcimonia; *chichement, avec économie.*

EMENTARE. — Mentem auferre. (Vict. III PP.)

EMENTULARE. — Mentula seu peni privare; *châtrer.* (Mart.)

EMENTUM. — Excogitatio; *pensée.* (Isid.) — Præstationis species ex ovibus et porcis, f. pro ENCÆNIUM

EMER. — Mensuræ vinariæ species apud Trevirenses.

EMERE. — Ad censum recipere; *prendre, recevoir à cens.* (A. 1343.)

EMERGENS. — Quasi extrinsecus evenit et nihil commune habet cum negotio, sed incidens intrinsece respicit negotium principale. (*Vet. Gl.*)

EMERGENTIÆ. — Quod *emergit* ex aliqua re vel causa. « Cum omnibus et singulis incidentiis, *emergentiis*, dependentiis, annexis. » (*A. SS.*)

EMERITUM. — Præmium quod datur pro *emerito* labore; *pension, retraite.*

EMERITUS. — Præteritus; *passé*: « Per hoc jam *emeritum* lustrum. » (A. 1418.)

EMERLETARE. — Turris vel muri fastigium pinnis seu merletis distinguere; *créneler.* (A. 1357.)

EMETRITUS. — *Emetrita febris*, eadem quæ *emetritea*, semitertiana. (*A. SS.*)

EMEYRAGIUM. — Tributi vel præstationis species, f. mendose pro AVENAGIUM. (A. 1333.)

EMELETHONATUS. — Armatus acie ferrea; *garni d'une pointe de fer.* (A. 1348.)

EMICADIUM. — Vas olearium, quasi dimidius cadus. (Isid.)

EMICATIM. — Splendenter; *avec éclat.* (Isid.)—Saliendo; *en sautant, par bonds.* (Sid.)

EMICEDIUM. — Ut EMICADIUM.

EMIGRANEA. — Dolor capitis; *migraine.*

EMINA. — Species mensuræ; *hémine.*

EMINATIM. — Generatim; *en gros.* « Confessione plebis *eminatim* suscepta. » (*A. SS.*)

EMINENTIA. — Titulus honorarius regum et imperatorum; *éminence* (titre honorifique)

EMINERE. — Pro *imminere*: « Quia jam dies S. Paschæ *eminebat.* »

EMINISCI. — Pro *comminisci.* (Isid.)

EMINITAS. — Eminentia, excellentia. « Scientiæ *eminitas.*» (*A. SS.*)

EMINO. — Favus mellis; *rayon de miel.* (A. 1342.)

EMIR. — Turcis et Saracenis magnas, et urbium ac oppidorum præfectus; *émir*

EMISPERA. — Sphæra media; *Vid.* SPERA.

EMISSARIUS. — Satelles, homicida, qui scilicet emittitur ad aliquem interficiendum; *assassin à gages.* (*Vet. Gl.*) — Cursor, quem emittit princeps ad quoddam factum adimplendum; *courrier, messager.* — Emissarius equus; *Vid.* EQUUS.

EMITONIUM. — Ut SEMITONIUM.

EMITRITEA FEBRIS. — Semitertianus; *fièvre hémétritée.* (Mur.)

EMITUS. — Emptio; *action d'acheter, achat.*

EMMANUENSIS. — Pro AMANUENSIS.

EMOLA. — Vas coquinarium, sicut caldaria vel coculum; *vase de cuisine.* (Isid.)

EMOLARE. — Acuere; *aiguiser*; ol. *esmouler.*

EMOLCURATOR. — Pensitationis pro molitura frumenti exactor; *receveur, collecteur du droit de mouture.*

EMOLIMENTUM. — Arma acuta et polita; *armes émoulues.* (Mart.) — Curriculum, spatium; *cours, mouvement des armées.* (*A. SS.*) — Pro *emolumentum.* (A. 1338.)

EMOLOGARE. — Confirmare, laudare, approbare; *approuver, ratifier;* ol. *émologuer.*

EMOLOGATIO. — Confirmatio; *confirmation, ratification.*

EMOLUMENTA. — Arma moluta; *armes émoulues.* (A. 1324.)—Tributa; *impôts.* (*Cod. Th.*)

EMOLUTUM. — Quod ex frumento molito percipiatur, sic dictum; *grain prélevé pour les frais de mouture.*

EMONDÆ. — Decerpti vel excissi rami; *rameaux, branches coupées;* ol. *émondes.*

EMOPLIS. — Idem q. EMBOLUS.

EMORTUALE. — Ritualis liber Sagiensis de administranda eucharistia et extrema unctione, in quo et agonizantium preces, editus. (A. 1739.)

EMPARA.—Tutela, protectio; *protection, défense.* (A. 1283.) — Id omne quo quis dependitur vel protegitur, quo ictus declinatur; *tout ce qu'on peut prendre pour s'en faire un rempart.* (A. 1376.)

EMPARAMENTUM. — Protectio, tutela; *protection, tutelle.* (A. 1351.) — Munitio, propugnaculum; *fortification, rempart, défense.* (A. 1368.)

EMPARANTIA. —Tutela, ut EMPARAMENTUM.

EMPARARE. — Tueri, munire; *défendre, fortifier;* ol. *emparer.*

EMPARATOR. — Intercessor, practicis Gallicis; *opposant, qui met empêchement.* (A. 1271.)

EMPARENTIA. — Ut EMPARANTIA. (*G. Chr.*)

EMPASTATA. — Farcimen; *pâte.* (A. 1331.).

EMPEDIA. — Ut EMPENHA.

EMPEDITIS. — Ut EPIDECEN.

EMPENARE. — Manubrium aptare; *emmancher.*

EMPENHA. — Calcei pars superior, tegmen; *empeigne.* (A. 1251.)

EMPENNARE. — Pennare, pennis et potius manubrio instruere; *garnir de plumes et mettre un manche;* ol. *empenner*

EMPHANISTICUM. — Quod a clericis ab episcopo ordinatis ex more dabatur clericis aliis, quorum cura erat; clericorum recens ordinatorum nomina in matricula describere et *insinuare; bienvenue.*

EMPHIOTÆ. — Pro EMPHYTEOTÆ.

EMPHYTEOSIS. — Prædii vel fundi sub certis conditionibus perpetua locatio; *emphytéose, bail à perpétuité (ou à longues années) moyennant une redevance annuelle*

EMPHYTEOTA. — Qui per emphyteosim possidet; *emphytéote, celui qui a contracté le bail appelé emphytéose.*

EMPHYTEUTICARII.—Qui per *precariam* possident, seu per *emphyteuseos* contractum. *Vid.* PRECARIA et EMPHYTEOSIS. (A. 753.)

EMPHYTEUTICUS. — Ad *emphyteusim* pertinens; *d'emphytéose, emphytéotique.*

EMPIRAMENTUM. — Deterioratio; *détérioration, corruption qui augmente;* ol. *empirement.*

EMPLASSEARE. — Locare; *placer;* ol. *emplacer.*

EMPLASTRATIO. — Emplastrorum confectio. (*Chr. Joan. Whel.*)

EMPLASTRUM. — Modus agri, solum ædificiis aptum; *portion de terre, terrain propre à bâtir, emplacement;* ol. *emplaistre.*

EMPLAYARE.—In perpetuam locationem seu *emphyteusim* concedere; *louer à quelqu'un moyennant un bail emphytéotique.*

EMPLECHA. — Exactionis seu tributi species. (A. 1234.)

EMPLEIA. — Jus utendi, fruendi; *droit d'usufruit;* ol. *employ.* (A. 1223.)

EMPOLINOVICATUS. — F. tumefactus; *tuméfié, gonflé.* « Habebat faciem *empalinovicatam* et discoloratam, et ventrem inflatum. » (*Mir. Urb. PP. V.*)

EMPONEMA. — « Ea quæ labore contrahentis in agro meliorata sunt. » (Jul. Ant.)

EMPOR. — In ch. an. 1301, pro EMPTOR.

EMPOYSONARE. — A Gal. *empoisonner,* veneno exstinguere. (A. 1301.)

EMPRENDIMENTUM. — Usurpatio; *usurpation, empiétement.* (*For. Arag.*)

EMPRENEMENTUM. — Ead. notione.

EMPRENTA.—Nota, signum impressum; *empreinte.* (A. 1411.)

EMPRESIA. — Aggressio, facinus, conatus, consilium; *attaque, délit, crime, complot,* etc.; ol. *empreinte, emprise.*

EMPRESTARE. — Accommodare, præstare, mutuo dare; *prêter.* (A. 1277.)

EMPRISIA. — Molitio, idem q. EMPRESA.

EMPROSOPUS. — Qui coram adest, vel qui personam alterius repræsentat; *celui qui se présente pour son compte ou au nom d'autrui.* (A. 1047.)

EMPROTORTONUM. — Morbus contrahens caput ad scapulas

EMPRUMPTUM. — Mutuum; *emprunt.* (A. 1479.)

EMPSICHEUS. — Spirans, vivus, in appendic. ad Agnel. *Libr. Pontif.*, ubi *Empsichea emensitas* tantam videtur ægrotantis maciem indicare, ut solus in eo spiritus superesse videatur, quales fere sunt, qui laborant ectica.

EMPTATUS.—Insitus; *enté.* (A. 1315.)

EMPTICA.— Navis oneraria, mercatoria; *navire de commerce.*

EMPTICUS. — Emptione acquisitus; *acheté.*

EMPTIO. — Locatio; *ferme, fermage.* (A. 1369.)— Quod præstatur domino pro emendi facultate. (A. 1244.) *Emptio terræ*, præstatio domino facienda cum terram vassallus emit. (A. 1153.)

EMPTOR.—Qui vectigalia colligit et inde statum pretium reddit; *fermier des tailles.* (A. 1270.)

EMPTORIUM. — Forum, locus ubi vendunt et emunt; *marché.*

EMPYEMA. — Collectio puris in pulmonia; *empième.* (Isid.)

EMULATA. — Immunitas, privilegium; ut EMUNITAS. (Circ. a. 720.)

EMUNCTORIA. — Forcipes ad emungendum lychnum; *mouchettes.* (Dur.)

EMUNCTORIUS. — Ablatus, subreptus. (A. 894.)

EMUNIRE. — Immunem et *emunem* reddere, facere; *affranchir, exempter, dispenser.*

EMUNIS. — Immunis; *libre de, dispensé de, exempté de.*

EMUNITARE. — Ut EMUNIRE

EMUNITAS. — Privilegium a principe concessum, vi cujus viri, ecclesiæ, ac prædia sub ejus protectione esse intelliguntur; *immunité, privilége.* (S. VII.) — Ambitus monasterii aliusve loci intra quem immunitatis jus est; *territoire dans l'intérieur duquel le privilége peut s'exercer.* (*Chr. Mont. Ser.*)

EMUNITER. — Absque ulla servitute; *en toute indépendance.* (Marc.)

EMUNITORIUS. — Ut EMUNIS. (A. 894.)

EMUSIARIUM.— Flabellum; *sorte d'éventail;* ol. *émuchoir.* (A. 1321.)

EMUTARE. — Pro IMMUTARE. (Marc.)

EMUTIRE. — Edicere, proloqui. (*A. SS.*)

ENACTUS. — Actus, constitutus, decretus. (Ap. Rym.)

ENAFODIA. — *Vid.* EXAFOCI.

ENAFOTI. — Idem.

ENAMELATUS.—Incausto ornatus; *émaillé.* (*Mon. Angl.*)

ENANTAMENTUM.— Proscriptio, abalienatio. (A. 1351.)

ENANTARE. — Pignorare, *Vid.* NANTUM.

ENAPHOTI.—« Fecit jam prædictus Pontifex canistra *enafoti* ex argento duo pens. l. 10, » ubi canistra videntur esse, ἑνὸς φωτός,

vel ἐννέα φωτῶν, unius, vel novem luminum, hoc est ἐνόφωτα, vel ἐννέαφωτα.

ENARE. — Furere; *être en fureur.* (*Vet. Gl.*)

ENBROUDATUS. — Acu pictus; *brodé.*

ENCABUM. — F. pro *cacabus* : « Una tina bagnaressa... cum quodam *encabo* æris. » (A. 1449.)

ENCÆNIARE. — Initiare, vel aliquid primo exercere, vel induere : unde vestem novam *encœniat*, qui primo eam induit vel portat; *essayer, porter pour la première fois.* (J. de J.)— Muneribus quempiam donare; *faire des présents à quelqu'un.* (J. de Leyd.) — Lætari; *se réjouir.* (La Cerd.)

ENCÆNIUM. — Templi dedicatio; *dédicace d'un temple.* (Pap.) — Initium; *commencement.* (Alan.) Pro EXENIUM, donum, munus. (Ebrard. Betun.)

ENCALCARE.—Inquirere; *rechercher*; ol. *encherser.*

ENCANTARE. — Auctionari, sub hasta vendere; *vendre à l'encan.*

ENCANUM. — Auctio, hasta publica; *encan, vente publique.*

ENCAUSTUM. — Atramentum; *encre à écrire.* (J. de J.) *Sacrum encaustum*, purpuraceum atramentum quo solis principibus uti fas erat; *encre de pourpre dont les empereurs pouvaient seuls se servir.* (*Cod. Th.*)

ENCAUTARIA. — Civitatum et provinciarum libri censuales et publici; *rôles des contributions.* (*Cod. Th.*)

ENCAUTUM. — Scripturæ species quæ fit per adustionem et cestrum; *estampille faite avec un fer chaud.* (*Cod. Th.*) — *Encauti breves*, libri in quibus nomina et modus censualis possessionis continentur; *rôles des contributions.* (*Cod. Th.*) — Interdictio, vetitum; *défense.* (A. 1251.)

ENCEFALUS. — Celebris, summus, a Gr. ἐγκέφαλος, qui in capite est. (*A. SS.*)

ENCENGIA.—Modus agri; *Vid* ANDECINGA.

ENCENIA. — Pro ENCENTA, locus palis cinctus ad capiendos pisces, vel pro EXCLUSA. (A. 1145.)

ENCENIUM.— Templi inauguratio et convivium, et illud maxime quod in solemni alicujus inauguratione paratur; unde vocis origo. (*A. SS.*)

ENCENNIA. — Monilia, gemmæ, annuli, aliaque id genus pretiosa; *joyaux.*

ENCENSERIUM. — Thuribulum, acerra; *encensoir.*

ENCENSIAR. — Eod. sensu.

ENCERCARE. — Inquirere, quærere; *rechercher, s'enquérir, informer;* ol. *encher-cher, encherser.*

ENCETERIA. — Machina lignea, qua amphora sustinetur. (*Vet. Gl.*)

ENCHERAMENTUM.— Pretii augmentum vel auctio; *enchère.*

ENCHERARE. — Auctionem facere; *mettre à l'enchère.* (A. 1253.)

ENCHIA. — Coxendix; *hanche.*

ENCHIRIDIO. — Ut ENCHIRIDIUM.

ENCHIRIDIUM. — Hoc nomine S. Augustinus *Opusculum de fide, spe et charitate* insignivit, quod manibus facile gestari posset vel potius continuo deberet, utpote continens res ad salutem maxime necessarias. Hero *De machinis bellicis* utitur pro *laculo manuali*, et Pollux pro *gladiolo*, et ejuscemodi armis, quæ sint ad manum et possint facile gestari.

ENCHIRIUM.— Manuale, a Gr. χείρ, manus : « Tum epitrachelium quoque et *enchirium* auro variegata et ornata. » (*A. SS.*)

ENCHORI. — Apud gromaticos et agrimensores, indigenæ, nativi, nati in ipso solo, quasi ἐγχώριοι, ut censet Rigaltius.

ENCIMUM. —Occisio, præsertim mulieris prægnantis vel fetus ejus; *meurtre, surtout celui d'une femme enceinte et celui de son fétus;* ol. *encise.*

ENCINUS. — Machina quæ crepitum edit. (*St. Avel.*)

ENCISIUM. — Idem q. ENCIMUM.

ENCLESIS. — Inclinatio; *inclination.* (Alan.)

ENCLETICARE. — Inclinare; *pencher, incliner.* (Id.)

ENCLETICUS. — Inclinatus; *penché, incliné.* (Id.)

ENCLUGIA. — Incus; *enclume.*

ENCOLPISMUS. — Infusio quæ fit in sinum, quod alias per pessum aut pastale medici fieri præcipiunt. Hinc *encolpizare*, encolpismum adhibere. (Horat.)

ENCOLPIUM. — « Crucem cum pretioso ligno, vel cum reliquiis sanctorum ante pectus portare suspensam ad collum, hoc est quod vocant *encolpium.* » (Anast.) « Misimus fraternæ vestræ beatitudini *encolpium* aureum, cujus alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fusili effigiatum. » (*A. SS.*)

ENCOLPIZARE. — *Vid.* ENCOLPISMUS.

ENCOMBRARE. — Impedire; *empêcher, embarrasser;* ol. *encombrer.*— Oppignerare; *engager.* — *Encombrare maritagium*, uxoris suæ bona distrahere aut alienare; *dessaisir sa femme du bien qui lui appartient, aliéner sa dot;* ol. *encombrer le mariage.*

ENCORES. — Idem q. ENCHORI

ENCRATICI. — Hæretici, qui creaturas Dei damnant et dicunt non esse bonum manducare carnem, et bibere vinum. (A. 425.)

ENCRATITÆ. —Ead. notione

ENCUDO. — Incus; *enclume.*

ENCYCLIA. — Litteræ enclyclicæ; *circulaires.*

ENDECUNUS. — « Item unum *endecunum* ferreum. » (A. 1361.) F. tripes.

ENDEGUS. — Indicus color; *indigo*

ENDELLUS. — Tantum spatii quantum quis divaricatus cruribus dimetiatur; *Vid.* ANDENA.

ENDENEVRA. — Idem q. INDENTURA. (A. 1482.)

ENDENS. — Ead. notione.

ENDEROCARE. — Diruere, dejicere, demolire; *démolir, jeter à bas.* (A. 1142.)

ENDES. — Coquinarium instrumentum, tripes; *trépied de cuisine.* (A. 1449.)

ENDESA. — Ead. notione. (A. 1320.)

ENDETICUS. — Alligatus, a Gr. ἐνδεῖν, *attaché, lié.* (*A. SS.*)
ENDICA. — Idem q. Entheca.
ENDIMITA. — Vestimentum. (Ugut.)
ENDODICARE. — Ut *indicare.*
ENDOFESTARE. — Ut *infestare.*
ENDOGENIA. — Natura. (Ugut.)
ENDOITIUM. — Initium. (*Lex. Mart.*)
ENDOPESCERE. — Quasi *impescere*, immittere. (*Vet. Gl.*)
ENDOPETITUS. — Impetitus. (*Vet. Gl.*)
ENDOPLORARE. — Ut *implorare.* (*Vet. Gl.*)
ENDORIGUS. — Ut *irriguus.* (*Vet. Gl.*)
ENDOTHYS. — Mappa major altaris seu mantile quod insternitur altari, aut velum quo altaris pars anterior tegitur; *nappe d'autel ou voile que l'on tendait autrefois sur le devant de l'autel; Vid.* Circitorium. (Hier. Rub.)
ENDROMIS. — Pro *endroma*, vestis species.
ENDROMIDATUS. — *Endromide* vestitus; *vêtu d'une endromide.* (Sid.)
ENDURA. — Albigensium abstinentia; *abstinence exagérée en usage chez les Albigeois.* (Limb.)
ENEBRÆ. — Aves in auguriis aliquid fieri inhibentesi; *Vid.* Inibræ.
ENECEA. — Pars primogeniti; *droit d'aînesse, ce qui revient à l'aîné.*
ENECTERE. — Explicare, enodare: « Rogavit... quatenus sibi visionis suæ somnia nuper promulgata solvendo *enexuisset.* » (*A. SS.*)
ENERGIA. — Operatio, actio, efficacia, conatus, labor. (*Vet. Gl.*)
ENERGUMENUS.—Dæmoniacus: « *Energumeni*, sunt qui contempta catholica doctrina, operationes diabolicas imitantur. » (Pap.)
ENERVITAS. — Inertia. (*A. SS.*)
ENETA. — Avis aquatica; *Vid.* Aneta.
ENEYA. — Hæreditaria pars primogeniti, ut Enecea.
ENFITEARE. — Negare; *nier.*
ENFLURA.— Tumor; *tumeur, enflure.*
ENFORTATUS. — Spissus, ut Efforciatus.
ENFORZATUS. — *Enforzati solidi*, quorum materia purior erat, minusque adulterata; *monnaie de titre élevé.*
ENFRACHESCERE. — Francum, seu liberum et immunem reddere; *affranchir.*
ENFRANQUIMENTUM. — Immunitas; *affranchissement.*
ENGAN. — Ars, machinatio, fraus; *tromperie, adresse, ruse, fourberie;* ol. *engagne.*
ENGANNATOR. — Deceptor, impostor; *trompeur, imposteur, fourbe.*
ENGANNARE. — Decipere; *tromper;* ol. *engaigner, engeigner.*
ENGANNUM. — Fraus, dolus, ut Engan.
ENGARIA. — Præstatio jumentorum vel plaustrorum per viam rectam, ut Angaria.
ENGASTER. — Porcellus, ut Hogaster.
ENGENIATOR. — Machinator et inventor bellicorum tormentorum operumque; *ingénieur, constructeur d'engins de guerre.*
ENGINGATUS. — Contextus, ut videtur: « Unum scutum elevatum acri formæ de armis Burgundiæ *engingatum* de serico. » (A. 1321.)
ENGLARATUS. — Glarea stratus; *couvert de sable, sablé.*
ENGLATA. — Pro Oglata.
ENGLERIUS. — Anglicanus; *Anglais*
ENGLESIUS. — Ead. notione.
ENGLUMEN. — Incus; *enclume.*
ENGORGARE. — Obducere, impedire; *obstruer, engorger.*
ENGRIPHIUS. — Azymeus, id est subcinericius panis. (*Vet. Gl.*)
ENGRUNAGIUM. — Præstatio quæ fit ex fabis: *redevance en fèves;* ol. *engrunatge.*
ENGUAYNARE.— Inducere. (A. 1363.)
ENGUENALHA.—Lues, contagio: « Passus fuit... unam *enguenalham* in coxia. » (*Mir. Urb. PP. V.*)
ENGUERNARE.— F. pro *engrennare*, moletrinæ infundere; *Vid.* Ingranare.
ENICI. — Idolorum cultores, pro *ethnici.* (*Vet. Gl.*)
ENIGMANEUM. — Genus masculinum. (Pap.)
ENIM. — Redundanter a quibusdam scriptoribus sumitur. Interdum etiam pro *autem* usurpatur.
ENIMENTUM. — Prædium rusticum, maxime si, ut videtur, legendum est *tenementum.* (A. 1081.)
ENJOALARE. — Tradere ornatus gemmeos aureosve, quos Galli dicunt *joyaux.* (A. 1409.)
ENITIA PARS.—Quæ primogenitum spectat; *droit de l'aîné.* (Littet.)
ENITITUM. — Pro *enixum.*
ENIXISSIMA. — Tutissima. (*Vet. Gl.*)
ENIXUS.—Passive, partus, editus: « Ante sæcula ex Dei Patris substantia in fine sæculorum de Virgine Maria Evangelio teste, *enixus.* (*Conc. Tolet.* xvi.)
ENMESSURA. — Accusatio, criminatio; *charge, accusation;* ol. *emmessure.*
ENNA. — Lorum vel filum, quod chartis appenditur. (A. 1315.)
ENNAFODIUS. — *Vid.* Enaphoti.
ENNANNUM. — Ædificium parvum alteri appensum. (A. 1283.)
ENNUTIGIUM. — Vespere, a Gall. *nuit*, quasi *hora ennutigii.*
ENOCHILIS.— Piscis stagneus, id est anguilla. (*Vet. Gl.*)
ENOCILIS. — Ead. notione.
ENODATIO. — Solutio, divisio; *division, solution, séparation.* (*A. SS.*)
ENODUS. — Odore carens; *sans odeur, inodore.* Alia notione, pro *enodis*, sine nodo seu simplici sumit Hieronymus, si vera est Erasmi correctoris conjectura: sed pro *enoda fides*, quod vellet Erasmus, legendum *otiosa fides.*
ENOGRATUS. — « Anno m. lvi. Mathildis... *enogratus* mortale hic consummat fœdus (*G. Chr.*), » an in gratiis nostris, Gal. *à notre grand chagrin.*
ENOLA. — Unio, margarita; *perle.*

ENORMIS. — Clarus, illustris; *distingué, illustre.* (*Act. S. Cassian.*)

ENORMITARE. — Normam excedere; *s'éloigner de la règle.* « Ne recedens ab ea justitia, contra eam *enormitet.* » (*A. SS.*)

ENOTARE. — Notare, detegere : « Ex qua parte latentem tumuli thesaurum possent *enotare.* » (*A. SS.*)

ENQUANTIUM. — Auctio, hasta publica; *encan.*

ENQUESTA. — Inquisitio; *enquête.*

ENRABIADA HORA. — *Vid.* Hora.

ENS. — Pro *existens,* ab *esse.*

ENSA. — *Ad ensa,* deinceps, in posterum. (A. 1204.)

ENSAISINARE. — In possessionem mittere; *mettre en possession, investir;* ol. *ensaisiner, ensaisir.* (A. 1299.)

ENSALMUS. — Incantatio certis superstitiosis precibus et psalmorum versiculis constans, cujusmodi fuit oratio illa, *Crux Christi, salva me,* a quodam Græco archiepisc. composita. Has precum formulas vocant Hispani *ensalmadores* a verbo *ensalmar,* fascinare, vel præstigiis uti, Gallice *enchanter.*

ENSARIUS. — Ensium artifex; *fabricant d'épées.*

ENSATUS. — Ense armatus; *armé d'une épée.*

ENSAYALADUS.—Sago indutus; *vêtu du sayon.*

ENSEIGNAMENTUM. — Ratio, argumentum, probatio in litigiis, Gall. *enseignement;* vel potius judicium, sententia, maxime quæ per judices ædilitios profertur. « Poterit causam ostendere per *enseignamentum* scabinorum, quare ad illam non erit submonitionem. » (*Mon. S. Quint.*)

ENSENIATOR. — Vexillifer equestris; *porte-étendard*

ENSENIUM. — Munus, donum; *présent, cadeau,* ut Exenium.

ENSENNUM. — Merces, pretium; *salaire.* (A. 1351.

ENSERATUS.—Cera imbutus; *Vid.* Inseratus.

ENSICIUM. — Occisio facta cum ense; *meurtre commis avec une épée.*

ENSIFERI.— Ordo militaris Livoniæ; *chevaliers porte-glaive.*

ENSIGNE. — Sanguine minutus, phlebotomatus, vel ipsa sanguinis minutio; *qui a été saigné ou la saignée elle-même.* (*Mon. Angl.*)

ENSILUDIUM.—Ludicra cum ensibus decertatio; *joute à l'épée.* (Mur.)

ENSIS. — *Ensis a estoc,* cuspidatus; *épée à lame droite et aiguë.* (A. 1268.) *Ensis garnitus,* vagina sua instructus; *épée accompagnée de son fourreau.* (A. 1276.) *Ensis justitiæ,* quem defert tortor. *Ensis Segovianus,* qui et nude Segovianus dicitur, in Segovia fabrefactus; *épée de Ségovie.*

ENSOINE. — Consuetudo quædam apud Audomarenses olim in usu pro *sonia* seu excusatione quam quis affert, quominus juri stare possit; *Vid.* Sunnia.

ENSUCARE. — In caput ictus impingere; *donner un coup sur la tête.* (A. 1268.)

ENTA. — F. manerium seu domus ubi quis est seu habitat : « Idem quoque Odo dedit nobis Olcam ad *entam* Godefridi sitam, pro excambio illius terræ, quæ erat juxta cimiterium. » (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

ENTALLIATUS. — Incisus; *entaillé.*

ENTARE. — Inserere; *enter.*

ENTASSATOR.—Qui messem congerit et in struem ordinat; *celui qui ramasse le blé et le met en meules.*

ENTELLINUS. —Idem, ut videtur, quod *cæstus,* seu arma quibus pugiles pugnare consueverant; *ceste.*

ENTELMA. Præceptum, mandatum, a Græco ἐντέλλομαι, mando : « Hic Symbaticus cum esset imperialis protospatarius.... *entelma* fecit prædicto abbati de monasterio S. Sophiæ. » (Leo. Ost.)

ENTENADUS FILIUS. — Idem qui privignus; *beau-fils.*

ENTERRAMENTUM. — Humatio sepultura; *enterrement.*

ENTHECA. —Reconditorium; *lieu où l'on garde, où l'on tient en réserve quelque chose, réserve.* —Pecunia deposita; *argent mis en réserve.* — Horreum; *grenier de réserve.*

ENTHECARE. — In horrea recondere; *déposer dans les greniers, mettre en réserve.* (Fulg.)

ENTHECARIUS. — Negotiator. (Ugut.)

ENTOLIN. — Præceptum, ut Entelma.

ENTOMA. — Insectum, quasi ἔντομα. (*A. SS.*)

ENTONARE. — Præcinere, aliis in cantando præire; *entonner.* (A. 1375.)

ENTORCA. — Cereus intortus, tæda; *torche.* (A. 1372.)

ENTORTICIUM. — Ead. notione. (A. 1393.)

ENTORTITIUS. — Ead. notione. (A. 1393.)

ENTRATA. — Introitus, ingressio; *entrée.* (P. Mur.)—Jus, ut videtur, aliquo intrandi et ibidem hospitandi, f. idem q. Gistus. (A. 1124.)

ENTREMAILLUM. — Retis species; *tramail.* (A. 1303.)

ENTREMULA. —Viscera, exta, sic dicta; *boyaux, intestins.* (A. 1273.)

ENTREMUTIA. — Infundibulum molendini; *trémie.*

ENTUS. — Insitus; *enté.*

ENUBILARE.—Nubes seu tenebras dissipare, illuminare; *dissiper les ténèbres, éclairer.* (Tert.)

ENUBILATUS. — Illustratus; *éclairé.* (S. Paul.)

ENUCLEANTER. — Pro *enucleate,* clare; *purement, clairement.* (Anast.)

ENUCLEARE.—Crescere; *augmenter, croître.* « Regis æterni magnus atque mirabilis *enucleavit* affectus. » (*A SS.*)

ENVANARE. — In vaginam mittere; Gal. *engaîner;* metaphorice munire; Gal. *fortifier :* « Fecit *envanare* seu bolcrestare turrim prædictam. » (A. 1360.)

ENVERNISSARE. — Glutinoso liquore linire; *vernir*. (A. 1362.)

ENXENIUM. — Munus, donum, ut EXENIUM. *(A. SS.)*

ENYENGAT.—Frustum mali aurei sacharo conditum; *fragment d'orange confite*. (A. 1337.)

ENZENIUM. — Ut ENXENIUM.

EOBLAGIÆ. — « Ut *eoblagiæ* fratribus a presbyteris in refectorio dentur. » *Leg. et Vid.* EULOGIÆ.

EOLUS.—Varius, a Gr. αιολος. (*Vet. Gl.*)

EORLA. — Comes, dux, consul, Anglo-Saxonibus ; vox Danica, ut quidam volunt : « Consules ruunt, quos illi *eorlas* solent nominare. »

EOUS. — Cœlestis, a Græco ἑῷος. *(A. SS.)*

EPACARE. — Pacare; *apaiser.*

EPACTA.— Gr. ἔπακται ἡμέραι; *jours intercalaires.* (Isid.)

EPACTIO. —F. idem q. APATISATIO.

EPANAGNOSTICON. — Sic, ut ait Anastasius, dicitur scriptum quod palam legitur.

EPANALEPSIS. — Repetitio; *répétition d'un mot ou d'une pensée.* (Ord. Vit.

EPANLEUM. — Ascensio tortuosa. (*Vet. Gl.)*

EPANOCLISTUS.— Superne clausus; *fermé d'en haut :* « Regnum de auro purissimo *epanoclistum* cum catenulis suis, habens in medio crucem auream. » (Anast.)

EPARCUS. — Præfectus ; *chef, éparque.*

EPATULA. — Aqua ; *eau.* (Pap.)

EPAVA.— Animalia errantia quorum verus ignoratur dominus; *animaux égarés et qui ne sont réclamés par aucun propriétaire;* ol. *épaves.*

EPENDETON. — Idem q. EPIDECEN.

EPENDIX. — Pro *appendix.*

EPENDYTES. — Vestis exterior quæ monachis Ægyptiis pellicea, seu melotes, Occidentalibus ut plurimum lanea.

EPERBOLIRE. — Ebullire; *bouillonner.* (*A. SS.*)

EPERLECHA. — Præstationis vel servitii species, idem f. q. ESCAETA. « Confirmantes furna et molendina, aquas, aquarum decursus et *eperlechas* in eorum hominibus. » (A. 1236.)

EPHALMATOR. — Saltator; *danseur, sauteur.* (Firm.)

EPHETA. — Vox Hebraica, id est *adaperire*, quam in baptismi ritu ac orationibus admittit Ecclesia Romana, utpote profectam a facto Servatoris, qui cæci mutique aures et linguam obliniit sputo.

EPHIBATI. — Laici. (*Vet. Gl.*)

EPHICERNA. — Anathema. (Pap.)

EPHIPHANIA. — Pro EPIPHANIA constanter scribitur in Lectionario Gallicano, itemque in Missali Gothico, mendose quidem, sed veteri more, ut observat Mabillon. (*Liturg. Gal.*)

EPHOLÆ. — Pro *epulæ*. (*Cod. Th.*)

EPHORICUS.—*Ephorica dignitas,* dignitas illa magistratuum, quos ephoros vocabant Lacedæmones.

EPHAT. — Amictus, vestis sacerdotalis; *amict.*

EPIASTER. — Alveus, ab *apis*, ut videtur dictus ; quare f. leg. *Apiaster.*

EPIBATA. — Institor. (*A. SS. Ben.*) *Epibatæ*, Gr. ἐπιβάται proprie milites classiarii, vel qui nave conducta utuntur; metaphorice, laici qui conscenderunt Ecclesiæ navem, cujus proretæ, naucleri, nautæ sunt clerici.

EPIBATEGI. — Naves vectoriæ; *vaisseaux de transport.*

EPICÆDIUM. — Carmen ad laudem defuncti decantatum ; *chant funèbre.*

EPICAUSTORIUM.—Locus in ædificio ad speculandum vel solarium; *belvédère, terrasse.* (*Vet. Gl.*) — Instrumentum quod fit super ignem causa emittendi fumum; *conduit pour la fumée, cheminée.* (J. de J.) — Locus ubi reconduntur unguenta. (Id.)

EPICERNA. — Idem q. EPHICERNA.

EPICITHARISMA. — Citharæ sonus in fine fabulæ adhiberi solitus, ad reficiendos animos ; *musique qui terminait une représentation dramatique.* (Tert.

EPICROCULUM. — Pallium tenue meretricum, a croceo colore sic dictum. (*Vet. Gl.*)

EPICTACIUM. — Mandatum, a Græco ἐπιταξις quod idem significat : « *Epictacium* jussionis tuæ. » (*Chartul. eccl. Aux.*)

EPICURIUS. — Ex Græco ἐπίκουρος et ἐπικούριος adjutor, defensor : « Quod eidem civitati fieret *epicurius* maximus et defensor. » (*Vit. S. Vital.*)

EPICUSTERIUM. — Sedes sutorum. (*Vet. Gl.*)

EPIDECEN. — Vestis monachorum, sed videtur scripta vox pro EPENDYTES.

EPIDEMIA. — Morbus contagiosus et popularis ; *épidémie.*

EPIDERMEN. — Mendose pro EPIDECEN, vestis monachorum. (Flor.)

EPIDIALIS. — Pro EPIDIMIALIS

EPIDICEN. — Ut EPIDECEN.

EPIDIMIA. — Ut EPIDEMIA.

EPIDIMIALIS. — Pestilens, contagiosus; *empesté, contagieux.*

EPIDIMIARIUS. — Ead. notione.

EPIDOMETICI. — Qui habent sub se mensuratores qui mensurant hospitia, et in eminente loco describunt nomina eorum qui ibi habent hospitari. (*Vocab. utriusq. iuris.*)

EPIGRAFARE. — Chartam subscriptione firmare ; *signer un acte, y apposer sa signature.*

EPIGRAPHIUM. —Epitome; *abrégé.* (*Chr. Trenor.*)

EPILOGARE. — Iterare. (*Vet. Gl.*)

EPILOGATIO. — Epilogacion. « *C'est longue chose brièvement récitée.* » (*Vet. Gl.*)

EPILOGIUM. — Epitome ; *abrégé.* (A. 1148.) — Finis, conclusio ; *fin, conclusion.*

EPILOGONIUS TERMINUS.—Qui ratione potius et animo concipitur, quam per evidentia signa. (Vit. et Arcad.)

EPILOGUS. — Epitome; *abrégé.* (*A. SS.*)

— Epitaphium ; *oraison funèbre*, *épitaphe.* (Ord. Vit.) — Mimus, scurro ; *mime, baladin, jongleur.* (*Vet. Gl.*)

EPILORICUM. — Vestis quæ loricæ insternitur ; *cotte d'armes.*

EPIMELETA. — Curator bonorum a magistratu constitutus ; *tuteur*, *curateur.* (*Dig.*)

EPIMELIA. — Cura, assiduitas ; *soin, assiduité.* (M. Cap.)

EPIMENIUM. — Exenia quæ dabantur per singulos menses ; *présents qui se faisaient tous les mois.* (*Vet. Gl.*)

EPIMETRUM. — Quod a collatoribus, susceptoribus specierum annonarium supra et præter modum collationis dabatur ad levandum dispendium, in *Cod. Th.*, ubi Gal. *pour le déchet* interpretatur Jac. Gothofredus.

EPINEPHRIDIUM. — Pinguedo renum ; *graisse des reins.* (Fulg.)

EPIPANTI. — Pro HYPAPANTI.

EPIPHANIA. — Festum quod Christiani celebrant ex antiquo ritu 6 Januarii ; *fête de l'Epiphanie* ; ol. *Epiphaigne, Epifaine.*

EPIPHYLLIS. — Ultimus in summo vitis palmite racemus, qui plerumque parvis rarisque acinis sero maturescit, quoniam postremus conceptus est, ideoque inutilis, et in vindemia plerumque negligitur.

EPIRHEDIUM. — Currus ; *char.*

EPIRO. — Memoria. (Ugut.)

EPIRRIPTARIUM. — Vestis quæ humeris injicitur ; calyptræ species quæ caput et humeros tegit, cujusmodi est canonicorum regularium *froccus* hiemali tempore : « Labore ergo fessus, parvum quod gestabam *epirriptarium* deposui ac bibere tentavi per otium. » (*A. SS.*)

EPISCOPA. — Uxor episcopi, seu illius qui postea in episcopum consecratus est : « Episcopum *episcopam* non habentem nulla sequatur turba mulierum. » (*Conc. Tur.* II.) Abbatissas etiam quandoque dictas fuisse *episcopas* conjectant Macri fratres ex quodam ecclesiæ S. Praxedis lapide, ut de reliquiis a S. Paschali Papa eo translatis fit mentio. Sic ibi : « Quo circa et in ipso ingressu basilicæ manu dextra, ubi utique benignissimæ genitricis, scilicet dominæ Theodoræ *episcopæ*, corpus quiescit. » Erat, inquiunt, Theodora ejusdem Papæ mater forsan *abbatissa* quæ etiam *antista* dicebatur ; nam sicut episcopus et antistes synonyma sunt, sic *episcopa* et *antista.* »

EPISCOPALE. — Quod ab *episcopo* cantatur. (Ap. Mur.) *Episcopale Romanorum*, historia episcoporum Romæ. (Herkemp.)

EPISCOPALIA. — Episcopatus insignia, annulus et baculus. (*Hist. Trev.*) — Præstationes quæ episcopis fiunt. (*Mon. Angl.*)

EPISCOPALIS. — Qui partes *episcopi* tuetur, vel ejus familiaris. (Herm.) — Episcopi filius. (A. 1017.) — *Episcopalis liber*, historia episcoporum Romæ. (A. 935.)

EPISCOPALISSIME. — « Et cum excoluisset Athenas ac si quidam fructifer amplissimus, *episcopalissime* venit Romam, præceptorem etiam in hoc imitatus. » (Anast.) Ubi P. F. Chiffletius vim vocis Græcæ haud bene cepisse Anastasium observat, ἐπισκοποπάτως, *directe ad scopum*, quem sibi Dei instinctu proposuerat, etc.

EPISCOPALITER. — Episcopali more, ut decet episcopum. (S. Aug.) — Episcopali auctoritate. (*Ch. episc. Carn.*)

EPISCOPANI. — Episcopo addicti et subditi. (Guib.)

EPISCOPARE. — Episcopatum gerere ; *être évêque, exercer l'épiscopat.* (Ugut.) — Novum episcopatum creare ; *créer un nouveau siége épiscopal.* (Mur.)

EPISCOPARI. — Pro episcopo se gerere. In *A. SS.* : « Ille tanquam *episcoparetur*, omnibus studiose intendens. » Nisi sit superinspectare, superintendere, ἐπισκοπεῖν.

EPISCOPATIO. — Dignitas vel jura episcopatus ; *dignité d'évêque ou droits revenant à un évêque.* (Lud.)

EPISCOPATUS. — Munus episcopale, dignitas, reditus ; *dignité épiscopale, profits épiscopaux.* (A. 1498.) — Diœcesis episcopo subjecta ; *territoire soumis à l'évêque, diocèse.* (Bal.) *Episcopatus*, urbis Venetæ regiones appellantur in Statutis Venetis.

EPISCOPELLUS. — Diminut. ab EPISCOPUS.

EPISCOPISSA. — Uxor episcopi ; *Vid.* EPISCOPA.

EPISCOPIUM. — Dignitas episcopalis, episcopatus ; *dignité épiscopale, épiscopat.* (Rat. Ver.) — Diœcesis ipsa episcopo subjecta ; *diocèse.* (A. 1109.) — Ipsa ecclesia cathedralis ; *église cathédrale.* (*A. SS.*) — Domus episcopi ; *palais épiscopal.* (A. 802.) — Reditus episcopatus ; *revenus, profits de l'évêché.* (A. 971.)

EPISCOPUS. — Visitator, inspector, superintendens ; *visiteur, inspecteur, intendant, évêque.* (Pass.) — *Episcopus cardinalis* : id est, 1° proprius, Gal. *en chef*, in capite. (Greg. M.) ; 2° cui jus eligendi Summum Pontificem datum est. (A. 1059.) *Episcopus cathedralis*, ad discrimen chorepiscopi in Capit. Aquisgrani a. 803 dictus. *Episcopus exemptus*, a jurisdictione metropolitani exemptus et Sedi Romanæ immediate subjectus. (*Eugen. II PP. epist.*) *Episcopus fatuorum*, festi fatuorum præses ; *Vid.* FATUUS et KALENDÆ. *Episcopus forensis*, in Diurno Romano sic dictus episcopus alienæ diœceseos quam Romanæ. *Episcopus innocentium* seu *puerorum*, qui choro in festo SS. Innocentium præerat ; *Vid.* INNOCENTES. *Episcopus legalis*, legitime et canonice electus, vita et doctrina conspicuus. (*Greg. PP. VII epist.*) *Episcopus nullatensis*, nullius sedis, qui caret clero et populo. (A. 1342.) *Episcopus capellæ regis*, f. idem qui postea Gal. *maître de chapelle*, inspector. (A. 1262.) *Episcopus ordinum*, suffraganeus, Gal. *suffragant.* (Ap. Mart., *Ampl. Col.*) *Episcopus portalis*, qui clero caret et populo. (*Conc. Lugd. a.* 1449.) *Episcopus primæ sedis*, primas. (*Conc. Carth.* III.) *Episcopus vagans*, qui parochias non habet. (A. 755.) Nonnunquam *episcopus* appellabatur : 1° presbyter qui munia quædam episcopalia obibat, prædicationem scilicet, etc. ; 2° custos ovium. (*A. SS.*)

EPISCYNIUM. — Supercilium; *sourcil.*

EPISIMUS. — Gr. ἐπισημος. « Examita [*pro* examina] duo *episima* dupla (*Inn. III Gest.*), » ubi *examita episima* sunt tesseris auro textis vel auro clavata.

EPISTAGMA. — Sigillum; *sceau.* (A. 1160.)

EPISTILE. — Pro *Epistola.* (Frid.)

EPISTOLÆ. — Chartæ et tabulæ veteres, diplomata, cæteraque, quibus negotia gerebantur, instrumenta; *actes, titres, chartes, lettres.* (Pass.) *Epistolæ farcitæ*, quæ leguntur in sacris liturgiis, nec solis constant Scripturæ verbis, verum plures etiam continent paraphrases intermistas, quibus quodammodo farciuntur, hincque dicuntur *farcitæ.* *Vid.* Farcitus. *Epistolæ Dominicales*, sanctorum, quæ diebus Dominicis et festivis sanctorum in sacris liturgiis leguntur; *épîtres des dimanches et des fêtes*

EPISTOLARE. — Idem q. Epistolarium. (*Us. ant. ord. Cist.*)

EPISTOLARIS. — Amanuensis, *ab epistolis*, secretarius; *secrétaire.*

EPISTOLARITER. — Per epistolas, ut Epistolatim.

EPISTOLARIUM. — Liber *epistolarum* S. Pauli et aliorum, qui legitur in sacris liturgiis; *le livre des Épîtres.*

EPISTOLARIUS. — Nuntius, epistolarum lator; *messager, celui qui porte des lettres.* (Salv.)

EPISTOLATIM. — Per epistolas; *par lettres, par correspondance.*

EPISTOTELLA. — Diminut. ab *epistola*, brevis lectio, quam *capitulum* vocant, ex epistolis S. Pauli aliisque libris desumpta, quæ ad Horas ecclesiasticas recitatur.

EPISTOLIUM. — Littera formata; *Vid.* Littera. (*Conc. Sard.*)

EPISTOLOGRAPHUS. — Scriptor epistolarum; *épistolographe.* (Notk.)

EPISTULA. — Pro *epistola*, charta, diploma. (Meich.)

EPITAPHISTA. — Scriptor epitaphiorum; *faiseur d'épitaphes ou d'oraisons funèbres.* (Sid.

EPITAPHIUM. — Sepulcrum, quævis inscriptio; *tombeau* (*Vet. insc.*), *inscription* (Sug.) — Sermo funebris; *oraison funèbre.*

EPITATISTA. — Ut Epitaphista.

EPITECTICUM. — Vox agrimensorum, termini genus.

EPITENDESION. — Dignitas in Ecclesia Constantinopolitana.

EPITHEMA. — Quod rei alicui superimponitur. « Infundens oleum consolationis cum vino mordaci *epithematis.* » (*A. SS.*)

EPITHEMARE. — Epithema admovere; *appliquer un topique.*

EPITHEMIUM. — Pro epitimium.

EPITHETICOS. — Vulgariter; *communément, vulgairement.*

EPITHYMIA. — Desiderium; *désir ardent souhait.* (*A. SS.*)

EPITIMIA. — Bona existimatio; *honneur considération.* (Mod.)

EPITIMIUM. — Pœna, multa; sed proprie pœna legibus ecclesiasticis indicta clericis delinquentibus; *châtiment, correction.* — Flos thymi; *fleur du thym.* (Isid.)

EPITOGIUM. — Genus vestis quod togæ superinduebatur; dicitur etiam vestis superior clerici; *vêtement de dessus, épitoge.*

EPITOLIUM. — Balnearis ædes; *maison de bains.*

EPITOMA. — Memoria; *souvenir, mémoire.* (Pap.)

EPITOMARE. — Epitomen facere; *faire un abrégé, résumer.*

EPITOMARIUS. — Abreviator; *qui abrége, qui résume, abréviateur.*

EPITOMATOR. — Ead. notione.

EPITOMIUM. — Pro *epitome.*

EPITRACHELIUM. — Collare; *collier.*

EPITRIMUS. — Hippodromus; *hippodrome.* (*A. SS.*)

EPITRITUS. — Sesquitertius; *qui renferme quatre tiers.* (Dud.)

EPITROPUS. — Curator cui rei alicujus cura committitur; *curateur, intendant, tuteur.* (A. 1302.)

EPITUMUM. — Campus; *plaine, champ.* (Ord. Vit.)

EPIVRUS. — Clavus ligneus; *cheville de bois.*

EPOCHA. — Mensura temporum seu terminus fixus a quo numerantur anni; *ère.* *Epocha Christianorum*, Nativitas Christi Domini, ex quo Dionysius cognomento *Exiguus* eam, quæ *Diocletiana* dicebatur, abrogavit; *l'ère chrétienne.*

EPOMIS. — Superhumerale; a Gr. ἐπωμίς; *vêtement de dessus.*

EPONDENALE. — F. pro Expositionale.

EPOPTA. — Ἐπόπτης, inspector, inspectator. Hoc verbo utitur Tertull. initio libri *Contra Valentinianos*, ubi totam mysteriorum Atticorum scenam et apparatum explicans, ait : « Diutius initiant, linguam consignant cum *epoptas* ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis ædificent, » etc. Ubi *epoptæ* iidem sunt qui *mystæ* sacra dicentes mysteriisque majoribus, necdum initiati; aliis tamen scriptoribus ἐπόπται juxta vim vocis inspectores erant arcanorum et ad ipsa sacra interiora majoraque mysteria admittebantur.

EPROPINARE. — *Epropinare cerevisiam*, bibere vel eam singulatim divendere; *boire de la bière ou en vendre en détail.* (*A. SS.*)

EPTATICUS. — Septem priores libri Veteris Testamenti, *Heptateuchus.* (Mart., *Anecd.*)

EPTEUS. — Septimanus; *relatif au nombre sept.*

EPUDORATUS. — Sine pudore; *éhonté, qui n'a pas de pudeur, effronté.* (*Vet. Gl.*)

EPULÆ. — Cibaria; *vivres, aliments.* (A. 1359.) *Vid.* Festum.

EPULARE. — Pro *epulari.* (*A. SS.*)

EPULATITIUS. — Qui epulis dat operam; *qui apprête un festin.* (Isid.)

EPULICENIUM. — Vas in quo epulæ ad cœnam feruntur; *plat, vase à porter les mets dans un festin.*

EPULONIUS. — Epulis deditus; *adonné à la bonne chère.*

EPICEPHIUM.—Capitis tegmen. (*Vet. Gl.*)
EPYLEUTICUS.—Pro *epilepticus.*
EQUALIA.—Equa; *jument.*
EQUANTIA.—Æquatio. (*Tert. Vet.*)
EQUARIA.—Equorum grex; *troupeau de chevaux.* (*Vet. Gl.*)
EQUARITIA.—Ead. notione.
EQUARIUS.—Custos equorum; *palefrenier, garçon d'écurie.*
EQUATISSA.—Equa; *jument.* (*Vet Gl.*)
EQUES.—Equus aut equa; *cheval ou jument, monture.* (Eck.) — Urceus aquarius; *aiguière.* (A. 965.) — Monetæ species, eadem q. *scutum; écu.* (A. 1460.) — Titulus honorarius militi inferior; *titre honorifique de la basse noblesse, écuyer.* (Mur.) *Equites Christi*, monachi Christianæ militiæ addicti. (*Ann. Ben.*)
EQUESTER.—« Ille qui certaminibus medius intervenit, per quem utraque pars rectam fidem sectatur, et tunc videtur dici ab æquus; » *conciliateur, pacificateur.* (Pap.)
EQUEVALENTER.—Pari seu tanto valore; *d'une valeur équivalente;* ol. *équivalemment.*
EQUIALE.—Equile; *écurie.*
EQUICINIUM. — Officina ubi equi ferrantur; *atelier de maréchal ferrant.*
EQUIFER.—Malus equus; *cheval méchant;* ol. *maucheval.*
EQUILIBRATOR. — *Equilibrator regis*, idem, ut videtur, qui alias *magister regis;* hod. *gouverneur du roi; Vid.* MAGISTER.
EQUIMULGA.—Qui mulget equas; *celui qui trait les cavales, qui vit de leur lait.* (Sid.)
EQUINOCEPHALUS.—Vox ibrida, ab *equo* et κεφαλὴ, caput. « *Equinocephali* jubas equorum habentes, validissimi immensis dentibus flammam spirantes, » etc. (Gerv. Tilb.)
EQUINUM.—Equestris palestra, equestre curriculum. (A. 1359.)
EQUIRITIA.— Idem q. EQUARITIA.
EQUISTATIUM.—Officina ubi equi ferrantur; *atelier où l'on ferre les chevaux.* (A. 1368.)—Equile; *écurie.* (*Vet. Gl.*)
EQUISTRACIUM.—Equile; *écurie.*
EQUISTRATOR.— Qui nude *strator* cæteris scriptoribus; *écuyer.*
EQUITA.—Equitis ordo, dignitas; *chevalerie.* (*A. SS.*)
EQUITANTIA.—Ut EQUITATURA.
EQUITARE.— Inter equites ascribi; *être armé chevalier.* (*A. SS.*) *Equitare bannitos*, perquirere, provinciam percurrendo, utrum bannum suum servant; *parcourir un pays pour s'assurer de l'exécution des lois et ordonnances.* (*Ch. Fland.*) *Equitare super bestias*, idem q. Gallice *faire le sabbat, assister au sabbat.*
EQUITATIO. — Exercitus vel necessitas eundi in exercitum; *chevauchée; Vid.* CAVALLATIO et HOSTIS.—Equorum cursus. (A. 1296.)
EQUITATOR. — Cui cura est equorum; *celui qui est chargé de soigner les chevaux.* (A. 1360.)
EQUITATURA.—Equus seu animal quo quis vehitur; *monture en général ou cheval de selle.* (Pass.)—Exercitus, ut CHEVALCHEIA. (*Spec. Sax.*) — Equus clitellaris, jumentum sarcinale; *bête de somme.* (A. 1366.) — Equestris dignitas; *dignité de chevalier.* (*A. SS.*)
EQUITATUS.—(Subs.) Exercitus, ut HOSTIS. — (Adj.) Equo instructus. (A. 1489.)
EQUITIARIUS. — Qui equitiorum curam gerit, armenti custos. (*Vet. Gl.*)
EQUITIBIALE.—Crus; *jambe.* (*Vet. Gl.*)
EQUITINA.— Equitum turma; *troupe de cavalerie.* (A. 1356.)
EQUITIO.—Equus quo quis vehitur; *cheval de selle.* (A. 1195.)
EQUITISSA.—Mulier quæ equo vehitur; *femme à cheval, amazone.* (*Vet. Gl.*)
EQUITIUM.—Equorum armentum; *haras.* (Ulp.)—Equorum stabulum; *écurie.* (A. 1200.)
EQUITRACTIO.— Supplicii genus, cum quis ad caudam equi alligatus per urbem trahitur; *action d'être traîné à la queue d'un cheval.* (Pez.)
EQUITURA.—Equus vel animal, quo quis vehitur; *monture.*
EQUONOMUS. — « Ministerialis, vel qui modo advocatus dicitur. » (Pap.)
EQUORABILITER. — Navigio, navigando; *en naviguant, par mer.*
EQUATUS.—Privatus; *privé de.* (Isid.)
EQUULEUS.—Patibulum, furca cui decollatorum martyrum cadavera affigebant; *espèce de fourche patibulaire.*
EQUUS. — Nude, equus major et cataphractus quo utuntur potissimum in bellis; etiam dicitur *equus ad arma, conveniens armis, de armis, vestitus, coopertus*, etc.; *cheval de bataille, cheval armé et caparaçonné. Equus appretiatus*, equus a vassallis domino præstitus et æstimatus ut si in bello perire contingeret, ejus pretium ab ipso domino restitueretur, *canonicus militaris* non semel nuncupatus. *Equus frisius*, instrumentum bellicum quod Gal. *cheval de frise* appellatur.
ERA.—Area, seu ager vel locus incultus; *aire, emplacement, terrain inculte.* — Pecuniarum subsidium; *subside, secours en argent.*—Sectio capitis, etc. *Vid.* ÆRA. — Initium aliquod fixum, unde anni numerantur; *ère chronologique.* — Forte cœmeterium; *cimetière.* (Mart., *Ampl. Col.*)
ERADICARE.—Expellere, quasi radicitus avellere: *chasser, mettre dehors.*
ERADICARIUS.—Radicitus avulsus; *rasé, détruit jusqu'à la racine.*
ERADICATIO.—Exstirpatio, non semel in Bibliis sacris interitus, cædes; *déracinement, extirpation :* « Post Antichristi *eradicationem* agitabitur resurrectio. » (Tert.)
ERAMENTUM.—Ead. notione q. ÆRAMEN.
ERANGO.—Piscis genus.
ERANUM.—Moneta minutior ex ære apud Siculos in usu; *petite monnaie sicilienne de bronze.*
ERARE. — Ducere; *mener, conduire;* ol. *errer.* (A. 1288.)
ERATOR.—Debitor, reus, obligatus. (*Vet. Gl.*)
ERAVENENDERA.—Vox corrupta, ut videtur, f. pro *cravenendera* aut quid simile; quæ tamen idem sonat quod *incantator*, præco publicus. (A. 1318.)
ERBALDUS.—Germanice, vir audax.
ERBAND.—Exercitus *herebanno* seu cita-

tione aut submonitione subditorum coactus; *Vid.* Herebannum.

ERBATICUM.—Idem. q. Herbagium.

ERBEIARE. — Herbas depascere; *Vid.* Herbaiare.

ERBERGAMENTUM. — Domus; *Vid.* Hereberga.

ERBERIAGIUM.—Jus gisti ac procurationis, idem q. Hereberga.

ERCHIA. — Candelabrum ecclesiasticum in modum occæ seu trigoni confectum; *sorte de chandelier d'église, herse;* ut Hercia.

ERCIARE.—Occare; *herser.*

ERCIATURA.— Occatio; *action de herser la terre, hersage.*

ERCTUM.—Hæreditas, patrimonium; *Vid.* Herctum.

ERCULINUS.—Sciurus; *écureuil*

ERECLITARIA.—In ch. a. 1145, f. p. Credentiaria.

ERECTIO. — Suspendium; *action de pendre, pendaison.*

EREGIA.— Hæresis; *hérésie.* (*Vet. Gl.*)

EREMANNI. Pro Herimanni.

EREMICOLA.—Eremita; *solitaire, ermite.* (S. Hier.)

EREMIPETA.—Qui petit cremum. (Tert.)

EREMITÆ.—Monachi qui vitam solitariam in eremis agunt, quorum vita est devitare sæculi tumultus, et permanere in cellulis suis, quatenus vacent orationi et silentio, aiebat S. Stephanus fundator ordinis Grandimont.; *Vid.* Anachoretæ.—Quivis monachi, in Hispania. (A. 1016.) — Cui competit cella *eremitorium* dicta, qui ei deservit: «Robertus Capellanus liberæ capellæ dom. nostri regis juxta Kuypolgat et loci ejusdem heremita,» etc. (W. Prinn.)

EREMITAGIUM.—Habitaculum eremitæ; *ermitage.*

EREMITALIS.— Spectans eremitas; *d'ermite.*

EREMITANUS FRATER. — Pro Eremita.

EREMITARE.—Vitam eremiticam ducere; *mener la vie d'ermite, vivre en solitaire.*—Vastare; *ravager, changer en solitude.*

EREMITAS.—Vastatio; *action de ravager, dévastation.* (S. Eulog.)

EREMITICUS. — Desertus; *désert, solitaire.* (*Ann. Ben.*)

EREMITORIUM.—Habitaculum eremitæ; *ermitage. Fratres eremitoriorum*, religiosi ordinis Fratrum Minorum, qui loca deserta et solitaria, eremitoria nuncupata, sub disciplina Fr. Pauli incolebant. Sed paulo post defecit hoc nomen, inquit Waddingius, dum ab eremitoriis ad occupanda etiam et reformanda majora cœnobia conventualium transierunt.

EREMITTERE. — Contra hostes e munimentis pugnare. (Bart., *Gl.*)

EREMODICIUM. — Desertio causæ, quæ fit cum actor vel reus per absentiam suam defugiunt judicium; *défaut.* (Bley., *Inst.*)

EREMUNCULA. —Parvum eremitagium; *petit ermitage.*

EREMUS.—Incultus; *inculte. Erema terra*, inculta; *terre inculte, terre en friche;* ol. *terre herme.*

ERENACHUS. — Ecclesiastica dignitas, apud Hibernos.

ERGA. — Versus: « Qui descendit *erga* campum. » (A. 1010.)

ERGADIOCTES. — Exactor operis. (Wal. Str.)

ERGADOCHIUM.—Officina, ut Ergastron.

ERGALIUM. — Ἐργαλεῖον, instrumentum. (Luitp.)

ERGASTERIACUS. — Artifex; *ouvrier.* (Mur.)

ERGASTERIUM.— Monasterium, vel officina medicorum vel operatorium.(*Vet. Gl.* —Pro *theca* sacrarum reliquiarum accipit Bernerus abbas in *A. SS*

ERGASTICUS.—Ἐργαστικός, efficax, operosus. *Ergasticus*, jurisconsultis, idem est q. Operarius.

ERGASTRON.—Operatorium; *atelier, boutique.* (*Vet. Gl.*)

ERGASTULARIUS. — Pertinens ad *ergastulum; de prison.*

ERGASTULUM.— Compedes, quibus rei vinciuntur in ergastulo; *ceps, entrave, liens en bois pour les pieds:* « Johannem cum duobus pedibus in *ergastulo* seu compede ponendo. » (A. 1357.)

ERGATA.—Operarius; *ouvrier.*

ERGOLABUS. — Operarius, operarum redemptor. (*Vet. Gl.*)

ERGUA. — Pro *erga.* (A. 1322.)

ERGUMINIS. — Pro Hegumenus.

ERICIUS. — Machina bellica, cataracta; *herse.*

ERICUTALIS. — Forte pro *eritudalis*, dominicus, proprius. (A. 1231.)

ERILIS. — Principis filius; *Vid.* Herilis.

ERILIUS. — Teutisca lingua, armorum depositio. (Mur.)

ERIMANIA.— Exercitus; *Vid.* Arimandia.

ERIMARIUS. — Miles sub comite aliisque officialibus militans in oppidis et castris. *Vid.* Herimanni.

ERINACEUS.—Pecten fullonium. (*Vet. Gl.*)

ERIOLUS. — Incile, elix, sulcus aquarius; *rigole.* (A. 1379.)

ERIPENNUS.— Modus agri, idem q. Arapennis.

ERIPES. — Pedibus valens, pro *æripes*, æreos habens pedes. (Agnel.)

ERIPICA. — Occa; *herse.*

ERISIPELA. — Tumor ex ferventi sanguine ortus; *érésipèle.*

ERLOTUS. — Ganeo, nebulo; *coquin, vaurien;* ol. *arlot.*

ERMA.— *Erma terra; Vid.* Eremus.

ERMANTATUS. — Scutis gentilitiis ornatus, vel potius idem qui infra Esmaillatus, vel Esmantatus; *armorié ou émaillé:* «Unum... salerium *ermantatum.* » (Mart., *Anecd.*)

ERMASSIUS. — Ager incultus, vel qui coli non potest; f. idem q. Eremus.

ERMAUDUS. — Smaragdus; *émeraude.*

ERMELINUS. — Pellis muris Pontici; *hermine.*

ERMENA. — Ead. notione q. Ermenius.

ERMENIUS. — Pro *Armenius, d'Arménie, Arménien;* ol. *Ermin.*

ERMENSUL.—Priscorum Saxonum fanum,

vel idolum; *idole ou sanctuaire des anciens Saxons.*

ERMINATUS. — Ornatus erminis; *orné d'hermine.*

ERMINEA. — Ut ERMENA.

ERMINII. — Ut ERMENII.

ERMINUS. — Ut ERMENA

ERMISINUS. — Sericus pannus subtilis; *fine étoffe de soie;* ol. *armoisin.*

ERMULA. — Statua sine manibus. (Pap.)

ERMUS.—Incultus; *inculte, désert;* ol. *erme.*

ERNAUDINI. — Monetæ species, eadem quæ ARNALDENSIS.

ERNES. — Spicæ a messoribus derelictæ; *épis laissés par les moissonneurs.*

ERNESIUM. — Arrha; *denier à Dieu, arrhes;* ol. *erre.*

EROGARE. —*Rogam*, seu donativum distribuere: «Promittens ei thesaurum absconditum multum, per quod populum *erogare* debuissent.» (Leo III PP., *Ep.*) *Vid.* ROGA.

EROGATARIUS.—Idem ac EROGATOR. *Erogatarii ecclesiastici*, qui legata in pios usus erogant et distribuunt (A. 876.)

EROGATOR. —Testamentarius exsecutor, qui ultimam voluntatem testatoris exsequitur, et ab eo relicta legata in pios, vel alios sibi indictos usus, erogat et distribuit; unde *distributores* dicuntur ejusmodi exsecutores in veteri charta; *exécuteur testamentaire.* (*Cod. Th.*) *Erogator militaris annonæ*, qui *rogam* militibus et stipendia persolvit. *Erogator obsoniorum*, qui obsonia a principe collata populo distribuebat. (Sen.)

EROISA. — Apum examen in arboris cavo; *ruche d'abeilles.* (A. 1083.)

ERONIUS.— Pro *erroneus*, falsus; *erroné.*

EROTEMATA. — Quæstiones. (Pass.)

ERPICA. — Occa; *herse.*

ERPIGENUS. — Qui serpit, grassatur; *qui rampe, qui se glisse en rampant.*

ERPTIA. — Occa; *herse.*

ERRA. — Pro ARRHA.

ERRADIARI. — Errabundum vagari animi gratia, deambulare; *se promener, flâner.* (*A. SS.*)

ERRAMENTA.— Petitiones juridicæ, ultimæ litigantium actiones, litis instrumenta, jura chartis vel consuetudine firmata; *actions judiciaires, derniers actes de procédure, pièces de procédure, droits établis par des titres ou par l'usage;* ol. *errements.* (Pass.)

ERRANEUS. — Errans; *vagabond, qui va où il veut.* (Isid.)

ERRARIUS.— Ead. notione. (*Mon. Angl.*)

ERRATICUS. — Ead. notione. (*A. SS. Ben.*)

ERRENISARE. — Lætari, triumphare. (*Vet. Gl.*)

ERRHINUM. — Quod tegit nasum, *ἔῤῥινον*. *Vid.* NASALE.

ERROLUS. — Ut ERRANEUS. (Isid.)

ERROR. — Vaticinatio; *prédiction.* (Isid.)

ERROVAGARE.—Vagari, errare, hincinde discurrere· *aller cà et là, errer, rôder.* (Eckeh.)

ERUBESCIBILIS. — De quo erubescendum est; *dont on doit rougir.*

ERUBIGINARE. — Erugine privare; *dérouiller.* (Mur.)

ERUBIGINATOR.— Qui erugine privat; *qui dérouille, fourbisseur.*

ERUCTUARE. — Evertere; *renverser.* (*A SS.*)

ERUDERARE. — Rudera terere ad mortarium conficiendum. (*Vet. Gl.*)

ERUDERATUS. — Expurgatus, sanatus; *nettoyé, guéri.* (*A. SS.*)

ERUDIRE. — Mederi, remedium dare; *soigner, donner un remède.* (Gr. Tur.)

ERUDIS. — Indoctus; *Vid.* INRUDIS.

ERUDITAS. — Eruditio; *savoir, science, instruction.* (*A. SS.*)

ERUDITORIUM. — Academia, schola publica; *école, académie, université.* (*A. SS. Ben.*)

ERUGINATOR.—Armorum politor; *fourbisseur.*

ERUGINATUS. — Æruginosus, metaphorice morosus. (Mur.) — Lebetum faber; *chaudronnier.* (*Conc. Andeg.*)

ERUGO.—Pro *hirudo; sangsue*

ERYSIPELATA TURGIDO. — Erysipelas, sacer ignis. (*A. SS.*)

ERIZA.—Occa; *herse.*

ESACARE.—In saccum ponere; *ensacher.*

ESAIANI.—In Ægypto dicti sunt Acephalorum quidam ab Esaia diacono, qui e Palæstina missus Alexandriam, ut eorum episcopus esset, sed non receptus ab omnibus est.

ESAMENTUM. — Jus utendi in alieno fundo rebus non suis; ut AISAMENTUM.

ESBAIA. — Canalis ad educendas aquas superfluas; *vanne qui laisse écouler l'eau d'un canal;* ol. *ébée.* (A. 1314.)

ESBARDARE. — Scandulis tegere; *couvrir de bardeaux.* (A. 1382.)

ESBATHAMENTUM.—F. ambulacrum, vel locus amœnus recreandis animis aptus, a Gallico *ébattement*, recreatio animi. (A. 1261.)

ESBIA.—Ut ESBAIA.

ESBIARE. — Aquas superfluas et restagnantes educere; *faire écouler le trop plein des eaux.*

ESBOELLARE. — Eviscerare; *éventrer;* ol. *esboeller, esbouler.*

ESBONACHIUM. — Jus competens majoribus villarum ex *bonnis* seu metis defigendis; *droit payé pour le bornage des propriétés.* (A. 1266.)

ESBONAGIUM.—Ead. notione.

ESBONARE.—Mensurare; *mesurer, limiter;* ol. *esbonner.*

ESBONDATIO.—Terminus, limes; *borne.*

ESBORRARE. — *Borram* seu tomentum avellere; *arracher, enlever la bourre;* ol. *esbourrer.*

ESBOZIGARE.—F. officinas seu tabernas ædificare, vel in culturam redigere. (A. 1350.)

ESBRANCATURA.—Ramorum abscissio; *action d'ébrancher les arbres·* ol. *esbrancheure.*

ESBRIGA.—Later; *brique.*

ESBUNDARE.— Limitem figere; *planter des bornes, borner;* ol. *esboner.*

ESBURSARE.—Pecuniam e bursa seu crumena depromere; *débourser.*

ESBUSCARE.—Provincialibus *desboucar*, vepreta exstirpare, tollere ; *ôter les buissons.*

ESCA.—Modus agri ; « Tres *escas* terræ, ubi seminantur duo modii frumenti et amplius. » (A. 1070.) — Glandatio ; *droit de mener les porcs dans une forêt pour qu'ils y mangent du gland;* ol. *glandée, glandage.* (A. 1178.) — Fomes ; *ce qui sert à avoir du feu, amadou :* « Offertur vero episcopo petra et *esca* et excussorium. » (*Miss. Mozar.*)

ESCAANCHIA.—Idem q. ESCAETA.

ESCAAUNTIA.—Eod. sensu.

ESCABOTUM.—Grex ; *troupeau de moutons ;* ol. *escaboue.*

ESCACARIUM. — Suprema curia apud Normannos; *cour de l'échiquier de Normandie.*

ESCADENTIA —Ut ESCAETA.

ESCADERE. — Decidere, deficere ; *manquer.* (A. 1263.)—Advenire ; *échoir.* (A. 1493.) —Jure hæreditario obvenire ; *hériter ;* ol. *exchoiter.* (A. 1214.)

ESCADUCHA. — Occupatio rerum mobilium vel immobilium ex delicto et forisfactura, vel alia causa ; *Vid.* ESCAETA.(A. 1230.)

ESCADUTA.— Ead. notione. (A. 1231.)

ESCAEMENTUM.— Ead. notione.

ESCAETA. — Bona, prædia immobilia vel mobilia quævis quæ ex forisfactura et delicto vassalli vel alio quolibet casu cadunt in fiscum domini feudi ; interdum, legitimæ hæreditates quæ quibusvis obveniunt ; *biens meubles ou immeubles qui arrivent au seigneur par épave, soit que le vassal n'ait pas d'héritier, soit que les biens de ce vassal aient été confisqués pour forfaitures ; succession collatérale et quelquefois aussi toute espèce de succession ;* ol. *eschoite, eschoaite*, etc. Dans le premier cas l'eschoite était dite *escaeta caduca*, dans le second *recta* ou *legitima.*

ESCAETOR. — Magistatus apud Anglos, cujus munus erat, res in fiscum principis quolibet jure redactas in provinciis diligenter exquirere et colligere ; *officier chargé de rechercher et recueillir les biens dévolus au fisc.*

ESCAETRIA.—Officium *escaetoris ; Vid.* ESCAETOR

ESCAHENTIA.—Legitima hæreditas, quæ alicui obvenit vel obvenire potest ; *succession, héritage; Vid.* ESCAETA. (A. 1407.)

ESCAIRE. — Hæreditario jure obvenire ; *arriver, échoir par héritage ;* ol. *eschoiter.*

ESCALA.—Locus ut videtur ubi religionis causa congregantur Judæi. (A. 1305.)

ESCALARE. — Scalis muros ascendere ; *escalader.* (Rym.)

ESCALFATOR.— Instrumentum cibariis recalefaciendis aptum ; *ustensile pour faire chauffer les aliments, chaufferette.*

ESCALINGIA.—Terra paludosa, ut videtur, nisi sit nomen loci. (*Chartul. eccl. Ling.*)

ESCALIS.—Discus, patina ; *plat.*

ESCALLARDUM. — Palus, adminiculum, ridica, pedamentum ; *pieu, soutien, échalas.* (A. 1279.)

ESCALLATA.—Coccum ; *écarlate*

ESCALMAMENTUS. — Idem q. ESCHALMAMENTUS.

ESCAMBIATOR. — Trapezita, argentarius ; *changeur, banquier.*

ESCAMBIUM.—Permutatio ; *échange.*

ESCAMPSOR.— Nummularius ; *changeur, banquier.*

ESCANCHIA.—Ut ESCAETA.

ESCANCIUS.—Pincerna, a poculis; *échanson.*

ESCANDA.—Ut ESCA, cibaria, ut videtur : « Ex villis monasterio Coriensi subjectis annuus census præbebatur de *escanda*, de sicera, de carnibus et de sale. (*Ann. Ben.*)

ESCANDALEUM.—Mensuræ genus pro liquidis, apud Massilienses. (A. 1489.)

ESCANDILARE.— Idem q. ECHANDILARE. (A. 1489.)

ESCANDIS.—Stipes, palus ; *arbre, poteau.* (Lud.)

ESCANGIA.—Permutatio ; *échange.*

ESCANGIUM.—Ead. notione.

ESCANNA. — Idem q. ESSANA.

ESCANNICUM. — Ut ESCAMBIUM. (A. 1079.)

ESCANTIO. — A cyathis, pincerna ; *échanson.*

ESCAPIAMENTUM. — Evasio, fuga ; *évasion, fuite ;* ol. *escape.*

ESCAPINIUS. — Ut SCABINUS, assessor in judiciis. (A. 783.)

ESCAPITIS.—Præstatio quæ fortuito qualibet ex causa domino feudi obvenit ; nisi sit pro *accapitis*, præstatio quæ nomine *relevii* domino capitali redditur. *Vid.* ACCAPTARE. (A. 1237.)

ESCAPIUM. — Evasio, fuga ; quæ quidem usurpatur apud Anglos, de reo aliquo detento, et in carcerem misso, qui libertate donatur, antequam judicio, seu judicis sententia et præcepto liberetur ; *évasion et mise en liberté par anticipation.*

ESCAR. — Lapideus agger ad ripam fluvii ; *quai. (St. Mass.)*

ESCARA. — Combustio ; *Vid.* SCARA.

ESCARCELLA.—Crumena scortea ; *escarcelle.*

ESCARDIUM. — Pro ESGARDIUM.

ESCARETA. — Pro ESCAETA.

ESCARGATA. — Excubiæ ; ut SCARGUAYTA.

ESCARIA. — Mensa escis plena ; *table chargée de mets.* (Ugut.)

ESCARIARE. — Quasi ESGARDIARE, dijudicare , cognita causa dirimere vel potius dictare. (Lud.)

ESCARIUM. — Census pro jure pascendi greges persolutus ; *droit à payer pour le pâturage.*

ESCARIUS. — Idem videtur q. CELLARIUS, q. *Vid.*

ESCARLETUM. — Coccus ; *écarlate.*

ESCARRAZONATA. — Idem q. EXCARRAZONATA.

ESCARREYA. — Jus palos quas *escharas* vocabant, exscindendi ; *droit de couper le bois nécessaire pour faire des échalas.* (A. 1312.)

ESCARRUM. — Angulus ; *coin, angle :* « Ac illo *escarro* muri. » (A. 1317.)

ESCARTUS. — Mendose pro *essartus.* (*G. Chr.*)

ESCASAMENTUM. — Casa, domus, ædificium; *maison, habitation.* (A. 1230.)

ESCASTILIS. — Qui potest comedi; *mangeable, bon à manger.* (Tert.)

ESCASURA. — Ut Escaeta.

ESCATICUM. — Ead. notione.

ESCAUDA. — Navis amnicæ species; *bateau de rivière, petite barque;* ol. *escaude.*

ESCAUDEIS. — Porcus, cujus pili aqua calida avelluntur; *porc échaudé.*

ESCAUSERIUS. — F. scutarius; *écuyer.*

ESCAUDETUS. — Panis leviter coctus, placentæ genus; *échaudé, sorte de pâtisserie;* ol. *escaudis, hescaudel.*

ESCAZUCHA. — Idem q. Escaducha.

ESCEITA. — Ut Escaeta.

ESCENDERE. — Contingere; *échoir.*

ESCENGIA. — Census in blado percipiendus; *rente sur le blé;* ol. *ensenge.*

ESCENLA. — Scindula; *bardeau;* ol. *essengle.* (A. 1257.)

ESCENNA. — Ead. notione.

ESCEPTA. — Mensuræ frumentariæ genus apud Anglos.

ESCERPA. — Fascia, balteus, zona; *ceinture, baudrier, écharpe;* ol. *escerpe.* — Oblatio quæ sacerdoti a peregrinantibus fiebat pro benedictione *escerparum; offrande faite aux prêtres par ceux qui vont en voyage.* (A. 1173.)

ESCEWINGA. — Tributum nundinarum dominis feudalibus a mercatoribus exsolutum, ut Scavagium.

ESCHAAMENTUM. — Ut Escaeta.

ESCHAANTIA. — Ead. notione.

ESCHACUS. — Modus agri apud Vasconenses. « Octo *eschacos* vinearum. » (A. 1346.)

ESCHADERE. — Obvenire; *échoir.*

ESCHAETA. — Ut Escaeta.

ESCHAETOR. — Ut Escaetor.

ESCHAFAUDUS. — Tabulatum, vel tigillum, quo tabulata fulciuntur; *plancher ou chevron.* (A. 1351.)

ESCHAFFAUDUS. — Tribunal, pulpitum editius; *tribune, estrade élevée;* ol. *eschaffauld.*

ESCHAIETA. — Ut Escaeta.

ESCHAILLO. — Scala, gradus; *échelon, degré.*

ESCHALACIUS. — Pedamentum cui vitis innititur; *échalas.*

ESCHALATUS. — Ead. notione.

ESCHALGAITA. — Excubiæ; *garde; Vid.* Scaraguayta.

ESCHALHO. — Ut Eschaillo.

ESCHALLA. — Scala; *échelle.*

ESCHALLAMENTUM — Admotis scalis ascensio; *escalade.* (A. 1362.)

ESCHALLARE. — Scalis muros ascendere; *escalader.*

ESCHALMAMENTUS. — Superior pars trunci, ubi arbor in ramos dividitur; *partie supérieure du tronc d'un arbre, là où les branches commencent.*

ESCHAMENTUM. — Hæreditas, successio, quæ alicui obvenit, ut Escaeta.

ESCHANCHIA. — Ut Escaeta.

ESCHANDELHO. — Exemplar ad quod mensuræ sunt exigendæ; *étalon des mesures.*

ESCHANGIARE. — Commutare; *échanger.*

ESCHANGIRE. — Ead. notione.

ESCHANGIUM. — Permutatio; *échange.*

ESCHANSONNUS. — A poculis, pincerna; *échanson.*

ESCHANTILLARE. — Mensuras ad examen publicarum mensurarum expendere, exigere; *étalonner les mesures.*

ESCHANTILLIO. — Exemplar; *échantillon, montre.* (A. 1482.)

ESCHAOTA. — Ut Escaeta.

ESCHAPOLUS. — Lectualis quædam supellex, vel vestis species: « Unum coopertorium panni bruni... et unum *eschapolum* panni albi. » (A. 1380.)

ESCHARA. — Pedamentum cui vitis innititur; *échalas;* ol. *escaras, escarchon.*

ESCHARGAITA. — Excubiæ, ut Scaraguayta.

ESCHARGUAYTARE. — Excubias agere; *faire le guet.*

ESCHARIARE. — Idem q. Escariare.

ESCHARONCANNUM. — Census qui pro jure tigna seu palos, quos *escharsonos* appellabant, exscindendi, exigebatur; *taxe payée au seigneur pour avoir la permission de faire des échalas dans ses bois.*

ESCHARPA. — Ut Escerpa.

ESCHARPIA. — Ead. notione.

ESCHARSO. — Pedamentum cui vitis innititur; *échalas;* ol. *escarchon.*

ESCHARSONARE. — Pedare; *étayer, échalasser.*

ESCHARTARE. — Interlucare silvas, et eas in culturam redigere; *couper les bois et les mettre en culture.*

ESCHASSA. — Fulcrum subaxillare; *échasse, béquille, potence;* ol. *eschace.*

ESCHASUCA. — Ut Escaeta.

ESCHASURA. — Bona quæ quolibet casu cadunt in fiscum domini feudi, ut Escaeta.

ESCHATICUM. — Glandatio, ut Esca. (A. 1178.)

ESCHAUDATI PANES. — Qui Parisiensibus *échaudés,* leviter cocti; *Vid.* Escaudetus.

ECHAUGUETA. — Excubiæ, ut Scaragayta.

ESCHAYDA. — Ut Escaeta.

ESCHEAMENTUM. — Successio, hæreditas, quæ alicui obvenit; *héritage, succession.* (A. 1199.)

ESCHEANCIA. — Ut Escaeta.

ESCHECCUM. — Jurata seu inquisitio (Mat. Par.)

ESCHEEMENTUM. — Ut Escaeta.

ESCHELLARE. — Ut Eschallare.

ESCHENTIA. — Ut Escaeta.

ESCHENUM. — Præstatio, ut videtur, quæ ex condicto a vassallis domino solvitur. (A. 1189.)

ESCHEPPA. — Mensuræ frumentariæ apud Anglos species.

ESCHETA. — Ut Escaeta.

ESCHENDUS. — Canalis ad educendas aquas superfluas, ut Esbaia. (A. 1529.)
ESCHEUTA. — Idem ut Escaeta; imo, reditus species, alius ab *escaeta*, fortasse præstatio quæ ex condicto vassallis domino præstatur; *redevance convenue dans une vente ou un marché;* ol. *eschiée.*
ESCHEVELLAGIUM. — Idem forte quod Chevagium, capitis census. (A. 1366.)
ESCHEVINAGIUM. — Locus ubi eschevini seu judices urbani congregantur et causas civiles dijudicant, domus publica; *hôtel de ville.*
ESCHEVINATUS. — Officium eschevini; *office d'échevin.*
ESCHEVINUS. — Consul, magistratus; *échevin.*
ESCHEYTA. — Ut Escaeta.
ESCHIFFA.— Idem quod *chiffa* et *schiffa*, munimenti genus, specula; *ouvrage de fortification*; ol. *eschiffles.*
ESCHILLA. — Campanula; *clochette;* ol. *eschille.*
ESCHINARE. — Multare, egregie verberare; *maltraiter violemment, rouer de coups, échiner.*
ESCHIPARE. — Instruere; *équiper, armer;* ol. *esquiper.*
ESCHIRAPA. — Vasis genus. (A. 1380.)
ECHISA. — Idem quod Eschiffa.
ESCHIVIRE. — Sibi vindicare, addicere, assumere; *s'approprier. Eschivire forisfactum,* idem videtur quod *abonare* multam ex forisfacto debitam, id est eam moderare atque de ea convenire.
ESCHIVIUM. — Præstatio quæ ex condicto a vassallis domino pensitatur, idem q. Escheuta.
ESCHOCHARE. —*Eschochare linum,* eum terere seu ejus corticem eximere; *broyer le lin.* (A. 1235.)
ESCHOETA.—Ut Escaeta.
ESCHOPA. — Officina, domuncula, tugurium; *maisonnette, échoppe, boutique.*
ESCHOPARIUS. — Qui *eschopam* tenet; *échoppier, revendeur de menues choses.*
ESCHOT. — Contributio. *Vid.* Scot.
ESCHUA. —Pro *esclusa* locus ubi concluduntur aquæ; *écluse.* — Idem quod Eschies aut Eschudium, canalis ad derivandas aquas superstagnantes.
ESCHUDIUM. — Ut Esbaia.
ESCHUMELLUS. — Modus agri, vel idem forte ac *cheminellus*, semita ex utraque parte vineis consita.
ESCHUTA. —Quod obvenit alicui vel hæreditario jure vel dominico, ut Escaeta. — Qui audit aut videt quod agitur; *espion.* (A. 1334.)
ESCIFER. — Qui fert escas; *qui apporte les aliments.*
ESCLAFARE. — Infligere, impingere. (A. 1210.)
ESCLATIDOR.—Canalis, idem q. Eschendus.
ESCLAUSA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *écluse.*
ESCLAVINA. — Vestis vilior; *vêtement d'étoffe très-grossière; Vid.* Sclavina.
ESCLAVA. — Calceus lignarius, quod *esclavorum* seu servorum calceamentum esset; *sabot;* ol. *esclop.*
ESCLAVUS. — Captivus; *prisonnier.*
ESCLICHIUM. — Asser, palus, tigillum sectile; *planchette, solivette;* ol. *éclisse.*
ESCLIGNIATIO.— Jus inquirendi per domos res furto ablatas; *droit de rechercher dans les maisons les objets volés.*
ESCLOSA. — Ut Exclusa.
ESCLUSA. — Agger aquis oppositus; *digue, batardeau, écluse.*
ESCLUSAGIUM. — Pensitatio quæ a domino feudi exigitur pro jure habendi *exclusam; droit payé au seigneur pour avoir la permission d'établir une écluse.*
ESCLUVIAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1284.)
ESCOBALARIA. — Scoparia, quæ scopis purgat; *balai.*
ESCOBARE. — Verrere, scopis purgare; *balayer.*
ESCOBER. — Casus seu ingruens necessitas, qua vassallus domino capitali vectigal ex jure vel consuetudine præstare tenetur; idem q. Auxilium, q. *Vid.*
ESCOBILHÆ. — Sordes quævis, purgamenta; *balayures;* ol. *escoubilles.*
ESCOBOLERIUS.— Clericus, cui ex officio ecclesiam scobis purgare incumbit; *clerc chargé de balayer et nettoyer l'église.*
ESCOCHEIUM.— Quod alicui, ut videtur, jure hæreditario obvenit, hæreditas; *héritage, succession,* ut Escaeta.
ESCOCIA. — Pro *escroa*, ut videtur, a vet. Gall. *escroc*, panni species
ESCODATUS. — Hircus castratus; *bouc châtré.*
ESCOERIA. — Merx coriacea, seu vectigal, quod ex ea percipitur. (A. 1292.)
ESCOFFERIUS. — Qui vendit *coria*, coriarius; *tanneur, mégissier;* ol. *escofier.*
ESCOGOCIA. — Adulterium, raptus virginum vel viduarum; *adultère, violence faite à des veuves ou à des filles.*
ESCOLITHA.—Apud Provinciales, cloaca, eluvies, effluvium; *égoût, écoulement*
ESCONDIRE.—Excusare, ut Excondicere. (A. 1218.)
ESCONSA. — Laterna cæca; *lanterne sourde;* ol. *escouse.*
ESCONTRUM. — Ut Excontrum.
ESCOPARE. — Verrere, ut Escobare.
ESCOPARIUS. — Qui *eschopam*, f. officinam vel domunculam tenet. (*Lib. nig. Abbav.*)
ESCORAGIUM. — Idem videtur quod Escoriatio.
ESCORAMENTUM. — Pro Estoramentum (A. 1418.)
ESCORIA. — Cortex; *écorce.*
ESCORCHERIA. — Laniena, locus ubi mactantur et excoriantur boves; *écorcherie, abattoir.*
ESCORCIA.—Putamen; *tan.* «*Escorcia* nucis. » (A. 1466
ESCORCIARE. — Corticem avellere; *écorcer.*

ESCORGARE. — Excoriare, pellem detrahere; *écorcher*.
ESCORIATIO. — « Per *escoriationem* moræ; » id est per evulsionem erices. (Rog. Hoved.)
ESCORIO. — Hordei species; *escourgeon*.
ESCORRADORIUM.— Cursus aquæ, rivulus. (A. 1318.)
ESCOSUS. — Escis plenus, pinguis, crassus; *gras, chargé d'embonpoint*. (Ugut.)
ESCOT. — Contributio, conjectum; *Vid.* SCOT.
ESCOTUM. — Symbolum; *écot*.
ESCOTUS. — Pro *Scotus*, quomodo Galli *Escots* dicebant, quos hodie *Ecossais*.
ESCOUTA. — Ut *eschuta*, Gal. *espion, mouchard*.
ESCRA. — Species vasculi apud Hibernos. « Protulitque vasculum argenteum, quo Hibernenses principibus haurire solent, quod vocant *escra*. » (*A. SS.*)
ESCRANNIA. — Præstationis species : « Item pro *escranniis* et coustumis VIII modia et VII sextaria. » (A. 1316.)
ESCRANNUM. — Ut ESCRINIUM. (A. 1239.)
ESCRINIUM.— Scrinium, cimelium, arca; *cassette, écrin;* ol. *escrin, escrinet*. (A. 1311.)
ESCRIS. — Ead. notione. (A. 1444.)
ESCRIVETUM. — Theca calamaria; *écritoire*. (A. 1318.)
ESCROA.— Professio feudalis, qua scilicet quis feudalium prædiorum cum suis limitibus, terminis, juribus ac oneribus descriptionem domino capitali ex debito offert; *dénombrement féodal, aveu;* ut DENOMINAMENTUM. (A. 1386.)
ESCRONELLUM. — Species retis ad capiendos pisces.
ESCROWETUS. — Prætor, ex Belgico *seoutet, escoutet*. (A. 1228.)
ESCUA. — Escæ, edulia; *aliments*. (Isid.)
ESCUAGIUM. — Obligatio pergendi in exercitum vel præstatio pro feudo militari; *service militaire ou redevance payée pour en tenir lieu:* ol. *escuaige, escuage, service d'escu*.
ESCUALLATA. — Ut ESCUELLATA. (A. 1333.)
ESCUALLIUM. —Patena, scutella; *écuelle*.
ESCUANGIUM. — Ut ESCUAGIUM.
ESCUCHONETUS. — Lamina per quam inducitur clavis in foramen serræ, vel potius idem q. *scuchonnetus*, scutum gentilitium; *écusson*. (A. 1419.)
ESCUDELEYR. — Scutorum opifex; *fabricant d'écus de boucliers;* ol. *escuchier*. (A. 1308.)
ESCUDELLORIUS. — Parva scutella; *petite écuelle*. (A. 1438.)
ESCUDELONUS.—Ead. notione. (A. 1334.)
ESCUDERIA. — Stabulum; *écurie;* ol. *escuirie*.
ESCUDERIUS.— Scutifer, sed proprie famulus, nam ita famulos suos vocabant monachi; *écuyer;* ol. *escuyer*.
ESCUDETUS. — Scutum, insigne; *écusson*. (A. 1380.)
ESCUELLA. — Scutella; *écuelle*.
ESCUELLATA. — *Escuellata sponsarum*, species tributi, quod recens nuptæ tenebantur exsolvere. (A. 1202.)
ESCUERE. — Tabulatione ad excutiendos imbres munire; *garnir d'une espèce d'auvent qu'on nommait écu;* ol. *escuer*.
ESCUERIUS. — Scutifer, famulus, præsertim ubi de clericis vel monachis agitur. (A. 1234.)
ESCUIRERE. — Ob crimen aliquod per urbem traducere. F. pro ESCURRERE, vel EXCURRERE. *Vid.* CURRERE et TROTARE. (A. 1342.)
ESCULARIUS. — Forte coquus, qui escas præparat; *cuisinier*. (A. 1335.)
ESCULENTIA. — Pinguedo: *embonpoint*.
ESCULETUM. — Pro ESCULENTUM.
ESCULEUM. — Ut ESCULUS.
ESCULUS. — Arbor glandifera. (*Vet. Gl.*)
ESCUMATOR.—Pirata, maritimus prædo; *écumeur de mer*. (A. 1374.)
ESCURA. — Stabulum equorum, vel horreum in quo fruges reconduntur; *écurie ou grange*. (A. 1354.)
ESCURARE.—Vox pannificum, detergere; *nettoyer, dégraisser;* ol. *escurer*.
ESCURATUS. — Sciurus; *écureuil*. (A. 1367.)
ESCURELLUS. — Ead. notione. (A. 1202.)
ESCUTARIUS. — Armiger; *écuyer;* ol. *escuyer*.
ESCUTELLA.— Scutella, patena; *écuelle*.
ESCUTUM. — Ut *scutum*, tessera gentilitiæ: *écusson, écu*.
ESDEVENIMENTUM. — Quod obvenit alicui vel ex hæreditate vel alio modo; ut ESCAETA. (A. 1321.
ESDIRE. — Excusare, satisfacere; ut EXCONDIRE. (A. 1122.)
ESENCIA. — Jus fruendi in aliena, ut AISANCIA.
ESFORCIUM. — Ut EXFORCIUM.
ESGAIDIUM. — Fidejussio; *caution, garantie*. (A. 1283.)
ESGARDAMENTUM.—Jus, potestas, sententiam causa inspecta et cognita ferendi exsecutionique mandandi; *droit, pouvoir de rendre un jugement et d'en prescrire l'exécution*. (A. 1273.)
ESGAGIUM. — Fundus oppignoratus; *fonds engagé, hypothéqué*. (*Cons. Lem.*) Putant nonnulli hac voce significari multam pro censu ad indictam diem non solutam, vel fidejussionem.
ESGARDARE. — Judicare, sententiam ferre, inspicere, statuere; *juger, rendre un jugement, examiner, considérer, décider;* ol. *esgarder*.
ESGARDATOR. — Judex, arbiter, inspector; *juge, arbitre, examinateur, surveillant;* ol. *esgardour, égardeur*.
ESGARDIATOR. — Ead. notione.
ESGARDIUM.— Judicium, sententia judicis cum cognitione causæ; *jugement;* ol. *esgard, esgardise*. (Pass.) — Rerum venalium inspectio et examinatio; *visite des marchandises*. (A. 1351.)
ESGARDUM. — Ead. notione. Imo, modus, ratio : « Dedit mihi XXX libratas terræ

assidendas ad *esgardum* terræ; » Gal. *au regard de.* (A. 1217.)

ESGARRARE. — Poplites incidere; *couper les jarrets;* ol. *esgarter, esgerreter.* (A. 1326.)

ESGRATINEURA. — Cutis evulsio; *égratignure;* ol. *esgratignure.* (A. 1352.)

ESGRINIRE. — Grunnire; *gronder, rechigner.* (*Lib. ord. S. Vict. Par.*)

ESGUARELIUM. — Ut ESGUARDIUM.

ESGUOGOZAMENTUM. — Adulterium, seu ejusdem cognitio et judicium; *adultère, ou droit d'en connaître.* (*Vet. Gl.*)

ESIBILIS. — Aptus ad edendum, comestibilis; *bon à manger.*

ESICIARIUS. — Fertor; *celui qui farcit.*

ESICIATUS. — Fartus, cujus venter impletus est minutali; *farci.*

ESIRDATUS. — Tonsus, rasus; *tondu, rasé.* (*Leud. Carc.*)

ESITAMENTUM.— Jus fruendi rebus non suis, ut AISANCIA.

ESKEEATA. — Ut ESCAETA.

ESKEPPA. — Mensura frumentaria apud Anglos

ESKIPARE. — Instruere, armare; *équiper.*

ESKIPPAMENTUM. — Instructio navis; *équipement, armement d'un navire.*

ESLAGIUM. — Ager urbi vel pago vicinior, ex quo decimas percipere solet rector parochiæ; *champ le plus voisin d'une ville ou d'un bourg;* ol. *ailage.*

ESLARGARE. — Emittere, libertate donare; *renvoyer, élargir.* (A. 1354.)

ESLAVEIDIUM. — Pluviales aquæ per itinera camposque decurrentes; *pluie d'orage;* ol. *eslavasse.*

ESLUARE.—Dumeta succidere, et in culturam redigere; *couper les buissons, défricher et mettre en culture;* ol. *eslaver.*

ESMAGIUM.—Jus quoddam ducis Britanniæ minoris et Nannetensis episc. commune; *sorte de droit dont les ducs de Bretagne et les évêques de Nantes partageaient le produit.*

ESMAILLATUS. — Distinctus, vermiculatus, ornatus; *émaillé.*

ESMAILLIATOR. — Encaustes; *émailleur.*

ESMAILLIATUS. — Encausto ornatus, distinctus; *émaillé.*

ESMAILLUS. — Encaustum; *émail.*

ESMALCTUM. — Ead. notione.

ESMALDUS. — Ead. notione.

ESMALTATUS. — Ut ESMAILLIATUS.

ESMALTULUM.—Diminut. ab ESMALTUM. (A. 1295.)

ESMALTUS. — Ut ESMAILLUS.

ESMANDARE. — Pro ESMENDARE.

ESMANTATUS. — Ut ESMAILLATUS.

ESMARALDUS. — Lapis pretiosus viridi coloris; *émeraude.*

ESMARAUDUS. — Ead. notione.

ESMATATUS. — Ut ESMAILLATUS.

ESMAUDUS. — Ut ESMALDUS.

ESMENDA. — Emandatio, compensatio, ut EMENDA.

ESMENDARE. — Emendare, satisfacere, reparare, compensare; *réparer un tort, donner satisfaction;* ol. *émender.*

ESMERARE. — Merum seu purum reddere, purgare, ad *esmerum* vel ad *legem* revocare; *ramener au titre légal, en parlant des métaux précieux.* (A. 936.)

ESMERAUDA. — Lapis pretiosus; *émeraude.*

ESMERUM. — Id quod monetarii domino, cujus est moneta, exsolvunt ex rei monetariæ probitate; *seigneuriage.* (A. 1156.)

ESMERUS. — Monetarum in metallo probitas; alias *lex; titre des monnaies.*

ESMUNDAÆ. — Ut EMONDÆ.

ESNA. — Scopus uvarum; *marc de raisin.*

ESO. — Pro *esox*, piscis genus.

ESOLNA. — Assula. *Vid.* ESSANNA.

ESONO. — F. pro Eso. (Anast.)

ESOPHICUS. — F. pro *philosophicus* aut *sophicus* in Alcuini poem.

ESOPHORIUM. — Interula, vestis interior, camisa; *vêtement de dessous, chemise.*

ESORTA.—Canabum. (Ugut.)

ESPOERIUS. — Ensium faber; *fabricant d'épées.* (A.1328.)

ESPAGIUM. — F. jus sibi vindicandi res furatas, et de iis cum earum dominis componendi, ut ipsis restituantur. (A. 1232.)

ESPALLA. —Ut SPALLA.

ESPALTUM. — Ut EXSPALTUM et ESPAULUM. (A. 1076.)

ESPANDAGIUM. — F. præstatio quædam avenæ, quæ ad cumulatam mensuram exigebatur; *droit sur l'avoine qui s'acquittait avec une mesure comble.*

ESPANNUS. — Spithama, quantum manu extensa metimur; *empan, palme;* ol. *espan.*

ESPARVARIUS. — Accipitris genus; *épervier.*

ESPATA. — Pro SPATHA, gladii latioris genus; *grande et large épée, espadon.*

ESPATGIUM.—Jus sibi vindicandi animalia deperdita, quorum dominus ignoratur; *droit de s'approprier les animaux égarés et de propriétaire inconnu, droit d'épave.* (A. 1365.)

ESPATLA. — Armus aut membrum ferarum, vel porcorum, quod vassalli dominis sæpius præstare tenebantur; *épaule.* (A. 1150.)

ESPAULA. —Armus; *épaule.*

ESPAULUM.—Locus palis circumseptus; *lieu clos de palissades.*

ESPAVA.—Dicitur de animalibus aberrantibus quorum dominus ignoratur, quæ aut longe fugerunt expavefacta, aut vagantur et dispalantur sine certo custode vel domino, ut habetur in antiqua consuetudine Perticensi, sed et de rebus aliis mobilibus, quæ domino carent, hominibus ipsis extra regnum natis, rebusque nonnunquam immobilibus, ut prædiis, quæ inter jura dominorum caduca recensentur; etiam de feris dicitur, quæ intra alicujus dominium reperiuntur a venatoribus fugientes; *épaves* ou *espaves.* On entendait par ce mot, 1° *le bétail égaré et qui n'était réclamé par personne,*

2° *les biens meubles et immeubles sans possesseur connu; 3° les étrangers ou aubains ; 4° le gibier poursuivi par le chasseur qui se réfugiait sur les terres d'autrui.*

ESPAVEA. — Ead. notione. (A. 1311.)

ESPAVUS. — Alienigena, extraneus, qui, dimisso proprio domicilio, alio migrat; *étranger, aubain, celui qui quitte son pays natal pour se réfugier dans un autre;* ol. *espave.*

ESPAZERIUS. — Aquarius, aquæductuum exstructor; *fontainier, constructeur d'aqueducs;* ol. *espasier.*

ESPEDITAMENTUM. — Ut EXPEDITAMENTUM.

ESPERATUS. — Desperatus. (A. 1384.)

ESPERGICIA. — Pro SPARGICIA.

ESPERICLUS. — Mendose pro ESPERIOLUS.

ESPERIOLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ESPERO. — Calcar; *éperon.*

ESPERONNUS. — Ead. notione.

ESPERVERIUS. — Accipitris genus; *épervier.*

EXPENSALATA. — Modus agri, *conquatæ* pars quarta; *Vid.* CONCHA.

ESPIA. — Explorator; *espion;* ol. *espie.*

ESPICIÆ. — Aromata; *épices.*

ESPICIARIUS. — Qui omne genus specierum vendit; *épicier.*

ESPICURNANTIA. — Officium obsignatoris litterarum regiarum. (Kenn.)

ESPIETUS. — Pilum, hastile, spiculum; *épieu, dard;* ol. *espiet.*

ESPINGLA. — Acicula; *épingle;* ol. *espicule.*

ESPINGLARIUS. — Acicularius; *épinglier;* ol. *espingleur.*

ESPINGLIES. — Ead. notione.

ESPIONES. — Idem q. ESPIETUS. (A. 1294.)

ESPIRIOLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ESPISIO. — Sponsio, pignus; ut ESPOISSO. (*Cons. Lem.*)

ESPLECHIA. — Jus utendi aliqua re; *usage, jouissance;* ol. *esplèche.* (Dicitur potissimum de nemoribus.)

ESPLECTUM. — Ut EXPLECTUM.

ESPLENCHA. — Facultas pecorum pascendorum post messem, et etiam venandi, piscandi et ligna in nemoribus exscindendi; *droit de pâturage dans les terres en culture après l'enlèvement de la récolte, droit de pêche et de chasse, droit de couper du bois.* (A. 1206.) — Ager demessus; *terre dépouillée;* ol. *esplèche.*

ESPLETUM. — Ut EXPLETUM.

ESPLINGA. — Acicula; *épingle.*

ESPOISSO. — Sponsio, pignus; *gage, caution.*

ESPOLIÆ. — Messis, fructus; *moisson, produit de la terre;* ol. *dépuille.*

ESPONDARIUS. — Tutor, qui pro pupillo spondet; *tuteur.*

ESPONDERIUS. — Limitaneus; *limitrophe.*

ESPORARIUS. — Lignarius faber, qui tigilla parat; *charpentier, menuisier.*

ESPORDIUS. — Armorum genus, forte quo spatlæ seu humeri teguntur; *épaulière.*

ESPORIUM. — Tigillum; *soliveau, chevron;* ol. *espoure.*

ESPORLARE. — Dicitur vassallus, cum domino capitali propter feudi investituram, *sporlam* seu relevium præstat, clientelam profiteri; *payer le droit de relief, reconnaître son seigneur;* ol. *esporter.*

ESPONSORIUM. — Stragulum, vel id quo detergitur. (A. 1245.)

ESPRAVICURA. — Servitii species; an cura *esprevii?* (A. 1301.)

ESPREVERIUS. — Accipitris genus; *épervier.*

ESPRINGALA. — Balista validior, qua telum emittitur: *machine qui servait à lancer des traits;* ol. *espringalle.*

ESQUAQUERIUM. — Scacarium; *échiquier.*

ESQUARTA. — Mensura frumentaria, eadem quæ QUARTA.

ESQUEVINAGIUM. — Districtus, jurisdictio *esquevinorum,* seu judicium urbanorum; *échevinage, ressort de la juridiction des échevins.*

ESQUEVINESSIA. — Pellitium, ex *esquirotis* seu sciuris; *fourrure, peau d'écureuil,* ol. *esquevinesse.*

ESQUEYRA. — Equile, stabulum equorum; *écurie.*

ESQUIGUEYTA. — Excubiæ; *guet,* ut SCARGUAYTA.

ESQUILLA. — Tintinnabulum; *clochette;* ol. *esquille.*

ESQUINA. — Imbrex porci; *dos de porc.*

ESQUIPARE. — Navigare; *aller par mer, naviguer.* (A. 1207.)

ESQUIROLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ESSACARE. — In saccum mittere; *ensacher.*

ESSAGIUM. — Idem q. ESSAYAMENTUM.

ESSAIUM. — Examen; *essai.* (Pass.) — Panni species: « Ne moniales habeant tunicas... de *essaio* de Normannia. » (A. 1227.)

ESSALATUS. — Sella instructus; *sellé.*

ESSAMPLATUS. — Pro EXARTUS.

ESSARCITUS. — Exercitus. (A. 1356.)

ESSARTUM. — Ut EXARTUS.

ESSARUM. — Pro ESSAYUM.

ESSAVARE. — Trahere, effluere, decurrere; *s'écouler, se retirer;* ol. *essiaver.*

ESSAVEGOTUS. — Corbis species. (A. 1434.)

ESSAVERIA. — Agger stagni, quo concluduntur aquæ, seu potius qua aquæ excurrere possunt seu evacuari; *digue, chaussée ou vanne.*

ESSAYAMENTUM. — Jus seu emolumentum inquisitoris et probatoris monetarum; *droit ou honoraires de l'essayeur des monnaies.* (A. 1342.)

ESSAYATOR. — *Essayator monetarum,* inquisitor, probator; *essayeur des monnaies.*

ESSAYUM. — Probatio; *essai des monnaies.* (A. 1343.) — Locus onerandis et exonerandis navibus aptus; *quai, port, endroit où l'on charge et décharge les marchandises;* ol. *essay.* (A. 1309.)

ESSCENGIA. — Idem q. ANDECINGA.

ESSE. — Status; *condition, état, compor-*

tenent. (Ord. Vit.)—Ire; *alter.* (Mur.) — *Esse ad aliquem*, de ejus familia esse ; *être à quelqu'un.* (A. 1357.) *Esse de guerra*, bellum gerere ; *être en guerre.* (*Ch. Edw. reg. Angl*.)

ESSEDUM. — Vehiculi genus; *espèce de char ;* ol. *essedum*

ESSELLA. — Assula, segmentum ; *planchette, éclat de bois ;* ol. *essellette.*

ESSENDOLA. — Ut Escenla.

ESSENNUM. — Retis species, sagena ; *seine.*

ESSENTIA. — Substantia, subsistentia : vox scholasticis et philosophis non hodiernis duntaxat familiaris, sed et veteribus ; *substance, essence.*— Status, conditio ; *état, condition.* (Bart., *Gl.*) — Possessio; *possession.* (Hen. Hunt.) — Usus, jus utendi; *usage, jouissance.* (A. 1216.) — Exsistentia, qua res actu exsistit, ratio exsistendi; *raison d'être, existence.* (A. 1360.)

ESSERE.—Pro *esse* occurrit in veteribus chartis aliquot.

ESSERMENTARE. — Sermentis vineam purgare vel pampinare ; *tailler une vigne, ou épamprer, émonder ;* ol. *essermenter.*

ESSERTA. — Ut Essedum.

ESSERTUM.—Ager exaratus, ad culturam recens proscissus ; *terre defrichée ;* ol. *essat, essart.*

ESSINUM. — Modus agri ; *mesure pour le blé ;* ol. *aissin.* (A. 1374.)

ESSINUS. — Ead. notione.

ESSIULARE. — Sibilare ; *siffler.* (A. 1308.)

ESSO. — « Si qualiscunque omo servus vel angilla... battiderit... ad *esso* componat, sicut ad liberi homines et ad liveras feminas (a. 1030), » id est, eamdem multam componat ac si liberum hominem verberasset.

ESSOIGNIA. — Ut Essonia

ESSONIA. — Excusatio causaria, ejuratio vadimonii propter impedimentum ; *empêchement de se présenter, excuse donnée par un plaideur qui ne peut comparaître ;* ol. *essoine, essoienement, soine.*

ESSONIARE. — Excusationem proponere ; *donner une excuse ;* ol. *essonier ; Vid.* Essonia.

ESSONIATOR. — Excusator, qui excusationem pro alio in judicio proponit ; *celui qui, en justice, en défend ou en excuse un autre ;* ol. *exoniateur ; Vid.* Essonia.

ESSONIUM. — Ut Essonia.

ESSOPIA. — Idem q. Eschopa.

ESSOULLA. — Assula, seu asser sectitius ad tegendum aptus ; *latte, bardeau ;* ol. *essole.*

ESTA. — Sedes in foris et nundinis, ubi merces venum exponuntur, mensa ; *banc, étal.*

ESTABILITAS. — Vox fori Normannici, cum scilicet res, de qua est controversia, in manu regis ponitur donec judicio decisa fuerit ; *séquestre provisoire d'une chose en litige jusqu'à ce que la justice en ait décidé ;* ol. *establie.*

ESTABLIA. — Stabulum, seu obligatio vassalli recipiendi equos domini in stabulo; *étable ou obligation imposée au vassal d'héberger les chevaux de son seigneur.* (*Mon. Angl.*)—Idem quod Estabilitas. (*Inst. Norman.*)

ESTACAMENTUM. — Ut Stacamentum.

ESTACARE PLACITUM. — Illud firmare *vadiis* receptis ; *Vid.* Stacamentum.

ESTACATURA. — Locus palis circumseptus ad capiendos pisces ; *enceinte formée de pieux pour prendre le poisson ;* ol. *estacade.*

ESTACHADA BATALIA. — Duellum seu certamen singulare, ligatum, initum et perfectum, ut videtur, ab Hispano *estacada*, locus clausus ubi pugnatur; *duel, combat singulier.*

ESTACHAMENTUM. — Sepimentum, ut videtur, seu locus palis clausus, vel potius agger aquis oppositus. (A. 1281.)

ESTACHARE. — Alligare; *attacher.*

ESTACHIA.—Acicula, id quo vestis constringitur ; *épingle, attache, agrafe.* (A. 1239.)

ESTACO. — Officina, domus ; *boutique, maison ;* ol. *estachon.*

ESTACTUS. — Idem q. Estagiarius.

ESTAGA. — Stagium, domus, in qua quis stat, seu habitat ; *domicile, habitation ;* ol. *estage.*

ESTAGARIUS. — Idem q. Estagiarius.

ESTAGERIUS. — Ead. notione.

ESTAGGA. — Idem quod Stagium.

ESTAGIA. — Idem q. Estaga.

ESTAGIARIUS.—Qui *stagium* seu domum habet in aliquo loco vel qui debet stare in castro domini ; *habitant d'un lieu, sujet d'un seigneur, qui a estage et maison dans son fief et est tenu d'y résider ;* ol. *estagier, estager.*

ESTAGILIS. — Officina, apotheca; *boutique, bureau.* (A. 1224.)

ESTAGIUM. — Cœnaculum, domus ; *maison, salle à manger ;* ol. *estage.* — Obligatio qua vassallus tenetur stare in castro domini ad illud custodiendum ; *obligation où étaient les vassaux de rester dans le château de leur seigneur en temps de guerre pour le défendre ;* ol. *estage.*—Mansio, commoratio, residentia ; *demeure, habitation, domicile.*—*Estagium facere*, canonicis, idem est quod præsentem esse ; *résider.*— *Estagium habere*, dicitur dominus cum hospitium ei debetur; *jouir du droit de gîte.* (A. 1217.) *Estagium stagni*, forte idem q. Estachamentum. (A. 1265.)

ESTAGNA. — Mansio, commoratio ; *habitation, demeure.*

ESTAGNUM.— Stannum ; *étain ;* ol. *estain.*

ESTAGRARIUM. — Ut Estragerium.

ESTALARIUS. — Pali in fluvio fixi ad piscationem ; *pieux enfoncés dans une rivière pour y tendre des filets ;* ol. *estallière.* (A. 1279.)

ESTALE. — F. vas ad usum mensæ : « Duo millia vasorum de electro, ut in *estalibus*, parapsidibus, discis, sausariis et ollis. » (Rym.)

ESTALLAGIUM. — Tributum pro licentia vendendi ad *estallum*, sive in foris et mer-

catis, sive in domo; *droit que payaient les marchands dans les foires et marchés pour pouvoir étaler leurs marchandises ;* ol. *establage, estaulaige.*

ESTALLAMENTUM. — Assignatio, addictio, oppigneratio. (*Ch. Henr. VI reg. Angl.*)

ESTALLUM. — Mercatorum sedes in foris et nundinis ; *place au marché ;* ol. *estal.*

ESTALLUS. — Relicta ad propagationem quercus ; *jet, pousse qu'on laisse pour la reproduction du chêne.*

ESTAMENHA. — Idem q. ESTAMINA. (A. 1399.)

ESTAMINA. — Textum subtile ; *étamine.*

ESTAMINETA. — Ead. notione.

ESTANCHIA. — Agger aquis oppositus, a Gal. *estancher,* impedire ne fluat aqua ; *digue.*

ESTANCIA. — Pro ESCANCIA.

ESTANFORDIUS. — Panni species in burgo Stenfordia textus. (*Vet. Gl.*)

ESTANNUS. — Idem videtur ac STAGIUM, obligatio qua vassallus tenetur stare in castro domini. *Vid.* ESTAGIUM.

ESTAPLA. — Idem q. ESTAPULA.

ESTAPULA. — Emporium, forum ; *marché ;* ol. *estaple.*

ESTAQUA. — Postis, palus, pila, columna ; *pieu, perche, poteau, pilier;* ol. *estac.*

ESTARE. — Domus ubi quis stat seu habitat; *habitation, demeure, maison ;* ol. *estare.*

ESTASIS. — Pro *extasis*, raptus animi extra sensus ; *extase.*

ESTATICUM. — Tributum ; *impôt, taxe.* (A. 1150.)

ESTATUS. — Ordo ; *ordre :* « Ut tres *estatus* se possint congregare. » (A. 1380.)

ESTAULAGIUM. — Præstatio pro *staulis* seu *stallis*, pro jure scilicet ea habendi in foris ; ut ESTALLAGIUM.

ESTAURAMENTUM. — Quidquid ad necessaria vitæ pertinet ; *provisions, vivres ;* ol. *estorement.*

ESTAZOS. — Officina, apotheca ; *boutique. atelier.*

ESTECHA. — Postis, palus, paxillus, ut ESTAQUA.

ESTALAGIUM. — Idem q. ESTAULAGIUM.

ESTELLA. — Assula, segmentum ; *éclat de bois, copeau, restes de menuiserie ;* ol. *estelle.*

ESTELLUS. — Pali in fluvio fixi ad sustinendum rete, ut ESTALARIUS. (A. 1034.)

ESTEMA. — Membri, ut videtur, mutilatio. (A. 1247.)

ESTEMARE. — Ut EXTEMARE.

ESTEPA. — Palus, tigillum ; *pieu, poteau.*

ESTER. — Ignis sacer, morbi species ; *sorte d'érésipèle, maladie de la peau.* (A. SS.)

ESTERA. — Seditio ; *révolte, sédition.* (A. 1237.)

ESTERIUM. — Pro ÆSTUARIUM, canalis quo intrat æstus maris ; *canal où l'eau de mer entre pendant le flux ;* ol. *ester.* (A. 1192.)

ESTERLINGUS. — Monetarium pondus, qualitas monetæ, quæpiam monetæ species ; *poids de la monnaie, valeur de la monnaie, monnaie particulière ;* ol. *esterlin.*

ESTERMINARE. — Extra terminos ejicere, abigere ; *chasser.* (*Vet. Gl.*)

ESTESSUS. — Fulcrum, tabulatum ; *support, étaie de bois, plancher.* (A. 1351.)

ESTIBULATIO. — Promissio, sponsio, pro STIPULATIO.

ESTICKE. — Numerus anguillarum ; *Vid.* STICA.

ESTIGIA. — Idem q. HOSTISIA.

ESTILGUACHIA. — Obligatio excubias agendi in castro domini ; *obligation imposée aux vassaux de faire le guet dans le château du seigneur.* (A. 1284.)

ESTILLUS. — Somnus ; *sommeil.* (*Vet. Gl.*)

ESTIMA. — Æstimatio, pretium, valor ; *estimation.*

ESTIMAGIUM. — Pro ESMAGIUM.

ESTIMERE. — Facultates et omnia quæ sunt in bonis, idem q. AVERIUM. (A. 1213.)

ESTIMIUM. — Æstimatio quæ species est opinionis, velut de visu. (Pap.)

ESTIMUM. — Major ætas cui sua est æstimatio, opinio : « Quod sacramentum filii... quando erunt ad *estimum*...debent facere. » (A. 1183.)

ESTIRO. — Modus agri apud Aquitanos.

ESTIVA. — Dolium ; *tonneau* (A. 1342.) — Loca in nemoribus ubi æstate bestiæ sub umbra morantur ; *lieux abrités où les bestiaux sont à l'ombre l'été.* (J. de J.)

ESTIVAGIUM. — Jus quod ex piscibus percipitur ; *droit sur les poissons.* (A. 1318.)

ESTIVALIA. — Ocreæ, in veteri vocabulario juris utriusque ; *botte, bottine, chaussure d'été ;* ol. *estival, estiviaux.*

ESTIVALLUS. — Incisus sotularis ; *chaussure tailladée.* (A. 1368.)

ESTIVARE. — Ad umbram in æstate quiescere ; *se reposer à l'ombre l'été.* (J. de J.)

ESTIVATICUS. — Æstivus ; *d'été, estival.*

ESTIVELLUS. — Ut ÆSTIVALLUS.

ESTIVUM. — Æstas ; *été.*

ESTO. — *Esto mihi*, Dominica Quinquagesimæ ; *le dimanche de la Quinquagésime.*

ESTOBLAGIUM. — Præstatio pro facultate pascendi porcos in stipulis ; *droit qu'on payait pour laisser paître les chaumes aux pourceaux ;* ol. *estoblage.* (A. 1114.)

ESTOCHAGIUM. — Lignatio, seu jus percipiendi ligna in silvis ; *chauffage, droit de prendre le bois de chauffage.* (A. 1217.)

ESTODIRE. — Pro *studere.*

ESTOFFA. — Res seu materia quævis unde aliquid conficitur vel ornatur ; *matière première ;* ol. *estoffe.* (A. 1368.)

ESTOFFATUS. — Instructus, munitus ; *approvisionné, garni ;* ol. *estoffé.*

ESTOFFERIUS. — Idem q. ESCOFFERIUS.

ESTOLIUM. — Classis, navis, vel etiam exercitus terrestris ; *Vid.* STOLIUM.

ESTOLUM. — Ead. notione.

ESTOPA. — Stupa ; *étoupe ;* ol. *estoupe.*

ESTOPPARE. — Impedire ; *empêcher ;* ol. *estoper.* (Rym.)

ESTOQUETUS. — Verutum, gladius ; *épée ;* ol. *estoc.*

ESTOQUUM. — *De estoquo*, punctim ; *de pointe, d'estoc.* « Magno ictu *de estoquo* percussit. » (A. 1400.)

ESTOR. — Vorator, epulo; *goulu, mangeur.* (*Vet. Gl.*) — Clavus quo temonus aptatur jugo; *cheville qui unit le joug au timon.* (Laur.)

ESTORAMENTA. — Quidquid ad vitæ et vestitus necessaria pertinet; *provisions, munitions, meubles, vêtements,* etc.; ol. *estorement.* (A. 1340.)

ESTORIATUS. — Acu pictus, figuris intextus; *brodé, historié.* (A. 1377.)

ESTORIUM. — Subsidium, nutrimentum corporis, et generalius quidquid convenit necessariumve est ad victum, vestitum, conditionem, ut ESTORAMENTA.

ESTORNAMENTUM. — Quidquid ad navim instruendam conducit; *gréement, approvisionnements,* etc., *tout ce qui est nécessaire pour l'armement d'un navire.* (A. 1340.)

ESTORESSA. — Emendatio, multa, compensatio; *châtiment, peine pécuniaire, amende.* (A. 1308.)

ESTOUBLAGIA. — F. idem q. ESTOBLAGIUM. F. etiam onus colligendi vel censitandi stipulas post peractam messem ad rusticarum ædium tecta. (A. 1262.)

ESTOVERIUM. — Omne id quod alicui necessarium est; *provision de tout ce qui est nécessaire;* ol. *estavoir.*

ESTRA. — Atrium aliis ædificiis murisve aut sepimento circumdatum et superius apertum; *cour.* (A. 1279.)—Ædificium alteri appensum, vel domuncula, tugurium; *maison qui dépend d'une autre, ou maisonnette, cabane;* ol. *estrage.* (A. 1329.) — Fenestra, præsertim ubi merces levioris momenti venum exponuntur; *fenêtre, surtout celle où l'on met en étalage les marchandises de peu de valeur;* ol. *estre.*

ESTRADA. — Via strata; *voie publique, chemin pavé;* ol. *estrade.*

ESTRAERIA. — Idem q. ESTRAJERIÆ.

ESTRAGERIUM. — Idem videtur, nisi sit tributum quod a novis incolis pro jure standi in castro domino pensitatur. (A. 1189.)

ESTRAJERIÆ. — Caduca, derelicta, bona quæ in fiscum ex quavis causa cadunt, proprie alienigenarum et extraneorum, quos Galli vulgo *estrangers* vocant; *biens abandonnés ou biens qui retournent au fisc par déshérence ou aubanité, épaves.*

ESTRAMEN. — Stramentum, culcita; *paillasse.* (*A. SS.*)

ESTRANGURIA GUTTA. — Morbi genus, catarrhus, fluxio. (A. 1263.)

ESTRE. — Pro ESSE.

ESTRECIATUS.— Arctatus; *serré, étroit;* ol. *estréchi.*

ESTREGBORDS. — Axes, tabulæ, abiegnæ. (Ken.)

ESTRELINGUS.—Parvum pondus, minuta pars unciæ. (*Ob. eccl. Morin.*)

ESTRENA. — Munus, donum; *présent, étrenne.* (A. 1279.)

ESTRENGUEDOIRA. — Instrumentum doliariorum; *outil de tonnelier, estreignoir.*

ESTREPAMENTUM. — Vox forensis, destructio, quasi exstirpamentum; *dégât, ravage, saccagement;* ol. *estrepement*

ESTREPARE. — Destruere, vastare; *détruire, ravager;* ol. *estreper.*

ESTREVIUM. — Ut ESTRIF.

ESTRIF. — Species sagittæ vel potius balistæ, quæ a forma, vel a materia, aut a ratione eas tendendi, aut ab iis quæ emittunt, nomen habebat.

ESTRILIARE. — Equum distringere, strigili defricare; *étriller.*

ESTRIS. — Ut ESTRIF.

ESTRIVERIA. — Habena scandularia, lorum cui stapes alligatur; *étrivière;* ol. *estrivière.* (A. 1304.)

ESTRIVUS.— Strigilis; *étrille.* (A. 1304.)

ESTRIX. — Femina gulosa; *grande mangeuse;* ol. *estris.* (*Vet. Gl.*)

ESTROMENTUM.— Instrumentum; *outil, instrument.* (A. 716.)

ESTRUERE. — Pro *exstruere,* componere. (Mur.)

ESTRUMENTUM. — Pro *instrumentum.* (Mur.)

ESTUFFAMENTUM.—Omne genus panni; *tissu, étoffe.* (Rym.)

ESTUGERUM. — Ut ESTUGIUM.

ESTUGIUM. — Theca; *boîte, étui;* ol. *estuy.* (A. 1231.)

ESTURGIUS. —Acipenser; *esturgeon.*

ESTURJONUS.—Ead. notione.

ESTUS. — Status, quod aliquis *est:* « Vindedimus a vobis *estus* nostros cum omni peculiare, quod habemus aut locare poteremus, manso et terra vel viniolas, » etc. (*Form. Andeg.*)

ESVANUARE. — « Quam dictam mansuram dictus Robertus et ejus hæredes poterunt justiciare et *esvanuare* per redditum supra dictum sive aliquo contradicto. » (A. 1282.) De jure agitur, quo quis fundum ad manum suam ponere potest propter censum non solutum.

ESURUS. — Famelicus; *affamé.* (*A. SS.*)

ESUS. —Pastus; *nourriture, aliments.* (A. 1153.)

ESWARDIATOR. — Inspector, rebus examinandis præfectus; *inspecteur, contrôleur, surveillant;* ol. *eswardeur.*

ESYAMENTUM. — Quidquid alicui proprium est, quo pro lubitu uti potest. (A. 1445.)

ET. — Interdum pro *vel.*

ETALLIZARE. — Componere, conficere, ut videtur; *faire, fabriquer:* « Arena, unde vitrum *etallizatur.* » Leg. forte *cristallizatur.*

ETALLUM. — Locus ubi venalia proponuntur, pluteus venalitius; *étal, banc de marchand.* (A. 1241.)

ETEROCLITUM. — Idem q. DIVERSICLINIUM.

ETESA. — Armorum vel armaturæ species. (Odon. *Poem.*)

ETFUNDUS.—Fundus, ager; *terre, champ.* (Ord. Vit.)

ETHICA. —Febris species; *fièvre éthique.* (*A. SS.*)

ETHICALIS.—*Ethicalis febris,* ut ETHICA. (*A. SS.*)

ETHISIS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

ETHNIKE.— « Vendidi et tradidi... mancipium unum cum omni *ethnike* et peculiari suo, » etc. Forte idem est quod *familia*, a Græco ἔθνος, gens, natio, et metaphorice societas et genus hominum.

ETHYRODIANI. — Hæretici qui dicunt Mariam virginem ante partum, non post partum.

ETIA.—Modus agri : « Cum duabus *etiis* viugnearum. » (A. 1373.)

ETIQUETTA. — Schedula inscripta ; *étiquette*.

ETLEHA —Apri femina; *laie*.

ETLIDUS. — Idem q. Lidus.

ETNEKE. — Idem q. Ethnike.

ETUNIARE. — Pro Idoneare.

ETUNIATUS. — Pro Idoneatus.

ETYMOLOGICARE. — Etymologiam vocis scrutari ; *chercher l'étymologie d'un mot*.

EUBANUS. — Ligni species, idem f. q. Ebenus.

EUCARMEN. — Antiphona, quæ ad oblationem in liturgia sacra canitur. (*Grad. Albiens.*)

EUCHARIS.—Gratiosus ; *gracieux* : « Lingua *eucharis* in bono homine abundat. » (*Interp. Eccl.*)

EUCHARISTIA. —Sacrum corpus Christi in Missæ sacrificio confectum ; *la sainte Eucharistie*. (Pass.)—Sacra pyxis seu ciborium ; *ciboire*. (*H. mon. Becc.*) — Festum S. Sacramenti ; *la fête du Saint-Sacrement*. (*Ord. Eccl. Rothom.*)

EUCHARISTIALE. — Vas in quo Eucharistia servatur ; *ciboire*. (*Pontif. Moy.*)

EUCHETÆ. — Orantes, hæretici qui solas preces ad salutem satis esse somniabant.

EUCHIMUS. — Gr. εὔχυμος optimus ; *excellent*. (Alex. Iatr.)

EUCHONOMUS.—Pro Œconomus.

EUDOXUS. — Ex Gr. εὔδοξος gloriosus ; *plein de gloire*. (Frid.)

EUFORTUNIUM. — Bona fortuna ; *bonne fortune, bonheur*. (*A. SS.*)

EUGA. — Forte inguen ; *aine* : « Habebat febrem pestialem et bossam in *euga*. » (*Mir. Urb. V.*)

EUGIUM. — Pro nota silentii in musicis.

EUGUMENUS. — Mendose pro Egumenus.

EUHODIA. — Ex Gr. εὐοδία prosperum iter ; *heureux voyage*. (Tert.)

EULOGIA. — Eucharistiæ sacramentum ; *l'Eucharistie*. — Hostiæ particula ; *portion, fragment de la sainte hostie*.— Panis benedictus ; *pain bénit* — Quodvis munus ; *présent, cadeau*.— Præstatio ; *redevance*. — Epistola ; *lettre, missive*, — Benedictio, salutatio ; *bénédiction, salutation*.

EULOGIARIUS. — *Eulogiarum* confector aut donator ; *celui qui fabrique ou distribue les eulogies*.

EULOGICUS. — Ad *eulogiam* spectans ; *d'eulogie*.

EULOGIOSE. — Pro *elegiose*, id est dolenter. (Bald., *Chr. Cam.*)

EULOGIUM. —Epistola missa ad aliquem, vice muneris, quod *eulogia* vulgo dicitur : « Cum deceat reges potentes et famosos amicitiæ fœdere convinciri... vestræ serenitati hoc *eulogium* duximus destinandum. » (*Epist. Car. M.*) — Munusculum ; *petit cadeau* : « Munere præmio studuit sibi placare eum, mittens quasi *eulogium*, vas testeum, pergrande, melle plenum. » (*Vit. S. Luidg. episc.*) —Dispositio, propositum ; *disposition, intention* : « Et nihil est quod magis debeatur hominibus, quam ut eorum supremæ voluntatis *eulogia* impleantur. » (*Conc. Trev.* a. 1310.) —Prædictio, vaticinium ; *prédiction* : « Impletum est *eulogium* et irrefragabile vaticinium quod prædixerat. » (*A. SS.*) — Dictum sapienter, aptum responsum ; *parole sage, belle maxime* : « Illud tamen viri sapientis semper ad memoriam revocabat *eulogium*. » (*A. SS.*) — Sermo, dictio quævis ; *énoncé, exposé, discours* : « Quæ brevi *eulogio* in fronte hujus libelli prænotata repererit. » (*Passionnar. Gal.*) — Consuetudo ; *habitude, coutume* : « Miratus, eum longe concubinatus *eulogio* perstitisse. » (Lud.) — *Eulogium angelicum*, salutatio angelica ; *la salutation angélique*. (Men.) — Pro *elogium* : « Nugatoria loquacitatis *eulogio* perusa (*Lib. de disc. schol.*) ; » ubi S. Thomas : Eulogium, sapientia, bona fama, vel testimonium dicitur.

EULOIA. — Munus debitum, præstationis species ; *Vid.* Eulogia sub fine.

EUMENICUS. — Infernus ; *infernal, de l'enfer*. « Carcer *eumenicus*, » infernus ; *l'enfer*. (*A. SS.*)

EUMORPHUS. — Gr. εὔμορφος, formosus ; *beau*. (*A. SS.*)

EUNICIZATUS. — Castratus ; *fait eunuque*.

EUNICUS. — Ut Eunuchus.

EUNUCHARE. — Castrare, eunuchum facere ; *rendre eunuque, châtrer*. (Brompt.)

EUNUCHINARE.— Ead. notione.

EUNUCHINUS.—Ad eunuchum pertinens ; *d'eunuque* : « Impudenter erigunt facies *eunuchinas*. » (S. Hier.)

EUNUCHIZARE. — Ut Eunuchare. (*A. SS.*)

EUNUCHUS. — Dignitas in palatiis imperatorum, cui cubiculi augustalis cura erat, cubicularius. (*Cod. Just.*)

EUPREPIA. — Pulchritudo ; *beauté*. (*Vet. Gl.*)

EURAYDARE. — In carcerem conjicere, vel manum injicere in aliquem ; *arrêter mettre en prison*. (A. 1334.)

EURYTHMIA. — Εὐρυθμία concinnitas, corporis decens et aptus modus : « Ecce vir quidam ephebus *eurythmiam* domui Sebastiani prætendens, » etc. (*A. SS.*)

EUSEBIA. — Εὐσέβεια, pietas, misericordia ; *commisération, miséricorde*.

EUSSINUS. — Arboris species, ilex, ut videtur ; *yeuse*. (A. 1391.)

EUTHECA.—Theca pretiosior ; *boîte précieuse*.

EUTICE.—*Eutice flere*, idem videtur quod abundanter flere, ab εὖ et τήκω *liquefacio*, unde efformari potuit εὐτήκω ; Græce pro quo Latine dictum *eutice*. (*A. SS. Ben.*)

EUTYCHES. — A Gr. εὐτυχής, felix; *heureux.*

EUXONIA.—Excusatio, idem q. Essonia. (A. 1496.)

EUZARE. — Manubrium aptare; *mettre un manche à un outil, enmancher.*

EUZIARIA. — Ager, qui nec colitur, nec aratur, ut Area. (A. 1197.)

EVACUARE. — Vacuum seu irritum reddere; *Vid.* Vacuare. (*Ep. Steph. VI PP.*)

EVACUARIUM. — Apochæ species, idem q. Evacuatoria. (*Form. Marc.*)

EVACUATIO. — Abdicatio, rei possessæ dimissio; *renonciation à la possession d'une chose, abdication. Evacuationis charta*, qua quis rem aliquam ad alium transfert; *acte par lequel on transmet une propriété à un autre.* (A. 1105.)

EVACUATORIA. — Apochæ species, qua creditor, amissa cautione profitetur sibi solutam fuisse pecuniam, cautione enim reddita, apocha non datur; *quittance.*

EVADARI. — Reposcere, flagitare. (Isid.)

EVADIATUS. — Is a quo ratione forisfacti vadium seu pignus ablatum est; *Vid.* Vadium.

EVAGIUS. — Pro Estagius vel Estagiarius. (A. 1250.)

EVALUATIO. — Æstimatio; *évaluation, estimation.* (A. 1450.)

EVANADOTUS. — Ex Gr. εὐανάδοτος, cibus qui facile digeritur; *aliment de facile digestion.* (Sim. Jan.)

EVANGELIARIUM. — Liber in quo continentur *evangelia* quæ in singulis Missis leguntur aut cantantur, quem, ut hodie habetur, a D. Hieronymo compositum scribit Honorius Augustod.; *Evangéliaire.*

EVANGELISMUS. — *Evangelismi festum*, Dominica quinta post Pascha; *le cinquième dimanche après Pâques.*

EVANGELISTA. — Lætus nuntius; sic nominatur S. Nicolaus in ch. a. 1325.

EVANGELISTARIUM. — Idem q. Evangeliarium.

EVANGELIUM. — *Evangelia parvula*, hoc est, *evangeliorum* particulas in schedulis descriptas, inter superstitiosa phylacteria recenset S. Hyeronymus in Matthæum. *Evangelium plenarium*, liber ecclesiasticus, in quo omnes ex Evangelio lectiones in sacris liturgiis recitari solitæ continentur. Carpentarius mavult quatuor Evangelia simul compacta.

EVANGELIUS. — *Evangelius domini abbatis*, hoc est, capellanus, ut conjicit Mabillonius.

EVANGELIZARE. — Scripturas probare, practicis.

EVANTATGIUM. — Jus præcipuum, prærogativa; *avantage.* (A. 1354.)

EVANUTUS. — Elapsus; *passé, écoulé:* « *Evanutis* istis octo diebus. »

EVANVARE. — Dissipare, e conspectu tollere; *faire évanouir, dissiper.* (*A. SS.*)

EVARE. — Provocare. (*Vet. Gl.*)

EVASTARE. — Pro *vastare.* (*Vet. Gl.*)

EVE. — *Eve* et *treve* dicuntur nativi de *avo* et *tritavo*, quorum majores servitutem servierunt. (Sken.)

EVECTIO. —Diploma, codicillus, libellus, quo cursu publico utendi facultas datur; *lettre par laquelle le prince donne à un particulier la permission de prendre la poste.* (*Cod. Th.*) — Ipsi equi, seu equitaturæ; *chevaux ou montures qui servent aux transports.* (*Conc. Hisp.*) *Evectio navalis*, ipsæ naves; *vaisseaux, navires.* (Fred.)

EVECTIUNCULA. — Dimin. ab Evectio. (Paul. Diac.)

EVEGERE. — Pro *evehere.* (Mur.)

EVELLATIO. — Destructio, quasi evulsio; *destruction, démolition.* (A. 1331.)

EVELLATUS. — Evulsus; *arraché.*

EVELLERARE. — Vellere, spoliare; *dépouiller de la toison.* (W. Brit.)

EVENDICARE. — Sibi asserere, obtinere; *revendiquer.* (A. 704.)

EVENIENTER. — Casu fortuito; *par hasard.*

EVENIMENTUM. — Possessio obveniens alicui, quod varie fit, ut Escaeta. (A. 1371.)

EVENTAGIUM. — Jus præcipuum, prærogativa, ut Avantagium. (A. 1221.)

EVENTAMENTUM. — Eventus, casus; *événement.*

EVENTARE. — Aerem sibi vel alteri concitare, vel captare; *éventer.* (Mich. Scot.)

EVENTATIO. — Aeris captatio et ejusdem impressio. (A. 1398.)

EVENTIO. — Pro *eventus*, casus, (Bern. Mon.)

EVENTIUNCULA. —Ut Evectiuncula.

EVENTURA.— Fortuna; *aventure.* (Lamb. Ard.)—Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et *escaetis* domino feudi obvenit; *Vid.* Aventura et Escaeta. (*H. Dalph.*)

EVENTUS.— Adventus; *arrivée.* (A. 1357.)

EVERBERARE. — Vi quadam excitare, impetrare. (*Bart. Gl.*)

EVERNARE. — « Multis enim fallaces divitiæ malignandi præstitere occasiones dum vel ad luxuriam *evernant*, vel ad superbiam instant. » (*A. SS.*) Editores pro *enervare* positum credunt; Carpentarius pro *invitare.*

EVERSALICAMINOR. — Scripturæ genus, *Vid.* Scriptura.

EVEX. — Episcopus; *évêque.*

EVEXUS. — *Evexum poli clima*, idem q. Virgilio *convexum cœlum.* (*A. SS.*)

EVICTIO. — *Evictio tyranni*, victoria relata de tyranno. (*Vet. Cal.*)

EVIDARE FABAS. — Excutere, siliquas exuere; *écosser des fèves.* (A. 1351.)

EVIDENTIA. — Præsentia, conspectus; *présence, vue.* (A. 1103.) *Evidentiæ chartæ*, tabulæ, instrumenta, testimonia quibus jus prædiorum firmatur, quod rem *evidentem* faciant, unde ut plurimum hujusmodi diplomatum initia ita concipiuntur : « Notum sit omnibus præsentibus et futuris; » *titres, actes de propriété.* (Pass.)

EVIDENTIALE JUDICIUM. — Idem q. Evinditale.

EVIDERE. — Evidens esse : « Ejus... prærogativa ex hoc *evidet.* » (*Chr. Thom. Otter.*)

EVIGESCERE. — Vigorem amittere, marcescere; *perdre sa vivacité, sa vigueur.* (Tert.)

EVIGILANS. — *Evigilans stultum*, sic appellabant boni illi monachi campanam quæ pulsabatur ad matutinas, quod, tepescente eo ævo pietate, stultos eos qui e lecto exsurgerent, quo procederent in ecclesiam ad concinnendos hymnos matutinos, existimarent.

EVIGILARE. — *Evigilare dormientes*, expergefacere; *éveiller.*

EVIGORARE. — Vigore privare; *priver de sa vigueur, de sa vivacité.* (Tert.)

EVINCULARE. — E vinculis solvere; *délivrer des chaînes.*

EVINDICARE. — Evincere, rem seu possessionem judicio, vel lata sibi sententia asserere, obtinere; *évincer, déposséder quelqu'un juridiquement.* (*A. SS. Ben.*)

EVINDICATORIUM. — Sententia judicis qua quis in rei controversæ possessionem mittitur, vel in ejus possessione contra invasores conservatur; *jugement qui met en possession d'une valeur en litige, ou qui maintient la possession d'une valeur dont la propriété est attaquée.* (Mab., *Annal.*)

EVINDICATORIUS. — *Charta evindicatoria, præceptum evindicatorium*, ead. notione q. EVINDICATORIUM.

EVINDITALIS. — *Evinditale judicium*, datum videtur contra eum qui, re cujuspiam ablata, in jus vocatus ad placitum, nulla missa vel nuntiata *sunnia* seu excusatione, venire distulit.

EVIRGINARE. — Virginem corrumpere. (*Vet. Gl.*)

EVIRIATUS. — Pro *eviratus*. (*Vet. Gl.*)

EVISCUS. — Planta medicinalis.

EVITARE. — Vitam auferre, occidere; *tuer, mettre à mort.* (*Vet. Gl.*) — Impedire, prohibere; *empêcher, défendre.* (Mur.)

EVITUDO. — « Hujus profectionis rumor varias distinctus per urbes, æmulos tuos ingenti *evitudine* vibrat. » (*A. SS.*) Ubi Bollandus: « An evidentia et claritate? an hebetudine et stupore? »

EVOCATORIÆ. — Epistolæ quibus absentes ad comitatum *evocabantur* a principe, aut quibus iis qui principis aspectum ambiebant, veniendi facultas dabatur; nam sine *evocatoria* ad comitatum venire omnibus non licebat; *invitations, lettres d'appel.*

EVOCATUS. — *Evocati*, qui militant sine sacramento. (*Vet. Gl.*

EVOLAGIUM. — -us aquæ et piscium stagni, alibi VOLAGIUM; *droit de pêche dans un étang et libre disposition de ses eaux.*

EVOLATUS. — Dicitur de arbore ventorum vi ad terram dejectus; *arbre renversé par le vent.* (A. 1317.)

EX DE POST. — Ex eo tempore; *depuis.* (A. 1403.) *Ex nunc*, ex hoc tempore; *depuis ce temps. Ex post*, ead. notione.

EXACIARE. — Exacuere, excitare, ut videtur.

EXACINARE — Acinos ex uvis eximere. (*Med. Sal.*)

EXACISCLARE. — *Exacisclare arcam*, in antiquis inscriptionibus, eam discerpere.

EXACTA. — Ut EXACTIO. (A. 753.)

EXACTARE. — Pro *exigere.*

EXACTICUM. — *Vid.* CANTARIUM.

EXACTIO. — Crudelitas; *cruauté, barbarie.* (*Bart. Gl.*)

EXACTIONARE. — Exigere, per vim auferre; *prendre, enlever, se faire donner par force.* (Joan. de Bek.)

EXACTIONARIUS. — Exactor; *collecteur, percepteur.* (Mart.)

EXACTIVUS. — Qui exigi solet; *exigible.*

EXACTOR. — Publicanus; *percepteur, collecteur.*

EXACTURA. — Pro EXACTIO.

EXACUCERE. — Punctim ferire; *frapper d'estoc.* (A. 1400.)

EXADELPHUS. — Fratris filius, patruelis, etiam ex sorore nepos; *cousin germain.*

EXADITUARE. — Excludere ab adytis. (Isid.)

EXADONIARE. — *Idoneum* seu innocentem se probare; *se justifier.*

EXADUM. — Species vehiculi, ut ESSEDUM.

EXADUNARE. — Addere, conjungere, ut ADUNARE.

EXADVOCATUS. — Qui fuit *advocatus.* (Mart., *Lex.*)

EXÆQUARE. — Æqualiter partiri; *diviser en parties égales.*

EXÆRUGINARE. — Polire; *fourbir.*

EXAFOCI. — « Obtulit canistra *exafoci* ex argento purissimo (Anast.); » sed legendum indubie *exafota*, ex Gr. Ἑξάφωτα, id est canistra sex luminibus, lucernis, vel candelis instructa.

EXAGA. — Exitus, proventus, ut EXAGUM. (Col.)

EXAGELLA. — Quota pars quæ unicuique hæredum ex successione obvenit; *portion d'un héritage, ce qui revient à chaque héritier.*

EXAGELLARIUS. — Ad hæredem spectans; *héréditaire.*

EXAGGARE. — De acerbo detrahere; *démonceler.* (*Vet. Gl.*)

EXAGGERARE. — Exasperare. (Hincm.)

EXAGIUM. — Trutina, certum ponderis genus; examen, purgatio, judicium Dei; exitus, proventus; æstimatio; *balance, poids; épreuve judiciaire, jugement de Dieu; revenus, profits; estimation.*

EXAGUM. — Proventus, ut EXAGIUM.

EXALABRARE. — *Alabro* filum evolvere. (*Vet. Gl.*) *Vid.* ALABRUM.

EXALAPARE. — Alapis cædere; *souffleter.* (*A. SS.*)

EXALMATUS. — « Invaluit quorumdam hominum superstitiosa nequitia, qua sub religionis prætextu et salutis corporalis ementita spe, miseros homines inducunt, ut, relictis artis medicinæ remediis, ad ligaturas et alias superstitiones confugiant. Quod ne posthac fiat, omnes et quascunque incantatorum, vel, ut vulgo dicitur, *exalmatorum* orationes, preces et figmenta a nostra diœcesi explodimus, cum sint superstitionibus et

erroribus plena. » (*Conc. Hisp. a.* 1600.)

EXALODIS. — Proprietas, idem q. ALODIS.

EXALRARE.—Fodere vel haurire : « Fossata vel murisca... noctare, vel *exalrare*, vel aliquem cursum facere. » (A. 1228.)

EXALTARE. — Pro EXARTARE.

EXALTATIO. — Exstructio, vel restauratio ; *construction ou réparation : « Exaltatio* turris incendio dirutæ. » (A. 1222.)—Fastus; *faste, luxe : « Exaltatio* non convenit professoribus humilitatis. » (Tert.) — *Exaltatio monetæ*, dicitur de accessionibus factis pretio monetarum. (Rym.) — *Exaltatio sanctæ crucis*, dies quarta decima mensis Septembris ; *le 14 septembre.*

EXALTATUS. — Pro *exaratus.*

EXALTERATUS. — Imminutus, depravatus ; *amoindri, altéré.*

EXALTIO. — Elevatio ; *hauteur, élévation.*

EXALTUS. — Pro EXARTUS. (A. 1319.)

EXAMANTISSIMUS. — Pro *amantissimus*, id est valde dilectus.

EXAMARICARI.—*Amariorem* facere, inamarescere; *rendre amer, devenir amer.* (*V. Interp. Orig.*)

EXAMBICARE. — Pro EXCAMBICARE, vel EXCAMBIARE, rem cum re commutare ; *échanger.*

EXAMBIRE — Pro *ambire*, desiderare : « Ut *exambiret* reponi se injuste in episcopatum, de quo fuerat juste depositus. » (S. Cyp.)

EXAMEN.—Purgatio, judicium Dei; *épreuve judiciaire, jugement de Dieu.* — Origo ; *origine, source, commencement.* (Abbon.) — Pannus holosericus, ut EXAMETUM. — *Examen dotis*, jurisconsultis dicitur donatio, quæ uxori a marito fit in compensationem dotis, quam ipse ab ea accepit; unde nomen.

EXAMETUM. — Pannus holosericus· *étoffe de soie, satin;* ol. *samit.*

EXAMINA. — Ead. notione.

EXAMINARE. — Ad disquisitionem vocare. (*A. SS.*) — *Examinare* dicuntur apes, quæ una coeunt et in *examen* congregantur.

EXAMINATIA. — Examen, doctrinæ periclitatio ; *examen.* (A. 1336.)

EXAMINATIO. — Examen ; *examen, recherche.* (A. 1292.) — Purgatio, judicium Dei ; *épreuve judiciaire.* (A. 1063.) — F. invocatio : « Electus Papa procumbet... nam *examinatio* antiqua sanctorum et alia præcedentia omittuntur. » (*Cærem. Rom.*) Nisi *sortes sanctorum* hic indigitari quis existimet.

EXAMINATOR. — Dignitas apud Longobardos.

EXAMINATORIUS. — Ad probationem conducens; *qui sert à éprouver.* (Tert.)

EXAMINATUS. — Probatus ; *de bon aloi, affiné.* (Pass.)

EXAMITUM. — Idem q. EXAMETUM.

EXAMPLARE. — Extendere, augere, ampliare ; *étendre, accroître, augmenter.* (*A. SS.*)

EXAMPLARIUM. — Silva in terram cultam redacta, ut EXEMPLUM.

EXANCINGUM. — F. modus agri, idem quod ANCINGA.

EXANCLARE. — Pro EXANTLARE.

EXANCORARE. — Anchoras vellere, solvere ; *lever l'ancre, désancrer.*

EXANESCERE. — Pro *evanescere.*

EXANGUACHA.— Custodiæ, idem q. SCARAGUAYTA.

EXANGULARE. — Per angulos inquirere. (*Vet. Gl.*)

EXANGYSIS. — Vadimonium, pignus; *gage, garantie.* (J. Afr.)

EXANHELARE. — Peroptare ; *désirer ardemment.* (*Script. rer. Fr.*)

EXANIMARE. — (Neutr.) Animam agere, exspirare ; *rendre l'âme.* (*A. SS.*)

EXANTHEMA.—Quod effloruit, metaphorice pustulæ subrubræ, leves eruptiones humorum per cutem florescentium ; *boutons, tumeur.*

EXANULARE. —Annulum deponere ; *déposer l'anneau.* (Sug.)

EXANUM. — Ut EXAGUM.

EXAQUATIO. — « Si venditur aut emitur vinum ad *exaquationem*, id est ad probationem, de unoquoque tonello debet emptor II denar. et venditor II denar. » (A. 1036.)

EXAQUATORIUM. — Canalis per quem aqua decurrit; *conduit, canal.* (A. 1322.)

EXAQUESCERE. — Aquosum fieri ; *se changer en eau.* (Cens.)

EXARCHATUS. — Districtus, juridictio *exarchi ; territoire soumis à un exarque, exarchat.*

EXARCHIATRUS.—Qui archiatri seu medici principis comitatus munere defunctus est; *médecin du prince.*

EXARCHUS.—Dignitas præstantissima in imperio Constantinopolitano; *exarque, nom de dignité dans l'empire d'Orient.* — Titulus honorarius Pippino et Carolo Martello datus ; *exarque, titre honorifique donné à Pépin le Bref et à Charles Martel.* — Dignitas ecclesiastica ; *exarque, dignitaire ecclésiastique.*

EXARCIA.— Funalis apparatus navium ; *agrès ;* ol. *essarcie.*

EXARDIUM. — Ut EXALTUS. (A. 1147.)

EXARENTASMA. — Forte ornamentum, ut aulæum, vel aliud hujusmodi a Græco ἐξαρτίζειν, ornare, instruere. (Mur.)

EXARERE. — Exarescere. (*Vet. Gl.*)

EXARIATA. — Collis *incutta*, Prov. *eyssariade.*

EXARICHUS.—Agrorum colonus, arator; *habitant des champs, laboureur, cultivateur.* (A. 1247.)

EXAROCRARE. — Succernere. (*Vet. Gl.*)

EXARRARE.— Instruere ; *équiper, armer.* (Boninc.)

EXARSUS.—Incensus ; *enflammé.* (*A. SS.*)

EXARTARE. — Interculare silvas, et dumeta succidere, et in culturam redigere ; *défricher et mettre en culture ;* ol. *essarter.*

EXARTARIA. — Ut EXARTUS.

EXARTARIUS. — Operarius, qui *exartat* silvas ; *ouvrier qui défriche.*

EXARTATOR. — Ead. notione.

EXARTES. — Ut EXARTUS.

EXARTHRARE. — Membra dissolvere, disrumpere; *démembrer*.
EXARTUARE. — Ead. notione.
EXARTUS. — Ager in culturam redactus; *terre défrichée et mise en culture*; ol. *essars, exsars*.
EXASIA. — Canalis per quem aqua superflua defluit; *canal, conduit par lequel la superflu de l'eau s'écoule*.
EXATERIUS.—Idem forte qui alienigena, vel qui dumeta succidit; *étranger ou celui qui défriche*. (A. 1200.)
EXATERRA. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)
EXAUCTORITAS. — Exauctoratio, qua quis suo gradu dejicitur; *licenciement, réforme*. (*Cod. Th.*)
EXAUDI. — *Exaudi, Domine*, Dominica sexta post Pascha; *le sixième dimanche après Pâques*.
EXAUDIBILIS. — Facilis et promptus ad exaudiendum. (*Conc. Hisp.*)
EXAUDIBILITER. — Benevolenter; *avec bienveillance*. (*G. Chr.*)
EXAUDITIO, — Benevolentia; *bienveillance*. (*Script. rer. Fr.*)
EXAUGERARE. — Augere, accrescere; *augmenter, accroître*. (A. 1095.)
EXAUGESCERE. — Deficere. (*A. SS.*)
EXAUREARE. — Aura seu leviori vento in aere sese purgare, aerem captare, quod faciunt falcones; Gal. ol. *s'airier*.
EXAUTORIZATUS.—Quasi extra auctoritatem, qui defugit auctoritatem et disciplinam contemnit. (Meist.)
EXAURICULARE. — Aures abscindere, *couper les oreilles*; ol. *essoriller*.
EXAVUM. — Ut Exagum.
EXBANNIARE. — Bannire, proscribere; *proscrire, bannir*. (A. 1306.)
EXBANNIMENTUM. — Proscriptio; *bannissement*. (A. 1415.)
EXBLATARE.—Reditus terræ, vineæ vel prædii percipere; *percevoir, recouvrer les revenus de la terre*. (A. 862.)
EXBONATIO. — Metarum positio juridica; *détermination, plantation des bornes par autorité de justice*; ol. *esbonage*. (A. 1267.)
EXBONNARE.—Ex pacto statuere, moderari; *régler, déterminer, fixer par une convention*. (A. 1161.)
EXBORARE,—Ut Esborare.
EXBRANCARE. — Ramos avellere; *ébrancher*; ol. *esbrancher*. (Flet.)
EXBRANCHIARE. — Ead. notione. (Id.)
EXBRIGARE.—Extra *brigam* ponere, lite et jurgio liberare; *dégager de toute chicane, de tout procès*; *Vid.* Briga.
EXBURSARE. — Pecuniam e bursa seu crumena depromere; *débourser*. (A. 1478.)
EXCAANCIA. — Quod obvenit alicui, ut Escaeta.
EXCADENTIA. — *Excadentiæ curiæ* in regno Siciliæ, Gallis *parties casuelles*, caduca bona, quæ in fiscum cadunt, seu ex commisso, seu alia quavis ratione; *Vid.* Escaeta. — Legitima hæreditas quæ alicui obvenit; *héritage, succession régulière*. (A. 1261.) *Vid.* Escaeta.
EXCADERE. — In aliquem cadere, ei obvenire; *échoir*. (A. 1229.)
EXCADUCUM. — Quod alicui obvenit jure hæreditario, aliave ratione; *Vid.* Escaeta.
EXCADECAFOTUS.— Idem q. Exafoci.
EXCÆCARE. — Oculos evellere; *arracher les yeux, aveugler*. (W. Thor.)
EXCAITA. — Idem q. Escaeta.
EXCALCEATI. —Hæretici qui excalceatos ambulare debere homines asserebant, inquit Philastrius.
EXCALDARE. — Leviter coquere, in aquam calidam immittere; *échauder*. — *Excaldare se*, in thermis lavari; *se baigner*.
EXCALGAYTUS. — Excubiæ, idem q. Scaraguayta.
EXCAMBIARE, — Permutare; *échanger*.
EXCAMBIATOR.—Trapezita, mensarius; *banquier, changeur*.
EXCAMBITARE.—Ut Excambiare. (Mad.)
EXCAMBITIO. — Permutatio; *échange*.
EXCAMBIUM. — Ead. significatione.
EXCANCIA. — Bonum caducum obveniens, de quo supra in voce Escaeta. (A. 1237.)
EXCANDALUM. — Damnum, detrimentum; *dommage, dégat*. (A. 1040.)
EXCANDENTIA. — Paleæ leviores et cætera purgamenta e frumentis in area tritis *cadentia*. (A. 1221.)
EXCANCIDARE. — Candidum reddere; dealbare; *blanchir, nettoyer, rendre blanc*. (Remig. Autoss.)
EXCANGIUM. — Exchangia, permutatio; *échange*.
EXCANONICARE.— Canonicaturam alicui auferre; *enlever la dignité de chanoine*. (Pet. Bles.)
EXCANTARE. — Ut Descantare.
EXCAPILLARE. — Discooperire; *découvrir, décoiffer*. (*Lex Sal.*)
EXCAPILLATUS. — Denutatos et sparsos capillos habens; *qui a les cheveux épars*. (*A. SS.*)
EXCAPITARE.—Decapitare, caput amputare; *décapiter* (Hen. Hunt.)
EXCARCERARE. — E carcere educere; *élargir, faire sortir de prison*.
EXCARNARE. — Carne spoliare; *décharner*.
EXCARNIFICARE. — Carnem vorare; *manger la chair*.
EXCARPSUS. — Pro *excerptus*. (A. 805.)
EXCARRAZONATA.—Munitionis species, eadem q. Latinis *vallum*, Gallis *palissade*. (A. 1211.)
EXCARRICARE. — Exonerare; *décharger*.
EXCARTELLATUS. — Quadripartitus; *écartelé* (dicitur de scutis gentilitiis quadrifariam divisis).
EXASINA.— Male pro Escasura.
EXCATURIZARE. — Aqua calida perfundere; *échauder*. (*Vet. Gl.*)
EXCAUCIA.—Idem q. Escaeta.
EXCAUDICARE. —Caudices avellere; *extirper, déraciner*. (Tert.)
EXCAVERE. — Præcavere. (Isid.) — Bau-

nire, edicto publico proscribere, interdicere; *défendre, interdire.* (A. 1372.)

EXCAUSARE. — Forte *causam* seu litem intendere, instruere. (*Form. Andeg.*)

EXCAUSARIUS. — Qui *causas* seu vices alterius agit; *celui qui soutient les intérêts d'autrui ou agit en son nom.* (*Vet. Inst. Lemov.*)

EXCAVEMENTUM.—Proscriptio; *bannissement.* (A. 1372.)

EXCEDECAFOTI.—Idem q. EXAFOTI.

EXCEDERE.—*Excedere hominem*, mori, decedere; *mourir.*

EXCELLARE.—Extra cellam vivere, relicta professione monastica, libere cum uxore in sæculo vivere; *vivre dans le monde, en parlant d'un moine défroqué.*

EXCELLENTIA. — Titulus principum, atque adeo imperatorum; *excellence, titre honorifique donné aux empereurs et aux princes.* (Anast.) *Per excellentiam*, phrasis Gallica; *par excellence*, egregie. (A. 1357.)

EXCENNIUM. — Munus, donum; *présent, cadeau.* (Limb.)

EXCENTOR.— Pro *exsecutor.* (*Decr. Plac.*)

EXCEPTA. — Pro *excerpta.*

EXCEPTACULUM.—Ut receptaculum quo aliquid excipimus; *ce qui reçoit, renferme quelque chose, instrument pour recevoir ou recueillir quelque chose.* (Tert.)

EXCEPTARE. — Excipere, demere, numero eximere; *excepter.* (Mur.)

EXCEPTATIO. — Exceptio; *exception.* (A. 969.)

EXCEPTATUS. — *Exceptatum officium*, forte usu receptum : « Expositio *exceptati*... statui ordinem *exceptati* officii tam de psalmis cum antiphonis, quam de homeliis et de Vesperis, et matutinis, » etc. (*Ord. eccl. Ambros. Med.*)

EXCEPTIO. — Festum S. Martini quarto Idus Maii in Gallia celebratum; *la fête de saint Martin.* — *Exceptionis pagina*, charta qua quis prædium sub annuo censu ad vitam utendum accipit vel concedit; quod a notariis qui *exceptores* dicebantur, notis excipiebatur; *bail emphytéotique.* — *Excerptiones*, pro *exceptiones* sæpe occurrit, ut videmus apud Baluzium in notis ad August. *Dialog. de emend. Gratian.*

EXCEPTIS. — Præter; *outre.* (Jul. Afr.)

EXCEPTO. — Ead. notione. (Isid.)

EXCEPTOR. — Notarius, amanuensis, qui acta judiciorum describit, judicis sententiam excipit; *secrétaire, greffier, scribe. Vid.* EXCEPTIO.

EXCEPTORIA.— Collectorium, cisterna; *réservoir, citerne.*

EXCEPTUARE.—Excipere, ut EXCEPTARE.

EXCEPTUATIO. — Exceptio; *exception, réserve.* (A. 969.)

EXCEPTUM. — Præceptum; *ordre, instruction.* (S. VI.)

EXCEREBRARE. — Cerebrum excutere, ad insaniam adigere; *perdre ou faire perdre la tête, devenir fou, ou rendre fou.*

EXCEREBRATIO. — Cerebri amissio, insania; *folie, démence.*

EXCEREBRATUS. — Qui cerebrum amisit; *qui a perdu la tête, qui n'a pas le sens, étourdi, fou.*

EXCERNERE. — Fluere; *évacuer.* (Alex. Iatroph.)

EXCERVICARE. — « Si quis..... ritortas, quibus sepes continentur, capulaverit, aut res camborlas *excervicaverit.* » *Lex Sal.* in margine Edit. Heroldi, *ewtkerven*, id est concidere. « Hoc modo deficiente — continentiæ verbo *excervicante* contumaces, vitiorum intemperantia decurrit. » (*Vet. interp.* Phil. *Q. in Genes.*)

EXCESSIO. — Immoderantia; *excès.*

EXCESSIVITAS. — *Excessivitas expensarum*, superfluitas, nimietas; *dépenses excessives.* (A. 1591.)

EXCESSIVUS. — Immodicus; *immodéré dérèglé, excessif.* (A. 1361.)

EXCESSOR. — Ead. notione. (A. 1341.)

EXCESSUALIS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

EXCESSUS. — Quod excedit; *le surplus.* (A. 1315.) — Immoderatio; *excès.* (Rol. Pat.)

EXCHALCIARE. — Ære spoliare, nummos auferre : « Belle te nummularius ille *exchalciavit.* » (Porph. in Hor.) Jocus est in furacem, nummos de mensa subtractos in calceos sibi infarcientem.

EXCHALGAYTA. — Excubiæ, idem q. SCARAGAYTA.

EXCHANGIA. — Permutatio; *échange.*

EXCHEETA. — Ut ESCAETA.

EXCHERTUS.— Insertus, additus; *introduit, ajouté.*

EXCHINTONATA.—Fascis cingulo astricta, ut videtur, ab Ital. *cintole*, cingulum; *botte, fagot.* (*St. Av.*)

EXCHIRGITIA. — Ut EXCHALGAYTA

EXCHUCHARE. — Pro EXSUCCARE.

EXCICOTUM. — Symbolum; *écot.* (A. 1362.)

EXCIDENTIA. — Idem q. ESCAETA.

EXCIDERE. — Obtingere, obvenire; *échoir.* (A. 1242.)

EXCIDIUM. — Jus domini superioris in bona vassalli decedentis : simul et quod nomine *relevii* dono exsolvebatur ab hærede, ut eorum possessionem adire legitime posset; *Vid.* RELEVARE; *droit du seigneur sur l'héritage du vassal et aussi droit de relief.*

EXCILARE. — Male dictum putat Grævius pro EXCELLARE. (Isid.)

EXCIMATICUS. — Pro SCHISMATICUS. (A. 1065.)

EXCINIUM. — Donum, munus; *présent, cadeau.*

EXCIPIUM. — Venabulum; *épieu pour la chasse.* (Isid.)

EXCIPULUM. — Fossa vel instrumentum quo pisces capiuntur; *fossé ou engin de pêche.* (*Vet. Gl.*)

EXCISURA. — Imum fossati solum vel ejus incisura : « Quod in *excisura* fossati cadet. » (A. 1234.)

EXCITATORIA.—Jurgium, rixa; *querelle, dispute.* (A. 1361.)

EXCLAMARE. — Alta voce pronuntiare, vox liturgica, quæ in libris Græcorum ec-

clesiasticis per ἐκφωνεῖν passim redditur: « Omnes diaconites et pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, Kyrie eleison *exclamare* studeant. » (*Diurn. Rom.*)

EXCLARARE. — Declarare, pronuntiare; *annoncer, proclamer, faire connaître.* (*St. Saon.*) — Expandere; *déployer :* « Se *exclarare* in aciem. » (Mur.)

EXCLIPTICARE. — Deficere; *manquer, défaillir.*

EXCOLARE. — Pro EXCROLARE.

EXCLOSA. — Pro EXCLUSA.

EXCLOSORIUM. — Aquarii canalis valvula, cataracta; *porte d'écluse, écluse.* (A. 1376.)

EXCLOTARIA. — Ut EXCLUSA. (A. 1216.)

EXCLUDERE. — Erogare, promere; *dépenser, payer.* (*Cod. Th.*) — Præcludere; *boucher, intercepter :* « Ut novos muros destruat, quia abbatias nostras *excludunt.* » (A. 1153.

EXCLUSA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *bassin, écluse.*

EXCLUSAGIUM. — Pensitatio quæ a domino feudi exigitur pro jure habendi *exclusam : droit payé au seigneur pour avoir la permission de retenir les eaux courantes ou de faire des écluses;* ol. *exclusaige.*

EXCLUSARIA. — Baillivia seu præfectura exclusarum, in monasteriis; *administration des écluses ou retenues d'eaux, dans les monastères.* (*Inn. III PP. epist.*) — Idem q. EXCLUSA. (A. 1308.)

EXCLUSARIUS. — Pro EXCLUSORIUS.

EXCLUSATICUM. — Tributum quod a prætereuntibus ad exclusas pensitatur; *péage au passage des écluses.*

EXCLUSATOR. — Cui competit pensitatio ex facultate habendi *exclusam* alicui concessa.

EXCLUSOR. — Janitor; *portier.* — Faber ferrarius vel ærarius; *forgeur, mouleur, fondeur :* « In arte argentaria *exclusores* vocantur, qui de confusione massæ noverunt formam vasis exprimere. » (S. Aug.) *Exclusores dæmonum* dicti exorcistæ.

EXCLUSORIUS. — Ostiarius, ut EXCLUSOR.

EXCLUSTI. — Pro *exclusisti.* (Tert.)

EXCLUSUS. — Obsessor; *celui qui s'arrête, s'établit quelque part, qui assiége, assiégeant.*

EXCOCIARE. — Glebas frangere, vel dumetis purgare; *émotter une terre ou la débarrasser des ronces.* (*Mon. Angl.*)

EXCODICARE. — Runcare; *donner un labour avec la serfouette, serfouir;* ol. *cherfoir.*

EXCOGERE. — Pro COGERE. (Inn. Agrinens.)

EXCOGACIAMENTUS. — Adulterium vel raptus virginum aut viduarum; *adultère ou rapt des femmes veuves ou célibataires.* (A. 1114.

EXCOLA. — Alienigena; *qui est du dehors, étranger.* (Rym.)

EXCOLATA. — Carnis decoctum, aposema : « Rogo ut mihi facias *excolatam*, ut ex ea vobiscum manducem hoc sero. » (*A. SS.*)

EXCOLATUS. — *Sotulares excolati. Vide* in SUBTALARES.

EXCOLENTIA. — A voce *excolere :* « Si ultra tres numerus (fratrum) excreverit, unus semper propter domesticam curam, atque rerum communium *excolentiam* remaneat. » (*Lex Long.*)

EXCOLIDUS. — *Excolidus ager*, squalidus, incultus; *terre qui n'est pas en culture, friche.*

EXCOMIARE. — Licentiam abeundi facere, imo ejicere, expellere; *autoriser à s'en aller, mettre dehors, chasser.* (*St. Plac.*)

EXCOMMIATUS. — Expulsus; *chassé, banni.* (*St. Cast. Reb.*)

EXCOMMUNICARE. — A communione fidelium prohibere; *retrancher de la communion des fidèles, excommunier.* — Obtestari; *prier, supplier :* « Episcopus *excommunicavit* homines.... per Dominum Patrem omnipotentem..... ut veritatem dicant. » (A. 920.) *Excommunicari cibo :* « Si quis clericus superbire præsumpserit, sæpius proprio *excommunicatur cibo.* » (*Pœn. Egb. arch. Ebr.*) Id est, in *pane et aqua pœniteat.*

EXCOMMUNICATIO. — A communione fidelium prohibitio; *excommunication, retranchement de la société des fidèles;* ol. *excommuniment, Excommenie,* etc. *Excommunicatio a pace, Missa et mensa*, episcopis inflicta qui parochiam alienam invadunt. (*Can. Hib.*) — *Major et minor excommunicatio.* Dicitur autem major excommunicatio, cum dicit prælatus : *Excommunico te.....*, talis excommunicatio separat excommunicatum a communione fidelium, et participatione et perceptione sacramentorum. Minor autem excommunicatio (quæ locum non habet in Galliis) dicitur cum quis communicat excommunicato majori excommunicatione; et tunc participans excommunicato, est remotus a perceptione sacramentorum : ita non debet recipere Eucharistiam vel alia sacramenta quousque fuerit absolutus (*Synod. Nem. a.* 1284.) Excommunicatio inter pœnas monasticas recensetur. (*Reg. S. Ben.*); ea autem varia fuit, interdum *a mensa*, interdum *ab oratorio*, etc.

EXCOMMUNICATOR. — Qui sententiam excommunicationis fert; *celui qui excommunie.*

EXCOMMUNIO. — Excommunicatus; *celui qui est excommunié.* (*Can. S. Pat.*)

EXCOMMUNIS. — Ead. notione. (*Conc. Arel.* II.)

EXCOMMUNITER. — Una, communiter; *ensemble, en commun.* (A. 1200.)

EXCOMMUNUS. — Ut EXCOMMUNIS. (*Form. And.*)

EXCOMNUS. — Ead. notione. (A. 766.)

EXCOMPARATIO. — Comparatio, acquisitio; *acquisition, achat.* (Ap. Bal., *H. Arv.*)

EXCOMPUTARE. — Computare, numerare; *compter.* (A. 1349.)

EXCONCILIARE. — *Exconciliare altare*, interdire, vetare, ne in eo sacra peragantur; *interdir un autel*

EXCONDICERE. — Excusare, satisfacere, purgare se sacramento, affirmare; *s'excuser, se justifier, prouver son innocence;* ol. *escondire.*

EXCONDITUM. — Excusatio, purgatio per sacramentum; *action de s'excuser, de se justifier, de démontrer son innocence.* (A. 1215.)

EXCONSULES. — Qui a consulatu exierunt peracto vicis suæ anno; *exconsuls.* (Isid.)

EXCONTRARE. — Permutare; *échanger.*

EXCONTRUM. — Permutatio, quod contra aliam rem, seu pro alia reddatur; proprie autem est, cum obses loco alterius obsidis cum licentia discedentis, aut dimissi datur; *échange, ce qu'on donne en échange.*

EXCOPARE. — Ut Escopare.

EXCOPIARE. — Exscribere, *copier.*

EXCORDARI. — Aberrare; *se tromper.* (*Com. Inst.*)

EXCORDATUS. — Corde privatus; *qui est sans cœur.* (Sug.)

EXCOREARE. — Ut Excoriare.

EXCORIARE. — Virgis vehementer cædere; *battre de verges jusqu'au sang, fustiger;* ol. *escorchier.* (*Ch. imp. Fred. I.*) — Corium detrahere; *écorcher;* ol. *escorchier.* (*Leg. Roth.*) *Excoriare cruces,* aurum et argentum ab iis expilare; *enlever l'or et l'argent qui ornent les croix.* (Radew.)

EXCORIATIO. — Ut Escoriatio.

EXCORIATOR. — Lanius; *boucher, bourreau.* (A. 1295.) Metaphorice *excoriatores,* qui lites provocant. (A. 1302.)

EXCORPORARE SE. — A corpore seu societate discedere; *se tenir à l'écart, faire bande à part.* (Vinc. Lirin.)

EXCORRENTIÆ. — Caduca bona, eadem q. Excadentiæ et Escaeta.

EXCORRIGIARE. — Corrigiam solvere, ut Decorrigiare. (Ugut.)

EXCORTICARE. — Caudam animali detrahere; *couper la queue à un animal;* ol. *écouer.* (*For. And.*) — Corium detrahere; *écorcher.* (Mur.)

EXCORTIZARE. — Corium detrahere, ut Excorticare. (A. 1377.)

EXCORZARE. — Corticem avellere; *écorcer, enlever l'écorce.* (A. 1360.)

EXCOTERE. — *Excotere bladum,* excutere, exterere, flagellare perticis; *battre le blé.* (A. 1497.)

EXCREDERE. — Facere ut aliquis non credatur; *déconsidérer.* (A. 1300.) — Mutuare; *emprunter, acheter à crédit.* (*A. SS.*)

EXCREDITUS. — Cujus sponsio, seu cautio nondum accepta est; *celui dont le crédit n'est pas encore établi pour qu'on accepte sa garantie.* (A. 1327.)

EXCREMENTUM. — Incrementum, accretio; *accroissement, augmentation.* (A. 1207.)

EXCRESCENS. — Fortuita clericorum obventio; *casuel du clergé.* (Rym.)

EXCRESCENTIA. — Ead. notione. (Rym.)

EXCRETORIUS. — *Excretoria casa,* ab aliis secreta ac seorsum posita; *maison séparée des autres, isolée.* (*A. SS.*)

EXCROLARE. — Quassare, agitare; *ébranler, secouer.* (A. 1360.)

EXCRUSTARE. — Crustam auferre; *peler, enlever la surface, la croûte d'une chose.* Metaph. spoliare; *dépouiller, ruiner.*

EXCUBARE. — Excubias agere; *faire le guet.* — E cubili surgere; *se lever du lit.*

EXCUBIA. — Vigil, excubitor; *celui qui monte la garde, sentinelle.* (*St. Aven.*)

EXCUBIÆ. — Vigiliæ custodum; *garde, faction.* (Pass.) — Quodvis gravamen aut quævis injusta molestia, quæ subditis infertur a dominis; *tracasserie, taxe,* etc., *dont les vassaux sont l'objet de la part de leurs seigneurs :* « De illis hominibus, qui res suas alienaverunt, ubicunque super eas resident, distringat eos comes per *excubias* publicas, sicut lex continet. » (*Lex Long.*) Ubi Glossa : « Id est, servitium ad pontes restaurandos. » Muratorio tamen *excubiæ* nihil hic aliud sonare videtur, quam urbium custodia. — Vigiliæ ecclesiasticæ, officia vigiliarum. «*Excubias* celebrare, agere. » (Pass.) — Jus *wardæ,* quod vassalli ac tenentes debent in castris dominorum; *droit de garde, service militaire que le vassal doit au seigneur pour la garde et la défense du château seigneurial.*

EXCUBIALIS. — Ad excubitorem pertinens; *de garde, relatif à la garde.* « *Excubiale* obsequium. » (Joan. Sarisb.)

EXCUBIARE. — Ut Excubare. (A. 1256.)

EXCUBICILIS. — Qui excubias agere tenetur; *celui qui est obligé à faire le guet.* (A. 1457.)

EXCUBICULARIUS. — Defunctus munere cubicularii; *celui qui a été valet de chambre.* (*Cod. Th.*)

EXCUBITARE. — E strato surgere; *se lever.* — Ad alterius salutem vigilare; *veiller au salut d'autrui, faire le guet.* (Pass.)

EXCUBITATOR. — Ut *excubitor,* sed malus, qui non excubat, nisi ut circumveniat: « O dementiam! Domini pulchrum exercitum, sive virginum choros filii diaboli circumdant, sed supervacaneo labore *excubitatores* atteruntur. » (*Bod. Chron.*)

EXCUBITORIUM. — Locus in quo excubant milites excubitores; *corps de garde.*

EXCUBITUS. — « *Excubitum* facere », vigilare; *être de garde, monter la garde.*

EXCUBIUM. — Vigiliæ ecclesiasticæ, ut Excubiæ.

EXCUBIUS. — Excubitor; *sentinelle, gardien;* ol. *excubiteur.* (A. 1348.)

EXCUBUS. — Ead. notione. (Joan. de Par.)

EXCUDIA. — Vestiaria scopula; *vergette, brosse;* ol. *escouvette.* (*Vet. Gl.*)

EXCUGUATHIÆ. — Excubiæ; *guet garde.* (A. 1079.)

EXCULPARE. — Exculpere; *sculpter.* (A. 1402.)

EXCULPATIO. — Culpæ liberatio : « Rogamus eos propter ipsorum *exculpationem,* et ne cresceret aliqua rixa in Padua. (Rol. Pat.)

EXCULTARE. — « Sede, non tibi dicit; non sedentem vero *excultare* nequaquam omittit. » (Ach., *Spic.*)

EXCUNDIRE. — Ut Excondicere.

EXCUNIARE. — Collocare, condere, vel excutere : « Concedimus... adunare omnem laborem ex ipsis terris et *excuniare* in scripta area, » etc. (A. 1065.)

EXCUPARE. — Exsecare, rumpere; *couper*. (A. 1341.)

EXCUPATOR. — Qui scopis purgat; *qui balaie, qui nettoie*. (*A. SS.*)

EXCURGACHÆ. — Idem q. EXCUGUATHIÆ

EXCURSUS. — Qua aquæ excurrere possunt, seu evacuari ; *ce par où l'eau peut s'écouler, écluse, vanne*, etc. (A. 1217.) — Præstatio quæ in avena solvebatur, ob *excursum* seu *percursum* subditis concessum, vel pastio in alterius domini pascuis ; *redevance en avoine payée par le vassal pour le droit de vaine pâture dans les pâturages du seigneur.* (A. 1101.)

EXCURTARE. — Caudam auferre ; *couper la queue* ; ol. *escouer, escourter*. — Contrahere ; *abréger, accourcir* ; ol. *acourter*.

EXCUSA. — Excusatio ; *excuse*.

EXCUSADUS — Idem q. EXCUSATUS.

EXCUSAMENTUM. — Excusatio ; *excuse*. (M. Cap.)

EXCUSARE. — Recusare, renuere ; *ne pas agréer, refuser, désapprouver*. (*Vet. Gl.*) — Purgare se a crimine ; *se justifier d'une accusation*. (*Vet. Gl.*) — Absolvere, reum liberum dimittere ; *absoudre, acquitter*. (A. 1129.)

EXCUSATICUM. — F. legend. *Escaticum*, id est præstatio quæ pro *esca* seu glandatione porcorum solvi solitum erat ; *Vid.* ESCA et ESCARIUM. (*Capit. Sicard. princip. Benev.*)

EXCUSATIO. — Purgatio a crimine; *action de se justifier, justification*. (*Vet. Gl.*) — Immunitas ab aliquo onere ; *exemption de quelque charge*. (A. 1371.) — Epistola, ut EXCUSATORIA.

EXCUSATIVUS. — Apologeticus ; *justificatif*. (*Vet. Gl.*)

EXCUSATOR. — Reus, qui se a crimine excusat, aut certe qui rem quempiam sibi petitam debere negat; *celui qui se justifie d'une accusation ou qui nie ce qu'on lui réclame*. (*Lex Alam.*)

EXCUSATORIA. — Epistola qua quis se excusat vel qua alicujus excusatio approbatur. (Bal.)

EXCUSATUM. — Immunitas ab aliquo onere, ut EXCUSATIO. (A. 1370.)

EXCUSATUS. — (Subst.) Excusatio ; *excuse*. — (Adj.) *Excusati*, 1° dimissi servi aut liberti qui cum pro qualibet culpa ad ecclesiam veniæ impetrandæ causa confugissent, dominis reddebantur de omni pœnarum genere securi et ad servitium consuetum redibant, datis prius a domino ad Evangelia sacramentis de concessa venia et quod nullam iis pœnam pro ea culpa a qua absoluti erant, irrogaret ; quod si domini sacramenta violassent, excommunicatione tanquam perjuri multabantur ; *serfs fugitifs qui sollicitaient et obtenaient la rémission de leur faute en recourant à l'Eglise ; on les renvoyait à leurs maîtres, qui étaient tenus de les pardonner sous peine d'excommunication*. 2° in monasteriis qui, ut videtur, ad ecclesias vel ad monasteria confugiebant, et majoris securitatis gratia iis se quodammodo in servos dabant ; *personnes qui se retiraient dans les églises et les abbayes et s'y donnaient entièrement*. « Vel reliquas possessiones quæ... ibi sunt datæ vel delegatæ, seu etiam *excusatos*, seu affertos qui in præfatis monasteriis legitime jam subjecti sunt, vel qui devotæ offerre se cum suis rebus voluerunt. » 3° Liberi, quieti ; *vassaux exempts des charges publiques, comme de guet, de corvées*, etc. « Ac pro omnibus obligationibus... quietos dimittimus et *excusatos*. » (A. 1323.) 4° in chartis Hispanicis qui, ut videtur, ab oneribus publicis excusantur et soli *glebæ* serviunt ; *serfs spécialement occupés au travail de la terre et n'ayant à supporter aucune charge publique*.

EXCUSSARE. — Frequenter excutere ; *secouer, agiter fréquemment*. (Tert.)

EXCUSSATUS. — Excutiendi actio ; *action de secouer, d'agiter*. (Prud.)

EXCUSSIO. — Frumenti nempe ; *battage du blé*. (A. 755.)

EXCUSSO. — Scutum, insigne ; *écu, écusson*. (A. 1498.)

EXCUSSOR. — Spicarum in area tritor; *batteur de blé*. (A. 1253.) — Parricida, homicida, sicarius, satelles. (*Vet. Gl.*)

EXCUSSORIUM. — Area ubi frumentum excutitur ; *aire à battre le blé*.

EXCUSSURA. — Excussio qua grana e spicis in terram cadunt ; *battage du blé*.

EXCUTERE. — Eripere de manibus alterius : « Si quis furem captum aut reum alicui *excusserit*. » (*Lex Sal.*)

EXCUTIA VENTRICULI. — Instrumentum chirurgicum ad everrendum stomachum.

EXCUTUM. — Pro SCUTUM.

EXDICERE. — Pro EXCONDICERE.

EXDIGNUS. — Non dignus ; *qui ne mérite pas, indigne*. (*Vet. Gl.*)

EXDOSSARE. — E dorso deponere, levare, Ital. *sdossare*. (*St. Avel.*)

EXECARE — Pro *exsiccare*. (*Vet. Gl.*)

EXECATORIUM. — Pro EXAQUATORIUM. (A. 1290.)

EXECRARI. — *Execrari* dicitur mensa altaris si superior tabula in qua principaliter fit consecratio, mota, vel in sui forma mutata, vel enormiter, puta ultra medietatem fracta sit : tunc enim iterum consecrari debet. (Dur.)

EXECREARE. — Pro EXENTERARE. (*Vet. Gl.*)

EXECUTA. — Idem quod PRECARIA. (A. 1383.)

EXECUTARE. — Exsequi, perficere ; *exécuter, effectuer, accomplir*. (*Conc. Hisp.*) — Extremo supplicio afficere ; *faire mourir par suite d'une condamnation judiciaire, exécuter*. (A. 1323.)

EXECUTERE. — Extremo supplicio afficere ; ut EXECUTARE. (A. 1343.)

EXECUTIO. — Pœna capitis ; *dernier supplice, peine capitale*. — Pignorum ablatio. (A. 1349.) — Exsecutoris testamenti potestas ; *pouvoir de l'exécuteur testamentaire*.

(A. 1225.) *Executio campi*, duelli seu monomachiæ executio. (A. 1152.)

EXECUTOR. — Qui judicum mandata et decreta exsequitur; *celui qui exécute les ordres du juge.* (*Executor chalenti*, in ch. a. 1307, idem est, ut videtur, *chalentum* enim hic idem videtur quod *calengum* seu *calenga*, seu lis vel actio qua quis rem suam repetit apud judices.) — Exactor; *percepteur, receveur des impôts.* (Sid.) *Executores* appellati judices vel alii a principe delegati, qui episcoporum in conciliis, contra sæculares, statuta executioni mandari curarent, ab ipsis episcopis ad id fere semper postulati. *Executor officii*, in Ecclesia Sarisburiensi, idem qui alibi *hebdomadarius sacerdos*, is scilicet qui hebdomadam integram in choro fungitur munere sacerdotis. *Executor negotii crucis*, ad provocandas sacras expeditiones deputatus, qui cruces et privilegia cruci adscripta distribuebat. (A. 1264.)

EXECUTORIUS. — *Executoriæ litteræ*, specialia Pontificum Romanorum mandata seu rescripta, quæ pro beneficiorum provisionibus concedebantur, forte sic appellatæ, quod ad certos *executores* eas dirigerent Summi Pontifices; *provisions.*

EXECUTORIALIS. — *Executorialis littera*, quæ judicium exequendum alicui committit; *ordre d'exécution d'un jugement.* (A. 1441.)

EXECUTRIX. — *Executrix testamenti*, quæ exsecutoris testamenti vices agit; *femme chargée des fonctions d'exécuteur testamentaire.* (Ap. Mad.)

EXEDA. — Basterna; *char*, ut ESSEDA.

EXEDITIO. — « Ut cujuscunque *exeditionis* sive belli turbatio inter confines fieret, loca supradicti Patris sanctitate et scientia reverenda libera ab omni statuerunt fore servitio. » (*A. SS.*) Continuator Bollandi, in Glossario ad calcem, reddit *exactio*, sed puto mendum esse et pro *exeditio* legendum *expeditio*, Gall. *expédition*, exercitus, apparatus belli et bellum ipsum. Forte etiam idem est ac exitus, egressus, ut in exemp. quod sequitur : « Nec habere possunt extra castellum *exitionem.* » (*Tract. de re milit.*)

EXEDRA. — Conclave a reliquo ædificio separatum, quod interdum porticis adjungitur; interdum thronus episcopi in bemate, seu ipsum bema, vel sacrum templi adytum; *pièce isolée du reste de l'édifice avec lequel une galerie la met quelquefois en communication; siége de l'évêque au fond de l'abside; l'abside elle-même; le sanctuaire.*

EXEDRIOLA. — Diminut. ab EXEDRA. (*A. SS.*)

EXEGNIUM. — Pro EXENIUM.

EXEMARE. — Pro EXENIARE.

EXEMINA. — Mensura vinaria ; *Vid.* HEMINA.

EXEMPLA. — Fem. gen. pro *exemplum.* (*Ann. Ben.*)—Alibi non semel mendose scribitur pro *ex epistola.* (Ap. Bal., *Cap.*)

EXEMPLARE. — Describere, exemplar exprimere; *copier, transcrire;* ol. *exempler.* (Greg. Tur.) — Explanare; *élucider, expliquer.* (*Vet. Gl.*) — Traducere, ludibris palam exponere; *exposer à la risée publique, au mépris.* (S. Aug.) — Eruncare; *defricher.* (Pass.) — Exemplo probare. (*A. SS.*)

EXEMPLARITAS. — Qua quis se præbet in exemplum : « Splendor *exemplaritatis* et sanctitatis integræ. » (*Vet. Poet.*)

EXEMPLARITER. — Ad exemplum; *exemplairement.*

EXEMPLARIUM. — Silva in terram cultam redacta; *bois défriché mis en culture.* (A. 878.)

EXEMPLATIO. — Descriptio, exemplum; *copie, expédition.* — Dumetorum purgatio, exstirpatio; *action d'enlever les ronces et les buissons, défrichement.*

EXEMPLATORIUM. — Ut EXEMPLARIUM.

EXEMPLATURA. — Descriptio, exemplum; *copie.* (*St. Pl.*)

EXEMPLICARE. — In exemplum proferre (*Vet. Inst.*)

EXEMPLIFICARE. — Ad exemplar describere; *copier.* (*Mon. Angl.*) — Exemplum præbere; *donner l'exemple, servir de modèle.* (*Vet. insc.*) — Narrare; *raconter, réciter.* (Pap.)

EXEMPLUM. — Figura; *figure, dessin :* « Pavimentum *exemplis* stratum, » idem est ac tessellatum, in quo diversæ formæ et figuræ exprimuntur; *pavé en mosaïque.* (Ap. Mir.) Hinc vestes variis *exemplis* et figuris ornatæ ἐξεμπλωτά dicuntur apud Eustat. — Silva in terram cultam redacta; *bois défriché mis en culture;* ol. *exemple.*

EXEMPTARE. — Eximere, immunem facere; *exempter.* (A. 1306.)

EXEMPTIO. — Qua monasteria ab episcopali jurisdictione eximuntur; *Vid.* MONASTERIUM.

EXEMPTO. — Pro *excepto*, adverbialiter. (*Bib. Clun.*)

EXEMPTOR. — Carnifex; *bourreau :* « Nec mora, *exemptore* vocato, jubet, aperto pectore martyris, cor eius evelli. » (Th. Cantip.)

EXENARRARE. — Ignorare. (*Vet. Gl.*)

EXENDOLA. — Scindula; *Vid.* ESCENNA. (A. 1363.)

EXENIA. — (Fem.) Ut EXENIUM : « Quod undique non venirent ad eos *exeniæ* a fidelibus transmissæ. « (*A. SS.*)

EXENIARE. — Dona conferre; *porter, faire des présents.*

EXENIM. — Valde. (Isid.) Putat Grævius *enim* delendum esse et significari *ex* in compositis habere potestatem augendi, ut in *exaugeo*, etc., suamque opinionem confirmat auctoritate Papiæ, apud quem : *ex* præpositio interdum pro *valde* accipitur, sicut *excelsus.*

EXENIUM. — Idem quod XENIUM, munus, donum, oblatio, atque adeo quævis præstatio vel tributum sub nomine doni; *offrande, présent et toute redevance qu'on faisait payer à titre de don volontaire.* « *Exenium* de coquina, » dapes, ferculum; *mets, plats.* (*Feod. Norm.*)

EXENODOCHIUM. — Pro XENODOCHIUM.

EXENSIS. — Pro *exsensus.*

EXENTERARE. — Sontis interanea seu viscera extrahere; *éventrer.* (Cor. Zanf.)

EXENTERATIO. — Pœnæ species in læsæ majestatis reos, apud Anglos, apud quos eorum interanea seu viscera extrahuntur et comburuntur; *supplice en usage chez les Anglais, lequel consistait à éventrer les coupables, et à brûler leurs entrailles.*

EXEQUIÆ. — Lintea quibus defunctorum corpora involvuntur, vel ipsum funus. Interdum Officium pro defuncto solemniter celebratum, etiam absente cadavere; *suaire, funérailles, Office des morts.*

EXEQUIALIS. — Monitor funerum; *Vid.* PULSATOR. — Ad exequias pertinens; *de funérailles, d'obsèques, funèbre.* « *Exequialis* honor. » (W. Brit.)

EXEQUIARE. — Exequias celebrare; *célébrer les funérailles*

EXEQUIARIUS. — Qui *exequias* curat et dirigit, pecuniamque ob id erogandam distribuit; *ordonnateur des funérailles.*

EXEQUITARE. — Ex equo dejicere; *démonter.* (Pet. Diac.) — Equitare; *aller à cheval.* (*Spec. Sax.*)

EXEQUTARE. — Pignora auferre; *exécuter.* (A. 1379.) — Pœna capitis plectere; ut EXECUTARE. (A. 1357.)

EXEQUTORIA. — Litteræ quibus executio judiciaria permittitur; *lettres exécutoires, acte du juge qui autorise l'exécution.*

EXERCIPES. — Cursor, qui in currendo pedes exercet; *coureur, messager à pied.* (*Vet. Gl.*)

EXERCITALIS. — Miles, qui in exercitu militat; *soldat qui sert à l'armée.* « *Exercitale* seu hostile iter, » exercitus, obligatio pergendi in hostem. (*Cap. C. C.*)

EXERCITALITER. — Cum armis reousque aliis militaribus; *militairement, avec équipement de guerre.* (*Ep. C. M.*)

EXERCITARE. — Bellare, bellum gerere, vel in exercitum pergere; *guerroyer ou aller à la guerre.* (A. 807.)

EXERCITAS. — Actus præsertim judicialis. (A. 1384.)

EXERCITATOR. — Operarius, mercenarius; *ouvrier.* (A. 1156.) *Exercitatores monachi* dici videntur qui alias CIRCATORES, q. *Vid.* (*Vit. S. Machar. Alex.*)

EXERCITIOSUS. — Exercitatus; *formé, dressé.* (Rich. *Chr.*)

EXERCITIUM. — Usus, jus utendi aliquare, ut USAGIUM. (A. 1368.) — Ars; *métier.* (A. 1360.)

EXERCITOR. — « *Exercitorem* eum dicimus, ad quem reditus et obventiones omnes proveniunt, sive is dominus navis sit, sive a domino navem per aversionem conduxit, vel ad tempus, vel in perpetuum.. » (Ulp.)

EXERCITUALIS. — Gloria militari illustris; *illustre par ses hauts faits, qui a une grande réputation militaire.* (Cass.) — Militaris, ad exercitum spectans; *militaire, relatif à l'armée.* (*Ep. Theod. reg.*)

EXERCITUALITER. — Armata manu, cum exercitu; *à main armée, avec des forces.* (Lud.)

EXERCITUARE. — Milites conscribere; *lever des soldats.* (Samb.)

EXERCITUS. — Obligatio qua vassalli dominorum expeditionibus bellicis intersunt; *service militaire dû par les vassaux à leur seigneur.* (Pass.) — Aulicorum turba, proceres, magnates; *ceux qui font partie de la cour, les grands.* (Idat.)

EXERCIUM. — Munus, negotium; *charge, affaire.* (*St. Cad.*)

EXERE. — Ejicere: « Quod nisi Gaufridus de Langolio infra octo dies juri apparebit, ipse erit penitus foris banitus, et quod omnes tam milites quam rustici qui eum viderint, ipsum capiant, vel a terra domini regis *exant.* » (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*) Forte pro *exeant*, active sumpto, Gallice; *qu'ils le fassent sortir.*

EXERMIS. — Exarmatus; *désarmé*

EXERQUIA. — Ut EXORQUIA.

EXERS. — *Exers macilentia*, pro *iners macilentia*, quo sensu *dolor iners* apud Senecam.

EXERSERUNT. — Pro *exeruerunt*, ab *exerere*, educere vel exportare; *emporter, transporter.* (A. 1241.)

EXEUM. — Exitus, ut EXIUS.

EXFEBRUARE. — Expurgare; *nettoyer, purifier.*

EXFELCORARE. — Stercorare, fimo pinguefacere; *fumer la terre.* (A. 1195.)

EXFEODARE. — In feudum conferre; *donner en fief.* (A. 1201.)

EXFESTUCARE. — Abdicare, ut EFFESTUCARE.

EXFIAT. — Pro *exeat.* (*Vet. inscript.*)

EXFIBULARE. — Fibulam detrahere, solvere; *dégrafer, détacher.* (Prud.)

EXFIDA. — Pensitatio pro facultate pascendi pecora, ut videtur; *redevance pour le droit de pâturage.* (A. 1371.)

EXFINARE. — Terminare, definire; *limiter, borner.* (A. 1141.)

EXFORBIARE. — F. pro EXFORCIARE.

EXFORCIARE. — Vim inferre; *forcer, enlever de force.*

EXFORCIATOR. — Qui vim alicui infert; *celui qui se porte à des voies de fait envers quelqu'un.*

EXFORCIUM. — Auxilium; *aide, secours.*

EXFORNICARE. — Fornicare; *forniquer.* (S. Hier.)

EXFRACTOR. — Idem q. EFFRACTOR.

EXFREDIARE. — Quasi extra pacem ponere, violare; *violer*: « Si quis ad arma prosiliat, et domum *exfrediet*, nec tamen aliquem percutiat, dimidio forisfacto culpa consistat. » (*L. H. I R. Ang.*)

EXFRETARE. — Navigare ultra (Isid.), fretum enavigare. (Pap.)

EXFRUCTARE. — Fructus percipere; *percevoir les fruits, les revenus.*

EXFRUCTIFICARE. — Ead. notione.

EXFUNDARE. — Funditus evertere; *renverser de fond en comble.* (*A. SS.*) — Fundi possessionem dimittere et abdicare; *renoncer à la propriété d'une terre, déguerpir.*

EXFUNDATUS. — *Exfundatus ager*, res

exfundata : « Concedimus cum omnibus rebus *exfundatis* quæ ex hoc sæculo absque hærede migraverunt. » (*Ch. Longob.*)

EXFUSTICARE. — Mendose pro EXFESTUCARI.

EXGALATIO. — Æquatio, æqua partitio census et servitiorum inter vassallos cohæredes; *action de rendre égale, d'égaliser entre plusieurs cohéritiers la portion revenant à chacun d'eux des charges qui grèvent l'héritage.*

EXGRAVARE. — Levare alleviare; *alléger.* (*A. SS.*)

EXGRAVATOR. — Officium municipale, apud Italos, qui de querelis et de molestiis judicat.

EXGRUNIRE. — Grunnire; *grogner.*

EXGRUNITIO. — Grunnitus ; *grognement.*

EXHABITARE.—Locum habitatoribus viduare; *dépeupler, rendre un lieu veuf de ses habitants.*

EXHABITATIO. — Loci desertio; *action d'abandonner un lieu, de le rendre veuf de sa population.*

EXHÆREDARE. — Bonis possessis spoliare ; *dépouiller quelqu'un de ses biens.* (Sug.)

EXHÆREDITARE. — Ead. notione.

EXHÆREDITARI. — Dicitur de terris quarum nullus hæres est; *être sans héritier.* (Lud.)

EXHALATUS. — Mors, qua quis exhalat animam; *la mort.* (*A. SS.*)

EXHERDARE. — Tortilibus virgultis, quæ Gal. *hardes* seu *hart* appellantur, ad majorem ignominiam collo injectis, furcæ appendere; *pendre avec une hart.* (A. 1358.)

EXHEREDARI.—Extra familiam quæ naturalis est hæres, exire; *sortir de la famille pour aller à des étrangers* (en parlant d'un bien). *Exheredari* se, bona sua dissipare ac disperdere; *dévorer, dissiper sa fortune.*

EXHEREDATIO. — Bonorum spoliatio, dissipatio, jactura; *ruine.* (A. 1386.)

EXHEREDITATIO. — Ead. notione.

EXHIBERE. — Præbere alimenta et ad vitam necessaria apud jurisconsultos. — « Quoniam thermæ publicæ in eodem loco populum *exhibebant.* » (*A. SS.*) Id est occasione thermarum ibi erat populi multitudo.

EXHIBITIO. — Præbitio, præstatio, tributum; *redevance, taxe.* « Cunctasque *exhibitiones* quæ hactenus... redhibitæ sunt. » (*Ch. And. ep. Laud.*) — Pro adj. *exhibitus.* (A. 1350.)

EXHIBITOR. — Qui exhibet, litterarum seu instrumenti lator; *celui qui présente, qui exhibe des pièces.* (A. 1340.)

EXHIGERE. — Pro *exigere*, passim in chartis.

EXHIMITUM. — Pro EXAMITUM, q. *Vid.*

EXHITA. — Exitus obviam alicui; *action de sortir pour aller à la rencontre de quelqu'un.* (A. 1380.)

EXHOMINARE. — Hominem exuere.

Humanos hominis exuit usus,
Non humanus homo. Degener ergo
Bruti degeneres induit artus.
Et sic *exhominans* exhominandus.
(Al. de Ins.)

EXHOMOLOGISTA. — Confessarius, seu administer sacræ pœnitentiæ, ab ἐξομολογεῖν, *confiteri.* (Joh. de Rip.)

EXHONORARE. — Probrum, infamiam inferre, labem aspergere; *déshonorer.* (S. Aug.) — Aliquem honore seu feudo spoliare; *dépouiller quelqu'un de son fief, déposséder.* (Rath.)

EXHOSPITARE. — Corpora de tumulis suis extrahere et alio transferri; *exhumer les morts pour les enterrer ailleurs.* (Sug.)

EXHUMARE. — Cadaver ex humo effodere; *exhumer.*

EXHUMATIO. — Effossio; *fouille, exhumation* (en parlant d'un cadavre).

EXHUMERATUS. —*Exhumeratus pannus*, vox artis pannificæ; ol. *drap espaulé:* « *C'est assavoir duquel la chaene ne soit aussi bonne ou meilleur comme les lisières.* » (A. 1403.)

EXICIUS. — Exsul, extorris; *exilé, banni, proscrit*; ol. *eschius.*

EXIDONEARE. — Idoneum reddere, purgare; *justifier*; *Vid.* IDONEARE.

EXIENS. — Moribundus; *sur le point de mourir, qui va mourir* : « Domine Yvo, veniatis pro Deo ad audiendum confessionem cujusdam infirmi *exeuntis* in domo quadam. » (*A. SS.*)

EXIGENDA. — Vox fori Anglici: ita autem dicitur conditio ejus qui quinquies in comitatu aperto exactus, aut vocatus ad comparendum non venit, ideoque exlex propter contumaciam proclamari potest.

EXIGENTIA. — Prout res postulant, exiguntque; *exigence :* « Pro temporis *exigentia* sermonem facere. » (Barth.) — Tributum, exactio; *redevance, taxe.* (Rog. de Hov.) — Debitum quod exigitur : « Nisi Tancredus. . pacem celerius cum ipso fecerit de omnibus *exigentiis* quas ab ea exigebat. » (Bromp.)— Necessaria, quæ quis habita suæ conditionis ratione, exigere potest : « Habebit capellanus... prosuis *exigentiis* x libras... monetæ. » (A. 1232.)

EXIGERE. — Exire; *sortir, s'en aller.* (A. 1334.) — Pro *eligere.* (A. 1222.) — *Exigere se*, rem possessam dimittere, cedere; *céder, abandonner la possession d'une chose, déguerpir.* (A. 782.)

EXIGUUS. — Pro *humilis*, titulus honorarius cujusdam episcopi : « Remegarius sanctæ Valentinensis Ecclesiæ *exiguus* episcopus. » (A. 910.)

EXILIARE. — In exilium agere; *exiler, bannir.* — Distruere, dissipare; *dévorer, dissiper*; *Vid.* EXILIUM.

EXILIARIUS. — Qui mittit in exsilium; *celui qui exile.* (*Vet. Gl.*)

EXILIATIO. — Exsilium; *exil, bannissement.* (A. 1018.)

EXILIUM. — Dissipatio, destructio; *destruction, ruine, dissipation.* — Peregrinatio, iter in longinqua; *grand voyage, pèlerinage.* (*A. SS.*)

EXIMENTUM. — Fructus et proventus prædii, ut EXITUS. (A. 1165.)

EXIMERE. — Interimere, occidere; *tuer, faire périr;* ol. *essimer.*

EXIMIETAS. — Excellentia, eminentia; titulus honorarius et compellatorius, qui occurrit non semel ap. S. Augustinum.

EXIMII.—Optimates; *les grands.* (Radb.)

EXIMINA. — Pro HEMINA. (A. 1362.)

EXIMIUM. — Pro EXENIUM. (*St. Arel.*)

EXIMMUTUARE. — Pauperem facere; *faire pauvre, appauvrier.*

EXINANIRE. —In nihilum redigere; *anéantir, reduire à néant.* (Barth., *Gl.*)

EXINANITAS. — Exinanitio; *action de vider, épuisement.*

EXINANITUS.—Qui deliquium animi patitur; *évanoui.* (A. 1350.)

EXINHONORARE.—Probro afficere; *couvrir de honte, déshonorer.* (*Script. Fr.*)

EXINTEGRO. — Plene, integre; *complètement, sans altération.* (A. 1327.)

EXINTERARE. — Intestina eruere; *enlever les entrailles, vider* (*en parlant d'une volaille*).

EXIPERE. — Pro *excipere.*

EXIRE. — Offerre, licere; *offrir un prix pour, miser.* (A. 1371.) — *Exire de aliquo crimine*, eo absolvi; *être absous d'une accusation.* (*Lex Sal.*) *Exire de conventione*, pactum perfringere; *violer une convention.* (A. 1199.) *Exire hominem*, decedere, mori; *mourir.* (A. 1152.) *Exire se*, excedere; *s'en aller, se retirer.* (A. 1374.)

EXIRETANUS. — « Quosdam eloquentes et audaces apostatas... quos Italici *exiretanos* appellant, ad prædicandas indulgentias misit. » (*Conc. Const.*)

EXISTENTIALITAS. — Vis existendi, qua quid existit; *force vitale.* (Mar. Vic.)

EXITA. — Præstationis genus, exitus; *droit de sortie.* (A. 1366.) — Exitus; *sortie.* (A. 1124.) — Licitatio, auctio; *offre, mise, enchère.* (A. 1357.)

EXITIABILITER. — Damnose, perdite, cum exitio; *d'une manière funeste.* (S. Aug.)

EXITICIUS.—Ut EXICIUS.

EXITIRE.—Periclitari; *être en danger.*

EXITIUM. — Ut EXITUS: « Aquis aquarumve decursibus, *exitia* et regressia earum. » (*Ann. Ben.*)

EXITOR. — Licitator; *enchérisseur.* (A. 1376.)

EXITURA.—Quod pro evehendis mercibus ex aliquo loco solvitur; *droit de sortie.* (A. 1092.)

EXITUS.—Reditus annui, vel alia terrarum commoda quæ exeunt et proveniunt ex re aliqua, ut fructus terræ et exitus tenementi; *revenus, rentes, produits des terres;* ol. *issues.* — Cessio; *cession, abandon. Exitum facere*, pro *exuere*, devestiri, quasi *exire ex re aliqua*, rem dimittere.—Filii, liberi, qui de aliquo exeunt; *enfants, descendants.* — In rationibus, expensum; *dépense*: « Pecuniæ de... introitu et *exitu;* » hoc est de accepto et expenso; *recette et dépense.*—Vectigal pro evehendis mercibus ex aliquo loco; *droit de sortie;* ol. *droit d'issue.* (A. 1137.)—Actus, factum; *acte, action*: « Erat homo insanus... et faciebat *exitum* furiosi. » (A. 1376.) — Pro *exercitus*, expeditio militaris; *expédition militaire, campagne:* « Si communia debent *exitum* facere. » (A. 1204.) *Exitus fori*, de eo dicitur, ut videtur, qui deserit forum seu jurisdictionem legitimi domini, ut *exeat* seu transeat in alienam. *Exitus mensis*, posterior pars mensis; *Vid.* INTROITUS. *Exitus villæ*, quod majori et juratis alicujus villæ solvere debebat burgensis, qui in aliam migrabat villam seu urbem oppidumve; *taxe qui l'on payait aux magistrats municipaux au lieu de son domicile, quand on changeait de résidence.* (*Ordin. reg. Franc.*)

EXIUS.—Reditus, vectigal pro evehendis mercibus, ut EXITUS.

EXLEGALITAS. — « Tunc truncas manus portantes in signum damnationis et *exlegalitatis* suæ, » hoc est, si bene interpretor, factorum contra legem, facinorum et malefactorum. *Calumniari de exlegalitatis*, dicitur is qui postulatur, vel accusatur tanquam *exlex.* (*Leg. Edw. Conf.*)

EXLEGARE.—Exlegem facere, beneficio legis exuere; *mettre hors la loi, dépouiller des droits civils.* (Mat. Westm.)

EXLEX.—Alterius legis seu religionis, qui extra legem est: *qui n'est pas de la même religion, de la même loi, étranger.*—Qui beneficio legis privatur, adeo ut lege agere non valeat; *celui qui n'a pas la jouissance des droits que la loi accorde à tous, mort civilement.*—Factum contra legem, injuria, maleficium, delictum; *chose faite contrairement aux lois, crime, délit.*

EXMELLARE.— Scalpellum vel lanceola quibus inciditur cutis; *scapel ou lancette de chirurgien.*

EXMEMBRARE.—Mutilare; *estropier, mutiler.* (Rat. Ver.)

EXMERARE. — *Exmerare argentum* merum seu purum reddere vel purgare; *affiner l'argent.*

EXMESARE.—Metas ponere; *planter des bornes.* (A. 1475.)

EXMINA.—Pro HEMINA.

EXMINUTUARE.—Pauperem facere; *appauvrir.* (Isid.)

EXNAMMIARE. — *Namium* seu pignus auferre; *Vid.* NAMIARE.

EXOBLIGARE.—Ab obligatione liberare. (Mur.)

EXOCATACOELI. — Gr. ἐξοκατάκοιλοι, præcipui patriarchæ Constantinopolitani officiales et consiliarii, qui in publicis cœtibus episcopos præcedebant. Sex enumerat Hoffmannus post Macros fratres in Hierolexico: Magnum Œconomum, Magnum Sacellarium, Magnum Scenophylacem, Magnum Carthopylacem, Præpositum parvo sacello et Protecdicum.

EXOCCUPARE. — Occupationibus liberare; *débarrasser du travail, désoccuper.* — De possessione dejicere, occupantem et possessorem expellere; *déposséder.*

EXOCEREARE. — Pro EXOCREARE. (*Vet. Gl.*)

EXOCHAS.—Tuberculum in ano genitum; *hémorrhoïde.* (S. Aug.)

EXOCIONITÆ.—Ariani, sic dicti, quod

Constantinopoli in loco *exocionio* dicto conventus suos agerent. (Anast.)

EXOCULARE. — Oculos avellere, excæcare; *crever les yeux, aveugler..* (W. Brit.)—Oculis seu conspectui subducere, abscondere; *dérober à la vue, cacher.* (*A. SS.*)

EXODIARIUS. — Præcentor, qui cantum incipit ante alios. (*Vet. Gl.*)

EXODIUM.—Initium cantilenæ. (Isid.)—Exitum, mors; *fin, terme, mort.* (S. Hier.)

EXOIMNA.— Ut ESSONIA.

EXOLERARE.—Olera auferre; *Vid.* OLERARE.

EXOLUTIM. — Quasi exsoluto timore, secure; *avec assurance.* (Lup. Fer.)

EXOMIUM. — Gr. ἐξωμίς, substricta ac brevis tunica, circa humerum desinens.

EXOMNIARE.—Pro *exsomniare.*

EXOMOLOGESIS. — Ἐξομολόγησις peccatorum confessio; *confession, aveu de ses péchés.* (Tert.)—Litania publica. (A. 813.)

EXONIA.—Ut EXOINA.

EXONIARE.—Excusare, ut ESSONIARE.

EXONIATOR.—Ut ESSONIATOR.

EXONIUM.— Ut EXOINA.

EXOPERARI. — Absolvere, perficere. (*Vet. Gl.*)

EXORATIO.—*Exorationum epistolæ*, quibus aliquid exoratur; *lettres de demande, pétitions, placets.* (A. 1001.)

EXORBARE.—Excæcare; *priver de la vue.* (*Ep. Leo. III PP.*)

EXORBITA.—Via latior, ut CARRERIA.

EXORBITANTIA.—*Exorbitantia motuum*, violentissimus motus et maxime impetuosus; *mouvement très-violent.* (River.)

EXORBITARE.— Ab eo quod rectum est recedere, vel ab usu recepto et consueto jure deviare, quo sensu sæpissime occurrit apud jurisconsultos; *s'écarter du droit chemin, dévier de la ligne tracée, du droit reçu, des usages ordinaires.*—De possessione dejicere, possessorem expellere; *déposséder.*

EXORBITATIO.—Effrenatio, immoderatio; *déréglement, licence, immodération.* (A. 1400.) Actio exorbitandi; *déviation, action de sortir de la voie.* (Tert.)

EXORBITATOR.—Qui *exorbitat* aut exorbitare facit; *celui qui transgresse ou qui fait transgresser.* (Tert.)

EXORCHIA.—Idem q. EXORQUIA.

EXORCHUS.—Forte idem est q. sine hærede: *Vid.* EXORQUIA. (*Usat. Barc.*)

EXORCIDIARE.—Pro EXORCIZARE.

EXORCISMA.—Incantatio; *enchantement, incantation.* (*Cons. Sic.*)

EXORCISMUS.—Sermo increpationis contra spiritum immundum in energumenis sive catechumenis factus, per quem ab illis diaboli nequissima virtus et inveterata malitia vel excursio violenta fugatur; *exorcisme, conjuration de l'esprit malin.* — Usurpatur etiam in rebus inanimatis, quæ scilicet benedicuntur cum admiratione, qua ab iis repelluntur dæmones: ita *exorcismum florum, olei, chrismalis olei, olei catechumenorum*, etc., habet Ordo Romanus: et aqua *exorcizata* quibusdam dicitur, quæ vulgo *benedicta.*

EXORCISTA.—Adjurans; *exorciste. Exorcistæ* tertium ordinis ecclesiastici gradum constituunt, qui «Cum ordinantur, accipiunt de manu episcopi libellum in quo scripti sunt *exorcismi*, accipientes potestatem manus imponendi super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos,» ut est in concilio Carthaginiensi IV.

EXORCIZARE.— Apud scriptores ecclesiasticos, per divina adjurando vim inimicam expellere; *exorciser, chasser le malin esprit.*

EXORDIA.— (Fem. gen.) Judicium. (A. 782.)

EXORDARIUS. — Qui incipit, vel exordium facit. (Ugut.)

EXORDINARE.—Turbare, extra ordinem ponere; *déranger, mettre en désordre; Vid.* ORDO.

EXORDINATIO.—Perturbatio; *désorare.* (*S. Bened. Regul.*)

EXORDINATOR. — Qui sacris ordinibus alium privat. (*Script. rer. Fr.*)

EXORDITUS.— Pro *exorsus*: «Primores igitur *exorditi* precibus inflabant.» (*A. SS.*)

EXORIA. — Exordium; *commencement, naissance;* ol. *exorie.* (*Vet. Gl.*)

EXORMIS.—Immanis, insipiens. (Pap.)

EXORNAMENTUM. — Ut *ornamentum*: «*Exornamenta* templorum.» (Ach., *Spic.*)

EXORNARE.—Nudare ornatu. (Anast.)

EXORQUIA.—Bona defuncti, cujus nullus est hæres legitimus, proximus et directus, nullus filius, nulla progenies directa; *biens provenant d'une personne qui n'a pas d'héritier légitime.*

EXOSSARE.—Ossa auferre vel extrahere, debilitare, vel infirmare; *désosser, affaiblir.* (*Vet. Gl.*)

EXOSSATUS.—*Exossatus ager*, sine ossibus, id est lapidibus; *champ dont on a enlevé les pierres.* (*Ann. Ben.*)

EXOTICUS.— Odibilis. (*Vet. Gl.*)

EXOUAR.—Dos; *dot.* (A. 1206.)

EXOUCONTII. — Arii sectatores sic dicti, quod docerent Filium Dei ἐξ οὐκ ὄντων, id est ex nullis substantiis factum esse.

EXPAALTARE.—Ut infra EXPEDITARE.

EXPACTIO.—Ut *pactio.* (A. 1337.)

EXPALLUM. — F. mensuræ genus. (A. 1076.)

EXPALMARE.—Bitumine, sevo, etc., navem illinire; *goudronner un navire;* ol. *espalmer.* (A. 1388.)—Palma manus cædere, percutere, depellere; *frapper avec la main, souffleter, chasser en frappant.* (S. Aug.) *Expalmare* dicuntur sacerdotes, cum peracta communione digitos abluunt, ut fit in sacris liturgiis: «Nullus sacerdos audeat bis in die celebrare, excepta die Nativitatis Domini et S. die Paschæ...hoc tamen addito, quod si sacerdos perfuderit in prima Missa, hoc est *expalmaverit*, quod ille non præsumat celebrare.» (*St. Eccl. Aurel.*) Id est, si digitos abluerit, et ablutionem sumpserit, non præsumat secundo celebrare ob infractum jejunium. «Pelvis ad usum *expalmationis*» legitur in veteri Necrologio Ecclesiæ Cornut.; ubi *expalmatio* forte significat hanc manuum lotionem quæ sumpta digitorum ablutione

fieri solet ab episcopis sacra peragentibus.

EXPALMITARE. — In *palmitem* excrescere : « Si quis per alienam messem jam *expalmitantem* sine via transierit. » (*Lex Sal.*)

EXPANCIARE. — *Panciam* seu intestina animalium evacuare; *vider, extraire les intestins des animaux.* (*St. Taur.*)

EXPANDIOSUS. — « Grave valde apud se reputans illud monasterium, quippe quod jam tumultuosum et *expandiosum* per patriam erat (*A. SS. Ben.*), » id est cujus fama longe expandebatur.

EXPANSALE. — « Acu.eus, est etiam *expansale* in quo expanditur pannus, vel cutis ad faciendum pergamenum. (J. de J.)

EXPAPILLARE. — Nudare, exerere ad *papillam* usque. » (Gerard.)

EXPARATA. — Ut Exparta

EXPARES. — F. nuntii quos *exprès* Gallice dicunt. (S. VIII.)

EXPARTA. — Partu vacua; *qui a mis bas.* (Isid.)

EXPARTATIO. — Discessus; *départ.* (A. 1150.)

EXPARTIA. — Aliena. (*Vet. Gl.*)

EXPATRARE. — Perpetrare, exhæredare. (*Vet. Gl.*)

EXPATRIARE. — A patria recedere; *expatrier, bannir.* (A. 1301.)

EXPATULARI. — Humerum frangere; *briser l'épaule;* ol. *despauler.* (*Vet. Gl.*)

EXPAVEYUS. — Alienigena, extraneus; *étranger, aubain.*

EXPECIFICATIO. — Specialis declaratio, expressa rei designatio; *spécification, indication précise d'une chose.* (A. 1278.)

EXPECTABILIS. — Eximius, illustris; *renommé, illustre, excellent.* (Prud.)

EXPECTANTIA. — Pro Expectatio.

EXPECTARE. — Pro *spectare :* « Hæc historia *expectat* vos, et ostendit quid debeatis facere. »

EXPECTATIO.—Contemplatio. (*Ch. Brit.*) *Expectatio Beatæ Mariæ*, dies sexta decima mensis Decembris; *le 16 décembre.*

EXPECTORATUS. — Dicitur de veste a superiori parte plus æquo aperta; *qui est trop découvert, décolleté.* (*St. syn. Carn.*)

EXPECULIATI. — Servi peculio privati. (Amal.)

EXPEDENDUS. — Pro *expetendus.*

EXPEDIBILE. — Quod expedit, aptum : « Nobis et *expedibile* visum est, » etc. (*Conc. Tolet.* IX.)

EXPEDICATUS. — Cui pedes fuerunt amputati; *à qui on a coupé les pieds.* (Ap. Lud.)

EXPEDICULARE SE. — Pediculos eximere. (*Cons. Regul. Canon. Plenipend.*)

EXPEDIENTIA. — Res expediens. (Lud.)

EXPEDIMENTUM.—Impedimentum, sarcinæ; *bagages.* (A. 1167.)

EXPEDIOSE. — Expedite, prompte, compendiose; *promptement, en abrégé.* (*Vit. S. Aicard.*)

EXPEDIRE. — Dominum seu dominium alicujus dimittere, homagio domini renuntiare. (Vital.) — Mittere, legare; *expédier, envoyer* — Destinare, proponere, accingere; *apprêter, préparer, disposer.* (A. 1292.)

EXPEDITAMENTUM. — Vectigal; tributum, quo soluto quis *expeditus* dicitur. (A. 1292.)

EXPEDITARE CANEM. — Vox forestariis familiaris, canum pedes quodammodo mutilare; *énerver un chien en lui coupant la pelotte ou quelques doigts pour l'empêcher de chasser et de lancer les bêtes fauves.*

EXPEDITIO. — Obligatio eundi in exercitum domini; *obligation imposée aux vassaux de suivre leur seigneur à la guerre.* — Renuntiatio; *renonciation, action de renoncer.* (Vit.) — Agendi celeritas, diligentia; *diligence, action d'être expéditif.* (A. 1360.) — Distributio; *répartition, distribution.* (A. 1362.) — Solutio, pecuniæ, rei alicujus commodo applicandæ, numeratio, traditio; *payement, livraison de fonds.* (A. 1367.) *Expeditio causarum*, promulgatio decursus causarum ex judicis ordine; *promulgation des rôles judiciaires.* (A. 1363.)

EXPEDITIONALIS SERVI. — Quibus in *expeditionibus* uti solebant domini; *serfs que les maîtres faisaient suivre à la guerre.* (*Lex Burg.*)

EXPEDITIONALITER. — Armata manu, cum exercitu; *à main armée, avec des forces.* (*Script. rer. Fr.*)

EXPEDITORIUS. — *Expeditoriæ res*, arma bellica quibus quis in *expeditionibus* bellicis utitur. (*Spec. Sax.*)

EXPEGATORIUM. — Retis species, qua capiuntur perdices, coturnices, phasiani, etc.; *sorte de filet d'oiseleur.*

EXPELARE. — Pilos radere, avellere; *dépiler.*

EXPELLERE. — Compellere; *forcer à.* (A. 1264.)

EXPELLEUTA.— Qui canonem publicum canonicariis solvere ultro renuentes compellebat; *percepteur, collecteur.*

EXPENDIBILIS. — Forte legitimi ponderis, ab *expendere*, ponderare; rectius, qui in usu est, qui *expendi* possit. (*Chr. Fars.*)

EXPENDITIO. — Expensæ; *dépenses.* (*A. SS.*)

EXPENDITOR. — Qui expendit seu exsolvit; *celui qui paye, payeur.* (A. 1325.) — Dispensator, œconomus; *économe, trésorier, intendant.* (*A. SS.*)

EXPENDITUS. — Expensus, exsolutus; *payé, acquitté.* (A. 1333.)

EXPENDIUM. — Pro *dispendium.* (A. 1152.) — Expensæ, sumptus; *dépense.* (Mur.)

EXPENSARE. — Expendere; *dépenser.* (Scœv.)

EXPENSATICUS. — Liberalis, qui largas expensas facit; *généreux, qui dépense largement.* (Lamb. Ard.)

EXPENSERE.—Expensas, sumptus facere; *dépenser.* (Lob., *H. Brit.*)

EXPERDENS. — Λῃστής, fur. (*Vet. Gl.*)

EXPERGENCIUS. — Vigilantius, diligentius. (Felib., *H. S. D.*)

EXPERGESCERE —Expergefacere, excitare; *éveiller.* (Ard.)

EXPERIMENTALITER.—Experiendo, experimento; *par expérience.* (*A. SS.*)

EXPERIMENTARE. — Pro *experiri.*

EXPERIMENTATOR. — Circumforaneus pharmacopola; *opérateur;* ol. *esprouveur.* (A. 1410.)

EXPERIMENTATUS.—Expertus · *expérimenté.*

EXPERIRE.—Pro *experiri.*

EXPERITUS.—Non peritus, vel valde doctus. (Pap.)

EXPERNARE.—Spernere; *dédaigner, mépriser.* (A. 1174.)

EXPERTUM. — Experimentum; *expérience.* (Rym.)

EXPERTUS.—Alienus, extraneus; *étranger.* (Pap.)

EXPETERE.— Obtinere, recuperare; *obtenir, recouvrer.* (A. 872.)

EXPIARE. — Speculari; *chercher de tous côtés, fureter;* ol. *espier. Expiare sepulcrum*, vox paganicæ religionis, purificare, benedicere. (*Cærem. S. M. Crass.*)

EXPIARIUM. — Linteus quo manus terguntur; *essuie-main.* (*Vet. Gl.*)

EXPIGNORARE.—Rem appositam pignori liberare; *dégager une chose hypothéquée, lever l'hypothèque.* (Mur.)

EXPILARE. — Occultare, exterminare, vel elapidare. (*Vet. Gl.*)

EXPILATUS. — Pilis orbatus; *Vid.* Expelare. (*A. SS.*)

EXPIOTUS. — Pilum, hastile, spiculum; *épieu.* (A. 1382.)

EXPLACITARE — Ex placito, seu lite evadere; *Vid.* Placitare.

EXPLANARE. — Eruncare, silvam interlucare; *éclaircir un bois, l'arracher pour mettre le sol en culture.* (A. 1143.)

EXPLANATIO.— Finis; *fin.* (Guid. Fars.) — Ager exaratus, proscissus; *terre défrichée, travaillée.* (A. 1190.)

EXPLANTARE. — Eradicare; *déraciner.* (Pet. Bl.)

EXPLECHA. — Terræ reditus, ut Expletum.—Ead. etiam notione ac Esplencha.

EXPLECHARE. — Uti re aliqua: « Depascendi seu aliter *explechandi* sua animalia. » (A. 1303.)

EXPLECHIA.— Reditus, proventus terræ, ut Expletum.

EXPLECIA.— Ead. notione.

EXPLECTA.—Jurisdictio, supellex quævis; ut Expletum.

EXPLECTABILIS. — Ut Expletabilis.

EXPLECTAMENTUM. — Facultas utendi re aliqua, ipseque usus; *droit de jouissance sur une chose, jouissance.* (A. 1299.)

EXPLECTARE. — Ut Expletare.

EXPLECTATIO.— Ut Expletatio.

EXPLECTIVUS. — Dici videtur de silva, cujus arbores exciduntur. (A. 1247.)

EXPLECTUM. — Ut Expletum.

EXPLEGITOR.—Forte qui *explegia* percipit, nisi quis malit *exploratorem* intelligi: « Quidam malivoli... nos *explegitorem* reputant, dicentes quod nichil in Marchia, quod vobis non revelamus. (Rym.)

EXPLEGIUM. — Reditus terræ, ut Expletum.

EXPLEMENTUM.—Ead. notione.

EXPLETA. — Jus pastus, venationis, piscationis et lignationis; *droit de pâturage, de chasse, de pêche et de chauffage, et spécialement le droit de conduire les troupeaux dans les prairies après que l'herbe est coupée.* (A. 1301.)—Reditus, proventus terræ, prædii; *revenu, produit d'une terre, d'une métairie;* ol. *exploit.* (Pass.)—Instrumentum; *outil, instrument.* (A. 1252.)

EXPLETABILIS. — Obnoxius *expletationi*, qui *expletatione* personæ et bonorum cogi potest ad solvenda domino debita servitiaque exhibenda; *Vid.* Expletatio. (A. 1320.)

EXPLETAMENTUM. — Reditus terræ, ut Expleta. (A. 1317.)

EXPLETARE. — Quemlibet jurisdictionis actum exercere, apparitoris munus obire; *mettre à exécution quelque mandement de justice;* ol. *exploicter.* — In fiscum redigere; *saisir, mettre en la main du roi ou du seigneur;* ol. *exploicter.*—*Expleta* seu reditus terræ vel prædii percipere, quod maxime dicitur de dominis feudalibus, qui ex vassallorum prædiis fructus colligunt et faciunt suos; *percevoir les revenus d'une terre, la faire valoir, l'exploiter.* — Silvas vel arbores succidere; *exploiter un bois.* — Frui, uti; *jouir, avoir la jouissance.*

EXPLETATIO. — *Expletatio bonorum*, in ea manus injectio, eorum oblatio; *saisie, exécution;* ol. *exploit.* (Rym.) *Expletatio jurisdictionis*, exercitium vel actus jurisdictionis; *exercice du droit de justice, ou acte de justice.* (A. 1306.) *Expletatio personarum*, manus injectio in personas; *arrestation.* (A. 1329.)

EXPLETATOR.— Qui *expleta* seu reditus percipit; *celui qui perçoit les revenus d'une terre*

EXPLETIO. — Reditus terræ, ut Expleta.

EXPLETIUM. —Ead. notione.

EXPLETIVUS. — Ead. notione.

EXPLETOR. — Qui debet *expletum.; celui qui doit l'exploit pour la moisson*; *Vid.* Expletum.

EXPLETUM. — Actus quivis juridicus, quem qui habet jurisdictionem exercet per se vel per ministros suos, imo emolumentum inde proveniens; *acte judiciaire et profit qu'il rapporte;* ol. *exploit.* (Pass.) — Denuntiatio, vadimonium et quævis actio in litigiis; *assignation, promesse de comparaître en justice, action litigieuse.* (A. 1446.)— Manus injectio, ablatio pignorum; *saisie, exécution.* (A. 1250.) — Proventus terræ, prædii; *revenu d'une terre;* ol. *exploit.* — Prædium seu dominium cujus fructus percipit dominus; *domaine particulier cultivé pour le propre compte du seigneur.* (A. 1199.) — Opera domino debita tempore messis; *espèce de corvée due au seigneur au temps de la moisson;* ol. *exploict.*—Corbis species ad colligendos fructus; *sorte de panier ou de corbeille.* (A.1292.) — Exemplum, descriptio; *copie.* (A. 1476.) — Instrumentum, id omne quo rei alicui perficiendæ utimur; *outil, instrument quelconque.* (A. 1281.) *Expletum belli*, bellicum facinus, incursio;

exploit de guerre, *attaque*, *invasion*. (Ach., *Spic.*)

EXPLETURA. — Proventus, reditus, ut EXPLETUM.

EXPLETUS. — Immunis, exemptus; *exempt de, franc de.* (A. 1171.)

EXPLETARE. — Distrahere, exigere; *débiter.* (A. 1363.)

EXPLEYTUS. — Proventus, ut EXPLETUM.

EXPLICARE. — *Locum explicare*, jurisdictionem omnem in eo exercere. « Idem episcopus per gentes suas poterat condemnare, vel facere absolvi per sententiam secundum quod si videtur, et tenere et *explicare locum* tanquam verus dominus. » (A. 1297. *G. Chr.*) — Eruncare, colere, laborare; *défricher, cultiver, faire produire.* (A. 1137.)

EXPLICIA. — Idem q. EXPLECIA.

EXPLICIO. — « Anno centesimo post *explicionem* numeri S. Victoris episcopi ciclum recapitulantem. » (*Vet. insc.*) Hoc est post finem seu post absolutam primam periodum cycli Victoriani.

EXPLICIT. — Finitur, absolvitur, cui opponitur *incipit*; voces frequentes in MSS., verbi gratia : « *Explicit* Plinii Historiarum mundi liber primus, *incipit* secundus. »

EXPLICIUM. — Redditus, ut EXPLETUS. (Kenn.)

EXPLICTA. — Ead. notione. (A. 1096.)

EXPLOITAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1281.)

EXPLUERE. — Effundere; *répandre, verser.* (*Vet. Inst.*)

EXPOENITENTES. — Qui publicam egerunt pœnitentiam; *ceux qui ont fait une pénitence publique.*

EXPOGNA. — « Burgenses... debent coquere quartallum bladi pro 5 denariis Viennensibus sine *expogna* et sine aliqua re vel mercede. » (A. 1287.) In Dumbis et Bressia rustici hodie *expoigne* vocant exiguum panem rotundum ex frumento et butyro confectum.

EXPOLIUM. — Spoliatio; *action de piller, pillage.* (Pap.)

EXPOMPARE. — Vituperari, detestari. (J. de J.)

EXPONDERE. — Pro *spondere.*

EXPONDERIUS. — Limitaneus; *limitrophe, voisin.* (*H. Dalph.*)

EXPONENCIA. — Expositio, promulgatio. (A. 1318.)

EXPONERE. — Deponere; *deposer, mettre de côté* : « Exponere episcopos. » (S. Hier.) — Impendere; *dépenser.* (*Necr. Eccl. Par.*) — Expellere, ablegare; *chasser, éloigner.* (A. 1141.) « *Exponere* hominem ad occidendum, » aliquem adsciscere ut alium occidat. (*Lex. Fris.*)

EXPONTANEUS. — Pro *spontaneus.*

EXPONTONUS. — Hasta minor; *esponton.*

EXPORTELLUM. — Parva porta exterior; *petite porte extérieure.* (*A. SS.*)

EXPOSITE. — Explicate; *distinctement, clairement.*

EXPOSITIO. — Cautio, obligatio. (A. 1235.) *Expositiones sensuales* apud Julian. Antec. dicuntur *exemplaria publici census* in veteribus scholiis ejusdem Juliani, ἐκθέσεις, apud Justinianum.

EXPOSITUM. — Expositio, commentarius. (A. 915.)

EXPOST. — Postea, exinde. (A. 1331.)

EXPREHENDERE. — Pro *reprehendere*, reprimere. (A. 1207.)

EXPRENSA CHARTA. — Idem quod *expressa*, seu quod chartam exprimit. (*Chart. Masticon.*)

EXPRESSARE. — Exprimere : « Villis et earum pertinentiis superius *expressatis* et assignatis. » (A. 1207.)

EXPRESSIM. — Expresse, distincte. (A. 1203.)

EXPRESSIO. — Clausula in instrumentis expressa. (A. 1338.)

EXPRESSITAS. — Diligentia, celeritas; *diligence, promptitude.* (Mur.)

EXPRETUS. — Pro *spretus.* (Rym.)

EXPRIMARIO. — Qui *primarii* munus obiit; *Vid.* PRIMARIUS. (Val., *Nov.*)

EXPRIMATIO. — Ἔκφρασις, expressio, elocutio. (*Vet. Gl.*)

EXPRIMENTALITER. — Experimento; *par expérience.*

EXPROBRARE. — Probare, demonstrare; *prouver, démontrer.* (Ach., *Spic.*)

EXPROBRARE. — Examinare ad probandum vel reprobandum. (*Ibid.*)

EXPROMISSUM. — « Si quis ingenuum aut ingenuam, *expromissum* cujus fuit in terra, miserit, 40 solidis sit culpabilis. » (*Cap. Bal.*)

EXPROMPTARE. — Expromere. (Fulg.)

EXPROPRIARE. — Quod alicui proprium est auferre, spoliare; *enlever, voler.* (*A. SS.*)

EXPUDORATUS. — Absque pudore; *qui est sans pudeur, sans retenue, effronté.* (*Vet. Gl.*)

EXPUGNALIS. — Ad expugnandum seu oppugnandum aptus; *qui est bon pour l'attaque et la défense.* (Rym.)

EXPULPARE. — Ἐκσαρκίζειν, carnem exscindere. (*Vet. Gl.*)

EXPULVERARE. — Pulverem excutere; *secouer la poussière*; *Vid.* PULVERATUS. (Mart., *Ampl. Col.*)

EXQUAMIARE. — Permutare, ut EXCAMBIARE.

EXQUILLA. — Tintinnabulum, campanula; *clochette*; ol. *esquille.*

EXQUISITUM. — « Dono ad ipsam casam Dei... vinea una usque in *exquisitum*... totum et ab integrum dono ad ipsam casam Dei usque in *exquisitum.* » (A. 950.) Id est, absolute, omnimode.

EXQUISITUS. — Quod quis qualibet ratione, præterquam emptione, acquirit, quo ab *inexquisito*, pecunia scilicet empto, distingui videtur. « Hæc omnia infra scripta, tam *exquisita* quam *inexquisita*, prælibato episcopo... vendo. » (S. X.)

EXREFECTUS. — Impransus, qui prandium incœptum dimittit, interrumpit : « Benedictionem nullus causa prandii negligit, si cum ministris tempore quo Nona canitur, reficit; nam *exrefectus* eam accipit, iterum-

que ad refectionem redit. » (S. Will., *Cons. Hirs.*)

EXSARTARE.—Pro Exartare. (A. 1233.)

EXSARTUM.—Ut Exartus.

EXSAVARE.—Ut Essavare.

EXSCARITUS.—Ut Scaritus.

EXSCELERATUS. — Pro Sceleratus. (*A. SS.*)

EXSCHAPIUM.—Ut Escapium.

EXSCUDIS. — Instrumentum quo pulvis excutitur. (*Vet. Gl.*)

EXSCUTUM.—Scutum ; *écu.*

EXSECRATIO.—Pro *excreatio.*

EXSEQUITIO.—Pro *exsecutio.* (Rym.)

EXSIGILLARE. — Sigillum dissolvere ; *rompre le sceau, décacheter.* (A. 1328.)

EXSILIARE.—In exsilium agere ; *bannir, proscrire.* (*A. SS. Ben.*)

EXSIM.— Extemplo, statim. (*Vet. Gl.*)

EXSISSA.—Pro Assisa, tributum in publicis *assisis* ex optimatum et populorum consensu impositum. (A. 1490.)

EXSOLARE. — Extra solum suum habitare. (*Vet. Gl.*)

EXSOLUTE. — Absolute, indubitanter. (*Vet. Inst.*)

EXSPALTUM.—Idem q. Expallum.

EXPATHARIUS.—Ut Spatharius, custos corporis imperatoris ; *garde du corps des empereurs d'Orient.*

EXSPECTARE.—Pro Spectare. (A.1389.)

EXSPINARE.—Spinas auferre vel extrahere. (J. de J.)

EXSPINIS.—Extra spinas vel sine spinis. (Id.)

EXSPOLIARE. — *Exspoliare vitem,* ejus adminicula et pedamenta auferre ; *ôter les échalas d'une vigne.*

EXSPOLIUM.—*Vid.* Spolium et Expolium.

EXSTIMAMENTUM—Æstimatio ; *estimation.* (Mur.)

EXSTOLIUM.—Classis, idem q. Stolium : « Faciebat armare in Messana suum *exstolium* galearum grossarum .» (Mart., *Anecd.*)

EXSTROMENTUM. — Pro *instrumentum.* (A. 691.)

EXSTRUSCARE. — Evellere ; *arracher.* (Mart., *Anecd.*)

EXSUCHIUM. — Scaccorum ludus ; *jeu d'échecs.* (A. 1359.)

EXSUFFLANTISSIMUS. — « Domino non dulcissimo sed amarissimo et *exsufflantissimo* jocali meo illa, » etc. *Vid.* Exsufflare.

EXSUFFLARE.—Contemnere, despuere, rejicere ; *mépriser, dédaigner, rejeter.* (Tert.)

EXSUFFLATIO.—Vox in baptismi ritibus usurpata a scriptoribus ecclesiasticis, qua inter renuntiandum ter repetita, significat baptismi candidatus sese dæmonem, cui fœdam hactenus servierat servitutem, exsecrari penitus et abominari.

EXSUFFLATOR.—Qui *exsufflat* : « Adversus dissipatores Ecclesiæ, adversus *exsufflatores* Christi, adversus blasphematores sanctorum ejus. » (Dug.)

EXSULITAS.—Exsilium ; *exil.* (*A. SS. Ben.*)

EXSUMPTUARE.—Sumptibus exhaurire, pauperem facere ; *rendre pauvre à force de dépenses, appauvrir.* (*Vet. Gl.*)

EXSURDARE. — Surdum facere ; *rendre sourd.* (*Lex Alam.*)

EXSURPARE. — Pro *usurpare.* (A. 1318.

EXSUS.—Exitus ; *Vid.* Exius.

EXSUTORIUM.—F. locus ubi aliquid exsiccandum exponitur : « Quæ... exportaverit alienum canapum vel linum in et de aliena canaperia, linerea, nasoyro, *exsutorio* vel repositorio. » (*St. Avel.*)

EXTÆDIARI.— Tædio affici. (*Script. rer. Fr.*)

EXTAGNARE. — *Extagnare sanguinem*, sanguinem sistere, claudere ; *étancher le sang ; Vid.* Stagnare.

EXTAIRUS.—Exortus. (*Tab. Vos.*)

EXTALES. — Exta ; *entrailles.* (Pap.)

EXTALIA.—Clunes. (*A. SS.*)

EXTALLERIUS.– Qui ad *extallium tenet*, idem q. Firmarius. (A. 1399.)

EXTALLIUM.—Prædium seu villa alteri elocata ad certum tempus, sub præstatione annua, idem q. Firma. (A. 1286.)

EXTANTIA.—Bona quæ *extant* alicujus. (*Ch. Fland.*)

EXTAR. — Olla ubi exta coquebantur. (*Vet. Gl.*)

EXTARIATA. — Modus agri, pro Sextariata.

EXTASIS.—Defectus cordis ; *pamoison.* (*Vet. Gl.*)

EXTELARIUS. — *Extelarius cervus,* domesticus, mansuefactus, quem venatores præmittunt in silvam, quo cervi alii nihil metuentes periculi, illius facti socii, facilius in eorum casses aut tela incidant, cervo domestico collare, aut aliquid quodlibet signum habente, ne venator erret in mittendo telo ; *cerf apprivoisé qu'on lâchait dans les bois pour qu'il attirât les autres cerfs et les fît tomber dans les piéges des chasseurs.*

EXTEMPORALITER. — Extra tempus : « Adeo miseranda erat exilitas, ut cadaverali extemporaliter nati species videretur. » (Guib.)

EXTENDARIUM. — Vexillum ; *drapeau, étendard.*

EXTENDERE. — Æstimare, appreciare, vox fori Anglici.— « Exercitus se *extendit* ad 150,000 armatorum : » hoc est complectitur 150,000 armatos.

EXTENSE. — Copiose, abundanter ; *en abondance, copieusement.* (Lam.) — Extente ; *d'une manière étendue.* (Tert.)

EXTENSIO.—Regio ; *pays, quartier.* (Isid.)

EXTENSITAS. — Extensio ; *extension.* (*A. SS.*)

EXTENSIVA. — *Vid.* Scriptura.

EXTENSOR. — Æstimator publicus cujus munus est res hæreditarias inter comparticipes æstimare et partiri ; *estimateur public, celui qui est chargé d'estimer les héritages et d'en faire le partage entre les cohéritiers.* (Bract.)

EXTENSUM. — Notariorum vox, archetypum, majus scriptum, unde *nota* seu commentariolus exscriptus est ; *minute d'un acte.* (A. 1459.)

EXTENTA. — Æstimatio ; *estimation.* (*Mon. Angl.*)

EXTERCUS.—Pro *stercus.* (*Script. rer. Fr.*)

EXTERGIFACIUM. — Mantile, quo facies extergitur; *serviette.* (Ugut.)
EXTERGIMENTORIUM. — Togilla, gausape, mantile; *serviette, nappe.* (Id.)
EXTERIOR. — *Exteriores fratres,* iidem qui conversi, sic procul dubio dicti, quod rebus exterioribus et temporariis vulgo occuparentur; *frères converts.* (*A. SS. Ben.*)— Qui extra urbem vel castrum manet; *celui qui demeure en dehors de l'enceinte d'une place.* (A. 1227.)
EXTERIUM. — Pro ÆSTUARIUM.
EXTERIUS. — *Exterius discere,* pro *memoriter* discere. (Busc.)
EXTERMINARE. — Terminos exterminare, effodere, evellere, extra fines ponere; *arracher, déplacer les bornes.* (*Lex Long.*)
EXTERMINATIO. — Terminus, finis, limes; *borne, limite.* (A. 865.)
EXTERMINATOR. — Qui omnes occidit; *exterminateur.* (S. Hier.)
EXTERMINATUS. — *Exterminatus furor,* audax et ignitus furor. (Ap. Mur.)
EXTERMINIUM. — Extra terminos ejectio, ruina; *dépossession, destruction.* (Salv., Tert.)
EXTERMINUS. — Proscriptus, qui patriam derelinquit; *banni, proscrit, qui part pour l'exil.* (Tert.)
EXTERNATOR. — Qui extraneum facit; *qui bannit, qui proscrit.* (Tert.)
EXTERNATUS. — Amens; *qui est dans le délire, hors de sens.* (*Vet. Gl.*)
EXTERNICIUM. — Substramen, *Vid.* STERNICIUM.
EXTERNUS. — Pro *hesternus.*
EXTERSORIUM. — Mantile; *essuie-main.*
EXTERULA. — Vestis exterior quæ *interulæ* opponitur. (Mur.)
EXTESTICULARE. — Castrare; *châtrer.* (W. Malm.)
EXTESTINUS. — Alienæ gentis, extraneus; *étranger.*
EXTIMA. — Æstimatio; *estimation; Vid.* ESTIMA.
EXTIMARE. — Pro *æstimare.* (Interdum pro EXISTIMARE accipitur apud scriptores ecclesiasticos.)
EXTIMATIO. — Pro *æstimatio.* (Ach. *Spic.*)
EXTIMATOR. — Pro *æstimator.* (A. 1348.)
EXTIMATUS. — Pro *æstimatus.*
EXTIMUM. — Æstimatio, ut EXTIMATIO.— Census, tributum quod, facta prius bonorum æstimatione, exigitur. (*St. Verc.*)
EXTINCTUS. — *In extincto:* « Carlomannus devotionis causa *in extincto* succensus, Romam advenit. » (Fred.) Id est, divino instinctu vel in instanti. « *Ad extinctum candelæ* liceri, » usque eo quoad candela extinguatur, vox forensis; *jusqu'à extinction des feux.*
EXTIPENDIUM. — Pro *stipendium.*
EXTIRPARE. — Consumere, omittere: *détruire, perdre.* (*Reg. Edw. Conf.*)
EXTO. — Pro *esto.*
EXTOGARE. — Eruncare; *épierrer.* (*Mon. Angl.*)
EXTOLEUM. — Classis; ut STOLIUM.
EXTOLLATIO. — Elevatio, elatio. (Rym.)
EXTOLLENTIA.— Ead. notione in Bibliis sacris non semel. (Mur.)
EXTOLNEARE. — Teloneo quod Angli *toln* vocant, liberare; *exempter du droit de tonlieu; Vid.* TELONEUM.
EXTONGUJUS. — Instrumentum piscandi; *sorte d'engin de pêche.* (A. 1424.)
EXTOPARE. — Obturare, obstruere, ut ESTOPARE.
EXTORQUAMENTUM. — Tributum extortum; *taxe injuste, redevance extorquée; Vid.* EXTORTIO.
EXTORQUERE. — Expellere; *chasser.* (*Can. Hib.*) — Torquere, aliquid ab aliquo quærere tormentis: *mettre quelqu'un à la question.* (Lob.) *Extorquere,* dicitur terminus, qui deflectit, nec recta linea procedit. *Extorquere pedem,* quod Galli dicunt, *donner une entorse au pied.* (*Chron. Morin.*)
EXTORRENS. — Pro EXTORRIS.
EXTORRENTIA. — Exsilium; *bannissement, exil.*
EXTORRES. — Ap. Cyprianum dicuntur qui ne Christum negare cogerentur, dimissis omnibus, se substrahebant, qui etiam inter confessores annumerabantur. Nam, etsi coram judice libera voce minus confiterentur, tamen facti potius quam verborum ista confessio videbatur: dum ut Christi fidem salvam custodirent, neve religionis dispendium paterentur, bona sua fisco possidenda dimitterent charosque suos dulcemque patriam relinquerent in externas regiones migrantes.
EXTORTA. — Fasciculus ex tortilibus virgultis, quo inter piscandum aliquando utuntur; *fascines de branches entrelacées en usage pour la pêche.* (A. 1424.)
EXTORTIONES — Jurisconsultis Anglis corruptelæ sub vice comitum aliorumque officialium; alias quævis exactiones illicitæ; *taxes, droits indûment perçus.*
EXTORTURA. — Tormentum; *question, torture.* (A. 1384.)
EXTRAAGERE. — Ab eo quod conventum est recedere; *s'écarter des conventions établies, ne pas exécuter ses engagements.* (Mur.)
EXTRACTA. — Amplitudo, spatium amplum, vel potius tributum, quod pro mercibus extrahendis solvitur; *étendue ou droit de sortie sur les marchandises.* (Rym.) — Excerpta, ex instrumento notæ sumptæ; *extrait d'un acte, d'un rôle;* ol. *estrette.*
EXTRACTORIUS.—Idem q. EXCRETORIUS.
EXTRACTUS. — Idem q. EXTRACTA.
EXTRAERIA. — Idem q. ESTRAERIA
EXTRAFAMILIATUS.—Qui sui juris est, extra familiam positus, emancipatus, vel qui uxorem ducit; *qui est maître de ses actions, hors de tutelle, émancipé, ou qui est marié.* (Rig.)
EXTRAFIDARE.—Fidejubere, per fidem uam aliquem vadari; *répondre pour quelqu'un, cautionner.* (*Ch. Fl.*)
EXTRAFILATUS.—Exerto humero, quasi extra manibus præferens. (Pap.)

EXTRAIRE.—Ire extra, discedere; *se retirer.* (Mur.)

EXTRAJUDICIALITER. — Extra formam judicii; *extrajudiciairement.* (Rym.)

EXTRANATURALIS. — Qui extra naturam est; *surnaturel.* (Tert.)

EXTRANEARE.—Alienare, derelinquere; *aliéner, abandonner, délaisser;* ol. *extréer.* — Occupare, invadere; *enlever, usurper, s'approprier injustement.* — Extraneum facere, expellere; *chasser, bannir.*

EXTRANEUS. — *Extraneæ mulieres,* eædem q. *subintroductæ; Vid.* SUBINTRODUCTUS. (Ruff.) *Extraneum facere*, devestire, de possessione exuere; *dépouiller, déposséder.* (*Trad. Fuld.*)

EXTRATERIUS. — Qui ex extraneo dominio venit; *étranger.* (A. 1265.)

EXTRATES. — Per oppositionem ad *nostrates,* usurpant scriptores Dominicani apud Echard.

EXTRAVAGANTES. — In jure canonico dicuntur Pontificum Romanorum constitutiones, quæ extra corpus canonicum Gratiani, sive extra Decretorum libros vagantur.

EXTRAVASATUS SANGUIS.— Extra venas effusus, passim apud medicos.

EXTREMIA. — Vocatio ad arma; *appel aux armes.* (*St. Av.*)

EXTREMITAS. — Titulus animi submissioris, quo de se loquendo utebantur prælati ecclesiastici. — Austeritas : « Jejuniorum *extremitas.* »

EXTREMIZARE. — Extremum spiritum agere; *rendre le dernier soupir.* (*A. SS.*)

EXTRENA. — Strena, munusculum; *étrenne.*

EXTRICARE. — Exterminare, profligare : « Voluit hæreticos *extricare.* » (Anast.)

EXTRINCARE. — Eruncare, in culturam redigere; *épierrer, défricher, mettre en culture.* (A. 1185.)

EXTRUNCARE. — Truncis seu stipitibus purgare, ut ESSARTARE. (A. 1138.)

EXTUMULARE. — Effodere, de tumulo extrahere; *exhumer.* (*Vet. Gl.*)

EXTURARE. — Returare, aperire. (*Vit. B. Vict. PP. III.*)

EXUERE. — *Exuere se de re aliqua,* rem delinquere; *abandonner une chose, y renoncer.* (*Conc. Duiziac.*) *Exuere se de latrocinio,* purgare se in jure non esse reum furti; *se disculper d'une accusation de vol.* (*Lex Sal.*) *Exuere se de crimine,* purgare se non esse reum criminis; *prouver qu'on n'a pas commis le crime dont on est accusé.* (Greg. Tur.) *Exuere hominem,* mori; *quitter cette vie.* (A. 961.)

EXULARE. — Active sumitur pro mittere in servitium; *réduire en esclavage.*

EXULATIO. — Tyrannis; *gouvernement despotique, tyrannique.* (Mur.)

EXULATUS. — Exsilium; *exil, bannissement.*

EXULTARE. — *Exultare horam,* horam canonicam recitare. (Bern. Mon.)

EXUNARE. — Ut ADUNARE. (*Chr. Fais.*)

EXUNGUARE. — Pro EXUNGULARE. (*A. SS.*)

EXUNGULARE. — Ungularum ferrearum tormento cruciare; *déchirer avec des griffes de fer.* (*Pas. S. Mam.*)

EXUOLARE. — Amandare, rejicere; *rejeter, reléguer, mettre au rang de,* (Mab., *Lit. Gal.*)

EXUPERARE.—Superare, subjugare, capere, prehendere; *vaincre, venir à bout de, saisir, arrêter.*

EXURGE. — *Exurge, Domine,* Dominica Sexagesimæ; *le dimanche de la Sexagésime.* (Pass.)

EXURGERE. — Pro *posse :* « Sed et cœptum frumenti similiter vel alia diversa quæ Ecclesia Romana minime *exurgebat* persolvere. » (Anast.)

EXURGITARE.—Exhaurire; *épuiser, vider en puisant.* (Isid.)

EXURIRE.—Pro *esurire.*

EXVACUARE.—Dicitur ille qui causa cadebat in litigiis, cum sententia judicum cogebatur scripto declarare, se nullum jus habere in res controversas, easque ab adversario legitime possessas esse aut deinceps possidendas; hanc declarationem vocabant *exvacuationem,* quia per illam litigator *evacuabatur* seu spoliabatur rebus quas sibi perperam arrogabat.

EXVACUATIO.—*Vid.* EXVACUARE.

EXVENTRARE. — Exenterare; *éventrer.* (*A. SS.*)

EY.—*Vid.* EI.

EYCHALGAYA. — Excubiæ, ut ESCHARGAITA.

EYCHEYUTA.—Quidquid qualibet ratione obvenit, ut ESCAETA.

EYGAGIUM. — Canalis, alveus; *canal, conduit, béal.* (S. XII.)

EYGUESINUM AVERE. — Equorum et equarum grex; *troupeau de chevaux* (a. 1501); *Vid.* EGUESINUM.

EYLNESCIA.—Idem q. AINESCIA

EYMERAUDUS.—Smaragdus; *émeraude.*

EYMINA.—Pro HEMINA.

EYNEIA.—Ut EYLNESCIA.

EYNICIUS.—Natu major; *aîné.*

EYS —*Vid.* EX.

EYSCHEUTIA.—Ut ESCAETA.

EYSIA.—Quidquid alicui proprium est, quo pro libito uti potest. (A. 1507.)

EYSIAMENTUM.—Jus utendi rebus non suis, ut AISANTIA. (Mad.)

EYSSUCHUM.— Scaccorum ludus, ut videtur : « Quod nulla persona audeat... ludere ad taxillos, nec ad paginas, ad *eyssuchum,* » etc. (A. 1337.)

EYTE.—Insula vel locus humilis, humidus et paludosus; *île ou terrain bas et marécageux.* (Kenn.)

F

F.—Littera numeralis quæ 40 denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur 40 millia significat.— *F* pro *PH* occurrit passim apud scriptores inferioris ætatis. Occurrit præterea pro *V* et vice versa.

FABA.—Tertia pars scrupuli unius; *fève, tiers du scrupule.* (Roch. le Bail.) *Faba Asiana*, phaseolus; *haricot.* (*A. SS.*)

FABACENA.—Præstatio ex *fabis;* *redevance en fèves ou sur les fèves.* (A. 1411.)

FABALIA.—Ut FABARIA. (Tert.)

FABANA.—Fabæ decoctæ; *fèves cuites, ragoût de fèves.* (*Vit. S. Carileph.*)

FABARE.—Ut FABARIA. (*Ch. Arag.*)

FABARIA. — Campus fabis consitus; *champ semé de fèves;* ol. *favier, favière.* (*Lex Sal.*)

FABARIUM. — Pensitatio de fabis; *Vid.* FABACENA. (A. 1241.)

FABARIUS.—Cantor; *chanteur.* (*Vet. Gl.*)

FABEA.—Puella. (*Vet. Gl.*)

FABELLA.—Sermo brevis. (*A. SS.*)

FABELLARE.—Fabulari. (*Vet. Gl.*)

FABELLATIO. — Μυθολογία, sermo de fabulis. (*Vet. Gl.*)

FABER.—*Faber grossarius*, ferrarius vel ærarius; *forgeron.* (S. XIII.) *Faber de corona*, regius. (A. 1300.)

FABERCULUS.—Parvus faber; *petit forgeron.* (*Vet. Gl.*)

FABERRA.—Faba; *fève.* (*Vet. Gl.*)

FABEUS.—Puer. (*Vet. Gl.*)

FABIACUM. — Præstatio ex fabis, ut FABACENA. (A. 1211.)

FABILIS. — Dicendus, memorandus. (S. XIII.)

FABIOLUM.—Ornamenti aut vasis ecclesiastici genus: « Casulam argenteam et *fabiolum* argenteum. » (A. 1130.) F. legend. *fasciolum.*

FABISOR. — Favitor, fautor; *fauteur.* (*Vet. cod.*)

FABRARIA. — Ars ferraria; *serrurerie.* (*St. Mass.*) — Ferraria; *forge.* (A. 1317.)

FABRATERIA. — Fabricatio, confectio; *fabrication, préparation.* (Aim.) — Ferraria, fabrica; *forge, atelier, fabrique.* (A. 1117.)

FABRICA.— Locus ubi sunt fabri; *forge:* « Cambellani habent... 12 pecias candelæ minutæ, et *fabricam* ad tres equos. » (A. 1261.) Id est, cambellani habent quidquid ferri necesse est pro tribus equis, ex fabrica regia. — Opificium quodvis ferrarium; *ouvrage de fer:* « Debent... scutatores scuta 12 et una *fabrica.* » (*Trad. Fuld.*) — Calceamentum equi; *ferrement d'un cheval:* « Dominus:..... solvit pro *fabrica* 12 den. » (A. 1327.) Hoc est pro calceando equo. — Quævis officina, præsertim apud Italos; *un atelier quelconque.* — Quodvis ædificium; *bâtiment, édifice.* (*Leg. Long. et Baw.*) — Locus ubi arma fabricantur; *fabrique d'armes.* (Amm.) — Proventus ecclesiæ, illius reparationi aliisque divinum cultum spectantibus destinati; *revenu affecté à l'entretien d'une église;* ol. *fabrique.*

FABRICALIS. — *Fabricales litteræ*, quibus alicui conceditur licentia percipiendi partem proventuum ad *fabricam* ecclesiæ pertinentium. (A. 1267.) *Fabricales decimæ*, quæ ad *fabricam* ecclesiæ pertinent. (Id.)

FABRICARE. — Clavis figere; *clouer, fixer au moyen de clous ou de toute autre manière.* (*A. SS.*)

FABRICATOR. — *Fabricator ecclesiæ*, ædis sacræ procurator, ædituus, ut FABRICERIUS.

FABRICATRIX. — Quæ fabricat, effingit; *celle qui fabrique, auteur de.* (Lact.)

FABRICATURÆ.— Vasa aurea aut argentea, aurum omne, argentumve factum, aut in vasa conflatum. (*Vet. form.*)

FABRICATUS. — (Subst.) Opus quoddam fabricatum; *travail, ouvrage d'art.* (A. 1217.) — Dolus artificium; *ruse, moyen habile.* (Sid.)— (Adj.) Subornatus; *suborné.* « Testis *fabricatus.* » (A. 1394.)

FABRICENSIS. — Qui in sacris *fabricis* arma cudit et fabricat; *armurier.* (*Cod. Th.*)

FABRICERIUS. — Æditnus, curator ædis sacræ; *marguillier.* (A. 1530.)

FABRICIUS. — *Fabricia buccella*, oblata; *oublie. Vid.* NEBULÆ.

FABRICINA. — Officina ubi faber operatur; *forge.* (Irm.)

FABRICINIUM. — Fabricatura; ut FABRICATIO. (*Cap. C. C.*)

FABRIFICATIO. — Fabricatura; *ouvrage fabriqué, travail d'art.* (Tert.)

FABRILITER. — Artificiose; *artistement, avec art.* (Prud.)

FABRILLA. — Uxor fabri; *femme de forgeron.* (*Vet. Gl.*)

FABRIQUERIUS. — Idem q. FABRICERIUS. (*Conc. Hisp.*)

FABRIRE. — Fabricare; *fabriquer, façonner.* (Fort.)

FABRISSA. — Ut FABRILLA. (*Vet. Gl.*)

FABROSUS. — Verbosus. (*Vet. Gl.*)

FABULA. — Pactum, conventio; *arrangement, convention, accord.* (Pass.) — Historia, narratio; *récit, histoire.* (*A. SS. Ben.*)

FABULARE. — Confabulari; *parler, s'entretenir;* ol. *fabler, fabuler.* (S. Cæs.)

FABULARIUS. — Fabulator, qui scribit vel narrat fabulas; *conteur, causeur, qui conte ou fait des récits;* ol. *fabulateur, fabléor*, etc.

FABULATORIUM. — Locus monasterii ubi fratres confabulantur; *salle de conversation.* (*Ann. Ben.*)

FABULATORIUS. — Superfluus, inutilis; *vain, sans utilité:* « Verba *fabulatoria.* » (*St. Com. Ven.*)

FABULOSE. — Fabulando; *dans la conversation.* (*Script. Fr.*)

FACCINERIUS.—Fascinator, præstigiator;

sorcier, enchanteur, diseur de bonne aventure; ol. *facinier.*

FACCES. — Pro FALCES.

FACECITAS. — Elegantia; *élégance.* (*A. SS.*)

FACELLA.— Diminut. a *facula.* (*A. SS.*)

FACELLUM. — Cicer; *pois-chiche.*

FACEMINÆ. — Cantilenæ quas cantant mulieres pro pueris dormientibus vel pro sopiendo pueros. (*Vet. Gl.*)

FACENDEIRA. — Cultura prædii rustici, species corvatæ ab Hispan. *fazer*, facere, operari. (*Ch. Hisp.*)

FACENDERA. — Ead. notione. (*A. SS.*)

FACERE. — Commorari; *demeurer :* « *Fecit* ergo ibi cum Domino Moyses 40 dies et noctes. » (*Exod.*) — Vivere; *vivre :* « Fecit annos XX. » Hæc loquendi formula « ubi *fecit* mensis talis dies tot » frequens invenitur in Actis quinti et sexti sæculi, pro diei ac mensis charactere : « Per festivitatem S. Martini, quam undecima die *facite* November. »—« Hic requiescit... qui accepit transitum sub die VI Idus Augustas, ubi *fecit* Augustos dies septem, an. V... » — Rem conficere, negotium peragere, pacisci; *accomplir une chose, faire affaire avec quelqu'un, traiter.* — Colere, arare; *travailler, cultiver.* — Dare, præbere; *fournir, donner.* —Tradere, disponere; *livrer, laisser, disposer.* — Dicere, affirmare; *affirmer, soutenir.* — Esse; *être.* — Assignare, statuere; *assigner, déterminer, préciser.* — Cantare; *chanter.*— *Facere census*, præstare, solvere; *payer le cens. Facere facta sua*, petitiones suas in jure allegare et probare; *exposer et prouver ses prétentions en justice. Facere honorem*, honorare; *traiter avec distinction, honorer. Facere usagium*, quod ex usu debetur præstare; *se conformer à l'usage établi. Facere aquam; faire eau en parlant d'un navire. Facere carnes*, prædari; *se livrer au brigandage, piller. Facere sanguinem*, vulnerare; *blesser. Facere urinam*, mingere; *uriner. Facere homines*, milites conscribere; *lever des troupes. Facere lectum*, lectum sternere; *faire le lit. Facere suum cursum*, effectum obtinere; *obtenir ce qu'on désire. Facere dominum*, clientelam alicui profiteri; *se reconnaître vassal. Facere ecclesiam*, illam restaurare; *restaurer une église. Facere firmum, se fortem*, spondere, in se recipere; *se faire fort. Facere haberi*, recuperare, restituere; *faire avoir. Facere invidiam; faire envie. Facere tacentem*, præstare ut quis ab instituta petitione desistat; *faire désister. Facere pulchram faciem*, benigno vultui excipere; *faire bonne mine. Facere testamentum*, illud exsequi; *faire testament. Facere transitum*, transire; *passer. Facere videri*, oculis subjicere; *mettre sous les yeux. Facere litteras*, ad aliquem scribere; *écrire à quelqu'un. Facere nihil*, nulli esse obnoxium oneri; *n'être sujet à aucune charge. Facere se ad unum*, « domus octo *faciunt se* ad unum; » hoc est habentur quasi una seu uni, et eidem obnoxiæ sunt præstationi.

FACES.—« Solvit pullos 3, cum ovis 15 et alios pullos vindemiales cum ovis. Solvit sinagem et *faces.* » (*Polypt. Floriac.*)

FACESSIA. — Urbanitas, comitas; *affabilité, courtoisie.* (Elmh.)

FACETIA. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*). — Pro *facundia.* (Chunrad.)

FACETIARI. — Per facetiam aliquid dicere. (W. Malm.)

FACETUS. — Urbanus, politus; *qui est de bon ton, poli.* (*G. Chr.*)

FACHA. — Columbæ minoris species. (Frid.)

FACHARIA.—Ut FACHERIA. (A. 1208.)

FACHERIA. — Prædium quod colitur a colono partiario; *terre inféodée ou cultivée à moitié fruits;* ol. *facherie.* (A. 1395.)

FACHERIUS. — Conductor prædii, reive alterius, quam tenet ad *facheriam; celui qui cultive ou tient à moitié fruits.* (A. 1215.)

FACHETA. — Idem q. FACHA. (Frid.)

FACHIA. — Silva ex arboribus incæduis; *futaie. Vid.* FAGIA.

FACHILATOR. — Fascinator, ut FACCINARIUS. (A. 1358.)

FACHINATIO. — Fascinatio; *enchantement, sorcellerie.* (*St. S. Flor.*)

FACHINERARIUS. — Ut FACCINARIUS. (A. 1342.)

FACHINUS. — Italis bajulus, gerulus; *portefaix.* (*St. Cad.*)

FACIALE. — Orarium, ut FACIALIS.

FACIALIS.—(Subst.) Orarium, linteum tenue quo facies extergitur; *serviette, mouchoir.* (*Vet. Gl.*)— (Adj.) Ad faciem spectans : « De Dei *faciali* visione sanctorum.» (*Ann. Vict.*)

FACIALITER. — Secundum faciem. (*A. SS.*) « *Facialiter* notus. » (*Lex.* Gocl.)

FACEBILIS. — Qui fieri potest; *faisable.*

FACIENDA. — Ut FAZENDA.

FACIES.—*Facies ecclesiæ*, ostium, limen; *entrée de l'église.* (W. Neub.) — *Fascia*, tæniola transversa scuti gentilitii; *fasce. Facies gladii*, ut in sacris Scripturis *os gladii*, acies; *fil de l'épée. Facies raspata*, præ ira rugis sulcata; *visage crispé de colère.*

FACIETAS. — Mendose pro SOCIETAS. (A. 1355.)

FACIETERGIUM. — Ut FACITERGIUM.

FACILETUM. — Ut FACITERGIUM.

FACILIS. — Præceps, inconsultus, ingenio fervidus; *inconsidéré, étourdi, emporté, bouillant.*

FACILLA. — Falcula; *faucille.*

FACILLARE. — Strangulare; *étrangler.* (*Vet. Gl.*) « Cumque nefas tale cresceret, et nemo esset qui *facillaret*, quasi licenter miserum caput tanto utebatur incestu. » (*Vit. S. Deicoli.*) Ubi Bollandus, *facillare* est *quasi fauces aperire*, id est cum nemo esset, qui de his ne quidem hiscere auderet.

FACILLATURA. — Omne segetum genus *facilla* secatum. (Engelb. Maghe.)

FACILUS. — Pugio; *poignard.* (T. S. Everard. Com.)

FACINA. — Fabrica; *forge.* (A. 1290.)

FACINARIA. — Idem, ut videtur.

FACINORITAS.— Forte pro *facinorositas*, scelus; *crime.* (Ap. Lud.)

FACIO. — Pro FACTIO.

FACIOLUS. — Phaseolus; *haricot.*

FACIONARIUS. — Factiosus ; *Vid.* FACTIONARII.

FACISTERCULUM. — Ut FACISTERGIUM.

FACISTERGIUM. — Parvulum gausape ad tergendam faciem ; *mouchoir.* (Inter vestes sacras etiam vulgo reponitur *facistergium;* pro quavis mappa usurpatur ab Helgaudo in Roberto rege Francorum.)

FACISTOLIUM.— Hispanis, pluteus, analogium ; *lutrin, pupître d'église.*

FACISTORIUM. — Sella plicatilis ; *fauteuil.* (Bal., *Misc.*)

FACITERGIUM. — Ead. notione q. FACISTERGIUM.

FACITERGULA.—Idem q. FACISTERGIUM.

FACITUS. — Pro *factus. Facitur* pro *fit* dictum ab antiquis observat Nonius.

FACIUM. — Fascis, fasciculus; *faisceau, botte.* (A. 1215.)

FACO. — Fax, ut videtur; *torche.* (A. 1309.) — Opificium, artificis opera ; *façon.* (A. 1239.)

FACTERDIUM. — Ut FACISTERGIUM.

FACTIBILE. — Quod potest fieri ; *ce qui est faisable.*

FACTICIOSUS.— Promptus ad multa machinanda ; *qui est prompt à faire des machinations.*

FACTIO. — Corvata, exactio operarum, tributum, vectigal, apud Italos ; *corvée, redevance, impôt.*— Opificium, artificis opera ; *façon.* (*A. SS.*)—Facinus pravum, delictum ; *crime, délit, faute grave.* (*A. SS.*) — Concessio, pactus, contractus ; *accord, contrat ; Vid.* FACTUM. (A. 833.) — Forma, effigies ; *figure, forme.* (A. 1376.) — *Faida* seu capitalis inimicitia; *inimitié acharnée; Vid.* FAIDA. (*Leg. H. I reg. Angl.*)

FACTI-TECTA.—Pro *sarta tecta.* (*Script. rer. Fr.*)

FACTIVUS. — *Factivus sermo*, practicus, actione suffultus. (*A. SS.*)

FACTOR.— Qui creat, Deus; *le Créateur, Dieu.* (Pass.) — Qui conficit, effingit ; *celui qui exécute, accomplit.* (S. Hier.) — Qui alicujus partes favet, ut FAUTOR. (Aim.)— Qui res alterius agit, vel ejus nomine administrat ; *mandataire* ou *intendant;* ol. *facteur.* (Pass.)

FACTORIA. — Quæstorium, fiscus ; *le trésor, le fisc.* (*Chr. Veron.*)

FACTUARIUS. — Factor, agens, procurator ; *gérant, intendant, agent.* (Rym.)

FACTUM. — Territorium, prædium rusticum ; *fonds de terre, ferme, métairie ;* ol. *faire, affare.* (A. 1265.) — Facti seu litis expositio, vox practicis Gallicis notissima ; *fait.* (Pass.) — Apud Anglos, charta, instrumentum contractus in scriptis conceptum aut in scripta redactum ; *acte public, titre solennel et dressé selon les lois.* (Pass.)—Expeditio militaris ; *expédition guerrière, guerre, campagne.* (Rym.) — Actum ; *fait, acte, action.* (Pass.) — Vis illata ; *violence, voie de fait.* (Pass.) « Ad *facta* manualia procedentes in dicta rixa. » (A. 1358.) Id est ad vim manifestam. — Rei alicujus conditio, status ; *état, condition.* (A. 1310.) *In facto esse* rem apprime scire ; *être au fait.* (Jul. Cæsarn.) *Factum rei alicujus*, quod ad rem attinet ; *le fait d'une chose, ce qui la concerne.* « *Factum* canapis omnino remittitur. » (Mur.) Hoc est, quod spectat canapem, omnis exactio remittitur.

FACTURA.—Creatura ; *créature, être créé.* (Ot. Fris.) — Forma; *façon, forme.* (Anon. Grom.) — Merces operæ, quod pro re aliqua facienda solvitur ; *façon, prix d'un travail.* (A. 1270.) — Sortilegium, maleficium ; *charme.* (Ap. Mur.) — F. pictura textilis ; *broderie.* (Ap. Bal., *H. Arv.*)

FACTURARI. — Fascinari ; *charmer.* (*A. SS.*)

FACTURIRE. — Capere facere. (Mart., *Anecd.*)

FACTUS. — Modus agri, f. idem q. FACTUM. (*Cap. Car. M.*) *Factus est Dominus*, Dominica secunda post Pentecostem ; *le second dimanche après la Pentecôte.* (Pass.)

FACULA. — Quivis caudex, stipes ad ardendum ; *bois à brûler.* — Pars ; « Dicitur habere duas *faculas*, id est duas partes, Oriens et Occidens. » (Jacob. Aur.)

FACULARE. — Faculas vel faces fingere vel facere. (J. de J.)

FACULENTUS. — Plenus luce, lucidus ; *rempli de clarté, lumineux.* (Id.)

FACULTATARIUS. — Cui datur *facultas* ad aliquid agendum ; *qui a la permission, l'autorisation de faire quelque chose.*

FACULTATICULA. — Bona, prædia, qualiacunque sunt, quomodo *bonuscula* apud Sidonium ; *petites propriétés, petits biens.*

FACULTATULA. — Parvulæ res; *petits moyens.* (S. Hier.)

FACULUS. — Idem q. FACILUS.

FACUNDIA. — Facultas ; *permission, autorisation.* (A. 826.)

FACUS. — Vermiculus; *petit ver, vermisseau.* (Pap.)

FADA. — Dæmonis species; *fée.* (Pass.)

FADERIUM. — Dona quæ pater filiæ quam nuptui dat in dotem concedit; *dot d'une mariée.*

FADERPHIUM. — Ead. notione.

FADIA. — Justitiæ denegatio aut dilatio ultra tempus a legibus statutum ; item facultas feudatario concessa vendendi fundum ; *refus de faire justice ou ajournement de la reddition de la sentence au delà du délai légal ; autorisation donnée à un feudataire de vendre son fief.*

FADIATUS. — *Fadiatus dies*, in quo aliquis defecit seu juri aut assignationi non stetit qui diem vadiatum non servavit ; *jour où la partie citée a fait défaut.*

FADIGA. — Dicitur cum judex vel feudalis dominus vassallo jus sibi fieri aut quod ejus servitii est indicari aut probari postulanti vel plane denegat vel curiæ suæ placito differt ultra quam leges feudales permittant; *Vid.* FADIA et DEFECTUS.

FADUS. — Dæmonis species, ut FADA.

FÆCHA. — Idem q. FACHA.

FÆCILENTUS. — Pro *fæculentus*, vel, ut alii scribunt, *feculentus*, fece plenus. (*A. SS.*)

FÆCISCERE. — Fæce infici, fæcem redolere. (Bern. Mon.)

FAERBENA.— Rusticus apud Anglo-Saxones. (Spelm.)

FAGETUM. — Silva ex *fagis; bois de hêtres;* ol. *faye, faiette.*

FAGIA. — Ead. notione. (*Tabul. Eccl. Cad.*) — F. Districtus, territorium in quibusdam chartis Italicis.

FAGILUM. — Ut FAGETUM : « Facta est hujus rei firmatio... ad *fagilum* Bernardi de Bustodio, quod est inter vetus vicum et Baiolum. » (Bal., *Misc.*)

FAGINA. — Mustella major; *fouine.*

FAGININA. — *Faginina silva,* faginea; *bois de hêtre.*

FAGINULA. — Fagus; *hêtre.*

FAGIOLUM. — « Pandulphus cœpit ædificare *fagiolum* super quoddam monumentum antiquum quod illius domini adeo erat vicinum ut a fundibulariis de hoc in illam lapides jacerentur. » (*Gest. Inn. III PP.*)

FAGIZANIA. — Divina apparitio. (*Vet. Gl.*)

FAGOLIDORI. — Gr. φαγολοίδοροι : « Si autem amici mei et hunc subsannaverint, dicite eis quod nemo eos compellat ut scribant, sed vereor ne illud eis eveniat quod Græce significantius dicitur : « Ut vocentur φαγολοί« δοροι, quod est manducantes sannas, » vel, ut alii legunt, « senecias. » (S. Hier.)

FAGOTARE. — Fasces conficere; *faire des fagots;* ol. *fagoter.* (A. 1418.) — Fascibus munire; *garnir de fascines.* (*Mem. H. Cam. Comp. Par.*)

FAGOTARIUS. — Qui fasces lignorum in forestis conficit; *faiseur de fagots, bûcheron;* ol. *fagotier.*

FAGOTELLUS.—Fasciculus, dimin. a FAGOTUS. (A. 1483.)

FAGOTUM. — Fascis; *fagot.* (A. 1306.)

FAGOTUS. — Ead. notione.

FAGUS. — Jus conficiendi fasces et eos auferendi ex silvis; *droit de faire et de prendre des fagots dans les bois.* (A. 1216.)

FAIA. — Fagus seu arbor glandifera vel glandem fageam ferens. (*Leg. Long.*)

FAICIA. — Modus agri, forte ab ejus forma sic dictus quod sit ad instar ligulæ seu fasciæ : « Unam *faiciam* Orti.» (A. 1332.)

FAICTOR. — Fautor, idem quod FACTOR. (*Ord. reg. Fr.*)

FAIDA. — Inimicitia, vindicta quæ pro morte propinqui aut agnati exigitur; *inimitié qui portait à venger la mort d'un parent, vendetta, vengeance de famille;* ol. *faide. Faidam portare alicui,* bellum domesticum indicere. (*Leg. Edm. reg. Angl.*) *Faidam componere,* læso satisfacere. (*Leg. Luitp.*) *Faidam deponere,* inimicitiam pacificare. (*Leg. Long.*) *Faida regia,* satisfactio quæ ex debito regi debetur. (*Cap. C. M.*)

FAIDICUS. — Ut FAIDITUS.

FAIDIMENTUM. — Ut FAIDA. (A. 1261.)

FAIDIARE. — Pro hoste se gerere, adversus aliquem stare; *se déclarer ennemi.* (A. 1234.)

FAIDIRE. — *Faidam* seu inimicitiam excitare; *fomenter la fède; Vid.* FAIDA. (A. 1181.) — Ut hostem edicto publico proscribere; *bannir, proscrire, signaler comme ennemi.* (A. 1210.)

FAIDITAS. — Gravis et aperta inimicitia; *Vid.* FAIDA. (A. 1228.)

FAIDITUS. — Hostis; *ennemi.* (Mon. Val. Sern.) — Proscriptus; *banni, proscrit.* (*St. Arel.*)

FAIDIUM. — Pro FEUDUM.

FAIDOSUS. — Bannitus, ut FAIDITUS. (Eginh.)

FAIDUS. — Idem q. FAIDA.

FAIELLUM. — Silva minor ex fagis; *petit bois de hêtres;* ol. *faiette.*

FAILLITUS. — *Faillitâ pœna,* multa ob desertum vadimonium statuta; *amende prononcée pour non-comparution devant le juge.* (A. 1379.)

FAINA. — Mustela; *fouine;* ol. *faine.*

FAISA. — Ut FAICIA. (A. 1160.)

FAISANCIA. — Operarum præbitio, opus tributarium quod tenetur cliens erga dominum; *redevance, corvée;* ol. *faisance.* (Pass.)

FAISENDA. — Expeditio militaris, ut FACTUM.

FAISIO. — Prædium rusticum, ut FACCIA et FAZENDA. (A. 1328.)

FAISIUM. — Fascis, onus; *paquet, faisceau, charge, faix.* (A. 1285.)

FAISA. — Ut FAISIO. (A. 1341.)

FAISSA. — Modus agri, ut FAICIA. (A. 1306.)

FAISSIA. — Ead. notione. (A. 1311.)

FAISSELLUS.— Fasciculus; *V.* FESSELLUS.

FAISSUS. — Ut FAISIUM. (A. 1451.)

FAITUM. — Tributum, vectigal; *taxe, charge, impôt.* (A. 1350.)

FAIXA. — Idem q. FAICIA. (*Tab. Eccl. Apt.*)

FAKECHA. — Idem q. FACHA.

FAKIRUS. — Monachus Mahumetanus; *fakir.*

FALA. — Turris lignea, ut PHALA. (Pass.) — Locus ubi merces venum exponuntur, ut HALA. (A. 1375.)

FALANGA.— Phalanx; *compagnie, troupe.* (*Vet. Gl.*) — Fustis, palus cui aliquid deligatur; *pieu, poteau servant à amarrer quelque chose.* (Pap.)

FALANGAGNUM. — Ut FALANGATICUM. (A. 1269.)

FALANGATICUM. — Tributum quod pro facultate figendi *falangas,* seu fustes aut palos ad ripam, ad quas ligantur naves, exigebatur; *droit à payer au seigneur du lieu pour la permission de planter des pieux d'amarrage sur les bords de la mer ou d'un cours d'eau.* (Ap. Lud.)

FALANGIARIUS. — Qui gestat lapides, λιθοφόρος. (*Vet. Gl.*)

FALARE. — Fabulari, libere loqui, ut FABELLARE. (*H. geneal. Dom. Portug.*)

FALARUS. — Monile; *collier.* (*Vet. Gl.*)

FALASIA. — Modus agri, nisi idem sit ac FALCATA aut FALESIA. (*Calend. anniv. B. M. de Argent.*)

FALCA. — Fascis, fasculus; *paquet, botte.* (A. 1116.) — Mensuræ genus; *mesure pour les grains : « 3 falcas bladi. »* (A. 1219.) — Pars quædam navis; *partie d'un navire.* (*Ch. Mass.*)

FALCABILIS. — Qui falcari potest seu falce secari; *qui peut être fauché, bon à faucher.* (Mad.)

FALCAGIUM. — Jus herbas secandi in forestis vel pratis; *droit de faucher dans les forêts ou les prairies.* (A. 1259.)

FALCARIATA. — *Falcariata prati*, idem q. mox *falcata prati. Vid.* FALCATA.

FALCARIUS. — Qui falce metit; *faucheur;* ol. *faucilier.*

FALCASTRARE. — Falcare, falcastro secare; *couper avec le fauchard.*

FALCASTRUM. — Instrumentum ferreum curvum cum longo manubrio ad densitatem veprium succidendam; *faucille emmanchée au bout d'un long bâton et servant à couper les buissons, fauchard* — Falx militaris; *arme de guerre, espèce d'épée en forme de faulx, ou longue pique à fer falciforme;* ol. *fauchard.*

FALCATA. — *Falcata prati*, quantum unus sector per diem falcare potest de prato; *l'étendue de pré qu'un homme peut faucher dans un jour;* ol. *fauchée de pré.*

FALCATIO. — Feni sectio; *fauchage, corvée de fauchage.* (A. 1251.)

FALCATOR. — Feniseca; *faucheur.* (Pass.)

FALCATORIA. — Navis species, f. eadem quæ Gal. *felouque*, alias *falouque* dicitur. (San.)

FALCATURA. — Fenum falce succisum; *foin coupé, produit du fauchage.* (A. 1289.) *Falcatura prati*, idem q. *falcata prati; Vid.* FALCATA. (A. 1462.)

FALCETARE. — Potare. (*Vet. Gl.*)

FALCETUS. — Falcula; *faucille;* ol. *fauchet.*

FALCHILLA. — Veneni species vel sortilegium: « Portari fecit *falchillas* ad intoxicandum dictum Gallardum. » (A. 1384.)

FALCICULA. — Falcula; *faucille.* (*Chart. mon. SS. Trin. Cad.*)

FALCIGRANUS. — Comes palatinus. (Ott. Mor.)

FALCIGRAVIUS. — Ead. notione.

FALCILE. — Falcula; *faucille.* (Ap. Adal.)

FALCILIA. — Ead. notione. (A. 1308.)

FALCILLA. — Ead. notione. (A. 1180.)

FALCILLAGIUM. — Præstationis vel corveiæ species; *corvée du fauchage.* (A. 1257.)

FALCIO. — Armorum species; *sorte d'épée courbe, ou encore faulx munie d'un long manche.* (A. 1282.)

FALCISTORIUM. — Sella amplior et brachiata; ut FALDISTORIUM.

FALCITINEUS. — Falcifer, armatus falce; *soldat armé d'une faux emmanchée.*

FALCO. — Accipitris species; *faucon.* (Pass.) — Lanceæ species; *fauchard.* (A. 1285.)

FALCONA. — Tormenti bellici minoris formæ species; *bouche à feu appelée fauconneau.*

FALCONAGIUM. — Tributi species a *falconibus*, ut par est credere, primitus appellatum, tametsi ad alias præstationes postea derivatum; *fauconnage, sorte de redevance.* (A. 1297.)

FALCONARIUS. — Falconibus præpositus, dignitas palatina; *fauconnier.*

FALCONERIA. — Venatio cum falconibus; *chasse au faucon, fauconnerie.*

FALCONERIUS. — Idem q. FALCONARIUS.

FALCONETA. — Tormenti bellici genus; *fauconneau, espèce de bouche à feu.*

FALCONISTA. — Idem q. FALCONARIUS.

FALCONIUM. — Ut FALCONA et FALCONETA.

FALCTENUS. — Provincialibus gener; *gendre.*

FALCTES. — Ead. notione.

FALCTI. — Usurarii quidam Lombardi et Itali sæculi XIV.

FALCUS. — Pro *falco* (Bal., *Form.*)

FALDA. — Quodvis septum; *enceinte, clôture.* — Crates qua septum conficitur; *claie.* — Septum in quo pastores includunt oves, tum ad stercorandum arva, tum ne in segetes spatientur; *parc à moutons. Faldæ secta*, obligatio qua tenentur vassalli oves suas in *faldam* Dominicam immittere ad stercorandos illius agros; *obligation où sont les vassaux de faire parquer leurs moutons sur les terres du seigneur.* — Libertas, jus habendi *faldam; permission, droit d'établir un parc à moutons.* — Sedes, sedile; *siége.* — Gremium, fimbria; *Vid.* FALDONES et FAUDA.

FALDAGIUM. — Jus *faldam* habendi, ut FALDA (*Mon. Angl.*)

FALDAO. — Ut FALDISTORIUM.

FALDARE. — Oves in agrum immittere, illius stercorandi gratia; *faire parquer les moutons.* (Flet.)

FALDATA. — Fasciculum: « Pro qualibet brazata seu *faldata.* » (A. 1496.)

FALDATUM. — Ut FALDAGIUM. (Mad.)

FALDEN. — Operculum, ut videtur; *couvercle.* (Hariulf.)

FALDESTOLIUM. — Ut FALDISTORIUM.

FALDIA. — Vestis muliebris genus apud Mediolanenses.

FALDISTORIUM. — Sella brachiis instructa, cathedra; item, sella pertusa, et quodvis sedile; *fauteuil, siége d'honneur; chaise de retraite ou chaise percée; siége quelconque, chaise;* ol. *faudesteuil, faldestuel*, etc.

FALDONES. — Vestis muliebris species. (Helmod.)

FALDRAVA. — F. pro *faldranus*, qua voce intelligi posset a Saxonico *feld*, campus, et *ran*, capra, hædus capræ campestris seu domesticæ, ad discrimen capreoli ex silvestri caprea progeniti. (*Mon. Angl.*)

FALDSOCA. — Ut FALDAGIUM.

FALENCA. — *Falenca prati*, idem q. *falcata prati.* (A. 1240.) *Vid.* FALCATA.

FALERAMENTUM. — Idem quod *phaleræ*, ornamenta equorum, interdum etiam equitum et virorum nobilium unde ad alia transfertur per metaphoram. (*St. Ord. Cist.*)

FALERARE. — Ornare, colorare; *orner, décorer, enjoliver.* (Laur.) « *Falerare* sonipedes, » equos sternere, ornare; *harnacher.* Hinc cum pompa et apparatu aliquid agere. (*G. Chr.*)

FALERITA. — Quod spectat *faleras*, seu equorum ornamenta. (A. 1336.)

FALESCERE. — Carere, cessare, finire; *faillir.*

FALESIA. — Rupes, f. etiam rupium series; *rocher et peut-être aussi ligne de rochers, falaise.*

FALETI. — Ut FALCTI.

FALHA. — Locus ligno arborumve ramis rustice tectus; *lieu couvert d'un toit de bois ou de branchages.* (A. 1341.)

• FALHITUS. — *Falhita mulier*, meretrix, quia ab officio *fallit* seu deficit; *femme publique.*

FALIONES. — F. ut FALDONES.

FALISCUS. — Culter vel securis. (Pap.)

FALKENARIUS. — Ead. notione ac FALCONARIUS.

FALLACIA. — Levior culpa ex oblivione præsertim; *faute légère, celle surtout que l'on commet par oubli.* (*Us. vet. Ord. Cist.*)

FALLACIUM. — Ludibrium. (*Bart. Gl.*)

FALLENTIA. — Apud jurisconsultos, exceptio; *exception;* ol. *faillance.*

FALLERA. — Pro PHALERA.

FALLERE. — Idem q. FALLIRE.

FALLESIRE. — Debitum servitium non facere, ab aliquo deficere. *Vid.* FALLIRE. (Ap. Morel.)

FALLETI. — Ut FALCTI. (A. 1351.)

FALLIA. — Defectus, quo quis ibi abest, ubi ex officio deberet adesse, et substractio stipendii propter absentiam. (*A. SS.*)

FALLIARE. — Dignitate depellere; *dégrader.* (Lamb. Ard.) — Officio deesse; *manquer à son devoir.* (*A. SS.*)

FALLIBILIS. — Subdolus, insidiosus. (Pap.) — Labilis, qui facile *fallit* seu deficit. (Barel.)

FALLIMENTUM. — Culpa; *faute, manquement.* (*Usat. Barc.*)

FALLIRE. — Deesse rei alicui; *manquer à, ne pas faire ce qu'on doit.* (Pass.) — Deficere, desinere; *faillir, cesser, finir.* (Lob., *H. Brit.*)

FALLITA. — Facultatum defectus, inopia solvendi æris alieni; *faillite.* (*St. Aven.*) — Vadimonium desertum; *défaut.* (*St. Com. Aven.*)

FALLITUS. — Reus violatæ fidei; *homme sans foi, qui manque à sa parole;* ol. *failli.* (Mart., *Anecd.*) — Facultatum inopia, ut FALLITA. (*St. Aven.*)

FALLIUM. — « Et ecclesias S. Genesii, et S. Martini, et S. Felicis, quæ sunt ad ipsum *fallium.* » (A. 988.) F. idem q. FALLUM.

FALLODIA. — Faces in signum lætitiæ accensæ. (Mur.)

FALLOGDA. — Ead. notione. (Mur.)

FALLUM. — Modus agri, ut videtur, apud Anglo-Saxones : « De duabus acris, et 3 rodis terræ et 30 *fallis* in Lartwait. » (*Mon. Angl.*) — Stanum; *étain.* (*Vet. Gl.*) — Delictum; *faute. Absque fallo, sine fallo,* certe; *sans faute.* (*A. SS.*) *In fallo*, casu fortuito, præter voluntatem; *fortuitement, par hasard.* (Ap. Mur.)

FALMOTUM. — Anglo-Saxonibus cœtus, conventus; *assemblée.*

FALO. — « In summo Gorgonæ fastigio ignem emicare, quod signum *falo* ipsi nuncupabant, conspexere. » (Alb. Muss.) Ubi *falo* significat flammam seu flammæ splendorem vel potius repentinam flammæ apparitionem.

FALQUERII. — Religiosi Turci; *fakirs.* (W. Valding.)

FALQUETRARE. — Falce secare; *faucher.* (A. 1348.)

FALSADOR. — Sicæ species, ut FALSARIUS.

FALSADORIUM. — Ead. notione.

FALSAMENTUM. — Adulteratio, falsificatio; *falsification, adultération.* (A. 1190.)

FALSARE. — Decipere; *tromper;* ol. *fauser;* — Adulterare, scriptum corrumpere; *falsifier un écrit.* (Rab. Maur.) — Falsam esse rem quampiam contendere; *soutenir, prétendre qu'une chose est fausse.* (*Lex Rip.*) *Falsare chartam*, falsam asserere. (S. XI.) *Falsare curiam* seu *judicium*, appellare a judicio tanquam falso et pravo; *appeler d'un jugement;* ol. *fausser la cour, le jugement.* (Pass.)

FALSARIA. — *Falsaria moneta*, crimen falsæ monetæ apud Anglos; *crime de fausse monnaie.*

FALSARIUS. — Sica, pugionis vel cultelli species; *sorte de poignard;* ol. *faussart.* (Alb.) *Falsarius litterarum*, qui litteras supponit vel adulterat; *faussaire, celui qui dénature ou fabrique des écritures.* (A. 1287.)

FALSATO. — Dolose, fraudulenter; *frauduleusement.*

FALSATOR. — Falsarius; *faussaire.* (*Lex Sal.*) *Falsator Christianus*, f. qui fidem Christianam ejuravit; *apostat.* (A. 1114.) *Falsator monetæ*, qui monetam adulterat; *faux monnayeur.* (*St. Cad.*)

FALSDARIUS. — Qui scripturas adulterat, ut FALSARIUS.

FALSE. — Dolose, fraudulenter; ut FALSATO.

FALSETUM. — Tonus acutus; *fausset.*

FALSETUS. — Sedes brachiis conclusa, ut FALDISTORIUM.

FALSIFICARE. — Idem q. FALSARE, rem falsam asserere seu quempiam falsidicum probare. (A. 1110.) — Trajicere, perfringere; *couper, briser, entamer.* (Joan. Mon.) — Adulterare, corrumpere, scriptum, monetam, etc.; *falsifier.* (Mur.) *Falsificare curiam*, idem q. *falsare judicium*, appellare a judicio; *Vid.* FALSARE.

• FALSIFICATIO. — Adulteratio quæ fit imitando alicujus chirographum; *falsification des écritures.*

FALSIGRAPHIA. — Scriptio falsa. (Alan. de Ins.)

FALSIGRAPHUS. — Qui falsa scribit; *faussaire.*

FALSILIA. — Falcula; *faucille.* (A. 1357.)

FALSILOGUS. — Mendax; *menteur.* (A. SS.)

FALSTIA. — Falsum; *fausseté.* (H. Knygh.)

FALSIVOMUS. — Mendax, vaniloquus; *menteur.* (*A. SS.*)

FALSO. — Lanceæ species; *espèce de lance;* ol. *fauchon.*

FALSONARIA. — Adulteratio, depravatio; *falsification.* (De mercibus dicitur, mensuris, scripturis, etc.)

FALSONARIUS. — Falsarius, qui falsæ monetæ reus est, seu qui monetam adulterat; *faux monnayeur.*

FALSONERIA. — Monetæ adulteratio; *faux-monnayage;* ol. *faulsonnerie.*

FALSONUS. — Idem q. FALSO.

FALSUS. — Præstatio quæ domino pensitabatur pro falcibus aliisque rusticis instrumentis acuendis; *Vid.* AGUSADURA et AGUSARE. (A. 1152.)

FALSUS-BURGUS. — Suburbium; *faubourg.*

FALSUS-SAVUERIUS. — Qui monetam adulterat, idem q. FALSONARIUS.

FALTESTALIUM. — Ut FALDISTORIUM.

FALTUS. — Confluentia ubi duo amnes conjunguntur et confluunt; *lieu où deux cours d'eau se joignent, confluent.*

FALUS. — « Novi factum operis et leni *falo* quamvis imperite memoriæ posterorum mandare studemus. » (*A. SS.*) Ubi editores suspicantur legendum esse *brevi filo* vel *stylo*, aut quid simile.

FALVUS. — Fulvus color; *fauve.*

FALX. — Obligatio servilis qua quis tenetur domini fenum falce demetere; *corvée de fauchage, obligation où était le vassal de faucher les prés du seigneur.*

FAMA. — Pro *fames.* (Anast.)

FAMARE. — Fama vulgare, quod in bonam æque ac malam partem accipitur.

FAMATUS. — Famosus; *renommé, célèbre, illustre.* (*Ann. Ben.*)

FAMELITAS. — Fames; *faim.* (Ach., *Spic.*)

FAMELLA. — Ancillula, famula; *servante.* (*A. SS.*)

FAMELLUS. — Servulus, famulus; *serviteur.* (*A. SS.*)

FAMEN. — Sermo, verbum; *locution, parole.* (*Vet. Gl.*)

FAMENAGIUM. — Idem videtur q. FAMILIA. (A. 1362.)

FAMERE. — Esurire; *avoir faim, être affamé.* (Men.)

FAMESCERE. — Fame laborare, perire; *souffrir de la faim, mourir de faim.* (A. 1352.)

FAMESCITAS. — Fames; *faim.* (A. 1352.)

FAMICUS. — Locus tabernarum in urbe. (*Vet. Gl.*)

FAMIDICUS. — Garrulus, qui quidquid fama fertur aliis dicit; *bavard, conteur de nouvelles.* (*A. SS.*)

FAMIDRETUM. — Multa a judicibus publice imposita; forte a *famare* et *drictum* sic dicta. (*H. Dalph.*)

FAMIDUS. — Famelicus, laborans fame; *affamé, qui souffre de la faim.* (A. 1097.)

FAMIGERENDUS. — Celebrandus, laudandus. (Mart., *Anecd.*)

FAMIGRARIUS. — Comes, ut videtur, vel urbis præfectus; *comte ou gouverneur de ville.* (Lud.)

FAMILIA. — Servi, coloni, in prædiis rusticis commanentes, dominis prædiorum famulatum et servitium exhibentes. « Et Truncinum villam, cum *familia* utriusque sexus, et omni re ad se pertinente. » (*Ch. C. C.*) — Terræ portio uni familiæ alendæ sufficiens et in eam rem destinata: « Donavit terram 50 *familiarum* ad construendum monasterium. » (Bed.) — Conventuales monachorum congregrationes *familiæ* nominantur, « quia præfectus monachis eas non aliter quam pater filios tractare debet. »

FAMILIARESCERE. — Pro *familiaris fieri; se familiariser.* (Sid.)

FAMILIARES. — De familia alicujus, qui a servis separantur. Præsertim vero *familiares* vocabant quos reges ac principes in familiam suam peculiariter adsciscebant. *Familiares* etiam dicti qui ex familia monachorum habebantur, licet nec ex conversis essent. (*St. Clun.*)

FAMILIARITAS. — Dignitas *familiaris:* « In regiam eum *familiaritatem* admittens. » (*Act. Inn. III PP.*) — Familia: « *Familiaritati* vel dominio alicujus inhærere. » (*Cod. Th.*) — Protectio, tutela. (Ach., *Spic.*)

FAMILIARIUM. — Supellex domestica et familiaris. (*Cap. S. Vict. Mass.*)

FAMILIARIUS. — Pro *familiaris.* (Rym.)

FAMOSA. — Nude, pro libellis famosis. (*Vet. Cod.*)

FAMOSE. — Palam, publice; *publiquement, à la vue de tous.* (A. 1315.)

FAMOSITAS. — Fama, opinio; *renommée.* (Ach., *Spic.*)

FAMOSUS. — Qui maledictum aut convicium dicit et qui ejusmodi convicii conscius: (*Cap. Bal.*) — Famelicus, ut videtur. (*A. SS.*) — Injuriosus. (Pass.)

FAMULAMEN. — Pro *famulatus.* (Ruod.)

FAMULATURA. — Servitus, ut FAMULATUS. (*Cap. S. Vict. Mass.*)

FAMULATORIUS. — Ad servitutem pertinens; *servile.* (Tert.)

FAMULATRIX. — Quæ *famulatur; celle qui est en service, servante, esclave.* (Sid.)

FAMULATUS. — Servitus; *esclavage.* (*Cod. Th.*) — Vassallatus; *vassalité.* (Gauf. Malat.) — *Servientis* officium; *office, charge de sergent; Vid.* SERVIENS. (A. 1165.)

FAMULUS. — Servus; *esclave.* (*Cod. Th.*) — Scutifer, varletus; *écuyer, varlet.* (A. 1307.) Idem q. MINISTERIALIS. (A. 1357.) *Famulus regis*, serviens, apparitor; *sergent.* (*Ord. reg. Fr.*) *Famulus feodalis*, vassallus; *vassal.*

FANALE. — Fax, lucerna, pharus; *fanal.* (Ap. Mur.)

FANALIA. — Idem videtur ac FANTILIA. (*A. SS.*)

FANALIS. — Ut FANALE. (Ap. Mur.)

FANARIUM. — Ead. notione. (Id.)

FANATICUS. — Gentilis; *païen.* « Deum quem *fanatici* nominant Wodanum. » (Fred.)

FANATOR. — Qui fenum versat furcillis; *faneur.*

FANCELASTRA. — Ancilla, serva; *servante.*

FANCULUM. — Fœniculum; *fenouil.*

FANDALUTES.—«Dictum est tunc in exercitu quod rex Valentiæ patruus Miramolini esset cum Saracenis militibus cismarinis qui *Fandalutes* dicuntur. » (Ap. Ughel.)

FANDO. — Navigii species apud Italos. (Ap. Mur.)

FANGA. — Limus; *vase*, *limon*. (*St. Mass.*)

FANGIA. — Lutum; *fange*, *boue*.

FANGUS. — Ead. notione.

FANIA. — Silva, proprie *fagis* consita; *bois de hêtres;* ol. *faigne*, *faye*.

FANICULUS.—Dimin. a *fano*, manipulus sacerdotalis; item altaris ornamentum, velum, aulæum, idem q. CORTINA.

FANNATIO. — Vox forestarum : tempus quo pariunt damæ; *temps où les daims mettent bas;* ol. *faoneson*, *foineson*.

FANNATUS.—Pro VANNATUS.

FANNONUS. — Fax, pharus, ut FANALE. (*A.* 1352.)

FANO. — Sindon, mappa, quælibet fascia; corporale, manipulus sacerdotalis; vexillum; *linge, bande d'étoffe légère, écharpe; corporal, manipule; bannière, gonfanon, guidon.* (Pass.) *Fano salmonis*, illius pinnæ. (*Cons. antiq. Fontan.*)

FANON. — Laterna; *lanterne*, *falot*.

FANONELLUS. — Ornamentum altaris, idem quod FANICULUS.

FANONNUS. — Idem q. FANO.

FANSO. — Lanceæ species, ut FALSO.

FANTASIA.—Phantasma, spectrum; item pompa, apparatus; *Vid.* PHANTASIA. — Arbitrium, opinio; *fantaisie.* (Mur.)

FANTASTICUS. — Inordinatus, ad arbitrium effictus; *fantasque.* (Lynd.) — Idiota, hebes, sensu carens; *idiot*, *dépourvu de sens.* (A. 1352.)

FANTESCHA.— Ancilla, serva; *servante.* (*St. Cad.*)

FANTICELLA. — Ead. notione.

FANTILIA. — « Soffredus.... medicus filiam habebat parvulam.... habentem guttam *fantiliam.* » (*A. SS.*) Ubi Henschenius: *Gutta* quidem vulgo dicitur quæ alias *arthritis;* sed quid *fantilia?* an infantilis?

FANUM. — Pro gentilium templis Christiani proprio vocabulo usurpabant : « Quid est enim nisi *fanum* in quo est conventus gentilium? » (S. Amb.)—Vexillum, ut FANO. (A. 1097.)

FANUNCULUM.—Parvum FANUM. (*A. SS.*)

FARA.—Generatio, linea, unius ejusdemque generis ac familiæ homines; *les membres d'une famille.* (*Lex Long.*)— Forte species nauli seu pretii pro navigatione exsolvendi. (Bern. de Breyd.) *Faram facere*, in Tabulario S. Audoeni Rothomag., dicitur de illa præstatione annua, qua tenentur qui naves habent piscatorias juxta Sequanam intra limites territorii prædictæ abbatiæ quotannis ad condictam diem convenire cum naviculis, retibus et cæteris pro monachis pisces venaturi : quod a Sequanæ accolis vocabatur *faire la fare pour messieurs de St-Ouen.*— Fraus, dolus malus : « Judæus qui sine dolo et *fara* vixit cum Christiano. » (Auct. anon.)

FARA-CANTHARA.— Lychnuchi qui arborum speciem præferebant a quibus canthari seu disci pendebant. (Anast.)

FARALITIUS.—Pro *foralitius*, extraneus, aliunde apportatus. (Mur.)

FARAMANNI. — Apud Burgundos, quædam videtur fuisse hominum conditio : sed cujusmodi fuerit incertum.

FARAS. — Arabice equus. (*Vet. Gl.*)

FARASSIA. — Aniciensibus strues lignorum quam in compitis urbis accendunt in pervigilio nativitatis S. Joannis Baptistæ; *feu de la Saint-Jean.*

FARCIMINA. — Genus aggeris vel suggestus tormentarii, impactis primum alte in terram trabibus solidatum, tum vero erectum, nexumque aliis atque aliis sarmentorum et ramalium fascibus per certa spatia colligatis ad modum farciminis pulmentarii; *fascinage, gabionnage.*

FARCINIA. — Pars vestis : « Ut colletos in suis diploidibus seu *farciniis* et vestibus in competenti altitudine deferant. » (A. 1509.)

FARCINOSUS. — Scabie infectus; *qui a le farcin.* (Philip. de Grev.)

FARCITUS. — *Vid.* FARSUS.

FARCOLATA.—Farmicen, fartum; *farce.* (A. 1221.)

FARDELLA. — Modus agri continens decem acras, apud Anglos.

FARDELLARIUS. — Qui *fardellum* portat, bajulus; *porte-faix;* ol. *fardelier.*— F. mercator inops, qui merces suas fasce colligatas supra dorsum deferre cogitur ad vendendum; *porte balle*, *colporteur.* (Ap. Thom.)

FARDELLUS.—Onus, sarcina; *fardeau.*

FARDIMENTUM. — Idem q. FAIDIMENTUM.

FAREATICA.—Farris commercium; *commerce des farines.* (A. 1193.)

FAREFALIUS. — Idem q. FARFALIUS.

FARERSIA. — Idem q. FRARESCHIA. (A. 1218.)

FARETRUM.—Pharetra; *carquois.* (*Vet. Gl.*)

FARFALIUS. — Adsalitio sive assultus inimicus. (*Lex Sal.*)

FARGA. — Fabrica ferraria; *forge*, Arvernic. *farge.* (A. 1351.)

FARGANA. — « Profectus hinc, 190 *farganas* fratribus in dormitorium misit. » (Leo Ost.) Ubi quidam legunt *sarganas;* sunt autem σαργάναι Hesychio et Suidæ, sportæ vimineæ, crates ex juncis, usui forte monachorum aptæ in dormitorio; vel potius, censent nonnulli, lodices, id est *sargia*, q. *Vid.*

FARGIA.—Idem q. FARGA. (A. 1365.

FARGUA.— Ead. notione. (A. 1341.)

FARICELLUS. — Qui frumentum in farinam molendum curat; *meunier;* ol. *farinier.*

FARINA. — *Farina bona*, Italis, proverbialis locutio, bono et sincero animo. (Bar.)

FARINACIUM. — Pensitatio ex farina quæ fit molendinariis pro frumento molito; *droit de mouture;* ol. *farinage.* (A. 1214.)

FARINALE.—Molendinum; *moulin à blé.* (*Gl. Sax.*)

FARINARIA. — Ead. notione. (*Cap. C. M.*)

FARINARIUM. — Ead. notione. (*Trad. Fuld.*)

FARINARIUS. — Ead. notione. (A. 632.) Item qui farinam vendit; *marchand de farine.* (A. 1283.)

FARINOSIUM.— Alveolus, locus ubi farina cadit a molendino; *coffre où tombe la farine à mesure que le blé se broie*; ol. *mais.* (A. 1348.)

FARINULA. —Diminut. a *farina.*

FARINUM.—Pro FARINA.

FARIO.— Qui fatur. (Laur.) — Piscis genus; *truite.* (*Vet. Gl.*)

FARIOLA.— « Tisana iste aquæ ordei. » (Mat. Silv.).

FARIOLUS. — Propheta, qui fatur, pro HARIOLUS.

FARISEA. — Equa faria; *jument arabe.* (Ord. Vit.)

FARIUS.—*Farius equus*, Arabicus; *cheval arabe;* ol. *cheval alpharace.* (Pass.)—Hæc vox occurrit sensu obscuro in *A. SS.:*

Cives
Non dominum sensere sui, quem corporis ingens
Vis animique novo *fario* titulaverat hostis.

FARNARIA.—F. fusoria fornax monetalis; *fonderie monétaire, monnoierie..* (A. 1177.)

FARNARIOLUS. — Idem q. FARICELLUS. (*St. Taur.*)

FARNUM.—« Fabernis, molendinis, *farnis*, aquæ ductibus et decursibus, » etc. (A. 1269.) Ubi legendum videtur *furnis*, forte pro *farinarium* cum abbreviatione scriptum.

FARO.—Pro BARO. (Fred.)

FAROCIUM.—Ut FAROSSIUM.

FARONUS.—Pharus, ex Hispanico *faron*, ut FAROSSIUS.

FAROSSIUM.—Pharus, faces et lucernæ in portubus maris vel turribus accensæ; item, turris aut excelsus locus ubi hujusmodi ignes accenduntur; *phare, fanal.* (A. 1329.)

FAROTUM.—Ead. notione. (A. 1460.)

FARRACUM.—Puls ex fare facta vel pinguis cibus generaliter; *bouillie, pollenta ou mets gras*; ol. *fromentée.* (J. de J.)

FARRAGINALE.—Ut FERRAGINALE.

FARRAGIUM. — Idem q. FARRAGO. (A. 1591.)

FARRAGO.—Equorum vel animalium pabulum ex frugum leguminumque miscellanea vel etiam stramen, palea; *fourrage, ou litière.* (A. 1206.)

FARRATIOR.— Fructuosior. (Pap.)

FARUM.—Far; *épeautre.* (*St. Gen.*)

FARS.—Pharus, idem q. FARONUS. (A. 1369.)

FARSA.—Morbi genus; *érésipèle, dartre.* (*Vet. Gl.*)—Carmen multis et variis rebus refertum; *poëme fait de morceaux de divers idiomes..* (Pass.)—Paraphrasis quam inter preces in ecclesia cantare solebat populus; *glose, paraphrase dont le peuple accompagnait le chant d'église.* (Pass.)

FARSATURA.— Farcimen, fartum; *farce.* (Mart.)

FARSATUS.—Fartus; *farci.*

FARSETUS.—Vestis species, apud Siculos; *corsage.*

FARSIA.—« Missa similiter cum cæteris horis ordinarie celebrabitur ab aliquo prædictorum, hoc addito quod epistola cum *farsia* dicetur a duobus cappis sericeis. » (A. 1198.) Ubi *farsia* idem est ac FARSA.

FARSITUS.—Dicitur de eo qui cibis oppletus est; *farci, bourré.* (*Vet. Com.*)

FARSURA.—Pro FARTURA.

FARTELLUS.—Pro FARDELLUS.

FARTO. — Laniarium; *étal de boucher, boucherie.* (An Lud.)

FARTORIUM.—Ead. notione. (Id.)

FARTUM.—Prædium rusticum, ni fallor, omnibus rebus quæ ad culturam pertinent instructum; *ferme, terre outillée des instruments et bestiaux nécessaires pour son exploitation.* (A. 1398.) Legunt nonnulli *factum*

FARUS. — Cœnator, cœnatorium. (Pap.) —Lucerna sive lychnuchus orbicularis et circularis; *Vid.* PHARUS.—Fasciculus, ut videtur, seu onus, sarcina. (A. 1260.)

FASANUS.—Phasianus; *faisan.* (A. 1312.)

FASCELLA.—Idem q. FASCIOLA. (*Vet. Gl.*)

FASCEMINA. — Ut FASCENNINA.

FASCENNINA. — Propugnacula urbium seu arcium ex *fascinis* seu ligneis fascibus confecta; *palissades, fortifications en pieux ou en fascinage.*

FASCES.—Ut apud Romanos summi magistratus indicium fuere, ita apud scriptores medii ævi pro suprema potestas usurpatur hæc vox: « Placuit etiam huic inseri testamento ut nec meo nec parentum meorum dominio nec *fascibus* regiæ magnitudinis, nec cujuslibet terrenæ dignitatis subjaceant. » (*Ann. Ben.*)

FASCIA.—Modus agri, idem ut videtur, qui FAICIA.—Fascis; *botte, fagot.* (*Vet. Inst.*)

FASCIAMENTA. — Fasciæ sepulcrales. (Alc.)

FASCIANUS.—Phasianus; *faisan.*

FASCIATORIUM.— Fascia qua frons sacro chrismate inuncta, obvolvebatur; idem q. CHRISMALE.

FASCICULARIUS. — Bajulus; *portefaix.* (*Vet. Gl.*)

FASCILLA.—Fascula; *faucille.*

FASCINA.—Lignorum fascis; *fascine.*

FASCIOLA. — Fasciæ crurales; *jarretières.*

FASCIOLUM.—Operimentum capitis, quod Chaldææ incolis tribuit B. Odoricus de Forojulio; *couvre-tête, espèce de turban.*

FASCIS. — *Vid.* FASCES.

EASCITERCUM. — Ut supra FACITERGIUM, mappula ad tergendam faciem.

FASCIUM. — Fascis, ut FASCIA.

FASCIUNCULUS. — Parva fascia, ut videtur.

FASCIUS. — Ut FASCIUM: « Duos *fascios fœni* et duos paleæ. » (*H. Dalph.*)

FASCULUM.— Fossorium, ligo; *houe.*

FASCULUS. — Fascis, ut FASCIUM.

FASENDA. — Prædium rusticum ; *métairie; Occitan.*, *faisande.* (A. 1332.)

FASERIA. — Mensura annonaria, pro RASERIA. (A. 1125.)

FASIDIS. — Grassus. (*Vet. Gl.*)

FASILIA. — Siliquæ. (*Vet. Gl.*)

FASILLARIUS. — Pro FASSILIARIUS.

FASIO. — Idem q. FAISIO.

FASISTORIUM. — Idem q. FALCISTORIUM.

FASIUS. — Panni vel telæ species. (A. 1389.).

FASMA. — Lingua, idioma ; *langue idiome.*

FASOLARIUM. — Locus ubi *faselus* crescit, ut FABARIA. (*Vet Gl.*)

FASSATORIUM. — Pro FASCIATORIUM.

FASSILIARIUS.—Qui fasces cujusvis rei furatur et exportat. (*St. Taur.*)

FASSINA.—Fascis ; *fagot, botte, faisceau.* (*St. Av.*)

FASSINERIUM. — Congeries, cumulus, strues lignorum ; *pile de bois.* (Id.)

FASSIO. —In legibus Hungaricis, præsens relatio voluntatis et contractuum coram magistratu ; *aveu, confession ;* ol. *régéhissement.*

FASSISERIUS. — Pro PASTICERIUS.

FASSOLUS.—Faselus, leguminis species ; *fève, haricot ;* ol. *faséole, fasiole.*

FASSUS. — Fascis ; ut FASSINA. (A. 1345.)

FASTE. — F. pro *statim :* « Solvebat eum *faste.* » (*A.SS.*)

FASTELLA. — Ligamen : « In ecclesia B. Valentini:.. facit coopertorium super altare cum clavis et *fastellis,* et in circuitu palergium chrysoclavum. » (Anast.) Alii cod. hab. cum clavis in *festellis,* alii denique *fistellis*

FASTERLA. — Ead. forte notione : « Et crux ab armario duabus *fasterlis* dum Missa minor cantatur, cooperta, apportatur a duobus albatis de altari S. Jacobi ante altare principale. » (B. Mon.)

FASTERNA. — « Albæ XIII, mapulæ operatæ III, planetæ XIII, *fasternæ* III, cortinæ V, dorsalia V, vexilla II. » (A. 1200.) Idem videtur quod FASTELLA.

FASTICERIUS. — Pro PASTICERIUS. (A. 1333.)

FASTIDIACIO. — Superstitionis species. « Ut incantationes et *fastidiaciones,* sive diversæ observationes dierum Kalendarum, quas error tradidit paganorum, prohibeantur, sicut maleficia et magorum præstigia, » etc. (G. M.) Ex *fastidies,* videtur vox deducta.

FASTIDIRE. — Existimare, putare, nisi mendum est ; *penser :* « Non enim *fastidiendum* est illis pabulum divini verbi sufficere. » (A. 973.) — Fastidium movere ; *causer du dégoût, dégoûter.* (*A. SS.*)

FASTIDITUS. — Fastidium, tædium ; *dégoût, ennui, répugnance.* (*A. SS.*)

FASTIGATISSIMUS. — Quasi *fastigiatissimus,* ad suprema dignitatum fastigia eductus ; *élevé au faite des grandeurs. Fastigatissima felicitas,* suprema ; *le bonheur suprême.*

FASTIGIUM.—Turris, domus ; *tour, maison.* (Pass.) — Ornamentum in ædibus sacris quod *baldachinum*, quidam interpretantur : « Fecit Constantinus Augustus basilicas istas, quas et ornavit : basilicam Constinianam, ubi posuit...*fastigium* argenteum battutile, quod habet in fronte Salvatorem sedentem in sella, etc.... farum quod pendet sub *fastigio*... fecit autem Valentinianus... *fastigium* argenteum... quod a barbaris sublatum fuerat, quod pensabat, » etc. (Anast.)

FASTILIS. — Idem videtur quod FASTELLA.

FASTINARE. — Fenum siccare, furcillis versando ; *faner.*

FASTIVA. — Pro FASCINA : « Castellum... ex duplicibus viminum *fastivis* cooperire fecit.... deinde optimis feltris, coriisque...!» (Ot. Mor.)

FASTUS. — (Adj.) Pro *faustus.* (*Vet. Gl.*)

FASULUS. — Faselus ; *fève et ses variétés.* (A. 874.)

FASURITIO.—Avicennæ medicina ad scabiem ; *sorte de remède contre la rage.* (*Vet Gl.*)

FATALIS.— Instans, imminens ; *pressant, imminent :* « Sine maximo et *fatali* corporis nostri periculo. » (A. 1239.) *Fatalia;* tempus a lege præstitutum ad causas appellationum apud judices instruendas et terminandas. (A. 1303)

FATALITAS. — Mors, sic dicta, quod fataliter accidat et necessario ; *la mort.* (Ap. Mart., *Ampl. Col.*) — Quivis casus vi humana superior ; *événement au-dessus de la puissance humaine.* (Pas.)

FATARE. — Prædicere ; *prédire ; prêcher, evangéliser.*

FATERI. — Dicere ; *dire, prétendre :* « Libelli tui, in quibus nos hæreticos esse *fateris,* jam per publicum.... vulgati sunt. » (Eb. et Beat.)

FATIALES. — Dies solemnes ; *jours solennels.* (*Vet. cod.*)

FATIBILIS. — Advena, extraneus; *étranger, qui est, qui vient du dehors, aubain.* (A. 898.)

FATICA. — Concessio vel locatio officii alicujus ad diuturnum tempus, puta in emphyteusim ; vel id quod præter pretium corollarii vice in ejusmodi locationibus conceditur. (A. 1427.)

FATICARE. — Pro FATIGARE.

FATICHA. —Sessio juridica, idem q. ASSISA. (A. 1304.)

FATICIUS. — F. pro FACTICIUS : ibi enim aut de novo homine, aut de filio qui naturali et legitimo opponitur sermo est. (Mart., *Amp. Col.*)

FATIGA. — Labor, præsertim ex itinere, fatigatio ; *fatigue :* « Post longas laboriosi itineris *fatigas.* » (A. 1415.) — Pensitatio, quæ domino principali pro alienando feudo solvitur; *droits eigneurial payé par le vassal qui veut vendre son bien.*— *Fatiga juris,* justitiæ reddendæ dilatio, practicis Gallicis ; *défaut de droit.*

FATIGARE. — Vexare, præsertim de litigatorum vexationibus ; *persécuter, tracasser.*

— In jus vocare ; *assigner quelqu'un en justice.* — Iter suscipere; *se mettre en route :* « Interrogantur ab episcopo : Quid est, fratres, quod vos *fatigastis?* Illi respondent : Ut nobis concedas patronum. » (*Append. ad Capit. reg. Fr.*) — Ire aliquo cum molestia : « Ita fac, ut labor ejus, quo hic ad nos *fatigatus* est, vacuus non sit. (G. M.) — « Debitor reddet, quantum rata solvit, et quantum *fatigatus* fuerit. » (*Can .Hib.*) Ubi *quantum fatigatus fuerit* est quantum ex debito non soluto creditor damni acceperit. — Pro *cavillari ; railler, se moquer.* (Sid.) — *Fatigare de directo*, vox fori Hispanici ; justitiæ reddendæ dilationem afferre; qui nempe jus petens sibi fieri a domino, *fatigatur*, seu vexatur, si ei denegetur, vel adversarius stare recto seu juri renuat.

FATIGATIO. — Vexatio, molestia, præsertim quæ ex litium anfractibus oritur; *tracasserie, embarras.* (A. 1139.) — Cavillatio ; *raillerie, sarcasme.* (Sid.) — Exactio. (*Form. vet.*)

FATIGATORIUS. — *Fatigatoria verba ; paroles sarcastiques, piquantes.* (Sid.)

FATIGIÆ. — Molestiæ, labores; *fatigues.* (*Chron. Wind.*)

FATIGIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

FATIGOSUS. — Fatigationi idoneus. (Mich. Scot.)

FATIM. — Multum ; *beaucoup ;* ol. *moult, abondamment.*

FATIRO. — « Ego Attila dono equas III, et boves II, et vakas II et frenomulare I, et *fatiro* I. (A. 855.)

FATISCERE. — Dissolvi ; *se dissoudre, se résoudre.*

FATISIA. — « Item broilum alienavit : item *fatisias* ab episcopatu alienavit et pratum unum. » Ubi *fatisia* f. idem q. FAICIA et FAISIO.

FATITII. — Advenæ, adventitii ; *étrangers, ceux qui viennent du dehors.* (A. 997.)

FATUARE. — Infatuare, alicujus consilia corrumpere et perimere. (*His. Harc.*)

FATUARIUS. — Qui futura hariolatur ; *devin.* (Ap. Laur.)

FATUINUS. — *Fatuina rosa*, sine odore ; *rose sans odeur. Vid.* ROSA.

FATUITATES. — Nugæ, gerræ ; *sottises, sornettes, balivernes.* (A. 1390.)

FATUIZARE. — Insanire ; *délirer, extravaguer, avoir perdu la tête.* (Bar.)

FATUOSUS. — Pro FATUUS.

FATUUS. — Hebes, stupidus, idiota ; *niais, idiot, stupide.* (A. 1399.) — Contumeliosus, probrosus ; *outrageux, injurieux.* (A. 1260.) *Fatua* mulier, meretrix; *femme publique.* (G. Pryn.)

FAUCARE. — Falce secare ; *faucher.*

FAUCES. — Pro FALCES. — *Fauces Alpium*, non semper dicitur, de ipsarum angustiis, quas *clusas* vocant, sed pro ipsis radicibus. (Spelm.)

FAUCHEIA. — Quantum unus sector per diem *faucare* potest in prato; *ce qu'un homme peut faucher dans un jour ;* ol. *fauchée, fauchiée.*

FAUCHETUM. — Furca; *fourche.* (A. 1313.)

FAUCHO. — Falx militaris, seu ensis in modum falcis curvatus; *sorte d'épée courbe;* ol. *fauchon.*

FAUCIA. — Ead. notione.

FAUCIDIA. — Pro FALCIDIA.

FAUCILLA. — Falcula ; *faucille.*

FAUCILLARE. — Strangulare (a *fauces*) ; *étrangler.* (*Vet. Gl.*)

FAUCIO. — Consensus in malo, inquit vetus scriptor, sicut amicitia consensus in bono, Gal. ol. *consentement en mal.*

FAUDA. — Gremium, ventrale, vestium tegmen ; *giron, tablier, jupon d'une femme ;* ol. *faudal, faudeau.*

FAUDESTOLA. — Ut FALDISTORIUM.

FAUDESTOLIUM. — Ead. notione.

FAUDICUS. — Qui vera dicit, cui cuncta favent. (Ugut.)

FAUGINATOR. — F. fossor, ab. Occitan. *fousiga*, fodere ; *travailleur de terre, cultivateur.* (A. 1471.)

FAULAIUM. — F. ager incultus ad pascuum maxime pecudum; *terre en friche où l'on fait paître les troupeaux.* (A. 1350.)

FAUNI. — Dæmones ; *esprits, farfadets, faunes, lutins.*

FAUNUS. — Hinnulus ; *faon.*

FAUS. — Silva, idem quod FAGIA.

FAUSETUM. — In musica cantus acutioris species ; *fausset.*

FAUSILLUM. — Lignum seu herba comburenda, quæ faucilla colligitur ; *menu bois de chauffage.* (A. 1165.)

FAUSSUS. — Pro FALSUS.

FAUSTITUDO. — Felicitas; *bonheur* (J. de J.)

FAUSTOR. — Pro FAUTOR.

FAUSTUS. — Faustitas ; *bonheur, position heureuse* (*A. SS.*)

FAUTALIS. — Veridicus, qui est bonæ famæ, cui fides haberi debetur ; *qui dit la vérité, qui a une bonne réputation, qui mérite la confiance.* (A. 1319.)

FAUTIOSUS. — Defector, qui a domino suo deficit ; *traître, qui abandonne son seigneur.* (Sug.)

FAUTORIA. — Favor, consensus, approbatio ; *consentement, approbation.* (A. 1415.)

FAUTRUM. — Pannus coactilis, idem q. FELTRUM. (A. 1223.)

FAUTUS. — Pro *fructus*, ut videtur : « Quatenus illi *fautum* bonæ actionis recipiant. » (A. 379.)

FAUZIL. — F. Filix ; *fougère.* (*S. Mass.*)

FAVATERIA. — Idem q. FABARIA. (A. 1337.)

FAVELLARE. — Sermocinari; *causer, converser.* (*Vet. Gl.*) — Favere, blandiri ; *cajoler, flatter ;* ol. *faveller.* (A. 715.)

FAVELLUS. — Fulvus ; *roux, fauve, tirant sur le jaune ;* ol. *favel*, *fauvau :* « Runcinus *favellus*, equus *favellus.* »

FAVENA. — Mensuræ genus, ap. Italos. (A. 1207.)

FAVENTIA. — Consensus domini pro alienando feudo ; *consentement que le suze-*

rain donne au vassal pour que celui-ci puisse aliéner son fief. *Vid.* FAVERE.

FAVERCA. — Molendinum ferrarium vel fodina, ubi ferrum eruitur; *forge à fer ou minière de fer.* (Spelm.)

FAVERE. — Favere dicebatur dominus, quoties vassallo facultatem alienandi feudum suum concedebat; *donner à un vassal la permission d'aliéner son fief;* ol. *octroyer, donner faveur.*

FAVERIA. — *Faveria cassidis*, superior cassidis pars, ut videtur: « Fuit percussus quadam sagitta magnæ balistæ, quæ infra visceriam cassidis intravit et pariter sine vulneratione capitis : hoc reputans etiam sibi miraculose accidi precibus B. Ludovici, et illico simili jactu magni viratorii super *faveriam* dictæ cassidis percussus cecidit retro se, qui stetit aliquo intervallo tanquam mortuus. » (*Mirac. B. Ludov. Arelat. arch.*)

FAVERIUS. — Agrestis, ut videtur; *sauvage:* « *Favorius* columbus. » (*St. Taur.*)

FAVETUM. — Vallum, nisi idem sit ac *faulgium.* (A. 1094.)

FAVILLACEUS. — Ad *favillam* pertinens; *de cendre, semblable à la cendre.* (Sol.)

FAVILLARE. — Favillas emittere; *produire des étincelles.* (*A. SS.*) — Comburere, inflammare; *embraser, enflammer.* (*H. Illat. S. Ben.*)

FAVILLATICUS. — Ut FAVILLACEUS.

FAVILLATUS. — In favillas vel cineres redactus; *réduit en cendres.* (Lud.)

FAVILLESCERE. — In *favillas* abire; *s'en aller en cendres.* (Sol.)

FAVISOR. — Piscator; *pêcheur.*

FAVITOR. — Qui partibus alicujus favet; *celui qui est attaché au parti de quelqu'un, partisan, fauteur.*

FAVITORIUS. — Ead. notione.

FAVO. — Operimentum quoddam : « Tres albas cum paruris stolas, et *favones* de eodem panno et colore. » (A. 1225.) Ubi legend. FANONES, q. *Vid.*

FAVONIUM. — Odium leve et sine causa, velut a vento collectum. (Isid.)

FAVONIUS. — Nothus; *bâtard.* (Pap.).

FAVONUS. — Ead. notione.

FAVOR. — Census domini pro alienando feudo, ut LAUDEMIA. (*Tab. Anger.*) — In malam partem interdum accipitur : « Condemnatus ad mortem... propter plures errores, corruptiones, *favores*, et infidelitates. » (A. 1343.)

FAVORABILIS. — Favorem seu laudem captans : « Fuit rex Angliæ Ricardus homo ferocissimus, *favorabilis*, gloriæ cupidus, pecuniæ liberalis. (Ap. Pez.)

FAVORABILITER. — Cum favore, benigne; *favorablement, avec bienveillance.* (A. 1369.)

FAVORARE. — Favere, favorem impendere; *favoriser.* (A. 1457.) — De pascuis dicitur ubi animalia pascendo *vastum* non fecerunt. « Inquiratur... quantum per æstimationem pastura regis *favorata* fuerit aut deteriorata. » (Flet.)

FAVORISATIO. — Favoris actio, ap. jurisconsultos.

FAVORISCARE. — Favere, ut FAVORARE. (A. 1452.)

FAVORIUS. — Ex favore profectus. (*A. SS.*)

FAVORIZARE. — Ut FAVORISCARE. (Eric. Ups.)

FAVOROSE. — Cum favore; *avec faveur.* (Lud.)

FAX. — Lætitia; *joie.* (Pap.)

FAXA. — Pro FAICIA. (*Conc. Lim. a.* 1582.)

FAXANUS. — Phasianus; *faisan.*

FAXIA. — Pro FAICIA.

FAXIATUS. — Pro FASCIATUS.

FAXINA. — Ut FASSINA.

FAXIOLUS. — Pro PHASEOLUS.

FAXIS. — Pro FASCIS.

FAXIUS. — Onus; *charge, faix.*

FAXULUS. — Ut FAXIOLUS.

FAXUS. — Ut FAXIUS.

FAYCIA. — Ead. notione.

FAYDITUS. — Pro FAIDITUS.

FAYSSA. — Equorum ornatus quidam : « Item pro una *fayssa* XVIII den. » (A. 1334.)

FAYSSIA. — Pro FAICIA et FASCIA.

FAYSSUS. — Onus; *fardeau, charge, faix.* (A. 1345.)

FAYZIMENTUM. — Defectio a fide, ut FAIDITAS. (A. 1313.)

FAYZITUS. — Proscriptus; *proscrit, banni.* (A. 1308.)

FAZENDA. — Prædium rusticum, ager; *petit bien de campagne, métairie.* — Negotium; *affaire.* — Operatio, labor; *travail.*

FAZENDARIUS. — Officium monasticum, qui res et negotia monasterii curat; *celui qui est chargé de la surveillance et de la direction des affaires d'un monastère.* (A. 1228.)

FAZENDERA. — Expeditio militaris, apud Hispanos; *expédition militaire, campagne.* (A. 1246.)

FAZIO. — Pro FAISIO.

FAZOLETUM. — Sudarium; *mouchoir.* (*A. SS.*)

FAZOSSA-MEDULLA. — Fax, tæda; *torche, flambeau.* (A. 1363.)

FEARE. — Pro FEUDARE.

FEATUM. — Feudum, prædium; *héritage, bien tenu en fief;* ol. *féage.* (A. 1266.)

FEAUDUS. — Ut FEUDUM.

FEBA. — Luna; *la lune.* (*Grad. eccl. Alb.*)

FEBRETICUS. — Qui febri laborat; *qui a la fièvre, fiévreux.* (*A. SS.*)

FEBRIA. — Pro FIBRA.

FEBRIFUGIA. — Herbæ species, quæ forte febrem fugat; *plante fébrifuge.* (*Cap. C. M.*)

FEBRIRE. — Febre laborare; *être malade de la fièvre.* (Pass.)

FEBRIS. — *Febris visinocha*, f. pro *synocha*, a Græce συνεχής, quæ nunquam quidem intermittit, attamen certo tempore excandescentiam habet sensibilem. (*A. SS.*)

FEBRUAS. — Pro FEBRUUS.

FEBRUUS. — Februarius; *février.* — Dæmon; *le malin esprit.*

FECIA. — Lignum construendis rusticorum domibus aptum; *bois de construction.* (*Tab. S. Serg.*) — Fæx, sedimentum; *dépôt des liquides, résidu, lie.* (*St. Verc.*)

FECIDUS. — Fæculentus; *plein de lie, trouble, vaseux.* (A. 1031.)

FECIOR. — Sponsor, fidejussor, vel arbiter; *garantie, caution, arbitre.* (A. 1051.)

FECONDIA. — Sermo, verbum; *parole.* (A. 1352.)

FECOSA. — Dejectiones; *résidu.* (*Ord. reg. Fr.*)

FEDA. — Fides; *foi et hommage;* ol. *fée.* — Ovis; *brebis;* ol. *féda.* — Fæx vini et aceti; *lie du vin et du vinaigre.* — F. emenda, multa; *amende.* (A. 1111.)

FEDALE. — Quidquid jure feudali possidetur; *ce qui est possédé à titre de fief.* (A. 1163.)

FEDALIS. — Pro FEUDALIS.

FEDARE. — Pro FEUDARE.

FEDATICUS. — Jus feudale; *droit féodal.* (A. 1163.)

FEDATUS. — Pro FEUDATUS.

FEDIUM. — Pro FEUDUM. (A. 1091.)

FEDOSUS. — Ut FECIDUS.

FEDUM. — Pro FEUDUM. — Multa, idem q. FEDA. (A. 1149.)

FEDUS. — Ut FEUDUM. (A. 1056.)

FEEDARE. — In feudum dare; *donner en fief.*

FEFAMENTUM. — Idem q. FEOFAMENTUM.

FEFARE. — Ut FEUDARE.

FEFUM. — Ut FEUDUM.

FEGANGI. — Furtum manifestum; *flagrant délit de vol:* « Si quis liber homo furtum fecerit, in ipsum furtum tentus fuerit, id est, *fegangi*, usque ad decem siliquas furtum ipsum, sibi nonum reddat. » (*Ed. Roth. reg. Long.*)

FEGATUM. — Jecur; *foie.* (A. 1224.)

FEGUM. — Ut FEUDUM.

FEIDA. — Pro FAIDA.

FEIDUM. — Ut FEUDUM.

FEIELA. — Mensuræ liquidorum species: « VIII *feielas* olei. » (A. 1362.)

FEIRA. — Nundinæ, mercata; *foire.*

FEIRATUM. — Pro FERRATUM. (A. 1341.)

FEISFECHO. — Ovis seu vervex pinguis; *brebis ou mouton gras.* (*Lex Sal.*)

FEISSIA. — Modus agri, prædium rusticum; *métairie.* (A. 1308.)

FELAGUS. — Fidelis; *fidèle.* (*Leg. Edward. Conf.*)

FELCARII. — Servorum manumissorum species; *serfs affranchis d'une certaine classe:* « Tam ipsi quam eorum homines, liberi, et servi, libellarii atque *felcarii.* » (A. 963.)

FELE. — Cerva; *biche.* (*Vet. Gl.*)

FELEARII. — Iidem q. FELCARII.

FELEHUS. — Phoca; *veau marin, phoque,*

FELENA. — Ut FELE. (*Vet. Gl.*)

FELESENNUS. — Pronepos; *arrière-petit-fils.* (*Vet. Gl.*)

FELESENNA. — Proneptis; *arrière-petite-fille.* (Id.)

FELGA. — Filix; *fougère:* « In cunctis nemoribus suis herbagium, pasnagium, *felgam* et liberam ad fenum faciendum. » (*Ch. Hug. de Gorn.*)

FELGARIA. — Locus filice plenus; *fougeraie.*

FELIBRIS. — Adhuc lacte vivens; *qui est encore à la mamelle.* (Pap.)

FELICARE. — Felicem reddere; *rendre heureux.* (*Vet. Gl.*)

FELICISSIMUS. — *Felicissimus dies*, Dominica Paschalis; *le jour de Pâques.* (Pass.)

FELICITER. — *Expression d'applaudissement qui termine les chartes:* « *Actum feliciter.* »

FELICIUM MILITARE. — Ad militis dignitatem et honorem ascensus, promotio, vel eadem de re congratulatio. (A. 1362.)

FELIRE. — Vox pardorum; *se dit du cri de la panthère.*

FELIS. — Anser silvestris; *oie sauvage.*

FELLIBILIS. — Subdolus, amarus (Pap.)

FELLITUS. — Felle mistus; *mêlé de fiel:* « *Fellitum* et venenosum poculum. » (Bal., *Misc.*)

FELLO. — (Subst.) Strumæ; *goître, scrofules.* (*A. SS.*) — (Adj.) Perfidus, rebellis; *traître, rebelle, perfide, infidèle*, ol. *fel, felon, foul*, etc. (Ap. Anglos, omnis malefactor, cui debetur pœna mortis. *Felo de se*, jurisconsultis dicitur is qui sibi ipsi mortem sponte consciscit; is successorem non habet in catallis præter fiscum.)

FELONIA. — Delictum vassalli in dominum; *félonie, tout manquement commis par le vassal à l'égard du suzerain.* — *Felonum* seu perfidorum et rebellium bona; *biens, propriétés des felons.* — Perfidia; *trahison:* « Assultavit me in *felonia*, et verberavit me et mihi plagam fecit. » (*Cod. Leg. Norm.*) Hoc est, imparatum me aggressus est. — Apud jurisconsultos Anglicos, omne crimen capitale, infra læsam majestatem, ut incendia, raptus, homicidia, latrocinia, et hujusmodi, quæ vitæ dispendio luuntur.

FELONICE. — Perfide; *avec perfidie, traitreusement.* (A. 1322.) — Occulte, fraudulenter; *en secret, frauduleusement.* (A. 1323.)

FELOSENNUS. — Ut FELESENNUS.

FELPARIA. — F. idem ac FELTRUM. (Rym.)

FELTE. — Cyphus; *coupe, vase.*

FELTORTUS. — Ut FILTORTUS.

FELTRIX. — Idem q. VELTRIX.

FELTRUM. — Pannus crassior e lana coacta; *drap grossier de laine feutré, feutre.*

FEMA VINHA. — Vinea stercorata; *vigne sur laquelle l'on a répandu du fumier.* (*Cons. Beneh.*)

FEMAGIUM. — Forte præstationis species pro mercibus quæ in *fundecos* invehebantur, soluta, nisi sit pro FUMAGIUM, idem q. FOAGIUM. (A. 1329.)

FEMARE. — Agrum stercorare; *fumer la terre.*

FEMELLA. — Femina, mulier; *femelle d'un animal, femme;* ol. *feme.*

FEMELLARIUS.—Feminis deditus; *adonné aux femmes, débauché;* ol. *féminau.*

FEMELLOSUS. — Ead. notione.

FEMELLUS. — Femineus; *de femme, féminin.* (A. 1361.)

FEMILLA. — Ut Femella.

FEMINA. — Uxor; *femme mariée, épouse. Femina de corpore*, servilis conditionis; *femme de condition servile. Femina franca*, libera, *femme libre.* (Sic etiam dicitur in Cons. Camerac., ea quæ feudum possidet ante nuptias acquisitum, vel quod hæreditario jure post nuptias ei obvenit.) *Femina ligia*, quæ domino suo ratione feudi vel subjectionis fidem omnem contra quemvis præstat; *Vid.* Ligius. *Femina minoflidus*, infimi status, apud Alamannos; *femme de basse condition. Femina peccati, femina vitæ*, meretrix; *fille de joie.* (A. 1386, 1376.) *Femina regia* aut *ecclesiastica*, quæ ecclesiæ vel regis servitio est addicta; *femme attachée au service d'un roi ou d'une église.* (*Lex. Rip.*) *Femina reginæ*, reginæ assecla; *dame d'honneur. In feminam recipere*, dicitur de domino feminæ hominium recipiente. (A. 1216.)

FEMINALIA. — Quæ et *femoralia*, quibus *femen* seu *femur* tegitur; *caleçons, haut de chausses;* ol. *femoraux.*

FEMINULA. — Muliercula; *petite femme.* (*A. SS.*)

FEMORACIUM. — Fimetum, sterquilinium, locus ubi fimus congeritur; *fosse au fumier;* ol. *femorier.*

FEMORALE.—Ead. notione.

FEMORALIA.—Ut Feminalia.

FEMORARIUM.—Ut Femoracium.

FEMULA.—Puella; *jeune fille.* (*A. SS.*)

FEMURALIA.—Pro Femoralia.

FENAGIUM.—Feni seu pro feno præstatio; *droit du seigneur sur les foins;* ol. *fenage.*

FENALE.—Ead. notione. (A. 1272.)

FENALIS.—*Fenalis mensis*, mensis Julius, quippe in hoc mense potissimum fenum secatur; *juillet;* ol. *mois fénal.*

FENARE. — Fenum secare et siccare; *faucher et faner le foin;* ol. *fener.*

FENARIA.—Domus rustica, ædicula, vel etiam ædium appendix, locus ubi fenum aliaque grana frumentaria reconduntur; *lieu où l'on serre le foin, grenier à foin, fenil;* ol. *feneril, fenière*, etc.

FENARIUM.—Tempus quo *fenum* secatur; *temps où l'on récolte les foins, fenaison;* ol. *fenage.*

FENARIUS. — Feni venditor; *marchand de foin;* ol. *fenier.*—Locus ubi fenum congeritur et asservatur, vel feni acervus; *grenier à foin ou meule de foin;* ol. *fenil.* (A. 1397.)

FENATERIA.—Præstatio feni, seu jus capiendi fenum; *redevance sur le foin ou droit de prendre une quantité de foin.* (A. 1256.)

FENATIO.—Siccatio feni, cum versatur furcillis; Gal. *fanage.* Qui huic servitio addicti erant, *furcam in pratis habere* dicebantur. (A. 1171.)

FENATOR.—Qui fenum versat furcillis; *faneur.*

FENDEO. — Phalanx, multitudo; *troupe, multitude.* (*Vet. Gl.*)

FENDITUS. — Ruptus, scissus; *fendu:* «Pro quadam parva campana *fendita* refundenda.» (*Comp. Fabric. S. Pet. Insul.*)

FENERIA.— Idem q. Fenaria.

FENERIUM.—Ut Fenateria. (A. 1417.)

FENERIUS.—Idem q. Fenaria. (A. 1341.)

FENES.—F. stercoratio ovium, idem q. Faldatum. (Ap. Mad.)

FENESTA. — «Ecce ordinatio refectorii de illis qui debent habere *fenestam.*» (*Cons. Font.*) Cangii editor intelligit ferculum peculiare vel potius bellaria, quæ sic dicta fuerint, quod per *fenestram* cellæ penariæ ministrarentur: quare legere mavult *fenestram.*

FENESTRA. — Ubi venum exponuntur merces levioris momenti; *boutique, fenêtre sur la rue pour étaler les marchandises.* (Pass.)—In monasteriis monialium, locus aliquando colloquiis destinatus; *grille des couvents de femmes, parloir.* (*A. SS.*) — Ciborium seu armariolum ubi reponitur pyxis, in qua sacra Eucharistia servatur; *ciborium ou édicule destiné à recevoir le vase sacré qui renferme la sainte Eucharistie.* (*St. eccl. S. Laur. Rom.*)—Apertura in silvis majoribus, ubi tenduntur casses ad rusticulas capiendas; *clairière.* (A. 1303.)— Lampadis genus: «Hæc sunt ornamenta, quæ... dedit Deo... *fenestram*, quæ illuminat chorum.» (A. 1191.)

FENESTRAGIUM.—Jus exponendi panem vel alias merces in fenestris, idem vectigal quod ab exponentibus merces suas in fenestris exigitur; *droit d'avoir boutique ou fenêtre sur la rue, afin d'y exposer des marchandises en vente, et redevance payée au seigneur du lieu pour obtenir ce droit;* ol. *fenestraige.* —Jus *fenestras* seu aperturas faciendi in domo sua; *droit de pouvoir pratiquer des ouvertures à sa maison.* (A. 1392.) — Ritus hastiludiorum, cum decertaturi, antequam in arenam descenderent, armorum suorum insignia ædium suarum fenestris aptabant, quo cunctis innotescerent; *usage introduit dans les tournois et consistant en ce que, avant l'ouverture des fêtes, les combattants exposaient leurs écus armoiriés aux fenêtres des manoirs où ils logeaient, afin que chacun pût ainsi connaître à quels rivaux il aurait affaire. Cette cérémonie s'appelait aussi faire de blasons fenêtre, ou simplement faire fenêtre: « fenestram facere. »*

FENESTRARIA. — Cui, in monasteriis monialium, *fenestræ* seu per *fenestram* versatilem res traducendi cura incumbit; *tourière.*

FENESTRARIUS. — Ead. notione.

FENESTRATIM. — Obiter, per transennam; *en passant, sans insister.* (Th. Mon.)

FENESTRATUS. — « Mappa de canapi ad modum telæ cum tribus de filo *pers* et in capite *fenestrata.* » (A. 1444.) Hoc est, ut videtur, ad instar rhomborum figurum, quibus ad figuras uti solent, fenestrata. *Corde fenestrato*, metaphorice pro perspicaci et intima penetrante præcordia. (*A. SS.*)

« Facies amabilis et reverenda, frons mediante coma suis columnis resultabat *fenestrata.* » (*A. SS.*) Hoc est, aperta inter cincinnos naturales a dextris et a sinistris pendulos (quos arte componi prohibent. Statuta antiqua : « Prohibemus etiam ne clerici, caractere neglecto, comas nutriant aut *fenestratis* tondeantur. »

FENESTRELLA. — Fenestella; *petite fenêtre, lucarne*; ol. *fenestrelle.*

FENESTRERIA. — Ut FENESTRARIA.

FENESTRIUNCULA. — Ut FENESTRELLA.

FENGELDUM. — Pecunia vel tributum ad arcendos hostes erogatum; *impôt, taxe dont le produit est destiné à repousser l'ennemi.* (*Mon. Ang.*)

FENICIUM. — Color ruber; *couleur pourpre.* (Ach., *Spic.*)

FENICULUM. — Idem q. FENARIA. (*Obit. Eccl. Ling.*)

FENIERA.—Vexillum; *bannière.* (*Vet. Gl.*)

FENIFICARE. — Idem q. FENARE. (A. 1193.)

FENIFICIUM. — Tempus in quo fenum secatur; *temps de la récolte du foin, fenaison.* — Locus ubi fenum ponitur; *grenier à foin, fenil.*

FENILE. — Ut FENARIA. (Pass.)

FENISETA. — Falsitor; *faucheur.* (A. 1219.)

FENNA. — Pro FEMINA. (S. XI.)

FENNIQUUS. — « Quod venari possint ad omnia *fenniqui* generis. » Leg. ad omnia *ferarum* genera. (A. 1343.)

FENS. — Pro FENUM.

FENULA. — Rastellus vel furcilla qua fenum versatur; *fourche ou râteau pour faner le foin*; ol. *fenon.* (*Vet. Gl.*)

FEODA. — Firma, idem q. FEUDI-FIRMA.

FEODAGIUM. — Idem q. FEUDAGIUM.

FEODALE.—Quidquid *feodi* ratione debetur; *droit féodal.* (A. 1224.)

FEODALIS. — Vassallus, qui ratione *feudi* ab alio pendet; *qui relève d'un autre à cause d'un fief, vassal, feudataire.* (A. 1368.)

FEODARE. — In feudum concedere; *donner en fief*; ol. *féoffer, inféoder.* — *Feodare societatem*, eam, fide data, inire vel firmare. (*Script. Fr.*)

FEODARIUS. — Qui alicujus vassallum se fide data profitetur, ut FEUDATARIUS. (*W. Th.*)

FEODATARIUM. — Jus quod uxori competebat in feodis mariti; *droits de la femme sur les fiefs du mari.* (A. 1215.)

FEODATARIUS. — Idem q. FEUDATARIUS et FEODALIS.

FEODATUS. — Idem q. FEODALIS.

FEODERARE. — A debitis ob feudum servitiis aliquem eximere, seu in *feudum* francum exigere; *Vid.* FEUDUM.

FEODERARIUS.—Dominus capitalis a quo feodum pendet; *seigneur suzerain*; ol. *feoffor.* (A. 1275.)

FEODIFORMA. — Iidem q. FEUDI-FIRMA.

FEODISARE.— Idem q. FEUDARE.

FEODITAS.—Fidelitas, homagium; *foi, hommage.* (A. 1281.)

FEODUM.—Idem q. FEUDUM.

FEODUS.—Ead. notione.

FEOFAMENTUM.—Datio ad feudum, donatio feudi, sæpe simplex donatio; *action de donner en fief, inféodation, simple donation*; ol. *féoffement.*

FEOFARE.—In feudum dare; *donner en fief, fieffer, inféoder*; ol. *féoffer.*

FEOFFATOR.—Dominus qui terram ad feodum concedit, vel qui prædium *tenentis* in feudum simplex erigit, aut certe qui investit aut donat; *celui qui fieffe, qui donne en fief, qui transforme la terre d'un tenant en fief simple,* etc.; ol. *féoffor, féoffour.*

FEOFIRMA.—*Vid.* FEUDUM.

FEORALIS.—Qui agros alicui ad utendum dat sive locat; *celui qui loue une terre à un autre ou lui en donne l'usufruit.* (A. 1121.)

FEOUDIUM.—Idem q. FEUDUM.

FERA.—Nundinæ; *foire.*—Jus feræ; *droit de foire, redevance payée par les marchands au seigneur du lieu où se tenait la foire.*—Prædium rusticum; *ferme, métairie.*—Apri femina; *femelle du sanglier, laie.*— *Fera regalis,* cervus apud Anglos, cujus venatio regalis dicitur; *le cerf.*

FERAGALE.—Idem q. FERRAGIUM.

FERAGIUM.—Pabulum viride ex hordeo vel grano quovis, aut palea sive fenum; *fourrage vert.* (A. 1324.)

FERAGULUM. — Coupertorium; *couvercle.* (*Vet. Gl.*)

FERALE.—Lanterna; *lanterne.* (*Vet. Gl.*) —Peccatum mortiferum; *péché mortel.* (A. 1045.)

FERALITER.—Ferarum more; *à la manière des bêtes.* (Mur.)

FERAMEN. — Fera venatica; *bête fauve.* (A. 802.)

FERAMUS.— Ead. notione: « Si rubeus *feramus* cum ipso sagittatus est, » etc. Quo loco *rubeus feramus* Gallis dicitur *beste fauve, beste noire.*

FERANCUS. — « Quos cum multis post idem Valentinianus prælîis attentasset, nec vincere potuisset, proprio eos nomine *francos,* quasi *ferancos,* id est feroces appellavit. » (Rig.)

FERARIUM.—Locus, ut videtur, in quo *feræ* venaticæ concluduntur; *parc.* (Ap. Eccard.)

FERATICUM. — Tributum pro *feris* seu nundinis solvendum; *redevance qui se paye à l'occasion des foires ou marchés.* (A. 1086.)

FERATRUM.—Locus in silva spissus in quo feræ sese recipiunt; *fourré.* (Pap.)

FERCIA.—Secunda scaccorum persona; *la seconde pièce du jeu d'échecs, la reine*; ol. *fierce, fierche.*

FERCO.—Pro FERTO.

FERCOSTA.—Navigii species apud Scotos.

FERCTUM.—Pro FERTUM.

FERCULARE. — Ferculum; *mets.* (A. 1360.)

FERCULARIUS.—Idem q. DAPIFER. (*Ann. Ben.*)

FERCULATUS.—Ferculis pastus. (*A. SS.*)

FERCULUM.—Convivium; *repas, festin.* (A. 1094.)

FERDELLA TERRÆ. — Quarta pars *virgatæ* terræ; *Vid.* VIRGATA.

FERDELLUS. — Fasciculus, ut FARDELLUS. (*A. SS.*)

FERDINGMANNUS. — Thesauri custos apud Batavos; *trésorier, gardien du trésor.*

FEREÆ. — *Fereæ Judaicæ*, pro feriæ Judaicæ, ut videtur, seu dies quos Judæi colunt ab opere servili *feriando* seu *cessando.* (Ach., *Spic.*)

FERENDARIUS. — Procurator, qui vice alterius in judicio causam agit; *procureur, celui qui, dans un procès, représente une des parties.* (*Spec. Sax.*)

FERENDUM. — Officii ecclesiastici species: « Ecclesias aut dignitates, et præbendas, beneficia et *ferenda* ac startias, » etc. (*Vet. Formul.*)

FERENTARIUM. — Ferculum processionale: « Omnis illa multitudo processionaliter ordinata, vexillis quamplurimis et *ferentariis* præcedentibus, episcopo consistente in medio. (*A. SS.*)

FERENTES. — Milites bannereti; *chevaliers bannerets.* (*An. de reb. Fred. II.*)

FERERIUS.—Idem forte qui FERETARIUS: « *Fererius* tapetum (portat) et parvum scabellum. » (*Cærem. Rom.*)

FERET. — Pro *fertur.* (*Conc. Hisp.*)

FERETITAS. — Pro FERITAS. (*Ord. rer. Fr.*)

FERETRARIUS. — Custos sacrarum reliquiarum in *feretro* reconditarum; *gardien des saintes reliques.* (*A. SS.*)

FERETRUM. — Sarcophagus, seu capsa vel arca qua effertur corpus humandum; *bière.* —Pyxis in qua sacra Eucharistia conditur; *ciboire.* (*Ord. Eccl. Rothom.*)

FERIA. — Quivis dies hebdomadis; *férie, tout jour de la semaine. Feria prima*, dies Dominica; *dimanche. Feria secunda*, lunæ dies; *lundi. Feria tertia*, dies Martis; *mardi. Feria quarta*, dies Mercurii; *mercredi. Feria quinta*, dies Jovis; *jeudi. Feria sexta*, dies Veneris; *vendredi. Feria septima*, Sabbatum; *samedi. Feria prima major* seu *magna*, majoris scilicet hebdomadis; *lundi de la semaine sainte. Feria secunda major* seu *magna*, majoris scilicet hebdomadis; *mardi de la semaine sainte*, etc. *Feria magni* vel *sancti scrutinii*, feria quarta hebdomadis quartæ quadragesimalis; *le mercredi de la quatrième semaine de Carême. Feriæ de excepto*, in Ecclesia Ambrosiana, omnes currentes dies ab ultima Dominica Adventus usque ad Christi Nativitatem; *jours compris entre Noël et le quatrième dimanche de l'Avent. Feriæ legitimæ :* « Si infra 30 annos adolescens fornicationem faciat, tres quadragesimas et *legitimas ferias* pœniteat. » (*Pœnitent. Rom.*) Id est, jejunet tres quadragesimas, præter *ferias legitimas*, seu dies in quibus indicta sunt jejunia ab Ecclesia, hoc est, feria secunda, quarta et sexta, quibus jejunare in Ecclesia consuetum erat. *Feriæ solemnes*, dies festi; *jour de fêtes.* — Nundinæ, mercatum; *foire, marché. Feriam levare*, nundinam instituere; *établir une foire.* (A. 1339.) *Feria calida, feria frigida*, feriæ apud Trecas olim celebres, ratione temporum, quibus habebantur, sic nuncupatæ; *la foire chaude* ou *foire de Saint-Jean-Baptiste à Troyes, la foire froide* ou *foire du premier octobre au même lieu.*—Vacatio; *vacation, vacance. Feria repentina*, vacatio insperata, extraordinaria; *congé extraordinaire, vacances imprévues.* (*St. Univ. Par.*) *Feriæ messivæ*, vacationes autumnales; *vacances d'automne.* (Papian.)

FERIALE. — Liber in quo *feriarum* officia continentur. (*Cons. Mon. S. Cruc. Burd.*)

FERIALIS.-(Subst.) Liber in quo conscripta erant festa martyrum. (S. VI.) — (Adj.) *Dies feriales*, dies hebdomadis Officio sanctorum vacantes. (*Conc. Hisp.*)

FERIARE.— Diem festum colere, ab opere servili cessare; *faire fête, chômer.* (*A. SS.*) — Active interdum sumitur: « Et Papiam rediens sanctum Pascha ibidem *feriavit.* » (*A. SS.*)

FERIARI — Nundinas tenere vel frequentare, adire; *tenir ou fréquenter les foires.* (A 1290.)

FERIATICUS. — *Feriatica :* « Non oportet a Judæis, vel hæreticis *feriatica*, quæ mittuntur, accipere, nec cum eis dies agere festos. » (Isid. Merc. *in Concil. Laod.*) Ubi Græca editio τὰ ἑξορταστικὰ λαμβανεῖν habet, ἑορτάστικα vero intelligenda censet Filesacus quæ ad festi celebritatem apparata erant, seu ornatus, seu voluptatis, seu usus gratia, eaque esse quæ canones apostolorum τῆς ἑορτῆς τὰ ξένια vocant. — *Feriatici dies*, feriæ hebdomadis; *Vid.* FERIA. (A. 813.)

FERIATUS. — Festivus; *de fête :* « Dies *feriatus.* » (*Spic.*, Ach.)—*Feriatus subdiaconus.* F. qui diebus ferialibus ministrat. (*St. Eccl. Tull.*)

FERICULA. — Parvula fera, Gr. θεράφιον. (*Vet. Gl.*)

FERIDES. — Vulnera; *blessures, coups.* (*A. SS.*)

FERIFERUS. — Furens; *furieux.* (Isid.)

FERINA. — Pro *farina;* unde FERINARIUS, ad farinam pertinens; *de farine.* (A. 1241.)

FERIRE — Italis, appellere; *aborder.* (Mur.) — Terminari; *aboutir.* (P. XIII.)

FERITA.—Vulnus, percussio; *coup, blessure.* (Paul Warnef.) — *Ferita facere*, idem q. FERITARE. (Mart., *Anecd.*)

FERITARE. — Ferire, pugnare; *se battre, frapper, donner des coups.* (Dud.) — Feritatem sequi. (*A. SS.*)

FERITAS. — Munitio, castrum undique firmatum et clausum, ut FIRMITAS.

FERITORES. — Militum genus, vel potius Confœderati, fide astricti. (Ap. Mur.)

FERITORIUM. — Instrumentum feriendo vel tundendo aptum. (*Vet. Gl.*)

FERITORIUS CULTELLUS. — *Vid.* CULTELLUS.

FERITIUN. — Vulnus, idem q. Ferita. (A. 1096.)

FERIUM. — Prædium, *Vid.* Affarium. (*Ann. Mass.*)

FERLA. —Pro *ferula*, scipio quo senes et infirmi solent uti, fulcrum axillare; *crosse, béquille.* (*A. SS.*) *Ferla vacua*, ferula pura, nulla cuspide præmunita. (*A. SS.*)

FERLETUM. — Laternæ vel lampadis genus apud Italos; *sorte de lanterne ou de lampe.* (Mur.)

FERLINA. —Monetæ species, eadem quæ Ferlingus. (Mur.)

FERLINGATA. — Modus agri, ut Ferlingus.

FERLINGUS. —Quadrans, vel quarta pars denarii; *petite monnaie, qui valait le quart du denier;* ol. *ferling.* — Anglis, modus agri qui continet decem acras; *mesure de terre valant dix acres;* ol. *ferling.*

FERMA. — Prædium alteri elocatum, ut Firma. (Pass.)

FERMALIA. —Sponsio, pignus; *caution, garantie;* ol. *fermaille.* (A. 1365.)

FERMALIUM. — Fibula; *agrafe, boucle, broche;* ol. *fermail.* (Ap. Mur.)

FERMARIUS. — Qui conducit fermam, ut Firmarius.

FERMEILLETUM. — Fibula, ut Fermalium.

FERMENTACEI. — A Latinis per contumeliam appellati Græci, quod ex fermentato pane corpus Christi conficerent, ut illi vicissim Latinos *Azimitas* vocabant.

FERMENTADA. — « Et cum leporada, et la *fermentada* et cum totas pertinenzas. » (A. 1027.) Ubi f. *fermentada* significat agrum in quo frumentum seritur.

FERMENTUM. — Eucharistia seu Eucharistiæ particula. (Anast.)

FERMENTUS. —Firmus, securus: «Quod fortalitium..... in libero et *fermento* allodio possidebat. » (A. 1266.)

FERMES. — Sponsor, fidejussor; *répondant, celui qui cautionne;* ol. *fermans.* (A. 1120.)

FERMEUS. — Arca, quia clave *firmatur*, seu clauditur; *coffre.* (A. 1388.)

FERMIS. —Idem q. Fermes. (A. 1120.)

FERNISIUM. — Glutinosa liquorum compositio, quæ lignis ad nitorem et conservationem inducitur; *vernis.*

FERNOVA. — Auguriorum species, *Vid.* Venta.

FEROR. — Pro *furor.*

FERPARIUS. — Vestium interpolarum propola; *marchand de vieux habits, frippier;* ol. *ferpier.*

FERPERIA. — Vestes interpolæ, seu earumdem negotium et forum; *vieux habits, commerce de vieux habits, lieu où ce commerce a lieu, fripperie;* ol. *ferperie.*

FERPERIUS. — Ut Ferparius.

FERQUIDUS.—Par, similis: « Ipse qui focum portavit, damnum *ferquidum*, id est, simile componat. » (*Lex Long.*)

FERRACIA. —F. tributum, quod pro viis publicis reficiendis a prætereuntibus exigitur; Galli quippe viam stratam, *chemin ferré,* interdum vocant. (A. 1375.)

FERRAGALE. — Idem q. Ferrago.

FERRAGIA. — Ead. notione.

FERRAGINA. — Ead. notione.

FERRAGINALIS. — Ead. notione.

FERRAGIUM. — Stramentum, palea, fenum; *fourrage.* (A. 1262.)

FERRAGNALE. — Idem q. Ferrago.

FERRAGO. — Agri portio, in qua non ad frumenti copiam, sed ad viridis tantummodi pabuli saginam, hordeum, vel granum quodvis invicem mistum seritur; *sorte de prairie artificielle, terre où l'on cultive des plantes fourragères.* (A. 1191.)

FERRAMENTARIUS. — Faber ferrarius; *forgeron.* (J. Firm.)

FERRAMENTUM. — Gladius vel quodvis aliud instrumentum ferreum; *épée ou autre instrument de fer.* (*Lex Sal.*)— Ferrum illud quod in media mola statuitur; *fer de moulin ou croix de moulin.* (Id.)

FERRANDUS. — Color in equis sic appellatus, varius seu potius albus; *une des couleurs des chevaux, le pommelé*, suivant les uns; *le gris tirant sur le blanc*, d'après les autres; ol. *ferrant.*

FERRARE. — Compedibus vincire; *mettre aux fers, enchaîner;* ol. *ferrer.* (A. 1373.) — Ferrea solea equi soleam munire; *ferrer un cheval.* (W. Tyr.) *Ferrare tonellos*, dolia circulis ferreis munire; *ferrer les tonneaux, les cercler de fer.* (A. 1202.)

FERRARIA — *Fodina ferraria; mine de fer.* (A. 1322.)

FERRARIUS. — Faber; *forgeron, serrurier;* ol. *ferre.* (Pass.) *Ferrarius equorum*, qui equos calceat; *maréchal ferrant.* (St. Verc.)

FERRATA. — Clathrus ferreus; *grille de fer.* (*A. SS.*) — Vas circulis ferreis cinctus; *seau;* ol. *ferrat.* (A. 1351.)

FERRATERIUS. — Ferrarius faber; *forgeron, taillandier;* ol. *ferratier.*

FERRATOR. — Qui equos calceat; *maréchal ferrant.* (A. 1240.)

FERRATUM. — Vas ut Ferrata. (A. 1316.)

FERRATURA. — Ferrea equi solea; *fer de cheval.* (A. 1184.) — Quidquid ad ferrariam artem spectat; *tout ce qui concerne l'art de travailler le fer.* (*A. SS.*) — Fibulæ claviculus, vel ipsa fibula; *ardillon de boucle, ou la boucle elle-même.* (A. 1355.) — Interdum mendose, pro Ferratura.

FERRATUS.—(Subst.) Vasis genus, ut Ferratum: « Duos *ferratos* cupreos et tertium stagni. » (A. 1218.) — (Adj.) Catenatus; *mis aux fers, enchaîné.* (Lob.) *Ferratum iter*, via strata; *chemin pavé;* ol. *chemin ferré.*

FERRAZA. — Piscis marini species.

FERRE. — *Ferre maritum*, de pellice dicitur, quæ sibi conciliat animum mariti alieni, et facit ut iste pudicam uxorem relinquat. (*Lex Long.*) *Ferre puellam*, de viro dicitur, qui puellam rapit ut eam secum habeat in uxorem. (*Ibid.*) *Mulier libera servum sibi fe-*

rens, quæ servum sibi copulat conjugio legibus prohibito. (*Leg. Long.*)

FERREA. — Equi solea; *fer de cheval.* (Burc.)

FERREGINALE. — Idem q. FERRAGO.

FERREINIS. — Ead. notione. (A. 1148.)

FERREMENTUM. — Ut FERRAMENTUM. (A. 1392.)

FERREOLUS. — Parvus verres; *petit porc.* (Irm.)

FERRERIA. — Officina ferraria; *forge.* (A. 1230.) — Situla, ut FERRATUM et FERRATA. (A. 1361.)

FERREUM. — *Ferrea*, vincula, compedes; *chaînes, ferrures à mettre aux criminels.* (A. 1345.)

FERRIA. — Situla, ut FERRATUM et FERRATA. (A. 1218.)

FERRIGINALE — Idem q. FERRAGO.

FERRIOLUS. — Ferrugineus; *ferrugineux.* (*St. Verc.*)

FERRIONUS. — Pœnæ levioris species apud Anglos. (Flet.)

FERRIPEDARE. — Equos calceare; *ferrer les chevaux.* (Mur.) — Compedibus vincire; *mettre aux fers.* (*A. SS.*)

FERRO. — Baculus, sive scipio ferro armatus; *bâton ferré.* (J. Mor.) — Faber *ferrarius; serrurier, forgeron;* ol. *ferron.* (*G. Chr.*)

FERRODIUS. — Mensuræ species: « Annuum redditum dimidii *ferrodi* frumenti. » (A. 1227.)

FERROLHUS. — Pessulus; *verrou;* ol. *ferou.* (A. 1424.)

FERRONNUS.—Ferrarius, ut FERRO.

FERRUGINANS. — Qui ferrugineum saporem habet; *qui a une saveur ferrugineuse.* (Tert.)

FERRUM. — *Ferrum battudum*, procusum, exacutum; *fer émoulu.* (*Vet. Form.*) *Ferrum album*, id quod Gal. *fer-blanc* dicitur. (A. 1530.) — Equi solea; *fer de cheval.* (*Regest. conest. Burd.*) — Trutina seu trutinæ jus, *balance ou droit de pesage.* (A. 1278.) — F. servitium quo vassallus agros domini arare tenetur; *corvée de labourage.* (A. 1205.) —Pars aratri, vomer, aratrum; *soc de charrue, la charrue elle-même.* (A. 1410.) — *Ferrum candens*, *ferri candentis* judicium quo quis innocentiam suam tuebatur, nuda manu ferrum candens deferendo, hac illæsa; *épreuve du fer chaud.* (Dicebatur etiam hujusmodi judicium *judicium ferri*, *judicium ferri calidi*, *candentis calybi examen*, *judicium igniti ferri*, *ferrum ignitum*, *ignitum judicium*, *igniferum judicium*, *ferrum judicii*, *ferreum judicium*, *ferrum judiciale*, etc.) *Ferra*, vincula, compedes, catenæ; *chaînes, fers.* (A. 1332.) *In ferro mitti*, *ferro vinciri*, catenis ferreis vinciri; *être mis aux fers*, *être emprisonné*, *chargé de chaînes.* (Pass.)

FERRUNNUS. — Ut FERRO.

FERRURA. — Officium *ferratoris* seu ejus qui equos calceat; *métier de maréchal-ferrant.* (Rym.) — Ferramentum; *outil en fer ou garni de fer.* (A. 1425.)

FERRUS. — Pro FERRUM.

FERSA. — Scabies; *gale;* ol. *farse.*

FERT. — Unum ex auguriis per avium volatus. *Vid.* VENTA.

FERTELLA. — Mensuræ species apud Brabantenses, quadrans. *Vid.* FERTO.

FERTHELUM. — Ead. notione.

FERTHINGMANNI. — In statutis Gildæ Scoticæ videntur appellari, qui Gallis *quarteniers*, quorum munus est urbis quarteria, seu partes, curare.

FERTO. — Quarta pars marcæ; *quart du marc, poids de deux onces d'argent;* ol. *fertin, ferton.*

FERTONALIS.—*Fertonales decimæ*, quarta pars decimarum, vel decima quæ ad quartam partem exigitur. (A. 1451.)

FERTORIUM. — Sella gestatoria; *chaise à porteurs.*

FERTUM.— Nundinæ; *foire, marché.* (Bal., *H. Arvern.*) — Quarta pars marcæ, ut FERTO. (S. XIII.) — Genus panis, oblatio quæ ad altare fertur et sacrificatur. (Pap.)

FERTURA. — Oblatio; *offrande.* (*Vet. Gl.*)

FERUA. — Bonorum inter fratres sororesque dividendorum portio; *portion d'héritage;* ol. *ferue.* (A. 1375.)

FERULA. — Vestibulum seu porticus ad ingressum ecclesiæ; *porche.* (*A. SS.*) — Tabula lignea cujus percussione monachi congregantur; *planche de bois sur laquelle on frappait pour rassembler les moines.* (A. 1417.) — Pedum, baculus pastoralis; *bâton pastoral*, *crosse.* (Pass.) — Scipio subalaris; *béquille*, *crosse.* (*A. SS.*) — Instrumentum punitionis; *férule;* ol. *pamelle.* (*A. SS.*)

FERULARIUM. — Fulcrum subalare, ut FERULA. (A. 1371.)

FERULATIO. — Percussio *ferularum.* *Vid.* FERULA. (V. G. Rolf.)

FERURA. — Vulnus, percussio; *blessure, coup.* (A. 1361.)

FERUSCULA. — Parvula fera, animalculum; *petit animal*, *animal de petite taille.* (*Hist. episc. Autis.*)

FERUTA. — Vulnus; ut FERURA. (Mur.)

FERVERE. — Pro *fervefacere.* (*Script. rer. Fr.*)

FERVETUS. — Auguriorum genus. *Vid.* VENTA

FERVORIUM. — Patella vel sartago. (Ugut.)

FERVOROSUS. — Fervens. (*A. SS.*)

FERVURA. — Pro *fervor*, inflammatio. (*Vet. Gl.*)

FESANCIA. — Vox fori Normannici, corvata, exactio operarum, præstatio, tributum, vectigal, cui faciendo quis ex jure cogi potest; *corvée, rente, redevance, et généralement tout ce que l'on peut être obligé de faire;* ol. *fesance.*

FESIA. — Pro *fera*, ut videtur, bestia. (A. 1389.)

FESSA. — Nates; *fesses.* (*A. SS. Ben.*) — Modus agri, ut FASCIA. (A. 1181.)

FESSARE. — Gallina. (*Vet. Gl.*)

FESSARDARIA. — Modus agri, idem f. q. FESSA. (A. 1257.)

FESSELLUS. — Fasciculus, maniculus; *faisceau, fagot;* ol. *fessel.* (A. 1308.)

FESSINA. — Instrumentum vimineum ad

piscandum; *engin de pêche;* ol. *fessine.*

FESSORADA. — Idem q. FESSARDARIA.

FESSORATA. — Modus agri, quantum quis uno die *fessorio* fodere potest; *mesure agraire, autant de terre qu'un homme peut en remuer en un jour avec l'espèce de houe nommée fessoir;* ol. *fessorée.*

FESSORIUS. — Ligonis genus; *sorte de houe, fessoir.*

FESSOYRATA. — Idem q. FESSORATA.

FESSUS. — Fascis, seu acervus; *botte ou meule :* « In uno *fesso* feni. » (A. 1364.)

FESTA. — (Fem. gen. S.) Oblatio, seu *offerenda* quæ tribus præcipuis anni solemnitatibus fieri solebat; *offrande.* (Steph.)

FESTACULUS. — Ornamentum altaris, velum, aulæum; *Vid.* FANICULUS; *ornement d'autel, rideau;* ol. *festacle.*

FESTAGIUM. — Vectigal, aut tributum, quod domino villæ, aut feudi, penditur, pro facultate habendi et exstruendi domum in villa; *cens payé au seigneur pour avoir le droit de posséder et de bâtir une maison;* ol. *festage.* (Pass.) — Jus, quod colonis et villarum incolis competit sumendi in foresta dominica, seu domini feudi, culmen, vel *festum* ad conficiendam domum; *droit qu'ont les vassaux de prendre dans les bois seigneuriaux les pièces nécessaires pour bâtir le comble de leurs maisons;* ol. *festage.* (Pass.) — Præterea dicitur de furnis, molendinis, et aliis rebus ejusmodi, cum feriantur vel otiantur; *chômage.* — Jus epuli, *droit de festin;* ol. *festaige.* (A. 1346.) — Retributio quibusdam festivitatibus propria; *redevance qui se payait à certaines fêtes.* (*St. Eccl. Brioc.*) — Idem quod *auxilium*, tributi et vectigalis species, quam vassallus domino capitali pro ingruente aliqua necessitate præstat; sic dicta quia gratiosa est collatio; *aide seigneuriale.* (A. 1332.)

FESTALITER. — Solemni ritu; *avec solennité.*

FESTARE. — Ut FESTEIARE.

FESTEIARE. — Diem festum agere, tripudiare; *festoyer, faire fête.* (A. 1497.)

FESTELLA. — Ut FASTELLA.

FESTIALIS. — Fecialis; *hérault.* (*Vet. Gl.*)

FESTINANTIA. — Festinatio; *hâte, rapidité.* (*Act. Adrian. IV PP.*) — Juramentum, sacramentum; *serment.* (Ant. Min. de Prat.)

FESTINARE. — Deducere. (*A. SS.*) — Convivio excipere. (Cantip.)

FESTINATIO. — Convivium; *festin.* (A. 1377.)

FESTIS. — Fastigium, culmen; *faîte, comble;* ol. *feste.* (*Cons. Norm.*) — Obsequium; *soumission.* (*A. SS.*)

FESTISSARE. — Imbricibus tectum munire; *couvrir une maison, en garnir le toit de tuiles;* ol. *fester.* (A. 1370.)

FESTISSURA. — Imbrex; *tuile;* ol. *festissure.*

FESTITACULA. — Pro FESTIVITACULA, seu parva festivitas; *petite fête.*

FESTIVALIS BADERIUS. — *Vid.* BADERIUS.

FESTIVARE. — Diem festum agere a consuetis operibus cessando; *faire fête en s'abstenant de travailler.* (*A. SS.*) — Convivio excipere; *régaler quelqu'un.* — Gaudio recreare; *récréer, distraire agréablement.* (Alex. Ial.)

FESTIVATOR. — Præfectus piæ alicujus societatis, seu cui vexillum deferendum committitur; *le chef d'une association pieuse ou celui qui porte la bannière de cette association.* (A. 1223.)

FESTIVITACULA. — Ut FESTITACULA.

FESTIVITAS. — Festum, dies festus; *fête, jour de fête.* (Lud.) *Festivitates vendere :* « Nullus *festivitates* vendere præsumat (*Dec. Cal. reg. Hung.*), » id est in festis diebus, ut videtur. *Festivitas fracta*, cum quis in die festo opus aliquod exegit; *fête non chômée.* (S. Ans.) — Anniversaria defuncti commemoratio; *anniversaire.* (*A. SS. Ben.*)

FESTIVOSUS. — Festinus, promptus, alacer. (A. 1348.)

FESTIZARE. — Ludis publicis operam dare. (Mur.)

FESTO. — Sertum, corolla foliata; *feston.* (*A. SS.*)

FESTRAGIUM. — In ch. a. 1253 scribitur pro FESTAGIUM aut FENESTRAGIUM.

FESTRUM. — Fastigium, culmen; *faîte, comble.*

FESTUCA. — Signum et symbolum traditionis, vel translatæ possessionis quam tradebat emptori venditor, aut qui modo quovis rei possessionem in alium transferebat; *fétu, symbole de la tradition.* (*Dans un contrat de vente on donnait un brin de paille à l'acquéreur ; on attachait souvent ce brin à la charte et c'est de là qu'est venue l'expression* stipuler, *c'est-à-dire convenir et passer contrat* a stipula.)

FESTUCARE. — Festucam tradere, abjicere, rem abdicare; *renoncer à la possession d'une chose en rendant le fétu, signe de la tradition.* (*Vid.* FESTUCA.)

FESTUM. — Convivium; *festin, repas.* (Mich. Scot.) *Festum facere alicui*, aliquem benevole excipere; *faire fête à quelqu'un, le bien recevoir.* (*A. SS.*) — Funus, exsequiæ; *funérailles.* (Ach., *Spic.*) — Nundinæ, præsertim quæ in festis patronorum fiunt; *foire, marché;* ol. *feste.* (S. XII.) — Lignum in summitate domus ad quod omnia diriguntur tigna; *faîtage.* (Ugut.) — Culmen domus; *faîte, comble.* (A. 1285.) — Ecclesia ubi solemnis statio assignatur; *église, chapelle qui sert de but à une cérémonie.* (Ap. Mur.) — Processio quæ cum pompa et apparatu fit; *procession solennelle.* (*Ch. Mass.*) — Consecratio episcopi; *cérémonie de la consécration d'un évêque.* (*Reg. visit. Odon. arch. Roth.*) — Instrumentorum musicorum sonus, maximæ in lætitiæ signum; *concert, aubade, sérénade et généralement toute mise en jeu d'instruments de musique en signe de réjouissances.* (*St. univ. Aquens.*) — Ludus mimicus; *représentation dramatique.* (A. 1393.) — Chorea; *danse.* (A. 1350.) — Actus pius, religiosus; *acte de piété, dévotion.* (*Act. inquis. Carc.*) — Curia generalis; *cour plénière, grande réunion faite en vue du plaisir.* (A. 1181.) *Facere magnum festum*, quod Galli dicunt *faire grande réjouis-*

sance. (Pass.) — Dies festus; *jour de fête, fête.* (Pass.) *Festa dominica*, martyrum, confessorum, instituta vel ab ipsis apostolis, vel conciliis; *les fêtes des martyrs et des confesseurs. Festa annualia* seu *annalia* vel *dies annales*, præcipua totius anni festa, id est Nativitas Domini, Pascha, Pentecostes et festum Omnium Sanctorum; *les grandes fêtes de l'année. Festum arduens*, eminens, præcipuum; *grande fête, fête de premier ordre. Festa brachiorum* vel *manualia*, inferioris ordinis et minoris solemnitatis festa, in quibus ea tantum opera prohibebantur, quæ sine equis et carrucis fieri non possunt; *fêtes de second ordre. Festum cantoris*, festum primæ classis, quia tunc ad cantorem spectat Officium ordinare; eadem ratione *festum succentoris* vocatur festum secundæ classis. *Festum colibile*, quod colitur; *fête qui se célèbre. Festum duplex*, cum duo festa concurrunt eodem die, quo casu dignioris festum agitur, alterius sequenti. *Festa per totum duplicia* seu *quadruplicia*, de quibus fit in utriusque vesperis. *Festum de quarto duplici*, major solemnitas. *Festum triplex* seu *tersale*, festum majus, ut Pascha, etc., in quo *ter* antiphona ad Magnificat recantatur. *Festum novem lectionum*, in quo novem lectiones dicuntur in Matutinis, cujusmodi sunt majora festa. *Festa in cappis* seu *capparum*, majores solemnitates in quibus inter Missæ solemnia et Vesperas deferuntur cappæ a ministris chori ecclesiæ. *Festum unius ordinis*, idem videtur quod hodie festum duplex minus. *Festum animarum*, commemoratio defunctorum 2 Novembris; *le 2 novembre;* ol. *feste des âmes ou des trépassez. Festum apparitionis*, Epiphania; *l'Épiphanie, le 6 janvier. Festum* seu *dies architriclinii*, Dominica secunda post Epiphaniam; *le second dimanche après l'Épiphanie. Festum armorum* seu *coronæ Christi*, vel *instrumentorum* Dominicæ Passionis, aut *clavorum, hastæ* vel *lanceæ Christi*, feria sexta post octavam Resurrectionis Dominicæ; *le vendredi après l'octave de Pâques (ou le vendredi suivant, quand le premier était occupé par une autre fête). Festum asinorum*, festivitas quæ Bellovaci die 14 Januarii celebrabatur; *fête de l'âne. Festum azymorum*, Pascha; *le jour de Pâques. Festum broncheriæ*, Dominica Palmarum; *le dimanche des Rameaux. Festum Kalendarum, fatuorum, hypodiaconorum; Vid.* Kalendæ. *Festa candelarum*, solemniora festa apud Cartusienses in quibus in sacris Officiis accenduntur candelæ. *Festum campanarum*, festum Annuntiationis Mariæ; *le 25 mars. Festum candelæ*, festum dedicationis alicujus ecclesiæ seu potius dies festus patroni cujusdam loci in ch. a. 1380. *Festum carbonum*, festum apud Christianos Syros; *Vid.* Carbo. *Festum consecrationis corporis Christi* vel *Eucharistiæ*, seu *festum corporis Christi* aut *Sanctissimi Sancti*, festum sacrosancti Sacramenti; *la fête-Dieu. Festum divisionis* seu *de dispersione apostolorum*, dies 14 seu frequentius 15 Julii, qua die apostoli in diversas orbis partes profecti ac dispersi sunt; *le 14 et le plus ordinairement le 15 juillet. Festum herbarum*, Assumptio Mariæ; *l'Assomption de la sainte Vierge. Festum hypapantes* seu *luminum*, 2 Februarii; *fête de la Présentation au temple, le 2 février.* (*Festum luminum* præterea vocabatur a primis Christianis anniversaria baptismi dies, Græcis præsertim olim celebrata.) *Festum B. Mariæ de adventu*, festum Conceptionis; *la fête de la Conception, le 8 décembre. Festum B. Mariæ candelabricæ*, festum Purificationis; *la Purification, le 2 février. Festum Palmarum* seu *Olivarum* aut *Ramorum*, Dominica quæ præcedit Pascha; *le dimanche des Rameaux. Festum S. Petri ad Vincula*, seu *in gula Augusti*, 1 Augusti apud Latinos, 15 vero apud Græcos; *Saint-Pierre aux Liens, le 1er août chez les Latins et le 15 chez les Grecs. Festum S. Petri epularum*, seu *cathedræ S. Petri Antiochæ*, vel *caristia* aut *cara cognatio*, 22 Februarii; *le 22 février. Festum primitivum*, seu *primitiarum*, 1 Augusti apud Anglo-Saxones; *le 1er aout. Festum Transfigurationis Domini; Vid.* Transfiguratio.

FETA. — Ovis; *brebis;* ol. *féda.*

FETICUS. — *Fetica justitiæ*, pro Fatica, justitiæ reddendæ delatio. (A. 1406.)

FETILLERUS. — Qui *phylacteriis* magicis utitur; *celui qui fait usage de phylactères magiques.* (*For. Arag.*)

FETTUCIA. — Segmentum subtile ex quacunque natura, etiam lapide aut ligno; *trèspetit fragment.* (*A. SS.*)

FEU. — Pro Feudum. (Ach., *Spic.*)

FEUAGIUM. — Idem q. Fouagium.

FEUALIS. — Pro Feudalis.

FEUATARIA. — Jus feudi; *droit de fief.*

FEUATOR. — Qui feudum tenet, feudatarius; *celui qui tient en fief, vassal.*

FEUATORIUS. — Ead. notione.

FEUATUS. — Ead. notione.

FEUCARE. — Stercus emittere: « Roncinus nec *feucabat* nec urinabat. » (*Mir. Urb. V PP.*)

FEUDAGIUM. — Jus feudi ejusdemque districtus, territorium; *droit de fief et ressort du fief.* (A. 1184.) — Feudi traditio, possessione: « Tenet castrum... jure *feudagii.* » (*Reg. Feud. Aquit.*)

FEUDALIS. — Vassallus; *vassal, feudataire.*

FEUDARE. — In feudum concedere; *donner en fief, inféoder, fieffer.* (A. 1209.)

FEUDARIUS. — Feudo investitus, vassallus, idem q. Feuator. (A. 1121.)

FEUDATARIUS.— Ead. notione. (A. 1215.)

FEUDATOR. — Ead. notione. (Mur.

FEUDATUS. — Ead. notione. (A. 1176.)

FEUDICÆ. — Hiræ, ilia, f. leg. *fendicæ.*

FEUDICIALIS. — Ad feudum pertinens; *de fief, féodal.* (A. 1322.)

FEUDIFIRMA. — Locatio ad firmam, emphyteusis; *bail à ferme, emphytéose:* ol. *fief ferme.*

FEUDOTARIUS. — Idem q. Feuator.

FEUDOVEXILLUM. — *Vid.* Feudum.

FEUDUM. — Jus seu prædium quod dominus alicui dat pro beneficio, ut qui accipit sibi fidem et militiæ munus aliudve ser-

vitium exhibeat; *droit ou héritage concédé par le seigneur au vassal à charge d'un service quelconque, avec rétention de foi et d'hommage et de seigneurie directe*; ol. *fief, fieu, fiément, fié*, etc. — Feudi servitium seu clientela; *dépendance du fief*; ol. *mouvance du fief*. — Prædii servilis conditio; *vasselage, condition de ce qui est tenu en vasselage*. — Homagium; *hommage féodal*. — Quodlibet utile jus quod ad feudi dominum capitalem pertinet; *redevance, droit dont la propriété appartient au suzerain*; ol. *droit utile du fief*. — Jus, facultas; *droit de faire une chose, jouissance, autorisation*. — Merces, stipendium, quidquid datur pro officio; *honoraires, salaire*. — Locatio; *bail à ferme, à rente*. — Census ob assignatam possessionem solvendus; *rente, cens*. — Quodvis prædium; *toute espèce d'héritage, terre*. — Donum in perpetuum; *donation, libéralité faite à perpétuité*. — **Feudum abonnatum** seu **ametatum**, cujus caducæ præstationes singulis annis cum certa pecuniæ summa solvuntur; *fief dont les produits éventuels, tels que les reliefs, les quints*, etc., *ont été convertis, d'un commun accord entre le vassal et le seigneur, en rentes annuelles*; ol. *fief abonné, fief amété*. (Pass.) **Feudum abbreviatum** seu **restrictum**, cujus præstationes ex pacto limitatæ sunt; *fief dont les droits ont été modifiés, limités et restreints*; ol. *fief abrégé, fief restreint*. (A. 1403.) **Feudum antiquum** seu **paternum**, quod ab antiquo cuidam familiæ ita concessum est ut a masculis tantum possideatur; *fief concédé à une famille, de telle sorte qu'il ne pourait être possédé que par les mâles*; ol. *fief ancien, fief paternel*. (Pass.) **Feudum aperibile** seu **reddibile**, cujus castrum reddi debet domino capitali, cùm ei libuerit, a vassallo, qui inde cum tota sua familia excedere tenetur, ita tamen ut eidem vassallo postea restituatur; *fief que le vassal est tenu de prêter à son seigneur quand il en est requis*; ol. *fief rendable et jurable*. (Pass.) **Feudum arcaragii**, seu **arquerii**, quod a vassallo possidetur ea conditione ut in expeditionibus bellicis servitium *arcarii* seu sagittarii domino præstet; *fief dont le possesseur est tenu de suivre le seigneur à la guerre en qualité d'archer*; ol. *fief d'archer*. (A. 1211.) **Feudum ad plena arma** seu **de plenis armis**, cujus feudatus armis omnibus et equo instructus domino capitali servitium per 40 dies tenetur; *fief dont le possesseur doit servir son seigneur à la guerre pendant quarante jours, à cheval et armé de toutes pièces*; ol. *fief de chevalier*. (*H. Harcur.*) **Feudum bursæ** seu **bursale**, feudi redituum pars quædam quæ a primogenito secundo genitis conceditur; *apanage en argent constitué par l'aîné sur le fief au profit des puînés*; ol. *fief boursier, fief boursal*. (*Cons. Cenom.*, etc.) In nonnullis instrumentis *feudum bursale*, seu *nummorum*, vel *feudum de camera*, aut *cavenæ*, dicitur cum aliquid ex *camera*, id est fisco regio, vel ex aliquo loco thesaurario, vel ex vectigalibus, vel ex mensa argentaria, solvitur; *fief sans terre, rente assignée sur le trésor royal ou sur toute autre chose, à la charge d'hommage*; ol. *fief de revenu, fief en l'air, fief volant*. (Pass.) **Feudum capitale**, illud quod nullo medio a rege, aut eo qui supremo jure gaudet, dependet, ut sunt Comitatus, Ducatus, Baroniæ; *fief tenu noblement à cour et usage*; ol. *fief chevel, fief en chef*. (*Cons. Norm.*) **Feudum censuale**, tenura terrarum sub annuo censu infeodata; *héritage tenu à cens* (et improprement appelé *fief*); ol. *fief censuel*. (*Lib. nig. Scac.*) **Feudum colus**, quod inter feminas partitur; *fief qui se partage entre les femmes*; ol. *fief de quenouille*. (A. 1366.) **Feudum corporale**, quo vassallus debita servitia per se ipsum domino præstare tenetur; *fief dont le possesseur est obligé de s'acquitter en personne des services qu'il doit au seigneur*; ol. *fief de corps*. (Interdum *corporale* etiam dicitur feudum quod in terris aliisque domaniis positum est, ad discrimen eorum quæ *incorporalia* vocant, quod sine tenementis sint.) **Feudum dangerii**, quod amittitur nisi mature hominium et fidelitatem exhibeat vassallus; *fief qui se confisque si le vassal se met en possession avant d'avoir prêté la foi et l'hommage*; ol. *fief de danger*. (Pass.) **Feudum decimale**, emolumentum quod ex decimis percipitur, jus decimæ; *revenus de la dîme, droit de dîme*. (A. 1417.) **Feudum dominicum**, idem f. quod *capitale*, seu illud a quo alia feuda etiam nobilia pendent; *fief dont relèvent les autres*; ol. *fief dominant*. (A. 1231.) **Feudum ecclesiasticum**, quod ab ecclesiis et ecclesiasticis possidetur; *terre, tenure appartenant à une église ou à un clerc* (par opposition au fief tenu par un laïque, *feudum sæculare*). **Feudum episcopale**, prædium quod ab episcopo jure beneficii possidendum laico conceditur; *terre concédée, inféodée par un évêque à un laïque*. (A. 1122.) **Feudum francum**, *honorabile* seu *honoratum*, illud in quo vassallus ad servitia non tenetur, fidem tamen domino servare debet eoque nomine hominio obnoxius est; *fief dont le possesseur n'est tenu qu'à l'hommage et est franc de tout service*; ol. *fief franc, franc fief, fief libre, fief d'honneur*. (*Zaz.*) **Feudum furcale**, cui *furcæ* seu superioris justitiæ jus competit; *fief auquel est attaché le droit de haute justice*; ol. *fief furcal*. (A. 1308.) **Feudum futurum** aut *de futuro*, illud de quo quis infeudatur post mortem possessoris; *fief accordé par le seigneur dominant, mais dont l'investiture n'est donnée qu'après la mort de celui qui en est titulaire au moment de la concession*; ol. *fief futur*. (A. 1411.) **Feudum immediatum**, quod a capitali domino immediate tenetur; *fief relevant directement d'un seigneur, par opposition au fief médiat ou arrière-fief*; ol. *fief immédiat*. (A. 1307.) **Feudum laicale**, quod non tenetur de ecclesia, sed de domino laico; *fief ne relevant d'aucun ecclésiastique, mais dépendant d'un fief purement temporel*; ol. *fief laïcal*. (*Mon. Angl.*) **Feudum ligium**, aut *liale*, cujus tenens domino suo fidem omnem contra quemvis præstat; *fief pour lequel, en faisant foi et hommage à son sei-*

gneur dominant, le vassal s'engage à le servir envers et contre tous; ol. *fief lige*, *fief liége.* (Pass.) *Feudum loricæ*, *militare* seu *militis*, quod a vassallo *milite* possidetur; *fief qui doit le service de chevalerie et ne peut être possédé que par un chevalier;* ol. *fief de haubert*, *fief de chevalier.* (Pass.) *Feudum mediatum*, quod a capitali domino mediate tenetur, retrofeodum; *fief formant un arrière-fief par rapport au seigneur suzerain;* ol. *fief médial.* (A. 1307.) *Feudum nobile:* 1° quod possessorem suum nobilitat; *fief noble, fief qui anoblit le possesseur;* 2° quod a principe conceditur et merum imperium habet; *fief noble*, *fief qui est directement concédé par le souverain, et a haute, basse et moyenne justice;* 3° in Normannia prædium quodvis cujus possessor militari servitio et homagio obnoxius est; *fief noble*, *tout héritage possédé à charge de foi et hommage et de service militaire.* (Pass.) *Feudum obliale*, quod censui *obliarum* obnoxium est; *fief dont le possesseur est tenu envers le seigneur dominant d'une rente annuelle de pains ronds appelés oublies;* ol. *fief oubliel.* (A. 1320.) *Feudum paternum* seu *patrimoniale*, quod ab uno ex majoribus nostris, qui communis agnationis caput fuerit, acquisitum, vel quod a patre, vel aliquo ascendentium obtentum est; *fief patrimonial*, *celui dont le premier possesseur est la tige de la famille*, *ou celui qui provient de succession ou legs de famille.* (Ap. Zaz.) *Feudum planum*, nude et nullo medio a domino dependens; *fief qui ne relève point d'un autre;* ol. *fief plain.* (A. 1230.) *Feudum plejuræ*, quo vassallus pro domino fidejubere tenetur aut *plegium* dare; *fief dont le tenancier doit se porter pleige ou caution pour le seigneur;* ol. *fief de pléjure.* (Pass.) *Feudum procurationis*, pro quo condictis vicibus hospitium et convivium domino a vassallo debentur; *fief dont le possesseur est tenu d'héberger le seigneur dominant;* ol. *fief de paisse et de giste*, *fief de procuration.* (Pass.) *Feudum receptabile et non reddibile*, feudum in quo vassallus tenetur *recipere* seu admittere dominum capitalem, cum ei libuerit illo uti ad suum commodum, ita tamen ut vassallus ex eo excedere, illudque totaliter domino *reddere* non teneatur; *fief dans le château ou manoir duquel le vassal est tenu de recevoir le seigneur dominant, lorsque celui-ci juge à propos d'y venir, mais sans être obligé de vider entièrement les lieux;* ol. *fief recevable et non rendable.* (A. 1424.) *Feudum resumtibile*, illud quod prius ab omni præstatione liberum, et a quolibet servitio sive reali, sive personali immune, domino capitali ob certum stipendium subditur, statimque ab illo recipitur seu feudi nomine cum debitis servitiis; *héritage allodial remis par le vassal entre les mains du seigneur, pour le reprendre de lui à titre de fief;* ol. *fief de reprise.* (Pass.) *Feudum reversibile*, quod nimirum mortuo sine liberis vassallo ad dominum capitalem revertitur; *fief qui, à défaut d'héritiers mâles du tenancier, revient de plein droit au seigneur dominant;* ol. *fief de retour.* (Pass.) *Feudum rurale* seu *burgense*, ignobile, servitiis addictum; *héritage chargé de vilains services ou de rentes, espèce de censive;* ol. *fief rural*, *fief bourgeois*, *fief non noble.* (Pass.) *Feudum simplex*, quod simplici et perpetuo jure quis tenet et hæredibus suis transmittit; *fief tenu en pleine propriété;* ol. *fief simple.* (Ap. Cowel.) *Feudum spiritale* seu *advocatiæ*, quod et lege datur ut feudatarius armis jura tueatur Ecclesiæ e qua feudum tenet; *fief concédé par une église, sous la condition que le tenancier la défendra;* ol. *fiel d'avouerie.* (Ap. Mur.) *Feudum subalternum* seu *suppositum*, ex aliis pendens, secundarium; *fief d'un ordre inférieur à ceux émanés directement du souverain;* ol. *fief subalterne.* (A. 1434, etc.) *Feudum talliatum;* 1° feudum certis conditionibus concessum; *fief concédé avec certaines limitations et conditions;* ol. *fief taillé* (Pass.); 2° feudum cujus quædam portiones diversis personis ad vitam seu ad certos annos assignantur; *terre dont certaines parties ont été concédées à différentes personnes;* ol. *fief taillé.* (*Ch. Angl.*) *Feudum verum*, 1° quod nunc exsistit, cui opponitur *feudum de futuro; fief actuellement existant;* ol. *fief vrai* (*Jus. feud. Saxon.*); 2° illud quod a domino capitali gratuita et liberali donatione conceditur; *fief concédé sans aucune réserve de services pour le seigneur;* ol. *fief vrai.* (Ap. Brus.) *Feudum villanum*, tenementum quod a *villano* possidetur sub onere præstationis, census et operarum, quod villanum servitium nuncupatur; *héritage tenu à cens ou rentes serviles;* ol. *fief de vilain, villenage.* (A. 1341.) *Crescere dominum in feodo*, augere feudum domini per acquisitionem et accessionem; *accroître le fief*, *en augmenter l'importance par des accessions de territoire, ou de droits.* (A. 1230.) *Feudum minuere*, partem illius dare, vel alienare; *diminuer le fief*, *en aliéner une partie des terres ou des droits.* (Pass.) *Feudum committere*, in commissum cadere; *perdre son fief;* ol. *commettre son fief.* (Pass.) *Feudum conducere*, illius investituram recipere; *recevoir l'investiture d'un fief.* (A. 1425.) *Feudum exigere* seu *postulare*, ejus investituram petere; *demander l'investiture d'un fief.* (A. 1385.) *Feudum justitiare*, jus suum in eo exercere vel manum injicere; *user du droit qu'on a sur un fief ou le confisquer.* (A. 1269.) *Feudum ostendere*, feudalium prædiorum descriptionem domino offerre; *présenter au seigneur dominant un état des terres composant le fief.* (A. 1263.) *Feudum negare* seu *refutare*, clientelarem professionem denegare; *ne pas reconnaître la suzeraineté du seigneur dominant.* (S. XIII.) *Feudum reintegrare*, tantum terræ aut feudi ad servitium domini consuetum assignare, quantum a vassallo datum alienatumque fuerat; *remettre un fief dont on a aliéné une partie, dans l'état où on l'a reçu;* ol. *réintégrer le fief.* (A. 1270.) *Vid.* etiam MANSUS, PRESBYTERALIS, RETINERE, SERGENTARIUS, SERVIENS, VEXILLUM, VIARIA, VICARIA, VICEDOMINUS, etc.

FEUDUS. — Idem q. FEUDUM.

FEUGANGI. — Ut FEGANGI.

FEUGERA. — Filix; *fougère.*

FEUGERIA. — Idem, ut et locus filice abundans. (A. 1317.)

FEUGIA. — Idem q. FEUGERA.

FEUO. — Idem q. FEUDARIUS.

FEUODIUM. — Quidquid feudi titulo possidetur. (A. 1117.)

FEUODUS. — *Vid.* FEUDUM.

FEUTRUM. — Subcoacta, pannus coactilis; *feutre.* (Pass.) — Fagina, ensis theca; *fourreau d'épée.* (A. 1357.)

FEVUM. — Idem q. FEUDUM.

FEVUS. — Ead. notione.

FEXA. — Prædium rusticum ubi animalium greges aluntur; *métairie où l'on élève des troupeaux.* (A. 1108.)

FEYMERUS. — Scabinus, assessor judicii occulti Westphaliæ; *juge d'une cour wehmique.*

FEZA. — Idem q. FESIA.

FEZELENUS. — Nepos, vel pronepos. *Vid.* FALCTENUS et FELESENNUS.

FEZORIA. — « Gorianus senior misit Guidonem monachum in *fezoria.* » (A. 1064.) Ubi *fezoria* videtur significare *carcerem*, ab Ital. *fezzo*, sordidum, putidum.

FIADA. — Vox Hispanica, vadimonium; (*For. Leir.*)

FIADURA. — Vox Hispanica, fidejussio, vadimonium. (A. 1181.)

FIALA. — Perperam pro FIOLA, instrumentum musicum : « Cum vice quadam joculatorem introduxisset, et ille dulcedine *fialæ* dormientem excitasset. » (Cæsar., *Lib. Mir.*) — Calicis operimentum; *Vid.* FILIOLA. — Phiala, vas vinarium; *Vid.* PHIALA.

FIALARIUS. — Minister in palatio apostolico, cui incumbebat pro lucernis ellychnia adaptare et præparare; *officier du palais des Papes qui était chargé de tenir les lampes en bon état.*

FIANCIALIA. — Sponsalia; *fiançailles.* (A. 1409.)

FIANCUM. — Latus; *côté, flanc.* (*A. SS.*)

FIARNALDI. — *Vid.* FILIUS.

FIAS. — Nomen cujusdam candelæ: « Quatuor candelas nuncupatas *fias.* » (A. 1398.) Candelas bonas quæ dicuntur communiter *fias.* » (*Hist. Autis.*)

FIAT. — « Signaturæ autem papales expediuntur ab ipsa Sanctitate per *fiat* simplex, vel per *fiat* geminatum, vel per *fiat* proprio motu, per *fiat*, ut petitur. A cancellario per concessum, concessum ut petitur, concessum in forma, concessum in præsentia D. N. P. » (*Compend. benef. exposit.*) — Candelæ species, ut FIAS, q. *Vid.*

FIATUR. — *Vid.* FITUR.

FIBBIA. — Italis fibula; *boucle, agrafe.*

FIBLA. — Pro FIBULA.

FIBRETA. — Fascis, quia fibula constringitur. (*St. Ast.*)

FIBULA. — « Quem portum cum aqua et piscationibus, et littoribus sibi pertinentibus, et *fibulam* cum finitima palude sibi pertinenti, » etc. (A. 1088.) Per *fibulam* forte intelligenda lingula terræ, quæ ad instar *fibulæ* duo simul annectit, ut agrum cum palude, etc. — Spiculum, aculeus : « Quintanus contax sine *fibula.* » (*Cod. Th.*)

FIBULATORIUM. — A *fibula*, qua vestis subligatur, vox deducta, unde quibusdam pro ipsa fibula sumitur.

FICACIUM. — Marsupium; *bourse.* (Ugut.)

FICALINUS. — Ut FISCALINUS.

FICARE. — Figere; *planter.* (*St. Mut.*)

FICARIA. — Ficus arbor; *figuier.*

FICARIUM. — Vas in quo *ficus* feruntur; *panier, corbeille.* (*Vet. Gl.*)

FICARIUS. — Qui colligit ficus; *celui qui cueille les figues.* (Fidej.) — Quidam deus silvestris; *génie des bois.* (Id.)

FICAROLUM. — F. *tributum*, quod pro figendis palis ad quos religantur naves, solvitur; *droit à payer pour avoir la permission de planter, sur le bord de la mer ou d'une rivière, des pieux destinés à l'amarrage des navires.* (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

FICELLUS. — Fasciculus; *faisceau.* (A. 1308.)

FICHA. — Canalis, ut videtur, palis munitus. (A. 1211.) *Ficham facere,* medium unguem ostendere, signum derisionis et contemptus; *faire la figue.* (*St. Pallav.*)

FICHETTA. — Fibula; *boucle, agrafe.* (A. 1389.)

FICHETUS. — Claviculus; *fichet.* (*Cod. dipl. Ital.*)

FICHIA. — Palorum infixorum series; *palissade.* (A. 1212.)

FICHORRA. — Piscationis species.

FICILIARIUS. — Idem q. FICTILARIUS.

FICILIS. — Culter sutorius; *tranchet.* (*Vet. Gl.*)

FICILUS. — Os brachii *radius* dictum; *le radius.* (*A. SS.*)

FICITAS. — Fructus fici; *figue.* (Non.)

FICITOR. — Collector ficorum; *celui qui ramasse les figues.* (Id.)

FICO. — Genus calceamenti monachici, vel forte rusticorum : « Tunc invenit a Deo bonum consilium, et implevit duos *ficones* suos carbonibus ignis, et infixit pedes suos in eis. » (*A. SS.*) Inde tamen minime concludendum *ficones* constanter calceos fuisse crassioris formæ et materiæ.

FICONITUS. — Præsagus, augur; *devin.* (*Vet. Gl.*)

FICTA. — Dolor acutior in aliqua parte corporis, quasi in ea aculeus defixus esset, ejusmodi est in pleuresi, quem *felum* vulgo alii vocant, Galli *pointe.* (Greg. Tur.) — Census, locatio, pensio, reditus, vectigal certum et fixum, ut FICTUS. (A. 888.)

FICTABILIS. — Censualis, qui censum persolvit; *censitaire, qui paye le cens.* (A. 1327.)

FICTATICIUS. — Inquilinus, fundi ad *fictum* conductor; *locataire, fermier.* (*St. Pal.*) *Fictaticiæ res*, ad *fictum* seu censum datæ; *choses louées, données en location.* (Ugh.)

FICTATIO.—Locatio, res ad censum data; *location, chose louée.* (Ugh.)

FICTILERIUS. — Idem q. FETILLERUS.

FICTITIA. — Simulatio; *feinte, déguisement.* (Flet.)

FICTOR. — Dominus, a quo scilicet aliquid ad *fictum* seu ad censum tenetur; *propriétaire, celui qui donne quelque chose à cens.* (*Vet. Gl.*)

FICTORIUM. — Limes in agro positus et infixus; *borne.* (A. 982.)

FICTUALIS. — (Subst.) Inquilinus; *fermier* (*St. Ast.*)—(Adj.) Ad *fictum* pertinens; *de location.* (*St. Mant.*)

FICTUM. — Idem q. FICTUS.

FICTUOSE. — Ficte; *avec déguisement, par faux semblant.* (A. 1278.)

FICTUOSITAS.—Fictio, simulatio, inanis species; *feinte, faux semblant.* (Joh. de Card.)

FICTURA. — Sectura, forte pro FISSURA. (*Conc. Hisp.*

FICTUS. — Census, locatio, pensio, reditus, vectigal fixum et certum; *cens, rente, redevance, taxe, fermage.* (Pass.)

FICTWITA. — Præstationis species apud Anglos; *sorte de redevance.* (*Mon. Angl.*)

FICUNDEUM. — Ficetum, seu locus ficis arboribus consitus; *lieu planté de figuiers;* ol. *figueraie.*

FICUS.— *Sub ficu et vite*, proverbialis loquendi formula qua rerum abundantia significatur, sat frequens in Veteri Testamento. *Ficus facere*, idem q. *ficham facere. Vid.* FICHA.

FIDA. — Idem q. EXFIDA.

FIDAGIUM. — Idem q. FIDANTIA.

FIDAMEN.—Fides; *foi, confiance.* (Tert.)

FIDANCERIA. — Sponsio, ut FIDANTIA.

FIDANTIA. — Sponsio, fidejussio; *caution, garantie, nantissement;* ol. *fiance.* (A. 1060.) *Fidantia de directo*, seu *juris*, qua quis rectum se alicui seu jus facturum spondet. (*For. Arag.*)— Salvagardia; *sauvegarde :* « Prædictus abbas Florius ad protectionem domus suæ procuraverat *fidantiæ* et securitatis litteris præmuniri. » (Ap. Mur.) *Fidantia salvitatis*, qua quis rem salvam alteri præstat et cavet; id est garantit. (Mol.) —Præstatio, tributum, apud Italos; *redevance, taxe.* (A. 1122.)

FIDARE. — Pro *fidere.* (*Us. Barc.*)

FIDATA. — Præstatio, tributum, ut FIDANTIA. (Mur.)

FIDATOR. — Cui aliquid commendatur, deponitur; *celui à qui on recommande, on confie une chose.* (A. 1247.)

FIDATUS. — Cui fides haberi potest, fidelis; *qui mérite créance, à qui on peut se fier;* ol. *fiable.* (Mart., *Anecd.*)

FIDEDICERE. — Fidejubere, promittere; *répondre pour quelqu'un, garantir, promettre.* (*Vet. Gl.*)

FIDEDICTIO.—Fidejussio; *garantie, caution.*

FIDEDICTOR. — Sponsor; *garantie, répondant.*

FIDEDICTUS.—Pro quo spondetur; *celui pour lequel on répond.* (*A. SS. Ben.*)

FIDEDIGNI.—Testes, Gal. *témoins.* Præsertim vero testes producti ex clero, vel monasterio, qui ex ipsa clericaturæ, aut monachismi professione, nullo interposito sacramento, fide habentur digni, cum quidpiam in judicio attestatur. (*Lex Long.*)

FIDEDIGNITAS. — Testimonium a clericis et monachis præstitum; *témoignage, déposition des prêtres et des moines.* (A. 1435.)

FIDEFRAGIUM.—Perjurium, fides fracta, mentita, in legibus Hungaricis; *parjure, foi mentie.*

FIDEICAPTIO. — Sacramentum; *serment.* (*Tab. Cal.*)

FIDEICOMMISSARIUS. — Testamenti exsecutor; *exécuteur testamentaire.* (Mur.)

FIDEICOMMISSUM — Testamentum, instrumentum fide sua assertum. (Mur.)

FIDEIDONATIO. — De iis dicitur qui invicem sibi *fidem dant* de futuro matrimonio contrahendo; *promesse de mariage.* « *Fideidonationes* domesticas, etiam de matrimonio contrahendo fieri prohibemus. » (*Syn. Cicest. a.* 1289.)

FIDEIMANI. — Viri probatæ fidei, quibus rei promissæ exsecutio mandatur; *personnes de confiance que l'on charge de faire une chose.* (Mart., *Ampl. Col.*)

FIDEJURARE. — Promittere, jurare; *promettre, s'engager par serment*

FIDEJUSSOR. — Sponsor; *garantie, caution, répondant.*—*Fidejussores tollere*, dicebatur judex, qui in jus vocatum, aut accusatum de aliquo crimine, vadem dare ad dictam diem juri se stiturum, cogebat. — Testamenti exsecutor; *exécuteur testamentaire.* (*Test. Hug. I ep. Tol.*) *Fidejussores* dicti etiam patrini, Gal. *parrains*, ap. S. Eligium et quosdam alios.

FIDEJUTRIX. — Quæ pro alio fidejubet; *celle qui se porte caution pour autrui.*

FIDELE. — Prædium quod a vassallis seu fidelibus tenetur; *terre, métairie donnée en fief.* (A. 646.)

FIDELIATOR. — Is penes quem erat dispositio piarum fundationum et donationum. (*Hist. Fuld.*)

FIDELIS. — Subditus, vassallus, qui fidem suam domino obstrinxit; *celui qui a juré fidélité à un seigneur, vassal;* ol. *féal.* (Pass.) —Uxor; *femme mariée, épouse.* (A. 1011.) — *Fideles*, Christiani; *les Chrétiens, les fidèles.* (Pass.) *Fidelium magister*, idem q. FIDELIATOR. (*H. Fuld.*)

FIDELITAS. — Fides quam quis regi suo seu principi servare debet subditus; *foi, fidelité.* (*Cap. C. M.*) — Servitia quæ domino vassallus præstare tenetur; *devoirs auxquels la foi oblige le vassal.* (Pass.) *Fidelitas jurata*, sacramentum fidelitatis. (*Reg. feud. Aquit.*) *Fidelitas villæ*, sacramentum fidelitatis a cive præstitum. (A. 1248.) *In fidelitate Dei et S. Petri placitare*, hoc est, ut videtur, sub protectione et tutela Dei et S. Petri. (*G. Chr.*) *Fidelitatem facere;* 1° per fidem suam promittere (*Chartul. S. Pet. Carnot.*); 2° quod unicuique proprium est fideliter tribuere. (A. 1171.) *Fidelitates tenere*, f. sacramenta fidelitatis pro domino capitali recipere. (A. 1205.)

FIDELLA. — Fidicula, lyra; *luth, lyre.* (Ap. Œsel.)

FIDEMENTIROSUS. — Ead. notione q. Fidementitus.

FIDEMENTITUS. — Periurus; *parjure, foi mentie.*

FIDENCIA. — Præstatio, quæ in fidejussionibus dandis domino debebatur, idem q. Fidantia. (A. 1343.)

FIDENTIALIA. — Sponsalia; *fiançailles.*

FIDENTIARIUS. — Familiaris, amicus; *confident, ami.*

FIDEPROMITTERE. — Idem q. Fidedicere.

FIDERE. — Esse, fieri: « Quod bene *fideat* tutela populata. » (A. 1165.)

FIDES. — Fides Christiana; *la foi, la religion. Domicilium fidei*, ecclesia; *l'église. Domestici fidei*, fideles; *les fidèles. Fideimachia*, pugna pro fide; *combat, lutte pour la foi.* — Fidei formula; *profession de foi, formulaire de foi.* — Sacramentum, juramentum; *serment.* — Præstatio, tributum; *taxe, impôt, droit. Fidem facere*, fidem suam de re quavis, verbi gratia de pecunia solvenda, alteri obstringere. (*Lex Sal.*) *Per fidem beneficam renuntiare,* formula renuntiationis, qua quis profitebatur se ultro et bona fide renuntiasse certis privilegiis quibus in jure uti licebat. (A. 1264.) *Fidem brachio dare sacramento*, duellum indictum et juratum tenere. (A. 1056.) *Fidem levare*, manum vel digitum levando, per fidem suam promittere. (A. 1460.) *Fides salva servata*, illæsa. *Fidem salvare*, illæsam conservare. (A. 828.) *Fidei donationes*, de iis qui invicem sibi *fidem dant* de futuro matrimonio contrahendo. (A. 1289.) *Fidem mentiri* dicebantur qui contra *fidem factam*, sacramento firmatam, in domino insurgebant. (A. 752.) *Fides fracta*, fides mentita. (*Vet. Gl.*) *Fides læsa*, perjurium. (Rog. Hoved.) *Fides manualis*, quæ manu in alterius manuum posita præstatur. (A. 1382.)

FIDEUS. — Pro *finùs*, hoc est purus; *fin.* (Ap. Lud.)

FIDIATOR. — Fidejussor, sponsor; *caution, celui qui répond.* (Marc., *H. Beneh.*)

FIDIATURA. — Cautio, fidejussio; *caution, garantie.* (Id.)

FIDICINARE. — Canere lyra; *jouer de la lyre.* (*Vet. Gl.*)

FIDICULA. — Funis ad flagellandum, genus tormenti quo rei in eculeo suspensi torquentur ut fides et veritas inveniantur; *cordelette en usage dans le supplice de la flagellation; sorte de question ou torture judiciaire*

FIDUCIA. — Fides, fidelitas, sacramentum fidelitatis; *foi, fidélité, et serment de fidélité.* « Dederunt tres *fiducias.* » (A. 1204.) — Tutela, protectio; *protection, tutelle, sauvegarde.* (*Præc. Car. M.*) — Vis, efficacitas; *puissance, efficacité.* (A. 1093.) — Consilium quo vassallus dominum suum juvare tenetur in placitis, quod, aliis verbis, *sequi et juvare dominum de placito* dicebatur; *obligation du vassal de prêter son concours au souverain dans les plaids;* ol. *fiance.* — Jurisconsultis, obligatio, hypotheca, cum res aliqua, mutuandæ pecuniæ gratia, mancipatur, vel in jure ceditur; *gage, nantissement, hypothèque;* ol. *fiance.*

FIDUCIALIA. — Sponsalia, quia in iis *fiducia* seu fides mutuo datur; *fiançailles.* (A. 1401.)

FIDUCIALIS. — Securus, cui fidere potest; *sûr, auquel on peut se fier;* ol. *fiable.*

FIDUCIALITER. — Cum fiducia; *avec confiance.* — Prout is debet qui fidem suam alteri obstrinxit; *comme celui qui a engagé sa foi à un autre.*

FIDUCIARE. — Pignori aliquid dare; *donner en gage, en nantissement.* — Per fidem suam promittere, fidem suam veluti fiduciam aut pignus obligare; *promettre, engager, donner sa foi;* ol. *fiancer.*

FIDUCIARIUS. — Qui in *fiduciam* seu hypothecam dat; *celui qui donne en garantie. Vid.* Fiducia. — Fidelitatis sacramento obstrictus; *celui qui est lié à un autre par un serment de fidélité, vassal.* — Qui rem aliam fiduciatim accipit; *dépositaire.*

FIDUCIATUS. — Fiduciam habens; *ayant confiance:* « Sancta ejus opinione *fiduciati*, simul cum infirma concite properabant. » (*A. SS.*)

FIDUCULUS. — Instrumentum quo rei torquentur; *instrument de torture.* (*St. Saon.*)

FIDUNCULUS. — Cui fides habetur; *celui en qui l'on a confiance.* (*Vet. Gl.*)

FIDUS. — Notarii scriba; *clerc de notaire.* (*Inst. His. Sic.*)

FIEDICUS. — Propheta. (*Vet. Gl.*)

FIENDUS. — Pro *faciendus.* (*A. SS. Ben.*)

FIENS. — Fimus; *fumier;* ol. *fiens.*

FIERADUCA. — Vestis species; idem q. Garnachia. (*St. Mas.*)

FIERE. — Pro *fies*; *Vid.* Fitur.

FIERENTUR. — Pro *fierent.* (Lud.)

FIERI. — Pro *esse.* (*Int. S. Iren.*)

FIERTO. — Idem q. Ferto.

FIERTRA. — Capsa in qua sanctorum reliquiæ reconduntur; *châsse, reliquaire;* ol. *fiertre, fietre*, etc.

FIESSUM. — Idem q. *proprium*, ut videtur: « Quidquid in ipsa vicaria Ysodro in *fiessum* habere et de genitore meo Dibilungo comite quondam a legitima hæreditate pervenit ad me... totum ad integrum Ysodro ad jam dictam abbatiam religiosarum cedo. » (A. 817 vel 832.) Credendum esset *feudum*, Gall. *fief*, si hæ voces tum fuissent in usu.

FIETA. — Mensura liquidorum : « *Fieta* una vini. » (San.)
FIETUR. — Pro *fiet.*
FIFFULS. — Mensuræ frumentariæ ap. Anglos species. (*Mon. Angl.*)
FIGERE. — Finiri, definire, terminari; *aboutir, finir, déterminer.* (*Conc. Hisp.*) — Quid apud chimicos sonat, docet Arnaldus in Rosario ms. : «*Figere* est desponsare, solvere et congellare. »
FIGLUS. — F. fibula ; *fiche.* (Mur.)
FIGMENTARE. — Fingere, simulare. (Ugut.)
FIGMENTARIUS. — *Figmentarius cantor,* musices peritus; *habile musicien.* (*A. SS.*)
FIGMENTER. — Ficte, falso; *par faux semblant, faussement.* (A. 1319.)
FIGMENTUM. — Simulatio, prætextus, ficta ratio; *feinte, faux semblant, prétexte.* (A. 1275.)
FIGUA. — Ficus; *figue.*
FIGUARDA. — Pascuum pascendis animalibus locatum; *pâturages.* (Mur.)
FIGUERIA. — Ficetum; *lieu planté de figuiers;* ol. *figueraie.*
FIGULATIO — Fictio, formatio; *action de façonner, façon.* (Tert.)
FIGULINA. — Opus, seu vas figlinum; *ouvrage de poterie, vase de terre.* (*A. SS.*)
FIGURA. — *Figura judicii,* juris formula, præscripta judicandi ratio; *formalité.* (A. 1395.)
FIGURALITAS. — Figuratio, tropologia; *langage figuré, allégorique, fiction.* (Fulg.)
FIGURALITER. — Figurate; *d'une manière figurée, allégorique, voilée.* (Tert.)
FIGURARE — Rei alicujus figuram et signum esse; *représenter, être la figure, l'emblême de* (*Conc. Hisp.*)
FIGURATIVUM. — « In eodem sacello Missam de B. Virgine *in figurativo* quotidie decantari suis sumptibus ordinavit. (*Ann. Nov.*) Id est cum notis.
FILA. — Terræ spatium; *morceau de terre.* (*Lex Mac.*) — Species fustæ, seu materiei ligneæ; eadem quæ FILERIA.
FILACISTA. — Idem q. FILATISTA.
FILACIUM. — Filum crassius, quo in curiis judiciariis brevia et rescripta, trajecta invicem constringuntur, ne pereant; *gros fil;* ol. *filace.* — Rete, laqueus, cassis; *filet.* (Baluz.)
FILACTERIUM. — Longa et otiosa oratio; *entretien long et oiseux, paroles inutiles.* (Mur.) — Theca minor sacrarum reliquiarum, quæ ad collum *filacteriis* seu vittis appensa in processionibus portabatur; *reliquaire portatif.* (Bern. Mon.)
FILANDERIA. — Quæ lanam vel linum in fila deducit; *fileuse.*
FILARE. — Fila rhombo circumvolvere; *mettre le fil en peloton.* (B. Ord. de For.) — Nere; *filer.* (*A. SS.*)
FILAROLUS. — Fusus; *fuseau.* (*St. Rip.*)
FILASSERE. — Custodire, tueri; *garder, défendre.* (*A. SS.*)
FILATARIUM. — Locus ubi abundat filix; *fougeraie.* (*Vet. Gl.*)
FILATERIUM. — Pro PHYLACTERIUM.
FILATICIUM. — Filum crassius, ut videtur : « Demum dictum sanctum corpus caligis ex *filaticio,* ut dicunt, albo, et sandalibus ex ermesino rubro, more archiepiscoporum calceatum exstitit. » (*A. SS.*) Nisi idem sit ac pannus coactilis, lanæ coactæ.
FILATIO. — « A... limite lapideo respiciendo per rectam *filationem* et lineam. » (A. 1497.) Id est recta linea, directo.
FILATISTA. — Qui vel quæ pro mercede filat; *fileur ou fileuse.* (*Vet. Gl.*)
FILATORIUM. — *Filatorium nocturnum,* mulierum una filantium, confabulantium et lucubrantium vigilia; *veillée de fileuses.* (A. 1462.) — Locus ubi funes texuntur; *corderie.* (A. 1538.)
FILATRIX. — Quæ fila torquet et ducit; *fileuse.* (A. 1304.)
FILATUM — Rete, cassis; *filet.* (A. 1301.) — Filum; *fil.* (A. 1380.) — F. congeries seu glomus, filorum : « Tandem aliquando mulier quædam fluvio, Dei nutu, quo sordes vestium vel operatio coli ablui solent, cœpit tundere super sanctissimæ Trophimenis tumulum fortiter, quod vulgo mulierculæ *filatum* vocant. » (*A. SS.*)
FILATURA. — Ars *filandi,* seu nendi; *art de filer, filage.* (Bern. de Brey.) — Filum crassius; *fil très-gros.* (A. 1316.)
FILATUS. — Ars filandi; *filage.* (*Vet. Gl.*) — Piscis genus; *congre;* ol. *filat.*
FILÇA. — Ordinatio, præceptum, mandatum, charta; *ordonnance, rescrit, acte, titre.* (*St. Fl.*)
FILCTALE. — Genus compotationis apud Anglos.
FILECTUM. — Pars lumbi; *filet.* (A. 1270.)
FILEIA. — Series. « Prout in instrumento super inde facto... quod extat in *fileia* (id est ephemeride) dicti anni. » (*A. SS.*) Recte Bollandi continuator adnotat, *fila, filza, fileia,* unum idemque apud Italos significare, scilicet continuationem, sive contextum, aut ut, inquit, barbare loquar, infilationem plurium actionum seu rerum ejusdem generis.
FILENDARIUS. — Filorum mercator; *marchand de fil;* ol. *filandrier.*
FILERIA. — Species trabis, qualis est illa quæ portat canterios in ædificiis; *pièce de charpente sur laquelle portent les chevrons d'un toit, filière.* (A. 1309.) — « Paganus de Maidon dedit monachis de Molereio quidquid habebat ultra cheminum Bernardi usque ad *fileriam* de Daille, » etc. (Lob., *H. Brit.*) Modus agri vel ager cannabe consitus. — Quæ *fila* ducit; *fileuse.* (*St. Mont. Reg.*)
FILERIS. — Trabis species, ut FILERIA. (A. 1382.)
FILETTUM. — Rete; *filet.* (A. 1215.) — Filum, linum; *fil.* (A. 1036.)
FILFORI. — *Vid.* SILFORI.
FILGERIA. — Filix; *fougère*
FILGUS. — Fragorum planta. (*Vet. Gl.*)
FILHETA. — Puella meretrix; *fille de joie;* ol. *fillette.*
FILIA. — Puella, quomodo Galli dicunt *une fille* (*Lex Sal.*): « *Filia* Petri. » *Filiæ Dei,* Gall. *Filles Dieu,* feminæ religiosæ, quæ in monasterio vel hospitali degunt. — Filix; *fou-*

gère. (A. 1317.) *Filiæ* dicuntur monasteria, quæ ab aliis majoribus, peculiari quadam familiaritate pendent. (A. 1215.)

FILIADA.—Filia spiritualis, ut FILIOLA. (A. 1125.)

FILIALIS.—Mendose pro *feudalis* in inst. a. 1293.

FILIALITAS. — Filiatio, qua quis dicitur filius vel filia; *filiation.*

FILIALITER. — Modo filii vel filiæ; *en manière de fils ou de fille.* (Hud.)

FILIASTER.—Privignus, gener; *beau-fils, gendre;* ol. *filastre.*

FILIASTINUS. — *Filiastinus amor,* quo pater diligit filios; *amour d'un père pour ses enfants.* (*Epist. S. Ans.*)

FILIASTRA.—Privigna; *belle-fille.*

FILIATICUM.— Idem q. FILIOLAGIUM.

FILIATIO. — Obedientia et subjectio, quam monachi abbati suo debent. (Hug. Flav.)—Qualitas filii. (*Conc. Hisp.*) — Titulus honorarius, quo episcopos compellant pontifices. (Ugh.)—Adoptatio. (Gasp. Bart., *Gl.*)—Jus filii in bona paterna. (*Ch. Cels.*)

FILIATUS. — Patri similis, ut filium decet. (*A. SS. Ben.*)—Curvatus. (J. de J.)

FILICA.—Curialis; *courtois.* (J. de J.)

FILICARIUM.—Locus ubi filix abundat; *fougeraie.* (J. de J.)

FILICETUM.—Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

FILICON.— Pensitatio, quæ ex benevolentia, amice, et ultro præbetur: *redevance volontaire, don gratuit.* (Ita exactiones suas, etiam veteres, specioso nomine palliarunt.)

FILIDRISSA. — Herba, quæ nascitur in trunco quercus: « Capias duas summitates *filidrissæ* ejus, quæ nascitur in trunco quercus, et facias illam bullire cum ciceribus; cumque advenit febris paroxysmus, bibas broajum illud. » (*A. SS.*)

FILIETAS.—Qualitas filii. (*Conc. Francof.*) Semel atque iterum *filietas* de Verbo dicitur in fragmento Candidi Arriani et in responsione Marii Victorini. (*Annal. Mab.*)

FILIOLA.—Filia spiritualis ob susceptionem e sacro fonte baptismatis; *filleule.* (A. 1322.)—Operimentum sacri calicis tempore Missæ; *palle;* ol. Tolosanis, *filleule.*

FILIOLAGIUM.— Donum, quod *filiolo* a susceptore seu patrino in adoptionis spiritualis tesseram confertur; *présent d'un parrain à son filleul;* ol. *filiolage.* — Donum quod ratione matrimonii filio, id est genero fiebat; *don fait par le père de la mariée à son gendre à l'occasion du mariage.* (A. 1361.)

FILIOLATUS.— Donum patrini, ut FILIOLAGIUM.

FILIOLITAS.—Titulus honorarius, quo ut plurimum Romani Pontifices utuntur, cum ad principes fideles scribunt, a quibus *Patrum* appellatione donantur.

FILIOLUS.—Parvulus filius quem de sacro fonte levamus; *filleul.* Dicitur etiam *filius spiritualis, filius adoptionis, filius de baptismo, filius in baptismo, filius in baptismate, filius de fonte,* etc. — Filius fratris; *neveu.* (Bl.)

FILIUM.—Ut infra, *filum aquæ,* Gall. *le fil de l'eau; Vid.* FILUM.

FILIUS.—*Filii,* liberi, filii nempe et filiæ, *les enfants.* (*Lex Sal.*) *Filii ecclesiæ,* clerici et sacerdotes uni ecclesiæ addicti; *les clercs et les prêtres attachés au service exclusif d'une église.* (Anast.) — *Filius baptismatis,* filiolus; *filleul.* (Pass.) *Filiusfamilias,* legitimus; *fils légitime.* (*Vet. Gl.*) *Filius Giezi,* leprosus; *lépreux.* (Georg. Christ.) *Filius hominis,* 1° homo; *homme en général* (Pass.); 2° rusticus, qui agrum colit; *paysan, laboureur.* (*Ch. Guill. ep. Cenom.*) *Filius materialis,* ex illegitimo thoro a patre procreatus, spurius; *bâtard.* (*St. Fl.*) *Filius matris suæ,* ead. notione. (*Ann. Ben.*) *Filius pœnitentialis* seu *spiritualis,* dicitur sacerdotis a quo pœnitentiam quis accepit, seu cui confessus est peccata. *Filius spiritualis* etiam nuncupatur: 1° qui in baptismo exceptus est; *filleul;* 2° adoptatus; *adopté, celui qui fait partie d'une famille en vertu d'une adoption.*

FILLA. — Laquei in ima chartarum ora inserti e quibus pendet sigillum; *lacs qui servent à suspendre les sceaux aux chartes.* (A. 1386.)

FILLADISSERIUM.—Filum sericum crassius, idem q. FIROSELLUM.

FILLIUM.—*Fillium aquæ,* ut *fillum aquæ; Vid.* FILLUM.

FILLONES. — Nebulones, verberones; *vauriens, pendards.* (Ker. Mon.)

FILLUM.—Filum, series, ordo, v. g. granorum continue insertorum; *file, rangée de choses disposées l'une après l'autre.* (A. 1387.)—Cursus aquæ rectus; *fil de l'eau.* (A. 1500.)

FILO. — *Vid.* FILLONES.

FILOCAPTUS.—Amore captus; *épris d'amour.* (*A. SS.*)

FILOCOPUS. —Jactantiæ amator; *qui aime l'ostentation, vaniteux, présomptueux.* (J. de J.)

FILOGRAMUS. — Litterarum studiosus; *qui aime les lettres.* (A. 997.)

FILOPARES.—Sic dictæ, ut ait Salmasius, res quæ sunt *filo pari,* id est magnitudine et figura, lineamentisque formæ plane pares: filum enim omnino idem quod lineamentum, Græcis χαρακτήρ, περιγραφὴ εἴδους.

FILOPOMPUS.—Amator jactantiæ, ut FILOCOMPUS.

FILOSA.—Colus; *quenouille;* ol. *filouse.*

FILOTUM.—F. pro FILATUM, fasciculus filorum; *paquet de fils.*

FILTORTUS. — Vox incertæ notionis; censent nonnulli idem esse ac « falsa injuria, vel etiam falso injuriatus, aut cui falso crimen latrocinii imputatum est. »

FILTRARE. — Ex *filtro* conficere; *faire avec le feutre.* (*Chr. Wind.*) — Filtrum, seu lanam coactam operari; *fabriquer le feutre, feutrer la laine.* (*Vet. Gl.*)

FILTREUS.—Ex *filtro* confectus; *de feutre, fait de feutre.*

FILTRINUS.—Ead. notione.

FILTRO.—Idem q. FELTRUM.

FILTRUM.—Ead. notione.

FILUA. — Species navigii minoris, idem, ut videtur, quod Italis *filucca; felouque.*

FILUM. — *Filum aquæ,* cursus aquæ rectus; *fil de l'eau* (A. 1230.) *Filum directum,* recta linea, rectus ordo; *droite ligne.* (A.

1431.) *Filum de paternostris*, series globulorum; *chapelet*. (A. 1432.) *Opus fili*; *ouvrage à filets*. (A. 1295.)

FILX. — Filix; *fougère*.

FILZA.—Vox Italica, quæ res quaslibet transmisso filo sibi mutuo cohærentes significat: *chapelet*. (*A. SS.*)

FILZATA. — Panni species ex transmissis filis contexta. (*St. Ast.*)

FIMARE.—Stercorare, fimo pingue facere; *fumer la terre*; ol. *fimer*.

FIMARIUM. — Fimetum, locus ubi reponitur fimus; *fosse à fumier, lieu où l'on dépose le fumier*; ol. *fémourier*.

FIMARIUS.—(Subs.)Ead. notione.—(Adj.) *Fimarius currus*, quo fimus exportatur; *char à transporter le fumier*. (Lud.) *Fimarius, bos* vel *equus*, qui portat fimum: *bœuf ou cheval destiné à transporter le fumier*. (J. de J.) *Fimarius lectus*, mendose, ut videtur, pro *funerarius*, feretrum in quo defunctorum corpora tumulanda feruntur. (A. 1325.)

FIMATURA. — Stercoratio. « Donec *fimaturam* suam pro rusticana consuetudine recepisset. » (*Ch. Rob. abb. Corb.*) Id est donec collegisset fructus e terris recens stercoratis.

FIMBRIÆ.—Pallæ, quibus sanctorum sepulcra tegebantur; *draperies que l'on mettait sur les tombeaux des saints*. (Gr. Tur.)

FIMBRIARE.—Acu pingere; *broder*. (*Vet. Gl.*)

FIMBRIATUM.—Fimetum, ut FIMARIUM.

FIMELLA.— Ferrum januæ affixum, per quod circellum ei insertum ducitur, ut ad ejus strepitum janitor fores aperiat; *fer qui tient le marteau d'une porte*; ol. *femelle*.

FIMENA.—Pro *femina*. (*Ann. Ben.*)

FIMITIUM.—F. tempus quo agri *fimantur*; *temps où l'on fume les terres*. (*Mon. Angl.*)

FIMORARE.— Fimare; *fumer, engraisser la terre*. (Fiet.)

FIMORATIUM.—Fimetum, locus ubi fimus aliaque stercora projiciuntur; ut FIMARIUM. (*St. Mass.*)

FINABILITER.—Omnino, prorsus; *entièrement, tout à fait*. (A. 1225.)

FINADAGIUM.—Præstationis species, f. illa quæ ob immunitates intra certos fines concessas solvitur; *droit sur les bornes*; ol. *finadage, finage*. (A. 1340.)

FINAGIUM. — Continium, finis ac limes agri; *borne, fin, limite d'un champ*; ol. *finage*. (Pass.)

FINALIS.—Neuma: « Graduale et Alleluia cum suis versibus ad Vesperas per hanc hebdomadam pleniter sicut ad Missam cantatur, sed *finales* prætermittuntur. » (*Ord. Arg.*) *Finalis dies*, quo controversia vel quæstio definiri debet; *jour définitif, celui où une affaire doit être définitivement réglée*. (A. 1233.) *Finalis justitia*, judicium quo lis finitur; *arrêt qui termine un procès, jugement définitif*. (A. 1216.)

FINALITER. — Demum, tandem; *enfin*. (Pass.) — Perpetuo, usque ad finem; *pour toujours*. (A. 1213.)

FINAMENTUM. — Finis; *fin, conclusion*. (A. 1406.)

FINANCIA. — Præstatio pecuniaria; *droit, redevance en argent*. (A. 1358.)—Pecunia; *somme d'argent*; ol. *finance*: « Petebant *financiam* in summa cc auri Francorum. » (*Mir. Urb. V PP.*)

FINANCIO. — Ead. notione.

FINANHA. — Pars quædam domus rusticæ: « Turris *finanha* et crota. » (*Recog. Burg. S. And.*)

FINARE. — *Financiam* præstare, componere, præsertim de certa pecuniæ summa solvenda; *payer une certaine somme*. — *Financiam* seu præstationem pecuniariam exigere; *exiger, faire payer une taxe pécuniaire*. (A. 1211.)

FINATIO. — Idem ac FINANCIA. (A. 1277.) — Compositio, contentio; *arrangement, accord*. (A. 1253.)

FINATOR. — Qui *financiam* debet ratione relevii; *celui qui doit le droit de relief*. (Ap. Brus.)

FINCARE.—Manere, apud Hispanos; *demeurer*.

FINDALIS.—F. pro *feudalis* in ch. a. 1178. (*G. Chr.*)

FINETENUS. — Omnino, perpetuo; *tout à fait, à toujours*. (*Conc. Coll.*)

FINGENDI. — Idem q. FEGANDI.

FINGERE SE. — Levi seu molli brachio agere, labori parcere; *se ménager, travailler nonchalamment*; ol. *se faindre*. (A. 1352.)

FINGIA. — Panis species; *espèce de pain*.

FINIABILIS. — Terminabilis, extremus; *qui termine, qui est à l'extrémité, final*.

FINICULUM. — « Et de vino optimo modios 4 et insuper potionem de *finiculo* modium unum. » (*Ch. Ald. episc. Cenom.*) Legendum f. *viniculo*, ut opponatur vino optimo.

FINILIS. — *Finiles lapides*, terminales; *pierres terminales, bornes*. (A. 1265.)

FINIRE. — Componere de lite; *terminer un procès, s'accorder*. (Rog. de Hov.) — Componere, dimittere quasi per compositionem; *régler, céder, abandonner, renoncer à*. (*Leg. Long.*)

FINIS. — Judicialis illa transactio, qua quis ad majorem facti auctoritatem coram justitiariis regis terras vel tenementum ad alium transfert, et eorum subscriptionibus firmat, conventio, pactum; *acte par lequel, pour donner plus d'autorité à l'accord, on cède une propriété, un droit à quelqu'un en présence des agents de la justice du roi*. *Finem facere*, componere de lite, de crimine, vel de alia qualibet re; *terminer un procès par l'accord des parties, s'accorder avec son adversaire*. *Finem levare*, et prosequi, dicitur in jus de re aliqua vocatus, cum causæ suæ agnito defectu, a judicibus concordandi licentiam impetrat pactumque, quod cum actore super controversia init, coram eisdem judicibus recognoscit; *passer condamnation*. — Pecunia regi persoluta pro licentia transferendi prædia; *droit de mutation*. (Ap. Spelm.) — Domus; *maison, habitation*. (*Cod. Th.*) — Jus, præstatio; *droit, redevance*. (Ap. Spelm.) — Pagus, regio certis finibus limitata

ac circumscripta; *quartier, canton, territoire d'une justice et seigneurie*, etc. (*Chr. Besuens.*) — *Ad finem quod*, ut, quo; *afin que.* (*A. SS.*) *Finem habere :* « Nullam ab eo *finem habebimus* (Leo Ost.), » id est nulla nobis cum illo erit conventio, nisi...; *nous n'aurons pas de fin avec lui.*

FINITIMITAS. — Extremitas, confinium. (A. 1474.)

FINITIMUS. — Extremus: « Gravi morbo *finitimæ* vitæ. » (*A. SS.*)

FINITIO. — Mors, qua vita finitur. (*Vet. insc.*)

FINITUM. — Territorium certis limitibus circumscriptum, ut FINIS. (A. 1244.)

FINITUS. — Mortuus, vita functus. (Ber. Mon.)

FINIUM. — Compositio inter litigantes, ut FINIS. (A. 1255.) — Pagus, regio, ut FINIS. (A. 1260.)

FINUS. — Excellenter bonus; *parfait;* ol. *fini.* (Pass.) — Purus; *pur, non mélangé, fin* (en parlant de l'or et de l'argent) : « *Finum* argentum. » (A. 1231.) « Aurum *finum.* » (*A. SS.*)

FIOLA. — Ampulla; *fiole, petite bouteille.* (Pass.)

FIORA. — F. Segmentum, pars totius; *morceau, pièce.* (A. 1284.)

FIQUECTA. — Idem q. FICHETTA.

FIRA. — Nundinæ, ut FEIRA et FERIA; *foire.*

FIRDEFARE. — Apud Anglo-Saxones, profectio in bellum, HOSTIS, EXERCITUS. CAVALCATA, q. *Vid.;* proinde idem q. HERIBANNUM, q. *Vid.*

FIRDO. — Ut FERTO.

FIRDSOGNE. — Anglo-Saxonibus, immunitas a militia; *exemption du service militaire.*

FIRDWITA. — Anglo-Saxonibus, militiæ detrectatæ multa; *punition pécuniaire prononcée contre celui qui ne s'est pas rendu à l'armée.*

FIREBARE. — Apud Anglo Saxones, pharus, vel turris editior ubi ignis accenditur, aut ad naves per noctem dirigendas, aut in hostes submonendum; *phare, tour à signaux.*

FIREBOTE. — Anglo-Saxonibus, jus quod quis habet in alterius silva ligna succidendi ad foci, ædium, sepium, et agriculturæ suæ sustentationem. *Vid.* AISIAMENTUM et ESTOVERIUM.

FIRI. — Pro *fieri.*

FIRLOTA. — Mensuræ genus apud Scotos galones 2 et pintam continens, pondere autem 41 libr.

FIRMA. — Juramentum, sacramentum, proprie id quod *petens* seu actor facit in jure de bona conscientia, suæque causæ bonitate, unde *firma juris* et *juramentum calumniæ* nuncupatur; *affirmation, serment, particulièrement celui que faisait le demandeur sur le bon droit de son action.*—Scriptoribus Anglicis, convivium et omnis mensæ apparatus; *festin, repas, et tout ce qui est relatif à la garniture de la table.*—Apud eosdem quædam pecuniæ portio, quæ f. vice cibariorum exsolvitur; *somme d'argent payée par le vassal au lieu et place du droit de gîte qu'il doit à son seigneur.* — Prædium alteri elocatum ad certum tempus, sub præstatione annua vel annonaria, vel rerum ad victum necessariarum, vel denique pecuniaria; *ferme, héritage rural donné en location. Firma nobilis*, quæ a viro nobili tenetur; *terre tenue à ferme par un noble.* — Prædium, villa; *maison des champs, bien de campagne.*—Census seu reditus ad *firmam* debitus; *prix de la location, fermage, ferme.*— Vectigal, tributum, exactio; *redevance, taxe, impôt.* — Muliebris vestimenti genus; *sorte de vêtement de femme. Firma dotis*, idem q. MORGANEGIBA, q. *Vid.*, in Aragonia. *Firma manu sua*, signum manus suæ; *signature.* (Pass.)

FIRMABILIS.—Diuturnus; *qui dure longtemps.* (*A. SS.*) *Firmabilis vacca*, pinguis, crassa; *vache grasse.* (Ap. Mad.)

FIRMACIA. — Multa pecuniaria; *amende.* (A. 1204.)

FIRMACULUM. — Fibula, fibulatorium; *agrafe, boucle, broche;* ol. *fermail.* (*A. SS.*)

FIRMAGIUM. — Vectigal, tributum; *impôt, taxe.* (A. 1290.)—Multa pecuniaria; *punition pécuniaire, amende.* (A. 1309.)

FIRMALE. — Ut FIRMACULUM.

FIRMALIUS. — Ead. notione.

FIRMALUS. — Ead. notione.

FIRMAMENTUM.—Tectum; *toiture, couverture d'une maison.* (*Lex Sal.*) — Sera, clausura; *serrure.* (*St. Fl.*) — Multa, ut FIRMAGIUM. (A. 1212.) *Firmamentum stagni*, f. fundus stagni. (Ap. Mad.)

FIRMAMENTUS. — Census ex *firma* debitus; *montant d'une location, fermage.* (A. 1220.)

FIRMANTIA. — Fidejussor; *répondant.* (A. 1164.) — Fidejussio; *caution, garantie.* (*Cons. Ausc.*) — Convivium, cœna; *repas, droit de past; Vid.* PASTUS. (A. 1182.)—Vectigal, tributum; *taxe, impôt, redevance.* (A. 1264.) — Multa pecuniaria, certa pecuniæ summa; *amende, somme d'argent.* (A. 1103, 1361.)

FIRMARE. — Securitatem dare, jurare; *affirmer, jurer, confirmer;* ol. *firmer.* (Pass.) *Firmare in palam*, id est coram: « Ego reddo et *firmo in palam* altari S. Mariæ. » *Firmare in directum*, juramentum calumniæ præstare; *jurer que sa cause est juste.* (*Cons. Catal.*) *Firmare* interdum nude dicitur pro *firmare in directum.* — Munire; *fortifier.* (A. 1224.) — Sera occludere; *fermer.* (A. 1332.) — Despondere; *fiancer;* ol. *fermer.* (A. 1100.) — *Firmare cantum, psalmos*, etc., dicuntur qui, priusquam in ecclesia cantent, in cantu sese exercent, ut recte cantare discant; *s'exercer à chanter, étudier, répéter un morceau de chant.* (*Lib. ord. S. Vict. Par.*) *Firmare manu sua firma*, manus suæ signo confirmare vel subscribere; *revêtir un acte de sa signature ou de tout signe en tenant lieu.* (Pass.) *Firmare se*, subsistere, considere; *s'arrêter.* (*A. SS.*)

FIRMARIA.—Carcer; *prison.* (W. Wirc.) — F. infirmaria seu conclave infirmorum; *infirmerie.* (*Chr. And.*)

FIRMARIUM. — Fibula; *fermoir, agrafe.* (A. 1419.)

FIRMARIUS. — Vicarius seu presbyter cui ecclesia deservienda committitur; *prêtre chargé de desservir une église, desservant.* (*St. eccles. Cenom.*) — Monachus, cui ad tempus præpositura regenda dabatur ab abbate; *prieur, moine chargé de l'administration temporaire d'un prieuré.* (A. 1372.) — Cui terra conceditur ad terminum annorum; *fermier.* (Flet.) — Qui vectigalibus colligendis præest; *fermier des impôts, collecteur.* (A. 1319.)

FIRMATARIUS. — Officium monasticum, cui forte incumbit reparationum seu sartatectorum monasterii cura, illiusque firmandi, nisi idem sit, cui *firmariæ* cura incumbit, vel certe *firmariorum* : nam *fermeteurs* vocabant Leodienses, quos Galli *fermiers* dicunt, qui scilicet tributa exigunt.

FIRMATIO. — Fidejussio; *garantie, caution.* (A. 1335.) — Arx, ut FIRMITAS. (A. 1224.) — Privilegium, ut FIRMITAS. (S. IX.) — Fides, fiducia; *assurance.* (Mur.) — Ciborum suppeditatio, ad mensam admissio; *Vid.* FIRMA. (Ap. Brompt.)

FIRMATOR. — Qui alicui chartæ testis subscribit; *celui qui assiste à la rédaction d'un acte, témoin.* (A. 1066.) — Qui ad *firmam* tenet; *fermier.* (*Chartul. Cels.*)

FIRMATORIUM. — Idem q. FIRMACULUM. (J. de J.) — Munitio, id omne quo aliquid *firmatur*; *fortification, ouvrage de défense.* (A. 1341.)

FIRMATURA. — Munitio, ut FIRMATORIUM. (A. 1239.) — Sera; *serrure.* (A. 1202.)

FIRMATUS. — Locatus, conductus tiro; *mercenaire, homme à gages.* (A. 1308.)

FIRMERIUM. — Ut FIRMACULUM. (A. 1419.)

FIRMICULARIUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

FIRMIGARANS. — Subditus, vassallus; *vassal.* (A. 1331.)

FIRMITAS. — Securitas data alicui; *assurance, sûreté.* (A. 864.) — Pactum; *accord, pacte, arrangement.* (*Cap. C. C.*) — Privilegium, emunitas, præceptum; *Vid.* EMUNITAS. (Pass.) — Munitio, castrum undique clausum, urbis vel castri ambitus; *fortification, rempart, château fort, enceinte fortifiée*; ol. *fermeté, ferté, fierte.* (Pass.) — Sera, clausura; *serrure, fermeture.* (Pass.) *Firmitatis archa*, ferro munita arcula; *coffre-fort.* (A. 1360.) — Exactio in rebus venalibus; *impôt sur les denrées.* (Corn. Zanfl.) — Fides sacramento firmata; *promesse faite sous la foi du serment.* (*Cap. C. C.*)

FIRMITUDO. — Arx, castrum munitionibus munitum, ut FIRMITAS. (A. 1176.)

FIRMUM. — Quercus cortex; *tan.* (A. 1214.)

FIRMURA. — Sera, ut FIRMITAS. (*Lib. nig. Scac.*)

FIROSELLUM. — Filum sericum crassius; *filoselle.* (*St. Ast.*)

FIRTALA. — Mensuræ annonariæ genus apud Bononienses et Flandrenses, f. idem q. FERTO.

FIRTHUNGA. — Expeditio seu profectio militaris, apud Anglo-Saxones.

FIRTO. — Idem q. FERTO.

FIRTSUL. — Columna, qua domus culmen sustentatur; *pilier sur lequel porte le toit d'une maison.* (*Lex. Baiw.*)

FIRUM. — Nundinæ, ut FERIA.

FISANA. — Pro PTISANA. (*Vet. Gl.*)

FISCA. — Arca; *coffre.* (A. 1350.)

FISCALATUS. — Officium in superiori justitia, procuratoris scilicet fisci; *fiscalat, office de procureur fiscal.* (*Conc. Hisp.*)

FISCALIA. — Tributa; *impôt.* (S. Ambr.)

FISCALINI. — Qui *fisco* seu prædio principis deserviebant; *fiscalins, hommes qui dépendaient du fisc royal et qui n'avaient pas tous la même condition.* (Les uns, qui étaient libres, se nommaient *hommes du roi, homines regii*; les autres, qui étaient serfs, s'appelaient *serfs du fisc, servi fiscales.*)

FISCALIS. — (Subst.) Procurator fisci; *procureur fiscal, fiscal.* (*Conc. Hisp.*) — (Adj.) *Fisco* subjectus, ad *fiscum* pertinens; *qui dépend du fisc, appartient au fisc.* (Pass.) *Fiscales*, homines *fisci*, ut FISCALINI; interdum vassalli, tenentes; *vassaux.*

FISCALITAS. — Dominium. (*A. SS.*)

FISCALITER. — *Fiscaliter tenere*, idem quod *feodaliter*, jure fisci seu feudi possidere; *posséder à titre de fief, tenir en fief.*

FISCANI. — *Fisco* regio præpositi. (Bromp.)

FISCARE. — In *fiscum* proprium redigere; *confisquer.* (*Lex Sal.*)

FISCARIUS. — Publicanus, *fisci* redemptor; *receveur des impôts.* (Firm.)

FISCATIO. — Fictio, illusio, in inst. an. 1325, ubi alii *fuscationem* legunt.

FISCATUM. — F. series palorum terris continendis vel capiendis piscibus infixorum, idem q. FICHIA. (A. 922.)

FISCATUS. — *Fisco* seu feudo investitus vassallus, qui fiscum seu beneficium ab aliquo dependens possidet; *vassal, feudataire.* (*Gest. abb. Laub.*)

FISCHA. — Idem q. FAICIA.

FISCIACUS. — Prædium, idem q. FISCUS. (A. 858.)

FISCINA. — Instrumentum piscandi. (Pap.)

FISCLA. — Idem q. FISTULA. (*Vet. Gl.*) —

FISCO. — Culcitra straminea; *paillasse.* (*A. SS.*)

FISCONUS. — Ead. notione.

FISCOSUS. — *Fiscosa infirmitas*, ficus, morbi genus; *excroissance charnue et arrondie, sorte de loupe.* (*A. SS.*)

FISCULUS. — Villula, prædiolum; *petite métairie.* (A. 882.)

FISCUS. — Prædii genus, agri qui ad eumdem dominum pertinent eademque servitia præstare tenentur; *fisc, ensemble de biens-fonds appartenant à un même propriétaire, soumis à la même administration, au même système de redevances, de services et de coutumes, et constituant ce qu'on pourrait appeler une terre.* (Pass. in ch. s. VII, VIII, IX.) *Fiscus regius*, regis dominium; *le domaine particulier du roi.* (*Cap. C. M.*) (Sic etiam nun-

cupabatur ærarium regium; *le trésor royal.* *Fisco sociare*, *fisco sociante*, *fisco cogenti*, *socio fisco*, *discutiente fisco*, formulæ quæ passim in veteribus instrumentis occurrunt, quibus res fisco publico adjuncta aut adjungenda innuitur.) — Feudum, beneficium, præsertim vetustioribus scriptoribus; *fief, bénéfice, terre donnée en fief.* (Pass.) *In fisco habere*, titulo beneficii possidere; *tenir en fief.* (A. 1114.) *Fiscus sacerdotii* seu *presbyteratus*, domus cum certa agri portione quam assignare solebant in ecclesiæ dotem ipsius fundatores, quamque ab omnibus oneribus faciebant immunem; *propriété assignée par les fondateurs d'une église pour son entretien, dotation d'une église.* Hoc etiam nomine intelligenda jura sacerdotalia, Gal. *droits curiaux*, quæ illi fundatores et domini feudales aut sibi diu retinere, aut aliquando presbytero deservienti concesserunt. (Ejusmodi sunt oblationes, et ea quæ persolvi solent pro baptismis, exsequiis defunctorum, imo et pro pœnitentiis et matrimoniis.)

FISCILINUS. — Ut Fiscalinus.

FISICOLUS. — Instrumentum musicum. (S. Hier.)

FISKEDAM. — Agger molendinorum et piscationis causa exstructus; *digue.* (*Leg. Danic.*)

FISSINA. — Fiscinæ species, viminibus contexta, anguillis capiendis apta; *sorte d'engin de pêche en osier tressé.* (*Tab. Vind.*)

FISSINERIUS. — Faber; *ouvrier en fer, forgeron, taillandier;* ol. *fisinier* (A. 1317.)

FISSONUS. — Aculeus; *aiguillon;* ol. *fisson.* (*Ch. Occit.*)

FISSORIUM. — Cuneus; *coin.* (*Vet. Gl.*)

FISSUS. — Pro *fessus*, id est *confessus.* (Ap. Rom.)

FISTOLATUS. — Fistulis seu ulceribus laborare; *être couvert d'ulcères.* (*A. SS.*)

FISTULA. — Calamus quo sanguis Christi hauritur; *chalumeau avec lequel on donnait la communion du sang, lorsqu'on communiait sous les deux espèces.* (Pass.)

FISTULARE. — Fistula canere; *jouer de la flûte.* (*Vet. Gl.*)

FISTULATUS. — Qui fistula laborat; *qui souffre de l'ulcère appelé fistule.* (Mart., *Anecd.*)

FISTULITUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

FISTULOSUS. — Ead. notione. (J. de J.)

FITIALIS. — Facetus, eloquens, urbanus. (*Vet. Gl.*)

FITREUS. — Ex feltro; *de feutre.*

FITTA. — Punctum seu dolor ex punctione aut alia non absimili causa; *piqûre, pointe.* « Tota plena doloribus et *fittis.* » (*A. SS.*)

FITTAIVOLUS. — Inquilinus, fundi conductor; *locataire, fermier d'un bien.* (*St. Fl.*)

FITTER. — Quatuor; *quatre.* (*Lex Sal.*)

FITUR. — Pro *fit.* (Fred.)

FITUS. — Census, locatio, reditus certus et fixus; *Vid.* Fictus.

FINALIS. — Idem quod Feudalis.

FINATORIUS. — Qui *finum* seu *feudum* tenet, vassallus, ut Feudatarius. (A. 1102.)

FINUM. — Idem q. Feudum.

FIXARE. — *Fixare oculos*, aliquid intueri et in eo defixum esse. (*A. SS.*)

FIXE. — Firme; *fermement, d'une manière durable.* (*Conc. Hisp.*)

FIXELLA. — Fiscella; *petite corbeille, petit panier.* (Lud.)

FIXIO. — Vox chimica, actio sistendi: *action de se figer.* (Arnald.) — Actio figendi; *action de clouer.* (*Vet. Gl.*)

FIXIUS. — Firmius; *plus solidement, plus fermement.* (*Conc. Hisp.*)

FIXORIA. — Limes agro positus et infixus; *borne d'un champ.* (A. 832.)

FIXORIUM. — Clavus, quo aliquid firmatur: *clou.* (Pap.)

FIXORIUS. — *Fixorius cultellus*, sica, pugio; *poignard, stylet.*

FIXULA. — Fibula quæ ad firmandum pallium infigitur; *agrafe, boucle, épingle;* ol. *affiche, afficque, fermail*, etc.

FIXURA. — Series palorum terris continendis infixorum; *rang de pieux plantés en terre pour la retenir.* (A. 1196) — Fissura; *fente, fissure.* (Mart., *Ampl. Col.*)

FIXURIA. — Ut Fixoria.

FIXUS. — Fibulatus; *agrafé, attaché, garni d'agrafes.* (A. 1365.)

FIZ. — Morbi species, f. idem q. Ficus.

FIZURIA. — Fidejussio; *garantie, cautionnement.* (*Tab. Celsin.*)

FL. — *Vid.* Phl.

FLABELLUM. — Muscarium, quo muscæ abiguntur; *éventail, instrument autrefois en usage dans les églises pour écarter les mouches pendant les saints mystères;* ol. *flabel.* « Unus ministrorum, qui semper debent esse duo, stans cum *flabello* prope sacerdotem, ex quo muscarum infestatio exsurgere incipit donec finiatur, eas arcere a sacrificio et ab altari, seu ab ipso sacerdote non negligit. » (Bern. Mon.) — Follis; *soufflet :* « *Flabella* organorum ecclesiæ. » (A. 1479.)

FLABELLUS. — Pro Flabellum. (*A. SS.*)

FLABRARIS. — Ad flabrum seu flabellum pertinens. Hinc *flabrare frigus*, aura leviter refrigerare ad instar flabelli. « Aer tenuis *flabrari* frigore statu suo cuncta refrigerans. » (*Conc. Hisp.*)

FLACANA ANTIQUA. — *Vid.* Scriptura.

FLACCENTUS. — Qui in iniquitate perseverat; *endurci dans le vice.* (*Vet. Gl.*)

FLACHIA. — Locus aquis stagnantibus oppletus; *lieu plein d'une eau stagnante;* ol. *flache.* (A. 1347.)

FLACIATA. — Stragulum laneum; *couverture de laine;* Vascon. *flessado.* (A. 1336.)

FLACO. — Locus cœnosus, vel aquis stagnantibus oppletus, qui *flascere* seu arescere incipit, unde forte etymon.; *lieu bourbeux ou plein d'une eau croupissante qui commence à s'évaporer;* ol. *flaque.* — Species lagenæ; *vase à mettre du vin, bouteille d'une forme particulière;* ol. *flascon, flascou.* — Species placentæ; *flan.* (A. 1316.)

FLACTA. — Ut Flaxa.

FLACTERIA. — Locus cœnosus, ut FLACO. (Frid. II imp.)
FLACTOR.— Labes, putredo, caria; *pourriture.* (*Vet. Gl.*)
FLACTRA. — Ut FLACTERIA. (*A. SS.*)
FLACTO. — « Cum ponte *flacto* et mantellato. » (*Art. milit. Lib.*)
FLADO. — Placentæ species; *flan :* « In mensa sub *fladone* segalatium panem et hordeum manducabat. » (*Fort.*)
FLAELLUM. — Species armorum; *fleau d'armes ;* ol. *flael.*
FLAGELLA. — (Fem. gem.) Ictus flagelli; *coup de fouet.* (*Conc. Hisp.*)
FLAGELLARE. — Flagellis cædere; *battre de verges, fouetter.* (Pass.) — Molestare, affligere; *chagriner, tourmenter, faire souffrir.* (A. 1226.)
FLAGELLARIUS. — Mastigophorus; *mastigophore, officier public chargé de maintenir l'ordre et la tranquillité publique.*
FLAGELLATA. — Ut FLAGELLUM. (A. 1356.)
FLAGELLATIO. — Tritura frumenti ; *battage du blé.* — Actio flagellis cædendi; *action de fouetter, peine du fouet.*
FLAGELLATOR. — Tritor spicarum in area ; *celui qui bat le blé au fléau.* — *Flagellatores*, sectarii ac hæretici sub a. 1261 ; *les flagellants.*
FLAGELLUM. — Instrumentum quo frumentum teritur ; virga, seu baculus, jurisdictionis insigne; virga ferrea claudendis portis apta ; candelarum manipulus ; *fléau à battre le blé ; verge, signe d'autorité* (v. g. *verge d'huissier*); *barre de fer qui sert à fermer les deux battants d'une porte cochère ; paquet de chandelles* (*Vid.* FLEOLUM); ol. *flael, flageb, flayel.* (Pass.) — Reda, quadriga, quæ scilicet ab auriga flagellum tenente regitur ; *char, voiture à quatre chevaux.* (*Cod. Th.*) — Genus crepitaculi, sive tintinnabuli quod Indi in prœliis concutiebant ad speciem barbarici cujusdam tympani ; *instrument de musique en usage dans les armées indiennes.* — Summitates vitium et *fruticum ; extrémités des branches.* (J. de J.)
FLAGELLUS. — Strages, occisio ; *boucherie, carnage.* (A. 1280.)
FLAGIÆ. — Flagella ex boum coriis, ut TAUREÆ.
FLAGITARE. — Ventilare, examinare ; *mesurer , approfondir , examiner.* (*A. SS. Ben.*)
FLAGITATIM. — Diligenter, sedulo, studiose. (A. 1110.)
FLAGO. — Lagena, ut FLACO.
FLAGOR. —Quasi *flagror*, ardor ; *ardeur. feu :* « *flagor* concupiscentia. » (Bal., *Misc.*)
FLAGRIONES.—Servi ; *les esclaves :* « *Flagriones* dicti sunt servi, quod flagris subjecti sunt. » (*Vet. Gl.*)
FLAHO.— Sigilli genus apud Majorenses. (*A. SS.*)
FLALLUM. — Molendinum ad terendum piper; *moulin à poivre.* (*Vet. Gl.*)
FLAMBELLUM. — Fax , tæda , funale ; *flambeau, torche ;* ol. *flambard, flambe.*
FLAMBURUM. — Legio ; *troupe militaire régulièrement organisée, légion, régiment.*
FLAMEN. — Vexillum ecclesiæ ; *bannière d'église.* (*A. SS.*) *Flamines*, episcopi; *les évêques.* (*Conc. Elib.*)
FLAMEOLUM. — Episcopi mitra ; *mitre épiscopale.* (*Vet. Gl.*)
FLAMICA. — Placentæ genus ; *espèce de gâteau ou de galette qu'on fait cuire en chauffant le four ;* ol. *flamiche.*
FLAMIGEUS. — F. subrubeus : « Lanea *flamigea* vel grossa. » (A. 1317.)
FLAMINARE.—Incendere, flammis urere; *brûler, incendier.* (*Vet. Gl.*)
FLAMINEÆ. — F. ædes ecclesiis proximæ, in quibus olim clerici habitare solebant. Ita Bollandi continuator in hæc translationis S. Philastrii verba : « Omnes ostiarii religiosorum locorum et domus proximæ *flamineis* testari, si memoria retinent, possunt. »
FLAMINEATUS.—Sacris ac episcopalibus vestibus indutus et mitra caput tectus ; *élevé à l'épiscopat , revêtu des insignes épiscopaux.*
FLAMINEUM. — Episcopi mitra; *mitre épiscopale.* (*Vet. Gl.*) — Velum; *bande de toile, toile.* (*A. SS. Ben.*) — Pro *stamineum.* (W. Mal.)
FLAMININUS. —Ad episcopum pertinens; *episcopal.* Flaminīnus honor , episcopalis dignitas ; *épiscopat, dignité d'évêque.*
FLAMINIUM. — Sacerdotium , flaminis dignitas ; *sacerdoce, dignité de prêtre.* (Tert.)
FLAMMABUNDUS. — Flammeus ; *de feu, de flamme.* (Mart., *Cap.*)
FLAMMERIARI. — Flammis aduri, seu ad flammas admoveri ; *se brûler, être atteint par les flammes, ou être approché du feu.* (Ray. de Ag.)
FLAMMESCERE. — Inflammari (act. et passiv.) ; *enflammer*, et *s'enflammer :* « Charitate namque qua Deus eum *flammescit* ardet continuo. » (*A. SS.*) « *Flammescit* igne charitas. » (*Hym. Ambros.*)
FLAMMEUM. — Fax, ut FLAMBELLUM.
FLAMMEUS. — Iratus ; *enflammé, irrité.* (*Vet. Gl.*)
FLAMMICOMANS. — Flammante coma præditus ; *qui a une houppe de flamme.* (Juv.)
FLAMMICOMUS. — Ead. notione. (Prad.)
FLAMMICRONUS.— Igneus, adurens ; *de feu, allumé, brûlant.* (Fort.)
FLAMMIPES.—Habens pedes igneos ; *qui court avec rapidité, comme la flamme.* (Juv.)
FLAMMIVOLUS. — Cum flammis volans; *qui vole en flamme.* (Arat.)
FLAMMIVOMATUS. — Vultus ex interiori flamma efferatus; *visage enflammé, irrité.* (*A. SS.*)
FLAMMIVOMUS. — Qui flammas vomit; *qui vomit de la flamme.* (Juv.
FLAMMONIUS. — Flammeus ; *de flamme, de feu.* (A. 984.)
FLAMMULA. — Vexillum in *flammæ* speciem desinens; *bannière en forme de flamme, banderole.* (Fulg.)
FLANCUS. — Latus ; *flanc* (*A. SS.*)
FLANCHA.— Forte panni subtilioris species ; *flanelle.* (*Vet. Gl.*)

FLANQUERIUS. — Panifex; *boulanger.* (*Ch. Barc.*)
FLANSADA. — Stragulum acupunctum; *couverture piquée; Vid.* Flaciata. (A. 1294.)
FLANSO. — Placentæ species; *flan.* (A. 1362.)
FLANSONUS. — Ead. notione.
FLANTO. — Ead. notione.
FLAQUERIA. — Panificium; *fabrication du pain, panification.* (A. 1241.)
FLAQUERIUS.—Pistor; *boulanger.* (*A. SS.*)
FLASCA. — Lagena, vas figulinum aut vitreum vino conservando idoneum; *bouteille, pot de terre* ou *de verre;* ol. *flascon, flascon.*
FLASCHETA. — Canaliculus; *petit conduit.*
FLASCHETTINUM. — Parva lagena; *petite bouteille.* (*A. SS.*)
FLASCIATA. — Ut Flansada. (A. 1268.)
FLASCILONES. — Vestis species: « Ita ut nobilioribus quibuscunque aut baltheos, aut *flascilones*, pretiosaque vestimenta a latissimo imperio perlata distribui juberet » (Mon. S. G.)
FLASCO. — Lagena, ut Flasca. — Placentæ genus, ut Flanso.
FLASCULA. — Diminut. a *flasca*, ut Flaschettinum.
FLASCULUS. — Ead. notione.
FLASCUS. — Lagena, ut Flasca.
FLASSADA. — Ut Flasciata. (A. 1379.)
FLASSANA.—Ead. notione (*Mir. Urb. V.*)
FLASSATA. — Ead. notione. (A. 1242.)
FLASSIATA. — Ead. notione. (A. 1317.)
FLASTEUM. — Fascis; *fagot, fascine:* « Fascinas seu *flastea* lignorum. » (*Tract. de re mil.*)
FLASTUM. — Ead. notione. (*Ibid.*)
FLATARE. — Augere, amplum facere; *augmenter, rendre plus grand.* (Pap.)
FLATILIS. — Flabilis; *spirituel.* (Prud.)
FLATO. — Placentæ genus; *flan.* — Plagula monetalis; *disque métallique à convertir en monnaie, flan.* (A. 1353.)
FLATURALIS.—Ad spiritus attractionem pertinens; *qui sert à souffler, respiratoire* (*en parlant des organes*). (Tert.)
FLATURARIUS.—Fusor, qui metalla fundit; *fondeur de métaux.* — Monetarius; *fabricant de monnaies, ouvrier monétaire.* — *Flaturarius sigillarius*, qui sigilla seu signa fundit, conficit; *fabricant de sceaux et cachets.*
FLATUS. — Extremus spiritus; *le dernier souffle.* (*A. SS.*)
FLAUTA.—Fistula, tibia; *flûte;* ol. *flauste, flaute.*
FLAVA. — Morbus regius; *jaunisse.*
FLAVOR.—Aurum flavum; *monnaie d'or.* (*A. SS.*)
FLAXA. — Lagena, ut Flasca.
FLAYON.—Fiscina; *corbeille, panier, cabas.* (Rym.)
FLEBAGIUM. — Levitas, diminutio; *diminution, affaiblissement* (*du titre des monnaies*); ol. *foiblage.* (A. 1361.)
FLEBILIS. — Debilis, infirmus, imbecillis; *faible;* ol. *fleble.* Hinc *flebilis testis*, pro testis sublestæ fidei. (*Leg. imp. Lud.*)
FLEBILITAS. — Debilitas; *faiblesse.* (Alcuin.)
FLEC. — Succidia; *quartier de porc salé, flèche de lard.* (*Inst. abb. S. Bertin.*)
FLECARIUS. — Panifex; *boulanger.* (*Ch. Hisp.*)
FLECHA.—Sagitta; *flèche.* (A. 1202.)
FLECHANUS.— Pistor, ut Flecarius. (*A. SS.*)
FLECHARIUS. — Sagittarius seu sagittarum artifex; *archer* ou *fabricant de flèches.* (A. 1208.)
FLECIATA. — Coopertorium lecti; *couverture de lit.* (A. 1291.) *Vid.* Flaciata et Flansada.
FLECTA. — Ornamenti muliebris genus: « Quod nulla mulier portet... aliquam *flectam*, in qua sit aurum vel argentum. » (Ap. Garamp.) — Idem q. Plecta, nexus virgularum, palmarum, etc. « Vidit eumdem sedentem, et *flectam* de palmis facientem. » (Grim.)
FLEGMA. — Pituita; *flegme.*
FLEMERE. — Transitio fluminis nave furtiva, seu navis ipsa: « Si quis extra consilium domini sui navem alienam movere præsumpserit, aut cum ea flumen transierit, malb. *flemere*, etc. » (*Lex Sal.*)
FLEOLUM. — Candelarum manipulus; *paquet de chandelles.* « Unum *fleolum* de ceræ novæ, de quibus esse debent sex in libra duntaxat. » (A. 1418.)
FLEOMATUS. — Pro *flemmaticus.* (A. 1459.)
FLEQUENIA. —Quæ panes conficit; *boulangère.* (Mart., *Anecd.*)
FLEQUERIA. — Ead. notione. (Id.)
FLEQUERIUS. — Ut Flecarius.
FLERTHOMATICUS. — Pro *phlebotomaticus.*
FLESSIATA. — Ut Fleciata.
FLETA. —Species navis minoris; *bateau, nacelle, barque longue et étroite;* ol. *flette, fleute.* — Æstuarium, fluentum, seu canalis, quem aqua fluens et refluens occupat; *mare ou flaque d'eau de mer, fossé que l'eau de mer remplit toujours.* — Carcer Londoniensis; *une des prisons de Londres.*
FLETHO. — Ferrea vel cuprea telorum atque sagittarum acies; *fer de flèche.*
FLETHONUS. — Ead. notione.
FLETTA.—Piscis genus, fluta; *lamproie;* ol. *flette, fleute.*
FLETUM. — Æstuarium, ut Fleta.
FLETWITA. — Mulcta ob rixas et jurgia excitata; *amende, punition pécuniaire appliquée dans les jugements relatifs aux querelles.* (*Mon. Angl.*) Quietum esse de *fletwita*, est liberum esse a solutione mulctarum ob jurgia impositarum. (Rast.)
FLEUBOMATUS. — Pro *phlebotomaticus.*
FLEUBOTOMARE. — Pro *phlebotomare.*
FLEUMA. — Pro Flegma.
FLEUOTOMUM. — Pro *phlebotomum.*
FLEURA. — Apud Bavaros, exactio, collecta repentino imposita; *taxe extraordinaire:* « Per quæ (gravamina) compulsi imponere *fleuram* decimi denarii de om-

nibus bonis eorum ultra consuetam persolvendam. » (A. 1472.)

FLEUTATOR. — Tibicen; *flûteur;* ol. *flausteur.*

FLEXA.—Plexum seu textum, ad instar capillorum mulieris implexorum : « De extremitatibus virgas fecit, quasi quasdam *flexas*, sicut mulieres solent facere de crinibus suis. »(*A. SS.*)

FLEXERE.—Flexare; *plier, ployer, courber.* (A. 1035.)

FLEXIBILITER.— Flectendo; *en ployant, en fléchissant;* ol. *fléchissaument.* (*Vet. Gl.*)

FLEXIO. — Flexura; *courbure, tortuosité.* (A. 1045.) — Proclivitas : « Incensus obscenis laterum *flexionibus.* » (*A. SS.*)

FLEXUS. — « Dictus Amalricus amparavit curiam D. archiepiscopi et *flexum* et potum bestiarum et animalia, et omnes res quæ erant in curia prædicta. » (A. 1242.) Ubi *flexus* videtur esse modus agri.

FLICHIA. — Succidia, lardum; *quartier de porc salé, flèche de lard;* ol. *fliche, flicque.* (A. 1202.)

FLICHIUM. — Incultum, pro FRICHIUM. (A. 1273.)

FLICTIM.— Pro *efflictim.*

FLOCARIA. — F. locus ubi *flocci* lanarum præparantur : « Illud vero quod statui de *flocaria*, et tabula, et molendino, et tincturis, » etc. (A. 1211.)

FLOCCA. — Floccus, quem telis aptabant ut velocius vibrarentur; *houppe, flocon, masse lourde que l'on fixait aux flèches pour en assurer le tir.* (A. 1163.) — Monachorum vestis; *froc.* (A. 1288.)

FLOCCARE. —(Subst.) Floccus nivis vel lanæ; *flocon de neige ou de laine.* — (Verb.) Ningere; *tomber, se former en flocons, neiger;* ol. *flocher, faire neiger* (*en parlant de Dieu*).

FLOCCATUS. — Amplus et superfluitate panni abundans; *ample, large* (*en parlant d'un habit*).

FLOCCEIA.—Ut FLASSIATA. (A. 1253.)

FLOCCUM.—(Neut. gen.) Ut FLOCCUS.

FLOCCUS. — Monachorum vestis, quæ amplas habet manicas; *froc monacal.* Ita forte appellata, quod esset *floccosa*, id est τραχώδης (Mosc. Schol.), vel quod *floccet*, id est cum ampla sit, huc et illuc levi flatu, instar flocci lanæ impellatur. (J. de J.) Verum non monachis tantum, sed et feminis *floccus* indumentum fuit usitatum, ut colligitur ex miraculis S. Uldarici. Unde manifestum *floccum* hunc muliebrem ex panno subtiliori compositum fuisse. — Apex sericus; *houppe de soie;* ol. *floc.*

FLOCELLUS. — Dimin. a FLOCCUS, minor floccus, sed potissimum ea flocci pars quæ in caput a parte posteriore revolvitur, ut apud Benedictinos.

FLOCHIA. — Succidia, ut FLICHIA. — Floccus telorum, ut FLOCCA.

FLOCQUETUS. — Ut FLOQUETUS.

FLOCTARE. —Fluitare, fluctuare; *flotter.* (Rym.)

FLODA. —F. stagnum, vel canalis a Sax. *flod*, inundatio. (Mad.)

FLODDUS. — Fluctus; *flot.*

FLOMER. — Pro *vomer*, quo ager cultus significatur. (A. 1181.)

FLOMITES. — Stricturæ; *paillettes qui s'échappent du fer rouge quand on le bat.* (*Vet. Gl.*)

FLONIS. — Fasciculus ceparum vel alliorum; *petites bottes d'oignons ou d'ails;* ol. *flone.*

FLOQUERIUS. — F. vestium quæ *floqueti* appellantur artifex. (A. 1375.)

FLOQUETUS. — Vestis species ecclesiasticæ, quæ inter vestes sacras ministris inferioribus proprias recensetur : « Primo ponuntur duo pueri cappis sericis induti cum candelabris et cereis ardentibus, secundo loco ponitur subdiaconus indutus alba et *floqueto.* »(*Pontif. Arel.*)

FLOQUUS. — Ut FLOCUS.

FLORA. — Flos farinæ, id est farina purissima; *fleur de farine;* ol. *flourée.*

FLORALE. — Locus floribus consitus; *lieu rempli de fleurs.* — *Floralia*, supplicationes solemnes, quæ vulgo *Rogationes* vocantur.

FLORARE. — Floribus spargere, flores creare; *jeter des fleurs, orner de fleurs, pousser des fleurs, fleurir.*

FLORARIUM. — Locus in quo crescunt aut reponuntur flores; *lieu où poussent les fleurs, où on les dépose.*

FLORATUS. — Floribus acu pictis ornatus; *orné de fleurs brodées, semé de fleurs;* ol. *floreté.* (A. 1377.)

FLORDELISIUM. — Lilium; *fleur de lis.*

FLORENATA. — Modus agri, ager reditus unius floreni; *florenée, terre d'un florin de revenu.* (A. 1410.)

FLORENTIA. — Species quædam liliorum in candelabro, super quibus ponebantur cerei; *sorte de bobèche en forme de fleur de lis.*

FLORENTIUS. — Ead. notione. (A. 1352.)

FLORENUS. — Aureæ monetæ genus; *monnaie d'or en usage en France et ailleurs;* ol. *florin, florence, fleurette. Florenus ad mutonem, florenus ad agnum, florenus ad cathedram, florenus ad scutum, florenus regalis, florenus S. Georgii*, etc., ejusdem monetæ variæ species.

FLORETATUS. — Flore ornatus, distinctus; *fleuri, orné de fleurs, semé de fleurs;* ol. *floreté.* (A. 1357.)

FLORETTUS. — Flosculus; *petite fleur;* ol. *florette.*

FLORETUS. — Locus ubi flores abundant; *lieu où il y a beaucoup de fleurs.* — Monetæ Franciæ species, ut FLORENUS. — Panni species ex filo serico crassiori contexta; *espèce d'étoffe de soie;* ol. *fleurette, flourette.* (A. 1466.)

FLOREUS. — Idem q. FLORENUS.

FLORIA. — Pro FLORENUS.

FLORIANI. — Hæretici a Florino quodam nominati, qui dicunt Deum creasse mala.

FLORIARIUM. — *Floriarium animi*, anima; *l'âme.* (Zeno Veronens. episc.)

FLORIDANTIA. — Prata; *prairies, prés.* (Laur.)

FLORIDARE. — Florere; *fleurir, être en fleur, se couvrir de fleurs;* ol. *florir.* (Id.)

FLORIDUM. — Tempus florum; *saison des fleurs, temps où les plantes fleurissent.* (Id.)

FLORIPARUS. — Qui parit flores; *qui produit des fleurs.* (Aus.)

FLORIRE. — Florescere; *fleurir;* ol. *florir.* (S. Bonif.)

FLORONUS. — Flosculus, ornamentum quod *flores* imitatur; *fleuron;* ol. *floron.* (A. 1340.)

FLORULENTIA. — Locus abundans floribus; *lieu abondant en fleurs.* (Guib.)

FLOS.—*Flos auri,* nonnullis est electrum, seu aurum argento mistum; *le vermeil. Flos aureus,* idem est ac *Rosa aurea; Vid.* ROSA. *Flos frumenti,* farina, vel similago, pollen; *fleur de farine. Flores Beatæ Mariæ,* maculæ scorbuticæ vel eresipelatosæ. (A. 1362.)

FLOSCULUM. — Pro FLOSCULUS.

FLOSCULUS. — Vestis monachorum propria, eadem q. FLOCUS.

FLOSCUS. — Via publica, ager in cultu, præsertim qui urbi adjacet, ut FLOCUS. (A. 1180.)

FLOSTULUS. — Species ornatus, f. sic dicti, quod *flosculis* distingueretur. (*Conc. Sen. a.* 1485.)

FLOTA. — Navium classis; *flotte.*

FLOTARE. — Fluctuare; *flotter.* (A. 1337.)

FLOTTA.—Navium multitudo, ut FLOTA. — Machinæ bellicæ genus; *espèce de machine infernale employée au siége d'Ostende par l'archiduc d'Autriche.* « Denique clam egrediens ad prædictam Normannorum gentem, illis tantummodo primitus adhæsit, qui assiduo raptui servientes, victum cæteris ministrabant, quos etiam illi (Normanni) communiter *flottam* vocant. » (Rad. Glab.)

FLUBETA. — Fibula, ut videtur : « Unum guarnimentum de seta, et duas *flubetas* auri. » (A. 1227.)

FLUCTARE. — Pro *fluctuare.*

FLUCTI. — Pro *fluctus :* « Tumidos *fluctos.* » (*A. SS. Ben.*)

FLUCTIVAGARE. — Fluctuare, incertum esse; *flotter, être indécis.* (Ap. Pez.)

FLUCTUS. — Floccus lanæ; *flocon de laine.* (A. 1495.) « Concedo *fluctum* cum portu et pago... » (A. 1026.) Quidquid *fluctu* seu æstu maris advehitur, ut videtur, atque adeo et vectigal, quod a navigiis ea ratione exigitur.

FLUENTARE. — Fluere; *couler.* (Fort.)

FLUETUM. — Panni, forte tenuioris, unde nomen, species : « Unam jaquetam de *flueto.* » (*Comput. S. P. de Insul.*)

FLUIFACERE. —Id. q. Gal. *Faire couler.* (*Terr. Bellij.*)

FLUITARE. — Per fluvium navigare, unde *fluitatio,* ipsa navigatio. (A. 1496.)

FLUMA.—Flegma; *flegme, mucus :* « Non audebant in dicta ecclesia aut cimiterio aliqua vana loqui, nec *fluma,* vel salivam in illam terram sanctam expuere vel projicere. » (*Mon. Ang.*) — Lineum tegumen pulvinaris; *taie d'oreiller;* ol. *flaine.* (Bal., *Misc.*)

FLUMARIA. — Fluvius; *fleuve, rivière;* ol. *fluin, flume.* (Ap. Ughel.)

FLUMICELLUS. — Fluviolus; *petite rivière.*

FLUMINEA.—Flumen, ut FLUMARIA. *Flumineum mare,* pro flumine intranti in mare. (*A. SS.*)

FLUMIS. — Flumen, ut FLUMARIA. (A. 884.)

FLUMUS. — Verbascum aut herba, qua pro ellychniis utuntur; *molène.*

FLUSTRUM. — Maris motus sine tempestate fluctuantes; *état calme, paisible de la mer.* (Tert.)

FLUUTA. — Connexarum trabium compago; *radeau.* (*A. SS.*)

FLUVIOLA. — Ut FLUMICELLUS.

FLUVUS. — Species navigii, eadem, ut videtur, quæ Gal. *flûte.* (Rym.)

FLUXIBILIS. — Fluidus; *fluide, liquide.* (Iren.)

FLUXIBILITAS. — Fluiditas; *fluidité, état d'être liquide.* (Leon.) — Volubilitas; *inconstance, légéreté.* (A. 1354.)

FLUXILIS. — Ut FLUXIBILIS. (Tert.)

FLUXIPEDES. — Ad pedes usque diffluens; *descendant jusqu'aux pieds :* « *Fluxipeda* vestis. » (Avic.)

FLUXIS. — Fluctus, æstus; *flot, marée* (A. 1374.)

FLUXUS. — Inconstantia. (Barth., *Gl.*)

FOAGIA. — Idem q. FOCACIA. (A. 1211.)

FOAGIS. — Ead. notione. (A. 1295.)

FOAGIUM. — Census qui exigitur a domino feudali pro singulis *focis* seu domibus subditorum ac tenentium suorum; *impôt ou taille qui se lève par chaque feu ou maison;* ol. *fouage, fouée.* — Tributum quodvis, quælibet exactio, præcipue quæ ex monetis et ex lignis ad urbem adductis percipitur; *toute taxe, toute redevance, plus particulièrement, droit d'entrée payé par le bois à brûler à la porte d'une ville, et droit payé au seigneur pour qu'il n'altère pas les monnaies;* ol. *fouage,* etc. — Jus capiendi lignum in silvis; *permission de couper dans une forêt le bois nécessaire à sa consommation;* ol. *fouage, affouage,* etc.

FOALLIA. — Quidquid alendo igni inservit; *tout ce qui sert à entretenir le feu.* (Mad.)

FOASSA. — Ut FOCACIA.

FOASSIS. — Ead. notione.

FOBIA. — Pro FOVIA aut FOBEA. (A. 1264.)

FOCA. — Vitulus marinus; *phoque.*

FOCACIA — Panis sub cinere coctus; *pain cuit sous la cendre;* ol. *fouasse, fouaiche.* (Pass.)

FOCAGIUM. — Census pro singulis vassallorum focis, ut FOAGIUM.

FOCALE.—Annona lignaria, vel jus quod quis habet percipiendi ligna in silvis ad suum focum; *provision de bois de chauffage,* ou *droit de couper dans une forêt le bois nécessaire à sa consommation.* — Focile, ignia-

rium; *pierre à feu, briquet;* ol. *feuleux, fusil.* — Collare; *collier, ornement que l'on met autour du cou.* — Ferrum ignitum quo crines crispantur; *fer à friser.* — Stipes, caudex; *souche, bûche.* — Crematlıra; *crémaillère.* — Operimenti capitis genus; *sorte de coiffure en forme de capuchon.*

FOCALIUM. — Annona lignaria, ut FOCALE.

FOCANEA. — Cella in monasteriis ubi *focus* communis est, imo locus quilibet ubi *focus* accenditur; *chauffoir, tout lieu où l'on allume du feu.* (*G. Chr.*)

FOCAPA. — Genus placentæ: « Itur ad domum pastoralem... ubi paraverint *focapam*, vinum, poma, nuces. » (A. 1491.)

FOCARE. — Incendere, igne devastare; *brûler, livrer aux flammes.* (*Tr. de re mil.*)

FOCARIA. — Ancilla, famula quæ focum curat; *servante, cuisinière, gouvernante.* — Annona lignaria; *bois de chauffage.*—Tributum quod pro ligna ad focum penditur; *droit sur le bois de chauffage.* — Focus; *foyer.*

FOCARIS. — *Focaris petra*, focile; *pierre à feu.* (Isid.)

FOCARISTA. — Presbyter concubinarius, qui *focarias* alit et domi detinet; *prêtre concubinaire.* (*Conc. Coprin.*)

FOCARISTIA. — Ead. notione.

FOCARIUM. — Focus, locus in quo fit ignis; *foyer.* (J. de J.) — Fossa; *fossé, fosse.* (A. 1352.)

FOCARIUS. — Ut FOCARISTA. (*Conc. Copriniac.*) — Locus in quo fit ignis; *foyer.* (J. de J.) — Qui focum curabat, inter ministros hospitii reg. Angl. recensetur; *officier de la cour d'Angleterre qui était chargé de l'entretien des foyers du palais.* (*Lib. nig. Scac.*)

FOCATA. — Tributum quod præstatur pro ligno, quod ad focum faciendum in urbem adducitur; *droit d'entrée sur le bois à brûler;* ol. *fouée.* — Placentæ genus, idem q. FOCACIA. (*Vet. Gl.*)

FOCATICUM. — Census qui pro singulis focis seu domibus penditur, ut FOAGIUM. (*Vet. Cod.*) *Focaticum vini*, decima vini quæ a singulis focis præstatur; *dîme du vin.* (A. 952.)

FOCATIUS. — Panis species, ut FOCACIA.

FOCAX. — Vitulus marinus; *phoque.*

FOCHUS. — Lemniscus, minus vexillum; *banderolle, flamme.* (*Cod. Ital.*) — Familia, domus; *famille, maison, feu.* (*St. Ast.*)

FOCI. — « Data die Sabbathi ante *focos.* » (A. 1196.) Id est, ut videtur, ante *brandones.*

FOCILARE. — Focus, locus in quo ignis asservatur; *foyer.* (Isid.) — Domus; *maison, feu.* (Pap.)

FOCILE. — Igniarium; *pierre à feu, briquet;* ol. *fosil, fusil.* (Pass.) — Locus ubi lignum asservatur et siccatur; *bûcher, lieu où l'on emmagasine le bois à brûler pour le faire sécher.* (*Vet. Gl.*) — Os brachii; *os du bras.* (*Le radius se nommait* focile minus *et le cubitus* focile majus.) (*Lex. med.*)

FOCILLARES. — Domus; *maisons, feux.* (Pap.)

FOCIUS. — Panis seu placentæ genus, ut FOCACIA.

FOCO. — Caminus, locus ubi ignis accenditur; *fourneau.* (*St. Mas.*)

FOCOLARE. — Pro FOCULARE, q. *Vid.* (Ap. Mur.)

FOCOSITAS. — « In graves infirmitates cadens, videlicet *focositatem*, phthisim et hydropisim, » etc. (*Gest. Cons. Andeg.*) Idem q. *calor vehemens.*

FOCULARE. — (Verb.) *Foculare se*, ad focum calefieri; *se chauffer.* (*A. SS.*)—(Subst.) Locus ubi ignis asservatur, vel domus ipsa; *foyer.* (*Vet. Gl.*) — Follis; *soufflet.* (*Vet. Gl.*) — Ead. notione q. FLOCUS, ut videtur, Gal. *froc*, unde forte melius legeretur *flocurare.* (A. 1356.)

FOCULARIUS. — Qui *focum* seu domum habet; *celui qui a un domicile.*

FOCUM.— Focus, ignis; *feu:* « Casæ nostræ... *foca* habeant. » (*Cap. C. M.*) — Incendium; *incendie, feu.* (A. 1245.)

FOCUS.— Ignis, unde Gal. *feu:* contra Latinis id dicitur, in quo ignis servatur. *Focum facere*, ignem excitare; *allumer le feu.* (Flod.) *Facere vivam guerram de sanguine et foco*, ferro et incendio bellum gerere; *mettre à feu et à sang.* (*Cod. Ital. dipl.*) — Ferrum calidum; *fer chaud:* « Si manum transpunxerit, ita ut *focus* non intret ad coquendum venas vel sanguinem stagnandum, solidum unum et semis componat. » (*Lex Al.*) — Familia, domus; *famille, habitation;* ol. *feu. Facere focum* alicujus, ibi habitare; *résider, demeurer.* (A. 1291.) — Medicis, pars corporis cui causa morbi insidet; *foyer d'une maladie.* (Ant. Lobet.)

FODAGIUM. — Census qui exigitur a domino feudali a vassallis pro singulis domibus subditorum, ut FOAGIUM.

FODERA.— Pellitium quo vestis ornatur; *fourrure.* (A. 1295.)

FODERARE. — Fodrum exigere; *se faire livrer les fournitures de voyage.* (S. XII.)— Prædari; *piller, fourrager, ravager, aller au fourrage;* ol. *fourrer.* (Pass.)

FODERATURA. — Ut FODRATURA.

FODERATUS. — Pellitus; *fourré.* (Rob. de Sorb.) — Omnibus rebus instructus; *complétement équipé, muni de tout ce qui est nécessaire.* (A. 1411.)

FODERUM. — Ut FODRUM.

FODESORIUM. — Ut FOSSORIUM.

FODHERA. — Idem q. FODRA.

FODIA. — Cuniculus, fossa; *tranchée, fossé.* (*Tract. de re mil.*)

FODITA.—Fossa, seu vivarium piscium in fossa: « In piscaturis vero, *foditis*, seu stagnis, si quis piscaverit, » etc. (*Spec. Sax.*)

FODITARE. — Fodere; *creuser, fouir;* ol. *fourrer.*

FODITIO. — Fodina; *mine, minière.* (A. 1355.)

FODIUM. — Pro *fodrum.* (A. 1354.)

FODORUS. — Vagina; *fourreau, étui;* ol. *fourre.* (A. 1010.) — Pro FODRUM. (A. 833.)

FODRA. — Vestis duplicata; *vêtement doublé, fourré:* « Duabus tunicis, una *fodra*, contempta pellicia, etiam cruditate frigoris

perseverante, nivium tempore et pluviarum, addito simplici pallio, corpus suum tegebat. » (*Act. S. Bern.*) *Fodra plumbi*, massa plumbea quæ Gal. dicitur *saumon de plomb*. (Ap. Rym.)

FODRARII. — Qui ad *fodrum* exigendum vel tollendum pergunt; *fourrageurs, pillards;* ol. *fourriers.* « De coercendis militum rapinis : et mitte homines secundum consuetudinem prædecessorum vestrorum qui in longius pergant propter *fodrarios* et curam de pace accipiant. » (Hincm.) Ab ejusmodi *fodrariis*, seu *fodri* exactoribus, appellati apud Gallos *fourriers*, seu mansionarii, qui domos magnatibus in urbibus parant : ex eo quod imperator, cum maxime in Italiam pergeret, *fodrarios* suos præmitteret, qui mansiones et victum militibus et stramenta equis pararent, quæ omnia ab incolis subministrabantur.

FODRATURA. — Pellitium quo vestis ornatur; *fourrure*. (*Conc. Const. a.* 1418.)

FODRATUS. — Ut FODERATUS.

FODRIUM. — Ut FODRUM.

FODRUM. — Pabulum; *fourrage, foin, paille, litière pour les chevaux ;* ol. *fouarre, fourre, feurre.* (Pass.) — Annona militaris, id omne quod præbetur ad victum militum vel equorum; *fournitures faites aux soldats tant pour leur usage personnel que pour celui de leurs montures;* ol. et. *fouarre, feurre*, etc. (Pass.) *Fodrum imperiale*, *commune* seu *regale*, quod regi seu imperatori præstatur, procuratio; *fournitures que les vassaux sont tenus de faire au prince quand il voyage.* (Pass.)

FODRUMBANNUM. — Exactio quæ publico banno seu edicto indicitur; *taxe, redevance.* (*Stat. Verc.*)

FODRUS. — Fasciculus paleæ; *botte de paille.* (A. 1085.) — Vagina; *gaine, étui, fourreau;* ol. *fourre.* (Mur.)

FOE. — *Vid.* FE; FOENAGIUM. *Vid.* FENAGIUM, etc.

FOECUNDIA. — Pro FOECUNDITAS.

FOECUNDIS. — Pro FOECUNDUS.

FOECUNDITAS. — Liberorum numerus. (*Cod. Th.*) *Fœcunditatis privilegium*, jus liberorum. (Id.)

FOEDERATI. — Generatim dicti a barbaris populis qui Romanis merebant (unde a *militibus*, qui proprie Romani erant, distinguebantur); maxime vero Gothi qui a Constantino Magno primum conducti, inde nomen *fœderatorum* sortiti sunt

FOEDERATICUM. — Stipendium fœderatorum; *solde des troupes alliées.* (*Nov. Jus.*)

FOEDERATIO. — Fœdus, societas; *association, société.* (Ap. Lud.)

FOEDERATUS. — Pellitus, ut FODERATUS. — *Vid.* FOEDERATI. (*St. Ord. Cist.*)

FOEDICULA. — Genus tormentorum, idem q. FIDICULA.

FOEDIMENTUM. — F. mendose pro FAIDIMENTUM. (*G. Chr.*)

FOEDRIUM. — F. villosa pellis, vel potius gremium, ventrale, vestium tegmen : « Vasa argentea, jocalia auri et argenti seu perlarum, raubas et *fœdria.* » (A. 1424.)

FOENERARIUS. — Fenator; *usurier.* (A. 1315.)

FOENEUS. — Sterilis, desertus; *stérile, désert.* (Jac. Goth.)

FOERIUM. — Idem videtur q. FODRUM, annona quævis. (A. 857.)

FOESA. — « Sexaginta solidos, in *fæsa* forestæ et decimam molendinorum ipsius. » (*Mon. Ang.*) An forestæ cæsio?

FOESUM. — Mendose pro FOEDUM.

FOESUNTICETA. — Loca fœtida; *lieux infects.* (Herm. Barb.)

FOEVARE. — Querneo pulvere coria inficere, quod in fossa id fiat, sic dictum; *mettre le cuir dans la fosse au tan;* ol. *fouer.* (A. 1354.)

FOEYA. — Lignatio seu lignorum vectura; *chauffage ou transport du bois à brûler;* ol. *fouée.* (A. 1246.)

FOG. — *Vid.* FOC.

FOGACA. — Ut FOCACIA.

FOGACIA.—Ead. notione. — F. gramen, ut FOGAGIUM : « Ut facerent oves suas jacere in terra sua et in *fogacias.* » (A. 1268.)

FOGAGIUM. — Gramen, quod æstate non depascitur et quod spoliatis jam pratis, hiemali tempore succrescit. (*Leg. Scot.*) — Tributum pro *focis* exactum, ut FOCAGIUM. (A. 1326.)

FOGAINA. — Culina ; *cuisine.* (A. 1215.)

FOGASSERIA. — Quæ facit *fogassas*, *Vid.* FOGASSA.

FOGATA. — Ut FOGACIA.

FOGATERIUS. — Qui *fogatas* coquit; *Vid.* FOGATA.

FOGERARE. — Humum rostro fodere, quod de porcis, cum terram rostro versant, dicitur; *fouiller, creuser la terre comme fait le cochon;* ol. *fouger.*

FOGERIA. — Filix; *fougère.* (A. 1200.)

FOGIA. — Præcipitium, vel fossa, gurges; *trou, fossé, fosse, précipice.* (A. 1114.)

FOGUACERIA.— « *Foguaceria* de lena, » lignum ad coquendum panem necessarium; *bois pour une fournée de pain.* (*Cons. Perp.*)

FOGUACES. — Ut FOGACIA.

FOICIA. — Pro FORTIA, munitio. (A. 1189.)

FOILLIATA. — Casa ex foliis et ramis arborum facta, ubi gregum custodes habitant; *cabane de branchages qui sert d'abri aux bergers.* (A. 1337.)

FOINESUM. — Idem q. FANNATIO.

FOINI. — Pelles mustellinæ; *peaux de fouine.* (*St. Rip.*)

FOIRRAGIUM. — Supellex. (A. 1362.)

FOISATERA. — Modus agri, jugerum, arpennis; *arpent de terre;* ol. *journal, fouchérée.* (*Ch. Mass.*)

FOLA. — Pullus; *poulain.* (*Vet. Gl.*)

FOLADOYRA. — Vestis, ut videtur, pellitio ornata. (A. 1379.)

FOLAGIUM. — Forte præstatio quæ ex flore farinæ exigitur, seu potius molitura, ipsa molendi actio, et pensitatio, quam a vassallis exigit dominus pro frumenti molitura in molendinis suis; *redevance en fleur de farine, ou mieux mouture et droit de mou-*

ture payé au seigneur d'un moulin par ceux qui sont obligés de moudre leurs grains à ce moulin; ol. *foulage.*

FOLARE. — *Folare fenum*, accumulare; *emmagasiner le foin, le mettre en grange en le foulant pour qu'il puisse en être contenu une plus grande quantité.* (*Polypt. Fisc.*) *Folare pannum*, eum stipare, polire, dealbare; *fouler le drap.* (A. 1299.)

FOLARICIUM. — Fullonium; *moulin à foulon;* ol. *foulerez.*

FOLASELLUM. — F. filum sericum crassius; *filoselle.*

FOLATORIUM. — Ut Folaricium.

FOLCASTRUM. — Ut Falcaustrum.

FOLEIA. — Locus forte vel area ante domum ubi adolescentes jocari ac ludere solent, vel locus foliis aut frondibus decorus; *emplacement situé devant la porte d'une maison, ou lieu couvert de feuillage.* (A. 1218.) — Mori folium; *feuille du mûrier.* (*St. Rip.*)

FOLEN. — Apud Aragonenses, quidam; *un tel, un certain.*

FOLERATURA. — Ut Fodratura.

FOLERATUS. — (Subst.) Pellitium; *fourrure.* — (Adj.) Rebus omnibus instructus et munitus; *outillé, garni de tout ce qui est nécessaire.* (A. 1366.)

FOLERE. — Molere; *moudre;* ol. *fouler.*

FOLEREUS. — Fullonius; *foulon;* ol. *foulerez.*

FOLERIA. — « Alius campus... sicut se proportat a *foleria* Guillelmi de Genesteio usque ad keminum domini regis. » (*Chartul. S. Wand.*)

FOLEUM. — Pro Fodrum. (A. 1136.)

FOLEXELLUS. — Bombycis folliculus; *cocon de ver à soie;* ol. *follain.* (A. 1327.)

FOLEYA. — Domus voluptaria; *maison de plaisance.* (A. 1235.)

FOLGARE. — Sistere se in aliquo contubernio, *friborga*, seu fidejussione, tradere se alicui in clientelam; servire, sequi, sectari; *se reconnaître le vassal de quelqu'un, se mettre sous sa dépendance, le servir, l'accompagner.* (*Leg.Angl.-Sax.*)

FOLGARIUS.— Cliens, qui alicujus clientelæ vel servitio sese addicit; famulus qui foco proprio caret, aut sub stipendio et servitii alicujus præstatione possidet; *vassal, tenancier, serviteur.* (Id.)

FOLHETA. — Mensuræ liquidorum species; *mesure pour les liquides;* ol. *feuillette.* (A. 1438.)

FOLHIAGIUM. — Florum fasciculus arte factus, qui flores et folia imitantur; *bouquet.* (A. 1444.)

FOLIA. — Bractea, lamnula; *feuille.* (A. 1336.) — Mori folium; *feuille de mûrier.* (A. 1193.) — Locus foliis vel frondibus decorus; *berceau de feuillage, feuillée.* (A. 1233.)

FOLIACIA. — Frondes pictæ vel sculptæ; *feuillage peint ou sculpté.* (*A. SS.*)

FOLIAMEN. — Eod. significatu. (*A. SS.*)

FOLIARE. — Folia emittere; *pousser des feuilles.* (Laur.)

FOLIATA. — Locus foliis obsitus; *lieu couvert de feuillage, feuillée.* (*A. SS.*) In Cons. Cluniac. *foliatæ* videntur esse eæ placentulæ quæ *gâteaux feuilletés* Gallice dicuntur.

FOLIATIM. — *Foliatim vendere*, minutatim; *vendre en détail.* (A. 1476.)

FOLIATUM. — Curvatum. (*Vet. Gl.*)

FOLIETTA. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin;* ol. *feuillée, foliette.*

FOLIUM. — Flos, asser, tabula, annus, jus ramos arborum exscindendi; *fleur, planche très-mince, année, droit de couper les branches d'arbres.* (Pass.) *Folium pecudineum*, membrana; *parchemin.* (*St. Mant.*) *Folium vini*, semimodius; *feuillette.* (A. 1380.)

FOLKESMOTE. — Anglo-Saxonibus, conventus populi; *assemblée de la nation.*

FOLLA. — Fullonica officina; *foulerie.* (A. 1309.)

FOLLARE. — Uvas calcare; *fouler.* (A. 1255.)

FOLLARIS. — Follis æreus, monetæ species apud Byzantinos potissimum; *Vid.* Follis.

FOLLATUM. — Molendinum fullonarium; ut Folla.

FOLLATUS. — *Follati calcei;* laxiores interpretatur Hofmannus calceos, qui, cum pes premitur et terræ insistit, inflantur et tumescunt; id quod proprie *follare* et *follicare* dicebatur; *Vid.* Follicantes.

FOLLEA. — Placenta foliacea; *gâteau feuilleté.* (*Us. Cult. Cenom.*)

FOLLENTIA. — Idem q. Follitia.

FOLLERA. — Vasis genus; *sorte de vase.* (A. 1178.)

FOLLERALIS. — Monetæ species, idem q. Follis.

FOLLERATURA. — Pellitium; *fourrure.* (*Conc. Hisp.*)

FOLLERATUS. — Ead. notione.

FOLLERE. — Follis instar inflari; *se gonfler comme un soufflet.*

FOLLESCERE.— Ead. notione.

FOLLETUS. — *Folleti dæmones;* dæmones aerii; *génies aériens, lutins, esprits follets.*

FOLLIA. — Convicium; *outrage, injure.* (*Us. Barc.*) — Multa, ut videtur, ob desertum vadimonium; *amende prononcée contre celui qui fait défaut.* (Ap. Mur.)

FOLLIACERIUM. — Ramorum cæsio; *action de couper des branches d'arbres.* (*St. Perus.*)

FOLLICANTES. — Vestis grossior; *vêtement grossier.* (Pap.) « Caligæ *follicantes:* » *chaussures, trop larges, qui s'élargissent et se rétrécissent comme un soufflet.* (S. Hier.)

FOLLICARE. — Follium instar vento incluso tumere et agitari; *se gonfler et se remuer comme un soufflet.* (Theod.)

FOLLIGANTES. — Idem q. Follicantes.

FOLLIS. — (Subst.) Vasis genus; *espèce de vase:* « Sed et Beneventani omnes.... ecclesias Dei incenderunt.... munera sancta, id est, corpus Domini nostri J. C., in suis contaminatis vasibus, quos *folles* vocant, miserunt, et cibo carnium copioso saturati, comedebant eadem munera. » (*Ep. Steph. PP. ad Pipin.*) — Genus monetæ apud Byzantinos potissimum; *monnaie en usage dans l'Europe méridionale, principalement dans l'empire grec.* — (Adj.) Stultus, fatuus; *in-*

sensé, fou, imbécile; ol. *folieux.* (Pass.)

FOLLITIA. — Vanitas, superbia, stultitia; *vanité, orgueil, folie.* (J. de J.)

FOLLO. — Idem q. FOLLATUM. (A. 1319.)

FOLLUS. — Stultus vel fatuus, ut FOLLIS. (A. 993.)

FOLONIA. — Idem q. FOLLATUM. (A. 1236.)

FOLONITIA. — Idem q. FOLLITIA. (*Vet. Gl.*)

FOLRAGIUM. — Stramen, pabulum equorum; ut FODRUM. (A. 1350.)

FOLRARE. — Duplicare; *doubler, fourrer.* (*A. SS.*)

FOLRATURA. — Pellitium; *fourrure.* (Limb.)

FOLRERIUS. — Metator hospitiorum; *fourrier.* (*A. SS.*)

FOLRIUM. — Idem quod FOLRAGIUM. (A. 1419.)

FOLUS. — Follis; *soufflet.* (*Comp. S. Pet. de Ins.*)

FOLZONUS. — Forte pro *falzonus*, lanceæ species, inter arma vetita recensetur. (*St. Val. Ser.*)

FOMEN. — Fomentum, nutrimentum, esca quæ fovet. (J. de J.)

FOMENTARE. — Nutrire; *alimenter, nourrir.* (*A. SS.*) — Fomentis recreare, apud medicos. (Alex. lat.)

FOMERE. — Dolare; *charpenter, façonner.* (*Vet. Gl.*)

FOMEX. — « Ille *fomex*, vel pumex, quem scriptores habere solent, illum videbat de inferno illo ascendentem. » (*A. SS.*) Cum sola vox *pumex* rem plane explicet, *fomex* vel amanuensis inscitia irrepsisse suspicantur.

FOMITATUS. — Incitatus, accensus; *excité, fomenté.* (*Ch. Angl.*)

FOMORERIUM. — Forte pro FEMORARIUM, locus ubi fimus congeritur, in ch. Car. VI; *trou à fumier.*

FONASGUM. — Quædam potio, qua utebantur poetæ cum recitare habebant; « *une manière de potion qui fait bonne voix.* » (*Vet. Gl.*)

FONCEARIUS. — Ad fundum pertinens; *foncier.* (A. 1377.)

FONCIA. — Locus depressus, vallis; *lieu enfoncé, vallon.* (A. 1400.)

FONDACEUS. — Idem q. FUNDICUS.

FONDACUS. — Ead. notione.

FONDITUS. — Fusus; *fondu.* (A. 1362.)

FONDORA. — Fundus; *Vid.* FUNDORA. (A. 1033.)

FONDREDA. — Forte gurges, seu vorago cavata concursu torrentium; *fondrière.* (*G. Chr.*)

FONS. — Vas in baptisterio in quod baptizandi descendebant; *cuve baptismale.* Dicebatur etiam *fons baptisterii, fons baptismi, fontes, fons consecratus, fons sanctus, fons in remissionem peccatorum sanctificatus, fons sacer*, etc. — Vas in quo aqua ad sacrificium Missæ ponitur; *vase où l'on tient l'eau nécessaire pour le saint sacrifice de la Messe.* (*Ord. Rom.*) — Piscina in qua sacerdotes lavant manus antequam sacra faciant; *bassin où les prêtres se lavent les mains avant de procéder au saint sacrifice de la Messe.* (A. 1590.)

FONSADERA. — Pro FOSSADERA. (A. 1217.)

FONSALIS. — Idem q. FONCEARIUS.

FONSATUS. — F. pro FORRATUS, eadem certe notione. (A. 1372.)

FONSEYUS. — *Fonseyus reditus* vectigal quotannis pendendum fundi domino; *rente foncière.*

FONSSERIUS. — *Fonsseria justitia*, jurisdictio minor, inermis; *justice foncière.* (*Tab. S. Corn. Comp.*)

FONSUS. — Pro *fondus.*

FONTA. — Fons; *fontaine.* (A. 1374.)

FONTALIA. — Fontes, rivi a fontibus profluentes; *ruisseaux.* (A. 1180.)

FONTALIS. — Capitalis, unde quid quasi a fonte originem habet : « Imprimis, quia Parisiensium scholarium honorabilis universitas, tanquam quoddam virtutis et sapientiæ *fontale* principium sui luminis radios ubique diffundens, mundum illuminat universum, » etc. (A. 1322.) *Fontalis aqua*, e fonte fluens. (*A. SS.*)

FONTALITER. — Veluti a fonte. (*Imit. Chr.*)

FONTANA. — Fons; *fontaine.*

FONTANERIUS. — Aquilex; *fontainier.* (A. 1479.)

FONTANILIS. — Fons, ut videtur : « Et super fluvium Fullonicas cella S. Martini cum ipso *fontanile*, juxta præfatum monasterium cella S. Quintini martyris cum balneis. » (A. 869.)

FONTANUS. — Ead. notione. (*Conc. Hisp.*)

FONTELLUCEIA. — Fonticulus; *petite source, petit ruisseau.* (*A. SS.*)

FONTENARIUS. — Præfectus fontium; *fontainier.* (*A. SS.*)

FONTENELLA. — Fonticulus, ut videtur. « Concessi.... unam pechiam prati.... aboutantem ex une bouto ad *fontenellam* de Brandeaucourt, et ex alio ad *fontenellenam* dicti abbatis. » (A. 1256.)

FONTICOLA. — Qui fontes colit; *qui rend un culte aux fontaines.* (S. Cypr.)

FONTICUS. — Idem q. FUNDICUS.

FORA. — Tributum quod ex iis, qui jus habent utendi foresta, Gal. *foragiers*, nuncupatis, exigitur; *redevance payée au seigneur par ceux qui jouissaient du droit d'usage dans les bois seigneuriaux.* (A. 1310.) — Exitus; *droit de sortie.* (A. 1217.)

FORACHIUM. — Idem q. FOLRAGIUM. (A. 1160.)

FORACULUM. — Terebra; *tarière.* (*Vet. Gl.*)

FORAGARE. — Stramine seu *foragio* instruere; *garnir de litière.* (Flet.)

FORAGERIUS. — *Vid.* FORUM.

FORAGINARE. — Prædari; *fourrager, piller.* (Lamb. Ard.)

FORAGIUM. — Stramen, pabulum equorum; *litière et nourriture des chevaux, fourrage :* « Multos equos perdiderunt propter *foragii* defectum. » (A. 1301.) — Jus exigendi pabulum equis; *droit de fourrage, obligation pour les vassaux de nourrir les chevaux du seigneur.* (W. Th.) — Exactio quævis, vel

etiam *procuratio*, prandium; ***redevance, prestation, ou même l'obligation où était le vassal d'héberger son seigneur dans certaines circonstances.*** (A. 1244.)—Jus quod domino feudi competit non pro *perforatione* dolii vinarii, ex quo vinum promitur ad vendendum in popinis, ut quidam volunt, sed pro pretio a domino imposito, quod a tabernariis et cauponibus exigitur; ***droit du seigneur sur la vente du vin en détail***; ol. *forage.*

FORAGO. — Filum alterius coloris quod ponunt in capite, vel in fine, vel in latere telæ, ad distinctionem vel ornatum faciendum (Ugut.), aut etiam ad diurnum opus distinguendum (Isid.); ***fil de couleur que l'on introduit dans la toile comme ornement, ou pour indiquer les divisions du tissu, ou encore pour indiquer le travail de chaque jour.***

FORALE. — Vicus, municipium; ***bourg, ville.*** (Wichb.)— Tributum ex nundinis seu *foris* exsolutum; ***droit sur les foires et marchés.*** (Mart., *Ampl. Col.*) — Pars currus, lignum scilicet perforatum in quo ponuntur *furcalia.* (J. de Garl.)

FORALIS. — Ager optimus. (Pap.) — Forensis. (Gr. M.)

FORALITIUS. — Extraneus; ***qui est du dehors, étranger.*** (A. 1417.)

FORAMEN. — Fenestra; ***ouverture, fenêtre.*** (*A. SS. Ben.*) — Rei cujusvis extraneæ advectio; ***importation.*** (A. 1496.)

FORAMINARE. — Perforare; ***percer, trouer.*** (Sid.)

FORAMINOSUS. — Foraminibus pertusus; ***percé de trous, plein de trous.*** (Tert.)

FORAMINULENTUS. — Ead. notione.

FORANEITAS. — Dicitur de canonico, qui *foraneus* est, seu qui non facit residentiam, aut qui tempus residentiæ assignatum non complevit: « Statuimus ut quicunque *foraneus* erit ab ecclesia portando oneri diei et æstus se subtrahens, ei stipendia subsequantur [*f.* subsecentur] ut de toto beneficio quod habet in ecclesia (non) amplius quam viginti solidos in anno *foraneitatis* suæ se noverit recepturum, » etc. (A. 1217.)

FORANEUS. — Canonicus qui non facit residentiam; ***chanoine qui vit hors de sa résidence naturelle.*** (A. 1243.) — Qui forum tenet, vel de foro venit; ***marchand forain.*** (*Vet. Gl.*)— Exterior; ***extérieur, placé à l'extérieur.*** (*A. SS.*) — ***Foraneus decanus***, idem qui Gallis ***doyen rural***, qui ruri habitat seu extra urbem episcopalem.

FORARIA. — Officium *forrerii* seu metatoris hospitiorum; ***office de fourrier.*** (A. 1340.) — Metatio hospitiorum; ***assignation, distribution des logements.*** (*A. SS.*) — Ager pascendis animalibus destinatus; ***pâturage.*** (*Ch. Hisp.*)

FORARIUM. —Ager pascuus, ut FORARIA. (S. XII.)

FORAS.—Extra; occurrit cum accusativo in ch. a. 779

FORASMITIO. — Cessio, idem q. GUERPITIO, ut videtur. (*Lex Sal.*)

FORASMURANEUS. — Foras, seu extra muros, cui opponitur ***intramuraneus***, intra muros (Gr. Tur.)

FORASTA. — Silva: ***forêt, bois.***

FORASTERIUS. — Externus, extraneus; ***étranger, qui vient du dehors.*** (*St. Mas.*)

FORASTICUS. — Extraneus; ead. notione. — Laicus: ***laïque.*** (*A. SS.*)

FORASTIUM. — Silva; ut FORESTA. (A. 1146.)

FORASTOLLUM. — Pulpitum plicabile; idem q. FORESTOLIUM.

FORASTUM. — Silva; ***bois, forêt.*** (Bald.)

FORATAGIUM. — Jus pro vini pretio; idem q. FORAGIUM.

FORATANEUS. — Extraneus; ***étranger, qui est du dehors, forain.*** (*Ord. rer. Fr.*)

FORATANUS. — Ead. notione. (A. 1268.)

FORATICUM. — Vectigal pro vini pretio, idem quod FORAGIUM.

FORATIO. — Ead. notione. (A. 1124.)

FORATOR. — Idem q. FODRARIUS.

FORATURA. — Pellitium; ***fourrure.*** (A. 1337.)

FORATUS. — Pellitus, ut FURRATUS.

FORBAGNIRE. — In exsilium agere; ut FORISBANNIRE. (*Ch. Sicul.*)

FORBANDITORIUS. — *Forbanditoria notitia*, instrumentum quo quis rem aliquam dimittit, atque ab ea foras esse sese declarat; ***acte par lequel on déclare renoncer à une chose.*** (A. 767.)

FORBANIMENTUM. — Proscriptio; ***bannissement, exil, exclusion***; ol. ***forbannissement, forbanisation, forban.*** (A. 1324.)

FORBANISARE.— Idem q. FORISBANNIRE.

FORBANNIRE. — Ead. notione.

FORBANNUM. — Missio in exsilium, ut FORBANNIMENTUM.

FORBATOR. — Armorum politor, samiarius; ***fourbisseur***; ol. ***fourbeur.*** (Ap. Brompt.)

FORBATUDUS. — Qui ab eo occiditur, quem per vim aggressus erat; ***celui qui est tué par la personne qu'il a attaquée.*** (*Vet. Form.*)

FORBISSATOR. — Armorum politor, ut FORBATOR. (A. 1303.)

FORBITOR. — Ead. notione. (A. 1268.)

FORBORA. — Filius unicus; ***fils unique.*** (*Leg. Long.*)

FORCA.—Furca, patibulum; ***potence, gibet.*** (A. 989.)—Munitio, arx vel carcer; ***fortification, forteresse ou prison.*** (A. 1268.) — Vis; ***force.*** (A. 1241.)—Fasciculus; ***paquet, botte.*** (A. 1173.)

FORCAGIUM. — Exactio quæ ad arces construendas seu reparandas exsolvebatur; ***droit que l'on payait pour la construction ou la réparation du château seigneurial***; ol. ***forçage.***

FORCAIADELLA. — Parva munitio; ***petit fort, ouvrage de fortification de peu d'importance.*** (*Ch. Hisp.*)

FORCAPIUM. — Ut FORISCAPIUM.

FORCARE. — Vim inferre; ***forcer.***

FORCARIA. — Concubina, pro FOCARIA.

FORCATICA. — Tributum, ut videtur, quod pro statione in nundinis quæ furcis fulciebatur, habenda pensitabatur : « De

fortica stationum, idem faciens Bononienses, quod alii Lombardi. » (Mur.)

FORCELLETUM. — Munitiuncula, castelletum, ut FORCAIADELLA.

FORCEPS. — *Forceps oris*, pro *rostro* avis, quod forcipis figuram referat : « In quo matutinæ volucres avido *forcipe* pipant. » (*A. SS.*)

FORCERIUM. — Feretrum; *bière*, *cercueil*.

FORCERIUS. — Qui scrinia et capsulas facit et vendit; *fabricant ou marchand de cassettes et de boîtes*, *tabletier*. *Vid.* FORSARIUS.

FORCHA. — Furca; *fourche.*

FORCHAGIUM. — Census qui a singulis *furciis* seu domibus exigitur, idem q. FOAGIUM.

FORCHEAPUM. — Ut FORISCAPIUM.

FORCHIA. — Idem, ut videtur, quod *jus mansionis*, cum scilicet domini vel eorum missi aliquo divertebant *ad justitias faciendas*. *Vid.* PROCURATIO et PASTUS. (A. 1066.) — Furca; *fourche.* (A. 1356.) — Bivium; *lieu où deux chemins aboutissent*, *où un chemin se bifurque*. (A. 1400.)

FORCHONUS. — Tridens, merga; *fourche.* (*St. Cum.*)

FORCIA. — Exactio, quæ per vim fit, quodvis tributum. (A. 880.) — Pro FORTIA non semel.

FORCIAGIUM. — Ut FORCAGIUM.

FORCIALITER. — Per vim, coacte; *par force*. (A. 850.)

FORCIARE. — Munire, vim inferre, tributa exigere; *fortifier*, *forcer*, *faire rentrer les impôts*.

FORCIATUS. — Per vim exactus; *fait par force*. (A. 1291.)

FORCILETUM. — Ut FORCELLETUM.

FORCIPIUM. — Radius brachii : « Atque uno spondili seu *forcipio* consimili brachii. » (*A. SS.*)

FORCONSILIARE. — Ut FORISCONSILIARE.

FORCONUS. — Ut FORCHONUS.

FORDARIUM. — Idem videtur ac FORARIUM.

FORDRO. — « Quod si in ipsa hora quando res intertiatur, responderit, quod *fordronem* suum nesciat. » (*Lex Rip.*) Id est auctorem rei venditæ, vel intertiatæ, qui etiam tanquam suam postulat et repetit.

FORE. — Pro *esse :* « Audiens autem... in villa quadam..... fanum *fore* antiquissimum diversis idolorum culturis dedicatum, » etc. (Gr. Tur.)

FORECENSITI PRESBYTERI. — « Ipsi (monachi) in verbo tantum et veritate promittant, de quibus specialiter abbas adducunt domino nostro, deinde advocatis, et vicariis, centenariis, sive *forecensiti presbyteri*, atque cuncta generalitas populi, » etc. (*Cap. Pipin. reg. Ital.*) Idem forte qui *Forastici*. *Vid.* PRESBYTER.

FOREFACERE. — Idem q. FORISFACERE.

FOREFACTA. — Idem q. FORISFACTA.

FOREFACTUM. — Idem q. FORISFACTUM.

FOREFACTURA. — Idem q. FORISFACTURA.

FOREFENG. — Idem q. FORFANG.

FOREGIUM. — Jus domino debitum pro impositione pretii vini distrahendi, ut FORAGIUM. (A. 1238.)

FORELLUS. — Vagina; *fourreau ;* ol. *forel.*

FOREMARITAGIUM. — Idem q. FORISMARITAGIUM.

FOREMUNDUS. — Patronus, tutor, defensor; *patron*, *défenseur*, *protecteur*. (Ap. Pez.)

FORENCIANUS. — Extraneus; *qui est du dehors*, *étranger*, *aubain*. (A. 1318.)

FORENCISUS. — F. pro *forinsecus*, exterus. (Ap. Rym.)

FORENSIS. — (Subst.) Hospes, qui foris venit; *hôte*. (*A. SS.*) — Hebdomadis dies, ut FERIA (Ap. Lud.) — (Adj.) Extraneus, ut FORENCIANUS. (*H. Cortus.*) — Ad forum pertinens; *de foire*, *de marché*. *Dies forensis*, quo forum tenetur; *jour de marché*. (A. 1411.) *Forensis villa*, quæ jus nundinarum habet; *ville qui peut établir des foires et marchés.* (*Spec. Sax.*) — Qui foras est; *qui est en dehors*, *à l'extérieur*. *Forensis burgus*, suburbium; *faubourg*. (S. XIII.)

FORENSITUS. — Quasi *foras situs*, proscriptus; *banni*. (A. 1374.)

FORERA. — Vox agrimensorum, apud quos in agrorum distinctionibus pars ea dicitur quæ latus suum alterius fini, fronti seu capiti opponit. In campis arabilibus sulcos habet transversos, sulcis terræ seu quarentenæ impingentis, hoc est, ut vocant *abuttantis*, *terra transversalis*, etc.

FORERIA. — Cella penaria; *grenier à grains*. (Burc.) — Ager pascendis animalibus aptus, ut FORARIA. — Pabulum; *aliment*, *nourriture*. (A. 1296.)

FORERIUS. — Idem q. FODRARIUS.

FORES. — *Fores regis*, curia. (*A. SS. Ben.*)

FORESICUM. — Pro FORISFACTUM.

FORESTA. — Saltus, silva, nemus; *bois*, *forêt*. — Vivarium piscium; *réservoir à poissons*, *vivier*. — *Foresta plena*, jus utendi *foresta*, ut in qualibet illius parte; *Vid.* FORESTAGIUM. (S. XIII.)

FORESTAGIUM. — Jus utendi *foresta*, ipsa præstatio pro eo jure; *droit d'usage dans une forêt*, *redevance due pour ce droit*, ol. *forestage*. (Pass.) — Pensitatio quæ a forestariis exigebatur pro plaustris et equis qui per suæ forestæ baillivias onera portabant; *droit que payaient les charrettes et les chevaux chargés qui passaient dans certaines forêts ;* ol. *chemage*. (Pass.) — Officium *forestarii ;* *office*, *charge de forestier ;* ol. *foresterie*.

FORESTALE. — Jus pro jure silva utendi, ut FORESTAGIUM.

FORESTALLUM. — Crimen in via perpetratum; item jus de illo crimine cognoscendi; *Vid.* FORESTEL. (*Mon. Angl.*)

FORESTANUS. — Suburbanus; *forain*. (Mur.)

FORESTARE. — Silvam in *forestam* convertere, forestæ ascribere, jus forestæ concedere; *Vid.* AFORESTARE et INFORESTARE. — Proscribere, bannire; *proscrire*, *bannir*. — *Forestare se*, abscedere, foras ire; *s'en aller*. (*St. Mont. Reg.*)

FORESTARIA. — Præpositura, seu *balia*, ita appellata in monasteriis et ecclesiis canonicorum, quia forte forestarum incumbebat cura aut advenientium extraneorum quos *forestarios* nuncupabant; *prévôté*, *dignité de prévôt*. (Inn. III PP.) — Præstationis genus, idem q. FORESTAGIUM. (A. 1197.) — Apud Italos, homines suburbii et districtus alicujus urbis; *les habitants de la banlieue d'une ville*. (*Chr. Parm.*) *Forestaria camera*, apud Franciscanos, præsertim Capucinos, domus accommoda excipiendis fratribus hospitibus; *bâtiment destiné au logement des étrangers*. (Pass.)

FORESTARIUM. — Præstationis species, ut FORESTAGIUM. (A. 1197.)

FORESTARIUS. — (Subs.) Qui *forestas* seu silvas curat, servat; *garde des forêts;* ol. *forestier*. (Pass.) — Custos hortorum, vinearum, etc.; *messier*. (Mart., *Anecd.*) — Extraneus; *qui est du dehors, étranger*. (Ap. Mur.) — *Forestarius de feudo*, qui *forestariam* feudalem possidet; *celui qui tient une foresterie en fief*. (*Mon. Angl.*) — (Adj.) Extraneus; *étranger*. (S. XIII.) — Ad *forestam* pertinens; *de bois, forestier*. (Pass.) *Forestaria custodia*, officium forestarii, ut FORESTARIA. (A. 1202.)

FORESTATIA. — Præstatio pro jure utendi *foresta*, ut FORESTAGIUM.

FORESTATIO. — Proscriptio, bannitio; *bannissement*. (Mur.)

FORESTATURA. — Annona lignaria; *provision de bois*. (A. 1141.)

FORESTEA. — Silva; *bois*. (A. 1344.)

FORESTEL. — Apud Anglos criminis in via perpetrati reus, viæ obstructio. « *Forestel* est, » aiunt leges Henrici I, « si quis ex transverso incurrat, vel in viam exspectet et assaliat inimicum suum. »

FORESTELLA. — Parva silva; *petit bois*. (S. XIII.)

FORESTERIA. — Jus quod domino in bonis advenarum competit; *droit d'aubaine*. (*Ch. Ital.*) — Præstatio pro jure utendi silva, ut FORESTAGIUM. (A. 1186.) — Homines suburbii, ut FORESTARIA. (*Chr. Parm.*)

FORESTERIUS. — Idem q. FORESTARIUS.

FORESTEUS. — Forestæ custos; *garde forestier*. (S. XIII.)

FORESTIA. — Jus utendi *foresta*, ut FORESTAGIUM. (A. 1214.)

FORESTOLIUM. — Pulpitum; *lutrin*. (Aim. de Peyr.)

FORESTUM. — Delictum, crimen, ut FORISFACTUM. (A. 1240.) — Saltus, silva, ut FORESTA. (Bald.)

FORESTUS. — Agrorum custos; *messier*. (A. 1178.)

FORETANUS. — Extraneus, qui foras urbem habitat; *forain, étranger*. (A. 1107.)

FORETERETIA. — Munitio, arx, castrum; *forteresse, fortification, château*. (A. 1248.)

FORETUM. — Terebellum; *foret*. (A. 1365.)

FORFACERE. — Idem q. FORISFACERE.

FORFACIES. — « Clerici non possunt excommunicare de jure propter forefactum servientis sui, neque interdicere terram ejus, priusquam dominus super hoc fuerit requisitus, vel ballivus, si dominus sit *forfacies*. » (A. 1204.) Ubi editor hanc vocem pro domino accipi putat, cui jus forisfacturæ competit. (Videtur legend. *forisfactus*.)

FORFACTA. — Multa, ut FORISFACTURA. (A. 1494.)

FORFACTUM. — Delictum, ut FORISFACTUM. (Bal.)

FORFACTURA. — Ut FORISFACTURA.

FORFACTUS. — Idem q. FORISFACTUS.

FORFANG. — Apud Anglos, captio obsoniorum, quæ in *foris* aut nundinis ab aliquo fit, priusquam minister regis ea ceperit, quæ regi fuerint necessaria. (Spelm.)

FORFANTUS. — Crimen, delictum, pro *forfactum*.

FORFATUM. — Idem q. FORISFACTUM.

FORFATURA. — Multa vel emenda ob *forfactum*, seu delictum; *peine pécuniaire, amende prononcée en punition d'un crime ou d'un délit*. (Mur.)

FORFECTURA. — Crimen, ut FORISFACTURA.

FORFENG. — Ut FORFANG.

FORFEX. — Corruote pro *forceps; ciseaux*. (Gr. M.)

FORFICARE. — Forfice scindere; *Vid.* FORFEX. (*Vet. Gl.*)

FORFICIA. — Idem q. FORFEX. (A. 1284.)

FORFICULA. — Diminut. a FORFEX. (*Vet. Gl.*)

FORGA. — Fabrica ferraria; *forge, atelier de forgeron*. (A. 1340.)

FORGELDUM. — « Et omnibus geldis.... *forgeldis*.... » (*Mon. Angl.*) *Vid.* GILDUM.

FORGERIUM. — Scrinium, area, capsula; *petit coffre, cassette, écrin;* ol. *forgier*.

FORGIA. — Fabrica ferraria, imo officina quævis; *forge, boutique, atelier*. (*Mon. Angl.*) — Caminus, fornacula; *cheminée, petit fourneau*. (Mur.) — Idem quod GISTUM, q. *Vid.* (A. 1318.)

FORGINA. — Officina, cella operaria, ut FORGIA.

FORGIRE. — Fabricam ferrariam instituere, vel tenere; *établir ou posséder une forge*. (*Reg. for. de Br.*)

FORGITARE. — Tectum ædificii ita construere ut circiter duos pedes promineat, ne aquæ e stillicidiis cadentes muro noceant, a vulgari *forget*, quod tectum eo modo prominens significat apud Dombenses; *porter le bord du toit en avant de l'alignement pour que les eaux pluviales tombent loin du pied des murs*. (A. 1404.)

FORGIUM. — Idem q. GISTUM., (A. 1356.)

FORGORPIRE. — *Foris gurpire*, devestire, possessione exuere; *renoncer à la possession d'une chose, déguerpir :* « De ipsis rebus per festucam me *gurpivi*, et in omnibus foras exitum feci. » (*Tabul. Casaur.*)

FORIA. — Latrina, secessus. (Isid.) — Nundinæ; *foire*. (A. 1213.) — Frenum quod ori imponatur; *frein*. (*Vet. Gl.*)

FORIARIUS. — Idem q. FODRARIUS.

FORICA. — Locus ubi reponuntur purgamenta; *lieu, fosse à mettre les ordures*. (*Vet. Gl.*)

FORICATUS. — Idem quod FURRATUS.

FORICIA. — Foras abeundi, vel sese in castrum recipiendi facultas; *faculté de se retirer ou de se réfugier dans un château.* (*Reg. Ol.*)

FORICUS. — Extraneus, habitans extra urbem; *celui qui demeure dans les environs d'une ville.* (Mur.)

FORIFACERE. — Idem q. FORISFACERE.

FORIFAMILIARE. — Emancipare; *émanciper;* ol. *forfamilier.* (A. 1218.)

FORIFICIUM. — Mendose pro FOREFACTUM

FORIJUDICARE. — Idem q. FORISJUDICARE.

FORIMATRIMONIUM. — Idem q. FORISMARITAGIUM.

FORINCATIO. — Amandatio, relegatio, *foras* ejectio; *éloignement, bannissement, exil.* (A. 1270.)

FORINIMENTUM. — Idem q. FURNIMENTUM.

FORINSECUS. — Extraneus, qui habitat extra burgum; *étranger, forain. Forinsecum homagium,* quod ab externis debetur. (Rym.)

FORIS.—Extra, præpositio cum accusativo: « Si quis porcellum... *foris* domum furaverit.» (*Lex Sal.*) *Foris esse* dicuntur gentiles, quod extra Ecclesiam sint. «Helin vero et Balaam typum præferunt philosophorum, quia *foris,* id est extra fidem positi, insidiantur Ecclesiæ Dei.» (S. Hier.) «Cœpit per conservationem operum bonorum venerabilis et reverendus haberi, etiam ab eis qui *foris* sunt. » (Vict.) *Foris positi,* dicebantur excommunicati, quod extra Ecclesiam essent, et ab ea arcerentur: « Quisquis jam episcopus fieri voluerit, *foris* fiat necesse est; » et mox: « Profanus est, *foris est.* » (S. Cypr.) *Foris* præterea *esse* dicebantur hæretici. *Foris banno esse* nuncupabatur is, qui *bannum* suum adimpleverat. (A. 813.) — (Subs.) Dominium, jus; *droit, souveraineté pouvoir.* (A. 1351.)

FORISARE.— De *foro* seu pretio alicujus rei pacisci, convenire; *convenir du prix d'une chose.* (A. 1433.)

FORISBANNIRE.—In exsilium agere per bannum, seu banno et edicto promulgato; *bannir officiellement, chasser par sentence régulière,* ol. *forbanir, faire forban, fourbannir.* « Expulsus a Scotia, *foris bannitus* ab Anglia, exhæredatus in Hibernia, » etc. (A. 1245.)

FORISBARIUM—Suburbanum, quasi foras seu extra barria vel muros civitatis; *faubourg.* (A. 1275.)

FORISCAPIUM.—Exactio, tributum haud debitum, per vim vel contra jus captum, exactum, *mala tolta; redevance extraordinaire et contraire aux usages établis, imposition illégale et injuste imaginée par le caprice du seigneur.* (A. 819.)—Laudimium quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur; *droit des lots et ventes, droit de mutation;* ol. *foriscape; Vid.* LAUDIMIUM.

FORISCASATIO. — Emancipatio; *émancipation.* (A. 1283.)

FORISCASATUS. — Emancipatus, extra *casam* positus; *émancipé.* (A. 1351.)

FORISCELATUS.— Male et fraudulenter celatus, absconditus, non solutus, cui debebatur. (A. 1237.)

FORISCETA. — Alienigena, extraneus; *étranger, qui est du dehors, aubain.* (*G. Chr.*)

FORISCONSILIARE.— Male consulere, malum consilium dare; *mal conseiller, donner de mauvais conseils;* ol. *forconseiller, fourconsillier.* (Pass.) Vitam vel honorem alteri, aut alterum in vita vel honore *forisconsiliare* dicebatur, qui *malo consilio* in illius vitam vel honorem machinabatur: « Adjutor ero ad regnum illorum continendum, et nec in vita, nec in membris neque in regno illorum eos *forisconsiliabo.*» (*Cap. Car. C.*)

FORISDECANATUS. — Dignitas *forisdecani* in quibusdam ecclesiis et monasteriis; *dignité de doyen rural, décanat rural.*

FORISDECANUS.— Dignitas ecclesiastica, forte *decanus ruralis,* Gal. *doyen rural;* vel potius is ad quem jurisdictio in ecclesias *foraneas* a principali pendentes pertinebat: « In crastinum S. Luciæ Missa et annua Domini Petri de Crotis quondam canonici et *forisdecani* minoris hujus Ecclesiæ. » (A. 1215.)

FORISFACERE.—Offendere, nocere, quasi facere foris; *mal faire, nuire, commettre un crime;* ol. *forfaire, fourfaire.* (Pass.) *Forfacere membrum,* crimen committere, ob quod quis dignus est cui membrum amputetur; *commettre un crime dont la punition mérite l'amputation d'un membre.* (*Ch. W. duc. Norm.*)—Aliquid propria culpa perdere; *perdre par sa faute ou son délit;* ol *forfaire,* v. g. *forfaire son fief, sa justice, sa seigneurie.* (Pass.) — Vestituram et possessionem dimittere; *abandonner, délaisser, déguerpir.* (Ap. Ughel.)

FORISFACTOR. — Qui *forisfactum* commisit; *malfaiteur, accusé, délinquant;* ol. *forfaiteur.* (A. 1232.)

FORISFACTUM.—Crimen, delictum; *crime, délit;* ol. *forfaict, forfaicture.* (A. 1197.) *Forisfactum magnum,* cujus cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. (A. 1206.) *Forisfactum extra legem,* quod non lege seu multa, sed morte luitur. (A. 1227.) *In forisfacto domini* dicitur is qui ex delicto in commissum cadit. (*Tabul. episc. Paris.*) — Multa pro *forisfacto; amende qui suit le délit.* (Pass.) — Exactio haud debita, per vim et contra jus percepta; *extorsion, droit levé par violence.* (Pass.)

FORISFACTURA. — Delictum et multa pro delicto; *délit, crime et l'amende qui le suit.* (Pass.) *Forisfacturæ mobiles,* catalla seu mobilia eorum qui per judicium damnati sunt. (Ap. Lud.)

FORISFACTUS.—*Forisfactus de vita,* ob malefacta dignus cui vita adimatur ex lege, vel simplicius privatus vita. (*Lex Rip.*) *Forisfactus servus,* homo liber qui ex delicto servus factus est. (*Leg. Angl. Sax.*) *forisfactæ res,* caducæ per delictum et in fiscum redactæ. (*Leg. long.*)

FORISFAMILIARE.—Aliquem *foris familiam* ponere, emancipare; *émanciper;* ol. *forfamilier.* (A. 1472.)

FORISFAMILIATUS. — Emancipatus; *émancipé*. (A. 1251.)

FORISFAMULARE.—Ut FORISFAMILIARE. (Flet.)

FORISHABITANS.—Extraneus; *étranger, aubain*. (*Leg. Scot.*)

FORISJUDICARE. — Rem aut possessionem quampiam per judicium vel sententiam *abjudicare*, auferre, possessione exuere, privare; *confisquer, dépouiller judiciairement*; ol. *forjuger*. (Ap. Bract.)

FORISJUDICATUS.—Reus criminis atrocioris, qui in judicium per bannum publicum citatus, non comparet, annoque elapso, omni defensionis aditu, per sententiam excluditur et pro damnato habetur. (Ap. Mur.)

FORISJURARE.—Rem aliquam abjurare, possessionem dimittere; *ne pas reconnaître, se dessaisir, abandonner, renoncer à*; ol. *forjurer*. (Pass.)

FORISMARITAGIUM.—Jus quo servus a domino privatur facultate conjugem sibi ascribendi ex alieno dominio seu e libera conditione; multa pecuniaria quæ servo imponitur, qui uxorem duxit absque illa facultate; præstatio quæ domino præstatur pro eadem facultate; *droit d'empêcher le serf d'une seigneurie d'épouser une personne libre dans cette seigneurie, ou une personne franche ou serve d'une autre seigneurie; amende encourue par le serf qui s'est formarié; droit à payer pour pouvoir se marier à son gré*; ol. *formariage*. (Pass.)

FORISMARITARE. —Dicitur de servo qui uxorem duxit ex alieno dominio seu e libera conditione; *se formarier*, c'est-à-dire, en parlant d'un serf, *se marier dans une autre seigneurie*, ou *épouser une femme de condition libre*. (Pass.)

FORISMATRIMONIUM.— Idem q. FORISMARITAGIUM. (A. 1207.)

FORISMITTERE. – Extra manum suam ponere, alienare; *mettre hors, aliéner*. (A. 813.)

FORISPARATUS.—Pro FORISPATRIATUS.

FORISPATRIATUS. — Idem quod FORISBANNITUS, vel expatriatus; *banni*; ol. *forpaysé*. (A. 1253.)

FORISSITUS.—Proscriptus, exsul, idem quod FORENSITUS. (A. 1308.)

FORISTA.—Qui *foros* diligenter legit vel commentatus est; idem q. LEGISTA.

FORISTAGIUM. — Jus instituendi custodes agrorum et percipiendi multas, ob delicta in iis commissa, impositas; *droit d'établir des messiers et de percevoir les amendes prononcées pour délits commis dans les terres*. (A. 1306.)

FORISTALLARE. — Dicitur de iis qui annonam versus emporium publicum adducam in via intercipiunt, emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur; *arrêter sur les chemins les céréales pour les acheter sans qu'elles aient été mises en vente au marché*.

FORISTALLATOR.—Qui *foristallat*; *Vid.* FORISTALLARE. (Flet.)

FORISTALLIS. — Cognitio ac jurisdictio de *foristalli* crimine, quæ alicui conceditur; *Vid.* FORESTEL et FORESTALLUM. (*Mon. Angl.*)

FORISTALLUM. — « Coactio vel obsistentia in regia strata facta, » quominus scilicet quis rem suam furto sublatam recipiat. (Bromp.)

FORISTARIA. — Jus utendi *foresta*, vel officium *forestarii*; *droit d'usage dans une forêt*, ou *office de forestier*. (A. 1220.)

FORISTARIUS. — Ut FORESTARIUS.

FORISTELLARIUS. — Idem q. FORISTALLATOR.

FORISTUM. — Multa vel emenda propter *forisfactum*, quomodo etiam forte legendum. (A. 1203.)

FORITANEUS. — Qui foras seu extra urbem habitat, ut FORISCETA.

FORITER. — Foras, extra; *hors, dehors*.

FORJUDICARE. — Pro FORISJUDICARE.

FORJUGARE. — Ead. notione.

FORJURARE.—Pro FORISJURARE.

FORIUM. — Idem q. FODRUM.

FORIZARE. — *Fora* negotiandi causa frequentare; *fréquenter, suivre les marchés*. (Golst.)

FORIZATIO.—Commercium, mercatura; *commerce, négoce*. (Mart.)

FORLACUM.—Arx, munitio; *fortification, forteresse*. (A. 1385.)

FORLANDUM. — Idem quod FURLONGUS. (*Mon. Angl.*)

FORLETUM.—Tributi vel vectigalis species, forte quod ex *foris* vel ex *forefactis* percipitur. (A. 1441.)

FORLONGA. — Ager, ut FURLUNGUS.

FORMA. — Figura, imago (Hon. Aug.); panis eucharisticus (*A. SS.*); exemplum quod imitandum proponitur (Duel.); nummus formatus, id est figura seu principis charactere donatus (*Cod. Th.*); phantasma, imago apparens (*Lib. mir. S. Columb.*); habitus, ornatus (a. 1322); modus seu ratio agendi in negotiis (*Vet. poet.*); tabula ærea quæ agrorum fines ac centuriationes continebat (Hyg.); epistola, littera *formata*, cui impressa est *forma*, seu imago scribentis, in sigillo scilicet (*Cod. Th.*); certus gradus ac ordo in scriniis vel scholis (*Cod. Th.*); sella, solium canentium in choro (*Cons. Clun.*); longioris sedilis portatilis species (*Nec. eccl. Carn.*); calcei modus (Ulp.); caseus (a. 1411); facies, vultus (a. 1312); impetigo (Isid.); *représentation, image, figure; sainte Eucharistie; modèle; argent monnayé, monnaie; apparition; formalité; table d'airain sur laquelle on traçait les limites, le plan des terres; lettre; ordre hiérarchique, degré de la hiérarchie; siége de chantre au chœur; espèce de chaussure; fromage; éruption cutanée, dartre; visage, figure, physionomie*.

FORMABILITER. — Diserte, expresse; *formellement*.

FORMAGATA. — Placenta ex caseo; *gâteau fait avec du fromage*. (*Cons. Perp.*)

FORMAGIARIUS. — Qui caseos vendit; *marchand de fromage*. (*St. Verc.*)

FORMAGIUM. — Caseus; *fromage.* (*St. Ast.*)

FORMAIADA. — Panis cum caseo; *Vid.* ARTOTYRA.

FORMALE.—Aquæductus; *aqueduc, conduit, canal.* (A. 1102.)

FORMALIS.—*Epistolæ formales*, quæ eadem forma omnibus scribuntur; *circulaires.* (A. 1383.) *Formalia verba*, quæ in *formis*, seu sacris τύποις, ut plurimum scribebantur, cujusmodi sunt: *nostra serenitas*, *pietas, mansuetudo*, etc. *Formales, formalia*, exempla, quæ in alicujus rei argumentum proferuntur. (Duel.)

FORMALIUM. — Pro FIRMACULUM.

FORMARIA. — Eadem dignitas in monasteriis feminarum, quæ *formarii* in virorum; *Vid.* FORMARIUS. — Mansio, domus, nisi contracte scriptum fuerit pro *formentaria*, et intelligas agros frumenti feraces. (A. 684.)

FORMARIUS. — Dignitas in monasteriis, qui *in bonis sit forma*, ut loquitur S. Ferreolus in Regula, unde nomen, id est, qui cæteris monachis vitæ suæ ratione præluceat, seu potius qui monachorum *spiritualitati* invigilet.

FORMASTRUM.—Opus pistorium. (Isid.)

FORMATA. — Divina Eucharistia, sic f. appellata, a *forma* seu figura, sive crucis, sive Christi, quæ ei imprimi solet: quod docet Durandus. *Formatæ*, ecclesiasticis scriptoribus Latinis appellatæ epistolæ, quæ Græcis κανονικοί, quod scilicet canonibus et conciliorum statutis inductæ fuerint.

FORMATICUM. — Caseus; *fromage.*

FORMATIO. — Genitura; *Vid.* FRUCTURA. (*St. syn. Eccl. Atr.*)

FORMATRIX. — Quæ format, conditrix; *celle qui forme.* (Tert.)

FORMATUM. — In Africa et Hispania, paries de terra formatus; *mur en pisé.* (Pap.)

FORMATUS.—*Baccalaureus formatus*, qui præscriptum in scholis studiorum cursum absolvit, et ad magisterii in theologia gradus suscipiendos dispositus, unde et *dispositus baccalaureus* appellatur; *étudiant qui a terminé ses cours et est prêt à passer maître en théologie.* — Firmus, stabilis; *inamovible. Officium formatum*, quo possessor pro arbitrio privari nequit; *office, charge dont le titulaire ne peut être privé à volonté.*

FORMELLA. — Ponderis genus apud Anglos. *Formella ceræ*, circulus cereus, eadem origine qua caseus *formella* dicitur, quod nempe in forma struatur. (*A. SS. Ben.*) — Decus; *beauté.* (*Vet. Gl.*)—Scamnum; *banc, siége.* (A. 1405.)

FORMELLUS. — Caseus; *fromage* (A. 1072.)

FORMELUS — « Transmittimus vobis ad solatium et recreationem.... duos nobiles gerofalcones albos, *formelos* et sex greseos etiam *formelos.* » (A. 1280.) Id est formatos et instructos; *dressés, formés.*

FORMENSIS. — *Formensia prædia*, agri in quibus *formæ* seu aquæductus publici excurrunt; *terres traversées par des aqueducs publics.*

FORMENTADA. — Præstatio ex frumento, eadem quæ infra FRUMENTAGIUM. (A. 1198.)

FORMERIUS.—Puer oblatus vel novitius; *Vid.* OBLATUS. (A. 1322.)

FORMICA. — Apostema vulgo porrum appellatum; *porreau, oignon, espèce de cor aux pieds.*

FORMICABILIS. — *Formicabilis pulsus*, id est formicans; *pouls petit, faible et fréquent.* (Cœl. Aur.)

FORMICALEON. — Idem q. FORMICOLEON.

FORMICALIS. — Forcipes fabrorum; *tenailles, pinces.* (J. de J.) *Pulsus formicalis*, ut FORMICABILIS.

FORMICAPES. — Forcipes, ut FORMICALES; *Vid.* FORMICALIS.

FORMICARE. — Formare; *former.* (Dud.)

FORMICARIUM. — Locus formicarum, quod et *formicetum* dicitur; *fourmillière.* (Ugut.)

FORMICATIO. — Formicæ motus vel punctio; *fourmillement.* (*A. SS.*)

FORMICATOR. — « Ego vero quasi pauperculus litterarum, seu *formicator* pondus tantorum erigere.» (*A. SS.*) Quæ editores sic emendant e cod. Vatic.: ceu formica nititur pondus tantum erigere.

FORMICOLEON.—Animalis genus; *fourmilion.*

FORMICTA. — Forte placentæ genus ex polline vel caseo factæ. (*Mon. Angl.*)

FORMIDALIS. — Pro *formidabilis.* (A. 1366.)

FORMIDOLOSITAS. — Formido, pavor; *frayeur, peur.* (Gl. Rad.)

FORMIDULUS. — Pro *formidolosus.* (*A. SS.*)

FORMIO. — Corbis; *corbeille.* (*Vet. Gl.*)

FORMIPEDIA. — Forma sutorum; *forme de cordonnier.* (*Vet. Gl.*)

FORMITAS. — Legalitas. (*A. SS.*)

FORMITER. — Recte, secundum *formam* vel legem; *légalement, conformément à la loi.*

FORMITTERE. — Excludere; *mettre dehors.* (A. 1270.)

FORMORTURA. — Mortui bona jure hæreditario alicui obvenientia, seu potius domino, si defuncto non sint hæredes legitimi; *biens provenant d'une succession, ou plutôt succession dévolue au seigneur faute d'héritier légitime*; ol. *formeture, fourmort, formorture.*

FORMOSALICANA ANTIQUA.—*Vid.* SCRIPTURA.

FORMUCALIS. — Idem q. FORMICALIS.

FORMULA.—Caseus; *fromage.* (*Act. Mur. mon.*) — Imaguncula; *petit portrait, petite image.* (Adam.) — Sella minor; *escabeau, tabouret de bois.* (Gr. Tur.) — Nummus formatus; *monnaie.* (A. 1352.) — Decus; *beauté.* (*Vet. Gl.*) — *Formula panis*, placenta seu panis tenuissimus ex farina et aqua confectus; *espèce de gâteau.* (*Fragm. hist. de conc. Aquisgr.*)

FORMUM. — Ferrum calidum; *fer chaud.* (*Vet. Gl.*)

FORMUS. — Calidus; *chaud.* (*Vet. Gl.*)

FORNACALE. — Instrumentum *fornacis* ad opus aptatum. (*Vet. Gl.*)

FORNACIA. — Præstatio pro coctione *furnaria*, quæ domino furni datur; *droit que payaient au seigneur ceux qui faisaient cuire leur pain au four banal*; ol. *fornage.*

FORNACIRE. — Fornacem facere, vel in fornace coquere; *faire un four ou cuire dans un four.* (*Vet. Gl.*)

FORNACITA. — Idem quod FORNACIA. (A. 1340.)

FORNACIUS. — Qui in *fornace* coquit, tegularius, pistor; *tuilier, boulanger*; ol. *fornassier.*

FORNACULA. — Parva fornax; *petit four.* (Laur.)

FORNAGIA. — Idem q. FURNAGIUM.

FORNAMENTUM. — Id omne, quod quis alteri debet *furnire* seu præbere et suppeditare, supellex necessaria; *tout ce que l'on est obligé de fournir à autrui*; ol. *fournement.*

FORNARIOLUS. — Furni minister, vel famulus, pistor; *fournier, boulanger.* (*St. Taur.*)

FORNARIUS. — Pistor, ut FURNARIUS.

FORNASARIUS. — Tegularius; *tuilier, briquetier.* (*St. Ast.*)

FORNASATA. — Coctio fornacea; *fournée.* (*St. Verc.*)

FORNASERIUS. — Ut FORNASARIUS.

FORNASETA. — Fornax, fornacula; *four, fournaise.* (*Chron. Est.*)

FORNATICA. — Idem q. FORNACIA. (A. 1164.)

FORNATICUM. — Ead. notione, imo pretium quod pistori ipsi solvitur in coctionis mercedem. (*St. Mont. Reg.*)

FORNATURA. — Id quo aliquid ornatur; *garniture.* (A. 1239.)

FORNAXARIUS. — Idem quod FORNASARIUS, unde FORNAXARIA, coctio fornacea; *fournée.* (*Con. Saon.*)

FORNEIA. — Coctio furnaria; *fournée.* (A. 1209.)

FORNELA. — Forte ustrina seu locus in quo ferrum aliave candescunt, liquefiunt et laborantur; *forge, fourneau.* (*Conc. Hisp.*)

FORNELERIUS. — Dimin. a *fornerius*, puer pistorius; *garçon boulanger.* (*St. Arel.*)

FORNELLADA. — Fornax carbonaria, locus ubi carbo conficitur; *charbonnière.*

FORNELLUM. — Aula concamerata a fornice sic dicta; *chambre voûtée.* (A. 1208.)

FORNELLUS. — Fornacula, catinus, in quo liquatur aurum vel argentum; *fourneau.* (A. 1313.)

FORNERIA. — Coctura unius operæ; *fournée.* (*St. Arel.*) — Locus ubi panis coquitur; *four.* (A. 1241.)

FORNERIUM. — Præstatio pro coctione in furno domini; ut FORNACIA. (A. 1291.)

FORNERIUS. — Pistor; *boulanger, fournier.*

FORNESIA. — Forte pro *forneria*, coctio furnaria; *fournée.* (*Ord. reg. Fr.*)

FORNICARI. — In sacra Scriptura, sæpe pro *idola adorare*, quod sit spiritalis scortandi modus, sumitur; sæpius pro scortari vel stuprum inferre virgini, apud scriptores ecclesiasticos.

FORNICARIUS. — E fornicatione natus, spurius; *bâtard.* (*Ch. Fl.*)

FORNICATIO. — Actio fornicandi, prava agendi ratio; *libertinage, débauche.* (Tert.)

FORNICATOR. — Qui fornicatur; *débauché, libertin.* (Tert.)

FORNICATRIX. — Meretrix; *femme débauchée.* (Tert.)

FORNICEPS. — Pro *fornix.* (Mab.)

FORNICIUM. — Multa stupri; *punition pour le viol*; stuprum ipsum; *le viol lui-même.*

FORNILHA. — Ut FORNILIA.

FORNILHARE. — Officium *fornilherii* præstare et exsequi; *faire le métier de fournilier*, vid. FORNILHERIUS. (A. 1422.)

FORNILHERIUS. — Qui *fornillam* seu lignum calefaciendo furno necessarium colligit et ministrat; *celui qui ramasse et fournit le menu bois nécessaire pour le chauffage du four.* (A. 1379.)

FORNILIA. — Ligna minutiora calefaciendo furno commoda; *menu bois propre à chauffer le four*; ol. *fournille.*

FORNILLA. — Præstatio quæ pro lignis minutioribus dabatur; *redevance que l'on payait pour acheter la fournille*; *Vid.* FORNILLA. (A. 1213.) — Lignum furno calefaciendum; *la quantité de bois nécessaire pour le chauffage du four.* (*St. Mass.*)

FORNILLUM. — Pars ædis rusticæ in qua est furnus; *partie d'une maison des champs où est situé le four*; ol. *fournil.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)

FORNIMENTUM. — Idem q. FORNAMENTUM.

FORNIRE. — Conficere, perficere; *exécuter, achever, venir à bout*; ol. *fournir.*

FORNITOR. — Idem q. FURNITOR.

FORNIX. — Arcus, quo sagittæ emittuntur; *arc.* (Abbo.)

FOROBORARI. — Venam incidere, proprie foramen facere; *saigner, faire une incision.* (*St. Mont. Reg.*)

FOROFACTUM. — Crimen, delictum, ut FORISFACTUM.

FORONIA. — Mulier quæ furatur; *voleuse.* (*Vet. Gl.*)

FORONITAS. — Idem quod FORANEITAS, retributio ex *foraneitate* proveniens. (A. 1233.)

FORONOMUS. — Pro *feronymus*, ferens nomen suum, id est veritatem nomine significatam : cui vere convenit nomen quod habet. (Ap. Leibn.)

FOROSTAGIARE. — Dicitur, qui fidem erga eum cui in obsidem datus est, fallit. (*Tab. Vind.*)

FOROTANEUS. — Idem quod FORITANEUS.

FORPÆ. — Vestes interpolæ; *vieux habits, friperie.* (A. 1303.)

FORPEX. — Forceps; *cisailles*

FORPARIUS. — Forparum mercator; *marchand fripier.* (A. 1303).

FORPICULA. — Parvus forceps; *petites tenailles.* (*Vet. Gl.*)

FORPRISA. — Idem quod FORCAPIUM, exactio, malatolta, tributum, quod injuste accipitur. (A. 1285.)

FORQUINA. — *Vid.* FURCIA.

FORRACHUM.—Stramen, pabulum equorum; *Vid.* FORAGIUM.

FORRAGIUS. — Forragiorum exactor, vel custos et minister, idem q. FODRARIUS, q. *Vid.* (A. 1202.)

FORRAGO. — Stramen, palea; *Vid.* FODRUM. (A. 1199.)

FORRARE. — Pannum panno assuere, subsuere, re aliqua ornare, munire; *doubler une étoffe, lui mettre une doublure, la renforcer, l'enjoliver.* (A. 1239.) — Fodrum exigere, ut FODERARE. (A. 1242.)

FORRARIUS.—Idem q. FODRARIUS. (Mart., *Amp. Col.*)

FORRATOR. — Ead. notione. (Guil. de Nang.)

FORRATUS. — Pellitus; *fourré.* (Pass.)

FORRE. — Idem quod FODRUM.

FORRELLUS. — Id quo aliquid tegitur et obvolvitur, inter equinos instructus numeratur; *fourreau.* (A. 1295.)

FORRERIA. — Idem q. FORERA et FORARIA.

FORRERIUS. — Idem q. FODRARIUS.

FORRIARE. — Idem q. FODERARE.

FORRUS. — Manumissus, foras servitutem factus; *affranchi.* (A. 1256.)

FORS. — Extra, præter; *hormis, excepté.*

FORSARIUS. — Cistæ species; *cassette, écrin;* ol. *forchier, forsier.*

FORSATUM.—Fossatum; *fossé.* (A. 1293.)

FORSBANIZARE. — Idem q. FORISBANIZARE.

FORSCAPIUM. — Laudimium, quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur, vel jus in res fortuito inventas; *droit de relief,* ou bien *droit du seigneur sur les objets, les trésors trouvés dans l'étendue de la seigneurie;* ol. *forescapy.* (A. 1164.) *Vid.* FORISCAPIUM.

FORSCHAPEHE.—Idem q. FORISCAPIUM.

FORSCHET. — Modus agri apud Anglos, acram cum dimidia continens; *mesure agraire anglaise, valant une acres et demie.*

FORSCONSILIARE.— Idem q. FORISCONSILIARE.

FORSITA. — Munitio; *fortification.* (*St. Mass.*)

FORSJURARE. — Idem q. FORISJURARE.

FORSMORTURA. — Idem q. FORMORTURA.

FORSORIUM. — Pro FOSSORIUM, ligo; *houe.* (A. 1287.)

FORSTALLATOR. — Qui *foristallat. Vid.* FORISTALLARE.

FORSTALLUM. — Idem q. FORESTEL.

FORSTARIUM. — Crimen eorum, qui annonam versus emporium publicum adductam in via intercipiunt emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur, ut eam postea charius vendant. *Vid.* FORISTALLARE et FORISTALLUM.

FORSTARIUS. — Pro FORESTARIUS.

FORSTEL. — Idem q. FORESTEL.

FORSTELLARIUS.—Qui *foristallat. Vid.* FORISTALLARE.

FORSULA. — Munitiuncula; *petite fortification, petit fort.* (A. 1333.)

FORTACIA. — Ut FORTALITAS. (A. 1248.)

FORTAGIUM. — Species exactionis, eadem quæ FORCAGIUM.

FORTALISSA. — Munitio, arx, castrum; *fortification, ouvrage de défense, fort, château.* (A. 1218.)

FORTALITAS — Ead. notione. (A. 1095.)

FORTALITIA. — Ead. notione. (A. 1231.)

FORTALITIUM. — Ead. notione. (W. de Pod. Laur.)

FORTARA.—Virtus, potentia, fortitudo: « Quandoque (Christus) multiplicia signa et virtutes de essentia Dei manifestabat divina, non alius patiebatur imbecilla signa, et ostendebat *fortaram.* » (A. 1342.)

FORTARE. — Fortem reddere, firmare, roborare. (Busch.)

FORTAREZA. — Idem q. FORTALISSA.

FORTATARIA. — Concubina, pro FOCARIA. (Ap. Leibn.)

FORTARICIA. — Idem q. FORTALISSA.

FORTE. — Feretrum, tumulus, theca in qua corpus sancti servatur; *tombeau, châsse.* (A. 1307.)

FORTECIA. — Idem q. FORTALISSA.

FORTERA. — Vox Hispanica vetus, vas quodpiam significans. (A. 1060.)—Munitio, castrum, ut FORTALISSA. (A. 1161.)

FORTERESCIA.— Ut FORTALISSA. (Mart., *Anecd.*)

FORTERITIA. — Ead. notione. (Rig.)

FORTESA. — Ead. notione. (A. 1111.)

FORTESIA. — Ead. notione. (A. 1124.)

FORTETIA.— Ead. notione. (Lam.)

FORTHEROTIA. — Ead. notione. (A. 1281.)

FORTHO. — Idem q. FERTHO.

FORTHSTALE. — Idem q. FORESTEL.

FORTIA. — Potestas, dominatus; *puissance, autorité, pouvoir.* (San.)—Violentia, vis; *force, violence. Fortiam facere alicui,* vim inferre; *faire violence à quelqu'un.* (*Lex Baiw.*) — Damnum, injustitia; *tort.* (A. 1272.) — Munitio, castrum; *fort, forteresse.* (W. de Pod. Laur.) — Exercitus, copiæ; *forces.* (Ottob.) — Tributum, vectigal, quod per vim exigitur; *impôt, redevance qu'on fait payer injustement et par force.* (A. 1163.) — Auxiliaris manus; *main-forte.* (*St. Cad.*) — Fabrica ferraria; *forge.* (A. 1288.)

FORTIAGIUM. — Idem q. FORCAGIUM.

FORTIALITIUM. — Idem q. FORTALITIUM.

FORTIARE.—Vim inferre; *forcer.* (Mart., *Anecd.*)—Munire; *fortifier.* (Bromp.)

FORTICIA. — Idem q. FORTALISSA.

FORTICULUM. — Munitiuncula, parvum castellum; *fortin, petit château.* (Mart., *Ampl. Col.*)

FORTIFICARE.—Munire; *fortifier.* (Mur.) —Confirmare, roborare; *fortifier, donner du courage, raffermir.* (Mur.)

FORTIFICATIO.— Munitio; *fortification.*

(A. 1319.) — Iterata et validior vis. (A. 1378.)

FORTIFICIDRE. — Dicitur de veste, cui alter pannus intus assuitur, ut fortior sit; *doubler, renforcer un vêtement en le doublant et le ouatant.* (A. 1524.)

FORTIGIUM. — Idem q. FORCAGIUM.

FORTILECIA.—Arx, castrum, ut FORTALISSA. (A. 1261.)

FORTILICIA.—Ead. notione.

FORTIOR. — Major, ditior; *plus riche, plus considérable, plus grand.* (Pass.)

FORTIOSUS. — Munitus; *fortifié, fort :* « *Loca fortiosa.* » (A. 1363.)

FORTIS. — (Subst.) Castrum, munitio; *fort.* (A. 1271.) — (Adj.) *Fortis domus*, id est munita; *bâtiment fortifié, forteresse.* (A. 1305.) *Fortem se facere*, vadem sese præstare, spondere; *se faire fort de*, etc. (A. 1390.) *Fortis moneta; Vid.* MONETA. *Fortis potio*, quæ inebriare potest; *breuvage capiteux, qui peut enivrer.*

FORTISIA. — Idem q. FORTALISSA. (A. 1020.)

FORTISSIMUS. — Durissimus; *très-dur :* « *Fortissima* terra. » (*Script. rer. Fr.*)

FORTITER. — Valde, multum; *fort, beaucoup :* « Erat terra *fortiter* gelata. » (A. 1371.)

FORTITIUM. — Idem q. FORTALITIUM.

FORTITUDO. — Copiæ; *forces militaires, troupes.* (A. 1163.) — Castrum, munitio, ut FORTALITIUM. (W. de Pod. Laur.) — Auctoritas, potestas; *puissance, pouvoir.* (Ap. Mur.)

FORTIVUS. — Fortuitus, qui casu accidit; *fortuit, accidentel.* (*Ep. Car. M.*)

FORTUNA.—Bona; *les biens, la fortune.* (Pass.) *Super fortunam suam ponere*, id est sub pœna amissionis; *à ses risques et périls.* (*Lex Sal.*) — Thesaurus inventus; *trésor qu'on a trouvé.* (S. XIII.) — Maris tempestas; *tempête, agitation des flots.* (Bart., *Gl.*) — Sumptus fortuitus, insolitus; *dépense extraordinaire et imprévue.* (*Vet. Inst.*)

FORTUNALE.—Tempestas maris, ut FORTUNA : « Dicta navis ex *fortunali* et periculo periculavit et suffocavit in mari. » (*A SS.*)

FORTUNARE. — Periculis objicere. (A. 1386.)

FORTUNIA.—Thesaurus inventus; *trésor qu'on a découvert.* (A. 1177.)

FORTUNIOSE.— Feliciter; *avec bonheur, heureusement.* (Bart., *Gl.*)

FORTUNIOSUS.—Fortunatus, felix; *heureux.* (*Ibid.*)

FORTUNIUM. — Prosper eventus; *heureux événement.* (Ugut.) — Hastiludium, torneamentum; *tournois, joûte.* (A. 1241.)

FORTUNOSUS. — Tempestuosus, procellosus; *orageux, tempétueux.* (Steph. de Inf.)

FORULUS. — Vagina; *fourreau.*

FORUM. — Nundinæ, feriæ; *foire, marché.* (*Ch. Loth. imp.*)—Pretium rerum venalium, quo scilicet in foris seu nundinis distrahi solent; *le prix du marché.* (*St. Scot.*) *Forum bonum*, vile pretium; *bon marché.* (*A. SS.*) *Forum habere, facere*, pacisci, de pretio convenire; *faire marché, convenir du prix.* (*Cons. Br.*) —Merces ipsa, quæ in foro et nundinis venum exponitur; *marchandise, denrée.* (Radev.)— Forte decima pretii rerum quæ in foro distrahuntur, vel mercium ipsarum quæ venum exponuntur in foro et nundinis; *droit du dixième sur les marchandises exposées au marché* (A. 993.) — Villa quæ jus nundinarum habet; *ville qui a le droit d'avoir des foires et marchés.* (*Spec. Sax.*)—Commeatus seu cibaria ad alimoniam exercitus, aut plurium, vel etiam privati alicujus; *approvisionnements, vivres, provisions.* (*Chr. Reich.*) — Facultas manendi in urbe; *permission de résider dans une ville.* (A. 1206.) — *Forum bursæ, forum per bursam*, apud Normannos dicebatur jus, quo consanguinei fundum extraneo venditum recuperare sibique asserere poterant, numerato convento pretio, ante elapsum venditionis annum; *terme par lequel on désignait en Normandie le droit qu'avaient les familles de rentrer en possession d'une propriété vendue, en restituant à l'acquéreur, avant l'année échue, le prix que celui-ci avait payé.* (Pass.) *Forum vini*, jus domino competens pro vino a subditis distrahendo; *redevance que l'on payait au seigneur quand on voulait vendre le vin en détail.* (Pass.) *Forum pœnitentiæ*, seu *forum pœnitentiale*, vel *forum animæ*, idem quod vulgo *forum conscientiæ* dicitur : « Item volumus, quod omnes *torts* sive injuriæ nostræ, quibus obnoxia tenemur, et vere apparaverint, restituantur per dictos manumissores nostros.... secundum Deum et *forum pœnitentiæ.* » (A. 1272.) Id est quomodo pœnitenti ea restitutio a confessario injungeretur. *Forum basilicæ*, atrium, ut videtur, vel navis : « Domino juvante Felix eps Dei famulus *forum basilicæ* beati martyris Stephani musivo et marmoribus decoravit. » (*Vet. insc.*)—In instrum. a. 1015, forum pro *fodrum*, vel procuratio sumi videtur.

FORUNCULUS. — Pro FURUNCULUS.

FORUS. — (Subst.) Nundinæ, mercatum; *foire, marché.* (A. 1345.) — Pretium mercis, rei quæ venum exponitur; *prix de la marchandise.* (A. 744.) — Lex vel consuetudo municipalis; *règlement, arrêté municipal, coutume, ordonnance.* (Pass.) — Locus judiciarius; *lieu où se rend la justice.* (J. de J.) — Locus ubi uvæ calcantur; *pressoir, lieu où l'on foule la vendange.* (Isid.) — (Adj.) Extraneus; *étranger, du dehors.* (A. 1096.)

FORUSCITUS. — Proscriptus, exsul; *proscrit, banni.* (Mur.)

FORZARIUS. —Forceps; *forces.* (*St. Verc.*)

FORZEUM. — Pars caputii, eadem quæ Ital. *foggia.*

FOS.—Mensuræ genus apud Massilienses : « Artimon erit longitudinis L goarum et mensuræ dictæ *fos.* »

FOSACUM. — F. pro FOSSATUM. « Obligatio qua *fossata* urbium reficere tenentur cives. » (A. 1128.)

FOSCA. — Nemus seu silva vepribus et

dumetis intricata; *bois touffu, forêt épaisse et pleine de fourrés.* (*Conc. Hisp.*)

FOSOIRATA. — Pro FOSSORIATA.

FOSSA. — Armoricis, agger qui e terra quam fodiendo eruerunt compactus est; *monceau de terre.* — Apud Scotos, caverna, seu lacus in terra defossus, aqua repletus, ubi feminæ furti damnatæ immerguntur; *trou rempli d'eau où l'on noyait les voleuses.* —Imus carcer; *cul de basse-fosse.* (*St. Sic.*) — Tumulus, sepulcrum; *tombeau.* (*Lex Long.*)

FOSSADARE. — Fossam facere, fodere; *fouir, creuser un fossé.*

FOSSADEIRA. — Ut infra FOSSADERA.

FOSSADERA. —Apud Hispanos, præstatio in belli sumptus, quæ ab iis exsolvebatur, qui in exercitum, quem *fossadum* vocabant, non pergebant. (*Hisp. Conc.*)

FOSSADILE. — Fossa quæ vice termini est; *fossé de bornage.* (*Ch. Pict.*)

FOSSADUA. — Pro FOSSADERA, ut videtur. (A. 1094.)

FOSSADUM. — Exercitus, etc., idem q. FOSSATUM.

FOSSAGIUM. — Pensitatio pro apertura *fossæ* seu sepulcri; *droit à payer pour l'ouverture d'une fosse dans un cimetière.* (A. 1372.)

FOSSALARE. — Fodere, fossam cavare; *creuser, pratiquer un fossé.* (*St. Avel.*)

FOSSALE. — Vallum, etc. Ut FOSSATUM. (A. 1299.

FOSSALUM. —Ead. notione. (*Ap. Lud.*)

FOSSALUS —Ead. notione. (*Ibid.*)

FOSSAMENTUM.—Obligatio qua *fossatis* urbium reficiendis tenentur cives, idem q. FOSSATUM. (A. 1226.)

FOSSARE. — (Subst.) Ead. notione. — (Verb) Fodere, fossa et vallo cingere; *entourer d'un fossé;* ol. *fosséer.* (*Mad.*) — Tumulo mandare; *enterrer.* (*Id*)

FOSSARETUM.—F. cœmeterium, ubi sunt *fossæ* vel sepulcra : « Si confugientes (ad ecclesiam) sint comites, barones... recipiantur in cameris campanarii; si vero plebii fuerint, in quadam camera per nos in *fossareto* ad hoc deputata. » (*Conc. Hisp.*)

FOSSARIATA.—Idem q. FOSSORIATA.

FOSSARIUM.—Pro FOSSORIUM.

FOSSARIUS. — Vespillo, fossarius mortuos sepeliens; *fossoyeur, celui qui enterre les morts;* ol. *fossaire.* (Pap.) Apud Christianos primus fuit clericorum in Ecclesia *fossariorum* gradus, qui humandis fidelium corporibus curam impendebant: « Primus in clericis *fossariorum* ordo est, qui in similitudinem Tobiæ sancti sepelire mortuos admonentur. » (*Inc. epist. in Op. S. Hier.*)

FOSSATA.—Sepulcrum (*A. SS.*) et vallum (A. 1397), ut FOSSATUM.

FOSSATARIA.—Præstatio quæ aut ecclesiæ aut domino fit post obitum alicujus, a *fossa,* sepulcrum; *droit payé à l'église ou au seigneur par la famille d'un mort.* (A. 1012.)

FOSSATELLUM.—Fossatum minus; *petit fossé.* (B. Hon. III PP.)

FOSSATELLUS.—Ead. notione. (A. 1297.)

FOSSATERIUS.—Fossor, qui fossas urbium vel castrorum curat; *fossoyeur chargé de l'entretien des fossés d'une ville ou d'un château;* ol. *fossier.* (A. 1288.)

FOSSATOR.—Qui *fossas* facit; *fossoyeur;* ol. *fossier.* (*A. SS. Ben.*)

FOSSATUM.—Vallum, fossa, sed ea præsertim, quæ circa urbium mœnia circumducitur; *fossé.* (Pass.) *Fossatum duorum factuum,* cujus latera e terra effossa hinc et inde veluti aggere muniuntur. Ibi construebantur castella lignea quæ *bretachias* vocabant. (A. 1160.)—Obligatio, qua *fossatis* urbium reficiendis tenentur cives; *prestation en nature ou en argent pour la reconstruction des fossés d'une place.* (A. 1148.)—Exercitus,seu potius castra vallo et fossis circumducta; *armée ou camp fortifié.* (Idae.) — Canalis latior; *large fossé.* (Bi.)—Territorium, ut videtur, certis limitibus quasi *fossato* cinctum : « Tertia pars totius redditus *fossati* illius terræ. » (*Ch.* Inn. II PP.)

FOSSATURA. — Fossatum; *fossé.* (A. 1363.)

FOSSATUS. — Vallum, ut FOSSATUM.

FOSSEIUM. — Ead. notione.

FOSSELLA. — Minor fossa, ut FOSSATELLUS. (A. 1297.)

FOSSERARIUS. — Fossor; *celui qui fait les fossés, fossoyeur;* ol. *fossier.*

FOSSERATA TERRÆ. —Tantum vineæ, quantum ligone vinitor fodere potest una die; *la quantité de terre qu'un homme peut fouir en un jour;* ol. *fosserée.* (A. 1319.)

FOSSETUM.—Vallum, ut FOSSATUM. (*Leg. Norm.*)

FOSSIATOR. — Fossor, ut FOSSERARIUS.

FOSSIDARE. — Fossam facere, fodere; *faire un fossé, fouir.*

FOSSINA. — Fuscina, Italis *fossina,* instrumentum ad capiendas pisces; *engin de pêche* (Pet. Cresc.)

FOSSIS. — Pro FOSSA. (Ap. Rym.)

FOSSODARE. — Fodere, ligone terram vertere; *fouir la terre, la travailler à la houe;* ol. *fosser.* (*Chartul. eccl. Apt.*)

FOSSOR.—Vespillo, idem q. FOSSARIUS. — Cunicularius; *Vid.* TALPARIUS.

FOSSORIATA.— Modus vineæ quantus quis uno die fodere potest; *Vid.* FOSSERATA.

FOSSORIUM.— Ligo; *houe, pioche;* ol. *fosseur, fossière, fossour.*

FOSSORIUS. — Sus, porcus, ut videtur, quia terram rostro vertit, *fodit; porc.* (Irm.)

FOSSOYRATA. — Ut FOSSORIATA.

FOSSULIA. — Diminut. a *fossa.* (A. 1392)

FOSSUM ET REFOSSUM. — « Dicta terra de Modoetia fuit murata per circuitum et extra dictam fossam magnam dictæ terræ factum fuit *fossum* et *refossum,* et strata levata circumquaque terram.» (Mur.) Hoc est, ut dicunt Galli, *un fossé et un contre-fossé.*

FOSSURA. — Fossa et occatio; *fossé et action de travailler à la houe.* (*Vet. Gl.*)

FOTINELLUM. — Genus ponderis apud Anglos.

FOTRUM. — Capsa, vel instrumentum, in quo scyphi feruntur; *boîte, étui.* (C. Heist.)

FOTUS. — Fartus : « Manufollia quæ sub capite auro *fota* posuerat. » (*A. SS.*)

FOUACES. — Idem q. Fogacia.

FOUAGIUM. — Census pro singulis focis seu domibus exactus ; *impôt ou taille qui se lève par chaque feu ou maison;* ol. *fouage, fouée.* (Pass.)—Jus capiendi lignum usui suo necessario et præstatio pro illo jure exsolvenda ; *permission de couper dans une forêt le bois nécessaire à sa consommation, et droit à payer pour cette permission;* ol. *fouage.* (Pass.) — Præparatio corii quæ in fossa fit ; *préparation du cuir dans la fosse au tan.* (A. 1376.)

FOUATRUM. — Jus pascendorum animalium in silvis ; *droit de pâture dans les forêts.* (A. 1262.)

FOUCAGIUM. — Jus pascendi greges in pascuis vel silvis, seu præstatio ab iis qui eo jure utuntur, soluta ; *permission de conduire les troupeaux dans les pâturages et les bois seigneuriaux, ou redevance à payer au seigneur pour jouir de cette permission.* (A. 1262.)

FOUCHERIA. — Filix ; *fougère.*

FOUDRA. — Ut Fodra.

FOUGERIA. — Filix ; *fougère.*

FOUGHACEA. — Idem q. Focacia. (A. 1298.)

FOULAGIUM. — Molitura seu ipsa molendi actio, simul et pensitatio quam a vassallis exigit dominus pro frumenti molitura ; *mouture du grain et droit payé au seigneur par ceux qui sont obligés de moudre leur blé au moulin banal ;* ol. *foulage.* (A. 1271.)

FOULARE. — Calcare uvas; *fouler la vendange.* (A. 1266.)

FOULERIA. — Fullonis officina ; *moulin à foulon.*

FOULFACERE. — Offendere, nocere, damnum inferre ; *nuire, faire du tort, causer du dommage.* (*Ann. Præm.*)

FOULLEIA. — F. foliorum florumque sparsio in ecclesia ; *jonchée.* (A. 1239.)

FOUNINARE. — Fetum edere, proprium damarum ; *mettre bas.* (*Flet.*)

FOURARE. — Instruere, pellibus ornare; *fourrer.* (A. 1371.)

FOURBISSOR. —Idem q. Forbissor.

FOURCERIUS. — Qui capsulas et scrinia facit, vel scrinii seu capsæ regiæ custos, nisi legendum sit *fourrerius.* (A. 1317.)

FOURCHATA. — Tridens, merga ; *fourche ;* ol. *fourchat.* (A. 1319.)

FOURCUS. — Furca, quidquid in angulum acutum desinit ; *fourche, tout ce qui se termine en angle aigu.* (A. 1317.)

FOURMARIAGIUM. — Idem q. Forismaritagium.

FOURRAGIUM. — Idem q. Foragium.

FOURRATURA. — Pellitium ; *fourrure.*

FOURRERIA. — Cella lignaria ; *remise pour le bois de chauffage ;* ol. *fourrière.* (A. 1304.)

FOUSSATUM. — Ut Fossatum.

FOVEA. — Thesaurus in terra inventus ; *trésor trouvé en creusant la terre.* (Rad.) — Tumulus ; *tombeau.* (*Vet. Gl.*)—Imus carcer ; *cachot, basse-fosse.* (A. 1252.) —Fossa, *trou, fosse.* (A. 1050.)

FOVENTATIO.—« Vivaria insuper et stagna et piscariæ, nisi piscium nutritura et *foventatione* servatis, pro captura piscium non graventur. » (A. 1202.) Id est, fetibus piscium, *pisciculis ; rappoissonnement.*

FOVERARE. — Fodrum auferre, pro Foderare.

FOVERE. — Pro *fodere.* (A. 1400.)

FOVETUM. — Idem q. Favetum.

FOX. — Pro *faux,* aditus, strictus ingressus : « De paganis vero circa duo millia sunt mortui, et captum fuit unum de lignis Christianorum, quod erat ante *focem* Damiatæ. » (A. 1218.)

FOXA.—Idem q. Faxa. (*Epist. Alex. III PP.*)

FOXARADA. — Idem q. Fossoriata.

FOXSORANUS. — Fossor vineæ, vinitor ; *vigneron.* (A. 1182.)

FOXUS. — Pro *faxis.*

FOYA. — Vox Italica, ornatus species, forte idem q. Flocus

FOYASSIA. — Placenta, quæ ad focum seu ignem familiarem coquitur; idem q. Focacia.

FRABUTATIO.— Prævaricatio, concussio; *malversation.* (A. 1340.)

FRACASSARE.—Rumpere, avertere ; *renverser, détruire.* (*Ch. Hisp.*)

FRACCHINELLUS.—Funis species : « Pro vi *fracchinellis* pro hourdo ligando. » (A. 1367.)

FRACHA. — Ruina, apertura ; *ouverture, brèche, fente ;* ol. *fraite.* (A. 1357.)

FRACHIO. — Libertas, jus privilegium, f. pro Franchiatio.

FRACTA. — Destructio ; *destruction, démolition.* (*A. SS.*) — *Fractæ,* species palorum vel tignorum navibus præfixorum, ut ad eas accedere non possent oppugnatores : *défenses en bois, espèce de fraises dont on garnit les navires pour qu'on ne puisse pas les prendre à l'abordage.* (Ap. Mur.)

FRACTARE. — Frangere ; *briser.* (*Tabul. Casaur.*)

FRACTELLUM. — Sterquilinium ; *fosse à ordures, latrines.* (*Vet. Gl.*)

FRACTICIDIUM. — Vestis diruta ; *vêtement déchiré.* (*Vet. Gl.*)

FRACTICUS. — Incisus, fractus; *fendu, brisé.* « Ostium *fracticum ;* » *porte à deux battants.* (A. 1261.)

FRACTILATUS. —*Fractilata vestis,* id est concisa, latissimis rimis et hiatibus, cujusmodi æstivo tempore olim Galli thoraces gestabant adeo fenestratos et hiantes ut seminudi fere apparerent, vel certe, ut Petri Chrysologi verbis utar, *artificiosa nuditate vestiti ; vêtement tailladé*

FRACTILIS.—Fragilis ; *fragile.* (*A. SS.*)

FRACTIO.—Particula ; *petite portion.* (A. 1396.)—*Fractio votorum,* violatio ; *violation des vœux.* (A. 1186.)

FRACTITIUM. — Ager arabilis.; *terre labourable.* (*Mon. Angl.*)

FRACTITIUS. — Fractu facilis; *facile à briser.* (*Vet. Gl.*)

FRACTUM.—Expensum, sumptus; *frais.* (A. 1317.)

FRACTURA. — Ruina; *brèche, ouverture.* (*Ch. Mass.*)—Quodvis damnum; *dommage, tort.* (Bart. *Gl.*) — Certum genus caracteris, ut in littera Flandrica, vulgo *fracture:* « Novis libris conscribendis in bona rotunda textura et *fractura* pergameno vel franceno quotidie insudavit. » (*Chr. Wind.*) — Forte tractus, territorium, districtus: « Concessi prioratum S. Eugendi... et in *fractura* ejus capellam de castello cum omnibus decimis... » (A. 1149.)

FRACTUS.—(Subs.) Expensum, sumptus; *dépense.* (A. 1284.) — Decessio, immunitio; *affaiblissement.* (A. 1306.)—(Adj.) Concisus; *coupé, tailladé.* (*Cur. Gen. Tarr.*)

FRÆDUM.—Pro *fredum.*

FRÆLUM.— Fiscina; *panier de jonc, cabas;* ol. *fraiaus, frayel.*

FRÆNARIUS.—Frænorum confector; *fabricant de mors ou freins pour les chevaux;* ol. *frennier.*

FRÆRESCHIA.— Pars hæreditatis, etc., idem q. FRATERNITAS.

FRAFUGETUM.—F. pro FRAXINETUM in Præcept. a. 528.

FRAGA. — « Et totam ipsam *fragam* cum oliveto, usque in illum terminum ubi intrat Lor in Sile. » (*Ch. Hisp.*) Ager forte *fragis* consitus, *fragas* enim fraga Hispani vocant.

FRAGEIA. — In Chartular. Cluniac. corvatæ genus fuisse videtur, aut forte placentæ species, eadem q. FOYASSIA.

FRAGETUM.—Locus in quo crescunt *fragi; lieu planté de frênes;* ol. *fresnaie.* (*Vet. Gl.*)

FRAGIA.—Fimbria, lacinia; *frange.* (A. 1356.)

FRAGIARIA. — Forte mulier quæ *fragias* seu fimbrias ecclesiæ ornamentis assuebat, vel ipsa ornamenta seu vestes ecclesiasticas *fragiatas*, id est laceras, reficiebat: *frangière.* (A. 1290.)

FRAGIATUS.—Fractus, læsus, debilitatus; *endommagé, estropié.* (*Leg. Roth.*)

FRAGILARE.—Frangere, rumpere; *rompre, briser.* (*Tract. de re milit.*)

FRAGILITAS.—Nocturna dormientis pollutio. (Bern. Mon.)

FRAGILITATUS. — Debilitatus, *fragilis* factus, ut FRAGIATUS. (*Leg. Rot.*)

FRAGIUM.— « Concessi eisdem *fragium*, focalia et coopertoria. » (*Mon. Angl.*) Forte pro *fragium* legendum ibi FORAGIUM; forte est jus colligendi fractos arborum ramos et præstatio quæ ob id domino forestæ solvebatur.

FRAGLAMEN. — Flagrantia, ardor; *ardeur, embrasement.* (*A. SS. Ben.*)

FRAGLARE.—Pro *fragrare.*

FRAGLIA. — *Fraglia S. Mariæ.* (*A. SS.*) ubi continuator Bollandi suspicatur intelligendam esse *confraternitatem.*

FRAGMENTA.—Reliquiæ cibi; *reliefs, restes de nourriture.* (A. 1199.)

FRAGMINARE. — Confringere, in fragmenta comminuere; *briser, réduire en morceaux.* (*A. SS.*)

FRAGRANTIA.— Hispanis, flagrans delictum; *flagrant délit.*

FRAGRARE. — Olfacere; *flairer.* (*A. SS. Ben.*)

FRAGRASCERE. — Fragrare, fragrantiam reddere; *exhaler une odeur, sentir bon.* (Pet. Cell.)

FRAGULA.—Fraga; *fraise.* (A. 1295.)

FRAGUMEN. — Fragor, strepitus; *bruit.* (Pez.)

FRAGUS.—Incurvatio genuum, vel ipsum genu; *le pli du genou ou le genou.* (J. de J.)

FRAICHIA. — Pars hæreditatis, quæ ad fratres primogeniti pervenit; ut FRATERNITAS.

FRAICINUS.—Fraxinus; *frêne.*

FRAIRASCA.—Idem q. FRAICHIA.

FRAITERIUS.—Qui frangit et vastat; *qui ravage, qui fait du dégât:* « Animalia *fraiteria.*» (Ap. Lud.)

FRAMEA.—Hastæ species; *arme des anciens Germains, hache à deux tranchants, framée.*

FRAMENTATUM. — Pro *fragmentatum.*

FRANA. — Judex, in veteri jure Frisico; *juge.*

FRANCALANI.—Iidem qui *libere tenentes*, seu qui liberum tenementum tenent vel possident. *Vid.* TENENS.

FRANCALE. — Ager a censu et præstatione immunis; *terre exempte de tout cens et de toute prestation.* (A. 1247.)

FRANCALICIA. — Libertas, jus, privilegium, immunitas; *liberté, privilége, exemption, immunité.* (A. 1314.)

FRANCALIS. — A censu et præstatione immunis; *franc, exempt de charges.* (A. 1341.)

FRANCALITER TENERE.—Libere et absque censu; *tenir, posséder en toute franchise, sans être soumis à cens ni à rentes.* (S. XII.)

FRANCARIUM.— Mensuræ annonariæ genus; *sorte de mesure pour les grains;* ol. *franchart*

FRANCBAD.— Ager a censu liber et immunis, ut FRANCALE. (*Chartul. eccl. Auxit.*)

FRANCENUM. — Pergamenum ex pelle vitulina confectum; *velin.* (*Chr. Wind.*)

FRANCESUS.—Gallus; *de France, Français.* (*Chartul. Raven.*)

FRANCHAMEN. — Libere, nullius requisito consensu; *librement, volontairement.* (*St. Mass.*)

FRANCHERIA.— Ut FRANCALE. (A. 1463.)

FRANCHERIUS. — Barcinonensibus, municipalibus officiis immunis. (A. 1283.)

FRANCHESIA.—Idem q. FRANCHISIA.

FRANCHEZA.—Ead. notione.

FRANCHIA.—Pro FRANCHISIA.

FRANCHIARE.—Ut FRANCHIRE.

FRANCHIATURA.—Ut FRANCHISIA.

FRANCHICIA.—Fimbria, lacinia; *frange.* (A. 1328.)

FRANCHILANUS.—F. idem q. *libere tenens*, cui opponitur *tenens in villenagium*, seu *villanus.* (*Mon. Angl.*)

FRANCHILATIO. — Immunitas; *exemption, immunité, privilége.* (*St. Verc.*)

FRANCHIMENTUM.—Ead. notione. (A. 1277.)

FRANCHIRE.—Ingenuum, *francum facere* ex servo, manumittere; *affranchir, donner la liberté, faire passer de l'esclavage à la liberté.* (Pass.)— Immunitatem a præstationibus et operis concedere; *exempter des corvées, accorder l'exemption de redevances en nature ou en argent.* (Pass.)

FRANCHISARE.— Immunitatem, etc.; ut Franchire.

FRANCHISIA. — Prædii rustici species, sic forte appellata, quod francorum et liberorum esset, cujusmodi est apud Anglos *liberum tenementum*, tametsi postmodum censibus et præstationibus obnoxia; *franchise, terre possédée en franc-aleu.* (*Tabul. Prior. de Pared.*)—Districtus seu territorium certis privilegiis et juribus donatum; quo sensu *franchisia* idem q. aliis *Septena, Banleuca;* quod Andegavis, *Quinta;* Tolosanis, *Dex;* Cenomanis, *Viaria; territoire, étendue de pays jouissant de privilèges particuliers ;* ol. *franchise, asile*, etc. (A. 1213.)—Certum territorium a domino subditis suis ad pascenda eorum animalia relictum, cæteris omnibus exclusis; *portion de terre dans laquelle, à l'exception de toutes autres, le seigneur permettait aux vassaux de conduire leurs troupeaux.* (A. 1490.) —Libertas, jus, privilegium, immunitas; *exemption, immunité, franchise.* (A. 1206.) — Libertas, manumissio; *liberté, affranchissement.* (A. 1324.) — Præstatio quæ pro obtinenda libertate dabatur; *droit que l'on payait pour obtenir la liberté.* (A. 1255.) — Pactum, conventio, lex municipalis; *pacte, règlement, coutume.* (*St. Mont. Reg.*)

FRANCHISIUS. — Legitimus; *légitime.* (S. XII.)

FRANCHITARE. — Immunem reddere; *exempter.* (*St. Ast.*)

FRANCHITAS. — Libertas, privilegium, immunitas, ut Franchisia.

FRANCHIUS. — Francus, immunis a servitiis et præstationibus; *exempt, franc des corvées et redevances.* (A. 1343.)

FRANCHUS.—Pro Francus.

FRANCIA. —Forte prædii rustici species, sic appellata, quod *francorum* et liberorum esset, idem q. Franchisia. (A. 1069.) — Fimbria; *frange.* (A. 1497.)

FRANCICUS.— *Francicus panis*, placentæ genus; *Vid.* Panis.

FRANCIGENA. — Anglis et Italis nicebantur omnes extranei, sive cogniti essent, sive incogniti, nisi Italos, sive Anglos se esse probassent per *Englescheriam*, inquit Bractonus. — Germanis Belgisque posteriorum temporum, id est post Carolingos, non tam Franci, quam Francorum posteri vocabantur *Francigenæ.* (*Gl. Heist.*)

FRANCIGENATUS. — Gallus, e *Francia* oriundus; *Français, d'origine française.* (Doniz.)

FRANCIGINI. — Apud Bononienses, forte iidem quos Gal. *chanteurs de romans* dicebantur (Ghirard.)

FRANCILOGUS. — Sermo Gallicus, vel qui idiomate Gallico utitur. (*A. SS.*)

FRANCIOSUS. — Gallicus; *Françaïs.* (*A. SS.*)

FRANCIPLEGIA. — *Vid* Plegius.

FRANCIS. — Mensura frumentaria, eadem quæ Francarium. (A. 1345.) — Modus agri. (A. 1196.)

FRANCISARE. — More Francorum se habere vel lingua eorum loqui; *parler français, ou agir à la française;* ol. *françoier.*

FRANCISCA.— Bipennis, Gallis propria; *hache à deux tranchants, francisque.*

FRANCISCHUS. — *Francischus salix*, dicitur de salice comata, quæ *plantonus*, non salix appellatur, quandiu comam non habet. (*St. Pl.*)

FRANCISCUS.—Armorum genus ut Francisca. — Francus, Gallus; *Frank, de France, Français.* — Hæreticus quidam; *hérétique de la secte des Albigeois.* (A. 1154.) — Mensura frumentaria eadem ac Francarium et Francis. (A. 1143.) — *Franciscus* appellatus primum videtur, quicunque Francos frequentabat, deinde nomen proprium esse cœpit. Sic *Francisci* nomen ter repetitur in Ch. sæc. XI. Ita et fratrum Minorum institutor, qui Joannes Bernardo appellabatur, *Franciscus* absolute nominatur in instrumento sæculi XI.

FRANCITAS. — Idem q. Franchisia, Salvitas, Libertas, Salvatio, Salvamentum, etc.; locus scilicet, cujus incolæ jure gaudent immunitatis, cujus tamen ratione præstatio dominis fiebat. (*H. Abbat. Condom.*) — Immunitas a quolibet servitio et censu; *exemption de quelque charge.* (A. 1025.)

FRANCIUS. — Francicus; *de France, Français.* (A. 1239.)

FRANCIZARE. — Gallice loqui; *parler français.* (*Vet. Gl.*)

FRANCLAND. — Saxonibus, terra Francorum; *pays des Francs, France.*

FRANCOLENSIS. — Idem q. Franchilanus, seu libere tenens; *possesseur d'une terre libre.* (*Lib. nig. Scac.*)

FRANCOMATUS. — Sic in regno Hierosolymitano captivum libertate donatum appellabant Galli; *prisonnier qui a reçu la liberté;* ol. *franconate.*

FRANCUS. — Vir ex nobilitate, ex magnatibus; *qui est d'extraction noble, grand;* ol. *franc.* (Pass.) — Ingenuus; *qui est de condition libre;* ol. *franc, franc homme.* (Pass.) — Immunis ab oneribus et præstationibus; *franc, exempt de charges.* (Pass.) — Pro tenente obnoxiæ conditionis in Hist. Abbat. Condomens. sumi videtur : « Oliverius monachus dedit *francum* unum in loco qui dicitur Biraged. » —Burgensis, qui intra urbis muros habitat; *citadin, habitant d'une ville.* (*Ch. Arag.*) — Purus, legitimus; *pur, non mélangé, non altéré, de bon aloi.* (*St. Arel.*) — Moneta Francica; *sorte de monnaie, franc.* (Pass.) — Bellicosus; *brave, valeureux.* (Pass.) — *Francus tenens* seu *libere tenens*, qui feudum tenet; *franc tenant, franc tenancier, celui qui possède un fief et y habite.*

(Pass.) *Francum metum*, agri portio quæ a liberæ conditionis homine colitur, vel quæ servilibus obnoxia non est; *terre cultivée par un homme libre ou exempte de toute charge servile.* (A. 1242.) *Franca terra*, quæ non in *villenagio* tenetur; *franche terre, héritage qui n'est pas tenu à cens et à rentes,* (*Chartul. S. Vand.*) *Franca villa*, quæ certis *franchisiis* seu privilegiis gaudet; *ville franche, qui est en possession de certaines franchises.* (A. 1273.) *Francum festum*, nundinæ, sic dictæ quod mercatores qui ad eas accedunt immunes sint a consuetis exactionibus; *franche fête, marché exempt de droits et qui se tient le jour de la fête patronale d'un lieu.* (A. 1424.) *Franci pisces*, 1° boni, recentes; *poissons frais* (*St. Mass.*); 2° ii quos dominus loci sibi reservavit; *poissons qui appartiennent au seigneur sur le produit de la pêche des hommes de la terre* (*Chartul. Mon. SS. Trin. Cad.*) Habere tenementum in *franco respectu*, id est possidere agrum ab omni censu seu præstatione liberum; *posséder un héritage franc, et libre de tout cens.* (Id.) *Francum molitum*, immunitas a pensitatione pro frumenti molitura; *exemption du droit de mouture;* ol. *franc molu.* (*Chartul. Corb.*)

FRANDEGULUM. — Fundibulum, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides. *Vid.* FUNDABULUM. (*Ap. Mur.*)

FRANGA. — Idem quod FRANGIA. (A. 1363.)

FRANGERE. — In culturam redigere; *mettre en culture.* (A. 1056.)

FRANGIA.—Fimbria; *frange.* (*A. SS.*)

FRANGIATUS. — Idem q. FRAGIATUS.

FRANKITAS.— Pro Francitas.

FRANQUALICIA. — Idem quod FRANCALICIA. (A. 1314.)

FRANQUARE. — Francum, ingenuum facere; *affranchir, donner la liberté.* (A. 1360.)

FRANQUERIA. — Privilegium, etc., ut FRANCHISIA. (*St. Arel.*)

FRANQUESIA. — Privilegium, districtus, manumissio, ut FRANCHISIA.

FRANQUILLINUS. — Avis species; *francolin.* (Frid. imp.)

FRANQUINTUS. — Libertas, jus, privilegium, immunitas, ut FRANCHISIA. (A. 1147.)

FRANQUISITIO. — Immunitas, juris alicujus cessio; *immunité, concession de quelque privilége à quelqu'un.* (A. 1310.)

FRANQUITAS. — Idem q. FRANCITAS

FRANQUITUDO. — Idem q. FRANQUINTUS.

FRANSIRE. — Frangere, triturare; *briser, broyer.* (*St. Rip.*)

FRANTZCHI. — Fratres S. Francisci; *les moines de S. François.* (Bern. de Breyd.)

FRAPATURA.-Lemniscus; *ruban* (A. 1367.)

FRAPPA. — Ead. notione. (*Conc. Lab.*)

FRARAGIUM. — Pars hæreditatis, etc., ut FRATERNITAS. (A. 1260.)

FRARESCHIA. — Pars hæreditatis, etc., ut FRATERNITAS. (S. XIII.) — Soror uterina, ut videtur: *sœur utérine.* (*Reg. Ol. Parl. Par.*)

FRARIRSIA. — Ut FRARAGIUM. (A. 1218.)

FRASCA. — Italis, folium, ramusculus arboris, virgultorum fasciculus; *branchages, broussailles.*

FRASCARIUM.— Locus arbustis consitus; *lieu plein d'arbrisseaux.* (A. 1003.)

FRASCATA. — Idem q. FRASCARIUM. (Rol. Pat.)

FRASCETUS. — Qui fistula canit; *joueur de fifre.* (Ap. Mur.)

FRASCHA. — Idem q. FRASCA.

FRASCHETUM. — Locus arbustis consitus, dimin. a FRASCARIUM. (*St. Verc.*)

FRASCHISSA. — Ansa ferrea, ut videtur: « Pro clavellis, *fraschissis* et aliis ferramentis. » (A. 1373.)

FRASCINGA. — Idem q. FRISCINGA. (A. 851.)

FRASCUS.—Lagena, pro FLASCUS: « duos *frascos* de estagno. » (A. 1361.)

FRASINGIA. — Ut FRISCINGA.

FRASIUM.— Expensum, ut videtur; *frais, coût.* (*St. Genuens.*)

FRASNEA. — Fraxinetum; *lieu planté de frênes, fresnaie.*

FRASSA. — Forte mesenterium vitulinum, quod Gallice dicunt *fraise de veau:* « Cum una droittura, quæ valet anno quolibet unum sextarium hordei, unum caponem et unam *frassam.* » (*Lib. cens. mon. S. Germ.*)

FRASSELLUS. — Currus species, ut videtur, forte duabus rotis constans, quadrigæ enim opponi videtur; nisi sit fasciculus a *frasca*: « Licet essent et fuissent per tempus sufficiens in possessione et saisina... recipiendi in pratis Bonæ-Vallis mareschacies in quadregiis et *frassellis* usque ad festum B. Johannis. » (A. 1131.)

FRASSINUS.—Fraxinus; *frêne;* ol. *fraisse, frasnin.*

FRATALIA. — Apud Italos confraternitas; *confrérie.* (A. 1339.)

FRATEA. — In malam partem accipitur, nimirum pro societate conjuratorum; *association, réunion de conspirateurs.* (A. 1227.)

FRATELLÆ DOMINÆ.—Senensibus, moniales; *religieuses.* (A. 1286.)

FRATERCULUS. — Monachus; *religieux. frère.* (*A. SS. Ben.*)

FRATERIA. — Fraternitas, *confratria*, congregatio, ut FRATERNITAS.

FRATERNACIO. — Fraternitas, sodalitium, ut FRATERNITAS.

FRATERNALIS. — Fraternus; *fraternel, de frère.* (A. 1473.)

FRATERNITAS. — Ipsa Ecclesia vel ipsi fideles; *l'Eglise, les fidèles qui la composent.* (S. Ambr., S. Cypr., etc.) *Fraternitatis reus*, qui in Ecclesiam peccat, vel in *fratres*, id est fideles. (*Conc. Lugd.* I.)—*Fratrum* seu monachorum cœtus; *communauté de moines.* (Liber. Diac.) — Societas inita inter monachos variorum monasteriorum, qua sua sibi invicem bona ita communicabant, ut tanquam *fratres* alterius monasterii haberentur, in illud reciperentur, epularentur in refectorio, precationum seu uti vocabant, *beneficiorum* omnium essent participes, pro iis

cum e vita migrassent, preces funderentur, perinde ac pro monachis indigenis, etc.; *association de plusieurs maisons religieuses, dont l'effet était de faire regarder les membres de l'une comme membres de l'autre.*(Pass.) — Præstationes quæ fiebant monasteriis ab iis qui eorum *fraternitatem* susceperant; *redevances et autres prestations dues aux monastères par les laïques qui s'y faisaient agréger.* (*Conc. Later.* IV.) — De laicis dicitur, qui in participationem orationum suffragiorum et *beneficiorum* monachorum ab iis admittebantur : qui *in fratres* vel *in fratres et monachos recipi* dicuntur apud Eckeardum; *union que les laïques contractaient avec un ordre monastique afin de participer aux prières, suffrages et autres bonnes œuvres des religieux.* (Pass.) — Pars hæreditatis, quæ ad fratres primogeniti pervenit, ita ut quod ex bonis paternis ii possident, dicantur possidere ratione *fratriagii*, eoque ipso a fratre primogenito in clientelam id teneant eique hominium faciant : ille vero tam pro bonis quæ ratione primogenituræ ipsi obvenerunt, quam pro iis, quæ ab universis bonis paternis aut maternis per *fratriagium* decisa sunt, fratribusque postnatis obvenerunt, domino capitali hominium exhibeat; *terme de l'ancien droit féodal qui désigne le partage des biens paternels entre frères et sœurs;* ol. *frèrage, fraresche.* (Pass.) — Titulus honorarius, quo utebantur reges cum ad alios reges scribebant : *fratres* enim sese vulgo appellant. (Pass.) — Societas, confratria, sodalitium; *société, confrérie, association.* (A. 1283.)

FRATERNIZARE.— Fraterno more agere, vivere; *fraterniser, vivre, se conduire en frère.* (A. 1379.)

FRATERNUS. — Filius fratris; *fils de frère, neveu.* (*Vet. Gl.*)

FRATHISSIUM.—Forte pro FRACTISSIUM; fissura : « Una tabula cum *frathissiis.* » (A. 1379.)

FRATICELLUS. — Fraterculus; *petit frère, moine.* (*A. SS.*)

FRATILLARE.— Molere; *moudre.* (*Vet. Gl.*)

FRATILLUM.—Molendinum quo molitur piper vel aliud simile; *moulin à poivre.* (*Vet. Gl.*)

FRATO.—Augment. a *frate*, frater, apud Italos. (Mur.)

FRATREIA. — Societas; *confrérie.* (A. 1189.)

FRATRIA.—Ead. notione.—Fratris uxor; *belle-sœur.* (*Vet. Gl.*)— Sententia; *jugement, décision, sentence.* (Joan. Sarisb.)

FRATRIAGIUM.—Pars hæreditatis, etc., ut FRATERNITAS.

FRATRICELLI. — Qui et *fratres de paupere vita*, *Byzochi* et *Beguini*, interdum nominantur. Minoritarum secta, qui pura et candida S. Francisci instituta sectari se jactabant, et a Cœlestino V Pontifice auctoramentum sectæ se accepisse contendebant, cujus auctor fuit Henricus Ceva, damnata non semel a Bonifacio VIII et Joanne XXII.

FRATRIMONIUM.—Bona fraterna, ut patrimonium, paterna; *biens du côté du frère.*

FRATRISCHA. — Idem q. FRATRIAGIUM. (A. 1267.)

FRATRISSA. — Fratris uxor; *belle-sœur, femme du frère.* (Isid.)

FRATRUA.—Ead. notione. (J. de J.)

FRATRUELIS.—Quod pertinet ad fratrem, filius vel filia fratris; *ce qui est au frère, du frère, fils ou fille du frère.*(J. de J.)—*Fratrueles*, duorum fratrum filii; *cousins.* (*Id.*)

FRATRUELISSA. — Idem q. FRATRISSA. (Pap.)

FRATRUUS.—Ex fratre, nepos, fratris filius; *neveu.* (Fl. Wig.)

FRATUELIS.—Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

FRAUDABILITER.—Fraudulenter; *frauduleusement, avec tromperie.* (*Ord. reg. Fr.*)

FRAUDATUS.—Adulterinus, plenus fraudis; *fraudé, falsifié.* (*A. SS.*)

FRAUDOLANS. — Fraudator; *trompeur, fraudeur.* (*Scrip. rer. Fr.*)

FRAUDOLENTIA.—Pro FRAUDULENTIA.

FRAUS.—Idem q. FRAUSTUM.

FRAUSTUM.—Vastum pascuum, incultus et eremus ager; *terre inculte, friche, lande, pâturage, lieu désert:* ol. *frau*, *freches*, *frouste*, *froustis.* (Pass.)

FRAXINATA.—Locus ubi abundant fraxini; *fresnaie.* (J. de J.)

FRAXINEIA. — Ead. notione. (*Chartul. Anger.*)

FRAXINNA. — Idem videtur q. FRISCINGA : « In Cuia... percipiebamus *fraxinnas* et oblias. » (*Ch. Mass.*)

FRAYLE.—Fiscina; *cabas, pannier.* (Ap. Kennet.)

FRAYNETA. — Idem q. FRAXINATA. (A. 1307.)

FRAYREYSIA. — Jus in bona fraterna; *droit sur l'héritage patrimonial.*(A. 1345.)

FRAYSIS.—Fraxinus; *frêne;* ol. *fraysse.* (A. 1342.)

FRAYSSINEDA. — Idem q. FRAXINATA. (*Ch. Mass.*)

FRAZIA.—Impensa, sumptus; *frais.* (*St. Gen.*)

FREA.—Quæ sub alterius tutela seu mundio, vel dominio est; *femme sous puissance d'autrui, pupille.* — Saxonum dea, uxor Vodani, qui et ab iis pro deo cultus est; *femme d'Odin, divinité scandinave.*

FREAGIUM.—Forte pro FOAGIUM vel FOCAGIUM in inst. a. 1202.

FRECENGIA.—Idem q. FRISCINGA. (A. 1233.)

FRECENIA.—Ead. notione.

FRECHEYUM.—Idem videtur ac FRECUM. (A. 1323.)

FRECHISSUS. — Forte cælatus, ornatus : « Una navicula argentea pro tenendo thure habens cabessellum argenteum *frechissum* in superficie. » (A. 1358.) Italis, *fregiare* est ornare, unde *fregio*, *fregietto*, ornamentum. Hinc forte *frechissus* *g* mutato in *ch:* quæ fere ut *g* Galli pronuntiant.

FRECIARE. — Palos, ut videtur, ligno transverso munire, a Gallico *fraiser*, palis præcingere. (A. 1347.)

FRECINNARE.— Cantare; *chanter.* (Pap.)

FRECTA.—« Capsa operta sameto rubeo

cum *frectis* et scutis breudatis. » (A. 1295.) *Vid.* FRECTATUS.

FRECTAGIUM. — Naulum, pretium pro vectura solutum ; *fret.* (A. 1317.)

FRECTATUS. — « Una mitra *frectata* cum argento. » (*Mon. Angl.*) « Sandalia cum caligis breudatis et *frectatis*, de armis palatis et undatis. » (A. 1295.) Ubi forte *frectatus* idem esse videtur ac Gallicum *frété*.

FRECTUM. — Idem esse videt. q. FRECTA : « Unum lectum... cum foliis aureis operatis in quodam *frecto* albo. » (A. 1388.)

FRECUM. — Ager incultus et eremus, idem q. FRAUSTUM et FRISCUM. (S. XIV.)

FREDA. — Ornamentum vel umbraculum, quod feretris et capsis sanctorum superponebatur ; *dais, construction que l'on établissait au-dessus des tombeaux et des châsses des saints.* (A. 840.) — Ipsa capsa seu theca reliquiarum ; *châsse, reliquaire.* (*H. Nem.*) — Multa ob violatam pacem, idem q. FREDUM. (Pap.) — Locus clausus et munitus, idem q. FREDUM q. *Vid.* — Impensa, sumptus ; *frais, dépense.* (A. 1513.

FREDARE. — Multam exigere, unde et pro molestare, vexare. (A. 974.)

FREDO. — Tonus vel modus musicus, a Gal. *fredon.* (*Comput. Vet.*)

FREDUM. — Multa ob violatam pacem publicam indicta ; *amende à laquelle, sous les deux premières races, on condamnait celui qui troublait la tranquillité publique.* (Pass.) — Quævis præstatio, ut videtur ; *taxe, redevance.* (Pass.) — Sumptus, expensæ : *frais, dépense.* (A. 1284.) — Locus clausus, munitus ; *enclos, lieu fermé et muni de défenses.* (A. 1065.)

FREDUS. — Pax, seu locus sacer, immunis ; *paix ou lieu sacré.* (*Lex. Alam.*) — Multa pro pace, ut FREDUM. — Marrubium ; *marrube, plante.* (Pap.)

FREGATA. — Navis exploratoria ; *bâtiment léger propre à aller à la découverte.* (A. 1362.)

FREGERE. — Pro *frangere.* (A. 1435.)

FREGRESCHIA. — Pars hæreditatis, idem q. FRATERNITAS.

FREGSINGARIUM. — Tributum seu præstatio ex *frecengiis* ; *Vid.* FRISCINGAGIUM. (A. 1100.)

FREHTA. — Modus agri, seu agri portio : « Ex una parte media *frehta.* » (A. 1280.)

FREIDUM. — Multa, etc. ; ut FREDUM. (A. 750.)

FREIGRAVIUS. — Apud Germanos, comes liber. *Vid.* FREYGRAVIUS

FREITON. — Pro FERTO.

FRELBERIA. — Idem videtur ac FREDUM, multa. (A. 1422.)

FREMENTER. — cum fremitu ; *avec frémissement.* (*A. SS.*)

FREMMUS. — Gemitus ; *gémissement, plainte.* (*Vet. Gl.*)

FRENAGIUM. — Pretium domino furni solutum pro coctione furnaria, idem q. FURNAGIUM. (A.1329.)

FRENARIUS. — Qui facit *frena* ; *fabricant de freins et de brides* ; ol. *frennier.*

FRENECTUS. — Dimin. a *frenum*, ornamentum muliebre. (A. 1337.)

FRENELLATUS. — « Necessarium est quod dictæ galeæ sint tali modo et maneriæ sint *frenellatæ*, quod dum adversus hostes processerint pugnaturæ, de facili stringant se invicem et conjungant. » (Sanut.)

FRENERIUS. — Qui facit *frena* ; idem q. FRENARIUS.

FRENETICARE. — Delirare ; *être dans le délire ; délirer.* (Barel.)

FRENEUS. — Fraxineus ; *de frêne* (*Ch. Mass.*)

FREODO. — Vitulus lacteus, ex interpretatione Schilteri ; *veau de lait.* (*Lex Sal.*)

FREPATUS. — « Prohibemus ne scutarii vel trotarii eorum deferant vestes *frepatas* » (a. 1218) ; id est quæ Gall. nuncupatur *habits découpés, tailladés.*

FREQUENTANEUS. — « Vermes quippe ita sibi a vertice usque ad talos ebulliebant, ut *frequentanei* ejus maximum inde putorem tolerarent. » (*A. SS.*) Galli dicerent ; *ceux qui le fréquentaient.*

FREQUENTARE. — Tentare, experiri ; *essayer, expérimenter.* (Sug.) — Solere, consuevisse ; *avoir l'habitude, être accoutumé à.* (*Ord. reg. Franc.*)

FREQUENTATUS. — Pro *frequens*, creber, multus : « Jejunium cum opere manuum *frequentato.* » (*A. SS.*)

FREQUENTIDICUS. — Mathematicus, divinus ; *prophétique, astrologique.* (*Vet. Gl.*) — Qui sæpe dicit, loquitur ; *qui dit souvent.* (Id.)

FREQUENTIVUS. — Frequens, assiduus. (*St. Cad.*)

FRERAGIUM. — Hæreditatis inter fratres partitio, ut FRATERNITAS.

FRERASCA. — Ead. notione.

FRERESTER. — Sororis maritus, vel uxoris frater ; *beau-frère, mari de la sœur ou frère de la femme* ; ol. *frérastre.*

FRES. — Fimbria, limbus ; *frange.* (A. 1381.)

FRESA. — Faba siliqua exuta ; *fève fraisée.* (A. 1127.) — Fragum ; *fraise.* (A. 1357.)

FRESAGIA. — Minutæ fruges, legumina ; *menues récoltes, légumes.* (A. 1496.)

FRESATURA. — Fimbria, limbus, seu quod ornatus vice vesti assuitur ; *frange, passementerie, agrément* ; *Vid.* FRISATURA.

FRESATUS. — Corrugatus ; *plissé, froncé, fraisé.* (A. 1416.) — Fimbria ornatus ; *orné d'une frange, frangé.* (Mur.)

FRESCEIUM. — Ager incultus pascendis animalibus aptus ; *friche, terre qui n'est pas cultivée, pâturage* ; ol. *fresche.* (A. 1261.)

FRESCHERIUM. — Ager incultus ; ut FRESCEIUM.

FRESCHIUM. — Idem q. FRESCHERIUM.

FRESCHUS. — Recens ; *frais.* (Ap. Mur.)

FRESCIATUS. — « Quos lapides sic suis lacrymis madefactos in quodam canistro cum quadam tobalia *fresciata* super suum caput per civitatem portabat. » (*A. SS.*) Vox *fresciata*, inquit Bollandi continuator videtur oriri ex idiomate Italico, in quo *frigiare* significat ornare, ita ut *tobalia fresciata*, ui

fallor, hic accipiatur pro mantili ornato. Num potius ab Italico *frescare*, refrigerare, ita ut *tobalia fresciata* sit quasi mantile refrigeratum, madefactum?

FRESCINGA.— Ut FRISCINGA.

FRESCUS.—Ut FRISCUM.

FRESELLA.—Forte lineus colli amictus corrugatus, quem Gallice vocant *fraise*. (A. 1202.)

FRESELLUS.—Fimbria, limbus aut futile ornamentum ejusdem generis; *frange, passementerie ou quelque autre pièce d'ornement du même genre*. (Od. arch. Rot.)

FRESENGAGIUM. — Idem q. FRISCINGAGIUM.

FRESENGARIUM.—Ead. notione.

FRESENIA.—Idem q. FRISCINGA.

FRESIA.—Prædii rustici species, ut videtur: « Et unum hominem... nomine Rogerum... ut... illa *fresiam*, Helgardam nomine, ubi nunc hospitatur, permanere liceat. » (*Vet. Ch. Fland.*)

FRESIUM.— Fimbria; *frange*. (*A. SS.*)

FRESQUERIA.—Folia vel herbæ recentes, quibus ornatus vel refrigerationis causa utebant; *verdure, branches d'arbres, jonchée, dont on garnissait les appartements*. (A. 1304.)

FRESSENGA.—Idem q. FRISCINGA.

FRESSUM.—Ut FRESIUM. (*St. Arel.*)

FRESTATUS. — Clathratus, cancellatus, in arte heraldica; *fretté*. (A. 1335.)

FRESTENGA.— Idem q. FRISCINGA.

FRESTRA.—Fenestra; *fenêtre, ouverture*. (Pap.)

FRESUM. — « Qui harpatorem... percusserit, componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis. Aurifices similiter. Feminas *fresum* facientes similiter. » (*Lex Angl.*) Ubi videntur eæ esse, quæ cannabem in aqua madefactam macerant, subigunt, confringunt: est enim *fresus*, fractum, divisum, molutum a *frendo*, ut habet Papias.

FRESUS. — Fractus, ruptus; *brisé, broyé, rompu*. (*Vet. Gl.*)

FRETA.—Species mensuræ pro liquidis; *mesure pour les liquides*: « Duas *fretas* de cervisia. » (*Lex Sal.*)

FRETARE.—Fricare; *frotter*. (A. 1340.)

FRETATIO. — Pretium pro conductione navis; *fret, nolis*. (A. 1307.)

FRETELETUS.—Vas formam rhombi referens; *petit bassin fait en losange;* ol. *fretelet*. — Ornamenti genus: « Caput B. Clementis in quodam vase... in quo plures lapides deficiunt, et etiam duo *freteleti*. » (A. 1376.)

FRETELLA.— Fistulæ species; *sorte de flûte;* ol. *frestel, fretel*.

FRETENGIA.—Idem q. FRISCINGA.

FRETO.—Monetæ species, lamina argentea; *petite monnaie, feuille d'argent;* ol. *fretin*. (A. 1337.)

FRETOSUS.—*Fretosus locus*, id est *fretis* impeditus, seu rivulis et canalibus. *Vid.* FRETUM. (*Ch. Hisp.*)

FRETTA. — Conductio navis onerariæ; *fret. nolis*. (Rym.)

FRETTARE — Navem conducere; *fréter un navire*. (Rym.)

FRETUM. — Rivulus, canalis; *petit cours d'eau, canal, bras de fleuve*. (*Ch.* S. Bonif.) — Præstatio pro tutela et protectione, idem q. SALVAMENTUM. (A. 1040.)—Multa, etc., ut FREDUM. (*A. SS.*) — Naulum; *fret, nolis*. (A. 1388.)

FRETUS. — Multa, ut FRETUM. (A. 1121.)

FREUM. — Ead. notione. (A. 1027.)

FREXATURA.—Ornamenti genus ex auro vel argento vesti assutum, idem q. FRESELLUS. (*St. Verc.*)

FREXENGARIUM.— Idem q. FRESCINGARIUM.

FREXINGIA.—Idem q. FRESCINGA.

FREYNO.—Fraxinus; *frêne*. (A. 1500.)

FREYRESCHIA.—Pars hæreditatis, etc ut FRATERNITAS. (S. XIV.)

FREZA.—Dicitur de ferculo, fabaceo, in transactione a. 1351: « Omnibus diebus Veneris non jejunalibus dat dictus dom. abbas... unam quarteriam fabarum pro *freziis* in conventu præparandis illa die, » etc. (A. 1351.) Fabas siliqua nudatas *fèves frésées* vel *dérobées* vocabant Galli.

FREZATUS.—*Frezia* seu fimbria ornatus; *frangé, bordé d'une frange*.

FREZIA.—Idem q. FREZA.

FRIA.—« Stagnata aut molendina... ubi salmunculi, seu smolti vel *friæ* cujuscunque generis piscium maris, vel aquæ dulcis ascendunt, vel descendunt... Ita quod nulla *fria* piscium impediatur ascendendo. » (*St. Rob. reg. Scot.*) Apud Gallos pisces dicuntur *fréer* vel *fraier*, qui pisciculos edunt; *frai*, ipsi pisciculi.

FRIBOLA.— Vasa fictilia; *vases d'argile, vaisselle de terre*. (*Vet. Gl.*)

FRIBOLUM. — « Est cum eo animo separantur conjuges ut rursum ad se invicem revertantur; » *brouillerie entre mari et femme*. (Isid.)

FRIBORGA.—Fidejussio libera, ingenua; Gallis *francum plegium* (*vid.* PLEGIUM), a Saxon. *freo*, id est, liber, et *borgher*, fidejussor, vas: *friborgus* vero fidejussor. Est autem *friborga* idem q. *Decenna*, seu collegium vel societas decem primariorum hominum in unaquaque villa, qui singuli invicem fidejussores erant erga regem de restaurando damno ab eorum quolibet illato. (Flet.)

FRIBUSCULUM.—Jurgium leve; *querelle de peu d'importance, discussion légère*. (Dig.)

FRICA. — Tostæ carnis frustulum; *grillade*. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

FRICARE. — Frigere; *fricasser*, *frire*. (Men.)

FRICATA.—Forte sartago; *poële à frire*. (*Inv. Mss.*)

FRICDOR.—Pro FRIGDOR.

FRICHIA. — Ager incultus, idem q. FRICTUM. (A. 1317.)

FRICHIUM.—Ead. notione. (A. 1289.)

FRICIPEDUS.—Forte pedum detorsio vel refrigeratio. (*Com. sine nom.*)

FRICO. — Qui in monasteriis *fricare* aut tergere quidpiam incumbit: « Præterea habet

proprios famulos, unum majorem coquum, et unum portarium, et unum *friconem*, qui tergit calcaria et ocreas, et portat aquam, et asinarium et asinum, etc. » (Ber. Mon.)

FRICTATUS.—Idem q. FRECTATUS.

FRICTIONES.—Ex Gallico, *frissons*, quasi *frigitiones :* « Ita sospitati est restitutus, ut nec illas, quas vulgo *frictiones* vocant, ultra perferret. » (Greg. Tur.)

FRIDARIA.—Idem q. FRIGIDARIA.

FRIDUM.—Ut FREDUM.

FRIGDARIUM.—Receptaculum piscium; *réservoir à poissons, vivier.* (*Vet. Gl.*)

FRIGDERE.—Frigere; *avoir froid.* (*Vet. Gl.*)

FRIGDOR.—Frigus; *froid*

FRIGDORA. — *Frigdoræ et occidentanæ*, toni vel modi musici, a Notkero Balbulo inventi : « Fecerat quidem Petrus ibi jubilos ad sequentias, quas Metenses vocant : Romanus vero Romane nobis e contra et amœne de suo jubilos modulaverat, quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis ligabat. *Frigdoræ* videlicet et *occidentaux*, quas sic nominabant jubilos, his animatus etiam ipse de suo excogitavit. » (Eckehard.)

FRIGELLUS.—Pro *frigilla.* (*Med. Sal.*)

FRIGGEDO.—Frigus; *froid.* (*Vet. interp. Alexand. Iatroph.*)

FRIGIDARE.—Frigefacere; *refroidir, rafraîchir.* (*Vit. S. Isid.*)

FRIGIDARIA. — Vox mathematicorum, quibus certum quemdam annorum numerum significant, in quo planeta gubernans, ut fingunt, vitam nati, confert ei bonum vel malum.

FRIGIDUS.—Qui tranquillo et sedato animo est; *froid, flegmatique.* (A. 1350.)

FRIGILLA.—Genus avis; *pinson.*

FRIGINGIA.— Idem q. FRISCINGA.

FRIGITUDO. — Frigida complexio; *constitution froide.* (Cons. Afr.)

FRIGIUM. — Ornamentum capitis opere Phrygio contextum; *ornement de tête brodé.* (*Vet. Gl.*) — Mitra episcopalis; *mitre d'évêque.* (*Vet. Gl.*)

FRIGOR. — Frigus; *froid.* (Ugut.)

FRIGORATIO. — Febris frigor; *froid de la fièvre.* (Gr. Tur.)

FRIGORETICUS. — *Frigoreticus morbus*, febris; *la fièvre.* (*A. SS.*) *Frigoretici*, ipsi febricitantes; *ceux qui sont atteints de la fièvre, les fiévreux.* (Id.)

FRIGORITIO. — Ead. notione. (Id.)

FRIGOROSITAS. — Pro frigore sensibilitas; *sensibilité au froid ;* ol. *frillouseté.* (*Vet. Gl.*)

FRIGOROSUS. — Plenus frigore; *sensible au froid, frileux.* (Id.)

FRIGUCIRE. — Ut FRIGUTIRE.

FRIGUTIRE. — Subtiliter agarrire, vel frigide se ducere; « *Soy demener ou traveiller pour le froit, friller ou frissonner.* » (*Vet. Cod.*)

FRILINGI. — Saxonibus ingenui, liberi, ex Saxonico *fre*, liber, et *ling*, progenies; *de condition libre, hommes libres.* (Nith.)

FRIMANTIA. — Pro FIRMANTIA, multa pecuniaria, quæ ab iis exigebatur qui *firmanias* seu fidejussiones dederant. (A. 1103.)

FRINCILLUS. — Idem q. FRIGELLUS.

FRINEILLUS. — Ead. notione.

FRINGIA. — Fimbria; *frange.* (A. 1437.)

FRINGILLA. — Ut FRIGILLA.

FRINGIONUS. — Genus vestimenti. (*Vet. Gl.*)

FRINIGILDUM. — Multa viri liberi. (*Leg. Hen. I reg. Angl.*)

FRIOBLITTO. — In leg. Salic., teste Eccardo, idem sonat ac « semper currat sanguis. »

FRIOFALD. — Campus liber undique patens. (*Lex Sal.*)

FRIOFALTOVO. — « Si quis hominem ingenuum plagiaverit et vendiderit, et postea in patriam reversus fuerit, malb. *Friofaltovo*, » etc. (*Lex Sal.*) Ubi *faltovo*, Eccardo interprete, idem significat quod *falthue* Germanis, hoc est rapinam fecerit; a *fal* quod maleficium et rapinam denotat.

FRIOLASIA. — Manumissio; *affranchissement.* (*Lex Sal.*)

FRIPARIUS. — Interpolator, qui vestes vendit interpoles et resarcitas; *fripier.* (Pass.)

FRIPERIA. — Vestes interpolæ; *friperie, vieux habits.* (A. 1278.)

FRIQUERIUS. — Qui carnes frixas vendit; *rôtisseur.* (*Cons. Car.*)

FRISANTUS. — « Dedit illis 20 morabitinos auri, et ipse rex dedit 70 *frisantos* de argento ut facerent servitialia ecclesiæ. » (*Inst. Lusit.*) An *frisius* pannus vel moneta argentea ?

FRISARE. — Fimbria aut alia re ornare; *friser, garnir de franges ou de passementeries.* (A. 1342.)

FRISATURA. — Idem quod FRISUM. (A. 1591.)

FRISATUS. — Fimbriis ornatus; *orné de franges.* (Mur.)

FRISCHA. — Ager incultus; *friche, lande*, ut FRISCUM. (A. 1404.)

FRISCHEIA. — Ead. notione. (A. 1318.)

FRISCHIUM. — Ager incultus, ut FRISCHA et FRISCUM. (A. 1276.)

FRISCHUS. — Recens; *frais.* (*St. Verc.*)

FRISCINGA. — Porcellus major, nondum tamen justi incrementi; *jeune porc non encore parvenu à son entier accroissement.* (Pass.) Le même mot désigne dans des titres *une brebis (ovis), un jambon de porc (Friscinga porcina) ou un quartier d'agneau (friscinga vervecina seu ovina).*

FRISCINGAGIUM. — Tributum ex *friscingis* atque adeo aliis rebus; *droit que le seigneur levait sur les porcs et par extension sur d'autres produits ;* ol. *friscingatique, frésengage.* (Pass.)

FRISCINGATICUM. — Ead. notione

FRISCULUM. — « Et post greges sodalium suorum vagari incipiens ut insipiens post modicum ad se reversus, sed acto *frisculo* venit plorans, » etc. (Step. ep. Torn.): id est sedato animi horrore.

FRISCUM. — Ager incultus, eremus, nondum proscissus; *terre inculte et déserte, lande ;* ol. *fresche.* (A. 1237.)

FRISCUS. — Recens; *frais.* (A. 1401.)

FRISENDA. — Prædium rusticum ; *métairie.* (A. 1350.)

FRISENGIA. — Idem q. Friscinga.

FRISIGINGA. — Pro Friscinga.

FRISINGIA. — Idem q. Friscinga.

FRISIUM. — Limbus, fimbria, quidquid ornatus causa vesti assuitur ; *bordure, frange et généralement tout ce qui sert à enjoliver les vêtements.* (Bal. *Misc.*)

FRISIUS. — *Frisii panni :* « Statutum est ut nullus fratrum nostrorum pannis qui dicuntur Galabrani... vestiantur, nec iis qui vocantur scalfarii vel *frisii* , exceptis Anglis et Angliæ affinibus. » (*St. Pet. Ven.*) An quod crispati lanei essent ; Gal. *draps frisés,* an vero quod ex *Frisia* adveherentur ?

FRISKINGA. — Idem q. Friscinga.

FRISLINGUS. — Ovis vel porcus annicu-lus, ut Friscinga. (ap. Lud.)

FRISO. — Francus, liber, ingenuus ; *homme de condition libre.* (A. 1337.)

FRISSATUS. — *Frissatus pannus,* pannus laneus crispus et intortis villis ; *drap velu à poil frisé.* (*A. SS.*)

FRISSENA. — Armorum species ; *sorte d'arme.* (S. xiv.)

FRISSERIUM. — Idem q. Fritella. (A. 1239.)

FRISTINGA. — Idem q. Friscinga.

FRISUM. — Fimbria, lacinia ; *frange.* (Leo Ost.)

FRITELLA. — Liba ex herbis farina et oleo : *gâteau fait avec de la farine, de l'huile et des herbes.* (*A. SS.*)

FRITELLUM. — Molinellum in quo piper teritur ; vasculum in quo agitantur tali ; *moulin à moudre les épices, cornet à dés.* (J. de J.)

FRITHGILDUM.—Collegium, sodalitium ; *association ; réunion, société.* (*Leg. Angl. Sax.*)

FRITILLUS. — Idem videtur q. sonus in Vita S. Amandi episcopi. (*A. SS.*) — Sistrum vel tuba quo vocantur ad ludum. (Pap.)

FRITORGA. — Pacis securitas apud Saxones.

FRITSALUM. — Genus panni. (*A. SS. Ben.*)

FRITSCHINGUM. — Mensuræ species apud Germanos.

FRITTICULA. — Ganeum aut popina. (*Vet. Gl.*)

FRIUNSCOLUM. — Idem q. Fribusculum.

FRIVIUSCULUM.— Idem q, Fribolum.

FRIVOLIS. — *Frivolis moneta,* debilis, non justi ponderis ; *monnaie qui n'a pas le poids légal.* (A. 1309.)

FRIVOLOGIA. — Sermo de rebus frivolis et futilibus ; *discours, entretien sur des futilités.* (*Mon. S. Ant.*)

FRIVOLUS. — *Frivola moneta,* eadem quæ Frivolis. (A. 1314.)

FRIVOLUSCULUM. — Idem quod Fribusculum.

FRIXA. — Idem q. *carbonella ; viande grillée ;* ol. *charbonnée.* Hinc placentæ genus cujus nomen est Gallice *fricandeau ;* Fricanderies in consuet. Nivernens.

FRIXATURA. — Actio frigendi et ipsum quod frigitur ; *friture.* (J. de J.)

FRIXERIUS. — Moneta quæ Frisaci in Carinthia cudebatur.

FRIXIATUS. — Pro Frigiatus, seu Phrygio vel limbo ornatus. (A. 1295.)

FRIXIUM. — Limbus seu ornatus ex opere Phrygio ; *bordure ou autre ornement en broderie.* (A. 1295.)

FRIXONES.— Genus avis, sed quid ? (Alb. Mus.)

FRIXORIUM. — Species monetæ cujus valor ignoratur, sed in qua suspicantur formam *frixorii,* seu sartaginis fuisse impressam. (*A. SS.*) — Sartago ; *poêle à frire ;* ol. *frixois.* (*Vet. Gl.*)

FRIXUM. — Sagitta, jaculum ; *sorte de trait.* (Macr. *Hiero. Lex.*) — Idem q. Frisum. « Area *frixo* aureo decorata » (*A. SS.*)

FRIXURA. — Quod frigitur ; *friture, ce que l'on fait frire ;* ol. *frixure.* (*Cons. Eovesh. Mon.*) — *Frixura zeli,* æstus, ardor ; *ardeur, feu.* (*A. SS.*)

FRIZIUM. — Fimbria ; *frange.* (*A. SS.*)

FRO. — Pro Frocus, jus viariæ, ut videtur. (A. 1331.)

FROCARIUS. — Viarius curator, præfectus ; *voyer, magistrat chargé de surveiller l'entretien des chemins et l'exécution des règlements de voirie ;* ol. *froquier.*

FROCCUS. — Vestis monastica ; *froc ; Vid.* Flocus. — Terra inculta, ut Fraustum. (A. 1107.)

FROCHIA. — Species frocci canonicorum Lugdunensium : « Dux venit cum *frochia* et aumucia ad modum canonicorum dictæ ecclesiæ. » (A. 1393.)

FROCUS. — Vestis monastica ; *froc, vêtement monastique.* (Pass.) — Ager incultus, ut Fraustum. (A. 1177.) — Jus viariæ ; *Vid.* Viaria. (S. xiv.)

FRODAGIARIUS. — Qui *frodagium* exigit ; *Vid.* Frodagium. (*Chartul. S. Andeg.*)

FRODAGIUM. — Pabulum equorum, ut Fodrum. (*Ibid.*)

FRODATUS. — Pellitus ; *fourré.* (Ap. Mur.)

FRODIUM. — Supellex, quidquid in re domestica necessarium est ; *mobilier, ustensiles de ménage.* (A. 1479.)

FRODUS. — Ager incultus, qui urbi vel castro adjacet ; *terrain inculte attenant à une ville ou à un château.* (A. 1278.)

FROEDUM. — Multa vel exactio in judiciis, ut Fredum.

FROIRADURA. — Fodratura ; *doublure.* (*St. Mass.*)

FROIRATUS. — *Froiradura* ornatus ; *doublé.* (*Ibid.*)

FROIRE. — Idem q. Froiradura.

FROISSARE. — Plagis contundere ; *froisser, meurtrir.* (A. 1361.)

FROMAGERIA. — Locus ubi casei fiunt vel asservantur ; *fromagerie.* (*St. Cartus.*)

FROMAGERIUS. — Qui caseos vendit ; *marchand de fromages ;* ol. *fourmagier.* (A. 1406.)

FROMAGIUM.—Præstatio ex caseis quæ sæpius pecunia redimebatur : *droit sur les fromages.* (A. 1256.)

FROMATGEUM. — Ead. notione. (A. 1266.)

FROMATGIUM. — Ead. notione. (*Cons. Tolos.*)

FROMENTEIA. — Polenta frumentaria; *bouillie ;* ol. *fromentée.* (A. 1351.)

FROMENTUM.—Pro *frumentum.*

FROMINATUS.—Fractus, ruptus; *brisé, rompu.* (A. 1488.)

FRONCIATUS.—Rugatus, sinuatus; *froncé, plissé.* (A. 1576.)

FRONCICA. — Sinus; *pli, fronçure.* (A. 1378.)

FRONCINA. —Pergamenum ex pelle vitulina, forte quod *fronciatum* seu rugatum sit; nisi legendum putes francina; *Vid.* FRANCENUM. (H. Autiss.)

FRONDA.—Funda; *fronde.* (*St. Saon.*)

FRONDARE. — Frondes scalpere. (A. 1384.)

FRONDERE.—Ead. notione.

FRONDEVOLA.—Idem q. FUNDABULUM.

FRONDOSITAS.—Abundantia frondium; *abondance, grande quantité de feuilles.* (Ugut.)

FRONITRIX.—Coriarii uxor; *femme de tanneur.*

FRONS.—*Frons festa,* arbor maialis; *arbre de mai, mai.* « *Frondem* festam figere; » *planter le mai.* (A. 1489.)—*Ad frontem* junctis lateribus; *de front.* (A. 1358.) — Impudentia, audacia; *effronterie, impudence, audace* (*Cod. Th.*)

FRONSATUS.—Rugatus, sinuatus; *froncé, plissé.* (A. 1346.)

FRONSITURA. — Sinus, ruga; *pli.* (*Cap. S. Vict. Mas.*)

FRONSITUS. — Ut FRONSATUS. (A. 1591.)

FRONTALE.—Pars anterior cujusvis rei; *le devant, la partie antérieure d'une chose.* (Ap. Mab., *Annal.*) — Altaris ornamentum, antipendium; *devant d'autel, frontal.* (Pass.) —Capitis ornamentum; *ornement de tête en forme de diadème ;* ol. *frontel.* (Pass.)

FRONTALIS. — Altaris ornamentum, ut FRONTALE. (Pass.)

FRONTALIUM.—Ead. notione. (*A. SS.*)

FRONTALLUM.—Ead. notione. (*Ch. S. Vinc. Cen.*)

FRONTELLA.—Ead. notione. (A. 1425.)

FRONTELLUM.—Ead. notione. (A. 1287.)

FRONTARIA. — Regni aut provinciæ cujuslibet limites; *limite d'un pays, frontière.* (A. 1273.) *Fronteram tenere* dicitur princeps qui castra sua in finibus principatus contra hostes suos locat, tenet, et iis sese opponit. (*Ch. Arag.*)

FRONTATUS.—« Domum contiguam seu *frontatam* in se ad vicum de Glatignezo. » (A. 1321.) Id est, *habentem a fronte; posée de front,* vel *faisant face.*

FRONTERIA. — Ornamentum muliebre quod frontem decorat; *ornement que les femmes portent au front, bandeau;* ol. *frontière* (A. 1473.)—Limes ut FRONTARIA.

FRONTERIUM.—Pars agri quæ obversatur flumini, vel agro alteri. (A. 1243.)—Pannus quo *frons* seu pars anterior altaris ornatur, ut FRONTALE. (A. 1363.)

FRONTES. — Agrimensoribus dicuntur campi parallelogrammi latera breviora, longiora vero nude laterum nomine donantur.

FRONTHERIUM. — Ejusdem originis q. FRONTERIUM, pannus altaris, pro lecti ornamento invenitur. (A. 1476.)

FRONTICIPIUM.— Principium; *commencement.* (*A. SS. Ben.*)

FRONTISPICIUM. — Ead. notione. (A. 1210.)—Pars anterior ecclesiæ; *le devant, la façade d'une église.* (J. de J.)—Antipendium, ut FRONTALE. (*Chr. Hisp.*)

FRONTO. — Qui magna fronte est, Gr. μετωπίας, *qui a le front large.* (*Vet. Gl.*)

FRONTOSE. — Impudenter, arroganter; *avec impudence, insolemment.* (*A. SS.*)

FRONTOSUS.—Impudens; *qui a du front, impudent.* (*A. SS.*

FRONTUOSUS. — Idem q. FRONTO. (*Vet. Gl.*)

FRONZIA.—Funda; *fronde.* (*St. Verc.*)

FROSARIUS. — Viarum curator; idem q. FROCARIUS. (A. 1368.)

FROSENCA. — Peregrinatorum domus. (*Vet. Gl.*)

FROSTIUM.—Idem q. FRAUSTUM.

FROTARE. — Fricare; *frotter.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

FROTEZIA.—Arx, castrum, munitio; *château, forteresse, fortification.* (A. 1020.

FROURERIUS. — Pro *fourrerius,* idem q. FODRARIUS. (A. 1362.)

FROUZA. — Idem q. FRAUSTUM. (*Tabul. Vos.*)

FROXARE.— Fraudare; *tromper.* (Mur.)

FROYERARE.—Munire, roborare; *fortifier, renforcer.* (*St. Mass.*)

FROYRAGE. — Pabulum; *fourrage.* (*Ch. Mass.*)

FROYRE.—Ead. notione, sed latiori, ut vox FODRUM. (A. 1317.)

FROYRERIUS.—Idem q. FROURERIUS. (A. 1380.)

FROZA. — Fascis; *fagot, botte.* (A. 1291.)

FRUA.—Fructus, census; *fruit, revenu, ce que rapporte un immeuble.* (*St. Cast. Real.*)

FRUAGIUM. — « Decimam *fruagii* de Parson et tertiam partem ejusdem nemoris cum terris et justitia, » etc. (*G. Chr.*) Haud sine probabilitate suspicantur editores legendum esse *finagium ; fruagium* tamen idem esse posset quod FRUCTUAGIUM.

FRUATIO.—Fruitio, usus fructus; *jouissance, usufruit ;* ol. *fruition.* (A. 903.)

FRUCHA.—Annona fructuaria, quivis fructus; *récolte du fruit, le fruit ;* ol. *fruitage.* (A. 1479.)

FRUCHARIA. — Locus ubi fructus venduntur; *marché aux fruits;* ol. *frucherie.* (A. 1469.)

FRUCHERIA. — Annona fructuaria, ut FRUCHA. (A. 1332.) — Quæ fructus vendit; *fruitière.* (A. 1343.)

FRUCHERIUS.—Qui *fructus* vendit; *marchand fruitier.* (A. 1343.)—Qui rem usufru-

ctario jure possidet; *usufruitier;* ol. *fruitier.* (A. 1439.)

FRUCTA. — Ususfructus, ut FRUATIO. (Chrodeg.)

FRUCTATUM. — Locus abundans *fructibus*, frutetum; *verger.* (Ach., *Spic.*)

FRUCTERA. Prædium rusticum fructiferis arboribus consitum; *bien de campagne planté d'arbres fruitiers.* (*Ch. Mass.*)

FRUCTERIUS. — Idem q. FRUCTUARIUS. (*A. SS.*)

FRUCTETUM. — Ut FRUCTATUM. (Meichelb.)

FRUCTETUS.—Ead. notione. (*Id.*)

FRUCTIBILIS.—Qui fert *fructum*, frugifer; *qui produit, fertile, fécond.* (A. 1002.)

FRUCTIFICALIS.—Ead. notione. (*A. SS.*)

FRUCTIFICATIO. — Fruitio; *jouissance.* (Ap. Mur.)

FRUCTUAGIUM. — Idem q. FRUCHERIA. (*Leg. Norm.*)

FRUCTUARIA.—Mulier quæ *fructus* vendit; *marchande de fruits, fruitière.*(*Reg. Cam. Comp. Par.*)—Vectigal ex *fructibus; droit sur les fruits.* (A. 1268.) —Officium in domibus regiis, illius cui *fructus*, imo et candelarum et ceræ cura incumbit; *office de celui qui, chez le roi, fournissait le fruit et la chandelle;* ol. *fruiterie.* (A. 1304.)

FRUCTUARIUM. — Pomarium; *verger.* (*Ann. Ben.*) — Fructus, redditus, census; *fruits, revenu, ce que produit une propriété.* (*Ch. Bituric.*)

FRUCTUARIUS.—Cui in domibus regiis *fructus*, ceræ et candelarum cura incumbit; *officier de cour qui est chargé de la fourniture du fruit et de la chandelle;* ol *fruitier.*(A.1261.) —Qui usufructuario jure fruitur; *usufruitier;* ol. *fruttuaire, fruitier.* (Pass.)

FRUCTUATIO. — Proventus, reditus, ut FRUCTUARIUM. (A. 1029.)

FRUCTUM. — (Neut. gen.) Pro *fructus.* (*Cap. Car. M.*)

FRUCTUOSITAS. — Utilitas; *utilité.* (Baluz. *Misc.*)

FRUCTUOSUS.—« Fratribus, quibus habitatio in sterili terra, id est absque pane, et sunt in montanis, et *fructuosis*, modicum lactis permittimus. » (*Reg. antiq.*) Ubi forte leg. *frustuosis*, vel sane *infructuosis.*

FRUCTURA.—Procreatio; *reproduction:* «Equus ad *fructuram* et prolis procreationem commodus. » (*St. Mant.*)

FRUDIARE. — Frui, fructus percipere; *jouir, percevoir les revenus.* (A. 1005.)

FRUGALITAS.—Ubertas, fertilitas; *fertilité.* (*Act.* episc. Tull.) — Inopia, penuria; *pauvreté.* (*A. SS.*)

FRUGESTRUM.—Campus frugibus ferendis idoneus; *terre propre à produire.* (*Vit. S. Lup.*)

FRUGIARE —Frui, ut FRUIDARE. (Ugh.)

FRUGIFERATIO. — Fertilitas; *fertilité.* (*Vet. Gl.*)

FRUITERIUS. — Ut FRUCTUARIUS. (A. 1425.)

FRUITIS.—Vas aquarii genus. (*Vet. Gl.*)

FRUITOSUS. —Fructuosus, utilis; *fécond, fertile, utile, avantageux.* (A. 1329.)

FRUITSCHINGUS.—Idem q. FRISCINGA.

FRUMARE.—Fodere; *fouir.* (*Chr. Norib.*)

FRUMENTAGIUM.—Præstationis agrariæ species, primitus ex *frumento* deinde etiam ex ipsis vineis; *droit qui ne frappa d'abord que sur les terres à froment et qui s'étendit ensuite sur les vignes;* ol. *fromentage.*

FRUMENTALE. — Frumentum; *blé.* (A. 1228.)

FRUMENTARE.—Frumenta colligere, pabulari; *fourrager:* «Percusserant quosdam de castris qui exierant ad *frumentandum.* » (Helm.)

FRUMENTATICUS. — Frumentarius; *de blé:* «Stramen *frumentaticum.* » (A. 1190.)

FRUMENTUM. — *Frumentum paratum*, expurgatum, purum; *blé criblé, vanné, dépouillé de toutes ses impuretés.* (A. 806.)

FRUMENTUS.—Pro *frumentum.* (A. 1297.)

FRUMERE.—Vesci; *se nourrir.* (Pap.)

FRUNDELLUS.—Forte ager recens cultus: « Dedit vineam de Clusa in *frundellis* montis Tapini. » (*Necrol. Nivern.*)

FRUNIARE. — Coria subigere; *tanner le cuir.* (*Vet. Gl.*)

FRUNIRE.—Frunium conficere; *préparer le tan pour les tanneurs.* (*Vet. Gl.*)

FRUNITOR. — Coriarius; *tanneur.* (*Vet. Gl.*)

FRUNITORIUM.—Coriarii officina; *tannerie.* (*Vet. Gl.*)

FRUNITUM.—Idem q. FRUNIUM. (*Vet. Gl.*)

FRUNIUM. — Quercinæ cortex; *tan* (*Vet. Gl.*)

FRURIASIS.— « Pediculorum multitudo, aliquando in capillis, aliquando toto corpore. » (Pap.) Forte legendum *pruriasis* a prurigine, quæ pediculorum morsibus excitatur.

FRUS.— « Canatorium aut turris, scolatorium. » (Pap.)

FRUSCUS.—*Frusca terra*, idem q. FRAUSTUM.

FRUSSURA. — Terra de novo proscissa; *terre nouvellement mise en culture.* (*Mon. Angl.*)

FRUSTA. — Italis, lorica; *cuirasse.* (*St. Saon.*) *Frusta terræ*, quædam agri portio; *un morceau de terre.* (*Chartul. SS. Tri. Cad.*)

FRUSTANEUS.—Pro FUSTANEUS. (*St. Scl.*)

FRUSTARE.— Flagellare, flagris cædere; *fouetter.* (*Leg. Luitp.*)

FRUSTARI. Pro rejicere. (*Int. S. Iren.*)

FRUSTERI. — In *frusta* abire; *s'en aller en morceaux.* (*Vet. Ch.*)

FRUSTITES. — Dispensator; *intendant d'une maison, économe.* (*A. SS.*)

FRUSTRARE. — Radere, frustatim discerpere; *couper, mettre en morceaux.* (*Vet. Gl.*)

FRUSTRARIUM. — In vanum; *en vain, inutilement.* (*Vet. Gl.*)

FRUSTRATOR. — Flagellator, qui pietatis causa sese flagris publice cædit; *celui qui, poussé par un sentiment de piété, se fait publiquement battre de verges.* (*St. Fl.*)

FRUSTRATORIA.— Exceptio, libellus quo quis judicium detrectat; *frustratoire, tout*

acte par lequel on retarde le prononcé ou l'exécution d'un jugement. (A. 1306.)

FRUSTRATORIE. — Idem q. FRUSTRARIUM. (*A. SS.*)

FRUSTRATORIUS. — Frustrationi obnoxius; *frustratoire.* (Rym.)

FRUSTRUM. — Pro FRUSTUM, incultus ager (Rol. Pat.) — Particula; *petite portion.* (*Vet. Gl.*)

FRUSTUM. — Brandenburgensibus quarta pars talenti. — *Frustum terræ,* idem q. FRUSTA, seu etiam FRAUSTUM.

FRUTECTA. — Ramus; *rameau, branche.* (*Vet. Gl.*)

FRUTECTUM. — Frutetum, locus *fruticibus et spinis* consitus; *fourré, taillis, lieu où croissent les épines.* (Pass.)

FRUTECTUS. — Fructifer; *qui porte des fruits, fruitier.* (*Ch. Mass.*)

FRUTILLUS. — Idem q. FRITILLUS.

FRYGRAVIATUS. — Libera sedes: feudi Germanici species.

FRYGRAVIUS. — Ap. Germanos, idem q. apud Gallos PACIARIUS, ædilis, scabinus, qui pacem inter cives tuetur. (A. 1367.)

FUACIA. — Idem q. FOCACIA.

FUAGIUM. — Jus colligendi *fualium*, ad ignem conficiendum; *Vid.* FOAGIUM et FOCAGIUM (A. 1202.)

FUALIUM. — Vepreta siccata ad ignem conficiendum; *buissons, broussailles sèches,* ol. *fouailles.* (*Mon. Angl.*)

FUARIUM. — Pabulum; *fourrage,* ut FODRUM. (*Ibid.*)

FUCA. — Pars sinus venetici quam hodie *la Fose* vocant. (*A. SS.*)

FUCAYCUS. — Purpureus, a vituli marini, qui phoca, humore. (*A SS.*)

FUCILHA. — Palus, sublicium; *pieu, étais, soutien.* (A. 1435.)

FUCINA. — Officina; *atelier.* (*A. SS.*)

FUCO. — Deceptor, qui aliis *fucum* facit; *moqueur.* (*Vet. Gl.*)

FUCUS. — Species herbæ, de qua lana tingitur; *sorte de plante tinctoriale.* (*Gl. Sim. Jan.*) Fax, tæda, F. pro FOCUS. (A. 1481.)

FUDIBULUM. — Idem q. FUNDABULUM.

FUDITUS. — Pro *fusus,* a verbo *fundere,* dissipare, fugare, pellere. (A. 1228.)

FUELHA. — Asser, tabula tenuis; *planche mince, feuillet.* (*Leud. Carc.*)

FUER VINI. — Jus pro foratione dolii vinarii, etc. *Vid.* FORAGIUM.

FUERNA. — Piscaria, locus in quo piscatur; *pêcherie.* (A. 1312.)

FUERUS. — Consuetudo municipalis; *coutume locale, fuero, for.* (*Ch. Hisp.*)

FUETA. — Quantum uno die homo laborare vel fodere potest; *la quantité de terre qu'un homme peut labourer ou fouir en un jour;* ol. *fuète.* (A. 1320.)

FUGA. — Venatio, jus venationis; *chasse, droit de chasse.* (A. 1270.) — Columbarii genus, locus in quem columbi confugiunt; *colombier dont les boulins vont jusqu'à terre;* ol. *fuie.* (A. 1536.) — Refugium, asylum; *asile, refuge.* (*A. SS.*) — *Esse in fuga domini,* dicebatur de subdito seu vassallo quem dominus fugientem persequebatur. (A. 1218.)

FUGACIA. — Ruris portio cervis et feris addicta, nullo sepimento, nec forestæ legibus, sed tamen suis privilegiis communita; *chasse, étendue de terrain réservé pour la chasse.* (*Ch. Angl.*)

FUGARE. — Fugientem persequi; *poursuivre, suivre celui qui fuit.* (A. 1347.) — Venari; *chasser.* (*Mon. Angl.*) — In exsilium conjicere, proscribere; *bannir.* (A. 1217.) — *Fugare averia,* animalia ad pasturam abigere; *conduire, chasser le bétail au pâturage.* (*Mon. Angl.*) *Fugare districtiones,* capere pignora donec debitum solvatur; *prendre hypothèque sur la propriété d'un débiteur.* (Ap. Mad.)

FUGATIO. — Venatio, ut FUGA. (A. 1207.) — Persecutio fugientis: *poursuite de celui qui fuit.* (A. 1347.)

FUGATOR. — *Fugatores carucarum,* quorum « ars est, ut boves æque sciant conjunctos fugare ipsos non percutiendo seu gravando », ut est in Fleta.

FUGAX. — Fugitivus servus, qui a domini servitio se subducit; *esclave qui se soustrait par la fuite à l'autorité de son maître.* (*Cod. Th.*)

FUGELLA. — Diminut. vocis *fugæ,* ut videtur. (Abbon. *Poem.*)

FUGILLARE. — Ignem de petra *fugillo* extrahere; *battre le briquet pour avoir du feu.* (*Vet. Gl.*)

FUGILLUS. — Tudicula igniaria; *briquet.* ol. *foisil, fugil.* (*Vet. Gl.*)

FUGINARE. — Adulando impedire, decipere, ludum dare. (*Vet. Gl.*)

FUGITARIUS. — Fugitivus; *fugitif.* (A. 1383.)

FUGITIO. — Pro FUGA. (A. 1357.

FUGITIVARIUS. — Fugitivus; *fugitif.* (*Vet. Gl.*)

FUGITIVOSUS. — Ead. notione. (*Id.*)

FUIAGIUM. — Jus excidendi lignum in nemore ad focum suum, ut FOAGIUM.

FUISTALLUM. — F. dolium vinarium ut Galli dicunt *futaille.* (*Mon. Angl.*)

FUIT. — Pro *ivit.* (*Vet. inscript.*)

FULCA. — Patibulum, pro FURCA. (A. 1325.)

FULCARIUS. — Idem q. FALCONARIUS. (*A. SS.*)

FULCHA. — Furca, patibulum; *gibet.* (A. 1354.)

FULCHRUM. — Lectus; *lit.* (Inn. III PP.)

FULCIATORIUM. — Baculus, quo ouis fulcitur; *bâton, canne.* (*A. SS.*)

FULCIMENTUM. — Quidquid ad usum mulieris pertinet; *tout ce qui est à l'usage d'une femme.* (*Leg. Mun. Pist.*)

FULCIRE. — Supplere; *remplacer.* (*A. SS. Ben.*)

FULCITA. — Cingulum quo ensis fulcitur; *ceinturon d'épée.* (Mur.)

FULCITUS. — Ornatus, intextus, instructus; *orné, garni, muni;* ol. *falci.* (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

FULCRALIA. — Lecti ornamenta; *garniture de lit.* (Isid.)

FULCRARI.—« *Fulcra* lecto facere, lectum *fulcris* præparare. » (Ugut.)

FULDIO. — Sella brachiis conclusa, forte pro FALDAO. (Ap. Mur.)

FULEX.—Pro *fulix*. (*Vet. Cod.*)

FULFREA.—Liber, ingenuus; *qui est de condition libre*. (*Leg. Long.*)

FULGARE. —Ut FOLGARE.

FULGEDO. — Fulgor, splendor; *éclat, splendeur*. (*A. SS.*)

FULGERIA.—Filix; *fougère*. (A. 1105.)

FULGIO.—Fuligo; *suie*. (*Vet. Gl.*)

FULGORUS.—Splendidus; *éclatant, resplendissant*. (Ugut.)

FULGRETIDO.—Fulgor, splendor, quasi fulgoritudo, fulgoritas; *Vid.* FULGEDO. (*A. SS.*)

FULGURANDOSE.—Splendide; *avec éclat*. (Mart. *Amp. Coll.*)

FULHETA. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin, feuillette*. (*St. Aven.*)

FULIDUS.—Pro *fulgidus*. (A. 996.)

FULIGO.—Pro *uligo*. (*A. SS.*)

FULINA.—Culina; *cuisine*. (Isid.)

FULINARE.—Coquinare; *faire la cuisine, cuisiner*. (*Vet. Gl.*)

FULINARIUS.—Coquus; *cuisinier*. (Isid.)

FULLARE.—Pannos densare, desquammare et polire; *Vid.* FOLARE. (A. 1306.)

FULLARIA.—Molendinum fullonarium; *moulin à foulon*. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

FULLATORIUM. — Ead. notione. (A. 1220.)

FULLENCIUM. — Ead. notione. (*Cons. Andeg.*)

FULLERICIUM MOLENDINUM. — Ead. notione. (A. 1202.)

FULLERICUM MOLENDINUM.—Eod. significatu. (A. 1304.)

FULLONARIUM MOLENDINUM. — Ead. notione. (*Chartul. S. Vandreg.*)

FULLONIA PANNORUM.—Ipsa actio qua panni poliuntur et dealbantur; *foulage des draps*. (Ap. Mart., *Ampl. Coll.*)

FULLONIUM. — Idem q. FULLARIA. (A. 1171.)

FULLONUS.—Ead. notione. (A. 1250.)

FULLUM.—Ead. notione. (Ap. Mur.)

FULLUS.—Eod. intellectu. (*Id.*)

FULMINARE.—*Fulminare excommunicationem*, excommunicationem in aliquem latam promulgare; *fulminer, publier une sentence d'excommunication*. (Rym.)

FULMINATIO.—*Fulminatio apostolorum*, actio excommunicationem promulgandi; *promulgation, publication d'une sentence d'excommunication*. (Lud.)

FULMINATUS. — Fulmine tactus; *foudroyé, atteint de la foudre*. (Ap. Œfeld.)

FULNARIUS.—Pro FURNARIUS pistor. (A. 1200.)

FULSARIUM.— « Sicardus princeps optulit Patri Benedicto civadum qui Martoranus vocatur, cum ripis et aquis, *fulsariis* et piscationibus et omnibus intra se positis. » (Anast.) An legendum *fullariis* vel *fulloniis*, aliudve simile, quod fullonis officinam significet? Saltem hunc intellectum patitur in allato loco vox *fulsarium*, quæ videtur corrupta. Idem videtur ac FUERNA, ut censet Carpentarius.

FULSCINA. — Pro *fuscina*. (Alexand. de Villa Dei.)

FULTI. — « Vasa aquarum parvissima. » (Pap.)

FULTRUM.—Pro FULCRUM et FELTRUM nonnunquam scribitur.

FULTUM.—Pro FULCRUM, lectus. (*A. SS.*)

FUMADO. — Piscis genus a colore sic dicti.

FUMAGIUM.—Lignum ad *fumum* seu focum necessarium; *bois nécessaire pour le chauffage*. (Ap. Th. Bl.)— Idem q. FOAGIUM in nonnullis instrumentis videtur.

FUMALE.—Ead. notione.

FUMANS.—Domus, familia; *maison, famille*. (*A. SS.*) — Census qui a singulis *fumantibus* seu domibus et familiis debetur; *taxe sur chaque maison ou famille*. (A. 1228.)

FUMANTERIA. — Census a *fumo* dictus, quod per singulos focos seu domos exigeretur; *droit sur chaque maison*. (Eug. IV PP.)

FUMARE.—Incopreare, seu scurram agere. *Vid.* SCURRA.

FUMARIA.—F. locus ubi *focus* fit; *cheminée, foyer*. (*Chr. Abb. Trud.*)

FUMARIOLUM.—Angustior caminus; *petite cheminée*. (*Conc. Hisp.*)

FUMARIUM.—Caminus, per quem exit fumus; *cheminée*. (J. de J.)

FUMATICUM.— Census pro singulis domibus, ut FOAGIUM. (A. 972.)

FUMERIUS. — Idem q. FUMARIUM. (*St. Mont. Reg.*)

FUMIGABUNDUS. — Fumans; *qui fume*. (*Interp. Lib. Sap.*)

FUMIGATORIUM. — Thuribulum, incensorium; *encensoir*. (*Chron. Casin.*)

FUMIGER. — Fumifer; *qui répand, qui jette de la fumée*.

FUMIGIUM.—Suffitus; *fumigation, encensement*. (Prisc.)

FUMILARE.— « Ipse dux Robertus... *fumilare* fecit ibi imperatorem. » (A. 1080.) — Id est imperatorem proclamavit, ex Gr. ἐυφυμεῖν, ut videtur.

FUMOSITAS. — Fumus spissior; *fumée épaisse*. (Mart., *Anecd.*)

FUMUS.—Fimus; *fumier*. (A. 1354.)—Focus; *foyer, feu, maison*. (Eric. Ups.)

FUNALIA.—« Lignalia, *funalia*, in modum funalium candelæ intortæ. » (*Vet. Gl.*)

FUNAMBULI.—Dicti ironice quidam ignavi, qui ex obsessa urbe *funibus* e manibus dimissi fugæ se dabant: « Funibus per murum dimissi sunt, unde ad suam diuturnam ignominiam furtivi *funambuli* vocati sunt. » (Ord. Vit.)

FUNCARE.—Doliolum, cadus; *caque*. (*Polypt. Fisc.*)

FUNCTA.—Funera; *funérailles*.

FUNCTIO.—Exsolutio tributorum; *payement des impôts*. (*Vet. Gl.*)

FUNCTIONALIS.—Tributo obnoxius; *sujet aux impôts, contribuable*. (A. 1343.)

FUNCULUS. — *Funculus coralorum*, pro

funaculus, restis, qua voce sertum precatorum designatur; *chapelet*. (Barel.)

FUNDA. — Bursa, crumena; *bourse*. (*A. SS.*)—Locus publicus in quem conveniunt mercatores de rebus suis et commerciis acturi; *bourse de commerce*; o.l *fonde*. (Pass.)

FUNDABILIS. — Fundatus, stabilis; *bien assis, affermi, solide*. (*A SS.*)

FUNDABULUM. — Funda, fundibulum, machina oppugnatoria, qua iactantur lapides; *fronde*. (Pass,)

FUNDACAGIUM. — Præstatio pro mercibus quæ in *fundacum* invehebantur; *droit d'emmagasinage*. (A. 1269.)

FUNDACARIUS. — Qui *fundacum* seu vectigal pro mercibus exigit; *receveur du droit d'emmagasinage*. (A. 1271.)

FUNDACRUS.—Species currus, ut videtur, sic dicti, quod eo veherentur merces in *fundacum*; *sorte de chariot*. (Ap. Mur.)

FUNDACUS.—Idem q. Fundicus.

FUNDALIS.—*Fundalia bona;* fundi, prædia, res immobiles; *immeubles, biens fonds*. (A. 1365.)—*Fundalis dominus*, fundi dominus; *seigneur foncier, seigneur du fonds*. (A. 1341.)—*Fundalis redditus*, qui ex fundo assignato penditur; *rente foncière*. (A. 1493.)

FUNDALITAS. — Dominium, jus in *fundum; propriété, seigneurie*. (A. 1457.)

FUNDAMEN.—Fundus; *fonds*. (A. 883.)

FUNDAMENTALITER.—Funditus, a fundamentis; *entièrement, radicalement*. (*A. SS.*)

FUNDAMENTUM.—Fundus; *fonds de terre*. (Ap. Ughel.) — Area in scutis gentilitiis; *champ, en langue héraldique*. (Meist.) — De proprio fundo redituum assignatio domui sacræ; *fondation*. (*Ch. eccl. Const.*)

FUNDANUS.—Ut Fundarius. (*Vet. Gl.*)

FUNDARE.—Ex proprio *fundo* ecclesiam, monasterium construere; *fonder une église, un monastère*. (Ebr. Bet.)—Demergere; *enfoncer*. (Ap. Mur.) — Vox forensis, constituere; *fonder*. (A. 1288.) — *Fundare preces*, profundere. (A. 1476.)

FUNDARIUS.—Rusticus, qui *fundos* colit; *paysan, laboureur, cultivateur*. (Ugut.)

FUNDATA.—Fundus, ut Fundamen.

FUNDATARIUS. — Qui *fundos* colit et tenet, idem q. Fundarius. (A. 1324.)

FUNDATIO.— Liquatio; *fonte*. (A. 1400.)

FUNDATITIÆ.—*Fundatitiæ litteræ*, quæ spectant ecclesiæ vel monasterii exstructionem aut reditus eis attributos; *titres relatifs à la fondation d'une église ou d'un monastère*. (*A. SS.*)

FUNDATOR.— Fusor; *fondeur*. (Flet.)—Qui ecclesiam aut monasterium non solum exstruit dotatve ex proprio fundo, sed etiam qui instaurat, vel auget maxime; *fondateur d'un établissement religieux, celui qui le crée ou le répare, ou l'augmente* (*A. SS. Ben.*)—Qui prædia monasteriorum jure clientali tenet; *vassal d'un couvent*. (Kenn.)

FUNDATORIUS. — Pertinens ad ecclesiæ *fundatorem; relatif au fondateur d'une église*. (Ap. Rym.)

FUNDATUM.—Ut Fundicus.

FUNDECUS. — Idem q. Fundicus. (A. 1329.)

FUNDEGARIUS. — V. Fundicarius. (*St. Mass.*)

FUNDENDA.—Quævis machina oppugnatoria, qua lapides aliave *fundi* seu emitti possunt; *machine de jet en général*. (A. 1319.)

FUNDERA. — Fundus, ut Fundora. (A. 772.)

FUNDERE.—*Fundere fossata*, illa cumulare; *combler, raser des fossés*. (A. 1288.)

FUNDIBALARIUS. — Qui funda utitur in bellis; *frondeur*.

FUNDIBALISTA. — Ead. notione. (Bart. *Gl.*)

FUNDIBILIS.—Dicitur de telis aliisve instrumentis bellicis, quæ grandinis instar ruunt. (*Script. rer. Fr.*)

FUNDIBULA. — Dimin. a *funda; petite fronde*. (*Vet. Gl.*)

FUNDIBULARE. — E *fundibula* lapides emittere; *lancer des pierres avec la fronde*. (*H. Excid. Accon.*)

FUNDIBULARIUS.—Qui fundibula utitur in bellis; *frondeur*. (Bald. Dol.)

FUNDIBULUM.—Idem q. Fundabulum

FUNDIBULUS. — Idem q. Fundabulum. (Pap.)

FUNDICARE. — *Fundicum* seu præstationem pro mercibus solvere; *payer le fondic; Vid.* Fundicus. (*Const. Sic.*)

FUNDICARIUS.—Præfectus officinis. (Ap. Mur.)

FUNDICERIUS — Ad *fundum* pertinens; *foncier, qui appartient au fonds. — Justitia fundiceria*, jurisdictio minor inermis; *justice foncière*. (A. 1381.)

FUNDICUM.—Locus in quem conveniunt mercatores; *bourse de commerce;* ol. *fonde, fondic*. (Pass)—Locus ubi merces deponuntur et conservantur; *magasin d'entrepôt;* ol. *fondic*. (Pass.) — Præstatio pro mercibus quæ in *fundicis* deponuntur; *droit d'entrepôt*. (A. 1251.)

FUNDICUS.—Idem q. Fundicum, locus et præstatio. (Pass.)

FUNDINAVIS. — Species tributi, forte a navigantibus soluti; *sorte de droit à payer par les patrons de navire*. (*Bullar. Casin.*)

FUNDIS.—Pro Fundus. (A. 1406.)

FUNDIT.—Pro *fudit*. (A. 1332.)

FUNDITER.—Pro *funditus*, omnino, prorsus. (*A. SS.*)

FUNDITOR.—Idem q. Fundibularius.

FUNDORA. — Pro *fundus*, ap. Longobardos. (Cam. Per.)

FUNDOTENUS. — Funditus; *entièrement, tout à fait*.

FUNDRELLUS. — « Domino episcopo remanent... sex hastæ cum *fundrellis*. » (A. 1287.)

FUNDULUS.—« Parvus *fundus*, item parvus piscis, qui *fundo* adhæret. » (Pap.)

FUNDUM.—Pars capitis aversa; *le derrière de la tête*. (A. 1376.)

FUNDURA. — Convallis, Ital. *fondura; vallon, vallée*. (A. 857.)

FUNDUS. — Recessus; *enfoncement*. (A. 1476.)

FUNEBRITAS. — Exsequiæ; *funérailles*. (Bald.)

FUNELERIUS. — Restio, qui facit funes; *cordier*. (A. 1328.)

FUNERALIA.— Funus ipsum, exsequiæ; *funérailles*. (Ap. Mart., *Anecd.*) — Legata ob pias causas, maxime ea quæ fiunt ecclesiis propter sepulturam; *legs pieux aux églises, ceux surtout qui sont faits à l'occasion des sépultures*. (Joan. XXII PP.) — Ea omnia quæ ad pompam funebrem spectant, ut cerei, etc.; *apprêts funéraires, cierges*, etc. (A. 1308.)—Jus quod ecclesiæ seu illius rectori debetur, cum quis decedit; *droit qui revient à l'église ou au curé sur l'héritage d'un paroissien*. (A. 1416.)

FUNERALIS.— *Funeralis libellus*, in quo quæ ad *funera* spectant, continentur. (*Const. Carm.*)

FUNERANTIUS.—*Funerantium jus*, quod competit parochis ratione *funerum*; *Vid.* FUNERALIA. (Ap. Ach., *Spic.*)

FUNERARE. — Sepelire; *ensevelir*. (A. 1354.)

FUNERARIUM.—Funus, exsequiæ; *funérailles*. (*Conc. Hisp.*)

FUNERARIUS. — Funerum curator; *croquemort*. (*Vet. Gl.*)

FUNERATOR.—Ead. notione. (Id.)

FUNERATUS. — « Funus perfectum, vel sepultus. » (*Vet. Gl.*)

FUNEROSUS.—Mortifer; *mortel, qui cause la mort*. (*Script. rer. Fr.*)

FUNESCERE.—Lugere. (*Vet. Gl.*)

FUNESTARE.—Humo mandare; *enterrer*. (Salv.)

FUNESTATIO. — *Funestatio introitus*, funestus introitus. (Guib.)

FUNGERE.—Pro *fungi* legitur non semel.

FUNGO.— Nude pro *mori*. (*A. SS.*)

FUNGIBILIS.— *Fungibiles* res, dicuntur apud jurisconsultos, quarum una *fungi* potest vice alterius, ut eæ sunt quæ constant numero, pondere et mensura; *choses fongibles, celles qui périssent par la consommation et peuvent être remplacées par des objets de même nature, tels que vin, huile, blé*, etc. (Pass.)

FUNGIRE. — Pro *fungi*. (Ap. Fel. *H. Sand.*)

FUNGUS. — Papyrus, ellychnium; *mèche de lampe*. (Lib. *Mir. S. Bert.*)

FUNICULUS.— « In eadem Mornia est *funiculus*, hoc est divisio quædam quam fasciam vocant, in qua miles quidam... habebat terræ tertiam partem, » etc. (A. 1141.) — « Mensura unius *funiculi* terræ. » (Ap. Miræum.)—*Funiculus populi, series; file, suite:* « Tribus diebus non cessavit *funiculum* populi euntium et redeuntium. » (*De Mir. S. Ursmari.*)

FUNIFEX.—Funarius. (*Necr. Aurel.*)

FUNSALIS.—*Funsalis census*, ad *fundum* assignatus; *cens foncier*. (A. 1303.)

FUNTURA. — Fusura; *fonte*. (*Lib. Nig. Scacc.*)

FUNUS.—Cadaver; *cadavre*. (S. IV.)—*Funus imaginarium*, tumulus sine cadavere, idem q. *inane sepulcrum; cénotaphe*. (Isid.) —Pugna, prælium, locus funeris; *combat, champ de bataille:* « Christiani loco *funeris* dominati sunt. » (*Vet. Chr.*)

FUNUSCULUM.— Dimin. a *funus*. (*Vet. Gl.*)

FURA.—Viverra; *furet*. (A. 1233.)

FURABULA.—Tenebræ « quia furantur nobis visum et discretionem rerum; » *ténèbres*. (Isid.)

FURACULUM.—Ead. notione. (Isid.)

FURAGIUM.—Idem q. FODRAGIUM.

FURAMANNUS.— Idem q. FARAMANNUS.

FURARE. — Pro *furari* in *Leg. Ripuar.*

FURASIUM. — Mendose pro FURAGIUM. (*Ann. Præm.*)

FURATIO. — Furtum; *vol, larcin*. (A. 1361.)

FURATOR. — Officium in hospitio regio, cui viverrarum cura incumbit; *officier chargé de soigner les furets;* ol. *fuireteur*. (Ap. Lud.)

FURBANNIRE.—Idem q. FORISBANNIRE.

FURBIRE. — Detergere, polire; *fourbir*. (A. 1305.)

FURBISOR.— Armorum politor, samiarius; *fourbisseur*.

FURCA. — Jus erigendi patibulum, et in eo reos suspendendi, quod majoribus justitiariis maxime competit; *droit d'avoir gibet, haute justice;* ol. *fourche*.—Jus capiendi *furcas* in forestis dominorum feudalium; *droit de couper du bois dans les forêts du seigneur pour faire les fourches*. (*Reg. Cam. Comp. Par.*) — *Furca* et *rastrum*, jus, quod domino competit in quosdam tenentes, qui cum *furca*, vel rastro illius fenum colligere tenentur; *droit du seigneur de forcer les vassaux à râteler et mettre son foin en meule*. (*H. episc. Autiss.*) — *Furca putei*, trabs supra puteum erecta, cui tollenus innititur ad hauriendam aquam. (*L. Long.*)

FURCAFERA.—Furca ferro armata, merga; *fourche-fière, espèce d'arme*. (*Tab. Fossat.*)

FURCALIS. — Ad *furcam* pertinens; *de fourche, de haute justice*. (A. 1241.)

FURCANTES.—Qui *furcis* utuntur; *ceux qui se servent de fourches*. (Thwroc.)

FURCARE.— *Furcare carectam*, currum feno cum furca onerare; *charger une charrette de foin*. (A. 1407.) — Vox fori Anglici, cum vir et uxor in jus vocantur et uterque essonium proponit: tum enim illud furcari, Gall. *fourcher*, dicitur, id est duplex fit, etc.

FURCATA.—Idem q. PERDICETA seu PERTICHETA, machina jaculatoria, quæ speciem furcæ referret. (Sau.)

FURCATIO. — Actio *furcandi; Vid.* FURCARE.

FURCATURA. — Divisio; *fourchure*. (A. 1461.)

FURCATUS. — Bifurcus; *fourchu*. (A. 1461.)

FURCENSIS.—*Furcensis moneta*, moneta vicecomitum Beneharnensium in Morlanensi civitate cusa; *monnaie de Morlas*. (Pass.)

FURCHETUM.—Idem q. FURCULA. (Ap. W. Dugd.)

FURCIA. — Domus, dominium; *maison, seigneurie*. (*Ch. Ben.*)

FURCILLA.—Magna fames; *grande faim.* (*Vet Gl.*)

FURCILLARE.—Suspendere, vel concutere (J. de J.)

FURCINA. — F. pro FUSCINA: « Cum certis ferreis instrumentis ad modum *furcinarum.*» (*A. SS.*)

FURCO. — Ager qui in *furcam* dividitur aliumque includit; *champ qui se divise en deux parties comme les deux dents d'une fourche.* (A. 1069.) — Furca; *fourche.* (S. XIV.)

FURCULA. — Pars pectoris, ubi venæ, quæ ab hepate proficiscuntur, in *furculas* dividuntur; *le creux de l'estomac;* ol. *fourcelle.*

FURCULUS.—Tridens, merga; *fourche à deux ou trois dents.* (*St. Mant.*)

FURCUS.—Fasciculus; *paquet, botte.* (*Ch. Occit.*)

FURECTUS.—Viverra; *furet.* (Ap. Frid.)

FURELLUS. — Vagina; *fourreau.* (*Reg. Templ.*)

FURENDELLUS. — Quarta pars, ap. Saxon.; *le quart.* (Kennet.)

FURETARIUS. — Officium in coquina regia, idem q. FURATOR. (A. 1261.)

FURETIUS.—Retis species seu instrumentum piscandi; *sorte de filet ou d'engin de pêche;* ol. *furet.* (A. 1157.)

FURETUS.—Viverra; *furet.* (*H. Dalph.*)

FURFURAGIUM.—Furfur ad alendos canes; *Vid.* BRENATICUM.

FURFURATIVUS.—*Vid.* PANIS.

FURFURES. — Avis species; *sorte d'oiseau.* (A. 1400.)

FURFURIO.—Ead. notione. (Isid.)

FURGO.—Contus furnarius; *fourgon.* (A. 1352.)

FURIA.—Vis, violentia, actum furiosum; *violence, acte de colère.* (A. 1319.)

FURIARIA. — Furor, furia; *fureur, colère.* (*A. SS.*)

FURIATUS.—In *furiam actus.* (*A. SS.*)

FURIBUM.—Species lecticæ ad portandos ægrotos accommodatæ; *sorte de litière.* (Agnel.)

FURICUS.—Viverra; *furet.*

FURIELLA. — « Ergo Crucifixus major te est? Dicit illi diabolus : Etiam, major est omnibus, quia per ipsum misertus Deus mundo : quæcunque autem gerimus hic et errare facimus homines, ibi *furiella* est aerea, et stimuli ignei, et infiguntur in eis, et colliduntur sive angeli transgressores sive homines, et omnes qui deseruerunt Deum, et sic cum furca ignis efferuntur ante tribunal Crucifixi. » (*Act. SS. Justinæ et Cypriani martyr.*) F. vocabulum fictum maleque exaratum a Gr. θύελλα, procella.

FURIGILDUM. — Multa *furti* nomine soluta; *amende pour vol.* (*Leg. Angl. Sax.*)

FURIRE. — Pro *furere.* (*Vet. Gl.*)

FURLONCUS. — Ager, campus continens complures acras, quæ seriatim adjacentes, pariter incipiunt et pariter desinunt, sulcique longitudine concluduntur. (*Mon. Angl.*)

FURMA. — Morbus equinus; *maladie de cheval:* ol. *furine.* (Pet. de Cresc.)

FURMENASSIUM. — Apud Vivarienses, idem q. FRUMENTAGIUM. (A. 1523.)

FURMINENTUM. — Pro FURNIMENTUM, quidquid instruendæ navi necessarium est. (A. 1481.)

FURNA. — Ut FUERNA. (S. XIV.)

FURNACHA. — Præstatio pro coctione *furnaria,* quæ domino fundi datur; *droit que l'on payait pour la cuisson du pain dans le four du seigneur;* ol. *fournage, furnaige.* (A. 1292.)

FURNAGIUM. — Ead. notione. (Pass.) — Pretium quod pistori ipsi solvitur; *salaire dû au boulanger.* (*Ch. Angl.*)

FOURNAIRO. — Furni minister; *garçon boulanger;* ol. *fourniron.* (*St. Mass.*)

FURNARE. — In *furnum* immittere; *enfourner, mettre au four.* (*A. SS.*) — Parare *furnum; préparer le four, le mettre en point.* (*Vet. Gl.*)

FURNARIUM — Furnus ad dominum pertinens, quo uti debent subditi, vel id quod præstatur pro coctione panis in hocce furno; *four banal ou droit à payer pour y faire cuire le pain.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

FURNARIUS. — Pistor; *boulanger;* ol. *fournier.* (Pass.)

FURNATA. — Coctio furnaria; *fournée.* (*A. SS.*)

FURNATICUM. — Idem q. FURNACHA. (Pass.)

FURNATIO. — Ut FURNATA. (*Ch. abb. S. Bertin.*)

FURNEDO. — Fuligo; *suie.* (*A. SS.*)

FURNEIA. — Panes ipsi in furno cocti; *fournée.* (A. 1220.)

FURNELLUM. — Idem q. FORNELLUM. (A. 1215.)

FURNELLUS. — Furnus in quo pulvis immittitur ad subruenda mœnia; *mine, fourneau de mine.* (Ap. Lud.)

FURNERIUS. — Pistor, ut FURNARIUS. (*Cons. Brag.*) — In monasteriis monachus qui furno præerat et pistori; *moine chargé de la direction de la boulangerie de son monastère.* (A. 1292.)

FURNERUS. — Idem q. FURNERIUS. (A. 1177.)

FURNESIUM. — Fornax; *fournaise.* (W. Thorn.)

FURNETUM. — Idem q. FURNEIA. (*Ord. reg. Fr.*)

FURNEUS. — Fimus, stercus, ıætamen, stipula vel fenum. (*St. Taur.*)

FURNIAMENTUM. — Coctio furnaria; *fournée.* (Lamb. Ard.)

FURNIARE. — In *furnum* immittere vel potius panem coquere; *enfourner* ou *faire cuire le pain.* (A. 1258.)

FURNICULUS. — Fornacula, vel catillus, in quo liquatur aurum, vel argentum; *fourneau.* (*St. Saon.*)

FURNILE. — Pars ædis rusticæ, in qua est furnus; *fournil.* (*Ch. Occit.*)

FURNILIA. — Stipula; *paille.* (A. 1226.)

FURNILIUS. — Idem q. FURNILE. (A. 1022.)

FURNILLA. — Ligna minutiora et vepreta siccata, calefaciendo furno commoda; *brou-*

sailles, menu bois propre à chauffer le four; ol. *fournil, fournille.* (A. 1316.)

FURNILLUM. — Ut FURNILE. (A. 1086.)

FURNIMENTUM. — Supellex necessaria; *mobilier, hardes.* (A. 1382.)

FURNIPENDIUM. — Cremaster, simul et locus ubi suspenditur, caminus; *crémaillère et cheminée.* (A. 1476.)

FURNIRE. —Præbere, instruere; *fournir.* (San.) —Panem coquere in furno; *faire cuire le pain au four;* ol. *fornier, fournier.* (A. 1245.)

FURNISARE. — Idem q. FURNIRE. (A. 1310.)

FURNITOR. —Qui executoris testamentarii vices explet, cum is mortuus est, aut munus illud recusavit; *celui qui remplit les fonctions d'exécuteur testamentaire, à la place de ce dernier.* (*St. Ven.*)

FURNITUS. — Instructus; *fourni, muni, garni.* (Pass.)

FURNULIA. — Idem q. FURNILLA. (*Tab. Talem.*)

FURNULLUS. — Ædes rustica; *bâtiment rustique.* (Lob., *H. Brit.*)

FURNULUS. — Ut FURNULLUS (*Tab. Talem.*) et FURNICULUS. (*St. Saon.*)

FURNUS — Cuniculus aptus ad mœnia igneo pulvere evertenda; *mine, fourneau de mine.* (S. XIV.) — *Furnus indominicatus,* qui proprietario jure possidetur. (A. 1065.)

FURO. — Viverra: *furet;* ol. *furon.* (*Vet. Gl.*)

FURQUIA. — *Vid.* FURCIA.

FURRA. — Villosa pellis; *fourrure.* (A. 1445.) — « Mulier quædam a cane læsa in pedis parte, quæ *furra* dicitur. » (*A. SS.*) Leg. *sura,* quæ est posterior tibiæ pars carnosa.

FURRAGIUM. — Idem q. FODRAGIUM.

FURRATUS. — Pellitus; *fourré.* (Mat. Par.)

FURRERA. — Ut FURRURA.

FURRUM. — Idem videtur quod FODRUM, a Gallico *feurre.* (*Chart. S. Ved. Atreb.*)

FURRURA. — Pelitium; *fourrure.* (*Mon. Angl.*)

FURRURATURA.—Ut FURRURA. (A. 1361.)

FURRURIA. — Ead. notione. (A. 1248.)

FURSITI. — Hæretici inter Valdensium sectarios.

FURTARE. — Pro *furari.* (Ap. Brand.)

FURTO. — Pro *furtim.* (*Vet. Gl.*)

FURTUM. — *Furtum habens in manibus.* *Vid.* MANUS RUBRA.

FURTUOSUS. — Qui sæpe committit furtum; *qui vole souvent.* (Ugut.)

FURTUS. — Pro *furtum.* (*Lex Sal.*)

FURZATURA. — Italis, sinus; *pli.* (A. 1388.)

FURZATUS. — Rugatus, sinuatus: *plissé, ridé.* (A. 1388.)

FUSA. — Stamen fuso involutum; *fusée, masse de fil enroulée sur le fuseau.* (A. 905.)

FUSALE. — Ead. notione. (A. 430.)

FUSARE. — Fusum trahere; *tirer le fuseau, filer.* (Theod. Th.)

FUSARIA. — F. officina fundendis metallis; *fonderie.* (Ach. *Spic.*)

FUSARIUS. — Qui facit fusos; *ouvrier qui fait des fuseaux;* ol. *fuselier.*

FUSATA. — Idem q. FUSA. (A. 1355.)

FUSATORIA. — « Non servant nec *fusatoria,* nec vigilia in civitate nec in castello. » (*A. SS.*) Legendum videtur: Non faciant nec *facenderam,* nec, etc.

FUSCA. — « Ipse vero Basilium... decollavit, et capita eorum *fusca* condita per spatharios imperatori transmisit. » (Anas.) Ubi *fusca* legendum est *pusca* seu *posca,* Gr. ὀξύκρατον.

FUSCANETUM. — Male pro *fustanetum* quod idem significat ac FUSTANUM.

FUSCANUS. — Fuscus colore, vel subfuscus; *brun, brunâtre.*

FUSCARI. — Turbari, vel eventu minus decoro quasi vilescere apud homines. (*A. SS.*)

FUSCEDO. — Fuscus color generatim, specialius crusta panis semiustulata; *couleur rousse, croûte de pain demi-brûlée.* (Guid., *Disc. Fars.*)

FUSCELLUM.—« Candelabra auro argentoque parata 6, ventaculum deauratum 1, *fuscellum* deauratum 1, scyphus de argento 1. » (Har.) Ubi *fuscellum* idem videtur q. FUSCINA.

FUSCI.—Mauri, Mauritaniæ incolæ; *Maures.* (*Chr. Noval.*)

FUSCINA. — Tridens, creacra; *trident, fourchette.*

FUSCINULA. — Dimin. a FUSCINA. (Ach. *Spic.*)

FUSCOTORIUM. — Idem q. FUSTANUM. (*Vet. Gl.*)

FUSELA. — Fusus; *fuseau.* (G. de Vig.)

FUSELLUS. — Parvus *fusus; petit fuseau.* (*A. SS.*)

FUSILE. — Os brachii a carpo ad cubitum: « Duo ossa quæ dicuntur *fusilia* brachiorum. » (*A. SS.*)

FUSILLUS. — Tudicula igniaria; *briquet;* ol. *fuisil.*

FUSINA. — Italis, officina; *atelier, boutique.*

FUSIO. — Illatio publica, tributi pensitatio. (*Vet. Gl.*)—Fusura; *fusion, fonte.* (Arn.)

FUSITERA. — Physeter, animalis genus; *souffleur.*

FUSOLUS.— *Fusolus molendini; arbre de moulin.* (Pet. de Cresc.)

FUSOR. — Qui fundit metalla; *fondeur en métaux.* (*Vet. Gl.*)

FUSORIUM. — In quo quid infunditur: « *Vase à mettre liqueur.* » (*Vet. Gl.*)

FUSSICULA. — Præstationis species f. ex porcis. (A. 1296.)

FUSSORIUS. — Ligo, ut FOSSORIUM. (*St. Corb.*)

FUSTA. — Lignum, materia lignea, materiamen; *bois propre aux constructions;* ol. *fust.* (A. 1181.) — Trabs; *poutre;* ol. *fuste.* (A. 1233.) — Tributum quod pro *fustis* seu lignis solvitur; *droit sur le bois.* (A. 1345.) — Apud Italos, liburnica; *navire;* ol. *fuste.* (Mur.)

FUSTAILLIA. — Dolium; *futaille, tonneau.* (A. 1309.)

FUSTAINUS. — Ut FUSTANUM.
FUSTAMENTUM. — Materia lignea, ut FUSTA. (A. 1488.)
FUSTANA. — Ut FUSTANUM. (A. 1419.)
FUSTANETUM. — Ead. notione. (*Chart. S. Wand.*)
FUSTANEUM. — Ead. notione. (Ord. Vit.)
FUSTANIA. — Ead. notione. (*Ann. Ben.*)
FUSTANICUS. — Ead. notione. (A. 1118.)
FUSTANIUM. — Ead. notione. (Pap.) — Vestis ex *fustanio* confecta : « Cum de *fustanio* dominæ. » (*St. Mas.*)
FUSTANIUS. — *Fustanius pannus*, idem q. FUSTANUM. (A. 1160.)
FUSTANNITUM. — Vestis e *fustano* confecta. (*St. Mas.*)
FUSTANUM. — Panni ex gossipio confecti species; *futaine;* ol. *fustaine.* (Pass.)
FUSTARE. — Fustibus seu virgis cædere; *fustiger, battre de verges;* ol. *fuster.*
FUSTARIUS. — Ars fustaria, lignaria; *art du charpentier et du menuisier.* (A. 1490.)
FUSTEIARE. — Lignum, materiam ligneam ad ædificandum cædere; *couper du bois pour les constructions.* (A. 1497.)
FUSTERARE. — Ead. notione. (A. 1289.)
FUSTERIA. — Locus ubi *fustæ* seu ligna venum exponuntur; *marché au bois ;* ol. *fusterie.* (*St. Aven.*)
FUSTERIUS. — Faber lignarius; *charpentier, menuisier;* ol. *fustier.*
FUSTETUS. — Cotinus coriaria; *fustet.* (A. 1359.)
FUSTEUS. — Ligneus; *de bois :* « Capsa *fustea.* » (*A. SS.*)
FUSTIA. — Idem q. FUSTANUM. (A. 1295.)
FUSTIBALUS. — Machinæ bellicæ species; *engin de guerre, espèce de fronde.* (Fulc.)
FUSTINUS. — Idem q. FUSTANUM. (A. 1404.)
FUSTIS. — Arbor justæ magnitudinis; *arbre déjà venu et dans sa force, d'où vient l'expression de haute futaie.*—Navis; *navire.* (Bern. de Breyd.)—Sceptrum; *sceptre.*(*Script. rer. Fr.*)—*Per fustem investire; Vid.* INVESTITURA. *Fuste ad fustem,* formula qua in chartis utebantur ut mensuram cumulatam et radio præcisam significarent : « Concesserunt quatuor modios frumenti de territorio de Tanes... ad mensuram ejusdem villæ *fuste ad fustem* mensuratos. » (A. 1222.)
FUSTONYUM. — Idem q. FUSTANUM.
FUSTUARIUS. — Idem q. FUSTERIUS. — *Fustuaria pœna*, supplicium cum fuste. (*Leg. Burg.*)
FUSTUM. — Vox generica, quæ lignum vel trabem significat; *bois, poutre;* ol. *fust.*
FUSUM. — Virga ferrea; *verge, baguette de fer.* (*A. SS.*) — Fusus; *fuseau.* (Cæs. Heist.) — *Fusum lapideum,* f. crusta gypsa : « Dehinc *fusum* quid lapideum coloris jecorii superficiem tumuli tegens, amoto illo rursum, ut moris est sepulcrorum, conspicitur coopertorium. (*A. SS.*) »
FUSUS. — Mulier vel muliebris sexus, cui *fusus*, ut viro *gladius*, competit : *la femme, le sexe féminin.* Hæreditas *ad fusum a lancea transire* dicitur, quæ ad filias transit; *tomber en quenouille,* Gallis.
FUTICES. — Sepes, sepimentum ex virgultis confectum; *haie.* (*Tabul. Maj. Mon.*)
FUTIS. — Vas in templo, ubi reponebatur, quod de sacramento restabat. (J. de J.)
FUTRUM. — Idem q. FELTRUM.
FUTRUS. — Vagina; *gaine, fourreau.* (*A. SS.*)
FUTUM. — Ut FUTIS.
FUTURA. — Sectura. (*Vet. Gl.*)
FUTURALIS. — *Futurales monachi,* novitii qui vota nondum fecerunt. (La Mur., *Hist. Lugd.*)
FUTURARE. — Differre : « Hodiernus crastinat actus, et quod præteritum nunquam facit usque *futurat.* » (Archit.)
FUX. — Ostium fluminis; *embouchure de fleuve.* (*Ann. Gen.*)
FUXOLANA. — Vitis species. (P. de Cresc.)
FUXOLIUM. — Gabellæ chartula, seu ipsum sigillum quod chartis appenditur : « Aliis quibuscunque redditibus, seu bonis, ac mensurationum gabellationum, bullarum et *fuxolii...* eximimus. » (*Bul. Eug. IV PP.*)
FYEDUM. — Pro FREDUM.
FYLACTERIUM. — Theca, in qua reconduntur sanctorum reliquiæ. *Vid.* PHYLACTERIUM.
FYLARGIRIA. — Amor pecuniæ; *amour de l'argent.* (S. x.)
FYNAITUM. — Finis, terminus, ut FINIUM. (A. 1181.)

G

G. — Littera numeralis quæ 400 denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur. (G), quadringenta millia significat. *G* seu *g* in codd. mss. mediæ ætatis usurpatur pro Senario. *G* nonnunquam mutatur in *B*. Pluries scribitur pro C et I; sæpissime pro *F* et vicissim; apud Gallos non raro vertitur in *D*, et in *H* apud Hispanos; at nulla familiarior hujus litteræ mutatio quam in V ac præsertim in *W* et vicissim.
GAA.... — *Vid.* cum GA aut GAE.
GAAI.... — *Vid.* cum *Gai.*
GAAINGNAGIUM. — Idem q. GANGNIUM. (A. 1295.)
GABA. — Via, quasi cava; quomodo *rugam* hodie dicimus quod *rugæ* frontis formam effingat; *chemin.* (A. 1226.)
GABADIUS. — Hypocrita, simulator, fraudulentus; *fourbe, imposteur, hypocrite.* (Barel.)
GABALA. — Crux, patibulum; *gibet, croix.* (Laur.)
GABALLA. — Equa; *jument.* (A. 1211.)
GABALUM. — Ut GABLUM. (A. 1360.)
GABALUS. — Ut GABALA. (Laur.)

GABARES. — Ead. notione q. GABBATA.

GABAROTUS. — Cymba, naviculæ amnicæ species; *barque, bateau de rivière*, Vascon. *gabarrot*. (A. 1339.)

GABATA. — Vas escarium; *plat, jatte*; ol. *guatte*. (Pass.)

GABATOR.—Homo jocosus; *plaisant, railleur, moqueur*; ol. *gabeur*.

GABATUS. — Idem q. GABATA. (Anast.)

GABBARUS. — Piscis genus, squilla; *squille*.

GABBATA. — Condita mortuorum cadavera apud Ægyptios; *morts embaumés, momies*.

GABEISIO. — Idem q. GAMBESO.

GABELLA. — Præsidium militare; *garnison*. (Ram. Muntan.) — Census, jus, pensitatio, præsertim tributum quod pro sale exsolvitur; *gabelle, rente, taxe, impôt, et plus spécialement impôt sur le sel*. (Pass.) Locus ubi *gabella* seu vectigal percipitur; *bureau de la recette de la gabelle*. (*St. Verc.*) — Interdictio; *prohibition*. (A. 1281.) — Pensitatio clericalis : « *Gabellam* in modo paratam ministranda atque vera judicia faciendo. » (*A. SS.*)

GABELLARE. — *Gabellam* exigere : *lever l'impôt appelé gabelle*; ol. *gabeler*. (A. 1363.) — *Gabellam* seu vectigal pendere; *payer cet impôt*; ol. etiam *gabeler*. (A. 1367.)

GABELLATOR. — Gabellarius, publicanus, vectigalium et tributorum exactor; *receveur des impôts*; ol. *gabelier, gabellateur, gabloux*, etc. (A. 1321.)

GABELLATUS. — *Gabellati bajuli*, qui præposituras suas ad *firmam* habent. (*Const. Sic.*)

GABELLERIUS. — Idem q. GABELLATOR. (*St. Verc.*)

GABELLOTUS. — Ead. notione. (*Const. Sic.*) — Monetæ species. (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

GABEO. — Idem q. GABATOR.

GABERINA. — Arca, scilicet qua mortuorum corpora conduntur; *bière*. (Isid.)

GABERNA. — Ead. notione. (Mart. *Lex.*)

GABETTUS. — « Item una reliquia cristallina, cum duobus *gabettis* argenti deauratis quam supportant duo angeli, » etc. (A. 1295.) Forte vasis genus ad instar naviculæ.

GABIA. — Cavea; *cage*. — Carcer; *prison*. — Carchesium; *hune, plate-forme élevée à l'extrémité ou le long des mâts*; ol. *gabie*. — Via, ut GABA. — Jocositas; *raillerie, plaisanterie*; ol. *gab*.

GABIDUS. — Frigidus; *froid, glacé*. (*Vet. Gl.*)

GABINETUM. — Cimelium; *lieu où l'on garde les objets précieux, cabinet*. (Laur.)

GABINUM. — Vivarium, cavea; *tout lieu où l'on enferme les animaux vivants, parc, cage, volière*, etc. (A. 1223.)

GABIOLA. — Diminutiv. a *gabia*, carcer; *prison*; ol. *gabiole*. (A. 1222.)

GABITOR. — Ut GABATOR.

GABLAGIUM. — Idem q. GABLUM. (A. 1260.)

GABLAIGIUM. — Ead. notione. (*Polyp. Fiscan.*)

GABLERIUS. — Qui agillime ascendit ad *gabiam* super navis arbore consistentem; *gabier*. (*Vet Gl.*)

GABLUM. — Census, tributum, reditus; *impôt, redevance*; ol. *gable*.

GABULARE. — Vectigalia, tributa solvere; *payer les impôts*; ol. *gabeler*.

GABULARIUS. — Gabulo, seu *gablo* obnoxius; *qui est soumis à l'impôt, contribuable*.

GABULUM. — Frontispicium, frons ædificii; *frontispice, façade, parement d'un mur*. (W. Thor.) — Census, tributum, ut GABLUM. (A. 1245.) — Crux; *croix*. (Alth.)

GABUSIA. — Caulis species; *chou cabus*. (Pet. de Cresc.)

GABUTA.—Pedum episcopale; *Vid.* CAMBUTA.

GACARI. — Hæretici, Valdensium sectatores.

GACHA. — Vigil, speculator, custos; *sentinelle*; ol. *gaite*. (A. 1317.)

GACHARE. — Vigilare, speculari; *garder, faire le guet*; ol. *gaiter*. (A. 1317.)

GACHERARE. — Agrum proscindere; *donner le premier labour à une terre pour la laisser reposer une année*; ol. *gasquerer*. (A. 1255.)

GACHIARE. — Excubias agere, ut GACHARE. (A. 1372.)

GACHILIS. — Specula, turricula editior; *tourelle élevée, lieu où se plaçait la sentinelle chargée de veiller à la sûreté de la ville ou du château*.

GACHUM. — Forte sera aut pars seræ, lamina scilicet pessuli receptrix; *serrure ou gâche de serrure*. (Ap. W. Thorm.)

GACTUS. — Navis species, eadem quæ infra *gatus*, vel machina bellica, de qua in voce CATUS. (A. 1325.)

GADAIGNARE. – Lucrari, acquirere; *gagner, acquérir*; ol. *gaaigner*. (A. 1126.)

GADALES. — « Similiter de *gadalibus* et meretricibus volumus, ut apud quemque inventæ fuerint, ab eis portentur usque ad mercatum, ubi flagellandæ sunt. » (*Cap. C. M.*) Ubi *gadales* fuisse videntur qui *ignoti* dicuntur : « Si aliquem per vos vel apud vos ignotum hominem vel meretricem latitantem invenire possit. » (*Ibid.*)

GADDIUM. — F. testamentum : « Nihi retines ibi, nisi solummodo *gaddium* et pœnitentiam de illis hominibus, qui mansos vel appendiarias de parochia mea tenuerint, hoc est unum denarium pro *gaddio* et medaculam pro pœnitentia. » (*Tab. Conch.*)

GADERES. — Idem q. GADES. (A. 1373.)

GADES. —Limes, meta, terminus; *limite, borne, frontière*. (A. 1337.) — Stipatores principis : « Quapropter in Frontosum principem Swadopluck et suos satellites, et in omnes ejus *gades* excommunicationis sententiam fulminavit. » (*A. SS.*)

GADGIUM. — Stipendium; *salaire, gages*. (A. 1283.)

GADIARE. — Pignus dare; *donner une ga-*

rantie. (A. 1411.) — Testamentum facere; *tester.* (A. 1319.)

GADIARIUS. — Fidejussor; *garantie, répondant.* (A. 973.)

GADIATOR. — Curator testamenti, tutor; *exécuteur testamentaire, tuteur;* ut VADIATOR.

GADIERIUS. — Curator testamenti, ut GADIATOR. (A. 1233.)

GADIS. — Limes, ut GADES. (A. 1406.)

GADIUM. — Vadum; *gué* (*Ann. Mass.*) — Vadimonium, testamentum, stipendium, pignus, multa, ut VADIUM. (Pass.)

GADIUS. — *Gadius spiritualis*, pater spiritualis, seu sacerdos qui a confessionibus est; *père spirituel, prêtre chargé de la direction des consciences.* (A. 1398.)

GADRICALIS. — Baculus crassior; *gros bâton.* (A. 1462.)

GADUS. — Vadum; *gué.* (*Cod. Cens. Cal.*)

GAE.... — *Vid.* cum GA seu GAI.

GAEGNIA. — Dicitur de causa superiore vel adjudicata; Gal. *gain de cause;* ol. *gaagne.* (A. 1277.)

GAERIA. — Lucrum, reditus, ut GAGNAGIUM. (*Chartul. S. Sulp. Bitur.*)

GAFARE. — Manus in aliquem injicere, quasi uncis arripere; *mettre la main sur quelqu'un, saisir, accrocher.* (A. 1339.)

GAFORIUM. — Exactio, tributum haud debitum per vim et contra jus surreptum; *Vid.* TOLTA. (A. 1027.)

GAFRAND. — Hæres, pro GAPHANS.

GAGELLI. — « Bracteoli ornamenta equorum quæ dicuntur *gagelli.* » (*Vet. Gl.*)

GAGERIA. — Res oppignerata, interdum sequestro data ad plenam securitatem, pignus; *sûreté donnée par le débiteur, nantissement d'une chose mobilière, la chose même donnée en nantissement;* ol. *gagière.*

GAGERIUS. — Qui ad *gagia* seu stipendia alicujus est; *celui qui est aux gages de quelqu'un, salarié.* (A. 1312.)

GAGGA. — Mensura ad quam exiguntur dolia vinaria; *verge pour mesurer la capacité des futailles, jauge.* (*Inst. Scot.*)

GAGGARE. — Anglis *gaged*, suffocare vel potius ori lignum indere; *étouffer, ou bâillonner.* (Joan. For.)

GAGIA. — Stipendium; *salaire, gage.* (*A. SS.*)

GAGIAMENTUM. — Sponsio, fidejussio, vadimonium; *engagement, promesse, garantie, caution;* ol. *gagement.*

GAGIARE. — Pignerari, pignus auferre; *prendre en gage, recevoir en nantissement.* (*Cons. Solemn.*) — Pignerare, pignus dare; *donner un gage, nantir.* (Pass.) — Multam decernere, statuere; *condamner à une amende, prononcer une peine pécuniaire.* (A. 1254.) — *Gagiare emendam*, eam solvere, vel pro ea pignus dare; *payer l'amende ou donner une caution pour garantir son payement.* (A. 1386.)

GAGIARIUS. — Ædituus, cui cura est ædis sacræ; *sacristain, marguillier;* ol. *gagier.* (*St. eccl. Meld. a.* 1365.) — Testamenti curator; *exécuteur testamentaire;* ol. *gagier.* (A. 1228.)

GAGIATA. — Solutio; *payement.* (*Ch. S. Albin. Andeg.*)

GAGIATIO. — Ead. notione. (A. 1253.)

GAGIERIUS. — Prædator, direptor; *pillard, maraudeur.* (A. 1363.)

GAGIUM. — Vadimonium, pignus, fidejussio; *sûreté donnée par le débiteur, gage, garantie.* (A. 1174.) *Gagium mortuum*, hypotheca creditori sic oppignerata ut fructus omnes sint creditoris, sine computo inde debitori faciendo; *mort gage ou gage mort, celui dont on laisse jouir le créancier engagiste, qui profite des fruits sans les imputer sur la dette, à la différence du vif gage* (*vivum gagium*), *dont les fruits sont imputés sur le principal de la dette.* (Pass.) — Multa domino vel judici solvenda; *amende, peine pécuniaire.* (A. 1352.) — Pretium, merces, stipendium; *salaire, appointements, gages.* (*Cons. Brag.*)

GAGNABILIS. — *Gagnabilis terra*, ager culturæ aptus, qui coli et seri potest; *terre labourable, terre propre à la culture;* ol. *terre gaagnable.* (A. 1211.)

GAGNAGIUM. — Peculium agricolæ, id est omnia tam jumenta quam alia instrumenta ad cultum agrorum necessaria; *l'outillage d'un cultivateur, les animaux et les instruments nécessaires pour l'exploitation d'une terre.* (Mat. Par.) — Ager cultus et sartus; *terre cultivée et de rapport;* ol. *gagnage, gagnerie.* (Pass.) — Fructus ipse in agro; *produits du sol, récolte;* ol. *gagnage, gains, regains.* (*Cons. Meld.*) — Autumnus, seu anni tempestas, qua demetuntur in agro fruges; *l'automne, saison des récoltes;* ol. *gahin.* (Pass.) — Lucrum, quæstus, ipsa etiam merces quotidiana, quæ canonicis aliisque choro præsentibus tribuitur; *émolument, gain, profit, honoraires donnés chaque jour aux chanoines et autres prêtres présents au chœur;* ol. *gaaigne, gaigne,* etc. (Pass.)

GAGNARE. — Terram arare, colere; *cultiver, labourer;* ol. *gagner, gaigner.* (A. 1351.)

GAGNERIA. — Prædium rusticum; *ferme, métairie;* ol. *gangnerie, gaignerie.* (Pass.)

GAGNERIUS. — Qui terram colit, arat; *laboureur, cultivateur;* ol. *gaignière.* (A. 1353.)

GAGNIA. — F. idem q. GAGNAGIUM, ager cultus, nisi sit pro GAGERIA, pignus, oppigneratio. (*Cod. red. episc. Autis.*)

GAGNIUM. — Præstatio quæ ex agris percipitur; *impôt sur les terres.* (A. 1371.)

*GAIA. — Pica, cavea; *geai, cage.*

GAIAGIUM. — Pignus seu multa, idem q. GADIUM. (A. 1280.)

GAIAMENTUM. — Pigneratio; *action d'engager, gage, hypothèque;* ol. *gaigement.* (A. 1381.)

GAIANUM. — Lucrum, reditus, fructus; *gain, bénéfice, produit.* (A. 844.)

GAIARDUS. — Nomen *carrocii*, seu currus bellici, in quo vexillum exercitus imponebatur, apud Cremonenses. (Mur.)

GAIARE. — Solvere; *payer*. (*Tabul. S. Alb. Andeg.*) — Aliquem pecunia corrumpere; *corrompre*. (A. 1268.)

GAID. — Idem videtur esse in Rothar. Leg., ac fidejussor. (Mur.)

GAIDA. — Fidejussor, ut videtur; *Vid.* GAID. — Fimbria seu plicamenta muliebris vestis, quæ ad talos usque descendit; *Vid.* GUAYDES. — Glastum, species plantæ tinctoribus nota; *guède, pastel*. (*Tab. Cal.*)

GAIDIA. — Tributum, vectigal; *impôt, taxe*. (A. 1312.) — Capra; *chèvre*. (A. 1342.)

GAIE. — Silva densior; *bois épais*.

GAIERIA. — Pignus, res pignori accepta; *gage, chose donnée en nantissement*. (*St. Ord. Cist.*)

GAIFANDA. — Cohæres, ut GAPHANS.

GAIGERIUS. — Idem q. GAGIERIUS.

GAIGEURA. — Pignus, sponsio; *caution, assurance, garantie*. (A. 1365.)

GAIGIUM. — Multa pecuniaria, ut GAGIUM.

GAIGNAGIUM. — Ager culturæ aptus, ut *gagnabilis terra; Vid.* GAGNABILIS.

GAIGNERIA. — Ead. notione.

GAIGUM. — Idem q. GAIGIUM.

GAILLARDUS. — Monetæ species, idem q. GOLIARDUS.

GAINA. — Vagina, theca; *gaîne, fourreau*. (Tudeb.)

GAINAGIUM. — Ut GAIGNAGIUM. (A. 1233.)

GAINARE. — Arare, agrum proscindere, serere; *cultiver, travailler un champ, le mettre en rapport, le faire valoir*. (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

GAINGNA. — Qui reditus seu *gaingnagia* exigit; *celui qui se fait payer, qui perçoit les revenus d'un bien*. (A. 1332.)

GAINGNAGIUM. — Lucrum; *gain, revenu, produit;* ol. *gain*. (*St. eccl. Meld.*)

GAIOLA. — Carcer; *prison;* ol. *gaiole*. (*Ch. Angl.*)

GAIRICÆ. —Pro GARRICÆ, q. *Vid.* (*Præc. Car. C.*)

GAIRUS.—Modus agri : « *Gairum terræ.* » (*Ch. Pict.*)

GAISDA. — Isatis; *pastel;* ol. *guesde*. (Marb.)

GAISINDUS. — *Vid.* GASINDUS.

GAITA. — Excubiæ, vigil ipse; *le guet et celui qui le fait;* ol *gaite*. (A. 1237.)

GAITAGIUM. — Census pro *gaita* seu custodia castri; *droit que le vassal payait pour être exempté de faire le guet dans le château du seigneur*. (A. 1070.)

GAITANUM. — Zona, cingulum; *bande, ceinture*. (Marc. Emp.)

GAITARE. — Excubias agere; *faire le guet;* ol. *guetter*. (A. 1241.)

GAITUM. — Excubiæ; *garde, guet*. (A. 1371.)

GAIUS. — Pica; *geai*.

GAIVUS. — *Res gaiva*, derelicta, quæ a nemine petitur ut sua; *épave, chose adirée ou égarée:* ol. *chose gayve*. (A. 1280.)

GALABRUNUS. — Pannorum species; *espèce d'étoffe;* ol. *galebrun*.

GALACTERA. — Lacteus porcellus; *cochon de lait*.

GALACTIAS. —Via lactea; *voie lactée*.

GALÆA. — Triremis; *sorte de navire, trirème*. (*A. SS.*)

GALÆRIUM. — Bona; *Vid.* GALOER.

GALAMBRUNUS. — Pro GALABRUNUS.

GALANDRA. — Testudo; *tortue*.

GALANDRANUM. — Vestis virilis rusticorum; *habit de paysan*. (*St. Mas.*)

GALANGA. — Radicis arboris species. (Jac. de Vitr.)

GALARDONARE. — Remunerare, retribuere; *récompenser;* ol. *guerredonner*. (A. 1221.)

GALARE. — Indulgere genio, dare se jucunditati; *se réjouir, s'amuser, faire fête;* ol. *galer, mener gale*. (A. 1351.)

GALATHEA. — Via lactea; *voie lactée*.

GALATIA. — Species navis; *Vid.* GALEA.

GALATICARI. — Galatarum more agere; *se conduire comme les Galates, mêler comme eux des cérémonies juives et chrétiennes*. (Tert.)

GALATINA. — Crassum jus quod infusum pro conditura piscibus, carnibus eorum diutius saporem et vigorem servat; *préparation liquide destinée à conserver le poisson*. (W. Brit.)

GALATIUM.— Idioma Gallicanum; *langue française*. (A. 1432.)

GALATOR. — Forte pro *balator*, seu pro *gabator*. (A. 1379.)

GALAVERNA.—Idem videtur quod venti notii versatiles, ol. *vents de galerne*, id est *vents du couchant et pluvieux*.

GALAXEUM. — Idem q. GALAXIA, seu pro ipso cœlo. (Ap. Lud.)

GALAXIA. — Via lactea, vulgo Via S. Jacobi; *la voie lactée*. (*Vet. Gl.*)

GALBA. —Gallis veteribus, pinguis, obesus; *gras, obèse, chargé d'embonpoint*.

GALBACUS. — Pro GABBARUS.

GALBAGIUM. — Pro GABLAGIUM.

GALBANIS. — Pro *galbanum*, succus cujusdam e Syria plantæ; *suc d'une plante ombellifère de la Syrie*. (Ap. Mur.)

GALBARES. — Idem q. GABARES.

GALCEA. — Pro CALCEA, via strata. (A. 1371.)

GALDUM. — Fascis lanæ certi ponderis; *certain poids de laine;* ol. *gal*. (A. 1431.)

GALEA.— Genus navigii velocissimi; *vaisseau long excellent marcheur;* ol. *galée*.

GALEAGIUM. — Forte pro GABLAGIUM, census, tributum, reditus : « Assignamus in feodum... xxx libras redditus annuatim, percipiendi.. in *galeagio* Losduni. » (A. 1207.)

GALEARE. — Galea, capitis armatura.

GALEARE. — *Galea*, id est capitis armatura, Gal. *casque*, defendere. (*A. SS.*)

GALEAREA. — Idem q. GALEARIA.

GALEARIA. — Pileus sive tiara. (Pap.) — Vicus ubi habitant *galearii* sive *galearum* artifices. (A. 1363.)

GALEARIUS. — Nauta qui in *galeis* operam suam collocat; *matelot, marin*. (Th.

Wals.) — Forte qui facit *galeas* capitis armaturas; *fabricant de casques.* (A. 1202.)

GALEASIA. — Navis longior depressioris oræ; *galéasse.* (A. 1478.)

GALEATIA. Ead. notione. (Mur.)

GALEATOR. — *Galeæ* patronus; *patron de navire.* (Nic. de Triv.)

GALEATUS. — Miles *galea* armatus; *soldat coiffé du casque.* (A. 1482.)

GALEBRUNUS. — Ut GALABRUNUS.

GALECTUM. — Canaliculus; *petit canal, petit conduit, tuyau.* (Mur.)

GALEDELLUS. — Navis species, ac forte minor *galea; sorte de navire, peut-être plus petit que la galée.* (Raf. de Car.)

GALENGA — Pro GALANGA, radix aromatica. (*St. Ast.*)

GALEO. — Minor *galea;* vulgo Gallis *galion.* (Alb. Mus.)

GALEONUS. — Ead. notione.

GALEOTA. — Remex *galeæ* vel galiotæ; *rameur à bord d'une galée.* (Falc. Benev.) — Minor *galea; petite galée, galion.* — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides, galon.* (*Ch. Angl.*)

GALERA. — Liburna; *galère, navire à un seul rang de rames.*

GALERIA. — Porticus longior; *galerie.*

GALESTROLUS. — Remex galeæ, ut GALEOTA. — (Bern. de Breyd.)

GALETA. — Mensura vinaria, idem q. GALO. (*Tabul. S. Albin. And.*) — Vasis genus in ministeriis sacris. (Meichelb.) — Mensura frumentaria. (A. 1166.) — Navis species, parva *galea.* (Joan. Luc.)

GALETUM. — Mensura vinaria, et etiam frumentaria, ut GALETA.

GALETUS. — Mensura frumentaria, ut GALETA

GALEUNCULUS. — Diminut. a GALEA, minor *galea.* (Mur.)

GALGA-NUX. — Galla; *noix de galle.*

GALGIARE. — Solvere, pro GAGIARE. (A. 1143.)

GALGO. — Puteus; *puits.*

GALIA. — Pro GALEA. (Rym.)

GALIARDUS. — Ut GOLIARDUS.

GALIARIA. — Negotii alieni mercator. (Pap.)

GALIATOR. — Nebulo, flagitiosus; *débauché, vaurien.* (*St. Verc.*)

GALIDA. — Vasculum; *petit vase.* (*A. SS. Ben.*)

GALILÆA. — In quibusdam instrumentis, porticus longior; *galerie :* « Et defunctus, in *Galilæa* tumulari meruit. » (*Chr. Hug. Flav.*) Id est, in claustri porticu. — Ecclesiæ navis; *nef de l'église.* — Græcis, feria tertia Paschatis; *le mardi saint.*

GALILÆI. — Christianos sic appellari præcepisse Julianum Parabatam scribunt Gregor. Nazianz. et Chrysostomus.

GALINERIUS. — Gallinarum venditor; *marchand de poules:* ol. *gallinier.* (A. 1384.)

GALINGA. — Ut GALGA-NUX.

GALIO. — Idem q. GALEO. (Pass.)

GALIONUM. — Ead. notione. (Jac. Aur.)

GALIOTUS. — Qui remigat, remex, ut GALEOTA. (Ap. Rym.)

GALIQUA. — Gallica nux, galla; *noix de galle.* (*A. SS.*)

GALITIUM. — Moletrina fullonica; *moulin à fouler les draps.* (A. 1447.)

GALLA. — Instrumentum cerdonum; « *instrument à appareiller les cuirs.* » (*Vet. Gl.*) — Scabies; *la gale.* (Jord. Ruf.)

GALLADELLA. — Naviculæ species; *sorte de navire léger.* (Mur.)

GALLADELLUS. — Ead. notione. (Id.)

GALLANDA. — Coronula, sertum; *guirlande;* ol. *gallande.* (A. 1367.)

GALLANDUS. — Circummunitus, circumdatus; *entouré;* ol. *galendé.*

GALLARDUS. — Joculator, scurra, idem q. GOLIARDUS. (A. 1425.)

GALLARIUS. — Cerdo; *savetier, cordonnier.* (Isid.)

GALLERIS. — Navigii genus, idem q. GALEA.

GALLETUS. — Robustus, vegetus, fortis; *fort, robuste, gaillard.* (A. 1411.) — Gallensis; *Gallois, du pays de Galles.* (H. Knygt.)

GALLIA. — Pro *Germania* non semel occurrit ap. Lambertum Scafnaburgensem in Annalibus.

GALLICA. — Genus calceamenti; *galoche.* (Tert.)

GALLICANUS. — *Gallicanæ caligæ*, ut GALLICA. (S. Hier.)

GALLICARIUS. — *Gallicarum* confector; *fabricant de galoches.* (S. Hier.)

GALLICIANALIS. — *Gallicianale tempus,* Galli cantus, gallicinium; *le point du jour.* (*A. SS.*)

GALLINA. — Census ex *gallinis; redevance en poules ou sur les poules.* (*Ch. libert. Bellom.*)

GALLIMAGIUM. — Census ex *gallinis* quæ in Christi Natalitio domino exsolvitur, ut GALLINA. (*Chr. Maurin.*)

GALLINARIUM. — Locus ubi *gallinæ* insident; *poulailler;* ol. *gelinier.*

GALLINARIUS. — Gallinarum venditor; *marchand de poules, poulailler.*

GALLINATUS. — Pullus gallinaceus; *poulet.*

GALLININUM. — Idem q. GALLINAGIUM. (A. 1320.)

GALLINIUM. — Ead. notione. (A. 1311.)

GALLINUS. — Forte gallus gallinaceus; *coq :* « Si casu porci comedent carnem morticinorum aut sanguinem hominis, non abjiciendos credimus nec *gallinos.* » (Mart. *Anecd.*)

GALLIOLUM. — Ornamentum ecclesiasticum : « Unum tintinnabulum, altarium vestimenta IX, *galliola* IV, reliqua vestimenta altarium IX, manicæ VI auro paratæ, oraria purpurea IV, » etc. (A. 800.)

GALLIQUERCUS. — Quercus species, Normannice *coq-chêne.* (A. 1221.)

GALLIRE. — Perire. (Pap.)

GALLODIUS. — Mensura frumentaria, forte eadem quæ GALETUS. (A. 1184.)

GALLO. — Pœna presbyterorum concubinariorum : « Districtius inhibentes, ne quis presbyter focariam habeat... alioquin sciant se prius monitos *gallonis* sententia alliga-

tos, et eo facto suis beneficiis privatos. » (*St. Joann. epis. Trecor.*)

GALLONNUM.—Instrumentum plectendis et intertexendis crinibus aptum, a verbo *galonner*, crines concinnare. (A. 1336.)

GALLONUS. — Latus, Ital. *gallone*; *côté*. *Cultellus de gallono*, id est qui ad latus fertur. (*St. Cum.*)

GALLULARE. — Gallulascere; *changer, muer, devenir mâle* (*en parlant de la voix d'un jeune homme*).

GALLUS. — *Gallus silvestris*.—Fasianus; *faisan*. (Ap. Mur.)

GALNABIS.— Læna, stragulum villosum; *couverture grossière et d'étoffe velue*. (Smaragd.) — *Galnapis palea*, storea; *natte*.

GALO. — Mensura liquidorum apud Anglos; *gallon, mesure de capacité pour les liquides*. (Pass.)—Fornix, concameratio; *voûte*. (Ap. Mur.)

GALOCHIA. — Genus calceamenti, idem q. GALLICA. (A. 1382.)

GALOER. — Jus domini in bona defunctorum sine testamento seu sine hærede legitimo; *droit du seigneur sur les biens de ceux qui meurent sans testament ou qui n'ont pas d'héritier légitime;* ol. *galoy*.

GALONA. — Mensura liquidorum, ut GALO.

GALOPEDIUM. — Calopedium, calceus ligneus, vel forma lignea sutorum; *chaussure de bois, sabot* ou *forme de cordonnier*. (A. 1450.)

GALORIUM. — Idem q. GALOER.

GALOS. — Viri soror; *belle-sœur*. (*Vet. Gl.*)

GALSTADIO. — Ut GASTALDUS.

GALUM. — Mensura vinaria, eadem q. GALO.—In Ch. Longobardica a. 774, videtur esse pro GAIUM : « Nec non ecclesia S. Abundi, quæ sita est in *galo* nostro de Paline. »

GALUMMA. — Capitis operculum, ex Gr. κάλυμμα; *coiffure*. (Thierf.)

GALUPPUS. — Militis species, lixa, calo; *goujat*. (Mur.)

GALUS. — Vas, idem f. q. GALO.

GALYOTA. — Remex, ut GALEOTA.

GAMACHA.—Pedulis lanei species, quæ etiam superiorem pedis partem tegit; *guêtres de toile ou de laine que l'on mettait sur les bas pour se garantir de la boue et du froid;* ol. *gamaches*.

GAMACTA. — Ictus, percussio; *coup*. (*Lex Baj.*)

GAMAGA. — Idem quod GAMAGOGA. (A. 1379.)

GAMAGIUM. — Jugum boum; *une paire de bœufs* : « *Gamagium* boum. » (*H. Dalph.*)

GAMAGOGA. — Lena; *entremetteuse*. (A. 1375.)

GAMAHALI. — Idem q. GAMALES.

GAMAHEI. — Lapides in quibus imagines juxta corporum superiorum constellationem insculptæ sunt; *Vid.* CAMÆUS. (Roch.)

GAMAN. — Ead. notione. (*A. SS.*)

GAMALADIONI. — Iidem qui GAMALES.

GAMALES. — « Si aliquis de sacramentalibus mortuus fuerit, potestatem habeat ille qui pulsat, in loco mortui similem alium nominare, et de proximis legitimis, aut de naturalibus aut de *gamalibus*, id est, confabulatis. » (*Edict. reg. Rot.*) Ubi viri docti *gamales* esse volunt, filios e legitimis nuptiis procreatos, ad discrimen naturalium; ita ut *confabulati* dicantur, qui *ex fabula*, seu pacto ac fœdere nuptiali orti sunt.

GAMALLUS. — *Vid.* HAMALLUS.

GAMASUS. — Fortis, agilis. (Pap.)

GAMBACIUM. — Idem q. GAMBESO.

GAMBARUS. — Cancer, astacus; *écrevisse de mer, homard*.

GAMBASIUM. — « Erant autem culcitræ de *gambasio*. » (Raim. de Ag.) F. pro de *bombasio*, nisi idem fuerit cum coactili.

GAMBAYCHO. — Idem q. GAMBESO.

GAMBEGLA. — Forte cingula, lorum vel stapes, cui insistunt *gambæ* equitantium. (*St. Mont. Reg.*)

GAMBEISIO. — Ut GAMBESO.

GAMBERGA. — Ut GAMBERIA.

GAMBERIA. — Crurum armatura; *partie de l'armure qui couvrait les jambes, jambière;* ol. *gambière*.

GAMBESATUS. — Ex coactili lana factus; *bourré, fourré de laine;* ol. *gamboisié*.

GAMBESO. — Vestimentum coactile, ex coactili lana confectum : seu vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram et tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, ut hoc inducta primum lorica vel clibanus, aut his similia, fragilitatem corporis ponderis asperitate, non læderent; *espèce de vêtement* ou *plastron piqué et rembourré que l'on portait sous la cuirasse pour qu'elle ne blessât pas;* ol. *gambeson*, *gambison*, etc.

GAMBESUM. — Ead. notione.

GAMBETTA. — Diminutivum a *gamba*, baculus, qui claudo vel infirmo vicem *gambæ*, seu cruris præstat; *canne, bâton, béquille;* ol. *gambette*.

GAMBEZA.—Apud Italos, caudex; *tronc, souche d'arbre*. (*St. Verc.*)

GAMBISO. — Ut GAMBESO.

GAMBO. — Perna, petaso; *jambon*.

GAMBOZIA. — Idem q. GAMBEZA.

GAMBRIA. — Crurum armatura, ut GAMBERIA.

GAMBROISINI. — Moneta Cameracensis, quæ et *Cambrisiensis* dicta; *monnaie de Cambrai;* ol. *cambroisin*.

GAMBUCTA. — Baculus superne rostratus, incurvatus; pedum pastorale. *Vid.* CAMBUTTA.

GAMELUM.—Funis, rudens; *câble*. (San.)

GAMERA.—Camera, cubiculum, ubi custos ecclesiæ manebat; *chambre, loge du gardien de l'église*. (*A. SS.*)

GAMERE. — Nubere, a. Gr. γαμεῖν. (Pap.)

GAMERRUS. — Vestis muliebris, palla, apud Italos; *mantille, mante*. (*St. Plac.*)

GAMEUS. — Vestis species, cujus usus est in sacris : « Archiepiscopus si cantaverit Missam, non accingitur pileo. Duo presbyteri induuntur *gameo*. » (*Hist. Sequan.*)

GAMMA. — Ornamenti genus ad litteræ Γ formam effictum; *ornement ayant la forme*

du gamma (A. 1019) — Musicum diagramma; *gamme*. (Mart., *Ampl. Col.*)
GAMMADIUM. — Ornamenti genus, idem q. GAMMA. (Anast.)
GAMMARRA. — Vestis muliebris, ut GAMERRUS.
GAMULA. — F. diminut. ex GAMMA et idem significat ac GAMMADIUM. (Anast.)
GAMUS. — Cerva; *biche*. (*Ch. Hisp.*)
GANAGIUM. — Ut GAGNAGIUM. (A. 1235.)
GANANEIA. — Lucrum, reditus ut GAGNAGIUM. (*Ch. Hisp.*)
GANAPE. — Idem q. GALNABIS.
GANARE. — Acquirere; *gagner, acquérir*. (*Ann. Ben.*)
GANATI. — Ead. notione q. GANATUM. (A. 1187.)
GANATUM. — In chartis Hispanicis, grex, armentum; *troupeau*.
GANCARE. — Per vim auferre; *enlever par force*. (*Ch. Lusit.*)
GANCES. — Anseres silvestres; *oies sauvages, cigognes*; ol. *ganses*.
GANDA. — F. Acervus: « Septimam partem totius salis.... etiam in gavellos seu *gandas*, et III den. Turon. in quolibet modio dicti salis. » (A. 1290.)
GANDARGIUM. — Tributi species: « Non poterit D. rex deinceps aliquid de novo acquirere in terra D. episcopi.... non adversationes novas, vel nova *gandargia* recipere. » (A. 1300.)
GANDENGA. — Vestis species. (*Chr. Vos.*)
GANEA. — Meretrix; *fille de joie*. (*A. SS.*)
GANEARE. — Obtinere; *gagner*. (*Ch. Lus.*)
GANEARIA. — Pro GANEA. (Ugut.)
GANEARIUS. — Ganeo; *débauché, ivrogne*. (*Vet. Gl.*)
GANELO. — Insignis proditor; *traître, perfide*; ol. *ganeon, ganelon, gannes*, etc. — Acervus lapidum; *tas, monceau de pierres*. (Chiff.)
GANEONIUM. — Taberna, popina; *cabaret*. (Pap.)
GANGAGIA. — Occulta loca, ut GANGIA.
GANGIA. — Occulta loca et subterranea in Gl. Isid., ubi legendum *ganea*: *ganeum* vero est taberna meritoria seu meretricia subterranea latens. — Pro *gagia* pignus, unde *gangiare* pro *gagiare*, pignerari. (A. 1208.)
GANGLION. — Tuberculum; *loupe*. (*A. SS.*)
GANGUAGIUM. — Idem. q. GUANGAGIUM.
GANGUILO. — Species retis; *engin de pêche, bregin*; ol. *ganguil*. (*St. Mass.*)
GANGULA. — Pro GLANDULA, struma, Ital. *gangola*: « Habuit semper inflatam gulam et plenam de *gangulis*. » (*A. SS.*)
GANIAGIUM. — Lucrum, merces quotidiana quæ beneficiatis choro præsentibus tribuitur; *honoraires que l'on donne chaque jour aux bénéficiers présents au chœur*.
GANIFVETUS. — Ensis brevior, vel cultellus; *courte épée* ou *petit couteau*; ol. *ganivet*. (A. 1316.)
GANILATIO. — Irrisio idem q. GANNATUCA. (A. 1453.)
GANIPULA. — Idem q. GANIFVETUS. (A. 1416.)
GANITA. — Anser silvestris; *oie sauvage, cigogne*.
GANIVELUS. — Ut GANIFVETUS. (Bar.)
GANIVETA. — Ead. notione. (A. 1362.)
GANNACHA. — Toga, vestis talaris, pro GARNACHIA. (A. 1379.)
GANNARE. — Fallere, decipere; *tromper*; ol. *enganner*. (*Vet. Gl.*)
GANNARIA. — Ager cultus, ut GAGNAGIUM.
GANNATOR. — Qui fallit, decipit; *celui qui trompe, fourbe*; ol. *engigneor*. (*Vet. Gl.*)
GANNATURA. — Idem q. GANNUM. (Rab. Maur.)
GANNERIA. — Ut GANNARIA. (A. 1391.)
GANNINARE. — Gantare. (Pap.)
GANNITURIUS. — Irrisorius: « Cum cachinno et *gannituria* vituperatione. » (*Act. S. Judicael.*)
GANNIUM. — Taberna; *cabaret, taverne*. (Pap.)
GANNUM. — Irrisio; *moquerie, raillerie*. (*Vet. Gl.*)
GANNUS. — Chirotheca; *gant*.
GANSÆ. — Anseres, ut GANTÆ.
GANTÆ. — Digitalia ferrea, quibus antiqui muniebant manus, ad pugnandum; *gantelets de fer*. (A. 1336.) — Anseres silvestres; *oies sauvages, cigognes*, ol. *gantes*. (*Vet. Gl.*)
GANTELETUS. — Manuum armatura, chirotheca ferrea; *gantelet de fer*. (A. 1338.)
GANTELLUS. — Ead. notione. (A. 1361.)
GANTERIUS. — Digitalium opifex; *gantier*. (A. 1319.)
GANTEX. — Ead. notione.
GANTUA. — Anser silvestris; *Vid.* GANTÆ. (A. 1233.)
GANTULA. — Diminut. a GANTUA (A. 1233.)
GANTULUS. — Chirotheca; *gant*. (A. 1468.)
GANTUS. — Ead. notione. (*Ann. Ben.*)
GANZARA. — Navigii genus; *sorte d'embarcation*. (*St. Verc.*)
GANZAROLA. — Eod. sensu. (Ap. Mur.)
GANZERA. — Ead. notione. (*Ibid.*)
GANZIRRA. — Eod. sensu. (*A. SS.*)
GANZIUM. — Pro GANEUM.
GAO. — Silva densior, ut GAIUM.
GAOLA. — Carcer; *prison*; ol. *gaole*. — Locus palustris, carectis seu *gladiolis* abundans; *lieu bas et marécageux où le glaïeul vient en abondance*. (*Chr. Joan. Whet.*)
GAPHANS. — Apud Longobardos, hæres; *héritier*. In Ch. Frederici II, imperatoris (A. 1219), videtur *gaphans* usurpari pro vade, fidejussore.
GAPO. — Clavus, uncus; *crampon*. (Ugh.)
GAPRA. — Fossa, locus ubi piscari potest; *endroit d'un cours d'eau où l'on peut pêcher*. (A. 1301.)
GARA. — Modus agri, apud Anglos. (*Mon. Angl.*)
GARACHINX. — Donum, ut GARATHINX.
GARACHIUM. — Novalis ager; *terre novale*; ol. *guéret, jachère*.
GARACIA. — Pro CARRICIA, ager incultus; *friche, lande*.
GARACTUM. — Ager suis frugibus deve-

stitus; *terre dépouillée de ses fruits;* o.. *garet.*
GARAGANGI. — Advenæ, ut WARENGANGI.
GARAGETHENGI. *Vid.* GARATHINGI.
GARAMIA.—« Ne licebit dicte comitisse... cloacam vel aliquid indecens habere, nec in ipsis fossatis *garamiam*, vel edificium facere. » (A. 1265.) Videtur legendum GARANNAM.
GARANDIA. — Auctoritas, cautio, defensio; *garantie, sûreté, protection, défense, responsabilité;* ol. *garandie.* (A. 1202.)
GARANDIARE. — Cavere, spondere, præstare, defendere, auctorem esse; *garantir, promettre, assurer;* ol. *garandir.* (*Chr. Gauf. ep. Meld.*)
GARANDIRE. — Idem ac GARANDIARE. (A. 1230.)
GARANDISARE. — Ead. notione. (A. 1259.)
GARANDISIA. — Tuitio, protectio; *protection, sûreté, garantie.* (Br.)
GARANDIZATIO. — Auctoritas, cautio; *garantie.* (A. 1256.)
GARANDIZATOR. — Qui alteri tenetur ad evictionem, auctor, assertor; *garant.* (A. 1219.)
GARANDUS. — Ead. notione. (A. 1344.)
GARANEUS. — Color in equis, qui ad rubiam accedit, cujusmodi est cervorum; *couleur de cerf, garancé.* (Ugut.)
GARANNA. — Vivarium cuniculorum vel leporum, etc.; *garenne.* (A. 1277.)
GARANNIA. — Eod. sensu. (Ap. Lud.)
GARANNO. — Garannæ custos; *gardien de garenne;* ol. *garannier.*
GARANTANDIRE.—Pro GARANDIARE. (A. 1219.)
GARANTARE. — Ead. notione. (A. 1086.)
GARANTHINX.—Donum, ut GARATHINX.
GARANTIA. — Rubia; *garance.* (*Vet. Gl.*) — Cautio, auctoritas; *garantie.* (A. 1183.)
GARANTIARE. — Ut GARANDIARE. (*G. Chr.*)
GARANTIFICATIO. — Ut GARANTIA. (A. 1234.)
GARANTIRE.—Ut GARANDIARE. (A. 1214.)
GARANTISARE.—Ead. notione. (A. 1292.)
GARANTISATIO. — Ut GARANTIA. (*Chart. S. Vand.*)
GARANTISSARE. — Ut GARANDIARE. (A. 1232.)
GARANTISSATIO. — Ut GARANTIA. (A. 1232.)
GARANTITIUS. — *Garantitius contractus*, quo qui spondet se aliquid garantifacturum; *contrat par lequel on se rend caution pour quelqu'un, on répond d'une chose.* (Ap. Rym.)
GARANTITOR. — Auctor, assertor, qui cavet de evictione; *celui qui prend sur lui, répondant, garant.* (*Chartul. Meld.*)
GARANTIZARE. — Idem q. GARANTIRE. (A. 1222.)
GARANTIZATOR. — Ut GARANTITOR. (A. 1304.)
GARANTUS. — Ead. notione. (A. 1213.)
GARARE. — Pro GARANTIRE, ut videtur: « Si burgensis clamitat ad prælatum de debito, quod debeat extraneus, et cognoscatur, *garetur* debitum burgensi, » etc. (*Ord. reg. Fr.*)
GARARIUS. — Officium monasticum: « Ad cellarium et dispensam portarii duo: ad domum infirmorum, unus, *gararii* duo ad lignarium, in pistrino unus. » (*St. Mon. Corb.*) Custodes forte, nam *garir* et *garer*, pro custodire dicebant Galli. Acherius (*Spicil.*) eos appellat *gruriers*, qui nemoribus secandis præerant: potius ipsos sectores intelligo, et lignorum fascium confectores; olim enim Galli *garras* vocabant lignorum et virgultorum fasces.
GARATHINGI. — Vox Longobardica cujus notio habetur in lege Longob.: « Tunc ille qui plagaverit eum, componat qualiter in *garathingi*, id est secundum qualitatem personæ. »
GARATHINX. — Longobardis, donum, munus; *don, présent.*
GARATUS. — Pro GAROTTUS. (A. 1336.)
GARAVELLA.— Glarea, arena; *sable.* (*St. Avel.*)
GARAYTUM. — Terra novalis, quæ alternis annis quiescit; ut GARACHIUM.
GARBA. — Spicarum manipulus; *gerbe;* ol. *garbe. Garba decimæ*, pars decimæ. (A. 1119.) *Garba de pastu*, id est vice pastus, vel pastus ob *garbas* ad horreum adductas, quod *carionis* officium erat. (A. 1248.) — Præstatio *garbarum*, idem q. GARBAGIUM. (A. 1186.)
GARBAGIUM.—Præstatio *garbarum; droit de gerbes;* ol. *garbage.* (Pass.)
GARBAIRONUS. — Cumulus *garbarum; meule de gerbes;* ol. *garbière.* (A. 1338.)
GARBALE. — Præstatio garbarum, ut GARBAGIUM. (A. 1310.)
GARBEIARE. — In manipulos alligare, in fasces struere; *engerber, mettre en gerbes;* ol. *garber, garbejer.* (A. 1344.)
GARBELARIA. — F. culcita straminea; Gal. *paillasse*, sic dicta a voce *garba.* (Bal.)
GARBELLARE.—Cribro succernere, purgare; *cribler, passer au crible.* (A. 1269.)
GARBERA. — Congeries garbarum; ut GARBAIRONUS.
GARBERIUS. — Ead. notione.
GARBINUM. — Mensuræ species in Stat. Taurin. a. 1360.
GARBINUS. — Ventus Africus, libs; *vent du sud-ouest;* ol. *garbum.* (Raim. Munt.) — Manipulus, fasciculus; *paquet.* (*St. Avel.*)
GARBUM. — Italis area; *aire à battre le blé.*
GARCIA. — Puella; *jeune fille;* ol. *garce.* (Pass.) — Meretrix; *fille de joie.* (Pass.)
GARCIANUS. — Ut GARCIO. (S. XIII.)
GARCIFER. — Ead. notione. (*Capit. S. Vict. Mass.*)
GARCINÆ. — Impedimenta castrorum; *les bagages d'une armée.* (Th. Wals.)
GARCIO. — Lixa, famulus, maxime is qui castra sequitur; *rivandier, cantinier, goujat, valet de soldat, serviteur, valet, garçon.* (Pass.) — Qui artifici operam suam locat; *ouvrier qui travaille pour le compte d'un mat-*

ire, garçon. (Gualt. Hem.) —Ganeo, nebulo, homo nihili; *débauché, vaurien, brigand.* (A. 1256.)

GARCO. — Pro GARCIO. (Vinc. Bellov.)

GARCUS. — Ead. notione. (A. 1275.)

GARDA.—Custodia, tuitio; protectio, tutela, privilegium quo cavetur ne alicui vis inferatur; ut WARDA et GUARDIA. (Pass.)—Custodia pupilli, idem ut WARDA. (Pass.)—Obligatio qua vassalus tenetur custodire castrum domini, idem ac STAGIUM. (Pass.) — Præstatio pro tutela; *redevance, service du vassal au seigneur pour la protection qu'il en reçoit.* (*Tab. S. Vict. Mass.*) — Defensor ecclesiarum, idem q. ADVOCATUS. (*H. Occ.*)—Arx, munitio; *fortification, citadelle.* (A. 1199.)—Pro CARDA, ferreum pecten quo lana carminatur; *peigne de cardeur, carde.* (A. 1325.) — Molendini repagulum. (A. 1435.)— Segetum et vinearum custos; *messier.* (A. 1291.) — *Garda monetarum*, qui monetæ cudendæ præfectus est; *officier préposé à la direction du monnayage.* (*Hist. Dalph.*) — *Gardæ ecclesiarum*, quæ vacantibus earum prælatis, in manu regia sunt, ratione regaliorum. (A. 1248.)

GARDACORSIUM. — Pars vestis muliebris quæ pectus constringit; item locus ubi vestes ponuntur et asservantur; *partie du vêtement des femmes qui couvre la poitrine, garde-robe, lieu où l'on dépose les vêtements;* ol. *garde-corps.*

GARDAGIUM. —Custodia castellorum vel oppidorum ad quam tenentur vassalli, idem q. WARDA et GUARDIA. (A. 1213.)

GARDAIRUS. —Custos, vigil; *garde, gardien.* (*Tabul. Mass.*)

GARDAMINGERIUS. — Minister in regis palatio, cui cura incumbebat ciborum mensæ regiæ; *officier chargé de la surveillance des provisions destinées à la table du prince.* (A. 1336.)

GARDARE. — Custodire, tueri, defendere; *garder.* (A. 1283.)

GARDARIUS.—Ut GARDAIRUS. (*H. Dalph.*)

GARDAROBA.—Vestiarium, locus in quo asservantur vestes; *garde-robe.* (Mat. Par.)—In aula Anglicana, locus tantum clericis assignatus, idem qui in Francia *Camera computorum* appellatur: in ea asservantur chartæ regiæ, ipseque thesaurus regius.

GARDATOR. — Custos messium; *garde-messier.* (A. 1291.)

GARDECORSIUM.— Idem q. GARDACORSIUM.

GARDELA. —Collis, clivus, ut GARDETA. (A. 1415.)

GARDELLUS. —Carduelis; *chardonneret.*

GARDENAPPA. — Orbiculus, in quo vasa mensaria reponuntur, ne sordescat mappa; *rond que l'on met sous les plats pour ne pas salir la nappe;* ol. *garde-nappe.* (Mur.)

GARDERIA. — *Garderii* officium; *Vid.* GARDERIUS.

GARDERIUS. — Custos, is q. Longobardis GASTALDUS. (*Hist. Delph.*) — Qui *gardas* facit, ut GARDARIUS. (*Ibid.*) — Qui sub alicujus *garda* seu protectione est, atque eam ob rem præstationi quam *gardam* dicunt, obnoxius; *celui qui est sous la protection d'un autre et lui rend, en échange de cette protection, le service désigné sous le nom de garde.* (*Hist. Dalph.*)

GARDEROBA. — Ut GARDAROBA.

GARDEROBARIUS.—Qui *gardarobæ* præest; *officier de garde-robe, qui avait soin des vêtements et des armes;* ol. *garde-robier.*

GARDETA.—Collis, clivus; *colline, pente.* (A. 1415.)

GARDIA. — Custodia; *garde, action de garder.* (A. 1296.) — Bonorum ecclesiæ tuitio, ut ADVOCATIA. (*Ord. reg. Fr.*) — Custodia pupilli (a. 1371) et præstatio pro tutela (a. 1000), ut GARDA. —Præstatio pro tutela agrorum; *redevance payée pour faire garder les récoltes.* (*Tab. S. Vict. Mass.*)

GARDIAGIUM. —Custos hortorum, agrorum, vinearum, et præstatio pro custodia agrorum; *garde-messier, et droit à payer pour faire garder les récoltes.* (A. 1372.)

GARDIANATUS.—Officium *gardiani* apud Fratres minores; *gardianat, gardiennat, office de supérieur chez les Frères mineurs.*

GARDIANIA. — Officium *gardiani* seu custodis, apud Anglos; *gardianat, office de garde.* (A. 1548.)

GARDIANUS. — Custos; *garde, gardien.* « *Gardianus* regni. » (H. Knygt.) — Præpositus monasterii apud Fratres minores seu Franciscanos; *gardien supérieur chez les Franciscains. Gardianus bestiarum*, pecorum custos, pastor; *berger.* (A. 1278.) *Gardianus ecclesiæ*, idem qui ADVOCATUS, defensor.

GARDIARE. — Conservare, confirmare, tueri, defendere; *garder, conserver, approuver, défendre, protéger.* (A. 1395.)

GARDIARIUS. — Ut GARDIANUS.

GARDIATA.— Custos, defensor; *gardien, défenseur.* (Menest.)

GARDIATOR. — Defensor, protector, tutor, testamenti executor; *défenseur, protecteur, conservateur, tuteur, exécuteur testamentaire.* (A. 1302, 1280, 1242, etc.) *Gardiator regalium*, custos seu missus regius qui juribus quæ ad regem spectabant, invigilabat; *officier chargé par les rois de veiller à la conservation de leurs droits.* (Menest.)

GARDIATRIX. — Tutrix; *tutrice.* (A. 1328.)

GARDIENS. — *Gardiens testis*, qui fidem de re aliqua præstat. (A. 1217.)

GARDIGNAGIUM. — Ut GARDINUM seu collectio plurium *gardinorum.* (*Chart. S. Vand.*)

GARDIGNIUM. — Ead. notione. (*Ibid.*)

GARDIGNUM. — Ead. notione. (*Ibid.*)

GARDINARIUS.— Hortulanus; *jardinier;* ol. *gardinier.* (Mon. Angl.)

GARDINGATUS. — Dignitas *gardingi; Vid.* GARDINGI.

GARDINGI. — Apud Gothos Hispanos, accensentur optimatibus et majoribus palatii officialibus, tametsi quæ fuerit eorum dignitas, non omnino percipitur.

GARDINIUM. — Ut GARDINUM.

GARDINUM. — Hortus, pomarium, viri-

darium; *jardin, verger;* ol. *gardin, gard.* (Pass.)

GARDIO. — Piscis genus; *gard, gardon.* (Silv. Girald.)

GARDIOLA.—Idem, ut videtur, qui GARDIARIUS, GARDIATOR : « Procurator domini S. Flori prædicti et *gardiola* terræ captus fuit per nonnullos familiares ipsius vicecomitis cum armis in itinere regio. » (A. 1322.)

GARDIRE. — Custodire ; *garder.* (A. 1323.)

GARDITIO. — Jus *gardiæ*, seu custodiæ; *droit de garde.* (A. 1320.)

GARDO. — F. opilio, custos pecorum, in ep. Laurentii abbatis S. Vitoni, apud Mab. Ann. Bened., nisi legendum GARCIO.

GARDOIRA. — Vas coquinarium. (A. 1420.)

GARDONIUM. — Pro GARDINUM. (*Ann. Ben.*)

GARDROPIA. — Idem quod GARDAROBA. (A. 1381.)

GARDUM. — Idem q. GARDINUM. (A. 1265.)

GARECTUM. — Poples; *jarret.* (Pet. de Cresc.)

GAREGIA. — Pro CORREGIA. (A. 1319.)

GAREGNA. — Idem q. GARENNA.

GARENARIUS. — Custos vivarii ; *garde de vivier, d'étang, de garenne.*

GARENDA. — Jus venandi cuniculos vel lepores; *droit de chasser les lapins* ou *les lièvres.* (A. 1263.)

GARENDARE. — Spondere, præstare, ut GARANDIARE. (Wich. Magd.)

GARENDIA. — Cautio; ut GARANDIA. (A. 1234.)

GARENDIRE. — Idem q. GARENDARE. (A. 1239.)

GARENERE. — Tueri, præstare, ut GARENDARE. (A. 1270.)

GARENNA. — Vivarium cuniculorum leporumve ; *réserve, garenne.* (Pass.) — Vivarium piscium, ubi nulli licet pisces capere; *vivier où la pêche est défendue;* ol. *garenne.* (A. 1366.)

GARENNAGIUM. — Præstatio pro jure habendi *garennam*, vel venandi cuniculos aut lepores; *redevance que l'on paie pour avoir le droit d'avoir une garenne ou de chasser le lièvre ou le lapin;* ol. *garannage.*

GARENNARIUS. — Custos garennæ; *garde de garenne;* ol. *garennier.* (A. 1361.)

GARENNIA.— Jus garennæ ; *droit d'avoir une garenne.* (A. 1233.)

GARENS. —Vas, cautio ; *garant, celui qui répond pour un autre.* (Ap. Mur.)

GARENTARE. — Tueri, defendere, spondere, præstare ; ut GARANDARE. (A. 1165.)

GARENTIARE. — Ead. notione. (Mart., *Ampl. Col.*)

GARENTICIUS. — Ut GARANTITIUS. (A. 1493.)

GARENTIGIA. — Contractus habens exsecutionem paratam jussu notarii habentis jurisdictionem ex forma statuti, unde talia instrumenta *garentigia* vocantur; *acte authentique;* ol. *garantigié.*

GARENTIRE. — Ut GARENTARE. (A. 1307.)

GARENTITOR. — Præes, sponsor, auctor; *garant, répondant, caution.* (A. 1215.)

GARENTIZARE.— Tueri, spondere, præstare, ut GARENTARE. (A. 1261.)

GARENTUS.—Ut GARANTUS. (*Leg. Norm.*)

GARENZA. — Cautio, auctoritas, fidejussio ; ut GARANDIA.

GARETINUS. — Donum, donatio; *action de donner, donation, don.* (*Ch. Long.*

GARETTA. — Turricula; *guérite.* (Rym.)

GARETTUM. — Suffrago, poples, ut GARECTUM. (*A. SS.*)

GARFALES. — Navis onerariæ species; *sorte de navire de charge.* (A. 1348.)

GARGAILLUS. — Dolii umbilicus, seu foramen majus, per quod vinum infunditur; *trou par lequel on remplit un tonneau, bonde;* ol. *gargau.* (*St. Mas.*)

GARGALIA. — Pars gutturis et cannæ pulmonis; *gosier, gorge;* ol. *gargate*, Vasconice *gargaillo.* (Mat. Silv.) — Lapideum aquæ pluvialis emissarium; *gargouille, égout d'un toit.* (A. 1481.)

GARGALIO. — Guttur, ut GARGALIA. (*Vet. Gl.*)

GARGANGI. — Advenæ; *Vid.* WARENGANGI.

GARGARARE. — Altius et voce inflatiori aliquid effutire. (A. 1252.)

GARGARISMUS. — Liquoris ore hausti repetita ad guttur revocatio ; *gargarisme.* — Gutturis seu vocis modulatio. (*A. SS.*)

GARGATA. — Guttur, jugulum ut GARGALIA. *Gargata portus*, os portus; *l'entrée du port.* (A. 1436.)

GARGILLUS. — Pro GIRGILLUS. (*A. SS.*)

GARGOCIL. — Forte guttur; *gosier. Bibere ad gargocil*, id est immoderatius. (*St. Cisterc.*)

GARGOULA. — Lapideum aquæ pluvialis emissarium; *gargouille.* (A. 1295.)

GARGULA. — Idem q. GARGATA. (*Vet. Gl.*)

GARICA. — Terra inculta vel dumis obsita; *terre inculte, landes, broussailles;* ol. *garrige, garrigue.*

GARILIOLI. — An subditi, qui sub tutela et protectione sunt? « Homines autem de Belari, qui *garilioli* vocantur, quæ nostræ curiæ annue persolvere debent, » etc. (Mur.)

GARIMENTUM. — Auctoritas, cautio de evictione; *responsabilité, caution, garantie;* ol. *gariment.* (A. 1270.)

GARIOFILUM. — Cariophyllum ; *girofle.* (*A. SS.*) *Gariofili clavus; clou de girofle.* (Ap. Mad.)

GARIRE. — Tueri, protegere; *défendre, garantir;* ol. *garir.*

GARISCERE. — Ead. notione. (A. 1123.)

GARITA. — Turricula editior in tectis domorum, vel in castrorum muris; *guérite.* (W. Brit.)

GARLANDA. — Coronula, sertum, strophum; *couronne, guirlande;* ol. *garlande.* (Pass.) — Circuitus, ambitus ; *tour, enceinte.* (A. 1341.) — Repagulum, vallum; *palissade, retranchement.* (S. XIII.) — Pars ædis seu castelli superior, *quernellorum* series ; *le faîte*

d'un édifice, son couronnement, la ligne des créneaux. (A. 1414.)

GARLANDARE. — Murum pinnis seu *quernellis* instruere, munire; *créneler, fortifier;* ol. *garlander.* (A. 1394.)

GARLANDELLUS. — Sertum, ut GARLANDA. (A. 1381.)

GARLANDERIUS. — *Garlandarum* seu repagulorum ad munimentum constructor. (A. 1255.)

GARLETA. — Mensura vinaria, idem q. GALETA.

GARMACHIA. — Vestis species, pro GARNACHIA.

GARMASIA. — « Prohibemus quoque districtius, ut nulli regulares cum balandrinis, seu *garmasiis* vel aliis vestibus laicorum equitent. » (*Conc. Alb.* a. 1254.) Videtur scribendum *garnasiis* vel *garnachiis.*

GARNA.—Apud Arvernos, rami pinorum quibus furni calescunt; *branches de pin.*

GARNACHIA. — Toga, vestis talaris; *robe longue;* ol. *garnache.* — Potus species; *sorte de vin ou de liqueur;* ol. *garnache.*

GARNACIA. — Eod. sensu.

GARNAMENTUM. — Toga, vestis talaris, idem q. GARNACHIA. (A. 1335.) — Quidquid rei cuilibet instruendæ vel ornandæ convenit; *Vid.* GARNIMENTUM.

GARNARIA. — Piscina, aquæ receptaculum; *réservoir.* (A. 1321.)

GARNATIA. — Vestis species, ut GARNACHIA.

GARNATUS. — Carbunculus, lapillus; *grenat.* (A. 1363.)

GARNERIA. — Forte ornatus linteus; Gal. *garniture:* « Solvit pro octo *garneriis* emptis ibidem per dominum a monialibus monasterii S. Trinitatis. taren. XII. » (A. 1323.)

GARNESIA. — Forte præsidium; *garnison:* « Assignavimus vos ad omnes et singulas tertias, nobis de quibuscunque capitaneis de *garnesia* nostra de Vernulle, » etc. (A. 1417.)

GARNESTURA. — Victualia, arma, et cætera, quæ ad oppidi vel castri defensionem necessaria sunt; *provision d'armes et de vivres, ensemble de tout ce qui peut servir à la défense d'une place;* ol. *garnesture.* (*Mat. Par.*)

GARNETTUS. — Idem q. GARNATUS. (Rym.)

GARNIAMENTUM. — Instructus, quidquid ad vestem instruendam vel ad ornandam confert; *garniture d'habit.* (*Mon. Angl.*)

GARNIARE. — Vox pannificorum: « Paratores.. debebunt.. bene parare pannos, tam in *garniando*, quam in versando et embroendo. » (A. 1466.)

GARNIMENTUM. —Instructus et ornatus quivis rei cuilibet seu personæ convenientes; *garniment, garnement, tout ce qui peut servir à faire ou orner une chose, à vêtir, armer une personne, à approvisionner, mettre en état de défense une place de guerre,* etc. (Pass.)

GARNIRE. — Ornare, instruere, parare, munire, instituere, educare; *orner, établir, outiller, préparer, fortifier, approvisionner, élever, enseigner, dresser;* ol. *garnir.* (Pass.)

GARNISIO. — Commeatus, instructus, annona, vinum, arma, et quidquid ad muniendam urbem seu exercitum necessarium est; *provisions de bouche et autres nécessaires pour le service d'une place ou d'une troupe, bagages militaires;* ol. *garnison, garniment.* (Pass.) — Ipsa præsidia militaria in castris; *les troupes qui gardent une place, la garnison.* (A. 1265.) — Apothecæ, seu loca, in quibus asservabatur et recondebatur quidquid ad domum regiam necessarium erat, verbi gratia vestes, vasa aurea et argentea, etc.; *lieux où étaient mis en dépôt les approvisionnements de la maison du roi.* (A. 1351.) — Instructus, ornatusve cuivis rei conveniens; ut GARNIAMENTUM. (A. 1303.)

GARNISO. — Species armaturæ, f. eadem q. Italis *lorica* et Gallis *jazeran* nuncupabatur. *Garnisones servientium*, apparitores in domum debitoris a judicibus missi, qui ibi vivant, usque dum solvat debitum; *garnisaires, hommes que l'on met chez le saisi qui ne donne point de gardien;* ol. *garnison.* (Pass.)

GARNISTURA. — Quidquid ad munitionem castri vel oppidi necessarium est, ut GARNESTURA; item, quivis ornatus cuivis rei conveniens, ut GARNIAMENTUM.

GARNITOR. — Qui instructum seu ornatum cujusvis rei accommodat; *celui qui garnit, prépare une chose. Vid.* GARNIRE et GARNISIO. (A. 1303.)

GARNITURA. — Idem q. GARNIMENTUM. (A. 1450.)

GARNIZO. — Præsidium militare; *garnison.* (A. 1210.)

GAROFFOLLUM. — Caryophyllum; *girofle.* (*St. Ast.*)

GAROPHANUM. — Ead. notione. ab Ital. *garofano.* (*St. Gen.*)

GAROSSA. — Species viciæ; *jarrousse.* (A. 1318.)

GARPÆ. — Morbus equinus, in juncturis crurium circa pedes; *grappes.* (Pet. de Cresc.)

GARPIRE. — Possessionem rei alicujus dimittere, ut GUERPIRE.

GARRÆ. — « Dum levaverunt eum de curru, ponentes super *garras* atrii, statim auxilio B. Amalbergæ resumpsit ibidem omnium membrorum sanitatem. » (*A. SS.*) An scamna, an repositaria, inquiunt editores eruditi: crediderim esse repagula, et *garras* dictas fuisse pro barras. Non una hæc esset *b* in *g* mutatio.

GARRAFOSSUS. — Fossa, canalis, rivus; *fossé, canal, ruisseau.* (*St. Plac.*)

GARRALIUM. — Novalis ager; ut GARACHIUM. (A. 1436.)

GARRANDARE. — Tueri, præstare, ut GARENTIZARE. (A. 1241.)

GARRANDIA. — Cautio, tuitio, ut GARENDIA. (A. 1244.)

GARRANDIRE. — Tueri, protegere, ut GARENTIZARE. (A. 1244.)

GARRANERIUS. — Idem q. GARRAFOSSUS. (A. 1398.)

GARRAPATA. — Genus pediculorum, qui canes et cattos mordere solent; *tique.* (*Ch. Hisp.*)

GARRATUM. — Novalis ager, ut GARRALIUM. (A. 1207.)

GARRATUS. — Lapis, silex; *pierre, caillou :* « Una libra pulveris ad opus *garratorum* extrahendorum. » (A. 1363.)

GARREARE. — Pro GUERREARE, bellum facere; *faire la guerre, guerroyer.* (A. 1224.)

GARRERIA. — Herbæ species, forte CARECTUM. (*St. Verc.*)

GARRICÆ. — Terræ incultæ et pascuæ; *terres incultes, friches, landes;* ol. *garrigues, garriges.* (*Usat. Barc.*)

GARRIDOR, — Auctor, qui cavet de evitione; *garant, répondant.* (A. 1125.)

GARRIFICARE. — Idem q. GUERRARE.

GARRIGA. — Terra inculta: *Vid.* GARRICÆ.

GARRIGERIUS. — Qui messibus servandis invigilat; *messier.* (A. 1402.)

GARRIGUA. — Ager suis frugibus vestitus; *terre couverte de la récolte, champ non moissonné.* (A. 1402.)

GARRIOLUM. — F. repagulum; *barrière.* (A. 1202.)

GARRIRE. — Inconditum et horrendum clamorem edere, more Turcarum jamjam prælium commissurorum, ad terrendum hostem; *crier comme font les Turcs lorsque, au moment d'en venir aux mains, ils poussent le cri de guerre.* (*Barth. Gl.*) — Clamare præ nimio dolore; *crier, hurler de douleur.* (*A. SS.*)

GARRITUS. — Clamor bellicus; *cri de guerre.* (*Barth. Gl.*) — Cautione assertus; *garanti.* (*Monum. eccl. Aquil.*)

GARROBIS. — Idem q. GARROSSA. (A. 1407.)

GARROSA. — Siliqua edulis; *carouge.* (*Conc. Hisp.*)

GARROLIUM. — Forte repagulum; *barrière.* (A. 1202.)

GARROSCA. — Ager incultus, ut videtur. *Vid.* GARRIGA. (A. 1329.)

GARROSSERIA. — Ascia, securis; *hache.* (A. 1414.)

GARROTEUS. — Pro GARTERIANUS. (Rym.)

GARROTUS. — Spiculum arcus balistarii; *gros trait d'arbalète;* ol. *garrot.* (Pass.)

GARRULARE. — Garrire, blaterare, clamare; *causer, crier, caqueter.* (*Reg. Templ.*)

GARRULATRIX. — Mulier loquax; *femme qui jase, qui bavarde.* (*A. SS.*)

GARRULATUS. — Garritus; *bavardage, babil.* (*A. SS.*)

GARRULITAS. — Idioma; *idiôme, langue.* (*Ann. Ben.*)

GARRULUS. — Verbosus, nugator, ingeniosus, argutus, lætus, blandus, vel nimiosus. (*Vet. Gl.*)

GARSA. — Scarificatio quam medici Græci ἐγχάραξιν appellant, cutis scilicet et subjectæ carnis per scalpellum dissectio, multis foraminibus; *scarification.* (*St. Ord. Præm.*)

GARSALLUM. — Guttur; *gorge, gosier;* ol. *garsoil :* « Potare ad *garsallum;* » *s'enivrer.*

GARSIA. — Puella; *jeune fille;* ol. *garse.* — Recentioribus temporibus, meretrix; *fille de joie.*

GARTERIUM. — Cruris ligula, periscelis: *jarretière.* (Pass.)

GARTHULA. — Forte pro CHARTULA, in leg. Roth., ubi alii legunt *garethinx* seu *garathinx.*

GARUARIA. — Vestis seu tunicæ species; eadem q. GARNACIA. (A. 1234.)

GARUCA. — Ager incultus, ut GARRIGA. (A. 1051.)

GARULLIUM. — Idem q. GAROLIUM. (A. 1202.)

GARUM. — Potionis species: « Neque vinum, neque *garum* bibant. » (*A. SS.*)

GARYOFOLUM. — Garyophyllum; *girofle.*

GARYOPHIUM. — Ead. notione.

GARZABOLA. — Species navis ap. Italos. (Mur.)

GARZARE. — Pannos carminare, tondere. (*St. Mant.*)

GARZARIA. — Locus, ubi panni poliuntur; *lieu où l'on lustre et calandre les draps.* (*St. Pat.*)

GARZATOR. — Panni tonsor, carminator; *cardeur.* (*St. Ver.*)

GARZATURA. — Tomentum; *bourre, tout ce qui sert à rembourrer.* (*S. Rip.*)

GASACHIO. — Adversarius, cum quo quis litigat; *adversaire, partie adverse.* (*Lex Sal.*)

GASALIA. — Contractus vel pactum de tenendo animalia ad medietatem; *bail à ferme à moitié fruits;* ol. *gazaille.*

GASANHAGIUM. — Prædium rusticum, ut GAAGNERIA. (A. 1360.)

GASARNIA. — Idem quod GISARMA. (A. 1312.)

GASCARIA. — Ager proscissus, necdum satus; *terre nouvellement labourée et non encore semée;* ol. *gaschère, gaschière.*

GASCHA. — « Eumdem Guilielmum Regis, ejus hæredes et successores, et bona manumisit, francum hominem, liberum, quitum et immunem ab onere toltæ, talliæ, manuoperæ, carucatæ, complaintæ specialis vel generalis, *gaschæ*, clausuræ castri, banni minuti, taschiæ, vinteni, » etc. (A. 1322.) Ubi forte *gascha* est agri proscissio, quam Galli *gaschère* dicunt, ita, ut servi glebæ hisce oneribus agrum proscindendi obnoxii fuerint.

GASCHERIA. — Ut GASCARIA.

GASENDIUS. — Ut mox GASINDUS.

GASINDIUM. — Familia seu potius familiaritas; *famille*, ou plutôt *familiarité.* (*Lex Long.*)

GASINDUS. — Qui ex familia alicujus est vel domo, familiaris, famulus honoratior; *commensal*, ou *celui qui est de la même famille, de la même maison.* (*Leg. Long.*)

GASPALEUM. — Forte purgamentum frumenti post ventilationem: « Abbas et monachi tertiam partem decimæ supradictæ ad

presbyterum pertinentem grani et *gaspalei* post mensurationem recenter deferri facient apud Becherel. » (*Chart. S. Vinc. Cenom.*)

GASPALIUM. — Ead. notione. (A. 1221.)

GASPILIO. — Ead. notione. (A. 1221.)

GASQUERIA. — Terra novalis seu requieta, idem q. GASCHERIA. (A. 1351.)

GASSARINA. — Securis; *hache.* (A. 1336.)

GASTADOMUS. — Domus diruta; *maison ruinée, masure*; ol. *gaste-maison.* (A. 1372.)

GASTALDATICUM.— F. Tributum, quod *gastaldis* pensitabatur. (*Ch. Loth. imp.*)

GASTALDATUM. — *Gastaldi* jurisdictio, territorium complectens plura oppida ac castella *gastaldi* imperio subjecta; *pays soumis à l'administration de l'officier appelé gastald.* (A. 851.)

GASTALDIÆ CENSUS. — Tributum quod *gastaldis* pensitabatur; *redevance que l'on payait au gastald.* (A. 1400.)

GASTALDIANUS. — *Gastaldiatus* incola; *justiciable du gastald, habitant de la gastaldie.* (A. 875.)

GASTALDIATICUM. — Idem, ut videtur, ac GASTALDATUM. (A. 965.)

GASTALDIO. — Magistratus species; *Vid.* GASTALDUS.

GASTALDUS. — Apud Longobardos et quosdam alios, is cui custodia et procuratio prædiorum aut villarum regiarum incumbebat; *intendant, administrateur des terres de la couronne.* Recentioribus temporibus, præfectus urbis, aut regionis, judex infimi ordinis; *gouverneur de ville ou de province, juge inférieur.*

GASTARE. — Prædari, expilare, devastare; *ravager, dévaster, détruire, piller;* ol. *gaster.*

GASTELLARIUS. — Castellanus, pro CASTELLARIUS. (Aim.) — Qui *gastellos* seu placentas facit; *pâtissier:* ol. *gastelier.* (A. 1353.)

GASTELLUS. — Placentæ genus; *gâteau;* ol. *gastel.*

GASTERIARE. — *Gasterii* seu messium et vinearum custodis officio fungi; *remplir les fonctions de messier.* (A. 1318.)

GASTERIUM. — *Gasterii* salarium; *salaire de messier.* (A. 1392.)

GASTERIUS. — Qui vineas et messes servat; *messier, garde champêtre;* ol. *gastier.*

GASTINA — Ager pascuus; *pâturage;* ol. *gastine.* (A. 1130.) —Ager suis frugibus vestitus; *terre couverte de la récolte.* (A.1236.) — Prædium rusticum, ut videtur; *ferme, métairie.* (A. 1184.) — Terra inculta et silvestris; *terre inculte, solitude, lieu aride;* ol. *gastine.* (*Ep. Inn. III PP.*)

GASTINEDUM.— Corvatæ seu operæ species, forte illa qua subditi silvas et dumeta succidere et in culturam redigere tenebantur; *espèce de corvée consistant peut-être à défricher les bois et les friches du seigneur.* (A. 1187.)

GASTOLDUS. — Pro GASTALDUS. (*A. SS.*)

GASTRIMARGIA. — Ventris voracitas, vel gulæ concupiscentia; *gloutonnerie.* (Pap.)

GASTRIMARGICUS. — Helluo, gulosus, *glouton, gourmand.* (A. 990.)

GASTRIMARGUS. — Ead. notione.

GASTROMAGIA.— Idem q. GASTRIMARGIA

GASTRUM. — Genus vasis; *sorte de vase* (*Vet. Gl.*)

GASTUM.— Vastatio; *dévastation, ravage* ol. *gast.* (A. 1283.) — Ager incultus; *terre inculte;* ol. *gast, terre en gast.* (A. 1196.)

GATA. — Navis vel machina, idem q. GATUS.— Placenta; *gâteau.* (A. 1195.)—Mensuræ frumentariæ species apud Anglos; *Vid.* MINA.

GATGERIA. — Pignus, prædium aut aliud quodvis pignori datum; *Vid.* GAGIUM et GAGERIA.

GATGIAMENTUM. — Stipendium; *gages, salaire.* (A. 1308.)

GATGIARE. —Idem q. GAGIARE. (A. 1308.)

GATGIUM. — Pignus, pœna, multa pecuniaria, ut GAGIUM.

GATGIURA. — Idem q. GATGERIA. (A. 1310.)

GATHA. — Præco; *crieur public, hérault, huissier.* (A. 1264.)

GATHIA. — Vigil, excubitor, speculator, pro GACHIA. (A. 1318.)

GATHINGI. — Idem q. GARATHINGI.

GATIARE. — Pignori capere; *saisir; Vid.* VADIUM.

GATTA. — Felis; *chat.* (Ott. Moren.) — Machina bellica, vinea vel pluteus; *machine de guerre pour mettre les assiégeants à l'abri des projectiles des assiégés;* ol. *chat.* — Navis, ut GATTUS. (A. 1428.)

GATUS. — Navis species; *gros navire;* ol. *chaz, cahs.* — Machina bellica, ead. q. GATTUS. — Felis, ut GASTA. *Gattus magnus,* cercopithecus; *guenon.* (A. 1333.) — Uncus ferreus; *crampon, crochet de fer.* (Mur.)

GAUCHATORIUM. — Molendinum fullonarium; *moulin à fouler les draps;* ol. *gauchoir.* (A. 1322)

GAUCHIRE.— Pannos polire et dealbare; *fouler les draps;* ol. *gaucher.* (A. 1322.)

GAUCHO. — Ut GAUCHATORIUM. (A. 1269.)

GAUCHORIUM. — Ead. notione. (A. 1184.)

GAUDA. —Luteola; *gaude.* (A. 1317.)

GAUDATICUM. — Jus possessione acquisitum; *jouissance.* (A. 1416.)

GAUDENS. — Spontaneus: « *Gaudentes* et scientes recognoverunt,» etc. (A. 1336.)

GAUDENTIA. — Possessio, fruitio, ususfructus; *jouissance, usufruit;* ol. *gaudence.* (A. 1483.)

GAUDEOLUM. — Gemma, monile, aliave res hujusmodi pretiosa; *joyau.* (A. 1398.)

GAUDERE. — Frui, potiri; *jouir, posséder.* (A. 1308.)

GAUDETE. — *Gaudete in Domino,* Dominica tertia Adventus; *le troisième dimanche de l'Avent.*

GAUDIA. — Rosariorum, aliorumque hujuscemodi piorum instrumentorum globuli quos percurrunt recitando *Ave Maria;* unde et pro ipsa Salutatione angelica eadem vox videtur usurpata: « Lego avunculo meo unum par de *Pater Noster* de curallo cum

gaudiis de ambre... et unum par de *Pater Noster* de auro cum *gaudiis* de curallo. » (A. 1415.) — Sponsio, fidejussio; *garantie, caution.* (Ughel.)

GAUDIARE. — Multam solvere vel pro multa pignus dare; *Vid.* GADIARE.

GAUDIATA. — « Hodie dominus abbas debet vinum *gaudiatæ* canonicis S. Gervasii. » (*Cod. abb. S. Joan. de Vin.*) Vox formata a *gaudium*, idemque sonat quod *Charitas*, extraordinaria scilicet pastio monachorum; Gal. *vin de joyeuseté.*

GAUDIBUNDUS. — Lætabundus; *tout joyeux.* (S. Cyp.)

GAUDICHETUM. — Armaturæ genus; *pièce d'armure* : « Do et lego... unam integram armaturam, videlicet meum heaume a visiere, meum porpoinctum de cendal,... meum *gaudechetum*...» (A. 1298.)

GAUDIFICARE. — Lætificare; *réjouir, rendre joyeux.* (*Vet. Gl.*)

GAUDIFLUUS. — Perfusus gaudio; *inondé de joie, dont la joie déborde. Gaudiflua regna*, æterna sanctorum felicitas. (*Chartul. Land.*)

GAUDIMENTUM. — Fruitio; *jouissance d'une chose.* (A. 1138.) — Fenus, usura; *usure.* (A. 1183.)

GAUDIMONIUM. — Gaudium, lætitia; *réjouissance, divertissement, joie* ; ol. *gaudine.*

GAUDIOSE. — Hilare, gaudenti animo; *joyeusement, d'un air content.* (A. 1372.)

GAUDIOSUS. — Gaudens, lætus; *joyeux, gai.* (Baldric.)

GAUDITA. — Ususfructus, ut GAUDENTIA.

GAUDIUS. — Pignus, vadimonium; *gage.* (A. 1163.)

GAUDO. — Ut GAUDA. (*Vet. Gl.*)

GAUDUM. — Ead. notione. (A. 1332.)

GAUDUS. — Nemus, silva; *bois, forêt;* ol. *gaud, gault.*

GAUFRA. — Placentæ genus; *gaufre.* — Gurges, seu potius sinus maris, ut GULFUS.

GAUGATUM. — Examen doliorum vinariorum; *jaugeage des tonneaux.* (A. 1356.)

GAUGETTUM. — Tributum pro *gaugia* seu examine dolii vinarii exsolutum; *redevance, droit à payer pour le jaugeage des tonneaux.* (A. 1400.) — Mensura ad quam dolium exigitur; *mesure étalon pour les tonneaux, jauge.* (Id.)

GAUGIA. — Norma dolii vinarii; *mesure étalon des futailles, jauge.* (A. 1446.)

GAUGIAGIUM. — Ut GAUGATUM. (A. 1346.)

GAUGIATOR. — Cujus officium erat signare pannos, panes, dolia, sigillo officii sui; *mesureur, jaugeur, vérificateur des poids et mesures.*

GAUJA. — Ut GAUGIA.

GAULINA. — Pro GALLINA.

GAULUM. — Census, tributum, ut GABLUM et GAVENA.

GAULUS. — Merops, *guêpier* (oiseau). (Pap.)

GAUNAPE. — Stragulum; *couverture.*

GAUNATRICES. — Duorum fratrum uxores; *belles-sœurs.* (*Vet. Gl.*)

GAUNUS. — Flavus; *jaune.*

GAUREANS. — Color equi : « Qui (equi) frontem albam (habent) calidi (appellantur); cervinus est quem *gaurantem* dicunt. » (*Best. Vet.*)

GAUREA. — Navigii genus, scapha; *bateau, nacelle.* (S. XI.)

GAURI. — Sic a Turcis appellantur Christiani, cæterique omnes a superstitione Muhametana alieni. (Leuncl.)

GAURIZARE. — Per choros concinnere, ut CHORIZARE.

GAUSAPA. — Idem q. GAUSAPE.

GAUSAPE. — Mappa, quæ in mensa ponitur, vel qua tergitur, pannus villosus, straguli species, vestis militaris; *nappe, serviette, grosse étoffe velue, couverture et casaque militaire de cette étoffe. Sedere ad gausape alicujus*, id est ad mensam; *s'asseoir à la table de quelqu'un.* (*Cons. Catal.*)

GAUSAPUS. — Vestimenti genus, ut GAUSAPE.

GAUSIDA. — Ususfructus, ut GAUDENTIA. (A. 1223.)

GAUSIDIA. — Ead. notione. (A. 1238.)

GAUSITA. — Ead. notione. (A. 1237.)

GAUSTARIUS. — Pro CANTHARIUS. (*Ord. reg. Fr.*)

GAUTA. — Mala; *joue.* (*A. SS.*)

GAVAGIUM. — Census quem homines de *capite* seu de *corpore* præstant quotannis domino, ut CAVAGIUM. (A. 1223.)

GAVALDATUS. — Servitium militare cum equo, ut CAVALCATUS. (A. 1307.)

GAVALUM. — Census, ut GABLUM. (A. 1189.)

GAVALUS. — Ead. notione.

GAVANUS. — Tonsilia, glandula; *amygdale, tonsille.* (*Mir. S. Th.*)

GAVARRETUS. — Officium in aula regum Siciliæ sub Normannis principibus; *officier de la cour de Sicile sous la domination normande.* (Il avait, entre autres attributions, celles de veiller à la sûreté du palais, d'inspecter les prisons, d'y introduire les réformes qu'il croyait utiles, etc.)

GAVEDA. — Scutella lignea qua remiges utuntur ad cibum; *écuelle de bois à l'usage de la marine.* (A. 1434.)

GAVELETUM. — Idem q. GAVELKING.

GAVELGIDA. — Quod *gablo*, censui ac pensitationi obnoxium est. (*Leg. Ang. Sax.*)

GAVELINDA. — Idem q. GAVELKING.

GAVELKING. — Consuetudo, in comitatu Kantiæ in Anglia, qua hæreditas tenens in antiquum focagium æqualiter inter filios masculos dividitur, et qua hæres annorum quindecim potest alienare suam terram.

GAVELLA. — Merges, spicarum manipulus; *botte, gerbe;* ol. *gavelle.* (Flet.)

GAVELLOND. — Idem q. GAVELKING.

GAVELLUS. — Sarmentum, seu fasciculus sarmentorum; *botte de sarments de vigne, ces sarments eux-mêmes*; ol. *javel, gabel.* (A. 1443.) — Acervus; *pile, tas.* (A. 1290.)

GAVELMANNUS. — Tenens *gabulo* obnoxius; *Vid.* GABULUM.

GAVELO. — Spiculum, jaculum; *javelot.* (A. 1256.)

GAVELUM. — Ut GABLUM.

GAVENA. — Jus annuum muneris gratuiti vice quod comes Flandriæ percipiebat pro advocatione seu protectione ecclesiarum; *redevance que le comte de Flandre recevait annuellement à titre de don gratuit pour la protection qu'il accordait aux églises;* ol. *gavenne.*

GAVENARIUM. — Ead. notione.

GAVERLOTUS. — Spiculum, jaculum; *javelot:* ol. *gavelot, gavrelot.*

GAVIARE. — Pignerare, pignori dare; *engager, donner en gage.* (A. 1272.)

GAVIATOR. — Pignerator, conductor; dicitur de agricola seu colono qui prædium pignori accipit, seu sub annuo censu. (A. 1376.)

GAVIATTO. — *Gaviatto esse*, teneri, obligatum esse vel devinctum; *être tenu à, forcé à, obligé de faire quelque chose.* (*Lex. Sal.*)

GAVILE. — Canthus; *cercle de fer, bande qui entoure les roues.* (Pap.)

GAVILIUM. — Clavus ligneus aut ferreus; *cheville.* (Guid. de Vig.)

GAVINA. — Species vestimenti super humeros habens purpuram. (Pap.) — *Gavinæ*, tumores tonsillis seu glandibus similes; *grosseurs, tumeurs qui ressemblent aux glandes du cou.* (*A. SS.*)

GAVISCI. — Gloriari, gaudere; *se réjouir.* (*Vet. Gl.*)

GAVISIO. — Usus, possessio, ut GAUDENTIA. (*St. Mas.*)

GAVISORIUS. — Lætus, plenus gaudio; *content, joyeux, plein de joie.* (*A. SS.*)

GAVO. — Struma; *tumeur.* (*A. SS.*)

GAVOTUS. — Montanus; *qui habite la montagne, montagnard.* (A. 1268.)

GAVULUM. — Census, tributum, ut GABLUM.

GAVUS. — Lætus, hilaris; *gai.* (Ugut.)

GAYA. — *Gaya scientia*, ars poetica apud Occitanos; *la gaie science.*

GAYARE. — Pignori capere. *Vid.* GAGIARE.

GAYDA — Limbi, fimbriæ; *franges, bordures.* (*A. SS.*)

GAYETA. — Idem q. GAYTA.

GAYETUS. — Officium militare, idem q. CAYTUS.

GAYLATOR. — Ut GAYTA.

GAYNA. — Involucrum, integumentum; *fourreau, gaine, étui.* (A. 1412.)

GAYNAGIUM. — Prædium rusticum, ut GAAGNERIA. (A. 1258.)

GAYOLA. — Carcer; *prison, geôle;* ol. *gayole.* (A. 1411.)

GAYRANTIA. — Idem q. GARANDIA. (A. 1378.)

GAYSA. — Leguminis species, vicia; *vesce.* (*St. Arel.*)

GAYTA. — Speculator, excubitor, custos castri, oppidi, etc.; *celui qui fait le guet; sentinelle;* ol. *gaite, guiete, waicte*, etc. (Pass.)

GAYTAGIUM. — Jus excubiarum; *droit de garde.*

GAYTARE. — Excubare; *veiller, faire le guet, monter la garde.* (Pass.)

GAYTIA. — Ut GAYTA.

GAYTUS. — Excubiæ; *le guet, la garde.* (A. 1308.)

GAZ. — *Vid.* GAS.

GAZA. — Pica; *pie.* (Pet. de Cresc.)

GAZARI. — Idem q. CATHARI.

GAZARIA. — Thesaurus, fiscus; *le trésor public, le fisc.*

GAZARNIA. — Idem q. GISARMA.

GAZATUM. — Thesaurus; *le trésor.* (Mart., *Anecd.*)

GAZELA. — Equus Saracenicus cursu prævalens; *gazelle.* (Alb. Aq.)

GAZERA. — Pica, *pie.* — Idem q. GASALIA.

GAZERI. — Ut GAZARI.

GAZETUM. — Vinum a Gaza Palestinæ, olim in pretio; *vin de Gaza.* (Gr. Tur.) — Repositorium; *cabinet où l'on renferme des objets précieux.* (J. de J.)

GAZOPHYLARIUM. — Arca in qua reponuntur eroganda pauperibus; *coffre où l'on renferme l'argent destiné aux aumônes.*

GAZUM. — Pro GAZA. (Comm.)

GAZZATUM. — Linum vel sericum sublilissimum; *gaze.* (A. 1279.)

GEBELLINUS. — *Gebellina pellis*, pellis martis seu mustelæ; *peau, fourrure de marte.*

GEBENNA. — Onus, ut videtur: « De *gebenna* mellis IV den., de *gebenna* cinerum II den. » (A. 1163.)

GEBURSCIPA. — Anglo-Saxonibus, paganorum conventus, cœtus rusticorum; *réunions, assemblées de paysans.*

GEBURUS. — Anglo-Saxonibus, villanus, paganus; *habitant de la campagne, villageois, paysan.*

GECEYA. — F. ambitus: « In *geceya* dictæ forestæ. » (A. 1313.)

GEHENNATIO. — Jurisdictio, districtus; *district, territoire, juridiction*: « Ut consideratis locorum spatiis, juxta *gehennationem* cujusque ducis, episcopia disponatis et subjacentia singulis sedibus terminetis. » (*Cap. Greg. II PP.*)

GEHETI. — Ut CAGOTI.

GEIBA. — Cespes; *gazon, motte de terre recouverte de gazon.* (A. 1331.)

GEISCARTA. — Eadem quæ *charta jectiva*, qua scilicet quis placito excidisse ob defectum edicitur. (A. 868.)

GEISTUM. — Idem q. GISTUM.

GEITIVUS. — Qui vadimonium deseruit; idem q. JECTIVUS.

GEIXTUM. — Pro GISTUM.

GELDA, etc. — Pro GILDA.

GELDONIA. — Pro GILDONIA.

GELDUM. — Præstatio, tributum, ut GILDUM. — Etiam sæpe sumitur pro mulcta judiciaria, compensatione delicti, et pretio rei; *amende, indemnité pécuniaire, dommages-intérêts.*

GELIBA. — Manipulus; *gerbe.* (*Gul. Ch.*)

GELICIDARE. — Gelare; *geler.* (*Vet. Gl.*)

GELICIDIUM. — Gelu cadens: « Sive in hieme sive in æstate, si gravia *gelicidia* camporum aut ferventes æstus viarum, » etc.

(*Reg. Magist.*) Id est cum tenuis glacies ex leviori imbre concreta campos operit, Gal. *verglas*.

GELIGNAGIUM.—Præstatio seu census e gallinis; *droit sur les poules et autres oiseaux de basse-cour;* ol. *gélinage*.

GELIMA.—Manipulus; *gerbe*. (J. de J.)

GELINA.—Ead. notione. (A. 1493.)

GELIS.—Gelu; *gelée*. (Lab. *Misc.*)

GELLA.—Lagena, vas vinarium, et mensura vinaria; *bouteille*, *vase à mettre le vin, et mesure pour le vin;* ol. *gelle*.

GELLAGIUM.—Idem videtur quod JALLAGIUM; seu jus pro mensura vinaria quæ *gella* dicebatur. (A. 1145.)

GELLO.—Lagena, ut GELLA. (Ruf.)

GELLUNCULUS.—Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

GELLUS.—Ead. notione. (Id.)

GELMUS.—Cassis, galeæ conus; *Vid.* HELMUS.

GELOSITAS.—Zelotypia; *jalousie;* ol. *gélosie*. (*Mon. Angl.*)

GELSIMINUS.—*Gelsiminus flos*, Ital. *gelsomino; jasmin*. (*A. SS.*)

GELTA.—Mensura vinaria eadem, ut videtur, q. GILTO. (Mart., *Anecd.*)

GELUNA.—Manipulus, ut GELIMA.

GELUNARIUM.—Frumenti ex *gelunis* seu manipulis excussi acervus; *tas de blé*. (*A. SS.*)

GEMA.—Pix; *poix* ou *goudron;* ol. *geme:* « Ut de redditibus Ecclesiæ concederent nobis pro ipsa procuratione minagium, fornagium, præposituram, credentiam quindecim dierum.... peagium quoque de sale et *gema*, si causa vendendi transferatur, aliter autem nec peti debet, nec dari. » (A. 1050.)

GEMATICUM.—Pro GAINATICUM. (A. 1015.)

GEMBA.—Crus; *jambe*.

GEMELLA.—Vasis genus, idem forte quod Ovidio *camella*, vel quod in Ordine Rom. *gemellio*: « Talis fuit in suo corpore, ut dixi, vastus, ut prædictos cc aureos, quos ego ei in *gemella* porrexi in sola conclusit læva. » (Agn.)—F. diminut. a gemma, lapis pretiosus. (A. 1295.)

GEMELLARIS.—Gemellus, geminus. (*Vet. Gl.*)

GEMELLARIUM.—Vasis genus, quod, ut quidam volunt, geminam mensuram contineret; *double burette*. (S. Aug.)

GEMELLATUS.—Gemmulis distinctus; *orné de petites pierres précieuses:* « Una pixis de eburneo *gemellato*. » (*Vet. Invent.*)

GEMELLIO.—Vasis genus. F. idem q. GEMELLA. (*Ord. Rom.*)

GEMENTIÆ.—Gemitus; *gémissement*. (Rym.)

GEMINA.—Portio cibaria monastica duplicata; *double pitance*. (Adhal.)—Peristromata; *couverture, tapis*. (Isid.)—*Gemina ætas*, f. 60 anni, ætas enim pro 30 annis apud Horatium, ut explicant Lambinus et Torrentius.

GEMINATIO.—*Geminatio puncti*, iteratio puncti seu verbi, musicis familiaris cantus ornandi gratia. (*Cons. Font.*)

GEMINATISSIME.—Dupliciter; *doublement, de deux manières*. (*A. SS.*)

GEMINITAS.—Geminatio; *redoublement, réduplication*. (Mart., *Anecd.*)

GEMIPUNCTUS.—Geminum punctum; *double point, point double*.

GEMITIOSUS.—Ut GEMITUOSUS.

GEMITUOSUS.—Gemitum ciens, tristis. (*Chr. abb. S. Trud.*)

GEMMA.—Conspicit per visum stare Joannem... *gemmam* Eucharistiæ dextra ferentem, » (*A. SS.*) id est particulam.

GEMMARIA.—Palma agrestis: « Qui olim mons *gemmariarum*, quæ palmæ sunt agrestes, dicebatur. » (*A. SS.*)

GEMMARIUS.—Gemmarum mercator, artifex; *marchand de pierres précieuses, ouvrier qui s'occupe du travail des pierres précieuses*. (Ap. Mur.)

GEMMATIM.—*Gemmatim disserere*, quasi *gemmis* sermonem ornare et distinguere. (*A. SS.*)

GEMMILIO.—Idem q. GEMELLIO.

GEMOTUM.—Anglo-Saxonibus, conventus publicus, concio, concilium, conciliabulum, comitia, mallum, forum; *réunion, rassemblement, assemblée publique*.

GENA.—Facies, vultus; *visage, face*. (*Vet. Insc.*)

GENÆCIUM.—Pro GYNÆCEUM.

GENALIS.—*Genalis porcus; Vid.* MAIALIS.

GENEALIS.—Natalis, *natal, de la naissance:* « *Geneale* solum. » (*Chr. Blancford.*)

GENEALOGIA.—Gens, genus, familia; *race, famille:* « Virum industrium, atque excellentissimum, *genealogiæ*que nobilis apice clarum. » (*Vit. S. Bon. episc. Clar.*)—Familia; *famille:* « Si quæ contentio orta fuerit inter duas *genealogias* de termino terræ, » etc. (*Lex Alem.*)—Proprietas, bona avita; *biens patrimoniaux*. (*Ch. C. C.*)

GENEARCHIA.—Princeps vel caput totius generis; *primat* ou *chef de génération* ou *de lignage*. (*Vet. Gl.*)

GENEATH.—Apud Anglo-Saxones, villanus, colonus, inquilinus. (*Leg. Inæ.*)

GENEATICUS.—Pro GENETHLIACUS.

GENECERIUM.—Scrinium, arcula, theca; *étui, coffret, gaîne;* ol., *genecier*. (A. 1352.)

GENECIUM.—Ut GYNÆCEUM.

GENECTUM.—« Percipiant decimas agrorum, lanæ... lini, canapi, *genecti*, cirporum, piscationum, pasturæ, » etc. (W. Th.) Ubi Somnerus, *genistam* seu *spartum* intelligi putat.

GENELLA.—Prunus silvestris; *prunelle;* ol. *genelle*. (A. 1392.)

GENENPIROS.—Lingua Gothorum, Antichristus. (Pap.)

GENER.—Agnatus, affinis; maxime sororis maritus; *beau-frère*. (Arn. Lub.)

GENERA.—Proles, genus; *race*. (Bal., *Cap.*)

GENERALIS.—Præfectus regionis apud Byzantinos; *préfet d'une province*.—*Generales*, omnes; *tout le monde*. (Lit. Fontan.)—*Gene-*

rale, convivium in monasteriis, sic dictum, inquit Udalricus, quod « Singulis in singulis datur scutellis ; » *repas de moine où chacun avait son plat* ; ol *général*.

GENERALITAS.—Universitas, communitas ; *généralité, universalité :* « Cum ecclesia supra scripta Beaugiacæ villæ quam a S. Lupo datam et ab aliis abstractam de fratrum *generalitate*... habeant, teneant. » (A. 1019.)

GENERAMEN. — Generatio; *génération*. (Strab., Gal.)

GENERATIO.—Gradus cognationis et affinitatis intra quem matrimonia contrahi vetant canones, et agnatio computatur; *degré de parenté, génération*. (*Conc. Worm.*)—Familia apud Cistercenses; *famille*. (*Lib.* Diac.) —Genus, species ; *espèce, sorte, classe*. (Barel.) — *Temporis generatio*, sæculum ; *siècle*. (*Lib.* Diac.)— Stirps, genealogia, posteritas; *souche, généalogie, postérité*.(S. Hier.)

GENERATORIUM.— Facultas generandi ; *faculté génératrice*. (S. Ambr.)

GENERATORIUS.—Ad generationem pertinens ; *relatif à la génération, génératif*. (Tert.)

GENEROSITAS. — Idem q. GENU, GENUCULUM, familia, genus. (*Syn. Rom.* II.)

GENEROSUS. — Urbanus, officiosus ; *de politesse, de civilité*. (A. 1391.) *Generosa mulier*, famula honoratior; *femme de chambre*. (A. 1440.)

GENESTEIUM.—Idem q. GENESTERIUM.

GENESTERIUM. — Locus *genitis* obsitus; *lieu plein de genêts*. (*Chartul. Gemet.*)

GENETA.—Viverræ seu icteridis species; *genette*. (A. 1244.)

GENETALIACUM. — Nativitas; *nativité*. (*Vet. Gl.*)

GENETEARIUS.—*Vid.* GYNÆCEUM.

GENETERIA.—Lanceæ seu jaculi species; *sorte de javeline ou de lance ;* ol. *genestaire*.

GENEVRUS. — Juniperus ; *genévrier*. (A. 1351.)

GENHARE. — Consilium dare, aliquid suadere ; *donner conseil, conseiller de faire quelque chose*. (A. 1331.)

GENICIARIA. — Lectum nuptiarum ; *lit nuptial*. (*Vet. Gl.*)

GENICLINARE. — Genibus inclinatis arrepere ; *ramper, marcher sur les genoux*. (*A. SS.*)

GENICULA. — Juvenca, junix; *genisse*. (*Irm. Pol.*)—Vestis, ut videtur, brevior, ad genua tantum pertingens, vel potius calceamenti species, idem q. GENUALIA. (*A. SS. Ben.*)

GENICULARE — Adorare; *adorer*. (*Vet. Gl.*)

GENICULARITER. — Genibus flexis; *à genoux*. (Steph. Torn.)

GENICULARIUS. — Ad *genam* seu faciem pertinens; *relatif au visage, qui concerne le visage*. (*A. SS.*)

GENICULATIO. — Genuum flexio ; *genuflexion*. (Tert.)

GENICULUM.—Idem q. GENU : « Colligebat etiam multa de constellationibus mulier sortilega, et *geniculorum* multarumque disciplinarum conscia.»(Ord.Vit.)—Idem q.GENUCULUM. — « Erat infans decennalis, quando resedit in scolari, prima *geniculo*. » (*A. SS.*) Id est, in primis scholarum rudimentis.

GENIMEN.—Generatio. (*Vet. Gl.*

GENIOLUS.—Qui habet ingenium ; *ingénieux, subtil*. (Pap.)

GENIPERETA.—Locus juniperis obsitus, ut GENESTERIUM. (*Chartul. Matisc.*)

GENISCUS. — Genius ; *génie, lutin, farfadet*. (S. Elig.)

GENISTÆ. — « Hæretici Judæorum dicti, quia de genere Abrahæ se esse gloriantur. » (Pap.)

GENITIUM.—Dominium hæreditario jure possessum ; *bien patrimonial*. (*Ch.* ap. Eccl.)

GENITOR. — Proavus ; *bisaïeul*. (*Ord. reg. Fr.*)

GENITURA.—Ortus, origo ; *origine, souche, point de départ*. (A. 1351.)

GENIUS.—Angelus ; *ange*. (Herm.)

GENIZARUS.—Pedes Turcicus; *janissaire*.

GENNATUS. — Panni species ; *espèce d'étoffe:* « Cum tunicellis de *gennato*. » (A. 1497.)

GENOCOLALES. — Genuum armatura: *armure des genoux, genouillères*.(A. 1349.)

GENOSUS.—Habens grossas *genas*. (*Vet. Gl.*)

GENS. — *Gentes :* 1° gentiles , pagani ; *les païens, les gentils*. (Pass.) ; 2° milites ; *les gens de guerre* (*Bort. Gl.*) ; 3° servi, vassalli, subditi ; *les serfs, les vassaux de quelqu'un, ses gens* (Pass.); 4° homines, hominum multitudo ; *les hommes, la société* (Ap. Rym.); 5° gentes regis, agentes, procuratores; *les gens du roi*. (A. 1413.) *Gentes computorum*, magistri, cæterique judices regalium rationum. (Ach., *Spic.*)

GENTA. — Gener; *gendre*. (*Vet. Gl.*) — Anser agrestis ; *oie sauvage ;* ol. *gente*. (*A. SS.*)

GENTIA. — In Capitulo Caroli Magni idem esse videtur q. *canthus ; jante de roue ;* ol. *gente*.

GENTILIA. — Nobilitas, nobilium mos ; *noblesse, manières, habitudes des nobles ;* ol. *gentilise*. (A. 1314.)

GENTILIS.—Nobilis, ingenuus; *de condition libre, de race noble*. (Pass.)— Formosus, elegans, urbanus; *poli, gracieux, qui a les manières nobles*. (*A. SS.*)— Qui ex eadem gente est; *de la même race, de la même nation*. (*A. SS.*) — *Gentiles*, apud Romanos, extranei ; *les étrangers, ceux qui ne sont pas Romains ;* apud scriptores ecclesiasticos, paganos ; *les païens, les idolâtres, les gentils*. (Pass.) — *Gentiles* seu *gentiles peregrini*, falconum species; *variété de faucons ;* ol. *gentils*. (Fred. imp.)

GENTILITAS. — Paganismus ; *le paganisme ;* ol. *gentilité*.

GENTILITER. — Gentilitium more seu paganorum ; *à la manière des païens, comme les gentils*. (Fulg.)

GENU. — Gradus generationis; *degré de parenté, génération*. (*Conc. Verm.*, a. 752.)— Cubitus, geniculus ; *coude*. (A. 1319.)

GENUA. — Vestis genus, quæ ad genua

descendebat, vel idem quod *genicula*. (Bonif. episc. Mog.)

GENUALE. — Periscelis, vinculum tibialium, etiam calceamenti species; *jarretière et sorte de chaussure;* ol. *genouillier.*

GENUARIUM. — Modus agri, a forma, ut videtur sic dictus; *portion de terre en forme de coude.* (Mur.)

GENUARIUS. — Qui genua flectit. (*Vet. Gl.*)

GENUCA. — F. pro *juvenca.* (*Form. Mad.*)

GENUCLARE. — Genua flectere; *fléchir les genoux, faire des génuflexions.* (*Vet. Gl.*)

GENUCULUM. — Diminutivum a genu; *genou:* « Percussus in *geniculo* claudicabat. » (Gr. Tur.) — Idem quod GENU, gradus generationis : « Usque ad sextum *genuculum.* » (*Lex. Sal.*) — Quivis gradus; *division, classe, section, degré :* « Erat itaque infans decennalis, quando resedit in scholari primo *genuculo* » (*A. SS.*) id est primis scholarum rudimentis.

GENUFLECTILE. — Pluteus ad orationem; *prie-Dieu.* (*A. SS.*)

GENUFLEXORIUM. — Ead. notione.

GENUFLEXUM.—Genuflexio; *génuflexion.* (*A. SS.*)

GENUFRAGIUM. — Instrumentum ad frangenda genua; *machine à briser les genoux.* (*A. SS.*)

GENUINO. — Jure natalium: « Et quoniam nobilibus natalibus ortus, nobiliorem se fieri Christi amplectendo pauperiem studuit; et summum quem *genuino* perceperat, pro Christo abjecit honorem. » (*A. SS.*)

GENUINUM.— Nativitas; *naissance, nativité.* (*Vet. Sacr.*) —Quod generat : « Quicquid est, *genuinum* est, aut nativum, sicut autem *genuinum* non potest esse non simplex, et, ut ita dixerim, non singulare, non solitarium, » etc. (Ot. Fris.)

GENUITAS. — Genus, natales : « Quantum ad *genuitatem* nobilissimæ conditionis. » —Pro *ingenuitas.* (*Leg. Car. M.*)

GENULLUM. — Filii, posteritas, hæredes, (A. 1247.)

GENUS. — Exemplar ad quod pondera et mensuræ exiguntur, unde alia quasi generantur : *mesure étalon.* (A. 1312.) — Gener; *gendre.* (*Reg. Feud. Aquit.*)

GENZIVA. — Gingiva; *gencive.*

GEOGRAPHARE. — Describere terram; *décrire la terre.* (*Vet. Gl.*)

GEOLA. — Carcer; *prison;* ol. *geôle, gaiole.*

GEOLAGIUM.— Carcerarium, seu, quod commentariensi vel *geolario* præstatur ab incarceratis pro victu et potu; *droit que chaque prisonnier payait pour sa nourriture au gardien de la prison,* ol. *geôlage.* (A. 1315.)

GEOLARIA. — Jus quod ex *geola* seu ab incarceratis domino feudi pensitabatur; *droit que payaient au seigneur ceux qui étaient mis en prison;* ol. *geôlage.* (A. 1342.)

GEOLARIUS. — Custos *geolæ,* seu carceris; *geôlier.* (A. 1280.)

GEOLERUS. — Ead. notione. (*Ord. Reg. Fr.*)

GEOMANTIA. — Divinatio e terra; *géomancie;* ol. *géomance.* (Isid.)

GEOMANTICUS. Qui divinat e terra; *devin, sorcier, qui s'occupe de géomancie.* (Ap. Mur.)

GEOMETRICALIS. — Geometricus, ad geometriam pertinens; *de géométrie, géométrique.* (Lamb. Ard.)

GEOMETRICARE. — Mensurare : *mesurer.* (Id.)

GEORGERIA. — Pro GORGERIA, armatura qua guttur tegitur. (*Ord. reg. Fr.*)

GEORGIANI. — Christiani populi, Persis, Medis, et Assyriis contermini, sic nuncupati quod S. Georgium quem in præliis suis contra gentem incredulam advocatum habent, et patronum, et tanquam signiferum, cum summa reverentia colunt et adorant, et præ aliis sanctis specialiter honorant.

GEORSE. — « Qui *georse* degeraverit requisitus super aliquo veritatem confiteri, vel aliter, arbitrio judicis relinquatur. » (A. 1342.) An in judicio vel coram judice?

GERACIS. —Accipiter; *épervier.* (Agnel.)

GERADA. — Apud Saxones, omnis generis utensilia usui ornatuique mulieri inservientia; *tout ce qui est à l'usage d'une femme, vêtements, bijoux,* etc.

GERADICUS. — *Geradicæ res* ead. notione. (*Leg. Sax.*)

GERAMEN. — Consilium secretum; *assemblée secrète, conciliabule.* (Pez.

GERANIUM. — Grus, machina; *grue.* (Mart. *Ampl. Col.*)

GERANNOSUS. — Sacer morbus; *le mal caduc.* (*Pap.*)

GERAPIGRA. — Pro GIRAPIGRA.

GERARCHA. — Pro IERARCHA.

GERBA.—Spicarum manipulus; *gerbe de blé.* (Pass.) *Gerba libertatis,* quæ in signum concessæ libertatis domino a manumissis præstabatur. (A. 1224.) — Locus herbosus; *herbage.* (A. 1246.)

GERBAGIUM. — Idem q. GARBAGIUM. (Pass.)

GERBAGUM. — Ead. notione. (A. 1201.)

GERBARIA. — Ead. notione. (A. 1180.)

GERBERIA. — Idem q. GARBAGIUM. (A. 1180.) — Congeries et acervus gerbarum; *amas de gerbes;* ol. *gerberie, gerbier.* (*St. Perus.*)

GERBERIUS. — Idem q. GARBERIUS. (A. 1380.)

GERBIDUS. — *Gerbida terra,* f. pro herbida, id est terra ubi herba vel gramen solum crescit, ager pascuus; *herbage, pâturage.* (A. 965.)

GERBINUS. — *Gerbina terra,* ead. notione. (A. 1496.)

GERBORA. — Rei cujusvis manipulus, fasciculus; *gerbe, botte.* (*St. Mont. Reg.*)

GERBUM.— Ager graminosus et pascuus; *lieu herbeux, herbage, pâturage.* (*St. Taur.*)

GERBUS. — Ead. notione. (A. 1226.)

GERCIS. — Agna; *brebis.* (*Ch. SS. Tri. Cad.*)

GERDIUS. — Textor; *tisserand.* (*Vet. Gl.*)
GERFALCHUS. — Accipitris majoris species; *faucon;* ol. *gerfaut.*
GERFAUDUS. — Ead. notione.
GERGENNA. — Ferrum aut lignum, teres quo per duas ansas transmisso operculum firmatur nec excidat; *espèce de petit verrou, cheville passée dans deux anneaux qui sert à maintenir le couvercle d'un vase.* (*A. SS.*)
GERGIA. — Idem q. GERMGIA. (Irm.)
GERGOMETUM. — Vappa, vinum deterioris conditionis; *mauvais vin, vin éventé.* (*A. SS.*)
GERHARE. — Idem q. GENHARE. (A. 1310.)
GERIA. — Idem q. GERONTICON. (*Conc. Hisp.*)
GERIMA. — Manipulus; *botte, gerbe;* ol. *gereme.*
GERINONUS. — Pro GERNONUS.
GERLA. — Lagena, vas vinarium; item corbis species; *bouteille, vase à vin et corbeille.* (A. 1402.)
GERLANDA. — Ut GARLANDA. (*Const. Sic.*)
GERLENDE. — Ead. notione. (A. 1144.)
GERLERIUS. — Mendose pro GEOLERIUS. (*H. Nem.*)
GERLONUS. — Corbis species; *espèce de corbeille.* (A. 1325.)
GERMANICA FRACTURA. — Scripturæ genus; *Vid.* SCRIPTURA.
GERMANITAS. — Titulus honorarius in epistolis episcoporum invicem sibi scribentium. (S. Aug.) — Societas, communio bonorum, qualis est inter germanos vel fratres. (*Obs. reg. Arag.*)
GERMGIA. — Agna ovis quæ nondum parit; *jeune brebis qui n'a pas encore porté;* ol. *germe.* (Irm.)
GERMIA. Ead. notione.
GERMOTA. — F. manipulus, fascis, vel mensuræ species : « Mina avenæ.. cum 250 *germotis* vessiæ. » (A. 1364.)
GERMUNDUS. — Navis species. (Gauf. Mal.)
GERNARIA. — Vasis genus, f. id quod Gallice *jarre* nuncupatur. (Petr. de Cresc.)
GERNARIUM. — Ossuarium, locus ubi ossa mortuorum reponuntur; *ossuaire, charnier.* (A. 1280.) — Ut GRANARIUM in quodam instrumento.
GERNATUS. — Hians : « Et adveniente circa mediam noctem idem testis evigilans, vidit in camera per ostium apertum et *gernatum,* tantum lumen et claritatem, quod visum fuit ei, quod incenderetur, tota domus. » (*A. SS.*)
GERNOBADA. — Ut GERNONUS.
GERNOBADATUS. — Qui longam barbam habet; *qui a une longue barbe;* ol. *guernonné.*
GERNONUS. — Barbæ pars quæ infra nares est seu mystaces; *moustaches;* ol. *guernons, grenons.*
GERNUS. — Gener; *gendre.* (A. 1148.)
GEROCOMIUM. — Locus ubi aluntur senes; *hospice, asile pour la vieillesse.* (*A. SS.*)
GEROFALCO. — Ut GEROFALDUS.
GEROLDINGA. — Mali seu pomi species, in *Capit.* Caroli Magni.
GEROLUS. — Pro GERULUS.
GERON. — Senex; *vieillard.* (J. de J.)
GERONTA. — Nutrix; *nourrice.* (*Vet. Gl.*)
GERONTECOMIUM. — Idem q. GEROCOMIUM.
GERONTEUS. — Ut GERON.
GERONTICON. — Liber continens *Vitas Patrum,* seu seniorum; *Recueil de la vie des Pères.*
GERONTICUS. — Ut GERON.
GERONTOCOMIUM. — Ut GEROCOMIUM.
GERONTUS. — Ut GERON.
GEROPAPA. — Dignus sacerdos. (*Vet. Gl.*)
GEROPREPES. — Ex Gr. ἱεροπρεπής, sacer, divinus: « Vidi virum senem, longum, *geroprepem,* hoc est dignum sacerdotem, canum, barbam prolixam habentem. » (*Mir. S. Rem.*)
GEROTOMIUM. — Idem q. GEROCOMIUM.
GERPIRE. — Pro GUERPIRE.
GERRA. — Clathrus; *barrière, balustrade, grille à hauteur d'appui.* (*Vet. Gl.*)
GERRIA. — Idem q. JARRIA.
GERRIRE. — Gestire, luxuriari. (*Vet. Gl.*)
GERRULI. — Piscis genus, gerres Plinio.
GERSA. — Cerusa; *blanc d'Espagne, céruse.* (Joan. de Garl.) — Lutum; *boue, fange.* (*Vet. Gl.*) — Equorum morbus, « Mollis inflammatio... quæ tam interiori quam exteriori parte nascitur in garectis. » (Jord. Ruf. Cal.)
GERSINNA. — Mendose pro GERSUMA. (G. Chr.)
GERSUMA. — Apud forenses Anglicos usurpatum legitur, pro *fine,* seu pecunia data in pactionem, et rei emptæ vel conductæ compensationem. Unde in venditionum formulis, et locationum chartis, hæc aut similia verba pro more inserta : *Pro tot solidis* vel *tot libris in gersumam solutis* vel *traditis.* — *Gersuma* præterea pro delicti compensatione interdum capitur.
GERULA. — Gestatorium instrumentum, quod ad dorsum gestatur; *hotte.* (*Chr. Wind.*) Vas vinarium definitæ capacitatis, atque adeo mensuræ species; *vase à vin et mesure pour les liquides.* (*St. Rip.*) — Nutrix; *nourrice.* (J. de J.) — Scyphus; *coupe, vase à boire.* (Isid.)
GERULANUS. — Gerulus; *portefaix.*
GERULPHUS. — Lupus homo; *loup garou.* (Gerv. Tilleb.)
GESA. — Idem q. GESSUM.
GESDIUM. — Isatis, glastum; *guède, pastel.* (A. 1235.)
GESI. — Fortes viri. (*Vet. Gl.*)
GESINA. — Puerperium; *accouchement, couches d'une femme;* ol. *gésine.* (Pass.) — Cessatio; *suspension, cessation.* (A. 1212.)
GESMA. — Pro GESINA. (*Leg. Norm.*)
GESSA. — Ut GESSUM. (*Vet. Gl.*)
GESSARA. — Ut GESSUM. (*Vet. Gl.*)

GESSIA. — Cicercula, leguminis species; *gesse. (Chartul. S. Joan. Anger.)*

GESSIDO. — Hostis, inimicus : « Christus... antiquum triumphavit *gessidonem.* » *(Grad. Alb.* XI s.)

GESSUM. — Gallis veteribus hasta; *arme des anciens Gaulois, espèce de pique.*

GESTA. — Acta publica, in quæ referebantur donationes, aut quævis instrumenta; historia de rebus gestis; charta donationis; instrumentum juridicum in quo testimonia de *gestis* alicujus continentur; *toute espèce d'écrits, et en particulier, récit d'une ou plusieurs actions, histoire, acte, titre de donation, procès-verbaux des dépositions des témoins.* (Pass.) — Flos, seu purgamentum recentis cerevisiæ quo pistores panes leviores reddunt; *levûre de bière.* (Mat. Par.) — Pro GISTUM, ut videtur : « Absolventes... ab omni tallia, mortallia, angaria, perangaria, *gesta,* » etc. (*Ch. Lib. de Bell.)*

GESTABILIS. — Qui facile geri seu portari potest; *portatif. Gestabile cœlum,* parva machina cœlum representans; *globe céleste.* (Cassior.)

GESTAMEN. — Sceptrum; *sceptre. (Vet. Gl.) Gestamen cunale,* gestatorium, cunæ, incunabula *(Script. rer. Fr.)*

GESTANS. — Patrinus, qui baptizandum infantem brachiis gestat, et sacerdoti baptizaturo offert; *parrain.* (S. Aug.)

GESTARE. — Continere : « Non tamen inculpabile illud fuisse putamus simulationis consultum, quod aliud *gestans,* et aliud sonans, quasi a discursu martyriali plebem compescere videbatur. » *(Conc. Hisp.) Gestare canticum,* canticum componere, offerre, vel canere. (Nicet. episc.) *Gestari* lectica, vel equo vehi; *être porté en litière ou à cheval (Vet. Gl.)*

GESTARIUM. — Pro GESTATORIUM.

GESTARIUS. — Cibus, quia ferculo gestatur ; *mets. (Vet. Gl.) Vid.* GESTORIUM.

GESTATORIUM. — Lectica; *litière.* (Pass.) — Feretrum, in quo sanctorum jacent reliquiæ. (Pass.)

GESTICULATIO. — Habitus corporis. (Alexand. III PP.)

GESTIO. — Superbia; *orgueil, vanité.* (Mon. S. Gal.)

GESTIUM. — Pro GISTUM.

GESTOR. — *Agens negotiorum,* idem q. AGENS. (Mad.)

GESTORIUM. — Ferculum; *mets, plat de viande.* (Ugut.) — Lectulus; *petit lit. (A. SS.)*

GESTUM. — Pro GISTUM.

GESTURA. — Agendi ratio; *manière d'agir, procédé, méthode, règle.* (Elmh.)

GESTUS. — Habitus, vestitus forma. *(A. SS.) Gestus monachales,* archivum seu regestum monasterii. (*Ch.* s. IX.)

GETA. — Collecta, contributio, pro CONJECTA.

GETABA. — In quodam instrumento a. 1264 videtur esse pro *octava.*

GETTA. — Italis, domuncula, vel taberna porrecta vel projecta : « Possit in dictis logiis et *gettis* ludere. » *(Cod. Ital.)*

GETTUS. — Laqueus accipitris; *Vid.* JACTUS.

GETUS. — Idem, ut videtur, quod CALCUM, id est calcatio frumenti dum mensuratur; dicitur autem *getus,* seu *jactus,* quia mensura quasi jacitur, seu agitatur, vel percutitur, ad calcandum in ea frumentum. (A. 1248.)

GEVELINA. — Hastæ seu spiculæ species; *javeline;* ol. *geveline.*

GEULERIUS. — Pro GEOLARIUS, custos *geolæ* seu carceris. (A. 1327.)

GEUMANTIA. — Ars e terra vaticinandi idem q. GEOMANTIA.

GEUMNATICUS. — Pro GEOMANTICUS.

GEUSIÆ. — Genæ; *ioues;* ol. *jeues.* (Mar. Emp.)

GEUSII. — Flandris, nuncupati Calvinistæ vel Lutherani s. XVI; qua etiam appellatione donati primi ex Hollandia, qui pro tuenda libertate societatem inierant; *les gueux.*

GEXTUM. — Pro GISTUM.

GHERRA. — Locus virgultis obsitus, terra inculta; *terre inculte, broussailles, friche. (St. Plac.)*

GHIARIA. — Italis, glarea, locus arenosus; *gravier. (Chr. Est.)*

GHIAZERINO. — Species vestis militaris; *Vid.* JAZERAN.

GHIGETUM. — Apud Italos, repagulum, agger quo aqua continetur ne in agros excurrat; *digue, barrage.*

GHILANDA. — Corona, sertum; *guirlande.* (Mur.)

GIALLUS. — Flavus; *jaune. (A. SS.)*

GIALNISCO. — Generosus, Neapolitanus equus; *cheval de Naples;* ol. *genest de Naples.*

GIARA. — Italis vasis species; *jarre.*

GIARDINARIUS. — Italis hortulanus; *jardinier.*

GIAVARINA. — Apud Italos, telum missile, jaculum; *javeline, javelot.*

GIAVELLA. — Italis marges, spicarum manipulus; *gerbe;* ol. *giavelle, javelle.*

GIAVELOTUS. — Idem q. GIAVARINA.

GIBA. — Capsa, arca, theca reliquiarum, quia arcuata sic dicta; *châsse, reliquaire.* (A. 1348.) — Onus, fascis statutæ quantitatis; *charge, sorte de paquet d'un poids déterminé.* (A. 1301.)

GIBACARIA. — Marsupium; *bourse large et aplatie;* ol. *gibacier, gibecière.* (A. 1336.)

GIBACERIA. — Ead. notione. (A. 1336.)

GIBASSERIUS. — Ead. notione. (A. 1506.)

GIBBA. — Gibbus, tuber, tumor; *grosseur, protubérance, bosse. (A. SS.)*

GIBBATUS. — Gibbosus; *qui est bossu. (Script. reg. Fr.)*

GIBBEROSUS. — Ead. notione. *(Vet. Gl.)*

GIBBOROSUS. — Pro GIBBEROSUS.

GIBBOSITAS. — Gibbi deformitas, tumor; *bosse, gibosité. (Vet. Cod.)*

GIBELLINITAS. — Gibellinorum factio; *le parti des gibelins.*

GIBELLINUS. — Cujusdam factionis in Italia et Germania assecla; *gibelin.* (Pass.)

gibellina pellis, pellis martium seu mustelarum; *peau de martè*, *zibeline.* (Pass.)
GIBERIA. — Pro GIBECERIA. (A. 1456.)
GIBESSERIUS. — Idem q. GIBASSERIUS.
GIBETUM. — Furca patibularis; *potence, gibet, fourches patibulaires.* (W. Brit.)
GIBICERE. — Aucupari; *chasser, et particulièrement faire la chasse aux oiseaux;* ol. *gibecer.*
GIBIETTUM. — Tempus aucupandi; *temps de la chasse.* (A. 1293.)
GIBILINA. — Ut GEVELINA. (A. 1461.)
GIBOSTARE. — Ut GIBICERE. (*St. Cluniac.*)
GIETIVUS. — Qui vadimonium deseruit; *qui n'a pas comparu en justice, qui a fait défaut.* (A. 870.)
GIETUS. — Idem q. GISTUM. (A. 1254.)
GIEVERINA. — Idem q. GEVELINA. (*St. Plac.*)
GIEZIA. — Crimen *Giezi.* (Pet. Cantor.)
GIEZITA. — Qui, ut alter *Giezi* munera recipit. (S. Bern.)
GIFFARDUS. — Herodius, falconis species, idem q. GERFALCHUS.
GIFFARE. — Titulum, seu signum apponere: « Nam si iterum contemptores exsistant, et per publicam auctoritatem domus vel casæ eorum *giffentur* » (*Leg. Lud. imp.*); id est, signo quodam sequestri apprehendantur, a curia sive fisco. *Vid.* WIFA et CIFRA.
GIGA. — Instrumentum musices; *sorte d'instrument de musique à vent;* ol. *gige*, *gigne.* — Pro *Biga* apud Rigord.
GIGANS. — Gigas; *géant.* (Mab., *Lit. Gal.*)
GIGATOR. — F. æditauus, Gal. *gagier*, seu domesticus *gagio* seu mercede conductus. (A. 1184.)
GIGLIATI. — Nummi, ut quidam volunt, argentei, in quibus lilium, quod insigne est Gallorum, insculptum erat.
GIGNACIUM. — Generalis locus exercitiorum; *gymnase.* (*Vet. Gl.*)
GIGNADIUS. — Incantator, sortilegus, qui hominum *gignentias* inquirit; *enchanteur, sorcier, astrologue.* (Joh. Sarisb.)
GIGNASIA. — Pro *gymnasia.*
GIGNASIUM. — Pro *gymnasium.* In quodam instrumento idem valet ac *monasterium.*
GIGNENTIA. — Generatio; *naissance, génération.* (Mart., *Ampl. Col.*)
GIGNIA. — Exercitium quod fiebat in gymnasio; *exercice gymnastique.* (*Vet. Gl.*) — Pro *gingiva.* (*Vet. Gl.*)
GIGNOSITA. — Doctor. (*Vet. Gl.*)
GIGOTTUS. — Monetæ Cameracensis minutissimæ species; *petite monnaie cambrésienne.*
GILBOGUS. — « Si quæratur quid sit *gilbogus*, dicendum est, quod *gilbogus* est quis, si unius tantum noctis ætatis exstiterit, et ad habendum bona ordinatus, aut in bonis possessus exsistat, si, ut dictum est, obierit, Ecclesia tunc suum debitum obtinebit. » (A. 1229.)
GILBOSUS. — Pro GIBBOSUS.
GILDA. — Fraternitas, sodalitium, contubernium, curia, collegium, solutio, præstatio, quod qui ejusmodi sodalitia et confraternitates ineunt, pecuniam ad communes usus conferant, et solvant; *association, société, confraternité, collége, compagnie, corps de métier, corporation, cotisation, prestation;* ol. *gilde, ghende.* (Pass.)
GILDABILIS. — *Gildo* obnoxius seu *geldi* pensitationi; *sujet au gild; Vid.* GILDUM.
GILDAGIUM. — Vectigal, tributum, præstatio; *prestation, redevance.* (A. 1209.)
GILDALIS. — Societas; ut GILDA. (A. 1240.)
GILDARE. — Anglo-Saxonibus, solvere, præstare, præbere, vel *geldum* exsolvere; *payer, acquitter les redevances*
GILDHALLA. — Locus, in quo exponuntur merces nundinariæ, vulgo *halla;* vox composita ex *ghildo*, collegium, fraternitas, societas et *hall* domus, quasi domus confraternitatum; *halle, marché couvert.*
GILDIA. — Idem q. GILDA.
GILDONES. — Pro *congildones; membres de la gilde, coassociés.* (*Ch. Scot.*)
GILDONIA. — Idem q. GILDA.
GILDSEYRA. — Ead. notione.
GILDUM. — Solutio, præstatio, vectigal, tributum, ut GILDAGIUM.
GILIATUS. — Nummi species, idem q. GIGLIATUS.
GILIO. — Germanus; *frère germain.* (*Ann. Ben.*)
GILIUM. — Lilium, apud Italos; *lys.*
GILLA. — Fraus, mendacium, illusio; *Gal. tromperie, fourberie, mensonge;* ol *gille, guille;* unde pro ludus aleatorius vel mimicus. Lusores alearum et *gillarum*, apud Menot.
GILLAGIUM. — Pro JALLEAGIUM. (A. 1269.)
GILLO. — Lagena, vas vinarium; *sorte de vase à contenir du vin, pot.* (*Vet. Gl.*)
GILLOMICHAEL. — Idest, *puer Michaelis.* (*A. SS.*)
GILLONARIUS. — Officium palatinum apud Wisigothos, quod idem videtur, q. apud Gallos BUTICULARIUS.
GIMBOSUS. — Pro *gibbosus.* (*A. SS.*)
GIMBUS. — Pro *gibbus.* (*Ibid.*)
GIMNAREMUS. — Vitis species; *sorte de vigne.* (Pet. de Cresc.)
GINATIUM. — Pro *gymnasium.* (*Vet. Gl.*)
GINDON. — Species panni, f. pro SINDON. (A. 1377.)
GINESTUS. — Genista; *genêt.* (Bal. II., *Tutel.*)
GINETA. — Facultas scindendi *genistas*, vel iis utendi; *permission donnée au vassal de couper le genêt sur les terres du seigneur.* (*Ch. Norm.*)
GINETTERIA. — Lanceæ seu jaculi species; *sorte de lance ou de iavelot;* ol. *genetaire.*
GINGIBER. — Zinziberis; *gingembre.* (S. XIV.)
GINGIBRETUM. — Ead. notione. (A. 1304.)
GINGIMBER. — Ead. notione. (A. 1304.)

GINGINA. — Pro *gingiva*. (J. de J.)

GINGIPEDIUM. — Scorbutus; *scorbut*. (Rein. Snog.)

GINIBRERA. — Locus juniperis consitus; *lieu planté de genévriers*. (A. 1460.)

GINICIUM. — Pro GYNÆCEUM.

GINOCHIUM. — Geniculum; *genou*. (A. SS.)

GINOFLATA.—Flos caryophyllæus; *giroflée*. (A. 1488.)

GINPLA.—Peplum; *guimpe*. (A. 1202.)

GIOIA. — Gaudium; *joie*. (*A. SS*.)— Gemma, lapis pretiosus; *gemme, pierre précieuse*. (*Cod. Ital. Dipl*.)

GIOSTRA. — Monomachia ludicra; *joute, carrousel, tournoi*. (Mur.)

GIOSTRARE. — Hastis concertare, decurrere; *jouter, figurer dans un tournoi*. (Id.)

GIOTA. — *Giota bladi;* idem q. MENSURATICUM, quod pro mensura frumenti a domino fori exigitur; sic dictum, quia mensura quasi *jacitur* seu agitatur ad calcandum in ea frumentum. (A. 1275.)

GIOVATICUM. — Commodum, fructus, emolumentum; *avantage, profit, fruit*. (A. 1143.)

GIPO. — Tunicæ exterioris species quæ ab hominibus, tam laicis quam religiosis, gestabatur; *culotte, pourpoint, souquenille*, etc.; ol. *gipe, gipon*.

GIPONUS. — Ead. notione.

GIPPALICANA. — Scripturæ genus. *Vid.* SCRIPTURA.

GIPPERIUS. — Gypsarius; *plâtrier*. (A. 1432.)

GIPPUM. — Gypsum; *plâtre*. (Id.)

GIPPUS. — Fur; *voleur*. (*Vet. Gl.*) — Pro *gibbus*. (Althelm.)

GIRACULUM. — Illud cum quo pueri ludunt, quod in summitate cannæ vel baculi volvitur et contra ventum cum impetu defertur; *moulinet que les enfants mettent au bout d'un bâton pour tourner contre le vent*. (*Vet. Gl.*)

GIRAFA.—Nabis species, camelopardalis; *girafe*.

GIRAPIGRA.— Quædam optima medicina. (W. Brit.)

GIRARE. — Ambire, circumdare, circumire; *entourer, aller autour, tourner;* ol. *girer*. (Pass.)

GIRATA. — « Sanctam Mariam in casis, cum *girata*, id est, piscaria in Fucino. » (B. Hon. III PP.)

GIRCA.—Alabastrum; *albâtre*. (*Ch. Hisp*.)

GIRDELLA. — Cingulus, zona, seu potius rota hauritoria, in legib. burgorum Scoticorum.

GIRELLA. — Piscis genus; *espèce de poisson*.

GIRENS.—Auctor, qui cavet de evictione; *garant, répondant, caution*. (*Chart. eccl. Auxit.*)

GIRESTUS. — F. pyrgus, fritillus, sic dictus, quod in eo tessaræ *gyrentur* antequam jaciantur; *petite tour de bois sur le damier, garnie intérieurement d'échelons et présentant extérieurement une ouverture par laquelle sortent les dés qu'on y jette:* « Inhibemus etiam ne aliquis de dicto loco ad taxales seu *girestum* ludat. » (*St. Ord. S. Jacob. Hosp.*)

GIRFALCO.— Falconis species; *espèce de faucon qu'on employait à la chasse, gerfaut*.

GIRGATHUM. — Lectus, in quo amentes et spiritibus vexati immundis vincti detinentur; *lit de force à l'usage des fous furieux*. (Amal.)

GIRGILLUS. — Instrumentum femineum quod alio nomine dicitur *volutorium;* quia vertendo in *girum* inde fila devolvuntur; *dévidoir*. (J. de J.) — Lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendum aquam; *poulie dans la gorge de laquelle glisse la corde d'un puits*. (Id.)

GIRLANDA. — Coronula, sertum; *guirlande, couronne*. (Ap. Mur.)

GIRO. — Pars vestis; *vêtement qui couvre le ventre, tablier;* ol. *giron*.

GIROFALCO. — Idem. q. GIRFALCO.

GIROLI. — Idem q. GERRULI.

GIRPISCERE. — Rei alicujus possessionem dimittere, ut GUERPIRE. (A. 1235.)

GISARE. — Jacere; *être couché, reposer;* ol. *gésir*. (A. 1315.)

GISARMA. — Gesum, spiculum; *hallebarde, pique;* ol. *gisarme*.

GISCELLUS.— Locus, ut videtur, in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia; *partie du lit d'une rivière où l'on a placé des pieux pour la pêche;* ol. *gord, guidel*. (A. 1029.)

GISEL. — Testis; *témoin*. (*Lex Long*.)

GISELON.—Sagittæ ferrum; *fer de flèche*. (*Vet. Gl.*)

GISILES.—Testes, sive obsides, in munimentum alicujus pacti, aut traditionis; *témoins d'un accord ou otages donnés comme garantie de l'exécution des conventions*. (*Leg. Long*.)

GISSUM. — Pro *gypsum*. (*Ch. Hisp*.)

GISTA. — Jus hospitii, idem q. GISTUM. (A. 1293.) — *Gista aquæ*, in *Mon. Angl.*, idem q. Gallic., *jet d'eau*.

GISTELLUS. — Idem q. GISCELLUS. (A. 1029.)

GISTIUM. — Idem q. GISTUM. (A. 1190.)

GISTIUS. — Ead. notione. (A. 1190.)

GISTUM. — Hospitium, jus, quod dominis feudalibus competebat in vassallorum suorum prædiis, qui statis ac condictis vicibus eos in domibus suis hospitio et conviviis excipere tenebantur; quod quidem jus *mansionaticum*, sub prima et secunda regum Francorum stirpe, sub tertia vero *gistum, procuratio, cœnaticum, comestio, pastus, prandium* dictum; *droit de procuration, de past ou de gîte, en vertu duquel le seigneur en voyage pouvait loger avec ses gens dans la maison de son vassal*.

GITA. — Impositio, vel potius æqua impositionis partitio; *taxe, redevance*, ou mieux, *répartition d'un impôt*. (*Ch. Hisp*.)

GITAGIUM.— Exactio, impositio quævis, etc., ut GITA. (A. 1227.)

GITARE. — Expellere; *chasser, mettre hors*. (A. 1227.)

GITEIA. — Projectura; *saillie, avance:* « Super *giteiam* domus. » (A. 1243.)

GITERNARIUS. — Qui pulsat instrumentum musicum, quod Angli vocant *gittern; joueur de guitare.* (Littel.)

GIUGIARIUS. — Inter ministros archiepiscopi Mediolanensis recensetur in quodam instrumento. (Ap. Mur.) An qui potiones ex zizypho, Ital. *giuggiola.* parabat?

GIZERIA. — Gigeria; *gésier.*

GLABELLA. — Interstitium illud sine pilis, quod supercilia supra nasum disterminat. (J. de J.)

GLABRIO. — « Omnium noverit industria, quod Aymo, qui erat *glabrio*, concesserit. » (*Vet. Ch.*) Quo loco imberbem et eunuchum vel spadonem intelligi nonnulli putant.

GLACIA. — Glacies; *glace.* (*Vet. Gl.*)

GLACIARE. — Gelascere; *se glacer.* (Mur.)

GLACIECULA. — Diminut. a *glacia.* (*Vet. Gl.*)

GLADIALITER. — « Pluries in manibus et pedibus et latere sibi videatur clavis et lancea se fore *gladialiter* perforatam. » (*A. SS.*) Id est *tanquam gladio.*

GLADIARE. — Gladio cædere; *frapper, tuer avec l'épée.* (*A. SS.*)

GLADIARIUS. — Qui facit gladios; *ouvrier qui fait des épées.* (*Vet. Gl.*)

GLADIATOR. — Homicida, latro; *assassin, bandit, voleur.* (Bart., *Gl.*) — Dignitas et officium in curia ducis Bohemiæ, qui *gladium* ducis portat; *officier de la cour du duc de Bohême, porte-glaive.* (A. 1195.)

GLADIATORIUM. — Singulare certamen; *combat singulier, duel.* (*Vet. Gl.*)

GLADIATURA. — Congressus gladiatorum, ludicra equestris pugna; *joute, tournoi.* (Lamb. Ard.)

GLADIFER. — Cracoviensibus, officialis qui quotiescunque princeps in publicum cum pompa procedebat, ejus gladium præferebat; idem q. GLADIATOR apud Bohemos.

GLADIOLUM. — Carex, vel carectum; *glaïeul.* (Mat. Par.)

GLADIUS. — Jus gladii, merum imperium; *droit du glaive, souveraine puissance, droit de vie et de mort.* (*Ch. Norm.*) — Lamina gladii vel cultelli; *lame de sabre ou de couteau.* (A. 1352.) — Mors; *mort:* « A Toleto fugam arripientem *gladio* patibuli jugulat. » (Isid.) — Pro sexu virili sumitur, ut *fusus*, pro muliebri; *le sexe mâle, les hommes.* (*Spec. Sax.*) — *Gladius spiritualis*, jurisdictio ecclesiastica; *juridiction ecclésiastique, glaive spirituel.* (*Reg. ac. Cap. Ecc. Lug.*) *Gladius cereus;* candelæ cereæ majoris speciei; *cierge de la plus grande dimension.* (*Cal. Ecc. Cam.*) *Gladii deditio* vel *positio*, abdicatio; *déposition ou livraison de l'épée, symbole d'abdication.* (Cæs. Heist.)

GLÆVIA. — Pro GLEBA.

GLAGA. — Crates, tabula, viminibus aut virgultis contexta; *claie.* (*Flet.*)

GLAIOLIA. — Gladiolus, seu carectum, locus glaiolis consitus; *glaïeul* ou *lieu plein de glaïeuls.* (*Chart. S. Vandr.*)

GLAIUS. — Gladius, lancea, hasta; eques lancea armatus; *épée, lance; et par extension, cavalier armé de la lance.*

GLAIVUS. — Ead. notione. (A. 1380.)

GLANA. — Pugillus spicarum, alliorum, etc.; *poignée, petite gerbe, paquet.* (A. 1246.)

GLANCELLA. — « Pœnitentia bibentis quod intinxerat *glancella* (id est ancella in utero habens filium) vel cohabitationis (f. *cohabitantis*) cum ea, XL (*dies*) in pane et aqua. » (*Lib. de remed. peccat.*)

GLANDA. — Glandium pastio; *glandée.* (A. 1225.) *Vid.* GLANDIS.

GLANDACIUM. — Idem q. GLANDAGIUM. (*Cens. eccl. Rom.*)

GLANDAGIUM. — Quod pensitatur pro facultate porcos immittendi in silvam et *glande* pascendi; *droit payé pour la paisson des porcs dans les bois;* ol. *glandée, glandage.* (A. 1490.)

GLANDARA. — Aviculæ species; f. ead. q. CALANDRA.

GLANDARETUM. — Locus glandibus abundans; *lieu où il y a beaucoup de glands.* (*Cens. eccl. Rom.*)

GLANDARIA. — Glans; *gland de chêne et tout fruit qui y ressemble.* (Ugh.)

GLANDATICUM. — Ut GLANDAGIUM. (*Ch. Car. M.*)

GLANDATIO. — Glandium collectio; *action de récolter le gland, récolte du gland.* (Mart., *Lex.*)

GLANDATORIUM. — Idem q. GLANDAGIUM. (*Ann. Ben.*)

GLANDEIARE. — Porcos in silvis *glande* pascere; *mener les porcs manger le gland dans les bois.* (A. 1371.)

GLANDELLA. — Idem q. GLANCELLA. (*Ann. Ben.*)

GLANDEMIA. — Idem q. GLANDA. (*Ann. Præm.*)

GLANDIS. — Pars superior valli in munitionibus urbium: « Castrum munitissimum vallo, arte et rigido superius *glande*, inferius torrentis profunditate pene inexpugnabili, aggreditur. » (Sug.) — Glans; *gland de chêne, et tout fruit du même genre;* ol. *glandée.* (Pass.)

GLANDIUM. — Idem q. GLANDA. (*Chart. S. Sulp.*)

GLANDO. — Glans; *gland.* (Ditm.)

GLANNUS. — Pro *glavius*, ut videtur in *Ch. hist. Nemaus.*

GLANS. — Glandula, tumor; *grosseur, protubérance.* (*A. SS.*)

GLARA. — Arena, sabuletum; *gravier.* (Mur.)

GLARECTA. — Galeæ decus; *ornement du casque, cimier.* (Pez.)

GLARETUM. — Glarea; *gravier.* (*St. Avel.*)

GLARIUS. — Argillosus; *d'argile, argileux.* (*St. Pl.*)

GLARIS. — Μυθολόγος, qui narrat fabulas. (*Vet. Gl.*)

GLASIACUS. — Certa pulsandi campanas ratio, ad mortem alicujus nuntiandam; *sonnerie des cloches pour annoncer la mort de quelqu'un;* ol. *glas.* (*Eccl. Tull. St.*)

GLASIUS. — Ead. notione. (A. 1287.)

GLASSANUS. — Truttæ species, apud Hibernos. (Giral.)

GLASSUS. — Pulsatio omnium campanarum, ut GLASIACUS. (*Rit. Sues.*)

GLASTUM. — Herbæ genus; *guède, pastel.*

GLASUS. — Pulsatio campanarum, ut GLASIACUS.

GLATIA. — Planities; *glacis, esplanade.* (A. 1270.)

GLATILARE. — Dicitur de voce canum: *aboyer*; ol. *glatir.* (*Vet. Gl.*)

GLAUCITAS. — Glaucoma; *glaucome, opacite du cristallin.* (*A. SS.*)

GLAUCOMEN. — Ead. notione. (*A. SS.*)

GLAUCUMEUS. — Pro *glaucus.* (*Vit. S. Maiol.*)

GLAVA. — Ut GLAVEA. (A. 1356.)

GLAVANEUS. — Glaucus, ut videtur: « *Glavaneo* fulgebat oculo et in omnibus valde decorus. » (*A. SS.*)

GLAVARINA. — Telum missile, jaculum ut GIAVARINA. (*St. cast. Red.*)

GLAVEA. — Sagittæ species; *sorte de flèche.* (A. 1144.)

GLAVIA. — Ead. notione. (A. 1363.)

GLAVIOLUS. — Diminut. a *glavius*, lancea, hasta; *petite lance, pique*; ol. *glavelot, glaviot.* — Miles *glaviolo* armatus; *homme armé d'une lance.*

GLAVIUM. — Idem quod GLAVEA. (A. 1379.)

GLAVIUS. — Ead. notione. (A. 1377.)

GLEBA. — Fundus, prædium; *terre, fonds, héritage*; ol. *glèbe.* (Pass.) — Agri qui pertinent ad beneficium ecclesiasticum et parochiale, vel qui ecclesiis dati sunt in dotem; *biens ecclésiastiques, terres données en dot à une église.* (Pass.) — Pugillus vel fascis spicarum, alliorum, etc.; *poignée, botte.* (A. 1246.) — Corpus, cadaver; *corps mort, cadavre.* (Greg. Tur.) — F. argilla subacta, qua utuntur ad aquam continendam ne fluat; *argile corroyée.* (*Chartul. Latin.*) — *Gleba senatoria*, certum vectigal quod pro possessionibus, ac postmodum in modum oblationis, imperatori ac senatoribus pensitabatur. (Imp. Rom.)

GLEBALIS. — *Glebalis terra*, prædium ecclesiasticum, ut GLEBA. (Rym.) — *Glebalis functio, pensio, præstatio*, etc.; idem q. *gleba senatoria. Vid.* GLEBA.

GLEBARE. — « Sciendum est iterum quod Radulphus aut alius pro eo quociens in eis molendinis diem integrum operatus fuerit, excepto cum *glebaverit*, hoc est *glebas* imposuerit, » etc. (*Chartul. Latiniac.*) Suspicor glebas hic esse argillam subactam, Gall. *argile corroyée. Vid.* GLEBA.

GLEBARIÆ. — Carbones ex *glebis*; *tourbe.* (*Mon. Angl.*)

GLEBARII. — Servi glebæ seu prædio ascripti; *serfs de la glèbe, serfs qui font partie du fonds.*

GLEBATICUS. — *Glebatica servitus*, quæ prædio ascribitur; *condition servile attachée au fonds et transmissible comme lui.* (*Test. Perp., Tur. episc.*)

GLEBO. — Arator, rusticus; *laboureur, cultivateur.* (*Vet. Gl.*)

GLEINATOR. — Spicarum legulus; *celui qui ramasse les épis après la moisson; glaneur*; ol. *glaineur.*

GLENA. — Fasciculus spicarum derelictarum; *poignée, botte, petite gerbe d'épis abandonnés par les moissonneurs et ramassés après la moisson*; ol. *glaine.*

GLENAGIUM. — Ager cultus et satus, ut videtur; *terre mise en valeur.* (A. 1404.)

GLENNA. — Fasciculus; *botte, paquet, gerbe.* (A. 1308.)

GLENUM. — Frumentum; *blé*: « Unum bichetum *gleni* in molendinis suis. » (A. 1173.)

GLESCERE. — Glebescere. (S. Althelm.)

GLESIA. — Ecclesia; *église*; ol. *glise.* (*Ch. Occit.*)

GLESIASTICUM. — Beneficium quod ad ecclesiam pertinet; *bénéfice ecclésiastique.* (A. 1093.)

GLESSUM. — Succinum; *ambre jaune, succin.*

GLESUM. — Eod. significatu.

GLEYA. — Ecclesia, sacellum, basilica; *église, chapelle.* (*Vet. Gl.*)

GLIMA. — Pro *gleba*, mendose, ut videtur, corpus, cadaver: « De hæreditate S. Maximini, Trevericæ urbis episcopi, eujus *glima* oratorium S. Joannis in sinistro latere prædictæ urbis fulgentibus decorat miraculis. » (A. 926.)

GLIO. — Mollities. (Pap.)

GLIPHATICUS. — Quasi *glizzaticus*, ut videtur, a *glizzum*, linteum majoris pretii; nisi forte *gliphaticus* scriptum sit pro *griphaticus*, aulæaque altaris dicta fuerint *griphatica*, quod *griphi* in eis acupicti cernerentur. « Custos ecclesiam adornet, presbyterium atque chorum; altaria sericis *gliphaticis.* » (Guid., *Disc. Fars.*)

GLIRIUS. — Somnolentus, ignavus; *engourdi, lâche.* (Isid.)

GLIS. — Humus tenax, argilla; *terre glaise.* (*Vet. Gl.*)

GLISCERE. — Desiderare; *désirer vivement, souhaiter.* (J. de J.)

GLISCHROMARGA. — Species terræ candidæ; *marne.*

GLISERIA. — Argillæ fodina, ut videtur, seu glarea, arena, ripa: *marnière*, ou *gravier, sable, bord de rivière.* (*Mon. Angl.*)

GLISERIUS. — Æditnus, ecclesiæ procurator: *marguillier, celui qui est chargé de l'administration de la fabrique d'une église*; ol. *gliseur.* (A. 1500.)

GLISSERA. — Mensa; *table.* (Ugut.)

GLISSIS. — Species aleæ non ita pridem apud Gallos in usu; *jeu de cartes abandonné depuis longtemps*; ol. *glic.* (*Vet. Gl.*)

GLITEUS. — Cretaceus; *de craie, crayeux.*

GLITOSUS. — Argillosus; *argileux, abondant en argile.* (Id.)

GLIZZUM. — Apud Germanos, linteum, seu tella majoris pretii sic forte appellata, quod niteret ac pelluceret; *tissu, toile d'un grand prix.*

GLOA. —Ligni, seu arboris stipes, trabs; *bûche, pièce de bois;* ol. *gloe.* (A. 1350.)

GLOBA. — Junctura; *liaison, rapprochement.* (Pap.) — Summa; *total, somme. In una globa,* summatim; *en bloc.* (A. 1273.)

GLOBARE. — In unum colligere; *mettre, réunir en un seul tout.* (*Vet. Gl.*) — Globis ludere; *jouer aux boules.* (Id.)

GLOBATA ROTALIS. — Scripturæ genus. *Vid.* SCRIPTURA.

GLOBISARE. — Globis ludere, ut GLOBARE.

GLOBORARE. — Corroborare; *fortifier.* (*Cod. Ital.*)

GLOBUS IMPERIALIS. — *Vid.* PALLA.

GLOCCA. — Campana; *cloche.* (Othl.)

GLOCTORALE. — Ciconiæ clamor; *cri de la cigogne.*

GLODIUS. — F. *gladiolus,* carex; *glaïeul.* (*Cons. Lem.*)

GLODUS. — Clavus; *clou.* (*Tel. S. And.*)

GLOERIUS. — Qui arborem in *gloas* seu stipites findit; *celui qui fend un tronc d'arbre en bûches, bûcheron.*

GLOGGA. — Ut GLOCCA.

GLOMA. — Acus; *aiguille.* (*Vet. Gl.*)

GLOMERA. — Glomus; *peloton, pelote.* (*Vet. Gl.*)

GLOMERARII. — In Universitate Cantabrigiensi, commissarii ad lites inter scholares et ministros suos audiendas instituti sæc. XVI.

GLOMERELLUS. —Idem q. *Glomerarius, Vid.* GLOMERARII.

GLOMERUM.—Pallium pastorale. (Ugut.)

GLOMO.— Instrumentum rotundum quod retinetur in ore, ut teneatur os apertum; *objet rond que l'on met dans la bouche pour la tenir ouverte.* (*Mat. Silv.*)

GLORA. — Terra; *la terre.* (Amal.)

GLORIA. — Pompa, apparatus; *pompe, appareil :* « Celebrantque Pascha Domini cum magna *gloria.* » — Titulus honorarius, concessus regibus et magnatibus; *titre honorifique donné aux rois et aux princes :* « Oportet *gloriam* tuam, ut sicut nobis suggessit Paulus, patriarcha a Deo conservandæ urbis peragere. » (Anast.) — Hymnus, Gloria in excelsis; *hymne, chant religieux, le Gloria in excelsis :* « Statuerunt quod licet perdant tales distributiones, quas lucrati fuissent si ante *Gloriam* vel Epistolam cantatam in choro venissent, nihilominus in choro intrare valeant, sed distributiones non lucrentur. » (*St. eccl. Aq.*) — Una, octava scilicet, e novem partibus hostiæ divisæ in Missa Muzarabica; *la huitième partie de la sainte hostie dans le rit mozarabe.*

GLORIANTISSIMUS. — Titulus honorarius concessus archiepiscopo. (A. 852.)

GLORIARE. — Pro *gloriari.* (*Vet. Gl.*)

GLORIARI. — « Unum hoc ultimum et omnibus prædicatum, pluribusque sui comperto notissimum dicemus; quod videlicet nullus, qui ecclesiæ illi unquam intulit damnum, *gloriatus* sit in annum; et si forte pro quolibet, ut assolet, injuste illato damno, monachi ex majori monasterio, quod quidem inferius est, montem S. Ursmari scandunt reclamaturi, creditur, nec vana spes est, nunquam inultum iri. » (Fulcuin.) Ubi *gloriari* idem est ac eo, quod quis intulit, damno minime frui, nec ob id inultum manere.

GLORIATIO.— *Vid.* CRUX.

GLORIETA. — Ædificiolum altius; *petite construction qui domine une maison, belvédère;* ol. *gloriette.* (*St. Med.*)

GLORIFICARE. — Collaudare. (A. 863.) Celebrare, illustrare. (*Script. rer. Fr.*)

GLORIOLARI. — Gloriola et vanitate affici; *être plein de gloriole, de vanité, de présomption.* (Goz.)

GLORIOSE. —Honorifice; *honorablement, avec distinction.* (A. 1355.)

GLORIOSITER — Gloriose; *d'une manière glorieuse.* (Eulog. Cord).

GLORIOSUS. — Titulus honorarius magistratus : « *Gloriosus* patricius. » (Anast.)

GLOS. — Pro *gloria.* (Frideg.)

GLOSA. — Pro GLOSSA, interpretatio; *glose.* (A. 1408.)

GLOSARE. — Pro *glossare.* (Ach., *Spic.*)

GLOSATURA. — Ut GLOSSA, interpretatio. (Mur.)

GLOSOCHOMUM. — Feretrum, loculus vel sepulcrum; *cercueil, niche ou tombeau :* « Alii salicum vimine intexebant crates, alii tondebant salicum ramos, qui operiebant *glosochomum :* » (Agnel.) Ubi jacebat corpus defuncti.

GLOSSA. — Lingua, idioma; *langage, idiome, langue.* (Frid.)— Imago, exemplum; *image, modèle, exemple.* (Alan.) — *Glossa vocabuli,* vocis etymon; *étymologie.* (*A. SS.*)

GLOSSARE. — Denudare, aperire; *mettre à nu, mettre à découvert.* (Alan.)

GLOSSATOR. — Glossarum scriptor, interpres; *glossateur, commentateur.* (Pass.)

GLOSSATUS LIBER. — Glossis elucidatus; *ouvrage élucidé, éclairci au moyen de gloses.* (Pass.)

GLOSSELLA. — Parva glossa, annotatiuncula; *petite glose, annotation de peu d'étendue ou de peu d'importance.* (*A. SS.*)

GLOSSES. — « Ecclesiam autem S. Afræ, quæ a paganis fuerat cremata, adhuc reædificata non erat sed tugurium *glossibus* tectum, altaria ab imbribus et intemperiebus defendebat. » (Gerard. Pr.) Incertum an culmos, vel scandulas intelligat.

GLOSSOGRAPHUS. — Ut GLOSSATOR. (Pass.)

GLOSSULA. — Ut GLOSATURA. (*Vet. Gl.*)

GLOTONUS. — Scurra, mimus, ganeo, homo libidinosus; *bouffon, vaurien, débauché;* ol. *gloute, glouz.*

GLOTORARE. — Clangere, voce ciconia.

GLOVIDENUS. — Ut GLUVIDENUS.

GLUER. — Palea, calamus; *paille;* ol. *glui.* (A. 1329.)

GLUERE. — Glubere, corticem detrahere; *écorcer*

GLUNNIRE. — Pro GRUNNIRE. (Hild. Cen.)

GLUTINATORIUM.—Glutinum; *colle, glu, gluten.* (*Vet. Gl.*)

GLUTINUM. — *Glutinum familiaritatis*, necessitudo, qua quis cum altero conjunctus est; *nécessité, obligation où l'on se trouve de se joindre à un autre.* (*Script. rer. Fr.*)

GLUTINUS. — Coagulatus; *épaissi, figé.* (*A. SS.*)

GLUTIRE. — Nubere alicui; *se marier, épouser.* (*Vet. Gl.*)

GLUTIS. — Terra tenax; *terre glaise, argile.* (Alex.-Ial.)

GLUVIDENUS. — Pro imperitus usurpatur in Ennodii epist., ubi nonnulli intelligi volunt *gnovidenus*, ab Ital. *gnocco*, insulsus, imperitus.

GNANUS. — Pro *nanus*, pygmæus; *nain, pygmée.*

GNARIFICATIONES. — Sermones; *discours, entretiens.* (Pap.)

GNARITUR. — Pro *cognoscitur.* (*Vet. Inst.*)

GNARUM. — « Tabolerium unum laboratum ad *gnara* et de jaspide cum scacchis et merellis. » (Mur.)

GNARURARE. — Gnarum seu notum facere; *faire connaître, informer.* (*Vet. Gl.*)

GNARURIS. — Gnarus, notus; *qui connaît, qui sait.* (*Vet. Gl.*)

GNATARE. — *Gnatos* seu filios procreare; *engendrer.* (*Vet. Gl.*)

GNATICA. — « Sed inclusi parum curabant hujusmodi jactus lapidum et sagittarum... tuto latentes in cryptis et *gnaticis.* » (W. Brit.)

GNATICIDIUM. — Liberorum cædes, et parricidium; *meurtre commis sur des enfants et parricide.* (*Vet. Gl.*)

GNATONICUS VIR. — *Gnatonicus vir*, ut *gnatho*, parasitus, vel vir impurus et nihili; *parasite, débauché, homme de rien.* (H. Hunt.)

GNATUS. — Pro *natus.*

GNAVARE. — Pro *navare*, operam dare. (Isid.)

GNOMOLOGIA. — Sententiarum prolocutio. (Roch. Pir.)

GNORITUR. — Cognitum sive compertum est (Pap.) *Vid.* Gnaritur.

GNOSOCOMIUM. — Domus infirmorum, pro Nosocomium. (*Vet. Gl.*)

GNOSTICUS. — Doctus, peritus; *savant, lettré.* (Mad.) *Gnostici*, hæretici, quorum hæresis a Nicolao Antiocheno fluxit, ut auctor est Philastrius; *gnostiques.*

GOA. — Massiliensibus, mensura trium palmorum; *mesure de trois palmes.*

GOBEL.—Calix, poculum, culullus; *coupe, vase à boire, gobelet.*

GOBELETUS. —Ead. notione. (Pass.)

GOBELINUS. — Dæmon; *démon familier, lutin, esprit follet;* ol. *gobelin.*

GOBELLUS. — Cyathus; *gobelet.* (A. 1358.)

GOBELLUS. — Ead. notione. (Pass.)

GOBIA. — Germanis pagus, regio; *pays, canton.*

GOBINETUS. — Pro Gobeletus. (Mart.)

GOBIUS. — Vinatoria falcula; *serpette.* (Lud.)

GOBOLETUS. — Idem q. Gobel. (Mur.)

GOBONATUS. — Una parura pro tualliis altaris *gobonatis* de armis et lozingis paruræ pro albis de una secta, *gobonatis* de armis et lozingis bluetis de perlis in auro. » (*Mon. Ang.*) Gallice ut videtur, *relevé en bosse.*

GOD.— Saxonibus bonus: « *Goda* puella, » bona puella. (*A. SS. Ben.*)

GODA. — An idem quod Godia, usura; *usage, jouissance.* « Hæc sunt charitates artocoparum quæ redduntur in Natale Domini, etc., cum pane et vino, episcopo IV, cantori I, Hamelino de Marce II, propter *godam.* » (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

GODALA. — Species cerevisiæ; *bière*; ol. *goudale.*

GODANDARDUS. — Hasta brevior Flandrensibus familiaris; *courte pique, espèce de bâton ferré;* ol. *godendart, godenhoc.*

GODARDUS. — Ead. notione. (A. 1351.)

GODEBERTUS.— Militaris vestis species; *partie de l'armure, la même que la chemise de mailles.* (A. 1298.)

GODENDUS. — Idem q. Godardus. (A. 1354.)

GODETUS. — Scyphi species; *godet.* (*St. Ord. Cart.*)

GODIA. — Ususfructus; *jouissance.* (A. 1398.) — Bona quævis quibus aliquis gaudet, fruitur, agrorum fructus; *revenus, rentes, profit.* (*St. Mont. reg.*)

GODIMENTUM. — Ead. notione apud Italos.

GODIRE. — Uti, frui; *jouir de, avoir la jouissance de.* (A. 1352.)

GOFETUS. — Cardo; *gond.* (A. 1334.)

GOFFO. — Ead. notione. (A. 1435.)

GOGNA. — Italis numella versatilis; *pilori.*

GOGOLACIA.— Species retis qua capiuntur pisces; *filet de pêche.* (Pet. de Cresc.)

GOGRAVIUS. — Apud Germanos præses aut judex pagi; *juge inférieur.*

GOHARDICUS. — Pro Goliardicus: « Ludos indecentes et inhonestos atque ludos *gohardicos*, larvaticos, histrionicos, » etc. (*Const. Carm.*)

GOIA. — Falcis species; *serpe;* ol. *goie, goiart.* — Pagus, regio; *pays, quartier, canton.* (*A. S.*)

GOILART. — Monetæ Petricoricensis species; *sorte de monnaie périgourdine.*

GOIO. — Clavicula ferrea, vel lignea; *goujon.* (A. 1206.)

GOLABUS. — Species navigii minoris apud Genuenses.

GOLAFRUS. — Navis species, eadem q. Golabus.

GOLDIA. — Idem q. Godia. (A. 1496.)

GOLEBRUS. — Idem q. Golabus.

GOLENA. — Parvus lacus apud Britannos; *petit lac, pièce d'eau de peu d'étendue.*

GOLERIUM. — Gula, seu *collum vestis; le haut ou l'ouverture d'une tunique*; ol. *golle, gollée.*

GOLFA. — Forte gurges: « Molendinum

in flumine... cum duabus *golfis.* » *Vid.* Gordus.

GOLFUS. — Sinus; *golfe.* (Bern. de Breyd.)

GOLIA. — Testudo; *tortue.* (*Vet. Gl.*)

GOLIARDENSIS. — Idem q. Goliardus. (A. 1239.)

GOLIARDIA. — Histrionia, professio *goliardi*, seu histrionis; *métier d'histrion, de bouffon* (Mart. *Anecd.*) — Fraus, astutia, dolus; *fourberie, tromperie;* ol. *goliardie.* (A. 1319.)

GOLIARDIZARE. — *Goliardorum* seu helluonum more agere, illos imitari; *agir en bouffon ou en glouton.*

GOLIARDUS. — Bufo, joculator, histrio; *bouffon, histrion;* ol. *goliart.* (Pass.) — Monetæ minutioris genus in pluribus Galliæ provinciis; *petite monnaie appelée goliart.*

GOLLA. — Canalis, aquæ decursus, locus cavus per quem aquæ decurrunt; *canal, lieu bas et creux où coule l'eau, ravin;* ol. *golot.* (A. 1377.)

GOLOLA. — Testudo; *tortue.* (*Vet. Gl.*)

GOMARUS.— Piscis, f. *prottomarus*, astacus; *homard.* (*Vet. Gl.*)

GOLTA. — Gena; *joue,* Vascon. *gaouto.* (A. 1317.)

GOMBARIA. — Navis species apud Venetos; *sorte de navire en usage dans la marine vénitienne.* (A. 992.)

GOMBATA. — Fascis cannabis; *botte de chanvre.* (*St. Mont. Reg.*) *Gombata lex*, ead. q. Gundeboda.

GOMBETUS. — Angulus; *coin, angle.* (Mur.)

GOMERIA. — Sarcina lanæ; *paquet de laine.* (Amal.)

GOMERIATICUM. — Tributum pro sarcinis lanarum; *droit sur la laine.* (Id.)

GOMMELLI.— Hæretici inter Valdensium sectatores.

GOMPHUS. — Pro Gumphus.

GONCIS. — Ferrea compago, clathrus ferreus; *serrure, grillage en fer.* (A. 1218.)

GONDALA. — Idem q. Godala. (Ap. Œsel.)

GONDERARIUS. — Rector *gondolæ; gondolier.* (A. 1195.)

GONDOLA. — Navigioli seu scaphulæ species qua æstuaria Veneta pertranseuntur; *gondole, nacelle vénitienne.*

GONELA. — Pensionis species quod in *gonelis* vel ad *gonelas* habendas fieret, sic dicta. (*Bul. Paul. III PP.*) — Cyclas, tunica. palla; *habillement d'homme, de femme, manteau, tunique, casaque;* ol. *gone, gonelle.* (Pass.)

GONELLUS.— Vestimenti species, ut Gonela. (A. 1469.)

GONFALO. — Vexillum; *bannière, étendard; Vid.* Guntfano.

GONFALONERIUS. — Vexillifer, etiam in Italia, præsertim apud Florentinos, supremus magistratus; *porte-étendard, et, en Italie, premier magistrat d'une ville;* ol. *gonfalonier, gonfanier.*

GONFANERIA. — Dignitas et officium *gonfalonerii* seu vexilliferi; *charge et dignité de porte-bannière.* (A. 1300.)

GONFANO. — Ut Gonfalo

GONGRUS. — Piscis species; *congre.* (Mart. *Anecd.*)

GONICUS. — *Gonica prædia*, propria, paterna; *biens patrimoniaux.* (Chop.)

GONICULARES.— Armatura qua teguntur genua; *genouillère, partie de l'armure qui protége les genoux.*

GONIO. — Idem q. Gambeso.

GONNA. — Apud Anglos machinæ bellicæ, seu missilis species, Angl. *gunne.* (Th. Otterb.) *Vid.* Gunna.

GONNUS. — Cardo; *gond.* (A. 1450.) — Idem q. Gonio. (A. 1312.)

GONONUS. — Manipulus; *poignée, botte.*

GONUM. — Vestis pellicea, ut Gunna

GOPILLATOR.— Venator vulpium: *chasseur de renards;* ol. *goupilleur.* (A. 1202.)

GORA. — Advena; *étranger.* (*Vet. Gl.*) — Italis, aquæ pluvialis ductus; *conduit, tuyau pour l'écoulement de l'eau de pluie.* (Mur.)

GORDANA. — Instrumentum piscandi; *instrument de pêche;* ol. *gourdaine, gourdane.* (A. 1187.)

GORDUS. — Gurges, locus in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia; *creux d'eau naturel ou artificiel où l'on prend le poisson;* ol. *gord, guort.* (A. 1111.)

GORETUS. — Ager viminibus consitus, quod *goris* seu canaliculis irrigare soleat; *champ rempli d'osier, oseraie.* (*St. Ast.*)

GORGA. — Gurges, ut Gordus.—Ager vepribus et dumetis obsitus, dumus densus; *lieu couvert, rempli de buissons et de ronces;* ol. *gource.* (A. 1197.)

GORGALE. — Pars armaturæ, idem q. Gorgeria. (A. 1333.)

GORGAS. — Gurges; *creux, goufre.* (A. 1322.)

GORGERIA. — Armatura, qua guttur tegitur; *partie de l'armure qui protége la gorge, gorgerin.* (A. 1297.)

GORGIA.— Rumen, ingluvies; *gésier, jabot.* (Fred.) — Fauces, guttur; *gosier, gorge.* (A. 1366.) — Fauces, angustiæ; *défilé, gorge.* (A. 1343.)

GORGIALE. — Idem q. Gorgale. (A. 1324.)

GORGIATA.—*Gorgiæ* seu colli percussio, colaphus; *soufflet.* (A. 1390.)

GORGIUM. — Mensuræ agrariæ species: « Jardinum continens unam acram et unam virgatam, et unum *gorgium.* » (*Reg. Parl. Par.*)

GORGUÆ. — Colliquiæ; *gouttières.* (*St. Mas.*)

GORGUS. — Idem q. Gordus: « Duo molendina, quatuor *gorgos*, unam domum, » etc. (*Ch. Mon. Beccens.*)

GORIA. — Italis, canalis per quem aquæ effluunt, ut Gorgia.

GORIONUS. — Mendose pro *gonionus*, cento, centunculus, idem q. Gambeso. (A. 1324.)

GORMARINGA. — Mali seu pomi species, in *Capitul.* Car. Mag.

GORNATUS. — Piscis marinus; *espèce de poisson de mer;* ol. *gournal, gournaut.*

GORNUS. — Ead. notione.
GORPIRE. — Rei alicujus possessionem dimittere, idem q. GUERPIRE. (*Chartul. eccl. Auxit.*)
GORRINARE. — Decipere, surripere; *tromper, prendre à la dérobée.* (A. 1395.)
GORRINUS. — Subductor, raptor fraudulentus; *celui qui trompe, qui vole à la dérobée.* (A. 1395.)
GORS. — Idem q. GORDUS.
GORSUM. — Danis, summa super constitutam multam erogata, vel doni nomine, ut habet Saxo grammaticus: vel *in augmentum dedecoris,* ut loquitur Sueno.
GORTIUM. — Gurges, locus in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia, ut GORDUS. (A. 1378.)
GORTUS. — Idem q. GORDUS (A. 1473.) et GORIA. (A. 1301.)
GORUM. — Calefactorii species; *sorte de chaufferette* : « Pro quibusdam *goris* æneis ad manus dominorum calefaciendum, in hieme, xx sol. » (A. 1480.)
GOSSILIA. — Tunicæ ex grassiore materia : « Prior voluit ut fratres in labore *gossilia* deferrent. » (*Chr. Windes.*) An *gossypia?*
GOSSONARIUM. — « Unum coopertorium fourratum de *gossonario.* » (A. 1287.) F. gossypium, Gal. *coton.*
GOSSUM. — Tumor; *grosseur, bosse.* (Pet. de Cresc.) — Guttur; *gosier.* (*A. SS.*)
GOSTARIUM. — Pro *gestorium.*
GOTA. — Canalis, tubus; *conduit, tuyau, gouttière;* ol. *goute.* (A. 1210.)
GOTASSA. — Arthritis; *goutte.* (*Mir. Urb. V PP.*)
GOTASSIS. — Ead. notione. (A. 1372.)
GOTERIUS. — Rivulus, canalis; *conduit, canal.* (A. 1470.)
GOTEYRIA. — Stillicidium; *gouttière.* (*Cons. S. Cruc. Burd.*)
GOTHA. — Idem q. GOTA. (A. 1244.)
GOTINA. — Ead. notione. (A. 1319.)
GOTTATA. — Alapa, colaphus; *soufflet.* (A. 1196.)
GOTTEFFLUS. — Vasculum, unde liquor *guttatim* defluit, a *gutta* et *fluere* sic appellatum; *flacon à étroite ouverture d'où le liquide ne sort que goutte à goutte.* (A. 1338.)
GOUCHETUM. — Molendinum fullonarium; *moulin à fouler le drap.* (A. 1352.)
GOUDALARIUS. — Qui facit aut vendit cervisiam; *brasseur;* ol. *gourdalier.* (A. 1240.)
GOUDENDARDUM. — Idem q. GODEANDARDUS.
GOUGULATOR. — Præstigiator; *escamoteur, trompeur, jongleur.*
GOUMON. — Alga, fucus e mari ejectitius; *algue, gouenon, varech.* (*A. SS.*)
GOUSSA. — Siliqua; *gousse, cosse.* (*A. SS.*)
GOUTERIA. — Stillicidium; *gouttière.* (A. 1232.)
GOUTTÆ. — Guttæ, lacrymæ; *gouttes.* (A. 1376.
GOUVETARIUS. — Qui res alterius curat; *celui qui a soin des affaires d'un autre, intendant, régisseur, procureur.* (A. 1415.)
GOWNA. — Vestis pellicea, eadem q. GUNNA.
GOYARDUS. — Falcis species; *espèce de faux, serpe à main, serpe emmanchée d'un long manche;* ol. *goiart.* (A. 1359.)
GOZA. — Machina bellica, eadem q. GUSSA.
GRAANTAGIUM. — Rerum creditarum pretii petitio et exsolutio; *réclamation du prix des choses qu'on a eues à crédit et payement de ce prix;* ol. *grantey.* (A. 1224.) *Vid.* GREANTARE.
GRAANTARE. — Fide et sacramento interpositis promittere, cavere; *promettre, s'engager par serment.* (A. 1297.) *Vid.* CREANTARE.
GRAANTUM. — Libitum, voluntas; *gré.* (A. 1192.)
GRABATA. — Pro GABATA.
GRABATARIUS. — Qui lectos facit *fabricant de lits.* (*Vet. Gl.*)
GRABATI. — Canonici minores Misnæ, de quibus in *A. SS.* « Interim alius paratur *grabatorum* ordo, qui horas suas secundum quod vesperi orsus est, persequitur. »
GRABATUM. — Reclinati capitis susceptio. (Pap.)
GRABATUS. — *Vid.* GRABATI.
GRABELLA. — Navis genus, F. pro CARAVELLA. — Pro GABELLA ut *grabellator,* pro GABELLATOR.
GRABOTUM. — Leviora grana frumenti cum paleis vanno ejecta; *grains légers qui, lors de l'opération du vannage, sont emportés par le vent avec les fragments de paille.* (A. 1358.)
GRACCITARE. — Dicitur de anserum voce.
GRACELLUS. — Vasis species; *sorte de vase* (A. 1256.
GRACHIUM. — Ager recens proscissus, pro GARACHIUM. (A. 1460.)
GRACILIS. — Species cornu, aut buccinæ, quæ inflata acutum et *gracilem* sonum edit; *cornet ou trompette à son très-aigu;* ol. *graile, grisle.*
GRACILLA. — Cornix; *corneille;* ol. *graille.* (*A. SS.*)
GRACILLIS. — Crassus, rudis; *grossier, rude.* (A. 1476.)
GRACULA. — Cornix; ut GRACILLA. (*A. SS.*)
GRADA. — Agri modus; ut videtur, in ch. c. a. 1050 ex archivis S. Victoris Massiliensis.
GRADALE. — Gradus; *degré.* (Lamb. Ard.) — Catini species; *sorte de jatte.* (A. 1450.) — Responsum vel responsorium quod in ecclesia canitur; *graduel, sorte de répons qui se chante alternativement.* (*Ord. Rom.*) — Liber ecclesiasticus; *graduel, livre de chant qui renferme les messes notées.* (Pass.) — *Gradale Officium,* diurnum; *l'Office du jour, par opposition à celui de nuit.* (A. 789.)
GRADALETUS. — Diminut. a GRADALUS.
GRADALICANTUM. — Liber ecclesiasticus idem q. GRADALE.

GRADALIS.—Vasis species, ut GRADALE. (A. 1010.)

GRADATUS.—Vas mensarium, catini species pro GRASALUS. (A. 1263.)

GRADARE. — Judicare; *juger, renare la justice.* (Rym.) Ubi censent nonnulli legendum esse *gardare*, tueri, defendere.

GRADARIUM.—Graduum series; *escalier.* (*Vet. Inst.*)

GRADARIUS. — Equus tolutaris; *cheval trotteur;* ol. *haquenée.* — Graduum series, ut GRADARIUM. (A. 1371.)

GRADATARIUM. — Idem q GRADARIUM. (A. 1455.)

GRADELLA. — Craticula; *gril, grille;* ol. *greil.*

GRADERE. — Gradi, ire, vaaere. (Cam. Per.)

GRADERIUS. — Annuus; *annuel.* (A. 1156.)

GRADICIA. — Crates, virgultorum fascis. (Ap. Mur.)

GRADILIS. — Fluminis meatus, ut GRADUS. (A. 936.) — *Panis gradilis*; *Vid.* PANIS et GRADUS.

GRADINGUS. — Persona in *gradu* dignitatis constituta, apud Macros in Hierolexico ex Vita S. Fructuosi, sed legendum GARDINDUS.

GRADIPES. — Avis species, eadem quæ *avistarda; outarde.*

GRADIUM. — Graduum series; *escalier.* (A. 1416.)

GRADIZELA.—Clathrus; *barrière, grille.* (A. 1294.)

GRADUALE. — Liber ecclesiasticus, ut GRADALE.

GRADUARE.—Ad gradus academicos recipere, promovere; *conférer des grades dans une université, graduer.* (A. 1409.)

GRADUATIO.—Promotio ad gradus academicos; *action de graduer dans une université.* *Vid.* GRADUARE. (*A. SS.*)

GRADUATUS. — Qui gradum adeptus est in academiis; *qui est gradué.* *Vid.* GRADUARE. (A. 1405.)

GRADUS.—In ecclesia ambo, analogium, lectrum; *ambon, partie de l'église où se chantaient l'Evangile et les leçons de l'Ecriture sainte.* (Pass.)—Annus, *année :* « Soror erat huic B. martyri nomine Willidruda tricesimum possidens *gradum.* » (*A. SS.*) — Generatio; *degré de parenté, génération.* (*Lex. Baiw.*) — Atrium ecclesiæ; *atrium; porche d'église.* (Anast.) — Trajectus maritimus, angustus maris, atque interdum fluminis meatus; quilibet etiam portus seu locus quo navigium advehi potest; *traversée, passage; point resserré entre deux mers, détroit; embouchure, lit de fleuve; lieu, point de la côte où un bâtiment peut aborder.* (Var.) — Officina; *boutique, comptoir.* (A. 1205.) — Ad honores seu ad aliquod officium ascensus, promotio; *élévation, promotion, nomination à quelque fonction.* (Ch. Sæc. IX.) — Domus contignatio, tabulatum; *plancher, étage d'une maison.* (A. 1482.) — Physicis et medicis quantitas, ut ita dicam, qualitatis; *degré.* (Pass.)

GRÆCATIM. — Græcorum more; *comme les Grecs, à la mode grecque.* (Tert.)

GRÆCATIO. — Ἑλληνισμός; *hellénisme.* (*Vet. Gl.*)

GRÆCATUS. — Græcorum modus; *mode grecque.* (Tert.)

GRÆCINGARIUM. — Merum, vel vinum Græcum; *vin pur* ou *vin grec.* (Mon. San. Gal.)

GRÆCISCUS. — Græcus, ex Græcia; *Grec.*

GRÆCIZARE. — Græce loqui, ut puto, potius quam demisse in aurem, ut interpretatur Mabill. : « Tunc inter se *græcizantes*, et subridentes nos ac celantes multa, loqui cœperunt. » (*Ann. SS. Ben.*)

GRÆCOLATIO. — Idioma scilicet ex Græco et Latino mistum; *idiome composé de mots grecs et de mots latins.* (*Vet. Gl.*)

GRÆCOLONUS. — Græcæ linguæ peritus, interpres linguæ Græcæ; *helléniste, interprête grec.* (Luitp.)

GRÆCUM.—Vinum quod etiamnum *Græco* vocant Itali, et in ea Italiæ parte quam incoluere Græci nascitur : *vinum Aminæum* Virgilio. Aliud est vinum *Græcanicum* seu *Asiaticum*, quod Βιθυνόν dicitur in Gloss. S. Bened.

GRÆCUS. — Christianus, vel paganus. *Græcos* ab ethnicis appellatos Christianos testatur Tertullianus, quod cum Christianam amplecterentur religionem, abjecta toga, pallium, quod erat philosophorum indumentum supervestiebant. Unde eorum dicterium in Christianum, qui occurrebat, *impostor et Græcus est*, apud Hieronymum. Contra, Christiani ethnicos *Græcos* appellabant.

GRAFARE. — Scribere, pingere; *écrire.* (Raim. Duel.)

GRAFARIUS.—Scriba, notarius; *greffier.* (A. 1432.)

GRAFFA.—Uncinus, manus ferrea; *croc, crochet de fer.* (A. 1247.)

GRAFFERIUS. — Ut GRAFARIUS. (A. 1476.)

GRAFFIARE. — Proprie scribere; dein tradere, in possessionem mittere, quia traditiones fieri solent charta scripta; *écrire*, et par extension, *transmettre, transférer à un autre la possession d'une chose, investir.* (A. 907.)

GRAFFILIUM. — Uncinus, fibula; *agrafe, crochet.* (*Const. Fred. reg. Sic.*)

GRAFFIO.—Stylus, ut GRAPHIUM. (*A. SS.*) —Comes, ut GRAFIO, q. *Vid*

GRAFFIOLIUM. — Surculus, taleola, ramus arboris *graphiolo* alteri insitus; *greffe.*(Fort.)

GRAFFONUS. — Uncus; *croc, pointe, crochet;* ol. *graffon.* (A. 1435.)

GRAFIA. — Scriptura; a Græco γραφή; *écriture.* (Agnel.) — Districtus *grafioni*, comitatus; *comté, grafionat.* (*Form.* Bign.)

GRAFIO. — Comes, præses, præfectus, judex; *gouverneur d'une province, comte, dans les lois barbares, et quelquefois, juge d'un ordre inférieur.*

GRAFIUM.— *Vid.* GRAPHIUM.

GRAGNOLA. — Italis grando; *grêle.* (Mur.)

GRAGULA. — Avis species, græculus vel cornix; *geai ou corneille;* ol. *graille.*

GRAHANTUM. — Cautio, ut GRANTUM. (A. 1242.)

GRAICUS COLOR. — Cæruleus: *azur.* (*Chr. Const.*)

GRAILHA. — «Recognovit se recepisse a cellario S. Victoris 400 florenses auri de *grailha.*» (A. 1362.) *Vid.* GRAYLUM.

GRALA. — Buccinæ species, idem q. GRACILIS. (A. 1312.)

GRALETUS. — In Dalphinatu, catinus sine ora. (A. 1334.) *Vid.* GRADALUS.

GRALIUM. — Idem q. GRAYLUM. (A. 1362.)

GRALUS. — Species spectaculi seu ludi apud Brunswicenses quolibet septimo anno celebrati. (Leibn.)

GRAMASIA. — Limbus; *bord, bordure.* (*Conc. Hisp.*)

GRAMATA. — Ead. notione. (A. 1197.)

GRAMATUM. — Ead. notione. (A. 1197.)

GRAMEN. — Bollandistis mensuræ species, eadem quæ Frisonibus *graes* dicitur, 240 cingas geometricas complectens, quarum singulæ pedes 14 geometricos continent. (*A. SS.*)

GRAMICA. — Limbus ut GRAMATA.

GRAMIGNA. — Porrigo, impetigo, lepræ species; *sorte de lèpre.* (*St. Mont. Reg.*)

GRAMINARI. — Gramine pasci. (*Vet. Gl.*)

GRAMIS. — Pituita oculorum; *chassie.* (Pap.)

GRAMITA. — Fimbria, limbus; *bordure, frange.* (A. 1293.)

GRAMITIA. — Idem q. GRAMATA.

GRAMLUS. — Species obventionis apud Germanos; *sorte d'impôt.* (A. 1243.)

GRAMMA. — Linea; *ligne, raie.* (*Auct. Mamot. ad lib. Jud.*) — Litteræ; *lettres, caractères de l'alphabet.* (Pass.)

GRAMMUS. — Ead. notione.

GRAMMATICASTER. — Scriba, notarius; *greffier, écrivain.* (Rob. Creyg.)

GRAMMATICELLUS. — Grammaticus parum eruditus; *petit savant qui n'a que de médiocres connaissances.* (A. 969.)

GRAMMATICUS. — Disciplinis liberalioribus instructus, eruditus; *versé dans les lettres et les sciences, savant.* (*Vet. Gl.*) — Notarius, secretarius; *greffier, scribe, secrétaire;* ol. *gramazi.* (Hier. Blanc.)

GRAMMATISTA. — Qui docetur grammaticam; *élève de grammaire.* (R. Goul.)

GRAMMATOFORA. — Apices, scriptura, diploma: « Nos itaque audivimus flagitationem illorum concupiscenti animo, et bono desiderio jussimus ei tales *grammatoforas* nostræ auctoritatis in membrana ascribi. » (Gerard., episc. Augustod.)

GRAMMATUS. — Qui sumit initium legendi, vel qui paginas legere potest. (J. de J.)

GRAMMULARE. — Purgare, mundare, massam depsere, subigere; *nettoyer, purifier, pétrir.* (Mur.)

GRAMMUS. — Idem q. GRAMMA.

GRANA. — Italis, quoddam animal cujus usus est ad tincturam ejus panni, quem vocant *scarlatum; cochenille;* ol. *graine.* — Moneta aurea Cracoviensis; *monnaie d'or de la ville de Cracovie.* (A. 1366.)

GRANAMELLUM. — Idem q. GRUTUM.

GRANARE. — In *granum* maturescere; *grainer.* (A. 1308.)

GRANARIUM. — Locus seu camera reponendis granis frumentariis; *grenier.* (Lamb. Ard.) — Horreum; *grange.* (*Lex. Alem.*)

GRANARIUS. — Idem q. GRANATARIUS in monasteriis. (*Chr. Mellic.*)

GRANAROLUS. — Italis frumentarius; *marchand de blé.* (*St. Plac.*)

GRANATA. — Moneta aurea, idem q. GRANA. — F. coccum; *cochenille, graine d'écarlate.* (A. 1373.) — Pro *gravata* seu *gabata* apud Anastasium, in Vita Honorii PP.

GRANATARIA. — Granarium, vel locus ubi frumentum venum exponitur; *grenier ou halle au blé.* (*Chr. libert. Moneti.*)

GRANATARIUS. — Officium monasticum, de quo sic Bernardus monach. Cluniac: « Secundus est qui annonam recipit, quem et *granatarium* vocamus, » etc.

GRANATELLA — Carbunculus, lapillus; *grenat, pierre précieuse.* (A. 1295.)

GRANATERIA. — Vectigal e *granariis* collectum; *taxe sur les greniers.* (*Const. Sicil.*) — Locus in quo venduntur *grana* frumentaria; *halle aux grains.* (A. 1425.)

GRANATICUM. — Vectigal e granariis, ut GRANATERIA. (S. Greg. M.)

GRANATINUS. — Carbunculus; *grenat.* (A. 1295.)

GRANATORIUM. — Locus ubi grana frumentaria venduntur; *halle aux grains.* (A. 1182.)

GRANATUS. — Carbunculus, lapidis pretiosi genus; *grenat.* (Mart., *Anecd.*)

GRANAVIUM. — Mendose pro GRANARIUM. (*Gal. Chr.*)

GRANCEA. — Area seu locus ubi bladum teritur, idem q. GRANGIA. (*Chart. S. Vandreg.*)

GRANCHERARIUS. — Qui præest *granchiæ* seu villæ, aut prædio rustico · *métayer, fermier;* ol. *grangier.*

GRANCHETA. — Diminut. a GRANCEA. (A. 1325.)

GRANCHIA. — Area et prædium, ut GRANGIA.

GRANCHIAGIUM. — Census, vectigal ex horreis, ut GRANATICUM.

GRANCIA. — Locus ubi bladum teritur et prædium rusticum, ut GRANGIA. — Cella seu *obedientia* monastica, ab abbatia pendens; *prieuré, métairie dépendant d'une abbaye.* (A. 1440.)

GRANDEA. — « Excisum est monumentum in saxea *grandea* testudinis, ab intus definitum sive obductum cæmento subtili. » (*A. SS.*) *Grandeam* interpretantur editores supremam domus contabulationem.

GRANDEDO. — Granditas; *grandeur.* (Fulg.)

GRANDES. — Vibices flagrorum, inter-

dum ipsæ flagellationes, quod catervatim instar grandinum irruant; *marques des coups de fouet, les coups de fouet eux-mêmes.* (*A. SS.*)

GRANDIFICATIO. — Amplificatio, incrementum, finium propagatio; *agrandissement.* (Mur.)

GRANDINARE. — Flagellare, castigare; *fouetter, châtier.* (*Vet. Gl.*) — Instar grandinum irruere; *tomber, se précipiter comme la grêle.* (Elmh.)

GRANDINATUS. — Grandine vastatus; *ravagé, dévasté par la grêle.* (*A. SS.*)

GRANDIOLUS. — F. *glandula*, inquit editor: « In gula mea sensi quasi *grandiolum* unum decurrere et ad partem gulæ declinare; atque tam nocte quam mane gargarizans grossum phlegma rejeci. » (*A. SS.*)

GRANDIRE. — Pro GARANDIRE, asserere, præstare, defendere; *garantir.* (A. 1202.)

GRANDISONUS. — Qui clamat voce magna; *qui crie à pleine voix.* (*Chr. S. Trud.*)

GRANDITAS. — *Præter granditatem*, præter modum; *excessivement.* (Mart., *Ampl. Col.*)

GRANDITUDO. — Amplitudo; *étendue, grandeur.* (A. 1359.)

GRANDITUS. — Enormis. (*Vet. Gl.*)

GRANDULA. — Pro *glandula. Vid.* GRANDIOLUS. (*A. SS.*)

GRANEA. — Locus, seu ædes, ubi grana frumentaria reconduntur; *grange, grenier.* (*Lex. Alem.*) — Frumentum, ut videtur, in Gest. Guid. episc. Cenom. — Genus cibi. (S. Hier.)

GRANELLUM. — Dimin. a *granum.* (*Vet. Gl.*)

GRANERIA. — Ut GRANARIUM, horreum· *grenier.*

GRANERIUM. — Ead. notione. (*G. Chr.*) — Idem q. GRANGIAGIUM. (A. 1383.)

GRANESCERE. — Dicuntur segetes cum granum formatur; *grainer.* (A. 1282.)

GRANETAGIUM. — Præstatio ex *granis* seu bladis quæ venduntur; *droit sur les grains vendus au marché.* (A. 1396.)

GRANETARIUS. — Qui *granario* præest in monasteriis; *moine chargé de la surveillance des greniers du monastère;* ol. *grangier.* (A. 1329.)

GRANGA. — Prædium rusticum; *métairie, ferme.* (A. 1084.)

GRANGATICUM. — Vectigal ex horreis; *droit sur les granges;* ol. *grangeage.*

GRANGERIA. — Horreum; *grange.* (A. 1407.)

GRANGERIUS. — Qui præest *grangiæ* seu prædio rustico, apud monachos; *moine chargé de la direction d'une des fermes de son couvent;* ol. *grangier.*

GRANGIA. — Area seu locus ubi bladum teritur; *aire, tout lieu où l'on bat le blé.* (A. 1222.) — Prædium, villa rustica; *ferme, métairie.* (Inn. III PP.)

GRANGIAGIUM. — Vectigal ex horreis ut GRANGATICUM. (A. 1292.) — Prædium rusticum, villa; ut GRANGIA; ol. *grangeage.* (A. 1426.)

GRANGIARIA. — Officium *grangiarii; charge de grangier. Vid.* GRANGIARIUS et GRANETARIUS. (Cœs.)

GRANGIARIUS. — Idem q. GRANGERIUS. (Flet.)

GRANGICA. — Horreum; *grange.* (*Tab. Vindoc.*)

GRANGIOLA. — Villula, prædiolum rusticum; *petite ferme, petite métairie.* (Henr. abb. Clarev.)

GRANGIUM. — Horreum; *grange.* (G. Hemingsf.)

GRANGIUNCULA. — Dimin. a GRANGIA. (*Chart. S. Flor. Salm.*)

GRANGNALOTA. — Vitis species; *sorte de vigne.* (Pet. de Cresc.)

GRANGUA. — Prædium rusticum; *ferme, métairie.* (A. 1231.)

GRANI. — Barbæ pars quæ infra nares est seu mystaces; *moustaches.* (Pass.)

GRANIA. — Locus ubi grana frumentaria reconduntur; *grenier.* (*Lex. Alem.*)

GRANIARIUM. — Ut GRANARIUM. (A. 1072.)

GRANIATGIUM. — Prædium rusticum, ut GRANGIAGIUM. (*Necrol. Prior. S. Rob. Corn.*)

GRANICA. — Horreum; *grange.* (*Lex. Baiw.*) — Prædium rusticum; *métairie, ferme.* (A. 1091.) — Forte animalia quævis ad *granicam* seu prædium rusticum pertinentia. (Ap. Mur.)

GRANICARIUS. — Qui præest *granicæ*, seu prædio rustico; vel f. horreo; *Vid.* GRANGIARIUS. (*St. Cap. S. Mart. Tur.*)

GRANICIA. — Germanis, limes, meta; *borne, limite.*

GRANICIES. — Ead. notione.

GRANICULUM. — Horreum; *grange.* (*Tab. Cas.*)

GRANITARIUS. — Qui præest *granario* vel forte *granicæ*, seu prædio rustico; *Vid.* GRANGIARIUS et GRANETARIUS.

GRANITELLUS. — Carbunculus, lapillus; *grenat.* (A. 1295.)

GRANITOR. — Cui *granorum* seu annonæ cura mandata est, idem q. GRANGERIUS.

GRANNAGIUM. — Idem q. GRANETAGIUM.

GRANO. — Idem q. GRANI.

GRANTARE. — Fide aut sacramento promittere, cavere; *s'engager à faire une chose, promettre;* ol. *granter.*

GRANTIA. — Locus ubi frumentum teritur, ut GRANGIA. (*Tab. S. Trin. Cad.*)

GRANTUM. — Cautio de re aliqua facienda; item voluntas, quia qui ultro cavet alicui, fidem ultro præstat; *promesse, engagement de faire une chose et chose donnée en garantie de l'exécution de cette promesse, gré, volonté, désir;* ol. *grant.*

GRANUM. — Quævis annona; *grain, toute espèce de céréales.* (W. Neub.) — Frumentum seu triticum; *blé ou orge.* (Gr. Mon.) — Coccum; *cochenille;* ol. *graingne, grain.* (A. 1328.) — Genus nummi, apud Neapolitanos, sex denariis parvulis constans; *menue monnaie napolitaine.* (Mur.) — Pondus minimum apud Gallos; *grain.* (Pass.) — *Granum scholasticum*, doctrina evangelica. (*A. SS.*)

GRANUS. — Genus nummi, pondus mi-

nimum, ut GRANUM.— Barbæ species; *moustaches. Vid.* GRANI.
GRANUTUS. — *Granis* distinctus, ornatus: *pointillé, grainé.* (Mur.)
GRAPA. — Frumenti purgamentum, quod remanet in area, frumento ventilato et purgato; *ce qui reste du froment sur l'aire après qu'il a été vanné et nettoyé;* ol. *grapier.* (A. 1209.)
GRAPADA. — Jus in pisces venales; *droit sur les poissons vendus au marché.* (*Reg. Parl. Par.*)
GRAPELUS. — Uncus vel nexus ferreus; *croc, crochet de fer,* ou *lien de fer.* (Mur.)
GRAPERIUM.—Idem q. GRAPA. (A. 1266.)
GRAPETURA. — Collectio uvarum in vineis remanentium post vindemiam; *récolte des petites grappes laissées par les vendangeurs;* ol. *grappillage.* — Vindemiarum collectio; *vendange, action de cueillir les raisins.* (A. 1293.)
GRAPHAGIA. — Scriptura; *écriture.* (*Vet. Gl.*)
GRAPHARIUS. — Ut GRAPHIARIUS.
GRAPHIA. — Scriptura, e Gr. γραφή; *écriture.* (J. de J.)
GRAPHIARE. — Scribere; *écrire.* (H. Aquil.)
GRAPHIARIUS.— Notarius, scriba; *greffier, écrivain;* ol. *graphier.* (Rym.)
GRAPHIDA.— Ead. notione. (Mab., *Mus. Ital.*)
GRAPHIO.—Vectigalium exactor; *collecteur, receveur des impositions.* (A. 1061.)
GRAPHISTA. — Idem q. GRAPHIDA. (*Bibl. Heilsbr.*)
GRAPHIUM. — Stylus ferreus, ab una parte acutus, qua exarabantur in cera litteræ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum et rursus complanabatur; *style, pointe de métal* ou *d'autre matière dont se servaient les anciens pour écrire sur des tablettes enduites de cire.* (Pass.) — Donatio, sic forte dicta quod scripto firmari solet; *donation, cession d'une chose.* (*A. SS.*) — Speciem machinæ bellicæ; *machine de guerre.* (Mur.)
GRAPHIUS.—Stylus, ut GRAPHIUM. (Pass.)
GRAPIDES. — Species avis apud Græcos.
GRAPINUM. — Frumenti purgamentum, idem q. GRAPA. (A. 1225.)
GRAPINUS. — Ead. notione. (A. 1236.)
GRAPIUM. — Racemulus; *petite grappe, grapillon.*
GRAPPELLUM. — Quoddam utensile coquinæ apud Italos. (Mur.)
GRAPPUS. — Botrus, racemus; *grappe, raisin.* (Petr. de Cresc.) — Italis, uncinus; *crochet, agrafe.* (*A. SS.*)
GRAPTI. — « Theodorus, qui a notis faciei impressis, *grapti* appellabatur. » (*A. SS.*)
GRAPU FORSI. — Langobardis, violatio sepulcri; *violation, profanation d'un tombeau.*
GRASALA. — Vasis species, ex ligno, terra metallove non unius notionis; occurrit enim pro vase rotundo largiori ac minus profundo, et pro lanci seu catini specie ad mensæ usum; *terme qui désigne des vases de la famille des jattes;* ol. *grasal, grésal.*
GRASALE. — Ead. notione.
GRASALETUS. — Ead. notione.
GRASCIA. — Italis, adeps; *graisse.* (A. 1500.)
GRASILHIA. — Ead. notione ac GRASALA. (A. 1307.)
GRASPEIS.—Pro *craspiscis*, piscis genus; *sorte de poisson de mer;* ol. *grapis, grapois.* (A. 1154.)
GRASSALHA. — Idem q. GRASALA.
GRASSAMEN. — Idem q. *crassitudo.* (*Vet. Gl.*)
GRASSARE. — Torquere: *tourmenter.* (*A. SS.*)
GRASSEDO.—Crassitudo; *épaisseur, densité.* (Eulog.)
GRASSELLA. — Idem q. GRASSELLUS.
GRASSELLUS. — Vasculi seu mensuræ frumentariæ species; *vase* ou *mesure pour les grains.* (A. 1284.)
GRASSIA. — Annona quævis apud Italos. (Mur.)
GRASSICIA.—Mare turgidum et tumens; *gros temps,* f. pro *grossicia.* (*Tab. Mass.*)
GRASSIUS.— Ostium fluminis, trajectus; *embouchure d'un fleuve.* (Lob., *H. Brit.*)
GRASSPERCIUS. — Piscis marini species, ut GRASPEIS.
GRASSUS. — Pinguis; *gras.* (Pass.)
GRATA. — Italis, crates et clathrus; *claie et grille.*
GRATANTER. — Libenter, grato animo; *volontiers, de bon gré.* (A. 1163.)
GRATARE. — Scabere; *gratter.* (J. de J.) — Promittere, stipulari; *promettre, s'engager à.* (A. 1252.)
GRATARI. — Ead. notione. (A. 1269.)
GRATERIA. — Forte pro REGRATARIA interpolatio, mangonium, seu emolumentum quod inde percipiebatur. (A. 1376.)
GRATIA. — Eucharistia; *la sainte eucharistie.* (Ita χάρις non semel apud Cyrillum et alios.) — Baptismus; *le baptême:* « Divinam *gratiam* implorare, » id est baptismum, apud S. Cyprianum: « *Gratiam* Dei consequi, » baptizari, in Chronic. Reichersp. — Dignitas imperatoria; *la dignité impériale.* (*Scrip. rer. Fr.*) — *Gratiæ:* « Sanctimoniales... in stallis suis stent ad Missas, et ad *gratias* tantum. » (*St. Ord. de Semp.*) Id est dum dicuntur preces pro agendis Deo *gratiis.* — *Gratiæ generales,* annus jubilæus quo indulgentiæ plenariæ fidelibus omnibus conceduntur sub conditionibus expressis in bullis summi Pontificis. (A. 1371.) *Gratiæ Lombardorum*, tesserarum ludus. (A. 1412.) *De gratia*, sponte, libere, benevole; *de bonne grâce, de bon gré.* (Ach.)
GRATIALIS. — Gratiosus; *obligeant.* (*A. SS.*)
GRATIARE. — Gratias agere; *remercier, rendre grâces.* (Brompt.) — Ex gratia concedere, liberare, immunem facere; *exempter, délivrer.* (*G. Chr.*)
GRATIFER. — Pro GARCIFER, famulus; *garçon, valet.* (A. 1268.)
GRATIFICARE. — Declarare se aliquid

gratum habere; *se déclarer content d'une chose.* (A. 1335.)— Gratificari, favere; *favoriser, faire plaisir à.* (*Ord. reg. Fr.*) — De re aliqua cum aliquo pacisci, componere; *régler une affaire avec quelqu'un.* (*Ibid.*)

GRATIFICARI.—Largiri, impertiri; *donner, gratifier.* (Pap.)

GRATIFICATIO. — Gratiosus assensus. (*Leg. Pol.*)

GRATIFICE. — Grato animo, ut GRATANTER. (A. 1019.)

GRATILLUS. — Funiculus limbo veli assutus; *ralingue.* (*Inf. civ. Mas.*)

GRATIONARII. — In ecclesia S. Stephani Vienn., presbyteri iidem, ut videtur, qui in parochiis dicuntur *habituati ; prêtres habitués.*

GRATIOSE. — Munifice; *libéralement, généreusement.* (A. 1482.)

GRATIOSITAS. — Gratus animus; *reconnaissance, esprit reconnaissant.* (A. 1294.) — Amabilitas, comitas; *affabilité, douceur, bonté, bienveillance.* (*A. SS.*) — *Gratiositas novitatis*, apud Tertullianum, idem quod Plinio *gratia novitatis; la grâce de la nouveauté.*

GRATIOSUS. — *Gratiosum donum. Vid.* DONUM.

GRATIROLA.—Armorum genus quæ inter arma prohibita numeratur in Stat. Vallis-Ser.

GRATIS. — Libenter, ex animo; *de bonne grâce, volontiers.* (A. 1205.) — De industria, consulto; *à dessein, avec préméditation.* (Guall. Herm.)

GRATISCUS. — Pro GRÆCISCUS.

GRATITARE. — Dicuntur anseres a sono, quem edunt.

GRATITUDINALITER.— Grati animi sensu; *avec un sentiment de reconnaissance.* (*Hist. Cass.*)

GRATIVA. — Pro GRATIA. (*Ann. Ben.*)

GRATTERARE.—De arietum voce dicitur.

GRATUITAS.—Pro *gratia*, beneficium, donum. (A. 1508.) — Titulus honorarius, quo Casianus Valenensis episc. compellat collegas suos: « Statuat *gratuitas* vestra, etc. » (Ach., *Spic.*)

GRATUITE.—Comiter, urbane; *avec bonté, avec douceur, d'une manière affable.* (*A. SS.*)

GRATUITER. — Pro *gratuito.* (Osbern.)

GRATULA. — Crates, craticula, sepimentum; *claie, grille, clôture.* (*A. SS.*)

GRATULARI.— Frui, uti; *jouir, profiter.* (*A. SS.*)

GRATULATIVE. — Gratulanter, gratanter; *en félicitant, avec des félicitations.* (Leand., episc.)

GRATULOSUS.—Gratulabundus, qui gratulatur; *qui félicite.* (Greg. Mon.)

GRATUM. — Cautio de re quadam facienda; Gal. *promesse, garantie que l'on fera une chose;* vel potius voluntas, placitum, Gal. *gré, vouloir, volonté;* unde *gratum facere* est debitum solvere, satisfacere officio; *payer ce que l'on doit, faire honneur à ses affaires.*

GRATURARE. — Conterendo permiscere; *mélanger en triturant.* (*Hist. Nem.*)

GRATUS. — Voluntas, placitum; *volonté, vouloir, gré.* — Crates; *claie, grille.* — Decipulæ seu caveæ species ad capiendas aves; *cage à piége pour prendre les oiseaux.* (*St. Cum.*) — Tomentum, lanæ deterioris species; *bourre, espèce de mauvaise laine;* ol. *gratuise, gratisse.* (A. 1466.)

GRATUSA. — Rodula; *râpe, ustensile de cuisine;* ol. *gratuse.* (A. 1320.)

GRAUGIA. — Gravamen, ut GRAVIDO.

GRAVA.— Lucus, arboretum, fructotum, arbustum, nemus; *bois, bosquet, verger.* (*Mon. Angl.*)

GRAVABILIS.— Gravans; *qui appesantit, qui rend lourd.* (C. Aur.)

GRAVAIRO. — Arena, sabulum; *sable, gravier.* (A. 1175.)

GRAVAMEN. — Damnum, vel injuria; *grief.* (A. 1246.)

GRAVAMENTUM. — Onus, molestia; *inquiétude, peine, souci.* (*Vet. Gl.*)

GRAVANTIA.— Damnum, injuria, detrimentum; *dommage, tort, peine, injure, chagrin;* ol. *grevance.* (A. 1239.)

GRAVARA. — « Miræ quantitatis massa nivium, quæ *gravara* vulgariter dicitur de montis illius delapsa cacumine; » *avalanche.* (*A. SS.*)

GRAVARE. — Honorare; *honorer, traiter avec distinction.* (*Vet. Gl.*) — Accentu gravi pronuntiare; *prononcer d'un ton solennel, grave.* (*Ann. Ben.*) — Sculpere; *graver.* (*A. SS.*) — Consentire, stipulari, gratum habere; *consentir, s'accorder, stipuler.* (*A. SS.*) — *Gravçira* seu glarea inducere, vel onerare; *terrasser*, ou *couvrir de sable ou de gravier, sabler.* (A. 1176.) — Concipere, dicitur de piscibus quando copulant; *frayer.* (A. 1303.)

GRAVARIA. — Vectigal, tributum, quævis exactio; *corvée, impôt, exaction, tort;* ol. *graverie, griévance.* (A. 1088.)

GRAVARINA. — Armorum genus quo quis alterum *gravare* potest, nisi sit pro GIAVARINA. (*St. Cum.*)

GRAVARINGUS. — Præfectus et magister militum in urbe quavis, ut videtur; *chef de la force armée d'une ville.* (Ord. Vit.)

GRAVARIUM. — Glarea, locus glareosus; *gravier.* (A. 1192.)

GRAVASCELLUS. — Aliquantum gravis; *peu grief*, ut ait Vet. Gl.

GRAVASIUM.— Ut GRAVARIUM. (A. 1259.)

GRAVATIO. — Injusta postulatio; *réclamation injuste.*

GRAVATORIA. — F. iniqua manus injectio in rem alienam; *saisie injuste :* « Inde Robert de Gent aufert ei terram de... et Radulfus de Cortlandum ponit terram abbatissæ in *gravatoriam* et vult ibi eam tenere. » (*Chart. S. Trin. Cad.*) Erit forte qui suspicetur *gravatoriam* idem esse quod *gravariam* vel *graveriam*, glaream; Gal. *gravier*, adeo ut Radulfus terram abbatissæ propriam converterit in locum publicum et glareosum.

GRAVATUM. — Morbus gravis, nisi sit pro *grabatum*, lectus: « Nobilis francisca...

exsistens in gravāto ac infirmitate corporali detenta. » (A. 1517.)
GRAVATUS.—Gravatum opus, sculptura; *travail gravé, gravure, ciselure.* (*Mon. Angl.*)— Auctus damno, læsus iniquo judicio; *victime d'un arrêt injuste.* (A. 1461.) — Pro *gravidus;* « *gravatæ* mulieres, » quæ uterum gestant; *femmes enceintes.* (*Conc. Neoc.*) — Aliquo morbo affectus; *malade, atteint de quelque maladie.* (A. 1243.)
GRAVAYRIUM. — Idem. q. GRAVARIA.
GRAVE. — Querela, querimonia; *grief.* (*Chr. Triv.*)
GRAVEA.—Lucus, arboretum, ut GRAVA. (*Tabul. eccl. Amb.*)
GRAVEDO. — Afflictio; *peine, chagrin.* (Bart. *Gl.*) — Vectigal, tributum, exactio quævis; *impôt, taille, corvée, service quelconque.* (A. 1119.)— Damnum, injuria; *tort, dommage, injure,* ut GRAVANTIA. (A. 1231.)
GRAVEIRA. — Glarea, locus glareosus, ut GRAVARIUM. (*G. Chr.*)
GRAVELLA. — Calculus; *gravelle, calcul.* (A. 1378.)—Glarea, arena; *gravier.* (A. 1329.) — *Gravella vinorum*, f. vappa, vinum vapidum; *vin poussé. Vid.* VIMPUM.
GRAVENA. — Glarea, idem q. GRAVERIA. (*Vet. Gl.*)
GRAVERIA. — Arena, sabulum; *gravier, sable.* (A. 1146.) — Vectigal, tributum, exactio quævis, ut GRAVEDO et GRAVARIA.
GRAVERINUS. — Gravis, ut GRAVIOSUS.
GRAVERIUM. — Onus, sarcina; *charge, paquet, ballot.* (*St. eccl. Cad.*) — Ager glareosus seu arenosus; *terre sablonneuse* ou *abondante en gravier.* (A. 1343.)
GRAVERO. — F. idem quod GRAVERIA: « Quidquid in molendinis et in resclausa et in fonte et in *graverone.* » (*Vet. Trad.*)
GRAVETA. — Armorum species, maior GRAVARINA. (*St. Cum.*)
GRAVIA. — Ornatus capillorum antiquis in usu, capillorum scilicet in fronte divaricatio; *ligne qui partage les cheveux sur le haut de la tête;* ol. *grève.* (*St. S. Capel. Par.*) — Glarea, locus arenosus; *gravier.* (A. 1211.)
GRAVIATA. — Mendose pro *grammata*, id est litteræ, seu ars legendi. (Alan. Chart.)
GRAVICA. — Mendose pro GRANICA.
GRAVIDARI. — Gravidam fieri; *devenir enceinte.* (Aur. Vict.)
GRAVIDO. — Damnum, onus, ut GRAVAMEN. (Ap. Mad.)
GRAVIGLONUS. — Clathrus; *grille, grillage.* (*St. Mont. Reg.*)
GRAVIO. — Idem q. GRAFFIO.
GRAVIOSUS. — Gravis, onerosus; *lourd, accablant, grave.* (A. 1425.)
GRAVITAS. — Onus, exactio; *charge, impôt, exaction.* (*Mon. Angl.*)—Titulus honorarius quibusdam tributus; *titre honorifique.* (*Cod. Th.*) — Honor; *honneur.* (*Vet. Gl.*)
GRAVIUM. — Arboretum, nemus; *bois, bosquet.* (A. 1095.)
GRAVOISIUM. — Rudera; *petits cailloux, plâtras, gravois.* (A. 1299.)
GRAVOSUS. — Gravis, ut GRAVIOSUS. (*Lex Wisig.*)
GRAYALE. — Craticula; *gril.* (A. 1342.)
GRAYLATOR. — Vigil, excubitor, quia *grala* seu cornu aut buccina sonum edit; *sentinelle, guite.* (A. 1325.)
GRAYLUM. — Pondus legitimum monetarum; *Vid.* PONDUS. (A. 1367.)
GRAYSA. — Adeps; *graisse.* (A. 1378.)
GRAZALETUS. — Idem q. GRASALA.
GRAZATA. — Ead. notione (A. 1325.)
GRAZILIA. — Craticula; *gril.* (A. 1218.)
GREAGIUM. — Præstationis species in silvis; *droit sur la coupe et sur les ouvrages de bois;* ol. *gréage.*
GREALE. — Liber ecclesiasticus, Graduale; *graduel;* ol. *gréal, gréel.* (A. 1378.)
GREANTARE. — Cavere, promittere; *promettre, s'engager;* ol. *gréanter.* (A. 1220.)
GREANTATOR. — Sponsor, fidejussor; *garant, répondant, celui qui s'engage à faire une chose pour un autre.* (A. 1302.)
GREDARIUM. — Scalæ, graduum series; *escalier.* (A. 1497.)
GREENTARE. — Gratum habere, approbare; *approuver, consentir à.* (A. 1221.)
GREERIA. — Idem videtur quod GREAGIUM, nam a grueria aperte distinguitur: « quittamus etiam omne jus *grueriæ* et *greeriæ* quod habere possumus in dictis nemoribus. » (A. 1243.)
GREETMANUS.—Præfectus civitatis: *gouverneur, chef d'une ville.* (Rym.)
GREFFARIATUS. — Officium *greffarii; greffe, office de greffier.* (A. 1496.
GREFFARIUS. — Scriba; *greffier.* (Rob. Goul.)
GREFFERIUS. — Ead. notione. (A. 1378.)
GREGARE. — Congregare, adunare, conjungere; *réunir, rassembler, joindre ensemble.* (A. 1257.)
GREGARIA. — Bercaria, prædii rustici species, ubi *grex* ovium, ut *vaccaria*, ubi *vaccæ* nutriuntur; *bergerie, métairie destinée à l'exploitation des troupeaux de moutons.* (*Chr. Font.*)
GREGARIUS. — Pastor, custos gregis; *berger.* (Nic. Spec.)
GREGETUM. — Ornamenti genus ex pluribus rebus simul adunatis constans, quo sensu *gregge* dicunt Itali, f. monile. (*St. Verc.*)
GREGIA. — Gravamen, ut GRICCHIA. (Mart., *Anecd.*)
GREGIUS. — Cinereus, pro GRISEUS. (A. 1491.)
GREGULUS. — Grex; *troupeau.* (A. 1482.)
GREIL. — Craticula; *grille, gril.* (Ap. Spelm.)
GRELARE. — Ad *gralæ* seu cornu aut buccinæ sonum proclamare, bannum indicere; *crier à son de trompe, proclamer;* ol. *grelloier.* (*H. Nem.*)
GREMIALE. — Pannus sericus, qui episcopi, sacra facientis, cum sedet, *gremio* aptatur; *grémial.* (Oct. Ferr.)
GREMIALIS. — Qui est de *gremio* seu sodalitate cujusdam ordinis; *membre d'une congrégation, d'une société, d'une association.* (*Bul. Carm.*) — *Gremiales rivi,* qui ex eodem

gremio seu fluvio decurrunt; *bras d'un même cours d'eau.* (*Mon. Angl.*)

GREMIUM. — *Gremium basilicæ*, mediam partem, seu *navim*, interpretantur quidam, atque in iis Josua Arudius; *la nef d'une église.* (Anast.) — Pars vestis, f. cingulum, zona : « Per traditionem *gremiorum* vestium suarum, quas indictas secum afferebant. » (A. 1391.) — *De gremio mittere*, in collegiis, monasteriis, et conventualibus ecclesiis dicitur, cum societatis quispiam, sui ipsius et reliquorum nomine delegatur. Et differt ab eo quod dicitur, *a latere legare*, quod hoc unius, illud multitudinis est locutio. (A. 1133.)

GRENARIUM.—Horreum; *grenier, grange.* (A. 1202.) *Vide* Cremium. — Velum seu tela crassior, qua sal vel aliæ merces legi solent; *grosse toile;* ol. *grenier.* (*Cod. redit. episc. Autis.*)

GRENATUS. — Carbunculus, lapillus; *grenat.*

GRENCHIA. — Vox notionis incertæ; f. ead. q. Grangia in comput. a. 1202.

GRENERIUM. — Ut supra Granarium, horreum, ubi grana frumentaria reconduntur. (A. 1229.)

GRENERIUS. — Ead. notione. (A. 1318.)

GRENGIA. — Ead. notione. (A. 1223.)

GRENICIÆ. — Termini, metæ, limites, ut Granicies. (Lud.)

GRENIDA. — Horreum; *grenier.* (A. 1231.)

GRENO. — Pars barbæ, ut Grani; *moustaches.*

GRENOBADATUS. — Idem q. Gernobadatus.

GRENTISCUS. -- Idem q. Græciscus.

GREPIA. — *Grepia anchoræ*, annulus quo facile potest apprehendi; *anneau de l'ancre.* (*A. SS.*)

GRESCHIERIA. — Locus, unde *gressii*, seu silices eruuntur; *lieu d'où l'on tire les blocs de grès pour le pavage* (A. 1407.)

GRESEUS. — Leucophæus, cinereus; *gris, de couleur grise.* (Rym.)

GRESILHA. — Craticula; *gril.*

GRESILLONES. — Manicæ ferreæ; *menottes, fers que l'on met aux mains des prisonniers;* ol. *gresillons.* (A. 1202.)

GRESIUM. — Collis, ager editus, *gresiis* seu silicibus abundans; *colline, terrain élevé où l'on trouve des fragments de grès.* (A. 1268.)

GRESSIBILIS. — Qui graditur; *qui marche, qui s'avance.* (Pez.)

GRESSIUS. — Silex, lapis ad pavimenta; *grès.* (A. 1202.)

GRESSUM. — Pro Grisium vel Griseum. (A. 1367.)

GRESSUS. — *Gressus gratificatus*, facultas exeundi e monasterio et spatiandi. (Raim. Duel.

GRESSUTUS. — Pedester. (Pap.)

GRESUM. — Idem q. Gresium. (A. 1222.)

GRESUS. — Cinereus, leucophæus; *gris, blanchâtre. Gresus panis*, panis ater; *pain bis.* (*A. SS.*)

GREUGIA — Gravamen, jurgium, controversiæ vel querela; *affliction, plainte, mécontentement, grief;* ol. *greuse.*

GREUNONES. — Ut Grani.

GREUSA. — Ut Greugia. (A. 1251.)

GREVA. — Arena, sabulum maris, glarea; *sable, gravier.* (A. 1220.) — Locus arenosus juxta mare seu fluvium; *lieu plein de sable et pierreux sur le bord de la mer, grève.* (A. 1381.)

GREVE. — Ead. notione.

GREZISCUS. — Pro Græciscus.

GRIAGIUM. — Jus in silvis; *droit sur les bois d'un autre;* ol. *griage, gruerie.* (A. 1268.)

GRIARIA. — Ead. notione. (A. 1196.)

GRIATORIA. — Ead. notione. (A. 1203.)

GRIBA. — « Monachi S. Martini debent ire primi, et postea nos, et postea canonici cum clericis, et debent portare *gribam* cum reliquiis S. Justi in primo capite processionis. » (*Cons. Aug. Lemov.*) Idem videtur quod theca sacrarum reliquiarum; *châsse.*

GRIBELLIO. — « Parvas tentas quæ vocantur *gribelliones.* » (*St. Equit. Teuton.*)

GRIDA. — Pro Crida, proclamatio per præconem. (Mur.)

GRIDAGIUM. — Proclamatio præsertim vini venalis, seu tributum ratione hujus proclamationis a domino perceptum; *publication, cri, principalement en ce qui concerne le vin mis en vente; droit dû pour cette publication ou ce cri;* ol. *griage; Vid.* Criagium.

GRIDARE. — Clamare, publicare; *publier à son de trompe, proclamer; Vid.* Criare.

GRIECHIA. — Gravatio, onus; *grief, charge.* (A. 1269.)

GRICILLARE. — Attenuare, minuere; *affaiblir, diminuer;* ol. *agreslir.* (*Vet. Cod.*)

GRIETANIA. — Frisonibus, præfectura; *charge de bourgmestre.*

GRIETMANUS. — Frisonibus, præfectus urbis; *maire, bourgmestre.*

GRIFALCO.—Falconis species; *gerfaut;* ol. *grifaus.*

GRIFARE. — Apprehendere violenter, usurpare; *prendre violemment, usurper.* (Ap. Mur.)

GRIFFIO. — Monetæ genus, ut Griffo. (A. 1462.)

GRIFFO. — Monetæ species decem florenis et decem solidis æstimata. (Mart. *Ampl. Col.*) — *Griffones*, Gallis Græci Byzantini imperii olim dicti. (Mat. Par.)

GRIFFUS. — Animal fabulosum; *griffon.* (Pass.)

GRIFOULUS. — Vasconibus fons saliens; *jet d'eau*, vasconic, *grisoul.*

GRIFUS. —Superbus, cervicosus; *orgueilleux, fier.* (*Vet. Gl.*)

GRIGNOLOSUS. — Lepra seu morbo infectus; *ladre ou malade.* (*St. Ast.*)

GRIGULOSUS. — Ead. notione. (*St. Av.*)

GRILLA. — Denticulata cancri forceps. (*Vet. Inst.*) — Uvæ species; *sorte de raisin.* (Pet. de Cresc.)

GRILLARE. — Dicitur de *grylli* clamore.

GRILLIONES. — Apud Aragonenses, pedicæ, compedes; *fers qu'on met aux pieds des prisonniers.*

GRILLONUS. — F. clathrus. (*Invent. a.* 1218.)
GRIMANDUS. — Cerei species; *espèce de cierge*: ol. *grimault.* (*Chart. eccl. Carnot.*)
GRIMPA. — Pro GUIMPA.
GRIO. —Grifalco, ut videtur: *gerfaut.* (A. 1322.)
GRIOA. — Mensuræ genus, idem q. GOA.
GRIOTA. —Editoribus Act. SS. idem videtur quod *gruellum*, polenta, Gal. *griotte.*
GRIPHUS. — Pro GRIFFUS.
GRIPIDUS. —Dimissus, derelictus; *abandonné, cédé.* (*Chart. Celsin.*)
GRIPIRE. — Dimittere, idem q. GUERPIRE.
GRIPITIO. — Derelictio; *cession, abandon*; *Vid.* GUERPITIO.
GRIPPA.— Genus navis; *espèce de navire qui ressemblait aux brigantins des temps modernes.* (Bern. de Breyd.)
GRIPPERIA. — Ead. notione.
GRIPPIRE. — Dimittere, deserere; *Vid.* GUERPIRE.
GRIPPIS. — Pro GRIFFUS.
GRIPPONERIUS. — Artifex, an qui vestes interpolat, Gall. *fripier?* forte pro *gipponerius*, vestium quæ *gippones* appellabantur, sartor. (A. 1374.)
GRIPTA.— Locus subterraneus, pro CRYPTA.
GRIPUS. — Idem q. GRIPPA. (Mur.)
GRISELLUS. — Griseus; *gris* (A. 1318)
GRISENGUS. — Ead. notione. (*Mon. Angl.*)
GRISENS. —*Grisens gradarius*, equus gilvus; *cheval gris.* (Lob., *Hist. Brit.*)
GRISENSIS. — Idem q. GRISETUS.
GRISETUS. — Griseus; *gris, de couleur grise.* (Rad. de Wicet.)
GRISEUS.—Pellis cujusdam animalis quæ *vair* Gallice nuncupatur; *petit gris.* (Pass.)— Canus, leucophæatus; *blanchâtre, gris.* (Pass.)
GRISILIO. — Manica ferrea; *menotte;* ol. *gresillon.* (A. 1378.)
GRISITAS.—Color griseus; *couleur grise, gris.* (Frid.)
GRISIUM.—Collis, ut GRESIUM. (A. 1065.) — Pellis cujusdam animalis, ut GRISEUS. (A. 1245.)
GRISSELLUS.—Pro GRASSELLUS. (*Ord. reg. Fr.*)
GRISSUS. — Color equi, gilvus; *gris.* (*H. Dalph.*)
GRISUM. — Pellis species, ut GRISEUS. (Pass.)
GRITA. — F. pro CRISTA, mons, collis, vel pro CRYPTA, antrum, spelunca: « Ex alio vero latere descendit de serra super corale, et pervenit per ipsa *grita* usque in flumine Febreri. » (*Conc. Hisp.*)
GRITONATOR. — Vox corrupta, ut videtur, in *Act. SS.*: « Secta talium hypocritarum et *gritonatorum.* »
GRIXEUM. — Pellis species, ut GRISEUS. (Mur.)
GROA. — Species mensuræ, idem q. GOA. (A 1311.) — Palus, terra, seu potius locus aut ager sepibus vel virgultis implexis conclusus; *marais ou lieu fermé de haies.* (A. 1206.)
GROBA. — Fovea, cloaca, ex Germanico *grube*; *égout, fosse.* (H. Aquil.)
GROCERUS. — Magnarius, solidæ mercis propola: *marchand en gros.* (Ap. Rym.)
GROCITER. — Multum copiose; *très-copieusement.* (A. 1323.)
GROCOMIUM.—Idem q. GEROCOMIUM.
GROEA. — Locus in fluvio virgultis implexis conclusus piscium capiendorum gratia, ut GROA. (A. 1144.)
GROETA. — Ead. notione. (*Reg. episc. Nivern.*)
GROGNIUM. — « De *grognio* juxta aream Joannis vetulæ, dicimus, quod salices, et illud, quod calceatum est, debent tolli usque ad altitudinem aquæ. » (*Tab. episc. Amb.* a. 1231.) Forte idem est q. mox GRONNA vel idem q. GROEA.
GROINUM.—Idem q. GRUINUM. (A. 1177.)
GROLERIUS. — Sutor veteramentarius; *savetier;* ol. *groulier.* (*Ord. reg. Fr.*)
GROLIA. — Putamen, testa; *épluchure, rebut, fragment*, etc. (St. *Mont. reg.*)
GROLLARE. — Movere; *remuer, agiter;* ol. *groler, grosler.*
GROMA. — Species mensuræ; *Vid.* GRUMA.
GROMARTHIUS. — Pro *turmarchus*, turmæ præfectus; *commandant d'une troupe, turmarque.*
GROMES. — Famulus; *serviteur, domestique.* (Rym.)
GROMNA. — Pro GRONNA.
GROMULUS. —Ager; *champ, terre.* (*Vet. Gl.*)
GROMUS. — Famulus, ut GROMES. (Mad.)
GRONDA. — Stillicidium; *gouttière.* (A. 720.)
GRONDALIS. — Ead. notione apud Italos.
GRONDICIA.— Italis, ead. notione.
GRONNA. —Colgano et Bollando, est palus, seu locus bituminosus et uliginosus, unde cespes eruitur, qui siccatus foco struendo non secus ac carbones, adhibetur; *tourbière.* (*A. SS.*)
GRONOSUS. — Paludosus; *marécageux.*
GROPIALS. — Funis ad retinendam navem; *câble pour l'amarrage des navires;* ol. *croupière.* (*Inf. Mas.*)
GROPOSA. — Vitis species; *sorte de vigne.* (Pet. de Cresc.)
GROPPA. — Clunes; *croupe.*
GROPPOLOSUS. — Apud Italos, nodosus; *noueux, qui a beaucoup de nœuds*
GROPUS. — Congeries, massa; *groupe, tas, masse, monceau.* (Mur.) — Collum phialæ, ut videtur; *col de bouteille*: « Nullus tabernarius.... audeat.... tenere fialas quæ non sint justæ mensuræ usque ad *gropum.* » (*St. Cad.*)
GROPYS. — Uncinus; *crochet, croc* (Ken.)
GROSELERIUS.—Grossularia; *groseillier* (A. 1379.)
GROSO. — Rudis, hebes; *grossier, sans manières, stupide.* (A. 1401.)
GROSSA. — Luculentior scriptura; *écri-*

ture très-nette, d'une très-facile lecture, grosse. (Inn. III PP.) — Dragma, ponderis species; *gros.* — Annuus reditus, ut Grossum.

GROSSARE. — In mundum redigere, seu luculentius nitidiusque scribere; *mettre au net;* ol. *groussier.* (A. 1197.) — Solidam seu magnariam mercem emere; *acheter en gros.* (A 1419.)

GROSSARIA. — Platea *grossariorum*, ubi habitant magnarii; *rue, place ou quartier des marchands en gros.* (A. 1428.)

GROSSARIUS. — Qui instrumenta publica luculentius describit; *secrétaire, écrivain qui met en grosse les actes;* ol. *grossaire.* (A. 1498.) — Magnarius, solidæ mercis propola; *marchand en gros.* (Men.) — *Grossarius faber*, qui baculos pastorales fecit; *fabricant de crosses.* (Ach.)

GROSSATIO. — Actorum luculentior descriptio; *action d'écrire les actes en grosse.* (*Ord. reg. Fr.*)

GROSSATOR. — Qui instrumenta, etc., idem q. Grossarius.

GROSSE. — Difficulter; *difficilement, avec peine.* (*A. SS.*)

GROSSELENUS. — F. orbis escarius; *assiette.* (A. 1347.)

GROSSESCERE. — Crassum fieri; *grossir.* (Greg. M.)

GROSSICIES. — Crassitudo; *épaisseur.* (*St. Cad.*) — *Grossicies intellectus*, mentis hebetudo; *lourdeur de l'intelligence, hébétement.* (Breid.)

GROSSITAS. — Asperitas; *rudesse.* (*A. SS.*)

GROSSITIES. — Spurcities, immunditia; *ordures, immondices.* (Ach., *Spic.*)

GROSSITUDO. — Crassitudo, amplitudo; *grosseur.* (Mart.) — *Grossitudo cordium*, odia, indignationes; *haines, irritation.* (*St. Rob. Scot. reg.*) — *Grossitudo styli*, aspera et dura scribendi ratio; *lourdeur et dureté du style.* (*A. SS.*)

GROSSUM. — Annuus reditus beneficiorum qui divinis intersunt officiis; *le revenu propre d'un bénéfice, défalcation faite de l'éventuel.* (Pass.) — Tuber; *grosseur, protubérance.* (*A. SS.*) — Latitudo; *largeur.* (A. 1255.) *Vendere in grosso* vel *ad grossum*, per aversionem; *vendre en gros.* (A. 1332.) *Grossum cruris*, pars crassior illius et corpulentior; *le gras de la jambe.* (A. 1351.)

GROSSUS. — (Subst.) Monetæ genus; *gros, monnaie.* (Pass.) — (Adj.) Crassus, magnus; *grand, gras.* (Pass.) *Grossa domus*, familia nobilior; *grosse maison, grande et illustre famille.* (Men.) *Grossa decima, grossorum fructuum decima*, quæ est frumenti, vini aliorumque fructuum præcipuorum; *grosse dîme.* (Pass.) *Grossi fructus*, annuus beneficii reditus, ut Grossum. (A. 1379.) — *Grossa justitia*, major, merum imperium; *haute justice.* (*Chartul. eccl. Ling.*) — Rudis, indoctus, inhabilis; *grossier, incapable, ignorant.* (J. de J.) *Grossa verba*, convicium atrox; *gros mots.* (A. 1298.) *Grosso modo*, absque arte; *grossièrement, simplement, sans prétention, sans art.* (A. 1319.) — Dives, nobilis, potentior; *riche, puissant.* (Pass.) — *Grossus*, apud jurisconsultos Anglos, idem quod integrum aliquod per se subsistens, nec ab aliquo alio dependens, ut *villanus in grosso* est servus qui glebæ non ascribitur, sed immediate domini sui personæ servit. Etiam *advocatio in grosso* est jus patronatus, non feudo vel manerio annexum, sed primo et principaliter ad eum spectans, qui beneficii patronus est, ut eum quis manerium suum vendit, retento sibi jure patronatus, aut contra jus præsentandi, quod ad manerium suum spectat separatim, et per se cuiquam alienaverit, hoc casu patronatus a merito separatus, *advocatio* dicitur in *grosso*, id est non manerio, sed proprietatum personæ annexus.

GROTA. — Pro Crota.

GROTINA. — Rivulus, ut Gotina.

GROTTA. — Spelunca; *grotte.* (*A. SS.*)

GROUINUM. — Confluens, sic dictus quod quodammodo referat rostrum suillum, Gal. *grouin*, vel potius promontorium: « Juxta *grouinum* seu rostrum duarum aquarum, ubi Vigenna Crosam fluvium recipit. » (*Ann. Ben.*)

GROUNDAGIUM. — Reditus pro statione navium in portu; *Vid.* Sedes.

GROUSSARE. — Murmurare, conqueri, indignari; *murmurer, se plaindre, se fâcher;* ol. *grousser.* (A. 1358.)

GRUA. — Grus; *grue.* (*Lex Sal.*) — *Grua domestica; héron.* (*Ibid.*)

GRUAGIUM. — Tributum quod ad urbium et oppidorum portas præstatur; *droit d'entrée que l'on paye à la porte des villes.* (A. 1451.)

GRUARIA. — Officium *gruarii; office, charge de gruier.* (A. 1265.)

GRUARIUM. — Jus quod ratione officii *gruariis* competit; *droit que percevaient les gruiers en raison de leur charge de gruerie.* (A. 1218.)

GRUARIUS. — Primus cognitor, seu judex causarum, ad silvas et venationem attinentium et delictorum quæ in iis committuntur; cujus appellatio ad majorem forestarum devolvitur; *gruier, juge inférieur pour les délits forestiers et les délits de chasse.* (On appelait de ses jugements au maître des forêts.) Il se nommait, selon les lieux, *verdier, forestier, castellain, concierge, maistre, sergent*, etc. — Qui jus habet utendi foresta alterius; *celui qui a le droit d'usage dans les bois d'autrui.* (A. 1227.) — Accipiter in gruum venatione exercitatus; *faucon dressé à la chasse des grues.* (A. 1347.)

GRUCTA. — Oratorium subterraneum; *oratoire souterrain, crypte.* (Ap. Mur.)

GRUDO. — Sanguisuga; *sangsue.* (*Vet. Gl.*)

GRUDUM. — Hordeum ad conficiendam cerevisiam accommodatum; *orge préparée pour faire de la bière, malt.* (A. 1282.)

GRUELLUM. — Polenta; *gruau.* (*Mon. Angl.*)

GRUELLUS. — Furfur; *son:* ol. *gruis.* (A. 1345.)

GRUERE. — Dicitur de gruum clamore.

GRUERIA. — Idem q. GRUARIA.
GRUERIUS. — Ut GRUARIUS.
GRUGNUM. — Rostrum proprie porcorum et aprorum; *groin*. (A. 1329.)
GRUIERIUS. — Idem q. GRUARIUS.
GRUINUM. — Grana frumenti, quæ cadunt in area, dum segetes in horreis conduntur; *grain qui tombe sur l'aire pendant qu'on emmagasine la récolte dans les granges*; ol. *gruen*. (A. 1199.) — Rostrum, locus prominens; *cap, promontoire, pointe de terre qui s'avance dans la mer*; ol. *groin*. (A. 1166.)
GRUIRE. — Ut GRUERE.
GRUIT. — Tributi species, idem q. GRUDUM.
GRUMA. — Machinulæ species qua regiones agri cognosci possunt; *instrument d'arpentage*. (Fest.)
GRUMARE. — Metiri; *mesurer, arpenter*. (*Vet. Gl.*)
GRUMICEGLUS. — Glomicellus; *petit peloton*; ol. *grumicelet*. (*St. Mont. Reg.*)
GRUMINUS. — Grumus, acervus; *tas de terre, éminence, monticule*. (Andr. Fl.)
GRUNDA. — Tecti prominentia; *gouttière*. (*Vet. Gl.*)
GRUNDARE. — *Grundam* facere. (Ugut.)
GRUNDATORIUM. — Quod *grundat* vel stillat. (J. de J.)
GRUNDEGA. — Vestis ornatus vel pellitium : « Vestita stamesirica 4 cum *grundegis* suis. » (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)
GRUNDIRE. — Idem q. GRUNNIRE.
GRUNNA. — Locus paludosus; *lieu marécageux*; *Vid.* GRONNA.
GRUNNIRE. — Murmurare more suum, indignari; *gronder, grogner*. (Lamb. Ard.)
GRUPPUS. — Nodus, acervus, ornamenti genus in vestibus; *nœud, espèce de bouton dont on orne les habits*. (Mur.) — Chirographum, subscriptio nomine addita, quod nodi instar, calamo ducta ex eadem linea varie in seipsam convoluta formetur; *signature, paraphe*. (*A. SS.*)
GRUPTA. — Crypta, antrum; *grotte*. (A. 887.)
GRUS. — Polenta, ut GRUELLUM. (A. 1448.)
GRUSSUS. — Setosus, pilosus; *couvert de poils*. (Pap.)
GRUT. — Idem q. GRUTAM.
GRUTA. — Gallina silvestris; *poule sauvage*. (Girald.) — Apud Germanos, tributum, quod pro *cerevisia* pensitatur; *droit sur la bière*.
GRUTARIUS. — Qui vendit legumina aut poma; *marchand de fruits ou de légumes*. (Ap. Spelm.)
GRUTERIA. — Pro GUTTERIA.
GRUTUM. — Hordeum ad conficiendam cerevisiam accommodatum, ut GRUDUM. (A. 1282.)
GRUVIUM. — F. idem ac GRUINUM.
GRYPA. — Avis nota, quæ in ornamentis ecclesiasticis haud raro pingitur; *griffon*. (Anast.)
GRYSOBITUS. — Pro *chrysolithus*, lapis pretiosus; *chrysolithe*. (Rol. Pat.)

GUABAYSHO. — Vestimentum coactile, pro GAMBESO. (A. 1334.)
GUABIA. — Cavea; *cage*, Occitan. *gabio*. (*Hist. Nem.*)
GUACCIA. — Species tributi : « Ab omni exactione toltæ, questæ, tailliæ, *guacciæ* et financiæ. » (*Hist. ep. Lodov.*)
GUACHA. — Vigil, speculator; *veilleur, sentinelle*; ol. *guite*. (*St. Arel.*)
GUACHIA. — Districtus, territorium, ut videtur : « Ayrale situatum in Monte-Albano, in *guachia* de Tescone. » (A. 1451.)
GUACHILE. — Specula, turricula editior; *guérite, tourelle élevée où se plaçait la garde*, Occitan. *gachil*. (*H. Nem.*)
GUACHIUM. — Idem q. GUACHA. (H. Nem.)
GUADA. — Instrumentum piscandi, retis species; *engin de pêche, guideau*. (A. 1196.)
GUADAGNUM. — Lucrum, quæstus; *gain, bénéfice*. (A. 964.)
GUADALERIUM. — Vas aquæ benedictæ; *bénitier portatif*. (*Vet. Cærem.*)
GUADANARE. — Lucrari; *gagner*. (A. 1118.)
GUADARFIDA. — Consuetudo antiqua; *Vid.* CADARFREDA.
GUADDIMONIUM. — Vadimonium, pignus, fidejussio; *Vid.* VADIUM. (A. 1349.)
GUADEMONIUM. — Ead. notione. (A. 1097.)
GUADIA. — Ead. notione. (*Luitp. leg.*)
GUADIARE. — Vadimonium constituere, etc.; *Vid.* VADIARE. *Guadiare sponsam*, despondere, uxorem ducere; *se marier, prendre femme*. (Mur.)
GUADIATOR. — Exsecutor testamentarius; *exécuteur testamentaire*; *Vid.* GADIATOR.
GUADIMONIA. — Vadimonium, ut VADIUM. (Mur.)
GUADIUM. — Pœna, multa pecuniaria, testamentum, ut VADIUM et GADIUM.
GUADUM. — Vadum; *gué*. (O. Mor.) — Glastum; *guède, pastel*. (A. 1435.)
GUAFRA. — Placentæ genus, idem q. GAUFFRA. (*Vet. Gl.*)
GUAGERIA. — Pignus, ut GAGERIA.
GUAGIAMENTUM. — Pœna pecuniaria; ut GAGIUM et VADIUM. (A. 1343.)
GUAGIARE. — Pignerare, idem q. VADIARE.
GUAGIARIUS. — Æditūus et exsecutor testamenti, ut GAGIARIUS.
GUAGIUM. — Pignus, ut VADIUM.
GUAGNAGIUM. — Idem q. GAGNAGIUM.
GUAGNALIS. — *Guagnales terræ*, cultæ; *terres labourées, cultivées*; ol. *terres gaignables*. (A. 1354.)
GUAGNERIA. — Ager cultus, seu qui coli potest, vel prædium rusticum; *terre cultivée ou susceptible de l'être, ou métairie*, idem q. GAGNERIA. (*Chartul. S. Joan. Anger.*)
GUAIGERIA. — Vadimonium, pignus, ut VADIUM. (A. 1278.) — Prædium quod ad *gagia* seu *vadia* tenetur; *terre affermée, louée, ferme*. (A. 1276.)
GUAIGNAGIUM. — Ut GAGNAGIUM.
GUAINARIUS. — Pro *vaginarius*, qui facit vaginas; *gaînier*. (*A. SS.*)

GUAISDIUM. — Glastum quo infectores lanarum utuntur; *pastel, guède.* (*Ord. reg. Fr.*)

GUAITIA. — F. jus excubiarum, seu quod pro illo jure erat exsolvendum; *Vid.* GUARDA. (A. 1224.)

GUALABRUNUS. — Ut GALABRUNUS.

GUALADERIUM. — Vas aquæ benedictæ; *bénitier.* (*Vet. Cærem. B. M. De Aur.*)

GUALAPHUR. — *Vid.* WALAPUS.

GUALDA. — Glastum, ut GUAISDIUM.

GUALDANA. — Italis equitatus, manipulus et excursio militaris; *bande, escadron, armée et expédition militaire.*

GUALDEMANARE. — Custodire, servare; *garder, conserver.* (Mur.)

GUALDEMANUS. — Custos; *garde, gardien.* (Mur.)

GUALDRAPIUS ORNATUS. — Ab Hispano *gualdrapa*, stratum equi; *housse de cheval.* (A. 1585.)

GUALDUM. — Ut GUAISDIUM. (A. 1523.)

GUALDUS. — Nemus, silva, ex Saxonico et Germanico *wald*; *bois, forêt.*

GUALEA. — Genus navis; ut GALEA.

GUALETUM. — Dimin. a *galea*, capitis armatura. (A. 1350.)

GUALHINIERA. — Locus ubi gallinæ insident; *Vid.* GALLINARIUM. (A. 1328.)

GUALIANA. — Excursio militaris, ut GUALDANA. (Ap. Mur.)

GUALICANA LINGUA. — Pro *Walonica.* (*Ch. S. Trud.*)

GUALOER. — Idem q. GALOER.

GUALOPPARE. — Equi cursu ferri; *galoper.* (Mur.)

GUALTINA. — Vivarium piscium; *réservoir à poisson, vivier, étang de pêche.* (A. 1182.)

GUANAGIUM. — Ager cultus et satus, prædium rusticum; *terre cultivée, métairie, ferme*; ol. *guingnage.* (*Ord. reg. Fr.*)

GUANASCHIA. — Idem q. GARNASCHIA.

GUANCIALE. — Pulvinus; *coussin, oreiller.* (*A. SS.*)

GUANGATOR. — Fossor vel arator; *fossoyeur ou laboureur*; ol. *gaigneur.* (*St. Verc.*)

GUANGNAGIUM. — Ut GUANAGIUM.

GUANTILECTI. — Digitalia ferrea; *partie de l'armure qui protégeait la main, gantelets de fer.* (A. 1333.)

GUANTUM. — Tutela, protectio; *protection, tutelle, défense.* (A. 1174.)

GUANTUS. — Chirotheca; *gant. Guanti latunati*, tecti laminis ex aurichalco quorum usus erat in præliis; *gants de bataille recouverts de lames imbriquées de cuivre.* (*Hist. Dalph.*) *Vid.* WANTUS.

GUARAGNUS. — Italis equus admissarius; *cheval de monte, étalon*; ol. *guaragnon.*

GUARANCI. — Iidem q. VARINGI.

GUARANDA. — Vivarium; *garenne.* (*Gr. Ch.*)

GUARANDIA. — Auctoritas, defensio, cautio; ut GARANDIA. (Mart.)

GUARANDIZATOR. — Fidejussor, sponsor, qui alteri tenetur ad evictionem; ut GARANDIZATOR. (A. 1211.)

GUARANI. — Iidem qui VARINGI.

GUARANIO. — Idem q. GUARAGNUS.

GUARANTIA. — Ut GUARANDIA.

GUARBA. — Fascis defecti frumenti; *gerbe de blé.* (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

GUARBERIUM. — *Garbarum* seu manipulorum congeries; *gerbier, meule de blé.* (A. 1343.)

GUARCIANUS. — Famulus; *garçon, valet.* (A. 1391.)

GUARDA. — Tributum annuum, modo spontaneum, modo coactum, a subditis et inferioris conditionis hominibus, pro tutela et protectione dominis, vel patronis potentioribus exsolutum; *redevance annuelle payée au seigneur par les vassaux pour la protection qu'il leur accorde.* (A. 1202.) — Custos; *garde, gardien.* (A. 1273.) — Advocatus; *avoué, défenseur.* (A. 1219.) — *Guardæ ecclesiarum*, ecclesiarum tuitio; *soin de protéger et de défendre les églises qui était ordinairement confié aux barons les plus puissants.* (*G. Chr.*)

GUARDACAMERA. — Anterius conclave; *antichambre.* (Ap. Mur.)

GUARDAGIUM. — Protectio, tutela; ut GARDA. (A. 1020.)

GUARDAMANZARIA. — Vas mensarium; *certain ustensile de table dans le genre de nos cloches à couvrir les mets pour les tenir chauds*; ol. *garde mangier.* (Ap. Mur.)

GUARDAMANSERIUS. — Qui curam habebat ciborum, mensæ, mensæ regiæ minister; *officier chargé du soin des mets qui paraissaient sur la table du roi*; ol. *garde mangier.* (A. 1333.)

GUARDAROBA. — Vestiarium; *garderobe.*

GUARDATOR. — Custos, satelles, advocatus Ecclesiæ, defensor; *gardien, garde, avoué d'une église, vidame*; *Vid.* GARDA et GUARDIA.

GUARDENAPA. — *Vid.* GARDENAPA.

GUARDERIUS. — Idem q. GUARDATOR.

GUARDIA. — Custodia, protectio, tutela, privilegium principis; *garde, protection, privilége accordé par le prince.* (Mur., Rym.) — Præstatio pro tutela; *redevance payée à cause de la protection qu'on reçoit.* (A. 1253.) — Apud gromaticos, quatuor silices ad metas appositi, qui metam esse ostendunt et ab aliis *testes termini* nuncupantur.

GUARDIANUS. — Superior conventus ordinis S. Francisci, custos pecorum, pastor tutor, ut GARDIANUS.

GUARDIARE. — Custodire, tueri, defendere, ut GARDIARE.

GUARDIATOR. — Curator testamenti, satelles; ut GARDIATOR.

GUARDIO. — Is, cui custodia est commissa; *gardien, garde.* (*Vet. Gl.*)

GUARENDA. — Ut GUARENNA.

GUARENNA. — Vivarium; ut GARENNA.

GUARENTAGIUM. — Ut GARENTAGIUM.

GUARENTIA. — Auctoritas, cautio de evictione, ut GARANDIA. (A. 1264.) — Rubia; *garance.* (*St. Ast.*)

GUARENTIANA. — Charta, qua actum seu conventum probatur et confirmatur;

titre qui prouve et confirme une convention, un accord. (A. 1174.)

GUARENTIGIARE. — Auctorem se profiteri, cavere de evictione; ut WARENTIZARE. (Ap. Mad.)

GUARENTIZARE. — Ead. notione. (*Ibid.*)

GUARENTUS. — Qui alteri tenetur ad evictionem; ut WARANTUS. (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

GUARGATURA. — Pro CARCATURA.

GUARIDA. — Specula; *guérite;* ol. *guarite.* (*H. Nem.*)

GUARILHANUS. — Stillicidium vel emissarium: *gouttière.* (*St. Montisp.*)

GUARIMENTUM. — Auctoritas, cautio de evictione: *garantie;* ol. *gariment.* (A. 1278.)

GUARINA.—F. pro Hispano *guarida*, refugium, asylum, idem q. *fossatum*, castra vallo munita. (A. 1267.)

GUARIRE. — Sanare; *guérir;* ol. *guarir.* (*A. SS.*) — Tueri, protegere; *garantir; défendre*, ol. *guarir.* (A. 1411.)

GUARITA. — Specula; *guérite;* ol. *guarite.* (A. 1278.)

GUARNACIA. — Idem q. GARNACHIA.

GUARNAMENTUM. — Supellex quævis, idem q. GARNIMENTUM. (*A. SS.*)

GUARNAZO. — Italis, ingens toga; *longue robe.* (Mur.)

GUARNAZONUS. — Ead. notione. (Id.)

GUARNELLUM. — Genus vestis, viris et mulieribus communis: « Sorores etiam chlamyde induantur, et tunica de hujusmodi humili panno factis, vel saltem cum chlamyde habeant *guarnellum* seu placentinum, coloris albi aut nigri paludellum amplum de canabo seu lino absque ulla crispatura, consutum. » (S. Franc. *Reg. Tertiar.*)

GUARNERIUM. — Horreum; *grenier.* (A. 1267.)

GUARNICHIA. — Toga, vestis talaris; *Vid.* GARNACHIA. (A. 1295.)

GUARNIMENTUM. — Idem q. GARNIMENTUM.

GUARNIRE. — Ornare, instruere, munire, ut GARNIRE. (*A. SS.*)

GUARNISARE.— Ead. notione. (A. 1325.)

GUARPIRE. — Ut GUERPIRE. (A. 1111.)

GUARPISCERE.—Ead. notione. (A. 1325.)

GUARPITIO. — Ut GUERPITIO. (A. 1100.)

GUARRADA. — Species vasis aut onus carri; *vase ou charretée;* « Quatuor quartarios frumenti et *guarradam* puri vini. » (*A. SS.*)

GUARRARIA. — Pro CARRARIA, via, vel lapidicina; *chemin ou carrière de pierres:* « Assignavit totam decimam silvæ communis apud Lo juxta Hautinghem, inter montem de Fielnes et antiquam *guarrariam.* » (*Chr. Andr.*)

GUARREIARE. — Idem q. GUERRARE. (A. 1359.)

GUARRELLUS. — Species teli, idem q. QUARRELLUS. (A. 1481.)

GUARRIFICARE. — Bellum gerere, inferre, ut GUERRARE. (*Ch. Arag.*)

GUARRUS. — Spiculum arcus balistarii, idem q. GARROTTUS. (A. 1321.)

GUARUS. — Qui alteri ad evictionem tenetur, idem q. WARANTUS. (A. 1159.)

GUASALHIA. — Idem q. GASALHIA.

GUASAPE. — Pallium altaris; *Vid.* GAUSAPE.

GUASCAPUS. — Vestis species; *Vid.* GAUSCAPPA.

GUASNACIA. — Idem q. GARNACHIA.

GUASO. — Cespes; *gazon.* (Ap. Mur.)

GUASPALEUM. — F. purgamenta seu paleæ minutiores post ventilationem; *Vid.* GASPALEUM. (*Tabul. Maj. Monast.*)

GUASTALDATUM. — Pro GASTALDATUM.

GUASTALDUS. — Pro GASTALDUS.

GUASTARE. — Pro GASTARE.

GUASTATOR.—Militiæ genus quæ itineribus parandis et munitionibus faciendis inservit; *pionnier;* ol. *gastadour.* (Ap. Mur.)

GUASTELLA. — Phiola, vas vitreum; *fiole, flacon de verre.* (*A. SS.*)

GUASTELLUS. — Placenta, panis delicatior; *gâteau;* ol. *gastel.*

GUASTIVUS.— *Guastiva terra*, ager proscissus et nondum satus: *terre labourée et non semée;* ol. *gaschère.* (*St. Val. Ser.*)

GUASTUM.—Vastitas, depopulatio, mutilatio, occisio; *destruction, ravage, dépopulation, mutilation, massacre;* ol. *gast.*

GUASTUS. — Vastatus, desertus; *ravagé, ruiné, dépeuplé;* ol. *gasté.* (Mur.)

GUATA. — Idem quod GATA, machina bellica. (A. 1225.)

GUATGERIA. — Pignus; *gage, nantissement*, ut VADIUM. (*Chartul. S. P. et de Dom.*)

GUATGIUM. — Stipendium; *solde, salaire, gages*, idem q. GADIUM. (A. 1372.)

GUATT. — Glastum, herba tinctilis; *pastel, guède.* (*G. Chr.*)

GUATTARUS.—F. inspector, ab Ital. *guatare.* inspicere; *inspecteur, visiteur.* (A. 1294.)

GUATUM. — Idem ac GUATT. (*A. SS.*)

GUAURIA.—Pascuum commune, ut videtur, fossis cinctum; *pâturage communal entouré de fossés.* (A. 1180.)

GUAYNA. — Exsectio, canaliculus, incisura, quia vaginæ, Gal. *gaîne*, officium præstat: « In isto camino fiant *guaynæ*, in quibus possit guaynari trappa. » (*Hist. Nem.*)

GUAYNARE. — In *guayna* inducere; Vid. GUAYNA. (*H. Nem.*)

GUAYTA. — Excubiæ, ut GAYTA et WACTÆ. (Pass.)

GUAZELLA. — Prædium rusticum, ut GASALHA. (A. 1310.)

GUAZIDA. — Specula, ut GUARITA. (*H. Nem.*)

GUAZO. — Cespes, ut GAZO. (A. 1409.)

GUAZZARE. — Apud Italos, adaquare; *abreuver, arroser, pourvoir d'eau.*

GUAZZATORIUM. — Aquarium, lacus, Italis: *réservoir, lac.*

GUBA. —Pro GIBBA, gibbus; *bosse.* (*A. SS.*)

GUBEBA. — Grani seu fructus species; f. JUJUBA, ziziphum. (*St. Ast.*)

GUBER. — Pro GUBERNATOR. (*Vet. Gl.*)

GUBERNACULUM.—Tributi genus, quod a prætereuntibus navibus exigitur; *taxe, péage que payent les navires qui passent.*

(A. 1164.)—*Gubernaculum aquæ*, jus utendi aqua; *droit d'usage sur l'eau.* (A. 1210.)

GUBERNANTIA.—Gubernatio, regimen, *direction, administration, manière de conduire*; ol. *gouvernance.* (A. 1389.)

GUBERNARE.—Servare; *conserver, garder.* (Mart., *Anecd.*)—Providere, curare, necessaria ministrando; *pourvoir à, soigner, fournir le nécessaire.* (*A. SS.*)

GUBERNARIUS. — *Gubernaria domus*, ædes publica, ubi congregantur, qui regimen civitatis habent; *maison commune, hôtel de ville.* (*St. Saon.*)

GUBERNATOR.—Abbas; *abbé, procureur d'un monastère.* (A. 1068.)—Ecclesiæ parochialis rector; *curé, prêtre chargé de la direction d'une paroisse.* (A. 1404.)

GUBERNEDA. — Dominium, possessio; *puissance, autorité, possession.* (A. 1329.)

GUBERNUM. — Regimen, præfectura; *administration, gouvernement.* (*St. Saon.*)

GUDUM. — Vadum, pro GUADUM; *gué.* (A. 1048.)

GUEAIGNAGIUM. — Idem q. GUANAGIUM. (A. 1219.)

GUEDA. — Idem q. GUAISDIUM.

GUEITA. — Excubiæ, ut GAYTA. (A. 1331.)

GUEITUM.—Ead. notione. (A. 1459.)

GUELLA.—Coccineus color; *couleur écarlate*; en langue héraldique, *gueules.* (A. 1432.)

GUEMINUM. — Iter, via; *chemin.* (A. 1359.)

GUERBA. — Manipulus; *gerbe.* (*Leg. Norm.*)

GUERBAGIUM. — Gerbarum præstatio; *redevance en gerbes*; ol. *gerbage.* (*Reg. Parl. Par.*)

GUERBLÆ.—Plurium notarum conjugationes, *unci; crochets.* (*A. SS.*)

GUERERE.—Pro QUÆRERE. (A. 1321.)

GUERESTARE.—*Guerram* inferre, facere; *guerroyer, faire la guerre.* (A. 1227.)

GUERGUERIA.—F. jus quod quis habet in foresta alterius; *droit sur les bois d'autrui.* (A. 1405.)

GUERIGNAGIUM. — Ex Gall. *vernage*: *vergner* enim Gallis est fossati seu fluvii ripas *virgis* seu palis continere. (A. 1257.)

GUERITOR. — Qui alteri ad evictionem tenetur, sponsor; *garant, répondant.* (A. 1161.)

GUERITUS.—Cautione assertus; *garanti.* (A. 1334.)

GUERNA.— Britannis, locus alnis consitus; *aulnaie.*

GUERNIMENTUM. — Idem q. GARNIMENTUM.

GUERPILLUM.—Rei cujuspiam abdicatio; *déguerpissement, renonciation à la possession d'une chose, cession, abandon.* (A. 1148.)

GUERPIRE.—Possessionem rei alicujus dimittere; *se dessaisir d'une chose, abandonner la possession d'un bien, céder, délaisser*; ol. *guerpir.* (Pass.)

GUERPITIO. — Abdicatio, rei possessæ dimissio, ut GUERPILLUM. (Pass.)

GUERPUM. — Abdicatio, ut GUERPILLUM. (Mart., *Anecd.*)—Charta, qua quis rem aliquam *guerpit* seu dimittit; *acte de déguerpissement*; *Vid.* GUERPIRE et GUERPILLUM. (*Chartul. S. Pet. Carn.*)

GUERPUS. — (Subst.) Rei alicujus dimissio, ut GUERPILLUM. (Mart., *Anecd.*)—(Adj.) Desertus, vacuus, derelictus; *abandonné, vacant, délaissé*; ol. *guerp.* (A. 1261.)

GUERRA.—Bellum, publicum vel privatum; *guerre. Guerra bona*: *de bona guerra*, bellum æquum et legitimum, quod Galli dicunt, *de bonne guerre.* (A. 1357.) *Guerra aperta*, bellum indictum, denuntiatum; *guerre qui a été déclarée.* (A. 1338.) *Guerra cassa*, induciæ, eæ potissimum de quibus utraque pars armorum pertæsa absque ullo pacto inter se convenit; *suspension d'armes, surtout celle que font, de lassitude, les deux partis.* (A. 1294.) *Guerra diffidatoria*, cum diffidatione indicta; *guerre déclarée par un défi.* (*Conc. Cons.*) *Guerra guerriata*, quæ inferebatur per velitationes, insidias, etc. abstinendo a præliis; *guerre d'escarmouches et d'embuscades.* (A. 1207.) *Guerra recredita*, induciæ; *trêve, suspension d'armes.* (A. 1267.) *Guerra regis*, qua durante interdicta erant bella privata, duella ac torneamenta; *guerre du roi* (quand le roi faisait la guerre, il était défendu aux seigneurs de se battre en duel, d'avoir des guerres privées, de donner des tournois). *Guerra severa*, bellum crudele; *guerre à outrance.* (A. 1217.) *Guerra terminalis*, induciæ; *suspension d'armes.* (Mur.) *Guerra viva*, bellum gravissimum, acerrimum; *guerre acharnée.* (A. 1228.) *Guerra tenere*, infense adversus aliquem se gerere; *se conduire en ennemi envers quelqu'un.* (A. 1318.)

GUERRAGARE. — Ut GUERRARE. (A. 1329.)

GUERRARE.—Bellum facere, inferre; *faire la guerre, guerroyer.* (Rad. de Dic.)

GUERRARIUS. — Vir bellicosus, armipotens; *homme de guerre, brave.* (*Ann. Gen.*)

GUERRATOR.—Bellator; *homme de guerre, guerrier.* (Kilyg.)

GUERREARE. — Idem q. GUERRARE. (A. 1220.)

GUERREATUM.—« Petrus senescallus tenet de rege tres partes *guerreati*, firmitatem et medietatem gerginvillæ in feodo. » An idem q. GUERRERIA?

GUERREGARE. — Idem q. GUERRARE. (A. 1142.)

GUERREGIARE. — Ead. notione. (A. 1128.)

GUERRERIA. — Jus quod quis habet in foresta alterius, vel census species. (*Tabul. Val. B. M. Par.*)

GUERRERIUS. — Ut GUERRARIUS. (*Ann. Gen.*)

GUERRIARE. — Ut GUERRARE. (Lamb. Ard.)

GUERRIFICARE. — Ead. notione. (*Conc. Tarrag.* IV.)

GUERRIGIARE. — Ead. notione. (*A. SS.*)

GUERRINUS. — Hostilis; *ennemi. Guer-*

rina terra, hostilis; *terre ennemie.* (A. 1338.) *Guerrinum tempus*, quo pugnant; *temps de guerre.* (Bract.)

GUERRISARE. — Idem q. GUERRARE. (A. 1214.)

GUERRIVUS. — Hostilis, ut GUERRINUS. (*Tabul. S. Florent.*)

GUERRORIUS. — Idem q. GUERRARIUS.

GUERUS. — Miles, bellator; *homme de guerre.* (Mur.)

GUESDIUM. — Glastum; *guède, pastel.*

GUESPA. — Vespa; *guêpe.* (Const. Afr.)

GUETA. — Excubiæ, custodiæ, ut GAYTA et WECTÆ.

GUETAGIUM. — Census pro *gueta*, *Vid.* WETAGIUM.

GUETARE. — Excubias agere; *faire le guet.* (Brus.)

GUETUS. — Idem q. GUETA. (A. 1273.)

GUEUDA. — Fraternitas, sodalitium, societas, ut GILDA. (A. 1261.)

GUEYTARE. — Ut GUETARE. (A. 1230.)

GUEYTUM. — Custodia, excubiæ, ut GUETA. (*Hist. Tren.*)

GUFUM. — Idem q. GOFUM.

GUGILBADA LEX. — *Vid.* GUNDEBONGI.

GUIA. — Metatio, limitum positio; *bornage, placement de bornes.* (A. 1222.)

GUIARDONUM. — Remuneratio, præmium; *récompense, rémunération, salaire;* ol. *guerredon.* (*St. Verc.*)

GUIARE. — Metas ponere; *mettre des bornes, des limites;* ol. *guier.* (A. 1324.) — Conducere salvum et incolumem præstare, quasi *viare; mener, guider, conduire sain et sauf;* ol. *guier.* (A. 1217.) — Docere, præire; *élever, diriger;* ol. *guier.* (*Prior. de Dom.*)

GUIBLE. — Cribrum; *crible.* (A. 1342.)

GUICHETUS. — Ostiolum, portula; *guichet.* (A. 1344.)

GUICIA. — Species tributi; idem q. GUACCIA. (A. 1360.)

GUIDA. — Viæ dux; *guide.* (Pass.)

GUIDAGIUM. — Conducta, protectio in itinere; *bref de conduite, sauf-conduit.* (W. de Pod. Laur.) — Præstatio quæ domino solvitur pro securo transitu, seu exportatione mercium per terram illius; *droit qui se payait au seigneur pour la sûreté des chemins et l'exportation des marchandises.* (Pass.) — Quivis census, tributum; *droit, redevance.* (A. 1410.) — Obligatio qua tenentur vassalli ignes incendere in turribus juxta maritimum littus exstructis ad navigantium utilitatem; *guiage*, *obligation imposée aux vassaux, dans les pays maritimes, d'allumer pendant la nuit des feux sur les tours les plus élevées pour servir de guide aux navigateurs.* (Pass.)

GUIDAMENTUM. — Regimen, ut videtur; *gouvernement, administration.* (Garamp.)

GUIDARE. — Conducere, salvum et incolumem præstare, ut GUIARE.

GUIDARMA. — Pro GISARMA, gesum, speculum. (A. 1398.)

GUIDATICUM. — Protectio, salvus conductus; *protection sur les routes, sauf-conduit.* (A. 1290.)

GUIDATIONES. — F. arbores cæteris majores quibus distinguuntur nemora ad diversos dominos pertinentia: « Si contingeret aliquam dubitationem oriri super terminis et limitationibus dictorum mansorum, illa dubietas terminetur et diffiniatur per *guidationes* ecclesiæ. » (A. 1246.)

GUIDATOR. — Dux; *guide.* (A. 1233.)

GUIDEME. — Instrumentum musicum, idem q. GUITERNA.

GUIDERBORA. — Libera; *femme libre.* (*Lex Long.*)

GUIDO. — Vexillum; *bannière, guidon.* (A. 1377.) — Vexillifer; *porte-bannière, guidon.* (A. 1328.) — Moneta Hannoniensis sic dicta, quod eo nomine insignita esset. (A. 1377.) — *Guidonum schola*, clericorum congregatio qui peregrinis sacra Urbis loca visitantibus *guidones* seu duces erant. (Cenc.)

GUIDONAGIUM. — Idem q. GUIAGIUM.

GUIDONATICUM. — Ead. notione.

GUIDRIGILD. — Hominis pretium, æstimatio capitis; *estimation de la valeur d'un homme.* (Mur.)

GUIETES. — Militum genus apud Anglos ut videtur. (Rym.)

GUIFA. — Signum quod prædio, cujus possessionem auctoritate judicis quis adit, apponit, quod *guiffare* dicebant; *marque que faisait mettre sur une propriété acquise par sentence judiciaire, celui en faveur de qui le jugement était rendu.* (S. XIV.)

GUIHALA. — Idem q. GILDHALLA.

GUILENTIA. — Ut GUARENTIA, auctoritas, cautio ad evictionem. (A. 1309.)

GUILFA. — Pro GUILLA.

GUILHAULA. — Ut GILDHALLA.

GUILLA. — Metula lusoria; *quille.* (A. 1352.)

GUILLATOR. — Baratator; *trompeur;* ol. *guilléor.*

GUILLO. — Idem q. GILLO.

GUILLOTUS. — Monetæ minutioris species; *guillot, monnaie des comtes de Foix.* (A. 1416.)

GUILPIRE. — Idem q. GUERPIRE. (*Chr. Bes.*)

GUIMAGIUM. — Idem q. GUIDAGIUM. (A. 1147.)

GUIMPA. — Peplum, velum muliebre, quo etiam utuntur monachæ, quod *guimpe* vocant. (*Regul. Rob. Arbris.*)

GUINA. — Vasis species, idem q. GUVA; q. *Vid.* (Pap.) — Cerasi species; *guigne.* (*Ch. Occit.*)

GUINAGIUM. — Ut GUIDAGIUM. (A. 1147.)

GUINCHETUS. — Ostiolum, portula; *guichet.* (A. 1370.)

GUINDA. — Idem videtur ac GUNNA, vestis pellicea. (Anast.)

GUINDEGA. — Idem videtur q. GUNDEGA.

GUINDOLUM. — Cerasi species; *espèce de cerise noire qui s'appelle* griotte *à Paris;* guindon *en Bourgogne;* guintou *en Languedoc*, etc.

GUINIATOR. — Exactor *guionagii; receveur du droit de guionage.*

GUINTERNA. — Cithara; *guitare;* ol. *guinterne, guiterne.* (A. 1362.)

GUIONAGIUM. — Quævis præstatio, sed præsertim ea quæ domino solvitur pro securo transitu; *Vid.* GUIDAGIUM.

GUIONESSA. — F. filix; *fougère.* (*St. Verc.*)

GUIPHARE. — Possessioni signum apponere. *Vid.* GUIFFA.

GUIPIRE. — Abdicare, ut GUERPIRE. (A. 1116.)

GUIRA. — Vasis genus; *jarre.* (A. 1330.)

GUIRENS. — Auctor, assertor, qui alteri tenetur ad evictionem; *garant*, *répondant.* (A. 1245.)

GUIRENTIA. — Auctoritas, cautio de evictione; *garantie.* (*Cons. Tol.*)

GUIRENTUS. — Ut GUIRENS. (A. 1245.)

GUIRITOR. — Ead. notione. (A. 1198.)

GUIRPIMENTUM. — Idem q. GUERPITIO. (A. 1103.)

GUIRPIRE. — Idem q. GUERPIRE. (A. 1116.)

GUIRPIS. — Idem q. GUERPITIO. (Lob., *H. Brit.*)

GUIRPISGERE. — Idem q. GUERPIRE. (A. 1091.)

GUIRUS. — Pro *gyrus.*

GUISA. — Fraus, mendacium, illusio; *ruse, artifice, tromperie.* (A. 1034.)

GUISAGIUM. — Idem q. GUIDAGIUM. (A. 1171.)

GUISARE. — F. *guisarmare,* guisarmis instruere. (Rym.)

GUISARMA. — Idem q. GISARMA. (*St. Verc.*)

GUISATGIUM. — Idem q. GUIDAGIUM. (A. 1171.)

GUISATICUM. — Ead. notione. (A. 1197.)

GUISATUM — « Sicut viderint pro *guisato,* id est *à leur guise.* » (A. 1208.)

GUISIARMA. — Idem q. GISARMA. (*St. Verc.*)

GUISCHETUS. — Ut GUICHETUS. (A. 1433.)

GUISSALLA. — Funiculus, resticula; *ficelle.* (A. 1370.)

GUITERNA. — Instrumenti musici species, cithara; *guitare; ol. guiterne.* (A. 1355.)

GUITSAGIUM. — Idem q. GUIDAGIUM.

GUIZARDONUM. — Munus seu donum quoddam apud Massilienses; *présent, don.* (*St. Mass.*)

GULA. — Vocabulum, quo frequenter utuntur feciales Gallici ad designandum in armis seu insignibus rubeum colorem; *gueules, couleur rouge.* (Pass.) — Os; *bouche, gueule.* (A. 1294.) — Crumena, marsupium; *bourse;* ol. *goule, gulle.* (*Hist. Fr. mss.*) — Guttur; *gorge.* (Pass.) — *Gula fluvii,* ostium per quod mare influit; *embouchure.* (A. 1207.) — *Gula Augusti,* initium mensis Augusti; *commencement du mois d'août;* ol. *le gule d'August.* (*St.* Edward. III.) *Gula mantelli*, pars vestis seu togæ superior qua caput immittitur; *collet d'habit, ouverture par laquelle on passe la tête.* (Ugut.)

GULATOR. — Gulo; *glouton*, *gourmand.* (*Vet. Gl.*)

GULBIUM. — Instrumentum ad hortum excolendum; *outil de jardinage.* (Adal.)

GULDA. — Idem q. GILDA.

GULDAGIUM. — Ut GILDAGIUM.

GULERUM. — Idem q. GULA MANTELLI. *Vid.* GULA.

GULETUM. — Locus *guliis,* hoc est scirpis abundans; *lieu où il y a beaucoup de joncs.* (*A. SS.*)

GULFUS. — Sinus maris; *golfe.*

GULIA. — Scirpus; *jonc.* (*A. SS.*)

GULOSITAS. — Ingluvies; *gloutonnerie*, *gourmandise.* (*Vet. Gl.*)

GULTA. — Tributum, census; *redevance, cens.* (A. 1274.)

GUMBA. — Cuneus; *Vid.* CUMBA. (Pap.) — Tumor; *grosseur, protubérance.* (*A. SS.*)

GUMBARIA. — Navis species. *Vid.* CUMBA.

GUMBUS. — Gibbosus; *bossu.* (*A. SS.*)

GUMELLA. — Mensuræ species, quantum scilicet cavis palmis continetur. (Mur.)

GUMENÆ. — Generatim funium apparatus, et specialius funes ancorarum biremis triremisve; *toute espèce de cordage en usage dans la marine*, *particulièrement les câbles qui servent à lier les ancres;* ol. *gumènes*, *gumes.* (*St. Mass.*)

GUMPHUS. — Uncus, uncinus; *croc, crochet.* (*A. SS.*)

GUNA. — Cucurbitula; *ventouse. Vid.* GUVA. — Vestis pellicea, ut GUNNA.

GUNARIUS. — *Gunarum* seu pellium mercator; *marchand de peaux.*

GUNATUS. — *Gunam* indutus; *Vid.* GUNNA. (Luitp.)

GUNDEBODINGI. — Sic appellati *Burgundi,* et generaliter qui *lege Gundeboda* vivebant, ea nempe, quam *Gundebadus* rex Burgundiæ condidit.

GUNDULA. — Donum, munus, ut videtur. (A. 1094.)

GUNELLA. — Diminut. ex GUNNA; *cotte de femme*, *cotillon;* ol. *gounel*, *gonnelle.* (Bern. Mon.)

GUNFANA. — Gothis militum vexillum; *drapeau, bannière.*

GUNNA. — Vestis pellicea; *vêtement de peau;* ol. *goune.* (Pass.) — Machinæ bellicæ species quæ eadem fuisse videtur quam nostri *canonen* vocant. (Th. Wals.)

GUNNARIUS. — *Gunnarum* artifex, vel potius qui e *gunnis* missilia emittebat; *fabricant de vêtements de peaux*, ou *canonnier.*

GUNNELLA. — Dimin. a *gunna*, vestis pellicea; toga talaris; *robe longue, casaque;* ol. *gonelle.* (*Tabul. S. Serg. Andeg.*)

GUNNIS. — Machina bellica, eadem q. GUNNA. (A. 1406.)

GUNTFANO. — Idem q. GONFANO.

GUNTFANONARIUS. — Vexillifer, ut GONFANONERIUS.

GUNTHADINGI. — Iidem q. GUNDEBODINGI.

GUODOBIA. — Pilum, venabulum, *épieu, vouge.* (*A. SS.*)

GUOLATIA. — Testudinis genus, idem q GOLIA. (*Vet. Gl.*)

GUOYA.— Falcis species; *serpe;* ol. *goie.* (A. 1340.)

GUPHUS. — Pro GUMPHUS.

GUPILARIUS. — Ut supra GOPILLATOR, qui vulpes, alias *goupils*, venatur; *celui qui chasse le renard;* ol. *goupilleur.* (A. 1202.)

GUPPA. — Sagum militare; *casaque militaire. Vid.* JUPPA.

GUPPUM. — Gypsum; *plâtre. (St. Mant.)*

GURBILIO. — Corbula; *petite corbeille.* (A. 1168.)

GURDONICUS. — Rudis, imperitus; *grossier, sot.* (Sulp. Sev.)

GURGERIA. — Pro GORGERIA, armatura, qua guttur tegitur. (Ap. Garamp.)

GURGA. — Ut GURGES. (Pap.)

GURGES. — Locus in fluvio arctatus, seu ad construendum molendinum, seu ad capiendos pisces; *partie d'un cours d'eau que l'on a resserré pour y construire un moulin ou établir une pêcherie.*

GURGICULI. — Hoc nomine mare Mediterraneum appellare solebat Carolus Magnus.

GURGIS. — Ostium rivi; *embouchure d'un cours d'eau, lieu où il finit.* (A. 1319.)

GURGITATUS. — Ingurgitatus; *engoufré.* (*A. SS.*)

GURGITUM. — Locus fluminis, ubi gurges. (*Cons.* Tol.) — Canalis per quem aqua decurrit. (A. 1313.)

GURGUINA. — Cella minor; *petite chambre.* (A. 1304.)

GURGULIO. — Parva domus; *petite maison.* (*Vet. Gl.*)

GURGUSTIO.— Genus retis; *sorte de filet de pêche.* (*Vet. Gl.*)

GURGUSTIUM. — Cella modica, domus pauperis; *maison du pauvre, petite et pauvre habitation.* — Obscura et latens taberna; *auberge du dernier ordre, gargotte.* — Locus ad capiendos pisces, ut GURGES.

GURGUSTRIUM. — Pro GURGUSTIUM, retis seu vasis piscatorii genus. (*Ann. Præm.*)

GURGUTIUM. — Ead. notione.

GURNADUS. — Piscis species, idem q. GORNUS.

GURPICIO. — Idem q. GUERPITIO. (*Tabul. S. Sulp. Bit.*)

GURPIMENTUM. — Ead. notione. (*A. SS. Ben.*)

GURPISCERE. — Idem q. GUERPIRE. (*Ch. Dalph.*)

GURPITORIA.—Charta qua quid *gurpitur. Vid.* GUERPIRE.

GURPIZO. — Ut GUERPITIO. (A. 1067.)

GURRA. — Viminis species. (*St. Mont. Reg.*)

GUSPIRE. — Pro GUERPIRE. (*Ann. Præm.*)

GUSSA. — Machinæ bellicæ species, f. ead. q. GUNNA. (A. 1217.) — Putamen; *coquille, coque.* (A. 1271.)

GUSTALDUS. — Pro GASTALDUS.

GUSTANTER. — Grato animo; *volontiers, avec plaisir.* (*A. SS.*)

GUSTARE.— Idem q. *pastus, procuratio,* seu convivium, maxime vero *jus pastus* seu *gisti. Vid.* GISTUS. (Mur.)

GUSTARIS. — Ead. notione. (A. 853.)

GUSTATOR. — *Gustator digitus; le petit doigt.* (S. Hier.)

GUSTRUM. — Vasis species, lebes, tinna et etiam ampulla qua unguenta servantur.

GUSTUM. — Cenula; *collation, goûter.* (*Ann. Ben.*) — Idem q. GUSTARE. (A. 1279.) *Gustum facere*, prægustare; *goûter le premier.* (*A. SS.*)

GUTOSUS. — Hydropicus; *hydropique.* (*A. SS.*) — Articulari morbo laborans; *atteint de la goutte, goutteux.* (*Hist. Nem.*) — Imbre imbutus; *mouillé par la pluie.* (*Ibid.*)

GUTREMA. — Gutturis morbus, angina; *esquinancie.* (*Vet. Gl.*)

GUTRUM. — Idem q. GUSTRUM.

GUTTA. — Canalis, rivulus; *canal, gouttière, tuyau, conduit.*—Variorum morborum nomen: Catarrhus, fluxio; *catharre.* Podagra; *goutte.* Hydropisis; *hydropisie. Gutta cadiva* seu *caduca; l'épilepsie. Gutta malogranata*, hernicraniæ species vulgo *pomme grenade* Gall. nuncupata. *Gutta sciata; goutte sciatique. Gutta fantilia*, variolæ; *la petite vérole. Gutta falsa; fausse goutte. Gutta serena; goutte sereine. Gutta Palæstina*, ead. q. *paralytica*, etc.—Stillicidium; *gouttière.* (A. 1220.) — Macula; *moucheture.* (Bib.) — Species aromatica. *Vid.* GOUTTÆ. *Gutta mera*, seu *gutta pura; mère goutte.* (A. 1208, 1313.) *Gutta prima*, aqua ex qua fit sapo. *Vid.* CAPITELLUM.

GUTTARE. — Stillare; *goutter.* (*Vet. Gl.*)

GUTTARIUM. — Rivulus, canalis, stillicidium; *gouttière.* (J. de J.)

GUTTATUS. — Guttis diversi coloris inspersus; *moucheté.* (Frid.)

GUTTERIA. — Idem q. GUTTARIUM. — Etiam morbus quem Galli *goître* dicunt. (*A. SS.*)

GUTTOSUS. — Arthriticus, habens dolores articulorum; *goutteux, qui a la goutte.* (*A. SS.*)

GUTTULA. — Rivulus, ut GUTTA.

GUTTUM. — Idem q. GUSTRUM.

GUTTUR.—*Guttur posterius*, anus, podex. (*A. SS.*)

GUTTURNA. — Morbi species, ut GUTTERIA. (Ugut.)

GUTTURNOSITAS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

GUTTURNOSUS. — Idem q. GUTTUROSUS. (*A. SS.*)

GUTTUROSUS. — *Gutteria*, seu morbo *gutturis* laborans; *atteint du goître, goîtreux.* (*Cod. Th.*)

GUTURA. — Rivulus, ut GUTTARIUM.

GUVA. — Vas vitreum quod per igniculum in superficiem trahit sanguinem; *ventouse.* (Pap.)

GUVERERIUS. — Rector, gubernator; *gouverneur.* (Metel.)

GUVETTA.— Bubo; *chouette;* ol. *guvette.* (Petr. Cresc.)

GUVIA.—Instrumentum lignarium quoddam. (Isid.)

GUVIO. — Gobio, piscis; *goujon.* (Silv. Giral.)

GUVUS. — Bubo; *hibou;* ol. *guve.* (Petr. de Cresc.)

GUYSA. — Forma, modus; *manière*, *fantaisie*, *guise.* (Knygh.)

GUZIA.—Machina bellica; idem q. GUSSA.

GWALDUS. — Idem q. GUALDUS.

GWALSTOWNA. — Apud Anglos, locus patibuli, patibulum, furcæ; *gibet*, *fourches patibulaires.*

GWANTUS. — Chirotheca; *gant.*

GWAYF.— Apud Anglos, res vaga et deserta, quæ regis est vel domini feudalis, nisi ante annum et diem a legitimo possessore repetatur; *choses éparses*, *abandonnées et sans maître;* ol. *choses gaives.*

GYLTWITE. — Anglis mulla pro transgressione; *punition pécuniaire, amende.*

GYMNASIUM. — Thermæ, monasterium, ludus ille litterarius in quo pueri litteris et liberalibus disciplinis exercentur; *thermes, bains; monastère, couvent; école publique.*

GYNÆCEUM.—Locus seu ædes ubi mulieres lanificio operam dabant; *partie du palais des empereurs de Constantinople et des rois barbares*, *où des femmes de condition servile et d'autres de condition libre*, *fabriquaient les étoffes nécessaires pour les besoins de la maison.* (Ces ouvrières portent dans les titres les noms de *geniciariæ pensiles, pensiles ancillæ.*) — Lupanar; *maison de débauche;* ol. *clapier.*

GYNÆCIARIUS. — Textor in palatio regum; *tisserand attaché au palais des rois.*

GYNDRAGIUM. — Ut VINDRAGIUM, tributum pro vino in urbem adducendo. (A. 1136.)

GYPSA. — Pro *dypsas*, serpens. (Athelm.)

GYPSEUS.—*Gypseæ fenestræ; fenêtres armées de feuilles de pierre spéculaire en guise de verres à vitre.*

GYPSOPLASTES. — Qui *gypsea* facit opera; *mouleur en plâtre.* (Cass.)

GYRAMEN. — Gyrus, circuitus, orbis; *rond, tour, circuit.* (*A. SS.*)

GYRARE. — Visitare, quasi *gyrando*, seu circumeundo, in sacris Bibliis non semel, sic Genesis: « *Gyra* omnes greges tuos. » « *Gyrare* contentionem, » in leg. Al., est agrum de quo est *contentio* seu controversia, inspicere et circumire.

GYRATOR.—Qui *gyrat* circuit: « Multarum regionum *girator.* » (Frid.)

GYRGATUS. — Lectus in quo paralytici, menteque capti, quique vocantur dæmoniaci, vincti jactant sese. *Vid.* GARGATUM. (Sussan. *Vocab.*)

GYRO. — Lacinia, id est, pars vestis ac togæ, qua laxior sit, et in superiori parte contracta, in largiorem formam in imo se explicat. Ad mulierum vestem maxime pertinet, et idem est quod VENTRALE. (Udalric.) —Ambitus murorum; *tour*, *enceinte des murailles.* (Mur.)

GYROFALCO. — Ut GEROFALCUS.

GYROGRILLUS. — Erinaceus; *hérisson.*

GYROVAGARI. — Circumcirca vagari; *errer çà et là, vagabonder.* (J. de J.)

GYROVAGATIO.—*Action d'errer çà et là, de vagabonder.* (*A. SS.*)

GYROVAGI.—Proprie appellati monachi, qui monasteriis suis relictis, per diversas cellas, nescio qua pietatis vana specie, vagabantur. (*Reg. S. Ben.*) Eodem sensu presbyteri *gyrovagi* dicuntur, qui dimissa sua parochia, errones fiebant. (Rath.)

H

H. — Littera numeralis quæ 200 denotat: Si recta linea superaddatur ($\bar{H}$), 200 millia significat. — Hanc litteram vocabulis propriis seu appellativis a Teutonibus præponi solitam, notum est; verbi gratia in *Hludovicus*, *Hlotarius*, *Hrabanus*, et similibus. Quemadmodum vero in mss. codicibus non raro additur eadem hæc littera: ita non rectius sæpe omittitur; sic *hutilitas*, *husufructuarius*, *habbas*, *habluere*, *hoperatus*, *habundantia*, *hostendere*, *horatorium*, etc., pro *utilitas*, *usufructuarius*, *abbas*, *abluere*, *operatus*, *abundantia*, *ostendere*, *oratorium*, etc.; *oc*, *omo*, *iacynthus*, *ibernagium*, *idrus*, *ierarcha*, pro *hoc*, *homo*, *hyacinthus*, *hibernagium*, *hydrus*, *hierarcha.*

Vid. sine *H*, cum A, Æ, E, etc., voces quæ non infra inveniuntur.

HABELLUM. — « Mulier cujusdam villici, venit cum servitio suo ad monasterium S. Declani: sed ipsa non longe a civitate accepit furtive de tributo S. Pontificis magnum *habellum*, volens injuste aliis tribuere: sed illam coram viatoribus terra deglutivit et devorans terra eam, projecit *habellum* de sinu suo; et illico illud coram omnibus lapis apparuit. » (*A. SS.*) Ubi Sollerius in notis: « Quid sit *habellum* nescio; sed cum infra constanter scribatur *kabellum*, agaturque de tributo, quod S. Declano pendi debebat, suspicor intelligi *gabellum* seu summam pecuniariam, ex arca tributaria monasterii S. Declani furtim ablatam. »

HABENÆ. — Funes navium; *cordages de navires.* (Pap.)

HABENDENCIUS. — Pro *abundantius.* (A. 1358.)

HABENTES. — Viri divites; *ceux qui sont riches, qui ont de la considération.* (*Cons. Afr.*)

HABENTIA. — (Numero singulari) divitiæ, opes; *richesses;* « Animos eorum *habentia* inflarat. » (S. Aug.)

HABERE. — Velle, vel debere; *vouloir* ou *devoir:* « ipse enim quia ægrotat *habeo* eum visitare. (*Vit. S. Herib., arch. Colon.*) — *Habere se;* gerere se; *se comporter.* (A. 1421.) *Habere personam;* respicere; *regarder en arrière, se retourner.* (*Can. Hib.*) —*Habere* significat interdum: 1° exstare; *exister:* « *Habet* ibi silvam quæ.. » (Irm.) 2° Res. fa-

cultates; *ce qu on possède; l'avoir* : « Hic in salvationem animæ suæ, omnes redhibitiones prædictæ villæ monachis condonavit, et de *habere* eorum LX solidos accepit. » (*Tabul. S. Flor.*) 3° Cogi, compelli ; *être obligé, avoir à faire une chose:* « A patria se absentare habuerunt. » (A. 1452.) *Habere* dicitur de equa quæ concipere potest. (A. 1359.) *Habere agere*, multum laboris et operæ in re aliqua ponere. (A. 1386.) *Habere agere, habere facere contra aliquem*, rem pugna cum aliquo dirimere. (A. 1355.) *Habere facere*, negotium habere. (A. 1313.) *Habere animum cum aliquo*, parti ejus favere. (Ap. Mur.) *Habere bonum os*, tacere, commissa celare. (A. 1352.) *Habere donatum factum*, donare facere. (Pass.) *Habere ad justitiam*, ad juri standum cogere. (A. 1130.) *Habere pro malo*, offensioni habere. (*A. SS.*) *Habere materiam*, causam habere. (*H. Nem.*)

HABERGAGIUM. — Domicilium, domus; *maison, habitation, demeure;* ol. *habergage.* (A. 1317.)

HABERGAMENTUM. — Ead. notione; ol. *habergement.* (A. 1209.)

HABERGELLUM. — Lorica manilis contexta; *cotte de mailles;* ol. *haubert, aubergeon.*

HABERGEON. — Ead. notione.

HABERGETUM. Ead. notione.

HABIA. — Dumus, rubus, dumetum; *hallier, haie, buisson;* ol. *habier.*

HABILAMENTUM. — Indumentum, vestimentum; *habillement, vêtement.* (A. 1416.)

HABILHAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1516.)

HABILIMENTUM. — Apparatus belli, machinæ bellicæ; *préparatifs militaires, équipages de guerre, armures;* ol. *habillement.* (Elmh.)

HABILIS. — Agilis, industrius; *adroit.* (Odof.) — Probatus; *éprouvé, excellent.* (S. XI.) — Certus, ratus, constans; *certain, assuré, invariable.* « Et ut hæc regiæ nostræ confirmationis auctoritas *habilis* et inconvulsa permaneat. » (A. 1138.) — *Aptus, idoneus; propre à, capable de, habile;* ol. *ayable.* (A. 1415.)

HABILITARE. — Idoneum, habilem reddere; *mettre en état, rendre capable;* ol. *habileter.* (*Conc. Pis.*) — Informare, instituere, disponere; *façonner, disposer, préparer, dresser.* (A. 1274.) — Inceptum perficere, exsequi; *exécuter une entreprise, la poursuivre;* unde *habilitare appellationem*, eam prosequi. (A. 1179.)

HABILITAS. — Refectio, ornatus, instructio; *action de réparer, d'orner, de décorer, de préparer.* (Mart., *Anecd.*) *Habilitates conditionum*, conditiones propositæ; *conditions proposées, mises en avant.* (Alf. Mus.)

HABILITATIO. — Habilitas, capacitas, in honorem et gradum pristinum restitutio. (*Conc. Dertus.* (A. 1429.)

HABILITATI. — Iidem qui *habituati* in ecclesiis cathedralibus, seu collegiatis, canonici inferiores seu capellani; *Vid.* HABITUATI. (A. 1484.)

HABILITER. — Opportune, commode; *à propos, justement, avec précision, convenablement.* (A. 1380.)

HABILIUS. — Sufficiens, qui satis est; *suffisant, qui suffit;* ol. *hable.* (A. 1338.)

HABILLUS. — Pro *habilis*, aptus, gnavus, strenuus : « Hominum *habillorum* ad guerram. » (A. 1540.)

HABITACULUM. — Habitatio, domus; *maison, logement, habitation;* ol. *habitacle.* (Ap. Mur.)

HABITAMENTUM. — Instructus bellicus, idem q. HABILAMENTUM.

HABITANTIA. — Prædium rusticum, idem q. MANSUS; *métairie, ferme, bien de campagne,* ol. *habitance.* (*Ch. Ital.*) — Obligatio qua qui jure alicujus civitatis frui volunt in ea per certum anni tempus habitare tenentur; *obligation de tant d'années de séjour imposée à ceux qui veulent obtenir le droit de bourgeoisie dans une ville.* (A. 1173.) — Familia; *famille.* (A. 1219.) — Habitatio, domus; *maison, demeure, habitation.* (*St. Cad.*)

HABITATIO. — Actio habendi. (A. 1342.)

HABITATOR. — *Habitator hæreditarius. Vid.* MANSIONARIUS.

HABITATURA. — Ut HABITACULUM. (*A. SS.*)

HABITATUS. — Ead. notione. (*Script. rer. Fr.*)

HABITIO. — De castro vel urbe ab hostibus capta dicitur; *prise, occupation d'une ville, d'un château.* (Ap. Mur.) — Possessio; *possession, jouissance.* (A. 1314.)

HABITUALIS. — *Habitualis tunica*, qua quis vestitur; *tunique, robe dont on se sert.* (*A. SS.*)

HABITUARE. — Vestire, induere; *habiller, vêtir;* ol. *habituer.* (A. 1473.)

HABITUATI. — In ecclesiis cathedralibus seu collegiatis beneficiati canonici ordine minoris; frequentius hodie de presbytero intelligitur sive clerico, qui ad alicujus ecclesiæ servitium se mancipavit, absque ullius beneficii titulo certis pecuniarum distributionibus, juxta locorum consuetudines contentus.

HABITUATIO. — Habitus, vestitus; *habillement.* (*A. SS.*) — Vestis religiosæ susceptio; *prise de l'habit religieux;* ol. *véture.* (*Chr. Mellic.*)

HABITURIUM. — Obligatio qua qui jure alicujus civitatis frui volunt in ea per certum anni tempus habitare tenentur, ut HABITANTIA. (Ap. Mur.)

HABITURUS. — Pro *habendus.* (A. 865.)

HABITUS. — Nude e iis dicitur qui monasticum habitum induere : « Multa jam millia *habitus* utriusque sexus in illis plurimis locis sub cura et regula sanctissimi patroni Declani in vita felicissima vixerunt. (*A. SS.*) *Habitus venerabilis*, id est imperatorius; *costume d'empereur.* (*Vict.*) *Habitus regularis, habitus sanctorum*, habitus monasticus, *habit monastique, froc.* (Pass.) *Habitus nuptialis*, superpellicium; *surplis.* (A. 1366.) — Mendose utitur habitu pro *ambitus.* (*Mon. Angl.*)

HABLUM. — Idem q. HABULUM.

HABOUTARE. — Constituere, assignare;

assigner. (A. 1273.) — Terminari; *se terminer, aboutir.* (A. 1254.)

HABUGHUNT. — Canis qui cum accipitre venatur; *chien de chasse.* (*Lex Bav.*)

HABULUM. — Portus; *port, havre;* ol. *hable.* (A. 1240.)

HABUNDA. — Abundantia; *grande quantité, abondance;* ol. *habonde.* (A. 1407.)

HABUNDUS. — Largus, copiosus; *qui abonde, qui regorge.* (Ratb.)

HABUTARE. — Idem q. HABOUTARE.

HACCUS. — Mendose pro *nactus*, stragulum equi. (*Bul. Leon. IX PP.*)

HACETA. — Securicula; *petite hache, hachette.* (A. 1385.)

HACHERIA. — Idem q. HARMISCARA. (A. 1308.)

HACHETA. — Ut HACETA. (A. 1380.)

HACHEYA. — Multæ honorariæ species quæ viris plebeiis, ut HARMISCARA militaribus, irrogari solet; idem q. HACHIA.

HACHIA. — Pœna quævis aut multa; *peine, amende;* ol. *hachie, hacie.* (Ce mot désignait aussi une punition particulière qui consistait principalement en promenades déshonorantes imposées au condamné.) — Securis; *hache.* (Pass.)

HACHIATUS — Decussatim delineatus; *gravé en traits creux;* ol. *hachié.* (A. 1376.)

HACIATA. — Mensuræ species : « Duas *haciatas* salis. » (*Chartul. S. Mart. Pontis.*)

HACLA.— Genus vestis : « *Hacla* vestitus et tunica. » (S. XIII.)

HADAGIUM. — Pro HIDAGIUM. (A. 1256.)

HADES. — Tortiles ex virgultis laquei; *liens d'osier, harts.* (A. 1210.)

HADOX. — Piscis genus sa e conditum; *espèce de poisson de mer;* ol. *hados, hadox.*

HADRIANALIA. — Ludi in honorem Hadriani Aug. celebrati; *jeux célébrés en l'honneur de l'empereur Adrien.* (Hofm.)

HADRIANEA. — Idem q. HADRIANALIA.

HADUBBA. — Tubæ species, ut videtur : « Æreis *hadubbis*, nervis et manibus personabant. » (Andr. Flor.)

HÆNA. —Mendum pro *cauda*, pergameni scilicet pars resecta, cui sigilla aptantur. (A. 1283.)

HÆREDARE. — Jure hæreditario possidere; *avoir, tenir par voie de succession.* (A. 1342.)

HÆREDIPETA. — Hæres proximior; *le plus proche héritier.* (*Leg. H. I, reg. Angl.*) — Qui hæreditatem alterius cupit; *qui convoite l'héritage d'autrui.* (J. de J.)

HÆREDITABILIS. — Qui rem avitam et hæreditariam possidet; *qui a l'avoir patrimonial.* (Fulb. Carn. epis.) — Dicitur de re quæ ad aliquem spectare debet; *qui doit revenir, appartenir à quelqu'un;* ol. *héritable.* (*Tab. S. Serg. Andeg.*)

HÆREDITABILITER. — Jure hæreditario; *héréditairement, par voie de succession.* (Ap. Mad.)

HÆREDITAGIUM. — Pars quæ hæredi obvenit; *succession.* (A. 1340.) — Prædium jure hæreditario possessum; *immeuble venu par succession.* (A. 1417.) — Quodvis prædium rusticum; *fonds de terre, métairie;* ol. *héritaige.* (Pass.)

HÆREDITAMENTUM. — Id omne quod jure hæreditario alicui obvenit, ac præsertim res immobiles; *succession, immeuble.* (Ap. Mad.)

HÆREDITANTES. — F. Manumissi, liberti; *affranchis.* (*Tabul. eleem. S. Paul. Vien.*)

HÆREDITARE. — Succedere, hæreditatem obtinere; *succéder à quelqu'un, hériter.* (*Conc. Hisp.*) — Possessionem dare rei alicujus; *ensaisiner, mettre en possession;* ol. *hériter, adhériter.*—(Anast.) *Hæreditare animam suam,* in proprios usus reservare, vel potius piis donationibus animæ suæ testamento providere; *réserver pour son usage particulier, pour son entretien personnel,* ou *préparer le salut de son âme en faisant des dons aux églises.* (*Chartul. S Mart. Camarc.*)

HÆREDITARIE. — Aliquid *hæreditarie possidere,* id est ita possidere ut filius tuus nepos ve te mortuo possideat. (Lud.)

HÆREDITARIUS. — Hæres; *héritier.* (Ditm.) — Dominus cui dominium alicujus rei pertinet; *maître, propriétaire.* (A. 1240.)

HÆREDITAS. — *Hæreditas luctuosa,* quæ ad parentes ex morte filiorum obvenit, id est quarta portio de rebus filiorum. (Ap. Anian.)

HÆREDITATUS. — Qui jure hæreditario possidetur; *succession;* ol. *hérité.* (A. 1355.)

HÆREDITORIUS. — *Hæreditoria charta, epistola,* qua scilicet quis filiam suam naturalem, quam ex ancilla suscepit ingenuamque ac *denarialem* ante regem factam ad hæreditatem suam vocat. (Bign., *Form.*)

HÆREDIUM. — « Maxentius pejor prioribus, regni infortunio sortitus imperium, ut regnandi, ita sæviendi in Christianos obtinuit *hæredium.* » (*A. SS.*) Quod Galli dicerent : *Il a hérité de sa haine contre un tel.*

HÆRERE SE. — Propius accedere; *s'approcher davantage, se porter plus avant.* (*Tract. de re mil.*)

HÆRES. — *Hæredes,* nude interdum feudi paterni appellatione addita, dicebantur apud Gallos, nobilium filii ac hæredes qui parentum hæreditate, quoad feuda, adire non poterant, donec 21 annorum attigissent ætatem; cum interim eorum tutores ac custodes, prædiis pupillorum feudalibus fruerentur, et eo nomine militaribus obsequiis ac servitiis obnoxii hominia dominis præstarent: *héritiers, titre donné aux mineurs jusqu'à l'âge de 21 ans, à la mort des feudataires dont ils héritaient.* (Pass.) *Secundus hæres,* nepos; *neveu.* (*Vet. Gl.*) *Ultimus hæres,* jurisconsultis Anglis dicitur, qui ex legitimo matrimonio natus moritur nullo post se legitimo hærede relicto; *fils légitime qui ne laisse aucun héritier naturel.* — *Hæres* interdum dicitur : 1° is cujus hæreditas speratur (*A. SS.*); 2° is qui libertate donatus legitimam hæreditatem adire potest. (A. 1201.)

HÆRESEUS.— Hæreticus; *hérétique.* (Car. M.)

HÆRESIANUS. — Ead. notione. (W. Brit.)

HÆRESIARCHA. — Hæreticæ alicujus doctrinæ princeps et auctor; *chef d'hérésie, hérésiarque.* (A. 890.)

HÆRESIS. — Præstationis species, f. multa quæ ab iis qui hæreseos convincebantur solvenda erat; *taxe, redevance ou amende prononcée contre ceux qui étaient convaincus d'hérésie.* (A. 1248.) — Functio quævis; *profession, vocation.* (*Cod. Th.*) — Sortilegium, veneficium; *sortilége, sorcellerie;* ol. *hérésie.* (A. 1446.)

HÆRESISTA. — Ut HÆRESEUS. (H. Knygt.)

HÆRESIUM. — F. pro *harnesium*, vestimentum. (Mart., *Ampl. Col.*)

HÆRETICALIS. — Hæreticus, pertinens ad hæsesim; *hérétique, d'hérésie.* (A. 1327.)

HÆRETICARE. — *Hæreseos* notam alicui impingere; *taxer d'hérétique, accuser d'hérésie.* (A. 1429.) — Hæreticum facere; *rendre hérétique, convertir à une doctrine hérétique.* (W. de Pod. Laur.)

HÆRETICATIO. — Ratio aliquem adscribendi in hæreticæ sectæ societatem, quæ apud Albigenses per manuum impositionem quam vocabant *consolamentum* fiebat; *admission dans une secte, formalité en usage chez les albigeois lorsqu'ils recevaient un nouveau coréligionnaire.* (A. 1362.) — Convicium, exprobatio hæreseos; *reproche, réprimande au sujet d'hérésie.* (Ap. Lud.)

HÆRETICUS. — *Hæreticus vestitus*, convictus, qui palam hæresim profitetur; *hérétique convaincu, déclaré.* (A. 1246.) *Hæreticus creditus*, qui hæreticus creditur et hæresim palam non profitetur; *hérétique soupçonné mais non convaincu.* (A. 1227.) *Hæreticus hæreticans*, hæreticæ doctrinæ princeps et magister; *chef de secte.* (A. 1258.)

HÆRETIZARE. — Hæretice sentire; *avoir des opinions hérétiques.* (*A. SS.*)

HÆSIMENTA. — Latrinæ; *lieux d'aisance;* ol. *aisements.* (Andr. Mon.)

HÆSITANTES. — Eutychiani hæretici; *les Eutychiens.* (Leont.)

HAGA. — Seps, sepes, sepimentum ex virgultis confectum; *haie.* (*Mon. Angl.*) — Militare vallum, quod ex palis conficitur; *palissade.* (*Cap. C. C.*) — Domus, inde forte dicta quod ut plurimum domus agrestes ac casæ ex viminibus complicatis instar cratis ac sepis fabricatæ sint; *maison, principalement maison des champs.* (*Mon. Angl.*) — Silva, *haiis* seu sepibus septa, munita; *bois clos de haies, parc.* (*Cons. Lorriac.*) — Corveiæ species qua quis *haias* domini reficere tenetur, vel præstatio pecuniaria pro redemptione ejusmodi corveiæ; *obligation où était le vassal d'entretenir et de refaire les haies des terres seigneuriales, et redevance pécuniaire payée pour obtenir l'exemption de cette corvée.* (A. 1025.)

HAGABULUM. — Idem q. GABLUM.

HAGHA. — Locus tectus et ex omni latere apertus; *hangard.* (A. 1473.) — Domus, ut HAGA.

HAGIA. — Sylva, *haiis* seu sepibus septa, munita, ut HAGA.

HAGIOGRAPHI. — Scriptores sacri; *écrivains sacrés, hagiographes.* (Ap. Pez.)

HAGIOLOGIUM. — Calendarium festorum; *calendrier, tableau des fêtes.*

HAGIOSIDERUM. — Gr. ἁγιοσίδηρον, quasi sacrum ferrum, unum ex illis tintinnabulorum generibus quæ Græci hodierni campanarum loco habent. (Est autem ferrea lamina 4 digitorum latitudine, 10 vero longitudine, funiculo in medio librata. Hæc ferreo malleolo, ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui sacerdotem Eucharistiam deferentem solet præcedere, ut inter transeundum quisque rei admoneatur.)

HAIA. — Sepes, ut HAGA. *Haia carruccæ*, pars carri forte lateralis; *ridelle.* (*Vet. Inquisit.*)

HAIARE. — Venari in *haia* seu silva, *haiis* vel sepibus septa; *chasser dans une forêt, dans un parc;* ol. *haier.* (A. 1334.)

HAIBOTA. — Anglo-Saxonibus, jus percipiendi necessarium lignum ad faciendas *hagas*, quod percipi potest in terris seu prædiis ad vitam vel ad annos aliquot concessis, licet in chartis donationis id expressum non sit; *droit de prendre dans les bois seigneuriaux les branches nécessaires pour faire les haies*

HAICI. — Sepes, idem q. HAGA. (*Mon. Angl.*)

HAIMESUCKIN. — Domus seu habitationis immunitas apud Anglo-Saxones; *Vid.* HAMSOCHA.

HAIMHALDARE. — Anglo-Saxonibus rem suam vel animal aberrans rei vindicatione repetere, et suum vel quasi domesticum reposcere, seu potius ad domum reducere; *réclamer un objet qu'on a perdu, ou le réintégrer chez soi.*

HAIOTA. — Dimin. ab HAIA, silva aut pars silvæ *haiis* seu sepibus septa; *petit bois ou partie de bois; Vid.* HAGA.

HAIRA. — Vestis rufa, villosa et vilis, a Sax. *haer*, pilus, crinis, unde Gallis *haire*, cilicium, Sax. *haera*, quod ex pilis hircorum aliorumve conficiatur. (*Vet. Sched. Thuan.*) — Tortilis ex virgultis laqueus; *hart, lien d'osier ou de tout autre végétal flexible.* (A. 1239.)

HAIRBANNUM. — Idem q. HEREBANNUM.

HAIRO. — Ardea, erodius; *héron;* ol. *hairon.* (*A. SS.*)

HAISCLUS. — Ostii genus apud rusticos maxime in usu ex ramis confectum, quo curtis vel pomarii clauditur ingressus; *porte faite de branchages entrelacés dont les paysans se servent pour clore leurs jardins;* ol. *haise, haison.*

HAISTALDI. — Qui in prædiis dominorum mansiones habent et glebæ sunt addicti; idem q. COLONI, HOSPITES, MANENTES, RUSTICI, etc.

HAISTRIA. — Fagus; *hêtre.*

HAITA. — Frisonibus pater; *père.* — Desiderium; *vœu, désir;* ol. *hait.*

HAKEDUS. — Piscis species, lucius; *espèce de poisson*, f. *brochet.*

HAKENEIUS. — Equus tolutarius, gradarius; *haquenée.* (A. 1373.)

HAKENETUS. — Ead. notione. (A. 1373.)

HALA. — Portus ubi recipiuntur naves;

port, hâvre; ol. *haule.*— Domus, domicilium, aula, palatium, sed proprie locus contectus *hallis*, id est ramalibus siccis; *maison, demeure, logement, palais, lieu couvert de branchages secs.* — Locus publicus in quo *communiæ* congregantur pro communibus negotiis, ubi etiam mercatores merces suas venum exponunt; *lieu de réunion où les bourgeois se réunissent et où les marchands étalent leurs marchandises, salle d'hôtel de ville, halle.*

HALABARCHES. — Præfectus salis, id est maris apud Byzantinos; *commandant de la mer, chef des forces maritimes.*

HALAGIA. — Aulea ut videtur quibus *hala* seu *aula* ornatur, vel lintea quibus paratur mensa; *draperies, tentures dont on décore les salles de réunion, ou linges, nappes, etc., que l'on met sur les tables à manger.* (A. 1345.)

HALAGIUM. — Tributum quod solvitur pro licentia exponendi mercedes in *hala; droit que l'on paye pour étaler et vendre des marchandises dans la halle;* ol. *hallage.*

HALATIO.— Halitus; *souffle, respiration.* (*Pontif. Sen.*)

HALBANUM. — Tributum quod pecunia aut rebus ipsis a quibusdam artificibus pro licentia artes suas exercendi regi solvebatur apud Parisienses; *droit payé au roi en nature ou en argent, par les gens de métier, pour avoir la permission d'exercer leur industrie;* ol. *haut-ban, halban.* — Tributi species; idem q. ARBANNUM et BIENNIUM, q. *Vid.* (A. 1269.)

HALBERGELLUM.—Idem q. HALSBERGA.

HALBERGIUM. —Ead. notione.

HALBERO. — Ead. notione.

HALBERGET. — Idem q. HAUBERGETUS.

HALECIUS. — *Halecius sorrus*, harengus infumatus; *hareng sauré.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

HALERI. — Ut HALLENSES.

HALESONE. —Conventio, pactum, compositio: « Quicunque fecerit concordiam celatam, id est *halesona*, emendabit comiti tres libras. » (*Cons. Furn.*)

HALGARDUM.— Locus tectus et apertus; *hangard.* (*Mon. Angl.*)

HALI. — Sicci rami; *Vid.* HALLUS.

HALIGEMOT. — Idem q. HALIMOTUM.

HALIMOTUM. — Apud Anglo-Saxones, curia dominica baronis seu alterius domini in villis suis et dominiis, in qua lites vassallorum agitantur: seu curia tribuum, wardarum, et societatum in burgis et urbibus.

HALITOR.— « Fortis vel olerum cultor. » (Pap.)

HALLENSES. — Monetæ species nummi Hallæ cusi; *monnaie de Halle en Allemagne.*

HALLIMOTA. — Ut HALIMOTUM.

HALLUS. — Ramus siccus; *branchage sec, buisson d'épines.* (*Lex. Sal.*)

HALMOTUM. — Pro HALIMOTUM.

HALOTUS.—Caudex, stipes; *bûche, souche;* ol. *halot.* (A. 1350.)

HALSBERGA. — Lorica maculis contexta; *cotte de mailles*; ol. *haubert, habergeon, haubercot, haubregon,* etc.

HALSPERGA. — Idem q. HALSBERGA.

HALTERISTÆ. —Qui *halteribus* ludebant (erant autem *halteres* massulæ ex plumbo, vel etiam leviori alia materia. Apprehensis utraque manu librare se certatores solebant, ut certius se saltu exercerent. Cæterum non unus fuit *halterum* usu.)

HALTIUS. — Pro ALDIUS, libertus operas debens.

HALTO. — Spicæ non omnino trituratæ, et minora stramina quæ in area sub rastello remanent; *menus grains et autres objets qui restent après le vannage;* ol. *hautons.*

HAMA. — Mensura vinaria, aliorumque liquidorum, apud Germanos; *mesure de capacité pour les liquides.*

HAMALLARE. — Patrocinium alterius suscipere; *prendre la défense d'autrui.* (Marculf.)

HAMALLUS. — Advocatus illius, qui ad mallum citatus est; is qui ad mallum pro alio venit, illius causam suscepturus; *défenseur, protecteur, représentant, avocat de quelqu'un devant les tribunaux.* (Id.)

HAMARIUM. — Apud Virdunenses, modus agri vel *mansionale* ab *ham.* Germ., mansio; *mesure agraire* ou *habitation.* (A. 1229.)

HAMATILE. — Spiculum; *dard, aiguillon.* (Tert.)

HAMATOR. — Piscator qui hamis piscatur; *pêcheur à la ligne.* (Isid.)

HAMAXURGUS. — Curruum faber; *charon, carrossier.* (*Annal. Novesic.*)

HAMEDIUS. — Idem q. SACRAMENTALIS. (*Vet. Gl.*)

HAMEKELLUS. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides;* ol. *hamequin.* (A. 1129.)

HAMELICUS. — Ead. notione.

HAMELLUM. — Diminut. ab *ham*, villula a vico majori pendens, quæ ecclesiam parochialem non habet; *hameau;* ol. *hamel, hamelet.*

HAMFARE. — Insultus factus in domo apud Anglo-Saxones; *attaque dans une maison:* « Si quis alium in sua vel alterius domo..., vel lapidet, vel colpum ostensibilem undecunque faciat... hamsonam est vel *hamfare.* » (*Leg. Henr. I, reg. Angl.*)

HAMIS. — « Fustis aucupabilis, scilicet virgula, quæ sustinet rete, quo capiuntur feræ: vel quod levat rete, in quo capiuntur aves et dicitur ab *hamus.* » (J. de J.)

HAMMA. — Portio et modus agri apud Anglo-Saxones; *pièce de terre et mesure agraire.*

HAMNUS. — Ramus siccus, ut HALLUS. (*Gest. Tanc.*)

HAMOCRISUS. — Pro *amochrysus*, Gr. αμμόχρυσος, lapis arenis auroque intermistus. (Pap.)

HAMSOCA. — Anglo-Saxonibus, domus seu habitationis immunitas, quasi habitaculi privilegium, ita ut qui effringit, *hamsocam* facere dicatur. Vulgo autem definitur *invasio mansionis.*

HAMSOCHA. — Anglo-Saxonibus, impunitas ob invasionem mansionis et privilo-

gium cognoscendi in curia sua de ejusdem generis criminibus. (W. Thorn.)

HAMULA. — Fibula libri; *fermoir.* — Fuscinula; *fourchette à trois branches.*

HAMUS. — Mensura liquidorum, ut HAMA.

HANAFAS.— Vas quoddam quo mel mensuratur, seu potius vas mellis plenum; *mesure pour le miel ou plein un vase;* ol. *hanapée.*

HANAPERIUM. — Vas amplum vel locus recondendis *hanapis* aptus; *grand hanap* ou *lieu à enfermer les hanaps;* ol. *hanepier.* (W. Thorn.) — Anglis, fiscus vel sporta major in cancellaria regis, cui inferuntur pecuniæ e sigillatione chartarum regiarum, diplomatum, etc., provenientes; *caisse des droits de sceau.* (*Mon. Angl.*)

HANAPUS. — Vasis potorii genus; *hanap, vase à boire, coupe réservée, ce semble, au principal convive et affectant les formes les plus variées.* (Pass.)

HANAPHUS. — Ead. notione.

HANCHA. —Coxendix; *hanche.* (A. 1275.)

HANDHABENDA. — Anglo-Saxonibus, latro manifestus in flagranti crimine deprehensus; jus quod baroni competit cognoscendi de hoc crimine in curia sua; *voleur pris en flagrant délit, et droit de connaître des crimes de ce genre.*

HANGARDUM. — Locus tectus et undique apertus; *hangard.* (A. 1492.)

HANGWITH. — Anglo-Saxonibus multa pro latrone præter juris exigentiam suspenso vel elapso. (Rast.)

HANIG. — Præstationis species apud Anglos. (*Mon. Angl.*)

HANIS. — Rex vel princeps, Tartaris et Persis; *kan, schah.*

HANNIPA. — Idem q. HANAPUS. (*A. SS.*)

HANO. — Piscis species; *merlus, poisson de mer;* ol. *hannon.*

HANOCK. — Clamor militaris, provocatio ad arma; *cri aux armes, appel au combat.* (Nicol. Upt.)

HANSA. — Pensitatio pro mercibus solvi solita; *taxe sur l'entrée des marchandises;* ol. *hanse.*—Mercatorum societas, collegium; *compagnie, association de marchands;* ol. *hanse.*

HANSATUS. — In *hansam*, id est, in societatem mercatorum, admissus; *qui a été reçu par la hanse, membre de la hanse.*

HANSESISII. — Idem q. ASSASINI.

HANSGRA. — Germanis, comes, vel præfectus societatis, vel confraternitatis : ex Germ. *hanse*, societas, et *grave*, comes, præfectus; *chef, président d'une société.*

HANSIA. — Pensitatio pro mercibus, ut HANSA. (A. 1220.)

HANTERIA. — Urbis Parisiensis regio; *la Hanterie, quartier de Paris.* (A. 1276.)

HANTRADA. — Manumissionis species, quæ eadem videtur quæ *per manum propriam* fiebat; *Vid.* MANUMISSIO. (A. 813.)

HANTSACCUS. — Manualis gladius, pugio; *poignard.* (Roric.)

HANUM. — Pro *fanum*, templum delubrum. (Amal.)

HAOXPEX. — Pro *auspex.* (A. 790.)

HAPICHUNT. — Ut HABUGHUNT.

HAPIOLA. — Securicula; *petite hache, hachette;* ol. *hapiette.*

HAQUENEYA. — Equus tolutarius; *haquenée.* (A. 1402.)

HAQUETUM. — Mensuræ species, eadem q. HACIATA.

HARA. — Forte idem q. HARACIUM. (A. 1301.) — *Hara cunicularia*, vivarium cuniculorum; *garenne.* (A. 1467.)

HARACIUM. — Grex equorum; *troupeau de chevaux, haras.* (*Leg. Scot.*)

HARANGUA. —Oratio publica; *harangue.* (*A. SS.*)

HARANSCARA. — Idem q. HARMISCARA.

HARBANNUM. — Idem q. HEREBANNUM.

HARBERIAMENTUM. — Ædes, mansio, domus; *maison, habitation, domicile.* (A. 1366.)

HARCIA. —Tortilis ex virgultis laqueus; *lien de fagot;* ol. *hart.* (A. 1205.)

HARDEIA. — Fasciculus; *botte.* (*Chartul. mon. Aquic.*)

HARDELLUS. — Nebulo, nequam; *vaurien, fripon;* ol. *hardel, hardeau.* (A. 1351.)

HARDELONUS. — Fibula seu fibulæ acicula; *boucle ou ardillon de boucle.* (*A. SS.*)

HARDERE. — F. pro HARDARE, cratibus munire. (A. 1202.)

HARDES. — Tortiles ex virgultis laquei; *liens de fagots;* ol. *harts.* (*Tabul. mon. Thenal.*)

HARDIATUS, — *Hardiata tunica*, idem q. COTARDIA. (A. 1353.)

HARDIMENTUM. — Audentia; *hardiesse.* (A. 1263.)

HARDINEA.— Locus arenosus vel glareosus; *lieu plein de sable ou de gravier.* (A. 1255.)

HARDITUS. — Idem q. HARDIATUS. (A. 1355.)

HARELA. — Conjuratio, conspiratio, societas hominum conjuratorum; *association illicite, conspiration, émeute;* ol. *harelle.* (A. 1350.) Expeditio militaris in qua negotium episcopi agitur; *entreprise militaire faite au nom et dans l'intérêt d'un évêque.* (Lob., *H. Brit.*)

HAREN. — Pro HARO.

HARENARIUS. — Nervus instrumenti musici; *corde d'instrument de musique.* (J. Fir.) — Qui in arena depugnat; *qui combat dans l'arène, gladiateur.* (*A. SS.*)

HARENGA. — Oratio publica, declamatio, concio; *harangue.* (Ach., *Spicil.*) Piscis species; *hareng.* (*A. SS.*)

HARENGARIA. — Tempus piscatus *harengorum; saison, temps de la pêche du hareng;* ol. *harangeaison.* (*Polypt. Fiscam.*)

HARENGARIUS. — Officium monasticum, is, ut videtur cui piscium cura vel administratio commissa; *moine chargé du soin d'approvisionner de poisson le monastère.* (A. 1235.)

HARENGERIA. — Mulier quæ pisces et *harengos* vendit; *marchande de poisson, harangère.* — (A. 1384.)

HARENGUS. — Piscis; *hareng.* (*A. SS.*)

HARENIFODINA. — Arenaria; *sablonnière.*

HAREOLUS. — Jocundus; *gai, plaisant, facétieux.* (Pap.)

HARIBANNUM. — Idem q. HEREBANNUM.

HARIDA. — Onus carri; *charretée.* (A. 1490.)

HARIETTUM. — Ut HARIOTUM.

HARIGOLA.—Vestis species: « Ut sacerdotes qualitercunque celebrantes, *harigolis* aut capis manicatis in locis publicis non utantur. » (*St. Walter. episc. Dunelm.* (A. 1255.)

HARIMANNUS. — Ut HERIMANNUS.

HARING. — Halex; *hareng.*

HARINXIDA. — Ut HARIREDA.

HARIOTUM. — Idem q. HERIOTUM.

HARIREDA.— « Si quis hominem in domo propria cum *harireda* interficit. » (*Lex Rip.*) Hac voce forcipen significari opinatur Schilterus.

HARITRAIT. — Vox Longobardica, pars tertia; *troisième partie, tiers.*

HARMA. — Currus, a Gr. ἅρμα; *char.* (*A. SS.*)

HARMELLINUS. — Ut HERMELLINA.

HARMISCARA. — Pœna quævis seu multa, præsertim gravior multa quæ a principe viris præsertim militaribus atque adeo magnatibus irrogari solebat; *punition, amende, et particulièrement sorte de peine infamante qui s'appliquait aux chevaliers et aux nobles, et qui consistait à faire porter au coupable une selle de cheval ou un chien sur le dos.*

HARNA. — Vermiculorum species, f. q. Gall. *teigne* nuncupantur. (Sim. Jan.)—Vulnus, plaga gravior, vel etiam homicidium; *blessure, coup très-grave, ou homicide.* (*Ch. Fl.*)

HARNASCHA. — Idem q. HARNESIUM. (Radev.)

HARNASIUM. — Retis piscatorii genus; *sorte de filet pour la pêche*; ol. *harnois, harnas.* (A. 1331.)

HARNESIATUS. — Armatus, instructus; *armé, équipé, outillé.* (A. 1247.)

HARNESIUM. — Armatura, lorica, thorax, omnis apparatus bellicus, supellex quævis, utensilia; *armure complète et partie d'armure, bagage militaire, meubles et outils, et généralement toute espèce d'armure, d'accoutrement, et d'ustensiles à l'usage des hommes et des chevaux*; ol. *harnois, harnas, harnex*, etc.

HARNIZATUS. — Idem q. HARNESIATUS. (*Mon. Angl.*)

HARO. — Clamor qui in Normannia præsertim inclamari solebat dum crimen aliquod capitale perpetrabatur; *cri de haro, appel solennel à la justice et à la protection.*

HAROPEN. — Apud Flandrenses, capillorum avulsio; *action d'enlever, d'arracher les cheveux.* (A. 1231.)

HARPA. — Instrumentum musicum; *harpe.* (Pass.) — Falx; *faux à faucher.* (Andr. Mon.)

HARPARE. — *Harpam* seu citharam pulsare; *jouer de la harpe.* (*Leg. Angl.*)

HARPATOR. — Qui *harpat*, seu citharam vel harpam pulsat, lyricus, citharœdus; *harpiste.* (*Leg. Angl.*)

HARPENI. — *Vid.* HARTHPENNY.

HARPIGER. — Miles falce seu *harpe* armatus; *soldat armé d'une faux ou d'une épée en forme de faux.* (Alb. Mus.)

HARPIS. — Falx, seu potius ensis ad modum falcis reflexus, unde milites qui eo utebantur *harpigeri* dicti; *sorte d'épée à lame falciforme.* (Pap.)

HARPO. — Spiculum ferreum longum sex pedibus, quo balænæ in mari configuntur; *harpon pour la pêche de la baleine.*

HARPONARIUS, — Balænarum piscator; *pêcheur de la baleine, harponneur*

HARROIDA. — Pro HARIREDA.

HARSA. — Candelabrum ecclesiasticum in modum *occæ*, seu trigoni confectum, idem q. HERCIA. (*Necrol. eccles. Par.*)

HARTHPENNY. — Denarius S. Petri, seu romescot, in legibus Edwardi regis, qui scilicet singulis focis, hoc est domibus imponebatur; *denier de S. Pierre, taxe établie en Angleterre pour le produit en être envoyé à Rome.*

HASBANUM. — Tributum pro licentia artem exercendi et opera vendendi, idem q. HABANUM.

HASBARDUM. — Alea; *hasard.* (A. 1435.)

HASCARIA — Idem q. *harmiscara.*

HASCLEA. — Fustis species, hastile; *bâton, pieu.* (A. 1375.)

HASCO. — Idem videtur quod Saxon. *hacod*, mullus; *mulet.* (S. Wil., *Const. Hirs.*)

HASPA. — Anglis, id quod ostium posti annectit, fibula: « Fieri debet traditio per ostium, per *haspam* vel annulum, et sic erit in possessione de toto. » (Bract.)

HASPACIUM. — Præstationis species; *sorte de service féodal.* (A. 1283.)

HASSASSERI. — Iidem q ASSASSINI. (J. de Vitr.)

HASSATUTI. — Ead. notione. (S. XII.)

HASSOCUS. — Lapidis species; *tuf.* (*Mon. Angl.*)

HASTA.— Veru; *broche à rôtir*; ol. *haste, hate.* (A. 1036.)—Recentis suillæ frustum; *morceau ou échinée de porc frais*; ol. *hastile, hastelle*, etc. (*Ord. Laud.*) — Modus agri; *certaine mesure de terre*: « Una *hasta* terræ arabilis. » (A. 1154.) — Stipes, palus, hastile: *bûche, pieu, poteau, piquet*; ol. *hastile*, etc. (A. 1496.) — Insigne imperii, sceptrum; *sceptre, bâton de commandement.* (Ap. Drynn.) — Vestis monachica; *Vid.* SUPERPELLICIUM.

HASTARIUM. — Tabularium vectigalium quæ sub hasta et voce præconis quinquennio addici redemptoribus solebant. (Tert.) *Hastarium argentum*, pecunia ex rebus propter debita fiscalia divenditis, ipsi fisco acquisita. (S. Aug.)

HASTARIUS. — Idem q. HASTATOR. (A. 1034.)

HASTATOR. — Qui veru ad focum versat; *rôtisseur, cuisinier qui a soin de faire tourner les broches*; ol. *hasteur.* (Pass.)

HASTEDUM — Villa, prædium rusticum,

ac præsertim agri qui a villa dependent: *fonds de terre, métairie, champs qui dépendent d'une propriété.* (A. 1089.)

HASTENDITIUM. — Servitium quod domino capitali proficiscenti ad exercitum debetur, et ejusdem redemptio pecuniaria, ut HOSTIS.

HASTERELLUS. — Collum, jugulum, cervix; *cou, nuque;* ol. *hasterel.* (A. 1352.)

HASTERIUS. Idem q. HASTARIUS.

HASTILE. — « Pars candelabri a stipite directe procedens. » (J. de J.)

HASTILIS. — Modus agri, ut HASTA. (A. 1266.)

HASTILISARE. — Ead. notione q. HASTILUDIARE. (Mur.)

HASTILLIA. — Hastiludium; *joute.* (*Vet. Gl.*)

HASTILUDIARE. — Hastis confligere in hastiludiis et torneamentis; *jouter, figurer dans les joutes et tournois.* (A. 1336.)

HASTILUDIUM. — Quod vulgo TORNEAMENTUM vocant; *tournois.*

HASTILUSOR. — Qui hastiludio decertat; *celui qui figure aux tournois.*

HASTINGA. — Navium statio; *lieu où les navires stationnent, rade.* (*Chartul. Fisc.*)

HASTINGI. — Normanni, Dani, ab *Hastingo* eorum duce; *Normands, Danois, hommes du Nord.*

HASTITENENS. — Hasta armatus; *armé d'une pique.* (*Gest. Tanc.*)

HASTIVIA. — Animi impetus; *vivacité;* ol. *hastiveté.* (A. 1355.)

HASTRA. — Arboris species; *hêtre.*

HASTRUS. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains;* ol. *haster.* 1208.)

HASTULA. — Modus agri, pertica; *mesure agraire, perche; Vid.* HASTA. (Greg. M.) — Assula, segmentum; *fragment, éclat.* (Gasp. *Gl.*)

HAUBANNUM. — Tributi species idem q. HALBANUM.)

HAUBERCUM. — Idem q. HALSBERGA. (Mat. Par.)

HAUBERGARE. — Hospitari, diversari; *être logé, séjourner, loger.*

HAUBERGEOLUM. — Idem q. HALSBERGA. (A. 1268.)

HAUBERGERIUS. — Loricarum artifex; *fabricant de cottes de mailles, d'aubergeons.*

HAUBERGETTUM. — Idem q. HALSBERGA. (Flet.)

HAUBERGIOLUM.—Ead. notione. (A. 1241.)

HAUBERGUS. — Ead. notione. (A. 1249.)

HAUBERJONIUS. — Ead. notione. (A. 1294.)

HAUCIRE. — Attollere; *hausser.* (A. 1104.)

HAUCTUS. — Pro HARCTUS.

HAUFARE. — Idem q. HEINFARE. (Mart., *Anecd.*)

HAULLA. — Pro HALLA. (A. 1267.)

HAULTURA. — Locus editus; *hauteur, éminence.* (A. 1317.)

HAUNAIGIUM. — Præstatio pro mensura ad *aunam*, seu *alnam*, idem q. ALNAGIUM. (A. 1319.)

HAUQUETO. — Sagum militare; *hauqueton.* (A. 1355.)

HAURITORIUM. — Locus de quo aqua hauritur, vel instrumentum hauriendi; *lieu où l'on puise l'eau ou machine pour la puiser.* (Ugut.)

HAUSITORIUM. — Pro HAURITORIUM.

HAUSSASIS. — Pro ASSASSINI.

HAUSTORIUM. — Puteus; *puits.* (A. 1236.)

HAUSTRA.—Rota ad hauriendum aquam; *roue à puiser l'eau, chapelet.* (*Vet. Cod.*)

HAUSTUS. — Jus hauriendi aquam de puteo vicini, cui eo invito jure servitutis ascribitur; *droit que l'on a de tirer de l'eau du puits du voisin.* (*Vet. Gl.*)

HAUTO. — Spicæ non omnino trituratæ, minoraque stramina quæ ventilatione a tritico separantur; *le menu grain qui reste après le vannage du blé;* ol. *hauton.*

HAUTUS. — Pro ALTUS.

HAVA. — Idem q. HAVROTUS.

HAVADIUM. — Tributum, ut videtur, quod pro mensura quæ *hava* dicitur, præstabatur; *redevance sur le mesurage des grains;* ol. *havage.*

HAVAGIUM. — Ead. notione.

HAVATA. — Mensuræ genus, quantum scilicet pugillo seu manu contineri potest; *une poignée;* ol. *havée.* (A. 1315.) — Candelarum fasciculus, qui pugillo apprehendi potest; *paquet, poignée de chandelles.* (A. 1232.)

HAVEIA. — Idem q. HAVA (a. 1114) et HAVATA. (A. 1247.)

HAVER. — Idem q. AVERIUM.

HAVETUS. — Uncus; *croc, crochet;* ol. *havet.* (A. 1344.)

HAVLA. — Idem q. HABULUM.

HAVODUS. — Apud Belgas, mensura frumentaria quæ ad modium revocari posse videtur; *mesure de grain;* ol. *havot, havon.*

HAYA. — Seps, sepes, sepimentum virgultis confectum; *haie.* (Pass.)

HAYCIUM. — Sepes, idem q. HAGA.

HAYRELIUM. — Domus rustica cum ædificiis quæ ad eam pertinent; *maison rustique et bâtiments qui en dépendent;* ol. *haireau.* (A. 1295.)

HAZARDOR. — Aleator; *joueur.* (Th. Bl.)

HC. — Pro *K* non semel occurrit, præsertim in chartis Longobardicis. *Hcarolus*, semper scribitur, pro *Karolus*, *Hcalendæ* pro *Kalendæ*.

HCHM. — Vox contracte scripta, quæ contemptum sonat. (*A. SS.*)

HEAGIUM. — Præstatio pro habitatione; *droit dû pour la maison qu'on habite;* ol. *héage.* (A. 1318.)

HEARPA. — Cithara; *harpe.* (*A. SS.*)

HEAUMERIUS. — Galearum artifex; *heaumier.* (A. 1350.)

HEBDOMADA. — *Hebdomada in albis*, quæ hebdomadam paschalem et Dominicam in albis subsequitur; *la semaine après Quasimodo.* (Dur). *Hebdomada authentica, crucis, indulgentiæ, magna, major, pœnosa, pœnalis, laboriosa, pœnitentialis, sancta,*

quæ Pascha præcedit; *la semaine sainte*. (Pass.) *Hebdomada casta*, ineuntis Quadragesimæ hebdomada; *la première semaine du Carême*. (Pass.) *Hebdomada crucis*, ap. Teutonicos, Rogationum heddomada; *la semaine des Rogations*. (Mac. *Hierol.*) *Hebdomada de excepto*, in ritu Ambrosiano ultima hebdomada Adventus; *la dernière semaine de l'Avent*. *Hebdomada exspectationis*, sexta septimana post Pascha; *la semaine d'après l'Ascension ou de l'attente du Saint-Esprit*. (Dur.) *Hebdomada grassa*, quæ Dominicam Quinquagesimæ præcedit; *la semaine grasse*. (A. 1397.) *Hebdomada magna*, quæ Pentecosten præcedit; *la semaine d'avant la Pentecôte*. (A. 1398.) *Hebdomada mediana*, Quadragesimæ hebdomada quarta; *la quatrième semaine de Carême*. (Durand.) *Media jejuniorum paschalium septimana*, quarta Quadragesimæ hebdomada juxta Græcos, tertia vero secundum Latinos; *la quatrième semaine de Carême selon les Grecs, la troisième d'après les Latins*. (Allat.) *Hebdomada paschalis*, quæ festum Paschalis subsequitur, ut protenditur usque ad Sabbatum *in albis* exclusive, et sic Pascha sex dies tantum habet pro octavis; *la semaine d'après Pâques*. (Pass.) *Hebdomada Passionis*, quæ Dominicam Palmarum præcedit; *la semaine d'avant les Rameaux*. (Pass.) *Hebdomada remissionis*, in qua a præstatione aliis hebdomadis solvenda quis eximitur; *la semaine de la rémission, celle où l'on est excepté d'un service dû pour les autres semaines*. (A. 1230.) *Hebdomada Trinitatis*, quæ hoc festum subsequitur; *la semaine qui commence au dimanche de la Trinité;* on la nomme aussi *hebdomada duplex*, parce qu'elle est en même temps la semaine du premier dimanche après la Pentecôte. (A. 1377.) *Hebdomada diacænesina*, paschalis hebdomada apud Græcos; *la semaine de Pâques chez les Grecs*. (Pass.)

HEBDOMADALIS. — Dominicalis; *de dimanche, dominical*. (*St. Canon. Regular. S. Aug.*)

HEBDOMADARIA. — Quæ in monialium monasteriis officium per hebdomadam exsequitur; *hebdomadière, religieuse qui, dans les couvents de femmes, est en semaine pour dire l'office et y présider*. (Pass.)

HEBDOMADARIUS. — (Subst.) Frater vel monachus qui suas vices in monasticis monasteriis per hebdomadam exsequitur; *semainier, hebdomadier, moine qui est de semaine pour vaquer à quelque office dans son monastère*. (J. de J.) — Qui in ecclesiis cathedralibus sicut et in monasteriis per hebdomadam officio præest; *hebdomadier, hebdomadaire, semainier, celui qui, dans un couvent ou un chapitre, est chargé, chaque semaine, de présider l'Office*. (Pass.) — *Hebdomadarii* nuncupabantur in palatio Constantinopolitano, qui per vices septimanatim ad cubitum principis excubabant; *gardes des empereurs de Byzance qui servaient pendant la semaine dans la demeure impériale*.—(Adj.) Qui singulis septimanis recurrit; *qui revient chaque semaine, hebdomadaire*. (Ap. Lud.)

HEBERGAGIUM. — Domus, domicilium, mansio; *maison, demeure, habitation*. (A. 1220.) — In nonnullis vero instrumentis, *hebergagium* a domo distinguitur, ita tamen ut illud pro rustica domo vel rudiori aliquo ædificio accipi videatur; hæc vero pro æde sita intra urbis mœnia, vel villæ septum, atque adeo elegantiori.

HEBERGAMENTUM. — Domus, mansio, etc.; ut HEREBERGA. (A. 1221.)

HEBERGARE. — *Hebergamenta* seu ædificia construere vel reparare; *bâtir ou réparer des édifices*; ol. *héberger*. (A. 1219.) — Hospitium præbere; *loger*, ol. *héberger*. (A. 1311.)

HEBERGIARE. — Loco bosci *hebergamenta* seu ædificia construere; *bâtir des maisons à la place d'un bois*. (A. 1162.)

HEBITA. — Lorica; *cuirasse, haubert*. (Isid.)

HECATONPENTA. — « Ubi sunt columnæ miræ altitudinis, quæ dicuntur *hecatonpenta*. » (Anast.) Alta scilicet 105 pedibus.

HEDIFICAMENTUM. — Id omne quo res aliqua melior fit, Gall. *amélioration :* quod de domo reparata vel ædificiis quibusdam aucta, et de agro diligentius culto intelligi potest. (A. 1286.)

HEDIFICARE. — Pro *ædificare*, ad pietatem movere, impellere; *porter à la pieté en donnant le bon exemple, édifier*. (*Cap. S. Vict. Mass.*) *Hedificare vineas*, plantare; *planter des vignes*. (A. 878.)

HEDINUS. — Apud Hispanos, justitiarius Judæorum, qui exercet compulsiones, et mandat sententias exsecutioni, et cognoscit de minoribus causis.

HEDRA. — Sedes, lectica; *litière, chaise à porteurs*. (*A. SS.*)

HEDUS. — Aries, machina bellica; *bélier*. (Machine de guerre.) (A. 1243.)

HEERESTRATA. — Germanis, via regia, seu militaris; *chemin public, route militaire*.

HEERETOCHIUS. — Apud Germanos, ductor exercitus, magister militum; *chef d'armée*.

HEERGRAVIUS. — Idem q. HEREGRAVIUS.

HEERWADIUM. — Relevii species apud Germanos, quod ab hærede ad retrahendum feudum paternum vel bona hæreditaria domino præstabatur; *Vid.* RELEVIUM.

HEGIN. — Apud veteres Germanos, districtus, territorium; *certaine étendue de pays, district, cercle*.

HEGIRA. — Mahumetanorum æra, quæ a Mahumedis pseudoprophetæ fuga initium habet; *hégire, ère des musulmans*.

HEGUMENIARCHA. — *Hegumenio* præfectus; *hégouménarque, moine chargé de la direction de l'hégouménion*

HEGUMENARCHIUM. — Apud Græcos, monasterium vel potius domicilium *hegumeni; couvent ou logement de l'abbé*.

HEGUMENIUM. — Græcis, ea monasterii pars, quæ peregrinis recipiendis propria erat; *partie du monastère qui est destinée à recevoir les pèlerins et les étrangers*. (*A. SS.*)

HEGUMENUS. — Christianis Orientalibus

idem q. abbas monasterii apud Latinos; *abbé, hégoumène.*

HEIA. — Sepes seu militare vallum, ut HAGA. — Candelabrum ecclesiasticum, ut HERCIA. (*St. Synod. Exon.* A. 1287.)

HEIDONES. — Gentiles, pagani, idololatræ: *les gentils, les païens.* (Lud.)

HEIMBURGENSIS. Germanis, apparitor, præco: *hérault, crieur public.*

HEIMBURGIUS. — Ead. notione.

HEIMZUTH. — Expeditio militaris, apud Bavaricos.

HEINFARE. — Apud Anglos, discessio, fuga, lapsus servi; multa quæ pro hoc crimine penditur; juridictio animadvertendi in servos fuga lapsos; *évasion d'un esclave; châtiment infligé au coupable; droit de connaître des crimes de cette nature.*

HEIRO.—Ardea, erodius; *héron.*

HEISIA.—F. silva sepibus septa, ut HAGA. (*Ann. Præm.*)

HEKFORE.—Juvenca apud Anglos; *genisse.* (A. 1407.)

HELBLINGUS.—Monetæ genus apud Germanos; *sorte de monnaie allemande.*

HELCHIA.—Arca lignea major ubi pisces in aqua servantur; *caisse en bois, sorte deréservoir où les pêcheurs conservent le poisson.*

HELEMOSINATUS.—Qui dat in eleemosynam ecclesiæ, monasterio, vel pauperi; *Vid.* ELEEMOSYNARIUS. (A. 1030.)

HELITIATUS. — Extra omnem litem positus; *hors de toute contestation.* (A. 697.)

HELLEMPARTA.— Hastæ species; *hallebarde.* (Nicot.)

HELLIRUNA. — Maga; *magicienne, sorcière.* (*Vet. Cod.*)

HELLOUS. — Vorax, insatiabilis; *gourmand, glouton.* (*Vet. Gl.*)

HELLUABUNDUS. — Multum bibens, ebriosus; *ivrogne, adonné au vin.* (*Id.*)

HELMARE. — Dimidia pars marcæ; *demi-marc, moitié du marc.* (A. 1080.)

HELMUARIPHA.—Vox Arabica, quadrangulum irregulare, seu inæquale; *trapèze.*

HELMUS.—Cassis; *casque, armure de tête;* ol. *heaume, helme.* (Pass.)—Monetæ species a casside ibi sculpta sic dicta; *écu heaumé, heaume.* (A. 1387.)

HELNA.—Helenium, enula campana, species plantæ; *aunée.* (Bern. Mon.)

HELNATUS.—« *Helnatum* vinum, » *helna* conditum; *vin aromatisé avec de l'aunée.* (Bern. Mon.)

HELOTIS. — Sarmatica lues, sive plica Polonica; *plique de Pologne.* (Joan. Agric.)

HELOVITREUM VAS.—Pro *holovitreum,* totum vitreum; *Vid.* HOLOVITREUS.

HERODROMUS. — Quasi diurni cursor, tabellarius; *courrier, messager.* (*A. SS.*)

HEMEROTRAPHUS. — Diurnus cibus; *nourriture de chaque jour, ration journalière.* (*Vet. Gl.*)

HEMICYCLUS. — Semicircularis; *demi-circulaire.* (Mur.)

HEMIGRANEA.—Dolor medii, imo et totius capitis; *migraine.* (*A. SS.*)

HEMIGRANIA.—Ead. notione. (*A. SS.*)

HEMINA.—Mensura frumentaria et etiam liquidorum; *hémine, mesure pour les matières sèches et pour les liquides.* — In ch. a. 1173. idem videtur ac HEMINAGIUM.

HEMINAGIUM.—Præstatio ex quacunque *emina* frumenti, aut alterius grani; *droit sur chaque hémine de blé ou d'autres grains.* (A. 1183.)

HEMINALE. — *Heminale salis,* mensura unius heminæ salis capax, simul et præstatio quæ pro distractione salis exsolvitur; *hémine de sel et droit payé au fisc par les fabricants ou marchands de sel.* (A. 1309.)

HEMINATA. — *Heminata terræ,* modus agri unius heminæ capax; *étendue de terre où l'on peut semer une hémine de blé, éminée de terre.* (*St. Aven.*)

HEMIOLUM.—Sexcuplum; *sexcuple.*

HEMIOLIUS.—Numerus sesquialter; *un et demi.*

HEMIPLEXIA. — Paralysis, qua dimidia pars corporis laborat; *paralysie de la moitié du corps.*

HEMISIUM. — Species monetæ, dimidia pars assis; *menue monnaie, demi-as.* (Mur.)

HEMISPHÆRIUM. — *Hemisphærium consummare,* tempus terere; *passer le temps.* (*A. SS.*)

HEMISSECLA.— Dimidium *sicli* Germanis, quod est quarta pars unciæ apud Græcos et Latinos; *Vid.* EMISEXCLA.

HEMITRITÆUS. — Semitertiana febris; *fièvre double tierce.* (*A. SS.*)

HEMOSUS. — Odium ap. Isid., ubi quidam suspicantur legend. *heinosus*, odiosus, unde forte Gallic. *haineux.*

HENAPHUS. — Vas, patera, pro HANAPUS.

HENDEGARIUS —Machina bellica; *sorte d'engin de guerre.* (Mur.)

HENDEM. — Æque, similiter; *également, semblablement.* (*Vet. Gl.*)

HENEUNTE.—Pro *ineunte*

HENGISTE.—*Forestum ab ingiste*; f. usus silvæ ad pabulandos equos; *droit de faire paître les chevaux dans un bois.* (A. 898.)

HENGISTFUSTER.—Apud Germanos, cui cura equorum demandata est, maxime qui eorum pabulum curat; *garçon d'écurie, palefrenier.* (A. 903.)

HENGISTNOTUS.—F. ead. notione

HENGLIBITA. — F. Idem q. *hangwitia; Vid.* HANGWITH.

HENOTICUM. — Gr. ἑνωτικόν, edictum de unitate Ecclesiæ, quomodo appellatum illud quod Zeno imperator sanxit; *Vid.* UNITIVUM.

HENRICI. — Denarii aurei ab Henrico II rege cusi; *henris d'or, monnaie française frappée par ordre d'Henri II, qui leur a donné son nom.*

HENRICIANA HÆRESIS.— Sic dicitur Simonia ab Henrico IV et V imperatoribus, qui episcopatuum et ecclesiarum investituras pretio accepto conferre solebant.

HEORDPENI.—Veteribus Anglis, præstatio pro quolibet foco, eadem quæ ROMESCOT.

HEPTAMYXOS. — Lucerna septem *myxos* seu *nares*, ut alii vocant, habens; *lampe à sept becs.* (Hegesip.)

HEPTAPHONOS.—Habens voces septem; *qui a sept voix.* (Teo.)

HEPTATICUS. — Corrupte, pro *heptateucho*, seu tomo sacrorum Bibliorum primo continente *Pentateuchum* Moysis, et sequentes libros Josue et Judicum.

HERA.—Ager aut locus qui nec aratur, nec colitur, vel potius domus rustica cum horto; *lieu ou champ laissé sans culture*, ou mieux *maison des champs accompagnée d'un jardin.* (A. 1206.) — Capitum sectio; *division, section, partie d'un chapitre.*

HERACLEA. — Statua Herculis; *image d'Hercule.* (*Vet. Gl.*)

HERACLIA. — Telamon; *cariatide, telamon.* (Greg. Tur.)

HERALDUS. — Fecialis; *héraut d'armes*, (Pass.)

HERALIS.—Domus rustica, cui adjunctus est hortus. Idem q. CURTILE. (Cæs. Hest. *Gl.*)

HERBA.—Tributum seu census pro jure et facultate succidendi *herbas* in pratis vel in silvis, atque animalia in iis pascendi; accipi etiam potest pro servitio quod subditi ac rustici domino suo in herbis ipsius succidendis præstare tenentur; *droit à payer pour avoir la permission de couper de l'herbe dans les bois et les prairies, et d'y faire paître le bétail; corvée de la coupe de l'herbe.* (A. 1116.)—*Herbæ domesticæ*, olera legumina; *herbes potagères, légumes.* (A. 1357.) — *Herbas dare*, veneficio seu veneficiis potionibus vitam vel mentem auferre; *empoisonner;* ol. *enherber.* (*Lex Sal.*)

HERBACIA. — Pratum, locus ubi herbæ abundant; *herbage, prairie, lieu où l'herbe abonde.* (A. 1108.)

HERBAGAGIUM.—Domicilium, ædes, domus; *maison, habitation, demeure.* (A. 1217.)

HERBAGIA.—Census qui pro facultate succidendi herbam penditur, ut HERBAGIUM. (A. 1192.)

HERBAGIUM. — Herba in pratis succisa; *l'herbe des prés lorsqu'elle est coupée;* ol. *herbage.* (*Cons. Norm.*) — Jus seu facultas succidendi herbas in pratis aut communiis, vel etiam in silvis, aut animalia in iis pascendi; *droit ou permission de couper dans les prés*, etc., *l'herbe nécessaire à la nourriture des troupeaux ou de faire paître ces mêmes troupeaux dans les bois.* (Bract.) —Census annuus domino debitus pro hoc jure seu hac facultate; *ce qu'on paye annuellement pour avoir ce droit ou cette permission.* (A. 1217.)

HERBAIARE. — *Herbas* depascere; *brouter, paître;* ol. *herbeiller.* (*Ch. Arag.*)

HERBAIARIUS. — Qui pascuis invigilat; *celui qui garde les pâturages.* (A. 1153.)

HERBANNUM.—Idem q. HEREBANNUM.

HERBANTUM.—Census pro facultate succidendi vel depascendi herbas, ut HERBAGIUM. (A. 1153.)

HERBARE. — *Herbam* pascere vel *herba* ornare; *brouter l'herbe* ou *tapisser d'herbe.* (J. de J.)

HERBARIA. — Venefica; *empoisonneuse.* (Baluz. *Cap.*) — Ipsum veneficium; *poison.* (*St. Venet.*)—Forum herbarium; *marché aux légumes.* (*St. Montispes.*)

HERBARIUM.— Locus ubi *herbæ* crescunt; *herbage, prairie, pâturage;* ol. *herbier.* (J. de J.)— Domicilium; *habitation, résidence.* (H. Knygt.) — Jus succidendi *herbas*, etç., ut HERBAGIUM. (A. 1115.)

HERBARIUS. — Veneficus, qui venenum dat; *empoisonneur;* ol. *herbaire.* (Pass.)

HERBATGIUM.— Census annuus domino debitus pro facultate succidendi herbas, ut HERBAGIUM.

HERBATICUM. — Idem q. HERBANTUM. (A. 1232.)

HERBATIUM. — Jus exigendi HERBATICUM. (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

HERBATUM. — Pratum; *prairie, lieu rempli d'herbes.* (A. 1206.)

HERBATUS.—*Herbatum vinum.* — Vinum herbis aromaticis conditum; *vin aromatisé.* (*Vet. Cod.*)

HERBEGAGIUM. — Domicilium, ædes, mansio; *demeure, maison habitation;* ol. *hébergage.* (*Leg. Norm.*

HERBEGARE.—Domum construere, ædificare, supellectili instruere; *bâtir une maison, la meubler.* (A. 1238.)

HERBERA.—Veneficia; *poisons.* (*St. Cad.*)

HERBERAGIUM. — Domicilium, etc.; ut HERBEGAGIUM. (1200.)

HERBERGAGIUM. — Ead. notione. (A. 1225.)

HERBERGAMENTUM. — Census qui pro facultate succidendi vel depascendi herbam solvitur, ut HERBAGIUM. (A. 1325.)

HERBERGARE. — Domum construere, etc., ut HERBEGARE. (S. XII.)

HERBERGATUM.—Jus in foresta exscindendi ligna domui construendæ vel reparandæ necessaria; *droit de prendre dans une forêt le bois nécessaire pour construire ou réparer une maison;* ol. *herbegage.* (A. 1206.)

HERBERGEGIUM.—Domicilium, mansio, ut HERBEGAGIUM. (*Chartul. feud. episc. Aurel.*)

HERBERGERIA.— Diversorium; *auberge, hôtellerie;* ol. *herbergerie.* (A. 1351.)

HERBERGIAGIUM. — Jus *gisti* ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli et in ea hospitandi vel præstatio quæ pro redemptione ejusmodi procurationis domino exsolvitur; *droit de gîte ou de procuration dû au seigneur par le vassal, et redevance payée par ce dernier pour en être exempt.* *Vid.* ALBERGA, GISTUS, PROCURATIO.

HERBERGIARE.— *Herbergia* seu mansiones ædificare; *bâtir des maisons.* (A. 1187.) *Herbergiare se*, hospitari, diversari; *être logé, séjourner chez quelqu'un.* (A. 1279.)

HERBERGIATOR. — Idem q. HEREBERGIATOR.

HERBERGIUM.— Jus succidendi, etc., ut HERBAGIUM. (*Chart. S. Vinc. Cen.*)—Domus, mansio; *maison, habitation.* (A. 1212.)

HERBERIA. — Venefica; *poisons*, *breuvages empoisonnés.* (*St. Cad.*)

HERBERJAGIUM. — Habitatio cum certa agri portione, prædium rusticum; *métairie*,

bien de campagne. (A. 1183.) — Idem quod Herbagagium. (A. 1226.)

HERBERIGIUM. — Jus *gisti*, ut Herbergiagium. (A. 1187.)

HERBEUS. — Coloris viridis; *de couleur verte.*

HERBIAGIA. — Domicilium, domus, ut Hereberga. (A. 1127.)

HERBICARE.—Herbas evellere; *arracher les herbes.* (Pez.)

HERBICE.—Pro *herpice; Vid.* Herpix.

HERBIDARE. — *Herbam* seu gramen proferre. (Colvener.)—*Herbidare terras*, herbas serere; *semer de la verdure, de l'herbe.* (*C. Cap. C. M.*)

HERBILEGUS. — Messor; *moissonneur.* (*Gest. Tanc.*)

HERBILIA. — Leguminis species; *espèce de légume.* (*Mirac. S. Columb.*)

HERBITIUM.—Locus ubi herbæ crescunt, ut Herbarium. (Udal.)

HERBOLASTA. — Panificium herbis sartum et conditum; *espèce de pâtisserie.* (*Hist. Dalph.*)

HERBOLERIUS. — Herbarum seu pratorum custos; *garde des prairies, garde champêtre.* (A. 1268.)

HERBUM. — Ervum, ut videtur, species leguminis; *ers.*

HERBURGIUS. —Veneficus; *empoisonné, qui empoisonne.* (*Lex. Sal.*)

HERCALÆ. — Strumæ; *écrouelles.* (*A. SS.*)

HERCEARE. — Occare; *herser.* (A. 1096.)

HERCHARE. — Ead. notione. (A. 1181.)

HERCHATURA. — Occatio; *action de herser, hersage.* (*Chartul. S. Trinit. Cad.*)

HERCHIA.— Occa, ut Hercia.

HERCIA.—Occa, instrumentum rusticum quo terræ proscissæ occantur et teruntur; *herse.* (Pass.) — *Corvatæ* species qua vassalli tenentur dominorum terras occare; *corvée de hersage, obligation où sont les vassaux de herser les terres du seigneur.* (A. 1306.) — Candelabrum ecclesiasticum in modum *occæ*, seu trigoni, confectum; *chandelier garni de pointes nombreuses en usage dans certaines cérémonies religieuses, herse.* (Pass.)

HERCIARE. — Idem q. Herceare.

HERCIS. — Occa, ut Hercia. (*Chart. S. Trin. Cad.*)

HERCITÆ. — Servorum genus, qui in agris versabantur apud veteres; *esclaves occupés aux travaux des champs.*

HERCIUM.—Candelabri species, ut Hercia. (A. 1386.)

HERCIUS.—Quodcunque repagulum quo locus aliquis occluditur; *clôture.* (*A. SS.*)— Septum quod portis objicitur ut porta cataracta; *herse.* (*Vet. Gl.*)

HERDA. — Grex; *troupeau;* ol. *herde.* (A. 1404.)

HERDAMENTUM. — Possessio, hæreditas, in charticis Hispanicis; *héritage, possession.*

HERDICUS. — Dominicus, a German. *Herr.*, dominus: « Anno *herdicæ* Incarnationis 956, indictione 14. »

HEREBANNUM. — Submonitio ad exercitum vel ad *corveias*, unde et pro operis, quas vassalli domino debent, aut earum redemptione usurpatur; *citation, convocation pour aller à la guerre ou pour faire les corvées auxquelles les vassaux étaient tenus; ces mêmes corvées et la redevance payée pour en être dispensé;* ol. *héréban, herban.* (Pass.) —Multa quæ in exercitum pergere post *bannum* et *submonitionem* contemnenti indicebatur (multa erat 60 solidorum secundum legem Francorum, dicebaturque *plenum heribannum*); *amende prononcée contre celui qui ne se rendait pas à la citation.* (Pass.)

HEREBERGA.— Castrum, tabernaculum, tentorium, omne diversorium; *château, tente, demeure, maison, logis, édifice, manoir, auberge, gîte;* ol. *herberge, herbeige, herbregerie*, etc. (Pass.)

HEREBERGARE. — Hospitio excipere, mansionaticum præbere, vel morari in aliquo hospitio; *héberger, loger, donner l'hospitalité ou la recevoir.* (*Cap. C. M.*)

HEREBERGARIA.—Jus *gisti* ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli et in ea hospitandi; vel præstatio quæ pro redemptione ejusmodi procurationis domino exsolvebatur; *droit de gîte ou de procuration, ou redevance payée au seigneur pour en être dispensé.* (A. 1171.)

HEREBERGATOR.—Qui hospitio excipit; *celui qui donne l'hospitalité.* (A. 1403.)

HEREBODE. — Submonitio, monitum ad exercitum; *citation, convocation pour se rendre à l'armée.* (*Ch. Angl. Sax.*)

HERECONIUS.— Dies solvendæ pecuniæ; *jour de payement.*

HEREDARE. — Hæreditatem assignare; *faire héritier.* (Jac. de Vitr.)

HEREDICAPA.—Qui hæreditatem alterius capit; *celui qui prend l'héritage d'autrui.* (J. de J.)

HEREDITAGIUM.—Hæredium, prædium ex successione parentum; *héritage, immeuble venu par succession.* (*Const. Neap.*).— Possessio, proprium, bona immobilia; *fonds de terre, immeuble, héritage.* (A. 1177.) — Dos alicui ecclesiæ assignata, bona quibus ipsa dotatur; *dotation d'une église, biens qui lui sont assignés pour son entretien.* (A. 1367.) — Jus ad hæreditatem; *droit d'hériter.* (A. 1224.)

HEREDITALIS.— Proprius, id est omne quod quis possidet; *l'avoir, le bien.* (A. 1481.)

HEREDITALITER. — Jure hæreditario; *par succession.* (*A. SS.*)

HEREDITARE. — Jure hæreditario obtinere; *acquérir par succession.* (Mart., *Ampl. Col.*) — In possessionem rei alicujus mittere, investire; *mettre en possession, investir.* (A. 1272.) — Exhæredare, privare; *déshériter, priver, dépouiller.* (A. 1385.) — Eradicare, evellere; *arracher.* (A. 1301.)

HEREDITARIA. — Hæres, cui hæreditas de jure competit; *héritière.* (A. 1336.)

HEREDITARIUM. — Hæreditas, ac præ-

cipue bona immobilia; *héritage, succession, immeuble.* (*Cons. Univ. Par.*)

HEREDITARIUS. — Hæres ; *héritier.* (S. IX.)

HEREDITER. — Perpetuo ; *pour toujours.* (A. 1256.)

HEREDIUM. — Idem q. HEREDITARIUM. (*A. SS.*)

HEREDUM. — Onus ; *charge, fardeau ; ol. hardée.* (A. 1207.)

HEREGIA. — Hæresis, seu præstationis species vel multa, quæ ab iis, qui hæreseos convincebantur solvenda ; *hérésie ou peine que l'on prononçait contre ceux qui étaient convaincus d'hérésie.* (S. XIII.)

HEREGRAVIUS. — Veteribus Germanis, comes militaris, seu verius, belli dux ; *chef militaire, général d'armée.*

HEREMANNI. — Idem q. HERIMANNI.

HEREMIA. — Locus desertus et solitarius, *désert.* (A. 1340.)

HEREMITA. — Cella, habitatio eremitæ ; *ermitage.* (*A. SS.*) — Mulier eremiticam vitam agens ; *femme qui mène la vie de solitaire.* (*St. Cad.*)

HEREMITAGIUM. — Cella, monasterium, locus desertus et solitarius ; *cellule, chambrette, couvent, désert.*

HEREMITANA. — Mulier, etc., ut HEREMITA. (A. 1460.)

HEREMITARIUS. — Ermita ; *ermite, solitaire.* (Lob., *H. Brit.*

HEREMITUS. — Terra inculta ; *terre inculte, friche, lande ;* ol. *terre herme.*

HEREMOSUS. — Incultus ; *qui n'est pas cultivé.* (A. 1461.)

HEREMUS. — Terra inculta ; locus desertus ; *terre qui n'est pas cultivée, friche ; désert.*

HERENCIA. — Adhærentia, appendix ; *dépendance, appartenance.* (*Ch. Hisp.*)

HERENCINUS. — Qui alteri adjacet, ab alio pendens ; *qui est à côté d'un autre, qui dépend d'un autre.* (A. 1337.)

HERESCARIUS. — Minutæ monetæ species apud Furnenses ; *menue monnaie de Furnes.*

HERESIPILIS. — Erysipelas : *érésypèle.* (*A. SS.*)

HERESTRATA. Pro HEERESTRATA.

HERESYVE. — Cribrum ; *crible, tamis.* (A. 1425.)

HERETAGIUM. — Patrimonium, quod successione obvenit ; *terre provenant d'une succession, héritage.* (*H. Hnyg.*)

HERETICE. — Dicitur de conventibus sortilegorum in ch. a. 1328.

HERETICUS. — Antiquus ; *ancien, vieux.* (*Vet. Gl.*) *Hereticæ carnes*, morbo aliquo infectæ ; *viandes peu saines.* (A. 1273.)

HEREZELDA. — Scotis, jus illud quod domino feudali competit, ratione dominii, percipiendi in bonis sui tenentis meliorem *averium seu animal*, de ejus catallis, post illius decessum.

HERGA. — Vestis species armigeris propria : « Inhibemus expressius ne presbyteri indumentum scutatorium, quod dicitur *herga*, vel aliud laicale indumentum desuper deferre præsumant. » (*St. Syn. Eccl. Cenom.*)

HERGANDUS. — Ead. notione.

HERGAS. — Ead. notione. (*Mon. sacr. antiq.*)

HERI. — Ab *heri*, hesternus ; *d'hier.*

HERIBANNATOR. — Qui *heribannum* colligit ; *receveur de l'amende appelée herban.* (*Cap. C. M.*)

HERIBERGARE. — Hospitio excipere, ut HEREBERGARE.

HERIBERGUM. — Domicilium, mansio, ædes ; *demeure, maison, habitation.*

HERICIA. — Septum quod portis urbium objicitur, seu quodvis repagulum ; *herse, fermeture quelconque.*

HERICIUS. — Herinaceus ; *hérisson*

HERICO. — Idem q. HERICIA. (A. 1431.)

HERIDETARE. — Hæredem constituere ; *faire héritie..*

HERIGALDUS. — Vestis species, eadem forte q. HERGA. (A. 1340.)

HERILIS. — Principis seu domini filius ; *fils de seigneur ou de prince.* (*Vet. Gl.*) — Clarus ; *illustre, renommé.* (*Reg. S. Aug.*)

HERILITAS. — Eximius corporis habitus ; *distinction.* (*A. SS.*)

HERIMANNUS. — *Vid.* ARIMANNUS.

HERISIPILA. — Erysipelas ; *érésypèle.* (*A. SS.*

HERISLIZ. — Apud Teutones veteres, armorum depositio, exercitus desertio ; *désertion, action de quitter l'armée. Herisliz facere*, exercitum deserere ; *quitter l'armée, déserter.* — Legitima armorum depositio, cum scilicet expleto expeditionis tempore, qui ad eam tenentur, domum revertuntur ; *retraite légitime de l'armée* (ce qui a lieu quand, la guerre terminée, chacun se retire chez soi.)

HERISSO. — Idem q. HERICO.

HERISTALLUS. — Castra, sedes exercitus ; *camp, lieu où une armée est établie.*

HERITATOR. — Hæres ; *héritier.* (A. 1497.)

HERITIUS. — Ead. notione. (A. 714.)

HERITUDO. — Dominatio, ab *herus ; puissance, domination.* (*Vet. Gl.*)

HERMA. — *Herma terra*, inculta ; *terre non cultivée, terre herme.* (A. 1058.)

HERMACACES. — Ead. notione. q. HERMACIUM.

HERMACIUM. — Ead. notione q. HERMALE.

HERMALE. — Ager qui nec coli nec arari potest ; *désert ;* ol. *herm.* (A. 1445.)

HERMANERIUM. — Ædes, mansio, domus *herimannorum ; maison, habitation, demeure, des arimans.*

HERMAPHRODITARE. — Castrare ; *châtrer.* (Alan.)

HERMAPHRODITUS. — Eunuchus, spado ; *eunuque.* (Isid.)

HERMARE. — Deserere, incultum et inhabitatum relinquere ; *abandonner, laisser inculte et inhabité.* (A. 1291.)

HERMASTUM. — Ut HERMACIUM. (A. 1501.)

HERMELLINA. — Mus Ponticus ; *hermine.*

HERMENIUM. — Interpretatio, expositio. (*A. SS. Ben.*)

HERMINÆ.—Murium Ponticorum pelles; *peaux d'hermine.*

HERMINII. — Pro *Armeni*, ex Armenia orti; *Arméniens;* ol. *Hermines, Herminis.*

HERMINIUS. —Ad murem Ponticum spectans; *d'hermine.*

HERMIS. — Terra inculta, ut HERMA.

HERMITAGIUM. — Cella eremitæ, ut HEREMITA. (A. 1269.) — Locus desertus, ut HERMALE. (A. 1130.)

HERMITORIUM. — Cella, etc., ut HERMITAGIUM.

HERMOSUS. — Incultus; *désert, inculte;* ol. *herm.* (A. 1461.)

HERMULA. — Statua Mercurii sine manibus et dimidia sui parte inferne trunca; *Hermès.*

HERMUS. — Terra inculta; *Vid.* HERMA.

HERNESIASTUS. — Idem q. HARNEZIATUS.

HERNIOSUS.—Hernia laborans; *qui souffre d'une hernie.* (Mart., *Anecd.*)

HERODIAS.—Sortilegii species; *espèce de sortilége.*

HERODIUS. — Ardeola; *héron.* (J. de J.) — Idem q. HERALDUS, fecialis. (Elmh.)

HEROICUS. — Antiquus, ad baronem spectans. (*Vet. Gl.*)

HEROIS. — Baronista. (*Vet. Gl.*)

HEROS. — Baro. (Id.)

HEROUDES. — Fecialis; *héraut.* (H. Knygt.)

HERPICA.— Candelabrum ecclesiasticum, in modum herpicis seu *occæ* confectum, ut OCCA et HERCIA.

HERPICARE.—Occare; *herser.* (Serv.)

HERPICARIUS.—Qui occat; *celui qui herse.* (*Vet. Gl.*)

HERPICATIO.—Actio occandi; *hersage.* (*Vet. Gl.*) — Opera unius diei cum herpice; *journée de hersage.* (*Ch. Angl.*)

HERPIUS. — Idem q. HERPIX.

HERPIX.—Occa; *herse* (instrument agricole).

HERRA.—Idem q. HERA

HERREMERITUS.—Benemeritus, vel magnis meritis clarus. (Ap. Rym.)

HERSA.—Septum quod urbium portis objicitur; *herse* (ouvrage de défense.)

HERSONARIA.—F. hortus leguminum, a Gallico *ers*, Lat. *ernum*, quod est species leguminis; *jardin potager.* (A. 1268.)

HERTEINUS. — Ager qui nec coli, nec arari potest, idem q. HERMALE. (*Chartul. S. Vict. Mas.*)

HERUNCELLUS. — Ardeola; *petit héron.* (Rym.)

HERUS.—Imperator; *seigneur, empereur.* (*A. SS.*)

HESDUDARIUS.—Miles prædo; *pillard, bandit.* (*Vet. Inst.*)

HESIA.—Pertinentiæ, idem q. AISIÆ.

HESNAGIUM.—Jus primogeniti in hæreditatem paternam; *droit de l'aîné sur les biens patrimoniaux; Vid.* AINESCIA. (A. 1241.)

HESTA.—Idem q. ESTALLUS (*Ch. Burg.*)

HESTALDI.—Iidem q. HASTALDI.

HESTALLAGIUM. — Jus *hestas* habendi; *Vid.* ESTALLAGIUM. (*Of. Land. civ.*)

HESTERNUS.—*Hesternus annus*, proxime elapsus; *l'année qui vient de s'écouler.* (Bed.)

HESTHA. — In Domesdei, apud Anglos, capus seu gallus castratus, teste Spelmanno; *chapon.*

HESYCHASTERIUM.—Græcis recentioribus, ἡσυχαστήριον, cella solitarii, hic, ut videtur, cœnobium; *hermitage.* (*A. SS.*)

HETA. — Votum, optatum, desiderium; *vœu, souhait, désir;* ol. *hait.* (A. 1263.)

HETERIARCHA. — In imperio Byzantino qui cohortibus conflatis ex Romanorum sociis præest; *chef, commandant des troupes alliées, hétériarque.*

HETERIARCHES. — Princeps juventutis apud Byzantinos; *prince de la jeunesse.* (*A. SS.*)

HETEROCLITUM. — Diversiclinium; *lieu où plusieurs chemins se réunissent.* (J. de J.)

HETEROGENEUS. — Alterius generis; *qui est d'une espèce différente.* (*Conc. Const.*)

HETEROMALA. — «Vestis servitiis dicata, altera tantum villosa, cui opponitur *amphismaschala* utrinque villosa. » (Amal.) In Stat Aven., *vestis heteromala*, eadem ut q. Gall. *robe de velours.*

HETRUSCUS.—*Hetruscæ coronæ*, eæ quibus in solemnioribus deorum pompis utebantur pagani; *hetruscæ* dictæ, quod illas ab Hetruria Romani, non secus ac cæteros superstitionum suarum ritus, acceperant; *couronnes dont se servaient les païens dans leurs grandes solennités religieuses.* (Tert.)

HEUCA. — Embolus, fibula; *cheville de fer qui retient la roue sur l'essieu;* ol *heuce, heus.* (A. 1303.)

HEUCHIA. — F. rivus, canalis; *ruisseau, fossé, canal.* (A. 1261.)

HEUDUM. — Mensura frumentaria apud Belgas; *mesure pour les grains:* ol. *heud.*

HEUSA.—Idem q. HEUCA.

HEUSE.—Calceamentum militare; *chaussure militaire; Vid.* OSA.

HEUSIA. — Ead. notione.

HEVA.—Uxor; *épouse.* (*Ann. Corb.*)

HEYA.—Sepes, ut HAGA.

HEYARE. — Sepire, sepimento munire; *palissader.* (Flet.)

HEYRELIUM. — idem q. HAYRELIUM. (A. 1295.)

HIALUM.—Vitrum; *verre.* (*Vet. Gl.*)

HIATOR. — Pavimentorum confector; *paveur;* ol. *hieur.*

HIANIO.—F. Pro UNIO. (*Vet. Gl.*)

HIATUS.—Os; *bouche.* (Ach., *Spic.*)

HIBERE.—Tenere, ligare; *retenir, attacher, lier.* (*A. SS.*)

HIBERNAGIUM.—*Vid.* cum HY.

HIBLATUS. — Pro *niblatus*, splendidus, resplendens. (*A. SS.*)

HIBTUS.—Pro *hirsutus.*

HICA.—Pro BICA. (*Lex Sal.*)

HICHIA.—Ead. notione. (Id.)

HICHINACULUM. — In test. S. Remigii. F. pro *hichinariolum*, ut diminutivum sit vocis *Hichinarius*

HICHINARIUS.—Inter ministeria seu vasa sacra reponitur in Hist. episcopor. Autisiodor.; *lacuniarius* legendum censet scriptor quidam; *Vid.* LACUNIARIUS.

HIDA.—Anglis terræ portio, quantum sufficit ad arandum uni aratro per annum; *hide, mesure agraire valant cent acres, portion de terre pouvant être cultivée par un seul homme.*

HIDAGIUM.—Præstatio quæ regi Angliæ ex singulis hidis exsolvitur; *hidage, redevance que chaque hide de terre devait au roi d'Angleterre.*

HIDALGUS.—Nobilis apud Hispanos; *noble, hidalgo.*

HIDARE. — Anglis terram per *hidas* censere, unde *hidatus*, taxatus, censitus. (Pass.)

HIDRIO.—Aromatis genus. (A. 716.)

HIEMALIS.—*Hiemalis annona* (A. 1178), *fruges hiemales* (*Spec. Sax.*), secale majus; *seigle.*

HIERACITÆ.—Hæretici, sectatores *Hieracis* qui Ægyptius gente, Manichæus opinione, novam sectam procudit.

HIERARCHA. — Archiepiscopus; *hiérarque, archevêque.* (Ap. Mur.)

HIERAX. — Species falconis; *sacre.* (Thuan.)

HIERO.—Ardea; *héron.* (Ap. Spelm.)

HIEROCERUS.—Sacer præco, qui favere linguis jubet, dum sacra peraguntur, aut qui aliud quidpiam inter rem sacram edicit; *bedeau.* (Mur.)

HIEROCOMIUM.—Male pro GEROCOMIUM. (*A. SS.*)

HIERODULUS.—Æditus, Gr. ἱερόδουλος; *esclave consacré au service d'un temple.* (Firm.)

HIEROMNEMON.—Diaconale officium in Ecclesia Constantinopolitana magnæ existimationis, cui incumbebat patriarcham pontificaliter induere, preces in libro indicare in throno locum electis ac consecratis assignare et contacium orditionis consuetum intonare: uti cæremoniarum magistri in aula pontificia solent; *maître des cérémonies dans l'ancienne église de Constantinople.*

HIEROMONACHI.—Græcis, qui non simplices monachi, sed sacerdotes sunt; *religieux qui sont à la fois moines et prêtres.*

HIERONTICUM. — Liber liturgicus, seu missalis, idem q. GERONTICON.

HIEROPHANTA. — Qui sacra et cæremonias docet, sacrorum antistes, æedituus; *hiérophante.* (Ap. Pet.)

HIEROPHYLACIUM.—Sacrarium; *lieu où l'on serre les objets sacrés, sacristie, trésor.* (*Syn. Valent.*, a. 1594.)

HIEROPHRÆSES.— Archiepiscopus; *archevêque.* (Mur.)

HIEROPREPES.—Idem q. GEROPREPES.

HIEROSOLYMIPETA.— Qui proficiscitur Hierosolymam; *celui qui part en pèlerinage pour Jérusalem.* (*Gasp. Gl.*)

HIES. — Exitus angustior, callis vix singulis pervius; *petit sentier*, ol. *issue*

HIETARE.—Oscitari, hiare; *bailler.* (*Vet. Gl.*)

HILARAMEN. — Lætitia, gaudium; *joie, liesse.* (*Vet. Gl.*)

HILARIZARE.—Hilariter agere. (*A SS.*)

HILCUS.—Pars ensis, capulus; *poignée ou garde d'épée.* (Mir.)

HILIDER. — Coluber, serpens; *reptile, serpens.* (*A. SS. Ben.*)

HILLO. Aquila; *aigle.* (Pap.)

HILNACHIA. — Navigii species; *Vid.* NACA.

HILTISCHALCHI.—F. mansi serviles apud Germanos. *schalk* enim Germanice servus.

HIMERINUS. — Gr. ἡμέρινος, diurnus; *du jour, qui se fait pendant le jour.* (Joan. Sarisb.)

HIMNIZARE. — Hymnos canere; *chanter des hymnes.* (Mur.)

HIMONIA. — Funiculus, qua ex puteo educitur aqua; *corde de puits.* (*Vet. Gl.*)

HIN.—Mensura quidam; *certaine mesure.*

HINNOLESCERE.—Pro INOLESCERE. (Mur.)

HINNULA. — Cepula; *échalote.* (*Vet. Gl.*)

HINNULETUM.—Hortus olitorius; *jardin potager.* (Lud.)

HINTHICA.— Reconditorium. (*Ann. Pis.*)

HIPOTHECARIUS.—Pharmacopola; *pharmacien.* (A. 1285.)

HIPPARCHUS.—Præfectus equitum; *commandant de cavalerie.* (Mab.)

HIPPICUM.—«Mensura et spatium IV stadiorum, aut quatuor cubitos continens.» (Laur.)

HIPPITARE.— Oscitare, badare; *bâiller.* (Isid.)

HIPPOCOERCIUM. — Locus ubi ferrantur equi; *lieu où l'on ferre les chevaux.* (*Vet. Inst.*)

HIPPOTHICOS.—Superpelliceum; *surplis, rochet.* (Sch. God.)

HIPPOTRIBA.— Officium apud Venetos, idem forte, quod Gallice *le grand écuyer.* (*A. SS.*)

HIRANDUS. — Idem q. HERALDUS. (A. 1352.)

HIRCORITA.—Stabulum hircorum; *étable à boucs.* (*Cap. C. M.*)

HIRCIPES.—Pro HERPIX.

HIRCUS.— Cilicium, quia ex pilis *hircorum* texitur; *cilice.* (*A. SS.*)

HIRMO. — Gr. εἱρμός; *enchaînement, figure de rhétorique.* (Isid.)

HIRPIX. — Occa; *herse.*

HIRRIRE. — Grunnire, dicitur de cane; *gronder, grogner.* (Sid.)

HIRRITUS.—Canum grunnitus; *grognement de chiens.* (Sid.)

HIRSTIS.— Incultus et eremus ager; *friche;* ol. *histar.* (*Mon. Angl.*)

HIRUDO.—Piscis genus; *plie.* (A. 1401.)

HIRUNDELLA. — Hirundo; *hirondelle.* (W. Brit.)

HIRUNDINA.—Ead. notione. (*A. SS.*)

HIRUNDO. — Machinæ bellicæ species; *sorte de machine de guerre.*

HISCA. — Pallii genus; *sorte de manteau.* (A. 1287.)

HISLULA.—Insula; *île.* (*Tabul. S Cyp. Pict.*)

HISSIRUS. — Hippegus, ut HUISSERIUM. (*Chr. Wheth.*)

HISTORIA.—Apud scriptores sacros, le-

ctio desumpta ex libris historicis Veteris Testamenti et aliis, quæ in statis diebus recitatur; *passage d'un des livres de l'Ancien Testament.* (Pass.) — Responsorium quod post lectionem decantatur; *répons.* (*Vet. Ærem.*)—Festi Officium; *l'office particulier à une fête.* (*H. S. Germ.*)—Codex, liber; *livre, volume.* (A. 1083.)—Figura, imago; *figure, dessin, ornement.* (A. 1519.) — Pannus figuris intextus; *tissu historié, orné de dessins.* (A. 1301.)

HISTORIALITER. — Stylo historico; *en style historique, gravé.* (Gl. Rod.) « Hinc forinsecus dealbavit illud (delubrum), intrinsecus autem depinxit *historialiter,* » id est historias et figuras depinxit; *il y peignit des sujets, des histoires.* (Dud.)

HISTORIARE. — Narrare, dicere; *raconter.* (*Alyp.*) — Historias picturis repræsentare; *peindre des sujets historiques ou de fantaisie.* (*Chr. Bec.*)

HISTORIATUS. — Intextus figuris; *orné de figures*

HISTORIOGRAPHUS. — Pictor; *peintre.* (*Vet. Gl.*)

HISTORIUM. — Codex historicus; *livre d'histoire.* (A. 1245.)

HISTRIATUS.—«Historiis sculptus vel depictus : unde pannus vel paries in quo plures depinguntur historiæ vel sculpturæ, *histriatus* dicitur; » *historié, peint, sculpté.* (Pass.)

HITHA.—Portus, ut Heda.

HITRUDE. — « Præmissis in omnibus fideliter *hitrude* conservatis. » (A. 1269.) Ubi *hitrude* synonymum videtur vocis *fideliter.*

HITTIRE.—Investigare; *rechercher.* (*Vet. Gl.*)

HIUSA.—Signum, quod prædio vel ædi, cujus possessionem quis adit, apponit; *Vid.* Wifa.

HIVERNAGIUM.—*Vid.* Hybernagium.

HLOBOTA. — Anglo-Saxonibus, multa ejus qui turmæ illegitimæ interfuit; *amende infligée à celui qui a fait partie d'un rassemblement illégal.*

HLOTH. — Anglo-Saxonibus, turma vel cohors quæ a 7 hominibus usque ad 35 numeratur; *troupe, rassemblement de 7 à 35 personnes.*

HO. — Vocabulum in indicendo silentio usitatum; *interjection employée pour imposer silence.*

HOARE. — Pastinare, terram ligone seu pastino vertere; *houer la terre.* (A. 1219.)

HOBARIUS.—Hobæ possessor vel colonus; *Vid.* Hubarius.

HOBELLARIUS. — Miles levis armaturæ, apud Anglos; *hobiller, espèce de soldat armé à la légère.*

HOBERARIUS.—Ead. notione.

HOBIRA.—Lorica; *cuirasse.* (Isid.)

HOBUNNA. — Colonia, prædium; *ferme, métairie.* (*Trad. Fuld.*)

HOBUS.—Ead. notione. (A. 994.)

HOCCUS.—Hucus, aduncum instrumentum; *grappin, croc;* ol. *hoc.* (Lamb. Ard.)

HOCHIA.—Terræ portio arabilis, fossibus vel sæpibus undique clausa; *sorte d'enclos.*

HOCHOSINNA.—Germanis, gravior, ut videtur, multa. (*Mart., ampl. Col.*)

HODEGITRIA.—Vox Græca, viæ dux; sic appellata est imago B. M. Virginis quam D. Lucam depinxisse dicunt, eo quod, cum expulsis Latinis Michael Paleologus urbem triumphans ingrederetur, imaginem hanc sibi prælatam pedes secutus fuerit. (Gregor.)

HODIEDUM. — Pro *etiamnum hodie.* (*H. Fundat. monast. Gladbac.*)

HODIETENUS.—Ad hodiernam diem, hodieque. (*A. SS.*)

HODIUM. — Mensura frumentaria apud Belgas; *mesure pour les grains;* ol. *hoet.* (Pass.)

HODIUS.—Ead. notione. (A. 1230.)

HODOEPORICUM.—Iter, via; *chemin, route.* (*A. SS.*) — Itinerarium, itineris descriptio; *itinéraire, mémoire des lieux où l'on passe en voyageant.* (*A. SS.*)

HODOEPORICUS.— Ad viam spectans; *de voyage* : « *Hodœporicæ incommoditates,* itineris incommoda. » (*A. SS.*)

HODUS.—Idem q. Hodium. (A. 1187.)

HOELLUS. — Ligo; *houe;* ol. *hoc.* (A. 1357.)

HOEVA. — Modus agri cum habitatione colonis, idem q. Mansus et Huba. (A. 1276.)

HOFA.—Germanis modus agri, f. idem q. Huba.

HOFFATA. — Germanis, prædii rustici species, aliquantulum *Hubæ* dissimilis.

HOFPORCI.—Germanis, porci villæ alicujus. (A. 1187.)

HOGA.—Mons, collis; *montagne, hauteur.*

HOGABULUM.—Idem q. Gablum.

HOGASTER. — Porcellus apud Anglos; *pourceau, porc.*

HOGETTUS. — Bidens; *houe;* ol. *hote.* (A. 1364.)

HOGRI.— Apud Anglos, bidenses; *houes.* (*Mon. Angl.*)

HOLCA.—Terræ portio arabilis, idem q. Olca. (A. 1132.)

HOLCAS. — Oneraria navis; *navire de charge.* — Vas vinarium; *ustensile, vase à vin.*

HOLDA.—Dæmonis species; *lutin, esprit.* (*Vet. Inst.*)

HOLETA. — Pedum pastorale; *bâton de berger, houlette.* (A. 1351.)

HOLFARE.—Pro *olfacere.* (Pap.)

HOLINUS.—Olla, vas coquinarium; *marmite.* (*Vet. Gl.*)

HOLMUS. — Germanis, Anglis et Danis, mons, collis, ut Hoga.

HOLOBLATTEUS.—Totus ex *blatta,* seu purpura; *qui est tout de pourpre.* (Suar.)

HOLOCAUSTA. — Hostiæ Eucharisticæ; *la sainte Eucharistie.* (*Vet. Inst.*)

HOLOCAUSTOMA. — Vox Græca ὁλοκαύστωμα, sacrificium sic dictum quod in eo tota victima cremaretur; *holocauste, sacrifice où l'on brûlait la victime entière* (Tert.)

HOLOCAUSTUM.—Ead. notione. (Prud.) — Pro Encaustum atramentum. (S. Wil., *Const. Hist.*

HOLOCHRYSUS. — Gr. ὁλόχρυσος, totus aureus; *qui est tout d'or.* (Gr. Tur.)

HOLOCOTYNUS. — Gr. ὁλόκοτυνος, nummi Ægyptii genus; f. integri auri unciam appendens; *sorte d monnaie d'Egypte.* (*A. SS.*)

HOLOSERICUS. — Gr ὁλόσηρικος, totus ex serico; *qui est tout en soie.* (*Conc. Hisp.*)

HOLOSIDERUS. — Gr. ὁλοσιδήρος, totus ex ferro; *qui est tout de fer.* (*Cod. Th.*)

HOLOVERUS. — Vox hybrida, ὅλος, verus, omnino purpureus; *qui est tout de pourpre.* (*Cod. Th.*)

HOLOVITREUS. — Totus vitreus; *qui est tout de verre.* (*A. SS.*) — Scyphus vitreus; *coupe de verre.* (*Ann. Ben.*)

HOMAGIALIS. — Vassallus, qui ad præstandum domino feudali homagium tenetur; *celui qui est tenu à faire hommage à un seigneur, vassal;* ol. *homagier.* (*Chr. Salzb.*) *Homagiales terræ*, quæ sub fide et hominio a domino feudali tenentur. (Ap. Lud.)

HOMAGIATUS. — Ead. notione. (Ap. Lud.)

HOMAGIUM. — Idem q. Hominium et Homen. (Pass.)

HOMATA. — Modus agri vineis consiti, 3 circiter *jornalia* complectens; *mesure de terre plantée en vigne;* ol. *hommée.* (A. 1313.)

HOMATICUM. — Idem q. Hominium. (A. 1308.)

HOMBARIUS. — Idem q. Hobarius.

HOMEAGIUM. — Idem q. Hominium. (A. 1337.

HOMEN. — Obsequium; *déférence, obéissance, soumission.* (*Vet. Cod.*)

HOMENAGIUM. — Idem q. Hominium. (A.1410.)

HOMENATICUM. — Ead. notione. (A. 1069.)

HOMENECHIA. — Idem q. Hominium. (A. 1167.)

HOMENESCO. — Promissio sacramento firmata, obsequium fide vassalli assertum; *promesse sous serment, acte de soumission du vassal au seigneur, hommage.* (A. 1241.)

HOMETA. — Mensuræ species, idem q. Homata. (A. 1405.)

HOMETUM. — Domus, ædes, mansio; *maison, habitation, demeure.* (A. 1277.)

HOMICEDIUM. — Cum quis hominem cædit, verberat; *homicide.* (*Leg. H. 1 reg. Angl.*)

HOMICIDALIS. — Homicidium spectans; *relatif à l'homicide, homicide.* (Bath. ep.)

HOMICIDALITER. — Ac si homicidii reus esset; *comme s'il avait commis un homicide.* (*A. SS.*)

HOMICIDIA. — Jus cognoscendi de homicidiis, vel etiam multa pecuniaria propter homicidium; *droit de connaître du crime d'homicide, ou peine pécuniaire prononcée pour ce crime.* (A. 1313.)

HOMICIDIUM. — Hominum cædes, cujusmodi in præliis; *carnage, massacre.* (Lup. Prot.) — Multa pecuniaria propter homicidium; *peine pécuniaire prononcée contre l'homicide.* (*Conc. Hisp.*)

HOMICIDIUS. — Ead. notione. (A. 1114.)

HOMICIDUM. — Ead. notione. (A. 1012.)

HOMILIÆ. — Familiares collationes, quæ a præsulibus habebantur in ædibus sacris, in quibus et interrogabant populum, et interrogabantur a populo: ita enim ὁμιλίαν a λόγῳ seu oratione distinguit Photius, unde *tractatus populares* a sancto Augustino dicuntur; *entretiens familiers entre le prêtre et les fidèles, homélies.*

HOMILIARE. — Liber continens sanctorum homilias; *recueil d'homélies.* (*Chr. Fontanel.*)

HOMILIARIUS. — Ead. notione. (Durand.)

HOMINACIO. — Idem q. Hominium. (*Domesd.*)

HOMINAGIUM. — Ead. notione. (Rad. de Dicet.) — Injuriarum satisfactio; *satisfaction, réparation.* (A. 1207.)

HOMINAGIUS. — Idem q. Homagialis. (A. 1327.)

HOMINATA. — Modus agri, ut Homata. (A. 1210.)

HOMINATICUM. — Idem q. Hominium. (1035.)

HOMINATIO. — Ead. notione. (A. 1127.)

HOMINATUS. — Ead. notione. (A. 1097.)

HOMINICIUM. — Professio quævis obsequii seu servitii; *toute profession, déclaration d'obéissance ou de soumission.* (*A. SS.*)

HOMINICOLÆ. — Sic dicti ab Apollinaristis Catholici, quod Deum hominem adorare dicerent. (Fac. Herm.)

HOMINISCUM. — Idem q. Hominium. (A. 1310.)

HOMINIUM. — Servitium seu obsequium quod homo, seu cliens, vel servus, domino suo præstare tenetur; *service d'homme ou obéissance que le vassal doit à son seigneur.* (Ugut.) — Professio fidei et obsequii, quam *homo* seu vassallus, domino suo feudali præstat ratione feudi, quod ab eo tenet; *hommage féodal, promesse de fidélité et de devoirs faite au seigneur par le vassal.* (Pass.) *Hominium planum* vel *simplex* quod nude fit, et cui non adjunctum est sacramentum fidelitatis, ad discrimen *ligii*, in quo fidelitas domino contra quemvis juratur; *hommage simple, qui n'emporte aucune étroite obligation, à la différence de l'hommage lige, qui était la promesse de défendre son seigneur envers et contre tous.* (Pass.) — Territorium intra quod hominium domino debetur; *ressort de suzeraineté, étendue de pays sur laquelle on a droit à l'hommage féodal et aux services qui en découlent.* (Ap. Spelm.) — Securitas cuivis data cum sacramento; *promesse, garantie, sûreté.* (Roder. Tolet.) — Clientelæ professio; *déclaration par laquelle on se met sous la protection de quelqu'un, aveu de patronage.* (*A. SS. Den.*) — Sacramentum, juramentum; *serment.* (Ap. Blanc.) — Præstatio quævis etiam pecuniaria; *redevance, prestation.* (A. 1320.) — Oblatio quæ fit intra Missarum solemnia pro defunctis; *offrande qui se fait aux Messes des morts.* (A. 1228.)

HOMIPLAGIUM. — Cum quis homini plagas infligit. (*Leg. H. I, reg. Angl.*)

HOMO. — Generatim qui alterius dominio quavis ratione subjectus est, seu sit servilis conditionis, seu ingenuæ; *serf, vassal, et généralement celui qui est soumis à un autre de quelque manière que ce soit;* ol. *homme.* (Pass.) *Homo de capite seu capitis*, manumissus sub conditione operarum, servitii aut census annui; *affranchi tenu à certains services envers son ancien seigneur.* (Pass.) *Homo casatus*, qui in ædibus dominicis servit; *serf attaché au service de la maison de son maître.* (Ap. Spelm.) *Homo coactus, potestatis, de corpore*, etc., servituti glebariæ obnoxius; *serf attaché à la glèbe.* (Pass.) *Homo fidei, homagii*, etc., vassallus; *vassal;* ol. *homme de foy, hommagier.* (Pass.) *Homo cubans et levans*, mansionarius, manens; *vilain domicilié dans la seigneurie;* ol. *homme levant et couchant.* (Pass.) — Maritus; *mari, homme.* (Greg. M.) — Qui aliis servis præest; *celui qui est chargé de la surveillance des serfs attachés à l'exploitation d'une terre, surveillant, intendant.* (Irm.) *Homo ad arma*, cataphractus; *homme armé de toutes pièces, homme d'armes.* (Joan. Fortesc.) *Homo ad collum*, qui onus ad *collum* portat; *portefaix.* (*Ord. reg. Fr.*) *Homo exercitalis*, qui militat in exercitu; *homme de guerre.* (*Long. Leg.*) *Homo generosus*, nobilis, ingenuus; *homme de noble race, de condition libre.* (A. 1407.) *Homo honoratus*, civis præcipuus; *habitant notable.* (A. 1321.) *Homo legitimus*, *bonus*, vel *probus*, is qui in placitis publicis judicia exercet; *juge expert.* (A. 1183.) *Homo legalis*, adolescens; *jeune homme.* (*Chartul. S. Joan. Anger.*) *Homo naturalis*, instructus *natura* seu ea parte corporis, qua quis vir est. (A. 1469.) *Homo pedes* vel *de pede*, plebeius, infimæ conditionis; *qui est de basse extraction.* (*Ch. Catal.*)

HOMOGIUS. — Idem q. HOMOLIGIUS.

HOMOLEGIUS. — Ead. notione.

HOMOLIGIUS. — Vassallus; *Vid.* LIGIUS.

HOMOLOGARE. — Profiteri; *déclarer publiquement, reconnaître hautement.* (A. 1268.) — Regia edicta aut statuta in acta parlamenti referre; *inscrire les édits royaux sur les registres du parlement, homologuer.* (Pass.)

HOMONAGIUM. — Fidei professio, etc., idem q. HOMINIUM.

HOMOPHAGIA. — Cruda comestio. (Cassian.)

HOMORARIUM. — Pro HUMERALE. (A. 1016.)

HOMOUSIANI. — Sic appellati ab Arianis Catholici; *homousiens; Vid.* HOMUNCIONATES

HOMOUSION. — Quod est ejusdem substantiæ; *qui est de la même essence, consubstantiel.* (Notk. Balb.)

HOMUNCIONATES. — Catholici, sic dicti ab Arianis « quia dicunt duas naturas esse in Christo, duasque substantias », quosque alii *homousianos* vocant.

HOMUNCIONITÆ. — Ita vocantur a Prudentio Ebionitæ, Samosateniani, aliique hæretici, qui Christum purum hominem esse, nihilque divinæ essentiæ ac virtutis habere contendebant.

HONDUS. — Modus agri; *mesure agraire chez les Belges.*

HONESTAMENTUM. — Ornatus, insigne alicujus dignitatis; *décoration, marque de dignité.* (Ach., *Spic.*)

HONESTARE. — *Honestare se*, sese accingere; *se préparer.* (Rob. Mon.) — Vestire, ornare; *orner, vêtir, parer.* (*Vet. Inst.*)

HONESTAS. — Honor, prærogativa, privilegium. (A. 1104.) — Decorum, decentia, observantia. (A. 1101.)

HONESTATUS. — Pro *honestus.*

HONESTE. — Viriliter, fortiter; *vigoureusement, avec bravoure.* (Rob. Mon.) — Decenter, cum reverentia; *respectueusement.* (*Ordinar. S. Petr. Aureæ Val.*) — Congruenter, rite; *selon les règles, comme il convient.* (A. 1183.)

HONESTUS. — Congruus, conveniens; *convenable, conforme.* (A. 1418.)

HONGRECOLTRA. — Flandrensibus, ager incultus, palustris, cespitibus nigris fodiendis aptum; *tourbière.*

HONNINA. — Eruca; *chenille.* (*Comp. S. Petr. Insul.*)

HONOR. — Prædium ad vitam viris nobilibus assignatum ad militare servitium; *bénéfice militaire, terre donnée en jouissance sous condition de services militaires.* (S. VII, VIII, IX.) — Feudum; *fief.* (Pass.) — Quævis possessio, prædium rusticum; *terre, domaine, métairie.* (Pass.) — Præcipuum feudi manerium; *le manoir principal du fief, celui qu'habite le suzerain.* (*Leg. H. I, reg. Angl.*) — Provinciæ seu urbis administratio; *gouvernement d'une ville ou d'une province.* (A. 1167.) — Apud Anglos, feudum vel manerium nobilius; *fief ou manoir de premier ordre.* (Corvel.) — Territorium, districtus; *ressort, étendue de juridiction.* (A. 1357.) — Jus *relevii* quod domino ex feudorum alienationibus obvenit; *droit de mutation, somme qui se paye au seigneur quand une terre change de propriétaire.* (*Vet. Instr.*) — Præstatio; *redevance.* (A. 1317.) *Honor cathedræ*, præstationis species quæ episcopo quotannis in signum subjectionis ab ecclesiis solvitur; *droit ou cens cathédratique, tribut annuel que les églises de chaque diocèse payaient à leur évêque.* (*Conc. Bracar.*) — Apud scriptores ecclesiasticos, honores dicuntur majores et excellentiores in Ecclesia dignitates, ut sunt episcopatus, presbyteratus, et diaconatus, necnon majora in ecclesiis cathedralibus *beneficia*, seu, uti vocantur, *dignitates*, atque adeo canoniæ ipsæ. (Pass.) *Officiales, servitores ad honores;* qui non ex officio, sed sponte et voluntarie serviunt. (A. 1409.) *Honor normalis*, regula monastica. (S. IX.) *Honor vexilli*, jus vassallos suos in prælium sub vexillo suo conducere, quod ad milites *banneretos* pertinebat. (A. 1407.) *Honores facere*, phrasis Gallica *faire les honneurs de*, munera, honoris causa efferre, aliquem honorice habere. (A. 1399.)

HONORABILIS. — Ornatus, optime in-

structus; *paré, orné, bien dressé.* (*Cons. S. Aug. Lemov*) — Apud Byzantinos, titulus honorarius qui concedebatur iis qui honoribus perfuncti erant, qui quidem titulus vulgo a Gallis mediæ ætatis temporibus dabatur iis qui civilia munia obierant, quos *honorables personnes* vocabant.

HONORABILITAS. — Titulus honorarius episcoporum. (Fac. Herm.) — Decorum, decentia, honor, honoris testificatio. (*Cap. C. C.*)

HONORABILITER. —Honorifice; *honorablement, avec distinction.* (*Ann. S. Bert.*)

HONORANTIA. — Honor, pompa, Ital. *honoranza.* (Mur.) *Honorantiæ*, honores, prærogativæ, privilegia; *honneurs, privilèges, prérogatives.* (A. 1193.)

HONORARE. — In *honorem* seu feudum concedere; *donner en fief.* (A. 1261.) — Muneribus seu beneficiis prosequi; *combler de présents ou de bienfaits.* (A. 1228.) — Verbis seu titulis honorariis aliquem compellare; *donner à quelqu'un des titres honorifiques.* (*Ann. S. Bert.*) — Celebrare; *célébrer.* (*St. Univ. Tol.*)

HONORARIUS.—*Honorarium vinum* quod regibus et potentibus honoris gratia offertur; *vin d'honneur, celui que l'on offre aux rois et aux grands dans certaines circonstances.* (*Vet. Gl.*)

HONORATIM. — Cum honore debito. (Fulch. Carnot.)

HONORATUS. — Qui feudum seu *honorem* possidet; *possesseur de fief.* (*Capit. Radelch. princip. Benevent.*)

HONORERIUM. —Presbyterium, consessus presbyterorum honoratiorum. (*Vet. Inscript.*)

HONORIFICABILITUDINITAS. — Honor; *honneur.* (Alb. Mus.)

HONORIFICABILITUDO. — Pro *dignitas.* (A. 1137.)

HONORIFICARE. — Honoribus et dignitatibus cumulare; *combler d'honneurs et de dignités.* (*Script. rer. Fr.*)

HONORIFICENTIA. — Titulus honorarius pontificum. (Isid.) — Dignitas, pompa. (A. 1162.) — Honor, feudum. (*Act. Inn. III.*)

HONORIUM. — Idem quod HONOR, seu *honoris* aut feudi territorium et ambitus. (A. 1309.) — Suprema jurisdictio ejusque districtus; *haute justice et territoire où elle s'exerce.* (A. 1313.)

HONORUS. — Honorificus; *honorable, qui honore.* (Flod.)

HONUS. — Pro HONOR et *onus.*

HOPELANDA. — Pallii vel tunicæ species; *houppelande.* (A. 1433.)

HOPLA. — Populus (arbor); *peuplier.* (A. 1096.)

HOQUELATOR. — Versutus ac fraudulentus, litigator, fallax, rixosus; *chicaneur, fourbe, trompeur, querelleur;* ol. *hoquelleur* (A. 1352.)

HOQUETUS. — Singultus; *hoquet.* (*Bul. Joan. XXII PP.*) — Impedimentum quodvis, difficultas quæ moram affert in negotiis; *empêchement, difficulté;* ol. *houquet.* (A. 1314.)

HORA. — Moneta vel pars libræ monetariæ; *Vid.* ORA. — Liber precum; *livre, recueil de prières, Heures.* (Menot.) — Regio; *pays, quartier.* (A. 1230.) — *Horæ canonicæ* seu *regulares* vel *diurnales*, Officia diurna quæ in ecclesiis fideles psallendo exsequuntur, sic dicta quia certis horis recitari debent juxta canones et regulas SS. Patrum; *Heures canoniales, l'Office.* (Pass.) *Horarum receptor*, qui canonicas Horas persolvendas curat in ecclesia, et stipendia canonicis, qui iis intersunt, persolvit; *ecclésiastique chargé de veiller à la récitation de l'Office et de remettre aux chanoines qui y assistaient les honoraires d'usage.* (*Necrol. eccl. Paris.*) *Hora nona*, partes Orientis circa solstitium hiemale. (Lob., *H. Brit.*) *Hora tertia*, post meridiem scilicet, partes Occidentis circa solstitium hiemale. (Id.) — *Hora bassa*, seu *tarda* aut *vespera*, serotina; *heure avancée, le soir.* (A. 1400, 1311, 1378.) *Hora macelli*, qua, ut videtur, merces venum expositas emere licet; *heure à laquelle on ouvre le marché.* (*A. SS.*) *Hora parva*, exiguus temporis articulus; *court instant.* (Barel.)

HORARIE. — Quasi *ad horam.* (A. 1160.)

HORARIUM. — Vestis episcopalis in formam sindonis; *Vid.* ORALE.

HORARIUS.— Liber horas canonicas continens; *bréviaire.* (Gilleb. Luciceus. epis.)— Qui ratione beneficii seu præbendæ *Horas canonicas* seu Officia diurna in ecclesiis psallendo agit; *heurier.* (A. 1361.)—Qui stipendia canonicis, qui horis intererant, persolvebat; *Vid.* HORA. (A. 1381.)

HORATIM. —Per horas, vel horis competentibus. (*A. SS.*)

HORATORIUM. — Pro *oratorium*, minus altare (quo nomine intelligi debent capellæ et minores ecclesiæ quæ a principali dependent. (A. 873.)

HORCA. — Vas olei, species amphoræ; *vase à renfermer l'huile, sorte de cruche.* (*A. SS.*)

HORDALICIUM. — Idem q. HURDICIUM.

HORDAMENTUM. — Idem q. HURDAMENTUM.

HORDEARIUM. — Æs quod pro hordeo equiti persolvitur; *somme distribuée à un cavalier pour qu'il achète de l'orge à son cheval.* (Ugut.)

HORDECIUM. — Idem q. HURDICIUM.

HORDEICIUM. — Ead. notione.

HORDICIUM. — Ead. notione.

HORDINIUS. — F. hæres, successor, nisi legendum sit *hordinium*, posteritas; *Vid.* ORDINIUM. (A. 1286.)

HORIDIA. — Pro *hordeum* perperam scriptum ap. Alyp. Antiochen.

HORLA.—Ora, limbus; *bord, bordure;* ol. *orle.* (*Ordin. reg. Fr.*)

HORMENI. — Pro *Armeni.* (Wildeb.)

HORNA. — Pro *urna* (Joan. Diac.)

HORNEGELDUM.— Tributum, quod exigitur pro animalibus cornutis, apud Anglos; *taxe, impôt sur les bêtes à cornes.* (*Mon. Angl.*)

HORNO. — Hoc anno ; *cette année.* (J. de J.)

HOROCOPUS. — F. pro *horoscopus*, excubitor, vel f. idem qui *horarum receptor*, de quo in HORA. (*Inst. eccl. Const.*)

HOROLOGIATOR.—Horologiorum opifex ; *fabricant d'horloges.* (A. 1413.)

HOROLOGIUM. — Ὡρολόγιον, liber ecclesiasticus, apud Græcos, Horas diurnas et Officia continens ; *le bréviaire dans l'Eglise grecque. Horologium temperare*, illius pondera vel momenta librare, vel sursum evehere, quæ cum in imum delapsa sunt, « horologium cecidisse dicitur ; » *monter une horloge.* (*Lib. us. Ord. Cist.*) *Horologium excitatorium*, idem quod Gallice *horloge à réveil* nuncupatur. (*Chr. Mellic.*)

HOROSCAPATUS. — F. idem q. *horarum receptor ; Vid.* HORA.

HOROSCOPICUS. — (Subst.) Astrologus, etc., ut HOROSCOPUS. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*) — (Adj.) Ad diem natalem pertinens ; *généthliatique, horoscopique.* (Firm.)

HOROSCOPIUM. — Ex aqua vel arena horologium ; *sablier* ou *clepsydre.* (*A. SS.*)— Instrumentum ad indagandam horam natalem ; *cadran d'astrologue.* (Sid.)

HOROSCOPUS. — «Instrumentum quoddam rotundum vel quadrum, habens circumquaque multas divisiones et mediclinium in medio, in quo sunt foramina, per quæ omnes horæ et stellæ cognoscuntur ; unde *astrolabius* dicitur »(Pap.)—Astrologus, qui horas, maxime natales, inquirit vel considerat; ea pars cœli quæ genituræ tempore ab Oriente oritur vel ascendit in hemisphærium; hincque ortus vel ascendens dicitur ; illud punctum temporis quo quis nascitur ; denique idem est qui *excubitor*, ut in charta a. 1121 apud Miræum.

HORREARIUS. — Præses et custos horrei ; *gardien d'un grenier.* (*Dig.*)

HORREATICUS. — Pertinens ad horreum ; *relatif au magasin, au grenier. Horreaticæ species*, fructus in horreo asservati ; *produits enfermés dans un grenier.* (*Cod. Th.*)

HORRENDIUS. — Magis horrendum. (A. 1358.)

HORRENTIA.— Aversatio ; *aversion, éloignement pour...* (Tert.)

HORRERE. — Horrori esse ; *être en horreur.* (Gr. Tur.)

HORRESCENTIA. — Timor, pavor ; *peur, crainte.* (Rym.)

HORRIBILIS. —Qui aliquid abhorret, refugit ; *qui a horreur de quelque chose, qui s'en éloigne, l'évite.* (Const. Afr.)

HORRIDITAS. — Locus horridus, opacior latebra ; *lieu ténébreux, obscure retraite.* (Sal. Mal.)

HORRIPILARE. — Cum capilli pro horrore eriguntur ; *se dresser sur la tête, en parlant des cheveux.* (J. de J.)

HORRIPILATIO.—Tremulus, motus qui in febris reversione accidere solet ; *horripilation.* (Mart., *Anecd.*) — Horror, pavor ; *horreur, peur, frayeur.* (*A. SS.*) — Dicitur cum capilli eriguntur ; *hérissement des cheveux.* (Pass.)

HORROR. — Carcer, locus caligine horridus ; *cachot.* (A. 1244.)

HORTA.— Pro HORTUS. (A. 1297.)

HORTALE. — Hortus ; *jardin.* (Joan. de Cerm.)

HORTALIA. — Olera et alia id generis quæ in hortis nascuntur ; *légumes.* (*St. mont. reg.*)

HORTALIGIA. — Ead. notione. (A. 1280.)

HORTALIS. — Hortus, ut HORTALE. (A. 1179.)

HORTALITIUM. — Diminut. ab *hortus.* (*A. SS.*)

HORTATIS. — Mendose pro HORTALIS in *G. Chr.*

HORTELLUS. — Ager cultus et clausus ; *champ cultivé et clos, enclos.* (*A. SS.*)

HORTICELLUS. — Parvus hortus ; *petit jardin.* (A. 755.)

HORTICULA. — Hortulanus ; *jardinier.* (Mart., *Anecd.*)

HORTICULUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

HORTIFER. — Hortus; *jardin.* (*Vet. Ch.*)

HORTILIO.— Hortulanus ; *jardinier.* (*Vet. Gl.*)

HORTIS.— Hortus ; *jardin.* (*Chartul. Bit.*)

HORTIVUS. — Hortensis ; *de jardin, de potager.* (*St. Cad.*)

HORTOLAGIUM. — Præstatio pro leguminibus quæ in hortis crescunt, et legumina seu olera ipsa ; *légumes et droit sur les légumes.* (*Tabul. episc. Autis.*)

HORTOLANUS. — Hortulanus ; *jardinier.* (*Mon. Angl.*)

HORTORAGLIÆ. — Olera et alia id genus quæ in hortis nascuntur, ut HORTALIA. (*St. Mont. Reg.*)

HORTULANUS. — Officium monasticum, cui horti cura incumbit ; *moine chargé de soigner le jardin du couvent.* (Udalr.)

HORTULARIA. — Olera, legumina, ut HORTALIA. (A. 1108.)

HORTUS.— Septum ; *clos.* (A. 1121.) *Hortus dominicalis*, abbatis ; *jardin de l'abbé.* (A. 1351.)

HORULA. — Temporis punctum ; *court instant.* (Elmh.)

HOSA. — Tibiale, caliga ; *brodequins, bottines ;* ol. *houses, houseaux.* (Pass.) —Parvum dolium ligneum ; *petit baril.* (*G. Chr.*)

HOSCHA. — Portio terræ arabilis, fossis vel sepibus undique clausa ; *pièce de terre labourable qui est close par des fossés ou des haies ;* ol. *hosche.*

HOSPES. — Burgundi, pervasis Galliarum finibus cum veteribus incolis quos *Romanos* vocabant, agros, terras ac prædia et mancipia ita partiti sunt ut Burgundis duæ terrarum partes, mancipiorum tertia, reliqua cederent Romanis, quos ex eo *hospites* appellabant, quod ab iis Burgundi atque adeo Barbari, veluti advena hospitio recepti et in rerum possessione adsciti rebus iisdem hospitalitatis jure gaudere ac frui dicerentur. *Hospites* etiam nuncupantur in medii ævi instrumentis : 1° pauperes ; *les pauvres.* (A. 889) ; 2° obsides ; *les otages.* (*Ch. sæc.* IX) ; 3° quidam villarum seu pagorum incolæ quos alii *mansionarios* vocant; qui

scilicet domos incolunt sub censu annuo, qui *hostisia* nuncupatur, eoque nomine *rescandisiam*, hoc est *residentiam* debent, et *stagium* unde et *stagiarii* dicuntur; *hôtes*, *espèces de fermiers qui n'avaient que l'usufruit du terrain et de l'habitation, pour lesquels ils devaient des rentes et des services et que le propriétaire pouvait, à moins de stipulations contraires, congédier à sa volonté.* (S. VII, VIII, etc.) *Hospes plenarius*, qui cunctis servitutibus, quæ *hospitis* conditioni addictæ sunt, obnoxius est. (S. XI.) *Hospes feodi*, qui præcipuum feudi *manerium* habitat et excolit. (*Chartul. Ambian. capit.*) *Hospes generalis*, magnus metator hospitiorum; *maréchal des logis.* (Ap. Nicol. Upton.) *Hospes mutarius*, habitator alicujus loci qui vectigalia publica exigit; *habitant, domicilié.* (*St. Cadub.*)

HOSPICIATUM. — Gistum, idem q. HOSPITIUM.

HOSPICIATUS. — *Hospitum* conditio; *condition d'hôte; Vid.* HOSPES. (A. 1179.)

HOSPITAGIUM. — Hospitium, domus; *demeure, habitation.* (A. 1317.) — Jus capiendi ligna *hospitio* construendo vel reparando necessaria in foresta; *droit de couper dans une forêt le bois nécessaire à la construction ou à la réparation d'une maison.* (*Vet. Ch.*) — Idem q. GISTUM, PROCURATIO et PASTUS. (A. 1296.)

HOSPITALAGIUM. — Tributum quod pro *hospitandis* mercibus solvitur, idem q. HOSTILAGIUM. (A. 1344.)

HOSPITALANUS. — Qui in *hospitalibus* ægrorum ac pauperum obsequiis addictus est; *infirmier, frère d'hôpital.* (A. 1249.)

HOSPITALARIA. — Xenodochium; *hôpital, hospice.* (A. 1202.) — Domus, domicilium; *maison, habitation, demeure.* (Ap. Mart., *Amp. Col.*) — Domus hospitum in monasteriis; *bâtiment destiné dans les monastères à la réception des étrangers.* (A. 1279.) — Officium *hospitalarii* in monasteriis; *Vid.* HOSPITALARIUS. (*Bul. Paul. III PP.*)

HOSPITALARIUS. — Miles Ordinis S. Joannis Hierosolymitani; *chevalier de S. Jean de Jérusalem;* ol. *hospitalier.* (Pass.) — Hospes; *hôte.* (Thwrocz.) — Qui in hospitalibus ægrorum ac pauperum obsequiis addictus S. Augustini profitetur; *infirmier, frère de l'ordre de S. Augustin.* (Jacob. Vitriac.) — Cui in monasteriis *hospitum* cura incumbit; *moine chargé de la réception des hôtes de son couvent.* (A. 1331.) *Hospitalarius grangiæ*, frater conversus apud Cistercienses, cui prædii seu villæ rusticæ cura incumbit. (*Regul. Ord. Cisterc.*)

HOSPITALE. — Palatium; *hôtel, palais.* (*Ord. reg. Fr.*) — Hospitium, diversorium; *gîte, logis, auberge.* (J. Afr.) — Xenodochium; *infirmerie, hospice.* (Alc.) — Locus seu ædes in monasterio ubi *hospites* et advenæ recipiebantur; *partie d'une abbaye où l'on reçoit les hôtes et les étrangers.* (Pass.) — Domus *hospitalariorum* militum Ordinis S. Joann. Hierosolym.; *maison des chevaliers de l'hôpital de S. Jean de Jérusalem.* (A. 1225.) — *Hospitalia*, ædificiola quæ ad curtem spectant. (A. 767.)

HOSPITALERIUS. — Idem qui HOSPITALIS (A. 1225) et HOSPITALARIUS. (*Vet. Cærem.*)

HOSPITALETTUM. — Diminut. ab *hospitale*, hospitium, diversorium. (A. 1297.)

HOSPITALIS. — Idem q. HOSPES sive MANSIONARIUS. (A. 1216.) — Hospitalarius, diversoriarius; *aubergiste, hôtelier.* (Luc. Tud.) — Idem qui HOSPITALARIUS, seu cui cura est hospitii monachici. (*Us. Antiq. Cister.*) — Xenodochium et diversorium, ut HOSPITALE. (Pass.)

HOSPITALITAS. — Hospitale, xenodochium; *infirmerie, hospice.* (H. Knygt.) — Eleemosyna quæ ad hospitalia præbetur; *aumône, offrande pour l'entretien des hospices.* (*Ch. Abbat. Lobiens.*) — Mansio, domus; *maison, demeure.* (A. 1259.) — Gistum, procuratio; *droit de gîte et de procuration.* (S. IX.) — *Hospitalitatis domus*, diversorium, hospitium; *auberge, hôtellerie.* (Gr. Tur.)

HOSPITALITIUM. — Domus; *maison, demeure.* (*Tabul. eccl. Carnot.*)

HOSPITALIUM. — Xenodochium, ut HOSPITALE. (*Vet. Gl.*)

HOSPITAMENTUM. — Hospitium in quo *hospes* seu mansionarius habitant; *maison affectée au logement du fermier appelé hôte.* (A. 1164.) — Idem q. HOSTILAGIUM. (Ach. *Spic.*)

HOSPITARE. — Hospitio excipere; *loger, héberger.* (*Leg. Edward. conf.*) — Hospitium seu *mansionaticum* præbere; *recevoir chez soi le seigneur, s'acquitter de l'obligation du gîte.* (S. XIII.) — Hospites in villa collocare; *mettre des fermiers dans une terre.* (*Tabul. Vindoc.*) — Hospitium seu ædem ædificare; *bâtir une maison.* (*Inst. Scot.*) — — *Hospitare decimas*, servitii species quo quis fructus decimales domini sui recondere, aut iis recondendis locum commodare tenetur. (A. 1246.)

HOSPITARIA. — Domus hospitum, ut HOSPITALARIA. (*A. SS.*)

HOSPITARIUS. — Idem q. HOSPITALARIUS. (*Ch. Alem.*)

HOSPITAS. — Idem q. HOSPITARIA. (*Ann. Ben.*)

HOSPITATICUM. — Jus exigendi gistum; idem q. GISTUM. (S. IX.)

HOSPITATIO. — Servitus quæ ab *hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstatur; *services auxquels est annuellement tenu envers son seigneur l'hôte ou fermier.* (A. 1177.) — Jus divertendi in domus alterius hospitandi causa, vel redemptio pecuniaria ejus juris; *droit de gîte* ou *redevance payée en argent pour être exempté des obligations qu'il impose.* (A. 1145.)

HOSPITATOR. — Caupo, stabularius; *hôtelier.* (*A. SS.*) — *Hospitator magnus*, hospitiorum et castrorum præfectus; *maréchal de camp.* (A. 1320.)

HOSPITATURA. — Mansio, domus, hospitium; *maison, demeure, habitation.* (A. 1133.)

HOSPITATUS. — (Subs.) Mansio, domus;

habitation, demeure. (*Chartul. Miciac.*) — Servitia mansioni addicta, quæ ab *hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstantur; *services auxquels le fermier ou hôte* (*Vid.* HOSPES) *est tenu annuellement envers son seigneur.* (A. 1179.) — (Adj.) *Hospiti* sub certis servitiis concessus; *affermé, loué.* (*Mon. Angl.*)

HOSPITELARIUS.— Officiorum magister; *maître d'hôtel.* (A. 1302.)

HOSPITIA.— Hospitium, domus, mansio; *habitation, demeure, maison.* (A. 1241.)

HOSPITIATUS. — *Vid.* HOSPICIATUS.

HOSPITISIA. — Familia, domus; *famille, maison.* (A 1103.)

HOSPITISSA.— Hospes, mansionaria; *hôtesse.* (A. 1286.)

HOSPITIUM. — Domus in qua consistunt hospites seu mansionarii; *bâtiment affecté au logement des fermiers; Vid.* HOSPES. (A. 834.) — Domus *hospitum* in monasteriis; *bâtiment destiné dans les couvents à recevoir les étrangers.* (*Ch. Charitat. Cisterc.*) — Gistum, procuratio; *droit de gîte.* (A. 904.) — *Hospitium regis*, regis familia; *la maison du roi.* (*Spic.* Ach.) *Hospitium fortalitium*, arx, domus munita; *forteresse.* (A. 1302.) *Hospitia studiorum*, ita vocantur in instrumentis Angliæ juris collegia in Universitatibus seu Academiis in quibus, qui juri addiscendo operam collocant, morantur. (Fortescut.)

HOSSA. — Tibiale, idem q. OSA.

HOSTA. — Funis nautici genus, vel potius juncus Hispanicus ex quo texitur; *corde de jonc d'Espagne* ou *ce jonc lui-même.* (*Ch. Mass.*)

HOSTADES. — F. tibialium seu caligarum species, detorta voce ab *hossa.* (Ap. Rym.)

HOSTAGIA. — Servitia ab *hospite* domino debita, idem q. HOSPITATUS.

HOSTAGIAMENTUM. — Obses, vadimonium, securitas; *otage, sûreté.* (A. 1342.)

HOSTAGIARE. — Securitatem, vadimonium dare, liberari sub conditione dandi obsides; *donner une garantie, recouvrer la liberté en donnant une sûreté, une caution.* (Ach. *Spic.*)

HOSTAGIARIA. — Securitas; *sûreté, garantie;* ol. *ostagière.* (A. 1206.)

HOSTAGIARIUS. — Obses, fidejussor; *caution, garant;* ol. *hostagié.* (*St. Mass.*)

HOSTAGIUM. — Census annuus qui ratione domicilii debetur; *droit que l'on paye annuellement au maître de la maison qu'on habite ou au seigneur sur les terres duquel on a sa résidence;* ol. *hostelage.* (*Mon. Angl.*) — Mansio cum certa agri portione sub censu annuo *hospiti* seu rustico ad excolendum concessa; *petite terre affermée sous la condition que le fermier payera un cens annuel au propriétaire;* ol. *hostage, hostise.* (*G. Chr.*) — Vadimonium; *sûreté, garantie;* ol. *hostage.* (Mat. Par.) *Hostagium tenere*, dicitur de debitore qui intra præfinitos fines consistere tenetur, donec creditori satisfecerit; *hostager, se dit du débiteur contraint de rester enfermé jusqu'à ce qu'il ait satisfait son créancier.* (*St. Mass.*) — Jus illius qui decimas colligit, idem q. REDECIMA. (A. 1217.)

HOSTAGIUS. — Obses; *otage.* (Guil. de Pod. Laur.)

HOSTALAGIUM.—Pretium quod pro exhibito hospitio exsolvitur; *écot, dépense faite dans une hôtellerie.* (Limb.)

HOSTALARIA. — Diversorium; *hôtellerie.* (*Mir.* Urban. V PP.) — Officium cui *hospites* suscipiendi cura incumbit; *office d'hospitalier de couvent.* (S. XII.)

HOSTALICUS. — *Hostalicos tenere*, idem q. *hostagium tenere. Vid.* HOSTAGIUM. (*Cons. Perpin.*)

HOSTALLERIUS. — Caupo, stabularius; *hôtelier.* (*A. SS.*)

HOSTATICUS. — Obses, fidejussor; *otage, caution.* (Ap. Besl.)

HOSTELAGIUM.— Idem q. HOSTALAGIUM. (Limb.)

HOSTELERAGIUM. — Diversorium; *hôtellerie.* (A. 1395.)

HOSTELINA.— Præstatio in belli expensas et sumptus; *redevance, aide payée au seigneur pour les frais de la guerre.* (*Tab. S. Rem.*)

HOSTELLARIA.—Eleemosynaria, domus eleemosynæ, in qua *hospites* et advenæ gratis excipiuntur; *aumônerie, maison où les étrangers et les visiteurs sont logés gratuitement.* (*Mon. Angl.*)—Domus *hospitum* in monasteriis; *bâtiment des hôtes dans les monastères* (A. 1130.) — Officium ejus, cui cura est *hospitii* monachici; *charge du père qui, dans les couvents, était chargé d'avoir soin des étrangers.* (*G. Chr.*) — Diversorium; *hôtellerie.* (A. 1377.)

HOSTELLARIUS. — Monachus qui hospites excipit et caupo, stabularius; *hôtelier et moine chargé de recevoir les étrangers.*

HOSTELLENSES.—Idem q. HOSTOLLENSES.

HOSTELLERIA. — Diversorium; *hôtellerie.* (A. 1390.)

HOSTENA. — Obligatio eundi in exercitum. *Vid.* HOSTIS. (*Ord. reg. Fr.*)

HOSTENDITIUM. — Servitium bellicum, quod vassallus domino præstare tenetur; vel potius ea præstatio, quæ a vassallis fit pro *hostis*, id est belli sumptibus; *service militaire dû par le vassal au seigneur*, ou *redevance payée par lui pour faire face aux frais de la guerre.* (Barat.)

HOSTENDUCIA. — Ead. notione. (Id.)

HOSTERIA. — Sacra pyxis, ciborium; *ciboire.* (*Antiq. Ben. Occid.*)

HOSTERIUS. — Tabernarius; *hôtelier.* (*St. Rip.*)

HOSTIA.—Panis ad sacrificium eucharisticum destinatus; *hostie, pain eucharistique.* (A. 1257.)—Panis tenuissimus ex farina et aqua confectus in modum panis eucharistici; *pain très-mince et très-léger, peut-être oublie.* (A. 1393.)— Servitium quod ratione hospitii a colono debetur, ut videtur, idem q. HOSTISIA. (*Chartul. S. Trin. Cad.*) — *Hostiæ caudam immolare*, proverbialis formula, pro, quod cœptum est perficere. (Mart., *Anecd.*)

HOSTIAGIUS. — Idem q. HOSTAGIUS.

HOSTIARIA. — Pyxis, quæ hostias conse-

crandas continet; *saint ciboire.* (*Cærem. episc.*) — Limen superius, ut videtur, vel postis; *partie supérieure d'une porte*, ou *un des jambages.* (A. 1381.)

HOSTIARIUS. — Cui de pane eucharistico ecclesiam aliquam providere incumbit; *celui qui est chargé de fournir à une église toutes les hosties dont elle a besoin.* (S. XIV.) — Apparitor; *huissier.* (A. 1351.) — *Hostiarius armorum;* Gallis, *sergent d'armes.* (A. 1369.) — Cui ostii, seu portæ cura incumbebat; *portier, gardien de la porte.* (*Lib. nig. Scac.*)

HOSTIATICUM. — Necessitas eundi in exercitum. *Vid.* HOSTIS. (A. 904.)

HOSTICIUM. — Domus, mansio; *maison, habitation.* (A. 1422.)

HOSTICUM. — Exercitus, bellum, expeditio. *Vid.* HOSTIS.

HOSTICUS. — Diversorium; *auberge, hôtellerie.* (*Necrol. eccl. Meld.*)

HOSTIGIA. — Servitus quæ ab *hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstatur, ut HOSPITATUS.

HOSTILAGIUM. — Pretium seu salarium, quod exsolvunt mercatores extranei, pro locatione domorum, seu apothecarum, in quibus reponunt merces suas vendendas, et distrahendas in nundinis publicis; *loyer des maisons et boutiques où les marchands étrangers étalent leurs marchandises les jours de foire et marché.* (*Ch. Scot.*)

HOSTILARICIUM. — Idem q. HOSTILITIUM. (Irm.)

HOSTILARIUS. — Idem q. HOSPITALARIUS, officium monasticum. (A. 1099.) — Idem q. HOSPES, qui domum incolit sub censu annuo. (A. 1083.)

HOSTILENSE. — F. pretium pro mactatis animalibus, ut HOSTILITIUM. (*Act. episc. Cenom.*)

HOSTILIA. — Domus, mansio, quævis officina; *maison, bâtiment, construction quelconque.* (A. 1265.) — Forte diversorium; *hôtellerie.* (Ap. Mur.)

HOSTILICATUS. — Ad aggrediendum hostem idoneus. (Joan. de Card.)

HOSTILIS. — *Hostile iter*, exercitus, obligatio pergendi in hostem. *Vid.* EXERCITALE. *Hostilii exactio*, ut HOSTILITIUM. (Hincm.)

HOSTILITAS. — Bellum, tempus belli; *guerre, temps de guerre.* (*Ann. Fr.*) — Idem q. HOSPITALITAS, GISTUM seu PROCURATIO. (A. 770.)

HOSTILITER. — Ad exercitum paratus, armatus; *prêt pour la guerre, équipé, armé, outillé.* (A. 813.)

HOSTILITIUM. — Præstatio ad bellorum expensas; *redevance, aide pour payer les frais de la guerre.* (Hincm.) — Præstatio quam domino exsolvebant subditi, cum boves aut minora pecora mactabant; *droit qui se payait au seigneur quand on tuait quelque animal domestique.* (*Polypt. Floriac.*)

HOSTIMENTUM. — Pondus seu bilanx; *poids ou balance.* (Pap.) — *Hostimentum dotis*, donatio quæ uxori a marito fit in compensationem dotis ab ea acceptæ. (Pass.)

HOSTIRE. — Bellum gerere, pugnare; ol. *hostoier.* (A. 914.)

HOSTIS. — Exercitus, castra, expeditio bellica; *armée, camp, expédition militaire;* ol. *ost*, *houst.* (Pass.) — Servitium militare quod dominis suis feudalibus debebant vassalli ac tenentes; *service militaire dû par les vassaux à leurs seigneurs;* ol. etiam *ost*, *houst.* (Pass.) — Præstatio quam tenentes ac vassalli domino exsolvunt in belli sumptus; *aide payée par les vassaux à leur seigneur pour lui permettre de supporter les frais de la guerre.* (Pass.) — Is pro quo quis laborat; *celui pour le compte duquel on travaille, au service duquel on se trouve.* (*St. Flor.*)

HOSTISIA. — Servitium quod *hospites* domino suo præstant, idem q. HOSPITATUS.

HOSTISPICES. — Aruspices; *aruspices.* (*Vet. Gl.*)

HOSTITIUM. — Hospitium, domus; *demeure, maison.* (A. 1273.)

HOSTITOR. — Janitor; *portier.* (Isid.)

HOSTIUM. — Pro *ostium*, sæpius occurrit, a porta nihilominus aliquid differre, innuunt instrumenta. — Pro *hostis* exercitus, non semel etiam invenitur.

HOSTMANNUS. — Vir militaris, qui hostem, seu servitium militare domino debet; *homme propre au service militaire, celui qui doit ce service à son seigneur.* (*For. Morl.*)

HOSTOARIUS. — Avis venatoria, astur; *autour.*

HOSTOLENSES. — Hospites seu advenæ ac peregrini; *hôtes, étrangers.* (S. IX.)

HOSTORIUM. — Lignum quo modius æquatur; *racloire.* (J. de J.)

HOSTORIUS. — Avis venatoria, astur; *autour;* ol. *hostouer.* (A. 1217.)

HOSTREANTIA. — Præstationis species, quæ domino feudali debetur; eadem videtur, quæ pro facultate seu consensu, quem dominus præstat vassallo, pro alienando feudo; f. a Gal. *octroyer.* (A. 1298.) *Vid.* RELEVIUM.

HOSTRICUS. — Idem q. HOSTORIUS. (A. 1425.)

HOTA. — Sparta dossuaria; *hotte.* (A. 1354.)

HOTAGIUM. — Mansio cum certa agri portione sub censu annuo; idem q. HOSTAGIUM.

HOTELLUS. — Mensuræ frumentariæ species; *mesure de grains;* ol. *hostiel.* (A. 1374.)

HOTUS. — Mensura frumentaria f. pro HODUS. (A. 1085.)

HOUALES. — Qui curiam tenent, iidem qui alibi SCABINI dicuntur. (Lud.)

HOUCELLUS. — Ocrea; *bottine;* ol. *houzel.* (A. 1377.)

HOUCIA. — Tunica talaris, idem q. HOUSIA.

HOUETMANNI. — Groningani judices an. 1400.

HOULA. — Ludi genus quo globulus ligneus clava propellitur; *jeu de boule;* ol. *soule. Vid.* CHOULLA. (A. 1152.)

HOUPETA. — Paniculus, vestis ornamentum; *houppe.* (A. 1506.)

HOUPPELANDA. — Vestis species; *houppelande*

HOURDAGIUM. — Tabulatum, quod ex *hurdiciis*, seu cratibus ligneis compingatur,

sic dictum; *échafaud;* ol. *hourt.* (A. 1519.)

HOURDARE. — Cratibus, seu alio quovis sepimento munire; *garnir de claies ou de toute autre matière résistante, fortifier;* ol. *hourder.* (A. 1358.)

HOURDUM. — Tabulatum; *échafaud;* ol. *hourt.* (A. 1367.)

HOURIUM. — Districtus vel septum; *ressort ou enceinte.* (A. 1309.)

HOUSEBOTE. — Lignum, quod ex indulgentia legis conductori de conducto prædio succidere et asportare licet in ædium, sepium aratrique sui refectionem, etiam ignis subministrandi gratia.

HOUSELLUS. — Tibiale, crurale, caliga; *bottine, brodequin;* ol. *house, houseau, houzel,* etc. (A. 1350.)

HOUSERE. — Instruere, munire; *garnir, fortifier.* (S. XIII.) — *Housellos* induere; *mettre ses houses, se chausser;* ol. *houser.* (A. 1321.)

HOUSIA. — Tunica talaris; *soutane, habit long;* ol. *housse.* (A. 1298.)— Stragulum equi; *couverture de cheval, housse.* (Pass.)

HRINGUS. — Castra apud Hunnos, et Avaros; *hring, camp des Huns et des Avares.*

HUAGIUM. — Præstationis species qua vassalli, cum dominus venaret, feras excitare clamoribus tenebantur; *corvée qui consistait à faire lever en criant les animaux que chassait le seigneur;* ol. *huage.* (*Ch. Occit.*)

HUANARIA. — F. locus aquifoliis consitus; *lieu plein de houx.* (A. 1317.)

HUARE. — Habere; *avoir, posséder.* (A. 1215.)

HUBA. — Modus agri cum habitatione coloni; *terre munie des bâtiments nécessaires pour loger le fermier ou le colon qui l'exploite.* (Quidam *mansum* cum *huba* confundunt. Aliud vero fuit *huba* a *manso:* si quidem *mansus* aliquot *hubis* interdum constitit; sed et *hubæ,* ut plurimum terra arabili, constitere, interdum et silvis.)

HUBARIUS.— *Hubarum* possessor vel colonus; *possesseur d'une hobe de terre* ou *colon.* (*Act. Murens. mon.*)

HUCA. — Vestis species, qua viri simul et mulieres non caput tantum sed et corpus operiebant et velabant; *sorte de robe à capuchon;* ol. *huque, hucque.* (*St. Mass.*)

HUCAGIUM. — Proclamatio vini venalis, ut videtur, et tributum pro ea solvendum. *Vid.* CRIDAGIUM. (A. 1269.)

HUCCIARE. — Clamare, aliquem vocare; *crier, appeler;* ol. *hucher.* (Pass.)

HUCCUS. — Clamor inconditus; *cri confus.* (S. XIV.)

HUCELLUS. — Arcula; *petit coffre;* ol. *huceau, huchel.* (A. 1353.)

HUCENABRA. — Idem videtur q. HUBA. (*Chartul. S. Tri. Cad.*)

HUCHA. — Arca, vel cista lignea oblongior; *coffre, bahut;* ol. *huche.* (Pass.)— Auctio, hasta publica, bannum, proclamatio et ipse præco qui proclamat; *encan, cri pour l'annoncer et crieur qui l'annonce.* (A. 1327.)

HUCHELLUS. — Idem q. HUCELLUS.

HUCHENAGRA. — Idem q. HUCENABRA.

HUCHETTA. — Diminut. ab HUCHA.

HUCIA. — Tunica talaris, ut HOUSIA. (A. 1326.)—Virga, flagellum virgeum; *houssine.* (*Chartul. Mai. Mon.*)

HUCNOTICUS. — Calvinianus; *calviniste, huguenot.* (A. 1562.)

HUCTINUS. — Idem q. HUTINUS.

HUELLUM. — F. ligo; *houe.* (A. 1202.)

HUERNUM. — F. idem q. HUBA. (*Mon. Angl.*)

HUESIUM. — Multitudinis clamor inconditus, quo ut plurimum quempiam insectatur; *cris confus, cris de plusieurs personnes, comme celui que l'on pousse quand on poursuit quelqu'un;* ol. *huée, hucrie, hue.* (S. IX.)

HUGNARE. — Obmurmurare, mussitare; *murmurer, marmoter;* ol. *hongner.*

HUCO — Ligo; *houe.* (A. 1502.)

HUIAS. — Incola ejusdem urbis seu regionis; *qui est de la même ville ou du même pays.* (*A. SS.*)

HUILA. — Oleum; *huile.* (*Comp. eccl. Ambian.*)

HUISSARTUM.—Idem q. ESSARTUM, silva in terram cultam redacta. (A. 1451.)

HUISSERIUM. — Hippegus, navis, qua equi transvehuntur; *navire destiné au transport des chevaux;* ol. *huissier.* (Pass.)

HUISSERIUS CAMERÆ.—Aulæ ostiarius; Gall. *huissier de la chambre. Huisserius armorum* qui et hostiarius et serviens armorum nuncupatur; *sergent d'armes.*

HULKA. — Navis species oneraria; *sorte de bâtiment de charge.* (Th. Wals.)

HULLA. — Carbo ex terra nigra, quo fabri utuntur; *houille, charbon de terre.* (A. 1198.)

HULLARII. — Qui ejusmodi carbones eruunt; *ceux qui exploitent les houilles, mineurs;* ol. *houlier.* (Rad. de Riv.)

HULLERII.— Ead. notione. (A. 1352.)

HUMANALIS. — Humanus; *humain.* (A. 1481.)

HUMANARI. — Homo fieri, de Christo qui humanam carnem assumpsit; *devenir homme, se faire homme.* (*A. SS.*)

HUMANATIO. — Incarnatio, qua Verbum divinum homo factus est; *incarnation.* (*Bul. Nic. IV PP.*)

HUMANATUS. — Homo natus; *né homme.* (Pap.)

HUMANISSIME. — « Ibi *humanissime* sepultus; » f. pro *honestissime.* (Ap. Oëfel.)

HUMANITAS. — Cibus, potusque *humanitati* sufficiens; *les aliments nécessaires pour la vie.* (Varr.) Hinc *humanitatem tribuere, humanitatem dare; donner le nécessaire.* (S. Max. Taur. *Leg. Wisig.*) — Statura; *taille.* (*A. SS.*) — Hominum universitas; *l'ensemble de tous les hommes, l'humanité.* (Henr. Æduens. episc.)

HUMATIO. — Sepulcrum; *tombeau.*

HUMECTAMEN. — Balneum; *bain.* (*Vet. Gl.*)

HUMECTATIO. — Ead. notione. (Id.)

HUMECTARE. — Inundare; *inonder.* (Ap. Mur.)

HUMECTUS. — Paludosus; *marécageux.* (Id.)

HUMELETUM. — Villula, a majori vico pendens; *hameau.* (Ap. Lud.)

HUMELO. — Idem q. HUMLO. (Irm.)

HUMERALE. — Vestis clericalis, sacerdotalis et pontificalis, idem q. AMICTUS. — Vestis militaris ea pars qua non solum teguntur cataphractorum humeri, sed et quodcunque militare amiculum humeros contegit; Italis *dorsiere, schiniera.*

HUMERULUS. — Axis; *essieu.* (*A. SS.*)

HUMERUS. — Nude pro armo vel membro porcino, quod domino vassallus præstare debet. *Vid.* SPALLA. (A. 1173.)

HUMIGARE. — Humidum reddere; *humecter.*

HUMILIARE. — Dehonestare; *déshonorer.* (A. 895.) — *Humiliare se*, per adorationem inclinare se, genua flectere; *se prosterner.* (Anast.) — Deprimere; *humilier.* (A. 836.)

HUMILIATI. — Ita dicti in Italia, maxime in Lombardia, viri quidem ac mulieres regulariter, et in congregatione viventes.

HUMILIATIO. — Capitis inclinatio, vel genuflexio; *action d'incliner la tête ou de fléchir le genou.* (*Reg. S. Don.*) — Satisfactio propter delictum; *réparation, satisfaction.* (A. 1451.) — Opprobrium et dedecus alicui illatum; *déshonneur, honte.* (S. Columb.)

HUMILIS. — Titulus ab episcopis in suis subscriptionibus non semel assumptus.

HUMILITARI. — Humilem fieri, humiliari; *devenir humble, s'humilier.* (Faust. Reg.)

HUMILITAS. — Dejectio, opprobrium; *dégradation, déshonneur.* (Lact.) — Titulus honorarius ab episcopis sumptus.

HUMILITER. — Absque molestia; *sans être inquiété, paisiblement.* (Mur.)

HUMISTERNIUM. — Humi cubatio; *action de coucher par terre.* (*A. SS.*)

HUMLO. — Plantæ genus, lupulus; *houblon.* (*Polypt. S. Rem. Rem.*)

HUMLONARIA. — Locus ubi *humlo* nascitur; *houblonnière.* (S. VIII.)

HUMMELLUS. — Pro *humerus.* (*S. W. Cons. Hirs.*)

HUMOLO. — Idem q. HUMLO.

HUMOROSITAS. — Humiditas; *humidité.* (*A. SS.*)

HUMULARIUM. — Ager *humulo* seu lupulo consitus; *houblonnière.* (Meichelb.)

HUMULATOR. — Qui *humularium* colit; *celui qui cultive une houblonnière.* (Ap. Pez.)

HUMULO. — Idem q. HUMLO. (Irm.)

HUMULUS. — Ead. notione. (*Spec. Sax.*)

HUNA. — Funis nauticus, rudens; *câble de navire, cordage;* ol. *hune.* (A. 1357.)

HUNDREDA. — Certus familiarum numerus apud Anglos; *hundrède, division administrative de l'Angleterre imaginée par le roi Alfred.* (Chaque hundrède comprenait cent familles.)

HUNDREDUM. — Ead. notione.

HUNDREDUS. — Ead. notione.

HUNDRE PENNY. — Præstatio quæ ab hominibus *hundredi* vicecomiti vel hundredi præposito solvitur; *redevance, aide (auxilium vicecomitis) payée au vicomte* ou *chef de la hundrède par les membres de cette hundrède.* (A. 1305.)

HUNDRETTI. — Ead. notione.

HUNNISCUS. — Pro *hunnicus*, ad Hunnos spectans; *relatif aux Huns.* (S. IX.)

HUNNISONI. — Equi ex Hungaria; *chevaux hongrois.* (W. Brit.)

HUOBA. — Idem q. HUBA. (Georg. Christ.)

HUPA. — Lupulus; *houblon.* (*Chr. Windes.*)

HUPUPATUS. — Plumis cristatus; *huppé.* (A. 1440.)

HURDAMENTUM. — Idem q. HURDICIUM. (S. XIII.)

HURDARE. — Cratibus munire; *palissades, fortifier;* ol. *hourder.* (S. XIII.)

HURDATOR. — Qui *hurdicia* seu crates ligneas facit; *ouvrier qui fait des travaux de clayonnage.* (A. 1202.)

HURDICIUM. — Cratis lignea qua operiebantur mœnia ne ab arietibus vel missilibus lapidibus læderentur; *construction en bois ou en clayonnage que l'on établissait au haut des murs en temps de siége, pour en augmenter la hauteur et en mettre les défenseurs à l'abri des projectiles ennemis;* ol. *hourt, hourdis.* (Pass.) — Pali in fossatorum marginibus infixi ne statim ad mœnia accessus pateret; *ouvrage avancé, palissades établies sur le bord extérieur du fossé pour défendre les approches du mur.* (W. Brit.) — Machina bellica seu aries; *engin de guerre* ou *bélier.* (H. Knygt.)

HURLATUM. — Census species apud Anglos, f. idem q. FOCAGIUM.

HURSACRUM. — Ignis sacer, morbi species; *épilepsie.* (Andr. Resend.)

HURSNIUM. — Idem videtur q. HARNESIUM. (*Necrol. Lauresh.*)

HURTADUS. — Belier integer, ut videtur; *bélier.* (Ap. Spelm.)

HURTAGIUM. — Tributum quod pro facultate figendi in portu anchoram solvitur; *droit d'ancrage;* ol. *hurtage.* (A. 1238.)

HURTARE. — Percutere, cum vi aliqua propellere; *frapper, battre;* ol. *hutter.* (A. 1352.)

HURTUS. — Idem q. HURTADUS. (*Mon. Angl.*)

HUSBANDREA. — Apud Anglos, agricolæ mansio, ædes vel certa terræ arabilis portio; *maison de paysan ou pièce de terre.* (Ap. Spelm.)

HUSBANDUS. — Anglo-Saxonibus, paterfamilias agriculturam exercens, œconomus; *père de famille d'une ferme;* ol. *mesnagier.*

HUSBOTE. — Anglo-Saxonibus, jus percipiendi lignum ad conficiendam domum; *droit de couper dans une forêt le bois nécessaire pour la construction d'une maison.*

HUSCARLA. — Anglo-Saxonibus, vir e familia, domesticus, familiaris; *qui est de la maison, serviteur, familier.*

HUSGABLUM. — Census; *cens, redevance.* (*Mon. Angl.*)

HUSGENUS. — Familiaris, domesticus, ap. Germanos; *Vid.* Huscarla.

HUSIA. — Equi stragulum, ut Housia. (A. 1259.)

HUSSIA. — Idem q. Housia. (A. 1326.)

HUSSITÆ. — Joannis Hus in Bohemia sectatores; *hussites, partisans de Jean Hus.*

HUSTILIMENTUM. — Supellex domestica, utensile; *ustensile; Vid.* Ustensilia.

HUSTINGIA. — « Ego... do duos cyphos argenteos de 12 marcis ad pondus *hustingiæ* Londonensis. » *Vid.* Hustinum.

HUSTINUM. — *Hustinum pondus*, dictum ab *hustingo*, Londoniarum civitatis Angliæ curia suprema, quod in ea fortean pondus ad examen ponderum asservaretur; *poids étalon ainsi nommé parce qu'il était déposé au greffe de la cour de Londres appelée husting.*

HUSZARONES. — Militia Hungarica levis armaturæ; *houzards, troupe légère hongroise.*

HUTESIUM. — Idem q. Huesium.

HUTICA. — Cista major et longior; *huche.* (*A. SS.*)

HUTINARE. — Rixari; *disputer, quereller;* ol. *hustiner.* (A. 1357.)

HUTINUS. — Rixa, contentio, jurgium; *dispute, querelle, discussion.* (A. 1201.)

HUVA. — Modus agri, pro Huba. — Ornamentum capitis mulierum; *ornement de tête, coiffure de femme;* ol. *huve.*

HUVATA. — Galerus, pileus, quo etiam milites cassidis loco caput tegunt; *espèce de coiffure;* ol. *huvette.*

HUY. — Idem q. Huesium.

HUYBA. — Vitta crinalis; *bande pour nouer les cheveux.* (*A. SS.*)

HUZARONES. — Idem q. Huszarones.

HYALINUS. — *Hyalinum velum*, vitrea fenestra; *fenêtre garnie de vitres.* (Frid.)

HYBERNAGIUM. — Secale majus; *seigle.* (*Hybernagium* dicitur quod ante hiemem seratur; quo etiam nomine distinguitur ab hordeo, avena, pissis, etc.; quæ *marceschia* et *martium* dici solent, quod ineunte Martio serantur. Porro inquiunt scriptores, cum de *hybernagio* in veteribus instrumentis occurrit mentio absque alia determinatione, vix aliter hæc vox intelligenda videtur quam de miscello frumento, Gal. *blé méteil.*)

HYBERNATICUS. — *Hybernatica festivitas*, S. Martini; *la Saint-Martin.* (*Vit. Aldric. ep. Cenom.*)

HYBERNATICUM. — Eadem notione. (*Pol. Floriac.*)

HYBERNUM. — Hiems; *l'hiver.* (A. 809.)

HYCONIA. — Imago; *image.* (A. 975.)

HYDRA. — Mendose pro Hida. (*G. Chr.*)

HYDRIA. — Metreta Hungaris, frumentaria interdum liquidorum et vini; *mesure pour les grains et les liquides.*

HYDROMANCIUS. — Qui hydromantia colit; *hydromancien, celui qui devine par le moyen de l'eau.* (Isid.)

HYDROMELIPOLIUM. — Locus ubi hydromeli distrahitur; *lieu où l'on vend l'hydromel.* (*A. SS.*)

HYDROPARASTATÆ. — Hæretici, Manichæorum asseclæ.

HYDROPHILAX. — Custos aquarum, castellarius; *surveillant des aqueducs* (*Vet. Insc.*)

HYDROPICARE. — Hydropem facere; *rendre hydropique.* (Alan.)

HYEMALIS. — *Hiemales fruges*, *hiemalis annona*, *semen hiemale*, idem q. Hybernagium.

HYEMANTES. — Græcis χειμαζόμενοι, dicti Pœnitentes publici, qui propter enormia et turpia quædam delicta, etiam ab ipso Ecclesiæ porticu, ubi cæteri pœnitentes stabant, arcebantur, coacti sub dio remanere omnibus aeris injuriis expositi, induti cilicio, etc.; vel, utquibusdam placet, dicti dæmoniaci, quod hi instar navis huc atque illuc jactarentur.

HYLE. — Materia; *matière.* (Gerv. Tilb.)

HYLICUS. — Materialis; *de matière, matériel.* (Mab., *Anal.*)

HYLOPANDURUM. — Vinculum gravissimum; *lien très-lourd ou très-solide.* (Ap. Mur.)

HYMERA. — Dies; *jour.* (*A. SS.*)

HYMNARE. — Liber hymnos continens; *recueil d'hymnes;* ol. *hymnaire.* (A. 1287.)

HYMNARIUM. — Ead. notione. (Leo Ost.)

HYMNARIUS. — Ead. notione. (Id.)

HYMNICHARE. — Laudare, prædicare; *louer, prôner, célébrer.* (St. Arnob.)

HYMNIDICUS. — Harmonicus; *harmonieux, suave.* (Ap. Mur.)

HYMNIGER. — Qui *hymnos* decantat; *qui chante des hymnes.* (*H. Nem.*)

HYMNIRE. — Hymnos decantare; *chanter des hymnes.* (Prud.)

HYMNISONUS. — Idem. q. Hymniger. (P. Nol.)

HYMNIZARE. — Ut Hymnichare.

HYMNODIA. — Hymnorum decantatio, canticum; *chant des hymnes.* (Ap. Duel.)

HYMNODICUS. — Ut Hymniger. (Firm.)

HYMNOLOGUS. — Ead. notione. (*Vet. Inscript.*)

HYMNUS.—Carmen in laudem Dei; *hymne, chant religieux.* (Pass.) — Psalmus; *psaume.* (Cassian.) *Hymnus angelicus*, hymnus qui in Missa canitur, Gal. *le Gloria in excelsis;* eadem appellatione donatur etiam interdum *Trisagium.* (*Microl.*) *Hymnus evangelicus*, seu *de evangelio*, idem q. Angelicus. *Hymnus S. Mariæ*, Magnificat; *le Magnificat.* (Joan. ep. Abrinc.) *Hymnus S. Trinitatis*, qui Græcis τρισάγιον, is scilicet qui canitur ab utraque Ecclesia in die Parasceves : « Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis. » (Marcel.) *Hymnus Ambrosianus*, Te Deum laudamus; *le Te Deum.* (Gualter. Tervan.) In nonnullis instrumentis idem vocatur *hymnus Sisebuti monachi* et *hymnus S. Nicetii.*

HYOPA. — Hirtus, setosus; *rude, hérissé de poils.* (Luitp.)

HYPANTE. — Idem q. Hypapanti.

HYPAPANTI. — Barbare ex Gr. ὑπαπαντή, festum Purificationis B. Mariæ; la *fête de la Présentation au temple, le 2 février.*

HYPATIA. — Missilia ab imperatoribus et consulibus in populum sparsa; *objets jetés en cadeau au peuple par les empereurs et les consuls.* (Ap. Mur.)

HYPERBERETÆUS. — *Hyperberetæus mensis*, October; *le mois d'octobre.* (*Conc. Hisp.*)

HYPERPERATA. — *Hyperperata terræ*, reditus terræ vel agri tot hyperperorum; *Vid.* HYPERPERUM. (A. 1221.)

HYPERPERUM. — Moneta Byzantinorum imperatorum aurea; *monnaie d'or des empereurs grecs;* ol. *perprès.*

HYPOBOLICUS. — *Hypobolicum instrumentum*, scriptum de *hypoboli* donatione; *Vid.* HYPOBOLUM. (Sid.)

HYPOBOLUN. — Dotis incrementum, vel quod mortuo marito uxori superstiti redditur supra dotem, quod est instar donationis propter nuptias; *Vid. augmentum dotis* v° AUGMENTUM.

HYPOBRICHIUM. — Abyssus; *abîme.* (Tert.)

HYPOCAMISIUM. — Vestimentum, quod subtus camisium est. (Anast.)

HYPOCARTOSIS. — Tectorium, sive crusta, qua parietes et cameræ induuntur; *crépissage.* (S. VIII.)

HYPOCAUSTORIUM. — Locus in monasteriis, ubi monachi simul sese calefaciunt; *chauffoir.* (*A. SS.*)

HYPOCISMA. — Oculorum morbus; *maladie des yeux.* (*Lex. Wis.*)

HYPODIACONISSA. — *Vid.* FRIDGORA.

HYPODIACONUS. — Subdiaconus; *sous-diacre.* (S. Cypr.)

HYPODROMUM. — Longior porticus; *galerie.* (Rag.)

HYPOGÆA. — Pro *hypogæum.* (*A. SS.*)

HYPOPSALMA. — Quod ad singulas psalmi partes succinitur et respondetur; *refrain.* (S. Aug.)

HYPOSARCHA. — Hydropisis species; *espèce d'hydropisie.* (*A. SS.*)

HYPOTAMUS. — Pro *hippopotamus.* (*Vet. Inst.*)

HYPOTHECATIO. — Obligatio, oppigneratio; *nantissement, hypothèque.* (A. 1351.)

HYPOTHECARE. — Oppignerare; *hypothéquer.* (A. 1292.)

HYPOTHECARIUS. — Pharmacopola; *pharmacien.* (Mart. *Anecd.*)

HYPPERUS. — Ut HYPERPERUM.

HYRITIUS. — Erinaceus; *hérisson.* (Sug.)

HYRPEX. — Idem q. HERPIX.

HYSTERICUS. — *Hystericus morbus*, mulierum morbi genus; *suffocation de matrice.* (*A. SS.*)

HYVERNAGIUM. — Pro HYBERNAGIUM.

I

I. — Littera numeralis quæ 100 denotat. In notis antiquis unum valet. Si recta linea superaddatur ($\bar{I}$) mille significat — Quandoque mutatum in *A*, frequentius vero in *E* : *Balanx* pro *bilanx*, *placetum* pro *placitum.* Pro *et* in quibusdam antiquis inscriptionibus sumitur. Aliquando etiam vocibus præponitur.

IABLE. — Rudens; *câble.* (A. 1113.)

IACEA. — Mentha; *menthe.* (*Vet. Gl.*)

IACIS. — Pro AIACIS. (Baluz., *Misc.*)

IAMBRICARE. — Tegere, operire, pro *imbricare.*

IBER. — Mulus; *mulet.* (*Vet. Gl.*)

IBERUS. — Equus Hispanicus; *cheval d'Espagne.* (W. Brit.) — Domus culmen; *le haut de la maison.* (*Lex Sal.*)

IBEX. — Rubicapræ genus; *chamois?* (Mur.)

IBLADA. — Piscis marini genus; *espèce de poisson, peut-être la lamproie.* (*Tract. anon. de Pisc.*)

IBLOSUS. — Locus ebulis consitus; *lieu planté, rempli d'hièbles.* (*Ann. Ben.*)

IBRIONES. — Pro CRIBRIONES.

ICABA. — Via, iter; *chemin.* (Mur.)

ICASUDIA. — Bona caduca; *Vid.* ESCAETA. (A. 1327.)

ICERE. — Pro *dicere.* (A. 821.)

ICHONIMUS. — Pro *œconomus.* (A. 1155.)

ICON. — Pro *echo.* (*Vet. Gl.*)

ICONA. — Imago, figura; *image, représentation.* (Frod.)

ICONIA. — Ead. notione. (Id.)

ICONICUS. — Icone expressus; *représenté, figuré.* (*A. SS.*)

ICONISMA. — Iconica repræsentatio; *portrait, effigie, image.*

ICONOMUS. — Pro *œconomus.* (J. de J.)

ICTIO. — Percussio; *percussion, action de frapper.* (*Vet. Gl.*)

ICTOFAGUS. — Qui comedit pisces; *icthyophage.* (*Vet. Gl.*)

ICTUARE. — Flagellis cædere; *battre de verges, fouetter.* (Thed. Camp.)

ICTUS. — *Ictus orbus* (*Lex. Sal.*) seu *cæcus* (Bract.), qui non apparet, qui sanguini effuso opponitur, livor et tumor; *blessure non saignante, meurtrissure, coup qui ne fait pas couler le sang et qui est caché. Ictus apparens*, cæco et orbo opponitur; *coup apparent, qui ouvre une plaie. Ictus cubiti*, sortilegii species apud Hispanos. *Ictus defensalis*, quo quis se defendit; *coup que l'on porte pour se défendre.* (A. 1385.) *Ictus machat*, massa seu clava inflictus sine sanguinis effusione; *coup de gourdin ou de massue, meurtrissure.* (A. 1333.) *Ictus planus*, percussio quæ gladio, qua planus est, fit; *coup d'épée.* (*Ord. reg. Fr.*) *Ictum ejicere*, pro inferre; *donner,*

porter un coup. (A. 1389.) Interdum vox Ictus sumitur pro 1° *acies :* ictus primi, id est prima acies; *l'avant-garde;* 2° cognitio judicis de ictu inflicto (a. 932); *connaissance des affaires relatives aux coups et blessures.*

IDEA. — Imago ; *image, figure.* (Ap. Puricel.)

IDEMPTITAS. — Æqualitas, paritas ; *identité.* (A. 1290.)

IDEMTITARE. — Iterare; *recommencer, répéter.* (*Script. rer. Fr.*)

IDENTITAS. — Quævis actio repetita ; *répétition d'une chose :* « *Identitas* satietatis mater est ; » *l'uniformité est la mère du dégoût.* (Step. Torn.) — Jus quod domino superiori competere solet : « Volentes *identitatem* et subjectionem et jurisdictionem omnimodam retinere. » (A. 1249.)

IDIOCERA. — ἰδιόχειρον; *écrit privé.* (Roland.)

IDIOLANA. — Herbæ genus, portulaca; *pourprier.* (*Vet. Gl.*)

IDIOMELA.—Cantica festo propria ; *cantiques, chants propres à une fête.* (*A. SS.*)

IDIOTA. — Illitteratus, imperitus ; *ignorant, illettré, sans instruction.* (*Vet. Gl.*) — Vir privatus ; *personne privée, particulier.* (Ivo ep. Carnot.) — Monachus, qui vulgo *conversus* appellatur; *frère convers.* (Udalric.) — Jurisconsultis Anglis, *idiota* dicitur a natura stultus qui numerare non potest 20 denarios, et patris vel matris nomina ignorat, vel quam ætatem habet et similia.

IDIOTICUS.—*Idioticus sermo,* id est rusticus. (*A. SS.*)

IDIOTUS. — Privatus; *privé, particulier.* (*A. SS.*)

IDOLAGIA. — Pro Idolatria. (Fulc.)

IDOLATRARE.—Pro Idololatrare, idola colere. (*A. SS.*)

IDOLATRIA. — Pro Idololatria. (Isid.)

IDOLATRICUS. — Pertinens ad idololatriam; *de l'idolâtrie, idolâtre.* (Lud.)

IDOLIUM.—Locus in quo idola coluntur ; *temple païen, lieu où l'on adore les idoles.* (*Vet. Gl.*)

IDOLICUS. — Pertinens ad idolum; ut Idolatricus. (*A. SS.*)

IDOLATRA. — Pro Idola.

IDOLOLATRARE. — Idola adorare ; *adorer les idoles, idolâtrer.* (*Conc. Illib.*)

IDOLUM. — Imago, effigies; *image, simulacre, idole;* ol. *idle.* (Bened. abb. Petrob.)

IDOMADA.—Pro Hebdomada. (*H. Dalph.*)

IDONEARE.—*Idoneare se*, id. q. *idoneum se facere: Vid.* Idoneus. (*Ch. Car. M.*)

IDONEITAS.—Facultas, aptitudo, convenientia; *moyen, aptitude, capacité, convenance,* ol. *idonéité.* (*Leg. Long.*)

IDONEUS. — Innocens, qui ita ab omni delicto immunis est ut idoneus sit juri stare ; *innocent, irrépréhensible, exempt de toute faute. Idoneum se facere*, sacramento ab imposito crimine se purgare, exuere ; *prouver qu'on est innocent.* (*Cap. Car. M.*) — Liber ; *de condition libre.* (*Spec. Sax.*) — Mundus; *propre, net.* (*Vet. Inst.*)

IDUATUS. — Ultra Idus provectus; *porté après les Ides.* « *Iduato* Martio. » (*Bart. Gl.*) « *Iduato* Aprili. » (Id.)

IDUUS.—Similis ; *semblable.* (*Vet. Gl.*)

IERBUS. — Locus vel ager herbosus et palustris ; *lieu ou champ marécageux et herbeux.*

IGNATIA. — Placentæ species; idem q. Foacia.

IGNATUM. —Morbi genus, carbunculus ; *furoncle.* (*Vet. Gl.*)

IGNIARIUM. – Focarium; *foyer.* (Isid.)

IGNIBULUM. — Thuribulum; *encensoir.* (Prud.)

IGNICOMUS. — Cujus coma ignea est ; *qui a les cheveux blonds.* (*Script. rer. Fr.*)

IGNICREMUS.—Igne crematus; *brûlé par le feu.* (J. de J.)

IGNILIS.—Nummi argentei nomen, schelinus ; *schelling;* ol. *escalin.*

IGNIRE.—Accendere ; *allumer.* (*A. SS.*)— Fulgere, veluti ignis resplendere ; *briller.* (Mur.) — Instigare, instimulare, asperare ; *irriter.* (Mur.)

IGNIRI. — Uri, inflammari ; *brûler.* (*Chr. Com.*)

IGNIS.—*Ignis Græcus*, *Pelasgus, Pellagus, Romaicus*, confectitius ; *feu d'artifice* et *feu grégeois.* (Pass.) *Ignis novus* seu *ignis paschalis*, qui in ecclesia Sabbato sancto Paschæ, exstincto veteri, accendi solet. (Leo IV PP.) *Ignis lapideus*, lapis pretiosus de quo ignis est producendus ; *pierre à feu.* (Ber. Mon.) *Ignis pennatius*, materia ignita tormentis et machinis bellicis in castella et hostes immissa ; *matières incendiaires que l'on jetait avec des machines dans les places assiégées.* (A. 1411.) *Ignis silvaticus*, fulmen ; *le feu du ciel.* (Fl. Wig.) *Ignis judicium*, una ex purgationibus mediæ ætatis, qua manu in ignem immissa, innocentiam suam quis tueri tenebatur; *l'épreuve du feu.* (Pass.) *Ignis divinus, sacer, persicus, silvester, gehennæ*, *agrestis, inferni, sancti Firmini*, morbi genus ; *mal caduc*, etc. (Pass.) *Ignis volatilis*, impetigo, lichen ; *dartre.* (*A. SS.*) *Ignis* sumitur interdum pro : 1° incendium ; *feu, incendie* (ap. Mur.) ; 2° jus cognoscendi de incendio ; *droit de connaître des crimes d'incendie* (s. xi) ; 3° focus, domus ; *maison, famille, feu* (a. 1138) ; 4° dies ; *jour* (Ach. *Spic.*) ; 5° jus lignum exscindendi in nemoribus ad usum ignis; *droit de couper dans les forêts seigneuriales sa provision de bois à brûler.* (A. 1126.)

IGNITA. — Ignita ; *flèche enflammée.* (*Regul. S. Tetrad.*)

IGNITEGIUM. — Hora qua oppidorum incolæ intra ædes suas se recipere, nocte adveniente et ignem suum tegere coguntur campanæ sono indicata ; *heure à laquelle tous les habitants sont obligés de se retirer chez eux et de couvrir leur feu;* ol. *couvre-feu, quevrefeu*, etc. (Pass.)

IGNITONITUS. — Pro Ignitosus.

IGNITOSUS. — Ignitus vel ignem evomens; *enflammé* ou *vomissant du feu.* (Adamn.)

IGNIVOMUS. — Ignem evomens; *qui vomit, qui lance du feu.* (Lact.)
IGNOMINIARE.—Ignominia afficere; *couvrir de honte, de confusion.* (Land.)
IGNOMINIOSITAS. — Ignominia; *honte, ignominie.* (A. 1405.)
IGNOMINIUM. — Pro IGNOMINIA.
IGNOSCE. — Formula loquendi monachis familiaris, quomodo etiam nunc viget; apud Gallos *pardonnez-moi.* (Pelag.)
IGNOSCENTIA. — Pro *innocentia.* (A. 1334.)
IGNOTESCERE. — Pro *innotescere.* (*Chartul. S. Vandreg.*)
IGUMENARGIUM. — Ut EGUMENARCHIUM.
IHERATICUS. — Pro *hieraticus;* « episcopi et *iheratici,* » id est *sacerdotes,* apud Murat.
IHEROCHOMIUM. — Mendose pro GEROCOMIUM.
ILBERNUS. — Vestimenti genus; *sorte de vêtement, cappe ou manteau.*
ILIA. — Forte insula; *île.* (A. 1000.)
ILL. — Cum linea transversa, in antiquis mss. crebro repetitur loco nominis proprii, pro *ille* vel *illa.* Litteris istis successit postmodum littera N. qua nomen etiam proprium designabant, quod inductum videtur circa annum Christi millesimum.
ILLA. — Vermis, sed proprie qui nascitur in corpore ex putredine; *ver, vermine.* (*Vet. Gl.*)
ILLALDIONES.—Servorum species, iidem q. ALDIONES.
ILLAPSARE. — Illabi, inclinari; *tomber dans, se pencher.* (Mur.)
ILLARIA. — Quasi *hilaria*, ab *hilaris*, festivitas. (Mart., *De antiq. discipl.*)
ILLATIO. — Donum, munus, tributum; *don, présent, contribution.* (Sen.) — In Missa Mozarabica, id quod in Missa Romana *Præfationem* vocant.
ILLATOR. — Calumniator, qui alicui infert crimina, delator; *accusateur, dénonciateur.* (Ruth.)
ILLATUM.—Vulnus, plaga; *plaie, coup, blessure.* (*Vet. Gl.*)
ILLECEBRARE. — Illecebris attrahere; *attirer par des caresses.* (J. de J.)
ILLECEBRITAS. — Illecebræ; *séductions, charmes.* (Card. de Cus.)
ILLEGALIS. — Extra legem positus, exlex, bannitus, proscriptus; *qui est en dehors de la loi, banni, proscrit.* (*Spec. Sax.*)
ILLEGIBILIS.—Qui legi non potest; *illisible.* (A. 1366.)
ILLEGITIMATIO.—Filii non legitimi conditio; *état d'un enfant naturel.* (A. 1353.)
ILLEGITIMITAS. — Ead. notione. (A. 1353.)
ILLETABILE. —Immortale; *ce qui ne meurt pas.* (Pap.)
ILLETGIARE. — Pacto firmare, sacramento ligare; *Vid.* INLIGARE.
ILLETUS. — Quercus viridis vel ilicetum; *chêne vert* ou *lieu planté de chênes verts.* (A. 1283.)
ILLEUS. — Avis species; *sorte d'oiseau.* (Beat.)
ILLEX.—Sine lege; *qui est sans loi, sans frein.* (S. XIII.)
ILLIBABILIS. —Qui corrumpi non potest aut contaminari; *qui ne peut être atteint, incorruptible.* (Lact.)
ILLIBARE.—Imbuere, instruere, ornare; *garnir, orner.* (*A. SS.*)
ILLIBERE.—Cum coactu; *non librement, par force.* (*Leg. Polon.*)
ILLIBERIS. — Carens liberis; *qui manque d'enfants.* (Tert.)
ILLIBERTARE. — Quasi libertatem auferre; *enlever la liberté.* (Nic. Clem.)
ILLIBERTAS.—Privatio libertatis, servitus; *action d'être privé de la liberté, état de celui qui n'est pas libre, servitude.* (A. 1419.)
ILLICENTIATUS. — Non obtenta venia seu licentia; *qui n'a pas obtenu la permission.* (*Conc. Pis.*)
ILLICIBILIS. — Qui illicit; *qui séduit, qui attire.* (Lact.)
ILLICITATOR. — Qui tentat vel agit illicite; *qui essaye de faire ou qui fait des choses non permises.* (Flav. Erig.)
ILLICUS. — Subitaneus; *subit, soudain.* (*A. SS.*)
ILLIMARE. — Lima radere; *limer.* (*A. SS.*)
ILLIMINARE.— Pingere, coloribus adumbrare, ut ILLUMINARE. (A. 1476.)
ILLINGUIS. — Mutus, pro ELINGUIS. (Pap.)
ILLION. — Parva insula; *petite île, îlot.* (A. 1463.)
ILLOCALIS. — Qui loco non est circumscriptus; *Vid.* LOCALITAS. (A. 927.)
ILLOCALITER. — Non circumscripte; *Vid.* LOCALITAS. (Id.)
ILLOMINUS. — Idoneus, legitimus; *convenable, régulier.* (A. 1317.)
ILLOSUS. — Fraude plenus, dolosus; *rusé, fourbe.* (*Vet. Gl.*)
ILLUMINARE. — (Verb.) Baptizare; *donner le baptême, baptiser.* (*A. SS.*) — Accendere; *allumer.* (Guid.) — Pingere, coloribus adumbrare; *colorier, enluminer.* (Alc.) — *Illuminare famam*, existimationem reconciliare. (A. 1355.) — (Subst.) Candelæ, lucernæ ecclesiarum; *luminaire d'église, cierges.* (A. 1006.)
ILLUMINATIO. — Illustratio; *coloriage, enluminure.* (Marten.) Baptisma; *baptême.* (*A. SS.*) *Domus venerandæ illuminationis*, baptisterium seu locus ubi illuminatur et baptizatur; *baptistaire.* (*A. SS.*)
ILLUMINATOR. — Aurarius pictor, qui libros variis figuris iisque aureis condecorat; *enlumineur, miniaturiste.* (Ord. Vit.)
ILLUMINATUS. — Coloribus adumbratus; *colorié, enluminé.* (A. 1335.) — Hæreticæ factionis cujusdam sectator; *illuminé.* (*A. SS.*)
ILLUSTER. — Pro ILLUSTRIS.
ILLUSTRA. — Pro ILLUSTRIS.
ILLUSTRAMEN. — Lumen; *lumière.* (*A. SS.*)
ILLUSTRARI. — Illustratus dignitate do-

nari; *être honoré de la dignité d'illustre.* (Salv.)

ILLUSTRAS. — Dignitatis titulus qui alias *illustria dignitas, illustritas, illustratus dignitas* et *illustratus gradus* dicitur; *dignité d'illustre.* (Lud.)

ILLUSTRIS. — Honoratior vel qui hocce titulo donatus; *qui occupe un rang élevé ou est revêtu du titre d'illustre.* (Anast.)

ILLUSTRIS DIGNITAS. — *Vid.* ILLUSTRAS.

ILLUSTRISSIMITAS. — Titulus honorarius quo cardinales compellabantur a Poloniæ regibus.

ILLUTIBARDUS. — Qui barbam habet illotam et sordidam; *qui a la barbe sale et en désordre.* (Apul.)

ILVA. — Lucanica; *saucisse.* (*Vet. Gl.*)

IMA. — Ora; *bord.* (*Vet. Comput.*)

IMAGINABILIS. — Fictilis, aptus imaginatione percipi; *facile à concevoir.* (Pap.)

MAGINABILITER. — Per speciem imaginis vel figuræ; *par image, en image.* (Joan. Ab.)

IMAGINALIS. — Constans imagine; *qui est en image.* (S. Iren.)

IMAGINALITER. — Ut IMAGINABILITER. (S. Aug.)

IMAGINARE.—Imaginem rei alicujus referre, effingere; *avoir la forme, représenter.* (Alan.) — Imagine seu sigillo effigie insignito chartam firmare; *sceller un titre, lui donner un caractère légal par l'apposition du sceau.* (Ap. OEf.)

IMAGINARIA. — Imago, figura; *représentation, image.* (*Chartul. Bit.*)

IMAGINARIUS. — Vicarius, locum tenens, qui vices alterius in rebus gerendis implet et imaginem quodammodo refert; *remplaçant, substitut, celui qui tient lieu de quelqu'un, qui le représente.* (*Vet. Gl.*)—Sculptor, pictor; *imagier, peintre, sculpteur.* (Anast.) *Imaginarius ordo*, opus sculptile seu pictum, vel potius ordo seu locus imaginum. (*Conc. Tur.* II.) *Imaginarii* dicebantur quidam sortilegi « qui imagines faciebant, qui in possessionem præsidentium spiritum mittebant, ut ab eis de rebus dubiis docerentur. » (Petr. Bles.)

IMAGINATIO. — Pro IMAGO et MACHINATIO. — Cogitatio; *pensée.* (Elmh.)

IMAGINATOR. — Phrygio; *brodeur.* (A. 1432.)

IMAGINATURA. — Imago acupicta; *portrait brodé:* « *imaginaturis* apostolorum. » (A. 1419.)

IMAGINATUS. — Imaginibus ornatus, sculptus; *imagié, ciselé.* (Testam. *S. Rem. Rem.*) — *Imaginata vita*, quæ solam habet virtutis imaginem, qualis est hypocritarum; *vie qui n'a que les dehors de la vertu.* (*Chr. Trud.*)

IMAGINEUS. — Imaginarius; *qui concerne l'image, d'image.* (Fort.)

IMAGINIOLA. — Imaguncula; *petite image.* (*Chr. S. Trud.*)

IMAGO. — Vexillum sanctorum imaginibus insignitum; *bannière portant des portraits de saints.* (*Ep. Adr. PP.*) — *Imago auri*, nummus aureus regis imagine signatus; *monnaie d'or à l'effigie royale.* (*Reg. Maj.*)

IMBALSAMARE. — Corpus mortui balsamo aliisque bonis odoribus condire; *embaumer.* (*Memor. Potest. Reg.*)

IMBANNARE. — In bannum mittere, in fiscum redigere; *confisquer.* (Hincm.)

IMBANNIRE. — Ead. notione. (A. 1179.)

IMBANNIRI. — Interdici; *être interdit, être mis au ban.* (S. Bern.)

IMBARBESCERE. — Sagittam pennis munire; *garnir une flèche de plumes;* ol. *embarber.*

IMBASIO. — Adulteratio; *falsification, action de dénaturer, de falsifier.* (A. 1350.)

IMBASSIATOR. — Pro AMBASSIATOR.

IMBASTARE. — Clitellas imponere; *mettre le bât, garnir de bâts;* ol. *embaster.* (A. 1260.)

IMBATALLARE. — Munire; *fortifier;* ol. *embastiller.* (Guid. de Viger.)

IMBATELLARE. — Ead. notione. (*Ch. Angl.*)

IMBAXATURA. — Legatio, demandata rei cujuscunque alicui cura; *ambassade, mission.* (A. 1251.)

IMBAXIATA. — Ead. notione. (*H. Nem.*)

IMBAXIATOR. — Ut AMBASSIATOR. (*ibid.*)

IMBE. — Apiarium, apud Germanos; *ruche, rucher.*

IMBENEFICIARE. — Bona in feudum seu beneficium dare; *donner en fief, inféoder.* (Ap. Macr. *Hierol.*)

IMBINDIARE. — Velo tegere; *couvrir avec un voile.* (Barel.)

IMBLADARE. — Ut BLADARE, blado seu segete conserere; *ensemencer un champ en blé;* ol. *emblader, embléer.*

IMBLADATIO. — Fructus fundi; *produit d'une terre;* ol. *emblaveure.*

IMBLADATURA. — Agrorum fructus, bladum quodvis; *produit des champs, grain quelconque;* ol. *emblavure.* (A. 1219.)

IMBLADIARE. — Ut IMBLADARE. (A. 1273.)

IMBLAVARE. — Ead. notione. (*St. Verc.*)

IMBLOCARE. — Lapidum congerie operire; *couvrir d'un tas de pierres, embloquer.* (Il était défendu d'ensevelir les cadavres des excommuniés. Mais de crainte qu'ils n'infectassent l'air, on permettait seulement qu'on les couvrît de pierres; c'est ce qu'on appelait *embloquer.*)

IMBOBATUS. — Impositio, exactio, vectigal, apud Italos; *imposition, tribut, redevance.*

IMBODARE.— *Boiis* seu compedibus vincire; *mettre aux ceps.* (Ord. Vit.)

IMBOSCA. — Insidiæ; *embûches, embuscade.* (A. 1361.)

IMBOSCAMENTUM. — Insidiæ; *embûches, embuscade.* (*A. SS.*)

IMBOSCARE. — Italis, insidias struere; *tendre un piége, dresser une embuscade.*

IMBOSQUARE. — Ead. notione. (*H. Nem.*)

IMBOSSOLARE. — Apud Italos, in *busso-*

lam seu arculam suffragium conjicere, quod in electionibus fieri solet; *déposer un bulletin de vote dans l'urne, voter*. (A. 1371.)

IMBOTARE. — Liquorem in *buttam* seu lagenam vel dolium infundere; *mettre un liquide en bouteilles ou en tonneau, entonner*. (A. 1360.)

IMBOTATURA. — Infusio liquoris in lagenam doliumve; *mise d'un liquide en tonneau ou en bouteilles*. (A. 1350.) — Impositio, vectigal; *imposition, impôt*. (A. 1466.)

IMBOTATUS. — Impositio, ut IMBOTATURA. (A. 1466.)

IMBRACHIARE. — Amplexari, brachiis complecti; *embrasser*. (Goclen.)

IMBRACIARIA. — Judicum corruptio; *action de corrompre les juges*. (Ap. Angl.)

IMBRACULUM. — Tectum vel locus ubi est umbra quasi esse solet, v. g., in porticu ecclesiæ; *toit* ou *lieu où l'on est à l'ombre, comme sous le porche d'une église*. (*A. SS.*)

IMBRARE. — Quasi imbre perfundere; *arroser*. (Apit.)

IMBREVIARE. — In *breves* redigere, describere; *abréger*. (*Conc. Meld.* a. 845.)

IMBREVIARIA. — Charta compendiaria, prima perscriptio. (*St. Flac.*)

IMBREVIATURA. — Protocollum. (Laur.)

IMBRIGARE. — In *brigas* seu lites conjicere; *jeter dans les procès et les discussions*. (A. 1264.) — Turbare; *troubler*. (*St. Mut.*)

IMBRIGUS. — Ebrius; *ivre, enivré*. (*Tract. de pisc.*)

IMBRINGARE. — Ead. notione. (*St. Mass.*)

IMBROCCATUM. — Pannus auro intextus; *brocard*. (Steph. de Ins.)

IMBURSARE. — Nummos in bursam seu loculos dimittere; *mettre de l'argent en bourse, embourser*. (A. 1376.) — Pretium pro convictu solvere; *payer le prix de la nourriture, de la pension, d'un boursier dans une université*. (A. 1449.) — Nummos in usu suo convertere; *employer de l'argent pour son usage*; ol. *embourser*. (A. 1390.)

IMBURSATIO. — Solutio pretii pro convictu; *action de payer la dépense de table, payement de cette dépense*. — Usus rei alicujus non suæ; *usage, jouissance d'une chose d'autrui*. — Apocha, charta solutæ pecuniæ; *quittance*.

IMBUSSOLARE. — Ut IMBOSSOLARE. (Ap. Italos.)

IMBUSSOLATA. — Italis, electio; *élection*. (A. 1371.)

IMBUSTAMENTUM. — Apertura, itineris vel stratæ caput; *ouverture, tête d'un chemin*. (A. 1410.)

IMBUTAMENTUM. — Ab imbuere: « sed quoniam *imbutamento* artis philosophiæ minus fulti verbis has (*virtutes*) enucleare nequimus venustis... » (Rob. Mon.)

IMBUTATURA. — Ut IMBOTATURA. (A. 1466.)

IMENERIUS. — Liber hymnorum; *recueil d'hymnes*; ol. *hymnaire*. (A. 1260.)

IMIGERE. — Ut MUGERE. (A. 1454.)

IMINA. — Pro HEMINA.

IMITABILITER. — Modo quem quis imitetur. (A. 1379.)

IMITAS. — Pars ima, inferior; *le bas d'une chose*. (*Testam. S. Rem. Rem.*)

IMITATIO. — In capitul. Caroli Magni pro IMMUTATIO.

IMIZILUM. — Panni pretiosi species; *sorte de tissu précieux*. (Anast.)

IMIZINUM. — Ead. notione.

IMLARIA. — Campi modus seu potius spatium duorum agrorum; *Vid.* AGER. (A. 1217.)

IMMACULABILIS. — Qui maculari seu inquinari nequit; *qui ne peut être souillé*. (*Conc. Hisp.*)

IMMACULATIO. — Integritas, innocentia; *innocence*. (*A. SS.*)

IMMAJORARE. — Augere; *augmenter, agrandir*. (Ap. Mab. *Anal.*)

IMMALLATUS. — Encausto ornatus, distinctus; *émaillé*. (A. 1328.)

IMMANCATIO. — Membrorum conservatio, ne quis fiat *mancus* seu mutilus. (Bign. *Form.*)

IMMANTARE. — Pallio induere, tegere; *couvrir, vêtir d'un manteau*. (Rad.)

IMMANTATIO. — Inthronisatio quæ fit per pallium; *intronisation, action d'installer*. (Fastr.)

IMMATRICULARE. — Annectere, adjungere; *annexer, adjoindre*. (Mart. *Ampl. Col.*) — In album referre; *immatriculer*. (Pass.)

IMMEDIETATE. — Immediate, sine ullo medio; *sans aucun retard, au plus tôt*. (*Ord. reg. Fr.*)

IMMEDULLARI. — Imbibi, quasi *medullis* infundi, inseri; *être imbu, comme rempli jusqu'à la moelle des os*. (*A. SS.*)

IMMEDULLATUS. — Imbibitus, medullis insitus; *imbu, rempli*. (*A. SS.*)

IMMELIORARE. — Meliorem reddere; *améliorer, rendre meilleur*. (Sim. Dun.)

IMMEMORANS. — Immemor; *qui ne se souvient pas, oublieux*. (*A. SS.*)

IMMEMORANTER. — Ex oblivione; *par oubli*. (*Ord. reg. Fr.*)

IMMENSIBILIS. — Immensus; *immense, infini*. (A. 1328.)

IMMENSITAS. — Universitas; *totalité, le tout*. (*G. Chr.*) *Immensitas pulchritudinis*, dicitur de muliere præstantissimæ venustatis. (*Hist. Franc.*)

IMMENSURATIM. — Sine mensura: *immense, sans limites*. (Salv.)

IMMERCIATUS. — Cui pro delicto imposita est pœna seu multa pecuniaria; *celui qu'un crime ou délit a fait condamner à une amende pécuniaire*. (Rym.)

IMMETALLATUS. — Ornatus, vermiculatus; *émaillé*. (A. 1332.)

IMMI. — Germanis, mensuræ species, eadem f. q. HEMINA. Quibusdam chartis pro mensura lactis sumitur.

IMMINENTIA. — Instantia. (Greg. M.)

IMMINUARE. — Pro *imminuere*. (*A. SS.*)

IMMINUATUS. — Immunis; *exempt, franc, dispensé*.

IMMINUERE. — Libertate et *immunitate* donare; *affranchir*. (A. 1291.)

IMMINUTIO. — Immunitas; *exemption, immunité.* (A. 1291.)

IMMINUTOR. — Qui sanguinem *minuit* seu detrahit. *Vid.* MINUERE. (A. 1366.)

IMMISSIO. — Exactio vel violentia; *exaction, violence.* (Greg. M.) — Operatio; *action, œuvre.*

IMMOBILITARI. — Immobilem esse; *être immobile.* (*A. SS.*)

IMMOLARE. — Offerre aliquod ecclesiis; *donner quelque chose aux églises.* (*Mon. Angl.*)

IMMOLATICIUS. — *Immolaticiæ hostiæ*, escæ, carnes, idolis immolatæ; *victimes immolées aux idoles.*

IMMOLATIO. — *Immolatio Missæ*, vulgo *præfatio*, seu pars Missæ in qua fit sacrificium. (*A. SS.*) — Oblatio quæ ecclesiis fit. (A. 1462.)

IMMORANTER. — Sine mora; *tout de suite, sans délai.* (*Vet. Gl.*)

IMMORIGERATUS. — Non morigerus, male moratus · *désobéissant, indocile, mal dressé.* (Mur.)

IMMOROSE. — Ut IMMORANTER. (A. 1411.)

IMMORTALIS. — Non mortiferus; *qui ne donne pas la mort.* (A. 1334.)

IMMORTIFERUS. — Ead. notione. (A. 1384.)

IMMORTIFICATUS. — Qui sibi plus satis blanditur et indulget; *immortifié.* (Gers.)

IMMOTABILIS. — Immotus; *inébranlable, insensible.* (A. 863.)

IMMUNDICITIA. — Pro *immundities.* (A. 1394.)

IMMUNIMEN. — Munimen, dicitur de sigillo quo chartæ *muniuntur; ce qui donne de la force à un titre, sceau.* (A. 1216.)

IMMUNIRE. — Immunem facere; *exempter.* (A. 1174.)

IMMUNITAS. — Locus immunis, asyli jure donatus; *asile, lieu où les coupables ne peuvent être saisis.* (Pass.) *Immunitatem ecclesiæ persolvere*, bannum seu multa propter infractam ecclesiæ immunitatem; *payer l'amende pour avoir violé les priviléges d'une église.* (A. 876.) — Tutela, protectio; *protection, tutelle.* (A. 844.) — Privilegium; *immunité, exemption de charges, de juridiction.* (Pass.)

IMMUNITATIO. — Locus immunis, ut IMMUNITAS. (S. IX.)

IMMUNITIO. — Ead. notione. (S. XI.)

IMMURARE. — Carcere includere; *mettre en prison, renfermer;* ol. *emmurer.* (A. 1222.)

IMMURMURARE. — *Immurmurare remedium*, illud quasi *immurmurando* implorare. (*A. SS.*)

IMMUTATIO. — Imminutio; *diminution, usurpation.* (*Cap. C. M.*)

IMMUTILATUS. — Integer, illibatus; *intact, entier.* (A. 1189.)

IMNARIUM. — Pro HYMNARIUM.

IMNELLA. — Porcella ablactata, ut videtur. (A. 1358.)

IMPAGATUS. — Non solutus; *qui n'est pas payé.* (A. 1209.)

IMPALARE. — In palum impingere: « Si quodlibet animal, dum de messe aut de prato... expellitur, *impalaverit.* (*Lex Burg.*)

IMPANALARE. — Scedulam referre, ab Anglico *panell; Vid.* PANELLUM.

IMPANATORES. — Sic appellati : 1° Berengarii sectatores qui panem et vinum in corpus et sanguinem Christi transubstantiari negabant; 2° Lutherani, qui panem una cum corpore Christi in Eucharistia remanere credunt.

IMPARAMENTUM. — Munitio, propugnaculum; *rempart, fortification;* ol. *emparement.* (A. 1362.)

IMPARANTIA. — Tuitio; *Vid.* AMPARANTIA et EMPARANTIA. (Ap. Marc.) — Sequestratio; *action de séquestrer.* (A. 1322.)

IMPARARE. — Invadere, occupare; *s'emparer.* (*Usat. Barcin.*) — Munire; *fortifier;* ol. *emparer.* (A. 1366.)

IMPARCAMENTUM. — Inclusio *parco* animalium seu hominum quæ in damno sunt, quod etiam de reis hominibus usurpatur; *Vid.* PARCUS. (Bract.)

IMPARCATIO. — Ut IMPARCAMENTUM. (*Mon. Angl.*)

IMPARENTIA. — Tutela, protectio; *protection, tutelle.* (S. XII.)

IMPARTICARE. — Ad *perticam* seu furcam vel patibulum suspendere; *pendre, attacher au gibet.* (Lamb. Ard.)

IMPARTIRI. — F. *amplificare :* « Exceptis duobus pedibus terræ, quos reliquerunt extra Josseia ad *impartiendum* ea, prout necesse fuerit. » (A. 1211.)

IMPARTITIO. — Multa, emenda; *amende, peine pécuniaire.* (Vital. ep.)

IMPASSIONABILIS. — Qui pati non potest : « *impassionabilis deitas.* » (*Chr. Lup.*)

IMPASSIBILIS. — Qui sustineri non potest. (*A. SS.*)

IMPASSIONATUS. — Passionis expers; *apathique.* (Gocl.)

IMPASSULATUS.—Dessiccatus; *desséché.* (Ap. Rocch.)

IMPASTARE. — In *pasta* seu pane coquere; *mettre en pâte.* (*A. SS.*) — Commiscere; *mêler.* (Arnauld.)

IMPASTATIO. — Commistio; *mélange.* (Arnauld.)

IMPATIENTIA. — *Impatientia vultus*, oris depravatio. (*Ann. S. Vict. Mass.*)

IMPAUSABILIS. — Qui non *pausat*, quiescit; *qui ne cesse pas, qui ne discontinue pas.* (Fulg.)

IMPECHEMENTUM. — Impedimentum; *empêchement, embarras.* (A. 1428.)

IMPECHIAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1407.)

IMPECHIARE. — In jus vocare, accusare; *citer, traduire en justice, accuser, intenter une action.* (A. 1256.)

IMPECTORARE. — Pectori recondere. (Auxil.)

IMPEDATURA. — Pedis impressio vel mensura, vel investigatio; *vestige, marque et mesure du pied.* (W. Brit.)

IMPEDIA. — Pars calcei; *empeigne;* ol. *empienne.* (*Vet. Gl.*)

IMPEDIARE. — *Impediare canem*, ejus pedes quodam modo mutilare; *Vid.* Expeditare.

IMPEDICARE. — Illigare, irretire; *attacher, lier.* (Pap.)

IMPEDICATUS. — Pedica constrictus; *lié, attaché.* (*Lex Burg.*)

IMPEDIMENTOSUS. — Noxius, incommodus; *nuisible, incommode.* (A. 851.)

IMPEDIOSE. — Cum impedimento; *avec empêchement, embarras.* (*A. SS.*)

IMPEDIRE. — In jus vocare, ut Impechiare. (*Leg. Pol.*) — *Impedire se*, curare, sollicitudinem habere; *s'embarrasser.* (*A. SS.*)

IMPEDITIVUM. — Quod obstat, impendit; *ce qui empêche, fait obstacle.* (Lud.)

IMPEDITOR. — Qui impedit, obstat; *celui qui empêche, s'oppose.* (Rym.)

IMPEDIUM. — Ut Impedia.

IMPEGNARE. — Impignerare, pignori dare; *donner en gage, engager.* (*St. Verc.*)

IMPEJORARE. — Pejorem facere; *Vid.* Pejorare.

IMPEJORATIO. — Rei in deteriorem statum deductio; *action de mettre une chose dans un plus mauvais état;* ol. *empirement.* (A. 1317.)

IMPELLARE. — Pro *impellere.* (*Conc. Hisp.*)

IMPELLERE. — Agitare, succutere; *secouer.* (A. 1317.)

IMPENDIUM. — Servitium feudale seu hominis fidelitas; *service, foi que le vassal doit à son seigneur.* (A. 1324.)

IMPENSATUS. — Inopinatus : « *Hora impensata redire.* » (*A. SS.*)

IMPENSIO. — Donatio; *action de donner, donation, don.* (*Conc. Hisp.*)

IMPERACTE. — Otiose : « *imperacte* negligebat. » (*A. SS.*)

IMPERAMENTUM. — Census pro *amparantia* seu protectione solutus; *droit que le vassal paye à son seigneur pour la protection qu'il en reçoit;* ol. *emparement.* (A. 1271.)

IMPERANCIA. — Ut Imparantia.

IMPERARE. — Vox medicis attributa cum ægris remedia imponunt; *ordonner.* (Pass.) — Invadere, auferre, occupare; *s'emparer, enlever.* (A. 1137.) — *Imperare antiphonam*, præcinere; *donner le ton, entonner.* (*Vet. Ordinar.*)

IMPERATIO. — Imperatum, jussum; *ordre, commandement.* (A. 770.)

IMPERATORICALIS. — *Vid.* Scriptura.

IMPERATRIX SUMMA. — Virgo Beata Maria. (A. 945.)

IMPERFECTUS. — (Subs.) Pro *defectus.* (*A. SS.*)

IMPERFIDUS. — Perfidissimus; *très-perfide.* (Frid. imp.)

IMPERIALE. — Panni pretiosioris species. (A. 1295.) *Imperiale diadema*, tiara pontificalis qua Clemens Papa V Lugduni coronatus est. (*Chronic. Triv.*)

IMPERIALIA. — Imperii insignia; *Vid.* Regalia.

IMPERIALIS. — Apud Germanos, moneta imperatorum; *monnaie des empereurs d'Allemagne, impérial. Imperiales litteræ;* antiquationis diplomata; *lettres de récision.* (Lud.)

IMPERIATUS. — Imperium; *autorité, souveraineté.* (*Vet. Inst.*)

IMPERIOSITAS. — Majestas imperialis; *majesté impériale.* (*Vet. Gl.*)

IMPERIOSUS. — Splendidus, speciosus; *brillant, éclatant.* (Id.)

IMPERIUM. — *Merum imperium*, jus summum; *haute-justice, droit du glaive.* (*Ch. Arag.*) *Imperium mixtum*, justitia media; *moyenne justice.* (Id.) *Merum et mixtum imperium*, omnimoda justitia; *haute et basse justice.* (S. XIII.) *Imperium* interdum nuncupatur : 1° quævis jurisdictio; *ressort, juridiction.* (*Ord. reg. Fr.*); 2° auctoritas; *autorité, pouvoir.* (A. 1197.)

IMPERMUTABILIS. — Immutabilis; *immuable.* (An. Lud.)

IMPEROSITAS. — Majestas imperialis; *la majesté impériale.* (J. de J.)

IMPERPETI. — Pro *perpetim.* (A. 1153.)

IMPERSONALITER. — *Impersonaliter* altare seu ecclesiam monasterio vel collegio tradere dicitur episcopus, cum nullum sibi jus reservat *personam* seu clericum, qui ei ecclesiæ deserviat, nominandi, aut certam præstationem, quam *altarium redemptionem* vocabant accipiendi, cum instituitur nova persona. (*Ann. Ben.*) Etiam de præbenda usurpatur. (A. 1132.) Nude *impersonaliter* dicitur altare aliudve beneficium alicui monasterio concedi, cum altaris aut beneficii titulus nemini nominatim ascribitur, totique conventui tribuitur possidendum. (Pass.) *Institutio loquitur impersonaliter*, id est nemine nominatim appellato. (*Concil. Hist.*)

IMPERSONARE. — In beneficio seu ecclesia *personam*, id est clericum constituere; *Vid.* Persona. (*Ch. Hugon. de Puis. epi. Dunel.*)

IMPERSONATUS. — Liber a *persona*; *Vid.* Persona et Impersonaliter. (A. 1164.) — Qui potestatem habet *personam* in ecclesia instituendi; *Vid.* Persona. (Ap. Mud.)

IMPERSUASIBILIS. — Cui nihil persuaderi potest; *qu'on ne peut pas persuader.* (Ap. Mart., *Coll. Nov.*)

IMPERTINENS. — Ineptus, insulsus; *impertinent.* (*A. SS.*) — Dicitur de eo quod a re de qua agitur alienum est; *qui est en dehors de la question;* ol. *impertinent.* (A. 1417.)

IMPERTINENTIA. — Vox fori; dicitur de eo quod a re de qua agitur alienum est. *Vid.* Impertinens. (A. 1341.)

IMPESATUS. — Gummi oblinitus; *empesé.* (Guid. de Vig.)

IMPESIUM. — Prælium; *combat.* (A. 1329.)

IMPETEIUS. — Impetuosus, violentus;

impetueux, violent, emporté; ol. *empeitous.* (*Vet. Gl.*)

IMPETERE. — Imponere, expetere, exigere; *Vid.* Impechiare. (*Ann. Ben.*)

IMPETICIO.—Petitio in jure, exactio; *demande en justice;* ol. *impétition.* (A. 1278.)

IMPETRATIO. — Libellus supplex quo, coram judice superiori, omisso medio, jus suum prosequendi licentia petitur. (A. 1336.)

IMPETUS. — Aggressionis crimen; *Vid.* Pergus.

IMPHALERARE. — Phaleris instruere, ornare; *orner, parer de colliers; Vid.* Phalerare.

IMPIARE. —Profanare, impie agere; *profaner, agir en impie.* (*Vet. Gl.*)

IMPIATIO. — Profanatio, rei sacræ violatio; *profanation, action de profaner.* (*A. SS.*)

IMPIGNORARE. — Oppignerare, pro pignore tradere; *donner en nantissement, engager.* (A. 1292.)

IMPIGNORATIO. — Pignoris obligatio, Gal. *engagement.* (A. 1348.)

IMPIGNORATURA. — Præstationis species domino feudali solvenda, cum fundus in pignus alicui assignabatur. (A. 1322.)

IMPIGRABILIS. — Actuosus, non piger; *actif, laborieux.* (*Vet. Gl.*)

IMPILORAMENTUM. — *Pilorii* supplicium; *peine du pilori.* (A. 1370.)

IMPINCTIO. — Impulsio, sollicitatio; *instigation, sollicitation, encouragement.* (A. 1074.)

IMPIPERARE — Pipere condire; *poivrer.* (S. xiv.)

IMPIREUM. — Pro *empyreum*, summum cœlum; *l'empirée.* (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

IMPLA. —Velum, ut Guimpla. (Ap. Mart., *De antiq. discipl.*)

IMPLACITARE. — In placitum et jus vocare; *citer en justice, assigner.* (A. 1194.)

IMPLAGARE.— Plagis, id est *retibus* irretire; *enlacer, prendre dans les filets.* (Sid.) — Verberibus excipere, flagellis cædere; *frapper, rouer de coups.* (*A. SS.*)

IMPLANARE. —Decipere, in errorem ducere; *tromper.* (W. Brit.)

IMPLANATOR. — Impostor; *trompeur.* (Laur.)

IMPLANTARE. — In possessionem mittere; *mettre en possession, installer, investir.* (A. 1411.)

IMPLASTRARE. — Infundere, intromittere; *introduire dans.* (Vict.)

IMPLASTRUM. —Locus vacuus ædificandis domibus idoneus; *emplacement, place vide;* ol. *emplastre.* (A. 1248.)

IMPLECTERE. — Multam impositam solvere; *payer l'amende.* (*G. Chr.*)

IMPLECTIO. — Cumulatio; *tas, accumulation.* (A. 1331.)

IMPLEGIARE.—In *plegium* mittere; *Vid.* Plegium.

IMPLEITÆ. — Sumptus in emendas merces, vel ipsæ merces emptæ; *emplettes.* (*For. Morlan.*)

IMPLEMENTUM. — Complementum; *accomplissement.* (A. 1479.)

IMPLENGAGIUM. — Expletio, seu quod implendo dolio infunditur. (A. 1245.)

IMPLERE. — Impendere, insumere; *employer.* (A. 1482.)

IMPLETOR. — Fullarius; *ouvrier foulonnier.* (Gold.)

IMPLEX. — F. velum. « *implices* duo, dalmaticæ diaconales. » (A. 1003.)

IMPLICAMENTUM. — Impedimentum; *empêchement.* (Rem. Autis.)

IMPLICARE. — Expendere, insumere; *employer.* (*Past. eccl. Paris.*)—Implere; *remplir* (A. 1318.)

IMPLICARI. — *Implicari in servitio*, in servitutem redigi; *perdre la liberté, être réduit à l'état de serf.* (A. 819.)

IMPLICATRIX. — Ornatrix, quæ capillos mulierum recte implicare novit; *coiffeuse.* (*Vet. Gl.*)

IMPLICATURA. — Expensa, sumptus in emendas merces seu merces ipsæ; *dépense, emplette.* (A. 1406.)

IMPLICITARE. — Pro Implacitare.

IMPLODERE. — Cum plausu imponere; « dicenti coronam *implodit.* » (*A. SS.*)—Inferre, infligere. (*A. SS.*)

IMPLUS. — Pro *amplius.* (*H. Nem.*)

IMPLUTUS.—Madidus, super quem pluit; *mouillé, trempé.* (Rob. de Sorb.)

IMPLUVIATUS.—Color similis pullo sive nigro; *noir, couleur noire.* (Alciat.)

IMPLUVIUM. — Pluvia; *pluie.* (Sug.)

IMPOCIONABILIS. —Venenatus, veneno infectus; *empoisonné.* (A. 1336.)

IMPOCIONATIO.—Potio venenata; *breuvage empoisonné.* (*Vet. Ch.*)

IMPOENITENS. — Quem non pœnitet, perstans in peccatis; *qui ne se repent pas, pécheur endurci.* (*Conc. Hisp.*)

IMPOENITENTIA. — Peccandi pertinacia; *endurcissement dans le péché.* (Pass.)

IMPOENITUDO. — Ead. notione. (*Barth., Gl.*)

IMPOMIFER. — Qui non fructus fert; *qui ne porte pas de fruit*, en parlant d'un arbre. (Pass.)

IMPONERE. — *Imponere psalmum*, ejus cantum incipere, et quo sono vocis decantari debeant, designare; *commencer le chant d'un psaume.* (*Ord. Rom.*)

IMPORTABILIS.—Quod non ferri potest; *qu'on ne peut porter, insupportable.* (Tert.)

IMPORTABILITAS.— Intolerantia. (Joan. de Card.)

IMPORTANS. — Utilis, magni momenti; *important.* (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

IMPORTANTIA. — Momentum, pondus; *importance.* (A. 1497.)

IMPORTARE.—Asportare, auferre; afferre, inducere, trahere; *emporter, enlever.* (A. 1366, 1264.)

IMPORTIBILIS. — Intolerabilis; *insupportable, intolérable.* (Rob. Aves.)

IMPORTITOR.— Qui portas facit; *faiseur de portes.* (*Vet. Gl.*)

IMPORTUNARI. — Importune instare; *insister, presser, poursuivre vivement, d'une manière importune.* (*A. SS.*)

IMPORTUNITAS. — Improbitas, injuria. (A. 1196.)

•IMPORTUNIUM. — Importunitas. (*Conc. Matisc.* I.)

IMPOS. — Qui non potest, impotens; *qui ne peut pas, impuissant, incapable.* (A. 1097.)

IMPOSITIONARIUS. — Vectigalium impositorum redemptor et exactor; *receveur d'impôts, collecteur;* ol. *impositeur.*

IMPOSITA. — Mandatum; *ordre, commandement.* (*A. SS.*)—Tributum impositum; *impôt, taxe.* (Ap. Afel.)

IMPOSITIO. — Institutio. (A. 1194.)

IMPOSSESSIONATUS. — Qui non habet possessiones. *Vid.* POSSESSIONATUS. (*Leg. Pol.*)

IMPOSSIBILIS. — Impotens; *impuissant.* (*A. SS.*)

IMPOSSIBILITAS. — Impotentia, imbecillitas; *impuissance, incapacité, faiblesse d'esprit.* (*Conc. Hisp.*)

IMPOSSIBILITER. — Coacte. *Vid.* POSSIBILITAS.

IMPOSTRIX. — Quæ decipit, imponit; *trompeuse, imposteuse.* (*A. SS.*)

IMPOSTURARE. — Decipere, fallere; *tromper, user d'imposture.* (*Cod. Th.*)

IMPOSTURATIO. — Impostura, fraus, deceptio; *tromperie, fourberie, imposture.* (*Chr. Wat.*)

IMPOSTUS — Tributum impositum; *impôt.* (A. 1272.)

IMPOTENTER. — Tyrannice; *tyranniquement.* (Laur.)

IMPOTENTES. — Mutilati, debiles; *impuissants, faibles, incapables.* (*Cap. C. M.*)

IMPOTENTIA. — Mutilatio, membri amputatio, debilitas; *mutilation, retranchement d'un membre, faiblesse.* (A. 1362.)

IMPOTIONARE. — Veneno propinato exstinguere; *empoisonner.* (Ord. Vit.)

IMPRÆCEPS. — Pro *præceps.* (Mart., *Anecd.*)

IMPRÆDATIO. — Pro *prædatio.* (*Cap. Car. C.*)

IMPRÆGNARE. — Gravidare, gravidam facere, augere; *engrosser, accroître, augmenter.* (Joan. Sar.)

IMPRÆGNATIO.— Graviditas; *grossesse.* (*St. Saon.*)

IMPRÆGNATOR. — Qui gravidam facit; *celui qui rend une femme enceinte.* (Ibid.)

IMPRÆGNATUS. — Gravidus; *fécondé.* « Tellus calore... *imprægnata.* » (W. Brit.)

IMPRÆMEDITATE. — Sine prævia meditatione, imprudenter; *sans préméditation, par imprudence, étourdiment.* (Busch.)

IMPRÆPUTIATUS. — Non circumcisus; *qui n'est pas circoncis.* (Tert.)

IMPRÆSTABILIS. — « Deum *imprœstabilem,* » apud Salvianum (*De gubern. Dei*); ubi Brassicanus sic dictum Deum opinatur, qui « nihil præstet pro rei dignitate. » Martinius exponit « non placabilem, non propitium. »

IMPRÆSTANS.—Ead. notione. (S. Iren.)

IMPRÆSTIMONIUM.— Dicitur de prædio ad usumfructum concesso. *Vid.* PRÆSTIMONIUM. (A. 1256.)

IMPRÆSTITUM. — Mutuum; *emprunt.* (Ap. Mur.) — In Dalmatia contributio quæ in communi civitatis necessitate fieri solet; *emprunt public.*

IMPRÆTERMISSE. — Sine mora ac dilatione, continue, sine intermissione; *sans délai, tout de suite, sans interruption, de suite.*

IMPRÆVARICABILIS.—Inviolabilis, perpetuo duraturus; *impérissable.* (*Ch. Pip. reg.*)

IMPRÆVARICANDUS. — Ead. notione. (*Cap. C. C.*)

IMPRE.... — *Vid.* IMPRÆ....

IMPRECARI. — Bene precari. (*A. SS.*)

IMPRECARIA. — Species exactionis. *Vid.* PRECARIA.

IMPREMPTA.—Impressio; *empreinte.* (A. 1351.)

IMPRESIA. — Ut IMPRISA. (*H. Nem.*)

IMPRESSIO. — Quodvis opus quod aggredimur; *entreprise, projet*, ut IMPRISA. — Sigillum; *sceau.* (Hein.)

IMPRESSOR. — Typographus; *imprimeur.*

IMPRESSORIUS.—*Impressoria ars,* typographia; *l'imprimerie en caractères mobiles.* (Trit.)

IMPRESSURA.—Ut IMPREMPTA. (A. 1390.)

IMPREYSIA. — Ut IMPRISA. (A. 1342.)

IMPRIMITUS.—Pro *imprimis.* (*Ann. Ben.*)

IMPRIMUM.—Ead. notione. (*H. Harcur.*)

IMPRISA.— Militaris expeditio vel quodvis opus aggredimur; *expédition militaire, entreprise, projet quelconque;* ol. *emprise.* (Pass.)

IMPRISIA. — Ead. notione. Etiam ut IMPRESSIO, sigillum.

IMPRISIUS. — Qui *imprisiœ*, seu partibus alicujus favet, vel alterius tutelam suscipit; *celui qui est attaché à un parti, adhérent, ou qui prend la défense d'un autre.* (A. 1202.)

IMPRISONAMENTARE. — In carcerem conjicere; *mettre en prison, emprisonner.* (Rym.)

IMPRISONAMENTUM. — In carcere detentio; *emprisonnement.* (Rym.)

IMPRISONARE. — Ut IMPRISONAMENTARE. (A. 1411.)

IMPRISONATIO. — Incarceratio; *action de mettre en prison, incarcération.* (*Inst. Scot.*)

IMPRISUS. — Ad certum diem vel locum indictus; *assigné, fixé, arrêté.* (Rym.)

IMPROBABILITER. — Imprudenter. (Al. Verc.)

IMPROBRIOSE.—Probrose; *d'une manière honteuse, ignominieusement.* (Card. Sab.)

IMPROBROSUS. — Probrosus; *ignominieux, infâme, honteux.* (*A. SS.*)

IMPROBUS. — Molestus, seu cupidus; *importun* ou *désireux de.* (Herm.)

IMPROCURATUS. — Orbatus, destitutus, cujus nulla cura est; *abandonné, délaissé.* (Busch.)

IMPROLIS. — Prole carens; *qui n'a pas d'enfants.* (*A. SS.*)

IMPROMPTARE. — Mutuari; *emprunter* (*H. Nem.*)

IMPROPERANTER. — Cum *improperio. Vid.* IMPROPERIUM. (Mart., *Anecd.*)

IMPROPERATOR. — Conviciator; *celui qui insulte, qui outrage.* (B. de Am.)

IMPROPERIUM. — Dedecus, convicium, injuria, derisio; *insulte, injure, raillerie, invective.* (*St. Mant.*)

IMPROPRIARE. — A proprio et naturali sensu declinare. (*St. Mant.*)

IMPROPRIETARIUS. — Non proprietarius, qui rei alicujus non habet proprietatem et dominium. (Alb. Muss.)

IMPROPUGNATUS. — Indefensus; *qui n'est pas défendu.* (Marc.)

IMPROTECTUS. — Protectione carens, indefensus; *qui n'a pas de protecteur, qui n'est pas défendu.* (A. 1361.)

IMPROTRACTIM. — Sine mora, abjecta omni cunctatione; *sans retard, immédiatement.* (A. 1402.)

IMPROVIDENTIA. — Incuria, negligentia; *négligence, imprévoyance, absence de soin.* (A. 1159.)

IMPRUNTARE. — Mutuari; *emprunter.* (A. 1283.)

IMPRUNTATUM. — Mutuum; *emprunt.* (A. 1197.)

IMPRUNTAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1203.)

IMPUBERE. — Non pubere; *ne pas être pubère.* (*Vet. Gl.*)

IMPUBLICARE. — In publicum seu fiscum redigere, confiscare; *confisquer.* (*Ch. Long.*)

IMPUDEFACTUS. — Impudens, quem non pudet; *qui n'a pas de pudeur, effronté.* (*Conc. Hisp.*)

IMPUDERATUS. — Ead. notione. (Luc. Cal.)

IMPUDICARE. — Corrumpere: *violer, corrompre.* (*Vet. Gl.*)

IMPUDOR. — Labes, macula; pudori opponitur. (A. 1351.)

IMPUDORATE. — Pro *impudenter.* (S. Iren. *interp.*)

IMPUGNE. — Pro *impune.* (*Ord. reg. Fr.*)

IMPULSA. — Dilatio, procrastinatio; *délai, retard, ajournement.* (A. 1337.)

IMPULSARE. — Excitare; *animer, pousser:* « Aliquem de statu *impulsare*, » apud Marculf., est eum dejicere, expellere, removere.

IMPULSATUS. — Illæsus; *qui n'a pas souffert, sain et sauf.* (*A. SS.*)

IMPUNARE. — Pro *impugnare.*

IMPUNUS. — Imperfectus, vitiosus; *défectueux.* (Flet.) — Impunis, sine pœna; *impuni, sans peine.* (*Vet. Gl.*)

IMPURGABILITER. — Absque venia, ita ut ab indicta pœna quis purgari vel absolvi non possit. (A. 1313.)

IMPUTARE. — Non putare, existimare; *ne pas penser.* (Sid.) — Amputare; *couper, retrancher.* (*Cap. S. Vict. Mas.*) — Accusare, denuntiare; *imputer.* (A. 1457.)

IMPUTATIVUS. — Qui accusat; *qui accuse, accusateur.* (Tert.)

IMPUTRIBILIS. — Qui non putrescit: *qui ne se pourrit pas.*

IMPUTRIBILITER. — Non putribiliter· *sans se pourrir.* (S. Aug.)

IMUGERE. — F. adæquare, complanare; *aplanir.* (A. 1454.)

IMUS. — *Ad imum*, ultimo; *à la fin, enfin.* (Ap. OEf.)

IN. — *In excelso throno*, Dominica prima post Epiphaniam; *le premier dimanche après l'Epiphanie.* (Pass.) — *In voluntate tua*, Dominica vicesima una post Pentecosten; *le vingt et unième dimanche après la Pentecôte.* (Pass.)

INABSTINENTES. — Impatientes. (Isid.)

INACIDUS. — *Vinum inacidum*, vappidum vinum; *vin poussé.*

INACTE. — Nulla re acta; *sans rien faire.* (*Chr. Mont.-Ser.*)

INACTITARE. — In acta publica referre; *consigner dans des actes publics.* (Rym.)

INACTIVUS. — Negligens; *qui ne fait rien, négligent.* (*Cap. C. M.*)

INACTUM. — Decretum; *décision, ordre, décret.* (Joan. Wheth.)

INACTUS. — Qui nihil egit; *qui n'a rien fait.* (*Scrip. rer. Fr.*)

INADIBILIS. — Inaccessus; *inaccessible.* (*A. SS.*)

INADMISSIBILIS. — Non admittendus; *inacceptable, inadmissible.* (A. 1473.)

INADMODIATIO. — Locatio, datio ad firmam, in emphyteusim. *Vid.* ADMODIATIO. (*Ch. Camp.*)

INADORANDUS. — Valde adorandus. (*Conc. Hisp.*)

INADULATUS. — Qui non movetur adulationibus; *insensible à la flatterie.* (A. 1160.)

INADVERTANTIA. — Imprudentia; *inadvertance.* (*Ord. reg. Fr.*)

INÆNIGMATARE. — In ænigmate repræsentare; *présenter sous forme d'énigme, d'une manière énigmatique.* (*A. SS.*)

INÆQUALICALIS. — *Vid.* SCRIPTURA.

INÆQUALIS. — Injustus, iniquus; *injuste, inique.* (A. 903.)

INÆQUALITAS. — Ægritudo, invalitudo; *indisposition, maladie.* (*Ep. Hon. imp.*)

INÆQUUS. — Pro *iniquus.* (Lob., *H. Par.*)

INÆSTIMABILITER. — Turpiter; *honteusement.* (*Conc. Hisp.*)

INAFFABILIS. — Insuavis et austerus ad loquendum; *non disable, dur à dire.* (J. de J.)

INAFFECTIO. — Affectionis defectus; *absence d'affection, indifférence.* (*A. SS.*)

INAGNITUS. — Incognitus; *inconnu.* (*A. SS.*)

INALBARE. — *Inalbare se*, albas induere. *Vid.* ALBA.

INALIENARE. — Ut ALIENARE. (*Script. rer. Fr.*)

INALTARARE. — Consecrare, dedicare, ornare; *consacrer, dédier, décorer.* (*Hier. Mac.*)

INALTARE. — Valde altare, altum facere; *exhausser, élever.* (Ord. Vit.)

INALTATIO. — Elevatio, in majorem altitudinem exstructio; *exhaussement, élévation.* (*A. SS.*)

INALTATUS. — Elevatus; *exhaussé, élevé, haut.* (*A. SS.*)

INALTERABILITER. — Absque ulla alte-

ratione: sic conjunctæ dicuntur duæ in Christo naturæ, divina et humana, in Conc. Armenorum a. 1342.

INAMARICARE. — Exacerbare, animam exulcerare, ad iram excitare; *aigrir, irriter.* (*Cod. Sacr.*)

INAMBIGUUS. — Certus, indubius; *positif, non douteux.* (A. 864.)

INAMORARE. — Amore inflammare; *enflammer d'amour.* (*A. SS.*)

INAMORARI. — Amore capi; *être épris, être devenu amoureux.* (Raim. Duel.)

INAMOROSUS. — Amore captus; *devenu amoureux, épris d'amour;* ol. *énamouré.* (Ap. Raym. Duel.)

INAMOVIBILIS. — Idem q. IMMOBILIS, de bonis immobilibus. (A. 1119.)

INANIMARE.— Animos addere, animare. (Galf. Mon.)

INANIRE. — Exinanire, ad nihilum redigere; *réduire à rien, anéantir.* (B. de Am.)

INANITAS. — Deliquium, animæ defectio; *défaillance, évanouissement.* (*A. SS.*)

INANTE. — In posterum; *d'ici en avant, à l'avenir.* (A. 842.)

INANTEA. — Ead. notione. (Ap. Pith.) — Præterea, ulterius; *en outre.* (Gr. Tur.)

INAPPREHENSABILIS. — Qui non potest comprehendi; *incompréhensible, insaisissable.* (S. Paulin.)

INAPPRETIABILIS. — Sine pretio, qui non potest pro dignitate et excellentia satis æstimari; *inestimable, au-dessus de toute valeur.* (*Conc. Tolet.* XI.)

INARMARE.— Ansa seu corrigia, ol. Gall. *énarme* nuncupata, scutum instruere; *garnir l'écu de l'anse ou courroie qui servait à le suspendre.* (A. 1304.)

INARRERAMENTUM. — Quodvis utensile agricolarum, aut ager qui aratur et colitur. (*Chartul. S. Vandreg.*)

INATRIUM. — Atrium ecclesiæ, paradisus; *atrium, porche, parvis.* (Anast.)

INATTINGIBILIS. — Qui non potest comprehendi, attingi; *qui est insaisissable.* (Gerv. Tilb.)

INAUDIENTIA. — Inobedientia; *désobéissance.* (S. Cypr.)

INAUDIRE.—Non audire, inauditum rejicere; *ne pas écouter, ne pas admettre.* (*A. SS.*)

INAUDITOR. — Inobediens; *désobéissant, récalcitrant.* (*A. SS.*)

INAUXILIATUS. — Auxilio, ope destitutus; *privé de secours, abandonné.* (Sap.)

INBALSAMARE. — Grato odore perfundere; *embaumer.* (Elmh.)

INBANNARE. — In fiscum redigere; *saisir pour le compte du fisc, confisquer.* (A. 1287.) — Sub banno ponere (cum scilicet agri, prati, aut silvæ usus edicto publico prohibetur); *mettre des terres, des prés, des bois*, etc., *en défens.* (A. 1315.)

INBANNIRE. — Ut INBANNARE, in fiscum redigere. (Ap. Mart., *Anecd.*) — Excommunicare, interdicto subjicere; *excommunier, frapper d'interdit.* (A. 1132.) — Sub banno mittere, ut INBANNARE. (A. 1315.)

INBANNITOR. — Qui invadit et quasi in *bannum* mittit. (A. 1290.)

INBANNIZARE. — Ut INBANNIRE. (*A SS.*)

INBASTARDIRE. — Degenerare; *dégénérer, s'abâtardir.* (Barel.)

INBAXIATOR. — Pro AMBASSIATOR. (*H. Nem.*)

IN BENE. — In bene merere; *mériter en bien.* (*Cap. C. C.*)

INBENEFICIARE. — Prædium in beneficium dare; *donner une terre en bénéfice, en fief.* (Lamb.)

INBLADARE. — Sementem facere, bladum terræ committere; *ensemencer une terre en blé;* ol. *emblaver.* (Pass.)

INBOIARE. — Compedibus vincire; *mettre aux fers.* (Anast.)

INBOSCA. — Insidiæ; *embûches, embuscade.* (*H. Nem.*)

INBOSCATA. — Ead. notione. (Id.)

INBRACCATUS. — *Braccis* seu femoralibus vestitus; *qui porte des braies, des culottes.* (Ap. Lud.)

INBREVIATIO. — Descriptio in *brevi* seu schedula; *état sommaire, liste, note.* (Bern. Ord. Clun.)

INBRICARE.— Tegere; *couvrir.* (*Vet. Gl.*)

INBRICATIO. — Difficultas, molestia; *empêchement, embarras, tracasserie.* (A. 1308.)

INBROCCARE. — Transfigere; *embrocher.*

INBUCUM. — Infundibulum; *entonnoir.* (A. 1341.)

INBULLARE — Sigillare; *sceller.* (W. Th.)

INCÆSA. — Pro INCISA. (Ap. Vales.)

INCALLEGARE. — Vendere, apud Genuenses; *vendre.*

INCALLITUS. — Callo obductus; *durci, couvert de cal.* (*A. SS.*)

INCALUMNIATUS. — Liber a *calumnia*, seu ab omni juris actione. (A. 1217.)

INCAMARARE. — Adulterare; *dénaturer, frelater.* (*St. Mass.*)

INCAMARATIO. — Adulteratio; *action de dénaturer, de frelater, altération.* (*St. Mass.*)

INCAMERATUS. — Adulteratus; *frelaté, altéré, sophistiqué.* (*St. Mass.*) — In camera seu cubiculo habitans, inclusus; *qui habite une chambre.* (Mart.)

INCAMISIATUS. — Indutus *camisia* seu indusio; *vêtu d'une chemise.* (*A. SS.*)

INCANALIS. — Via angusta inter montes transgrediens; *défilé, gorge, col.* (*Vet. Gl.*)

INCANCERATUS. — Gangræna infectus; *atteint de la gangrène, gangrené.* (*A. SS.*)

INCANDIDARE. — Candidum facere, lavare, mundare; *purifier, nettoyer, blanchir.* (Jul. Firm.)

INCANONIZARE. — Approbare; *approuver.* (*Ep. Joan. XIII PP.*) — In sanctorum numero referre, ascribere; *canoniser, inscrire au canon des saints.* (*A. SS.*)

INCANTARE. — Præstigiis magicis illudere; *enchanter.* (*Vet. Gl.*)—Auctionari, sub hasta vendere; *vendre à l'encan;* ol. *inquanter.* (Pass.) — Injungere, vehementer rogare, movere; *enjoindre, prier instamment, supplier.* (Limb.) — Cantare, legere; *chanter. lire.* (Parid. de Grass.)

INCANTATIO. — Illusio magica; *enchantement, charme, sort.* (Fredeg.)

INCANTATOR. — Præstigiator; *magicien.*

enchanteur. (Adhan.)— Qui sub hasta vendit; *celui qui vend à l'encan* (A. 1309.)— Licitator, emptor; *enchérisseur, acheteur.* (*St. Rip.*)

INCANTATURA. — Ut INCANTATIO. (*Conc. Hisp.*) — Officium incantatoris, seu emolumentum ex incantationibus; *office de commissaire-priseur, ou profit que l'on retire des ventes à l'encan.* (1342.)

INCANTOR. — Auctionans; *qui fait des ventes;* ol. *enchanteur.* (*Ord. reg. Fr.*)

INCANTUM. — Auctio, hasta publica; *encan;* ol. *inquant.* (Pass.)

INCANTUS. — Auctio et officium incantatoris, seu emolumentum ex auctionibus; *Vid.* INCANTUM et INCANTATURA. (Pass.)

INCAPABILIS. — Qui capi non potest seu comprehendi; *incompréhensible, insaisissable.* (Mab., *Annal.*)

INCAPILLATUS. — « Signum Christi habet historiam in modum leonis *incapillatam* cum diversis operibus purissimis aureis pendentibus in catenulis quatuor et uncino uno. » (Anast.)

INCAPITALIS. — Sine capite; *sans tête.* (*Vet. Gl.*)

INCAPPARE. — *Cappa* induere, operire; *Vid.* CAPA.

INCAPSARE. — Intra capsam includere; *enchâsser.* (Ap. Joan de Cap.)

INCAPTIBILIS. — Ut INCAPABILIS.

INCAPTIVARE. — Captivum reddere; *rendre captif, faire prisonnier.* (Bart., *Gl.*)

INCAPTUS. — Non captus; *non saisi, non pris.* (*A. SS.*)

INCAPUTIATUS. — Caputio seu capitis tegumento tectus; *encapuchonné.* (*A. SS.*)

INCARARE. — Aspicere; *regarder.* (A. 1413.)

INCARBONARE. — Carbone denigrare; *charbonner.* (*A. SS.*)

INCARCATUS. — *Incarcatum debitum,* quo quis laborat, ut videtur; *dette dont on est chargé.* (A. 1228.)

INCARCERAMENTUM. — Quod præstatur custodi carceris ab incarcerato pro cibo et potu qui ei subministrantur; *somme que chaque prisonnier donne au geôlier pour sa nourriture.* (A. 1315.)

INCARCERATIO. — Jus habendi carcerem; *droit d'avoir une prison.* (A. 1055.)

INCARCERATUS. — Monachus qui in cella privata solitarie degit; *reclus.* (A. 1374.)

INCARDINARE. — Ut CARDINARE. (A. 1093.)

INCARDINATIO. — Actio *incardinandi; action de faire des cardinaux.* (Ap. Lab. *Conc.*)

INCARIAMENTUM. — Auctio in licitatione; *enchère.* (A. 1313.)

INCARIARE. — Rei alicujus licitationem facere, illius pretium augere; *enchérir une chose.* (A. 1468.)

INCARIATOR. — Licitator; *enchérisseur.* (A. 1483.)

INCARIATUS. — Ut INCARIAMENTUM. (A. 1397.)

INCARICARE. — Onerare; *charger.* (A. 957.)

INCARIMENTUM. — Ut INCARIAMENTUM. (A. 1320.)

INCARIORIAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1309.)

INCARIORARE. — Liceri; *enchérir.* (A. 1375.)

INCARITATIVUS. — Privatus charitate; *qui n'est pas charitable.* (A. 1248.)

INCARIZATIO. — Auctio, licitatio; *offre, mise, enchère.* (A. 1356.)

INCARMINATRIX. — Saga; *magicienne, enchanteresse.* (Galb.)

INCARNARE. — Carne seu corpore induere, creare; *donner un corps, créer.* (*A. SS.*)

INCARNATIO. — Nota chronologica quæ a Christo incarnato computatur: « Quarum litterarum incarnatio talis est ... » (A. 1240.) — *Incarnatio herilis,* dominica. (A. 977.)

INCARTAMENTUM. — Charta, instrumentum; *titre, acte, charte.* (A. 1366.)

INCARTARE. — In *chartam* redigere; *écrire une convention, en faire un acte authentique.* (A. 1035.) — Transigere, pactionem facere; *traiter, faire une convention.* (*Hist. Nem.*) — In possessionem per *chartam* mittere; *envoyer, mettre en possession en vertu d'un titre.* (A. 1237.)

INCARTATIO. — Ut INCARTAMENTUM. (A. 847.)

INCARTIO. — Compedes, impedimentum; *entrave, empêchement.* (A. 1229.)

INCASEATUS. — Abundans, uber, pinguis; *gras, abondant en fromage.* (S. Aug.)

INCASSARE. — Idem q. INCAPSARE; *enchâsser.* (*A. SS.*) — Rumpere, confringere; *casser, briser.* (*St. Rip.*)

INCASSATURA. — Fractura, disruptio; *fracture, brisement, action de rompre.* (*St. Rip.*)

INCASSATUS. — In capsam inclusus; *enchâssé.* (*Vit. Urb. V.*)

INCASSUS. — Vanus, inutilis, irritus; *vain, inutile, sans effet.* (*A. SS.*)

INCASTAMENTUM. — Theca sacrarum reliquiarum; *châsse, reliquaire.* (*A. SS.*)

INCASTARE. — Includere; *enchâsser.* (A. 1262.)

INCASTELLARE. — Vallo munire, ad modum et usum castri aut castelli redigere; *fortifier.* (A. 1270.) — Castellis provinciam munire; *garnir un pays de châteaux-forts.* (Gir. Camb.)

INCASTELLATIO. — Munitio, castellum; *ouvrage de fortification, château.* (*Bul. Clem. VI PP.*)

INCASTELLATURA. — Ead. notione. (A. 1209.)

INCASTELLATUS. — Munitus; *fortifié. Incastellatæ naves; navires armés en guerre.* (Mur.)

INCASTRARE. — Includere; *encastrer, emboîter, enchâsser.*

INCASTRATURA. — Conjunctio, conglutinatio; *encastrement, enchâssure, emboîtement.* (Isid.)

INCATENARE. — Catenis vincire, ligare; *enchaîner.* (Lanf. Pign.)

INCATENATIO. — Catenatio; *attache,*

lien. — Jus catenis reum constringendi; *droit d'enchaîner les malfaiteurs.* (*G. Chr.*)

INCATESTATUS. — Inclusus; *enchâssé.* (Bal., *Misc.*)

INCATHEDRARE. — Promovere ad *cathedram* episcopalem; *élever au siége épiscopal.* (Mart. *Anecd.*) — In possessionem *cathedræ* professoris mittere; *nommer à une chaire de professeur.* (*Vet. Gl.*)

INCATUM. — Pro INCAUSTUM. (*A. SS.*)

INCAUSARE. — In jus vocare; *citer en justice.* (A. 1326.)

INCAUSTUM. — Atramentum: *encre.* (*Vet. Gl.*)

INCAUTARE. — Cautum reddere, admonere; *prévenir, assurer.* (*A. SS.*)

INCAUTATIO. — Cautio, tutela; *garantie, caution, tutelle.* (Mart., *Anecd.*)

INCAUTELA. — Inadvertentia; *imprudence.* (Salv.)

INCAUTIONARE. — Pro cautione pignus dare; *donner un gage pour répondre d'une créance.* (Ap. Steph.)

INCAVATURA. — Ut INCASTRATURA. (W. Brit.)

INCAVEARE. — In caveam seu carcerem conjicere; *mettre en prison.* (Pet. Cantor.)

INCAXARE. — Ut INCASTRARE. (*Vit. Urb. V PP.*)

INCELABILIS. — Manifestus; *clair, évident.* (*H. Nem.*)

INCELLARE. — In cellam inducere; *Vid.* CELLA. (*Ann. Ben.*) — *Sella* instruere; *seller un cheval*; ol. *enseler.* (A. 1357.)

INCEMENTATUS. — Cemento nullo consolidatus; *qui n'est rendu solide par aucun ciment.* (Bart., *Gl.*)

INCENDARIUM. — Incendium, incensio; *incendie, embrasement.* (*Tract. de re mil.*)

INCENDARIUS. — Pro *incendiarius*; *qui incendie, incendiaire.* (*Leg. Norm.*)

INCENDATOR. — Ut INCENDIARIUS. (*Leg. Norm.*)

INCENDIARE. — Ut incendarium. (A. 1376.)

INCENDIATARIUS. — Ut *incendiarius*; *qui incendie, incendiaire.* (A. 1168.)

INCENDIATIO. — Incendere; *mettre le feu, incendier, brûler.* (A. 1361.)

INCENDIUM. — Febris; *fièvre.* (*Ann. Ben.*) — Focus, ignis; *feu.* (A. 1042.) — Apud Scotos, unum ex quatuor placitis coronæ.

INCENDORIUM. — Id quo aliquid incenditur; *ce avec quoi on met le feu.* (*Tract. de re mil.*)

INCENNIUM. — Munus, donum; *présent, cadeau.* (A. 1393.)

INCENSARE. — Thure adolere; *encenser.* (*Lamb. Ard.*)

INCENSARIUM. — Ut INCENSORIUM. (*Vet. Gl.*)

INCENSATUM. — Tomaculum; *sorte de saucisson.* (*Vet. Gl.*)

INCENSERE. — Locare sub annuo censu; *acenser, donner à cens.* (A. 1309.)

INCENSIO. — Morbi species quem *erpetam* vocant; *dartre, ulcère rongeant.*

INCENSITUS. — Censui obnoxius; *sujet au cens*; *Vid.* CENSITUS.

INCENSORIUM. — Acerra, thymiamaterium, navicula ad reponendum incensum; *cassolette à encens, navette.* (Leo Ost.) — Thuribulum; *encensoir.* (Pass.)

INCENSORIUS. — Ead. notione. (A. 1419.)

INCENSUM. — Thus; *encens.* (Isid.) — Vectigal; *redevance, impôt.* (Ap. Hick.) — *Ad* vel *in incensum venire*, censui obnoxium esse; *être sujet au cens.* (*Cod. Vet.*)

INCENSUS. — Furore accensus; *enflammé de colère.* (A. 1328.)

INCENTIVUS. — Effrenatus appetitus, corporis faces quibus mens incenditur ad cupiditatem; *désir effréné, feu intérieur qui porte aux passions déréglées.* (*Conc. Dert. a.* 1429.)

INCENTOR. — Præcentor; *celui qui dirige le chant.* (*A. SS.*) — Inventor, auctor; *inventeur, auteur.* (A. 833.)

INCEPIENDIUM. — Fulmentum quo ligna sustinentur; *chenet.* (A. 1342.)

INCEPTIO. — Infulæ doctoralis adeptio; seu *actus*, ut vocabant, quo quis ad doctoris gradum promovebatur. (A. 1462.)

INCEPTUM. — Inceptio, initium actionis; *commencement d'une action.* (*S. W. Const. Hirs.*)

INCEPTUS. — Institutio; *institution.* (A. 973.)

INCERTITUDINALITER. — Incerto; *d'une manière peu certaine.* (A. 1343.)

INCERTITUDO. — Inconstantia; *variabilité, inconstance.* (A. 1234.)

INCESA. — Concædes; *abatis d'arbres.* (Ap. Vales.)

INCESPITATOR. — Idem q. CESPITATOR.

INCESSABILIS. — Æternus; *qui n'a ni commencement ni fin, éternel.* (Burc. Arg.)

INCESSABILITER. — Continuo; *immédiatement, continuellement.* (*Conc. Hisp.*)

INCH.... — *Vid.* INC....

INCHARACTATUS. — Inscriptus; *Vid.* CHARAXARE. (*A. SS.*)

INCHARIRI. — Carius fieri; *enchérir.* (Rhym.)

INCHARTARE. — Carro vehere; *charrier.* (A. 1310.) — Aliquid *charta* donare, in *charta* describere; *donner quelque chose par un acte, mettre une convention par écrit.* (A. 1035.)

INCHARTATUS. — Accusatus, apud Hispanos; *accusé.*

INCHARTULATI. — Ut CHARTULATI. (*Chr. Fars.*)

INCHASSARE. — Ut INCASTARE. (S. XIII.)

INCHASSILLARE. — Eod. sensu; ol. Gal. *encassiller.* (A. 1335.)

INCHERAMENTUM. — Auctio in licitatione; *enchère.* (A. 1205.)

INCHERIA. — Ead. notione. (A. 1355.)

INCHERIARE. — Liceri; *enchérir, pousser aux enchères.* (A. 1332.)

INCHERIATOR. — Auctionans; *qui fait des ventes à l'encan.* (A. 1332.)

INCHERIMENTUM. — Ut INCHERIA. (A. 1269.)

INCHERIZARE. — Ut INCHERIARE. (A. 1269.)

INCHIERAMENTUM. — Ut INCHERIMENTUM. (A. 1306.)

INCHOANTIA. — Auxilium, adjutorium, virtus. (*Script. rer. Fr.*)

INCIBATUS. — Cibo abstinens, jejunus; *qui est à jeun.* (*A. SS.*)

INCIDENS. — Causæ accessio; *incident* (vox practica).

INCIDENTALITER. — Obiter; *incidemment.* (Th. Oth.)

INCIDENTER.—Per accessionem; *par incident, incidemment.* (Joan. Sar.)

INCIDENTIÆ.—Casus, quomodo *incidents* dicunt Galli. (Ot. a S. Bl.)

INCIDERE.—Incisionem facere; *faire une incision.* (S. XIII.) *Incidere instrumentum*, ut nullum, abrogatumque appareat; *rayer, biffer, canceller un écrit.* (A. 1234.)

INCIDIUM. — Insidiæ; *piége, embuscade.* (A. 1392.)

INCIMETUM — Ut CIMETUM.

INCINEFACTUS. — In *cineres* redactus; *réduit en cendres.* (Com.)

INCINERARE. — In *cineres* redigere; *réduire en cendres.* (A. 1234.)

INCINERATIO. — Resolutio in cineres; *transformation en cendres.* (Ap. Eud.)—Sordes ex pulvere et cinere; *ordures, balayures.* (*A. SS.*)—*Capitis incineratio*, impositio cinerum in capite.

INCIOSITAS.—Inscitia; *ignorance, inexpérience, inhabileté.* (A. 1033.)

INCIPERE. — Cantum imponere; *donner le ton.* (*Act. Eccl. Lugd.*) — Doctoris gradum adipisci; *obtenir le grade de docteur.* (Boul.)

INCIPIENS.— Discipulus; *débutant, commençant.*— Infula doctorali donatus; *qui est honoré du bonnet de docteur.* (Boul.)

INCIPPARE. — Compedibus ligare, vel in carcerem detrudere; *attacher, mettre aux ceps*, ou *conduire en prison.* (Ap. Leibn.)

INCIRCA. — Circiter; *aux environs.* (*A. SS.*)

INCIRCATUS. — In modum circuli curvatus; *arrondi, mis en forme de rond.* (*A. SS.*)

INCIRCUMCISUS. — Intemperans, qui flagitiose et libidinose vivit; *débauché, qui vit dans l'infamie.* (*A. SS.*)

INCIRCUMSCRIPTE. — Immensum non circumscripte; *sans bornes.*

INCIRCUMSCRIPTIBILIS.—Qui nullis limitibus circumscribi potest; *qui ne peut être limité, défini.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INCISA.— Celsi cæsarum arborum cumuli pro vallo ad arcessendos hostes; *abatis.* (*Script. rer. Fr.*)

INCISILIS. — Culter; *couteau.* (*A. SS.*)

INCISIO. — Vectigal, tallia; *impôt, taille.* (A. 1056.)—Sectio, capitulum in libris; *chapitre, division d'un livre.* (Germ.) — Typus nummi, figura; *type monétaire.* (Anast.)—Castratio; *action de châtrer.* (Anast.) — Cæsio; *coupe.* (Leuck.) — Apertura per quam aqua affluit, incile; *ouverture pour faire passer l'eau, rigole.* (A. 1125.)

INCISORIUM. — Orbiculus mensarius super quo escas incidunt; *tranchoir, tailloir.* —Instrumentum omne aptum ad incidendum, novacula; *tout instrument tranchant, rasoir, poignard*, etc. (Pass.)

INCISORIUS.— Orbiculus, ut INCISORIUM. (A. 1380.)

INCISURA. — Vectigal, tallia, ut INCISIO. (*Chr. And.*)

INCITAMEN. — Exordium; *commencement, exorde.* (*Rad. Gl.*)

INCITARE.— Præcipitare; *hâter, presser:* « Audientiam *præcipitare.* »

INCIVILIS.—Imprudens, inconsideratus; *irréfléchi, peu sage.* (A. 1404.) — Injustus; iniquus; *injuste, qui manque d'équité.* (A. 1156.)

INCIVILITER. — Injuste, contra jus; *injustement, contrairement au droit.* (A. 1313.)

INCLAMARE. — Banno et judicis auctoritate ad judicium citare; *citer en justice par la voie du crieur public* (en parlant de celui qui n'a pas répondu à une citation ordinaire, qui a fait défaut).

INCLANGORIUM. — Pro *in clangorium*, *Vid.* CLANGORIUM.

INCLAUDARE. — Clavum in equi pedem inducere; *enclouer.* (*Mon. Angl.*)

INCLAUDERE. — Includere; *enfoncer, mettre dans, enfermer.* (A. 1236.

INCLAUSTRARE.—In claustro includere; *cloîtrer.* (A. 1398.)

INCLAUSTRUM.—Claustrum vel ambitus monasterii; *cloître* ou *enclos de monastère.* (*A. SS.*)

INCLAUSURA. — Septum quo agri includuntur et muniuntur; *ce qui entoure un champ, clôture.* (Rym.)

INCLAVARE. — Clavum in pedem equi altius infigere; *enclouer.* (*St. Mas.*)— Includere, inserere, committere; *enclaver.* (A. 1359.)

INCLAVATURÆ.— Ager vel agri portio in alium incurrens; *enclave.* (S. XI.)

INCLAVATUS. — Incurrens, inclusus; *enclavé, enfermé.* (A. 1361.)

INCLAVELARE.—Clavum infigere; *clouer.* (G. Vig.)

INCLINA.—*Inclina aurem tuam*, Dominica quindecima post Pentecosten; *le quinzième dimanche après la Pentecôte.* (Pass.)

INCLINARE. — Ad servitutem repetere, revocare; *réduire de nouveau en servage.* (Marc.) — Capite seu corpore inclinato salutare; *saluer d'une inclinaison de tête ou du corps.* (Ap. Pez.)

INCLINATI. — Servi; *serfs.* (A. 811.)

INCLINATIO. — Salutationis apud monachos species quæ soli abbati debetur; *action de saluer en inclinant la tête.* (Ing.) — Submissio, humiliatio; *soumission, humiliation.* (*Gest. Inn. III PP.*)

INCLINATISSIMUS. — Humillimus; *très-humble, très-soumis.* (A. 1294.)

INCLINATORIUM. — Sella canentium in choro; *siége des chantres au chœur. Vid.* FORMA.

INCLINEA. — Inclinatio; *inclinaison.* (*Mon. Sac.*)

INCLINIUM. — Ead. notione. (Ep. Gozech.)

INCLINIUS.— Inclinatus; *courbé, incliné.* (*Mon. Sac.*)

INCLINUS. — Cernuus, pronus; *penché en avant, qui a le corps incliné.* (Barth. *Gl.*) — Benignus; *doux, bienveillant, bienfaisant.* (*A. SS.*)

INCLITUS. — Totus, integer; *tout entier, en totalité.* (*Ch. Car. M.*)

INCLOTUS. — Inclusus; *enclavé.* (*Vet. Gl.*)

INCLUSA. — Ædes ubi *inclusi*, seu monachi, degunt; *cellule.* (Quidam scriptor ecclesiasticus in more fuisse docet ut virorum ordinis S. Benedicti monasteriis adjunctæ essent quædam cellulæ, quas *clusas*, *inclusas*, etc., vocabant, arctiori studio virtutem exercituris.)

INCLUSAGIUM. — Ead. notione.

INCLUSARIUS. — Ead. notione. (Id.)

INCLUSOR. — Qui gemmas auro concludit; *joaillier.* (W. Brit.)

INCLUSORIUS. — *Inclusorium opus*, gemmis inclusis distinctum; *travail d'orfévrerie orné de pierreries enchâssées.* (Aim.)

INCLUSURA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *écluse.* (A. 1025.)

INCLUSUS. — Monachus qui aut prope vicum, vel cœnobium, aut etiam in ipso monasterio in singulari cella, ex ea non exiturus, vitæ solitariæ sese concludit ut Deo sibique vacet; *espèce de solitaire, appelé reclus.* (Erant etiam inclusæ sanctimoniales.)

INCLYTARE. — Nobilitate ditare, illustrare; *rendre célèbre, enrichir, orner, embellir.* (Agnel.)

INCOCTUS. — Incompositus, inordinatus. (*Chr. Joan. Vitod.*)

INCOGITABILIS. — Qui non potest cogitari seu cogitatione comprehendi. (Eucharistiæ sacramentum dicitur *incogitabile* in libro De doctrina novitiorum ordin. Grandimontis.)

INCOGNITUS. — Ingratus, immemor beneficii; *ingrat.* (*A. SS.*) — Ignarus; *inexpérimenté, ignorant.* (*Ibid.*)

INCOLATUS. — *Incolata vestis*, carens collo, cujus superior pars quæ tegit collum abscissa est et amputata; *vêtement dont le collet a été coupé.* (A. 1468.)

INCOLORATE. — Colorate, simulate; *spécieusement, d'une manière feinte.* (*Greg. IX PP.*)

INCOMA. — Regula ad multiplicem metiendi usum idonea; *règle, mesure de longueur.* (*Vet. Gl.*)

INCOMARE. — Ad incomam tyronum staturam metiri; *appliquer à la toise, mesurer les recrues pour connaître si elles ont la taille voulue.* (*Pas. S. Maxim.*)

INCOMBRARE. — Arboribus excisis viam occludere; *encombrer, embarrasser le chemin avec des abatis.* (Ap. Vales.) — Oppignerare; *engager, hypothéquer.* (A. 1068.)

INCOMBRIUM. — Oppigneratio; *action d'engager.* (A. 1054.)

INCOMBRUM. — Ead. notione. (A. 1092.) — Impedimentum; *empêchement, obstacle.* (A. 1092.)

INCOMINATIO. — Pro COMMINATIO. (A. 1190.)

INCOMMELINUS. — Aliena, extraneus; *étranger, aubain*; ol. *incommelin.* (A. 1323.)

INCOMMODIOSUS. — Incommodus, damnosus. (*Ord. reg. Fr.*)

INCOMMODITER. — Incommode, non sine detrimento. (A. 1330.)

INCOMMODUS. — Homo ægrotans; *malade, incommodé.* (*A. SS.*)

INCOMMUNICARE. — Alterum possessionis suæ socium et participem facere; unde INCOMMUNICATIO; *associer quelqu'un à la possession de quelque chose.* (A. 1160.)

INCOMMUNICATUS. — Qui non sumpto viatico moritur; *qui n'a pas reçu les derniers sacrements.* (Ord. Vit.)

INCOMMUNIS. — Non particeps; *qui ne participe pas à.* (*Cap. C. C.*) — Non communis; *qui n'est pas commun à.* (Tert.)

INCOMMUTABILIS. — Non commutabilis; *immuable.* (*Script. rer. Fr.*)

INCOMMUTABILITAS. — Incommutatio; *immuabilité.* (S. Aug.)

INCOMMUTABILITER. — Sine commutatione; *d'une manière immuable.* (S. Aug.)

INCOMODOSUS. — Ut INCOMMODIOSUS.

INCOMPASSIBILITAS. — Dicitur de officiis seu beneficiis quæ simul ab eodem homine exerceri vel possideri nequeunt; *incompatibilité.* (A. 1357.)

INCOMPASSIO. — Commiserationis oppositum; *dureté.* (Bar.)

INCOMPASSIVUS. — Intolerabilis, impatibilis; *intolérable.* (*Ord. reg. Fr.*)

INCOMPATIBILITAS. — Dissociatio, distinctio quæ fit ut alius cum alio non possit decenter sociari; *incompatibilité.* (A. 1483.)

INCOMPENSUM. — Idem, ut videtur, q. COMPENSUM. (*Chr. S. Trud.*)

INCOMPESCIBILIS. — Qui *compesci* nequit; *qui ne peut être retenu, arrêté.* (*Script. rer. Fr.*)

INCOMPETITIO. — Petitio, postulatio; *réclamation, demande.* (*Cap. C. C.*)

INCOMPLEBILIS. — Insatiabilis; *insatiable, qui ne peut être rempli.* (*Vet. Gl.*)

INCOMPLETUS. — Imperfectus; *non accompli, imparfait.* (A. 1318.)

INCOMPOS. — Pro *impos.* (*A. SS.*)

INCOMPOSITUS. — De cujus morte nulla facienda est *compositio*, seu multa persolvenda; *dont la mort ne doit occasionner au meurtrier aucune composition, aucuns dommages en faveur des parents du mort.* (Mur.)

INCOMPREHENSIBILIS. — Innumerus vel interplicabilis. (*A. SS.*)

INCONBRARE. — Oppignerare, ut INCOMBRARE.

INCONCARE. — In *concham* seu scyphum immittere; *introduire dans une coupe.* (Bald.)

INCONDERE. — Pro *condere.* (*A. SS.*)

INCONFECTUS. — Non complanatus, asper, inæqualis; *qui n'est pas aplani, rude, rempli d'aspérités.* (*A. SS.*)

INCONFUSIBILITER. — Sine confusione; *sans confusion.* (*Conc. Hisp.*)

INCONGRUENTIA. — Inconvenientia; *défaut d'accord, de rapport.* (Tert.)

INCONQUÆSTUS. — Qui *quæstari* seu exigi non debet; *Vid.* QUÆSTA. (A. 1321.)

INCONSOLABILITER. — Insolabiliter; *d'une manière inconsolable, irréparable.* (*Script. rer. Fr.*)

INCONSTABILITIO. — Inconstantia, instabilitas: *inconstance, instabilité.* (Bibl.)

INCONSTARE. — Constare, certum esse; *être avéré, certain, positif.* (*H. Nem.*)

INCONSULTANS. — Imprudens, inconsultus: *irréfléchi, peu sage.* (*Can. Hib.*)

INCONTESTANS.—Pro *contestans.* (Lud.)

INCONTINENTE. —Quam cito, quam maturius; *incontinent.* (*Vet. Gl.*)

INCONTINUITAS. — Pro *incontinentia,* intemperantia. (*A. SS.*)

INCONTRA. — Juxta; *contre, vis-à-vis;* ol. *encontre.*

INCONTRADICIBILIS. — Qui contradici nequit; *qui ne peut être contredit.* (*A.SS.*)

INCONTRADICTE. — Sine ulla contradictione; *sans aucune contradition.* (A. 1501.)

INCONTRADICTORIE.—Ead. notione. (A. 1389.)

INCONTRAM. — Contra, adversus; *à l'encontre.* (A. 1374.)

INCONTRUM.—Id quod uxori a marito in compensationem dotis assignatur; *douaire.* (*St. Cad.*)

INCONVALESCENTIA. — Invaletudo, infirmitas; *maladie, infirmité.* (Ap. Mur.)

INCONVENIENS. — Dicitur de carne quam venum exponere non convenit. (A. 1341.)

INCONVENIENTER. — Indecenter; *d'une manière inconvenante, sans convenance.* (S. Aug.)

INCONVENIENTIA. — Difficultas, incommodum; *obstacle, difficulté, inconvénient.* (A. 858.)

INCONVENIRE. — Non convenire, dedecere; *ne pas convenir.* (A. 1498.)

INCONVENTIA.—Pro INCONVENIENTIA.

INCONVERSIBILIS. — Qui ad officium reverti nequit. (*H. Nem.*)

INCONVERTIBILIS. — Qui mutari non potest; *immuable.* (Tert.)

INCONVERTIBILITER. — Immutabiliter; *d'une manière immuable.*

INCONVINCIBILIS. — Invictus, inexpugnabilis; *invincible.* (*Nov.*)

INCONVINCIBILITER. — Manifesto; *évidemment, clairement.* (A. 1294.)

INCONVULSE. — Immutabiliter, perpetuo, ut INCONVERTIBILITER. — (A. 1358.)

INCONVULSIBILIS. — Qui convelli nequit seu infringi; *qui ne peut être enfreint, inviolable.* (*Conc. Hisp.*)

INCONVULSUS. — Ut *inconvulsibilis,* inviolabilis. (A. 850.)

INCOPOLITUS. — Procurator, vicarius; *procureur, vicaire.* (*Mon. Angl.*)

INCOPRIARE. — Conspurgare, opprobriis et conviciis conspergere; *couvrir de reproches, d'injures et de honte.* (Isid.)

INCORDARI. — Inspirare, in cor cogitationem ingerere, immittere; *inspirer, fournir des idées, donner des idées.* (*A. SS.*)

INCORDATUS.—Sui oblitus; *qui a perdu la tête, qui ne sait où il en est.* (*A. SS.*)

INCORES. — Indigenæ, *Vid.* ENCHORI.

INCORONARE. — Pro *coronare.* (Bert. Const.)

INCORONATIO. — Pro *coronatio.* (A. 1497.)

INCORPORABILIS. — Sine corpore; *incorporel, immatériel.* (Tert.)

INCORPORALIS. — Ead. notione.

INCORPORALITAS. — Qualitas incorporea; *immatérialité, incorporalité.* (Tert.)

INCORPORALITER. — Sine corpore, spirituum modo; *immatériellement.* (Claud. Mam.)

INCORPORARE. — In corpus immittere; *faire pénétrer dans le corps.* (Ugut.) *Incorporare sibi Christum,* idem est ac sumere Christum in sacra Eucharistia et in propriam substantiam transferre. (Pet. Bles.) — Corporeum facere; *rendre matériel, munir d'un corps.* (Ugut.) — Adjungere; *joindre, réunir, incorporer.* (A. 1348.) — Oppignerare, obligare; *engager, donner en gage.* — Aggregare; *agréger à, assembler.* (A. 1142.)

INCORPORATIO. — Medicis est cibi qui sumitur digestio et in propriam hominis substantiam transmissio et traductio; *incorporation en parlant des aliments.* — Interdum pro *œconomia* seu *incarnatione* Christi usurpatur. — Denique vox jurisconsultorum est, diciturque de bonis quæ in ærarium publicum seu in corpus fisci rediguntur.

INCORPORATI. — In ecclesiis Lugdunensi et Viennensi canonici ordine secundi.

INCORREPTUS. — Non correptus, inemendatus; *qui n'est pas corrigé, réformé.*

INCORRIGIBILIS. — Inemendabilis; *incorrigible, qu'on ne peut redresser.* (*Bull. Carm.*)

INCORRIGIBILITAS.—Contumacia; *entêtement, obstination, incorrigibilité.* (R. Duel.)

INCORTINARE. — *Cortinis* seu aulæis ornare; *orner, décorer de draperies, de tapisseries.* (Joan. Abrinc.)

INCOURTINAMENTUM. — Aulæum; *draperie.* (A. 1352.)

INCRALLUM. — Præconium, promulgatio per præconem; *publication et proclamation à voix haute, qui se faisait au son de la trompe appelée graile.* (A. 1441.)

INCRASSARE. — Impinguare; *engraisser, croître;* ol. *encresser.* (*Mon. Angl.*)

INCRASSIARE. — Ead. notione.

INCREDENTES. — Non credentes, Saraceni; *les infidèles, les Sarrasins.* (Bromp.)

INCREDENTIA. — Infidelitas, hæresis; *mécréance, hérésie.* (Mart. *Anecd.*)

INCREDIBILIS.—Incredulus; *qui ne croit pas, incrédule.* (*A. SS.*) — Infamatus, intestabilis, qui testis esse non potest; *déshonoré, qui n'est pas apte à témoigner en justice.* (*Ch. Angl.*)

INCREDULUM. — Cui fides adhiberi nequit; *à qui on ne peut accorder confiance.* (A. 1021.)

INCREMENTARE. — Incrementum dare; *augmenter.* (S. Aug.)

INCREMENTATIO. — Incrementum; *ac-*

croissement, développement. (Joan. Wheth.)

INCREMENTUM.—Ut Census crescens et Crementum.

INCREPARE.—Arguere (vox forensis). *Increpare sententiam,* illam arguere ut male datam ; *blâmer une sentence.* (*Spec. Sax.*)

IRCREPATUS. — Herniosus, ramicosus ; *qui a une hernie, hernieux.* (*A. SS.*)

INCREPIDA.—Crepida ; *chaussure, sandale, soulier.* (Bar.)

INCRESCERE. — Pigere, tædere : « Nomina concubinarum... *increvit* huic chronicæ inseri (Fred.); » id est, piguit.

INCRETUS.—Altus, arduus ; *élevé, de difficile accès.* (A. 817.)

INCRIMINARE.—Accusare, in crimen adducere ; *accuser, incriminer.* (*Lib. Pont.*)

INCRINITUS.—Ut Crinitus.

INCROCAMENTUM.—*Incrocamentum* dicitur legibus Anglicis cum dominus majorem præstationem vel majus servitium a tenente vel vassallo exigit, quam debet ; *action du seigneur qui exige de ses vassaux plus de services qu'ils ne lui en doivent ;* ol. *encrochement.*

INCROCARE. — Unco suspendere, in crucem agere ; *attacher au croc, pendre, accrocher ;* ol. *encroer, encrouer.* (*Lex Sal.*)

INCRUSTATURA. — Incrustatio ; *revêtement de marbre, de plâtre,* etc. (S. Cypr.)

INCTIMARE.—Ut *intimare.*

INCUBANS. — Regnans, in throno sedens ; *qui règne, qui est assis sur le trône.* (A. 1079.)

INCUBARE.—Ut *cubare.* (A. 1411.)

INCUBATOR.—Qui incumbit, sedulamque rei alicui dat operam ; *celui qui s'occupe d'une chose, qui donne tous ses soins à une affaire.* (*Conc. Ilerd.*) — Injustus violentusque possessor, tyrannus ; *possesseur illégitime d'une chose, usurpateur.* (S. Bern.)

INCUBICULARIUS.—Familiaris, intimus ; *familier, intime.*

INCUBUS. — Dæmonum species ; *incube, lutin ;* ol. *surgeseur.*

INCUCULLARE.—Cuculla induere ; *prendre la coule, le froc.* (*A. SS.*)

INCULCARE. — In aliquem proterve agere, proculcare ; *maltraiter, se mal conduire à l'égard d'autrui.* (*Conc. Arel.* I.)

INCULCATIO ORDINUM.—Dicitur de pluribus sacris ordinibus eodem die collatis. (Ap. Lindwold.)

INCULCATOR. — Qui inculcat, pedibus calcat ; *celui qui foule aux pieds, vainqueur.* (Tert.)

INCULPABILIS.—Qui culpari non potest ; *qui ne peut être trouvé en faute, irréprochable.* (Sol.)

INCULPARE.—Culpare ; *blâmer, déclarer en faute, inculper, accuser.* (W. Brit.)

INCULTIBILIS.—Qui coli non potest, culturæ inhabilis ; *qui ne peut être cultivé, impropre à la culture.* (A. 1328.)

INCULTIO. — Ruditas seu barbaries sermonis ; *rudesse, barbarie du langage.* (Eul.)

INCUMBENS. — Possessor ; *possesseur, celui qui possède.* (Ap. Rym.)

INCUMBRAMENTUM. — Impedimentum ; *obstacle, empêchement.* (Bract.)

INCUMBRARE. — Impedire, quasi combros opponere ; *empêcher, faire obstacle.* (Bract.) — Oppignerare ; *engager, hypothéquer.* (Id.)

INCUMBRES.—Hypothecæ, res oppigneratæ ; *hypothèques, choses données en gage.* (A. 1070.)

INCUMBRUM. — Oppigneratio ; *action d'hypothéquer.* (A. 1093.)

INCUNCTANTER. — Instanter ; *vivement, fortement, avec insistance.* (Laur.)

INCURABILIS. — Qui non potest curari ; *incurable.* (Fulg.)

INCURABILITAS.—Incuria ; *négligence, apathie.* (*A. SS.*)

INCURARE. — Curionem, parochum facere, ecclesiæ curam conferre ; *faire un curé, donner l'administration d'une église paroissiale.* (A. 1220.)

INCURATUS,—Cui ecclesiæ cura data est, curatus ; *curé.* (A. 1276.)—Non curatus ; *qui n'est pas curé.* (*Ch.* Gaus. ep. Carn.)

INCURIABILIS.—F. pro sincerus, non affectatus. (*Ord. reg. Fr.*)

INCURIALIS.—Qui officia civilia exercet ; *qui remplit des charges civiles.* (A. 1309.) — Rusticus, inhumanus ; *grossier, qui n'est pas courtois.* (*A. SS.*)

INCURIALITER.—Inhumaniter ; *avec grossièreté, sans courtoisie.* (*Conc. Aven.* a. 1316.)

INCURIOSITAS.— Ut Incurabilitas. (Ap. Mart., *Anecd.*)

INCURREMENTUM. — Pœna quævis, bonorum confiscatio ; *toute peine qu'on encourt, confiscation ;* ol. *encourement.* (A. 1284.)

INCURRERE. — Confiscationi obnoxium esse ; *être sujet, exposé à la confiscation.* (A. 1291.)—*Incurri alicui,* in justitiam alicujus incidere ; *tomber sous certaine juridiction pour la punition d'un crime, d'un délit.* (*Inst. Angl.*)

INCURRILIS.— Qui non fluit ; *qui ne coule pas, qui ne court pas.* (*Ch. Hisp.*)

INCURRIMENTUM.—Ut Incurrementum.

INCURSIO.—Confiscatio, ut Incurrementum, et jus bona alicujus fisco addicendi ; *action de confisquer et droit de prononcer la confiscation.* (A. 1499.)

INCURSUS. — (Subst.) Concursus, hominum frequentia ; *concours, affluence.* (*Conc. Hisp.*) — Actio qua quis pœnam incurrit ; *ce pour quoi on encourt un châtiment, faute, crime, délit.* (A. 1317.)—Multa quævis, confiscatio ; *peine, confiscation ;* ol. *incours.*—Aggressio ; *attaque.* (Lact.) — (Adj.) Qui pœnam confiscationis incurrit ; *qui encourt la confiscation, confiscable.* (*Ch. Catal.*) *Incursa terra,* in fiscum redacta ; *terre confisquée pour le crime de celui qui la tenait.* (A. 1212.)

INCURTIS.— Idem q. Curtis. (Sug.)

INCURVARE.—Subjicere, ditioni suæ asserere ; *réduire à l'obéissance, soumettre à son autorité.* (Rod. Tol.)

INCURVATIO. — Demissio, submissio ; *action d'abaisser, abaissement.* (*Conc. Tol.* XI.)

INCUS. — Instrumentum ferreum quo falx acuitur. (A. 1465.)

INCUSIÆ. — *Incusiæ terrarum*, pro *incuriæ terrarum*, terræ incultæ; *terres en friche*. (A. 1432.)

INCUSTODIA.—Incuria, negligentia; *négligence, indifférence, insouciance*. (*Leg. Angl. Sax.*)

INDÆMONIATUS.—Vexatus a dæmone; *tourmenté, possédé par le démon*. (*A. SS.*)

INDAGES. — Indagatio; *recherche soigneuse, poursuite*.

INDAGINARE.—Cingere; *ceindre, entourer*. (Alber.)

INDAGINARIUS.—Cinctus; *entouré, ceint*. (A. 1249.)

INDAGO.—Silva ad venandum muris seu sepibus cincta; *parc de chasse*. (Mat. Par.)—Electio; *élection*. (Ach. *Spic.*) — Indicium, probatio; *preuve*. (A. 889.)

INDAMNUM.—Ut DAMNUM. (A. 1060.)

INDAMPNIS.—Pro INDEMNIS. (*Vet. Gl.*)

INDAMPNUS.—Ead. notione. (*Vet. Cod.*)

INDARDUS.—Machinæ species; *cabestan*; ol. *indart*. (*St. Capit. Altiss.*)

INDEBILITATUS.—Debilis; *faible, infirme, sans force*. (*A. SS.*)

INDEBITARE. — Ære alieno obligare; *endetter*. (*Cap. C. M.*)—Indebitari, ære alieno premi; *être endetté, s'endetter*. (*Vet. Inst.*)

INDEBITATUS. — Ære alieno liberatus; *qui a payé ses dettes*. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

INDECENTIA.—Insufficientia; *insuffisance*. (A. 1287.)

INDECIMATUS. — Qui non pendit decimas; *qui ne paye pas la dîme*. (A. 1241.)

INDECISIM. — Dicitur de lite injudicata; *indécis*. (A. 1488.)

INDEFECTIBILITER. — Constanter; *constamment, sans dévier*. (*A. SS.*)

INDEFECTIVUS. — Qui non potest deficere, perpetuo duraturus; *qui ne peut périr*. (Gers.)

INDEFECTUS.—Non mutabilis, constans; *constant, invariable*. (S. Aug.)

INDEFESA.—Locus pascuus, ut DEFENSA.

INDEFESSIM. — Indefesse; *infatigablement*. (Sid.)

INDEFICIENS.—Qui nunquam deficit; *qui ne manque jamais, durable*. (Pass.)

INDELIBERATUS. — Dicitur de eo quod in sola deliberatione hæret et non perficitur; *indécis, irrésolu*. (*A. SS.*)

INDELITESCERE. — Ut *delitescere*. (*A. SS.*)

INDEMINUTE. — Minutatim; *insensiblement, par degrés, par parties*. (A. 726.)

INDEMNIS.—.—Insons, qui nullum fecit damnum; *innocent, qui n'a occasionné aucun dommage*. (Paul. Diac.)

INDEMNISARE.—Damnum præstare; *indemniser*. (A. 1526.)

INDEMPNITAS. — Damnum, detrimentum; *dommage, détriment, préjudice*. (*Ord. reg. Fr.*)

INDEMUTABILIS. — Immutabilis, constans; *invariable, immuable*. (Bald.)

INDENGENTIA — Pro *indigentia*. (*Ord. reg. Fr.*)

INDENTARE. — Occa dentata terram infringere; *fossoyer*. (*Vet. Gl.*)—Dente infringere; *mettre la dent dans quelque chose*. (Metaphorice, redarguere, verbis gravioribus appellare.)

INDENTATUS. — *Charta indentata*; *Vid.* INDENTURA et CHIROGRAPHUS

INDENTURA. — Scriptura conventionalis seu charta quæ idem continet, quasi parallela, et ab ea decisa in modum dentium ut pares esse et una confectæ videantur: ut si de rebus in iisdem contentis emergat controversia, ad contractus veritatem firmandam eædem indenturæ simul aptentur, et invicem sic collatas ex una eademque confectas charta esse appareat; *charte coupée en deux parties, dont les contractants emportaient chacun une moitié*. (Les deux moitiés ensemble devaient ne former qu'un même corps. C'était une précaution prise contre les faussaires.)

INDEPARATUS.—Imparatus; *non disposé, non prêt*. (Mart., *Anecd.*)

INDESTRUCTUS.— Integer, non destructus; *intact*. (Elmh.)

INDETERIORARE. — Deterius efficere; *détériorer*. (Mart., *Ampl. Col.*)

INDETERMINATE. — Indefinite; *d'une manière indéfinie*. (*St. Cad.*)

INDETERMINATUS. — Innumerabilis; *innombrable*. (Bart., *Gl.*)

INDETRECTABILIS. — Qui distrahi nequit; *qui ne peut être séparé, inséparable*. (Eug.)

INDEUCIA. — Inductus, suasio; *incitation, conseil*. (A. 1204.)

INDEVIABILIS. — A via nunquam aberrans; *qui ne dévie jamais du chemin*. (Molin.)

INDEVOTIO. — Neglectio divini cultus, irreligio; *indévotion, irréligion*. (Mart., *Col. Vet.*)—Malevolentia; *mauvais vouloir, malveillance*. (Calv.)

INDEX.—Horologius, index horarius, vel ipsa quæ horas sonitu indicat campanula; *aiguille* ou *cloche* ou *timbre d'horloge*. (*Reg. Mag.*)

INDICATOR.—Accusator; *accusateur, dénonciateur*. (*Leg. Long.*)

INDICATURA.—Æstimatio, pretium; *estimation, prix*. (S. XIII.)

INDICENDUS.—Qui dici non potest, ineffabilis; *indicible*. (*Vet. Gl.*)

INDICIALIS.—*Vid.* DIGITUS.

INDICIBILIS. — Ut INDICENDUS. (Joan. Sarisb.)

INDICIBILITER.— Modo indicibili; *Vid.* INDICIBILIS.

INDICIUM. — Specimen rei; *échantillon, montre*.

INDICTAMENTUM. — Anglis, accusatio duodecim ad minus inquisitorum juramento firmata; *accusation faite par au moins douze personnes et accompagnée du serment*

des délateurs; ol. *endictement.* — Delatio; *délation ordinaire.* (Pass.)

INDICTARE.—Accusare; *accuser;* ol. *endicter.* (Pass.)—Indicere; *montrer.* (A. 1312.)

INDICTATIO. — *Indictatio de viridi*, ap. Anglos, accusatio, delatio cujusvis delicti in viride lignum commissi, vel etiam multa pecuniaria quæ pro ejusmodi delicto exigitur. (A. 1091.)

INDICTIO. — Accusatio, delatio; *accusation.* (*Inst. Angl.*)—Annona, tributum, vectigal; *tribut, subside, impôt, aide.* (Pass.) —Latinis, numerus quindecim annorum; *indiction, période de quinze ans.* (Pass.) — Bannum, proclamatio ante nuptiarum benedictionem; *ban de mariage.* (A. 1248.)—Feria indicta; *foire, marché.* (*Not. Vet.*) — Diploma principis; *diplôme royal.* (Ap. D. Touss. *Diplom.*)—*Indictio pro anima*, donatio quævis quæ alicui ecclesiæ ea conditione fit ut pro donantis salute preces fundantur. (*G. Chr.*) — *Indictio statuta* : « Exitur ad processionem, venitur ad *statutam Indictionem* » (S. Gerard.), hoc est, ad locum indictum ac designatum, medio itinere, inter Ambianorum urbem et Corbeiam, ad quem processionaliter cum sacris reliquiis Ambianenses et Corbeienses convenire consueverant octavis Rogationum. (Hic locus hodieque *Indictum* dicitur, Gal. *Lendict.*)

INDICTOAUDIENS. — Immorigerus; *indocile, désobéissant, insoumis.* (*S. Iren. interp.*)

INDICTOR. — Qui jus habet *indicendi* de aliqua re. (A. 1469.)

INDICTUM. — Præceptum; *ordonnance, recommandation.* (W. Brit.) — Tributum; *taxe, impôt, aide.* (Pass.)—Nundinæ, feriæ indictæ, publicatæ, et locus ubi indicti nundinæ fiunt; *foires et fêtes annoncées à son de trompe, lieu où se tiennent ces foires.* (Pass.)—Bannum, proclamatio; *publication, ban.* (A. 1301.)—Citatio in jus; *assignation à un jour donné.* (A. 1402.)

INDICULUS.—Quævis epistola, sed præsertim ea qua quid præcipitur; *lettre, ordonnance en forme de lettre.* (Pass.)—Tabula cereo paschali affixa; *tablette que l'on suspendait au cierge pascal.* (Bed.)

INDICUS.—*Indicus color*, cæruleus; *couleur bleue.*

INDIESCENS. — *Indiescens dies*, dies incipiens, primum diluculum; *le point du jour.* (Ap. Lud.)

INDIFFERENTER.—Indistanter, sine dilatione, sine prolongatione; *sans délai.* (*Conc. Laod.*) — Promiscue, sine ulla exceptione; *indifféremment.* (A. 1268.)

INDIFFERENTIALITER. — Sine differentia, indistincte; *indistinctement.* (A. 1385.)

INDIFFICULTARI. — Difficultatibus impediri; *être contrarié, arrêté par des obstacles.* (*A. SS.*)

INDIFFICULTER. — Absque difficultate; *sans difficulté.* (Joan. VIII PP.)

INDIGENTIA. — Quidquid necessarium est ad vitam; *tout ce qui est nécessaire pour vivre.* (*Chr. Font.*)

INDIGERIÆ. — Naturæ necessaria. (Guid. Farf.)

INDIGNANTIA. — Pro *indignatio.*

INDIGNARE.—Indigne, indecenter agere; *agir, se conduire d'une manière inconvenante.* (Bar.)

INDIGNE. — Immerito; *sans raison, injustement.*

INDIGNUM. — Injustitia, molestia, damnum; *injustice, tracasserie, tort.* (A. 1233.)

INDIGRESSUS.—*Indigressa via*, per quam nemo digressus est, transivit; *chemin où nul n'est encore passé.* (*A. SS.*)

INDILATE. — Absque dilatione, statim; *sans délai, aussitôt.* (Fulc. Car.)

INDIMINUTUS. — Absque minutione, integer; *sans diminution, intact.* (*Script. rer. Fr.*)

INDIRIMENTUS. — Continuus, non interruptus; *continu, qui n'est pas interrompu.* (*Ann. Ben.*)

INDISACUM. — Instrumentum rusticum cum quo plantant vineas; *outil de vigneron.* (A. 1479.)

INDISCIPLINABILIS. — Indocilis; *indisciplinable.* (Mur.)

INDISCIPLINATIO. — Relaxatio a disciplina et a recta vivendi ratione; *relâchement de mœurs.* (Pos.)

INDISCIPLINATUS. — Disciplinæ expers, moribus dissolutus; *qui est de mœurs dissolues, qui vit dans l'inconduite.* (S. Cypr.)

INDISCIPLINOSUS. — Disciplinæ expers; *qui est sans retenue.* (*Ecclesiast.*)

INDISCISSE. — Generatim, indistincte; *en général, en bloc.* (S. XI.)

INDISCUSSUS. — Non examinatus; *qui n'a pas été discuté, examiné, indécis;* ol. *indiscus.* (Nic. I. PP.)

INDISGREGABILIS. — Individuus; *inséparable.* (*A. SS.*)

INDISPAR. — Inæqualis; *inégal.* (*A. St. Ben.*)

INDISPENSABILITER. — Necessario; *indispensablement.*

INDISPOSITIO. — *Indispositio temporis;* intemperies; *mauvais temps.* (S. XV.)

INDISPOSITUS. — Intestatus, qui sine testamento decedit; *intestat, qui meurt sans tester.* (*Vet. Gl.*) — Invaletudine affectus; *indisposé.* (S. Aug.)

INDISSIMILITER. — Simili modo; *de la même manière.* (*A. SS.*)

INDISTANTER. — Incunctanter, continue, indesinenter; *sans hésitation, sans retard, sans relâche, sans cesse.* (*A. SS.*)

INDISTEMPERATUS. — Intemperatus; *immodéré, désordonné.* (Jac. de Vitr.)

INDISTRINGIBILIS. — *Indistringibilis terra*, inculta et vacua; *terre non cultivée et déserte, friche.* (S. XII.)

INDITIALIS. — Qui indicat rei alicujus veritatem. (A. 943.)

INDITUS. — *Inditi pueri*, pueri monasterio *oblati; Vid.* OBLATI.

INDIVICABILITER. — Absque ulla divisione, indiscriminatim; *sans aucune distinction, indistinctement.* (A. 1342.)

INDIVISIO.—Opponitur *divisioni* seu par-

titioni hæreditatis paternæ; *indivision, action de ne pas diviser.* (A. 1247.)

INDIVISIUM.—Indivise, una, simul; *sans être séparés, ensemble.* (A. 1199.)

INDIVOLUS.—Qui per vim aliquid rapit; *voleur.* (A. 859.)

INDOLENTIA.—Pro *indoles.* (*A. SS.*)

INDOLETIA.—Carentia doloris; *absence de tout sentiment de douleur.* (Am.)

INDOLIS.—Adolescens, puer; *qui est dans la deuxième jeunesse, adolescent.* — Titulus principum, adolescentium maxime, honorarius; *titre honorifique qu'on donnait aux princes de la famille royale*: « Philippus primus claræ *indolis*, rex Francorum. »

INDOLORIA.—Pro *indolentia.* (Sid.)

INDOLORIUS.—Stupidus, carens dolore; *insensible à la douleur, stupéfié.* (*Vet. Gl.*)

INDOLUS. — Sincerus, probus; *honnête, vertueux, sincère.* (*Chartul. Landven.*)

INDOMINICALIS.—Idem q. DOMINICALIS. (A. 1137.)

INDOMINICATA.—Idem q. DOMINICATA. (A. 1158.)

INDOMINICATIO.—Idem q. DOMINICATIO. (A. 1239.)

INDOMINICATURA. — Dominium, proprietas, possessio; *seigneurie.* (*H. Med. Mon.*)

INDOMINICATUS. — Ad dominum pertinens, proprius, non datus in feudum; *ce qui appartient au seigneur, ce qu'il n'a pas donné en fief.* (Lob., *H. Brit.*)

INDOMITAS.— « Exinde vero, quos per *indomitatem* linguæ mole præsumpserat. » (Aim.)

INDORMITABILIS.—Qui non dormit seu dormire nequit; *celui qui ne dort pas ou ne peut pas dormir.* (*A. SS.*)

INDORMITUS. — Soporatus, torpore affectus; *endormi, assoupi.* (*A. SS.*)

INDORSARE. — Supra *dorsum* ponere; *mettre, charger sur le dos*; ol. *endorser.* (J. de J.)—Chartæ *dorsum* seu tergum, vel cujuscumque scripti partem aversam aut exteriorem inscribere; *écrire au dos d'un acte, l'endosser.* (Pass.)

INDORSATIO. — Executio citationis ap. Anglos; *exécution d'une assignation.* (Pass.)

INDORSATUS. — *Indorsatæ litteræ*, citationum brevia; *lettres de citation.* (Pass.)

INDOSSAMENTUM.—Actio *indorsandi*, id quod in chartæ dorso inscribitur; *endossement, action d'endosser, écriture mise au dos d'un acte.* (Pass.)

INDRICTO.—F. recta, Gal. *droit*, nisi legendi sit *indicto.* (Mart., *Amp. Col.*)

INDUBITANS. — Certus; *qui n'est pas douteux, certain.* (A. 863.)

INDUBITANTER.—Sine dubio; *indubitablement, sans aucun doute.* (*Cod. Th.*)

INDUBIUS. — Non dubius, indubitabilis; *indubitable, certain.* (A. 1217.)

INDUCERE.—Installare; *mettre au pilori.* (A. 1231.)—Abigere; *chasser.* (A. 1397.)—Caraxare, *Vid.* CARAXARE. (*Vet. Gl.*)

INDUCIÆ.—Jurisconsultis, procrastinationes, moræ et dilationes; *délais, ajournements, remises.*

INDUCIALIS.—Spectans inducias; *relatif aux trêves.* (*Vet. Gl.*)

INDUCIARE.—Differre per inducias, vel inducias facere et constituere; *prolonger au moyen de trêves, faire des trêves.*—Moras nectere, procrastinare, differre; *différer, ajourner, prendre terme et répit.*

INDUCIATUS. — Cui induciæ concessæ sunt; *celui qui a obtenu un délai, un ajournement.* (A. 1372.)

INDUCIUM.— Induciæ, intercapedo; *suspension, interruption, trêve.* (*A. SS.*)

INDUCTILIS. — *Inductilis porcus*, sus quæ porcellos *ducit* et nutrit; *truie qui mène et allaite sa progéniture.* (*Vet. Inst.*)

INDUCTIO. — Suasio qua quis inducitur ad aliquid faciendum; *excitation, engagement, conseil.* (Lud.) — Installatio, *Vid.* INDUCERE.

INDUCTITIUS.—Invectitius; *importé, introduit dans.* (*Vet. Gl.*)

INDUCTIVUS .— Qui inducit, excitat; *qui pousse, porte, excite à faire une chose.* (Ap. Rym.)

INDUCTOR. — Qui inducit; *instigateur.* (*Vet. Gl.*)

INDULCARE.—Dulce facere; *rendre doux.* (Tert.)

INDULCORARE. — Ead. notione. (Ap. Marten.)

INDULGENTIA.—Lex qua in imperatorum Romanorum quinquennalibus et decennalibus, leviorum criminum rei vinculis solvebantur; *loi par laquelle les empereurs amnistiaient tous les cinq ans et tous les dix ans les condamnés pour crimes légers.* (*Cod. Th.*)

INDULGIBILIS.—Pronus ad indulgendum; *indulgent.*

INDULSATUS. — *Indulsatus vino*, indulsus vino, inebriatus; *plein de vin, ivre.* (Ap. Lud.)

INDULTOR.—Qui indulget, parcit et non ulciscitur; *celui qui pardonne et qui ne se venge pas.* (*Conc. Hisp.*) — Qui indulget; *celui qui accorde, qui dispense de.* (Tert.)

INDULTUM.—Pontificis gratia de re quæ a jure communi aliena est; *indult.* (*Bul. Paul. IV PP.*)

INDUPERARE. — Pro *imperare*, præsertim ap. poetas.

INDUPERATOR.— Pro *imperator.*

INDUPLARE.—Duplicare; *doubler.* (Ap. OEf.)

INDURARE.—Ferre, pati; *endurer.* (*Cap. Car. C.*)

INDURATIO.—Durities animi, pertinacia qua quis peccare non desinit; *endurcissement, entêtement.* (S. Aug.)

INDURITIA.—Duritia, obstinatio; *persistance, obstination.* (Rym.)

INDUS.— Ut INDICUS. *Indus* color, cæruleus; *bleu.*

INDUSIAMEN.— Indumentum; *vêtement.* (J. de J.)

INDUSIARI. — « Indui vestibus, vel ornari. » (Pap.)

INDUSIARIUS.—Vestiarius; *celui qui habille.* (Id.)

INDUSTRIA.— Modus, ratio ; *moyen, manière.* (*G. Chr*.)

INDUSTRIALIS.—Ad *industriam* seu artem pertinens; *industriel.* (A. 1400.)

INDUSTRIARE.—Docere; *enseigner, apprendre.* (Pap.)

INDUSTRIOSE.—Artificiose, callide; *par ruse, par adresse, artificieusement.* (*Scrip. rer. Fr.*)

INDUSTRIS.—Industrius: «Cives in artibus *industres.*» (Mur.)

INDUTIARIUS.—Ut Indusiarius.

INEBRIVIATUS. — In *brevi* seu indiculo descriptus; *Vid.* Imbreviare. (Bern. Mon.)

INEDAX. — Qui parce edit; *qui mange peu.* (*Vet. Gl.*)

INEDIBILIS. — Non edulis, non esculentus; *qui n'est pas bon à manger, qui ne se mange pas.* (A. 1266.)

INEDICIBILIS.—Ineffabilis, qui edici nequit; *indicible.*(A. 1081.)

INEDIUS. — Jejunus; *qui est à jeun.* (*A. SS.*)

INEFFICAX —Qui nihil obtinuit; *qui n'a rien obtenu.* (*Ann. S. Vict. Mas.*)

INEFFIGIABILIS.—Qui fingi seu figurari nequit; *non susceptible de forme, immatériel.* (Tert.)

INEFFIGIATUS.— Non figuratus; *qui n'a pas de forme.* (Tert.)

INEFFRENATUS. — Non frenatus, effrenatus; *qui est sans frein.*(A. 1310.)

INEFFUGABILITER.— Sine effugio; *inévitablement.* (A. 583.)

INELEEMOSYNATUS.—Cui non est erogata eleemosyna; *à qui on n'a pas fait l'aumône.* (*A. SS. Ben.*)

INELIGIBILIS.—Qui ad aliquam dignitatem non potest eligi; *qui n'est pas éligible, qui ne peut pas être élu.* (*Bullar. Carmel.*)

INELIGIBILITAS. — Facultatis inopia ut quis ad dignitatem aliquam vel aliquod officium possit eligi, vel ab iis repulsa. (*St. S. Fl.*)

INELOQUAX. — Qui exprimi nequit; *inexprimable.* (Pass.)

INELOQUENS. — Non eloquens; *non éloquent.* (Lact.)

INELOQUIBILIS.— Qui dici, exprimi nequit; *inexprimable, ineffable.* (Lact.)

INELUIBILIS. — Qui deleri nequit; *qui ne peut être détruit, indélébile, ineffaçable.* (Lact.)

INEMBOSCATUS. — In insidiis positus; *placé en embuscade, embusqué.* (A. 1488.)

INEMENDABILIS. — *Inemendabile delictum*, quod emenda vel multa pecuniaria non eluitur, sed morte punitur, aut est in regis misericordia.

INEMERIBILIS.— Non emerendus; *qu'on ne peut obtenir.* (Tert.)

INENATABILIS. — Unde enatari nequit; *d'où l'on ne peut se sauver à la nage.* (Tert.)

INENGIUS. — Minor, qui nondum annos pubertatis attigit, aut nondum sui juris est; *mineur.* (*Chartul. S. Vand.*)

INENNIS. —Ead. notione. (*Spec. Sax.*)

INEPTITUDO. — Vitium; *défaut.* (A. 1303.) — Vox fori, circumstantiarum repugnantia cum quis scilicet crimine purgatur ex absentia. (A. 1341.) *Ineptitudo loci*, locus ad habitandum ineptus; *lieu impropre à être habité.* (*Bul. Carm.*)

INEPTUS. — Vitiosus; *qui a des défauts, vicieux.* (A. 1450.)

INERGUMENUS. — Pro *energumenus.* (Ord. Vit.)

INERTIA. — Morbi genus, torpedo; *engourdissement.* (*A. SS.*)

INESCATORIUM. — Illecebræ, invitamentum. (Joan. Par.)

INESCATUS. — Metaphorice pro *mortuus.*

INESSE. — Interesse vel esse in: « In cujus obsequio ego *infui.* » (Joan. Mon. Bob.)

INEVASIBILIS. — Unde evadere impossibile est; *d'où il est impossible de s'échapper.* (*A. SS.*)

INEVITABILIS. — Mortiferus; *mortel, qui cause la mort.* (S. xiii.)

INEVITABILITAS. — Id quo fit ut aliquid vitari non queat. (Ap. Duch.)

INEVITABILITER. — Ita ut nullus locus sit evadendi; *de manière qu'il n'y ait aucun moyen de salut.* (Ach. *Spic.*)

INEXAMINATUS. — Non examinatus; *qui n'a pas été examiné.* (*Script. rer. Fr.*)

INEXCEPTIONALITER. — Sine exceptione; *sans exception.*

INEXEMPLUM. — Incomparabilis, cujus nullum exstat exemplum, vel forte historia seu exemplis insculptis decoratus: « In circuitis laminis marmoreis ornavit (triclinium) atque marmoribus *inexemplis* stravit. » (*Vit. S. Leon. PP.*)

INEXIBILIS. — Cui exire non licet; *à qui il n'est pas permis de sortir.* (*Vet. Inst.*)

INEXPEDIBILIS. — Inextricabilis; *d'où l'on ne peut se tirer, inextricable.* (Mur.)

INEXPERIBILIS. — Inexpertus; *inexpérimenté, sans expérience.* (Orig.)

INEXPIABILITER. — Modo inexpiabili; *sans remède; d'une manière ineffaçable.* (*Script. rer. Fr.*)

INEXPLEBILITER. — Perseveranter, incessanter; *avec persévérance, constamment.* (*Vet. Gl.*)

INEXPLORATUS. — Non probatus; *qui n'est pas éprouvé.* (*Conc. Hisp.*)

INEXQUISITUS. — Totus, integer, vel potius per emptionem acquisitus; *tout entier ou bien, acquis par achat.* (*A. SS. Ben.*)

INEXSOLUBILIS. — Immensus; *immense.* (*Script. rer. Fr.*)

INFACTIBILIS. — Qui fieri nequit; *infaisable.* (*Vet. Conc.*)

INFACTUS. — Non factus; *qui n'a pas été fait.* (A. 1312.)

INFAIDARE.—Inimicitias exercere; *faire des guerres privées, chercher à venger une offense en portant la guerre sur les terres de l'offenseur. Vid.* Faida.

INFALANTER. — Certo, procul dubio; *certainement, avec certitude.* (*A. SS.*)— Sine fraude; *sans tromperie.* (A. 1481.)

INFALLIBILIS. — Qui in errorem non inducit; *qui n'induit pas en erreur, qui ne trompe pas.* (*Conc. Vet.*)

INFALLIBILITER. — Ut Infalanter. (*Const. Carmel.*)

INFALSARE. — Adulterare, scriptum alterare; *altérer un écrit, le falsifier.* (*A. SS.*)

INFAMARE. — Divulgare; *publier, rendre public.* (*A. SS.*) — Accusare, incriminare; *accuser, inculper.* (A. 1389.)

INFAMATORIUS. — Contumeliosus, injurius; *outrageux, injurieux, insultant.* (*A. SS.*)

INFAMIA.—Vituperium, probrum; *blâme, paroles injurieuses, outrages.* (Rath. Veron.) — Molestia, oppressio; *chagrin, tourment, peine.* (A. 1246.) — Accusatio; *accusation, incrimination.* (A. 1389.)

INFANCIO. — Nobilis ordinis inferioris apud Hispanos, seu potius idem q. apud Gallos scutifer; *noble de la basse noblesse, ou écuyer.*

INFANCIONA. — Uxor *infancionis. Vid.* Infancio.

INFANCIONIA.—Nobilitas; *noblesse, qualité de noble.* (*Ch. Hisp.*)

INFANS. — *Infantes* : 1° pueri symphoniaci; *les enfants de chœur* (*Ord. Rom.*); 2° liberi; *ceux qui sont nés du même père et de la même mère, les enfants* (A. 851); 3° filii regum apud Hispanos; *les infants, les fils du roi* (Pass.); 4° neophyti, recens baptizati; *les nouveaux baptisés.* (S. Zen.) *Infans aulæ*, puer honorarius; *page.* (*Mem. Cam. Comp. Par.*)

INFANTA. — Puella ex regia progenie oriunda, apud Hispanos; *infante.* (Pass.)

INFANTARE. — Infantium cibo alere, instar infantis nutrire; *nourrir comme un enfant.* (Tert.)

INFANTIA. — Species hydropisis. (*A. SS.*) — *Infantiæ;* infantiles lusus, nugæ; *jeux enfantins.* (*A. SS.*)

INFANTIALIS. — Ad *infantiam* pertinens, puerilis; *d'enfant, enfantin.* (*A. SS.*)

INFANTIOSUS. — Infantilis; *d'enfant, enfantin.* (J. de J.)

INFANTISSA. — Ut Infanta. (Pass.)

INFANTISSIMUS. — Ineloquentissimus. (Prud.)

INFANTULA. — Puella junior; *petite fille.* (*A. SS.*)

INFASCIARE. — *Fascia* obvolvere. (*A. SS.*)

INFATUATIO. — Fatuitas; *sottise.* (Bar.)

INFATUATUS. — Hebes, stultus, rebus suis male consulens; *sot, idiot, simple.* (Herim.) — Fatuus, sapore carens; *fade.* (*Script. rer. Fr.*)

INFAUSTITUDO. — Infortunium; *malheur, infortune.* (*A. SS.*)

INFAUSTUS. — Falsus; *faux, supposé.* (*Ord. reg. Fr.*)

INFEARE. — Pro Infeodare.

INFENSOR. — Accusator, aggressor, qui crimen aut delictum opponit; *accusateur.* (Aux.)

INFEODARE. — In *feudum* conferre; *donner en fief, inféoder.* (*G. Chr.*)

INFEOFAMENTUM. — Traditio vel acceptio in feudum; *action de donner ou de recevoir en fief;* ol. *inféodation.*

INFEOFARE. — Ut Infeodare.

INFERENDA. — Tributum quod fisco infertur; *le tribut porté au fisc.* (A. 829.)

INFERENDALIS. — Obnoxius inferendæ; *soumis à l'impôt. Vid.* Inferenda. (Pass.)

INFERENTIA. — Intolerantia. (Lamb. Ard.)

INFERETRARE. — *Feretro* inferre; *Vid.* Feretrum. (Lamb. Ard.)

INFERILIA. — Infernalia, subterranea; *les choses infernales, souterraines.* (*Vet. Gl.*)

INFERNALIS. — *Infernalis morbus*, idem q. *ignis infernus. Vid.* Ignis.

INFERNALITER. — Modo pernicioso, qui *inferni* pœnas secum trahat. (Mart., *Anecd.*)

INFERNUM. — Anus, podex. (Med. Sal.) — Purgatorium. (*Offert. Missæ pro defunctis.*)

INFERRARE. — In catenas, ferrum seu vincula conjicere; *mettre aux fers.* (A. 1302.)

INFERRATUS. — Ferro fixus; *fixé au moyen du fer.* (*H. Nem.*)—Incantatus, fascinatus; *enchanté, fasciné, ensorcelé.* (*Bibl. Cist.*)

INFERRIRE. — Pro *inferre.* (A. 692.)

INFERTILITAS. — Sterilitas; *stérilité.* (A. 1559.)

INFERTOR. — Dapifer, qui dapes affert; *officier chargé de diriger le service à la table royale, sénéchal.* (*Vet. Gl.*)

INFERTORIUM. — Vas quo aliquid infertur, sive thus ad thuribulum, vel dapes ad mensam; *vase portatif, navette, plat*, etc. (*Vet. Gl.*)

INFERTUM. — Vinum quod ad Missam affertur; *vin qui sert à célébrer les saints mystères.* (Isid.)

INFERTURIA. — Ead. notione. (A. 1016.)

INFESTARE. — Invadere, offendere; *attaquer, offenser.* (Pap.) — *Infestare se*, festinare, celerare; *se hâter, se presser.* (*A. SS.*)

INFESTINATIO. — Pro *infestatio.* (*Conc. Narb. a.* 791.)

INFESTUCARE.—Per *festucam* in possessionem mittere; *transmettre la propriété d'une chose par le symbole du fétu.* (A. 1300.)

INFESTUMINARE. — Mare latrocinando infestare; *écumer la mer.* (Laur.)

INFEUDARE. — Ut Infeodare. (Pass.)

INFEUDATIO. — Collatio in *feudum; inféodation, acte de donner en fief.* (A. 1348.)

INFFRENATUS.—*Freno* instructus; *muni d'un frein.* (*Ch. Carcas.*)

INFICERE. — Pro *inferre.* (*Interp. S. Iren.*)

INFICIARI. — Falsi criminis aliquem accusare; *accuser quelqu'un d'un crime qu'il n'a pas commis.* (Luc. Cal.)

INFICIATOR. — Accusator; *accusateur, celui qui accuse.* (Gr. Tur.)

INFICIATUS.—Infectus, corruptus; *gâté, corrompu.* (*A. SS.*)

INFICIENTIA.—Negligentia, incuria; *négligence, incurie.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INFIDARE.—Ut Infiduciare. (*Conc. Leg. A.* 1012.)

INFIDELIS.—Qui fidem Christo non habet,

vel regi dominove feudali quam juravit, non servat; *infidèle, celui qui ne croit pas en Jésus-Christ; félon, celui qui ne tient pas le serment qu'il a prêté à son seigneur.*

INFIDUCIARE.—In fiduciam seu pignus dare; *donner en nantissement, en gage.* (*Lex Long.*)

INFIGERE.—Inserere; *introduire dans.* (Pont. Mog.)

INFILARE. — Filo trajicere; *enfiler.* (*A. SS.*)—Filo seu fune colligare; *lier avec une corde ou avec du fil.* (Vig.)

INFILATURA. — *Infilatura ficuum*, series ficuum filo trajectarum; *chapelet de figues.* (*A. SS.*)

IN FINE.—Tandem; *enfin.* (Mart., *Anecd.*)

INFIRMARE.—Ægrotare, infirmum esse; *être malade.* (Agnel.)

INFIRMARIA. — Nosocomium, conclave infirmorum; *infirmerie.* (A. 1252.)—In Consuetudinibus Cluniacensibus a. 1301, *infirmariæ generales* idem q. *minutiones generales*, Gal. *saignées générales*, stata nimirum tempora, quibus sanguis monachis minuebatur, seu vena secabatur.—Ipsum *infirmarii* officium; *office d'infirmier.* (*Ep. Inn. III PP.*)

INFIRMARIUS. — Frater in monasteriis, cui cura infirmorum commissa est; *infirmier.*—*Infirmaria monialis;* quæ in monialium monasteriis infirmas curabat; *infirmière.* (A. 1249.)

INFIRMATORIA. — Nosocomium, ut INFIRMARIA.

INFIRMATORIUM. —Ead. notione.

INFIRMERIA. — Ead. notione.

INFIRMITAS.—Damnum, calamitas, pernicies; *dommage, tort, malheur, perte.* (A. 1401.)

INFIRMITATES.—Feminalia, subucula, aliave ejusmodi indumenta interiora, sic dicta vel quod pro *infirmitate* monachis concessa fuerint, vel quod iis infirma corporis seu pudenda tegerentur; *caleçons, bandes pour envelopper les jambes*, etc. (Bern. Mon.)

INFIRMITATUS.—Infirmus; *malade.* (*Chr. Th. Otterb.*)

INFIRMITORIUM.— Nosocomium, ut INFIRMARIA.

INFISCARE. — In fiscum redigere, confiscare; *confisquer.* (*Lex Al.*)

INFISTULATUS. — Morbo *fistula* dicto laborans; *Vid.* FISTULA.

INFITEOS. — Emphyteusis; *bail à long terme, emphytéose.* (A. 1033.)

INFLABELLARE. — Inspirare; *souffler, allumer en soufflant.* (Tert.)

INFLABILIS. — Qui potest inflare vel inflari (active enim sumitur et passive); *qui peut dilater ou être dilaté par l'air.* (Lact.)

INFLAMIA.— Inflammatio. (*Mir. Urb. V PP.*)

INFLAMINATUS. — Incensus, quasi *flamine* inspiratus. (*A. SS.*)

INFLATICUS.—Inflans: «*Inflatico* tumore turgescens.» (*A. SS.*)

INFLATURA. — Inflatio; *enflure.* (*Vit. Urb. V PP.*)

INFLEBILIS. — Idem q. INDEFLEBILIS.

INFLORARE.—Ornare, ditare; *orner, décorer.* (Ach., *Spic.*)

INFLUENTIA. — *Influentia aquarum*, inundatio; *débordement, inondation.* (*H. Nem.*)

INFLUOR.—Influxus; *influence.* (*A. SS.*)

INFOCARE. — Inflammare; *allumer, embraser.* (*A. SS.*)

INFODERARE. — Intus vesti pellem aut pannum villosum assuere; *fourrer, doubler un vêtement.* (A. 1333.)

INFODERATURA.—Pellis vel pannus villosus vesti assutus; *doublure d'habit, fourrure ou étoffe velue dont il est doublé.* (A. 1333.)

INFODITUS. — Infossus; *enfoui.* (*Tabul. Fossat.*)

INFOEDATIO.—Pro INFEUDATIO.

INFOEDERABILIS. — Implacabilis, inexorabilis; *qui ne peut être apaisé, implacable.* (*A. SS.*)

INFŒDERABILITER. — Implacabiliter, sine fœdere; *sans trêve ni merci.* (Pet. Dam.)

INFORCERE. — Munire, ut INFORTIARE. (S. XIII.)

INFORCIA.—Vis, violentia; *force.* (S. XIV.)

INFORCIAMENTUM.—Munitio; *fortification.* (A. 1265.)

INFORCIATUS. — *Inforciata moneta*, cujus materia purior erat minimeque adulterata; *monnaie d'excellent aloi.* (Pass.) — *Inforciatum rubrum*, spissius, minusque lucidum; *rouge foncé.* (*Act. ep. Cenom.*)

INFORESTARE. — In silvam convertere, ut AFFORESTARE. (A. 1245.)

INFORMARE. — Docere, monere; *prévenir, informer* (Lob., *H. Paris.*)—Inquirere; *enquérir, informer.* (Pass.)—*Informari*, edoceri, certum fieri; *être informé.* (Rym.)

INFORMATIO.—Inquisitio; *information, enquête.* (Pass.)

INFORMITAS. — Deformitas; *difformité, laideur, défaut.* (Jul. Tolet.)

INFORNARE.—Panem in furnum immittere, inducere; *enfourner.* (A. 1432.)

INFORRARE. — Pellitio instruere, ut INFODERARE. (*St. Pl.*)

INFORTIARE. — Munire; *fortifier.* (A. 1195.)—Securiorem facere; *assurer, garantir.* (A. 1234.)—Fortiare seu vim inferre; *forcer, faire violence;* ol. *inforser.* (A. 1385.) *Infortiare curiam*, eam competenti judicum numero munire; *renforcer la cour, porter les juges au nombre voulu.* (A. 1267.)

INFORTIATIO.—Ut INFORCIAMENTUM. (A. 1156.)

INFORTIATUM. — Pars una Digestorum juris; *la seconde partie du Digeste.*

INFORTIATUS.—In foro ecclesiastico, is in quem ultima monitio seu excommunicationis sententia lata est. (A. 1246.) *Infortiata moneta; Vid.* MONETA.

INFORTIFICATIO.— Opponitur *infortiationi.* (A. 1376.)

INFORTIS.—Pro *fortis.* (Carthwpl.)

INFORTUNARE.—Infortunatum reddere; *rendre malheureux.* (*Mis. Par.*)

INFORTUNIOSUS. — Infortunatus; *malheureux, infortuné.* (Guib.)

INFORTUNIUM. — Maleficium, scelus; *mauvaise action, crime, délit.* (*H. Nem.*)

INFRA.—*Infra breve*, brevi; *dans peu. Infra se*, quod Galli dicunt *à part soi, en soi-même.*

INFRACTOR. — Qui infringit, violat, destruit; *celui qui enfreint, viole, détruit.* (Ap. Mad.)

INFRACTURA. — Delictum, crimen vel quidquid leges infringit et contra eas fit; *toute infraction à la loi.* (*Ch. C. C.*) — Actio effringendi; *action d'enfreindre une loi d'y contrevenir.* (*Cap. C. C.*)

INFRAMISSIO. — Quidquid alicui possidendum assignatur et in ejus possessionem mittitur. (A. 1227.)

INFRAMITTERE. — Interponere; *entremettre.* (Rath. Ver.)

INFRAMURANEUS.—Intra muros urbis seu castri; *qui est en dedans des murs d'une ville ou d'un château.* (Gr. Tur.)

INFRANARES.—Mystax, superioris labri barba; *moustaches.* (Sid.)

INFRASIA. — Ornamenti species; *fraise.* (A. 1360.)

INFRAUDARE. — Defraudare; *frustrer, tromper, enlever par tromperie.* (*A. SS.*)

INFREQUENTATUS.—Infrequens, rarus; *rare, peu usité.* (Sid.)

INFRESCAYRARE. — Herbis recentibus vel arborum ramusculis locum refrigerare; *rafraîchir un lieu en le jonchant ou tapissant de verdure récemment cueillie.* (A. 1400.)

INFRIGDARE. — Refrigerare; *rafraîchir.* (Alex. Iatr.)

INFRIGIDARE. — Ead. notione. (*Chr. Mellic.*)

INFRIGIDATUS.—Frigefactus, rigens frigore; *refroidi, gelé.* (*A. SS.*)

INFRIXATURA.—Fimbria; *frange.* (*Ch. Sic.*)

INFRONITUS.— Ut INFRUNITUS. (*Vet. Gl.*)

INFRONTARE.—Terminari; *aboutir.* (A. 852.) *Infrontare sese*, opponere sese, quasi frontem fronti opponere; *se faire face, s'affronter.* (Isid.)

INFRONTATE. — Impudenter; *effrontément.* (Fulg.)

INFRONTATUS. — Impudens, absque fronte; *effronté, qui n'a pas de pudeur.* (*Conc. Ticin.*)

INFRONTOSUS. — Ead. notione. (*Rol. Pat.*)

INFRUCTIFER. — Qui non fert fructus; *qui ne porte pas de fruit, improductif.* (Pass.)

INFRUCTUARE. — Fructus, seu grana in terram mittere; *mettre le grain en terre, semer;* ol. *enfructuer, enfruiter.* (Pass.)

INFRUCTUS. — Ususfructus; *jouissance, usufruit.* (A. 1338.)

INFRUNITAS.—Dementia; *folie, démence.* (*A. SS.*)

INFRUNITUS. — Insanus; *insensé, déraisonnable.*

INFRUTECTUS. — Qui non fert fructus; *stérile, qui ne porte pas de fruits.* (*Chartul. S. Vict. Mas.*)

INFUCATE.— Absque fuco; *sincèrement.* (*G. Chr.*)

INFUCATUS. — Sincerus, sine fuco; *sincère, non fardé.*

INFUGARE.—In fugam agere, conjicere; *mettre en fuite.* (J. Bibl.)

INFULA.— Casula, planeta, vestis sacerdotalis; *chasuble, planète.* (Pass.) — Quivis pileus; *toute coiffure.* (*St. Aven.*)

INFULLONICATUS. — Rudis, impolitus; *grossier, impoli.* (*Vet. Gl.*)

INFUNDERE.—Fodere; *fouir.* (A. 1299.) —Fundere; *répandre.* (A. 1300.)

INFUNDITUS.—Equorum morbus qui accidit ex potatione superflua vel ex immoderato labore.

INFURCARE. — In furcam suspendere; *pendre, attacher au gibet.* (Rod. Tol.)

INFURORIARE. — In furorem efferare; *mettre en fureur.* (Duel. Mis.)

INFURIOSUS.—Furiosus; *qui est en fureur, furieux.* (Id.)

INFURNARE.—Ut INFORNARE. (Pass.)

INFUSARE.— Fuso involvere; *enfuseler.* (*Vet. Gl.*)

INFUSIDARIUM.—Cibi species, radicibus et leguminibus infusis vel etiam elixis constans.(Joan. Laud.)

INFUSIO.—Ut INFUNDITUS. (Pet. de Cresc.)

INFUSORIUM.—Vas quo oleum lucernis infunditur; *vase à col long et étroit pour introduire l'huile dans les lampes.* (W. Brit.) — Vas per quod projicitur ablutio calicis; *cuvette qui sert à jeter l'eau dont on a lavé le calice.* (Id.)

INFUSTITUS.—Ut INFUNDITUS.

INGADIARE. — Pignori dare; *engager, donner en gage.* (Mart.)

INGAGIARE.—Ead. notione. (A. 1274.)

INGAM.—Ut INGANNUM.

INGANGLA. —Species sagittæ; *espèce de trait.* (A. 1324.)

INGANNARE. — Decipere, fallere; *tromper;* ol. *engagner, enganner.* (Pass.)

INGANNUM.—Fraus; *ruse, tromperie;* ol. *engan.* (Pass.)

INGARDIATOR. — Custos; *garde, gardien.* (A. 1358.)

INGARRULA.—Pica; *pie.* (Mart., *Anecd.*)

INGAYNARE. — Inserere; *engainer.* (*H. Nem.*)

INGAZARE.— Oppignerare; *engager.* (*St. Val. Sern.*)

INGEGNERIUS.—Ut INGENIARIUS.

INGENIARE. — Per ingenium ac artem quidpiam excogitare; *imaginer, créer, inventer quelque chose;* ol. *engigner, engagner, enguiner, enguener*, etc. (Pass.) *Ingeniare urbem*, eam machinis bellicis oppugnare; *attaquer une ville avec des machines de guerre.* (Barth., *Gl.*)

INGENIARI.— Ingenium exercere, decipere; *user de ruse, de finesse, d'imagination, tromper;* ol. *exercer engin* ou *engigner*, etc. (Pass.)

INGENIARIUS.—Qui machinis bellicis et munitionibus conficiendis præest; *ingénieur, officier chargé de la construction et de la surveillance des engins de guerre.* (Pass.)

INGENIATOR.—Machinarum bellicarum confector; *constructeur de machines de guerre;* ol. *engigneur.* (A. 1336.)

INGENICULARI.—Genua flectere; *se mettre à genoux, s'agenouiller.* (W. Brit.)

INGENICULATIO.—Oratio cum genuflexione emissa; *prière faite à genoux.* (Adamn.)

INGENIOLUM. — Parvum ingenium; *petit engin.* (*Vet. Gl.*)

INGENIOSE.—Per fraudem; *frauduleusement, par ruse.* (A. 703.)

INGENIOSITAS. — Astutia, calliditas; *ruse, adresse.* (J. de J.)—Ars, artificium; *habileté.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INGENIOSIUS.—Machinarum bellicarum confector vel qui iis præest in bellis; *constructeur* ou *directeur de la construction des machines de guerre, ingénieur militaire.* (Alb. Mus.)

INGENITURA. — Sterilitas; *stérilité.* (*A. SS.*)

INGENITUS.—Prostratus; *prosterné.* (*A. SS.*)

INGENIUM.—Ars, machinatio, fraus; *ruse, finesse, subtilité, tromperie, fourberie;* ol. *engien, engin,* etc. (Pass.) — Machina bellica ingano et arte adinventa, constructa; *machine de guerre, engin.* (Pass.) — Instrumentum notarii; *acte de notaire, titre, charte.* (*Bul. Casin.*) — Ratio, causa; *motif, raison.* (Luitp.)—Rete aut hamus; *filet de pêche* ou *hameçon.* (*Ch. Angl.*) — Instrumentum nauticum trahendis navibus accommodatum: « Trahentes sagentiam cum uno bono *ingenio* perduxerunt eam in terram. » (*Mir. PP. Urbani V.*)— Res quævis quæ usui est: « Unam balistam fulistam suo *ingenio.*» (A. 1511.) « Quia molendina prædicta et alia *ingenia* constructa ad usum, » etc. (A. 1517.)

INGENIUS. — *Charta,* ut INGENIUM. (*Ch. Hisp.*)

INGENTER.— Multum, valde; *beaucoup, fortement.* (*A. SS.*)

INGENTIA. — Magnitudo, acerbitas. (*A. SS.*)

INGENTIFICUS. — Ingens, magnus, immanis; *grand, énorme, immense.* (G. Maur.)

INGENTIOR.—Major; *plus grand.* (*Gest. abb. S. G. Aut.*)

INGENTITUDO.—Crassitudo, amplitudo; *embonpoint, grosseur.* (Ach. *Spic.*)

INGENTUS.—Pro *ingens.* (*Chartul. S. Pet. Carn.*)

INGENUALIS. — *Vid.* MANSUS.

INGENUARE.— Manumittere, ingenuum facere; *affranchir.* (A. 1082.)

INGENUILIS.—Ingenuus; *qui est de condition libre.* (A. 791.)

INGENUITAS.—*Ingenui* status; *condition de l'homme libre.* (A. 881.)— Nobilitas, titulus honorarius concessus reginæ Angliæ; *noblesse.* (Greg. VII PP.) — Libertas servo data per manumissionem; *affranchissement, liberté.* (*Syn. Aurel.*) *Charta ingenuitatis,* qua servus in libertatem asseritur; *lettre, acte d'affranchissement.* (A. 803.)—Prædium liberum, mansus *ingenuilis; terre libre; Vid.* MANSUS. (A. 866.) — Immunitas, securitas; *exemption, sûreté.* (A. 1180.)

INGENUUS.— Liber, qui opponitur servo aut cuivis obnoxiæ conditionis; *homme libre, soit de naissance, soit par affranchissement.* (Pass.)

INGERSARE. — *Gersa* seu cerussa infuscare, illinire; *Vid.* GERSA

INGESTIRE. — *Ingestire se,* se ingerere; *s'offrir, se proposer.* (A. 1366.)

INGLANDARE. — Glandibus alere; *nourrir de glands* (Anast.)

INGLANDULA. — Inflatio glandularum gutturis seu tonsillarum; *enflure, gonflement des tonsilles.* (*A. SS.*)

INGLORIA. — Dedecus, ignobilitas; *déshonneur, ignominie, hônte.* (*Vet. Gl.*)

INGLORIATIO. — Ead. notione. (Dion. Cartus.)

INGLUVIES. — Morbi genus, tumor gutturis; *maladie de la gorge.* (*A. SS.*)

INGOMBERARE. — Impedire, obsidere; *empêcher, tenir serré, assiéger.* (*A. SS.*)

INGOTTATUS.—Laborans anthritide; *qui souffre de la goutte, goutteux.* (*A. SS.*)

INGRADUATUS. — Nullo gradu in jure donatus; *qui n'est pas gradué.* (A. 1379.)

INGRANARE.—Moletrinæ infundere; *mettre le grain dans le moulin;* ol. *engrener.* (A. 1238.)

INGRANATIS. — Rosa quæ pomi granati colorem refert, unde vocis *incarnat* apud Gallos etym.

INGRANDINARE.—Instar grandinis crebris flagellorum ictibus cædere; *cribler de coups, donner une grêle de coups.*

INGRANGIARE. —In grangia seu horreo recondere; *mettre en grange.* (A. 1451.)

INGRANGIATIO.—Locus granis recondendis assignatus; *lieu assigné pour l'emmagasinage des grains.* (Joan. Wheth.)

INGRASSATIO.— Grassatio, incursio; *attaque, incursion.* (*Scrip. rer. Fr.*)

INGRASSATUS. — Bonis abundans; *engraissé.* (Gual. Helm.)

INGRATES.—*Ingrates tauri,* id est incrassati; *taureaux engraissés.* (A. 1317.)

INGRATINARE. — Unguibus cutem carpere; *égratigner.* (A. 1204.)

INGRATITUDO.—Ira, indignatio, gratiæ et benevolentiæ amissio; *colère, irritation.* (Rym.)— Severitas; *sévérité, austérité.* (*Ch. Norm.*)

INGRATUITAS. — Officium grati animi. (A. 1477.)

INGRATUITUS.—Ingratus, molestus. (*A. SS.*)

INGRATUS.—Invitus; *malgré soi, contre son gré.* (A. 1357.)

INGRAVANTER. — Ingravate, lubenter; *de bon gré, de bon cœur.* (Ach. *Spic.*)

INGRAVARE. — Insculpere; *graver.* (Ap. Rym.)—Impetere, postulare; *demander, réclamer.* (A. 1422.)

INGREDI.—Inducere; *introduire, mener dans, faire entrer.* (*A. SS.*)

INGREDICIUM.—Ingressus; *entrée.* (*Chartul. S. Benig. Divion.*)

INGRESSARIUM.— Liber continens antiphonas quæ ad Missarum introitus a choro canuntur; *antiphonaire.* (A. 1019.)

INGRESSEA. — Reditus annui ex aliqua re provenientes; *revenu, produit, rente.*

INGRESSURIUM. — Ut INGRESSARIUM. (Ap. Mur.)

INGRESSUS. — Reditus annui ex aliqua re provenientes, ut fructus prædii, etc.; *Vid.* INGRESSEA.

INGROSSARE. — Luculentius scribere; *grossoyer* (quod de forinsibus instrumentis dici solet). — Italis, rem re permutare sub judicis auctoritate, qui factum instrumento publico approbat; *échanger une chose contre une autre par-devant le juge qui dresse acte des conventions.*

INGROSSARI. — Crassum fieri, inflari, tumescere; *enfler.* (*A. SS.*)

INGROSSATIO. — Mutatio; *échange*; *Vid.* INGROSSARE.

INGROSSATOR. — Monopola qui, ad annonam carius vendendam, quantum potest in suas manus congerit; *accapareur.* (Cowel.) — Qui instrumenta forensia et contractus in membranis majori charactere exarat et redigit; *grossoyeur, celui qui fait la grosse d'un acte.* (Ap. Spelm.)

INGROXAMENTUM. — Permutatio; *échange.* (A. 1225.)

INGRUENTIA. — Irruptio, impetus; *attaque, choc.* (*Bart. Gl.*)

INGUADIARE. — Oppignerare; *engager.* (*Vet. Gl.*) *Inguadiare se alteri*, se ei dedere pignoris loco, eique servire; *engager sa personne, se mettre à la disposition de son créancier.*

INGUAGIARE. — Ead. notione. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

INGUAYNARE. — Ut INGAYNARE. (*H. Nem.*)

INGUAZIATIO. — Pignoris obligatio; *engagement.* (A. 1082.)

INGUICHIATUS. — Vox venatica, dicitur de cornu cingulis suis ornato; *enguiché, garni de ses cordons ordinaires, en parlant du cor.* (A. 1301.)

INHABILIS. — Infirmus, incommodus; *faible, débilité.*

INHABILITARE. — Inhabilem et incapacem declarare; *déclarer incapable de..., inhabile à...* (A. 1394.)

INHABITABILIS. — *Inhabitabilis terra*, quæ est sine habitatore; *terre inhabitée.* (*Tab. S. Alb. And.*)

INHÆSITABILITER. — Sine ulla hæsitatione; *sans hésitation.* (A. 1394.)

INHANITUS. — Oppressus, ad nihilum redactus; *anéanti.* (*H. Nem.*)

INHERBARE. — Veneficis potionibus vitam vel mentem auferre; *empoisonner*; ol. *herbaire.* (Lamb. Ard.)

INHEREDARE. — In possessionem mittere; *mettre en possession, investir.* (A. 1326.)

INHEREDITARE. — Ead. notione. (A. 1292.)

INHERMUS. — Incultus, ut EREMUS. (A. 1411.)

INHERTUS. — Pro *inhæsus.* (*Ord. reg. Fr.*)

INHIATIO. — Desiderium. (A. 1017.)

INHIBITORIUS. — *Inhibitoriæ litteræ*, *Vid.* LITTERÆ.

INHOC. — Apud Anglos quædam terræ arabilis portio sepibus aut quovis alio modo clausa; *enclos.*

INHOERITARE. — Pro INHABITARE. (Rym.)

INHONESTAS. — Dedecus; *déshonneur, honte, opprobre.* (Tert.)

INHONESTITAS. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

INHONORABILIS. — Contemptus; *méprisé.* (Tert.)

INHONORARE. — Probro afficere, infamiæ notam infligere; *déshonorer.* (Dec. Tass.)

INHONORATIO. — Probrum, ignominia; *honte, déshonneur.* (*Cap. C. M.*) — Damnum; *dommage, perte, tort.* (A. 888.)

INHONORIFICARE. — Ut INHONORARE. (*Leg. Alem.*)

INHORMIS. — Pro INNORMIS.

INHUMANATIO. — Christi incarnatio; *l'Incarnation du Christ.* (Facund. Herm.)

INIDONEITAS. — Imperitia, inscitia; *incapacité.* (Ach. *Spic.*)

INIMICABILITER. — Hostiliter; *en ennemi, hostilement.*

INIMICALIS. — Inimicus, adversarius; *qui est ennemi, opposé, adversaire.* (Sid.)

INIMICARE. — Inimice agere; *agir en ennemi.* (Wic.)

INIMICATOR. — Ut INIMICALIS.

INIMICATUS. — Ead. notione. (Mur.)

INIMICIALITER. — Ut INIMICABILITER.

INIMICITIARE. — Inimicitias gerere; *être l'ennemi de quelqu'un.* (*Chr. Valt.*)

INIMICUS. — Diabolus, hostis generis humani; *le démon.* (Pass.) — Qui ob delictum aliquod inimicitiam domini sui incurrit; *vassal qui encourt l'inimitié de son seigneur.*

ININITIATUS. — Absque initio; *qui n'a pas eu de commencement.* (Claud. Mam.)

INIQUUS. — Diabolus; *le démon.* (Comm.) *Iniquus morbus*, sacer ignis, erpeta. (*A. SS.*)

INIRE. — Emere, per emptionem acquirere; *acheter.* (A. 1239.)

INITALICATUS. — Italus factus; *italianisé.*

INITIARE. — Incipere; *commencer.* (Anast.) — Baptismum dare; *baptiser.* (S. IX.)

INITIARIUM. — Infantia; *enfance.* (*Vet. Gl.*)

INITIATOR. — Auctor, qui incipit; *inventeur, celui qui commence à faire une chose.* (*Vet. Gl.*)

INITIATRIX. — Quæ est initium et origo : « Omnium virtutum fides *initiatrix.* » (Rudb.)

INJOQUARE. — Jocalia seu monilia dare.

INJUNCTIO. — Jussio, mandatum; *injonction.* (*Conc. Hisp.*)

INJUNGERE. — *Injungere antiphonam*, præcanere; *entonner.* (Pet. Diac.)

INJURARE. — Jus exercere, seu judicio dato judicatum exsequi, vel per judicium compellere. (A. 1174.)

INJURIA.—Jus, jurisdictio; *justice, juridiction.* (A. 1025.)

INJURIARE. — Conviciari, injuriam inferre; *injurier.* — Contradicere, infirmare; *infirmer, réfuter, contredire.* (*Chartul. Cels.*) — Jus exercere, etc., ut INJURARE. (S. XI.)

NJURIARI. — Injuriam seu damnum inferre; *faire du tort.* (*Bul. Honor. III PP.*) — Pati, ægrotare; *être malade, souffrir.* (*A. SS.*)

INJURIATOR. — Qui facit injustitiam; *celui qui commet une injustice, qui fait du tort.* (A. 1242.)

INLABORARE. — Pro *adlaborare.* (*Script. rer. Fr.*)

INLATERARE. — Ad latus esse; *être à côté, se toucher* (dicitur de locis contiguis et collateralibus in ch. a. 996.)

INLATIO. — In Missali Mozarabico, *præstatio* in Missa, forte ob donorum inlationem seu hostiæ oblationem : προσκομιδή Græcis.

INLETHALIS. — Immortalis; *qui ne meurt pas, immortel.* (Isid.)

INLEVITAS. — Ponderositas, gravitas; *poids.* (*A. SS.*)

INLEX. — Illex; *séducteur.* (*A. SS.*)

INLICITATIO. — Illicium, illectatio; *séduction, charme, appât.* (A. 567.)

INLICITER. — Contra fas et jus; *contre le droit*

INLIGARE. — « Inter præfatos reges pura et simplex est in Dei nomine concordia *inligata.* » (Greg. Tur.); id est pacto firmata, sacramento sancita et *ligata.*

INLIQUIRI. — Irrorare, liquide illabi; *couler dans, couler vers, comme une pluie.* (Symm.)

INLOCALITER. — Locum non occupando; *sans occuper la place.* (*Conc. Hisp.*)

INLOQUIUM. — Pro ALLOQUIUM.

INLUSTER. — Pro ILLUSTER.

INMAGISTRATUS. — In honore positus. (*Vet. Gl.*)

INMEMORATUS. — Memoriam excedens. (*H. Nem.*)

INMITRIATUS. — Mitra redimitus, ad summum pontificatum evectus; *élevé au pontificat.* (Ot. Mor.)

NMULARE. — In *mulionem* seu acervum cogere; *mettre en meule, en tas.* (A. 1280.)

INNASCIBILIS. — Qui nasci non potest; *qui ne peut être créé.* (Tert.)

INNATURALIS. — Non naturalis, contra naturam; *qui n'est pas naturel.* (Elmh.)

INNATUS. — Proprius, genuinus; *naturel, original :* « *Innatum idioma.* » (*Spec. Sax.*)

INNIHILARI. — Pro ANNIHILARI.

INNEGALITER. — Inæqualiter; *inégalement, d'une manière inégale.* (Rath.)

INNITARI. — Pro *inecti.* (A. 1261.)

INNO. — Ahenum quo ad sal conficiendum utuntur; *bassine où l'on purifie le sel.*

INNOBILIS. — Opponitur nobili; *roturier.* (*Ordin. reg. Fr.*)

INNOCENS. — Stolidus, rusticus; *sot, niais, grossier.* (S. Hier.) — Liber seu collectio juris Pontificii sub auctoritate Innocentii III digesta, unde nomen.— *Innocens chori*, puer chori minister; *enfant de chœur.* (A. 1484.)

INNOCENTIÆ. — Argumenta quibus *innocens* quis probatur; *arguments au moyen desquels on prouve l'innocence d'un accusé.* (A. 1362.)

INNODARE. — Innectere, vincire, ligare; *lier, attacher;* « Vinculis anathematicis *ligare,* » passim in chartis.

INNODATUS. — Ligatus; *lié.* (*Vet. Gl.*) — Ornatus, indutus; *orné, vêtu.* (*A. SS.*)

INNORMARE. — Ad *normam* reducere; *ramener à la règle.* (Amal.)

INNORMIS.— Enormis, immensus; *énorme, immense.* (Conc. Hisp.)

INNORMITAS. — Enormitas, immensitas; *immensité, énormité.*

INNORMITER.—Enormi, immenso modo; *énormément.* (*A. SS.*)

INNOTABILIS. — Qui non notatur, immunis; *qui ne se marque pas, exempt.* (Bal. *Cap.*)

INNOTARE. — Notum facere; *faire savoir.* (A. 1055.)

INNOTESCENTIA. — *Innotescentia litteralis*, litteræ quibus quis in jus vocatur; *assignation en justice.* (*Leg. Pol.*)

INNOTESCERE. — Significare, notum facere; *faire connaître, signifier, notifier.* (S. Aug.)

INNOTUS. — Qui ignorat; *qui ne sait pas.*

INNOVATURA. — Innovatio census, tributi; *renouvellement, changement d'impôt, de taxe.* (Gr. Tur.)

INNOXIARE. — Innocentem reddere, noxa et culpa liberare, purgare; *absoudre, innocenter.* (Dromp.)

INNUBÆ. — Virgines Deo dicatæ; *religieuses.* (*Ch. C. M.*)

INNUMEROSITAS. — Multitudo innumera; *foule immense.* (*Syn. Hyb.*)

INNUMEROSUS. — Innumerabilis, innumerus; *innombrable.* (*A. SS.*)

INNUOSUS. — F. prohibitus? (A. 1180.)

INNUPTUS. — Qui non matrimonio conjunctus est; *célibataire.* (*Vet. Gl.*)

INOBAUDIENTIA. — Non obedientia; *désobéissance.* (Tert.)

INOBAUDIRE. — Non obedire; *désobéir.* (Tert.)

INOBEDIENTER. — Non obedienter; *sans obéir.* (S. Aug.)

INOBLIGARE. — Obligare, obligatum seu captivum retinere; *lier, attacher, retenir lié ou prisonnier.* (*A. SS.*)

INOBSECRABILIS. — Qui *obsecrationibus* seu precibus non movetur; *qui ne se laisse pas toucher par les prières.* (S. Pac.)

INOBVIARE. — Opponere, contradicere. (A. 901.)

INOFFICIALITAS. — Absentia ab Officiis divinis; *non présence aux Offices divins.* (Mart.)

INOFFICIARE. — Divina Officia peragere, interdum negligere; *célébrer l'Office divin, négliger de le célébrer.* (Hon. Aug.)

INOFFICIATUS. — *Inofficiata capella*, in

qua non fit Officium divinum; *chapelle abandonnée, où l'on ne célèbre pas l'Office divin.* (A. 1278.)

INOFFICIOSITAS. — Quod obstare posset et officere. (A. 1369.)

INOFFICIOSUS. — In alterius damnum factus; *fait au détriment d'autrui.* (A. 1391.)

INOLEARE. — Oleo seu chrismate perfundere; *arroser d'huile ou de saint-chrême.* (*Pontifical. eccl. Sen.*)

INOLITUS. — Insuetus, naturalis; *accoutumé, naturel.* (J. de J.)

INOLLARE. — In ollam mittere; *mettre dans un pot.* (Ap. Pez.)

INOMELUM. — Ut ŒNOMELUM.

INOPERABILIS. — Mendose pro INOPINABILIS. (*G. Chr.*)

INOPERARE. — Operam locare, facere. (*Pol. S. Rem. Rem.*)

INOPERATUS. — Iners, segnis; *oisif, paresseux, inactif, incapable.* (Tert.)

INOPEROSUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

INOPINABILITER. — Inopinato, repente; *inopinément, tout à coup.* (A. 1261.)

INOPINARI. — Ignorare; *ne pas savoir.* (Gr. Tur.)

INOPORTUNITAS. — Pro *Importunitas.* (A. 1334.)

INOPPIDATUS. — Oppido privatus; *qui n'a pas de ville.* (Sid.)

INORARE. — Os instruere; *couronner le bord*, d'une coupe, par ex. (Tert.)

INORDINABILITER. — Sine ordine vel norma; *sans ordre, ni règle.* (Bal.)

INORDINALITER. — Ead. notione. (Cœl. Aurel.)

INORDINARE. — Ordinare; *mettre en ordre, ranger.* (*Conc. Hisp.*)

INORDINARIUS. — Qui alterius ordinationes seu jussa promulgat; *qui publie, qui annonce les ordres d'un autre.* (*Ann. Præm.*)

INORDINATUS. — *Ordini* seu regulæ repugnans; *récalcitrant, insoumis.* — Ap. Wisig. qui non facto testamento decedebat; *intestat.*

INORNARE. — Ornare; *décorer, parer.* (Tert.)

INOSCLARE. — Osculari, donationem propter nuptias osculo firmare; *Vid.* OSCULUM. (A. 1372.)

INOVARE. — Renovare, iterum concedere; *accorder de nouveau, renouveler une concession.* (A. 1350.)

INP. — *Vid.* IMP.

INPALAM. — Pro *palam*, nude. (Ratb. ep. Nov.)

INPALPILIS. — Qui *palpari* nequit; *qui ne peut pas être touché.* (*Script. rer. Fr.*)

INPENARE. — Pennis instruere; *garnir de plumes;* ol. *empenner.* (*H. Nem.*)

INPERDIBILIS. — Qui *perdi* nequit; *qui ne peut se perdre.* (*A. SS.*)

INPLENIUM. — Plurimum. (*A. SS.*)

INPOSTMODUM. — Deinceps, in posterum; *dans la suite.* (*Cap. C. M.*)

INPRÆJUDICIALITER. — Absque præjudicio; *sans préjudice.* (Ap. OEf.)

INPRÆMEDITATUS. — Non præmeditatus, ex tempore; *sans préparation, à l'instant.* (*A. SS.*)

INPRÆTERMISSE. — Continue, sine intermissione; *continuement, sans interruption.* (*A. SS.*)

INPRÆVOCABILIS. — Qui præfocari nequit (dicitur de crimine quod reus tacere nescit); *qui ne veut être étouffé.* (*Script. rer. Fr.*)

INPREZA. — Societas fœdere confirmata ad opus aliquod aggrediendum; *association, société.* (*H. Nem.*)

INPRIMITUS. — Pro primitus; *pour la première fois, d'abord.* (Bal. *Form.*)

INPRISIONNARE. — Ut PRISIONARE.

INPRO. — Loco vocis *pro.*

INPROMERE. — Culpare; *reprendre, désapprouver.* (*Vet. Gl.*)

INQUA. — *Vid.* INCA.

INQUADRUS. — Quadratus · *carré.* (*Ap. Eccard.*)

INQUÆSTA. — Inquisitio; *enquête.* (Pass.)

INQUASSABILIS. — Qui cuti non potest, inconcussus; *ferme, inébranlable.* (Archit.)

INQUASSATUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

INQUASSIBILIS. — Qui quassari non potest, seu infringi.

INQUASSIBILITER. — Inconcusse; *d'une manière ferme, inébranlable.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INQUESTA. — Inquisitio judiciaria, et quod propter inquestam domino vel judici solvitur; *enquête judiciaire, et droit que perçoit le seigneur ou le juge pour chaque enquête.* (A. 1527.)

INQUESTARE. — Inquirere, interrogare; *informer, interroger, demander;* ol. *enquerrer.* (A. 1391.)

INQUESTICIO. — Ut INQUISITIO. (*Ord. reg. Fr.*)

INQUESTIO. — Ead. notione. (*Lex Sal.*)

INQUESTUS. — Testis, ut videtur, qui in *inquesta* audiendus profertur; *témoin que l'on entend dans une enquête.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*) — Pro *inquisitus; recherché.* (A. 1242.)

INQUIES. — Strepitus, turba; *bruit, trouble.* (*A. SS.*)

INQUIESCERE. — Quiescere; *se reposer.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

INQUIETARE. — Molestare, turbare; *inquiéter, troubler, molester.* (Sug.)

INQUIETAS. — Molestia, vexatio; *vexation, tracasserie.* (A. 779.)

INQUIETATIO. — Ead. notione. (A. 741.)

INQUIETATOR. — Qui inquietat, turbat, molestus est; *celui qui trouble, tracasse, vexe.* (Tert.)

INQUIETUDO. — Ut INQUIETAS. (A. 1008.)

INQUILINA. — Quæ alicubi habitat, instar *inquilini; celle qui habite provisoirement un lieu, locataire, fermière, habitante passagère.* — Anima *inquilina* est carnis ap. Tertul.

INQUILINATUS. — Habitatio inquilini; *séjour dans une maison louée, habitation de locataire.* (Tert.)

INQUIRERE. — Perquirere; *enquérir, re-*

chercher. (*Leg. Long.*) — Litem instruere; *instruire un procès.* (A. 1079.)

INQUISIMENTUM.—Acquisitum ære proprio; *ce qu'on a acheté avec son propre argent.* (A. 1160.)

INQUISITIO.—Tributum, exactio publica, *quæsta*, vel quod ab *inquisitoribus* indicebatur et exigebatur; *taxe, aide, impôt.* —Lis, causa: *procès, cause.* (A. 1079.)

INQUISITIONALIS. — Qui ad inquestam spectat; *d'enquête, relatif à une enquête.* — « Articuli » seu « tituli *inquisitionales;* » *les articles d'une enquête.* (A. 1376, 1501.)

INQUISITOR. — Qui a rege in provincias delegatur de tributis aliisve rebus cogniturus; *enquêteur, commissaire envoyé par le prince dans les provinces pour surveiller la levée des impôts, ou remplir quelque autre fonction.* (Pass.) *Inquisitor fidei*, is cui hæresim inquirendi cura incumbit; *inquisiteur de la foi.* (Pass.)

INQUISITORIA. — *Inquisitoria fidei*, inquisitorum fidei sententia; *jugement prononcé par les inquisiteurs.* (A. 1482.)

INR. —*Vid.* cum IRR.

INRATIONABILITER. — Sine ratione, injuste; *sans motif, injustement.* (Tert.)

INRAZELLARE.—Navi vehere, ut DERAZELLARE. (A. 1321.)

INRECISSUS.—Non rescissus, confirmatus; *maintenu, confirmé, approuvé.* (Ap. Mab., *Annal.*)

INREFERTIBILIS.—Qui referciri seu reperiri non potest; *qui ne peut être rempli.* (*A. SS.*)

INREGISTRARE. — In *registra* referre; *transporter sur les registres, enregistrer.*

INRELIGIOSITAS. — Perjurium ad sanctorum reliquias; *action de ne pas tenir un serment fait sur les reliques des saints.* (*A. SS.*)

INREMEDIABILITER.—Modo irremediabili; *sans remède.*

INREMORSUS.— Qui refelli non potest; *qui ne peut être réfuté, démenti.* (Ap. Ach., *Spic.*)

INREPTIO. — Pro *irruptio.* (*Cap. C. C.*)

INRESPIRABILIS.—Ubi respirari non potest; *où l'on ne peut respirer.* (Tert.)

INRESURGIBILIS.—Unde quis non potest resurgere: *d'où personne ne peut se relever.* (S. XII.)

INRIGATIO.—*Inrigatio mensuræ*, quod mensuræ superadditur et quasi conspergitur. (A. 1497.)

INROTARE. — Rotæ supplicio punire; *rouer.*

INROTULARE.—In *rotulum* seu acta referre; *inscrire, enregistrer, comprendre dans un rôle;* ol. *enrotuler.* (A. 1218.)

INROTULATIO.—Relatio in rotulum; *action d'inscrire sur un rôle.* (A. 1218.)

INRUBIDUS. — Impudens, inverecundus; *sans pudeur, effronté.* (*A. SS.*)

INSABATATI.—Ut SABATATI.

INSACCARE. — In *saccum* mittere; *ensacher.* (A. 1341.)

INSACRAMENTARE.—Sacramento et jurejurando firmare; *corroborer une chose par la prestation du serment.* (*Gest. Abb. Lob.*)

INSAISINARE. — In possessionem mittere; *mettre en possession;* ol. *ensaisiner.* (Pass.) — *Insaisinare se*, in possessionem venire; *se mettre en possession;* ol. *ensaisir.* (Pass.)

INSAISIRE.—Ead. notione. (Pass.)

INSALATA. — Acetaria, oluscula sale, oleo et aceto condita; *salade.* (*A. SS.*)

INSALATIUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

INSALSATUS.—Insulsus, nullo sale conditus; *non salé.* (Mart.)

INSANIOSE. — Insane; *follement.* (*Cons. Norm.*)

INSANIRI.—Insanum haberi; *passer pour fou, être regardé comme insensé.* (*A. SS.*)

INSANUS. — Male sanus, valetudinarius; *mal sain, malade.* (Pass.)

INSCALARE. — Murum scalis admovere vel scalis muro admotis locum ingredi; *escalader un mur, une place;* ol. *écheler.* (Knyg.) —Scalam quæ criminis pœna erat ascendere; *Vid.* SCALA. (A. 1358.)

INSCELESTUS.—Sceleris purus; *innocent du crime.* (Ben. abb. Petrop.)

INSCIOLUS. — Ignarus; *qui ne sait pas.* (Guid.)

INSCIUS.—Ignotus; *inconnu.* (*A. SS.*)

INSCONTRUM. — Commutatio mutua; *contre-échange.* (Ap. Mur.)

INSCRIBERE.—Accusare; *accuser, mettre en accusation.* (*Conc. Autis.*) — Assignare, addicere; *attribuer, assigner, adjuger une chose à quelqu'un.* (*Leg. Pol.*)

INSCRIPTIO.—Accusatio; *accusation, délation.* (*Lex Burg.*) — Documentum donationis; *acte, titre de donation.* (A. 800.) — Terminus, finis; *borne, limite.* (Pass.) — *Falsæ inscriptiones*, « Phylacteria aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus aut aliis pestibus adjuvare putant. » (*Ch. Car. M.*)

INSCRIPTUM.—*Donationis documentum*, ut INSCRIPTIO. (*Ann. Ben.*)

INSCRIPTUS.—Non scriptus; *qui n'est pas écrit.* (*Vet. Gl.*)

INSCUM.—Una, simul; *ensemble, en même temps.* (A. 1277.)

INSECURITAS.—Periculum; *danger, absence de sécurité.* (Mart.)

INSECUTIO.—Persecutio; *action de poursuivre.* (*Vet. Gl.*)

INSEDUCIBILITER. — Sine deceptione; *sans tromperie.*

INSELLAMENTUM. — Instratum sellæ; *housse de selle.* (*Tab. eccl. Grat.*)

INSELLARE.—Ephippio seu sella equum vel mulam instruere; *seller un cheval ou une mule.* (*Ch. Niv.*)

INSENSIBILIS.—Expers sensu; *insensible, non doué de sens.* (Lact.)

INSENSIBILITAS. — Stupor vel durities animi; *insensibilité.* (A. 1484.)

INSENSIS. — Sine sensu, ut INSENSIBILIS. (*Vet. Gl.*)

INSENSUALIS. — Carens sensu; *non doué de sens.* (Cass.)

INSENSUALITAS. — Privatio sensus; *in-*

sensibilité, privation, absence de sens. (Bal., Mis.)

INSENSURA. — Thuribulum; encensoir. (A. 1415.)

INSERARE. — Sub sera claudere; mettre sous clé, enfermer. — Inserere; introduire.

INSERATIO. — Implicatio.; insertion.

INSERATUS. — Cera imbutus, ut ENSERATUS.

INSERCULARE. — Inserere, inoculare; introduire. (Mur.)

INSERENARE. — Lucem dare; donner de la clarté, faire clair; ol. esclardir. (Vet. Gl.)

INSERTATUM. — Surculus insititius; rameau, arbrisseau enté. (Mur.)

INSERTORIUM. — Lorum quo scutum apprehenditur; courroie fixée dans l'intérieur du bouclier pour en faciliter la manœuvre. (Amal.) — Seminarium, ubi arbores inseruntur; pépinière. (Isid.)

INSERVIRE. — In servitutem revocare, servitia exigere; réduire à la condition des serfs, exiger de quelqu'un les prestations dues par les serfs.

INSIBILIS. — Rudis, rusticus, imperitus. (Sim. Dun.)

INSIDIA. — Pyxis, capsula; boîte. (A. 1516.)

INSIDIÆ. — Excubiæ; garde, guet. (Flet.)

INSIDIARE. — Insidias struere; dresser des piéges. (Form. Vet.)

INSIGILLARE. — Idem q. SIGILLARE.

INSIGNA. — Vexillum; bannière, enseigne. (Ap. Mur.)

INSIGNARE. — Indicare, quasi signo ostendere; montrer, enseigner. (Vet. Gl.) — Instruere, munire; garnir, fortifier. (St. Tornac.)

INSIGNARIUS. — Idem q. INSIGNIARIUS.

INSIGNE. — Vexillum; bannière. (Leo Ost.) — Sagum militare armis et insignibus distinctum illius cujus est; cotte d'armes. (Thwrocz.) — Sigillum; sceau. (A. 1003.)

INSIGNIARIUS. — Scutifer; écuyer. (Vet. Gl.)

INSIGNITAS. — Celebritas, dignitas, immunitas; renommée, considération, mérite, exemption. (A. 1385.)

INSIGNIUM. — Signum; marque, signe. (Suen.) — Miraculum; miracle. (Chr. episc. Met.)

INSIGNIUS. — Pro insignis. (H. Nem.)

INSIGNUM. — Vexillum; enseigne, bannière. (Rol. Pat.)

INSILIARIUS. — Pravus consiliarius; mauvais conseiller. (A. 885.)

INSILIUM. — Malum et pravum consilium; mauvais conseil. (A. 1003.)

INSIMUL. — Pro simul. (Ch. Car. C.)

INSIMULATOR. — Accusator; dénonciateur, accusateur. (Pac.)

INSINCERE. — Non sincere; non sincèrement. (A. SS.)

INSINUAMEN. — Doctrina; savoir, science. (Bosq.)

INSINUARE. — Practicis, in acta publica referre; enregistrer; ol. insinuer. (A. 1388.) — Docere; instruire, enseigner. (S. Hier.) — Inscribere, insculpere; écrire sur, tracer sur. (Boninc.)

INSINUATIO. — In acta publica relatio; enregistrement; ol. insinuation. (A. 1309.) — Doctrina, ut INSINUAMEN. (Vet. Gl.)

INSINUATIVUM. — Præstatio ab in Clerum allecto data cæteris clericis pro insinuatione, id est relatione in catalogum ministrorum ecclesiæ; droit de bienvenue. (Nov. Just.)

INSINUATOR. — Qui introducit; celui qui introduit, introducteur. (Tert.)

INSINUATRIX. — Quæ notum facit; celle qui fait connaître, qui fait un rapport. (S. Aug.)

INSIPIENTIA. — Ignorantia; ignorance. (S. XII.)

INSIPITUDO. — Ead. notione. (Ard. Mon.)

INSOBRINUS. — F. filius consobrini. (A. 793.)

INSOLATIATUS. — Absque solatio; qui n'est pas consolé, qui est sans consolation. (A. SS.)

INSOLENTIA. — Desuetudo; désaccoutumance, perte d'une habitude. (Ach., Spic.) — Defectus; manquement, faute. (A. 1341.) Insolentiæ, ineptiæ; niaiseries, absurdités. (St. eccl. Torn.)

INSOLERTIA. — Pro insolentia, arrogantia; insolence. (Ach., Spic.)

INSOLUBILITER. — Modo qui solvi nequeat; indissolublement. (Conc. Hisp.)

INSOLVENTIA. — Impotentia solvendi debiti; impuissance, impossibilité de payer ce qu'on doit. (A. SS.)

INSOLUTUS. — Non solutus; non payé. (Ch. Angl. Sax.)

INSOMNITAS. — Insomnia; insomnie. (Mart., Ampl. Col.)

INSONARE. — Sonare, campanam pulsare; sonner les cloches. (Script. rer. Fr.) — Divulgari, rumorem esse. (A. 1164.)

INSOPIBILIS. — Qui sopiri seu pacari nequit; qui ne peut être assoupi ou calmé. (Mart. Cap.)

INSOPITABILIS. — Ead. notione. (Ach., Spic.)

INSOPORABILIS. — Qui dormiri nequit; qu'on ne peut endormir. (Vet. Gl.)

INSORDESCENTES. — Excommunicati nominatim declarati per annum in excommunicatione perseverantes, qui nullam adhibent diligentiam ad obtinendam absolutionem; excommuniés qui laissaient écouler une année sans se faire absoudre.

INSORDESCERE. — Sordidum fieri; devenir sale. (Sid.)

INSORTIARE. — Adversus sortes munire; Vid. SORTIRI.

INSORTIS. — Non datus in sortem, non possessus; Vid. SORS. (A. 996.)

INSORTITUS. — Ead. notione. (A. SS.)

INSORTUS. — Ead. notione. (A. 996.)

INSPECIATUS. — Deformis, absque forma; informe, qui n'a pas de forme. (Tert.)

INSPECTOR. — Qui, prædiis inspectis et adæquatis invicem, ea relevat quibus onus gravius ascriptum est, quæ sunt consita

lenius gravat; *vérificateur, contrôleur.* (*Cod. Just.*) — Is qui monasteria monialium visitabat; *visiteur, ecclésiastique chargé d'inspecter les maisons religieuses de femmes.* (Murat.)—*Inspectores inquestarum*, quibus cura commissa erat inspiciendarum *inquestarum; enquêteur royal.* (Ap. Laur.)

INSPICIO. — Inspectio; *examen, observation, inspection.* (A. 1431.)

INSPICIUM. — Ead. notione. (Tert.)

INSPILIATOR. — Spoliator, latro grassator; *pillard.* (Lamb. Ard.)

INSPIRAMEN.—Inspiratio, afflatus; *souffle, inspiration.* (*Conc. Tol.* VI.)

INSPIRATIO. — Una ex tribus electionum formis, cum scilicet communiter et ab omnibus concorditer, quasi divino Spiritu afflatis, nullo discrepante, aliquis eligitur; *élection par inspiration, qui a lieu lorsque, sans aucune convention préalable, tous les électeurs,* nemine reclamante, *donnent leurs suffrages à la même personne.*

INSPIRATUS. — Dicitur de eo quod subito et quasi divinitus accidit. (*A. SS.*)

INSPIRITALIS. — Non spiritalis, carnalis; *qui n'est pas spirituel, matériel.* (S. Paulin.)

INSPISSARE.—Condensare, spissum reddere; *concentrer, épaissir.* (S. XIII.) — Augere, ampliare; *augmenter.* (Arnaud.)

INSPORTITUS. — Dicitur de eo quod est circa collum. (A. 1399.)

INSPURUS.—Impurus, nothus; *illégitime, bâtard.* (A. 1476.)

INSQUILLA. — Tintinnabulum, campanula; *clochette,* Vasconice *esquilo.* (*Ch. Tolos.*)

INSTAGNARE. — Stagnum construere; *établir un étang.* (Ap. OEfel.)

INSTALARE. — Ad *stelam,* palum vel cippum dehonestare, torque ferreo devincire; *pilorier, mettre au carcan. Vid.* SCALA, STELA, SCALARE. (A. 1413.)

INSTALATIO. — Illigatio ad *stelam, Vid.* INSTALARE. (A. 1487.)

INSTALLARE. — Mittere in possessionem; *mettre en possession, installer.* (A. 1143.)

INSTALLATIO. — Actio mittendi in possessionem; *mise en possession, installation.* (A. 1143.)

INSTANS. — Momentum, temporis punctum; *instant.* (Lob., *H. Brit.*) — Vox forensis, *appellans,* vel qui causam *instat* seu prosequitur; *demandeur;* ol. *appelant.* (A. 1270.)

INSTANTIA. — Contentio, efflagitatio; *demande pressante, instance.* (Mur.) — Argumentum; *preuve, argument.* (A. 1308.)

INSTANTIVUS. — « *Instantivæ* preces: *prières pressantes.* » (A. 1311.)

INSTAR. — Similis; *semblable : « Instar* imagines.» (Anast.)

INSTARARE. — Definire, statuere; *décider, résoudre, arrêter.* (A. 1491.)

INSTAURAMENTUM. — Ut INSTAURUM. (A. 1158.)

INSTAURARE.—Supellectile agraria prædium vel domum rusticam instruere; *munir une métairie, une ferme de tout ce qui est nécessaire pour l'exploiter, animaux et outils.* (A. 1215.)

INSTAURATIO. — Ut INSTAURUM. (A. 1258.)

INSTAURUM. — Quidquid ad agriculturam vel ad prædii instrumenta et supellectilem pertinet, ut sunt animalia, pecora, servi, etc; *tous les ustensiles du labourage, bœufs, chevaux, outils,* etc. (*Mon. Angl.*) *Instaurum ecclesiæ,* quidquid ad supellectilem ecclesiasticam spectat; *le mobilier d'une église.* (A. 1287.)

INSTELLARE. — Quasi *stellis* ornare; *orner d'étoiles, étoiler.* (*A. SS.*)

INSTERILIS. — Cultus, fertilis; *fertile, cultivé.* (A. 1361.)

INSTIGATOR. — Qui instigat, impellit, promovet; *celui qui pousse, qui excite, qui anime, instigateur.* (Aus.)

INSTILLATIO. — Signum, subscriptio, rectius testium per eorum nomina appellatio; *signature* ou *appel nominatif des témoins.* (*Nov. Tract. Dipl.*)

INSTINGUERE. — Instigare; *pousser, exciter.* (*Vet.Gl.*)

INSTIRPARE. — Inserere, plantare; *introduire, planter.* (Brompt.)

INSTITA. — Officina, locus ubi merces venum exponuntur; *boutique de marchand.* (Pet.) — Vitta seu latum cingulum; *bandelette, bande d'étoffe.* (*Vet. Gl.*)

INSTITARE. —Mortuum involvere; *plier un mort.* (Pap.)

INSTITURA. — Institutio; *instruction.* (*Bul. L. III PP.*)

INSTITUTA. — Institutiones Justiniani; *les Institutes.* (Ap. Mur.)

INSTITUTARIUS. — Qui *institutis* studet; *qui étudie les Institutes de Justinien.* (*St. Univ. Tolos.*)

INSTITUTE. — Ex professo, ex instituto; *ouvertement, à dessein.* (*Lex Wis.*)

INSTITUTIO. — Precaria, datio ad precariam; *Vid.* PRECARIA. (A. 942.) — Tributum, quidquid in præstationem instituitur, ut INDICTIO. (A. 1213.)

INSTIUS. — Pro INSCIUS. (Mart., *Anecd.*)

INSTRIGARE. — Ut INTRICARE. (Ap. Mur.)

INSTRUCTOR. — Præceptor, qui instruit, docet; *précepteur.* (*Spic. Font.*)

INSTRUCTUS. — Impulsus, inductus, suasio; *instigation, incitation, conseil.* (*Gest. abb. Gembl.*)

INSTRUMENTALITER. — Vice instrumenti. (*St. Syn. Corisop. eccl.*)

INSTRUMENTARIUM. — Chartularium; *chartulaire.* (*Chartul. Cosaur.*)

INSTRUMENTATUS. — In *instrumento* descriptus; *décrit, consigné dans un écrit.* (*A. SS.*)

INSTRUMENTUM. — Scriptum, charta; *titre, charte, écrit.* (Pass.) *Instrumentum quittarum,* apocha; *quittance.* (A. 1319.) — Liber; *livre.* (Tert.) — Institutio, documentum; *instruction :* « Fortunas et infortunia mea ad aliorum forsitan qualecunque *instrumentum* decrevi contexere. » (Guib.) —

Instrumentum Vetus, id est Testamentum; *l'Ancien Testament*. (Pass.) *Instrumentum Novum*, id est Testamentum; *le Nouveau Testament*. (Pass.)

INSTUFFARE. — Instruere; *Vid.* STUFFARE.

INSUBSTANTIALIS. — Cujus nulla est substantia; *dont il n'existe aucune substance, insubstantiel*. (Mab., *Annal.*)

INSUBSTANTIVUS. — Ead. notione. (*Iren. Int.*)

INSUBULARE. — Involvere; *envelopper*. (*Vet. Gl.*)

INSUBULUS. — Liciatorium; *ensouple*. (*Vet. Gl.*)

INSUFFICIENS. — Non sufficiens; *insuffisant pour, qui n'a pas le pouvoir de*. (Tert.) — Prorsus sufficiens, quantum satis est. (A. 1351.)

INSUFFICIENTIA. — Indigentia; *pauvreté, indigence*. (Mad.) — Inscitia, imperitia, facultatis inopia; *insuffisance, incapacité, défaut d'intelligence*. (Mur.) — Insatiabilitas; *insatiabilité*. (Tert.)

INSUFFLARE. — Despuere; *Vid.* EXSUFFLARE.

INSUFFLATIO. — *Vid.* EXSUFFLATIO.

INSULA. — Domus ab aliis separata; *bâtiment isolé et séparé des autres*. (Anast.)

INSULARE. — In *insulam* convertere; *changer en île*. (S. Aug.)

INSULARIUS. — Ostiarius; *portier, concierge*. (*Vet. Gl.*)

INSULATUS. — Nulli contiguus, undique separatus et commeabilis; *isolé*. *Altare insulatum; autel isolé*. (*A. SS.*)

INSULERE. — Aggredi, oppugnare; *attaquer, assaillir*. (A. 1372.)

INSULETUM. — Parva insula; *petite île, îlot*. (Rym.)

INSULGERE. — Resilire; *sauter en arrière, revenir en sautant*. (S. XIII.)

INSULTARE. — Ut INSULERE. (*A. SS.*)

INSULTUS. — Aggressio, assultus, oppugnatio, quævis expeditio militaris; *attaque, agression*. (A. 1236.) — Injuria, ludibrium; *insulte*. (Pass.)

INSUMERE. — Incipere, inchoare; *commencer*. (S. XIII.)

INSUPER. — *Insuper annum*, per annum, anno currente; *pendant l'année, l'année courante*. (A. 1065.)

INSUPERSERTUS. — Pro supra *insertus*. (*Ch. Burg.*)

INSUPORTABILIS. — Non ferendus, intolerabilis; *insupportable*. (Mart. *Anecd.*)

INSURDARE. — Surdum reddere; *rendre sourd*. (Mur.)

INSURGERE. — Urgere, excitare, impellere; *pousser à, exciter à*. (A. 1004.)

INSURRECTIO. — Rebellio; *révolte*. (Rym.)

INSUSPENDIUM. — Catena ferrea vel lamina denticulata lebetibus in foco suspendendis; *crémaillère*

INSUSPICABILIS. — Qui non potest in suspicionem venire; *insoupçonnable, qu'on ne peut soupçonner*. (Pas.)

INSUSTENTABILIS. — Intolerabilis; *insupportable*. (Lact.)

INSUTURA. — Sutura; *couture, suture*. (A. 1395.)

INTABERNATUS. — *Intabernatum vinum*, in taberna venale; *vin qui se vend au cabaret*. (A. 1194.)

INTABULAMENTUM. — Stylobata; *piédestal*, alias *entablement*. (A. 1376.)

INTABULARE. — In tabulas referre; *Vid.* TABULÆ OFFICIALES. (*Bul. Inn. VIII PP.*) — *Intabulatum* seu crepidinem construere. (*Reg. Ph. Aug.*)

INTACIBILIS. — Qui non tacet; *qui ne se tait pas*. (Mart. *Anecd.*)

INTAGIATUS. — Incisus, cælatus; *gravé, entaillé*. (Mur.)

INTAGLIATUS. — Ead. notione. (Pet Ar.)

INTALIA. — Incisio, sculptura; *entaille* (Mur.)

INTALIATUS. — Ut INTAGIATUS. (A. 1325.)

INTAMINARE. — Contaminare; *souiller, altérer, tacher*. (*Conc. Hisp.*)

INTANGIBILIS. — Qui tangi nequit, nulli patens incommoditati, nulli molestiæ. (*A. SS.*)

INTANTARE. — Spondere, promittere, nisi idem sit q. CREANTARE. (A. 1204.)

INTANTO. — Pro *interea temporis*, idiotismus Italicus. (*A. SS.*)

INTASSARE. — In struem seu *tassum* ordinare; *mettre en tas*. (A. 1247.)

INTASSATOR. — Qui in acervum congerit; *celui qui empile, qui met en tas*. (A. 1312.)

INTAXARE. — Ut INTASSARE. (*Tabul. Col.*)

INTECTAMENTUM. — Tegmentum; *couverture, enveloppe*. (*Vet. Gl.*)

INTEGRALIS. — Integer; *intact, non touché*. (Pass.)

INTEGRALITER. — Omnino; *entièrement*. (A. 1332.) — Integre, sincere, sine dolo; *avec sincérité, loyalement*. (A. 1261.)

INTEGRARE. — Ratum habere, approbare; *approuver, ratifier*. (A. 1410.) — Perficere, complere; *achever, accomplir*. (A. 1337.)

INTEGRATIO. — Approbatio; *approbation*. (A. 1410.)

INTEGRATUS. — Ratus, approbatus; *ratifié, approuvé*. (A. 1410.)

INTEGRE. — Omnino, prorsus; *entièrement*. (A. 1317.)

INTEGRERITAS. — Ut INTEGRITAS.

INTEGRESCERE. — Augescere, proficere; *se perfectionner*. (*A. SS.*)

INTEGRITAS. — « Has denique res cum omni *integritate*. » (A. 845.) Id est cum colonis et servis ibi commanentibus, cum domibus et suprapositis, cum terris cultis et incultis, etc.

INTEGRITER. — Ut INTEGRE. (Ach., *Spic.*)

INTELLECTE. — Intelligenter; *d'une manière intelligente*. (A. 1366.)

INTELLECTUALITAS. — Intelligentia; *intelligence de*. (Tert.)

INTELLECTUS. — Salvus conductus, com-

meatus, publica fides vel potius intelligentia, consilium, cognitio. (A. 1238.) — Animi affectio; Gal. *sentiment.* (Ad. Lam.) — Conscientia. (*Act. inq. Carc.*)

INTELLIGENTIA. — Concordia, consensus, conspiratio, fœdus · *intelligence, accord.* (A. 1496.)

INTELLIGENTITAS. — Id quo quis intelligit, seu habet intelligentiam; *ce par quoi on comprend, on a de l'intelligence.* (Mab., *Ann.*)

INTELLIGERE. — In animo habere; *entendre, faire une chose, avoir l'intention de, vouloir.* (*Lex Sal.*)

INTELLIGIBILIS. — Vir intelligens, peritus; *homme intelligent, habile. Intelligibile tempus* seu *ætas intelligibilis*, qua scilicet infantes rationis et intelligendi quæ agunt sunt capaces; *âge où les enfants comprennent la portée de ce qu'ils font.* (A. 817.) *Intelligibilia*, animæ corpore per mortem exutæ; *les âmes dépouillées après la mort de leur enveloppe terrestre.* (*A. SS.*)

INTEMPORALIS. — Intempestivus; *inopportun, intempestif.*

INTEMPORALITER. — Semper, sine temporis mensura; *continuellement, toujours.* (*Lex Wisig.*)

INTENAGLIARE. — Candenti forcipe membra discerpere; *tenailler avec des tenailles rougies au feu.* (Mur.)

INTENDERE. — Velle, decernere; *vouloir décider.* (Thwroc.) — Intelligere, interpretari; *comprendre, entendre.* (*A. SS.*) — Existimare, habere; *estimer, croire, penser.* (A. 1330.) — Tendere, ire, proficisci; *partir, aller à, tendre vers.* (A. 1420.) — Judicio contendere, litigare; *plaider, avoir une contestation judiciaire.* (Gr. Tur.) — *Intendere se*, se introducere. (*H. Nem.*) *Intendere alicui de aliqua re*, hanc illi ad suum commodum præbere. (A. 1325.)

INTENDIMENTUM. — Mens, intelligentia, item fraus, fallacia, dolus; *entendement, tromperie, ruse.* (A. 1278.)

INTENEBRICATUS. — Tenebris offusus; *couvert de ténèbres.* (*Orig. Int.*)

INTENSITAS. — Intensio; *pression, compression.* (*A. SS.*)

INTENTABILIS. — Tentationi non obnoxius; *qui n'est pas sujet à être tenté.* (*Orig. Int.*)

INTENTALIS. — Qui non potest tentari; *qui ne peut être tenté.* (*Vet. Gl.*)

INTENTATIO. — *Intentatio criminum*, accusatio; *action d'intenter des accusations.* (Tert.)

INTENTATOR. — Qui neminem *tentat* seu sollicitat ad malum; *qui ne tente, qui ne pousse pas à faire le mal.* (Jac.)

INTENTIO. — Contentio, controversia, lis, discordia; *controverse, dispute, discussion, querelle.* (*Vet. Script.*) — Accusatio; *accusation, action d'accuser.* (*Cod. Th.*) — Finis, spatium, limes; *étendue, limite.* (A. 1025.) — Propositum, animus; *intention.* (A. 1308.) — Indicium; *indication.* (Arn. Vil.)

INTENTIONARE. — Litem, controversiam alicui movere; *entamer une discussion, une dispute, un procès avec quelqu'un.* (Ap. Ugh.)

INTENTISSIME. — Diligentissime, *avec beaucoup de diligence.* (S. Aug.)

INTENTUS. — Consilium, animus, mens; *intention.* (Anast.)

INTEPIDUS. — Valde cupidus; *très-désireux de.* (*A. SS.*)

INTER. — Pro *penes, apud, intra, tam quam* interdum usurpatur.

INTERAMNIUS. — Inter duos amnes situs; *situé, placé entre deux fleuves.* (*Vet. Inst.*)

INTERARE. — Notum facere; *faire savoir.* (Ap. Mur.)

INTERCAPEDINARE. — Intercapedinem seu intervallum facere; *interrompre, suspendre.* (*A. SS.*)

INTERCAPTIO. — Intervallum; *intervalle.* (*Vet. Gl.*)

INTERCARAXARE. — Delere, pro CARAXARE.

INTERCEDERE. — Pro quodam reo causa cognita, veniam a judicibus postulare; *intercéder pour un condamné, demander sa grâce.* (Pass.) — Spondere, fidejubere, obligari; *répondre, garantir, s'obliger.* (A. 1223.)

INTERCEDIMENTUM. — Pactum, sponsio, fidejussio, obligatio; *arrangement, caution, garantie.* (A. 1332.)

INTERCEPTIO. — Aggressio; *entreprise.* (*H. ep. Autis.*)

INTERCEPTURA. — Ead. notione. (A. 1231.)

INTERCESSOR. — Episcopus qui sede vacante episcopatum administrat, donec proprius aliquis sit; *évêque chargé de l'administration d'un siége vacant.* (*Conc. Carth.* v.) — Executor, qui a rectore provinciarum dabatur præsertim ad exigenda debita fiscalia et publicas functiones; *officier chargé de faire rentrer les impositions et les autres branches du revenu public.* (*Cod. Th.*)

INTERCESSORIUS. — *Intercessorio nomine obligari*, de sponsore dicebatur qui obligabatur pro alio. (*St. Mass.*)

INTERCHARAXARE. — Interlineare; *Vid.* CHARAXARE.

INTERCIATORIUM. — Ornamenti muliebris species: « *Interciatorium* unum de perlis. » (A. 1358.)

INTERCIDIVUS. — Interveniens; *celui qui intervient, se porte caution.* (A. 1209.)

INTERCIPERE. — Aggredi, usurpare, occupare, vel contra pactum quidpiam agere; *attaquer, usurper, s'emparer ou entreprendre quelque chose contre une convention.* (A. 1218.)

INTERCISIO. — Injuria; *Vid.* INCISIO. (*Lex Long.*)

INTERCLAUSURA. — Idem q. Gall. *enchâssure.* (Mat. Par.)

INTERCLUSUS. — Inclusus, insertus; *inclus.* (Mart. *Anecd.*)

INTERCOMMUNICARE. — Una communicare, vocare se vicissim in partem omnium; *s'entrecommuniquer.* (A. 1401.)

INTERCOMMUNICATIO. — Mutua et reci-

proca communicatio; *action de se communiquer.* (A. 1401.)

INTERCOPULARE.—Conjungere; *joindre ensemble.* (*A. SS.*)

INTERCURSUS. — Pactum mutuum inter dominos, ratione cujus viri et femini servituti obnoxii in alterutrius dominio domicilium eligere seu nuptias contrahere possunt; *entrecours, convention entre seigneurs, en vertu de laquelle les serfs de l'un pouvaient se marier et s'établir dans les terres de l'autre.* (Pass.)—Jus quo burgenses seu incolæ urbis cujusdam in alterius dominii urbe sedem figere possunt, nullis immunitatibus aut privilegiis amissis; *entrecours, droit qu'avaient les bourgeois de deux seigneuries de s'établir librement de l'une dans l'autre, sans crainte de perdre leurs franchises.* (Pass.) — *Intercursus decimarum*, pactum inter dominos ratione cujus dimidiam partem decimarum percipiunt ex agris a suis subditis in alieno territorio cultis. (A. 1310.) *Intercursus mercium*, mutuum commercium, liberum et pacto confirmatum. (Pass.)

INTERDIARIUS. — Qui interdiu furatur; *voleur de jour.* (*Vet.Gl.*)

INTERDICCIO. — Pro *jurisdictio.* (*Ord. reg. Fr.*)

INTERDICIUM.—*Interdicium porci*, porci mactatio seu jus quod ob id exsolvitur; *action de tuer un porc*, ou *droit que l'on paye pour chaque porc qui se tue.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

INTERDICTUM. — Excommunicationis species: *interdit, sorte de censure ecclésiastique.* (Pass.)

INTERDONATIO. — Donatio mutua; *don mutuel.* (Ap. Marculf.)

INTERDUCIÆ.—Interduciæ, intervallum temporis; *trève, repos, répit.* (S. Bonif. ep. Mogunt.)

INTERDUOS.— Interjectum spatium; *entredeux.* (Chrodeg.)

INTERESSE. — Usura, fœnus, quod ultra sortem sortitur; *intérêt usuraire, usure.* (Mat. Par.) — Quod clericis qui divinis intersunt Officiis distribuitur; *honoraires des clercs qui assistent aux Offices religieux.* (A. 1310.)

INTERESSENS.—Qui interest seu præsens est; *qui est présent, qui assiste.* (Lob. *H. Par.*)

INTERESSENTIÆ.—Quod clericis divinis interessentibus Officiis distribuitur, ut INTERESSE. (A. 1585.)

INTERESSOR.—Socius; *compagnon.* (*A. SS.*)

INTERFEMINEUM. — Inguen. (*A. SS.*)

INTERFESSUS. — Infatigabilis; *qui n'est pas fatigué.* (Pap.)

INTERFODERE.—Fodere, terram ligone versare; *houer, fouir la terre.* (A. 1329.)

INTERFORE.—Pro *interesse.* (*A. SS.*)

INTERFUGIUM.—Effugium, tergiversatio; *subterfuge.* (*Cons. Brag.*)

INTERIA. — Intestina; *entrailles.* (J. de J.)

INTERIBILIS.—Qui mori potest; *mortel, sujet à la mort.* (Tert.)

INTERINAMENTUM.—Ratihabitio, approbatio; *entérinement, approbation.* (A. 1394.)

INTERINARE.—Ratum habere, approbare; *ratifier juridiquement, entériner.* (A. 542.)—Spondere, fidejubere, vadem dare; *cautionner, garantir*; ol. *entériner.* (A. 1275.)

INTERINATIO.—Ut INTERINAMENTUM.

INTERINIMENTUM —Partium coram judice certamen mutuum; *discussion, débat des parties devant le juge.*

INTERINSTITUTIO. — Additio portioni hæredis constituti; *addition faite à la part de l'héritier principal.* (A. 1263.

INTERIORA.—Mysteria, ut videtur. (*Priv. Alexand. II PP.*)

INTERIORITAS.—Locus interior; *endroit intérieur, reculé, caché.* (Guib.) — Intima animæ dispositio; *intérieur de l'âme.* (*Ann. Ben.*)

INTERITUS. — Multa quæ domino competit ex homicidio; *amende qui revient au seigneur pour chaque meurtre.* (A. 1233.)

INTERLAQUEATUS. — Interpositus, interjectus, illigatus, ex Gal. *entrelacé.* (*Mon. Ang.*)

INTERLARDARE. — Leviter transfigere; *entrelarder.* (Dicitur de ictu gladii interius non penetrante.) (A. 1415.)

INTERLIDERE. — Interpaulatim lædere; *froisser contre.* (P. Paul.)

INTERLIGALITER. — Illegitime; *contrairement au droit.* (A. 1350.)

INTERLIGATIO. — Fœdus, conspiratio; *association, alliance.* (A. 1386.)

INTERLIGNUM. — Vasculum ligneum? (*Cat. orn. S. Mart. Lemov.*)

INTERLIMITANEUS. — Medius, interjectus; *placé au milieu, situé entre.* (*A. SS.*)

INTERLINEARE. — Inter lineas scribere correctionis causa; *faire des corrections dans les interlignes.* (A. 1278.)

INTERLINEARIS. — Inter lineas scriptus; *écrit dans l'intervalle des lignes, interlinéaire.* (Pass.)

INTERLINEATURA. — Additio vel correctio interlinearis; *addition* ou *correction écrite entre les lignes.* (*A. SS.*)

INTERLOCUTORIA. — Vox forensis; Gal. *interlocutoire, jugement qui ne décide point le fond de la cause, mais règle seulement certaines mesures préparatoires.* (A. 1209.)

INTERLUDIUM. — Fabula scenica; *pièce de théâtre.* (*Ch. Angl.*)

INTERMEDIUM. — Velamen quod intermedium est. (*Bul. Clem. VI.*)

INTERMINABILIS. — Sine termino, interminatus, infinitus; *qui n'a pas de limites, interminable, éternel.* (Tert.)

INTERMINABILITER. — In perpetuum; *pour toujours.* (Lob., *H. Brit.*)

INTERMINATIM. — Ead. notione. (A. 978.)

INTERMINATIO. — Minæ, comminatio; *menace.* (*Dig.*) — *Interminationes*, fines agrorum, termini; *limites, bornes des champs.* (A. 984.)

INTERMINIA. — Ut INTERMINATIONES. (A. 815.)

INTERMISSIO. — Interventus; *entremise.* (A. 1091.)

INTERMITTERE. — Immiscere; *mêler.* (A. 912.)

INTERNECARE. — Penitus necare; *détruire entièrement, anéantir.* (Prud.)

INTERNECATIO. — Mors quæ contigit alicui dum est in itinere; *mort subite.* (*Vet. Gl.*)

INTERNECIES. — Mors, jactura; *mort.* (*A. SS.*)

INTERNECTARE. — Occidere; *tuer.* (*Vet. Gl.*)

INTERNECTUS. — Occisus; *tué.* (Id.)

INTERNICIDA. — Qui occidit, necat; *meurtrier.* (*Cod. Th.*)

INTERNICIDIUM. — Homicidium; *assassinat, mort violente.* (J. de J.)

INTERNICIO. — Ead. notione. (A. 1070.)

INTERNUPTÆ. — Iterum nuptæ; *mariage en secondes noces.* (*Conc. Valent.*)

INTERPAULATUS. — Interruptus, non continuus, alternus; *qui n'est pas continu, qui alterne.* (A. 1314.)

INTERPELLARE. — Deprecari, exorare; *prier, supplier.* (Lob., *H. Brit.*) — Ut INTRUDARE. (Id.)

INTERPELLATIM. — Alternatim; *alternativement.* (*A. SS.*)

INTERPELLATIO. — In jus vocatio; *citation en justice, assignation.* (*Lex. Rip.*)

INTERPELLATOR. — Qui alium interpellat in eo quod possidet, actor; *demandeur.* (Mur.)

INTERPETITIO. — Actio in jure qua quis per actorem intermedium rem quampiam repetit; *demande que l'on fait en justice par l'entremise d'un tiers.* (A. 1356.)

INTERPOLANTIA. — Intermissio, cessatio; *discontinuation, cessation.* (*A. SS. Ben.*)

INTERPOLATE. — Interrupte, non continue, alternatim; *d'une manière interrompue, non continuellement.* (*Chr. Mel.*)

INTERPOLATUS. — Ut INTERPAULATUS. (*A. SS.*)

INTERPONERE. — Intermittere, procrastinare; *retarder, interrompre.* (*A. SS.*) — Recipere; *recevoir.* (A. 1287.)

INTERPRÆTENDERE. — Aggredi, usurpare, contra pactum vel jus aliquid agere; *attaquer, empiéter, agir contrairement à la justice ou à un accord.* (A. 1405.)

INTERPRAISIA. — Ut INTERPRISA. (A. 1119.)

INTERPRENDERE. — Ut INTERCIPERE. (S. IX.)

INTERPRES. — Intercessor; *contradicteur, opposant.* (A. 954.) *Interpres nuptiarum,* internuntius; *négociateur de mariages.* (*Cod. Th.*)

INTERPRESSIO. — Ut INTERPRISA. (A. 863.)

INTERPRESURA. — Ead. notione. (A. 1217.)

INTERPRETATIO. — Judicium; *jugement;* ol. *interprétation.* (A. 1256.)

INTERPRETATIVUS. — Suspectus : « Menti capti veri vel *interpretativi.* » (*St. syn. Clar. a.* 1537.)

INTERPRETIUM. — Quod de pretio rei restat; *le surplus du prix.* (*Vet. Gl.*)

INTERPRETRIX. — Judex; *juge.* (A. 867.)

INTERPRISA. — Interceptio; *entreprise, projet;* ol. *emprinse, emprise, empressure,* etc. (A. 1242.)

INTERPRISIA. — Ead. notione. Imo facultas a principe subdito data, qui injuria affectum se vel spoliatum ab alterius principis subdito queritur, ejusdem principis subditos eorumque bona *interprendendi* seu occupandi; idem q. MARCHA et REPRESALIA. (A. 1482.)

INTERPUGNA. — Conflictus; *combat, escarmouche.* (Elmh.)

INTERRAGIUM. — Inhumatio; *enterrement, sépulture;* ol. *enterrage.* (*St. synod. Eccl. Par.*) — Quod pro humatione datur sacerdoti; *honoraires dus au prêtre pour un enterrement.* (A. 1346.)

INTERRAMENTUM. — Humatio, sepultura; *enterrement.* (*Miss. Vet.*)

INTERRARE. — Humo mandare; *enterrer.* (*Leg. Edw. Conf.*)

INTERRASILIS. — Cælatus, incisus; *ciselé, orné de ciselures.* (Pass.)

INTERRASSOR. — Qui opus *interrasile* exsequitur; *ouvrier ciseleur.* (*Vet. Gl.*)

INTERRATUS. — Terra munitus; *garni de terre, terrassé.* (Mur.)

INTERREX. — Gubernator regni; *régent du royaume.* (Hect. Boet.)

INTERRIVATIO. — Pro *derivatio.* (Barth., *Gl.*)

INTERRIVATUS. — Rivis distinctus. (Dud.)

INTERROGARE. — Licentiam petere; *demander la permission.* (*Reg. S. Pach.*)

INTERROGATIO. — Petitio, exactio; *demande, réclamation.* (A. 1201.)

INTERSICCUS. — Dicitur de arbore quæ exarescit, deperit; *entresec.* (A. 1308.)

INTERSIGNIA. — Arma; *armoiries.* (W. de Pod. Laur.)

INTERSIGNIUM. — Signum, insigne; *enseigne.* (*Tab. ep. Carn.*) — Limes, terminus; *borne.* (A. 1428.) — Signum, nota; *marque.* (A. 1360.)

INTERSIGNUM. — Signum militare; *enseigne.* (A. 1291.) — Clamor militaris; *cri de guerre, cri d'armes.* (*Gest. Cons. And.*) — In jus vocatio; *assignation.* (*Vet. Ch.*) — Indicium; *marque, trace;* ol. *entresegne, entresain.* (Pass.)

INTERSTALARE. — Inter se pugnam conserere. (Mart., *Anecd.*)

INTERSTANTIA. — Pro *distantia.* (Thwrocz.)

INTERSTARE. — Dicebantur in choro monachi cum ad Officium divinum alterni sedebant, et alterni stabant, hoc scilicet ordine ut inter duos stantes unus sederet, et vicissim. (S. Will. *Const. Hirs.*)

INTERSTELLATUS. — Stellis conspersus, ornatus; *parsemé d'étoiles, étoilé.* (Ap. Mur.)

— Interstinctus; *parseme, nuancé, semé.* (And. Flor.)

INTERTENEMENTUM. — Præsertim dicitur de eo ad victum et cultum; *dépense que l'on fait pour les choses nécessaires à la vie, entretien d'une personne, d'un bien;* ol. *entretenement.*

INTERTENERE. — Alere, sumptus necessarios ad victum cultumve suppeditare, fovere, sartum tectum conservare; *entretenir.* (Pass.) *Intertenere se.* colluctari, inter se complecti; *s'entretenir.* (A. 1374.)

INTERTENTIO. — Conservatio; *action de conserver, conservation.* (Ap. Rym.)

INTERTIARE. — Sequestrare, in manum tertiam ponere; *séquestrer, mettre en main tierce;* ol. *entiercer, entiercher.* (Pass.)

INTERTIATURA. — Sequestratio seu depositio rei penes sequestrum; *séquestration.* (*Ch. Alem.*)

INTERTIATUS. — In manum tertiam positus; *mis sous le séquestre;* ol. *entiercé.* (Pass.)

INTERTINENTIA. — Idem q. INTERTENEMENTUM. (A. 1470.

INTERTIO. — Idem q. INTERTIATURA. (A. 1292.)

NTERTIUS. — Sequester; *médiateur, dépositaire d'objets séquestrés.* (*Vet. Gl.*)

INTERTORCINIUM.— Tæda, fax; *torche.* (*Ch. Occit.*)

INTERTURRIUM. — Spatium interjectum inter duas turres; *espace compris entre deux tours, courtine.* (A. 1091.)

INTERTUTRIX. — Curatrix; *tutrice.* (A. 1335.)

INTERVALLARITER. — Per intervalla; *par intervalles.* (Egid. Corb.)

INTERVENIRE. — Dicebantur ii quorum interventu ac intercessione principes ac reges alicui aut ecclesiæ, aut privato, quidpiam concedebant, unde crebro legitur hæc formula in diplomatibus : *per interventum, interventu* magnatis alicujus id esse concessum.

INTERVENTORES. — Dicti 1° ii qui sede vacante episcopatum administrabant, donec proprius aliquis electus esset; *Vid.* INTERCESSOR (S. Aug.); 2° sponsores in baptismo, patrini; *parrains.* (Nicol.)

INTERVENTUS. — Intercessio; *Vid.* INTERVENIRE. (*A. SS.*)

INTERVERSUS. — Interruptus. (A. 1212.)

INTERULA. — Camisia; *chemise.* (*Vet. Gl.*)

INTERULATUS. — Camisia indutus; *vêtu d'une chemise.* (*Vet. Gl.*)

INTESTABILIS. — Qui nec testamentum legitime condere potest, nec bona ipsi testamento legata percipere; *qui ne peut tester ni recueillir une succession.* (S. x.)

INTESTATIO. — Bona mobilia, seu *catalla* intestatorum quæ ad dominos, ex eo quod quis decesserat intestatus, pertinebant; *biens meubles des intestats* (*ils appartenaient au seigneur du lieu où ils mouraient.*

INTESTATUS. — De quo testator testamento non disposuit; *ce dont le testateur n'a pas disposé, ce qu'il n a pas compris dans son testament.* (*Test. S. Dem.*)

INTESTUS. — Pro *intestatus.* (*St. Cad.*)

INTEXTUS. — Nude, pannus pictura *textili* distinctus; *étoffe brodée.* (A. 1074.)

INTHICA. — Reconditorium, ut ENTHECA.

INTHINGARE. — Donare, tradere; *Vid.* THINGARE.

INTHRONIASTICUM. —Quod pro ordinatione datur episcopo ordinanti, vel clericis, vel notariis ecclesiasticis; *cadeau que l'on fait, lors de l'ordination d'un évêque, à l'évêque qui préside la cérémonie, aux clercs et aux notaires de l'église.* (Dig.)

INTHRONISARE. — Episcopum vel alium in thronum inducere, in possessionem mittere; *introniser, installer.* (J. de J.) — Thronum seu sedem episcopalem constituere; *créer, établir un siége episcopal.* (A. 973.)— *Inthronisare mensam*, altare profanatum conciliare; *réconcilier un autel profané.* (Nicol. I. PP.) *Inthronisare sponsam*, sponsæ conjugalem benedictionem impertiri; *donner la bénédiction conjugale.* (Lud.) *Inthronisare pœnitentes*, eos absolvere et sacræ communioni restituere; *donner l'absolution aux pécheurs qui se repentent, et les admettre à la communion.* (*Chr. Magd.*)

INTHRONISMUS. — In thronum inductio; *installation, intronisation.* (Liber. Diac.)

INTHRONIZATIO.—Ead. notione. (Mart., *Anecd.*)

INTIBA. — Species herbæ; *endive.* (*Vet. Gl.*)

INTIDIGRUMA. — F. legend. *nitidigruma*, ut intelligatur famula quæ *nendo* vacat, a *nitere*, nere, et *gromus*, famulus. (*A. SS.*)

INTIMARE. —Innotescere, notum facere; *faire savoir, notifier, signifier;* ol. *intimer.*

INTIMATIO. — Denuntiatio judiciaria; *intimation.* (A. 1322.)

INTIMAS. — Interius habitans, vel secretarius, consiliarius intimus; *qui habite dans l'intérieur d'une maison,* ou *secrétaire intime.* (J. de J.)

INTIMATUS. — Vox fori, provocatus; *intimé.* (A. 1399.)

INTIMIDARE. — Metum incutere; *intimider.* (*A. SS.*)

INTIMIOR. — Familiarior; *plus intime, plus familier.* (S. Ant.)

INTINGERE. — « Ne ullus *intingeret* ad incidendam silvam suam, » id est ne ullus eam attingeret, seu incidere auderet. (*Act. Mur. mon.*)

INTITUBATUS. — Immotus. (*A. SS.*)

INTITULARE. — Titulos libris scriptis appingere, opponere; *mettre les titres aux livres.* (Guig. Cart.) — Ad *titulum* vel ecclesiam promovere; *Vid.* TITULARE. (Pass.)

INTITULARI. — Titulo decorari, præsigniri, nomen obtinere; *recevoir un titre, être honoré d'un titre.* (S. XIV.)

INTITULATUS. — *Intitulatus ad aliquam ecclesiam*, qui propter beneficium illi ecclesiæ inservire debet. *Intitulata ecclesia*, quæ possidetur et administratur ab aliquo titu-

lari. (Pass.) *Vid.* Titulus, Titularis, Titulare. *Intitulatus*, qui in tabella notabatur ad certum munus in Officio divino peragendum. (Lob. *H. Par.*) *Intitulationis tabella*, in qua notantur ejusmodi *intitulati*. (Id.)

INTONARE. — *In tonum*, seu cantum ponere, cantum imponere; *entonner, donner le ton*. (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

INTONARIUM. — Antiphonarium et Missale; *le missel et l'antiphonaire réunis*. (A. 1590.)

INTONIZARE. — Ut Intonare. (*Vet. Cod. Eccl. Ambian.*)

INTORCA. — Ut Intorcha. (*H. Nem.*)

INTORCHA. — Tæda, fax; *torche*. (Pass.)

INTORQUATUS. — Intortus; *contourné, tourné*. (*A. SS.*)

INTORTIA. — Ut Intorcha. (Burc.)

INTORTICIUM. — Cæreus intortus, tæda; *torche*. (A. 1388.)

INTORTIUM. — Ut Intorcha. (*A. SS.*)

INTORTUARE. — Cruciatibus ac tormentis afficere, *tortuere; torturer*. (A. 1472.)

INTOSSICARE. —Idem q. Intoxicare. (A. 1357.)

INTOSSICATIO. — Idem q. Intoxicatio. (A. 1357.)

INTOXICARE. — Toxicum seu venenum exhibere; *empoisonner*. (Lud.) *Intoxicare animos*, seducere, fascinare; *fasciner, séduire*. (Rym.)

INTOXICATIO. — Venenum; *poison*. (A. 1357.)

INTRACUTANEUS. — Intercus; *sous-cutané, qui est sous la peau*. (*A. SS.*)

INTRADICTUM. — Pro Interdictum.

INTRAGIUM. — Tributum; Gal. *entrage*, quod domino solvitur cum subditus filiam suam maritat (quando scilicet in proprietate fundi cujusdam dos constituitur); *droit dû au seigneur, au mariage de la fille du vassal*. (A. 1364.) — Quod domino solvit tenens cum venit in possessione tenementi; *droit de bienvenue que le vassal paye à son seigneur, quand il prend possession de son fief*. (A. 1292.) — Quod a burgensi ad jus civitatis recens admisso exigitur; *droit de bienvenue dû par celui qui est reçu dans une commune*. (A. 1252.) — Vectigal quod in civitatum et regnorum introitibus solvitur; *droit perçu sur les marchandises à l'entrée d'un royaume ou d'une ville*. (A. 1211.) —Jus *intrandi* seu ducendi animalia aliquo; *droit de mener le bétail dans un lieu déterminé*. (A. 1268.)

INTRAGLETUM. — Tributum pro possessione tenementi, ut Intragium. (A. 1334.)

INTRAHA. — Forte ager qui *trahendo* aratrum colitur. (*Ch. Dagob. reg.*)

INTRAHERE. — Abstrahere; *entraîner*. (A. 1366.)

INTRALIA. —Viscera intranea; *entrailles*. (*Vet. Pœnitent.*)

INTRAMASSARE. — Sic dici videtur is cui vendita est terra proximi sui in quem ex lege non cadit retractus; tum enim ille hanc sibi pleniter asserit, et *intra familiam suam* infert. (A. 1231.)

INTRAMENTA.—Pro Amerciamenta. (*H. Harc.*)

INTRAMISSOR. —Intercessor, mediator; *intercesseur*. (*A. SS.*)

INTRAMURANEUS. — Intra muros situs; *qui est dans l'enceinte des murs*. (Ascon.)

INTRAMURANUS. — Ead. notione.

INTRANEA. —Ut Intralia. (*Lex Sal.*)

INTRANEUS.—Indigena; *qui est du pays, indigène*. (Eric. Ups.) *Intraneus hostis*, qui intra muros urbis vel castri obsessus est. (*Chr. Joan. Vitod.*)

INTRANS.—Legatus; *député, agent*. (Rob. Goul.) —*Oblatus* in monasteriis; *Vid.* Oblatus. (A. 1209.) *Intrans mensis, Vid.* Mensis.

INTRANSGRESSIBILIS. — Quem nemo potest transgredi, transmeare; *que personne ne peut franchir*. (Gerv. Tilb.)

INTRANSGRESSIBILITER. — Religiose, inviolate; *religieusement, d'une manière inviolable*. (A. 1379.)

INTRANSIBILIS. — Invius, inaccessus; *où on ne peut aller, inaccessible*. (Sig. Gemb. — Quem transire non possunt; *qu'on ne peut traverser*. (S. Hier.)

INTRAPRAYSIA.— Ut Imprisa. (A. 1311.)

INTRARE. — Sistere, exhibere; *représenter*. (Ap. Lam.)

INTRATA. — Introitus, ingressus; *entrée*. (A. 1114.) — Vectigal mercis invectitiæ; ut Intragium. (A. 1268.) — Quod domino carceris seu ejusdem custodi ab incarceratis in eorum introitu solvebatur; *droit de geôlage*. (A. 1446.) — Tributum pro possessione, etc., ut Intragletum et Intragium. (A. 1286.) — Quivis redditus; *revenu, droit*. (*St. Mass.*)

INTRATENERE. — Ut Intertenere. (A. 1180.)

INTRATUS. — Ut Intragletum. (A. 1321.)

INTRESECUS. — Pro *intrinsecus*. (A. 1249.)

INTRETENIRE. — Ut Intertenere. (A. 1516.)

INTREUGARE. — *Treugas* seu inducias facere; *Vid.* Treugare.

INTRICARE. — In *tricas* conjicere, impedire; *Vid.* Trica et Tricare.

INTRINITA.—Cibi species: « Sunt etiam qui in festivitate Cathedræ domini Petri apostoli *intrinitas* mortuis offerunt. » (*Conc. Tur.* II.)

INTRINSECUS. — Amicitia et fœdere conjunctus; *lié par amitié et par un traité*. (A. 1278.)

INTRO. — Pro *intra*. (*Conc. Lucens.*)

INTRODUCERE. — Insinuare, instituere, edocere, commonefacere; *avertir, prévenir, déclarer, faire savoir*. (*Vit. S. Apol.*) — Extremam unctionem conferre; *donner l'extrême onction*. (*H. Nem.*)

INTRODUCTORIUM. — Institutio; *institution*. (*Script. rer. Fr.*)

INTROGIARE. — Sub præstatione *introgiorum* aliquid in emphytheosim concedere, *Vid.* Introgium. (A. 1452.)

INTROGIUM. — Tributum domino solvendum ab eo qui recens advenit vel novam init dignitatem; *droit d'entrée ou de bienve-*

nue payé au seigneur par tout nouveau vassal et tout nouveau dignitaire. (A. 1324.)

INTROITUS. — Vectigal quod in civitatum et regnorum introitibus solvitur, ut INTRAGIUM. (A. 1310.) —Tributum quod a clericis dignitates vel functiones ecclesiasticas ineuntibus patronis ecclesiarum præstatur; *droit de bienvenue payé par les nouveaux bénéficiaires aux patrons des églises.* (A. 892.) — Quilibet redditus; *revenu, droit, profits.* (A. 1396.) — Antiphona, quæ a choro canitur, dum pontifex procedit ad altare, quæ in Missa Ambrosiana *ingressa* dicitur. (Pass.) —Præsentia; *assistance.* (*Obit. ecc. Rothom.*) — *Introitus ecclesiarum, Vid.* ADUNUS. *Introitus mensis, Vid.* MENSIS. *Introitus et exitus*, in computis, acceptum et expensum significant; *recette et dépense.*

INTROLIGATOR. — Officii seu opificii nomen apud Polonos. (*A. SS.*)

INTROMANSUS. — Tributum, idem q. INTROGIUM. (A. 1138.)

INTROMEYSIUM. — Ut INTROMISSUM. (A. 1234.)

INTROMISSIO. — Usurpatio, violenta occupatio; *occupation violente, usurpation.* (Mur.)

INTROMISSUM. — Medium seu tertium convivii ferculum; *troisième service appelé entremets* (*Gest. Inn. III PP.*)

INTROMITTERE. — In rem se mittere; *s'interposer, se mêler d'une chose;* ol. *entremettre.* (A. 995.) — *Intromittere pignus*, illud dare. (*St. Cad.*)

INTRUDARE. — Absque licentia domini eoque inconsulto aliquid agere; *faire quelque chose sans la permission du seigneur.* (Lob. *H. Brit.*)

INTRUSIO. — Conjectio in carcerem; *emprisonnement, action de mettre en prison.* (A. 1243.)

INTRUSOR. — Qui dignitatem contra leges occupat; *intrus.* (*Ch. H. IV reg. Angl.*)

INTRUSORIUM. — Infundibulum; *entonnoir.* (A. 1490.)

INTUCISMUM. — Ut INTUSCISUM. (*A. SS.*)

INTUERE.—Approbare, ut INTUERI. (Mab. *Lit. Gal.*)

INTUERI. — Approbare, attendere (etiam passive sumitur).

INTUITUS. — Arbitrium, sententia, judicium; *sentence arbitrale, jugement.* (A. 1204.)

INTUMETIVUS. — Tumens, superbus; *fier, orgueilleux.* (*A. SS.*)

INTUMULARE. — In tumulo condere; *mettre au tombeau, ensevelir.* (*Vet. Gl.*)

INTURRARE. — Turri includere, incarcerare; *emprisonner.* (Ap. Pez.)

INTUS. — Pro *inter.* (*A. SS.*) — *Intus venire* : 1° Intervenire, intercedere, mediatoris partes agere; *intercéder, intervenir.* (A. 1205.) 2° Fisco inferre; *confisquer.* (A. 1252.)

INTUSCISUM. — Crimen capitale, quod sic definitur in stabilimentis S. Ludovici : « *Encis* si est femme enceinte, quand il l'en la fiert, et elle meurt de l'enfant; » *meurtre d'une femme enceinte ou de son fruit, avortement;* ol. *encis.*

INUBERARE. — Valde uberare; *abonder.* (J. de J.)

INUNAMITAS. — Discordia; *défaut d'accord, discorde.*

INUNCTIO.—Sacrum oleum pro infirmis; *huile des infirmes, chrême.* (A. 1178.)

INUNDATIO. — Baptismus nullo apparatu datus; *ondoiement.* (Ach., *Spic.*) *Inundatio vocis;* sic vocantur variæ inflectiones quas *roulades* appellant Galli. (*Stat. Carthus. Ord.*)

INUNDUS.—Inaquosus; *qui manque d'eau, sec, aride.* (*Gl.*, Bart.)

INUNGERE.—Sacro oleo ægrotum perungere; *donner l'extrême-onction à un malade.* (Ach., *Spic.*)

INUSTUS. — Non ustus; *non brûlé.* (*A. SS.*)

INUTILIS. — Perditus ac desperatus; *qui est dans un état désespéré.* (*A. SS.*)—Injustus; *contraire au droit, injuste.* (A. 892.) — Mancus, mutilus; *mutilé, manchot.* (A. 1314.)

INUXORUS. — Cælebs; *non marié, célibataire.* (Tert.)

INVACARE.—Vacare, deditum esse; *être occupé à.* (*A. SS.*) — Vacare; *être vacant.* (A. 1188.)

INVADEMONIARE. — In vadimonio seu pignore ponere, ut INVADIARE. (A. 1121.)

INVADIAMENTUM.— Quod ex *vadiis* seu pignoribus ad judicem pertinet; *Vid.* VADIUM. (A. 1224.)

INVADIARE. — Pignerare, pro pignore tradere; *engager, mettre en gage, répondre et donner caution.* (*G. Ch.*) — Pignerare, in vadium accipere; *recevoir en gage.* (A. 1184.) *Invadiare se*, sese alicui dare ad serviendum. (*Leg. Car. M.*)

INVADIATIO. — Pigneratio; *action d'engager, gage, hypothèque.* (A. 1182.)—Concessio facta ecclesiæ vel monasterio, traditio; *concession faite à une église ou à un monastère, transmission de propriété.* (A. 1227.)— Ut VADIAMENTUM. (A. 1219.)

INVADOSUS. — Non vadosus; *non guéable, qui n'a pas beaucoup de gués.* (Bal., *Misc.*)

INVAGATUS.—Dispersus; *dispersé.* (*Ann. Gen.*)

INVAGIARE. — Ut INVADIARE. (A. 1122.)

INVALIDITAS. — Dicitur cum quis ex vulnere invalidus fit; *convalescence, guérison.* (*Leg. Pol.*)

INVALITUDINARIUS. — Pro *valetudinarius*, qui in *valetudine* laborat. (Thwrocz.)

INVALITUDO.—Inanitas; *invalidité, nullité de valeur.* (A. 1381.)

INVANNARE.—In vaginam mittere; *rengainer, remettre dans le fourreau.* (*Ch. Hisp.*) —Munire; *fortifier.* (*Hist. Nem.*)

INVASATUS. — Inclusus; *enfermé, enchâssé;* ol. *envaisseler.* — Invasus, obsessus a dæmone; *obsédé, possédé par le démon;* ol. *invasé.*

INVASIBILIS. —*Invasibilis baculus*, quo

quis alium invadere et aggredi potest. (A. 1537.)

INVASIO. — Manus injectio, occupatio; *invasion, saisie.* (*Chartul. Kemberl.*)

INVASIVUS. — *Invasiva arma*, ad nocendum; *armes offensives.* (Ap. Rym.) *Invasivum bellum*, idem q. Gall., *guerre offensive.* (Id.)

INVECTIVALITER. — Cum acri reprehensione; *avec de vives invectives.* (Sid.)

INVECTIVE. — Ead. notione. (A. 1425.)

INVENALIS. — Non venalis; *qui ne se vend pas, qui n'est pas vénal.* (*Vet. Gl.*)

INVENIABILITER. — Modo venia indigno; *d'une manière qui ne mérite pas de pardon.* (Rath.)

INVENIRE. — Habere, comparare, vel emere; *avoir, se procurer, acheter.* (A. 1256.) — Præbere, suppeditare; *fournir.* (A. 1246.) — *Invenire sententiam*, edere, proferre, pronuntiare sententiam; *prononcer, rendre une sentence.* (Wich. Magd.)

INVENTARIARE. — Recensionem facere; *inventorier.* (A. 1474.)

INVENTARISARE. — Ead. notione. (A. 1457.)

INVENTARIUM. — Descriptio rerum quæ, post alicujus decessum, in illius bonis reperiuntur; *inventaire après décès.* (Ulp.)

INVENTIO. — Res inventa, in via reperta, thesauri inventio; *objet trouvé sur la voie publique, trouvaille, découverte.* (S. Aug.) — Comparatio, emptio; *acquisition.* (*Bullar. Fontan.*) — *Inventio apium*, jus in apum examinibus quæ reperiuntur in silvis; *droit du seigneur sur les essaims trouvés dans les bois.* (A. 1179.) *Inventio portus*, quidquid casu in portu advehitur; *épaves qui se présentent dans un port.* (A. 1217.) *Inventio sanctæ crucis*, dies tertia mensis Maii apud Latinos, sexta vero Martii apud Græcos; *fête de l'invention de la sainte croix, le trois mai, dans l'Eglise latine; le six mars, dans l'Eglise d'Orient.* (Pass.)

INVENTOR. — Delator; *dénonciateur, délateur.* (A. 1358.)

INVENTORIARE. — Ut Inventariare. (A. 1481.)

INVENTORIUM. — Ut Inventarium. (A. 1481.)

INVENTURA. — Ead. notione. (*Chr. Mellic.*)

INVERATUS. — Veru obfirmatus, *Vid.* Veru. (G. Vig.)

INVERBERATUS. — *Inverberatus oculus*, intentus, fixus, cujus acies minime præstringitur. (*Conc. Hisp.*)

INVERITARE. — Probare; *prouver la vérité d'un fait.* (*Leg. Angl.*)

INVERNARE. — Hibernare, hiemare; *passer l'hiver.* (*St. Cad.*)

INVERPIRE. — In possessionem mittere; *mettre en possession, investir.* (A. 889.)

INVERPITURA. — Traditio, ut Investitura. (A. 889.)

INVESTIMENTUM. — Ead. notione. (A. 1169.)

INVESTIO. — Ead. notione. (*Cons. Lem.*) — Jus quod domino solvitur pro traditione; *droit que le vassal paye au seigneur pour l'investiture qu'il en reçoit.* (A. 1418.)

INVESTIRE. — Operire; *couvrir.* (Anast.) — In possessionem mittere; *mettre en possession, investir.* (*Chr. Farn.*)

INVESTITURA. — Traditio, missio in possessionem; *investiture, tradition, mise en possession.* (Pass.) (Les actes publics ne suffisant pas pour la prise de possession, on imagina, dans les bas siècles, d'accompagner cette prise de possession de cérémonies symboliques consistant dans la remise au nouveau possesseur d'une chose ayant quelque rapport avec la chose possédée. Ainsi, on investissait des fonds de terre, *per ramum, per cespitem, cum ramo et guazone*, etc.; des bénéfices ecclésiastiques, *per annulum, per claves ecclesiæ*, etc., etc.) — Dignitas curionis; *dignité, office de curé paroissial.* (A. 1457.) — Ecclesia parochialis; *église paroissiale.* (Id.)

INVESTITURIA. — Pro Investitura.

INVESTITUS. — Qui de aliquo beneficio investitus est; *qui a reçu l'investiture d'un fief, d'une dignité.* (Pass.) — Curio, rector ecclesiæ parochialis; *curé.* (A. 1457.)

INVESTITUTIO. — Jus quod domino capitali pro investitura solvitur; *droit payé au seigneur principal à l'occasion de l'investiture.* (A. 1266.)

INVICTORIOSUS. — Invictus; *qui n'a pas été vaincu.* (Felib., *H. San. Dyon.*)

INVIDIA. — Studium, voluntas, animus; *zèle, bon vouloir, disposition d'esprit.* (A. 1194.) — *Ad invidiam; à l'envi.* (A. 1194.)

INVILARE. — Vilem reddere, deprimere; *avilir.* (Ap. Lam.)

INVILIARE. — Eod. sensu. (*Vet. Gl.*)

INVIRGULARE. — In virgam crescere. (*A. SS.*)

INVIROLATUS. — Victoria fibula instructus; *garni d'une virole, virolé.* (A. 1368.)

INVIRTUOSUS. — Vitiosus, a virtute alienus; *plein de vices, vicieux.* (*A. SS.*)

INVISATIO. — Visitatio; *action de visiter, visite.* (Ap. Steph.)

INVISCERARE. — Quasi in *viscera* immittere, conjunctissime devincire, adjungere; *unir le plus étroitement possible.* (S. Bern., *A. SS.*)

INVISIO. — Pro *visio.* (*A. SS.*)

INVISOR. — Invidus; *envieux, jaloux.* (*A. SS.*)

INVISUS. — Non visus; *qui n'a pas été vu.* (*A. SS.*)

INVITATOR. — Procurator, agens; *fondé de pouvoir, agent.* (Lob. *H. Brit.*) — Qui ad cœnam invitabat et vocabat unde et *vocator* etiam dictus; *serviteur chargé de faire les invitations à dîner au nom de son maître.* (*Vet. Insc.*)

INVITATORIA. — Epistola qua quis ad aliquam cæremoniam invitatur; *lettre d'invitation* (Eric. Ups.)

INVITATORIANUS. — Apud Cistercenses idem qui *præcentor*, qui inchoat cantum in choro; *préchantre.* (Macr., *Lex.*)

INVITATORIUM. — *Vid.* PSALMUS.

INVIUM. — Purgamentorum receptaculum; *lieu où l'on dépose les ordures, égout, fosse.* (*Scrip. rer. Fr.*)

INVIVITURUM. — Non vivens; *qui n'est pas vivant.* (*Conc. Hisp.*)

INVIUS. — Non patens viæ, ubi non est via, extra viam. (J. de J.)

INVOCATIO. — Incantatio; *invocation.* (A. 1308.)

INVOCATORIALIS. — Qui invocat (vox forensis).

INVOCAVIT. — *Invocavit me*, Dominica prima Quadragesimæ; *premier dimanche de Carême.* (Pass.)

INVOLARE. — Per vim auferre; *voler, enlever.* (*A. SS.*)

INVOLENS. — Nolens, invitus; *qui ne veut pas, malgré soi.* (*A. SS.*)

INVOLENTIA. — Cum deest voluntas; *absence de volonté.* (Salv.)

INVOLITIUM. — Involucrum, fasciculus; *rouleau, paquet:* (*Vet. Gl.*)

INVOLUMEN. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

INVOLUTIO. — Ead. notione. (Mart. *Anecd.*)

INVOLUTORIUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

INVOTARE. — Desiderare, in votis habere; *souhaiter, comprendre dans ses vœux.* (*A. SS.*)

INVULGARE. — Pro *Divulgare.* (*A. SS.*)

INVULTARE. — Vultum effingere; *donner une forme.* (Mart. Vict.) — De iis dicitur qui ad artes magicas causa alicui docendi confugiunt; *envoûter.* (A. 1371.)

INVULTOR. — Qui ad artes magicas vultus effingit; *qui a recours à l'envoûtement, envoûteur.* (A. 1339.)

INVULTUS. — Invultuorum præstigia; *l'opération appelée envoûtement.* (A. 1341.)

INZABATATI. — Idem q. SABATATI.

IOCHA. — Navis levior; *yacht.* (*A. SS.*)

IPOTHECARIUS. — Pro APOTHECARIUS.

IPPARIUS. — Aurigarius; *cocher.* (Isid.)

IPPILORIUM. — Columbar, numella versatilis; *pilori.* (A. 1334.)

IPPOPHORA. — Objectio; *objection.* (Mab., *Ann.*)

IPPOVICARIUS. — Pro YPOVICARIUS.

IPPUS. — Taxus, arbor nota; *if.* (Ap. Vales.)

IRA. — Pro ERA.

IRANGIA. — Malum aureum; *orange.* (A. 1393.)

IRASCIBILIS. — Qui ad iram excitat; *qui porte à la colère.* (A. 1357.)

IRATUS. — Male habitus, multatus; *maltraité, puni.* (A. 1354.) — *Iratus et pacatus;* in tabulis quæ mentionem faciunt feudorum quæ *jurabilia* et *reddibilia* vocant, passim hæc verba reperiuntur quibus vasallus castrum suum reddere domino tenetur, sive iratus sit, sive pacatus, hoc est, sive invicem dissentiant aut litigent vassallus et dominus ex causa feudi, sive non dissentiant; *quand un vassal plaidait contre son seigneur, il fallait d'abord qu'il lui cédât son fief: on exprimait, dans les actes, cette remise par les mots* iratus et pacatus, *soit que le vassal fût en mésintelligence avec le seigneur, ou qu'il vécût en bonne intelligence avec lui.*

IRAUDUS. — Pro HERALDUS.

IRENARCHA. — Magistratus qui ad id constitus erat in imp. Rom. « ut provincialium tutela suscepta, quietis et pacis per singula territoria concordiam stare facerent; » *irénarque, officier de paix.*

IRENSIS. — Hibernus; *Irlandais.* (Ord. Vit.)

IRESCALIS. — Ad iram facilis; *prompt, facile à se mettre en colère, à s'emporter.* (Bosq.)

IRONICUM. — Ironia vel injuria; *dérision* ou *insulte.* (A. 1381.)

IRONICUS. — Derisorius, injuriosus; *dérisoire, outrageux, injuste.* (A. 1381.)

IRRADICATUS. — Pro ERADICATUS. (*Ch. Norm.*)

IRRASIBILIS. — Qui *radi* nequit; *qui ne peut être poli.* (*Vet. Gl.*)

IRRATIO. — Privatio rationis; *privation de la raison, déraison.* (Tert.)

IRRATIONABILITAS. — Aversatio a ratione; *éloignement de la raison.* (Tert.)

IRRATIONABILITER. — Absque causa, contra omnem rationem; *contre toute raison.* (Tert.)

IRRECISUS. — Non recisus; *non diminué, non rogné.* (*A. SS.*)

IRRECITABILITER. — Ineffabiliter; *d'une manière ineffable.* (Ven. Fort.)

IRRECTABILITER. — A recto minime aberrando; *sans s'éloigner de la raison.* (*Conc. Par. sub Greg. IV PP.*)

IRRECTUS. — Pravus, minus rectus; *mauvais, injuste.* (Ap. Sim. Dun.)

IRRECUPERABILIS. — Qui nequit recuperari; *qui ne peut être recouvré, irrécouvrable.* (A. 1226.)

IRRECUPERABILITER. — Absque spe recuperationis; *sans espoir de recouvrer* ou *d'être recouvré.* (*Script. rer. Fr.*)

IRRECUSABILIS. — Qui recusari non potest; *irrécusable.* (S. Hier.)

IRRECUSE. — Absque recusatione; *sans qu'on puisse s'y refuser.* (A. 1430.)

IRREDIBILIS. — Qui redire nequit; *qui ne peut revenir.* (*Vet. Conc.*)

IRREDITURUS. — Non rediturus; *qui ne reviendra pas.* (*A. SS.*)

IRREFLEXIBILITER. — Modo inflexibili; *inflexiblement.* (Mart., *Ampl. Col.*)

IRREFORMABILIS. — Qui *reformari* nequit; *irréformable, immuable.* (Tert.)

IRREFRAGABILITER. — Firme, inviolate, adeo ut refragari nemo possit; *d'une manière irréfragable, inébranlablement.* (A. 1146.)

IRREFRIGERIUM. — Locus ad refrigerationem accommodus, vel potius ob frigus incommodus; *lieu propre à rafraîchir* ou *d'une fraîcheur incommode.* (Mart., *Ampl. Col.*)

IRREGISTRARE. — In *registra* referre; *enregistrer.* (A. 1482.)

IRREGRESSIBILIS. — Qui nullum admittit regressum; *qui n'admet pas de retour.* (S. Aug.)

IRREGRESSIBILITER.—Absque *regressu; sans retour.* (S. Bern.)

IRREGULATUS. — Inordinatus; *déréglé.* (*H. Nem.*)

IRREITERABILIS. — Qui non potest *iterari; qui ne peut avoir lieu une seconde fois.* (A. 1354.)

IRRELIGIOSITAS. — Irreligio; *impiété.* (Tert.)

IRREMEDIABILITER.—Modo irremediabili; *d'une manière irrémédiable, sans remède.* (A. 836.)

IRREMEDICABILIS. — Continuus; *non interrompu, continu.* (*Script. rer. Fr.*)

IRREMISSIBILIS.—Qui sine remedio est; *irrémissible.* (Tert.)

IRREMISSIBILITER.—Nullo relicto veniæ loco; *sans miséricorde, irrémissiblement.* (*Carm. Bullar.*)

IRREMOTUS. — Immensus, intolerabilis; *démesuré, exorbitant.* (*Script. rer. Fr.*) — Non remotus; *non éloigné.* (Prud.)

IRREPARABILITER.—Modo irreparabili; *irréparablement.* (Sigeb.)

IRREPERCUSSUS. — Non refutatus; *non réfuté.* (Tert.)

IRREPLEGIABILIS.—Qui alicujus criminis accusatus *plegium* de juri stando dare nequit, sed statim carceri mandatur. *Vid.* PLEGIUM. (Flet.)

IRREPREHENSIBILIS. — Qui est absque reprehensione; *irréprochable.* (Tert.)

IRREPREHENSIBILITER. — Absque reprehensione; *sans reproche.* (A. 1412.)

IRREPTUS —Pro IRRETITUS. (*Ch. S. Vict. Mas.*)

IRREPULSUS. — Qui non potest repelli, violari seu infirmari; *inattaquable.* (A. 1168.)

IRREQUIETUDO. — « Industria, vigilantia, diligentia. » (Bart. *Gl.*)

IRREQUISITUS. — Non requisitus; *non recherché.* (Sid.)

IRRESPIRABILIS. — Ubi respirare nequeunt; *où l'on ne peut respirer.* (Tert.)

IRRESOLUTUS. — Incertus animi; *irrésolu.* (Joan. de Mon.)

IRRETITURA. — Actio irretiendi; *action d'embarrasser.* (*Ann. Ben.*)

IRRETITUS.—In jus vocatus; *assigné, cité en justice.* (*Leg. Scot.*)

IRRETRACTABILITER.—Immutabiliter; *d'une manière inébranlable.* (Ap. Mur.)

IRREVERENS. — Inverecundus; *qui n'a pas de pudeur.* (A. 850.)

IRREVERTIBILITER. — Sine reversione; *sans retour.* (Ap. Rai. Duel.)

IRREVINCIBILITER. — Inviolate; *inviolablement.* (Ap. Mur.)

IRRIGUUM. — *Irriguum inferius*, timor inferni; *irriguum superius*, amor Dei : in ch. a. 1063; ubi *irriguum* idem est quod irritamen, stimulus.

IRRITARE. — Irritum facere; *annuler, rendre nul.* (*Leg. Norm.*)

IRRITATIO.– Rescissio, abrogatio; *annulation, abrogation* (A. 1410.)

IRROGATIO —Damnum, detrimentum; *dommage, préjudice, tort.* (*Script. rer. Fr.*)

IRROTULAMENTUM. — Mentio in *rotulum; inscription, mention d'une chose dans un registre, un état, un rôle.* (Ap. Rym.)

IRROTULARE. — In *rotulum* seu acta referre, inscribere; *enregistrer, inscrire.* (Id.)

IRRUMPERE. — Infringere, violare; *enfreindre, violer.* (*Conc. Hisp.*)

ISCANNUM. — Permutatio; *échange.* (*Tabul. S. Vinc. Cenom.*)

ISCHOLA.—Pro SCHOLA. (Laur.)

ISCLA. — Eod. sensu. (Id.) — Occitanis et Provincialibus, alluvio, accrescens agger, vel insula e terris flumine advectis; *alluvion, terrain, îlot d'alluvion.*

ISCLONUM. — Dimin. ab *iscla*, parva insula. (A. 1539.)

ISEMBRUNUS.—Panni species; *sorte d'étoffe;* ol. *isambrun.*

ISENGRINUS. — Lupus; *loup;* ol. *isengrin.* (Pass.)

ISIX.—Piscis genus; *alose.* (*A. SS.*

ISLA. — Pro INSULA. (A. 1180.)

ISMALTUM. — Pro SMALTUM. (A. 1336.

ISMERLUS. — Idem q. SMERILIO.

ISNECHIA.—Navigii species, ut NACA

ISPIA. — Explorator; *espion;* ol. *espie.* (A. 1334.)

ISPILLORIUM. — Idem q. PILORIUM. (*Cons. Brag.*)

ISPONSIO. — Sponsio; *garantie, caution.* (A. 746.)

ISRAEL. — Lapilli vel gemmæ species; *pierre d'Israël* (nom donné, au moyen âge, aux camées antiques).

ISSARCIA. — Funalis apparatus navium; *agrès d'un navire.* (A. 1335.)

ISSARTARIA. — Silva in agrum culta, ut EXARTUS.

ISSENBRUNUS. — Ut ISEMBRUNUS.

ISSES. — Cadi species. (A. 1194.)

ISSHAC. — Vectigal quod pro evehendis mercibus solvitur; *droit de sortie sur les marchandises qu'on transporte ailleurs;* ol. *issue.* (A. 1319.)

ISSUGARE. — Detergere; *essuyer.* (*Ch. Occit.*)

ISTI. — *Isti sunt dies*, Dominica Passionis Domini; *le dimanche de la Passion.* (Pass.)

ISTOMID. — Species sedilis ap. Armoricos.

ISTRIA. — Veneficia; *poisons. Vid.* STRIGA.

ITALICANA. — *Vid.* SCRIPTURA

ITATENUS.—Ita prorsus; *à un tel point, tellement.* (*A. SS.*)

ITER. — Justitiariorum, quos *itinerantes* vocabant Angli, progressus ad designatos sibi comitatus, in quibus judicia sua exercebant; *Vid.* JUSTITIARIUS. *Iter exercitale, iter hostile*, equitatio, cavalcata; *chevauchée, service militaire.* (A. 819.) *Itineris exercitalis debitores*, qui tenentur ire in

exercitum regis; *ceux qui doivent le service militaire au roi.* (A..828.) *Iter crucis*, sacra expeditio pro qua crucem vestibus assuebant; *croisade.* (A. 1218.) *Iter mercatile*, publicum, regium, quo itur ad mercata; *grand chemin.* (A. 1470.) *Iter padorneum*, quod est inter prata vel pascua; *chemin de passage, sentier pratiqué dans les prés ou les pâturages.* (A. 1309.)

ITERARE. — Iter facere; *cheminer.* (*Vet. Gl.*) *Iterare judicium*, rem judicatam per appellationem iterum judicare; *juger une affaire en appel.* (*Cod. Th.*)

ITERIS. — Pro *Itineris.* (Sym.)

ITHYRCA. —Species armorum ad capiendas aves; *sorte d'engin pour la chasse aux oiseaux.* (Ang. Rump.)

ITINERANTES. — *Vid.* Justitiarius.

ITINERARCHÆ. — Itineris custodes; *garde-chemins.* (*Vet. Gl.*)

ITINERARE.—Iter facere; *cheminer.* (*Leg. Roth.*)

ITINERARIUM.—Itinerum et metationum militarium designatio, quomodo Galli *route* dicunt. (S. Ambr.) — Mappa geographica in qua describuntur et depinguntur metationes militares, loca et oppida provinciarum præcipua cum intervallis et distantiis; *itinéraire, carte d'étapes.* (Veget.) — Orationes vel preces quæ ab iis qui se itineri alicui committunt recitari solent; *prières que récitent les voyageurs.* (*Vet. Cer.*) — *Itinerarium sonare*, tuba aut lituo profectionis militaris signum indicere; *donner le signal du départ au son de la trompette.* (Am.)

ITINERARIUS.—Qui peregrinationes plurimas instituit; *qui a beaucoup voyagé.* (Eckeard.) *Itinerariæ tabulæ*, quæ loco altaris erant, sacerdotibus iter facientibus; *autels portatifs.* (Mab.) *Itinerarii termini*, quibus fides non est adhibenda; *bornes auxquelles on ne doit pas se fier, bornes faciles à déplacer.* (*Vet. Agrim.*) *Itinerarius lapis*, altare portatile; *autel portatif.* (*Pontif. Mog.*)

ITINERATOR.—Viator; *voyageur.* (Mart., *Ampl. Col.*)

IVELLUS. — Gemmeus aureusve ornatus; *bijou, joyau, ornement d'or, d'argent ou de pierreries*; ol. *ivel.* (Pass.)

IVERGIUM. — Secale; pro *ivernagium.* (S. xiii.)

IVERNAGIUM. — Pro *hybernagium.* (Flet.)

IVUS. — Taxus; *if.*

J

JACENTIA.—Funda inter colonos indivisa quæ reliqua erant; *jacent* enim, quæ sine possessore sunt; *terres abandonnées, sans propriétaire*; ol. *jacences.*

JACERE.—(Subst.) Gistum; *gîte, droit de gîte. Vid.* Gistum. (A. 1144.) — (Verb.) Abjicere, contemnere, negligere; *rejeter, mépriser, ne pas faire cas.* (Ap. Raim. Duel.)—*Jacere fœdus*, inire fœdus; *faire alliance.* (Ap. Mur.) *Jacere de partu, de puero*, cubare ex puerperio. (A. 1304.)

JACHERIA.—Terra novalis; *jachère*; ol. *jachérie, jachière.* (*Tabul. Fos.*)

JACHTIVUS.—Ad judicium citatus; *traduit en justice, assigné.* (S. ix.)

JACMARIUM.— *Jacmaria matrimoniorum servitia*, census qui domino solvebatur a quibusdam vassallis cum maritabantur; *redevance que payaient certains vassaux à leur seigneur quand ils se mariaient. Vid.* Maritagium et Forismaritagium.

JACMIUM.—Ead. notione.

JACOBI. — Factiosi quidam in agro Bellovacensi sub anno 1358; *Jacques, Jacques Bonshommes.*

JACOBINI. — Christiani certis hæresibus infecti, et religiosi ordinis S. Dominici; *Vid.* Jacobitæ.

JACOBIPETA. — Ut Jacobita, qui petit S. Jacobi ecclesiam; *pèlerin de Saint-Jacques.* (J. de J.)

JACOBITA. — Qui peregrinationem instituit ad S. Jacobum Compostellanum; *celui qui a fait le pèlerinage de Saint-Jacques de Compostelle.* (Ugut.)—*Jacobitæ*: 1° Dominicani, seu religiosi ordinis S. Dominici; *Dominicains, frères de S. Dominique, Jacobins*; 2° in Ægypto et in Terra Sancta Christiani quidam certis hæresibus ac pravis opinionibus infecti; *Jacobites, hérétiques égyptiens du* vi*e* *siècle*

JACOBUS.—Apud Anglos et Benearnenses, minutior moneta; *sorte de menue monnaie anglaise et béarnaise*; ol. *jacque.* — Sagum militare; *sorte de casaque militaire*; ol. *jacque.* (A. 1374.)

JACQUETA. — Species vestis monasticæ, imo et toga quævis etiam laicorum; *espèce de vêtement*; ol. *jacque, jacquette.*

JACTANDA.—Gloriatio, glorificatio; *action de se glorifier, de se vanter.* (*Vet. Gl.*)

JACTARE.—Dejicere; *jeter à terre.* (*Cap. ad Leg. Al.*) — Aliquid projicere ad significandum rem aliquam esse a se dimissam. *Vid.* Jactire. (A. 968.)

JACTARIUS.—Ut Jacturarius. (J. de J.)

JACTATOR. — Calculus; *jeton. Vid.* Jactus.

JACTATORIUM. — Machina bellica, quæ tela complura simul vel certe lapides emittebat; *engin de guerre qui lançait plusieurs projectiles à la fois, gros traits ou pierres.* (Galb.)

JACTIO.—Traditio quæ fiebat projiciendo festucam; *tradition, investiture par le fétu. Vid.* Infestucatio. (A. 1070.)

JACTIRE.—In jus vocare festucam in sinu projiciendo; *citer en justice en jetant une paille dans le sein de celui qui doit comparaître.* (A. 812.)— In possessionem mittere festucam projiciendo; *investir, mettre en possession par le symbole du fétu.* (A. 1131.)

JACTITIUS. — Projectus; *jeté en avant, qui fait saillie, qui avance.* (A. 1417.)

JACTURA.—Pœna, damnum; *peine, dommage, malheur;* ol. *jacture.* (Pass.)

JACTURARIUS. — Qui frequenter jacturam, id est damnum, patitur; *dommageux, qui souffre souvent dommage.* (*Vet. Gl.*)

JACTURATUS. — Jacturam passus; *qui a souffert du dommage.*(*Script. rer. Fr.*)

JACTUS.—(Subst.) Missile; *arme de trait.* (*Cœrem. Rom.*) — Laqueus de corio factus qui pedibus falconum imponi solet; *courroie attachée aux jambes des faucons, près de leurs serres, pour les retenir;* ol. *jet, giect, gier.* (Pass.) — Calculus; *jeton;* ol. *gecton, gectouer.* (Pass.)—Id quod manu mensuræ superadditur; *poignée de grain ou toute autre denrée que l'on prend en sus de la mesure légale.* (A. 1139.) — Computatio quæ cum calculis fit; *calcul, compte établi au moyen de jetons.* (A.1354.) — Prima præscriptio; *projet, minute d'un acte;* ol. *ject.* (A. 1453.)—Terra quæ e *fossa* projicitur; *terre qu'on tire d'un fossé;* ol. *ject.* (A.1417.)—(Adj.) Vexatus; *tourmenté, vexé.* (*Vet. Gl.*)

JACULA. — Pro *jaculum* (Ap. Mart. *De ritib. Eccl.*)—Retis species; *filet.* (*Vet. Gl.*)

JACULARIS.—Qui jaculatur; *qui se lance, qui se jette.* (*Vet. Gl.*)

JACULATOR.—Qui *jacula* projicit; *archer, arbalétrier.* (A. 1411.)—Qui vectigalia peræquat inter cives; *répartiteur de l'impôt;* ol. *jetteur.* (A. 1329.)

JADELLUS. — Vasis lignei species; *jatte, plat, écuelle ou sébille de bois;* ol. *jadeau.* (A. 1385.)

JAIXUM.—Terra inculta, ager virgultis obsitus; *friche.* (A. 1056.)

JALAGIUM.—Jus mensuræ ad quam exiguntur dolia vinaria; *droit perçu par les seigneurs pour le jaugeage des vases vinaires.* (Pass.)—Jūs domino exsolvendum pro vino quod minutatim venditur; *droit seigneurial sur la vente du vin en détail.* (Pass.)

JALDUS.— Luteus, croceus, flavus; *jaunâtre, de couleur orange.* (A. 1295.)

JALEA .— Mensura liquidorum ead. q. GALO. (A. 1357.)

JALETUM.—Modus agri, vel silvæ, *modii pars duodecima.* *Vid.* MODIUS. (A. 1374.)

JALETUS.—Ead. notione. (A. 1231.)

JALIDUS.—Ut JALDUS. (*St. Rip.*)

JALLA.—Vasis genus liquidis continendis aptum; *sorte de vase à mettre du vin;* ol. *jalle, jaille.* (Pass.)

JALLEAGIUM.—Ut JALAGIUM. (A. 1307.)

JALLEATA.—Ut GALO. (A. 1263.)

JALLEIA.—Ut JALEA. (A. 1410.)

JALO.—Ut GALO. (A. 1343.)

JALOIGENUS.—Mensura annonaria; *mesure de grains fort petite,* ol. *golenée.* (A. 1360.)

JALONATA.—Ut JALO. (A. 1427.)

JALONEIA.—Herbarum fasciculus; *botte de foin, de paille,* ol. *jaglonnée.* (A. 1266)

JALOTUS.—Mensura annonaria, ead. q. JALOIGENUS. (A. 1360.)

JALOUSUS. — Zelotypus; *jaloux.* (A. 1395.)

JAMMUNDILINGI.—Iid. apud Germanos q. *commendati* ap. Gallos, liberi scilicet qui se alterius dominio ac protectioni commendabant. *Vid.* COMMENDATI.

JAMNUNC.—Ex die præsenti, continuo; *immédiatement, sur-le-champ.* (*Cod. Th.*)

JAMPNA.—Loca iis arbusculis obsita quas Armorici *jan* vel *jaon* nuncupant. (*Mon. Angl.*)

JANESTARIA. — Ager genistis obsitus; *champ de genêts;* ol. *jannaie.* (A. 1242.)

JANETI. — Nummi argentei a *Jano* rege Cypri cusi; *janet* (monnaie de Chypre).

JANGULARIA. — Garrulitas, nugæ; *discours inconsidéré, babil, caquet, badinage;* ol. *jangle, janglerie.* (*H. Sabol.*)

JANITOR.—Ecclesiasticus ultimi ordinis, ut OSTIARIUS. (Eginh.)

JANITRICES.—Uxores duorum fratrum; *belles-sœurs, femmes de deux frères.* (J. de J.)

JANIZARI.—Copiarum Turcarum milites præstantissimi; *janissaires.*

JANIZZERI. — Officiales tertii ordinis in cancellaria Romana; *officiers du troisième ordre de la chancellerie romaine.* (Oct. Vestr.)

JANTACULUM. — Cibus quo solvitur jejunium ante prandium; *déjeuner.* (J. de J.)

JANTAR. — Apud Lusitanos, gistum, pastus; *droit de gîte et de past.* (A. 1168.)

JANUARIUM. — Clathrum; *grille.* (*Ch. Burdig.*)

JANUARIUS.—Janitor; *portier.* (A. 1411.)

JANUINI.—Monetæ species cusa Januæ; *ancienne monnaie génoise.* (A. 1282.)

JANUS.—Flavus; *jaune.* (*St. Plac.*)

JAOLA.—Carcer; *prison;* ol. *jaole, jaiole.* (A. 1202.)

JAPA.—Pro JUPA. (Lud.)

JAQUEI.—Iidem q. JACOBI. (A. 1358.)

JAQUEMARDUS. — Loricula annulis contexta; *cotte de maille, jacque de maille.* (*Mem. Cam. Comp. Par.*)

JAQUERIA. — Villanorum factio in Gallia olim; *la jacquerie.*

JAQUERII.—Ut JACOBI. (A. 1359.)

JAQUETA.—Ut JACQUETA

JAQUETONUS.—Sagum militare, ut JACQUEMARDUS.

JAQUETUM.—Ut JAQUETA. (A. 1400.)

JAQUETUS. — Minutior moneta, ut JACOBUS. (A. 1469.)

JARBA.—Pro GARBA.

JARDENUM.— Hortus; *jardin.* (A. 1333.)

JARDINARIUS.—Cultor jardini; *jardinier.* (Lob. *H. Par.*)

JARDINELLUS. — Dim. a JARDINUS. (A. 1263.)

JARDINULUS. — Ead. notione. (A. 1241.)

JARDINUS.—Ut JARDENUM. (*Ch. Occit.*)

JAROLIUM. — F. repagulum; *barrière.* (A. 1202.) *Vid.* GARROLIUM.

JARRA. — Vasis species; *jarre, grande cruche à contenir les liquides, vaisseau de bois avec des anses, cuve.* (*A. SS.*)—Quercus species; *sorte de chêne;* ol. *garric.* (A. 1318.)

JARRERIA.—Ut JARRIGIA. (A. 1126.)

JARRETUS.—Species pisciculi; *petit poisson de mer.* (*St. Mas.*)

JARRIA.—U. GARRICA. (A. 1109.)

JARRIGIA.—Ead. notione. (A. 1073.)

JARRO — Quercus species apud Occitanos, ut JARRA. (A. 1206.)

JARROSSIA.—Viciæ genus; *espèce de vesce, jarrosse.* (A. 1096.)

JARSA.—Scarificatio, ut GARSA.

JASCHERIA.—Terra proscissa et nondum seminata; *terre qu'on laisse reposer, jachère;* ol. *jascière.* (A. 1218.)

JASIA. — Equa, ut videtur; *jument.* (A. 1287.)

JASSEFATUM.—Navigii Persici species; *espèce de navire persan.* (B. Ord.)

JASSETUM.—Ead. notione. (*A. SS.*)

JASSILE.—Ovile; *étable.* (A. 1341.)

JASSINA. — Puerperium; *gésine. Vid.* GESINA.

JASSINERIUS. — *Jassineria mulier*, quæ jacet ex puerperio; *femme qui vient d'accoucher. (H. Nem.)*

JASSIUM.—Ut JASSILE (A. 1473.)

JAUGERIA. — Officium dolia vinaria ad bolidem exigendi vel explorandi; *office de jaugeur.* (A. 1316.)

JAUGIA. — Doliaris capacitatis index et norma; *jauge, mesure-étalon pour les futailles.* (A.1344.)

JAUGIATOR. — Doliorum explorator; *jaugeur.* (A. 1344.)

JAULARIA.—Carcerarium, seu quod domino carceris vel *jaulario* ab incarceratis præstabatur; *Vid.* GEOLARIA. (A. 1330.)

JAULARIS. — Carceris custos; *geôlier.* (*Ord. rer. Fr.*)

JAULARIUS.—Ead. notione. (Id.)

JAULERIUS. — Ead. notione. (*Ch. Occit*)

JAVELINA. — Species hastæ; *dard, trait d'arbalète, flèche;* ol. *javeline.* (Pass.)

JAVELLA.—Fascis; *fagot, javelle.*(Pass.)

JAVELLUS.— F. idem q. GORDUS. (*Tab. Fossat.*)

JAYNA.—Quercus, trabs quercina; *chêne, poutre de chêne.* (*H. Nem.*) — Locus quercubus consitus; *lieu rempli de chênes, chênaie.* (A. 1468.)

JAYNETA.—Hasta cujus hastile ex quercino ligno erat; *pique, lance à manche de chêne.* (A. 1362.)

JECTARE. — *Jectare ad judicium*, in jus citare, vocare; *citer en justice. Vid.* JACTARE et JECTIRE. (*Const. C. M.*)

JECTIGARE.—Hac et illac membra disjicere; *se démener.* (*Ps.* Ovid.)

JECTIO.—Defectus; *défaut, non-comparution en justice.* (*Cap. C. M.*)

JECTISCERE. — Jectivum facere, vel potius de eo qui *jectivus* fit; *faire défaut. Vid.* JECTIVUS. (Id.)

JECTIVUS. — Qui vadimonium deseruit, defecit; *celui qui fait défaut, qui ne comparaît pas sur l'assignation.* (*Form. Vet.*)

JECTUS. — Piscatio; *pêche.* (S. XIII.) — *Jectus lapidis*, pro *jactus* lapidis. (*A. SS.*)

JEHINARE. — Tormentis rem ab aliquo quærere; *appliquer à la torture, donner la question à quelqu'un;* ol. *géhenner.* (A. 1350.)

JEJUNALIS. — *Jejunales dies*, dies sacri jejunii; *jours de jeûne.* (A. 1380.)

JEJUNITAS. — Abstinentia, jejunium; *jeûne, abstinence.* (Cœl. Aur.)

JEJUNIUM. — *Jejunium paschale*, quadragesimale; *le Carême.* (Greg.) *Jejunium bannitum*, a principe præscriptum; *jeûne ordonné, établi par le souverain.* (*Cap. Car. M.*) *Jejunium dispensationis*, quod celebratur in vigiliis solemnium dierum et magnarum festivitatum; *jeûne qui a lieu la veille des grandes fêtes.* (Durand.) *Jejunium votivæ promissionis*, ut si quis vovet quod certa die jejunabit, vel a carnibus abstinebit; *jeûne auquel on se soumet par un vœu.* (*Id.*) *Jejunium pænitentiale*, quod pœnitentialibus traditur ad remedium; *jeûne imposé comme pénitence.* (Sigef. episc. Mogunt) *Jejunia temporalia*, quæ in Quatuor Temporibus fieri solent; *jeûnes des Quatre-Temps.* (*St. Ord. Cartus.*)

JERCIA. — Agna, ovis quæ nondum peperit; *jeune brebis qui n'a pas encore porté;* ol. *germe* (*Chartul. S. Tr. Cad.*)

JEREMITA. — Navis igne Græco plenus; *brûlot.* (A. 1118.)

JERGERIA. — Lolium; *ivraie;* ol. *jergerie.* (*Vet. Cod.*)

JERICONICUM. — Locus ubi aluntur senes; *hôpital pour la vieillesse, hosvice.* (Ap. Mir.)

JERONTICON. — Liber continens Vitas Patrum, ut GERONTICUM. (S. XIII.)

JERUPREPES.— Sacer, divinus, ut GEROPREPES.

JESA. — Armorum species, ut GISARMA. (*Vet. Cod.*)

JESINA. —Cessatio, ut GESINA. (A. 1259.)

JESSE. — Candelabra seu *polycandela* ab humo in altius educta et in latum expansa, *arboris jesse* (unde nomen) speciem referentia; *grands chandeliers à plusieurs branches.* (A. 1097)

JESUATI. — *Vid.* FRATER.

JESULUS. — Puerulus Jesus; *le petit Enfant Jésus.* (*A. SS.*)

JESUM. — Ut JESA. (*Vet. Gl.*)

JESUS. — Ead. notione. (Id.)

JETA. — Impositionis æqua partitio; *répartition des impositions.* (A. 1291.)

JETARE.—Vectigalia partiri, peræquare; *répartir la taille;* ol. *jetter.* (A. 1311.)

JETUS. — Piscatio; *action de pêcher, pêche.*

JEULARIA. — Ut JAULARIA. (A. 1341.)

JOACHIMICUS. — Nummus argenteus apud Germanos; *joachin, monnaie allemande d'argent.*

JOALLIÆ. — Monilia, gemmæ, annuli, aliaque hujus generis pretiosa; *bijoux, joyaux;* ol. *jouels, jouellez, joiax.* (A. 1286.)

JOANNINUS. — Monetæ equitum S. Joannis Hierosolymitani; *joannin, monnaie des chevaliers de Saint-Jean de Jérusalem.*

JOARIA. — Munus judicis, dignitas; *charge, office de juge;* ol. *jugerie.*

JOBAGINES. — Apud Hungaros, coloni, ruricolæ, atque ipsa mancipia.

JOCABILITER. — Jocose, jocaliter; *en plaisantant, plaisamment.* (Ach. *Spic.*)

JOCALARIUS. — Jocalium distractor; *joaillier*. (*Ch. Long.*)

JOCALE. — Ludicrum; *plaisanterie*. (*A. SS.*)—Theca reliquiarum; *reliquaire, châsse*. (A. 1482.)

JOCALIA. — Ut Joalliæ. (Pass.)

JOCALIS. — Pro *jucalis*, conjux. (Mab., *Analect.*)

JOCALUS. — Jocus, ludus; *jeu, amusement*. (*St. eccl. Tut.*)

JOCAMEN. — Ead. notione. (Ord. Vit.)

JOCARE. — Ludere, lusitare; *jouer*. (*Chr. And.*)

JOCARI. — Ludere; *jouer*. (*Chr. And.*) — Hastiludio concurrere; *figurer dans une joûte, joûter*. (Ord. Vit.)

JOCARIUS. — Sannio, scurra; *bouffon, plaisant*. (Bl.)

JOCATOR. — Ut Joculator. (A. 1291.)

JOCOSA.— Nomen cujusdam ensis Caroli Magni; *Joyeuse, épée de Charlemagne*.

JOCOSITAS. — Jocatio; *badinage, plaisanterie*. (*Reg. visit. Odon. Roth. arch.*)

JOCULARITAS. — Facetiæ; *plaisanteries*. (Od. Clun.)

JOCULATOR. — Vigil, speculator, sic dictus quod cornu sonat; *sentinelle, celui qui fait le guet*. (A. 1346.)

JOCULOSUS. — Jocosus; *qui aime à plaisanter, badin*. (*A. SS.*)

JOCUNDARE. — Exhilarare; *égayer, réjouir*. (Bart. *Gl.*)

JOCUNDARIUS. — Jocundus; *agréable, qui plaît*. (*A. SS.*)

JOCUNDATIO. — Hilaritas; *gaieté*. (Mur.)

JOCUS. — Hastiludium; *joûte, tournois*. (Bart. *Gl.*) — *Jocus partitus* dicebatur, cum alicui facultas concedebatur, alterum e duobus propositis eligendi; *choix donné, de prendre l'un ou l'autre parti*. (Ap. Bract.)

JOELLUS. — Gemmeus, aureusve ornatus; *joyau, bijou*. (A. 1482.)

JOGLARIA.— Joculatorum seu mimorum societas; *troupe de jongleurs, de comédiens*. (*Reg. Cam. Comp. Paris.*)

JOHANNITÆ. — Equites S. Joannis Hierosolymitani; *chevaliers de Saint-Jean de Jérusalem*. (Bern. de Breyd.)

JOHECCA. — Ut Joellus. (A. 1358.)

JOIA. — Possessio, id omne quo quis utitur et gaudet; *possession, jouissance, biens dont on profite*. (Ap. Mur.)

JOISSENTIA. — Usus, possessio; *jouissance*. (A. 1543.)

JOLAGIUM. — Idem q. Geolagium.

JOLIVITAS. — Ornamentum; *enjolivement*. (*Const. Carmel.*)

JONCHARE. — Locum floribus spargere; *joncher de fleurs*; ol. *jonquier*. (A. 1271.)

JONCHERIA. — Herbarum florum vestratura; *jonchée*. (A. 1287.)

JONCHETUM. — Locus juncis abundans; *lieu plein de joncs, jonchaie*; ol. *joncherie, ionchière*. (Lob. *H. Brit.*)

JONCHIATURA. — Folia et flores, ad jonchandum; *herbes et fleurs pour faire la jonchée*. (A. 1289.)

JONCHURA. — Ead. notione.

JONDRARIUS. — Præcipuus apud pistores famulus; *premier garçon chez les boulangers*. (A. 1218.)

JONTEIA. — Quantum junctis manibus continetur; *jointée, autant que les deux mains jointes peuvent contenir*. (A. 1400.)

JORNALATA. — Modus agri, ut Jornale. (A. 1472.)

JORNALE. — Modus agri, quantum uno die par boum arare potest; *journal de terre, mesure agraire, autant de terre qu'une charrue peut en labourer en un jour*. (Pass.) — Opus unius diei: *corvatæ* species quam ab hominibus suis exigebant domini; *journée de travail, sorte de corvée due par les vassaux à leur seigneur*. (S. xiii.) — Diurnus labor et merces pro labore diurno; *travail que l'on fait en un jour, et salaire dû pour ce travail, journée*. (*Vet. Cod.*) — Liber ecclesiasticus cujus usus quotidianus est; *le diurnal*. (A. 1340.)

JORNALERE. — Diurno operi vacare; *travailler à la journée*. (A. 1296.)

JORNALERIUS. — Qui *jornalia* seu agros possidet, vel qui *jornalibus* seu corvatis obnoxius est; *celui qui possède des journaux de terre, ou qui est soumis à la corvée appelée journal*. (*Cam. Comp. Par.*)

JORNALIS. — Modus agri, ut Jornale. (A. 1319.)

JORNAMENTUM. — Modus agri, ut Jornale. (A. 1282.)

JORNANCIA. — Diurnus labor; *journée*. (A. 1414.)

JORNARIA. — Præstationes pecuniariæ ab iis solvendæ qui corvatas seu diurnas operas dominis suis debebant; *redevance en argent payée au seigneur par ceux qui ne faisaient pas les corvées en nature*. (*Pol. S. Rem. Rem.*)

JORNARIUM. — Modus agri, ut Jornale (A. 1228), et liber ecclesiasticus, *diurnalis*, etiam ut Jornale. (*Hist. abb. Cond.*)

JORNATA.—Spatium vel iter unius diei; *jour, journée*. (A. 1233.) — Modus agri, ut Jornale (A. 1160), et labor diurnus, etiam ut Jornale. (*St. Saon.*)

JORNEIA. — Labor diurnus seu merces pro labore diurno, ut Jornale. (A. 1202.)

JORNELLIS. — Modus agri, ut Jornale. (A. 1257.)

JORNELLUS. — Eodem sensu. (A. 1275.)

JORNETUM. — Eodem sensu. (A. 1220.)

JORNEUS. — Eodem sensu. (A. 1234.)

JORNUS. — Dies seu opera unius diei, ut Jornale. (A. 887.)

JORRIA. — Ut Jarria.

JOSEPHINI. — Inter Valdensium sectatores a Josepho quodam sic dicti.

JOSTA. — Hastiludium, pugna ludicra; *joûte, tournois*; ol. *jouste, joste*. (A. 1327.)

JOSTRA. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

JOSTRATOR. — Qui in *jostra* decertat; *joûteur*. (Id.)

JOTTICI. — Ludi; *jeux, amusement*. (*A. SS.*)

JOURNALIS. — Ut Jornale, modus agri. (A. 1411.)

JOUSTA. — Ut Josta. (A. 1314.)

JOUSTARE. — Hastis concertare; *joûter.* (A. 1314.)

JOVA. — Idem q. Jornale, modus agri et corvatæ species, apud Majorences. (A. 1319.)

JOVATA. — Ead. notione. (A. 1319.)

JOVERIUS. — Bubulcus, ap. Aragonenses. (A. 1192.)

JOVATA. — Mensura liquidorum, ut Justa. (A. 1343.)

JOYÆ. — Mundus muliebris, jocalia; *joyaux.* (A. 1247.)

JOYHA. — Eod. sensu. (*H. Nem.*)

JUARIA. — Ut Juveria.

JUBA. — Ambo, pulpitum; *jubé.* (*St. eccl. Tut.*)

JUBERE. — Dignari, velle; *daigner, vouloir bien: « Jube,* domine, benedicere: » *Daignez, seigneur,* etc.

JUBEUS. — Tunicæ species; *pourpoint.*

JUBILÆUS. — Donata plenaria peccatorum indulgentia iis qui limina SS. Apostolorum Romæ visitarent, quolibet centesimo anno indulta, cujus auctor fuit Bonifacius VIII PP; *pardon général accordé par Boniface VIII et fixé à chaque siècle pour ceux qui visitaient les basiliques de Rome (ce temps fut réduit à 50 ans par Clément VI et à 25 par Sixte IV).* — Possessio seu præscriptio 50 annorum; *possession, jouissance qui dure 50 ans,* ou *prescription qui arrive au bout de 50 ans.* (*Canon. Hib.*) — Homo grandævus, centenarius; *centenaire, macrobite.* (Flod.)

JUBILARIUS. — Qui quinquaginta annos in eodem statu perseveravit; *qui a passé cinquante ans dans le même état, dans le même emploi.* (A. 1182.)

JUBILARUS. — Clarus, illustris; *illustre, distingué.* (*A. SS.*)

JUBILEUM. — Licentia Sorbonica, seu biennium quo baccalaurei tenebantur in Parisiensi Universitate disputationibus theologicis interesse ut doctoris gradum possint consequi. (A. 1456.)

JUBILUM. — Argutus sonus, pastoralis agrestisque vocis sonus, apud Latinos; neuma, productio cantus in finali littera antiphonæ seu cujusvis cantus ecclesiastici, apud medii ævi scriptores; *cri de joie des pâtres: on a ensuite ainsi appelé les notes qui allongent le dernier mot dans le chant des antiennes.*

JUCATA. — Modus agri, idem q. Bovata, id est tantum terræ quantum par boum arare potest; *mesure agraire contenant autant de terre qu'un attelage peut en labourer. Vid.* Jornale. (Ap. Mab. *Itin. Ital.*)

JUCTUS. — Ead. notione. (*Polypt. Flor.*)

JUCUNDA. — Pro Dulcia aut Jocalia. (*For. Vet.*)

JUCUNDARI. — Oblectari; *divertir, amuser, charmer agréablement.* (Lact.)

JUDÆA. — Mansio Judæorum in oppidis; *quartier des Juifs, juiverie;* ol. *jurie, juterie.*

JUDÆÆ CARNES. — Carnes animalium a Judæis interfectorum; *viande provenant d'animaux abattus par les Juifs* (*St. Mas.*)

JUDÆARIA. — Ut Judæa. (A. 1206.)

JUDAICA. — Eod. sensu. — Imo census annuus a Judæis solutus; *redevance que paient annuellement les Juifs.* (A. 1230.)

JUDAISMUS. — Ut Judæa. (A. 1263.) — Judæorum mensa nummularia seu usuraria. (*Mon. Angl.*) — Ritus, religio Judæorum; *judaïsme, religion juive.* (Pass.)

JUDAIZARE. — Religionem et ritus Judæorum sectari; *suivre la religion et les usages des Juifs, judaïser.* (Pass.) — Fidem fallere; *manquer à sa parole.* (A. 1195.)

JUDEX. — Qui e senatu est; *membre du sénat, sénateur.* (*Vet. Gl.*) — Qui inter proceres et magnates numeratur; *grand, personnage élevé en dignité.* (*Vet. Gl.*) — Comes; *comte.* (Pass.) — Dux; *duc.* (*A. SS.*) — Notarius; *scribe, greffier, notaire.* (Ap. Ughel.) — Doctor legis, judicis assessor; *assesseur, celui qui assiste le juge.* (Mars. de Men.) — Procurator, is cui prædiorum seu rerum alicujus cura incumbit; *intendant, surveillant, régisseur.* (S. viii, ix.) — Quivis præfectus; *chef, commandant, gouverneur.* (S. vii, etc.) — Qui vectigalia instituit, peræquat et exigit; *officier chargé de l'assiette et de la perception de l'impôt.* (Pass.) — *Judex dativus,* delegatus; *commissaire.* (A. 997.) *Judex fiscalis* seu *publicus,* a rege constitutus; *magistrat investi par le prince de l'autorité judiciaire et agissant pour son compte.* (S. vii, etc.) *Judex privatus* vel *mediocris,* judex in villa constitutus, seu, ut alii volunt, qui tributa alicui privato debita colligebat; *juge municipal* ou *agent chargé de la perception des taxes appartenant à un particulier.* (Id.) *Judex major,* senescalli in Provincia legatus; *lieutenant du sénéchal de Provence;* ol. *juge mage.* (Pass.)

JUDICAMENTUM. — Sententia judicis; *sentence, arrêt du juge.* (*Tab. S. Serg. And.*)

JUDICARE. — Concedere, disponere, legare, supremo *judicio* de bonis suis decernere; *céder, léguer, faire don, disposer par testament.* (Passim.) *Judicare pœnitentiam,* imponere; *imposer une pénitence.* (A. 768.) *Judicare legem,* id est secundum legem, cui opponitur judicare *contra legem; juger conformément à la loi.* (*Lex Long.*)

JUDICARIA. — Judicis jurisdictio; *ressort judiciaire, juridiction.* (*Leg. Luitp.*)

JUDICATIO. — Ut Judicaria. (A. 1178.)

JUDICATOR. — Ut Judex. (A. 1237.)

JUDICATORIUM. — Ubi judex judicat; *lieu où se rend la justice, tribunal.* (*Vet. Gl.*)

JUDICATUM. — Sententia judicis; *sentence, jugement.* (*Cap. Car. M.*) — Decretum scriptum quo quis de rebus suis judicat seu disponit; *testament, acte par lequel on dispose de son avoir.* (Rath.) — Dignitas judicis; *dignité, office de juge.* (A. 1302.)

JUDICATURA. — Dignitas judicis, ut Judicatum. (A. 1302.) — Locus ubi judicatur, ut Judicatorium. (*Cod. Vet.*) — Actio judicandi, judicatio; *action de juger, jugement.* (*St. Mas.*) — Districtus judicis, ut Judicaria (A. 1445.) — Præstatio quæ judici vel

potius domino fit, emolumentum quod ex judiciis provenit, multa; *profits qui proviennent de l'exercice de la justice, amende ou partie de l'amende qui appartient au seigneur ou au juge.* (A. 1323.)

JUDICATUS.—Comitatus, territorium *judicis* seu comitis; *comté, ressort d'un comte ou d'un juge. Vid.* JUDEX. (Ap. Mur.) — Officium seu dignitas judicis; *office, charge ou dignité de juge.* (Pet. de Vin.)

JUDICIALIS. — Exitialis, perniciosus; *funeste, pernicieux.* (*A. SS.*)

JUDICIALITER. — Intelligenter; *avec jugement, après épreuve.* (Sid.) — Per sententiam judicis; *judiciairement, par sentence du juge.* (*Chr. Triv.*)

JUDICIARIA. — Ut JUDICARIA. (A. 1140.) —Navium species. (*Cod. Theod.*)

JUDICIARIUS. — Assessor; *assesseur.* (*Vet. Cons. Norm.*)

JUDICISSA. — Uxor reguli seu toparchæ in Sardinia. (Mur.)

JUDICIUM. — Districtus judicis; *ressort, juridiction, territoire* (*Spec Sax.*)—Tribunal, locus ubi judices sedent et judicant: *tribunal, lieu où se rend la justice.* (A. 1394.) — Pœna per judicium statuta; *condamnation, peine prononcée par le juge.* (A. 1273.) —Jurisdictio, jus dijudicandi; *droit de justice.* (Pass.) — Præstatio, tributum; *redevance, droit.* (A 1255.) — Purgatio qua quis se ab aliquo crimine excusat; *épreuve à laquelle on se soumet pour se disculper d'une accusation, justification.* (Pass.) — Oblatio quæ ecclesiæ fit ab iis qui purgationem obeunt; *offrande que font à l'église ceux qui se soumettent à cette épreuve.* (*Chartul. Celsin.*) — Fama, rumor; *bruit, renommée.* (A. 1161.) *Judicium defunctorum*, jus quod parochi sibi ascripserant in bona defunctorum; *droit que les curés s'étaient arrogé sur la succession de leurs paroissiens;* ol. *droit de mortuage.* (Pass.) — *Judicium concedere*, latæ sententiæ acquiescere, satisfacere; *acquiescer à une sentence.* (*Tabul. Dun.*) *Judicium possessorium*, judicium decretorium; *sentence définitive.* (A. 1206.) *Judicium sustinere*, pœnas judicio illatas luere, dare; *subir la peine prononcée.* (Ap. Mur.) *Judicium vassalli ingredi* dicitur dominus cum locum, ubi jus dicit, ingreditur, tum enim illius cessat justitia, et justitia domini locum habet; *quand le seigneur entrait dans les terres de son vassal, la justice lui appartenait et celle de son vassal cessait.* (*Spec. Sax.*)

JUDICIUS. —Lex; *loi.* (*Form. Andeg.*)

JUELLUS. — Gemmeus aureusve ornatus; *bijou, joyau;* ol. *juel.* (A. 1254.)

JUGALE. —Velum quo conteguntur sponsus et sponsa cum matrimonio conjunguntur; *poêle, voile que l'on tient sur la tête des mariés pendant la bénédiction nuptiale.* (*Vet. Inst.*)

JUGALIS. — Conjux; *celui ou celle qui est dans les liens du mariage, mari, épouse.* (Pass.) — Velum, ut JUGALE. (Ap. Mart., *De antiq. Eccl. Rit.*)

JUGALUS. — Maritus; *époux, mari.* (S. IX.)

JUGARIS.—Bubulcus, rusticus; *paysan, bouvier.* (*Vet. Gl.*)

JUGATA. —Nupta; *femme mariée, épouse.* (*A. SS.*) — *Jugata terræ*, jugerum, ut JUGATUM. (Pass.)

JUGATICUM. — Quod pro quolibet boum jugo exsolvitur; *impôt que l'on paie pour chaque paire de bœufs.* (A. 1183.)

JUGATINUS. — Qui matrimonio præest; *qui préside au mariage, dieu de l'hyménée.* (S. Aug.)

JUGATUM. — Jugerum, modus agri; *arpent, quantité de terre qu'une paire de bœufs peut labourer en un jour;* ol. *jugère.*

JUGE. — Pro JUGITER. (A. 845.)

JUGEA. — Ut JUGATUM. (A. 962.)

JUGERIA. — Jurisdictio judicis ejusque districtus; *ressort, territoire, juridiction d'un juge;* ol. *jugerie.* — Præstatio quæ judici vel potius domino fiebat; *droit revenant au juge ou au seigneur du lieu pour chaque procès qui se jugeait.*

JUGERIUS.—Judex; *juge, arbitre,* ol. *jugier, jugière.*

JUGHAMETUM.—Judicium, sententia judicis; *arrêt, jugement, sentence.* (A. 1291.)

JUGIA. — Ut JUGATUM. (A. 1088.)

JUGIFERA. — Districtus, ut JUGERIA. (*H. Dom. Ambas.*)

JUGIS. — Ut JUGATUM. (A. 756.)

JUGITAS. — Perpetuitas, diuturnitas, continuitas; *durée perpétuelle, continuité, perpétuité.* (Const.)

JUGITES. — Conjuncti; *qui sont unis, joints ensemble.* (*Vet. Gl.*)

JUGIUM. — Ut JUGATUM. (*Chr. S. Joan. And.*)

JUGLATOR. — Ut JOCULATOR. (*Vet. Cod.*)

JUGULATOR.—Homicida; *assassin, meurtrier.* (*Vet. Gl.*)

JUGULUM. — « Fecit enim in confessione ipsius sacratissimæ basilicæ *jugulum* de auro mundissimo unum pens. lib. numero 2. » (Anast.) Ubi Bulengerus *jugulum* esse existimat minus jugum, quod ex auro in basilicis dicabatur, ut memores essent verborum Christi dicentis : *Jugum meum suave*, etc. Cangio longe petita videtur explicatio. (A. 1142.)

JUGULUS. — Gladius; *épée.* (*A. SS.*)

JUGUM. — Vectis lunatus instar jugi. — *Jugum terræ*, quantum juncti boves uno die arare possunt; ut JUGATUM. (Apud Anglos, multa jugera, etiam et habitacula, quæ *Mesnagia* vocabant, continet.)

JUIERUM. — Pro *jugerum.* (Leo Ost.)

JUISIUM. — Judicium, purgatio vulgaris, seu per duellum, seu per ferrum candens; *jugement, décision, duel judiciaire, épreuve par le feu;* ol. *juise, juisse.* (Pass.)

JUJU. — Apud Arabes accipitris species; *émerillon.*

JUJUBA. — Pruni vel olivæ genus, ziziphum; *jujube.* (*A. SS.*)

JUIVUM. — Judicium, districtus judicis, ut JUISIUM et JUGERIA.

JULA. — Piscis genus; *sorte de poisson de mer.*

JULEP. —Aqua seu decocta ac dulcorata; *eau attiédie ou sucrée.* (*A. SS.*)

JULIANUS. — Nude pro festum S. Juliani sumitur; *la Saint-Julien.* (A. 1511.)

JULLUM. — Jugerum, ut JUGATA. (*Ch. Andeg.*)

JUMANTA. — Equa; *jument.* (A. 1329.)

JUMELLA. — Mensuræ species quantum junctis manibus continetur; *jointée.* (A. 1267.)

JUMENTA. — Ut JUMANTA.

JUMENTARIUM. — Stabulum jumentorum; *étable, parc à bêtes de somme.* (*Vet. Gl.*)

JUMENTUM. — Equa; *jument.* (*Leg. Alem.*)

JUNCAGIUM.— Præstatio quædam, eadem q. MINAGIUM, si ita nor egendum sit. (A. 1120.)

JUNCARE. — Locum floribus vel juncis spargere; *joncher, répandre des herbes ou des joncs;* ol. *joncquer, jonquier.* (A. 1411.)

JUNCARIA. — Locus palustris ubi junci crebri nascuntur; *lieux marécageux où il croît des joncs, jonchaie;* ol. *joncherie, joncière.* (Ap. Littlet.)

JUNCATA. — Herbæ, flores vel junci ad juncandum seu spargendum; *jonchée.* (Pass.) —Instrumentum ad piscandum; *botte d'herbes et de joncs dont on se sert pour prendre les poissons, surtout les écrevisses,* ol. *jonchée.* (*Tabul. mon. maj.*) — Lac concretum; *fromage fait dans une petite corbeille de jonc,* ol. *jonchée.* (A. 1304.)

JUNCATICA. — Ead. notione; *instrumentum,* etc.

JUNCHADA. — Mensura frumentaria, ut JUMELLA. (S. XIII.)

JUNCHERIA. — Ut JUNCATICA. (A. 1243.)

JUNCHERIUM. — Ut JUNCARIA. (A. 1211.)

JUNCHETUM. — Ead. notione. (A. 1301.)

JUNCINA. — Ead. notione. (*Chr. Andr.*)

JUNCTA. —Adjectio; *jonction.* (A. 1398.) — Junctura; *jointure.* (A. 1250.) Conventus ad tractanda negotia; *réunion, assemblée pour affaires.* (*Vet. Cod.*) — Mensuræ species; *jointée.* (A. 1081.)

JUNCTE. — Junctim, una; *ensemble, côte à côte.* (A. 1054.)

JUNCTOR. — Lignarius faber; *menuisier.* (A. 1476.)

JUNCTUM. — Mensuræ species; *jointée.* (*Mon. Angl.*) — Modus agri, idem q. JUGATUM. (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

JUNCTURA.—Pugnum; *main fermée, poing,* ol. *jointe.*

JUNCTUS. — Modus agri, ut JUGATUM.

JUNDRAGIUM. —Ecclesia seu beneficium ecclesiasticum, etc.; ut JUNIORATUS; ol. *juindrage.*

JUNECULA. — Juvenca; *génisse.* (*Vet. Gl.*)

JUNGENS. — Confluens, ubi fluvius alteri jungitur; *confluent de deux cours d'eau, lieu où ils se joignent.* (*Conc. Hisp.*)

JUNGERE — Pervenire, assequi; *atteindre, obtenir, joindre.* (*A. SS.*)

JUNIBARUS.—Juniperus; *genévrier.* (Jac. Malv.)

JUNICULA. — Ut JUNECULA. (Irm.)

JUNIOR. — Novus; *neuf, nouveau.* (A. 1208.) — *Juniores :* 1° Tirones in re militari; *conscrits, recrues* (Sym.); 2° in re politica ii quivis inferioris gradus, qui aliis, *senioribus* scilicet, suberant ratione dominii vel jurisdictionis; *inférieurs, subalternes, ceux qui sont au dessous des autres* (hoc sensu appellantur in veteribus tabulis regum Galliæ atque adeo a scriptoribus medii ævi, magistratus ac officiales comitum, vel judices inferioris ordinis qui majoribus suberant); 3° nobilium natu minores; *cadets de race noble, puînés,* ol. *juveigneurs ;* 4° in ordine ecclesiastico, ii qui inferioris gradus sunt (verbi gratia, in concil. Emerit., diaconus dicitur esse junior presbytero, id est dignitate inferior), sed præsertim sic appellari videntur quivis clerici, post subdiaconos, ut sunt lectores, exorcistæ, ostiarii, fossarii, etc., quos *juvenes* vocat lex 10 Cod. Theod.; *clercs des derniers rangs de la hiérarchie ecclésiastique ;* 5° in monasteriis, qui alterius in officio adjutores erant (verbi grat. subcamerarius camerarii junior erat); *dignitaires claustraux de deuxième ordre;* 6° ministri, famuli quilibet, præcipue tamen pistorum et molendinariorum; *domestiques, valets,* surtout, *garçons meuniers* ou *boulangers,* ol. *joindres, juindres, joennes.*

JUNIORATUS. — Munus et officium presbyteri cui cura incumbit *vicariatum* deserviendi, et jus illud officium alii concedendi; *juniorat, office de vicaire ou desservant et droit de nommer à cet office.* (Pass.) — Feudum quod a juniori fratre possidetur, ratione cujus homagium fratri primogenito præstare debetur; *juveignerie, fief possédé par un cadet de famille noble ou juveigneur et pour lequel l'hommage est dû au frère aîné.* (*Ch. Brit.*)

JUNIS. — Ex *juvenis* vox contracta. (Ap. Martin.)

JUNQUARE. — Ut JUNCARE. (*Ind eccl. Const.*)

JUNQUERIA. — Ut JUNCARIA. (A. 1153.)

JUNQUERIUM. — Ead. notione. (A. 1419.)

JUPA. — Vestis talaris species; *jupe, pourpoint, soutane, tout vêtement d'homme ou de femme qui cache les jambes.*

JUPARELLUM. — Eod. sensu. (Ap. Mur.)

JUPELLUM. — Sagum militare; *casaque de guerre,* ol. *jupel, jupon.* (Alexand. PP. IV.)

JUPO.—Ut JUPA : « Nullus in ordine sacerdotali constitutus præsumat vel audeat Missam celebrare, nisi habeat caligas cum *jupone,* seu alia veste propinquiori camisiæ. » (A. 1440.)

JUPONERIUS. — Qui facit jupones; *tailleur, couturier.* (A. 1367.)

JUPONUS. — Ut JUPA. (A. SS.)

JUPPUS. — Thorax, apud Genuenses; *cuirasse.*

JURA. — Conjuratio, fœdus, quod juramento firmetur, sic dicta; *association, société, commune.* (*Mon. eccles. Aquil.*) — Ju-

ramentum, sacramentum; *serment*. (A. 1073.)

JURADIA. — Pactum, conventum juramento firmatum; *accord, arrangement fait sous la foi du serment*. (A. 1340.)

JURAMENTALIS. — *Vid.* JURAMENTUM.

JURAMENTUM. — Juramenti genus quo qui impositum delictum a se amoliri cupiebat, id præstito juramento diluebat; *moyen de justification en usage dans les premiers siècles du moyen âge pour se disculper d'une accusation sans témoins ou sans preuves convaincantes; l'inculpé déclarait, sous la foi du serment, qu'il n'avait pas commis le crime ou délit dont on l'accusait*. (Si le fait imputé était peu important, la déclaration de l'inculpé suffisait, *sola manu sua jurabat*; si l'accusation était grave, cette déclaration devait être confirmée par le témoignage de personnes dont le nombre dépendait de la nature de l'incrimination. Ceux qui venaient ainsi attester l'innocence d'un accusé s'appelaient *juratores, conjuratores, sacramentales, consacramentales, compurgatores, purgatores*, etc., et l'on se servait du mot *conjurare* pour exprimer l'acte même de leur attestation. Dans les procès entre particuliers, les co-jurants du demandeur étaient qualifiés de *nominati, denominati*, et ceux de la partie adverse se nommaient *advocati, electi*. Les expressions *jurare cum unica manu, jurare cum duobus aliis, jurare tertia, duodecima, centesima manu*, etc., signifiaient que la partie avait été accompagnée par un, deux, trois, douze, cent co-jurants.) — Affirmatio vel negatio de aliquo attestatione sacra Dei firmata; *affirmation ou négation d'une chose sous la foi du serment, mais du serment sur choses saintes*. (Flet.)

JURARE. — *Jurare super te igitur*, id est super canonem Ecclesiæ; *jurer sur les canons de l'Eglise*. (*For. Beneh.*) *Jurare inspectis sacrosanctis*, id est non tactis, sed coram ipsis; *jurer en ayant sous les yeux les saints Evangiles et les reliques des saints, mais sans les toucher*. (*St. Ord. de Semp.*) *Jurare in animam*, id est personaliter, per seipsum; *jurer sur son âme, par soi-même*. (Pass.) *Jurare vicariis manibus*, id est per alios; *jurer par les mains d'autrui*, comme faisaient les moines à qui leurs statuts défendaient tout serment personnel. (Arnulp. Lexov.) *Jurare terram*; sic dicebatur vassallus qui legitimo successori, domino ipso exigente, fidelitatem et homagium exhibiturum se juramento promittebat; *promettre foi et hommage au successeur légitime de son seigneur*. (Inn. III PP.) *Jurare compagniam*, societatem inire et juramento stabilire; *s'associer et jurer de se conformer aux conditions de l'association*. (Caffar.) *Jurare consulatum*, sacramentum præstare consulatum suscipiendo; *prêter serment en recevant la charge de consul*. (Id.) *Jurare filiam*, puellam sacramento sibi despondere; *promettre le mariage à une jeune fille, la fiancer*. (Rig.) *Jurare honorem*, fidem et servitium polliceri; *jurer obéissance*. (Agnel.) *Jurare mandata*, scilicet se ea servaturum; *promettre d'exécuter les ordres donnés*. (Ap. Mur.) *Jurare regimen*, de officio bene gerendo sacramentum præstare; *jurer de remplir fidèlement les devoirs d'une charge*. (*Regim. Pad.*) *Jurare vitam, membra et bona*, de his omnibus securitatem sacramento asserere; *promettre sous la foi du serment de respecter la vie et les propriétés de quelqu'un*. (Inn. II PP.) *Vid.* JURAMENTUM.

JURARIA. — Officium seu dignitas *jurati* seu scabini; *office de jurat; Vid.* JURATUS. (A. 1425). — Incolarum urbis universitas; *l'ensemble des bourgeois d'une ville, la commune*. (A. 1255.) — Officium eorum qui rebus vendendis pretium imponunt; *office des magistrats chargés de taxer les denrées*. (*St. Cadub.*)—Communiæ jus atque privilegium; *droit de commune, celui qu'a une localité d'avoir une administration libre*. (A. 1263.)

JURATA. — Desponsa, pacta, sacramento interposito; *promise, accordée en mariage*, ol. *jurée*. (Pass.) — Apud Anglos, numerus duodecim legalium hominum *juratorum* ex quorum veredicto judex sententiam suam conficit; *jury, réunion de personnes chargées de prononcer sur l'existence d'un crime*. (Pass.) — Tributum quod domino præstabatur a majori et burgensibus juratis in quibusdam provinciis; *droit de jurée, droit que payaient au seigneur le maire et les bourgeois de certaines villes*. (Pass.) — Inquisitio juridica; *enquête juridique*, ol. *jurée*. (Pass.) — *Mittere in juratam*, id est aliquid voci subjicere præconis; *mettre à l'encan*. (*Ch. Occit.*)

JURATIO. — Sacramentum quo vassallus sese astringit erga dominum castrum suum ei redditurum irato et pacato; *serment par lequel le vassal s'engageait à rendre son fief au seigneur de qui il le tenait, quand il avait un procès avec ce dernier*. *Vid.* IRATUS.

JURATOR. — Qui aliquem non auctorem esse alicujus delicti sacramento affirmat; *jureur, témoin qui affirme par serment l'innocence de l'accusé*. (Pass.) — Qui vice alterius jurat; *fondé de pouvoirs, celui qui prête serment au nom d'un autre*. (Vital. ep. Oscens.) — Apud Anglos, unus ex duodecim hominibus qui in quolibet fere judicio sive civili, sive criminali, de facto prius decernebant, quam judex de jure pronuntiaret; *juré, membre du jury*.

JURATORIA. — Fidejussio sacramento firmata; *engagement, caution garantie par serment*. (A. 1265.)

JURATORIUS. — Juramento confirmatus.

JURATUS. — Sacramento astrictus, socius, fœderatus; *qui est lié par serment, associé, allié*, ol. *juré*. (Pass.) — Consul, scabinus, apud Occitanos et Provinciales; *consul, échevin dans les villes du Midi*, ol. *jurat*. (Pass.) — Oppidanus, civis communalis; *bourgeois, habitant d'une ville de commune*; ol. *juré*. (A. 1184). — Is cujus veredicto judex sententiam suam conficit; *juré, membre du jury*. (Pass.) — Qui in collegio artificium, invigilat ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant, diligenter observentur; *garde d'un métier, officier chargé de défendre les droits et de veiller à l'exécu-*

tion, des statuts d'une corporation d'artisans, ol. *juré, maître-juré.* (Pass.)

JURAVISUS. — Compacti vel facti probatio coram iis qui id ex officio vel jure præstant; *action de prouver l'exactitude d'un compte ou d'un fait devant ceux qui ont mission de rechercher la vérité.* (A. 1320.)

JUREA. — Ut JURATA. (*Chartul. S. Trin. Cad.*)

JUREDIUM. — Videtur esse species jurisdictionis quæ exercebatur a scabinis inter *juratos.* (A. 1136.)

JURE-MANENTIA — Idem. q. RESSEANDISIA. (A. 1233.)

JURETICUS. — Legisperitus; *jurisconsulte.* (*Vet. Gl.*)

JURIDICA. — Juridicus dies vel ipse judicum consessus; *jour d'audience, séance.* (A. 1456.)

JURIDICALIS. — Juridicalis *dies*, in quo jus dicitur; *jour d'audience, celui où le tribunal se réunit.* (S. XIII.)

JURIDICE. — Legitime; *selon la loi, légitimement.* (Lud.)

JURIDICINA. — Jurisdictio, administratio; *juridiction, pouvoir, autorité, administration de la justice.* (Tert.)

JURIDICIUM. — Jus; *droit.* (*Vet. Ch.*)

JURIFICARE. — Jus dicere; *rendre la justice.* (*Chr. Ord. S Ben.*)

JURISDICTIONALIS. — Ad jurisdictionem seu justitiam pertinens; *relatif à la justice ou à l'administration.* (A. 1336.)

JURISTA. — Qui juri civili vel canonico dat operam : *jurisconsulte*, ol. *juriste.*

JURMARCHA. — Limitum judex; *juge des frontières.* (A. 1080.)

JURNALE. — Ut JORNALE.

JUS. — Tributum, vectigal; *taxe, impôt, droit.* (Pass.) — Præstatio quæ non est justa; *exaction, extorsion.* (Gers.) — Merces, salarium; *honoraires, salaire.* (*Conc. Hisp.*) — *Jus animarum*, jus capite plectendi; *haute justice.* (A. 1243.) *Jus capitale*, jus domini capitalis; *droit du seigneur.* (A. 1288.) *Jus catenæ*, quod carceris custodi præstatur ab incarcerato pro potu et cibo; *somme que les prisonniers donnent au geôlier pour leur nourriture.* (A. 1352.) *Jus consuetum*, quod usu tantum prævaluit et consuetudine inductum est; *droit basé sur la coutume.* (Ap. OEf.) *Jus consulare*, quod ad comitem, qui et *consul* dicebatur, pertinet; *droit du comte.* (Lob. *H. Brit.*) *Jus credentiæ*, quod domini habebant in rebus præsertim ad victum necessariis, quas sine præsenti pecunia emebant a subditis, quasve ab illis mutuo sumere iis fas erat; *droit de créance ou de crédit, par lequel le seigneur avait le privilége de prendre à crédit chez son vassal tout ce dont il avait besoin, même les provisions de bouche.* (A. 1341.) *Jus decimale*, jus percipiendi decimam; *droit de lever la dîme.* (A. 1241.) *Jus domini*, quod ad fiscum dominicum pertinet; *droit du fisc.* (A. 1214.) *Jus ecclesiasticum*; jure ecclesiastico bona possideri ab ecclesiis dicebantur, quod clericis et presbyteris iis uti et frui concessum esset ut propriis, ita tamen ut ea donare aut vendere iis non liceret. (Pass.) *Jus emphyteoticarium*, quod percipiebat dominus capitalis ob prædium aut quidquid in emphyteosim datum; *droit annuel payé au propriétaire du fonds par l'emphytéote.* (A. 1294.) *Jus equestre*, quo dominus feudalis a vassallis exigere potest ut cum ipso in exercitum equis instructi pergant; *droit de chevauchée*; *Vid.* CAVALCATA. (A. 1482.) — *Jus forense*, 1° civile, cui opponitur ecclesiaticum; *droit civil* (Chunrad.); 2° id quod ex foris seu nundinis percipitur; *droit dû au seigneur pour les foires et marchés.* (A. 1179.) — *Jus incantus*, quod principi solvitur pro licentia auctionandi bona debitoris; *droit dû au seigneur par le créancier pour la permission qu'il en obtient de faire vendre les biens de son débiteur.* (Bonif.) *Jus laudandi*, quod domino feudi pensitatur pro facultate alienandi feudum; *droit de mutation*; *Vid.* LAUDES. (A. 1354.) *Jus mortuarium*, jus quod sibi olim in bona defunctorum attribuebant parochi, idem q. *judicium defunctorum*; *Vid.* JUDICIUM. (A. 1264.) *Jus naturæ*, quod filii habent in bonis parentum; *droit des enfants sur l'héritage patrimonial.* (A. 1474.) *Jus naulæ*, quod pro transvectione exigitur; *passage, prix du transport par eau.* (Ap. Mart. *Anecd.*) *Jus nuptiarum*, quod a nubentibus parocho præstabatur; *droit dû par les nouveaux époux au prêtre qui leur a donné la bénédiction nuptiale.* (A. 1273.) *Jus operale*, quo operas a subditis dominus exigere potest; *droit d'exiger la corvée.* (A. 1237.) *Jus prætorium*, scriptum; *droit écrit, à qui il n'est pas permis de déroger* (c'était le recueil des lois d'Etat des Romains). *Jus scholarium*, jus tenendi scholas et publice docendi; *droit de tenir école.* (Ap. Lud.) *Jus turni*, quo quis prædium ab agnato distractum, pretio emptori reddito, redimit; *droit de rentrer en possession d'une terre patrimoniale, en remboursant à l'acquéreur la somme qu'il a donnée* (A. 1341.) *Jus facere et recipere*, litigare, actoris vel rei partes agere; *plaider.* (S. XIV.) *Jura parochialia*, vocantur potissimum sacramenta quorum administratio ad parochum jure suo competit. (A. 1202.)

JUSCELLUM. — Ferculi genus. « Præpositus Haspaniæ pro ferculo leguminis, *juscellum* commutabat confectum ovis, vino et sanguine. » (*Chr. S. Trud.*)

JUSDICENS. — Judex; *celui qui rend la justice, juge.* (A. 1385.)

JUSERANUS. — Catena aurea aut argentea certa ratione elaborata; *chaînette faite de petites mailles d'or ou d'argent*; ol. *jaseran.* (Pass.)

JUSERMA. — Spiculum, ut GISARMA.

JUSO. — Deorsum, ut JUSUM.

JUSSIO. — Divisio; *partage.* (Luitp.)

JUSTA. — Monomachia ludicra, hastiludium singulare; *joute, combat entre deux chevaliers qui se battent pour l'honneur.* (Pass.) — Vasis species, lagenula; *juste, vase ou flacon de table d'une capacité invariable et d'une forme qui se rapprochait de celle des aiguières.* (A. 1244.) — Mensuræ

liquidorum genus; *juste, mesure pour les liquides, à peu près égale à la pinte de Paris.* (Pass.) *Justa demesuralis*, seu *tertiera*, mensura vini aliquantulum major consueta quæ monachis in festis solemnioribus dabatur; *mesure de vin un peu plus grande que la mesure ordinaire que l'on donnait aux moines les jours des grandes solennités.* (S. XIV.) — Mensura frumentaria; *juste, mesure pour les grains dont la capacité n'est pas bien connue.* (Ap. Guil. Gaut.)

JUSTANTIA. — Hospitis militis supellex; *mobilier que l'on devait fournir aux troupes que l'on était tenu de loger;* ol. *justance.* (A. 1481.)

JUSTARE. — Ludicre pugnare; *jouter.* (Rym.) — Probare, conferre ad modulum; *constater la conformité d'une mesure avec son étalon. (St. Maur.)*

JUSTETUS. — Vas continendis liquoribus idoneum; *vase, pot;* ol. *juste, juiste; Vid.* JUSTA. (A. 1352)

JUSTICIAL. — Poculum vinarium; *vase à vin;* ol. *juste, justolette; Vid.* JUSTA. (A. 1403.)

JUSTICUS. — Justus; *juste, équitable.* (A. 1129.)

JUSTIFER. — Judex, baillivus; *celui qui rend la justice, juge, bailli.* (*Script. rer. Fr.*)

JUSTIFICABILIS. — Ut JUSTITIALIS.

JUSTIFICARE. — Non tam justitiam exercere, quam judicio dato damnare, vel per judicium compellere: « Dans ei medietatem vicecomitatus, ita ut minister episcopi et minister comitis *justificent*, et leges æqualiter dividant. » (Lois.) — Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere; *justicier.* (Jac. Ræ. Scot.) — Purgare, absolvere; *justifier.* (A. 837.)

JUSTIFICARIUS. — Ut JUSTIFER.

JUSTIFICATIO. — Purgatio, absolutio; *justification.* (A. 867.) — Legitima hæreditatis portio; *légitime.* (A. 1263.)

JUSTIFICATOR. — Ut JUSTIFER. (A. 1144.)

JUSTIGERIUS. — Id. q. JUSTITIARIUS.

JUSTILIUM. — Jus; *jus, sauce.* (Kenh.)

JUSTILOQUUS. — Qui justa et æqua loquitur; *qui dit des choses justes.* (Ap. Duel.)

JUSTITIA. — Tributum, census, vectigal; *imposition, taxe, redevance.* (Pass.) *Justitia atrii* seu *cœmeterii*, quod pro sepultura persolvitur; *ce que l'on paye pour faire enterrer un mort.* (*Chr. Besuens.*) *Justitia transitus*, tributum quod a transeuntibus per terram alicujus domini solvitur; *droit de passage.* (A. 1140.) — Jurisdictio, cognitio judicis; *droit de justice, juridiction.* (Pass.) *Alta justitia*, merum imperium, jus gladii; *haute justice.* (Pass.) *Justitia simplex, minuta* seu *parva*, inferior; *basse justice.* (Pass.) — Tribunal; *lieu où se rend la justice, tribunal.* (A. 1437.) *Justitia capitalis*, supremum tribunal; *cour souveraine, tribunal de l'ordre le plus élevé.* (A. 1341.) *Justitias facere* vel *tenere*, placitum tenere; *tenir le plaid, présider l'assemblée où se rend la justice;* ol. *tenir la justice.* (A. 760.) — Jus quod alicui in re quavis competit, sive in ejus reditibus; *droit que l'on a sur une chose.* (Ap. Mur.) *Justitiam suam facere*, ablatis pignoribus debitum exigere; *faire saisir.* (*Chartul. S. Tromont.*) *Justitiam facere*, 1° facere satis, debitum solvere, latæ sententiæ obtemperare; *satisfaire, payer ce qu'on doit, se soumettre à l'exécution d'un jugement* (ap. Mur.); 2° juri stare; *comparaître devant le juge.* (S. IX.) *Justitiam invenire*, jus suum a judice obtinere; *obtenir justice.* (*Leg. Luitp.*) — Multa judiciaria; *amende, peine judiciaire.* (Ap. Mur.) *Justitia banni*, multa ob bannum infractum imposita; *amende pour violation d'une ordonnance.* (A. 1174.) *Justitia pro duello*, multa pro duellis domino solvenda; *amende prononcée au profit du seigneur contre la partie qui succombe dans un duel judiciaire.* (Pass.) *Justitia de teloneo*, multa pro fraudato vectigali; *amende pour tromperie en matière d'impôt.* (S. VII.) — Judicium, sententia judicis, decretum, statutum; *jugement, sentence, ordonnance.* (A. 1204.) — Locus plectendis reis vel eorum cadaveribus suspendendis destinatus, patibulum; *lieu des exécutions capitales*, ou *fourches patibulaires.* (A. 1301.) — Judex; *juge.* (*Leg. H. I reg. Angl.*) — Hastiludium; *joute, combat singulier entre deux chevaliers qui se battent pour l'honneur.* (*H. obsid. Iat.*) — Immunitas, privilegium; *immunité, privilége, franchise.* (Ap. Lud.) — Poculum vinarium et vinum quod in eo continetur; *vase à vin, juste, et le vin qui y est renfermé.* (Ach., *Spic.*) — Cibi diurna portio quæ monachis, canonicisve competebat; *pitance, ce que l'on donnait à chaque moine et à chaque chanoine pour sa nourriture quotidienne.* (A. 1062.) — Aptitudo, convenientia; *justesse.* (Tert.)

JUSTITIABILIS. — Alicujus jurisdictioni et justitiæ subjectus; *justiciable.* (Ap. Brus.)

JUSTITIALIS. — Ead. notione. (A. 1269.)

JUSTITIARATUS. — Justitiarii seu judicis regio, districtus; *pays soumis à l'autorité du juge, ressort judiciaire.* (A. 1332.) — Dignitas justitiarii; *dignité de juge.* (A. 1240.)

JUSTITIARE. — Justitiam exercere, judicio damnare, compellere; *exercer, rendre la justice, condamner.* (*Leg. Norm.*) — Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere; *justicier.* (A. 993.) *Justitiare per aurem*, auris abscissione multare; *essoriller.* (*Tab. Fos.*) — Munus, officium justitiarii seu judicis vel etiam apparitoris exercere; *exercer les fonctions de juge*, ou *même celles de sergent.* (A. 1256.) — Judicis decreto cogere; *contraindre par autorité de justice.* (A. 1182.) — Pignora auferre, obsignare; *saisir.* (A. 1249.) — Coram judice stare, causam dicere; *comparaître en justice.* (S. Bern.) — *Justitiare se*, causam propriam defendere; *défendre sa cause.* (S. XIII.)

JUSTITIARIUS. — Judex; *juge.* (Pass.) — Justitiis seu juribus regiis percipiendis præpositus; *fermier des droits ou des impôts.* (A. 1320.)

JUSTITIATOR. — Ead. notione; etiam is

qui alicujus jurisdictioni et justitiæ obnoxius est; *justiciable*. (*Chartul. Camp.*)

JUSTITIATUS. — 1° (subst.) justitia, jurisdictio; dignitas judicis; *juridiction, droit de justice*, et *office, charge de juge*; 2° (adject.) de monacho dicitur alicui pœnæ regulari subdito, judicio superioris; *justicié, corrigé, puni*.

JUSTITIONARIUS. — Judex, ut JUSTITIARIUS. (*Lex Pol.*)

JUSTITUS. — Mensuræ frumentariæ species; *Vid.* JUSTA. (A. 1245.)

USTIZARE. — Pignorare auferre, ut JUSTITIARE. (*Chartul. Vand.*)

JUSTRIO. — Glaux, plantæ genus; *herbe au lait*.

JUSTUS. — *Justus homo*; vir confirmata ætate; *homme fait*. (Mur.)

JUSUM. — Deorsum; *à bas, à terre, en bas, dessous*; ol. *jus*. (Pass.)

'UTARIA. — Ut JUDÆARIA.

UTRIA. — Pro JUSTITIA.

UVAMEN. — Adjutorium; *aide* (occurrit non semel ubi agitur de obligatione qua vassallus tenetur juvare dominum superiorem seu regem, cum bellum imminebat; *Vid.* HOSTIS).

JUVARE. — *Juvare se de aliqua re*, ea re uti, potiri; *se servir d'une chose, l'employer à son usage, se l'approprier*.

JUVENARI. — Juniorem fieri; *devenir plus jeune, rajeunir*. (*Vet. Gl.*)

JUVENCELLA. — Junior puella; *jeune fille, jouvencelle*. (A. 1403.)

JUVENCULESCERE. — Ut JUVENARI. (S. Amb.)

JUVENERI. — Ead. notione, seu ad instar juvenis agere; *rajeunir*, ou *se conduire comme un jeune homme*. (*Gest. Tanc.*)

JUVENESCERE. — Ead. notione. (Id.)

JUVENTITUDO. — Juventus; *jeunesse*. (S. VIII.)

JUVERIA. — Munus judicis; *office de juge*. (A. 1136.)

JUVERIUS. — Bubulcus; *bouvier*.

JUXTARE. — Appropinquare, jungere, adjungere; *rapprocher, joindre, réunir*, ol. *ajouster*. (Laur.)

JUYA. — Usus; *jouissance*. (A. 1315.)

JUZATARIA. — Mansio Judæorum in oppidis; *quartier des Juifs, juiverie*. (A. 1200.)

JUZGUS. — Hispanis, judicium; *jugement*.

K

K. — Littera numeralis quæ 250 denotat: si recta linea superaddatur ($\bar{K}$), 15,000 significat.

KA. — *Vid.* cum CA aut QU voces quæ non inveniuntur infra.

KAAGIUM. — Tributum, quod pro facultate onerandi et exonerandi naves in littore conceditur; *droit que les marchands payent pour déposer leurs marchandises sur le quai d'un port*; ol. *quaiage*. (*Mon. Angl.*)

KAASGIUM. — Ead. notione. (A. 1292.)

KAEYUM. — Salictum; *saussaie*. (*Chartul. S. Vand.*)

KAFICIUM. — Mensuræ frumentariæ species ap. Hispanos; *mesure de capacité pour les grains*; ol. *kafis*. (A. 1317.)

KAIAGIUM. — Ut KAAGIUM. (A. 1379.)

KAIUM. — Lapideus ad fluvii ripam agger; *quai*. (A. 1269.)

KAKIA. — A Gr. κακία, malitia; *méchanceté*. (*A. SS. Ben.*)

KALENDA. — Anni initium vel prima dies; *le premier jour de l'année*. (Pass.) — Mensis prima dies; *le premier du mois*. (Pass.) — Quivis dies; *un jour quelconque*. (*Vit. S. Land. Metens episc.*) — Pensitatio quæ prima cujuslibet mensis die canonicis conceditur; *honoraires payés aux chanoines au commencement de chaque mois*. (*Obit. eccl. Morin.*) — Initium cujusvis rei, puta locus, ubi territorium incipit; *point où commence une chose, borne, limite*. (A. 1214.) — Martyrologium, cui addebantur obituarium et ordo Officii, ut KALENDARIUM. (*Reg. Odon. visit.*) — *Kalendæ*: 1° publicæ ac superstitiosæ lætitiæ quas *kalendis* Januarii exhibuere primum gentiles, usurpavere etiam postmodum Christiani; *calendes, fête païenne que les Chrétiens célébrèrent longtemps* (Pass.); 2° conventus presbyterorum singulis Kalendis mensium; *conférences ecclésiastiques* (Pass.); 3° sodalitates ad pias causas; *confréries, associations en vue d'œuvres de piété*. (Sambuc.)

KALENDARIS. — Anni initium; *le commencement de l'année*. (*Tabul. Cas. Dei.*) — *Menses kalendares*, qui a Kalendis ad finem usque numerabantur, menses integri. (Notum est scriptores post annum 1000 menses integros in duas distinxisse partes, quarum prima a Kalendis incipiebat, altera a die decimo sexto. *Kalendares* itaque menses dicebant, cum menses integros, nulla adhibita divisione, significare ipsis animus erat.)

KALENDARIUM. — Martyrologium, catalogus, index; *martyrologe, catalogue, état indicatif, index*. (Pass.) — Data temporis nota; *date, indication chronologique*. (Pass.)

KALENDARIUS. — Quivis dies mensis; *jour en général*. — *Dies kalendarius*, primus cujuslibet mensis; *le premier du mois*. (Guid. *Disc. Farn.*)

KALENDATICUM. — Præstatio quæ Januarii Kalendis fiebat; *redevance, prestation qui se faisait aux calendes de janvier*. (A. 1137.)

KALENDATIM. — Per Kalendas; *pendant les calendes*.

KALENDATUS. — Kalendis seu die ac anno notatus; *daté*. (Pap.)

KAMAHUTUS. — Sardonyx; *camaïeu*; *Vid.* CAMÆUS.

KAMISIA. — *Kamisia ultra marina*, in-

terulæ crassioris genus; *vêtement de dessous, chemise d'un tissu grossier. (Cap. S. Aud. T.)*

KANROTIUM. — Ut CARROCIUM.

KARACHA. — Ut CARRADA.

KARACHARIS. — *Karacharæ herbæ*, herbæ præstigiis aptæ, ut putabant. (Mab. *Ann.*)

KARAGIUS. — Ut CARAGUS. (Mab. *Ann.*)

KARIGA. — Pro CARICA. (A. 716.)

KARINUM. — Forte via publica per quam carri transeunt : « Et de fonte usque ad fontem juxta *karinum*, ubi fossatum terminatur. » (A. 1162.)

KARISMA. — Præstantia, benignitas; *excellence, affabilité, bienveillance.* (Eg. Par.)

KARLENSES. — Idem q. KAROLINGI.

KARLOTUS. — Dimin. a *Carolus; Charlot.*

KARNEUS. — Pinna muri; *créneau.*

KAROLINGI. — Dicti a Germanis reges Francorum a Carolo Martello et Carolo Magno genus ducentes; *les descendants de Charles-Martel et de Charlemagne, Carolingiens.*

KARREAGIUM. — Idem q. CARIAGIUM. (Mad.)

KATO PAPA. — F. pro CACO PAPA, malus papa, a Gr. κακός (*A. SS.*)

KATRICOLATUM. — Repagulum ferreum in modum cratis; *grille.* (*A. SS.*)

KE. — Pro QUE. *Vid.* cum QUE aut QUÆ voces quæ non inveniuntur infra.

KEAFICIUM. — Ut KAFICIUM.

KEIMINUS. — Via, ut CAMINUS.

KELEDEI. — Ut COLIDEI.

KELLIA. — Ut CELLA.

KEMINUM. — Ut CAMINUM. (A. 1207.)

KEMINUS. — Ead. notione. (A. 1283.)

KERELARE. — Causam, litem coram judice intentare; *Vid.* QUERELARE. (*Chartar. eccl. Auxit.*)

KERKA. — Onus; *charge.* (*Thelon. mon. S. Bert.*)

KERKEMAGISTER. — Apud Flandrenses, æditúus; *marguillier.*)

KERKEMANIA. — Fixio limitum, ut CIRCAMANARIA.

KERKERIA. — Belgis, ecclesia, parochia, a Germ. *kerck; église, paroisse.*

KERMESINUS. — *Kermesinus color*, purpureus lucidior; *cramoisi.*

KERNELLARE. — Murum pinnis seu *quernellis* munire; *créneler un mur.* (A. 1293.)

KERNELLUS. — Pinna muri; *créneau.* (A. 1202.)

KERSONARIA. — Ut CRESSONARIA et QUERSONARIA.

KERSTRATA. — Apud Belgas, via quæ ad ecclesiam ducit (a Belgico *kerck*, ecclesia, et Latino *strata*, via); *chemin de l'église.* (A. 1240.)

KIDELLUS. — Machina piscatoria in fluminibus ad salmones aliosque pisces intercipiendos; *filet propre à prendre les saumons.*

KILIANUS. — Nota temporis quæ in veteribus instrumentis occurrit, v. g.; *anno* 1375, *feria 2 post Kiliani*, forte supplendum *post festum S. Kiliani.*

KILLAGIUM. — Tributum quod pro facultate figendi in portu anchoram conceditur; *droit que l'on payait pour jeter l'ancre dans un port.* (A. 1409.)

KINTAL. — Ut QUINTALE.

KIRALITER. — Cum plena potestate et omni dominio; *Vid.* POTESTATIVE.

KLOCUM. — Campana, ut CLOCA.

KMETHONES. — Servilis conditionis homines, apud Polonos; *hommes d'une condition servile en Pologne.*

KNAPONES. — Pedites milites; *soldats à pied.* (A. 1286.)

KNIFUS. — Ensis brevior, ut CANIPULUS.

KNIPULUS. — Ead. notione.

KNIVUS. — Ead. notione

KNOPIS. — Tuber, nodus; *bosse, nœud, clou à grosse tête.* (*Mon. Angl.*)

KOGGE. — Navis genus; *sorte de navire;* ol. *coquet.*

KOKA. — Eadem notione

KOSMUS. — Mundus, orbis terrarum; *l'univers.*

KOTARIUS. — Anglis, rusticus, mansionarius; *paysan, qui habite la campagne*

KRENELLUS. — Pinna muri; *créneau.*

KUNINGA. — Regina; *reine, femme de roi.* (*A. SS.*)

KYRIALIS. — Dominicus, a Gr. κύριος (*A. SS. Ben.*)

KYRIELEISARE. — Kyrie eleison concinere; *chanter Kyrie eleeison.* (*Vit. S. Wun. abb. Heid.*)

KYRIELES. — Litaniæ publicæ in quibus Κύριε ἐλέησον decantatur : « omnibus clericis hymnum concinentibus, laicis vero *kyrieles* celebrantibus. » (*A. SS.*)

KYRRII. — Kyrie eleison; *le Kyrie eleison* (*Grad. Vet.*)

L

L. — Littera numeralis quæ 50 denotat. Si eidem litteræ recta linea supperaddatur (L̄), 50,000 significat. — Interdum pro D, N et R ponitur, ut *latum* pro *datum*, *calamitas* pro *cadamitas; lympha* pro *nympha; blanda* pro *branda*, etc.

LABARUM. — Signum militare Romanorum, pensile, ex panno aut serico confectum, fimbriis ac aliis ornamentis instructum, et transversario antennæ specie ligno affixum, a suprema conti parte pendens. Sic præsertim appellatur sub Constantino vexillum in quo, Christianus factus, Christi monogramma describi curavit. Sequentibus temporibus labari Romani formam servarunt in vexillis ecclesiasticis, quibus perinde *labari* nomen tribuerunt nonnulli scriptores. *Labarum* pro *hasta* usurpavit Anselmus in

sci. S. Guigeris. Hanc vocem pro *cruce* sive *crucis signo* sæpius etiam usurpant scriptores inferioris ævi; atque hinc est quod signum crucis in litteris sive diplomatibus hac ætate apponi solitum *labari* nomine donabant.

LABDAREUS. — Machina bellica ex ligno constructa et ad sustinendam saxorum atque missilium vim accommodata; *machine de guerre faite pour résister aux pierres des machines de jet de l'ennemi, sorte de palissade ou de bouclier.* (Her.)

LABELINTUS. — Pro LABYRINTHUS. (A. 1345.)

LABELLULUS. — Ut LAMBELLUS.

LABELLUM. — Loculus, arca sepulcralis; *cercueil, place de sépulture.* (*A. SS.*) — Piscinæ species; *réservoir, récipient.* (*Vet. Ch.*) — Cantharus in quo reponitur aqua benedicta; *bénitier.* (*Vet. Inq.*)

LABELLUS. — Parmæ limbus tesserarius; *lambel.* (A. 1394.) — Ornamentum quod a sago militari pendebat; *franges et découpures que l'on mettait au bas de la casaque de guerre;* ol. *labeau.* (Pass.)

LABES. — Pro *lapsus*, in Vit. S. Deicoli et Sulpitii Pii. (*A. SS.*)

LABIALIS. — *Labialis possessio;* ore tantum firmata, non scripto; *acte de propriété, possession qui ne résulte que d'un accord verbal, dont les conditions n'ont pas encore été consignées dans un acte public.*

LABILIS. — *Vid.* PORTA.

LABILITAS. — Levitas, inconstantia, instabilitas; *légèreté, étourderie, inconstance.* (Joan. de Card.)

LABOR. — Vexillum, ita dictum, quidam eruditi censent, quod vim habeat solvendorum laborum; *enseigne militaire, drapeau.* (Greg. Naz.) — Quod quis labore suo ac industria quæsivit, quæsitum, acquisitum; *ce que chacun a amassé par son travail, économie* (*Leg. Long.*) — *Terra Laboris*, Campania felix, in Italia, ita nuncupata quod agriculturæ seu *labori* peridonea sit; *la terre de Labour.* (S. Martin. PP.)

LABORABILIS. — Arabilis, culturæ idoneus; *propre à la culture, labourable.* (A. 1437.)

LABORAGIUM. — Terræ cultæ seu agri fructus; *produits du sol:* «Prior deportabit decimas *laboragii* et pasturagii.» (A. 1455.) — Labor, opus quodvis; *ouvrage, toute espèce de travail.* (A. 1357.)

LABORANTES. — Vespillones; *enfouisseurs des morts, fossoyeurs.* (*Vet. Inst.*)

LABORANTIA. — Ut LABORAGIUM. (A. 1301.) — Forte AGRARIUM, campi pars, terragium; *champart, terrage.* (A. 1342.)

LABORANTICIUS. — Ut LABORABILIS. (*Chartar. eccl. Auxit.*)

LABORARE. — Acquirere, labore suo et industria acquisitionem facere; *acquérir, se procurer par son travail.* (*Vet. Form.*) — Agrum colere; *travailler la terre, labourer.* (*Leg. Long.*) — Negotium alicui facessere; *donner de la besogne, créer des embarras à quelqu'un, travailler quelqu'un.* (A. 1012.) — Fatigari; *travailler.* (*Gest. Inn. III PP.*) — Periclitari, in periculo esse; *être exposé au danger.* (*Cod. Th.*) — Operari, fabricare, conficere; *travailler.* (*Cons. Sic.*) — *Laborare aliquem*, operi faciendo destinare vel ad laborem mittere; *envoyer quelqu'un au travail.* (*Stat. Corb.*)

LABORARIUM. — Quæsitum; *acquisition, ce qui est acquis.* — Officina; *boutique, lieu où l'on travaille.* (Ugut.)

LABORARIUS. — Operarius; *ouvrier.* (Amalar.)

LABORATICIUS. — Ut LABORABILIS. (An. Mur.)

LABORATIO. — Aratio; *labourage.* (A. 1413.) — Ager cultus; *terre cultivée.* (A. 794.)

LABORATIVUS. — Ut LABORABILIS.

LABORATOR. — Agricola, colonus; *cultivateur, laboureur.* (A. 1271.) — Opifex; *ouvrier.* (*St. Cad.*)

LABORATORIUM. — Quæsitum, ut LABORARIUM et LABORAGIUM.

LABORATORIUS. — Ut LABORABILIS. (Petr. de Vin.)

LABORATUS. — Labor humilis, servilis opera; *travail vulgaire, œuvre peu relevée.* (*A. SS.*) — Quod quis sua industria acquisivit, ut LABORARIUM. (A. 807.)

LABORERIA. — Officina; *atelier, fabrique.*

LABORERIUM. — Officium; *devoir, service.* (*A. SS.*) — Opificium, artificis opera; *travail, ouvrage.* (A. 1351.)

LABORIA. — Ager cultus, territorium, ut LABOR. (A. 1157.)

LABORICARE. — Agrum colere, ut LABORARE. (*Ch. C. M.*)

LABORIOSUS. — Idoneus culturæ, arabilis, ut LABORABILIS. (S. XIII.) — Agricola, colonus, ut LABORATOR. (*A. SS.*) — Æger, invalidus; *malade, qui a une mauvaise santé.* (Av.) *Laboriosæ bestiæ*, quæ deputantur agriculturæ; *animaux de labour.* (A. 1278.) *Laboriosus sermo*, oratio de Passione Domini; *sermon sur la Passion.* (Rob. Gouj.)

LABORITIUM. — Officium, ut LABORERIUM. (*A. SS.*)

LABORITIUS. — Ut LABORABILIS. (A. 1181.)

LABORIUM. — Ager cultus; *terre labourable, champ en culture.* (A. 1156.)

LABRATORIUM. — Balneare labrum; *baignoire.* (*Vet. Gl.*)

LABRATUM. — Ut LAURATUM.

LABRUM. — Vox quibusdam Christianis scriptoribus usurpata ad indicandum *fontis baptismalis concham*, in qua continebatur aqua ad baptismum necessaria; ab aliis autem ad significandum *vas sepulcrale* aptum condendo cadaveri: *cuve du baptistère, cercueil.*

LABRUSCUS. — Stolidus, agrestis; *grossier, rude.* (*A. SS.*)

LABURA. — Cultura; *terra ad laburam*, arvum, ager cultus; *champ en culture;* ol. *terre en labeur.* (*Tabul. Vet.*

LABYRINTHUS. — Nota apponi solita marginibus librorum qua locum difficilem esse ostenditur: *note faite aux marges des livres pour signaler les passages difficiles.*

LACA. — Resinæ species; *laque.*

LACAANUM. — Ut LAGAN. (A. 1257.)

LACCIVOLUS.—Laqueus, tendicula; *lacet.* (*St. Fl.*)

LACEATUS.—Ut LAQUEATUS.

LACERABILIS.— Qui lacerari facile potest; *qu'on peut déchirer aisément.* (Aus.)

LACERAMEN. — Laceratio; *action de déchirer, de mettre en pièces.* (J. de J.)

LACERATOR.—Qui lacerat; *celui qui déchire.* (S. Aug.)

LACERATRIX. — Quæ lacerat; *celle qui déchire.* (Mac.)

LACEROSITAS.—Ut LACERAMEN.(J. de J.)

LACERTI.—Vires, copiæ militares; *forces militaires, troupes.* (Isid.)

LACERTIOR.—Pro *latior.* (A. 1289.)

LACERUS. — Laceratus, discerptus; *déchiré, mis en pièces.* (*A. SS.*)

LACHA.—Ut LACA.

LACHALIS. — *Lachalis avera;* animal ex quo lac exprimitur; *bête laitière.* (A. 1330)

LACHRIMABILITER. — Lacrymas effundendo; *en pleurant.* (*Glos. in Bibl. Heislbr.*)

LACHUS. —Incisio arborum, divisio, scilicet agrorum, qui hisce incisionibus terminantur; *marques faites aux arbres pour indiquer qu'ils servent de bornes aux champs.*

LACINA. — *Lacina via:* impedimentum viæ; *obstacle qui rend le chemin impraticable.* (*Leg. Barb.*)

LACINO. — Latro qui in viis publicis transeuntibus insidias tendit ac struit; *voleur de grand chemin.* (A. 1228.)

LACINUS.—*Viam lacinam facere,* impedire viam et eunti moram facere; *empêcher de passer sur un chemin, arrêter, retarder.* (*Lex Sal.*)

LACORA.—Ut LACUS.

LACRYMA.—(Vox architectonica) supercilium; *larme, larmier.* (A. 1320.)

LACRYMABILITER.—Ratione deploranda; *d'une manière déplorable.* (A. 1274.) — Lacrymas effundendo; *en versant des larmes.* (S. Hieron.)

LACRYMALE.—Glandula oculi per quam exprimuntur lacrymæ; *glande lacrymale.* (*A. SS.*)

LACRYMATOR.—Qui lacrymat; *celui qui pleure.* (S. Aug.)

LACRYMATORIUM.—Linteum quo oculi absterguntur; *mouchoir, linge à essuyer les larmes.* (A. 1388.)

LACRYMATORIUS. — Tristis, lacrymas commovens; *triste, qui inspire la pitié;* ol. *pleurable.* (J. de J.)

LACTA.—Defectus ponderis in moneta; *différence de poids en moins en parlant des monnaies.*

LACTANS.—Quæ lac habet; *nourrice.* (Pap.)

LACTARE. — Deficere in pondere; *être faible de poids en parlant des monnaies.*

LACTENDERIUM.—Jus tendendi laqueos animalium capiendorum causa; *droit de prendre les animaux au piége.* (A. 1399.)

LACTENS.—Cui lac præbetur; *nourrisson.* (S. Hier.)

LACTENUS. — Lacteus; *de lait, laiteux.* (*A. SS.*)

LACTICINIA.—Lactaris; *laitage.* (Mur.)

LACTICINUS. — Tener, juvenis; *qui est jeune, tendre: lacticina caro,* tenera; *viande tendre.* (*St. Cadub.*)

LACTINUS.—Ut LACTENUS. (Aus.)

LACTOSUS.—Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LACTUCATUS.—Crispatus ad instar lactucæ capitatæ; *frisé.* (A. 1582.)

LACTUCELLA.—Diminut. a lactuca; *petite laitue.*

LACTURCIA. — Dea lactes centium frumentorum; *déesse des grains qui sont en lait.* (Aug.)

LACUALIS.—Qui habitat in lacubus; *qui habite les lacs.* (Gualv. Flam.)

LACULATUS. — *Laculata vestis;* ead. q. *vêtement à bouffettes* Gal. dicitur. (Isid.)

LACUNA. — Lagena, vas vinarium; *bouteille, vase à contenir du vin.* (Ap. Mur.) —Receptaculum aquarum, fossa ubi remanent aquæ post effusionem imbrium vel ad quam confluunt immunditiæ; *mare, égout, citerne, étang.* (Ugut.)—Aqua viva, non vero restagnans; *eau courante.* (Mur.)

LACUNARIUS.—Qui *lacunas* effodit et expurgat; *ouvrier qui creuse et qui nettoye les fossés et les égouts.* (Jul. Firm.)

LACUS.—Piscina, cisterna, fovea, fossa; *piscine, citerne, fosse.* (Sulp. Sever.)

LADA.—Purgatio qua quis per legem se purgat ab illato crimine; *purgation, moyen de justification adopté par les lois barbares et autorisé par l'Eglise pour se justifier d'une accusation.* (Cette justification se faisait par la voie du serment; quand l'accusation était très-grave, on exigeait que le nombre des cojurants fût double, triple, etc.; c'est ce qu'on appelait *Lada duplex, triplex,* etc., *Vid.* JURAMENTUM.)

LADARE.—Purgare se ab illato crimine; *se justifier d'une accusation; Vid.* LADA.

LADMEN.—Forte *corvata* seu opera quam dominis suis debent mulieres servæ; *corvée ou travail que les femmes serves doivent à leur maître.*

LADULA. — Species vasis; *sorte de vase.* (*A. SS.*)

LADUS. — Ead. notione. (Guib. *De laud. B. M.*)—Pro LATUS. (A. 1450.)

LÆAMEN.—Fimus; *fumier.* (*St. Taur.*)

LÆDARE. — Pro LADARE: « Qui alium vulneraverit, non lædabitur. » (Lud.)

LÆDORIUM.—Convicium; *brocard, raillerie.* (Silv. Gir.)

LÆSIVERPUM.—Ut LAISIWERPUM.

LÆSOR.—Qui *lædit* seu infert damnum; *celui qui fait du tort.* (*St. eccl. Nann.*

LÆTANIÆ.—Ut LITANIÆ.

LÆTI.—Ut LETI, q. vid.

LÆTICUS.—Ead notione.

LÆTIFER.—Afferens lætitiam; *qui cause la joie.* (*A. SS.*)

LÆTIFICE. — Læte; *avec joie, joyeusement.* (A. 1355.)

LÆTIFICUS.—Lætus; *joyeux, heureux, content.* (*Conc. Tol.* XVI)

LÆTITIUS. — Plenus lætitia; *plein de joie, heureux.* (Com.)

LÆTUS. — Cui de debito satis est factum; *content, satisfait, quitte:* « Venditor se habuit et tenuit pro contento, *læto* et bene pacato. »

(A. 1372.) — Vigilans, attentus; *soigneux, vigilant, attentif.* (B. de Am.)

LAEYA. — Silva; *forêt, bois;* ol. *laie, laigne, laye.*

LAGA. — Lex, consuetudo; *loi, coutume, usage.* (S. x.) *Lagam emere, redimere,* soluta aliqua pecunia vel multa definita legis compotem se reddere, vel *idoneare et adlegiare se; payer une somme pour jouir du bénéfice de la loi.* (*Leg. Angl.*)

LAGAMA. — Ut LAGA. (*A. SS.*)

LAGAMANNUS. — Legalis, homo legis; *homme de loi.* (*Leg. Angl.*)

LAGAN. — Jus quod dominis competebat in rebus quæ ad littus ejiciebat maris æstus: ratione cujus quidquid navis naufragium passa contineret eorum erat: *droit qu'avait le seigneur riverain de recueillir à son profit les débris des vaisseaux naufragés et les marchandises que la mer jetait sur les côtes, droit de bris.* (Pass.)

LAGENA. — Mensuræ liquidorum et aridorum species apud Anglos; *mesure anglaise pour les liquides et les grains.*

LAGIA. — Semita; *chemin;* ol. *lée, léesse, lez.* (A. 857.)

LAGINA. — Cadus, dolium; *tonneau.* (Guid. de Vig.)

LAGUNA. — Lacus, ut LACUNA; mensuræ genus, ut LAGENA.

LAIA. — Incisiones arborum quibus agrorum termini vel silvæ portio cædenda designabantur; interdum etiam arbores hac ratione signatæ; *marques que l'on faisait aux arbres destinés à être coupés ou à indiquer des bornes; les arbres ainsi marqués.*

LAICALIS. — Laicus, pertinens ad laicum; *laïque, séculier:* « *laicalis* habitus, » « *laicalis* persona. »

LAICALITAS. — « Proprietas qua quis dicitur *laicus*, vel laicorum congregatio. » (J. de J.)

LAICALITER. — More laicali; *en laïque,* ol. *layement.* (J. de J.)

LAICATUS. — Laicalis conditio distincta a clericali; *état laïque, condition des séculiers.* (*Cons. Tolos.*)

LAICUS. — Vulgaris, popularis; *vulgaire, ordinaire.* (Pass.) *Laica lingua,* vernacula; *langue vulgaire.* (A. 1286.) *Laica communio,* *Vid.* COMMUNIO. — Illitteratus, indoctus; *ignorant, illettré.* (Wil. Neub.) — *Laici* dicti in monasteriis qui vulgo CONVERSI. ABLATI, DONATI, *Vid.* h. verb.

LAIGNERIUM. — Vectura lignaria cui obnoxii erant tenentes seu mansionarii; *corvée qui obligeait le vassal à transporter et voiturer la provision de bois de son seigneur,* ol. *leingnier, laignier, loigner.*

LAINARIUS. — Accipitris genus; *sorte d'oiseau de proie moins courageux que le faucon;* ol. *lanier.*

LAIRVITA. — Stupri seu concubitus illegitimi multa; *peine et amende pour avoir corrompu une femme.*

LAISINUS. — Sinus; *sein.* (*Lex Sal.*)

LAISIVERPUM. — Cessio, gurpitio; *action de céder une propriété, de la transmettre à un autre, déguerpissement.* (Ap. Marculf.)

LAISOVERPIRE. — Cedere, transferre; *abandonner, céder la possession, déguerpir.* (Ap. Marculf.)

LAISSA. — Donatio, legatum; *donation par testament, legs;* ol. *lais.* (A. 1174.)

LAISSAMENTUM. — Cessatio ab aliqua re, discessio; *délaissement, abandon.* (A. 1310.)

LAISSERIA. — Lacus, piscina; *lac, réservoir, piscine.* (A. 1240.)

LAIUS. — « Vestimenta alio colore non induatis, nisi *laia* lactina et nigra nativa. » (*Reg. S. Cæs.*)

LAIXA. — Ut LAISSA.

LALLUS. — Nutricum cantiunculæ ut somnus pueris inducatur; *chant de nourrice qui berce les enfants.* (Aus.)

LAMA. — Dæmonum species; *espèce de génies femelles.* (Gerv. de Tilb.) — Lamina; *plaque, lame, feuille.* (*A. SS.*) — Vorago; *terrain creusé par les eaux, rigole que les pluies d'orage pratiquent sur les chemins.* (Ugut.)

LAMBARE. — Pro LUMBARE.

LAMBELLUS. — Transversa in capite scuti gentilitii tænia; *lambel.* — Ornamenti genus, forte diminut. a LIMBUS, q. *Vid.*

LAMBITIO. — Actus lambentis; *action de lécher.* (*A. SS.*)

LAMBITTA. — In Chr. Trud. mendose scribi videtur pro *combutta:* « *Lambittas* duas argento textas. »

LAMBRICARE. — Lacunare; *lambrisser, plafonner;* ol. *lambroissier, lambrucher.*

LAMBRICES. — Lacunar; *lambris, plafond.*

LAMBROFICARE. — Ut LAMBRICARE.

LAMBROISSARE. — Ead. notione.

LAMBRUCATUS. — Laqueatus; *lambrissé, plafonné.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

LAMBRUCHIUM. — Ut LAMBRICES. (A. 1202.)

LAMBRUSCARE. — Ut LAMBRICARE. (Lob. *H. Brit.*)

LAMBUS. — Ornamenti genus, idem forte q. DIADEMA. (*Script. rer. Fr.*)

LAMENTATIO. — Querela, actio, calumnia; *plainte, action judiciaire, chicane, accusation.* (A. 1184.) *Lamentationis dies,* dies Jovis, Veneris Saturnique hebdomadæ magnæ; *les trois derniers jours de la semaine sainte.* (S. XII.)

LAMENTELA. — Querela; *plainte, grief.* (A. 1355.)

LAMENTUM. — Signum pœnitentiæ vel doloris. (*A. SS.*)

LAMERIA — Italis, thorax; *cuirasse.* (*St. Rip.*)

LAMIARI. — Fascinari; *être enchanté, se trouver sous l'influence de charmes magiques.* (*A. SS.*)

LAMINA. — Ut *pix*, *tæda*, inter βασάνους, in sanctorum martyrum actis passim recensetur. — Locus ubi arundines seu cannæ crescunt; *lieu où viennent les roseaux*. (A. 1258.) — Locus subterraneus quod in longum instar laminæ protendatur, sic dictus; *galerie souterraine à voûte peu élevée*. (*Cons. Neap.*)—Segmen; *lambeau, fragment*. (Alex. Iatr.)

LAMINATUS. — Laminis tectus, ornatus; *couvert, orné de lames* (de métal). (*Test.* Greg. XI PP.)

LAMOSUS. — Voraginosus, *lamis* plenus; *raviné, bouleversé par les eaux*. (J. de J.)

LAMPABILIS. — « Vir virtutum Egbertus *lampabilis*. » (Th. Mon.) « Archanus Michael nitido *lampabilis* ore. » (Frideg.) Dignus forte, qui ut vir sanctus lampadibus ante illum accensis colatur; vel potius ut lampas effulgeat.

LAMPADA. — F. pro LAMPETRA. (*Chr. S. Trud.*)

LAMPADARE. — Lampades supponere lateribus; tormenti species quo in martyres sæviebant pagani; *brûler les côtes avec des torches*. (*A. SS.*) — Fulgere; *briller*. (Cass.)

LAMPADARIUM. — Candelabrum sustinendis lampadibus in ecclesiis; *chandelier, lampadaire*. (A. 1484.)

LAMPADARIUS. — Lampas, lucerna; *lampe, lanterne, chandelier*. (A. 1376.) — In aula Constantinopolitana, minister summæ dignitatis, cujus autem de munere fere nihil constat; *officier de la cour des empereurs grecs, dont les fonctions ne sont pas connues*.

LAMPARE. — Illustrare. (*A. SS.*)

LAMPAS. — Solstitium æstivum : *solstice d'été*. (Pap.) — Unctio olei variis in casibus adhibita apud Jacobitas. (Assem.) — *Lampas olei*, mensura olearia in pagis Lugdunensi et Bellijocensi. (A. 1467.)

LAMPAX. — Ut LAMPADARIUS. (A. 1376.)

LAMPENA. — Stella fulgens; *étoile, astre*. (J. de J.) — Vehiculum splendidum, currus regius; *char richement orné, char de roi*. (*Vet. Gl.*)

LAMPERIUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

LAMPESERIUS. — Candelabrum ad sustinendas lampades; *espèce de lustre de fonte à plusieurs branches*; ol. *lampesier*.

LAMPETRA. — Mustela, muræna; *lamproie*.

LAMPIFICUS. — Splendidus; *magnifique, splendide*. (*A. SS.*)

LAMPIUM. — Pulpitum, analogium; *ambon, jubé*. (Isid.)

LAMPRAGIUM. — Præstatio ex *lampetris* vel locus iis capiendis aptus; *redevance sur la pêche des lamproies*, ou *lieu convenable pour cette pêche*. (*Ch. Angl.*)

LAMPREA. — Ut LAMPETRA.

LAMPREDA. — Ead. notione. Etiam, in ecclesia Carnotensi distributio annua ex proventibus fortuitis dignitatum, ut vocant, ejusdem ecclesiæ. (A. 1313.)

LAMPREDO.—Piscis genus, ut LAMPETRA. (*Cons. Burdig.*)

LAMPREDONIUS. — Ead. notione. (Joh. Bruch.)

LAMPRESIS. — Ead. notione. (A. 1495.)

LAMPROIA. — Ead. notione. (A. 1170.)

LANA. — Vellus; *toison*. (Mur.) — Præstationis species, f. leg. LEDA. (*Ch. Theod. comit. Bles.*) — *Lana reginæ*, f. eadem quæ Gallis *laine mère*, vel *laine prime*, lana scilicet recentior, quæ de ipsa ove detondetur, et alii dudum tonsæ præstantior est. (*Ch. Angl.*)

LANAGIUM. — Laneum opificium, lanificium, vel merces lanea; *lainage*. (A. 1316.)

LANALIS. — Laniger; *qui porte de la laine, qui a une toison*. (A. 1268.)

LANARE. — *Lanam* ferre, gerere, nutrire; *porter une toison*. (*Vet Gl.*)

LANARIA.—Lanificium; *ouvrage de laine, lainage*. (*Ch. Ital.*)

LANARIS. — Ut LANALIS. (A. 1364.)

LANARIUS. — Lanarum artifex aut negotiator; *ouvrier ou négociant en laines*, ol. *lainier*. — Falconum species, ut LAINARIUS.

LANASSARIA. — Mulier quæ lanas vendit; *marchande de laine*. (*Cons. Tol.*)

LANATOR. — Lanarius artifex; *ouvrier qui travaille la laine*. (A. 1305.)

LANCARE. — Jacere, mittere; *jeter, lancer* : « Et tunc *lancavit* contra ipsos lapidem. » (A. 1351.)

LANCEA. — Miles qui lancea utitur; *lance, soldat armé d'une lance*. (Gobel.) — Parva manus militum in qua erat unus miles cum quibusdam servientibus; *lance garnie, peloton composé d'un chevalier et de cinq hommes à son service*. (A. 1451.) — Vexillum, signum militare; *drapeau, bannière*. (A. 1451.) — Cultellus quo hostia consecranda a tota panis massa separatur, gr. ἁγία λόγχη; *couteau à longue lame en usage dans l'Église grecque*. (Humb Cardin.) — *Lancea solis*, radius; *rayon de soleil*. (Tert.) *Lancea sartatoria*, mensuræ agri species; *sorte de mesure agraire*. (A. 1193.) *Lancea emendari*, pœnæ species, eadem q. Gal. dicitur *être passé par les piques*. (Lact.) *Lancea ad fusum transire*, idem quod Gal. dicitur *tomber en quenouille*, scilicet cum feudum seu prædium hærede masculino caret. (Pass.)

LANCEARE. — Hastiludio seu lancearum ludicro sese exercere; *s'exercer au maniement de la lance, jouter*. (Ord Vit.) — Jacula mittere, sagittare; *lancer des traits*. (A. 1360.)

LANCEARIUS. —Miles gerens lanceam; *lancier, soldat armé d'une lance*. (Pass.)

LANCEATUS. — Ictus, confossus lancea; *frappé d'un coup de lance*. (Firm.)

LANCEOLA. — Scalpellus, subtile ferrum acutum cum quo minutores pungendo venam aperiunt in minutionibus; *lancette, instrument dont on se sert en chirurgie pour pratiquer les saignées*. (W. Brit.)

LANCERIUS. — Miles lancea armatus, ut LANCEARIUS.—Lancearum artifex; *ouvrier en lances, fabricant de lances*. (*Inst. Tol.*)

LANCETUS. — Colonorum species apud

Anglos præstationibus et operis obnoxia. (*Mon. Angl.*)

LANCHRINA. — Piscis genus; *langouste.*

LANCIA. — Bilanx; pro LANX. (*Form. Andeg.*)

LANCIARE. — Ut LANCEARE.

LANCIARIA.—Italis navis bellicæ genus; *espèce de navire léger.* (*Maff.*)

LANCIFER. — Miles lancea armatus, ut LANCEARIUS. (*Ap. Mur.*)

LANCINATOR. — Carnifex; *bourreau, écorcheur.* (Flodoard.)

LANDA. — Planities inculta, terra infertilis et inculta; *terre inculte, lande.* (A. 1145.) — Mendose pro LAMINA. (*A. SS.*)

LANDEA. — Fossa in paludum margine circumducta aquarum excipiendarum gratia, quæ a vicinis et montanis tractibus derivantur, easdemque, aut in mare, aut in fluvium celebrem deducens, ne paludes opprimant scaturientes; *fossé, canal creusé autour d'un marais et destiné à recevoir les eaux qui viennent des lieux voisins.* (*Ch. Angl.*)

LANDER. — Canterius focarius; *grand chenet de cuisine*; ol. *landier.* (*Ch. Brit.*)

LANDGRAVIUS. — Comes provincialis; *comte provincial, langrave.* (S. IX.)

LANDIA. — Ut LANDEA. (A. 1137.)

LANDICUM. — Ut LANDITUM. (A. 1334.)

LANDIS. — Ut LANDA. (1233.)

LANDITUM.— Nundinæ Sandionysienses; *foire du Lendit, qui se tenait à Saint-Denis le mercredi de la deuxième semaine de juin.* (A. 1334.)

LANDRERIUS.—Tripus; *trépied.* (A. 1476.)

LANDULA. — Alauda; *alouette.* (P. Cresc.) — Parva *landa*, seu agellus sterilis et incultus; *Vid.* LANDA.

LANEFICIUM. — Ut LANIFICIUM.

LANEOTUS. — Pannus laneus, seu sagum vel stragulum ex lana confectum; *étoffe, casaque ou couverture de laine.* (*Vit. W. abb. Rosch.*)

LANERIUS. — Ut LANARIUS.

LANEUS. — Ut LANEOTUS, pannus seu stragulum e lana. (A. 1215.)—Polonis et Bohemis, certa agri portio cum æde coloni, ut MANSUS. (A. 1234.)

LANGAGIUM.— Lingua, idioma; *langage.* (A. 1364.)

LANGANA. — Palus, lacus, ut LAGUNA. (A. 920.)

LANGELLUM. — Infantiles fasciæ; *langes.* (A. 1202.)

LANGEOLUM. — Vestis interior monachorum, ad genua usque pertingens, sic dicta quod *lanea* sit; *chemise de laine des moines.* (*Mon. Angl.*)

LANGETUM. — Pannus laneus quo monachi lectum sternunt; *couverture de laine;* ol. *langeal.* (*Const. Carm.*)

LANGIARIUS. — Mercator lintearius; *linger.* (A. 1313.)

LANGOBARDI. — Populi septentrionales qui Italiam pervaserunt; *Lombards.*—Mercatores Itali qui temporibus medii ævi in Francia confluebant exercendi commercii gratia; *marchands italiens qui s'établirent en France au moyen âge, lombards.*

LANGONES. — Sic vulgo dictæ libræ Lingonenses.

LANGOR. — Labor, cura, sollicitudo; *fatigue, souci, sollicitude.* (A. 1362.)

LANGUELLA.—Lagena; *bouteille.* (*A. SS.*)

LANGUETA. — Lingula, examen trutinæ; *languette.* (*St. Avel.*)

LANGUIDATUS. — Marcidatus, adductus in langorem, frigescens; *affaibli, languissant, refroidi.* (*A. SS.*)

LANGUIDUS. — Immunitus aut parum munitus; *non fortifié ou peu fortifié.* (*Scrip. rer. Fr.*)

LANGUINAGLIA. — Pestis inguinaria. (*A. SS.*)

LANGUIDAS. — Langor; *faiblesse, abattement, débilité.* (*Vet. Gl.*)

LANGUITUDO. — Eadem notione. (Id.)

LANGUOSUS. — Languidus; *affaibli, languissant, débile.* (A. 1115.)

LANGUSTA. — Herbæ species quæ in Syria nascitur, qua vesci solitum S. Joannem Baptistam aiunt, pro qua *locustas* manducasse postea persuasum.

LANIA. — *Terra laniæ*; arena; *sable.* (A. 1264.)

LANIARE. — Rumpere, frangere; *briser, rompre.* (A. 1211.)

LANIATORIUM. — Macellum; *boucherie.* (J. de J.)

LANICUS. — Laneus; *de laine.* (*Labes.*)

LANICUTIS. — Cujus cutis lanigera est; *qui a une toison, dont la peau est couverte de laine.* (Tert.)

LANIFERIUM. — Lanificium, laneum opificium; *ouvrage en laine, lainage.* (*Ord. reg. Fr.*)

LANIFICINA. — Lanificium, ut LANIFERIUM. (A. 1582.)

LANILUTOR. —Fullo, qui lanas lavat; *ouvrier foulon.* (*Vet. Gl.*)

LANIPENDIA. — Quæ lanipendii curam gerit; *femme qui tient lieu du* LANIPENDIUS; *Vid.* h. v.

LANIPENDIUM. — Locus in sanctimonialium monasteriis ubi reponuntur *lanæ* ad monacharum lanificia vel etiam ad vestes laneas; *magasin des laines, lieu où, dans les couvents de femmes, l'on met en dépôt la laine destinée au travail et à la fabrication des vêtements des nonnes.* (*Reg. S. Cæs.*)

LANIPENDIUS. — Qui lanam pendit et distribuit; *ouvrier en chef qui pèse et distribue la laine aux autres ouvriers.* (*Vet. Gl.*)

LANISTERIUM. — Ut LANIFICINA. (Agnel.)

LANISTERUM. — Lanicium, ut videtur; *laine, lainage.* (Mur.)

LANIUS. — Pro LANEUS.

LANOSITAS. — Lanugo; *nature laineuse d'une chose.* (Tert.)

LANSA. — Pro LANCEA.

LANSAGIARE. — Alienare, tradere; *aliéner*; ol. *lansagier.* (*Cons. Leod.*)

LANSAGIUM. — Alienatio; *aliénation, translation de propriété;* ol. *lansage.* (Id.)

LANSARE. — Jacere, jaculari; *jeter, lancer.* (A. 1362.)

LANSISSA.—Tabulatum superius; *le plus haut étage d'une maison.* (*For. vet.*)

LANSLITA. — Saxonibus, transgressio

legis, etiam ab eadem transgressione pœna; *transgression de la loi et peine imposée pour cette violation.*

LANSOLATA. — Matta, storea, quia solo sternitur sic dicta; *natte.* (A. 1372.)

LANSTRENETUS.—Pedes, miles lanceatus; *fantassin, lansquenet.* (A. 1543.)

LANTEGRAVISSA. — Uxor landgravii; *femme de langrave.* (A. 1382.)

LANTERNERIUS. — Qui lanternam præfert; *porteur de lanterne.* (*St. Flor.*)

LANTERNA.—Carcer monachicus ubi delinquens *latere* cogitur; *prison, cellule de punition dans les couvents.* (A. 1276.)— Latrina; *lieux d'aisance.* (A. 1226.)—*Lanterna ambulatoria,* caveæ species, machina bellica in qua homines præliantes stabant; *espèce de cage ou de caisse fixée à la partie supérieure d'un échafaudage d'où d'habiles tireurs étaient chargés d'éloigner les défenseurs des remparts ennemis.* (*Tract. de re milit.*)

LANTIGRAVIUS. — Ut LANDGRAVIUS.

LANTWERI.—Apud Germanos, patriam defendere; *défendre sa patrie.*

LANUTUM. — Naviculæ species; *barque, nacelle,* ol. *Lanut.* (*Vet. Cod.*)

LANUTUS.—Lanosus, lanam habens vel lana abundans; *couvert de laine, laineux, riche en laine.* (J. de J.)

LANZETTA.—Ornamenti genus in vestibus in formam lanceolæ, unde nomen; *lancette, bande d'étoffe qui sert à orner les habits.* (A. 1342.)

LAODIUM.—Ut LAUDEMIA. (A. 1322.)

LAOS. — Populus, turba; *peuple, foule, multitude.* (*Act. S. Cassian.*)

LAPA. — Vestimenti genus. (A. 1238.) — Cardui species; *sorte de chardon.* (*Le B.*)

LAPATIUM. — Herbæ genus; *espèce d'herbe, patience, sorte d'oseille.* (Isid.)

LAPETUM.—Locus ubi crescunt vel abundant *lapæ*: «*Lieu où croissent gletons.*» (J. de J.)

LAPICÆDIA.—Locus ubi lapides eruuntur; *lieu d'où l'on extrait les pierres, carrière.* (J. de J.)

LAPICEDIUS.—Lapidis cæsor; *tailleur de pierres, carrier.* (Ugut.)

LAPICIDA.— Ædificiorum structor; *maçon.* (A. 1392.)

LAPICIDINARIUS. — Qui lapides e lapicædia eruit; *carrier.* (*Vet. Gl.*)

LAPICIDINUS.—Ead. notione. (A. 1411.)

LAPIDARE.— Conviciis insectari; *poursuivre d'injures, d'outrages.* (S. Hier.)

LAPIDARIUS. — Ut LAPICIDINARIUS. (*Vet. Gl.*) — *Ad lapidem,* hoc est in jus vocatus (formula loquendi a sedibus lapideis, quibus judices sedebant, deducta); *assigné, cité en justice.* (*Ch. Fland.*)

LAPIDIA.—Ut LAPICIDINA. (Ap. Leibn.)

LAPIDICÆSOR.—Ut LAPICEDIUS. (*Vet. Gl.*)

LAPIDICINARIUS. — Ut LAPICIDINARIUS. (*Vet. Gl.*)

LAPIDIFICATURUS. — Qui in lapidem convertere vim habet; *qui a la propriété de changer en pierre.* (Arn. de Villan.)

LAPIDIFODINA. — Ut LAPICÆDIA. (Ap. Leibn.)

LAPIDISCINIUM.--Ead. notione. (A 1184.)

LAPIDOSITAS. — Lapidibus producendis habilitas; *faculté de produire une dureté semblable à celle de la pierre, pétrification.* (Tert.)

LAPILLUS.—Lapis in terminum positus; *borne.* (Innoc. Grom.) — Calculi morbus; *pierre de la vessie, calcul.* (*A. SS. Ben.*) — *Lapillus albus,* idem q. *calculus albus* quo Thraces notabant singulos anni currentis faustos dies, calculum album in urnam immittendo, vel atrum si infelices, ut scirent, anno exacto, quot fuissent læti dies, quot infausti. (*Hist. Bec.*)

LAPIS.--*Lapis pacis,* qui inter Missæ solemnia post consecrationem osculandus fidelibus defertur, quo tum tempore olim mutuis se osculis quæ *pacis* appellabant prosequebantur; *Vid.* OSCULUM. (*St. Ord. de Semp.*) — *Lapis portatilis*, altare portatile; *autel portatif.* (A. 1300.) — *Lapis ignitus*, quocum focili ignis excitatur; *pierre à feu.* (*St. Cartus.*) — *Lapis mutus,* id est sine inscriptione; *pierre qui ne porte aucune inscription, aucune marque.* (Hyg.) — *Lapis lunæ, specularis,* ad modum vitri perspicuus, *pierre spéculaire.* Mat. Silv. *Lapis ardesius,* lapidis species, ex quo in tenues lamellas fisso, ædium tecta operiuntur; *ardoise.* (A. 1494.) — *Lapis calcinarius,* calcarius, ad calcem pertinens; *pierre à chaux.* (*St Mart.*) — *Lapis finilis,* terminalis; *pierre terminale, borne.* (A. 1265.)—*Lapis griseus,* silex; *caillou.* (A. 1483.) — *Lapis sacrus,* altare portatile; *autel portatif.* (A. 1449.)—*Lapis vitreus,* gemma factitia; *pierre fausse* (A. 1371.) — *Lapis de Israel,* camæus; *pierre gravée, camée;* ol. *pierre d'Israël.* (A. 1300.)

LAPPACIUM.—Pro LAPATHUM. (*A. SS.*)

LAPSABUNDUS. — Ruinosus, caducus; *qui menace ruine, qui menace de tomber.* (*Ch. A. C.* 1031.)

LAPSANIUM. — Herba sale condita qua Ægyptii monachi vescebantur. (Vox forte a *lapsana* deducta quæ Plinio olus fuisse dicitur; lampsane commune.)

LAPSI. — Qui a fide discedentes paganismum aut hæresim amplectebantur et postea per pœnitentiam ad Ecclesiam redibant; *chrétiens, qui, après être tombés dans l'apostasie, venaient pleurer en demandant d'être admis à en faire pénitence publique.* (*Conc. Agat.*)—Qui aliquod delictum commiserunt, ex quo pœnitentiæ publicæ subjacere debeant; *ceux qui ayant commis une faute sont soumis à une pénitence publique.* (Greg. Mag. epist.)

LAPSILIS.—Lubricus; *glissant.* (*Vet. Gl.*)

LAPSITUDO.—Lapsus, defectio. (Mart., *Ampl. Col.*)

LAPSIVOSUS. — Ut LAPSILIS. (*Vet. Gl.*)

LAPSUS.—Aquæ divortium quo se pisces recipiunt; *chute d'eau.* (Greg. Tur.)

LAQUEARE.—Laqueis seu lorulis astringere; *lacer.* (A. 1374.)

LAQUEARIUS. — Tectorum tignarius; *lambrisseur.* (*Vet. Gl.*)

LAQUEATOR. — Laqueorum confector; *faiseur de lacets, laceur.* (*Vet. Gl.*)

LAQUEATURA. — Fascis, manipulus; *faisceau, poignée, botte, gerbe.* (A. 1253.)

LAQUEATUS. — *Laqueatæ vestes*, laqueis seu lorulis exornatæ vel astrictæ; *vêtements ornés de lacets, d'enjolivements, de passementerie.* (*Reg. Temp.*)

LAQUEUS. — Zona, cingulum; *ceinture, baudrier.* (*His. Cas.*) — Forte corona collaris; *collier.* (A. 1293.)

LAQUIRIUM.—Pro LOQUERICIUM.

LAR.—*Larem fovere* et *larem tenere* dicebantur qui in aliquo loco domicilium habebant; *établir son domicile ailleurs.* (A. 1310, etc.)—*Lar* interdum sumitur pro parte domus ubi ignis accenditur; *foyer.* (*A. SS.*)

LARCERIUM. — Pharetra; *carquois.* (A. 1336.)

LARDALIS. — *Lardalis porcus*, pinguis, opimus; *porc gras, dont l'embonpoint est satisfaisant.* (Mur.)

LARDARE.—Lardo suffigere; *garnir de lard, larder.* (J. de J.)'— Metaphorice, configere; *larder, percer.* (A. 1361.)

LARDARIUM.—Locus ubi laridum et aliæ carnes servantur; *saloir, garde-manger;* ol. *lardier, lardouer.* (*Chr. S. Trud.*) — Certum vectigal quod pro *larido* quod venum exponitur exsolvitur; *impôt, redevance sur le lard vendu au marché;* ol. *lardier.*(A. 1177.) — Dies Martis carnis privii; *le mardi gras.* (Galf. Vos.)

LARDARIUS. — Præfectus *lardario*, ap. Anglos.—*Lardarius porcus*, porcus saginatus; *porc gras.* (Oef.)

LARDATIO.— Actio *lardi* figendi; *action de larder.* (Inn. III PP.)

LARDATORIUM. — Veruneulum lardarium; *lardoire.* (*Vet. Gl.*)

LARDENARIUS.—Ut LARDARIUS.

LARDERARIUS.—Ead. notione.

LARDERIA. — Funis species; *sorte de corde.* (A. 1363.)

LARDERIUM. — Locus ubi carnes servantur, ut LARDARIUM. (*Ann. Præm*)

LARDERUM. — Cadus salsamentarius; *saloir, vase, ustensile où l'on fait saler la viande.* (*Chartul. S. Corn. Comp.*)

LARDOSUS.— Plenus lardi; *plein de lard, riche en lard.*

LARDUM. — Laridum; *lard.* (S. Aug.)— Porcus saginatus, ustulatus et salitus; *porc engraissé et salé.* (A. 1352.)

LARDUS.—Laridum; *lard.* (S. W. *Const. Hirs.*)

LAREO. — Animalis genus. (Joan. de Garl.)

LARERIUS.—*Larerius salis*, idem q. SAUMATA *salis*, tantum salis quantum ferre solet jumentum; *charge de sel.* (A. 1330.)

LARESUS.—Arboris species; *mélèze.*

LARGAGIUM. — Tributi species, forte ut LARDARIUM. (A. 1170.)

LARGEARE.—Largiri; *prodiguer, distribuer, octroyer.* (A. 1515.)

LARGIAMENTUM.—Id quo domus laxior et amplior est; *ce qu'on ajoute à une maison pour l'agrandir.* (A. 1352.)

LARGIMENTUM. — Munus, donum; *largesse.* (Fulg.)

LARGIRE. — Ampliorem facere; *élargir, rendre plus large, agrandir, augmenter;* ol. *largir.* (A. 1224.)

LARGITIO. — Latitudo; *largeur.* (A. 1207.) — Munus, donum; *largesse, présent.* (A. 1317.)

LARGITIONES.—Thesaurus publicus, fiscus; *le trésor public, le fisc.* (Lact.)

LARGITUS.—Ut LARGIMENTUM.

LARGIUM.—Ut LARGITIO. (A. 1242.)

LARGOR.—Ead. notione. (A. 1268.)

LARGUS.— *Ad largum vadere*, huc et illuc libere vagari; *aller çà et là, vaguer, courir en pleine liberté.* (A. 1330.) *Ad largum modum facere misericordiam*, id est largiter, large, benigne. (*Chr. Dand.*)

LARICINIUM.—Latrocinium; *larcin, vol;* ol. *larrechin, larrescin.* (Ap. Cowell.)

LARNAX. — Urna, capsa; *caisse, boite, coffret.* (*A. SS.*)

LARRERIUS.— Ager incultus; *terrain inculte, terre en friche;* ol. *larris.* (A. 1320.)

LARRETIUM.—Ead. notione. (A. 1229.)

LARRICIUM.— Ead. notione. (A. 1215.)

LARRICIUS. — Ead. notione. (A. 1218.)

LARRICUM.—Ead. notione. (A. 1259.)

LARRISCUM.—Ead. notione. (A. 1212.)

LARUS.—Avis genus quæ semper habitat juxta maris aquas; *oiseau de mer, mouette.*

LARVARIUM. — Idem q. CHARIVARIUM. (A. 1468.)

LASAVERIUM.—Ut LASCIVIUM. (A. 1336.)

LASCIA.—Ornatus ad vestimentum spectans, f. funiculus ad vestium ornatum; *garniture pour les vêtements, tresse, cordon de passementerie.* (Gr. Tur.)

LASCIVIA. — Superflua copia; *surabondance.* (*A. SS.*)

LASCIVIETAS.— Lascivia, ad generationem habilitas; *lasciveté.* (*Script. rer. Fr.*)

LASCIVIUM.—Sapo tonsorius; *savonnette.* (A. 1333.)

LASCIVUS. — Languidus; *affaibli, faible, languissant, énervé:* «Erat enim is ecclesiarum liberalis ditator, et eleemosynarum dapsilis dispensator, sed *lascivus* parcere.» (Sug.) Id est, raro parcebat, si quis in eum offendisset.

LASCOPITIUM. — Pro *laserpitium.* (*A. SS.*)

LASENA.— F. ala, Italis *ascella; aisselle.* (Mur.)

LASINA. — Serva, ancilla; *esclave femelle, domestique.* (*Lex Sal.*)

LASSARE.—Relinquere, dimittere; *laisser.* (*A. SS.*)—Pro *laxare.* (*Cons. Vet.*)

LASSATIO. — Lassitudo; *fatigue, lassitude.* (S. x.)

LASSO. — Species salmonis; *espèce de saumon.* (S. W. *Cons. Hirs.*)

LASSUS.—Vinculum, laqueus; *lien, lacet, lacs.* (Gualt. Hem.) — *Lassus sedæ*, filum sericum cui sigillum in chartis appendebatur; *lacs de soie.* (A. 1347.)

LASTA. — Onus seu pondus quoddam: *lasta coriorum, lasta alecium, lasta frumenti*, etc.; *un certain poids, une charge;* ol. *last, lest.* (Pass.)

LASTADIUM. —Onus quod navi imponitur ut solidior sit, ne nimium fluctuet; *lest*

de navire; ol. *lestage*, *lestaige*. (A. 1281.) — Locus ubi naves constituuntur et ædificantur; *chantier de construction pour la marine.* (*Ch. Germ.*) — Tributum exactum in nundinis ex mercibus; *impôt sur les marchandises qu'on amène au marché;* ol. *letaige.* (Ap. Bromnt.)

LASTAGIUM. — Ead. notione. (Pass.)

LASTRA. — Tabula lapidea vel bractea tenuis, quo modo secari solent marmora ad pavimentum vel ad parietes inducendos; *plaque de marbre ou de pierre.* (*A. SS.*)

LASTUM. — Mensura frumentaria; *sorte de mesure pour les grains*, *charge de grains.* (Ap. Lud.) — Apud Anglo-Saxones, portio comitatus major, tres vel plures hundredos continens; *Vid.* HUNDREDUS.

LASTUS. — Ut LASTA. (Ap. Flet.)

LATA. — Multa debitori, qui statuto tempori non solvit imposita; *peine pécuniaire contre le débiteur qui diffère de payer sa dette.* (A. 1296.) — Pro *latus* (Mart., *Ampl. Col.*) — *Latæ*, minutiores asseres, sectiles, qui supra cantherios ponuntur, quibusque aptantur tegulæ; *planchettes de bois mince, longues et étroites*, *lattes.* (A. 1181.)

LATARE. — In latum extendere; *élargir.* (J. de J.) — In registrum *latarum*, id est multarum inferre; *porter*, *inscrire sur le registre des amendes des débiteurs en retard; Vid.* LATA. (*St. Cur. Subm.*) — *Latas* seu minutiores asseres ponere; *garnir de lattes;* ol. *later.* (A. 1293.)

LATARIUM. — Registrum latarum; *Vid.* LATA et LATARE.

LATEBRARE. — Latebras quærere. (*A. SS.*)

LATENA. — Navigii species; *sorte de navire.* (Mos. Presb.)

LATERALES. — Comites, socii, familiares, qui lateri alicujus vel domini adhærent; *compagnons*, *camarades*, *intimes*, *fidèles*, *ceux qui vivent à côté d'un autre.* (Petr. Diac.)

LATERALIA. — Ornamenta marginum in libris et codicibus; *ornements tracés dans les marges des livres.* (Just. Urgel.) — Capsulæ ad ephippium utrinque suspensæ, in quibus ea quæ sunt iter facientibus necessaria reconduntur; *sacoches de voyage qui pendent des deux côtés de la selle.* (Dig.)

LATERALITER. — Ad latus; *à côté*, *latéralement.*

LATERANEUS. — Agnatus; *agnat.* (*St. Ven.*)

LATERARE. — Jungere, aliquid lateri apponere (maxime dicitur de agris collateralibus) : « Relinquo... Pontio naturali meo filio... campum unum... cui se *laterat* via. » (A. 1149.)

LATERARIA. — Capsulæ ad ephippium, etc., ut LATERALIA.

LATERATIO. — Finis, terminus, quo ager alteri lateratur seu conjungitur, circumscriptio; *aboutissement d'une terre à une autre; Vid.* LATERARE.

LATERATUM. — Laterculum; *registre des charges et dignités.* (*Cod. Just.*)

LATERCULUS. — Parvus later; *petite brique.* *Turris laterculis ligneis cooperta*, id est scandulis; *tour couverte de bardeaux.* (*Chron. Andrens.*) — Parvum latus; *petit côté.* (*A. SS.*) — *Laterculus tesserarius*, sigillum; *sceau, cachet.* (A. 1059.)

LATERE. — (Notione activa) occultare, abscondere; *cacher.* (*A. SS.*)

LATERENSES. — Comites, collaterales, qui a latere sunt; *satellites, gardes du corps* (Tert.)

LATERES. — Pro CHARACTERES. — (A. 1154.)

LATERGERIUS. — Qui laternam gerit; *qui porte une lanterne.* (*Tract. de re milit.*)

LATERINA. — Lateraria, officina in qua lateres fiunt; *tuilerie*, *briqueterie.* (Tert.)

LATERIUM. — Ut LATARIUM.

LATERNA. — Ut LANTERNA.

LATHOMARE. — Sectis lapidibus instruere, sepire, munire; *bâtir*, *construire en pierres*, *maçonner.* (*St. S. Audom.*)

LATHONIARIA. — Opificium ex latone seu orichalco; *ouvrage*, *objet en laiton.* (A. 1376.)

LATIALITER. — Latine; *en latin*, *à la manière des Latins.* (Sid.)

LATIBULOSUS. — Latebrosus; *caché*, *retiré*, *secret.* (*A. SS.*)

LATIGRADUS. — Qui late graditur seu multa brevi tempore peragrat spatia; *qui marche rapidement*, *qui fait beaucoup de chemin en peu de temps.* (Pez.)

LATILOQUENS. — Qui multum loquitur; *bavard.* (*Vet. Gl.*)

LATINARE. — Latine loqui; *parler latin.* — In Latinam linguam vertere; *traduire en latin.*

LATINARIUS. — Interpres; *interprète*, *truchement;* ol. *latinier.*

LATINATOR. — *Interpres*, seu qui in linguam Latinam vertit; *interprète ou traducteur latin.* (W. Tyr.)

LATINERI. — Ut LATINARI, Latine loqui. (*A. SS.*)

LATINI. — Christiani occidentales qui ecclesiam Latinam agnoscunt; *les Chrétiens d'Occident*, *les Latins.* (Pass.) — *Latini* appellati indigenæ seu veteres incolæ vel coloni in iis regionibus quæ a barbaris gentibus pervasæ sunt; *Latins*, *nom donné, à l'époque de l'invasion des Barbares*, *aux anciens habitants des pays conquis*, *pour les distinguer des nouveaux venus.* (*Spec. Sax.*)

LATINIOSUS. — Verbosus, ut videtur. (Marc.)

LATINISTA. — Qui Latine loquitur; *qui parle latin*, *qui sait bien le latin*, *latiniste.* (Pass.)

LATINITAS. — Occidens, ubi lingua Latina in usu in divinis Officiis et ubi Christiani agnoscunt Ecclesiam; *la latinité*, *l'Europe occidentale.* (Ord. Vit.)

LATINUS. — Christianus occidentalis, indigena regionis a barbaris gentibus pervasæ; *Vid.* LATINI. — *Pons latinus*, navalis, ex navigiis quæ latenæ seu lautomiæ dicebantur, compactus; *pont de bateaux.* — *Latina sufficientia*, scientia navalis; *art maritime*, *science de la navigation.* (Elmham.)

LATITIA. — Latitudo, ut *longitia*, longitudo. (Inn.)

LATO. — Metallum factitium ex cupro et cadmia, orichalcum; *laiton.* (Pass.)—F. moneta ex latone; *monnaie de cuivre.* (A. 1337.)

LATOMIÆ. — Ut LAUTUMIÆ.

LATOMUS. — Ut LAPICIDA. (J. de J.)

LATON — Ut LATO. (A.1382.)

LATONIA. — Ead. notione. (A. 1382.)

LATONUS. — Ead. notione. (A.1377.)

LATOPLAGA. — Planities, ager planus; *terrain plat, plaine.* (Tab. Cas.)

LATORALIS. — « XX libras Parisienses census annui, *latoralis* super plures hæreditates. » (A. 1322.) Id est, ut videtur, assignati, exigendi super, etc.

LATORORUM.—Genus navis sed latrociniorum; *espèce de navire à l'usage des pirates.* (Isid.)

LATRIA.— Λατρεία, servitus quæ soli Deo debet exhiberi; *adoration, culte de latrie.* (Pass.)

LATRIX. — Portalis : « Intro conscenderunt per subtiles scalas et *latrices.* » (*A. SS.*)

LATRO. — Latrocinium; *vol;* ol. *larron.* (Pass.) — Jus latrones puniendi; *droit de juger et punir les voleurs;* ol. *larron.* (Pass.) *Habere latronem, concedere latronem*, Gall. *avoir le larron, accorder le larron*, id est jus latrones puniendi habere, concedere; *avoir le droit de punir les voleurs, accorder ce droit.* (Pass.) — Proditor; *traître.* (A. 1205.) *Latro mancipiorum*, qui aliena mancipia injuste tenet. (S. VII.)

LATROCINIUM. — Jus latrones puniendi, ut LATRO. (Ap. Spelm.)

LATROCINIUS. — Latro; *voleur, fripon.* (S. VII.)

LATROISMUM. — Pro LATROCINIUM. (A. 1123.)

LATRONA. — Mulier quæ latrocinatur; *voleuse, larronesse.* (*Conc. Brag.*)

LATRONALIS. — Ad *latronem* spectans; *de brigand, de voleur.* (*A. SS.*)

LATRONICULATOR.—Judex ad puniendа latrocinia; *juge en matière de vols à main armée.* (I. R.)

LATRONICUS. — Qui latronis est; *de brigand, de voleur.* (Ap. Bal. *Misc.*)

LATRONISSA. — Ut LATRONA. (A. 1275.)

LATROPRÆDARI. — Grassari; *voler à main armée, exercer le brigandage.* (*Vet. Gl.*)

LATRUNCULATOR. — Ut LATRONICULATOR.

LATRUNCULUS. — Excursor, præcursor exercitus, seu potius miles qui in insidiis latet; *coureur, éclaireur*, etc. (Thwrocz.)

LATUM. — Pro LATUS. (A. 1152.)

LATUMA. — Ead. notione q. LATUMIÆ.

LATUNATUS. — Factus vel textus *latone; fait de laiton.* (A. 1333.)

LATURA. — Quod pro onere ferendo accipit bajulo; *ce que l'on donne à un facteur pour le transport d'un paquet.* (*Vet. Gl.*)

LATURARIUS.—Bajulus, qui fert onus; *portefaix, facteur.* (Pap.)

LATUS. — Juxta; *près, à côté de;* ol. *lez* ou *lès.* — Latitudo; *largeur.* (A. 1231) — Vectigalis species, idem forte quod LASTAGIUM. (*St. Mas.* — Panni, vel telæ latitudo; *largeur d'une étoffe entre ses deux lisières, lé.* (A. 1353.) — Pro *elatus*, celebratus. (*A. SS.*) — *A latere*, seorsum, separate. (A. 1417.)

LATUSCA. — Ut *lactuca; laitue.* (*Vet. Gl.*)

LATUSFINIS. — Limes lateralis; *limite latérale.* (Ap. Ughel.)

LAUBIA. — Porticus; *galerie, Vid.* LOBIA.

LAUDA. — Pars officii Gothici; *une des parties de l'office gothique.* (*A. SS.*) — Donatio seu potius concessio; *donation, concession.* (A. 1213.) — Præstatio quæ pro mercibus penditur; *droit établi en certains lieux sur les marchandises qui se vendent aux foires et marchés;* ol. *laude.* (A. 1309.)

LAUDABILIS. — Approbatus; *de bon aloi, en bon état. Laudabile bladum*, genuinum, sincerum, legitimum. (A. 1202.)

LAUDABILITAS. — Titulus honorarius præsidum, consularium, etc., ap. Romanos.

LAUDABIS. — Pro LAUDABILIS.

LAUDAMENTUM. — Copia, facultas, *permission.*(*Chr. Bes.*) — Pactum, conventio; *convention, accord.* (Ger. Reich.) — Charta conventionis; *charte d'accord, acte d'alliance.* (A. 1096.) — Judicium, sententia arbitri; *jugement, décision d'un juge, d'un arbitre.* (A. 1284.) — Consilium, consensus; *conseil, consentement, approbation.* (A. 1150.)

LAUDAMINIUM. — Ut LAUDEMIA. (A. 1315.)

LAUDANÆ. — *Vid.* LAUDUNÆ.

LAUDARE. — Arbitrari, sententiam arbitri proferre; *arbitrer, juger comme un arbitre, rendre une sentence arbitrale.* (Rol.) — Consilium dare seu potius persuadere; *conseiller de, engager, persuader.* (*Leg. Edward. Conf.*) — Concedere; *accorder, octroyer.* (S. XIV.) — Approbare, consentire; *approuver, donner son consentement.* (*Chr. Besuens.*) — *Laudes* pro alienando fundo percipere; *percevoir les droits de mutation.* (A. 1369.) — *Laudare se de aliquo*, alicujus benevolentiam prædicare; *se louer de quelqu'un.* (A. 1210.)

LAUDATICUM. — Genus tributi a quo eximebantur monasteria a Francorum regibus in prioribus medii ævi tempestatibus, cujus vero ignota natura.

LAUDATIO. — Id quod domino feudi seu territorii solvitur pro facultate seu consensu alienandi tenementa; *droit payé par le vassal au seigneur, pour obtenir la permission de vendre, d'aliéner sa propriété;* ol. *lods, ventes, honneurs.* (A. 1185.) — Jussus, concessus, concessio; *consentement, autorisation.* (A. 1063, 1201.) — Conventio, pactum; *accord, accommodement, pacte.* (*A. SS.*)

LAUDATOR. — Arbiter; *arbitre, expert.* (*A. SS.*) — *Laudator testium*, qui testes lau-

dat seu approbat, firmans eos esse viros probos et dignos, quibus fides habeatur. (*Leg. Lud. Pii.*)

LAUDELA. — Ut LAUDEMIA. (A. 1294.)

LAUDEMIA. — Id quod domino feudi seu territorii solvitur pro facultate alienandi tenementum, ut LAUDATIO. (*Const. eccl. Val.*)

LAUDERIA. — Census, præstatio; *cens, service, prestation.* (A. 1491.)

LAUDES. — Retis genus; *espèce de filet.* (A. 1479.) — Id quod domino pro facultate alienandi feudum solvitur, ut LAUDATIO. (A. 1274.) — Pars ultima Officii nocturnalis seu psalmus CXLVIII et duo sequentes qui post Matutinos et benedictiones cantantur, ut est in Reg. S. Bened.; *Laudes, une des parties de l'Office divin. Laudes* dictum *alleluia*, quod post Epistolam decantantur. Laudes, inquit concilium Toletanum IV, post Epistolam decantari, priusquam Evangelium prædicetur, dum canones præcipiunt post Apostolum, non Laudes, sed Evangelium annuntiare ubi *alleluia* significari probat Mabillonius.—Acclamationes publicæ quæ fiebant principibus, cum inaugurabantur, vel in theatris, aut in ecclesia, atque, adeo in celebrioribus cæremoniis: «Regem honorifice cum *laudibus* et hymnis suscipientes ad urbem perduxerunt.» (*Ann. Franc.*)

LAUDIA. — Donatio, concessio; *action de donner, d'octroyer, donation.* (S. XIV.) — Straguli species; *couverture piquée, courtepointe d'un lit*; ol. *lodéier, lodier.* (A. 1372.)

LAUDIDIGNUS. — Laudibus dignus; *qui mérite d'être loué.* (*Vet. Gl.*)

LAUDIFICARE. — Laudare; *louer, célébrer.* (*Vet. Gl.*)

LAUDIFLUUS. — Laudum plenus; *plein de louanges.* (*A. SS.*)

LAUDIMIUM. — Ut LAUDEMIA. (A. 1136.)

LAUDINIA. — Ut LAUDUNÆ.

LAUDIS. — Compositio, multa; *dommages-intérêts, composition,* ut LEUDIS. — Cithara, testudo; *luth.* (Fort.) — Sententia arbitri, ut LAUDUM. (A. 1145.)

LAUDISONUS. — Ut LAUDIFLUUS, vel *laudes canens.* (*A. SS.*)

LAUDIUM. — Ut LAUDEMIUM. (A. 1297.)

LAUDUM. — Clarigatio, repressaliæ, jus recipiendi quod suum est atque ob id manum injiciendi in bona vel corpus debitoris; item charta qua cuipiam illud jus conceditur; *droit de représailles ou de reprendre son bien en quelques mains qu'il se trouve,* et *lettres de marque que le prince accorde pour jouir de ce droit.* (*Stat. Mas.*) — Sententia arbitri; *sentence arbitrale.* (A. 1293.) — Consensus, approbatio, ut LAUDAMENTUM. (A. 1455.) — Id quod pro alienando feudo exsolvitur, ut LAUDEMIA. (A. 1297.) — Statutum, decretum; *arrêté, ordonnance.* (*St. Cadub.*)

LAUDUMINIA. — Ut LAUDEMIA.

LAUDUNÆ. — Vasorum ecclesiasticorum genus; *vase en usage dans les églises, et dont la forme et la destination sont inconnues.* (Anast.)

LAUDUS. — Species navis; *sorte de vaisseau à voile latine*; ol. *léouge.* (A. 1357.)

LAUFETUS. — Armorum genus: «diversis armis..... ut.. gladiis, platis, paviseriis, servelleriis, *laufetis*, etc.» (*Vet. Inst.*)

LAUNECHILDE. — Donum reciprocum seu pretium quodam modo rei donatæ; *don réciproque.* (*Leg. Lomb.*)

LAUMIUM. — Pro LAUDIMIUM. (A. 1212.)

LAUPIA. — Porticus species, ut LAUBIA.

LAUPREDA.—Mustela; *lamproie.*

LAURA. — Monasterium, apud Anast. (Differebat tamen *laura* a monasterio, quod, ut ait Cyrillus, in cœnobiis illi viverent qui vitam exercebant communem; in *lauris* vero qui a congressione separatam et quietam. In *laura* igitur vitam exigebant anachoretæ, suis quique distincti cellis, unique suberant abbati.)

LAURATUM. — Imago principis, quod, ut plerique censent, laurea caput cingeretur; *effigie de l'empereur.*

LAUREARE. — Decorare, coronare; *orner, couronner.* (S. Pet. Chrys.)

LAUREOLUM. — Ferramenti chirurgici species. (Cœl. Aurel.)

LAUREREA PLACA. — Chirotheca laminis contecta; *gantelet.* (A. 1320.)

LAURUS. — *Lauros operire,* maleficii aut sortilegii species. (Ap. Primin.)

LAUS. — Consilium; *conseil.* (Rog. Hov.) — Donatio, concessio; *donation, cession.* (A. 1150.) — Consensus; *consentement.* (Ditmar.) — Retis piscariæ species; *filet*; ol. *las.* (A. 1284.) — Pars ultima Officii nocturni, ut LAUDES. — *Laus et sonus,* in Breviario Mozarabico appellantur responsoria quæ in nocturno Officio decantant Mozarabes. *Laus divina,* Officium ecclesiasticum. (*Vit. B. Steph. Abb. Obasin.*)

LAUSA. — Pro *alausa*, piscis; *alose.* (A. 1310.) — Lapidis species qua domibus cooperiendis et sternendis solariis utuntur; *dalle.* (A. 1356.) — Lapidicina, unde *lausæ* eruuntur; *carrière d'où l'on extrait la pierre sous forme de dalles.* (A. 1261.)

LAUSARE. — Pro LAUDARE. (J. de J.)

LAUSATUM. — Solarium lausis stratum; *terrasse dallée, pavée de dalles.* (A. 1346.)

LAUSUM. — Pro LAUDUM.

LAUSUS.—Consilium, idem q. LAUS. (Tab. Foss.)

LAUTITIUS. — *Lautitius cibus,* delicatior, cupediæ; *mets très-recherché, friandises.* (*A. SS.*)

LAUTOMIA. — Species navis; *sorte de navire.* (Frideg.)

LAUTOR. — Idem q. LAVATOR. (*Script. rer. Fr.*)

LAUTUM. — Ut LANUTUM.

LAUTUS. — Cithara, testudo; *luth.*

LAUZENGA. — Adulatio seu falsa laus; *flatterie ou fausse louange.* (A. 1197.)

LAVACRIUS. — Quod alias LEVAMEN seu RELEVIUM in re feudali; *Vid.* RELEVIUM. (A. 1239.)

LAVACRUM. — Vas vinarium, apud Rym.

LAVADOR. — Apud Arvernos, idem q. SUDARIUM. (A. 1444.)

LAVANCHIA. — Nivis moles excidens e montibus; *avalanche.* (A.1323.)

LAVANDARIA. — Lavacrum, in quo panni eluuntur; *lavoir, lieu où l'on lave le linge;* ol. *lavaiche.* (*St. Corb.*) — Loturæ officium; *blanchissage, nettoiement.* (A. 1260.)

LAVANDARIUS. — Fullo, servus pannis eluendis addictus; *foulon, blanchisseur, serviteur chargé du nettoyage du linge.* (Ach. *Spic.*)

LAVANDER. — Ead. notione. (*Vet. Cod.*)

LAVANDERIA. — Lotrix; *blanchisseuse, lavandière.* (A. 1333.) — Lotura; *lavanderie.* (A. 1376.) — Officium in ecclesia Lugdunensi cujus erat pannis ecclesiæ eluendis invigilare; *office de l'ancienne église de Lyon, dont le titulaire était chargé de faire blanchir le linge.* (A. 1346.)

LAVANDERIUS. — Ut LAVANDARIUS. (*Cons. Tolos.*)

LAVANDRIA. — Lavacrum, ut LAVANDARIA. (*Chartul. Virzion.*)

LAVANHÆ. — Purgamenta, elutia; *lavures.* (A. 1322.)

LAVARI. — Sic dicuntur capita monachorum, cum raduntur in pœnitentiali S. Columbani: « *Lavacrum* capitis potest esse in Dominica, et in lixivio pedes lavare licet. »

LAVARIUM. — Pelvis ad lavandas manus; *bassin, cuvette où l'on se lave les mains.* (Lud.)

LAVASSERIUS. — Fullo; *dégraisseur, apprêteur d'étoffes, foulon.* (A. 1335.)

LAVATOR. — Ead. notione. (A. 1230.) — Inter servientes monachorum recensetur. (A. 1056.)

LAVATORIUM. — Vas seu locus ubi panni eluuntur; *lieu ou vase où se lave le linge, lavoir.* (A. 1314.) — Tonstrina monachorum; *chambre où le barbier d'un couvent exerce son métier.* (Eckeard. Jun.) — Ubi monachi lavant manus priusquam eant ad refectorium; *pièce où les moines se lavent les mains avant d'aller au réfectoire.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*) — Locus ubi equi lavantur; *lieu où l'on fait baigner et laver les chevaux.* (*Vet. Necrol.*) — Cornu altaris ubi sacerdos lavat manus sacra faciendo; *angle de l'autel où le célébrant se lave les mains.* (A. 1503.) — Vas fundendo aquam ad manus lavandas aptum; *aiguière, pot-à-l'eau.* (*Ann. Præm.*) — Vas undique clausum aquam calidam continendo aptum ad manus seu pedes calefaciendos; *vase fermé que l'on remplit d'eau chaude pour se réchauffer, sorte de chaufferette.* (A. 1376.) — Vas lapideum in quo cadavera lavantur; *grande auge de pierre où l'on lave les cadavres.* (A. 1411.)

LAVATORIUS. — Idem q. LAVATURA. (Ap. Bonacos.)

LAVATREIUM. — Ubi monachi manus lavant priusquam eant in refectorium, ut LAVATORIUM. (*Chartul. Gellon.*)

LAVATRINA. — Locus in fluvio pannis eluendis addictus, ut LAVATORIUM. (A. 753.)

LAVATURA. — Aqua qua aliquid lotum est; *eau qui a servi à laver, lavures.* (*St. S. Vict. Par.*)

LAVAYCHÆ. — Purgamenta, ut LAVANCHÆ. (A. 1322.)

LAVELLUM. — Loculus, arca sepulcralis; *tombeau, cercueil.* (*A. SS.*) — Vas lavatorium; *vase pour se laver.* (*A. SS.*)

LAVENDARIA. — Ut LAVANDARIA. (A. 1260.)

LAVERIA. — Lapidicina unde lapides, *laviæ* dicti, eruuntur; *carrière de laves.* (A. 1336.)

LAVIA. — Lapidis species; *lave.* (A. 1265.)

LAVINA. — Ut LAVANCHIA. (*Vet. Gl.*)

LAVIRE. — Humectare, aqua aspergere; *mouiller, arroser.* (*Vet. Gl.*)

LAVITIUS. — *Vid.* PANIS.

LAVORATIUM. — Acquisitum, quæsitum; idem q. LABOR. (S. XI.)

LAVORIA. — Fructus cujusvis generis ex agris cultis; *produits de la terre, récolte.* (A. 1398.)

LAVORIVUS. — Ut LABORABILIS. (A. 1076.)

LAVRARIUS. — Colonus, pro LABRARIUS seu LABORARIUS, agricola; *laboureur.* (*Ch. abb. Comp.*)

LAXA. — Lorum, habena; *courroie, lanière, bride, laisse.* (Pass.) — Donatio, legatum; *don, donation, legs.* (*G. Ch.*)

LAXAMENTUM. — *Laxamentum pretii;* idem q. Gal. *rabais.* (*Cod. Th.*)

LAXAMINA. — Habenæ; *rênes, bride.* (Isid.)

LAXARE. — Laxare ventrem, alvum ducere, purgare. (*Chron. anon. Salern.*) — Dimittere, sinere; *laisser.* (Gr. Tur.) — Relinquere; *lâcher, abandonner, renoncer à.* (Gr. Tur.)

LAXATIO. — Emissio e custodia; *élargissement.* (A. 1334.) — Cessio, rei possessæ dimissio; *action de céder, cession, renonciation à la possession.* (A. 1063.) — *Laxatio carnis*, tempus quo carnium esus laxatur, seu iis vescendis finem imponunt, carnis privium; *Carême.* (A. 1094.)

LAXATIVUS. — Qui movet alvum; *laxatif.*

LAXIATUS. — Dimissus, interruptus; *Vid.* LAXARE.

LAYA. — Silvæ portio cædenda, signatis arboribus designata, ut LAIA. (A. 1310.) — Lamina; *plaque, lame.* (A. 1496.)

LAYDA. — Quævis præstatio, vel quodvis tributum, maxime quod pro mercibus penditur, ut LEUDIS. (A. 1318.)

LAYETTA. — Capsa, capsula, ea potissimum in qua per ordinem distribuuntur et asservantur mss.; *coffre léger et de petites dimensions, plus particulièrement destiné à la conservation des papiers dans les archives;* ol. *layette.* (Pass.)

LAYNAGIUM. — Ut LIGNAGIUM. (A. 1375.)

LAYNERIUS. — Falconum species, ut LANARIUS.

LAYRONERIA. — Spelunca latronum; *caverne de voleurs.* (A. 1379.)

LAYSANÆ. — Immunditiæ; *impuretés, immondices.* (A. 1352.)

LAYSSA. — Lorum, ut LAXA. — Donatio, ut LAISSA.

LAZANA. — *Lazana nemoris*, portio silvæ longior quam latior, forte idem q. LAIA. (A. 1391.)

LAZARUS. — Leprosus; *lépreux*; ol. *lazare, ladre. (Mon. Angl.)*

LAZARUM. — Locus ubi *lazari* curantur; *hôpital de lépreux, léproserie.*

LAZIA. — Id. forte q. LEDA, via lata.

LAZOLUS. — Laqueus, pedica, tendicula; *lacet, filet, lacs. (St. Mant.)*

LAZUR. — Lapis qui dat cæruleum colorem, color ipse; *pierre d'azur, couleur d'azur.*

LAZZI. — Iidem q. LÆTI aut LIDI.

LEA. — Aper femina; *laie.* (A. 1269.)

LEAGIUM. — Jus signandi arbores cædendas vel quæ pro terminis notantur; *droit de marquer les arbres à couper ou destinés à servir de bornes.* (A. 1196.)

LEALIS. — Qui domino feudali fidelitatis sacramento astrictus est, ut LIGIUS. (A. 1331.)

LEALS. — Mensuræ liquidorum species apud Arvernos; *mesure pour les liquides.* (A. 1274.)

LEAR. — Forte vervex vel aries; *bélier.* (Irmin. Polyp.)

LEATORIUM. — Locus lege defensus et prohibitus; *lieu où il est défendu de pénétrer.* (A. 1079.)

LEAUDA. — Tributum pro mercibus, ut LEUDA. (A. 1322.)

LEBANTARE. — Apud venatores, excire, excitare feras; *faire lever le gibier. (Ch. Hisp.)*

LEBES. —Globulus; *pomme, boule.* (Guil. Armor.)

LECATOR. — Catillo, scurra; *parasite, pique-assiette, bouffon;* ol. *lichard.* (Pass.)

LECCADA. — Certum onus vel pondus, ut LASTA : « Duas *leccadas* de anguillis. (A. 1226.)

LECEBRA. — Pro ILLECEBRA. *(Vet. Cod.)*

LECHITUS. — Pro LECYTHUS. *(Vet Gl.)*

LECHUGUILLA. — Parva lactuca; *petite laitue.* Unde pro quodam ornatu vestis parvæ lactucæ formam utcunque referente usurpatur in concil. Limæ. (A. 1582.)

LECNA. — Planta palustris; *nénuphar.* (A. 1436.)

LECTARIA, Æ. — Apparatus et instrumentum lecti; *fourniture, garniture de lit. (Form. Andeg.)*

LECTARIOLA.—Dimin.a LECTARIA.*(A.SS.)*

LECTARIUM.—Ut LECTARIA. *(Form. Vet.)*

LECTARIUS. — Lectorum artifex; *fabricant de lits. (Vet. Gl.)*

LECTERIA. — Lectica, species vehiculi: *sorte de voiture, litière.* (A. 1333.) — Stramentum pecuarium ex feno et paleis; *litière pour les animaux.* (A. 1107.) — Lecti fulcrum, fulcimentum, Ital. *lettiera;* lectrum ipsum; *support d'un pupitre, le pupitre luimême. (St. Ast.)*

LECTERITUM. — Ut LECTRITUM.

LECTICA. — Lectus; *lit.* (Guid. *Disc. Fars.)* — Feretrum quo defuncti cadaver effertur; *brancard pour porter les morts.* (Maxime vero ita appellabant sanctorum Feretra quæ in ecclesiis colenda exponebantur.) — Lectri fulcrum, ut LECTERIA. (A. 1457.)

LECTICALIA. — Lecti apparatus, ut LECTARIA. *(St. S. Vict. Par.)*

LECTICARIA. — Prædium ad quod lectica pervenitur; *bien de campagne où l'on se rend en litière.* (Anast.)

LECTICARIUS. — Lectorum opifex; *ouvrier en lits. (Vet. Gl.)* — Qui mortuos in *lectica* effert; *porteur de morts;* ol. *lecticaire. (A. SS.)*

LECTICULÆ. — Diurnæ *lectiones* in ecclesiasticis Officiis a quibusdam sic dictæ quod breves sint, a pluribus vero *Capitula*, eo quod ut plurimum de capitibus epistolarum illorum dierum, quibus dicuntur, sumuntur. Hæc siquidem post psalmos et antiphonas in singulis horis dicuntur, prout statutum est in concil. Agathensi. (Durand.)

LECTIFLORUM. — Collectio florum seu rerum præcipuarum et selectarum; *recueil de morceaux choisis.* (Titre d'un ouvrage.)

LECTIO.—Scriptura sacra; *la sainte Ecriture. (A. SS.)* — Scriptum quodvis; *titre, pièce, acte. (Ann. Bened.)*

LECTIONARIUM. — Liber continens lectiones ecclesiasticas, quem a S. Hieronymo compositum scribunt Honorius August. et Berno Augiensis. Maxime vero ita appellatur liber continens ex Epist. S. Pauli quæ ad Missam leguntur. (Anast.)

LECTIONARIUS. —(Subst.) Ead. notione. — (Adj.) Qui crebro legit; *qui lit très-souvent.* (Alex. Iat.)

LECTIONES. — Excerpta ex SS. Patribus quæ in singulis horis tam nocturnis quam diurnis dicuntur : ita vero appellantur quia non cantantur, ut psalmus et hymnus, sed *leguntur* tantum; illic enim modulatio, hic sola pronuntiatio quæritur; *morceaux choisis des saints Pères et des saintes Ecritures qui font partie de l'Office divin.* (Durand.)— Auctoritates, allegationes, testimonia jurisconsultorum, legum, quæ adducuntur ad confirmandam aliquam sententiam; *textes, passages, commentaires, produits à l'appui d'une opinion, d'un jugement.* (Jac. Goth.)

LECTIS. — Filia fratris, pro *neptis.* (Pap.)

LECTISTERNIUM. — « Lectus stratus et præparatus, vel locus in quo lectuli sternuntur, vel locus in quo homines sedere vel jacere consueverunt. » (J. de J.)

LECTISTERTICIUM. — Stramentum pecuarium ex feno et paleis; *litière pour les bestiaux. (Mon. sac. antiq.)*

LECTITARE. — *Lectitare terram*, terram pro lecto habere, humi jacere; *coucher par terre. (A. SS.)*

LECTIVAGIUM. — Lactis venditio; *action de vendre du lait, vente de lait.* (A. 1346.)

LECTOR. — Secundus gradus ordinis ecclesiastici; *lecteur.* (*Lectorum* munus erat *lectiones* pronuntiare, et ea quæ prophetæ vaticinarunt populis prædicare.) — Cancellarius, scriba, notarius; *chancelier, secrétaire,*

garde-notes. — Præceptor, in monasteriis; *professeur.* — In ecclesiis cathedralibus, is qui *legenda* in choro disponebat; item theologus professor quem vulgo *théologal* appellant Galli.

LECTORARIUS. — Lector, ἀναγνώστης, *lecteur.*

LECTORATA. — Modus agri : « tres *lectoratas* de episcopali prato. » (A. 1015.)

LECTORATUS. — *Lectoris* dignitas et officium; *office, charge de lecteur.* (A. 563, 1253.)

LECTORIA. — Officium *lectoris* seu professoris theologiæ in collegiis canonicorum; *office de théologal dans les églises cathédrales et les colléges de chanoines.* (*Conc. Hisp.*)

LECTORIALE. — Ut LECTRINUM. (Gil. Lun. ep.)

LECTORILE. — Ead. notione. (A. 1295.)

LECTORILIUM. — Ead. notione. (Mur.)

LECTORINUM. — Ead. notione. (Mur.)

LECTORINUS. — Pannus quo tegitur et ornatur *lectorium; pièce d'étoffe dont on couvre le lutrin.* (Mur.)

LECTORIOLUM. — Parvum LECTORIUM, q. *Vid.*

LECTORIUM. — Ut LECTRINUM. (*A. SS.*) Lecti apparatus vel lectus ipse. (A. 1359.)

LECTRALE. — Ut LECTUALE. (A. 1215.)

LECTRICIUM. — Ut LECTRINUM. (Ægid. Aurev. mon.)

LECTRICUM. — Ead. notione. (*Ord. Can. Regul.*)

LECTRINUM. — Analogium, ambo, in quo legitur in ecclesia; *lutrin, grand pupitre d'église;* ol. *lectrin, lectrum, lettrin, tectre.* (Pass). — Sedilis genus in quo quis genua incurvat orandi causa; *prie-Dieu,* ol. *lectrum.* (A. 1237.)

LECTRITUM. — Ead. notione. (Ord. Vet.)

LECTRIX. — Quæ legit; *lectrice.* (Alc.)

LECTRUM. — Ut LECTRICIUM. (Isid.)

LECTUALE. — Instrumentum lecti, proprie stragulum; *couverture de lit, courtepointe.* (Possid.)

LECTUALIS. — *Lectualis morbus,* quo quis in lecto detinetur; *maladie qui oblige de garder le lit.* (Salm.)

LECTUARIUM. — Idem q. LECTUALE et LECTARIUM. (Gr. Tur.)

LECTULUS. — Pala; *chaton de bague.* (*A. SS.*) — Feretrum, altare, tumulum, ut LECTUS, q. *Vid.*

LECTUM. — Charta, scriptura, sic forte dicta quod palam lecta fuerit ad confirmationem; *acte, titre, écrit.* (*Ann. Ben.*)

LECTUMSTRATUM. — Ut LECTISTERNIUM. (Greg. M.)

LECTUOLUS. — Id. q. LECTUALE. (A. 781.)

LECTURA. — Lectio; *lecture.* (A. 1454.) Ars vel actus legendi seu docendi scientias; *professorat.* (A. 1340. — Commentarium et præsertim juri illustrando scriptum; *lecture, citation, note.* (A. 1329.)

LECTURIRE. — Legere; *lire.* (*Vet. Gl.*) — Legendi desiderium habere; *avoir envie de lire.* (Isid.)

LECTURIUM. — Idem q. LECTUARIUM.

LECTUS. — Feretrum in quo defunctorum cadavera efferuntur tumulanda; *brancard, civière à porter les morts.* — Feretrum in quo sanctorum corpora quiescunt; *tombeau où sont déposés les restes d'un saint.* — Altare; *autel.* — Mensa ipsa altaris; *table d'autel.* — Alveus; *lit d'une rivière.* — Pluteus precatorius, vel tapes super terram stratus; *estrade construite pour recevoir un prédicateur, ou tapis étendu par terre.* — *Lectus justitiæ,* tribunal judiciarium cui rex præest; *lit de justice.* (A. 1416.) — *Lectus obsequiorum,* mausoleum seu lectus ad pompam funebrem ornatus; *catafalque.* (A. 1334.) — *Lectus mortalis,* quo quis moriens jacet; *lit de mort.* (A. 1234.) — *Lectus partus,* in quo puerpera jacet; *lit d'une femme qui accouche.* (A. 1207.) — *Lectus plumalis,* plumis sarcitus; *lit de plumes.* — (*Leg. Burg. Scot.*) — *Lectus vestitus,* omnibus ornamentis instructus; *lit garni.* (*Form. Andeg.*) — *Lectum mariti observare* vel *lectum suum custodire,* dicebatur uxor quæ fidem priori marito datum servabat ad secundas nuptias non convolando. (A. 1113.)

LECZTA. — Idem q. LESDA. (A. 1317.)

LEDA. — Latus agri; *largeur d'un champ;* ol. *lé.* (Pass.) — Via latior; *allée,* ol. *lée.* (*Mon. Angl.*) — Aquæ ductus seu canalis quo aqua derivatur; *aqueduc, conduit, canal de dérivation.* (A. 1136.) — Femina servilis; *femme de condition servile. Vid.* LITUS. (S. VIII.) — Præstatio, tributum, ut LEUDIS. (A. 1164.)

LEDDIS. — Multa vel tributum, ut LEUDIS. (A. 1070.)

LEDIA. — Ead. notione. (A. 1269.)

LEDIUM. — Ead. notione. (*Ord. reg. Fr.*)

LEDO. — Æstus maris languidior qui per quatuor penes dies, tam ante quam post secundam atque ultimam lunæ quadraturam, mense unoquoque accedit, cum certis diebus languidius et minore aquarum tumulo terræ oras allambit, *malinæ* contrarius, quæ fit cum effusius et majori æstuum quantitate in littus proruit et effunditur; *irruption de la mer provenant principalement du flux et du reflux.* (Ces irruptions s'appelaient *malinæ* et *ledunæ; malina* était le nom du plus grand reflux, et *ledona* celui du plus petit flux.)

LEDONA. — *Vid.* LEDO.

LEDUS. — Servus ascriptitius, ut LITUS. (S. VIII.)

LEGA. — Bonitas gradusque metallorum; *aloi, loi, titre des métaux précieux.* (*Ch. Angl.*) — Pro *leuca,* mensura itineraria; *lieue.* (A. 1217.) — Fœdus, societas; *ligue, association.* (*Ch. Ital.*)

LEGAIA. — Mensura itineraria ut LEUCA. (*Chartul. S. Sulp. Bitur.*)

LEGALIS. — In jure Anglicano, qui stare idoneus est; *qui peut ester en justice, qui jouit de la plénitude des droits civils.* — Qui legem servat et fidem; *loyal, fidèle,* ol. *léal.* (Pass.) — *Legales antiqui homines,* fide, ætate et probitate laudabiles, quorum auctoritas plurimum valet; *hommes d'honneur et de pro-*

bité. (A. 1181.) — Legitimus, juxta leges; *légitime, qui est selon la loi.* (A. 1034.)

LEGALITAS. — Probitas, ratione cujus quis juri stare potest, idoneus est ac legalis; *probité, ce pourquoi on jouit de la plénitude des droits que la loi donne.* (Hug. Flavin.) — Fidelitas, fides; *fidélité, loyauté,* ol. *léalté, léauté.* (S. Bern.) — Gradus bonitasque monetæ; *titre, loi des monnaies.* (A. 1231.)

LEGALITER. — Legitime, juxta leges; *légalement, conformément aux lois.* (Sen.) —Fideliter; *loyalement, franchement,* ol. *léaument.* (A. 1311.)

LEGALIUS. — « Res *in legalios* auctorisare. (A. 862.) » Id est juxta leges, LEGALITER, q. *Vid.*

LEGARE. — Includere; *enchâsser, enfermer.* (A. 1391.)— Pro LIGARE. (*Leg. Roth.*)

LEGARIUM. — Legumen; *légume.* (A. 1070.)

LEGATARIA. — Exsecutrix testamenti; *exécutrice testamentaire.* (Ap. Lud.)

LEGATARIUS. — (Subst.) Legatus, missus; *envoyé, député.* (*Leg. Roth.*) — Exsecutor testamenti; *exécuteur testamentaire.* (*Test. Wildrad. abbat. Flaviniac.*) — (Adj.) Testamento mandatus; *légué.* (Tert.) *Legataria charta,* qua res ac prædia donantur; *testament.* (Fulc.)

LEGATIA. — Districtus *legati,* intra quem jurisdictionem suam exercet; *ressort de l'autorité d'un légat.* (A. 1217.)

LEGATIO. — Munus et officium legati; *emploi, office, fonctions d'ambassadeur, de légat.* (A. 936.) *Legatio libera,* cum *legatus* omnimoda auctoritate ejus a quo mittitur gaudet; *légation libre, quand l'envoyé était investi de toute la puissance de celui qu'il représentait.* (*Cod. Afr.*) — Provincia ubi missi dominici legatio obitur; *territoire dans lequel l'envoyé a mission de remplir ses fonctions.* (A. 812.) — Munus, donum; *présent, cadeau.* (Ach.) — Epistola formata; *lettre de recommandation, exéat.* (A. 1050.)

LEGATIVUM. — Legatorum viaticum; *frais d'ambassade.* (Ulp.)

LEGATOR. — Legatus, missus; *envoyé, ambassadeur, légat.* (*Ep. Joan. PP. XI.*)

LEGATORIUM. — Pulpitum; *pupitre, lutrin.* (Pap.)

LEGATORIUS. — Missus, ut LEGATARIUS. (W. Strab.) — Legatarius, cui aliquid testamento legatur vel donatur; *légataire.* (A. 1317.)

LEGATRIX. —Precatrix, quæ pro alio intercedit; *celle qui intercède.* (*A. SS.*)

LEGATUM. — Res in usus pios testamento relictæ; *legs pieux.* (A. 1219.)— Pars decimæ, ut videtur, quam percipiebat is qui ligandis manipulis vincula ministrabat; *Vid.* TRACTUS. (A. 1263.)

LEGATURUS. — Ligamentum, zona; *lien, bande, ligature.* (*Ch. Sen.*)

LEGATUS. — Missus, qui in provincias a principe ad exercenda judicia mittebatur; *magistrat envoyé par le pouvoir pour rendre la justice dans les provinces.* (A. 799)—Nuntius privati alicujus hominis; *envoyé, messager.* (*Lib. Rames.*)— *Legati a latere,* seu *apostolici* a Romano Pontifice in provincias cum amplissima auctoritate delegati, quæ ejusmodi est ut toto legationis tempore non secus ac Pontifex ipse honorentur et suprema in rebus ecclesiasticis potestate gaudeant et ad apostolicam Sedem factas appellationes ipsi judicent; *légats à latere.* (Generatim porro a *latere mitti* ac delegari quivis legati dicuntur qui e familia mittentis sunt.) — *Legati nati,* archiepiscopi vel episcopi, qui jure legatorum apostolicæ Sedis in suis diœcesibus ac provinciis gaudent; *legats nés,* c'est-à-dire, *les archevêques et les évêques qui, en vertu de leur qualité, sont dans leurs diocèses les représentants de la cour romaine.* (*Bul. Urb. PP.* a. 1378.) — *Legatus imperii,* qui alias vicarius; *vicaire de l'empire* (A. 1209.)

LEGEANCEA. — Sacramentum fidelitatis quod domino vassallus præstat, idem q. LIGANTIA. (Th. Otterb.)

LEGENDA. — Liber acta sanctorum per anni totius circulum digesta continens, sic dictus quia certis diebus *legenda* in ecclesia et in sacris synaxibus designabantur a moderatore chori : unde a Græcis συναξάρια appellatur; *recueil de la vie des saints;* ol. *légende.* (Pass.)

LEGENDARIUS. — Ead. notione. (Pass.)

LEGERARE. —Pro *legatare,* legatum mittere; *déléguer, envoyer en mission.* (*Vet. Gl.*)

LEGERE. —Docere, profiteri; *enseigner, professer.* (Bed.) — Colligere, sacco condere; *ramasser, ensacher.* (*H. Nem.*)

LEGEUS. — Pro LEGIUS.

LEGI HOMINES. —Pro *legis homines,* hoc est legis Judaicæ sectatores; *ceux qui suivent l'ancienne loi, les Juifs.* (Mart.)

LEGIA. — Parva navis; *navire léger.* (J. de J.) — Legula (auris); *pavillon de l'oreille.* (Sid.) — Leuca; *lieue.* (*Vit. S. Wereburg.*)— Sacramentum fidelitatis, ut LEGEANCEA. (A. 1226.)

LEGIAMENTUM. — Dominium seu jus quod dominus habet in vassallum, etc., idem q. LIGANTIA. (A. 1199.)

LEGIATIO. — Eadem notione. (A. 1237.)

LEGIBILIS. — *Legibilis dies,* quo habentur scholæ; *jour d'école.* (Rob. Goul.)

LEGIBILITER. — Ita, ut legi possit; *de manière qu'on puisse le lire.* (*A. SS.*)

LEGICREPA. —Rabula, qui leges crepat; *orateur qui cite souvent les lois.* (Fulg.)

LEGIETAS. — Idem q. LEGEANCEA. (A. 1206.)

LEGILE. — Analogium; *lutrin, pupitre.* (*Vet. Cærem. episc.*)

LEGIMEN. — Electio; *action d'élire, de choisir, élection.* (*A. SS.*)

LEGIO. — Sacramentum quo aliquid dictum seu promissum, quasi *legione,* firmatur et munitur : « sub fidei *legione* quittavit. » (A. 1239.)

LEGIRUPA. — Qui leges violat; *celui qui viole les lois.* (Ap. Mur.)

LEGISDOCTUS. — Disciplina Christiana eruditus; *instruit dans la religion chrétienne.* (A. 1125.)

LEGISTA. — Qui docet leges vel qui vacat legibus; *légiste.* (Ugut.)

LEGISTERIUM.—Jus, juris et legum scientia; *droit, science des lois.* (Eric. Ups.)

LEGITIMA. — Nude, pars hæreditatis legibus constituta; *légitime, portion indisponible, part donnée par la loi aux héritiers.* (A. 1273.) — Forte appendix; *dépendance.* (*Vet. Inst.*)

LEGITIMARE. — Legitimo connubio prognati jus spurio tribuere; *légitimer.* (A. 1229.) —*Legitimare pondera et mensuras*, ea cum aliis authenticis collata comprobare, et legitima declarare; *étalonner et vérifier les poids et mesures.* (*St. Arelat.*)

LEGITIMITAS.— Ortus, nascentia ex legitimo thoro; *naissance de parents unis en mariage.* (*St. ecc. Aurel.*) — Actio qua nothus declaratur legitimus; *légitimation*. (*Conc. Hisp.*)

LEGITIMUS.—Ex lege idoneus ad aliquid agendum, vel probus; *qui a légalement qualité pour agir ou qui est homme de probité.* (*Leg. Long.*) — Ingenuus; *homme libre.* (Meich.)

LEGITORIUM. — Ut Legile. (*Vet. Gl.*)

LEGIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LEGIUS. — Ut Ligius.

LEGNAGIUM. — Idem q. Lignagium. (S. xiii.)

LEGNEIRARE. — Lignum in silvis excindere; *couper du bois dans les forêts.* (A. 1497.)

LEGUA. — Mensura itineraria, ut Leuca. (A. 1499.)

LEGUMENARIUS.—Qui vendit legumina; *marchand de légumes.* (*Vet. Gl.*)

LEGUMENIUM.—Legumen; *légume.* (*Cons. mon. S. Cruc. Burdeg.*)

LEGUMENTUM. — Ead. notione. (Id.)

LEIA. — Silva cædua; *bois taillis.* (S. xi.)

LEIBO. — Panis crassior ex relictis furfuribus minus candicans; *pain de qualité inférieure.* (*Mon. S. Gal.*)

LEIDA. — Tributum pro mercibus, idem q. Leuda. (A. 1184.)

LEIDARIUS.— Ut Leudarius. (*St. Montis Pes.*)

LEIDIS. — Tributum pro mercibus, idem q. Leuda. (A. 1170.)

LEIGIALIS. — *Leigialis terra*, quam tenet homo ligius, *Vid.* Ligius et Terra.

LEIGIUM. — Id. videtur q. Alegium. (A. 1060, 1137.)

LEIGNAGIUM. — Jus lignationis, ut Lignagium. (*Polypt. Fisc.*)

LEIGNERARE.—Idem q. Legnerare. (A. 1497.)

LEITA. — Minutissimæ monetæ ex latone seu cupro species; *très-menue monnaie de cuivre.* (A. 1320.)

LEIXARE. — Permittere, sinere; *permettre, laisser faire.* (*Ch. Lusitan.*)

LELEX.—Jurisconsultus, legum peritus; *jurisconsulte, qui connaît bien les lois.* (A. 1152.)

LEMBUS. — Vestis regia; *vêtement royal* (Pap.)

LEMIGA.—Idem videtur q. *boletus; champignon.* (*Vit. S. Pard. conf.*)

LEMMA. — Pro Lemnia. (A. 774.)

LEMMONES. — Idem q. Lemnones

LEMNA. — Vectigal in urbis exitu vel introitu pro mercibus solvendum; *droit d'entrée et de sortie que payent les marchandises.* (A. 1100.) — Silva; *bois, forêt*, ut Lemnia. (*Vet. Ch.*)

LEMNARIUS. — Portitor, exactor *lemnæ; employé chargé de la perception des droits d'entrée et de sortie des marchandises. Vid.* Lemna. (A. 1100.)

LEMNIA. — Silva; *bois, forêt.* (*Tab. S. Eparch. Engul.*)

LEMNIÆ. — Homines monstruosi et fabulosi in Libya vitam agentes. (Isid.)

LEMNONES.—Larvæ, animæ mortuorum; *esprits, âmes des morts.* (Pap.)

LEMOISSELUS. — Globulus; *peloton.* (S. xiii.)

LEMONIUM. — Malum citreum minus; *limon.* (Bern. de Breyd.)

LENA. — Suber; *liége.* (Petr. de Cresc.) — Pannus laneus qui culcitra supersternitur; *couverture de laine.* (Guid. *Disc. Fars.*) — Pallii genus quod cæteris vestimentis superinduitur, præsertim hiberno tempore et ad iter faciendum; *espèce de pardessus, manteau.* (A. 1183.) — Fascis virgineus, lignum calefaciendo furno accommodum; *fagots d'épines, bois à chauffer le four.* (A. 1325.)—*Lena panis*, frustum, offella; *petit morceau, petite tranche, bouchée de pain.* (*A. SS.*)

LENAGIUM. — Pro Legnagium. (S. xiii.)

LENARE. — Lenocinari, lenocinium facere; *trafiquer de la prostitution, faire le métier d'entremetteur.* (Salm.)

LENARIA.—Quæ facit lenocinium; *entremetteuse.* (*A. SS.*)

LENAYRARE. — Idem q. Legneirare. (*Ch. Mas.*)

LENCIUS. — Lintea supellex, pro Linteus. (A. 1217.)

LENDITUM. —Idem q. Landicum.

LENGUETTA. — Lingula; *languette.* (*St. Carc.*)

LENHACERIUS. — Qui carminat lanam; *cardeur.* (*Ch. Occit.*)

LENHAIRRARE. — Idem q. Legneirare. (A. 1289.)

LENHAYRAGIUM. — Idem q. *legnagium.* (A. 1385.)

LENICANARIUM. — Vestis species; *vêtement*; ol. *huquet de toile.* (*Cath. Arm.*)

LENIS. — Pro *lævis, planus.* (*A. SS.*)

LENSIA. — Lintea supellex; « cum arnisiis, *lensiis*, vallisiis, etc. » (A. 1357.)

LENTARE. — Morari; *retarder, retenir.* (Greg. M.)

LENTERNA. — Vasis species; *espèce de vase à contenir des liquides:* « *lenternas* melle plenas fundo tenus evacuavit. » (*Act. S. Sams.*)

LENTESCERE.— Dicitur de colle declivi. (*A. SS.*)

LENTIACUM. — Præstatio ex *lentibus; redevance sur les lentilles.*

LENTIARIUS. — Pro *lintearius*. (*Vet. Gl.*)

LENTICLA. — Dimin. a LENTIS.

LENTICULA. — Modicum vas habens oleum quo ungebantur in regnum; *fiole, ampoule à mettre l'huile en usage au sacre des rois.* (Isid.) — Genus placentæ; *sorte de gâteau.* (Pelag. Diag.) — Lentigæ, macula; *taches, souillures.* (*A. SS.*)

LENTICULARIA. — Ager lenticulis consitus; *champ de lentilles.* (*Lex Sal.*)

LENTICUM. — Præstatio pro vendendis lentibus; *droit que l'on payait pour vendre les lentilles.*

LENTILAT. — Lens; *lentille.* (*Necrol. Carnot.*)

LENTIOLUM. — Linteolum; *morceau de toile ou de linge, linge.* (*A. SS.*)

LENTIPES. — *Lento* seu tardo gradiens pede: *qui marche lentement.* (Aus.)

LENTRUS. — Linteum lecti; *drap de lit.* (A. 1060.)

LENUM. — Pro LINUM.

LENZA. — Fascia; *bande, enveloppe, lien.* (*A. SS.*)

LENZIOLUS. — Linteum lecti, ut LENTRUS. (*A. SS.*)

LEO. — Aper, ut videtur: « Decimam silvestrium bestiarum sive *leonum.* » (A. 1035.)

LEOA. — Pro LEUCA. (Irmin.)

LEODA. — Tributum pro mercibus, præstatio quævis, idem q. LEUDA (S. XIV.)

LEODE. — Compositio, ut LEUDIS. (*Lex Sal.*)

LEODICUS. — Fiscalis, regalis, publicus; *qui appartient ou est relatif au fisc.* (A. 1123.) *Leodicum,* quod ad fiscum pertinet; *ce qui appartient au fisc, à l'Etat.*

LEODIS. — Idem q. LEUDIS et LEUDES. (A. 813, etc.)

LEODUS. — Ead. notione. (S. VII.)

LEOFWINUS. — Anglorum lingua, charus amicus. (*A. SS. Ben.*)

LEONA. — Leæna; *lionne.* (Ap. Mur.)

LEONATUS. — Coloris leonini; *de couleur fauve.* (Anast.)

LEONES. — Nummi aurei Francici; *lions d'or, ancienne monnaie française au type du lion.* (S. XIV.) — Leonum imaginibus acupictis distinctus; *orné de broderies représentant des lions.* (S. XIII.)

LEONIFER. — Vexillarius sic dictus ob *leones* depictos in vexillo; *porte-enseigne, porte-bannière.* (Pet. Diac.)

LEONINITAS. — *Habere leoninitatem in versu,* versus facere instar Leonis poetæ, *Vid.* LEONINUS. (Metul.)

LEONINUS. — Coloris leonis, ut LEONATUS. — *Leonini versus,* sic forte nuncupati quod inventi fuerint a quodam *Leone* poeta, qui circa tempora Ludovici VII, vel Philippi Augusti, regum Franciæ, vixit; *vers léonins.* (Pass.)

LEONISTÆ. — Hæretici, qui alias Valdenses, a quodam *Leone,* seu ab *Lugdunensi* civitate; *hérétiques du* XII*e* *siècle.*

LEOPARDI. — Monetæ Anglicæ species, *leopardo* insignita; *monnaie anglaise au type du léopard.*

LEPORALIS. — *Canis leporalis; Vid.* LEPORARIUS.

LEPORARIUS. — Qui canes leporarios curat; *celui qui est chargé de prendre soin des chiens de chasse.* — *Canis leporarius,* venaticus ad lepores capiendos; *chien lévrier.*

LEPORATA. — Arva inculta ubi lepores morari amant; *terres incultes où s'assemblent les lièvres.* (Ap. Marc.)

LEPORIUM. — Locus ubi lepores asservantur; *lieu où l'on garde les lièvres, parc, lieu clos pour la chasse.* (*Mon. Angl.*)

LEPRARIUS. — Idem q. LEPORARIUS. (*Ch. Sicil.*)

LEPRATICUS. — Lepra infectus; *atteint de la lèpre, lépreux.* (*A. SS.*)

LEPROSALIS. — Ad *leprosum* spectans; *de lépreux.* (*St. eccl. Tull.*)

LEPROSARIA. — Domus leprosorum; *hôpital de lépreux, léproserie.* (A. 1237.)

LEPROSARIUM. — Ead. notione. (*Ch. Sicil.*)

LEPROSARIUS. — Rector domus leprosorum.; *directeur d'une léproserie.* (A. 1477.)

LEPROSIA. — Ut LEPROSARIA. (A. 1239.)

LEPROSITAS. — Lepra, morbus leprosi; *lèpre;* ol. *léprosie.* (Ap. Eccard.)

LEPROSORIUM. — Idem q. LEPROSARIA. (A. 1293.)

LEPROSUS. — Qui leprosorum curam agit; *qui soigne les lépreux, infirmier de léproserie.* (A. 1320.)

LEPTIS. — Pro *neptis.* (*Vet. Gl.*)

LEPUDIUM. — Homo elegans et mollis, facetus. (*Vet. Gl.*)

LEPUS. — Leporis captio et venatio; *chasse au lièvre.* (A. 1080.)

LESA. — Species vinearum ad muros subruendos; *machine de guerre, espèce de bélier.* (Car. de Aquin.) — Ager in longum protensus; *champ plus long que large;* ol. *lez.* (A. 1407.)

LESAVIUM. — Smegmaticus globulus barbæ lavandæ et emolliendæ antequam radatur; *savonnette.* (A. 1333.)

LESCA. — Optio; *choix, option.* (A. 1305.) — Idem forte q. LESA, ager, aut LEUDA, præstatio. (A. 1155.)

LESCHERIA. — Locus palustris ubi junci et herbæ palustres nascuntur, unde *lesche* rusticis Dumbensibus fenum crassius in hujusmodi locis natum; *lieu bas et marécageux où le jonc vient en abondance.*

LESCIVIA. — Lixivium; *lessive.* (*A. SS.*)

LESDA. — Idem q. LEUDA. (S. XIV.)

LESDARE. — *Lesdam* solvere; *payer la leude; Vid.* LESDA. (A. 1215.)

LESDARIUS. — Idem q. LEUDARIUS. (A. 1273.)

LESHA. — Ponderis species, nisi legendum pro *libra.* (A. 1235.)

LESINA. — Subula; *alène.* (*A. SS.*)

LESSA. — Apud jurisconsultos Anglos, locatio terrarum vel tenementorum alicui facta; *bail à ferme.* — Pascuum; *pâturage.* (Mart., *Anecd.*)

LESSIA. — Machina bellica, idem q. LESA.

LESSUM. — Donatum, idem q. LAXA. (A. 1142.)
LESTA. — Pondus quoddam, idem q. LASTA.—Tributum, maxime pro mercibus, ut LEUDA et LEUDIS.
LESTAGIUM.—Idem q. LASTAGIUM. (Ap. Brompt.)
LESTUS. — Pondus quoddam, idem q. LASTA. (Ap. Flet.)
LETABUNDUS. — Lethalis; *mortel, qui cause la mort.* (*Vit. S. Guthlac.*)
LETAGA.—Lactuca; *laitue.* (*Vet. Cod.*)
LETAGIO. — Morte dignus, vel capite damnatus; *qui mérite la mort ou qui est condamné à mort.* (A. 1339.)
LETAGIUM. — Merx lactea; *laitage.* (A. 1365.)
LETALIS.—*Letales mansi,* qui a *letis* excolebantur. *Vid.* LETI.
LETARIUM.—Necrologium, Kalendarium, a *letum,* mors, sic dictum; *nécrologe, calendrier.* (Mab. *Diplom.*)
LETAVIA.—Armorica provincia, sic dicta quod in ea potissimum *leti* consederent; *l'Armorique.*
LETDA.—Idem q. LEUDA. (S. XIII.)
LETDARIUS. — Idem q. LEUDARIUS. (S. XIII.)
LETERINUM. — Pluteus, analogium; *lutrin, pupitre;* ol. *létrin, létrié.* (Ap. Ach. *Spic.*)
LETGIUS.—Idem q. LIGIUS.
LETHA.—« Et ipse solus egrediens duas *lethas* libris plenas suis humeris imposuit.» (*Vit S. Carth.*) Clitellas interpretantur viri docti.
LETHUM. — Idem q. LETUM, justitia de homicidio. (A. 1008.)
LETI. — Populi septentrionales qui cum Francis aliisque gentibus barbaris in Galliam et Germaniam irrumpentes, ibi tandem imperatorum concessione consedere; *Lètes, peuples du nord de l'Europe qui étant entrés en Gaule avec les autres nations barbares obtinrent l'autorisation de s'y fixer.*
LETIA.—Idem q. LEUDA. (A. 1103.) — Ex abbreviatione pro *leteria,* lectica; *litière.* (A. 1239.)
LETIMONIUM. — Idem q. LITIMONIUM. (S. IX.)
LETISSA.—Canicula; *lice.* (Ebrard.)
LETO.—Idem q. LATO. (*St. Mas.*)
LETONUS.—Ead. notione. (A. 1449.)
LETRATUS.—F. tapes quo pluteus cooperitur: « Duos *letratos* et tres parelios de tocalesias *letratos* et duos vasos argenteos.» (A. 832.) Nisi legendum sit *listatos; Vid.* LISTA.
LETRICUM. — Idem q. LECTRICUM. (*Ch. Cenom.*)
LETTERIA. — Stramentum; *litière pour animaux.* (A. 1340.)
LETUM. — Justitia de homicidio; *droit de poursuivre les crimes d'assassinat.* (A. 1139.) — Idem q. LAUDEMIA, et LEVA. (A. 1218.)
LETURGICUS.—Pro LETHARGICUS. (*A. SS.*)
LETUS.—Panni vel telæ latitudo; *largeur d'une étoffe, lé.* (A. 1257.) — *Letus alecium,* certa halecum quantitas; *Vid* LASTA. (A. 1386.)
LEUCA. — Mensura itineraria Gallica; *lieue.* (Pass.)—Horæ spatium; *espace ou durée d'une heure;* ol. *lieue.* (Pass.)
LEUCIUS.—Telæ vel panni species a colore albo sic dicta; *sorte d'étoffe blanche.* (A. 1308.)
LEUCOFLANCIA. — Mendose pro LEUCOPHLEGMATIA. (*A. SS.*)
LEUCONIUM. — Gossipium; *coton.* (*St. Avel.*)
LEUDA.— Quævis præstatio, vel quodvis tributum, maxime quod pro mercibus penditur; *impôt, taxe,* surtout *le droit que payaient les marchandises,* ol. *louade, leude, laude.* (Pass.)
LEUDABILIS. — *Leudæ* seu tributo obnoxius; *soumis à la leude; Vid.* LEUDA. (A. 1319.)
LEUDARIUM.—Districtus *leudis,* seu viri nobilioris territorium, tractus; *territoire, domaine, terres appartenant à un homme de race noble ou placées sous son administration.* (A. 1338.) — Liber seu charta continens *leudas* seu vectigalia exigenda; *livre, registre où l'on inscrit l'impôt de la leude;* ol. *leudaire, leuderie.* (A. 1451.)
LEUDARIUS.— Collector *leudæ; receveur de la leude;* ol. *leudier; Vid.* LEUDA.
LEUDATARIUS. — Ead. notione. (*Ord. reg. Fr.*)
LEUDERIUS.—Ead. notione. (Ap. Bal. *H. Arv.*)
LEUDIS. — Vassallus, præsertim, apud Francos aliosque Germaniæ populos, qui ad stipendia principis vel alicujus ex proceribus militat; *leude, fidèle, celui qui suit un roi ou un chef quelconque et est sous sa protection.* (Pass.) — Compositio, multa pro homicidio; *amende, rançon payée pour un homicide, composition.* (*Leg. Barbar.*) — Quævis præstatio, maxime quæ pro mercibus penditur; *taxe, droit,* particulièrement *impôt sur les denrées mises en vente;* ol. *leude.* (Pass.)
LEUDOISMUS. — Quævis præstatio, ut LEUDIS. (*Ch. Barcin.*)
LEUDUM. — Compositio, ut LEUDIS. (*Lex Long.*)
LEUDUS. — Vassallus, etc., ut LEUDIS. (Fredeg.) — Cantus, ap. Germanos; *chant.* (Fortun.)
LEUGA.—Mensura itineraria; *lieue.* (Pass.) —Locus vacuus domui ædificandæ aptus; *emplacement propre à bâtir une maison.* (*H. Nem.*)
LEUSDA.—Idem q. LEUDA. (A. 1202.)
LEUTUM.—Compositio, idem q. LEUDIS.
LEUTUS. — Idem q. LITUS, ascriptitius servus.—Testudo, cithara; *luth.* (Petrarc.)
LEVA.—Legua; *lieue.* (Irm.) — Cataracta; *écluse.* (*Tab. Casaur.*) — Collecta, tributum quod exigitur et levatur; *collecte* ou *tribut qui se perçoit sur les sujets;* ol. *levage.* (Inn. III PP.) — Recensio, index; *dénombrement liste, catalogue.* (*H. Nem.*)— Rebellio; *sédition, révolte.* (Ap. Mur.)
LEVADA. — Tributum, idem q. LEVA.

(A. 1311.) — *Levada piscium*, jus ex piscibus captis aliquot levandi seu exigendi; *droit sur les poissons*. (A. 1184.)

LEVADISSUS. — *Levadissus pons*, versatilis; *pont levis*; ol. *pont-levadis*. (A. 1370.)

LEVADORIUS. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

LEVAGIUM. — Collectio frugum et partitio inter dominum et colonum; *récolte des produits de la terre et leur partage entre le propriétaire et le métayer*. (A. 1240.) — Vectigal pro mercibus quæ importantur vel exportantur solvendum; *droit qui se levait sur les marchandises, qui sortaient d'un lieu ou qui y arrivaient*; ol. *levage*. (Lob. *H. Brit.*)

LEVAMEN. — Idem q. alias RELEVIUM et LAUDEMIA.

LEVAMENTUM. — Fermentum; *levain*. (Pap.) — Minus navigium onerariæ navi, illius levandæ gratia, adjunctum; *allége*. (*Cod. Th.*)

LEVANS.—Oriens; *Levant*, *Est*. (A. 1283.)— *Levantes* et *cubantes*, Gal. ol. *levants et couchants*, mansionarii, manentes, qui in dominorum prædiis sedem fixere, iis obnoxiis : quibus opponuntur *albani* seu alienigenæ; *domiciliés*. (Pass.)

LEVANUM. — Fermentum, idem q. LEVAMENTUM. (Flet.)

LEVARE. — Germina producere ; *lever, pousser*. (*Lex Salic.*) — Auferre , furari ; *enlever, voler*. (Gr. Tur.) — Tributum exigere; *lever l'impôt*. (A. 1459.) — Ædificare, construere; *bâtir, édifier*. (Mur.) — Ascendere; *monter, gravir*. (Lob. *H. Brit.*) — Acquirere, comparare; *acheter, acquérir*. (*St. Pat.*) — Educere, abducere; *emmener, enlever*. (*A. SS.*) — Italis, in navem imponere; *embarquer*. (*Vet. Inst.*) — Aliquem expedire, debito liberare; *ôter quelqu'un d'embarras en payant pour lui* ou *de quelque autre manière*. (A. 1384.) — *Levare campum*, castra movere; *décamper*. (*Chr. Vet.*) — *Levare homines*, milites conscribere; *lever des troupes*. (A. 1337.) — *Levare feriam*, nundinas instituere; *établir des foires*. (A. 1457.) — *Levare judicem*, accedere ad judicem, jus ab eo requirere; *se rendre auprès d'un juge, lui demander justice*. (*A. SS.*) — *Levare laudem*, vexilla figere, erigere; *lever, arborer l'étendard*. (*Ann. Gen.*) — *Levare nemora*, ligna excisa exportare; *emporter le bois coupé*. (A. 1286.) — *Levare psalmum*, præcinere; *entonner un psaume*. (*Conc. Hisp.*) — *Levare se*, regnum invadere; *usurper le trône*. (Idat.) — *Levare in regem*, regem creare; *faire roi*. (Pass.) — *Levare seditionem*, excitare; *exciter une révolte*. (*Lex Baiw.* — *Levare de sacro fonte*, dicitur, qui alias susceptor, seu patrinus; *tenir sur les fonts baptismaux, être parrain*. (Anast.) — *Levare terram*, agrum noviter colere, arare; *travailler, cultiver nouvellement une terre*. (A. 1237.) — *Levari supra chorum* dicebatur canonicus qui ad altiora chori subsellia, quæ *formas* vocant, admittebatur. (*St. eccl. Lugd.*)

LEVARIA. — Agger, seu jus quod ex aggeribus percipitur; *levée, ou droit dû pour en établir une*. (A. 1224.)

LEVARIUS. — Vectis; *levier*. (A. 1350.)

LEVATA. — Exta, viscera et quævis animalium intestina, et alia hujusmodi; *intestins, entrailles des animaux, tripaille*. (A. 1591.) — Forte pars, portio; *part, partie*. (A. 1340, 1342.)—Agger; *chaussée, levée*. (A. 1271.) — Exactio; *redevance*. (A. 1216.) — Frugum, fructuumque perceptio; *récolte des produits de la terre*.— *Levata piscium*, piscatus, piscium captura; *pêche*. (A. 1219.)

LEVATARIA. — Officium illius qui *levatas* curat; *office, charge de levadier*; *Vid.* LEVATOR et LEVATARIUS. (A. 1234.)

LEVATARIUS. — Qui *levatas* seu aggeres curat; *celui qui est chargé de l'entretien des chaussées*; ol. *levadier*. (A. 1251.)

LEVATGIUM. — Idem q. LEVAGIUM.

LEVATILIS. — *Levatilis pontus*, idem q. LEVADISSUS.

LEVATIO. — Exactio, collectio; *taxe, redevance*. (A. 1302.) — Egressus e loco; *le lever*. (A. 1309.) — *Levatio sacramenti*, sacræ hostiæ sublatio; *l'élévation, partie de la Messe où le prêtre lève le corps et le sang de Notre-Seigneur*. (A. 1399.) — *Levatio anguillarum*, jus ex anguillis captis aliquot exigendi; *droit dû au seigneur pour la pêche des anguilles*. (A. 1106.)

LEVATOR. — Magistratus qui *levatas* seu aggeres curat; *magistrat chargé de l'entretien des chaussées*; *Vid.* LEVATA. (A. 1234.) — *Levator piscium*, piscator; *pêcheur*. (A. 1321.)—Exactor, collector; *collecteur, receveur des taxes*; ol. *leveur*. (A. 1307.) — *Levator exercitus*, qui milites *levat* seu delectum habet, vel rei bellicæ præfectus; *recruteur, celui qui est chargé de la levée des troupes, ou qui est à la tête des choses de la guerre*. (A. 1468.)

LEVATORIUM. — Locus in quo *levatur* vel plantatur aliquid; *lieu où l'on plante, ou l'on fait venir quelque chose*. (J. de J.) — Vectis; *levier*. (*Tract. de reb. milit.*)

LEVATORIUS. — Vectis; *levier*. — *Levatorius pons*, idem q. LEVADISSUS.

LEVATUM. — Fermentum; *levain*. (*St. Verc.*)

LEVATURA. — Locus ædificandæ domui aptus; *emplacement où l'on peut bâtir une maison*; ol. *leveure*. (*Chartul. Casal. Bened.*) — Collecta, tributum; *taxe, redevance, impôt*. (A. 1042.) — *Levatura portæ*, cataracta, cratis ferrea ad portas urbium; *herse*. (A. 1441.)

LEVEA. — Frugum fructuumque collectio, ut LEVATA. (Mart., *Anecd.*)

LEVEATA. — Ead. notione. (*Tab. Cal.*)

LEVERIUS. — Vectis; *levier*. (A. 1260.) — Species panni feralis; *espèce de drap mortuaire*. (A. 1365.)

LEVESCERE. — Levius fieri; *devenir plus léger*. (*A. SS.*)

LEVIA. — Mendose pro FEUDA et LEUGIA.

LEVIARE. — Levem facere, vel exonerare, pondus auferre; *alléger, faire léger* :

« monetam in lege vel pondere *leviare*; » *affaiblir la monnaie.* (A. 1188.)

LEVIDIS. — Plaga, vulnus; *plaie, blessure.* (A. 1060.)

LEVIDO. — Mansuetudo; *douceur, bienveillance.* (*Chartul. Clun.*)

LEVIGA. — Instrumentum quoddam ad varios usus idoneum; *rabot, polissoir.* (*Vet. Gl.*) — Lixivium; *lessive.* (A. 862.)

LEVIGABILIS. — Qui potest alleviari, seu levior fieri; *susceptible d'être rendu moins lourd, plus léger.* (A. 1276.)

LEVIGABILITAS. — Allevatio, levamen; *soulagement, adoucissement.* (*A. SS.*)

LEVIGARE. — Polire; *polir, lisser.* (A. 1211.) — Lixivio lavare; *laver, faire la lessive.* (A. 862.) — Subleviare, alleviare, levius reddere; *alléger, rendre moins lourd, soulager.* (*A. SS.*)

LEVIORATIO. — Animi levitas, inconstantia, mutatio, vel potius levamen; *légèreté d'esprit, inconstance, ou mieux consolation, soulagement.* (Ap. Mab. *Anal.*)

LEVIS. — Plaga, vulnus, idem q. LEVIDIS. (A., c. 1060.)

LEVITA. — Diaconus; *diacre.* (Isid.)

LEVITALIS. — Ad *levitam* seu diaconum spectans; *de diacre, diaconal.* (Joan. Diac.)

LEVITATES. — Crepundia; *claquet.* (Barel.)

LEVITICUS. — Ad *levitam* spectans, ut LEVITALIS : « *Levitica* dignitas. » (Sid.) « *Leviticum* ministerium. » (Max. Laur.)

LEVITISSA. — Uxor levitæ; *femme de diacre, diaconesse.* (*Vet. Gl.*)

LEVITO. — Colobium lineum sine manicis quo monachi Egyptii utebantur; *robe sans manches que portaient les moines égyptiens.* (*A. SS.*)

LEVITONARIUM. — Ead. notione. (Isid.)

LEVRERIUS. — Canis leporarius; *chien lévrier*; ol. *lèvre.* (S. XIII.)

LEX. — Jus scriptum vel recepta consuetudo; *loi écrite, coutume, usage :* « *Lex Salica, lex Romana,* » etc. *Lex communis,* ea quæ a principe statuitur in casibus præsertim qui in legibus privatis non erant definiti; *ordonnance qui règle un cas particulier non prévu par les lois.* (*Lex Long.*) *Lex communis, common leg,* apud Anglos, consuetudo generalis quæ per universum regnum æque custoditur, ut *particularis,* quæ in diversis comitatibus, civitatibus, etc., vim habet. (Rastal.) *Lex diœcesana, Lex divina,* canones sacri; *les saints canons.* (Ch. Car. Cal.) *Lex Francorum, Francica,* eadem q. Salica; *la loi salique.* (S. VII, VIII, IX.) *Lex mundana, terrena, mundanalis, sæcularis,* ead. q. *civilis,* quæ *extrinseca* dicitur (*Concil. Cal. Ch.*), et cui opponitur *christiana, ecclesiastica; la loi civile.* (Pass.) *Lex villana,* qua reguntur villani, manentes, mansionarii; *loi qui régit les roturiers;* ol. *loi vilaine.* (Pet. de Font.) *Legis terminus,* spatium temporis lege vel consuetudine constitutum; *délai accordé par la loi ou la coutume.* (*Chartul. eccl. Apt.*) *Legem apostatare,* contra legem agere, legi contraire; *agir contrairement aux lois, enfreindre les lois.* (*Leg. H. I R. Angl.*) *Legem facere,* illud facere quod lex postulat; *se soumettre à faire ce que la loi veut.* (Cow.) *Legem habere,* ex jure suo aliquid agere; *avoir le droit de faire quelque chose.* (A. 1389.) *Legem vadiare,* spondere se ad diem judicialiter assignatum in curiam venturum et legem facturum; *promettre qu'on se constituera à certain jour devant le juge pour affirmer que le demandeur n'a rien à répéter.* (Cow.) *Legibus invenire,* per vel secundum leges; *conformément aux lois.* (*Leg. Hung.*) *Legem alicui judicare,* secundum legem scriptum jus ei dicere; *rendre la justice, juger selon le droit écrit.* (*Cap. C. M.*) *Lex Augusti,* idem q. *bannum Augusti,* jus scilicet, bannum quo messibus cavetur promulgandi; *droit de publier le ban de la moisson;* ol. *loi d'août.* (A. 1244.) — Sententia judicis; *sentence judiciaire, jugement. Dicere per legem Salicam,* id est pronuntiare sententiam secundum legem Salicam; *juger selon la loi salique.* (*Lex Sal.*) *Lex vera,* judicium quo lis terminatur; *jugement définitif.* (A. 1185.) *Lex ultrata,* judicium quo jus seu lex impugnatur; *jugement rendu contre la loi, la coutume ou le droit reçu;* ol. *loi oultrée.* (A. 1452.) — Judicium Dei, purgatio canonica, vel vulgaris, a lege inducta ac per sententiam judicis indicta; *purgation canonique, jugement de Dieu, épreuve judiciaire.* (Pass.) *Legem facere,* judicium Dei subire; *se soumettre au jugement de Dieu, l'exécuter.* (Land. de S. Paul.) *Lex apparens, aperta, paribilis, manifesta aut plenaria,* purgatio seu judicium divinum cujus eventu rei controversæ ac dubiæ veritas elucescit, evidenter apparet, vel apparitur; *jugement de Dieu* (*ainsi nommé, parce que, grâce à lui, la vérité se découvre là où il n'y a que trouble et confusion*); ol. *loi aperte, loi apparissant, loi apparoissant, loi parible. Lex Dei,* judicium Dei, eadem notione. (*Lex Longob.*) *Lex ignea,* judicium ignis, cum quis ad comprobandam veritatem per ardentem rogum transire compellitur; *épreuve par le feu.* (*Vit. S. Ion. Gualb.*) *Lex judicialis,* proprie purgatio ferri; *épreuve par le fer chaud.* (*Leg. H. I R. Angl.*) *Lex probabilis,* qua aliquid probatur per sacramentales; *loi qui oblige à prouver une chose par témoins;* ol. *loi monstrable et probable.* (*Cons. Norm.*) *Lex sacramentalis,* purgatio per sacramentum; *justification au moyen du serment; Vid.* JURAMENTUM. (*Leg. H. I R. Ang.*) — Monetarum in metallo probitas a lege requisita et definita; *titre des monnaies;* ol. *loi, aloi.* (A. 813.) — Legitima pars hæreditatis legibus constituta; *la légitime; Vid.* LEGITIMA. (*Leg. Hung.*) — Multa, emenda a lege definita, statuta; *peine imposée et fixée par la loi, amende;* ol. *loi.* (Pass.) *Lex major,* major multa quæ ob majora crimina et delicta irrogari solet; *amende maximum.* (A. 1145.) *Lex vulgaris,* seu *plena,* multa consueta; *amende ordinaire, celle qui s'applique communément.* (A. 1174.) *Lex lata et infima,* major et minor multa; *grande et petite amende.* (A. 1219.) *Legem suam componere,* multam quæ in sua lege definita est exsol-

vere; *payer l'amende fixée par la loi sous le régime de laquelle on est placé.* (Pass.) — Jus civile; *le droit civil.* (A. 1452.) — Æquum, jus; *ce qui est juste, le droit.* (*Leg. Lusit.*) — Officium municipale, corpus civitatis; *corps de ville, office municipal.* (A. 1439.) — Exactio, præstatio, tributum; *impôt, redevance. Lex Christiana*, quidquid ex jure curionibus a parochianis solvendum; *redevances, droits dus au curé par ses paroissiens.* (OEfel.) *Lex vinagii*, præstatio certæ vini mensuræ pro vineis; *redevance en nature sur les vignes.* (A. 1253.) *Leges tortæ*, pravæ exactiones, *male toltæ; exactions, impôts injustes.* (A. 1055.) — *Lex excommunicationis*, jus excommunicandi; *droit d'excommunier.* (A. 1099.) *Lex Christiana*, audientia episcopi, curia episcopalis; *la cour de l'évêque.* (*Cod. Th.*) *Lex Christiana, catholica, sanctissima, venerabilis*, Christiana religio; *le christianisme.* (Pass.) *Leges pœnitentium*, liber ecclesiasticus in quo continentur quæ spectant pœnitentiam peccatoribus imponendam et pœnitentes reconciliandos; *pénitential.* (Bern. Const.)

LEXALIS. — Locus vacuus, ubi domus potest ædificari; *emplacement propre à la construction d'un bâtiment.* (A. 1062.)

LEXENA. — Subula; *alène.* (*A. SS.*)

LEXIA. — Legatum, idem q. LAXA. (A. 1272.)

LEXIVA. — Pro LIXIVIA aut LIXIVIUM. (*A. SS.*)

LEXIVIA. — Lintea quæ lixivio purgantur; *linge que l'on met* ou *que l'on a mis à la lessive.* (*Tabul. Fossat.*)

LEXUS. — Elixus, aqua coctus; *cuit dans l'eau, bouilli.* (*Tract. de re mil.*)

LEYA. — Silva cædua; *taillis;* ol. *laie.* (S. XI.)

LEYDA. — Vectigalis genus, idem q. LEUDA. (A. 1184.)

LEYDARIUS. — *Leydæ* seu vectigalis collector, idem q. LEUDARIUS. (*Ord. reg. Fr.*)

LEYDATOR. — Ead. notione. (A. 1309.)

LEYDERIUS. — Ead. notione. (*Ord. reg. Fr.*)

LEYHA. — Arcula, capsula, ut LAYETA. (A. 1476.)

LEYTERIA. — Lectica; *litière.* (A. 1335.)

LEZA. — Agellus strictior; *champ plus long que large;* ol. *leze, lez.* (*Chart. Lemov.*)

LEZCA. — Idem q. LEUDA. (A. 1327.)

LEZDA. — Ead. notione. (S. XIII.)

LEZPA. — Ead. notione. (A. 1208.)

LEZTA. — Ead. notione. (A. 1090.)

LHIEVRARE. — Præbere, tradere, dare; *livrer, donner.* (A. 1324.)

LHIVRARE. — Ead. notione. (A. 1324.)

LHIVRATIO. — Traditio; *action de livrer, livraison.* (A. 1324.)

LIA. — Faces vini calcinati; *lie.* (Joan. de Garl.) — Jus in vina minutatim vendita; *droit sur le vin vendu en détail.* (A. 1226.) — Silva cædua; *bois taillis.* (Ap. Spelm.)

LIAGIUM. — Præstatio ex vinis, quæ minutatim vendebantur, et ex iis etiam quæ ad usum monasteriorum erant; *droit sur le vin vendu en détail et sur celui qui se vendait dans les couvents;* ol. *liage.* (A. 1311.)

LIAGULA. — Ligula; *jarretière.* (*Vet. Gl.*)

LIAIRUS. — Ut LIARDUS.

LIALIS. — Idem q. LIGIUS: « *Feudum liale.* »

LIARDUS. — Color equi; *gris-pommelé* ou *gris-brun;* ol. *liart, liarde.* — Moneta minutior; *liard.*

LIARE. — Polire; *recouvrir d'un enduit, polir.* (Tert.)

LIASONUS. — Lignum quoddam ad usum molendini. (A. 1263.)

LIATOR. — Vox incertæ notionis; artifex qui facit capsas significari videtur, Gal. *layetier.* (*Ch. Occit.*)

LIBA. — Pro LIBAMEN. (Joan. Scot.)

LIBACUNCULUS. — Parvum libum; *petit gâteau.* (Tert.)

LIBANUM. — Retis crassior; *filet très-épais, liban.* (A. 1363.)

LIBATORIUM. — Crater ad effundendum *libamen* in sacris; *vase à libations.* (*Vet. Gl.*) — Locus ubi sacrificatur; *lieu où l'on sacrifie.* (J. de J.)

LIBELLA. — Parva libra seu libra parvorum denariorum, qui ære et argento misti, parvi vocabantur. (*G. Chr.*)

LIBELLARE. — Arca in qua reconduntur libri; *coffre à renfermer les livres.* (Greg. Tur.) — *Libellare*, pro *libellum dare; Vid.* LIBELLUS. (A. 1053.)

LIBELLARIA. — Prædium *libellario* nomine vel titulo concessum (feudo opponitur et pro allodio usurpatur passim in libris feud.); *alleu, terre franche.*

LIBELLARIS. — *Libellaris sententia, professio*, sententia vel professio *libello* seu scripto declarata; *sentence ou profession faite par écrit.* (*Conc. Hisp.*)

LIBELLARIUM. — Charta qua prædium in enphyteusin conceditur; *bail emphytéotique.* (A. 999.)

LIBELLARIUS. — (Subst.) Servus per *libellum* seu per *chartam* manumissus; *serf qui obtenait l'affranchissement par une attestation libellée.* (Pass.) — Notarius; *secrétaire, greffier, garde-notes.* (A. 1315.) — Pro LIBELLUS seu PRECARIA. (*Ch. Pod. episc. Flor.*) — (Adj.) Ad *libellum*, seu precarium spectans: *Libellario jure, libellario titulo dare; in terra aliena libellario nomine residere*, etc. *Vid.* LIBELLUS et PRECARIA.

LIBELLATICI. — Sic dicti Christiani qui a gentilibus Christum abnegare et diis sacrificare adacti, *libello* per se, vel per alium judici porrecto, quo ingenue Christianos se esse profitebantur, ob idque sacrificare sibi non licere, præmium seu pecuniæ summam aliquam offerebant et porrigebant, ne quod iis non licebat, facerent. Ita quidem Cypriani interpres; at Baronius *libellaticos* dictos censet ex ejusdem Cypriani verbis non quod libellos darent magistratui, sed quod acciperent.

LIBELLATICUM. — Concessio et datio ad *libellum*, seu emphyteusin, vel potius pensio quæ pro *libellariis* prædiis quotannis

exsolvitur; *concession en emphytéose* ou *redevance annuelle payée par les terres données emphytéotiquement.* (Greg. M.)

LIBELLENSIS. — Magistratus apud Siculos, qui aliis *magister libellorum*, qui scilicet libellos supplices subditorum excipiebat, examinabat et de iis ad principem referebat; *magistrat chargé de recevoir et de transmettre au prince les réclamations écrites des citoyens.*

LIBELLIFICUS. — Qui *libellos* facit, qui reorum confessiones et testium responsa describit; *greffier.* (Anast.)

LIBELLIFIUS.—Ead. notione. (Anast.)

LIBELLIO.—Scriba, notarius, etiam librarius; *greffier, tabellion, marchand de livres.* (*Vet. Gl.*)

LIBELLUS. — Charta qua prædium in emphyteusim conceditur; *charte de concession en emphytéose.* (Pass.) — Causidici scriptum in litigiis, vel potius quæcunque scriptura in qua continetur nomen actoris et rei, res quæ petitur et causa petendi; *sorte de mémoire judiciaire, notes résumant un procès*, etc. (*St. Mass.* — *Libellus anathematis*, excommunicationis bulla; *bulle d'excommunication.* (Anast.) *Libellus præceptorius*, scripti obligatio; *obligation.* (*St. Arel.*)

LIBER. — *Liber censualis*, in quo summa cujusque ecclesiæ seu monasterii possessionum exhibebatur; *liève, registre contenant l'état des cens, rentes, etc., dus à une église ou à un monastère, pouillé.* (Pass.) *Liber ordinalis, ordinarius* vel *ordinis*, in quo ordinatur modus celebrandi divini Officii; *rituel, ordinal.* (*A. SS.*) *Liber ordinarius* etiam nuncupatur is in quem quotidie referuntur acceptum et expensum; *livre de compte, journal.* (*A. SS.*) *Liber provincialis*, liber censuum qui in diversis provinciis Ecclesiæ Romanæ pensitabantur; *registre des cens et rentes dus à l'Eglise dans les provinces.* (*His. S. Emer.*) *Liber sacramentorum*, liber ecclesiasticus in quo continetur missarum Officium; *sacramentaire, missel.* (*Chartul S. Joan. Ang.*) *Liber signorum*, qui notis scriptus est; *livre écrit en signes.* (*Stat. Vercel.*) *Liber sæcularis*, a profano et gentili auctore scriptus; *livre, traité écrit par un auteur profane.* (S. Will. *Const. Hirs.*) *Liber pacis*, qui osculandus offertur sacerdoti a diacono vel subdiacono; *le livre des Evangiles que le prêtre baise à l'autel.* (A. 1247.) *Liber temporum*, id est Paralipomenon. (S. Hier.) *Liber vitæ*, martyrologium, ad cujus calcem scribuntur nomina benefactorum; *le martyrologe à la fin duquel sont écrits les noms des bienfaiteurs.* (*Test. Bertic. ep. Cenom.*) *Liber viventium*, in quo quotidianæ monachorum præbendæ, seu cibi et potus portiones diurnæ, unde *liber viventium dictus*, recensentur; *le livre des vivants, registre de la pitance accordée aux moines.* (*Ann. Ben.*) *Libri claustrales*, de vita monastica agentes; *traités de la vie monastique.* (*G. Ch.*) *Libri deifici*, sic Christianorum libri sacri a paganis appellati; *les Livres saints, les saintes Ecritures.* (*Pas. S. Felic.*) *Libri judicum*, codex legum Gothicarum; *le code gothique.* (*Nav. Hist.*) *Libri nigri*, de necromantia; *traités de sorcellerie.* (Ekehard. de Cas. S. Gal.) *Libri plenarii Evangeliorum*, integer IV Evangeliorum textus; *évangéliaire.* (*A. SS.*)

LIBERA.—Pro LIBRA. (A. 692)—Hedera, ut videtur; *lierre.* (*Vet. Inst.*)

LIBERALIUS. — Liber, immunis; *exempt, dispensé, libre.* (A. 1483.)

LIBERARE. — Mittere, remittere; *renvoyer.* Ita *liberari* dicitur qui causam suam prosecutus coram judice, prolata sententia ab eo domum remittitur. (On disait d'un plaideur qui obtenait un jugement qu'il était *liberatus.*) *Causam liberare*, judicium conficere, proferre, *rendre un jugement.* (*Leg. Long.*) — Præbere, dare; *livrer, délivrer, donner, faire présent. Liberare se*, sese tradere: *se livrer.* (A. 1203.) *Liberare in sacrario*, incerta notione. (*A. SS. Bened.*) — *Liberare* notione passiva sumitur in processu de mirac. B. Simon. erem. « Ejus filius *liberavit*, » id est liberatus fuit.

LIBERATA. — Modus agri; *portion de terre qui rapportait une livre de revenu;* ol. *livrée.* (*Tabul. Dunstap.*) — Vestis quam pedissequi seu famuli dominorum deferre solent; *habit de livrée, livrée.* (A. 1394.)—Acceptilatio; *décharge.* (A. 1445.)

LIBERATARIUS.—Qui *liberatas* seu acceptilationes dare potest. *Vid.* APPALTOR.

LIBERATE. — *Breve de liberate;* charta liberationis; *charte d'affranchissement.* (A. 1262.)

LIBERATIO. — Quidquid in pecunia vel cibo, et potu, vel vestimentis a domino domesticis aut officialibus certis ac definitis anni tempestatibus liberatur, seu traditur; *dons, présents en habits ou en aliments que le seigneur faisait à certaines époques de l'année à ses serviteurs et à ses officiers;* ol. *livrée, livraisons.* (Pass.) — Merces, salarius; *salaire, solde.* (A. 1155.) — Voluntas, sententia, consilium; *volonté, intention, résolution.* (*Anal.* Mab.) — Securitas, cautio; *sûreté, caution.* (*Conv. int. Angl. r. et Fland. com.*)

LIBERATURA. — Præbitio, ut LIBERATIO. (A. 1382.)

LIBERCULUS. — Pro *libellus.* (*A. SS.*)

LIBERI. — Qui nulli servituti obnoxii sunt, ingenui; *hommes libres, de condition libre.* (Pass.) *Liberi per chartulas*, libertate donati, manumissi; *affranchis.* (Greg. Tur.) *Liberi sagittarii*, qui vulgo Gal. *francs-archers.* (A. 1467.) *Liberi forestæ*, quibus foresta uti liberum est; *ceux qui ont le droit d'usage dans une forêt.* (*Chart. Norm.*) Nonnullis medii ævi priorum tempestatum instrumentis, liberi iidem sunt ac *coloni :* « Quicunque *liberum* ecclesiæ, quem colonum appellant, occiderit. (*Lex Alam.*) Alias *liberi* iidem sunt qui *manentes, hospites, mansionarii*, qui lege originis dominis subduntur, a servis tamen et libertis ac maxime ab hominibus de corpore sejuncti; *Vid.* MANENS, MANSIONARIUS, HOSPES

LIBERIA. — Pro *libraria*, bibliotheca; *bibliothèque*, ol. *librairie.* (A. 1295.)

LIBERTARE. — Manumittere, libertatem

dare; *affranchir.* (*Lex Long.*) — Libere et publice agere; *agir en toute liberté, sans entraves.* (A. 1248.)

LIBERTAS. — Districtus loci alicujus, intra quem incolæ libertate, privilegio ac jure civitatis gaudent; *étendue certaine et limitée dans laquelle les personnes jouissent d'immunités et priviléges;* ol. *franchise.* (*Chr. Trudon.*) — Charta ingenuitatis, manumissionis; *charte d'affranchissement.* (S. IX.) — Præstatio quæ pro tuitione datur; *prestation annuelle payée par le vassal au seigneur qui lui accorde sa protection.* (A. 1205.) — Immunitas; *franchise, exemption.* (A. 1271.) — *Libertas Decembrica*, idem q. *Kalendarum festa; Vid.* KALENDA. — *Libertas ecclesiastica et canonica*, facultas quam habet episcopus nominandi ac præsentandi presbyterum alteri episcopo in cujus diœcesi ecclesiam habet a sua dependentem, qui ab eo ordinetur, ut in ea sacra munia obeat. (Hincm.) *Libertas Romana;* 1° immunitas ab ordinarii jurisdictione qua fit ut quædam ecclesiæ ad sedem Romanam nullo medio pertineant; *exemption de la juridiction de l'ordinaire.* (*Bul. Urban. II*, a. 1096); 2° jus civium Romanorum, jus civitatis, jus immunitatis; *droit de cité, droit de citoyen romain.* (*Vit. S. Adelheid. imp.*)

LIBERTATICUM. — Obsequium ac servitium quod libertus patrono suo debet ratione libertatis concessæ et quod ille sibi reservavit in charta ingenuitatis. (Apud Marculfum, *libertinitatis obsequium appellatur*); *prestations, obéissance et services que l'affranchi doit à son ancien maître en raison de la liberté qu'il en a reçue, services et prestations qui ont été consignés dans l'acte d'affranchissement.*

LIBERTATIO. — Facultas, pro *libertas.* (Ap. Ughel.)

LIBERTATUS. — Libertate donatus; *affranchi.* (A. 805.)

LIBERTICARE. — Libertatem et immunitatem conferre; *donner la liberté et la franchise.* (A. 1123.)

LIBERTICUS. — *Libertica res*, idem q. LIBERTINITAS. (Mur.)

LIBERTINITAS. — Liberti conditio, vel prædium et liberti possessio; *condition d'affranchi, ou terre et propriété d'affranchi.* (*Tabul. eccl. Gratianop.*)

LIBERTINUS. — Manumissus; *affranchi.* (A. 1214.)

LIBERTUS. — Ead. notione. (Pass.)

LIBRA. — Præbitio, ut LIBRATIO. (*G. Chr.*) — Reditus, ut LIBRATA. (A. 1175.) — Modus agri; *terre qui donne un revenu annuel de la valeur d'une livre.* (A. 1322.) — Mensura liquidorum; *mesure de capacité pour les liquides.* (*Synod. Aquens.*)

LIBRAGIUM. — Jus exigendi librationem herbæ seu feni pro equis; *droit de se faire donner le fourrage nécessaire pour les chevaux.* (A. 1300.)

LIBRALE. — Mensuræ frumentariæ species; *mesure de capacité pour les grains.* (A. 1476.)

LIBRALIS. — Libralis moneta; ead. quæ usualis seu justi ponderis; *monnaie courante.* (*Ord. reg. Fr.*)

LIBRARE. — Dare, ut LIBERARE. (A. 1431.) — Ponderare; *peser.* (A. 1311.) — Per auctionem adjudicare; *donner à l'enchère.* (A. 1411.) *Librare festum*, pecuniam pro officio alicujus festi præbere; *payer les frais de l'office d'une fête.* (*Act. Capitul. eccl. Lugd.*) *Librare equos*, pabulum et quidquid nomine *fodri* significabatur, equis ministrare; *donner leur ration aux chevaux.* (A. 1296.) *Librare nobiles et francos* in Dalphinatu dicebantur castellani qui nobilibus et Francis ad bellum profecturis ac militaturis sumptibus delphini, cibaria necessaria providebant; *fournir aux nobles qui vont à la guerre les vivres qui leur sont nécessaires.*

LIBRARIA. — Bibliotheca; *bibliothèque*, ol. *librairie.* (Pass.)

LIBRARIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LIBRARIUS. — Qui describendis actis judicialibus operam dat; *greffier.* (*Cod. Th.*) — Notarius; *scribe, notaire.* (Ap. Mab. *Ann Ben.*) — Dignitas ecclesiastica in ecclesiis cathedralibus, eadem forte quæ *cantoris*, qui et ARMARIUS dicitur. (A. 1056.) — Librorum custos in monasteriis; *bibliothécaire.* (A. 1451.)

LIBRATA. — Libra pecuniaria reditus annui: « Beneficium valens XIII *libratas* annui reditus. » (A. 1208.) — Præbitio famularis vestis, vulgo *livrée, Vid.* LIBERATA et LIBERATIO (Joan. XXII PP.)

LIBRATIM. — Per *libram*, ad amussim. (*A. SS.*)

LIBRATIO. — Præbitio, distributio, ut LIBERATIO. (Pass.) *Libratio claustri, libratio superpellicii*, distributio quæ fit singulis clericis, qui divinis intersunt Officiis; illa vero quæ iisdem fit ratione præbendæ. (A. 1267.) *Libratus canonicus*, is qui hujusmodi *librationes* percepit. (*Ep. Clem. IV PP.* a. 1267.)

LIBRATURA. — Idem q. LIBERATURA.

LIBRATUS. — *Vid.* LIBRATIO.

LIBRETUS. — Libellus; *petit livre.* (A. 1366.)

LIBRIGER. — Qui epistolas vel libros portat; *porteur de lettres ou de livres.* (S. Paulin. Nol.)

LIBRILLA. — Baculus cum corrigia plumbata ad librandum carnes. (J. de J.) — Machina bellica ad projiciendum lapides idonea. (J. de J.)

LIBRORIATA. — Modus agri cui seminandi *librorium* satis est; *quantité de terre nécessaire pour employer un livrot de semence; Vid.* LIBRORIUM. (*Ch. Fores.*)

LIBRORIUM. — Mensuræ frumentariæ species; *mesure pour les grains* (en usage dans le Forez); ol. *livrot.*

LIBRUNCULUS. — Parvus liber; *petit livre.*

LIBUM. — Genus præstationis; *redevance consistant dans la fourniture d'un gâteau, d'une tarte.* (A. 1224.)

LICA. — Cylindrus; *lisse.*

LICCINIUM. — Idem q. LICHINUS. (*Vet. Gl.*)

LICENTIA. — Relaxatio, oblectamentum; *récréation*, *relâche*. (*Reg. visit. Odon.*) — Actus quo defensor, provocatore non comparente, a petitione dimittitur et absolvitur; *congé de défaut*. (*Ord. reg. Fr.*) — Facultas data doctoribus seu professoribus profitendi publice in academiis; *licence, autorisation de se livrer à l'enseignement*. (Rob. de Sorb.)

LICENTIARE. — Facultatem dare rei cujuspiam faciendæ; *permettre, donner la permission de faire une chose*. (Cæs. Heist.) — Facultatem et licentiam abeundi dare, dimittere, expellere; *congédier, renvoyer*. (Gaud. Lic.) — Liberius agere; *se licencier*. (Steph.)

LICENTIATURA. — Facultas data doctoribus, etc., ut LICENTIA.

LICENTIOSITAS. — Licentia abeundi; *congé*. (*Leg. Pol.*)

LICERA. — « Frontem propriis careat *liceris* », in concil. Hispan., idem esse videtur quod frons propriis privetur luminibus seu oculis, sed quid proprie *licera* significetur omnino ignoratur

LICHA. — Machina poliendis et ævigandis telis et holosericis accommoda; *calandre*; ol. *liche*. (A. 1261.)

LICHERA. — Lectica; *litière*. (*Mir. Urb. V. PP.*)

LICHERIA. — Ead. notione. (*St. Mass.*)

LICHERIUS. — Ad *lichias* seu repagula pertinens; *de barreau, de barrière*. Hinc *justitia licheria* quæ intra lichias exercetur.

LICHIA. — Repagulum, septum; *palissade, barrière*, ol. *lice, liche*. (A. 1318.) — Licium; *lisse*. (A. 1352.)

LICHINA. — Species tubæ vel cujusvis alius instrumenti musici; f. legend. *buccina*. (Ap. Mur.)

LICHINUS. — (Subst.) Ellychnium; *mèche, lumignon*; ol. *limechon*. (Ord. Vit.) — Candela; *chandelle*. (*Vet. Gl.*) — (Adj.) Ad *lichinum* componendum aptus; *propre à faire des mèches*. (A. 1350.)

LICHITUM. — Pro LECYTHUM

LICHUDA. — Gammarus; *homard*. (*Tract. de Pisc.*)

LICIÆ. — Perticæ, castrorum aut urbium repagula; *barrières, palissades, retranchements et tout ce qui empêche l'ennemi d'entrer de plein saut dans une place, dans un camp*; ol. *lices, lyces, liches*. (Pass.) *Liciæ duelli*, locus *liciis* clausus ad singulare certamen; *enceinte formée de barrières où l'on se battait en combat singulier*. (Ach. *Spic.*) — Atrium ecclesiæ liciis seu repagulis plerumque clausum; *porche d'une église*. (*Chart. S. Elig. Paris.*)

LICIANUS. — Propheta; *devin, prophète*. (Isid.)

LICIATORIUM. — Instrumentum quod Gal. *ensouple* dicitur pannis texendis aptum. (*Vulgat.*) — Lignum in quo *licium* involvitur et laqueus qui de filo solet fieri. (Ugut.)

LICIATUS. — Obvolutus licio; *qui est mis sur le métier*. (S. Aug.)

LICINA. — Idem q. LICHINA. (Mat. Westm.)

LICINÆ. — Tenue filum textum. (Ap. Martin.)

LICINITORIUM. — Idem q. LICHA. (*Vet. Gl.*)

LICINIUM. — Genus vestis et lignum lucens. (Isid.)

LICINIUS. — Idem q. LICHINIUS. (Const. Afr.)

LICINUS. — Ead. notione. — Imo, qui capillos sursum versos habet, ut apud Servium *licini boves* dicuntur qui habent cornua sursum versum reflexa.

LICITUM. — Idem videtur quod alias *jubilum* dicitur, cantus scilicet species, quo non voces, sed vocum toni longius cantando diducuntur et protrahuntur, quod quia licentius sit *licitum* appellatum videtur. (*St. S. Cap. Bit.*)

LICITUS. — Licentia, venia; *permission*. (*Script. rer. Fr.*)

LICIUS. — Negotiator, gladiator, occisor; *enchérisseur, gladiateur, meurtrier*. (Isid.) — Forte pro ilex, quercus: « et signa præcipua excisa sunt ex arbore *licii* prope eamdem cellam excrescente, sub qua sæpius oranti Christus apparuit. » (*A. SS.*)

LICCISUS. — Legis custos; *gardien de la loi*. (Mart., *Ampl. Col.*)

LICTÆ. — Pro LICIÆ.

LICTERATORIE. — Per litteras, scripto; *par écrit*. (A. 1311.)

LICTERATORIUS. — *Licteratorium mandatum*, scripto datum; *ordre donné par écrit*. (*H. Nem.*)

LICTORIUM. — Idem q. LECTORIUM.

LICTOR. — Lutra; *loutre*. (A. 1158.)

LICTRA. — Zona funebris; idem q. LITRA.

LICTRINUM. — Idem q. LECTORIUM. (A. 1330.)

LICTUS. — Derelictio; *abandon, négligence*. (*Obit. eccl. Par.*)

LICUBES PICEUS. — Species arboris, forte pinus vel abies, unde pix expromitur. (Rol. Pat.)

LIDA. — Ancilla, serva; *esclave, serve*, ut LITA. — Apud Hispanos, tumultus rixantium, contentio; *dispute, bataille, bagarre*. (A. 1267.) — Præstatio, idem q. LEUDA. (A. 1141.)

LIDDA. — Idem q. LEUDA. (A. 1066.)

LIDDO. — Servus, idem q. LITUS. (S. IX.)

LIDEMONIUM. — Idem q. LITIMONIUM.

LIDERE. — Allidere et humo infligere: « si ligneum est, *lidat* eum terris. » (*Lex Bav.*)

LIDIA. — Serva et præstatio, ut LIDA.

LIDIALIS. — Ad *lidum* seu *litum* spectans. *Lidiales mansi*, qui a litis seu servis excolebantur. *Vid.* LITUS.

LIDIMONIUM. — Idem q. LITIMONIUM.

LIDIS. — Præstatio, tributum; ut LEUDA. (A. 1121.) — Prælium, tumultus rixantium; *combat, bagarre*. (*Ch. Lusit.*)

LIDORIUM. — Later; *brique de grande dimension*. (Ach. *Spic.*)

LIDUNA. — Maris æstus, *Vid.* Ledo.

LIEA. — Amurca, fæx; *lie.* (A. 1345.)

LIEGANCIA. — Sacramentum fidelitatis; *serment de fidélité que faisait un vassal à son seigneur*; ol. *liegece, ligeance.* (*Ch. Angl.*)

LIEMARIUS. — Canis venatici species; *limier.*

LIEMTILE. — In Occitania, mensura frumentaria; *mesure pour les grains en usage en Languedoc.* (A. 1305.)

LIENA. — Manipulus; *paquet* : « de decim *lienis* canapis una *liena.* » (A. 1493.)

LIENCIA. — Lætitia, gaudium; *joie, allégresse*, ol. *liesse.* (A. 1380.)

LIERNUS. — Idem q. Liardus, scutulatus; *gris-pommelé.* (A. 1097.)

LIEVREIA. — Præbitio, ut Liberatio. (A. 1279.)

LIEVUS. — *Via leva,* agger; *levée.* (*Ch. Boson. episc. Catalaun.*)

LIGA. — Confœderatio, fœdus quo quis cum alio ligatur, vincitur; *ligue, confédération, association.* (Albert. Argent.) — Ligamen; *lien, lanière.* (*Vet. Gl.*) — Mensuræ longitudinariæ species; *sorte de mesure de longueur.* (*Vet Inst.*) — Monetarum in metallo probitas a lege definita; *titre des monnaies, loi.* (A. 1339.)

LIGACIA. — Fasciculus chartarum; *liasse.* (A. 1411.)

LIGAMEN. — Sacramentum fidelitatis quo vassallus domino ligatur; *serment de fidélité du vassal au suzerain.* (Th. Otterb.) — Detentio, inclusio in custodia; *emprisonnement, action de tenir en prison.* (*Lex Sal.*)

LIGAMENTUM. — Pactum, confœderatio; *accord, association.* (Jos. Moret.) — Amuletum, idem q. Ligatura. (A. SS.) *Ligamentum saccorum,* præstationis species. (A. 1210.)

LIGANTIA. — Dominium seu jus quod dominus habet in vassallum qui *ligio* homini obnoxius est, vel sacramentum fidelitatis quod is domino suo præstat; *droit du seigneur sur le vassal qui est tenu au serment d'hommage-lige, ou ce serment lui-même.* (Rad. de Dic.)

LIGARE. — Comprehendere, manum in aliquem injicere; *arrêter, mettre la main sur quelqu'un.* (*Lex Sal.*) *Ligare duellum*, de duello convenire, quomodo dicunt *lier une partie.* (A. 1255.) — Librum compingere; *relier un livre.* (A. 1358.)

LIGASCIA. — Idem q. Ligancia. (A. 1170.)

LIGASSA. — Fasciculus; *paquet, liasse.* (Pass.)

LIGATI. — Fœdere conjuncti; *alliés, confédérés.* (Lud.)

LIGATIA. — Ut Ligassa. (A. 1295.)

LIGATICUS. — Ligaminibus instructus; *garni de liens.* (*Const. Carm.*)

LIGATIO. — Pactum, idem q. Liga. (*Vet. Cod.*) — Amuletum, ut Ligatura. (*Conc. Hisp.*) — Funium apparatus; *approvisionnement de cordages.* (A. 1263.)

LIGATOR. — Qui libros compingit; *relieur* (*St. eccl. Lond.*)

LIGATURA. — Fascis ligatus; *paquet lié, botte* : « duas *ligaturas* sepiarum. » (Leo. Ost.) — Libri compactio; *reliure d'un livre.* (Mart.) — *Ligatura navium,* idem q. Anchoragia. — *Ligaturæ,* amuleta quædam ad arcendos et depellendos morbos quæ aut ad collum suspendebantur, aut circa alias corporis partes alligabantur; *amulettes, talismans que l'on suspendait au cou ou à quelque autre partie du corps pour se guérir de certaines maladies.* (Pass.)

LIGEANTIA. — Idem q. Ligantia. (Ap. Rym.)

LIGECIA. — Eod. significatu. (A. 1239.)

LIGEITAS. — Ead. notione. (S. XIII.)

LIGENSIA. — Ead. notione. (A. 1244.)

LIGENUM. — Linum; *lin.* (*Vet. Chartul.*)

LIGEUS. — Idem q. Ligius.

LIGIA. — Confœderatio, fœdus, ut Liga. (Ach. *Spic.*)

LIGIALITER. — *Ligialiter tenere,* sub ligeitate, seu sacramento fidelitatis tenere; *posséder un fief sous la condition de l'hommage-lige.* (A. 1207.)

LIGIAMENTUM. — Idem q. Ligantia. (A. 1203.)

LIGIANITAS. — Ead. notione. (Ap. Brus.)

LIGIANTIA. — Ead. notione. (W. Neub.)

LIGIATIO. — Ead. notione. (A. 1237.)

LIGIE. — Idem q. Legialiter. (A. 1209.)

LIGIETARIE. — Eod. sensu. (A. 1292.)

LIGIETAS. — Idem q. Ligantia. (*Chartul. S. Vinc. Laud.*)

LIGIO. — Eod. sensu. (A. 1224.)

LIGITUDO. — Vassalli *ligii* conditio; *condition du vassal lié par l'hommage-lige.* (*Chartul. Masc.*)

LIGIUM. — Idem q. Ligantia. (A. 1218.)

LIGIUS. — (Subst.) Qui domino suo ratione feudi vel subjectionis fidem omnem contra quemvis præstat; *homme lige, vassal lié envers son seigneur d'une obligation si étroite qu'il doit le servir envers et contre tous.* (Pass.) — Dominus feudi cui vassallus subjectus est; *seigneur suzerain.* (A. 1203.) — (Adj.) Totus, omnimodus, integer, continuus; *tout entier, sans réserve, continu.* (Pass.)

LIGNAGERIUS. — *Lignagerius parens,* cognatus transverso gradu; *parent en ligne collatérale*; ol. *lignager.* (A. 1450.)

LIGNAGIUM. — Jus lignum exscindendi in nemoribus; *droit de couper du bois dans les forêts d'autrui.* (*Ch. Angl.*) — Præstatio quæ exsolvitur pro eodem jure; *droit que l'on paye pour avoir la permission de couper du bois dans la propriété d'autrui.* (Id.) — Vectura lignaria cui obnoxii erant tenentes; *corvée qui obligeait le vassal de transporter au manoir seigneurial la provision de bois du seigneur*; ol. *leingnier.* (A. 1207.) — Genus, familia; *race, famille, lignée, lignage.* (A. 1228.)

LIGNAIRAGIUM. — Jus lignum exscindendi, ut Lignagium. (*Polypt. Foscam.*)

LIGNAMARE. — Lignari; *faire du bois.* (*St. Mont. reg.*)

LIGNAMBULUS. — Qui calceis ligneis utitur; *qui use de chaussures de bois, paysan.* (Ap. Gram.)

LIGNAMEN. — Materia ex ligno; *bois de construction.* (*Leg. Long.*)

LIGNAMENTUM. — Ead. notione. (*Chr. Fars.*)

LIGNARARI. — Idem q. LIGNAMARE. (A. 1378.)

LIGNARE.—(Subst.) Jus ligna exscindendi in silva, ut LIGNAGIUM. (*Ch. Hisp.*)—(Verb.) Lignum ad comburendum colligere; *ramasser du bois à brûler.* (A. 1233.) — *Lignare canem*, lignum ad canis collum appendere. (*Inst. Suess.*)

LIGNARIA. — Vectura lignaria, idem q. LIGNAGIUM. (*Vet.Gl.*)

LIGNARICIA.—Jus lignorum exscindendorum in silvis ad annuum usum pro quo tenentes certam pensitationem domino exsolvebant, vel tempus quo lignatio ab iisdem tenentibus advehitur; *droit qu'avaient les vassaux, moyennant une redevance annuelle, de prendre dans les forêts seigneuriales le bois nécessaire à leur consommation*, ou *temps auquel ils faisaient la corvée du transport du bois du seigneur.* (Irm.)

LIGNARIUM.—Locus lignorum vel lignorum acervus; *lieu où l'on serre le bois à brûler, bûcher;* ol. *lignier, ligné.* (Ugut.) — Vectura lignaria cui tenentes obnoxii erant, ut LIGNAGIUM; ol. *lignier.* (Bald.) Lignum; *bois à brûler, provision de bois;* ol. etiam *lignier.* (*Tract. de re mil.*)—Facultas exscindendi ligna in silvis, ut LIGNAGIUM. (*C. C.*)

LIGNATICUM. — Vectura lignaria et lignum, ut LIGNAGIUM. (*Polypt. Floriac.*)

LIGNATURA.—Lignatio, jus capiendi lignum ex carris qui ligna adducunt; *droit de prélever une certaine quantité de bois sur les chariots qui le transportent.* (A. 1154.)

LIGNEA.—Pro linea; *ligne.*

LIGNERARE. — Ligna in silvis exscindere; *couper du bois.* (A. 1263.)

LIGNERATIO.—Lignatio, seu jus lignorum in silvis exscindendorum, ut LIGNAGIUM. (A. 1268.)

LIGNERIA. — Locus lignorum, ut LIGNARIUM. (*H. Nem.*)

LIGNERICIA. — Idem q. LIGNARICIA. (Irm.)

LIGNERIUS. — Tenens seu mansionarius qui vecturæ lignariæ obnoxius est; *vassal qui est tenu de transporter le bois du seigneur.* (A. 1301.)

LIGNETUM.—Nemus, silvula; *petite forêt, bois.* (Jos. Busch.)

LIGNIARE.—Ut LIGNERARE. (A. 1447.)

LIGNIBOLINUM.—Ludus quo *globus ligneus* tudicula propellitur. *Vid.* BOLA et CHOULLA. (A. 1416.)

LIGNIFABER. — Faber lignarius; *menuisier, charpentier.*

LIGNIFABRILIS. — Ad artem lignariam spectans; *qui concerne l'art de travailler le bois.* (Elmh.)

LIGNIGERIUM.—Fulmentum focarium; *chenêt.* (A. 1440.)

LIGNILE. — Locus lignorum, ut LIGNARIUM. (Ap. Martin.)

LIGNOLIA. — Instrumentum piscandi; *engin de pêche.* (A. 1424.)

LIGNORARE. — Idem q. LIGNERARE. (A. 1339.)

LIGNUM. — Lignea tabula in qua descriptum est testamentum; *tablette de bois sur laquelle un testament est écrit.* (Tryph.)— Phaselus vel limbus; *felouque, petite barque, chaloupe, canot.* (Pass.) — Cippus quo reorum colla, manus aut pedes constringuntur; *entraves entre lesquelles on resserrait séparément ou tout à la fois le cou, les pieds ou les mains des coupables, espèce de carcan, de cangue.* (*A. SS.*) — Patibulum; *potence, gibet.* (Rat. Veron.) — Crux; *l'arbre par excellence, la croix.* (A. 1317.) Sæpius vero *lignum domini* seu *dominicum* scribitur.— *Ligna jacentia*; *Vid.* ARBOR. *Lignum paschale*, buxus; ita dictus quod eo pro palmis uti soleant Dominica Palmarum, vulgo *Pâque fleurie* nuncupata; *buis.* (A. 1152.)

LIGONOSARE. — *Ligone* fodere; *fossoyer houer.* (J. de J.)

LIGORIUS. — Unicornis; *licorne.* (Mich. Scot.)

LIGUA. — Fœdus, ut LIGA. (A. 1391.)

LIGUARE. — Pro *ligare;* jungere. (A. 1337.)

LIGUATURA. — Ligula; *jarretière.* (*Vet. Gl.*)

LIGULA. — Corrigia, parva fascia; *petite bande, bandelette, courroie.* (J. de J.) — Promontorii genus molliter in planum devexi; *langue de terre qui s'avance dans la mer.* (Vict. Vit.)

LIGULATUS. — Coquus; *cuisinier.* (J. de J.)

LIGURA. — Ligatura; *lien, ligature.* (*Vet. Gl.*)

LIGURGITIO. — Gulosus, vorax, helluo; *gourmand, goulu.* (*An. Ben.*)

LIGURINUS. — Garrulus; *bavard, bruyant.* (Ap. Sussan.)

LIGURIUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*) — Imo species lapidis pretiosi ignoti; *espèce de pierre précieuse.* (Ap. Martin.)

LIGUSTRUM. — Flosculus vernus; *primevère.* (*Vet. Gl.*)

LILIA. — Lilium, flos lilii; *lis.* (A. 1295.)

LILIARDI. — Idem q. LOLLARDI.

LILIATI. — Regum Francorum stirpe oriundi, sic dicti a liliis in scuto depictis; *princes de la famille royale de France;* ol. *seigneurs du lis.* (Pius II PP.)

LILIETUM. — Locus *liliis* consitus; *lieu rempli de lis.* (Ap. Martin.)

LILIFER. — Qui *lilia* fert; *porte-lis;* épithète donnée aux rois de France. (S. XIV.)

LILIOLUM. — Ornamenti muliebris genus cervici circumpositum; *objet de la toilette des femmes, sorte de bandeau.* (Ap. Mur.)

LILIOSUS. — Ad regium genus Francicum pertinens; *qui appartient à la famille royale de France.* (A. 1382.)

LILIUM. — Cujusvis operis ornamentum formam *lilii* referens; *joyaux, ornement en forme de fleur de lis.* (Pass.) *Lilium-corona*, rex ipse; *le roi de France.* (A. 1384.)

LIMA. — Genus gladii; *espèce de glaive.* (A. 1303.)

LIMACA. — Limax; *limaçon;* ol. *limanse.* (J. de J.)

LIMACEUS. — E limo; *de limon, de boue, de terre.* (Tert.)

LIMALIS. — Pro *lunalis.* (A. SS.)

LIMANIA. — Ager forte cultus et planus, unde *Limania* Arvernensis (la *Limagne* d'Auvergne) : « Uno manso in Berriagio, et... in Bargus illas *limanias* quæ de Amblardo conquistavi. » (A. 1313.)

LIMARE. — *Limis* seu obliquis oculis intueri; *regarder de travers, d'un air de mépris.* (*Vit. S. Theod. abb.*)

LIMAS. — Vestis quæ protenditur ab umbilico usque ad pedes, qua utuntur servi et coqui; *tablier à l'usage des domestiques et des cuisiniers.* (J. de J.)

LIMATA. — Lacus, aquarum congregatio; *mare, étang, lac.* (A. 1224.)

LIMATUS. — Limosus; *bourbeux, fangeux.* (A. 1199.)

LIMBATUS. — Ornatus limbo; *nimbé, orné du nimbe.* (*St. Cist.*)

LIMBELLUS. — Diminut. a LIMBUS, q. *Vid.*

LIMBUS. — Locus in quo SS. Patrum ac piorum animæ ante Christi mortem consistebant, ubi etiam infantium qui absque baptismo moriuntur, consistere animas aiunt; *les limbes.* (J. de J.) — Tunicæ militaris species, paludamentum; *manteau militaire à l'usage des officiers.* (Bart. *Gl.*) — Navis piratica; *navire de corsaire.* (Isid.) — Vestis regia; *vêtement de roi.* (Id.)

LIMEN. — Ecclesia; *église.* (*Ch. Occit.*) — *Limina sanctorum* aut *apostolorum visitare*, formula frequens apud scriptores de iis qui peregrinationes ad sanctorum memorias instituunt.

LIMENARCHA. — Qui portui præest; *liménarque, inspecteur, commandant du port.* (*Vet. Gl.*)

LIMICOLA. — Qui in limo stat; *qui se tient dans le limon.* (Aus.)

LIMIGENUS. — Qui in limo crescit, nascitur; *qui croît, qui naît dans le limon.* (Id.)

LIMINARE. — Loculus cavus in quo locantur statuæ, nidulus; *niche où l'on place des statues de saints.* (A. SS.) — *Liminare domus*, limen; *seuil d'une porte, entrée de la maison.* (*Lex Baw.*) — *Liminare ecclesiæ*, idem esse quod *vestibulum altaris et confessionis*, apud Anast. Biblioth., et *solea*, apud Græcos recentiores docuit Cangius.

LIMINARIUS. — *Liminarius equus*, qui temonem sustinet; *limonier, cheval qu'on met au limon.* (*Mon. Angl.*)

LIMINIUM. — Pro *postliminium.* (Radbert. Veron.) — Exsilium; *bannissement, exil.* (Isid.)

LIMITA. — Limes, finis, meta; *limite, borne.* (A. 1162.)

LIMITARCHA. — Miles imperii finibus præpositus; *soldat chargé de la garde des frontières.* (*Vet. Gl.*) — Famulus liminis præfectus cubiculique custos; *valet de chambre.* (Id.)

LIMITARE. — *Limitare mensuras*, eas ad exemplar exigere; *vérifier les mesures.* (A. 1331.)

LIMITARII. — Qui constituti sunt inter castra et civitates, vel confinia oppida ut *limites* defendant et colant; *soldats prévosés à la garde des frontières.* (*Vet. Gl.*)

LIMITATES. — Pro *limites.* (A. 1358.)

LIMITATUM. — Idem q. *Limita.* (A. 1349.)

LIMITATUS. — Designatus; *fixé, limité, déterminé.* (Jo. Whet.)

LIMITROSUS.—Contiguus et finitimus: *limitrophe.* (A. 1349.)

LIMITUS. — Ut LIMITATUS (A. 1359.)

LIMIUM. — Ut LIMITA. (*St. Mont. Reg.*)

LIMMA. — Consilium, voluntas, propositum animi; *volonté, faculté de vouloir.* (Frid.)

LIMO. — Malum citreum; *limon.* (Jac. de Vitr.)

LIMOGIA. — *Opus* seu *labor de Limogia*, vel *Lemovicum* aut *Limocenum*, smalti genus quo præcellebant Lemovices; *orfévrerie en cuivre doré émaillé;* ol. *esmail de Limoges.* (Pass.)

LIMONAGIUM. — Merces ejus qui tradebat *limonem* ad trahendum currum; *salaire pour la fourniture d'un limonier.* (*Chartul. S. Vand.*)

LIMONERIUS. — Equus ad currus temonem, ut LIMINARIUS. (Pass.)

LIMPH. — *Vid.* LYMPH.

LIMPIARE. — Polire; *nettoyer, polir.* (*Ch. Hisp.*)

LIMPIDISSIMUS. — *Limpidissima majestas*, titulus honoris ab Hanza Teutonica concessus Henrico IV Angliæ rex. (A. 1404.)

LIMPOR. — A *limpidus*, vox ficta, splendor, claritas : « Fidei catholicæ *limpor* evidens declaratur. » (*Concil. Tolet.* XI.) Cardinalis de Aguirre ad marginem scribit *norma.*

LIMUNCELLUM. — Malum citreum, ut LIMO. (A. 1333.)

LIMUS. — Vestis genus; idem q. LIMAS.

LINA. — Modus agri : « Concedo... dimidietatem pensæ butiri super quatuor *linas* terræ; » f. idem q. LINAR.

LINAGIUM. — Præstatio pro lino; *redevance sur le lin.* (A. 1141.) — Genus, familia; *race, famille*, ol. *linaige, linage.* (A. 1228.)

LINAR. — Hispanis ager *lino* consitus; *terre cultivée en lin, champ de lin.*

LINARIA. — Ead. notione. (*Mon. Angl.*)

LINARIS. — Ead. notione. (A. 1087.)

LINARIUM. — Ead. notione. (J. de J.)

LINATA. — Præstationis species, ead. f. quæ LINAGIUM.

LINATICA. — Muscatellus, vitis species; *espèce de vigne.* (Petr. de Cresc.)

LINATUS. — Pro *lineatus* vel limbatus; *bordé.* (*Mon. Angl.*)

LINCA. — Lynx femina; *femelle du lynx.* (J. de J.)

LINCARE. — Lyncum vox; *cri du lynx.* (*Vet. Gl.*)

LINCHINUS. — Idem q. LICHINUS. (A. 878.)

LINCIUS. — Idem q. LENCIUS.

LINCTAIA. — Culcitæ vel pulvinaris tegumen lineum, aut lintea ad lectum supellex (A. 1328); *Vid.* LECTARIA.

LINCTOR. — Qui lingit; *celui qui lèche.* (*Vet. Gl.*)

LINDEGARIUS. — Delator; *dénonciateur, accusateur, délateur.* (Mur.)

LINE.—Genus ratis, idem q. Lignum. (Th. Walsing.)

LINEA. — Vestis interior, stricta, ex *lino* confecta unde nomen; *vêtement de dessous, chemise.* (W. Brit.) — Familia monachalis; *les moines.* (*Stat. Cist.* a. 1311.) — *Linea* cognationis et sanguinis qua cognati inter se cohærent; *parenté, suite des descendants d'une famille, ligne.* (Pass.) — Modus agri; *certaine mesure de terre.* (A. 1269.)

LINEALIS. — *Linealis successio,* quæ alicui contingit per *lineam* directam; *héritage qui arrive en ligne directe.* (A. 1402.)

LINEALITER. — Recta; *en droite ligne.* (A. 1249.)

LINEAMENTUM. — Series cognationis et affinitatis, idem q. Linea. (*Conc. Hisp.*)

LINEARE. — *Lineam* subducere, *lineis* circumdare; *tirer une ligne, entourer de lignes.* (*St. Mont. Reg.*)

LINEATIM. — Directe; *directement.* (A. 1267.)

LINEATOR. — Mensor; *celui qui mesure, mesureur, arpenteur.* (*Leg. Burg. Scot.*) — Pictor; *peintre.* (Paul. Diac.)

LINEREA. — Ager lino consitus, ut Linar. (A. 1496.)

LINERISUM. — Ead. notione. (A. 864.)

LINETUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LINFERCIUM. — Vas coquinarium quo carnium torrentium adeps excipitur; *cuillier.* (A. 1352.)

LINGA. — Tænia: *bande, bandelette.* (Ap. Limb.)

LINGARELLA. — Tæniæ seu fascis species; *lingarelle.*

LINGERIUS. — Lintearius; *tisserand, linger.* (A. 1313.)

LINGIARIA. — Quæ præest *lineæ* supellectili; *fille de chambre chargée du linge.* (*A. SS.*)

LINGIUS. — Linteus; *de lin.*

LINGO. — Inter illa quæ operarii præter mercedem exigebant recensetur. (*Stat.* a. 1302.)

LINGOTUS. — Auri vel argenti massa in longum admodum linguæ porrecta; *lingot.* (A. 1440.)

LINGUA. — *Lingua campanæ,* clava; *battant de cloche.* (*Conc. Hisp.*) *Lingua stateræ,* examen; *languette, aiguille.* (*Lib. nig. Scac.*) *Lingua vexilli,* quod scilicet in formam linguæ desinit; *flamme, pointe d'une bannière:* « et semper *linguæ* vexilli ejus volitabant super capita Turcorum. » (Hunt.) *Lingua clericalis,* pars vestis ecclesiasticæ; *queue de la soutane.* (Aug. Autis.) *Linguæ permutatio,* perjurium; *parjure, changement de langage.* (S. Lad. Hung. R.) *Linguas dirigere:* « et duodecim collaudantes juraverunt et *linguas* eorum legibus *direxerunt,* » id est secundum legem testimonium dixerunt. (Bign. *Form. Vet.*) *Linguam suam multare,* amittere jurisdictionem suam seu facultatem jus dicendi; *perdre le droit de justice.* (*Spec. Sax.*) *Sine lingua obire,* intestatum decedere; *mourir sans avoir fait de testament.* (W. Tyr.) *Lingua sancta,* Hebræa, sic vulgo dicta, inquiunt Rabbini, quod in ea nulla, nisi pudica vox reperiatur, in qua propria nomina partium illarum, quibus quisque nostrum aut vir est, aut femina, aut quibus alvum deoneramus, desiderantur; *la langue hébraïque.* (Pass.) *Lingua laica,* popularis, vernacula; *idiome vulgaire, celui du peuple.* (Pass.) — Significat etiam *lingua:* 1° nationem; *pays, nation;* ol. *langue* (Pass.); 2° tæniam; *bande terminée en pointe, flamme, langue* (ap. Limb.); 3° glossam; *interprétation, explication.* (Abb.)

LINGUACIO. — Amputatio linguæ; *retranchement, amputation de la langue.* (*Vet. Gl.*)

LINGUAGIUM. — Linguæ boum; *langues de bœufs.* — Lingua, idioma; *langage.* — Natio; *pays, nation.*

LINGUANIUS. — Eloquens; *qui a la langue bien affilée, éloquent.* (*Vet. Gl.*)

LINGUARE. — *Lingua* lambere; *lécher.* (Ap. Burch.) — *Linguam* amputare; *couper la langue.* (*Vet. Gl.*)

LINGUARIS. — Loquax; *bavard, babillard;* ol. *langoier.* (Baluz. *Form.*)

LINGUARIUM. — Natio, ut Linguagium. (*A. SS.*)

LINGUATA. — Piscis species; *sole.* (*Vet. tract. de pisc.*)

LINGUATIO. — Ut Linguacio.

LINGUATUS.—Idem q. Linguarius. (Tert.) —In *lingua* desinens; *festonné.* (A. 1195.)

LINGULA.—*Lingula pallii,* scissura, scissas quippe vestes quas *habits tailladés* vocabant, ferre Gallis in usu fuit. (Cæs. Heist.)

LINGUOSITAS. — Multiloquium; *bavardage, babil.* (*A. SS.*) —Lingua, vulgaris sermo; *idiome vulgaire.* (Mur.)

LINGUTIA. — Dimin. a. *lingua,* lingula. (A. 1295.)

LINHOLUM. — Corona muri; *cordon.* (A. 1383.)

LINIALITER. — Pro Linealiter. (*Ann. Præm.*)

LINIAMENTUM. — Gradus consanguinitatis, idem q. Linea. (Ach. *Spic.*) — Vultus et corporis tractus; *formes, contours du visage et du corps.* (*Vet. Gl.*) — Linitus; *friction, application sur.* (Pap.)

LINIARE. — Lineam rectam dirigere; *tracer une ligne droite.* (*Vet. Gl.*)

LINIFEX. — Qui facit vel operatur linum; *ouvrier qui travaille le lin, tisserand.* (J. de J.)

LINIFICARE. — *Linum* operari; *tisser.* (Id.)

LINIFICIUM. — Lini operatio; *action de tisser, tissage.* (Id.)

LINIFICIUS. — Ut Linifex. (*Cod. Th.*)

LINIFIO. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LINIGIUM. — *Linum* seu opus quoddam ex lino; *lin ou étoffe de lin.* (A. 1375.)

LINIO. — Vestium lintearum negotiator; *marchand de vêtements de lin.* (*Vet. Gl.*)

LINISTHEMA. — Ead. not. q. Linostimus.

LINITEPIUM. — Ut LINTEPIUM. (*Vet. Gl.*)

LINIUNCULA. — Lineola, lineamentum; *petite ligne, petit trait.* (*A. SS.*)

LINNA. — Vestis Gallorum, sagi genus; *sagum des Gaulois, sorte de blouse.* (*Vet. Gl.*)

LINOSIUM. — Linum maceratum; *lin roui.* (*Chartul. SS. Trin. Cadom.*)

LINOSTIMUS. — Pannus linum in stamine habens et lanam in trama; *étoffe de lin et de laine mêlés.* (Isid.)

LINOSTINA PALLA. — Mantile; *essuie-mains* (A. 1590.)

LINOSUM. — Semen lini; *graine de lin;* ol. *linuise.* (A. 1103.)

LINSOLATA. — Sudarium; *mouchoir, petit linceul, voile;* ol. *linselet, linsieulx.* (A. 1294.)

LINTA. — Linteum; *linge.* (A. 1401.)

LINTEATOR. — Ut LINIO. (*Vet. Gl.*)

LINTELLUS. — Limen superius; *linteau.* (A. 1381.)

LINTEO. — Ut LINIFIO.

LINTEPIUM. — Linteus pannus, pedes tegens; « *chaucement de lin.* » (Pap.)

LINTEUM — Indusium, tunica interior linea; *chemise.* (*A. SS.*)

LINUM. — *Linum terrenum*, ut in terra nascitur, nativum, non colore imbutum; *lin naturel, non teint.* (Anast.) — *Linum incisum*, quo sigilla tabulis ac litteris clausis apposita muniuntur; *lin fendu.* (On se servait de ce lin pour garder les sceaux des titres. On le fendait en trois parties, on y appliquait les sceaux avec de la cire, et ce lin lors était passé par un trou fait au bas du milieu du parchemin.)

LINURA. — Linum et linea vestis; *lin et vêtement de lin.* (A. 1466.)

LINUSA. — Ut LINOSUM. (A. 1250.)

LIPARIS. —Piscis genus, sardella. (*Tract. de pisc.*)

LIPIUM. — Labrum projectum; *grosse lèvre, lèvre avancée;* ol. *lippe, louppe.* Unde *sotulares ad lipium*, quorum pars anterior in labrum desinit. (A. 1389.)

LIPOTOSMIA. — Animi defectio; *défaillance.* (Ord. Vit.)

LIPPA. — Buccea, bolus; *bouchée;* ol. *lippée.* (*A. SS.*)

LIPSANA, Æ. — Numero multitudinis, reliquiæ sanctorum; *reliques.* (*Vet. Gl.*)

LIPSANOTHECA. — Theca reliquiarum; *coffret à reliques, châsse.* (*A. SS.*)

LIPSANUM. — Ut LIPSANA. (S. Eulog.)

LIQUA. — Navigii species; *sorte de vaisseau;* ol. *lique.* (S. XIV.)

LIQUAMEN. — Liquor, potus ex liquore; *boisson, liquide.* (*Reg. S. Pacom.*)— Liquor quem Græci γάρον vocant; *garum.* (*Vet. Cod.*) *Liquamen olei*, oleum; *huile.* (*A. SS.*)

LIQUAMINARIUS. — Liquaminis venditor; *marchand de garum.* (*Vet. Gl.*)

LIQUARE. — Pro *linquere.* (*Vet. Gl.*)

LIQUARIUM. — Species syrupi; *sorte de sirop;* « *liquarium* sacchari. » (Ap. Pez.)

LIQUATIO. — Fusio; *fusion, fonte.* (*Vet. Gl.*)

LIQUATORIUM. — Colum; *tamis, chausse pour passer un liquide.* (Cæl. Aur.)

LIQUEFACTIBILIS. — Qui liquescere potest; *susceptible d'être fondu.* (Leon.)

LIQUEFACTOR. — Liquefaciendi metalli artifex; *fondeur en métaux.* (A. 1495.)

LIQUEPATERE. — Pro *patere*, manifestum esse; *être manifeste, patent.* « *Liquepateat cunctis.* » (*Vet. Ch.*)

LIQUERE. — Manifestum reddere, demonstrare; *prouver, rendre clair.* (*Script. rer. Fr.*)

LIQUESCERE. — Ut LIQUARE. (*Vet. Gl.*)

LIQUIDARE. — Purgare vel probare rationes; *liquider, en parlant d'un compte.* (*St. Cas. Reald.*)

LIQUIRIA. — Glycyrrhiza; *réglisse.* (*Vet. Gl.*)

LIQUIRITIA. — Eod. sensu. (Albert. Mus.)

LIRA. — Libra; *livre.* (*A. SS.*) — Sulcus aratri; *soc de charrue.* (Brevil.) — Mensura agraria; *sorte de mesure agraire.* (A. 1302.)

LIRAMENTUM. — Pro *deliramentum.* (*S. Iren. interp.*)

LIRATIO. — Occatio; *action de herser, hersage.* (Ap. Pez.)

LIRIPIPIUM. — Epomis, seu potius longa fascia vel cauda caputii; *queue des longs capuces.* (Hern. de Knygt.)

LIRIDA. — Ut LYRIDA.

LIRIQUICIA. — Idem q. LIQUIRITIA. (*Vet. Gl.*)

LIS. — Bellum, prælium; *guerre, bataille.* (Pelag. episc. Ovetens.) *Lis civilis*, bellum civile; *guerre civile.* (Ap. Mur.) *Lis campalis*, idem quod alias *bellum campale* et *campestre* appellatur. *Vid.* BELLUM. *Breves lites*, practicis Gallicis; *plaits sommaires.* (A. 1287.)

LISCHA. — Instrumentum quo quis politur; *lisse, calandre, et généralement tout ce avec quoi on polit.* (Pass.) — Festuca; *fétu, paille.* (*St. Ast.*)

LISCINIUM. — Idem q. LICHINUS. (*Necrol. eccl. Par.*)

LISDA. — Idem q. LEUDA. (A. 928.)

LISERIA. — Finis, limes; *frontière, lisière.* (A. 1294.) — Ora, limbus panni; *bord d'une étoffe, lisière.* (A. 1344.)

LISIDA. — Idem q. LEUDA. (A. 1056.)

LISSA. — Certum pondus. Idem q. LASTA. (A. 1208.)

LISTA. — Ora, limbus; *bord, bordure, bande*, ol. *liste, listre.* (Pass.) — Catalogus seu elenchus, quod ejusmodi indices in pergameni aut chartæ laciniis longioribus perscribi soleant; *liste.* (*Conc. Hisp.*) — *Lista terræ*, modus agri longior quam latior; *bande de terre.* (A. 1417.) — *Listæ*, campi in quo duellum peragebatur repagula sic dicta quod campum et aream clauderent et instar listarum panni essent; campus ipse; *barrières de l'enceinte où avaient lieu les duels singuliers, le champ clos lui-même*, ol. *lisses.* (Pass.)

LISTADUS. — Ut LISTATUS. (A. 1375.)

LISTATUS. — Limbo ornatus; *bordé, qui a un bord, une lisière;* ol. *listé, listré.* (A. 1301.)

LISTELLA. — Dimin. a LISTA.
LISTO. — Ora. Idem q. LISTA. (*St. Carc.*)
LISTRA. — Ead. notione. (A. 1310.)
LISURA. — Ead. notione. (Mat. Par.)
LITÆ. — Campus repagulis clausus; *champ clos.* Ut LISTÆ.
LITAMUS. — Fimus; *fumier.* (*St. Mont. Reg.*)
LITANIA. — Preces, supplicatio, rogatio; *prière, supplication, invocation.* (Pass.) — *Kyrie eleison* quod in Missa dicitur; *l'invocation commençant par* Kyrie eleison *qui fait partie de l'ordinaire de la Messe.* (Macr. *Hierol.*) — Rogationum processio; eadem quæ alias *Litania major*, *Litania septiformis*, *Litania Romana* dicitur; *la procession dite des Rogations; Vid.* ROGATIO. (Anast.) — Officium divinum; *l'Office divin.* (*Cap. Car. M.*) — In *Litaniis*, f. per seriem, ordinatim. (*Conc. Hisp.*) — (*Litaniam* a *Letaniam* distinctam vult Papebrochius, in *A. SS.* Prior, inquit, aut pro supplicatione populariter instituta, vel pro certa Dei sanctorumque ex ordine formula accipitur. *Letania* vero lætum ac festivum diem significat, ut patet ex Regesto Gregor.)
LITARGIA. — Pro LETHARGIA.
LITARGIRUM. — Lithargyrium; *litharge.* (*Vet. Gl.*)
LITARGURIUM. — Ead. notione. (Id.)
LITEA. — Tænia, fascia, vexillulum; *bande, banderolle.* (A. 1353.)
LITERA. — Stramentum; *litière pour les animaux.* (A. 1212.) — Nude lingua Latina; *le latin :* « Ego sum prior de Clusa et bene scio facere sermonem de *litera.* » (A. 1028.) — Character, scriptura: *caractère, signe de l'écriture, écriture;* hinc *litera Gothica, litera rotunda, litera uncialis*, etc. (Pass.) *Litera sacerdotalis*, hieroglyphica; *écriture hiéroglyphique, hiéroglyphes.* (Ruffin.) *Litera sparsa*, character amplus, spatiosus, intervallis distinctus; *écriture en gros caractères et à lignes largement espacées.* (*St. Mas.*) *Literæ solutoriæ*, characteres magici quorum ea vis erat, ut qui eos ferebant, nullo modo vinciri vel ligari possent; *talisman qui mettait à l'abri de toute arrestation.* (Bed.) — Scriptum, charta, diploma; *lettre*, terme générique servant à désigner toute espèce d'actes. Hinc. *Litera judicialis*, sententia judicis; *arrêt, jugement.* (A. 1411.) *Litera monitoria* seu *monitorialis*, qua aliquid a judice injungitur addita pœna; *sommation.* (A. 1448.) *Litera querelosa*, petitio juridica; *demande en justice, action.* (A. 1411.) *Litera quittatoria*, acceptilatio, apocha; *quittance.* (A. 1340.) *Litera rationis*, accepti et impensi; *état des recettes et des dépenses, compte.* (A. 1338.) *Literæ agravatoriæ* seu *reagravatoriæ*, iterata et repetita ex communicationis pœna; *aggrave, réaggrave.* (*H. Nem.*) *Literæ apertæ* seu *patentes*, apertæ et in totam pargameni vel papyri latitudinem expensæ, quæ *clausis* opponebantur, cum istæ sigillo publico, hæ sigillo quod *secreti* vocabant sigillarentur; *lettres patentes, lettres délivrées ouvertes avec le sceau du roi pour des actes de la juridiction gracieuse.* (Pass.) *Literæ cambiales* seu *cambitoriæ*, quæ dantur a mensariis ad pecuniam alibi numerandam; *lettres de change.* (Pass.) *Literæ citatoriæ* vel *citatoriales*, quibus quis in jus citatur; *assignation, citation.* (A. 1254.) *Literæ clericales*, quæ a clero Ecclesiæ pastore suo viduatæ scribuntur; *lettres émanées du clergé d'une église qui a perdu son chef.* (S. Cypr.) *Literæ communes*, quibus monacho licentiam dabatur in alio monasterio vivendi; *lettres par lesquelles on autorisait un religieux à passer d'un couvent dans un autre.* (S. XII.) *Literæ compulsoriales, monitoriæ, præceptoriæ*, aut *exsecutoriæ*, Romanorum pontificum mandata, interdum etiam excommunicationis sententia: *instructions données par les Papes à leurs légats*, et *sentence d'excommunication.* (Pass.) *Literæ de nisi*, quibus quis ita obligatur, ut *nisi* in iis literis contenta adimpleverit, pœnis jure statutis subjaceat; *engagement par lequel on se soumettait, en cas d'inexécution, aux peines portées par la loi.* (A. 1468.) *Literæ formatæ* seu *canonicæ*, epistolæ ecclesiasticæ; *lettres formées* (terme générique par lequel on désignait toutes les lettres écrites par les souverains pontifes et les prélats). *Literæ prædicationis*, quæ ab episcopo concedebantur ut per vicos suæ diœcesis deferrentur reliquiæ ad corrogandas pecunias, ecclesiarum ædificationi insumendas; *permission donnée par un évêque de quêter dans son diocèse pour la construction des édifices religieux.* (Hon. III PP.) *Literæ sanguinis*, quibus fit gratia quibus sanguinem fuderint; *lettres de grâce accordées aux meurtriers;* ol. *lettres de sang.* (A. 1359.)
LITERALIS. — *Literalis ars, lectio, scientia*, grammatica; *la grammaire.* (Pass.) *Literales scientiæ*, ead. notione. *Literale aminiculum*, charta vel chirographum quo aliquid quasi adminiculo roboratur et confirmatur; *titre.* (*Vet. Instr.*) *Literalis simplex*, scripturæ species. *Vid.* SCRIPTURA.
LITERALITER. — Latine; *en latin.* (A. 1339.) — Scripto; *par écrit.* (A. 1367.)
LITERALIUM. — Chartarium, archivum, chartophylacium; *chartrier, archives.* (*Vet. Inst.*)
LITERARE. — Mandare litteris; *communiquer, mander par écrit.* (*A. SS.*)
LITERATE. — Latine; *en latin.* (A. 1177.)
LITERATIM. — Per literas sive epistolam; *par une lettre, au moyen d'une lettre.* (Fulb. Carn. epis.)
LITERATOR. — Qui primis literis pueros imbuit; *maître d'école.* (Tert.)
LITERATORIUS. — *Literatoria ars :* 1° grammatica; *la grammaire.* (Ord. Vit.) Literæ omnes; *les lettres en général :* « Acerrimi ingenii virum et in omnibus disciplinis *literatoriæ* artis eruditissimum. » (A. 884.) — *Literatoria notio*, grammaticæ seu literarum scientia, eruditio. (*Script. rer. Franc.*)
LITERATORIE. — Latine; *en latin.* — (Laur. arch. Strig.) — Per literas; *au moyen d'une lettre.* (Mat. Westm.)
LITERATURA. — Grammatica, eruditio; *grammaire, littérature.* — *Literatura solici,*

characteres qui in nummo exarantur; *légende des monnaies.* — Epistola; *lettre, missive.* — Apocha; *quittance.* — Pro *charaxatura*, litura; *rature.*

LITERATUS. — Qui scit literas seu legere; *qui sait lire.* (A. 1213.) *Literati*, clerici; *les clercs.* (Greg. X PP.)

LITERBIA. — Mendose pro *libitinam.* (*Conc. Aven.* a. 1337.)

LITERIA. — Stramentum, ut LECTERIA. (A. 1198.)

LITGANTIA. — Idem q. LIGANTIA. (A. 1207.)

LITGENSA. — Ead. notione. (*Ch. Lemov.*)

LITGIUM. — Ead. notione. (A. 1219.)

LITHERIA. — Feretrum, ut LECTICA. (A. 1389.)

LITHOSTROTUM. —Operis musivi genus; *espèce de peinture en mosaïque.* (W. Brit.) — Quodvis pavimentum; *pavé en général.* (*A. SS.*)—Via lapidibus strata; *chemin empierré, route pavée.* (*Cap. Car. M.*)

LITHUS. — Lapis; *pierre.* (*A. SS.*)

LITIDIUM. — Servitium a *lito* debitum, ut LITIMONIUM. (Bullar. *Casin.*)

LITIGABILIS. —*Litigabilis dies*, dies fastus seu fori legitimi; *jour où le tribunal s'assemble;* ol. *jour plaidoyable.* (A. 1467.)

LITIGARE. — Præliari, bello contendere; *combattre, guerroyer.* (Dud.)

LITIGIUM. — *Litigium generale*, judicium domini feudalis. (A. 1269.)

LITIMONIUM. — Obsequium et servitium quibus *litus* erga dominum obnoxius est; *services, corvées et redevances que le lide devait à son seigneur.* (S. IX.)

LITISPENDENTIA.—Lis sub judice; *procès engagé mais non encore jugé.* (A. 1409.)

LITIUM. — Lapis, lapillus; *pierre.* (Hincm.)

LITO. — Vasis species; *sorte de vase* (A. 939.)

LITONICUS. — *Litonica bona*, prædia ubi degunt *litones*, id est *liti; terres possédées par des lides.* (Ap. Leibn.)

LITORARE. — Appellere, litus vel portum capere; *arriver au port, aborder.* (Oger. Pan.)

LITORES. — Servi glebæ ascripti; *serfs de la glèbe.* (A. 1315.)

LITRA. — Limbus, ora; *bord, bordure, bande;* ol. *litre.* (Pass.) — Jus quo ecclesiæ patronus in illius muro zonam gentilitiis propriis insignibus distinctam imponebat; *droit de litre, droit en vertu duquel le patron d'une église pouvait faire peindre sur la muraille une bande noire ornée de l'écu de ses armes.* (*Ch. Turon.*) Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides qui valait quatre quarterons.* quatuor *quarteronos.* (A. 1254.)

LITRINUM. — Idem q. LECTRINUM.

LITTERA. — *Vid.* LITERA.

LITTORARIA. — Littus, ora maritima; *littoral, côte maritime, rivière.* (Adrian. PP.)

LITUARE. — Lituo canere; *sonner de la trompette.* (*Vet. Cod.*)

LITUCHUS. — Idem q. LITURGUS.

LITURÆ. — Caraxaturæ; *ratures;* ol. *litures.*

LITURARE. — Delere, inducere, expungere; *détruire, biffer, effacer;* ol. *liter.* (Sid.)

LITURARII. — Codicilli in quibus prima concepta scriptionis nostræ conscribimus, et quæ displicent inducimus, ut postea chartæ puræ commendentur; *brouillons.* (Aus.)

LITURIA. — Pro LITURGIA.

LITUS. — Alveus; *lit de rivière.* (A. 1455.) — Vir potioris conditionis quam servus infimi ordinis, durioris vero quam vulgus colonorum; *lide, lite, homme dont la condition était intermédiaire entre des colons et des esclaves.* (S. VIII, IX, etc.) *Litus fiscalinus*, vel *sanctuarius*, id est qui in publicis, privatis aut ecclesiarum fiscis seu prædiis degit; *lide établi sur les terres du domaine royal ou sur celles d'une église* (Pass.)

LIUDIS. — Præstatio vel multa, ut LEUDIS.

LIUSIVA. — Lixivium; *lessive.* (*Cap. S. Bonif. arch. Mog.*)

LIVELARE. — Ad libellam exigere; *niveler.* (A. 1327.)

LIVELARIUS. —Emphyteuta; *emphyteote, celui qui a un bail emphytéotique.* (*St. Genuens.*)

LIVELLUM. — Libella; *niveau;* ol. *livel.* (A. 1327.)

LIVELLUS. — Libella; *niveau.* (Pap.) — Charta qua prædium in emphyteusim conceditur; *bail emphytéotique.* (*St. Verc.*)

LIVENTIA. — Livor; *couleur plombée, livide.* (A. 1258.)

LIVERCINUS. — Avis species; *espèce d'oiseau.* (Frid. II imp.)

LIVEREUM. — Vectis; *levier.* (*A. SS.*)

LIVIA. — Columba agrestis; *pigeon sauvage.* (Ap. Martin.)

LIVIDARE. — Dedecus imprimere; *flétrir.* (*His. Franc.*) — Damnare; *condamner.* (Bald. Dol.

LIVIDITAS. — Livor, invidia; *envie, jalousie.* (*A. SS.*)

LIVIDO. —Idem q. LIVENTIA. (*Can. Hib.*)

LIVIDIUM. — Ead. notione. (A. 1392.)

LIVIDUS. — Subniger; *noirâtre, un peu noir.* (A. 1367.)

LIVISSUS. — Ead. notione. (*Ch. Occit.*)

LIVOLUS. — Idem q. LIVELLUM. (*Vet. Gl.*)

LIVOR. — Vulnus inflictum ex quo livor apparet; *meurtrissure, coups produisant des taches livides.* (*Vet. Form.*) — Justitia vel cognitio de livore; *droit de juger les délits pour coups et blessures.* (A. 1207.)

LIVORAMENTUM. — Actio *livorandi*, plaga; *action de frapper, coup.* (*Chr. Mod.*)

LIVORARE. — *Livores* inferre, vulnerare, contundere; *donner des coups, meurtrir, blesser.* (*Gest. reg. Fr.*)

LIVOROSUS. — Lividus; *plombé, bleuâtre, livide.* (*A. SS.*)

LIVRALE. — Mensura frumentaria, ead. q. LIVRARIA. (A. 1341.)

LIVRAMENTUM. — Compensatio, justa

et pensata æstimatio et partitio; *répartition équitable, compensation.* (A. 1416.)

LIVRARE. — Dare, tradere, ut LIBERARE.

LIVRARIA. — Mensura frumentaria continens unum bichetum quibusdam in locis, in aliis vero dimidium tantummodo bichetum: *certaine mesure de grains valant tantôt un, tantôt un demi bichet;* ol. *livrouer.* (A. 1317.)

LIVRÆA. — Præbitio, ut LIBERATIO. (A. 1432.)

LIVREIA. — Ead. notione. (A. 1311.) — Districtus, territorium; *ressort, territoire.* (A. 1283.)

LIVRORA.— Idem q. LIVRARIA. (A. 1317.)

LIVRORIATA. — Ead. notione, seu potius modus agri in quo seminari potest unum *livrorium* frumenti, nisi idem sit quod *librata terræ.* (A. 1424.)

LIVRORIUM. — Mensura frumentaria, ut LIVRARIA. (A. 1424.)

LIX. — Caper; *sanglier.* (Pap.)

LIXAMEN. — Coctio in aqua; *cuisson dans l'eau.* (Sid.)

LIXAMENTUM. — Ead. notione. (J. de J.)

LIXARE. — Lixivia eluere, mundare; *nettoyer, lessiver.* (*Const. Afr.*)

LIXATURA. — Ut LIXAMEN. (J. de J.)

LIXIO. — Aquæ portitor; *porteur d'eau,* (Isid.)

LIXUS. — In aqua coctus; *cuit dans l'eau, bouilli.* (J. de J.)

LIZANCHIA. —Ut LIGANTIA. (A. 1244.)

LIZDA.—Tributum pro mercibus. Idem q. LEUDA. (A. 1111.)

LOBA. — Tunica talaris sine manicis, apud Hispanos; *espèce de soutane sans manches.*

LOBIA. — Porticus operta ad spatiandum idonea, ædibus adjuncta; *galerie, portique, promenoir couvert.* (Pass.)

LOBIUM. — Ead. notione. (J. de J.) — Suggestum, locus editior; *estrade, échafaud.* (Busch.)

LOCA.—Multa ob desertum vadimonium; *amende infligée à celui qui fait défaut.* (A. 1222.) — *Loca venerabilia*, ecclesiæ, monasteria, xenodochia, seu quæ Christianorum venerationi dicata sunt. (Will. Tyr.)

LOCAGIUM. — Pretium conductionis, locationis; *prix des loyers, location.* (A. 1271.) — Domus vel habitagium mercede conductum; *maison qu'on tient à loyer;* ol. *louage, louaige.* (A. 1377.)

LOCALE. — Locus ubi domus ædificari potest; *emplacement propre à construire un bâtiment.* (A. 1038. — Domus ad habitandum; *maison d habitation.* (*Tabul. Conch.*) — *Localia*, usus et consuetudines loci alicujus; *coutumes locales, usages locaux.* (*Const. Ped. III reg. Arag.*)

LOCALIS. — Ad *locum* spectans; *local, de lieu.* (Tert.) — Idem q. LOCALE.

LOCALITAS. — Circumscriptio, qua quis in *loco* est. (Claud. Mam.)

LOCALITER. — Facile vel commode; *avec facilité, commodément.* (*Vet. Gl.*) — Secundum loca; *selon les lieux, en raison des lieux.* (Tert.)

LOCARE. — Conducere; *louer.* (Pass.) — *Locare se*, mercede conduci; *louer ses services, se mettre en condition.* (*St. Arel.*) — Habitare; *loger, demeurer, habiter.* (Ap. Lud.) *Locare se in monasterio*, id est hospitari. (Id.) (*Script. rer. Fr.*) — In cubiculum se recipere; *se retirer dans une chambre.* (*A. SS.*)

LOCARIS. — Domus, ædes; *maison, édifice.* (A. 1166.)

LOCARIUM. — Pretium conductionis, locationis; *prix, loyer.* (A. 862.)

LOCATA. — Locus vacuus domui ædificandæ aptus; *emplacement pour bâtir une maison.* (A. 1319.)

LOCATARIUS. — Qui mercede conducitur; *qui est pris à gage, mercenaire.* (*Vet. Cod.*)

LOCATENENTES. — Idem q. LOCUMTENENS.

LOCATIM. — Suo loco. (*A. SS.*)

LOCATITIUS.— Conductus, ad conductionem spectans; *donné à loyer, de louage.* (Sid.)

LOCATUR. — Vox in examinandis rationibus adhibita, ascripta ad marginem, annotatio. (A. 1388.)

LOCATUS. — Procurator, pro alio agens; *fondé de procuration, représentant.* — (A. 1218.) — *Locatus homo*, incola, cultor loci; *habitant d'un lieu.* (A. 1337.)

LOCELLUM. — Prædium, territorium; *métairie, territoire.* (Baluz. *Form.*)

LOCELLUS. — Ædicula Deo sacra; *oratoire, chapelle.* (A. 966.) — Feretrum, ut LOCULUS. (Paul. Warnef.)

LOCETUS. — Pessulus cadivus; *loquet.* (A. 1358.)

LOCH. — F. stabulum equile; *écurie.* In ch. Britann., « sine *loch* caballis, » idem videtur esse sine obligatione equis excipiendis ministrandi pabulum necessarium.

LOCHEA. — Coblear; *cuiller;* ol. *louche.* (*A. SS.*)

LOCHERUS. — Apum custos; *garde des ruches.* (*Vet. Gl.*)

LOCHIA. — Rivulus, aquæ portio; *ruisseau, filet d eau.* (A. 1215.)

LOCHUS. — Tomenta; *substances qui servent à rembourrer, laine, crin, etc.*

LOCIA. — F. pro portio; *partie, lot.* (A. 1235.)

LOCISERVATOR. — Qui loco alterius est; *vicaire, lieutenant, représentant, fondé de pouvoirs.* (Pass.) *Lociservatores*, pontificum Romanorum in conciliis legati potissimum dicti.

LOCISERVATURA. — Vicarii dignitas, vel officium; *emploi, office de vicaire.* (*Syn. Later.*)

LOCIVERIS. — Officialis in forestis, idem videtur q. VIRIDARIUS. (A. 1300.)

LOCOPOSITUS. —Idem q. LOCISERVATOR. (Thegan.)

LOCULAMENTUM. — *Loculamentum sepulcrale*, sepulcrum; *tombeau.* (Ap. Mur.)

LOCULATUS. — In *loculo* seu sepulcro

conditus; *mis, enfermé dans un tombeau.* (S. Zen. Ver.)

LOCULLENTUS. — Loquax, eloquens; *qui a la parole facile, éloquent.* (*Vet. Gl.*)

LOCULUS. — Feretrum, in quo cadaver mortui deponitur; *cercueil à porter les morts, bière.* (Isid. — Umbilicus vel scrotum; *le nombril ou le scrotum.* (*A. SS.*) — Parva sedes; *petit siége.* (A. 994.)

LOCUMSERVANS. — Idem q. LOCISERVATOR. (S. XIV.)

LOCUMTENENS. — Ead. notione, Gal. *lieutenant.* (sic proprie baillivorum seu judicum vicarii in Francia appellabantur., (A. 1302.)

LOCUMTENENTIA. — Dignitas vel territorium locumtenentis; *lieutenance.* (A. 1368.)

LOCUPLECITAS. — Divitiæ; *richesses, biens.* (A. 1457.)

LOCUS. — Sepulcrum seu locus sepulcri; *tombeau,* ou *emplacement du tombeau.* (Pass.) — Vices seu ordo quo quisque vice sua aliquid agit; *tour, rôle.* (A. 1388.) — Latrina; *lieux d'aisance.* (*Vet. Gl.*)

LOCUSTA. — Machinæ bellicæ species qua aggredientes teguntur; *mantelet, machine de guerre en usage dans les siéges pour atteindre le pied des murs de la place.* (*Tract. de re milit.*)

LOCUTA. — Domus ubi cives congregantur de rebus civitatis locuturi; *lieu où se tiennent les réunions municipales, hôtel de ville,* ol. *parloir aux bourgeois.* (A. 1328.)

LOCUTORIUM. — Locus in monasteriis in quibus monachis et sanctimonialibus invicem colloqui licebat, cum in aliis silentium indictum esset; *parloir intérieur des monastères.* (Pass.) *Locutorium forinsecum,* in quo cum sæcularibus monachis vel sanctimonialibus loqui licet; *parloir extérieur des couvents, celui où les membres de la communauté reçoivent les étrangers.* (Pass.) *Locutoria fenestra,* clathri, in locutoriis sanctimonialium; *grille de parloir.* (Busch.) *Locutorium* seu *parlatorium Parisiense,* locus in quo examinabantur et discutiebantur articuli usaticorum et consuetudines ejusdem civitatis coram præposito mercatorum et scabinis; *hôtel de ville;* ol. *parloir aux bourgeois.* (A. 1293.)

LODIA. — Porticus, ut LOBIA. (*A. SS.*) — Tugurium; *cabane de paysan, hutte.* (A. 941.)

LODIS. — Semiuncia; *demi-once.* (A. 1167.)

LOERIUM. — Pretium conductionis; *loyer.* (*Ch. Sic.*)

LOGA. — Ædicula; *maisonnette, loge, cabane.*

LOGADATGIUM. — Locarium; *loyer.* (A. 1344.)

LOGADERIUS. — (Subst.) Conductor vel locator; *loueur.* (*A. SS.*) — Operarius qui operam suam alteri locat; *manouvrier, mercenaire.* (A. 1341.) — (Adj.) Habitabilis; *habitable, logeable.* (A. 1210.)

LOGAL. — Locus vacuus, ubi domus ædificari potest, ut LOCALE. (A. 1151.)

LOGALIS. — Pro LOCALIS.

LOGARIASTES. — Computator, præfectus ratiociniorum in aula Constantinopolitana (huic incumbebat numerare milites illisque solvere stipendia).

LOGEA. — Ædicula, ut LOGA.

LOGEAMENTUM. — Hospitium quo quis oppidanus milites debet excipere; *logement militaire.* (A. 1481.)

LOGELLUM. — Ædes, habitatio, porticus, officina; *édifice maison, portique, boutique.* (*Vet. Necrol.*)

LOGERIUM. — Locarium; *loyer.* (*Usat. regn. Majoric.*)

LOGETA. — Ædicula; *petite maison, logette.* (A. 1373.)

LOGIA. — Collecta pauperibus sublevandis; *quête pour les pauvres.* (Amal.) — Ædes, habitatio, domicilium; Gal. *logis,* sed maxime andro, porticus, ut LOGIUM. — Ædicula, ædium appendix; *maisonnette, loge, cabane, petite boutique de marchand sur les places où le marché se tient.* (*Pass.*) — Sermo; *discours, langage, élocution.* (Mart.)

LOGIAMENTUM. — Habitatio, domicilium; *logement.* (A. 1382.) — Hospitium quo milites excipiuntur; *logement militaire.* (A. 1461.)

LOGIARE. — Habitare, diversari; *habiter.* (A. 1264.) — Pro LOCARE. (*Ord. reg. F.*)

LOGIARIUS. — Portitor seu exactor portorii; *péager, receveur du péage.* (A. 1211.)

LOGICALIA. — Quæ pertinent ad *logicam.* (A. 1308.)

LOGICARI. — Ratiocinari, argumentari; *raisonner, argumenter.* (Petr. Cellens.)

LOGICIUM. — Hospitium, domus; *logis.* (A. 1481.)

LOGIUM. — Pannus qui, apud Judæos, super humerali contra pectus pontificis annectebatur; *pectoral.* (*S. Euch.*) — Ædes, habitaculum, domicilium; sed maxime andro, xystus seu porticus, quomodo *loggia* Itali usurpant; *demeure, logis, plus particulièrement portique, galerie.* (Pass.) — Analogium, ut MANUALE. (*Vet. Cod.*) — Oraculum, oratio; *entretien, traité, discours.* (Pass.)

LOGOTHETA. — Apud Græcos Byzantinos qui rationes accepti et depensi expendit ac discutit; *contrôleur, vérificateur des dépenses et des recettes.* (Proc.) — Apud Normannos Siculos protonotarius, primus a secretis; *chef des clercs du cabinet.* (Ammir.)

LOGRA. — Fruitio, possessio, lucrum; *jouissance, possession, profit.* (A. 1214.) — *Logræ,* deceptio, illusio; *tromperie.* (*Cons. Lem.*)

LOGRES. — Accipitris illicium plumatile; *leurre.* (*A. SS.*)

LOGRUM. — Fruitio, ut LOGRA. (A. 1214.)

LOGUERIUM. — Locarium, ut LOGERIUM. (*St. Mass.*) — Ordo manipulorum hac arte coacervatorum ut plures in cumulo sint ordines, alii aliis superiores, quos Massilienses *louges* vocant lingua patria. Hi ordines certo constant, atque definitio manipulorum numero ut decima facilius percipiatur. (A. 1218.)

LOH. — Tomentum, ut Lok. (Ap. Duel.)

LOHERIA. — Locarium, ut Logerium. (A. 1333.)

LOHERIUM. — Ead. notione. (Id.)

LOIDERIA. — Tributum pro mercibus, ut Leuda. (*Chartul. S. Sulp. Bitur.*)

LOIDERIUS. — Exactor *loideriæ*, q. *Vid.* (Id.)

LOIRA. — Glis; *loir.* (A. 1339.)

LOISELLUS. — *Loisellus fili*, glomus; *peloton de fil*; ol. *loissel.* (A. 1202.)

LOJA. — Ædes, ut Logium. (*Chartul. Buxer.*)

LOK. — Floccus; *flocon.* (*Ch. Alem.*)

LOLIETUM. — Locus obsitus lolio; *lieu plein d'ivraie.* (W. Brit.)

LOLLARDI. — Hæretici qui sub initium sæculi xiv in Germania et Belgica orti sunt, ita appellati a Gualtero Lollard, Germano quodam. Sic etiam dicti Wiclefli sectatores in Anglia.

LOMBARDO. — Cammarus, apud Genuenses; *nom du homard chez les Génois.*

LOMELLUS. — Idem q. Loisellus. (A. 1353.)

LOMENTUM. — Saponis species; *espèce de savon.* (*Vet. Gl.*)

LOMENTARE. — Abstergere *lomento; savonner.* (*Vet. Gl.*)

LOMENTARIUS. — Qui *lomentum* vendit aut parat; *marchand ou fabricant de savon.* (Id.)

LONGA. — Corrigiæ species qua ligantur et retinentur falcones; *longe.* (*A. SS.*) — Lumbus; *longe.* (A. 1221.)

LONGÆVARE. — Ad longum tempus producere; *faire durer longtemps.* (*A. SS.*)

LONGALE. — Longum lignum quod est inter rotas priores et posteriores. (J. de Garl.)

LONGANEA. — Porticus oblongior; *galerie.* (A. 941.)

LONGANIMIS. — Quasi nullis passionibus perturbatus et ad universa sustinenda patiens; *patient, qui a de la longanimité.* (S. Hier.)

LONGANIMITAS. — Patientia; *longanimité.* (S. Hier.)

LONGANIMITER. — Patienter; *patiemment.* (S. Hier.)

LONGANO. — Longum intestinum; *rectum, gros intestin.* (*Vet. Gl.*)

LONGARA. — Idem q. Longanea, ut videtur. (A. 1182.)

LONGARII. — Ligna transversaria quæ equos in stabulis discernunt ne inter se pugnare possint. (Pet. de Cres.)

LONGARIUS. — Longissimus, diutirnissimus; *très-long, de très-longue durée.* (A. 1273.)

LONGERIA. — Mappa multo longior quam latior, quales sunt altarium; *nappe ou linge plus long que large*; ol. *longiere.* (A. 1341.)

LONGIA. — Fenile; *grenier à foin.* (A. 1321.) — Porticus; *galerie couverte qui joint deux maisons*; ol. *longe.* (1321.) — Lumbus; *longe.* (*A SS.*) — Lorum, *courroie, longe.* (A. 1239.)

LONGICOLLUM. — Major charta, papyrus regia; *grand papier, papier royal*, appelé aussi *macrocollum.* (*Vet. Gl.*)

LONGILATERUS. — Longis lateribus. (*A SS.*)

LONGILOQUIUM. — Sermo prolixior; *discours sans fin.* (Iren. Interp.)

LONGINGITAS. — Pro *longinquitas.* (A. 1273.)

LONGINQUARE. — Longius abire vel amandare; *éloigner.* (Tert.)

LONGINTANUS. — Diuturnus; *qui dure longtemps, long.* (*A. SS.*)

LONGIO. — Idem q. Longano. (*Vet. Gl.*)

LONGISECUS. — E longinquo, eminus; *de loin.* (*Vet. Gl.*)

LONGISTRORSUS. — Longe, procul; *loin.* (*A. SS.*)

LONGITIA. — Longitudo; *longueur.* (Pass.)

LONGITORIA. — « Orabat pro eis indesinenter ne multa fieret probatio temporis in *longitoria*, et ne turbatio averteret quosdam eorum retrorsum » (*Vit. S. Front.*); hoc est, ut videtur, deinceps, in longum seu futurum tempus.

LONGITUDO. — Species oblationis ac forte cerei certa ratione in longum elaborati : « Item omnes oblationes factæ in candelis, in candelis tortuosis, votis, *longitudinibus*, cereis..., sunt capicerii dicti monasterii ad faciendam suam utilitatem. » (*Stat. S. Germ. a Prat.*) Forte legendum « longitudinibus cerei » sublata virgula.

LONGITURNITAS. — Diuturnitas; *longue durée.* (J. de J.)

LONGITURNUS. — Diuturnus; *de longue durée.* (Id.)

LONGUA. — Lumbus; *longe.* (A. 1366.)

LONGUANIMITAS. — Longinquitas; *longue durée.* (S. xv.)

LONGUELUS. — Longulus; *un peu long, un peu étendu.* (*Invent. S. Capel. Par.*)

LONGUS. — Procerus staturæ; *haut de taille.* (Ludovicus X cognominatus est *longus* ob staturæ proceritatem.)

LONZA. — Lumbus et lorum, ut Longia. (A. 1179, 1364.) — Hyæna; *hyène.* (*A. SS.*)

LONZANUS. — Ead. notione. (Jac. de Vitr.)

LOPADIUM. — F. segmentum, frustum; *morceau, fragment.* (*A. SS.*)

LOPES CONNI. — Trutinæ species. (A. 1358.)

LOPPA. — Gemma imperfecta; *pierre précieuse brute, imparfaite*; ol. *louppe.* (A. 1363.)

LOQUACITARE. — Garrire; *bavarder, jaser.* (*Vet. Gl.*)

LOQUACITAS. — Usus vocis, facultas loquendi; *usage de la parole, faculté de parler.* (*Lib. Mir. S. Rich.*) — Eloquentia, facundia; *facilité d'élocution, éloquence.* (Abb.)

LOQUELA. — Apud Anglos, idem est quod placitum, causa, aut causæ prosecutio judicialis, actio juris; *procès, action de justice.* — *Loquela privatus*, qui in extremis est nec loqui potest; *qui a perdu l'usage de la parole, qui est à la dernière extrémité.* (*Hist. Cortus.*)

LOQUERICIUM. — Idem q. Locutorium. (*Antiq. definit. Ord. Cist.*)

LOQUERIUM. — Idem q. Locerium. (A. 1242.)

LOQUI. — Litem movere; *plaider*. (*Leg. H. I reg. Angl.*)

LORA.—Potionis mellitæ genus; *breuvage où il y a du miel*. (C. Aur.)

LORAMENTUM.—Concatenatio lignorum quæ solet fieri in fundamentis ædificiorum; *assemblage de bois en usage pour maintenir les matériaux dans les fondements d'un édifice*. (*Vet. Gl.*)

LORANUM. — Lorum, habena; *courroie, guide, bride*; ol. *lorrain, lorrein*. (Pass.)

LORDICARE.—Dorso incurvato incedere; *marcher courbé*. (*Regul. Mag.*)

LORENUM —Ut Loranum. (Pass.)

LORETHARE. — Dicitur de arietino clamore. (Ugut.)

LORICA. — Militum quos Galli *chevaliers* dicunt armatura maculis ferreis contexta; *haubert*. (*Vet. Gl.*) — Miles lorica vestitus; *chevalier*: « Cum mille *loricis* venit. » (Helmod.) — Pars molendini: « Pro faciendo et ponendo in dicto molendino... unam *loricam*. » (*Ch. Carcas.*)

LORICALE. — Armaturæ genus; *haubergeon*. (A. 1269.)

LORICATI.—Monachi sanctioris vitæ qui pro mortificatione loricam ferream jugiter ad cutem induebant, nec pro quavis necessitate deponebant; *moines qui, pour se mortifier, portaient une cuirasse sur la peau*.

LORILARDUM. — Hastile, spiculum; *épieu, sorte de javelot ou de lance*; ol. *oriart, lorilart*. (A. 1415.)

LORMARIUS.—Faber minutorum operum ferrariorum vel æneorum quæ inserviunt frenis, ephippiis et aliis ejusmodi; *lormier*. (A. 1321.)

LORPES.— Qui torta habet crura instar lori; *cagneux, qui a les jambes tortues*.

LORRA.— Piscatio quæ fit per inescationem piscium per offas soporiferas et medicatas; *pêche au moyen de l'empoisonnement des eaux*. (A. 1267.)

LORRIA.—Ead. notione. (A. 1208.)

LORUM. — Vestis imperatoriæ et consularis species; *sorte de vêtement à l'usage des empereurs et des consuls*. (Anast.) — Forte percussio absque sanguinis effusione, ut fit cum quis loris cæditur; *meurtrissure*. (*Gest. abb. Lob.*)

LOSA.--Tegulæ species, later quadratus; *brique carrée*. (*St. Mont. Reg.*)

LOSENGIA. — Tessella scutaria; *losange*. (A. 1363.)

LOSINGA. — Adulatio, falsa laus; *fausse louange, flatterie, caresse pour tromper*; ol. *losange, lozenge*.—Adulator, *dolosus*; *trompeur par caresses, par fausses louanges*; ol. *losanger, losangeur*, etc.

LOT.—Apud Anglos, tributum, census, quem quis tenetur præstare vel pro capite, vel pro fundo aut mercibus; *cens ou redevance, taxe personnelle ou foncière que le tenancier doit payer au seigneur*.

LOTA. — Genus piscis; *sorte de poisson, lotte*. (*Vet. Gl.*)

LOTHICA. — Pars, portio; *lot, portion*. A. 1327.)

LOTHOSELA.—Piscatoribus Massiliensibus species veneni necandis piscibus; *Vid.* Lorra. (A. 1306.)

LOTHUM.—Pars, portio; *lot, partie*. (A. 1271.)—Mensura liquidorum; *mesure pour les grains et les liqueurs valant deux pintes de Paris environ*; ol. *lot*. (A. 1261.)

LOTHUS. — Idem q. Lot, census, tributum: « Item tenet tres acras, sed nihil reddit propter *lothos* datos ecclesiæ fiscamense. » (A. 1235.)

LOTIUM.—Idem q. Lotura. (*A. SS.*)

LOTO. — Semuncia; *une demi-once*. (Ap. Lud.)

LOTONNUS.—Idem. q. Letonus.

LOTORIUM. — Emissarium vel locus ubi lavatur; *issue pour l'écoulement des eaux ou lavoir*. (*Nec. FF. Min. Sylv.*)

LOTRA.—Pro Lorra. (A. 1211.)

LOTRICUM.—Lixivia; *lessive*. (Men.)

LOTRITUM.—Ead. notione. (Id.)

LOTTONIUS.—Idem q. Letonus.

LOTTUM.—Idem q. Lot.

LOTTUS. — Mensura, idem q. Lothum. (A. 1532.)

LOTUM.—Semuncia, dupondius; *demionce*. (*Tabul. S. Bertin.*) — Mensura vinaria, ut Lothum. (Id.)

LOTURA. — Aqua unde aliquid lavatum est; *eau qui a servi à laver quelque chose, lavure*. (*A. SS.*)

LOTUS. — Schedarum sortitio; *loterie*. (*St. Gen.*) — Quod domino feudi pro facultate alienandi feudum solvitur; *droit du seigneur dans les aliénations de biens*; *Vid.* Relevium et Laudimia. (A. 1400.)— Liquidorum mensura, ut Lothum. (*Tabul. S. Bert.*)

LOVA.—Machinæ bellicæ species, eadem q. Lupus.

LOVIA.—Pro Lobia, porticus.

LOUPA.—Idem q. Loppa.

LOUPUS.—Idem q. Lupus.

LOUVAGIUM. — Præstatio pro rei alicujus usufructu; *louage, location*. (A. 1300.)

LOYERUM.—Præmium, merces; *salaire, honoraires*. (A. 1303.)

LOYESTAS.—Pro Layeta.

LOYRUM. — Esca seu plumatile lorum, quo aves rapaces revocantur, Gal. *leurre*, unde accipitres et falcones *oiseaux de leurre* dicuntur. (Frid. II imp.)

LOZ. — Census, tributum, ut Lot. (*Cod. Autissid.*)

LOZAMENTUM.—Ædes, domus; *maison, habitation*. (Mur.)

LOZANGIATUS. — *Losenginis* ornatus; *losangé*. (A. 1363.)

LOZANIA. — Illusio, dolus; *tromperie, ruse, fourberie*. (A. 1039.)

LOZENGIA. — Rhombus, quadratum habens duos angulos acutos et duos obtusos; *losange*. (A. 1419.)

LOZTA. — Tributum, ut Leuda. (A. 1165.)

LUAIGE. — Locus vacuus domui ædificandæ aptus; *emplacement propre à bâtir une maison*. (A. 1236.)

LUBERNA. — Panthera: *panthère.* (*Ord. sup. art. Par.*)

LUBIA.—Pluvia; *pluie.* (Mur.)

LUBITUS. — Ut libitum: « Pro ipsorum *lubitis.* » (A. 1335.)

LUBRICAMENTUM. — Lubricitas; *lascíveté, excessive lubricité.* (*A. SS.*)

LUBRICARE.—Vacillare; *chanceler, branler.*

LUBRICE.—Effuse, prodige; *avec prodigalité* (*A. SS.*)

LUBRICOSE.—Verbose, effuse; *d'une manière diffuse et très-prolongée.* (A. 1356.)

LUBRICUM.—*Lubricum carnis*, stuprum. (*Ord. reg. Fr.*)

LUBRICUS.—Impudicus, salax; *lubrique, lascif à l'excès.* (Joan. de S. Vict.)

LUCANAR. — Fenestræ genus: *lucarne.* (*Vet. Gl.*)

LUCANUM. — Forte idem q. LUCERNA. (*Necrol. Rom.*)

LUCANUS. — Aurora; *le point du jour.* (*A. SS.*)

LUCARDILLUS. — Species carduelis; *tarin.* (A. 1333.)

LUCARIUS.—Luci vel silvæ custos; *garde-forestier.* (*A. SS.*) — Armorum faber; *armurier.* (*Vet. Gl.*)

LUCATUS. — Moneta Lucensis· *monnaie de Lucques, lucquois.*

LUCAUDIS.—Lapis Ægyptius quo fullones utuntur ad dealbationem pannorum; *argile à foulon.* (*Vet. Gl.*)

LUCCA. — Ludi genus: « Ad *luccas* ludere. » (*St. S. Fl.*)

LUCELLUS. — Feretrum; *cercueil, bière;* ol. *luseau, lusel.* (*Vet. Gl.*)

LUSEL.— Pro LIBELLUS, charta qua prædium in emphyteusim conceditur; *bail emphythéotique.* (*Chart. Rav.*)

LUCENSIS.—Species monetæ sic dicta ab Italiæ urbe, ut LUCATUS.

LUCERNA. — Fenestra, sed proprie ea quæ in domus tecto est; *fenêtre, ouverture, lucarne.* (A. 1283.)— *Lucerna boeta*, lucerna quæ in majori pyxide, forte vitrea, quam *boetam* Galli dicunt accensa includitur, ne, dum plateis effertur, exstinguatur; *lampe allumée que l'on porte, enfermée dans une cage de verre, lorsqu'on porte le viatique aux malades.* (A. 1287.)—*Lucernæ*, oculi; *les yeux*: « Sit a Domino maledictus, et.... arreptus a diabolo currat, et a fronte *lucernis* careat. » (A. 979.) — *Lucernarum ascensio*, officium vespertinarum precum quod vespere occaso peragi solet, quando scilicet accenduntur lucernæ; *l'office de la prière du soir.*

LUCERNARIS.—*Lucernaris hora*, officium vespertinarum precum. *Vid.* LUCERNA.

LUCERNARIA. — Fenestra, ut LUCERNA. — Herba, verbascum; *molène.* — Officium vespertinarum precum, *Vid.* LUCERNA.

LUCERNARIUM. — Candelabrum; *chandelier, candélabre.* (Pap.) — Officium vespertinarum precum, *Vid.* LUCERNA. — Notione ignota: « Et inde per limitem, et per viam et *lucernaria* quæ sunt in eodem limite. » (*Bul. Bened. IX. PP.*)

LUCERNARIUS. — (Subst.) Qui ad lucernarium seu ad officium vespertinarum precum præest; *celui qui préside à l'office du soir.* (Ap. Mur.) — Qui tenet lucernam; *celui qui porte une lampe.* (Ap. Martin.) — (Adj.) Ad lucernam pertinens; *relatif aux lampes. Lucernaria devotio*, idem q. *Lucernarum ascensio*; *Vid.* LUCERNA. (Uran. presb.)

LUCERNATUS. — Lucernis illustratus; *où il y a une ou plusieurs lampes.* (Tert.)

LUCERNULA.—Parva lucerna; *petite lampe.* (S. Hier.)

LUCENS. — Piscis genus, lucius; *brochet?* (Mich. Scot.)

LUCHA. — Lucta, luctatio; *lutte.* (*H. Nem.*)

LUCHAR. — Locus lavationi commodus; *lavoir.*

LUCHETUM. — Sera catenaria; *cadenas.* (*A. SS.*)

LUCIALIS. — Imus venter; *bas-ventre.* (*Vet. int. Mosch.*)

LICIBILIS. — Aptus ut luceat; *lumineux.* (J. de J.)

LUCIBRUM. — Candela, luminare; *chandelle, lumière.* (*Vet. Gl.*)

LUCICOMUS. — Solis epitheton. (*Script. rer. Fr.*)

LUCIDABILIS. — Laudabilis, gloriosus; *digne de louanges,* (*Conc. Hisp.*)

LUCIDARE. — Lucidum facere, aperire, declarare, manifestare; *éclaircir*, *rendre clair, faire connaître*, etc. (J. de J.)

LUCIDARIUS. — Liber in quo multa elucidantur; *lucidaire* (titre d'un livre destiné à résoudre des questions embarrassantes.) (Ugut.)

LUCIFICARE.—Lucem facere, illustrare; *produire la lumière, éclaircir.* (*Vet. Gl.*)

LUCIFICUS. — Qui lucem facit: *qui produit la lumière, qui éclaire* (*Vet. Gl.*)

LUCIFLUUS. — Fluens luce; *d'où découle la lumière. lumineux.* (Prud.)

LUCIFUGA. — Avis genus; *fresaie.* (*Vet. Gl.*)

LUCIGNIVOLUS. — Idem q. LICHINUS. (*St. Flor.*)

LUCINA — Dies; *jour*: « Vix in undecim *lucinis* laborare poterant. » (Ap. Mur.) — « Sed dispensator qui pro tempore fuerit in eadem venerabili diaconia, id est quando *lucina* perficitur, in eadem diaconia pro remissione peccatorum nostrorum omnes diaconites et pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, Kyrie eleison exclamare studeant. » (Ordo Rom.) Ubi forte legend. *litania*, vel potius *lucerna* aut *lucernarium*, officium vespertinum, nisi lucina idem sonet.

LUCINIUM. — Idem q. LICHINUS. (*Vet. Gl.*)

LUCIPARENS. — Auctor lucis; *père de la lumière, qui donne la lumière.* (*Vet. Gl.*)

LUCISATOR. — Ead. notione. (Prud.)

LUCIUM.— Ventus secundus; *vent favorable.* (*Vet. Gl.*)

LUCIUS. — Ut LUCIALIS. (Mosch. Interp.)

LUCRARI. — Arare; *labourer.* (A. 1117.) —Nummos ponere in fenore; *placer l'argent à intérêt.* (A. 1305.)—Hinc *lucrari ani-*

mam suam dicebantur qui salutis suæ intuitu bona ecclesiis conferebant. (Ap. Olf.)

LUCRATURA. — Redditus terræ *lucrabilis* seu cultæ; *revenu, produit de la terre.* (A. 1185.)

LUCRIFACTUS. — Pecunia acquisitus; *acheté.* (A. 1162.)

LUCRIFICARE. — Lucrifacere; *gagner.* (Tert.)

LUCRIHABITUS. — Qui victus est et manus dedit; *celui qui a été vaincu et a mis bas les armes.* (Tert.)

LUCROSE. — Cum lucro; *avec gain, avec bénéfice.* (S. Hier.)

LUCRUM. — Redditus terræ arabilis; *revenu, produit d'une terre cultivée.* (A. 1056.) — Multa pecuniaria; *amende judiciaire.*

LUCTATUS. — Pro præmio luctæ assignatus; *qui est désigné pour le prix de la lutte.* (A. 1372.)

LUCTIVAGUS. — Mœstus, luctuosus; *plein de tristesse, de deuil, d'inquiétude.* (Step. Afr.)

LUCTUARE. — Flere; *pleûrer.* (J. de J.)

LUCTUOSA. — Hæreditas defuncti; *héritage, biens acquis par testament* ou *par hérédité après la mort du testateur.* (A. 813.) — Tributum quod in Hispania domino solvebatur e bonis vassalli demortui; *droit du seigneur sur les biens du vassal mort.* (Gars.)

LUCTUOSUM. — Ead. notione. (A. 670.)

LUCUBLANDUS. — Lucens blande. (J. de J.)

LUCUBRATIO. — Aurora, mane; *l'aurore, le matin.* (*A. SS.*)

LUCUBRUM. — Modicum lumen; *petite lumière, veilleuse.* (*Vet. Gl.*)

LUCULENSIS. — Idem q. LUCENSIS.

LUCULLUS. — Pro LOCULUS.

LUDARIUS. — « Quidam leprosus petiit ab eo eleemosynam, tum rex *ludarium* calvum et fulvum dedit in eleemosynis. » (*Vit. S. Aid.*) *Vervecem* interpretantur.

LUDATOR. — Musicus; *musicien, joueur d'instruments de musique.* (Ap. Rym.)

LUDERE. — Habere rem cum muliere; *avoir des relations avec une femme.* (*A. SS.*)

LUDIBILIS. — Aptus ludo vel ad ludendum. (J. de J.)

LUDIBRIS. — Jocosus; *qui aime à plaisanter, gai.* (*A. SS.*)

LUDIBUNDA. — Adolescens; *jeune homme.* (Pap.)

LUDICRA. — Jocalia; *joyaux.* (Lamb. Ard.)

LUDILO. — F. lodix; *couverture piquée;* ol. *loudier.*

LUDIPEDIRE. — Ut LUDIPILARE. (A. 1354.)

LUDIPES. — Ludi genus in quo pila pede propulsatur; *Vid.* CHOULLA. (Id.)

LUDIPICATORIUS. — Qui illudit ac decipit; *celui qui trompe.* (S. Aug.)

LUDIPILARE. — Ludipedem tractare; *Vid.* LUDIPES. (Id.)

LUDIX. — Pro LODIX.

LUDRIA. — Lutra; *loutre.* (A. 1279.)

LUDUS. — Sors, caput; *principal.* (A. 1221.) *Ludus hastilucus*, hastiludium; *tournoi, joute.* (Ap. Mur.) *Ludus jocosus*, chorea; *danse.* (A. 1386.) *Ludus partitus*, idem q. *Jocus partitus; Vid.* JOCUS.

LUEGA. — Idem q. LOCALE. (*St. Mass.*)

LUERE. — *Luere bannum*, edictum promulgare; *publier, promulguer un édit, un ban.* (A. 1136.)

LUGDUS. — Morbi species, morbus sacer; *épilepsie.* (A. 1249.)

LUGENTES. — Iidem q. HYEMANTES, q. *Vid.*

LUGIUM. — Luctus; *deuil, tristesse, affliction.* (Comm.)

LUGOSITAS. — Ead. notione. (Pet. de Vin.)

LUGUBRARE. — Lugubres voces edere; *pousser des cris lugubres.* (*A. SS.*)

LUGUBRERE. — Lucubrare; *travailler pendant la nuit.* (S. XIII.)

LUGUBRITAS. — Luctus, molestia, ut LUGIUM. (*Conc. Hisp.*)

LUIDUS. — Vassallus, idem q. LEUDES.

LUITIO. — Solutio; *payement.* (*Vet. Gl.*)

LUITORNIA. — Forte forum ubi merx lintea venditur; *marché aux toiles.* (*Redit. præp. Amb.*)

LUITRINUM. — Lectrum; *lutrin, pupitre.* (S. XIII.)

LUITUS. — Servi genus, idem q. LITUS.

LULLARDUS. — Idem q. LOLLARDUS.

LUMA. — Seu panni species. (A. 1281.) — Spina; *épine, ronce.* (S. Aug.)

LUMBARDA. — Corrupte pro BOMBARDA. (*Vet. Ch.*)

LUMBARE. — Cingulum circa lumbum; *écharpe dont on se ceignait les reins.* (Isid.)

LUMBARIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LUMBATORIUM. — Ead. notione. (Id.)

LUMBELLUS. — Dimin. a *lumbus*, seu imbrex porci; *longe de porc, échinée.* (A. 1270.)

LUMBO. — Idem q. LUMBARE. (*Vet. Gl.*)

LUMBOLUS. — Ut LUMBELLUS. (A. 1148.)

LUMBULUS. — Ead. notione. (J. de J.)

LUMBUS. — Vertex, montis jugum; *sommet, point culminant d'une montagne.* (Mor.) — Perna porci, vel potius imbrex seu frustum e dorso, lumbis renibusque secta; *échinée de porc.* (A. 1203.)

LUMEN. — Luminare, cerei vel lampades ædis sacræ; *luminaire d'une église, ensemble des moyens d'éclairage d'un édifice sacré.* (Ap. Mad.) — Fenestra; *fenêtre, ouverture;* ol. *lumière.* (*Necrol. eccl. Par.*) — Lucerna; *lampe;* ol. *lumière.* (A. 1204.) — Forte *alumen; alun.* (*St. Rip.*)

LUMENTUM. — Nitrum; *nitre.* (Isid.)

LUMERA. — Lucerna, fax, lanterna; *lampe, torche, falot.* (*Mon. eccl. Aquil.*)

LUMERIA. — Ead. notione. (*Chr. Parm.*)

LUMIA. — Malum citreum; *limon.* (Hug. Falc.)

LUMIGENUS. — Ellychnium; *mèche, lumignon.* (*St. Stal.*)

LUMIGERA. — Lanterna, fax; *lanterne, falot.* (*Tract. de art. mil.*)

LUMIGERIUS. — Qui lumigeram portat; *porte-lanterne.* (Id.)

LUMINARE. — Candelæ, lucernæ ecclesiarum ; *ensemble des moyens d'éclairage des églises, luminaire.* (*Vet. Gl.*) — Ecclesiæ vel piæ alicujus societatis fiscus ; *caisse d'une église ou d'une association pieuse.* (A. 817.)— Funebris cereorum pompa ; *luminaire des services pour les morts.* (A. 1517.)

LUMINARIA. — Lucerna ; *lampe, lanterne.* (A. 884.) — Festiva ascensio cereorum, Gal. *illumination*, vel solemnis processio cum luminaribus. (*A. SS.*) — Ecclesiæ fabrica ; *la fabrique d'une église.* (Pass.)

LUMINARIUS. — Æditnus, procurator *luminariæ* in ecclesia ; *fabricien, marguillier, administrateur ;* ol. *luminier.* — *Luminarii* etiam dicti homines servilis vel libertinæ conditionis qui censum capitis in cera, vel certæ pecuniæ quantitate pro luminari exsolvebant, iidem q. CERARII.

LUMINATOR. — Æditnus, matricularius ecclesiæ, ut LUMINARIUS. (*St. Synod. Clarom.*)

LUMINATUS. — Accensus ; *allumé.* (A. 1366.)

LUMINIUM. — Ellychnium ; *lumignon, mèche.* (Mart. *Anecd.*)

LUMINOSITAS.—Claritas, splendor ; *éclat.* (A. 1274.)

LUMINOSITER. — Clare, palam ; *ouvertement.* (*A. SS.*)

LUMINUM. — *Luminum festum*, festum Purificationis B. Mariæ Virginis ; *la Chandeleur, 2 février.* (Pass.)

LUNA. — Nota chronologica veteribus chartis apposita. — Martyrologium post Primam in monasteriis recitari solitum, ubi lunæ quota dies sit annuntiatur. Hinc *lunam pronuntiare.* « Extra vero ecclesiam nusquam præsumat cantor nisi in capitulo *lunam* et breve pronuntiantes pronuntiare. » (*Stat. Ord. Præm.*)— *Luna incensa*, plenilunium ; *la pleine lune.* (Cyr. Al.)

LUNALIS. —*Lunalis bipennis*, formam *lunæ* crescentis referens ; *hache à fer en croissant.* (*A. SS. Ben.*)

LUNARE. — Locus in portu ubi naves fluctuantes servantur ; *bassin à flot.* (A. 1090.)

LUNARIS. — Ead. notione. (A. 1090.) — Modus agri, quantum quis arare potest per mensem lunarem ; *autant de terre qu'un homme peut en labourer pendant un mois lunaire.* (S. IX.) — *Lunares*, homines servilis conditionis, hinc forte dicti quod singulis *lunis* seu mensibus, operas domino præstare vel agros *lunares* dictos arare tenerentur. (*Inst. Vet. S. Aud.*)

LUNARITER. — Per menses lunares ; *pendant les lunaisons.* (S. Eulog.)

LUNATICUM. — Modus agri, idem q. LUNARIS.

LUNATIM. — Ut LUNARITER.

LUNATIO. — Menstruus lunæ cursus ; *lunaison, mois lunaire.* (*A. SS.*) — Dies lunæ ; *lunaison.* (A. 1260.)

LUNATUS. — Forte pro *duratus.* (*A. SS.*)

LUNCHUS. — Lancea, hasta ; *lance.*

LUNDA. — Ponderis genus apud Anglos ; *poids chez les Anglais.*

LUNGERIA. — Idem q. LONGERIA.

LUNIGER. — Bos, a jugo vel cornibus, quod lunæ crescentis formam referant ; *bœuf.* (And. Flor.)

LUNIS. — Menstruus lunæ cursus ; *mois lunaire, lunaison.* (*Vet. Gl.*)

LUNONUS. — Pro *limonus*, ut videtur, temo ; *limon, timon.* (A. 1235.)

LUNULA. — Speculum ; *miroir.* (*Vet. Gl.*)

LUPA.— Lynx ; *lynx.* (*Vet. Gl.*)

LUPANANS. — Lupanaribus deditus ; *habitué des mauvais lieux, débauché.* (Ord. Vit.)

LUPANARIA.—Meretrix ; *femme publique.* (*A. SS.*)

LUPANUS. — *Lupana femina*, ead. notione. (Commod.)

LUPARA. — Palatium regium Parisiis ; *le palais du Louvre.* (Pass.)

LUPARIUS. — Canis ad persequendos lupos idoneus ; *chien à chasser les loups.* (*Vet. Gl.*) — Qui lupos venatur ; *qui fait la chasse aux loups, louvetier.* (Pass.)

LUPAX. — Luporum instar rapax, crudelis ; *cruel comme un loup.* (Anast.)

LUPELLUS.—Parvus lupus ; *petit* ou *jeune loup, louvat.* (A. 1239.)

LUPERA. — Ut LUPARA

LUPERCUS. — Instrumentum rusticum, forte ligo. (A. 1287.)

LUPERIA. — Locus ubi sunt lupi ; *lieu où il y a des loups.* (*St. Arel.*)

LUPIA. —Morbi species ; *tumeur enkystée, loupe.* (*A. SS.*)

LUPICELLUS. — Ut LUPELLUS.

LUPIFER. — Vexillarius cujus vexillum pictam seu acupictam lupi effigiem fert ; *porte-étendard, porte-bannière.* (Pet. Diac.)

LUPONUS. — Lupus, figurate, pro vorax, belluo ; *goulu.* (Barel.)

LUPPA. — Panni species apud Italos. (A. 1328.)

LUPUS. — Carcinoma, cancer crurum ; *cancer, chancre, loup.* (A. 963.) — Harpagonis species ; *harpon, machine qui servait, dans les siéges, à empêcher l'effet des coups de bélier.* (Mur.) —Piscis genus ; *loup de mer.* (*Vet. tract. de pisc.*) — Vela nigra sic dicta quod, ut lupus, occulte incedit navis cum illa ; *voile de navire teinte ou peinte en noir.* (*Vet. Gl.*)

LUQUERNA. — Fenestra ; *lucarne, fenêtre ;* ol. *luquenne.* (Ap. Bassel.)

LURDUS. — Spurcus, impurus, vel potius stolidus, quomodo Galli *lourdaud* dicunt. (Land. de S. Paul.)

LURICA. — Pro LORICA.

LURICATUS. — Pro LORICATUS.

LURIDATUS. — Squalidus, luridi coloris ; *sali, souillé.* (Tert.)

LUSCINUS. — Luscinia ; *rossignol.* (*Vet. Gl.*)

LUSCUS. — Strabus ; *louche.* (Athel.) — Color minus fulgens ; *couleur sombre.* (A. 761.)

LUSDI. — Corvatæ species : « feminæ

eorum trahent bidentes et habebunt mesge cum bercariis; et unaquæque operabitur, I. *lusdi* post festum S. Michaelis usque ad tempus quo incipiet trahere oves. » (*Chartul. SS. Trin. Cadom.*)

LUSORES. — Falsi testes; *faux témoins.* (*Vet. Gl.*)

LUSORIÆ. — Navigiorum bellicorum species; *petites galiotes armées en guerre destinées à la garde des côtes.* (Cod. Th.)

LUSORIE. — Irridendo; *en se jouant, en se moquant.* (*Script. rer. Fr.*)

LUSORIUM. — Theatrum, sedes ludorum ubi ludi fiunt; *théâtre, lieu où se font les représentations dramatiques.* (Salv.)

LUSTER. — « Vicus Lejulensis... a Corduba distat quinque milliarios *lustros.* » (S. Eulog.) Ubi Ambrosius Moralis viginti milliaria innui ait.

LUSTICIUM. — Mulctra seu vas in quo mulgetur lac; *vase à traire le lait.* (*A. SS.*)

LUSTRAMENTUM. — Purgamentum et locus in quem purgamenta fœtoria ejiciuntur; *immondices, saletés, et lieu où on les jette, voirie.* (Digest.) — Quod ad voluptatem incitat; *ce qui excite à la volupté.* (Id.)

LUSTRARE. — Illustrare, ornare; *décorer, enjoliver, embellir.* (Jac. Card.) — Initiare; *commencer, admettre, initier.* (*A. SS.*)

LUSTRUM. — Fenestra; *fenêtre.* (Jac. Card.) — Annus; *année.* (Frideg.)

LUSUM. — Lusus, ludus; *jeu, divertissement, ébats.* (Pirm.)

LUSURIA. — Jus utendi aliqua re; *droit de jouir d'une chose, usage.* (Lob. *H. Brit.*) — *Lusuriæ*, idem q. LUSORIÆ.

LUSUS. — Frater mariti; *beau-frère de la femme.* (*Vet. Gl.*)

LUTA. — Pro LUCTA. (A. 1399.)

LUTATOR. — Pro LUCTATOR. (A. 1399.)

LUTANA. — Testudo. cithara; *luth.* (*A. SS.*)

LUTANISTA. — Citharista; *joueur de luth.*

LUTER. — Concha, cantharus aquarius, lavatorium; *bassin, réservoir, lavoir.* (Pass.) — Baptistorium; *baptistère.* (*Vet. Cod.*) — Animal amphibium, idem q. LUTRA. (Walaf. Strab.)

LUTEUS. — Species vasis, idem f. q. LUTER. — Piscis genus, idem q. LUCEUS.

LUTHERIUM. — Straguli lectarii species; *couverture piquée, courte-pointe;* ol. *loudier, lodier.* (Ord. Vit.)

LUTHIAMEN. — Linea pulvinaris tegumina; *taie d'oreiller.* (Rym.)

LUTIUS. — Idem q. LUCEUS.

LUTOR. — Qui insolat seu pannos aliave soli exponit ut siccentur vel albescant; *blanchisseur, celui qui s'occupe du blanchiment du linge.* (*Vet. Gl.*)

LUTRA. — Animal amphibium quod κύνα ποτάμιον vocat Ælianus; *loutre.* (Bed.)

LUTRIA. — Ead. notione. (A. 1014.)

LUTRINUS. — Ead. notione. (A. 808.)

LUTULENTIA. — Fetiditas, sordiatio; *ordure, boue.* (J. de J.)

LUVELLUS. — Pro LIVELLUS.

LUX. — *Lux Dei*, dies Dominica; *dimanche.* (B. de Amor.)

LUXIARDUS. — Dignitatis genus apud Genuenses; *nom d'un magistrat génois.*

LUXORIUS. — Pro LUSORIUS. (*Gest. Hug. Cen. episc.*)

LUXURIA. — Stupri peccatum; *péché de luxure.* (Pass.) Nuncupatur *luxuriæ concubinaticæ*, in Conc. Meldensi.

LUYTA. — Pro LUCTA. (A. 1503.)

LYCISCA. — Genus canum jubis implexis villosum atque fortissimum; *chien de garde, chien-loup.* (*A. SS.*)

LYDA. — Idem q. LEUDA.

LYMPHARE. — Adaquare, lympham præbere; *pourvoir d'eau, donner de l'eau.* (*A. SS.*) *Lymphare vinum*, vinum lympha seu aqua diluere; *mettre de l'eau dans le vin.* (*A. SS.*)

LYPSANUM. — Reliquiæ sanctorum, ut LIPSANA.

LYRCUS. — Pro *lupus*, a Gr. λύκος. (*Vit. S. Winwal.*)

LYRIDES. — Pro COLLYRIDAS. (*A. SS.*)

LYRIZARE. — Lyram pulsare; *jouer de la lyre.* (Falcon.)

LYTÆ. — Qui tribus annis legum studio impensis quartum adjungebant; *étudiants en droit qui, ayant rempli leurs trois ans de cours d'études, y ajoutaient une quatrième année pour se perfectionner dans la connaissance des lois.* (Just.

LYTRUM. — Pretium redemptionis. (*Ann. Ben.*)

M

M. — Littera numeralis quæ mille denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur ($\overline{M}$), mille millia significat.

MAAGIUM. — Præstatio, ut videtur, pro facultate exscindendi in silva arborem maialem; *droit à payer pour avoir la permission de couper le mai;* Vid. MAIUS.

MAAGNEYA. — Familia, domus; *famille, maison;* ol. *maignée, mesnie*, etc. (A. 1316.)

MAALMAN. — Saxonibus, homines famulatum, servitium facientes, tributi obnoxii, etc.; *maalman*, nom d'une classe de personnes dont la condition n'est pas bien connue.

MAANELLUS. — Campana mediocris; *petite cloche;* ol. *moinel*, *moineau.* (A. 1235.)

MAB. — Filius, idiomate Armorico; *fils* en bas-Breton : « Rivallon *mab* moab. » (*Tabul. Kemp.*)

MACA. — Pera; *poche, besace, gibecière;* ol. *macaut.* (Men.)

MACAGNATUS. — Pro MAGOGNATUS. (Mur.)

MACARELLUS. — Piscis species; *maquereau.* (A. 1163.)

MACARIA. — Pro ANACARIA. (Sug.)

MACARII. – Secta quædam Manichæorum; *macariens, secte du manichéisme.*

MACATURA. — Livor, contusio; *coup, meurtrissure, contusion;* ol. *machéeure.* (A. 1374.)

MACCARONES. — Genus edulii delicati; *espèce de pâtisserie, macarons.* (*A. SS.*)

MACCECARIUS. — Idem q. MAVECHARIUS.

MACCONES. — « Pro fugandis tempestatibus et *macconibus* quod non apparerent et damnum non facerent in supra dicta terra, etc. » (*A. SS.*) Ubi Bollandistis videntur esse vermes fabis infesti.

MACECONICI. — Ecclesiastici inferioris gradus et subsellii; *prêtres d'un ordre inférieur dans les cathédrales;* ol. *machicots, massicots, écotiers.* (*Proces. Mediol.*)

MACELINUS. — Forte pro *marabotinus*: « Petrus Rufus.... dedit nobis.... cc *macelinos* et unam domum. » (*Vet. Necrol.*)

MACELLA. — Macellum; *boucherie.* (A. 1439.) — Mendose pro *manica* in Ch. Joan. ep. Ruthen. (A. 1375.)

MACELLANUS. — Macellarius; *boucher, charcutier;* ol. *macélier, machelier,* etc. (Pass.)

MACELLARE. — Mactare; *tuer.* (Pap.) — In macello venum exponere; *mettre en vente, vendre dans une boucherie.* (A. 1307.) — Exenterare, purgare; *éventrer, vider, ôter les intestins.* (A. 1336.)

MACELLATA. — Modus agri, idem q. MESAILHATA. (A. 1454.)

MACELLATOR. — Idem q. MACELLANUS. (A. 1260.)

MACELLO. — Ut MACELLANUS. (A. 1366.)

MACELLUM. — *Macellum facere,* carnes in macello venum exponere; ut MACELLARE. (A. 1233.)

MACELLUS. — Dies qua merces in foro venum exponuntur; *jour de marché.* (A. 1337.) — Mensa macellarii; *banc de boucher, étal.* (A. 1327.) — Præstatio quæ a macellariis fit; *droit payé par les bouchers.* (A. 1356.)

MACEMUTINA. — Idem q. MASMODINA.

MACENATA. — Idem q. MAISNADA.

MACEPEDICULUM. — Piscariæ species, ut videtur, apud Beneharnenses. (Marca.)

MACERA. — Macellum; *boucherie;* ol. *macel, macélerie, maisel.* (Ugut.) — Ensis, ut MACHÆRA. (Adelbm.)

MACERARIUS. — Idem q. MACELLANUS. (Ugut.)

MACERATIO. — Clades; *défaite, boucherie.* (Ap. Lud.)

MACERIA. — Mendum pro *materia,* quævis materia lignea ædibus ædificandis idonea; *merrain, lattes, tout bois propre aux constructions.* (*Chartul. mon. Acc.*) — Macellum aut potius fermentum, ut MAERIA. (S. XIII.) — Paries quo vineæ vel aliud clauditur; *mur de clôture;* ol. *maisière.* (J. de J.)

MACERIO. — *Maceriarum* constructor; *maçon.* (J. de J.)

MACERIUS. — Apostolici palatii officialis, lictor qui clavam portat; *massier.* (*Mac. Lex.*) — Idem q. MACELLO. (*Char. S. Pet. Bellov.*)

MACESCARE. — Pro *Macescere.* (*Vet. Gl.*)

MACHA. — Massa; *masse, massue;* ol. *mache.* (A. 1350.)

MACHABÆI. — *Machabæorum chorea,* ludicra quædam cæremonia ab ecclesiasticis instituta.

MACHACOLLADURA. — Pergulæ species in superiori turrium parte, unde in oppugnatores lapides aliaque projiciebant; *machicoules, machicoulis.* (A. 1382.)

MACHÆRA. — Ensis, gladius; *épée, glaive.* (Aim.) — Macellum, ut MACERA. (A. 946.)

MACHALE. — Horreum sine tecto; *grange sans toit et découverte;* ol. *machau, machal.* (Pass.)

MACHAMATICUM NUMEN. — Mahometus; *Mahomet.* (Laur. Veron.)

MACHAMIUM. — Membri mutilatio aut fractio; *mutilation ou fracture d'un membre.* (Joan. Sken.)

MACHARIUS. — A Gr. μακάριος, beatus; *heureux, bienheureux.* (*Chr. S. Diog.*)

MACHECARIUS. — Macellarius; *boucher.* (*Ch. Angl.*)

MACHENIA. — Vestis species aut pars quædam vestis: « Quod aliqua Judæa non audeat portare... in *machenia* sua. » (*Hist Occ.*)

MACHERIA. — Pro MACERIA et MAERIA.

MACHIA. — Clava; *masse;* ol. *mache.* (Pass.) *Serviens ad machiam;* idem q. *serviens ad clavam,* Gal. *sergent à masse.* (A. 1399.)

MACHICE. — Cum certamine; *avec lutte, avec combat.* (*A. SS.*)

MACHICOLAMENTUM. — Idem q. MACHACOLLADURA. (A. 1346.)

MACHICOLLARE. — Castellum *machicolamentis* munire; *couronner un château de machicoulis.* (Spelm.)

MACHIL. — Tunica talaris hyacinthina, habens tintinnabula multa; *sorte de robe longue de couleur jaune tirant sur le rouge et ornée de grelots.* (Pap.)

MACHINAMENTUM. — Rerum universitas; *universalité des choses:* « Summo scilicet Creatori et... totius *machinamenti* depositori, a quo quidquid habetur. » (*Chartul. Aptens.*) — Versutia, conatus, consilium; *fourberie, artifice, entreprise, résolution, dessein.* (*Conc. Hisp.*) — *Machinamentum raptorium,* instrumentum quo utebantur in quodam exercitii genere, quod Græcis σπάρτος μακρός dicitur. Σπάρτον autem Græce est funis, rudens.

MACHINANS. — Machinarum inventor aut structor; *ingénieur.* (*Tract. de re milit.*)

MACHINARE. — Pro *Machinari.* (Ach. *Spic.*) — F. mendose pro minitare vel vacillare in *A. SS.* « Una ex columnis... quæ

nimio pondere gravata... hinc inde *machinaret.* »

MACHINARIUS.—*Machinarius asinus*, qui in molendino molam vertit; *âne qui, dans les moulins des anciens, était employé à faire mouvoir la meule.* (Ap. Ulp.)

MACHINATOR.—Hæresiarcha; *hérésiarque.* (*Cod. Theod.*)

MACHINATUS. — (Adj.) Fractus, contusus; *brisé, meurtri, contusionné.* (A. 1496.) — (Subst.) Machinatio, versutia; *intrigue, adresse, machination.* (A. 1411.)

MACHINILE. — Forte pro MANICHILE; opera. (*Vit. S. Elig.*)

MACHINOSE. — Ex machinatione, versute; *artificieusement avec supercherie.* (A. 1354.)

MACHIO.—Latomus, idem q. MACERIO. (Pap.)

MACHO. — Ead. notione. (*Ch. Occit.*)

MACHOBERTUS.—Vana et ridicula superstitio; *momerie.* (*Ægid. Aur. Val.*)

MACHOLUM. — Idem q. MACHALE. (*Lex Sal.*)

MACHOMARIA. — Idem q. MAHOMERIA. (A. 1184.)

MACHOMETICOLA. — Mahometis sectator; *sectateur de Mahomet, musulman.*

MACHOMETUS.—Mahumedes; *Mahomet.* (Bern. de Bred.) — Thesaurus absconditus; *trésor caché, magot.* (A. 1322.)

MACHONERIA. — Quidquid ad lapidum structuram pertinet; *maçonnerie.* (S. XIV.)

MACHOTA. — Noctua; *chouette.* (*Vet. Gl.*)

MACHUA TORTUOSA. —Ensis species, clava; *masse d'armes.* (*Cons. Furn.*, S. XIII.)

MACHUMERIA. — Cœmeterium Mahumetanorum; *cimetière mahométan.* (Gas. Bart.)

MACHUMETINAS. — Idem q. MACHOMETICOLA. (Ap. Mur.)

MACIA.—Clava; *masse, massue;* ol. *mace.* (A. 1244.)

MACIANE.—Pomum acerbum; *fruit amer, âpre.* (*Vet. Gl.*)

MACIANUM. — Ead. notione. (Id.)

MACICOTI. — Idem q. MACECONICI.

MACIGNUS. — *Macignus lapis*, ut MACINA. (*A. SS.*)

MACILENTUS. — *Macilentus cibus*, quadragesimalis; *nourriture maigre.* (*A. SS.*)

MACILENTIA. — Macies; *maigreur.* (*Vet. Gl.*)

MACILLARIUS. — Pro *macellarius; boucher.* (A. 1491.)

MACINA. — Mola molendinaria; *meule de moulin.* (Ap. Mur.) — Quod pro molendo frumento penditur, idem q. MOLTA, q. vid. (Mur.)

MACINARE. — Molere; *moudre.* (Anast.)

MACINARIUM. — Molendinum; *moulin.* (*Chr. Fars.*)

MACINATA. — Mola molendinaria, idem q. MACINA. (*St. Mut.*) — Familia, homines alicujus domo subditi, idem q. MAISNADA. (Mur.)

MACINATOR. — Ad *macinam* seu molendinum spectans; *de moulin :* « Rivi *macinatores.* » (*St. Plac.*)

MACINOLA. — Parva machina; *petite machine.* (S. XII.)

MACIO. — Idem q. MACHIO. (*Ord. Vet.*)

MACIPUS. — Vespillo; *croquemort.* (*Conc. Hisp.*)

MACIS. — Flos nucis aromaticæ; *fleur de macis.* (A. 1236.)

MACISSUS. — Solidus; *massif.* (*H. Nem.*)

MACITUDO. — Macies; *maigreur.* (*Vet. Gl.*)

MACLA. — Italis, vepretum, dumetum; *buissons, ronces, broussailles.* (Mur.)

MACLEA.— Hamus, annulus; *maille d'un filet, d'une cotte de mailles.* (A. 1356.)

MACO. — Idem q. MACIO. (A. 1202.)

MACOMATUM. — Idem q. MAHOMERIA. (W. Tyr.)

MACONETUS — Idem q. MACIO. (A. 1347.)

MACONIATUM. — Idem q. MAHOMERIA. (J. de Vitr.)

MACRANA. — *Vid.* SCRIPTURA.

MACREDO. — Macror, macies; *maigreur.* (*Vet. Gl.*)

MACROCHERA. — Tunica manicata; *tunique, vêtement à manches.* (Ap. Hofm.)

MACROLOGIA. — Prolixitas; *prolixité, longueur.* (Isid.)

MACRONA. — Porticus, ut videtur, aut solarium in longum porrectum, testudinatum et cameratum; *portique* ou *longue galerie couverte.* (Anast.)

MACSTATUS. — Mactatus, occisus, præsertim per murtrum; *tué, mis à mort, assassiné.* (A. 1177.)

MACTARE. — Virgis cædere; *battre de verges.* (Ord. Vit.) — Diffringere, in massam contundere. (*A. SS.*)

MACTATIO.—Occisio, homicidium; *meurtre, assassinat.* (*Gest. Cons. Andeg.*)

MACTATORIUM. — Laniarium, locus ubi mactantur pecora; *abattoir.* (A. 1311.)

MACTATORIUS. — *Mactatoria curia*, ead. notione. (A. 1311.)

MACTIO. -- Ut MACIO. — (Od. Cluniac.)

MACTUS. — Magis auctus : « *mactus* virtute » (Don.), « *mactus* gloria. » (Isid.) — Pro *mactatus.* (*Act. S. Casti.*)

MACUA. — Ut MACIA. (A. 1350.)

MACULA. — Præstationis genus; *certaine redevance que le vassal paye à son seigneur;* ol. *maille.* (S. XIV.) — Hama thoracis; *maille de cotte de mailles.* (W. Brit.) — Vulnus, plaga; *plaie, blessure.* (Mur.) — Minutissimæ monetæ species; *maille, sorte de menue monnaie.* (S. XIII.)

MACULABILE. — Probrum; *injure, outrage, infamie.* (*A. SS.*)

MACULARE. — Vulnerare, vel vulnerando deformare; *blesser* ou *estropier.* (*Lex Alam.*) — *Maculare uxorem aut filiam domini*, stupro scilicet polluere. (A. 813.)

MACULATIVUS. — Vilis; *du dernier degré, vil* (Mars Pat.)

MACULATUS. — Infamia criminis aspersus; *déshonoré, flétri.* (*Cod. Th.*)

MACULUM. — Pro MACULA. (*Lit. Gal.*)

MACZAPANUM. — Arcula; *petite boîte, coffret.* (A. 1347.)

MADA. — Modus agri, ut videtur : « partem pratorum quod lingua nostra dicitur *mada*, quantum una die a decem viris meti poterit. » (A. 800.)

MADALEXUS. — *Madalexus maris*, jus quod domino competit in rebus quæ ad littus ejicit maris æstus; *droit de bris.* (A. 1070.)

MADARINARIUS. — Officium scantionariæ, cui madrinorum et poculorum cura incumbebat; *officier de l'échansonnerie royale, qui avait dans ses attributions la garde des coupes et des autres vases à boire.* (A. 1288.)

MADASCIA. — Spira filacia serica vel lanea; *gros écheveau.* (*Poly. Floriac.*)

MADELINARIUS. — Idem q. MADARINARIUS. (A. 1261.)

MADELINUS. — Vasis species; *sorte de vase à boire;* ol. *maderin*, *Vid.* MAZER.

MADERIA. — Idem q. MAERIA et MATERIA.

MADERINUS. — Idem q. MARDRINUS et MAZELINUS; *Vid.* MAZER.

MADIA. — Mactra; *pétrin, vaisseau à pétrir le pain;* ol. *mai, maict*, etc. (A. 1283.)

MADIALIS. — *Madialis ros*, mensis Maii; *le mois de mai*, proprie *la rosée de mai.* (Gervas. Tilb.)

MADIDARE. — Aqua macerare; *détremper dans l'eau, y faire macérer.* (*A. SS.*)

MADILLO. — Acervus, cumulus; *tas, meule, pile.* (A. 1336.)

MADINUS. — Monetæ species. (Bern. de Breyd.)

MADIUS.— Mensis Maius; *le mois de mai.* (Pass.)

MADODINUS. — Pro MATUTINUS. (A. 715.)

MADRELINERIUS. — Madrinorum seu poculorum artifex; *fabricant de vases maderins;* ol. *madelinier, maderinier.* (A. 1355.)

MADREUS. — Ex materia quam Galli *madre* vocabant confectus; *fait de madre; Vid.* MAZER. (A. 1355.)

MADRINARIUS. — Idem q. MADRELINERIUS et MADARINARIUS. (A. 1310, 1313.)

MADRINUS. — Idem q. MAZER. (A. 1191.)

MADURIEIRA. — Mensuræ frumentariæ species : « Tres cartones frumenti minus unam *madurieriam* ad mensuram de Serrasonio. » (A. 1346.)

MAEGBOTA.— Compensatio apud Saxones pro cognato interfecto; *dommages-intérêts payés par le meurtrier aux parents du mort.*

MAENIDIUM. — Pisciculi minuti saliti quos nonnulli putant esse haleces; *sorte de petits poissons salés, sardines, anchois.* (Cass.)

MAERA. — Fermentum quo in conficienda cerevisia utuntur, quod ministrare erat juris dominici; unde præstationem ejusdem nominis dominus percipiebat, quod et in feudum ab eo interdum dabatur; *levain qui sert à faire fermenter la bière, et droit qu'on payait au seigneur qui le fournissait;* ol. *maière, maérie.*

MAERCARI. — Pro MERCARI. (A. 638.)

MAEREMIUM. — Quævis materia lignea ædificandis domibus apta, seu quodvis materiamen, unde vocabuli origo; *bois à bâtir, bois propre aux constructions, et aux divers usages de la vie;* ol. *mairien, mairian,* etc. (Pass.)

MAERENNUM. — Ead. notione. (A. 1325.)

MAERIA. — Pro MAJORIA vel MAIRIA, feudum majoris; *mairie, fief de maire.* (A. 1211.) — Facultas cædendi maeremium in nemoribus; *droit de couper du bois à bâtir dans une forêt.* (A. 1293.) — Officium et jurisdictio forestariorum; *office et juridiction des officiers des forêts.* (A. 1187.) — Materia quævis lignea; *bois divers pour constructions et autres usages :* « Trabes, postes et alias *maerias.* » (A. 1315.)

MAESOLEUS. — Idem q. MUSILEUM. (Aggen.)

MAFORA. — Idem q. MAFORS. (Ord. Vit.)

MAFORICUS. — « Obtulit ei tres oleas *maforicas* admirabilis pulchritudinis serico textas. » (*A. SS.*) Ubi Bollandistæ legendum censent *majorias* pro *majores.*

MAFORIUM. — Idem q. MAFORS. (*A. SS.*)

MAFORS. — Operimentum capitis maxime feminarum; *espèce de coiffure de femme, couvre-chef.* (Pap.) — Peplum seu velum quo sepulcra et tumbæ sanctorum obvolvebantur, quodvis velum; *draperie, voile, linge.* (Fort.)

MAFORTEUM. — Ut MAFORS, operimentum capitis ad feminarum usum. (*A. SS.*)

MAFORTIOLUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

MAGADE. — Ea pars lyræ in qua plectrum illiditur, ubi scilicet percussio chordarum fit manu dextra. (Pet. Diac.)

MAGAGNARE. — Idem q. MAHEMIARE. (Ap. Bract.)

MAGAGNUM. — Idem q. MAHAMIUM.

MAGALDUS. — Vestis seu tunicæ species, vel pera, mantica; *espèce de vêtement, ou mieux poche, besace;* ol. *magaut.* (A. 1398.)

MAGALETI.— Societatis mercatorum Italicorum nomen; *nom d'une société de marchands italiens;* ol. *magalez.*

MAGANA. — Machina bellica, pro *mangana.*

MAGANHUM. — Vitium, noxa, Italis *magagna.* (*Vet. Inst.*)

MAGARITA. — Apostata, Christianæ religionis desertor; *apostat.* (Joan. VIII PP.)

MAGARITES. — Ead. notione. (*A. SS.*)

MAGARIZARE. — Saracenicam impietatem non modo profiteri, ut quidam volunt, sed etiam post abdicatam et desertam religionem Christianam, a qua qui transibant ad musulmanismum, μαγαρίζειν dicebantur; *se faire musulman, et retourner au mahométisme après l'avoir abjuré.*

MAGASENUM. — Promptuarium, cella; *magasin.* (*S. Gen.*)

MAGDALIO. — *Magdaliones*, teretes cylindri in quos composita emplastra redigere

solent; *emplâtres roulés en cylindres.* (Alex. Iat.)

MAGDALIOLUM.—Dimin. a *magdalio*, q. *Vid.* (Avit.)

MAGDALIUM.—Ead. notione. (Id.)

MAGDUM. — In Biturigibus denarii et malliæ passim occurrit.

MAGERIA. — Prædium rusticum; *terre, bien de campagne.* (A. 1248.)

MAGICAMPUS. — Cœtus qui mense Maio apud Francos veteres fiebat; *champ de mai.*

MAGICARIUS. — Magicus; *appartenant à la magie, magique.* (Petrarc.)

MAGICATUS. — Magicis præstigiis obstrictus; *lié, retenu par des opérations magiques.* (*Syn. Atreb.* a. 1025.)

MAGIDES. — Vasorium genus, idem q. MAZER.

MAGIRICUS. — *Magirica ars*, coquinaria; *art culinaire.* (Joan. Wil.)

MAGIS. — Mactra; *pétrin;* ol. *mai, maict*, etc. (M. Emp.)— Amplius; *davantage, plus :* « quod nunquam *magis* ascenderent. » (A. 1360.)

MAGISCA. — Ager qui de novo ad cultum redigitur, et tempus quo aratur; *terre de nouveau mise en culture, et époque où on la travaille.* (Irm.)

MAGISCOLA. — Scholæ præfectus (dignitas in ecclesiis cathedralibus Hispaniæ); *écolâtre.* (*A. SS.*)

MAGISDICUS. — Jam dictus, supra dictus; *déjà dit, susdit.* (A. 1313.)

MAGISIA. — Novale, novalis terra, quæ anno cessat, vel quæ de novo ad cultum redigitur; *terre novale, terre mise de nouveau en culture.* (A. 1270.)

MAGISQUA. — Ut MAGISCA. (Irm.)

MAGISTER. — Ventus Latinis *caurus* dictus; nautis vero medii ævi *maestrale, magister tramontanæ; vent du nord-ouest;* ol. *vent de mestre.* (Sanut.) — Titulus honorarius quo donantur quidam viri; *maître, titre honorifique de certaines personnes*, par exemple, *des docteurs des universités.* (Pass.) — Præfectus, qui jubet; *celui qui commande, qui ordonne, chef*, etc. (Pass.) *Magister arbalestariorum*, qui arbalestariis præest; *grand maître des arbalétriers.* (Pass.) *Magister admissionum*, qui introducendis ad imperatorem hominibus præfectus; *introducteur auprès des princes.* (*Cod. Th.*) *Magister armorum*, officialis magistri militum in curia Constantinopolitana; qui numerorum rationes tractabat, idem q. NUMERARIUS; Magister militum ipse; *lieutenant du maître de la milice, espèce d'officier comptable; le maître de la milice lui-même.* (*Cod. Th.*) *Magister arrestorum*, in curia Dalphinali, idem q. *Magister rationalis*, Gal. *Maître des arrêts*, ad quem hospitii Dalphinalis rationes conficere pertinebat. (A. 1334.) *Magister in artibus*, is qui in academiis vulgo Gal. *Maistre ès arts ; gradué des anciennes universités qui pouvait, à la suite d'épreuves soutenues avec succès, enseigner les humanités et la philosophie. Magister asciæ*, carpentarius, lignarius; *maître de hache, charpentier.* (*St. Mas.*) *Magister aulæ imperialis*, sub Carolo Magno, is forte qui *curopalata* apud Constantinopolitanos et magister officiorum apud Latinos; *dignitaire de la cour de Charlemagne qui paraît être le même que l'intendant du palais des temps modernes.* (S. Vinc. de Vult.) *Magister aulæ abbatis* seu *monasterii*, is cui in monasteriis hospitum excipiendorum cura demandata erat (illum rei annonariæ abbatis præfectum fuisse nonnulli existimant); *moine chargé dans les couvents du service relatif à la réception des étrangers et*, selon quelques écrivains, *du soin des approvisionnements de l'abbé.* (A. 1316). *Magister botellerius*, archipincerna (dignitas in curia Dalphinali); *maître boutillier, chef de l'échansonnerie.* (A. 1340.) *Magister cæmentariorum*, qui cæmentariis præerat, atque ædificia reparanda curabat; *maître de l'œuvre, architecte.* (S. Will. *Cons. Hirs.*) *Magister camerarius*, idem q. *Magister cubiculariorum*, in curia Dalphinali; *premier chambellan.* (A. 1340.) *Magister capellæ*, qui cæteris capellanis præest; *maître de chapelle, chapelain principal.* (A. 1346.) *Magister Christianitatis*, titulus honorarius patriarchæ Hierosolymitani; *chef de la chrétienté.* (A. 1157.) *Magister civium*, primus ædilium; *maire, bourguemestre.* (A. 1232.) *Magistri communiæ*, quibus jus communiæ servandum et defendendum committitur; *maîtres de la commune, jurats, consuls, jurés, échevins, capitouls*, etc. (A. 1308.) *Magister conversorum*, conversis præpositus in monasteriis; *moine chargé, dans les couvents, de diriger les frères convers.* (A. 1246.) *Magister coquinæ*, coquorum præfectus; *maître queux, chef des cuisines. Magister coquus*, inferior magistro coquinæ; *cuisinier en second.* (A. 1340.) *Magister cubiculariorum*, qui *cubiculariis* regiis præest; *grand chambellan; Vid.* CAMERARIUS. (*Mon. S. Gall.*) *Magistri curiæ*, qui vulgo *consiliarii parlamenti; conseillers au parlement.* (A. 1347). Erat etiam *magister curiæ*, officium monasticum. (A. 1347.) *Magister custos*, major et principalis ecclesiæ custos, *Vid.* CUSTOS. (Bern. mon.) *Magister in divinitate;* theologus; *maître en théologie.* (A. 1365.) *Magistri domorum abbatis*, qui villas abbatis et prædia administrabant; *moines préposés à l'exploitation des terres d'une abbaye.* (A. 1366.) *Magister escuderiæ*, curator seu præfectus equorum; *maréchal, chef des écuries du prince.* (A. 1337.) *Magister fidelium*, seu *magister oblationum*, is penes quem erat dispositio piarum fundationum et donationum; *officier chargé de l'emploi des fondations pieuses.* (*Hist. Fuld.*) *Magister forrerius*, designator hospitiorum, metator; *fourrier.* (A. 1340.) *Magister garnisionum*, qui iis quæ ad muniendam urbem necessaria sunt invigilat; *commandant de place;* ol. *maistre des garnisons.* (A. 1355.) *Magister gentium*, sic apostolus Paulus per antonomasiam, quemadmodum et *doctor* et *apostolus gentium* vocatur, quod ad gentes erudiendas Christoque subjiciendas potissimum missus fuerit; *maître des nations*, S. Paul. (*Conc. Hisp.*) *Magister Græcorum*, dic

tus Origenes ab Amal. Fortun.; *chef des Grecs*, Origène. (*De ord. Antiph.*) *Magister grangiæ*, officium in monasteriis ordinis præsertim Cisterciensis qui villam seu prædium aliquod curat; *maistre grangier, régisseur d'un domaine rural.* (A. 1174.) *Magister hospitalis S. Joannis Hierosolymitani*, ejusdem ordinis primarius magister; *grand maître de l'ordre de S. Jean de Jérusalem. Magister hospitii*, præcipuus palatii Dalphinalis minister; *maître d'hôtel.* (A. 1340.) *Magister infantum* seu puerorum, in cœnobiis, qui infantibus et pueris, quos *nutritos* vocabant, præerat; *directeur des oblats.* (Ord. Vit.) *Magister infirmarius*, cui in monasteriis infirmorum cura incumbit; *maître infirmier, chef de l'infirmerie.* (Mart. *Anecd.*) *Magister ingeniorum*, machinator; *ingénieur; ol. maistre des engins.* (A. 1334.) *Magister justitiarius* seu *justigerius*, præcipuus judex in aula regum Siciliæ; *grand justicier, dignité de la cour de Sicile.* (A. 1345.) *Magister lapidum*, cæmentarius; *maître-maçon.* (*St. Arel.*) *Magister legum*, alias *legum doctor*, qui in judiciis publicis advocatus considebat; *maître ès-lois, docteur en droit, avocat.* (Adrev.) *Magister machinarum*, magistris ingeniorum præfectus, qui machinas bellicas curabat; *grand maître de l'artillerie* (A. 1343.) *Magister major*, præcipuus inter magistros qui, in monasteriis, infantibus ac pueris educandis atque erudiendis præerant; *chef des moines chargés de la direction des oblats.* (B rn. Mon.) *Magister maranchiarum*, cui cura erat absentium nomina in albo pungere (Officium ecclesiasticum); *ecclésiastique chargé, dans les chapitres, de pointer sur un carnet, les clercs absents à l'Office.* (*Chartul. eccl. Ambian.*) *Magister marescalliæ*, idem q. MAGISTER *escuderiæ. Magister massariorum*, major villicus, qui regiis villis præest, cæterisque minoribus missariis; *régisseur en chef des propriétés du roi.* (Pet. de Vin.) *Magister militiæ Christi*, sic S. Bernardus Hugonem Templariorum ordinis magistrum et institutorem compellat; *maître de la milice du Christ, grand maître des Templiers. Magister militum*, qui copiis militaribus præest; *magister utriusque militiæ*, qui peditibus et equitibus præest; *maître de la milice, maître de l'une et l'autre arme* (cavalerie et infanterie); hauts dignitaires de l'empire grec et d'ailleurs. (Ord. Vit., *Cod. Th.*, etc.) *Magister monetarum*, cudendæ monetæ præfectus cujus sub imperio alii qui *magistri gardæ* vocabantur, ea quæ ad monetam spectabant, curabant, vel per se, vel per alios; *maîtres des monnaies, généraux-gardes, officiers préposés à la surveillance de la fabrication des monnaies.* (A. 1340.) *Magister monialium*, earum institutor et rector; *directeur d'un couvent de femmes.* (A. 1107.) *Magister operis*, vel *operarum*, cui operibus publicis vacare incumbit; *officier chargé de la surveillance des travaux de construction et de réparation.* (A. 1347.) *Magister ordinis*, abbas subindicari videtur; *abbé, chef de communauté.* (A 1366.) *Magister organorum*, musicæ præfectus; *chef de musique.* (A. 1334.) *Magister in organo*, qui organa musica pulsat; *organiste.* (A. 1232.) *Magister ostiariorum*, is qui ostiariis palatinis præerat; dignitas in aula regum Francorum; *chef des gardes* ou *concierges du palais.* (Eginh.) *Magister* vel *principalis pædagogus*, dictus olim in academia Parisiensi, qui hodie *principalis collegii* nude appellatur; *principal, chef de collége.* (Pass.) *Magister palatii*, idem q. *major domus*, q. vid., in aula regum Francorum; *maître d'hôtel, commandant du palais.* (God. Vit.) *Magister panaterius*, qui officio panateriæ præerat; *grand panetier.* (A. 1340.) *Magister parlamenti*, idem q. *Magister curiæ; conseiller au parlement;* ol. *maistre du parlement.* (*Vet. Arest.*) *Magister perrerius*, cæmentarius; *maçon.* (A. 1356.) *Magister pincernarum*, primus pincernarum; *grand échanson, chef de l'échansonnerie.* (Pass.) *Magister rationalis* seu *rationum*, in regno Neapolitano, apud Aragonenses, et in Provinciæ comitatu, qui rationibus seu principis ærario præerat, litesque ad illud spectantes dijudicabat; *grand trésorier.* (Ap. Mart. *Anecd.*) *Magister regis*, regis pædagogus, *Vid.* BAJULUS. *Magister requestarum hospitii*, libellorum supplicum magister; *maître des requêtes de l'hôtel.* (A. 1408) *Magister rotæ*, militum catervæ quæ *rota* dicebatur, præfectus; *capitaine de routiers.* (A. 1468.) *Magister in sacra pagina*, theologus doctor; *docteur en théologie.* (*Conc. Const.*) *Magister sacri palatii Romani*, dignitas in aula summi pontificis; *dignité de la cour de Rome.* (*Cærem. Rom.*) *Magister scholarum*, dignitas in ecclesiis cathedralibus, scholasticus; *écolâtre.* (Joan. Sarisb.) *Magister scholarum, de cantu*, choristarum puerorum præpositus; *chef de la maîtrise des enfants de chœur.* (A. 1332.) *Magister secretarius*, idem q. supra *Magister custos.* (Bernard. mon. ord. Clun.) *Magister servorum*, qui eorum curam agit in domibus magnatum; *sorte d'intendant.* (*Cap. Car. M.*) *Magistri valletti*, præcipui inter monetarum operarios; *contre-maîtres, ouvriers en chef dans les hôtels des monnaies.* (A. 1361) *Magister venator*, qui regiæ venationi præest; *grand veneur.* (A. 1366.) *Magister wardorum*, pupillorum et orphanorum curator, apud Anglos.

MAGISTERIALIS. —Summus, supremus; titulus honorarius Romani Pontificis; *souverain.* (A. 867.)

MAGISTERIALITER. — Docte, dextre, industrie; *adroitement, en maître, avec science et habileté;* ol. *maistrement.* (Gerv. Tilb.)

MAGISTERIANDUS. — Academica laurea donandus; *lauréat académique.* (*St. Univ. Aquens.*) *Magistrandus*, qui disputationibus eo in casu præsidet; *président des concours académiques.* (Id.)

MAGISTERIANI. — In imperio Constantinopolitano, officiales magistri officiorum; *officiers du maître des offices.*

MAGISTERIUM.— Jus, dominium; *droit, autorité, seigneurie;* ol. *maistrie, maistrise.* (*Tab. S. Vinc. Cen.*) — Artificium; *adresse,*

habileté. (Agg.) — Magistri officiorum dignitas; *dignité de maître des offices.* (*Script. rer. Fr.*) — Magistri opus; *œuvre de maître.* (A. 1349.) — Magistri monetarii emolumentum; *profits du maître de la monnaie.* (A. 1363.) — Opera quam subditus domino suo præstare tenetur; *service que le vassal est tenu de rendre à son seigneur.* (A. 1120.) — Magistratus, magistrorum consessus; *réunion, assemblée des maîtres, des docteurs.* (A. 1225.) —Locus *magisterii*, aula ubi *magistri* seu doctores instituuntur; *lieu des réunions académiques où se délivre le bonnet de docteur.* (*Stat. Univ. Aq.*) — Apud alchymicos, lapis philosophorum; *pierre philosophale.*

MAGISTRA. — Mulier filiarum principis educationi præfecta; *gouvernante, institutrice des filles d'un prince.* (A. 1226.)— Uxor *magistri* seu præfecti artis cujus: *femme d'un chef de métier, maîtresse.* (*Necrol. Carn.*)

MAGISTRALIS. — *Magistralis honor*, dignitas magistratus; *dignité de magistrat.* (*A. SS.*) *Magistralis oculus*, superciliosus; *arrogant.* (L. Byz.) *Magistralis unctio*, remedium quoddam, vel unguentum pretiosum; *remède efficace ou parfum précieux.* (*A. SS.*)

MAGISTRANDUS.—*Vid.* MAGISTERIANDUS.

MAGISTRARE. — Docere, regere, moderari; *gouverner, diriger, guider, régler;* ol. *maistrer.* (Gerard.)

MAGISTRARI. — Academica laurea donari; *recevoir la couronne académique.* (*A. SS.*)

MAGISTRATI. — Iid. ac *magistri pagorum*, *Vid.* PAGUS.

MAGISTRATIO. — Doctrina, eruditio; *science, enseignement, savoir;* ol. *maistrie.* (Anast.) — *Magistrationes publicæ*, scholæ; *les écoles publiques.* (*Cod. Th.*) — Inter *magistrandos*, id est docendos seu scholares annumeratio; *inscription au nombre des écoliers.* (A. 1400.) — *Magistratio aquarum et forestarum;* idem q. Gal. *maîtrise des eaux et forêts.* (A. 1351.)

MAGISTRATUS. — (Subst.) Idem quod *procuratio*, seu jus pastus, *Vid.* GISTUM, ALBERGA, PASTUS, etc. — Titulus honorarius pontificis Romani: « dicant adversarii quantum libet me infidelem et rebellem *magistratui* tuo. » (Gerv. arch. Rem.) — Abbatialis dignitas seu alia quævis præpositura; *dignité abbatiale ou autre.* (*Ann. Ben.*) — Opera quam subditus domino suo præstare debet, ut MAGISTERIUM. (A. 1211.)—Ad *magistri* seu doctoris gradus ascensus; *action de monter au grade de docteur.* (*H. Nem.*) — Titulus rationum regiarum præfecti; *maîtrise* (titre que l'on donnait en France aux maîtres des comptes). — Officium ejus qui hospitali præest; *office de chef d'hôpital.* (A. 1227.) — (Adj.) Doctus, peritus: « omnes camphianos bravos et *magistratos.* » (Mur.) « *Magistrati* in armis. » (Id.)

MAGISTRESSA. — Magistra, domina; *maîtresse, dame.* (Ap. Mur.)

MAGISTRIA. — Medietas fructuum prædii reive cujuslibet alterius partiario alicui concessæ, ad *magistrum* seu domini fundum pertinens; *part qui revient au propriétaire d'une terre louée à moitié fruit.* (A. 1208.) — Dignitas seu jurisdictio *magistri* forestarum et aquarum; *maîtrise des eaux et forêts.* (A. 1397.)

MAGISTRIANUS.—Iidem q. MAGISTERIANI.

MAGISTRISSA. — Idem q. MAGISTRESSA. (A. 1269.)

MAGISTRIX.—Ead. notione. (A. 1482.)

MAGISVALENTIA. — Summa excurrens. (A. 1310.)

MAGIUS. — Pro *madius; le mois de mai.*

MAGLA. — Ansa, annulus; *maille, anneau.* (*St. Ast.*)

MAGLETUS. — F. idem q. MAGLIUS.

MAGLIUS. — Ligonis species; *espèce de houe.* (Mur.)

MAGMADARIUS. — Unguentarius; *parfumeur.* (*Vet. Gl.*)

MAGMENTARE. — Augere; *augmenter.* (H. Aquilo.)

MAGNÆVUS. — Grandævus, senex; *avancé en âge, vieux.* (*Vet. Gl.*)

MAGNAGIUM. — Idem q. MANSUS, vel MANSIO. (A. 1258.)

MAGNALIA. — Præstantiora, magnifica; *choses grandes, grandes actions, merveilles.* (Tert.)

MAGNANIMIS.--Pro *magnanimus.* (Pass.)

MAGNANIMITAS. — Titulus honorarius episcoporum et aliorum. (Pass.)

MAGNANIMUS. — Cui est animus ad iracundiam *pronus; qui est porté à la colère, irascible.* (A. 1363.)

MAGNANUM. — Idem q. MAGANUM

MAGNATES. — Vassalli majores; *les grands vassaux.* (A. 1192.)

MAGNATIM. — Summopere, diligenter; *de tous ses efforts, avec beaucoup de soin.* (A. 905.)

MAGNELLA. — Machinæ bellicæ species, idem q. MANGANUM.

MAGNELLUS. — Ead. notione.

MAGNERIUS. — Familiaris, domesticus; *celui qui est attaché à la famille, à la maison de quelqu'un;* ol. *maisnier.* (*St. Dalph.*)

MAGNI. — Magnates; *les grands.* (Pasch. Radb.)

MAGNICAPER. — Immensus caper, hircus; *bouc.* (Aelf.)

MAGNIFICARE. — Augere, amplificare; *rendre plus grand, accroître.* (A. 1248.)

MAGNIFICE. — Multum, plurimum, cum effectu; *beaucoup, avec effet.* (Pap.)

MAGNIFICENTIA. — Titulus honorarius regum et aliorum; *magnificence.* (Pass.)

MAGNIFICIUM.— Ut MAGNIFICENTIA. (*Vet. Gl.*)

MAGNIFICUS. — Mirificus; *merveilleux.* (*A. SS.*)

MAGNINUS. — Lebetum faber; *chaudronnier;* ol. *maignen.*

MAGNIPENDISSIMUS. — Admodum æstimabilis. (A. 1402.)

MAGNIPOTENS. — Splendidus et bellicosus. (Barth *Gl.*)

MAGNITAS. — Titulus honorarius regum et aliorum; *grandeur.* (A. 905.

MAGNITUDO. — Ead. notione. (Marculf.)

— *Magnitudines*, privilegia, prærogativæ; *les priviléges, les prérogatives.* (A. 1041.)

MAGNUS. — Interdum usurpatur Latinis inferioris ævi pro eo qui statura proceriori et altiori est; ut Gallis *grand.* Hinc Ludovicus rex Franciæ, qui vulgo *longus* dicitur, semper *magnus* cognominatur in veteribus chartis; *qui est de grande taille, grand.* — Vir auctoritate gravis; *personne grave, de considération. (Conc. Pis.)* — Magnas; *grand personnage.* (Pasch. Radb.) — Forte pro *manus* in Act. episc. Cenom. — *Magnus dies,* Paschæ dies; *le jour de Pâques.* (Pass.)

MAGO. — Capulus. (A. 1362.)

MAGOLCIUM. — In instrum. Mediolanensi, cloaca; *égout.*

MAGOMETUS. — Mahumetus; *Mahomet.*

MAGRANCULES. — Herbæ species a Græco μακραύκολος. (Alb. Magn.)

MAGRUS. — Macer; *maigre. (S. Verc.)*

MAGUNNA. — Suggestio; *inspiration, conseil, avis. (Vet. Gl.)*

MAHAIGNIUM. — Idem q. MAHAMIUM. (Apud Lud.)

MAHAINIUM. — Ead. notione. (A. 1273.)

MAHAMENTUM. — Ead. notione. (*Ord. reg. Fr.*)

MAHAMIUM. — Membri mutilatio, vel enormis læsio qua quis ad serviendum principi in bello redditur imbecillior; *mutilation qui met un homme hors d'état de servir le roi à la guerre;* ol. *mahain, maheigne.* (Pass.)

MAHANARE. — Idem q. MAHEMIARE. (Ap. Mur.)

MAHANERIUM. — Idem q. MAHAMIUM. (A. 1270.)

MAHEMERIUM. — Materia lignea ad ædificandum apta, ut MATERIA. *(Mon. Angl.)*

MAHEMIARE. — *Mahamium* inferre; *estropier, blesser;* ol. *mahaigner, maheingner, meshaignier.* (Ap. Litlet.)

MAHEMIATOR. — Qui *mahamium* infert; *celui qui blesse, qui estropie, qui mutile;* ol. *mahaignière, mahaigneur, mesheigneur.* (Flet.)

MAHEMIATUS. — Cui mahemium infertur; *mutilé, estropié, blessé;* ol. *mehaignez, mehaulx.* (Ap. Mur.)

MAHENNARE. — Idem q. MAHEMIARE. (Ap. Rym.)

MAHEREMIUM. — Idem q. MAHEMERIUM. (Flet.)

MAHERIA. — Fermentum, ut MAERIA.

MAHERMIUM. — Idem q. MAHEMERIUM. (Ap. Rym.)

MAHIZ. — Frumentum Indicum; *blé de Turquie, maïs. (Conc. Hisp.)*

MAHOLUM. — Idem q. MACHOLUM.

MAHOMERIA. — Templum Mahometicum; *mosquée;* ol. *mahomerie.* (Mat. Par.) — Mahometi religio; *islamisme.* (Pass.) — Idololatria; *idolâtrie, culte des faux dieux;* ol. *mahomerie.* (A. 1237.)

MAHONA. — Navis species qua Turcæ utuntur; *sorte de navire turc;* ol. *mahonne.*

MAHUMICOLÆ. — Mahometis sectatores; *ceux qui sont de la religion de Mahomet, mahométans*

MAIA. — Nutrix; *nourrice, mère nourricière;* ol. *mai. (Vet. Gl.)* — Acervus manipulorum segetis; *amas de gerbes destinées au payement des moissonneurs;* ol. *maie. (St. Ord. de Semp.)*

MAIACTA. — Infula de squammis ferreis; *coiffure recouverte de plaques squammiformes de fer, espèce de bonnet de mailles.* (Mur.)

MAIAGE. — Præstationis species, sic dicta quod mense Maio præstatur; *redevance qui se payait au mois de mai, service dont le vassal était tenu au mois de mai envers son seigneur. (Tabul. Comp.)*

MAIAGIUM. — Ead. notione. (Id.)

MAIATA. — Idem q. MAIACTA. (Mur.

MAICAMPUS. — Pro *Martii* seu *Maii campus;* comitia publica apud Francos; *champ de mars, champ de mai, assemblée de la nation chez les Francs.*

MAIDANUM. — Turcis et Saracenis, forum, platea vel campus; *place publique, champ, plaine.*

MAIELLENSIS. — *Maiellensis ordo;* sic dicti olim Celestini a monte *Maiello* qui fuit eorum tanquam prima incunabula; *l'ordre, la congrégation des Célestins.*

MAIENSES. — Dies pecuniæ in mense Maio solvendæ; *terme de mai* (en parlant des époques de payement).

MAIERA. — Fermentum, ut MAERIA.

MAIERIA. — Sepes, lignum, quo ager clauditur, munitur; *haie, barrière, clôture d'un champ.* (A. 1164.)

MAIERIUS. — Præfectus palatii papalis; *commandant du palais papal. (A. SS.)*

MAIERUS. — Idem qui *major villæ, Vid.* MAJOR. *(A. SS.)*

MAIESTADE. — Præstationis species in mense Maio solvendæ; *service féodal qui s'acquitte au mois de mai.* (A. 1328.)

MAIGNAGIUM. — Officina fabri ærarii, nisi sit pro MANSIONAGIO vel MESNAGIO. (Ap. Spelm.)

MAIGNERIUS. — Idem q. MAYNERIUS. (A. 1349.)

MAILHETUS. — Malleus, sudes ligneus; *maillet.* (A. 1355.)

MAILLA. — Species monetæ minutioris; *petite monnaie de billon, maille.* (Pass.)

MAILLIOLUS. — Novelletum; *nouvelle vigne. (Ch. Car. VII.)*

MAILLOLUS. — Malleolus, surculus vitis; *crossette. (St. Mas.)*

MAIMODINA. — Monetæ genus, idem q. MASMODINA.

MAINA. — Domus, mansio; *maison, demeure, habitation;* ol. *maine, manoir,* etc (A. 1345.)

MAINADA. — Idem q. MAISNADA.

MAINAGIUM. — Possessio; *prise de possession, possession.* (A. 1257.) — Supellex domestica; *ménage, meubles, ustensiles, l'ensemble de tout ce qui sert dans un ménage;* ol. *mainnage, mesnaige.* (A. 1408.)

MAINAMENTUM. — Quasi *mansionamentum,* mansio, domus, ut MAINA. (A. 1232.)

MAINARE. — In *mainagium* seu posses-

sionem mittere; *mettre en possession*, *investir*. (*G. Ch.*)

MAINATA.—Idem q. MAISNADA.

MAINBURNUS. — Idem q. MAMBURNUS.

MAINEMENTUM. — Idem q. MAINA. (A. 1269.)

MAINERIUS. — Idem q. MAYNERIUS. (A. 1341.)

MAINFESTUS. — Infestator; *celui qui attaque, qui inquiète.* (A. 1356.)

MAINFULA.—Quasi manus infula, idem q. *moffula*, chirotheca; *gant.* (*Lib. ord. S. Vict. Par.*)

MAINILLUM. — Agri portiuncula cum æde; *petite ferme*, *petite terre*, *métairie*; ol. *ménil*, *maisnil.* (A. 1202.)

MAINISIUM. — Ead. notione. (Pass.)

MAINSATORIUM. — Pro MINSATORIUM.

MAIRAMEN. — Materia lignea, ut MATERIA. (A. 1322.)

MAIRAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1143.)

MAIRANNUM. — Ead. notione. (A. 1272.)

MAIREMENTUM. — Ead. notione. (A. 1143.)

MAIRIA. — Feudum majoris, ut MAJORIA.

MAIRONIA.—Idem q. MAIRAMEN. (Petr. abb. Petrob.)

MAIRRENIUM. — Ead. notione. (A. 1290.)

MAISAGIUM.—Domus habitationi idonea cum portiuncula agri; *maison d'habitation entourée d'une petite étendue de terre cultivable.* (Ap. Mad.)

MAISIONES.—Maceriæ, ut videtur; *murs de clôture.* (A. 1379.)

MAISNADA. — Familia; *famille, enfants*, *serviteurs*, *tous ceux qui font partie d'une famille*, *d'une maison*, ol. *meisnée*, *mesnie*, *magnie*, etc. (Pass.) — Militaris caterva ac sodalitas, maxime prædonum ac latrunculorum qui in familias quodammodo coeunt; *troupe*, *bande*, *compagnie* (surtout de pillards, de voleurs). (Pass.)

MAISNADARII. — Milites in Aragonia sic appellati, quod, ait Surita, regia in domo educati essent; *chevaliers aragonais d'une certaine classe.*

MAISNAGIUM. — Domus, mansio præcipua manerii; *principale maison d'une terre*, *chef-lieu du fief*, ol. *chef manoir.* (Ap. Lud.)

MAISNAMENTUM. — Idem q. MAINAMENTUM.

MAISNILE. — Idem q. MAINILLUM. (A. 1104.)

MAISNILUM. — Ead. notione. (S. XI.)

MAISRENIUM.—Palus, statumen; *échalas.* (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

MAISSELLARIA. — Macellum, seu reditus ex eodem; *boucherie ou ce qu'elle rapporte.* (A. 1374.)

MAITA. — Arca longior; *caisse plus longue que large*, *pétrin*; ol. *mai*, *maict.* (A. 1180)

MAITINATA. — Antelucanus ad fores amasiæ concentus; *aubade*; ol. *alebade.* (Bar.)

MAIUM. — Usus seu facultas erigendi arborem primo die mensis Maii in compitis, vel ad ædes puellarum, aliasve quascunque; *droit ou permission de planter le mai.* (A. 1257.)

MAIUS. — Arbor maialis, seu quæ primo die Maii erigi solet in compitis vel ad ædes magnatum; *arbre que l'on plante le premier jour de mai sur les places publiques ou devant la porte des grands*, *mai.* (Pass.) — Malleus; *marteau.* (Mur.)

MAIZIUM. — Frumentum Indicum; *maïs.* (*Conc. Hisp.*)

MAJESTAS. — Deus, Deus Pater, Deus Filius; *Dieu*, *Dieu le Père*, *Dieu le Fils.* (Pass.)—Cujusvis sancti imago; *image*, *représentation*, *statue d'un saint.* (Labb. *Bibl.*) — Quivis gentilium deus; *divinité païenne*, *faux dieu.* (Tert.)—Bulla imperialis seu majus imperatoris sigillum; *bulle*, *grand sceau de l'empereur.* (Ap. Freher.) — Præsentia; *présence.* (*Tabul. Brivat.*)— Magnitudo; *grandeur.* (Ap. Lud.)—Summa auctoritas; *autorité souveraine* : « Confirmavit dominus papa... *majestate* litterarum et sigilli sui. » (*Ch. Henr. I reg. Angl.*) — Imperatorum et regum titulus proprius, interdum tributus summis pontificibus, archiepiscopis, episcopis et aliis; *majesté*, titre honorifique donné aux rois et aux empereurs, et quelquefois aux papes, aux prélats, etc.

MAJOR. — Major domus, qui apud veteres Francos domui principis præerat; *intendant*, *majordome de la maison royale*, *maire du palais.* (S. V, VI, VII, VIII.) — Præfectus villæ, qui cæteris villæ incolis præest et domini villæ jus dicit; *maire*, *intendant*, *régisseur d'un bien rural*, *sorte d'officier rural qui*, *de condition servile d'abord*, *finit par devenir propriétaire et seigneur des terres qu'il cultivait primitivement pour un autre.* (Id.)—Urbis præfectus; *maire*, *chef de l'administration municipale dans une ville affranchie.* (Pass.) — Qui aliis præest in exercitu; *chef militaire*, *capitaine.* (Barth. *Gl.*) — Limes, terminus; *frontière, marche.* (A. 1168.) —Qui viginti annorum ætatem implevit; *celui qui a vingt ans*, *majeur.* (*Vet. Gl.*)—*Majordomus*, qui domui præest; *maître d'hôtel*, *intendant.* (Pass.) *Major palatii;* idem qui *comes palatii* in testamento S. Leogarii, si tamen genuinum est; idem dicitur ap. Gregorium Turonensem *Majordomus*, q. vid. *Major banneriæ*, societatis artificum vel mercatorum præfectus; *syndic*, *chef d'une corporation industrielle.* (A. 1359.) *Major cubiculi*, camerarius; *chambrier*, *camérier.* (Ap. Mur.) *Major equorum*, præfectus stabulo regio; *chef des écuries royales*, *maréchal.* (*Ch. Navar.*) *Major merinus*, primus prætor; *grand justicier.* (*A. SS.*) *Major monasterii*, abbas; *abbé*, *chef de monastère.* (*Reg. S. Pachom.*) *Major dierum*, natu major; *l'aîné des enfants d'une famille.* (*Vet. Ch.*) *Major placiti*, præpositi, ut videtur, locum tenens; *lieutenant du prévôt.* (A. c. 1020.) *Major populi*, ministri genus apud Neapolitanos cui res publicas administrandi cura incumbebat; *magistrat municipal*,

maire, gonfalonière. (Greg. M.) *Major potestativus,* qui cum omni potestate ac jurisdictione et dominio possidet; *chef souverain, seigneur haut justicier.* (A. 1202.) *Major regius,* qui jura regalia in provinciis curat; *intendant, agent du roi dans les provinces.* (*Ord. reg. Fr.*) *Major villæ,* idem q. præfectus villæ seu prædii; *Vid.* supra. (*Cap. C. M.*) *Majores :* 1° Majores natu; *les aînés* (*Conc. Hisp.*); 2° Magnates, præcipui e nobilitate; *les grands, les seigneurs.* (Senat.)

MAJORA. — Feudum majoris, ut MAJORIA. (A. 1084.)

MAJORACA. — Amaracus; *marjolaine.* (*Conc. Burdeg.*)

MAJORAGIA. — Ut MAJORA. (A. 1136.)

MAJORALIS. — Titulus honorarius principis sectæ Valdensium; *majorale,* titre du chef des Vaudois. (Limb.) — Primus inter ovium pastores; *majoral, pâtre en chef.* (*Ch. Hisp.*) — *Majorales,* præcipui e nobilitate; *les grands barons.* (A. 1080.)

MAJORARE. — Meliorare, augere; *augmenter, améliorer.* (A. 871.) *Majorare* vel *minorare placita,* emendare, corrigere; Gal. *réformer, rectifier;* vel potius producere, contrahere; Gal. *allonger et abréger.* (A. 1103.)

MAJORARI. — Major fieri, honoribus augeri; *grandir en honneurs.* (*A. SS. Ben.*)

MAJORATUS. — Primigeniorum jus, apud Aragonenses; *droit d'aînesse.* — Dignitas majoris domus; *dignité, office de maire du palais.* (*Gest reg. Franc.*) — Feudum majoris (A. 1140) et tributum quod *majori,* rationi *majoriæ,* pensitabatur, ut MAJORIA. (A. 1199) — Quodvis officium seu dignitas; *charge, dignité.* (S. Aug.) — Officium *majoris* seu urbis præfecti; *officité, dignité de maire, de bourguemestre.* (A 1309.)

MAJORDOMATUS. — Dignitas majoris domus apud Francos prioris stirpis; *mairie du palais.* (*Gest. reg. Fr.*)

MAJORENNIS. — Major annis, suæ tutelæ; *qui est majeur.* (*Mag. Chr. Belg.*)

MAJORENSES. — Prætoriani equites aulæ pontificiæ, Cencio Camerario *stimulati,* id est calcaribus muniti; forte hodie *cavallieri dello speron d'oro,* quos Papa creare solet.

MAJORIA. — Major pars; *la majeure partie.* (*Cons. Tolos.*) — Feudum *majoris; fief de maire, mairie.* (A. 1189.) — Tributum quod *majori,* rationi *majoriæ,* pensitabatur; *droit dû au maire, mairie.* (A. 1288.) — Præpositura quædam in ecclesia Parisiensi; *mairie,* nom d'une dignité dans l'ancienne église de Paris. (A. 1168.)

MAJORIARIA. — Feudum majoris ut MAJORIA. (*Chartul. S. Vand.*)

MAJORICÆ. — Veteribus Saxonibus, uxores; *épouses.* (Wern. Rolev.)

MAJORINATUS. — Auctoritas *majoris* domus; *majordomat.* (*Vit. S. Proj.*)

MAJORINUM. — Hordei species videtur a majoribus aristis sic dicta; *espèce d'orge.* (A. 1270.)

MAJORINUS. — (Subst.) Idem videtur fuisse apud Hispanos, qui Francis *major villæ,* penes quem etiam jurisdictio regia erat: vel certe idem qui *major domus; Vid.* MAJOR. — (Adj.) Major: « de fabis *majorinis.* » (A. 1270.) — *Majorina pecunia,* quæ ex argento et ære conflata; *monnaie de billon.* (*Cod. Th.*)

MAJORISSA. — Abbatissa; *abbesse, supérieure d'une maison religieuse.* (Mac. *Lex.*) — Quæ *majoriæ* feudum possidet; *mairesse, celle qui tient une mairie.* (A. 1230.) — Quæ ancillis domus præest; *intendante, celle qui commande aux femmes de service d'une maison.* (*Lex Sal.*) — *Majorissa domina,* domina suprema; *suzeraine.* (A. 1475.)

MAJORITAS. — Incrementum, commodum, excellentia, accessio; *développement, accroissement, avantage, supériorité.* (His. Arv.) — Imperium, supremum dominium; *autorité, puissance, pouvoir souverain.* (A. 1369.) — Primatus, antecessio; *prééminence, supériorité.* (A. 1249.) — Gravitas; *gravité.* « *Majoritas* morbi. » (Gent. Fulgin.)

MAJORIUM. — Feudum seu reditus *majoriæ,* ut MAJORIA. (*Redit. Meled.*)

MAK. — Hibernis, filius: « Gilbertus *mak* askel. »

MAKA. — Clava, ut MACHA. (A. 1347.)

MAKDOCOS. — Pro μεγαδοῦκος, id est *magnus dux.* (*Itin. Benjam. Tud.*)

MAKERELLUS. — Scomber; *maquereau.* (A. 1217.)

MAKEVUS. — Ead. notione. (*Ch. Audom.*)

MALA. — Equestris sarcina, pera viatoria; *porte-manteau, petite malle de voyage.* (Dud.)

MALACHIM. — Libri tertius et quartus Regum, ab Hebræo *Melech; le troisième et le quatrième livre des Rois.* (Guid. *Disc. Bars.*)

MALACHINUS. — Monetæ Hispaniensis species, forte ead. q. *marabotinus.* (Inn. III PP.)

MALA-CORONA. — Sic appellati olim clerici qui clericatus charactere abutebantur, mali clerici; *Vid.* CORONA

MALACOTA. — Vestimenti genus; *veste.* (*H. Dalph.*)

MALADERIA. — Nosocomium leprosorum; *maladrerie, léproserie.* (A. 1221.)

MALADIA. — Valetudo, ægritudo, morbus; *maladie.* (A. 1234.)

MALADRINUS. — Pro MALANDRINUS.

MALÆ-CONSUETUDINES. — Tributum quodvis contra jus inductum, aliis *injustæ, noxiæ consuetudines; Vid.* TOLTA.

MALÆ GRATES. — Idem q. Gallice dicitur *mauvais gré.* (A. 1353.)

MALAFACHA. — Delictum; *contravention, délit.* (A. 1501.)

MALA-MANSIO. — Certus reorum excruciandorum modus ut ab eis veritas extorquebatur, per quem membra extenduntur; *espèce de torture qui se pratiquait par l'extension des membres.* (Bleyn.)

MALANDRENUS. — Idem q. MALANDRINUS. (Ap. Mur.)

MALANDREUSUS. — Ead. notione. (A. 1311.)

MALANDRIA. — Equorum morbi species; *malandre.* (*A. SS.*)

MALANDRINUS. — Latro, grassator, pirata; *bandit, malandrin.* (Pass.)

MALANNUS.—Fortè morbus comitialis; *épilepsie.* (*A. SS.*)—Oculorum morbus; *maladie des yeux.* (*A. SS. Ben.*)

MALANTERIA.—Idem q. MALADERIA. (A. 1271.)

MALARGINA. — Emplastrum; *emplâtre.* (*Vet. Gl.*)

MALARIUM. — Pomarium; *pommeraie, verger.* (Isid.)

MALASTANTIA. — Molestia, offensio; *mauvaise situation, malaise, déplaisir;* ol. *mésestance.* (A. 1261.)

MALATASCA. — Dæmon; *esprit malin.* (*A. SS.*)

MALA-TESTA. — Diabolus; *le démon.* (*A. SS.*)

MALATIA.—Ut MALADIA.

MALATOLIA. — Exactio quæ fit contra jus; *redevance injuste, taxe imposée contrairement au droit; Vid.* TOLTA.

MALATOLLA.—Ead. notione. (A. 1431.)

MALATOLTA.— Ead notione. (A. 1410.)

MALA-TORTA. — Tributum quodvis; *redevance, impôt.* (A. 1337.)

MALA-TRACTATIO.—Actio male aliquem excipiendi; *mauvais procédé, mauvaise manière d'agir.* (Tert.)

MALATUS.— Ægrotus infirmus; *malade.* (*A. SS.*)

MALAXATIO. — Actio leniendi; *action d'adoucir, adoucissement.* (*Vet. Gl.*)

MALAXATUS.—Debilis, infirmus; *faible, affaibli, malade.* (*A. SS.*)

MALBELLA. — Vestis quæ ex *maivarum* stamine conficitur, quam alii melocinam vocant. (Isid.)

MALBERGIUM.—Locus ubi publicos conventus tenebant Franci Salici, in quibus publicæ privatæque causæ disceptabantur et dijudicabantur, conventus ipse; *lieu où les Francs tenaient leurs assemblées politiques et judiciaires, ces assemblées elles-mêmes.* (Pass.)

MALBOBERGUS. — Placitum, judicium. (A. 818.)

MALCAALCIA. — F. idem q. MARESCHALCIA, equile. (*Tabul. eccl. S. Laud. Ang.*)

MALCHIO. — Morosus, truculentus; *capricieux, exigeant, brusque.* (*Vet. Gl.*)

MALDA. — Pro *malta*, cæmentum; *mortier.* (Ap. Corn. Kemp.)

MALDARIUM.—Idem q. MALTRA.

MALDARIUS.—Ead. notione. (*A. SS.*)

MALDER.—Idem q. MALTRA. (Ap. Freh.)

MALDERATUS. — Ead. notione. (*Ann. Præm.*)

MALDERIA.—Vas culinarium coquendis ferculis aptum; *vase de cuisine, pot.* (*Chr. Mut.*)

MALDIUS.—Germanis modius; *boisseau.*

MALDRARIUM. — Idem q. MALTRA. (*A. SS.*)

MALDRATA.—Ead. notione. (*Spec. Sax.*)

MALDREDA. — Ead. notione. (Ap. Eckeard.)

MALDREDUM.—Ead. notione. (Ap. Lud.)

MALDRUM.—Ead. notione. (Cæs.)

MALEABBIATUS. — Improbus, malus, perditus; *méchant, mauvais,* etc. (*St. Fl.*)

MALEABLATUM. — Ut MALATOLTA. (Ap. Mur.)

MALEARMATA. — Piscis species; *espece de poisson de mer.*

MALEAVISATUS.—Imprudens, incautus; *malavisé.* (A. 1350.)

MALEBARBIS.—Idem q. MALIBARBIS

MALECLUM. — Retis species a *macla* sic dicta; *filet, engin de pêche.* (Fri .)

MALECOTA. — Idem q. MALACOTA.

MALECONTENTARI. — Offensioni esse; *donner du mécontentement.* (A. 1354.)

MALECONTENTUS. — Seditiosus, factiosus; *révolté;* ol. *mal-content.* (Ap. Rym.)

MALECREDITUS. — Suspectus, cui fides non habetur; *suspect, à qui on ne se fie pas.* (Flet.)

MALECURTENSIS.— Inurbanus; *impoli, peu courtois.* (Hariulph.)

MALEDARIA.—Idem q. MALADERIA. (*Bul. Jul. II PP.*)

MALEDICERE. — Imprecari mala; *faire des imprécations contre quelqu'un.* Hinc *maledictus*, vox Christianorum, pro ἐπικατάρατος gliscente Christianismo sensim usurpata a paganis.

MALEDRINUS.—Pro MALANDRINUS.

MALEFACHA. — Ut MALAFACHA. (A. 1283.)

MALEFACTA. — Damnum, jactura, malum; *tort, préjudice, perte, malheur.* (A. c. 1080.)

MALEFACTIO. — Deliquium animi; *défaillance.*

MALEFACTOR. — Maleficus; *malfaisant et malfaiteur.* (*Leg. Ethel.*)—Latronum aliorumque malefactorum judex et indagator; *celui qui recherche et juge les malfaiteurs.* (Lob. *H. Brit.*)

MALEFACTORIA. — Damnum, injuste factum; *préjudice causé injustement.* (*H. Port.*)

MALEFACTUM. — *Corvata*, operæ quas subditi ac rustici dominis suis præstare tenentur; *corvée.* (A. 1235.)

MALEFACTURA. — Vitiositas; *défectuosité.* (*Stat. Mas.*)

MALEFACTURIUM.— Ut MALEFACTA. (A. 1070.)

MALEFERIATUS. — Morbus equinus, in lumbis, vel in renibus dolores inferens; *maladie des chevaux;* ol. *mauféru.*

MALEFICARE.—Incantare; *enchanter, ensorceler.* (Jul. Af.)

MALEFICIARE. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

MALEFICIATI. — Ii potissimum qui ex fascinata ligula, ut vulgo fingitur, debitum reddere nequeunt; *ceux qui ont l'aiguillette nouée.* (Bleyn.)

MALEFICIUM.—Damnum; *tort, dommage, préjudice que l'on cause.* (A. 1200.)— Magorum ars; *art magique, magie.* (*Cod. Th.*) —Peccatum quodvis, malefactum; *mauvaise action, forfait.* (A. 1306.)— Membri mutilatio, ut MAHAMIUM. (A. 1224.)

MALEFICUS. — Incantator, divinus, mathematicus, magus; *enchanteur, magicien.* (S. Hier.)

MALEFROZ. — Vulnus aut gravis contusio; *blessure ou meurtrissure.* (*Cons. Furn.*)

MALEGRACIARE.—Exsecrari, devolare; *maugréer.* (*Const. Carmel.*)

MALEGRATIBUS. — Ingratis; *malgré.* (Lob. *H. Brit.*)

MALEIA.—Idem q. MELLEIA. (A. 1267.)

MALEJURIS.—Perjurus; *qui ne tient pas la foi donnée, parjure.* (*Vet. Gl.*

MALEMITTERE. — Dissipare, male dispendere; *dissiper, mesuser*; ol. *malmettre.* (A. 1298.)

MALENCONIA.—Pro MELANCHOLIA. (*Chr. Comod.*)

MALENCONICUS. — Pro MELANCHOLICUS. (*A. SS.*)

MALENDRINUS.— Idem q. MALANDRINUS. (Barel.

MALEOLLUS.—Ager *malleolis* consitum, novelletum; *jeune plant, jeune vigne*; ol. *mailhol.* (A. 1322.)

MALEQUINUS. — Monetæ species, idem forte q. MALACHINUS.

MALESUASUS. — Caducus, iniquus. (A. 890.)

MALETA. — Diminut. a *mala*, equestris sarcina; *porte-manteau, valise de cheval.* (*A. SS.*)

MALETENGUDA. — Sarti tecti, vel culturæ in prædiis rusticis neglectus; *mauvaise tenue de la toiture des bâtiments ou de la culture des biens ruraux.* (A. 1385.)

MALETOLLETUM. — Tributum quodvis; *redevance, taxe.* (Mur.)

MALETOLTA. — Vid. TOLTA. (Pass.

MALETOTA. — Ead. notione. (A. 1417.)

MALETRACTARE. — Male aliquem excipere; *maltraiter, malmener, mal recevoir,* ol. *maltraire.* (*Lex Longob.*)

MALETRACTATA. — Vulnus, læsio; *blessure.* (A. 1450.)

MALETTARIUS. — *Maletarum* seu equestrium sarcinarum artifex; *fabricant de valises de voyage.* (*Mem. C. Comp. Paris.*)

MALETUS. — Idem. q. MALETA. (A. 1306.)

MALEVANTIA. — Jus dominorum mutuo sumendi a subditis res præsertim ad victum necessarias, ut CREDENTIA. (A. 1103.)

MALFATICUM. — Vinum arvisium; *vin de malvoisie.* (B. de Breyd.)

MALFIERI. — Animæ defectionem pati; *se trouver mal.* (Alex. Iat.)

MALGA. — Grex; *troupeau.* (*St. Dat.*)

MALGARIUS. — Qui *malgas* seu greges curat; *berger.* (*St. Mant.*)

MALGHESIUS. — Eadem notione. (*St. Rip.*)

MALGREARE. — Exsecranda verba jactare, funditare; *jurer avec imprécation, pester*; ol. *maugréer.* (A. 1483.)

MALHA. — Annulus catenæ; *annelet de fer, maille.* (A. 1351.)

MALHEOLUS. — Idem q. MALEOLLUS.

MALHOLLIUM. — Idem q. MALEOLLUS (A. 1362.)

MALHOLUS. — Eadem notione. (A. 1461.)

MALHOLTIUS. — Malleolus, surculus vitis præsertim; *pousse, rejeton, marcotte de vigne*; ol. *mailhol.* (A. 1461.

MALHONES. — Vid. MALONES.

MALLEOLUS. — Idem. q. MALEOLLUS. (*St. Arel.*)

MALIA. — Maleficum, incantatio, magia; *maléfice, enchantement, magie.* (*A. SS.*)— Equestris sarcina, ut MALA. (*St. Equit. Teut.*)

MALIATOR. — Ut MALLEATOR.

MALIBARBIS. — Malebarbatus aut qui barbam habet in *malis* seu genis; *qui a peu de barbe ou qui a des favoris.* (*Vet. Gl.*)

MALACIDA. — Qui malos occidit; *tueur de méchants.* (S. Bern.)

MALIGINOSUS. — Æger, valetudinarius; *malade.* (*A. SS.*)

MALIGNARE. — Nocere, damnum inferre, vulnerare, mutilare; *nuire, faire du tort, blesser, estropier, mutiler.* (Pass.)

MALIGNUS. — Diabolus, qui scriptoribus ecclesiasticis passim *malus* dicitur; *le démon, le malin esprit.* (Pass.)

MALILOQUIUM. — Detractio; *médisance calomnie.* (Tert.)

MALINA. — Oceani incrementum æstus maris turgidior et majore aquarum cumulo in littus profluens, *hedoni* contrarius, qui æstus et maris languidior et remissior; *Vid.* HEDO.

MALINCONIA. — Vox Italica, ut *melancholia.* (*A. SS.*)

MALINGRERIUS. — Sacrista; *sacristain, marguillier*; ol. *malingrier.* (A. 1347.)

MALINGUINARI. — Melancholia, tristitia affici; *être accablé de tristesse.* (*A. SS.*)

MALISCHALKUS. — Equiso; *palefrenier, garçon d'écurie.* (*Conc. Const.*)

MALISOLA. — Festum Manichæorum.

MALITIA. — Fraus, malum ingenium; *fraude, tromperie, malice, méchante habileté.* (*Bul.* Hon. III PP.)—Deprædatio, injustitia; *spoliation, injustice.* (A. 864.) — Maleficium, incantatio, veneficium; *enchantement, sortilége, maléfice.* (Sex. Emp.) — Vexatio, afflictio; *chagrin, inquiétude, tourment.* (Tert.)

MALITIOSITAS. — Fraus, malum ingenium; *malice, finesse, ruse.* (Tert.)

MALITIOSUS. — *Malitiosa febris,* acuta; *fièvre aiguë.* (Alex. Iat.)

MALIVOLOSUS. — Malignus; *méchant.* (*Vet. Gl.*)

MALIVOSUS. — Diabolus; *le mauvais esprit.* (*A. SS.*)

MALI-USUS. — Exactiones contra jus inductæ; *Vid.* TOLTA.

MALLA. — Hama thoracis; *annelet de fer, maille.* (A. 1335.)

MALLARDUS. — Anas masculus; *canard mâle*; ol. *malard.* (W. Th.)

MALLARE. — Ad *mallum* citare, in jus vocare; *citer en justice, assigner.* (*Lex Sal.*) *Mallare ad æneum,* ad judicium seu probationem aquæ ferventis provocare, citare; *citer et provoquer à l'épreuve de l'eau bouillante.* (*Lex Sal.*) *Mallare ad servitium* vel *in servitio,* aliquem in jus vocare ut servum se profiteatur; *citer quelqu'un en justice pour en obtenir une déclaration qu'il est de condition servile.* (*Cap. Loth. imp.*) — Marla seu marga

agros stercorare; *marner une terre;* ol. *maller, marler.* (A. 1174.)

MALLATA. — Idem. q. Malla. (A. 1230.)

MALLATIO.—Submonitio, in jus vocatio; *citation en justice, assignation.* (S. ix.)

MALLATOR. — Actor, qui ad *mallum* submonet; *la partie qui cite, qui assigne, le demandeur.* (Ach. *Spic.*)

MALLATURA. — Pensitatio quæ pro *mallis* publicis fiebat; *redevance que l'on payait pour la tenue des assemblées publiques.* (S. ix.)

MALLEARE. — Malleo contundere; *battre, gourmer, frapper avec un maillet;* ol. *maller.* (*Sal. Mal.*)—Malleo seu gladio dimicare; *combattre, se battre avec une épée ou un maillet.* (Lamb.) — Ad *mallum* citare, ut Mallare. (A. 873.)

MALLEATIO. — Mallei percussio; *action de frapper avec un maillet, coup de maillet.* (Inn. IV PP.)

MALLEBERGUM. — Idem q. Malbergium.

MALLENSES. — Judices *malli*, seu, ut aliis placet, in judicium vocati pro negotiis persequendis ac disceptandis; *juges du* mall (*Vid.* Malbergium), ou *parties venues à l'assemblée, au mall pour y régler leurs affaires.* (S. ix.)

MALLENTA. — Plegium, ut videtur, vadimonium, seu jus aliquem ad *mallum* citare. (A. 1314.)

MALLEOLUS. — Parvus malleus; *petit marteau.* — Manipulus sparteus pice contectus quem incensum aut in muros aut in testudines jaciebant; *espèce de torche incendiaire dont on se servait pour mettre le feu aux fortifications ennemies.* (*Vet. Gl.*) — Novelletum, ut Maleollus. (A. 1364.)

MALLERIA. — Fossa unde eruitur marla seu marga; *marnière.* (A. 1226.)

MALLETI. — A *malleis* quibus dimicabant, sic dicti seditiosi quidam sub Carolo VI, rege Francorum; *maillotins.*

MALLEVANTIA. — Idem q. Creditio, quasi *mala levatio*, seu ablatio. (*Tab. abb. Conch.*)

MALLEVATUM. — Cubiculum altius; *galetas.* (*St. Flor.*)

MALLEVERIUM. — Fidejussio, sponsio; *garantie, caution.* (A. 1371.)

MALLEUS. — Inter arma dimicantium, clava; *masse d'armes, marteau d'armes, maillet.* (A. 1279.) — Moletrina papyracea; *moulin à papier.* (A. 1284.)

MALLIA. — Monetæ species apud Gallos; *maille.* (Pass.) — Idem q. Malla. (A. 1474.)

MALLIARE. — *Malliare monetam*, cudere, fabricare; *battre monnaie.* (A. 1299.)

MALLIATA. — Idem q. Malla. (A. 1230.)

MALLIDICUS. — *Mallidicus locus*, idem q. Malbergium. (A. 947.)

MALLINUM. — Vas aquaticum ad manus; *bassin, cuvette à laver les mains.* (*Vet. Gl.*)

MALLIOLUS. — Novelletum; *jeune plant, vigne nouvelle;* ol. *maithol.* (A. 1063.)

MALLOBERGIUM. — Idem q. Malbergium.

MALLOLIUS. — Idem q. Maleollus.

MÆLLO. — Globus alicujus rei quæ e filis aut pilis constat; *peloton.* (Pass.)

MALLUM. — Publicus conventus apud veteres Francos; *mall, assemblée de la nation.* (Pass.) — Tribunal; *lieu où l'on rend la justice, tribunal, cour de justice.* (*Lex Sal.*) — Judicium, sententia; *jugement rendu, sentence, décision.* (A. 890.) — Forum, ut videtur; *place :* « Et est ipsa donatio in pago Tolonense in villa Solarios. Hæc sunt duæ temiræ in mallo cum presbyterio et parochianis ecclesiæ B. Mariæ de Bello-Loco. » (A. 1050.)

MALLUS. — Malus; *mât.* (Ach. *Spic.*) — Idem q. Mallum. (A. 957.)

MALLUVIÆ. — Vas in quo manus lavantur; *vase à laver les mains.* (Adr. VI PP.)

MALLUVIUM. — Ead. notione. (Id.)

MALMASETUM VINUM. — Arvisium vinum; *vin de Malvoisie.* (Bern. de Bregd.)

MALMOLA. — Vectigal, tributum; *droit, redevance.* (*Chart. Gemet.*)

MALNEGATOR. — Incantator, maleficus; *enchanteur, magicien.* (*Vet. Gl.*)

MALO. — Globus alicujus rei quæ e filis aut pilis constat; *peloton.* (Anast.) — Species *malæ*, pera viatoria; *gibecière, portemanteau.* (A. 1480.) — Vineæ species; *espèce de vigne.* (A. 1326.)

MALOBATRATUS.—Malobathro infusus; *parfumé de malobathrum.* (Sid.)

MALOCHIA. — Malva; *mauve.*

MALOGRANATUM.— Tintinnabulum seu campanula; *clochette.* (*Chr. S. Trud.*)

MALO-GRATIBUS. — Invite, ingratis; *à regret, à contre-cœur, malgré soi.* (*Vet. Cod.*)

MALO-GRATO. — Eadem notione. (Id.)

MALOLIS. — Vineæ species, ut Malo. (A. 1246.)

MALOLIUS. — Idem q. Maleollus. (A. 1231.)

MALOLUS. — Eadem notione. (A. 1231.)

MALONOMUS. — Opilio, pastor; *berger.* (*Vet. Gl.*)

MALO-VELLE.— Invitus, nolens; *malgré.* (Mur.)

MALPAGA. — Debitum; *dette.* (A. 1381.)

MALPITIO. — Morbus equinus; *maladie de cheval;* ol. *palpiron.* (Pet. de Cr.)

MALSARDUS. — Proditor; *traître.* (*Ital. Dip.*)

MALSERNUS. — Ead. notione. (Id.)

MALTA. — Cæmentum; *mortier.* (*Ord. Rom.*) — Pro Molta, molitura. (A. 1256.) — Pro *Melitia;* insula Melitensis; *l'île de Malte.* (Mur.)

MALTARE. — Mensuræ Germanicæ species, idem q. Latra.

MALTELLUS. — Clavus figendis tegulis accommodatus; *clou.* (A. 1295.)

MALTER. — Idem q. Maltra.

MALTMULNA. — Molendinum ubi brasium molitur; *moulin à broyer le malt.* (*Vit. abb. S. Alb.*)

MALTOLETTUM. — Idem q. MALETOLLETTUM.
MALTOTTA. — Tributum quodvis ut TOLTA. (A. 1348.)
MALTOUTA. — Ead. notione. (A. 1411.)
MALTRA. — Mensura Germanica continens quatuor modios; *mesure d'Allemagne qui faisait quatre boisseaux.* (Il y avait deux espèces de *maltra*, la grande et la petite.)
MALTUM. — Vox quæ architectis solidamentum sonat; *Vid.* SMALTUM.
MALVAGGIUS.— Scelestus; *scélérat, criminel.* (*A. SS.*)
MALVATICUM. — Vinum Creticum; *vin de Malvoisie.* (Barel.)
MALVAXIA. — Ead. notione. (*St. Verc.*)
MALVEGATOR. — Idem q. MALNEGATOR. (*St. Riper.*)
MALVEISINA. — Machina bellica qua muri lapidibus ingentibus impugnabantur; *machine de guerre, espèce de pierrier.* (Mat. Par.)
MALVESY. — Ut MALVATICUM. (A. 1393.)
MALVITIUS. — Avis species; *mauviette;* ol. *mauvis.* (Frid. imp.)
MALUM. — Idem q. MALLUM. (*Tabul. Rothom.*) — *Malum dicere*, contradicere, adversari; *être opposé à, contredire.* (A. 1268.)
MALUM-BONUM. — Morbi genus; *bonmal.* (A. 1450.)
MALUM-MORTUUM. — Morbi genus pedum et tibiarum; ol. *maux-morts.* (*A. SS.*)
MALUM REGIS. — Strumæ; *écrouelles.* (*A. SS.*)
MALUS. — Diabolus, scriptoribus sacris; *le démon.* (Pass.)
MALUS-CASUS. — In ludo pilæ, cum pila male datur; *terme du jeu de longue paume, quand la paume est mal servie;* ol. *malecase.* (A. 1396.)
MALUS-CLERICUS. — Indoctus, ignarus; *mauvais clerc*, *ignorant* (par opposition à *grand clerc*, qui désignait un savant, un érudit, un glossateur); ol. *mauclerc.*
MALUS-FOSSATUS. — Fossatum pascuum. (A. 1196.)
MAMA. — Cerevisiæ species; *espèce de bière.* (Ap. Leibn.)
MAMACHUTUS. — Fatuus ac stolidus. (*Vet. Gl.*)
MAMALIRETI. — Soldani milites, iidem q. MAMELUCHI. (*Ch. Mas.*)
MAMATIO. — Vadium, seu pignus, quod duello decertaturi ex decreto judicis apud eum deponebant; *gage que les champions donnaient au juge du combat avant d'en venir aux mains.* (A. 1326.)
MAMBURDITOR. — Idem q. MAMBURNUS. (A. 1267.)
MAMBURGUS. — Ead. notione. (A. 1253.)
MAMBURINARE. — Ut MAMBURNIRE. (A. 1313.)
MAMBURNIA. — Gubernatio, regimen, tutela; *gouvernement*, *administration*, *protection*, *tutelle*, *curatelle*, ol. *mambournie*, *mamburnie.* (Pass.)
MAMBURNIRE. — Tueri, uti tutores solent; *avoir soin de tutelle, garder, conserver, gouverner*, ol. *mambournir*, *mamburnir.* (*A. SS.*)
MAMBURNUS. — Tutor, gubernator; *tuteur*, *administrateur*, *gouverneur*; ol. *mambourg*, *mainbourg.* (A. 1131.)
MAMELUCHI. — Sic appellabant Egyptii mancipia Christiana aut ex Christianis parentibus orta, in pueritia capta et pretio distracta, ex quibus eligebatur qui cæteris præerat, sultani appellatione; *mameluchs.* (W. Tyr.)
MAMERRIUM. — Pro *manubrium.* (*Act. Er. de Lis. ep. Aut.*)
MAMILLARIUM. — Tota animalis pars inferior. (*Vet. Cod. Corb.*)
MAMMALUCI. — Idem q. MAMELUCHI.
MAMMARE. — Lactare, mammam dare; *allaiter, donner le sein.* (S. Aug.)
MAMMONES. — Simiæ; *guenons.* (Guil. de Bald.)
MAMMOTHREPTUS. — Aviæ alumnus, a nutrice educatus; *élevé par son aieule.* (S. Aug.)
MAMPHORA. — Sudarium, linteum, ut MAFORS. (*A. SS.*)
MAMULUCHI. — Idem q. MAMELUCHI.
MANA. — Mater, anus, femina ætate provectior; *mère, vieille femme.* (Luitp.)
MANACIA. — Minæ; *menace;* ol. *manace.* (*Vet. Gl.*)
MANACIARE. — Comminari; *faire des menaces*, *menacer;* ol. *manacer*, *manéchier.* (*Vet. Gl.*)
MANADA.—Manipulus, ut MANATA; militaris caterva, ut MAISNADA.
MANADERIUS. — Idem videtur qui MANDATARIUS. (*Stat. Ausc.*)
MANAGERIUS.— Idem qui MANENS, MANSUARIUS, HOSPES, qui ratione *mansionis* vectigal aut censum quotannis domino persolvit. (A. 1362.)
MANAGIUM. — Advectio, transportatio, a Gal. *mener.* (A. 1221.) — Mansus vel mansio; *demeure*, *maison*; ol. *manage, managie.* (A. 1059, 1205.) — Familia; *famille, ménage.* (A. 1376.) — Jus quod domino competit in *managia* subditorum; *droit du seigneur sur les maisons des vassaux.* (W. Hem.) — Tributum quod pro mercibus quæ advehuntur debetur; *droit sur le transport des marchandises.* (A. 1280.)
MANAGUR. — Apud Anglos, forte negotii alicujus rector.
MANAHEDA. — Idem, ut videtur, quod MANSUS, domus, habitatio. (*Tab. Roth.*)
MANAIA. — Idem q. MAMATA.
MANALIS.— Mobilis: dicitur de officio a quo quis amoveri potest; *amovible.* (A. 1497.) *Manales lapides*, qui in modum cylindrorum per limites trahebantur. (Papias.)
MANALITES.—Eadem notione qua MISSI, qui res dominicas disponunt, administrant. (A. 865.)
MANAMENTUM. — Mansio, domus, ut MANAGIUM. (A. 1265.)
MANANA. — Equa; *jument.* (Ap. Goldast.)
MANAPIATUS. — Hypothecatus; *donné*

en nantissement, *hypothéqué*. (Mac. *Lex.*)

MANARA. — Apud Italos, securis; *hache.* (Mur.)

MANARIA.—Batillum, sarcula; *faucille*, *serpette.* (*Ch. Ital.*)

MANARIXIUS. — Idem q. MANARA. (*St. Val. Sern.*)

MANAROTA. — Idem q. MANARIA. (Ap. Mur.)

MANATA. — Manipulus; *ce que la main peut contenir*, *poignée*, *plein la main;* ol. *manée*, *mainée.* (A. 1249.)

MANATICUM. — Præstatio propter mansiones solvenda; *impôt*, *taxe*, *redevance payée pour la maison que l'on possède.* (*Reg. feud. Aquit.*)

MANAVERIA.—Instrumentum ad piscandum, f. idem q. MANEA; *sorte d'engin de pêche.* (A. 1307.)

MANAVESIUS. — Idem q. MANARIXIUS. (*St. Mant.*)

MANAZEI. — Ita dicti in Bosnensi regno Paterini hæretici.

MANBORNIA. — Tutela, ut MAMBURNIA. (S. XIII.)

MANBOTA.—Compensatio mortis, apud Anglos; *dommages et intérêts payés par le meurtrier aux parents de la victime.*

MANBURGIUM. — Tutela idem q. MANBURNIA. (A. 879.)

MANBURINA. — Ead. notione. (A. 1249.)

MANBURINARE.—Tueri, ut MANBURNIRE. (A. 1313.)

MANBURNIA. — Tutela, ut MAMBURNIA. (A. 1253.)

MANCA. — Defectus; *manque.* (*Epist. Urb. II PP.*) — Naviculæ species; *bateau*, *barque.* (*Hist. Bened.*) — Certum auri et argenti pondus; *marc.* (W. Malm.) — *Manca manus*, sinistra; *la main gauche.* (Brand.)

MANCALDUS.—Mensura annonaria; *sorte de mesure pour les grains;* ol. *mancaud.* (*Chartul. Aquic.*)

MANCALZ.—Modus agri qui *mancaldum* capit; *quantité de terre nécessaire pour semer un mancaud de grains.* (Id.)

MANCANARES. — Hispanis, pomarium; *verger*, *pommeraie.* (A. 1010.)

MANCANUM. — Idem, ut videtur. (A. 978.)

MANCARE. — Mutilare, membro privare; *mutiler*, *estropier.* (*Lex Alam.*)

MANCASTER.—Mancus; *mutilé*, *manchot.* (*Vet. Gl.*)

MANCATIO. — Mutilatio; *mutilation*, *action d'estropier.* (Pass.)

MANCAUS.— Ut MANCALDUS. (*Chartul. S. Ved. Atreb.*)

MANCEA. — Mensa; *table.* (A 1342.)

MANCELLA.—Parva manica, manicella; *manchette;* ol. *mancelon.* (*A. SS. Ben.*)

MANCEPS. — Pistor publicus; *boulanger chargé de fournir le pain des troupes*, *boulanger de l'Etat.* (*Cod. Th.*)—Satelles, lictor; *sergent.* (*Vet. Gl.*)

MANCER. — Pro MANZER.

MANCHA. — Manica; *manche.* (A. 1244.)

— Pro MARCA, seu certo auri et argenti pondere. (A. 1251.)

MANCHALDUS. — Idem q. MANCALDUS. (A. 1169.)

MANCHANUM.—Machina bellica, ut MANGANUM. (Ap. Mur.)

MANCHEUS.—Jus *gisti* seu *procurationis*, ut MANCIO. (A. 1306)

MANCHUM.—Manubrium; *manche.* (Guid. de Vig.)

MANCIA.—Augurium, omen; *divination;* ol. *mancie.* (*Vet. Gl.*) — In epist. Innocenti III papæ, idem videtur esse q. MENSA, aut, ut vult Mabillonius, donum clientibus factum significat.

MANCINUS. — Qui utitur sinistra pro dextra manu; *gaucher*, *qui se sert de la main gauche.* (J. de J.)

MANCIO. — Jus *gisti* seu *procurationis*, vel præstatio pecuniaria quæ ob id exigebatur; *droit de gîte que le vassal devait au seigneur*, *obligation où il était de l'héberger*, *lui et sa suite*, *ou redevance payée en argent pour tenir lieu de ce droit*, *de cette obligation.* (S. VIII.)

MANCIPA. — Meretrix; *fille de joie.* (*St. Mas.*)

MANCIPALIA.— Publicæ res. (*Vet. Gl.*)

MANCIPALIS. — Mancipium; *mancipation.* (Gild.)

MANCIPARE.— Lacerare vel per vim auferre; *déchirer* ou *arracher de force.* (A. 1366.) — In se quid suscipere, idem q. MANUCAPERE. (A. 1210.)

MANCIPARI. — *Mancipari effectum*, sortiri, obtinere; *gagner*, *obtenir.* (A. 1225.)

MANCIPARIUS. — Mancipiorum mango, venditor; *marchand d'esclaves.* (*Sch. Juv.*)

MANCIPATIO. — Manumissio; *émancipation*, *affranchissement.* (A. 1139.) — Obligatio, servitus, ut MANCIPATUS. (A. 1183.)

MANCIPATUS. — Servitus, ministerium; *office de serviteur*, *occupation*, *fonctions*, *devoir.* (*Conc. Hisp.*) — Panis excoctio et obsequium pistrini, ad quod tenebantur omnes, præter eos qui, ratione dignitatis, a muneribus sordidis immunes erant; *action de faire cuire le pain*, *profession de boulanger.* (*Cod. Th.*)

MANCIPIA. — (Plur. n.) Servi homines; *serfs.* (Pass.) *Mancipia non casata*, hoc est servi ruralibus possessionibus non addicti, *Vid.* CASATI. *Mancipia originalia*, servi a prima origine colonariæ conditionis. (Ap. Marc.) — (Sing. fem.) Serva; *femme de condition servile.* (A. 856.)

MANCIPIALIS. — Originis ejusdem, vel locum, officium gerens. (*Vet. Gl.*)

MANCIPIATUS.—*Mancipata casa*, quæ ad auctionem vendita est; *maison vendue aux enchères.* (*Ed. reg. Roth.*)

MANCIPIOLUM.—Mancipium, servus minoris pretii; *serf de peu de valeur.* (*Conc. Turon.* II.)

MANCIPIUM. — Villa, mansus, tenementum; *métairie*, *domaine*, *terre.* (A. 1190.) — — Familia, domus; *famille*, *maison.* (A 693.) — Pistrinum; *moulin.* (*Cod. Th.*) — Servus; *serf.* (Pass.)—Fidejussor; *caution*,

répondant. (A. 1300) — Qui non est emancipatus; *fils ou fille non émancipés, mineurs.* (*Vet. Gl.*) — *Mancipium addicens*, discipulus, tiro; *élève, apprenti.* (*Ord. reg. Fr.*)

MANCIPIUS. — F. institor; *facteur.* (*Cons. Tolos.*)

MANCIRA. — Navis Indica; *navire indien.*

MANCLAVIUM. — Græcis recentioribus μαγκλάβιον fustis est quo cædebantur qui fustuarium meruerant, quasi manualis clava; *bâton avec lequel on donnait la bastonnade.*

MANCO. — Idem q. MARCA.

MANCOLDUS. — Mensuræ species, ut MANCALDUS. (A. 1036.)

MANCOR. — Genus frumenti : « 30 acras frumenti, et 80 de *mancor*, et 10 acras ordei et 10 avenæ. » (*Tab. S. Tri. Cad.*)

MANCOSUS. — Idem q. MANCUSA. (Ap. Gold.)

MANCOTUS. — Idem q. MANCALDUS. (A. 1180.)

MANCULA. — Idem q. MANCUSA.

MANCUOSA. — Ead. notione.

MANCUS. — Mutilatus, qui altera manu caret; *manchot.* (*Vet. Gl.*) — Pro MANCA, certum auri et argenti pondus. (A. 814.)

MANCUSA. — Pro MANCA seu MARCA, certum auri et argenti pondus apud scriptores Anglicos; *marc.* — Etiam monetæ species; *sorte de monnaie.* (Pass.)

MANCUSSECUS. — Qui agit manu sinistra; *gaucher, qui se sert de la main gauche.* (*Vet. Gl.*)

MANCUSUS. — Ornamentum muliebre ex auro vel argento, forte armilla; *bracelet.* (A. 978.) — Ead. notione q. MANCUSA : « Mille *mancusi* auri. » (Ap. Goldast.)

MANDA. — Deceptio, fraus; *tromperie, fraude.* (*Vet. Gl.*) — Legatum; *legs*, ap. script. Hisp. — Testamentum; *testament.* (A. 1256.) Arca, in qua pecunia reconditur; *coffre à mettre l'argent, caisse, coffre-fort.* (A. 1305.) — Corbis, cysta; *corbeille, panier;* ol. *mande.* (A. 1305.) — Eleemosynæ genus; *sorte d'aumône;* ol. *mande.* (A. 1457.)

MANDACIUS. — Ostioli custos; *concierge, portier, huissier.* (A. 1316.)

MANDÆRIUS. — Idem q. MANDATARIUS. (*H. Dalph.*)

MANDÆRS. — Ead. notione. (Id.)

MANDAGIUM. — Idem q. MANDATAGIUM. (A. 1308.)

MANDALA. — Manipulus; *poignée :* « Viginti *mandalas* straminis. » (A. 1242.)

MANDAMEN. — Mandatum, ut MANDAMENTUM. (Mart., *Ampl. Col.*)

MANDAMENTUM. — Mandatum, jussio; *ordonnance, instruction, mandement.* (Pass.) — Litteræ quibus magistratus aliquid *mandat; ordonnance de juge.* (A. 1103.) — Districtus, jurisdictio, territorium; *étendue d'une juridiction, ressort, territoire.* (*G. Ch.*) — Pactum, conventio, judicatum; *arrangement, convention, décision.* (A. 1213.)

MANDARE. — Commendare, tradere; *remettre qqch. à qq., donner, livrer.* (Gasp. Barth.) — Significare, renuntiare; *signifier, faire savoir, notifier.* (Pass.) — Imperare; *commander, enjoindre.* (*Ch. Hisp.*) — Mittere, ablegare; *renvoyer, éloigner.* (Fulg.) — Nuntium perferre; *annoncer.* (Sax. Gram.) — *Mandare aliquem*, arcessere aut jubere arcessiri aliquem; *mander, faire venir quelqu'un.*

MANDARIA. — Dominium, jurisdictio; *seigneurie, juridiction.* (*Cam. Comp. Par.*)

MANDARITIUS. — Servorum genus; *serf d'une certaine classe.* (Murat.)

MANDATAGIUM. — Quod solvitur *mandatariis*, id est iis qui ad furnum dominicum bannales mandant seu submonent de hora cocturæ; *rétribution payée à ceux qui avertissaient les vassaux du moment où les fours seigneuriaux étaient prêts à recevoir le pain.* (A. 1326)

MANDATARIA. — Ead. notione. (A. 1141.) — Officium, districtus, jurisdictio *mandatarii.* (A. 1141.)

MANDATARIUM. — Libellus in quo ordo divini officii *mandatur; l'ordo.* (A. 1315.)

MANDATARIUS. — Curiæ Dalphinalis minister cujus officium qui censibus aliisque principis reditibus colligendis præerat; *officier de la cour des Dauphins qui veillait au recouvrement des redevances et à la conservation des droits de la couronne.* — Procurator; *fondé de pouvoirs, mandataire.* (Ap. Rym.) — *Mandatarius apostolicus*, is cui mandata Romani pontificis exsequenda committuntur; *délégué, légat.* (A. 1604.) — *Mandatarius regis*, qui regis *mandata* defert; *courrier de cabinet.* (A. 1523.) — Qui bannales ad furnum dominicum *mandat* seu submonet; *celui qui est chargé de prévenir les vassaux que le four seigneurial est prêt à recevoir le pain; Vid.* MANDATAGIUM. (A. 1312.)

MANDATELA. — Mandatum, ut MANDAMEN. (Ap. Priscian.)

MANDATERIUS. — Idem q. MANDATARIUS.

MANDATIO. — Dominium, jurisdictio, districtus; *seigneurie, ressort, territoire.* (A. 1012.) — Legatio; *mission.* (Gasp. *Gl.*)

MANDATOR. — Procurator, institor; *facteur.* (A. 1587.) — Qui, in aula imp. Constantinopol., jussa et mandata imperatorum expedite deferebat; *courrier de cabinet.* (*Cod. Th.*) — Fidejussor, sponsor; *garant, caution.* (A. 1164.) — Lictor, consulum minister; *appariteur, sergent.* (A. 1340.)

MANDATORIUS. — Procurator, ut MANDATOR. (A. 1506.) — Idem q. advocatus ecclesiæ seu monasterii; *Vid.* ADVOCATUS. (S. IX.)

MANDATRIX. — Idem q. MANDATARIUS, qui ad furnum dominicum bannales mandat. (A. 1332.)

MANDATUM. — Rumor, nuntii, litteræ rem aliquam enarrantes; *bruit, nouvelle, annonce.* (Pass.) — Breve, vel edictum regium; *édit royal, mandat.* (Pass.) - Mandatarius, procurator, actor, missus, qui alio nomine jurisdictionem exercet; *fondé de pouvoirs, représentant, procureur* (A. 1217.) — Decretum a superioribus judicibus ad pedaneos missum; *instruction, ordonnance d'une cour souveraine*

aux juges inférieurs; Vid. Arestum. — Districtus, jurisdictio, territorium; *territoire, étendue d'une juridiction, ressort;* ol. *mande.* (*Conc. Leg.* an. 1012.) — Charta qua negotii alicujus actor quis constituitur; *procuration.* (Pass.)—Pactum, conventio, judicatum; *convention, accord, décision.* (A. 1204.) — Ablutio pedum; *cérémonie du lavement des pieds qui se fait le soir du jeudi saint,* ol. *mandé,* à l'exemple de N.-S. J.-C. qui dit alors à ses apôtres: « *Mandatum* novum do vobis, etc. »(Cette cérémonie se faisait souvent dans les monastères. S. Bernard remarque qu'à Cluny on lavait les pieds à des pauvres aux principales fêtes de l'année, et c'est de cette coutume que naquit l'expression *mandatum pauperium.*) *Mandatum quotidianum*, quod a monachis peragebatur « a capite jejunii usque ad Kalendas Novembris, omni die. » (Udalr.)— Domus hospitum in monasteriis, quod hospitum advenientium pedes lavarentur; *partie des bâtiments d'un monastère affectée au logement des étrangers.* (*Chr. Lob.*)— Proclamatio solemnis quæ inter missarum celebrationem fieri solet; *publication, proclamation.* (A. 1270.)—Officium mandatarii; *charge de procureur, office de mandataire.* (A. 1317.) — *Mandatum apostolicum*, vox cancellariæ Romanæ; *mandat, sorte de rescrit apostolique qui s'accordait autrefois pour la collation des bénéfices.*

MANDEBURDA. — Idem q. Mamburnia. (A. 815.)

MANDERIUS. — Curiæ Dalphinalis minister, idem q. Mandatarius.

MANDIBILIS. — Qui potest manducari; *qui peut être mangé, mangeable.* (Guib.)

MANDIBULA. — Maxilla; *mâchoire.* (*Vet. Cod.*)

MANDIBULUM. — Mantile; *essuie-main, serviette.* (A. 1076.)

MANDIBURDIUM. — Defensio, tutela, ut Mamburnia. (A. 980.)

MANDIBURNIUM.—Ead. notione. (A. 980.)

MANDILE. — Pro *mantile*, ut Mandibulum. (A. 1197.)—Velum; *voile.* (A. 1294.)

MANDRA.—Monasterium; *monastère, couvent.* (Alcuin.) — Cellula monastica; *cellule de moine.* (*A. SS.*) — Bubulcus; *bouvier.* (*Vet. Gl.*)

MANDRATOR.— Cavillator, calumniator; *railleur, chicaneur.* (*Vet. Gl.*)

MANDRINUS.— Pro Marturinus. (Mur.)

MANDRITA. — Monachus; *moine.* (*Vet. Gl.*)

MANDROGERON. — Ead. notione. (Ap. Luitp.)

MANDRUS.—Grex; *troupeau.* (*Ch. Sic.*)

MANDUALIS. — Cancellus qui super tumulum stat; *balustrade, grille, barrière que l'on établit autour des sépultures.* (*Vet. Gl.*)

MANDUCALIS. — F. idem q. Gistum. (*Tabul. S. Eparc. Inculism.*)

MANDUCARE. — (Subst.) Convivium, refectio; jus etiam divertendi in domum alterius convivii causa; *repas, festin, droit de loger dans la maison de quelqu'un.* (A. 1000.)

MANDUCARIA. — Comestio, pastus; *repas, festin, action de manger;* ol. *mangerie.* (A. 1157.)

MANDUCARIUM. — Jus pastus, sive summa pecuniaria in ejusdem juris redemptionem exsoluta; *droit de gîte* ou *redevance qui en tient lieu: Vid.* Mancio, Gistum, etc. (A. 1187.) — Saccus in quo avena equis præbetur; *petit sac qui sert à donner l'avoine aux chevaux.* (*Reg. Temp.*)

MANDUCATUS. — Esca, id quod manducatur; *nourriture, ce qu'on mange.* (*Tabul. Maj. Monast.*)

MANDULA. — Amygdalum; *amande.* (*St. Rip.*)

MANDUM. — Dispositio testamentaria; *disposition testamentaire.* (A. 1208.) — Convocatio, submonitio ad exercitum, seu litteræ quibus vassallus ad servitium militare quod domino suo feudali debet, citatur; *convocation des vassaux par le feudataire, pour se rendre à la guerre.* (A. 1340.)

MANDUS. — Vestis virginalis, quasi *mantus* vel *mantum*, Gal. *manteau.* (Isid.)

MANDYA. — Pallii genus, quod imperatorum ac regum præsertim fuit; *sorte de manteau royal.* (*A. SS.*)

MANE. — Oriens; *le levant.* (A. 946.) — *Bono mane*, multo mane; *de bon matin.*

MANEA.—Cistæ species piscationi accommoda; *manne.* (*Chartul. S. Joan. Anger.*)

MANEAGIUM. — Possessio, ut Mainagium.

MANEBRA. — Servitium manuale quod vassalli et subditi domino suo exhibere tenentur; *prestation en nature, travail manuel que le vassal doit à son seigneur.* (A. 1287.)

MANECANTANS. — Officium in ecclesia Lugdunensi, cui missam matutinalem celebrare incumbebat.

MANEDA. — Habitatio, domus, ut Mansus. (A. 1041.)

MANEDERIA. — Eod. sensu. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

MANEFICIUM. — Supellex, opus manuum; *meubles, ustensiles, ouvrage de main.* (*Ch. Arag.*)

MANEGIA.— Manubrium; *manche.* (Guid. de Vigev.)

MANEGUERIUM. — Pro *marescagium*, ut videtur; *marais.* (A. 1202.)

MANELATA. — Herba perniciosa et mala, lolium; *ivraie.* (*Ch. Scot.*)

MANENTES. — Inquilini, coloni, sed proprie « qui in solo alieno manent, in villis, quibus nec liberis suis invito domino licet recedere; » *les sujets domiciliés d'un seigneur, les manants, principalement ceux qui avaient la permission de s'établir dans les terres d'un seigneur étranger.* (Pass.)

MANEOPERA. — Pro *manopera.* (A. 1094.)

MANERE. — Detinere, demorari; *arrêter.* (Mur.) — Coire, vel matrimonio conjungi, aut cum muliere rem habere. (*Conc. Verm.*)

MANERIA. — Habitatio, vel villa rustica, ut Manerium. (Gariel.) — Modus, ratio; *manière.* (S. Ber.) — Exactionis genus, ut Manneria.

MANERESIUS. — Ensis species ; *sorte d'épée*. (A. 1335.)

MANERIES. — Modus, ratio, via; *manière, moyen, voie.* (Ugut.)

MANERIUM. — Habitatio cum certa agri portione; *habitation accompagnée d'un peu de terre labourable, petite ferme;* ol. *manoir.* (Pass.) —Præcipua feudi domus; *maison où demeure le seigneur du fief;* ol. *manoir.* (Pass.) — Ædes seu domus rustica; *maison de paysan.* (Mart., *Ampl. Col.*) — Villa ; *métairie.* (Ord. Vit.)

MANESCERE. — Illucescere, oriri; *se lever.* (*Tabul. S. Joan. Pin.*)

MANEYA. — Minuta stramina, a verbo *manere*, quod remaneant in area, cum majora colliguntur atque ligantur, seu potius manipulus. (A. 1303.)

MANEZARE. — Contrectare; *manier.* (*A. SS.*)

MANGA. — Pro MANGANUM.

MANGAGNA. — Vitium, labes, ut MAGAGNA. (*St. Mon. Reg.*) — Mensura annonaria, ut MANGANARIA. (*Tab. Aven.*)

MANGAGNARE. —Mutilare graviter, lædere, ut MAHEMIARE. (Ap. Mur.)

MANGANA. — Machina bellica jaculatoria ; *machine de jet, mangonneau.* (Pass.)

MANGANARE.—Saxa et alia quævis *manganis* projicere, emittere ; *lancer des pierres ou d'autres objets avec les mangonneaux.* (Ap. Mur.)

MANGANARIA. — Mensura annonaria; *mesure pour les grains dans le Comtat-Venaissin.* (Il en fallait 16 pour un boisseau.)

MANGANARIUS. — Qui *mangana* conficit ; *ouvrier qui fait des mangonneaux.* (Theop.)

MANGANELLA. — Machina ad saxa aliave procul projicienda idonea ; *pierrier, machine de guerre propre à jeter des pierres dans les villes assiégées ;* ol. *mangonel, mangonneau.* — Interdum saxa, aliaque quæ projiciuntur ; *les pierres mêmes et autres masses meurtrières que l'on lance avec les mangonneaux.*

MANGANELLUS. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

MANGANERIUS. — Minutorum propola; *regratier , revendeur ;* ol. *manganier.* (*St. Arel.*)

MANGANGNARE. — Aliquem graviter lædere, ut MAHEMIARE. (Ap. Mur.)

MANGANIA. — Idem videtur quod MAHAMIUM, seu multa pro illata gravi læsione præstanda. (*St. Verc.*)

MANGANUM. — Machina jaculatoria, ut MANGANELLUS. (W. Tyr.) — Præstigiæ ; *ruses , jongleries.* (*Vet. Cod.*)

MANGANUS. — Machina bellica ut MANGANELLUS. (Ap. Mur.) — Nebulo, vagus; *gueux, vagabond.* (A. 789.)

MANGELIA. — Locus, ubi animalia damnum agris inferentia collocantur ad pabulum ; *fourrière.* (A. 1351.)

MANGENA. — Machina bellica, ut MANGANUM. (Paul. Diac.)

MANGENELLA. — Idem q. MANGANELLA. (Alb. Aquens.)

MANGERIUM. — Jus divertendi in domum alterius convivii seu pastus causa, vel jus illud in præstationes pecuniarias commutatum, ut MANDUCARIUM. (A. 1181.)

MANGERUM. — Ead. notione. (A. 1153.)

MANGIA. — Manica ; *manche.* (A. 1337.) — Idem q. MANGERIUM. (A. 1215.)

MANGIARIA. — Vexatio, exactio; *vexation, tracasserie ;* ol. *mangerie.* (*St. Gen.*)

MANGIARINUM. — Cibi genus : « comedente ipsa cum sociabus *mangiarinum* et carnes salsas circa horam diei sextam inter prandium intravit gulam suam os carnium. » (*A. SS.*)

MANGIATORIUM. — Præsepe ; *mangeoire, ratelier.* (A. 1340.)

MANGINELLA. — Idem q. MANGANELLA (*A. SS.*)

MANGO. — Carnifex, laniarius ; *boucher.* (*Chr. Zanfl.*) — Simoniacus; *simoniaque;* ol. *maquignon de bénéfices.* (Hier., *Jur. Pontif.*) — Prædo ; *pillard, voleur.* (Nic. Spec.) — Fallax, deceptor ; *trompeur.* (Glab. Rod.) — Equiso; *écuyer, valet d'écurie.* (*A. SS.*) — Famulus, pedissequus ; *laquais.* (Men.) — Discipulus, tiro ; *apprenti, élève;* ol. *mangon.* (A. 1401.) — Pastor, ovium custos ; *berger, pâtre.* (*Vet. Gl.*) — Machina bellica, ut MANGANUM. (A. 808.)

MANGOLDUS. — Mensuræ genus, ut MANCALDUS. (*Tabul. S. Quint.*)

MANGONA. — Machina bellica, ut MANGANUM. (*A. SS.*)

MANGONABULUM. — Ead. notione. (*Chr. Zanflet.*)

MANGONALE. — Ead. notione. (Id.)

MANGONARE. — Nundinari ; *trafiquer, maquignonner.* (Potissimum dicitur de iis qui futiles merces vili pretio emptas aliquanto carius distrahunt.)

MANGONARIUS. — Ut MANGANERIUS. (S. XIV.)

MANGONELLUS. — Machina bellica, ut MANGANELLUS. (W. Brit.)

MANGONETA. — Oblationis species, forte ea quæ in cera fiebat. (A. 1403.)

MANGSNILUM. — Agri portiuncula cum mansione ; *petite ferme, petite propriété rurale ;* ol. *mesnil.* (S. XIII.)

MANGUANARIA. — Idem q. MANGANARIA. (A. 1215.)

MANGUDERES. — Herbæ species apud Calabricenses. (*A. SS.*)

MANGUERIUM. — Instrumentum ad piscandum ; *outil de pêche.* (A. 1307.)

MANGULARE. — Vulnerare, mutilare ; *blesser, mutiler.* (A. 1361.)

MANGUNELLA. — Machina bellica, ut MANGANUM. (*A. SS.*)

MANGUNELLUM. — Ead. notione. (Suger.)

MANIACUS. — Furibundus, insanus ; *fou, insensé, furieux.* (Mart., *Anecd.*)

MANIAMENTUM. — Jus puniendi; *droit de répression, de justice.* (A. 1271.) — Possessio, ut MAINAGIUM. (S. XIII.) — Jus utendi, possessione firmatum ; *droit de jouir, possession, jouissance.* (Dicitur præsertim de

justitiæ exercitio intra alicujus dominii fines.)

MANIARE. — Punire, multare; *punir, réprimer*. (A. 1271.) — Regere, gubernare; *gouverner, régir, administrer*. (*Vet. Inq.*) — Tractare, tangere; *manier*. (*St. Sal.*)

MANIATICUS. — Ut MANIACUS. (Hincm.)

MANIBLES. — Ornamentum ecclesiasticum, manipulus; *manipule*. (*St. Vict. Mas.*)

MANIBURNIA. — Administratio, ut MAMBURNIA.

MANIBURNUS. — Gubernator, ut MAMBURNUS.

MANICA. — Chirotheca; *gant*. (*A. SS*) — Pars vestis; *manche*. (*St. Ord. Cist.*) — Ædificium, alterius latus veluti efficiens; *aile d'un bâtiment*. (Ditm.) — Manubrium, capulus; *manche d'outil, poignée*. (*A. SS.*) — Mantica, pera viatoria; *besace*. (*A. SS. Ben.*) — Aurora; *l'aurore, le point du jour*. (S. XIV.)

MANICANTARIA. — Domus puerorum symphoniacorum; *la manécanterie* (de Lyon).

MANICANTARUS. — Qui in Lugdun. civit. pueros symphoniacos cantu imbuit; *maître de chant à la manécanterie*; *Vid.* MANECANTARIA.

MANICANTER. — Matutino tempore; *de bon matin, de bonne heure*. (*Mir. S. Bert.*)

MANICANTIUS. — Maturius solito; *de meilleure heure, plus tôt que d'habitude*. (*Vet. Cod.*)

MANICARE. — Ire, venire, proficisci, festinare mane, mane surgere, per manum tenere, equitare; *aller, partir, se hâter de bonne heure, se lever matin, tenir par la main, chevaucher*. (Pass.)

MANICATIO. — Matutinæ accelerationes. (*Conc. Turon.*)

MANICELLA. — Ansa, ansula; *petite anse, petite poignée, prise d'un vase*. (A. 1295.)

MANICHÆI. — Hæretici satis noti quorum Manes, a quo nomen habent, antesignanus fuit; *manichéens*.

MANICI. — Mente capti, qui mania laborant; *ceux qui sont atteints de folie, aliénés*. (Pap.)

MANICIA. — Chirotheca, ut MANICA. (A. 814.)

MANICILLIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

MANICIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

MANICULA. — Unci vel harpagonis genus quod manus ferrea dicebatur Latinis; *crampon, croc*. (Ott. Mor.) — Chirotheca; *gant*. (*A. SS.*)

MANICULARE. — Dolum vel strophas excogitare; *manigancer, faire des manigances*. (Pap.)

MANICULARIA. — « Cum alba, amicta, stola, fanone, spatulariis et *manicularii* apparatis de quodam panno diasperato de Laret. » (A. 1295.) Ita autem appellantur *manicæ* ejusdem speciei panni ex qua confecta sunt vestimenta sacerdotum vel diaconorum, quæ albis circa manus aptantur.

MANICULUS. — Pars quædam sellæ equestris; *l'arçon d'une selle*. (*Vet. Gl.*) — Armilla; *bracelet*; ol. *manicle*. (S. XIV.)

MANICUM. — Manubrium, ansa; *manche, poignée, anse*. (Pap.)

MANICUS. — Mens captus; *insensé*. (Pap.) — Manubrium; *manche*. (*Cod. Ital. Dipl.*)

MANIFESTARIUS. — Manifestus, apertus; *clair, évident, manifeste*. (Lact.)

MANIFESTUM. — Documentum in quo merces navi oneratæ manifestantur; *état des marchandises embarquées sur un navire, connaissement*. (A. 1348.) — Publica vel famosa proclamatio ex certa scientia et certis auctoritatibus proveniens; *manifeste*. (*Vet. Gl.*)

MANIFESTUS. — *Manifestus sum*, formula haud infrequens in quibusdam veteribus chartis Italicis, quæ huic respondet : *notum facio*.

MANIGLERIA. — Officium *maniglerii*; *office, charge, fonction de marguillier*. (*Tab. Matisc.*)

MANIGLERIUS. — Æditiuus, custos et conservator ædis sacræ; *marguillier, celui qui a soin de tout ce qui regarde la fabrique et l'œuvre d'une paroisse*; ol. *manillier*. (A. 1338.)

MANIGOLDUS. — Carnifex; *boucher, bourreau*. (*Conc. Const.*)

MANILE. — Urceus, urceolus quo aqua manibus infunditur; *aiguière*. (*Chr. Mogunt.*) — Pelvis seu pollubrum in quo manibus infusa aqua dilabitur; *cuvette*. (A. 837.) — Agri portiuncula cum mansione, ut MAISNILUM. (S. XII.)

MANILIA. — Armilla; *bracelet*. (Mat. de Af.)

MANILLO. — Tutela, protectio, defensio; *défense, protection, tutelle*. (*Ann. Ben.*)

MANIMUNDULUS. — Quasi *mundus manibus*. (Pet. Dam.)

MANIPOLIUM. — Conventus ad illicitum aliquod violenter perpetrandum, conjuratio; *rassemblement de conspirateurs, conspiration*. (*Conc. Hisp.*)

MANIPOLLUM. — Ead. notione. (Id.)

MANIPULA. — Scipio, baculus, qui manibus gestatur; *bâton*. (*A. SS*) — Trulla cæmentaria; *truelle*. (*A. SS.*) — Mappula, mantile; *petite nappe, serviette*. (Bern. Mon.)

MANIPULARE. — Manu ducere; *conduire par la main*. (*A. SS.*)

MANIPULARES. — Qui ferunt signa ante reges; *porte-drapeau, porte-bannière*. (*Vet. Gl.*)

MANIPULARIUM. — Una e vestibus episcopalibus, ut MANIPULUS (A. 993).

MANIPULARIUS. — Qui negotia alterius regit, administrat; *intendant, fondé de pouvoir*. (Agnel.)

MANIPULUM. — Qui vexillum fert in bello; *porte-enseigne*. (Isid.) — Vas quoddam. (Od. Mon.)

MANIPULUS. — Famulus, minister; *serviteur, officier*. (*A. SS.*) — Una e vestibus ecclesiasticis quæ et *sudarium* appellatur, quam in brachio sinistro deferunt sacerdotes; *manipule*. (Pass.) — *Manipulus curatorum*, brevis quorumdam canonum collectio. (A. 1493.)

MANISSIME.—Valde mane; *de très-bonne heure.* (Mab. *An.*)

MANITER. — Furiose; *avec fureur, furieusement.* (*Vit. S. Winwal.*)

MANITIO. — Monticulus, eminentia; *éminence, hauteur.* (Leibn.)

MANIVOLA. — Chirotheca; *gant.* (Rai. Duel.)

MANLAT. — Species monetæ Græcanicæ; *monnaie du Bas Empire frappée par ordre de l'empereur Manuel, manuelat.*

MANLCOLDIATA. — Mensura agraria; ead. q. MENCALDATA. (*Tabul. S. Quint.*)

MANLENTA. — Fidejussio, sponsio; *garantie, nantissement.* (A. 1131.)

MANLEVANTIA. — Ead. notione. (A. 1160.)

MANLEVARE. — Fidejubere; *lever la main en signe de serment, garantir, promettre.* (A. 1324.)

MANLEVATOR. — Sponsor, fidejussor; *garant, caution, fidéjusseur.* (*H. Occit.*)

MANNA. — Liquor vel pulvis qui de sepulcris aut corporibus sanctorum effunditur et effluit; *liqueur*, ou *poussière odorante*, *sortie du tombeau ou du corps des saints.* (Jul. Af.) — Equa; *jument.* (Ap. Goldast.) — Tæda seu cerei species; *torche, cierge.* (*A. SS.*) — Panis delicatior et tenuissimus ap. Hispan.; *sorte de pain de luxe.* (*Conc. Barcin.* an. 1423.)

MANNAGIUM. — Mansus, prædium rusticum, ut MANAGIUM. (A. 1238.)

MANNARE. — Modus agri; *certaine mesure de terre.* (A. 1019.)

MANNARIA. — Securis; *hache.* (*A. SS.*)

MANNARICE. — « Cum ortuis et vineis vovarice sive *mannarice*, cum omni illorum pertinentia. » (A. 1070.) Forte cum servitio manuali.

MANNELLUS. — Campana mediocris, ut MAANELLUS. (A. 1286.)

MANNERE. — Ut MANNWERCH.

MANNERIA. — Ead. notione, ut videtur. (*Ch. Hisp.*)

MANNERIUS. — Æedituus, idem q. MANIGLERIUS, apud Barcinonenses.

MANNINA. — Mannitionis compositio quam adversario solvebat qui vocatus ad placitum, si mannitus fuerat, nec justam excusationem habebat, non venerat; *amende que payait celui qui n'obéissait pas, sans excuse légitime à une assignation.* (*Cap. C. M.*)

MANNIRE. — Vocare in jus, quod fiebat tribus testibus præsentibus; *assigner, citer en justice.* (*Lex Sal.*)

MANNITA. — Submonitio; *ajournement, sommation, citation.* (*Lex Sal.*)

MANNITIO. — Ead. notione. (Id.) (Differebat *mannitio* a *bannitione*: nam etsi *bannire* sit in jus vocare, æque ac *mannire*, in eo tamen diversimode hæc verba accipiuntur, quod *mannire*, adversarii, *bannire* autem judicis erat, in jus et placitum citare. *La partie civile assignait*, manire; *le juge citait*, bannire.)

MANNUA. — Manipulus, ut MANUA.

MANNWERCH. — Opus hominis, opera, manuopera; *l'ouvrage d'un journalier.* « In vitibus autem habemus 24 partes quæ dicuntur *mannwerch*, et 13 rusticos... si quæris cur vocatur *mannwerch*, ideo dicitur quod uni viro committitur ad colendum et est tantum terræ quantum par boum in die arare sufficit. » (*Act. Mur. Mon.*)

MANOBRA. — Idem q. MANUOPERA. (A. 1247.)

MANOBRIA. — Ead. notione. (A. 1308.)

MANOBRIUM. — Eod. sensu. (*Vet. Terrear.*)

MANOPA. — Charta manumissionis; *acte d'affranchissement.* (Bal. *Misc.*)

MANOPERA.—Manuum opera, servitium manuale quo tenentur coloni et inquilini domino villæ; *corvée, ouvrage des mains, travail que les vassaux doivent à leur seigneur;* ol. *manœuvre, manœuvrée.* (*Ch. C. M.*)

MANOPOLIUM. — Idem q. MANIPOLIUM. (A. 1446.)

MANSA. — Trudes, momentum, pondus. (Mur.) — Prædium, ut MANSUS. (A. 889.)

MANSANARIUS. — Qui mansum ingenuilem aut servilem excolebat; *métayer, cultivateur;* ol. *mansar.* (S. XIII.)

MANSARIUS. — Eod. sensu. (*Cap. Car. Cal.*)

MANSATICUS. — Mansio, domus; *demeure, habitation, maison;* ol. *manse, mansée.* (*Script. rer. Fr.*)

MANSATA.— « Est quando dominus dat alicui *mansum*... et propter hoc ille facit se hominem domini. » (Specul.)

MANSELLA. — Minor mansus, non integer; *Vid.* MANSUS. (A. 864.)

MANSELLUS. — Ead. notione. (Marculf.) — Idem q. MANSIONARIUS. (A. 930.)

MANSEOLUS. — Locus exiguus. (*A. SS.*)

MANSER. — Illegitimus, proprie de scorto natus; *bâtard.* (*Vocab. utriusq. jur.*)

MANSILE. — Idem q. MAINILLUM. (S. XIII.)

MANSILIUM. — Ead. notione. (Lob. *H. Brit.*)

MANSINILE.—Ead. notione. (Mart. *Ampl. Col.*)

MANSIO. — Ubicunque manemus, hinc Gallis *maison* pro æde; *demeure, habitation, logement, logis.* (Pass.) — Familia; *famille, maison.* (Sanut.) — Contignatio; *étage.* (Eric. Upsal.) — Locus ubi confecto itinere per noctem quiescunt, unde pro unius diei itinere sumitur; *gîte, étape, journée de marche, chemin fait* ou *que l'on peut* ou *doit faire dans un jour.* (Pass.) *Mansiones*, diversoria legatorum, missorum, et aliorum magistratuum publicorum, qui, principis mandato, aut in provincias *ad justitias faciendas reformandas*, uti loquebantur, vel in exteras regiones, reipublicæ causa, proficiscebantur (tenebantur enim subditi hospitio excipere ejusmodi missos et legatos et eorum ministros et viaticum eis pro uniuscujusque dignitate præstare;) *logement, nourriture, etc., dus aux comtes et aux envoyés du prince qui*

parcouraient le pays pour rendre la justice ou remplir quelque autre mission officielle. (*Cap. Car. M.*)

MANSIONALE. — Idem q. MAINILLUM, f. etiam q. MANSUS. (*Cap. Car. M.*)

MANSIONAMENTUM. — Ut MAINILLUM. (*H. Mon. Bec.*)

MANSIONARE.—*Mansionem*, domum ædificare; *bâtir une maison.* (A. 1233.) — Mansionaticum exigere; *Vid.* MANSIONATICUM. (*Ch. Car. Cras.*)

MANSIONARIA. — Munus et beneficium *mansionarii*, seu capellani perpetui; *charge de mansionaire, et bénéfice y attaché;* ol. *mansionerie.* (A. 1073.)

MANSIONARIUM. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

MANSIONARIUS.—(Subst.) Idem q. *manens, mansuarius, hospes*, qui ratione mansionis seu mansi, vectigal aut censum quotannis domino persolvebat; *tenancier;* ol. *mansionier, maisonnier.* (Pass.) — Canonicus qui *residens* vulgo dicitur ad discrimen *forensis*, qui non residet; *chanoine résidant.* (A. 1130.) — Custos et conservator ædis sacræ, æditutus, matricularius; *sacristain et sous-prébendé d'une église, chargé de la garder, de sonner les cloches pour l'office divin, de préparer les reliquaires*, etc.; ol. *mansiaire, mansionaire.* (Greg. M.) *Primus mansionarius*, dignitas in Ecclesia Romana, qui primus scilicet in *mansionariorum* ordine erat. (*Ord. Roman.*) *Mansionarii juniores*, inferioris ordinis, qui primo *mansionario* suberant. (Id.)— Qui in locis ubi rex venturus est *mansionem* præparat; *fourrier, maréchal des logis.* (S. VIII.) *Comes mansionarii*, qui mansionariis præerat; *grand maréchal des logis.* (A 895.) — Mansionatici exactor; *receveur, percepteur du Mansionaticum.* (A. 821.)—Idem qui alibi *commendator.* (A. 1388.)—(Adj.) Ad *mansionarios* seu manentes pertinens; *de tenancier. Terra mansionaria*, quæ a *mansionariis* habitatur. (A. 1107.) *Mansionaria ecclesia:* « Crastinam autem processionem ad *mansionariam* suam S. Crucis disponens ecclesiam, in proximo prato stationari jussit. » (Eck.)

MANSIONATICA.—Jus hospitii et pastus, ut MANSIONATICUM. (A. 853.)

MANSIONATICUM. — Locus ubi rex seu ejus procuratores excipiebantur cum provincias perlustrarent; *étape, lieu où le prince et ses représentants logeaient dans leurs voyages.* (Pass.) —Jus *gisti* seu *procurationis; droit de gîte, obligation imposée au vassal d'héberger le seigneur.* (Pass.) — Præstatio pecuniaria pro eodem jure; *redevance que payait en argent le vassal pour être dispensé d'héberger son seigneur.* (Pass.) — Mansio, domus; *habitation, maison.* (*Tab. Brivat.*)

MANSIONATICUS.— Ead. notione.

MANSIONATOR.—Idem q. MANSIONARIUS, qui *mansiones* parat, metator. (*Itin. Greg. XI PP.*)

MANSIONILE.—Idem q. MAINILLUM. (*Vit. S. Rem. Rem.*)

MANSIONILIS.—Ead. notione. (A. 863.)

MANSIONILLUM. — Ead. notione. (*Tab. Morig.*)

MANSIONOTERIUM. — Ead. notione. (A. 1030.)

MANSIS.—Idem q. MANSUS.

MANSITATIO. — Habitatio; *demeure, habitation.* (*A. SS. Ben.*)

MANSITORIUM.—«Locus aptus ad *manendum.* » (Ugut.)

MANSIVUM.—Pro MENSURA.

MANSNADA. — Idem q. MAISNADA. (A. 1178.)

MANSOARIUS. — Ut MANSARIUS. (Marculf.)

MANSOERIUS. — Ead notione. (*Tabul. Prior de Par.*)

MANSOR. — Qui manet, residet, incola; *manant, domicilié, habitant.* (*A. SS.*)

MANSORIUM. — Idem q. MANSUS, seu MANSIONILE. (*Ch. Fland.*)

MANSOYATA. — Dimidium vehis, plaustri seu *carrectæ; demi-charretée;* ol. *mansoyée.* (A. 1462.)

MANSSERIUS.—Serviens, apparitor; *sergent, appariteur.* (*Ord. reg. Fr.*)

MANSUAGIUM.—Domus cum agri portione, ut MANSUS. (*G. Ch.*)

MANSUALIS. — Qui *mansum* ingenuilem aut servilem colit, ut MANSANARIUS. (Ap. Fred. Sehan.) *Terra mansualis*, ager a *manso pendens.* (A. 1127.)

MANSUARIUS. — Idem q. MANSANARIUS. (*Cap. Car. Cal.*)

MANSUETARE.—Mansuefacere; *adoucir, calmer.* (*Vet. Interp. Bibl.*)

MANSUETUDO.—Titulus honorarius abbatum; *mansuétude, titre honorifique donné quelquefois aux abbés.*

MANSULTA.—Idem q. MANSOYATA.

MANSUM.—Idem q. MANSUS.

MANSURA.—Mansio, domus, ædificium; *maison, habitation.* (A. 1122.) — Jus gisti, idem q. MANSIONATICUM. (*Bul. Leo. IX PP.*) —Modus agri, ut MANSUS. (A. 849.) — Præstatio pro mensuris præstata, ut MENSURA. (A. 1351.)

MANSURALE.—Domus seu modus agri, ut MANSURA: «Dono filio meo *mansurale* ubi manet. » (*Tab. eccl. Cad.*)

MANSURNUS. — Ad *mansionarium* ecclesiasticum pertinens. (A. 1294.)

MANSUS. — Prædium rusticum, domus rustica cum certa agri portione; *manse, sorte de ferme, ou habitation rurale, à laquelle était attachée, à perpétuité, une quantité de terre déterminée, et, en principe invariable, mais qui varia par la suite suivant les localités.* (Pass., S. VIII, IX, X.) *Mansus integer*, mansus qui definito a lege jugerum numero constat; *manse entier, celui qui n'est pas divisé et contient, avec les bâtiments nécessaires pour l'exploiter, la quantité de terres réglées par la coutume du pays et soumise aux redevances et services d'usage.* (S. IX.) *Mansus dimidius* vel *medius*, qui minore, quam par erat, jugerum numero constat; *demi-manse, celui qui n'a que la moitié, ou à peu près, de la contenance voulue, et ne supporte guère que la moitié, ou environ, des charges ordi-*

naires. (Id.) *Mansus*: 1° *dominicus, dominicatus, indominicatus, capitalis*, proprius et peculiaris domini mansus, quem dominus ipse colebat, cujusque fructus percipiebat; *manse dominant, seigneurial, celui qui est administré par le maître du sol lui-même, chef-lieu du fief;* ol. *chef-manse, chef-mois* (Pass.); 2° *regalis*, qui regis proprius est; *manse du domaine de la couronne* (A. 813); 3° *absus, nudus*, seu *cabalis*, incultus; *manse nu, celui qui n'a pas de tenanciers ou n'en a pas assez pour être convenablement cultivé, et ne supporte, par conséquent, qu'une partie des charges;* 4° *commendatus*, cujus possessor domino fidelitate et hominio astrictus est; *manse dont le tenancier doit foi et hommage à son seigneur* (A. 891); 5° *finitivus, determinatus, finitus*, duodecim jugeribus constans; *manse de douze arpents* (A. 926); 6° *fiscalis* seu *hæreditarius*, patrimonialis, qui jure hæreditario a parentibus habetur; *terre patrimoniale, manse possédé par voie d'héritage* (A. 924); 7° *ingenuilis*, qui servilibus obnoxius non est; *manse non soumis aux prestations serviles* (S. IX); 8° *lidilis*, qui, servilibus non obnoxius, præstationes tamen graviores ac mansus ingenuilis præstare tenetur; *manse non soumis aux services serviles, mais plus chargé de services que le manse d'ingénu* (Irm.); 9° *servilis, censualis*, aut *servitialis*, servilibus obnoxius; *manse dont le tenancier doit à son seigneur les services et redevances serviles* (Pass.); 10° *carroperarius*, qui carrorum operas debet; *manse qui doit la corvée du charroi* (*Polypt. Flor.*); 11° *coopertus, vestitus* seu *laboratus*, qui colitur; *manse vêtu* ou *couvert, celui qui est occupé et cultivé, paye toutes les redevances et s'acquitte de tous services imposés à la terre* (Pass.); 12° *exercitalis*, qui a milite excolitur, cui mercedis loco attributus fuit; *manse militaire, celui qui a été donné à un guerrier en récompense des services qu'il a rendus* (A. 871); 13° *ecclesiasticus* seu *ecclesiæ*, ea agri portio quæ ipsi ecclesiæ in dotem assignari solebat, vel presbytero ecclesiæ deservienti, cum aliquot mancipiis, quæ immunis erat omnibus servitiis; *terre assignée en dot à une église et exempte de toutes charges*. (Pass.) — Interdum *mansus* usurpatur: 1° pro sola æde curali; *presbytère, maison curiale* (A. 1336); 2° pro reditu seu servitio mansi; *services et prestations dus par un manse* (Irm.); 3° pro mansione seu domo; *maison, logis, habitation* (*A. SS.*); 4° pro terra servitiis obnoxia, iidem q. *mansus servilis*. (A. 1448.)

MANTA.—Toralis et straguli species; *mante*. (*Inn. III Pl.*) — Opertorium ephippii; *couverture de selle, housse*. (*A. SS.*)

MANTARE. — Pallio induere, tegere; *revêtir, couvrir d'un manteau*. (A. 1237.)

MANTARIUM.—Forte pro *mansarium*, domus. (A. 1341.)

MANTATURA. — Mantum, pallium, ut MANTUM, seu potius attexta pallio pellis; *manteau* ou *fourrure devant servir de doublure à un manteau*. (Rol. Patav.)

MANTEA.—Pallium; *manteau*. (A. 1188.)

MANTELA.—Idem q. MANTUM. (A. 1023.)

MANTELES. — Cortina, velum; *rideau, tenture*. (A. 832.)

MANTELIUM. — Mappa villosa qua non modo mensas sed et humeros interdum tegebant; *nappes, serviettes, gros linge de table, espèce de manteau*. (Pass.)

MANTELLA. — Apud Gallos eæ vestium liberationes quæ fiebant officialibus regiis seu commensalibus, quæ alias *pallia* vel *robæ* nuncupantur; *Vid.* LIBERATIO, ROBA, etc. (A. 1296.)

MANTELLARE. — Machinam bellicam *mantellum* dictam struere; *dresser, établir un ou plusieurs mantelets*. (Elmh.)

MANTELLATUS. — Filius ante matrimonium natus, qui in ipsis nuptiarum solemnibus cum patre et matre pallio cooperitur, legitimationis gratia; *enfant né avant le mariage, légitimé le jour de la bénédiction nuptiale*. (*Vet. cod. eccl. Argentin.*)—Munitione *mantelleto* dicta instructus; *garni d'un mantelet; Vid.* MANTELLETUM. (Pass.) — *Mantellati*, dicti fratres tertii alicujus ordinis quod laneo utantur pallio. (A. 1516.) — *Mantellatæ*, dictæ sorores de pœnitentia B. Dominici eadem ratione. (*A. SS.*)

MANTELLETUM.—Machinæ bellicæ species quæ palis, perticis, cratibusque solidata, quasi pallio, pugnantes tegebat, dum in hostes tela et lapides e machinis projiciebant; *mantelet, sorte de parapet portatif en usage dans les siéges pour s'approcher des murailles de la place assiégée*. (A. 1334.)—Palliolum; *mantelet, petit manteau*. (Pass.)

MANTELLINA.—Pallium nigrum; *manteau noir*. (*A. SS.*)

MANTELLUM. — Pallium; *manteau*. (A. 1411.) *Mantellum vertere*, ab aliquo desciscere; *tourner casaque, changer de parti*. (*H. Nem.*) *Mantellum mensale;* mappa; *nappe, serviette*. (A. 1433.) *Mantellum ad rostra*, Gal. *manteau à pointe*. (*St. ord. mil. S. J. H.*)

MANTELLUS.—Vestis ecclesiastica, casula; *chasuble*. (*Ord. S. Petr. de Insul.*) — Foris; *battant d'une porte*. (A. 1381.)— Machina bellica, ut MANTELLETUM. (Elmh.) — Arca lignea lapidibus oppleta, quæ aquis opponitur, molis species; *caisson rempli de pierres employé en guise de digue*. (A. 1500.) —Pallium; *manteau;* ol. *mantel*. (Pass.) — *Mantello verso*, proverbium partibus alicujus derelictis, Gal. *ayant tourné casaque*. (A. 1429.)

MANTENEMENTUM. — Administratio; *administration, direction, maniement*. (*A. SS.*)

MANTICA. — Vestis species, pallium; *sorte d'habillement, mante*. (A. 1358.)—*Mantica suffarcinata*, stragulum acupunctum; *couverture piquée, courte-pointe*. (S. Bern.)

MANTICARE. — Vasa colligere, *manticam* seu peram viatoriam componere. (*Vet. Gl.*)

MANTICULARE.—Fraudare, furari; *tromper, filouter*. (*Vet. Gl.*)

MANTICULARIUS. — Qui *manticam aufert*, latro; *coupeur de bourses, filou*. (Tert.)

MANTICULATIO. — Fraus, dolus; *fourberie, tromperie.* (*Vet. Gl.*)

MANTICULATUS. — Pera instructus (ita peregrinos Hierosolymitanos appellabant); *qui porte besace, pèlerin.* (Mat. Par.)

MANTICULUS. — Follis; *soufflet.* (*Vet. Gl.*)

MANTICUM. — Ead. notione. (Pap.)

MANTICUS. — Ead. notione. (Id.)

MANTILIS. — *Mantile feriale*, id est, forte quotidiani usus: « Remigiæ cochlearia tria, quæ meo sunt nomine titulata, *mantile* ipsius, quod habeo *feriale*, transcribo. » (*Testam. S. Remig.*) — *Mantilium dator*, idem q. MAPPARIUS. (A. 1358.)

MANTIPERIUM. — *Mantum* cum pera; *le manteau et la besace.* (*A. SS.*)

MANTISSARE. — Superaddere; *ajouter sur, mettre par-dessus.* (*Hier. Jur. Pontif.*)

MANTO. — Mentum; *le menton*; ol. *manton.*

MANTOR. — F. coriarius; *tanneur.* (*St. Aven.*)

MANTULUS. — Pallium; *manteau.* (*Vet. Gl.*)

MANTUM. — Ead. notione. (Pass.) *Mantum rotatum*, chlamys limbis ornata. (*A. SS.*)

MANTUS. — Armaturæ species quæ caput et humeros tegebat; *camail.* (*G. Ch.*)

MANUA. — Manipulus; *poignée.* (*Vet. Gl.*)

MANUALE. — Sudarium; *mouchoir.* (Isid.) — Manipulus; *manipule*: « habendo stolam super humerum, et *manuale* in brachio, sicut diaconus. » (*Vet. Cærem. Rom.*) — Libellus qui manu facile gestari potest, aut qui semper in promptu est et ad manum habetur; *livre portatif, manuel*, etc. (In Stat. Syn. Odon. ep. Paris, a. 1279, liber in quo continetur ordo servitii, extremæ unctionis, catechismi, baptismi.) — Pulpitum portatile; *pupitre portatif.* (*Vet. Gl.*) — Fasciculus; *bouquet.* (*A. SS.*) — Cingulum ad usum ecclesiasticorum, succinctorium; *ceinture.* (A. 1295.) — Prima præscriptio, scriptum prototypum; *minute d'un acte.* (*St. Com. Venais.*) — Accepti et impensi diurni liber; *livre-journal, cahier des dépenses et des recettes.* (*Ord. reg. Fr.*) — Quidquid ad manum alterius assignatur. (A. 1233.)

MANUALIA. — Manicæ; *manches.* (Ap. Mart. *Anecd.*) — Quotidiani et minores præbendæ reditus; *menus profits quotidiens d'une prébende.* — Pecora seu animalia consueta; *animaux domestiques et privés. Manualia alata*, id est gallinæ, pulli et alia volatilia domestica; *la volaille.* (*Lex Alam.*)

MANUALIS. — Amanuensis; *secrétaire, scribe.* (Alc.) — Domesticus, familiaris; *serviteur, attaché.* (Joan. VIII PP.) — Liber, ut MANUALE. (A. 1279.) — Instrumentum medicorum quoddam; *instrument de chirurgie.* (Ugut.) — Manuoperarius; *ouvrier, manœuvre.* (*Ann. Bened.*) — Servus prædio addictus; *serf attaché à une métairie.* (Ap. Mur.) — Forceps ferrarius; *tenailles, pinces.* (*Vet. Gl.*) — Podium, officina, mensa in qua merces venum exponuntur; *appui, boutique, banc de marchand.* (*Vet. Cod.*) — *Manuale factum*, in quo quis deprehensus est; *flagrant délit.* (*Spec. Saxon.*)

MANUALITER. — *Manualiter pugnare*, manus conserere, cominus pugnare; *en venir aux mains.* (Ap. Mur.) — *Manualiter deprehendi*, in facto flagranti; *être pris en flagrant délit.* (*Ch. Angl.*)

MANUALIUM. — Liber qui *manu* facile gestari potest, ut MANUALE. (*Vet. Gl.*)

MANUAPTUS. — Ad manum, in promptu; *qui est sous la main, à la disposition de.* (*A. SS.*)

MANUARIA. — Securis quæ quibusdam *dextrale* dicitur; *sorte de hache*; ol. *destran.* (*A. SS.*) — Exactionis genus; *Vid.* MANNERIA.

MANUARIUS. — Operarius; *ouvrier, manœuvre.*

MANUAROLIUM. — Sudariolum; *mouchoir.* (*Reg. Mag.*)

MANUATA. — Manipulus, pugillus; *poignée, plein la main.* (A. 1254.)

MANUATIM. — De manu ad manum; *de main en main.* (*Vet. Pœnit.*)

MANUBIUM. — Promptuarium, penaria; *armoire, crédence.* (Ap. Mur.)

MANUBRUNEA. — Idem q. MAMBURNIA. (A. 1259.)

MANUBURNIA. — Ead. notione. (A. 1207.)

MANUCALIS. — Pro MANUALIS.

MANUCAPERE. — In se quid suscipere, vadem se præstare, se pro aliquo obligare; *s'obliger, se porter caution pour quelqu'un.* (Pass.) *Manucapere de rato*, hæreditatem adire pro sua parte. (A. 1324.)

MANUCAPTIO. — Fidejussio, cautio, atque etiam interdum fidejussor ipse; *caution, garantie.* (Ap. Rym.)

MANUCAPTOR. — Fidejussor; *caution, répondant.* (*Syn. Exon.*)

MANUDUCTUS. — Idem q. *Conductus*, Gal. *sauvegarde.* (Joan. Sarisb.)

MANUELA. — Idem q. MANICIUM.

MANUENSIS. — Quæ manu fertur; *qui se porte à la main, portatif.* (Ap. Cassian.)

MANUFICTILE. — Manu operatum; *travaillé à la main.* (*Leg. H. I. reg. Angl.*)

MANUFIDELIS. — Ultimarum executor voluntatum; *exécuteur testamentaire.* (A. 1300.)

MANUFIRMA. — Fundus concessus alicui ad vitam, et hæredum sub censu annuo certis conditionibus interpositis; *biens-fonds donnés à vie, à condition de certaines redevances, espèce de censive*; ol. *mainferme.* (Pass.)

MANUFIRMATIO. — Diploma regis aut imperatoris cujusdam manu firmata et subscripta; *diplôme impérial, charte royale.* (Ap. Besl.)

MANUFIRMITAS. — Charta qua fundus alicui nomine *manufirmæ* conceditur; *acte de concession d'une mainferme*; *Vid.* MANUFIRMA. (*Chartul. S. Cypr. Pict.*)

MANUFOLLIA. — Chirothecæ genus; *gros gant, mitaine*; ol. *mouffle.* (*A. SS.*)

MANULATUS. — Monetæ species, ead. q. MANLAT.

MANULAVIUM. — Ubi lavantur manus, malluvium; *lieu* ou *vase où l'on se lave les mains.* (Ugut.)

MANULEA. — Idem q. MANUELA. (*Vet. Gl.*)

MANULEARIUS. — Qui *manuleas* facit; *gantier.* (Ugut.)

MANULEUTA. — Ut MANULEVATIO (*Ch. Arag.*)

MANULEVAMENTUM. — Fidejussio; *caution.* (*St. Mas.*)

MANULEVARE. — Fidejubere; *se rendre caution pour quelqu'un.* (*Ch. Aquit.*)

MANULEVATIO. — Idem q. MANULEVAMENTUM. (A. 1231.) — Dominorum jus mutuo sumendi a subditis res ad victum necessarias, ut MALEVANTIA. (A. 1149.) — Cessio, abalienatio; *cession, abandon d'une propriété ou d'un droit, aliénation.* (A. 1250.)

MANULEVATOR. — Fidejussor; *celui qui se porte caution pour un autre.* (Hier. Blanc.)

MANULEVATUM. — Fidejussio, ut MANULEVAMENTUM. (A. 1412.)

MANULUS. — Pro MANIPULUS. (A. 1191.)

MANUMISSIO. — Datio libertatis; *affranchissement de serfs* (Pass.). (*Manumissionum* autem species variæ recensentur: alia enim est *directa*, alia *conditionalis*. *Manumissio directa* dicitur quæ est absoluta, plenaria, nullo retento obsequio aut patronatus jure; scriptoribus nonnullis *libertas directa, perfecta et absoluta ingenuitas* appellatur. *Manumissio conditionalis* ea erat quæ sub conditione, vel retento servitio ac obsequio fiebat, ita ut qui manumittebantur non plenariam ac omnimodam libertatem consequerentur, ut Latini Juniani et Deditii apud Romanos, sed quodammodo obnoxii remanerent, eoque nomine veluti servi ad sacros ordines non possent promoveri, ut est in concilio Toletano IV. Istius modi erant manumissiones eorum qui *capitales* et *homines de corpore*, seu *de capite* nuncupabantur. Manumissiones fiebant variis modis: per *chartam*, per *tabulas*, per *testamentum*, per *epistolam*, per *dennarium*, etc. (*Vid.* h. v.) — Manumissio, quæ aliis *emancipatio*, dicitur cum clericus ab ecclesia sua, ad quam intitulatus est, ad aliam ab episcopo suo transeundi facultatem impetrat. (Step. Torn. ep.) — Dimissio, remissio. (*Tab. Conch. abb.*)

MANUMISSOR. — Qui manumittit; *celui qui affranchit.* (*Conc. Hisp.*). — Chartarum subsignator; *celui qui souscrit un acte.* (A. 793.) — *Manumissor testamenti*, exsecutor; *exécuteur testamentaire.* (A. 1255.)

MANUMITTERE. — Servo libertatem dare; *affranchir, donner la liberté;* ol. *manumitter.* (Pass.)—Licentiam vel facultatem dare aliquid faciendi; *donner la permission de faire quelque chose.* (*Tab. eccl. Carn.*) — Manum injicere; *mettre la main sur quelqu'un ou sur quelque chose.* (A. 1230.) — *Manumittere* præterea dicebatur qui servum suum in dominium alterius transmittebat, ut ejus servus esset: quod maxime fiebat in commutationibus hominum de corpore, cum matrimonia contraherent cum hominibus alterius dominii.

MANUMOLA. — Chirotheca; *gant.* (A. 1202.)

MANUMORTABILIS. — Servus glebæ; *mainmortable.* (A. 1388.)

MANUMORTIZATIO. — Ead. notione q. ADMORTIZATIO. (A. 1269.)

MANUMORTUA. — Jus in bona defunctorum; *Vid.* MANUS.

MANUMUNDIUM.— Manutergium; *essuie-main.* (Ugut.)

MANUMUNITUS. — F. rei domesticæ administrator, procurator; *intendant* (*Gest. Cons. Andeg.*)

MANUOPERA. — Idem q. MANOPERA.

MANUOPERARE. — In flagranti crimine deprehendere; *saisir en flagrant délit.* (Rad. de Hemg.)

MANUOPERARIUS. — Idem q. MANOPERA

MANUOPERATIO. — Idem q. MANOPERA.

MANUOPUS. — Cum manuopere captus, in furto deprehensus; *pris sur le fait.* (Fleta.)

MANUPARIUM. — Mensale; *nappe.* (*Vet. Gl.*)

MANUPASTUS — Domesticus; *domestique.* (*Leg. H. reg. Angl.*)

MANUPIARIUM. — Ut MANUPARIUM

MANUS. — *Manum mittere in aliquem*, manum alicui injicere; *mettre la main sur quelqu'un, l'arrêter.* (Pass.) *Manus*, in hominiis; Gal. dic. *la bouche et les mains:* « Mandabat ut sibi fidelitatem faceret et homo ipsius per manus deveniret. » (Leo Ostiens.) Hinc *manum dare*, pro hominium præstare, manus suas scilicet in manus domini immittendo; *rendre hommage;* ol. *livier la main.* (A. 1014.) *Per manum alterius* tenere, ab alio per homagium et in feudum possidere; *tenir en fief.* (A. 1099.) — Auctoritas, dominium, possessio; *puissance, autorité, possession.* (Pass.) *Manum regiam apponere*, prædia de quibus lis est, interim dum ea dirimatur, regi asserere; *séquestrer et saisir au nom du roi les héritages en litige, en attendant que la justice prononce;* ol. *mettre et asseoir la main du roi sur.* (A. 1319.) *Manum regiam infringere*, bannum regium infringere; *enfreindre les ordres du roi.* (Id.) *Manum mittere* in fortunam alterius, bona illius sibi asserere; *confisquer, saisir.* (*L. Sal.*) *Ad manum suam aliquid habere*, tenere, possidere; *avoir, posséder.* (Freh.) *Ad manum suam ponere*, sibi asserere, occupare; *se saisir, s'approprier.* (A. 1399.) *Extra manum ponere*, rem quampiam quovis modo cedere; *délaisser, abandonner.* (A. 1233.) — Conditio, ortus; *condition, extraction;* ol. *main.* (Pass.) *Mediæ et infimæ manus homines*, infimæ conditionis; *vilains, gens de basse condition;* ol. *gens de basse main.* (A. 1112.) —Manubrium; *manche.* (A. 1476.) — Avium pedes; *serres d'oiseau de proie.* (*A. SS.*) — Fasciculus; *paquet.* (S. XIV.) *Manus papyri*, chartarum sca-

pus; *main de papier.* (A. 1402.) — *Manus christi*, massa quædam saccharo condita; *sorte de sucrerie.* (*H. Nem.*)— *Manus ferrea*, exercitus; *troupe armée, armée.* (A. 649.) *Manus rubra*, flagrans delictum; *flagrant délit.* (*Lex Bavar.*) *Per manum suam se defendere*, id est per duellum; *défendre son droit par le combat singulier.* (*Reg. Majest.*) *Donatio facta per manum regis*, id est coram rege; *donation qui a lieu en présence du prince.* (S. VIII.) *Manus impositio reconciliatoria*, ea est per quam pœnitentes hæretici, sive excommunicati, sanctæ Ecclesiæ reconciliantur; *l'imposition des mains qui a lieu quand un hérétique rentre au giron de l'Eglise.* (Anast.) — *Manus mortua*, 1° glebalis servi absque liberis masculis ex legitimo matrimonio procreatis decedentis bona, quæ ad dominum ipso jure pertinent; *terre de serf qui retourne au seigneur, lorsque celui-ci meurt sans enfants mâles légitimes, héritage mainmortable.* (Pass.) *Homines manus mortuæ*, servi glebæ qui tenent bona manus mortuæ, id est quibus de bonis suis testamento cavere fas non est; *gens de mainmorte, hommes de mortemain.* (Pass.) 2° Prædia ad ecclesiam seu monasterium pertinentia; *biens des églises et des établissements monastiques;* ol. *mainmorte.* (Pass.) 3° Jus regis vel domini alicujus loci in extraneorum decedentium bona; *droit d'aubaine.* (Pass.)

MANUSCRIPTIO. — Subscriptio; *signature, souscription.* (*Conc. Carthag.* I.)

MANUSCRIPTUM. — Ead. notione. (A. 941.) — Charta, diploma; *acte, charte.* (A. 1184.)

MANUSCRIPTURA. — Ead. notione. (Gr. Tur.)

MANUSIGNATUS.— Idem q. MANUMISSUS. (A. Mab.)

MANUTENENS.—Protector, defensor, vel vir potens et nobilis; *protecteur ou grand personnage.* (*Regest. hospit. S. Jacob. de Alto passu.*)

MANUTENENTIA.—Auxilium, præsidium, suppetiæ, etiam conservatio, integritas; *défense, recours, protection, aide, conservation;* ol. *maintenance, maintenement, maintenue.* (Pass.)

MANUTENENTIO.— Ead. notione. (Ap. Rym.)

MANUTENERE.—Asserere, partes alicujus tueri; *soutenir, protéger, défendre contre.* (Mat. Par.) — Conservare, alere; *conserver, entretenir.* (*St. S. Claud.*) — Subministrare, suppeditare; *fournir, procurer.* (A. 1284.)

MANUTENTIA.—Protectio, defensio; *action de défendre, de protéger, protection.* (A. 1020.)

MANUTENTIO.— Sumptus, conservatio; *entretien.* (A. 1451.)

MANUTENTORES.—Apud jurisconsultos Anglos illi qui vel pecuniis suis, vel alia ope, litem alterius judicalem, in qua ipsi justum interesse non habent, promovent aut fovent.

MANUTENTORIUS.—*Manutentoriæ litteræ*, quibus ut aliquid in suo statu permaneat mandatur. (A. 1473.)

MANUTENTUM. — Ista pars flagelli quæ tenetur in manu verberatoris; *le manche du fléau.* (*Vet. Gl.*)

MANUTERCIUS.—Testamenti exsecutor; *exécuteur testamentaire.* (A. 839.)

MANUTERE. — Pro MANUTENERE. (A. 1392.)

MANUTERGIA. — Manutergium; *essuie-main, serviette.* (A. 1476.)

MANUTERGILE. — Ead. notione. (J. de J.)

MANUTERGIOLUM.—Dimin. a MANUTERGIUM. (Id.)

MANUTERGIUM. — Linteum quo manus tergunt; *essuie-main, serviette.* (J. de J.)— Sudarium quo sacerdos sacra facturus manus extergit; *purificatoire.* (Gilbert. Lunic.)

MANUTERGIUS.—Linteum, etc., ut MANUTERGIUM. (*Ch. Occit.*)

MANUTERIUM. — Ead. notione. — Imo, candelabri species ad formam manus, Gal. *bras.*

MANUTIGIUM. — Mollis attrectatio; *friction légère faite avec la main.* (C. Aurel.)

MANUTIUS. — Magnas manus habens; *qui a de grandes mains.* (Isid.)

MANUTRADERE. — Tradere; *livrer.* (A. 1128.)

MANZA.—Juvenca; *génisse.* (*Ch. Ital.*)

MANZARUS. — Adulterius; *adultérin.* (Pass.)

MANZER. — Spurius, nothus; *bâtard.* (Pass.)— Sceleratus; *mauvais.* (Ugut.)

MANZERINUS. — Idem q. MANZARUS. (Pap.)

MANZILE. — Mansio seu ædes cum agri portiuncula; idem q. MANSIONILE. (A. 1321.)

MANZO.—Idem q. MANZER.

MANZOLUM, Corium vitulinum; *peau, cuir de jeune veau.* (*St. Plac.*)

MAPHORIUM.—Muliebre pallium; *manteau de femme.* (*A. SS.*)—Scapulare. (Id.)

MAPHORS.—Velum sericeum quo altare obvolvebatur; *voile, rideau tendu autour de l'autel.* (*A. SS.*)

MAPPA. — Umbraculum quod defertur supra episcopi caput dum procedit ad altare, sacra facturus, seu stationes facit, diversis imaginibus adornatum, quatuorque baculis innixum, quod a quatuor ministris tenetur qui inde *mappularii* appellantur; *dais.* (Dur. *Rat.*) — Ornamentum equi; *sorte de housse* (sic vocantur strata candida quibus cooperiuntur equi cardinalium cum solemni pompa procedunt); *Vid.* MAPPULA. — Modus agri; *certaine mesure de terre:* « sunt 46 campi continentes *mappas* 100. » (*Tabul. S. Rem. Rem.*) — Vestis species videtur ad usum virorum; *sorte de vêtement d'homme.* (A. 1242.)—*Mappæ* appellati ludi circenses, quia cum proxime edendi erant mappa dimittebatur; *les jeux du cirque* (ainsi nommés parce que, quand on commençait les jeux, on donnait le signal avec une serviette). (Senat.) — *Mappa mundi*, charta seu mappa explicata in qua orbis seu mundi descriptio continetur; *mappe-monde.* (Eumen.)

MAPPADA.—Modus agri, ut MAPPA. (*Tab. S. Rem. Rem.*)

MAPPAGIUM.—Ead. notione. (Id.)

MAPPALE. — F. vexillum; est enim veluti quædam major mappa. (Mart., *Anecd.*) *Mappale opus:* «Item casula opere *mappali*,» quo scilicet mappæ fieri solent. (*Mon. Angl.*)

MAPPAMPARIUS.—Qui *mappam* lavaturo parat et porrigit; *Vid.* MAPPARIUS. (*Chr. Lemov.*)

MAPPARIUS.—Qui in circo mappam demittebat aut excipiebat, in signo proxime edendorum circensium; *employé du cirque qui donnait aux chars le signal du départ en agitant une serviette.* (D. Chrys.) — Officium domus regiæ apud Anglos, cui scilicet incumbebat mappas, canabum, manutergia et similia providere; *officier de la cour d'Angleterre qui était chargé de la fourniture et de l'entretien du linge de table.* (Pass.)

MAPPATICUS. — Modus agri, ut mappa. (*Ch. Car. Calv.*)

MAPPELLA.— Diminut. a MAPPA.

MAPPULA.—Parvula mappa, qua nasum tergimus, sudarium; *mouchoir de poche.* (Ker. Mon.)—Mantile; *nappe, serviette, essuie-main.* (*G. Chr.*)—Vestis genus qua utebantur in itinere monachi; *vêtement de dessus, sorte de manteau court que portaient les moines en voyage.* (*A. SS. Ben.*)— Sudarium quod in sinistro brachio sacerdos defert, idem q. MANIPULUS. (Pass.) — Ornamentum quoddam quod fuisse proprium clericorum Romanorum, adeo ut aliis, nisi ex privilegio, uti fas esset, scribit Gregorius M. in processionibus scilicet publicis cum summo pontifice.

MAQUERELLUS. — Piscis species nota; *maquereau.* (A. 1296.)

MAQUILA. — Molitura; *mouture.* (*Conc. Hisp.*)

MAR.— Pro *mas,* masculus. (*For. Arag.*)

MARA. — Palus, stagnum, lacus; *étang, lac, mare, marais.* (A. 1181.)—Dolor gravis; *douleur cuisante.* (Mart.*Anecd.*)

MARABOTINUS.—Monetæ Arabico-Hispanicæ genus, præsertim aureæ; *marabotin, monnaie des Arabes d'Espagne.*

MARACH. — Equi species; *cheval d'une espèce particulière.* (*L. Alam.*)

MARACIO. — Vasa quæcunque et alia utensilia quæ sali conficiendo inserviunt; *utensiles nécessaires pour l'extraction du sel.* (A. 917.)

MARAGDENIS.—F. pro *smaragdus.* (Ap. Rym.)

MARAGIUM.— Palus; *marais ;* ol. *marage, marate.* (A. 1246.) — Materia lignea, materiatio, idem q MARCEMENTUM. (A. 1208.)

MARALLUS.— Idem q. MERALLUS.

MARANCIA. — Dolor qui concipitur ex aliquo damno; unde postmodum traducta ad ipsas multas aut pœnas quæ pro levioribus delictis, vel pro defectibus seu absentia irrogatur; *peine, affliction, douleur, peine appliquée pour les fautes légères; ou les non-comparutions* ol. *marance, maranche* (Pass.)

MARANGO.— Faber tignarius, carpentarius; *charpentier.* (Sarnut.)

MARANI. — Apud Hispanos sic appellati Mauri; *les Maures.*

MARANTIA.—Pro MARANCIA.

MARANUS.—Navigii species, forte sic dicta quod Maranorum seu Maurorum Hispanicorum primitus esset; *sorte de grand bateau.* (Rap. de Car.)

MARAPETINUS. —Idem q. MARABOTINUS.

MARASCACHIA. — Jus quod *marescallo* competit; *Vid.* MARESCALLUS. (*Chartul. S. Joan. Laud.*)

MARASCALIA.—Idem q. MARESCALCIA.

MARASCAUSIA. — Locus palustris, pascendis pecoribus aptus; *terrain marécageux, lieux bas et humides où l'on fait paître les bestiaux.* (Lob. *H. Brit.*)

MARASMUS. — Tabes, marcor, Gr. μαρασμός, apud medicos specialiter corruptio viventis corporis, quæ fit ob siccitatem. (Martin.)

MARATHUS. — Herbæ species, fœniculum; *fenouil.* (*A. SS.*)

MARAVEDINUS. — Idem q. MARABOTINUS.

MARAYDA. — Idem q. MARASCAUSIA. (A. 1195.)

MARBONEUS. — Hæreticus; *hérétique.* (*Vet. Gl.*)

MARBOTINUS. — Idem q. MARABOTINUS.

MARBRETUS. — *Marbretus pannus*, ex filis diversi et varii coloris textus; *étoffe de différentes couleurs;* ol *marbre.* (A. 1295)

MARBRINUS.—Ead. notione. (A. 1360.)

MARCA.—Pondus quod appendit bessem libræ regiæ, qua negotiatores et pigmentarii, et alii utuntur, omnesque omnino qui appensas merces venditant; *marc, moitié de la livre de seize onces.* (Pass.) — Ora, littus, interdum et ipse fluvius, quod sit veluti terminus, limes; *bord, rivage, rive, cours d'eau qui sert de limite.* (S. VIII,) — Jus represalliæ, ut MARCHA, q. *Vid.* (S. XIV.)

MARCAANDIA. — Mercatura; *commerce de marchandises, négoce.* (A. 1224.)

MARCACLARIUS.—Æditaus, vel qui bona ecclesiæ administrat; *marguillier, celui qui administre les revenus de la fabrique;* ol. *mareglier, marlier.* (*Necrol. Frat. min. Silvan.*)

MARCADANTIA.— Merces; *marchandise.* (Ap. Mur.)

MARCADUS.—Mercatum, forum, nundinæ; *marché.* (A. 710)

MARCAGIUM.—Martium, trimestre frumentum; *blé de mars, grains qu'on sème en mars;* ol. *marçaige, marcesche, marchesse, blé trémois, blé marsois ; Vid.* TREMESIUM.

MARCANDISIA. — Merces; *marchandise.* (A. 1217.) *Marcandisiam facere,* mercaturam facere, negotiari; *trafiquer, faire le négoce.* (A. 1218.)

MARCANDIZÆ. — Quævis supellex, seu instrumenta quæ ad agriculturam pertinent; *meuble, outil, instrument*, ou *l'outillage agricole.* (Ap. Mab.)

MARCAPETUM. — Suppedaneum; *marchepied.* (A. 1339.)

MARCARE. — Notare, signare; *marquer.* (A. 1415.)—Pignori capere; *saisir, prendre par droit de marque.* (A. 1283.) — Jus pascendi ratione limitis contermini, seu *marcæ*, ut videtur; *droit de pâture.* (A. 1288.)

MARCASIUM.—Palus, stagnum, vel locus palustris; *marais, étang,* ou *lieu bas et humide.* (A. 1226.)

MARCASIUS.—Ead. notione. (*A. SS. Ben.*)

MARCATA. — Reditus unius *marcæ* auri seu argenti; *revenu d'un marc d'or ou d'argent.* (*Mon. Angl.*)

MARCATIO.—Nota, inustio, stigma; *marque.* (*St. Rip.*)

MARCATUM. — Forum; *marché.* (A. 845.)

MARCELLUM.—Pro MACELLUM.

MARCEMENTUM.—Lignea materia, materiatio; *charpente.* (Ap. Lud.)

MARCESCA.—Idem q. MARCAGIUM. (*Chartul. Aureliens.*)

MARCESCHA.— Ead. notione. (Id.)

MARCESCHIA.— Ead. notione. (A. 1215.)

MARCESSA. — Ead. notione. (*Tabul. Vosiens.*)

MARCH.—Equus, idem q. MARACH.

MARCHA. — Terminus, limes, seu fines cujusque regionis; *frontière, limite, confins, lisière, bord;* ol. *marche.* (Pass.)— Marchionis territorium; *territoire, pays soumis à l'autorité d'un marquis, marquisat.* (Ditm.) — Modus agri; *certaine mesure agraire:* «Testificati sunt quod... medietas omnis *marchæ*, quæ ad villam Filisininga aspicit tam in silvis quam in aquis, sive pascuis, vel aliis quibuslibet rebus ad monasterium S. Galli... pertinere debet.» (Ap. Gold.) — Facultas a principe subjecto data, qui injuria affectum se vel spoliatum ab alterius principis subdito queritur, de qua jus vel rectum ei denegatur, in ejusdem principis *marchas* seu limites transeundi, sibique jus faciendi; *droit de marque ou de représailles, droit accordé à un sujet de passer la frontière d'un pays étranger, pour s'y faire lui-même justice, quand il ne peut obtenir satisfaction du souverain de ce pays, d'une insulte ou d'un tort dont il a été victime de la part d'un sujet de ce même souverain.* (Ap. Ach. *Spic.*)— Nota, signum; *marque.* (*Conc. Hisp.*) — Vectigalis species, illud nempe quod præstatur pro mercibus, quæ in *marchas* inferuntur, vel ex eis efferuntur; us MARCHAMENTUM. (A. 1406.)

MARCHABILIS. — Genuinus, legitimus; *loyal et marchand.* (A. 1380.)

MARCHAGIUM.—Jus quo pagani limitis contermini seu marchæ in alterius jurisdictionem seu dominium pascua sua immittere possunt, quo in eo pascantur; *droit qu'avaient les habitants de certains lieux de mener paître leurs bestiaux dans une autre commune ou finage que la leur;* ol. *marchage.* (Pass.)

MARCHALCUS. — Idem q. MARESCALCUS.

MARCHALIS. — Ad *marcam* legalem, id est pondus lege definitum; *qui est juste de poids.* (A. 1216.)

MARCHALLUM.—Mercati platea, forum; *place du marché, marché.* (*Ch. Armor.*)

MARCHALSIA. — Carcer curæ et fidei, *mariscalli domus regiæ* apud Anglos commissus, qualis ille in suburbiis Londinensibus, vulgo *the Marsthalsi* dictus; *marchaucie, une des prisons de Londres.* (A. 1330.)

MARCHAMENTUM.—Vectigal quod præstatur pro mercibus quæ in *marchas* regni vel provinciæ inferuntur aut ex iis efferuntur; *droit de douane, droit de transit;* ol. *traite foraine.* (A. 1328.) — Ut MARCA et MARCHA, jus represaliæ. (A. 1381.)

MARCHANDA. — Quæ mercaturam facit; *marchande, commerçante.* (A. 1309.)

MARCHANDARI. — Mercari, negotiari; *trafiquer.* (A. 1306.)

MARCHANDARIA. — Merx; *marchandise.* (*H. Nem.*)

MARCHANDIA. — Mercatura; *trafic.* (A. 1251.) — Merces; *marchandise.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

MARCHANDISA. — Merces; *marchandise.* (Mat. Par.)

MARCHANDISIA. — Mercatura; *négoce.* (A. 1309.)

MARCHANDUS. — Vendibilis; *facile à vendre, vendable.* (A. 1322.)

MARCHANS. — Ead. notione. (A. 1434.)

MARCHANUS. — *Marchiæ* seu provinciæ limitaniæ incola; *habitant de la frontière.* (*Capit. Radelch. princ. Benev.*)

MARCHARE. — Notare, signo aliquo distinguere; *marquer, faire une marque;* ol. *marcher.* (A. 1372.) — Pignori capere; *saisir.* (A. 1411.)

MARCHATIO.—Represalia, idem q. MARCHA. (A. 1310.)

MARCHATUM. — Forum; *marché.* (Lob. *H. Brit.*) — *Marchatum bestiarum*, earum pignus. (A. 1390.)

MARCHATUS. — *Marchata terra*, fundus reditus unius *marcæ* auri vel argenti, ut MARCATA. (*Tabul. castr. Blein.*) — Pro MARCHIONATUS (H. de Knygt.)

MARCHEARE.—Negotiari; *trafiquer.* (A. 1290.)

MARCHENSIS. — Præfectus marchæ, ut MARCHIO. (*Ann. Fuld.*)

MARCHERIÆ.—Gradus; *degrés, marches.* (Bern. Mon.)

MARCHESATICUS. — Ut MARCHIONATUS. (Ap. Mur.)

MARCHESCHIA. — Idem q. MARCAGIUM. (A. 1217.)

MARCHESIUM. — Palus, locus palustris; *marais.* (A. 1230.)

MARCHESTA.— Idem q. MARCAGIUM. (A. 1362.)

MARCHESUM. — Ead. notione. (*Tabul. S. Serg. Andeg.*)

MARCHETA.—Jus quod domino debetur, cum vassallus filiam suam maritat; *droit payé au seigneur pour le mariage de la fille du vassal;* ol. *marchette.* (A. 1149.)

MARCHETUM.—Mercatum, forum; *marché.* (*Mon. Angl.*)

MARCHEUS. — Custos limitum, ut MARCHIO. (*Chr. Casin.*)

MARCHEXATUS. — Idem q. MARCHIONATUS. (Rol.)

MARCHEYUM. — Idem q. MARCHETUM. (*Feud. Norm.*)

MARCHFALLI. — Ab equo depositio; *action de faire tomber de cheval.* (*Lex Bavar.*)

MARCHIA. — Nota, sigillum; *marque.* (Ap. Mur.)—Gradus; *degré, marche.* (Lob. *H. Brit.*) — Limes; *limite, borne.* (A. 1044.) — Marchionatus, marchionis territorium; *marquisat.* (*Spec. Sax.*) — Ut MARESCALCIA. (Ap. Pez. *Anecd.*)

MARCHIABILIS. — Modus agri certis limitibus seu *marchis* definitus; *certaine mesure de terre.* (A. 1375.)

MARCHIAGIUM. — Idem q. MARCIAGIUM. (A. 1406.)

MARCHIALIS.—*Marchialis annona*, Martium, trimestre frumentum, ut MARCAGIUM.

MARCHIANI. — Marcæ Anconitanæ incolæ; *habitants de la Marche d'Ancône.* (Ap. Mur.)

MARCHIARE. — Vicinus et conterminus esse; *être voisin, limitrophe de quelqu'un;* ol. *marcher, marcir.* (A. 1380.)

MARCHICOMES. — Marchio et comes; *qui est à la fois comte et marquis.* (*A. SS. Ben.*)

MARCHILEIUM. — Mercatum, forum; *marché.* (A. 1206.)

MARCHILIUM. — Palus, locus palustris; *marais.* (A. 1218.)

MARCHIO. —*Marcæ* vel *marchæ* seu provinciæ limitaneæ præfectus, comes marcæ præpositus; *officier préposé à la garde et à la défense des frontières, marquis.* (Pass.) *Marchio palatinus*, cui annexa erat palatini comitis dignitas in ea marchia quam regebat; *celui qui est à la fois marquis et comte palatin.* (Petr. de Vin.) — Moneta comitum Marchiæ; *monnaie des comtes de la Marche.* —*Marchiones*, marchiæ incolæ seu *marchiani* milites; *habitants des frontières* ou *soldats chargés de garder les frontières.* (Rad. de Dic.)

MARCHIONALIS. — *Marchionalis dignitas; Vid.* BANNERIALIS.

MARCHIONATUS — *Marchionis* districtus; *marquisat.* (A. 1122.)

MARCHIONISSA. — Marchionis uxor; *marquise.*

MARCHIONITA.—*Marchiæ* seu provinciæ limitaneæ judex; *juge d'une province frontière.* (A. 1166.)

MARCHIPEDIUM.—Tapes quo tabulatum insternitur; *tapis de pied;* ol. *marchepié.* (*A. Chartul. eccl. Carnot.*)

MARCHIPES.—Ead. notione. (A. 1335.)

MARCHIPIS. — Tabulatum; *marchepied.* (A. 1276.)

MARCHISANA.—Marchionissa; *marquise.* (A. 1224.)

MARCHISANUS.—Præfectus marchæ, ut MARCHIO. (A. 1451.)

MARCHISARIUS. — Ead. notione. (A. 1371.)

MARCHISINUS. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

MARCHISIUS. — Ead. notione. (*Tabul. S. Flor.*)

MARCHISUS. — Ead. notione. (Hincm.)

MARCHITIMUS.—Limitaneus; *limitrophe.* (*Gauter. Cancel.*)

MARCHIUS. — Pondus, ut MARCA. (*St. Flor.*)

MARCHIXAGA.—Monetæ Italicæ species. (A. 1147.)

MARCHOCIA. — Equile, stabulum equorum; *écurie;* ol. *maréchaucie.* (A. 1297.)

MARCHONATICUS. — Pabulum equorum, jus exigendi *fodrum; fourrage pour les chevaux, droit de se le faire fournir.* (A. 813.)

MARCHUM. — Pondus, idem q. MARCA. (A. 1147.)

MARCHUS.—Scopus uvarum, racemarum; *marc de vin.* (A. 1218.) — Pondus, idem q. MARCA. (A. 1389.)

MARCIA. — Rei cujusvis fæx; *lie, marc.* (*St. Verc.*)

MARCIABILIS. — Idem q. MARCHIABILIS.

MARCIAGIUM. — Martium, seu trimestre frumentum, idem q MARÇAGIUM. (A. 1225.)— Jus quod domino debetur cum vassallus tenementum suum vendit aut alienat; *droit de mutation;* ol. *marciage.* (S. XII.) — Præstationis species quæ quotiescunque a domino petitur fieri debetur; *corvée due à merci et volonté;* ol. *marciage.* (*Ch. Borbon.*) — Jus quod domino censuali et directo competit percipiendi fructus unius ex tribus annis aut medietatem ejusdem anni ratione fructuum ex industria procreatorum; *droit par lequel un seigneur percevait de trois années la dépouille de l'une, pour les produits que la terre donne sans culture, tels que le foin, etc., et la moitié seulement de la récolte, pour les terres labourables, les vignes, etc.;* ol. *marciage, marciaige, marcier.* (Pass.)

MARCIALIS. — *Marcialis annona*, martium, idem q. MARÇAGIUM. (A. 1314.)

MARCIATON.—Unguenti genus. (*Monum. sacr. antiq.*)

MARCIDARE.—Turpare, dissipare. (*Vet. Gl.*)

MARCIDITAS. — Marcor; *Vid* MARCOR. (*Vet. Gl.*)

MARCILIS.—« Scyphi argentei *marciles;* » forte qui unam marcam appendunt. (A. 1163.)

MARCIO. — Latomus, pro MACIO.

MARCISCA. — Idem q. MARCESCHIA. (A. 1173.)

MARCOCIA. — Jus herbam immaturam depascendi; *droit de pâturage dans les prés avant que le foin soit bon à couper.* (*Tabul. Prior. Longip.*)

MARCOR.—Sopor; *assoupissement.* (*Regul. mon. S. Cæsar.*)

MARCOROSUS.—Surculis abundans. (*Vet. Gl.*)

MARCOSUS. — *Vid.* SOLIDUS.

MARCOUCEIA. — Idem q. MARCOCIA. (A. 1205.)

MARCULUS. — Parvus malleus; *petit*

marteau, maillet. (Isid.) — Monetæ minutioris species; *petite monnaie.* (Barl.)

MARCUM. — Scopus uvarum; *marc de raisin.* (A. 1217.) — Signum, nota, ut MARCA. (*St. Saon.*)

MARCUS.—Malleus major; *gros marteau.* (Pap.) — Pondus, idem q. MARCA. (Ord. Vit.) — Limes, finis, ut MARCHA. (*Trad. Fuld.*)

MARDANUS.—Mas ovium; *bélier.* (*For. Arag.*)

MARDATA SCUBA. — Toga pellibus mustellarum instructa; *robe fourrée de peaux d'hermine.* (*Epist. obsc. viror.*)

MARDARINUS. — *Mardarina pellis*, id est marturium; *peau d'hermine.* (A. 1445.)

MARDERELLUM.—Locus ubi latrinæ publicæ; *latrines publiques*; ol. *mardaric, merderet, merdat.* (A. 1275.)

MARDRINUS. — Idem q. MARDARINUS. (Alb. Aquens.) — Illegitimus, idem q. MAZER

MARDURINUS. — Idem q. MARDARINUS.

MARE. — Receptus quarumvis aquarum; *amas d'eau, lac, mer, fleuve, étang, réservoir, cuve*, etc. (Isid.) *Mare australe*, Tyrrhenum; *la mer de Toscane.* (S. IX.) *Mare Geronda*, fluvius qui Gal. *Gironde* nuncupatur. (S. XIV.) *Mare Græcorum*, *mare magnum* seu *mare majus*, Mediterraneum; *la Méditerranée.* (Pass.) *Mare Leonis*, idem q. spinus Leonis; *le golfe du Lion.* (A. 1269.) *Mare petrosum*, *Adriaticum*; *la mer Adriatique.* (*Vet. Gl.*) *Mare Scotiæ*, fluvius cui nomen est Forlha; *le Forth.* (Ap. Sken.) *Mare vitreum*, vasis species; *mer de verre*, sorte de grand vase. (Ach. *Spic.*)

MAREA. — Marinus piscis; *poisson de mer qui n'est pas salé, marée.* (*Ord. reg. Fr.*)

MAREARCHUS. — Præfectus maris; *amiral, chef d'une flotte.* (Ap. H. Knygh.)

MAREARE. — Mare navigare; *conduire un navire sur mer, naviguer*; ol. *maréer.* (A. 1231.)

MARECALCIA. — Idem q. MARESCALCIA.

MAREDUS. — Madidus, udus; *mouillé, trempé.* (Pap.)

MAREIUM. — Mercatum, forum; *marché.* (A. 1201.)

MARELARIUS. — Idem q. MARRELARIUS.

MARELIUM. — Palus, locus palustris, ut MARCHILIUM.

MARELLA. — Ludi genus; *jeu de la marelle*; ol. *marellier.* (*St. Mont. Reg.*)

MARELLUS. — Idem q. MERALLUS.

MAREMIUM. — Idem q. MÆREMIUM et MATERIA.

MAREMMA. — Ora, regio maritima; *terre située sur les bords de la mer, bord de la mer*; ol. *marenne.* (Ap. Mur.) — Caplus, ut videtur. (Ap. Mur.)

MARENCIA. — Multa pro levioribus delictis, idem q. MARANCIA. (*St. eccl. Tullens.*)

MARENNUM. — Idem q. MÆREMIUM. (A. 1208.)

MARENSALIX. — Salicis species; *le saule mâle.* (A. 1217.)

MARES. — Palus, stagnum; *étang, marais.* (A. 832.)

MARESCAGIUM. — Palus; *marais, marécage.* (A. 1267.) — Jus *marcandi* seu signandi ligna. (A. 1351.)

MARESCALCIA. — Præstationis species, sic dicta a *march*, equus, quod fœno, stipula, stramine, aliaque ad equos pertinentia, annona persolveretur; *droit qu'avaient les seigneurs de prendre de l'avoine, du foin, de la litière, etc., sur leurs vassaux, pour la nourriture de leurs chevaux*; ol. *marescalcie, mareschaussie, marescalier.* (Pass.) — Carcer Londinensis; *marchaucie, une des prisons de Londres.* (H. Knygh.)

MARESCALCIALIS. — Ad officium et dignitatem *marescalli* pertinens; *qui est relatif à l'office de maréchal.* (A. 1559.)

MARESCALCIATA. — Præstatio, ut MARESCALCIA. (A. 1232.)

MARESCALCUS. — Equiso, curator vel præfectus equorum; *officier préposé aux écuries du roi, maréchal.* (Pass.)—Qui exercitui præest; *maréchal, chef d'armée.* (Pass.) *Magnus marescallus*, apud Anglos, idem q. *Comes marescallus*; *Vid.* COMES. Apud eosdem, *marescallus aulæ* seu *marescallus intrinsecus*, cujus officium erat : « mensis præparatis, mappis stratis, intrinsecos et extrinsecos secundum facultates suas evocare, et decenter et curiose collocare, et indignos ejicere, non permittere canes aulam ingredi, et toti familiæ regis, ipso monente, hospitia liberare, etc. » (Ap. Flet.) *Marescallus banci regii*, Gal. *maréchal du banc du roi*, etiam apud Anglos cui potissimum incarceratorum cura incumbebat (inde *marescalcia*, dictus ipse carcer Londinensis). *Marescallus campi*, qui exercitibus castra præparat; *maréchal de camp.* (A. 1233.) *Marescallus fidei*, sic dictus Guido de Levis, marescallus exercitus cruce signatorum adversus Albigenses, quod pro fide militaret; *maréchal de la foi.* (A. 1229.) — Qui hospitia magistratibus ac domino suo parat; *maréchal des logis.* (Pass.) (Id porro muneris videtur primitus fuisse *marescallorum* militarium, quod et ii in exercitibus castris loca idonea præpararent, unde *protostratores* a Græcis appellatos docuimus ad Cinnamum.) — In domibus privatis nobilium, qui regit eorum aulas et interiora; *maréchal du palais.* (Pass.)

MARESCALIA. — Equile, stabulum equorum, ut MARESCHALCIA. (*Obit. eccl. Ling.*)

MARESCALLIA. — Præstationis species, ut MARESCALCIA. — Carcer Londinensis, ut MARESCHALCIA.

MARESCALLUS. — Idem q. MARESCALCUS.

MARESCHAGIUM. — Palus, ut MARESCAGIUM.

MARESCHALCIA. — Equile; *écurie*; ol. *mareschaucie, mareschaussée.* (Mat. Par.) — Carcer Londinensis; *Vid.* MARCHALSIA. (H. Knygh.)

MARESCHAUCHIA. — Præstationis species, idem q. MARESCALCIA. (A. 1284.)

MARESCHAUSSIA. — Equile, ut MARESCHALCIA.

MARESCHEIUS. — Palus; *marais.* (A. 1227.)

MARESCHIA. — Ead. notione q. MARESCHEIUS et MARCESCHIA.

MARESCHUS. — F. mercatum, forum; *marché.* (*Chartul. St. Vand.*)

MARESCIALUS. — Idem q. MARESCALCUS.

MARESCISCALCIA. — Præstatio, idem q. MARESCALIA.

MARESCIUM. — Ut MARISCUS. (*Chartul. S. Vand.*)

MARESCOSUS. — Idem q. MARISCUS. (W. Brit.)

MARESCUM. — Ead. notione. (A. 1030.)

MARESMUS. — « Quidquid de ligno et ferro, pluma et corio, lana, cannaba et lino, *maresmos*, et omnia domorum utensilia. » (*Ch. Lud. VII reg. Fr.*) Videtur esse Gallicum *marrein*, id est quodvis lignum ædificandis domibus idoneum.

MARESTALLA. — Equile; *écurie.* (Pet. de Vin.)

MARETEUS. — Paludosus; *marécageux.* (*H. Nem.*)

MARETINUM. — Æstus maris; *la marée.* (A. 1190.)

MARETUM. — Palus, locus palustris; *marais, lieu aquatique, marécageux;* ol. *maret.* (A. 1153.)

MAREUM. — Ead. notione. (*G. Ch*)

MAREZIUM. — Idem q. MARISCUS. (A. 1470.)

MARFACA. — Species telæ crassioris; *espèce de toile grossière dont on faisait des sacs.* (A. 1470.)

MARGA.—Terræ genus; *marne;* ol. *marle.* (Pass.)

MARGANATICA. — Tertia vel quarta pars quæ uxori in bonis mariti competit; *Vid.* MORGANEGIBA. (*Lex Long.*)

MARGARITA.—Apostata, Christianæ religionis desertor; *apostat.* (Joan. VIII PP.) — *Margaritæ*, Græcis scriptoribus ecclesiasticis sacræ Eucharistiæ particulæ, quæ pro infirmis reservantur (has particulas μερίδας vocat Euchologium; μαργαρίτας Liturgia Chrysostomi; *micas*, Paschasius; *margaritum*, Fortunatus); *parties de l'hostie, dans le rit grec, que l'on met de côté pour les infirmes.*

MARGARITARIUS — Concharum margaritariarum investigator, qui se in profundum mittit; *pêcheur d'huîtres perlières.* (Firm.)

MARGARITION. — Margarita; *perle.* (Vox usurpata in epitaphiis, qua laudis vel amoris affectus exprimitur.)

MARGARITUM.—Crucicula sanguinem et crucis Christi particulam continens; *petite croix renfermant du sang de Jésus Christ et un fragment de la croix.* (*An. Ben.*)

MARGARIZARE. — Idem q. MAGARIZARE. (*A. SS.*)

MARGASSIUM. — Hara cunicularia; *clapier.* (A. 1343.)

MARGELLA. — Corallium; *corail.* (*Vet. Gl.*)

MARGERIUS. — Acervus, congeries; *tas, meule, amas.* (A. 1480.)

MARGGRAVIUS. — Idem q. MARCHIO (Udalr.)

MARGIO. — Margo; *marge.* (A. 1482.)

MARGILA.—Idem q. MARGA. (S. IX)

MARGILLA. — Ripa, margo; *bord.* (A. 1279.)

MARGINARI.—Definiri, terminari; *borner, limiter;* ol. *marchier.* (*A. SS.*)

MARGO. — Terminus, finis; *terme, fin:* « Negotia ad *marginem* perducere, » id est ad exitum. (Mab. *Annal.*)—Gradus scalæ; *échelon, degré, marche.* (*Vet. Cod.*)

MARGUELLARIUS. — Æditutus; *marguillier.* (*A. SS.*)

MARGUILLUM.— Locus in fluvio ubi cœnum abundat, capiendis piscibus et maxime anguillis commodus; *margouillis.* (A. 1244.)

MARGUS. — Nautarum mensula. (*Vet. Gl.*)

MARHA.—Pro MARCHA. (A. 1179.)

MARIA. — *Maria ad nives*, dies quinta mensis Augusti; *le cinq août.* (Pass.)

MARIAGIUM. — Dos mulieris; *dot d'une femme.* (Ord. Vit.)—Matrimonium; *mariage.* (A. 1204.)

MARIARE.—Idem q. MAREARE. (A. 1315.)

MARICADIUM.—Palus, stagnum; *marais, étang.* (*G. Chr.*)

MARICINIA. — Loca mari vicina; *lieux voisins de la mer.* (*Vet. Gl.*)

MARICIUM —Ut MARICADIUM. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

MARICUS. — Idem q. alias SYNDICUS. (Mur.)

MARIDATGIUM.—Quod favore et intuitu matrimonii datur; *dot, douaire.* (A. 1372.)

MARIENUM. -- Materia lignea ædificandis domibus idonea, ut MATERIA. (A. 1237.)

MARIGLERIA.—Mariglerii officium; *office de sacristain ou de garde d'église;* ol. *marglerie.*

MARIGLERIUS. — Custos ecclesiæ; *gardien d'une église, sacristain;* ol. *marglier.* (Pass.)

MARILE.— Pulvis carbonum; *poussière de charbon.* (Pol. Cæl. Rhod.)

MARIMENTUM.—Quodvis lignum ædibus construendis aptum, ut MATERIA. (A. 1216.)

MARINA. — Æstus maris turgidior, idem q. MALINA. (*A. SS. Ben.*) — Maritima ora; *côte de la mer.* (Ap. Mur.)—*Marina vasa*, naves cujusvis generis; *sorte de navire.* (Id.)

MARINARIUS.—Navicularius, nauta; *matelot, marinier.* (*Usat. Barcin.*)—Viator; *passager.* (A. 1390.)

MARINELLUS. — Ead. notione. (Mat. Par.)

MARINERIUS.—Ead. notione. (*St. Arel.*)

MARINIARIUS — Ead. notione. (*Tab. Mass.*)

MARINOSUS. — Marinus, maritimus; *marin, maritime.* (Bal. *Misc.*)

MARINUS.—Piscator; *pêcheur.* (A. 1165.) Apud Provinciales, auster; vent du sud. (A. 1473.)—*Vasa marina,* Vid. MARINA.

MARIOLA. — Nomen imaginis S. Mariæ Virginis. (*Vit. Abb. S. Alb.*) — *Mariolæ,* sacerdotes vel clerici qui die Paschæ trium Mariarum personas agunt. (*Ord. ec. Cam.*)

MARIS. — Mensura sex capiens heminas; *mesure de capacité de six hémines.* (*Vet. Gl.*)

MARISARCHUS. — Ut MAREARCHUS. (H. Knygh.)

MARISCALCUS. — Idem q. MARESCALCUS. (A. 1077.)

MARISCHACHIA.—Præstationis species, idem q. MARESCALCIA. (A. 1140.)

MARISCULUM.—Diminut. a *mariscus.*

MARISCUS. — Palus; *marais;* ol. *maresq.* (*Annal. Bened.*)

MARISIACUS. — Idem q. MARISCUS. (A. 877.)

MARISMARE.—Materiam ligneam exscindere; *couper, fendre, travailler le bois.* (A. 1276.)

MARISTALLA.—Ut MARESTALLA. (Pet. de Vin.)

MARISTUS. — Idem q. MARISCUS. (A. 1285.)

MARITA. — Uxor; *femme mariée, épouse.* (*Vet. inscript.*)

MARITAGIUM.—Matrimonium; *mariage.* (A. 1402.)—Jus quod domino competit maritandi filias vassalli defuncti; *droit qu'a le seigneur de marier la fille de son vassal qui est mort.* (Cowel.) —Licentia matrimonii data servo a domino; *permission que le seigneur donne à son serf pour qu'il se marie.* (Pass.) — Auxilium quod domino solvitur, cum filiam suam primogenitam maritat; *droit dû au seigneur pour le mariage de sa fille aînée.* (S. XII.) — Quod uxori a marito datur propter nuptias; *douaire.* (A. 1317.)— Donatio quæ a parente filiæ fit propter matrimonium; *dot de la femme.* (Pass.)—*Maritagium liberum,* Gallicis practicis; *franc mariage, mariage dans l'acte duquel il est stipulé qu'une terre donnée en dot sera libre, jusqu'au troisième héritier, de tout service qui pourrait appartenir au seigneur.* (Pass.) *Maritagii servitium,* quo feminas quæ feuda militaribus servitiis obnoxia possident, ne consuetum servitium pereat, ad nuptias cogit dominus feudi; *service de mariage, obligation de se marier dans un délai déterminé, laquelle est imposée par la loi féodale à la veuve ou à la fille possédant un fief, afin qu'il y ait un vassal capable de desservir la tenure.* (Pass.) *Maritagium rationabile,* quod dominus hæredi offert ubi non disparagetur; *avenant mariage, « se est,* dit la coutume de Normandie, *si le mari est convenable personne selon son lignage et ses possessions. » Maritagium recalefactum,* secundæ nuptiæ; *mariage en secondes noces;* ol. *mariage réchauffé.* (Boer. Consil.)

MARITALIS. — *Maritalis filius,* ex legitimo matrimonio procreatus; *né d'une union légitime.* (A 1263.)

MARITAMENTUM. — Dos, idem q. MARITAGIUM. (*Tabul. S. Andr. Vienn.*)

MARITANUS. — Pro *maritimus.* (Ap. Rym.)

MARITATICUM.—Dos mulieris, ut MARITAGIUM. (A. 1062.)

MARITATIO.—Dos, idem q. MARITAGIUM. (Pass.) — Matrimonii celebratio; *célébration du mariage.* (*H. Occ.*)—Tributum quod dominus, nomine *auxilii,* a vassallis et subditis, pro maritanda primogenita filia sua, exigere potest, ut MARITAGIUM. (A. 1153.)

MARITATUS. — Matrimonium; *mariage.* (A. 1268.)

MARITELLUS. — Maritus; *homme marié, mari.* (Berb.)

MARITENUS.—Pro *mare tenus.* (A. SS.)

MARITIMA.—Mare; *la mer.* (A. 1202.)—*Maritimæ,* agri et prædia ad maris littora; *terres situées sur le bord de la mer.* (A. 1068.)

MARITIMALIS. — Maritimus; *maritime.* (Ap. Bal. *Misc.*)

MARKA.—Terminus, limes; *limite, borne, frontière.* (*Ann. Præm.*) — Regio; *pays.* (*A. SS.*)

MARKISUS.—Idem q. MARCHIO.

MARLA.—Marga; *marne;* ol. *marle* (Pass.) —*Terminus marlæ,* tempus quo agros marlæ impinguare solent; *temps, saison du marnage des terres.* (A. 1166.)

MARLARE.—*Marla* agros stercorare, pinguefacere; *marner une terre;* ol. *marler.* (A. 1393.)

MARLARIA.—Fossa unde eruitur marla; *marnière;* ol. *marlière.* (Æg. Aur. Val.)

MARLEICIÆ. — Agri marla impinguati; *terres marnées.* (A. 1220.)

MARLETUM.—Ead. notione. (Ap. Spelm.)

MARLIARE.—Idem q. MARLARE. (A. 1411.)

MARLIATIO.—Ipsa agrorum stercoratio; *marnage, action de marner la terre.* (A. 1166.)

MARLOTA. — Vestis species, Bigerris et Benehamensibus etiam nunc in usu, quasi *melota,* quia villosa et hispida, ex crassiori lana confecta.

MARLUCIUS. — Asellus minor, Gall. *merlan,* vel potius *merlus,* quasi maris lucus. (S. XIV.)

MARMESSOR. — Forte pro MANUMISSOR, executor testamenti. (*Conc. Hisp.*)

MARMITA.—*Marmita ecclesiæ* dicitur quidam diaconus in inquisit. de vit. et mor. B. Joan. ep. Vicent.; sed verentur viri docti ne mendum insit.

MARMITO.—Qui vilioribus culinæ ministeriis inservit; *marmiton.* (A. 1599.)

MARMOR. — Tabellula marmorea *imaginata,* quæ in quibusdam ecclesiis defertur osculanda ad *pacem* in sacra liturgia; *Vid.* PAX. (A. 1300.)

MARMORARE.—Marmoribus ornare; *orner, décorer de marbres.* (*A. SS.*)

MARMORATA.—Ora maritima; *les bords de la mer.* (A. 1158.)

MARMOREUS. — *Marmoreus pannus,* variis coloribus distinctus; *drap marbré, tissu de plusieurs couleurs.* (A.1295.)

MARMOTINUS.—Idem q. MARABOTINUS.

MARNA.—Idem q. MARLA. (*A. SS.*)

MARNARIUS. — Pro MARINARIUS, nauta. (A. 1334.)

MARNATURA. — Agrorum cum marna stercoratio, idem q. MARLIATIO. (A. 1253.)

MARNERIA.—Fossa unde eruitur marna; marnière. (A. 1283.)

MAROCHINUS. — Hircinum corium; maroquin. (St. Saluc.)

MARONES.—Iidem q. MARRONES.

MARONITÆ.—Hæretici ad Libanum montem, ita dicti a Marone quodam hæresiarcha; les Maronites.

MAROSSERIUS. — Proxeneta; entremetteur, courtier. (St. Med.)

MAROSSUM. — Proxeneticum; salaire de courtier, courtage. (Id.)

MAROTIMUS.— Dignitas ecclesiastica qua eadem esse nonnullis videtur quæ archivorum custodia; archiviste. (A. 993.)

MARQUA.—Jus represalliæ; droit de représailles; Vid. MARCHA. (A. 1360.)

MARQUARE. — Signare; marquer. (A. 1489.)

MARQUEZIUS. — Idem q. MARCHIO. (A. 1366.)

MARQUISIA.— Marchionissa; marquise. (A. 1403.)

MARQUISIUS. —Ead. notione. (H. Tullens.)

MARQUISUS.—Ead. notione. (A. 965.)

MARRAMENTUM.— Lignum ædibus ædificandis aptum, ut MATERIA. (A. 1482.)

MARRANCIA.—Pro MARANCIA. (A. 1227.)

MARRARE. — Marra agrum colere; travailler la terre avec la marre, marrer. (Ugut.)—Appropriare, rem quampiam alicui asserere, in illius usus et commoda convertere : « Eodem pretio præfatam decimam redimendam ad opus nostrum marravit. » (Chr. Andrens.)

MARRELARIUS.—Æedituus, custos ædis sacræ; marguillier, sacristain, garde d'une église et de tout ce qui en dépend; ol marreglier. (A. 1312.)—Qui marellos seu tesseras in præsentiæ signum canonicis capellanisve distribuebat; celui qui était chargé de distribuer aux chanoines les jetons de présence. (A. 1411.)

MARRELLA.—Ludi genus, ut MARELLA.

MARRENTIA. — Idem q. MARANCIA. (St. Cap. Antiss.)

MARRENUM. — Idem q. MARRAMENTUM. (A. 1338.)

MARRHEA. — Terminus, limes, ut MARCHIA. (A. 1377.)

MARRIANUM. — Idem q. MARRAMENTUM. A. 1342.)

MARRIENUM.—Ead. notione. (Id.)

MARRINARE.—Ligna ædibus ædificandis aut reparandis apta parare, elaborare; travailler le bois, le rendre propre à être employé dans les constructions. (A. 1157.)

MARRIRE.—Contra legem quidquam agere, legem labefactare; violer, enfreindre une loi. (Car. M. Cap.)

MARRITIO. — Detrimentum aut jactura rei, vel molestia aut animi dolor, qualis ex damno nasci solet; dommage ou perte d'une chose, ou encore tristesse, peine, affliction, chagrin; ol. marrisson. (Ch. Car. M.)

MARRONES.—Circa Alpium juga Saracenicæ gentis reliquiæ quædam; peuplade des Alpes d'origine mauresque. (Pass.)

MARRUCI.—Iidem q. MARRONES.

MARSALIX.— Salicis genus; saule mâle; ol. marsaus. (A. 1221.)

MARSAMUTINUS.—Moneta Saracenorum, ead. q. MASMODINA.

MARSCALCIA.—Equile, præstatio, ut MARESCALCIA et MARESCHALCIA. (H. Occit.)—Quod ad victum diurnum equo præberi solet; ration journalière d'un cheval. (Chartul. Cels.)

MARSCALCUS. — Idem q. MARESCALCUS. (A. 813.)

MARSCALLUS.— Ead. notione. (A. 1233.)

MARSCHALSIA. — Ead. notione q. MARCHALSIA.

MARSENGHA.—Martium, ut MARCAGIUM. (A. 1360.)

MARSESCHIA.—Ead. notione. (A. 1410.)

MARSIPPA.—Marsupium, crumena; bourse. (Vet. Gl.)

MARSUPA. — Piscis species; marsouin. (A. SS.)

MARTALUS. — Mustelæ species; martre. (Vet. Gl.)

MARTARUS.—Ad martures pertinens; de martre. (Ap. Pez.)

MARTELARE. — Molam malleo tundere; marteler. (St. Sal.)

MARTELLAGIUM. — Jus quoddam quod Cenomanensi comiti competebat in universis mercibus, quæ vel ab artificibus, vel ab ipsis mercatoribus, in officinis propriis, vel in nundinis venum exponebantur; droit que le comte du Mans prélevait sur les marchandises; ol. martelage.

MARTELLARIUS.—Faber ferrarius; forgeron. (A. 1380.)

MARTELLERIA.—Cataracta qua continetur aqua; digue, chaussée. (H. Nem.)

MARTELLIS. — Miscellum frumentum, blé méteil. (A. 1204.)

MARTELLUS. — Malleus; marteau. (Pass.) — Ad martellum campanam pulsare, quod iteratis pulsibus fit; sonner le tocsin. (A. 1328.) — Cataracta, ut MARTELLERIA. (A. 1435.)

MARTERINUS. — Marterina pellis; marturium; peau de martre.

MARTEROR. — Festum Omnium Sanctorum apud Occitanos; la fête de la Toussaint. (Pass.)

MARTHA. — Mustelæ genus; martre. (St. Arel.)

MARTHIMONIUS. — Pro mathematicus. (Jac. de Vit.)

MARTIATICUM. — Idem q. MARCAGIUM. (A. 1190.)

MARTICULARIUS. — Pro matricularius. (A. 1353.)

MARTILEGIUM.—Necrologium. (A. 1438.)

MARTINELLUS. — Idem q. MARTINIANA. (Necrol. Lar.)

MARTINETA. — Avicula merula minor; martinet. (Silv. Girald.)

MARTINETUS. — Moletrina ferraria; usi-

ne à fer, martinet. (A. 1340.) — *Martineti* dicti vagi scholares in universitate Parisiensi; *martinets, étudiants buissonniers, écoliers qui vont de collége en collége.* (Du Boul.)

MARTINIANA. — Chronicon Martini Poloni; *la chronique martinienne.*

MARTINIEGA. — Tributi species apud Hispanos, quod forte ad festum S. Martini solvebatur, sic dicta; *sorte de redevance, d'impôt.*

MARTINULUS. — Idem q. MARTINIANA. (*Vet. Cod.*)

MARTINUS. — *S. Martinus callidus*, seu *S. Martini Bullionis festum*, dies quarta mensis Julii; *S. Martin le bouillant, le 4 juillet.*

MARTIOLINUS. — Idem q. MARCAGIUM. (Pass.)

MARTIOLLUS. — Ead. notione. (Id.)

MARTIOLUS. — Malleus; *marteau.* (Joan. Sar.)

MARTIRA. — Idem q. MARTHA.

MARTIRINUS. — Idem q. MARTERINUS.

MARTIUS. — Præstatio seu census qui exigi solet in annona vel denariis mense *Martio; redevance qui se paye au mois de mars, en espèce ou en nature.* (*Tabul. Vos.*) — Pro *medardus*, a Gal. *Mard.* (A. 1357.) — *Martium suum* habere dicebatur, cui agrum colere mense Martio, vel serere licebat. (Id autem concedebatur urbium incolis, quibus cæteroquin, et aliis anni temporibus in urbe *stare* necesse erat; quæ obligatio RESSEANDISIA et STAGIUM dicebatur.)

MARTORES. — Idem q. MARTURES. (Petr. Dam.)

MARTORETUM. — Idem q. MARTREIUM. (*Ordin. eccl. Par.*)

MARTRÆ. — Ead. notione. (A. 1406.)

MARTREIUM. — Forum publicum ubi rei torquentur et morte mulctantur; *place des exécutions;* ol. *martroy, mortray.* (A. 1317.)

MARTRICES. — Idem q. MARTURES. (Silv. Girald.)

MARTRINUS. — Idem q. MARTIRINUS. (A. 508.)

MARTROR. — Idem q. MARTEROR. (Pass.)

MARTULUS. — Malleus; *marteau.* (*A. SS.*)

MARTURES. — Feræ exiguæ ex genere mustelarum, quarum pelles habentur in pretio; *martres.* (Pass.)

MARTURIARE. — Idem q. MARTYRIZARE. (Ap. Mur.)

MARTUS. — Malleus; *marteau.* (Conr. de Fab.) — Pro *Martius*, opera quæ mense Martio debetur. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

MARTYR. — Qui mortem pro Christo et fide Christiana oppetiit; *martyr.* (Pass.)

MARTYRA. — Quæ pro Christo sanguinem fudit; *femme ou vierge martyre.* (*Miss. Goth.*)

MARTYRALIS. — *Martyralis passio; martyrium; le martyre.* (*A. SS.*)

MARTYRARIUS. — Idem q. MANSIONARIUS, custos ecclesiæ, qui sacras ecclesiæ reliquias custodit, servat; *officier d'une église chargé de conserver les reliques des martyrs;* ol. *martyraire.* (Gr. Tur.)

MARTYRIALIS. — Ad *martyrium* spectans; *de martyre, qui a rapport au martyre.* (*Conc. Hisp.*)

MARTYRIANI. — Hæretici, de quibus Epiphanius et alii.

MARTYRISATIO. — Martyrium; *martyre.* (*Mart. Ampl. Col.*)

MARTYRIUM. — Ædes sacra, Deo sub martyrum invocatione dicata; *église dédiée à quelque martyr.* « *Martyria* vocabantur ecclesiæ quæ in honore aliquorum martyrum fiebant. » (Wal. Strab.) *Martyria* proprie etiam ipsa martyrum sepulcra, memoriæ, confessiones, quibus superædificantur altaria. *Martyrum concilia* etiam dicuntur ejusmodi ædes martyribus dicatæ. *Martyria* interdum appellantur martyrum ossa, reliquiæ. (*A. SS.*)

MARTYRIZARE. — Martyrem facere, cruciare, torquere, interficere; *tourmenter, torturer, faire mourir, faire souffrir le martyre, martyriser;* ol. *marture, martirier.* (Rog. Hoved.) — (Neutro sensu) mortem Christi causa perpeti; *être martyrisé, souffrir le martyre.* (*A. SS.*)

MARTYRIZATOR. — Qui cruciatibus afficit; *celui qui fait souffrir le martyre, qui tourmente.* (Hariul.)

MARTYROLOGIUM. — Fasti sanctorum; *catalogue des saints, martyrologe.* « Nos autem, inquit Gregorius Magnus, pæne omnium martyrum distinctis per dies singulos passionibus collecta in uno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione solemnia agimus, non tamen in eodem volumine quis qualiter sit passus indicatur; sed tantummodo nomen, locus et dies passionis ponitur. » Sæquioribus sæculis maxime, apud monachos, *Martyrologium* laxius sumptum pro *Necrologio*, seu *Obituario* et *Regula*, quod fere semper in eodem volumine, Martyrologium, Obituarium et Regula ordinis descripta legerentur. « Ut ad Capitulum primitus *Martyrologium* legatur, et dicatur versus, deinde Regula, aut homelia quælibet legatur. » (Cap. a. 817.) Unde *Martyrologio inscribi* dicitur, cujus obitus dies ibi annotatur, ut scilicet ex ea congregatione, seu fraternitate, cui quis ascriptus est. (Ingulf.)

MARTYROR. — Idem q. MARTEROR. (A. 1114.)

MARUS. — Scotis, idem qui vulgo SUBMONITOR.

MARZARIA. — Minutæ merces, ut videtur; *mercerie.* (*St. Verc.*)

MARZARIUS. — *Marzariarum* propola; *marchand mercier.* (Id.)

MARZATICUM. — Martium, ut MARCAGIUM. (*St. Plac.*)

MASA. — Certus agrorum modus, tenementum villanum, seu ut quidam volunt, conglobatio ac collectio quædam possessionum ac prædiorum quam Græci σύγκτησιν vocant; *ténement et héritage vilain,* ou *grande propriété formée par la réunion de plusieurs domaines de différente étendue;* ol. *mas, max, mex,* etc. *Vid.* MASSA.

MASACRIUM. — Cædes, strages, vel homicidium dire perpetratum; *massacre.* (S. XIII.)

MASADA. — Ead. notione q. MASA. (Pass.)

MASAGARA. — Lucanica, botulus; *saucisse, boudin.* (*Vet. Gl.*)

MASAMUTINUS. — Idem q. MASMODINA.

MASARA. — Molendinum ad molendas cannas mellis ap. Saracenos Siculos; *moulin à broyer les cannes à sucre.* (A. 1476.)

MASARIUS. — Qui præest victui vel scribanis in navibus. (San.) — Alicujus operis conductor. (*St. Ast.*) — Villicus, ut MASSARIUS. (Pass.)

MASARUM. — Mansus, prædium rusticum; *métairie, ferme.* (Pass.)

MASATA. — Mansio, domus; *maison, habitation.* (A. 1283.) — *Masata de salinas*, locus videtur ubi sal confici potest. (*H. Occit.*)

MASBUTINA. — Idem q. MASMODINA.

MASCA. — Striga; *sorcière;* ol. *masque.* (*Leg. Long.*) — Nocturna imago quæ animam dormientis perturbat et pondus facit: *cauchemar.* (Gerv. Tilb.) — Larva; *masque.* (Ugut.)

MASCARA. — Larvatorum pompa; *mascarade.* (Step. de Ins.)

MASCARATA. — Ead. notione. (*A. SS.*)

MASCARATI. — Sic appellati apud Januenses qui Gibellinorum factioni adhærebant.

MASCAUDA. — Genus vasis, cacabus; *Vid.* BASCAUDÆ.

MASCHA. — Idem q. MASCA.

MASCHARATIUM. — Idem videtur q. MASEGATICUM. (*St. Ast.*)

MASCHARITIUM. — Ead. notione. (*St. Rip.*)

MASCHOTUM. — Horreum sine tecto; *espèce de grange sans toit;* ol. *maschot.* (A. 1373.)

MASCIA. — Domus cum agri portiuncula; *habitation, métairie.* (A. 1233.)

MASCLA.— Hama thoracis, macla; *maille, annelet de haubert.* (Tider. Langen.)

MASCULI. — *Masculi Pictavenses* seu *masculina pecunia*, monetæ species; *petite monnaie du Poitou;* ol. *maille, pites.* (Pass.)

MASCULINITAS. — Sexus masculinus· *le sexe masculin.* (S. Thom.)

MASCULO FEMINA. — Hermaphroditus; *hermaphrodite.* (Ap. Philast.)

MASCUS. — Larva; *masque.* (A. 1545.) — Idem q. MANSUS. (A. 993.)

MASDANERIUS. — Miles in masnadam seu familiam cooptatus; *routier, compagnon.* (*St. Flor.*)

MASDRINUM. — Idem q. MAZER. (Lamb. Ard.)

MASEGATICUS. — *Masegaticum corium*, hoc est alutarium; *cuir passé en mégie.* (A. 1141.)

MASELAGRIA. — Macellum, nisi forte legendum et *misellaria*, domus leprosorum. (A. 1231.)

MASELLUM. — Pro MACELLUM.

MASELLUS. — Diminut. a *masus*, habitatio, domus. (A. 1319.)

MASEMUTUS. — Idem q. MASMODINA.

MASENATA. — Familia, ut MACINATA. (Mur.)

MASERIA. — Idem q. MASURA. (A. 1232.)

MASERICA. — Olla; *pot.* (*Vet. Cod.*)

MASERIUS. —Idem q. MAZER. (A. 1415.)

MASEVUM. — Ead. notione. (*Vet. Cod.*)

MASGNELLUM. — Agri portiuncula cum æde, ut MAINILLUM. (A. 1211.)

MASHAV. — F. idem q. MASCHOTUM. (A. 813.)

MASHAFATUM. — Cupa in qua temperantur quæ cerevisiæ conficiendæ inserviunt; *cuve à l'usage des brasseurs.* (*Ch. Angl.*)

MASIA. — Mansio, domus cum agri portione, ut MASA. (Ap. Mur.)

MASILINUM. — Domus; *habitation, maison.* (Mart. *Ampl. Col.*)

MASINATA. — Familia, militaris caterva, ut MAISNADA. (A. 1324.)

MASINILE. — Idem q. MAINILLUM. (Mart. *Ampl. Col.*)

MASIO. — Mansio, domus; *maison.* (Ap. Mad.)

MASIUM. — Ead. notione. (Lamb. Ard.)

MASMODINA. — Moneta Saracenorum Egyptiorum seu Hispanorum; *monnaie arabe.*

MASMORRA. — Carcer, apud Mauros; *prison, cachot.* (*A. SS.*)

MASMUTINA. — Idem q. MASMODINA.

MASNADA. — Idem q. MAISNADA. (*Ch. Occit.*)

MASNAGIUM. — Mansio, domus, interdum cum agri portiuncula; *habitation, maison, accompagnée ou non d'un coin de terre, métairie;* ol. *ménage.* (A. 1199.) — Familia, quæ in *masnagio* est; *le ménage, la famille.* (A. 1198.)

MASNARDERIUS. — Ut MASDANERIUS.

MASNATA. — Ut MAISNADA. (Ap. Mur.)

MASNENGA. — Familia, ut MAISNADA. (*St. Ast.*)

MASNIGILUS. — Ead. notione q. MAINILLUM. (S. IX.)

MASNILE. — Ead. notione. (S. XII.)

MASNILUS. — Ead. notione. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

MASOERIUS. — Idem q. MANENS, MANSIONARIUS, q. vid. (*Ch. Hisp.*)

MASORICUS. — Idem q. MAZER. (Anast.)

MASOVERIUS. — Idem q. MASOERIUS. (*Ch. Hisp.*)

MASPILUS.—F. pro *mespilus*, mespilum; Gal. *nèfle*, seu potius globulus vestium mespili formam referens; Gal. *bouton en forme de nèfle.* (Ap. Mur.)

MASQUARATA. — Idem q. MASCARA. (*H. Occ.*)

MASSA. — Clava; *masse, massue.* (J. de J.) — Malleus ligneus; *maillet.* (*Ch. Occit.*) — Globus armatorum; *peloton de gens de guerre.* (Ap. Mur.) Quævis moles; *masse, amas.* (A. 1270.) — Certus agrorum modus, idem q. MASA, interdum strictius sumitur pro domo, mansio; *maison, habitation.* (W. Brit.)—*Massa candida*, locus ita dictus apud

Carthaginem in quo, sub imperatoribus gentilibus et in Christianos sævientibus, fovea erat calce plena, in quam Christiani, gentilium diis sacrificare renuentes, præcipitabantur. (Prud.)

MASSABITINUS. — Idem q. MASMODINA.

MASSACONICI. — Ut MACECONICI.

MASSADITIUM. — Territorium, districtus alicujus massæ; *Vid.* MASSA aut MASA. (*St. Mut.*)

MASSAGIUM. — Mansio, domus, habitatio, casa villici; *habitation rurale, maison de métayer.* (*Mon. Angl.*)

MASSAIARIA. — Legatio; *ambassade.* (A. 1251.)

MASSAIGIUM. — Agri portiuncula cum mansione; *petite métairie;* ol. *massaige.* (A. 1375.)

MASSALIANI. — Hæretici, qui et εὐχῖται dicti quod pœne assidue orarent.

MASSALICUS. — *Massalicæ casæ,* id est simul collectæ. (A. 993.)

MASSALITER. — Viritim, in commune; *en masse, en totalité.* (Tert.)

MASSAMUTINUS. — Idem q. MASMODINA.

MASSANTIUM.—Moles, congeries; *masse.* (*St. Plac.*)

MASSANULI. —Saraceni; *les musulmans.*

MASSANUS. — *Massæ incola,* rusticus; *habitant de la campagne, paysan.* (Ap. Cenc.)

MASSARA. —Idem q. MASARA. (A. 1176.) — Certus agrorum modus, ut MASSA. (Mur.)

MASSARE. — Mandere, in *massam* tundere; *mâcher.* (*Leg. H. reg. Angl.*) — *Massa* seu malleo ligneo fragorem edere; *faire du bruit, frapper avec un maillet.* (*Ch. Occit.*)

MASSARIA. — Collectio quædam possessionum ac prædiorum; *Vid.* MASA. (A. 1250.) — Cura et officium *massarii* seu villici; *office d'intendant, de régisseur; Vid.* MASSARIUS. (Petr. de Vin.) Unde *Massariarum provisor,* seu *magister massariarum,* qui massariis præest, iisque invigilat. (Id.) — Officium *massarii,* seu fisci publici administratoris; *office de trésorier.* (*St. Cadub.*) — Ancilla, famula; *servante.* (*St. Rip.*)

MASSARICA. — Idem q. MASSARITIA. (A. 1107.)

MASSARIOLUS. — Prædiolum; *petite métairie.* (A. 900.)

MASSARITIA. — Supellex, instrumentum *massæ* rusticum, vel etiam mansus ipse hac supellectile instructus; *l'outillage d'une métairie,* ou *la métairie elle-même.* (*Ch. Ital.*) — In instrumento Italo an. 1011, *massaritia* opponi videntur *dominicatis :* « Et rebus vero ipsis tam dominicatis quam et massaritiis seu aldionaricis et tributareis ; » unde colligitur *massaritia* fuisse prædia, quæ sub annua præstatione excolenda concedebantur villicis, qui ex iis pro dominorum libidine poterant amoveri. *Massaritiæ casæ,* supellectile et instrumentis rusticis instructæ; *maisons des champs garnies de l'outillage nécessaire pour l'exploitation du sol.* (Ach. *Spic.*)

MASSARITICUM. — Ead. notione. (*St. Venet.* 1242.)

MASSARITINUS. — Idem q. MASMODINA.

MASSARIUS. — Villicus, *massæ* custos, colonus; *métayer, colon, gardien d'une métairie, paysan.* (W. Brit.) — Dispensator, domus administrator; *gouverneur d'une maison, intendant, régisseur, économe.* (Ap. Mur.) — Operis conductor, apud Italos; *directeur d'un travail.* (Ap. Mur.) — Iisdem, custos totius suppellectilis, machinarum scilicet bellicarum, aliorumque instrumentorum ad publica opera; *garde du génie.* (Id.)

MASSAROLUS. — Administrator, idem q. MASSARIUS. (Ap. Mur.)

MASSARUM. — Prædium rusticum, mansus; *métairie.* (Ap. Luc.)

MASSATIUM.—Terminus agrorum plumbo stannove distinctus, vox agrimentorum.

MASSATUM. — Supellex, instrumentum *massæ* rusticum. (*G. Chr.*)

MASSEA. — Clava, ut MASSA. (*H. Nem.*)

MASSELLARIUS. — Pro MACELLARIUS.

MASSELLUS. — Tabula ubi *massellarius* carnes venum exponit; *étal de boucher.* (A. 1343.)

MASSEMUTINA. — Idem q. MASMODINA.

MASSERARE. — Baculo seu clava percutere; *frapper avec un bâton* ou *une massue.* (*H. Nem.*)

MASSERATIO. — Baculo seu clava percutio; *action de frapper avec un bâton* ou *une massue.* (Id.)

MASSERE. — Mercator; *marchand.* (A. 928.)

MASSERIUS. — Qui *massam* seu clavam fert, clavator, serviens armorum; *massier, sergent d'armes.* (A. 1345.) — Administrator, ut MASSARIUS. (Mur.)

MASSIA. — Curia, a *massa,* seu clava servientium, quomodo *barra* dicitur, a *barris,* seu cancellis, quibus septum est auditorium; *cour, tribunal.* (Mart. *Ampl. Col.* — Bacillus; *baguette, verge.* (*A. SS.*)

MASSICOTI. —Iidem q. MACECONICI.

MASSINA. — Retis species; *sorte de filet.* (A. 1287.)

MASSIOLA. — Bacillus, ut MASSIA. (*A. SS.*)

MASSIPIARIUS. — Pro MANCIPIARIUS.

MASSODA. — Idem q. MANSOYATA. (A. 1529.)

MASSODATA. — Ead. notione. (Id.)

MASSOM. — Structura ex lapidibus; *construction en pierres, maçonnerie.* (A. 1225.)

MASSONERIA. — Ead. notione. (S. XIII.)

MASSONERIUS. — Latomus; *maçon.* (A. 1358.)

MASSONUS. — Ead. notione. (*H. Nem.*)

MASSONYA. — Clava, ut MASSA. A. 1364.)

MASSOTA. — Parva clava; *petite massue, maillet ;* ol. *massuette.* (A. 1409.) — *Massota feni,* fascis; *botte de foin.* (*Tabul. S. Cruc. Savin.*)

MASSUBIA. — Pro *mastigia.* (A. 1260.)

MASSULTATA. — Idem q. MANSOYATA. (*Terriar. Bellijoc.*)

MASSULTUS. — Carri seu plaustri genus; *espèce de charrette.* (*Terriar. Bellijoc.*)

MASSUM. — Ludus ad *massa; jeu de mail.* (Ap. Mur.) — Certus agri modus, ut MASSA.

MASSURA. — Mansio, domus, ut MANSURA. (*Chartul. St. Vinc. Cenom.*)

MASSUS. — Certus agri modus, ut MASSA. (A. 966.) *Massus meduaerius*, et *tertiarius*, qui mediam vel tertiam redituum partem reddit; *manse, qui rend à son propriétaire la moitié ou le tiers de son produit, le reste appartenant au métayer ou censitaire.* (S. XIII.)

MASSUYA. — Idem q. MASSONYA.

MASTALO. — Bollandistis, inferior lapis, seu limen fenestræ, cui virga immissa plumbo affuso affigitur : « et trahentes adhuc fracta est inferius et remansit in fenestra *mastalo* plumbatus. » (*A. SS.*)

MASTELLUM. — Labellum; *cuvette.* (*A. SS.*)

MASTICARE. — Mandere, dentibus conficere; *mâcher, manger.* (Pap.) — Perpendere, meditari; *méditer.* (Elmh.)

MASTICATIO. — Consideratio; *action de méditer, examen attentif.* (Elmh.)

MASTIGATIO. — Flagellatio; *action de flageller, flagellation, discipline.* (Ap. Ecc.)

MASTIGIA. — Flagrum, flagellum; *fouet.* (*Vet. Gl.*) — Fustuaria et flagellaria pœna; *peine du fouet et de la bastonnade.* (*Inst. Hung.*) — Scutica ex corio confecta qua monachi præcinguntur; *courroie, ceinture de cuir.* (*A. SS.*)

MASTIGOPHORUS. — Flagellarius; *celui qui fouette, qui flagelle.* (Ugut.)

MASTILIO. — Quasi frumentum mistum; *blé méteil.* (*St. Scot.*)

MASTINUS. — Molossus; *dogue, mâtin.*

MASTIVA. — Pro MESTIVA, præstatio ex frumento. (A. 1145.)

MASTIVUS. — Pro MASTINUS. (Spelm.)

MASTIX. — Resina lentisci; *mastic.*

MASTRA. — Arcus, fornix; *arche, arcade.* (*St. Med.*) — Arca; *coffre.* (A. 1356.) — Pro *mactra.* (A. 1294.)

MASTUS. — Malus, navis arbor; *mât de navire.* (A. 1327.)

MASTYX. — Vox Græca *μαστιγεύς*, flagellator, metap. pro reprehensor. (Duel. *Misc.*)

MASNAGIUM. — Domus habitationi idonea, prædium rusticum; *habitation, métairie.* (A. 1225.)

MASUALE. — Idem q. MANSUS aut MAINILLUM. (*Tabul. S. Nic. Andeg.*)

MASUCAGIUM. — Domus, mansio, ut MASSAGIUM. (*Tabul. S. Ægid. Pont. Aud.*)

MASUCHUS. — Mallei seu clavæ species; *sorte de massue.* (*Ch. Ital.*)

MASUELLA. — Species armorum, minor clava; idem q. MASSULA. (A. 1319.)

MASUMATINUS. — Idem q. MASMODINA.

MASURA. — Mansio, domus, interdum cum aliqua agri portione; *maison, habitation, ferme, métairie*; ol. *masure.* (A. 1095.)

MASURAGIUM. — Census ex masuris seu domibus; *cens ou redevance sur une maison ou une métairie, cens que paye le masurier*; ol. *masurage.* (A. 1317.)

MASUS. — Certus agrorum modus, ut MASA. (A. 966.) — Pro MANSUS. (A. 1017.)

MASURARIUS. — Qui *masuram* colit; *masurier, tenancier d'une masure, fermier, cultivateur.* (A. 1331.)

MATABULUM. — Campanæ tudicula; *battant de cloche*; ol. *matable.* (*H. Nem.*)

MATAFUNDA. — Machina bellica qua lapides in hostes ejaculabantur; *machine de guerre à lancer des pierres.* (Mon. Val. Sar.)

MATALACIUM. — Culcitra; *matelas.* (A. 1294.)

MATALASCUM. — Ead. notione. (Amel.)

MATALASSIUM. — Ead. notione. (A. 1294.)

MATALHUS. — Idem q. MARTELLUS; forte legendum MATABULUM. (A. 1344.)

MATALITIUM. — Ut MATALACIUM. (A. 1400.)

MATALUTUM. — Pro *matetoltum*, tributum quodvis (a. 1224); *vide* TOLTA.

MATAPANUS. — Monetæ Veneticæ species; *monnaie vénitienne.* (Ap. Mur.)

MATARA. — Telum vel missile Gallis proprium; *dard, trait de grosse arbalète*; ol. *matras.*

MATARATIUM. — Idem q. MATALACIUM. (*Const. Sic.*)

MATARE. — Occidere; *tuer.* (*Ch. Hisp.*)

MATARITIUM. — Idem q. MATALACIUM. (A. 1391.)

MATARUS. — Idem q. MATARA. (Agob.)

MATASSA. — Filamenta in spiram grandiorem collecta; *gros écheveau*; Gasconic. *madaïsso.* (*A. SS.*)

MATATA. — Grex trium millium animalium; *troupeau de trois mille têtes.*

MATELLA. — Urceus, urna; *pot, cruche, urne.* (*Vet. Gl.*)

MATER. — Abbatissa, monasteriorum sanctimonialium præfecta; *abbesse, supérieure d'un monastère de filles.* (S. Hier.) — Nutrix; *nourrice, mère nourricière.* (A. 1322.) — Alveus; *cuve, baquet.* (S. XIV.) — *Mater ecclesiæ*, cathedralis; *église cathédrale.* (*H. mon. Becc.*) *Mater de fonte et confirmatione*, seu *mater spiritualis*, quæ aliis *matrina; marraine.* (Pass.) *Mater coquinæ*, quæ viliora coquinæ officia implet; *cuisinière du dernier ordre.* (*Vet. Cærem. B. M. Deaur. Tolos.*) *Mater facultaria*, quæ habebat ex testamento mariti facultatem aliquid agendi, disponendi, determinandi pro liberis; *veuve à qui le testament de son mari donne le pouvoir de disposer d'une partie de ses biens en faveur des enfants.* (*Vet. Instr.*) *Mater noctium*; apud veteres Saxones et Danos ea nox qua Christum natum existimabant, quod ab ea anni exordium ducerent, quasi, inquit Jos. Scaliger, illa esset parens et princeps omnium reliquarum noctium; *la nuit de Noël.* (Ap. Jos. Scalig.) *Matres cerebri*, sic dicti panniculi duo qui circumdant cerebrum, quorum alter crassior, *dura mater* vocatur; alia *pia mater*; *membranes qui tapissent l'extérieur du crâne.* (Const. Afric.) *Matris Dominicæ*

festivitas. Annuntiationis festum; *l'Annonciation.* (*Conc. Hisp.*)

MATERA. — Fermentum, ut MAERIA. — Telum, ut MATARA.

MATERACIUM. — Idem q. MATARITIUM. (A. 1347.)

MATERATIUM. — Grabatus; *mauvais lit*, *grabat.* (*A. SS.*)

MATERCULARIA. — Ecclesia, cui adjuncta *matricula*, vel potius reditus officio *matricularii* assignatus: « Item *matercularia* villæ de Poncino Lugdunensis diœcesis debetur sacristæ monasterii. » (A. 1448.) — Hinc *matercularius*, qui *matercularia* donatus, in eodem instrumento

MATERCULARIUS. — *Vid.* MATERCULARIA.

MATERIA. — Lignum quodvis ædibus ædificandis aptum; *bois de charpente*, *tout bois de construction;* ol. *marisme*, *marrain*, *merrien*, *merrain*, etc. (Pass.) — Fermentum, ut MAERIA. (A. 994.) — Cæmentum; *mortier*, *ciment:* « Sine franca *materia* constructa domus; » *maison bâtie sans carrel et sans mortier*, inquit vetus scriptor.

MATERIALIS. — Nothus, spurius, illegitimus; *bâtard.* (*St. Fl.*) — *Materialia themata*, propositiones illustrandæ, discutiendæ; *propositions à examiner*, *matières à discuter.* (*Conc. Hisp.*)

MATERIAMEN. — Lignum, ut MATERIA. (*Lex Sal.*)

MATERIARIUS. — *Materiaria mansio*, ex materia seu ligno confecta; *maison de bois.* (W. Tyr.) *Materiarii hæretici*, qui materiam natam aut factam negant; *hérétiques qui croient à l'éternité de la matière.* (Tert.)

MATERIATUS. — Opus quodvis arte elaboratum: « Ordine naturæ, flos præcedit fructum, sonus cantum, materia MATERIATUM. » (Hug. a S. Vict.) — Constructus; *bâti*, *élevé.* (Ap. Naldin.)

MATERIES. — Lignum, ut MATERIA. (*Mon. Angl.*)

MATERINUS. — Idem q. MATALACIUM. (A. 1259.)

MATERIS. — Idem q. MATARA.

MATERNALITER. — Vernacule, vulgari sermone; *en langue vulgaire.* (A. 1189.)

MATERNICUM. — Hæreditas quæ ex parte matris provenit, ut *paternicum*, quæ ex parte patris; *biens maternels*, *biens du côté de la mère.* (Ap. Gold.)

MATERNITAS. — Dicitur de ecclesia matrici seu cathedrali in bulla Calixti PP. II an. 1122.

MATERNUS. — *Materna lingua*, vulgaris, vernacula; *l'idiome vulgaire.* (A. 1503.)

MATERTERA. — Amita; *tante.* (Joan. Sken.)

MATHELINUS. — Pro *matherinus.* (A. 1356.)

MATHEMA. — Doctrina, documentum studium. (*Vet. Gl.*)

MATHEMATICA. — Magia; *magie*, *sorcellerie.* (*Vit. S. Samn. Conf.*)

MATHEMATICUS. — Magus, dæmonum invocator; *magicien.* (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

MATHERA. — Fermentum, ut MAERIA. (*A. SS.*)

MATHERIA. — Fermentum, ut MAERIA. (Id.)

MATHIANA. — Poma silvestria; *fruits sauvages.* (*Vet. Gl.*)

MATHITES. — Discipulus; *élève*, *disciple.* (Salamo episc.)

MATIA. — Baculus, officii seu dignitatis insigne; *verge d'huissier*, *bâton cantoral*, *masse.* (A. 1302.)

MATIBERNI. — Judices probi et boni, ap. Britannos.

MATIO. — Latomus, ut MACIO

MATISSITIUS. — Ad artem macionis seu latomi pertinens; *relatif à l'art du maçon.* (S. XIV.)

MATIUS. — Vervex; *mouton.* (Ap. Mur.)

MATMONOCHUS. — Bonus monachus. (*Script. rer. Fr.*)

MATOLOGIUM. — Catalogus, descriptio, index; f. pro *martyrologium* cui non raro subjiciebant bonorum ecclesiæ indicem. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

MATONUS. — Later; *brique.* (A. 1345.)

MATRACIUM. — Lanea culcita, ut MATALACIUM. (*A. SS.*)

MATRASTA. — Noverca; *belle-mère*, *marâtre.* (*Vet. Gl.*)

MATRATUM. — Culcita, ut MATRACIUM. (Ap. Raim. Duel.) — Crepitaculum; *crécelle.* (*Mis. Moz.*)

MATREA. — Ut MATRASTA. (*Vet. Gl.*)

MATRES. — Pro MARE, lacus, aquæ receptaculum. (A. 1196.)

MATRICA. — Urbs provinciæ caput; *ville capitale.*

MATRICARII. — Qui ad incendia currunt et portant necessaria ad ea exstinguenda; *pompiers.* Alii interpretantur *carpentarios;* *charpentiers.* (*Schol. Jul. Antec.*)

MATRICIANUS. — Qui filium matri dilectum occidit. (*A. SS.*)

MATRICULA. — Catalogus, descriptio; *catalogue*, *liste*, *registre.* (*Cod. can. Eccl. Afric.*) — Tabula in qua clericorum hebdomadariorum in ecclesiasticis officiis munus indicatur; *tableau des prêtres qui doivent vaquer chaque semaine aux Offices de l'Eglise.* (A. 1299.) — Ordo divini Officii celebrandi per hebdomadam, qui singulis sabbatis in ecclesiis legendus exponebatur; *tableau indiquant l'ordre de célébration des Offices religieux, qu'on affichait le samedi de chaque semaine pour la semaine suivante.* (A. 1203.) — *Matricula pauperum* seu *egenorum*, catalogus in quo pauperum, qui ecclesiasticis stipendiis alebantur, nomina descripta erant; *registre où l'on écrivait le nom des pauvres entretenus aux dépens des églises.* (Pass.) (Ceux qui étaient chargés de tenir ce registre se nommaient *matriculaires*, *matricularii*, et les pauvres qui y figuraient, *matricules*, *matriculæ.*) — Domus in qua pauperes alebantur; *bâtiment où étaient logés les pauvres entretenus par les églises.*

(*Greg. Tur.*) — Reditus, proventus quibus pauperes alebantur; *revenus affectés à l'entretien des pauvres.* (S. VII.) — Ecclesia cui annexa est pauperum *matricula*, id est domus; *église de laquelle dépend une maison d'asile pour les pauvres, un hospice.* (Mab. *Annal.*) — *Primicerius matriculæ*, clericus *matriculæ* pauperum præpositus; *clerc préposé à la surveillance d'un asile des pauvres.*

MATRICULARIA. — Officium *matricularii; office de marguillier*; ol. *marlerie.* — Diaconissa, presbytera, vidua, quæ in matriculam ecclesiæ relata beneficiis ecclesiasticis alebatur; *femme entretenue par une église; Vid.* MATRICULA.

MATRICULARIATUS. — *Matricularii* officium, ut MATRICULARIA. (A. 1391.)

MATRICULARIUS. — Monachus; *moine.* (*Mir. S. Ved.*) — Pauper in matriculam relatus; *pauvre entretenu par une église.* (S. VII.) — Ædituus, custos ecclesiæ; *marguillier, gardien d'une église, administrateur de la fabrique;* ol. *marrelier.* (Pass.) — Magister pagi; *chef de bourg, maire.* (S. XIV.) — Is cui in monasteriis et ecclesiis cathedralibus officium specialiter pertinebat Horas canonicas, nocte et die ad divinum Officium celebrandum custodiendi, signa pulsandi, horologium temperandi, etc.; *clerc* ou *moine chargé de sonner les cloches, monter l'horloge*, etc. (Pass.)

MATRICULATUS. — Æedituus, ut MATRICULARIUS.

MATRICULUS. — Clericus matricis ecclesiæ seu cathedralis; *clerc attaché au service d'une cathédrale.* (*A. SS.*)

MATRICUM. — Catalogus pauperum, ut MATRICULA. (Mab. *Annal.*)

MATRIFILIÆ. — Sanctimoniales; *les nonnes.* (*A. SS.*)

MATRIGOLARIA. — Pro MATRICULA. (A. 670.)

MATRIGOLARIUS. — Pro MATRICULARIUS. (A. 670.)

MATRILOCUS. — Ecclesia matrix, a qua aliæ dependent; *église-mère.* (A. 1200.)

MATRILOGIUM. — Necrologium, pro MARTYROLOGIUM. (A. 1467.)

MATRIMAS. — Pro MATRIMUS, qui matrem habet adhuc superstitem; *qui a encore sa mère.* (*A. SS.*)

MATRIMONIALE. — Matrimonium; *mariage.* (A. 1178.)

MATRIMONIALIS. — Ad matrimonium pertinens; *de mariage, matrimonial.* (Firm.) — Ex legitimo matrimonio ortus; *né de mariage légitime.* (*Chartul. Maj. Mon.*)

MATRIMONIALITER. — *Matrimonialiter contrahere*, in uxorem ducere; *prendre pour femme, épouser.* (A. 1254.)

MATRIMONIARE. — Matrimonio jungere. (*Lex Long.*)

MATRIMONIUM. — Bona ex successione materna; *héritage du côté maternel.* (Pass.) — *Matrimonium contradictum*, interdictum, vetitum; *mariage prohibé.* (A. 1212.) — *Matrimonium præsumptum* vocatur, quando cognoscit quis carnaliter sponsam cum qua sponsalia fecerat de futuro. (Mart. *Anecd.*) — *Matrimoniorum commutatio*, *Vid.* UXORARE.

MATRIMONIZARE. — Matrimonio jungere; *marier.* (A. 1356.)

MATRINA. — Quæ aliquem de sacro fonte levat, vel in ecclesiam introducit; *marraine.* (J. de J.) — Noverca; *belle mère, marâtre.* (*Lex Long.*)

MATRINIA. — Noverca, ut MATRINA.

MATRIX. — Alveus, metropolis, ut MATER. (A. 1394.)

MATROCES. — Lacus, stagna, ubi aqua pro conficiendo sale reservatur; *salins.* (A. 898.)

MATRONA. — Uxor; *épouse, femme mariée.* (*Vet. Gl.*) — Patrona; *patronne.* (*A. SS.*) — Pro MATRIX. (A. 1248.)

MATRONEUM. — Pars ecclesiæ, quæ eadem videtur quæ alias *pars matronarum*, *pars mulierum*, *pars feminarum*, in qua scilicet consistebant matronæ et mulieres; *partie de l'église réservée aux femmes.* (Anast.)

MATRONICARIUS. — Cui matronarum viduarum quæ ad ecclesiæ ministerium erant adlectæ, vel quæ ecclesiæ stipendiis alebantur, cura demandata erat. (*A. SS.*)

MATRUELIS. — Ex matris fratre natus; *né du frère de la mère, neveu.* (Dig.)

MATTA. — Alemannis, mensura annonæ quæ pretii loco molitoribus exhibetur; *mesure de grains prise par les meuniers pour les frais de mouture.* (A. 1219.) — Rusticis Dombensibus, congeries cannabis quæ in aqua ad macerandum ponitur; *matte de chanvre.* (Pass.) — Lapis sepulcralis; *pierre tombale, tombe.* (*G. Chr.*) — Storea, teges; *couverture grossière, natte.* (*Vet. Gl.*) — *Matta monachica*, monachorum propria, quod et eas ipsimet texerent, in iis cubarent, orationes funderent, collationes haberent, extremum denique spiritum exhalarent. (Pet. Dam.)

MATTANA. — Fatuitas, insulsitas. (Ap. Mur.)

MATTARII. — Appellati Manichæi, quod super arundines et *mattas* accumberent.

MATTEA. — Storea, culcita minor, ut MATTA.

MATTOLECTUM. — Male ortum Ital. *maltolto.* (Ap. Mur.)

MATTUS. — Tristis, seu ad angustias redactus; *triste* ou *attrapé, mâté.* (*Vet. Gl.*) — Stultus; *sot.* « Multi vero deridebant eum dicentes, *mattus.* » (*A. SS.*) — Vestis grossioris genus, qua loco cucullæ utebantur Casinenses. (S. VIII.)

MATUNUS. — Monetæ genus. (Hultzing.)

MATURALITER. — Mature; *hâtivement.* (A. 1457.)

MATURITAS. — Media nox et etiam matutinitas et aurora; *minuit, le lever du jour.* (Pass.) — Judicium, mens; *discernement, jugement.* (Sid.) — Modestia, gravitas; *maturité d'esprit.* (*St. ecc. Lugd.*)

MATUTINALIS. — *Liber matutinalis* seu *matutinale*, in quo Officium ecclesiasticum matutinum continetur; *livre d'église conte-*

nant les Matines; ol. *matinier, matinel.* (Pass.) *Matutinale altare;* sic dicitur illud minus altare in quo Missa matutinalis celebratur in ecclesiis cathedralibus; *l'autel où se dit la première Messe. (Ch. Norm.) Matutinale donum,* idem q. Morganegiba. (S. viii.) *Matutinale Officium,* Laudes; *l'Office de Laudes. (A. SS. Ben.)*

MATUTINARIUS. — « Post hoc dicant matutinos directaneum : Exaltabo te, Deus meus, et rex meus. Deinde in ordine totus *matutinarius* in antiphonas. » *Vid.* Matutini. (*Reg. Mon. S. Cæsar.*) — Cursus B. Mariæ; *l'Office de la Vierge.* « Qui tunc forte solo prostratus *matutinarium* D. Virginis decantabat cursum. » (A. 961.) — *Matutinarii,* in ecclesia Carnotensi, qui *Matutinis* intererant, quibusque ex eo certa distributio assignata erat, seu potius capellani qui ratione beneficiorum suorum omnibus tam Matutinis quam diurnis Officiis interesse tenebantur; *matiniers, clercs qui assistent à Matines et aux autres Offices.*

MATUTINATUS. — Factus mane; *matinier.* (Ap. Lud.)

MATUTINELLUM. — Jentaculum, cibus, qui mane sumitur; *déjeuner.*

MATUTINI. — Vigiliæ nocturnæ. (Aim.) Ambiguæ significationis esse, *matutinum* seu *matutinos,* post Mabillonem hic observare juvat. Apud plerosque veterum, cum eo nomine in plurali utuntur, illam ecclesiastici Officii partem significat, quam *Laudes* appellant. Ita SS. Benedictus, Aurelianus et Isidorus, in Regulis suis *Matutinorum* vocem usurpant. Cassiano pro *Laudibus* itidem usurpatur, et, lib. i Instit. cap. 4, in singulari pro Officio *Primæ.* Alii vero hac voce significant nocturnas preces quæ duplicis generis distinguuntur : aliæ *vigiliæ* in solemnioribus festis usitatæ, sic dictæ, quod ab ineunte, aut certe a media nocte circiter initium ducerent; aliæ *Matutinæ,* in profestis et Dominicis, quibus tardius nocturnæ preces persolvebantur. Hoc postremo significatu *Matutinum* sumitur in Conc. Turon. ii atque in Venetens. a. 465 : « ut clerici qui in civitate fuerint Matutinis hymnis intersint. »

MATZUCA. — Clava; *massue, masse.* (Mac. *Hierol.*)

MAURA. — Sic catenam quamdam, quæ nocentibus puniendis erat destinata, vocabant Lemovicenses.

MAURABOTINUS. — Idem q. Marabotinus.

MAURELLUS. — Subfuscus; *Vid.* Morellus.

MAURISCUS. — Equus Arabs; *cheval arabe.* — *Maurici,* Maurorum posteri, reliquiæ; *les Morisques, les descendants des Maures. (Conc. Hisp.)*

MAUSOLE. — Interius conclave ; « quo ingresso Silverio, cum Vigilio, Solis in *mausole* » (*A. SS.*); ubi forte legendum *in mansole.*

MAUSOLEARE. — Sepulcro condere; *enfermer, mettre dans un tombeau. (Tabul. Brit.)*

MAUSOLEUM. — Feretrum sancti alicujus; *cercueil d'un saint.* (Harm.) — Pro *musivo, Vid.* Musivum.

MAUSSUS. — F. agger, moles; *digue, chaussée.* (A. 1408.)

MAUSURA. — Pro Mansura vel Masura. (A. 1192.)

MAUTOTA. — Idem q. Maltota, *Vid.* Tolta.

MAUTURA. — Idem q. Molta, pensitatio pro frumenti molitura.

MAVISCUS. — Malvicius; *mauviette.*

MAVORS. — Pro Mafors.

MAX. — *Vid.* Mac.

MAXA. — Massa, moles; *masse.* (A. 1500.)

MAXARIA. — Minister, vel qui vectigalia colligit, apud Panormitanos; *sergent* ou *receveur des tailles.* (Mart., *Anecd.*) — Casa ex lignis abiegnis inter se compactis, absque luto aut bitumine fabricato; *cabane faite de branches d'arbres.*

MAXENADA. — Familiaris, homo de maisnada alicujus, *Vid.* Maisnada. (Mur.)

MAXENARE. — Molere; *moudre.* (Mur.)

MAXENATURA. — Mola molendinaria; *meule de moulin.* (Mur.)

MAXIMA. — Recepta sententia et regula; *axiôme.* (Fortesc.)

MAXIMATES. — Magnates; *les grands* (Clem. VII PP.)

MAXNILE. — Idem q. Mainillum. (Irm.

MAXUCA. — Clava; *masse, massue.* (Ord. Vit.)

MAYA. — Cumulus, congeries; *tas, monceau. (Ch. Domb.) In maia,* id est insimul. (Id.)

MAY. — *Vid.* Mai.

MAYERA. — Fermentum, ut Maeria. (S. x.)

MAYERIA. — Axis crassior; *madrier.* (A. 1334.) — Fermentum, ut Maeria. (S. x.) — Quodvis lignum ædificationi idoneum, ut Materia. (A. 1334.)

MAYGNERIA. — *Maynerii* officium; *office, charge de sergent;* ol. *meinerie.* (A. 1338.)

MAYMA. — Ludi qui primo die mensis Maii agebantur; *plantation de l'arbre appelé mai.* (Oliver. Mail.)

MAYNAGIUM. — Quidquid ratione officii alicui competit, puta habitatio, victus, vestitus; *profits, émoluments d'une charge.* (A. 1311.)

MAYNAMENTUM. — Prædium rusticum, ut Mainillum. (A. 1314.)

MAYNENIA. — Familia, ut Maisnada, ap. Delphinates. — Officium *maynerii,* ut Magneria.

MAYNERIA. — Ead. notione.

MAYNERIUS. — Familiaris, domesticus; serviens, apparitor; *serviteur, domestique attaché à une maison, sergent;* ol. *meinié, menier.*

MAYNILE. — Idem q. Mainillum.

MAYNITIUM. — Eadem notione in Bressia.

MAYRAMEN. — Lignum quo dolia componunt; *merrain. (Cons. Brag.)*

MAYRASTRA. — Noverca; *marâtre. (Vet. Gl.)*

MAYTALLATA. — Eadem notione q. MAYTERIATA.

MAYTERIA. — Mensura frumentaria; *certaine mesure pour les grains;* ol. *meitaers.*

MAYTERIATA. — Modus agri, quantum sufficit ad sationem unius *mayteriæ; quantité de terre nécessaire pour absorber un meitaers de semence.*

MAYUS. — Medius, dimidius; *demi.* (A. 1279.)

MAZ. — *Vid.* MAS.

MAZA. — Rigidus panis, biscoctum, seu cibus ex farina, oleo et aqua confectus; *biscuit,* ou *bouillie de farine, d'eau et d'huile.* (*Vet. Cod.*)

MAZACCARA. — Salsitia; *saucisse.* (Alex. Iatr.)

MAZACRIUM. — Strages, ut MASACRIUM. (A. 1218.)

MAZADA. — Mansio cum agri portiuncula, ut MAINILLUM. (*H. Occ.*)

MAZAFUSTUM. — Machinæ bellicæ species, fustibalus; Ital. *mazzafusto.* (Ap. Mur.)

MAZAGANIA. — Curia regia Maurorum; *cour, suite des rois maures.* (*A. SS.*)

MAZALIS. — Porcus castratus; *porc châtré.* (*St. Pl.*)

MAZAREIUS. — E *mazaro* confectus; *fait de madre en madre*, *Vid.* MAZER. (A. 1262.)

MAZAREUS. — Ead. notione. (A. 1311.)

MAZARINUS. — Ead. notione. (A. 1251.)

MAZARUM. — Idem q. MAZER. (A. 1271.)

MAZDRINUS. — Ead. notione.

MAZELINUS. — Adulterinus, ut MANZELINUS. — Ead. notione q. MANZER

MAZENARIUS. — Qui a calicibus, Gallis *mazeres* dicti, erat; *officier de cour chargé de conserver les vases en madre;* ol. *madrinier, mazdinier.* (*Lib. nig. Scacc.*)

MAZER. — Materia de qua conficiebantur pocula et vasa; *substance en usage pour la confection des vases à boire, coupes, écuelles, hanaps,* etc., *et qui n'était autre chose que le cœur et la racine des différents bois employés par les tourneurs et les tabletiers;* ol. *madre, mazer, madrin.* (Pass.) — Vas ex *mazero* confectum; *vase, coupe en madre;* ol. *madrin, mazelin, mazarin,* etc. (Pass.)

MAZERIUS. — Qui clavam tenet; *massier.* (*Ch. Ital.*) — Idem q. *mazareius.* (A. 1121.)

MAZETTA. — Fasciculus, ornamenti genus: « centura una argenti cum *mazettis* duobus et fiquectis XLIII. » (Mur.)

MAZINARE. — Molere; *moudre.* (Mur.)

MAZIUS. — Idem q. MAZETTA.

MAZMUTINA. — Idem q. MASMODINA.

MAZUCA. — Idem q. *maxuca.*

MAZURA. — Domus, pro MANSURA. (A. 1120.)

MAZURALE. — Idem q. *mainillum.* (Ap. Steph

MAZUZÆ. — Schedæ quæ periodis e Deuteronomio binis inscriptæ, postibus ex lege apud Hebræos, affigi solebant. (Hofm.)

MAZZ. — *Vid.* cum MAZ.

MAZZETTA. — Vestis episcopalis pars, quæ Gallis dicitur *camail* · sed legendum est *mozetta.* (A. 1194.)

MEABILIS. — Genuinus, legitimus; *qui est loyal et marchand.* (*Vet. Tabul.*)

MEALA. — Minutioris monetæ species; *maille.* (*H. Occ.*) — Genus placentæ; *sorte de pâtisserie.* (S. XIII.)

MEASUS. — Ædes cui adjuncta certa agri portio, ut MAINILLUM. (A. 1208.)

MEATIM. — Meo more; *à ma manière.* (Isid.)

MEBRETUS. — Panni species, forte idem q. MARBRETUS. (A. 1360.)

MECATUS. — Fatuus; *idiot, insensé.* (Pap.)

MECELLUS. — Messor; *moissonneur.*

MECERIUS. — Messium custos, ut MESSARIUS.

MECHAMIUM. — Membri mutilatio aut fractio, idem q. MAHAMIUM. (Joan. Sken.)

MECHANICUM. — « Si homo cadat ab arbore vel quolibet *mechanico* super aliquem, » etc.; id est, qualibet arte, vel ratione. (*Leg. H. I reg. Angl.*)

MECHANICUS. — Præstigiator; *magicien.* (Hild. ep. Cenom.)

MECHINA. — Pulmo alicujus animalis; *le poumon.* (*H. Nem.*)

MECHITA. — Templum Mahumetanorum, pro MESCHITA. (*G. Chr.*)

MEDA. — Acervus segetum, ut META. — (*St. Cad.*) — Limes, terminus, ut META. (*Script. re. Fr.*) — Potionis genus, ut MEDO. (Luc. PP.) — Remedium, medicina; *remède, médecine.* (Pap.)

MEDACULUM. — Idem videtur q. MEDALLIA.)

MEDALA. — Ead. notione. (*H. Occ.*)

MEDALHATA. — Idem q. MEDALIATA. (A. 1326.)

MEDALIATA. — Reditus terræ valoris *medalliæ*: « illas tres *medaliatas* quæ subtus vinea Danielis, » etc. (*Tabul. eccl. Cad.*)

MEDALLA. — Obolus, interdum nummus aureus; *obole, maille* et aussi *pièce d'or.*

MEDALLATA. — Idem q. MEDALIATA.

MEDDAMIUM. — Pro *medelanium,* non rectius, apud Bollandistas. (*Vit. S. Gutlhaci.*)

MEDE. — Herbæ species qua utuntur tinctores; *la guède.* (A. 1316.)

MEDELA. — Modius rotæ; *le moyeu d'une roue.* (*Lex Alam.*)

MEDELANIUM. — «Irruit in quamdam spinulam sub incultæ telluris herbis latentem, *medelanium* plantæ ipsius infigens. » (*A. SS.*) Pro *medium,* ni fallor, aut *medietanum.*

MEDELLA. — Ead. notione q. MEDELA: «Si quis *medellam* rumpit aut involat, sol. 3 solvat. » (*Lex. Alam.*) — Mensura liquidorum, ead. q. MEILLEROLA. (A. 1163.) — Retis macula; *maille de filet.* (A. 1289.)

MEDERE. — Pro METERE: «Si quis messem alienam tripapaverit vel *mederit,* hoc est demessuerit. » (*Lex Sal.*) — Curare. (*A. SS. Ben.*)

MEDETRARIA. — Prædium quod a colono partiario colitur, ut MEDIETARIA. (A 1210.)

MEDIALADA. — Modus agri, idem ut videtur q. MEDIALATA. (A. 1030.)

MEDIALE. — Mensura annonaria, ead., ut videtur, quæ MEDIMNA. (A. 1284.) — Pars in-

tima arboris, in re lignaria; *le cœur de l'arbre.* (Pass.)

MEDIAMNES.—Insulæ, ve. terræ, in mediis amnibus emergentes; *îles, terres sortant du milieu des eaux.*

MEDIANA.— Porta media basilicæ seu templi, quam regiam alii appellant; *la porte principale d'une église.* — *Mediana serrata, dominica,* etc. *Vid.* SCRIPTURA, DOMINICA, etc.

MEDIANETUM. — Judicium, ut videtur, quod per *mediatores* seu arbitros fit; *sentence arbitrale;* ol. *méennement.* (A. 1247.)

MEDIANS.—« *Mediante* certa financia pecunia; » *au moyen de, moyennant une certaine somme.* (A. 1358.)

MEDIANUS.—Medius; *qui est au milieu: mediana frons, medianæ columnæ,* etc. *Mediana vena,* medicis, vena inter basilicam et cephalicam.—Secundus; *deuxième:* Lotharius *medianus* idem q. Lotharius secundus. (Audoen.) — Compromissarius elector, cui eligendi facultas datur, ad idque eligitur a partibus; *électeur au vote duquel les divers prétendants promettent de s'en tenir.* (Act. Inn. PP. III.) — *Medianæ magnitudinis,* mediæ magnitudinis; *de moyenne grandeur.* (A. 1319.) *Medianus equus,* medii pretii; *cheval de moyenne valeur.* (*Lex Alam.*) *Medianus Alamanus*, mediæ sortis ac conditionis; *qui n'est ni serf, ni libre, de condition moyenne.* (*Lex Alam.*) — *Mediana annona,* frumentum miscellum; *méteil.* (A. 1185.) *Medianum altare,* idem. q. *Matutinale; Vid.* MATUTINALIS. (*A. SS. Ben.*)

MEDIARE.—Rem tractare, agere, componere, non ut judex, sed ut intermedius et sequester; *arranger, régler une affaire, non comme juge, mais comme médiateur, régler à l'amiable;* ol. *méenner.* (*Bal. H. Arv.*) — Per medium dividere; *partager par le milieu.* (*A. SS.*)—Dividere, separare; *diviser, séparer, disjoindre.* (Ap. Mur.) — Medius incedere; *marcher au milieu de.* (Rob. Goul.) — — Inter duo loca positum esse; *être situé, placé entre deux points.* (Elmh.)— Incœptum prosequi; *poursuivre, continuer l'exécution d'une entreprise.* (*Vet. Serm.*)

MEDIASTICUS.—« Bladum *mediasticum,* » frumentum miscellum; *blé méteil.*(A. 1211.)

MEDIASTINUS.—(Adj.) Medius et secundus, ut MEDIANUS. — Idem q. MEDIASTICUS. — (Subst.) Caminus, focus, sic, ut videtur, dictus, quod in medio cubiculo exstruatur; *cheminée.* (Ap. Leibn.)

MEDIATERIA. —Prædium quod colitur a medietario, ut MEDIETARIA

MEDIATIM. — Ex dimidia parte; *par la moitié.* (A. 1372.)

MEDIATOR. — Intermedius; *médiateur.* (Ap. Mur.) —Idem q. MEDIETARIUS, Gal. *métayer.* (A. 1244.) — Præes, sponsor; *répondant, caution.* (A. 973.) — *Mediatores* apud Bavaros dicebantur, quibus, veluti *mediis* bona laicorum, quæ ab iis comparare ex legibus non licebat, ad monasterii usus, iisdem per imaginariam donationem eadem concedentibus, sibi comparabant monachi. Ea porro acquirendi ratio per monasteria, *delegatio* appellabatur.

MEDIATORIA.—Prædium quod a colono partiario colitur; *ferme exploitée à moitié fruits.* (A. 1050.)

MEDIATORIUM.—« Quale illud jejunium est, aut qualis illa refectio post jejunium cum pridianis epulis distendimur, et guttur nostrum *mediatorium* efficitur latrinarum! » (S. Hier.) Hoc est quasi intermedium.

MEDIATURA. — Idem q. MEDIATORIA. (A. 1047.)

MEDIATUS. — Ex parte media plenus; *plein à moitié.* (*A. SS.*) — Medietas: *moitié.* (A. 1363.)

MEDIAVITA.—« Prohibemus... ne aliqua ecclesiarum nobis subjectarum imprecationes fiant, nec decantetur *mediavita* contra aliquas personas, nisi de nostra licentia. » (*Conc. Colon.* a. 1310.) Ubi intelligitur prosa illa lamentationis quam fecisse Notkerum Balbulum Sangallensem tradunt, cum in Martinsdodel pons in loco præcipiti et periculosissimo ædificaretur

MEDICA. — Obstetrix; *sage - femme.* (Isid.)

MEDICALIS. — Medicinalis; *de médecin, médical.* (S. Columb.)

MEDICAMENTARIUS.—Veneficus; *qui empoisonne, vénéneux, venimeux.* (*Cod. Just.*)

MEDICARE —Medicinam profiteri, exercere; *exercer la médecine, faire le médecin.* (Ap. Lam.)

MEDICATINUS.—Ut MEDICALIS. (*A. SS.*)

MEDICATOR. — Medicus; *médecin.* (A. 1412.)

MEDICATURA.— Pretium quod chirurgo pro vulneris curatione datur; *honoraires d'un chirurgien.* (*Lex Sal.*)

MEDICINA. — Malagma; *cataplasme.* (A. 1312.)

MEDICINALIA.—Medicorum ars; *art médical.* (*Lex Sal.*)

MEDICINALITER. — Arte medicorum; *par l'art, avec l'art médical.* (*A. SS.*)

MEDICINARE.—Medicamenta adhibere; *donner des remèdes, médiciner.* (A. 1355.) —Medicinam exercere; *exercer la médecine.* (*St. Mont. Reg.*)

MEDICUS.—*Medicus vulnerarius,* chirurgus; *chirurgien.* (*A. SS.*)

MEDIDURA. — Tributum quod pro mensuris percipitur; *taxe pour les mesures.* (*A. SS.*)

MEDIE. — Mediocriter; *médiocrement, ni bien ni mal.* (Lact.)

MEDIESTINUS. — Mediastinus; *domestique qu'on employait aux travaux de la dernière classe.*

MEDIESTRINUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

MEDIETANEUS.—Medius; *qui est au milieu, milieu. Chirographum medietaneum*, signum quod in media charta apponi solet, seu potius charta in duas partes divisa. (A. 1171.)

MEDIETARIA. — Medietas; *moitié.* (A. 1255.)—Prædium quod colitur a *medietario; ferme donnée à moitié fruits.* (Irm.)

MEDIETARIUS.—Colonus partiarius; *co-*

lon partiaire, fermier à moitié fruits, métayer. (Pass.)

MEDIETAS. — Prædium quod colitur ad medietatem fructuum, ut MEDIETARIA. (*Medietas* non raro occurrit apud scriptores mediæ et infimæ ætatis pro dimidia parte redituum rei cujusvis. *Pro medietate*, in Leg. Sal., idem quod pro sua cujusque parte sonat.) — Pannus serico lanaque textus; *étoffe de laine et soie mêlée;* ol. *ferandine.*(A. 1294.)—Intercessus, mediatio; *intercession. méditation.* (S. XIII.) — Mediocritas; *milieu, mesure.* (A. 1319.) — *Medietate* plegia seu fidejussiones esse videntur in quibusdam instrumentis: « Neque ab eis (rusticis) quidquam exigam, nec annonam, nec avenam, nec ovem..., neque eos medietarios habeam, aut in plegium mittam, » etc. (*Ch. Gols ep. Carn.*)

MEDIETENARIUS. — Administrator, procurator, qui rem alterius tractat, vel potius colonus partiarius; *régisseur* ou *métayer.* (A. 1299.)

MEDIETURA.—Idem q. MEDIATURA.

MEDIMISSARIA.— Dignitas ecclesiastica secundi ordinis, in Nordgav.

MEDINUS.—Monetæ Turcicæ species; *sorte de monnaie turque.*

MEDIOCRIS.—*Mediocris homo; Vid.* HOMO.

MEDIOCRITER.—Satis abunde; *suffisamment.* — Dimidiatim, æqua portione; *par moitié.* (A. 1322.)

MEDIOCRUS —Pro MEDIOCRIS.

MEDIONARIUS. — *Medionarius mansus*, qui ad medietatem fructuum tenetur; *domaine cultivé à moitié fruits.* (*Script. rer. Fr.*)

MEDIOXIMUM.—Meditullium; *milieu, espace intermédiaire* (*A. SS.*)

MEDIOXIMUS.—Minor natu, secundo genitus; *puiné.* (Ap. Pez.) — Medius; *milieu.* (*A. SS.*) — Frumentum miscellum; *blé méteil.* (*Chartul. S. Joan. Laud.*)

MEDITALLIA. — Semitallia; *demi-taille.* (A. 1224.)

MEDITANEUS. — *Meditaneum bladum*, frumentum mistum; *méteil.* (A. 1221.) — Mediterraneus; *qui est au milieu des terres.* (Th. Ott.)

MEDITARI.— Animum relaxare, præsertim venatione; *se récréer, se distraire en chassant.* (*A. SS.*) — Indicare, significare; *indiquer, faire connaître.* (Mur.)

MEDITARIA.—Idem q. MEDIETARIA.

MEDITARIUS.—Colonus partiarius, idem q. MEDIETARIUS.

MEDITATIM. — Pro *meditate:* « Psalmos quidem ut caute et *meditatim* recitaremus præcepit. » (*Vit. S. Ans. ep. Luc.*)

MEDITATIO. — Animi relaxatio; *délassement.* (*A. SS.*)

MEDITATORIUM.—Locus, ubi quis meditatur, studet; *lieu de méditation, cabinet, retrait.* (Rab.)

MEDITURIRE. — Meditari sæpiuscule. (*A. SS.*)

MEDIUM.—Ratio, argumentum; *raison, motif, moyen.* (*Ord. reg. Fr.*) — Tribunal, seu jurisdictio, apud Genuenses, ubi de causis civilibus agebatur; *sorte de tribunal civil chez les Génois.* (Ap. Mur.) — *Per medium*, ex dimidia parte; *par moitié.* (A. 1314.) — *In medio relinquere*, in dubio; *laisser une chose à moitié faite.* (*Script. rer. Fr.*) — *Ire per medium*, trajicere; *traverser, passer au milieu.* (*A. SS.*)

MEDIUS. — Receptor, actor concordiæ; *médiateur, pacificateur.* (Isid.) — Ager qui a colono ad medietatem fructuum colitur, ut MEDIETARIA. (A. 1251.)—Mediocris, qui nec summi nec infimi ordinis est; *médiocre, moyen, qui n'est ni bien ni mal.* (Pass.) — *Medius* seu *tenens medius*, vox forensis, vassallus seu tenens domini capitalis qui alios habet vassallos aut tenentes pro quibus respondere tenetur domino; *Vid.* TENENS. (Flet.) — *Medius mansus*, idem q. MEDIETARIA, prædium ad medietatem fructuum cultum. (S. XII.) — *Medius judex*, is ad quem aut a quo ad alium provocari potest; *juge de première instance.* (A. 1356.) — *Medium lucrum*, fructuum seu redituum medietas; *moitié fruits;* ol. *mégerie.* (S. XIV.)—*Medium planum*, campus, planities; *plaine.* (Ap. Bal. *Misc.*) — *Medium vinum*, seu *tenere ad medium vinum*, vineam scilicet e qua vinitor partiarius vini, quod ex eo provenit, alteri ex pacto præbet; *tenir une vigne à moitié fruits.* (*Tabul. eccl. Vienn.*)—*Tenere, dare ad medium*, id est ad medietatem fructuum; *tenir, donner à moitié fruits.* (Pass.)

MEDLETA. — Culpa quam quis inopinate committit, non rixando solum et pugnando, sed immiscendo se pacifice rei cuivis vel negotio. (Spel.)

MEDO.—Potio ex melle et aqua; *boisson faite d'eau et de miel, hydromel.* (Pass.) — Mensura ejusce potionis; *mesure en usage pour l'hydromel :* « tres *medones.* » (A. 949.)

MEDOLLALIUS.—Mensuræ species, ut MEDO.

MEDUALIA.—Mensura liquidorum, ead. q. MEILLEROLA.

MEDULCARE. — Amarum dulci temperare; *adoucir ce qui est amer.* (D. Cal. *H Loth.*)

• MEDULLA. — Mica; *mie.* (*Cer. Rom.*) — Ellychnium; *mèche.* (*St. ecc. Tut.*)

MEDULLITER. — Perfecte, plene, absolute; *complétement, entièrement.* (Ap. Mur.)

MEDULLITUS. — Ead. notione.

MEDUS. — Hydromel, ut MEDO. — Pro *modus:* « *Vindicare nullo medus*, » id est nullo modo.

MEENELLUM. — Idem q. MAANELLUS.

MEELERIA. — Prædium quod a colono partiario colitur, ut MEDIETARIA. (*Reg. for. Alenc.*)

MEFACERE. — Idem q. MESFACERE.

MEGACERRUM. — Promptuarium, cella; *magasin.* (*St. Gen.*)

MEGADOMESTICUS. — Magnus domesticus, dignitas in aula Constantinopolitana, summus militiæ præfectus; *Vid.* DOMESTICUS.

MEGADUCAS. — Magnus dux, Græce μεγας δούξ, dignitas in aula Constantinopolitana, classis militaris præfectus; *chef de la marine militaire.*

MEGALINUS. — Idem q. MYGALINUS.

MEGALTRIARCHA.—Corrupte pro *megaheteriarcha*, qui Byzantinis scriptoribus, μεγαεταιριάρχης dicitur; sic autem appellabantur proceres qui cohortibus palatinis ex sociis imperii conflatis præerant, quas ἑταιρείας vocabant.

MEGARES. — Placentæ species; *sorte de pâtisserie.* (*Cod. B. M. Argentol.*)

MEGARIA. — Præstationis agrariæ species, quæ ad medietatem fructuum exigitur; ut MEJARIA. (A. 1157.)

MEGATERIARCHUS.—Qui, in aula Constantinopolitana, regia diplomata servabat, quod ad officium cancellarii spectabat; *chancelier.*

MEGEICERARIUS. — Alutarius; *megissier.* (A. 1368.)

MEGEICHARIUS. — Medicus; *médecin.* (A. 1129.)

MEGEICIARE. — Coria subigere; *tanner;* ol. *passer les peaux en mégie.* (A. 1202.)

MEGERIA. — Mensura frumentaria simul et liquidorum, alterius media; *moitié d'une mesure quelconque.* (A. 1339.)

MEGERIUS. — Colonus partiarius; *métayer, fermier à moitié fruits;* ol. *mégier.* (*Ch. Mass.*) — Intermedius; *qui est placé entre.* (A. 1193.) — Qui vasa ad statutam mensuram exigit; *vérificateur des poids et mesures.* (*H. Nem.*)

MEGINA. — Dimidia pars porci, seu lumbus porcinus. (A. 1336.)

MEGIRA.—Mensuræ pistoribus imperatæ genus, apud Hispanos.

MEGISSARIUS. — Idem q. MEGEICERARIUS.

MEGREGRASSUS.—Lusoriæ tesseræ species, astragalus; *osselet.* (*St. Cum.*)

MEHAGNIARE. — Idem q. MAHEMIARE.

MEHAGNIUM. — Idem q. MAHANIUM.

MEHAIGNIARE. — Idem q. MAHEMIARE.

MEHAIGNATOR. — Idem q. MAHEMIATOR.

MEHENNARE. — Mutilare, *Vid.* MAHEMIARE.

MEICULUM. — F. via qua de cubiculo in cubiculum patet aditus, quasi *meaculum*, via per quam meatur. (Lamb. Ard.)

MEIEIRA. — Mensuræ species. (*H. Occ.*)

MEILHUM. — Milium; *mil, millet.* (A. 1304.)

MEILLEIA. — Rixa, idem. q. MESLEIA.

MEILLEROLA. — Liquidorum mensuræ species in Provincia, ead., ut videtur, q. METRETA.

MEINAGIUM. — Pro MENAGIUM.

MEINADA. — Pro MAISNADA.

MEINERIUS. — Apparitor; *sergent, appariteur;* ol. *meinié, menier.* (*St. Delph.*)

MEINITIUM.— Mansio, domus; *maison, habitation.* (A. 1465.) — Locus ubi prius exstitit domus; *emplacement d'une maison détruite.* (A. 1465.)

MEINSPRISA. — Vadimonium; *Vid.* MANUCAPTIO.

MEIREMIUM. — Lignum ad ædificandum aptum, ut MATERIA. (*Chartul. S. Vand.*)

MEISA. — Doliolum; *tonnelet où l'on met des harengs, caque;* ol. *meisse.* (Ap. Lud.)

MEISEIA. — Prædium quod a colonc partiario colitur, ut MEDIETARIA. (S. XIII.)

MEISONEGS. — Præstatio quæ, ea anni tempestate, qua fruges metuntur, domino exsolvitur; *redevance en nature qui se paye au seigneur à l'époque de la récolte.* (S. XII.)

MEISOS. — Ead. notione. (Id.)

MEISSONARIUS. — Messor; *moissonneur.* (A. 1215.)

MEISTERIA. — Idem q. MEISEIA. (*Lob. H. Brit.*)

MEISTRALES. — Dici videntur inter artifices præcipui qui aliis præsunt; *contremaîtres.* (*St. Mont. Reg.*)

MEISURA. — Domus, pro MANSURA.

MEITADENA.—Mensuræ genus apud Lemovicenses

MEITÆRIUS. — Ut MEDIETARI

MEITERIA. — Prædium quod a colono partiario colitur; *ferme, métairie.* (*Tabul. S. Florent.*) — Mensuræ frumentariæ species; *certaine mesure pour les grains;* ol. *meitaers.* (A. 1347.)

MEITERIATA. — Modus agri, quantum ad unius meiteriæ sationem sufficit, sed tantum frumenti producens; *terre d'un meitaers de semence* ou *d'un meitaers de revenu.* (A. 1263.)

MEJANUS.—Idem videtur quod MATERIA, lignum ad ædificandum aptum. (A. 1292.) — Murus intermedius; *mur mitoyen.* (*H. Nem.*)

MEJARIA.—Fructuum seu redituum medietas; *la moitié du produit d'une terre;* ol. *mégerie.* (A. 1138.) — Prædium quod a colono partiario colitur, ut METERIA. (A. 1042.)

MEJORAL. — Vestis muliebris genus. (A. 1199.)

MELAGIUM.—Præstationis genus, sed incertæ notionis, nisi idem sit quod *mesleia*, seu ejusdem cognitio et jurisdictio, aut forte præstatio quæ ex melle percipiebatur. (*Ch. Ricard. reg. Angl.*) — Oleosus humor qui ex corruptis ossibus effluit.

MELANCOLIA. — Querela, expostulatio; *plainte, réclamation.* (*St. eccl. Tul.*)

MELANGOLUS. — Malum aurantium; *orange.* (Steph. de Ins.)

MELARIUM. — Pomarium; *verger.* (Wendel.)

MELATA.—Mespilum; *néflier* et *nèfle;* ol. *mèle.* (A. 1318.)

MELCHITÆ. — Dicti Græci qui, per totum Orientem longe lateque sparsi, Spiritum sanctum a solo Patre procedere, purgatorium nullum exsistere, pessime credunt.

MELCODIATA. — Pro MENCALDATA.

MELEACEUS. — *Meleacea venna*, meleа-

gridis, ut videtur, Gal. *poule d'Inde.* (*St. Ast.*)

MELEARE. — Rixari, *mesleiam* provocare, idem q. Mesleiare. (*Lob. II. Brit.*)

MELECHINUS. — *Vid.* Byzantius.

MELEGETA. — Floris species. (*A. SS.*)

MELEIA. — Idem q. Mesleia. (A 1202.)

MELENCOLIA. — Angor, ægritudo; *inquiétude, malaise.* (A. 1392.)

MELEQUINUS. — Moneta aurea, ead. q. Meloquinus.

MELETUM. — Mali species. (A. 1321.)

MELIACHUS. — Ad *melicam* pertinens; *Vid.* Melica.

MELICA. — Grani species de qua passim veteres chartæ Italicæ, milium Indicum · *blé sarrasin.*

MELICHUS. — Prætor Saracenus; *cadi.* (Ap. Mur.)

MELIFICARE. — In *melos* seu carmen redigere; *mettre en vers, versifier.* (Ach. *Spic.*)

MELIGARIUS. — *Melicæ* palea, stramen; *paille de sarrazin.* (*St. Mut.*)

MELIGNIOSUS. — Vitiosus, *carnes meligniosæ*, id est morticinæ, corruptæ; *viandes gâtées.* (A. 1308.)

MELIGOR. — Vox, ut videtur, a Græco μελίγηρυς, vocalis, suaviter canens, efficta. (*A. SS. Ben.*)

MELINOPORPHYRUS. — Color flavus; *couleur jaunâtre.* (Ap. Suarez.)

MELINUS. — Color luteus, seu colorem mali habens; *couleur jaunâtre tirant sur la pomme.* (*Vet. Gl.*)

MELIOR. — *Meliores homines, meliores villæ*, præcipui villæ cives; *les principaux d'une localité.* (*Lex Long.*) Alias dicuntur *meliores regni, meliores terræ.* — *Meliores natu*, qui aliis majores natu; *les aînés.* (*Greg. Tur.*) — *Meliori hora*, solito citius; *de meilleure heure.* (*Ch. Occ.*)

MELIORAMENTUM. — Profectus in melius, sanatio; *amélioration de la santé, action de guérir.* (*A. SS.*) — Reparatio, refectio; *réparation, rétablissement, restauration.* (Pass.)—Dotis accessio, incrementum; *augmentation de dot.* (A. 1218.) — Emphyteusis; *emphythéose.* (Pass.) — *Melioramentum facere;* cæremonia apud Albigenses hæreticos usitata, forte quando quis illorum sectæ nomen suum dabat.

MELIORARE.—Meliorem vel melius reddere; *rendre meilleur, améliorer.* (Ap. Hersch.) — Emendare, corrigere; *modifier, amender, corriger.* (A. 802.) — *Meliorare chartam*, confirmare; *confirmer, valider un acte.* (A. 815.) — *Meliorare filium*, aliquid donare, quod præcipuum habeat; *avantager.* (*Leg. Long. Wisig.*, etc.)

MELIORARI. — Convalescere; *recouvrer la santé, guérir.* (S. ix.)

MELIORATIO. — Emendatio, incrementum, refectio; *modification, rétablissement, augmentation.* (*Vet. Form.*)—Dotis accessio; ut Melioramentum. (A. 1135.)

MELIORESCERE. — Meliorem fieri; *s'améliorer.*

MELIORISSIMUS.—Optimus; *le meilleur.* (S. ix.)

MELIORITAS. — Bonitas, virtus; *bonté, droiture, vertu.* (*A. SS.*)

MELIOSISSIMUS. — Idem q. Meliorissimus. (*Lex Alem.*)

MELIS. — Instrumentum quo tentant cavernas vulnerum; *sonde.* (*Vet. Gl.*)

MELITIA. — Idem. q. Medo (A. 1220.)

MELIUS. — Potius. (A. 1090.) — *Melius forum.* minus pretium. (A. 1454.)

MELLA. — Mensuræ annonariæ genus: « habeat duodecim denarios et *mellam* frumenti et avenæ. » (A. 1190.) — Mespilum; *nèfle :* « Ad festum S. Martini dimidium bossellum *mellarum.* » (A. 1203.)

MELLARIUM. — Vas in quo mel conservatur, vel in quo vinum ponitur vel uvæ calcantur; *cuve, tonneau, baril.* (J. de J.)

MELLAT. — Ludi genus, idem q. Choula. (A. 1441.)

MELLEA. — Rixa, ut Mesleia. (A. 1202.)

MELLEIA. — Forte tributum pro melle præstitum. (A. 1202.) In nonnullis instrumentis, idem jus esse videtur quod alibi *abollagium*, Gal. *espave d'avettes* vel *espave d'abeilles*, jus nempe quod habet dominus feudi in apum examinibus et earum melle, cum reperiuntur in nemoribus vassallorum. — Rixa, ut Mesleia.

MELLEIUS. — Mixtus; *mêlé.* (Ap. Mur.)

MELLERIUS. — Mespilus; *néflier*; ol. *mellier.* (A. 1247.)

MELLETUS. — Piscis species; *merlan;* ol. *melle.*

MELLICATUS. — Illectus; *alléché, séduit,* (*A. SS.*)

MELLICIDA. — Cui apum cura demandata erat; *celui qui est chargé de soigner les ruches.* (A. 1358.)

MELLICRATUM. — Idem q. Medo.

MELLICUS. — Pro Mellitus.

MELLIFICIUM,— Apum opus; *travail des abeilles.* (Ap. Lud.)

MELLISSIMUS. — Pro Meliosissimus

MELLITA. — Idem q. Medo. (S. Hier.)

MELLITAS. — Suavitas; *douceur.* (S. Don.)

MELLITOR. — Qui mel vel ceram conficit; *celui qui extrait le miel, ou prépare la cire.* (*For. Leir.*)

MELLITUM. — Idem q. Medo.

MELLOPROXIMATUS. — Officium seu dignitas mellooroximorum; *Vid.* Melloproximus.

MELLOPROXIMUS. — Qui a *proximo* scriniorum primus proximusque erat, proxime *proximus* futurus; qui *proximum* proxime contingebat; cui etiam eadem quæ proximo dignitas attributa. (*Cod. Th.*)

MELNUS. — Melinus color; *sorte de couleur blanche naturelle.* (Hariulf.)

MELO. — Nilus, sic dictus ab aquis lutosis et cœnosis; *le Nil.* (Symm.)

MELODA. — Cantus, ut Melodus. (Fort.)

MELODIA. — Cantus ecclesiasticus species: « sequitur versus, Epulemur, inde *melòdia.* » (*Ord. Rom.*)

MELODIARE. — Certa vocis modulatione decantare. (Guid. *Disc. Fars.*)

MELODIMA. — Concentus; *accord de voix* ou *d'instruments, mélodie.* (*A. SS.*)

MELODIOSUS. — Canorus; *harmonieux.* (*A. SS.*)

MELODISENTER. — Suavi sed tristi modulatione : « Prædulci... melodia hanc sententiam cecinerunt *melodisenter* in memoriam et laudem defuncti. » (Aimer. de Peyrat.)

MELODUS. — Cantator; *chanteur, chantre.* (Auson.) *Melodus infans; Gal. enfant de chœur.* (*Ord. Roman.*) — Cantus ; *chant mélodieux.* (Prud.)

MELOGARIUM. — Crates aut virgultorum fasciculus; *claie* ou *fascine.* (Pet. de Cresc.)

MELOPYCNUS. — Mendose pro MESOPYCNUS.

MELOQUINUS. — Monetæ Italicæ genus; *monnaie italienne.*

MELOS. — *Melos, odis,* in *A. SS.*

MELOTA. — Taxus, animal mordax. (Ebrard. Bet.)

MELOTE. — Pellis ovina; *peau de brebis.* (*Vet. Gl.*)

MELSCADA. — Idem q. MEDO.

MELSETA. — Idem q. MELLEIA.

MELUM. — Pomum; *pomme.* (*Vet. Gl.*)

MELUS. — Malus; *pommier.* (Ap. Mur.)

MEMBORNIA. — Tutela, ut MAMBURNIA. (A. 1272.)

MEMBRACULUM. — Involucrum, ut videtur, quasi ex membrana ; *enveloppe.* (*Script. rer. Fr.*)

MEMBRAGIUM. — Præstatio ex membris animalium (a. 1329); *Vid.* MEMBRUM.

MEMBRANARIUS. — Qui *membranas* parat; *parcheminier, fabricant de parchemin.* (*Vet. Gl.*)

MEMBRANATIM. — Membratim, per partes; *pièce à pièce, en détail.* (*Vet. Gl.*)

MEMBRANEO. — Qui tympanum pulsat; *qui bat le tambour.* (*Vet. Gl.*)

MEMBRANEUS. — Ex *membrana* factus; *de parchemin.* (Pass.)

MEMBRANULA. — Membrana, charta; *parchemin,* et *l'acte qui y est écrit.* (*Tabul. S. Vict. Mass.*)

MEMBRANULUM. — Ead. notione. (*Tabul. Roth.*)

MEMBRANUM. — Ead. notione. (*Lex Long.*)

MEMBRARE.—Instruere, ornare ; *garnir, parer.* (A. 1352.)

MEMBRELLUM. — Parvum membrum; *membre de petit volume.* (*A. SS. Ben.*)

MEMBROSITAS. — *Membrorum* magnitudo; *force, grandeur des membres.* (Ugut.)

MEMBRUM. — Pars alterius, vel quod ab alio pendet; *partie d'un tout, dépendance, accessoire, membre :* « Manerium de Raskel cum omnibus suis *membris* et pertinentiis. » (A. 1442.) — Membrana; *parchemin à écrire.* (Salm.) — Perna; *cuisse de derrière du cochon :* « Dedit S. Petri ecclesiæ... singulis annis nummos 12, duoque *membra,* sive duas gallinas. » (*Chr. Besuens.* — *Vita et membrum,* formula usitata in hominiis qua vassallus domino cavet ne vita ei eripiatur, aut in membris lædatur, curam præcipuam se adhibiturum. — *Membrum loricæ,* pat feudi loricæ; *partie d'un fief de hauberg* (C'était la huitième partie.)

MEMBRUS. — Perna, ut MEMBRUM. — Membrana, ut pariter MEMBRUM.

MEMENTO. — Pars Canonis ecclesiastici, in qua mentio fit vivorum et defunctorum, quæ incipit hac voce : « In suo *Memento* Missæ habeat specialem memoriam dicti fundatoris. » (A. 1427.) — *Memento mei,* Dominica prima ante Natalem Domini; *le quatrième dimanche de l'Avent.* (Pass.)

MEMINERE. — Pro *meminisse.* (Chrod. Met. ep.)

MEMINITUS. — Præfatus, cujus mentio facta ; *précité, déjà dit.* (A. 1094.)

MEMORALE. — Instrumentum quo inquisitiones juridicæ præcipiuntur. (*St. eccl. Baioc.*)

MEMORALIS. — Pro MEMORABILIS. (*G. Chr.*)

MEMORAMENTUM.—Monumentum; *monument.* (*Vet. Gl.*)

MEMORANDA. — Adversaria; *mémoires.* (*Mon. Angl.*)

MEMORARI. — Pro MEMINISSE. (*Conc. Hisp.*)

MEMORIA. — Monumentum, sepulcrum; *monument funéraire, tombeau.* (S. Hier.) — Oratorium in quo reconditur sancti alicujus corpus; *oratoire qui renferme le corps d'un saint.* (Pass.) — Reliquiarum conditorium, theca; *meuble renfermant des reliques, châsse, reliquaire.* (Pass.) — Ecclesia, sacellum; *église, chapelle.* (A. 1406.) — Altare; *autel.* (*A. SS. Ben.*) — Loculus in quo reliquiæ alicujus sancti reconditæ; *niche où sont déposées les reliques d'un saint.* (Id.) — Quælibet res quæ sancto alicui in usu fuit, verbi gratia, baculus, etc. ; *objets ayant appartenu à un saint, comme son bâton,* etc. (Id.) — Litis judicandæ instructio, ordinatio; *instruction judiciaire, mémoire.* (A. 1452.) — Scriptum summarium quod rerum actarum memoriam renovat; *mémorial.* (*Ord. reg Fr.*) —Sensus; *sentiment :* « Maximo timore fere *memoria* privatus. » (A. 1381.) — *Memoriæ:* 1° exsequiæ; *funérailles, obsèques.* « Peractis a viris ecclesiasticis mortuorum *memoriis.* » (*Inst. eccl. Cantuer.*) 2° Anniversarii sanctorum dies seu festa; *fête d'un saint.* (Joan. Hierosol.) 3° Commemoratio sancti ; *commémoraison d'un saint.* (*St. S. Capel. Bitur.*)

MEMORIACUS. — Qui memoriam conservat et ab oblivione vindicat; *qui garde le souvenir de, qui n'oublie pas.*

MEMORIALE. — Monumentum, sepulcrum, ut MEMORIA. (Ord. Vit.) — Diploma, charta, notitia; *charte, titre, acte.* (A. 1082.) — Index, syllabus; *liste, index.* (*Conc. Hisp.*) — Memoria ; *souvenir.* (*Act. reg. Fr.*) — *Memoralia,* scripta quæ liti instruendæ inserviunt; *mémoires judiciaires.* (A. 1482.)

MEMORIALIS. — *Memorialis cucullia,* pœnæ genus canonicorum regularium, qui sine licentia abbatis ordinem monasticum

susceperant; *Vid.* Cucullus. — *Memorialis liber*, necrologium, in quo nomina bene factorum et amicorum notabantur; *nécrologe.*

MEMORIALITER. — Pro *memoriter.* (*A. SS.*) — In memoriam; *en souvenir.* (A. 1187.)

MEMORIOSUS. — Qui memoriam habet; *qui a de la mémoire.* (Pap.) — Bonæ memoriæ: « Hic jacet vir *memoriosus* N.... » (*Inscript. a.* 1328.)

MEMORITER. — In memoriam; *en souvenir, en mémoire.* (A. 1143.)

MEMORIUM. — Scriptum in quo actor querelas suas exponit; *mémoire judiciaire, requête.*

MEMOROSUS. — Memor; *qui se souvient.* (*Script. rer. Fr.*)

MEMPHITICUM. — Profanum quid, abominandum. (Ap. Mab. *Anal.*)

MENA. — Fodina, et id quod ex ea exfoditur; *mine* et *minerai.* (A. 1290.) — Pactio, tractatus; *accord, pacte.* (A. 1217.)

MENAGERIUS. — Villicus, colonus; *fermier;* ol. *ménager.* (*Ch. Mas.*)

MENAGIUM. — Familia; *famille, ménage.* (A. 1287.) — Certa agri portiuncula cum mansione, ut Mainillum. (A. 1258.) — Pro *Homenagium* et *retentio; Vid.* h. v. — *Menagium decimæ* pro *decima decimæ*, seu Redecima, quod *ministerialitatis jus* alias dicitur. (A. 1239.)

MENAICIUM. — F. minutum lignum, quod aqua ducitur; *menus bois, broussailles.* (A. 1360.)

MENAIDA. — Vectura, quam quis domino præstare debet; *corvée du charroi.* (A. 1188.)

MENALCHERA. — Servitium militare cum equis, f. pro Menamentum. (*H. Nem.*)

MENAMENTUM. — Pactio, tractatus, ut Mena. (A. 1217.)

MENARE. — Ducere, regere; *conduire, régir, gouverner;* ol. *mener.* (Cam. Pereg.)

MENARIA. — F. pro Maneria, mansio, domus: « Dedit monasterio... unam mansam in Rocharusa, et decenam in Alonsio,... cum tertia parte de *menaria* quam ibi habebat. (A. 1096.)

MENATA. — Clandestinum consilium; *intrigue secrète, menée.* (*Form. Andeg.*) — Ductio; *action de conduire.* (*St. Cad.*)

MENATORIUM. — Instrumentum quo aliquid cum aliquo jungitur et movetur. (Guid. de Vigev.)

MENATURA. — Vectura, ductio; *charroi.* (*St. Cad.*)

MENAULUM. — Jaculi genus formæ incognitæ.

MENAYCA. — *Menayca ligna*, minuta, ni fallor; *menus bois.* (*St. Verc.*)

MENCALDATA. — Mensura agraria 100 virgarum; *mesure pour les bois et les terres;* ol. *mencaudée, mancault.* (Pass.) — Pro Mencaldus, mensura frumentaria. (A. 1000.)

MENCALDUS. — Mensura frumentaria in diœcesibus Cameracensi et Atrebatensi nota; *mesure pour les matières sèches;* ol. *mencault.*

MENCATUS. — Ead. notione. (A. 1200.)

MENCAUDUS. — Ead. notione. (A. 1302.)

MENCEPS. — Mente captus, insanus; *insensé.* (Ugut.)

MENCODATUS. — Mensura agraria, ut Mencaldata. (A. 1230.)

MENCOLAITA. — Ead. notione. (A. 1308.)

MENCOLDIATA. — Ead. notione. (A. 1314.)

MENCOLDUS. — Ut Mencaldus. (A. 1234.)

MENDACILOQUIUM. — Mendacium; *mensonge.* (*Vet. Gl.*)

MENDACILOQUUS. — Mendax; *menteur.* (Id.)

MENDATOR. — Ead. notione. (Isid.)

MENDICABULA. — De monachis potissimum dicitur qui, relictis suis monasteriis, per diversas cellas vagantur; *mendiant.* (S. Paulin.)

MENDICABUNDUS. — Qui mendicat; *mendiant.* (S. Aug.)

MENDICALITER. — Ex corrogatis eleemosynis. (A. 1340.)

MENDOSITAS. — Fallacia, mendacium; *fausseté, mensonge.* (Ap. Mur.)

MENDOSUS. — Falsus, suppositítius; *faux, supposé.* (*Ord. reg. Fr.*)

MENDUM. — Damnum; *aommage, préjudice.* (A. 1180.)

MENERIUM. — Fodina; *mine, minière.* (A. 1327.)

MENESCALLUS. — Qui equorum pedes ferro munit; *maréchal ferrant.* — Copiis militaribus præfectus; *maréchal d'armée*

MENESTERELLUS. — Mimus; *mime, comédien; Vid.* Ministrelli. (A. 1336.)

MENESTRALIA. — Idem q. Ministralia.

MENESTRALIUS. — Artifex; *homme de métier, ouvrier, artisan;* ol. *menestre, menestrier.* (A. 1350.) — Mimus, joculator; *jongleur, bouffon*, etc.; *Vid.* Ministrelli.

MENESTRALLUS. — Idem q. Menesterellus.

MENESTRIO. — Artifex, ut Menestralius.

MENETUM. — Species cornu lignei, apud Scotos; *cor de chasse.*

MENEVELLUS. — Manipulus; *poignée, paquet.* (A. 1383.)

MENEVERUM. — *Vid.* Varius.

MENGERIUM. — Pastus, seu jus pastus in præstationes pecuniarias commutatum; *Vid.* Pastus. (A. 1183.)

MENIDULA. — Passer; *moineau.* (Mart., *Ampl. Coll.*)

MENIFERRUM. — Collare, millus; *collier.* (Ap. Mur.)

MENINUS. — Ephebus honorarius; *jeune homme attaché à la suite d'un prince;* ol. *menin.*

MENJALIA. — Expensæ pro victu; *dépenses pour son entretien.* (*Ord. reg. Fr.*)

MENJALLIA. — Eadem notione.

MENJAYLLIA. — Expensæ pro incarcerati hominis victu et potu; *Vid.* Carceragium.

MENLA. — Panis seu placentæ genus: « Item, diebus Natalis Domini... dare tene-

tur (Pitantiarius) tres coleridas sive *mentas* pro quacunque pitancia. » (A. 1531.)

MENNE. — Pro *mense.* (Ap. Meichelb.)

MENNENUS. — Hircus castratus; *bouc châtré.* (A. 1390.)

MENO. — Eadem notione. (A. 1268.)

MENOARE. — Pro *minuere.* (A. 653.)

MENOGLUS. — Manipulus minor fasciculus; *paquet, botte.* (A. 1496.)

MENOMENA. — Piscis species. (*A. SS.*)

MENORULUS. — A minor diminut.; *petit, moindre.* (A. 857.)

MENOTUM. — Manica ferrea; *menotte.* (*St. Laon.*)

MENSA. — Altare sacrum, in quo scilicet sacrum convivium peragitur, id est in quo sacra Eucharistia conficitur et percipitur, unde et divina Eucharistia *mensa* nuncupata ab Apost. (I ad Cor.); *l'autel, la sainte table, l'Eucharistie.* — Tumba, lapis qui sepulcro insternitur; *table de pierre que l'on met sur la dépouille des morts, pierre tombale.* (*Mensa Cypriani*, Carthagine dicebatur locus ubi martyrium consummaverat S. Cyprianus et postmodum in memoriam mensa erecta erat, non, inquit S. Aug., quia ibi unquam Cyprianus epulatus, sed quia ibi erat immolatus.) — Stallum; *banc de marchand, étal.* (A. 1258.) — Pars machinæ bellicæ jaculatoriæ; *le plateau, la partie d'une machine de guerre qui supporte les autres pièces.* (Carol. de Aquin.) — Quidquid ex bonis alicujus est, bona ipsa, patrimonium, dominicum, denique quidquid ad mensam instruendam, id est ad vescendum, seu ad vitæ commoda necessarium est, aut conducit; *biens, avoir, et la partie d'un patrimoine qui sert à l'entretien de quelqu'un;* ol. *mense.* (Ap. Flet.) — *Mensa marmorea*, una e parlamenti Parisiensis jurisdictionibus antiquior, cui præsunt comites stabuli, marescalli Franciæ, amirallus et protosecretarius; *la table de marbre, une des juridictions du parlement de Paris.* (A. 1499.) — *Mensa canonica*, ad quam una convivabantur ecclesiarum clerici; *table où les clercs attachés à une église prenaient leurs repas en commun.* (G. M.) *De mensa alicujus esse*, id est de familia, unde *commensales*, domestici; *faire partie d'une famille, s'asseoir à sa table.* (A. 1103.) — *Mensam tenere*, convivio excipere; *tenir table. A mensa separari*, excommunicationis, seu epitimii species apud clericos et monachos, qua qui damnabatur ἀπ' εὐλογίας dicebatur, quod abbatis benedictione in mensa privaretur : « si quis frater in levioribus culpis invenitur, a mensæ participatione privetur. » (*Reg. S. Bened.*) — *Mensa rotunda; Vid.* TABULA

MENSALE. — Mappa, linteum stragulum quo mensa insternitur; *nappe.* (*Vet. Gl.*) — Supertunica, quod mensalis speciem referret; *vêtement de dessus.*

MENSALIS. — Mappa, ut MENSALE. (Pap.) — *Mensales termini;* termini majores qui juxta flumina positi sunt. (*Vet. Agrim.*)

MENSARIUS. — Officium in collegiata ecclesia diœcesis Nivernensis, is, ut videtur, qui *mensam* seu bona illius ecclesiæ administrabat, vel qui mensam escariam curabat.

MENSATA. — Unius *mensis* servitium quo milites in Aragonia obnoxii erant; *obligation de faire le service militaire pendant un mois.* — Annona aut cibus ad unum mensem; *provisions pour un mois.* (*Chr. Fontan.*) — Officium *mensarii*, in ecclesia Nivernensi; *Vid.* MENSARIUS. (A. 1423.)

MENSIONARIUS. — ÆditAuus, ut MANSIONARIUS.

MENSIONATUS. — Pro *memoratus.* (A. 1438.)

MENSIS. — *Mensis intrans*, seu *introiens*, pars prima mensis; *les quinze premiers jours du mois. Mensis exiens, stans, instans, astans* seu *restans*, mensis pars altera; *la deuxième moitié du mois.* (Pass.) *Mensis fenalis*, Julius; *juillet;* ol. *mois fenal.* (Pass.) *Mensis magnus*, Junius, ob longiores dies; *le mois de juin.* (Pass.) *Mensis messionum*, Augustus; *le mois d'août.* (A. 1311.) *Mensis novarum*, Aprilis; *le mois d'avril.* (S. XII.) *Mensis Paschæ* seu *Paschalis*, hebdomada Paschæ; *la semaine de Pâques.* (Qqf. *la quinzaine de Pâques*, suivant Carpentier.) *Mensis purgatorius*, Februarius; *le mois de février.* (A. 1410.) — *Mensis undecimus*, Januarius; *le mois de janvier.* (S. VI, VII.) *Mensis duodecimus*, Februarius; *le mois de février.* (Id.)

MENSORIUM. — Quod est in *mensa*, ut mantile et vas escarium; *chose de table*, comme *nappe, plat*, etc.

MENSTRUA. — Reditus species. (Inn. III PP.)

MENSTRUALIA. — Unius mensis servitium, ut MENSATA, seu potius tributa quæ, ut videtur, singulis mensibus exigebantur; *droits qui se payaient chaque mois.* (A. 1235.)

MENSTRUUS. — *Menstruus casus*, morbus quo quis singulis mensibus vexatur; *maladie qui arrive tous les mois.* (*A. SS.*)

MENSUALE. — Annona aut cibus ad unum mensem, ut MENSATA. (A. 849.)

MENSUALIS. — Menstruus; *mensuel, qui a lieu tous les mois.* (Ap. Mur.)

MENSUATIM. — Singulis mensibus; *chaque mois, mensuellement.* (*Præc. Car. M.*)

MENSULA. — Mappula; *petite nappe.* (Ach., *Spic.*) — Diminut. a *mensa*, quo quidquid ex bonis alicujus est, significatur : « De mea *mensula* unam villam, Odontem nomine, cum omni banno suo subtraho. » (*Chr. Mosom.*)

MENSURA. — Modus agri, idem, ni fallor, q. ARAPENNIS. (A. 1187.) — Mensura annonaria, eadem q. SESTEIRALE apud Aragonenses, et BICHETUS apud Bellijocenses. — Mensura in liquidis, cujus notio est imperfecta : « Quinque *mensuræ* de cervisia. » (Eckeard. Jun.) *Mensura regalis*, ad quam cæteræ mensuræ examinantur et reducuntur; *mesure étalon.* (W. Th.) *Mensura mercadalis*, ad quam res omnes quæ in mercato venduntur exigi solent; *mesure officielle.* (A. 1201.) In quibusdam instrumentis, *mensura* sumitur : 1° Pro *mansura*, locus domui ædificandæ commodus et habitatio ipsa; *emplacement pour bâtir une maison et cette maison elle-même* (*Ord. Reg. Fr.*); 2° pro

corvatæ seu operæ quas subditi ac rustici ex lege non ex arbitrio dominorum suorum ipsis præstare tenentur; *corvées légitimement dues.* (*Tabul. mon. Derv.*)

MENSURABILIS. — *Mensurabiles panes*, id est certi et statuti ponderis; *pains d'un poids déterminé.* (Car. C.)

MENSURAGIUM. — Quod pro *mensura* exigitur; *droit de mesurage;* ol. *mesuraige.* (A. 1269.)

MENSURALE. — Ead. notione. (*Leg. Pol.*)

MENSURARE. — *Mensurare ad aliquem sanctum*, ægrum puerum vel ejus cadaver ad sancti cujusdam feretrum seu sepulcrum appendere et cereum ex voto ad ejusdem staturam offerre; *exposer, sur le tombeau d'un saint, un enfant malade* ou *le cadavre d'un enfant mort,* et *placer à côté du malade* ou *du mort un cierge de la longueur de ce même corps.*

MENSURARIUS. — Qui res venales ad *mensuram* distrahit. (A. 1283.)

MENSURATA. — Modus agri, idem q. MENSURA. (A. 1086.)

MENSURATE. — Mediocriter; *parcimonieusement.*

MENSURATICUM. — Idem q. *Mensuragium.* (A. 1248.)

MENSURATIO. — Mensio; *mesurage.* (Mad.)

MENSURATORIUS. — Ad legitimam et receptam *mensuram* pertinens; *relatif à la mesure légale.* (Ap. Mur.)

MENSURNALIS. — Menstruus; *mensuel, qui arrive chaque mois.* (Matth. Syllog.)

MENSURNUS. — Unius mensis; *d'un mois, qui dure un mois.* (Pap.)

MENTALIS. — *Mentalis invocatio*, quæ sola mente concipitur. (Lud.)

MENTANEUS. — *Mentanei oculi*, id est mentis; *les yeux de l'esprit.* (Bonif. VIII PP.)

MENTATUS. — Eruditus, cordatus, mentis acie præditus; *intelligent, prudent.* (Goclen. *Lex*)

MENTIALITER. — Alta mente, attente; *avec attention.* (*Ann. Ben.*)

MENTIO. — Memoria, sepulcrum; *tombeau.* (*A. SS.*)— Mendacium; *mensonge.* (*Vet. Gl.*)

MENTIONALIS. — Idem q. MENTONALIS.

MENTIONARE. — Mentionem facere; *mentionner.* (A. 1462.)

MENTIONARIUS. — Mendax; *menteur.* (Anast.)

MENTIOSUS. — Ead. notione. (*L. Alam.*)

MENTIRI. — Nude, pro *fidem mentiri.* (Hincm.)

MENTIRIOSUS. — Fallax aut mendax; *trompeur* ou *menteur.* (Pap.)

MENTO. — Pro *mentum.* (Mich. Scot.)

MENTONALIS. — Quæ ad *mentum* usque pertingit; *qui arrive jusqu'au menton.* (*Lex Rip.*)

MENTUM. — Pro *collum.* (*Reg. vis. Od.*)

MENTURA. — F. frons, facies ædificii; *façade.* (*H. Trev.*)

MENUALIS. — F. pro *manualis* seu BANNALIS. (*Ord. reg. Fr.*)

MENUDETÆ. — Fratres minores; *Frères mineurs, Cordeliers;* ol. *Frères menus.* (A. 1383.)

MENUISERIUS. — Lignarius artifex; *menuisier.*

MENUSIA. — Parvus et minutus piscis. (A. 1287.)

MENUTÆ. — Intestinæ animalium; *tripes, intestins des animaux;* ol. *menuailles.* (*St. Perus.*)

MENUTUM. — Minutior moneta; *menue monnaie.* (*Hist. Nem.*)

MEOLETUS. — *Meoletum boschum*, silva cædua, ut videtur; *bois taillis.* (*St. Verc.*)

MEQUERELLUS. — Pro MAQUERELLUS.

MERA. — Locus palustris, aquaticus, palus; *marais, lieu marécageux.* — *Mera gutta*, vinum sponte defluens; *mère goutte.* (A. 1250.) *Mera provisio*, formula usitata in diplomatibus Pontificum Romanorum, quibus alicui beneficia ecclesiastica conferebant, cum electio tempore statuto facta non fuerat, aut ipsis vitiosa videbatur.

MERACULA. — Monetæ minutioris species, idem forte q. MINUTA. (Plantavit.)

MERACUS. — Merus; *pur, sans mélange.* (*Vet. Gl.*)

MERAGULARIUS. — Æditnus, administrator ecclesiæ, idem q. MATRICULARIUS. (*Ordin. Cabil.*)

MERALLUS. — Quodvis signum seu symbolum; hinc, in quibusdam chartis, occurrit pro signo quo vinum venale significatur; *marque, signe*, et dans un sens plus restreint, *ce que l'on met en évidence pour indiquer que l'on a du vin à vendre.* (Pass.) — Tessera quæ in pluribus ecclesiis, canonicis, capellanis, aliisque præbendariis datur in præsentiæ signum, ut his quolibet sabbato exhibitis testentur, quoties et quibus officiis interfuerint, et debitas recipiant distributiones; *méreau, jeton de présence;* ol. *mérel.* (Pass.) — Tessera qua ludunt; *petit disque pour jouer sur le marellier;* ol. *merelle, merel.* (A. 1410.)

MERAMENTUM. — Lignum ædificandis ædibus aptum, ut MATERIA. (A. 1323.)

MERANGOLUS. — Idem q. MELANGOLUS.

MERANNIA. — Malignitas, improbitas; *méchanceté.* (A. 1341.)

MERANNUM. — Idem q. MERAMENTUM. (A. 1261.)

MERARE. — Distribuere, erogare; *distribuer, payer, dépenser.* (*Can. Hib.*)

MERARI. — Interpretatur amaricans seu amaritudo ap. Mart. (*Ampl. Coll.*)

MERARIA. — Popina; *taverne.* (Isid.)

MERARIUM. — Vas quo *merum* mensæ vel convivis infertur; *vase à renfermer le vin.* (*Vet. Gl.*)

MERARUS. — Severus, Gr. αὐστηρός. (*Vet. Gl.*)

MERATUS. — « Hujus hastilis dimidium inferius erat ferreum, splendens ut stannum candidissimum et *meratum.* » (*Act. S. Judicael.*) Ubi *meratum* idem esse videtur quod Galli *bruni* dicunt.

MERAYCE. — Genus panni, apud Hispanos. (*Conc. Hisp.*)

MERCA. — Nota, ut Marca. (*Cons. Drag.*)

MERCABILIS. — Idem q. Mercatilis. (A. 1261.)

MERCADA. — Emporium, ut Mercatum.

MERCADALE. — Ead. notione. (A. 1290.)

MERCADALIS. — *Vid.* Mensura

MERCADANDIA. — Merx; *marchandise.* (A. 1275.)

MERCADARE. — Negotiari; *faire le négoce.* (S. VIII.)

MERCADARIA. — Mercatura, negotiatio, commercium; *trafic, commerce.* (*St. Mas.*)

MERCADATUS. — Qui in commercio est; *qui est dans le commerce, marchand.* (A. 1204.)

MERCADAYRIA. — Merx; *marchandise.* (A. 1322.)

MERCADERIA. — Ead. notione. (*St. Aven.*) — Conventio inter ementem et vendentem; *marché.* (*St. Aven.*)

MERCADUS. — Emporium, ut Mercatum. (Pass.)

MERCAGIUM. — Martium, ut Marçagium. (A. 1233.)

MERCANDARIA. — Mercatura, ut Mercadaria.

MERCANDERIA. — Merx, ut Mercadayria. (*Cons. Tol.*)

MERCANDIA. — Commercium, ut Mercadaria.

MERCANDISA. — Ut Mercadayria. (A. 1481.)

MERCANDISARE. — Mercari, nundinari, mercatum exercere; *faire le commerce.* (*Leg. Angl.*)

MERCANDISATIO. — Commercium, ut Mercadaria. (A. 1411.)

MERCANDISIA. — Mercatura et merx; *négoce* et *marchandise.* (Pass.)

MERCANTALIS — Idem q. Mercadalis. (A. 1421.)

MERCANTALITER. — Mercium comparandarum causa; *pour commercer.* (A. 1412.)

MERCANTIA. — Idem q. Mercandisia.

MERCANTRIX. — *Mercantrix averi ponderis*, Gal. ol. *marchandoise d'avoir poids*, id est mercium quæ pondere venduntur. (A. 1350.)

MERCATOR. — *Mercator cursorius*, qui merces suas venum portat; *marchand ambulant.* (A. 1421.)

MERCATORIUM. — Emporium, ut Mercatum. (A. 1300.)

MERCATUM. — Emporium, nundinæ publicæ, feriæ; *marché, foire.* (Pass.) — Jus mercati; *droit d'établir des foires et marchés.* (A. 835.) — Forum, locus ipse in quo nundinæ fiunt; *lieu où se tiennent les foires et marchés.* (Dit. M.) — Commeatus, cibaria ad alimonias exercitus; *provisions militaires.* (Tudebod.) — Contractus emptionis aut venditionis; *convention entre le marchand et l'acheteur, marché.* (Rig.) — Pretium rerum venalium quo in mercatis distrahi solent; *prix des marchandises.* « Ad meliorem *mercatum* emere; » *acheter à meilleur marché.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*) — *Mercatum bursæ*, vox usitata apud Normannos cum quis actor tenementum seu feudum sibi revocare tentat jura consanguinitatis vel dominii. (A. 1315.)

MERCATUS. — Merx, ut Mercandisia. (*Cod. cens. eccl. Aud.*) — Locus ubi nundinæ fiunt, et pretium rerum venalium, ut Mercatus. (Pass.)

MERCEDARIUS. — Qui pro labore sibi impenso mercedem dat; *celui qui donne un salaire.* (Pap.)

MERCEIUM. — Arbitrium, voluntas; *volonté, merci.* (A. 1217.)

MERCELLARIUS. — Minutæ mercis propola; *marchand mercier.* (*A. SS.*)

MERCENARIA. — Forum rerum venalium, simul et jus quod inde domino fori competit: *Vid* Mercatum. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

MERCENARIUS. — Mercator, minutæ mercis propola; *mercier.* (A. 1267.) — Presbyter qui ecclesiæ deservit, certa ei assignata mercede, qui et *firmarius* dicitur; *desservant.* (A. 1364.)

MERCENNALIS. — *Mercennale ordeum*, f. quod mense Martio seritur, aut legitimum, Gal. *marchand.* (*Tabul. abb. Fiscan.*)

MERCERIA. — Mulier quæ minutas merces vendit; *marchande de mercerie.* (*Cons. Tol.*) — Minuta merx; *mercerie.* (A. 705.)

MERCERIANUS. — Minutæ mercis propola; *mercier, détaillant.*

MERCERIUS. — Ead. notione. (Bal. *H. Tutel.*)

MERCERUS. — Ead. notione. (A. 1345.)

MERCES. — Misericordia; *merci, pitié.* (Greg. M.) — Arbitrium, voluntas; *disposition, volonté.* (A. 1184.) — Gratuita indulgentia : « Qualiter in domni regis *mercede* eleemosyna fiat facta. » (A. 793.) Alio sensu *in mercede* vel *ad mercedem suam se facere dicebant*, quod spe fiebat divinæ remunerationis, et ad consequendam *misericordiam*. « Propterea in nostra mercede et in remedio animæ genitoris nostri Karoli, donamus ipsum locum. » (S. VIII.) — *Charta mercedis*, qua aliquid donatur; *acte de donation.* (A. 1029.) — *Mercedem referre, mercedes replicare*, agere gratias; *remercier, rendre merci.*

MERCETARIUM. — Emporium, ut Mercatum. (*H. Harcur.*)

MERCHA. — Clarigatio, compensatio; *marque, représailles; Vid.* Marcha. (A. 1295.)

MERCHATA. — Modus agri, reditus unius marcæ, ut Marcata. (A. 1067.)

MERCHETUM. — Ut Marchatum. (A. 1067.)

MERCHOR. — Mercurius; *mercure. Merchoris dies*, dies Mercurii; *mercredi;* ol. *mercres.* (A. 1065.)

MERCIA. — Mercatura; *trafic, négoce.* (Clem. IV PP.) — Mulcta; *amende.* (*Mon. Angl.*) — Misericordia, indulgentia; *merci.* (A. 1234.)

MERCIAMENTUM. — Jus, ut videtur, *manus-mortuæ*, quod ad arbitrium domini exigebatur : « Si aliquis vel aliqua sine filio

vel filia decesserit, echecta mortui vel mortuæ sine *merciamento* aliquo ad propinquiorem liberum heredem deveniet. » (*Ord. reg. Fr.*)

MERCIARE. — Mulctam seu pœnam pecuniariam pro delicti modo et qualitate in reum decernere; *mettre à l'amende, prononcer une amende.* (*Tab. Gern.*) —Emere; *acheter.* (A. 1281.)

MERCIARIUS. — Bollandistis, qui merces ad ulnam vendit; aliis vero minutæ mercis propola, ut MERCERIUS. (*A. SS.*)

MERCIDIUS. — Proxeneta; *courtier.* (J. de J.)

MERCIMONIÆ. — Merces; *marchandises.* (*A. SS.*)

MERCIMONIARE. — Negotiari, mercaturam facere; *faire le négoce.* (A. 1409.)

MERCIMONIATUS. — Emolumentum ex mercaturis Angliæ fisco obveniens, tributum quod Angli pendebant ob illatas in Daciam merces. (H. Knyg.)

MERCIMONIUM.— Emporium, ut MERCATUM. (*A. SS.*) — Mercatura, ut MERCADARIA. (*Ch. Sicul.*) — Merces, præmium; *récompense, prix.* (Pasch. Rad.)

MERCIPRECARI. — Misericordiam implorare et exposcere; *crier merci.* (Ap. Mur.)

MERCONARI. — Ut MERCIMONIARE. (A. 1266.)

MERCOR. — Idem q. MERCHOR.

MERCUM. — Nota, signum, ut MARCA.

MERCURA. — Merx, pro MERCATURA. (A. 1104.)

MERCURIUS. — Lapidum congeries in cacumine collium; *tas de pierres sur le sommet d'une montagne.* (Isid.)

MERDOSUS. — Merda inquinatus; *merdeux.*

MEREGELOT.—F. pro WEREGELOT, mulcta pro homine interfecto. (A. 1112.)

MERELLA. — Tenue vinum et aqua mistum; *abondance, mélange d'eau et de vin.* (*A. SS.*)

MERELLUS. — Idem q. MERALLUS. (Pass.) — Tessera ad computandum; *jeton pour compter, méreau.* (Pass.) — Solutio consignata aliquo symbolo. (A. 1222.)

MEREMIUM. — Lignum domibus aptum, ut MATERIA. (Ingulf.)

MEREMUM. — Ead. notione. (A. 1215.)

MERENATUS. — F. striatus; *cannelé.* (Ap. Mur.)

MERENCOLICUS. — Pro MELANCHOLICUS. (A. 1459.)

MERENDARE. — Meridie edere, quasi post prandium; *goûter, manger entre le dîner et le souper*; ol. *merender.* (Pap.)

MERENDINA. — Merenda; *goûter, collation entre le dîner et le souper;* ol. *meren merende.* (A. 1360.)

MERENDINARE. — Ut MERENDARE. (A. 1360.)

MERENIUM. — Lignum domibus aptum, ut MATERIA. (Joan. Wheth.)

MERENNUM. — Ead. notione. (A. 1425.)

MERENTES. — Milites. (*Lex Wisig.*)

MERERE. — *Merere alicui*, 1° remunerari seu potius beneficium agnoscere; *reconnaître un bienfait.* (*Cap. C. C.*); 2° officium præstare; *rendre un service.* (A. 1386.)

MERESCHACHIA. — Equile; *écurie.* (A. 1263.)

MERESCHALCUS. — Ut MARESCALCUS, qui præfectus exercitui, et qui equorum pedes ferro munit.

MERETRICALIS. — Herba qua se inungunt mulieres ut appareant pulchræ. (*Vet. Glos.*) — *Meretricalis vestis*, quæ meretricum tantum decet; *vêtement de filles de joie.* (*Decret.*)

MERETRICALITER.—Meretricum more; *comme une fille de joie.* (A. 1383.)

MERETRICARI. — Metaphorice, diis paganorum servire, idola colere; *adorer les faux dieux.* (Pasch. Rad.)

MERETRICATOR. — Meretricum sectator; *coureur de filles de joie.* (A. 1455.)

MERETRICIUM. — Stuprum, adulterium; *commerce illicite avec les femmes.* (A. 1270.)

MERGORA. — Situla qua aqua de puteo trahitur; *seau de puits.* (J. de J.)

MERGUS. — Ut MERGORA. (J. de J.)

MERIA. — Feudum *merini* seu *majorii; Vid.* MAJOR et MAJORIA. (A. 1333.)

MERIAGIUM. — Ead. notione. (A. 1221.)

MERIBULA. — Potatrix; *celle qui aime le vin pur, ivrognesse.* (*A. SS.*)

MERICA. — Nemus, silva, proprie silva, in qua aluntur apes. (A. 1301.)—Stipula, vel tegula quævis. (A. 1042.)

MERIDIALIS. — Meridianus; *du midi, situé au midi.*

MERIDIANA. — Somnus meridianus; *la sieste, la méridienne.* (Sid.) *Meridianam pausare*, somnum meridianum carpere; *faire la sieste.* (*Lib. Ord. S. Vict. Paris.*)

MERIDIARE. — Per diem alicubi manere, quod de sommo meridiano minus bene intellexit Mabillonius. (*A. SS. Ben.*)

MERIDIES. — Pars officii divini quam Sextam dicunt; *l'Office de Sexte :* « Sciendum quod post Tertiam immediate dicimus *meridiem*, deinde Nonam. » (A. 1301.)

MERINATUS. — Districtus *merini*, apud Hispanos; *Vid.* MERINUS.

MERINGA. — Idem q. MERENDA.

MERINGI. — Idem q. MEROVINGI.

MERINIA. — Idem q. MERINATUS. (A. 1322.)

MERINUS. — Justitiarius, apparitor; *juge, sergent;* ol. *mérin.* (*Ch. Hisp.*) — Major villæ; *maire de ville;* ol. *mérin.* (S. XIII.)

MERITA. — Exactio, præstatio sub nomine *meriti* quæ scilicet quasi *merendo* solvitur. (A. 1260.)

MERITORIUM. — Lupanar; *maison de prostitution.* (*A. SS.*)

MERITORIUS. — Præmio dignus; *louable, digne de récompense.* — *Meritoria*, meretrix; *fille de joie.* (*A. SS.*) — *Meritoria taberna*, hospitium seu diversorium in quo pretio et diversorio divertitur; *cabaret.* (*A. SS.*)

MERITUM. — Proventus; *profits. Terræ meritum*, id est reditus; *revenu d'une terre. Malum meritum*, damnum; *dommage.* (Greg.

VII PP.) — Crimen, delictum; *crime, délit.* (*Chartul. Quemper.*) — Pretium; *prix.* (*Lex Wis.*) — Ratio, argumentum; *moyen, raison.* (*Leg. Pol.*) — Donum, quod in venditionibus cessionibusve iis concedebatur, qui cessionem gratam habebant, quod etiam LAUNECHILDE vocabatur. (A. 1109.) — Corpus alicujus sancti, seu pars illius, quælibet reliquiæ; *reliques d'un saint, partie du corps d'un saint;* ol. *merita.* (*H. Nem.*) — *Meritum suum alicui tradere*, pœnam quam meretur infligere; *infliger à quelqu'un la peine qu'il mérite.* (A. 1310.)

MERITUS. — Proventus; ut MERITUM. (A. 954.)

MERLA. — Pinna; *créneau;* ol. *merlon, merlée.*

MERLARE. — Agros *marla* seu marga stercorare; *marner;* ol. *marler.* (*Tabul. Audom.*) — Turris seu muri fastigium pinnis distinguere; *créneler un mur.* (A. 1324.)

MERLATARE. — Murum pinnis distinguere, ut MERLARE. (A. 1375.)

MERLATIO. — Ipsa *merlarum* constructio; *crénellement.* (A. 1248.)

MERLEIA. — Rixa, ut MESLEIA.

MERLETARE. — Idem q. MERLATARE. (A. 1357.)

MERLETUS. — Idem q. MERLA. (A. 1382.)

MERLINUS. — F. pro *mellinus* vel *melinus*, amiculum seu amictus quo canonici caput humerosque tegebant; *camail.* (*St. eccl. Aquens.*)

MERLUCIUS. — Piscis genus; *merlan.*

MERLUS. — Pinna; *créneau;* ol. *merlée, merlon.* — Merluus, piscis genus; *merlan.*

MERONNARIUS. — Faber lignarius; *ouvrier charpentier.* (A. 1471.)

MEROSITAS. — Ebrietas; *ivresse.* (*Vet. Gl.*)

MEROSUS. — Vinosus, vineus; *de vin.* (*Vet. Gl.*)

MEROTECA. — Vas quo vinum deponi et servari potest; *vase à vin.* (*Vet. Gl.*)

MEROVINGI. — Dicti reges Galliæ e prima stirpe, qui a Meroveo genus ducebant; *Mérovingiens.*

MEROVINGIA. — Francia, quod a Francorum stirpe Merovingica possideretur; *la France.*

MERQUA. — Nota, idem q. MARCA. (A. 1322.)

MERQUARE. — Signare, idem q. MARCARE. (A. 1322.)

MERRA. — Amaritudo, aqua amara; *amertume, eau amère.* (S. Paulin.)

MERRAMENTUM. — Lignum domibus aptum, ut MATERIA. (A. 1260.)

MERRASIUM. — Palus, ut MARRESIUM. (A. 1450.)

MERREMENTUM. — Ut MERRAMENTUM. (A. 1246.)

MERREMIUM. — Ead. notione. (S. XIII.)

MERRENUM. — Ead. notione. (A. 1209.)

MERSARIA. — Ead. notione q. MERCERIA, ut videtur. (*Mir. Urb. V PP.*)

MERSCUM. — Palus, stagnum, ut MARISCUS. (Ingulp.)

MERSEGARIA. — Pro MESSEGARIA. (A. 1322.)

MERSEGARIUS. — Pro MESSEGARIUS. (A. 1322.)

MERSEGERIA. — Pro MESSEGARIA. (A. 1322.)

MERSEGERIUS. — Pro MESSEGARIUS. (A. 1322.)

MERSORES. — Qui aquas subeunt, urinatores. (A. 1191.)

MERSORIUM. — Situlus; *petit vase pour mettre des liquides.* (*Vet. Gl.*)

MERUAGIUM. — Miscellum frumentum; *blé méteil.* (A. 1195.)

MERULA. — Pinna; *créneau.* (Ap. Lud.)

MERULIUM. — Pinna, ut MERULA. (Sanut.)

MERULUM. — Ead. notione. (*Ch. Ital.*)

MERULUS. — Pinna, ut MERULA. (*Inst. Ital.*) — Territorium, districtus; *pays, territoire, district.* (A. 676.)

MERUS. — Potio pura vini, cui opponitur *mistum; vin pur.* (*Regul. Magist.*) — *Meri denarii*, ex metallo puro; *monnaie de bon aloi.* (S. VIII.) — *Aurum merum*, sine argento; *or pur, sans alliage d'argent;* ol. *ormier.* (S. IX.) — *Merum examen*, accuratior et diligentior consideratio; *examen fait avec le plus grand soin.* (A. 1396.)

MERUWINGI. — Ut MEROVINGI.

MERZARDUS. — Minutarum mercium propola; *mercier.* (Ap. Mur.)

MERZARIA. — Minutæ merces; *mercerie.* (Ap. Mur.)

MERZATOR. — Idem q. MERZARDUS. (Ap. Mur.)

MERZINA. — Homicidium, murtrum; *assassinat.* (A. 1269.)

MESA. — Mensa, *table.* (A. 1510.) — Pro MANSA vel MANSUS. (A. 966.) — Doliolum, ut MEISA. (A. 1314.)

MESAGARIA. — Legatio, ut MESSAIARIA. (S. XIII.)

MESAGARIUS. — Officium monasticum cui prædiorum rusticorum cura demandata erat; *procureur, celui qui est chargé de surveiller l'exploitation des terres d'une abbaye.* (*Ch. Lemov.*)

MESAGIUM. — Modus agri mansionibus et ædificiis instructus; *terre pourvue de ses bâtiments d'exploitation.* (A. 1224.) — Mansio, domus, habitatio; *maison, habitation, demeure.* (Ap. Mad.) — *Mesagium panis*, certum panis pondus: « Singulis diebus libratur cuilibet canonico *mesagium* panis, id est quinque panis libræ. » (*Tab. ecc. Viv.*)

MESAILHA. — Idem q. MESALHA. (A. 1301.)

MESALATA. — Mensura vinaria pretii unius *mesalhæ; quantité de vin valant une maille.* (*Cons. Carc.*)

MESALHA. — Idem q. obolus, seu *mallia*, quæ est vicesima quarta pars solidi; *maille, 24e partie du sou.* (*H. Occ.*)

MESALHATA. — Modus agri, apud Occitanos. (A. 1300.)

MESALIS. — Mensura frumentaria, *certaine mesure pour les grains.* (*Bul. Inn. IV PP.*)

MESALLIA. — Idem q. MESALHA.

MESAMARE. — Non amare, odio habere; *ne point aimer, mépriser, mésestimer;* ol. *mesaesmer.* (A. 1364.)

MESATICUM. — Pro MENSATICUM.

MESCADERE. — Male accidere; *venir mal, tomber à mal;* ol. *meschéoir, meschoir, meschéer.* (A. 1365.)

MESCALIA. — Annona mixta; *blé méteil, mélange d'orge, de froment et d'avoine;* ol. *mescle.* (A. 1224.)

MESCHENIUM. — Crimen, delictum; *faute, crime, délit;* ol. *meschef, mesciés.* (S. XIII.)

MESCHINA. — Juvencula, famula; *jeune fille, servante;* ol. *meschine.* (Pass.)

MESCHINUS. — Adolescens, juvenculus, famulus; *jeune homme, domestique;* ol. *meschin.* (Pass.)

MESCHITA. — Templum Mahometanorum; *mosquée.*

MESCLA. — Mistio; *mélange.* (*Ch. Hisp.*)

MESCLANIA. — Annona mista, ut MESCALIA. (A. 1244.)

MESCLARIA. — Pro MESELARIA, domus leprosorum. (A. 1281.)

MESCLATUS. — *Mesclatus pannus*, varii fili et coloris; *tissu mélangé.* (A. 1329.)

MESCLETANA. — Idem q. MESCLANIA. (A. 1356.)

MESCREDENTIA. — Suspicio; *soupçon, non croyance;* ol. *mescréance.* (Ap. Besl.)

MESCROLLUS. — Arcus, fornix, locus concameratus; *voûte, arceau, lieu voûté.* (A. 1415.)

MESEGARIUS. — Jus, etc., ut MESSEGARIA. (A. 1306.)

MESEIA. — *Vid.* MEISEIA.

MESELA. — Annona mista, ut MESCLA. (A. 1322.)

MESELARIA. — Domus leprosorum; *léproserie;* ol. *mezelerie.* (A. 1281.)

MESELIA. — Bonorum mobilium communitas inter conjuges; *communauté mobiliaire :* « De medietate vero *meseliæ* quam similiter cum aliis acquisitis a rege petebant, quam rex tenet nihil adhuc est determinatum. » (A. 1267.)

MESELLA. — Prædiolum rusticum; *petite ferme.* (A. 829.)

MESEMUTHI. — Mahometani; *mahométans.*

MESEMBRIA. — Meridies; *midi.* (*A. SS.*)

MESERARE. — Falli, errare; *être dans l'erreur, se tromper, faire une faute, mal faire;* ol. *meserer.*

MESERIA. — Quod pro mensura exigitur; *droit qui se paye par le mesurage.* (A. 1269.)

MESFACERE. — *Mesfacere se*, sese reum erga aliquem constituere. (A. 1225.)

MESFACTUM. — Crimen, male actum; *méfait, crime.* (A. 1223.)

MESGA. — Serum lactis; *petit-lait;* ol. *mesgue.*

MESGETUS. — F. equulus; *poulain.* (Ap. Brus.)

MESGEYCUS. — Alutarius; *mégissier;* ol. *mesguerchier.* (A. 1160.)

MESGICERIUS. — Ead. notione.

MESHABERE. — Male habere; ol. *mesavoir.* (A. 1375.)

MESIN. — Glans; *gland.* (*Ch. Brit.*)

MESIO. — Præstatio, quæ a subditis et vassallis domino fit, ead. q. TALLIA. (*St. Verc.*)

MESIS. — Pro MENSIS. (*G. Chr.*)

MESLEA. — Ut MESLEIA. (A. 1293.)

MESLEARE. — Miscere; *méler.* (A. 1329.)

MESLEIA. — Rixa, quæ non tantum verbis, sed etiam facto committitur, nulla tamen præeunte certa animi deliberatione; quæ fit sine præcogitata malitia, sed ex *infortunio* et opponitur *feloniæ*, quæ fit certo et deliberato delinquendi animo; *rixe, querelle, batterie, mais avec cette circonstance qu'elle est le résultat du hasard, et nullement d'un parti pris d'avance;* ol. *merlée, meslée.*

MESLERIUS. — Mespilus, ut MELLERIUS. (A. 1220.)

MESLETA. — Idem q. MESLEIA. (*Ch. Sicul.*)

MESNADA. — Pro MAISNADA. (A. 1085.)

MESNADARIUS. — Pro MAISNADARIUS. (Pass.)

MESNADERIA. — Idem q. MESNADA. (A. 1317.)

MESNAGIUM. — Mansio, domus cum agri portiuncula; *habitation, maison accompagnée d'un peu de terre cultivable, petite terre; Vid.* MAINILLUM. (S. XIII.) — Familia quæ in una domo habitat; *ménage, famille;* ol. *maignée, mesnaige.* — Parcimonia; *épargne.* (A. 1394.) — Supellex domestica; *les meubles nécessaires à une famille, le ménage.* (A. 1365.)

MESNEOLUM. — Idem q. MAINILLUM. (A. 1331.)

MESNEYA. — Ead. notione. (A. 1319.)

MESNILLUM. — Ead. notione. (A. 1425.)

MESO. — Domus, hospitium, porticus nundinaria; *habitation, demeure, galeries où se tiennent les marchés.* (*A. SS.*)

MESOCHORUS. — In medio choro exsistens; *qui est au milieu du chœur.* (*A. SS.*)

MESOLEUS. — Pro MAUSOLEUM, sepulcrum.

MESOLUS. — Assis, tabula; *ais, planche.* (*St. Mut.*) — Monumentum funerarium; *tombeau.* (*Vet. Insc.*)

MESONCELLA. — Domuncula; *petite habitation, maisonnette;* ol. *mesoncelle.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

MESONERIUS. — Messor; *moissonneur;* ol. *messonnéour, mésonnier.*

MESONYCTIUM. — Nox intempesta, noctis medium. (Ap. Mur.)

MESOPERSICÆ. — Muliebris calceamenti genus; *chaussure de femme.* (Pol. *Onom.*)

MESOPYCNUS. — Cantus species, quæ sic explicatur ad calcem Breviarii Paris., edit. 1736 : « Cantus *oxypycni*, a recentioribus majores vocantur. *Mesopycni* vero et *Barypycni* minores; habita ratione situs hemi-

tonii supra chordam finalem, ut apud Græcos; et ut a *mesopycnis* secernantur a quibusdam *minores-inversi* vocantur, quia hemitonium habent infimo loco. »

MESORO. — Piscis species : « Lepus marinus. » (*Vet. Cod.*)

MESPILETUM. — Ager *mespilis* consitus; *terre plantée de néfliers.* (A. 1199.)

MESPLEA. — Silva *mespilis* consita; *bois de néfliers.* (*Tabul. Prior. de Pared.*)

MESPOLERIUM. — Mespilum; *nèfle, néflier*; Vasconice *mispoulié.* (A. 1332.)

MESPRENDERE.—Idem q. MESPRISIARE. (A. 1348.)

MESPRISIARE. — Idem q. FORISFACERE, sed ex errore potius et supina neglectione quam ex animi deliberatione, seu ex præcogitata malitia; *méfaire, commettre un délit par étourderie, imprudence* ou *hasard*; ol. *mesprendre* (A. 1397.)

MESPRISIO. — Idem q. MISPRISIO. (A. 1302.)

MESPRISSIRE. — Idem q. MESPRISIARE.

MESQUINUS. — Ut MESCHINUS.

MESQUITA. — Ut MESCHITA.

MESRENUM. — Lignum domibus ædificandis commodum, ut MATERIA. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

MESSA. — Præstationis species, ut MESSIO. (A. 1266.) — Apostema, tumor, quod ex humorum collectione fiat sic dicta. (A. 1379.)

MESSACGARIA. — Mulcta quæ a *messagerio* seu apparitore exigitur; *amende que lève le sergent.* (A. 1306.)

MESSAGABILIS. — Jurisdictioni *messagerii* obnoxius; *sujet à la juridiction d'un sergent.* (A. 1319.)

MESSAGARE. — Jura *messagerii* exercere; *exercer les droits de sergent.* (A. 1334.)

MESSAGARIA. — Ut MESSEGARIA.

MESSAGARIUS. — Nuntius, tabellarius, procurator; *huissier, sergent, messager, procureur.* (Pass.)

MESSAGEICERIUS. — Alutarius; *mégissier.* (A 1179.)

MESSAGERIA. — Ut MESSEGARIA.

MESSAGERIUS. — Idem q. MESSAGARIUS.

MESSAGIUM. — Domus habitationi idonea; *maison d'habitation*, ut MESAGIUM. — Præstatio quæ fit pro custodia messium; *redevance payée pour faire garder les moissons.* (A. 1221.)

MESSAGUERIUS. — Messium custos; *garde des récoltes, messier.* (A. 1325.)

MESSAIARIA. — Officium *messaigerii* seu nuntii et cursoris publici vel servientis; *charge de messager public, de courrier, office d'huissier, de sergent*; ol. *messaigerie.* (*St. Mass.*) — Legatio; *députation, envoi, commission*; ol. *messaigerie.*

MESSAILHATA. — Modus agri, reditus scilicet unius *mesailhæ*, ap. Occitanos; *terre d'une maille de revenu.* (A. 1454.)

MESSALE.—Pro MENSALE.

MESSARIA. — Fructus ac proventus ex multis quæ obveniunt domino ob furta aut damna in *messibus* aut vineis facta; *produit des amendes pour délits ruraux.*(A. 1250.)—*Messarii* officium; *charge de messier*; ol. *messerie.* (A. 1323.) — Districtus *messarii*; *étendue des terres composant la juridiction d'un messier*; ol. *messerie.* (A. 1351.) —*Messaria nocturna*, messarii officium per noctem; *service de messier pendant la nuit.* (A. 1319.)

MESSARIUS.—Messium custos et vinearum; *garde champêtre, messier.* (Pass.)—Pro *admissarius* in *Leg. Alam.*

MESSATICUS.—Idem q. MISSATICUS.

MESSEGARE.—Idem q. MESSAGARE.

MESSEGARIA. — Tutela, custodia; *protection, tutelle.* (Ap. Rym.)—Jus instituendi *messegarios*; *droit de créer des messiers.* (Id.)—Districtus, jurisdictio et officium *messegarii*, quia messium custos, ut MESSARIA. (Pass.) — Apud Tolosanos, territorium quod Capitolii jurisdictioni subest; *banlieue, territoire dépendant de la juridiction du Capitole de Toulouse.* (Pass.)—Mulcta quæ *messegario* solvitur ab eo cujus animalia in damno inveniuntur, quæ quidem ab alia, quam in emendationem damni exigebant, distinguitur; *droit dû au messier, pour chaque délit rural, par le contrevenant.* (A. 1292.)— Præstatio quæ fit pro custodia messium; *droit que payent les vassaux à leur seigneur pour qu'il fasse garder les récoltes.* (A. 1299.)

MESSEGARIOR. — Messium custos, ut MESSARIUS. (*Cons. Tol.*)

MESSEGARIUS. — Is ad quem custodia agrorum spectat, ut et jus de damnis in iisdem factis cognoscendi et judicandi; *magistrat chargé de la garde générale des terres ensemencées et du soin de poursuivre et punir les délits relatifs à cette garde.* (*Ch. Occit.*)— Messium custos, ut MESSARIUS. (A.1292.) —Nuntius tabellarius, ut MESSEGERIUS. (A. 1353.)

MESSEGERIUS. — Nuntius tabellarius; *messager, courrier.* (A. 1337.) — Messium custos, ut MESSARIUS. (A. 1291.)

MESSEGUARIUS. — Messium custos, ut MESSARIUS. (A. 1306.)

MESSEGUERIA. — Officium messarii; *office de messier.*—Mulcta quæ domino obvenit ob furta aut damna in messibus ac vineis; *droit dû au seigneur pour chaque délit rural.* (A. 1301.)

MESSEGUERRUS. — Idem q. MESSEGUARIUS.

MESSELLA.—Parva, vel modica messis; *petite moisson, moisson peu abondante.* (*Conc. Paris.* VI.)—*Messellæ*, arva quæ parantur ad *messem.* (*Vet. Gl.*)

MESSERIA.—Ut MESSARIA.

MESSERIUM. — Præstatio pro custodia messium, ut MESSAGIUM. (A. 1262.)

MESSERIUS.—Messium custos, ut MESSARIUS. (A. 1218.)

MESSERUS.— Ead. notione. (A. 1326.)

MESSETUS. — Proxeneta; *courtier.* (*St. Rip.*)

MESSIARE. — Dicitur de sacerdote qui intra Missarum solemnia mulieri, cum primo post nuptias ad ecclesiam venit, bene-

dictionem impertitur, qualem post partum accipere consuevit, quod et *purificari* nuncupatur; *bénir une nouvelle épouse le lendemain de ses noces* (le prêtre faisait cette cérémonie pendant la Messe).

MESSIATIO.— Mulieris benedictio; *Vid.* MESSIARE. (A. 1334.)

MESSIO. — Pensitatio quæ ex messibus seu agrorum fructibus domino feudi exsolvitur; *droit dû au seigneur sur les récoltes.* (A. 1172.) — *Messio sacerdotalis*, portio ex fructibus agrorum curioni solvenda; *partie des fruits de la terre qui revient au curé.* (A. 1190.)—Messis; *la moisson.* (A. 1112.)—Ea anni tempestas qua fruges metuntur; *le temps de la moisson.* (*Chartul. S. Pet. de Dom.*)—*Messio extrema*, vox non infrequens in veteribus instrumentis donationum piarum qua extremi judicii dies significatur; *le jour du jugement dernier.* (A. 1265.)— Expensa; *dépense, frais;* ol. *mession.* (S. XIII.)

MESSIONAGIUM.—Pensitatio quæ ex *messibus* domino solvitur, ut MESSIO. (A. 1180.)

MESSIS.—Præstatio quæ pro jure pascendi pecora in pascuis alienis, maxime in stagnis exigitur, quæque ex *messionibus* seu agrorum fructibus exsolvi solita est; *droit qui se paye en nature pour la permission de faire paître le bétail dans la propriété d'autrui;* ol. *moisson, mession, mission.* (A. 1126.)—*Messis prothalis*, apud Dumbenses, præstatio duorum bichetorum siliginis, quæ ab hominibus *talliæ*, jurique *manus-mortuæ*, obnoxiis, ex consuetudine exigitur, ut *a tallia ad voluntatem et corvatis eximantur;* eadem q. PROTALLIA, PROTAGIUM et PROSTAGIUM.—Præstatio quæ ex messibus seu agrorum fructibus domino solvitur, ut MESSIO. (A. 1126.) — Servitium quod a subditis in *messe* debetur; *corvée de la moisson.* (A. 1316.)

MESSIVÆ FERIÆ.—*Vid.* FERIÆ.

MESSONARE.—Metere; *moissonner, récolter.* (*St. Avel.*)

MESSONERIUS. — Messor; *moissonneur;* ol. *mesonnier.* (*St. Avel.*)

MESSONIA.—Pensitatio quæ ex *messibus* domino solvitur, ut MESSIO. (A. 1240.)

MESSOR.—Messium et vinearum custos, ut MESSARIUS. (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

MESSORIA.— Messis; *la moisson.* (*Chartul. Fidem.*)— Mulcta propter damnum *messibus* illatum; *amende qu'on paye pour dégât dans les champs couverts de la récolte* (Id.) — Præstationis species, ut MESSONIA. (A. 1207.)

MESSORIUM. — Ferculum, vas in quo epulæ feruntur; *plat, jatte.* (*Vet. Gl.*)

MESSORIUS. — Idem q. MESSOR et MESSARIUS.

MESSOROLUS.—Falcula, vel quodvis instrumentum secandis herbis aptum; *faucille ou quelque autre instrument du même genre.* (*St. Pallav.*)

MESSUAGIUM. — Domus habitationi idonea; *manoir, habitation, demeure;* ol. *mesuage.* (Pass.)—Modus agri mansionibus et ædificiis rusticis instructus; *métairie entièrement pourvue de tout ce qui est nécessaire pour son exploitation, bâtiments, bestiaux, instruments, etc.;* ol. *messuage, mesuaige.* (Pass.)—*Messuagium capitale*, quod primogenito competit; practicis Gallicis *chef-manoir; Vid.* CAPITALIS. (*Reg. Maj.*)

MESSUALE.—Idem q. MISSALE.

MESSUARIUS.—Messium custos; *messier.* (A. 1339.)

MESSUM. — Agri portio cum *manso* seu domo; *métairie, terre;* ol. *mès.* (A. 1377.)

MESSURA.—*Messis* seu servitium quod tempore *messis* a vassallis debetur; *moisson* ou *corvée de la moisson.* (Ap. Mur.)

MESTA. — Pro *meta*, terminus, limes. (*Conc. Hisp.*)

MESTADARIA.—Prædium rusticum cum mansionibus; *métairie, ferme;* ol. *mestarie.* (*Ch. Lemov.*)

MESTALLUM. — Miscellum frumentum; *blé méteil.* (A. 1225, 1231.) — Pro METALLUM, cuper; *le cuivre.* (A. 1419.)

MESTARIA.—Idem q. MESTADARIA. (A. 1484.)

MESTARIUM.—Mensura aridorum apud Lugdunenses: « Duo *mestaria* comblos avenæ. »— *Instrumentum*, fabrilis machina; *métier, engin quelconque.* (S. XIII.)

MESTATICUS.— Pro MUTATICUS. (S. VII.)

MESTELLUM. — Frumentum miscellum, ut MESTALLUM. (A. 1201.)

MESTERA.—Ars, artificium; *métier.* (A. 1344.)

MESTERIA. — Idem q. MESTARIA. (A. 1484.)

MESTERIUM.—Ars; *métier.*

MESTERLENSIS. — *Mesterlensis moneta*, eadem, ut videtur, q. *esterlingorum* seu *sterlingorum; Vid.* STERLINGUS.

MESTILO. — Miscellum frumentum; *méteil.* (A. 1314.)

MESTILLIUM.—Ead. notione. (A. 1269.)

MESTINANCIUM.—Decima frugum; *dîme des produits de la terre.* (A. 950.)

MESTITIA.—Pompa lugubris. (*St. Flor.*)

MESTIVA.—Præstatio ex frumento, quod in agris colitur et metitur; *redevance en grains, droit qui se payait à la moisson;* ol. *mestivage, mestive.* (A. 1199.)—Ea anni tempestas qua fruges metuntur; *temps de la moisson;* ol. *mestive.* (A. 1366.)

MESTIVAGIUM.—Jus *mestivam* percipiendi; *droit de mestivage; Vid.* MESTIVA. (A. 1323.)

MESTIVANS.—Præstatio ex frumento, ut MESTIVA. (A. 1224.)

MESTIVARE.—*Mestivam* colligere, percipere; *lever les mestives de blé; Vid.* MESTIVA. (A. 1160.)— Messem colligere; *moissonner*, ol. *mestiver.* (A. 1213.)

MESTIVARIA. —Fructus ex *mestiva* collecti; *produits de l'exercice du droit de mestivage.* (A. 1208.)

MESTIVARIUS.—Præstatio ex frumento, ut MESTIVA. (A. 1206.)

MESTIVIA. — Ead. notione. (*Tabul. S. Cypr. Pict.*)

MESTIVUS. — Messor; *moissonneur;* ol. *mestivier.*

MESTIZUS. — Apud Hispanos is qui ex

parentibus Americis et Hispanis mistim natus est; *métis.* (*Conc. Hisp.*)

MESTOSUS. — Misti generis equus; *cheval de sang croisé, métis.* (*H. Occit.*)

MESTRINUS.—Idem q. MAZER.

MESTURA.—Messis; *moisson, récolte;* ol. *mesture.* (A. 1385.)

MESUAGIUM.—Idem q. MESSUAGIUM.

MESURA. — Pro MENSURA. (*Chartul. S. Vandreg.*)

MESURAGIUM.—Quod a domino fori pro mensura exigitur; *droit prélevé sur chaque mesure par le seigneur du lieu;* ol. *mesuraige.* (A. 1283.)

MESUS.—Idem q. MANSUS.

MESUSAGIUM. — Exactio quævis contra jus inducta; *redevance, taxe injustement établie;* ol. *mésusance.* (A. 1308.)

META.— Acervus segetum, congeries vel strues in acutum tendens; *tas, pile, meule de blé, de paille,* etc. (Greg. Tur.)—Monetæ Flandrensis species, ead. q. MITA.—F. quod domino competit pro jure defigendi *metas* in terris vassallorum; *droit de bornage.* (A. 1146.) — *Metæ Caroli,* montes Pyrenæi, dicti, quod Carolus Magnus arma sua victricia ulterius non tulerit. (W. Brit.)

METABOLA. — A Gr. μεταβολή maris mutatio. (Idac.)

METABOLARIUS. — *Metabolarius ventus;* a Gr. μεταβολή, trajectus. (*A. SS.*)

METABULUM. — Spatium, a *meta.* (S. Eul.) — Campanæ tudibulum *Vid.* MATABULUM.

METACHRONISMUS. — Temporum transpositio, cum scilicet rei gestæ aberratur; *transposition des dates, erreur de chronologie.* (*Ch. Mul.*)

METADELLA. — Mensura solidorum simul et liquidorum, apud Etruscos; *mesure toscane de capacité.*

METALIS. — *Metalis lapis,* qui loco *metæ* seu termini est; *pierre bornale, borne.* (A. 1196.) *Metalis distinctio,* meta, limes, terminus; *borne, limite.* (*Ann. Præm.*)

METALITER. — Instar metæ; *en forme de cône.* (M. Cap.)

METALLATUS. — Encaustus, encausto distinctus; *émaillé.* (A. 1332.)

METALLE. — Lebes vel cacabus æreus; *bassin de cuivre.* (A. 1450.)

METALLIA.—Semitallia; *demi-taille.* (A. 1265.)

METALLUM. — Æs; *bronze.* (Pass.) — Campana ærea; *cloche de bronze.* (Abbo.) — Frumentum miscellum; *méteil.* (A. 1308.) — Lebes æreus, ut METALLE. (A. 1450.) — *Metallum ligneum;* quælibet materia lignea; *bois de construction et autre:* « Tunc autem summus antistes consilio inito cum fratribus, ligneum ex supradictæ arboris *metallo* oratorium construxit. » (*Vit. S. Bonif. ep.*) — *Metallum Hispanicum,* id est cuprum Hispanicum. (*Vit. S. Gaurl.*)

METANGI. — Hæretici sic dicti quod Verbum in Patre tanquam unum vas in altero esse delirabant.

METANGISMONITÆ. — Ead. notione.

METANIA. — Genuflexio, inclinatio, ex Græco μετάνοια; *genuflexion, inclination.* Pro pœnitentia interdum usurpatur quia in pœnitentiam ejusmodi genuflexiones imponebantur: « sed eum ad culpæ agnitionem veram quæ *metaniam* adduceret. » (*A. SS.*)

METANOEA. — Ead. notione: « Atque illis *metanoeis* quæ quotidiano usu in capitulo fiunt, et vulgo veniæ nominantur. » (Pet. Ven.)

METAPHORA. — Omen et quædam præsignificatio. (Gasp. Barth.)

METARE. — Divertere, hospitari; *loger, séjourner.* (Aim.)

METARIA. — Prædium rusticum; *métairie, ferme, bien de campagne.* (A. 1202.)

METARIUS. — Colonus, qui *metariam* excolit; *métayer.* (Ap. Brus.)

METARPUS. — Castrorum metator; *officier chargé de déterminer l'enceinte d'un camp.* (Ugut.)

METATA. — Mensuræ agrariæ species; *certaine mesure de terre.* (*Ann. Præm.*)

METATIO. — Metarum et limitum defixio; *action de déterminer l'emplacement des bornes et limites, bornage.* (*Tab. S. Vict. Paris.*)

METATORIUS.—*Metatoriæ epistolæ,* præviæ, prænuntiæ, quibus adventum nostrum nuntiamus, quasi καταγωγήν et diversorium designaturæ; *lettre par laquelle on annonce son arrivée.* (Sid.)

METATUM. — Metarum defixio, ut METATIO. (A. 1266.) — Ædes propria, domicilium, interdum hospitium; *maison, logement, hospitalité.* « *Hospitium* et metatum accipere. » (G. M.)

METATUS. — Ædes propria, etc., ut METATUM. (Greg. Tur.) — mansi, domus, ejusque adjacentium ambitus; *une maison et ses dépendances.* (A. 755.)

METAXARIUS. — Qui foro imponit rebus quæ venduntur *metam* pretii; *officier chargé de fixer le prix des marchandises.* (*Cod. Th.*)

METEALIS. — Hispanicæ monetæ genus. (*Conc. Hisp.*)

METEARIA. — Mensuræ annonariæ species, f. ead. q. METEYRIA. (A. 1149.) — Prædium rusticum; *métairie.* (A. 1202.)

METEMPSYCHI. — Hæretici qui Pythagoreorum imitatione transmigrationem animarum asserebant, quorum impius error longe lateque disseminatus est.

METENSOMATOSIS. — Corporum transmutatio; *transformation.* (Tert.)

METEO. — Mensuræ annonariæ species, eadem q. METEARIA. (A. 1252.)

METEORICUS. — Attentus, elevatus. (*A. SS.*)

METERIARUM. — Mensuræ annonariæ genus, ut METEARIA. (A. 1082.)

METERE. — Definire; *limiter, borner, déterminer.* (Joan. XXII PP.)

METERIA. — Prædium rusticum, ut METEARIA. (A. 1223.)

METERINUS. — Idem q. MADRINUS.

METERIUM. — Mensuræ annonariæ species, ut METEARIA. (A. 1272.)

METHIUM. — Sponsalitia et nuptialis donatio; *épousailles* et *donation pour cause de mariage.* (*Lex Long.*)
METHODUS. — Semitula; *petit sentier.* (A. 1496.)
METIBILIS. — Dicitur de moneta proba et publice recepta, Gal. *de mise.* (A. 1152.)
METIPSI. — Pro *mihi.* (A. 978.)
METITA. — Idem q. Metreta. (A. 972.)
METO. — Idem q. Meteo. (A. 1250.)
METOCHIUM. — Cella monastica a monastico alio principale pendens: « Cupientes monasteria ad *metochia* relevari destructa, et relevata illæsa servari. » *Vid.* Cella. (Ap. Ugh.)
METODUS. — Idem q. Methodus.
METONACIUM. — Quod a domino fori pro mensura *meto* nuncupata exigitur; *droit seigneurial sur le mesurage.* (A. 1255.)
METRA. — Pro Metreta. (Anast.)
METRANA. — Pro Metreta. (S. vii.)
METRETA. — Liquidorum et aridorum mensura cujus pro diversis locis et temporibus varia fuit capacitas; *mesure de capacité dont la contenance variait selon les localités;* ol. *metrete.* — Vas quoddam; *vase de la contenance d'un metrete.*
METRETUM. — Ead. notione. (A. 1335.)
METRICANORUS. — Poeta; *versificateur, poëte;* ol. *métréour.* (*A. SS.*)
METRICANUS. — Ead. notione.
METRICATOR. — Ead. notione. (*H. Nem.*)
METRIFICARE. — Metro scribere; *écrire en vers, faire des vers.* (A. 1391.)
METRIFICATURA. — Ars poetica; *art poétique.* (*St. Univ. Tol.*)
METRISTA. — Idem q. Metricanus. (B. de Breyd.)
METROCANORIUS. — Idem q. Metrocanorus. (*A. SS.*)
METROCOMIA. — Mater vicorum, pagorum qui uni civitati subjecti erant; *bourg* ou *village, qui est le chef d'autres bourgs* ou *d'autres villages, métropole.* (*Cod. Th.*)
METROGRAPHUS. — Idem q. Metrocanorus.
METROPOLIS. — Pro Metropolitanus. (Greg. Tur.)
METROPOLITANUS. — Archiepiscopus, sic dictus, inquit Rabanus, « eo quod præsideat illi civitati quæ cæteris civitatibus in eadem provincia constitutis quodammodo mater sit. » *Metropolitanæ litteræ*, quæ a metropolitano clericis dantur. (Hinc.)
METROPOLITICUS. — Ad *metropolitanum* spectans; *métropolitain.* (A. 1401.)
METRUM. — Vas quoddam, idem q. Metreta. (*Ch. Arag.*) — Ea pars quæ, cantore præcinente, a choro resumitur. (*Us. Ord. Cist.*)
METUENDUS. — Titulus honorarius, cui observantia debetur. (A. 1396.)
METURA. — Miscellum frumentum; *ble, méteil;* ol. *méture.* (A. 1273.)
MEURTRUM. — Homicidium; *meurtre, assassinat.* (Pass.)
MEXTADARIA. — Idem q. Mestadaria. (A. 1406.)
MEY. — *Vid.* cum Mei
MEYARIA. — Fructuum vel reditus medietas, ut Mejaria. (A. 1361.)
MEYNATGERIUS. — Pater familias; *chef de maison, père de famille;* ol. *ménager.* (*H. Nem.*)
MEYNERIA. — Idem q. Mayneria
MEYSSONARE. — Metere; *moissonner.* (A. 1497.)
MEYSTADARIA. — Idem q. Mestadaria. (*Ch. Lemov.*)
MEYTADERIA. — Idem q. Medietaria. (A. 1406.)
MEYTENCUS. — Mensuræ annonariæ species, eadem q. Meitadena; ol. *meytadenc.* (A. 1293.)
MEYTERIA. — Modus agri, idem q. Meiteriata. (A. 1317.)
MEYTERIUS. — Mensura annonaria, idem q. Meiteria. (A. 1230.)
MEZ. — *Vid.* cum Mes.
MEZACIARIUS. — Officium monasticum, cui, ut videtur, annonæ menstrualis ministrandæ ex prædiis rusticis cura demandata.
MEZADA. — Quod ad mensam per mensem suppeditatur; *ce qui est donné par mois pour le service de la table.* (*G. Chr.*) — Mensis spatium; *un mois,* Vasconic. *mezada.* (*Ch. Occit.*)
MEZADRA. — Prædium rusticum; *métairie, ferme.* (Ap. Mur.)
MEZADRUS. — Colonus partiarius; *métayer, colon partiaire.* (*St. Cast. Rad.*)
MEZAGIUM. — Annona aut cibus ad unum mensem; *provisions pour un mois.* (*Tabul. S. Mart. Lem.*)
MEZAIOLUS. — Colonus, villicus; *colon, cultivateur.* (*A. SS.*)
MEZALANA. — Pannus, partim e lana, partim e lino confectus; *tissu moitié laine, moitié fil.* (Mur.)
MEZALIS. — Partiarius, particeps; *qui participe à.* (*Vet. Cod.*)
MEZANNUS. — Medius annuus, medium anni; *la mi-année.*
MEZANUS. — Medius; *milieu, moitié;* ol. *mez.*
MEZCA. — Infundibulum molendini; *trémie de moulin.* (*Ann. Præm.*)
MEZCLARI. — Perturbari, ap. Hispanos.
MEZELHALE. — Ponderis minoris species; *sorte de menu poids.* (*Ord. reg. Fr.*)
MEZELLADA. — Mensura agraria minor; *mesure agraire de peu d'étendue.* (A. 1471.)
MEZELLARIA. — Leprosaria, domus leprosorum; *hôpital de lépreux;* ol. *mezellerie.* (A. 1114.)
MEZELLUS. — Leprosus; *lepreux;* ol. *mezel, mezeau.* (*St. Mass.*)
MEZENA. — Succidia; *quartier de porc salé, flèche de lard.* (Ap. Mur.) — Species ligni vel materies; *sorte de bois.* (*Stat. Cad.*)
MEZES. — F. locus palustris. (Ap. Bal. *H. Arv.*)
MEZETINUS. — Mensuræ salinariæ species; *mesure de capacité pour le sel.* (*Stat. Cad.*)
MEZIBAN. — Latro forbannitus; *larron banni.* (*Cap. Car. M.*)
MEZIUM. — Potionis genus; *hypocras, hy-*

dromel, liqueurs dans lesquelles il entre beaucoup de miel; ol. *miez.* (*Ord. reg. Fr.*

MEZKINUS.—Idem q. MISCHINUS.

MEZQUITA. — Idem q. MESCHITA. (*Conc. Hisp.*)

MICA.—Parvus panis; *petit pain;* ol. *petite miche.* (J. de J.) — Nugæ; *bagatelles.* (*Vet. Gl.*) — Nervi cujusdam nomen: « per quam (plagam) fuit fractus nervus vocatus de la *mica.* » (A. 1450.)

MICALLIA.—Quidquid cibo et potu absumitur; *mangeailles.* (*St. Vet. Bressiæ.*)

MICATORIA. —Micæ; *miettes, petits morceaux;* ol. *esmieures.*

MICATORIUM. — Instrumentum quo *micæ* seu fragmenta minutissima fiunt; *instrument qui réduit en miettes;* ol. *esmioère.* (*Vet. Gl.*)

MICATUS. — Ursi clamor; *hurlement de l'ours.* (*A. SS.*)

MICHA.—Panis; *pain, miche.* (Pass.)

MICHAELITA.—Nummus aureus Michaelis imperatoris Constantinopolitani imagine signatus; *monnaie d'or à l'effigie de Michel, empereur de Constantinople.*

MICHEA. — Panis, idem q. MICA. (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

MICHEIA.—Idem q. MICHEA. (A. 1180.)

MICHELINUS.—Idem q. MICHAELITA.

MICHIELLETUS.— Nummus plumbeus a dominico Michiele, duce Venetiarum cusus; *michelin, sorte de menue monnaie vénitienne.* (A. 1123.)

MICHI.—Pro *mihi.* (*Mon. Angl.*)

MICHIUM.—Salina, locus ubi sal conficitur, vel puteus salinarius unde sal hauritur; *saline, atelier où l'on fait le sel,* ou *puits d'où l'on extrait l'eau pour faire le sel.* (*Ch. Burgund.*)

MICHOLARI.—Idem q. MICOLARI.

MICOLARI. — Fabulari, loqui; *parler.* (Ap. Duel.

MICRI.—Minores. (*A. SS.*)

MICROLOGIUM. — Breviloquium; *abrégé.*

MICROLOGUS. — Liber in epitomæ speciem; *abrégé.* (Domniz.)—« Qui breviter loquitur, vel qui magnam rem narrare cupiens, quasi parvam despiciendo narrat. » (J. de J.)

MICROSCOSMUS. — Minor mundus; *le monde en petit:* « Et Græcus hominem *microscosmum,* hoc est, minorem mundum appellat. » (Gerv. Tilb.)

MICSARABA. — Vas coquinarium. (A. 1300.)

MICTERIATA. — Modus agri, idem q. MEYTERIATA.

MICTUALIS.—Urinam ciens; *diurétique.* (Pap.)

MICTURA. — Pro *minctura:* « Qui tamen in fine vitæ suæ mictura sanguinis laborans, in bona pace vitam finivit. » (Jo. Busch.)

MICTURIRE. — Mingere; *uriner.* (Gasp. Bart.

MICUM.—Pro MECUM. (*Form. And.*)

MIDI.—Mensura lignaria; *mesure pour le bois.* (A. 832.)

MIGA.—Pro MICA, panis. (*Form. Bol.*)

MIGAIRIA.—Fructuum vel redituum medietas, ut MEYARIA. (A. 1206.)

MIGALE. — Pica; *pie.* (Ber. Pez.)

MIGANUM.—Domus pars, ubi panis conficitur; *partie de la maison où l'on fait le pain.* (*Act. Inq. Carc.*)

MIGEIRIUS.— Partitus, dimidiatus; *partagé, divisé.* (A. 1061.)

MIGERIA.—Mensuræ liquidorum et aridorum genus: « Quingentæ *migeriæ* frumenti; » « *migeria* una de vino. »

MIGERIUS. — Murus intermedius; *mur mitoyen.* (*Ord. reg. Fr.*)

MIGNONETUS.—Præ aliis charus, gratissimus; *préféré, mignon.* (A. 1440.)

MIGRANA. — Granatum, malum punicum; *grenade, fruit du grenadier.* (*Inst. Carc.*) — Hemicrania, morbi in capite species; *migraine, sorte de maladie.* (*A. SS.*)

MIGRARE. — Mori; *passer dans l'autre vie, mourir.* (G. Tur.)—Transfundere; *transvaser.* (*A. SS.*) — *Migrare in villam alienam* dicitur in pacto legis Salicæ is qui sine ullo decreto judicis, auctoritate privata, migrat, hoc est irruit in res alienas ac prædia animo possidendi.

MILA.— Milliare; *un millier.* (A. 1409.)

MILAGO.—Mensuræ species, ut videtur. (A. 1230.)

MILENUS.—Idem q. MILLENUS.

MILES.—Apud scriptores inferioris ætatis, is potissimum qui militari cingulo accinctus est; *chevalier.* (*Militum* alii erant primi, alii secundi vel tertii ordinis. Milites primi vel primi ordinis erant barones ac bannereti, qui educendi vexilla in præliis jus habebant; milites secundi vel tertii ordinis erant ii quos Galli *chevaliers-bacheliers* dicebant et qui in nonnullis instrumentis *milites simplices, milites minores, milites mediæ nobilitatis, milites unius scuti, milites parvi,* appellantur.) *Milites abbates,* iidem qui *advocati; Vid.* ABBAS. (Pass.) *Miles in armis,* qui militiam armatam profitetur ad discrimen *militis litterati* seu *legalis,* Gal. *chevaliers-ès-lois,* qui legum studiis operam impendebant; *le chevalier réel, l'homme de guerre par excellence.* (A. 1323.) *Miles caligatus,* a caliga militari utique sic vocatus, sed eo nomine censetur qui promotionem nullam in exercitu habet; *simple chevalier, celui qui n'a aucun grade à l'armée.* (Ap. Turneb.) *Miles casatus,* qui casam seu feudum, quod *casamentum* vocatur, possidet; *Vid.* CASAMENTUM. (*Ord. R. F.*) *Miles pro corpore,* corporis regis stipator; *garde du corps.* (A. 1474.) *Miles ordinis gartarii,* Gal. *chevalier de la jarretière.* (A. 1492.) *Miles gueti,* vigilum præfectus in Parisiensi civitate; *chevalier du guet.* (A. 1457.) *Miles honorarius,* idem q. Gal. *chevalier d'honneur.* (A. 1367.) *Miles monachus,* idem q. *advocatus,* qui et *abbas miles; Vid.* ABBAS. (A. 1243.) *Miles per naturam,* genere militari ortus, vir nobilis; *chevalier issu d'une famille noble.* (*Ch. Lusitan.*) *Miles de quatuor familiis,* idem q. Gal. *gentilhomme de nom et d'armes.* (*A. SS.*) *Miles regius* seu *regis,* qui ex domo regia et ejus peculiari

familia est ac stipendiis honoratus; *chevalier attaché au service particulier du roi.* (Pass.) *Miles stipendiarius*, is, ut videtur, cui de annua pro alimentis præstatione sub titulo feudali provisio fit; *Vid.* SOLDATA. (*Tabul. S. Flor.*) *Miles tabulæ rotundæ*, is qui Gal. *chevalier de la table ronde.* (A. 1384.) *Miles vavassor*, qui tenet de barone terras suas, ut *subvasor*, qui tenet de milite ; *Vid.* VAVASSOR. (Rad. de Dic.) *Miles vexillarius*, idem q. BANNERETUS. (Pass.) Interdum etiam MILES nuncupatur: 1° in Italia, potestatis primus assessor ; *premier adjoint du podestat;* 2° dominus alicujus castri seu feudi ; *propriétaire d'un fief ou d'un château, seigneur ;* 3° militum seu nobilium ordo ; *la noblesse* ou *la chevalerie en général;* 4° qui equo militat ; *guerrier à cheval, cavalier. Milites* tandem dicebantur hæretici qui alias Floriani et Carpocratiani, sic dicti quia de militaribus fuerunt, inquit Philastrius.

MILETA. — *Anser* silvestris ; *oie sauvage.* (*A. SS.*)

MILETUM.—Millium ; *millet.* (A. 1341.)

MILGRANATUM. — Granatum, ut MIGRANA. (*Vet. Cod.*)

MILHIUM.—Idem q. MILETUM. (A. 1476.)

MILIACIUS. — Ex millio confectus ; *de millet, fait de millet.* (Ap. Mur.)

MILIARENSIS.—Moneta argentea minutior quæ in Occitania ab episcopis Magalonensibus cudebatur ; *petite monnaie d'argent des évêques de Maguelonne.*

MILIARISIUM. — Numismatis pars XII, complectens folles XXIV. (*A. SS.*)

MILIARIUM.—Mille pondo librarum ; *un millier.* (*A. SS.*)

MILIARIUS. — Milliare ; *un millier.* (A. 888.)

MILICA. — Idem q. MELICA. (Pet. de Cresc.)

MILICAMILIUM. — Ead. notione. (*St. Plac.*)

MILICENTUM. — Vox, ut videtur, corrupta ab Anglico *milleate* vel *milleat*, quæ ipsum rivi alveum, quo aqua molendini continetur significat. (*H. Harcur.*)

MILICUS. — Idem q. MILITUS.

MILIENDA. — Vestis species vel pars vestis. (A. 1398.)

MILIENSES. — Monachi ; *les moines.* (*Chr. Laurish.*)

MILIGRISIUS. — Denarius; *denier :* « Oblato deinde *miligriso* seu denario abire conati. » (*A. SS.*)

MILINÆ. — Morbus enatus cum varis similibus granorum *milii.* (G. Tur.)

MILIO. — Milvus ; *milan ;* ol. *milion.* (A. 1406.)

MILITARE. — Aliquo officio fungi in curia principis ; *remplir quelque fonction à la cour du prince, servir.* (S. Aug.) — Laborando lucrari ; *gagner sa vie en travaillant.* (*Vit. S. Elig.*) — Militem facere, creare, baltheo militari accingere ; *armer chevalier.* (*A. SS.*) — Iter habere, maxime cum difficile et asperum est ; *cheminer péniblement.* (*Chr. Maur.*) — Confligere, pugnare ; *en venir aux mains, combattre.* (Ap. Lud.)

MILITARIS. — Natalium nobilitate insignis ; *qui est recommandable par la noblesse de sa naissance.* (Busch.) — Qui in exercitu militat, maxime qui in militia aliquam dignitatem habet ; *soldat, surtout celui qui a quelque grade.* (*Cod. Th.*) — Vetus miles, qui miles fuit nec amplius militat ; *ancien soldat, vieux soldat retiré du service.* (Isid.)— *Militares personæ*, militiæ candidati vel militum familiares et domestici. (A. 1270.)

MILITATIO. — Ad militarem gradum ascensus. (A. 1320.)

MILITIA. — Ordo ipse vel dignitas *militaris ; l'ordre de la chevalerie, la chevalerie.* (Pass.) *In militia approbatus* dicebatur qui, semel ac iterum, vel etiam tertio fortitudinis ac dexteritatis suæ specimen vel in bellis, vel in ludicris decertationibus ediderat ; *chevalier sans reproche.* (Galfred. Mon.) — Feudi genus, idem q. *feudum militis* et *feudum loricæ ;* terra quæ militem debet in expeditione ; *fief de chevalier.* (A. 1119.) — Titulus honorarius militis ; *titre honorifique donné aux chevaliers.* (A. 1382.) — Cœtus militum ; *association, réunion, ordre de chevaliers :* « *Militia* Hospitalis Hierosolymitani. » (Ap. Mur.) — Census vel præstatio pro servitio militari ; *redevance, taxe sur ceux qui n'étaient pas astreints au service militaire.* (*Tabul. Vet.*) — Equitatus ; *la cavalerie.* (Ap. Mur.) — Militis creatio ; *création d'un chevalier.* (A. 1335.) — Feudi militaris caput seu domus præcipua, quodvis dominium quod a milite possidetur ; *principal manoir de la terre d'un chevalier.* (*Inst. Aquit.*) — Militis stipendium ; *solde militaire.* (S. XIII.) — Palatii regii officium quodvis ; *charge dans le palais du prince.* (A. 1301.)

MILITIALITER. — Viriliter, strenue, prout *milites* decet ; *vigoureusement, comme il convient à un chevalier.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

MILITISSA. — Militis uxor ; *femme de chevalier.* (A. 1379.)

MILITUS. — F. reditus qui in *mileto* pensitatur. (A. 1278.)

MILLAIROLA. — Idem q. MEILLAILOLA. (A. 1216.)

MILLARENSIS. — Idem q. MILIARENSIS.

MILLEARIUM. — Mille ; *millier.* (Ap. Mad.)

MILLENA. — Ead. notione. — *Millenæ salutes*, idem q. Gal. *Mille compliments.* (Ap. Mad.)

MILLENARII. — Χιλίαρχος, qui mille militibus præest ; *chef de mille soldats.* (Isid.) — Χιλιασταί, hæretici, qui et *Cerinthiani*, sic dicti ab eorum auctore Cerintho. (S. Aug.)

MILLENARIUM. — Idem q. MILLEARIUM. (*G. Chr.*)

MILLEPEDA. — Genus vermis pilosum, multis pedibus innixum ; *mille-pattes.* (S. Hier.)

MILLERARIUM. — Idem q. MILLEARIUM. (Lob. *H. Brit.*)

MILLERIUM. — Ead. notione. (*Ch. Carcas.*)

MILLEROLA. — Idem q. MEILLEROLA. (A. 1243.)

MILLETUM. — Idem q. MILETUM.

MILLIARE. — *Milliare quintum*, banleuca; *banlieue, territoire d'une ville.*

MILLIO. — Decem centum millium; *million.* (A. 1514.)

MILLUM. — Milium; *millet.* (A. 1351.)

MILLUS. — Collare canum venaticorum, factum ex corio, confixumque clavis ferreis eminentibus adversus impetum luporum; *collier de chien, fait de cuir garni de clous.*

MILUS. — Idem f. q. MILITUS : « Majoritatem terræ cum *milis* et navellis. » (A. 1119.)

MILVIUS. — Merula et milvus; *le merle et le milan;* ol. *melle.* (*Vet. Gl.*)

MIMARE. — Ludum mimicum agere; *jouer la comédie.* (A. 1361.)

MIMARITIÆ. — Meretricii seu mimici gestus; *gestes, postures indécentes.* (Pirm. abb.)

MIMIA. — Ludus mimicus; *art du comédien.* (A. 1482.)

MIMILOGUS. — Mimus, joculator; *mime, comédien qui joue dans un mime.* (J. de J.)

MIMITHEMELÆ ARS. — Ars mimica; *art théâtral.* (*A. SS.*)

MIMUS. — Musicus, qui instrumentis musicis canit; *musicien.* (Id.)

MINA. — Fodina; *mine.* (S. IX.) — Materia quæ ex fodina eruitur; *minerai.* (A. 1226.) Clandestinum consilium; *menée secrète.* (Fred.) — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains;* ol. *mine.* (A. 1140.) — Mensura vinaria; *mesure pour les liquides;* ol. *hémine.* (Ap. Mur.) — Modus agri, cui seminando mina sufficit; *mesure de terre valant un demi-arpent.* (A. 1319.)— Nummus cusus; *argent monnayé.* (A. 1216.) — *Minæ*, pars muri pinnata quæ ad emissionem sagittarum fenestrata est; *couronnement d'un rempart crénelé et percé de meurtrières.* (W. Brit.)

MINABILIS. — Minax; *menaçant, qui menace.* (Ap. Duel.)

MINACHIUM. — — Jus pro mensuratione frumentaria, ut MINAGIUM.

MINÆCENA. — Ead. notione q. MILIENSIS.

MINAGIATOR. — Qui jus *minagium* dictum exigit et qui *mina* metitur; *celui qui lève le droit de minage* et *mesure à la mine;* ol. *minagéeur, minager.* (A. 1176.)

MINAGIUM. — Jus quod competit domino pro mensuratione frumentaria per minas; *droit du seigneur sur le mesurage des terres et sur les grains mesurés à la mine;* ol. *minage.* — Emporium in quo frumentum distrahitur; *marché aux grains.* — Præstatio quædam pro vino conducendo; *droit sur les vins.* — *Tenere ad minagium* de colono dici opinatur D. de Laurière, qui prædium aliquod tenet sub præstatione ex pacto *minarum frumenti*; *tenir une terre sous la condition de payer, à titre de redevance, un certain nombre de mines de grains.*

MINALE. — Emporium granarium, ut MINAGIUM. (A. 1178.)

MINALIS. — Idem q. MANSUS. (A. 878.)

MINARE. — Fodinam aperire; *ouvrir une mine, l'exploiter.* (A. 1211.) — Cuniculos facere; *faire des mines, miner.* (Pass.)—Clandestinum consilium in aliquem inire; *conspirer contre quelqu'un, ourdir des menées secrètes contre quelqu'un.* (Fred.) — Expellere, ejicere; *chasser, mettre dehors.* (Jac. de Vitr.) — Ducere de loco ad locum; *mener, conduire d'un lieu dans un autre.* (Pap.) — *Minare vestigium*, vestigia sequi; *suivre les traces.* (*Lex Sal.*)

MINARIA. — Fodina; *minière*· ol. *menere.* (A. 1210.)

MINARIUM. — Ead. notione. (A. 1252.)

MINARIUS. — Cui equos ducendi cura demandata; *celui qui est chargé de conduire les chevaux, palefrenier.* (A. 1202.)— Fossor cunicularius; *mineur.* (A. 1189.) — Ductor gregis; *berger, pâtre.* (*H. Occit.*) — Vir cujus uxor mœchatur; *homme dont la femme est infidèle.* (A. 1353.)—Qui minagium exigit, id. q. MINAGIATOR. (A. 1115.)

MINATA. — Modus agri, ut MINA. (A. 1205.)

MINATIO. — Mandatum quo dominus a vassallis servitium militare seu justitiæ exigit; *semonce faite au vassal d'aider son seigneur en justice ou en guerre;* ol. *menée.* (S. XII.)

MINATOR. — Fossor cunicularius; *mineur.* (A. 1220.) — Ductor, qui *minat*, ducit; *conducteur.* (A. 1103.)

MINATORIUS. — Minax, *menaçant, qui menace.* (*St. Saon.*)

MINEATA. — Idem q. MINATA. (*Tab. Andeg.*)

MINEGANCIA. — Jus quod domino fun i ex *minis* seu fodinis competit; *redevance payée au propriétaire de la terre dans laquelle on exploite des mines ou minières.* (A. 1082.)

MINELLUS. — Mensura frumentaria, diminut. a *mina; mesure de capacité pour les grains;* ol. *minel.* (A. 1264.) — Eadem notione q. MINAGIUM. (A. 1318.)

MINERA. — Fodina; *minière, mine.* (J. de J.) — Vena metallica; *veine, filon métallique.* (Id.) — Cuniculus; *mine militaire.* (Nic. Upt.)

MINERALE. — Fodina, ut MINERA. (A. 1582.)

MINERE. — Pro IMMINERE (A. 1428) et MINUERE.

MINERIA. — Fodina; *mine.* (A. 1192.) — Cuniculus; *mine militaire.* (Ap. Mart.) — Idem q. MINAGIUM. (A. 1482.)

MINERIUM. — Fodina, ut MINERIA. (A. 1269.)

MINERIUS. — Ductor gregis, ut MINARIUS.

MINERVA. — *Mulieres in tela sua Minervam nominare;* maleficii aut superstitionis species. (Ap. Mab. *Ann. Ben.*)

MINERUM. — Fodina, ut MINERA. (*Mon Angl.*)

MINETA. — Modus agri, idem q. MINATA. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

MINETUS. — Mensura annonaria, ead. q. MINELLUS. (A. 1323.)

MINEUS. — Miniatus; *vermillonné.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

MINGELLIA. — Idem q. MINJAYLLIA. (A. 1302.)

MINIALIA. — Ead. notione. (A. 1304.)

MINIARE. — Minio describere, minio scribere; *relever en vermillon, écrire à l'encre rouge.* (J. de J.)

MINIATOR. — Qui *minio* scribit vel præparat minium; *celui qui écrit avec du minium* ou *qui prépare cette couleur.* — Pro MINATOR, fossor cunicularius. (A. 1369.)

MINICULATOR. — Idem q. MINIATOR. (Ulp.)

MINIERA. — Fodina, ut MINERA. (Pass.)

MINIGUNGA. — Admonitio, ex Saxonico *minegung*, quod idem sonat. (*Leg. Adelst.*)

MINIHI. — Asilum, locus profugii certisque privilegiis donatus; *asyle, lieu de refuge pour les coupables.* (A. 1202.)

MINIHIUM. — Ead. notione. (Id.)

MINIMATA. — F. pro *manimata*, corbis ansata; *manne, mannequin.*

MINIMELLUS. — Digitus auricularis; *doigt auriculaire.* (*A. SS.*)

MINIMI. — Viri religiosi, sic ab institutore suo S. Francisco de Paula nuncupati ut humilitatem in primis sectari memores sese omnium minimos existimarent; *les Minimes.*

MINIMISSIMUS. — Occurrit in nonnullis instrumentis: « Nesciens quod Christi Dei gratia etiam *minimissimis* servulis ejus ministretur. » (*Libel. precum Marcel. et Faust.*)

MINIOGRAPHARE. — *Minio* scribere; *enluminer, écrire avec du minium.* (J. de J.)

MINIOGRAPHIA. — Scriptura cum *minio* facta; *écriture à l'encre rouge.* (Id.)

MINIOGRAPHUS. — Qui *minio* scribit; *copiste, qui écrit à l'encre rouge.* (Id.)

MINISTELLUS. — Scurra, mimus, joculator, musicus; *mime, comédien, bouffon, jongleur, musicien.* (Pass.)

MINISTER. — Diaconus; *diacre :* « Diaconos autem post ascensum Domini in cœlos apostoli sibi constituerunt episcopatus sui et ecclesiæ *ministros.* » (S. Cyprian.) « Comprehensi presbyteri et *ministri*, et sine ulla probatione ad confessionem damnati. » (Lact.) — Titulus honorarius quo interdum suscribunt episcopi, suppresso quovis alio titulo : « N... D. G. Carnotensis ecclesiæ *minister.* » Frequentius vero cum adjectivo *humilis* : « N...D. G. sanctæ Meldensis ecclesiæ humilis *minister.* » — Joculator, ut MINISTELLUS. (*Ch. Occit.*) — Artifex; *artisan.* (A. 1209.) — Judex sub domino suo jus dicens; *juge.* (A. 1015.) — Minor officialis, apparitor, serviens; *bas officier, huissier, sergent.* (Pass.) — Idem q. MINISTERIALIS, ap. Germanos. (*A. SS.*) — *Minister altaris*, sacerdos; *prêtre.* (A. 789.) *Ministri ecclesiæ*, clerici inferioris ordinis; *clercs du dernier ordre.* (*Lex Bavar.*) *Ministri episcoporum ;* 1° Archidiaconi et archipresbyteri; *les archiprêtres et les archidiacres* (*Capit. Baluz.*); 2° Judices qui sub episcopo jus dicunt; *juges rendant la justice au nom d'un évêque.* (A. 853.) *Ministri palatii* seu *palatini*, aulæ regiæ officiales; *officiers de la maison du roi.* (S. IX.) *Ministri reipublicæ, comites, judices*, villici regii et alii hujusmodi; *les comtes, les juges royaux, les intendants des terres de la couronne*, etc. (S. IX.) *Minister sanguinis*, carnifex; *le bourreau.* (*St. eccl. Tul.*)

MINISTERALE. — Apparatus ad Missam: « habebat autem S. Salvius *ministerale* aureum, ecclesiasticum, vestimenta ex auro et gemmis ornata. » (*A. SS.*)

MINISTERALLUS. — Idem q. MINISTERIALIS.

MINISTERIALIS. — Artifex, qui alicujus est ministerii; *artisan.* (A. 1204.) — Servus vel certe homo obnoxiæ conditionis; *serf* ou *personne de basse condition.* (*Ch. Germ.*) — Quivis famulus domesticus; *serviteur* (*Lex Sal.*) — *Ministerialis liber*, idem q. OFFICIALIS. (A. 816.) — *Ministeriales dominici*, famuli honorarii in imp. Constantinopolitano, *ministeriales* appellantur in mediæ ætatis temporibus, minores officiales regum, ducum, comitum et dominorum feudalium, qui dominorum subditis jus dicunt, eorum jura procurant, census et reditus exigunt, villici seu villarum præfecti; *bas officiers des rois, des comtes*, etc., *chargés de rendre la justice en leur nom, de surveiller leurs intérêts, de faire rentrer les redevances leur appartenant*, etc., ol. *ministériaux, mystraux.* (Pass.) *Ministeriales*, in monasteriis, qui præcipuas præposituras exercent; *principaux officiers d'un monastère.* (Pass.)

MINISTERIALITAS. — Jus *redecimam* seu decimam partem decimæ percipiendi; *droit du dixième de la dîme; Vid.* REDECIMA. (Ap. Pez.)

MINISTERIALITER. — Virtute ministerii.

MINISTERIARCHES. — Inter ministros princeps; *le premier des officiers.* (*A. SS.*).

MINISTERIANI. — Qui in imp. Constantinopolitano, præerant castris principum, iidem q. CASTRENSES et CASTRENSIANI. (*Cod. Th.*)

MINISTERIARIUS. — Diaconus, ut MINISTER.

MINISTERIUM. — Abacus, mensa in qua pocula reponuntur; *credentia* seu mensula juxta altare in qua reponunt vasa ad sacrificium idonea; interdum vasa ipsa; *table, crédence, tablette sur laquelle on dépose les vases sacrés, ces vases eux-mêmes.* (Ach. *Spicil.*) *Ministerium sacrum, ecclesiasticum*, sacrorum vasorum, donariorum et ornamentorum, atque adeo vestimentorum ecclesiæ congeries et apparatus; *assortiment de vases et de vêtements sacrés, chapelle.* (Pass.) — Districtus seu territorium intra quod *ministeriales* et officiales ministeria sua exercebant; *étendue de pays composant la juridiction des officiers du prince, comtes, juges*, etc. (*Cap. C. M.*) — Officium magnum aut parvum in regum palatiis et magnatum hospitiis; *charge, emploi à la cour d'un prince ou d'un seigneur.* (Pass.) *Ministerium amittere*, ab officio removeri; *perdre son emploi.* (A. 1127.) — Ars; *métier.* (Pass.) *Ministeriorum capita*,

præcipui; *les chefs de métiers.* (A. 1251.) *Ministerii introitus*, quod ab artificibus aliquam artem ineuntibus exsolvitur; *droit que paye un artisan quand il est admis dans un corps de métiers.* (A. 1204.) — Beneficii seu feudi species, quæ sub certi obsequii ac servitii conditione concedebatur; *sorte de terre* ou *de tenure.* (A. 1122.) — Vicaria, seu districtus vicarii; *ressort d'une vicairie.* (*Tabul. Conch. Abb.*) — Villa, prædium rusticum; *métairie, bien de campagne.* (*A. SS. Ben.*) — Instrumentum quodvis; *outil.* (A. 1355.) — *Ministerium decimæ*, idem videtur quod MINISTERIALITAS, jus redecimam percipiendi. (*Vet. Instrum.*) — *Ministerium silvæ*, illius custodia; *garde d'une forêt.* (*Chartul. Celsin.*) *Ministerium divinum*, Missarum solemnia et alia quæ ad cultum divinum spectant. (A. 742.)

MINISTRABILITER. — Virtute ministerii: « *Ministrabiliter* datum est a Deo ministris ecclesiæ dimittere peccata. » (*Conc. Arm.* a. 1342.)

MINISTRALCIA. — *Ministellorum* ludicra; *représentations des ménestrels, jeux scéniques*, etc. (Ap. Rym.)

MINISTRALES. — Iidem q. MINISTERIALES.

MINISTRALIA. — Officium, districtus et jurisdictio *mistralis; charge, ressort et juridiction de mistral; Vid.* MINISTERIALIS. (S. XI.) — Justitia; *droit de justice, justice :* « in villa quam rustica lingua nominat Pertusum tenebamus *mistraliam* et portum et mercatum et districtum. » (S. XI.)

MINISTRALIS. — Operarius, artifex; *ouvrier, artisan.* (A. 1367.)

MINISTRALISSA. — Femina ministerialis; *artisane, femme d'artisan.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

MINISTRALLUS. — Idem videtur qui aliis *bajulus* dicitur, qui filiorum principis educationi præficiebatur; *Vid.* BAJULUS. (A. 1348.) — Idem videtur qui præpositus in monasteriis; *Vid.* PRÆPOSITUS. (S. XII.)

MINISTRANTIA. — Hierotheca, arcula, in qua conduntur reliquiæ; *reliquaire.* (*A. SS.*)

MINISTRARE. — *Ministrare sacramenta*, quibus verbis munia quæ ad parochum spectant designantur; *administrer les sacrements.* (A. 1250.)

MINISTRARIA. — Pro *ministerium*, supellex ecclesiastica. (*A. SS.*)

MINISTRARIUS. — Idem q. MINISTERIALIS: « Post baronum ordinem vavassores, id est minores capitanei, qui et proceres sive *ministrarii* dicuntur, locum sibi vindicant, simplicem militiam transcendentes. » (Petr. de Andlo.)

MINISTRATIO. — Ferculum, missus; *mets.* (Pap.)

MINISTRELLUS. — Idem q. MINISTELLUS.

MINISTRERIUS. — Ead. notione. (*H. Nem.*)

MINISTRILIS. — Fidicen; *jouer d'instruments.* (*Conc. Hisp.*)

MINITOR. — Fossor cunicularius; *mineur.* (A. 1204.)

MINITULUM. — *Ad minitulum vendere*, id est minutatim; *vendre en détail.* (A. 1338.)

MINIUM. — Fodina; *mine, minière.* (A. 1193.)

MINNA. — Amor; *sentiment amoureux, amour.* (*Gl. ad Prud.*) — Mensura frumentaria, ead. q. MINA. (A. 1177.)

MINOFLIDIS. — Infimus hominum status, apud Alamanos; *très-basse condition.*

MINOLIUM. — Miscellum frumentum; *méteil.* (A. 1142.)

MINOR. — Fossor cunicularius; *mineur.* (Fulch. Carnot.)

MINORANTIA. — Jactura, damnum; *perte, dommage.* (Ap. Mur.)

MINORARE. — Minuere; *amoindrir, rapetisser.* (Pap.) — Fodinam aperire, ut MINARE. (A. 1311.)

MINORATIO. — Jactura, violatio; *dommage, violation.* (*Vet. Gl.*)

MINORENNIS. — Minor annis, minor natu; *le plus jeune, le moins âgé.* (Ap. Leibn.)

MINORENNITAS. — Minor et pupillaris ætas; *minorité, jeune âge;* ol. *minorage.*

MINORES. — Posteri; *les descendants, la postérité.* (*Vet. Gl.*) — Nulla dignitate conspicui, qui inde promiscue *minores, minimi homines* seu *privatæ personæ; ceux qui n'ont aucun emploi, simples particuliers.* (*Leg. Barbar.*) — Religiosi Ordinis S. Francisci, qui sectatoribus suis id nominis indidit; *Frères mineurs.* (*Reg. S. Franc.*)

MINORIFICATUS. — Diminutus, minutus; *diminué, rapetissé, amoindri.* (Ap. Mur.)

MINORISSA. — Virgo Deo consecrata sub regula S. Claræ; *fille de Ste-Claire, cordelière.*

MINORITAS. — Pupillaris ætas; *minorité, âge, condition de mineur.* (Ap. Mur.) — Defectus, decrementum; *décroissement, affaiblissement* (Ap. Bal. *H. Arv.*) — Conditio seu dignitas minor; *état* ou *dignité d'ordre inférieur.* (B. Innoc. IV.) *Minoritas causæ*, dicitur de re minoris momenti; *peu d'importance d'une affaire.*

MINOTUS. — Mensura frumentaria, dimidia pars minæ; *minot, mesure qui faisait la moitié de la mine.*

MINTARE. — Idem q. MINTRIRE.

MINTRIRE. — Murium vox; *se dit du cri des souris.*

MINUARE. — Minuere, diminuere; *diminuer.* (A. 528.) — Primum perscribere; *minuter* (A. 1357.)

MINUATIM. — Particulatim· *en détail.* (A. 1328.)

MINUATIO. — Detrimentum; *dommage, détriment.* — *Minuatio sanguinis*, pro *minutio.* (A. 789.)

MINUERE. — Minuere sanguinem, sanguinem detrahere; *tirer du sang, saigner.* (Pass.)

MINUISERIUS. — Faber lignarius; *menuisier.*

MINUITAS. — Diminutio. (Joan. VIII PP.)

MINULA. — Diminut. a *mina*, mensura frumentaria; *minot*. (Ap. Mur.)

MINULARE. — *Minulare fenum*, illud in fasciculos reducere seu in metas exstruere: *boteler le foin*, ou *le mettre en meules*. (Tab. *Fossat*.)

MINURIRE. — Exili voce lamentari; *gazouiller*. (*Vet. Gl.*)

MINURITIO. — Avium minorum cantus; *gazouillement*. (Id.)

MINUSCULARII. — Speciales et minimi vectigalium exactores, ut rectius vectigalium certorum conductores, qui majoribus suberant, iisque etiam rationes suas deferebant; *percepteurs de la dernière classe*, ou *fermiers de petits districts, par opposition aux fermiers généraux, dont ils étaient dépendants*. (S. Aug.)

MINUSIA. — Potionis genus. (A. 1364.)

MINUSTIRE. — Sigillatim efferre, Gal. *dire par le menu*. (*Form. Andeg.*)

MINUTA. — Moneta minutissima, quam Græci λεπτόν vocabant, media pars denarii; *petite monnaie égale à la moitié du denier*. — Italis, grana minutissima, ut milium, etc.; *menus grains*. (Ap. Mur.) — Minutissi terræ fructus; (en général) *menus objets que produit la terre*. (A. 1411.) — Scriptum primarium; *brouillon d'un écrit, minute*. (Burc. Argent.) — *Minuta silva*, silva cædua; *bois taillis*. (A. 706.)

MINUTALLIA. — Intestina animalium; *tripes d'animal*; ol. *menuailles*

MINUTARE. — Minutim comminuere; *mettre en petits morceaux*. (*A. SS.*) — Minuere; *mettre en pièces*. (A. 1429.) — Scriptum primarium facere; *minuter un acte*. (Burc. Arg.)

MINUTARIUS. — F. mercator minutarum mercium; *marchand de petits objets, mercier*. (*A. SS.*)

MINUTATUS. — Minutus, exilis; *menu, chétif*. (A. 1219.)

MINUTI VARII. — A Gal. *menu-vair*; *Vid.* VARES.

MINUTIA. — Minutæ merces, res vilioris pretii; *menus objets, choses de peu de valeur*. (*Cap. C. M.*) — Intestina animalium, ut MINUTALIA. (Ap. Leibn.) — Jocalia; *joyaux, bijouterie*; ol. *menuerie*. (S. XIV.)

MINUTIO. — Collectio, exactio tributi, quod in *minutis* seu minutissima moneta solvatur sic dicta; *recouvrement des impôts*. — Detractio sanguinis; *saignée*.

MINUTOR. — Venæ incisor; *celui qui pratique les saignées, saigneur*. (Ap. Leibn.)

MINUTULARII. — Iidem q. MINUSCULARII.

MINUTUM. — *Ad minutum vendere*, minutatim; *vendre en détail*. (Ap. Mur.)

MINUTUS. — Cui vena incisa; *celui à qui on a fait une saignée*. (Pass.) — *Minutus varius*, *Vid.* VARES. — Plebeius, infima plebs; *menu peuple*. (A. 1350.) — Tener, junior; *jeune*. (A. 1367.) — Ad minuta officia deputatus in monasteriis; *moine chargé des petits offices dans les couvents*. (*Mon. sacr. antiq.*)

MIOLIUM. — Poculum, vas potorium; *vase à boire*. (*St. Mon. Reg.*)

MIR. — Veteri Francorum lingua, princeps, dominus, aut vir eximiæ dignitatis hac voce denotatur, Marcomir, Chlodomir, etc.

MIRA. — Specula; *miroirs*. (Roland.) — Punctum collineationis; *mire*. (G. de Vig.) — Materia pretiosa quædam, idem q. MAZER. (A. 1270.)

MIRABILIS. — Ingens, maximus; *merveilleux*. (Ap. Mur.) — *Mirabilium annus*, annus 1544, ob insignes victorias hoc anno a Gallis reportatas. (A. 1544.)

MIRABUTINUS. — Idem q. MARABOTINUS.

MIRACULARIUS. — Miraculorum patrator; *qui fait des miracles*. (*A. SS.*)

MIRACULATOR. — Ead. notione. (Id.)

MIRACULOSE. — Divino et mirabili modo; *miraculeusement*. (A. 1253.)

MIRALE. — Speculum; *miroir*; ol. *mireor, mirouer*. Vasconice; *miral*. (*Vet. Gl.*)

MIRAMOMELINUS. — Dignitatis nomen Saracenorum califæ; *miramolin, emir-almoumenim*.

MIRANDA. — Locus tecto columnis fulto coopertus, a quo undequaque mirari seu videri potest; *belvedère, observatoire*; ol. *mirande*. (*H. Occit.*)

MIRANTER. — « *Miranter* audivimus quod... » (A. 1324), id est mirantes et attoniti.

MIRARE. — Spectare; *regarder*; ol. *mirer*. (Pass.) — Collineare; *mirer*. (Ap. Mur.)

MIRARI. — Sese in speculo intueri; *se regarder dans un miroir, se mirer*. (*A. SS.*)

MIRATIVE. — Mirabiliter; *merveilleusement*.

MIRICÆ. — Terræ incultæ, vepribus et dumetis abundantes, interdum et ipsa dumeta; *bruyères*. (A. 1294.)

MIRIDICUS. — Mira dicens; *qui dit, qui raconte des merveilles*; ol. *miricide*. (*Vet. Gl.*)

MIRIFICARE. — Mirum facere; *rendre étonnant, merveilleux*. (W. Brit.)

MIRIGERULUS. — Qui miro quodam modo erigitur et stat. (*A. SS.*)

MIRINGÆ. — Panniculi duo qui circumdant cerebrum, quorum alter crassior *dura mater*, alter *pia mater*, vocatur. (A. 1330.)

MIRITER. — Mirifice; *admirablement, merveilleusement*. (*A. SS.*)

MIRLE. — Species accipitris, f. idem q. SMERILIO. (Albert. Mag.)

MIRMICOLEON. — Idem q. FORMICOLEON.

MIRO. — Medicus, chirurgus; *médecin*; ol. *mire*.

MIROLARI. — Fabulari. (*Vet. Gl.*)

MIROPOLA. — Venditor unguentorum; *pharmacien*. (*Vet. Gl.*)

MIROPOLIUM. — Domus ubi fiunt vel venduntur unguenta; *pharmacie*. (Id.)

MIROPOLUM. — Taberna mercatoria; *boutique de marchand*. (S. XII.)

MIRRHINUM. — Idem q. MAZER.

MIRTA. — Pro *myrtus*. (*A. SS.*) — Locus

cuus et aquis irriguus; *pâturage.* (A. 1264.)

MIRTUS. — Mensuræ species, eadem q. GAUJA. (*Vet. Gl.*)

MISA. — Impensa, arbitrium, reditus, dominium, quævis exactio seu præstatio; *dépense, arbitrage, décision d'arbitres, revenu, pouvoir, autorité, puissance, tribut, redevance;* ol. *mise.* (Pass.) — Pro *mina*, fodina : « Fugit ut se *misis* latitaret. » (Mart. *Anecd.*)

MISCEDANTIA. — Rixa, jurgium, ut MESLEIA. (*St. Rip.*)

MISCELLA. — Ead. notione. (A. 1200.)

MISCERE. — Sese immiscere : « Præcipimus ut episcopi vel abbates non vadant per casam *miscendo.* » (A. 789.) « Et juravit de omnibus quæ adversus eum dicta de mulieribus, vel ex schismate Simoniaco fuerant, *mistum* se non esse; » (Greg .M.) hoc est quodde hisce rebus se non immiscuerat. — Vinum, vel quemvis alium liquorem infundere; *verser.* (Alcuin.)

MISCETOR. — Pro MISTOR. (Ap. Mab. *Mus. Ital.*)

MISCHEA. — Idem q. MESQUITA.

MISCHINUS. — Ut MESCHINUS.

MISCHITA. — Monile, id est ornamentum collis; *collier.* (*Auct. Mamot.*)

MISCITARE. — Miscere; *mêler.* (Mart. *De Vet. Rit. Eccl.*)

MISCLA. — Idem q. MESLEIA. (A. 1270.)

MISCLANTIA. — Idem q. MISCEDANTIA. (*St. Mant.*)

MISCRAVATIO.—Injusta postulatio; *Vid.* CRAVARE.

MISCULARE. — Idem q. MISCITARE. (S. IX.)

MISCULATIO. — Mistio; *mélange.* (S. IX.)

MISDICERE. — Alienæ famæ detrahere; *médire de quelqu'un.* (Hincm.)

MISDOCERE. — Male docere, haud recte instituere. (*Leg. Alfred.*)

MIS-DU.—*Mis-du*, niger; *mis-kerzu*, æque niger; sic menses Novembrem et Decembrem vocant Armorici Britones, quod inter duos hos menses sol quasi stet iterum ascensurus.

MISELE. — Capitis tegumentum quoddam. (A. 1460.)

MISELEUM. — F. pro *mausoleum.* (*A. SS.*)

MISELLARIA. —Domus leprosorum; *hôpital de lépreux;* ol. *mesellerie.* (A. 1245.)

MISELLINUS. — Leprosus; *lépreux;* ol. *mesel.* (Rab. Maur.)

MISELLUS.— Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

MISERABILIS. — *Miserabilia loca*, Gal. *lieux de piété*, vel, ut olim dicebant, *lieux pitoiales*, ubi scilicet miserabiles seu pauperes recipiuntur et aluntur. (A. 1320.)

MISERABILITAS. — Commiseratio; *compassion, pitié.* (Guib.) — Miseria; *malheur, misère.* (*Conc. Hisp.*)

MISERATIO. — « Misericordiæ virtus inseparabiliter in Deo est : cum autem ex hac misericordia nobis aliqua beneficia tribuuntur, *miserationes* dicuntur. » (Ruf.) — Preces, quæ statis diebus pro defuncto funduntur; *prières pour les morts.* (*Can. Hib.*) — *Miseratio sacerdotalis*, absolutio a peccatis; *absolution des péchés.* (A. 1163.)

MISERATRIS.— Misericus; *compatissant.* (B. de Amor.)

MISERERE. — *Miserere mei Domine*, Dominica sexta decima post Pentecosten; *le seizième dimanche après la Pentecôte.*

MISERIA. — Commiseratio : « Animis omnium nescio si dicam *miseriam* vel misericordiam ingerebant, et doloribus augmentabant fomenta. » (*Chr. Maur.*)

MISERICORDIA. — Indulgentia, idem q. MERCES : « Si vero de ancilla habuerit filios, non accipiant portionem inter fratres, nisi tantum quantum ei per *misericordiam* dare voluerint fratres eorum. » (*Lex Bav.*)—Quod contra præscriptas monasteriorum regulas in cibo, potu, ac etiam vestitu, monachis, per indulgentiam, vel ex necessitate præbetur; *ce qu'on accordait aux moines dans le manger, le boire, le vêtement ou quelque aisance, contre les règles de leur institut.* (Ord. Vital.) — Aula monasterii, in qua forte comedebant, quibus ab abbate aliqua in cibis et potu indulgentia concedebatur, vel ubi rectius excipiebantur hospites; *partie du monastère où se consommaient les vivres accordés aux moines en dehors des prescriptions de la règle*, ou mieux *où l'on recevait les étrangers.* (*Chr. Becens.*)—Indulgentia quævis, venia; *grâce, pardon.* « *Misericordiam petere*, id est veniam; *demander pardon.* (*Lib. Ord. St. Vict. Par.*) — Sellula, erectis formarum subselliis apposita, quia stanti seni vel infirmo per misericordiam insidere conceditur, dum alii stant; *siége des stalles, petite tablette sur laquelle on s'appuie quand la stalle est relevée;* ol. *miséricorde, patience.* (Pass.) — Eleemosyna; *aumône.* (S. Fulgent.) — Pugio, cultella brevis; *poignard très-pointu appelé* miséricorde, *parce qu'on s'en servait pour tuer l'ennemi terrassé, s'il ne criait miséricorde.* (Gauf. Vosiens.) — Quodvis onus quod a comitibus, vicecomitibus et præpositis, provinciarum aut urbium incolis, pro eorum arbitrio imponitur; *taxes particulières établies en leur privé nom par les comtes, les vicomtes et les gouverneurs des provinces.* (*Ch. Ed. I Reg. Ang.*) — Vox forensis, pœna seu multa de quovis crimine, aut quavis forisfactura, nullis definita legibus, sed judicis relicta arbitrio, qui minorem vel majorem in reum pro delicti modo decernit; *peine* ou *répression judiciaire non déterminée par la loi et laissée à la discrétion du juge qui l'allége ou l'alourdit selon le plus ou moins de gravité du crime ou délit.* (Ap. *Th. Bl.*) Anglis in *misericordiam regis* esse dicuntur qui ob rata et definita legibus quædam delicta, a rege, quale ille vult, multa distringi possunt; quæ tamen regis misericordia non extenditur ad amissionem tenementi sive hæreditatis. Apud eosdem, *in misericordia poni*, multam aut pœnam arbitrio judicis incurrere; *communis misericordia*, multa toti pago communitati irrogata. — *Misericordiam facere*, pœnitentiam regularem imponere. (*Chr. Mellic.*) *Misericordiæ*

memoria, servitium perpetuum pro defunctis; *service perpétuel pour les morts.* (*Ann. Bened.*) *Misericordia Domini*, Dominica secunda post Pascha; *le second dimanche après Pâques.* (Pass.)

MISERICORDIOSUS. — Misericors; *compatissant.* (A. 1013.)

MISERICORDITER. — Per indulgentiam; *par indulgence.* — *Misericorditer conversari*, de monachis dicitur dum in aula, quæ *misericordia* appellabatur, existunt.

MISERUM. — Injuria, damnum, quo quis miser efficitur; *tort, dommage.* (A. 1311.)

MISEVENIRE. — Male evenire, male succedere; *mésavenir.* (De eo potissimum usurpatur qui de murtro vel adulterio accusatur, seque purgare, et culpa liberare satagens, non valet, sed in purgatione deficit.)

MISFACERE. — Agere; *faire*, *faire du mal;* ol. *mesfaire.* « In hoc si frater meus meis fidelibus, qui contra illum nihil *misfecerunt*, et me, quando mihi opus fuit, adjuvaverunt. » (S. IX.) *Misfacere se*, in aliquem se reum constituere, delinquere. (A. 1231.)

MISIA. — Impensa, arbitrium; *dépense*, *sentence arbitrale, arbitrage;* ol. *mise.* (Pass.) — Exactio, vectigal seu præstatio quæ viritim exigitur; *taxe, redevance, droit illégitimement perçu.* (A. 1181.)

MISIO. — Expensa, amissio; *Vid.* MISSIO. (*H. Harc.*)

MISLATA. — Rixa, ut MESLEIA. (A. 1080.)

MISLEA. — Ead. notione. (*Tabul. Camp.*)

MISOCLUS. — Tenue ferculum : « Pane sine mensura et ferculo aliquatenus butyro impinguato die Dominico (utatur pœnitens), cæteris vero diebus paximati panis mensura et *misoclo* parvum impinguato. » (*Can. Hib.*)

MISPARTISTÆ. — Divionensibus vocantur presbyteri illi, quos rectores ecclesiarum parochialium, vel religiosi, sibi associant ad regimen animarum; Gal. *prêtres habitués*, iidem qui alibi *portionarii* dicuntur; sic autem appellati quod portio illis assignata minor esset curiali, vel etiam quod dimidiam oblationum partem tantum participarent.

MISPENDERE. — Idem q. FORISFACERE : « Ut illi homines, qui in isto regno contra seniorem nostrum dominum Carolum *mispriserunt*, si se recognoverint, propter Deum........ eis vult indulgere. » (*Cap. C. C.*)

MISPRISIO. — Neglectio quædam supina rei cujuslibet; *négligence impardonnable et affectée* (apud jurisconsultos Anglos dicitur, si quis aliquem feloniam perpetrasse agnoscat, eumque regi vel magistratui non patefaciat).

MISSA. — Impensa, ut MISA. (Ap. Perard.) — Error; defectus; *erreur*, *manquement*, *faute.* (*Vet. Gl.*) — Festum sancti alicujus; *la fête d'un saint.* (S. VII.) — Dimissio; *action de renvoyer*, *renvoi.* (Cassian.) — Incruentum Romanæ Ecclesiæ sacrificium in quo Christi corpus conficitur; *le saint sacrifice de la Messe.* (Pass.)—Quodvis ecclesiasticum Officium; *tout Office, toute cérémonie religieuse.* (Card. Bona.) — Lectio; *lecture.* (S. Cæsar.) — Dimissio a quovis ecclesiastico officio; *renvoi d'une cérémonie après qu'elle est terminée*, *fin de cette cérémonie.* (Cassian.) — Ea Liturgiæ pars in qua corpus Christi conficitur; *la consécration.* (S. Ambr.)—Ea Liturgiæ pars quæ demissionem catechumenorum excipit; *la partie de la Messe à laquelle assistaient les catéchumènes.* (*Conc. Hisp.*) *Missas facere*, *agere*, *tractare*, *dicere*, *celebrare*, *consecrare*, *cantare*, *decantare*, *dare*, *legere*, sacram Liturgiam celebrare; *célébrer*, *dire*, *chanter la sainte Messe.* (Pass.) *Missam amittere;* Gall. *perdre la Messe*, huic non adesse; *manquer la Messe.* (Ach. *Spic.*) *Missas reddere* dicitur episcopus, cum in ecclesia quæ interdicta fuerat, sacram Liturgiam celebrare rursus permittit; *rendre la Messe*, *autoriser à célébrer de nouveau le saint sacrifice dans une église précédemment interdite.* (Ap. Mur.) *Missam tenere*, eam audire; *entendre la Messe*, *y assister.* (*Conc. Agath.*) *Missam spectare*, eadem notione. (Greg. Tur.) *Missa luminum*, festum Purificationis; *la fête de la Purification.* (Ap. Gretser.) *Missa S. Johannis*, festum S. Johannis; *la fête de S. Jean.* (Pass.) *Missa adventitia* seu *votiva*, quæ ex proprio voto, seu motu, peragitur et dicitur, ad differentiam Missæ quæ a kalendario præcipitur; *Messe non prescrite par le calendrier, mais dite extraordinairement*, *soit sur la demande des fidèles*, *soit par l'initiative du prêtre.* (*Conc. Hisp. A. SS.*) *Missa de agrimaldo*, apud Hispanos quæ summo mane dicitur; *première Messe*, *celle qui se dit de grand matin.* (*Conc. Hisp.*) *Missa alta*, solemni cum cantu; *grand'Messe, Messe chantée.* (A. 1377.) *Missa Ambrosiana*, qua utitur Ecclesia Mediolanensis; *Messe ambroisienne*, *celle dont le rite a été établi par S. Ambroise.* (Walaf. Strab.) *Missa animarum*, quæ cantatur pro defunctis; *la Messe des morts;* ol. *Messe des âmes.* (*A. SS.*) *Missa annualis*, quæ singulis diebus per annum dicitur; *annuel*, *fondation de Messes pour tous les jours de l'année.* (Ap. Mart. *Anecd.*) *Missa bassa* seu *privata*, quæ submissa voce celebratur; *Messe basse.* (Lob. *H. Brit.*) *Missa canonica*, quæ a canone ecclesiastico præscribitur; *Messe prescrite par les saints canons.* (A. 1300.) *Missa absque canone*, seu *sicca* vel *navalis*, Missæ simulatio, quæ fit sine corpore et sanguine Domini; *simulacre du saint sacrifice*, *Messe où on ne faisait ni consécration, ni communion;* ol. *Messe sèche*, *Messe nautique*, *Messe navale.* (Pass.) *Missa cardinalis*, quæ in ara cardinali celebratur; *Messe qui se célèbre sur le maître-autel.* (*A. SS. Bened.*) *Missa catechumenorum*, ea sacræ Liturgiæ pars cui catechumenis licebat interesse; *Messe des catéchumènes*, *la première partie de la Messe*, *celle qui se termine par la lecture de l'Evangile.* (Pass.) *Missa chrismalis*, quæ dicitur cum sacrum chrisma conficitur; *Messe qui se dit à l'époque de la préparation du S. chrême.* (G. M.) *Missa copetata*

a Gal. *copter*, campanæ alterum latus divisis et distinctis ictibus pulsare. (A. 1398.) *Missa Dominica*, major, solemnis; *grand'-Messe.* (*Inst. eccl. Lugd.*) *Missa diei*, quæ post *Missam matutinalem* dicitur; *seconde Messe.* (Joan. Abrinc. ep.) *Missa dominicalis*, quæ Dominicis diebus cani solet; *Messe des dimanches.* (*Missal. Goth.*) *Missa de exceptato*, in Missali Ambrosiano, quæ, die vigiliam Natalis Domini præcedente, cantatur, unde eadem *Præparatio ad vesperam Natalis Domini* vocatur in Missali Gothico seu Gallicano. *Missa familiaris*, seu *peculiaris* vel *privata*, *plana*, *singularis* aut *specialis*, cui opponitur *publica*, q. vid. (Pass.) *Missa Gallicana*, ea quæ ante Pipinum et Carolum Magnum in Gallia obtinebat; hanc eamdem cum *Toletana* fuisse docte et copiose probat cardinalis Bona. *Missa de gallicantu*, seu *de luce*, aut *de aurora*, quæ prima aurora celebratur; *la première Messe.* (Gauf. Vos.) *Missa S. Gregorii*, quæ juxta Gregorianum dicitur; *Messe du rite grégorien.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*) *Missa de jejuniis*, quæ die jejunii celebratur; *Messe qui se dit un jour de jeûne.* (Ap. Mart. *Anecd.*) *Missa judicii*, quæ celebrabatur cum quis ad judicium Dei sese disponebat; *Messe qui se disait au moment où l'on allait recourir au jugement de Dieu.* (S. IX.) *Missa major conventualis*, major, solemnis; *grand'Messe.* (A. 1351.) *Missa matutinalis* seu *Matutinæ*, aut *minor*, quæ post exactas Matutinas dicitur; *Messe d'après l'Office de matines.* (Joan. episc. Abrinc., etc.) *Missa nova*, quæ a novo sacerdote dicitur; *la Messe d'un prêtre nouvellement ordonné.* (Mart. *Ampl. Col.*) *Missa publica*, quæ coram omni populo dicitur; *Messe publique, celle où tout le monde peut assister*, par opposition à la *Messe privée*, *qui se dit dans une chapelle, une église ou un oratoire particuliers, et à laquelle quelques privilégiés seulement prennent part.* (Pass.) *Missa Romensis*, id est ex Ordine Romano seu Gregoriano; *Messe suivant le rite romain.* (Ap. Mab. *Lit. Gal.*) *Missa sacramentorum seu fidelium*, in qua scilicet sacra mysteria peraguntur, a quibus arcebantur catechumeni; *la deuxième partie de la Messe, celle à laquelle les catéchumènes ne pouvaient assister, et qui commençait après l'Evangile.* (Ivo Carnot., etc.) *Missæ presbyter*, sacerdos ordinarius, presbyter qui Missam dicit, in leg. Henrici I reg. Anglor., ubi opponitur « sacerdoti qui regularem vitam ducit et sacerdoti plebeio. » *Missæ Domini, alleluia, alleluia, alleluia*, Dominica prima post Pascha; *le dimanche de Quasimodo.* (Pass.) *Missæ bifaciatæ*, *trifaciatæ*, sic dictæ Missæ plures diversi argumenti usque ad Offertorium sæpius iteratæ, tandem uno canone conclusæ; *Messes à deux faces, à trois faces.* (Pass.)

MISSACANTANIÆ. — Oblationes et distributiones quæ a pluribus presbyteris pro *Missis* ab iis decantatis offerebantur; *honoraires de Messes.* (*Tab. Sord.*)

MISSAGIUM. — Oblatio, seu proventus oblationum; *offrande*, ou *produit des offrandes.* (*Tabul. S. Vinc. Cenom.*)

MISSALE. — Missa, Officium Missæ; *la Messe.* (A. 1284.) — Liber ecclesiasticus in quo continetur *Missæ* Officium, a Gelasio PP. primum compositus, deinde a Gregorio Magno in meliorem formam redactus cui *sacramentarii*, seu *libri sacramentorum* vel *Missalis Gelasii, Gregorii, Gregorialis*, seu *Gregoriani* titulum imposuit; *missel;* ol. *missau.* (Pass.) *Missale mistum*, ubi, ni fallor, præter ea quæ ad Missam spectant, alia occurrunt. (A. 1291.) *Missale plenarium*, unde interdum *plenarius* vel *plenarium*, liber ecclesiasticus in quo Evangelia et Epistolæ pleniter continentur. (*Act. Mur. Mon.*)

MISSALIS. — *Missale ornamentum*, supellex ecclesiastica ad Missam celebrandam; *le vêtement sacré dont se sert le prêtre pour dire la Messe.* (Ap. Mur.) *Missalis presbyter*, seu *Missalis sacerdos*, qui Missam celebrat; *prêtre chargé de dire la Messe;* ol. *missier.* (A. 824, etc.) *Missalis annona*, decima, sic dicta, quod *missali presbytero* seu curato debetur; *la dîme.* (A. 1319.) *Liber missalis* seu *codex missalis*, idem q. MISSALE. (Pass.) *Missalis nummus*, oblatio quæ sacerdoti offertur pro Missa; *honoraires de Messe.* (A. 1219.) *Missale Officium*, matutinum; *Office du matin.* (Ap. Bal. *Misc.*)

MISSARANA. — Vasis genus ad usum *Missæ*, urceolus. (A. 1379.)

MISSARE. — Missam cantare; *chanter la Messe.* — Mandare; *envoyer.*

MISSARIA. — Officium missarii seu nuntii publici; *office de courrier.* (*St. Ast.*)

MISSARIUS. — (Subst.) Presbyter qui *Missam* dicere tenetur; *prêtre chargé de dire la Messe;* ol. *missier.* — Liber ecclesiasticus, idem q. MISSALE. (*Cap. C. M.*) — Nuntius publicus; *courrier, messager.* (A. 1417.) — (Adj.) Ad *Missam* pertinens; *qui concerne la Messe* (*Stat. Tol.*)

MISSATICIA. — Missi officium; *office d'envoyé*, *d'ambassadeur*, etc.; *Vid.* MISSUS. (Ap. Lam.)

MISSATICUM. — Legatio; *message, tournée:* « Si quis missum dominicum occiderit, quando in *missaticum* directus fuerit. » (A. 813.) — Epistola; *lettre, missive.* (*A. SS.*) — Districtus et jurisdictio *missi* seu ministerium *missi; pays formant la juridiction d'un* missus dominicus. (A. 853.) — Donum, munus; *présent, cadeau.* (Ap. Ughel.) — F. idem q. DECIMA. (A. 1185.)

MISSATICUS. — Missus, nuntius; *envoyé, messager.* (A. 876.) — Qui frequenter canit Missam; *celui qui chante souvent la Messe.* (Ugut.)

MISSATIO. — Missæ celebratio; *célébration de la Messe.* (S. XIV.)

MISSIATICUM. — Idem q. MISSATICUM.

MISSIBILIS. — *Missibilis moneta* seu *nummus; Vid.* MISSALIS.

MISSICIUS. — Miles veteranus, quia a militia missus sic dictus; *vétéran.* (*Vet. Insc.*)

MISSIFICARE. — Missam celebrare; *dire la Messe.*

MISSILIA. — « Donalia vel quædam præ-

stationes quas novus prætor creatus mittebat in vulgus, ut quod quisque apprehenderet, ejus fieret : ut in coronatione papæ vel imperatoris fieri solet. »

MISSIO. — Legatio ; *légation, ambassade.* (Eckeard.) — Verbi incarnatio ; *incarnation du Verbe.* (*Ann. Bened.*) — Cessio, dimissio ; *cession, abandon.* (A. 1096.) — Administratio, onus, impensa ; *direction, charge, dépense.* (A. 1206.)—Traditio, addictio; *livraison, adjudication.* (*Ord. reg. Fr.*)—Jus concedendi facultatem utendi re aliqua ; *droit, pouvoir de donner une permission.* (A. 1201.) —Oblatio quæ sacerdoti pro Missa offertur, idem q. *missalis nummus; Vid.* MISSALIS. (A. 1154.)—*Missiones*, expensæ; *dépenses, frais.* (A. 1228.) *Missionum jactus*, distributio pecuniæ viritim solvendæ ; *répartition des taxes.* (S. XIV.)

MISSIPULARE —Applaudere ; *applaudir.* (*Vet. Gl.*)

MISSONUM. — Fascis ; *paquet, botte.* (A. 1330.)

MISSOR. — Qui alterius nomine agit, idem q. MISSUS. (A. 1313.)

MISSORIUM.—Lanx seu discus ; *plat, assiette, plateau à servir les viandes.* (*Vet. Gl.*)

MISSUS.—Legatus, nuntius ; *envoyé, messager.* (Pass.) *Missi*, apud scriptores Francicos, proprie dicebantur qui e palatio in civitates et provincias extra ordinem mittebantur a principe cum amplissima potestate, « ut de omnibus causis quæ ad correctionem pertinere viderentur, quanto possent studio per semetipsos regia auctoritate corrigerent ; » deinde ut inquirerent « quomodo hi qui populum regere deberent, unusquisque in suo ministerio se custoditum haberet, quique gratiarum actione, et qui correctione et increpatione digni haberentur, etc. » ; dicti etiam *missi dominici, missi regales, missi regii, missi palatii, missi a latere, missi majores, etc.; inspecteurs chargés de visiter le royaume pour en surveiller toutes les parties et s'assurer de l'exécution des lois;* ol. *mis royaux.* (S. VII, VIII, IX.) *Missi decurrentes discussores*, seu *discurrentes* videntur appellati, non quidem *missi* de quibus supra agitur, sed qui ad certas quasdam functiones a principe extra ordinem mittebantur ; *commissaires extraordinaires.* (Ex multis instrumentis ita jurisdictionem exercuisse missos discurrentes colligitur, ut si res essent majoris momenti, vel quæ mandatum eis injunctum excederent, ad *majores missos* per ipsum *missaticum constitutos* referre, vel cum iis res ipsas peragere tenerentur.) *Missi fiscales* seu *fiscalini* videntur fuisse ii qui in fiscos regios mittebantur a principe, ut villicis invigilarent, resque dominicas recte disponerent ; *intendants, officiers chargés de surveiller l'exploitation des terres du roi.* (*Leg. Rip. et Longob.*) *Missi comitum*, qui vices comitum absentium agebant in placitis et mallis publicis, et eorum mandata exsequebantur, iidem q. *ministri comitum* et *missi reipublicæ; officiers chargés de rendre la justice en l'absence et au nom des comtes.* (Pass.) *Missus judicis*, idem q. apparitor ; *huissier, sergent.* (*Leg. Long.*) *Missus presbyteri*, idem q. procurator ; *intendant, procureur.* (*Leg. Alam.*) *Missi episcoporum*, iidem q. *ministri episcopi; Vid.* MINISTER. *Missi S. Petri*, legati apostolici ; *les envoyés du Saint-Siége.* (A. 742.) — (Adj.) positus; *mis, placé.* (*Scrip. rer. Fr.*)

MISTERA —Ars; *métier.* (Ap. Rym.)

MISTERIALITER. — *Ministerii* seu officii virtute. (*St. Synod. Corisop.*)

MISTERIALUM.—F. vasa mysteriis celebrandis necessaria : « Dimidium superius erat aureum lucens ut pharus angelicus, in quo erant cavilli aurei curvi, pleni candelabrorum, thuribulorum, *misterialorum*, stolarum, librorum Evangeliorum. (*A. SS.*)

MISTERIUM. — Ars ; *métier, profession.* (*Tabul. Fiscan.*)— Jugum, machina fabrilis; *métier, machine.* (S. XIII.)—Officium et officii emolumentum; *charge, emploi, et le profit qu'on en retire.* (S. XIV.)— Officium ecclesiasticum et ejusdem pars; *Vid.* MINISTERIUM.

MISTICO. —Mysticus, secretorum principis conscius, dignitas palatina apud Byzantinos; *secrétaire intime du prince.*

MISTILIO. — Miscellum frumentum; *blé méteil.* (*Chartul. S. Vandreg.*)

MISTOILUM.—Ead. notione. (A. 1222.)

MISTOLUM.—Ead. notione. (A. 1226.)

MISTRALE. — Frustum; *pièce, morceau;* ol. *mistral.*

MISTRALIA. — Justitia et *mistralis* districtus; *justice et ressort de l'autorité d'un mistral.* (*Ch. Dalph.*)

MISTRALIS.—Officium monasticum, idem videtur qui PRÆPOSITUS. (A. 1373.) — Apud Dalphinates, judex ; *juge;* ol. *mistral.* (Pass.)

MISTUM.—Pro *vinum.* (*Ord. Rom.*)

MISTURA.— Miscellum frumentum ; *blé méteil.* (Irm.)

MISURARE.—Metiri ; *mesurer.* (*Vet. Cod.*)

MISUS.—Pro *missus*, positus.

MITA.—Acervus segetum, ut META. (*Lex Bav.*) —Monetæ æreæ Flandrensis species 4 obolorum pretii ; *mitte, monnaie flamande.* (Pass.) — Mensura potus; *mesure pour les liquides.* (*Ch. Cenom.*) — Lanea vel pellicea chirotheca ; *mitaine.* (A. 1218.)—Blatta ; *mitte.* (*Ch. Ital.*) — Forte cibus, esca, et quidquid ad cibum pertinet: « Quoniam indecens est quod puellæ doctrinarum sacerdotum, eorumdem domos ad verrendum vel rigandum frequentent, vel *mitam*, vel alias res in eis domibus faciant; ordinamus, » etc. (*Conc. Limense*, a. 1585.)

MITABUNDUS. — Anxius; *inquiet.* (*Vet. Gl.*)

MITADELLA. — Mensura solidorum et liquidorum apud Etruscos; *mesure de capacité pour les liquides et les matières sèches.* (Ap. Mur.)

MITADENCUS. — Mensura annonaria variæ capacitatis pro diversis locis ; *mesure de capacité pour les grains;* ol. *mitadenc* (S. XIV.)

MITADENQUUS. — Ead. notione. — *Mitadenquum bladum*, miscellum frumentum ; *méteil.* (A. 1395.)

MITADENTE. — Idem q. MITADENCUS. (S. XIV.)

MITANA. — Lanea aut pellicea chirotheca; *mitaine, gant.* (*Instruct. Capit. Cist.*)

MITARE. — Dubitare; *douter.* (*Vet. Gl.*)

MITARIUS. — Particeps, ut videtur, qui aliquid cum aliis in commune possidet : « Quamdam peciam terræ in qua sunt plures *mitarii*, continentem unum quarterium. » (A. 1366.)

MITATORICIUM. — Sacrarium, secretarium. (*A. SS.*)

MITELLA. — Idem q. MITRELLA.

MITELLITA. — Placentæ genus; *sorte de pâtisserie.* (Ap. Turn.)

MITERIATA. — Modus agri : « Quatuor *miteriatas* terræ capitulo donavit. » (A. 1172.)

MITERIUM. — Idem q. MITADENCUS. (A. 1326.)

MITGERIA. — Idem q. MIGERIA.

MITHIUM. — Idem q. METHIUM.

MITICITAS. — Mansuetudo, benignitas; *bonté, bienveillance.* (A. 1383.)

MITIFICARE. — Mitem facere; *renare doux.* (*Vet. Gl.*)

MITIPLANARE. — Leniter declinem facere. (*St. Plac.*)

MITITAS. — Mansuetudo, ut MITICITAS. (*Vet. Gl.*)

MITITIA. — Ead. notione. (Ebrard. Bethun.)

MITIUM. — Dominium, legitima possessio; *domaine et possession légitime d'un fonds.* (S. VIII.)

MITIUS. — Pro MISSUS, legatus. (*Form. Lindenb.*)

MITONENTUM. — Prædium rusticum quod a colono partiario colitur; *métairie.* (A. 1233.)

MITONUS. — Idem q. MITADENCUS; ol. miton. (A. 1378.)

MITOS. — Filum; *fil.* (Ebrard. Bethun.)

MITRA. — Apex, fastigium campanilis; *l'extrémité, la flèche d'un clocher :* « Et *mitram* campanilis ecclesiæ nostræ non fecimus fieri gratis. » (*A. SS.*) — Funis quo navis media vincitur; *câble fixé au milieu du navire.* (Ugut.) — Vestimentum capitis ad usum utriusque sexus, apud Romanos; *mitre, vêtement de tête en usage chez les deux sexes.* (Pass.) — In primis Christianæ religionis sæculis, *mitra* dictum Deo dicatarum capitis tegumentum; *ornement de tête, coiffure des femmes attachées au service du culte.* (Pass.) — Romanorum pontificum capitis ornamentum et tegumentum, atque adeo, archiepiscoporum et episcoporum; *mitre, coiffure particulière aux Papes, aux évêques, aux archevêques.* (Pass.) *Mitra consistorialis*, qua utitur Papa cum in consistorio sedet; *mitre consistoriale, celle que porte le Pape, quand il préside un consistoire.* (Gaietan.) — Almucia canonicorum; *l'aumuce :* « Edito voluit edicto ut pastor et plebanus *mitras* sive almucia de asperiotis; altaristæ vero et beneficiati temporibus divinorum mitras de pellibus agninis nigris gestent. » (Georg. Christ.) — Capitis tegumentum, quod imperatorum et regum coronis substernitur; *sorte de toque ou de bonnet que les rois portent sous la couronne.* — Capitegium, seu operculum, quo falconis caput et oculi teguntur, ne videat; *chaperon dont on coiffe les faucons.* (Alb. Mag.) — *Mitra baptizatorum*, chrismale; *Vid.* CHRISMALE.

MITRALE. — Theca in qua reponitur mitra; *étui, boîte où l'on renferme la mitre.* (A. 1304.)

MITRATUS. — Qui *mitra* utitur, episcopus, abbas; *celui qui porte mitre, évêque, abbé.* (Ap. Mur.) *Mitrata beneficia*, episcopatus, abbatiæ; *bénéfices mitrés* id est, *les évêchés et les abbayes.* (Id.)

MITRELLA. — Deo dicatarum capitis tegumentum, ut MITRA. (Opt. Milev.)

MITRIDII INFIRMITAS. — « Quædam mulier de Florentia... cum per tres hebdomadas infirmitatem *mitridii* pateretur tam periculosam quod a multis medicis judicaretur moritura penitus. » (*A. SS.*) Ubi Bollandistæ : an semitertiana febris, ἡμιτριταῖος Galeno dicta? Ast in altero mss. de ejusdem sanctæ miraculis dicitur unus liberatus a malo convolvuli, vulgo *miserere* dicti.

MITTA. — Mensuræ salariæ et frumentariæ species; *mesure pour le blé et le sel;* ol. *mitte.* (*Mon. Angl.*) — Moneta Flandrensis, ut MITA. (A. 1480.) — Pars panis interior et mollior; *mie.* (A. 1357.)

MITTELA. — Lanea vel pellicea chiroteca; *gant de laine ou de peau, mitaine.* (*Mon. Mellic. Chr.*)

MITTENDARII. — Palatini qui in sacro palatio militabant et in provincias extraordinarie mittebantur a principe, ut eorum mandata perferrent; *grands seigneurs du palais, envoyés dans les provinces pour remplir quelque mission extraordinaire.* (*Cod. Th.*)

MITTENTES. — Mendose pro *nutrices* in Ordin. Philippi Augusti.

MITTERE — Permittere; *permettre.* « Et *mittat* Deus ut semen vestrum usque in finem mundi fruatur. » (*Paul. PP.*) — Ponere; *placer :* « Per omnes provincias et civitates ecclesiæ fundamenta *misit.* » (Lact.) — Tradere, in possessionem mittere; *investir, livrer, mettre en possession.* (*Chartar. Celsin.*) — Induere; *mettre, revêtir.* (*Paul. Warn.*) — Contribuere, conferre; *annexer, réunir, joindre à.* (A. 1223). — *Mittere se in aliquo per convenientiam*, de re aliqua pacisci, convenire; *traiter, faire un accord.* (Ap. Mur.) *Mittere manum*, dolia terebrare; *mettre un tonneau en perce.* (*St. Aven.*)

MITTIBILIS. — Legitimus, qui expendi potest; *Vid.* METIBILIS. (A. 1234.)

MITTIO. — Pro *missus.* (*Marc. Form.*)

MITTIUM. — Idem q. MITIUM.

MITULUS. — Id quod in ædificiis extra prominet, aliudque sustinet. (*Turn. Adv.*)

MIX. — *Vid.* MIS.

MIXA. — Pro MISSA. (*Chartul. Celsin.*)

MIXARIUM. — « Deinde apposuit salem frictum, olivas ternas, quibus post hæc superintulit canistrum habens cicer frictum... *mixaria* binas, caricas singulas... » (*A. SS.*)

MIXTARABES. — Idem q. Mosarabes.

MIXTARE. — *Mixtum* sumere; *déjeûner.* (*St. Ord. de Semp.*)

MIXTEOLUM. — Frumentum miscellum; *méteil.* (*Chartul. Floriac.*)

MIXTERIUM. — Mensuræ annonariæ species; ut Miterium. (A. 1385.)

MIXTILLUM. — Miscellum frumentum; *méteil.* (A. 1212.)

MIXTIOLUM. — Ead. notione. (A. 1226.)

MIXTIONARE.—Miscere; *méler.* (A. 1484.)

MIXTOLIUM. — Idem q. Mixtillum (A. 1220.)

MIXTONES. — Panis species ex mixtura frumenti et hordei vel siliginis facta.

MIXTUM. — Miscellum frumentum; *blé méteil.* (*Tabul. Fossat.*) — Vinum aqua *mixtum* cui opponitur merum; *vin étendu d'eau.* (Pass.) — Quævis potio. (*A. SS.*) — In monasteriis, idem quod *jentaculum*, ex pane scilicet et modico vino constans; *déjeûner*, *consistant en un verre de vin et un peu de pain, que les règles monastiques accordaient au lecteur, afin qu'il ne fût pas épuisé.* (Pass.) — Liber ecclesiasticus videtur, f. idem q. Missale. (*H. Abbat. Condom.*) — *Supertunica de mixto*, f. quia varii coloris vel diversi panni: « lego collobium et capicium meum de *mixto*... Item... unam supertunicam de *mixto.* » (A. 1326.) — *Mixtum imperium*, justitia media; *moyenne justice.* (A. 1411.)— *Mixtum ordinarium*, *extraordinarium* jumentorum vel plaustrorum præstatio per viam directam aut transversam, idem q. Angaria et Parangaria. (A. 1354.)

MIXTURA. — Miscellum frumentum; *méteil;* ol. *mesture.* (A. 1066.) (*Mixtura* distinguenda tamen a miscello frumento debet: « hoc enim ex frumento et secali hiberno constat, illa ex frumento, vel interdum siligine, hordeo et avena.)

MIXTUS. — *Mixto sacrificio*, communicare; panem Eucharisticum in sanguine intinctum sumere; *Vid.* Eucharistia.

MIXUS. — Ellychnium lucernæ; *mèche, lumignon.* (S. Hil.)

MIZILUM. — F. ut Camisile.

MIZZULA. — Mensura: « Item hebdomadarii, videlicet sacerdos, diaconus et subdiaconus, qualibet die hebdomadæ coram habere debet ab episcopo panes quatuor et *mizzulam* unam de vino omni tempore. » (Ap. Ughel.)

MNASITERNA. — Urna aquæ, id est urceus; *cruche.* (Pap.)

MOA. — Fœda labrorum projectio, oris depravatio; *moue, mine, grimace;* ol. *moe.* (A. 1354.)

MOABITA. — Sarracenus, Maurus; *sarrasin, maure, musulman.* (*Conc. Hisp.*)

MOAGIUM. — Pensitatio pro *molitura* frumenti, ut Molta. (A. 1143.)

MOBILE.— Idem q. Mobilia, res mobiles; *biens meubles, mobiliaires.* (Mab. *Analect.*)

MOBILITAS. — De servis et ancillis dicitur, qui prædium rusticum excolunt: « Ego... dono prædicto... monasterio... mansus indominicatus qui est in villa Flaviaco cum omnibus suis appendenciis, vineis, campis... cum omni sua *mobilitate*, servis videlicet et ancillis. » (A. 942.)

MOCA. — Cervisia; *bière.*

MOCADUS. — Emunctus; *mouché*, en parlant d'une chandelle. (A. 1362.)

MOCHA. — Vestis ornamentum; *ajustement des habits, fourrures d'hermine sur les manches.* (A. 1367.)

MOCIMA. — Scrofa; *truie.* (Ap. Lud.)

MOCINAGIUM. — Pro Macinagium, ut videtur. (A. 1243.)

MOCTA. — F. avis species; *mouchet.* (*A. SS.*)

MOCULUS. — Crumena, sacculus, pera; *bourse, sachet, sacoche.* (Ugut.)

MODAGIUM. — Pensitatio frumentaria, idem q. Modiatio. (A. 1203.)

MODAMEN. — Modus, exemplar; *modèle.* (*St. Mont. Reg.*)

MODELA. — Eadem notione. (Fulb. Carnot.)

MODELLUM. — Gruis tractoriæ species; *grue.* (*Vet. Cod.*)

MODELLUS. — Lagena, vel quodvis aliud vas in quo vinum infunditur; *bouteille, vase à mettre du vin.* — Trabs; *poutre.*

MODERABILIS. — Moderatus; *tempéré, modéré, sage.* (Thegan.)

MODERAMEN. — Temperamentum; *réserve.* (A. 1356.)

MODERANTIA. — Temperies, modestia; *retenue, modération, réserve.* (*A. SS.*)

MODERATIO. — *Salva moderatione concilii generalis*, formula non infrequens in Bullis romanorum Pontificum, pro *salvo modo*, *statuto*, etc.

MODERATUS. — Ad modum seu morem exquisite accommodatus. (B. de Amor.)

MODERNITER. — Nuper; *récemment.* (A. 1368.)

MODIADA. — Agri modus, idem q. Modiata. (A. 1261.)

MODIAGIUM. — Pensitatio frumentaria, idem q. Modiatio. (A. 1274.)

MODIALIS. — Mensura agraria, ead. q. Modius. (A. 767.)

MODIARE. — *Modiagium* percipere; *Vid.* Modiagium. (*Tabul. Autis.*)

MODIATA. — Agri modus, ager unius modii sementis capax; *mesure de terre pour laquelle il faut un muid de semence;* ol. *muiée, modérée, modurière*, etc. (S. ix.)

MODIATICUM. — Idem q. Modiagium. (A. 836.)

MODIATIO. — Mensura quæ fit per modios; *mesurage au muid:* « Et si emptum fuerit, debet roagium et minagium cujuscunque *modiationis* fit. » (A. 1290.) — Præstatio pro quolibet *modio* vini; *redevance en nature qui se paye pour chaque muid de vin.* (A. 1195.) — Pensitatio frumentaria pro quolibet *modio* annonæ; *redevance en nature pour chaque muid de grains.* (A. 1191.) — Fruges quæ ex *modiagio* percipiuntur; *produits de ces redevances.* (A. 1220.)

MODIATOR. — Qui ad *modiationem* seu firmam tenet; *fermier.* (A. 1219.)

MODIATUM. — Mensura agraria, idem q. Modiata. (A. 1163.)

MODIATURA. — Ead. notione. (A. 1067.)

MODICILLUM. — Modicum. (*A. SS.*)

MODICITAS. — Tenuitas, parvitas; *petitesse.* (A. 1372.)

MODICUM. —Paulo post; *peu àprès.* (Ap. Lud.)

MODIETARIA.—Prædium rusticum quod a colono partiario colitur; *ferme, métairie.* (A. 1262.)

MODIETAS. — Modus agri idem q. Modiata. (*Tabul. Carnot.*)

MODIFICARE. — Moderare: *tempérer, modérer.* (A. 1259.)

MODIFICATIO. — Moderatio, exceptio, conditio; *modification.* (A. 1384.)

MODIFICATUS. — « Vasa eburnea etiam, et omni genere *modificata* stramenta, balsamum, » etc. (Witik.) Id est variis *modis* elaborata.

MODIGUS. — Pro Modius. (*Ch. Lusit.*)

MODILIA. — Melodia, modulatio. (Ap. Mart. *Anecd.*)

MODIOLA. — Agri modus, idem q. Modiata. (A. 956.)

MODIOLUM. — Situlæ species, cadus; *cruche, jarre.* (*Vet. Gl.*) — Mensura annonaria et agraria, ead. q. Modius et Modiata.

MODIOLUS. — Modus agri, idem q. Modiata. (Ap. Ughel.) — Mensura liquidorum, f. idem q. Modellus: « hoc est autem quod pertinet ad ipsum refectorium majorem, quoties pigmentum datur ipse *modiolis* infundit. » (S. Bern.) — Medium rotæ; *le moyeu d'une roue.* (*A. SS.*)

MODITIO. —Pro Modiatio. (A. 1185.)

MODIUM. — Mensura liquidorum simul et aridorum; *muid.* (A. 819.)

MODIUS. — Mensura liquidorum et granorum, constans 16 sextariis; *mesure pour les grains et les liquides, muid;* ol. *mui.* (Pass.) — Mensura agraria, eadem q. Modiata. (*Vet. Agrim.*)

MODOLAGIUM. — F. præstatio pro mensura, idem q. Mensuraticum. (A. 864.)

MODOLON — Congeries gerbarum; *tas de blé en gerbes, meule de blé;* ol. *moi, moie.* (*Ch. Fland.*)

MODRIS. — Idem q. Maltra. (A. 1320.)

MODULATOR. — Consors, qui alteri accinit. (*Ch. Ital.*)

MODULISARE. — Musicis modulis cantare. (Gauf. Vosiens.)

MODULUS. — Moles, species aggeris; *môle, jetée.* (Ap. Mur.)—Cantus rhythmicus, idem q. Modus. (*Vet. Gl.*) — Modus agri, idem q. Modius. (A. 917.) — Mensura struis ligni; *mesure de solidité pour le bois.* (A. 1309.)

MODURA. — Mensura annonaria, eadem q. Modius. — Pensitatio pro frumenti molitura, eadem q. Molta.

MODURANCHIA. — Variæ molituræ miscellum frumentum; *blé de mouture;* ol. *modurange.*

MODURARE.—Moduram seu moltam percipere; *lever le droit de mouture.* (A. 1343.)

MODUREYRA. — Modius, mensura annonaria, ut Modius. (A. 1247.)

MODUS. — Cantus rhythmicus; *mélodie, chant.* (*Vet. Gl.*) — Mos, usus, ritus; *mode.* (Elmh.)

MODUTA. — Pro Modura. (*Ord. reg. Fr.*)

MOECHARE. — Pro Moechari. (*Conc. Hisp.*)

MOECHIA. — Adulterium; *adultère.* (*A. SS. Ben.*)

MOENIRE. — Mœnia construere; *élever des remparts, fortifier.* (Pap.)

MOERI. — Pro Muri. (Id.)

MOESTICUS. — Pro Moestus.

MOESTIFICARE. — Tristitia afficere; *accabler de chagrin.* (*Conc. Hisp.*)

MOESTORIUM. — Tristitia; *tristesse, chagrin.* (Pap.)

MOESTUOSUS. —Tristis, luctuosus; *plein de tristesse, de deuil.* (A. 1282.)

MOFEUM. — Candelabri majoris species; *espèce de grand chandelier.* (A. 1398.)

MOFFLET. — Panis delicatioris species, qui diatim distribui solebat canonicis præbendariis; *pain blanc, pain mollet;* ol. *mofflet.* (*Ch. Occit.*)

MOFFLETUS.— Ead. notione. (Id.)

MOFFULA. — Ead. notione qua Muffula. (Lamb. Ard.)

MOFILIS. — Morbi genus, idem q. Mascla.

MOGENSA. — Taberna seu præstatio quæ domino pro vino in taberna vendendo solvitur; *cabaret* ou *droit seigneurial sur la vente du vin.* (A. 1476.)

MOGGUS. — Qui cum difficultate loquitur, blesus; *bègue.* (Anast.)

MOGNERIA. — Quantum manu continetur; *une poignée.* (*Ch. Aquitan.*)

MOGTONAGIUM. — Tributum ex vervecibus seu mutonibus; *droit seigneurial sur les moutons.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

MOGUDA. — Molestia, motus, perturbatio. (A. 1177.)

MOGUM. — Territorium Moguntinum, maxime quod Mœno adjacet; *le territoire, les environs de Mayence.* (Mart. *Anecd.*)

MOHATRA. — Vox portentosa qua significatur contractus quo, inquit Escobarius, quis egens pecunia, emit pecunia credita a mercatore merces summo pretio, et statim ei pecunia numerata pretio infimo revendit; *mohatra, contrat usuraire par lequel on vend très-cher à crédit ce qu'on rachète à vil prix au comptant.*

MOIA. — Mensura agraria, ager modii sementis capax; *mesure de terre qui exige un muid de semence;* ol. *moiée, mouée, moye.* (A. 1260.)

MOIATA. — Ead. notione. (*Ch. Aquitan.*)

MOIATICUM. — Idem q. Modiaticum. (A. 1183.)

MOIL. — Piscis species; *surmulet.* (*Vet. Tract. de Pisc.*)

MOINERIUS. — Molitor; *meunier.* (A. 1364.)

MOINUS. — Monachus; *moine;* ol. *mogne.* (A. 1459.)

MOIOLARIUS. — Vasorum quæ *moioli* appellabantur artifex. (*St. Mont.*

MOIOLASCA. — F. collis vitibus consita, vel tumulus terreus. (Mur.)

MOIOLUS. —Vas quoddam vinarium apud Italos. (Mur.)

MOISO. — Mensura; *mesure, jauge;* ol. *moison.* (*Tab. S. B. Div.*) — Contractus quo sub annuo reditu fundi dantur, simul et ipsi reditus; *contrat et revenu d'un bail à ferme;* ol. *moeson, moison.* (A. 1177.)

MOISONNA. — Mensura quæ fit per modios, ut Modiatio. (A. 1414.)

MOISSINA. — Fæx uvarum, racemorum; *marc de vin, lie de vin;* ol. *moissine.* (*Necr. eccl. Par.*)

MOISSO. — Messio, tempus messis; *moisson, temps de la moisson.* (*Guib.*)

MOITOCERIA.—Prædium rusticum quod a colono partiario colitur; *métairie.* (A. 1335.)

MOITONNUS. — Modus agri aut granorum; *mesure de terre ou de grains;* ol. *moitéon, moiton.* (A. 1374.)

MOLA. — Molendinum; *moulin.* (*Anast.*) — Mensura lignaria, ead. q. Modulus. (S. xiv.) — Moles, agger; *môle, jetée.* (Mur.) — Mensura frumentaria; *mesure de grains.* (A. 1265.) — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides.* (*Ord. reg. Fr.*) — Piscis species. (*Vet. Tract. de Pisc.*) — Acervus; *tas, meule, monceau.* (A. 1341.)

MOLACHINUS. — Monetæ aureæ species, f. idem q. Marabotinus. (Alex. III PP.)

MOLADA. — Idem q. Moleya. (A. 1466.)

MOLAGIUM. — Pensitatio quam a vassallis exigit dominus pro frumenti molitura in molendinis suis; *droit que l'on paye au seigneur pour la mouture des grains;* ol. *molage.* (A. 1181.)

MOLARE. — (Subst.) Meta, tumulus terreus, collis; *hauteur, éminence, tertre;* ol. *molar.* (A. 1324.) — (Verb.) Prima alicujus rei lineamenta exprimere; *mouler* : « Ut vidit corpus defuncti exanime, et ut similitudinem vultus ejus secundum veram figuram depingeret, *molavit* et impressit. » (*A. SS.*) — Molere; *moudre.* (A. 1278.) — Vexare, spoliare; *vexer, tourmenter, dépouiller.* (*A. SS.*)

MOLARIA. — Locus unde *molæ* extrahuntur, lapidicina; *carrière de meules de moulin.* (*Chartul. S. Vinc. Cen.*) — Idem q. Mola et Molendinum. (*G. Chr.*) — Idem q. Molta. (A. 1421.)

MOLARIS. — Colliculus; *tertre, éminence;* ol. *molard, molar.* (A. 1360.)

MOLARIUM. — Numisma honorarium alterius vultu effigiatum, sic dictum a *mola* seu *modulo*, id est typo cui infusum metallum formam recipit; *médaille.* (*A. SS.*) — Molendinum; *moulin.* (A. 1307.) — Tumulus terreus; *tertre, éminence.* (A. 1343.)

MOLARIUS. — Qui *molas* ex lapidicina extrahit et secat; *ouvrier employé à l'extraction des meules de moulin;* ol. *molier.* (A. 1299.)

MOLATA SCARLATA. — F. *acupicta;* « Pro capa scarlatæ *molatæ.* » (A. 1202.)

MOLATIO. — Molitura; *mouture.* (*Vet. Gl.*)

MOLATURA. — Præstatio pro molitura frumenti, idem q. Molagium. (A. 1351.)

MOLCHUS.—Pessulus; *verrou.* (Ap. Mur.)

MOLDA. — Pro Molta.

MOLDIUM. — Pro Modius. (Ap. Eccard.)

MOLDURA. — Quæ molitori ratione salarii competit; *salaire du meunier, qui se paye en nature.* (A. 1152.) — Mensuræ species; *mesure de capacité, quantité de grains attribuée au meunier pour son travail.* (A. 1149.)

MOLDUREIRA.—Ead. notione. (*Ch. Aquitan.*)

MOLEARIA. — Mola, molendinum vel potius lapidicina molearis; *meule de moulin, moulin* ou *carrière à meules de moulin.* (A. 1239.)

MOLEARIUM. — Idem q. Molagium. (A. 1239.)

MOLEGIA. — Bladum in farina redactum; *blé réduit en farine, farine.* (*St. Arel.*)

MOLEGIUM.—Præstatio quæ ex frumento molito percipitur; *droit que le seigneur prélevait sur le blé qu'on allait moudre à ses moulins;* ol. *molage.* (A. 1186.)—Ipsum molendinum; *le moulin lui-même.* (*St. Ast.*)

MOLENARE.—Mola, molendinum; *meule, moulin.* (*Conc. Hisp.*)

MOLENDA. — Frumentum molitum; *blé converti en farine, farine.*

MOLENDIARIUS.—Ad *molendinum* pertinens; *de moulin.* (A. 1174.)

MOLENDICIUS. — *Molendicia loca*, ubi exstrui possunt *molendina.* (A. 1049.)

MOLENDINA. — (Fem. gen.) Moletrina; *moulin.* (A. 1186.)

MOLENDINAGIUM.—Idem q. Molagium.

MOLENDINARE.— (Subst.) Molendinum; *moulin.* (S. xiii.)—(Verb.) molere; *moudre.* (*A. SS.*)

MOLENDINARIA. — Molitrix; *femme de meunier, meunière.* (Ap. Lud.) —Pensitatio pro molitura frumenti, ut Molagium et Molta. (A. 1226.)

MOLENDINARIUM. — Sedes seu locus ad construendum molendinum aptus; *lieu, emplacement bon pour bâtir un moulin.* (A. 1300.)—Moletrina, pistrinum, sed molendino minus : « Majora et submajora, et, ut ita dicant, molendini et *molendinaria* S. Dyonisii, in manu et potestate abbatis sint. » (A. 1084.)

MOLENDINATA. — Moletrina; *moulin.* (*Vet. Tabul.*)

MOLENDINATIO.—Ead. notione q. Molagium. (S. xiv.)

MOLENDINATOR.—Molendinarius; *meunier;* ol. *molinier.* (*A. SS.*)

MOLENDINATURA. — Idem q. Molendinatio. (*Ord. reg. Fr.*)

MOLENDINELLUS. — Parvum molendinum; *petit moulin.* (*Chartul. S. Vand.*)

MOLENDINENSIS.—Ad molendinum pertinens; *de moulin.* (*Chart. Anger.*)

MOLENDINUM.—Pistrinum; *moulin.* (S. Aug.) *Molendinum ad aquam*, seu *aquale*, vel *aquaticum*, quod aqua versatur; *moulin à eau.* (Pass.) *Molendinum ad ventum, ventile, ventricium, ventorium, ventosum, ventitium, ventriticum* seu *aurerium*, quod vento

versatur; *moulin à vent*. (Pass.) *Molendinum brachiale, sanguinis*, seu de *brachiis*, quod cum hominibus versatur; *moulin à bras*. (Pass.) *Molendinum ad equos, de equis, caballarium* seu *equitum*, quod cum equis versatur; *moulin mû par des chevaux*. (Pass.) *Molendinum tannarium, ad than, tanereum, tanerez, ad corticem, ad stannum*, ubi querceus cortex teritur; *moulin à tan*. (Pass.) *Molendinum ad pannos, fullonicum, fullencium, fullarium, fullonarium, folereum, batannum, draperium, ad piletos*, quo panni densantur, desquammantur, poliuntur; *moulin à foulon*. (Pass.) *Molendinum bladacium, bladaturum, bladerium, bladiarium, album*, frumento molendo destinatum: *moulin à blé*. (Pass.) *Molendinum brunum*, annonæ mixtæ molendæ destinatus; *moulin à méteil*. (A.1309.) *Molendinum navale, navencum, pendens*, navi impositum; *moulin établi sur une barque*. (Pass.) *Molendinum de planchia* seu *resseguæ*, tabulis serra secandis accommodatum; *scierie*. (S. XIV.) *Molendinum pastellerium*, quo *pastellum* premitur; *moulin à pastel*. (A. 1361.) *Molendinum ad cultella*, ad cultellos acuendos accommodatum; *machine à aiguiser*. (S. XII.) *Molendinum terrenum*, terræ infixum, ad distinctionem navalis; *moulin bâti à terre*. (A. 1243.)

MOLENDURA. — Pensitatio pro molitura frumenti, ut MOLAGIUM. (A. 1215.)

MOLENDUS.—Pro *molendinus*.

MOLERE.—Facere molere; *faire moudre*. (A. 1331.)—Acuere; *aiguiser*. (A. 1229.)

MOLERIA.—Lapidicina molaria; *carrière de meules de moulin*. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*) — Pensitatio pro molitura frumenti, ut MOLAGIUM. (A. 1196.)

MOLES.—Portus; *port*. (*A. SS.*)

MOLESCERE.—Pro *inolescere*. (*Ord. reg. Fr.*)

MOLESTATIO. — Molestia; *peine, chagrin, embarras*. (A. 1177.)

MOLESTATOR. — Qui molestiam alicui exhibet; *celui qui cause du chagrin, de l'embarras à quelqu'un*. (A. 1253.)

MOLESTIA. — Ægritudo: «Ut in *molestiam* cholicam caderem.» (G. Magn.)

MOLESTOR.—Idem q. MOLESTATOR. (*Ord. reg. Fr.*)

MOLETA. — Stella calcaris; *molette d'éperon*. (A. 1363.) — Morbus equinus, mollis tumor in imo tibiæ nexu; *mollette, maladie particulière aux chevaux*. (A. 1368.)—Mensuræ agrariæ species, ut MOLA. (A. 1232.)

MOLETUM. — Mensura liquidorum apud Tullenses, quæ quatuor sextarios Gallicos seu duas pintas Parisienses; *mesure de Toul qui contenait deux pintes de Paris*; ol. *moulet*.

MOLETURA. — Idem q. MOLAGIUM. (A. 1151.)

MOLEYA. — Intritæ species ex ramentis cultrorum aliorumque ferrariorum fabrorum coactæ; *espèce de ciment qu'on tire des auges des couteliers et des taillandiers, suie ou noir de chaudière*; ol. *molée*. (A. 1395.)

MOLIARIUM.—Moletrina, pistrinum minus, seu rectius lapidicina molaris; *petit moulin* ou *carrière à meules de moulin*. (A. 1312.)

MOLINA. — Mola, molendinum; *moulin*. (*Vet. Gl.*) *Molina ferrea*, ad tundendum ferrum; *forge* (A. 1311.)

MOLINAGIUM.—Idem videtur q. MOLAGIUM. (A. 1192.)

MOLINAR.—Idem q. MOLENDINARIUM.

MOLINARE. — Mola, molendinum, ut MOLINA (*Conc. Hisp.*), et locus molendinis ædificandis aptus, ut MOLENDINARIUM. (A. 1305.)—Mola fullonia; *moulin à foulon*. (A. 1316.)

MOLINARIA.—Idem q. MOLINA.

MOLINARIUM.—Ead. notione.

MOLINARIUS. — Molitor; *meunier*; ol. *molinier*. (*Lex Sal.*)

MOLINATURA. — Actio pannos mola fullonica densandi; *foulonnage des draps*. (A. 1316.)

MOLINELLUM.—Parvulum molendinum: *petit moulin à moudre le poivre et autres menus grains*. (Ugut.) — Vectis versorius; *moulinet*. (Mur.)

MOLINUM.—Idem q. MOLINA. (Gr. Tur.) *Molinum fabrile*, idem q. MOLINA FERREA. (Id.)

MOLINUS. — Idem q. MOLINA et MOLENDINUM.

MOLIO. — Molitor, ut MOLINARIUS. (*A. SS.*)

MOLIRI. — Molere; *moudre*. (A. 1279.) — Strui: «Si *molitum* est;» id est si factum est. (A. 853.)

MOLIS. — Idem q. MOLES.

MOLITIO. — Quidquid molitur; *grain à moudre*: «Ita tamen quod *molitio* mea et familiæ meæ in eisdem molendinis quieta sit ab omni molitura.» (A. 1226 c.)

MOLITURA. — Granum molendum: *grain à moudre*. (*G. Chr.*) — Præstatio pro molitura, ut MOLAGIUM. (A. 1257.) — Frumentum mixtum, ut MIXTURA. (A. 1202.)

MOLITUS. — *Arma molita*; samiata, acuata; *armes pointues, effilées, tranchantes, aiguisées sur la meule*; ol. *armes molues*.

MOLIUS. — Vas vinarium. (A. 1360.)

MOLLA. — Mensura lignaria; *mesure pour le bois* à peu près égale au stère; ol. *molle*. (A. 1293.) — Typus, forma; *moule*. (A. 1350.) — Mola; *meule*. (A. 1098.)

MOLLARE. — Mensura lignaria *molla* vocata mensurare; *mesurer le bois dans le molle*; ol. *molleur*. (A. 1272.)

MOLLATOR — Qui mensura lignaria *molla* dicta utitur; *mesureur de bois avec le molle*; ol. *moller*. (A. 1271.)

MOLLE. — Forma; *moule*. (A. 1227.) — Id quo *molli* formatur; *objet moulé, pièce fondue*. (S. XIII.)

MOLLEGIUM. — Idem q. MOLEGIUM. (A. 1370.)

MOLLEIA. — F. idem q. MOLTA. (A. 1219.)

MOLLES. — «Effeminati,» inquit Alcuinus, «qui vel barbas non habent, sive qui alterius fornicationem sustinent;» seu, ut ait Salvianus, «qui in semetipsis feminas profitentur.» — Expressa in cera imago, f.

specimen; *empreinte.* (A. 1397.) — Forceps; *tenailles, pince.* (*A. SS.*)

MOLLETUM — Forficulæ, ni fallor; *pincettes, petites pinces;* ol. *molets.* « Fistula in oculo taliter grossum et inflammatum, in quo supervenerunt vermes et jam offuscaverant visum; quidam extrahit 24 vermes cum *molleto.* » (*Mirac.* Urb. PP.) — F. tumulus terreus : « et de ipso *molleto* et de molino omnia exinde faciamus, » etc. (Ap. Ughel.)

MOLLIA. — Locus cavus per quem aquæ decurrunt. (A. 1377.)

MOLLICIA. — Tapes acupictus, opere plumario decorus; *tapis brodé.* (Mart. *Anecd.*)

MOLLIDITAS. — Mollities : « Lectus ejus, nec etiam quidquam *molliditatis* habebat, sed tantum nuda jacens in humo » etc. (*A. SS.*)

MOLLIFICATIO. — Actio qua aliquid molle efficitur; *action de ramollir une chose, ramollissement.* (Ap. Mur.)

MOLLIMEN. — Mollities : « Nullum habens stratum fœni paleæque *mollimen.* » (*A. SS.*)

MOLLIRE. — Pro *molere.*

MOLLIS. — Typus, exemplar; *moule, type, modèle.* (A. 1334.) — Forceps; *pinces, tenailles.* (A. 1372.)

MOLLITIES. — Peccatum mollium; *péché des sodomites et des onanistes.*

MOLLITIVUS. — Molliendi vim habens; *émollient.*

MOLLUS. — Mensura lignaria, ead. q. Molla. (A. 1319.) — Acervus, meta; *tas, pile, meule de foin, de paille,* etc. (A. 1180.)

MOLNAGIUM. — Idem q. Molagium. (A. 1183.)

MOLNAIRONUS. — Molitor; *meunier, garçon meunier;* ol. *molnier.* (*St. Mas.*)

MOLNARE. — Molere; *moudre;* ol. *molre.* (A. 1190.)

MOLNARIA. — Idem q. Molagium. (A. 1216.)

MOLNARIUM. — Moletrina; *moulin.* (S. XIII.)

MOLNARIUS. — Idem q. Molnaironus. (*St. Mas.*)

MOLNEA. — Idem q. Molnagium. (A. 1199.)

MOLNERIA. — Ead. notione. (A. 1342.)

MOLNERIATA. — Ead. notione. (S. XIV.)

MOLNERUS. — Idem q. Molnaironus. (*St. Mas.*)

MOLOCHINUS. — Idem q. Melochinus.

MOLOCINA. — Idem q. Melocina.

MOLOLUTA. — Idem q. Molagium.

MOLONUS. — Congeries, acervus; *meule, tas, amas, pile.* (A. 1330.)

MOLONYMPHIUS. — Qui nondum uxorem ducit; *célibataire.* (*Vet. Gl.*)

MOLOSUS. — Grandis, qui est instar molis; *énorme, colossal.* (S. Aug.)

MOLTA. — Cœmentum, ut Malta. (S. XIII.) — Pensitatio quam a vassallis exigit dominus pro frumenti molitura in molendinis suis; *droit en nature que le vassal payait au seigneur, au moulin duquel il faisait moudre son grain,* ol. *moulte, droit de moulage,* etc. (Quand la redevance était payée en argent, on la nommait *molta sicca.* Quand elle était payée, non en grain, mais en farine, on l'appelait *molta humida, viridis.*)

MOLTARIUS. — Qui *moltæ* seu pensitationi pro molitura obnoxius est; *vassal soumis au droit de mouture.* (A. 1300.)

MOLTERIA. — Idem q. Molagium et Molta. (A. 1196.)

MOLTERIUS. — Ut Moltarius. (A. 1300.)

MOLTO. — Idem q. Multo.

MOLTONINA. — Pellis vervecina; *peau de mouton.* (*Ch. Carcas.*)

MOLTRUM. — Idem q. Molagium. (*Cons. eccl. Colon.*)

MOLTUNAGIUM. — Idem q. Mutonagium.

MOLTURA. — Idem q. Molagium. (*Mon. Ang.*)

MOLTURENGIA. — Variæ molturæ frumentum miscellum; idem q. Mousturangia.

MOLUCIA. — Idem q. Molagium. (A. 1230.)

MOLUCRUM. — Illud cum quo mola vertitur; *rouet de moulin ce qui fait tourner la meule.* (*Vet. Gl.*)

MOLUETA. — Idem q. Molagium. (A. 1164.)

MOLUM. — Mensura lignaria, ead. q. Molla. (A. 1482.) — Portus; *port.* (Mur.)

MOLUMENTUM. — Pro *emolumentum.* (Ap. Rym.)

MOLUTA. — Idem q. Molagium. (A. 1205.)

MOLUTUS. — Idem q. Molitus.

MOLZESO. — Mulctus, a mulgere. (A. 1308.)

MOMENTALITER. — In momento, statim; *à l'instant.* (Fulg.)

MOMENTANA. — Libra; *livre, poids.* (*A. SS.*)

MOMENTANEUS. — Momentarius; *momentané, passager, de courte durée.* (Tert.) *Momentanei loci :* « nec obstantiæ opponens querelas, sed *momentaneos* quærens *locos,* terra prostratus veniam est deprecatus. » (*A. SS. B.*) Id est opportuna momenta observans.

MOMENTATIM. — In singula momenta : « tum corda pavidorum *momentatim* tremunt. » (*Vit. S. Wanwal.*)

MOMENTATIVE. — Ut Momentaliter. (*A. SS.*)

MOMENTIOLUM. — Diminutiv. a *momentum.* (*A. SS.*)

MOMENTUM. — Id quo movente libra inclinatur; *languette de balance.* (*Vet. Gl.*)

MOMERIUM. — « Das tibi *momerium,* » id est te ridiculo exponis. (Commod.)

MOMIA. — Cadaver siccum; *cadavre desséché, momie.*

MOMUS. — Larva; *masque, déguisement,* ol. *momine.* (A. 1256.)

MONA. — Vidua; *veuve.* (*Leg. Norm.*)

MONACHA. — Sanctimonialis, monialis; *religieuse, nonne.* (Anast.)

MONACHARE. — Monachum agere ve.

facere; *devenir moine*, *faire moine* : « Unus de militibus templi voluit *monachari* in ordine nostro. » (Zachar. PP.)

MONACHATIO. — Monasticæ vitæ professio; *profession de la vie monastique*. (A. 1202.)

MONACHATUS. — Monachorum orationes et suffragia; *prières des moines*. (A. 1390.) — Cella seu obedientia monastica ab abbatia dependens; *prieuré dépendant d'un monastère*. — Monachalis vitæ professio, ut MONACHATIO. (Mad.) — *Monachatus plenarius*, cibi et potus integra portio, quæ monachis quotidie datur, idem q. PRÆBENDA. (A. 1482.)

MONACHELLUS. — Dimin. a *monachus*, monachus junior; *jeune moine*. (*A. SS.*)

MONACHIA. — Cella seu obedientia ab abbatia dependens, idem q. PRIORATUS seu PRÆPOSITURA. (*Capit. S. Vict. Mas.*) — Pro MONACHISMUS. (*A. SS.*) — *Monachia sempiterna;* sic possessiones monachorum vocabant, quæ ipsis jure morticinii concessæ erant. (A. c. 854.)

MONACHICALIS. — Monasticus; *relatif aux moines*, *monastique*. (Ap. Stephan.)

MONACHILIS. — Ead. notione. (*Chartul. Landen.*) — *Monachile cingulum profiteri*, monasticæ vitæ nomen dare. (*Ann. Ben.*) — *Monachile conjugium*, fraternitas seu societas et communio inita cum monachis. (A. 1118.)

MONACHINA. — Diminut. a *monacha*, junior monacha; *jeune religieuse*. (*A. SS.*)

MONACHISMUS. — Monastica vita; *la vie monastique*. (A. 1163.)

MONACHITAS. — Idem q. MONACHATIO. (A. 1086.)

MONACHIUM. — Monasterium; *monastère*, *couvent*. (Mart. *Anecd.*)

MONACHIZARE. — Idem q. MONACHARE. (A. 1178.)

MONACHOLUS. — Idem q. MONACHELLUS. (Mart. *Anal.*)

MONACHULUS. — Ead. notione. (Id.)

MONACHUS. — Qui, strictioris vitæ intuitu, in solitudinem recedit, vitato omni hominum consortio; *moine*, *ermite*, *solitaire*, *cénobite*, *anachorète*. (Pass.) *Monachus laicus*, idem q. FRATER LAICUS; Gal. *moine lai*, *frère lai*. (Pass.) *Monachus miles*, idem q. ADVOCATUS, q. Vid. *Monachus sæcularis*, qui strictiorem regulam non amplectitur. (Ord. Vit.) *Monachi ad succurrendum*, qui dum extrema agunt, vel urgente mortis periculo, monachicam vestem induunt, quo fratrum ac monachorum suffragiorum, seu orationum fiant participes, eoque ipso animæ suæ saluti consulant ac succurrant; *laïques qui*, *au moment de la mort*, *prenaient l'habit monacal*. (Pass.)

MONACOSMUS. — Genus vehiculi quod ab uno jumento trahitur; *voiture à un cheval*. (Isid.)

MONADES. — F. alveolus : « Nos... donamus tibi... in feodum duas *monades* aquæ, ut ducas illam aquam ad... » (A. 1162.)

MONAGA. — Vehiculum cum una rota; f. *brouette*. (A. 1481.)

MONAGIA. — Ead. notione.

MONAGIUM. — Monasterium; *monastère*. (A. 1328.) — Præstatio pro jure utendi molendino, ut MOLAGIUM. (A. 1322.) — Id quod a vassallis domino solvitur ut monetam ei mutare non liceat; idem q. MONETAGIUM. (A. 1192.)

MONALE. — F. alveolus : « Quoddam pratum et quoddam *monale*. » (A. 1395.)

MONANCIUS. — Qui præstationem *monagium* dictam debet, seu qui ad molendinum domini frumentum suum molere tenetur; *vassal qui était obligé de faire moudre son blé au moulin du seigneur;* ol. *mounant*. (A. 1308.)

MONANTESIUS. — F. pro *mornantesius*.

MONARCHA. — Episcopus; *évêque*. (*Vit. S. Wilf.*)

MONARCHES. — Titulus honorarius comitum Flandrensium. (*Vit. S. Winnoci.*)

MONARCHIA. — Regio, provincia, ejusque dominium; quivis principatus, dominatio; *pays*, *province*, *canton*, *autorité*, *puissance*, etc. (Pass.) *Monarchia regia* pro *majestas regia*. (*Ann. Ben.*) *Monarchia*, nomen Flandrensis comitatus. (*Vit. S. Winnoci.*)

MONARCHIANI. — Hæretici qui Praxeam sectantes, teste Tertulliano, Deum unum fatebantur, trinum negabant.

MONARCHOPRÆSUL. — *Monarchopræsul cœnobitarum*, id est Abbas. Quidam legendum putant *monachopræsul*.

MONARCHUS. — Aleæ species. (Joan. Salisb.)

MONARE. — Molere; *moudre*. (A. 1323.)

MONASTA. — Monachus; *moine*, *religieux*.

MONASTERIALIS. — Ad *monasterium* pertinens; *d'abbaye*, *de monastère*, *abbatial*. (Pass.) *Monasterialis ecclesia*, quæ monachorum est; *église abbatiale*. (A. 1046.) *Monasteriales*, monachi; *les moines*. (*Conc. Clov.*)

MONASTERIOLUM. — Parvum monasterium; *petite abbaye;* ol. *abbayette*. (*Epist. Adrian. II PP.*)

MONASTERIUM. — Cella in qua unicus degit monachus; *cellule*. (S. Hier.) — Cœnobium; *couvent*, *monastère*. (Pass.) *Monasterium duplex*, virorum scilicet et feminarum; *couvent d'hommes et de femmes*. (Dans les couvents de ce genre, les moines et les nonnes habitaient des bâtiments particuliers séparés par un grand mur.) *Monasterium capitale*, a quo alia dependent monasteria; *couvent qui en a d'autres sous sa dépendance*. (A. 1030.) *Monasterium regale* seu *fiscale*, quod a rege nude pendet, aut in fisco regio exstructum et ab ipso rege dotatum; *couvent qui ne relève que du roi*, ou *qui a été fondé et doté par le chef de l'Etat*. (Pass.) *Monasterium liberum;* 1° quod a rege nude pendet, etc., ut MONASTERIUM REGALE (Pass.); 2° cui integra libertas est in abbatum electionibus; *monastère qui jouit du droit absolu* d'élire *ses abbés* (*Chr. Mauriniac.*); 3° quod ab omni sæculari jurisdictione liberum est; *couvent entièrement indépendant de la juridiction*

laïque (Act. Mur. Mon.); 4° quod ab episcopi jurisdictione exemptum est; *monastère indépendant de la juridiction de l'évêque du diocèse.* (A. 1210.) (*Monasteria libera* ab ingenuis interdum distincta fuisse observat Mabillonius; *libera* dicebantur, quæ Romano pontifici in spiritualibus, *ingenua* vero, quæ soli regi in temporalibus subjecta erant.) *Monasterium episcopale*, quod jurisdictioni episcopi subjectum; *couvent soumis à la juridiction de l'évêque.* (A. 755.) *Monasterium monasticum*, ad discrimen monasterii canonicorum; *couvent, abbaye, par opposition aux colléges de chanoines.* (*Lib. miracul. S. Bertin.*) — *Monasterium* interdum dicitur : 1° Ecclesia quævis, præsertim vero ecclesia cathedralis; *église, église cathédrale;* ol. *moustier* (Pass.); 2° ecclesia monasterii; *la chapelle, l'église d'un couvent* (ap. Mart. *Anecd.*); 3° locus occultus vel solitarius; *retraite, lieu solitaire* ou *retiré. (A. SS.)*

MONASTERIUS. — Pro *monasterium.* (Mart. *Ampl. Col.*)

MONASTIUM. — Contracte pro *monasterium.* (A. 1182.)

MONASTRIA. — Monacha; *religieuse.* (Greg. M.)

MONATARIA. — F. locus monetæ; *monnoierie* : « *Monastariæ* dent singulos argentos Sayoni regis per unamquamque hebdomadam. » (*Conc. Legio.* a 1012.)

MONAZON. — Monachus seu eremita; *moine* ou *ermite.* (*Cod. Th.*)

MONBORATIO. — Tutela, protectio, ut MAMBURGUM.

MONBORATUS. — Qui sub tutela vivit.

MONCA. — Cuspis; *essieu, lance.* (*Ch. Norm.*)

MONCALDUS. — Mensura frumentaria, ead. q. MENCALDUS.

MONDEBURDIS. — Idem q. MUNDIBURDUS.

MONDECIA. — Mundities; *pureté, propreté.*

MONDIFICATUS. — Mundus; *pur, net, propre.*

MONDINA. — Pro MONDURA. (A. 1359.)

MONDOALDUS. — Tutor, ut MUNDUALDUS.

MONEATUS. — *Moneata via*, lapidibus strata, munita; *route pavée.* (*St. Mont. Reg.*)

MONEDAGIUM. — Idem q. MONETAGIUM. (A. 1047.)

MONEDATUS. — Pro *monetatus; Vid.* MONETARE.

MONEFACERE. — Pro COMMONEFACERE. (*A. SS.*)

MONEGAGIUM. — Professio monastica; *profession religieuse.* (A. 1350.)

MONEIA. — Pro MONETA. (*Domesd.*)

MONELLA. — Monitio, admonitio; *avertissement, semonce.* (Luc. Calar.)

MONELLUS. — Campanæ species; *petite cloche*; ol. *moineau, meneau.* (A. 1497.)

MONERIUS. — Molitor; *meunier.* (*Ch. Aquitan.*)

MONESTERIUS. — Pro *monetarius*, qui *monetam* cudit; *ouvrier monnayeur.* (*H. Occit.*)

MONETA. — Monetæ ipsius character et figura; *type de la monnaie, signes* ou *figures qui servent à en constater le titre et le poids.* (*Vet. Gl.*) — Trutina; *balance.* (Pap.) — Mensura ad quam aliæ adæquantur; *mesure étalon.* (*Ch. Scot.*) — Locus ubi monetæ cuduntur; *hôtel des monnaies.* (Mart. *Anecd.*) — Jus cudendi monetam; *droit de monnayage.* (S. XI.) — Emolumentum quod ex eo jure domino obvenit; *profits qui se retirent du droit de monnayage.* (S. XII.) — Matrix feminea in qua formatur embryo; *la matrice, partie du corps de la femme.* (Ægid. de Corbol.) — Nummus; *pièce de monnaie.* (*Lib. Cens. Eccl. Rom.*) — Instrumenta monetalia; *outils du monnayage.* (A. 1213.) — Nummularii mensa; *bureau de banquier, de changeur.* (*Ch. Occit.*)

MONETABILIS. — *Monetabilis pœna*, multa pecuniaria; *peine pécuniaire, amende.* (A. 1337.)

MONETAGIUM. — Id quod monetarii seu *monetæ* fabricatores, domino cujus est moneta, exsolvunt ex monetariæ fusionis et signaturæ proventibus; *droit de seigneuriage payé au maître de la terre par les officiers des monnaies pour la permission qu'ils en obtenaient de fabriquer des espèces.* (A. 1047.) — Præstatio quæ a tenentibus et vassallis domino fit ea conditione ut *monetam* mutare ei non liceat, quæ *focagium* et *relevatio monetæ* dicitur; *redevance payée par les vassaux au seigneur pour qu'il n'altérât pas les monnaies.* (A. 1315.) — Jus cudendi *monetam; droit de monnayage.* (A. 1307.) — Monetæ officina, locus ubi moneta cuditur; *atelier monétaire, hôtel des monnaies.* (A. 1356.)

MONETALE. — Idem q. MONETAGIUM. (A. 1339.)

MONETARE. — *Monetam* cudere, fabricare, signare; *frapper monnaie, monnayer.*

MONETARIS. — Idem q. MONETARIUS. (A. 1284.)

MONETARIUM. — Locus monetæ; *monnoierie.* (Ugut.)

MONETARIUS. — (Subst.) Qui *monetam* cudit, signat; *ouvrier employé à la fabrication des monnaies, monnayeur.* (*Vet. Gl.*) — Trapezita; *banquier, changeur.* (W. Malmesb.) — Ad quem pertinet non tam jus cudendæ *monetæ* quam ejusdem cusionis emolumenta et commoda; *celui qui a la jouissance des profits monétaires sans être propriétaire du droit de monnayage.* (Ach. *Spic.*) — (Adj.) Ad *monetam* pertinens; *de monnaie, qui est relatif à la monnaie.* — *Turris monetaria*, in qua scilicet monetam excudebant; *la tour de la monnaie.* (A. 1125.)

MONETATICUM. — Tributum quod Aragonenses regi suo solvebant ut *moneta* non mutaretur; idem q. MONETAGIUM.

MONETATIO. — Id quod domino a *monetæ* fabricatoribus dabatur pro licentia *monetam* cudendi, idem q. MONETAGIUM.

MONETATOR.—Qui *monetam* cudit; *monnayeur.*

MONETICUM.—Idem q. MONETATICUM.

MONETULA.—Parva *moneta; petite monnaie, menue monnaie.* (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

MONETUM.—Locus ubi *moneta* cuditur; *lieu où se frappe la monnaie, monnoierie* (W. Brit.)

MONGERIUS. — Monticulus; *éminence, tertre, petite montagne;* ol. *montjoie.* (A. 1447.)

MONGNALE. — Molendinum; *moulin.* (A. 1343.)

MONGNARIUS. — Molitor; *meunier.* (A. 1258.)

MONIALE. — Monasterium monialium; *couvent de femmes.* (A. 1550.)

MONIALIS. — Monacha, sanctimonialis; *religieuse, nonne.* (*Conc. Hisp.*)

MONIALITER. — Cum habitu monialis. (Ap. Mur.)

MONICA. — Ut MONIALIS. (Bleyn. *Instit.*)

MONICULUS. — Pro MONACHULUS. (Mab. *Anal.*)

MONIETAS. — Idem q. MONACHITAS. (*Tab. Vosiens.*)

MONIGA.—Quantum *monaga* continetur; *brouettée.* (A. 1473.)

MONIMEN. — Monimentum; idem q. MUNIMENTUM. (Ebrard. Beth.) — Monitio; *avertissement, conseil, avis.* (*Script. rer. Fr.*)

MONINUS. — « Ecce lupus quem vulgo *moninum* vocant, hoc est humana carne vescentem, puerum rapuit. » (*Vit. B. Torel. Pup.*) Ubi Hieronymus Radiolanus *hominum* legit, quasi scilicet etymon daturus lupo, qui homines vorat. Italis *monino* et Occitanis *mounino*, simiam sonat.

MONIPOLA. — Fraternitas, sodalitium, collegium; *association, confrérie, corps, collége.* (Ap. Leibn.)

MONITAS. — Immunitas, seu districtus qui aliqua immunitate, seu jure asili gaudet; *privilége* ou *lieu jouissant d'un privilége.* (A. 933.)

MONITIO. — Proclamatio; *avertissement juridique* ou *ecclésiastique, monitoire.* (Ap. Stephan.)

MONITORIUM.—Ead. notione. (*A. SS.*)— Schola; *école.* (J. de J.)

MONNARIUS. — Molitor; *meunier.* (A. 1168.)

MONOB. — « Hæc autem carta *monob* facta est in communi capitulo. » (A. 1117.) Forte idem q. authentica, originalis, ut conjectat Sammarthanus.

MONOCA. — « Contulit etiam decem libras ad altare S. Joannis, quod est in *monoca* ecclesiæ. » (A. 1230.)

MONOCHORDUM.—Instrumentum musicum quod unica corda constat; *monocorde.* (*Chr. Trudon.*)

MONOCHROMA.—Unius coloris pictura; *peinture monochrome.* (*A. SS.*)

MONOCOLEI. — Semi-castrati: « Habemus *monocoleos*, qui nempe unum duntaxat testem amiserunt. » (Bleyn. *Inst.*)

MONOCOSMUM. — Idem q. MONAGA. (Isid.)

MONOCOSIS. — « Item aliam crucem de auro unam habentem in medio *monocasim.* » (Anas.) Ubi lapis quispiam pretiosus intelligi debetur.

MONOCRATOR. — Imperator; *empereur.* (Ap. Mur.)

MONOCUBITALIS. — Unius cubiti; *qui a une coudée de long:* « *Monocubitalis* candela. » (*Chartul. S. Vand.*)

MONOCULARE. — *Vid.* MONOCULUS.

MONOCULUM BENEFICIUM. — Unicum; *bénéfice unique.* (Laur.)

MONOCULUS.—Cocles; *qui n'a qu'un œil, borgne.* (W. Brit.) — *Monoculare*, altero oculo privare. (Mat. Par.)

MONOGAMUS.—Unius uxoris vir: « Non alicujus pretii datione palam vel occulte aliquis ad ecclesiasticum promoveatur officium, non nisi virgo aut *monogamus.* » (*Vit. S. Joh. Gualb.*)

MONOGIUM. — Idem videtur quod tributum domino a monetæ fabricatoribus solitum, ut MONAGIUM. (*Ch. Wil. Major. episc. Andeg.*)

MONOGRAMMA.—Nomen compendio descriptum ac certis litterarum implexionibus concinnatum; *monogramme, signature monogrammatique.* (Pass.) (Monogramma *characterem nominis* appellabant, recte quidem, ut cum littera unica esse videtur, omnes tamen litteras nominis exprimeret: unde usitatissima hæc in veteribus chartis formula, *nostrum character impressimus; nostri nominis karactere et sigillo signari et corroborari præcepimus, sigilli nostri auctoritate muniri, nostrique nominis subter inscripto karactere*, etc.; nihil nisi monogrammatis descriptionem innuere videtur, licet nullum aliquando reperiatur appositum monogramma.)

MONOGRAMMUS. — *Monogrammi sermones*, quod admodum breves sunt, vel etiam minuti, exiles, concisi. (*Vit. S. Syncleticæ.*)

MONOLINUM. — Filum quo margaritæ insertæ sunt; *rang de perles.* (*Vet. Gl.*)

MONOMACHIA. — Singulare certamen; *combat corps à corps, combat singulier*, ol. *monomachie.* (A. 1095.) — Mulcta quæ ad dominum spectabat ratione ejus generis certaminis; *droit dû au seigneur pour chaque combat singulier.* (Id.)

MONOMACHICE. — Singulari certamine; *en combat singulier.* (*A. SS.*) — Hinc dicitur

MONOMACHUS. — Qui contra diabolum suo ductu pugnat. (*A. S. Cassian.*)

MONOPALIUM. — Stola seu manipulus: « Vir autem domini Mevennus... serpentem adiit, in Domino confisus. Hunc audacter invasit; *monopolium* enim suum illius circumdedit collo baculique curvitate adnexus, veluti canem domesticum post se eum trahens, in nomine Jesu Christi flumine Ligeris eum præcipitavit. » (*Act. S. Meven.*)

MONOPHTHALMUS.— Uno oculo captus, ut *monoculus*. *(A. SS.)*

MONOS — Monachus; *moine*, *religieux*.

MONOTHELANI. — Hæreticorum genus quos alii Monothelitas vocant.

MONOXYLLULA. — Linter uno ligno excavato constans; *canot fait d'une pièce unique*. (Rath. Veron.)

MONOZANTES. — Pro *monozontes*, monachi. *(Ann. Bened.)*

MONREARE. — Monstrare ostendere; *montrer*. *(Tabul. Casaur.)*

MONS.— *Mons gaudii*, monticulus, congeries lapidum, clamor militaris regum Franciæ; *colline, tertre, élévation, montagne, tas de pierres placés de distance en distance pour indiquer la route, cri de guerre des rois de France;* ol. *montjoie, monjoe*, etc. (Pass.)

MONSTRA. — Militum recensio; *revue des troupes;* ol. *monstre*. (Pass.) — Instrumentum, rotulus in quo nomina militum referuntur; *état, liste des soldats présents à une revue;* ol. *monstre*. (A. 1381.) — Stipendium militare; *solde militaire;* ol. *montre*. (S. XIV.) — Ostensio, specimen; *échantillon, montre*. (A. 1391.) — Vasis species quo vinum gustandum offertur et monstratur; *monstre, sorte de tasse avec laquelle on essaye les vins*. (A. 1358.) — Pro *monasterium*, si tamen non emendum sit. (A. 1202.) — *Monstra manicarum*, assutus manicis ornatus. (A. 1449.)

MONSTRABILIS. — Conspicuus; *remarquable, célèbre*. (Sid.)

MONSTRÆ. — Apud Aragonenses, instrumenta, documenta, quibus quis in lite jus suum asserit et tuetur; *pièces judiciaires, titres au moyen desquels un plaideur établit et fait valoir ses droits*.

MONSTRALIUS. — *Monstralia lex*, qua quis jus suum asserere et probare nititur. *(Leg. Norm.)*

MONSTRANTIA. — Phylacterium seu arcula in qua reconduntur reliquiæ; *reliquaire*. *(A. SS.)* — Vasculum in quo reconditur S. Eucharistia; *espèce de pyxide ou de ciboire où l'on place la sainte Eucharistie pour l'exposer à l'adoration des fidèles, ostensoir;* ol. *monstrance*. (S. XIV.) — S. Eucharistia; *la sainte Eucharistie*. (S. XIV.)

MONSTRARE. — Milites censere; *passer les troupes en revue*. (A. 1253.) — *Monstrare duellum*, monomachiam proponere et inire. *(Chartul. Campan.)*

MONSTRATA. — Certa mensura nemoris, quæ forte *monstratur*, id est designatur cædenda; *sorte de mesure agraire en usage pour les forêts*. (A. 1215.) — Professio feudalis, Gal. ol. *montrée*, ead. q. DENOMINATIO. (S. XIII.)

MONSTRATIO. — Probatio quæ instrumentorum exhibitione fit in re judiciaria; *preuve judiciaire basée sur des titres*. *(Chartul. S. Vinc. Cenom.)* — Militum recensio; *revue des troupes*. *(Ch. Angl.)*

MONSTREIA. — Certa pars nemoris quæ a domino assignatur pro pascendis porcis vassallorum suorum; *partie de bois que le seigneur assigne au vassal pour y conduire le bétail;* ol. *monstrée*. (A. 1234.)

MONSTRIPARUS. — Qui *monstra* parit; *qui enfante des monstres* (Elmh.)

MONSTRUM. — Militum recensio, ut MONSTRA. (Pass.) — Arcula reliquiis conservandis, ut MONSTRANTIA. (Mon. Angl.)

MONSTURAGIA. — Variæ mixturæ frumentum; *Vid.* MOSTURANGIA. (A. 1164.)

MONTADA. — Mons, collis; *montagne, colline, élévation*. (A. 1268.)

MONTAGIUM. — Tributum, quod a navigiis quæ in fluviis adversa aqua remigant, exigitur; *droit que payent les bateaux à la remonte des rivières;* ol. *montage*. (A. 1200.)

MONTAGNIOLA. — Mons parvus; *montagne peu élevée*. *(Ch. Ital.)*

MONTALIS. — Mons; *montagne*. (Ap. Mur.)

MONTANA. — Ead. notione. (Id.)

MONTANARIUS. — Qui montes incolit; *qui habite les montagnes, montagnard*. (Ap. Mur.)

MONTANEA. — Idem q. MONTANA.

MONTANERIUS. — Idem q. MONTANARIUS.

MONTANIA. — Idem q. MONTANA.

MONTANIOSUS. — Montanus; *de montagne, montagneux*.

MONTANISTÆ. — Hæretici sub imperatore Arcadio sic dicti, inquit scriptor unus, quod tempore persecutionis in montibus latuerunt; *montanistes*. (Pass.) — Apud Hungaros, nobiles quidam in quorum territoriis montes erant, in quibus erant *mineræ* auri et cupri, unde decimas regis pendebant. *(Ch. Hungaric.)*

MONTANUM. — Idem q. MONTANA. (W. ab Oldemb.)— Moletrina; *moulin*. (A. 1270.)

MONTARE. — Valere; *valoir :* « De omnibus autem donis quæ non *montabunt* plusquam XX solidos, domina comitissa habebit quatuor partes et præpositi quintam. » (A. 1206.) — In altum tollere; *élever, monter*. (A. 1324.) — Carius vendere, augere; *augmenter, vendre plus cher*. *(St. Rip.)*

MONTARIUS. — Apud Hispanos, venator, qui in montibus venatur; *chasseur de montagnes*.

MONTATA. — Idem q. MONTANA.

MONTATICUM. — Vectigal pro gregum in *montana* transmeatione; *redevance payée par les propriétaires de troupeaux pour avoir le droit de les conduire sur les montagnes*. (A. 1140.)

MONTATIO. — Idem q. MONTAGIUM. *(Ch. Occit.)*

MONTATUS. — Equo insessus; *qui est à cheval, qui est monté*. (A. 1219.)

MONTEA. —Burgundis, certa aquæ quantitas sali conficiendo aptæ; *certaine quantité d'eau propre à faire le sel ;* ol. *montée*.

MONTENSES. — Donatistæ hæretici, sic Romæ appellati.

MONTERA. — Genus pilei per æstatem apud Hispanos Americanos. (A. 1585.)

MONTERIUS. — Idem q. MONTARIUS.

MONTES FORTES. — *Montes fortes*, seu etiam *montes* sine adjuncto vocarunt majo-

res nostri castella, quod in montibus, quo accessu difficiliora essent, ædificari solebant; *châteaux forts.*

MONTESCERE. — Montis instar attolli. (*A. SS.*)

MONTICELLUS. —Collis; *hauteur tertre, colline.* (Ap. Mur.)

MONTICIUM. — Continui montes; *montagnes qui se suivent, chaînes de montagnes, de hauteurs.* (*Vit. S. Wanwod.*)

MONTICULOSUS. — Montuosus; *montagneux.* (Lamb. Ard.)

MONTIFODINA.— Fodina; *mine, minière.* (A. 1414.)

MONTISCILIUM. — Montis vertex; *crête d'une montagne.* (Gualt. Helming.)

MONTITIUM. — Idem q. MONTATICUM. (Ap. Mur.)

MONTO. — Idem q. MULTO. (*Ch. Sicul.*)

MONTONGIUM. — Ut MUTONAGIUM. (A. 1205.)

MONTONUS.—Acervus; *tas, monceau.* (*St. Ast.*) — Vervex, ut MULTO. (*St. Mont. Reg*)

MONTORIUM. — Ut MONTICIUM. (*Ch. Sicul.*)

MONTUOSITAS. — Eminentia; *hauteur, élévation.* (Ap. Mur.)

MONUBILIS. — Variæ sunt super hac voce eruditorum sententiæ, videtur tamen idem esse quod *monumentalis*, ad monumentum seu sepulcrum pertinens; vel quod *memorialis*, egregius. (Sid., S. Cyprian., etc.)

MONUMEN. — Charta, instrumentum publicum; *charte, titre, acte public.* (*A. SS.*)

MONUMENTUM. — *Monumentum nominis*, lapis sepulcralis cum epitaphio; *pierre tombale portant une épitaphe.* (*Ann. Ben.*)

MONRIA. — Domus cum agri portione, ut MANILLUM et MANSIONILE.

MORA. — Erica; *bruyère.* —Locus palustris, aquaticus, palus, stagnum; *marais, lieu bas et humide.* — Columna structilis; *pile, pilier.* — Mansio, habitatio; *habitation, logement, demeure.* — Morum; *mûre.*

MORABATINUS. — Idem q. MARABOTINUS.

MORABIDES. — Idem q. MOSARABES.

MORACUM. — Ut MORATUM.

MORADA. — Modus agri vineis consitus; *terre plantée de vignes.* (A. 1162.)

MORAIA. — Vestis seu ornatus species. (A. 1245.)

MORALEA. — Locus, ut videtur, olivis consitus; *terre plantée d'oliviers.* (Mur.)

MORALIS.— *Morale colloquium*, longum; *conversation de longue durée.* (Guid. *Disc. Far.*)

MORALISATIO. — Moralis sermo. (Ap. Dionys. Carthus.)

MORALITAS. — Morum probitas; *intégrité des mœurs, bonnes mœurs.* (S. Amb.)— Actio scenica formandis moribus destinata; *œuvre dramatique destinée à réformer les mœurs, moralité.* (*St. eccl. Tull.*)

MORALITER. — Diuturna aliqua mora aut commansione. (Gasp. Bart.)

MORALIZARE. — Dicta ad *mores* aptare. (A. 1419.)

MORALIZATOR. — Qui moralia docet; *qui enseigne la morale, moraliste.* (Ach. *Spic.*)

MORALLA. — Cadivus seræ pessulus; *moraillon.* (*Ch. Brit.*)

MORALLUS. — Mensuræ vinariæ species; *sorte de mesure agraire.* (*Tabul. eccl. Tul.*)

MORAMENTUM. — Mora, impedimentum; *retard, obstacle, empêchement.*

MORAPETINUS. — Idem q. MARABOTINUS.

MORARE. — Remanere, morari; *demeurer, s'arrêter, rester.* (Ach. *Spic.*)

MORARI. — *Morari ad soldos*, de militibus dicitur qui stipendiis merent. (Ap. Mur.)

MORARIUS. — Morus; *mûrier.*

MORATA. — Breve temporis spatium; *court espace de temps.* (*Trans. S. Thom.*) — Modus agri: « unum hortum tenentem dimidium de *morata.* » (A. 852.)

MORATOR. — Incola, civis · *habitant.* (*Ch. Hisp.*)

MORATORIA.— Charta qua juridica actio retardatur; *lettre de sursis.* (Mur.)

MORATUM. — Potionis genus, vino et moris dilatis confectæ; *boisson de petit vin rougi avec des mûres.* (S. IX.)

MORATUS. — Mansio, habitatio; *demeure, habitation.* (*A. SS.*)—Niger, fuscus; *noir, noirâtre.* (A. 1490.) — *Morata Gallia*, quæ moribus suis regitur. (Mornac.)

MORBATUS. — Morbo aliquo et pestilento infectus. (A. 1339.)

MORBERE. — Ægrotare, morbo laborare; *être malade.* (*Vet. Gl.*)

MORBESCERE. — In morbo delabi; *tomber malade.* (Fort.)

MORBIDARE. — Morbo afficere; *frapper de maladie.* (*A. SS.*)

MORBIDUS. — Pretium acquisitionis factæ ab hominibus manus mortuæ. (*A. SS.*)

MORBIFER. — Qui morbum affert; *morbifique.* (S. Paulin.)

MORBIFICATUS. — Ægrotus; *malade.* (Pet. de Vin.)

MORBITER. — Instar morbi. (*A. SS.*)

MORBOTINUS. — Idem q. MARABOTINUS.

MORBUS.—*Morbus S. Antonii, infernalis, iniquus, S. Johannis*, S. Lupi, *sonticus*, seu *Valentini*, ignis sacer; *mal caduc, épilepsie;* ol. *mal S. Antoine, mal S. Jean, mal S. Loup*, etc. (Pass.) *Morbus franciosus*, Italis et Germanis morbus venereus; *syphilis;* ol. *mal français.* (*A. SS.*) *Morbus Gallicus*, strumæ; *les écrouelles.* (*A. SS.*) *Morbus B. Mariæ, flores*, aut *rosæ B. Mariæ*, scorbutus, vel eresypelas, aut ignis sacer; *scorbut, érésypèle, épilepsie.* (A. 1248.) *Morbus S. Martini*, ebrietas; *ivresse;* ol. *mal S. Martin.* (S. XIV.) *Morbus papici*, morbus sacer; *feu sacré, épilepsie.* (*A. SS.*) *Morbus persicus*, paralysis vel eresypelas; *paralysie* ou *érésypèle.* (*A. SS.*) *Morbus ponderum*, ignoti morbi genus. (*A. SS.*) *Morbus regius*, icteras; *la jaunisse.* (S. VII.) *Morbus Romanus*, febris perniciosissimæ genus; *sorte de fièvre très-mauvaise, fièvre paludéenne.* (*A. SS.*) *Morbus sagittæ*, quo celerrimi noxius alicujus humoris motus et dolor significatur. (*A. SS.*)

MORCIDARE. — Macerare. (*Vet. Gl.*)

MORDACIUM. — Ornamenti genus quod cingulo assuitur; *pièce de métal plus ou moins ornée que l'on applique à cette partie de la ceinture qu'on laisse pendre après avoir fait le nœud ;* ol. *mordant.* (A. 1304.)

MORDACULUM. — Eadem notione.

MORDANTUS. — Ead. notione. (A. 1245.)

MORDANUS. — Ead. notione. (*Hist. Nem.*)

MORDAX. —Instrumentum ad evellendas ex corpore, si quæ infixæ fuerint, spinas; *pince:* (*Regul. S. Pacom.*)

MORDENS. — *Mordens candidus,* dens lupinus in scutis gentilitiis. (A. 1402.)

MORDER. — Idem q. Martures

MORDERE. — Attingere, conjungere; *atteindre à, joindre.* (*Vet. Agrim.*)

MORDICATUS. — Actio morsibus veluti forcipibus laniandi; *mordillement, action de mordiller.* (*A. SS.*)

MORDICIUM. — Morsus; *morsure.* (*A. SS.*)

MORDOSUS. — Qui mordet; *celui qui mord.* (*Vet. Gl.*)

MORECA. — Hemorrhoidum morbus; *hémorrhoïdes ;* ol. *morene.* (*A. SS.*)

MORELLUS. — Subfuscus, niger; *noirâtre, foncé, noir;* ol. *morel.* (Ap. Mur.)

MORENA. — Contextus, ut videtur, et series palorum, vel moteriatura; *charpente ;* « Obiit Fulbertus et successit Stephanus... et fecit *morenam* et turrem de cortine. » (A. 902.) — Imago; *image, représentation, portrait.* (*Chr. Gauf.*) — Hemorrhois, ut Moreca. (*Mir. Urb. V PP.*) — Cistæ species; *espèce de panier, de corbeille.* (St. Mas.)

MORENARE. — Palos ligno transverso munire, ligare; *joindre ensemble, consolider une palissade en une traverse sur les pieux.*

MORENTES. — Manentes, habitantes; *manants, habitants, domiciliés.* (A. 1268.)

MORETA. — Pannus niger; *drap noir, étoffe noire.* (A. 1310.)

MORETUM. — Potionis genus, ut Moratum, pannus niger, ut Moreta.

MORGAGIFA. — Idem q. Morganegiba.

MORGAGIUM. — Hypotheca creditori sic oppignerata ut fructus, quos durante tempore oppignerationis producit, omnes fiant creditoris, idque sine computo inde faciendo creditori; *mort-gage, gage dont on laisse jouir le créancier engagiste qui profite des fruits sans les emprunter sur la dette.* (Ap. Rym.)

MORGANATICA. — *Matrimonium ad morganaticam,* vim vocis recte profert instrumentum quod insequitur : « Quidam habens filium ex nobili conjuge, post mortem ejus non valens continere, aliam minus nobilem duxit : qui nolens exsistere in peccato eam desponsavit ea lege ut nec ipsa nec filii ejus amplius habeant de bonis paternis quam dixerit tempore sponsaliorum;.... quod Mediolanenses dicunt accipere uxorem ad *morganaticam.* » (*Lib. Feud.*)

MORGANATICUM. — Idem videtur ac Viduum. (A. 1436.)

MORGANEGIBA. — Apud Germanos, donum quod maritus uxori offerebat nuptiarum pridie; *don du matin, présent que le mari faisait à la femme le lendemain des noces.*

MORGARIUS. — Fibula, ut Mordacium. (A. 1481.)

MORIA. — Aquæ sali conficiendo aptæ receptaculum; *réservoir d'eau propre à fabriquer le sel.* (A. 1177.) — *Carnes de moria,* hoc est animalium ex quovis morbo mortuorum, carnes morticinæ; *chair d'animaux morts de maladie.* (*St. Mas.*)

MORIBUNDUS. — Lethifer; *qui cause la mort, mortel.* (*A. SS.*)

MORIFICARE. — Moram facere; *occasionner du retard.* (Isid.)

MORIGENATUS. — Morigerus; *soumis, docile, morigéné.* (Joan. de Deo.)

MORIGERALITAS. — Morum probitas; *intégrité des mœurs.* (Mab. *Anal.*)

MORIGERARI.—Morem gerere, accommodare, componere. (*A. SS.*)

MORIGEROSITAS. — Idem q. Morigeralitas. (*A. SS.*)

MORIGINATUS. — Ead. notione q. Morigenatus

MORIKINUS. — Maurorum seu Hispanicæ monetæ species, idem f. ac Marabotinus. (A. 1360.)

MORINA. — Lues; lana et carnes animalis morbo mortui; *maladie, mortalité des bestiaux, laine qu'on enlève de dessus la peau des animaux morts de maladie, chair morte;* ol. *morine.* — Potionis genus, idem q. Moratum.

MORIOC. — Longobardis, brachium super cubitum.

MORIRE. — Pro Mori. (S. vii.)

MORISCUS. — Saracenus ad fidem recens conversus; *Maure nouvellement converti, Morisque.*

*MORIUM. — Quod e naribus effluit; *morve;* ol. *morvel.* (*Vet. Gl.*)

MORLANUS. — Moneta Beneharnensis sic dicta ab oppido Molas in quo cudebatur; *monnaie de Morlas.*

MORNANTESIUS. — Mensura frumentaria apud Lugdunenses quæ duos bichetos Lugdunenses vel tres Vimiacenses continet; *mesure de Mornans, mesure pour les grains, en usage dans le Lyonnais;* ol. *Mornance.*

MOROBATINUS. — Idem q. Marabotinus.

MORONUS. — Morus; *mûrier.* (*St. Mont. Reg.*)

MOROSITAS. — Cura, attentio, diligentia. (*A. SS.*)

MOROSUS. — Nimis exacte omnia fieri cupiens; *celui qui veut tout faire trop exactement.* (Laur.) Hinc *morosa confessio,* quæ cum mora et non superficialiter fit. (*Sum. Mag. Paul.*)—Paludosus; *marécageux.* (*Mon. Angl.*) — Tardus; *indolent, paresseux.* (B. de Amor.)

MORPHEA. — Frustum; *morceau :* « *Mor-*

phea pannis. » (*Tabul. Piperac.*) — Scabies; *gale.* (*Ch. Ital.*)

MORPHEATICUS. — Scabiosus; *galeux.* (Ap. Æfel.)

MORRA. — Columna structilis, ut MORA.

MORRENUM. — Materiatura; *charpente.* (A. 1448.)

MORRERARE. — Monstrare, ut MONRERARE.

MORRIA. — Erica, ut MORA.

MORRONENSIS. — *Morronensis ordo*, vulgo Cœlestinorum, cujus auctor et institutor fuit S. Cœlestinus PP., ante pontificatum cognominatus *de Morrone: l'Ordre des Célestins.*

MORRUDE. — Piscis genus.

MORS. — Sic nuncupatur sexta e novem particulis in quas frangitur hostia in Missa ritu Mosarabico celebrata. — *Mors civilis*, reditus ad meliorem frugem. (*Chr. Mell.*)

MORSELLA. — Buccella, frustulum; *petit morceau, bouchée.* (*A. SS.*)

MORSELLUM. — Pars, portio, frustum; *partie, fragment, morceau.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

MORSELLUS. — Ead. notione.

MORSERIUM. — Ead. notione.

MORSI. — Pro MOMORDI. (*A. SS.*)

MORSICARE. — *Morsicare tenaleâ*, sontis carnes laniare forcipe; *tenailler, déchirer avec des tenailles.* (Ap. Mur.)

MORSUS. — Buccella, frustum; *morceau, bouchée.* (*Vet. Gl.*) — Firmaculi genus ad capparum usus; *mors de chape, agrafe qui retient sur la poitrine les bords de la chape.* (A. 1250.) — Quævis fibula; *boucle, agrafe.* (Pass.) — Stimulus conscientiæ; *remords.* (Mart. *Anecd.*) — Rostrum; *museau.* (A. 1309.) — *Morsus infernalis*, morbi genus, idem, ut videtur, quod *sacer ignis.* (A. 1226.) — *Morsus* et *remorsus candelarum*, reliquiæ candelarum; *restes de chandelles.* (A. 1211.) — *Morsus malus*, fraus, fallacia, ut videtur. (A. 1186.)

MORTA. — Locus in quo aqua fluvii stagnat, et quasi mortua videtur. (A. 1404.) — Lignum, ut videtur, tigni species, ut MORELLA. (*St. Taur.*)

MORTAILLIA. — Jus domini in bona hominum manus mortuæ defunctorum; *droit du seigneur de s'emparer de la succession du serf décédé sans parents vivant en commun avec lui;* ol. *mortaille.* (A. 1213.)

MORTAILLABILIS. — Qui servituti *mortuæ talliæ* seu *manus mortuæ*, obnoxius est: *serf, homme de main morte;* ol. *mortaillable.* (Pass.)

MORTALAGIUM. — Quod ex mortuis seu ex decedentium legatis ecclesiis obvenit; *legs des défunts aux églises.* (Pass.) — Jus quod domino competit in bona decedentis vassalli, cum de iis testamento minime disposuit; *droit du seigneur sur le vassal mort sans testament.* (A. 1315.)

MORTALIS. — *Mortale peccatum, mortale crimen, mortalis culpa, mortifer crimen*, crimen cujus pœna mors est; *crime capital.* (Pass.) *Mortale crimen*, etiam nuncupatur peccatum. (ap. S. Cyprianum.)

MORTALIA. — Jus domini in bona hominum manus mortuæ, etc. ut MORTAILLIA, et in bona vassallorum defunctorum sine confessione; *droit seigneurial sur les biens des mortaillables et de ceux qui meurent sans confession.* (Pass.) — Prædia mortaillabilis defuncti: *biens, succession d'un mortaillable.* (Pass.) — Exsequiæ; *funérailles, obsèques.* (A. 1340.)

MORTALISSIME. — Gravissime; *très-gravement.*

MORTALITAS. — Pestis, lues, quæ in populo grassatur; *maladie épidémique, épidémie, mortalité.* (A. 810.) — Clades, strages; *carnage, massacre.* (A. 1229.) — Quod ex decendentium legatis ecclesiis obvenit, ut MORTALAGIUM. (A. 1103.)

MORTALITER. — Letaliter; *mortellement.* (A. 1239.)

MORTALOGIUM. — Necrologium; *nécrologe.*

MORTAREISIUM. — Querneus, pulvis coriarius quo coria subiguntur; *écorce de chêne, tan.* (*St. Mont. Reg.*)

MORTARIOLUM. — Species pulmenti; *mortairol.* (A. 1208.) — Bollandistis, igniariæ machinæ species aliqua; ead. f. q. MORTARIUM. (*A. SS.*)

MORTARIUM. — Tormenti bellici genus; *mortier.* (A. 1480.) — Arenatum; *ciment, mortier.* (*Mir. P. Sulp. ep. Bit.*) — Clades, ut MORTALITAS. (Mur.) — Stagnum, quodvis aquæ stagnantis receptaculum, ut MORTA. (A. 1137.) — Aquæ sali conficiendo aptæ receptaculum, ut MORIA. (Mur.)

MORTARIUS. — Pro *mortarium*, vas in quo aliquod teritur: « Duos *mortarios* cum pestallis suis. » (*Vet. Invent.*)

MORTEA. — Pulmenti genus ex pane et lacte; *soupe au lait;* ol. *mortreux.* (*Consuet. Mon. Floriac.*)

MORTELLA. — Utensile quod *mortarium* vocant; *mortier, vase à piler.* (*A. SS.*) — Italis, myrti granum. (*A. SS.*) — *Ars mortellæ*: « Vidit eum sanum et laborantem cum dicto brachio de *arte mortellæ*, de qua consueverat laborare in dicto monasterio. » (*Proc. de Vit. S. Th. de Aq.*) Incertum viris doctis, cujusmodi fuerit *mortellæ* ars. Fortassis est ars materiariæ, a Gal. *mortoise*, quæ res materiarios artifices spectat; nisi ad officium crassiores lucanicas, Gal. *mortadelles*, condiendi referas, si tamen id artem dixeris; forte est ars *mortarium* seu arenatum subigendi.

MORTENTARIUS. — Ut MORTRATENSIUS.

MORTERIA. — Palus, locus ubi aqua stagnat, ut MORTARIUM et MORTA. (A. 1279.)

MORTERIUM. — Utensile *mortarium* dictum, et arenatum; *mortier à piler* et *mortier à bâtir.*

MORTH. — Homicidium, e Saxonico morth; *homicide*, proprement *assassinat commis de nuit et secrètement.* (*Leg. Barb.*) *Morth-boscus*, mortuus boscus, id est siccus; *bois sec, bois mort.* (*Bullar. Fontan.*)

MORTICINIUM — Licentia tenendi pos-

sessiones in manu mortua; ut MORTIFICATIO. (Ap. Chop.) — Mortifer et gravis morbus; *maladie très-grave et mortelle.* (*A. SS.*) — Jus quod ecclesiæ seu illius rectori debetur cum quis decedit, ut MORTUARIUM. (A. 1153.) — Mortuorum animalium morbida caro, nec apta ad salutem corporis; *chair provenant d'animaux morts de maladie.* (*Vet. Gl.*)

MORTICINIUS. — Mortuus (dicitur de ligno exsiccato); *mort, sec.* (*St. Taur.*)

MORTICINUS. — Letalis; *mortel.* (Dicitur de carne animalis ex morbo mortui; *Vid.* MORIA.)

MORTIDATOR. — Homicida; *meurtrier.* (Lamb. Ard.)

MORTIETUM. — Arenatum; *mortier, ciment.* (A. 1386.)

MORTIFERABILITER. — Letaliter; *de manière à causer la mort.* (Mart. *Ampl. Col.*)

MORTIFICARE. — Mortidare, occidere; *donner la mort, tuer :* « quærebant omni modo *mortificare* regem Henricum. » (Veneric.) — Graviter vulnerare, mutilare; *blesser dangereusement, mutiler.* (A. 1244.) — Corpus macerare, pœnis affligere; *se macérer le corps, le soumettre à de rudes épreuves.* (*Conc. Hisp.*) — Abrogare, rescindere; *supprimer, abroger, retrancher.* (*St. Ast.*) — Exstinguere; *éteindre, effacer, anéantir.* (*A. SS.*) — Idem q. AMORTIZARE; *Vid.* MORTIFICATIO. (A 1280.)

MORTIFICATIO. — Licentia tenendi possessiones in manu mortua; *amortissement.* (Les églises et les monastères ne pouvaient posséder aucune terre plus d'un an, sans la permission du seigneur, de quelque manière qu'elles l'eussent acquise, par testament, achat, donation, etc. Elles étaient obligées de fournir un homme *vivant* et *mourant*, et par là elles rendaient périssables des biens qui auraient, sans cette précaution, participé à l'espèce d'immortalité des établissements de main-morte. C'est cette obligation et les formalités auxquelles elle donnait lieu que l'on appelait *amortissement.*) — Coercitio, cohibitio; *action de réprimer, répression, châtiment.* (A. 859.)

MORTIFICATURA. — Vulnus leve, sine sanguinis effusione; *meurtrissure, blessure non sanglante.* (*Vit. ep. Osc.*) — Abrogatio, rescissio; *annulation, abrogation.* (*St. Mont.*)

MORTILEGIUM. — Necrologium in quo nomina benefactorum defunctorum inscribuntur; *nécrologe, rôle mortuaire.* (A. 1513.)

MORTILOGIUM. — Liber de morte disserens; *livre sur la mort.* (Ap. Œfrel.)

MORTIMANUS. — Idem q. MANUSMORTUA. (A. 931.)

MORTIMENTUM. — Ead. notione. (A. 687.)

MORTITIUM. — Caducum, jus caduci. (A. 1185.)

MORTITIVUS. — Qui moritur; *qui meurt de maladie* (en parlant des animaux) : *Carnes mortitivæ*, idem q. *carnes de moria; Vid.* MORIA. (*Mon. Angl.*)

MORTIZATIO. — Concessio in manum mortuam; *amortissement; Vid.* MORTIFICATIO. (A. 1423.)

MORTRAIDUS. — Homicida; *meurtrier.* (A. 1158.)

MORTUA. — « Singulares personæ tam ecclesiasticæ quam sæculares, hujusmodi pecuniis indigentes, ut cum minori incommodo eas habere possint, per venditiones annualium censualium, quæ *mortua* nuncupantur... » (*Conc. Hisp.* A. 1591.)

MORTUAGIUM. — Idem q. MORTUARIUM.

MORTUAMANUS. — Idem q. MANUS MORTUA.

MORTUARE. — In manum mortuam ponere; *amortir, donner en main-morte; — Vid.* MORTIFICARE. (S. XII.)

MORTUARIUM. — Jus quod ecclesiæ seu illius rectori debetur, cum quis decedit; quod jus, *canonica portio* etiam dicitur; *droit dû à l'église ou au curé sur la succession des paroissiens;* ol. *mortuage.* (Mart. *Anecd.*) — Tributum quod a domino post mortem vassalli solvitur; *droit dû au seigneur sur la succession de son vassal;* ol. *mortuage.* (A. 1348.) — Necrologium; *nécrologe.* (Ap. Lud.) — Funus, exsequiæ; *enterrement, funérailles;* ol. *mortailles.* (A. 1308.) — *Mortuarii* appellatione, in Statut. Ordinis Hospital. S. Joann. Hierosolymitani, intelliguntur fructus commendæ, qui colliguntur a die obitus commendatarii ad proximum festum Nat. S. Joan. Bapt.; *mortuaires, revenus d'une commanderie de l'Ordre de S. Jean de Jérusalem depuis la mort de celui qui en avait la jouissance jusqu'au 24 juin suivant.*

MORTUATUS. — Morti datus, occisus; *tué, assassiné.* (*Cap. ad. Leg. Al.*)

MORTUORIUM. — Funus, exsequiæ, ut MORTUARIUM. (*Conc. Hisp.*)

MORTUOSUS. — Mortuo similis; *pareil à un mort, cadavéreux.* (C. Aur.)

MORTUUS. — Occisus; *tué, assassiné.* (*His. Cart.*) *Mortuus saisit vivum* practicis Gallicis est cum hæredis et defuncti possessio cohæret et continuatur; *le mort saisit le vif.* (Pass.) *Mortuus et vivus* dicitur census, qui pro facultate depascendi, in pecunia aut pecude solvitur; *cens qui est dû pour le droit de pâturage et qui se paie en argent* ou *en têtes de bétail.* (A. 1038.) *Mortuus census*, qui redimi nequit; *rente irrachetable.* (*Ch. Arag.*) *Mortuorum divisio*, quod ex decedentium legatis ecclesiæ obvenit; *partie d'une succession qui revient à une église.* (A. 1154.)

MORUA. — Piscis genus; *morue.*

MORUBULA. — Horreum videtur in quo decimæ reconduntur; *grenier où l'on emmagasine les produits de la dîme.* (A. 962.)

MORUCLA. — Boletorum species; *morille.* (*A. SS.*)

MORULA. — Brevis mora; *petit retard.* (Bern. Breyd.)

MORULARE. — Moram trahere, manere; *demeurer, séjourner.* (Guil. Gemet.)

MORULI. — Verberibus atriores facti; *devenus noirs à force de coups.* (Laur.)

MORULUM. — Dimin. a *morum; petit mûrier.* (*Vet. Gl.*)

MORULUS. — Frenum; *mors.* (A. 1361.)

MORUS. — Locus palustris, ut MORA. (G. Chr. — F. pro *morosus*. — (Ch. Arag.)

MORUTA. — Ut MORUA. (A. 1244.)

MOS. — Pensitatio, quæ ex more præstatur; *coutume, redevance, rente*. (A. 1235.)

MOSAICUM. — Idem q. MUSIVUM.

MOSARABES. — Dicti Christiani in Hispania, qui sub Arabum dominatu vivebant, quasi misti Arabibus, ut censent Stephanus, præcentor Ulyssiponensis, Surita et alii. Alii volunt Mosarabes dictos a Muza, Arabum duce, qui Hispaniam domuit. Horum officium divinum *mosarabis* inde appellationem retinuit, jam olim et maxime D. Leandri Hispalensis et D. Isidori temporibus usitatum. Imo hoc usa est Hispania usque ad Alphonsum VI, quo tempore, auctoritate Gregorii VII PP. mutatum est, æra 1109, licet. Toleti et Salamanticæ, in quibusdam parochiis, certis diebus, usque ad sæculum XVIII servetur.

MOSATA. — Præstationis species ex vino, vel modus agri vineis consitus, f. id. q. MORADA et MORATA. (A. 1350.)

MOSCADUS. — Maculis, quasi muscis distinctus; *moucheté*. (A. 1339.)

MOSCATELLUS. — Apiana uva; *raisin muscat*. (Ap. Mur.)

MOSCHEDA. — Idem q. MOSQUITA. (Ap. Mur.)

MOSCHETA. — Ead. notione. (*A. SS.*)

MOSCHETTA. — Telum quod balista validiori emittitur; *gros trait qui se lance avec la baliste*. (Ap. Mur.)

MOSCHETTUM. — Flabellum quo muscas abigimus; *chasse-mouches*. (*Vet. Gl.*)

MOSCHUS. — Idem q. MUSCUS.

MOSCIA. — Telæ tenuioris species; *sorte de tissu fin*; ol *muslequin*.

MOSCLARIS. — Hamus; *hameçon*. (*St. Mas.*)

MOSCOSUS. — Idem q. MOSCADUS. (A. 1339.)

MOSCUS. — Idem q MUSCUS.

MOSENA. — Species bladi; *variété de blé*.

MOSIBUM. — Idem q. MUSIVUM. (*Vet. Gl.*)

MOSLEMES. — Idem q. MUSULMANI.

MOSNARE. — Domus, mansio molitoris; *maison de meunier*. (A. 1285.)

MOSSA. — Ut MUSSA.

MOSSES. — Locus uliginosus, stagnum; *lieu humide*, *lieu marécageux*, *marais*. (*Ch. Angl.*)

MOSSOLA. — Idem q. MOSENA. (A. 1465.)

MOSSUS. — Dimotus, seu luxatus; *disloqué*. (*A. SS.*)

MOSTA. — Pensitatio pro molitura frumenti, ut MOLTA. (A. 1209.)

MOSTALE. — Species tenementi ad excolendum sub onere præstationis, census et operarum concessi; *tenure*, *terre donnée à exploiter à charge de cens*, *rentes et corvées*. (A. 810.)

MOSTARDERIA. — Intritæ sinapis vasculum; *moutardier*. (A. 1438.)

MOSTASAFUS. — Hispanis publicarum mensurarum et ponderum curator, ædilis. MOSTASAFIA, ejus officium. (A. 1339.)

MOSTAYLA. — Mustelina pellis; *peau de belettes*; ol. *moustoile*. (A 1327.)

MOSTIERA. — Pensitatio pro molitura bladi, ut MOLTA. (A. 1279.)

MOSTONAGIUM. — Tributum ex mutoribus, ut MULTONAGIUM. (A. 1358.)

MOSTRA. — Militum recensio, ut MONSTRA. (A. 1372.) — Ostensio, specimen, ut etiam MONSTRA. (A. 1454.) — Instrumentorum exhibitio quibus quis in jure se legitimum possessorem rei alicujus esse demonstrat; *production de titres en justice pour prouver un droit de propriété*. (A. 1331). — Certa mensura nemoris, quæ monstratur, id est designatur cædenda, ut MONSTRATA. (A. 1263.)

MOSTURANGIA. — Idem q. MOUSTURANGIA.

MOSUERIUM. — Molendinum vel aqua qua mola versatur; *moulin* ou *eau qui met la roue en mouvement*. (A. 1285.)

MOTA. — Eminentia; *tertre*, *éminence*, *élévation*; ol. *motte*. (A. 1319.) — Strictiori sensu collis seu tumulus cui inædificatum castellum; *motte féodale*, *éminence naturelle ou artificielle dont le sommet porte un château, une tour, un donjon*; ol. *motte*. (Pass.) — Castellum, dunjo, turris; *le château qui est bâti sur la motte*, etc.; ol. *motte*. (Ord. Vit.) — Præcipuum feudi manerium; *le principal manoir d'un fief*, *le chef-lieu du fief*; ol. *motte*. (S. XIII.) — Tenementum quod in villenagio tenetur; *héritage tenu à redevances serviles*, *villenage*. (A. 1112.) — Curia, placitum, conventus; *réunion judiciaire ou autre*, *plaid*, *cour*; ol. *motte*. (Ap. Mur.) — Obligatio qua vassallus ad domini placita ire tenetur; *obligation du vassal de se rendre aux plaids de son seigneur*; ol. *motte*. (S. XIV.) — Expeditio militaris; *expédition militaire*, *campagne*; ol. *muette*. (Ach. *Spic.*) — Agger quo continentur aquæ; *digue*; ol. *motte*. (A. 1200.) — Campanula; *petite cloche*, *clochette*. (S. XIV.) — Cespes; *motte de gazon*. (S. XIII.) — Jus cespites eruendi ad aggeres construendos; *droit de prendre des plaques de gazon pour faire des digues*. (A. 1311.) — *Mota canum*, idem q. Gal. *meute de chiens*, vel uno verbo *meute*. (*Ch. Angl.*)

MOTADENCHIUM BLADUM. — Miscellum frumentum; *blé méteil*. (A. 1313.)

MOTAGIUM. — Obligatio qua vassallus placitis domini interesse debetur; *obligation d'un vassal d'assister aux plaids de son seigneur*, *qui se tenaient ordinairement sur des mottes ou lieux élevés*; ol. *motage*. (A. 1361.) — Præstatio quæ pro facultate eruendi *motas* seu cespites exigitur; *droit que l'on payait pour obtenir la permission d'enlever des plaques de gazon pour établir des digues ou des murs de clôture*; ol. *motage*. (A. 1225.)

MOTALDUS. — Tutor, idem. q. MUNTUALDUS. (Mur.)

MOTALIS. — Modus agri, jugerum; *arpent de terre*. (*Trad. Fuld.*) — Qui *motam* seu

mansionem cum agri portione in villenagio possidet, *homo motalis* seu *servus motalis*, cujus eadem est conditio quæ eorum qui servi glebæ; *sorte de serf, tenancier qui doit les cens et services serviles.* (*Ann. Fuld.*) — Eminentia, ut Mota. (A. 1034.)

MOTARIUM. — Palustris locus unde *motæ* seu cespites eruuntur; *Vid.* Mota. (A. 1210.)

MOTATA.—Colliculus; *petite éminence.*

MOTATICUM. — Præstatio pro facultate eruendi *motas*, ut Motagium.

MOTATIO.—Lis, controversia, qua quis a possessione amoveri potest; *procès, contestation, dispute.* (*Ch. Ang. Sax.*) — Vulnus non gravis, levis percussio; *blessure légère.* (*Can. Hib.*) — Motus frequens; *mouvement fréquent.* (Tert.)

MOTATOR. — Qui movet, excitat; *celui qui meut, moteur.* (Pass.)

MOTAVITOR. — Artifex, sed incertum quis. (A. 1341.)

MOTELETUS. — Globulus; *petite boule.* (A. 1354.)

MOTELLA. — Dimin. a *mota :* « Vendidit totam tenuriam, jardinum, *motellam*, terras, etc. » (A 1256.)—Insula; *île, îlot.* (A. 1319.)

MOTEONES. — Mensuræ agrariæ seu annonariæ species; *sorte de mesure agraire* ou *de mesure de capacité pour les grains ;* ol. *moiteou, moitou.* (A. 1278.)

MOTETUM.—Cantus ecclesiasticus quem *motet* vulgo dicunt.

MOTIBILIS.— Qui non est perpetuus sed moveri postest; *amovible.* (Pass.)

MOTIO. — Expeditio bellica, ut Mota. (Ap. Erkemp.)

MOTIRE. — Monere, declarare ; *avertir, déclarer, expliquer, désigner ;* ol. *motir.* (A. 1218.)

MOTITIO. — Idem q. Smutitio.

MOTIVUM. — Causa, incitamentum ; *motif, raison, cause.* (A. 1452.)

MOTIVUS.—Movendis animis accommodatus ; *qui meut, qui anime.* (*A. SS.*)—Seditiosus, turbulentus; *mutin.* (A 1369.)

MOTONAGIUM. — Idem q. Mutonagium.

MOTTA.—Acervus, moles; *tas, monceau, amas.* (*St. Per.*)

MOTTOENIUS. — Moneta Brabantina ; *sorte de monnaie brabançonne.* (A. 1382.)

MOTTONINUS.—Vervecinus ; *de mouton.* (A. 1526.)

MOTTONUS. — Vervex ; *mouton.* (A. 1526.)

MOTTURA.—Præstatio pro frumenti molitura, ut Molta. (A. 1317.)

MOTULUS. — Cantus species. (*Reg. vis. Od.*)

MOTUNAGIUM. — Idem q. Mutonagium.

MOTUS. — *Motus aquæ*, rota aquaria qua in piscatione anguillarum utuntur. (*Chr. S. Mich. Vird.*) — *Motum facere*, vela dare; *mettre à la voile, faire voile.* (*Ann. Gen.*)

MOULA. — Mensura lignaria, ead. q. Molla. (A. 1309.)

MOULDURA. — Idem q. Mottura. (A. 1327.)

MOULTUNAGIUM. — Idem. q. Multonagium. (A. 1256.)

MOULTURA. — Pretium quod datur pro mutatione prædii, cum alteri ceditur aut venditur; *droit de mutation.* (*H. Harc.*)

MOUNAGIUM.—Idem q. Mouldura. (A. 1349.) — Interdum pro Monagium scribitur.

MOUNAIRONUS. — Idem q. Molnaironus.

MOURELLUS. — Pro Morellus.

MOURUS.—Locus palustris, pro Morus. (A. 1276.)

MOUSDURACHIA. — Idem q. Mousturangia.

MOUSTARDERIUS. — Sinaparius artifex, propola; *fabricant, marchand de moutarde.* (A. 1276.)

MOUSTRA. — Idem q. Monstra.

MOUSTURA.—Præstatio pro frumenti molitura, ut Molta. (A. 1437.)

MOUSTURANGIA. — Variæ molituræ miscellum frumentum quod molitoribus ex frumento, quod ad molendinum defertur, pensitatur; *mélange de grains provenant du prélèvement, pour frais de mouture; faits par les meuniers sur les céréales portées au moulin;* ol. *mousturaye, mousturenche.*

MOUTA. — Pretium pro mutatione prædii, ut Moultura. (Harc.) — Pensitatio pro frumenti molitura, ut Molta. (A. 1229.)

MOUTONAGIUM. — Idem q. Multonagium. (A. 1310.)

MOUTO. — Vervex; *mouton.* (*Chartul. S. Vandreg.*)

MOUTURA. — Præstatio pro frumenti molitura, ut Molta. (*Ch. Occit.*)

MOUTURARE. — *Moutam* seu præstationem pro frumenti molitura capere ; *prélever, prendre le droit de mouture*; ol. *moulturer.* (*St. Aven.*)

MOUTURENGIA. — Idem q Mousturangia.

MOUTUS. — Molitus; *moulu, réduit en poudre, en farine.* (*St. Mas.*)

MOVENS. — *Moventes res*, pecora; *les troupeaux, les bestiaux.* (Ach. *Spic.*)

MOVERE. — Expeditionem suscipere, iter ingredi, vela dare; *entreprendre une expédition militaire, se mettre en route, mettre à la voile.* (Ap. Mur.)—Dependere; *dépendre, relever*; ol. *mouvoir.* (Pass.)— *Movere aprum*, idem q. Gal. *faire lever un cerf, un sanglier.* (*Lex Sal.*)

MOVILE. — Pro *mobile.*

MOVIMENTUM. — Motus, seditio; *révolte sédition, mouvement séditieux.* (Alb. Mus.) — Quo quis ad aliquid agendum movetur; *motif.* (A. 1363.) — Affectus; *mouvement passionné, vive émotion de l'âme.* (Bal. Mon.)

MOVITA.—Motio, contentio, rixa; *émeute, rixe, tapage.* (*Form. Vet.*)

MOYATUS. — Mensura vinaria ap. Lemovicenses ; *certaine mesure pour le vin dans le Limousin.*

MOYDA. — Mensuræ salinariæ species:

mesure dauphinoise de capacité égale au douzième de l'hémine. (A. 1309.)

MOYOLUS. — Vasis species inter ministeria sacra; *vase sacré dont la forme et l'usage ne sont pas connus.* (*Ch. Hisp.*)

MOYTERIA. — Prædium rusticum, quod colono partiario colitur; *métairie;* ol. *moiterie.* (A. 1191.)

MOZOLUS. — *Mozolus rotæ*, truncus; *moyeu de roue.*

MOZZETTA. — Ex Ital. *Mozzetta*, Gal. *mozette d'évêque* : « Utantur domi et foris loco mantelieti, *mozzeta* ejusdem coloris supra rochetum. » (*Cerem. episc.*) Est etiam *mozetta* vestis canonicorum et sacerdotum. (*A. SS.*)

MUA. — Domuncula, in qua includuntur falcones, cum plumas mutant; *grande cage*, *volière où l'on enfermait les faucons à l'époque de la mue;* ol. *mue.*

MUAGIUM. — Pensitatio frumentaria pro quolibet modio annonæ; *droit dû au seigneur sur chaque muid de grains.* (A. 1340)

MUANDA. — Servitii genus : « Tertia etiam parte servitii quod *muanda* vocant. » (*Vet. Ch.*)

MUANUM. — F. emissarium, nisi sit murus intermedius; *évier* ou *mur mitoyen :* « Cognitio... aquæversus, stillicidiorum, carreriarum, exituum et *muanorum* inter vicinos. » (A. 1356.)

MUARIUM. — F. locus palustris, aquaticus, vel piscatio; *lieu marécageux* ou *pêche.* (A. 1386.)

MUCATORIUM. — Forfex candelaria; *mouchettes.* (*Vet. Gl.*)

MUCCAGO. — Viscositas quædam; *humeur épaisse.* (*Med. Sal.*)

MUCCARE. — Muccum ejicere; *se moucher.* (*Lex Ripuar.*)

MUCCATUS. — Nasus quo muccus fluit; *le nez.* (Id.)

MUCCOSUS. — Humidus; *humide, marécageux.* (*Mon. Angl.*)

MUCCUS. — Quod e naso fluit; *morve.* (*Lex Ripuar.*)

MUCERANII. — Christiani Hispani sub dominio Saracenorum degentes. (Ord. Vit.) Videntur iidem qui *Marani*, atque ita forte legendum.

MUCETUM. — Instrumentum ad piscandum; *engin de pêche.*

MUCRELLUS. — Asinorum ductor; *ânier.* (Bern. de Breyd.)

MUCRO. — « Obtulit... vestem de fundato unam habentem *mucrones* per circuitum. » (Anast.) Forte fimbria quæ in acumen seu mucronem desinit.

MUCROLUDIUM. — Hastiludi species; *sorte de tournoi, de joute.* (A. 1352.)

MUCUCIO. — Tributi genus ignotum. (*H. Harc.*)

MUDAGIUM. — Pretium quod datur pro mutatione prædii, cum alteri ceditur; *droit de mutation;* ol. *muage.* (Ap. Bal. *H. Arvern.*)

MUDANTIA. — Mutatio; *action de changer, changement.* (*A. SS.*)

MUDEBURDUM. — Idem q. MUNDIBURDUS.

MUDELARES. — Mauri, qui expugnati ab Alphonso, rege Cæsaraugustæ, in quadam urbis regione remanserunt, tributa regi conferentes, qui inde vocati, ait Hieronimus Blanca. (Comm. Reg. Arag.)

MUDELLUS. — Pro *muellus*, ut videtur. (*Tabul. Prior. de Lared.*)

MUELLUS. — Moles, cumulus; *monceau, tas, pile. Tres muelli feni; trois meules de foin.* (A. 1462.)

MUETA. — Specula, turris, in cujus fastigio excubant vigiles; *guérite élevée, tour où veille le guetteur;* ol. *muette.* (A. 1347.) — Domus venatoria, vel in qua includuntur falcones, cum plumas mutant; *pavillon de chasse*, ou *volière servant à renfermer les faucons à l'époque de la mue.* (A. 1278.) — *Mueta regis*, locus ubi olim regii accipitres adservabantur et nutriebantur; *volière où l'on élevait les oiseaux de chasse du prince.* (*Ch. Angl.*)

MUFFA. — Mucor; *moisissure, fleurs sur le vin gâté.* (J. de J.)

MUFFULÆ. — Chirothecæ pellitæ et hybernæ; *gants fourrés pour l'hiver;* ol. *moufles.*

MUGITIÆ. — Murmurationes, querimoniæ; *plaintes, murmures, mécontentement.* (*A. SS.*)

MUGIUM. — Acervus, cumulus, ut MUELLUS. (*St. Verc.*)

MUGIUS. — Mensura vinaria, modius; *muid.* (A. 1405.)

MUGNARIUS. — Molitor; *meunier* (Mur.)

MUGNERIUS. — Ead. notione. — (Mur.)

MUGULARE. — Mugire, Gal. *beugler*, seu potius, ut volunt docti editores, labiis clausis per nasum efferre quemdam inconditum et inarticulatum sonum, ad instar litteræ μ. (*A. SS.*)

MUGULI. — Milites qui suberant principi, quem *le Grand-Mogol* dicunt. (Sanut.)

MUIBLA. — Idem, ni fallor, q. MINUTALIA. (A. 1211.)

MUIHOTUS. — Chirotheca, ut MUFFULÆ. (A. 1356.)

MUIRA. — Aquæ sali conficiendo aptæ receptaculum, ut MORIA. (A. 1241.)

MULA. — Crepida; *chaussure, mule.* (A. 1591.)

MULATERIUS. — Mulio; *muletier.* (*St. Mas.*)

MULATI. — Ii qui ex parentibus Africanis et Indis mixti nati sunt; *enfants nés de parents nègres et américains, métis.* (A. 1582.)

MULATINUS. — Mulinus; *de mule, de mulet.* (*St. Mont. Reg.*)

MULCA. — Dicitur de re quavis molli. (A. 1361.)

MULCARE. — Pro *mulcere.* (Athelm.)

MULCARIUM. — Mulctrarium; *vase à traire.*

MULCEBRIS. — Qui demulcet, fovet. (Ap. R. Duel.)

MULCTA. — Tributum, vectigal, sed potius exactio injusta; *impôt*, ou mieux *taxe injustement levée.* (Guill. Bibl.)

MULCTRALE. — Idem q. MULCARIUM.

MULCTRARIUS. — Homicida; *meurtrier.* (A. 1195.)

MULCTUM. — Pro *mulcta* (A. 857.)

MULDRUM. — Homicidium; *Vid.* Murdrum.

MULENDINUM. — Pro *molendinum.* (*Tabul. Matisc.*)

MULETTINUS. — Mulus parvus; *petit mulet.* (*A. SS.*)

MULETTUS. — Mulus; *mulet.* (A. 1337.) — Piscis genus; *mulet.* (*A. SS.*)

MULFOLA. — Chirothecæ species, ut Mufulæ.

MULFOSSA. — Fossa, vallum quo urbs vel castrum munitur; *fossé creusé autour d'une ville ou d'un château.* (Mur.)

MULGARIUM. Vas in quo mulgetur; *vase à traire.* (Pap.)

MULGUS. — Congeries, cumulus, acervus; *monceau, tas, amas, meule.* (*St. Taur.*)

MULICURIUS. — Medicus equarius; *vétérinaire.*

MULIER. — Uxor; *femme mariée;* ol. *moillier.* (Pass.) — Virgo adulta; *jeune fille adulte.* (*Test. Lud. VIII.*) — In jure Angliæ, si quis concubinam post susceptum ex ea bastardum in uxorem duxerit, et ex ea filium vel filias susceperit, is filius, sive sit unus, sive plures, dicitur *mulier.* In jure autem Scotico, dicitur *filius mulieratus*, et patri suo de jure succedit, ut hæres. Eumdem filium *in mulieratu* procreatum, Gal. *engendré en mulière*, dicebant veteres Galli.

MULIERARE. — Effeminare, unde:

MULIERARIUS. — Mulieribus deditus; *donné aux femmes.*

MULIERATUS. — *Vid.* Mulier.

MULIERITAS. — Pubertas; *âge de puberté, puberté.* (Tert.)

MULINARIUS. — Molitor; *meunier.*

MULINDINUM. — Molendinum; *moulin.* (S. IX.)

MULINUM. — Ead. notione. (*Leg. Alam.*)

MULIO. — Mulus; *mulet.* (Ap. Mur.)

MULITA. — Pro *multa.* (*Ord. reg. Fr.*)]

MULITARE. — Multare, *punir.* (Id.)

MULIUS. — Mulaterius; *muletier.* (*Vet. Gl.*)

MULLETUS. — Piscis genus, ut Mulettus. (*A. SS.*)

MULLIFICATOR. — Qui emollit; *qui rend mou.*

MULLIO. — Acervus, congeries; *monceau, pile, meule;* ol. *moulon.* (*Ch. Angl.*)

MULLO. — Ead. notione. (Id.)

MULLONUS. — Ead. notione. (A. 1265.)

MUL-MEDICUS. — Equarius medicus; *vétérinaire.*

MULNARE. — Molendinum; *moulin.* (A. 1200.)

MULNARIS. — Sedes molendini; *emplacement pour un moulin.* (S. XI.)

MULNEDA. — Locus ubi molendinum exstrui potest, sedes molendini, aut melius aquarii canalis valvula, quæ Gall. *meulange* olim vocabatur. (*Mon. Angl.*)

MULNELLUS. — Piscis genus, idem q. Mulvellus.

MULNERAGIUM. — Quod domino pro molitura in suo molendino datur, idem q. Molta. (*Tabul. Vindoc.*)

MULNERICIA. — Eod. sensu. (*Tabul. Casal.*)

MULNERIUS. — Molitor; *meunier.* (A. 1220.)

MULNETUM. — Molendinum; *moulin.*

MULOTES. — Mures agrestes; *rats des champs, mulots.* (*A. SS.*)

MULSA. — Potio ex melle et vino confecta; *boisson faite avec du miel et du vin.* (*Vet. Gl.*) — *Mulsa vacca*, lactans; *vache à lait.* (*Lex Bain.*)

MULSIO. — Mulctus; *action de traire.* (A. 1319.)

MULSIS. — Quidquid lactis semel mulgetur ab una vacca, aut ab ove; *produit d'une traite, tout le lait d'une traite.* (A. 1271.)

MULSOR. — Qui *mulsum* aut *mulsam* conficit; *celui qui prépare, fabrique le vin miellé.* (Ap. Leibn.)

MULSUM. — Idem q. Mulsa. (*Vet. Gl.*)

MULTA. — Collectitia pecunia. (Ap. Lud.)

MULTAGIUM. — Pensitatio pro molitura frumenti, ut Molta. (A. 1088.)

MULTARIUS. — Pro *multrarius.* (A. 1213.)

MULTATIO. — Exactio, malatolta; *exaction, aide extraordiaire.* (S. XIII.)

MULTAX. — « Precaturas, imo rapinas, de avena, de *multacibus*, de denariis tollendo faciunt » (Ep. *Fulc. ab. Lob.*) f. pro *multonibus.*

MULTEIA. — Panni species, idem q. Muticia. (Ap. Mab. *Anal.*)

MULTERIUM. — Idem q. Multricium. (A. 1177.)

MULTICIDIUM. — Homicidium; *homicide.* (*Ch. Angl.*)

MULTICOLÆ. — De paganis dicitur qui multos deos colunt; *ceux qui adorent plusieurs dieux.*

MULTIFORA. — Multis scissuris aperta; *qui est fendu, ouvert en plusieurs endroits.* (A. 861.)

MULTIFORMITAS. — Summa varietas; *grande variété.* (Ap. Leibn.)

MULTINUBENTIA. — Repetitæ nuptiæ; *polygamie.* (Tert.)

MULTINUBI. — Qui multis nubit; *qui se marie avec plusieurs.* (S. Hier.)

MULTIPETAX SCELERUM. — Multis opertis criminibus. (*A. SS. Ben.*)

MULTIPLICIES. — Sæpenumero; *souvent, à plusieurs reprises.* (A. 1225.)

MULTIPLICIUM. — Volumen panni aut lini; *rouleau de drap* ou *de toile de lin.* (*Vet. Necrol.*)

MULTIPLICUS. — Multiplex; *multiple, nombreux.* (Eulog. Cordub.)

MULTIRUMIGER. — *Multirumiger sonitus*, rumor maximus qui de re aliqua circumfertur. (Luitp.)

MULTISSIMUS. — Plurimus. (*A. SS.*)

MULTITARE. — Multare; *punir.* (Ap. Gualt. Heming.)

MULTITAS. — Tributum, exactio; *taxe, contribution.* (*H. Trevir.*)

MULTIVIDUS. — Oculatus homo, vir perspicacis ingenii; *qui y voit de loin, qui est prévoyant.* (Rob. Mon.)

MULTIVIRA. — Meretrix; *prostituée.* (J. de J.)

MULTIZARE. — *Multizare pelles*, illas alumine et sale marino cum aqua decoctis, quod *multizium* vocant, imbuere; *aluner les peaux.* (*St. Rip.*)

MULTIZIUM. — Actio pelles alumine imbuendi; *alunage des peaux.* (Id.)

MULTO. — Vervex; *mouton.* (Pass.) —*Multo vestitus*, cum lana; *mouton revêtu de sa laine.* (*Tabul. Prior. de Par.*) — Machina bellica qua saxa emittebantur ad quatiendos muros; *machine de guerre propre à lancer des pierres.* (S. XIV.) — Moneta aurea regum Franciæ in qua effictus *agnus Dei*, uti vulgo dicimus, seu agnus lanatus cum cruicula, quam inde *denarium* vel *florenum ad agnum* appellabant Galli; *mouton, denier ou florin à l'agnel, agnelet.* (Pass.)

MULTOCIUS. — Pro *cito* (*Vit. S. Marc. ab.*) et *multo amplius.* (*Ann. Bened.*)

MULTONAGIUM. — Tributum ex vervecibus seu mutonibus; *droit seigneurial sur les bestiaux et particulièrement sur les moutons, redevance en brebis;* ol. *moutonnage, montonnage, mutonage.* (Pass.)

MULTOR. — Molitor; *meunier.* (*A. SS.*)

MULTOTIES. — Sæpius; *le plus souvent.* (*Conc. Hisp.*)

MULTRALE. — Ut MULARIUM. (*Vet. Gl.*)

MULTRARE. — Idem q. MURTRARE. (Ap. Lud.)

MULTRARIUS. — Ut MURDRATOR. (A. 1195.)

MULTRICIUM. — Homicidium; *homicide, assassinat.* (Ap. Lud.)

MULTRITORIUS. — *Multritoria arma*, samita, polita, acuta; *armes aiguisées;* ol. *armes émoulues.* (A. 1194.)

MULTROCINIUM. — Homicidium seu mulcta ex murdro. (*Ord. reg. Fr.*)

MULTUM. — Pro MULCTA. (*Tabul. Rodon.*)

MULTUOSE. — Pro *tumultuose.* (*Ord. reg. Fr.*)

MULTURA. — Quod molitori ex frumento, quod molit, præstatur; *ce que le meunier prélève, pour son salaire, sur les grains qu'on lui donne à moudre.* (*Mon. Angl.*) *Multura sicca*, quæ in numerata pecunia exsolvitur; *salaire payé au meunier en espèces.* (*Ch. Scot.*) — Moletrina; *moulin.* (A. 981.)

MULTURARIUS. — Mensuræ annonariæ species, quod in ea multuram suam accipit molitor; *certaine mesure de capacité, celle avec laquelle le meunier prélève son salaire sur le grain à moudre.* (*St. Avel.*)

MULTURENGIA. — Variæ molituræ miscellum frumentum, ut MOUSTURANGIA.

MULTUS. — Molitus; *moulu.* (A. 1331.)

MULUS. — Acervus, cumulus; *monceau, tas, meule.* (*Ch. Carnot.*)

MULVELLUS. — Piscis qui in mari Angliæ boreali copiose capitur.

MUMAX IGNIS. — Ignis Græcus; *feu grégeois.* (Pandulph.)

MUMBURDUM. — Ut MUNDIBURDIS.

MUMIA. — Cadaver siccum; *cadavre desséché, momifié, momie.* (*A. SS.*) — Pulvis e *mumia* confectus; *poudre de momie.* (S. XIV.)

MUNBURDIUM. — Idem q. MUNDIBURDIS. (A. 889.)

MUNBURDUM. — Ead. notione. (A. 775.)

MUNBURDUS. — Ut MUNDIBURDUS. (A. 930.)

MUNBURGUM. — Ead. notione.

MUNBURNARE. — Tueri, regere; *défendre;* ol. *manbournir.*

MUNDA. — F. idem q. DEFENSA, locus forestæ in quo nec venari, nec usagium capere licet : « Damus similiter... et fontes, montes et colles, et *mundas* cum nemoribus, cum silvis et forestis... » (*Ch. Occit.*) — Mappa; *nappe* : « singulis septimanis apponent *mundas* et pallia et corporalia et purificatoria ad omnia altaria. » (*Conc. Hisp.*)

MUNDALIS. — Sæcularis; *mondain, séculier.* (Ap. Montefalc. *Diar. Ital.*)

MUNDANALIS. — Sæcularis; *du monde, du siècle.* (*Conc. Hisp.*) *Mundanalis lex*, id est civilis; *loi civile.* (A. 1000.)

MUNDANITAS. — Vanitas, amor mundi; *amour des choses du siècle.* (*A. SS.*)

MUNDANUS. — Laicus; *laïque.* (Ap. Bal. *H. Arv.*)

MUNDATA. — Pro MEDUNTA. (*Ann. Præm.*)

MUNDATORIUS. — Advocatus monasterii, a Sax. *mund*, protectio, sic dictus, quod monasterii jura defendat ac tuoatur; *avoué, protecteur d'un monastère.* (S. IX.)

MUNDATUS. — *Mundatus per assisam*, solemni judicio absolutus. (*Leg. Scot.*)

MUNDBURDUM. — Ut MUNDIBURDIS. (A. 968.)

MUNDBURGUM. — Eodem sensu. (*Ch. Angl.*)

MUNDEBORO. — Ut MUNDIBURDUS. (A. 693.)

MUNDEBURDIS. — Idem q. MUNDIBURDIS. (A. 980.)

MUNDEBURGIUM. — Eod. sensu. (S. VIII.)

MUNDEBURNIUM. — Eod. sensu. (A. 980.)

MUNDEBURNUM. — Eod. sensu. (A. 831.)

MUNDIA. — Idem q. MUNDIUM. (J. de J.)

MUNDIALIS. — Sæcularis; *du monde, du siècle.* — *Mundiales*, homines; *les hommes.* (Pass.)

MUNDIALITAS. — Ut MUNDANITAS

MUNDIATUS. — Ut MUNDIUM.

MUNDIBORDUS. — Ut MUNDIBURDUS. (S. IX.)

MUNDIBRIUM. — Ut MUNDIBURDIS. (A. 1003.)

MUNDIBURDIS. — Defensio, tutela; *tutelle, protection, garde;* ol. *mainbournie.* (A. 802.)

MUNDIBURDIUM. — Eod. sensu. (A. 764.)

MUNDIBURDUM. — Eadem notione. (A. 824.)

MUNDIBURDIUM. — Eadem notione. (A. 764.)

MUNDIBURDUS. — Patronus, defensor, tutor; *défenseur, gardien, protecteur*; ol. *manbour, manbournissière.* (Pass.)

MUNDIBURGIS. — Quod a curte dominica dependet, ejus pertinentiæ, appenditiæ; *dépendances :* « In Viswilre, quæ est in pago Brisiacensi curtis dominica cum omni *mundiburge* sua, ecclesia videlicet cum decimis suis, salica terra, mansus serviles et censuales, etc. » (Ap. Mart. *Anecd.*)

MUNDIBURGUS.— Ead. notione, q. MUNDIBURDUS.

MUNDICORDIS. — Uniqua voce, mundus corde. (*Vit. Alcuini.*)

MUNDICULUS. — Idem q. MUNDILIO. (Ap. Mart. *Ampl. col.*)

MUNDIFICATIO. — Mundities. (A. 1351.)

MUNDIFICATIVUS. — Purgando, mundando aptus, ut MONDIFICATUS. (M. Sylv.)

MUNDILIA. — Purgamenta, frumenti excreta; *épluchures, criblures.* (*St. Ast.*)

MUNDILIO. — Tutor ipse et qui sub tutela est; *celui qui est sous la tutelle*, et *celui qui protége, le protégé* et *le protecteur.* (*Leg. Barb.*)

MUNDILLA. — Ut MUNDILIA. (A. 1327.)

MUNDIO. — Idem q. MUNDIUM. (*Leg. Barb.*)

MUNDIPOTENS. — Mundi rector; *qui a le pouvoir de ce monde, maître de ce monde.* (Tert.)

MUNDITENENS. — Eod. sensu. (Id.)

MUNDITER.—*Munditer jurare*, secundum veritatem. (*Lex Long.*)

MUNDITIA. — *Munditias facere*, scopis purgare, mundare; *nettoyer, balayer* (vox monachorum præsertim.)

MUNDIUM. — Protectio, patrocinium, tutela; *protection, patronage, tutelle.* (*Leg. Barbar.*) — Pretium pro tutela; *droit payé au protecteur par le protégé.* (A. 793.) — Hæreditaria portio in bonis paternis; *ce qui revient à chaque enfant de l'héritage patrimonial.* (*Lex Long.*)

MUNDMAN. — Qui in *mundio* seu tutela alterius est, qui se alterius potestati commendat, idem qui *commendatus; celui qui est sous la tutelle, sous la protection d'un autre.* (*Ch. Alem.*)

MUNDOBARDIA. — Tutela nobilis pupilli; *garde noble.* (A. 1235.)

MUNDUALDUM. — Idem q. MUNDIBURDIS. (*Ch. Ital.*)

MUNDUALDUS. — Tutor, qui tenet in mundium; *tuteur, protecteur.* (*Lex Long.*)— Procurator, quia partes alterius tuetur; *procureur, chargé d'affaires.* (*Ch. Sic.*)

MUNDUS. — Sæculum; *le monde, le siècle :* « Restitit hæc *mundo*, semper cœlestia quærens. » (*Vet. Inscript.*) — Muliebris supellectilis; *la toilette d'une femme, tout ce qui en fait partie.* (*Lex Alam.*) — Multitudo, certus hominum numerus; *foule, multitude, monde.* (A. 1377.)

MUNERA. — Ciborium, quo altare tegebatur; *ciboire, baldaquin :* « Hic composuit super altare Salvatoris ecclesiam ex auro et argento, quam vocant *munera.* » (*Vet. Instr.*)

MUNERARE. — Munire, instruere; *garnir.* (*Vet. Gl.*) — Honorare; *honorer, récompenser, parer.* (S. XIII.)

MUNERARIUM. — F. villa, prædium rusticum : « Transiens itaque venerabilis cancellarius... sexaginta *munerariorum* dominus, divina gratia disponente, etc. » (*Ann. Bened.*)

MUNERARIUS. — Qui munera dat, qui eleemosynas distribuit; *celui qui fait des présents, qui distribue des aumônes.* (*Vet. Gl.*)

MUNERATIO. — *Munerationes sacræ*, id est *sacræ largitiones.* (Symm.)

MUNERATOR. — Qui spectaculo, quod *munus* vocabant, præsidebat; *président de jeux.* (Aldelm.)

MUNERBA. — Lagenæ vel urcei species; *bouteille de la forme d'une calebasse.* (*Itin. S. Willib.*)

MUNERIUS. — Molitor; *meunier;* ol. *munier.*

MUNIACES. — Regis consiliarius; *conseiller de roi.* (*Vet. Gl.*)

MUNIACI. — Munia, tributa; *fonctions publiques, tributs.* (Id.)

MUNICEPS. — Castellanus seu castelli præfectus; *commandant de château-fort, seigneur châtelain.* (*Ord. Vit.*)

MUNICIALIS. — Pro MUNICIPALIS. (*H. Nem.*)

MUNICIPALIS. — *Municipalia gesta*, instrumenta publica; *titres, actes publics.* (*Ann. Ben.*)

MUNICIPATUS. — Castellania; *châtelenie.* (Ord. Vit.) — Præfectura; *commandement, administration.* (*A. SS. Ben.*) — Jus municipii; *droit de cité dans une ville municipale*, et, en général, *droit de cité, n'importe où, au ciel, par ex.* (Tert.)

MUNICIPIUM. — Castrum, castellum muris cinctum; *château-fort.* (Sug.)

MUNICIUM. — Quidquid usui humano necessarium ad victum, ut MUNITIO. (*Ch. Hisp.*)

MUNIFER. — Qui munera fert; *qui porte des présents.* (*Vet. Gl.*)

MUNIFEX. — Qui munera dat; *qui fait des présents :* « Summa præconia tuis studiis et meritis paria, non de artifice eloquentia, sed de *munifice* sunt sapientia, quæ dedit lapidi laticem fundere. » (*A. SS.*)

MUNIFICARE. — Munera largiri; *faire des présents.* (Dud.)

MUNIFICATIO. — Munus, munerum præbitio; *action de faire des présents, présent.* (A. 750.)

MUNIFICIA. — Pro MUNIFICENTIA. (*A. SS.*)

MUNILIA. — « Pectora equorum, vel ornamenta in cervice mulierum. » (Pap.) Legend. *monilia.*

MUNIMEN. — Defensio; *défense, prohibition.* (*Conc. Hisp.*) — *Munimen sigilli*, sigilli impressio, appositio; *application du sceau.* (Pass.) *Munimen villæ*, corveia ad muniendam urbem; *redevance en journées de travail ou acquittée en argent due pour la construc-*

tion ou *la réparation*, etc. *des fortifications*. (A. 1142.)

MUNIMENTUM. — Scriptum, ut MUNIMINA. (Pass.) *Munimentum scriptum*, subscriptione munitum ; *acte revêtu de la signature des parties*. (*A. SS.*)

MUNIMINA. — Privilegia, præcepta, diplomata principum pro ecclesiis et in earum favorem, quod iis eæ *muniantur* adversus invasores bonorum ecclesiasticorum ; *chartes, préceptes, diplômes, donnés par les rois aux églises*, (ainsi nommés parce qu'ils leur servaient de défense contre ceux qui auraient voulu empiéter sur leurs droits.) — Probationes et instrumenta quæ causam muniunt ; *en terme, de droit, titres et moyens propres à fortifier une cause.*

MUNIONES. — Defensores munitionum ; *ceux qui défendent les fortifications.* (*Ord. Vit.*)

MUNIRE. — *Munire infirmos*, sacramenta illis administrare ; *administrer les derniers sacrements aux malades*. (*Ann. Præm.*)

MUNITAS. — Munimen, arx, castrum ; *lieu fortifié, château, travaux de défense.* (*A. SS. Ben.*) — Immunitas et charta immunitatis ; *franchise, et charte de franchise.* (S. x.) — Forte mansio, Gal. *séjour*, vel, ut conjectant docti hagiographi, exactio pecuniaria : « Quodam tempore iter suum ad monasterium Herivordiæ direxit, faciensque ibi magnam *munitatem* sanctorum ibidem requiescentium et suæ sororis abbatissæ nomine Godesti, et congregationis S. Mariæ thesaurum confregit, et inde plus justo pecuniam detraxit. » (*A. SS.*)

MUNITIO. — Omnis generis annona, cibaria ; *vivres, provisions de bouche.* (A. 1202.) — Quo vestes ornantur et instruuntur ; *garniture d'habit, fourrure, passementerie*, etc. (A. 1334.) — Privilegium, diploma ; *Vid.* MUNIMINA. (G. M.) — Reditus, fructus, quidquid ecclesiæ muniendæ et constituendæ assignatum est ; *rentes, profits, donnés à une église pour l'entretenir et en consolider l'influence.* (*Gal. Chr.*)

MUNITIOSUS. — Munitus ; *fortifié.* (Ant. Nav.)

MUNITIUM. — Obsidio ; *siége.* (J. de J.)

MUNITORIUM. — Locus munitus ; *point fortifié.* (*Vet. Gl.*)

MUNITUS. — Ornatus vesti assutus ; *ornement, enjolivement qu'on applique aux vêtements. Vestis munita*, ornata ; *habit qu'on enrichit d'enjolivements, de fourrures, de passementeries*, etc.

MUNIUM. — Munus, officium, tributum ; *Vid.* MUNIA.

MUNSTERIALIS. — « Sicut in libro *munsteriali* habet. » (A. 816.) Ubi legendum opinantur *ministerialis.*

MUNSTERIUM. — F. legend. *ministerium*, nisi idem sit q. *monasterium*, Gal. *moustier.* (Id.)

MUNTATOR. — Fossor cunicularius ; *mineur, celui qui mine les remparts ennemis.* (*Lib. nig. Scac.*)

MUNTO. — Vervex ; *mouton.*

MUNUA. — Piscis species, forte idem q. mugil, Gal. *munier.* (*S. W. Const. Hirs.*)

MUNUS. — Ipsum Christi corpus mysticum, quod offertur per commemorationem veræ illius oblationis ; *la sainte Eucharistie :* « Supplices rogamus et petimus uti accepta habeas hæc dona, hæc *munera*, hæc sancta sacrificia illibata, etc. (*Can. Mis.*) — Beneficium, feudum ; *bénéfice, bien accordé à vie sous la première race, le même qu'on appela plus tard fief.* (Marculf.) — Pugna gladiatorum vel bestiarum, spectaculum, ab officio, quod *munus* est, dictum, quia in parentum funere exhiberi cœptum est, ut docet Tertullianus ; *combat de gladiateurs ou d'animaux.* (*A. SS.*) — Præstationis vel corvatæ species quæ sub nomine *muneris* exigebatur ; *corvée féodale ou redevance seigneuriale que doit le vassal à titre de don gratuit.* (A. 1385.) *Munus ecclesiasticum*, panis qui benedicitur, ex quo particula sumitur ad sacrificium. (*Ch. Edmund. reg. Angl.*) *Munus rogificium*, muneris genus ignotum, nisi præstatio sit quæ ab ecclesiasticis quasi rogando exigebatur. (Id.)

MUNUSCULARIUS. — Qui pro munere servit ; *mercenaire.* (Ugut.) — Qui datis muneribus magnatum favores captat ; *celui qui cherche par des présents à capter la faveur des grands.* (Joa. Sarisb.)

MURA. — Specula ; *lieu d'observation, guérite.* (A. 1252.) — Mansio, domus, quod lapidibus exstructa, seu quod muro cincta, sic dicta ; *maison, demeure.* (A. 1347.) — Mus ; *rat, souris.* (*Vet. Cod.*)

MURÆNULÆ. — Idem q. MURENÆ.

MURAGIUM. — Vectigal ad muros urbium ædificandos aut reparandos ; *droit qui se levait dans les villes pour la construction et la réparation des fortifications et des autres édifices publics ;* ol. *murage.* (M. Par.)

MURAILLA. — Murus ; *mur, muraille.* (A. 1347.)

MURALE. — Ead. notione. (Ugut.)

MURALHA. — Ead. notione. (A. 1413.)

MURALHIA. — Forte sudaria muro appensa. (*H. Nem.*)

MURAMEN. — Murus ; *muraille.* (A. 1239.)

MURANUS. — Muralis ; *de muraille, mural.* (*A. SS.*)

MURARE. — Murum circumducere, muro oppidum munire ; *murer, entourer, clore de murs, fortifier ;* ol. *murier.* (A. 598.) — *Muro* seu carcere includere ; *mettre en prison.* (Elmh.) — *Murare vivos in cruce*, ad muros crucifigere. (A. 1017.)

MURARIUS. — Murorum artifex ; *maçon.* (Eginh.)

MURATA. — Monasterium, proprie sanctimonialium, muris undique septum, claustrum ; *couvent de femmes, maison cloîtrée.* (*Vit. S. Justin. de Aret.*) — Vox Italica, pro burgo muris munito ; *bourg fortifié.* (*Bul. Urb. V PP.*) — Agger, moles, quia instar muri est ; *digue, chaussée.* (A. 1259.)

MURATIO. — Burgus muris clausus, ut MURATA.

MURATOR. — Ut MURARIUS. (Mamot.)

MURATUM. — Murus; *mur.* (A. 1157.)

MURAYLLIA. — Idem q. MURAILLIA.

MURCA. — Pro AMURCA. (*A. SS.*)

MURCARE. — Resecare; *couper.* (Mon. Sangal.)

MURDIFICATIO. — Homicidium, ut MORTH. (*Cons. Furn.*)

MURDRARE. — Per murtrum occidere; *assassiner, tuer.* (Lud.)

MURDRATOR. — Qui murdrum perpetrat; *meurtrier, assassin.* (Id.)

• MURDREDUM. — Idem q. MURDRUM. (A. 1156.)

MURDRIRE. — Ut MURDRARE. (Flet.)

MURDITROR. — Ut MURDRATOR. (Th. Wals.)

MURDRUM. — Homicidium, sed furtivum et non per infortunium factum; *meurtre, assassinat prémédité.* (Pass.) — Pecunia qua solet dari pro *murdro; composition, somme due par le meurtrier aux parents de la victime.* (Pass.) Hinc *quietum esse a murdro* est a multis pecuniariis, quæ villanis locorum, in quibus murdrum perpetratum est irrogatur. (*Leg. H. I reg. Ang.*)

MUREA. — F. sedile lapideum (Mur.)

MURELEGINUS. — *Murelegina pellis*, felina; *peau de chat.*

MURELEGIS. — Feles sylvatica seu cuniculus; *chat sauvage* ou *lapin.* (*Cons. Forest.*)

MURELLUS. — Parvus murus; *petit mur.* (*A. SS*)

MUREMIUM. — Lignum ædibus construendis aptum, ut MATERIA.

MURENÆ. — Mulierum ornamenta aurea quibus metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena collum cingitur; *sorte de collier à l'usage des femmes, chaîne qui se porte au cou.* (*Ch. Angl.*)

MURETUM. — Parvus murus, ut MURELLUS. (*G. Chr.*)

MURETUS. — (Subst.) Ut MURELLUS. (A. 1375.) — (Adj.) Purpureus; *de pourpre, de couleur pourpre.* (A. 1372.)

MUREZNUS. — Pinna, ut videtur; *créneau.* (A. 1247.)

MURFACA. — Idem q. MARFACA.

MURGANALE. — Idem q. MORGANEGIBA.

MURGANATIO. — Ead. notione.

MURGERIUM. — Acervus, congeries, maxime lapidum; *tas, monceau*, particulièrement *monceau de pierres;* ol. *murgier.* (A. 1260.)

MURIA. — *Puteus muriæ*, aquæ sali conficiendo accommodatæ receptaculum, *Vid.* MORIA.

MURICEPS. — Felis; *chat.* (Petr. Diac.) — Avis species quæ mures capit; *sorte d'oiseau qui prend les rats.* (*Vet. Cod.*)

MURILEGULUS. — Qui legendis conchyliis, seu murice, vel purpura, ad fucationem seu ad colorandam et tingendam blattam sericam et metaxam in usus principis, operam dat; *pêcheur de murex.* (*Cod. Th.*)

MURILEGUS. — Qui capit mures; *attrape-souris, chat.* (Isid.) — Machinæ bellicæ genus; *chat, machine de guerre.* (W. Brit.)

MURINA. — Idem q. MAZER.

MURINUS. — *Pellis murina*, pellis muris Pontici; *peau d'hermine.* — *Murinus sonipes*, equus e murino colore sic dictus, Gal. *poil de souris.* (Mur.)

MURITIUM. — Ut MURELLUS. (A. 989.)

MURMURATIO. — In carcerem inclusio; *action de mettre en prison, incarcération.* (A. 1234.)

MURMIRE. — Peragrare, circuire. (*Vet. Gl.*)

MURMURIOSUS. — Qui murmurat; *qui murmure.* (*Vet. Gl.*)

MURMURIUM. — Pro *murmur.* (*A SS.*)

MURMUROSUS. — Jurgiosus, rixarum amans; *querelleur, qui aime les disputes.* (*Vet. Gl.*)

MUROBRECHARIUS. — Ut MYROBRECHARIUS.

MUROLUS. — Ut MURELLUS. (A. 1497.)

MURRA. — Ut MAZER.

MURRARE. — Pro *murmurare.* (Isid.)

MURRECHUS. — Ut MURRETUS. (A. 1295.)

MURRENA. — Lues; *épidémie, mortalité.* (H. Knygh.)

MURRETUS. — Xerampelinus color, pullus et ater; *couleur foncée, couleur de feuille-morte.* (*Ch. Angl.*)

MURREUS. — Ex mazere; *de madre*; *Vid.* MAZER.

MURRINUS. — Ead. notione.

MURRIRE. — Clamare, proprie murium. (Isid.)

MURRUZ. — Morua; *morue.* (A. 1339.)

MURT. — Ut MORTH.

MURTA. — Myrthus; *le myrthe.* (*Vet. Gl.*) — Tomaculum; *saucisson, cervelas.* (A. 1526.)

MURTARIUM. — Mactatio; *massacre, meurtre.* (*Vet. Gl.*)

MURTRHA. — Ead. notione q. MURDRUM. Imo, tributum quod de terris exigi solitum erat, a cujus præstatione immunes dicuntur terræ, quas dominicas, id est, a nullo dependentes, vocabant. (A. 1153)

• MURTRARE. — Per *murtrum* occidere; *assassiner.* (Ap. Lud.)

MURTRARIUS. — Ut MURTRATOR. (Ap. Stephanot.)

MURTRERIUS. — Ead. notione. (A. 1321.)

MURTRIARIUS. — Ead. notione. (*Const. Lemov.*)

MURULENTUS. — Mucidus; *moisi, gâté.* (Barel.)

MURUM. — Pro *murus.* (A. 1277.)

MURUS. — Carcer; *prison.* (A. 1229.) — *Murus antepectoralis*, murus brevior; *avant-mur, mur élevé construit en avant des remparts d'une place pour en augmenter la force.* (Pass.) *Muris ecclesiasticis excludi*, excommunicari; *être excommunié.* (Fac. Herm.) *Murus plenus*, lapidibus et saxis exstructus. (A. 1242.)

MURUSCULUM. — Machina bellica, ead. q. MUSCULUS. (Pap.)

MUS. — *Mus peregrinus*, mus Ponticus; *hermine.* (S. Ebr.) *Mus Ponticus*, ordo equestris de Britannia institutus aut restaura-

tus a Joanne V Britanniæ duce, circa an. 1365; *ordre de l'hermine.*

MUSA.—Instrumentum musicum, a *musa* dictum; *cornemuse.* (Pass.)—Musivum opus; *mosaïque.* (Ap. Joh. Diac.) — « Curati et rectores... assistere debent circum circa altare... quando episcopus celebrat in pontificalibus... quæ astantia seu statio vulgo *musa* nuncupatur. » (*Polyp. Matis.*)

MUSACHINUM. — Dorsi armatura; *partie de l'armure qui couvrait le dos;* ol. *musequin.* (A. 1334.)

MUSÆUM OPUS. — *Vid.* MUSIVUM.

MUSAICUS. — Musicus; *musicien.*

MUSALAMII. — Ut MUSULMANNI.

MUSARABES. — Ut MOSARABES.

MUSARDUS. — Otiosus, piger, stupidus; *paresseux, indolent, stupide;* ol. *musard.*

MUSARE. — Musicæ operam dare; *s'occuper de musique.* (Ap. Mab. *Anal.*) — Otiari, rebus nullius momenti immorari; *être oisif, perdre son temps, s'occuper de bagatelles, muser.* (S. XIV.) — Visere, adire, salutare; *visiter.* (*Ann. Bern.*)

MUSATILIS ARS. — Id. q. MUSIARIA ARS. (Ap. Gualter.)

MUSCA. — Monilis ornamenti genus: « Dedit unum aureum calicem... et unam auream *muscam* pulchre gemmis ornatam. » (*Mon. Angl.*)

MUSCADELLUM. — Vinum ex muscatello confectum; *muscadet, vin blanc dont le goût approche de celui du muscat.* (A. 1345.)

MUSCALE. — Flabellum, quo muscas abigimus; *éventail, chasse-mouches.* (A. 1363.)

MUSCARDUS. — Accipitris species, tertiarius; *mouchet.*

MUSCARIUM. — Ut MUSCALE. (J. de J.)

MUSCATA. — Nux aromatica; *noix muscade.*

MUSCATELLA. — Ut MUSCATELLUS. (A. 1461.)

MUSCATELLUM. — Ut MUSCADELLUM. (A. 1336.)

MUSCATELLUS. — Vitis species ex qua vinum conficitur; *raisin muscat.* (Pet. de Cresc.)

MUSCATORIA. — Emunctoria candelarum; *mouchettes, émouchoir.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

MUSCATORIUM. — Ut MUSCARIUM. (*Ch. Angl.*)

MUSCATUM. — Musci odor; *odeur de musc.*

MUSCETUS. — Ut MUSCARDUS. (Alb. M.)

MUSCHEA. — Idem q. MOSCHITA. (Jacob. de Vorag.)

MUSCHETTA. — Telum quod balista validiori emittitur; *gros trait que lançaient les balistes.* (San.)

MUSCHETUS. — Ut MUSCETUS.

MUSCIARIUS. — Idem q. MUSIVARIUS.

MUSCHUM. — Ut MUSCUS.

MUSIO. — Catus; *chat.* (Pap.)

MUSCIDUS. — Mustarius; *relatif au moût. Vinum muscidum,* mustum; *moût.* (A. 1315.)

MUSCINARIUS. — Piger, otiosus, ut MUSARDUS. (*Vet. Gl.*)

MUSCINO. — Asinus; *âne.* (J. de J.)

MUSCIPULA. — Felis; *chat.* (Ap. Mur.)

MUSCIPULARE. — Insidias componere, alicui quiddam machinari; *tendre des piéges à quelqu'un, machiner, tramer quelque chose contre quelqu'un.* (Fredeg.)

MUSCIPULATOR. — Deceptor; *trompeur.* (Ugut.)

MUSCLUS. — Fustis seu baculi species. (A. 1415.) — Pro *musculus,* licentia poetica: 1° bellicæ machinæ genus. (Isid.); 2° piscis genus, mytilus. (Ap. Rym.)

MUSCO. — Magna musca; *mouche de grande taille.* (*Vet. Gl.*)

MUSCULA. — Concha margaritifera; *huître perlière.* (Henr. Huntind.)

MUSCULARIUM. — Diminut. a MUSCARIUM.

MUSCULATUS. — Ad modum conchæ effictus; *en forme de coquille.* (A. 1295.)

MUSCULUS. — Navigii species; *bateau.* (Isid.) — Instrumentum quo murus cito laceratur; *pic.* (*Vet. Gl.*) — Os, facies; *museau.* (A. 1372.)

MUSCUS. — Odoramentum quod ex umbilico cujusdam animalis colligitur; *musc.*

MUSELEUM OPUS. — Idem q. *Musivum opus; Vid.* MUSIVUS.

MUSELLA. — Tributi species, apud Turcos Asiaticos: « Satrapa itaque pacto inter eos inito, comiti eidem portam illam aperuit, per quam eatenus Hierusalem introeuntes peregrini, et introire, et pensiones, quas *musellas* vocare solebant, solvere nimis indebite ac crudeliter cogebantur. » (Guib. *His. Hieros.*)

MUSELLARE. — Os pastomide occludere; *museler.* (Ap. Mur.)

MUSELLUM. — Ut MUSUM.

MUSELLUS. — Ead. notione. (A. 1309.)

MUSEUM. — Ut *musivum opus, Vid.* MUSIVUS.

MUSFULÆ. — Ut MUFFULÆ.

MUSIARIA ARS. — Ars musivum opus faciendi; *l'art de la mosaïque.* (Leo Ost.)

MUSICA. — Nude pro *Cantus.* (*Vet. Cod.*) *Musica chordula,* quæ fidibus canitur. (Ap. Duel.)

MUSICALITER. — Cum notis. (*Mart. De discip. cel. div. off.*)

MUSICARE. — Instrumentis musicis ludere, canere; *faire de la musique instrumentale.* (Lamb. Ard.)

MUSICARIUS. — Instrumentorum musicorum artifex; *fabricant d'instruments de musique.* — Qui voce canit; *qui chante, chanteur.*

MUSCHTEA. — Ut MUSCHETA.

MUSIDIUM. — Ut MUSIVUM.

MUSILEUM. — Idem q. MAUSOLEUM. (Pap.)

MUSIPULA. — Ead. notione. (S. XIII.)

MUSITARE. — Pro *mussitare.*

MUSITATUS. — Notis musicis descriptus; *mis en musique.* (*St. S. Vict. Par.*)

MUSIVARIUS. — Operis musivi artifex; *ouvrier en mosaïque, mosaïste.* (Pass.)

MUSIVUS. — *Musivum opus,* illud quod

tesselatum est lapillis variorum colorum; *ouvrage en mosaïque, mosaïque.* (Pass.) *Musivum auratum*, quod confectum est ex minutis lapidibus vitreis auro fulvo supertectis; *mosaïque en petits cubes de verre émaillés d'or.* (Anast.)

MUSNARE. — Molere; *moudre.* (A. 1222.)

MUSQUATA NUX. — Ut MUSCATA.

MUSQUETA. — Ut MUSCHETTA.

MUSSA. — Almucium, canonicorum vestitus; *aumusse.* (*Conc. Hisp.*) — Locus uliginosus, stagnum; *lieu humide, marécageux, marais.* (*Mon. Angl.*)

MUSSAL. — « *Mussal* de canabo. » Ubi *mussal* forte fasciculum sonat. (*Tabul. Prior.* de *Pared.*)

MUSSANTER. — Occulte, latenter, tecte; *en cachette, secrètement.* (A. 1170.)

MUSSIA. — Locus secretus et occultus; *cachette, lieu secret où l'on cache quelque chose;* ol. *musse.* (A. 1397.)

MUSSIARE. — Dijudicare; *décider, prononcer.* (*Vet. Gl.*)

MUSSULA. — Mussus seu musculus; *mousse.* (Greg. Tur.)

MUSSUM. — « Cum pauperes *musso*, quod de nemore collegerant oneratos præterire cerneret. » (*Cæs. Mirac.*) Fascis lignorum vel herbarum, aut muscus, herba seu lanugo arborum et locorum palustrium, inquit editor.

MUSTA. — « Surgant fratres juniores et accipiant cyphos, quos impleant vino et deponant unicuique super *mustam* suam. » (*Us. Eccl. Cenom.*) Ubi *musta* est orbis, ni fallor, in quo ne mensa inquinetur, reponuntur pocula.

MUSTALIS. — Mustarius; *relatif au moût* ou *vin doux.* (S. XIII.) *Mustale vinum*, mustum; *moût ou vin doux.* (A. 1244.)

MUSTASAFIA. — Officium mostasafi, *Vid.* MOSTASAFUS.

MUSTASAFUS. — Ut MOSTASAFUS.

MUSTARDA. — Sinapis; *moutarde.* (*H. Dalph.*)

MUSTATICUM. — Mustum; *moût.* (Irm.)

MUSTELLARIUM. — Aviarium, cavea; *volière, cage.* (*Vet. Gl.*)

MUSTOLIUM. — Miscellum frumentum; *méteil.* (A. 1261.)

MUSTURA. — Pro MULTURA. (A. 1236.)

MUSUERE. — Pro *minuere*, damnum inferre; *faire du tort, causer du dommage.* (*Bul. Clem. VI PP.*)

MUSULEUM. — Ut MUSILEUM.

MUSULMANI. — Turci, vel potius Saracini; *musulmans.*

MUSUM. — Rostrum, rictus; *museau.* (Mich. Scot.)

MUSUS. — Ead. notione. (A. 784.) — Fructus species, qui quavis parte scindatur, figuram crucis exhibet. (Bern. de Breyd.)

MUTA. — Mensa publicanorum; *comptoir de changeur, de banquier, banque, change.* (Helwic.) — Mensa communis, Gal. *mense commune; Vid.* MENSA : « Omnia et singula emolumenta percipiat, exceptis duntaxat his quæ de *muta* in primo anno recipi consueverunt pro anima et anniversario defuncti. » (*St. eccl. S. Steph. Vien.*) — Quodvis vectigal; pretium quod datur pro mutatione prædii, cum alteri ceditur; *redevance, droit,* et, plus particulièrement, *le droit qui se paye au seigneur quand un bien change de propriétaire.* (A. 1379.) — Accipitrum morbus et domuncula in qua includuntur falcones, cum plumas mutant; *maladie des oiseaux appelée mue*, et *volière où l'on enferme les oiseaux de chasse tant que dure cette maladie.* (Frider. II imper.) — Species campanulæ monasticæ, quod forte surdum, ut loquimur, haberet sonum, id est, minus acutum; *clochette qui n'a pas le son éclatant.* (*Vit. abbat. S. Alban.*) — Curia, conventus, cœtus, concilium; *assemblée.* (Ap. Mur.) — Mensuræ species apud Germanos : « Decem *mutas* siliginis. » (A. 1335.) — *Muta* dici videtur de navibus quæ securitatis causa simul navigant. (Ap. Mur.)

MUTAGIUM. — Pretium quod solvitur domino pro mutatione prædii; *droit de mutation, ce que l'on paye au seigneur quand une terre change de propriétaire;* ol. *muage.*

MUTAMEN. — Ead. notione. (A. 1331.)

MUTAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1325.)

MUTANDÆ. — Mutatoria, vestes quæ mutantur; *Vid.* MUTATORIUS. (Pap.)

MUTARE. — Falcones in domuncula quæ dicitur *muta* includere et curare; *mettre en volière, pour les soigner, les oiseaux de chasse malades de la mue.* (A. 1425.) — Commutare, permutare; *échanger.* (*Tab. Roth.*) *Mutare se*, e loco moveri, abire; *changer de place, s'en aller.* (*Ch. Carcas.*)

MUTARIUS. — Publicanus, exactor vectigalium; *celui qui perçoit les impôts, collecteur.* (*Ch. Alam.*)

MUTATICUM. — Ut MUTAGIUM. (A. 755.)

MUTATIO. — Præstatio quæ fieri solet ab eo qui alteri in domum succedit; *droit de mutation; Vid.* MUTAGIUM. (A. 1124.) *Mutationes presbyteri*, præstationes quæ fieri solent domino loci in quavis mutatione sacerdotum seu curionum; *redevance que le vassal paye au seigneur à l'arrivée d'un nouveau curé.* (*Tabul. Prior.* de *Par.*)

MUTATORIUM. — Pars mulierum vestimentorum; *partie du vêtement des femmes, sorte de pèlerine.* (S. Hier.)

MUTATORIUS. — *Mutatoria vestimenta, vicaria indumenta*, seu *mutatoriæ vestes*, quæ aliis mutantur; *vêtements de rechange.* (Pass.)

MUTATUS. — Scabinus, ædituus, forte quia quolibet anno mutatur; *échevin, magistrat municipal.* (A. 1230.) — *Accipiter mutatus*, qui *mutam* evasit; *oiseau de proie qui a mué, qui a passé la mue.* (Dem. Const.)

MUTERE. — Mutum esse; *être muet.* (*Vet. Gl.*)

MUTICULARE. — Pro *mutilare.* (A. 1214.)

MUTILITAS. — Vitium, defectio. (*Vet. Gl.*)

MUTINUS. — *Mutinæ carnes*, eædem q. VERVECINÆ.

MUTIO. — Fatuus (*Vet. Gl.*)

MUTIS. — Truncus, stirps. (A. 1343.)

MUTNARIUS. — Ut MUTARIUS.

MUTO.—Ut MULTO.

MUTOFEDA.—Ovis; *brebis.* (A. 1390.)

MUTONAGIUM.—Ut MULTONAGIUM.

MUTRELLA.—Perperam pro *mitrella*, capitis tegmentum, quod monachi *capparonem* vocabant. (G. Chr.)

MUTUARE. — *Mutuum* seu exactionem nomine *mutui* impositam solvere; *Vid.* MUTUUM.

MUTUATIM.—Pro *mutuo.* (*A. SS.*)

MUTUATIO.—Pro *mutatio.* (*Cons. Ausc.*)

MUTULA. — Muta, ex Ital. *mutola* (*A. SS* .)

MUTULOSUS. — Nudus, glaber; *nu, ras.* (*Vet. Gl.*)

MUTULUS.—Machinatio clandestina, vel seditio clam excitata; *complot, sédition.* (*Lex Rip.*)

MUTUNUS.— Vervex; *mouton.* (A. 1307.)

MUTURIUM.—Motio, contentio; *Vid.* MOVITA. (*Ord. reg. Fr.*)

MUTUS.—Obscurus; *obscur, qui n'est pas clair : « Muta verba.* » (*Ap. Abbon.*) — *Muti lapides*, sine inscriptione; *pierres muettes, sur lesquelles il n'y a rien d'écrit.* (Hyg.) — *Mutorum pœna ; Vid.* PANIS. *Muti*, inter divinatores ponuntur apud Paschas. Ratbertum : « Divini conjectores et *muti.* » Atque hi putantur esse *engastrimythi* , seu ventriloqui.

MUTUUM.—Exactio nomine mutui; *imposition déguisée sous le nom d'emprunt.* (*Ch. Sicul.*) *Mutuum coactum* seu *violentum*, exactio quæ a dominis in urgentibus negotiis suis ac necessitatibus fiebat super subditos, vassallos ac tenentes, cum restitutionis conditione ac pollicitatione; *emprunt forcé.* (A. 1246, 1197.)— Stipendium datum in antecessum; *salaire payé d'avance.* (*Ord. reg. Fr.*)

MUTUUS.—Mutua gratia; *don gratuit.* (A. 1326.)

MUZA.—Vestis species qua cæteri clerici æque ac episcopi utebantur; *mozette, camail:* « Rectores autem, vicarii perpetui, beneficiati altari majori, diaconi et subdiaconi ecclesiæ, *muzas* panni nigri ex saga nigra lividi seu viridis coloris fodratas portent. » (*Conc. Hisp.*)

MUZECTA.—Ead. notione : « Canonicalis habitus ex Pii V litteris almutium et superpellicium erat, sed dein rochetum et birrum seu *muzecta* nigri coloris. » (*Not. eccle. Catanens.*)

MUZZETA.—Ead. notione. (*A. SS.*)

MYNECENÆ. — Moniales, ap. Anglo-Saxones ; *religieuses.* (*Conc. Stenham.* a. 1009.)

MYOPARO.—Navigii piratici genus ; *sorte de navire corsaire en usage dans l'Archipel.*

MYRIONYMA.—Qui multa habet nomina; *qui a plusieurs noms.* (Ap. Mab. *Anal.*)

MYRMICOLEON. — Formicarum vorator, leo formicarius; *fourmilion.* (*A. SS.*)

MYRRHINUM.—Ut MAZER.

MYRTA.—Pro *myrtus.* (*St. Mont. Reg.*)

MYSTACE.—Graviter ; *avec gravité, avec lenteur.* (*Chron. Ditm. episc.*)

MYSTARCHUS. — Sacerdotum præpositus, titulus honorarius archiep. Toletani.

MYSTERIALES. — Iidem q. MINISTERIALES.

MYSTERIARCHES.— Mysteriorum princeps; *celui qui préside aux mystères.* (Prud.)

MYSTERICUS.—Pro *mysticus.* (A. 748.)

MYSTERIUM. — Officium, sacra liturgia ; *la sainte Messe.* (*Ch. Hisp.*)—Tragædia sacra; *drame sacré, mystère.* (Ap. Stephanot.)—*Mysterium Christi*, sacrificium Missæ ; *le saint sacrifice, la Messe.* (*A. SS.*)—*Mysterium defunctorum*, Officium solemne pro defunctis; *Service pour les morts.* (*G. Chr.*)—*Mysterium nuptiale*, nuptiæ solemnes cum cæremoniis ecclesiasticis celebratæ; *la bénédiction nuptiale.* (S. IX.)—*Mysteriorum dies*, apud Græcos dies Jovis sanctæ hebdomadæ; *le jeudi saint.* (Pass.) — Pro *ministerium* non semel scribitur *Mysterium.*

MYSTICARE. — Sensum arcanum exprimere, includere : « ... Ecclesiam *mysticat* illa domus. » (*Petr. Rigens.*)

MYXUS.—Ellychnium lucernæ; *mèche de lampe.* (Anast.)

MYZINUM.—Idem q. IMIZILUM.

MYZQUITA.—Idem q. MESCHITA.

N

N. — Littera numeralis quæ 90 denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur ($\overline{N}$), nonaginta millia significat. — Litteram N loco nominis proprii poni cœpisse paulo ante annum Christi millesimum, observat Hugo Menardus ad librum Sacramentorum Gregorii : cum nota hæc *ill.*, id est, *ille*, poneretur. At Mabillonius, tum ex variis MSS., tum ex Frotharii, episcopi Tullensis, epistolis, ante annos octingentos litteram N eo sensu adhibitam contendit.

NA.—In Aquitania vicinisque provinciis, a mulieribus, quæ maritorum luce fulgebant, præpositum docet Petrus de Marca.

NABALIS. — Campus culturæ deditus; *terre cultivée, champ en pleine culture*, Vasconic. *canabal.* (*Vet. Gl.*)

NABATA.—Ex adulterio conceptus.

NABETINUS.—F. *fundici* curator, inferior fundegario, aut exactor *nabuli.* (*St. Mass.*)

NABILIS.—Ad *nandum* habilis, facilis ad *nandum.* (J. de J.)

NABINUS. — Napus; *chou - navet.* (*Ch. Carc.*)

NABLISARE.—Psalmisare; *jouer du psaltérion.* (*Vet. Gl.*)

NABLUM. — Musicum instrumentum, idem q. Græce psalterium, citharæ genus; *psaltérion.* (*Vet. Gl.*)

NABULUM.—Naulum; *fret, naulage.* (Ap. Mur.)

NABULLUM.—Merces nautica, imo, tributum pro illa merce, naulum; *marchan-*

dise venue par mer et prix de son transport, fret.

NACA.—Navigii species; *barque, bateau;* ol. *esnekée.*

NACARA.—Crotalum vel tympani species; *instrument de musique militaire, tambour ou tymbale;* ol. *nacaire.* (Pass.) — Conchyliorum genus; *nacre.* (A. 1295.)

NACARIUS. — Tympanotriba; *timbalier, tambour.* (A. 1333.)

NACE.—Piscaria; *Vid.* NASSA.

NACELLA. — Parva naca; *petit bateau, nacelle.*

NACER. — Concha margaritifera; *huitre perlière, nacre.* (A. 1347.)

NACISTERA.—Aquarium vas; *vase à eau.* (Pap.)

NACRUM.—Ut NACER. (A. 1295.)

NACTA.—Apostema, ut NATTA.

NACTARIUS.—Ut NACARIUS. (A. 1333.)

NACTUM. — Coopertorium, udo, stragulum quo totus equus insternitur, Gal. *housse de cheval, caparaçon;* metaphorice, stragula seu casula ambiens totum corpus sacerdotis, ut conjectat Solerius. (*A. SS.*)

NACUM.— Stragulum, pro NACTUM. (Ap. Mur.)—Panni species, Gal. *nac.* (A. 1363.)

NADIVUS.—Pro NATIVUS.

NADO.—Agnus, capreolus; *petit agneau, ieune chevreau.* (*Ch. Provinc.*)

NADUS.—Ead. notione. (A. 1416.)

NAGALE.—Animalis genus. (*Vet. Gl.*)

NAGARIA. — F. pro ANGARIA aut WANGARIA. (A. 1131.)

NAGELLUS. — Clavus; *clou.* (Ap. Mart. *Itin. Liter.*)

NAGIUM.—Pallum tenue. (Pap.)

NAGLEDEN. — Interdictum aliquid exportandi ante solis ortum et post occasum, mense Augusto; *défense de faire des transports au mois d'août, ban d'août.* (A. 1219.)

NAIBIS.—Ludi puerilis genus; *jeu consistant en collections d'images, que l'on regarde comme l'origine des cartes à jouer.* (*A. SS.*)

NAICUS.—Pro *nativus.* (*H. Gemmet.*)

NAM.—*Nam non,* pro *non vero.*

NAMARE. — Narrare; *raconter, narrer.* (*Vet. Gl.*) — Pignorare, pignus auferre, ut NAMMIARE. (*Ch. Scot.*)

NAMIUM.—Pignus; *troupeaux d'une ferme donnés en gage, caution, nantissement;* ol. *nam, namps, namptissement.* (Pass.) *Per namia distringere,* ablatis pignoribus compellere; *forcer quelqu'un en saisissant son bétail.* (*Ch. Angl.*) *Namium vetitum;* illegitima pecorum prehensio; *saisie injuste, illégale.* (Id.)

NAMMA.—Ead. notione. (A. 1259.)

NAMMEARE.—Ut NAMMIARE. (A. 1281.)

NAMMIARE.—Pignerare, pignus capere, auferre, dare; *prendre en gage, recevoir en nantissement, assurer par gages, donner en gage, consigner en gage, saisir.* (S. XIII.)

NAMNUM. — Ead. notione. (*Conc. Islebon.*)

NAMPHILE. — Tympanum; *tambour:* «Sono namphili;» *au son du tambour.* (*Ch. Provinc.*)

NAMPHILUM.—Eod. sensu. (A. 1321.)

NAMPTIUM.—F. pro NAMIUM. (*Ch. Angl.*)

NAMTUM.—Ut NAMIUM. (A. 1273.)

NANCA. — F. Pro NACA, navicula piscatoria. (A. 1212.)

NANCTUS.—Pro *nactus.* (S. Paulin.)

NANITIRE. — Mendose, pro NANTIRE. (*Ann. Ben.*)

NANNA.—Avia; *grand'mère.* (*A. SS.*)

NANNEARE.—Ut NAMIARE. (A. 1200.)

NANNUM.— Ut NAMIUM. (A. 1145.)

NANSIA. — F. pro *nansa,* vox Ital. quæ aquam ex aureo malo confectam exprimit; *eau de fleur d'oranger.* (*A. SS.*)

NANTARE.—Pignus auferre, ut NAMIARE. (A. 1197.)

NANTISSAMENTUM. — Ut NAMIUM. (S. XIV.)

NANTUM.—Eod. sensu. (A. 1247.)

NAOFILAX.—Pro NAOPHYLAX. (*A. SS.*)

NAPA.—Mappa; *nappe.* (A. 1181.)

NAPARIA. — Officium in aula regia, cui incumbit mappas, canabum, manutergia et similia providere. (Ap. Flet.)

NAPATICA.— Naporum cultura: «Debet unius quisque mansus servilis per totas hebdomadas dies 15 et unam *napaticam.*» (*Polypt. Floriac.*)

NAPERII.—Linteum ad mensam; *nappe.* (A. 1430.)

NAPINA. — Ager napis consitus; *champ de navets.* (*Lex Sal.*)

NAPLIA.—Napolis; *la ville de Naples.* (*A. SS.*)

NAPOCAULIS. — Naporum genus; *chounavet.*

NAPPA.—F. idem q. NAPINA. (*Ch. Occit.*)

NAPPETUM. — Dimin. a NAPPUS. (A. 1295.)

NAPPUS.—Poculum, crater, scyphus; *vase à boire, coupe.* (A. 936.)

NARANCUM. — Malum aureum; *orange.* (Ap. Mur.)

NARCISSUS. — Coloris species, cineraceus; *gris cendré.* (S. XIII.)

NARCUS.—Navi præfectus; *commandant, patron de navire.* (*Vet. Gl.*)

NARDIFICARE.—Spirare odorem nardi; *sentir le nard.* (*Vet. Gl.*)

NARDINUM.—Oleum; *huile.*

NARDIUM. — F. Molendinum olearium; *pressoir à huile.* (A. 1195.)

NARDUS. — *Nardus equus,* idem q. *liardus equus,* ut videtur, Gal. *gris-pommelé.* (*A. SS.*)

NARIGIA. — Ferrum cavatum cui vectis impositus facile volvitur. (Vigev.)

NARIRE. — Nares fricare, subsannare; *frotter les narines, se moucher.* (J. de J.)

NAROD. — Tributi species apud Bohemos. (A. 1221.)

NARRATIO. — Causa, lis intenta; *procès.* (*Ch. Scot.*) — *Narratio feodata,* quæ et *nominatio* dicitur, vassalli clientaris professio, qua feudalium prædiorum descriptionem domino offert; *déclaration de l'étendue et de l'importance du fief, fournie au seigneur par le vassal, état et énumération détaillée de tout*

ce que le vassal avoue tenir du seigneur dominant ; ol. *dénombrement.* (*Tabul. Trenorch.*)

NARRATIVE. —Computando. (Chron. Jowhet.)

NARRATOR. — Advocatus, patronus causarum; *avocat, défenseur;* ol. *conteur.* (*Ch. Norman.*)

NARSIA. — Nemus; *bois, forêt.* (*Vet. Necrol.*)

NARTA. — Species solearum lignearum quibus in transmittenda glacie altissimisque nivibus utuntur Scricfini; *patins de bois.* (Hosm. *Lex.*) — Tuber, ganglionis species; *grosse tumeur, loupe :* « Mulier quædam morbum periculosum, quod *narta* dicitur, in cranio capitis radicatum, in quantite pugni, passa fuit decem annis. » (*A. SS.*)

NASALE. — Pars cassidis demissa quæ nasum tegit ; *nasal, pièce de fer qui, partant du casque, descend sur le nez pour mettre la figure à l'abri des coups de taille.* (Pass.) — Ornamentum equorum; *nazière, nazal ornement de cheval.* (Isid.)

NASANUS. — Piscis species, f. idem q. NASELLO. (Ap. Pez.)

NASARE. — *Nasare canapum,* cannabem macerare, aqua subigere; *rouir le chanvre.* (*St. Saluc.*)

NASATICUM. — Jus quo quis cannabem aqua subigere potest, et id quod pro eo jure solvitur; *droit de faire rouir le chanvre et droit perçu pour l'exercice de ce droit;* ol. *naisage.* (A. 1342.)

NASCENDO ESSE. — « Et ille qui pulsat et wadiam suscepit, proximiores sacramentales, qui *nascendo* sunt, debeat nominare tantum. » (*Lex Long.*) Id est qui genere proximiores sunt.

NASCENTIA. — Nativitas; *naissance, nativité.* (S. Ambr.) — Apostema, nascens seu excrescens tuber; *abcès, tumeur qui naît ou qui grossit.* (*A. SS.*) — Fetura; *le croît des animaux;* ol. *nascens.* (S. XII.) — *Nascentia terræ,* fructus qui ex terra proveniunt; *produit de la terre.* (Lucif. Calarit.)

NASDA. — Gibbus; ut NATTA.

NASELLO. — Piscis genus; *sorte de poisson de mer, merlus.* (*Vet. Cod.*)

NASILE. — Quod tegit nasum; ut NASALE. (*Vet. Gl.*)

NASISTERGIUM. — Linteolum quo nasus emungitur; *mouchoir.* (*A. SS.*)

NASITERGIUM. — Ead. notione. (Id.)

NASSA. —Omnis piscaria, præsertim gurges, locus in fluvio coarctatus piscium capiendorum causa; *pêcherie*, plus particulièrement *gord où l'on emploie des nasses pour prendre le poisson;* ol. *nause.* (A. 1216.)

NASSELLA. — Navicula ; *petite embarcation, nacelle.* (S. XIII.)

NASSERIUM. —Piscaria, ut NASSA, ol. *nassier.*

NASTALE — Cingulum vel fibula quæ restringit pallium circa collum; *agrafe, broche* ou *cordonnet.* (Ugut.)

NASUS. — « Calicem argenteum et patenam, cum aguamanili et suo *naso.* » (A. 777.) Legend. videtur *vaso,* Gall. *cuvette;* attamen scriptor quidam retinet *nasum,* qua voce calamum intelligit quo fideles ad hauriendum sacrosanctum Christi Domini sanguinem olim utebantur. Hanc interpretationem confirmat verbis mox sequentibus : « « Serviet ad dandum sanguinem Domini populo. »

NATA. — Locus pascuus sed uliginosus, ut NOA. (A. 1536.) — Storea, ut NATTA. (*Us. Font.*)

NATALE. — Conditio, status, dignitas; *condition sociale, rang :* « Si quis de homicidio accusetur, et idem se purgare velit secundum *natale* suum. » (*Leg. H. I reg. Angl.*) Id est productis testibus suæ conditionis. — Dies natalis; *le jour de la naissance.* (Senat.) — Festum Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis; *fête de la Nativité de la Vierge.* (A. 1257.) — Acclamatio Gallis olim familiaris in lætitia publica; *noël, sorte de cri de joie autrefois en usage en France.* (Pass.) — Dies mortis cujusvis sancti seu martyris; *le jour de la mort d'un saint* ou *d'un martyr.* (Pass.) — *Natale Domini,* Domini nostri Jesus Christi dies natalis; *la Noël.* (Pass.) *Natale S. Petri de Cathedra,* dies vigesima secunda mensis Februarii; *la chaire de saint Pierre, le 22 février.* (Pass.) —*Natalia ;* oblationes pro baptismo ; *présents qu'on fait au prêtre qui baptise ;* ol. *nataux.*

NATALICIA. — Conditio, status, ut NATALE : « secundum *nataliciam* meam » ; *selon ma condition.* (A. 1452.)

NATALICIUM. — Nativitas, natalis dies; *jour de la naissance, naissance :* « Anno a Dominico *natalicio.* » (Ap. Mad.)

NATALICIUS. — Idem q. NATALIS. (Belet.)

NATALICUM. — Ut NAVALICIUM et NATALICIA.

NATALIS. — Festus dies sanctorum a Christianis cultus; *fête d'un saint, laquelle a principalement lieu le jour anniversaire de sa mort.* (Pass.) — Quævis dies anniversaria, ea præsertim qua quis in dignitate quapiam inauguratus est; *jour anniversaire, particulièrement celui d'une nomination à un emploi.* (Pass.) — Patria; *le pays natal, la patrie.* (*Vet. Cod.*) — *Natales,* quatuor præcipuæ anni festivitates; *les quatre principales fêtes de l'année;* ol. *jours nataux.* (*Tabul. S. Bertin.*) *Natalis calicis,* dies cœnæ Domini; *le jeudi saint.* (Pass.) *Natalis S. Joannis Baptistæ*, hujus sancti *decollatio,* quæ die vigesima nona mensis Augusti celebratur; *la décollation de S. Jean-Baptiste, le 29 août.* (Pass.) *Natalis S. Mariæ ad martyres,* dedicatio ecclesiæ ejusdem nominis in Urbe; *dédicace de l'église qui a remplacé le Panthéon de l'ancienne Rome, le 13 mai.* (Pass.) *Natalis Cathedræ S. Petri,* idem q. NATALE, q. vid. *Natalis templi* seu *ecclesiæ,* ejus dedicationis ; *anniversaire de la dédicace d'un édifice religieux.* (S. XIV.)

NATATICUM. — Idem q. NAVATICUM.

NATATORIA. — Piscina ; *bassin, piscine.* (*Vet. Cod.*)

NATATORIUM. — Fons baptismatis; *cuve baptismale, baptistère.* (*Vet. Cod.*) — Locus pascuus, sed uliginosus, ut NATA. (A. 1135.)

NATELLUS. — Dimin. a *natus*, puerulus. (*A. SS.*)

NATHINEUS. — Dedititius; *Vid.* NATINEUS.

NATICIDIUM. — Flagrum *natibus* exceptum; *fouet.* (Sciop.) — Infanticidium; *infanticide.* (*Vet. Gl.*)

NATINEUS. — Acolythus; *servant, acolythe.* (*A. SS. Ben.*)

NATIO. — Nativitas, generis et familiæ conditio; *condition sociale, naissance:* « Pro homine libero, secundum *nationem* suam. » (*Lex Long.*) — Agnatio, cognatio, familia; *parenté, famille.* (*Chartul. Matisc.*) — Regio; *pays.* (Th. Otterb.) — *Nationes:* 1° plebeii; *les gens du peuple, le peuple.* (A. 1059.); 2° academiarum scholasticorum divisiones; *nations, divisions administratives en usage dans les anciennes universités.* (Ainsi l'université de Paris avait tous ses écoliers divisés en quatre nations: France, Picardie, Normandie et Angleterre.)

NATITENUS. — Usque ad nates. (*A. SS.*)

NATIVITAS. — Annonæ abundantia, fructuum collectio; *récolte:* « Tantum hic parva *nativitas* fuit ut, nisi... frumenta de Sicilia congregentur, fames vehementer immineat. » (G. M.) — Dies sancti natalitius; *jour anniversaire de la naissance d'un saint:* « Martyrum *Nativitates.* » (A. 747.) — Ingenuitas, sinceritas; *naïveté.* (*A. SS.*) — Corporis habitus, dispositio, temperamentum; *tempérament, complexion.* (Gariop.) — Secunda ex novem partibus Hostiæ in Missa Musarabica; *la deuxième des parties de la sainte hostie.* (*Missal. Mosarab.*) — Servitus; *servitude de naissance;* ol. *naiverie.* (*Ch. Angl.*) — Ætas, tempus a nativitate, ab ortu; *âge, temps écoulé depuis la naissance.* (A. 813.)

NATIVITUS. — A nativitate, ab ortu, *dès la naissance, en naissance.* (Tert.)

NATIVUM. — Natum, genitum; *ce qui est né.* (Ott. Frising.) — Pro *natalis* festo: « In *nativo* S. Mariæ. » (*Annal. Goldast.*)

NATIVUS. — Oriundus; *né à, natif de.* (Hincm.) — Servus glebæ origine et nativitate; *serf d'origine* ou *de naissance;* ol. *naïf, naïs, nayte, nayte d'estrasion.* (Pass.)

NATRIX. — Serpens, hydrus; *serpent d'eau.* (Fulp. Sever.)

NATTA. — Storea; *natte.* (Greg. Tur.) — Tuber, ganglion; *tumeur, grosseur.* (*A. SS.*)

NATTULA. — Ligula, vitta; *bandelette.* (A. 1339.)

NATURA. — Pars corporis qua quis aut vir est aut femina; *parties sexuelles.* (Pass.) — Sexus; *sexe.* (*Cod. Th.*) — Vita; *la vie.* (Jul. Firm.) — Natio, patria; *nation, pays.* (Aimoin.) — Pars; *partie, portion.* (*A. SS.*) — *Naturas audire,* physicæ studere; *étudier la physique, les lois de la nature.* (*Ch. Carcas.*) *Naturæ concedere,* mori; *mourir.* (Boninc.)

NATURALESIA. — Fidelitas quam domino debet vassallus, ut NATURALITAS. (A. 1304.)

NATURALIA. — Pars qua viri sumus; *parties sexuelles.* (*Col. Canon.*)

NATURALIS. — Filius nothus; *bâtard, enfant naturel.* (Adrev. Floriac.) — Filius legitimus et ex legali conjugio procreatus; *enfant légitime.* (A. 1254.) — Physicus; *physicien, naturaliste.* (*Ch. Carcas.*) — Incola, civis; *habitant du pays, naturel.* (*Conc. Hisp.*) — Servus glebæ, ut NATIVUS. (Eadmer.) — Proprius, domesticus, subditus: « De quo loquimur, domine, tuus *naturalis* est: non et Redonensis est, tuisque institutionibus satis accommodus. » (Bald. Dol. eps.) — *Naturalis dominus;* legitimus, qui jure dominium obtinet; *seigneur légitime.* (A. 1351.) *Naturales monachi*, cœnobii incolæ seu possessores legitimi; *les moines d'un couvent.* (A. 1063.) *Naturales lapides*, apud agrimensores, ex ipso solo; *pierres prises sur les lieux mêmes.*

NATURALITAS. — Qua quid naturale est et necessarium; *caractère naturel d'une chose.* (Tert.) — Cohærentia, necessitudo; *connexion, liaison:* « Sapientia enim et intellectus adeo sibi *naturalitatis* nexu conjuncta sunt, ut unum sine altero nullo pacto subsistere queat. » (C. M.) — Fidelitas, seu fides ut videtur, quam subditus debet regi suo; *foi et hommage.* (A. 1179.)

NATURALITUS. — Naturaliter, natura; *naturellement.* (Sid.)

NATURARE. — Creare, res naturales condere, iis naturam dare; *créer, donner l'existence.* (Pass.)

NATURATUM. — Res creata, opus; *chose créée, créature.* (Willib. ab Oldenb.)

NATUS. — (Subst.) Ortus, dies natalis; *jour de la naissance.* (*A. SS.*)

NAUBARE. — « Ne qui quietus poterat dormire sub tecto exclusus foribus compellatur *naubare* sub divo. » (Pet. Dam.) Ubi legend. f. *cubare.*

NAUCELLA. — Navicula, ut NASSELLA. (*A. SS.*)

NAUCHERIUS. — Nauta; *batelier, nocher.* (A. 1273.)

NAUCHERUS. — Eod sensu. (Id.)

NAUCLEARIUS. — Ead. notione. (Arn. Lub.)

NAUCLERARE. — Nauclerum agere. (*A. SS.*)

NAUCLEUS. — Ut NAUCHERIUS. (Ap. Mur.)

NAUCULA. — Navicula, ut NAUCELLA. (S. Paulin.)

NAUCUM. — Vasis genus ad modum navis excavatum, canalis, alveus; *Vid.* NAVIS. (A. 1268.)

NAUCUPLETIO. — Tributum quod ad navium constructionem exigebatur; *droit pour la construction des navires.* (*Ch. Angl.*)

NAUDA. — Modus agri, sed notionis non notæ. (A. 1215.)

NAUFICUS. — Navis factor; *constructeur de navires.* (Isid.)

NAUFRAGALIS. — Naufragus; *qui a fait naufrage, naufragé.* (M. Cap.)

NAUFRAGARE. — Disperdere, dissipare; *dissiper, anéantir.* (S. VIII.) — Navigare; *voyager par mer;* ol. *naufrager.* (S. XII.)

NAUFRAGIOSUS. — Naufragio expositus, periculosus; *exposé, sujet aux naufrages,*

dangereux : « *naufragiosum* pelagus. » (Sid.)

NAUFRAGIUM. — Jus quod principi vel domino competit in naufragiis, seu in navibus vi tempestatis fractis; *droit du seigneur sur les biens jetés dans ses terres par la tempête, droit de bris*; ol. *naufrage*. (Pass.) — In *naufragium ponere*, disperdere, dissipare; *perdre, dissiper*. (*Form. Vet.*)

NAUFRAGIUS. — Infortunium, damnum. (*Form. And.*)

NAUFRAGOSUS. — Idem q. NAUFRAGIOSUS. (*Cap. C. Calv.*)

NAUFRAGUS. — Decoctor; *dissipateur, destructeur*. (*Lex Long.*)

NAUFUS. — Sarcophagus, loculus, ut NOFFUS.

NAULA. — F. id. q. transvectio; *passage, traversée*.

NAULAGIUM. — Naulum; *fret, naulage*. (A. 1269.)

NAULEIARE. — Navem locare nauto convento; *affréter un navire, le noliser*. (*St. Mas.*)

NAULIGARE. — Eod. sensu. (A. 1268.)

NAULISARE. — Ead. notione. (Id.)

NAULISATIO. — Naulum; *nolissement*. (Id.)

NAULUM. — Portorium pro trajectione; *frais de traversée, nolis, naulage*. (A. 1257.) — Quævis exactio de novo imposita; *taxe rétablie*. (A. 1365.)

NAUPEGIARIUS. — Navis factor; *constructeur de navires*. (Ap. Spon.)

NAUPEGO. — Navis inunctio; *goudronnage d'un navire*. (Pap.) — Navis ædificatio; *construction d'un navire*. (*Vet. Gl.*)

NAUPEGUS — Ut NAUPEGIARIUS. (*Vet. Gl.*)

NAUPICUS. Ead. notione. (Pap.)

NAUPREDA. — Piscis genus, idem, ut videtur, q. LAMPRETA. (*A. SS. Ben.*)

NAUSA. — Locus pascuus, sed uliginosus, ut NOA. (*G. Chr.*)

NAUSIFICUS. — Nauseam provocans; *nauséabond*. (W. Brit.)

NAUSITARE. — Dicitur de clamore palumbis; *roucouler*.

NAUSIUM. — Pro *nausea* : « *nausii* fastidium. » (*A. SS. Ben.*)

NAUSUM. — Species navigii Gallici : «*nauso* aliave quavis navi.» (Aus.) — Portorium pro trajectione, ut videtur; *Vid.* NAULUM. (A. 1157.)

NAUTATICUM. — Idem q. NAVATICUM. (*A. SS. Ben.*)

NAUTELLA. — Navicula seu navicella, ut NASSELLA.

NAUTICATIO, — Tributum nautis aut mercatoribus in mare navigantibus impositum, vel navicularia præstatio, seu quævis præstatio; *taxe quelconque*, ou *droit qui frappe spécialement les marins* ou *les commerçants par mer*. (Anas.)

NAUTICI. — Nautæ; *matelots, mariniers*. (*Chr. Casin.*)

NAUTILENI. — Eod. sensu. (S. XIII.)

NAUTOLOGI. — Qui naulum a vectoribus exigunt; *receveurs des frais de transport*.

NAUTONERIUS. — Nauta; *nautonier, matelot*. (*Ch. Occit.*)

NAUTONIUM. — Tributum a nautis pendi solitum, ut NAVATICUM. (*Vet. Ch.*)

NAUTOR. — Nauta; *matelot, marinier* (*Vet. Ch.*)

NAUTUM. — Pro NANTUM, pignus.

NAUZILARE. — Pro NAULIZARE. (A 1269.)

NAVACULUM. — Navale, navium statio; *lieu où se tiennent les vaisseaux, port*. (*Vet. Gl.*)

NAVADA. — Navis onerata; *navire chargé*. (A. 1179.)

NAVAGIUM. — Onus quod tenentibus incumbebat res domini navigio deducendi quo vellet; *corvée des transports par eau*. (*Mon. Ang.*)

NAVALE. — Navis onerata vel navis onus; *navire chargé*, ou *charge de navire*. (Will. Heda.)

NAVALIA. — Tubi aquæductus; *tuyaux, conduits d'aqueduc*. (Meisterl.)

NAVALIS. — (Subst.) Onus navis; *charge de navire*. (*Ann. Præm.*) — (Adj.) *Navale flumen*, navigabile; *fleuve navigable*. (A. 1333.)

NAVALITIUM. — Ut NAVACULUM. (*A. SS.*)

NAVARE. — In aliquem irruere; *se précipiter sur quelqu'un*. (A. 1383.)

NAVARETIUS. — Navarchus; *commandant, capitaine de navire*. (*Vet. Gl.*)

NAVATA. — Onus navis; *chargement de navire*. (*Tab. Matisc.*)

NAVATICUM. — Vectigal quod *ad navium compositionem*, ut loquuntur Capit. Caroli Calvi, ad repellendos Normannos et inhibendos eorum incursus, populis indixit idem Carolus, seu præstatio quam *navale telonium* vocant. (*Ch. Car. Cal.* et *Car. Simp.*)

NAVATIM. — Per mare, navibus; *par mer, sur des vaisseaux*. (A. 1322.)

NAVEGIUM. — Classis, ut NAVIGIUM. (A. 1263.)

NAVELLUM. — Sepulcrum, tumulus, arca sepulcralis; *tombeau*. (*Ch. Ital.*)

NAVELLUS. — Navis, navicula; *barque, navire, nacelle*; ol. *naville, navel*. (A. 1358.) — Napus; *navet*. (*Ord. reg. Fr.*)

NAVENCUS. — *Navencum molendinum*; *Vid.* MOLENDINUM.

NAVERIA. — Gurges, locus in fluvio coarctatus ad pisces capiendos, ut NASSA. (A. 1333.)

NAVETA. — Navicula; *petit navire*. (A. 1288.) — Vasculum seu cymbium ubi micæ thuris asservantur; *boîte à encens, navette*. (A. 1419.) — Napigranum; *graine de navet sauvage, navette*. (A. 1349.)

NAVIA. — Sapientia; *sagesse*. (*Vet. Gl.*) — Linter; *canot*. (Laur.) — Vas vindemiatorum; *vase à l'usage des vendangeurs*. (Id.)

NAVICELLA. — Ornamenti genus in navicellæ speciem. (Anast.)

NAVICIES. — « Industria, virtus, ἀρετή. » (*Vet. Gl.*)

NAVICULA. — Acerra, vas thurarium; *pe-*

tite boîte à renfermer l'encens, navette. — Instrumentum texendi; *navette, instrument de tisserand.*

NAVICULARIUS. — (Subst.) Navium fabricator; *constructeur de navires.* — Nauta; *matelot.* — (Adj.) Non gratuitus sed mercenarius, et pro quo aliquid exigitur, ut pro transvectione naulum et merces a navicularîis. (Goffrid. Vindoc.)

NAVIGALE. — Idem q. NAVATICUM. (A. 688.)

NAVIGALIS. — Navigabilis; *navigable, où l'on peut naviguer.* (A. 1339.)

NAVIGATUM. — Vectigal e navium transitu, ut NAVATICUM. (A. 781.)

NAVIGER. — Nauclerus; *patron de navire.*

NAVIGERIUM. — Iter, via navi emensa; *route parcourue par un navire.* (*Visio Taion.*)

NAVIGIATA. — Navis onerata; *navire chargé.* (A. c. 1330.)

NAVIGIUM. — Classis; *réunion de navires, flotte;* ol. *navie.* (Barth.) — Res nautica; *marine.* (Th. Otteb.) — Canalis ad navigandum idoneus; *canal propre à la navigation.* (Mur.) — *Navigium facere,* navi vehere; *conduire par eau.* (Irm.)

NAVIGIUS. — Ut NAVATICUM. (A. 630.)

NAVILAGIUM. — Portorium, ut videtur, dandum ad navigandum; *nolis.* (A. 1480.)

NAVILE. — Navis; *navire.* (*St. Mas.*)

NAVILIUM. — Classis, canalis ad navigandum idoneus, ut NAVIGIUM. (*Ch. Ital.*) — Navis, ut NAVILE. (*St. Mas.*)

NAVIMACHIA. — Navale prælium; *combat naval.* (*Vet. Gl.*)

NAVIOLUM. — Navicula, ut NAVICELLA. (*A. SS.*)

NAVIPLETIO. — Tributi species apud Anglos, idem q. NAUCUPLETIO. (A. 964.)

NAVIRE. — Pro NAVARE. (Pap.)

NAVIS. — Pars ædis sacræ in qua plebs consistit; *partie de l'église destinée à contenir les fidèles, la nef.* (Pass.) — Pyxis in qua thus asservatur, navicula; *petite boîte à renfermer l'encens, navette.* (A. 1300.) — Jus piscandi cum nave; *droit de pêcher en bateau.* (A. 1138.) — *Navis de portu,* qua portantur, seu transvehuntur homines, equi et currus; *bâtiment de transport.* (*Ch. Joan. abbat. S. German.*)

NAVISSA. — Instrumentum piscatorium, ut NASSA. (*St. Perus.*)

NAVITOR. — Nauta, navigator; *marinier, matelot.* (*A. SS.*)

NAVO. — Napus; *navet.* (Mur.)

NAVRATUS. — Læsus, vulneratus, perditus; *blessé, abîmé, perdu;* ol. *navré.* (Pass.)

NAVUM. — Pro NACTUM.

NAVUS. — Operarius; *ouvrier.* (*Vet. Gl.*)

NAXA. — Idem q. NAXA. (A. 1197.)

NAXO. — Nasus, vultus; *nez, visage, face.* (Mur.)

NAZARENI. — Dicti primum qui Christi sequebantur doctrinam, postmodum vero a Christo deducto nomine auctoritate synodi sub D. Luca Antiochiæ habitæ Christiani dicti sunt fideles universi. (Will. Tyr.)

NEBBIA. — Nebula; *brouillard :* « nec videbat, nisi ut in umbra et in *nebbia.* » (*A. SS.*)

NEBULA. — Panis levissimi genus; *espèce de gaufres bénites qu'on distribuait aux chanoines pour les collations et qui devaient leur nom à leur grande légèreté;* ol. *nieulle.* (*Nebulas* non esse cum oblatis confundendas suadent antiqui ritus ecclesiæ Bisuntinæ: « interim dum cantatur hymnus, deferantur panes azymi et *nebulæ* et oblatæ, et benedicantur ab episcopo vel decano hoc modo: Benedic, Domine, hanc creaturam panis, » etc.) — Macula in oculo; *taie :* « Habebat *nebulam* in oculo sinistro, de quo nihil videbat. (*A. SS.*) » — Pannus tenuis ac subtilis sic dictus quod transpareat sub illo corpus, ut cœlum sub nebula; *espèce d'étoffe légère et transparente.* (Pass.) — Vestis ipsa ex illo panno contexta; *vêtement en tissu transparent.* (S. XII.)

NEBULARE. — Obscurare, quasi nebula tegere, obumbrare; *obscurcir.* (Tert.)

NEBULARI. — Nebulonem esse vel fieri; *être* ou *devenir un mauvais sujet.* (*Vet. Gl.*)

NEBULARIUS. — Pistor, qui *nebulas* conficit; *fabricant de gaufres; Vid.* NEBULA.

NEBULONITAS. — Nebulonis malitia, fraus, dolus; *polissonnerie, méchanceté, rouerie.* (Guibert.)

NEBULOSITAS. — Nebula, obscuritas; *obscurité, ténèbres.* (Arn.)

NEBULUS. — Lumbus, imbrex porci; *échinée de porc ;* ol. *nuble.* (A. 1367.)

NECA. — F. pro *veta,* ornatus vestis. (*St. Arel.*)

NECARE. — Submergere; *noyer :* « Si qua mulier maritum suum, cui legitime juncta est, dimiserit, *necetur* in luto. » (*Lex Burg.*)

NECARONI. — Idem q. HUNNI. (*A. SS.*)

NECATIO. — Submersio; *action de noyer.* (Ap. Mur.)

NECCAR. — Allium; *ail.* (*Vet. Gl.*)

NECESSARE. — Cogere; *forcer, contraindre.* (Fortun.)

NECESSARIA. — Latrina, secessus; *lieux d'aisance.* (Pass.)

NECESSARIUM. — Ead. notione. (Pass.)

NECESSITARE. — Cogere; *forcer, nécessiter.* (*A. SS.*)

NECESSITAS. — Indigentia, inopia; *pauvreté, indigence.* (A. 1417.) — Quævis exactio, forte sic dicta quod necessaria sit et coacta; *taxe, droit.* (*Ch. Lud. II reg. Sicil.*) — Auxilium; *aide, subside extraordinaire payé au seigneur dans certains cas :* « Super subsidio nobis et liberis nostris in quatuor *necessitatibus* faciendo: scilicet, ad filiam maritandam, ad novam militiam recipiendam, ad sustinendas crucis expensas, » etc. (A. 1292.)

NECESSITATIVUS. — Necessarius; *nécessaire.* (*A. SS.*)

NECESSITUDO. — Opus. (*G. Chr.*)

NECESTUOSUS. — Indigens; *nécessiteux, indigent.* (S. IX.)

NECNE. — Pro *necnon.* (S. Hier.)

NECROTHYTUS. — Mortuis immolatus; *sacrifié aux morts* ou *fait en leur honneur.* (Tert.)

NECTAR. — Potionis genus, idem q. MEDO et MELLITUS. (S. Ambr.)

NECTESARE. — Purgare, mundare; *nettoyer.* (*Ch. Provinc.*)

NECTITUS. — Pro NECATUS, submersus; *noyé.* (A. 1276.)

NECTUM. — Statim, continuo; *aussitôt, tout de suite.* (*Ord. reg. Fr.*)

NECTUS. — Nitidus, mundus; *propre, net.* (An. Mur.)

NECUTIARI. — Pro NEGOTIARI. (S. VIII.)

NEDACRA. — Modus agri, f. idem q. ACRA.

NEDIFRI.—Ignes qui in multis locis excitantur nativitatis S. Joannis Bapt. pervigilio; *feux de la Saint-Jean.* (*Cap. Car. M.*)

NEEZ. — Locus in fluvio ubi cannabus maceratur; *partie d'un cours d'eau où l'on rouit le chanvre.* (*Ch. Dumbens.*)

NEFLERIUS. — Mespilus; *néflier.* (A. 1177.)

NEFRENDICIUM. — Annuale tributum quod, certo tempore, rustici dominis, vel discipuli doctoribus afferre solent; *cadeau offert, à certaines époques, par les paysans à leurs seigneurs, et les écoliers à leurs maîtres.* (Isid.)

NEFUS. — Nefastus, malus, improbus; *mauvais, méchant.* (S. VIII.)

NEGANTIA.—Recusatio; *action de refuser, refus.* (*A. SS.*)

NEGARE. — Ejurare, abjicere; *renoncer, renier.* (A. 1219.)—Submergere, ut NECARE. (*Ch. Occit.*)

NEGATIVI.—Hæretici qui coram Inquisitoribus fidei per testes legitimos, quos nolunt, vel non possunt repellere, de aliqua hæresi rite, secundum leges Inquisitionis, convicti sunt; sed non confessi, imo in *negativa*, constanter perseverant; catholicam fidem profitentur et hæreticam pravitatem detestantur.

NEGATOR. — Reus, qui quod actor ait, negat; *accusé, prévenu.* (Bern. de Breyd.)

NEGITARE.—Pernegare; *nier fortement.* (*A. SS.*)

NEGLECTIBILIS.—Contemnendus, vilis; *méprisable.* (Ap. Bal. *Miscel.*)

NEGLECTRIX.—Negligens, non curans; *négligent.* (*Ord. reg. Fr.*)

NEGLECTUM.—Negligentia, sed maxime ea quæ culpæ proxima est; *négligence.* (*Cap. C. M.*)

NEGLIGENTIA. — *Negligentiæ cogitationum*, peccata minuta quæ theologis venalia appellantur; *péchés véniels.* (Salv.)

NEGOCIENS.—Negotiator; *celui qui s'occupe de quelque chose*, particulièrement *de commerce, de banque.* (*Form. Andeg.*)

NEGOSSA. — Retis ad capiendos pisces species; *filet de pêche.* (Pet. de Cresc.)

NEGOTIARE. — Mercaturam exercere; *faire le négoce.* (Pass.) — Machinari, moliri furtum aut crimen aliquod cum aliquo; *projeter, ourdir quelque mauvaise action avec un autre.* (*Lex Sal.*) — Alicui operi vacare; *se livrer à quelque occupation.* (*Mem Cam. Comp. Paris.*)

NEGOTIATA.— Indigentia; *pauvreté, indigence.* (*Vet. Gl.*)

NEGOTIATOR. — Mercator qui particulatim merces suas distrahit; *marchand en détail.* (A. 1190.)

NEGOTIATUS. — Qui mercaturam exercet; *négociant, commerçant.* (Rather. Veron.)

NEGOTITA. —«Mercenarius, opifex, sellarius vel tabernarius.» (*Vet. Gl.*)

NEGOTIUM.—Mercatura; *négoce, commerce, trafic.* (*Vet. Cod.*)—Merx ipsa; *marchandise, chose de commerce.* — (*Vet. Form.*) Prælium; *combat, affaire.* (Sax. Gram.) — Ipsa actio venerea; sic enim plerique interpretantur illud S. Pauli (ad Thes. IV): «Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in *negotio* fratrem suum.» Græcum habet ἔργον.

NEGRITA.—Pro *nigritia; Vid.* NIGER.

NEGROMANTICUS.—Pro *necromanticus.*

NEGUOSIARE. — Negotio seu rei alicui vacare, incumbere; *s'occuper.* (*Ch. Occit.*)

NEIAGIUM. — Præstatio quæ ex *nebulis* fit; *redevance en gaufres; Vid.* NEBULA. (A. 1310.)

NEISIUS.—Locus in fluvio, vel aquarum receptus, ubi cannabis maceratur; *lieu à rouir le chanvre.* (A. 1535.)

NEMANCEPS.— Liber, non subditus; *qui est franc, de condition libre.* (*Vet. Gl.*)

NEMBDA. — In jure Sueonum vetusto, cœtus duodecim proborum seu legalium hominum, quos vel partes ipsæ litigantes, vel ipse judex eligebat, et quibus quarumdam causarum inquisitionem atque etiam sæpius judicium committebat, præsertim cum nulli aderant testes.

NEMDARIUS.— Unus e duodecim judicibus seu legalibus viris, qui *nemdam* constituunt; *Vid.* NEMBDA.

NEMO. — Nullus; *aucun.* «*Nemo* dies.» (Prud.)

NEMOMENUS.—Antiquus; *ancien.* (*Vet. Gl.*)

NEMORATUS. — Nemorosus; *boisé.* (A. 1193.)

NEMOREUS.—Ligneus; *de bois.* (*A. SS.*)

NEMORISTA. — Nemorum incola; *habitant des forêts.* (*A. SS.*)

NEMUS. — Arbor vel fructus: «Ut qui naturali bono oculos mentis apertos innocentiæ et iniquitati clausos habebam, letalem prudentiam boni malique delectu, de infausto *nemoris* interdicti cibo cæcatus pariter et male luminatus haurirem.» (S. Paulin.) — Lignum, materia; *bois de construction.* (*St. monast. S. Claud.*) — *Nemus nigrum*, præaltis densisque arboribus umbrosum; *bois de haute futaie* (*Vet. Ch.*)—*Nemus vivum, mortuum; Vid.* BOSCUS.

NENA.—Potionis species. (A. 1319.)

NENIUM — Pro *nenia.* (*Vet. Gl.*)

NENTARE.—Pro NANTARE. (A. 1228.)

NENTUM.—Pro NANTUM. (A. 1228.)

NEOCORUS.—Ædis sacræ ædituus; *gardien, surveillant d'un temple.* (Firm.)

NEOMINUS.—Nihilominus; *néanmoins.*

NEOPHYTUS.— Nuper renatus, nuper ad fidem veniens; *nouvellement converti, néophyte.* (Pass.) *Neophyti*, etiam mediæ ætatis temporibus appellabantur: 1° in comitatu Provinciæ, novelli Christiani a Judæis facti; *Juifs convertis;* 2° novitii clerici et nuper e monachorum vel laicorum numero in clerum ascripti; *novices, prêtres et moines admis depuis peu dans le clergé. Neophytorum dies.*

NEOPTOLEMUS. — Tyro, novus miles; *recrue, nouveau soldat*: « Hunc ego locum Christi miles eligens, tanquam *neoptolemus*, et conversus a sæculo rursus elapsus est. » (*Vit. S. Neoti ab.*)

NEPCIA.—Neptis; *petite-fille.* (Ap. Mur.)

NEPHIDUS. — Macellarius; *boucher.* (A. 1362.)

NEPITA. — Nepeta, mentha; *cataire d'Italie, menthe.* (*A. SS.*)

NEPLARIUS. —Mespilus, ut NEFFLERIUS. (A. 1311.)

NEPOS.—Patruelis vel consobrinus; *cousin germain.* (A. 892.)—(Gen. fem.) fratris aut sororis filia; *nièce.* (A. 1229.)

NEPOTA.—Fratris aut sororis filia; *nièce.* (*Vet. Cod.*)

NEPOTARI. — De beneficiis ecclesiasticis ad *nepotes* consanguineos transmissis, dicitur in Hieratio juris pontificii.

NEPOTATIO.—Prodigalitas: « De sanctitate et miraculis sanctorum mallem scribere multo libentius, quam de nugis infrunitorum frivolisque *nepotationibus.* » (Ord. Vit.)

NEPOTATUS.— Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

NEPOTULA. — Neptis; *petite nièce.* (*Ch. Norm.*)

NEPOTULUS.—Nepos; *neveu.* (A. 1242.)

NEPOTUS.—Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

NEPTA.—Pro *neptis.* (A. 744.)

NEPTIA.—Ead. notione. (*Vet. Ch.*)

NEPTICULA.— Ut NEPOTULA. (*Vet. Gl.*)—Vestis brevissima. (Pap.)

NEPTITAS.—Titulus quo Lotharium alloquitur Eginhardus, quam vocem varie varii scriptores interpretati sunt.

NEPTUS. — Filius fratris; *neveu.* (*A. SS.*) —Filius filii vel filiæ; *petit fils.* (Ap. Mur.)

NEQUITARE. —Nequam esse, nequiter agere; *être mauvais sujet, se conduire mal.* (Pap.)

NEQUITIOSUS.—Nequam; *vaurien, mauvais sujet.* (Thwrocz.)

NEQUUS. — Nullus; *aucun, pas un.* (*Vet. Gl.*) — Nugator; *diseur de riens, farceur.* (Id.)

NERCA.—Amurca; *écume d'huile, amurgue.* (*Vet. Gl.*)

NERETUS.—Monetæ minutioris species, quæ argenteæ opponitur, unde nigra appellatur; *menue monnaie de billon, néret.* (A. 1319.)

NERITEUS.—Villicus, colonus; *fermier.* (Ap. Mur.)

NERO. — Fortis; *valeureux, courageux.* (*Vet. Gl.*)—Aqua; *eau.* (Pap.)

NERONIANUS.—*Vid.* LAPIS.

NERONISARE.—Exercere Neronis tyrannidem; *se conduire en Néron.* (Ap. Mur.)

NERTAGIUM. — Præstatio succi expressi e foliis et fructibus myrti; *redevance sur le suc de myrte.* (A. 1307.)

NERTEGEARE. — Myrti folia et fructus excerpere et inde succum exprimere; *ramasser les fruits et les feuilles du myrte, en extraire le suc.* (A. 1497.)

NERTUS. — Myrtus; *myrte;* o.. *ners, nerte.* (*Ch. Mass.*)

NERVARE. — Ligare, constringere; *attacher ensemble.* (Pap.)

NERVICEUS.—Funis e nervis; *câble fait de nerfs d'animaux.* (*Bibl. Sacr.*)

NERVORA. — Pro *nervi.* (Ap. Baluz. *Cap.*)

NERVUM.—Pro *nervus.* (Nicol. Spec.)

NERVUS.—Genus vinculi lignei, quo vinctorum pedes arctantur; *ceps à mettre aux pieds des prisonniers.* (Tert.)

NESAPUS.—Qui non sapit, ignarus; *ignorant, sot.*

NESCIENTIA. — Ignorantia; *ignorance.* (Cl. Man.)

NESPILA. — Mespilum; *nèfle.* (S. Wilh. *Const. Hirs.*)

NESPILUS.—Mespilus; *néflier.* (A. 1152.)

NETEGAMENTUM. — Purgatio; *nettoiement.* (*H. Nem.*)

NETHINÆUS. — Dedititius; *Vid.* NATINEUS.

NETHIRDES.—Famuli inferiores, vilioribus operibus addicti, ap. Anglos. (Ap. Mad.)

NETORSUM.—Fusus, quo netur; *fuseau.* (Isid.)

NETTURA.—Netio; *filage.* (A. 1392.)

NETTUS. — Nitidus, clarus; *net, poli, blanc;* ol. *neis, nes.* (Pass.) *De neto*, penitus, plane; *tout net.* (Ap. Mur.)

NETUS — Ut NETTURA. (J. de J.)— Apud Hispanos, nepos; *neveu.* (A. 1238.)

NEUGAGIUS. — Desponsatus; *fiancé.* (*H. Nem.*)

NEULLA.—F. Pro NEBULA. (S. XIII.)

NEUMA.—Moneta, a Græco νόμισμα, *monnaie. Neuma floridum,* f. idem q. NUMMUS, q. *Vid.* (A. 1385.)

NEUPMA SACRUM.—Spiritus sanctus; *le S. Esprit; Vid.* PNEUMA.

NEUTER.—Nullus; *aucun.* (Bart. *Gl.*)

NEUTRALICALIS.—*Vid.* SCRIPTURA.

NEUTRALIS. — Medius, neutrius partis; *neutre.* (Ap. Leibn.)

NEUTRALISARE. — Nulli parti favere, Gal. *rester neutre,* unde *neutralisatus,* qui nec admittitur, nec rejicitur, Gal. *toléré, qui n'est ni adopté ni rejeté.* (A. 1411.)

NEUTRALISATUS.—*Vid.* NEUTRALISARE.

NEUTRALITAS.— Media conditio: « Sanitatis, ægritudinis et *neutralitatis* censores sunt. » (Joan. Sarisb.)

NEUTRI.—« Molles, effeminatos, manicatos, tiaratos, teristatos, mendaces, *neutros,* desides. » (Luitp.) Ubi Baronius *eunuchos* hac voce designari putat. Atqui Græci omnes non eunuchi proinde nescio, an hoc

loco *neutri* dicantur pro neutroti, quorum nervi succisi sunt, eoque imbelles.

NEVEROFRESIS. — « Eam quam medici Græce *neverofresim* vocant, passionem inciderat. » (*Ac. SS. Ben.*) An *nephresis*, inquit Mabillonius. Puto esse morbum nervorum, a Græco νεῦρον, nervus.

NEXA. — Regio, tractus; *canton, quartier.* (A. 1476.)

NEVOLA. — F. pro NEBULA. (Ap. Mur.)

NEXIBILIS. — Qui necti potest; *qu'on peut nouer, souple, flexible.* (Lac.)

NEXIM. — Conjunctim; *conjointement.* (J. de J.)

NIBARUS. — Splendidus; *brillant, éclatant.* (Isid.)

NIBATA.— Aqua ex nivibus; *eau de neige fondue.* (Ugut.)

NIBLATUS. — Ut NIBARUS. (J. de J.)

NIBLUS.— Ventus cum aqua; *vent mêlé de pluie.* (*Vet. Gl.*)

NICEPTITAS.—Simplicitas; *naïveté, simplicité;* ol. *niceté.* (S. XIII.)

NICETERIA. — Præmia victorum et convivia post partam victoriam; *trophées militaires et festins par lesquels les vainqueurs célèbrent la victoire.* (*Vet. Cod.*)

NICHAIM.— Pro MAHAMIUM, membri mutilatio. (*Ch. Angl.*)

NICHILIANISTÆ. — Hæretici, qui negabant Christum esse aliquid, quorum auctorem Petrum Abælardum statuit Gualterus de S. Victore.

NICHILINUS. — *Nichilinus lapis*, achatæ species; *sorte d'agate.* (A. 1295.)

NICHILUS. — Ead. notione. (Id.)

NICHINUS. — Ead. notione. (Id).

NICOLAUS. — *Nicolaus panis*, *Vid.* PANIS.

NICONTA. — Machina bellica, ead. q. LUPUS. (A. 1304.)

NICROMANTUS. — Necromantus; *necromant, magicien.* (*A. SS.*)

NIDIUS.— Subniger; *un peu noir, noirâtre.*

NIDOROSUS. — Nidore plenus, fumorosus, vapidus; *qui a une forte odeur* (*de graisse, de chair rôtie*). (Tert.)

NIELLATUS. — Nigello distinctus; *niellé, orné de nielles.* (S. XI.) — *Niellatus panis*, aliquantum niger. (A. 1333.)

NIGELLA. — Melanthium, sic vulgo dictum a seminis nigredine; *nielle, plante qui croît dans les blés.* (Bern. de Breyd.)

NIGELLATUM. — Ut NIGELLUS.

NIGELLATUS.—Nigello distinctus; *niellé, orné de nielles.* (Pass.)

NIGELLUM. — Encaustum nigrum, vel subnigrum, ex argento et plumbo confectum, quo cavitas sculpturæ repletur; *nielle, composition métallique, noirâtre et fusible, qui se fixe dans les creux gravés dans une planche de métal.* (Pass.)

NIGELLUS. — Aliquantum niger, ut NIELLATUS. — Species monetæ, ead. q. NERETUS.

NIGER.— Nigrita; *nègre.* — Monetæ species, eadem q. NERETUS.

NIGOSUS. — Pro *nivosus* aut *jugosus.* (*Chr. abb. S. Trud.*)

NIGRATUS.—Miser, infelix, tenebrosus. (B. de Am.)

NIGRERE. — Nigrescere; *devenir noir, noircir.* (J. de J.)

NIGROMANTIA — Pro *necromantia.* (Ebrard.)

NIGROMONACHI.—Qui cæteris *nigri monachi*, monachi Benedictini; *les Bénédictins.*

NIGRUM. — Sic appellari videtur textus legis, *Rubrum* vero commentatio in textum. (A. 1362.)

NIHIL. — Nullo modo; *d'aucune manière.* (*Vet. Cod.*)

NIHILARI. — In nihilum recidere, exinaniri, mori; *tomber dans le néant, mourir.* (Roland. Patav.)

NIHILEITAS. — Qua quid nihil censetur. (Henric. de Has.)

NIHILFECIT. — Qui nihil fecit; *qui n'a rien fait, fainéant : «* Ætate Ludovici *Balbi* cognomento *nihilfecit.* »

NIHILIFICARI. — Ad nihilum redigi; *être réduit à rien.* (Ap. Stephanot.)

NIHILITAS.—Humilitas, abjectio, vilitas; *néant.* (*A. SS.*) — Rescissio, qua quis refigitur et aboletur; *rescission, annulation.* (*Conc. Pis.* a. 1409.)

NIHILOMINUS. — Etiam, perinde. (Sedul.)

NIMA. — « *Nimarum* patiens, » maritus, cujus uxor ipso tacente mœchatur. (A. 1354.)

NIMBUS. — Circulus lucidus quo angelorum capita sæpe cinguntur; *nimbe.* (Pass.)

NIMIETAS.—Vehementia; *violence, force.* (*A. SS.*)

NIMIUS. — In Scripturis sacris passim, ut et apud auctores ecclesiasticos, magnus, ingens, eximius, excellens, præclarus, validus.

NIMNARUS. — Cujus uxor mœchatur et ipse tacet. V. NIMA. (*Vet. Gl.*)

NIMUARUS. — Ead. notione. (Id.)

NINGIDUS. — Niveus, candidus; *de neige, blanc comme la neige.* (J. de J.)

NINGUIDUS. — Nivosus; *plein de neige, où il y a beaucoup de neige.* (Ap. Ennod.)

NINUARIUS. — Ut NIMNARUS. (*Vet. Gl.*)

NIOTA. — Latro; *voleur.* (Pap.)

NIQUETUS. — Æreus quadrans Caroli VI Fr. regis cusus; *niquet.* (A. 1448.)

NISI. — Pro *sed :* « De eo qui per furtum fecerit, nullam redemptionem dat, *nisi* manum perdat. » (*Cap.* a. 779.) — *Obligatio, clausura de nisi*, qua quis fidem suam obstringit se quidpiam præstiturum, ea conditione ut si promissa non perfecerit, pœnis subjaceat in hujusmodi obligationes appositis sub hac aliave simili formula : « *Nisi* contenta adimpleverit, » etc.; *obligation de nisi, engagement par lequel on se soumettait, en cas de non exécution, aux peines portées par la loi.* (Pass.)

NISUS. — Falco qui e nidulo raptus domi alitur, Gal. ol. *niais.* (A. 1303.)

NITRUM. — Nitratus pulvis ; *poudre de guerre.* (*Vet. Gl.*) — « Scientia *nitri*, » ead. vid. quæ Gal. *pyrotechnie* nuncupatur.

NIVARE. — Ningere ; *neiger.* (J. de J.)

NIVARIUS. — *Nivariæ tabernæ*, in quibus Romani servabant nives per totum annum, ex quibus vinum per æstatem refrigerabant ; *glacières.*

NIVATA. — Aqua nivalis ; ut NIBATA.

NIVELLUS. — Libella ; *niveau.* (*H. Nem.*)

NIVERE. — Albescere, album esse instar nivis ; *blanchir, devenir blanc comme la neige.* (Tert.)

NIVESCERE. — Ead. notione. (Id.)

NIVIGARE. — Ningere ; *neiger.* (Ap. Mur.)

NIVITARI. — Nive conspergi ; *être couvert de neige.* (*Vet. Gl.*)

NIVIUS. — Ad *libellam* exactus ; *nivelé.* (Elmh.)

NIXA. — Hispanis, prunus Damascena ; *prune de Damas.* (Ap. Pelag.)

NIXARE. — Parturire ; *mettre au monde, enfanter.* (*A. SS.*) — Natare ; *nager.* (*Vet. Gl.*)

NIZOLA. — Nux avellana ; *noisette.* (Ap. Mur.)

NOA. — Locus pascuus, sed uliginosus et aquis irriguus ; *terrain humide et bas, dans lequel on mène paître les troupeaux ;* ol. *noue, nove, nœraye.* (A. 1279.) — In ch. a. 1265 significare videtur congeries majorum herbarum in aquis crescentium, in quibus pisces delitescunt.

NOARA. — Nurus, uxor filii ; *bru.* (*Vet. Gl.*)

NOBÆ. — Idem, ut videtur, quod NOBIÆ, nuptiæ, seu census domino solvendus ad obtinendam licentiam ducendi matrimonii, quo de jure plura in MARITAGIUM. (A. 1144.)

NOBIÆ. — Nuptiæ ; *noces.* (*Ch. Occit.*)

NOBILE. — Genus monetæ Anglicæ, vulgo *noble à la rose.*

NOBILIS. — Dominus ; *seigneur :* « Nos Bruno Dei gratia *nobilis* de Quermorde. » (A. 1317.) *Nobilis natu*, major natu, *l'aîné.* (*A. SS. Ben.*) *Nobilis nomine et armis*, idem q. Gallice nuncupatur *gentilhomme de nom et d'armes.* (A. 1431.) — *Nobiles :* 1° Proceres regni ; *les grands du royaume ;* 2° Primates cujusvis urbis ; *les principaux d'une ville.*

NOBILISSIMUS. — Epitheton honorarium tributum imperatorum filiis, qui interdum *nobilissimi pueri* nude appellantur.

NOBILISTA. — Nobilis alumnus ; *jeune noble.* (*A. SS.*)

NOBILITARE. — Hominem plebeium in nobilium numerum cooptare, adsciscere ; *anoblir.* (Pass.)

NOBILITAS. — Morum elegantia, urbanitas, agendi ratio quæ nobiles decet ; *urbanité, courtoisie, noblesse de conduite.* (Elmham.) — Amplitudo, magnificentia ; *grandeur, pompe, magnificence.* (*Vit. S. Martial. Lemov.*) — Prædium rusticum illudque præcipuum, ut *feudum nobile et honoratum ; Vid.* FEUDUM. (Ap. Mur.) — Titulus honorarius quo interdum compellantur reges et quidam alii ; *noblesse, titre honorifique.* (Pass.) — Pro *notabilitas*, ut videtur ; dicitur de re quavis resplendente. (A. 1388.) — *Nobilitates*, dona, munera, largitiones, regalia, immunitates, privilegia ; *largesses, droits royaux, prérogatives royales, privilèges ;* ol. *noblesses.* (Pass.)

NOBILITATIO. — In nobilium ordinem cooptatio ; *anoblissement.* (A. 1361.)

NOBILITER. — Libere ab omni servitio ; *librement de toute charge.* (A. 1390.) — Large et copiose ; *largement, noblement.* (A. 886.)

NOBILITIÆ. — Prærogativæ ; *prérogatives.*

NOBISCUM. — Clamor militaris a Christianis in præliis inclamari solitus. (Id est *Deus nobiscum.*)

NOBLUS. — Ut NOBILE. (Eric. Upsal.)

NOBULUS. — Eod. significatu. (Id.)

NOBUS. — Pro *novus.* (A. c. 1018.) — Viciæ species ; *vesce des champs.* (A. 1352.)

NOCA. — Modus agri, apud Anglos : « tres *nocas* terræ. » (*Mon. Angl.*)

NOCCUS. — Plumbeus canaliculus ; *gouttière, plomb qu'on met en avance sur les toits pour faire écouler l'eau ;* ol. *noc.* (A. 1469.)

NOCENTIA. — Iniquitas, qua quis sons est, nocens ; *méchanceté, culpabilité.* (Tert.)

NOCHERIUS. — Ut NAUCLEARIUS.

NOCHIA. — Species monilis seu armillæ, quæ alias dicitur NOSCA et NUSCA. (A. 1398.)

NOCHUS. — Arboris species, corylus, ut videtur. (Mur. a. 1198.)

NOCIBILIS. — Noxius ; *nuisible, dangereux.* (*Conc. Hisp.*)

NOCIBILITAS. — Noxa ; *tort, dommage, faute.* (*Conc. Hisp.*)

NOCIMENTUM. — Damnum, malum, jactura ; *préjudice, dommage, perte.* (*Script. rer. Fr.*)

NOCITUS. — Cui nocitum est, læsus ; *celui à qui on a nui, sur qui retombe le dommage.* (*Vet. Inter. S. Iren.*)

NOCIUM. — Segmen ; *fragment, morceau.* (*Mon. Angl.*)

NOCQUERIA. — Idem q. NOCCUS. (A. 1518.)

NOCTANTER. — De nocte ; *pendant la nuit, de nuit.* (Ap. Flet.)

NOCTARE. — Noctem agere ; *faire nuit.* (*G. Chr.*) — Nocte vigilare ; *veiller la nuit.* (J. de J.) — Forte canalem fodere, quo aqua excurrat, vel pro nectare aut nettare ; *creuser un canal* ou *le nettoyer.* (A. 1228.)

NOCTESCERE. — Noctem venire, fieri vel esse. (Nicol. Special.)

NOCTIANUS. — Nocte custos ; *gardien de nuit.* (*Vet. Gl.*)

NOCTIFICARE. — Noctem agere, ut NOCTARE. (A. 1333.)

NOCTISSIMUS. — Qui fit media nocte, si ita legendum ; sed lubens emendarem *novissimus :* « providendum est, quatenus mox ut in nocturno officio lampades accensæ fuerint, et *noctissimus* clangor signorum vel tabularum fragor personare cœperit, illico

antiphona primæ nocturnæ incipiatur a cantore. » (*Pontif. Pictav.* a. c. 800.)

NOCTIVALIA. — Tinnitus et vociferationes quibus sponsis ad secundas nuptias convolantibus illuditur; *charivari.* (A. 1365.)

NOCTIVIDUS. — Qui noctu videt; *qui y voit la nuit.* (M. Cap.) *Noctivida ales*, noctua; *chouette, hibou, oiseau de nuit*, ol. *noctue.*

NOCTURNA. — Jus piscandi per unam noctem in molendinis; *droit de pêche pendant une nuit, qu'on accordait aux meuniers dans leurs moulins.* — Officium quod noctu peragitur; *office de nuit, nocturnal.*

NOCTURNALES. — Crepidæ quibus de nocte utimur; *mules, pantoufles.* (Pass.) — Alia sed incerta notione : « Et omni anno unum *nocturnalem* ad Missam S. Petri ad vincula per consensum donamus... » (*Tab. Bellilo.*) « Et det in Ascensu Domini *nocturnalem* de candela S. Genesio. » (*Test. S. Fulc. ep. Lod.*) Fortasse sic a nocturnis Horis dictus certus cereorum numerus. — *Nocturnalis liber*, in quibus *Nocturni* matutini continentur; *recueil de Nocturnes.* (*Act. Mur. Mon.*)

NOCTURNARE. — Noctem ducere, peragere; *passer la nuit, découcher.* (A. 1380.) — Nocturnas horas Officii divini peragere. (*Act. S. Winwal.*)

NOCTURNUM. — Magica gentilium illusio, quæ noctu fiebat : « Annon sacrificavit, qui imagines idolorum per noctem ludentes, quod *nocturnum* vocant, libentissime spectavit? » (Aug.) — *Nocturnum dare*, hospitio per noctem excipere. (Ap. Pez.)

NOCTURNUS. — Officium quod noctu peragitur, ut NOCTURNA.

NOCUATUS. — Læsus, vulneratus, ut NOCITUS. (*A. SS.*)

NOCULUS. — Navicula; *petit bateau, nacelle.* (A. 1377.)

NOCUMENTUM. — Damnum; *tort, préjudice, dommage*, ol. *nuisance, noisement.* (*Vet. Gl.*) — F. Mulcta propter damnum irrogata; *amende.* (A. 1172.) — Fragmentum; *fragment, pièce.* (A. 1352.) *In nocumentum esse alicui*, ei resistere, vel in eum animadvertere (A. 1296.)

NODA. — Locus pascuus et irriguus, ut NOA. (Lob. *H. Brit.*) — Grex; *troupeau.* (*St. Cadubr.*)—*Dare in nodam*, idem q. *dare in socidam*; Vid. SOCIDA (Id.)

NODATOR. — Qui pro rei firmitate nodum faciebat in corrigia ex charta pendente; *un des témoins qui assistaient à la rédaction des actes.* (Outre les témoins ordinaires nécessaires pour la validité des actes, on appelait des personnes qui avaient pour mission de faire des nœuds au bas des attaches des sceaux; ces personnes se nommaient *nodatores* ou faiseurs de nœuds.)

NODATUS. — Nodus calceamentis ad ornamentum annexus; *nœud de soulier.* (A. 1214.)

NODELLUS. — Nodulus, species ornamenti virorum vel feminarum, cujusmodi fuit nodus militaris; *nœud de rubans, rosette, bouton formé d'un nœud, et tout bouton en général*, ol. *noiel.* (*Vet. Ch.*)

NODITAS. — Nodatio; *assemblage de nœuds.* (*Conc. Hisp.* a. 1340.)

NODOSITAS. — Ead. notione. (S. Aug.)

NODOSUS. — Impeditus, intricatus; *embarrassé, embrouillé, empêtré.* (A. 1180.)

NODULA. — Parva *noda*, pascuus; *petit pré marécageux*, ol. *noette.*

NODULATUS. — Nodulis ornatus et distinctus; *orné de nœuds de rubans.* (A. 1277.)

NODULITAS. — Tuber; *tumeur, grosseur.* (*A. SS.*)

NODUS. — Ordo militaris institutus a Ludovico Tarentino rege Siciliæ sub a. 1352, ita dictus quod singuli milites *nodum* seu *nodellum* aureum, gemmis interstinctum ad pectus deferrent in mutuæ amicitiæ symbolum; *le nœud, ordre de chevalerie sicilienne* — Vertebra; *articulation, vertèbre.* (A. 1341.) — Globus; *boule, globe.* (Ap. OEfel.)

NOELLUS. — Canaliculus quo aqua fluvii excurrit; *petit canal de dérivation.* (A. 1176.)

NOERETUS — Nux arbor; *noyer.* (S. XII.)

NOERIUM. — Ead. notione. (A. 1268.)

NOERIUS. — Ead. notione. (A. 1276.)

NOERUS. — Intellectualis; *relatif à l'intelligence, intellectuel.* (Tert.)

NOGADERA. — Ager nucibus consitus; *champ planté de noyers.* (A. 1476.)

NOGADERIA. — Eod. sensu. (Id.)

NOGAREDA. — Eod. sensu. (S. IX.)

NOGARIUS. — Nux; *noyer.* (S. X.)

NOGERIUS. — Ead. notione. (A. 1312.)

NOGUERIA. — Nucetum, ut NOGADERA. (A. 1213.) — Plumbeus canaliculus; *gouttière de plomb*, ol. *noquet.* (S. XIV.)

NOGUERIUM. — Nux arbor, ut NOGARIUS. (A. 1035.)

NOGUERIUS. — Ead. notione. (A. 1352.)

NOGUERRUS. — Ead. notione. (Id.)

NOIARIUS. — Nucetum; *lieu planté de noyers.* (A. 1108.)

NOIERIA. — Ead. notione. (A. 1022.)

NOIERETA. — Pascuus, ut NOA. (A. 1140.)

NOIS. — Locus pascuus et aquis irriguus, ut NOA. (A. 1146.)

NOISIA. — Altercatio, rixa, contentio; *dispute, querelle;* ol. *noise.* (A. 1338.)

NOKA. — Modus agri, ut NOCA.

NOLA. — Tintinnabulum, campanula, parva campana; *grelot, clochette, sonnette, toute cloche de petite dimension.* (Pass.) *Nola refectorii*, quæ in refectorio ad mensam abbatis appenditur, qua is, vel lectionis, vel convivii finem significat; *clochette placée dans les réfectoires des couvents à côté de la table de l'abbé et servant à donner divers signaux.* (*St. Ord. de Sempring.*) *Sedere ad nolam in refectorio*, abbatis ibidem munus exercere; *remplir les fonctions d'abbé au réfectoire.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

NOLARIUM. — Campanarium; *clocher.* (A. 894.)

NOLENTIA. — Cui opponitur voluntas; *action de ne pas vouloir.* (Tert.)

NOLISATIO. — Conductio navis; *action*

de noliser un navire, nolissement. (Ch. Mas.)

NOLULA. — Parva NOLA, q. *Vid.*

NOLUNTAS. — Ut NOLENTIA. (S. Aug.)

NOLUS. — Qui spernit, nec vult, contemptor; *celui qui ne veut pas, qui méprise.* (S. Col.) — Pro NOLA. (Busch.)

NOMEN. — *Propter nomen pati*, id est *pro nomine Christi;* ita usurpant Tertullianus et S. Cyprianus *nomen*, pro persona, ex forensi usu sæculi IV, ut observant docti hagiographi. (*A. SS.*) *Per nomen*, nominatim; *nommément, en désignant par le nom.* (A. 1324.) *Nomina*, commentatio vivorum et defunctorum in Missa ex diptychis.

NOMENCLATOR. — Minister palatii regii apud Constantinopolitanos, cujus officium erat convivas ad convivia vocare; *officier de la cour de Constantinople qui était chargé de faire les invitations à dîner de la part des empereurs. Nomenclatorem* habuere etiam Pontifices Romani, cujus perinde munus erat eos, qui ad mensam Pontificis invitandi erant, vocare. In processibus Pontificis, post equum ejus equitabat cum vicedomino, vestiario, et sacellario. Cum Pontifex Missam celebrabat, postquam dixerat *Agnus Dei*, etc., idem nomenclator, atque una cum eo sacellarius et notarius vicedomini « ascendebant ad altare ante faciem Pontificis, ut annueret eis scribere nomina eorum qui invitandi erant sive ad mensam Pontificis, per nomenclatorem, sive ad vicedomini, per notarium ipsius, quorum nomina ut impleverant, descendebant ad invitandum, et redibant ad sedem. Is enim invaluerat, qui etiam in Galliæ ecclesiis cathedralibus perdurat, mos, ut quoties Pontifex aut episcopus publicam Missam celebraret, primates ex clero qui ei inserviebant ad altare, convivio exciperet. Qui in concilium introducebat eos, quos audiri volebant congregati patres, *nomenclator* etiam dicitur in synod. Rom. (A. 745.)

NOMERIA. — Pro *vomeria.* (Ap. Lab. *Biblioth.*)

NOMICOLÆ. — Ut NONCOLÆ.

NOMINA. — Chartulæ quibus utebantur, amuletis instar, et in quibus recondebant scripturas verborum vel nominum incognitorum; *amulettes consistant en morceaux de parchemin ou de papier sur lesquels on écrivait le nom de la maladie dont on désirait la guérison, ou celui de l'objet perdu et qu'on voulait retrouver*, etc. (*Conc. Hisp.*)

NOMINABILIS. — Famosus, celebris; *illustre, célèbre.* (*Script. rer. Fr.*)

NOMINALES. — Philosophi qui, ut ait Aventinus, ita appellati « quod avari rerum, prodigi nominum atque notionum, verborum videntur esse assertores; » *les nominaux.*

NOMINALIA. — Dies solemnis, quo puero nomen imponebatur, Græc. Ονοματοθεσία, ὀνομαστήρια; *jour où les Grecs donnaient un nom aux enfants.* (Tert.)

NOMINARIUS. — Puer, qui cognitis litteris et syllabis simul connexis nomina legit integra; *enfant qui lit couramment.*

NOMINATI. — Viri probi in litigiis ad jurandum electi, *Vid.* JURAMENTUM.

NOMINATIO. — Nude, jus aliquem designandi ac nominandi ad beneficium ecclesiasticum; *droit de désigner et de nommer à un bénéfice.* (Ap. Mad.) — Vassalli clientelaris professio, ut NARRATIO. (*Tabul. Trenor.*)

NOMINATIVE. — Nominatim; *nommément.* (A. 806.)

NOMINATIVUS. — Celebris, famosus; *renommé.* (*A. SS.*)

NOMINATOR. — *Nominatores ad pennam*, dicti in academia parisiensi philosophiæ professores, qui scripta sua discipulis dictabant; *professeur de philosophie.* (Du Boul.)

NOMINATUS. — Celebris, ut NOMINABILIS. (Ap. OEfel.) — Vir probus in litigiis ad jurandum electus; *arbitre, juré, expert.* (S. IX.)

NOMINOSUS. — Famosus, ut NOMINATIVUS. (Isid.)

NOMISMA. — Nummi figura ac imagine, moneta ipsa; *type de la monnaie, la monnaie elle-même.* (Pass.)

NOMIUS. — Legalis; *régulier, conforme à la loi.* (*Breviloq.*)

NOMMARE — Nominare; *nommer.* (*Conc. Constant.*)

NONA. — Officium ecclesiasticum diurnum, quod hora diei nona peragitur et decantatur; *l'Office de Nones.* (Durand.) — Pars fructuum nona; *neuvième partie de la récolte.* (Cette neuvième partie était payée au seigneur par le tenancier qui jouissait du fonds à titre de bénéfice. La *none* était due à titre de droit de colon, et la *dîme* à raison de droit ecclésiastique; et si l'église avait cédé le fonds, on lui payait les deux droits, la none et la dîme.) — Mensuræ agrariæ species; *mesure agraire dont la valeur n'est pas connue.* (A. 1321.) — Aurora; *le point du jour.* (Pap.) — *Nona. nonales biberes*, pocula quæ monachis post Nonas exactas et decantatas propinantur in æstate.

NONAGIUM. — Pars nona mobilium defuncti, quam ad se spectare contendebant parochi, sub specie de ea disponendi ad pios usus; *droit du neuvième, neuvième partie du mobilier de tout paroissien trépassé à laquelle le curé croyait avoir droit;* ol. *nonage, neufme.*

NONALIS. — *Vid.* NONA, sub fine.

NONARIA. — Meretrix; *fille de joie.* (*Vet. Gl.*)

NONATUS. — Pro NONNATUS. (A. 1295.)

NONDECEM. — Pro *novem decem* usurpari videtur. (*A. SS. Ben.*)

MONETAS. — Minor et pupillaris ætas; *minorité, âge d'impuberté;* ol. *nonage.* (A. 1247.)

NONNA. — Sanctimonialis, præsertim antiqua et senis virgo, aut sacra vidua (sicut enim *nonnus* reverentiam paternam, ita *nonna* maternam denotat); *religieuse, fille âgée, veuve consacrée au service des autels;* ol. *nonne, nonnain*, etc. (Pass.)

NONNAICUS. — Monachicus; *monastique.* (*A. SS. Ben.*)

NONNANES. — Sanctimoniales; *religieuses.* (*Trad. Fuld.*)

NONNATUS. — « Arnaldus... cognomento *nonnatus*, quod cæso matris ventre extractus fuerat. » (*Ch. Occit.*)

NONNERIA. — Sanctimonialium monasterium; *couvent de religieuses;* ol. *nonerie.* (S. XIV.)

NONNONES. — Monachi; *les moines.* — Matricularii ecclesiarum, id est pauperes senes; *vieux pauvres entretenus par les églises.*

NONNUS. — Venerabilis titulus majorum ob reverentiam; *titre de respect qu'on donnait aux anciens et aux prieurs des monastères.* « Juniores autem priores suos *nonnos* vocent, quod intelligitur paterna reverentia, » inquit *Reg.* S. Bened.

NONOBSTANTIA. — Derogantia: *clause dérogatoire;* ol. *nonobstance.* (A. 1476.)

NONSTUS. — Pro *nuntius.* (*Ord. reg. Fr.*)

NONTENURA. — Vox practicorum Anglicorum, cum aliquis negat se *tenere* tenementum de quo est controversia.

NORA. — Nurus, uxor filii; *bru, belle-fille,* ol. *nore.* (Ap. Mab. *Liturg. Gal.*)

NOREGUERIUS. — Pastor, ovium aliorumque animalium nutritor; *pâtre, berger, nourrisseur, éleveur;* Occit. *norriguié.* (A. 1373.)

NORIGARIUS. — Ead. notione. (A. 1405.)

NORMA. — Regula monastica; *règle monastique;* « Turbam monachorum sub sancta *norma* vitam degentes coacervavit. » (A. 770.) — « Quidquid a prioribus ordinatum fuerit, juniores sine murmuratione expleant; et per singulas *normas* decani constituantur digni, ut abbas divisio pondere, de providentia eorum sit securus. » (*Ch. donat.* seu *fundat. abbat. Agaunens.*) Quo loco *normæ* dicuntur turmæ monachicæ et variis monasteriis erutæ, quas in recensa sé exstructum Agaunense monasterium induxerat Sigismundus, eo numero, ut indeficiens esset Hymnodia, eæque in obeundis ecclesiasticis et canonicis officiis vicissim sibi succederent. *Normæ* autem appellantur singulæ istæ novem turmæ, quod singula monasteria, unde accersitæ erant, suis regerentur *normis* ac regulis; unde *regula Tornatensis*, et similes, quod in iis ejusmodi servarentur monasteriis. Hinc in formulis Lindebrogianis : « ubi illustris abbatissa illi custrix præesse videtur, una cum norma plurima ancillarum ibidem consistentium. »

NORMALIS. — Debitus, congruus; *conforme, convenable.* (*Scrip. rer. Gal.*)

NORMANNIGENA. — Ex Normannia ortus; *de Normandie, Normand.*

NORMANNUS. — Famulus, qui alterius voluntati, quasi normæ, subjectus est; *serviteur, domestique.* (A. 1335.)

NORMATRIX. — Abbatissa; *supérieure de couvent, abbesse.* (*A. SS. Ben.*)

NORMULA. — Piscis portio, vulgo pitautia; *portion de poisson, ration.* (*A. SS. Ben.*)

NORRENSES. — Septentrionales, scilicet Norwegii et Dani; *peuples du Nord, habitants du Danemarck et de la Norwège.* (Barth. *Glos.*)

NORRIGUERIUS. — Ut NORIGARIUS.

NORRISSA. — Securis species, ut videtur, qua utebantur Normanni; *hache normande.*

NORTALBINGI. — Northmanni; *hommes du Nord, Normands.*

NORTHUS. — Septentrio; *nord.*

NOSATA. — *Ire ad nosatam* id est, ad nocendum ire, seu piraticam facere, Gal. *aller en course, partir pour la course,* nisi *nosata* sit nomen proprium. (*St. Mas.*)

NOSCA. — Armilla ex sacra imagine pendens: « Munusculum argenteum a capite ipsius (S. Gorgonii) furtim abstulerit, quod *nosca* vocatur. » (*A. SS. Ben.*)

NOSCENTIA. — Notitia; *connaissance.* (Symm.)

NOSCIA. — Querela, tumultus; *querelle, bruit;* ol. *noise.* (S. XIII.)

NOSIARE. — F. v. mendosa pro HERCIARE vel OCCARE, seu glebas occa frangere; quod sæpius recensetur inter opera rustica dominis debita. (*Chartul. SS. Trin. Cadom.*)

NOSOCOMIUM. — Locus in quo ægrotantes curantur; *lieu où l'on soigne les malades, hospice.* (S. Hier.)

NOSODOCHIUM. — Ead. notione. (Pass.)

NOSTRACISMUS. — Mendose pro METACISMUS. (Griml.)

NOTA. — Instrumentum notariorum, qui inde Gallis *garde-notes* dicuntur; *acte dressé par un notaire.* (S. XII, XIII.) — Prima præscriptio; *minute, brouillon d'un acte;* ol. *note.* (A. 1371.) — Locus pascuus, ut NODA. (S. XIV.) — Cantus, musica; *chant, musique;* ol. *note.* (Pass.) — Nota musica, quæ in libris ecclesiasticis, singulis vocum syllabis superadditur; *note, signe de l'écriture musicale.* (Pass.)

NOTABILIS. — Suspectus, nota dignus; *qui est à surveiller, suspect.* (A. 1262.)

NOTABILITER. — Jure indubio, sine ulla controversia; *incontestablement, sans aucune opposition.* (A. 1203.)

NOTABUNDUS. — Celebris; *renommé.* (*A. SS.*)

NOTAMEN. — Nomen vel signum; *nom* ou *signature.* (Andrev.)

NOTAMENTUM. — Annotatio; *remarque, note, annotation.* (*A. SS.*)

NOTARE. — Notas musicas libris ecclesiasticis ascribere; *noter, écrire en musique.* (Adem.) — Suscribere, signum seu notam apponere; *signer, apposer sa signature.* (A. 1342.)

NOTARIA. — Scriptura qua notum aliquid fit, relatio; *écrit par lequel on annonce une chose.* (*A. SS.*) — Munus notarii; *office de notaire;* ol. *notorie.* (A. 1257.) — Forense tabularium; *greffe.* (A. 1319.)

NOTARIATUS. — Munus notarii, ut NOTARIA. (A. 1304.)

NOTARIUM. — Charta, instrumentum a *notario* digestum; *pièce notariée, acte dressé par un notaire.* (*Vet. Inst.*)

NOTARIUS. — Unus ex ministris in aula imperatorum Romanorum, cujus varia ac diversa fuit cura, et de quo multa congessere Pancirolus, Sirmondus et alii. — Scriba, ca-

cellarius, tabellio; *greffier, secrétaire, tabellion.* (Pass.)

NOTATOR. — Qui libris ecclesiasticis notas musicas ascribit; *celui qui écrit la musique sur les livres d'église.* (Bern. Mon.) — Notarius; *garde-notes, notaire.* (B. de Am.)

NOTATURA. — Ars scribendi notis vel notas musicas libris ecclesiasticis apponendi; *sténographie,* ou *art de noter les livres d'église.* (*Chron. Windes.*)

NOTESCERE. — Notum facere; *faire savoir, notifier.* (*Conc. Hisp.*)

NOTIFICARE. — Eod. sensu. (Pass.)

NOTIFICATIO. — Significatio, declaratio; *notification, déclaration, action de faire savoir.* (Mur.)

NOTIO. — Pro NOTITIA. (Brow. *Antiq. Fuld.*)

NOTITAS. — Notitia, evidentia. (*A. SS.*)

NOTITIA. — Instrumentum, quod de re inter præsentes in re quapiam gesta, nec scripto mandata, aut in chartas relata, ad hoc vocatis testibus, conficiebatur, ut præsentibus posterisque nota fieret: et in posterum nullus de ea dubitandi locus oriretur. — *Notitiam facere,* idem q. *notum facere.* (*Lex Long.*)

NOTITIALIS. — *Notitialis recordatio,* inquisitio juridica, qua quid notum sit; *enquête judiciaire.* (A. 1170.)

NOTITIOLA.—Parva notitia, modica scientia; *connaissances de peu d'étendue, petit savoir.* (*A. SS.*)

NOTORIA. — Epistola qua aliquid principi seu magistratui notum fiebat; *lettre administrative par laquelle on portait un fait à la connaissance du prince ou du magistrat.* (*Cod. Th.*)

NOTORIANS. — *Notorians fama,* qua quid notum fit et vulgatum; *bruit public, renommée, opinion publique.* (*Bul. Bened. XIII,* a. 1401.)

NOTORIARE. — Notum facere; *faire savoir.* (S. XIV.)

NOTORIETAS. — Pervulgata notitia, evidentia; *notoriété.* (*A. SS.*)

NOTRIMINA. — Nutricatus animalium et animalia ipsa, idem q. NUTRIMEN. (A. 790.)

NOTULA. — Charta, scriptum; *titre, charte.* (A. 1234.) — Commentariolus vel perscriptio, seu, ut ait Joan. de Janua, brevis, lucida et aperta traditio eorum quæ sunt alibi diffusius pertracta; *minute de notaire* ou *résumé de pièces détaillées.* — *Nota codicalis,* etc. *Vid.* SCRIPTURA.

NOTULATOR. — Ut NOTATOR qui libris ecclesiasticis notulas musicas ascribit. (A. 1493.)

NOTULATUS. — Notis musicis scriptus; *noté, écrit en musique.* (S. XV.)

NOVA. — Nuntius, res nova; *nouvelle.*

NOVACULATOR. — F. qui secat cespites ad munitionem urbis; *celui qui coupe des plaques de gazon pour en élever des retranchements.* (Lamb. Ard.)

NOVALE. — 1° Terra proscissa, quæ anno cessat; 2° ager qui de novo ad cultum redigitur; *terre que l'on laisse reposer une année, jachère; terre nouvellement défrichée et mise en valeur;* ol. *novale, novalie, nove.* (Pass.)

NOVALIS. — Novus; *nouveau.* (*A. SS.*) — *Novalis ager,* ut NOVALE. (Pap.)

NOVALITAS. — Res nova; *nouvelle, nouveauté.* (Quæ vox in pravam partem sæpius accipitur.)

NOVANA. — Preces novendiales; *neuvaine.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

NOVANIA. — Eadem notione. (*St. eccl. Andeg.*)

NOVATIO. — Terra proscissa, etc., ut NOVALE. — (A. 1136.) — Novus seu recens fetus; dicitur de feris junioribus. (*Ann. Præm.*)

NOVEGELDI. — Ut NOVIGILDI.

NOVELLA. — Ager qui de novo ad cultum redigitur, ut NOVALE. (A. 971.) — Ramus arboris tener; *jeune branche d'arbre.* (*Vet. Gl.*) — *Novella sylva,* f. recens consita vel cæsa; *bois récemment planté* ou *coupé.* (Irm.)

NOVELLARE — Sylvestrem agrum extricare, agrum ante incultum colere; *défricher une terre, mettre une friche en culture.* (*A. SS.*) — Renovare; *renouveler, recommencer.* (*A. SS.*) — Nova nuntiare, scribere; *annoncer des nouvelles, écrire.* (A. 1412.)

NOVELLASTER. — Novus, novellus; *nouveau.* « Vinum *novellastrum.* » (Marc.)

NOVELLITAS. — Novitas; *nouveauté.* (Tert.)

NOVELLUM. — Vinea novis vitibus consita; *vigne nouvellement plantée.* (*St. Verc.*)

NOVENDIALE. — Ut NOVENARIUM.

NOVENA. — Preces seu Missæ per novem dies continentes pro defunctis celebrandæ, vel pro recuperanda sanitate, vel ex alia quavis religionis causa; *neuvaine.* (*Test. Greg. XI PP.*) — Mensuræ frumentariæ species; *certaine mesure pour les grains;* ol. *neuvaine.* (A. 1255.) — Munus rerum novarum diversarumque, ut sunt quæ a legatis principibus offeruntur; *don d'objets nouveaux et variés comme les princes s'en font entre eux.* (Jos. Barb.) — Decimarum pars, apud Indos Hispanos; *une partie des dîmes, chez les Espagnols d'Amérique.* (A. 1586.)

NOVENALIS. — Nonus; *neuvième.* (Isid.)

NOVENARIUM. — Preces seu Missæ per novem dies, ut NOVENA: « De quibus (10,000 solidis coronatis) volo fieri dictum lectum meum et exsequias meas et *novenarium* meum, » etc. (A. 1286.) Quo loco *novenarium* inter et *novendialia* discrimen apparet, in eo forte situm, quod *novenarium* fuerint Missæ per novem continuos dies celebratæ, *novendialia* vero totidem officia feralia iisdem novem diebus continuis peracta. *Vid.* NOVENDIUM.

NOVENARIUS. — Novem psalmi, qui cantantur in Matutinis; *les psaumes de l'Office des Matines.* (Udalr. *Cons. Clun.*) — Qui nonam fructuum domino solvit, ni fallor; *vassal qui donne au seigneur la neuvième partie de ses récoltes.* (A. 1247.)

NOVENDIUM.—Luctus novem dierum, qui, ut ait Donatus, parentalia concludit, quique apud Latinos novendial appellabatur, ut testatur Augustinus, qui in exsequiis Christia-

norum nonum hunc diem celebrari improbat.

NOVENGELDUS. — Ut NOVIGILDUM.

NOVENNIS. — Qui novem annos habet; *qui a neuf ans, âgé de neuf ans.* (Isid.)

NOVENSE. — F. nona pars ex aliqua re; *le neuvième d'une chose.* (A. 1268.)

NOVENUS. — Nonus; *neuvième.* (Ap. Rym.)

NOVERCA. — Mater uxoris; *belle-mère du côté de la femme.* (A. 1462.)

NOVERCALE. — Infortunium, calamitas; *malheur, calamité.* (A. 1317.)

NOVERCARI. — More novercæ se habere, sævitiam novercæ exercere; *se conduire comme une belle-mère, en avoir la dureté.* (J. de J.)

NOVIA. — Nova nupta; *nouvelle mariée.* (A. 1273.)

NOVICUPLUM. — Ut NOVIGILDUM.

NOVIGILDUM. — Apud Germanos veteres, mulcta pro re qualibet ablata furto aut alio quovis modo, qua reus novem ejusdem rei pretium reddere tenetur; *mulcte et amende prononcée contre un voleur, qui était condamné à rendre neuf fois la valeur de la chose volée.*

NOVINUPTIÆ. — F. secundæ nuptiæ, vel nuptiarum post quinquaginta annos nova benedictio. (A. 1429.)

NOVISSIMALIS. — Novissimus, postremus; *dernier.*

NOVISSIMIOR. — Posterior, ut NOVITIOR. (A. SS.)

NOVITAS. — Dignitas, seu muneris initia, adeptio : « Notum facimus, quod nos pro *novitate* nostra.... licentiam faciendi demandam in nostro archidiaconatu... concessit episcopus Meldensis. » (A. 1332.) — Usurpatio, cum quis alium interpellat in jure suo; *innovation, trouble dans la possession de quelque chose;* ol. *nouvelleté.* (Ap. Rym.) — Ager qui de novo ad cultum redigitur, ut NOVALE. (A. 1233.) — Juventus; *jeunesse.* (*Script. rer. Fr.*)

NOVITER. — Rursus, iterum; *de nouveau.* (A. 1015.)

NOVITIA. — Novitas; *nouveauté.* (A. 817.)

NOVITIARI. — Novitiatum inire et fieri novitium; *devenir novice* (dans une maison religieuse). (Amal.)

NOVITII. — Qui in monasterio religiosæ vitæ experimenta subeunt, et probationis elapso tempore, si idonei fuerint inventi, ad professionem admittuntur; *débutants dans la vie monastique, novices.* (Pass.) *Novitius,* fieri apud monachos præterea dicebatur, qui in pœnam in novitiorum ordinem redigebatur. (*St. Ord. Cartus.*)

NOVITIOR. — Posterior, recentior. (A. SS.)

NOVITIUM. — « Quadam die, quæ nominatur sabbatum, quo solent monachi exercere *novitia*, sanctus Dei famulus præcepit cuidam monacho, procuratori suo, ut capillos sui capitis cum forcipe adæquaret. » (*Vit. S. Aicadr. abb. Gemet.*) Id est forte, cum et comam et barbam renovare solent monachi, singulis scilicet sabbatis, nam et *novare barbam* dixerunt Latini.

NOVITIUS. — *Vid.* NOVITII.

NOVITUS. — De novo ad culturam redactus; *mis de nouveau en culture; Vid.* NOVALE. (A. 1222.)

NOVIUM. — Gurges, in quem aqua ex molendino cadit, seu canalis aut alveus molendini; *lieu où tombe l'eau qui sort du moulin,* ou *le canal du moulin.* (A. 1154.)

NOVOGESTA. — Nove ac recens gesta: *actions récemment faites.* (*A. SS.*)

NOVUM. — Rumor, murmur, quod ait Ugutio, vocatur vulgo novella; *ce qu'il y a de nouveau, nouvelle. Novum componere* vel *reddere,* idem q. *nonum* seu NOVIGILDUM.

NOVUPLUM. — Idem q. NOVIGILDUM.

NOX. — Oneris aut servitii genus, quod videtur esse unius diei opus; *corvée d'une journée de travail.* (*Tab. S. Vit. Verd.*) — Pridie, dies antecedens festum; *la veille d'une fête, le jour qui la précède;* ol. *nuit.* (A. 1310.) — Occidens; *le couchant;* ol *nuit.* (A. 1469.)

NOXIALIS. — Nocens; *préjudiciable, nuisible, funeste :* « lex *noxalis.* » (Prud.)

NOXILIS.— Ead. notione. (Isid.)

NOYREGUERIUS. — Ut NORIGARIUS.

NOYSIUM. — Ut NOISIA. (A. 1338.)

NUBALE. — Instrumentum musicum quoddam; *instrument de musique.* (*Vet. Gl.*)

NUBATA. — F. idem q. NEBATA. (*Vet. Gl.*)

NUBEIÆ. — Nuptiæ; *noces, mariage.* (A. 1206.)

NUBERCA. — Ut NOVERCA. (*Vet. Gl.*)

NUBIARE. — Uxorem ducere; *se marier, prendre femme.* (*H. Nem.*)

NUBICULA. — Diminut. a *nebula,* panis subtilissimi species; *Vid.* NEBULA.

NUBILUM. — « *Ad nubila...* dormire, » id est sub dio; *dormir à l'air.* (*Reg. Paul. abb.*)

NUBIVOLUS. — Qui per nubes volat; *qui vole par les nuages.* (Ap. Pez.)

NUBTIÆ. — Pro NUPTIÆ. (A. 1019.)

NUCA. — Ut NUSCA. (*Vet. Gl.*)

NUCARIUM. — Nucetum; *lieu planté de noyers.* (A. 1210.)

NUCARIUS.—Nux arbor; *noyer.* (*Tabul. S. Cypr. Pictav.*)

NUCELLA. — Nux parva; *petite noix.* (A. 1319.)

NUCELLETUM. — Diminut. a NUCARIUM. (*Ch. S. Vict. Mas.*)

NUCERIUS. — Ut NUCARIUS. (A. 1163.)

NUCHA. — Postica pars colli; *la nuque.* (S. XII.)

NUCILLA. — Bombycinis folliculus. (A. 1345.)

NUCISPINEA. — Nuces pineæ; *pommes de pin.* (*Vet. Gl.*)

NUCLEARIUM. — Nucetum vel nux arbor; *noyer,* ou *lieu planté de noyers.* (J. de J.)

NUCLEARIUS. — Nux arbor; *noyer.* (Id.)

NUCLEATORIUM. — Nucetum, ut NUCARIUM.

NUCLEATUS. — Nucleis seu globulis instructus et ornatus; *garni, orné de boutons.* (*Const. Carm.*)

NUCLIRE. — De hircorum voce dicitur. (*Vet. Gl.*)

NUDIBUCCIUS. — Imberbis; *qui n'a pas de barbe, imberbe.*

NUDILLU. — Idem q. NODELLUS, ut videtur. (A. 1065.)

NUDIMANUS — Qui manus vacuas et inanes habet. (Eckeh.)

NUDIPEDALIA. — Nudo pede deambulatio Judæorum; *processions, cérémonies que les Juifs faisaient nu-pieds.* (Pap.)

NUDIPES. — Qui pedes nudos habet; *qui a les pieds nus* (Tert.)

NUDIUS. — Quondam, olim; *jadis, autrefois.* (A. 1408.)

NUDUS. — Mensuræ genus : « de lignis eis dentur mensuræ, quæ *nudi* appellantur, mille centum. » (S. IX.)

NUGA. — Nugator; *diseur de riens, farceur.* (*Vet. Gl.*)

NUGACIO. — Mendacium; *mensonge.* (Id.)

NUGACITAS. — Falsitas; *fausseté, mensonge.* (Bart. *Gl.*)

NUGACULUS. — Aliquantulum nugax; *quelque peu léger, étourdi, frivole.* (J. de J.)

NUGALE. — Animalis genus; *nom d'un animal inconnu.*

NUCALUS. — Nugator, ut NUGA. (*Vet. Gl.*)

NUGALISSIMUS. — « Si casu quis frater de cellula ex qualibet scandali causa exire voluerit, nihil penitus nisi *nugalissimo* induatur vestimento, et extra communionem infidelis discedat.» (*Regul. sanctor. Patr.*) Regula sancti Macarii habet : « Nisi in notatissimo vestimento, » id est quod risum moveat occurrentibus. Holstenius, « parvi momenti ac nullius valoris » interpretatur.

NUGAS. — Inutilis, qui ad nullam utilitatem pertinet; *inutile, qui n'est bon à rien.* (*Vet. Gl.*)

NUGERCULUS. — Nugax; *qui s'amuse à des riens, vain, léger.* (*A. SS.*)

NUGIDICUS. — Qui nugas dicit; *qui dit des frivolités, qui est étourdi, peu sérieux, sans consistance.* (Joan. Sar.)

NUGIDUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

NUGIPARUS. — Qui parit nugas; *fabricant de bagatelles.* (Isid.)

NUGIUM. — Pallium tenue, ut NAGEUM.

NUGRUS. — Nurus, uxor filii; *bru.* (Mur.)

NULLARE. — Nihilari; *anéantir, rendre nul.* (J. de J.)

NULLIFICAMEN. — Contemptio; *ce qui attire le mépris, mépris.* (Tert.)

NULLIFICARE. — Contemnere; *mépriser.* (Tert.)

NULLIFICATIO. — Ut NULLIFICAMEN. (Tert.)

NULLIMANNI. — Quasi nulli homines. (Ap. Lud.)

NULLITAS. — Sic jurisconsult. dicitur sententia contra leges, canonesve, aut ab alio quam judice lata; *jugement, sentence contraire aux lois civiles, ou aux canons de l'Eglise,* ou *rendue par un juge irrégulier.* (*Ord. reg. Fr.*)

NULLITER. — Injuste, illegitime; *illégalement, contraire à la justice.* (*H. Nem.*)

NULLUMQUAM. — Nunquam seu nullo unquam; *jamais, au grand jamais.* (A. 998.)

NULLUS. — Aliquis, quilibet; *quelqu'un, qui que ce soit.* (A. 1096.)

NUMBILE. — Lumbus, imbrex porci; *longe de porc;* ol. *numble.* (A. 1367.)

NUMBILIS. — Eadem notione. (A. 1367.)

NUMBLE. — Ead. notione. (A. 1239.)

NUMBLUS. — Ead. notione. (A. 1313.)

NUMBRIARE. — Numerare, vel nominare, conscribere; *compter,* ou *appeler.* (A. 1360.)

NUMBULUS. — Ut NUMBILE. (A. 1318.)

NUMELLARE. — Numella ligare; *attacher à une espèce de carcan nommé* numella *par les Latins.* (J. de J.)

NUMENCULATOR. — Idem q. NOMENCLATOR, cujus officium erat ad mensam aut ad cœlum vocare.

NUMERAGIUM. — Officium et proventus numeratoris; *office et profits du sergent nombréeur*, Vid. NUMERATOR; ol. *nombrage.* (S. XIV.) — Jus numeratores instituendi; *droit d'établir des nombréeurs;* ol. et. *nombrage.* (Id.)

NUMERARIUS. — Idem q. NUMMULARIUS.

NUMERALITAS. — Numerus; *nombre.*

NUMERAMENTUM. — Professio feudalis, qua vassallus feudalia prædia, cum suis limitibus ac terminis, atque adeo juribus et oneribus, domino ex officio enumerat; *dénombrement féodal;* Vid. DENUMERATIO et NARRATIO. (A. 1482.)

NUMERARIUS. — Arithmeticus; *calculateur.* (S. Aug.) — Officialis cujus munus erat publicum nummum in ærario inferre; *comptable, teneur de comptes.* (*Cod. Th.*) *Numerarius canonicus,* qui de ipso collegio est, non ultra numerum constitutum. (*Conc. Hisp.*) *Numerarium pretium,* numerata pecunia, vel de qua numeranda conventum est. (Rol. Pat.)

NUMERATOR. — Qui a dominis feudalibus statuitur ad numerandas in agris mergites, seu garbas pro decimis, vel campiparte : idem q. CAMPIPARTOR. (A. 1176.)

NUMERATUS. — Nominatus, delegatus; *nommé, délégué.* (*Chartul. S. Wang.*)

NUMERIA. — Numeri dea; *déesse du calcul.* (S. Aug.)

NUMEROSITAS.—Multitudo; *grand nombre, foule.* (Tert.)

NUMERUS. — Populus, multitudo; *peuple, multitude.* (S. Paulin.) — Pro *nummus.* (*Ann. Bened.*) — *Numerus aureus*, compotistis cyclus lunaris seu decemnovenalis, in eum finem institutus ut quatenus per totam seriem calendarii deducitur, demonstret omnia novilunia ac illud speciatim a quo supputata luna 14 indigitat Pascha; *le nombre d'or.*

NUMICULATOR. — Pro NUMENCULATOR

NUMISMATÆ. — Ead. notione. (A. 1371.)

NUMMARIATÆ. — Merces quæ *nummis*

acquiruntur, quemadmodum *denariatæ*, quæ denariis; *denrées.* (A. 1359.)

NUMMATA. — Pretium rei per nummos, ut *denariata*, per denarios, *librata*, per libras, etc. « *Nummata* carnium, *nummata* panis; » *prix d'une chose payée en écus.* (Vinc. Bel.) — Nummus ipse, vel valor nummi; *la monnaie elle-même ou sa valeur.* (*Cons. Prior. de Capel.*) — Merces ipsæ, ut *denariatæ*, nam nummi et denarii idem sunt; *les denrées.* (*Lib. Urb. S. Pal.*)

NUMMULARIUM. — Mensa nummularia; *comptoir de banquier ou de changeur, banque.* (A. 1050.)

NUMMULARIUS. — Qui facit nummos, monetarius; *ouvrier monnayeur.* (Pap.)

NUMMUS. — *Nummus abrenuntiationis*, quem quis rei alicujus *abrenuntians*, seu illius possessionem dimittens, in symbolum tradit ei, cui rem illam dimittit; *pièce de monnaie que le propriétaire d'un bien donnait, comme symbole de sa renonciation à la possession de ce bien, à celui à qui il avait vendu ce même bien.* (A. 1065.) *Nummus de legibus*, legitimus, in cujus metallo ea probitas est quæ a lege requiritur; *monnaie au titre légal.* (S. XIV.) *Nummus lucosus*, qui pro administratione sacramentorum in extremis sacerdoti offertur; *cadeau fait au prêtre quand il donne les derniers sacrements à un malade. Nummus missalis*, qui pro Missa celebranda sacerdoti datur; *honoraires de Messe.* (Pass.) *Nummi pro capitibus*, census quatuor denariorum, quem homines *de corpore* vel *de capite*, quotannis domino debebant præstare, *Vid.* CAPITALES. *Nummi pro crocea*, pensio quæ ab ecclesiis episcopo quotannis solvitur in signum subjectionis, idem q. CATHEDRATICUM. *Nummi de Dominica*, oblatio quæ Dominica die a fidelibus fit inter Missarum solemnia, idem q. OFFERENDA. *Nummi Pentecostales*, præstatio quæ a parochianis ad festum Pentecostes curioni, vel ab inferioribus ecclesiis matrici seu episcopo solvebatur; *redevance payée le jour de la Pentecôte à l'évêque par les églises du diocèse, et au curé par les paroissiens.* (*H. Autis.*) *Nummi Runici*, Runis seu litteris Gothicis insigniti, de quibus non semel eruditi septentrionales, maxime Dani et Sueci; *monnaie à inscriptions runiques.*

NUMBLICUS. — Umbilicus; *nombril.* (*Regest. cast. Lid.*)

NUNCILLUS. — Mercenarius, servus ad annum conductus; *manœuvre, domestique, qui se loue à l'année.* (*Ord. reg. Fr.*)

NUNCUPAMEN. — Nomen; *nom.* (*Cod. Trad. S. Emm.*)

NUNCUPANS. — Nominatus; *nommé, appelé.* (Lob. *H. Brit.*)

NUNCUPATIM. — Nominatim; *nommément.* (Claud. Mam.)

NUNCUPATIVE. — Nomine tantum, non re; *de nom seulement.* (*Concil. Hisp.*)

NUNCUPATIVUS. — Nomine solum; *nominal.* (*Conc. Hisp.*) — *Nuncupativum testamentum*, quod voce declaratur, et ad cujus firmitudinem non est necessaria scriptura, licet nunc adhibeatur ad perpetuam rei memoriam; *testament fait de vive voix et qui a sa force, sans qu'il soit nécessaire de l'écrire;* ol. *nuncupatif.* (A. 1213.)

NUNDERUS. — Pro MUNDERUS. (A. 1231.)

NUNDINÆ. — Locus mercati; *lieu où se tient le marché.* (*Vit. S. Severin.*) Epulæ; *mets recherchés, banquet, festin.* (Ulp.) — Decursiones militares, hastiludia, quæ vulgo torneamenta vocantur; *tournois.* (Eug. II PP.)

NUNDINARIUS. — Mercator; *marchand.* (*Vet. Gl.*)

NUNDOFILI. — Hæretici, iidem qui ARNALDISTÆ et PATARINI. (Mur.)

NUNNA. — Pro NONNA.

NUNTIARE. — Citare, in jus vocare; *assigner, citer en justice.* (*A. SS.*)

NUNTIATIO. — Nuntium; *nouvelle.* (Mur.)

NUNTIUM. — — Legatio; *ambassade, mission.* (*Chr. Triv.*)

NUNTIUS. — Legatus, missus; *envoyé,* (*Ann. Gen.*) — Mercenarius, servus ad annum conductus; *ouvrier, domestique loué à l'année.* (*St. Arel.*) — Officialis cujus munus varium erat. Nude, apparitor, judicum missus, qui eorum nuntia portat, mandata exsequitur; *huissier, sergent.* (A. 1350.) *Nuntius armorum*, id. q. SERVIENS; *sergent d'armes.* (A. 1491.) *Nuntius conclavis*, qui magnatum et regum nuntia portat; *courrier de cabinet.* (Ap. Brus.) *Nuntius potens*, delegatus, qui possit personam et vices mittentis agere; *fondé de pouvoirs.* (A. 1156.) *Nuntius regis*, idem q. MISSUS DOMINICUS, q. vid. *Nuntius virgæ*, apparitor qui in symbolum officii virgam portat; *huissier à verge.* (*A. SS.*)

NUPTATORIUM. — Ut NUPTORIUM.

NUPTIÆ. — Obventiones curionum pro nuptiis; *honoraires des curés pour la célébration des mariages.* (A. 1215.) — Convivium solemne in receptione episcopi recens consecrati; *repas donné à l'occasion de la consécration d'un évêque.* (A. 1066.) — Solemnis ecclesiæ vel monasterii consecratio; *consécration solennelle d'une église ou d'un monastère.* (*G. Chr.*) — *Ad nuptias puerorum teneri*, dicuntur qui auxilium dominis suis debebant ad maritandos eorum filios, de quo dictum est in voce AUXILIUM. (A. 1238.)

NUPTIALIS. — Qui nuptias init; *celui qui se marie.* (Ap. Mab. *Liturg. Gal.*)

NUPTIANS. — Incontinens. (*A. SS.*)

NUPTIARE. — Nubere; *se marier.* (S. Maxim. Taur.)

NUPTIATICUM. — Tributum forte aut vectigal quod pro nuptiarum facultate solvebatur domino; *redevance que le vassal payait au seigneur pour obtenir la permission de se marier.* (A. 836.)

NUPTIATOR.— Qui nuptias ambit, amat; *celui qui aime à se marier.* (S. Hier.) *Secundus nuptiator*, qui alteras init nuptias; *celui qui se marie en secondes noces.* (Id.)

NUPTORIUM.—Domus vel locus ubi fiunt nuptiæ, vel ubi nubunt; *lieu nuptial.* (Ugut.)

NURA. — Nurus, uxor filii; *bru.* (A. 1250.)

NURIGARIUS. — Idem q. Norigarius. (A. 1432.)

NUS. — Pro *nos*, in veteribus chartis.

NUSARE. — Secatura quæ cadit a ligno, quando secatur; *sciure de bois*. (*Vet. Gl.*)

NUSCA. — Fibula; *broche, agrafe, fermail*: ol. *nouche*. (*Vet. Gl.*)

NUSCENTUM. — Nucetum; *lieu planté de noyers*. (A. 1359.)

NUTATUS. — Turbatus; *troublé*. (*G. Chr.*)

NUTERANS. — Nox intrans; *entrée de la nuit, commencement de la nuit*; ol. *nuitantré*. (A. 1350.)

NUTIBUNDUS. — Pro Nutabundus. (*A. SS.*)

NUTRICAMENTUM. — Nutricatus animalium, ex quo decimæ penduntur ecclesiis; *animaux qu'on élève et dont on paye la dîme, comme les brebis, la volaille*, etc. (A. 1116.)

NUTRICARE. — Nutrire; *nourrir*. (S. VIII.)

NUTRICARIUS. — Matricularius, cui enutriendi ac educandi infantes projectos cura incumbebat; *nourricier, qui est chargé de nourrir et élever*; ol. *nutricaire*. (*A. SS.*)

NUTRICATIO. — Idem q. Nutricamentum.

NUTRICIA. — Pro *nutrix*. (Archithren.)

NUTRICIO. — Nutricius, nutritor; *celui qui élève un enfant*. (Ad. Bertol.)

NUTRICIUS. — Alumnus; *écolier, nourrisson*. (*A. SS.*)

NUTRICULA. — Dimin. a nutrix; dicitur de ecclesia in qua quis nutritus est et educatus. (*Script. rer. Fr.*)

NUTRIDUS. — Familiaris, domesticus, pro Nutritus. (*Form. And.*)

NUTRIMEN. — Ut Nutricamentum.

NUTRIMENTUM. — Ead. notione.

NUTRITATIO. — Ut Nutricatio.

NUTRITIÆ. — In monialium monasteriis eædem sunt qui *nutriti* in monasteriis virorum; *Vid.* Nutritus. (*Reg. Monial. Fondev.*)

NUTRITIUM. — Nutricum merces; *salaire des nourrices*. (Dig.)

NUTRITOR. — Pædagogus, rector pueri; *celui qui est chargé d'élever un enfant, précepteur*. (Greg. Tur.) — Præsul, pater spiritualis; *l'évêque, le père spirituel des fidèles du diocèse*. (Mur.)

NUTRITORIUM. — Locus in quo nutriuntur seu educantur infantes, vel ipsum educandi officium; *lieu où l'on élève les enfants*, ou *la charge même de les élever*. (A. 1440.)

NUTRITURA. — Alimentum, educatio; *nourriture, éducation, entretien*. (*Test. Bert. ep. Cenom.*) — Nutricatus animalium; ut Nutrimentum. (*Cap. C. M.*)

NUTRITUS. — Nothus; *bâtard*. (*G. Chr.*) *Bene nutritus*, liberaliter, ingenue educatus, egregiæ indolis; *qui est bien élevé*. (*Ch. Mas.*) — *Nutriti* : 1° familiares, qui e familia alicujus sunt, qui in domo domini aluntur; *domestiques, ceux qui font partie d'une famille et y sont nourris* (Greg. Tur.); 2° in monasteriis, pueri qui monasterio oblati sunt; *enfants qu'on offrait aux monastères et qui y étaient nourris* (Lanfranc.); 3° clerici qui episcopis ratione diœceseos subduntur, quasi ex eorum familia; *les clercs d'un diocèse*. (*Cap. C. M.*)

NUX. — Balistæ astragalus, epitoxis; *noix d'arbalète*. (W. Brit.) — Vasis species a forma sic dicta; *sorte de vase en forme de noix*. (*Ann. Præm.*)

NUXA. — « Sanctorum reliquiæ cruciculis, capsulis et *nuxis* inclusæ per fratres a secretario dividuntur, ut ab eis collo suspensæ portentur. » (Udal. *Cons. Clun.*) Sed videtur legend. *buxis*.

NYCTAGES. — Hæretici, qui « superfluas existimabant sacras vigilias, et spiritali operi infructuosas, dicentes, jura temerari divina, qui noctem fecit ad requiem, sicut diem ad laborem. » (Isid.)

NYCTIMENE. — Noctua; *chouette*. (Rol. Patav.)

NYCTOSTRATEGUS. — Præfectus vigilum qui noctu urbem perlustrant, publicæ quietis causa; *commandant des gardes ou veilleurs de nuit*. (Arcad.)

NYMPHÆUM. — Aquarum receptaculum; *réservoir, bassin*. (Anast.)

O

O. — Littera numeralis quæ XI denotat. — O, sic dictæ antiphonæ septem quæ in Ecclesia Adventus Domini tempore cantantur, quod ab O, admirationis nota, principium habeant. — O pro U passim scriptum in veteribus instrumentis : *Ebor* pro *ebur*, *pecodibus* pro *pecudibus*.

OBA. — Coloni domus cum certa agri portione; ut Huba. (A. 931.) — Ampulla, scyphus, patera; *bouteille, coupe*. (*Vet. Gl.*)

OBAMBULATORIUM. — Perystilium monasticum; *cloître*. (Fulcuin.)

OBAUDIENTIA. — Obedientia; *obéissance*. (Tert.)

OBAUDIRE. — Male audire, contemnere, ut Abaudire. (Petr. Daniel.) — Parere, obedire; *obéir*. (*Vet. Gl.*) — Non audire; *ne pas entendre*. (Alan.)

OBAUDITIO. — Ingrata auditio seu ingratus sermo. (*A. SS.*) — Obtemperantia, obsequium. (*Vet. Gl.*)

OBAUDITOR. — Obediens, auditor; *celui qui écoute, qui obéit*. (S. XI.)

OBBA. — Calix ansas habens; *calice à deux anses*. (Pass.)

OBBO. — Tegumentum capitis ad continendos capillos, retis instar contextum, aut etiam ex linteo vel serico confectum; *résille, coiffe, bonnet*. (*Lex Sal.*)

OBCANTARE. — Fascinare; *enchanter, fasciner*. (Paul.)

OBCAPEDINARE. — Obstare, retardare, moram producere; *retarder, arrêter*. (A. 888.)

OBCELARE. — Celare, occultare; *cacher.* (*Conc. Hisp.*)

OBDERE. — Pro *offerre.* (A. 999.)

OBDUCERE. — Africanis scriptoribus, offuscare, obscurare, imminuere, lædere, violare : « Sed *obducimur* certe cum obtinuimus. Ergo vivimus, cum occidimur. Denique evadimus, cum *obducimus.* » (Tert.)

OBDULCARE. — Dulce reddere, proin demulcere, oblectare; *adoucir, rendre doux, caresser, charmer.* (S. Ambr.) — Condire : *apprêter, accommoder.* (C. Aur.)

OBEDIENTIA. — Munus ac officium omne monasticum, quod per *obedientiam* injungitur, vel confertur, adeo ut ipsum munus abbatis *obedientia* sit, et ita appelletur a Gregorio VII PP.; *obédience, terme générique par lequel on désignait toutes les charges et dignités dans les maisons conventuelles, même celle d'abbé ou supérieur : Obedientia cellerarii, obedientia hospitalis, obedientia præpositurœ,* etc. (Pass.) — Monastica professio; *vie monastique.* (A. 1211.) — Quidquid ab abbate monachis injungitur; *ordre donné par un abbé à ses moines.* (De là les expressions *Obedientiam abbatis sui exercere, Obedientiam explere,* etc., pour signifier *exécuter les ordres de l'abbé.*) — Cella, grangia, a monasterio dependens, sic dicta quod monachi ab abbate illuc mitterentur vi ejusdem *obedientiæ,* ut ejus curam gererent aut eam deservirent; *terre, métairie dépendant d'un monastère, où l'abbé envoyait des moines pour en diriger l'exploitation.* (C'est là l'origine des prieurés; aussi, dans plusieurs titres, les mots *prioratus* et *obedientia* ont la même signification.) (Pass.) — Regio obediens, seu subdita alicui principi, quæ ejus ditionis est territorium, districtus; *territoire, pays soumis à un prince et faisant partie de ses Etats, seigneurie, district, juridiction;* ol. *obéissance.* (Ap. Rym.) — Quævis præstatio, quodvis servitium a vassallo debitum; strictiori sensu, homagium; *redevance, service de vassal, hommage dû par le vassal à son seigneur, reconnaissance de la supériorité féodale;* ol. *obéissance, obédience.* (Pass.) — Munus; *charge, fonction.* (A. Chrodeg.) — Temporibus schismatis Avenionensis, quævis secta Paparum concurrentium; *obédience,* nom adopté pendant le schisme d'Avignon, pour désigner les pays qui obéissaient à chacun des concurrents, *obédience de Clément VII, obédience d'Urbain VI.* (Pass.) — *Obedientia ultima,* mors; *mort, trépas.* (Udalr.) — *Obedientia debita,* formula qua canonici episcopo suo scribentes post salutem uti tenebantur, *formule de soumission que les chanoines étaient tenus d'employer dans leur correspondance avec l'évêque.* (A. 1309.) *Obedientiam facere:* 1° in monasteriis, operi ab abbate imposito vacare; *exécuter les ordres de l'abbé.* (Pass., *A. SS.*); 2° reverentiam profiteri; *témoignere du respect, avoir de la déférence pour* (*St. Præmonstrat.*) *Ad obedientiam tenere,* jure precario seu usufructuario possidere; *posséder à titre précaire* ou *comme usufruitier.* (A. 936)

OBEDIENTIALIS. — Idem q. OBEDIENTIARIUS. (Petr. Diac.)

OBEDIENTIALITER. — Obedienter; *avec soumission, volontiers.* (Ap. Eccard.)

OBEDIENTIARIUS. — Qui vel aliquod in monasterio officium exercet, vel qui in cellam et prioratum mittitur, eamque procurat; *moine chargé d'une fonction quelconque dans l'intérieur de son couvent,* ou *chargé de surveiller un prieuré en dépendant;* ol. *obédiencier, obédientiaire.* (*Chr. Besuens.*) — Advocatus seu defensor monasterii; *avoué d'un monastère, protecteur d'une abbaye.* (A. 1092.) — Qui primam dignitatem tenebat inter canonicos S. Justi Lugdunensis; *obédiencier, premier dignitaire du chapitre de S. Just de Lyon.* (*A. SS.*) — Usufructuarius; *celui qui n'a que la jouissance des revenus, usufruitier.* (A. 1198.)

OBEDIENTIOLA. — Parva *obedientia,* seu possessiuncula pendens a monasterio; *petite terre, obédience de peu d'importance.* (Ap. Mab. *Ann Ben.*)

OBEDIMENTUM. — Præstatio seu servitium vassalli, ut OBEDIENTIA. (*Tabul. eccles. Uzeticens*) — Jurisdictio, territorium; *district, juridiction.* (A. 1312.)

OBEDIRE. — *Obedire præceptum,* illud exsequi; *exécuter un ordre.* (A. 1174.)

OBEDITIO. — Jussio, præceptum; *commandement, ordre.* (Bal. *Misc.*) *Obeditio exercitalis,* qua subditi tenentur obedire banno regio quo in hoste evocantur. (A. 811.)

OBEDITIUNCULA. — Idem q. OBEDIENTIOLA. (*A. SS.*)

OBEDUS. — Pro *obitus.* (Ap. Mab. *Annal.*)

OBEISSANTIA. — Idem q. OBEDIENTIA.

OBELARE. — Obelo notare; *marquer d'un obèle.* (Isid.)

OBELLARIUS. — Qui *oblias* canonicis distribuit: *Vid.* OBLIA et OBLATA. (A. 1278.)

OBELUS. — Virgulæ species: *obèle, petit signe dont les copistes marquaient les passages douteux.* (Isid.)

OBERION. — Moneta minutior, f. eadem q. OBOLUS. (*Cons. Lugdun.*)

OBESTA. — Colostrum; *premier lait des femmes après leur délivrance.* (*Vet. Gl.*)

OBESUS. — Carnosus; *riche en chair, charnu.* (*Vet. Cod.*)

OBFIBULARE. — Concludere, circumdare; *enfermer, entourer.* (Pap.)

OBFIRMATIO. — Confirmatio; *confirmation.* (A. c. 1039.)

OBFUGERE. — Pro *effugere.* (*A. SS.*)

OBGROSSUS. — Crassus, grossus; *gros, épais.* (*A. SS.*)

OBICERE. — Pro *objicere.* (Pass.)

OBIDEO. — Ideo, idcirco; *c'est pourquoi.* (A. 1485.)

OBIERUS. — Qui vices obit Prioris; *sous-prieur;* ol. *obier.* (Vinc. Cig.)

OBIIT. — Pro *obitus,* anniversarium. (*Vet. Obituar.*)

OBILARE. — Pro OBLIMARE. (Isid.)

OBILUM. — Lanii mensa, locus ubi ovium

carnes venduntur; *étal de boucher, boucherie.* (A. 1243.)

OBINDE. — Exinde; *ensuite, après, alors.* (*Conc. Hisp.*)

OBITARIUM.—Mortualis liber, in quo defunctorum nomina describuntur; *obituaire, registre où l'on inscrit le nom des morts et la date de leur sépulture.* (S. XIV.)

OBITER. — Iter obeundo, in itinere; *en faisant route, en chemin.* (Ord. Vit.)

OBITUARIUS.—Qui pecunias *obitibus* peragendis assignatas recipit atque distribuit; *celui qui reçoit et distribue l'argent destiné à faire dire des obits.* (A. 1454.)

OBITUS. — Anniversarium, dies obitus quotannis recurrens, Officium ecclesiasticum; *obit.* (A. 1197.) — F. annuum vel perpetuum pro defuncto sacrificium. (A. 1364.) — Pro *mortuus.* (*A. SS.*) — *Feudum obituum*, fundi Officiis ecclesiasticis in obitus anniversario peragendis attributi. (A. 1364.)

OBJECTUS. — Testium refutatio; *récusation de témoins.* (*Ord. reg. Fr.*)

OBJURGIOSUS. — Pro *objurgatorius.* (*A. SS.*)

OBLACTARE. — Pro *lactare.* (Ap. Lam.)

OBLAGIA. — Idem q. OBLATA. (A. 817.)

OBLAGIARIUS. — Qui percipit *oblagia* q. vid. (Ap. Duel. *Misc.*)

OBLAGIUM. — Quidquid in exsequiis defunctorum ecclesiæ offertur; *offrandes faites à l'église à l'occasion des services des morts.* (Ap. Pez. *Anecd.*

OBLAIUM. — Administratio seu mensa rerum ecclesiis *oblatarum* seu ad cultus divini augmentum concessarum; ut OBLAYA. (Ap. OEfel.)

OBLARE. — Offerre; *offrir.* (A. 1386.)

OBLATA. — Panis ad sacrificium oblatus, hostia nondum consecrata; *pain pour le saint sacrifice, hostie non consacrée;* ol. *oblate, oblation.* (Pet. Dam.) — Hostia consecrata; *hostie consacrée.* (Amalar.) — Panis tenuissimus ex farina et aqua confectus ad ignem ferreis prælis tostus; *sorte de pâtisserie légère, oublie, plaisir;* ol. *oblie.* (Pass.) — Species præstationis quæ a vassallis exsolvebatur, pro qua dabantur panes tenuissimi, vulgo *pains oubliaux*, seu, ut ex nonnullis constat instrumentis, certa frumenti aut cujusvis aliæ rei seu pecuniæ quantitate; *droit féodal en vertu duquel, dans certaines localités, les vassaux offraient à leurs seigneurs soit des pains ronds et plats nommés* obliaus, oubliaux, oblies, oublies; *soit, comme l'usage s'en établit par la suite, une mesure de blé ou de quelque autre chose, ou même une certaine somme d'argent;* ol. *droit d'oubliage, droit d'oublie.* (Pass.) — *Oblata vini*, mensuræ vinariæ species; *sorte de mesure de capacité pour le vin.* (A. 1317.)

OBLATARE. — Offerre; *offrir.* (*A. SS.*)

OBLATI. — Infantes ac puerulі qui a parentibus monasteriis in monachos attondendi offerebantur, divinoque cultui consecrabantur, ita ut ætatem adultiorem consecutis non liceret discedere: quod si facerent pro apostatis habebantur; *oblats, enfants dévoués par leurs parents à la vie monastique;* on les considérait comme apostats, s'ils renonçaient à la vie religieuse à l'âge où ils pouvaient faire choix d'un état. (Pass.) — Laici qui se ac sua, vel majorem partem bonorum suorum monasterio sponte ac libere offerebant, iidem qui interdum *donati* nuncupantur; *oblats, laïques qui se donnaient, eux et leurs biens, à un couvent;* ils n'étaient pas moines profès, mais ils devaient obéissance et soumission à l'abbé, qui se chargeait de les protéger et de pourvoir à leur entretien. (Pass.)

OBLATIARIUS. — *Oblatiarii hospites*, laici qui sese cum universa familia et bonis suis monasteriis offerebant et mancipabant; dicebantur etiam *dati* seu *donati hospites*, vel *offerti; Vid.* OBLATI. (*Chr. Mauriniac.*)

OBLATIO. — Hostia; *hostie, pain pour le saint sacrifice.* (*Ord. Rom.*) *Oblatio formata et sacrata*, hostia consecrata; *hostie consacrée.* (Id.) — Ipsum sacrificium; *le saint sacrifice, la Messe.* (*Car. M.*) — Quidquid offertur a fidelibus; *offrande, oblation, tout ce qui est offert à l'église par les fidèles;* inde *oblationes defunctorum*, quæ per testamenta aut alio quovis modo ecclesiis donantur (*Concil. Carth.* IV); *oblationes mortuorum*, quæ pro humandis corporibus mortuorum offeruntur (Goffrid. Vindoc.); *oblationes altaris*, quæ pro Missis decantandis sacerdoti fiunt (idem); *oblationes crucis*, cum crux inter sacram Liturgiam a fidelibus adoratur die sacræ Parasceves, etc. (A. 1208.) — Munus quod tenens in certis temporibus prosequi tenetur; *présent que le vassal est tenu de faire à son seigneur à des époques déterminées.* (*Polyp. S. Rem. Rem.*) — Pactum, conventio; *pacte, arrangement, accord.* (A. 1291.) — Actio puerum monasterio offerendi; *action d'offrir un enfant à un monastère, de faire un oblat; Vid.* OBLATI. — *Oblationes*, propositæ conditiones; *offres, propositions.* (*Ch. s.* XIV.)

OBLATIONARIUS. — Subdiaconus, interdum et diaconus ad cujus ministerium pertinet *oblatam*, panem scilicet et vinum, pontifici Missam celebranti e patriarchio deferre et eas archidiacono offerre; *le diacre ou le sous-diacre qui avait pour fonctions d'offrir et présenter le pain et le vin à consacrer.* (*Ord. Rom.*)

OBLATORIUM. — Ferrum quo decoquent oblatas; *fer à fabriquer les hosties et les oublies.* (Udalric.)

OBLATORIUS. — Idem q. OBLATIONARIUS. (*Vet. Gl.*)

OBLATRICES. — Sanctimoniales, vel feminæ religiosæ, seu, ut vocant, devotæ, quæ *oblatas* conficiebant ad sacrificium; *religieuses* ou *femmes pieuses chargées de fabriquer les hosties.*

OBLAYA. — Administratio seu mansa rerum ecclesiis nomine *oblationis* concessarum; *administration* ou *bureau des offrandes et legs faits aux églises.* (Ap. Schwaz.)

OBLAYARIUS. — Rerum ecclesiis nomine

oblationis concessarum administrator; *régisseur des oblations faites aux églises.* (Id.)

OBLAYERIUS. — Officium monasticum, cui *oblayas* distribuere et administrare incumbit, idem q. OBLAYARIUS. (Ap. OEfel.)

OBLEA. — Idem q. OBLATA.

OBLEARIUS. — Qui *obleas* conficit; *fabricant d'oublies, pâtissier*; ol. *oublieur, oubloyer.* (A. 1261.)

OBLECTAMEN. — Favor, gratia; *bienveillance, intérêt, faveur.* (S. Ildefons.)

OBLEGIARIUS. — Idem q. OBLAYERIUS. (Ap. OEfel.)

OBLEGIUM. — Idem q. OBLAYA. (*Conc. Constant.*)

OBLEIA. — Idem q. OBLATA.

OBLERIA. — Ead. notione.

OBLETA. — Ead. notione.

OBLIA. — Ead. notione.

OBLIAGIUM. — Census *obliarum*; *Vid.* OBLATA. (A. 1329.)

OBLIALIS. — Censualis, qui *obliagium* debet; *tenancier soumis à la redevance appelée oubliage;* ol. *oubliau.* (A. 1306.)

OBLIALITER. — Sub annuo censu, qualis est *obliarum; à charge d'un cens annuel.* (A. 1316.)

OBLIARIA. — Census *obliarum*; *Vid.* OBLATA. (A. 1308.)

OBLIARIUS. — Idem q. OBLEARIUS. (A. 1313), et OBLIALIS. (A. 1366.)

OBLICIA. — Idem q. OBLATA. (*Chartul. Mauriniac.*)

OBLICTA. — Ead. notione.

OBLIGA. — Ead. notione.

OBLIGAGIUM — Idem q. OBLIAGIUM.

OBLIGAMENTUM. — Ligamentum, vinculum; *lien.* (Ap. Lud.)

OBLIGARE. — Assignare, addicere; *assigner, attribuer, livrer.* (Ap. Rym.)

OBLIGATIO. — Pro *obliquatio*, perperam legitur in ps. XXIV. « Declinantes autem in *obligationes* adducet, dominus cum operantibus iniquitatem. » Pro quo LXX interpretes habent εἰς τὰς στραγγαλιάς, id est, in vias tortuosas et obliquas, seu in astutias et consilia dolosa, *pravitates*, ut vertit S. Hier., *in obliquitates*, ut Chaldaicæ paraphrasis interpretatio.

OBLIGATOR. — Qui ligamentis magicis ad morborum sanationes utitur; *noueur, sorte de magicien qui passait pour guérir les maladies.* (S. VIII.)

OBLIGATORIUM. — Quo quis ad aliquid obligatur seu obstringitur; *obligation.* (*Vet. Gl.*)

OBLIGATORIUS. — Qui habet pignora; *engagiste.* (A. 1233.)

OBLIGATUS. — Excommunicatus; *excommunié.* (Nicol. I PP.)

OBLIGIALIS. — Ut OBLIALIS. (A. 1272.)

OBLIGUM. — Ut OBLIA.

OBLIMARE. — « Limpidare, polire vel deterrere, demoliri, corrodere, vel limo operire. » (J. de J.)

OBLIQUARE. — *Obliquare a via*, oblique ire seu aberrare; *s'écarter du chemin.* (Mart.) (*Obliquare* et *obliquari* passim apud jurisconsultos quando substitutio ex directa vertitur in obliquam seu fidei commissariam.)

OBLIQUARIUS. — Pro *obliquus.* (Mart. *Anecd.*)

OBLIQUILOQUUS. — Qui loquitur obliqua, dolosa, non recta; *qui ne parle pas sincèrement, faux, fourbe.* (*Vet. Gl.*)

OBLITA. — Idem q. OBLATA.

OBLIVIA. — Ead. notione.

OBLIVIFER. — Oblivionem offerens; *qui apporte l'oubli.* (*A. SS.*)

OBLIVIUM. — Carceris genus, *cachot, oubliette.* (S. XIV.)

OBLIXATUS. — Pro *obligatus.* (A. 1314.)

OBMALLARE. — Aliquem in jus vocare, ut MALLARE.

OBMURARE. — Muro claudere; *murer.* (*Chr. Mellic.*)

OBNOXIATIO. — *Obnoxiatio*, ut *obnoxiationis charta*, in formulis antiquis, interdum spectat bona ipsa, interdum personas. Prioris generis exstat formula apud Marculfum qua pater, qui bonorum quæ uxori suæ præmortuæ dederat, usumfructum a filiis accipit, ea conditione ut villas alias ex suis bonis illis *obnoxiet pro ipso usu*, ita ut ea vendere aut alienare ei non liceat, sed in filiorum arbitrio et potestate remaneant. *Obnoxiationis*, species alia fuit, cum quis pro inopia, necessitate ac infirmitate, pecuniam aut bona alia in victum accipit, eoque nomine libertatem suam commodanti *obnoxiat*, ita ut, velut de quolibet mancipio proprio, ipsi commendanti facere liceat, potestatemque habeat debitorem *vendendi, commutandi et disciplinam imponendi.*

OBOLATA. — Merces unius oboli seu minutioris pretii; *marchandise de peu de valeur.* (*Cons. Tolos.*) *Obolata panis*, panis pretii unius oboli; *une obolée de pain, du pain pour une obole.* (*St. Mas.*) — Modus agri, f. quia unum obolum reddit; *obolée, portion de terre qui produit une obole de revenu, champ que l'on tient sous la redevance d'une obole.* (S. XIV.) — Præstatio unius *oboli* pro vendendis mercibus; *droit d'une obole qui frappe les denrées au marché.* (*Cod. reddit. episc. Autissiod.*)

OBOLATIM. — Per particulas; *par fragments.* (*A. SS.*)

OBOLATURA. — « Jocale argenteum deauratum... in cujus summitate veneranda crux... cum sculptura imaginis crucifixi et *obolatura* rubei clari ac lapidibus pretiosis quaternario numero. » (*Inventar.* a. 1419.) Hoc est, si recte interpretor, cum *rubeo* inserto seu incluso, Gal. *rubis enchâssé;* quod fortean exprimitur per *obolaturam*, quia *rubens* ille magnus erat ut obolus.

OBOLITIO. — Oblivio; *oubli.* (Pap.)

OBOLUS. — Monetæ species; *sorte de monnaie;* il y en avait d'or (*obolus aureus, obolus auri*), d'argent (*obolus argenti, obolus albus*), et de billon (*obolus niger*).

OBONIMENTUM. — Permutatio, commutatio; *échange.* (*Chartul. S. Sulp. Bitur.*)

OBORTUM. — Corollarium, consectarium; *conséquence.* (Donat. Acciaol.)

OBPONERE. — Pro *ponere.* (*A. SS.*)

OBPOPA. — Idem q. OTPOPA.

OBPROBRIARI. — Pro *opprobrare.* (A. 1342.)

OBPROVIUM. — Pro *opprobrium*. (*Chartul. S. Ved. Atrebat.*)

OBRA. — Πειθαρχία, obedientia. (*Vet. Gl.*) — Modus agri, idem q. OPERATA. (*Chartul. Celsin.*)

OBRAGIUM.—Res quævis, instrumentum quodlibet; *objet, chose, outil*, etc. (A. 1301.) —Opus, opificium; *ouvrage, travail.* (*Ord. reg. Fr.*)

OBRENDARIUM. — Locus ad obruenda cadavera, seu vas in quo defunctorum ossa recondebant; *ossuaire, chapelle sépulcrale*, ou *vase destiné à recevoir les ossements des morts.*

OBREPILATIO.—Fremitus, tremulus motus, horror; *frémissement, frissonnement*, *horreur.* (*A. SS.*)

OBREPTIVUS.—Pro *obreptitius*. (Sym.)

OBRICIUS —Pro OBRYZUS. (Ap. Mur.)

OBRIDIUM. — Aurum obryzum; *Vid.* OBRYZUS. (*Vet. Gl.*)

OBRIPILATIO. — Idem q. OBREPILATIO. (Ap. Leibn.)

OBRITIUM.—Ut OBRIDIUM. (*Vet. Gl.*)

OBRITIUS.—Ut OBRYZUS. (Id.)

OBRIZIATUS.—Eadem notione. (A. 572.)

OBRUPTE.—Subito, ex præcipiti, vel potius, injusta occupatione. (Ap. Leibn.)

OBRUTESCERE.—Stupidum fieri ut brutum; *s'abrutir.* (S. XVI.)

OBRYZAUREUS.—Aureus; *d'or.* (*A. SS.*)

OBRYZIACUS.—Eadem notione. (Ap. Mur.)

OBRYZUS. — *Aurum obryzum*, auri genus; *or obrisé, variété d'or dont la nature est inconnue.* (Pass.)

OBRIZZATUS. — Deauratus; *doré.* (*Necrol. Laurish.*)

OBSCLEARE.—Osculari; *Vid.* OSCLEARE. (A. 1422.)

OBSCRIPTIO. —Scriptura, charta; *titre, ecrit.* (*Ch. Mas.*)

OBSCULTARE.—Obaudire, obtemperare; *écouter, se conformer à, obéir.*

OBSCULTATIO. — Vulneratio; *blessure, lésion.* (*Vet. Gl.*)

OBSCURARE.—Passiva notione: « Homo enim noster interior, licet *obscuret*, tamen Dei imago est. » (Ach. *Spic.*) Sed f. legend. *obscuretur.*

OBSCURILOQUIUM. — Ænigma; *énigme.* (*Vet. Gl.*)

OBSECIVUS.—*Vid.* SUBSECIVUS.

OBSECRATIO.—Preces, oratio; *action de grâces, prières.* (*Vet. Gl.*) « *Obsecrationes*, inquit Rabanus Maurus, sunt implorationes, seu petitiones pro peccatis, quibus vel pro præsentibus, vel pro præteritis admissis suis unusquisque compunctus veniam deprecatur. »

OBSECUNDATIO.—Pro *obsequium.*(*Conc. Matisc.* II.)

OBSECUNDATOR. — Qui adest episcopo sacra facienti; *assistant.* (*Ann. Bened.*)

OBSEDIUM.—Pro *obsidium.* (A. 1342.)

OBSEPS.— Pro *obseptus.* (*Lib. Mirac. S. Richarii.*)

OBSEQUELA. — Officium ecclesiasticum, idem q. OBSEQUIUM. (*Conc. Hisp.*)

OBSEQUIÆ. — Exsequiæ funebres; *funérailles, obsèques.* (Petr. Chrysol.)

OBSEQUALE.—Liber continens preces et ritus exsequiarum; *livre d'église contenant le rituel des services funèbres.* (*A. SS.*)

OBSEQUIALIS.—Qui de alicujus comitatu est, familiaris; *qui est de la suite de quelqu'un, suivant, familier.* (S. XIV.) — Obsequens, obediens; *soumis, docile, obéissant.* (Ap. Mur.)

OBSEQUIARE.— Obsequi, famulari; *servir.* (Petr. Diac.)

OBSEQUIOSE.—Obsequendo; *obséquieusement.* (Ap. Lud.)

OBSEQUIOSITAS. — Obsequium, famulatus; *suite, cortége.* (Ap. Bal. *Misc.*)

OBSEQUITOR.—Qui ecclesiæ deservit, et *obsequia* facit in illa; *celui qui dessert une église, desservant, curé.* (*Chartul. Aptens.*)

OBSEQUIUM. — Famulorum et amicorum comitatus, pompa; *suite, cortége, cour.* (Paul. Warnef.) — Officium ecclesiasticum, præsertim pro mortuis; *l'Office divin*, et, dans un sens plus restreint, *Messe solennelle des morts, service.* (*A. SS.*) — Cibi qui mensæ apponuntur; *vivres, nourriture, table.* (Ap. Mart. *Amp. Col.*)— *Obsequium mortuorum*, quod ex mortuis, seu ex decedentium legatis, ecclesiis obvenit, ut MORTALAGIUM. (A. 1119.)

OBSERVABILIS. — Observandus, colendus: « Nox ista est *observabilis* Domini quando eduxit eos de terra Ægypti. » (*Exod.*)

OBSERVACULUM.— Pro *obstaculum.* (*A. SS.*)

OBSERVANDISSIMUS. — Maxima observatione dignus, titulus honoris. (*St. Saon.*)

OBSERVANTIA.—Lex, regula; *loi, règle.* (*Conc. Hisp.*)—Executio, obtemperatio; *observance.* (*St. Saon.*)— *Observantiæ funerales*, exsequiæ; *obsèques, funérailles.* (*A. SS.*)— *Observantiæ regulares*, Gal. *observances régulières*, religiosa disciplina. (Ap. Leibn.)

OBSERVARE.—Exspectare; *attendre.*(*Proverb.*)—Jejunare; *observer le jeûne, jeûner.* (Isid.) — Servare, tueri, defendere; *conserver, protéger, défendre.* (A. 1211.)— *observare* dicuntur presbyteri, clerici, quoties in ecclesiis munia consueta et sibi imposita *observant* et exsequuntur. (*Conc. Andeg.*) — Sic etiam de ministris dicitur qui sacra facienti assistunt. (Murat.)

OBSERVATIO.— Cautio, fidejussio; *garantie, caution.* (*Rud. episc. Halsb.*)

OBSERVATOR.—Minister cujusvis ordinis, qui potius ad pompam quam ad ministerium pontifici sacra facienti assistit; idem q. OBSECUNDATOR. (Ap. Mur.)

OBSES.—Sponsor, præes; maxime is qui, si ille pro quo spoponderat, defecisset a pacto, in ejus, cui prædem sese dederat, potestatem transire tenebatur: unde ejus *hospes* esse dicebatur, quod in ejus teneretur domo manere, quandiu is qui in pacto defecisset, fecisset satis; *caution, garantie, répondant, otage.* (Pass.) *Obsidum præstatio*, jus quod dominus habet in subditos, cujus vi vassalli ac tenentes pro ejus liberatione, si in prælio captus fuerit, ut conventi lytri obsides, in hostium potestatem transire tenebantur; *droit seigneurial*

en vertu duquel les vasssaux étaient tenus de servir d'otages à leur seigneur, quand il était fait prisonnier à la guerre. (A. 1288.)—Obsessor; *celui qui attaque, qui obsède.* (*A. SS.*)—Hospes; *hôte.* (S. VIII.) — *Obses generalis*, submonitio, citatio ad exercitum seu bellicam expeditionem; *convocation pour l'armée, appel sous les drapeaux.* (*Ord. reg. Fr.*)

OBSESSUS.—Dæmone correptus, energumenus; *obsédé.* (Victor III PP.)

OBSIDEARE. — Obsidere; *assiéger.* (Ap. Mur.)

OBSIDIARE. — Insidiari; *tendre des piéges.* (*Vet. Gl.*)

OBSIDIO.—Datio in obsidem; *action de donner en otage, remise d'otages;* ol. *hostage.* (Gr. Tur.)

OBSIDIUM.—Ead. notione. (Ap. Arnold. Lubec.)—Insidiæ; *piéges, embûches.* (Wichb. Magd.)

OBSOLETARE.—Obsoletum reddere, infuscare, polluere; *salir, souiller, violer.* (Tert.)

OBSOLETUS. — Abolitus, sublatus; *supprimé, enlevé.* (*Vet. Chr.*)

OBSONIARE. — Tribuere, dare, solvere pro tributo; *payer, donner en payement d'un droit, d'une redevance.* (*A. SS. Ben.*)

OBSONIARIUS.—Stipendiarius; *soumis à l'impôt, tributaire, contribuable.* (*Vet. Gl.*)

OBSONIUM. — Convivium; *festin, repas.* (*Vet. Gl.*)—Convivium quod vassallus domino debet, idem q. PASTUS, PROCURATIO. (A. 1023.)—Stipendium; *tribut, impôt.* (*Vet. Gl.*)

OBSORDERE.—Sordidum fieri; *devenir sale.* (*Vet. Gl.*)

OBSTACULUM.—Agger, ut videtur, aquis oppositus, vel alveus, cujus aqua versat rotam molendini; *digue* ou *canal de moulin.* (A. 993.)

OBSTAGIARE. — Obsides dare vel accipere; *donner* ou *recevoir des otages.* (A. 1173.)

OBSTAGIUM.—Obses seu obsidis conditio; *otage* ou *condition de celui qui sert d'otage.* (Pass.)

OBSTANTIA. — Intercessio; *opposition.* (A. 1422.)

OBSTARE. — Occultare; *cacher, ôter la vue de.* (Ulpian.)—*Obstare viam*, eam auferre, impedire, obstare alicui quo minus pertranseat; *embarrasser le chemin, empêcher qu'on y passe.* (S. VIII.)

OBSTATICUS.—Sponsor, obses; *caution, répondant, otage.* (Ap. Mur.)

OBSTETRICARE.—Obstetricis officio fungi; *remplir les fonctions de sage-femme, accoucher.* (*Exod.*)

OBSTINACITER. — Obstinate, pertinaciter; *obstinément, avec persévérance.* (*A. SS.*)

OBSTINANTIA. —Pertinacia, pervicacia; *obstination.* (Cum Hibern.)

OBSTINATIA.—Ead. notione. (S. XI.)

OBSTINIUM.—Ead. notione. (*A. SS.*)

OBSTIPUS.—Inclinatus; *incliné.* (*Vet. Gl.*)

OBSTRICTIO. — Obligatio qua inferior superiori obstringitur. (Ap. Lud.)

OBSTRINGILLI. — Genus calceamenti. (*Vet. Gl.*)

OBSTROPARE.—F. idem q. OBSTUPARE. (*A. SS.*)

OBSTRUDULENTA. — Appetenda, ab *obstrundere*, deglutire, devorare. (Pap.)

OBSTUPARE.—Claudere, obturere; *boucher, fermer.* ol. *estouper.* (*Ch. Scotic.*)

OBTALMIA.—Pro OPHTHALMIA. (*A. SS.*)

OBTENDERE. — F. dispergere; *étendre.* (*Act. Murens. mon.*)

OBTENEBRARE.—Obscurare; *obscurcir, couvrir de ténèbres.* (*Conc. Hisp.*)

OBTENEBRESCERE.—Tenebris involvi; *être enveloppé de ténèbres.* (*Script. rer. Fr.*)

OBTENTATIO.—Tentatio, molitio; *attaque.* (Luitpr.)

OBTENTIO.—Licentia, facultas; *permission.* (A. 1366.)

OBTENTUS.—Preces, intercessio; *prière, intercession.* (*Vet. Gl.*)

OBTESTIFICARE.—Pro *testificari.* (*Conc. Hisp.*)

OBTEX.—Pro *codex.* (*Form. Andeg.*)

OBTINENTIA. — Impetratio; *obtention.* (*A. SS.*)

OBTINENTISSIMUS. — Instantissimus; *très-pressant.* (*A. SS.*)

OBTINERE.—Vincere, victoriam obtinere; *vaincre, remporter la victoire.* (Pass.)—Superare, rationibus ad suas partes trahere; *gagner, attirer dans son parti.* (*Vet. Auct.*)

OBTINGERE.—Pro *pertinere.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

OBTOCIARE.—Servare, tueri; f. pro OBSERVARE. (Ap. Lam. *Delic. erud.*)

OBTRACTARE. — Attrectare; *toucher à, manier.* (*St. eccl. Turon.*)

OBTRECTARE.—Ead. notione. (Id.)

OBTUITUS.—Visus, intuitus. (A. 1366.)

OBTURATUM. — Obturamentum; *bouchon, bonde*, etc. (A. 1295.)

OBTUSITAS.—Imperitia, stupiditas; *sottise, ânerie.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

OBVENIMENTUM. — Quidquid obvenit mulieri post sua sponsalia, sive hæreditario jure, sive alio quovis modo; *biens qui arrivent à la femme pendant le mariage.* (A. 1409.)

OBVENTIO. — Commodum, emolumentum, id præsertim commodum quod non debetur, sed casu et sæpe præter spem advenit; *fruits, revenu, casuel;* ol. *obvention, obvenue.* (Pass.)

OBVIA.—Occursus; *rencontre.* (*Miss. Goth.*)

OBVIAMENTUM. — Eadem notione. (A. 1351.)

OBVIUS. — Contrarius; *contraire.* (*Bul. Cœlest. III PP.*)

OBXURA. — Opera, ut videtur, quam vassalli vel subditi domino præstare tenentur; *prestation, corvée.* (A. 1223.)

OCA. — Modus agri, idem q. OLCA.

OCACIO. — Occasus, mors; *la mort.* (*Chr. Maur.*)

OCAGIUM. — Fructus, f. reditus, qui ex cultura *ocæ* villano, sub annuo censu concessæ, proveniunt; *fruits*, peut-être *ceux que donne annuellement une ousche de terre*, etc. (*Ch. Hen. II reg. Angl.*)

OCCA. — Anser; *oie.*

OCCANUS. — Pro *occasus.* (A. 1038.)

OCCARE. — Sacrificare; *sacrifier, immoler.* (*Vet. Cod.*) — Glebas terræ ligonibus frangere; *herser.* (J. de J.) — Secare, scindere; *couper.* (*A. SS.*)

OCCASIO. — Damnatio, vel occasus animæ; *damnation éternelle, perte de l'âme.* — (S. IX.) Tributum aut præstatio quæ propter *occasiones* bellorum vel aliarum necessitatum a dominis, subditis imponitur; *taxe* ou *service extraordinaire que le seigneur exigeait de ses vassaux dans certaines circonstances exceptionnelles.* (*Conc. Turon.* VIII.) —Multa, quæ quavis ex occasione exigitur; *amende, punition pécuniaire.* (A. 1186.) — Jus injuste intentata; *mauvaise chicane, procès intenté sans raison.* (A. 1130.) — Periculum, discrimen; *péril, désagrément, inconvénient.* — *Occasiones hyemales,* aeris inclementia. (*A. SS.*)

OCCASIONALIS. — *Occasionalis exactio,* quæ propter *occasiones* sæpius ad libitum inductas exigitur; *taxe, droit que le seigneur lève extraordinairement dans certaines circonstances particulières, qu'il fait trop souvent naître à volonté.* (Hincm.)

OCCASIONALITER. — Data occasione. (A. 1493.)

OCCASIONARE. — *Occasionibus* seu præstationibus gravare; *lever des taxes extraordinaires.* (S. XIII.) — In jus vocare, litem injustam movere, vexare; *traduire injustement en justice, intenter sans raison un procès, vexer.* (Ap. Flet.) — Occupare; *prendre, s'emparer.* (A. 1225.)

OCCASIONARIUS. — Occasionum captator, vel qui *occasiones,* seu tributa exigit; *Vid.* OCCASIO. (Ap. Mur.)

OCCASIONATUS. — Imperfectus; *imparfait, non fini.* (Barel.)

OCCASIVUS. — Spectans Occasum; *qui regarde le couchant.* (*Vet. Gl.*)

OCCHIA. — Idem q. OLCA.

OCCIDIUM. — Occasus; *le couchant.* (Prud.)

OCCIDUALIS. — Occidentalis; *occidental.* (Id.)

OCCILIARE. — Occare; *herser.* (*Vet. Gl.*)

OCCILIATOR. — Qui occat; *celui qui herse.* (Id.)

OCCIPITALE. — Occipitium; *l'occiput, le derrière de la tête.* (*A. SS.*)

OCCISIO. — Finis, decisio; *fin, terme, décision.* (A. 1215.) — F. macellum, laniarium; *tuerie, boucherie :* « Dedi.... totam decimam sepi *occisionis* meæ, quæ fiet in Tinieteshale. » (*Ch. Scot.*)

OCCISO. — Homicida, interfector; *meurtrier, assassin;* ol. *occiseur.* (St. Saon.)

OCCITAMEN. — Pro *oscitamen.*

OCCLATA. — Modus agri, idem q. OLCA. (*Vet. Gl.*)

OCCLERUS. — F. pro NAUCLERUS, clericus; clerici enim *naucleri* vel *nautæ* aliquando metaphorice dicuntur.

OCCUPATIO. — Legitur pro *occasio* in capit. a. 749, et pro *aucupatio* in ch. a. 1177. — *Occupatio canonica,* qua quis legitime ab officio distrahitur. (*St. S. Fl.*)

OCCUPATOR. — Qui occupat, invahit; *agresseur, envahisseur, usurpateur.* (Ap. Lud.)

OCCURRENTIA. — Occasio, casus; *occurrence.* (*A. SS.*)

OCCURRERE. — Ire, pergere, vel convenire; Gal. *se rencontrer en quelque lieu.* (S. VIII.)

OCCURSUS. — (Subst.) exactio; *taxe, redevance, droit.* (S. IX.) — Officium ecclesiasticum, seu series orationum, psalmorum, hymnorum, etc., quæ occurente quolibet die recitari debet; *le bréviaire.* (*A. SS.*) — (Adj.) Qui obvenit; *survenu, arrivé.* (*A. SS.*)

OCELLARE. — Aucupari; *chasser aux oiseaux;* ol. *oiseler.* (*St. Mant.*)

OCELLUS. — Urcellus; *petit vase;* ol. *ourcel; Vid.* ORCELLUS. (A. 1376.)

OCHA. — Avis genus, pro AUCA. — Modus agri, idem q. OLCA.

OCHIATUS. — Incisus; *entaillé;* ol. *oché.* (A. 1369.)

OCIA. — Tibiale, crurale, idem q. OSA. (*St. Univers. Aurel.*)

OCINA. — Mansio cum certa agri portione, ut MANSIONILE. (*Vet. Gl.*)

OCITER. — Cito; *promptement.* (*Vet. Gl.*)

OCLEA. — Donatio propter nuptias, quam solet sponsus, interveniente osculo, dare sponsæ; *présent de noces, sorte de* donatio ante nuptias, *douaire de la femme;* ol. *oscle, osclage, ocle.* (A. 1385.)

OCLEARE. — Dicitur de sponso qui sponsæ suæ, propter nuptias, concedit usumfructum partis bonorum, si prius ipse moriatur; *assigner un douaire.* (A. 1329.)

OCLEUM. — Ususfructus partis bonorum mariti uxori superstiti concessus; *douaire, usufruit donné par le mari à sa femme.* (Id.)

OCO. — Pro *ocius,* cito, ut videtur. (S. IX.)

OCREA. — Uter, seu vas deferendis liquoribus ex hircina pelle; *outre.* (Ap. Mab. *Ann. Ben.*) — Scrotum; *le scrotum.* (*A. SS.*) — Tibiale, ut OSA. (*Vet. Gl.*)

OCRIPIDES. — Calceamenti genus. (*Vet. Gl.*)

OCRUDATUS. — Vox notionis ignotæ : « Et mane facto *ocrudatas* quasdam suas vestes induit et cibum sumpsit, et quasi sanus factus super mulam sedit. » (*A. SS.*)

OCTACHORUM. — Ex Græc. ὀκτάχωρον, Salmasio dicitur templum, quod absidem octo sinuatam recessibus, Rosweido, quod octo recessus, seu diversa loca habet. (S. Ambr.)

OCTALE. — Mensura frumentaria, f. octava pars majoris; *sorte de mesure de grains.* (Ap. Lud.)

OCTALIA. — Eadem notione. (Ap. Lud.)

OCTALIUM. — Eadem notione. (Id.)

OCTAPODIUM. — Lingulis octo sectum vexillum; *bannière à huit pointes.* (*A. SS.*)

OCTAPULUM. — Idem q. OPTAPULUM. (Anast.)

OCTARIUM. — Idem q. OCTALIUM. (A. 1154.)

OCTAVA. — Æterna requies, dies requiei cœlestis, qui ideo *octava* dicitur, quod septem hi nostri dies mundani ad laborem pertinent, Dominusque noster in octava die ad æternam resurrexit vitam. (Hepidan.) — Dies octavus a festo Dominico, aut sancti ali-

cujus, quo tota solemnitas clauditur. (Pass.) — Finis cujuscunque Officii ecclesiastici. (Pass.) — In jure Hungarico, conventus jurisdicendi quadraginta dierum extra ferias ante SS. Georgii et Michaelis festum octo diebus. (Sanut.) — Agri modus, f. sic dictus quia octavam gerbam domino solvit ejus possessor. (*Ch. Pictav.*) — Mensuræ species, alterius pars octava. (*Ch. Mas.*) — Jus percipiendi octavam *gerbam.* (A. 1290.) — Idem q. Octavarium. (*Cod. Th.*) — *Octava infantium*, Dominica in octavis Paschæ; *le dimanche dans l'octave de Pâques.* (Pass.)

OCTAVAGIUM. — Vectigal, ut videtur, situm in octava parte percipienda. (Ap. Lob. *H. Brit.*)

OCTAVARIUM. — Vectigal quod ex rebus venalibus fisco præstabatur; *droit du huitième sur les marchandises.* (*Cod. Th.*)

OCTAVIANI. — Sic, in ecclesia Misnensi ubi, ante emendata a Luthero sacra laus perpetuo Deo canebatur, dicebantur clerici, qui « ab octava noctis hora inchoantes, reliquum tempus ad intempestam usque noctem psallendo continuabant.» (*A. SS.*)

OCTAVUS. — Octava pars fructuum agrorum, vel vinearum, quam tenentes dominis suis exsolvebant; *redevance du huitième de la récolte.* (A. 1272.)

OCTENA. — Spatium octo dierum; *huitaine.* — (*Ord. reg. Fr.*)

OCTIMBER. — Pro *October.* (Flodoard.)

OCTIMENSIS. — *Octimensis mora*, spatium octo mensium; *durée de huit mois.* (Mart. *Anecd.*)

OCTOBRIA. — Laudes seu acclamationes Romæ fieri solitæ. (*Vet. Cod.*)

OCTODIALIS. — *Octodiale Pantheon*, octava omnium Sanctorum; *l'Octave de tous les Saints.* (*A. SS.*)

OCTOGILD. — Apud Germanos, multa irrogata reo, qua is rei furatæ vel alia quavis ratione sublatæ capitale octies restituere tenebatur; *punition en usage chez les anciens Germains, et en vertu de laquelle le condamné était tenu de payer à la partie lésée huit fois la valeur de ce qu'il lui avait pris ou du tort qu'il lui avait fait.* (Ap. Baluz. *Capitul.*)

OCTOLATA. — Idem q. Octale. (*Chr. Bon. Spei.*) — Ager capiens seminis *octolium.* (Id.)

OCTOLIA. — Mensura frumentaria, ut Octale. (Id.)

OCTOLIUM. — Mensura frumentaria et ager, ut Octolata. (Id.)

OCTOMAGIUM. — Pro Octavagium. (Lob. *H. Brit.*)

OCTONA. — Modus agri continens mediam *quartam*, ead. q. Octava. (Ap. Mart. *Anecd.*) — Spatium octo dierum, ut Octena. (*Ord. reg. Fr.*)

OCTONEUS. — Ex aurichalco; *de laiton.* (*A. SS.*)

OCTORNARII. — Presbyteri canonicis et capellanis inferiores in ecclesia S. Stephani Viennensis in Austria.

OCTOVIRI. — Magistratus qui rem bellicam curabant. (Ap. Mur.)

OCTUALE. — Mensuræ liquidorum et siccorum genus, f. idem q. Octalium. (*A. SS.*)

OCTUOCENTI. — Pro *octingenti.* (Ap. Mur.)

OCTURNARII. — Iidem q. Octornarii.

OCULARE. — (Subst.) pellis quæ oculis subest. (Guib.) — (Verb.) oculos aperire, videre. (*Vet. Gl.*) — Donum luminis donare. (Tert.)

OCULARIA. — Conspicilla; *lunettes.* (*A. SS.*)

OCULARITER. — Suisce oculis; *de ses propres yeux.* (Sid.)

OCULARIUM. — Rima galeæ per quam quis videt; *œillère du casque.* (*A. SS.*)

OCULARIUS. — Oculatus; *oculaire.* (*A. SS.*)

OCULATIM. — De visu, propriis oculis; *de ses propres yeux.* (Cosm. Pragens.)

OCULATUS. — Figuris instar oculorum distinctus; *ocellé, orné de dessins en forme d'yeux.* (S. xiii.)

OCULUS. — *Oculus araneæ*, tela araneæ rotundæ; *toile d'araignée de forme circulaire.* (*Antidotar.*) *Oculo ad oculum perlegere*, intentis oculis. (A. 1162.) *Oculi*, Dominica tertia Quadragesimæ; *troisième dimanche de Carême.* (Pass.)

ODA. — Ferculum quo in humeris gestant mortarium: *oiseau, instrument en usage pour porter le mortier.* (Ap. Rym.) — Canticum; *chant, cantique.* (*A. SS.*)

ODARE. — Canere; *chanter.* (Etholwulf.)

ODARTUS. — Qui non habet bona solo; *qui n'a pas de terres.* (*Leg. Polon.*)

ODERE. — Pro *olere.* (*Vet. Gl.*)

ODERVINI. — Pro *Bedwini.* (Ap. Arnold. Hub.)

ODEX. — Pro *odegus* vel Hodegus, dux. (*Vet. Gl.*)

ODHO. — Sandalium, genus calceamenti; *sandale.* (Mab. *Mus. Ital.*)

ODIATIO. — Odium; *haine.* (Barel.)

ODICHILARE. — Mendose pro Adnichilare vel Annichilare. (A. 1185.)

ODIENDUS. — Odio habendus; *haïssable, que l'on doit haïr.* (*G. Chr.*)

ODILIS. — Odiosus; *odieux.* (*A. SS.*)

ODINUS. — Deus Germanorum, quem sibi bellantibus adesse somniabant; *le Dieu Odin.* (Pass.)

ODIOSUS. — Qui odit, invidiosus, inimicus; *qui hait, jaloux, ennemi.* (*St. eccl. S. Laur. Rom.*)

ODIUM. — *Odium vetus*, crimen quod quis sciens, et ex inveterato odio contra aliquem peragit; *crime commis avec préméditation pour satisfaire une vieille vengeance.* (A. 1181.) *Odium Dei*, maledictio, imprecatio; *malédiction, imprécation.* (Ap. Rym.)

ODOR. — Anhelitus; *respiration, souffle.* (*A. SS.*)

ODORANTIA. — Odor; *odeur.* (Ugut.)

ODORARE. — Olfacere; *flairer, sentir.* (*Conc. Hisp.*)

ODORARIUS. — Qui odoramenta vendit; *marchand de parfums, parfumeur.* (*Vet. Gl.*)

ODORENCECUS. — Canis venaticus, qui odore feras sequitur; *chien de chasse.* (*Vet. Cod.*)

OECONOMIA. — Prædium, villa rustica, ubi pecudes nutriuntur; *ferme*, *métairie*, *bien de campagne.* (Ap. Pez.)

OECONOMUS. — Defensor, advocatus; *défenseur*, *protecteur*, *advoué.* (Mat. Par.) — Magister aulæ; *commandant du palais.* (*Ch. Aleman.*) — Qui, in primis christianismi incunabulis, ecclesiasticas tractabat rationes; *économe, administrateur des biens d'une église ou d'une abbaye.* (Pass.)

OECUMENICUS. — Universalis; *universel, général.* (Pass.)

OENOMELLUM. — Hydromelli species; *sorte d'hydromel.* (*Vet. Gl.*)

OENOPOLIUM. — Taberna vinaria ubi vinum venditur; *cabaret.* (*Conc. Hisp.*)

OFEGATUS. — Hispanis, qui fidem suam domino obstrinxit, idem q. FIDELIS.

OFFARIUM. — Jusculum; *bouillon, sauce.* (A. 1476.)

OFFARIUS. — Coquus; *cuisinier.* (*Vet. Gl.*)

OFFENDERE. — Oppugnare, attentare; *attaquer, porter la main sur.* (Ap. Mur.)

OFFENDIX. — Id quo quid ligatur; *attache, lien.* (*Vet. Gl.*)

OFFENSA. — « Jus commissionis et *offensæ*, » confiscatio et multatio bonorum; *confiscation.* (S. XIV.)

OFFENSACULUM. — Impedimentum, ira; *empêchement*, *obstacle*, *colère.* (J. de J.)

OFFENSIBILIS. — Lapsabundus, titubans; *chancelant*, *mal affermi.* (Lact.) *Offensibilis damnatio*, in quam quis merito offendit seu incidit. (*Conc. Hisp.*)

OFFENSILIS. — *Offensilia arma*, arma ad nocendum; *armes offensives.* (*Ch. Sicul.*)

OFFERARE. — Offerre; *offrir.* (A. 990.)

OFFERENCIUM. — Oblatio, offerenda, pars Missæ, vel potius prædium ac oblationum reditus; *ferme*, ou *la partie de la Messe appelée Offrande.* (*Tabul. Brivat.*)

OFFERENDA. — Oblatio quævis; *offrande*, *oblation.* (Ap. Perard.) — Oblatio panis et vini ad Sacrificium; *offrande du pain et du vin pour le saint sacrifice.* (Guid. *Disc. Fars.*) — Antiphona quæ canitur quum Oblatio celebratur; *offertoire, le psaume et l'antienne qui se chantaient quand le peuple présentait ses offrandes* (Pass.)

OFFERENS. — Qui tributa solvit, collator; *contribuable.* (*Cod. Th.*)

OFFERENTIA. — Pars Missæ, eadem q. OFFERENDA. (Bern. Mon.) — Oblatio seu proventus oblationum; *offrande* ou *produit des offrandes.* (*Ch. Pictav.*) — Actio sese offerendi; *action de s'offrir, de se présenter.* (Tert.)

OFFERRE. — Sacrosanctum Missæ sacrificium offerre; *offrir le saint sacrifice, dire la Messe.* (S. Cypr.) *Offerre susceptione* dicitur episcopus aut sacerdos, qui in aliena parochia est : non enim ei licet Missam celebrare, sed divinam Eucharistiam a proprio sacerdote *suscipere* debet, seu cum cæteris fidelibus communicare. Populus enim cum sacerdote sacra faciente offert, sed *susceptione*, non autem confectione Eucharistiæ. (*Canon. S. Patric.*) *Offerre* dicebantur prætcrea christiani laici qui panem in ecclesias afferebant, et ibidem offerebant; quippe sacerdos ex pane particulam, ex vino sorbitionem desumebat, quibus sacrificabat : unde oblatio ista fidelium *sacrificium* dicitur a Cypriano. (Pass.) *Offerri nomina fidelium* dicuntur apud veteres, cum eorum memoria et nomen e sacris diptychis recitabantur in Missæ sacrificio. (S. Cypr.) *Offerre ad baptismum* dicuntur *patrini*, seu *gestantes*, aut *susceptores.* (S. Aug.) — *Offerre* interdum sumitur pro *indicare; thesaurum offerre* dicitur qui invenit, et ultro fisco indicat. (*Cod. Th.*)

OFFERSIO. — Pro OFFERTIO. (*Ch. Longob.*)

OFFERSIRE. — Pro *offerre.* (Ap. Ughel.)

OFFERSOR. — Pro *offertor*, qui offert. (Id.)

OFFERTA. — Oblatio; *offrande.* (*Conc. Hisp.*) — Vas sacri ministerii, *patena*; *la patène.* (*Vet. Tabul.*)

OFFERTIO. — Oblatio; *offrande.* (A. 775.)

OFFERTORIA. — Pannus oblongus quo *offerta* seu patena involvitur inter Missarum solemnia; *écharpe de soie en usage pour tenir la patène, offertoire.* (A. 1321.)

OFFERTORIALIS. — *Offertoriale servitium*, quo quis totum se tradit in obsequium ecclesiæ; *Vid.* OBLATUS. (*A. SS. Ben.*)

OFFERTORIUM. — Oblatio quævis, strictiori sensu oblatio quæ ecclesiis a fidelibus fit; *offrande*, *oblation*, *et*, dans un sens plus restreint, *celle que les fidèles font à l'église.* (Pass.) — Sacrosanctum Missæ sacrificium; *la Messe.* (S. XIII.) — Cantus qui inter offerendum cantabatur; *l'offertoire*, *le psaume et l'antienne qui se chantent pendant que le peuple présente ses offrandes.* (Walaf. Strab.) — Pannus oblongus quo involvitur calix; *offertoire, écharpe que le diacre porte au cou et avec laquelle il enveloppe le calice.* (Pass.) — Sindo sericea seu linteamen, vel etiam patenæ species in qua reponuntur f. oblationes fidelium; *offertoire, pièce de soie*, *serviette* ou *plat où se reçoivent les offrandes des fidèles.* (Pass.) — Pannus oblongus quo involvitur patena; *offertoire*, *écharpe qui sert à envelopper la patène.* (Pass.)

OFFERTORIUS. — (Subst.) Mappa altaris; *nappe d'autel.* (*Us. Cultur. Cenom.*) — (Adj.) *Cantus offertorius*, qui cantatur inter offerendum, ut OFFERTORIUM. (*A. SS.*)

OFFERTUM. — Offertorium, cum scilicet fideles accedunt ad sacerdotem paternam osculandi causa; *partie de la Messe, l'offrande.* (*Vet. Ordinar.*)

OFFERTURA. — Donum a fidelibus collatum inter sacra, oblatio quævis, ut OFFERENDA et OFFERTORIUM.

OFFERTURIA. — Cymbium, in quo asservantur micæ thureæ, Gal. *navette*, seu pannus oblongus quo utuntur inter ministeria sacra; *Vid.* OFFERTORIUM. (*Conc. Hisp.*)

OFFERTUS. — Oblatus; *offert.* (*Vet. Cod.*)

OFFERUMENTUM. — Oblatio inter sacra, ut OFFERTURA.

OFFESSA. — Pro *offensa.* (A. 1358.)

OFFEX. — Qui alicui *officit*, qui impedit; *celui qui empêche.* (Frideg.)

OFFIBULARE. — Concludere, circumdare; *entourer, enclore.* (*Vet. Gl.*)

OFFICIALATUS. — F. procuratoris munus; *charge de procureur.* (Ap. Duel. *Misc.*) — *Officialis*, seu judicis episcopalis munus; *charge d'official.* (A. 1293.) — Curia episcopalis, tribunal ecclesiasticum; *officialité, tribunal qui exerce la juridiction contentieuse au nom de l'évêque.* (Pass.)

OFFICIALE. — Liber continens *Officium* ecclesiasticum; *Office, bréviaire.* (*H. Nem.*)

OFFICIALIS. — Adjutor; *aide.* (*A. SS.*) — Judex episcopalis; *official, officier qui exerce la juridiction ecclésiastique au nom de l'évêque.* (Pass.)—Procurator, administrator; *intendant, directeur, procureur.* (Ap. Duel. *Misc.*) — Clericus, sacerdos; *prêtre, clerc.* (A. 1072.) — Judex; *juge, tout officier de justice.* (Ap. Lud.) — Liber continens *Officium* ecclesiasticum; *bréviaire.* (Ap. Meichelb.)

OFFICIALISTA. — Qui munus aliquod exsequitur; *officier, agent.* (*A. SS.*)

OFFICIALITAS. — Munus, officium; *office, fonction.* (A. 1311.)

OFFICIALITER. — Officiose, amice, benevole; *avec bonté, bienveillance, officieusement.* (*A. SS.*)

OFFICIANS. — Juvans, valens, potens. (*A. SS.*)

OFFICIARE. — Ecclesiam deservire, in ea Officium ecclesiasticum celebrare; *desservir une église.* (*Vet. Chr.*) — Sepelire, funerosum Officium agere; *enterrer, rendre les honneurs funèbres, célébrer l'Office des morts.* (Ugut.) — Munere fungi, officium suum exercere; *remplir une fonction, s'acquitter de son devoir.* (A. 1314.) — Ministrare suppeditare; *fournir, procurer.* (Ap. OEfel.)

OFFICIARIUM. — Liber continens divina Officia in choro peragenda; *livre d'église qui contient les Offices qu'on doit chanter;* ol. *officier.* (*Vet. Necrol.*)

OFFICIARIUS. — Gerens aliquod munus; *celui qui exerce un emploi, officier.* (Pass.) *Officiarius communitatis*, canonicus qui accepti et expensi ratio committitur in Capitulo ecclesiæ Carnotensis.

OFFICIATIO. — Officium ecclesiasticum, dies festus. (Ap. Mir.) — Servitium, quod alicui ecclesiæ impenditur. (*Annal. Præm.*)

OFFICIATOR. — Celebrans, qui primas obit partes in Officiis divinis; *celui qui officie, l'officiant.* (*A. SS.*)

OFFICIATUS. — Cantor; *chantre.* (*Vet. Breviar.*) — Qui officio aliquo fungitur, ut Officialis et Officiarius. (*Chr. Trud.*)

OFFICINA. — Ædicula in qua servantur quæ ad victus aut alios usus spectant; *chambre aux provisions, magasin, office, cellier*, etc. (Pass.) — *Officina ecclesiæ*, sacella; *chapelle.* (*Chr. Fiscam.*)

OFFICINALE. — Ædicula, etc., ut Officina. (*A. SS.*)

OFFICINALIS. — *Officinalis domus*, eadem notione. (*Ach. Spic.*)

OFFICINATOR. — Præcipuus inter opifices; *chef d'atelier, contre-maître.* (*Vet. Gl.*)

OFFICINATUS. — Instructus officinis; *garni de boutiques.* (*A. SS.*)

OFFICINULA. — Cellula; *chambrette, cellule.* (Joan. a Bayon.)

OFFICINUM. — Pro *officina.* (*A. SS.*)

OFFICIOLATUS. — Dignitates, munia publica; *dignités, honneurs, charges.* (*Leg. Hungar.*)

OFFICIOLUM. — Liber continens preces seu Officium ecclesiasticum; *livre de prières* ou *bréviaire.* (Ap. Mur.)

OFFICIONARIUS. — Officiarius, minister judicis, præsidis; *sergent.* (*A. SS.*) — *Officionatius frater*, f. sacerdos qui sacra facit. (Guid. *Disc. Fars.*)

OFFICIOSITAS. — Munus, officium; *emploi, office.* (Eulog. Cordub.) — Benignitas, comitas, proclivitas ad præstanda munera seu officia; *obligeance, bienveillance* (Ap. Stephan.) — Officii ecclesiastici peractio. *Vid.* Officiare. (Dur.)

OFFICIPERDUS. — Qui laboris non habent remunerationem; *qui perd le fruit de sa peine.* (Isid.)

OFFICIUM. — Comitatus domesticorum, obsequium; *suite, cortége.* (*A. SS.*) — Munus vel curia *officialis* episcopi; *tribunal de l'officialité,* ou *charge d'official.* (A. 1468.) — Introitus missæ, vel Missa ipsa Officii divini pars præcipua; *l'introït de la Messe* ou *la Messe elle-même.* (*Vet. Ordin.*) — Minister, officialis; palatina militia; *sergent, agent, ministre, garde du palais.* (*Vet. Gl.*) — Locus ubi consistunt *officia* seu ministri Augustales in palatiis; *partie des palais impériaux où se tiennent les officiers du prince.* (*A. SS.* —) Ministerium; *moyen, aide.* (Ap. Thwrocz.) — Oblatio quævis, reditus, emolumentum; *offrande, fruits, revenu.* (S. XI.)— Districtus, jurisdictio; *territoire, district, juridiction.* (Ap. Meschelb.) — Artificium; *métier.* (A. 1218.) — Locus ubi merces venum exponuntur; *boutique.* (*St. Montisp.*) — Duodecim hominum in unum adunata pecora; *l'ensemble des troupeaux de douze propriétaires.* (*Act. Mur. Mon.*) — Ædificium variis usibus et officiis addictum; *magasin, chambre aux provisions, dépense.* (Rad. de Dicet.) — Ministerium seu feudum ratione cujus vassallus obsequium certum domino debet; *charge* ou *fief dont le possesseur était tenu à certaines prestations envers le seigneur.* (*H. Guin.*) — Preces quæ in ecclesia fiunt, cursus; l'*Office divin, prières que les ecclésiastiques sont tenus de réciter chaque jour, prières publiques.* (Pass.) *Officium plenarium*, solemne. (A. 817.) *Officium exsequiale*, quod in exsequiis peragi solet. (A. 1227.) *Officium generale*, solemniori, quo potest, ritu pro defunctis celebratum. (*Vet. Necrol.*) *Officium universale*, idem q. *Officium generale*, q. Vid. (*Ch. Ital.*) — *Officium divinum :* 1° preces, etc.; l'*Office divin.* (Pass.); 2° expeditio Hierosolymitana; *croisade, pèlerinage à Jérusalem.* (*Chartul. Camp.*) — *Officium formatum*, munus stabile, a quo, qui eo donatus est, ad nutum revocari nequit. (*H. Nem.*) *Officium majestatis*, jus regium seu supremum; Gal. *Office de majesté.* (A. 1358.)

OFFICIUNCULA. — Idem. q. OFFICINALE. (*A. SS. Ben.*)

OFFIDUCIARE. — Pignori dare; *engager, donner pour gage.* (A. 540.)

OFFISSARE. — Celebrare, Officio ecclesiastico præesse; *célébrer, officier.* (*St. eccl. S. Petr. Redon.*)

OFFOCARE. — Suffocare; *étouffer, suffoquer.* (Sext. Empir.)

OFFOCATUS. — *Offocatæ litteræ*, f. nimio atramento conspurcatæ. (A. 1033.)

OFFRA. — Præstatio quæ a subditis domino offertur, oblatio; *prestation volontaire fournie par les vassaux à leur seigneur.* (*H. Occit.*)—Oblatio quæ in exsequiis inter Missæ solemnia fieri solet; *l'offrande.* (*H. Nem.*)

OFFRANDA. — Antiphona quæ canitur cum panis et vinum in sacris offeruntur Deo: *l'offertoire.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

OFFRETUM. — Pro ORFRETUM vel ORFRESUM. (A. 1419.)

OFFULA. — Pœna vel percussio; *châtiment ou coup.* (Pap.)

OFFUS. — Pro *noffus*, sarcophagus.

OFFUSCARE. — Caliginem offundere; *obscurcir*, et, au fig, *ravaler*, *rabaisser*, *flétrir.* (Tert.)

OFFUSCATIO. — Actio *offuscandi; action de ravaler, de rabaisser.* (Tert.) *Offuscatio dandi et accepti*, id est fraus in dando et accipiendo. (*Eccles.*)

OFFUSCATUS. — Sordidus; *sale, souillé.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

OFFUSIO.—Irruptio, occupatio; *invasion, irruption, prise de possession violente.* (S. XIV.)

OGA. — Pro AUCA.

OGARA. — Transtra seu scamnum ubi sedent remiges; *banc de rameurs.* (*Ch. Mas.*)

OGIRE. — Pro *obire.* (Isid.)

OGLATA. — Olivetum; *champ, bois d'oliviers.* (*Ch. Provinc.*)

OGLATUM. — Eadem notione. (*H. Nem.*)

OGLEARIUS. — Fax, tæda; *torche.* (*A. SS.*)

OIANCIA. — Species tributi; *redevance qui se payait au jour indiqué à cri public;* ol. *oiance, oance.* (A. 1248.)

OIGNONNUS. —Cepa; *oignon.* (A. 1266.)

OISELLARE. — Aucupari; *chasser aux oiseaux;* ol. *oiseller.* (A. 1320.)

OLA. — Pro *olus.*(A. 1220.)

OLACITAS. — Fetor; *puanteur.* (Isid.)

OLALOGIA.—F. idioma; *langue, idiome.* (*A. SS Ben.*)

OLAMEN. — F. missoria falx; *faux de moissonneur.* (A. 1212.)

OLAX. — Idem q. OLACITAS. (Isid.)

OLCA. — Terræ portio arabilis fossis vel sepibus undique clausa, hortus vel pomarium ita clausum; *pièce de terre fermée de haies ou de fossés, jardin, verger, enclos;* ol. *ousche, osche.* (*Cons. Nivern.*)

OLCARIUS.—F. pro *orcarius*, figulus, *r* in *l* mutato ut alibi sæpe, ab Italico *orca*, vas testaceum. (*St. Vercel.*)

OLCHA. — Idem q. OLCA. (*A. SS. Ben.*)

OLCHIA. — Eadem notione. (*Vet. Tabul.*)

OLDA. — Tributum; *taxe, tribut, contribution.* (A. 1489.)

OLEA. — Pondus quod retinet tres scrupulos; *poids de trois scrupules.* (Pap.) — Gemmæ species; *sorte de pierre précieuse.* (Id.) — Alia notione, sed incognita, apud Anastasium: « Et super illud ciborium fecit *oleas*, quæ pendent in circuitu altaris habentes quatuor tabulas exauratas, nec non et gammadias numero quatuor. »

OLEAGO. — Sordes olei, quæ in balneis atque etiam palæstra ab hominum oleo unctorum cute deradebantur, strigmenta; *ordures de la peau, crasse que l'on enlevait avec le strigile sur le corps des baigneurs et des lutteurs.* (*Vet. Gl.*)

OLEAMENTUM. — Res odorifera; *parfum.* (*A. SS.* — Id quod ex oleo factum est; *composition où il entre de l'huile, préparation à l'huile.* (Scribon.)

OLEARE. — Plantare; *planter, faire des plantations; Vid.* OLERARE. (*A. SS.*)

OLEARIUM. — Olivetum; *lieu planté d'oliviers, plants d'oliviers.* (*Vet. Gl.*)

OLEATOR. — Qui oleum vendit et molendinum olearium curat; *marchand d'huile, fabricant d'huile.* (Ap. Pez.)

OLEATRIX. — Quæ oleum vendit; *marchande d'huile.* (*A. SS.*)

OLEATUM. — Cibus oleo conditum; *mets préparé à l'huile.* (*Chr. Mellic.*)

OLEATUS. — Sacra seu extrema unctione munitus; *qui a reçu l'extrême onction. Mir. Urban. V PP.*) — Oleo imbutus; *imbibé, imprégné d'huile.* (*A. SS.*)

OLEIFERALE. — Idem q. OLIFERALE.

OLENIOTITANUS. — Pro OLETANUS. (*G. Chr.*)

OLEPORA. — Lac pressum; *fromage.* (*Vet. Gl.*)

OLERARE. — Plantare olera, colere; *planter, semer des légumes, cultiver* (*Vet. Gl.*)

OLERATOR. — Qui vendit olera; *marchand de légumes.* (*Vet. Gl.*)

OLERIUS. — Eadem notione. (A. 1407.)

OLETANUS. — Antiquus; *ancien, vieux.* (*A. SS.*)

OLEUM. — *Oleum exorcizatum*, chrisma seu chrismale oleum; *saint chrême.* (*Ord. Rom.*)

OLFACITAS. — Gulositas; *gourmandise, gloutonnerie.* (*Vet. Gl.*)

OLFACTORIUM. — Vas unguentarium muliebre, in quo odoramenta gestantur; *vase à parfums de toilette.* (J. de J.)

OLFANS.—Olfaciens; *qui sent, qui flaire.* (Jac. Card.)

OLIBANUM. — Thus; *encens.* (A. 1033.)

OLIBARIUS. — Pro OLIVARIUS, olea; *olivier* (A. 1017.)

OLIBETUM. — Olivetum; *lieu planté d'oliviers, plant d'oliviers;* ol. *olivaie.* (*Ch Ital.*)

OLICIUM. — Horreum, locus in quo grana reconduntur; *grenier.* (*Ann. Præm.*)

OLIDUS. — Qui olet; *puant, qui pue.* (*Vet. Gl.*)

OLIERIUS. — Ut OLERIUS.

OLIFERALE. — Vas in quo continetur oleum ad lucernas; *vase à renfermer l'huile des lampes.* (*A. SS.*)

OLIFLAMMA. — Pro AURIFLAMMA.

OLIGARCHIA. — Paucorum dominatus; *gouvernement oligarchique.* (Ap. Leibn.)

OLIMENTUM. — Odor; *odeur, senteur.* (*A. SS.*)

OLIOSUS. — Olearius; *fabricant, marchand d'huile.* (A. 1320.)

OLITANUS, — Antiquus, vetus; *ancien* : « Per *olitana* tempora. » (Anast.)

OLITARIUS. — Eadem notione, nisi legendum sit OLITANUS (S. IX.)

OLIVA. — *Olivæ* seu *Olivarum dies*, Dominica Olivarum seu Palmarum; *le dimanche des Rameaux.* (*A. SS.*)

OLIVARIUM. — Olivetum; *champ d'oliviers;* ol. *olivaie.* (*Vet. Cod.*)

OLIVARIUS. — Oliva; *olivier.* (A. 1168.)

OLIVASTELUM. — Olivetum, ut OLIVARIUM.

OLIVATUS. — Olivis consitus; *rempli d'oliviers.* (A. 1383.)

OLIVAYRETUM. — Ut OLIVARIUM. (A. 1415.)

OLIVEDA. — Eadem notione. (A. 1320.)

OLIVEYRETUM. — Eadem notione. (A. 1320.)

OLIVITOR. — Qui *olivas* curat, ut *vinitor*, vineas; *celui qui cultive l'olivier.* (Sid.)

OLLA. — Imbrex, tegula; *tuile.* (Galb.) — Genus vasis vel mensuræ, distinctum ab *olla* vulgari. (A. 1216.)

OLLATA. — Mensuræ liquidorum species, nisi legendum OBLATA. (A. 1317.)

OLLITUS. — Olitus, fœdus; *qui sent mauvais. puant.* (S. Will.)

OLLUS. — F. taurus, Belg. *olle; taureau.* (Eccard.)

OLOAGIOGRAPHA. — Sacra Scriptura. (*A. SS.*)

OLOATA. — Mendose pro *cloaca.* (*Ord. reg. Fr.*)

OLOBERUS. — Vestis totaliter deaurata; *Vid.* HOLOVERUS et OLOFORUS. (*Vet. Gl.*)

OLOCRYSTALLINUS. — Totus ex cristallo; *qui est tout de verre.* (Heig.)

OLOFLAMMA. — Pro AURIFLAMMA.

OLOSERICUS. — Totus sericus; *tout soie.* (Anast.)

OLOVERUS. — Purpureus; *de pourpre.* (Anast.)

OLOVITREUS. — Totus vitreus; *tout de verre.* (*Vet. Gl.*)

OLPHATUS. — Pro OLFACTUS. (Barel.)

OLQUA. — Modus agri, ut OLCA.

OLTREGIA. — Laudes vel laudemia quæ vassallus domino exsolvit pro facultate feudum alienandi; *lods et ventes, droit que le vassal payait pour obtenir la permission de vendre son bien.* (S. XIII.)

OLYMPIAS. — Pro INDICTIO in quibusdam chartis sumitur.

OMA. — Pro AMA, dolium vinarium majus.

OMAGIALIS. — Pro HOMAGIALIS.

OMAGIARE. — Homagia exigere qualia dominis præstant vassalli; *Vid.* HOMAGIUM. (*A. SS.*)

OMAGO. — Homagium; *hommage féodal.* (S. XII.)

OMELIÆ. — Pro HOMILIÆ

OMELIARIS. — Liber continens homilias, idem q. HOMILIARIUS. (*G. Chr.*)

OMELIARIUS. — Eadem notione. (*Chartul. Virz.*)

OMELLUS. — F. pro ORMELLUS, ulmus novus; *ormeau.*

OMINADA. — Tumor, tuber; *bosse, tumeur, abcès;* ol. *ominade.*

OMINISCHUM. — Obsequium, servitium quo quis homo alterius est; *soumission, obéissance.* (A. 1213.)

OMMUSTICERE. — Pro OBMUTESCERE. (Mart. *Annal.*)

OMNEDICIBILIS. — Quantus dici potest. (A. 1094.)

OMNES. — Interdum positum pro *homines.*

OMNICOLENDUS. — Omnino seu valide colendus; *qui doit être honoré de tous* ou *beaucoup honoré.* (Pasch. II PP.)

OMNICREANS. — Qui creat omnia; *qui crée tout.* (*A. SS.*)

OMNICREATOR. — Creator omnium; *qui a tout créé.* (Prud.)

OMNIFARIUS. — Omnigenus; *de tout genre.* (*Vet. Gl.*)

OMNIMEDENS. — Qui omnibus medetur morbis; *qui guérit de tous les maux.* (S. Paulin.)

OMNIMODIS. — Omnino, omnibus modis vel modis omnibus; *entièrement, de toutes les manières.* (*Cod. Th.*)

OMNIMODITER. — Eadem notione. (*Conc. Hisp.*)

OMNIPATER. — Omnium Pater; *Père de toutes choses.* (Prud.)

OMNIPAVUS. — Qui pavet omnia; *qui a peur de tout.* (Cœl. Aurel.)

OMNIPLENUS. — Refertus, ad summum usque repletus; *tout plein.* (A. 1169.)

OMNIPOLLENS. — Omnipotens; *tout-puissant.* (Prud.)

OMNIPOTENTATUS. — Eadem notione. (Adrian. I PP.)

OMNIPOTENTER. — Omnimoda ac summa potestate; *avec le pouvoir le plus complet et le plus absolu.* (Mad.)

OMNIPRÆSENS. — Omni loco præsens; *qui est présent partout.* (*Script. Schol.*)

OMNIS. — *Omnes gentes*, Dominica septima post Pentecosten; *le septième dimanche après la Pentecôte. Omnia quæ fecisti*, Dominica vigesima post Pentecosten; *le vingtième dimanche après la Pentecôte. Omnis terra*, Dominica secunda post Epiphaniam; *le second dimanche après l'Epiphanie. Omnium Sanctorum festum*, primus dies mensis Novembris; *la Toussaint*, *1er novembre.*

OMNISATOR. — Sator seu auctor omnium bonorum vel malorum; *auteur de tous les maux ou de tous les biens.* (Ap. Leibn.)

OMNISCIENTIA. — Scientia quæ omnia

complectitur; *savoir universel.* (Script. Scholastic.)

OMNISCIUS. — Qui omnia scit; *qui sait tout.* (Id.)

OMOLOGARE. — Publice confirmare, ratum habere; *confirmer approuver.* (A. 1196.)

OMOPHORIUM.—Ornamentum non archiepiscopis modo, sed et omnibus episcopis Græcis peculiare : longa scilicet fascia collo primum involvens, deinde a collo per medium dorsum et pectus longe infra genua descendens, crucibus intexta.

ONA. — Dolii vinarii species apud Trevirenses; *sorte de vase vinaire.*

ONDERE. — Verbum, ut videtur, fictum ab Anglico *under*, seu Belgico *onder*, at non satis certa notione. (*Ch. Angl.* a. 1155.)

ONERAGIUM.—Vectigal, quod pro facultate onerandi vina alio exportanda solvitur; *droit à payer pour l'exportation du vin.* (*Ord. reg. Fr.*)

ONERARE.— *Onerare mercaturas*, tributa iis imponere; *taxer les denrées.* (Id.)

ONERARIUS. — Onerosus; *lourd, pesant.* (*A. SS.*)

ONERATA. — Onus; *charge, fardeau.* (A. 1317.)

ONERATIO. — Mandatum; *charge, commission, ordre.* (Ap. Rym.)

ONERATOR.—Qui onerat; *celui qui charge.* (Ap. Lud.)

ONERATORIUS. — Ut Onerarius. (*A. SS.*)

ONERIFER. — Qui fert onus, bajulus; *porte-faix, crocheteur.* (*Ch. Mas.*)

ONEUS. — Supercilium montis; *sommet, cime.* (*A. SS.*)

ONHUS. — Cæpe; *oignon.* (A. 1351.)

ONICHINUM. — Genus metalli; *sorte de métal.* (*Vet. Gl.*)

ONICLEUS. — Pro *onyx*.

ONIO. — Cæpe; *oignon.* (*Chartul. Gemmetic.*)

ONOMA. — Nomen; *nom.* (Baldric.)

ONUS. — Species mensuræ liquidorum; *mesure pour les liquides, charge.* (*Ch. Occit.*) — Tributum, præstatio; *redevance, servitude, charge.* (A. 1077.)

ONUSCULUM. — Parvum onus; *petite charge.* (J. de J.)

ONUSTARE.— Onerare; *charger.* (J. de J.)

ONUSTARIUS. — *Onustarius locus*, ubi currus seu naves onerantur; *lieu de chargement, embarcadère.* (Ap. Meichelb.)

ONUSTUS. — Ut Onerarius. (Sax. Gram.)

OPOLANDA. — Pallii vel tunicæ species; *houppelande.* (Ap. Mur.)

OPELLA. — Propola; *revendeur, brocanteur, marchand.*

OPERA. — Opus; *œuvre, ouvrage.* (Ach. *Spic.*) — Reditus ad ecclesiæ sarta tecta; *revenu pour l'entretien d'une église.* (Ap. Mur.) —Præstatio, corvata; *service dû par le vassal à son seigneur, corvée.* (A. 1195.) — Modus agri, quantum scilicet quis per diem operari potest; *hommée, journal, la quantité de terre qu'un homme peut travailler en un jour.* (*Ch. Pictav.*)

OPERAGIUM. — Operarii merces; *salaire d'ouvrier, journée.* (A. 1225.) — Opus quoddam quo vestes ornari solent; *garniture d'habit, galon, passementerie*, etc. (A. 1367.) — Apotheca, officina; *boutique, atelier.* (A. 1319.)

OPERALIS. — *Jus operale*, quo operas a subditis dominus exigere potest; *droit de corvée.* (A. 1237.)

OPERAMANUS.—Manuum opera, ad quam tenentur coloni et inquilini domino villæ; *corvée, service dû par le vassal au seigneur.* (*Ord. reg. Fr.*)

OPERARE. — Pro *operari*, facere, agere. (*Conc. Hisp.*)

OPERARI. — Eleemosynam conferre; *être charitable, faire de bonnes œuvres.* (Tert.)

OPERARIA. — Opera domino præstanda, corvatæ; ut Operamanus. (*Tabul. Solemn.*) —Dignitas *operarii* in collegiis canonicorum et monasteriis; *maîtrise de l'œuvre.* (*G. Chr.*) — *Operariæ*, mulieres, quarum erat templa condecorare et alia ad pompam necessaria ministrare; *femmes pieuses chargées de la décoration des églises* (*Conc. Hisp.*)

OPERARIUS.— Dignitas in collegiis canonicorum et monasteriis, cui operibus publicis vacare incumbit; *maître de l'œuvre.* (Pass.) —Qui *operas* domino debet, corvatis præstandis obnoxius; *celui qui est sujet aux corvées, corvéable.* (*Ch. Fland.*)

OPERATA.—Quantum quis per diem operari potest in vinea seu in agro; *hommée, journal de terre.* (A. 1462.)

OPERATIM. — Operam dando, agendo; *en agissant, en se remuant.* (*St. Cad.*)

OPERATIO. — Corvata, ut Opera. (*Mon. Angl.*) *Operationes terrenæ*, Gal. *œuvres serviles*, opera servilia. (Ach. *Spic.*)

OPERATOR. — Opifex; *ouvrier, artisan.* (*Ord. reg. Fr.*)

OPERATORIA.—Domus, ædificium; *maison, bâtiment.* (A. 1498.)

OPERATORIUM. — Officina, apotheca; *boutique, atelier, ouvroir.* (*Tabul. eccl. Cadurc.*)— Notarii tabularium; *étude de notaire.* (A. 1444.)

OPERATORIUS. — Qui agit, operat; *qui opère, efficace.* (Tert.)

OPERATRIX. — Quæ producit; *celle qui est cause, qui produit.* (Tert.)

OPERATUS. — Elaboratus; *travaillé, ouvré.* (Helgaud.)

OPERCULATUS. — Clausus; *fermé.* (*Vet. Gl.*)

OPERIUS. — Operarius; *ouvrier, manœuvre.* (A. 1292.)

OPEROS. — Pro *oberos*; curtis ruptura. (*Vet. Cod.*)

OPEROSUS. — Pro *operarius.* (Sug.)

OPERTANEUS. — « Latens. » (Pap.)

OPERTORIUM. — Tumulus, tumba; *tombeau.* (Sid.) — Apotheca, officina; *atelier, boutique.* (A. 1166.)

OPERTORIUS.—F. certo operculo tectus, nisi legend. sit *aspersorius* aut *offertorius.* (*A. SS.*)

OPERTUM. — Operimentum; *couverture, couvercle.* (S. Paulin.)

OPERTURA. — Fossa ramalibus operta; *fosse, trou recouvert de branchages.* (*Ord. reg. Fr.*)

OPHIOMACHUS. — Qui serpentes oppugnat; *qui attaque les serpents.* (*Vet. Gl.*)

OPHISTICUS. — Prudens; *qui a la prudence du serpent.* (Anast.)

OPHTHALMA.—Morbus oculorum; *ophthalmie.* (*A. SS.*)

OPIATUS. — Soporiter, ab *opio.* (*Vet. Cod.*)

OPIFEX. — Qui fert opem, chirurgus; *qui secourt, chirurgien.* (*A. SS.*)

OPIFICIUM.—Opificina; *atelier, boutique.* (*Syn. Lim.* a. 1582)

OPILASCERE. — Pilos producere. (*Vet. Gl.*)

OPILIO. — Episcopus, pastor vel custos gregis Christi; *évêque.* (A. 977.)

OPINABILIS. — Opinatus, celebris, famosus; *renommé, célèbre.* (*A. SS.*)

OPINABILITER.—Celebriter et cum fama. (A. 984.)

OPINAMEN. — Opinio; *opinion.* (*Chr. Sicil.*)

OPINANTER. — Inopinate; *inopinément. Conc. Later. sub PP. Martino V.*)

OPINATOR.—Exactor annonæ militaris; *commissaire des approvisionnements militaires.* (*Vet. Gl.*)

OPINATUS. — Probus, bonæ famæ celebris; *honnête, d'une excellente réputation, d'une bonne renommée.* (J. de J.)

OPINAX. — Manifestus, *évident, clair.* (Isid.)

OPINIO. —Fama, existimatio; *réputation.* (*A. SS.*)—Rumor, fama, nuntius; *bruit, nouvelle.* (A. 802.)

OPINIONISTÆ. — Hæretici a perversa mentis *opinione* sic appellati, quod dicerent nullum verum Christi vicarium esse eorum, qui post Petrum fuere, nisi qui paupertatem Christi imitati essent. (Spond.)

OPIONÆ.— Tessenarii, qui nuntiorum ac speculatorum funguntur munere; *porte-nouvelles, espions.* (*Vet. Gl.*)

OPITOGIUM. — Pro *epitogium.* (*St. eccl. Tut.*)

OPITULARIUM.—Auxilium; *aide, secours.* (*Vet. Gl.*)

OPITULATIM. — Auxilianter; *secourablement.* (J. de J.)

OPLUS. — Pro *populus*, arbor. (*Chr. Longob.*)

OPPALPARE.—Palpare, tangere; *toucher, palper.* (*A. SS.*)

OPPANSUM. — Quod involvit; *enveloppe.* (Tert.)

OPPERIRE. — Pro *opperiri*, exspectare. (*Script. rer. Fr.*)

OPPIATA. — Gall. *opiat* vel *opiate*, Medicis opiatum. (A. 1352.)

OPPIDUM. — Idem q. *urbs* in nonnullis chartis.

OPPILARE. — Celare; *cacher.* (*A. SS*) — Alio significatu apud Greg. Turon.: « Concubinæ ejus instigante, ut quidam asserunt, invidia, maleficiis sensum ejus *oppilarerunt.* » Quod de veneficiis quibus matrimonii usus impeditur, intelligunt quidam.

OPPIUS. — Idem q. OPLUS. (A. 1297.)

OPPONENS. — Gall. *opposant*, vox forensis.

OPPONERE. — In pignus dare; *donner en gage.* (*Greg. M.*)—In philosophicis vel theologicis disputationibus contra argumentari; *argumenter contre quelqu'un.*

OPPORTUNUS. — Idoneus; *propre à.* (Liber. Diac.)

OPPRESSARE. — Opprimere; *opprimer.* (*A. SS.*)

OPPRESSIO SIGILLI.—Impressio; *action d'imprimer le sceau, de sceller.* (A. 1478.)

OPPRESSIVUS. — Opprimens; *qui opprime, oppresseur.* (Mart. *Ampl. Col.*)

OPPRIMERE. — Reprimere; *réprimer.* (Mart. *Anecd.*)

OPPROBRIARE. — Opprobare, seu exprobare; *reprocher* ou *imputer à crime.* (*A. SS.*)

OPPROBRIOSUS. — Plenus opprobrii; *plein d'infamie, déshonorant.* (*Cod. Th.*)

OPTAPULUM. — Pro *octapulum.*

OPTARI.—Sic canonicus dicebatur, maxime in ecclesia Upsaliensi apud Suecos, in qua vacante canonia, per decessum alicujus licebat alteri canonico omissa sua in pinguiorem vacantem succedere. Neque tamen omnes *optari* poterant canonicæ; quæ enim optari poterant, *liberæ* dicebantur; quæ vero optari non poterant, *ligatæ.*

OPTATIO.—Optio; *option, choix.* (Polet. Mat.)

OPTATUM.—Defensio, auxilium; *défense, aide.* (Pap.)

OPTICA. — Visitatio, seu collectio monasteriorum uni *visitatori* subditorum, *ressort d'inspection, inspection.* (*A. SS.*)

OPTIMATES.— Præcipui et palatinis proceribus, maxime apud Gothos, Burgundos et Francos; *les grands de l'Etat.* (Pass.)—Vassalli, barones qui a domino ratione hominii nude pendent; *vassaux.* (A. 1033.)

OPTIMATUS. — Melior factus; *devenu, rendu meilleur.* (Mart. *Ampl. Col.*)

OPTIMI. — *Viri* iidem qui OPTIMATES. (*Gr. Tur.*)

OPTIMITAS. — Summa bonitas; *excellence.* (M. Cap.)

OPTIO. — *Optiones:* 1° carcerum custodes; *gardiens des prisons* (*A. SS.*); 2° militaris annonæ erogatores: *distributeurs des vivres aux soldats.* (*Cod. Th.*)

OPTIVUS. — Pro *optatus* vel *optandus.* (Ger. Presb.)

OPULENDA. — Idem q. OPELANDA.

OPULUS. — Hederæ folium; *feuille de lierre.* (*Vet. Gl.*)

OPUS. — Eleemosyna; quæ præcipua est inter opera bona; *aumône.* (Ughel.)— Reditus ecclesiæ; *revenu d'une église, œuvre, fabrique.* (A. 1191.)—Charta, instrumentum, *titre, acte, papier.* (A. 958.)—Matrimonium, conjugium; *mariage, union matrimoniale.* (*Chr. Triv.*) — Monetæ cujusvis pars obversa, in qua efficta principis effigies; *la face d'une monnaie.* (*H. Nem.*)

OPUTEGIUM. — Pro *epitogium.*

ORA. — Anglo-Saxonibus, quodvis metallum; præterea, moneta seu pars libræ monetariæ (f. uncia); *métal, espèce de monnaie, ou partie de la livre monétaire.*

ORABILIS. — Exorabilis; *qui peut être fléchi ou gagné.* (*Script. rer. Fr.*)

ORACULUM. — Ædes sacra in qua oratur; *lieu de prière, oratoire.* (*A. SS.*) — Rescriptum principis; *rescrit du prince.* (Leg. Wis.)

ORACULUS. — (Adj.) Ore prolatus. (*Ord. reg. Fr.*)

ORAGO. — Pluvia vehementior, tempestas; *orage.* (*Vet. Ch.*)

ORALE. — Vestis episcopalis, in formam sindonis, quam Pontifex Romanus capiti quasi in modum veli imponit, et replicat super humeros et ante pectus; *espèce de voile que le Souverain Pontife met sur les épaules, oral.* (Durand.) — Velum quo mulieres caput et humeros tegebant; *voile, mantille.* (*St. Mass.*) — Mensuræ salinariæ species; *mesure de capacité pour le sel.* (Ap. Mur.) — Pannus de serico subtilis; *léger tissu de soie.* (*Vet. Gl.*)

ORALIS. — Mensuræ species, ut ORALE. (Ap. Mur.)— Sudarium, quo os abstergitur, ut ORARIUM. (*A. SS.*)

ORAMA. — Visio, apparitio; *vision, apparition.* (*A. SS.*)

ORAMEN. — Invocatio, preces; *invocation, prières.* (*A. SS.*) — Sententia; *jugement, sentence.* (*A. SS.*)

ORANGIA. — Malum aureum: *orange.* (*A. SS.*)

ORARE. — Sermonem habere. (Eginh.)— Adorare. (*Vet. Missal.*)

ORARIUM. — Limbus qui apponitur margini et extremitati alicujus vestimenti; *bordure.*(*Vet. Gl.*) — Sudarium quo os abstergitur; *serviette, mouchoir.* (Pass.) — Peplum; *voile, mantille.* (S. XIII.) — Stola sacerdotis; *étole.* (A. 1217) — Libellus precum; *petit recueil de prières, Heures.* (*A. SS.*)

ORATIO. — Licentia exeundi, apud monachos, quia licentia dabatur oratione seu benedictione Prioris; *permission de sortir accordée par le prieur à un religieux.* (Pass.) — Libellus precum, ut ORARIUM. (A. 1336.) —Ædes sacra in qua oratur, vel pia peregrinatio; *oratoire, chapelle,* ou *pélerinage.* (*Chartul. S. Joan. Anger.*)— Preces quas in sacris Liturgiis peragunt, quæque a verbo *oremus* initium habent, et semper ad Deum Patrem diriguntur; *oraison, oremus.* (Pass.)—*Oratio Dominica, paterna, herilis,* seu *quotidiana*, quam Dominus discipulis suis præscripsit; *l'Oraison dominicale.* (Pass.) *Oratio super populum* seu *ad populum*, ultima benedictio quæ fit in Officio Missæ; *la dernière bénédiction qui se fait à la Messe.* (*Hug. a S. Vict.*) *Oratio plebis,* quæ post evangelia legitur; *l'oraison qui vient après chaque évangile.* (*Conc. Lugd.* I.) *Oratio jaculata* seu *jaculatoria*, Gal. *oraison jaculatoire,* brevis et ardens precatio, fervidus piæ mentis affectus. (S. Bern.)

ORATIONALE. — Liber in quo continentur *orationes*, quæ in Ecclesia recitantur, quæ a voce *oremus* initium habent; *orational, recueil d'oremus.* (A. 1176.)

ORATOR. — Qui Deum orat, precatur; *celui qui prie Dieu ;* ol. *orateur, oratif.* (J. de Garl.) — Peregrinus, qui ad sanctorum limina *orationis* et pietatis causa pergit; *pèlerin.* (A. 1054.)— Qui ab aliquo aliquid orat, supplex; *suppliant, celui qui demande avec instance.* (A. 1407.)— Qui *oratorium* deservit, capellanus; *chapelain, prêtre qui dessert un oratoire;* ol. *orateur.* (A. 1129)

ORATORIOLUM. — Parvum *oratorium* seu ædicula sacra; *petite chapelle.*

ORATORIUM. — Locus orandi, orationibus consecratus; strictiori sensu sacellum monasterio adjunctum, tantum ad monachorum preces et cantus accommodatum; etiam sacellum domesticum, aut privata ædes sacra in agro aut villa exstructa; *tout lieu consacré à la prière, et, dans un sens plus restreint : 1° chapelle annexée à un couvent, et destinée à l'usage exclusif des moines; 2° chapelle établie dans un château, une ville,* ou *en rase campagne, oratoire particulier.* (Pass.) — Chorus ecclesiæ; *chœur d'église.* (Ap. Mab. *Annal.*) —Sedile ad preces accommodatum; *prie-dieu.* (Ord. *Rom.*) — Palatium, domus regia; *demeure royale, palais du prince.* (*Annal. Bertin.*)

ORBARE. — Ictum *orbum* vel *orbem* infligere, tumorem facere; *frapper sans qu'il y ait effusion de sang, meurtrir.* (Ulp.) — Oculis privare; *ôter la vue, aveugler.* (Ap. Mab. *Ann. Ben.*)

ORBATOR. — Spoliator; *ravisseur, pillard.* (Ap. Leibn.)

ORBICULARE. — In orbem vertere; *tourner en rond, arrondir.* (*Vet.Gl.*)

ORBICULUS. — Ludi species, idem q. Gall. *jeu de palet* nuncupatur. (J. Sar.) — Saxum quod machina bellica emittit; *boulet de pierre.* (Ap. Lud.)

ORBICUS. — Saxum, etc., ut ORBICULUS. (Ap. Leibn.)

ORBIOLA. — Massa casei Parmensis; *boule de fromage de Parme.* (Ap. Naud.)

ORBIS. — Regnum, imperium; *royaume, empire, puissance.* (Pass.) — Provincia, regio; *pays, canton, cercle, province.* (*Vet. Tabul.*) — Ictus latens; *meurtrissure, coup, blessure qui ne saigne pas; Vid.* ICTUS.

ORBITA. — Via publica; *chemin public.* (Greg. Tur.)

ORBITARE. — Redire; *revenir.* (*A. SS.*)

ORBITATIO. — Tritæ viæ seu *orbitæ* calcatio; *Vid.* ORBITA. (*Vet. Gl.*) — Inflictus ictus *orbi* seu latentis; *Vid.* ORBIS et ICTUS. (Ap. Mur.)

ORBITUS. — Mendose pro *obitus*, non semel legitur.

ORBUS. — Obscurus, tenebrosus; *obscur, ténébreux.* (A. 1273.) *Orbus ictus; Vid.* ICTUS et ORBIS. *Orbus vicus,* platea non recta, seu angiportum non pervium; Gal. *cul-de-sac.* (*Vet. Tabul.*)

ORCA. — Vas fictile, amphoræ species; *sorte de grande cruche de terre, tinaja.* (Pass.)

ORCARE. — De aselli clamore dicitur. (*Carm. de Philom.*)

ORCELLUS. — Urceolus, ad continendam aquam benedictam accommodatus; *bénitier;* ol. *orcel, ourcel.* (A. 1328.)

ORCEOLUS. — Eadem notione.

ORCHADIA. — Pro *circadia*, idem q. CIRCADA. (A. 1289.)

ORCHICA. — F. aurifolium; *orseille.* (*Vet. Ch.*)

ORCIARIUS. — Urceus; *cruche, cruchon.* (*Trad. Fuld.*)

ORCISTRA. — Pulpitum ecclesiæ; *lutrin.* (Ord. Vit.)

ORCIUM. — Urceus, ut ORCIARIUS. (*Vet. Gl.*)

ORDA. — Tartaris, tentorium statio, curia imperatoris; *tente, campement, suite, cour.* (Vinc. Belvac.) — Convocatio hominum ad hostes vel latrones insequendos, ut ORDEA. (A. 1372.)

ORDALIUM. — Quovis judicium divinum, purgatio vulgaris; *jugement de Dieu*; ol. *ordalie.* (Pass.)

ORDEA. — Tumultuaria ac repentina militum convocatio quæ campanæ sonitu hosti jam finibus imminenti opponitur; *appel aux armes, au son du tocsin.* (*Ch. Beneharn.*) *Ordeam pulsare*, idem q. Gal. *sonner le tocsin.* (Id.)

ORDEACIUS. — Ex ordeo; *d'orge.* (J. de J.)

ORDEACUM. — Præstatio ex ordeo; *redevance en orge.*

ORDEICUS. — Ut ORDEACIUS. (J. de J.)

ORDELA. — Idem q. ORDALIUM.

ORDIBARII. — Hæretici Waldensium sectatores.

ORDIDULUS. — Pro *horridulus.* (*Vet. Gl.*)

ORDIDUS. — Pro *horridus.* (Id.)

ORDINABILITAS. — Ordinatio, administratio; *organisation, gouvernement, administration.* (*Script. reg. Fr.*)

ORDINABILITER. — Per ordinem, composite; *en bon ordre, avec ensemble, avec art.* (Zen. Veron.)

ORDINALE. — Liber in quo ordinatur modus dicendi et solemnizandi divinum Officium; *livre qui contient la manière de réciter et de faire l'Office;* ol. *ordinal.* (Ap. Lindwod.)

ORDINALIS. — Idem q. ORDINALE.

ORDINALITER. — Ut ORDINABILITER. (*A. SS.*)

ORDINAMENTUM. — Mandatum, constitutio, statutum; *ordonnance, règlement, constitution.* (Ap. Mur.)

ORDINANTIA. — Eadem notione. (*A. SS.*) — Centuria, turma; *troupe.* (*Vet. Ch.*)

ORDINARE. — Statuere, disponere, præcipuere, jubere; *prescrire, enjoindre, ordonner, disposer.* (Pass.) — Ordines sacros conferre; *ordonner, conférer les ordres sacrés.* (Pass.) — Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ unctionis sacramenta moribundo administrare; *administrer les derniers sacrements.* (*A. SS.*) — Curare, medicamenta adhibere; *soigner, donner des remèdes.* (A. 1400.) — Male habere, interficere; *maltraiter, tuer.* (A. 1409.) — Armare, adornare; *armer, équiper.* (Ap. Mur.)

ORDINARIA. — Tegula latericia; *brique.* (*A. SS.*)

ORDINARIUM. — Liber ecclesiasticus, idem q. ORDINALE. (A. 1217.) — Consueta et quotidiana portio; *pitance, ration.* (*St. Tol.*)

ORDINARIUS. — Judex ordinarius; *juge naturel d'un lieu.* (A. 1312.) — Quivis ecclesiasticus cui competit aliqua jurisdictio; strictiori sensu, episcopus loci; *tout supérieur ecclésiastique en possession d'une juridiction ordinaire*, et, dans un sens plus restreint, *l'évêque qui a de droit juridiction ordinaire dans son diocèse.* (Pass.) — Canonicus cujusvis ecclesiæ collegialis; *chanoine d'église collégiale.* (Les chanoines des églises cathédrales s'appelaient *ordinarii cardinales.*) — Hæres legitimus et ex ordine consueto; *héritier légitime et naturel.* (*Vet. Regest.*) — *Feudum ordinarium*, quo vassallus domini feudalis homo nude constituitur. (Pass.)

ORDINATIO. — Conventum statutum, sententia judicis vel arbitri; *arrangement, règlement, sentence judiciaire ou arbitrale.* (*Lob. II. Lar.*) — Charta in qua per ordinem causæ dijudicandæ describuntur; *rôle des affaires.* (*Ord. reg. Fr.*) — Inauguratio qua quis in aliquam dignitatem ordinatur; *installation, inauguration.* (*Vet. Tabul.*) — Societas; *ordre, compagnie.* (A. 1350.)

ORDINATOR. — Qui ordinat, gubernat, abbas, superior; *celui qui dirige, abbé, supérieur.* (S. Aug.) — Curator, administrator; *régisseur, intendant.* (Greg. Tur.) — Qui confert ordines ecclesiasticos; *celui qui confère les ordres sacrés.* (Innoc. II PP.)

ORDINATUS. — Ordine sacro donatus; *qui est dans les ordres sacrés.* (S. Hier.) — Defensor, ut videtur, advocatus; *défenseur, protecteur, advoué.* (Ap. Mur.) — *Ordinati*, posteri, postgeniti successores, qui *ordine* descendunt ab alio; Gal. *descendants*, et, ut practici Gallici loquuntur, les *ayants cause.* (A. 1209.) *Ordinatus mori*, testamento confecto; *mourir après avoir fait testament, mis ordre à ses affaires.* (W. Tyr.)

ORDINIUM. — Posteritas; *les descendants.* (A. 1192.) — Testamentum; *testament, acte renfermant les dernières volontés.* (A. 1251.)

ORDIOLUM. — Diminutiv. ab *ordeum*, pro *hordeum.* (*Vet. Gl.*)

ORDITORIUM. — Stamini vel telæ sucula; *ourdissoir.* (*A. SS.*)

ORDITORIUS. — Textorius; *de tisserand.* (*St. Mont. Reg.*)

ORDITURA. — Textura; *tissu.* (Id.)

ORDITUS. — Pro *orsus*, passiva notione. (Ap. Mab. *Annal.*) *Dominica de linguis orditis*, eadem q. BOHORDICUM.

ORDO. — Modus, ratio; *manière, façon.* (Pass.) — Curia, senatus; *sénat.* (*Vet. Gl.*) — Ordinis sacramentum; *le sacrement de l'ordre.* (Pass.) — Liber ecclesiastici genus; *ordo*, *livret qui indique aux ecclésiastiques la manière de réciter l'Office du jour.* (Pass.) — Canon, regula; *canon, règle.* (*Lib. Capitul.*) — Ordo religiosus; *ordre, société, congrégation.* (Arn. Lubec.) *Ordo niger*, nigri monachi, Be-

nedictini; *la congrégation noire, celle de S. Benoît.* (Mat. Par.) *Ordo albus*, canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini; *la congrégation blanche, celle des chanoines Réguliers.* (Jacob. a Vitr.) *Ordo griseus*, id est Cistercensium; *la congrégation grise, celle de Citeaux.* (Pass.) — Monasterium seu monachorum ejusdem loci congregatio; *couvent, ensemble des moines d'une même maison.* (*A. SS. Ben.*) — Regula monastica vel observatio monachica; *règle monastique* ou *observation de cette règle.* (Eadmer.) — Conventus ordinis religiosi; *réunion d'un ordre religieux, assemblée, chapitre de cet ordre.* (A. s. XII.) — Advocatus, judex; *protecteur, avoué, juge.* (Ap. Mur.) — Militaris turma, copiæ; *troupe, bande de gens armés.* (Id.) — Sacramentum; *sacrement. Ordines sacri*, sacramenta Pœnitentiæ et Extremæ Unctionis. (*Mur. Urban. V PP.*) *Ordo S. Jacobi*, sacramentum extremæ unctionis; *l'extrême onction.* (Limb.) — *Dare ordinem*, curare ut aliquid fiat; *donner ordre de faire quelque chose.* (Pass.) *Ordo vineæ;* modus vineæ; *certaine mesure de contenance en usage pour les vignes :* « Quatuor *ordines* vinearum. » (H. Lotharing.)

ORDURA. — Lutum, cœnum; *boue, ordure.* (A. 1356.)

ORDUS. — Deformis, sordidus; *sale, malpropre;* ol. *ord.* (A. 1338.)

OREDENCIUS. — *Oredencius cadere*, in os seu dentes prolabi; *tomber sur les dents.* (A. 1412.)

OREFICIA. — Vectigalis species, f. quod pro fimbriis aureis exigitur. (Ap. Lam. *Delic. erud.*)

OREFREUM. — Idem q. AURIFRIGIUM et ORFRA. (Ap. Th. Blount.)

OREGIALIS. — F. flos quem Auriculam ursi nuncupant. (*Cod. Ital. dipl.*)

OREGIELA. — F. fibula; *agrafe, broche, boucle.* (Ap. Mur.)

OREILLUM. — F. pro TORALLUM. (A. 1279.)

ORELLUS. — « Quilibet mercerius qui vendit *orellos*, debet obolum de tribus Sabbatis in tribus Sabbatis. » (*Regest. episcopat. Nivern.* a. 1287.)

ORERIA. — Ora limbus; *bord, bordure;* ol. *orée.* (A. 1316.)

ORETENUS. — Ore, verbo, voce; *de bouche, verbalement.* (A. 1345.)

OREUM. — Pro *horreum.* (Ap. Rym.)

ORFRA. — Limbus acupictus; *galon doré, broderie employée en bordure;* ol. *orfroi; orfraiz.* (A. 1498.)

ORFREA. — Eadem notione. (Id.)

ORFREDUM. — Eadem notione. (*Vet. Necrol.*)

ORFRESIUM. — Eadem notione. (Id.)

ORGANALIS. — *Organalis vena*, aspera arteria, spiritus et vocis iter; *la trachée-artère.* (Lob. H. *Brit.*)

ORGANARE. — Pulsare *organum*, cum *organo* canere; *faire de la musique, chanter*, et, dans un sens plus restreint, *toucher de l'orgue, chanter en s'accompagnant de l'orgue;* ol. *organer, organistrer*, etc.

ORGANARIUS. — Qui *organa* musica pulsat, vel qui conficit; *musicien* ou *facteur d'instruments de musique, organiste;* ol. *organeur.*

ORGANATOR. — Eadem notione. (S. XIII.)

ORGANIFEX. — Organorum artifex; *facteur d'orgues.* (A. 1472.)

ORGANISARE. — Certa modulatione cantare; *chanter en modulant la voix.* (*Vet. Cærem. eccl. Carnot.*)

ORGANISTA. — Qui *organa* pulsat; *organiste.* (Ap. Rym.)

ORGANISTRUM. — Locus in ecclesia, ubi sunt organa; *la partie de l'église où se place l'orgue.* (Galbert.)

ORGANIZARE. — Effingere, conformare; *organiser.* (Ingelbert.) — Cum *organo* canere, ut ORGANARE. (*Vet. Necrol.*)

ORGANUM. — Qui alterius nomine agit aut loquitur, sequester; *celui qui parle* ou *agit au nom d'autrui, qui est son organe, représentant, mandataire, médiateur.* (S. XIV.) — Logica; *la logique.* (*Vet. Cod.*) — Cataracta lapsilis ferrea ad urbium et castrorum portas; *herse;* ol. *orgue.* (Pass.) — *Organum diaboli*, machina bellica pluribus constans æneis tubis intra arcam clausis; *machine de guerre composée de plusieurs tuyaux disposés de manière à faire feu en même temps.* (Carol. de Aquin.) *Organa prophetarum*, oracula, vaticinia; *prophétie.* (*Vet. Cod.*)

ORGERIA. — Forum ubi frumenta venduntur; *marché* ou *halle aux grains;* ol. *orgerie.* (A. 1466.)

ORGIA. — Mysteria Christianæ religionis, accersita voce a profanis gentilitium *orgiis* seu bacchanalibus aliisve sacris. (Fridegod.)

ORIA. — Pro *orgia* mensuræ species, quæ inter manus expansas continetur. (Adamnan.)

ORICUS. — Loquax; *parleur, bavard.* (J. de J.) — Qui magnum os habet; *qui a la bouche grande.* (Isid.)

ORIDIA. — Oriza; *ris.* (A. 716.)

ORIDORIUS. — Qui ore duro est; *qui a la bouche dure.* (J. de J.)

ORIDURIUS. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

ORIDURUS. — Aspere loquens, vel qui non vult os aperire, *qui parle durement* ou *ne veut pas ouvrir la bouche.* (J. de J.)

ORIFICIUM. — Idem q. AURIFRIGIUM et ORFRA. (Bal. *H. Arvern.*)

ORIFLAMBA. — Pro AURIFLAMMA. (A. 1372.)

ORIGINALE. — Archetypum scriptum, exemplar; *minute d'un acte, document de première main, original.* (Pass.) — Regestum; *registre.* (Alber. Gentil.) — Opus integrum sancti alicujus patris, ut ab ejusdem excerptis distinguatur; *œuvres complètes d'un Père de l'Eglise, recueil de tout ce qu'il a écrit.* (*Vet. Necrol.*)

ORIGINALIS. — Hæreditarius, ab origine paterna vel materna proveniens; *héréditaire, provenant du côté paternel* ou *du côté maternel;* ol. *orinal.* (S. IX.)

ORIGINALITER. — Originitus, ab origine; *originairement.* (*Ch. Clem. IV PP.*)

ORIGINARII. — Servi glebæ addicti, ad-

scriptitii, a prima *origine* colonariæ conditioni astricti; *serfs, colons originaires.*

ORIGINARIUS. — Oriundus; *originaire.* (A. 1340.)

ORIGINATRIX. — Quæ fons et origo est; *celle qui est la source.* (Mur.)

ORIGLIERE. — Pulvinar; *oreiller.* (A. 1349.)

ORIGLIERIUM. — Eadem notione. (A. 1349.)

ORINALE. — Idem q. Orarium. (*A. SS.*)

ORINAMENTA. — Regalia stemmata; *ornements, insignes royaux.* (*Vet. Gl.*)

ORIOLUM. — Porticus, atrium; *portique, galerie d'un cloître;* ol. *oriol.* (Mat. Par.)

ORIRE. — Pro *haurire,* in ch. a 1246.

ORISALE. — Agger terreus, seu tumulus ut videtur, cui inædificatur molendinum; *monticule, tertre.* (A. 1318.)

ORISPEX. — Pro *horispex,* horarum inspector, servus qui horas indicabat; *esclave chargé de dire l'heure.* (Isid.)

ORLA. — Fimbria, limbus; *bord, bordure;* ol. *orle.* (A. 1244.)

ORLARE. — Vox architectonica, murum fastigio suo coronare; *établir le couronnement d'un mur.* (A. 1328.)

ORLATUS. — Ornatus *orlo* seu ora; *bordé.* (*St. Plac.*)

ORLUM. — Ora, margo, limbus; *ourlet, bord;* ol. *orle, orlet.* (*St. Mass.*)

ORMARIA. — Ulmetum; *lieu planté d'ormes, ormaie.* (A. 1305.)

ORMELATUS. — Appulsus, in portu collocatus; *qui est arrivé et remisé dans un port.* (*St. Mass.*)

ORMESTA. — « Orosius presbyter, qui librum de *ormesta* mundi scripsit. » (Ord. Vit.) De ea voce varias conjecturas proferunt scriptores, sed nihil certi dicunt. « *Ormesta* est, non parabola, quam propono. » (Willelm. Remens. Arch.); quo loco *ormesta* sumi videtur pro veraci historia, cujus est illa Orosii.

ORMILLA. — Pro Armilla.

ORMISCUS. — Pro veste episcopali sumi videtur. (Frid.)

ORMIZATUS. — Ferro alligatus; *attaché, lié.* (Pap.)

ORMUSINUS. — Pannus sericus e filis tenuissimis contextus; *taffetas;* ol. *armoisin.*

ORNAMENTARIUS. — Ornator; *décorateur.* (*Vet. Gl.*)

ORNATOR. — Eadem notione. (Id.)

ORNATURA. — Quod ornat vestes; *garniture, ajustement, ce qui enjolive, pare les vêtements;* ol. *ornature.* (*Vet. Gl.*)

ORNUS. — Hujus anni; *de cette année.*

OROBIOTÆ. — Græci qui montes incolebant; *montagnards Grecs.* (A. 809.)

OROBUM. — Vicia; *vesce.* (Joan. Whet.)

OROCOPATUS. — Officium *orocopi*; *office de sonneur d'heures.* (Id.)

OROCOPORARIA. — Vel potius *orocoparia,* eadem notione. (Id.)

OROCOPUS. — Pro Horocopus, pulsator horarum; *celui qui est chargé d'annoncer l'heure.* (*Vet. Cod.*

ORODUM. — Bladum conculcatum; *blé battu.* (*Gl. Sax.*)

OROLEGIUM. — Pro Horologium.

ORPELLUM. — Orichalcum; *aurichalque, laiton.* (*St. Ast.*)

ORPHANARI. — Viduari. (*Fund. Mon. Pamburgens.*)

ORPHANITAS. — Orbitas; *état d'orphelin, perte de ses parents;* ol. *orphanité, orphante.* (*A. SS.*)

ORPHANOTROPHITA. — Nutritor orphanorum seu pupillorum. (*Vet. Gl.*)

ORPHANOTROPHIUM. — Hospitale vel alius locus venerabilis in quo *orphani* conversantur et pascuntur; *lieu où les orphelins sont reçus et élevés.* (*Cap. C. M.*)

ORPHANUS. — Orbus parente vel parentibus, pupillus; *orphelin.* (Passim.) — Quidam lapis pretiosus; *sorte de pierre précieuse, opale.* (Alb. M.)

ORPHREUM. — Idem q. Aurifrigium et Orfra. (A. 1415.)

ORREOLUM. — Horreum; *grenier.* (A. 1496.)

ORRIUM. — Pro *horreum.* (Mad.)

ORRUPTUS. — *Ex orrupto,* abrupte; *brusquement.* (*H. Nem.*)

ORSA. — Pro *ursa,* septentrio; *le nord.* (Sanut.)

ORSUS. — Juramentum; *serment, jurement.* (Hrosw.)

ORT. — Impedimentum; *empêchement, obstacle.*

ORTAL. — Hortus, locus, fossis vel sepibus clausus; *jardin, clos, verger;* ol. *ort.* (A. 1225.)

ORTALAGIUM. — Præstatio quæ ex *ortis* percipitur; *redevance sur les jardins;* ol. *ortalage.* (*St. eccl. Nem.*) — Quidquid nascitur in hortis; *herbes potagères, légumes, tous les produits d'un jardin potager;* ol. *ortelage, ortolailles,* etc. (Id.)

ORTALIATA. — Modus agri; *sorte de mesure agraire.* (A. 1269.)

ORTALICIUM. — Idem q. Ortalagium. (A. 1454.)

ORTARE. — Idem q. Obstare.

ORTELLUS. — Digitus pedis; *orteil.* (Pass.)

ORTHODEMIA. — Recta constructio. (*A. SS.*)

ORTHODOXIA. — ὀρθοδοξία, sana doctrina, seu recta de fide sententia, cui opponitur *cacodosia,* κακοδοξία, prava sententia; *orthodoxie.* (Pass.) — Prima Dominica Quadragesimæ apud Græcos; *le premier dimanche de Carême.*

ORTHODOXIETAS. — Recta opinio, idem q. Orthodoxia. (*A. SS.*)

ORTHODOXUS. — Qui recte sentit, de fide scilicet et religione; *qui est orthodoxe.* (Pass.)

ORTHOGRAPHIUM. — Charta, scriptum, diploma; *charte, acte, diplôme.* (A. 980.)

ORTHOLCI. — Hæretici Valdensium sectarii.

ORTHONAISMUS. — Recta mentis cogitatio, ficta voce ὀρθόνοος, qui est recte men-

tis, qui recta et proba cogitat; *bonne pensée, pensée droite.*

ORTHONOMIA. — Recta norma, regula; *règle. (A. SS.)*

ORTHOPLUMUS. — Pannus *rectis plumis* variegatus, opere scilicet plumario; *Vid.* PLUMARIUM.

ORTICULUM. — Dimin. ab *ostium*, f. pro *ostiolum. (Vet. Form.)*

ORTIFER. — Ad hortum pertinens; *ae jardin.* (A. 1054.)

ORTIGIA. — F. Idem q. CORTIS, villa, scilicet rebus necessariis instructa. (A. 1077.)

ORTIGUUS. — Idem f. q. ORTILIS. (A. 1199.)

ORTILE. —Hortus; *jardin.* (Ap. Steph.)

ORTILIO. — Hortulanus; *jardinier.* (J. de J.)

ORTILIS. — Hortus; *jardin.* (S. XI.)

ORTILO. — Pedis ungulæ; *orteil.* (A. 1215.)

ORTILUM. — Idem q. ORTILE.

ORTIVUS. — Hortum, ager undique clausus, pomarium; *clos, verger, terrain cultivé en jardin*, ol. *ortive.*

ORTLIBIENSES. — Valdenses hæretici.

ORTOGRESIUM. — Pro ARTOGRESIUM, paniticium carne, piscibus aut alio edulio factum. (*H. Nem.*)

ORTOLAGIUM. — Legumen quodvis, quidquid in hortis nascitur; ut ORTALAGIUM.

ORTOLAGLIA. — Eadem notione. (*St. Ast.*)

ORTOLAILLA. — Eadem notione. (*St. Mas.*)

ORTOLANUS. — Hortulanus, olitor; *jardinier*; ol *ortolain, ortholan.* (*St. Arel.*)

ORTOLEVI. —Iidem q. ORTLIBIENSES.

ORTOLINSE. — Legumen quodvis, quidquid in hortis nascitur idem q. ORTOLOGIUM. (A. 851.)

ORTONALIS. — Ad hortum spectans; *ae jardin.* (Ap. Mur.)

ORTUGA. — Apud Danos moneta quæ valet duobus obolis Danicis.

ORTULANUS. — Species horti, f. pomarium, Gall. *verger.* (A. 1360.)

ORTUM. — Olus, legumen; *légume, fruit du jardin* (*Cap. monach. Sangal.*) — Hortus; *jardin.* (*Terr. S. Maur.*) — Repagulum, impedimentum; *barrière, obstacle.* (A. 1252.)

ORVALIUM. — Infortunium, quidquid adverso casu destruitur in ædificiis; *dégâts provenant de circonstances extraordinaires et malheureuses, de cas de force majeure.* (*St. mon. S. Claud.*)

ORYZUM.— Oryza; *ris.* (*Conc. Hisp.*)

ORZARIUS — Viminetum, ut videtur, Gall. *oseraie.* — (A. 1313.)

OS. —(Oris.) « Esse ad *os* suum, » sumptibus suis ali. (*Vet. Regest.*)

OS. — (Ossis.) Tibia; *l'os antérieur de la jambe, le tibia.* (*A. SS.*)

OSA. — Tibiale, crurale, caliga; idem q. HOUSA.

OSANNA. — Genus ligonis; *sorte de houe.* (Pap.) *Osanna dies*, Palmarum Dominica; *le dimanche des Rameaux*, ol. *la fête de l'Osanna.* (Pass.)

OSANNARIA CRUX. — F. crux erecta, ad quam ecclesiastico more supplicantes procedebant die *Osannæ* seu Dominica Palmarum. (*Antiq. Pict.*)

OSARE. — Calciare; *mettre des houseaux, se chausser.* (S. XIII.)

OSBERGUM. — Lorica; *haubert.*

OSCA. — Modus agri ut OLCA. — « Qui ad *osca* non venerit mulctetur. » (*St. eccl. Lexov.*) De hac voce multa conjectarunt, nihil vero probabilius est *osca* scriptum fuisse pro *os. ca.*, hisque vocibus abbreviatis *oras* seu *horas canonicas* indicari.

OSCEUM. — Scrotum; *le scrotum.* (*A. SS.*)

OSCHA. — Modus agri, ut OLCA.

OSCHEUM. — Idem q. OSCEUM. (*A. SS.*)

OSCHIA. — Modus agri, ut OLCA. — *Oschia colli*, ima colli vertebra. (*A. SS.*)

OSCILLI. — Fulcra subalaria; *béquilles.* (*A. SS.*)

OSCILLUM. — Osculum, parvum os; *petite bouche.* (*A. SS.*)

OSCLARE. — Dotare; *doter, donner une dot, donner en dot.* (A. 1256.)

OSCLARIUS. — Qui *osclam*, id est terram arabilem sepibus clausam, seu hortum viridarium possidet; *qui a un enclos, un jardin* ou *un verger.* (*Ch. Angl.*)

OSCLEARE. — Idem q. OSCLARE.

OSCLEIUM. — Donatio, idem q. OSCULUM.

OSCLIUM. — Eadem notione. (A. 1257.)

OSCLUM. — Pactum conventum quo *osculo* firmatur; *convention, accord, arrangement*, ut OSCULUM. (*Chartul. S. Joan. Anger.*)

OSCULAMENTUM. — Osculum· *baiser.* (A. 1282.)

OSCULARE. — Pro *osculari.*

OSCULATIO. — Vox medicorum, *osculi* venæ aut arteriæ apertio ex qua sequitur sanguinis profluvium. (C. Aur.)

OSCULATORIUM. — Tabula quæ fidelibus inter Missæ solemnia osculanda deferebatur; *plaque d'or, d'argent ou d'autre matière que le célébrant faisait baiser aux fidèles, en signe de paix et de communion*, ol. *paix.* (Pass.)

OSCULATUS. — *Osculata pax*, osculo firmata; *paix scellée par un baiser.* (Mur.)

OSCULUM. — Eulogia, munus vice *osculi*, in signum charitatis ac mutuæ benevolentiæ; *présent, cadeau que l'on se fait, au lieu d'un baiser, en signe de mutuelle affection.* « Celsitudini vestræ, vice *osculi*, duas vini cupellas transmisimus. » (S. Bonif. Arch. Mogunt.) — Homagium; *hommage.* (Parce que le seigneur baisait le vassal dans l'hommage.) (Pass.) — Donatio propter nuptias, quam solet sponsus interveniente *osculo* dare sponsæ; *présent de noces fait par le mari à sa femme en lui donnant un baiser; ol. oscle, ousclage.* (Pass.) — *Osculum pacis*, olim in Ecclesia mos obtinuit, ut in Missæ celebratione sacerdos post hostiæ consecra-

tionem hæc verba proferret : *Pax Domini sit semper vobiscum*, statim clerus, ipseque populus per *basia blanda* sese invicem oscularetur; *baiser de paix, baiser que se donnaient autrefois les fidèles avant la communion*. (Pass.) — Oblatio seu munus quod offertur inter sacra, cum patena populo *osculanda* porrigitur; *l'offrande*. (A. 1430.)

OSELLA. — Vimen; *osier*. (*St. Plac.*)

OSELLATOR. — Auceps; *oiseleur*. (Ap. Mur.)

OSELLUS. — Vimen, ut OSELLA. (*St. Pl.*)

OSERARI — A. Viminetum; *oseraie*. (A. 1280.)

OSEREIA. — Eadem notione. (A. 1280.)

OSERETUM. — Ead. notione. (A. 1374.)

OSERIA. — Vimen; *osier*. (A. 1233.) — Viminetum; *oseraie*. (A. 1280.)

OSILLA. — Tibiale, crurale, caliga, ut OSA. (A. 1266.)

OSITIUM. — Farcimen; *Vid.* ISITIUM.

OSKA. — Modus agri, ut OLCA

OSMERILLUS. — OEsalon; *émérillon*.

OSPRATURA. — *Vid.* ASPRATURA.

OSSAMENTA. — Ossa; *ossements* (A. 1257.)

OSSARIUM. — Tumulus; *tombeau*. (*Vet. Insc.*)

OSSENIUM. — Pro ESSONIUM. (S XII.)

OSSERRE. — Pro *offerre*. (*St. Cadubr.*)

OSSILLUM. — Ossiculum, vox contemptus : « Cœperunt quidam ex monachis dicere, quod indignum esset ejus hominis venerari *ossilla*, cujus ignorarent actus et vitam. » (Hariulp.)

OSSORIUM. — Ossium conditorium; *charnier*.

OSSOSUS. — Pro *ossuosus*. (*Vet. Gl.*)

OSSUARIUM. — Ut OSSARIUM. (*Cod. Th.*)

OSSULA. — Parvum tibiale; *Vid.* OSA.

OSSUS. — Lapidis species, f. quæ durior est, quasi nucleus. (A 1370.)

OSTA. — Junci Hispanici species, vulgo *oste*. (A. 1363.)

OSTADA. — Panni species, ex lana subtiliore contexti; *sorte d'étoffe*; ol. *estame, ostade*. (S. XVI.)

OSTAERIA. — Lignum hostagio seu hospitio construendo necessarium; *bois nécessaire pour construire une maison*. (*Ch Norm.*)

OSTAGERIA. — Idem q. HOSTAGIUM.

OSTAGERIUS. — Obses, fidejussor; *otage, répondant*; *Vid.* HOSTAGIARIUS

OSTAGIAMENTUM. — Obsidium, securitas, ut OSTAGIUM. (A. 1313.)

OSTAGIO. — Fidejussio, cautio, sponsio; *garantie, caution, assurance*; ol. *ostage*. (A. 1220.)

OSTAGIUM. — Præstatio quam tenentes, vassalli domino suo exsolvunt in belli sumptus; *droit d'ost, ce que les vassaux payent au seigneur pour les dépenses de la guerre*. (A. 1066.) — Fidejussor, præes, sponsor, qui pro alio respondet interposito sacramento, obses, obsidium ipsum et fidejussio; *celui qui répond pour un autre et la chose qu'il donne en nantissement de sa promesse, otagie* ol. *ostage*. (Pass.) Hinc *ostagium tenere* vel *ostagium venire*, aut *in ostagio esse*, dicuntur fidejussores, qui in certo loco consistunt, donec promissa et conventa fuerint perfecta, ut et debitores, donec satisfecerint creditoribus; *être, rester en ôtage pour la sûreté de l'exécution d'un engagement*. (Pass.)

OSTAGIUS. — Obses, fidejussor, sponsor, ut OSTAGIUM.

OSTALARIA. — Diversorium; *hôtellerie*. (*Mir. Urb. V PP.*)

OSTALERIUS. — Caupo, tabularius; *hôtelier*. (*Ch. Occit.*)

OSTALIENA. — Præstatio in belli expensas, vel obligatio eundi in exercitum; *redevance payée au seigneur pour les dépenses de la guerre*, ou *obligation où se trouve le vassal de suivre son seigneur à la guerre*. (A. 1291.)

OSTALIUS. — Pro OSTAGIUS, obs. (A. 1285.)

OSTANSIO. — Pro *ostensio*. (A. 1279.)

OSTATGIUM. — *Ostatgium tenere* dicitur fidejussor qui in præfinito loco consistit donec promissa fuerint peracta; *Vid.* OSTAGIUM. (A. 1156.)

OSTATICUM. — Obsidium; *otage*. (A. 1070.)

OSTATICUS. — Obses; *otage*. (A. 1064.)

OSTELLAGIUM. — Pretium pro apothecis a mercatoribus exsolutum; *prix, loyer d'une maison, d'une boutique*; ol. *ostelage*. (A. 1332.)

OSTENSIBILIS. — Qui facile ostendi potest et videri; *qui peut facilement être vu et montré*.

OSTENSIO. — Probatio; *preuve*. (*Cap. Arechis. Princip. Benev.*) — Charta, ut videtur, ostensa seu præ oculis posita : « Isti viderunt traditionem et *ostensionem* Lantaldus, Pontius, » etc. (A. 1164.) — Tributum a mercatoribus exigi solutum pro facultate ostendendi et exponendi merces in nundinis; *droit payé par les marchands pour la permission d'étaler leurs marchandises aux foires et marchés*. (*Leg. Ethelr. reg.*) — Lustratio solemnis exercitus; *revue militaire*; ol. *monstre*. (Pass.) — Certa mensura nemoris, quæ *ostenditur*, id est cædenda designatur; *partie d'une forêt formant une coupe, coupe*. (A. 1300.) — Recensio, recognitio; *inventaire*. (*Vet. Invent.*) — Prædium de qua lis est; *propriété en litige*; ol. *monstre, monstrée d'héritage*. (Les parties étaient souvent obligées de conduire le juge sur les lieux, avant qu'il rendît son jugement.) *Vid.* MONSTRA.

OSTENSOLIA. — Pro *utensilia*. (*Form. Marc.*)

OSTENTABILIS. — Qui ostendi potest; *qui peut être montré*. (*Vet. Gl.*)

OSTENTAMEN. — Ostentatio, pompa; *ostentation*. (Prud.)

OSTENTAMENTUM. — Ead. not. (Ap. Mur.)

OSTENTATIO. — Simulatio; *action de feindre*. (Id.)

OSTENTUS. — Pro *ostentum*, prodigium. (Rad. Glab.)

OSTIALIS.—Pallium quod ad ostium ædis sacræ appenditur; *draperie, tapisserie que l'on suspend à la porte d'une église, portière.* (L. Ost.)

OSTICARE.—Hiare; *bâiller.* (*Vet. Gl.*)

OSTILARIUM.—Supellex, ornamentum; *meuble, ustensile, ornement, outil;* ol. *ostillement.* (Ap. Thwroc.)

OSTILIA.—Pro OSTISIA, mansio, domus. (A. 1375.)

OSTILLUM. — Bidens; *hoyau à deux dents.* (*Vet. Gl.*)

OSTISIA.—Id. q. HOSTIS, exercitus, servitutis species, etc. Item, pro HOSTISIA servitus pro domicilio, vel ipsum domici, lium, ei servituti obnoxium; *Vid.* HOSTIS et HOSTISIA.

OSTISIUM.—Ead. notione. (A. 1221.)

OSTMANNI.—Anglis dicti Norwagienses, et insularum septentrionalium incolæ, qui in Hiberniam appulsi, hic consedere.

OSTOCOPUS.—Dolorem sentiens in ossibus; *qui éprouve de la douleur dans les os.* (Ser. Sam.)

OSTORIUS. — Accipiter major; *Vid.* ASTURCUS.

OSTREARIUS. — Qui ostreas vendit aut piscat; *marchand* ou *pêcheur d'huîtres.* (Ugut.)

OSTUGERUM.—Theca; *étui.* (A. 1377.)

OSULA.—Diminut. ab *osa,* tibiale, caliga; *Vid.* OSA.

OTAGIA.— Dolor auricularium; *douleur des oreilles.* (*Vet. Gl.*)

OTAGIUM.—Mansio cum certa agri portione, sub annuo censu *hospiti,* villano seu rustico ad excolendum concessa; *habitation accompagnée d'un peu de terre labourable donnée à exploiter sous condition d'un cens annuel; Vid.* HOSTAGIUM. (A. 1155.) Legend. *ocagium* putant nonnulli.

OTHO.—In ecclesia Aniciensi sic dicebatur distributio vini et anisi saccharo conditi, quæ fieri solebat canonicis ante Natale Domini, quando concinuntur Antiphonæ majores O.

OTIO.—Pro *optio.* (A. 1244.)

OTO. —Monetæ species ab Othone Germanorum imperatore sic dicta.

OTORGARE.—Concedere; *octroyer.* (*Ch. Hisp.*)

OTRADIOSUS. — Immoderatus; *outrageux.* (A. 1369.)

OTRAGULUM.— Pro *stagulum.* (*Vet. Gl.*)

OTRECIARE.—Concedere, idem q. OTRIARE. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

OTREUS.—Alius; *autre.* (*Ord. reg. Fr.*)

OTRIARE. — Concedere, permittere, vel obtinere et impetrare; *octroyer* ou *obtenir;* ol. *otrier.* (*Vet. Tabul.*)

OTRISIÆ. — Idem q. *laudes,* ut videtur, seu pecunia domino persolvenda pro obtinenda alienandi facultate; *Vid.* LAUDES, LAUDEMIA, RELEVIUM.

OTTELINUS.—Idem q. OTO.

OTTINA. — Species vineæ altioris, quæ arboribus et perticis suffulta palmites suos latius distendit, et quasi cameras, unde racemi pendent, efformat; *ceps de vigne en treille, treille;* ol. *otain.*

OTTONENCHUS.—Idem q. OTO.

OTTRAGIUM.—Atrocitas, animus immoderate infensus, a Gal. *outrer.* (A. 1389.)

OTTROIUM.—Licentia vassallo data a domino feudali pro alienatione fundi; *permission donnée au vassal d'aliéner son bien.* (A. 1375.)

OTTUNE. — Aurichalcum seu metallum factitium; *laiton.* (*A. SS.*)

OTUS.—Pro *ortus.* (A. 1446.)

OUBLEIA. — Idem q. OBLATA.

OUCKA.—Anser; *oie.*

OULIARE. — Effodere; *creuser, fouiller.* (A. 1354.)

OUNCIA.—Uncia; *once.*

OURELA. — Limbus, fimbria; *bord, lisière.* (A. 1269.)

OURILLIERA.—Pulvinus; *coussin, oreiller.*

OUTOURGARE. —Idem q. OTORGARE.

OUTRESIUM.—Id. q. OTTROIUM. (A. 1269.)

OUVRAGIUM. — Opus, opificium; *œuvre, ouvrage.* (A. 1362.)

OVA.—Ovis; *brebis.* (*Vet. Form.*)

OVAGIUM.—Præstatio ex ovis; *droit sur les œufs.* (A. 1306.)

OVALE. — Munus, donum; *présent, cadeau.* (*St. Aven.*)

OVANTER. — Læte, ovantium modo; *avec joie, comme les triomphateurs.* (Tert.)

OVARIA.—Venter, seu pars corporis, ubi formantur ova in avibus. (Frid. imp.)

OVARIOLUM.—F. vasculum mensale ministrandis ovis accommodatum. (Mur.)

OVATIO.—Idem q. OVALE. (*H. Occit.*)

OVATIZARE.—Ovare, lætari, triumphare; *se réjouir, triompher.* (*Vet. Miss.*)

OVELE.—Oblationis seu præstationis species, forte ex ovis, unde sic dicta. (Cæs. Hest.)

OVENTIO.— Commodum, emolumentum; *avantage, profit.* (*Necr. eccl. Paris.*)

OVERHARE.—Idem q. OVERHERNESSA.

OVERHERNESSA.—Apud Anglos, contumacia, despectus, proprie de eo qui juri stare aut parere renuit, præterea foris factura seu multa ex ejusmodi despectu debita; *défaut* et *peine appliquée à celui qui le fait.*

OVERSAMESSA.—Mulcta pecuniaria apud Anglos iis imposita qui audito clamore malefactorem non persequuntur; *amende que payait celui qui ne se mettait pas, au signal d'usage, à la poursuite des malfaiteurs,*

OVEUM. — Pensitatio ex ovis; *droit sur les œufs.* (A. 1266.)

OVIALE —Pro OVILE. (Ap. Mat. Par.)

OVIARICUS.—Pro *ovilus.* (*Vet. Inscript.*)

OVILEGIUM. — Ovorum census; *cens payé en œufs.* (A. 1303.)

OVILIO.—Opilio; *berger.* (*Dig.*)

OVILIS.—Ovis; *brebis.* (A. 1287.)

OVILLA.—Parva ovis; *petite brebis.* (Mart. Anecd.)

OVINUM.—Ut Oveum. (A. 1311.)
OVITULUM.—Dimin. ab *ovum*. (*Vet. Gl.*)
OVULUM. — Ead. notione. (*Vet. Gloss.*)
OVUM. — Monetæ Gothicæ species in *A. SS.*—*Ova*, f. ovorum pensitatio. (*G. Chr.*)
OXELLUM.—Axilla; *aisselle.* (*A. SS.*)
OXGAR. — Piscis genus, scomber; *maquereau.*
OXYDEAURATUS. — Ὀξυχρύσεος, auro splendente inauratus. (Pet. Diac.)
OYA.—Auditus; *entendement, action d'entendre, d'écouter;* ol. *oye.* (A. 1328.)
OYDE. — Canalis, aquæductus; *conduit, tuyau.* (*Vet. Cod.*)
OYENTIA.—Tributi species ad cujus solutionem voce servientis seu apparitoris monebantur debitores; *redevance qui se payait tous les ans au jour indiqué à cri public;* ol. *oyance, ouance.* (A. 1336.)
OZEDUM.—Ut Oyde. (A. 1219.)
OZERIA.—Viminetum; *oseraie.* (A. 1295.)
OZILIUM.—Vimen; *osier;* ol. *ouzil.* (*Vet. Chartul.*)
OZILLARIUM.—Ut Ozeria. (A. 1329.)
OZINA.—Supellex quævis; *meuble, ustensile, outil.* (A. 1313.)
OZUDIRE.—Exscindere. (*H. Nem.*)

P

P. — Littera numeralis quæ 400 denotat. Eidem littera si recta linea superaddatur (P), quadringenta millia significat. — P pro B: *Apsens, Apsolutum, Pacalarius*, pro *Absens*, *Absolutum*, *Bacalarius.*
PAAGERIUS.—Exactor pedagiorum; *receveur des droits de péage:* ol. *paageur.*
PAAGIUM. — Pro Pedagium. (Mat. Par.)
PAALERIUM.—Instrumentum cupreum, in quo posita campana facilius movetur; *machine de cuivre qui soutient une cloche;* ol. *paillier.* (A. 1282.)
PABAMENTUM. — Pro *pavimentum.* (A. 1296.)
PABELESSA. — Herbæ palustris genus, juncus; *jonc.* (A. 1268.)
PABELUM.—Ead. notione. (A. 1212.)
PABILLA. — Ead. notione. (A. 1268.)
PABILUM.—Filamentum ex *pabelo*, unde ellychnium formatur. (A. 1351.)
PABO. — Vehiculum; idem q. Pavo.
PABSERE. — *Pabsere finem* pro *finem ponere*, pacisci, ut videtur, in ch. a. 1911. (Ap. Mur.)
PABULA. — Pabulum; *pâture, nourriture.* (A. 1352.) — Nives, bruma; *les neiges, le mauvais temps.* (*Vet. Cod.*)
PABULAMENTUM.— Pro *paludamentum.* (*Vet. Gl.*)
PABULARE. — Pascere; *paître* (Ap. Mur.)
PABULATICUM. — Census vel tributum pro jure *pabulandi* seu pascendi animalia in pabulis domini; *redevance payée au seigneur pour avoir la permission de conduire les troupeaux dans ses pâturages.* (A. 1001.)
PABULATOR.— Pastor, qui bobus *pabula* præbet; *pâtre.* (Isid.)
PABULUM. — *Pabulum caritativum*, hospitium, convivium, procuratio; *hospitalité, hébergemement.* (*St. Ord. Cist.*) *Pabulum lampadis*, oleum quo lampas nutritur. (A. 1218.)
PABURARE. — Pro *pabulare*, pascere. (Ap. Mur.)
PACABILIS. — Reddendus, exhibendus; *payable.* (Mad.)
PACABILITAS. — Pax; *paix.* (*Mis. Goth.*)
PACALIS.—Ad pacem pertinens; *de paix.* (*Vet. Gl.*)
PACARE. — Solvere, exsolvere; *payer.* (A. 1338.)
PACATA. — Census vel tributum pro facultate pascendi animalia in pascuis domini; ut Pabulaticum. (A. 1256.)
PACATIO. — Solutio; *payement.*—Transactio pactum, conventio; *arrangement, accord, pacte.* (*Ch. Alem.*)
PACATORIUS. — Qui pacem affert, pacatus; *qui apporte, qui amène la paix, pacifique.* (Tert.)
PACATUS. — *Pacatus et iratus; Vid.* Iratus.
PACCARE.—In fasces colligare; *empaqueter, emballer.* (A. 1341.) — Solvere; *payer.* (*For. Jac.*)
PACCARIUS.— Qui in fasces componit; *emballeur.* (A. 1478.)
PACCATOR.—Ead. notione. (A. 1499.) — Sponsor, vas, fidejussor; *répondant.* (A. 1270.)
PACCATURA. — Mercium in fasces compactio; *emballage.* (A. 1478.)
PACCUS. — Fasciolus, sarcina; *paquet, ballot.* (A. 1506.)
PACERE. — Pro *pacisci.* (*Vet. Gl.*)
PACHINA. — Pro *pagina.* (A. 746.)
PACHO. — Pro *bacho*, porcus saginatus, ustulatus, salitus, et petaso aut perna. (Meichelb.)
PACHTUS. — Pro *pactus*, tributi species. (A. 1476.)
PACIA. — Armorum genus, f. mendose pro *Bacia*, cassis. (*Vet. Inv.*)
PACIAGIUM. — Idem q. Paxiagium.
PACIARIA CASTRA. — Quæ a *paciariis* muniuntur ut paci observandæ invigilent; *Vid.* Paciarius. (*Conc. Tolos.* ap. Ach.)
PACIARIUS.—Cui pacis indictæ a Romano Pontifice et conciliis cura commissa erat; *magistrat préposé au maintien de la paix et du bon ordre:* ol. *paciaire.* (A. 1214.) — Ipsum paciariorum collegium; *le collége des paciaires.* (A. 1226.) — Scabinus, *échevin.* (S. xiii.)
PACIDICUS. — Qui *pacem* loquens, eam non sequitur. (S. Bern.)
PACIELLUM. — F. diminut. a Paxiera. (A. 1202.)
PACIENTIA. — Induciæ; *trêve, répit.* (A. 1347.)

PACIFER. — Pacificus; *qui amène la paix, pacifique.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

PACIFICA. — « Oblatio quæ fiebat pro *pace* ad Deum vel ad homines. (*Vet. Gl.*)

PACIFICALE. — Tabella quæ defertur osculanda ad *pacem* in sacra Liturgia; *Vid.* Osculatorium. (*A. SS.*)

PACIFICALIS. — Pacificatorius; *qui doit rétablir la paix.* (*A. SS. Ben.*)

PACIFICARE.—Solvere, exsolvere; *payer.* (Bal. *H. Arv.*) — Sese invicem inter Missæ solemnia osculari; *se donner le baiser de la paix pendant la Messe.* (Pass.)—Cedere, mittere in possessionem pacificam; *céder une chose à l'amiable, déguerpir volontairement.* (S. xi.)

PACIFICATIVUS. — Ut Pacificalis. (A. 1409.)

PACIFICATORES. — Sic dicti sæculo v qui, Henoticon imperatoris Zenonis secuti, sub specioso concordiæ inter Catholicos et errones sarciendæ prætextu, fidem destructum ibant concilio Chalcedonensi stabilitam.

PACIFICUS. — *Pacificæ litteræ*, generatim omnes, ut videtur, epistolæ amicæ, pacis ac divinæ charitatis conciliatrices, maximæ quæ clericis alio proficiscentibus ab episcopis dabantur,

PACIGER. — Pacificus, pacatus, tranquillus; *pacifique, paisible.* (Georg. Stel.)

PACISCI.—Relinquere, demigrare; *abandonner.* (*A. SS.*)

PACTA. — Pignus, fiducia; *sûreté, gage.* (A. 1180.)

PACTARE.—Pactum inire; *faire un traité, une convention, pactiser.* (Car. IV imp.)

PACTATOR. — Fidejussor, vas, sponsor; *caution, répondant.* (A. 1337.)

PACTATUS. — Pactum, conditio; *convention, condition.* (A. 1068.)

PACTIMONIUM. — F. mendose pro *patrimonium.* (S. Aug.)

PACTIO. — Tributum ex *pacto* concessum; *contribution dont on est convenu.* (A. 923.)

PACTIONALIS. — Ex *pacto* concessus; *accordé, octroyé en vertu d'une convention.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

PACTIONARIUM. — Idem q. Pactio. (Ap. Rym.)

PACTIONARIUS.— *Pactioni* obnoxius; *Vid.* Pactio. (Id.)

PACTISIS. — Vini species, nisi legend. *Pachysis*, id est vinum spissius, crassius, a Gr. παχύς (*Ord. Rom.*)

PACTITIUM.— Idem q. Pactio et Pactionarium. (Ap. Rym.)

PACTORIUM. — Pactum, vel locus ubi fit pactum; *accord* ou *lieu où il se fait.* (Ugut.)

PACTUARE.—*Pactum* inire, pacisci; *pactiser, faire un accord.* (*Vet. Cod.*)

PACTUATES. — Qui pactum iniit; *celui qui a fait un accord.* (A. 889.)

PACTUATIO. — Pactum; *accord, convention, pacte.* (Ap. Mur.)

PACTUM. — Quodvis fœdus, contractus; *traité;* ol. *paction, pactis, pact.* (Pass.) — Tributum ex *pacto* concessum; *contribution dont on convient avec quelqu'un, particulièrement celle que les vaincus consentent à payer au vainqueur pour se racheter.* (Pass.)— Professio monastica; *profession monastique.* (S. Hier.)—Lex quæ ex *pacto* convento, ex communi populorum consensu fertur et admittitur; *loi faite et reçue par l'acquiescement du peuple.* (Pass.) — Judicium, decretum; *décision, jugement.* (*Vet. Gl.*) — Catalogus, matricula; *catalogue, liste, état.* (*Regul. S. Fruct.*)

PACTUS. — Pascuum; *pâturage*; ol. *pastis.* (A. 1187.)

PACTUUM. — Ead. notione. (A. 1385.)

PACULUM. — Sacculus; *petit sac.* (Isid.)

PACUS. — Pro *pagus.* (A. 821.)

PACUUM. — Idem q. Pactus. (A. 1359.)

PADELENGA. — Anguilla procerior, ap. Flandrenses; *anguille de grande taille*

PADELINGUS. — Ead. notione.

PADELLA. — Sartago; *poêle à frire, poêlon, bassin;* ol. *paele, payelle.* (*Vet. Tabul.*)

PADELLARIA — Fabri ærarii artificium; *chaudronnerie;* ol *paeslerie.* (A. 1407.)

PADENA. — Ut Padella. (*Ch. Occit.*)

PADENTIA. — Piscaria capiendis *padelengis* idonea; *pêcherie aux anguilles.* (S. xiii.)

PADES. — Arbor picea; *la pesse, sorte d'arbre dont on tire de la résine;* ol. *pade.*

PADEZENUS.—Militum species apud Occitanos. (A. 1372.)

PADI.—F. pro *paria:* « Jubeo... ut... donent eis caballis *padi* duo, et poledros congregans duos. » (Ap. Mab. *Anal.*)

PADOE. — Locus vacuus ædificationi aptus; *emplacement, lieu bon pour bâtir une maison.* (A. 1454.)

PADOENA. — Pascuum commune; *pâtural, pâturage commun à plusieurs paroisses;* ol. *padouen, padoence, padouan.* (S. xiii.) — Quævis exactio; *droit, redevance.* (Id.) — Strictiori sensu, jus quod domino solvitur pro pascuis; *droit de pâturage, ce que l'on paye au seigneur pour le pâturage.* (Id.)

PADOENCUM. — Pascuum et jus pro pascuis; ut Padoena. (A. 1346.)

PADOENTIA. — Ead. notione. (S. xii.)

PADOENTIUM.— Ead. notione. (A. 1325.)

PADOGUTIA. — Facultas pascendi animalia in pascuis domini; *droit de pâturage dans les terres du seigneur.* (A. 1171.)

PADORNEUS. — Ad prata seu ad pascua pertinens; *de pré* ou *de pâturage.*

PADRINEA. — Vitis species; *variété de vigne.* (Petr. de Cresc.)

PADUAGIA. — Pascua; *pâturages.* (A. 1426.)

PADUANA SALTATIO. — Tripudii seu saltationis genus; *la danse appelée pavane.* (Ap. Mur.)

PADUENSA. — Ut Padoena. (S. xiii.)

PADUENTIA. — Pascua et jus pascendi, ut Padoena. (S. xiii.)

PADUENTUM.—Ut Padoencum. (*Reg. feud. Aquit.*)

PADUIRE. — Pascere animalia; *faire pat-*

tre le bétail, *pâturer;* ol. *padouir*, *paduir*, *padoyr*. (S. XIII.)

PADUISARE. — Ead. notione. (A. 1263.)

PADULECTUM. — Stagnum, palus; *marais, étang*. (Ap. Mur.)

PADULES. — Ead. notione. (Id.)

PÆANES. — Quædam imagines nocturnæ; *fantômes, esprits.* (Gerv. Tilb.)

PÆDAGOGARE. — Docere; *enseigner*, *instruire.* (*A. SS.*)

PÆDAGOGATUS. — Magisterium; *éducation*, *instruction.* (Tert.)

PÆDAGOGIANI. — Pueri honorarii qui in Palatio ministerio principis militant, cujusmodi sunt ii quos inde *pagios* appellatos viri docti volunt; *enfants de qualité élevés à la cour des princes grecs*, *et dont les services avaient beaucoup d'analogie avec ceux des pages modernes.*

PÆDAGOGIUM. — Magisterium, ut PÆDAGOGATUS. (S. Bern.)

PÆDONOMUS. — Pædagogus; *maître, précepteur*, *gouverneur d'enfants.* (*A. SS.*)

PAELETIS. — Pala; *pelle;* ol. *paele.* (*Vet. Inv.*)

PAELLA. — Sartago; *poêle*, *poêlon;* ol. *paele*, *paelle.* (A. 1239.)

PAERRIA. — Hæreditaria portio; alibi dicitur FRARESCHIA et FRATRIAGIUM. (*Tabul, S. Bartol. Betun.*)

PAFUSTUM. — Armorum species, f. securis; *sorte d'arme*, peut-être *hache;* ol. *paffus.* (A. 1355.)

PAGA. — Solutio; *payement*, *action de payer;* ol. *pagae.* (Pass.) — Pagus, territorium; *pays*, *district*, *territoire.* (*Ch. Angl.*)

PAGAGIUM. — Idem q. PACATA. (A. 1313.)

PAGALIA. — *In pagalia dare*, id est in *pagam* seu solutionem; *donner en payement.* (*Vet. Form.*)

PAGAMENTUM. — Solutio; *payement.* (*Ch. Occit.*)

PAGANELLUS. — Gobius; *goujon.*

PAGANENSIS. — Paganus, pagensis; *paysan, villageois;* ol. *pagé.* (*A. SS.*)

PAGANIÆ. — Superstitiones paganorum a Christianis fidei adhuc dubiæ observari solitæ, quæ in conciliis passim proscribuntur; *pratiques païennes.* (*Cap. Car. M.*)

PAGANICUS RITUS. — Paganorum religio; *religion païenne.* (*Vit. S. Wiuwal.*)

PAGANIMITAS. — Ead. notione. (A. 1329.)

PAGANISMUS. — Paganorum ritus; *le paganisme*, *la religion païenne.* (*Conc. Dusiac.*) — Mahumetanorum secta; *l'islamisme.* (Mur.) — Terra paganorum; *pays habité par les païens;* ol. *paenisme.* (Ord. Vit.) — Idem q. *pagania; Vid.* PAGANIÆ. (A. 744.)

PAGANISSIMUS. — *Paganismo* addictissimus; *très-dévoué au paganisme.* (*A. SS.*)

PAGANITAS. — Paganorum mores, paganismus, paganorum religio; *mœurs des païens*, *croyance des païens*, *paganisme.*

PAGANITIUS. — Vir occultus, qui nullius est nominis; *homme obscur*, *sans nom.* (Isid.)

PAGANIZARE. — Paganum agere, paganorum superstitionem profiteri; *se conduire comme les païens*, *professer le paganisme.* (Adrian. I. PP.)

PAGANUM. — Prædium, f. domanium rusticum; *bien de campagne*, *terre.* (A. 1222.)

PAGANUS. — Qui falsos deos colit; *adorateur des faux dieux*, *païen.* (Pass.) — Mahumetanus; *musulman.* (*Chr. Pisan.*) — Famulus; *serviteur*, *page.* (Pez.) — Dominus alicujus prædii rustici; *propriétaire d'un bien de campagne*, *villageois.* (A. 1261.) — Infans cujus certis ex causis differtur baptismus; *païen*, *enfant dont on retarde le baptême.* (Auson.) — Apud Saxones, pagensis, censualis, qui Scultetorum civili, archipresbyterorum ecclesiasticæ jurisdictioni subest. (*Spec. Sax.*)

PAGARCHUS. — Pagorum præfectus; *chef de village* ou *de district.* (*Just. Nov.*)

PAGARE. — Solvere; *payer.* (*Ch. Occit.*)

PAGATOR. — Sponsor, vas, fidejussor; *répondant*, *caution.* (A. 1251.)

PAGELLA. — Onus carri, idem q. CARRADA. (A. 1340.) — Mensura, eadem q. PERTICA. (*Lib. Nov. Bast. de Tyra.*)

PAGELLARE. — Ad *pagellam* seu perticam mensurare; *mesurer à la perche.* (A. 1342.)

PAGELLATOR. — Qui *pagella* metitur, agrimensor; *qui mesure à la perche, arpenteur.* (A. 1319.)

PAGELLUS. — Pagus minoris amplitudinis.

PAGELLUS. — Rubelio; *espèce de poisson, rouget.* (*H. Nem.*)

PAGENA. — Ager, etc., ut PAGINA.

PAGENSALENSES. — Iidem q. PAGENSES. (A. 759.)

PAGENSALES. — Servi, ut PAGENSES. (S. IX.)

PAGENSES. — Ejusdem *pagi* homines qui una eademque lege vivunt; *habitants du même district*, *ceux qui vivent sous la même loi et le même comte.* (*Leg. Long.*) — Ii qui ex pago sunt; *ceux qui sont du pays*, *qui y sont nés.* (Gr. Tur.) — Ii qui nec summi nec infimi ordinis sunt; *ceux qui n'appartiennent ni aux rangs les plus bas*, *ni aux rangs les plus élevés de la société*, *ceux qui sont de la classe moyenne.* (A. 970.) — Sacerdotum plebes, ejusdem parochiæ; *paroissiens.* (Od. Clun.) — Rustici; *paysans, cultivateurs*, *villageois.* (Pass.) — Servi glebæ; *serfs.* (Pass.)

PAGENTES. — F. pro PAGENSES, qui ex pago et districtu comitis sunt. (A. 630.)

PAGERAMENTUM. — F. linearis adumbratio, descriptio; *dessin.* (*Tab. Ausc.*)

PAGERE. — Pacisci, negotium tractare; *traiter*, *régler une affaire.*

PAGES. — Famuli, Gall. *pages.* (A. 1378.)

PAGESIA. — Tenementum *pagensium* quod alias *villenagium* dicitur; *tenere in pagesiam*, idem fere est quod *tenere in villenagium*, vel *in censum; Vid.* VILLENAGIUM.

PAGESIUS. — Pagensis, villanus, glebæ obnoxius; *villain, serf;* ol. *home pagé.*

PAGESSIUS. — *Pagi* incola; *villageois*, *paysan;* ol. *pagé.* (A. 1324.)

PAGETTUS. — Diminut. ex PAGIUS, q. vid.

PAGHA. — Solutio; *payement.* (A. 1241.)

PAGIA. — Eadem notione. (A. 1340.)

PAGINA. — Ager mensura sua definitus; *pièce de terre.* (A. 881.) — Charta, instrumentum, diploma: *charte, titre, diplôme, écrit.* (A. 1230.) *Pagina saxi*, lex Decalogi; *le Décalogue.* (S. Paulin.) — Codex; *livre.* (Agnel.) — F. folium lusorium; *carte à jouer.* (A. 1337.)

PAGINALIS. — Epistolaris; *de lettre, épistolaire.* (*Conc. Hisp.*)

PAGINALITER. — Per paginas; *par pages.* (Isid. Pac.)

PAGINARE. — Breviter scribere, summatim de re aliqua disserere; *écrire d'une manière abrégée, traiter sommairement un sujet.* (S. Ambr.) — Nota breviori sibique propria chartam vel codicem per paginas insignire; *parapher un registre, un cahier.* (*Chartar Gellon.*) — Compingere; *représenter, dépeindre.* (S. Paulin.)

PAGINATOR. — Aliis videtur, idem q. *Compactor*, qui paginas et folia in codicem compingit, Gal. *relieur;* aliis vero qui paginas exornat picturis ac vineolis: Gal. *enlumineur, miniaturiste.* (*Chr. Wirdes.*)

PAGITA. — Idem q. PAGENSIS, rusticus, servus glebæ. (*Chr. Clus. Bon.*)

PAGIUM. — Idem, ut videtur, quod PEAGIUM seu PEDAGIUM. (*Leg. Norm.*)

PAGIUS. — Famulus; *serviteur, domestique, page.*

PAGLERIA. — Palearium vel palearum acervus; *tas, meule de paille, lieu où l'on serre la paille;* ol. *paillier.* (*St. Mont. Reg.*)

PAGLIARICIUM. — Cohors; *basse-cour.* (*Ch. Sic.*)

PAGLOLA. — Auri bracteola; *paillette d'or;* ol. *paillole.* (*St. Ast.*)

PAGNAGIUM. — Idem q. PAGAGIUM. (A. 697.)

PAGNAROLI. — Immoderatæ lætitiæ indicia, Gal. *folies.* (Ap. Mur.)

PAGNI. — Sportæ seu amplæ fiscinæ quæ equis clitellariis imponuntur; *paniers.* (*H. Dalph.*)

PAGNOTA. — Domus eleemosynæ apud Italos; *Vid.* PIGNOTA. (Mart. *Anecd.*)

PAGO. — Ager, ut PAGINA. (*A. SS.*) — Instrumentum, ut PAGINA. (*Chartul. Aptens.*) — Pro *compago.* (Rab. Maur.)

PAGORIZARE. — Placare, lenire; *apaiser, adoucir.* (*Vet. Gl.*)

PAGOTUS. — Calo, inermis, ignavus; *goujat, valet, lâche.* (S. XIV.)

PAGRUS. — Piscis marini species; *sorte de poisson de mer.* (*Vet. Gl.*)

PAGUA. — Idem q. PAGA.

PAGUM. — Contractus, ut PACTUM. (A. 878.)

PAGUS. — Pars regionis; *certaine étendue d'une contrée* (regio), *une des divisions territoriales de l'ancienne Gaule.* (Pass.) — Ager, territorium, comitatus, districtus; *territoire, juridiction, ressort, pays.* (Fortun.) — Collegium; *collége, corps de métiers.* (*Vet. Gl.*)

PAIA. — Solutio; *paye.* (Greg. IX PP.) —

PAIAMENTUM. — Solutio; *payement.* (A. 1416.)

PAIARE. — Solvere; *payer.* (*Ch. Angl.*)

PAIELLA. — Certa lignorum mensura, apud Tolosates; *mesure pour le bois équivalant à peu près au stère;* ol. *pagele.*

PAIGA. — Idem q. PAIA.

PAILHUM. — F. idem quod PASTIO, census vel tributum pro glandatione et jure pascendi porcos in silva domini; *Vid.* PASTIO. (A. 1231.)

PAILHUSSA. — Culcita straminea, *paillasse.* (A. 1375.)

PAILLARDUS. — Scortator, libidinosus; *débauché, paillard.* (*St. S. Capel. Paris.*)

PAILLERIUM. — Vectis ferrea, quia instar pali; *levier de fer.* (A. 1381.) — Locus ubi paleæ reconduntur, horreum stramineum; *lieu où l'on emmagasine la paille;* ol. *paillier.* (A. 1342.)

PAILLO. — Pannus, velum, quod domibus, prædiis aliisque possessionibus, vel ratione *gardiæ* vel *hypothecæ*, apponitur; *Vid.* BRANDO. (A. 1316.)

PAIRARIUS. — Lapicida; *maçon.* (A. 1370.)

PAIROLA. — Lebes minor; *petit chaudron;* ol. *pairol, pairole.* (A. 1218.)

PAISANUS. — Rusticus, qui in agro habitat; *habitant de la campagne, paysan.* (Mur.)

PAISARE. — Huc et illuc errare; *aller çà et là, courir le pays.* (Rolland. Pat.)

PAISNAGIUM. — Idem q. PASTIO. (*Chr. Bonæ Spei.*)

PAISSELLARE. — Idem quod PAXILLARE. (A. 1270.)

PAISSELLATOR. — Qui *paisselliis* seu paxillis vineam fulcit; *ouvrier qui étaye les vignes avec des échalas.* (*Vet. Ch.*)

PAISSELLIA. — Actio vineam paissellandi; *action de garnir la vigne d'échalas;* ol. *paissellement.* (Id.) — Paxillus; *échalas.* (*Ch. Occit.*)

PAISSERIA. — Palorum contextus ac series, piscium capiendorum causa; *lieu fermé de pieux dans une rivière pour prendre les poissons;* ol. *passière.* (A. 1135.)

PAISSERO. — Agger molendini; *digue, chaussée d'un moulin.* (A. 1327.)

PAISSO. — Pastio porcorum in silvis, jus eam exigendi, jus quod pro eo jure solvitur; *pâture des porcs dans les bois, droit de les envoyer pâturer, redevance payée pour l'exercice de ce droit;* ol. *paisson, pain et glandage.* (Pass.) — Licentia glandes colligendi; *permission de ramasser le gland;* ol. *paisson.* (S. XIII.)

PAIUM. — Solutio, ut PAGA. (S. XIII.)

PALA. — Ventilabrum; *pelle à vanner.* (Tert.) Hinc *frumentum de prima pala*, quod semel est ventilatum. (*Chartul. eccl. Auxit.*) — Pala altaris; *Vid.* PALLA. — Fossorium instrumentum quo solum vertitur; *pelle.* (*Chr. Wandesh.*) — Instrumentum coquinarium, batillum; *pelle à charbon* ou *réchaud.* (A. 1333.) — Stipes, palus; *pieu, poteau, piquet, principalement l'instrument du supplice de l'empalement.* (A. 1459.) — *Vid* PALÆ.

PALACIUM. — Pro *palitium*, contextus et series palorum; *palissade.* (Mur.)

PALACTA. — Pila; *boule.* (*A. SS.*)

PALADA. — Contextus ac series palorum; *palissade.* (Mur.)

PALÆ. — Fines *palis* designatæ; *limites désignées par des poteaux.* (*Hist. Trevir.*)

PALÆSTRA. — Qui in palæstra decertat, athleta; *lutteur, athlète.* (*A. SS.*)

PALÆSTRARE. — Luctari, certare; *lutter, combattre.* (*A. SS.*)

PALÆSTRIZARE. — Ead. notione.

PALAFREDUM. — Idem q. PALAFREDUS.

PALAFREDUS. — Equus agminalis quorum usus in viis militaribus; *cheval de service, cheval d'allure douce pour les voyages;* ol. *palefroi.*

PALAFRENALIS. — Ad *palafrenum* pertinens; *de palefroi.*

PALAFRENARIUS. — Equiso, qui *palafredos* seu equos curat, seu etiam qui stabulis regiis curat; *garçon d'écurie,* ou *chef des écuries royales.*

PALAFRENERIUS. — Eadem notione.

PALAFRENUS. — Idem q. PALAFREDUS.

PALAFRIDUS. — Ead. notione.

PALAGIUM.— Tributum pro licentia navigia exonerandi; *droit seigneurial payé par les navires qui abordent au rivage pour décharger leurs marchandises;* ol. *palage, palaige, pelage.* (Pass.)

PALAMEISIUM. — Crates, ni fallor, in qua casei reponuntur. (*St. Mont. Reg.*)

PALANCATUM. — Contextus et series palorum: *palissade, rangée de pieux.* (Ap. Mur.)

PALANDARIA. — Navigii species, *vaisseau* ou *barque plate;* ol. *palandrie, balandre.* (Ap. Mur.)

PALANGA. — Fustes teretes qui navibus subjiciuntur, cum attrahuntur ad pelagus, vel etiam cum ad littora subducuntur; *rouleaux de bois pour le déplacement des navires* (*Vet. Gl.*)

PALANGARE. — Fustibus deducere; *déplacer en se servant des rouleaux; Vid.* PALANGA. (Afr.)

PALANGATUM. — Idem q. PALANCATUM.

PALANSGRAVIUS. — Comes palatinus; *comte palatin.* (*Spec. Sax.*)

PALANTER. — Palam; *publiquement, ouvertement.* (*A. SS.*)

PALANTEUM. — Murus, fastigium; *mur, faîte.* (*Vet. Gl.*)

PALANTIA. — Palatinatus, jurisdictio comitis palatini, seu jus lites decidendi supremo jure; *palatinat, juridiction suprême des comtes palatins,* ou *droit de juger en dernier ressort.* (Ap. Goldast.)

PALARE. — F. locutorium; *parloir.* (*Script. Brunsw.*) — Palis aptare, vel palis parare; *préparer, arranger avec des pieux.* (W. Brit.) — Ædium parietes *palliis* exornare; *tapisser.* (*Mon. Angl.*)

PALARIS. — (Subst.) Pellis; *peau.* (*Chartul. Font. Ebrald.*) — (Adj.) *Palaris silva,* in qua *pali* cæduntur seu ad fulciendas vites seu ad aliud quodvis opus; *bois où l'on coupe des échalas.* (*Vet. Cod.*)

PALARIUM. — Palorum series, vel locus in silva ad cædendos *palos* assignatus; *palissade, rangée de pieux,* ou *partie de forêt où l'on doit faire des échalas.* (Mur.)

PALARIUS. — Dignitas in ecclesia Tullensi, f. cui *palariorum* cura incumbebat.

PALAS. — Ita palatium Trevirense vocat Ditmarus.

PALASEA. — Pro PLASEA.

PALASTRIA.—F. idem q. *paissellia,* paxillus; *échalas.* (*Test. Bertich. episc. Cenom.*)

PALATA. — Instrumentum coquinarium, batillum, ut PALA. (A. 1476.) — Ornamentum vestis seu vestis species; *ornement d'habit* ou *espèce de vêtement.* (A. 1382.) — Pali; *pieux, échalas.* (*Vet. Ch.*) — Idem q. HAIA. (*Vet. Gl.*)

PALATÆ. — Ficarum caricarum massæ; *blocs, boules* ou *masses de figues sèches.* (S. Hier.)

PALATEA. — Præstationis species, quæ ex frumento molito exigebatur a molitore quam *pala* metiebatur; *quantité de grain que prélève le meunier pour les frais de mouture.* (*Chartul. S. Nigas. Mellet.*)

PALATIA. — *Palatia regia, publica,* ea quæ reges Francici intra ditionum suarum limites variis in locis ac provinciis habebant; *palais et domaines que les rois francs possédaient dans différentes parties des pays qui reconnaissaient leur autorité; Vid.* PALATIUM.

PALATICUM. — Tributum quod pensitatur pro jure figendi *palos* in fluvio ad opus molendini aut exclusarum; *droit à payer pour pouvoir établir des palissades dans les cours d'eau.*

PALATINA. — Mensuræ species, quantum *pala* continetur, nisi leg. PALIMATA. (A. 1308.)

PALATINUS. — *Palatini :* 1° proceres, optimates palatii; *les grands, ceux qui suivent la cour* (*A. SS. Ben.*); 2° comites palatini; *comtes palatins* (*Spec. Sax.*); 3° qui in palatio militant; *tous ceux qui sont chargés d'un service dans la demeure du prince* (Sch. Jul. Ant.); 4° sub imperatoribus Romanis, qui rei privatæ et largitionales titulos exigebant; *officiers de l'empire romain à qui on était tenu de communiquer l'état de sa fortune.* (*Cod. Th.*) — *Palatinus consul,* comes palatinus; *comte palatin.* (*A. SS. Ben.*) *Palatinum scrinium,* archivum regium; *les archives de la couronne, le trésor.* (A. 832.) *Palatina audientia,* judicium palatinorum, hoc est eorum qui regum palatiis judicum officio fungebantur. (A. 882.)

PALATIUM. — Conventus publicus; *assemblée publique.* (*A. SS. Ben.*) — Domus urbis publica in qua ædiles seu scabini jus dicunt aut coeunt; *maison commune, hôtel de ville.* (Ap. Mur.) — Contextus ac series palorum; *palissade.* (*G. Chr.*) — Pars quædam monasterii, sed quæ non omnino liquet, nisi sit domus abbatis quam aulæ nomine do-

nat quoddam instrumentum. (Petr. Diac.) Id nominis etiam tribuitur cæteris dignitatum seu officialium monasterii ædibus in veteri scheda. (Ap. Angel. a Nuce.) Interdum pro *refectorio* seu majori aula usurpatur (A. 1127); seu potius pro cellis vel quibusvis ædibus monasticis. (Ap. Anton. de Yepez.) Alias *palatium* nuncupatur domus excipiendis hospitibus destinata. (Guid. *Disc. Fars.*) — *Palatium pontificale*, domus episcopalis; *évêché, palais épiscopal.* (A. 1172.)

PALATURA. — Intervallum, spatium; *intervalle.* (Ap. Mur.)

PALATUS. — Palis exaratus; *palé* : « Arma *palata.* » (A. 1432.) — Palliis exornatus; *tapissé, orné de draperies.* (*Mon. Angl.*)

PALAX. — Dolosus, fallax; *fourbe, trompeur.* (Isid.)

PALAZZOLI. — Virgulæ; *vergettes.* (Petr. de Cresc.)

PALCUM. — Suggestus; *estrade, tribune.* (*A. SS.*)

PALDONES. — Vestis species, ead. q. FALDONES.

PALDUS. — Palus vel contextus et series palorum; *pieu* ou *palissade.* (Rol. Pat.)

PALEA. — Præstationis species quæ in paleæ manipulis exigebatur; *droit seigneurial sur la paille.* (A. 1196.) — Pala; *pelle.* (*Vet. Cod.*) — Aulæum, ut PALLA. (S. XIII.) — Vox quæ præponitur, ut titulus quibusdam capitibus decretorum Gratiani, ut notetur addititia esse; *mot inscrit, comme signe de reconnaissance, au commencement de divers chapitres ajoutés au texte de Gratien par Palea, un des disciples de ce jurisconsulte.*

PALEACEUS. — Stramineus; *de paille.* (*A. SS.*)

PALEAGIUM. — Præstatio ex *palea*, ut PALEA. (*H. Dalph.*)

PALEARE. — (Subst.) Locus ubi reponuntur paleæ; *pailler, lieu où l'on dépose la paille.* (J. de J.) — Straminea fax; *torche de paille.* (Ap. Mur.) — (Verb.) Ædium parietes palliis exornare; *tapisser.* (A. 1261.) — Palea instruere, locum palea spargere; *garnir de paille, joncher de paille.* (A. 1273.)

PALEARIA. — Horreum palearum, ut PALEARE. (*A. SS.*) — *Palearia minuta*, omne genus herbarum et granorum, quod falce metitur et datur equis et pecori comedendum; *menus fourrages.* (A. 1313.)

PALEARII. — Prædones; *pillards* ; ol. *paillers.* (Gauf. Vosiens.)

PALEARITIUM. — Straminea culcita; *paillasse.* (*A. SS.*)

PALEARIUM. — Locus ubi *paleæ* reponuntur, ut PALEARE. (J. de J.) — Tugurium paleæ tectum; *chaumière, maisonnette couverte de chaume.* (*A. SS.*) — Pellis quæ sub collo bovis fluitat huc et illuc; *la peau de dessous le cou des bœufs.* (J. de J.)

PALEATUS. — Bicolor vel etiam multiplici colore distinctus; *orné de deux* ou *de plus de deux couleurs.* (A. 1419.)

PALECTUS. — Armorum genus quod palmulam lusoriam, Gal. *palette*, referret, sic appellari videtur. (*Instr. Angl.*)

PALED. — Idem q. PALEATUS. (Ap. Mad.)

PALEFERNARIUS. — Equiso, ut PALAFERNARIUS.

PALENCUM. — Vallum ut PALITIUM. (A. 1365.)

PALENCA. — Contextus ac series palorum; *palissade.* (Ap. Mur.)

PALENGREGATUS. — Nassæ species; *sorte de nasse.* (*St. Mas.*)

PALEOLA. — Auri bractea; *paillette d'or;* ol. *paillole.* (A. 1269.)

PALERGIUM. — Ornamentum; *ornement.* (Anast.)

PALERIA. — Locus ubi reponuntur *paleæ*, ut PALEARE. (A. 1460.) — Agger, quia *palis* continetur; *digue, chaussée.* (A. 1449.)

PALESCARMUS. — Navigii genus, apud Italos.

PALESTES. — Mensura unius palmi minoris. (S. Hier.)

PALESTRARE. — Locum *palea* spargere; *joncher, garnir de paille.* (*H. Occit.*)

PALESTRENARIA. — Locus ubi *paleæ* reponuntur, ut PALEARE. (A. 1366.)

PALETA. — Annuli pars quæ gemmam cohibet; *chaton de bague.* (*Vet. Gl.*) — Pala, batillum; *pelle.* (A. 1476.) — Mensuræ frumentariæ species; *certaine mesure pour les grains.* (*Regest. Parlam. Paris.*)

PALETARE. — Pugnare, proprie ad *palos*, quibus urbium et castrorum muniuntur et sepiuntur ingressus, dimicare; *combattre, escarmoucher, principalement aux palissades d'un château, d'une ville, d'un camp;* ol. *paleter.* (Pass.)

PALETARIUS. — F. faber ferrarius seu granorum mensor; *forgeron* ou *mesureur de grains.* (*G. Chr.*)

PALETATIO. — Actio *paletandi* pugnandi; *escarmouche, principalement celle qui se fait aux palissades d'une place;* ol. *paletis.* (Contin. Nang.)

PALETEGIUM. — Jus quod competit domino pro mensuratione frumentaria per *paletas; droit seigneurial sur le mesurage des grains.* (A. 1364.)

PALETTUS. — Vectis; *levier;* ol. *palet.* (A. 1283.)

PALETUM. — Discus, orbiculus; *palet à jouer;* ol. *paleste.* (A. 1362.)

PALETUS. — Idem q. PALECTUS.

PALEUNCULÆ. — Parva palea; *petite paille, brin de paille.* (*A. SS.*)

PALEUS. — Stramineus; *de paille.* (A. 1308.) — *Vid.* PALLEUS.

PALEZARE. — Vox Italica, declarare, denuntiare, indicare, quasi palam facere; *publier, annoncer, signaler*, etc. (*A. SS.*)

PALEZINE. — Idem quod PADELENGA, anguilla procerior. (A. 1080.)

PALFERRUM. — Instrumentum ferreum muris subruendis aptum, vectis; *gros levier en fer*, Vasconic. *palfer.* (A. 1404.)

PALFORCA. — Fustis bifurcus; *bâton fourchu, sorte d'arme;* ol. *panfourche, panforc.*

PALREDUS. — Pro PARAVEREDUS.

PALHARDUS. — Homo nihili et infimæ conditionis; *homme de rien.* (*H. Nem.*)

PALHERIUM. — Locus ubi paleæ conduntur, horreum, ut PALEARIUM. (A. 1306.)

PALHERUS. — Eadem notione. (A. 1340.)

PALHEUM. — Præstatio quæ fit ex *palea; droit seigneurial sur la paille que récoltent les vassaux.* (A. 1266.)

PALHINUM. — Eadem notione. (A. 1314.)

PALIA. — Pro PALEA. (A. 1212.)

PALICIUM. — Ut PALITIUM.

PALIFICARE. — Palam facere, exponere, declarare, ut PALEZARE. (Died. Monach.)

PALIFICATA. — Idem q. PALITIUM. (Ap. Mur.) — Opus acu pictum; *ouvrage brodé, broderie.* (Id.)

PALIFICATIO. — Series palorum ad continendas molendini aquas; *barrage.* (A. 1311.)

PALIFICATURA. — Telonei species quod pro *palis*, quibus fluviorum ripæ continentur solvebatur; seu pro facultate figendi *palos* ad ripas, ad quos religentur naves; *droit, redevance pour les frais d'entretien des palissades établies le long des rives d'un cours d'eau pour les conserver,* ou *pour la permission de planter des pieux d'amarrage sur le bord de ces cours d'eau.* (A. 952.)

PALIMPSESTUS. — Membrana iterum abrasa, charta deletilis; *palimpseste, parchemin que l'on a gratté pour y écrire de nouveau.*

PALINGA. — Agger, quod *palis* contineatur, sic dictus; *chaussée, terrassement, retranchement.* (A. 1323.)

PALINGENESIA. — Regeneratio alter natalis; *palingénésie, régénération, renaissance.* (A. 969.)

PALINODIA. — *Palinodia Dei*, quodvis canticum; strictiori sensu, canticum *Te Deum laudamus; cantique, chant religieux, le Te Deum.*

PALINUM. — Idem q. PALHEUM. (A. 1314.)

PALIOSUS. — Dives, qui *pallio* dorsum tegit; *riche, qui porte manteau.* (W. de Pod. Laur.)

PALIOTUM. — Diminut. a *pallium*, vestis species. (*Invent. Vet. Thesaur. Sed. apostol.*)

PALIPODIUS. — Idem q. PALAFREDUS equus gradarius. (A. 1271.)

PALIS. — Vexilli baculus; *hampe de drapeau.* (*H. Nem.*)

PALISFICTURA. — Idem q. PALIFICATURA.

PALISSATA. — Idem q. PALITIUM. (A. 1371.)

PALITIO. — Eadem notione. (Mur.)

PALITIUM. — Contextus ac series palorum; *palissade, rangée de pieux;* ol. *palice, palis.* (W. Brit.)

PALIUM. — Idem q. PALITIUM, vel locus *palis* circumseptus. (A. 1347.) — Præmium equestris vel pedestris decursionis; (sic dici videtur, quod victor pallio seu panno serico, alteriusve pretiosioris materiæ donabatur); *prix de la course à pied* ou *à cheval.* (Mur.)

PALIUS. — Sericus; *de soie.* (A. 1301.)

PALIZATA. — Sepimentum e *palis; palissade.* (Joan. Stel.)

PALLA. — Globus; *balle, boule.* (*A. SS.*) — Aulæum, peplum, alia quæ ejusdem generis; *tenture, tapisserie, tapis;* ol. *paile, palle, paele, palie, paliot.* (Pass.) — Linteum quo tegitur altare, lineus pannus consecratus super quem extenditur corporale, corporale ipsum; *nappe d'autel, grand corporal.* (Pass.) — Corporale minus, quo tegitur calix; *le petit corporal, carré de lin soutenu par un carton dont on couvre le calice, la palle.* (Pass.) — *Palla sepulcralis*, qua sanctorum et honoratorum teguntur sepulcra; *drap mortuaire, draperie dont on recouvre les tombeaux.* (S. XI.)

PALLACIUM. — Pro PALATIUM.

PALLANCA. — Contextus ac series palorum; *palissade, rangée de pieux.* (*Ann. Cæsen.*)

PALLANDIONES. — Navium genus, quæ traducendis equis sunt idoneæ; *navires pour le transport des chevaux.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

PALLARE. — Pro *palari.* (Alb. Mus.)

PALLARENSES. — Mendose pro PAVENSES.

PALLASIUS. — Pro *balasius*, carbunculus; *rubis balai.* (*A. SS.*)

PALLASSA. — Straminea culcita; *paillasse.* (A. c. 1500.)

PALLATORIUM. — Pro *parlatorium*, locus scilicet in monasteriis virorum, ubi excipiebantur visitaturi; *parloir.* (A. 1258.)

PALLEA. — Ut supra PALLANCA. (A. 1345.) — Aulæum, vel potius pannus sericus; *draperie, tenture,* ou *étoffe de soie.* (Anast.)

PALLEARICIA. — *Vid.* TECTORA.

PALLEARICIUS. — Stramineus; *de paille.* (A. 1341.)

PALLEARIUM. — Stramen; *litière.* (*Necrol. Vet.*)

PALLEDO. — Pallor; *pâleur.* (*A. SS.*)

PALLEFREDUS. — Ut PALAFREDUS.

PALLENS. — « Per omnem autem hebdomadam fratres viles olerum cibos, ac *pallentia* utantur legumina. » (Mart. *Ampl. Col.*) An *pullescentia*, vel *nascentia leguminum*, ut habet S. Benedictus in sua regula? *Vid.* NASCENTIA.

PALLETA. — Idem, ut videtur, q. PALMULA. (A. 1368.)

PALLEUM. — Pro PALLIUM. (Hon. III PP.)

PALLEURA. — F. jus figendi palos ad directionem ædificiorum et viarum. (A. 1401.)

PALLIALIS. — *Palliales pecuniæ*, quæ Romano Pontifici pro accepto *pallio* exsolvebantur; *droit que payaient, à la cour de Rome les prélats honorés du pallium.* (Gudem.)

PALLIARE. — Vestire, tegere, *pallio* amicire; *vêtir, couvrir, envelopper d'un manteau.* (*Chr. S. Petr. Viv.*) — Metaphorice pro simulare, fingere; *feindre, déguiser.* (S. Bern.) — *Pallium* archiepiscopale conferre; *conférer le pallium.* (Pass.) — Pro *balliare*, ni fallor, mutato, ut sæpe sit, *b* in *p*, admi-

ministrare res et bona pupill' ; *régir les biens d'un pupille.* (*Antiq. Bened. Lemov.*)

PALLIARIA. — Telonei species quod pro facultate figendi palos ad religandas naves, vel quod ad palos seu repagula oppidorum solvitur ; *redevance que l'on payait pour avoir la permission de planter des pieux d'amarrage sur le bord des rivières, ou droit d'entrée qui s'acquitte aux barrières des villes.* (*Ch. Sicil.* a. 1269.)

PALLIARICIUS. — Stramineus ; *de paille.* (A. 765.)

PALLIATA TENSA. — Genus scripturæ ; *Vid.* SCRIPTURÆ.

PALLIATDUS. — Simulatus, fictus ; *simulé, feint.* (*Script. rer. Fr.*)

PALLIATE. — Simulate ; *pour la forme, d'une manière simulée.* (Limb.)

PALLIATIO. — Simulatio, dissimulatio ; *feinte, fausse apparence, dissimulation.* (Ap. Mur.)

PALLIATURA. — Supellex ecclesiastica, præcipue ornamenta ecclesiæ ; *mobilier ecclésiastique, particulièrement les ornements sacerdotaux.* (Sug.)

PALLIATUS.—Panno serico indutus, coopertus ; *couvert d'un tissu de soie.* (Sug.) — Obumbratus ; *couvert , obscurci.* (*Conc. Hisp.*) — In episcopum constitutus ; *promu à l'épiscopat.* (Nic. I PP.) — *Palliatus ordo*, monachi quorum *pallium* vestis propria fuit ; *Vid.* PALLIUM. (*A. SS. Ben.*)

PALLICEA. — Sepimentum palis ; *palissade.* (A. 1362.

PALLICEUM. — Eadem notione.

PALLICIATUM. — Idem q. PALITIUM.

PALLIDESCERE. — Pallescere ; *pâlir, devenir pâle.* (*A. SS.*)

PALLIDO. — Imago, delineatio ; *dessin.* (Geog. Rav.)

PALLIFICATA. — Pictura textilis ; *broderie.* (*Cod. Ital. Dip.*)

PALLIGER. —Qui *pallium* fert ; *Vid.* PALLIUM.

PALLINGUS. — Fustis genus, idem q. FALANGA.

PALLINUM. — Idem q. PALHINUM.

PALLIOLA. — Idem q. PALEOLA.

PALLIOLUM. — Minus aulæum ; *petite draperie, petit tapis.* (*Vet. Invent.*)

PALLIUM. — Velum sanctimonialium ; *voile des religieuses.* (*Benedict. Vet.*) — Velum quod inter Missæ solemnia supra caput nubentium expanditur, dum quædam orationes a sacerdote recitantur ; *poêle, voile symbolique que l'on tient sur les nouveaux mariés, quand ils reçoivent la bénédiction nuptiale.* (Durand.) — Prætextus, simulatio ; *prétexte, feinte, couleur.* (Ap. Mur.) — Aulæum ; *draperie, tapisserie, tapis, couverture d'autel.* (Pass.) — Pannus sericus ; *tissu de soie.* (Pass.) — Pannus niger, qui feretro insternitur, cum mortui cadaver humandum defertur ; *drap mortuaire.* (Pass.) —Umbraculum quatuor hastis sustentatum, sub quo vel divina deferri solet Eucharistia, vel quod regibus aut viris principibus in solemnibus cæremoniis, ac urbium ingressibus protenditur ; *dais, poêle soutenu par quatre colonnes, sous lequel on porte le S. Sacrement*, etc. (Pass.) — Vestis species Romanis Pontificibus, patriarchis, primatibus et metropolitanis propria ; *pallium, sorte d'ornement pontifical.* (Pass.) — Sepimentum e palis ; *palissade, rangée de pieux.* (*Vet. Chartul.*) — *Pallium pluviale*, ornamentum ecclesiasticum, cappa ; *chape, pluvial.* (*A. SS.*) *Pallio cooperire* filios natos ante matrimonium , Gal. *mettre les enfants sous le drap*, vel *sous le voile*, natos scilicet ex concubina, quam pater postmodum in uxorem legitimam coram proprio sacerdote accipit ; *légitimer des enfants en épousant leur mère.* (Pass.) *Pallia*, liberationes vestium quæ fiebant officialibus regiis ; *distributions de manteaux que les rois faisaient dans certaines circonstances à leurs officiers ;* ol. *livrées de manteau, droit de manteau.* (S. XIV.)

PALLOCTA. —Calculus, tessera suffragii, pro BALLOTTA. (*A. SS.*)

PALLOCTITIUM. — Armaturæ seu exercitationis militaris species, velitatio, singulare certamen ; *Vid.* PALETARE. (Sal. Malesp.)

PALLOR. — Pallida lux, lumen tenue ; *lumière pâle, faible lueur.* (A. 1308.)

PALLOTA.—Ut PALLOCTA.

PALLUM.—Palus ; *pieu.* (A. 1215.)

PALMA.—Colaphus ; *soufflet, coup sur la joue donné avec la main ; ol. palmée, paumée.* (*A. SS.*) — Mensuræ genus, quantum *palma* manus contineri potest ; *mesure de la grandeur ou de la capacité de la main, ce que la paume de la main peut contenir ;* ol. *paumée*, etc. (Pass.)—Pagina ; *page.* (*H. Occit.*) —Armus ; *épaule.* (A.1305.)—Pila ; *balle, ballon, paume.* (Pass.) *Palmæ* ludus, idem q. Gal. *jeu de paume* dicunt. (A. 1390.)—Mensura vulgo octo circiter unciarum, Occitanis vero novem unciarum ; *poids de huit onces en général et de neuf onces en Languedoc.* (Pass.)—F. chirotecæ species, ut PALMARIA. (*Vet. Script.*) — *Palmarum dies* vel *festum*, seu *palmæ*, dies Dominicus qui Pascha antecedit ; *le dimanche des Rameaux.* (Pass.)

PALMADA. — Mensuræ genus, ut PALMATA.

PALMARE. — Alapam infligere ; *souffleter.* (*Vet. Gl.*) — *Palma* mensuraria mensurare ; *mesurer à la paumée.* (*Ch. Andeg.*) — Manus abluere ; *laver les mains.* (A. 1396.) —*Palmare ferreum*, pecten ferreum ; *peigne de fer.* (*St. Aven.*)

PALMARIA. — Chirothecæ genus ; *sorte de gant.* (Udalr.)

PALMARIS. — *Palmaris synodus ;* sic appellata synodus Romana quarta habita Rufio Magno Fausto Avieno consule sub Symmacho PP. 502, ut est in codice Narbonensi, uti observat Sirmondus in notis ad Avitum.Quam alii nomenclaturam synodo Avieno juniore consule celebratæ attribuunt. Hanc porro sic dictam putant, quod in porticu basilicæ S. Petri, quæ hanc appellationem sortita est, coacta fuerit.

PALMARIUM. — Domus excipiendis *palmariis* seu peregrinis destinata ; *maison destinée à recevoir les pèlerins.* (1159.) — Mer-

ces, pretium, maxime honorarium, quod advocato, qui causam obtinuit, conceditur; *salaire, honoraires.* (A. 980.)

PALMARIUS.— Peregrinus; *pèlerin;* ol. *paumier, paulmier.* (Palmarii porro dicebantur, qui peregrinationem Hierosolymitanam seu ex voto ac pietatis intuitu, vel cruce ac sacra expeditione suscepta, in patriam redierant, quod in signum exactæ istius peregrinationis *palmarum,* quarum ferax est Syria, ramos præ manibus redeundo deferrent.)—*Palmarius ludus,* ludus pilæ; *jeu de paume.* (A. 1450.)

PALMATA. — Pœnitentiæ apud veteres species; *espèce d'exercice de pénitence qui consistait à se frapper la main contre le pavé.* (Petr. Dam.) — Contractus emptionis vel venditionis; *marché, contrat d'achat* ou *de vente.* (*Palmata* dicitur quod in signum pretii conventi dextram dextræ committere solent, cujus violator mulctæ pecuniariæ subjacebat domino loci exsolvendæ.) — Mensuræ species, ead. q. PALMA. (Pass.) — Alapa palmis inflicta; *soufflet;* ol. *palmée.* (A. 1338.)

PALMATIA. — Locus consitus palmis; *lieu plein de palmiers.* (*Vet. Gl.*)

PALMATORIUM.—Flagellum; *fléau,* (*Vet. Cod.*)

PALMATUM.—Contractus emptionis, etc., ut PALMATA. (*St. Mont. Reg.*)

PALMELA.—Verticillum; *peson de fuseau.* (*H. Nem.*)

PALMELLA. — Idem q. PALMATUM. (*St. Perus.*)

PALMENTUM. — Torcular; *pressoir.* (A. 1326.)

PALMERIUM. — Locus consitus *palmis,* ut PALMATIA. (*Mon. Angl.*)

PALMES. — Mensura *palmi; Vid.* PALMUS. (*A. SS.*)

PALMIFER.—Peregrinus; *porte-palmier, pèlerin; Vid.* PALMARIUS.

PALMISANA TORTA.—Placentæ species, a *Parma* civitate Lombardiæ sic dicta; *sorte de gâteau parmesan.* (*H. Dalp.*)

PALMISARE. — Dare alapas; *souffleter.* (*Vet. Cod.*)

PALMOLA.—Frumenti genus, hordeum; *sorte d'orge;* ol. *pamelle, pamon.*

PALMORERIUM.—Palmæ ramus; *branche de palmier.*

PALMOSUS. — Victoriosus; *vainqueur.* (Isid.)

PALMULARIUM.—Idem q. PALMATIA.

PALMUS.— Mensura pannorum; *palme, mesure de longueur particulièrement employée pour les tissus.* (A. 1351.) — Officium Dominicæ *Palmarum; l'Office du dimanche des Rameaux.* (*H. Nem.*)

PALOCOPIA. — Palorum copia, series et contextus; *palissade; Vid.* PALIUM.

PALOERIUM.—Locus, ubi excipiebantur visitaturi in monasteriis virorum; *parloir.* (A. 1278.)

PALOMERIA. — Idem q. ANCHORAGIUM. (*Ch. Hisp.*)

PALONGATA.—Septum e palis in flumine, aut aquis factum; *enceinte de pieux établie dans un cours d'eau.* (Pet. de Vin.)

PALONUS.—« Guillielmus Caneti accepit unum *palonum,* cum quo alium... percutere nisus fuit. » (A. 1370.) *Palon* Gallice genus vasis est e terra facti.

PALORICUM.—Columbar; *pilori.*

PALOTA.—Pro *pilota.*

PALPA.— Monetæ species; an eadem q. PARPAILLOLA. (A. 1465.)

PALPABILITER. — Manifeste, evidenter; *évidemment, clairement.* (*Vet. Cod.*)

PALPANISTA.—Palpatrix; *celle qui flatte, pateline.* (*A. SS.*)

PALPARE.—Vibrare; *brandir.* (Gauder.)

PALPATICUS.—Palpabilis; *palpable, sensible, tangible.* (*A. SS.*)

PALPETINUS.— Idem q. PARRAPANDA.

PALPITARE.— Palpari, prætentare; *toucher, palper, essayer.* (*A. SS.*)

PALPITATIO.—Dubitatio, hæsitatio; *hésitation, embarras, incertitude.* (A. 1273.)

PALSIACUM.—Idem q. PALITIUM. (*H. Nem.*)

PALTONARIUS. — Superbus, ferox; *orgueilleux, fier;* ol. *pantonnier.*

PALTUM. — Teli genus; *espèce de trait.* (Laur.)

PALUDANDUS. — Militiæ ascribendus. (Bart. *Gl.*)

PALUDELLUM. — Palliolum; *petit manteau.* (*Reg. Tertiar.*)

PALUMBACIUS COLOR. — Columbinus; *couleur gorge de pigeon.* (Arc. Aug.)

PALUMBARIA.—Idem q. PALUMBARIUM.

PALUMBARIUM. — Locus ubi *palumbes* nidificant; *lieu où nichent les palombes, colombier.* (A. 1217.)

PALUS.—Fossorium ligneum seu ligo ligneus, quo terra erigetur; *pelle de bois.* (*Lex Sal.*)—Lignum acutum quod in terram defigitur ad sustinendam sepem; etiam paxillus quo sustentatur vitis; *poteau, échalas.* (*Leg. Barbar.*) — Ager pascuus; *pâtis.* (A. 1224.)— *Palus justitiarius,* furca; Gal. *gibet, potence,* seu palus cui alligabantur servi virgis cædendi, Gal. *poteau auquel on attachait les esclaves qu'on voulait fouetter.* (*Lex Long.*)

PALUSTRES.—Aucæ, seu anates silvaticæ; *oies sauvages.* (A. 909.)

PALUSTRICUS. — Palustris, paludosus; *marécageux.*

PALVITA.—Pro *pelvis.* (*A. SS.*)

PAMOEUM. — Vestis pastoralis; *habit de berger.*

PAMBICIUM. — Tela gossypina, facta ex bombace; *Vid.* BOMBAX.

PAMONARIUS.—Ædituus custos ecclesiæ in Act. S. Procopi, ubi legend. PARAMONARIUS. (*A. SS.*)

PAMPA.—Squama; *écaille.* (*Can. Hibern.*)

PAMPILIO.—Tentorium, pro PAPILIO.

PANAGATOR.— Qui *panagium* excipit ac recipit pro domino silvæ; *receveur du droit de pasnage; Vid.* PANNAGIUM.

PANAGIA.—Panis benedictus; Græcis dictus παναγία; *pain bénit.* (*Reg. eccl. Heresf.*)

PANAGIUM.—Panis confectio; *fabrica-*

tion du pain. (A. 1335.)—Census pro glandatione, etc., ut PANNAGIUM et PASTIO.(S.XII.) —Pro APPANAGIUM, dos seu legitima portio bonorum filiæ collata; *apportionement fait aux filles quand on les mariait.* (Paul. Emil.)

PANALATA. — Mensuræ agrariæ genus ; *sorte de mesure de terre:* « Tres *panalatas* nemoris. » (A. 1269.)— Mensura frumentaria; *mesure pour les grains:* « Unam *panalatam* hordei. (A. 1410.)

PANALE. — Mensura annonaria; *mesure pour les grains*: « Unum *panale* de frumento. » (A. 1500.)

PANALIS.—Eodem significatu. (A. 1336.)

PANARIUM. — Locus vel vas ubi *panis* servatur; *lieu* ou *ustensile où on garde le pain.* (Isid.)

PANAROLUS. — Fiscella; *petit panier.* (Ap. Mur.)

PANASTICUM.—Jus pascendi porcos in silva domini; *droit de faire paître les porcs dans les bois du seigneur; Vid.* PASTIO et PANNAGIUM.

PANATA.—Panaria annona. (*Cons. Perp.*)

PANATARIA.— Officium panetarii, etc., ut PANETARIA. (A. 1333.)

PANATERII.— Ecclesiastici quidam sæculares, quibus ex prioratibus a S. Victore Massil. dependentibus certa annui reditus portio ascripta erat, ea conditione ut monasticam vitam profiterentur, sed ab ea lege sese tandem exemerunt.

PANATICA.—Commeatus, militaris annona; *approvisionnement, provisions militaires.* (Ann. *Gen.*)

PANATIO.—Panis confectio, ars pistoria; *art de la fabrication du pain, boulangerie.* (*St. eccl. Tutel.*)

PANCA. — Subsellium, sedile ligneum; *banc.* (*St. Fl.*)

PANCALIA.—Idem q. BANCALE.

PANCAREA.—*Vid.* VOTAREA.

PANCEREA.—Lorica quæ scilicet ventrem tegit, quem Galli *panse* vocant; *partie de l'armure qui couvrait le ventre;* ol; *panchière, pancière.* (*Const. Sicil.*)

PANCERONUS. — Sagum militare, quod *panceriæ* seu loricæ superinduebatur; *espèce de casaque que l'on mettait par-dessus la cuirasse.* (Ap. Mur.)

PANCHARTA.—Quævis charta, diploma; maxime vero diploma quo rex bona ecclesiæ seu monasterii omnia confirmabat, præcipue post amissa instrumenta; *pancarte, titre, charte, particulièrement diplôme par lequel un prince confirmait les donations faites à une église ou à une abbaye surtout quand les titres de propriété avaient été perdus.*

PANCHRA. — Rapina; *vol, rapine.* (*Vet. Gl.*)

PANCHRESTA.—«Infantes quoque parvulos contumaces, quos morigeros minæ ac ferulæ non afficiunt, interdum *panchresta* atque blanditiæ ad obedientiam trahunt. » (Salv.) Ex Græco πάγχρηστα, crustula.

PANCIA.—Abdomen; *ventre, panse.* (Id.) *Panciæ variorum*, pelles murium ponticorum; *peaux de martes.* (Ap. Mur.)

PANCIARIUS.—Perperam pro PARTIARIUS, partium fautor. (Clem. IV PP.)

PANCIATUS. — Ventrosus; *ventru.* (Ap. Mur.)

PANCITONUS.—Thorax, lorica; *cuirasse; Vid.* PANCEREA.

PANCKETA.—Tabulatum machinis bellicis sustinendis idoneum; *plancher, plateforme.* (Ap. Lud.)

PANCO.—Idem q. PANCA. (*St. Flor.*)

PANCOGOLLUS.—Caupo, a *pancia*, venter, et *gola*, gula; *aubergiste.* (*St. Cad.*)

PANCOSSERIUS.—Pistor; *boulanger.* (A. 1351.)

PANCRATIARI.—Flagellis aut tormentis subjici; *être appliqué à la torture.* (Pap.)

PANCRATIARIUS.—Pugil, athleta; *athlète.* (*Vet. Gl.*)

PANCRATIUM. — Tormentum; *torture.* (*Vet. Gl.*)

PANCTELLA.— Longurius ferreus; *penture :* « Pastes, clavellos, *panctellas*, serraturas et alias materias necessarias ad portas. » (*H. Nem.*)

PANDAGIUM. — Vadium, pignus; *gage, caution.* (A. 1245.)

PANDARE. — *Pandum* vel bandum, seu bannum opponere; *apposer ban, mettre ban; Vid.* PANDUM et BANDUM. Proprie vadia seu pignora capere; *prendre des garanties, des gages, saisir;* ol. *panner.*

PANDARIUS LANÆ. — Qui lanam pectit, carminat; *peigneur de laine.*

PANDATIO.—Jus *bandum* opponendi seu emendas quæ hinc proveniunt exigendi, seu potius pignora capiendi; *droit de mettre ban sur une chose et de percevoir les amendes résultant de l'exercice de ce droit,* ou *droit de prendre des gages en garantie d'une créance.* (A. 1137.)

PANDATOR.— Qui *pandum*, seu bandum apponit, apparitor; *huissier, sergent.*

PANDECTA. — Non solum hac voce designantur libri legum a Justiniano digestarum, sed etiam, ut ait Papias, Vetus et Novum Testamentum. *Pandectæ* etiam dicuntur Glossæ a Matthæo Sylvatico, medico Salernitano, concinnatæ.

PANDIARE. — Ut PANDARE.

PANDITUS. — Apertus, pro PANSUS. (A. SS.)

PANDOCHIUM.—Taberna, ebriositas; *lieu où l'on boit, cabaret, ivresse.* (Ugut.)

PANDOCHUM. — Hospitium publicum; *hôtellerie, auberge.* (A. 1310.)

PANDOCINARE. — Cauponam exercere; *vendre du vin à la taverne, faire le métier de cabaretier.* (*A. SS.*)

PANDOX.—Ebriosus, gulosus, leccator; *buveur, ivrogne, gourmand.* (Ugut.)

PANDOXARE. — Cauponam exercere, agere; cerevisiam venum exponere, atque adeo conficere; *faire le métier de cabaretier, fabriquer et vendre de la bière.* (*Syn. Sador.*)

PANDURA. — *Vid.* PANDURIZARE.

PANDURIZARE. — *Pandura* canere: est

autem *pandura* instrumentum musicum τρίχορδον Polluci, cujus mentio est apud Isidorum et alios.

PANEARIUM. — Cista, canistrum; *panier.* (Ap. Mur.)

PANEFICA. — Quæ panem venalem facit ac vendit; *boulangère.* (*Vet. Comput.*)

PANEFICUS. — Qui panem facit, ac vendit; *boulanger.* (Id.)

PANEGENA. — Pro PANIGERIA.

PANEGORISARE. — Pane sustentare; *nourrir de pain.* (Ugut.) Au fig. : « *Panigorizamur* quotidie sustentamentis Dei. » (S. Aug.)

PANELLARE. — In paginam referre; *inscrire sur un registre.* (*Ch. Angl.*)

PANELLUM. — Pulvinar, ut videtur; *coussin, traversin.* (*Lib. Ord. St. Vict. Par.*) — Schedula, pagina, pagella; *billet, page d'un livre.* — Instragulum, ephippii genus; *sorte de bât* ou *de selle;* ol. *paneau, panel.* (*G. Chr.*)

PANELLUS. — Retis species; *espèce de filet de pêche*; ol. *paneau.* (A. 1233.) — Parvus panis; *petit pain.* (*A. SS.*) — Fax, tæda, *torche, flambeau.* (*St. Verc.*) — Mensura annonaria, eadem atque PANALE. (A. 1217.)

PANELUS. — Retis species, ut PANELLUM.

PANEMUS. — Mensis Orientalium, qui Julio Romanorum respondet. (*A. SS.*)

PANERA. — Rapina; *vol, rapine.* (*Vet. Gl.*) — Granarium, apud Hispanos; *grenier.* (A. 1594.)

PANERETTA. — Diminut. a *panera*, canistrum, cophinus; *petit panier, petite corbeille.* (*A. SS.*)

PANERIUM. — Pro BANNERIUM, vexillum. (Albert. Arg.) — Mendose pro PAXERIUM, palorum series. (A. 1233.)

PANERIUS. — Sporta, corbis; *panier.* (*St. Arel.*) — Pistor; *boulanger.* (*Tab. Dun.*)

PANERNA. — F. perna; *jambon.* (*Tab. S. Trin. Cad.*)

PANERUM. — Cista, arca; *panier.* (Passim.)

PANESCULUS. — Parvus panis; *petit pain.* (W. Thorn.)

PANESTARIUS. — Qui panem conficit; *boulanger;* ol. *panestier.*

PANESTINA. — Arca ubi panis conficitur vel asservatur; *coffre à pétrir* ou *serrer le pain, huche.* (A. 1476.)

PANETA. — Qui, vel quæ facit panem; *boulanger* ou *boulangère.* (Ugut.)

PANETARIA. — Officium *panetarii*, seu quod ad ejus ministerium pertinet; *paneterie, office de panetier* ou *ce qui est relatif à cet office.* (A. 1312.) — Cellarium, seu locus ubi conficitur panis; *lieu où se fait le pain.* (*G. Chr.*)

PANETARIUS. — Qui panem conficit; pistor (maxime vero ita appellabant officialem domesticulum, qui mensæ panem, mappas, et manutergia subministrabat); *boulanger, panetier.* (Pass.)

PANETUS. — Parvus panis; *petit pain,* (*A. SS.*)

PANFILUS. — Navis species apud Genuenses; *sorte de navire.* (Ap. Mur.)

PANGITORIUM. — Locus ubi multi simul canunt, idem q. CHORUS. (Ugut.)

PANHYPERSEBASTUS. — Gr. πανυπερσέβαστος, totus Augustus, titulus novæ dignitatis in imperio Constantinopolitano qua primus Alexius Comnenus imperator Michaelem Paronitam affinem suum ornavit ac Cæsarei throni participem fecit.

PANIBULUS. — Sic dici videtur æquus clitellarius, seu qui cistas, Gall. *paniers*, portat. (Bened. abb. Petrob.)

PANICELLUS. — Parvus panis, ut PANETUS.

PANICERIUS. — Idem quod PANETARIUS.

PANICEUS. — Qui ad *panem* spectat; *de pain, qui est relatif au pain.* (*A. SS.*)

PANICHIUM. — Panicum, minutioris grani species, idem q. PANICIUM. (*A. SS.*)

PANICISSOR. — Pro PANNICIS.

PANICIUM. — Genus annonæ, qua in quibusdam locis homines vice panis sustentantur; *panis.* (Ugut.)

PANICLUM. — Eadem notione. (*Chr. Fars.*)

PANICOCTARIUS. — Pistor; *boulanger.* (Chrysol.)

PANIFER. — Pro PANIFEX. (A. 1279.)

PANIFEX. — Eadem notione (S. XIII.)

PANIFICARE. — Panem fingere, coquere; *faire le pain.* (*A. SS.*)

PANIFICUM. — Locus ubi conficitur panis, ut PANETARIA. (*Vet. Gl.*)

PANIFICUS. — Qui panem conficit, pistor; *boulanger.* (*Vet. Gl.*)

PANIFIL. — Ut PANFILUS.

PANIGAROLA. — Lampyris, insectum noctu lucens; *ver luisant.* (*A. SS.*)

PANIGERIA. — Forum; *marché:* « *Panigeriam*, id est conventum rerum venalium. » (Ap. Mart. *Anecd.*)

PANIOLUM. — Pro PLANOLIUM.

PANIS. — Tumor, non altus, sed latus, maxime in vertice, aut in alis, aut inguinibus; *tumeur, loupe.* (Cels.) — Sacra Eucharistia; *le pain eucharistique, l'Eucharistie.* (Pass.) — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains, boisseau;* ol. *pain.* (*Vet. Terreag.*) — Quævis præstatio, etiam pecuniaria; *redevance en nature* ou *en argent, tout droit seigneurial.* (Pass.) — Victus; *nourriture, aliment.* (*Lex Sal.*) — *Panis æstivatus*, panis mucidus; *pain moisi.* (*Vet. Gl.*) *Panis armigerorum*, qui famulis dari solet; *pain à l'usage des écuyers et serviteurs;* ol. *pain d'escuyer.* (*Mon. Angl.*) *Panis asper*, ater, furfuraceus; *pain bis.* (Glab. Rod.) *Panis de aula*, abbatis; *pain d'abbé, celui que l'on sert à l'abbé d'une abbaye.* (A. 1284.) *Panis beatus*, eulogia, panis a sacerdote consecratus; *pain bénit.* (*A. SS.*) *Panis biscoctus*, nauticus; *biscuit de mer.* (Abb.) *Panis bisus*, ater; *pain bis.* (*Mon. Angl.*) *Panis buffetus*, siligineus; *pain de fleur de farine, pain blanc de choix.* (*A. SS.*) *Panis calidatus*, leviter coctus; *échaudé.* (*Chartul. S. Germ. Paris.*) *Panis canonicus* seu *capitularis*, parvulus panis qui unicuique canonico quotidie præ-

betur; *petit pain que l'on donne chaque jour aux chanoines;* ol. *pain de chanoine, pain de chapitre.* (Pass.) *Panis cantabrus*, furfuraceus; *pain noir, pain très-grossier.* (*A. SS.*) *Panis analis*, pro refectione vespertina; *pain pour le souper.* (*Vet. Cod.*) *Panis conventualis*, quo vescitur conventus; *pain du couvent, pain à l'usage de la communauté.* (*Tabul. Fiscam.*) *Panis eleemosynarius*, qui ad eleemosynas distribui pauperibus solet; *pain que l'on donne aux pauvres.* (Silv. Giral.) *Panis curialis* seu *de curia*, qui ad usum domini conficitur; *pain curial, celui qu'on sert au seigneur.* (S. XII.) *Panis festi*, qui diebus festis apponitur consueto delicatior; *pain en usage les jours de fête.* (A. 1271.) *Panis focagii*, qui pro *focagio* solvitur; *redevance due par chaque feu;* ol. *pain de feu.* (A. 1333.) *Panis forestæ*, præstatio pro jure utendi in foresta; *redevance qui se paye pour le droit d'usage dans les bois d'autrui.* (A. 1319.) *Panis fortis et durus*, supplicii genus apud Anglos; *pain fort et dur, supplice dont étaient punis, en Angleterre, ceux qui, accusés de félonie, refusaient de répondre au juge.* (Pass.) *Panis gradilis*, qui ad gradus plebi distribuebatur; *pain qui se distribuait au peuple de Constantinople.* (*Cod. Th.*) *Panis grisus*, ater; *pain bis.* (*A. SS.*) *Panis hebdomadarius*, qui forte uni hebdomadi sufficit alendo homini; *le pain nécessaire pour nourrir un homme pendant une semaine.* (*A. SS.*) *Panis hospitum*, vel *ad hospitem*, quo refici solent hospites; *pain que l'on donne aux visiteurs.* (*Chartul. S. Vandreg.*) *Panis matinellus*, f. qui ad jentaculum apponebatur. (Id.) *Panis mellitus*, is qui Gal. *pain d'épice* dicitur. (Ardold. Lub.) *Panis militis*, , idem q. *Armigerorum* q. *Vid.* (A. 1248.) *Panis mistus* seu *de mistura*, qui ex miscello conficitur; *pain de méteil.* (Pass.) *Panis natalitius*, qui ex farina delicatiori, ovis et lacte confectus, dominis a prædiorum conductoribus, in die Natalis Domini, datur; *pain de Noël, sorte de gâteau que les fermiers donnent à leurs propriétaires le jour de Noël.* (Pass.) *Panis nitidus*, siligineus; *pain blanc.* (Bed.) *Panis nuntii*, qui nuntiis dare solet, in nuntii allati mercedem; *pain de messager, celui que l'on donne à titre de salaire ou de récompense, au messager qui apporte une nouvelle.* (*A. SS.*) *Panis oblialis*, tenuissimi panis species; *sorte de pâtisserie;* ol. *pain oublieré.* (*H. Abb. Condom.*) *Panis iris*, regi destinatus; *pain à l'usage du roi.* (A. 1345.) *Panis paganicus*, a rusticis confectus; *pain grossier, pain de paysan.* (*H. Dalph.*) *Panis papalis* seu *Romanus*, Pontifici Romano destinatus; *pain pour l'usage du Pape.* (Mat. Silvat.) *Panis piperatus*, idem q. *panis mellitus*, q. vid. *Panis præbendarius* seu *præbendalis*, qui canonico præbendario diatim datus; *pain de prébendier, celui que l'on donne chaque matin à un prébendier.* (Pass.) *Panis sanctæ orationis*, panis benedictus apud Albigenses. (Limb.) *Panis S. Spiritus* qui pauperibus per totam Pentecostes hebdomadam erogatur; *pain que l'on donne aux pauvres pendant la semaine de la Pentecôte.* (A. 1385.) *Panis servientalis*, idem q *armigerorum*, q. vid. (*Cons. Mon. de Regul.*) *Panis siccus*, cui furfuris aliquantum admistum est; *pain second, pain de deuxième qualité.* (Ap. Mab. *Annal.*) *Panis tornatus*, ater; *pain bis.* (A. 1271.) *Esse ad panem alicujus*, e familia alicujus esse, ex pane alicujus victitare; *être au pain de quelqu'un, être à ses gages, être son domestique, vivre à ses dépens.* (Pass.) *Extra panem mittere* seu *ponere*, aliquem libertatem donare; *émanciper;* ol. *mettre hors de pain.* (S. XIV.)

PANISCULUS. — Dimin. a PANIS. (*Tract. de re milit.*)

PANISSA.—Minutioris grani species, idem q. PANICIUM. (A. 1351.)

PANISTARIUS. — Idem q. PANESTARIUS.

PANITA. — Ut PANETA.

PANITARIUS. — Pro PANETARIUS.

PANITECHA. — Repositorium panis; *lieu où l'on garde le pain.* (*Vet. Gl.*)

PANITIA. — Idem q. PANITIUM.

PANITISSOR. — Mendose pro PANNICISOR.

PANITTARIUS. — Idem q. PANETARIUS.

PANNA. — Sartago, caldarium amplum; *grand chaudron, chaudière;* ol. *panne.* (A. 1178.) — Pellitium; *fourrure, panne.* (A. 1406.)—Lignum quadratum quod super tecti canterios impositum portat asseres; *panne, pièce de bois longitudinale du comble, qui porte les chevrons.* (Pass.) — Tignum transversarium quod in ecclesiis ad ambonem positum pluribus cereis ornatur; *pièce de bois qui règne dans la largeur de l'ambon.* (Pass.) — *Panna guttæ*, ea fastigii pars, quæ tabulato respondet; *Vid.* GUTTA. (*Tabul. S. Clodoald.*)

PANNAGIUM. — Jus pascendi porcos in silva domini; *droit de mener les porcs à la glandée dans les bois seigneuriaux;* ol. *paisson, panage*, etc. — Tributum quodvis, præsertim vero quod pro *glandatione* porcorum solvitur; *redevance, particulièrement celle qui se paye pour l'usage de la glandée.* — Glandatio ipsa; *glandée, action de mener les porcs dans les bois.*

PANNALIUM. — Vexillum minus; *petite bannière.*

PANNARIA. — Pannorum textura; *tissage.*

PANNARIUS. — Canistrum; *panier.* (A. 1347.)—Pannorum venditor; *marchand drapier.* (A. 1376.)

PANNELLARE.—In paginam referre; *inscrire, immatriculer.* (A. 1377.)

PANNERIUM. — Instrumentum piscatorium; *engin de pêche.* (A. 1287.) — Pro BANNERIUM. (Ap. Pez.)

PANNERIUS. — Sporta, corbis; *panier.* (A. 1309.)

PANNEUS.— *Panneus lapis*, tegula; *tuile.* (*Chr. Vindhem.*)

PANNICIDA. — Qui pannos scindit, sartor; *tailleur.* (A. 1309.)

PANNICISOR. — Eadem notione. (A. 1352.)

PANNICULUS. — Quisquiliarum fasciculus. (*A. SS.*)

PANNICUSOR. — Sartor; *tailleur.* (A. 1360.)

PANNIFEX. — Idem q. Pannificus. (A. 1478.)

PANNIFICIUM. — Pannorum textura, fabrica; *fabrication du drap, draperie.* (A. 1335.)

PANNIFICUS. — Pannorum confector; *fabricant de draps.* (A. 1182.)

PANNITGIUM. — F. molendinum quo panni densantur; *moulin à foulon.* (*Hist. Cas.*)

PANNITONSOR. — Pannorum tonsor; *pareur de draps.* (*Obituar. Lemov.*)

PANNONCELLUS. — Velum quod prædiis obsignatis opponitur; *pannonceau du roi; Vid.* Brando, Pannus, et Pennones.

PANNOSITAS. — Albugo, pellicula oculi; *taie, tache blanche sur les yeux.* (*A. SS.*)*

PANNULEIUM. — Sudariolum; *petit mouchoir.* (Laur.)

PANNULULA. — Navicula textricum; *navette de tisserand.* (Ugut.)

PANNULUS. — Diminut. a Pannus.

PANNUM. — Vadium, pignus; *gage, caution.* (A. 1200.) — *Pannum gallinarum* pro *bannum*, ut videtur, census gallinarum, ut Gallinagium. (A. 1131.)

PANNUS. — Portio, segmentum; *partie, pan.* (Pass.) — Pellitium; *fourrure;* ol. *pan, panne.* (Tudeb.) — Peristroma; *tapisserie.* (Ap. Mur.)—Vexillum, signum bellicum; *bannière, enseigne;* ol. *pan, pannon.* (A. 1007.)— Furtum; *vol, produit du vol;* ol. *pan.* (S. xiii.) — Vestimentum; *vêtement, habillement.* (*St. Ast.*) — Mensuræ genus in longum protendens; *mesure de longueur, empan;* ol. *pan.* (S. xiv.) — Vadium, pignus, velum quod rebus obsignatis appenditur; *gage, sûreté, pannonceau qu'on attache aux maisons et aux terres saisies;* ol. *pan.* (Pass.) — Pars ecclesiæ; *certaine partie d'une église, nef?* (*Vet. Ordin.*) — *Pannus ligneus*, pars nemoris; *partie d'une forêt ayant plus de longueur que de largeur.* (A. 1245.) *Pannus claustri*, latus; *côté d'un cloître.* (A. 1245.) *Pannus armorum*, pars armaturæ, quæ latus defendit; *la partie de l'armure qui couvre le côté.* (A. 1354.)

PANOCETA RHEINOVIANA. — Panacis species, sic dicta quod circa Rhenum facilius crescat. (S. Will. *Const. Hirs.*)

PANOCIA. — Portio, segmentum, ut Pannus. (A. 715.)

PANOCLYSTA. — Pro Spanoclysta.

PANORA. — Mensura agraria, sextarii pars duodecima; *mesure agraire égale au douxième du setier.* (A. 1289.)

PANORUM. — Eadem notione. (*A. SS.*)

PANOSUS. — « Dabimus etiam tum cibum plurimum atque *panosum* (C. Aurel.), » ubi quidam *Panosum* esse aiunt panem aridum, vel succo aliquo liquido conditum vel jure.

PANOTUM. — Idem q. Panautum.

PANPHILUS. — Navis species; *espèce de navire léger en usage dans la Méditerranée.* (*Ann. Genuens.*)

PANSELENOS. — Luna plena, vel plenilunium; *la pleine lune.* (*A. SS.*)

PANSENIA. — Eadem notione. (*A. SS.*)

PANSERIA. — Lorica, ut Panceria. (*A. SS.*)

PANTALERIA. — Tentorium sub quo merces venum exponuntur, etc., ut Panthera.

PANTANUM. — Palus et series palorum; *pieu, palissade.* (*Ch. Occit.*) — Stagnum; *étang, marais.* (A. 1033.)

PANTATIO. — Pignoratio; *action d'engager, gage, hypothèque.* (*Leg. Norm.*)

PANTESERIA. — Idem f. q. Pantanum, stagnum. (A. 1235.)

PANTHEON. — Templum omnium deorum, cui nunc S. Mariæ Rotundæ nomen; *le Panthéon, ancien temple païen de Rome que l'on a converti en église.* — Basilica; *église, basilique* : « Sarcophagum et *pantheum* cum tricono disposuit et perfecit. » Id est basilicam tricameratam. (*Vet. Insc.*)

PANTHERA. — Retis species, qua capiuntur anates; *filet de chasse, pantière.* (*Pet. de Cresc.*) — Tentorium, sub quo merces in publicis locis venum exponuntur; *tente que dressent les marchands dans les foires pour y exposer leurs marchandises.* (*St. Ast.*) — Machina bellica triangularis, ferramentis acutis instructa, ut quidquid obvium datur transfigatur; *sorte d'engin de guerre.* (Guid. Viger.)

PANTHIERA. — Lorica, thorax, idem q. Pancerea. (Ap. Mur.)

PANTIA. — Lucanicæ species; *espèce de saucisse.*

PANTOCHÆUM. — Idem q. Pandochium. (*A. SS.*)

PANTOCHARTA. — Idem q. Pancharta.

PANTOFLA. — Calceamenti genus, aliud ab hodierno Gallico *pantoufle.* (A. 1480.)

PANTONARIUS. — Homo miser et nihili; *homme de rien, misérable;* ol. *pautonier, pantonier.* (*Ann. Ben.*)

PANTONERIA. — Bursæ seu marsupii species; *espèce de bourse* ou *de sac, panetière.* (Flet.)

PANTOR. — Fistulator, ut videtur, vel fistularum artifex; *joueur de flûte* ou *fabricant de flûtes.*

PANTORSSERIUS. — Pistor; *boulanger.* (A. 1378.)

PANTUS. — Omnis; *tout.* (A. 816.)

PANUCELLIUM. — Penus, vel locus recondendo pani, quo casu legendum esset *panicellium.* (*Vet. Cod.*)

PANUCULA. — Morbi species, seu ulcus magnum, quod *chironium* Theodoreto, aliis *telephium* dicitur, ut notant Bollandistæ. (*A. SS.*)

PANUNCELLUS. — ut Panoncellus.

PANUS. — Pro Pannus. — Instrumentum textoris, lignum circa quod involvitur filum. (*Vet. Cod.*)

PANYERIUM. — Chlamydis genus. (A 1440.)

PANYONUS. — Navis oneraria; *navire de charge. (Ann. Gen.)*

PAODENTA. — Pascua, pasturæ, pro PADOENTA.

PAONACIUS. — Violaceus; *violet à reflets chatoyants.* (Joan. Dem.)

PAPA. — « Papa admirabilis, major, pater, et custos. Papa, paternitatis nomen est, » inquit Walefridus Strabo et promiscue olim datum episcopis, quos nude *papas* vocabant. Hinc veterum epistolæ episcopis inscriptæ hanc formulam ferme semper præferunt; *domino Papæ N. salutem.* Ita *Papæ* passim episcopi dicuntur apud scriptores. Neque illud prætermittendum, quod, *Papæ* vocabulo tametsi promiscue ab aliis donarentur episcopi, nullus tamen in occidente hunc sibi titulum tribuerit præter Romanum Pontificem, qui eo nomine tanquam sibi proprio usus est jam inde a Leonis Magni temporibus. *Papæ* denique nomenclatura donati soli Pontifices Romani, ex decreto scilicet Gregorii VII, qui in synodo Romana statuit, ut *Papæ* nomen unius esset in orbe Christiano. *Papa patrum*; Vid. PATER. *Papa Parachenorum, papa Turcorum,* qui religioni seu potius superstitioni Mahumetanæ præest. (Jac. de Vitr.)

PAPABILITAS. — Ut PAPATIA. (A. 1395.)

PAPAFIGO. — Veli nautici species; *sorte de voile de navire.* (Bern. de Breyd.) — Ficedula; *Becfigue.* (*Dial. Creat.*)

PAPAGALI. — Aula ornamentis decora; *salle d'audience richement décorée.* (*Cærem. Rom.*)

PAPAGALLUS. — Psittacus; *perroquet,* ol. *papegai.* — Papalis; *de pape.* (*Vet. Cod.*)

PAPAGEN. — Psittacus, ut PAPAGALLUS.

PAPALARDUS. — Idem q. PAPELARDUS.

PAPALHO. — Pro PAPILIO, umbella quæ regibus in urbium ingressibus prætenditur; *dais.* (A. 1464.)

PAPALICANA SCRIPTURA. — Vid. SCRIPTURA.

PAPALITAS. — Dignitas papalis; *dignité de pape.* (*Vet. Cod.*)

PAPARE. — Summum pontificatum tenere; *être assis sur la chaire de S. Pierre, gouverner l'Eglise.* (Laur. Leod.) — Puerorum est, sicut manducare virorum; *mâcher, manger à la façon des enfants,* ol. *paper.* (Pap.)

PAPARELLUS. — Parvus papa, vel potius suppostitius; *petit pape* ou *pape supposé, faux pape.* (Hug. Flavin.)

PAPAS. — Pædagogus, puerorum eruditor; *instituteur, précepteur.* (Isid.) — Clericus, sacerdos; *prêtre, clerc.* (N. *Rom. Synod.*)

PAPATIA. — Dignitas papalis; *dignité de pape, papauté.* (Flor. Wig.)

PAPATICUS. — Eodem significatu. (A. 1014.)

PAPATISSA. — Nutrix; *nourrice, celle qui élève, qui nourrit.* (*A. SS.*)

PAPATUS. — Idem q. PAPATIA. (Leo. Ost.) — Reditus ecclesiastici beneficii seu f. obedientia, prioratus; *revenu d'un bénéfice,* ou *prieuré, celle, obédience :* « Canonici ejusdem ecclesiæ obtinuerunt ab eo medietatem omnium monasteriorum et *papatuum,* in quibus tres monachi aut pauciores morantur. » (Inn. III PP.)

PAPEGALDUS. — Psittacus; *perroquet;* ol. *papegault,* etc.

PAPEGAUS. — Eadem notione

PAPELARDIA. — Hypocrisis; *hypocrisie, tromperie;* ol. *papelardie.* (Pass.

PAPELARDUS. — Hypocrita, adulator, simulator; *hypocrite, flatteur, trompeur;* ol. *papelard.*

PAPELINA. — Sic vocabatur in ecclesia Remensi *pastus* seu extraordinaria refectio quæ canonicis certis diebus dabatur; *régal extraordinaire que l'on donnait aux chanoines de Reims dans certaines circonstances.*

PAPELINUS. — Qui judicat inter lepram et lepram. (Synod. Senon. a. 1514.)

PAPELLA. — Papula, ulceris species; *espèce d'ulcère.* (Mur.)

PAPERES. — Pro PAPYRI. (Rym.)

PAPERICUS. — Papyraceus; *de papier.* (A. 1253.)

PAPETARIUS — Papyri opifex; *papetier.* (*Necr. S. Nicol. Corb.*)

PAPIANUS. — *Papiana fides,* papalis, Romana, catholica; *le catholicisme.* (*Chr. Corn. Zanfl.*)

PAPIAS. — Custos palatii apud Byzantinos imperatores; *garde du palais des empereurs grecs.*

PAPICI. — Morbi genus : « Infirmitas illa vulgo *papici* vocabatur, alio autem vocabulo *ignis volatilis,* alio modo *gutta salsa* vocabatur. » (*A. SS.*)

PAPIENSES DENARII. — Moneta civitatis Papiæ; *monnaie de Pavie.*

PAPIETARIUS — Qui papyrum facit, chartarius; *fabricant de papier, papetier.* (*Cons. Univ. Paris.*)

PAPILIO. — Tabernaculum, tentorium; *tente, pavillon.* (*Vet. Gl.*) — Nummus aureus Franciæ, sic dictus, quod rex in eo sub *papilione* in throno sedeat; *pavillon, monnaie d'or frappée en France sous Philippe de Valois.*

PAPINIANISTÆ. — Qui biennium in legum studio versati, tertium etiam adjungunt, legentes libros Papiniani; *papinianistes, étudiants en droit de troisième année, qui étudiaient les traités de Papinien.*

PAPINA. — Pro *papilla.* (*Vet. Gl.*)

PAPINIO. — Idem q. PAPILIO. (A. 1213.)

PAPIO. — « Sunt ibi in terra Jerosolymitana cameli, et bubali abundanter, et *papiones* quos appellant canes silvestres, acriores quam lupi. » (Jac. Vit.)

PAPISCI. — Pro *pacisci* ut videtur. (*Act. S. Cass.*)

PAPPAGALLUS. — Psittacus; *perroquet;* ol. *papegai.* (Hist. *Dalp.*)

PAPPAS. — Discipulus; *disciple, élève.* (*A. SS. Ben.*) (Differunt, ut monet Mabillonius, *pappas* et *papas,* ut *papas* sit pædagogus; *pappas* vero sit *Papæ* discipulus.)

PAPULA. — Ulceris species ; *espèce d'ulcère.* (*A. SS.*)

PAPYRIUS. — Chartarum collectio, registrum ; *registre.* (A. 1349.)

PAPYRUS. — Planta nascens in palustribus Ægypti, aut quiescentibus Nili aquis, ex cujus libro texebantur vela, tegetes, vestes, funes, mattæ, ellychnia, etc.; *papyrus, plante d'Egpyte avec l'écorce de laquelle on faisait des voiles de navire, des cordages, des nattes, des couvertures de lit, des vêtements, des mèches de lampe,* etc.

PAPYRIO. — Locus ubi crescit papyrus ; *lieu où croît le papyrus.* (S. Hier.)

PAR. — Par ; *paire :* « Duo *paria* boum. » (Mon. Sangal.) — Conjux ; *époux, épouse.* (*Leg. Barb.*) — Socius, comes ; *compagnon.* (S. XIV.) — Qui æquis viribus pugnat ; *qui est de même force ;* ol. *parent.* (S. XIII.) — *Pares :* 1° qui ejusdem conditionis vel dignitatis sunt ; *ceux qui sont égaux en dignité* ou *dont la condition est la même.* (*Cap. Car. M.*); 2° unius domini convassalli ; *les vassaux d'un même seigneur.* (Pass.) ; 3° vassalli qui majores *tenuras* a domino feudali possident; *les grands vassaux d'un seigneur.* (Pass.) *Pares communiarum,* scabini ; *les échevins ;* ol. *pairs de la commune.* (Pass.) ; 4° qui unius prædii, seu feudi, domini simul sunt ; *coseigneurs ;* ol. *pairiers.* (Ord. Vit.) — *Par litterarum,* Gal. *une paire de lettres ;* ita unicam epistolam vocabant, quod complicata quasi binas efficere videatur. (Mat. Par.)

PARA. — Apparatus, pompa ; *éclat, pompe, magnificence.* (A. 1418.)

PARABILIS. — *Equus parabilis*, f. idem q. Gal. dicitur *cheval de parade,* ad apparatum, ad pompam. (*Test. Perpet. episc. Turon.*)

PARABOLA. — Verbum, sermo ; *parole.* (Radev.) *In parabolis,* verbo, voce ; *verbalement.* (S. XI.) — Vox in Evangeliis frequens; « similitudo, quæ ab eo vocatur, quod alteri παραβάλλεται, hoc est assimilatur, et quasi umbra prævia veritatis est. » (S. Hier.)

PARABOLANI. — « Qui ad curanda debilium ægra corpora deputantur ; » *infirmiers, ceux qui se dévouent à soigner les malades ;* ol. *parabolins.*

PARABOLARE. — Sermocinari, verba facere ; *parler.* (*Cap. C. C.*)

PARABOLOSUS. — Verbosus ; *diffus, verbeux.* (Mat. Vill.)

PARACELLARIUM. — Cella vinaria ; *cellier.* (Anast.)

PARACELLARII. — Cellarii, qui *cellariis* præsunt ; *celleriers, ceux qui sont chargés de la cave.* (Anast.)

PARACENTHERIUM. — Instrumentum quo fit paracentesis, seu compunctio, qua hydropisis aqua eximitur ; *instrument en usage pour pratiquer la ponction dans les cas d'hydropisie.* (Veg.)

PARACHÆMADION. — Macro, locus ad hibernandum aptus, a Gr. παραχειμάζω ; *lieu convenable pour passer l'hiver.*

PARACHARACTA. — Qui falsos nummos cudit ; *faux monnayeur.* (*Cod. Th.*)

PARACHARAGMA. — Moneta adulterina; *fausse monnaie.* (Cass.)

PARACHARAXIMUS. — Eadem notione. (Iso. Mag.)

PARACHIMUMENUS. — Præfectus sacri cubiculi apud Byzantinos ; *grand chambellan.*

PARACHLAMYS. — Vestimenti genus, non modo militare, sed etiam puerile ; *espèce de manteau militaire et en même temps de costume d'enfant.* (Ulp.)

PARACLETUS. — Gr. παράκλητος, deprecator, consolator, tutor causæ, defensor ; *soutien, protecteur, consolateur, défenseur.* (Laur.)

PARACOLESIS. — Glutinatio ; *cicatrisation.* (Gariop.)

PARACONTACIUM. — A Græco παρακοντάκιον, Latinis *responsorium,* seu ratio antiphonatim canendi apud Græcos.

PARADA. — Pars navis sub qua jacent navigantes ; *partie du navire où les passagers prennent du repos.* (Sid.) — Expensæ pro susceptione hospitum, episcoporum, legatorum publicorum, ut *paratæ ; Vid.* PARATA. (A. 750, et *Ch. Pont. episc. Bellic.*)

PARADEGIUM. — Vox Longobardis usitata ut feudum nobile significarent, et a feudo ignobili et vassallatico, quod *pædagogum* vocabant, distinguerent.

PARADELLA. — Anethi silvestris species; *sorte d'aneth sauvage.* (*Chr. Joan. Whel.*)

PARADISEUS. — Summus, eximius, perfectus ; *suprême, parfait.* (Bern. de Breyd.)

PARADISIACUS. — Cœlestis, lætissimus ; *céleste, très-joyeux.* (A. 1044. *Script. rer. Fr.*)

PARADISICOLA. — Paradisi incola ; *habitant du paradis.* (*A. SS.*)

PARADISUS. — Atrium porticibus circumdatum ante ædes sacras ; *place qui est devant une église, parvis ;* ol. *paradis.* (Pass.) — Hortus cultus et amœnus ; *jardin délicieux.* (Bald.) — Regio, tractus ; *canton, pays.* (S. XIV.) — Locus seu altare vel ornamentum ubi die Jovis sancta Christi corpus reponitur; *autel, chapelle,* etc., *où l'on place le corps de J.-C. le jour du jeudi saint.* (A. 1398.) — Pars quædam navis ; *partie du navire où les passagers vont prendre du repos.* (A. 1268.) — Arbor quædam Terræ sanctæ ; *arbre de la Terre-Sainte, dont la nature est inconnue.* (Jac. de Vitr.)

PARADOGIUM. — Idem q. PARADEGIUM.

PARADOXUS. — Sic appellatur S. Stephanus quia interfectoribus suis pepercit. (*Hymn. Vet.*)

PARADOYRA. — Instrumentum ferreum : « Item unum ferrum, vocatum *paradoyra.* » (A. 1379.)

PARAFERNALIA BONA. — Ea quæ a dote semper distincta in usum mulieribus sunt atque in earum arbitrio posita ; *biens paraphernaux, meubles et immeubles qui n'entrent pas dans la dot de l'épouse, et dont elle a la libre disposition.*

PARAFFUS. — Notarius ipse, qui acta peculiari sibi nota subscribit ; *notaire.* (A. 1507.)

PARAFREDUS. — Idem q. PALAFREDUS.

PARAGAMINARIUS. — Pro PERGAMENARIUS, membranarum concinnator; *parcheminier.* (A. 1341.)

PARAGAUDA. — Ornamentum pallii, vel vestis, quod vulgo *friseum* dicitur; *garniture d'habit, frange.* (J. de J.)

PARAGAUDATUS. — *Paragauda* ornatus; *Vid.* PARAGAUDA.

PARAGENA. — Conditionis paritas; *égalité de condition.* (S. XIII.)

PARAGERIUS. — *Feudum paragerium*, quod in *paragium* tenetur; *fief parager, fief en parage, portion d'un fief chargée des mêmes droits que les autres parties du même fief.* (Pass.)

PARAGIUM. — Conditionis ac nobilitatis paritas, juxta quam barones « debent maritare sorores, aut amitas, fratres aut nepotes » ut est in Constitut. Siculis; *égalité de noblesse et de condition sociale;* cf. *parage, paraige.* (Pass.) — Ipsa nobilitas; *la noblesse;* ol. *paraige, parage.* (Pass.) — Parium dignitas et prærogativa; *la pairie.* (A. 1307.) — Quidquid feudale a fratre primogenito secundogenitis in partem hæreditatis datur, qui id ab ipso primogenito fratre tenent, pari ac ille reliquum feudum conditione, absque tamen homagio (quod is pro toto feudo dominico præstat) usque ad septimam generationem, qua finita, omnis sanguinis affinitas exstincta censetur: tum enim qui excipiunt, homagium præstant primogeniti; *la portion des cadets assignée par l'aîné;* ol. *parage.* (A. 1275.)—Quævis portio in re aliqua; *une partie quelconque d'une chose.* (*Tabul. Vindoc.*) — Associatio in dominium; *association de plusieurs personnes pour l'exercice de l'autorité ou la jouissance d'une seigneurie; Vid.* PARIAGIUM. (A. 1318.)

PARAGIUS. — Proximus, contiguus; *proche, contigu.* (A. 1283.)

PARAGOGIA. — Aquæ ductus minores, qui in majores confluunt; *conduites d'eau qui se dégorgent dans d'autres.* (*Cod. Th.*)

PARAGONICUS. — Mitigator; *celui qui adoucit, qui calme.* (*Vet. Gl.*)

PARAGONISARE. — Comparare, conferre; *comparer;* ol. *paragonner.*

PARAGONIZARE. — Mitigare; *calmer, soulager.* (*Vet. Cod.*)

PARAGORIA. — Medicina quæ mitigat; *remède calmant, adoucissant.* (*Vet. Cod.*)

PARAGRAPHUS. — Peculiaris subscribentis nota; *paraphe.* (A. 1478.) — Linea quædam brevis, qua in distinguendis versibus utebantur clerici; *petit trait en usage pour indiquer la séparation des versets.* (Pass.)

PARALAMENTUM. — Litigium; *procès, contestation.* (*A. SS.*)

PARALANDRINUS. — Navis onerariæ species; *navire de charge.* (Rap. de Cares.)

PARALITAS. — Æqualitas, conditionis paritas; *égalité de condition.* (A. 1006.)

PARALOGIUM.—Ædes, ut videtur, extra septa monasterii ædificatæ cum chorte, Plinio cavædium. (Ap. Leibn.)

PARALOGIZARE. — Loqui; *parler.* (*Vet. Gl.*)

PARALOYSARE. — Pro PARALOGIZARE.

PARALYTICATUS. — Paralysi afflictus; *atteint de paralysie, paralysé.* (*A. SS.*)

PARAMENSIUM. — Lac coagulatum; *lait caillé.* (*St. Ast.*)

PARAMENTUM.—Ornatus, ornamentum; *parement, ornement.* (*Conc. Rav.* a. 1311.) — Phrygium opus auratis, argenteis aliisve filis intextum; *étoffe brodée d'or ou d'argent, orfroy.* (*Gest. Guill. episc. Cenom.*)—Tribunal paratum, seu adornatum; *tribunal, salle de parade.* (Hincm.) — Apparatus sive bellicus, sive alius quisvis, rerum necessariarum copia, instructio; *préparatifs, apprêts.* (A. 837.) — Impedimentum; *empêchement, embarras.* (A. 1271.)

PARAMONARII. — Iidem qui MANSIONARII ecclesiarum, etsi secus videatur Meursio, qui paramonarios administros monasteriorum fuisse contendit; *Vid.* MANSIONARIUS. Interdum tamen vox *Paramonarius* usurpatur pro templi sive monasterii administratore seu œconomo. (*A. SS.*)

PARAMURUS.—*Paramurus portalis*, murus portæ præstructus; *avant-mur.* (A. 1382.)

PARANA.—Ut PARRANA.

PARANDARIA. — Navis onerariæ genus; *sorte de navire de charge.* (Bern. de Breyd.)

PARANGARIÆ. — Jumentorum vel plaustrorum præstationes per viam transversam, sive extra viam regiam; *fournitures d'équipages auxquelles les vassaux étaient astreints, corvée des transports.* (A. 1308.)

PARANUS.—*Terra parana*, quæ hæreditario jure possidetur; *terre de famille, bien patrimonial.* (A. 1323.)

PARANYMPHA.—Dicebatur matrona quæ sponsam comitabatur atque ad maritalem thorum deducebat; *femme qui accompagnait la nouvelle mariée au lit nuptial* (*Leg. Aist. reg.*)

PARANYMPHALIS.—*Paranymphum* spectans; *Vid.* PARANYMPHUS.

PARANYMPHUM. — Grata nuntiatio vel salutatio. (Barel.)

PARANYMPHUS. — Qui sponsum seu sponsam comitatur; *paranymphe, jeune homme qui accompagne les nouveaux mariés le jour des noces.* (Pass.) — In academiis, qui ad gradus aspirat; *paranymphe, aspirant aux grades universitaires.* (Pass.)

PARAPETASMA. —Umbraculum; *tout ce qui donne de l'ombre.* (*Vet. Gl.*)

PARAPETEUMATA MARTIANA. — Tesseræ ad accipiendas quasdam annonas e horreis publicis ab imp. Marciano concessas, a Gr. παραπετεύματα, tessera; *tessères imaginées par Marcien pour la distribution du blé.* (*Cod. Th.*)

PARAPHERNALIA.—*Vid.* PARAFERNALIA.

PARAPHONISTA. — Cantor, qui est ex schola cantorum; *chantre;* ol. *paraphoniste.*

PARAPHRASIS.—Lingua, idioma; *idiome, langue.* (*A. SS.*)

PARAPSIS.—Præstatio *paropsidum*, quas recens nuptæ apud Delphinates domino

feudali dare tenebantur; *Vid.* ESCUELLATA. (A. 1318.)

PARARE. — Ornare; *parer.* (A. 795.) — Vultus medicamentis fovere, curare; *soigner, panser.* (A. 1352.) — Declinare, vitare, avertere; *détourner, parer, éviter.* (A. 1331.) —Metare; *mesurer, délimiter.* (*Vet. Cod.*) — *Parare domum*, eam reficere; *réparer, restaurer une maison.* (A. 1259.)

PARARIA.—Forte dominium: « Guillelmus ecclesiæ suæ et successoribus suis pretio 1020 libr. Turonens. acquisivit castrum et *parariam* de Bello-joco | a Jarentone de Sancto Romano domicello. » (*G. Chr.*) — Locus ubi parantur panni; *lieu où l'on pare les draps.* (A. 1335.)—Ars parandi pannos; *art de parer les draps.* (A. 1317.)

PARARIUM.—Pro PERARIA seu PETRARIA. (Brompt.)—F. dominium, ut PARARIA. (A. 1174.)

PARAROLLUS.— Locus ubi ligna seu asseres secantur; *scierie, lieu où l'on scie le bois.* (*St. Cad.*)

PARASCERNUS.—Navigii species; *sorte de navire.* (A. 1380.)

PARASCEVE.— Sexta sabbati, seu feria sexta ultimæ hebdomadis Quadragesimæ, sic dicta, inquit Isidorus, quia in eo die Christus mysterium crucis explevit, propter quod venerat in hunc mundum; *le Vendredi Saint.* (Pass.) — Qualibet sexta feria cujusvis hebdomadæ, quomodo quælibet dies Dominica ab antiquis dies Resurrectionis Dominicæ dicitur: « Die *Parasceve* ante Sabbatum dormitionis famulæ Dei Aldegundæ,» etc. (*A. SS.*) Id est, sexta feria ante diem Sabbati, sicuti anonymus interpretatur.

PARASCHELMUS.—Lignum quo alligatur remus, labrum navis, ubi remi annexi sunt, ita ut *paraschelmus* dici videtur id quo scalmus munitur. (A. 1380.)

PARASCI.—Paropsis, catinus; *plat.* (A. 1333.)

PARASIS.—Ead. notione. (A. 1361.)

PARASITASTER.—Famulus domesticus; *serviteur.* (Guib.)

PARASITIUM.— *Vid.* PARASITUS.

PARASITUS.— Famulus domesticus, ut PARASITASTER. (*A. SS.*) — Qui proficiscitur colligendo sacro frumento. Hinc *Parasitium*, horreum in quo primitias sacri frumenti *parasiti* recondunt. (*Vocab. Susan.*)

PARASSEVA.—Pro PARASCEVE.

PARASTER. — Vitricus; *parâtre;* ol. *pérastre.* (S. XIII.)

PARASTICIUM. — « Ecce enim angelus Domini... nos desuper intra ecclesiam aspiciens et benedicens, rursum per *parasticium* ecclesiæ reversus, nulla talis vestigia exitus reliquit. » (Adamn. Scot.) An *posticiam?* Alii a παρά et *statio* deducunt, quasi *ad stationem.*

PARASYNAXIS. — Conventiculum; *réunion, conventicule.* (*Conc. Calch.*)

PARATA. — Juris genus quod dominis feudalibus competit persequendi nativos seu homines suos, si in vicini alterius dominium transierint, quod quidem ex pacto vicissim inito utrique domino competit ex quo eorum tenentes, *homines de parata* vulgo dicuntur; *droit de parée, droit qui autorise un seigneur à reprendre son serf sur les terres de son voisin;* les serfs des seigneurs qui avaient ce droit se nommaient *serfs de parée, hommes de parée.* (Pass.)—Pisces marini; *marée;* ol. *parée.* (S. XV.) — *Paratæ*, 1° expensæ ad hospitium susceptiones maxime missorum seu legatorum publicorum; *dépenses faites par les provinces pour recevoir les envoyés du prince.* (Pass.); 2° expensæ, quæ in episcoporum et archidiaconorum susceptionibus a presbyteris ecclesiarum ruralium fiunt, dum ii diœcesim suam visitant; *dépenses faites par les curés ruraux pour recevoir les évêques et les archidiacres dans leurs tournées.* (Pass.) —*Esse in parata*, dicitur de iis qui in Officio ecclesiastico cappis *parati* seu vestiti, potiores partes agunt; *être en parée, avoir un des principaux rôles dans une cérémonie religieuse.* (A. 1472.)— *Parata ceræ*, census in cera ad luminare ecclesiæ exsolvendus; *redevance payée en cire pour le luminaire de l'église.* (*St. eccl. Lugd.*)

PARATALASSIUS. — Qui in re navali præest; *général de mer.* (*Cod. Dipl. Ital.*)

PARATALIS.—*Vid.* VOX.

PARATELLA.—Lapathus; *parelle.*

PARATICA.—Idem q. PARATA seu *paratæ.* (A. 1185.)

PARATICUM. — Italis, collegium, societas; *association, société, collége.* (*St. Med.*)— Idem q. PARAGIUM.

PARATICUS.—Qui ex aliquo *paratico* seu collegio est; *membre d'une société, d'un collége.* (*St. Pla.*)

PARATIO. — Ecclesiæ secretarium; *sacristie.* (A. 1185.)

PARATITLA. — Constitutiones ecclesiasticæ; *constitutions, règlements ecclésiastiques.* (*Conc. Hisp.*)

PARATOR.—Quivis artifex; strictiori sensu, sartor et qui pannos parat; *ouvrier, tailleur, foulon;* ol. *paréeur.* (Pass.) — Cubicularius; *chambrier, chambellan.* (*A. SS.*)— — Exornator; *celui qui décore, embellit.* (Thwroc.)

PARATORIA.—Palla seu aquarii canalis valvula; *vanne;* ol. *palle, pelle.* (*St. Mutin.*) —Locus ubi parantur panni; *lieu où l'on pare les draps, foulonnerie.* (A. 1335.) — Ars ipsa parandi pannos; *l'art de parer les draps.* (Id.)

PARATORIUM. — Secretarium ecclesiæ; *sacristie.* (*Ord. Rom.*) — Locus ubi parantur panni, telæ, papyrus; *paroir, lieu où l'on pare.* (A. 1097.)

PARATRAPETA. — « Fecit vestem de stauraci, cum cruce et gamadiis, simul et *paratrapetis* suis. » (Anast.) Ubi f. legendum *paratapetis*, ex Gr. παραταπής, quod extra *tapetum* est, ita ut idem valeat, quod limbus tapetis, Gal. *bord de tapisserie.*

PARATURA. — Pannorum confectura; *préparation, fabrication du drap.* (A. 1332.) — Opus Phrygium; *broderie.* (A. 1239.) — Apparatus quivis; *parure, ornement.* (Tert.) — Piscaria, locus ad piscandum paratus;

pêcherie. (Ap. Mur.)—*Paraturæ*, expensæ ad hospitum susceptiones, maxime Missorum seu legatorum publicorum; *Vid.* PARATA. (A. 1040.)—*Paratura missatica*, ornamenta ad Missam celebrandam; *l'ensemble des ornements sacrés nécessaires pour dire la Messe. (A. SS. Ben.)*

PARATUS. — Jus procurationis et gisti; *droit de gîte et de procuration; Vid.* GISTUS et PROCURATIO. (A. 934.) — *In parata pecunia*, seu nude *in parata*, innumerata pecunia; *au comptant. (Ch. Polon.)*

PARATYPA. — Numismata adulterina; *fausse monnaie. (Vet. Cod.)*

PARAVAREDUM.—Idem q. PARAVEREDUS.

PARAVEGIUM.—Locus qui naves a ventis tuetur, Italis *paravento.* (Sanut.)

PARAVENTUS. — Supellex qua ventus arcetur; *paravent.* (S. XV.)

PARAVERE.—Pro PERAVERE, cupere. (A. 1494.)

PARAVEREDA. — Idem q. PARAVEREDUS. (Ap. Mab. *Anal.*)

PARAVEREDARIUS.—Colonus, qui *paraveredos* præstare tenetur; *colon, vassal astreint à la fourniture de chevaux de voyage. (Lex Bavar.)*— Equus agminalis, ut PARAVEREDUS. (S. IX.)

PARAVEREDUS.—Equus agminalis; *cheval de voyage servant à transporter soit les hommes, soit les bagages.* (Pass.)

PARAVISUS.— Idem q. PARADISUS.

PARAULLA. — Verbum, sermo; *parole.* (A. 1335.)

PARAYRARIA. — Ars pannos parandi; *art de parer les draps.* (A. 1322.)

PARCAGIUM. — Tributum quod pro reparatione *parcorum* domini, vel pro jure *parcum* construendi, a vassallis exigitur; *droit dû au seigneur pour réparer ses parcs à moutons*, ou *obtenir la permission d'en établir dans les champs;* ol. *parcage.* (Pass.)

PARCAMINUM. — Pro *pergamenum; parchemin. (A. SS. Ben.)*

PARCARE.—*Parco* seu septo ex cratibus oves per noctem includere, quo terra earum fimo impinguatur; *parquer les brebis.* (Pass.)

PARCARIUS. — Pastor; *berger, pâtre.* (S. XIV.)

PARCATA.—Modus agri; *sorte de mesure de terre;* ol. *parquet. (Mon. Angl.)*

PARCATUS. — Jus construendi *parcum; droit d'établir un parc à moutons.* (A. 1314.)

PARCELLA.—Portio, pars modica, particula; *parcelle.* — Breve seu charta expensi articulatim et per partes distincta; *état détaillé des dépenses.* (A. 1324.)

PARCELLARE EXPENSAS. — Eas per partes annotare; *enregistrer les dépenses article par article. (St. Aven.)*

PARCENNARII. — Participes, *partiarii, partionarii*, in veteribus tabulis passim, qui paternam hæreditatem invicem dividunt; etiam qui aliquid in commune possident; *cohéritiers, copartageants, copropriétaires;* ol. *parsonniers, parceniers, parchonniers.*

PARCERARIUS. — Colonus partiarius; is qui dividit vel accipit partem decimæ; particeps, qui aliquid in commune possidet; *colon partiaire, codécimateur, celui qui partage avec un autre les produits de la dîme, copropriétaire, coseigneur;* ol. *parcier, parçon, parsonnier*, etc. (Pass.)

PARCERIA. — Quævis pars et portio in re aliqua, præcipue in decimis; *part, portion*, surtout *la partie d'une dîme dont on partage les profits avec un autre;* ol. *parcière. Ad parceriam tenere*, id est ad medietatem seu ad certam fructuum partem; *tenir à moitié fruits* ou *à une certaine portion des fruits*, ol. *tenir à parcière.* (Pass.)

PARCERIALIS.—Qui tenet ad parceriam; *fermier, colon partiaire;* ol. *parcier.* (A. 1305.)

PARCETUS. — Inauris; *pendant d'oreille.* (A. 1367.)

PARCHEIA. — Animalia, ni fallor, quæ in damno sunt; *animaux trouvés faisant du dégât.* (A. 1203.)

PARCHIA. — Trabecula in ædibus sacris, ubi cerei accenduntur; *Vid.* PANNA et PERGULA. (*Obituar. eccl. Ling.*)

PARCIALE. — F. idem q. PARCERIA, id est pars alicujus reditus. (A. 1155.)

PARCIARICIA. — *Ad parciaricias dare*, id est ad medietatem seu partem; *donner à moitié* ou *à une certaine portion des fruits. (Form. Andeg.)*

PARCIARIUS COLONUS. — Qui fructuum agri quem colit cum domino ejusdem est particeps; *Vid.* PARCERARIUS.

PARCIBILIS. — Qui parcit; *celui qui épargne, qui fait grâce. (Interp. S. Iren.)*

PARCIERENGHUS. — *Parcierenghæ salices*, quæ *parcis* contexendis sunt aptæ, ut videtur. (*St. Perus.*)

PARCIMONIA.—Ærarium regium; *épargne, le trésor royal.* (A. 1411.)

PARCIOLA. — Particula; *petite partie, parcelle. (A. SS. Ben.)*

PARCITAS. — Ærarium, ut PARCIMONIA. (A. 1277.)

PARCITER. — Pro *parce; avec économie.* (Claud. Mam.)

PARCITUDO.— Angustia; *gêne, embarras.* (Mur.)

PARCOLERIUS. — Idem q. PARCARIUS. (A. 1280.)

PARCOPOLLEX. — Tramellum; *chausse-pied;* ol. *traymel.* (J. de J.)

PARCUNSA. — Parcimonia; *économie.* (Mart. *Col. Nov.*)

PARCUS. —Non tam stabulum, vel ovile, quam liberior et spatiosior locus, in quo grex totus includitur; septum ex cratibus, in quo oves, equi, etc., includuntur; *espace plus ou moins vaste, entouré de palissades, où l'on renferme toute espèce d'animaux domestiques, parc. (Leg. Barb.)* — Convallis arboribus consita; *vallon boisé, parc. (A. SS.)*

PARDINA. — In instrumentis Hispanicis idem f. sonat q. *prada*, pratum. (A. 1128, etc.)

PARDONA. — Idem valet ac *misericordia*, seu multa judiciaria, in quodam instrumento; *Vid.* MISERICORDIA.

PARDONANTIA. — Indulgentia; *indulgence, pardon.* (Barel.)

PARDUM. — Conventio, pactum, quod condonatis ab utraque parte querelis fit; *arrangement, accord.* (A. 1222.)

PARDUS. — (Adject.) Coloris pardi, cinericius; *cendré.* (*Conc. Hisp.*)

PARECLUS. — Idem q. PARECULUS.

PARECULUS. — Par, assimilis; *semblable, pareil, assorti.* (Pass.)

PARECTUS. — Ut PARCETUS.

PAREDA. — Expensæ pro episcoporum susceptionibus, etc.; ut PARATA.

PAREDRUS. — Ex Græco πάρεδρος, virtus dæmoniaca, qualis in Simone Mago fuit; *l'art de l'enchantement et de la magie.* (Rufin.)

PAREFREDUS. — Idem q. PARAVEREDUS.

PAREGALE. — Septum ex palis et cratibus; *enceinte de palissades.* (A. 1341.)

PAREGIUM. — Maris plaga vel tractus; *parage.* (A. 1291.) — Scabini officium; *office d'échevin, échevinage.* (S. XIV.)

PAREGORICA. — Quæ mitigant, non sanant; *remèdes qui calment la douleur, mais ne la font pas disparaître, calmants.* (*Vet. Gl.*)

PAREGORIZARE. — Mitigare, lenire; *calmer, adoucir.* (J. de J.)

PARELIUS. — Par; *pareil.* (A. 832.)

PARENDARIA. — Ut PARANDARIA.

PARENDERIUS. — Qui sub *paratore* telas, pannos, etc., parat; *Vid.* PARATOR et PARARE. (*St. Mont. Reg.*)

PARENTAGIUM. — Idem quod PARENTELA. (Ap. Lud.)

PARENTALIA. — Convivia paganorum ad tumulos mortuorum, sic dicta quod ea a filiis in parentum honorem fierent; *repas que les anciens donnaient à la mort de leurs parents pour honorer leur mémoire.* (S. Hier.)

PARENTALIS. — Avitus. Ita *parentale imperium* et *parentalem domum* dixit Anastasius.

PARENTARE. — Parere; *obéir.* (Alan. de Insul.)

PARENTATUS. — (Subst.) Affinitas, cognatio; *parenté.* (S. Eugen.) — F. pro *patronatus.* (Bul. Joan. PP. a. 1206.) — (Adj.) Cognationibus et affinitatibus instructus; *apparenté.* (Arn. Lub.)

PARENTELA. — Affinitas, quæ per conjugium contrahitur; *parenté, liens du sang qui se contractent par le mariage.* (A. 1299.) — Familia, gens; *la famille, la maison tout entière.* (A. 1272.) — Societas, ordo; *société.* (A. 1198.)

PARENTESIS. — Solemnitas; *solennité.*

PARENTHETICA. — « Bellaria, » ait Joann. Sarisb., « alia esse *solennia*, alia *parenthetica* : ac *solennia* quidem, pulmenta esse quæ in omnes transeunt, et a Græcis Catholica, hoc est universalia nominantur : *parenthetica* vero, quæ ex causa necessitatis vel urbanitatis in præceptam aliqua ratione veniunt partem : sic dictam, eo quod solemnibus, id est, universalibus partiuncularitor soleant interponi. »

PARENTILITAS. — Familia, ut PARENTELA. (*Vet. Gl.*) — Quævis societas, confœderatio; *société, ligue, association.* (*Corn. Zanfl.*)

PARENTILLA. — Familia; *famille.* (*Lex Sal.*)

PARENTINUS. — « Quisque hominum *parentinæ* mortis exspectatione animam pascit : parricidiali crimine in hæreditate succedit. » (*S. Valer. episc. Cemel.*) Id est, parentis, seu patris, mortis exspectatione.

PARERE. — Ornare, apparare, solvere, exsolvere; *orner, parer, se montrer, payer.* (Pass.)

PARERGIUM. — « Illi autem proditores *parergio* lætissimi redditi, rogant uti meditata opera expleat. » (Petr. Diac.) Quo loco vox *parergium* videtur sumi pro auxilio.

PARERIA. — Dominium, jurisdictio : *puissance, autorité, juridiction.* (*Ord. reg. Fr.*) — Associatio, confœderatio; *association, société.* (*Vet. Cod.*) — Ars *parandi* pannos; *art de parer les draps.* (*H. Nem.*) — Dignitas *parium*; *pairie.* (A. 1317.) — Dominii societas, ut PARIAGIUM. (A. 1220.)

PARERII. — Qui unius prædii seu dominii domini simul sunt; *copropriétaires, coseigneurs.* (Ord. Vit.) — Cohæredes; *cohéritiers, copartageants.* (A. 1292.)

PARERMENEUTÆ. — Hæretici sæculo VII S. Scripturam, pro lubitu, ad suorum errorum patrocinium, detorquentes.

PARESERIUS. — Parisinus; *parisis, monnaie de Paris.* (A. 1336.)

PARESITUS. — Idem q. PARASITUS.

PARETA. — Impensæ, etc., idem q. *paratæ*; *Vid.* PARATA.

PARETÆ. — Expensæ in susceptionibus episcoporum; *Vid.* PARETA et PARATA.

PAREXERIA. — Rivulus molendini; *canal de moulin.* (A. 1062.)

PARGAMENUM. — Pergamenum; *parchemin.*

PARGEA. — Multa quæ domino solvitur pro damno animalium in agris, quæ in *parco* vel *pargo* ob id includuntur; *amende due au seigneur pour dommage des délits commis par les bestiaux dans les champs d'autrui;* ol. *pargée.*

PARGIA. — Jus quod domino competit ratione emendarum, quæ pro damno animalium in agris irrogari solent; *Vid.* PARGEA. — Zona latior ex corio; *large bande de cuir.* (*Leud. Carc.*)

PARGIUM. — Atrium ante ædes sacras; *le porche d'une église.* (*St. eccl. Tull.*)

PARGUAMENUM. — Ut PARGAMENUM.

PARGUAMINERIUS. — Qui *parguamenum* conficit; *parcheminier.* (*Vet. Gl.*)

PARGULINUS. — Minimus, ut videtur, ab Ital. *pargoletto*, puerulus : « Ego enim veluti *nichelina*, ad nihil et nihilum, et ad nihil prævalens... merito mica parvula *pargulina*... valeo nuncupari. » (*Act. B. Michelinæ.*)

PARGUS. — Pro *parcus*, septum quo oves includuntur; *enceinte où sont renfermés les moutons.* (*Tab. eccl. Gratian.*)

PARGYA. — *Vid.* SPARGICIA.

PARIA. — Par; *paire* : « Unam *pariam* de ovibus. » (A. 1205.) — Societas, clandestinum

concilium; *association*, *société secrète*. (A. 1221.) — *Parium* dignitas; *dignité de pair*, *pairie*. (A. 1431) — Modus agri, ut Par. (A. 1320.) — Domini societas; ut Pariagium. (A. 1056.) — Pariæ: 1° apud Hispanos, reditus feudales, homagia; *droits, profits seigneuriaux*, *hommages* (Pass.); 2° qui eumdem artificem assidue conducunt; *les pratiques d'un artisan*. (A. 1351.)

PARIAGIUM. — Dominii societas; *association de juridiction et de seigneurie entre deux seigneurs d'un même pays*; ol. *pariage*. (Pass.) — Dominium quod in *pariagio* seu associatione possidetur; *seigneurie* ou *juridiction possédée en pariage*. (*Ord. reg. Fr.*) — Quidquid a scabinis seu *paribus communiarum* communitatis nomine possidetur; *les biens d'une ville, d'une municipalité*. (Id.)

PARIARE. — Parem facere, esse; *rendre égal*, *être égal*. (Tert.) — Solvere; *payer*. (*Ch. Hisp.*) — *In pariagium* associare; *associer, faire participer quelqu'un à la possession d'une chose*. (*Epist. Clem. VII PP.*)

PARIATIO. — Associatio in dominium, ut Pariagium. (S. xiv.) — Apocha; *quittance*. (*Dig.*)

PARIATOR. — Qui paria fecit, nec reliquator est; *celui qui a tout payé*. (Id.)

PARIATUS. — *Parium* dignitas; *pairie*, *dignité de pair* (A. 1363.)

PARIBILIS. — *Vid.* Lex.

PARICELLULI. — Monachi ex eadem *cella*, seu monasterio; *moines du même couvent*. (*A. SS.*)

PARICLA. — *Paricla charta*, exemplum chartæ, charta pari tenore scripta, ab archetypo expressa; *charte conforme à l'original*. (Pass.)

PARICONSILIUM. — Consensus unanimis; *unanimité*. (A. 909.)

PARIENTIA. — Obedientia; *obéissance*. (*Conc. Hisp.*)

PARIERIA. — Dominii societas; ut Pariagium. (S. xiv.) — Parium dignitas, ut Paria. (A. 1259.)

PARIERII. — Ut Parerii.

PARIES. — Retis ad capiendas aves species, in modum parietis tensi; *pantière*. (Pet. de Cresc.) — Ossa temporum sive tempora; *les tempes*. (*Lex Fris.*) — Limbus, ora; *bord*, *lisière*. (*St. Verc.*) — *Paries tribunalis*, cui episcopi sedes affixa; *mur auquel s'appuie le siége de l'évêque*. (*A. SS.*) — *Parietes*, ut *pares*; *Vid.* Par. (A. 845.) — Feudales reditus, honores, homagia, ut *pariæ*; *Vid.* Paria. (A. 845.)

PARIFICARE. — Parem facere; *égaler*. (A. 1285.)

PARIFICARI. — Parem esse; *aller de pair*. (*Epist. Greg. IX PP.*)

PARIFORMITER. — Pariter, similiter; *pareillement*, *semblablement*. (Eric. Upsal.)

PARIGIUM. — Maris aliquod spatium ita appellatum, quod tendentibus in Ægyptum occurrit. (Sanut.)

PARINUS. — Vestis seu pars vestimenti. (Ap. Mur.).

PARIOLUS. — Pro *hariolus*. (*Vet. Cod.*)

PARIRE. — Solvere; *payer*. (Mart. *Ampl. Col.*)

PARISIA. — Pro Prisia. (*Ord. reg. Fr.*)

PARISIATA. — Modus agri unius Parisiensis annui redditus; *quantité de terre qui produit un denier parisis de revenu*. (A. 1372.)

PARISIENSES. — Monetæ Parisiis cusæ, quæ Turonensium quarta parte pretium superabant; *deniers parisis*.

PARITADERII. — Apparitores; *sergents*, *huissiers*. (A. 1385.)

PARITAS. — Æqualitas; *égalité*. (*Chr. And. Dand.*) — *Parium* dignitas, ut Paria. (A. 1297.)

PARITIO. — Obedientia; *obéissance*. (Nicol. V PP.)

PARITONUS. — Cantor; *chanteur*. (Ugut.)

PARITOR. — Scelus parans, nisi legendum sit *apparitor*. (*A. SS.*)

PARITORIUM. — Vox forensis, ni fallor, denuntiatio apparitoris scripto consignata; *commandement*. (*Instrum. pacis Osnabr.*)

PARIUM. — Mensura frumentaria; *certaine mesure de grains*; « duo *paria* bladi. » (A. 1448.) — Assutum vestis muliebris ornamentum; *ornement cousu sur les vêtements de femme*. (A. 1367.)

PARIUS. — Par; *égal*, *pareil*. (*Conc. Hisp.*)

PARLAMENTARE. — Colloquium de re alicujus momenti inire, habere; *s'entretenir*, *discourir*; ol. *parlementer*. (Mur.)

PARLAMENTEUS. — *Parlamenteus consul*, curiæ parlamenti consiliarius; *conseiller au parlement*. (A. 1435.) — *Parlamentea curia*, curia suprema; *le parlement*. (Rob. Goul.)

PARLAMENTORIUM. — Locus in claustro ad collationem fratrum; *partie du cloître où les moines se réunissent*, *salle de réunion*. (Mart. *Ampl. Col.*)

PARLAMENTUM. — Colloquium, maxime solemne colloquium de re quapiam alicujus momenti habitum; *entretien*, *entrevue*, *discussion*, *délibération*, *conférence*; ol. *parlement*. (Pass.) — Populi conventus; *assemblée des habitants d'une ville*. (S. xiii.) — Procerum totius regni conventus; *assemblée des grands d'un pays*, *états généraux*, *états provinciaux*. (Pass.) — Placitum seu servitium placiti; *Vid.* Placitum. (A. 1235.) — Quivis cœtus, conventus; *réunion*, *assemblée*. (Ap. Mur.) — Oratio; *harangue*, *discours*. (Ap. Mur.) — Judicium, sententia; *jugement*, *décision judiciaire*. (A. 1501.) — Curia suprema, summum tribunal; *cour suprême de justice*, *parlement*. (Pass.) — Idem q. Parlatorium seu Locutorium. (Bern. Mon.)

PARLATORIUM. — Locus colloquiis destinatus in monasteriis; *parloir*. (Bern. Mon.) — Locus ubi judices litigantes audiunt; *tribunal*, *salle d'audience*. (A. 1130.) — In Italia, locus ubi de rebus seriis civitatis cujuspiam disceptatur; *lieu où l'on traite des intérêts d'une cité*, *hôtel de ville*; ol. *parloir aux bourgeois*.

PARLIAMENTUM. — Sæpius apud Anglos, pro Parlamentum.

PARLOERIUM. — Locus colloquiis de-

stinatus in monasteriis; *parloir.* (A. 1451.)

PARLURA. — Aula inferior; *salle basse.* (Rym.)

PARMA, ATIS.—Pro *parma, æ.* (*A. SS. Ben.*)

PARMENIANI. — Hæretici, iidem qui *Donatistæ*, a Parmeniano eorum antesignano sic dicti.

PARMENTARIUS. — Idem q. PERMENTARIUS.

PARNAGIUM. — Pro PASNAGIUM.

PARNIUM. — Mendose pro PERVIUM.

PARO. — Naviculi genus; *sorte de navire léger.* (Ugut.)

PAROA. — Scapha ex vimine et crudo corio; *nacelle d'osier revêtu de cuir.* (*Vet. Gl.*)

PAROCHIA. — Territorium et districtus episcopi; *l'étendue de la juridiction d'un évêque et son diocèse.* (Pass.) — Tota Asiæ diœcesis; *le diocèse d'Asie.* (*Const. Apostol.*) — Metropolitani districtus; *pays soumis à l'autorité d'un métropolitain, archevêché.* (Ap. Mab. *Ann. Ben.*) — Ecclesia parochialis, districtus ecclesiæ presbyteri; *église paroissiale, territoire dépendant de cette église, paroisse.* (Gillebert. Lunic. episc.) — Parochi obventiones; *revenus, casuel d'un curé.* (*Tabul. Maj. Mon.*) — Parochianorum conventus; *assemblée de curés, conférence ecclésiastique.* (S. XV.) — Districtus judicis; *ressort de la juridiction d'un juge.* (*Ch. Hungaric.*) — Territorium, districtus; *ressort, juridiction, territoire.* (A. 1277.) — Urbis regio; *quartier d'une ville.* (Bern. de Breyd.)

PAROCHIAGIUM. — Districtus parochiæ, et jus parochi seu curionis, id est obventiones quæ ad parochum primario jure pertinent; *territoire d'une paroisse, revenus que le titulaire retire de cette paroisse;* ol. *parrochage.* (S. XIII.)

PAROCHIALIA. — Sic dicuntur potissimum sacramenta, quorum administratio ad *parochum* seu curionem jure suo competit. (*Chartul. Latiniac.*)

PAROCHIALIS. — Ecclesiæ quæ sub *parochia* est, quæ proprium presbyterum non habet; *annexe.* (A. 1280.) — *Parochialis presbyter*, curio; *curé.* (A. 1408.)

PAROCHIANUS. — Nude, curio seu parochus; *curé.* (*Chr. Montiss.*) — Qui ex parochia alicujus episcopi aut presbyteri est; *paroissien.* (*Cap. C. M.*)

PAROCHIATICUM. — Idem quod PAROCHIAGIUM, ut videtur. (*Chr. Besuens.*)

PAROCHIATUS. — Districtus; *district, étendue de la juridiction.* (A. 1224.)

PAROFIA. — Pro PAROCHIA. (A. 1091.)

PAROLLA. — Lebes minor; *bassin de cuivre de petites dimensions, chaudron.* (A. 1357.)

PARONARIUM. — Pro PARAMONARIUS.

PARONISTÆ. — Hæretici Valdensium sectarii.

PARONUS. — F. arboris adminiculum, nisi sit quercus secundariæ cæsionis, Gal. (*St. Lerot. Avel.*)

PAROPSIS. — Vas ecclesiæ ministeriis dicatum, idem quod PATENA. (*Ann. Ben.*)

PAROSTICIA. — Pro POSTICIA, posticum, posterior porta. (*A. SS.*)

PAROXYSMUS. — Vox medicis nota, accessio et impetus sæviens febris; *paroxysme.*

PARPAILLOLA. — Monetæ species; *sorte de menue monnaie de mauvais aloi que l'on frappait à Tarascon et ailleurs*; ol. *parpaillole, parpillole.*

PARPALIO. — Papilio, insecti genus; *papillon.* (Ap. Mur.)

PARPANUS. — Lapis angularis; *pierre d'angle.* (A. 1402.)

PARPILLOLA. — Ut PARPAILLOLA.

PARQUETUM. — Conseptum fori, fori auditorium; *parquet, l'espace qui est enferme entre les siéges des juges et le barreau où plaident les avocats, et la partie de la salle qui est réservée au public.* (Pass.) — Idem q. PARCUS. (*Chartul. Gem.*)

PARRAGIUM. — Associatio in dominium, ut PARAGIUM. (A. 1317.)

PARRAGO. — Vineæ species in pergulæ modum ligatæ; *vigne disposée en treille.* (A. 1056.)

PARRALE. — Pergula, clatri; *treille de vigne.*

PARRAMENTUM. — Vexillum; *bannière.* (A. 1348.)

PARRANA. — Tenementum quod ab uno *tenentiario* tenetur, ad discrimen agri, cujus plures simul domini sunt; *terre qui n'a qu'un seul propriétaire;* ol. *parran.* (*Ch. Provinc.*)

PARRANEA. — Eadem notione.

PARRAPANDA. — Vox architectonica, Gall. *plate-bande.* (A. 1490.)

PARRECHIA. — Pro PAROCHIA.

PARRIA. — Feudum inter *pares* seu cohæredes divisum; *fief partagé entre divers cohéritiers.*

PARRIGO. — Idem quod PARRAGO.

PARROC. — Parcus minor; *petit parc.* (Ap. Kenn.)

PARROCHAGIUM. — Territorium, districtus; *territoire, district;* ol. *parrochage.* (A. 1258.) — Rei alicujus appendix et accessio, quæ in *parochiæ* vicinia est; *attenance, dépendance.* (A. 1352.)

PARROCHIALIA. — Idem q. PAROCHIA. (Adrian. IV PP.)

PARROCHIANUS. — Incola, habitator; *habitant.* (*St. Mass.*)

PARROCHIATIO. — « Si vero granchia per hæredum successionem, seu quolibet alio modo ad *parrochiationem* venerit, ad 5 solidos consuetudinis redibit, i. ad proximum hæredem.» (A. 1185.) Ubi *parrochiatio* idem videtur quod *premesse* appellatur in consuetudine Britanniæ : ubi *retrait de premesse,* est cum prædium distractum, jure retractus, ad proximum hæredem devenit. *Parrochiatio* autem ex Gallico *prochain*, id est proximus, deducitur.

PARROCHIATUS. — Districtus, jurisdictio; ut PARROCHIAGIUM. (A. 1234.)

PARROCHITANUS. — Qui ex *parrochia* alicujus presbyteri est; *paroissien.* (*Chartul. Prior. de Guill.*)

PARS. — Qui aliquam factionem fovet :

partisan, celui qui est attaché à un parti. (Pass.) — Lusio; *jeu, partie de jeu.* (A. 1352.) — Fiscus; *fisc, trésor.* (S. IX.) — Actor vel reus, quomodo adhuc Gallice dicitur *partie.* *Lex Wisig.*)—Interventor; *celui qui intervient.* (A. 1370.) *Partem facere*, intervenire; *intervenir.* (Id.) — Advocatus, qui actoris vel rei partes agit et tuetur; *avocat, défenseur.* (A. 1105.)—Lex; *loi.*(*Cod. Vet.*)—Divisio, partitio; *partage;* ol. *partie.* (A. 1172.) — Latus; *côté.* (A. 1389.) — Pecuniæ summa; *somme.* (A. 1367.)—Recensio, descriptio; *dénombrement, recensement.* (*Ord. reg. Fr.*)—Regio; *canton, quartier, pays, contrée;* ol *partie.* (Pass.) *Partes*: 1° divinæ Eucharistiæ vel panis eucharistici particulæ; *fragments de la sainte Hostie* (Bed.); 2° rationes, qua notione Galli dicunt *parties.* (Ap. Mab. *Anal.*) *Partem facere*, fœdus cum aliquo inire; *se liguer;* ol. *faire parti.* (A. 1319.) *Trahere in partem*, aliquem e turba seducere; *tirer à part.* (Eckeard. Jun.) *Ad partem, in partem, ad partes*, seorsum, separatim; *à part, séparément.* (Pass.) *Pro parte* alicujus, id est nomine vel mandato; *de la part de.* (A. 1333.) *Ex parte*, quomodo Galli dicunt *à l'égard de.* (S. Eulog.) *Pars regia*, fiscus, ærarium regium; *le fisc, le trésor.* (A. 1210.) *Pars publica*, res publica : « A proprio comite, vel a *publica parte.* » (*Lex Long.*)

PARSANUS. — Tractus, pagus, urbis regio; *pays, contrée, côté, quartier d'une ville.* (A. 1340.)

PARSARE. — Indicare; *montrer.* (*Vet. Gl.*)

PARSCHALCUS. — Homo mediæ conditionis inter liberos et servos; *Vid.* BARSCALCUS.

PARSIARE. — Dividere; *partager, diviser.* (Ughel.)

PARSIMONIA. — Jejunium et vigilia, seu parcitas somni et cibi; *jeûne et veille*, ou *abstinence de nourriture et de sommeil.* (*Conc. Hisp.*)

PARSIMONIZARE. — Cum parcimonia distribuere; *distribuer avec parcimonie.* (*A. SS.*)

PARSIMUM. — Territorium, districtus, jurisdictio; *territoire, juridiction, ressort.* (A. 1527.)

PARSO. — Particeps, qui aliquid in commune possidet; *copropriétaire, copartageant, celui qui possède quelque chose en commun avec un autre;* ol. *parson.* (A. 1349.)

PARSUS. — Instrumentum piscandi, rete; *filet de pêche.* (Pez.)

PARTA. — Modus agri, ut PECIA.

PARTAGIUM. — Ea hæreditatis pars et portio, quæ unicuique hæredi, ex bonorum paternorum vel maternorum divisione competit; *portion du patrimoine échue à chacun des cohéritiers.* (A. 1276.)

PARTAGLONUS. — Pedamentum, vel arboris adminiculum; *étai, appui d'un arbre.* (*S. Avel.*)

PARTAPIA. — Italis, corona e variis floribus efficta; *couronne de fleurs.* (Ap. Mur.)

PARTENDA. — Pars, portio; *partie, portion.* (*Tab. Vos.*)

PARTESANA. — Hasta bipennis; *pertuisane.* (A. 1488.)

PARTESANUS. — Fautor, studiosus partium; *partisan.* (Barel.)

PARTIALIS. — Partilis; *divisible.* (Xyst. II PP.) — Unicus, peculiaris vel personalis; *unique, particulier* ou *personnel.* (A. 1245.) — Singularis, privatus; *particulier.* (A. 1245.) — Per partes divisus; *divisé en plusieurs parties.* (A 1316.)

PARTIALITAS. — Factio, partes; *parti.* (A. 1311.)—Partium studium; *partialité.* (A. 1340.) — Societas; *société.* (*Cod. Ital. Dipl.*)

PARTIALITER. — Privatim, singulatim; *en particulier.* (A. 1294.) — Divisim, per partes; *par parties.* (A. 1482.)

PARTIARIUS. — Servus, qui duobus dominis obnoxius est; *serf soumis à deux maîtres.* (Pasch. I PP.) — Qui aliquid in commune habet cum alio; *copropriétaire, copartageant.* (*Leg. municip. Mechl.*) — *Partiarius colonus*, quocum dominus fundi partem capit in fructibus; *colon partiaire.* (Pass.)

PARTIATES. — Custodes silvarum, apud Ravennates, seu qui partes nemorum custodiendas in beneficium acceperant. Nisi potius legendum sit *Porciates*, ut fuerint ii qui glandationem porcorum curabant, eique invigilabant.

PARTIATIM. — Privatim, singulatim; *en particulier.* (*H. Lotharing.*)

PARTICA. — Fustis seu clava fullonis; *Vid.* PERTICA. (Bern. de Breyd.) — Trabecula in ædibus sacris, ubi cerei accenduntur; *Vid.* PANNA. (*Obit. eccl. Lingon.*)

PARTICELLA. — Minor pertica; *petite perche.*

PARTICIARIUS. — Colonus partiarius, qui cum domino fundi fructus participat; vid. PARTIARIUS et MEDIETARIUS.

PARTICIONARIUS. — Qui unius prædii alteriusve rei, cum alio est particeps; *Vid.* PARTIARIUS et PARSON.

PARTICIPALIS. — *Participalis terra*, quæ in commune possidetur, cujus plures simul domini sunt; *terre qui a plusieurs propriétaires, qui est possédée en commun.* (A. 1080.)

PARTICIPARE. — Societatem habere, consuetudinem cum aliquo jungere; *être associé avec quelqu'un, s'associer.* (A. 1395.)

PARTICIPARI. — « Qualiscunque persona quidquam de hac nostra constitutione infringere tentaverit.... cum Heliodoro *participetur* qui ærarium Domini infringere tentavit. » (*Ann. Ben.*) Id est, easdem, quas Heliodorus, pœnas sustineat.

PARTICIPATIO. — Eleemosyna, qua quis pauperes bonorum suorum participes facit; *aumône, action de celui qui partage son avoir avec les pauvres.* (*Mon. Angl.*) — Societas, communio; *société, association, communion.* (Mad.)

PARTICIPATOR. — Particeps; *qui participe à.* (*Conc. Tolet.* XII.)

PARTICIPATUS. — Societas; *société, association.* (*Vet. Cod.*)

PARTICIPERE. — Pro *percipere*, in instrum. a. 1356.

PARTICIPES. — Iidem q. PARIERII, PARSONES, PARCENNARII, etc.

PARTICIPIUM. — Societas, communio, ut PARTICIPATIO. (Mat. Par.) — Pars, portio; *part, portion.* (*Ord. reg. Fr.*)

PARTICIPIUS. — Particeps, socius; *associé, copartageant.* (A. 1158.)

PARTICULA. — Frustum porci, offula porcina; *fragment de porc.* (A. 1345.)—Charta particulis seu per partes distincta, unde *particula* nuncupari videtur; *charte divisée en parties, en articles.* (A. 1323.)

PARTICULARE.— Singulatim edisserere; *particulariser.* (*A. SS.*)

PARTICULARITAS.— Rei circumstantia; *particularité.* (A. c. 1471.) *Particularitates*, singularum partium enumeratio. (A. 1382.)

PARTICULARIUS. — Minister in monasteriis, qui cibos per partes dissecat singulis monachis; *officier de monastère chargé de faire les distributions aux moines*, ol. *particulaire.*

PARTICULARITER. — Partim; *en partie.* (A. 1382.)

PARTICULONES. — Cohæredes; *cohéritiers, copartageants.* (Non.)

PARTICUM. — Pro PARTITUM.

PARTICUS. — Idem q. PARCUS. (*Leg. H. I reg. Angl.*) — Pro *partitus.* (*Monum. Sacr. Antiq.*)

PARTIDA. —Partitio, separatio, divisio; *séparation.* (A. 1473.)

PARTIDOR. — Culter lanionis et coqui; *couteau à dépecer.* (A. 1362.)

PARTIFISCUS. — Fiscus, dominium regium, vel ejusd. pars; *le fisc, le domaine royal.* (*A. SS.*)

PARTILITER. — Divise, per partes, distribute; *par parties.* (Isid.)

PARTIMENTUM. — Partitio, divisio; *partage.* (A. 1292.)

PARTIO. — Portio, pars; *partie, portion.* (A. 760.)

PARTIONALE. — Liber partium; *Vid.* COMBINALE.

PARTIONARIUS. —(Subst.) Colonus *partiarius; Vid.* PARTIARIUS. — Officium in ecclesia Tullensi cui unicuique canonico portionem suam distribuit; *officier du chapitre de Toul qui était chargé de faire aux chanoines la répartition des émoluments qui leur revenaient;* ol. *partionnaire.* — (Adj.) Communis; *mitoyen.* (A. 1335.) — *Partionaria colonia*, quæ a colono partiario colitur; *terre donnée à moitié fruits ou pour une partie quelconque des fruits.* (*St. Mas.*)

PARTIRE. — F. proficisci; *partir.* (*St. David. reg. Scot.*)

PARTIRI. — Conterminare; *confiner*; ol. *partir.* (A. 1294.)

PARTITA. — Regio urbis; *quartier d'une ville.* (A. 1283.)—Modus agri; an idem atque *partica* seu *pertica* dubium est. (A. 1290.)— *Partitæ*, rationis partes seu articuli; *articles d'un compte.* (Mart., *Anecd.*)

PARTITIO. — *Partionarii* officium; *office de partionnaire; Vid.* PARTIONARIUS. — Id. q. PRÆPOSITURA, quod ex judicibus ecclesiasticis et laicis composita, sic appellari videtur. (A. 1233.)

PARTITORIUM. — Quod aliquis ab alio partitur, dividit; *ce que l'on sépare d'un tout.* (*St. Plac.*)

PARTITUDO. — Pro PARTUS. (*Cod. Th.*)

PARTITUM. — Italis, deliberatio, consilium, suffragatio quæ secreto per calculos fit; *délibération, scrutin, vote.* (*A. SS.*) — Causa, partes; *parti.* (A. 1340.) — Idem ac Gall. *parti*, ubi de matrimonio sermo est. (A. 1516.)

PARTITURA. — Partitio, divisio; *partage.* (A. 1280.)

PARTITUS.—Minutioris monetæ species; *sorte de menue monnaie;* ol. *partit.* (A. 1320.)

PARTIZANUS. — Publicorum vectigalium conductor; *fermier des impôts*, ol. *partisan.*

PARTIZARE. — Dividere; *partager.* (A. 1253.)

PARTURITIO. — Partus; *enfantement.* (*Conc. Hisp.*)

PARTUS.— Pro *paratus.* (Ap. Mart. *Anecd.*) — Vulva. (*A. SS.*) — *Partus mathematicus*, imaginarius, fictitius, magicus. (Id.)

PARTUSURA. — F. apertura, rima; *fente, ouverture.* (Guib.)

PARUM. — Par; *paire.* (S. XIV.) *Parum unum*, paululum. (S. XIV.)

PARVA. — Linteum quoddam lectuale. (A. 1476.)

PARVICHALIS. — Parvus, exiguus; *petit, exigu.* (*A. SS.*)

PARVIFICARE. — Parvum facere, extenuare, deprimere : vox ab Italicis aliquot scriptoribus usurpata.

PARVIPENDIUM. — Contemptus; *mépris, dédain.* (A. 1004.)

PARVIPENDULUS. — Qui parvi pendit, negligit. (S. Eulog.)

PARVISIUS. — Idem q. PARADISUS.

PARVISUS. — Eadem notione.

PARVIUS. — Eadem notione. (A. 1405.)

PARVULA. — Modus agri, ut PECIA. (*Chartul. S. Sulpic. Bit.*)

PARVULINUS. — Pro *parvulus.* (A. 1295.)

PARVULUS. — Puerulus et etiam puer 14 vel 15 annorum. (Flodoard.)

PARVUNCULUS. — Parvulus; *petit, jeune, en bas-âge.* (*A. SS.*)

PARVUS. — Paucus; *peu nombreux, petit par le nombre.* (*Lex Sal.*) — Submissus; *soumis, humble.* (*A. SS.*)

PASATA. — Præstationis species, ead. q. PASSATA. (A. 1320.)

PASCAGIUM. — Jus pascendi porcos in silva domini, et jus pro eo jure; *droit de faire paître les porcs dans les bois seigneuriaux* et *redevance due pour l'exercice de ce droit;* ol. *pascage.* (S. XIII.) — Convivium, refectio, ut PASTUS et PROCURATIO. (A. 1358.)

PASCAIRAGIUM. — Jus pascendi animalia in pascuis et tributum quod pro pascuis solvitur; *droit de pâturage, et ce que l'on paye pour l'exercice de ce droit.* (S. XIII.)

PASCAIRARE. — Tributum exigere pro pascuis: *lever le droit de pacage; Vid.* Pascagium, etc. (A. 1311.)

PASCALIS. — Solemnis; *solennel.* (Parid. de Gras.)

PASCALITER. — Solemniter; *solennellement.* (Id.)

PASCALIUM.—Tributum pro glandatione, ut Pastio. (A. 1124.)

PASCARE. — Pascere, ut Paschare.

PASCARIUM. — Idem q. Pascuarium. (*Ch. Hisp.*)

PASCASIUM. — Eadem notione.

PASCATA. — Avis quæ mures capit. (*Vet. Gl.*)

PASCENTARE. — Pascere; *paître.* (A. 1343.)

PASCENTUM.— Pascuum; *pâturage.* (Id.)

PASCHA. — Christus ipse; *le Christ.* (S. Paul.) — Eucharistia ipsa; *la sainte Eucharistie.* (S. August.)—Hebdomada paschalis; *la semaine pascale.* (*Missal. Gothic.*) — Quodvis magnum festum; *pâques, toute grande fête.* (Dur.) — Convivium, refectio; *repas, festin.* (A. 1362.) — *Pascha album*, Dominica in Albis; *le dimanche de Quasimodo.* (*Necrol. Rotom.*) *Pascha annotinum*, quod proprie fuerit, et quando celebratum non una est sententia. (Pass.) *Pascha bonum*, dies Resurrectionis; *le jour de Pâques.* (*Vet. Cod.*) *Pascha carnosum*, dies Resurrectionis in quo carnium esus resumitur; *le jour de Pâques, le premier jour où l'on mange de la viande depuis le jour des Cendres;* ol. *Pasques charneux.* (A. 1350.) *Pascha clausum*, seu *clausum Paschæ*, Dominica octavarum Paschæ, qua Paschalium festivitatum solemnitas clauditur; *le premier dimanche après Pâques, celui de Quasimodo;* ol. *Pâques closes* ou *cluses*, *cluse de Pasche.* (Pass.) *Pascha communicans*, dies Resurrectionis; *le jour de Pâques, jour auquel on communie;* ol. *Pasques-communiaux.* (A. 1387.) *Pascha competentium* seu *petitum*, Dominica Palmarum; *le dimanche des Rameaux.* (Pass.) *Pascha floridum* seu *Pascha florum*, Palmarum Dominica; *le dimanche des Rameaux;* ol. *Pasques fleuries.* (Pass.) *Pascha intrans*, nota chronologica qua ii usi sunt qui a Paschate annum putabant; iidem, ne aliqua suboriretur confusio, *ante* vel *post Pascha* apponere solebant, ut annum proxime elapsum, vel subsequentem certius denotarent; Gallic. ol. *Pasques commençant.* (*Vet. Chart.*) *Pascha magnum*, dies Resurrectionis Dominicæ; *le jour de Pâques;* ol. *les Grandes Pâques.* (*Vet. Ch.*) *Pascha medium*, Mercurii dies infra octavam Paschæ; *le mercredi de l'octave de Pâques.* (A. 1425.) *Pascha novum*, novus annus; *le nouvel an, le jour où commençait autrefois la nouvelle année, c'est-à-dire le samedi saint;* ol. *Pasques nèves.* (A. 1397.) *Pascha primum*, dies vicesima secunda mensis Martii; *le 22 mars.* (A. 1341.) *Pascha rosarum*, Pentecostes, ap. Italos; *la Pentecôte.*

PASCHALE. — Computum paschale, seu ratio inveniendi diem quo celebrari debet Pascha quolibet anno; *comput pascal, procédé à suivre pour trouver le jour de Pâques d'une année quelconque.*—Districtus parœciæ *paroisse, territoire qui compose une paroisse.*

PASCHALIS. — (Subst.) Præstatio quæ ad Pascha exsolvitur; *redevance que l'on paye à Pâques.* (S. xii.)— (Adj.) Ad Pascha spectans; *de Pâques, pascal.* (Pass.) *Paschalis epistola*, qua Pontifex maximus metropolitanis episcopis denuntiabat quo die celebrandum esset Pascha; *lettre que, dans les temps primitifs, le Pape envoyait, chaque année, aux métropolitains pour leur faire connaître le jour auquel tombait la fête de Pâques. Paschales* epistolas præterea vocat Avitus Viennensis quas pontifices sibi invicem scribebant, sese consalutantes, et de exacta festivitate nuntium mittentes, quæ proinde erant ex iis, quas Græci ἑορταστικάς nuncupabant. *Paschales denarii*, præstatio, quæ a presbyteris pro chrismate quod circa Pascha ab episcopo accipere solent, eidem episcopo exsolvebatur; *droit que les curés payaient à l'évêque lorsqu'il leur distribuait le saint chrême, ce qui avait lieu aux environs de la fête de Pâques. Paschalis terminus*, nota chronologica, qua utebantur notarii, qui peritiam suam in arte computi ostentare amabant; hac inter primos usus est Rodradus presbyter Ambianensis, quam libro sacramentorum manu sua descripto apposuit: « anno incarnationis Dominicæ DCCCLIII indictione 1, epacta vii, concurrente vii termino Paschali IIII Kal. Aprilis. » *Paschales Missæ;* sic dicuntur in veteri Missali Gallicano, quæ tota Paschatis hebdomada decantari debent; *Messes de la semaine de Pâques. Paschalia indumenta*, quibus utuntur diebus *paschalibus* seu Dominicis; *ornements qui servent à l'époque de la fête de Pâques* ou *tous les dimanches.* (S. Cæsar.) *Paschalia festa*, Pascha, Pentecostes et dies Natalis Domini; *les trois solennités de Noël, Pâques et la Pentecôte.* (Pass.)

PASCHALIUM. — Canon de celebrando Paschate. (Martin.)

PASCHARE. — Pascha celebrare; *célébrer la fête de Pâques.* (Ugut.) — Pascere; *faire paître.* (A. 1279.)

PASCHARIUM. — Jus pascendi porcos in silva domini, et tributum quod pro eo jure exigitur; *droit de conduire les porcs sous les chênes du seigneur*, et *redevance payée pour la jouissance de ce droit.* (A. 1315.)

PASCHASE. — Eadem notione. (A. 1069.)

PASCHERIA. — Pascuum, pratum; *pâturage, pré.* (Lud. II, rex Sicil.)

PASCHERIUM. — Idem quod Pascharium et Pascheria.

PASCHIVUM. — Idem q. Pascharium.

PASCHUM. — Pascuum, pratum; ut Pascheria.

PASCINATUS. — Glandatio; *glandée.* (S. xiv.) *Pascinatus tempus*, quo scilicet glandes maturæ sunt, pascendisque porcis idoneæ; *temps de la glandée, époque où les glands sont mûrs, où l'on peut mener les porcs sous les chênes.* (*H. Median. Mon.*)

PASCIO.— Porcorum ex glandibus pastio; census qui domino silvæ pro glandatione solvitur; tempus quo glandes et fanias porci pascuntur in nemoribus; idem q. Pastio.

PASCIUM. — Idem q. PASCHUM. *(Vet. Gl.)*

PASCLERIUM. — Mendose pro PASCHERIUM, pascuum. *(G. Chr.)*

PASCOLUM. — Ut PASCULUM. (A. 1079.)

PASCUA, Æ. —Pro *pascuum:* « Terra est, quam mariscos vocant, in usum communis *pascuæ* constituta. » (Lob. *H. Paris.*)

PASCUAGIUM. — Pascuum, herba pascibilis; *pâturage.* (*Vet. Cod.*)—Tributum quod pro pascuis exigitur; *Vid.* PASCHARIUM et PASCAIRAGIUM. (A. 1172.)

PASCUALE.—Jus pascendi animalia vel in pascuis vel in silvis; ut PASCHARIUM. (A. 1126.)

PASCUARE.—Pascere, præsertim de porcis, qui glandes pascunt; *faire paître* (se dit surtout des porcs). (A. 1126.)

PASCUARIUM.—Quod pro pascuis præstatur, ut PASCAIRAGIUM et PASCHARIUM. (S. VI.)

PASCUATICUM. — Jus pascendi porcos; *droit de faire paître les porcs dans les bois d'autrui.* (Alexand. III PP.)

PASCUATICUS.—Tributum quod pro pascuis exigitur, ut PASCHARIUM. (A. 806.)

PASCUATIO. — Jus pascendi animalia in pascuis, ut PASCUATICUM. (S. X.)

PASCUERIUM. — Idem q. PASCHARIUM. (A. 1242.)

PASCULARE. — Pascere; *faire paître.* (Pass. ap. Ital.)

PASCULUM. — Pascuum, pratum, ut PASCHERIA. (A. 1072.)

PASCULUS.—Ead. notione. (Id.)

PASCUS.—Ead. notione. (Mur.)

PASCUUM.—Quod pro pascuis præstatur, ut PASCHARIUM. (A. 1366.)

PASENARIUS. — Ædilis, scabinus; *échevin, officier de paix.* (A. 1297.)

PASFIENDUM. — Formula qua debitor sese obligat ad restituenda creditori damna cujuscunque generis, quæ ex non solutione debiti prodeunt. (A. 1475.)

PASIAGIUM. — Idem q. PAXIAGIUM. (A. 1306.)

PASINOLA. — Mendose, ni fallor, pro PALMOLA. (A. 1285.)

PASMUS.—Deliquium, spasmus; *défaillance, spasme.* (Ap. Mur.)

PASNADIUM. — Jus pascendi porcos in silva; ut PASCAGIUM. et PASTIO. (S. XI.)

PASNÆRIUM.—Pascuum, pratum, ut PASCHERIA. (A. 1064.)

PASNAGERIUS.—Qui jus *pasnagii* habet in forestis; *celui qui a le droit de mener des troupeaux dans les bois d'autrui;* ol. *pasnagier.* (S. XIII.)

PASNAGIUM. — Ut PASNADIUM.

PASONNIA.—Idem videtur q. PASTIO. (A. 1246.)

PASQUAIRARE. — Tributum exigere pro pascuis; *faire payer une redevance pour le droit de mener les bestiaux dans les pâturages d'autrui.* (A. 1232.) — Pascere; *paître, faire paître.* (A. 1298.)

PASQUARE.—Pascere; *faire paître.*

PASQUARIUM—Idem q. PASQUERIUM.

PASQUAYRAGIUM.—Ead. notione.

PASQUERAGIUM.—Eod. significatu.

PASQUERGIUM.—Pratum, pascuum; *pâturage, pré.*

PASQUERIUM. — Quod præstatur pro pascuis, et jus pascendi animalia in alterius silva, ut PASCHARIUM, PASTIO, etc.

PASQUILIS.—Pascuum; *pâturage.* (*Tabul. S. Rem. Rem.*)

PASSABILIS.—Non rejiciendus; *passable.* (A. 1483.)

PASSADIUM. — Tributum quod a transeuntibus exigitur; *droit de passage, sorte de péage;* ol. *passade.* (A. 1267.)

PASSADORIUM. — Transitus pervius pro domibus. (A. 1305.)

PASSAGENII.—Idem q. PASSAGINI.

PASSAGERINUS.—Qui naulum pro transvectione sui rerumque suarum solvit; *passager.* (*St. Gen.*)

PASSAGERIUS.—Ead. notione. (*H. Dalp.*) *Passagerius portus*, ripa, ni fallor, in quam transeuntes deponit navita. (A. 1301.)

PASSAGIARIUS. — Portitor, publicanus, apud Italos; *fermier des impôts.* — Navita, qui de ripa in ripam alteram transeuntes navicula transmittit; *batelier, passeur de rivière;* ol. *passageur.* (A. 1287.)

PASSAGINI. — Hæretici Valdensium sectarii, quod vitæ sanctimoniam fingebant, sic dicti.

PASSAGIVI.—Pro PASSAGINI.

PASSAGIUM. — Transitus, peregrinatio, ipsa Hierosolymitana expeditio; *passage, pèlerinage, voyage en Terre-Sainte, croisade.* (Pass.)— Semita, callis; *sentier.* (A. 1501.)— Tributum quod a transeuntibus exigitur; *droit de passage.* (*Leg. H. reg. Angl.*)— Naulum; *fret.* (A. 1257.)—Canalis; *conduit.* (A. 1164.) — Jus transitus; *droit de passer.* (*Terrear. Vet.*) — Transactio, pactio; *pacte, arrangement.* (*Ord. reg. Fr.*)

PASSALORINCHITÆ. — Hæretici sic dicti, quod digitum imponentes in nares, et ora sua, et in labia, quasi silentium semper exercerent, soli taciturnitati quasi studium commodantes.

PASSANS.—Viator, peregrinus; *voyageur, passant.* (*G. Chr.*)

PASSARE. — Transire; *passer.* (A. 1493.) — Transgredi; *outrepasser.* (A. 1252.) — Transigere, pactionem facere; *faire un arrangement, transiger.* (A. 1337.) *Passare donationem* et alia ejusmodi dicuntur notarii publici qui instrumenta conficiunt; *passer un acte de donation, passer un contrat*, etc. — Permittere aliquid per instrumentum authenticum; *permettre une chose par acte authentique.* (A. 1325.)— Transmittere; *transmettre.* (*Reg. feud. Norm.*) — Valere; *valoir.* (*Cod. Ital.*)

PASSARELA. — Ludi species qui Gallis *passe* dicebatur, qua ad metam *passe* dictam sagittas dirigebant. (*St. Cum.*)

PASSARINUS.—Machinæ species, qua pondera levantur; *machine à lever les fardeaux.*

PASSATA. — Præstationis species apud Occitanos. (A. 1312.) — Vicus, via, semita, qua *passare* seu transire licet; *chemin où le passage est permis.* (A. 1319.)

PASSATICUM. — Jus transitus; *droit de passage.* (A. 1095.)

PASSATIO.—Instrumentum a notario publico passatum seu confectum; *acte passé par un notaire.* (A. 1372.)

PASSATOR.— Dominus, cui *passagii* seu transitus præstatio competit; *seigneur à qui appartient le droit de passage.* (*Mon. Ang.*)

PASSATORIUM.—Pons vel quidquid ad transeundum utile est; *pont, passerelle,* ou *tout ce qui sert au passage d'un cours d'eau.* (A. 1335.)

PASSATUS.— Præteritus; *passé.* (*Tab. S. Germ.*)

PASSAVOLANTUS. — Tormentum bellicum exile; *sorte de machine de guerre;* ol. *passavant.*

PASSAYRAGIUM. — Tributum quod a transeuntibus exigitur; *droit de passage, péage.* (A. 1317.)

PASSELLUS.—Paxillus; *échalas;* ol. *paissel.*

PASSELUM. — Suggestum; *estrade.* (*Ord. eccl. S. Pet. Ins.*)

PASSERIA.—Palorum contextus, etc., ut Paxera.

PASSIAGERIUS.—Idem q. *forensis* et peregrinus alibi dicitur, qui ex aliena diœcesi vel Ecclesia est; *étranger, forain.* (*Ob. Eccl. Morin.*)

PASSIATUM.—«Et quando opus fuerit aut ad messem vel pratum colligendum, vel ad reliqua, in *passiato* faciant. » (*Ch. Alem.*) F. Gall. *en paix.*

PASSIBILE.—Tributum, quod a transeuntibus exigitur; *redevance payée par les passants, droit de passage.* (A. 1401.)

PASSIBILIS. — Calcabilis; *sur lequel on peut marcher.* (Dud.)

PASSIM. — Lento gressu, seu passu; *au pas.* (Rol. Pat.)

PASSIMA. — Panis subcinericius, vel recoctus; *pain cuit sous la cendre* ou *cuit deux fois.* (*A. SS.*)

PASSIO.—Ea Evangelii pars quæ *passionem* Christi continet; *la partie de l'Evangile où se trouve le récit de la passion de N.-S. J.-C.* (Pass.) — Martyrium; *martyre.* (*Conc. Hisp.*)— Quinta e novem partibus in quas hostia dividitur ap. Mozarabes; *la cinquième partie de la sainte hostie dans le rit mozarabe.* — Morbus; *maladie, mal.* (Pass.) — Mala cogitatio; *mauvaise pensée.* (*Vet. Pœnit.*)—Christi ad crucem affixi imago; *crucifix, image du Christ en croix.* (A. 1403.) — Acta cujuslibet sancti; *la Vie d'un saint.* (*Vet. Ch.*) — Pascuum, pastio; *pâturage, action de paître;* ol. *passion.* (*Ch. Prov.*)

PASSIONABILITER. — Inordinate, perturbate; *confusément, sans ordre.* (J. Gers.)

PASSIONALE.—Liber continens *passiones* sanctorum; *livre qui contient l'histoire des martyrs et des saints en général;* ol. *passionnaire.* (Mart. *Anecd.*)

PASSIONALIS.—Ead. notione. (*Vet. Necrol.*)

PASSIONARIUM.—Ead. notione. (J. de J.)

PASSIONARIUS.—Ead. notione. (Durand.)

PASSIONATE.—Ut Passionabiliter. (*A. SS.*)

PASSIONATICUS. —Jus transitus; *droit de passage.* (S. VII.)

PASSIONATUS.—Infensus; *irrité, animé, passionné.* (A. 1409.)

PASSIONITÆ. — Hæretici, qui Christum Deum in passione carnem dimisisse atque in cœlum ascendisse mentiebantur.

PASSIPEDIUM. — Via angusta et soli pedestri itineri accommodata; *chemin de piéton.* (*A. SS.*)

PASSIVARE. — Transire, quasi *passus*, seu *strictiora* loca emetiri, vel *vagari*, quo modo *passivus* pro *vagus* usurpatur. (*A. SS.*)

PASSIVITUS. — Vulgo, promiscue; *sans ordre, pêle-mêle, confusément.* (Tert.)

PASSIVUS.—Vagus, inconstans, incertus; *vagabond, incertain, vague.* (St. Aug.) *Passiva libido; passion immodérée.* (S. Hier.)

PASSO. — Census pro glandatione et jure pascendi; *redevance pour la glandée des porcs.* (A. 1126.)

PASSONAGIUM. —Ut Pasnagium, Pastio, etc. (A. 1244.)

PASSONUS. — Rhodani ostium, vulgo *le Gras* vel *le Pas* dictum.

PASSOR.—Patiens; *patient.* (*A. SS.*)

PASSORGIUM.—F. præstatio pro facultate figendi *passellos* in molendinis vel alicubi. (A. 1291.)

PASSOTUS. — Pugionis species; *dague, poignard;* ol. *passot.*

PASSUATIM.—Lento et composito passu; *à pas lents et réglés.* (Andr. Flor.)

PASSULLARE.—Passellis seu pedamentis vineam fulcire; *paisseler, échalasser la vigne.* (A. 1260.)

PASSUM.—Vadum; *gué.* (A. 1204.)

PASSUS. — Locus; *passage :* « Quando scribebat, dictus frater Thomas super Isaiam, venit ad quemdam *passum* Scripturæ, » etc. (*A. SS.*) — Mensuræ vel ponderis species, ap. Italos et Gallos.— Angustiæ et claustra itineris, vel montium; *pas, passage, gorge.* (A. 1286.) — Transitus, iter, via; *chemin, passage.* (A. 1360.)—Tributum quod a transeuntibus exigitur; *droit de passage, péage.* (*St. Rip.*) — Palorum contextus ac series; *palissade.* (A. 1369.)

PASTA.—Massa, crudus panis; *pâte.* (W. Brit.)—Gallina; *poule.* (S. XII.)—Convivium, ut Pastus. (A. 1181.)— Lignum ædificationi aptum et necessarium; *bois de construction.* (A. 1392.)

PASTAGIUM. — Præstatio, quæ in *pasta* fit, pro coctione furnaria; *droit pour la cuisson du pain.* (A. 1330.)

PASTARE. — *Pastam* seu massam farinæ subigere, depsere; *pétrir, faire le pain.* (*A. SS.*)

PASTAYRAGIUM. — Jurisdictio, territorium; *ressort, territoire.* (A. 1312.)

PASTELLARIA. — Glastum; *pastel.* (A. 1312.)

PASTELLERIUS.—Ad *pastellum* spectans; *de pastel.* (A. 1361.)—*Pastellerium molendinum,* quo pastellum teritur; *moulin qui vile le pastel;* ol. *pastelier.* (Id.)

PASTELLIO. — Pastillus; *pillule.* (Alex. lat.)

PASTELLUM. — Herbæ genus, glastum; *pastel.* (A. 1332.)— Idem videtur quod PASTITIUM, pascuus ager. (A. 1473.)

PASTELLUS.—Diminut. a PASTUS, parvus pastus.

PASTENARE.—Agrum fodere, pro PASTINARE. (A. 1065.)

PASTENCHUM. — Jus pascendi porcos in silva domini, vel etiam census, qui pro ipso jure exigitur; ut PASCHARIUM et PASTIO. (A. 1397.)

PASTENQUUM. — Ager pascuus; *pâture, pâturage;* ol. *pastenc.* (A. 1364.)

PASTERIA. — Mactra, in qua *pasta* subigitur, et pistrinum, seu locus ubi est mactra; *pétrin et lieu où il est placé.* (A. 1375.)

PASTICERIUS. — Pistor dulciarius; *pâtissier.* (A. 1285.)

PASTICIA. — Pastillus; *petit gâteau.* (A. 716.)

PASTICIO.— Jus pascendi porcos in silva domini, idem q. PASTIO.

PASTICIUM. — Pascuus ager; *pâturage, pâtis.* (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

PASTICIUS. — Idem quod PASTILLUS. (*Hist. Dalph.*)

PASTILLARIA. — Pistoris dulciarii ars; *art du pâtissier, pâtisserie.* (A. 1362.)

PASTILLARIUS.— Pastillorum confector; *pâtissier.* (S. Aug.)

PASTILLATICUM. — Jus *pastus* seu pastelli; *Vid.* PASTUS. (Pet. Diac.) Rectius Macer *pastellum* interpretatur sigillum sive ejus interpressionem in *pasta* cerea, quomodo in brevibus apostolicis, aliisque privilegiis fieri solet: hinc PASTILLATICUM et PASTELLATICUM, si eidem fides, specioso nomine dicebatur quidquid pro ejus sigilli impressione exigebatur; quam simoniacam labem penitus sustulisse Gregorium Magnum refert Joannes Diaconus.

PASTILLUS. — Panificium carne aut alio edulio sartum; *pâté.* (*Bul. Honor. III. PP.*)

PASTINAGIUM. — Jus pascendi porcos in silva domini; item, census qui pro ipso jure exigitur; ut PASTIO et PASCHARIUM. (*G. Chr.*)

PASTINARE.— Pascere, plantare, conserere; *paître, faire paître, planter, semer, ensemencer;* ol. *pastiner.*

PASTINARI. — Edere, prandere; *dîner, manger.* (*A. SS.*)

PASTINATICUM. — Census pro glandatione, etc.; ut PASTIO. (*Hist. episc. Antis.*)

PASTINATIO. — Pastus porcorum, ut PASTIO. (A. 1133.)

PASTINATUM. — Ligo; *houe.* (*Vet. Cod.*)

PASTIO. — Glandatio, jus pascendi porcos in silva aliena, census qui pro eo jure solvitur, tempus quo porci ad nemora mittuntur glandationis causa; *glandée, droit de mener les porcs à la glandée dans les bois, redevance payée pour cet usage, saison où la glandée a lieu;* ol. *paisson, pesson, panage, peinnage, pastinage, parnage,* etc. (Pass.) — Convivium, refectio, ut PASTUS. (S. IX.)

PASTIONARE. — De porcis dicitur qui glandes pascuntur; *paître;* ol. *pastiner.*

PASTISSERIUS. — Pistor dulciarius; *pâtissier.* (A. 1399.)

PASTISSUS. — Panificium carne aut alio edulio sartum; *pâté.* (A. 1362.)

PASTITUM. — Pascuus ager; *pâturage, pacage;* ol. *pastis.* (*Tab. Fossat.*)

PASTIZAGIUM. — Eadem notione. (A. 1232.)

PASTOFORIUM. — Pro *pera pastorali* usurpat auctor *Prædestinati*: « Nos Hebræi pueri tui David *pastoforium* assumentes, de lapide tuo angulari pugnemus. »

PASTOLARE. — Ager pascuus, ut PASTITIUM. (A. 950.)

PASTONARE. — Implicare, implectere; *enlacer.* (*St. Pl.*)

PASTOPHORIUM. — Atrium templi aut sacrarium; *parvis d'un temple* ou *sacristie.* (Isid.)

PASTOR. — *Pastor ecclesiasticus* seu *laicus*, idem q. ADVOCATUS. (*Tabul. eccl. Tutelens.*) — *Pastor bonus*, Dominica secunda post Pascham; *le second dimanche après Pâques.*

PASTORAGIUM. — Pascuum, et jus pascendi pecora in pascuis; *pâturage et droit de mener les troupeaux dans les pâturages d'autrui;* ol. *pastonnaige.* (A 1222.)

PASTORALE. — Ager pascuus; *pâturage, pacage;* ol. *pastureau.*

PASTORALIS. — Eadem notione. (A. 1150.)

PASTORALITAS. — Præsulatus, dignitas episcopi vel abbatis; *prélature, dignité, fonctions d'évêque ou d'abbé de monastère.* (A. 1034.) — Titulus honorarius episcoporum vel abbatum; *pastoralité, titre honorifique donné aux évêques et aux abbés.* (Ap. Bal. *Misc.*) — Jus pastoris, episcopi jurisdictio; *droit du pasteur d'un diocèse, juridiction épiscopale.* (A. 1003.)

PASTORARE.—Pastorem agere, episcopi vel abbatis officio fungi; *remplir les fonctions d'abbé ou d'évêque.* (*Vet. Epitaph.*)—Pascere, pecus ducere in pascua; *faire paître, mener au pâturage.* (A. 1268.)

PASTORATUS. — Pastoris officium, ipse pastoris titulus. (Ap. Lud.) — Porcorum pastus, ut PASTIO. (*Vet. Ch.*)

PASTORCULUS. — Parvus pastor; *petit berger, jeune pâtre.* (*Vet. Gl.*)

PASTORELLA. — Quæ pecus custodit; *bergère;* ol. *pastourelle.* (Lob. *H. Brit.*)

PASTORELLI.—Factiosorum quædam cohors exorta in Francia S. Ludovico IX regnante; *pastoureaux.* (A. 1251.)

PASTORGAGIUM.— Ager pascuus; maxime pecudum census qui pro facultate pascendi exigitur; *pâtis, et redevance pour la permission de faire paître les troupeaux dans les pâturages d'autrui.* (A. 1327, 1359.)

PASTORGARE. — Pascere, pecus ducere in pascua et servare; *faire paître les trou-*

peaux, les conduire au pâturage, les garder. (A. 1327.)

PASTORIA. — Ecclesia seu ipsius bona et reditus; *église*, ou *revenus, biens d'une église.* (A. 1361.)— Domus curionis; *presbytère.* (*A. SS.*) — Compedes quibus equi, ne aberrent in pascuis, impediuntur; *entraves que l'on met aux pieds des chevaux.* (*Vet. Cod.*)

PASTORICIUM. — Jus ducendi animalia in pascua aliena. ut PASTIO. (*Tab. Aurel.*)

PASTORIGARE. — Ut PASTORGARE. (A. 1359.)

PASTORISARE. — Ut PASTURARE. (A. 1268.)

PASTORIUM. — Compedes quibus equi, ne aberrent in pascuis, impediuntur; *entraves des chevaux.* (*Lex Bavar.*)

PASTRIX.—Abbatissa, quod in moniales officio pastoris fungatur sic dicta; *abbesse, supérieure de monastère.* (A. 1414.) — Puella gregis custos; *bergère.* (A. 1373.)

PASTUAGIUM. — Idem quod PASTIO. (A. 1067.)

PASTUARIUM. — Pascuum, pratum, vel etiam census qui ex pascuis percipitur; *pâturage, et redevance qui se paye pour jouir du droit de pâturage.* (A. 1265.)

PASTUCIA. — Idem q. PASTISSUS. (A. 1221.)

PASTULA. — Levior pastus; *Vid.* PASTUS. (*A. SS.*)

PASTULLARE. — Depascere, morsu carpere; *paître, brouter.* (*St. Vallis Ser.*)

PASTUM.—Pascuum; *pâturage;* ol. *past.* (A. 1196.)

PASTUMGIUM. — Pastus animalium; *nourriture des animaux.* (A. 1272.)

PASTURA. — Alimentum; *nourriture, pâture.* (A. 1227.)—Farrago, pabulum equorum; *fourrage.* (A. 1345.)

PASTURALE. — Equi pedum, et aliorum quadrupedum pars ima; *paturon.* (Pet. Cresc.) — Idem q. PASTURAGIUM (A. 1069.)

PASTURALIS. — Ut PASTURAGIUM. (*Ch. Arag.*)

PASTURAMENTUM. — Jus pascendi pecora in pascuis; ut PASTORICIUM. (A. 1400.)

PASTURARE. — Pascere; *faire paître.* (A. 1217.)

PASTURARGIUM. — Pascuum, jus in eo pascendi, nec non et census qui pro ejusmodi jure percipitur; *pâturage, droit d'y mener les bestiaux, redevance que l'on paye pour l'exercice de ce droit.* (A. 1202.)

PASTURRAGIUM. — Pratum, pascuum; *pré, pâturage.* (A. 1280.)

PASTURARIUM. — Pascuum; *pâturage.* (A. 1363.)

PASTURATIO. — Pascuum, pratum; ut PASTURRAGIUM. (A. 1245.)

PASTURELLUS. — Ager pascuus; *pacage, pâtis;* ol. *pastural, pasturel.* (*Vet. Ch.*)

PASTURGAGIUM. — Ead. notione. (A. 1483.)

PASTURGARE. — Ut PASTORGARE.

PASTURIA. — Ut PASTURELLUS. (A. 1344.)

PASTUS. — Convivium, refectio; *repas;* ol. *past.* (Pass.) — Cibaria, annona; *vivres.* (Elmh.) — Jus quo vassalli dominum statis ac definitis vicibus, vel diebus, vel etiam quoties per vassallorum prædia iter agebat, convivio excipere tenebantur; *droit de past, obligation imposée au vassal de loger et nourrir le seigneur dans certaines circonstances.* (Pass.)—Census qui pro eo jure solvebatur; *redevance que le vassal payait pour être exempté du service de past.* (Pass.) — Pascuum; *pâturage, pacage.* (*Chron. Fontanel.*)— F. idem q. PUGILLATA. (*Ord. reg. Fr.*) — *Pastus nuptialis*, jus quod a recens nuptis parocho debetur; *droit dû au curé par les nouveaux mariés.* (A. 1309.) *Pastus caballi*, qui debebatur missis dominicis; *fournitures de fourrage auxquelles les sujets étaient tenus envers les envoyés du prince.* (S. IX.) *Pastus canum venaticorum*, qui pro canibus domini solvebatur; *livraison d'aliments pour la meute du seigneur.* (*Vet. Ch.*)

PASUAGIUM. — Pascuum, idem q. PASNAGIUM. (A. 1198.)

PATA. — Ornamentum ecclesiasticum, limbus quidam quo utuntur in plerisque ecclesiis cathedralibus; *bordure, bord.* (A. 1419.) — Turris seu ædificii pars ima; *le pied d'une tour, le bas d'un édifice.* (*Vet. Ch.*) — Calicis vel poculi basis; *le pied d'un calice, d'un verre.* (A. 1376.) — Minutioris monetæ species; *patard, petite monnaie de cuivre.* (*Tabul. Mass.*)

PATACALIS. — Res quæ *pataco* emitur; *chose de peu de valeur, qu'on achète au patard.* (A. 1393.)

PATACO.—Moneta Flandrensis argentea; *sorte de monnaie flamande d'argent;* ol. *patac, Patagon.*

PATACUS. — Idem q. PATARUS.

PATAMEN. — Patens aditus et egressus; *entrée et sortie libre.* (*Cod. Th.*)

PATARDUS. — Pro PATARUS.

PATAREA. — Hæresis Paterinorum; *hérésie des Patarins.*

PATARENI. — Hæretici Valdensium sectarii; *Patarins, branche des Vaudois.*

PATARIA. — Locus ubi pannus texitur vel venditur; *draperie, lieu où le drap se fabrique ou se vend.* (*St. Dat.*)

PATARUS. — Monetæ species; *patard, ancienne monnaie dauphinoise.* (A. 1460.)

PATATIUS. — Ead. notione. (A. 1343.)

PATEGARE. — Pascere; *faire paître.* (A. 1317.)

PATEGIUM. — Pascuum commune; *pâturage communal.* (A 1315.)

PATEGUM. — Ead. notione. (A 1343.)

PATELLA. — Lampadis species, ab ejus forma sic dicta, quæ sebo aliave materia alebatur; *sorte de lampe.* (Bern. Mon.) — Objectaculum ligneum; *bonde.* (A. 1365.)— *Patella salis*, salinum, locus in quo sal conficitur; *saline.* (A. 844.)

PATELLARIA. — Quantum *patella* conti-

netur; *autant qu'un plat peut contenir, plein un plat.* (*Necrol. Vet.*)

PATELLATA.—Diminut. a *patella;* Gall. *petit plat.*

PATELLUS. — « Pro reparando magna organa, in eis scilicet faciendo bursas et patellos.» (A. 1475.)

PATENA. — Vas Ecclesiæ ministeriis dicatum cujus usus in oblatione corporis Dominici olim fuit, et jam est; *vase d'église, patène.* (Pass.) — Lamina, vel ferrum latius, et deductum in laminas, quibus ferrei thoraces constabant; *plaque de fer, lame de fer.* (S. XIV.)

PATENS. — Nude pro *littera patens.* (A. 1367. *Vid.* LITTERA. — Iter apertum seu VADUM, q. vid. (Lud.)

PATENTA.— Idem q. *littera patens; Vid.* LITTERA.

PATENTITIUM. — Exactionis species, f. quod *litteris patentibus* indiceretur. (A. 836.)

PATENULA.—Diminut. a PATENA. (*A. SS.*)

PATER. — Titulus quo, honoris et observantiæ causa, donati seniores a junioribus, qui vicissim ab eis ad animi paterni testimonium *filii* vocantur; eodem præterea utuntur inferiores erga superiores suos; sed et pares dignitate eodem titulo interdum sese invicem compellant; *père, titre de respect donné par les jeunes aux vieux, par les inférieurs aux supérieurs, et que les personnes égales en dignité se donnent aussi mutuellement. Pater abbas*, abbas; *supérieur d'un monastère, abbé. Pater confessionum*, confessarius; *ecclésiastique qui confesse.* (Flor. Wig.) *Paterfamilias*, qui sui juris est, a paterna potestate liber; *celui qui est majeur, qui est libre de ses actions.* (A. 1325.) *Pater imperatoris*, dignitas apud Byzantinos; *père de l'empereur, titre des patrices dans l'empire d'Orient.* (Mont.) *Pater maternus*, matris gerens affectum; *père qui a pour ses enfants l'affection d'une mère.* (*A. SS. Ben.*) *Pater naturalis*, genitor; *le père donné par la nature par opposition au père spirituel.* (*Vet. Form.*) *Pater patrum*, titulus concessus Romano pontifici, et episcopis in quibusdam instrumentis; *père des pères.* (Pass.) *Pater spiritualis*, 1° sacerdos, qui alicui baptismi sacramentum impertiit; *père spirituel, le prêtre qui confère le sacrement de baptême* (Avit. Vien.); 2° qui a confessionibus est, confessor, qui etiam pater confessionum; *confesseur.* (Pet. Dam.) *Pater noster*, sacer globulus, seu corolla precatoria ex his globulis composita; *chapelet*, ou *grain de chapelet.* (A. 1333.)

PATERA. — Vas coquinarium, pro PATELLA. (*Vet. Gl.*)

PATERCA. — Mendose pro PETRARIA.

PATERCULARIUS. — Paternus; *du père, paternel.* (Isid.)

PATERE. — Pro PATEFACERE. (*Ann. SS. Ben.*)

PATEREA. — Beleni, seu Apollinis sacerdotes, Gallis; *prêtres d'Apollon chez les Gaulois.* (Aus.)

PATERINUS. — Hæreticus Waldensium sectarius; *patarin, partisan des doctrines vaudoises*

PATERIUM. — Libri cujusdam titulus, forte qui passionem Christi ex Evangeliis complectitur. (*H. Nem.*)

PATERNA. — Imago Patris æterni; *représentation, image du Père éternel.* (*Vet. Ordinar.*)

PATERNALIS. — Paternus; *du père.* (A. 1438.)

PATERNIANI. — Hæretici, qui interiores humani corporis partes non a Deo sed a diabolo factas esse opinantur, et omnium ex illis partibus flagitiorum licentiam tribuentes impurissime vivunt. Hos etiam *Venustianos* quidam vocant.

PATERNICUM. — Successio vel hæreditas paterna, bona paterna; *héritage paternel, biens patrimoniaux.* (*Vet. Cod.*)

PATERNITAS. — Abbatis munus, dignitas, titulus honorarius episcoporum et cardinalium; *dignité d'abbé, titre honorifique donné à des évêques et à des cardinaux.*

PATHELA. — Vas ecclesiasticum, idem q. PATENA.

PATIBULUM. — Carcer, quia in eo quis inclusus patitur; *prison, cachot.* (A. 1208.) — Pœna, dolor; *chagrin, douleur.* (Bar.)

PATIBULUS. — Patibulum; *gibet.* (A. 813.)

PATICES. — Petimina, seu ulcera in collo jumentorum; *ulcères qui viennent au cou des bêtes de somme.* (*Vet. Gl.*)

PATICHUM. — Collegium, societas, maxime mercatorum; *société, association, collége de marchands, société de commerce.* (*St. Fl.*)

PATICIUM. — Pro PACTITIUM, tributum ex pacto concessum. (A. 1396.)

PATICUS. — Mercator; *commerçant.* (S. XIII.)

PATIENS. — Qui passus est; *qui a souffert.* (*Vet. Missal.*)

PATIENTIA. — Scapulare monasticum, Gal. etiam ol. *patience.* (*A. SS. Ben.*) — Induciæ; *trêve, répit.* (S. XIV.) — *Patientiam præstare*, tolerare, patienter ferre; *supporter, souffrir avec patience.* (A. 1315.)

PATIGINARIUS. — Janitor; *portier.* (J. de J.)

PATIGUS. — In ordin. a. 1348 videtur usurpari pro *platea devia*, Gal. *rue écartée*

PATILE. — Ager pascuus, pratum; *pré, prairie. pâturage.* (A. 1282.)

PATILITER. — F. pro *partiliter*, divise. (*Vet. Cod.*)

PATIMONIUM.—Passio; *souffrance.* (Mart. *Anecd.*)

PATINA.— *Patina salinarum*, idem quod PATELLA *salis.* — Patina animarum : « Impensæ sumentur ex eleemosynariis Beatæ Mariæ virginis, et *animarum patinis*, ubi eleemosynæ abundaverint. » (*Synod. Valentin.* a. 1684.) Id est, ex eleemosynis, quæ pro defunctis scutella in ecclesiis colliguntur.

PATINAGIUM. — In testam. a. 1342, f. pro *patrinagium*, officium *patrini* seu confessarii. (*Hist. Cassin.*)

PATINUS. — Calopodium, seu lignea

crepidula corio pedibus aptata, interdum et ferro instructa; *sabot, galoche, patin.* (*St. eccl. Aq.*) — Levior calceus vel udo; *chausson.* (Bern. Mon.) — *Patinorum* confector; *faiseur de patins;* ol. *patinier.* (A. 1302.) — In testam. a. 1342 pro *patrinus* f. scribitur.

PATIRE. — F. disciplinam seu flagellationem pati; *recevoir la discipline.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PATISSIS. — Calopodium, ut PATINUS. (A. 1402.)

PATISSIUM. — Tutela, protectio, quæ ex pacto seu conventione conceditur; *tutelle, protection.* (Rym.)

PATITUR. — Libellus ægrotanti præbendario concessus ut choro non intersit; etiam signum, quo notatur præbendarius absens ex morbo, vel ex licentia, quod fit ut reditibus consuetis non privetur; et index in quo ejusdem præbendarii nomen inscribitur; *patitur : 1° permission de ne pas assister à l'Office donnée par écrit à un chanoine malade ; 2° catalogue des chanoines absents pour cause de maladie ou par autorisation; 3° signe par lequel on marque sur la liste des chanoines le nom de ceux qui sont absents.*

PATITUS. — Ut PATINUS vel PATINA. (*St. Vercel.*)

PATIUM. — Pratum, pascuum; *pacage, prairie, pâture;* ol. *pâtis.* (A. 1196.)

PATIVUS. — Pro PATINUS.

PATRABULUM. — Factum; *action :* « An hoc egregium ac divinum Christi *patrabulum* frustra litterarum monimentis traditum est? » (*A. SS.*)

PATRARE. — Generare; *engendrer.* (Lud.) — Palam facere, pervulgare; *publier, divulguer.* (*A. SS.*)

PATRASTER. — Vitricus; *parâtre.* (*Vet. Gl.*)

PATRASTUS. — Eadem notione. (Ach. *Spic.*)

PATRIA.—Pagus, regio; *pays.* (S. Aug.)— Familia; *famille.* (*Ch. Ital.*) — *Per patriam se defendere,* genus defensionis qua accusatus vel reus judicio totius patriæ se submittit; *rendre le public juge de la bonté de sa cause.* (Flet.) *Per patriæ testimonium* contentio terminari dicitur in ch. a. 1255, cum a pagensibus seu hominibus ejusdem pagi dijudicatur.

PATRIALIS. — *Patriæ* seu pagi cujusdam incola, indigena; *habitant d'un pays.* (Joan. Blak.)

PATRIARCHA. — Titulus honorarius tributus in nonnullis instrumentis pontifici Romano (Rather. Veron.), quibusdam episcopis (Alc.) et abbatibus. (*A. SS.*) *Patriarchæ Judæorum,* in Palæstina dicti principes ac summi pontifices Judæorum qui successionis jure ad hanc dignitatem perveniebant. (Epiph.) (Horum nomen ac dignitatem sustulit Theodosius Junior, quibus successere *primates,* qui in synedriis eligebantur.)

PATRIARCHARI. — Patriarchæ dignitatem obtinere; *parvenir à la dignité de patriarche, au patriarcat ; Vid.* PATRIARCHA. (*Brev. Bis.*)

PATRIARCHIÆ.—Quinque præcipuæ Romæ basilicæ; *les patriarchies, les cinq principales églises de Rome.* (Latran, S.-Pierre, S.-Paul hors des murs, Ste-Marie Majeure, S.-Etienne et S.-Laurent.)

PATRIARCHICON. — Ecclesia patriarchalis; *église patriarcale.* (Ansel. Havel.)

PATRIARCHISSA. — « Sciscitantibus, quænam esset hæc mulier tanti fastus, responsum erat *patriarchissam* esse. » (Ap. Mur.)

PATRIARCHIUM.—Palatium patriarchæ; *palais patriarcal.* (Anast.) — Dignitas patriarchæ; *dignité de patriarche.* (Guib.)

PATRIATUS. — Pars hæreditatis paternæ, quæ secundogenitis datur a primogenito fratre; *Vid.* APANAMENTUM, PARAGIUM et APANARE. (A. 1366.)

PATRICIALIS. — *Patricialis circulus,* aureus scilicet, quo patricii caput ornabatur; *cercle* ou *couronne d'or, insigne du patriciat.* (Menck.)

PATRICIANI. — Hæretici, qui ab auctore quodam *Patricio* an. circ. 387, humanam carnem a diabolo creatam impie asserebant.

PATRICIATUS. — Patricii dignitas; *dignité de patrice, patriciat.*

PATRICINUS. — Aborigena; *qui est du pays, né dans le pays.* (*Vet. Cod.*)

PATRICIUS. — Dignitas a Constantino M. instituta, ut auctor est Zosimus, quæ cæteras anteibat, etiam præfectos prætorii; *patrice, premier dignitaire des derniers temps de l'empire romain.*

PATRIENSIS.—Indigena; *qui est du pays.* (*Encom. Em. reg.*)

PATRILOQUIUM. — Corolla precatoria; *chapelet.* (*A. SS.*)

PATRIMONIALIS. — *Patrimoniales filii,* legitimi; *enfants légitimes.* (*Conc. Hisp.*) *Patrimonialia regia,* tributa, vectigalia publica et fiscalia, bona quæ ad domanium regium pertinent; *impôts, biens qui appartiennent au fisc.* (A. 1342.) *Vid.* TITULUS.

PATRIMONIOLUM. — Parvum patrimonium; *petit patrimoine.* (S. Hier.)

PATRIMONIUM. — Varie sumitur apud jurisconsultos, nam, ut de vulgari significatu taceam, cum tres essent principis περιουσίαι, seu facultates, Largitiones, Privatæ et Patrimoniales, Largitionum appellatione donatus est fiscus seu thesaurus Principis, cui regendo præfectus erat Comes sacrarum largitionum; Rerum privatarum nomine intelliguntur bona principis quæ privatis usibus erant dicata, quibus gubernandis præerat Comes rerum privatarum. Denique per *Patrimonium,* sacrum intelligitur, proinde diversum a privato, cui præerat Comes sacri patrimonii, cujus curæ incumbebat regias, ut ait senator, epulas sollicita ordinatione disponere, ut et apothecas et enthecas aulicas; præterea prædiorum patrimonialium proventus excipere, etc. (Vid. Cujac.) *Patrimonium ecclesiasticum,* seu *patrimonium S. Petri : le Patrimoine de Saint Pierre, les biens de l'Eglise.* (Anast.)—Ecclesiæ Romanæ præ-

dia, ditiones, vel census in provincii. *Patrimonium crucifixi* bona ecclesiastica vocat S. Bernardus. *Patrimonium* interdum etiam significat quod a patre in dotem filiæ concessum est, Gal. *la dot d'une fille.* (A. 1095.)

PATRINA. — Pro MATRINA, quæ suscipit aliquem a fonte baptismatis; *marraine.* (Ricob.)

PATRINATUS. — Officium patrini; *office de parrain.* (*St. Dan. ep. Nannet.*)

PATRINUS.—Sponsor, qui levat aliquem de sacro fonte, vel intromittit in Ecclesiam; *parrain.* (J. de J.)—Patronus; *patron.* (Mart. *Anal.*) — Confessarius et pater spiritualis; *confesseur, directeur spirituel.* (Mur.)

PATRIOTA. — Indigena; *qui est du pays.* (*A. SS.*)

PATRIOTICUS. — Idem quod PATRIOTA. (Gr. Tur.)

PATRIPASSIANI. — Sabelliani hæretici, qui Patrem passum esse asserebant.

PATRIXARE. — Pro *patrissare*, patrem imitari. (A. 1095.)

PATRIZARE.—Eadem notione. (S. Bern.)

PATROCIDA. — Patriorum interfector. (Mart., *Anecd.*)

PATROCINARI. — Præesse, regere; *commander, gouverner.* (A. 1062.)

PATROCINATUS. — Jus patronatus ecclesiæ; *Vid.* PATRONATUS. (*Chartul. S. Ymer.*)

PATROCINIUM. — Tutela patroni, cui se committebant liberi, seu servi libertate donati; *patronage, protection qu'accordait le seigneur à ceux qui s'étaient mis sous sa défense et aux serfs qu'il avait affranchis.* (*Cap. C. M.*) — Jus patronatus ecclesiæ; *droit de patronage sur une église; Vid.* PATRONATUS. (*Tab. eccl. Grat.*) — Festum patroni alicujus ecclesiæ; *fête du patron d'une église.* (Ap. Pez.) — *Patrocinia sanctorum*, reliquiæ sanctorum quorum patrocinia invocantur, vel reliquiæ *patronorum*, seu sanctorum *tutelarium; les reliques des saints patrons.* (Aimoin.)

PATRON. — Pro PATRONUS. (Alc.)

PATRONAGIUM. — Idem quod PATRONATUS. (A. 1448.) — Navis gubernatio, patroni seu naucleri officium; *action de gouverner un navire, charge de timonier.* (*Form. Vet.*)

PATRONALE HOSPITIUM. — Diversorium, ni fallor; *hôtellerie.* (*St. Ast.*)

PATRONANTIA. — Jus seu tributum, quod *patrono* ratione protectionis debetur; *redevance payée au seigneur à cause de la protection qu'il accorde.* (Ap. Mur.)

PATRONARE. — Jus patronatus exercere; *exercer le droit de patronage.* (*Hist. Mon. Gemm.*) — Ad *patronum* seu archetypum exigere; *ramener au type primitif, étalonner*, en parlant des mesures. (A. 1356.)

PATRONARIUS. — Pro PATRONUS. (Ap. Mur.)

PATRONATUS. — *Patronatum beneficium*, ad quod patronorum præsentatione quis instituitur; *bénéfice ecclésiastique auquel on est nommé sur la présentation du seigneur qui en est le patron.*

PATRONATICUM. — Obsequium quod patrono libertus debet; *hommages et services dus par le serf affranchi au seigneur qui lui a donné la liberté.* (*Form. Vet.*)

PATRONATUS. —Eadem notione. (Marc.) — Jus patronatus; *patronage, droit de nommer à une église ou à un bénéfice, soit directement, soit en présentant un candidat.* (Pass.) —Patronus, qui nominat aut præsentat; *patron d'une église ou d'une abbaye; Vid.* PATRONUS. (A. 1223.)

PATRONES. — Majores; *les ancêtres, les aïeux.* (A. 1110.)

PATRONISARE. — Officium *patroni* seu naucleri gerere; *remplir l'office de patron de navire, conduire un navire;* ol. *patroniser.* (A. 1382.)

PATRONISATIO. — Conventio cum ejusmodi patrono; *accord, arrangement avec un patron de navire.* (A. 1298.)

PATRONIUM. —Tutela, protectio; *tutelle, protection.* (A. 1206.)

PATRONUS. — Qui alicujus ecclesiæ exstruendæ, aut alterius cujuscunque fundationis ecclesiasticæ auctor est; *patron, celui qui a fondé, bâti ou doté une église, une abbaye, ou quelque autre établissement religieux.* (Pass.) — Episcopus; *évêque.* (*Vet. Inst.*) — Sanctus tutelaris; *saint patron.* (S. Aug.) —Dominus, senior; *seigneur, maître : « loci patronus. »* (*Ch. Hamel. ep. Cenom.*) *Patronus navis*, nauclerus; *patron de barque, de navire.* (A. 1326.) *Patronus hospitii*, diversorii magister; *cabaretier, aubergiste.* (*Vet. Comput.*) — Exemplar; *patron, modèle.* (Men.) — Charta enumerationis in qua bona sua quis recenset; *dénombrement, inventaire.* (A. 1320.)—Autographum; *original.* (*Vet. Cod.*) —Mendose pro PATRINUS. (*Ann. Ben.*) *Patroni regionum*, præcipui; *les principaux d'un pays.* (*Chron. Alexandr.*) In Act. S. Sebastiani iidem videntur qui sub urbis præfecto invigilabant; *commissaires de quartier.* (*A. SS.*)

PATRUNNUS. — Exemplar, archetypum; *modèle, patron.* (A. 1275.)

PATRUOLUS. — Fratris seu sororis filius; *fils du frère ou de la sœur, neveu.* (*Vet. Chr.*)

PATRUUS. — Idem q. PATRUNNUS. (A. 1275.) — Paternus; *du père, paternel.* (S. XII.)

PATTA. — Fibula lignea, a Gall. *patte.* (*Tab. eccl. Amb.*)

PATTALORINCHITTÆ. — Iidem q. PASSALORINCHITTÆ.

PATUATIO. — Pactum, conventio, pro PACTATIO. (Chr. Casaur.)

PATUENTIUM. — Pascuum, pratum; *pâturage, pacage.* (A. 1054.)

PATULA. — Pugio, parva spatha; *poignard, courte épée.* (Lamb. Ard.)

PATULE. — Pascuum; *pâturage, pacage.* (*Chr. Casaur.*)

PATULUM. — Locus patens et apertus, area; *cour.* (*Ann. Ben.*)

PATURAGIUM. — Pascuum; *pâturage, pré.* (A. 1327.)

PATUS. — Gaza, thesaurus; *trésor.* (*Vet. Gl.*) — Pascuum; *pâturage, pacage.* (A. 1134.)

PATUUM. — Pascuum, pratum; *pâtu-*

rage, pacage. (A. 1144.) — Idem quod PATULUM, locus vacuus. (A. 1320.) — Cloaca, fimentum, fossa fimaria; *trou, fosse à fumier.* (*St. Mas.*)

PATUUS. — Pascuum; *pâturage.* (A. 1177.)

PATUZARE. — Pascere; *faire paître.* (*St. Val. Ser.*)

PAUCA. — Mensura vinaria; *mesure de capacité pour le vin*; ol. *pauque.*

PAUCEDO. — Paucitas; *petit nombre, petite quantité.* (J. de J.)

PAUCIO. — Pro PACTIO. (A. 1127.)

PAUCRUM. — Ellychnium, ut videtur. (*St. Cum.*)

PAULA. — Pro PALLA, linteum quo tegitur altare. (*Vet. Ritual.*) — Humerus; *épaule.* (A. 1338.)

PAULATIVE. — Paulatim, sensim; *peu à peu, insensiblement.* (A. 1304.)

PAULATIVUS. — Qui fit paulatim; *qui se fait peu à peu.* (Ap. Pez.)

PAULEUM. — Pro PALLIUM. (*Mon. Angl.*)

PAULIUM. — Pro PALLIUM. (*Necr. eccl. Carn.*)

PAULINUS. — *Paulina potio* : « Marchio Lutharius in Occidente infirmatus, et *potione Paulina* inebriatus, ex improviso obiit.» (Ditm.) Potio, ut videtur, venenata, qua postea exstinctus Henricus VII. imp. data a Paulino monacho ordinis Prædicatorum, quæ revera *potio Paulina* dici potuit. *Paulinæ litteræ*, dici videntur eæ, quibus excommunicatio pronuntiatur; forte quod verbis apostoli Pauli *Anathema maran atha* in iis uterentur. (*Synod. Valent.*)

PAULUS. — Simplex, candidus; *naïf, pur, sincère.* (*Ann. Ben.*) — Palus; *pieu, poteau*; ol. *paul.* (A. 1381.)

PAUMANI. — Pro HERIMANI, ut videtur. (Mur.)

PAUMELLYA. — Hordei genus; *espèce d'orge*; ol *paumelle.*

PAUMETA. — Idem q. SPAUMETA. (A. 1476.)

PAUNAGIUM. — Mendose pro PANNAGIUM. (*Ann. Præm.*)

PAUPADA. — « Una *Paupada* de canbe » (*Ch. Abbat. Conch.*); id est fascis cannabis.

PAUPER. —Qui aliqua re caret; *qui manque de quelque chose; Vid.* PAUPERTAS. (*Vet. Gl.*) *Pauperes Christi*, dicti primitus Cartusienses. Eodem nomine designantur Benedictini in ch. a. 1147. *Pauperes de Lugduno*, hæretici qui vulgo *Valdenses. Pauperes Lombardi*, ultramontani. (Mart. *Anecd.*) *Pauperes minores*, *Vid.* MINORES.

PAUPERARE. — Pauperem facere; *appauvrir.* (S. Paulin.)

PAUPERESCERE. —Pro *pauperari.* (Mab. *Anal.*)

PAUPERTACULA. — Facultas modica; *petites ressources, gêne, pénurie.* (*Form. Andeg.*)

PAUPERTARE. — Ut PAUPERARE. (*Conc. Ticin.*)

PAUPERTAS. — Domus ubi pauperes aluntur; *hospice, asile pour les pauvres.* (A. 1080.) — Pauperis qualiscunque facultas, parva et modica possessio; *petit avoir, petites ressources.* (*Tab. eccl. Grat.*) — Idem q. SEMIPRÆBENDA, quia mediocris redditus. (A. 1484.) — Defectus; *défaut, manque de quelque chose.* (Gr. Tur.) — *Paupertates*, pars corporis qua quis homo est; *les parties sexuelles de l'homme*; ol. *pauvretés.* (A. 1479.)

PAUPERTATICULA. — Eadem notione. (*A. SS.*)

PAUPERTATULA. — Eadem notione. (S. Hier.)

PAUPERUS. — Pro *pauper.* (A. 638.)

PAUQUINUS. — Mensuræ frumentariæ species; *sorte de mesure pour les grains*; ol. *poquin.* (A. 1312.)

PAUSA.— Ea requies quæ somno capitur (hinc *reposer* Gallis, pro dormire); *repos, sommeil.* (Messian.) — Tumulus ac sepulcrum, quod mors *pausa* sit vitæ malorum; *tombeau.* (*Vet. Insc.*) — Exclusa, vel jus valvulam exclusæ demittendi; *écluse* ou *droit d'en ouvrir la vanne.* (*Tab. Casaur.*) — Forte limes, terminus, in Ch. Wifredi comit. Ceraniæ; *borne, limite.*

PAUSANÆ. — Induciæ cum bellum *pausat*, cessat; *trêve, suspension d'armes.* (Luitp.)

PAUSARE. — Cessare ab aliqua re; *se reposer.* (Luitp.) *Pausare* et *pausantes* dicuntur mortui; qui ab hac vita temporanea ad cœlestem evocati, a laboribus sæculi quiescunt. (*Concil. Aurel.*)—Pro ponere, deponere; *poser, déposer.* (*Lex Alam.*)

PAUSATERIUS.— F. apparitor, vel quivis judicialis minister; *appariteur* ou *quelque autre agent judiciaire.* (*A. SS.*)

PAUSATIM. — Per pausas; *pausément.* (A. 1272.)

PAUSATIO.—Requies, mora; *pause, arrêt.* (S. Hier.) — Mors, obitus, dormitio; *repos éternel, mort.* (*Vet. Calend.*) *Pausatio S. Mariæ*, dies quindecima mensis Augusti; *le* 15 *août, l'Assomption.*

PAUSATORIUM. — Sepulcrum, cœmeterium; *lieu du repos éternel, cimetière, tombeau.* (*A. SS.*)— Cœnaculum; *salle à manger.* (A. 1153.)

PAUSIDIUM. — Requies; *repos, pause.* (Lamb. Ard.)

PAUSIUM. — Locus ubi pausatur; *lieu où l'on s'arrête, où l'on prend du repos.* (A. 1314.)

PAUTACIUM. — Aquarium, ubi aqua palorum contextu continetur; *bassin, réservoir formé par des rangs de pieux.* (*St. Avel.*)

PAUTONERIA. — Bursæ et marsupii species, in qua vectigalium collectores pecuniam et mendici eleemosynam colligunt; *gibecière*; ol. *pautonnière.*

PAVAGIUM.—Tributum quod pro viarum pavimentis præstatur; *péage, droit que l'on paye pour l'entretien de la chaussée des chemins*; ol. *pavage, droit de chaucée*

PAVAILLONUS. — Papilio, tentorium; *pavillon, tente, dais.* (S. XIII.)

PAVALHO.— Nummus aureus Francicus, sic dictus quod rex in eo sub *pavallione* in

throno sedeat; *ancienne monnaie d'or de France sur laquelle l'effigie royale était représentée sous un dais;* ol. *pavillon.*

PAVALHONUS. — Tentorium, ut PAVAILLONUS. (A. 1412.)

PAVALLYO. — Eadem notione. (A. 1332.)

PAVAMENTUM. — Pavimentum; *pavé.* (A. 1261.)

PAVARE. — Pavire, pavimentis sternere; *paver.* (A. 1261.)

PAVASIUM. — Scutum grandius; *bouclier de grande dimension;* ol. *pavois.*

PAVATOR. — Qui *pavat; paveur.* (A. 1261.)

PAVELLA. — F. contextus et series palorum, Gal. *palissade*, aut diversorium, hospitium, Gal. *auberge;* ol. *pavaie.* (Ach. *Spic.*)

PAVELLIO. — Ut PAVAILLONUS.

PAVELLUS. — Scutum minus; *bouclier de petite dimension.* (*St. Equit. Teut.*)

PAVENSIS. — Idem esse videtur q. PAVASIUM. (A. 1299.)

PAVERE. — *Pavere messem*, aut *annonam*, frumentum excutere; *battre le blé.* (*Cod. Th.*)

PAVERIUS. — F. junci species; *espèce de jonc;* ol. *pavée.*

PAVERUS. — Anserculus; *jeune oie.* (A. 1388.)

PAVES. — Panni species; idem q. LAVONATILIS. (*St. Mas.*)

PAVESATUS. — Scuto, quod *pavesium* dicebatur, instructus; *soldat armé du pavois;* ol. *pavesier*

PAVESCA. — Vestis species, pavonatilis; *vêtement du tissu appelé* pavès q. vid. (*St. Mass.*)

PAVESERIUS. — Ut PAVESATUS.

PAVESIATOR. — Eadem notione.

PAVESIUM. — Scuti genus, ut PAVASIUM.

PAVESIUS. — Eodem significatu.

PAVESUS. — Eadem notione.

PAVETARE. — Pavire, pavimentis sternere; *paver.* (A. 1386.)

PAVEXARIUS. — Eadem notione q. PAVESATUS.

PAVIAGIUM. — Idem q. PAVAGIUM.

PAVIARE. — Ut supra PAVARE. (A. 1353.)

PAVICLARE. — Eadem notione. (*Vet. Cod.*)

PAVICULA. — Instrumentum quo pavimentum coæquatur et firmatur; *hie, demoiselle.* (*Vet. Gl.*)

PAVILIO. — Papilio, tentorium; *dais, tente, pavillon.* (A. 1202.) — Monetæ genus, ut PAVALHO. (A. 1348.)

PAVILIONUS. — Papilio, ut PAVILIO. (Mur.)

PAVILLO. — Eadem notione. (A. 1324.)

PAVILLONARIUS. — Papilionum confector; *fabricant de tentes, de dais.* (Rym.)

PAVIMENTATIO. — Actio pavimentandi; *action de paver, pavage.* (A. 1410.)

PAVIMENTATOR. — Pavimentorum structor; *paveur.* (*Chr. Corn. Zanfl.*)

PAVIONUS. — Papilio, tentorium: *dais, pavillon.* (*Chr. Parm.*)

PAVIRE. — Ferire, percutere; *frapper, battre.* (*Vet. Gl.*)

PAVISARIUS. — Miles *pavasio*, scuto ita dicto, in præliis ac bellis instructus; *soldat armé du pavois*, ol. *pavesier, paveschié*, etc.

PAVISERIUS. — Eadem notione.

PAVISSIS. — Scuti genus; *sorte de bouclier, pavois.* (Ap. Rym.)

PAVITOR. — Pavimentorum structor; *paveur.* (A. 1429.)

PAVO. — Genus vehiculi; *sorte de voiture* (Isid.) — Operimenti species ad mortuos involvendos; *couverture dont on enveloppe les morts.* (*Vet. Cod.*) — Lavacrum similitudinem pavonis in forma ostendens; *bassin en forme de paon.* (Mat. Par.)

PAVONACEUS. — Color violaceus; *violet.* (*Cær. Rom.*)

PAVONARIUS. — Cui pavonum cura demandata; *serviteur chargé d'avoir soin des paons.* (Luitp.)

PAVONATILIS. — Pannus in pavonum caudarum speciem variegatus; *étoffe à couleurs multiples et chatoyantes comme celles de la queue du paon.* (Anast.) *Pavonatilis* dici etiam potuit pannus quod intextæ et effictæ essent in eo pavonum figuræ; *vêtement à figures de paons brodées.*

PAVONATIUS. — Ut PAVONACEUS.

PAVONUS. — Pavo; *paon;* ol. *pavon.*

PAVORABILIS. — Qui pavorem et metum infert; *qui cause la peur.* (Adam. Brem.)

PAVORATUS. — Pavore concitatus; *en proie à la peur.* (*A. SS.*)

PAVUS. — Ut PAVO.

PAVYS. — Scutum, ut PAVESIUM. (A. 1418.

PAX. — Venia, dimissio, et absolutio delictorum quæ fit a sacerdote, reconciliatio, communio, seu potius admissio pœnitentis in communionem Ecclesiæ; quæ *pax Ecclesiæ* dicitur in concil. Taurin., quæ quidem *pax*, inquit Pamelius, non aliud fuisse quam relaxatio satisfactionis per episcopum pœnitentibus impositæ, atque ad Ecclesiæ communionem ante expletum præscriptæ pœnitentiæ tempus admissio. (Pass.) — Osculum pacis; *baiser de paix.* (Pass.) *Pacem dare, facere*, etc., osculari; *donner le baiser de paix, baiser.* (Pass.) — Instrumentum quod inter Missarum solemnia populo osculandum præbetur; *instrument que le prêtre présente à baiser;* ol. *paix.* (Pass.) — Districtus, territorium; *juridiction, territoire.* (*Ch. Polon.*) *Pax villæ*, banleuca; *la banlieue d'une ville;* ol. *paix.* (S. XII.) — *Paciariorum* collegium; *le collége des échevins, l'échevinat.* (S. XIV.) — Laudimium, id quod, pro venditionis aut alienationis auctoramento, domino superiori solvitur; *droit de mutation, lods et ventes.* (Pass.) — Stipendium; *paye, solde.* (Ap. Mur.) — Pensitationis species, ut PAXIAGIUM. (A. 1368.) — *Pax Dei et Ecclesiæ*, idem q. *Treva Dei*, Gal. *la paix de Dieu, la Trève de Dieu.* (S. XII.) *Pax ecclesiæ*, immunitas, privilegia quibus illa munitur; *l'ensemble des privilèges et immunités appartenant à une*

église. (A. 697.) (*Pax ecclesiæ*, de reis qui ad ecclesias veluti ad asylum confugiebant: tum enim *pacem Ecclesiæ* habere dicebantur.) *Pax firma*, securitas, immunitas a quavis molestia; *sûreté, sauvegarde.* (A. 1144.) *Pax regis*, regia protectio; *sauvegarde royale.* (A. 802.) *Ad pacem redire* dicebatur *utlagatus* et proscriptus, cum a rege recipiebatur, ejusque pacem, qua cæteri subditi fruebantur, denuo consequebatur; *rentrer en jouissance de tous les droits civils et autres.* (Ap. Bract.) *Pacem proclamare;* silentium dicere; *faire faire silence.* (Pass.) *Litera pacis*, qua criminis admissi abolitio conceditur; *lettre de grâce.* (S. XIII.)

PAXAMENTUM. — Solutio; *payement.*

PAXBRED. — Instrumentum pacis, seu *patena*, vas ministeriis sacris dicatum; *Vid.* OSCULATORIUM et PATENA. (Rym.)

PAXEMA. — Panis subcinericius, bis coctus; *pain cuit sous la cendre, pain cuit deux fois.* (Mur.)

PAXEMATIUM. — Idem q. PAXIMATIUM. (*Chr. And. Dand.*)

PAXERA. — Palorum contextus ac series in molendinis, in pontibus, et aliubi; *barrage, digue.* (Pass.) — Exclusæ valvula; *vanne d'écluse.* (*Chartul. Anian.*) — Rivulus, seu rivuli alveus; *ruisseau* ou *lit d'un ruisseau.*

PAXERIA. — Idem q. PAXERA.

PAXERE. — Pro *pascere.*

PAXEROTUM. — Agger molendini, ut PAXERA. (A. 1402.)

PAXIAGIUM. — Præstatio quæ primitus pro securitate et pace pensitabatur, exinde uti consuetum tributum a dominis passim exactum est; *droit domanial établi pour la paix de Dieu, tout droit, toute redevance;* ol. *pezado.* (A. 1306.)

PAXILLARE. — *Paxillo* vineam fulcire; *échalasser une vigne;* ol. *paisseler.* (A. 1267.)

PAXIMATICUS. — *Panis paximaticus*, idem q. PAXIMATIUM.

PAXIMATIUM. — Panis bis coctus; *pain recuit.* (*Vet. Gl.*)

PAXIMATUS. — Bis coctus; *cuit deux fois.* (*A. SS.*)

PAXUS. — Laudimium, quasi ut *pax* cum domino superiori ineatur; *lods et vente;* ol. *pax; Vid.* LAUDIMIA, etc.

PAYARE. — Solvere; *payer.* (A. 1238.)

PAYERIA. — Præstationis species a *focagio* distincta, quæ in *payrola*, vel ejusdem pretio et æstimatione exigebatur; *redevance sur chaque maison qui se payait avec un poêle ou chaudron ou leur valeur en argent;* ol. *payre.* (A. 1319.)

PAYLA. — Sartago, instrumentum coquinarium; *poêle.* (*St. Mont. Reg.*)

PAYRERIA. — Idem q. PAYERIA.

PAYRERIUS. — Lapicida; *maçon, tailleur de pierres.* (*H. Nem.*)

PAYROLA. — Lebes minor; *chaudron;* ol. *payrol.* (A. 1310.)

PAYROLERIUS. — Faber ærarius; *payrolarum* seu lebetum opifex; *chaudronnier;* ol. *payrolier.* (*St. Avel.*)

PAYROLIUM. — Lebes, ahenum; *chaudron;* ol. *payrol.* (A. 1360.)

PAYROLIUS. — Mensura quædam quod ex ære erat; *certaine mesure pour les liquides.* (A. 1401.)

PAYROLLUS. — Idem q. PAYROLIUM.

PAYSERIA. — Contextus ac series palorum, agger molendini, idem q. PAXERIA. (A. 1476.)

PAYSNATICUM. — Tributum pro glandatione et jure pascendi porcos in silva domini, id. q. PANAGIUM, PASTIO, etc. (A. 1130.)

PAYSSARIA. — Idem q. PAYSERIA. (A. 1316.)

PAYSSERIA. — Eadem notione. (A. 1295.)

PAYSSONNA. — Pastio porcorum in silvis, ut PASTIO. (A. 1220.)

PAYUM. — Solutio; *payement.*

PAZAGIATOR. — *Pazagii* portitor et publicanus; *fermier et receveur du droit de passage; Vid.* PAZAGIUM.

PAZAGIUM. — Tributum quod a transeuntibus exigitur; inde *paciarius* et *paziarius*, qui illud exigendi jus habet; *péage, droit de passage ou d'entrée, que l'on payait à certains seigneurs pour le passage d'un pont*, etc. (Pass.) — Pensitationis species, quæ primitus pro securitate et pace præstabatur; exinde ut consuetum tributum exacta; ut PAXIAGIUM. (*H. Occit.*)

PAZIARIUS. — Qui *paziagium* exigendi jus habet; *celui qui a droit de faire payer un droit de passage.* (A. 1269.)

PEA. — Spatium certo pedum numero definitum; *place vague contenant un certain nombre de pieds d'étendue;* ol. *péason.* (A. 1123.)

PEAGILE JUS. — Jus de iis, quæ ad *pedagium* spectant, cognoscendi; *droit de connaître des affaires relatives aux questions de péage.* (A. 1300.)

PEAGIUM.—Tributum quod datur a transeuntibus, etc., ut PEDAGIUM.

PEALIS. — Pro PEDALIS. (A. 1272.)

PEANIUS. — Lignum tectis conficiendis aptum; *bois propre à établir les toitures.* (A. 1264.)

PEASO. — Idem q. PEA. (A. 1291.)

PEATGA. — Idem quod PEDAGIUM

PEATICUS. — Eadem notione.

PEBERERIUS. — *Piperis* seu aliarum quarumcunque specierum mercator; *épicier, marchand d'épices;* ol. *pébrié.* (A. 1272.)

PEBRATUS. — Piperatus, coloris species. (A. 1347.)

PECCA. — Tributum, vectigal quodvis; *tribut, taxe, impôt.* (A. 1246.)

PECCAMEN. — Peccatum; *péché.* (Prud.)

PECCANTIA. — Peccatum, delictum; *péché, faute.* (Tert.)

PECCARIA. — F. pro PETRARIA. (A. 1158.)

PECCARIUM. — Vas, calix, cyathus, vel mensura potoria; *vase, coupe*, ou *mesure pour les liquides; Vid.* BICARIUM.

PECCATELA. — Peccatum; *péché.* (Tert.)

PECCATORES. —Sic subscribunt quandoque episcopi, suppresso etiam episcopi ti-

tulo; eos imitati sunt abbates aliique viri humilitatis amatores: quod monuisse sat est.

PECCATRICIUS.— Malus, flagitiosus; *méchant, débauché*, etc. (*Ann. Ben.*)

PECCATUM INDICIBILE.—Sodomiticum; *péché de Sodomie.* (*Const. Carm.*)

PECCHENARIUS. —Pectinum artifex; *ouvrier qui fait des peignes, peignier;* ol. *penchenier.* (A. 1390.)

PECCHENERIA. — Ars pectines conficiendi; *métier de faire des peignes;* ol. *penchenayrie.* (A. 1390.)

PECCININUS. — Parvulus; *tout petit.* (*A. SS.*)

PECCOREUS.— Ad pecora pertinens. *Peccorea*, quævis pecudum alimenta. (*Ann. Vict.*)

PECCUNIA. — F. peculiaris subscribendi nota: « Datum anno D. 1257, mense Marcio. *Peccunia* approbamus. Datum ut supra.»

PECEATA. — Mensura frumentaria, ut Peciatum.

PECEIUM. — Fractura navium; *naufrage.* (A. 1317.) — Jus quod domino competit ex fractura navium seu naufragio; *droit de bris;* ol. *pecoy de la mer.* (A. 1231.)

PECES. — Vas, calix; *pot, coupe.* (A. 1386.)

PECHA. — Emenda, præstatio, impensa, tributum quodvis; *amende, prestation, redevance, taxe.* (*Ch. Arag.*)

PECHARE. — Solvere; *payer.* (*Ch. Portug.*)

PECHENERIUS. — Idem q. Pecchenarius.

PECHERIUM. — Vas, calix, cyathus; *pot, vase à mettre des liquides;* ol. *péchier.* (Ap. Mur.)

PECHIA. — Pro Pecia.

PECIA. — Fragmentum, frustum; *morceau, pièce.* (A. 1366.) — Vas, calix; *pot, coupe.* (A. 1386.) — Rupis, collis; *roche, colline.* (Ap. Mur.) — Exemplum; *modèle, essai.* (A. 1314.) — In arte heraldica, figura; *pièce, en terme de blason.* (A. 1433.) — *Pecia terræ*, modus agri; *pièce de terre.* (Pass.) *Pecia argenti*, nummus; *pièce de monnaie.* (*St. Aven.*) *Pecia artelariæ*, tormentum bellicum; *pièce d'artillerie.* (A. 1489.)

PECIATUM. — Mensura frumentaria; *certaine mesure pour les grains.* (A. 1228.)

PECIATUS. — Laceratus; *déchiré.* (*A. SS.*)

PECIDA. — Diminut. a Pecia, modus agri; *Vid.* Peciola. (A. 1227.)

PECIES. — Pro Pecia.

PECIOLA. — Diminut. a Pecia, fragmentum. (*A. SS.*) Interdum et modus agri. (A. 879.)

PECIUM. — Fragmentum, ut Pecia.

PECIUNCULA. — Parvum frustum; *petit morceau.* (A. 1447.)

PECOLLORIUS. — Columella, fulcrum lecti vel sellæ; *pied de fauteuil, colonne de lit, support d'un tabouret;* ol. *pécol, pécoul.*

PECOLLUS. — Eadem notione.

PECORARIUS. — Bubulcus; *bouvier, pâtre.* (*Ch. Long.*)

PECORIA. — Pascuum, ut videtur, ubi pecus pascitur; *pacage.* (*Chr. Affleg.*)

PECTA. — Quævis præstatio, tributum, vectigal, emenda, ut Pecha. (A. 1216.)

PECTARE. — Solvere; *payer.* (A. 734.)

PECTEN. —Pars rotæ dentatæ, scil. dens; *dent d'une roue dentelée.* (A. 1342.)

PECTENARIUM. — Ut Pectinarium. (*St. Ord. Gram.*)

PECTENEGIUM. — Pecten, pubes; *le pubis.* (*A. SS.*)

PECTERE. — Pro *petere.* (A. 1218.)

PECTIA. — Modus agri, ut Pecia. (A. 1217.)

PECTINARE. — Pectere; *peigner.* (*A. SS.*)

PECTINARIUM. — Theca pectinis, Gal. *étui de peigne*, nisi sit quod vulgo *peignoir* appellant Galli, linteum quod collo aptant, cum capillos pectunt. (*Lib. Ord. S. Vict. Paris.*)

PECTINARIUS. — Lanarius; *peigneur de laine.* (*Vet. Insc.*)

PECTINATOR. — *Pectinum* confector; *fabricant de peignes.* (*A. SS.*)

PECTINATURA. — Actio qua panni densantur; *foulage des draps.* (A. 1317.)

PECTINATUS.—Comptus; *bien peigné.* (*A. SS.*)

PECTINERIUS.— Pectinum faber vel mercator; *fabricant* ou *marchand de peignes.* (S. xiv.)

PECTINEUM. — Opus illud forte, quod Galli vocant *ouvrage au petit point.* Pecten enim etiam radium, Gall. *navette*, sonat. (A. 1295.)

PECTINIUM. — « Rejicientes a se quidquid regulæ refragabatur, foricas videlicet et pelliceas, estamina, capucia quoque et femoralia, *pectinia* et coopertoria. » (*Chr. Sigeb.*)

PECTINUS. — Piscis species; *espèce de poisson, peigne.*

PECTIO. — Pactum, conventio, contractus, ipsa conventionis charta; *accord, pacte, l'acte qui le contient.* (Mur.)

PECTORABILITER. — Toto pectore; *de toutes leurs forces:* « *pectorabiliter* ferire. » (Isid.)

PECTORALE. — Cingulum quo equi pectus ambitur, et stringitur; *poitrail.* (Inn. III. PP.) — Idem quod Rationale. (*Vet. Gl.*) — Pectus; *poitrine.* (Busch.) — Lorica, qua pectus tegitur, unde nomen; *cuirasse.* (*St. Rip.*) — Pars vestimenti canonicis concessi, qua pectus tegitur; *la partie de devant de l'habit des chanoines.* (*St. S. Vict. Paris.*) — Cancellus; *grille, cancel.* (Inn. III PP.)—Tutamentum, munimenti genus, sic dictum quod milites ad pectus tegat; *parapet.* (Telom.)

PECTORALIS. — Tunica hiemalis, qua pectus tegitur; *espèce de vêtement d'hiver.* (Gr. M.)

PECTOROSE. — Superbe; *avec fierté, orgueilleusement.* (*A. SS.*)

PECTUM. — Idem quod Pecta. (A. 1230.)

PECTURA.— *Pectura vineæ*, vinea ex vir-

gultis implexis clausa; *vigne close de buissons.* (*Script. rer. Fr.*) — In quodam instrumento, *pectura* legitur pro PLECTURA.

PECTUSCULUM.—Diminut. a pectus; *petite poitrine, poitrine délicate.* (S. Hier.)

PECUALIS. — Pecuarius; *de bétail.* (*A. SS.*)

PECUARE. — Pecus; *troupeau.* (Waldram.)

PECUARIA. — Pecus. feminino gen. — Pro *pecunia.*

PECUDINEUS. — Membranaceus; *formé d'une membrane.* (*A. SS.*)

PECUDIUM. — Pecudes; *troupeau.* (*A. SS.*)

PECULARIUM. — Bona quæ sunt extra dotem, ut PECULIUM. (*Tab. Castri Meliand.*)

PECULENTUM. — Mendose pro *poculentum.* (*St. Arel.*)

PECULIARE. — Idem quod *peculium*, apud Latinos quidquid scilicet servus domini permissu possidet; *tout ce dont le serf peut disposer.* (*Lex Wisig.*)

PECULIARE. — Propriis usibus adhibere, applicare; *appliquer à son usage.* (Ord. Vit.)

PECULIARIS. — Idem q. PECULIARE. (A. 813.)

PECULIARITAS. — Peculium, ut PECULIARE. (Bov. abb. Sithiens.) — Bona quæ sunt extra dotem, ut PECULIUM. (A. 931.) — Peculium monachi; *Vid.* PROPRIETARII. (W. Mal.)

PECULIUM. — Bona quæ sunt extra dotem; *les biens dont l'épouse peut disposer, pécule.* (Pass.) — Pecus; *animal domestique, tête de bétail.* (*A. SS. Ben.*)

PECUNIA. — Pecudes, grex; *bétail.* (*Lex Alem.*) — Bona quibus servus aut uxor uti potest; *les biens dont un serf peut disposer, le pécule d'une femme mariée.* (Pass.) — Merces quævis; *marchandise, denrée.* (*Ord. reg. Fr.*) *Pecunia dormiens et jacens*, idem q. Gallice, *argent en réserve.* (A. 1301.) *Pecunia operata*, moneta; *argent monnayé, monnaie.* (*Ch. Alem.*) *Pecunia sicca*, numerata; *argent comptant.* (A. 1281.) *Pecuniam exercere*, fœnori eam dare atque usuras ex ea consequi; *prêter à intérêt.* (Ulp.)

PECUNIALITER. — *Pecunialiter condemnari*, pecuniaria multa puniri; *être condamné à l'amende.* (A. 1266.)

PECUNIARIA. — Præstatio in numerata pecunia; *redevance en argent.* (A. 1364.) — *Pecuniaria Missa*, quæ in numerata pecunia statim exsolvitur, quo ab ea distinguitur cui annuus reditus est assignatus; *Messe qui se paye immédiatement.* (A. 1466.)

PECUNIATUS. — Pecuniosus, locuples; *qui a beaucoup d'argent, qui est riche.* (Lam.)

PECUNIBILES DENARII. — Qui in usu sunt, qui dantur et accipiuntur; *monnaie courante.* (*Tab. Conch.*)

PECUNIOLA. — Æreus nummulus; *petite monnaie de cuivre.* (*Conc. Hisp.*)

PECUOSUS. — Qui multa pecora habet; *qui a beaucoup de bétail.* (Isid.)

PECURA. — Pecus; *troupeau, bétail.* (*Vet. Cod.*)

PECUS. — *Pecus alatus*, pro *alitus* seu *manupastus.* (*Lex Alem.*)

PECUSIUS. — Pastor; *berger, pâtre.* (*Vet. Gl.*)

PEDA. — Vestigium humanum; *trace du pied de l'homme, pas.* (Ugul.) — Mensura agraria quatuor teisarum; *certaine mesure agraire.* (A. 1233.) — Pactum, conventio; *pacte, accord, arrangement.* (A. 1281.)

PEDAGARIUS.—Exactor *pedagii*, portitor; *receveur du droit de péage;* ol. *péagier, péageur.* (A. 1300.)

PEDAGERIUS. — Eadem notione. (A. 1342.)

PEDAGIALIS. — Ad *pedagium* pertinens; *de péage.* (Pass.) *Cheminus pedagialis*, in quo *pedagium* exigitur; *chemin sur lequel on paye le péage;* ol. *chemin péageau.* (A. 1281.)

PEDAGIARE. — *Pedagium* exigere; *faire payer un droit de passage.* (Ap. Mur.)

PEDAGIARIA.—In monasteriis, *balia* seu *præpositura*, vel officium cui competit *pedagia*, quæ ad monasterium pertinent, recipere. (Inn. III PP.)— *Pedagiaria via*, in qua *pedagium* exsolvitur; *Vid.* PEDAGIALIS. (A. 1198.)

PEDAGIARIUS. — Exactor *pedagiarum; receveur, collecteur;* ol. *péageur.* (A. 1161.)

PEDAGIATOR. — Eadem notione. (*Tabul. eccl. Carnot.*)

PEDAGIATUS. — Ut PEDAGARIUS et PEDAGIARIUS. (A. 1342.)

PEDAGILE. — Territorium, districtus intra quem *pedagium* exigitur; *territoire dans l'étendue duquel on lève le droit de passage.* (A. 1346.)

PEDAGIUM. — Quodvis tributum; strictiori sensu id quod a transeuntibus in via, ponte, etc., exsolvitur; *redevance, droit seigneurial;* plus particulièrement, *droit de passage ou d'entrée;* ol. *péage, payage,* etc. (Ce dernier droit s'appelait aussi *barrage*, à cause de la barre de bois qui traversait la route; *billette*, quand il y avait un petit billot pendu à un arbre; *branchière*, à cause de la branche à laquelle le billot était pendu; *travers*, parce que cet impôt était un droit de passage ou de *traverse* dans la terre du seigneur.) *Pedagii domus*, in qua pedagia exsolvuntur vel inseruntur; *bureau du receveur des droits de péage;* ol. *péagerie.* (*St. Vercel.*) *Pedagii justitia*, jus de iis, quæ ad *pedagia* spectant, cognoscendi; *droit de connaître des causes relatives au droit de passage.* (A. 1171.)—*Tenere in pedagio*, idem quod sub annuo censu; *tenir à cens.* (A. 1322.) — Territorium, etc., ut PEDAGILE. (*Tabul. S. Albin. Andeg.*)

PEDAGNUS. — Apud Italos, tignum quo fossatum transmittitur. (*St. Mant.*)

PEDAGOGIUM. — Pro *pædagogium* (*Cons. Univ. Par.*), et PEDAGIUM. (A. 1482.)

PEDAGUERIUS.— Cujuslibet impositionis collector; *receveur de tailles, collecteur;* ol *péageur, péagier.* (*Ord. reg. Fr.*)

PEDAICA. — Idem quod PEDICA.

PEDALE.—Pedum tegumentum, pedulis; *sorte de chaussure, chausson.* (*Chr. Vindesh.*)— Aulæum, stragulum quod pedibus

insternitur; *tapis de pied.* (Ingulf.) — Via qua pedes itur; *chemin pour les piétons.* (M. Sc.) — Tributum quod penditur, ut PEDAGIUM. (*Leg. Pol.*)—*Pedale examen*, purgationis species qua ferrum candens pedibus premere quis cogebatur; *épreuve du fer chaud.*

PEDALIS. — Genus mensuræ lignariæ; *mesure pour le bois à peu près égale au double stère.* (S. IX.)

PEDALUM. — Pedum, baculus pastoralis; *bâton pastoral, crosse.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PEDANA.—Calceamenti genus, f. idem q. PEDALE. (S. XIV.)— Morbus equis familiaris, qui in pedibus laborare solent; *maladie particulière aux chevaux.* (Sanut.) — Catena circa pedes; *chaîne pour lier les pieds.* (Ugut.)

PEDANEUS. — *Pedaneus judex*, inferior, qui minora judicia exercet; *juge d'un tribunal inférieur.* (Pass.) *Pedanea causa*, parvi momenti; *cause de peu d'importance, celle dont la connaissance est dans les attributions des juges inférieurs.* (*St. Saluc*)

PEDARE.— Pedibus metiri; *mesurer avec les pieds.* (A. 1080.) — *Pedari aquæ* dicuntur, cum quis in iis vadum invenit, pedesque stare potest. (*Tabul. Capit. Ambian.*)

PEDARIUM. — Idem videtur quod PEDATURA, agri portio certo pedum numero definita; *Vid.* PEDATURA. (*Tab. Casaur.*)

PEDARIUS. — Nudis ambulans pedibus; *qui va nu-pieds.* (Ugut.)

PEDATA. — Macula ocuu, quasi vestigium; *taie.* (*A. SS.*)

PEDATIA. — Idem q. PEDAGIUM. (*A. SS.*)

PEDATIO. — Certum agri spatium definitum, ut PEDATURA. (A. 1217.)

PEDATUM. — Carcer; *prison, cachot.* (*Vet. Gl.*)

PEDATURA. — Quodlibet spatium certo pedum numero definitum, in quo aliquid poni locarive potest; *espace de terre déterminé et propre à y placer quelque chose, emplacement.* (Pass.) — Modica possessio; *propriété de peu d'étendue.* (Rab. Maur.)

PEDATUS. — Dicitur de cupa seu vase pede aut basi instructo; *qui a un pied, en parlant d'un vase, d'une coupe.* (*Ann. Præm.*)

PEDECURA. — Mendose pro PEDATURA. (Mart. *Ampl. Col.*)

PEDEGOGALITER. — Pro PÆDAGOLITER. (A. 1391.)

PEDELATA. — Assula, ligni bractea; *planchette, tablette de bois très-mince.* (A. 1475.)

PEDEPLANUM. — Pars ædificii quæ pede plano teritur, aditur; *partie d'un édifice où l'on va de plain pied, rez-de-chaussée.* (*Cod. Th.*)

PEDEPULVEROSI. — Advenæ, extranei; *étrangers, aubains.* (*Ch. Scot.*)

PEDERE. — Pro *petere.* (Leibn.)

PEDES.—Pro *pedum*, episcopale scilicet; *crosse épiscopale.* (*A. SS.*) — Homo inferioris ordinis, plebeius qui *caballero* apud Hispanos, seu equiti et nobili opponitur; *homme du commun, roturier.* (*Ch. Arag.*)

PEDESTALLUS. — Columella, fulcrum lecti; *colonne, quenouille de lit.* (*Hist. Cass.*)

PEDESTER. — Qui in pedes stat; *piéton.* (A. 1418.) — Agrimensor, qui pedibus metitur; *arpenteur.* (A. 1267.)

PEDESTICUM. — In ch. a. 1151 mendose videtur pro POTESTATICUM.

PEDESTRINUS. — Pedester; *piéton, qui est à pied.* (A. 1362.)

PEDETURA. — Idem q. PEDATURA.

PEDIA. — Pedum, baculus pastoralis, ut PEDES. (*A. SS.*)

PEDIALE. — Idem quod PEDAGIUM. — Tegumentum pedum, idem q. PEDALE.

PEDIARE. — Quasi per pedes metiri, mensurare; *mesurer.* (A. 994.)

PEDIATICUM. — Idem q. PEDAGIUM.

PEDIATOR. — F. agrimensor, ut PEDESTER. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

PEDIBULUM.—Sonitus pedum; *bruit que font les pieds de celui qui marche.* (*Gr. Tur.*)

PEDICA. — Instrumentum quo capiuntur animalia; *engin à prendre le gibier.* (*Lex Burg.*) — Vinculum quo animalia pedibus constringuntur in agris dum pascunt; *entraves, ce avec quoi on attache les bestiaux pour qu'ils ne fassent aucun dégât lorsqu'on les fait paître dans un champ.* (*Vet. Gl.*) — Modus agri, f. idem q. PECIA. (Anast.) — Digitus pedis; *doigt du pied.* (*A. SS.*)

PEDICARIUS.—Qui *pedicis* feras aut aves capit, venator; *chasseur.* (*Gest. Cons. Andeg.*)

PEDICATUS. — Multitudo, turba pedestrium; *multitude de gens allant à pied.* (*Vet. Gl*)

PEDICEA.— Pedissequa, ancilla; *servante, suivante.* (A. 1358.)

PEDICLI. — Funiculi; *petites cordes*

PEDICRU. — Charta ad generis descriptionem pertinens, ab Angl. *pedigree*, generis descriptio; *généalogie.* (A. 1410.)

PEDICULARE.—Idem q. PEDUCULARE.

PEDICULUS. — Carcer; *prison, cachot.* (A. 1191.) — Colliculus, monticulus, ut videtur; *élévation, éminence.* (S. XIII.)

PEDICUS. — Pro PEDALIS; *digiti pedici*, pedis; *doigts du pied.* (*A. SS.*)

PEDIDA. — Tributum, ut PEDAGIUM.

PEDIFICARE. —Per pedes metiri; *mesurer un terrain avec les pieds, le parcourir pour en reconnaître les limites.* (*Ch. Navar*)

PEDIGIARIUS. — Idem q. PEDAGARIUS.

PEDILIGULA. — Postilena, ut videtur; *croupière.* (*A. SS.*)

PEDIS. — Idem quod PEDA aut PECIA: « Pro quadam *pede* terræ sita infra locum Rupismaure. »

PEDISQUA. — Pedissequa, ancilla; *servante, suivante.* (*Chr. Corn. Zanfl.*)

PEDISSECA.—Presbyteri ancilla; *servante de prêtre.* (*Lib. Nig.*)

PEDISTALLUM. — Basis, fulcrum; *support, piédestal.* (*A. SS.*)

PEDITANTER.—Pedes; *à pied.* (*Cont. W. Nang.*)

PEDITARE. — Pedes ire; *aller a pied.* (Lamb. Ard.)

PEDITATUS.—Compeditus; *enchaîné, entravé.* (*Vet. Gl.*)

PEDITURA. — Idem q. PEDATURA.

PEDIVIA. — Semita, pedum via; *chemin qu'on ne peut fréquenter qu'à pied.* (A. 1471.)

PEDIVUS. — *Pediva pila*, quæ pede propulsatur; *boule, balle que l'on pousse avec le pied.* (A. 1363.)

PEDO. — Pugil; *athlète, lutteur.*

PEDOCHIUM. — Idem quod PEDATICUM, seu tributum. (*St. Ragus.*)

PEDONES. — Pedites milites; *soldats d'infanterie;* ol. *paoniers, paons.* (Sim. Dunelm.)

PEDOTTÆ. — Quorum est scire intrare et exire portus; *pilotes de port.* (*Vet. Gl.*)

PEDREGATA. — Saxetum; *lieu rempli de pierres.* (A. 1416.)

PEDROLES. — Idem q. PEDULES, pedum indumenta, tibialia. (Mur.)

PEDUALIS. — Idem qui PEDAGIATOR, exactor *pedagiorum.* (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

PEDUCLARE. — Idem q. PUDUCULARE.

PEDULES. — Pedum indumenta, tibialia; *sorte de chaussure qui recouvre le dessus du pied et la jambe, bas.* (*Vet. Gl.*)

PEDUM. — Pondus, portio; *poids, portion.* (*Cap. S. Vict. Mass.*)

PEDUNCULUS.—Pediculus; *pou.* (Luitp.)

PEGA. — Pix, picea materia; *poix.* (A. 1497.)

PEGAGIUM. — Idem q. PEDAGIUM. (A. 1313.)

PEGAR. — Mensura liquidorum apud Occitanos, continens octo sextarios Parisienses; *mesure de capacité pour les liquides;* ol. *peguad.*

PEGATICUM. — Idem quod PEDATICUM seu PEDAGIUM. (A. 1271.)

PEGERARE. — Pro *pejorare*, pejorem facere, reddere. (Ap. Mur.)

PEGIMENTUM. — Pro *pigmentum.* (A. 1208.)

PEGIUM. — Jurisdictio in viis publicis, *pax regia*, unde forte nomen, ex Gallico, *paix.* (A. 1139.)

PEGNA. — Rupes, collis; *roche, colline.* (A. 852.)

PEGOLOTUS. — Qui *pegolam* seu picem vendit; *marchand de poix.* (*S. Avel.*)

PEGORARIUS. — Pro PECORARIUS.

PEGUA. — Pix; *poids.* (A. 1497.)

PEGUARIUM. — Mensura vinaria apud Tolosates, eadem q. PEGUAR.

PEGULUS. — Cumulatus; *comblé.* (*Terr. Bellij.*)

PEGUNTA. — Pix, ut PEGA.

PEIA. — Pedica; *piége pour le gibier.* (A. 1308.) — Præstatio, tributum; *redevance, taxe.* (A. 1277.)

PEIANA. — Luis equorum species, f. pro PEDANA.

PEICHIA. — Modus agri; *pièce de terre.* (A. 1241.)

PEIERARIUM. — F. pro *petrarium*, id est lapidicina.

PEILERA. — F. ager pascuus, locus palustris; *lieu bas et marécageux, pâturage.* (A. 1221.)

PEILHA. — Pellis; *peau.* (A. 1272.

PEILLERIUS.—Qui pelles parat et vendit; *peaussier.* (A. 1244.) — Qui pannorum fragmenta colligit; *chiffonnier*, ol. *peillier.* (A. 1411.)

PEIOSA. — Nummulus, minutior moneta, eadem forte quæ *picta.*

PEIREIRA. — Machina bellica qua jactantur lapides; *perrière, machine de guerre avec laquelle on lançait des pierres.*

PEIRERIA. — Lapidicina; *carrière.* (Tab. S. Mart. Lem.)

PEIRERIUS. — Latomus, lapidicida; *carrier, maçon.* (A. 1369.)

PEIROL.—Lebes, cacabus; *chaudron;* ol. *peïrol.* (A. 1525.)

PEIROLIUS. — Lebetum faber, vel venditor; *chaudronnier.* (*St. Mont. Reg.*)

PEIRONUS. — Patibulum ex petris seu lapidibus exstructum; *fourches patibulaires, gibet.* (A. 1443.) — Podium; *perron.* (A. 1212.) — Meta lapidea; *borne.* (A. 1234.)

PEISIA. — Ager *pisis* consitus; *champ cultivé en pois;* ol. *pesière.* (*Ann. Præm.*)

PEISSELLUS. — Paxillus; *échalas, épieu;* ol. *peisseau.* (A. 1283.)

PEISSONAGIUM. — Idem quod PASTIONATICUM, census pro pastione porcorum. (A. 1283.)

PEISSONARIUS. — Qui pisces vendit; *marchand de poissons;* ol. *peissonnier.*

PEITA. — Præstatio, tributum; *impôt, service féodal, droit.*

PEITARE. — Solvere; *payer.* (A. 1153.)

PEJOR. — Id est, minoris pretii; *qui est de fort peu de valeur.* (A. 1244.)

PEJORAMENTUM. — Damnum, jactura, detrimentum; *dommage, malheur, perte, tort, préjudice.* (*St. Mas.*) — De monetis, idem est ac Gallicum *alliage*, qua materia aurea vel argentea pejor redditur. (A. 1225.)

PEJORARE. — Pejorem facere, reddere; *rendre pire, aggraver.* (Paul.) — Magis ægrotare; *être plus dangereusement malade.* (*A. SS.*) — Infamiæ notam alicui inurere; *flétrir.* (Joan. Whith.)

PEJORESCERE.—Pejor fieri; *devenir plus mauvais.*

PELA. — Apud Anglos, castellum, arx; *château, fort.* (A. 1399.) — Batillus, pala; *pelle.* (A. 1290.)

PELAGARIS. — *Pelagaris ventus*, australis ventus; *vent de mer.* (*A. SS.*)

PELAGIUM. — Præstationis species, quæ scilicet pro appulsu navium vinum ad littus deferentium exigitur ab *appellendo* dicta; *droit que dans certaines contrées les seigneurs qui avaient des terres sur le bord des rivières, faisaient payer aux bateaux qui venaient charger ou décharger du vin dans leurs ports;* ol. *pellage.* (A. 1318.) — Pellis; *peau.* (*St. Taur.*)

PELAGUS.—Quævis aqua seu unda etiam fluvialis; *eau.* (Isid.)

PELANDA. — Pallii seu tunicæ species; *houppelande.* (*Cod. Ital. Dipl.*)

PELANUS. — Tannaria, officina ubi coria subiguntur; *tannerie.* (A. 1395.)

PELARE. — Ex feni metis seu acervis extrahere, pro *pilare; ôter du foin d'une meule.* (A. 1344.) — Pilis spoliare; *peler.* (*Reg. Vet.*)

PELATA. — Ars proxenetica; *courtage.* (*St. Mont. Reg.*)

PELATUS. — Decorticatus, cute exutus; *pelé.* (Mur.)

PELAX. — Feles; *chat.* (*Vet. Cod.*)

PELECANUS. — Qui pelles parat et vendit; *tanneur, corroyeur, pelletier, fourreur.* (Barel.)

PELEGANTERIUS. — Eadem notione.

PELEGIA. — Rixa, jurgium; *querelle, contestation.* (*St. Arel.*)

PELEGIARIUS. — Pro PLEGIARIUS, fidejussorius. (*Ch. Angl.*)

PELEIARE. — Rixari; *se quereller, avoir dispute.* (A. 1252.)

PELEIRIA. — Idem q. PEILERA.

PELERINAGIUM. — Peregrinatio; *voyage, pèlerinage.* (A. 1450.)

PELERIUS. — Præco rerum venalium; *crieur public.* (A. 1333.)

PELETARIUS. — Pellio, qui pelles parat et negotiatur; *pelletier, chamoiseur;* ol. *pelatier, pelhié.* (A. 1350.)

PELHA. — Pellis; *peau.* (*Conc. Tol.*)

PELHARIUS. — Pellium venditor, ut PELETARIUS. (*Ch. Occit.*) — Præco ut PELERIUS. (*St. Arel.*)

PELHERIA. — Pellium venditrix; *marchande de peaux.* (*Ch. Occit.*)

PELIA. — Batillus; *pelle.* (*Mon. Angl.*)

PELICANUM. — Ut PELLICEUM. (Mur.)

PELICARE. — Pro PELLICARI. (*Vet. Cod.*)

PELICIUM. — Pellis; *peau.* (A. 1202.)

PELICO. — Vestis pellita; *vêtement garni de peaux ou de fourrures, pelisse;* ol. *peliçon.* (A. 1353.)

PELINUS. — Piscis genus; *tanche.* (Ap. Pez.)

PELLA. — Pro PELLIS. (Mur.)

PELLACITAS. — Idem q. FALLACIA. (*Vet. Cod.*)

PELLÆ. — Margaritæ, ut PERLÆ.

PELLAGIUM. — Certus maris tractus; *parage.* (A. 1474.) — *Pedagium,* tributum; *droit seigneurial, redevance.* (A. 1114.)

PELLAMEN. — Pili; *poils.* (A. 1269.)

PELLARDA. — Pallii seu tunicæ species; *houppelande.* (Joan. Demus.)

PELLARE. — An idem quod *pellicium?* « Per homagium et redendo apud castrum de Cadomo unum *pellare* ad festum Nativitatis S. Joannis et de inveniendo unum hominem ad arma et duos sagittarios ad equitandum. » (A. 1420.)

PELLARIUS. — Idem q. PELLICIARIUS.

PELLATA. — Pili, ut PELLAMEN. (*St. Ast.*)

PELLATURA. — Pellium rasura. (*St. Avel.*)

PELLEGANTERIUS. — Qui pelles præparat; *pelletier, mégissier, chamoiseur.* (*Vet. Catal.*)

PELLERARIUS. — Eadem notione. (A. 1288.)

PELLERICUM. — Idem q. PILORIUM.

PELLERIUS. — Pellio, ut PELLEGANTERIUS. (*Ch. Arag.*)

PELLETARIUS. — Eadem notione. (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

PELLETERIA. — Pelles ipsæ præparatæ; *pelleteries.* — Officina ubi pelles præparantur; *atelier où l'on prépare les peaux.* (Lob. *H. Brit.*)

PELLIA. — Pellis; *peau.* (*Script. rer. Fr.*)

PELLICIA. — Vestis, indumentum pellibus factum; *pelisse, vêtement fourré.* (A. 879.) — Præstationis species, forte *pelliciarium,* seu pellium ad canonicorum Anianensium usus; *redevance due au chapitre de S. Aignan d'Orléans, laquelle consistait peut-être en fourrures.* (A. 1244.) — Pellicula; *petite peau.* (A. 1036.)

PELLICIOSUS. — Vestis pellita; *habit garni ou doublé de fourrures, pelisse.* (*Ann. Ben.*)

PELLICIUS. — Gloriosus, cujusmodi forte est, qui *pelliciis* in vestibus utitur; *orgueilleux, fier.* (Ugut.)

PELLICULA. — Idem quod PELLICIA. (Guid. Disc. Fass.)

PELLICULARE. — *Pellibus* obturare; *boucher avec des peaux.* (*Vet. Cod.*)

PELLICZONES. — *Pelliciones,* quibus utuntur canonici; *pelissons.* (A. 1307.)

PELLIFEX. — Idem qui PELLIPARIUS.

PELLIGER. — Qui pellibus vestitur; *qui s'habille de vêtements de peaux.* (Ven.)

PELLIGRINASIUM. — Peregrinatio; *pèlerinage.* (*A. SS.*)

PELLIONARIUS. — Idem qui PELLIPARIUS.

PELLIPARIA. — Ars pelles præparandi; item, officina ubi præparantur; *pelleterie.* (*St. Aven.*) *Pelliparia cruda* et *non cruda,* sive *parata,* pelles præparatæ et non præparatæ; *peaux préparées* et *peaux non préparées.* (A. 1304.) — Ipsa pellium merx; *la peausserie, la pelleterie.* (A. 1290.)

PELLIPARIUS. — Qui pelles parat, præparat, vendit; *peaussier, fourreur, chamoiseur;* ol. *pelletier.* (*A. SS.*)

PELLISERIA. — Ars pelles præparandi; *pelleterie.* (A. 1389.)

PELLISSARIUS. — Pellio, ut PELLIPARIUS. (Id.)

PELLISSES. — Pelliciones; *pelissons.* (A. 1309.)

PELLISSIA. — Idem quod PELLICIA. (*St. Mas.*)

PELLITI. — Gothi, sic dicti, quod pellibus vestirentur: *Pelliti populi.* (S. Hier.)

PELLITUS. — Pro *vulsus,* a verbo pellere. (*A. SS.*)

PELLIZARIA. — Ut supra PELLICERIA. (*St. Verc.*)

PELLIZARIUS. — Pellio, qui pelles parat aut vendit, ut PELLIPARIUS. (*St. Pl.*)

PELLIZONA. — Vestis pellita, ut Pelliciosus.

PELLORICUM. — Idem q. Pilorium.

PELLUBRIUM. — Vas aquaticum, ubi pedes lavantur; *vase où l'on se lave les pieds.* (*Vet. Gl.*)

PELLUM. — Vestis vocata *stola* (Pap.), seu potius, vox generica qua ornamenta significantur, ut colligere est ex epist. cardinalis Sabiniensis de expugnatione urbis Constantinopol. (A. 1453.)

PELLURA. — Pellis; *peau.* (Bloun.)

PELLURIS. — Galea ex corio vel *pelle; casque de cuir* ou *de peau.* (*Vet. Gl.*)

PELLUS. — Batillus; *pelle :* « dimidium *pellum* salis. » (*Mon. Angl.*)

PELLUTI. — Apud Aquitanos, cagotorum nomen; *les pelus*, nom donné aux cagots par les Aquitains.

PELMA. — Planta pedis ante digitos, qua solum teritur; *plante des pieds.* (*Vet. Gl.*)

PELNIERIA. — Pubes; *la partie du corps où croît la marque de puberté;* ol. *penilière.* (A. 1358.)

PELORCUS. — Vestis villosæ species; *sorte de vêtement velu.* (*Form. Vet.*)

PELOSUM. — Campus gramineus; *pelouse.* (A. 1492.)

PELOTA. — Monticulus in pede canis; *pelote.* (S. xiv.) — Globus; *boule, pelote.* (A. 1319.) — Pila lusoria, quæ ludentium manibus hinc inde comploditur; *pelote, balton, balle à jouer.* (A. 1396.)

PELTEOLUS. — Tintinnabulum orbiculare; *grelot.* (*A. SS.*)

PELTIS. — Pellis depilata; *peau dépouillée du poil.* (*Conc. Trev.* a. 1310.)

PELTUM. — Idem q. *pelta*, scutum; *bouclier, écu.* (*Ord. reg. Fr.*)

PELU. — Pellitium seu pallii vel tunicæ species. (A. 1163.)

PELUM. — Castellum, ut Pela. (A. 1336.)

PELURÆ. — Pelles; *peaux.* (Flet.)

PELVIS. — Mensura aridorum; *mesure pour les grains :* « Tres *pelves* avenæ. » (A. 1207.) — *Pelvis ad baptismum;* hydriam, qua continebatur aqua benedicta ad baptismum, interpretantur viri docti; *aiguière contenant l'eau nécessaire pour baptiser.* (Anast.)

PELZIRE. — Idem q. Pediare et Pedificare, quasi per pedes metiri, mensurare. (A. 1236.)

PENA. — Rupis, collis; *colline, montagne, rocher.* (Pass.) *Pena terræ*, modus agri, eadem notione qua Pecia, ab Armorico *pen*, caput, finis, terminus; Gal. *bout.* (Pass.) — *Per penas vendere*, particulatim; *vendre en détail.* (*Ord. reg. Fr.*)

PENACLA. — Imago pulcherrima. (*Vet. Gl.*)

PENALDUS. — Mensuræ species, eadem quæ Bichetus; *mesure pour les grains;* ol. *penault.*

PENALLIS. — Eadem notione. (A. 1291.)

PENARDUS. — Gladii seu pugionis species; *sorte de poignard;* ol. *penard, pinard.* (A. 1335.)

PENATICUS. — Qui res ad victum necessarias vendit; *marchand de comestibles.* (Ap. Lud.)

PENATUM. — Falx; *faux à faucher.* (*St. Cum.*)

PENAX. — « Pulcherrimumque *penacem* per incendium illud tunc perdidimus (*Cod. Croyland.*); » ubi *penax* est pro *pinax*, πίναξ, tabula. Hic autem pro sphæra cœli.

PENCELLUM. — Locus in quem aqua molendini decurrit et continetur; *endroit où l'eau d'un moulin s'écoule, et y est arrêtée par une écluse;* ol. *penchon, penson.* (A. 1221.)

PENCELLUS. — Idem q. Penoncellus. (*Chr. Parm.*)

PENCHENERIUS. — Pectinum confector; *fabricant de peignes;* ol. *penchenier.* (*Ch. Occit.*)

PENCHONIA. — Idem q. Pencellum. (A. 1241.)

PENCIONARIUS. — *Vid.* Pensionarius.

PENDALE. — Pars umbraculi vel lecti quam *pente* appellant Galli. (A. 1494.)

PENDALIA. — Infulæ pontificiæ, ornamentum pensile, tænia; *fanons, rubans.* (*Invent. vet. Thes. Sed. Apost.*)

PENDARIA. — Clivus, collis dejectus; *penchant.* (A. 1326.)

PENDEARE. — *Pendeare super feodum*, vexilli appositione feodum vassalli ob denegata servitia sibi asserere; *s'emparer du fief d'un vassal;* le seigneur y faisait planter sa bannière (A. 1228.)

PENDENS. — Vox practicis nota; *lis pendens*, causa nondum judicata; *procès pendant. In pendenti esse*, incertum esse; *être dans l'incertitude.* (A. 1307.) Clivus, collis dejectus, ut Pendaria. (A. 1261.) — Appensum domui tectum, seu umbraculum ligneum projectum; *auvent.* (*St. Aven.*) — Dum, tempore; *pendant.* (*Vet. Necrol.*) — *Pendentes*, ornamenti genus; *pendants d'oreilles.* (Pass.)

PENDENTIÆ. — Dona quæ ad tumulos sanctorum suspendebantur; *offrandes que l'on suspendait aux tombeaux des saints.* (Ach.)

PENDENTILIS. — Pensilis, pendulus; *qui pend, pendant, suspendu.* (Ott. Sperl.)

PENDERE. — Laqueo suspendere; *pendre, accrocher au gibet.* (Pass.)

PENDEX. — Clivus; *penchant.* (A. 1358.)

PENDIA. — Territorium, districtus a potiori loco dependens; *territoire, canton dépendant d'un territoire, d'un canton plus considérable.* (A. 1187.)

PENDICIUM. — Eadem notione. (A. 1017.) — Pensitatio, præstatio; *service féodal, redevance.* (*Vet. Ch.*)

PENDICULARIS. — Pendulus, ut Pendentilis. (*A. SS.*)

PENDIGO. — Compago; *assemblage, réunion, jointure.*

PENDILATORIUM. — Idem q. Pilorium.

PENDIRE. — Demonstrare, indicare; *démontrer, prouver.* (A. 1204.)

PENDIS. — Rusticum ædificium majori appensum; *appentis.* (A. 989.)

PENDITIA. — Idem q. Pendia. (A. 1272.)

PENDITIO. — Demonstratio; *action de*

prouver, de faire voir qu'une chose est. (A. 1204.)

PENDITORIUM. — Pertica, ad quam appenduntur panni desiccandi; *perche sur laquelle on étend le linge pour le faire sécher;* ol. *pentour.* (A. 1182.)

PENDO. — Vexilli genus; *pennon, drapeau triangulaire.* (*Ch. Hisp.*)

PENDOLOSUS. — Venum expositus, signo domui appenso; *qui est mis en vente;* ce que l'on indique en fixant une marque à l'objet à vendre ou à la maison où il se trouve. (Ap. Pez.)

PENDULÆ. — Vittæ, quæ a mitra episcoporum dependent; *fanons.* (Dur.)

PENDULIUM. — Pœna patibuli, suspendium; *peine du gibet, pendaison.* (*Vet. Cod.*)

PENDULUM. — Pars molendini, idem videtur q. PENCELLUM. (A. 1156.) — Pars cinguli seu baltei unde cultellus seu gladius dependet. (A. 1355.)

PENDUTUS. — In furca fixus; *pendu.* (*Lex Rip.*)

PENELLUM. — Rete quo cuniculi comprehenduntur; *filet, bourse à prendre les lapins;* ol. *penneau, panneau.* (A. 1203.)

PENELLUS. — Mensura annonaria, idem q. PANELLUS.

PENENSIS. — *Penensis denarius*, qui, ni fallor, ex quavis consuetudine pro facultate aliqua vel privilegio penditur; *Vid.* PENIGELDUM. (*H. Bern.*)

PENESTICUS. — Qui munitas res ad victum necessarias vendit; *marchand de comestibles.* (Wichb.)

PENETA. — Mendose pro PINETA.

PENETARIUS. —Pro PANETARIUS, officium et dignitas in aula regia. (A. 1247.)

PENETRAL. — F. serra, quia lignum secando illud penetrat; *scie.*

PENETRARE. — Perfodere; *percer d'outre en outre.* (A. 1451.)

PENETRATIVUS. — *Penetrativum vulnus*, altum, profundum; *blessure profonde.*

PENIA. — Rupis, ut PENA. (*A. SS.*)

PENICELLUS. — Vexillulum quo bannereti utebantur; *pennon, étendard triangulaire.* (Pass.)

PENICIUS. — F. ramusculus; *rameau.* (*St. Mont. Regal.*)

PENICULA. — Idem q. PERNICULA.

PENICULAMENTUM. — Corrigia; *courroie.* (*A. SS.*)

PENICULUS. — Baculus præcentoris; *bâton cantoral.* (*Script. rer. Fr.*)

PENIGELDUM. — Denarii pensitatio ex quavis consuetudine pro facultate aliqua vel privilegio habendo, ut in foresta, aut alibi: ex Saxon. *peny*, denarius, et *geld*, pensitatio; *payement d'argent pour quelque redevance.* (*Mon. Angl.*)

PENITEMEN. — Pœnitentia; *repentir.* (A. 964.)

PENITEN. — *Vid.* POENIT...

PENITI. — Penititium: « Golvennus... ædificavit ibi domunculam quadrangulam in formam oratorii, quæ lingua Britonum *peniti* dicitur, hoc est pœnitentiæ vel pœnitentis domus.» (*Vit. S. Golvenni.*)

PENNA. — Hispanis, rupes, saxum, petra, collis; *rocher, roche, colline, montagne.* (Pass.) — Arx, castellum; *château-fort, forteresse.* (A. 1252.) — Calamus quo in scribendo utimur; *plume à écrire.* (*A. SS.*) — Pellitium, panni species; *sorte d'étoffe*, ol. *penne.* (*St. Ord. de Sempr.*) — Tabularium forense; *greffe*, ol. *penne.* (A. 1308.) — Ligni genus, idem q. PANNA. (A. 1381.)

PENNACULUM. — Calamorum theca; *étui à plumes, écritoire.* (Ap. R. Duel.)

PENNAGIUM. — Census vel tributum pro glandinatione et jure pascendi porcos in silva domini, idem q. PASTIO et PANNAGIUM. (A. 1186.)

PENNARI. — Ornari et quasi *pennis* vestiri; *orner, parer.*

PENNATIUS. — *Pennatius ignis*, materia ignita tormentis et machinis bellicis in hostes et castella immissa; *matières incendiaires lancées avec les machines de jet sur les ennemis, espèce de feu grégeois.* (Mur.)

PENNATUS. — Genus gladii; idem q. PENATUM.

PENNELLUS. — Pulvillus ephippii; *pommeau d'une selle.* — Retis species; *espèce de filet.*

PENNETARIUS. — Pro PANNETARIUS.

PENNINGUS. — Nummus argenteus Anglo-Saxonum; *monnaie d'argent des Anglo-Saxons.*

PENNITUS. — Pennatus, quasi alis instructus; *ailé, muni d'ailes.* (A. 1307.)

PENNONES. — Banna, edicta publica ac regia; *ordonnances* ou *bans* (enim *banna* appositione vexilli fiebant interdum) — Banneretorum vexilla; *pennons.* (Pass.)

PENNONUS. — Vexilli genus quo utebantur bannereti; *pennon.* (A. 1338.)

PENNULA. — Calamus; *plume à écrire.* (*Vet. Cod.*) — Ramusculus; *petite branche d'arbre.* (Mart. *Anecd.*)

PENNUM. — Bis acutum. (Isid.)

PENNUS. — Pro PANNUS. (A. 1362.)

PENONA. — Vexilli genus ut PENNO. (Th. Otteb.)

PENONCELLUS. — Idem q. PENNONUS (A. 1425.)

PENONUS. — Eadem notione. (A. 1338.)

PENORUM. — Penarium, ut PENU. (*Terrear. S. Maur.*)

PENSA. — Pars, portio; *part, ration, portion dont la mesure est indéterminée.* (S. IX.) — Certa alicujus rei quantitas seu certum pondus; *une certaine quantité*, ou *un certain poids d'une valeur fixe et précise.* (Id.) — Libra, pondus; *livre, poids.* (Flod.) — Tributum quod pro ponderibus pensitatur, passim in curiis generalibus Cataloniæ; *taxe sur les poids.* (Pass.) — Præstatio seu census annuus; *cens, rente qui se paye tous les ans.* (Lud.) — Dimensum diurnum, statuta annona pro quotidiano victu; *la quantité d'aliments nécessaires pour chaque jour.* (*A. SS.*) — Pensum; *tâche, travail à exécuter.* (Mur.) — Suffragium, uti interpretantur Bollandistæ in Vit. S. Petr. Cœlestini: « et *pensas* iusto libramine damnat degeneres. »

PENSABILITER. — Considerata mente;

avec préméditation, après avoir bien réfléchi. (*Usat. Barc.*)

PENSAMENTUM. — Examen, consilium, deliberatio; *examen, consultation, délibération.* (A. 949.)

PENSARE. — Cogitare; *penser.* (*A. SS.*) — Dispensare, disponere; *disposer, régler.* (*Can. Hib.*) — Solvere; *payer.* (A. 1188.) — Ponderare; *peser.* (*Lex Bavar.*) — Statuere, animo definire; *résoudre, décider.* (*A. SS.*)

PENSATE. — Consulte, cogitate; *après examen, avec attention, à dessein.* (*St. Cad.*)

PENSATIO. — Insidiæ; *guetapens.* (*Chr. Veron.*)

PENSATUS. — *Pensatæ insidiæ*, consulto ac dedita opera factæ; *guet-apens.* (A. 1313.)

PENSIERUM. — Cogitatio; *pensée.* (Barel.)

PENSILIS. — Sublimis, editus vel pontibus inædificatus : « *pensilis* domus, » « *pensilis* hortus, » « *pensile* horreum. »

PENSIO. — Idem quod PENSA. (A. 1210.) —Præstatio annua : *redevance, rente annuelle, pension.* (Mur.) — Locatio; *loyer.* (S. XIII.) — Quævis exactio, tributum; *taxe, redevance.* (A. 1243.) — Merces, salarium; *salaire, honoraires.* (A. 1302.)

PENSIONALIS. —(Subs.) Reditus annuus; *revenu annuel, rente annuelle.* (A. 1375.) — — (Adj.) Singulis annis pendendus; *payable chaque année.* (A. 1375.) — *Pensionalis ecclesia*, quæ *pensionem* solvit. (A. 1300.)

PENSIONARE. — Annuos redditus assignare nomine *pensionis; faire une pension à quelqu'un, lui assigner un revenu annuel.* (A. 1382.)

PENSIONARIS. — Qui *pensionem* seu præstationem annuam debet; *celui qui doit une pension.* (A. 1402.)

PENSIONARIUS. — (Subst.) Lictorum seu servientium testis et stipator; *recors.* (*Vet. Chr.*) — In beneficiis principis relatus, Gal. *pensionnaire*, interdum et nobilis satelles regis. (A. 1350.) — Cui ex camera seu fisco domini annuus redditus constitutus est; hunc inter servos manumissos referri debere existimo, utpote qui *libellariis* accensetur; nisi f. *pensionarios* interpreteris, qui censui sunt obnoxii. (A. 1001.) — (Adj.) Singulis annis pendendus, ut PENSIONALIS. (Ap. Cenc.)

PENSIONATUS. — Cui annuus redditus est assignatus; *qui reçoit une pension annuelle, pensionné.* (*H. Nem.*)

PENSITATIO. — Meditatio; *action de méditer, de penser, de réfléchir.* (*A. SS.*) — Præstatio annua; *redevance annuelle.* (Mur.)

PENSIVA. — Census, seu præstatio annua, quæ a Judæis, ut mercaturam exercere possint, pensitabatur; *redevance que payaient les Juifs chaque année pour avoir le droit de faire le commerce.* (A. 1322.)

PENSOR. — Tortor, carnifex; *bourreau.*

PENSUM. — Libra, ut PENSA.

PENSUS. — Census, qui statuto tempore persolvi debet; *cens, rente payable à époque fixe.* (A. 955.)—Pondus, ut PENSA. (A. 1159.)

PENTALACIA. — Columna, sic dicta ab ejus forma. (Anast.)

PENTARCONTARCHIUM. — Vox a Græco πεντηκοντάρχιον consarcinata ad indicandum *decani* munus in ecclesia Brivatensi. (A. 905.)

PENTECOMARCHUS. — Pro *decanus* sumi videtur ap. Simeonem Dunelmensem. (A. 887.)

PENTECONTARCHUS. — Eadem notione. (S. XIII.)

PENTECOSTALIA. — Præstatio quæ a parochianis ad festum Pentecostes curioni, vel ab inferioribus ecclesiis matrici seu episcopo exsolvebatur; *droit que les paroissiens payaient à leur curé le jour de la Pentecôte, et les églises du diocèse à l'église cathédrale ou à l'évêque de ce même diocèse.* (*Ch. Angl.*)

PENTECOSTE. — Festum adventus Spiritus sancti in apostolos, quod celebrant Christiani quinquagesimo die post Pascha. — Intervallum a Dominica Resurrectionis ad festum Pentecostes; *tout le temps compris entre le jour de Pâques et celui de la Pentecôte. Pentecostes media*, feria quarta intra octavam Pentecostes; *le mercredi de la semaine de la Pentecôte.*—*Pentecostes clausum*, Trinitatis Dominica, interdum etiam Dominica secunda post Pentecosten; *le dimanche de la Trinité*, et quelquefois *le second dimanche après la Pentecôte.* — *Feudum de Pentecoste*, census qui ad Pentecosten solvitur; *droit seigneurial qui se paye à la Pentecôte.* (A. 1239.)

PENTEPITROPUS.—Unus e collegio quinque procuratorum, a Græco πεντεπίτροπος. (*A. SS.*)

PENTEUS. — *Vid.* TYPUS.

PENTHANA. — Retis species, f. idem q. PANTHERA. (A. 1461.)

PENTICIUM. — Appendix ædis, gurgustium, tuguriolum parieti affixum, adjunctum; *appentis.* (Thom. Walsing.)

PENTIFARIE. — In quinque partes, vox hybrida; *en cinq parties.* (Erchemb.)

PENTOEMTARCHUS. — Pro PENTECONTARCHUS.

PENTORIUM. — Locus ubi appenduntur panni desiccandi; *séchoir, lieu où l'on suspend le linge pour le faire sécher*, ol. *pentouer.*

PENTURA. — Longurius ferreus; *panture.* (A. 1450.)

PENU. — Cella, Gal. *cellier*, quia in eo penus servantur. (A. 1404.)

PENULA. — Caverna, lucerna; *caverne, grotte, lampe.* (*Vet. Gl.*)

PENULATUS. — Idem q. FODERATUS, Gal. *fourré.* (Joan. Fortesc.)

PENULCHIA. — F. Cavernula; *petite grotte.* (A. 1334.)

PENUNCELLUS. —Idem q. PENONCELLUS.

PENURIOSUS. — Qui *penuriam* patitur; *qui éprouve la disette, pauvre.* (Alan. de Insul.) — Rebus *penuariis* abundans; *qui est bien approvisionné de vivres.* (Joan. Wheth.)

PENUS. — Cella, penarium; *grenier à grains, cellier.* (A. 1329.)

PEPERCIO. — Indulgentia, remissio;

pardon, remise d'une faute ou d'un châtiment. (A. 1295.)

PEPERONI. — Ut PERONES, ni fallor, calceamentorum genus. (A. 1325.)

PEPIGENA. — Idem q. PEPIGNA.

PEPIGERE. — F. præstare, exsequi : « Et omne quidquid ex castimonia presbyterorum et inferius clericorum conscriptum fuit, eadem forma etiam de omnibus episcopis sub tali industria solertiaque omni tempore *pepigendo* scrutetur. » (*Conc. Egar.* an. 614.)

PEPIGNA.— Minutæ monetæ species, eadem videtur quæ PICTAVINA : « Liberas ab omni censu et servitio, præter 5 denarios censuales una *pepigna* minus. » (A. 1219.)

PEPLARE. — *Peplo* seu velo tegere ; *couvrir d'un voile.* (W. Dugd.)

PEPLUM.— Pannus lineus, quem moniales gerunt sub mento ; *voile, guimpe des religieuses :* « Moniales et cæteræ mulieres divino cultui dedicatæ velum vel *peplum* sericum non habeant, nec in velo acus argenteas vel aureas audeant deportare. » (Ap. Lindw.) Erat autem et *peplum* femini capitis involucrum, quo fauces etiam tegebantur usque ad nasum.

PEPULARE. — Pellere; *pousser, chasser.* (A. 1352.)

PEPULUM. — Speculum; *miroir.* (*Vet. Gl.*)

PEPUSIANI.—Appellati Montanistæ a *Pepuza,* Phrygiæ pago.

PER. — Præpositio quæ apud scriptores medii ævi significat : *apud, coram, cum, pro,* etc.

PERA. — Anglis, quædam structura contra fluctuum impetus, tam in mari quam in fluminibus; *digue.* — *Peræ,* omnia vasa necessaria usui bellico. (Gasp. Barth.)

PERABSIS.—Paropsis, vas escarium; *plat.* (A. 1334.)

PERACCEDERE. — Pro *accedere.* (*Chr. Sig. Gemb.*)

PERACHABERE. — Perficere ; *achever, terminer,* ol. *parachever.* (A. 1488.)

PERACHIA. — Pharetra ; *carquois.* (*Gest. Fred. II imp.*)

PERACULUM. — Sacculus ; *petit sac.* (*Vet. Gl.*)

PERADOTA. — Species lapidis pretiosi, f. id. q. PERITOT. (A. 1272.)

PERÆQUARE. — *Peræquare talliam,* ex æquo inter homines illi obnoxios partiri ; *répartir la taille proportionnellement à l'avoir des contribuables.* (*Cod. Th.*)

PERÆQUATIO. — Talliæ distributio ; *répartition de la taille.* (A. 1369.)

PERÆQUATOR. — Qui talliam partitur, distribuit ; *commissaire répartiteur de la taille.* (*Cod. Th.*) *Peræquator victualium rerum,* qui rebus venalibus pretium indit ac indicat ; *commissaire chargé de taxer les denrées.* (Senat.)

PERAFFINARE. — De metallis dicitur quæ purgantur et diligentim excoquuntur ; *affiner.* (A. 1338.)

PERAFFINATIO. — Ipsa purgatio metallorum ; *affinage.* (Id.)

PERAGERE. — Abigere ; *chasser.* (*A. SS.*)

PERAGRARE. — Venire, accedere ad aliquem ; *aller, se rendre auprès de quelqu'un* (A. 845.)

PERAGRATOR. — Qui huc et illuc it : *qui va çà et là, qui va à la découverte.* (*Vet. Cod.*)

PERALIS. — Qui ad *peram* pertinet ; *qui concerne la besace, de besace.* (S. XIV.)

PERAMBULARE. — Invadere, per vim occupare ; *envahir, s'emparer, prendre par force.* (*Chartul. Fontis.*)

PERAMBULATIO. — A practicis Anglicis dicitur perquisitio quæ a judice fit finium comitatus, aut alterius tenementi, cum de iis non consentiunt partes ; tum enim *perambulantur* et inspiciuntur, ut de iis constet ; *descente du juge sur les lieux pour voir par lui-même les bornes des propriétaires qui sont en contestation.*

PERAMENTUM. — Pera, cingulum a quo pera pendet ; *escarcelle, ceinture à laquelle elle est fixée.*

PERANGARIA. — Servitus rerum ; *servitude réelle qui affecte les biens chargés d'une redevance;* l'ANGARIA *n'est qu'une servitude personnelle.*

PERANTE.—Ex Gallico *par-devant :* « Potest... in aliam partem *perante* chorum transire. » (*St. Ord. Semp.*)

PERANTEA.—Prius ; *auparavant, ci-devant.* (A. 1377.)

PERARARE.—Scribere ; *écrire.* (Sid.)

PERAREDA. — An lapicidina, Gall *carrière,* vel vox corrupta ab Hispan. *paradero,* terminus, portus, ripa : « Donamus illi nostrum decimum de una condamina juxta fluvium Argentiam, et de alia parte *perareda,* » etc. (A. 1057.)

PERARIA. — Machinæ bellicæ species, idem q. PETRARIA. (Brompt.)

PERARIUM. — Lapidum acervus ; *tas de pierres.* (A. 994.)

PERARIUS.—Pirus ; *poirier.*

PERARMARE.—Omnino armis instruere ; *armer complétement.* (Prud.)

PERATÆ. — Hæretici, quos a regione in qua versati sunt sic dictos, ad sæculum II refert Bohem. *Hist. Eccl.*

PERATIUM. — F. ager *piris* consitus ; *champ de poiriers.* (A. 1268.)

PERATRIX.—F. quæ *peras* conficit et vendit ; *faiseuse et marchande de besaces.* (*A. SS.*)

PERAYRERIA. — Idem q. PAYRERIA.

PERBANNIRE. — Peremptorie citare, edicto seu *banno* judicis in jus vocare. (*Lex Sal.*)

PERCA. — Pro PERTICA, ex Gall. *perche.* (A. 1202.

PERCACIA.—Salaria, quæ canonicis, præter principalem portionem, competunt ; *distributions quotidiennes des chanoines, distinguées des gros fruits.* (*Conc. Hisp.*)

PERCALCARE.— Prædium perambulare ad illius varias partes monstrandas et cognoscendas ; *parcourir, visiter, reconnaître toutes les parties d'une propriété le jour qu'on en prend possession.* (Cette visite se faisait solennellement et avec témoins, et

on dressait acte de ce qui s'était passé.)

PERCALCATIO. — Actio prædium *percalcandi; Vid.* PERCALCARE.— In quibusdam instrumentis idem fere valet quod PERAMBULATIO, id est ostensio rei quæ in controversia vertitur.

PERCAMENA.—Idem q. PERGAMENUM.

PERCAMENTUM.—Ead. notione.

PERCANTARE.—Absolvere, ad finem cantare. (*A. SS.*)

PERCANTATIO.—Cantus; *chant.* (Elmh.)

PERCAPTURA. — Palorum contextus et series in fluminibus certa ratione dispositorum, ut pisces facile in retibus capiantur ac in iis serventur. (Kenn.)

PERCATA.—Modus agri, idem q. PERTICA: « *Percata* terræ. »(*Mon. Angl.*)

PERCEDERE.—Pro *pergere.* (A. 1308.)

PERCENSUS.—Census secundarius, Gal. *surcens; Vid.* SUPERCENSUS.

PERCEPTIBILITER.—Aspectabili specie, ita ut oculis percipiatur; *d'une manière apparente.* (Leibn.)

PERCERI. — Perceleres; *très-prompts.* (*Vet. Gl.*)

PERCERIA.—Portio quæ iis, qui in societate possident, competit; *quote-part d'un associé.* (A. 1305.)

PERCETUS. — Pannus cæruleus; *drap bleu.* (A. 1290.)

PERCHA.—Pertica; *perche.* (A. 1202.)

PERCHANCHARE. — Idem sonat quod PEDIARE, PEDIFICARE, PERCALCARE, terram pedibus metiri, ut ejus termini certius assignentur; quod in venditionibus vel concessionibus usitatum erat.

PERCHEIA.—Pertica; *perche.* (*Tab. Cas.*) — Forte pro PERGIA, multa quæ domino solvitur pro damno animalium in agris, quæ in parco ob id includuntur. (A. 1206.)

PERCHIA.—Contus, pertica ad usum naviculariorum; *croc, longue perche ferrée à l'usage des bateliers.* (A. 1207.) — Cornua cervi; *bois de cerf.* (*Ch. H. II reg. Angl.*) — Piscis, Plinio perca; *perche.* (Flet.)—Pertica; *perche.* (*Tab. Cas.*)

PERCHICA.— Ut PERCHIA, pertica mensoria. (A. 1177.)

PERCISSETUM.—Territorium, districtus, ut videtur. (A. 1366.)

PER CONSEQUENS.—Igitur, itaque; *par conséquent.* (A. 1357.)

PERCONSUMMARE. — Perficere, absolvere; *terminer, achever.* (*A. SS.*)

PERCONTENTUS—Per omnia satisfactus; *très-content.* (A. 1356.)

PERCOQUUS.—Præcoquus, præcox; *précoce.* (Bern. de Breyd.)

PERCULA. — F. pelotæ seu pilæ lusoriæ species; *sorte de balle à jouer.* (*A. SS.*)

PERCULSERIT.— Pro *perculerit* seu *percusserit*, a percellere et percutere. (*A. SS.*)

PERCURRERE.— « Super capellam domini Martini, ubi reliqua sacramenta *percurrunt*, debeant perjurare (*Marc. Form.*), » id est, ubi præstare solent.

PERCURRIBILIS. — *Percurribilis moneta*, quæ in usu publico est; *monnaie courante.* (A. 1148.)

PERCURSUS.—Societas quædam inita inter duos dominos pro utriusque tenentibus seu hominibus; *droit de parcours, entrecours.* (*Percursus* vero aut homines spectabat, aut pastionem animalium. *Percursus hominum* dicebatur ea facultas concessa hominibus utriusque feudi, percurrendi seu migrandi ad utrumlibet feudum : ita ut si homo, vel tenens alicujus, dominum suum deserere vellet, et ad alium dominum, quocum percursum ille habebat, transire, id ei liceret. *Percursus in pastionibus*, erat facultas ponendi pecudes suas, et eas pascendi, in alterius domini, quocum percursus erat, pascuis.) *Percursus* interdum nuncupatur: 1° districtus, territorium; *pays, ressort, territoire* (A. 1210); 2° præstatio quæ in avena exsolvebatur, forte ob concessum a domino jus percursus; *redevance en avoine que l'on payait au seigneur pour la jouissance du droit de parcours.* (A. 1231.)

PERCUSSATUS. — Perforatus; *percé de part en part.* (*Bul. Fontan.*)

PERCUSSIO.—Pœnæ monasticæ species: « Cui ceciderit chrismal, nihil confringens, 12 *percussionibus* emendetur. » (*Pœnitent. S. Columb.*)

PERCUSSORIUM. — Clades, occisio; *tuerie, massacre, défaite.* (*Vet. Gl.*)— Torcular; *pressoir.* (A. 1155.)

PERCUSSURA.—Percussura monetæ, jus monetam cudendi, signandi; *droit de battre monnaie.* (A. 930.) — Percussio; *action de frapper, coup.* (*Leg. Roth.*)

PERCUTIVUM.— Instrumentum, quo percutitur, clava; *masse, massue.* (A. 1440.)

PERDA.—Jactura; *perte.* (*Usat. Barcin.*)

PERDERE.—*Perdere ad finem*, in judicio cadere; *perdre un procès.* (A. 1227.

PERDIBILIS.—Miser, calamitosus; *malheureux, infortuné.* (*Vet. Interp. Orig.*)

PERDICERE. — Absolvere; *achever de dire;* ol. *pardire.* (*St. Ord. Semp.*)

PERDICETA.—Machina jaculatoria; *sorte de machine de jet.* (A. 1191.)

PERDIDOSUS.—Qui rem aliquam perdidit; *qui a perdu quelque chose.* (*Conc. Hisp.*)

PERDIGALIS.—Perdix junior; *perdreau,* ol. *perdigal.* (A. 1383.)

PERDISSENA.—« Nempe sæpe ita loquimur, crastinam, vel *perdissenam* vel *perendissenam* Domini passionem dicamus, cum ille ante multos annos passus sit. » (*Ex* D. Augustin. *ap.* Gratian. Decret.), ubi glossa sic exponit: *Perdissenum*, id est per senum, scilicet, per sextum diem. *Perendissenam*, id est, perempto die seno sive sexto, nempe, post sex dies, uno perempto

PERDISSETA.—Idem q. PERDICETA.

PERDITA.—Jactura, decessio; *perte, déchet.* (A. 1202.)

PERDITUM.—Perditio; *perte, ruine, perdition.* (*Vit. S. Winw.*)

PERDITUS.—Miser, calamitosus, misere afflictus; *malheureux, infortuné, accablé par le malheur.* (Id.)

PERDIUS.—Qui per diem agit. (Ditm.)

PERDONANTIA. — Indulgentia; *pardon, indulgence.* (A. 1232.)

PERDONARE.—Concedere, donare; *accorder, donner.* (*Cap. C. C.*) — Concedere, condonare, indulgere, parcere; *faire remise, faire grâce d'une chose, exempter.* (S. VIII.) *Perdonare membra,* vitam sonti indulgere; *laisser la vie à un criminel.* (Eginh.) *Perdonare debitum*, servitium, tributum, condonare debitum, tributum remittere, a debitiis servitiis eximere; *faire remise d'une dette, d'un service,* etc. (A. 819.) — Parcere, indulgere; *pardonner.* (*Leg. Adelst. reg.*)

PERDONATIO.—Concessio; *action d'accorder, concession.* (*Cap. C. C.*) — Condonatio, remissio; *remise.* (A. 1452.)

PERDONUM MAXIMUM.— Jubilæus seu plenaria peccatorum indulgentia a Romano Pontifice concessa; *le jubilé*, ol. *le grand pardon.* (A. 1349.)

PERDRIX.—Pro PERDIX.

PERDUTA.— Ut PERDITA, jactura; *perte.* (A. 1244.)

PEREA. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains;* ol. *perrée.*

PERECIA.—Frustum, idem q. PECIA. (A. 1374.)

PERECIUM.—F. locus unde petræ eruuntur vel via lapidibus munita; *carrière* ou *chemin empierré.* (A. 1035.)

PERECLIXION.—Genus arboris, f. quercus species; *arbre que l'on croit être une variété du chêne.* (*A. SS.*)

PEREDES.—F. vasa thuraria, acerræ; *navettes.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PEREFFLUUS.— Abundans; *riche, bien fourni.* (*A. SS.*)

PEREGRINAGIUM.—Peregrinatio; *voyage, pèlerinage.* (A. 1236.)

PEREGRINANTER. — Peregre; *dans un pays étranger.* (*A. SS.*)

PEREGRINARI.—Vitam monachicam agere; *mener la vie monastique.* (*A. SS. Ben.*)

PEREGRINARIUS.—Officialis monasticus, qui peregrinos et hospites excipit; alias *hospitalarius* et *hospitarius* dictus; *moine chargé de recevoir les étrangers qui venaient visiter son couvent;* ol. *pérégrinaire.*

PEREGRINATIO. — Jus *pastus* vel *procurationis*, quod exsolvitur domino, dum peregre vadit; *Vid.* PASTUS, etc. — *Peregrinatione attonitus*. « Qui cum aliquandiu, velut *peregrinatione attonitus*, siluisset (Petr. Vener.); » phrasis Gallica: *comme s'il fût revenu de loin.*

PEREGRINUS. — Qui jure civitatis gaudet, sed extra urbem habitat; *bourgeois d'une ville, qui demeure extra muros.* (A. 1224.)

PEREIUS.—Pirus; *poirier.* (A. 1332.)

PEREMPTORIE.—Definite, ultimum; *définitivement, en dernier ressort.* (*Chr. Andr.*)

PEREMPTORIUS. — Ultimus; *dernier.* (Pass.) *Peremptorius dies*, terminus, ultra quem nom datur dilatio, vox forensis; *dernier délai, jour décisif.*

PERENDINARE. — Morari; *arrêter, retenir.* (*Ann. Ben.*) — Ingeminare; *redoubler, réitérer.* (*A. SS.*) — De die in diem prolongare; *remettre au lendemain, différer.* (*St. Aven.*)

PERENDINATIO. — Idem videtur quod PEREGRINATIO. (A. 1316.)

PERENDISSENA. — *Vid.* PERDISSENA.

PERENNARE. — Perenne facere; *rendre durable.* (A. 1030.)

PERENNITUDO. — Diuturnitas; *durée.* (Rol. Pat.)

PERENNITUS. — Omni modo, penitus; *entièrement, de toute manière.* (A. 1269.)

PERENONCIO. — Pro PRÆMUNITIO, ut videtur, citatio, submonitio. (A. 1312.)

PERERIUM.—Machina jaculatoria, eadem q. PETRARIA. (A. 1217.)

PERERIUS. — Pirus, ut PERARIUS. (A. 1316.)

PERETRA.— F. idem quod PETRARIA, lapidicina. (A. 1211.)

PEREVISUS. — Pro PERAVISUS, atrium. (A. 1222.)

PEREXIRE. — « Quonam modo per numeros veritatem affirmare conantur, minuatim *perexivimus* (S. Iren.); » id est, commemoravimus, ex Græco διεξελθεῖν.—Peragere; *mener à terme, achever.* (S. XIV.)

PEREXSANGUIS. — Valde exanimatus, *tout à fait mort.* (*A. SS.*)

PEREXSPECTARE.—*Perexspectare ad Missas,* demissionem ab officio exspectare. (*Cap. C. M.*)

PERFECTI.—A seipsis dicti olim Valentini discipuli, ut testatur Irenæus. Eodem nomine gloriabantur hæretici recentiores Albigensium sectarii, qui et *Consolati* interdum nuncupabantur.

PERFECTIALES.—Ministri judicum, servientes; *sergents.* (Ord. Vit.)

PERFECTIO.—*Perfectionem consequi* dicebantur cum exactis pœnitentiæ gradibus ad sacram communionem admittebantur pœnitentes. (*Conc. Tribur.*)

PERFECTISSIMUS. — Titulus honorarius aliquot magistratibus attributus qui *perfectissimatus* dicitur; *perfectissime, titre honorifique donné dans l'empire romain à certains magistrats.*

PERFECTUM. — Ad *perfectum suscipi*, idem q. *perfectionem consequi; Vid.* PERFECTIO. (*Ord. Rom.*) *Perfectum salutis,* perfectio seu consummatio salutis, gloria scilicet æterna. (S. Iren.)

PERFICERE. — Pro *proficere.* (*Ch. Angl.*)

PERFIDARE.—Perfide agere, a fide quam quis alicui debet aut pollicitus est, deficere, fidem fallere; *manquer de parole à quelqu'un, fausser sa foi.* (*Conc. Hisp.*)

PERFILATUS. — Netus; *filé.* (*A. SS.*) — Filis connexus; *enfilé.* (Ap. Mur.)

PERFILIS.— Qui longis est cruribus; *qui a de longues jambes.* (*Vet. Gl.*)

PERFILUM. — Opus intertextum, Gallis olim *pourfilure*, *ouvrage tissu*, *broché.* (*St. Mass.*)

PERFINELLI. — F. funiculo colligare; *ficeler.* (*St. Equit. Teuton.*)

PERFINITIO.— Definitio, judicium; *terminaison d'une affaire, jugement.* (*Lex Bavar*

PERFIRMARE. — Munire, muris cin-

gere; *fortifier, entourer de murailles.* (A. 1242.)

PERFORACULUM. — Terebra; *tarière.* (*Vet. Gl.*)

PERFORAGIUM. — Jus quod domino solvitur pro perforatione dolii vinarii; *droit qui se paye au seigneur pour chaque tonneau que l'on met en perce.* (A. 1168.)

PERFORARE. — *Perforare chartam, tabulas,* solebant, cum falsitatis insimulabantur, sive genuinæ, sive supposititiæ essent; non ergo perforatio indicium erat convictæ falsitatis.

PERFORATIO. — *Perforatio barrii,* seu muri civitatis apertura, pro qua tributum aliquod domino exsolvebatur. (A. 1292.)

PERFORMATIO. — Exsecutio, perfectio; *achèvement.* (Joan. Wheth.)

PERFORRATURA. — Pellitium, ni fallor; *fourrure.* (A. 1313.)

PERFOSSARE. — Perforare; *percer.* (*Vet. Gl.*)

PERFUNDERE. — *Perfundere* dicitur sacerdos eum quem tingendo, non mergendo baptizat.

PERFURNIRE. — Perficere, explere; *rendre complet.* (*Lib. Nig.*)

PERFUSIO. — Ablutio, apud liturgicarum rerum scriptores, cum scilicet sumptis sacræ Eucharistiæ speciebus sacerdoti vinum et aqua infunduntur ut digitos abluat. (*Conc. Rothom.* an. 1231.)

PERFUSORIUM. — Vas perfundentis digitis vel manibus aptum; *aiguière.* (*Vet. Invent.*)

PERGA. — Pedica ad capienda animalia; *piége pour prendre les bêtes fauves.*

PERGAMA AULICA. — Palatia. (Frideg.)

PERGAMENA. — Idem q. PERGAMENUM. (Mart. *Ampl. Col.*)

PERGAMENARIUS. — Qui *pergamena* parat vel vendit; *parcheminier.* (Pass.) — Officium in monasteriis ejus qui *pergamena* parabat; *moine chargé de préparer le parchemin nécessaire à son couvent.* (*St. Corbeiens.*)

PERGAMUM. — Suggestus, ab. Ital. *pergamo; estrade.* (*A. SS.*) — Arx, castrum, locus munitus; proprie vinea; *forteresse, château-fort, lieu fortifié; treille de vigne.* (*A. SS.*)

PERGEA. — Idem q. PERGIA. (A. 1207.)

PERGENUARE. — Genibus repere; *ramper sur les genoux.* (Sax. Gram.)

PERGESTUS. — Constitutus, definitus; *décidé, déterminé, arrêté.* (Rym.)

PERGIA. — Jus quoddam, quod domino competit ratione emendarum, quæ pro damno animalium in agris et pascuis irrogari solent, absque tamen præjudicio æstimationis damni, ei exsolvendæ, cui illud factum est; *amende due au seigneur pour dégâts de bestiaux, et ce, indépendamment des dommages-intérêts réclamés par le propriétaire de la terre où les dégâts ont eu lieu,* ol. *pergie, pargée.* (Pass.) — Id q. domino solvebatur ut *messarios* constitueret; *droit, relevance que l'on payait au seigneur pour qu'il établît des messiers,* ol. *pergie, pergée.* (A. 1411.)

PERGOLARE. — Trichilla; *treille.* (*A. SS.*)

PERGOLATUS. — Ead. notione. (*St. Cast. Red.*)

PERGOLUM. — Tabulatum, suggestus, podium; *estrade, tribune.* (*A. SS.*)

PERGOLUS. — Vineæ species, ut PERGULA. (*St. Pallav.*)

PERGOTTARE. — Ab Ital. *percotere,* verberare, cædere; *frapper, battre.* (Mur.)

PERGRERIA. — Spiculi genus, ut videtur. (*St. Arel.*)

PERGULA. — Trabecula in ædibus sacris, a qua pendent lychnuchi; *Vid.* PANNA. (Anast.) — Vitis species; Ital. *pergola.* (*Chr. Fars.*)

PERGULUM. — Tabulatum, suggestus, podium; *tribune, estrade.* (A. 1185.)

PERGULUS. — Vehiculi genus esse videtur, quod trabecula consistit. (*A. SS.*)

PERGUS. — Itinerarius ager, via strata, publica, regia; *chemin public, grand chemin.* (A. 932.)

PERHEMNIS. — Pro *perennis.*

PERHEMNITER. — Definite, ut PEREMPTORIE. (A. 1277.) — Perenne, perpetuo; *continuellement, perpétuellement.* (A. c. 1048.)

PERHENDINARE. — Pro PERENDINARE

PERHENNARE. — Ut PERENNARE.

PERHENNIRE. — Eadem notione.

PERHENTORIUS. — Pro PEREMPTORIUS.

PERHERBARE. — Pascere; *faire paître.* (A. 1366.)

PERHORRENTIA. — Ingens metus; *grande peur.* (A. 1358.)

PERHORRESCENTIA. — Timor seu magna suspicio, vel magnus metus; vox fori Hispanici

PERIANEA. — F. viridarium *piris* consitum vel septum a domo dependens; *verger planté de poiriers* ou *enclos attenant à une maison.* (A. 1336.)

PERIATUM. — Mensura frumentaria, eadem quæ PEREA. (A. 1228.)

PERIBOLUS. — Urbis murus seu potius mœnia; *remparts, enceinte d'une ville.* (W. Tyr.) — Ambitus ædis, maxime sacræ; *tour, pourtour d'un édifice, principalement d'une église.* (W. Brit.) — Septum, vallum; *retranchement, palissade, barrière.* (Mur.) — Xystus, porticus; *galerie, portique.* (*A. SS.*)

PERICHELIS. — Ornamentum puellarum; « *une manière de aournemens de femes és bras ou és cuisses.* » (*Vet. Gl.*)

PERICLAMIUM. — Precatio, oratio; *prière.* (*Hym. S. Wilf.*)

PERICLITARI. — Naufragio perire; *périr dans un naufrage.* (A. 1180.) — Agitari, perturbari. (*Conc. Ancyran.*)

PERICLYSIS. — Ora, extremitas, circumtextum vestis vel veli, purpura in orbem currens, quam Pollux περικλύσις vocat; *bord, bordure.* (Anast.)

PERICULARE. — Naufragio perire, ut PERICLITARI. (*A. SS.*)

PERICULARITARE. — Eadem notione. (Rat. Veron.)

PERICULOSUS.—Qui *periculum* seu damnum infert; *qui fait du tort, qui cause du dommage. (A. SS.)*

PERICULUM. — Malum, damnum; *dommage, tort, préjudice.* (Innoc. III PP.)

PERIERGIA.—Vox Græca, solertia, sedulitas. (Abb.)

PERIGIUM. — Periculum; *danger, péril.* (A. 1288.)

PERIGNIATIUM.—Peregrinatio; *voyage, pèlerinage.* (A. 1450.)

PERILARE. — Periculum incurrere; *s'exposer au danger;* ol. *périller. (Vet. Chr.)*

PERILEPSIS. — Sic omnino legendum censet Bollandus pro *pervilepsis* a περίληψις, comprehensio. (*A. SS.*)

PERIMA.—Pelta, clypeus; *bouclier.* (A. 1352.)

PERIMACHIA. — Certaminis apparatus, Græce περιμάχια; *préparatifs du combat.* (Sid.)

PERINDIE. — Pridie; *la veille. (Vet. Chr.)*

PERINDIGERE. — Omnino destitui, ad summam indigentiam redigi; *manquer absolument de tout, être réduit à la dernière misère.* (Tert.)

PERIODUS.— Lapidis pretiosi genus, sed inferioris ordinis; *péridot.* (A. 1295.)

PERIPETASMA. —Velum nauticum; *voile de navire. (A. SS.)*

PERIPHERIA.—Circumferentia, ambitus; *circonférence, tour, enceinte.* (Muller.)

PERIPHYSEON. — Natura, a Græco περί et φύσις. (Ap. Pez.)

PERIPLEUMONICUS. — Qui *peripneumonia* laborat; *atteint de péripneumonie.* (Alex. lat.)

PERIPSEMA. — « Limatura metalli, et purgamenta pomi, et quisquiliæ domus, et rasura cujusque rei; » *débris, restes, saletés, impuretés de toute espèce. (Vet. Gl.)*

PERIPSERE. — Abrogare, ad nihilum reducere; *annuler, réduire à néant.* (A. 1121.)

PERISSERIUS. — Pirus silvestris; *poirier sauvage.* (A. 1460.)

PERISTERIUM.—Ciborium, in cujus cavo appensa erat columba, ex qua pendebat pyxis, sacram Eucharistiam continens; *ciboire, petit baldaquin établi au-dessus de l'autel et duquel pendait une colombe creuse, renfermant la sainte Eucharistie.*

PERITIO. — Interitus, jactura, damnum; *destruction, perte, ruine. (A. SS.)*

PERITOT. — Gemma viridis coloris smaragdo durior, sed minoris pretii; *péridot.*

PERIVOLIUM. — Silva muris aut sepibus cincta in qua feræ venaticæ concluduntur; *parc;* ol. *breuil.*

PERIZOMA. — Quo aliquid circumcingitur, a Græc. περίζωμα, quod idem est; *ceinture.* (Isid.)

PERIZONIUM. — Pars vestis muliebris; *tablier avec corsage. (Vet. Cod.)*

PERJURAMENTUM. — Perjuratio : « Judicatur simplex lada simplici *perjuramento*, triplex lada *perjuratione* et nullum unquam ante juramentum condonetur. » (*Leg. H. I reg. Angl.*) Ubi *perjuramentum* est purum sacramentum, *perjuratio* vero sacramentum solemnius, puta super crucem, altare, etc.

PERJURARE. — Dejerare vel falso jurare; *jurer,* ou *faire un faux serment. (Lex Sal.)*

PERJURATUS. — Perjurus; *qui viole son serment, parjure. (Conc. Hisp.)*

PERLA. — Margarita, unio; *perle.* (Pass.)

PERLIMITARE. — Limites alicujus provinciæ pertransire; *franchir les frontières d'une province. (Chr. Mosom.)*

PERLINA. — Pro Berlina.

PERLISIA. — Paralysis, ab Hispano *perlesia; paralysie. (A. SS.)*

PERLOCI. — Margaritæ, uniones; *perles.* (A. 1379.)

PER LONGUM. — Gall. *de long,* ea parte qua quid longum est. (A. 1367.)

PERLUCRUM. — Altera judicialis mulcta, quæ, priore non persoluta, imponitur, assignaturque ad quoslibet damnati redditus; *deuxième amende prononcée contre celui qui n'en a pas payée une première,* etc. (*Leg. Sal.*)

PERLULA. — Dimin. a *perla,* margarita, unio; *petite perle;* ol. *perlette.* (A. 1363.)

PERLUSTRATUS —Radians; *rayonnant. (A. SS.)*

PERMANENTIA. — Perpetuitas; *durée continue, perpétuité.* (A. 1319.)

PERMANSIVE. — *Permansive, non dispositive,* voces quæ passim occurrunt apud scholasticos, id est per modum habitus, non affectionis.

PERMENTARIUS. — Qui vestes parat, id est ornat; *tailleur d'habits;* ol. *parmentier.*

PERMIRABILLIMUS. — Perquam mirabilis; *très-étonnant, très-merveilleux.* (S. Aug.)

PERMISSIO. — Dimissio; *délaissement, abandon.* (A. 1509.)

PERMISSUM. — Valedictio, abeundi facultas; *permission, liberté de se retirer. (A. SS.)*

PERMITTENS. — *Permittente apostolico :* verba illa, inquit Marca, formulam redolent, qua magistratus utebantur cum rescriptorum principalium tristitiam molliebant, quaque usus est Gregorius M. cum legem Mauritii de militibus ad monachismum properantibus temperavit quod hodie *cum bona venia,* aut *sub beneplacito Pontificis* fieri dicunt.

PERMITTERE. — Dimittere, derelinquere; *abandonner, céder. (Mon. eccl. Aquilei.*

PERNADA. — Ager vel prædium, apud Catalaunos; *champ* ou *métairie.* (A. 1283.)

PERNICATOR. —Perdicum venator; *chasseur de perdrix. (St. Mont. Regal.)*

PERNICIO. — Pro Pernicies. (*A. SS.*)

PERNIS. — Pelvis; *bassin, chaudron.* (A. 1338.)

PERNOCTANTIA. — Pernoctatio; *action de passer la nuit.* (*Vet. Gl.*)

PERNOCTARE. — Differre; *retarder, différer.* (*Spec. Sax.*)

PERNOCTATIO. — Quodlibet gravamen, quævis injusta molestia, idem q. EXCUBIÆ. (A. 1190.) — Jus divertendi in domus alicujus ad pernoctandum, idem q. GISTUS et PROCURATIO. (A. 1045.)

PERNOVARE. — De novo ad cultum redigere; *mettre de nouveau une terre en culture.* (A. 1211.)

PERO. — Saccus coriaceus; *sac de cuir.* (*A. SS.*) —Podium, suggestus; *perron.* (*Chr. Corn. Zanf.*)

PEROLIM. — Quondam, olim; *autrefois.* (A. 1335.)

PERONNIUM. — F. forum, ubi perones seu calcei venduntur; *marché aux chaussures.* (A. 1228.)

PERONUM. — Clivus, collis dejectus; *penchant, pente d'une montagne.* (A. 1320.)

PERPACARE. — Debitum integre persolvere; *payer intégralement une dette.* (*G. Chr.*)

PERPACATIO. — Perfecta et integra debiti solutio; *payement intégral d'une dette.* (A. 1309.)

PERPARS. — Portio hæreditaria, seu divisio hæreditatis per partes; *partie d'un héritage* ou *partage d'un héritage.* (Flet.)

PERPARUS. — Moneta imperatorum Byzantinorum aurea; *monnaie d'or des empereurs de Constantinople;* ol. *perprès.*

PERPENDICULARITER. — Recta linea; *en droite ligne.* (Mart. *Itin. Lit.*)

PERPENDICULUM. — Ansa, catena, qua quidpiam pendet; *anse, chaîne, ce par quoi on suspend une chose.* (W. Brit.)

PERPENSORIA. — Excellentia, præstantia; *excellence, supériorité.* (A. 1338.)

PERPERA.— Monetæ species; idem quod PERPARUS.

PERPERAGERE.—*Perperam* agere. (Felib. H. *S Dion.*)

PERPERAM. — (Indecl.) Labes, ignominia, macula; *tache, infamie, honte.* (A. 959.)

PERPERUM. — Moneta Byzantinorum imperatorum, ut PERPARUS.

PERPETUALIS. — (Subst.) Officium ecclesiasticum quod ex institutione perpetuum esse debet, apud Hispanos. (Adj.) — Perpetuus; *perpétuel.* (*A. SS.*)

PERPETUALITER. — Perpetuo; *perpétuellement.* (A. 789.)

PERPETUARE. — Sacramento firmare rem aliquam perpetuo se non facturum; *urer de ne pas faire une chose.* (Mab. *Anal.*)

PERPETUARIUS. —*Perpetuarius colonus,* qui fundum conducit in vitam, vel ut ad alios transferre possit; *fermier à bail perpétuel, emphytéote.* (Laur.) *Perpetuarii,* qui in perpetuum res civitatum aut fisci conducunt. (*Cod. Th.*)

PERPETUATIO. — Perpetuitas, diuturnitas; *durée continue, perpétuité, continuation.* (A. 1321.) — Affiliatio, in perpetuam societatem alicujus monasterii susceptio; *affiliation.* (Const. Dominic.)

PERPETUUS. — Nomen cujusdam officii : « jubet ergo *perpetuos* ire, et quantum hordei necessitas expetebat, suis præbere equis. » (Anonym. Floriac.)

PERPLUMIS. — « De Deo, dando Ecclesiæ suæ apud Arevericam metropolim novum patronum B. Celsum, quem virtutibus *perplumem,* plenumque dierum... hactenus in supernis sedibus concivilitavit. » (Theod. Mon.) Galli dicerent; *emplumé de vertus.*

PERPONCHA. — Idem q. PERPUNCTUM. (*Cons. Brag.*)

PERPORTARE. — Idem significare videtur quod GUERPIRE, rem possessam dimittere, quo etiam sensu Galli dicunt *se déporter,* eo fortean tantum discrimine, q. *perportare* sit rem abjicere post latam judicum sententiam. (Pass.)

PERPRE. — Moneta Byzantina, ut PERPARUS.

PERPREHENSIO. — Possessio vel locus sepibus, muris aut vallis conclusus. (A. 1082.)

PERPRESIA. — Ambitus, fines et limites, intra quos locus quispiam *perprenditur* seu concluditur; *limites.* (A. 1356.)

PER PRIMITIONEM. — Idem q. PEREMPTORIA. (*Ch. Hungar.*)

PERPRISIO. — Acquisitio, comparatio; *achat, acquisition.* (A. 973.)

PERPRIUS. — Antea; *par-ci-devant.* (*Test. S. Elph. episc. Wint.*) — Inprimis; *avant toutes choses.* (Rym.)

PERPUNCTUM. — Vestis militaris coactilis lana vel gossipio serta, et acu stipata ac *perpuncta,* unde nomen non modo ejusmodi vesti inditum: sed et thoraci vestiario nostrati, quod ad umbilicum lana spissiori perpuncta et coactili fartus sit; *pourpoint, corset, gambeson.* (Pass.)

PERPUTATIO. — Membri amputatio; *amputation, mutilation d'un membre.* (A. 1453.)

PERQUA. — Pertica, mensura agraria; *perche.* (*Necrol. Rothomag.*)

PERQUERIUS. — An idem qui PARCARIUS, parci custos. (A. 1317.)

PERQUETUS. — Conseptum fori judiciarii; *parquet.* (A. 1356.)

PERQUIRERE. — Acquirere; *acquérir par achat.* (Pass.)

PERQUIRITARE. — Perquirere: *chercher partout.* (Cl. Mam.)

PERQUISITIO. — Acquisitio; *acquisition, achat.* (Bened. abb. Petrob.)

PERQUISITUM. — Emptione acquisitum; *bien acheté à prix d'argent, et ne provenant pas d'héritage, acquêt.* (Pass.)

PERQUITARE. — Persolvere; *acquitter.* (*A. SS.*)

PERRALHA. — A Gal. *perrelle,* terræ medicamentariæ genus. (*Ch. Occit.*)

PERRARA. — *Perrara agnelinorum,* par velleris aguini; *une paire de toisons d'agneau.*

PERRARIA. — Lapicidina; *carrière.* (S. XII.)

PERREATOR. -- Lapidum sector, seu qui

petras e *petraria* eruit; *carrier;* ol. *perreur.* A. 1387.)

PERREIA. — Lapis pretiosus, idem f. q. Peridotus. (A. 1425.)

PERRERIA. — Locus unde petræ et lapides eruuntur; *carrière.* (A. 1265.) — Gemmula; *petite pierre précieuse.* (*Invent. Vet.*)— Parium dignitas; *pairie.* (A. 1317.)

PERRERIUS. — Lapidum sector, cæmentarius latomus; *tailleur de pierres, maçon.* (A. 1356.)

PERRETA. — Locus muris cinctus, ambitus; *lieu clos de murs, enceinte.* (A. 1340.)

PERRIA. — Parium dignitas; *pairie.* (A. 1417.)

PERRIGERE. — Pro *pergere.* (*Vet. Gl.*)

PERRIMARI. — Sedulo rimari. (A. 888.)

PERRIPARIUS. — Bubulcus aut agricola; *bouvier* ou *laboureur.* (Mon. Sangal.)

PERRO. — A Gall. *perron*, podium, suggestus (A. 1272.)

PERRORESCENTIA. — Magna suspicio, vel magnus metus, unde *perrorescere.* (A. 1213.)

PERROSUM. — F. leg. *perrasum*, quidquid extra mensuram est, cum radio æquatur. (A. 1251.)

PERS. — Color; idem q. Persus.

PER SE. — Separatim; *séparément, en particulier.* (*St. Ord. Semp.*)

PERSEA. — « Cum ergo corpus hoc principium sit et materia, necesse est, eam qui plantaverit *perseam* transire per multa corpora, usque quo *persea* illa, quam plantaverit, concidat. (*Disputat. Archel. episc. Mesopotam. cum Manete.*) » Videtur hac voce intelligi malus Persica, quam Græci περσίαν dixerint.

PERSEGIES. — Panni species coloris *Persici; étoffe, drap de couleur bleue.* (A. 1282.)

PERSEGMEN. — Minutum segmen; *petit fragment.* (*Conc. Hisp.*)

PERSEITAS. — Facultas per se subsistendi. (*A. SS.*)

PERSEVERARE. — Commercium, societatem cum aliquo habere; *avoir des relations avec quelqu'un.* (A. 1364.)

PERSEUS. — Color, idem q. Persus.

PERSICA. — Malum Persicum; *pêche.* (*Lib. mir. S. Maxim. abb.*)

PERSICARIUS. — Malus Persica; *pêcher.* (*Cap. C. M.*)

PERSICETUM. — Idem q. Percisetum.

PERSICIOR. — « Sperabam *persiciorem* sanctitatis vestræ fore romphæam, si ferro vicarii apostolorum principis Petri acueretur, non obtusiorem » (Hincm.); id est acutiorem. Galli dicerent : *plus perçante.*

PERSICUM. — Ut Persica.

PERSICUS. — Qui frequenter aliquid patitur. (*Vet. Gl.*) — Idem q. Persus. (*A. SS.*)

PERSINA. — Vipera; *vipère.* (Mur.)

PERSISTATUS. — « Ita ut pro ipsa causa solidos tantos, quos in præsentia mihi dare deberes, quos in præsenti per wadium tuum visus es transolvisse, et nos ipse causa *persistata* contra te visus sum werpisse.» (Marc.) Galli dicerent : *la chose ayant été persistée*, hoc est, cum in ea re persititum sit.

PERSISTENTER. — Continue; *sans interruption.* (*A. SS.*)

PERSO. — Vectigalis species, quod *personæ* imponitur, idem q. Capitagium. (A. 1247.)

PERSOCLAMIUM. — Sortilegii species. (*St. S. Flor.*)

PERSOLENTER. — Assidue; *assiduement.* (Isid.)

PERSOLIDUS. — Totus solidus; *entièrement épaissi, durci.* (*A. SS.*)

PERSOLTO. — Vox Hispanica quæ idem sonare videtur quod permitto, concedo. (A. 1157.)

PERSOLUEBUNT.—Pro *persolvent.* (*Conc. Hisp.*)

PERSOLUTOR.—Qui stat promissis; *celui qui est fidèle à ses promesses.* (*Chr. Mel.*)

PERSONA. — Dignitas; *rang, dignité :* « Laicus quidam magnæ *personæ* ad nos veniens dicebat, » etc. (Bonif. Mog.) *Personam suam amittere*, id est libertatem seu dignitatem, in servitutem cadere; *perdre sa liberté, sa qualité d'être, tomber en servitude.* (Pass.) — Qui dignitatem habet in choro; *certain bas dignitaire ecclésiastique;* ol. *personne.* (A. 1227.) — Curio, parochus; *curé, directeur d'une paroisse;* ol. *personne.* (Pass.) — Clericus qui beneficium suum seu ecclesiam per vicarios deserviri curat, dum ipse potiori redituum parte fruitur; *gros bénéficier, celui qui fait desservir son bénéfice ou son église par des vicaires moyennant une petite portion des revenus.* (Pass.) — Corpus; *corps.* (*A. SS.*) — Homo; *homme, personne.* (S. xiii.) *Personæ auctenticæ*, proceres; *les grands.* (Elmh.) *Persona solemnis*, vir illustris et aliqua dignitate conspicuus; *grand personnage.* (A. 1423.) *Persona utilis*, probatæ fidei, digna cui fides habeatur; *personne de confiance, personne renommée par sa probité et au témoignage de laquelle on peut s'en rapporter.* (Camil. Pereg.) — *Bona persona :* « de ecclesiasticis vero qui supra dicta delicta commiserint, si *bona persona* fuerit, perdat honorem suum. » (A. 756.) Quod de majori clerico, sive qui honore quodam præditus est, ut decani illi qui singulis decuriis præsident, intelligendum conjicit Janus a Costa. *In persona*, quomodo Galli dicunt *en personne.* (A. 1477.)

PERSONAGIUM. — Beneficium, ut Personatus. (A. 1235.) — Districtus ecclesiæ curionis; *cure, ressort d'une paroisse;* ol. *personnage.* (*Mon. Angl.*) — Actio scenica quæ *personas* exprimitur; *représentation dramatique.* (A. 1486.) — Hominis effigies; *portrait, représentation, effigie.* (A. 1489.)

PERSONALIS. — In dignitate constitutus, ut Personatus. (A. 1103.) — *Personalis cavalcatus*, servitium quod quis per se cum equo præstare tenetur; *service féodal que le vassal doit faire en personne et à cheval.* (A. 1291.) — *Personalia beneficia*, ut Personatus. (*Conc. Hisp.*)

PERSONALITAS. — Idem q. Personatus.

(Ap. Mad.) *Personæ* qualitas, vel status. (A. 1120.)

PERSONALITER. — « *Personaliter* diu locuti sumus, et excessisse videmur regulam disputandi. » (Salv.); id est, ut interpretatur Alexander Brassicanus, in *personam* tantum unius, nemine interea suo nomine notato. « Concessit etiam prædictus Papa Alexander *personaliter* Desiderio nostro civitatem Terracinensem. » (Leo Ost.) Id est, ipsi soli, non successoribus abbatibus. — Præsens, coram; *en personne.* (Pass.) — *Personaliter judicare*, id est cum personarum acceptione, quam προσωποληψίαν appellant Græci. (S. Antioch.) — *Personaliter condemnari*, pœnis et suppliciis ex sententia affici. (*Concil. Hisp.*)

PERSONANDUS. — Qui alicui ordini vel societati præsidet; *président d'un ordre* ou *d'une société.* (A. 1486.)

PERSONARE. — Instrumentis musicis canere: *jouer d'instruments de musique.* (*Conc. Hisp.*)

PERSONARII. — Qui aliquid in commune possident, societate juncti, unde iisdem sunt servitiis seu debitis obnoxii; *associés, copartageants, possesseurs d'une même propriété;* ol. *parsonniers.* (Pass.) — Institores; *facteurs, commissionnaires.* (Pass.)

PERSONATICUM. — Beneficium ecclesiasticum, ut PERSONATUS. (A 1057.)

PERSONATOR.—Qui beneficium ecclesiasticum tenet illudque a vicariis inserviendum curat, ut PERSONA. (Lamb. Ard.)

PERSONATUS. — (Subst.) Beneficii ecclesiastici genus, ecclesia, parœcia, personæ dignitas; *bénéfice ecclésiastique qui donnait quelque prérogative, séance ou prééminence dans une église ou un chapitre, mais sans juridiction; cure; dignité de curé ou de bénéficier;* ol. *personnat, personnage.* (Pass.) — (Adj.) In dignitate aliqua constitutus, vel cujus fama longe personat; *élevé en dignité* ou *renommé.* (*A. SS.*) — *Personatus jus*, quo *personam* in ecclesia aliqua quis constituere potest; *droit de nommer le prêtre chargé de desservir une église, droit de patronage.* (A. 1364.)

PERSONETA. — Apparitor seu procurator; *sergent* ou *procureur, fondé de pouvoirs.* (*St. Verc.*) — Proxeneta; *courtier.* (A. 1341.)

PERSORIUM. — Torcular, pro PRESSORIUM.

PERSPICIENTIA. — Vigilantia; *vigilance.* (*Vet. Gl.*)

PERSPICILLA. — Conspicilla; *bésicles.* (A. 1539.)

PERSULIRUM. — F. extraordinaria exactio, seu potius legendum PERSO. (A. 936.)

PERSUPER.—Insuper; *dessus, par-dessus.* (A. 1220.)

PERSUS. — Color cæruleus; *couleur bleue dans toutes ses nuances; en général, bleu foncé, bleu noir;* ol. *pers.* (Pass.)

PERSUTA. — Ab Italico *persutto*, perna; *jambon.* (*St. Rip.*)

PERTENEMENTUM. — Prædium, hæreditas, feudum; *métairie, terre, fief.* (A *tenemento* nude distinctum videtur, ita ut *pertenementum* sit prædium seu feudum liberum, quod nullo medio tenetur.)

PERTERRARE. — Diruere, ad terram dejicere; *détruire, jeter à terre.* (Steph. de Infest.)

PERTICA. — Piscis genus; *poisson, perche.* (*A. SS.*) — Tabulatum, seu mensa operaria sartorum; *établi des tailleurs.* (A. 1351.) — Machina bellica ex longa pertica et castello ligneo illi perticæ superimposito constans, unde obsessores ad murorum altitudinem usque elevati, ab iis obsessos, expellere tentabant; *machine de guerre destinée à faciliter aux assiégeants l'accès des remparts ennemis.* (Guid. Vigev.)—Trabecula in ædibus sacris in qua cerei accenduntur; idem q. PERGULA. (A. 1282.) — Patibuli species in qua rei suspenduntur; *sorte de potence, de gibet.* (A. 1354.) — Mensura agrorum, quæ non idem constat in omnibus regionibus; *perche, mesure agraire qui variait dans chaque pays.* (Pass.)

PERTICARE. — Ad *perticam* mensurare; *mesurer à la perche.* (A. 1292.)

PERTICARIUS. — Apparitor, bedellus, a *pertica* seu virga quam gestat sic dictus; *bedeau, porte-verge.* (A. 1585.)

PERTICATA. — Modus agri *perticam* continens; *mesure agraire valant une perche; une perche de terre.*

PERTICATIO. — Terræ modus *perticis* dimensus; *certaine étendue de terre :* « Duas vineæ *perticationes.* » (A. 1314.)

PERTICATOR. — Agrimensor, qui *pertica* metitur; *arpenteur.* (A. 1320.)

PERTICHETA. — Idem q. PERDICETA.

PERTICULA.— « Quandam eleemosynam vocatam *perticulas* ad sustentationem cujusdam pauperis scholaris de Insula prædicta ad exercendum scholas per progenitores nostros quondam reges Angliæ datam et concessam. » (*Chr. H. IV reg. Angl.*)

PERTICUS. — Idem q. PERSICUS et PERSUS.

PERTINACIA.—Consummatio, absolutio; *achèvement, accomplissement.* (Heric.)

PERTINAGES FEBRES. — Continuæ; *fièvres continues.* (*Vet. Gl.*)

PERTINEMENTUM. — Territorium, districtus, ut *pertinentiæ*, Gal. *appartenances.* (A. 1168.)

PERTINENS.— *Pertinentes homines*, servi qui ad aliquem pertinent; *les serfs.* (*Lex Long.*) — *Pertinentes :* 1° subditi, tenentes; *sujets, vassaux, tenants* (*Ch. Frid. II imp.*); 2° affines et cognati, qui cognatione, seu parentela, aliquem contingunt; *les parents, ceux qui appartiennent de parenté à quelqu'un.* (*Cod. Th.*)

PERTINENTER. — Congruenter; *d'une manière convenable, avec proportion.* (A. 1448.)

PERTINENTIA. — Fruitio, possessio; *jouissance, possession.* — PERTINENTIÆ, territorium; *territoire, appartenance, possession.* (A. 1378.)

PERTINERE. — Pro *frui :* « Nemo possit

ad indultum a nobis beneficium *pertinere*, nisi qui, » etc. (*Cod. Th.*)

PERTINXERIT. — Pro *pertigerit*. (A. 803.)

PERTIXANA. — Idem q. PARTESANA.

PERTRACTABILITAS.— Accipiendi ratio, indulgentia. (Ap. Pez.)

PERTRACTATUS. — Pertractatio, administratio; *maniement des affaires, administration, gouvernement*. (C. M.)

PERTRACTUS.—Vectio, vectura; *voiture, transport*. (S. XI.)

PERTRADICIUS.—Hostis, prædo, ut videtur. (A. 836.)

PERTRANSIBILIS.—Qui pertransit, penetrat. (Isid.)

PERTURBIA.—Perturbatio, litigatio, contentio, practicis Gallicis *trouble*, cum quis in possessione alicujus rei turbatur.

PERTUSAGIUM. — Quodvis tributum, præsertim vero quod domino feudali præstatur pro facultate perforandi dolium et exinde vinum vendendi; *redevance, particulièrement le droit qui se payait au seigneur pour avoir la permission de mettre un tonneau en perce et de vendre le vin au détail*; ol. *pertusage*.

PERTUSARE.—Perforare; *percer*. (Guib.)

PERTUSERIA. — Aditus, porta; *porte, ouverture*; ol. *pertus*.

PERTUSIACUM. — Idem q. PERTUSAGIUM. (A. 1114.)

PERTUSUS. — Foramen; *pertuis, ouverture*. (Mart.)

PERULA.—Parva *pera*; *petite besace*. (*Vet. Gl.*) — Oculorum albugo; *taie*. (Wol.) — Gemmula; *petite perle*. (A. 1439.)

PERVADERE. — Invadere, usurpare, injuste occupare; *s'emparer injustement, usurper*. (*Chartul. eccl. Vienn.*)

PERVASATUS.—Dæmoniacus; *possédé du démon, démoniaque*. (Ugut.)

PERVASIO.—Usurpatio; *usurpation, occupation injuste*. (A. 1059.)

PERVASOR. — Qui sibi injuste aliquid usurpat, invasor, prædator; *usurpateur, envahisseur, voleur*. (*Conc. Hisp.*)

PERVASORIE. — Injuste; *injustement*. (Mart. *Anecd.*)

PERVASORIUS. — Usurpatus; *usurpé, occupé illégitimement*. (*Script. rer. Fr.*)

PERVATURIA. — Mendum esse videtur pro *parva curia* in dipl. Ludovici VI, reg. Francorum. (A. 1336.)

PERVENTIO.—Actio perveniendi; *action de parvenir, d'arriver*. (S. Aug.)

PERVENTOR.—Qui ad aliquem per alium accedit, pervenit; *celui qui parvient*. (S. Aug.)

PERVERSUM.— (Seu *in perversum*) contra, contrario; *en sens contraire*. (Tert.)

PERVIGILATIO.—Pernoctatio in ecclesia in vigiliis sanctorum; *action de passer la nuit à l'église la veille de la fête des saints*. (*Conc. Hisp.*)

PERVIGILIUM. — Eadem notione. (*Conc. Hisp.*) — Dies quæ festum præcedit; *veille d'une fête*. (Lunig.)

PERVILEPSIS. — Idem q. PERILEPSIS.

PERVIRERE. — Semper virere; *être toujours vert*. (S. Paul. Nol.)

PERVIRTUOSUS. — Summa virtute præditus; *tout à fait vertueux*. (Mart. *Ampl. Col.*)

PERVISOR. — Inquisitor; *enquêteur, inspecteur*, etc.

PERVISUS.—Pro *paradisus*, atrium ecclesiæ; *parvis*.

PERVIUM.—Via et facultas iter agendi et transeundi; *chemin, et liberté d'aller et de venir*. (Gr. Tur.)

PES. — *Pes manualis*, *pes manus*, mensuræ genus; *certaine mesure*; ol. *pié-main*. (A. 1222.)—*Pes montis*, ima et inferior pars; *le pied, le bas d'une montagne*. (Pass.) — *Pes finis*; idem videtur significare quod charta authentica, qua alicui controversiæ finis imponitur; quomodo *pedefinis* usurpatur pro ea agri parte qua inferior est. (Mad.)—*Pleno pede*, jure pleno et certo; *de plein droit*. (*Chartul. S. Vand.*)—*Vinum cum pede*, *vinum pedis*, *vinum de pede*; vinum, ut videtur, quod de uvis calcatis expressum est; *vin obtenu par le procédé du foulage*. (A. 1211.)

PESADURA. — Quod pro ponderibus publicis domino loci exsolvitur, dum res et merces ponderantur; *droit payé pour les marchandises pesées au poids public*; ol. *pesage*. (A. 1222.)

PESAGIUM.—Ead. notione. (A. 1246.)

PESAR. — Damnum, incommodum; *malheur, infortune, perte*; ol. *pesance*. (A. 1241.)

PESARE.—Librare; *peser*. (A. 1410.)

PESAROLUS. — Statera, verticulum; *peson*.— Pars aliqua torcularis; *une des parties du pressoir*.

PESATA. — Præstationis species, ut PASSATA.

PESATICUM. — Pro PEDAGIUM.

PESCA. — Malus Persica; *pêche*. (*Vet. Insc.*)

PESCARIUM. — Vivarium piscium, locus in quo piscatur; *étang, vivier*. (A. 1304.)

PESCHENERIUS. — Idem q. PECCHENARIUS.

PESELLUS. — Paxillus; *échalas*; ol. *passeau*, *peisel*. (A. 1269.)

PESIA. — Modus agri, quomodo Gallice dicunt: *pièce de terre*. (A. 1496.)

PESQUERIUM.—Vivarium piscium, locus in quo piscatur; *pêcherie, étang, vivier*; ol. *pesquerie*. (A. 1272.)

PESNAGIUM. — Pro PASNAGIUM.

PESSA. — Fragmentum, frustum, petia; *morceau, pièce*. (A. 1531.)

PESSALE. — Fasciculus certi ponderis, ut videtur; *botte* ou *charge d'un certain poids*; ol. *pessiel*. (*Vet. Gl.*)

PESSARIUS. — F. pro *pessimus*. (A. 1321.)

PESSARIZARE. — In modum πεσσοῦ, seu pessarii conficere : est autem *pessarium*, lana concepta, et ad digiti figuram rotunda facta, in qua pharmaca excipiuntur et continentur, Gal. *tampon, pessaire*. (*Const. Afr.*)

PESSATICUM. — Ut PEDAGIUM.

PESSIA.—Idem q. PETIA.

PESSILE. — Idem videtur q. PESSULUM. (Gr. Tur.)

PESSILIS. — Eadem notione. (Id.)

PESSINACIUM. — Stagnum, locus ubi piscatur; *Vid.* PESQUERIUM. (*St. Avel.*)

PESSO. — Idem q. PAISSO. (A. 1225.)

PESSOILLII. — Fila de stamine; *bouts de fil attachés aux ensubles;* ol. *passols.* (A. 1317.)

PESSONA. — Ut PAISSO. (A. 1225.)

PESSONSERA. — Navigii genus apud Anglos.

PESSULUM. —Appensum domui tectum, quodvis ædificiolum extra murum in viam prominens; *appentis*, *auvent.* (A. 1228.) — Pro *pessulus.* (*V. Gl.*)

PESSUNNIA.—Pastio porcorum in silvis; *Vid.* PAISSIO. (A. 1244.)

PESSUNNIARE. — Pascere; *faire paître.* (A. 1244.)

PESSUS. — Pessulus; *verrou, barre.* (*Vet. Com.*) — Pastio porcorum, ut PAISSO. (*Mon. Angl.*)

PESTALLUM. — Instrumentum quo aliquid teritur; *pilon;* ol. *pestoil*, *pestail*, *pestel.* (*Tabul. Compend.*)

PESTARE. — Italis, subigere, comminuere, tundere: « Dicebat in hoc esse laborem suum, pullam *pestare* ægrotis, id est divinam sapientiam rudibus intellectibus perceptibilem facere. » (Recup.)

PESTARIUS. — Pistor, seu pastillorum confector, Gal. *pâtissier.* (*Cons. Fontanel.*)

PESTELLERIUS. — Ad *pestellum* seu glastum pertinens; *de pastel*, *qui concerne le pastel.* (S. XIII.)

PESTELLUM. — Idem q. PESTALLUM. (A. 1342.) — Glastum; *pastel.* (*St. Panific. Carc.*)

PESTIALIS. — Pestilens; *pernicieux*, *funeste :* « Patiebatur febrem *pestilentialem.* » (*Mir. Urb. V PP.*)

PESTICIUM. — Ager pascuus; *pâturage*, *pâtis.* (*Mon. Angl.*)

PESTICOSUS. — Peste plenus; *empesté.* (J. de J.)

PESTICUS. — Eadem notione. (Id.)

PESTIFERARE. — Inficere, peste polluere; *empester.* (Lucif. Calarit.)

PESTILENTIALIS. — Ut PESTIALIS.

PESTILENTIATUS. — Peste contactus; *pestiféré.* (*A. SS.*)

PESTILENTIOSUS. — Pestifer; *pestilentiel.* (*Conc. Hisp.*)

PESTILIFER. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

PESTILITAS. — Pestis, lues pestifera; *peste, maladie pestilentielle.* (*A. SS.*)

PESTILLUM. — Instrumentum, quo aliquid teritur, comminuitur, ut PESTALLUM. (Pass.)

PESTIMUS. — Ut PESTILIFER. (*Vet. Cod.*)

PESTINUNTIUM. — Qui pestem nuntiat; *qui annonce la peste.* (*Vet. Gl.*)

PESTIS.—Quævis miseria, quodvis exitium, fames; *malheur, détresse, peine, affliction, faim.* (Pass.) *Pestis feralis,* genus supplicii in maleficos, quod alii capitale supplicium, alii vivicomburium interpretantur; nonnulli vero bestiarum supplicium intelligunt. (*Cod. Th.*)

PESTRINEUM. — Mactra; *pétrin.* (A. 1379.)

PESTRUM. — Metalli species: *espèce de métal;* ol. *piautre, péautre.* (A. 1324.)

PESUS. — Idem q. *pondo*, libra argenti, quæ 13 regalibus et 8 albis valet. (*Conc. Lim.* a. 1582.)

PETA. — Species cespitis nigri qui e terra paludosa eruitur; *tourbe.* (*Ch. Scot.*)

PETACIA. — Panni fragmentum, assutum pannum; *lambeau d'étoffe, pièce, chiffon*, Occitan. *petas.*

PETAGIUM. — Idem videtur q. PEDAGIUM, tributum quod penditur. (Ap. Lud.)

PETALICUS. — « Ob diversitatem successorum apostolorum... id est S. Petri Clavicularii, et sancti Joannis *Petalici*, alterius in circumcisionem, alterius in præputium prædicantis.» (Cummian. Hibern.) *Petalicum* S. Joannem a *petalo* dictum facile subodorari poterat. Et quidem ejusmodi ornamentum ferre consueverat S. evangelista, ut testatur Polycrates Ephes. episcop. in *Epist. ad Victorem PP.*

PETALUM. — Lamina aurea in capite Judæorum pontificis; *lame d'or que le grand prêtre des Juifs portait sur le front.* — Forma marmorea aut ex qualibet materia qua pavimenta domorum sternuntur; *carreau, plaque de marbre ou d'autre matière, dont on se sert pour paver les édifices.* (J. de J.)

PETARIA. — Locus unde eruuntur *petæ*, species cespitis nigri, qui e terra palustri et bituminosa effoditur; *tourbière.*

PETASO. —« Ea pars suis quæ ab alis incipit et costas comprehendit quibusdam veluti virgulis pinguibus distincta. » (Perot.) Interdum et porcum integrum significat. (A. 1459.)

PETATIA.—Fragmentum; *fragment, morceau.* (Pap.)

PETATIOLA. — Eadem notione. (Id.)

PETATIOLUM. — Scheda, pro PITTATIOLUM. (Fulc.)

PETATIUM. — Scheda, vel etiam chartæ seu pergameni fragmentum; *feuillet, page*, et aussi *morceau de papier ou de parchemin.* (Mur.)

PETECCHIALIS FEBRIS. — Febris pestilens, Italis *petecchio*, Gallis *pourpre.* (*A. SS.*)

PETECCIA. — Eadem notione. (*A. SS.*)

PETEGOLÆ. —Italis, quæ Gallis *beghinæ; Vid.* BEGHARDI.

PETELLUM. — Pro PEDAGIUM. (A. 1255.)

PETENS. — Forense vocabulum, actor; *le demandeur.* (*Ch. Angl.*)

PETHAGIUM. — Tributum, idem q. PEDAGIUM. (Ap. Mur.)

PETIA. — Instrumentum, lite pendente, productum; *titre, pièce du dossier d'une procédure. Vid.* PECIA.

PETIBILIS. —De præstatione dicitur, quæ a dominis sub nomine *petitionis* exigitur, ad discrimen aliarum servitutum, quas ex jure

et auctoritate exigebant a subditis; *Vid.* Petitio. (*Act. Murens. monast.*)

PETICA. —«Et tres calices, duos de argento, et unum de *petica.* » (*Ch. Hispan.* A. 781.); ubi Sandovall. Vertit, *dos de plata, y uno de piedra*, id est lapide pretioso.

PETICULARIS. — Idem q. Petecchialis. (*Mir. Pii .V. PP.*)

PETILIO. — In nonnullis ch. Anglicis, jaculorum seu sagittarum species; *sorte de trait.* (A. 1372.)

PETILLARIUS. — Qui *petiliones* conficit; *fabricant de traits.* (A. 1474.)

PETIN. — Bulengero, radioli pectinatim inserti monilibus oblongis murenarum instar. (Anast.)

PETIOLA. — Dimin. a Pecia.

PETISSEQUA. — Pro Pedisequa.

PETITIO. — Præstatio, quæ a dominis sub nomine *petitionis*, vel *mutui* exigitur. (A. 1152.) — In Regula S. Benedicti, pro formula professionis non semel usurpatur. Unde petitio et votum junguntur apud S. Anselmum : « Qui apud nos *petitionem* et votum monachi fecit. » Quia nempe novitius, exacto novitiatus tempore, *petebat* ab abbate ut ad professionem admitteretur. — Libellus supplex, unde magistri libellorum, ἐπὶ τῶν δεησεῶν, dicebantur apud Byzantinos.

PETITIONARIUS. — Qui stipem, eleemosynam colligit, petit (quod de iis præsertim intelligendum, qui per vicos et provincias reliquias circumferentes, vagabantur ad corrogandas pecunias, quibus ecclesiarum indigentiæ, vel ædificationi aut restaurationi succurreretur); *quêteur, celui principalement qui court le pays, portant des reliques, pour lever l'argent nécessaire à l'entretien d'une église pauvre, ou à la construction ou à la restauration d'une église* .

PETITORIUM. — Actio in jure, calumnia, practicorum vox; *action en pétitoire.* (Pass.)

PETITUM. — Mensuræ liquidorur species apud Romanos; *certaine mesure pour les liquides.* (A. 1300.)

PETIU. — Inter vestes ecclesiasticas, vel ministeria sacra recensetur; *Vid.* Betiu.

PETIUM. —Frustum, fragmentum, ut Pecia.

PETIUNCULA. — Petitio de re exigui momenti; *demande d'un objet de peu de valeur.* (S. viii.)

PETIVA. — Præstatio quæ sub nomine *petitionis* exigitur; *Vid.* Petitio. (A. 1249.)

PETIVINA. — Pro Pictavina.

PETORITA. — Machina bellica, idem q. Petraria.

PETOSUM. — Pro Petasum. (A. 1471.)

PETRA. — Anglo-Saxonibus, ponderis species quod constat 12 vel 14 libris; *poids de 12 à 14 livres.* (Pass.) — Mensuræ genus siccorum vel liquidorum; *certaine mesure pour les liquides ou les matières sèches.* (A. 1164.) — Tributum quod pro mensuris exigitur; *droit seigneurial sur le mesurage.* (A. 1209.) — Sepulcrum lapideum ; *tombe de pierre, sarcophage.* (*Lex Sal.*) — Ardesia; *ardoise.* (*Chr. Windes.*)— Castellum in *petra* seu rupe exstructum ; *château bâti sur un rocher.* (*Vet. Cod.*)

PETRACHA. — Idem q. Petrecha.

PETRARIA. — Locus unde *petræ* et lapides eruuntur; *carrière à pierres;* ol. *pierrière.* (*Mon. Angl.*) — Via lapidibus munita; *chemin pavé.* (Mart., *Anecd.*) — Machinæ jaculatoriæ genus; *machine à lancer les pierres;* ol. *perrière.* (W. Tyr.) — *Petrariæ*, lapilli, gemmæ; *pierreries.* (A. 1338.)

PETRARIUM. — Lapidicina; *carrière à pierres.* (S. xiv.)

PETRARIUS. — Latomus; *maçon.* (A. 1202.)

PETRATA.—Mensura frumentaria: « tres *petratas* frumenti. » (A. 1218.)

PETRECHA. — Turris, munitio; *tour, fortification.* (Ap. Mur.)

PETRERIA.— Aqualis, guttus, quo aqua infunditur lavantium manibus, supposita pelvi sive lance; *aiguière.* (*A. SS.*)—Machina bellica, ut Petraria. (Mur.)

PETREUS. — Lapideus; *de pierre, fait de pierre.* (*Polyp. Irm.*)

PETRILLOSUS. — Lapidosus; *pierreux, plein de pierres.*

PETRINA. — Pars corporis, pectus; *poitrine, estomac;* ol. *pétrine.* (A. 1181.) — Lapidicina; *carrière à pierres.* (A. 1338.)

PETRINUM. — Pars ædis rusticæ, pistrinum seu locus ubi farina pinsitur ad panem conficiendum; *pétrin, lieu où l'on pétrit le pain.* (Ap. Mad.)

PETRINUS. — Lapideus, e petra factus, ut Petreus. (Irm. *Polypt.*)

PETRIQUI. — Dimin. a *petrus;* sic Benedictum XIII, seu Petrum de Luna quidam, schismatis tempore, ironice appellabant.

PETRISELLUM. — Apium; *persil.* (*H. Dalph.*)

PETRITÆ. — Hæretici a Petro quodam Severitarum episcopo sic nuncupati, qui circa medium sæculi sexti vel septimo ineunte prodierunt; Sabellianistæ interdum appellati quod multa cum Sabellianis sentirent.

PETROBRUSIANI. — Asseclæ Petri de Bruis Antuerpiensis, qui xii vel xiii sæculo baptismum infantium inutilem esse, atque adultis denuo conferendum docuit.

PETROCILLUM. — Idem quod Petrisellum. (*Vet. Cær. B. M. Tol.*)

PETROLEUS. — Ad *petras* pertinens; *de pierre.* (*Ch. Alem.*) *Oleum petroleum*, quod inter petras effluit; *huile de pétrole.* (A. OEfel.)

PETRONES. — Rustici, a *petrarum* asperitate et duritia dicti ; *les paysans.* (*Vet. Cod.*)

PETRONUS. — Acervus lapidum; *tas de pierres.* (A. 1272.)

PETRORITA.—Machina bellica, eadem q. Petraria. (Joan. Mon.)

PETROSILLUM. — Idem q. Petrisellum. (*A. SS.*)

PETRUDONUS LAPIS. —Gemmæ species; *sorte de pierre précieuse.* (*Invent. Thes. Sed. Apost.*)

PETRUS. — Moneta aurea in Pannonia, ab effigie S. Petri sic dicta.

PETSA. — Mensura salis, f. pro PETRA. (A. 1227.)

PETTA. — Quævis præstatio, tributum, vectigal; *redevance, taxe, service.* (A. 1316.) — Panis seu placentæ species; *sorte de pain ou de gâteau* : « duæ *pettæ* de millio. » (*Mon. eccl. Aquil.* A. 1249.)

PETTURA. — Pro *plectura.*

PETULUS. — Equus, qui habet tantum pedes albos; *cheval dont les pieds sont blancs.* (Ugut.)

PETURA. — Pro PECTURA, septum, aut pro PASTURA, pascuum, pratum. (*Chartul. SS. Trin. Cadom.*)

PETUS. — Gladius; *épée.* (*Spec. Hum. Salv.*) — Vasis genus; f. idem q. PETRARIA. (*Vet. Invent.*)

PEULA. — Pabulensis ager; *pâturage, pacage;* ol. *peule.* (A. 1188.)

PEURARIUS. — Anglis, is qui vasa stannea operatur vel vendit; *potier d'étain.* — Pro PEVRARIUS, specierum propola; *épicier.*

PEUTREUM. — Stannum vel metalli species a stanno non multum dissimilis; *étain ou quelque autre métal qui lui ressemble.* (Rym.)

PEUVRARIUS. — Specierum propola; *épicier;* ol. *poivrier.*

PEXA. — Pix, picea materia; *poix, matière poisseuse.* (*St. Cum.*)

PEXERE. — Pectere; *peigner.* (*Bern. Mon.*)

PEYA. — Modus agri, idem q. PECIA. (A. 1314.)

PEYRA. — Pondus, seu tributum quod pro ponderibus pensitatur, ut PETRA. (A. 1284.)

PEYRARIA. — Ars poliendi lapides; *art du tailleur de pierres.* (A. 1490.)

PEYRARONUS. — Idem q. PEYRATONUS, aut qui machinæ jaculatoriæ, quam *peireiram* vel *petrariam* vocabant, præerat; *tailleur de pierres* ou *soldat employé à la manœuvre des pierriers.* (*St. Arel.*)

PEYRATONUS. — Lapicida quadratarius; *tailleur de pierres.* (A. 1371.)

PEYRATUM. — Pavimentum; *pavé.* (A. 1255.)

PEYRENARIUS. — Qui lapides ex *peyreriis* eruit et polit; *carrier, ouvrier qui extrait et dégrossit les pierres;* ol. *perrier.* (A. 1388.)

PEYRERIA. — Lapicidina; *carrière à pierres.* (A. 1417.) — Unidens ligo, quia ea in eruendis lapidibus utuntur; *pic.* (A. 1367.)

PEYROLERIUS. — Faber ærarius; *chaudronnier;* ol. *peiroulier.* (A. 1489.)

PEYROLLUS. — Lebes, cacabus; *chaudron.* (A. 1501.)

PEYRONUS. — Vas quoddam statutæ formæ et mensuræ ad usus piscatorum; *ustensile de pêche, espèce de vase.* (A. 1434.)

PEYSSERIA. — Idem q. PISCARIA. (A. 1337.)

PEYSSONARIA. — Forum piscarium; *poisonnerie, marché aux poissons.* (A. 1333.)

PEYSSONAYRIA. — Eadem notione. (A. 1333.)

PEYTRALE. — Cingulum, quo equi pectus ambitur et stringitur; *poitrail.* (*H. Nem.*)

PEYTRALIS. — Trabs; *poutre.* (A. 1272.)

PEZADA. — F. ager pisis consitus; *champ de pois.* (A. 1166.)

PEZEGNUM. — Jus pascendi oves, ut videtur; *droit de faire paître les moutons.* (A. 1460.)

PEZO. — Pondus; *poids;* ol. *peys.* (A. 1325.)

PEZUM. — Eadem notione. (A. 1466.)

PFALBURGERE. — Vox Germanica, quasi *falsus burgensis*, qui nimirum invito domino in aliarum civitatum cives se recipi curabat, atque in prioris domini terris residens iisdem juribus ac libertatibus gaudere volebat, quibus cives, inter quos ascriptus fuerat; *faux bourgeois, celui qui s'étant fait recevoir dans une ville, prétendait jouir du droit de bourgeoisie dans celle qu'il avait quittée.* (A. 1308.)

PFALBURGERIUS. — Eadem notione. (A. 1308.)

PHAGEDENA. — Græce φαγέδαινα, ulcus tumidum, profundum, et vicinas partes arrodens et depascens, a Græc. φαγεῖν, edere; *ulcère rongeant.* (*A. SS.*)

PHAGIPHANIA. — Dies qua Christus 5000 hominum de quinque panibus satiavit; *jour où J.-C. nourrit 5,000 hommes avec cinq pains.*

PHAGUS. — Ficus; *figue, figuier.* (*Vet. Gl.*)

PHALA. — Genus vestis; *cape, habit de femme.* (A. 1280.) — Porticus nundinaria, locus, ubi merces venum exponuntur; *halle.* (Ordin. S. Petrins.) — Tœda quæ in funeribus deferri solet; *torche, falot.* (A. 1240.)

PHALANGA. — Fustis teres; *pieu rond, rondin.* (A. 1097.) — Trabs, vel potius postis pensilis ad aquam auriendam; *poutre,* ou bien *longue perche à puiser l'eau.* (*A. SS.*) — Phalanx; *troupe, foule serrée, grand nombre.* (*A. SS.*)

PHALANGAICUM. — Tributum quod pro facultate figendi *phalangas* seu palos ad ripam, exigebatur, idem q. PALIFICATURA et PALLIARIA. (A. 1195.)

PHALANGARIUS. — Qui *phalangis* seu fustibus aliquid oneris transvehunt; *portefaix, porteur.* (S. XI.)

PHALANGATA. — Idem q. PALANCATA. (Ap. Mur.)

PHALANGETICUM. — Idem q. PHALANGAICUM. (Mart. *Ampl. Col.*)

PHALANGIA. — Pro *phalanx*, agmen, congregatio; ut PHANLANGA. (*A. SS. Ben.*) — Potestas, auctoritas, jurisdictio; *autorité, puissance, juridiction.* (A. c. 813.)

PHALARICA. — Machina jaculatoria; *machine pour lancer des traits.* (Gusb.)

PHALERA. — Instrumenta rustica, vel equorum rusticorum. (Ap. Flet.)

PHALERÆ. — Ornatus mulierum. (Hinc eadem vox usurpata sæpius ab ecclesiasticis scriptoribus ut futiles sæculi ornatus significarent); *ajustements et parures de femmes, colifichets.* (*A. SS.*)

PHALERAMENTUM. — Eadem notione. (*A. SS.*)

PHALERARE. — Phaleris ornare; *orner, surcharger d'ornements.* (S. Ambr.)

PHALERATOR. — Ornator; *celui qui pare, qui orne.* (*A. SS.*)

PHALERGIUM. — Ornamentum; *ornement, parure.* (Pap.)

PHALINGUS. — Saga villosa; *saie, casaque d'étoffe velue.* (S. XIII.)

PHANO. — Navis, sic dicta quod *phanonem* aliis navibus noctu præferat; *navire qui marche en tête de la ligne, guide.* (*A. SS.*)

PHANTASARE. — Imaginari; *se figurer, s'imaginer.* (*Vet. Lexic.*)

PHANTASIA. — Phantasma, spectrum; *fantôme, spectre, vision, fausse apparition, simulacre.* (Isid. Tert.) — Pompa, magnificus apparatus; *pompe, apparat.* (*A. SS.*)

PHANTASIARI. — Imaginari; ut PHANTASARE. (A. 1408.) — Cupere, appetere; *désirer ardemment, souhaiter.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PHANTASIASTÆ. — Nuncupati potissimum circa medium sæculum VI, qui famem, sitim et alias humanas ejusmodi corporis affectiones, non vere sed apparenter tantum in Christo fuisse somniabant.

PHANTASTICUS.—Fictus, commentitius; *fictif, imaginaire.* (Paul. Diac.)

PHANUM. — Vox vetus Francica quæ idem sonare videtur ac lacus, palus; *lac, marais.*

PHARA. — Generatio, linea; *ligne généalogique, génération.*

PHARALES. — *Pharales coronæ*, candelabrum in modum coronæ ac circuli, variis lucernis instructum; *candélabre en forme de couronne, espèce de lustre; Vid.* CORONA, et PHARUS.

PHARISEARE. — Dividere, separare, ex Hebraico *phares*, divisio, et *phariseus*, divisus, separatus; *partager, diviser.* (J. de J.)

PHARMACACEUTIARE. — Venenum præbere; *donner du poison, empoisonner.* (Lud.)

PHARO. — Clamor militaris Hibernorum; *cri de guerre des Irlandais.*

PHARUS. — Lucerna sive lychnuchus orbicularis et circularis cum certo lucernarum aut candelarum numero, cujusmodi passim in templis nostris visuntur: sic dictus, quod instar *phari* sit, ejusque speciem referat; *couronne ou cercle de métal suspendu à la voûte d'une église et sur lequel étaient fixés des cierges;* cf. *phare.* (Pass.)

PHASEOLUS. — Tuberculum in naribus exortum a similitudine fabæ, *phaseolus* dictæ; *polype.* (*A. SS.*)

PHASIANARIUS. — Qui *phasianos* pascit; *celui qui fait manger les faisans.* (Ap. Paul. Jurisc.)

PHASIS. — Pascha; *Pâques.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PHAVO. — Inter vestes vel arma militum recensetur in statutis Equitum Teuton.; f. legend. PHANO.

PHENOLIUM. — Penula; *pénule, manteau, casaque de voyage.* (*A. SS.*)

PHERONYMUS. — A Gr. φερώνυμος, ferens veritatem nominis sui. (Mur.)

PHIALA. — Fons, aquarum receptaculum; *source, réservoir.* (Adam.)

PHICO. — Piscis genus; *sorte de poisson.*

PHICUS. — Pro FISCUS. (S. X.)

PHILANTHROPUM. — Præmium, quod proxenetæ nominum contrahendorum accipiunt: *cadeau, présent.* (*Dig.*)

PHILARCHICUS. — Dominationis amans; *qui aime le pouvoir.* (Ach.)

PHILARGIA. — A Græco φιλαρχια, amor regnandi, dominandi cupiditas; *désir de dominer, de régner.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PHILARGICUS. — Voluptatis amans; *voluptueux.* (Fulg.)

PHILARGYRIA. — Græce φιλαργυρία, avaritia, amor pecuniæ: *amour exagéré de l'argent, avarice.* (A. 850.)

PHILETRUM. — Idem q. FELTRUM. (A. 1295.)

PHILISTÆI. — Errones, iidem qui Ægyptiaci; *bohémiens, gitanos.* (*Leg. Pol.*)

PHILOCALUS.—A Græco φιλόκαλος, honesti studiosus. (*A. SS.*)

PHILOCAPTUS. — Amore captus; *épris d'amour.* (*A. SS.*)

PHILOCHRISTUS. — Christi amator; *qui aime le Christ.* (*A. SS.*)

PHILOCOMPIA. — Vana gloria; *vaine gloire.* (Rath.)

PHILOCOMPUS. — Jactantiæ amator, jactator; *celui qui se vante, qui aime à faire étalage de.* (*Vet. Gl.*)

PHILOGÆUS. — Solis epitheton, a Græco φιλός amicus et γῆ terra; *ami de la terre.* (Mart. *Anecd.*)

PHILOPECUNIA. — Qui pecuniam amat; *ami de l'argent.* (*Vet. Cod.*)

PHILOPOMPUS. — Qui pompam, fastum et jactantiam amat; *celui qui aime le faste, l'étalage.* (S. Ger.)

PHILOPOPUS. — Eadem notione. (Mart.)

PHILOSOPHARI. — Monachum agere. (Luitp.)

PHILOSOPHIA. — Vita monastica; *la vie monastique.* (Isid. Pelus.) — Vita Christiani; *la vie du chrétien.* (OEfel.)—Litteratura, eruditio; « erat... valde eloquens et studiosus in omni *philosophia.* » (Ach. *Spic.*)

PHILOSOPHUS. — Doctus, litteris egregie instructus; *savant, qui a une belle instruction.* (H. Hunt.) — Dignitas in ecclesiis canonicorum: eadem forte, quæ magistri scholarum, seu scholastici; *Vid.* SCHOLASTICUS. (*Tab. Briv.*)

PHILUS. — Pro PILUS. (*Vit. S. Wenwal.*)

PHINOBOLUM. — « Caulus æreus concavus, unius brachii longitudo, a medietate et supra plenus tintinnabulis. » (*Cær. Rom.*)

PHIO. — « Passam fuisse *phionem* in digito sinistræ manus (dicunt). » (*Vit. Urb. V PP.*) An idem quod *paronychia*, Gall. *mal d'aventure*, a Gr. φύω.

PHITONES. — Pro *Pythones*, pythone spiritu afflati. (A. 1406.)

PHITONISSA. — Pro *pythonissa.* (Inn. III PP.)

PHLEBOTOMARE. — Venam secare; *saigner, pratiquer une saignée.* (Ugut.)

PHLEBOTOMARIUS. — Qui venam secat; chirurgus; *celui qui phlébotomise, chirurgien.* (*Gl. Vet.*)

PHLEBOTOMATOR. — Eadem notione. (*Const. Afr.*)

PHLEBOTOMIA. — Venæ sectio; *saignée.* (Mur.)

PHLEBATOMUM. — Scalpellum venæ secandæ; *lancette de chirurgien.* (Ugut.)

PHLEGARIUS. — Præfectus; *commandant.* (A. 1365.)

PHLEGMONICUS. — *Phlegmone* laborans; *souffrant du phlegmon.* (*A. SS.*)

PHOCAICUS. — Purpureus; *de pourpre.*

PHOCIA. — Pro *phoca*, ut videtur, vitulus marinus; *veau marin.*

PHOENICIUM. — Pannus coccinus; *drap, tissu écarlate.* (Marc. Emp.)

PHOLAGIUM. — Idem q. FOULAGIUM.

PHOLIDOTUS. — Squamatus; *couvert d'écailles.* Sic vocabant milites qui loricis squamatis utebantur; unde S. Petrus Hispanus *pholidotus miles* dicitur Tamayo Salazari in Martyrolog. Hispan., quod militiæ terrestri nomen primum dedisset.

PHOLLIS. — Genus monetæ apud Byzantinos potissimum; *sorte de monnaie byzantine :* « Quinquagenos *pholles*, unde vestimentum emeret, petivit. » (*A. SS.*)

PHORITANUS. — Externus; *étranger, forain.* (A. 1243.)

PHORONOMUS. — Idem q. PHERONYMUS.

PHOSATUM. — Arx, fossa ad urbis tutelam, ut interpretantur Bollandistæ; *citadelle, fossé creusé autour des murs d'une ville.* (*A. SS.*)

PHOTINIANI. — Hæretici, quorum antesignanus Photinus Sirmiensis episcopus circa an. 351. Ii in primis impie docebant Christum nudum esse hominem ex Josepho et Maria natum.

PHOTONOMUS. — Qui lumen distribuit, illuminator; *celui qui distribue la lumière, qui éclaire.* (*A. SS. Ben.*)

PHRATRIA. — Societas, conspiratio; *Vid.* FRATREIA.

PHRONTISTERIUM. — Monasterium; *monastère, couvent.* (*A. SS.*)

PHRONYMUS. — A Græco φρόνιμος, prudens; *prudent, sage.* (*A. SS. Ben.*)

PHRONYME. — Prudenter; *avec prudence, sagement.* (*A. SS. Ben.*)

PHRYGES. — Sic Turcæ dicuntur Urbano IV PP., quod Natoliam, cujus Phrygia pars est, occupabant, eosque cum priscis Trojanis confundit. (A. 1388.)

PHRYGIARE. — Acupingere, opere Phrygio ornare; *broder.* (*A. SS.*)

PHRYGIUM. — Limbus seu ornatus ex opere Phrygio; *bordure* ou *ornement brodé.* (Leo Ost.) — Capitis Romani Pontificis ornamentum, regnum; *la tiare du Souverain Pontife.*

PHRYSICUM BUTYRUM. — Pro *friscum*, ut videtur, Gall. *beurre frais.* (Med. Sal.)

PHRYSUM. — Limbus, etc., ut PHRYGIUM.

PHTISISCERE. — Phtisica passione laborare; *être atteint d'une phthisie.* (Sid.)

PHYLACTERIA. — Amuleta ad arcendos vel pellendos morbos; *amulette pour se préserver des maladies.* (Pass.) — Vasis genus in quo recondantur sanctorum reliquiæ; *reliquaire*, ol. *filetière.* (Pass.)

PHYLACTERIUM. — Eadem notione. (Greg. M., etc.)

PHYSICA. — Medicina; *l'art de guérir, la médecine*, ol. *physique.* (W. Malm.)

PHYSICALIS. — Medicinalis; *de médecine, médicinal.* (Mart. *Anecd.*)

PHYSICE. — Secundum medicos; *suivant les médecins.* (*A. SS.*)

PHYSICUS. — (Subst.) Medicus; *médecin*, ol. *physicien.* (Lamb. Ard.) — (Adj.) Medicinalis; *médical, medicinal.* (A. 1163.)

PHYSIOLOGUS. — Medicus; *médecin.* (*Act. Mur. Mon.*)

PIA. — Eo nomine reliquias sanctorum aliaque pietatis instrumenta, quibus donantur ii qui Romanum pontificem adeunt, intelligere videtur Joannes Fiscamnensis abbas in *Epist. ad Leon. IX PP.* : « Hi certe contempta super pace apostolica vestra sanctione, me invaserunt, spoliaverunt, et omnibus *piis* lacrymabiliter dehonestaverunt. »

PIACA. — Pica; *pie.* (*Vet. Cod.*)

PIACUM. — Pœna, animadversio; *punition.* (Ap. R. Duel.)

PIASTER. — Pinus silvestris; *pin silvestre.* (Ebr.)

PIBALES. — Piscis genus; *sorte de poisson.*

PICA. — Unidens ligo, quo terra atteritur et foditur; *pic.* (W. Brit.) — Ordo recitandi divini Officii; *directoire.* (A. 1555.) — Sarissa; *pique.* (S. XIV.)

PICAGIUM. — Tributi species, quod ait Spelmannus in nundinis penditur ob veniam effodiendi soli, sic ut tabernacula ponantur nundinalia, stationes, et officinæ, quas *stalla* vocant; *droit que payent les marchands qui vont aux foires pour avoir la permission de faire dans la terre les trous nécessaires à la construction de leurs barraques.*

PICALOTTUS. — Qui *pica* terram fodit, idem q. *picator.* (A. 1288.)

PICARDUS. — Qui pica seu sarissa, in bello utitur; *piquier, soldat armé d'une pique.* (A. 1361.)

PICARE. — Cædere; *tailler.* (Mur.) — Terram pica effodere; *remuer la terre avec le pic.* (A. 1354.) — Verberare, plagis afficere; *frapper, couvrir de coups.* (Barel.) — More gallinarum victum quærere, rostro appetere; *picoter.* (*Vet. Dial.*)

PICARIUM. — Vas, calix, cyathus, vel mensura potoria; *vase à eau et à vin, mesure pour les liquides*, ol. *pichier, pichet, picher.* (Pass.)

PICASSA. — Securis; *hache;* ol. *piasse, pigasse.* (A. 1327.)

PICASSONUS. — Parva securis; *petite hache, hachette;* ol. *pigassou.* (A.1336.)

PICATIO. — Medicis dicitur mollities

prægnantium, depravata et vitiosa in eis appetentia, cum nempe cibos a natura alienos concupiscunt. (*A. SS.*)— Picis admotio, unde cutis erubescit; *Vid.* Ferulatio.

PICATOR.—Qui terram seu murum pica fodit; *ouvrier qui travaille avec le pic, mineur.* (W. Brit.)

PICATORIA.—Lacessio, offensio; *action de harceler, de provoquer, attaque;* ol. *picoterie.* (A. 1401.)

PICATORIUM. — Idem q. Picassa. (*Vet. Gl.*)

PICCIA.—Pullus, f. ab Ital. *piccino*, parvulus. (A. 1300.)

PICCO.—Unidens ligo; *pic.* (*St. Fl.*)

PICCUS. — « Molinarii et tres submolinarii et tres gartiones, qui portant *piccos* molentinorum. » (*Tab. Brivat.*)

PICEA. — Idem videtur q. Pica, unidens ligo. (A. 1203.)

PICHA. — Eadem notione. (Ap. Mur.)

PICHARE. — Leviter incidere; *piquer.* (*St. Pl.*)

PICHEA. — Modus agri in Normannia, f. idem q. Bichetus. (*Vet. Tabul.*)

PICHEL. — Idem q. Picarium. (S. xiv.)

PICHERIA.—Eadem notione. (*St. Aven.*)

PICHETUS.—Mensura annonaria, idem q. Bichetus. (*Necr. eccl. Meld.*)

PICIETUM. — Herbæ genus f. petunum; *tabac;* ol. *petum.* (*Conc. Hisp.*)

PICIUM. — Pro Pecium, frustulum. (*A. SS.*)

PICIUS. — Idem q. Picarium.

PICIUTA. — Morbus gallinæ, pipido; *pépie.* (*Vet. Gl.*)

PICO. — Cacumen montis, collis; *sommet d'une montagne, crête, pic.* (A. 1295.) — Ligonis species, ut Pica. (A. 1321.)

PICOLERIA. — Vasa fictilia; *poterie.* (A. 1309.)

PICOTA. — Morbus variolarum; *petite vérole;* ol. *picotte.* (*Mir. Urb. V PP.*)

PICOTINUS. — Mensura frumentaria; *picotin.* (*Obit. eccl. Morin.*)

PICOTUS. — Mensura liquidorum; *certaine mesure pour les liquides:* « duodecim *picotas* vini. »

PICRIA. — A Græco πικρία, amaritudo; metaphorice adversitas, mala fortuna; *malheur, infortune.* (Frideg.)

PICTA. — Unidens ligo, ut Pica. (Mur.) — Acumen, ut Pico. (A. 1344.) — Moneta comitum Pictavensium, minutissima fere omnium monetarum; *menue monnaie poitevine;* ol. *pite*, *picte.* (Pass.)

PICTACIARIUS.—Qui calceamenta resarcit; *savetier.* (*Vet. Cod.*)

PICTACIOLUM. — Corii particula ad calceamenta resarcienda; *morceaux de cuir.* (*Vet. Gl.*)

PICTACIONARIUS. — Idem q. Pictaciarius.

PICTANTIA.— Portio monachica in esculentis ad valorem unius *pictæ*, lautior pulmentis, quæ ex oleribus erant, cum *pictantiæ* essent de piscibus et hujusmodi; *portion monachale de la valeur d'une pitte, et meilleure que la portion de légumes.* (Pass.) — Cibus generatim, pastus; *aliments, repas.* (A 1270.)

PICTANTIALIS OBLATIO.— Quæ *pictantiis* distribuendis destinatur; *offrande destinée à faire partie de la pitance des moines.* (*Conc. Hisp.*)

PICTANTIARIUS.—Officium monasticum, cui munus incumbit componendi et distribuendi singulis monachis *pitancias* suas; *pitancier, officier claustral chargé de distribuer la pitance à chaque religieux d'un couvent ou d'une abbaye.*

PICTARE. —*Pica* terram fodere; *travailler la terre avec le pic.* (Bl.)

PICTATA. — Valor unius *pictæ; valeur d'une picte; Vid.* Picta.

PICTATIATUS.—Resarcitus; *rapiécé.* (*Ch. Occit.*)

PICTATIUM. — Frustum, fragmentum; *fragment, morceau, chiffon.* (*Vet. Gl.*)

PICTATORIUS. — *Pictatoriæ tabulæ;* tabellæ scilicet plectiles, quas, muti, dum eleemosynam petunt, invicem concutiunt. (*A. SS.*)

PICTATUS.—Punctis distinctus; *pointillé.* (A. 1368.)

PICTAVENSIS.—Monetæ species, idem q. Picta. (Pass.)

PICTAVIA.—Ead. notione. (A. 1248.)

PICTAVINA.—Ead. notione. (A. 1206.)

PICTAVINAGIUM.—Præstatio quæ *Pictavinis* solvitur; *redevance qui se paye en deniers poitevins; Vid.* Pictavensis. (A. 1163.)

PICTELLUM. — Anglis, exigua fundi portio, sepimento conclusa; *petit enclos.* (Spelm.)

PICTENTIA. — Portio monachica, ut Pictantia. (A. 1319.)

PICTORALIS MAJOR.—Genus scripturæ; *Vid.* Scriptura.

PICTOR. — *Pictor armorum;* qui insignia gentilitia in armis seu clypeis et scutis depingebat; *peintre d'armoiries sur les boucliers.* (*St. Mas.*)

PICTURA.— Modus agri, vel vineæ; *certaine portion d'un champ ou d'une vigne.* (A. 981.)

PICTURARE. — Pingere, ornare, illustrare; *peindre, orner, parer, illustrer.* (Ap. Mur.)

PICTURATIO. — Actio pingendi; *peinture.* (Rig.)

PICTURERIUS. — Carminator; *peigneur de laine;* ol. *pégnier.*

PICUM.—*Percutere de pico*, cæsim ferire; *frapper d'estoc.* (A.1409.)

PICUS. — Uncus; *crampon.*

PICZA.— Pullus, ut Piccia. (A. 1184.)

PICZOLUS. — Parvulus, Ital. *piccolino.* (A. 1065.)

PIDANTIA. — Idem q. Pictantia.

PIDUARE.—Quasi per pedes metiri, mensurare, mensuratim assignare; *Vid.* Pediare. (A. 855.)

PIECA. — Pro *picta.* (A. 1278.)

PIECHIA. — Modus agri, idem q. Gall. *pièce de terre.* (A. 1268.)

PIEGA. — Plica, vox Italica; *pli.* (*A. SS.*)

PIENTUS. — Pius; *pieux.* (*A. SS.*)

PIERERIA.—Lapidicina; *carrière à pierres;* ol. *périère. (A. SS.)*

PIES.—*Frères pies* in Gallia dicti quidam religiosi ac monachi, Dominicani scilicet, quod instar *picarum*, albis et nigris vestibus una et simul induerentur.

PIETANSTRA. — Idem q. PICTANTIA. (Ap. Lud.)

PIETAS.— Miseratio, misericordia; *pitié.* (Pet. Comest.)—Imago Virginis Mariæ mortuum Filium gremio tenens; *représentation de la Vierge tenant sur son sein Notre-Seigneur Jésus-Christ, Notre-Dame de Pitié. (A. SS.)*

PIETOSUS. — Misericors, compatiens; *compatissant, miséricordieux, sensible;* ol. *piteux, pitoux.*

PIFFARUS.—Fistula, Italis *piffaro; fifre.* (Ap. Mur.)

PIFLI. — Ita dicti hæretici Albigenses per contumeliam; *sobriquet donné aux albigeois, pifres.*

PIGACIÆ. — Calceorum rostra et aculei, seu eorum caudæ veluti scorpionicæ; *becs des souliers à la poulaine. (Ord. Vit.)*

PIGARDUS. — Gallus silvester; *coq sauvage. (Vet. Gl.)*

PIGARIUM. — Vas, calix, cyathus; ut PICARIUM. (Rym.)

PIGASSA. — Securis; *hache. (Ch. Occit.)*

PIGASSONUS. — Securicula; *hachette.* (Id.)

PIGATIO. — Furtum, apud Anglos; *vol.* (Ap. Mad.)

PIGATUM. — F. cacumen, mons, collis; ut PICO. *(Chr. Fontan.)*

PIGELLA. —Quoddam genus vasis, scilicet artoota, quia depressa est; *tourtière.* (Ugut.)

PIGERE. — Premere, calcare, ab Ital. *pigiare. (St. Cad.)*

PIGINCULUS.—Pro *penicillus.* (Sid.)

PIGIO.—Columbus; *pigeon.* (A. 1402.)

PIGIS. — Species leguminis, f. pisum; *pois.* (A. 1453.)

PIGMENTALE.—Pro PIGMENTUM. (Ebrard. Bet.)

PIGMENTARIUS. — Pigmenti confector; *fabricant de piment; Vid.* PIGMENTUM.

PIGMENTUM. — Recentioribus usurpatur pro potione ex melle et vino et diversis speciebus confecta, suavi et odorifera; *boisson composée de miel, de vin et de diverses espèces d'épices;* ol. *piment, pigment.* — Species aromatis; *épice, aromate.* (A. 984.)

PIGMENTUS.—Melissa hortensis; *mélisse, citronelle;* ol. *piment.* (Mart. *Anecd.)*

PIGNA. — Idem q. PINNA.

PIGNAPERLARUM. — Ornamentum quiddam, a forma acuminata sic dictum. (A. 1351.)

PIGNACULUM. — Culmen domus; *le pignon d'une maison.* (A. 1222.) — Turris ecclesiæ ubi campanæ pendent; *clocher. (Vet. Martyr.)*

PIGNALE. — Idem q. *pignus.* (A. 1247.)

PIGNATARIUS.— Ollarum ex terra cocta, Italic. *pignatte* dictarum, artifex; *potier de terre.* (S. XVI.)

PIGNERA. — Filii et filiæ; *les enfants. (Vet. Gl.)*

PIGNERARIUM. — Tributum; *impôt, tribut. (Vet. Inst.)*

PIGNERATURA. — Pro *pigneratio. (Vet. Gl.)*

PIGNETUM. — Panni genus; idem q. PIGNOLATUM. (A. 1215.)

PIGNIO. — Culmen domus; *pignon.* (A. 1347.)

PIGNOLARE. — Linum terere, infringere; *teiller le lin. (Ch. Ital.)*

PIGNOLATUM. — Panni species; *tissu d'étoupe. (Vet. Cod.)*

PIGNOLETUM.—Aromatis species, f. nucleus pineus saccharo conditus; *dragée faite avec le noyau de la pomme de pin;* ol. *pignolat.* (A. 1304.)

PIGNOLUS. — Nucleus pineus; *noyau de la pomme de pin.* (A 1233.)

PIGNORA, Æ. — F. quidquid ab alio sub pignore datur vel tenetur. *(Tabul. eccl. Cadurc.)*

PIGNORAGIUM. — Cautio, fidejussio, pignus; *caution, garantie.* (A. 1284.)

PIGNORANTIA. — Cautio, ut PIGNORAGIUM. (A. 1341.)—Facultas a principe subdito cui jus denegatum est, concessa sibi jus faciendi atque pignori capiendi etiam per vim quidquid poterit ab alterius principis subdito, a quo injuria affectum se vel spoliatum queritur; *permission par laquelle un seigneur autorise son vassal à se faire justice lui-même lorsqu'il a à se plaindre du vassal d'un autre seigneur, et que celui-ci refuse de faire droit à sa demande. (St. eccl. Cadurc.)*

PIGNORARE. — Pignori capere; *saisir;* ol. *pignorer. (Lex Bavar.)* — Prædari, hostium agros incursare; *piller, faire des courses;* ol. *picorer.* (A. 1310.)

PIGNORARIA. —Præstatio ob pignorationes, etc., ut PIGNORATIO. (A. 1116.)

PIGNORATIO. — Cautio, pignus, ut PIGNORAGIUM. *(St. Cad.)*—Præstatio ob pignorationes factas domino interdum exsoluta. *(Vet. Cod.)*— Facultas a principe data, etc., ut PIGNORANTIA. (Pass.) —Obsignatio; *action de sceller, de cacheter.* (S. XIII.)

PIGNORATISSE. — Pignoris nomine; *à titre de gage, comme caution.* (A. 1351.)

PIGNORATITIUM.—*Pignoratitium instrumentum,* charta qua aliquid in pignus datur; *acte par lequel on donne en gage.*

PIGNORATOR. — Fidejussor; *répondant, garant.* (A. 1055.)

PIGNOTA.— Domus eleemosynæ, ubi panis, qui Italis *pagnotta* dicitur, pauperibus distribuitur. (A. 1355.)

PIGNURA. — Pignus; *saisie.* (A. 1012.)

PIGNUS. — *Pignus mortuum*, hypotheca creditori sic oppignerata, ut fructus, quos, durante tempore oppignerationis producit, omnes fiant creditoris, idque sine computo inde debitori faciendo; *chose donnée en nantissement dont on laisse jouir le créancier engagiste, qui profite des fruits sans les imputer sur la dette; Vid.* GAGIUM. (A. 1429.) *Pignora viva*, animal, pecus; *bétail, tête de bétail.* (A. 1247.) *Pignora capere*, utensilia

capere; *saisir les meubles.* (A. 1248.) *Pignora mittere*, pignus dare, satis dare; *donner une garantie suffisante.* (A 1217.)

PIGRA. — Medicina; *Vid.* Girapigra.

PIGRANIMIS. — Piger, ignarus, tardus; *lent, mou, paresseux.* (Ovien.)

PIGREDO. — Pigritia, torpor, stupor; *paresse, engourdissement, stupeur.* (*Vet. Gl.*)

PIGRIDITAS. — Pigrities, socordia; *apathie, nonchalance, paresse.* (Ap. Leib.)

PIGRITANUS. — Piger, tardus; ut Pigranimis. (Id.)

PIGRITARE. — Pigrari, morari; *être lent à faire une chose, retarder, faire attendre.* (*Script. rer. Fr.*)

PIGUS. — Piscis genus; *sorte de poisson.*

PIKERELLUS. — Luciolus; *brocheton.* (Rym.)

PILA. — Monetæ cujusvis pars aversa; *le revers d'une monnaie;* ol. *pile.* (*Vet. Ch.*) — Porticus operta ad spatiandum idonea; *galerie, portique.* (*St. Verc.*)—Taberna; *cabaret, taverne.* (*Vet. Cod.*)—Agger, moles, via strata; *chaussée.* (A. 1252.)—Uter, vas; *outre, vase à renfermer des liquides;* ol. *pile.* (A. 1260.) — Vas quoddam ad usum eorum qui pannos parant; *bassin à l'usage des foulons.* (*St. Mont. Reg.*)— Mensuræ frumentariæ genus; *sorte de mesure pour les grains.* (A. 1362.) — Porta; *porte, portail;* ol. *pile.* (Agnel.) — Pars altaris in qua reliquiæ conduntur; *la partie de l'autel où l'on met les reliques, la pierre sacrée.* (*Chartul. eccl. Vien.*) — Nummaria trutina; *trébuchet à peser, sorte de balance;* ol. *pile.* (A. 1332.) — Globus; *boule, globe;* ol. *pile.* (S. xiv.) — Silva montuosa; *montagne boisée, forêt fortement accidentée.* (Pap.)

PILAGIUM. — Servitii genus, messem nempe seu fenum in *pilam* seu struem ordinare, quod aliquando pecunia redimebatur; *servitude par laquelle le vassal était tenu de mettre en pile ou en meule le foin ou les gerbes de son seigneur;* ol. *pilage.* (S. xii.) — Eadem q. Pelagium. (A. 1319.)

PILALIUM. — Pila, columna; *pilier.* (A. 1314.)

PILAR. — Eadem notione. (A. 1309.)

PILARDI. — Milites quidam, a *pilis*, quibus potissimum pugnabant sic dicti, vel a *pilare*, deprædari, Gall. *piller*, quod in cursionibus magis ac depopulationibus quam pugnæ aptiores essent; ac proinde ejusdem originis ac *Brigancii.*

PILARE. — (Subst.) Pila, ut Pilalium. (Guid.) —(Verb.) Expilare; *piller.* (Pass.)— *Pila* ludere; *jouer à la paume.* (*Vet. Cod.*) — In *pilam* seu struem coacervare; *mettre en meule, empiler.* (*Vet. regest.*)

PILARICUM. — Columbar; *pilori; Vid.* Pilorium.

PILASTRUM. — Columna structilis, Ital. *pilastro.* (Mur.)

PILATA. — Vas, ut videtur, statutæ mensuræ; *vase d'une capacité déterminée.* (*St. Verc.*)

PILATURA. — Pilorum color in equis; *robe des chevaux.* (*St. Mant.*)

PILATUS. — Pilum aut spiculi species, seu arcubalistæ quadrellus; *dard, javelot,* ou *trait d'arbalète;* ol. *pilet.* (*Ch. Angl.*)

PILAX. — Murilegus, cattus; *chat.* (Isid.)

PILEARI. — *Pileo* donari, quod fuit liberationis, ac manumissionis insigne apud Romanos; *recevoir le chapeau, c'est-à-dire être affranchi.* (Ulp.)

PILEARIUS. —Qui *pileos* facit aut vendit; *chapelier.* (*St. Aven.*)

PILEATI. —Sic apud Gothos dicti potissimum qui inter eos generosi exstabant, ex quibus eis et reges et sacerdotes ordinabantur, ut ait Jornandes.

PILEATIO. — Idem q. Pilio. (A. 988.)

PILEATOR. — Idem q. Pilearius. (Ap. Mur.)

PILEATRIX. — Quæ *pileos* vendit; *marchande de chapeaux.* (*A. SS.*)

PILENS. — Pilentum; *sorte de char suspendu, carrosse à l'usage des dames romaines.* (Fort.)

PILERIA. — Direptio; *dévastation, pillage.* (Rym.)

PILERITUM. — Columna quæ magnis justitiariis competit, patibulum; *pilier de justice, gibet.* (A. 1341.)

PILERIUM. — Pila, columna; *pilier, colonne.* (A. 1158.)

PILETTA.—Pilum, spiculum; *javelot;* ol. *pilot, pilete.* (A. 1363.)

PILETUM. — F. grana frumenti, vulgo gruinum, Gall. *grouin*, dicta, quæ cadunt in area dum segetes in horreis conduntur: a Gall. *piler*, quod equorum pedibus conterantur; vel palea triturata et quidquid projicitur postquam frumentum *pila* est contusum. (A. 1253.)

PILETUS. — Pistillum, instrumentum, quo aliquid teritur; *pilon*, ol. *pilet.* (A. 1386.)

PILHA. — Præda; *butin fait sur l'ennemi;* ol. *pille.* (A. 1363.)

PILIA. — Columna, ut Pilerium.

PILIATUS. — Pro *pileatus.*

PILICALIS PRISCA. — Scripturæ species; *Vid.* Scriptura.

PILIGERARE. — Pilos seu crines componere; *arranger les cheveux, coiffer, friser.* (*Vet. Cod.*)

PILILUDIUS. — Qui cum *pila* ludit; *qui joue à la paume.* (J. de J.)

PILIMA. — Filtrum; *Vid.* Feltrum.

PILINGELLUS. — Diminut. a *pallingus*, fustis cui aliquid alligatur; *poteau.* (A. 1402.)

PILIO — Idem q. Pilo. (A. 1224.)

PILLA.— Pilus; *poil.* (*St. Per.*) — Columna; *colonne, pilier.* (*St. Mont. Reg.*) —Mensura annonaria; *certaine mesure pour les grains;* ol. *pille.* (*St. Pistor.* A. 1107.)—Vas in quo aliquid teritur; *mortier, vase dans lequel on pile quelque chose.* (A. 1480.)—Nummus signatus; *argent monnayé.* (A. 1391.) — Pertica, contus; *perche, croc de bâtelier.* (A. 1473.)

PILLAGIUM. — Præda; *butin.* (A. 1358.)

PILLARE. — Prædari; *piller, butiner.* (Pass.)

PILLARIA. — Direptio; *dévastation, pillage;* ol. *pillerie.* (Rym.)

PILLATOR. — Direptor; *pillard.* (A. 1323.)

PILLEARE. — Columna; *colonne, pilier.* (*A. SS.*)

PILLEOLUS. —Capitis tegumentum in sacris Officiis. (A. 1218.)

PILLERETUM. — Supplicii genus quo reus ad *pilorium* astringitur; *peine du pilori;* ol. *pilorisation.* (A. 1360.)

PILLERIUS. —Pila, columna; *pilier.* (*St. Ord. Hosp.*)

PILLEUS. — *Pilleum filtreum;* pileus, vel pannus ex coactis lanis factus; *bonnet* ou *drap de feutre.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PILLEVILLA.—Monetæ olim Gallicæ species; *ancienne monnaie des évêques de Toul;* ol. *pille-vuille.*

PILLIARE. — Columna; *pilier.* (*A. SS.*)

PILLICANA. — Scripturæ species; *Vid.* SCRIPTURA.

PILLIONES. — Portitores mortuorum; *ceux qui portent les morts.* (Isid.)

PILLIRICUM. — Idem q. PILLERETUM.

PILLOCELLUS. — Pila lusoria; *balle à jouer.* (A. 1354.)

PILLONIUM. — Idem q. PILO. (A. 1221.)

PILLONUS. — Pila, columna; *pilier.* (A. 1380.)

PILLORALIUM.— Idem q. PILORIUM. (Ap. Flet.)

PILLORIACUM. — Eadem notione. (A. 1227.)

PILLOTA. — Pila lusoria; ut PILLOCELLUS.

PILLOTUS.—Pilum, etc., ut PILATUS. (*St. Fer.*)

PILLUM. — Pro *pilus,* Gal. *poil;* neque enim infrequens fuit apud Gallos *pilo* vestimenti donationem aliquam seu cessionem confirmare.

PILLUS. — Pila, columna; *pilier, colonne.* (A. 1330.)

PILO. — Pistillum; *pilon.* (*Vet. Cod.*)

PILORIA. — Idem quod PILORIUM. (Mad.)

PILORISARE. — Ad *pilorium* alligare; *pilorier, attacher au pilori.* (A. 1402.)

PILORIUM. — Columbar, numella versatilis, seu collistrigium; *pilori, tréteau tournant sur lequel on exposait les condamnés.* (Pass.)

PILORUS. — Pila, columna; *pilier.* (A. c. 1047.) — Pro PILOTUS, pilum. (Mur.)

PILOSELLUS. — Campus gramineus; *pelouse.* (A. 1139.)

PILOSI. — Dæmones quidam, incubi, homines silvestres, satyri; *incubes, génies des forêts, satyres.* (*Vet. Cod.*)

PILOSITAS.—*Pilorum* abundantia; *abondance, grande quantité de poils.* (Frid. Imp.)

PILOSUM. — Pellis pilis munita; *peau garnie de ses poils.* (Isid.) Idem q. PILOSELLUS.

PILOTA.—Pilum, ut PILATUS. — Pila lusoria; *balle à jouer,* ut PELOTA.

PILOTONSUS. — Lupus cervinus. (*Vet. Gl.*)

PILOTUM. — Glomus; *pelote.* (A. 1260.)

PILOTUS. — A Gallico *pilote,* navarchus. (A. 1486.)

PILUM. — Sarcophagus, arca lapidea, capsa sepulcralis; *sarcophage, sépulcre de pierre.* (*A. SS.*) — Lanceola chirurgica; *lancette chirurgicale.* (*A. SS.*) — Figura; *forme, figure.* (Flet.)

PILUMEN. — Quidquid in pilo teritur; *toute substance pilée.* (Isid.)

PILURICA. — Vestis genus intus et foris pilosa; *vêtement velu en dedans et en dehors.* (*A. SS.*)

PILUS. —Forte pro *palus,* Gall. *pieu,* nisi pro *pilum,* Gall. *javelot;* olim *pile.* (A. 1202.) — Forte idem q. maceratus : « quatuor drapis *pili* lini. » (A. 1342.)

PIMENTUM. —Idem q. PIGMENTUM.

PIMPILORATUS. — *Vid.* PANNUS.

PIMPINELLUS. — Monetæ species, idem q. PINPINELLUS.

PINAX. — Abbacus, tabula in qua viridi pulvere formæ pinguntur, librorum index, tabula; proprie asser in quo edunt et bibunt; *tablette pour écrire; table, index d'un livre; table à manger.* (*Vet. Gl.*) *Pinax cœlica,* cœlum; *le ciel.* (*A. SS. B.*)

PINCA. — Subula; *alène.* (Pet. de Mat.)— Granarium; *grenier.* (*Ch. Hisp.*)

PINCEMEDALLIA. — Homo sordidus, minutioris monetæ parcus et cupidus; *avare, pincemaille.* (*Tab. Mon. Maj.*)

PINCERNA.— Cella vinaria; *cellier à vin.* (A. 1476.)

PINCERNARE. — More *pincernarum* vinum prægustare priusquam principi propinetur; *goûter le vin avant de le faire boire.* (Fort.)

PINCERNATUS. — Dignitas ecclesiastica; *échansonnerie, office de bouteiller.* (A. 1349.)

PINCETUM. — Mensuræ liquidorum species; f. pro PINSETTUM. (A. 1383.)

PINCHILICLHIUM. — Pubes; *Vid.* PECTEN.

PINCILLUS. — Penicillus; *pinceau.* (*A. SS.*)

PINCINNATI.—Mahumetani; *musulmans.* (A. 1096.)

PINCOCHERUS. — Sæcularis, qui religionis causa veste monachica induitur, Ital. *pinzochero.* (*St. Fl.*)

PINCTA. — Pro PICTA, moneta comitum Pictaviensium. (A. 1287.) —Pro PINTA, mensura liquidorum. (A. 1249.)

PINCTURATURA. — Idem q. PECTINATURA.

PINEA. — Arbor pinus, vel pini fructus; *le pin* ou *son fruit.* (Anast.)

PINEATUS. — *Pineis* ornatus; *orné de pins ou de pommes de pin.* (A. 1295.)

PINELLUS. — F. vexillum, idem q. PENICELLUS. (A. 1199.)

PINEOLA.—Nucleus pineus, idem q. PINIOLA. (A. 1295.)

PINERIUM. — Pro PANERIUM, ut videtur, cista, ex Gall. *panier.* (A. 1295.)

PINETA. — Locus pinis consitus; *lieu planté de pins;* ol. *pinaie.* (Inn. III PP.)

PINGACULUM. — Culmen domus, pro PIGNACULUM. (A. 1207.)

PINGERE. — *Pingere sibi, animo concipere; s'imaginer, concevoir.* (Fulcuin.) — *Pingere*

in furtum : « Si quis vero animal caballum vel jumentum in *furtum pinxerit,* » etc. (*Lex Sal.*) Hoc est notam suam appinxerit animali : moris enim est ut animalia, sues, equos, boves in pascua dimittentes nota certa inusta vel picta insigniamus, quo eos ab aliis dignoscere possimus.

PINGIA. — Ponderis vel mensuræ species, ut videtur; *sorte de poids ou de mesure.* (A. 1371.)

PINGUEDO. — Idem q. SAGIMEN. (A. 817.)

PINGUEIA. — F. præstatio, quæ ex mensuris percipitur, a *pinguetus; droit seigneurial sur le mesurage.* (A. 1482.)

PINGUETUS. — Mensuræ annonariæ species; *certaine mesure pour les grains.* (A. 1247.)

PINHOTA. — Idem q. PIGNOTA. (Clem. VI PP.)

PINHOTERIUS. — Qui ex *pinhota*, panem, Ital. *pagnota*, et victum accipit. (A. 1356.)

PINIA. — F. perna; *jambon : « Pinnam* baconi. » (*Chartul. Camalar.*)

PINILLA. — F. diminut. a *pinna.* (A. 1265.)

PINIOLA. — Nucleus pineus; *pignon.* (A. 1339.)

PINNA. — Ora, limbus; *bord, bordure.* (Lucif. Calar.) — Instrumentum chirurgicum, quo vulnera tentantur; *sonde, instrument de chirurgie.* (*Lex Alam.*) — Mons; *montagne.* (*A. SS.*) Acumen, culmen; *sommet.* (Pass.)

PINNACÆ. — « Plagæ sunt, vincula retium, quibus capiuntur aves.» (*Gl. Vet.*)

PINNACULUM. — Mons, ut PINNA. (*A. SS.*) — Ædificii fastigium; *faîte d'un édifice, pignon, pinacle.* (Tert.) — Turris ecclesiæ, ubi campanæ pendent; *clocher.* (*Vet. Martyr.*)

PINNACUM. — Taberna; *hôtellerie.* (A. 1226.)

PINNEATUS. — Ad modum *pinnæ* formatus. (A. 1156.)

PINNICULA. — Calamus; *roseau, plume à écrire.* (*A. SS.*)

PINNITUS. — Ex *pinnis* compositus. (A. 1156.)

PINOLETUM. — Diminut. a PINETUM, locus pinis consitus. (A. 1460.)

PINONATUS. — *Pinonatum opus :* « duo thuribula argentea exterius totaliter deaurata, de opere *pinonato*, et catenis argenteis, pond. 8 marc.,» etc. (A. 1295.)

PINPENELLUS. — Monetæ Francicæ species; *ancienne petite monnaie de France.* (A. 1218.)

PINSARE. — Pinsere, subigere; *pétrir.* (*A. SS.*)

PINSINOCHIUM. — Locus ubi *pinsitur*, et panes conficiuntur; *pétrin, lieu où l'on fait le pain.* (*Vit. Abb. S. Alb.*)

PINTA. — Mensura liquidorum; *pinte.* (*A. SS.*) — Poculum, vasculum; *vase à boire, verre.* (A. 1351.)

PINTALPHUS. — Vas vinarium, lagena major, idem q. PITALDUS.

PINTHARA. — F. idem quod PINTA : « Cadulum plenum unius *pintharæ* vini. » (*Missal. Vet.*)

PINTHERIATA. — Modus agri; *certaine étendue de terre :* « unam *pintheriatam* terræ. » (A. 1342.)

PINTRICI. — Pincerna; *bouteiller, échanson.* (Mart. *Anecd.*)

PINUS. — Genus morbi : « Dominæ Mariæ de Garba... in uno digitorum morbus venit quem *pinum* appellant, unde cum dolores veluti spasmaticos multis diebus pateretur. (*A. SS.*) — Locus fortasse pinis consitus; *pinaie.* (*Script. rer. Fr.*)

PINZOCARI. — Iidem qui *Fraticelli*, secta religiosorum Minoritarum damnata.

PINZOCHA. — Soror alicujus tertii ordinis, puta S. Francisci, etc. Italis *pinzotta*, *pinzochera*, idem sonat quod Gallis *bigote.* (*A. SS.*)

PINZOCCHERA. — Eadem notione. (*A. SS.*)

PINZOCCHERI. — Idem q. PINZOCARI.

PIOCUS. — Ligo; *pioche.* (A. 1268.)

PIOLA. — Instrumentum quod Gal. *rabot.* (*St. Med.*)

PIOLARE. — Cum *piola* aliquid conficere; *raboter.* (A. 1412.)

PIONARIUS. — Fossor castrensis, vel qui ligone terram atterit, et fodit; *pionnier.* (A. 1202.)

PIPA. — Vasculum, cadus; *vase, tonneau.* (A. 1338.) — Canalis; *conduit d'eau.* (A. 1439.) — Uter symphoniacus; *cornemuse;* ol. *pipe.* (A. 1357.) — Fistula qua sanguis Dominicus hauriebatur; *chalumeau.* (*Test. S. Ever.*)

PIPARE. — Fistula canere; *jouer de l'instrument de musique appelé pipe;* ol. *piper.*

PIPELLA. — Pisciculus quidam. (A. 1235.)

PIPENNA. — Bipennis; *hache à deux tranchants.* (*A. SS.*)

PIPERAMENTA. — Aromaticæ quævis species; *sorte d'aromate.* (Cœs.)

PIPERARIUS. — Aromatum propola; *épicier;* ol. *pévrier, poivrier.* (*Ch. Occit.*)

PIPERATA. — Piperis vasculum; *poivrière.* (Mur.)

PIPERATIUS. — Asper; *difficile : « viperatia* loca. »

PIPERIUS. — Piperis seu specierum mercator; ut PIPERARIUS. (A. 1407.)

PIPERNELLA. — Pisciculi genus : idem videtur qui Normannis *pimberneau;* alibi *pimpreneau* dicitur.

PIPERNUS. — Lapidis species ab urbe *Piperno* in Campania Romana, unde eruitur, sic dicta; *pierre de Piperno.* (A. 1306.)

PIPETH. — Cantus vel instrumentum musicum, *pipæ* seu fistulæ cantum imitans; *chant* ou *instrument de musique qui imite le son de la pipe.* (Fort.)

PIPETUS. — Uncus, ut videtur, quo fibula astringitur; *bouton où s'accroche le fermoir d'un livre;* ol. *pipe.* (A. 1419.)

PIPHILI. — Hæretici, iidem q. PIFLI.

PIPILUS. — Pilus, capilli; *poil, cheveux.* A. 1085.)

PIPIO. — Moneta minutior Hispanica; *petite monnaie espagnole.* (A. 1258.)

PIPITARE. — Murium et accipitrum vox; *pioler.* (*Vet. Cod.*)

PIPOTUS. — Vas vinarium'; *vaisseau vinaire, pipot, pipe.* (A. 1346.)

PIPPATA. —Mensura annonaria; *sorte de mesure pour les grains.* (A. 1363.)

PIPRUM.—Pro *piper.* (*Chartul. S. Vand.*)

PIQUETARE.—Punctis distinguere; *pointiller.* (A. 1407.)

PIQUICHINI. — Famuli infimæ conditionis qui curant canes venaticos eosque ad venationem educunt; *valets de chiens.* (W. Brit.)

PIOUO. — Idem q. Pico.

PIQUUS. — Uncus; *crampon.* (A. 1435.)

PIRARIUS. — Pirus; *poirier.* (*Lex Sal.*)

PIRATA. — Nauta, vel miles maritimus; *matelot ou soldat de marine.* (Pass)

PIRATATOR. — Pirata; *pirate, corsaire.* (A. 1414.)

PIRATERIUM. — Piratica; *piraterie.* (Mon. San gal.) — Apud S. Maximum Taurin.: « *Piraterium* est vita hominis super terram; » ubi Vulgata *militia* habet; S. Hieronymus, *tentatio*, Græca vero πειρατηρίον.

PIRATIA. — Piratica; *piraterie.* (A. 1419.)

PIRATICUM. — Tributum quod in viis regiis exigitur; *droit de passage sur les chemins publics.* (A. 937.)

PIRATIO.—Idem q. Piratia. (Ch. Elisab. reg. Angl.)

PIRATIRIUM. — Eadem notione. (Mon. S. Gall.)

PIRATIUM. — Vinum piraceum; *poiré.* (S. Hier.)

PIRATUS. — Pirata; *corsaire, pirate.* (A. 1328.

PIRCHO. — Instrumentum, ut videtur, quo aliquid teritur et comminuitur; *pilon.* (A. 1283.)

PIREISA. — Prolusio; *tentative, escarmouche.* (Mur.)

PIRETRUS. — Pyretrum, ex Oriente radix calidissima; *pyrètre.* (*St. Ast.*)

PIRETUM. — Cella ubi ignis accenditur; *chambre à feu.* (*Chron. Casin.*)

PIRGIUS. — Itinerarius agger, via strata, publica; *grand chemin, chemin ferré.* (A. 1213.

PIRGUS. — Turris, ex Gr. πύργος; *tour.* (S. xiii.)—Suggestus, ambo; *tribune, jubé.* (Joan. Diac.) — Capsa reliquiarum, quod ad modum turris formata sit; *reliquaire en forme de tour.* (*Vet. Gl.*) — Idem q. Pirgius. (A. 1131.)

PERICUDIUM. — Tudicula igniaria, idem q. Fugillus. (*Vet. Gl.*)

PERITEGIUM. — Gallis *couvre-feu*, vox ibrida a Græc. πῦρ, ignis, et Lat. *tegere; Vid.* Ignitegium.

PIRIUS. — Idem q. Pirgius. (*Tab. Mont. S. Elig.*)

PIROGIUM. — Idem q. Piricudium. (*Vet. Gl.*)

PIROGUS.—Ead. notione. (S. xii.)

PIROLUS. — Pro *asperiolus*, sciurus; *écureuil.* (Nic. Upton.)

PIRONADUS.—Clavis compactus, ex Italico *pirone*, clavus ligneus, Gal. *cheville.* (Sanut.)

PIROTTUM. — Fulcrum, nisi legendum *birettum* pro Pirottum. (*Synod. Sodor.* A. 1229.)

PIRULA. — Extremitas: « *pirulæ* nasi; » *le bout du nez.* (*Vet. Gl.*)

PIRULUS. — Sturnus; *étourneau, oiseau.* (*Vet. Gl.*)

PIRUM.—Vas ad instar *piri* effictum. (A. 1420.)

PIRUS. — Petra seu meta lapidea in modum pyramidis desinens; *pierre taillée en forme de pyramide.* (A. 1256.)

PIRVERIE.—Retis genus: forte illud rete rotundum, cujus pars inferior globulis plumbeis instruitur, superior in conum desinit: quodque a Gallis vocatur *épervier.* (A. 1119.)

PISA. — Pisum; *pois.* (*Tab. Aquicinc.*) — Pondus; *poids.* (*Ch. Fland.*)

PISACEUM.—Præstatio ex *pisis; redevance sur les pois.* (*Vet. Ch.*)

PISALIS. — Vestiarium seu vestiaria theca; *garde-robe.* (*Ch. Ital.*)

PISARE. — Pinsere; *piler.* (*Vet. Cod.*)

PISARIA, — Ager *pisis* consitus; *champ cultivé en pois.* (*Lex Sal.*)

PISATIUS. — « Et secedens in casulam *pisatiis* torquibus circumtextam, solus meditationibus divinis vacare disponit. » (Ernald.) Id est, foliis pisorum coopertam, interprete Mabillonio.

PISCA. — Piscatus; *pêche.* (S. xi.)—Locus in fluvio, capiendis piscibus commodus; *pêcherie.* (A. 1330.)

PISCAGIUM. — Jus piscationis, vel præstatio pro jure piscandi; *droit de pêche ou ce que l'on paye pour avoir ce droit.* (S. xii.)

PISCAIRAGIUM.—Præstatio pro facultate piscandi; ut Piscagium. (A. 1307.)

PISCALE. — Locus in quo piscatur; *lieu où l'on pêche, pêcherie.* (A. 1344.)

PISCALIS.—*Piscalis gurges;* locus in fluvio coarctatus piscandi gratia; *la partie d'un fleuve que l'on rétrécit au moyen de clayonnages pour faciliter la prise du poisson.* (S. xi.)

PISCAMEN. — Pisces capti; *produit de la pêche, poisson pris.* (A. 1322.)

PISCAMENTUM. — Piscatus; *action de pêcher, pêche.* (A. 1025.)

PISCANTIUS. — Piscarius; *pêcheur.* (*Ch. Ital.*)

PISCARE. — Locus in quo piscatur, ut Piscale. (A. 1291.)

PISCARIA. — Jus piscationis; *droit de pêche.* (A. 1487.)—Piscatorium forum; *poissonnerie.* (*S. Mas.*) — Locus ubi piscatur; *pêcherie.* (C. C.)

PISCAROLUS. — Piscarius, qui pisces vendit; *marchand de poissons.* (*A. SS.*)

PISCATARIA. — Piscatus; ut Piscamentum. (*Ch. Hisp.*)

PISCATARIUM. — Ut Piscatorium. (A. 1209.)

PISCATGIUM. — Quod pro jure pisca-

tionis præstatur; ut Piscairagium. (A. 1387.)

PISCATIO. — Jus piscationis in fluviis; *droit de pêche.* (A. 1267.) — Piscatus; *ce qu'on a pris à la pêche.* (*Lex Rip.*)

PISCATORIA. — Locus in quo pisces capiuntur; *pêcherie.* (A. 1062.) — Jus piscationis; *droit de pêche.* (A. 1062.) — Vectigal, quod a piscatoribus præstatur; *redevance que payent les pêcheurs au seigneur du lieu.* (A. 1290.)

PISCATRIA. — Locus in quo piscatur; *pêcherie.* (A. 936.)

PISCATUM. — Pisces ipsi; ut Piscatio. (A. 1012.)

PISCATURA. — Idem quod Piscaria. (A. 1171.)

PISCEARE. — Pice illinere; *enduire de poix, poisser.* (*Vet. Gl.*)

PISCENARIUS. — Piscarius; *pêcheur.* (Rym.)

PISCERNA. — Cella vinaria; *cellier à vin.* (A. 1334.)

PISCERNARIA. — Eadem notione. (A. 1440.)

PISCIDA. — Pyxis; *boîte, coffret.* (Bar.)

PISCINA. — Locus in quo manus sacerdotes lavant, et ubi ablutiones sacerdotis, Missam celebrantis, injiciuntur; *piscine.* (*Us. Ord. Cist.*) — Solium balnei; *bassin.* (S. Aug.) — Locus in quo piscatur; *étang, pêcherie.* (*Tab. Corb.*)

PISCINALE. — Piscina; *bassin, réservoir.* (A. 1121.)

PISCINARIA. — Locus in fluvio capiendis piscibus aptatus; idem q. Piscalis gurges. (A. 1105.)

PISCIONARIUS. — Piscarius minister monasticus, cui piscium ministrandorum vel etiam vivariorum piscium cura incumbit; *poissonnier, moine chargé de l'entretien des viviers et de l'approvisionnement de la poissonnerie d'un monastère.* (A. 1326.) — Piscarius; *pêcheur.* (Bal. *Misc.*)

PISCIS. — Panni species coloris, ni fallor, ad florem persici accedentis; *étoffe de couleur bleue.* (Hariulf.) *Piscis regalis*, qui ad regem jure regio pertinet, ut sunt balæna et sturgio; *poisson du roi, celui qui appartient au domaine, comme la baleine, l'esturgeon.* (Bract.) *Piscis publicus*, vendibilis seu potius communis, id est majorem inter et minorem; *poisson de grosseur moyenne.* (*Chr. Fars.*)

PISCOSITAS. — Piscium abundantia, jus piscationis; *grande quantité de poissons, droit de pêche.* (Guib.)

PISICUM. — Præstatio ex *pisis*; *redevance sur les pois.* (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

PISO. — Instrumentum quo pinsitur; *pilon.* (*Vet. Cod.*) — Res quæ teritur; *la matière que l'on pile.* (Id.)

PISQUA. — Locus in fluvio capiendis piscibus commodus, ut Pisca. (A. 1316.)

PISQUERA. — Ead. notione. (*A. SS.*)

PISQUERIUM. — Vivarium, pro Piscaria.

PISSA. — Mactra, arca in qua pinsitur; *pétrin.* (*Vet. Gl.*)

PISSASPHALTUS. — Pix bitumine mista; *pisasphalte.* (*A. SS.*)

PISSATUM. — Præstationis species videtur, quæ pro ponderibus publicis exigebatur; *droit sur le pesage aux poids publics.* (A. 1250.)

PISSENTUNEGA. — Mingens in tunica. (*A. SS.*)

PISSIA. — Pisum et quiquid leguminis eo nomine intelligitur; *pois et autres légumes du même genre.* (*Reg. Ca. Comp. Par.*)

PISSIDA. — Pro *pyxis.* (A. 1317.)

PISSITARE. — Gustare; *goûter.* (*Com. Vet.*)

PISSONAGIUM. — Tributi species, primitus ex piscibus, etiamnum Picardis *pissons* dictis: traducta deinde ad cæteras præstationes. (*Tab. episc. Antiss.*)

PISSONARIA. — Forum piscarium; *poissonnerie;* ol. *pissonerie.* (A. 1271.)

PISTA. — Impressi vestigii nota; *piste.* (Ap. Mur.)

PISTANCIA. — Idem q. Pictantia.

PISTARE. — Subigere; *pétrir.* (*A. SS.*) — Pilo tundere; *piler.* (S. xiv.) — Premere, calcare; *presser, fouler.* (A. 1273.)

PISTATRIX. — Quæ panem facit et vendit; *boulangère.* (*Ord. reg. Fr.*)

PISTATUS. — Ab Ital. *pistare*, contundere; *pilé.* (Ap. Mur.)

PISTE. — Telæ seu panni species; *espèce de tissu.* (A. 1342.)

PISTELLA. — Cistella vel scutella. (*Vet. Gl.*)

PISTELLUM. — Campanæ clava ferrea; *battant de cloche.* (A. 1508.)

PISTENARIUS. — Pistor; *boulanger.* (A. 1341.)

PISTERNA. — Pro *pincerna.*

PISTICUS. — Probus, fidelis, non adulterinus; *de bon aloi, pur, non altéré, fidèle.* (Pass.)

PISTIGLIO. — Fibula, vel globulus, quo vestis astringitur et ornatur; *agrafe* ou *bouton d'habit.* (*Const. eccl. Sab.*)

PISTININUM. — F. opus pistorium, Gal. *pâté.* (*Chr. Petri Azarii.*)

PISTOLARE. — Idem q. Pistolarium. (A. 1491.)

PISTOLARIUM. — Pro *epistolarium*, liber epistolarum quæ leguntur in sacris Liturgiis; *recueil d'épîtres, épistolier.* (A. 1342.)

PISTOLETTUS. — Brevior sclopetus; *pistolet.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PISTOR. — *Pistor dulciarius*, qui pastillos parat; *pâtissier.* (A. 1327.)

PISTORA. — Pistrix, quæ panem conficit vel vendit; *boulangère.* (A. 1276.)

PISTORESSA. — Eadem notione. (A. 1298.)

PISTORIA. — Locus ubi pistores panem conficiunt; *pétrin, lieu où les boulangers font le pain.* (*Lex Bavar.*) — Ars pistoria; *art de la boulangerie.* (A. 1309.) — Dignitas ecclesiastica; *Vid.* Panetarius. (A. 1208.)

PISTORISSA. — Idem q. Pistora. (*Vet. Gl.*)

PISTREGA. — Molendinum ad tundendum et comminuendum; *moulin.* (A. 998.)

PISTRILA. — Furnus; *four à cuire le pain.* (*Vet. Gl.*)

PISTRINARE. — Panem conficere; *faire du pain.* (Rym.)

PISTRINARIUS.—Pistor; *boulanger.* (*Reg. S. Pach.*)

PISTRIRE. — Ut PISTRINARE. (Laur.)

PISTRITIA. — Opus pistorium; *pâtisserie.* (*Chr. Mutin.*)

PITA. — Moneta minutior Francica; *pite, picte, menue monnaie des comtes de Poitou.*

PITACEATUS. — Panni *pitaciis* seu frustis resarcitus; *rapiécé.* (*A. SS.*)

PITACIOLUM. — Schedula; *billet.* (Hariulf.)

PITAGIUM. — Idem q. PEDAGIUM, tributum quod penditur. (A. 1271.)

PITALFUS. — Vas vinarium, lagena major, idem quod aliis BOTA vel BUTTA dicitur, q. vid.

PITALLUM. — Instrumentum, quo aliquid teritur; *pilon.* (A. 1239.)

PITANCHARIUS. — Idem q. PITANCIARIUS. (A. 1319.)

PITANCIA. — Mendose ut videtur pro PITTACIUM, schedula mercatoria. (*A. SS.*)

PITANCIARIA. — Quidquid ab abbate procurandis monachorum *pitanciis* attributum erat. (Juram. Abb. Comer.)

PITANSARIUS. — Pro PITANCIARIUS.

PITAREIA. — Vexillum; *bannière.* (Ap. Lud.)

PITATIO. — Charta, scheda; *lettre, billet.* (*A. SS.*)

PITISSATOR. — Qui ex officio gustat, ut de potionum bonitate judicet; *dégustateur, officier chargé de goûter les boissons pour s'assurer de leur bonne qualité.* (*Reg. eccl. Belv.*)

PITIUS. — Mendose pro *prisius.*

PITT. — Fossa qua Scoti fures femineas immergebant; *fosse dans laquelle les Ecossais enterraient les voleuses.* (Ap. Spelm.)

PITTACIARIUS. — Veteramentarius sutor; *savetier.* (*Vet. Gl.*)

PITTACIUM. — Tabula fusili pice illita ad exarandum : scheda, epistola (sed maxime ea, quæ in quadrum est complicata); *tablette pour écrire, lettre.* (Pass.)

PITTANTIA. — Idem q. PICTANTIA.

PITTAPHIUM. — « Legerunt quoddam scriptum seu *pittaphium* scripturæ, » etc. (*A. SS.*) Epitaphium interpretantur Bollandistæ : malunt alii pro *pittacium* esse scriptum.

PITTARIUM. — Vas quoddam. (*Necrol. Lauresh.*) Mendose nonnulli credunt pro PICARIUM.

PITTERA. — Modus agri vel vineæ; *certaine étendue de terre labourable ou de vigne.* (A. 1315.)

PITURA. — Modus agri vel vineæ; ut PITTERA. (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

PIUNCULUS. — Pullus columbæ; *pigeonneau.* (*St. Verc.*)

PIVANGA. — Mensura agraria apud Germanos; *mesure agraire allemande.*

PIVIALE. — Vox Italica, idem quod infra *pluviale*, vestis episcopalis; *pluvial.* (*Chr. Forol.*)

PIVIO. — Pipio; *pigeon.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PIVOTUS. — Axis, cardo; *pivot, gond.* (A. 1381.)

PIXA.—Pullus, idem q. PICCIA. (A. 1175.)

PIXARIUS. — Specierum mercator; *épicier.* (A. 1223.)

PIXIDARIUS. — Qui machinæ bellicæ, *pixis* appellatæ, præest. (Lud.)

PIXIS. — Machinæ bellicæ species; *sorte de machine de guerre.* (Thwroc.) — Pix, gummi; *poix, goudron, gomme.* (*Vet. Gl.*)

PIXITA. — Locus pici conficiendæ aptus; *lieu propre à préparer la poix.* (*Bertich. episc. Cenom.*)

PIXONANDUS. — Locator, conductor; *locataire.* (*St. Ast.*)

PIZARE. — Firmare, stabilire; *assurer.* (A. 1435.)

PIZOCATA. — Laicus inter fratres alicujus tertii ordinis relatus, Italis *pinzochero.* (*Bul. Leon. X PP.*)

PIZOCHERA. — Mulier alicui tertio ordini religioso addicta. (Eug. IV PP.)

PIZUM. — Pro *pisum.*

PIZZA. — Placenta, ex Italico *pinza.* (A. 1195.)

PIZZICARIUS. — Salsarum aut pinguium mercium minutim vendendarum propola, pinguiarius; *marchand de graisse, charcutier.* (*A. SS.*)

PLACA. — Monetæ species; *ancienne monnaie, plaque.* (S. XV.)

PLACABILIS. — Placitus, gratus, acceptus; *qui plaît, agréé, accepté.* (*Ch. C. C.*) — Vox chimica, plicatilis; *que l'on peut plier.* (*Vet. Cod.*)

PLACARE. — Pacisci cum aliquo, pactum inire; *traiter, faire un accord avec quelqu'un.* (*Lex Bavar.*) — Solvere, ut PAGARE, nisi ita legendum sit; *payer.* (A. 1365.) — *Placare sigillum*, apponere; *apposer le sceau, sceller.* (Cont. W. de Nang.) — Inducere; *plaquer.* (A. 1520.)

PLACATICUM. — Idem q. PLATEATICUM. (A. 1235.)

PLACATURA. — Inducendi actio; *placage.* (A. 1520.)

PLACATUS. — Planus; *uni, plain, égal.* (*A. SS.*) — *Sigillum placatum, sigillum in placato*; sigillum litteris ipsis appositum, ad discrimen sigilli pensilis; *sceau appliqué sur les actes, non pendant.* (A. 1482.)

PLACCA. — Moneta; ut PLACA. (Pass.) — Armaturæ species ex laminis confecta; *armure faite de lames de fer.* (A. 1349.)

PLACCELLUS. — Discus cibarius, lanx; *plat.* (Mur.)

PLACEA. — Locus, ex Gallica voce *place :* « confirmavi... *placeam terræ*, quæ se extendit in longitudine, » etc. (A. 1231.) — Arx, castrum, locus munitus; *fort, château, place de guerre.* (A. 1409.) — Locus sepulturæ; *lieu de sépulture.* (A. 1408.)

PLACEARE. — Incedere, ambulare; Ital. *piaggiare.* (*St. Taur.*)

PLACEARIUS. — Ædilis, scabinus qui

placita seu lites civium dijudicat; *échevin.* (A. 1348.)

PLACEATIO. — Locus vacuus indefinitæ magnitudinis; *place.* (*Chartul. S. Joan. Anger.*)

PLACEBO. — Vesperæ pro defunctis, ita vocatæ a prima earumdem antiphona. (A. 1449.)

PLACENS.— Amatus; *aimé.* (A. 1099.)

PLACENTARIUS. — *Placentarii*, scurræ, ludiones, faceti; *bouffons;* ol. *plaisanteurs*, *plaisantins.* (Petr. Dam.)

PLACENTIA. — Placendi studium; *zèle*, *amour de plaire.* (Laur.) — Patientia, tranquillitas; *calme*, *tranquillité*, *patience.* (*A. SS.*) — Voluntas, arbitrium; *volonté*, *gré*, *bon plaisir.* (A. 1271.)

PLACENTINUM. — Vestis muliebris species; *espèce de vêtement de femme.* (*Regul. Tertiarior. Ord. S. Franc.*)

PLACERE.—*Placitum* suum implere, juri stare; *comparaître en justice.* (*Lex Rip.*)

PLACERIUS.—*Placerius scriba*, publicus, tabellio; *greffier.* (*St. Gen.*)

PLACETUM. — Sepes, virgulæ simul implexæ, idem q. PLESSETUM. (A. 1239.)—*Placeti litteræ*, quibus placet ascribitur, ut petitio vim habeat. (*St. eccl. Meld.*)

PLACHEA. — Platea; *place.* (A. 1061.)

PLACHETUM. — « Infra has metas... descendent, a *placheto* ipsius Achy ad vivarium. » (A. 1136.)

PLACIA. — Locus; *lieu*, *place.* (Pass.) — Modus agri, ut PECIA. (Pass.) — Tributi genus apud Siculos; *redevance*, *impôt.* (A. 1179.)

PLACIATUM. — Idem q. PLATEATICUM. (Cenc.)

PLACIBILIS.—Placitus, gratus; ut PLACABILIS. (Anast.) — *Differentia placibilis*, id est quam indicare nobis placuerit. (A 1393.)

PLACIBILITAS.—Placendi studium, amabilitas; *amabilité*, *efforts pour plaire.* (Sal. Mal.)—Quies, tranquillitas; *repos*, *tranquillité.* (Duel.)

PLACIDA. — Lamina; *lame*, *plaque.* (*A. SS.*)

PLACIDE.—Lepide, venuste; *avec grâce*, *élégamment.* (*Vet. Cod.*)

PLACIDITAS.—Mansuetudo, humanitas; *bienveillance*, *bonté*, *humanité.* (S. Nil.)

PLACIDUM. — Lis intentata, controversia, litigatio; *querelle*, *discussion*, *procès.* (*A. SS.*)

PLACIDUS. — Ut PLACIBILIS. (Bonif. VIII PP.)

PLACIMENTUM.—Ut PLACIDUM. (*Chartul. S. Pet. de Dom.*)

PLACITAMENTUM.—Consensus domini, seu præstatio pro eodem consensu, laudimium; *Vid.* LAUDIMIUM. (*Tab. eccl. Gratian.*)

PLACITARE.—Litigare, lite contendere; *plaider.* (S. IX.)—Convenire, pacisci; *tomber d'accord*, *traiter.* (A. 1318.)—In jus vocare; *assigner.* (*Mon. Angl.*) — Ad placitum vocare; *convoquer*, *appeler au plaid.* (S. VII.) — Placitis præsidere; *présider les plaids.* (A. 807.)

PLACITAS.—Territorium, districtus; *territoire*, *ressort*, *juridiction.* (A. 1142.)

PLACITATIO. — Ipsa actio *placitandi*: *action de plaider*, *plaidoierie.* (*Leg. Can. reg.*) — Colloquium; *entretien.* (Ap. Œfel.)

PLACITATOR. — Litigator; *plaideur.* (Pass.) — Judex, arbiter; *juge*, *arbitre.* (A. 1130.)

PLACITONIUM.— In Chronico Mosomensi, pro vitilitigationibus placitorum; *plaidoiries*, *chicanes.*

PLACITOR.—Patronus, defensor; *défenseur*, *procureur.* (Pass.)— Qui alteri tenetur ad evictionem. (*Chartul. S. Vict. Mas.*)

PLACITORIUM.— Aula, locus ubi *placita* aguntur; *tribunal.* (A. 1319.)

PLACITUM.—Tribunal; *tribunal*, *cour de justice*, *assises;* ol. *plaid.* (Pass.) — Conventus publicus totius regni ordinum, cui rex præerat et in quo de arduis regni negotiis et imminentibus bellis tractabatur; *plaid*, *assemblée générale de la nation sous les rois francs.* (Pass.) — Judicium, sententia judicum qui in *placito* sedent; *jugement*, *sentence judiciaire*, *décision prise dans un plaid.* (Pass.)— Pensitatio quæ præstatur pro immunitate a servitio placiti; *redevance que le vassal payait pour n'être pas tenu d'assister aux plaids de son seigneur.* (A. 1068.) — *Servitium placiti*, obligatio qua vassallus domini sui placitis adesse tenetur; *obligation du vassal de prendre part aux assises de son seigneur;* ol. *service de plaid.* (Pass.) — *Placitorum commonitores*, quibus ex officio competit ad placitum, in jus vocare, apparitores; *huissiers*, *sergents*, *officiers qui faisaient les citations à se rendre aux plaids.* (Mart. *Anecd.*) — *Placitum* interdum nuncupatur: 1° quod debetur domino pro redemptione seu *rachato* feudi, in morte vel mutatione vassalli; *droit de rachat*, *droit de mutation que l'on payait au seigneur quand le fief du vassal changeait de propriétaire* (A. 1240); 2° judicium, jurisdictio; *justice*, *ressort*, *juridiction* (A. 843); 3° conventio, pactum; *accord*, *arrangement*, *pacte* (Isid.); 4° donatio; *action de donner*, *donation* (*Tab. Vosiens.*); 5° charta donationis vel conventionis; *acte de donation ou d'arrangement* (Id.); 6° terminus legitimus communi partium consensu, vel judicis sententia constitutus; *terminaison d'un procès faite à l'amiable par les parties* ou *prononcée par le juge* (*Lex Sal.*); 7° decretum, statutum; *ordonnance*, *décret* (Bal. *Cap.*); 8° jussus, voluntas; *ordre*, *volonté*, *bon plaisir.* (*Cap. C. M.*) Pro *palatium.* (Pass.)

PLACITUS.— Plicatus; *plié.* (*Vet. Cærem.*) — Pro PLACITUM. (Pass.)

PLACIVIUM AUXILIUM.—Præstatio quæ primum ex *placito* seu mero vassallorum arbitrio, deinde ex lege domino pensitabatur; *aide gracieuse*, *redevance d'abord volontaire de la part du vassal*, *puis devenue obligatoire; Vid.* AUXILIUM. (A. 1267.)

PLACIUM. — Locus planus; *place.* (Ap. Flet.)

PLACOR.—Tranquillitas: « Sanctus quo-

que nolens *placorem* animi ejus turbare. » (*A. SS.*)

PLACTA. — Navigii fluvialis genus; *sorte de bateau de rivière.* (Sanut.) — Patina, vas planum; *plat.* (A. 1140.) — Forum; *place, marché.* (A. 1268.)

PLACTANNITUM.—Idem quod PLACITUM. (Mur.)

PLACTATA. — Navis, *plactæ* appellatæ, onus; *charge de bateau.* (Mur.)

PLACTELLA. — Lamella; *petite plaque, lame, feuille.* (Mur.)

PLACTELLUS. — Vas planum, ut PLACTA. (A. 1240.)

PLACTINA. — Pro PLATINA. (A. 1295.)

PLADA.—Piscis species; *plie, poisson;* ol. *plays.* (*Telon. P. Audom.*)

PLAGA. — Regio; *contrée, région;* ol. *plaie.* (S. XII.) *Plaga legalis*, ea quæ habet in longitudine et incisione unciam pollicis, quæ est quinta pars *du pan de canne.* (Dicitur autem *legalis*, quia ob talem plagam debetur domino feudi *lex*, seu multa 7 librarum, et 8 solidorum Turonensium); *blessure pour laquelle on doit une amende au seigneur;* ol. *playe leyau, plaga leyau.* (A. 1137.) *Plaga currit*, Gall. *la plaie court* vel *coule*, sanguis ex plaga decurrit. (*Lex Sal.*) *Plaga adbanileugam*, vulnus grave, apparens, apertum, sic dictum, vel quod qui plagam intulerat, puniebatur multa quæ imponi solet iis qui infra *bannileugam* delictum aliquod perpetrant, vel quod ad jurisdictionem bannileugæ pertinebat, ut de ea judicaret; *blessure punie de bannissement;* ol. *playe à banlieue.* (A. 1194.)

PLAGARE. — Plagas inferre, vulnerare: *donner des coups, blesser;* ol. *plaier.* (*Lex Sal.*)

PLAGARIUS. — Chirurgus, qui curat plagas; *chirurgien, celui qui soigne les blessures.* (Pap.)

PLAGATURA.—Vulnus, plaga; *blessure, plaie;* ol. *plague.* (*Chr. Mosom.*)

PLAGEA. — Ora, æstuarium, vel etiam campus planus; *bord de la mer, côtes, rivage, plage, plaine, surface plane.* (A. 1272.)

PLAGEAGIUM. — Vectigalis species; *sorte de redevance.* (A. 1114.)

PLAGEARIUS. — Idem q. PLAGIARIUS. (*Ann. Ben.*)

PLAGELLA. — Furfur panis; *son.* (*Vet. Gl.*)

PLAGIA. — Ora, æstuarium, vel etiam campus planus; ut PLAGEA.

PLAGIARE. — Fidejubere, pro PLEGIARE. (A. 1236.) — Plagas inferre, ut PLAGARE. (Alfred. rex.)—Mancipium alienum vel hominem liberum pro mancipio vendere; *vendre un homme libre ou un esclave qui appartient à autrui.* (S. VII.)

PLAGIARIUS. — Qui servum alienum aut hominem liberum vendit; *celui qui vend un homme libre ou un esclave d'autrui.* (Id.)

PLAGIO. — Inter vestes sacras reponitur in testamento Andreæ episcopi Dertonensis exarato Hugone et Lothario in Italia regnantibus: « Facistergios 2, ara unam, *plagione* duos, velo uno, calices argenteos duos cum patenis, » etc.

PLAGITATUM. — Idem q. PLACITATUM. (Ap. Goldast.)

PLAGITIA. — Piscis species; an idem q. *plagusia* aut *plada?*

PLAGIUM.—*Plaga*, regio; *contrée, pays;* ol. *plage, plaie.* (A. 1270.)—Actio vendendi mancipium alienum, vel hominem liberum; *vente d'un homme libre ou d'un esclave d'autrui.* (S. VII.)

PLAGIUS.—Fidejussor; idem q. PLEGIUS. (A. 1236.)

PLAIA.—Clivus; *penchant, pente:* « Construere fecerunt ecclesiam... in *plaia* montis. » (A. 1071.)

PLAIDURA. — Locus vacuus ædificationi aptus; *emplacement, terrain vide et propre à bâtir;* ol. *pleidure.* (A. 1358.)

PLAIGA. — Ead. notione. (A. 1182.)

PLAINTAGIUM.—Idem esse videtur quod POULAINAGIUM. (*Tab. episc. Antis.*)

PLAISAITIUM.—Locus palis seu virgulis implexis conclusus, vel silva sepibus clausa; *lieu entouré d'une palissade ou de claies, forêt fermée de haies;* ol. *plessis, plesseis.* (A. 1213.)

PLAISSIA. — Sepes ex virgulis implexis confecta; *haie entrelacée;* ol. *plaissay.* (A. 1379.)

PLAISSIARE. — *Plaissiis* seu sepibus includere; *entourer de haies;* ol. *plaisser.* (A. 1247.)

PLAITARE. — Convenire, ut PLACITARE. (A. 1318.)

PLAITIA. — « In die Cœnæ Domini debet hospitalaris 10 sext. frumenti et 4 *plaitias* unicuique domino, et 13 *plaitias* minutis officiis. » (*St. Canonic. S. Quint.*) Placentæ genus videtur.

PLAITUM. — Pro *palatium.* (*Chr. S. Vinc. de Vult.*)

PLAKETUM. — Canaliculus per quem aqua fluvii in terras decurrit; *canal d'arrosage, rigole;* ol. *plache.* (A. 1236.)

PLANA. — Planities, planus ager; *plaine, terrain uni.* (A. c. 1215.) — *Plana patria*, regio planis spatiis porrecta; *plat pays.* (A. 1363.) — Dolabra duplici manubrio instructa; *plane, instrument de charron.* (*S. W. Const. Hirs.*) — Ab Ital. ut videtur, *piana*, trabs; *solive.* (*St. Rip.*)

PLANALIUM. — Platea, quia est locus planus; *place.* (A. 1386.)

PLANARATI. — Gallis genus vomeris, quod duabus rotulis nititur ad arandum terram; *charrue à roues.*

PLANARE. — Adæquare, planum reddere; demoliri, subvertere; *aplanir, raser, détruire.* (Burch.) — Plana excolere, adæquare; *unir, planer.* (*Vet. Cod.*) — Eradere, expungere; *biffer, rayer, effacer.* (Mart. *Col. Nov.*) — Decipere, in errorem inducere; *tromper, induire en erreur.* (*Vet. Cod.*)

PLANARIS. — Planus; *plan, uni.* « *Planaris* figura. » (Cap.)

PLANARIUS. — Dicitur de eo quod fit *in plano*, vel in ipso temporis articulo: « *Planaria* interpellatio. » (Const.)

PLANATORIUM. — Idem q. PLANTATA aut PLANTATORIUM. (*Vet. Gl.*)

PLANATURA. — Idem q. PLAIDURA. (A. 1265.)

PLANCA. — Tabula plana; *planche.* (*Ch. Occit.*) *Planca molendini*, qua continetur aqua molendini; *pale de moulin.* (A. 1192.)

PLANCARE. — *Plancare domum;* repagulis ac septis ex *plancis* seu tabulis domus introitum obstruere, ne in eam aditus pateat : quod in signum banni seu proscriptionis fieri solitum videtur; interdum barris seu repagulis ferreis idem præstabatur, et tum domum *ferrare* dicebant vel *barreiare; murer avec des planches l'entrée d'une maison.* (*St. Arel.*)

PLANCATIO. — Tabula; *planche, ais.* (A. 1272.)

PLANCATUM. — Tabulatum, asserum compages; *plancher;* ol. *plancat.* (*Vit. S. Ambr. episc. Cad.*) — Cella superior; *chambre haute, grenier.* (A. 1191.)

PLANCELLA. — Diminut. a *planca*, ut PLANKETTA. (A. 1386.)

PLANCHA. — Modus agri, maxime qui in longum protenditur, vel in plano situs; *certaine mesure de terre;* ol. *planche.* (A. 1213.) — Tabula plana; *planche unie.* (*Tab. episc. Aut.*)

PLANCHAGIUM. — Tributi species, quod pro *planchis* exsolvitur; *redevance sur les planches.* (Id.)

PLANCHEARIUM. — Pons ligneus seu ex *planchis* confectus; *pont de bois.* (A. 1197.)

PLANCHERIUM. — Eadem notione. (A. 1202.) — Cella superior; *chambre haute, grenier;* ol. *planchier.* (A. 1394.)

PLANCHETUM. — Locus *planchis* seu asseribus clausus; *lieu clos de planches.* (A. 1170.)

PLANCHIA. — Pons ex *planchis* confictus; *pont de bois.* (A. 1225.) — Modus agri et tabula plana, ut PLANCHA. (Pass.)

PLANCHILLA. — Diminut. a *planca; planchette.* (*St. Ast.*)

PLANCHONEIA. — Ager ramalibus salicum, Gall. *plançons* dictis, consitus. (A. 1226.)

PLANCIO. — Tabula plana; *planche.* (*St. Aven.*) — Talea; *plançon.* (Id.)

PLANCO. — Asser; *soliveau, chevron.* (A. 1272.) — Talea; *plançon.* (S. XIII.)

PLANCQUARIUM. — Tabulatum; *plancher.* (A. 1507.)

PLANCTA. — Querela; *plainte.* (*St. Ord. Hosp. S. Joan. Hieros.*)

PLANCTUOSUS. — Querulus; *plaintif.* (*A. SS.*)

PLANCTURIA. — Querela judiciaria; *plainte en justice.* (Bal. *Misc.*)

PLANCTUS. — Querela, ex Gallico *plainte.* (Gerard. episc. Camer.) *Planctus Virginis*, prosa quædam querula in honorem B. M. composita, quæ sic incipit : *Stabat mater*, etc.; *Le Stabat.*

PLANCUS. — Pedo; *Vid.* PEDONES.

PLANE. — Lente, pedetentim; *lentement, pas à pas, peu à peu.* (*A. SS.*)

PLANELLA. — Crepida; *pantoufle.* (*St. Plac.*)

PLANELLARE. — Lapidibus sternere, pavire, pavimentare; *paver.* (*Chr. Parm.*)

PLANELLATIO. — Pavimenti structio; *pavage.* (Id.)

PLANELLATURA. — Eadem notione. (Id.)

PLANELLI. — Crepidæ; *pantoufles.* (Cens. Camer.)

PLANESIUM. — Campus planus, planities; *plaine, pays plat;* ol. *planèce.* (A. 1268.)

PLANETA. — Vestis sacerdotalis, quæ vulgo *casula* dicitur, unde *planeta casula* in Vita S. Ansegisi; *chasuble.* (Pass.)

PLANETARIUS. — Mathematicus, divinus; *devin, sorcier.* (S. Aug.)

PLANETATUS. — *Planeta* indutus; *revêtu d'une planète; Vid.* PLANETA. (Guill. Bibliot.)

PLANEUS. — *Planeus pannus;* simplex, unius fili et texturæ; *drap uni, d'une seule et même couleur;* ol. *drap de lanure planive.* (A. 1104.)

PLANGA. — Idem q. PLANCA

PLANGERE. — *Plangere pecuniam*, parcere pecuniæ; *plaindre l'argent.* (A. 1377.)

PLANICIUM. — Ager cultus; *terre en culture.* (A. 1229.)

PLANIFICARE. — Planum reddere, adæquare; *aplanir, unir.* (*Reg. visit. Odon. archiep. Rothom.*)

PLANISTRUM. — Mendose pro *plaustrum.* (*H. Cassin.*)

PLANITA. — Locus arboribus consitus; idem q. PLANTATA. (A. 1297.)

PLANITIOLUM. — Planities, planum; *plaine, surface plane.* (A. 958.)

PLANKETA. — Diminut. a *planca; petite planche, planchette.* (A. 1223.)

PLANNETA. — Pons ex *plancis* confectus; *pont de planches.* (A. 1283.)

PLANQUA. — Idem q. PLANCA.

PLANSONA. — Ut PLANSONUS. (*St. Taur.*)

PLANSONUS. — Talea, ramus salicis ad plantandum reservatus; *plançon.* (*St. Arel.*)

PLANSSO. — Locus arboribus consitus, ut PLANTATA. (A. 1319.)

PLANTA. — Locus, ager vitibus vel arboribus consitus; *lieu, champ couvert de vignes ou d'arbres.* (A. 874.) — Querela; pro PLANCTA. (A. 1313.) — Pes; *pied.* (A. 1333.) — Tabula plana, asser; *planche, ais.* (*Ch. Long.*)

PLANTADA. — Idem q. PLANTATA. (Pass.)

PLANTADICIUM. — Eadem notione. (A. 881.)

PLANTAGIUM. — Locus arboribus consitus; *lieu planté d'arbres.* (*Chartul. S. Vand.*)

PLANTAGO. — Locus, ager vitibus consitus; *lieu planté de vignes.* (Arn. Arch. Sarisb.)

PLANTAMENTUM. — Positio; *action de planter; plantation.* (A. 1342.)

PLANTARE. — *Agrum plantare*, illum arboribus conserere; *planter des arbres dans un champ.* (*St. Arel.*) — Collocare, statuere, erigere; *placer, élever, planter.* (quo

sensu Galli dicunt *planter l'étendard*). — Decernere, sancire; *régler, prescrire.* (Lud.) —*Plantare deorsum*, supplicii genus, inverso capite suspendere; *pendre par les pieds.* (*St. Fl.*)

PLANTARIA.—Locus vitibus seu arboribus consitus, ut PLANTATA. (A. 1065.) — *Plantaria dentium*, dentitio; *pousse des dents.* (*Mir. S. Cunegund.*)

PLANTARIUM.—Idem q. PLANTATA. (*Tab. Conch.*)

PLANTARIUS. — Eadem notione. (A. 981.)

PLANTATA. — Locus vitibus vel arboribus consitus; *lieu planté d'arbres ou de vignes;* ol. *plantéis, plantis.* (Pass.)

PLANTATICUM.—Tributi genus, f. quod pro facultate *plantandi* seu figendi in portu anchoram exigitur; *sorte de redevance, peut-être droit d'ancrage dans un port.* (A. 831.)

PLANTATIO.—Ædificatio, erectio; *construction, érection.* (Lud.) — *Dare ad mediam plantationem*, ea conditione, ut plantationis expensæ partito fiant; *Vid.* PLANTUM. (*Chartul. Nivern.*)

PLANTATITIUM. — Idem q. PLANTATA. (A. 887.)

PLANTATORIUM. — Ead. notione. (A. 881.)

PLANTATUM. — Ut PLANTATA. (A. 1022.)

PLANTEA. — Locus arboribus consitus; *lieu planté d'arbres, pépinière;* ol. *plantée.* (A. 1168.)

PLANTERIUM. — Idem q. PLANTATA. (A. 1490.) — Vitis recens *plantata; vigne plantée depuis peu, vigne nouvelle.* (A. 1048.)

PLANTICA. — Plantarium, seminarium; *pépinière.* (A. 1233.)

PLANTICIDIUM. — Idem q. PLANTATA. (A. 881.)

PLANTICUM. — Ut PLANTATA. (A. 1142.)

PLANTITIUM. — Idem q. PLANTICA. (A. 1187.)

PLANTONARIUS. — F. qui marmora in tabulas secat; *marbrier, scieur de marbre.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

PLANTULA. — Plantarium, ut PLANTICA. (A. 1233.) — Metaphorice nova monasterii erectio; *réédification d'un monastère.* (*St. Ord. Cart.*)

PLANTUM. — Ager jure usufructuario ad *plantandas* vineas certis conditionibus datus; *terre donnée à titre usufruitier sous la condition de la planter en vignes;* ol. *plantéis.* (S. XI.) — *Dare ad medium plantum*, dicunt, cum ea lege conceditur ager, ut inde fructuum partem habeat dominus fundi, alteram colonus veluti ex sibi proprio agro; *donner à moitié fruits.* (S. XI.)—Locus arboribus consitus, ut PLANTATA. (A. 1347.)

PLANTUMEN. — Plantarium; *pépinière.* (A. 1225.)

PLANULA.—Crepida, sandalium; *pantoufle.* (A. 1497.)

PLANUM. — Ager cultus, cui opponitur nemus, silva, boscus; *terre labourable, toute terre qui est l'objet d'un travail agricole quelconque, tout ce qui n'est pas bois.* (Pass.) — Planities; *plaine, terrain uni.* (*St. Arel.*) — Atrium, cœmeterium; *cimetière, porche.* (A 1390.) — Solum, area; *sol, aire.* (A. 1326.) — *De plano*, moderate, sine vi; *doucement.* (*St Mas.*)

PLANURIUM. — Planus campus, planities; *plaine, plat pays;* ol. *planure.* (Vital. Agrimens.)

PLANUS. — Simplex, nudus; *uni* (dicitur etiam de re parvi momenti). (A. 1248.) — *Plana terra*, ager cultus, ut PLANUM. (A. 1075.) — *Plana aqua*, id est, ut videtur, stagnans; *eau stagnante, eau dormante.* (*Tab. S. Pet. de Cellaf.*) — *Planum opus, planum servitium; Vid.* PLANEUS et SERVITIUM.

PLASERIUM. — Obsequium, officium, idem q. PLACIDITAS, Gal. *plaisir.* (A. 1338.)

PLASMA. — Homo, creatura; *homme, créature.* (A. 1359.) — Status, dignitas, ordo; *état, rang, dignité.* (*Chartul. Aptens.*) — « Scire loqui de Deo, intelligere Scripturam, facere magnas *plasmas*, habere cor quasi occupatum in rebus spiritalibus » (Arn. Francis.); id est, ni fallor, magna et phalerata pietatis verba loqui: ibi enim de arrogantia spiritali sermo sit. « Qui mundi deliciis sapienter abjectis in simplicitate spiritus... pro modo utriusque hominis, sospitate agnorumque (regnorum) nostrorum prospero et quieto statu cunctipotenti reddunt *plasma* » (Ap. Lud.); hoc est, laudes, f. pro *psalma.*

PLASMARE. — Formare; *former, créer;* ol. *plasmer.* (*Vet. Cod.*)

PLASMATOR. — Conditor; *créateur, auteur;* ol. *plasmateur:* « Deus *plasmator* corporum. » (Jul. Afr.)

PLASSA.—Locus; *lieu, place.* (*St. Mass.*)

PLASSAGIUM. — Jus stalli, seu loci, in foro tempore nundinarum; *droit de plaçage, ce qu'on paye au seigneur pour pouvoir élever dans les foires une baraque ou une tente.* (A. 1240.)—Parcus, seu locus palis vel virgulis implexis conclusus; *lieu clos, parc; Vid.* PLESSEICIUM. (S. XIII.)

PLASSEARIUM. — Parcus; f. locus palis vel sepibus inclusus; ut PLASSAGIUM et PLESSEICIUM. (A. 1222.)

PLASSEIATUM. — Eadem notione. (*Ch. Vet.*)

PLASSEITUM. — Eadem notione. (A. 1229.)

PLASSONUS. — Idem q. PLANCHONEIA. (*Terr. S. Maur. in For.*)

PLASTA. — Lamina, ab It. *piastra; lame, feuille.* (A. 1295.) — Vestis sacræ genus: « Nolebant (Beguttæ) a suis sacerdotibus, in apparatu officiantibus communionis sacramentum sumere, nisi prius vestes, quas *plastas* nuncupabant, deponerent. » (Ap. Lud.)

PLASTARIA.—Gypsi fodina, vel officina; *carrière de plâtre* ou *four à plâtre;* ol. *plâtrière.* (S. XIII.)

PLASTERIA. — Eadem notione. (*Tab. Calens.*)

PLASTES. — Cæmentarius; *maçon.* (*Chr. Watin.*)

PLASTICUS. — Fictus, simulatus; *imité, simulé, faux.* (Lamb. Ard.)

PLASTRA. — Nummus argenteus; *piastre.* (*A. SS.*) — Lamina, ut Plasta. (A. 1295.)

PLASTRARE. — Gypsum; *plâtre.* (*Vet. Cod.*)

PLASTRARIA. — Gypsi fodina; *carrière à plâtre.* (A. 1255.)

PLASTRARIUS. — Gypsarius; *plâtrier.* (A. 1255.)

PLASTREARIUM.—Idem q. Plassearium.

PLASTRERIA. — Idem q. Plastearia. (*Tab. Calens.*)

PLASTREUS.—Gypseus; *de plâtre.* (Mart. *Anecd.*)

PLASTRIERIUS. — Gypsarius; *plâtrier.* (A. 1261.)

PLASTRUM. — Modus agri; *certaine mesure de terre;* ol. *plastre.* (S. xiii.) — Locus domibus ædificandis aptus; *emplacement propre à bâtir;* ol. *plastre.* (A. 1208.) — Gypsum; *plâtre.* (A. 1233.) — Solum, pavimentum; *sol, pavé.* (*A. SS.*)

PLASTRUS. — Modus agri et locus ad ædificandam domum, ut Plastrum. (S. xiii.)

PLASTUM. — Creatura; *créature.* (Prud.)

PLASTUS. — Idem q. Plasticus. (Fulg.)

PLATA. — Lamina, metallum quodvis in laminas diductum; *lame de métal, feuille, plaque mince;* ol. *plate.* (H. de Knygh.) — Argentum, aut aurum infectum, in laminis adhuc exsistens, necdum in vasa, aut monetam, conflatum; *lames d'or ou d'argent.* (Pass.)— Armatura ex laminis ferreis confecta, lorica, etiamque chirotheca; *armure faite de plaques métalliques cousues sur un vêtement de toile ou de cuir, cuirasse et gantelet de la même espèce.* (Pass.) *Plata alberionata,* chirotheca maculis contexta ad modum loricarum, quæ *alberiones* dicuntur; hamis consertarum; *gantelets d'acier ou de fer lâminé;* ol. *plate.* (A. 1343.) — Navis planæ species; *sorte de bateau plat.* (Bern. de Breyd.)—Vectigalis species, f. quod a navibus *platæ* dictis exigebatur; *certaine taxe.* (A. 1168.)

PLATAGIUM. — Idem q. infra Plateaticum. (A. 1195.)

PLATANUM.—Locus arboribus consitus; *lieu planté d'arbres, plant d'arbres.* (Ap. Mur.)

PLATE. — Disci *plani* species; *plat.* (A. 1420.)

PLATEA.—Locus vacuus, ager incultus; *lieu vide, champ inculte, emplacement.* (A. 1282.) — Ager cum mansione, seu domo; *champ accompagné d'une maison d'habitation.* (A. 1212.) — Via publica; *chemin public.* (Ap. Lud.) — Locus ubi quis stat; *place, station.* (A. 1215.) — Tributum; *redevance, impôt, taxe; Vid.* Plateaticum. — *Platea fortis,* arx, castrum, locus munitus; *place forte.* (A. 1471.)—*Platea terræ,* modus agri, quomodo *pecia; pièce de terre.* (*Chartul. S. Vand.*) — *Platea ecclesiæ,* porticus interior, ut videtur. (Greg. Tur.)

PLATEARIUS. — *Plateatici* exactor; *receveur, percepteur des impositions.* (A. 1171.)

PLATEATICARIUS. — Eadem notione. (A. 1088.)

PLATEATICUM. — Tributum, quod in *plateis,* seu pro transitu *platearum,* id est viarum publicarum, præstatur: vox deinde pro quibusvis tributis usurpata *platea* et *jus plateæ* dicitur etiam in veteribus tabulis; *droit de péage sur les grandes routes; toute taxe, tout impôt, toute redevance.* (Pass.)

PLATELLA. — Tabella; *petite planche, planchette.* (A. 1380.)

PLATELLUS. — Disci species; *sorte de petit plat;* ol. *platelet.* (A. 1377.)

PLATEOLA. — Diminut. a Platea, locus vacuus. (A. 1232.)

PLATESIA. — — Piscis species; *plie;* ol. *plays.* (S. ix.)

PLATEUS. — Pelvis; *plat, bassin, assiette,* ol. *platiau.*

PLATEZOLUS. — Vectigalium exactor, idem q. Platearius. (*St. Ferr.*)

PLATHOMA. — Pro Platona. (Agnel.)

PLATICE. — Rudiler; *d'une manière élémentaire, sommaire.* (Jul. Firm.)

PLATIM. — Dicitur de ictu ensis, ea parte qua planus est; *d'un coup de plat de sabre.* (A. 1412.)

PLATINA. — Disci plani species, artopta; *tourtière.* (Mart. *Ampl. Col.*) — Chirotheca, idem q. Plata. (A. 1312.) — Solea ferrea ad equorum usum; *fer à cheval.* (A. 1323.)

PLATOCERUS. — Latis cornibus; *à larges cornes.* (*A. SS.*)

PLATOMA. — Idem q. Platona.

PLATONA. — Marmor in tabulas dissectum; *carreau, plaque, table de marbre.* (Pass.)

PLATRAGIUM. — Idem q. Plageagium. (A. 1114.)

PLATREIA. — Gypsi fodina; *carrière à plâtre, plâtrière.* (A. 1257.)

PLATRERIA. — Eadem notione. (Id.)

PLATTA. — Tonsura clericalis, quæ fit ab aure usque ad aurem. (Honor. August.) — Purpura, vel pannus purpurei coloris; pro Blatta, q. vid. (*A. SS. Ben.*)

PLATTUM. — Locus planus; *terrain plat.* (A. 1519.)

PLATUM. — Lanx; *plat.* (*G. Chr.*) — Pars ensis qua planus est; *le plat d'une épée.* (A. 1381.)

PLATUMÆ. — Idem q. *platonæ; Vid.* Platona.

PLATUNIÆ. — Ead. notione.

PLATURA. — Lamina, etc., ut Plata. (Lamb. Ard.)

PLATUS. — Lanx; *plat.* (A. 1433.)

PLATYCORIA. — Morbi genus, pupillæ dilatatio. (*A. SS.*)

PLAUDARE. — Quasi applausum dare: « ipse se *applaudaverat* » (Raban. Maur.); id est sibi *applauserat,* sese jactaverat.

PLAUDUM. — *Placitum,* libitum; *ce qui plaît à.* (A. 1151.)

PLAVIS. — Planities; *plaine, pays plat.* (Henr. V Imp.)

PLAUSIBILITER.—Cum plausu; *avec succès, avec des applaudissements.* (Sid.)

PLAUSTELLUM. — Dimin. a *plaustrum*, minor currus; *petit char.* (*A. SS.*)

PLAUSTRATA. — Onus *plaustri; charretée.* (A. 1155.)

PLAUSTRELLUM. — Idem quod PLAUSTELLUM.

PLAUSTRUM. — Currus quatuor rotis constans; *char à quatre roues.* (A. 1184.) — Sera catenaria; *cadenas;* ol. *ploustre.* (A. 1361.)

PLAXETUM. — Idem q. PLAXITIUM. (A. 1263.)

PLAXITIUM. — Sepes ex virgulis implexis confecta, vel locus ejusmodi sepe clausus; *Vid.* PLEISSEICIUM. (*Tab. Vindocin.*)

PLAYS. — Piscis latus; *plie, espèce de poisson;* ol. *plays, platuse.*

PLAZA. — Platea; Ital. *piazza; place.* (Ap. Mur.) — Tributum, vectigal; *taxe, impôt.* (A. 1137.) — Locus vacuus ubi ædificium construi potest; *emplacement, lieu libre où l'on peut bâtir.* (A. 1150.)

PLAZARIUS. —Italis, vectigalis, *plaza* nuncupati, exactor; *receveur, collecteur d'impôts.* (A. 1257.)

PLAZIA. — Italis ora, æstuarium, idem q. PLAGIA. (Ap. Mur.)

PLAZUM. — Placitum, pactum; *accord, arrangement, pacte.* (*Ch. Lusitan.*)

PLEBALIS. — *Plebalis* ecclesia, parœcia; *église paroissiale, paroisse.* (Bal.)

PLEBANATUS. — Dignitas vel districtus *plebani; dignité de curé,* ou *pays compris dans la juridiction d'un curé, paroisse.* (Ugut.) — Ecclesiæ cujusvis districtus; *territoire d'une église, pays qu'elle dessert.* (A. 1194.)

PLEBANIA. — Altare parœciale; *autel paroissial.* (*Vet. Cod.*) — Parœcia; *paroisse.* (*Lib. Decr.*)

PLEBANUS. — (Subst.) — Parœcus, curio, sacerdos, qui plebi præest; *plebanum* vero maxime vocant in Ecclesiis cathedralibus seu collegiatis canonicum, cui plebis earum jurisdictioni subditæ cura committitur; *curé,* et *dignitaire des cathédrales et des collégiales.*

(Adj.) Sacerdos *plebanus*, curio; *curé.* (*Chr. Reichersp.*) — *Plebana* ecclesia, parœcia; *église paroissiale.* (*Ch. Mellic.*)

PLEBATUS. — Parœcia, districtus plebani; *paroisse, pays soumis à l'administration d'un curé.* (A. 1274.) — Districtus, territorium non unius tantum plebani, sed plurium; *pays renfermant plusieurs paroisses.* (Mur.)

PLEBEGES. — Laici; *les laïques.* (Mart. *Anecd.*)

PLEBEGIUM. — Districtus archipresbyteri ruralis; *archiprêtré rural.* (Bern. Parm.)

PLEBEIATI. — Plebeii; *le peuple, la commune;* ol. *plébéiens.* (A. 1345.)

PLEBEIUM. — Facultas, posse; *pouvoir.* (*Cap. C. M.*) — Parœciæ districtus; *ressort d'une paroisse, paroisse.* (*A. SS.*)

PLEBEIUS. — Laicus, nullum in clero ordinem adeptus; *laïque.* (*Vet. Gl.*) — *Plebeius tabernarius*, caupo qui vinum minutatim vendit; *cabaretier.* (*Conc. Bitur.* a. 1280.)

PLEBERE. — Plebem imitari vel alloqui. (Ugut.)

PLEBERIUM. — Parœcialis ecclesia; *église paroissiale.* (*A. SS.*) — Parœciæ districtus, territorium; *ressort d'une église paroissiale, paroisse.* (A. 1073.)

PLEBES. — Fideles, qui episcopo vel sacerdoti proprio subsunt; *les fidèles.* (Pass.) — Diœcesis, parœcia, districtus episcopi vel sacerdotis; *diocèse, paroisse, pays soumis à un évêque ou à un curé.* (Lucif. Calar.) — Ecclesia parochialis; *église paroissiale.* (Pass.) —Ecclesia cathedralis seu episcopalis; *église cathédrale.* (*Ch. C. C.*) — Decimæ ecclesiasticæ, quæ ad *plebanos* vel ad *plebanas* Ecclesias pertinent; *dîmes ecclésiastiques.* (A. 904.)

PLEBESANUS.—Idem q. PLEBANUS. (Petr. Dam.)

PLEBESCERE. — « Plebem imitari, vel alloqui, vel commovere. » (Ugut.)

PLEBIALIS. — Plebeius, infimus de plebe; *qui est de la plèbe, des derniers rangs du peuple.* (*A SS.*)

PLEBICITARE. — Idem q. PLEBESCERE.

PLEBICITAS. — Hominis *plebeii* seu innobilis conditio; *condition de roturier, roture.* (Tirag.)

PLEBICULA. — Ecclesiola vel viculus, villula; *petite église* ou *hameau.* (*A. SS.*)

PLEBILIS. — *Plebilis clericus*, parœcus, curio; *curé, titulaire d'une église.* (Mart. *Anecd.*)

PLEBISANUS. — Qui *plebano* subest, parochianus; *paroissien.* (*A. SS.*)

PLEBISCITUM. — *Placitum,* conventus *plebis; réunion, assemblée du peuple.* (J. de J.) — Statutum; *décret, décision.* (*Vet. Gl.*)

PLEBISCITUS. — Qui *plebiscitis*, seu conventibus publicis interesse solet; *celui qui assiste aux assemblées du peuple.* (*A. SS.*)

PLEBITANEUS. — Ad *plebanum* seu parœcum spectans; *de curé :* « ecclesia *plebitanea,* » id est parochialis; *église paroissiale.*

PLEBIUM. — Locus publicus, platea, vicus; *lieu public, place, rue.* (Ap. Mur.)

PLEBS. — Ecclesia parochialis; ut PLEBES. (Joan. IV PP.) — *Plebs parva*, Gal. *la populace, le menu peuple.* (Lob. *H. Brit.*)

PLECHA. — Circulus doliaris; *cercle de tonneau;* ol. *plèche.* (A. 1336.)

PLECHATA. — *Plechata cupa*, quæ est ejusmodi *plechis* munita; *tonneau cerclé de plèches, tonneau pléchat.* (A. 1436.)

PLECHIUM. — Peplum muliebre, maxime viduarum; *voile de femme, voile de veuve.* (*St. Arel.*)

PLECTA. — Parma, clypeus; *bouclier.* (*Vet. Gl.*) — Quilibet nexus ex virgulis, vel papyro, vel carecto; *entrelac.* (J. de J.) — Calix duas ansas habens; *coupe, calice à deux anses.* (Ugut.) — Vestis laminis ferreis squammarum instructa; *vêtement garni de lames de fer.* (J. de Cess.)— Multa qua quis plectitur; *amende, peine pécuniaire.* (*Ch. Alf. reg. Cast.*)

PLECTARE. — Plectere, virgulis implexis locum claudere; *entrelacer, fermer de haies;* ol. *plesser.* (A. 1115.).

PLECTELLUM. — Dimin. a PLECTRUM, q. vid.

PLECTETUM. — Pro PLACITUM. (S. IX.)

PLECTIBILIS. — Plectendus, puniendus; *punissable.* (Sid.)

PLECTICIUM. — Locus virgulis implexis conclusus; *lieu fermé de haies.* (Ap. Pez.)

PLECTIO. — Pœna; *châtiment, peine.* (A. 1369.)

PLECTRIPOTENS. — Qui perite plectro canit; *qui manie bien le plectre* (la poésie lyrique). (Sid.)

PLECTRUM. — Ferrum quod interius ex utraque parte campanam feriens sonum reddit; *battant de cloche.* (Dur.) — Gubernaculum navis; *gouvernail de navire.* (J. de J.)

PLEDUIRA. — Locus vacuus indefinitæ magnitudinis, ædificiis construendis idoneus; *terrain libre, emplacement, lieu propre à recevoir des constructions.* (A. 1404.)

PLEDURA. — Eadem notione. (A. 1404.)

PLEGAGIUM. — Fidejussio; *garantie, cautionnement.* (Mat. Par.)

PLEGERIA. — Eadem notione. (A. 1213.)

PLEGIAGIUM. — Eadem notione. (Mat. Par.)

PLEGIAMENTUM. — Intercessio; *intervention, intercession.* (*Cons. Brit.*)

PLEGIARE. — Fidejubere; *cautionner, garantir, bailler gages ou caution;* ol. *pléger, plégier.* (A. 1191.)

PLEGIARIUS. — Fidejussor; *garant, répondant, caution;* ol. *plège, pledge.* (Pass.)

PLEGIATIO. — Ipsa fidejussio; *caution, sûreté, garantie.* (A. 1229.)

PLEGIRE. — Fidejubere, ut PLEGIARE. (A. 1190.)

PLEGIUM. — Vadimonium; *gage, caution, sûreté;* ol. *pleige.* (Mat. Par.) *Plegii vadium*, res ipsa in plegium seu vadimonium data; *biens et fonds affectés pour la garantie.* (A. 1187.) *Francum plegium*, et *in eo esse* dicebatur, qui in *decenna* erat seu decem hominum collegio, qui sibi invicem *plegii* erant ac fidejussores erga regem de damno ab eorum quolibet illato restaurando. (Bract.) *Visus franci plegii*, inquisitio ipsa aut examinatio, an omnes, qui duodecimum annum attigerunt, et ultra, *liberum plegium* habeant, id est sponsorem capitalem, quod regis pacem conservabunt, seu an in *decenna* aliqua sint. (Bract.) *Plegium planum*, simplex, non dato videlicet vadimonio, nec fide interposita. (Lob. *H. Brit.*)

PLEGIUS. — Fidejussor; *répondant, caution;* ol. *plège.* (*Const. Norm.*) *Plegius per fidem*, qui fide interposita fidejubet. (Tab. Meld.) *Plegius de prosequendo*, fidejussor de lite peragenda; ol. *plege de suivir sa clameur.* (*Conc. Nam.*)

PLEIARIA. — Fidejussio, ut PLEGIATIO. (Cenc.)

PLEIDURA. — Idem q. PLEDUIRA. (A. 1335.)

PLEISSEICIUM. — Domus suburbana, domus sepibus undique clausa, clausum, silvula undique clausa, parcus; *maison de plaisance, maison entourée de haies, clos, parc, bosquet clos de haies;* ol. *plessis, plessié, plesse*, etc. (Pass.)

PLEISSIARE. — Plectere; *entrelacer;* ol. *plesser.* (A. 1199.)

PLEISTURA. — Idem q. PLEIDURA. (*G. Chr.*)

PLEITUS. — Pro PLACITUM. (*Ch. Hisp.*)

PLEIUS. — Pro PLEGIUS. (*For. Big.*)

PLEMINA. — Ulcera et sulci in manibus et in pedibus callosis. (J. de J.)

PLENADERIUM. — Infundibulum; *entonnoir.* (A. 1476.)

PLENAGIUM. — « Et pasturam porcorum suorum, sive *plenagiorum*, et decimam panagii mei. » (*Mon. Angl.*)

PLENALITER. — Plene, omnino; *entièrement.* (*A. SS.*)

PLENARIE. — Eadem notione. (*G. Chr.*)

PLENARIS. — Integer, totus; *entier, intact.* (A. 1279.)

PLENARIUM. — Officium solemne defunctorum, idem q. *plenum Officium; Vid.* PLENUS. (Amal.) — Quilibet liber ecclesiasticus, præsertim vero Missale et liber ille in quo Evangelia et Epistolæ pleniter continentur. (Pass.)—Arca, theca. (Ap. OEfel.)

PLENARIUS.—Plenus, integer. (A. 1340.) *Plenaria synodus*, in qua cum suis diœcesanis metropolitanus sedet. (Ap. Ach. *Spic.*)

PLENCHERIUM. — Tabulatum, suggestum; *plancher.* (A. 1380.)

PLENIPOTENTIARIUS. — Legatus cum summa potestate, qui habet plenum posse; *plénipotentiaire.* (*Chr. Tur. Lond.*)

PLENITER.—Plene, omnino; *entièrement.* (Mab. *Anal.*)

PLENITUDO. — Res integra; *totalité.* (Optat.) — Copia, abundantia; *abondance, grande quantité.* (Mur.)—Integritas; *pureté, non altération.* (Ecc.)—Absolutio, expletio, *accomplissement.* (S. IX.)

PLENITUS.—Plene, omnino; *entièrement.* (A. 819.)

PLENIUM.—*In plenium*, plurimum; *beaucoup, au plus haut point.* « Monasterium ipsum *in plenium* exaltavit. » (*A. SS.*)

PLENTERIUM.—Plantarium, locus arboribus consitus; *pépinière.* (A. 1371.)

PLENUM POSSE.—Summa et amplissima potestas; *plein pouvoir.* (Ap. Rym.)

PLENUS.—*Plenum Officium, plena vigilia*, voces usitatæ, ubi de societatibus initis inter monachos variorum monasteriorum, quibus sibi invicem preces, cum e vita migraverint, pollicentur. *Plena Officia* significant solemne defunctorum, hoc est, cum Vesperis, tribus Nocturnis et Laudibus: *plena vigilia* indicant tres Nocturnos. (*Martyr. S. Albin. Andegav.*) *Ad plenum* informari de re aliqua, id est omnino, plene, Gall. *pleinement.* (Lud.) *In plenum dare*, plane, in totum et absque conditione, Gal. *donner absolument, sans conditions.* (Pomp.) *Nemus plenum*, integrum et densum; *bois épais, forêt vierge.* (A. 1357.) *Pleno mensurare*, ad mensuram cumulatam (*rasæ* opponitur); *mesurer à la mesure comble.* (A. 1346.)

PLESBICITARE. — Litigare, lite contendere; *plaider.* (A. 1502.)

PLESCULUM. — F. vivarium, receptus aquarum; *réservoir, bassin.* (A. 969.)

PLESSA. — Virgulta implexa; *branches entrelacées.* (A. 1215.) — Parcus, f. locus palis et sepibus conclusus; *Vid.* PLEISSECIUM. (A. 1244.)

PLESSATUM. — Jus *plessas* seu virgulta in foresta cædendi; nisi locum intelligas sepibus conclusum; *lieu clos de haies* ou *droit de couper les menus branchages dans un bois.* (A. 1209.)

PLESSEIA. — Locus vel silva sepibus clausa; *lieu ou bois fermé de haies;* ol. *plesse, plessée.* (S. XIII.)

PLESSEICIUM. — Idem q. PLEISSEICIUM. (A. 1284.)

PLESSEIUM. — Sepes ex virgultis implexis; *haie, clôture formée de branches entrelacées;* ol. *plessée.*

PLESSES.—Ut PLESSA. (A. 1263.)

PLESSIACUM. — Ut PLESSEICIUM. (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

PLESSITIUM. — Ead. notione. (Id.)

PLESSITIA.—Virgula, virgultum; *menues branches, harts, broussailles.* (*Chartul. S. Pet. Carnot.*)

PLETONEDA.—Locus palis seu virgultis implexis conclusus; ut PLESSEIA et PLEISSEICIUM.

PLETUM. — Placitum; *plaid.* (Anaclet. PP.)

PLETURA. — Repletio; *action de parfaire, de compléter.* (S. Paulin.)

PLEURA. — Idem q. PLEDUIRA. (A. 1289.)

PLEURESIS. — Pleuritis; *pleurésie.* (A. SS.)

PLEURIS. — Eadem notione. (*A. SS.*)

PLEUSIACUM.—Idem q. PLESSIACUM, q. vid.

PLEVIANUS. — Parœcus, pro PLEBANUS. (*A. SS.*)

PLEVIMENTUM. — Fidejussio, juramentum; *promesse faite en justice ou avec serment, garantie;* ol. *plévine.* (A. 1351.)

PLEVINA. — Eadem notione. (A. 1197.)

PLEVIRE. — Juramento fidejubere; *cautionner, promettre avec serment, garantie;* ol. *plévir, pleuvir.* (*Tab. S. Eparv. Incul.*)

PLEVISCARE. — Eadem notione. (A. 1147.)

PLEVUINA. — Idem q. PLEVINA. (*Cons. Brit.*)

PLEXACEUM.—Idem q. PLEDUIRA. (*Chartul. Miciac.*)

PLEXIRE. — Idem q. PLEVIRE. (A. 1180.)

PLEXITIUM.—Idem q. PLESSEIA et PLEISSICIUM. (*Tab. Vindocin.*)

PLEYARE.—In pignus dare vel accipere; *donner ou recevoir en gage.* (A. 1328.)

PLECARIA. — Cautio, vadimonium, ut PLEGIUM. (*Chr. And. Daud.*)

PLICA. — Plicatura, vel involutio; *action de plier, d'enrouler, enroulement.* (Mat. Westmon.) — Plicatura; *dos, repli d'une lettre.* (Clem. V PP.) — Vestis monachicæ pars, a *plicaturis* sic dicta; *la partie plissée de la robe d'un moine.* (*Const. Clun.*) — Morbi genus; *sorte de maladie.* (*A. SS.*) — Angulus, curvatura; *encoignure, coin.* (A. 1310.) — Excusatio futilis, qua quis sese implicat, rem propositam denegando; *mauvaise justification, faible moyen de défense.* (*A. SS.*)

PLICARE. — *Plicare emendam*, multam solvere; *payer une amende.* (A. 1359.) — *Plicare vadia*, pignori ponere; *mettre en gage.* (Le Bœuf.)

PLICATA. — « Illum alodem de Carsinolas illo capud manso, cum ipsa *plicata* et cum ipso torculario, et cum omnibus ædificiis (*Tab. eccl. Cadurc.*): » ubi *plicata* idem forte est quod cratis, PLAXITIUM, PLEISSEICIUM.

PLICATOR. — Redituum seu vectigalium exactor; *receveur des tailles.* (A. 1324.)

PLICATURA. — Involucra; *enveloppes, couvertures.* (A. 1317.)

PLIGARE. — *Plegium* seu fidejussorem dare; *donner une caution.* (A. 1020.) — Plagas inferre, vulnerare; *blesser, donner des coups.* (A. 1373.)

PLIGIUS. — Idem q. PLEGIUS.

PLIGORIUS. — Prolixior, longior: « per *pligorias* lineas. » (Innoc. de Cas.)

PLITUM. — F. pro PLACITUM, PLETUM. (Canut. reg. Leg.)

PLIVIRE. — Fidejubere, ut PLEGIARE. (A. 1080.)

PLIVIUM. — Vadimonium, ut PLEGIUM. (*Usat. Barcin.*)

PLIVIUS. — Idem q. PLEGIUS. (Thier. Vall.)

PLOBEGUM. — Tributi genus, f. quod ex bobus seu terris aratoriis exigebatur; *taxe sur les bœufs* ou *les terres labourables.* (Ap. Mur.)

PLOCIUM. — Stuppa, quasi serici crassitudo; *étoupe.* (Hesych.)

PLODA. — Lapis sepulcralis; *pierre tumulaire.* (*A. SS.*) — Asser, scandula; *planche, ais.* (*St. Cum.*)

PLODIUS. — Modus agri; *certaine mesure de terre.* (*Cod. Ital. Dipl.*)

PLOGETUM. — Terra arabilis, ab Ital. *piod*, aratrum; *terre labourable.* (Mur.)

PLOMBATÆ. — Ut PLUMBATÆ. (*St. Ast.*)

PLOMELLUS. — Pro *pomellus.* (A. 1376.)

PLONGEONUS. — Meta, feni acervus, vel spicarum inversarum moles; *meule de foin*, ou *tas de gerbes qu'on laisse passer l'hiver dans les champs en ayant soin de les placer la tête en bas;* ol. *plongeon.* (A. 1383.)

PLONICA.—Perpendiculum; *aplomb.* (A. 1417.)

PLONQUATUS. — Idem ac PLUMBATUS. (A. 1335.)

PLOPLA. — Populus, arbor; *peuplier.* (Ap. Mur.)

PLORATIO. — Ploratus; *pleurs, larmes.* (*A. SS.*)

PLORATORIUM. — Sudarium linteum, quo *ploratus* exsterguntur; *mouchoir.* (*A. SS.*)

PLOSTELLUM.— « Qui antea in motu suo effigiem repræsentaverat belluinam, in suæ tamen erectionis initio pyramidis usus est appodiamento, ad modum pueri *plostello*

innixi, et humum pene signantis mento. » (*A. SS.*) Vox, ut videtur, deducta a *plaustrum*, ut recte conjectat Papebrochius, qui vehiculum interpretatur, cui axillarum tenus innixi pueri prohibentur a lapsu, dum interim illud corporis nixu protrudentes formare gressum discunt.

PLOSTRARIUS. — Ut PLAUSTRARIUS. (Ulp.)

PLOSUS. — Pro *explosus.* (Duel. *Misc.*)

PLOTA. — Piscis genus; *sorte de poisson, plie.* (*Vet. Cod.*) — Palus, ut videtur; *poteau.* (A. 1326.)

PLOUDA. — « Et præcepit ei ut nunquam amplius sibi caput de *plouda* ablueret. » (*A. SS.*) Italis, *plota* et *piova* pluviam sonat.

PLOUM. — Aratrum quod duas habet rotas; *charrue à deux roues.* (*Vet. Gl.*)

PLOWBATE.—Anglo-Saxonibus, jus percipiendi lignum necessarium ad conficiendum vel reficiendum aratrum; *droit de prendre, dans les bois d'autrui, le bois nécessaire pour faire ou réparer une charrue.* (A. 1426.)

PLOWSHUM. — Apud Anglo-Saxones, pars aratri. (De laminis ferreis quibus aratrum firmatur intelliguntur nonnulli.)

PLUDERO. — Vilis et detrita vestis; *vêtement usé et de très-peu de valeur.* (*A. SS.*)

PLUERIUS. — Avis; *pluvier.* (Frid. Imp.)

PLUMACIUM. — Pulvinar; *coussin* (Trad. Fuld.); *lit de plume.* (S. Ambr.)

PLUMATIUNCULA. — Dimin. a PLUMACIUM. (*A. SS.*)

PLUMACUS. — Forte ut PLUMACIUM. (A. 855.)

PLUMAGIUM. — Plumæ avium; *plumage.* (Frid. Imp.)

PLUMALE. — *Plumalia*, pellicia, Electorum imperii indumenta, humeris superinjecta. (Goldast.)

PLUMARE. — (Adj.) *Plumare opus; Vid.* PLUMARIUM. (Alcuin.) — (Verb.) Operi *plumario* dare operam; *Vid.* PLUMARIUM. (*Vet. Cod.*)

PLUMARIUM. — Pulvinus plumis sartus; *coussin rempli de plumes.* (A. 1126.) — *Plumarium opus*, quod ad modum *plumarum* texitur et variegatur; *ouvrage à ramages.* (*Tabul. Vet.*)

PLUMARIUS. — *Plumariorum* textor; *fabricant d'étoffes à ramages.* (Isid.)

PLUMASSERIUS. — Plumarius; *plumassier.* (*Catal. B. M. Deaurat. Tol.*)

PLUMATIA. — Pulvinar, ut PLUMACIUM. (*Cap. C. M.*)

PLUMATIUNCULA. — Diminut. a PLUMATIA.

PLUMATUM. — Pulvinar, pars lecti superior; ut PLUMACIUM. (*Guid. Disc. Fars.*)

PLUMATUS. — *Plumatum opus*, idem q. *plumarium opus; Vid.* PLUMARIUM. (*Vet. Gl.*)

PLUMAZOLUM. — Vas ad usum mensæ, ut videtur. (*Ann. Mediolan.*)

PLUMBARICIUS. — Ad *plumbum* pertinens; *de plomb.* « *Plumbaritia* fossa, » unde plumbum eruitur; *mine de plomb.* (*Cap. C. M.*)

PLUMBATA. — Clava *plumbo*, quo gravior sit, munita; *massue plombée;* ol. *plommée, plombée.* (Carol. de Aq.) — Globulus ferreus aut plumbeus; *petite boule de fer ou de plomb;* ol. *plomée.* (Lob. *H. Brit.*)—Perpendiculum; *sonde, fil à plomb;* ol. *plomme, plommée.* (Car. de Aq.) — Ponderis genus; *certain poids.* (*Tab. S. Dionys.*) — Quod domino solvitur pro mensuris; *droit seigneurial sur les poids et mesures.* (S. XIV.)

PLUMBATOR. — Qui bullis papalibus plumbum appendit; *plombateur, l'officier de la chancellerie romaine qui scelle les bulles en plomb.* (Pass.) — Qui opera ex plumbo conficit; *ouvrier en plomb.* (A. 1474.)

PLUMBATUM. — Flagellum, cujus lora *plumbeis* globulis in extremo instructa erant; *fouet à lanières terminées par des boules de plomb.* (*A. SS.*) — Perpendiculum; *fil à plomb.* (Ugut.)

PLUMBATURA. — Conjunctio ex plumbo facta; *soudure.* (Dig.)

PLUMBATUS. — Color lividus plumbo similis; *plombé, de couleur plombée.* (A. 1363.)

PLUMBETUM. — Lamina *plumbea*, cui aliquid inscriptum sit; *lame de plomb portant une inscription.* (*A. SS.*)

PLUMBINUS. — Instrumentum plumbeum lucernis accommodum, Ital. *piombino.* (Ap. Mur.)

PLUMBUM. — Ponderis species, ut PLUMBATA. (S. XIV.)

PLUMBUS. — Symbolum seu tessera ex plumbo; *méreau de plomb.* (S. XV.)

PLUMEA. — Avium multitudo; *grande quantité d'oiseaux.* (Pap.)

PLUMECULA. — Plumula, pluma levior; *petite plume, plume légère.* (*A. SS.*)

PLUMELLA. — Cervical plumis sartum; *coussin, oreiller de plume.* (*A. SS.*)

PLUMEUM OPUS. — Idem q. PLUMARIUM *opus; Vid.* PLUMARIUM. (Dud.)

PLUMINARE. — Pulvinus plumis sartus; *coussin de plume.* (*Chr. Mut.*)

PLUMMARE. — Plumis texere, variegare, acu pingere; *broder.* (*A. SS.*)

PLUMMISTUM. — Plumis refertum, ornatum; *orné, paré de plumes.* (Laur.)

PLUMMUM. — Pro PLUMBUM. (A. 1349.)

PLUNCATUS. — Idem q. PLONCATUS. (A. 1335.)

PLURALES. — Qui plura beneficia ecclesiastica simul possident; *ceux qui possèdent en même temps plusieurs bénéfices.* (A. 1318.)

PLURALITAS. — Pro *numerus*, multitudo. (*Reg. S. Columb.*)

PLURALITER. — Pro *plurifariam.* (Mab. *Liturg. Gal.*)

PLURATICA. — Multitudo; *grand nombre.* (Mur.)

PLURIFICARE. — Augere, sæpius facere; *augmenter, accroître, répéter.* (*Chr. Mellic.*)

PLURIFICATUS. — Frequens, iteratus; *répété, renouvelé.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PLURILOQUIUM. — *Absque pluriloquio*, nihil ultra loquendo. (Steph. de Infest.)

PLURIMA. — Turma, multitudo; *foule, grande quantité.* (Fred.)

PLURIOR.—Comparat. vocis *plus* : « prædicit ei *pluriora* eumdem quam reliquerat habiturum. » (Paul. Warnef.)

PLURITAS.—Multitudo, ut PLURALITAS. (Fred.)

PLURIVOCUS.—Plura significans; *qui a plusieurs significations.* (M. Cap.)

PLUS.—*Sine pluri*, nihil addito; *sans plus.* (*St. Mas.*)—*Ad plus*, ad summum; *au plus.* (*St. Clun.*)

PLUSAGIUM. — Summa excurrens, residuum; *surplus.* (A. 1295.)

PLUSCULUS. — « *Plusculis ante diebus* » (Mur.); id est paucis ante diebus; *peu de jours auparavant.*

PLUSTRUM. — Cylindrus quo agri occantur ac glebæ obteruntur; *rouleau pour briser les mottes de terre et aplanir le sol;* ol. *ploustre, plotroer.* (A. 1059.)

PLUSTULA. — Fibula; *boucle.* (*Vet. Gl.*)

PLUSTULARIUS. — Qui fibulas conficit; *fabricant de boucles;* ol. *bouclier.* (*Vet. Gl.*)

PLUSVALERE.—Summa excurrens, accessio; *Vid.* PLUSAGIUM. (A 1230.)

PLUTEAMEN. — Idem q. *pluteus.* (Ap. OEfel.)

PLUVIALE.—Vestis quæ totum hominem operit, et a *pluvia* defendit; *manteau, cape.* (Pass.) — Vestis episcopalis, quam sic describit Durandus : « *pluviale* vel cappa, habet caputium, prolixa est usque ad pedes, in interiori parte fimbriis adornata, quam non nisi in majoribus festivitatibus induunt; » *manteau pluvial, chape.* (Pass.)

PLUVIALIS. — Pallium *pluviale*, vestis *pluvialis*, idem q. PLUVIALE.

PLUVIANA. —Canalis, per quem effluunt *pluviales* aquæ; *conduit.* (A. 1180.)

PLUVIMENTUM. — Fidejussio, juramentum; ut PLEVIMENTUM. (*G. Chr.*)

PLUVINA. — Idem q. PLEVINA. (Perard.)

PLUVINARE. — Parum pluere; *pleuvoir peu.* (*Vet. Gl.*)

PLUVIUM. — Fidejussio; *garantie, caution.* (Steph.)

PNEUMA. — Flatus; *souffle, respiration.* (Hen. Mon.) — Quod alius *jubilum* dicitur, id est cantus species, quo non voces, sed vocum toni longius cantando diducuntur et protrahuntur : quod quia cum respirationis difficultate sit, sic appellatum est; *chant ecclésiastique où une voyelle est soutenue par plusieurs notes.* (Hug. a S. Vict.)

PNEUMATIZARE. — *Pneumas* producere cantando; *Vid.* PNEUMA. (Durand.)

POCAGIUM. — Tributi genus; legend. f. PICAGIUM. (A.1526.)

POCALIS. — Mensura vinaria, in ch. Ferdinandi comitis Castellæ; *mesure de capacité pour le vin.* (A. 972.)

POCCÆ. — Variolæ, in quibusdam Franciæ provinciis *poques.* (Iper.)

POCHIA. — Pera; *besace, poche, sac.* (*Chr. Occit.*) — Id quo *pochia* continetur; *le contenu d'un sac, sachée.* (S. XIII.)

POCHITUS. — Elixus : « Ova *pochita*, » id est q. Galli dicunt *œufs pochés.* (*H. Dalph.*)

POCHONUS. — Mensura vinaria; *mesure de vin contenant environ deux pintes;* ol. *pochin, poçon, poisson.* (A. 1476.)

POCILLATOR. — Pincerna, buticularius; *échanson, bouteillier.* (Lud.)

POCINAGIUM. — F. præstatio quæ ex *polkinis* seu mensuris frumentariis domino debetur; *Vid.* POQUINAGIUM. (A. 1202.)

POCIOLUS. — Potiuncula; *boisson peu abondante.* (Joan. episc. Arelat.)

POCO. — Vox Hispanica, puteus; *puits.* (*Conc. Hisp.*)

POCONNUS. — Eadem notione qua POCALIS. (A. 1288.)

POCULAMENTUM. — Potus, poculum; *boisson, breuvage.* (*A. SS.*)

POCULENTUM. — Quævis potio, quidquid ad potum spectat; *boisson et tout ce qui y est relatif.* (*St Mas.*)

POCULUM. — Quævis potio; *boisson.* (A. 1404.) — *Poculum charitatis*; convivium, quo amici excipiuntur. (Mart. *Anecd.*) *Poculum laudis* Judæis dicebatur illud, quo convivium agni paschalis claudebant. (Pass.)

PODAGIUM. — Idem videtur quod PEDAGIUM. (A. 1259.)

PODAICUS. — Sic dicitur Christus forte quod illum *podere* seu tunica talari vestitum repræsentet S. Joannes in Apocalypsi. (Ap. Pez.)

PODARE. — (Verb.) Vitis folia inutilia avellere; *effeuiller la vigne.* (*St. Mas.*) — (Adj.) *Podare cultellum*, falx vineatica; *serpette.* (*St. Cad.*)

PODENCUS. — Canis species, Hispanis *podenco; chien pour la chasse aux lapins.* (*Ch. Hisp.*)

PODERAGIUM. — Primarium jus, hypotheca in prædium, aut feudum, quod a domino feudi creditori conceditur, vel sibi ipsi, si vassalli creditor est, reservat; *hypothèque spéciale et première qui appartient au seigneur sur les biens de ses vassaux et sur les redevances.* (*Cons. Tolos.*)

PODERE. — (Subst.) Possessio, prædium rusticum, potestas; *propriété, métairie, autorité.* (A. 1195.) — (Verb.) Posse, valere; *pouvoir, avoir la force de faire quelque chose.* (*A. SS.*)

PODERIS. — Tunica talaris, vestis sacerdotum antiquæ legis, quam in nova vulgo *camisiam* vocant; *longue robe de prêtre qui descend jusqu'aux talons, aube.* (Tert.) — *Vestis poderis*, linea et acupicta; *aube brodée.* (Nicol. III PP.)

PODESTATICUM. — Idem quod POTESTAS, jurisdictio, dominium. (A. 1202.)

PODIALE.—Collis, mons; *montagne.* (A. 1415.)

PODIARIUS. — Mimus; *mime, comédien.* (Isid.)

PODIATA. — Pars *formæ* monachicæ cui

monachi, cum procumbunt, innituntur. (*Us. antiq. Ord. Cist.*) *Vid.* Podium.

PODIBAT. — Pro *poterat.* (A. c. 654.)

PODIDUM. — F. idem q. Pedagium. (A. 1181.)

PODIOLUS.— Diminut. a Podium. (Mur.)

PODIUM. — Res quævis, cui innitimur; *appui, bâton, balcon, balustrade, contrefort, et généralement tout ce qui sert à soutenir, ce contre quoi ou sur quoi on s'appuie;* ol. *puie.* (*Vet. Gl.*) — Pars *formæ* monachicæ, cui monachi, cum procumbunt, innituntur; *appui d'une stalle, la partie antérieure d'une stalle qui est disposée en prie-Dieu.* (*Usus ant. Ord. Cist.*) — Collis, mons: *montagne, colline, éminence;* ol. *puy, puech, pech.* (Pass.) — Lectrum, analectrum in ecclesia, ad quod gradibus ascenditur; *ambon.* (S. Cypr.) — Domus rustica, curtis, prædium rusticum, castrum, castellum; maxime de iis dicitur quæ supra *podium* seu collem exstructa sunt; *maison rustique, métairie, château, forteresse.* (Pass.)

PODRA. — Pulveris aromatici species; *sorte de poudre épicée.* (A. 1483.)

PODRIGIA. — Ut Pogesia.

PODUS. — Domus rustica, curtis, prædium rusticum; ut Podium. (*Tab. eccl. Laud.*)

POENA. — In jus vocatio, actio in jure; *citation, assignation, action judiciaire.* (A. 1195.)— Tributum, vectigal; *impôt, droit, redevance.* (A. 1061.)— *Terra pœnæ, de pœna, pœnalis* seu *pœnosa*, tributis, angariis, etc., obnoxia; *terre sujette aux cens et aux redevances, terre non noble.* (S. xii.)

POENALIS.— *Pœnalis hebdomada*, sancta; *la semaine sainte;* ol. *semaine peneuse.* (Pass.) *Terra pœnalis; Vid.* Poena.

POENALITAS.— Multa; *amende, punition pécuniaire.* (*Chr. Mell.*) — Animi anxietas, molestia; *inquiétude.* (A. 1402.) — Supplicium; *châtiment, supplice.* (Joan. de Card.)

POENALITER. — Sub tributo, seu servitio; *Vid.* Poena. (A 1145.)

POENARE. — Pœnis afficere; *chagriner.* (*A. SS.*)— Cruciare, torquere, punire; *tourmenter, faire souffrir, punir, châtier;* ol. *pener.* (A. 1153.)

POENATOR. — Tortor; *bourreau.* (*Vet. Gl.*)

POENITENCELLIUS.— Idem q. Poenitentiarius. (Bal.)

POENITENCIATUS.— Cui *pœnitentia* imposita est; *celui à qui on a imposé une pénitence.* (Limb.)

POENITENTES.— Quibus ob crimina publica imponebatur pœnitentia publica; *pénitents, ceux auxquels, dans la primitive Eglise, on imposait une pénitence publique.*

POENITENTIA. — Confessio peccatorum; *confession, aveu des péchés qu'on a commis.* (A. 1310.) — Reconciliatio pœnitentis, absolutio; *absolution des péchés.* (Ap. Mur.) — Liber ecclesiasticus, idem q. Poenitentiale. (*Leg. Angl. Saxon.*) — *Pœnitentia processionalis*, publica; *pénitence publique.* (Ap. Mart. *Anecd.*) — *Pœnitentiæ benedictio*, viaticum, sacra Eucharistia quæ ægris ac morituris datur; *le saint viatique, l'extrême-onction.* (*Conc. Gerundens.*) — *Libellus pœnitentiæ*, quo quis imposita et indicta pœnitentia, a reatu, quem ultro fatetur, absolvitur; *certificat d'absolution.* (Anast.)— *Ministerium pœnitentiæ*, vas aliquod, sed quodnam sit non percipiunt scriptores. (Anast.)

POENITENTIALE. — Liber ecclesiasticus in quo continentur, quæ ad pœnitentiam imponendam, et ad reconciliandum pœnitentem spectant; *pénitenciel, recueil de canons dits* pénitentiaux, *ou règlements faits par les anciens conciles sur la forme, les termes, etc., des pénitences publiques.* (Pass.)

POENITENTIALERIUS. — Idem q. Poenitentiarius. (Ap. Mart. *Anecd.*)

POENITENTIALIS. — (Subst.) Liber ecclesiasticus, ut Poenitentiale. (Pass.)— Vir cui imposita est pœnitentia; *pénitent.* (*Act. S. Willelm. puer. Martyr.*) — Jus instituendi *pœnitentiarios* vel imponendi pœnitentiam; *droit d'instituer des pénitentiers* ou *d'imposer une pénitence.* (A. 1183.) — (Adj.) Ad *pœnitentiam* pertinens; *de pénitence, relatif à la pénitence.* (Pass.) *Liber pœnitentialis, canon pœnitentialis, libellus pœnitentialis*, idem q. Poenitentiale. (Pass.) *Littera pœnitentialis*, idem q. *libellus pœnitentiæ; Vid.* Poenitentia. (*A. SS.*) *Ferrum pœnitentiale*, ferrea vincula quibus ab episcopis constricti potissimum homicidæ per loca sancta peregrinari jubebantur. (Ap. Mart. *Anecd.*)

POENITENTIARE. — Pœnitentiam imponere; *imposer, infliger une pénitence.* (*Const. Carmel.*)

POENITENTIARI. — Pœnitentiæ subjici; *être astreint à faire pénitence.* (Ap. Mur.)

POENITENTIARIA. — Dignitas et officium *pœnitentiarii; dignité et office de pénitencier;* ol. *pénitencerie.* (A. 1289.) — Jus absolvendi pœnitentes; *droit de donner l'absolution aux pénitents.* (A. 1423.)

POENITENTIARIUS. — Vir cui imposita est pœnitentia; *pénitent.* (*Regest. Visit. Odon. archiep. Roth.*) — Ecclesiasticus qui interdum ab episcopo per villas et oppida in Quadragesima destinabatur, qui imbecilles, impotentes et pauperes a casibus, qui majoribus reservantur, absolveret; *pénitencier, prêtre chargé par l'évêque d'un diocèse de parcourir, pendant le Carême, les villes et bourgs de ce diocèse pour donner l'absolution des cas réservés à ceux qui ne pouvaient se rendre au siége épiscopal.* (A. 1260.)—Ecclesiasticus in ecclesiis cathedralibus institutus, penes quem facultas est casus episcopis reservatos absolvendi; *pénitencier, dignitaire ecclésiastique institué dans chaque cathédrale pour absoudre des cas réservés aux évêques.* (Pass.)

POENITENTIATUS.—Reconciliatus, absolutus; *pénitent qui a reçu l'absolution ou qui été réconcilié avec l'Eglise.* (*Ann. Genuens.*)

POENITERE. — *Pœnitere se*, se revocare; *rentrer en soi-même, se remettre.* (A. 1238.)

POENITUDO. — Pœnitentia ; *repentir.* (*Cod. Th.*)
POENOSUS. — *Vid.* POENA.
POERARIA. — Pro *petraria*, lapicidina; *carrière à pierres.* (S. XIV.)
POESA. — Idem quod infra POGESIA.
POESSELLATA. — Pro *boessellata*, modii seu *boiselli* mensura; *boisselée.* (*Ch. Brit.*)
POETARE. — More poetarum fingere ; *imaginer, feindre.* (Luc. Cal.) — Versificare ; *faire des vers.* (*A. SS.*)
POETICA VERA. — *Vid.* SCRIPTURA.
POETICALIS. — Eadem notione.
POETICANA. — Eadem notione.
POETIZARE. — Ut POETARE. (Ap. Pez.)
POETRIA. — Poeta; *poëte.* (Mart. *Ampl. Col.*)
POEXIA. — Poesis; *poésie, l'art des vers.* (Mur.)
POGADA. — Pollex, uncia ; *pouce.* (*Cons. Burd.*)
POGESA. — Idem q. POGESIA.
POGESALE. — Mensura vinaria minutior, f. quod *pogesiam* valeat, sic dicta ; *petite mesure de vin.* (*St. Avel.*)
POGESATA. — Pretium unus *pogesæ; valeur, prix d'une pougeoise.* (*Cons. Tol.*)
POGESATUM. — Mensuræ agrariæ et liquidorum species ; *mesure agraire et mesure pour le vin.* (A. 1303.) — Idem q. POGESATA. (*Cons. Tol.*)
POGESIA. — Monetæ Gallicæ species, sed minutioris, ejusdem valoris atque PICTA ; *menue monnaie de billon ;* ol. *poge, pogeoise.* (Pass.)
POGESIUS. — Idem q. POGESIA. (Pass.)
POGETUM. — Colliculus; *petite montagne, colline.* (*Tab. Conch.*)
POGGIARE. — Ascendere; *monter, aller en haut ;* ol. *poiar.* (Petrarch.)
POGGIUM. — Gradus; *degré, marche.* (*A. SS.*)
POGISIA. — Ut POGESIA. (Pass.)
POGISIUS. — Ead. notione. (Raym. de Agil.)
POGNADINA. — Mensura qua molitores jus molituræ exigunt; *mesure dont les meuniers se servent pour lever le droit de mouture;* ol. *poingnet.* (*St. Aven.*)
POGNUS. — Mensuræ species, ead. q. PUGNUS. (A. 1212.)
POIADAS. — Præstatio ex pisis, ut videtur; *redevance sur les pois.* (A. 1027.)
POIALLUS. — F. diminut. a POIUS, collis, mons, regio montuosa. (*Reg. Cam. Comp. Paris.*)
POICHIA. — Mensura frumentaria, in diœcesi Bitterrensi ; *sorte de mesure de grains.* (A. 1304.)
POIESUS. — Moneta, idem q. POGESIA. (*Ch. Occit.*)
POIGESIA. — Ead. notione.
POIGNEIA. — Quantum pugno continetur; *poignée.* (A. 1266.)
POIGNELLUS. — Modus agri, idem q. PUGILLUS. (A. 1258.)
POIGNETUS. — Ornamentum pugni, seu assuta extremæ manicæ fasciola ; *poignet.* (*Vet. Invent.*)
POIGNIA. — Pugillata; *poignée.* (S. XIII.)
POINANDERIA. — Mensura, qua molitores jus molituræ exigunt, ut POGNADINA. (S. XIII.)
POINETA. — Pugillata ; *poignée.* (A. 1218.)
POINGITIUM. — Velitatio, leve prælium ; *escarmouche.* (*Ch. Fland.*)
POINGNADINA. — Ut POGNADINA. (A. 1319.)
POINGNEICIUM. — Ead. notione. (A. 1225.)
POINGNERIA. — Mensuræ species ; *poignée.* (A. 1306.)
POINSO. — Vas vinarium, dolium, idem q. Parisiis *semicauda vini*, Gal. *demie-queue.* (Lob. *H. Par.*)
POINTA. — Angulus; *angle, pointe.* (A. 1299.)
POIOLIS. — Colliculus, podiolum, diminut. a PODIUM. (A. 1030.)
POIRATA. — Leguminis species, beta; *poirée, bette.* (A. 1127.)
POISA. — Libra, ut supra PENSA. (*Chartul. S. Ved. Atreb.*)
POISONERIUS. — Piscarius, qui pisces vendit ; *marchand de poissons.* (A. 1328.)
POITRINA. — Pectus ; *poitrine.*
POIYALA. — Mensura, idem q. POGESALE.
POKETTA. — Ab Angl. *pocket*, pera, sacculus ; *besace, petit sac.* (Rym.)
POLA. — Pertica, vel alius modus agri; *Vid.* DOLA. — Forte ager ad ripam. (A. 1369.)
POLAGIUM. — Præstatio ex pullis, pro PULAGIUM. — (A. 1235.)
POLAGLIUM. — Pullarium genus; *poulaille.* (*St. Avel.*)
POLALHA. — Ead. notione. (A. 1380.)
POLALLIA. — Ead. notione. (A. 1388.)
POLANA. — Idem q. POULAINIA.
POLANDA. — Piscis species; *sorte de poisson.*
POLANUS. — Trochlea, Gallis *poulie*, nisi sit machina devolvendis doliis apta, quam *poulain* nuncupant. (*Tab. episc. Autiss.*) — Vehiculi species sine rotis, seu traha vehicularis ; *traîneau.* (*Chartul. Foss.*)
POLASSUS. — Pullus ; *poulain.* (A. 1399.)
POLASTER. — Ead. notione. (*St. Avel.*)
POLAXIS. — Gladii species ; *sorte d'épée.* (A. 1450.)
POLAYNA. — Rostra calceorum ; *becs des souliers à la poulaine.*
POLCHEHART. — Apud Anglos, qui *pullos* curabat, seu cui incumbebat cura eos condiendi et tabulis regiis apparandi. (Hearn.)
POLCINUS. — Mensura, idem q. POLKINUS.
POLDRA. — Pulvis tormentarius; *poudre à canon.* (A. 1495.)
POLEA. — Trochlea; *poulie.* (*Cons. S. Cruc. Burd.*)
POLECTICUM. — Polyptychum ; *polyptique, pouillé, livre terrier.* (*A. SS.*)

POLEDIA. — Grus tractoria. (*Mir. S. Lazar.*)

POLEDRA. — Pullorum equinorum grex; *troupeau de poulains.* (A. 914.)

POLEDRARIUS. — Qui *poledrorum* curam gerunt; *serviteurs chargés du soin des poulains.* (*Cap. C. M.*)

POLEDRUS. — Pullus equinus; *poulain, jeune cheval;* ol. *poultrain, poultre.* (Pass.)

POLEGIA. — Idem q. POLEA. (A. 1362.)

POLEGIUM. — Ead. notione. (A. 1362.) — Idem q. POLYPTICHUM. (Mart. *Ampl. Col.*)

POLEMARCHIA. — Dignitas et munus *polemarchi; polémarchat, généralat.* (Steph.)

POLEMARCHUS. — A Græc. πολέμαρχος, dux belli, ad quem summa rei militaris refertur; *commandant en chef.* (Steph.)

POLEMITUM. — *Vid.* POLYMITUS.

POLENA. — Rostra calceorum, idem q. POLAYNA.

POLENTA. — Mensuræ species eadem quæ POGNADINA. (A. 1257.) — Puls ex farina et lacte; *bouillie de farine et de lait.* (Teat. in Eleg.)

POLENTARII. — Qui brasium curant, molunt et conficiunt ad cerevisiam componendam. (*It. Camer. Scot.*)

POLENTRUDIUM. — Cribrum farinarium; *crible, tamis.* (*Vet. Gl.*)

POLENUS. — Pullus equinus; *poulain.* (A. 1252.)

POLERIA. — Ead. notione. (*St. Mont. Reg.*)

POLERIUS. — Catalogus ecclesiarum seu beneficiorum ecclesiasticorum cujuscunque episcopatus; *pouillé, livre terrier, polyptique.* (A. 1315.)

POLESINUS. — Mons, collis, locus editior; *montagne, colline, éminence.* (Mur.)

POLETA. — Pars carnosa pedis quam montem pedis vocant; *cou de pied.* (Mat. Par.) — Pila lusoria; *pelote, balle à jouer.* (A. 1287.)

POLETARIUS. — Idem q. POLCHEART. (Flet.)

POLETICUM. — Idem q. POLYPTICHUM. (S. VIII.)

POLETRIA. — Pullorum equinorum grex; *haras, troupeau de jeunes chevaux.* (Flet.)

POLETUM. — Ut POLYPTYCHUM. (S. IX.)

POLETUS. — Ead. notione. (*Tabul. Matisc.*) — Pullus equinus; *poulain, jeune cheval.* (Ap. Pez.)

POLEYNA. — Idem q. POULAINIA.

POLGADA. — Idem q. POGADA.

POLIA. — Armentum, vel grex equorum, vel aliorum jumentorum; *troupeau de chevaux* ou *d'autres animaux.* (*Vet. Gl.*) — Locus ubi panni extenduntur desiccandi seu præparandi; *séchoir, lieu où l'on étend les draps pour les sécher et les préparer;* ol. *polie, poulie.* (A. 1424.)

POLIANDRUM. — Cœmeterium; *cimetière.* (Pass.)

POLICIÆ. — « Cum bladum de Arelate abstrahitur, *policiæ* per vicarium Arelatis fiunt, accipiendo inde pecuniam. » (*Ch. Senesc. Prov.*) Id est ad vicarium pertinet de delicto cognoscere et judicare.

POLICINUS. — Idem q. POLESINUS. (Mur.)

POLICOGUM. — Legendum videtur POLYPTICHUM. (Pap.)

POLICUS. — Cœlestis; *du ciel, céleste.* (*A. SS.*)

POLIFORMIS. — Multiformis; *qui a plusieurs formes.* (Dud.)

POLIMANDRITA. — Qui pluribus monasteriis præest; *chef de plusieurs monastères.* (*Hier. Jur. Pontif.*)

POLIMIRE. — Polire; *polir.* (Ap. Garamp.)

POLIMITA. — *Vid.* POLYMITUS.

POLINA. — Equa junior; *jeune jument, pouliche.* (A. 1469.)

POLINCTORIUM. — Sepulcrum; *tombeau.* (*A. SS. Ben.*)

POLINCTORES. — Sepulturæ curatores, proprie qui mortuos curabant et ungebant; *ensevelisseurs.* (Id.)

POLINGION. — Cœmeterium, ut POLYANDRUM, pro quo mendose scribitur.

POLINUS. — Idem q. PULLANUS videtur, scilicet qui de patre Francigena et matre Syriana natus, etc. (Mon. Flor.) *Vid.* PULLANUS.

POLIO. — Qui arma polit; *fourbisseur.* (Dig.)

POLIS. — Urbs, a Gr. πόλις; *ville.* (Elmh.)

POLITA MEDIA. — Scripturæ genus; *Vid.* SCRIPTURA.

POLITANUS. — « Camelorum et equorum... numerositas... per illas *politanas* plateas stercorum abominationes propriorum passim sternit. » (Adamnan.) Quidam mss. habent *politarias.* Gretzerus *politas* legendum censet, hoc est elegantes. At hoc loco *politanæ plateæ* sunt, ni fallor, *urbicæ plateæ,* voce ex Gr. πόλις efficta.

POLITIA. — Regimen, administratio; *gouvernement, administration.* (*A. SS. Ben.*) — Urbanitas, morum elegantia; *urbanité, politesse.* (Barel.)

POLITICI. — Hæretici quidam sic appellati quos alii *Arnaldistas* vocabant ab Arnaldo Brixiano, quorum hæresis sub Innocentio III PP. vulgari cœpta, damnata vero ab eodem Pontifice in concilio Lateranensi, ab obitu Cœlestini PP. rursum invalescere cœpit.

POLITICUM. — Idem q. POLYPTICHUM. (Pap.)

POLITOGUM. — F. legendum POLYPTICHUM. (*Vet. Cod.*)

POLITUS. — Purus, sincerus; *pur.* (Ber. de Amor.)

POLIUM. — Registrum beneficiorum ecclesiasticorum cujuscunque episcopatus; *livre terrier, pouillé.* (*St. eccl. Tull.*) — Locus ubi panni extunduntur, etc.; ut POLIA. (A. 1482.)

POLKINUS. — Mensuræ frumentariæ species in morinis; *certaine mesure de grains;* ol. *polkin.* (A. 1240.)

POLLA. — Pullastra, gallinula; *poule.* (A. 1330.)

POLLACIUS. — Pullus gallinaceus; *poulet.* (A. 1190.)

POLLANA. — Rostrum calcei; ut POLAINA. (A. 1407.)

POLLARDUS. — Anglis monetæ adulterinæ species; *sorte de fausse monnaie*. (A. 1301.)

POLLARIS DIGITUS. — Pollex; *pouce, doigt de la main*. (*A. SS.*)

POLLASTER. — Pullus gallinaceus ni fallor; *poulet*. (A. 1391.)

POLLASTRUM. — Præstatio ex pollastris, f. pullis gallinaceis; *redevance en volaille*. (A. 1120.)

POLLATURA. — Volatile pecus; *volaille*. (Baluz.)

POLLATUS. — Pullus gallinaceus; *poulet*. (A. 1305.)

POLLAYLIA. — Idem q. POLLATURA. (A. 1333.)

POLLEGETICUM.—Ut POLYPTICHUM. (*Act. episc. Cenom.*)

POLLENATUS. — Pullus equinus, dominatus, educatus; *poulain, jeune cheval élevé chez son maître*. (*Polyp. Fiscam.*)

POLLENTISSIME. — Magnopere, valentissime; *grandement, très-fortement*. (*Script. rer. Fr.*)

POLLENUS. — Pullus equinus; *poulain*. (Luitp.)

POLLERE.—Regere, gubernare; *administrer, conduire, gouverner*. (*Script. rer. Fr.*)

POLLERIUS. — Pullorum seu altilium venditor; *marchand de volaille;* ol. *poulier*. (A. 1356.)

POLLEX.—Mensuræ species; *pouce, partie de l'aune*. (*St. Rob. III, reg. Scot.*)— Sigillum; *sceau*. (*Tab. S. Vict. Mas.*)— Schedula, scripta testificatio; *certificat, bulletin*. (A. 1371.) — Hastæ pars ferrea; *fer d'une pique*. (Ap. OEfel.)

POLLICERI.—Passive usurpatur in Conc. Tolet. XI. (*Conc. Hisp.*)

POLLICIA. — Pro POLITIA. (Bern. de Breyd.)

POLLICINUM. — Italis, f. itinerarius agger, iter; *chemin, chaussée*. (Mur.)

POLLICINUS. — Idem q. POLESINUS.

POLLICIUM. — Quædam monialium vestis; f. pro *pallium*. (*Pontif. Senon.*)

POLLILACIUM. — Flos lactis; *la crême du lait*. (*Vet. Gl.*)

POLLUARI. — Pro *pollui*. (*Cap. C. M.*)

POLLUCIO. — Adulteratio; *altération, adultération*. (A. 1225.)

POLLUCTARE. — Consecrare, a *pollucere*, inquit Grœvius, quod est diis offerre. (Isid.)

POLLUERE. — Adulterare; *altérer, corrompre*. (A. 1225.)

POLLUUS. — *Vid.* POLULUS.

POLMENTARIUM. — F. commeatus vel potius navale, navium statio: « cunctis itaque ad pugnam loci expositis, supervenit una ex galeis commissis viro nobili Francisco Mocenigo ad custodiam *polmentarii* deputato. » (Ap. Mur.)

POLMENTUM. —Piscis vivarii vel stagni præstatio; *droit seigneurial sur le poisson d'un étang*. (A. 1272.)

POLOMAR. — Filum crassius; *fil grossier;* ol. *poulemart*. (A. 1399.)

POLOMERIA. — Statio in portu; *action de se tenir, de stationner dans un port*. (A. 1283.)

POLOMUM. — Locus sacer; *lieu sacré*. (*Vet. Cod.*)

POLOSE. — Alte; *haut*. (Isid.)

POLOSUS. — Illustris; *célèbre, illustre*. (*A. SS.*)

POLOTELLUS. — Pila lusoria; *balle à jouer*. (Isid.)

POLPA. — Sura; *gras de la jambe*. (*A. SS.*)

POLPEDUM. — Infundibuli pars inferior, ut videtur; *le bas d'un entonnoir*. (*St. Val. Ser.*)

POLPRA. — Ligni elaborati species; *sorte de bois travaillé*. (A. 1445.)—Pannus purpureus; *drap de couleur pourpre*. (A. 1262.) — Pisciculi species, purpura, murex; *le molusque appelé pourpre*. (A. 1381.)

POLRA. — Terra palustris exsiccata; *marais desséché;* ol. *polre*. (A. 1269.)

POLRIOLUS. — Dimin. a POLRUS. (A. 1323.)

POLRUS. — Modus agri; *certaine mesure de terre*. (A. 1323.)

POLTRONUS. —Desidiosus, segnis; *oisif, paresseux, désœuvré*. (Barel.)

POLVERAGIUM. — Pro PULVERAGIUM.

POLVERELLA. — Ludi genus; *sorte de jeu*. (*St. Cast. Red.*)

POLULUS. — Tenebræ noctis. (Pap.) Alius cod. habet *poluus*.

POLUTARE. — Pullulare; *pousser, croître*. (*St. Plac.*)

POLYANDRUM. — Cœmeterium; *cimetière*. (Pass.)— Sepulcrum; *tombeau*. (Pass.)

POLYCANDILUM.— Candelabrum multis instructum luminibus; *candélabre à plusieurs branches*. (Anast.)

POLYCHRONIA. — Salutatio cum genuflexione ex Byzantinorum more, qui in acclamationibus publicis imperatoribus aut patriarchis, Πολλὰ ἔτη, et, Πολυχρόνιον, acclamabant.

POLYCITUS. — Pro POLYPTYCHUS. (Ap. Raynald.)

POLYFORMIS. — Pro *multiformis*.

POLYHISTOR.—« Quidam liber quem Solinus composuit ex multis historiis et compilationibus; *Polyhistor* dictus est quasi pluralitas historiarum; » *Polyhistor, titre d'un ouvrage de Solin*.

POLYLOQUUS. — Multiloquus; *bavard, babillard*. (Pap.)

POLYMITARE.— « Nimia est tamen si ausim dicere varietas vestis ecclesiæ, qua scribitur induere si utroque quos dicimus suo quidem colore in eam dignatur intexere, aut de foris, ut interdum solet, *polymitare*. » (Ekkoard.)

POLYMITARIUS. — Artifex vestimentorum qui cum acu vel manu pingit; *brodeur*. (W. Brit.) — Artifex vestium holosericarum; *faiseur de vêtements de soie*. (Pap.)

POLYMITICE. — Arte multa; *avec beaucoup d'art*. (*A. SS.*)

POLYMITUS. — *Polymita vestis*, multis variisque coloris filis et liciis contexta et variegata; *vêtement dont le tissu est de plusieurs couleurs.* (Jul. Pol.)

POLYPHEMARE. — Uno oculo orbare; *priver d'un œil, rendre borgne.* (Gerv. Tilb.)

POLYPTYCHUM. — Liber commentarius in quem redigebantur seu regerebantur acta publica atque adeo domestica quævis; maxime vero ita dicti : 1° libri censuales in quibus descripti quotquot censuales ac tributarii erant, ipsaque soluti ratio exarabatur; 2° libri commentarii privati in quos vel ecclesiarum vel privatorum bona regerebantur, in quibus chartæ ipsæ donationum, emptionum et similes describebantur; *polyptiques : 1° registres des actes publics et particuliers; 2° rôles des censitaires, contenant, outre le nom des contribuables, le chiffre des impositions de chacun d'eux; 3° états des redevances dues à des églises ou à de simples particuliers, avec indication textuelle ou en abrégé des actes de donation et autres titres, pouillés.* (Pass.)

POLYPUS. — Tuber; *grosseur, polype.* (*A. SS.*)

POLYRIS. — Tunica interior, forte eadem ac PODERIS. (Torrig.)

POMACIUM. — Pomaceum; *cidre.* (A. 1100.)

POMADERIA. — Pro POINANDERIA.

POMAGIUM. — Pomaceum; *cidre.* (A. 1256.)

POMAREDUS. — Idem quod POMARIS. (A. 1059.)

POMARIS. — Pro POMARIUM. (A. 953.)

POMARIUM. — Ager pomis consitus; *jardin fruitier, verger, pommeraie.* (Joan. de Jan.)

POMARIUS. — Malus arbor; *pommier.* (*Cap. C. M.*)

POMATA. — Potio ex pomis confecta; *cidre.* (*Cons. Bayon.*)

POMELATUS. — Dicitur de equo scutulato; *pommelé.* (A. 1339.)

POMELLATUS. — *Vid.* POMELLUS.

POMELLUS. — Globulus; *pomme, boule.* (A. 1262.) — Globulus cereus; *boule de cire.* (A. 1476.) — *Pomelli*, globuli, Gall. *boutons*, quibus in vestimentis utuntur. (Pass.) Hinc *pomellata* dicitur vestis ejusmodi globulis instructa; *habit garni de boutons.* (Ap. Mur.)

POMERANCIA. — Contracte pro *poma aurantia*, malum aureum; *orange.* (Bern. de Breyd.)

POMERANEUM. — Paradisus, ut videtur; *verger.* (*Mon. Angl.*)

POMERANGIUM. — Malum aureum; *orange.* (A. 1470.)

POMERARIUM. — Ut POMERIUM. (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

POMERIUM. — Locus ubi poma nascuntur; *verger*; ol. *pomeraie, pommée.* (W. Brit.) — Area, locus vacuus et publicus; *emplacement, place.* (A. 1340.)

POMERIUS. — Ut POMARIUS. (A. 1316.)

POMETUM. — Idem q. POMERIUM. (A. 976.)

POMIA. — F. idem quod POMATA. (*Tab. Vos.*)

POMIFER. — Hortus arboribus fructiferis consitus; *verger.* (*Ch. Alem.*)

POMIFERARE. — Poma, fructus ferre; *porter des fruits.* (*Vet. Gl.*)

POMILIO. — Venditor pomorum vel pomorum custos; *marchand de fruits* ou *messier.* (J. de J.) — Aquarum vel lignorum portitor; *porteur d'eau ou de bois.* (Id.) — Pygmæus; *pygmée, nain.* (Od.)

POMILORUS. — Mollis et enervis; *mou et sans force.* (Pap.)

POMO. — Pomorum custos; *messier, garde champêtre.* (Pap.)

POMOLA. — Hordei genus; *pamoule.* (A. 1356.)

POMPA. — In baptismatis solemnibus : « Abrenuntias Satanæ et *pompis* ejus; » id est ambitioni, jactantiæ, etc. (Theod. Aurel.) — Fastus, luxuries; *faste, somptuosité.* (A. 1401.) — Antlia et receptaculum unde antlia aquam tollunt; *pompe et réservoir d'où elle sert à tirer l'eau.* (*Necrol. Vet.*) — Salarii species; *gages, salaire.* (*St. Avel.*)

POMPARE. — Superbire, gloriari; *s'enorgueillir, s'enfler d'orgueil, être vain.* (Ugut.) — Ornare; *parer, orner, décorer.* (*A. SS.*) — Ad pompam et ludibrium traducere; *conduire, promener avec cérémonie, mais par dérision :* « Nudum super asinum verso vultu sedentem *pompavit.* » (Leo Isaur.)

POMPATICE. — Superbe vel pompose.

POMPATICUS. — Pomposus, superbus; *pompeux, somptueux, magnifique.* (Tert.)

POMPATIRE. — Superbire; ut POMPARE. (*A. SS.*)

POMPATUS. — Magnificus, lautus; ut POMPATICUS. (Tert.)

POMPETA. — Amplum et redundans vestis ornamentum quod leni flatu intumescit atque huc et illuc impellitur; *bouffette :* ol. *pompette.* (*Concil. Senon.* a. 1485.)

POMPIFICARE. — Ornare, ut POMPARE. (Duel. *Misc.*)

POMPIZARE. — Ad pompam et ludibrium traducere, ut POMPARE : « Deinde turpiter decalvatus, exemplum omnibus, in Toletana urbe, asino sedens *pompizando* deduxit, et docuit famulos Domini non debere esse superbos. » (Joan. Bicl.) Id est, ad ludibrii pompam traductus per urbem.

POMPOLENTUS. — Pompa plenus, pomposus; *pompeux, orgueilleux.* (Ugut.)

POMPOSITAS. — Pompa, superbia; *pompe, faste, vanité, orgueil.* (Pet. Bl.)

POMPOSUS. — Altus, magnificus; *pompeux, magnifique.* (Ugut.) — Copiosus, uber; *copieux, abondant.* (Cœl. Aur.)

POMPUS. — Dux itineris; *guide.* (Laur.) — Forte pomarium, ager pomis consitus; *verger.* (*Chartul. S. Vand.*)

POMULA. — Diminut. a *pomum*, nux pinea; *noix de pin.* (A. 1363.)

POMUM. — Arboris cujusvis fructus; *fruit.* (A. 1060.) — Globulus; *boule, pomme.* (A.

1294.) — Id quo amphora obturatur; *couvercle.* (A. 1380.)

PONADERIA. — Idem q. POINANDERIA.

PONARDUS. — Pro *penardus*, qui, quasi senex et vetulus, ob nimiam crassitudinem, vix se movere potest : « Videbis unum grossum *ponardum* in una camera nattata, » etc. (S. XV.)

PONCELLUS. — Ponticulus; *petit pont*, *ponceau;* ol. *poncel.* (A. 1250.) — Columna; *pilier.* (A. 1394.)

PONCHA.—Promontorium, lingua terræ; *pointe de terre.* (A. 1301.)

PONCHIA.—Mensuræ genus; *sachée, contenu d'un sac, d'une poche;* ol. *ponchée, ponchiée.* (*Ch. Occit.*)

PONDAGIUM. — Subsidii seu tributi species ex qualibet librata mercium tam evectarum quam invectarum regi concessi (est autem *librata* valor unius libræ quam alias *pondum* vocant, unde *pondagium*) : *droit sur les marchandises qui se vendent à la livre.* (*Ch. Angl.*)

PONDERA. — Pro *pondus.* (A. 1450.)

PONDERAGIUM. — Actio vel jus ponderandi merces suas; *pesage.* (A. 1319.)

PONDERARE. —Onerare; *charger.* (Mur.)

PONDERATIO. — Monetæ ad trutinam examen unde *ponderator* qui ita ponderat; *vérification du poids des monnaies.* (*Script. rer. Fr.*)

PONDERATOR. — *Vid.* PONDERATIO.

PONDERATURA.—«Pondus,pensatio,pensum.» (*Vet. Gl.*)

PONDERIA. — Regni seu provinciæ limites; *bornes, limites d'un pays.* (A. 1356.)

PONDERIS. — *Vid.* SPONDA.

PONDERITAS. — Gravitas; *pesanteur.* (Non.)

PONDEROSITAS. — Hernia; *hernie.* (*Lex Wis.*) — Gravitas; *pesanteur.* (*Act. abb. S. Germ. Autis.*) — Tarditas; *lenteur.* (*Regul. Soror. Font.*)

PONDEROSUS. — Qui hernia laborat; *qui souffre d'une hernie.* (*Lex Long.*) — *Factum ponderosum*, permagnum negotium, res magni ponderis et momenti; *affaire d'une grande importance.* (A. 1394.)

PONDERUM. — Morbi species, f. dysenteria aut hernia. (*A. SS.*)

PONDICITAS. — Idem q. PONTICITAS.

PONDO. — Genus ponderis, libra (fere semper in veteribus tabulis de argenti libra dicitur, ut *libra*, de libra aurea).

PONDUS. — Libra; *livre-poids :* « Multa enim auri et argenti.... *pondera* sunt reperta. » (Greg. Tur.) — Statera seu bilanx publica qua debent uti qui merces habent ponderandas, atque etiam id quod pro hujusmodi pondere exsolvitur; *poids public* et *droit à acquitter pour le pesage à ce poids.* (A. 1244.) — Onus; *charge, fardeau.* (A. 1282.)—Res quævis in fasces collecta vel in dolia si liquida est infusa. (*Chartul. Latin.*) —*Pondus genitalium*, hernia. (S. August.)— Alia notione : « De his qui ad ecclesias confugiunt : et dum sunt in ecclesia, custodiuntur per armatos infra cœmeterium, et quandoque infra ecclesiam ita arcte, quod non possunt exire locum sacrum causa superflui *ponderis* deponendi nec permittitur eis necessaria victus ministrari. » (A. 1316.)

PONENS. — Occidens; *le couchant;* ol. *ponent.* (Ap. Mur.)

PONERE. — Induere; *mettre un habit.* (*Paneg. Ber. Aug.*)—Instituere, seu, ut vult Eccardus, ligare; *établir* ou *lier.* (*Lex Sal.*) — In jus vocare, citare; *citer en justice*, *assigner.* (*Chartul. S. Vand.*) — Dare, concedere; *donner*, *accorder.* (Pass.) — Expendere; *payer*, *solder*, *dépenser.* (A.1218.) — *Ponere se*, collocare; *mettre*, *placer.* (Lud.) *Ponere super animam alicujus*, illius fidei et arbitrio committere; *confier une chose à la bonne foi, à la conscience de quelqu'un.* (*G. Ch.*) *Ponere in casu*, periculo exponere; *mettre au hasard.* (A. 1194.) *Ponere cor in aliquem*, illum amare; *mettre son affection sur quelqu'un.* (Roland.) *Ponere in facto*, proponere; *mettre en fait, avancer.*(A. 1481.) *Ponere se in fugam*, dare se in fugam; *prendre la fuite.* (Mur.) *Ponere in respectum*, differre, tempus prorogare; *retarder, gagner du temps.* (Rym.)

PONERIA.— Annonariæ mensuræ species apud Vascones, quarteria minor, cujus videtur quadrans; *sorte de mesure de grains.* (A. 1381.)

PONGA. — Mensura, puncto, ut videtur, notata ut legitima habeatur. (*St. Avel.*)

PONGIATUS — *Pongis* seu *punctis* signatus. (*St. Cum.*)

PONGTUS. — Pro *punctus.* (*Necrol. eccl. Med.*)

PONHADERANIA. — Idem q. PONERIA. (A. 1316.)

PONHADERIA. — Idem q. POINANDERIA.

PONHALE. — Pugio, sica; *poignard.* (A. 1399.)

PONHETI. — « Amictus, alba, cingulum, manipulus, stola, casula seu planeta, *ponheti*, collaritus. » (*Ritual. eccl. Vivar.* a. 1360.) Videtur esse pugni ornamentum in quibusdam ecclesiis etiamnum in usu.

PONIBILIS. — *Ponibilis moneta*, quæ in usu est seu in usu poni potest; *monnaie courante* ou *qui peut être mise en circulation.* (A. 1406.)

PONOTERIUM. — Laboratorium, officina in qua laboratur; *atelier*, *laboratoire.* (*Vet. Gl.*)

PONS. — *Pons latinus*, navalis, ex navigiis quæ *latenæ* vel *lautomiæ* dicebantur compactus; *pont de bateaux.* (Elmh.) *Pons levator*, levatorius qui Plinio versatilis dicitur; *pont-levis.* (Mur.)— Certa mercium quantitas in fasces collecta, ut PONDUS. (A. 1248.)

PONTA. — Angulus, acumen, cuspis; *pointe.* (Ap. Lud.)

PONTAGIUM. — Idem q. PONTATICUM. (*Mon. Angl*

PONTAICUM. — Ead. notione. (S. IX.)

PONTAIOLUS. — Trabs parva, Ital. *pontaiolo.* (*A. SS.*)

PONTALE. — Italis, res quævis in *pontam* seu acumen desinens; *tout ce qui se*

termine en pointe. (A. 1295.) — Idem quod PONTATICUM. (A. 1478.)

PONTANARIUS. — Qui *pontibus* exstruendis vel reparandis præest; *celui qui est chargé de faire construire ou réparer les ponts, ingénieur.* (A. 1179.) — Idem q. PONTANERIUS. (A. 1348.)

PONTANERIUS. — Exactor *pontatici* vel is ad quem jure domini id pertinet; *receveur du péage d'un pont*, ou *le propriétaire de ce péage.* (A. 1229.)

PONTARE. — Pontem facere; *faire un pont.* (*Vet. Gl.*)

PONTATA.—F. idem quod *ponto :* « Compleantur quatuor *pontatæ* pontis Servi, quousque pons Servi fuerit completus, itaque per ipsum possit iri et transiri sine navi. » (*St. Verc.*)

PONTATICUM. — Jus quod solvunt naves quæ vadunt sub pontibus aut homines qui pontes transeunt; *péage, droit de passage que payent les bateaux qui passent sous un pont et les personnes qui passent dessus;* ol. *pontage*, *pontenage.* (Ceux qui ne le payaient pas avaient ce qu'on appelait *pontem liberum.*) — Navis contabulatio; *pont de navire.* (A. 1323.)

PONTELLUM.—F. ponticulus; *petit pont, ponceau.* (Mur.)

PONTENAGIUM. — Idem q. PONTATICUM. (A. 1294.)

PONTENARIUM. — Eadem notione. (*G. Chr.*)

PONTENARIUS. — Idem q. PONTONARIUS. (A. 1404.)

PONTERELLUM.—Ponticulus; *petit pont, ponceau.* (A. 1403.)

PONTETUS. — Vasculum, mensura vinaria; *petit vase, sorte de mesure pour le vin.* (*St. Avel.*)

PONTIALE. — Idem q. PONTATICUM. (A. 1401.)

PONTIANUS VENTUS. — « Sicque factum est, quod statim rupes, facto foramine, per scissuram exhaustum *ventum* semper eructat, quem *pontianum* vulgus nominat, quasi a ponto illuc virtute divina translatum. » (Gerv. Tilb.)

PONTICELLUS. — Tabulatum; *échafaud, plancher, estrade.* (Paris. de Ceret.)

PONTICINARIUS. — Idem q. PONTANERIUS. (*Vet. Ch.*)

PONTICITAS. — Austerus sapor; *saveur âcre, âcreté.* (Const. Afric.)

PONTICULUS. — « Si quis aristatonem, hoc est staplum super mortuum missum capulaverit, aut mandualem, quod est structura, sive selave, qui est *ponticulus*, sicut more antiquorum faciendum fuit, » etc. (*Lex Sal.*) Ubi *ponticulus* est structura supra tumulum mortui in ponticuli speciem. *Porticulus* pro *ponticulus* edidit Eccardus; quo minor porticus seu ædicula super sepulcrum alicujus exstructa, eodem auctore significatur.

PONTICUS. — Amarus, asper; *amer, piquant, âpre.* (Mat. Silv.) — *Ponticus canis*, castor, bever; *le castor;* ol. *bièvre.*

PONTIFEX. — Episcopus; *évêque.* (*Leg. Wisig.*, *Longobard.*, etc.) — Præfectus ærarii regii; *préfet du trésor.* (Udalr.) — Pontium exstructor; *constructeur de ponts.* (Ap. Sauval. *Antiquit. Paris.*) — Capellanus palatinus; *Vid.* CAPELLANUS. (H. Huntin.)

PONTIFICALE. — Liber in quo continentur quæ ad episcopum spectant; *pontifical.* (*Conc. Hisp.*)

PONTIFICALIA.—Episcopalia ornamenta, vestimenta; *l'ensemble des vêtements et ornements épiscopaux.* (*Chr. Mont.*)

PONTIFICARE. — Pontificem seu episcopum facere. (Thier. Valliscol.) — Pontificatum obtinere, pontificis munus obire. (Steph.) — De civitate dicitur in qua quis episcopatum tenuit. (A. 1238.) — Pontem facere. (J. de J.)

PONTIFICATIO. — Pontificatus; *pontificat.* (*A. SS.*)

PONTIFICIUM. — Sacerdotium, presbyteratus; *prêtrise*, *sacerdoce.* (*Cod. Th.*) — Dignitas pontificis, titulus honorarius quo pontifex seu episcopus compellatur; *dignité pontificale, pontificat, titre honorifique donné aux évêques.* (Avit.) — Episcopatus; *épiscopat.* (Fort.) — Potestas, jus; *puissance, pouvoir, droit.* (Arnob.)

PONTILE. — Porticus columnis fulta, ab Ital. *pontile*, fultura, Gal. *étaie*, sic dicta. (Mur.)

PONTILIGNITIUM. — Pons ligneus; *pont de bois.* (A. 951.)

PONTILIUS. — Ponticulus; *petit pont, ponceau.* (A. 920.)

PONTINEGIUM. — Idem q. PONTATICUM. (A. 1483.)

PONTINIUM. — Eadem notione. (A. 1133.)

PONTIONARIUS. — Idem q. PONTONARIUS. (A. 1213.)

PONTIONATICUM. — Idem q. PONTATICUM. (A. 874.)

PONTIUS.—Pons, ponticulus; *pont, ponceau.* (A. 1203.)

PONTNADA. — Manipulus; *ce que la main peut contenir, poignée.* (*Tab. Vos.*)

PONTONAGIUM. — Quod pro trajectu fluminis *pontonario* exsolvitur; *péage, droit que l'on paye pour le passage d'un cours d'eau;* ol. *pontonage.* (Pass.)

PONTONARIATUS. — *Pontonarii* seu *pontatici* exactoris officium; *charge de receveur du droit de péage.* (A. 1382.)

PONTONARIUS. — Nauta qui per pontones transvehit itinerantes; *batelier qui passe les voyageurs d'un bord de rivière à l'autre.* (A. 1442.)

PONTONES. — Genus Gallicarum navium, quorum præsertim usus ad trajectus fluminum; *bateaux*, *bacs.* (Pass.)

PONTUNARIUS. — Idem q. PONTONARIUS. (A. 1208.)

PONTURA. — Punctus, punctio; *piqûre, point, élancement.* (*A. SS.*)

PONTUS.—Capulum ensis; *poignée, garde d'une épée;* ol. *pont.* (A. 1425.)—Pons; *pont.* (*Tab. Maj. Monast.*)

PONZONARE. — Terebello seu scalpello distinguere, a Lat. *pungere; piquer.* (A. 1338.)

POOTELLUS. — Pila, columna; *poteau, pilier.* (*Reg. S. Just. in Cam. Comp. Paris.*)
POPA. — Pro *puppis.* (A. 1288.) — Placentæ genus, ut POPADA. (*Vet. Gl.*)
POPADA. — Placentæ species, notionis vero incertæ; præstationis etiam genus. (*Ch. Arvern.*)
POPALUM. — Poculum; *coupe.* (Laur.)
POPARE. — Crescere; *croître.* (Pap.)
POPATA. — Ut POPADA.
POPAX. — Immolator, popa; *victimaire, sacrificateur.* (*Vet. Cod.*)
POPEA. — Pupa, pupæ icon; *poupée.* (*Vet. Cod.*)
POPERA. — Cannabis vel lini fasciculus; *botte de lin ou de chanvre;* ol. *poupée.* (A. 1335.
POPES. — Puppis; *poupe.* (S. XIII.)
POPILLER. — F. populus, arbor; *peuplier.* (*Ch. Angl.*)
POPINA. — *Jus popinæ*, eam instituendi et tenendi, seu præstatio ex *popinis; droit d'ouvrir un cabaret,* ou *taxe sur les cabarets.* (A. 1361.) — Pupa; *poupée;* ol. *popine.* (A. 1244.)
POPINARIUS. — Qui *popinæ* præest; *cabaretier.* (Firm.)
POPINIO. — Eadem notione. (*Vet. Cod.*)
POPLEXIA. — Apoplexia; *apoplexie.* (*A. SS.*)
POPLICANI. — Idem q. POPULICANI.
POPLICUS. — Pro *publicus.* (A. 695.)
POPORTARE. — Dicitur de agro cujus termini seu limites circumscripti sunt. (A. 1280.)
POPPESI.—« Fines quibus ex latere *puppis* sustinetur.» (*Vet. Gl.*)
POPRABESCO. — Inter justitiarios, judices vel ministros, recensetur, in Annalib. Præmonstr.
POPRAUCO. — Bohemis, justitiarius, judex, prorex; *justicier, juge.* (Lud.)
POPRAUCONATUS. — Dignitas, officium *poprauconis; Vid.* POPRAUCO. (Lud.)
POPULA. — Junior puella et dissolutior; *jeune fille de conduite légère.* (*St. eccl. Meld.*)
POPULANUS. — Incola; *habitant.* (*Bibl. Pist.*)
POPULARE. — Habitare; *habiter, peupler.* (*Ch. Hisp.*) — *Populare agriculturam*, agrum colere, arare, serere; *cultiver, travailler la terre.* (A. 1224.)
POPULARIS. — (Subst.) Terra culta, ut POPULATUS. (A. 1201.) *Populares*, urbana multitudo, populus, plebs, cui opponuntur *militares.* (*Cod. Th.*)—(Adj.) «Non est æquum ut hoc pignus in loco viliori teneamus, sed surge et illud accipe, et defer ad Taurinensem ecclesiam, quæ plus *popularis* habetur (Greg. Tur.); » id est in quam populi frequentius confluunt, vel quæ majori populi multitudine repletur.
POPULARITAS. — Multitudo, turba; *multitude, foule.* (Sid.) — Populatio, vastatio; *dévastation, pillage, ravage.* (*A. SS.*)
POPULARIUS. — Popularis, vulgaris; *populaire, vulgaire.* (*A. SS. Ben.*)
POPULARUS. — Populus, plebs, incolæ; *le peuple, les habitants.* (A. 1387.
POPULASSUS. — Dicitur de loco ubi frequens est populus; *peuplé.* (A. 1372.)
POPULATIO. — Populi cœtus; *grand nombre de personnes :* « Cumque *populatio* non modica quæ ad ecclesiam Dei convenerat, » etc. (*A. SS.*) — Villa, parochia; *paroisse, bourg.* (A. 1266.) — Urbis regio; *quartier d'une ville.* (A. 1326.)
POPULATORES. — Incolæ; *les habitants.* (*Ch. Hisp.*)
POPULATURA. — Villa, prædium rusticum; *maison de campagne, métairie.* (*Ch. Hisp.*)
POPULATUS. — (Subst.) Terra culta, ager cultus, cui opponitur *eremus; terre cultivée.* (*Ch. Navar.*) — Habitator, incola; *habitant.* (A. 1422.)—(Adj.) Instructus, munitus; *garni, muni.* (A. 1376.)
POPULICANI. — Hæretici Manichæorum sectarii qui Græcis Παυλικιανοί Latinis scriptoribus *Pauliciani*, sic appellati a Paulo Samosateno hæresis auctore, sive a Paulo et Joanne, ut observatum a Cangio ad Alexiadem.
POPULICUS. — Popularis; *du peuple, qui concerne le peuple.* (*A. SS.*)
POPULOSITAS. — Copia, frequentia, multitudo; *foule, grand nombre, multitude.* (Fulg.)
POPULOSUS. — Numerosus, abundans; *en grand nombre, abondant.* (*Conc. Hisp.*) — Dicitur de loco ubi frequens populus habitat; *bien peuplé, populeux.* (Urban. V. PP.)— Locus populis consitus, ut videtur. (Mur.)
POPULUS. — Turba, conferta hominum multitudo; *foule, multitude.* (*Cod. Th.*)—*Minutus populus, populus vulgaris,* vulgus, plebecula; *le menu peuple.* (*A. SS.*) *Populus mandatorum*, id est multitudo, apud S. Bernardum (hanc lectionem restituit Mabillonius ex consensu cod. mss. pro *cumulo*, uti prius legebatur). — Parochia, urbis regio; *paroisse, quartier d'une ville.* (A. 1258.)
POQUINUS. — Mensuræ frumentariæ species in Morinis; *certaine mesure pour les grains;* ol. *poquin.* (A. 1360.)
POQUITUS. — Equus parvus et debilis; *petit cheval, bardot;* ol. *poquet.* (A. 1332.)
PORCA. — Terra culta; *terre cultivée, champ en culture :* « *Porca* de cannapina. » (A. 1105.)
PORCADA. — Portulaca; *pourpier.* (*Vet. Cod.*)
PORCAGIUM. — Tributum ex *porcis*, *redevance sur les porcs;* ol. *porcaing.* (*Tab. S. Trin. Cad.*)
PORCAIRATA. — Porcorum grex; *troupeau de porcs.* (A. 1262.)
PORCAMIS. — Mensura agraria; *certaine mesure agraire.* (*Vet. Cod.*)
PORCARANUS. — Porcinus; *de porc.* (Lud.)
PORCARIA. — Stabulum porcorum; *étable à porcs.* (A. 1305.) — Porca, sus femina; *truie.* (A. 1032.)
PORCARITIA. — Ut PORCARIA. (C. M.)
PORCARITIUS. — Ad *porcos* spectans;

de porc. « *Porcaritia* domus, » stabulum porcorum; *étable à porcs.* (*Lex Alam.*)

PORCARIUS. — Porcorum custos; *porcher.* (*Lex Alam.*) *Porcarii terra*, quæ porcario ad pascendos porcos assignatur; *terrain assigné à un porcher pour y faire paître son troupeau.* (Mad.) *Porcarium servitium*, quo quis *porcos* domini sui pascentes servare tenetur; *obligation du vassal de garder les porcs du seigneur pendant qu'ils paissent.* (*Chartul. S. Vand.*)

PORCASTER. — Porcus junior; *pourceau.* (Athelm.)

PORCATOR. — Idem qui PORCARIUS. (*Conc. Hisp.*)

PORCATURA. — Porcorum grex, vel tributum ex porcis; *troupeau de porcs* ou *droit seigneurial sur les porcs.* (A. 1070.)

PORCELLAGIUM. — Tributum ex *porcellis*, Gal. *pourceaux;* hinc porcos qui in ejusmodi tributum debebantur *porcos debitales* vocat charta a. c. 984.

PORCELLANA. — Concha margaritifera, nacara; *nacre de perles;* ol. *pourcelaine.* (Pass.)— Vasis pretiosissimi genus; *porcelaine, vase de porcelaine.* (Pass.)

PORCELLARE. — Sic dicitur sus cum porcellos edit; *mettre bas*, en parlant d'une truie. (Flet.)

PORCELLATA. — Porca, sus femina; *truie.* (A. 1330.)

PORCERIUM. — Porcorum stabulum; *étable à porcs.* (A. 1288.)

PORCHA. — Pro PORCA. (*St. Plac.*)

PORCHAICIA.—Comparatum, bona quævis vel emptione vel industria vel alia qualibet fortuna acquisita; *acquêt, biens qui nous adviennent autrement que par héritage;* ol. *pourchas, purchase.* (Pass.)

PORCHANCHARE. — Ut PERCHANCHARE. (*Tab. S. Alb. Andeg.*)

PORCHERIA. — Forum in quo *porci* venduntur; *marché aux porcs.* (A. 1460.) — Porcorum grex; *troupeau de porcs;* ol. *porcherie.* (*Tab. S. Vand.*)

PORCHERIUS. — Porcorum custos; *porcher.* (A. 1197.)

PORCHETTA. — Tributum ex porcis; *droit seigneurial sur les porcs.* (*Vet. Cod.*)

PORCHETUS. — Porcellus; *pourceau.* (A. 1235.) — Vestibulum, porticus; *portique, galerie, vestibule;* ol. *porce.* (A. 1292.) — Porcorum custos; *porcher;* ol. *porchet.* (A. 1241.)

PORCHORIA. — Septum ex virgulis in quo *porci* de nocte tempore glandationis solent includi ut ab incursibus luporum tuti sint; *espèce de parc à porcs.* (Kenn.)

PORCICULUS. — Porcellus, junior portus; *pourceau.* (Steph.)

PORCILATIO. — Idem forte quod FRESCINGAGIUM vel porcorum consuetudo. (*Tab. Cluniac.*)

PORCILE. — Porcorum stabulum; *étable à porcs.* (*St. Verc.*)

PORCILIS. — Porcinus, ad porcos spectans; *de porc.* (*Lex Bavar.*)

PORCILLUS. — Sterquilinium, locus ubi fimus porcorum congeritur; *fosse à fumier de porc* (A. 1344.)

PORCILUS. — Porticus minor; *petite galerie.* (*St. Av.*)

PORCINA. — Porcorum grex vel stabulum; *troupeau* ou *étable à porcs.* (*Lex Sal.*)

PORCINARII. — Iidem qui SUARII.

PORCINARIUM. — Locus ubi porci aluntur; *lieu où l'on élève les porcs.* (*Vet. Gl.*)

PORCINATÆ.— *Porcinatæ scrofulæ*, strumæ quæ in porcorum gutture frequenter repeLiuntur; *tumeurs scrofuleuses, ladrerie.* (*A. SS.*)

PORCINCTA. — Ambitus; *enceinte;* ol. *pourchainte.* (A. 961.)

PORCINIUM. — Porcorum stabulum; *étable à porcs.* (*A. SS.*)

PORCIOLUM. — Portulaca; *pourpier.* (S. Willel. *Const. Hirs.*)

PORCIONISTA. — Convictor vel gymnasii alumnus; *compagnon, commensal* ou *étudiant, élève d'une école.* (Goul.)

PORCISTETUM. — Locus ubi porci stant; *porcherie.* (J. de J.)

PORCIUS. — Aper; *sanglier.* (A. 1501.)

PORCONARIUS. — Particeps, pro PORTIONARIUS, minister ecclesiasticus qui decimas eiusdem parœciæ cum alio dividit. (S. XV.)

PORCUS. — *Porcus silvaticus, porcus silvester*, seu *porcus singularis*, aper; *sanglier.* (Pass.) — *Porci suales*, masculi sues; *verrats.* (*Polypt. S. Rem. Rem.*) *Dare porcos in bosco* dicebatur qui alteri facultatem dabat pascendi porcos in silva. (Kenn.)

POREA. — Ut PUREA. (A. 1231.)

PORETA. — Leguminis species, beta; *poirée, porrée.* (A. 1323.) — Jusculum ex porris confectum, idem q. PORRECTA. (*A. SS.*)

PORFIDUM. — Porphyrites; *porphyre.* (Ap. Mur.)

PORGATOR. — Pro PURGATOR, qui triticum ventilat; *vanneur.* (*Cat. Conf. B. M. Deaur. Tol.*)

PORGERE. — Pro PORRIGERE. (Mab. *Anal.*)

PORIETTUM. — Vestibulum, atrium, porticus; *porche, vestibule.* (*Tab. Maj. Mon.*)

PORISMA. — Comparatum, bona quævis; *acquêt, biens.* (Ord. Vit.) — Meatus; *passage, course, marche.* (Frid.)

PORIUS. — Pro PORRUS, leguminis species; *porreau.* (A. 1305.)

PORNÆ. — A Gr. πόρναι, meretrices, et turpissima spectacula sive ludi scenici in quibus meretrices producebantur in scenam. (Justin. *Novel.*)

PORNORELLUS. — Forensis, extraneus, alienigena; *étranger, aubain.* (A. 1276.)

PORNORERIUS. — Eadem notione. (A. 1276.)

PORPALUM. — Instrumentum focarium. (*Chartul. Bitur.*)

PORPECIA. — Piscis majoris species, sus marinus; *marsouin;* ol. *pourpois.* (A. 1319.)

PORPES. — Eodem significatu. (*Chartul. SS. Tri. Cad.*)

PORPETUS. — Eadem notione. (A. 1410.)

PORPEYS. — Eadem notione. (A. 1410.)

PORPHYRETICA ROTA. — *Vid.* in Rota.

PORPHYRETICUS. — In purpura patre imperatore genitus; *né dans la pourpre, fils de roi ou d'empereur.* (Senat.)

PORPHYRO GENITUS. —Eadem notione. (Luitp.

PORPO. — Vestis militaris lana vel gossipio farta et acu stipata ac perpuncta; *pourpoint, casaque piquée et rembourrée de laine ou de coton.* (*Cod. Ital. Dipl.*)

PORPOINCTUM. — Eadem notione. (S. XIV.)

PORPORATUS. — Monetæ species, idem q. PURPURATUS.

PORPORTARE. — Ut PROPORTARE.

PORPORTUS. — *Porportus feodi*, redituum ejusdem inquisitio et declaratio qua quomodo se *porportat* feodum significatur; *recherche et déclaration des revenus d'un fief;* ol. *porport.* (A. 1276.)

PORPREHENDERE. — Continere; *comprendre.* (A. 1212.)

PORPRENDERE. — Invadere aliquid, sua auctoritate capere; *envahir, s'attribuer, s'approprier, occuper, saisir;* ol. *porprendre.* (A. 812.)

PORPRENSIO.—Invasio, usurpatio; *usurpation, saisie, envahissement.* (*Tab. S. Alb. Andeg.*)

PORPRESA. — Idem q. PORPRISA et PORPRISUM. (A. 1271.)

PORPRESTURA. — Eadem notione. (*Tab. SS. Trin. Cad.*)

PORPRISA. — Ambitus, septum; *enceinte, enclos;* ol. *pourpris.* (A. 1186.)

PORPRISAGIUM. — Ut PORPRISUM. (A. 1261.)

PORPRISIA. — Ut PORPRESA. (A. 1228.)

PORPRISIUM. — Eadem notione. (A. 1218.)

PORPRISOR.—Fidejussor; *caution, répondant, garantie.* (A. 1208.)

PORPRISUM. — Ambitus, septum, locus undique clausus, cohors, prædium rusticum, hortus arboribus consitus; *enceinte, enclos, palissade, cour, ferme;* ol. *pourpris, pourprisure, porprison,* etc. (Pass.)

PORPRISUS. — Conclusus, muris vel sepibus cinctus; *enveloppé, entouré;* ol. *pourpris, porpris.* (A. 835.) *Porprisæ res,* usurpatæ, invasæ. (A. 806.)

PORQUATA. — Porcorum grex; *troupeau de pourceaux.* (A. 1343.)

PORQUEIRATA. — Eadem notione. (A. 1283.)

PORQUERIUS. — Porcorum custos; *porcher;* ol. *porquié.* (A. 1442.)

PORQUETUS. — Porcellus; *pourceau;* ol. *porchet.* (*Ch. Provinc.*)

PORRATA. — Ut PORRECTA. (*Conc. Solemn.*)

PORRECTA. — Jusculum ex *porris* confectum; *porrée.* (*A. SS.*)

PORRECTURA. — Altitudo; *hauteur.* (Lud.)

PORRECTUS. — Porrus, leguminis species vel potius legumen quodlibet; *porreau ou légume quelconque.* (A. 1256.)

PORRELAGIUM. — F. pro PORCELLAGIUM. (A. 1170.)

PORRESTARIUM. — Dominium, pro POTESTATIVUM. (A. 942.)

PORRETANI. — Gilleberti Porretani episcopi Pictavensis sectatores; *partisans de Gilbert de la Porée.* (Bar.)

PORRITUS. — *Porritus porrus*, porrus minoris, ut videtur, speciei. (*Gl. Heist.*)

PORRUM.— Clavæ species; *espèce de massue;* ol. *porre.* (*Vet. Gl.*)

PORRUS. — Verruca; *verrue;* ol. *porreau.* (*A. SS.*)

PORSANUS. — Pro PORCIANUS. (A. 1375.)

PORSEAMENTUM. — Facultas pascendi pecudes in alterius, quocum *percursus* erat, pascuis; *Vid.* PERCURSUS. (*Chartul. Feud. episc. Aur.*)

PORTA. — Teloneum quod ad *portam* exigitur; *droit d'entrée.* (A. 1194.) (Qui ab hac exactione immunes erant, *libertatem in porta habere* dicebantur.) (A. 1204.) —Munus ipsum portarii monastici, seu quod ad officium pertinet; *office de portier d'un monastère,* ou *ce qui est relatif à cet office.* (Adalard.)—Tribus vel urbis regio, apud Italos; *quartier d'une ville.* (Sigon.) — Aula regia, apud Orientales; *le palais du prince, la cour.* (Pass.) — Domus hospitum in monasteriis, quod ad portam esset exstructa; *bâtiment affecté, dans les monastères, au logement des étrangers.* (A. 886.) — Locus ubi, in monasteriis, pauperibus eleemosynæ distribuebantur, et reditus ejusmodi eleemosynis assignatus; *lieu, dans les monastères, où se faisait aux pauvres la distribution des aumônes, et le revenu destiné à cette distribution.* (Pass.) — Porticus, locus coopertus; *galerie.* (A. 1197.) — Custodia ad portas castri, vel excubiæ; *garde, guet.* (*Ord. reg. Fr.*) —Lignearum regularum compages; *châssis.* (A. 1476.) — F. militum turma; *compagnie, escadron.* (Ap. Mur.) — *Portæ,* angustiæ itinerum; *cols, ports.* (*Ch. Hisp.*) —*Porta levatura,* pons sublicius ad portas urbium; *pont-levis.* (*H. Cortus.*) *Porta regularis,* monasterii janua; *la porte d'un couvent.* (A. 1216.) *Portas apertas conscribere,* testamento aut tabulis manumittere; *affranchir par testament ou par un acte.* (*Lex Rip.*)

PORTABILIS. — Qui potest portari; *supportable.* (Sid.)

PORTAGIARIUS. — Portoriorum exactor; *receveur des droits de porte.* (A. 1288.)

PORTAGIUM. — Præstatio ad urbium portas; præstatio quæ exsolvitur pro mercibus quæ collo portantur; salarium ejus qui urbis portas aperit et claudit; salarium ejus qui tributa exigit; tributi genus quod ex domibus et terris exigitur; quod ad portas carceris ab incarcerando solvitur; delatio vel portatio alicujus rei; capacitas navis, quantum navis continere et vehere potest; *droit d'entrée; droit sur le transport à dos*

de certaines marchandises; salaire du concierge d'une ville; émoluments du receveur des taxes; certain droit sur les terres et les maisons; droit que paye un prisonnier à son entrée en prison; transport d'une chose; port d'un navire; ol. *portage, portaige, pourtage.*

PORTAGO. — Præstatio ad urbium portas, ut PORTAGIUM. (A. 1096.)

PORTALE. — Porta; *porte, portail.* (A. 1173.)—Vestibulum, atrium; *porche, atrium.* (*A. SS.*)

PORTALERIA. — Porta; *porte.* (A. 1333.)

PORTALETUM. — Porta minor; *petite porte;* ol. *portalet.* (A. 1381.)

PORTALIS. — Qui *portæ* urbis curam habet; *portier.* (A. 1355.) — *Capella portalis,* quæ ad portam monasterii sita. (A. 1290.)

PORTALLUM.—Domuncula; *maisonnette.* (*Tab. eccl. Briv.*) — Vestibulum, atrium; *parvis.* (A. 1195.) — Idem q. PORTALE; *portail.* (A. 1356.)

PORTALQUERIUM. — Dimin. a *portale,* minor. (*St. Mas.*)

PORTAMENTUM. — Actio, agendi ratio; *portement.* (Ap. Mur.) *Portamentum* armorum, *Vid.* PORTATIO. (A. 1313.)

PORTANAGIUM. — Ut PORTATICUM.

PORTANARIUS. — Idem qui PORTARIUS, janitor; *portier, concierge.* (Eckeh.)

PORTANELLUM. — Portula, ostiolum; *petite porte;* ol. *portanel.* (A. 1348.)

PORTANERIUS. — Qui vectigalia in portu exigit; *receveur des droits dans un port.* (*St. Aven.*)

PORTARATICUM.—Idem q. PORTATICUM. (Ughel.)

PORTARE. — Dirigere, ponere; *placer, diriger.* (Gers.) — Asportare, auferre; *emporter.* (*Tab. S. Albin. Andeg.*) — Ferre, sustinere; *supporter.* (Dicitur de oneribus et impensis, quibus aliquis obnoxius est.) (A. 1362.)—Jus habere cogendi, compellere; *avoir le droit de forcer, presser, forcer.* (A. 1265.) — Debere, certis præstationibus astringi; *devoir, être sujet à certains services.* (A. 1204.) — *Portare se,* se habere; *se comporter.* (A. 1195.) —*Portare se hæredem*, gerere se ut hæredem. (*Mem. Cam. Comp. Par.*) — *Portare ad collum,* de minutis institoribus dicitur, qui fune ad collum suspenso merces suas præferunt. (*Telon. episc. Autis.*)— *Portare fidelitatem*, fide adversus aliquem teneri, constringi. (*G. Chr.*)

PORTARIA. — Idem q. PORTORIUM. (*Vet. Ch.*) — Officium portarii; *charge de portier.* (A. 1523.)

PORTARITIUS. — *Portaritia troja,* sus feta; *truie pleine.* (*St. Ast.*)

PORTARIUM. — Portorium ac tributum quod ad portas civitatum exsolvitur; *droit d'entrée qui se paye aux portes des villes.*(*Vet. Gl.*)

PORTARIUS. — (Subst.) Officialis monasticus qui portæ monasterii curam habet, *ostiarius* dictus Vigilio diacono, *janitor* S. Isidoro; *frère portier dans une abbaye.* (Pass.) *Portarius pauperum* in monasteriis, portæ scilicet ad quam pulsabant pauperes eleemosynam petentes. (*Tab. Conch. Abbat.*) *Portarius,* portorii exactor; *receveur du droit d'entrée.* (A. 1322.) — (Adject.) Proximus portæ; *voisin de la porte.* (*A. SS.*) — *Portaria domus,* ædicula portarii monastici; *loge du portier d'un couvent.* (Laur. Leod.)

PORTATA. — Qualitas, conditio; *qualité, condition.* (A. 1360.)

PORTATIA.— Servitii genus quo quis tenetur *portare* quæ illi committuntur; *corvée des transports.* (A. 899.)

PORTATICUM. — Idem quod PORTAGIUM. (*A. SS. Ben.*)

PORTATILES. — Episcopi qui clero et populo carent; *Vid.* EPISCOPUS.

PORTATIO. — Summa redituum; *total des revenus.* (A. 1218.) — Solemnis episcopi in urbem episcopalem ingressus, quod tum baronum aut militum suorum humeris portaretur; *entrée solennelle d'un évêque dans sa ville épiscopale.* (*Chartul. episc. Paris.*)

PORTATOR. — Qui aliquid portat; *porteur, celui qui porte quelque chose.* (*Vet. Cod.*) — Tabellarius; *messager, courrier.* (Joan. VIII. PP.)—Qui panem ex officio ad furnum defert; *celui qui est chargé de porter le pain au four.* (A. 1186.)

PORTATORIUM. — Machina gestatoria cujus Romæ usus in Palmarum festo; *espèce de chaise curule que l'on porte sur les épaules.* (Alc.)

PORTATORIUS. — Quo aliquid portatur; *qui sert à porter.* (S. Aug.)

PORTATUM. — Reditus, proventus; *produit, rapport.* (A. 1402.)

PORTATURA. — *Corvatæ* species, qua quid portabatur; *corvée des transports, des commissions et des messages.* (Irm.) Quantum quis ferre potest; *charge, portée.* (Ap. Mur.)

PORTELLA. — Portula, minor porta; *petite porte.* (A. 1347.) — Pro SPORTELLA, fiscella. (A. 1356.) — Hierotheca in qua circumferri possint lipsana sanctorum. (*A. SS.*)

PORTELLUS. — Portus minor ubi naves onerantur et exonerantur; *petit port.* (A. 990.) — Minor porta; *petite porte.* (*Hist. episc. Autis.*) — Minor porticus; *petite galerie.* (Mur.)

PORTEMIA. — Navicula Syriaci generis lata et sive carina a *portando* vocata. (Isid.)

PORTENARIUS. — Idem q. PORTANARIUS.

PORTENATICUM. — Idem q. PORTULATICUM. (A. 1100.)

PORTENDICULUM. — Felix omen; *heureux présage.* (Lamb. Ard.)

PORTENNA. — Idem q. PORTEMIA. (Nic Spec.)

PORTENSIS. — Portitor, janitor; *portier, concierge.* (Ugut.)

PORTENTARE. — Portendere; *avoir pour suite, amener.* (*A. SS.*)

PORTENTIO. — Portentum, prodigium; *présage, pronostic, prodige.* (*Gl. Barth.*)

PORTERIUS. — Furni minister qui panem ad furnum ex officio defert; *fournier.* (*St. Arel.*)

PORTEROLA. — Portula, ostiolum; *petite porte.* (Ap. Mur.)

PORTGREVIUS. — Idem q. PORTIREVE.

PORTI. — Pro *portari.* (*A. SS.*)

PORTIANUS. — « Nec jam *portiana*, hoc est extramurana basilica petebatur, » etc. (S. Ambr.) Perperam Macri in Hierolex. hanc basilicam sic dictam volunt quod extra civitatis portam exstructa erat, nam a *Portiano* ejus fundatore nomen habuit.

PORTICALE. — Ut *porticus*, vox Italica. (Mur.)

PORTICANI. — « Illam vero pravam *Porticanorum* consuetudinem, quæ hactenus ibi fuit,... removendam censemus : ut *Porticanorum* habitatorum sine hæredibus morientium bona contra morientium deliberationem minime pervadantur : ita tamen ut *Porticani* in Romanæ Ecclesiæ et nostra nostrorumque successorum obedientia et fidelitate permaneant. » (*Conc. Later.* an. 1122.) Quinam sint Porticani in hoc canone memorati, definire haud facile est. Alii Portuenses hic indigitatos volunt, qui a Portu Romano, ubi habitabant, nomen habuerunt. Hi a præfecto urbis, sub cujus jurisdictione erant, varie vexabantur, maxime tunc temporis, quod præfectus Calixto infensus esset; unde eo canone ipsis consultum est. Sed ii Portuenses, non Porticani, constanter appellantur; hinc nonnulli per Porticanos intelligunt peregrinos qui Romam piæ peregrinationis ergo ad SS. Apostolos pergebant, a porticibus, ubi recipiebantur, Porticani dieti, vel Perticani, a pertica viatoria quam gestare solebant.

PORTICATIO. — Porticuum structura in circuitu monumentorum ædificata; *colonnade, péristyle.* (Dig.)

PORTICIA. — Pro *posticia; Vid.* POSTICIUM.

PORTICO. — Porticus; *portique, galerie.* (*A. SS.*)

PORTICULA. — Portula; *petite porte.* (*A. SS.*)

PORTICULUS. — Malleus in manu portatus quo signum datur remigantibus; *marteau dont se servait le chef de la chiourme pour communiquer ses intentions aux rameurs.* (Pap.) — Minor porticus seu ædicula quæ tumulis ac sepulcris mortuorum superstruebatur; *Vid.* SELAVE et PONTICULUS. (*Lex Sal.*)

PORTICUS. — Locus in monasteriis ubi excipiebantur advenæ; *la partie d'un monastère , qui servait à recevoir les étrangers.* (S. Steph.) — Aditus, porta; *entrée, porte.* (A. 1242.)—Umbraculum ligneum projectum quod fenestræ vel officinæ appenditur; *auvent.* (*Cons. Perp.*) — Quidquid claudendo utile est; *tout ce qui peut servir à fermer.* (*St. Taur.*)

PORTIFORIUM. — Idem q. BREVIARIUM, liber ecclesiasticus; *bréviaire.* (Ingulf.)

PORTIGHELLUS. — Atriolum; *porche.* (*St. Mut.*)

PORTINARIUS. — Idem q. PORTANARIUS.

PORTINGHERIUS. — Apparitor; *sergent, huissier.* (*Ch. Hisp.*)

PORTIO. — Pondus quoddam sex uncias habens; *poids de six onces.* (Pap.) — Societas; *réunion, société.* (Ach. *Spic.*) — Pensio annua; *revenu annuel, payement annuel.* (*Conc. Hisp.*) — *Portio canonica*, pensitatio annua canonico assignata; *revenu annuel assigné à un chanoine.* (*St. Eccl. Valent.*) — *Portio congrua, debita*, sufficiens pars reditus beneficii vicario perpetuo assignata; *portion congrue, part suffisante du revenu d'un bénéfice ecclésiastique attribuée à celui qui le dessert réellement.* (*Portio* nude dicitur in nonnullis instrumentis.)

PORTIONALIS. — Dicitur de eo quod alterius pars est; *partiel.* (Tert.)

PORTIONARE. — *Portionem* seu pensionem annuam assignare; *assigner une pension annuelle.* (A. 1374.)

PORTIONARIUS. — (Subst.) Colonus partiarius qui ad medietatem fructuum prædium colit; *colon partiaire.* (Pass.) — Beneficiatus in ecclesia cathedrali qui dimidiam tantum præbendam percipit; *bénéficiaire ecclésiastique qui n'a que la moitié des revenus de son bénéfice.* (Inn. III. PP.) — Qui naulum exigit (*Const. Sic.*); sed legend. f. PORTUNARIUS. — (Adj.) Dicitur de eo cujus portio tantum possidetur. (A. 1398.)

PORTIONATOR.—Qui alicujus prædii seu feudi cum alio portionem habet; *copropriétaire, copartageant.* (A. 1322.)

PORTIONISTA.—Convictor; *pensionnaire.* (A. 1499.)

PORTIPHORIUM. — Idem q. PORTIFORIUM.

PORTIREVE.—Urbis sive portus præpositus ; sic autem olim dictus est urbis Londinensis præpositus quem hodie *Majorem* vocant.

PORTIRIUM.—Pro POTERIUM. (*A. SS.*)

PORTISSONUM. — Idem q. PORTATICUM. (A. 1323.)

PORTITOR. — Janitor ; *portier* (*Lex Long.*)—Nuntius, tabellarius ; *courrier, messager.* (*Cod. Th.*) —.Minister furnarius qui panem coquendum ad furnum deferre tenetur; *fournier.* (A. 1229.)—Gerulus, bajulus; *portefaix, fort.* (*Lex Gocl.*)

PORTITORIUM.—Locus ubi vectigal exigit publicanus, portitor ; *bureau où se fait le payement d'une taxe, d'un droit.* (*Vet. Gl.*)—Lectica; *litière, chaise à porteurs.* (*Vet Cod.*)

PORTITURA.—Capacitas; *tonnage, portée d'un vaisseau.* (A. 1416.)

PORTIUNCULA.—Diminut. a *portio*, particula; *particule.* (Oros.)

PORTMOTA. — Anglo-Saxonibus, curia portus vel portui indicta qua res ad portum spectantes agitantur , a Saxon. *porte*, portus, et *gemote*, conventus.

PORTOLADI. — Remiges ; *rameurs.* (Sanut.)

PORTOMIA.—Idem q. PORTEMIA.

PORTONAGIUM.—Idem q. PORTULATICUM (A. 1222.)

PORTONARIUS. — Nauta, qui itinerantes ad ulteriorem fluminis ripam navigio trans-

vehit; *batelier qui passe les voyageurs d'un bord à un autre.* (Mart. *Anecd.*)

PORTONATICUM. — Idem q. PORTULATICUM. (A. 952.)

PORTORA. — Navis quæ ad trajectus fluminum pontis vicem præbet; *bac.* (A. 774.)

PORTORIUM.— Quædam præstatio, quæ datur pro navium applicatione seu statione et mercatione quacunque facta in portu; *Vid.* PORTULATICUM. (*Vet. Gl.*)

PORTRACTUS. — Pictus, delineatus; *peint, dessiné;* ol. *pourtrait.* (A. 1444.)

PORTUAGIUM.— Idem q. PORTULATICUM. (A. 1222.)

PORTUALIS.—Fauces, claustra montium; *gorges, défilés, ports.* (*H. Cortus.*)

PORTUENSIS. — Eadem notione. (*Cod. Th.*)

PORTUGALENSIS. — Lusitanus; *Portugais.* (Inn. III, PP.)

PORTULANIA. — Officium, dignitas *portulani; Vid.* PORTULANUS. (*A. SS.*)

PORTULANUS.—Qui portubus maris, vel fluminum, eoque nomine navibus quæ in statione sunt, præest; *commandant de port.* (A. 1285.)—Famulus infimi gradus inter ministros coquinæ; *bas employé des cuisines.* (*Leg. Pol.*)— Tributorum exactor; *receveur d'impôts.* (Lud.)

PORTULATICUM.— Tributum quod præstatur pro navibus in portubus consistentibus; *droit que payent les navires pour leur stationnement dans les ports, droit d'ancrage.* (A. 1231.)

PORTUNARIUS. — Idem q. PORTANARIUS. (*Lex Long.*)

PORTURA.—Idem quod PORTORA. (S. IX.)

PORTUS. — Fauces, claustra montium, *puertos* Hispanis, quibus proprie dicuntur claustra Pyrenæorum montium; *cols, gorges, ports.* (Pass.) — Navigium ad transvehendum itinerantes; *bateau qui fait le service d'un bac.* (Meich.)—Porta; *porte.* (Lob. *H. Brit.*) — Reditus, prædiorum commoda; *rapports, revenus.* (*A. SS.*)— Agendi ratio; *conduite, manière d'agir.* (A. 1302.)—Auctoritas, pondus; *autorité, influence, poids.* (A. 1416.) — Vectura; *port, frais de transport.* (*St. Av.*) — Portorium, tributum quod ad portas civitatum vel in portubus seu pro appulsu ad portum exsolvitur; *droit d'entrée que payent les marchandises à la porte des villes, ou à leur débarquement dans les ports;* ou *droit exigé des navires qui stationnent dans un port.* (S. XI.) — Jus caduci in beneficiis ecclesiasticis, idem q. DEPORTUS. (A. 1383.)—*Portus litterarum*, merces pro allatis litteris; *port de lettres.* (A. 1482.)

PORTUSIACUM. — Tributum quod ex nundinis percipitur; *droit qui se prélève sur les foires et marchés.* (A. 1114.)

PORUM.— Silva; *bois, forêt.* (Alexand. III PP.)

PORZELLUS.—Pro *porcellus.* (*St. Plac.*)

POSARE.—Ponderare; *peser;* ol. *poiser.* (A. 1311.)

POSATORIUS. — *Fustis posatorius*, cui quis innititur; *béquille, canne, bâton.* (*Vet Form.*)

POSCA.—Vinum acidum aquæ mistum; *piquette.* (*Vet. Cod.*)

POSCERE.—*Poscere reum*, aliquem in jus vocare; *citer quelqu'un en justice, l'assigner.* (*Cod. Th.*)

POSEGIA.—Idem q. POGESIA.

POSIGIA.—Eadem notione.

POSITALIS.—Realis, exsistens; *réel, positif, véritablement existant.* (Diony. Chart.)

POSITIO.—Ferculum, portio quæ monachis apponitur; *ration, portion, pitance.* (Ap. Schan.) — Tumulus; *tombeau, tombe.* (*A. SS.*)—Vox theologis nota qua thesis seu alicujus particularis rei assertio significatur. (Pass.)—*Positiones*, litigantium allegationes et argumenta; *dires des parties.* (A. 1366.)

POSITIONALIS. — *Positionalis libellus*, qui singulas partes et circumstantias facti seu casus brevissimis pronuntiatis complectitur adjectis nihilominus quæ ad libellum requiruntur. (Calv. *Lex.*)

POSITIUS.—Certus, præscriptus. (A. 1380.) Alia notione Theologia *positiva* dicitur quæ scilicet ambagibus scholæ libera est.

POSITOR.—Poeta; *poëte.* (Abb.)

POSITUS.—Determinatus, assignatus; *déterminé, assigné.* (A. 1256.)

POSPILARE.—Pilo ludere; *jouer à la paume.* (A. 1352.)

POSSADA.—Domus quam quis possidet; *maison.* (A. 1461.)

POSSE.—Potestas, facultas; *pouvoir.* (A. 1246.)—Exercitus, copiæ; *forces militaires.* (A. 1313.) — Dominium, districtus, territorium; *seigneurie, ressort, district.* (A. 1165.) —Procuratio, auctoritas; *pouvoir, autorité.* (A. 1482.)

POSSESSIO.—Prædium quod quis possidet; *propriété, métairie.* (*Lex Sal.*)—*Possessio episcopi*, illius districtus, diœcesis; *territoire soumis à l'autorité d'un évêque, diocèse.* (*Cap. C. M.*)—*Possessio tedialis; Vid.* TEDIALIS.

POSSESSIONATUS. — Habens bona solo. (W. Thorn.) Interdum nude pro eo qui in rei possessione est. Sic *sacerdotes possessionati* dicuntur qui aliquod beneficium possident. *Possessionati monachi*, Gal. *moines rentés*, dotati, quibus attributæ sunt possessiones. (*Act. ad Conc. Basil.*)

POSSESSIVE. — *Possessive habere*, possidere jure proprietario; *avoir la propriété d'une chose.* (A. 1389.)

POSSESSORES.—Cives «qui,» ait *Lex Salica*, «res in pago ubi commanent, proprias possident;» *citoyens, habitants d'un lieu.*

POSSESSORIUM. — Prædium quod quis possidet, ut POSSESSIO. (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)—Vox practicis nota, jus quod spectat possessionem; *possessoire.* (A. 1240.)

POSSETENUS.—Omnino, prorsus; *entièrement.* (A. 1401.)

POSSETUR.—Pro *posset.* (Non.)

POSSIBILIS.—Approbatus, usu receptus; *admis, reçu.* (S. IX.)

POSSIBILITAS.—Possessio, fundus; *propriété, domaine, fonds de terre.* (A. 983.) - -

Reditus prædii; *produit, revenu d'une métairie.* (A. 1251.)—Potestas; *puissance, pouvoir.* (*Script. rer. Fr.*)

POSSIFICARE.—Facere potentem, ut interpretantur Bollandistæ. (*A. SS.*)

POSSINACLUM. — Certi ponderis discus, quo juvenes in agone contendebant, fortiorem judicantes, qui ultra designati spatii finem jecisset; *espèce de palet.* (*Vet. Cod.*)

POST.—Penes; *par devers, au pouvoir de.* (Marculf.) — Sumitur etiam hæc vox pro *in* et *ad.*

POSTA. — Statio, loci situs; *poste.* (A. 1161.)—Statio seu apotheca; *lieu de dépôt, boutique.* (*St. Mediol.*) — Locus copiis ad conveniendum præstitutus, condictus; *rendez-vous.* (Mur.)—Voluntas, arbitrium, petitio, libido; *volonté, fantaisie, bon plaisir.* (*St. Ast.*) — Tributi species; *sorte de redevance.* (A. 1230.) — Pactum, compositio; *pacte, traité.* (A. 1193.) — Postilena; *croupière, avaloire.* (Bern. Mon.) — Retis genus, seu piscandi modus, quo rete ad palum in terra defixum ex una parte alligato, factoque longiori in mari circuitu, eo revertuntur piscatores unde profecti fuerant; *espèce de filet de pêche* ou *sorte de pêche.* (A. 1477.) — Pagina; *page.* (A. 1317.) — Propositum, consilium; *projet, plan.* (*St. Ast.*) — Cursus cum veredis seu equis cursoribus; *poste.* (A. 1502.)—Forte opportunitas; quo sensu hac voce utuntur Itali. (*Hist. Cassin.*)

POSTABULA.—Posticum altaris seu ejus ornamenta; *retable* ou *ornements d'autel.* (A 1056.)

POSTADVOCATUS.—Minor advocatus,qui ab alio majori prædiorum ecclesiasticorum tutelas in se recipiebat; *Vid.* ADVOCATUS.

POSTAGIA. — Jus quod *posterio* seu deferenti panem ad furnum competebat; *droit dû à celui qui porte le pain au four.* (*St. Arel.*)

POSTALLA.—Posterior porta vel *portula; porte de derrière, fausse porte,* ou *petite porte.* (A. 1376.)

POSTALTARE.—Velum, pallium vel aliud quodpiam ornamentum quod retro altari apponitur; *retable.* (A. 1321.)

POSTARIUS. — F. auriga, nisi sit pro PISTARIUS. (*Cons. Fontan.*)

POSTATICUM.—Tributi species, idem q. POSTA, nisi legend. PORTATICUM. (A. 814.)

POSTATUM. — Postium seu palorum series; *palissade.* (W. de Pod. Laur.)

POSTBUTUM. —F. prostibulum, tuguriolum ubi habitant meretrices; *lupanar.* (A. 1351.)

POSTCOMES. — Qui vices comitis agit; *remplaçant du comte.* « Sasunato senescallus meus, Isembardus *postcomes*, Odo vicecomes, etc. » (*Vet. Ch.*) Ita *Postcomes* et *Vicecomes* diversi sunt.

POSTCOMMUNIO.—Antiphona quæ post communionem in signum quod communicatio expleta est, concinitur; quæ olim appellabatur *ultima oratio ad complendum*, ut testatur Walaf. Strabo; *la postcommunion.*

POSTEA.—Certa straminis vel fœni quantitas, quantum inter duas trabes seu *postes* continetur; *certaine quantité de foin ou de paille;* ol. *postée.* (A. 1350.)

POSTELLA.—Postilena; *croupière de cheval, avaloire.* (*Vet.Gl.*) — Posterior porta, ut PORTELLA. (A. 1173.)

POSTELLATIO.—Ad *postellum* expositio; *exposition au carcan.* (*Tab. S. Fl. Arv.*)

POSTELLUM.—Cippus, postis seu palus cui alligati rei publice exponuntur ad majorem infamiam; *carcan.* (Id.)

POSTEMA.—Apostema; *abcès.* (*A. SS.*)

POSTEMATUS. — Apostemate laborans; *qui souffre d'un abcès.* (*A. SS.*)

POSTENA.—Idem q. POSTELLA.

POSTERARE.—Differre; *retarder.* (Laur.)

POSTERGALE.—Tergum cathedræ; *le dos de la chaire.* (*Cærem. Rom.*)

POSTERGARE.— Post tergum relinquere, rejicere; *laisser derrière soi, abandonner.* (*Gest. Lud. VII. reg. Fr.*)—Posthabere, contemnere, negligere; *mépriser, dédaigner.* (*Vet. Cod.*) — *Postergare diem*, rejicere, differre, producere; *différer, ajourner.* (Lud.)

POSTERGATUS.— Impeditus, læsus; *empêché, retardé, froissé.* (A. 1429.)

POSTERIALIS ABSCISSA. — Scripturæ species; *Vid.* SCRIPTURA.

POSTERIGARE. — Idem q. POSTERARE. (*Ord. reg. Fr.*)

POSTERIOLA.—Idem quod infra POSTERULA. (Mab. *Anal.*)

POSTERIORA.—Tergum; *derrière.*

POSTERIORES.—Qui ultra trinepotes sunt et omnes reliqui descendentes. (Calv. *Lex.*)

POSTERIUS. — Puer pistorius seu tirunculus pistor; sed maxime is cujus erat panes ad furnum coquendos deferre; *apprenti boulanger, fournier, celui qui porte le pain au four.* (*St. Mas.*) — Qui loco publico in quem conveniunt mercatores vel etiam exigendis tributis præpositus est; *concierge du lieu où se réunissent les marchands,* ou *receveur de taxes.* (A. 1398.)

POSTERLA.—Idem q. POSTERULA. (Sanut.)

POSTERNA.—Eadem notione. (H. episc. Autis.)

POSTERNE. — Retro, pone; *derrière.* (*A. SS.*)

POSTERULA.—Posterior porta vel portula; *porte de derrière, fausse porte, poterne.* (Pass.)

POSTFACTUM.—Ex postfacto, deinceps, re peracta; *après coup.* (*Vet. Cod.*)

POSTFERRI.—Pro *postponi.* (*Cod. Th.*)

POSTHÆREDES. —Qui alias *prohæredes* (*Ch. Alem.*)

POSTHOLATIO. — Pro *postulatio.* (Mab. *Anal.*)

POSTHUMARE. — Posteriorem, superstitem esse; *être postérieur à.* (Tert.)

POSTICIA. —*Vid.* POSTICIUM.

POSTICIARIA. — Quæ curam *posticii* habet, quæ *posticio* præposita est in sanctimonialium monasteriis; *sœur portière, tourière.* (*Reg. S. Cæs.*)

POSTICIPARE.—Quasi postcapere; *venir après, succéder, suivre.* (Cl. Mam.)

POSTICIUM.—Portula in monasteriis per

quam inducuntur quæ ad victum monachorum vel sanctimonialium, resque alias, necessaria sunt; *tour, guichet* (*Reg. S. Cæs.*)

POSTICULA.—Ut POSTERULA. (Pap.)

POSTICUM. — Latens ingressus; *porte secrète, fausse porte.* (J. de J.) — Portula monasterii, per quam eatur ad hortum; *porte d'un monastère qui mène au jardin.* (Isid.)

POSTILLÆ. — Notæ, maxime notæ marginales et perpetuæ in sacra Biblia quæ secundum verba currunt quasi *postilla verba*; *notes*, surtout *notes marginales* qui accompagnaient certains mots de la Bible; ol. *postilles.* (A. 1228.)

POSTILLARE. — *Postillas* scribere; *annoter.* (*Vet. Epitap.*)

POSTILLARIUM. — Liber continens *postillas*; *livre renfermant des notes, annoté.* (*Vet. Obit.*)

POSTILLATIO. — *Postillarum* opus; *annotation.* (*Vet. Cod.*)

POSTILLATOR. — Qui *postillas* scribit; *annotateur.* (Mart. *Ampl. Col.*)

POSTIS. — (Subst.) Tabula lignea, asser; *ais, planche.* (Limb.) — Vectis; *bâton de chaise.* (*Tab. episc. Curios.*) — Palus; *poteau, pieu.* (A. 1354.) — Posticum, ut POSTERULA. (Sal. Mal.) — (Adj.) Potens, potestate et auctoritate præditus; *puissant, qui a le pouvoir de.* (A. 1415.)

POSTITIUM. — Ut supra POSTICIUM. (*A. SS.*)

POSTIUM. — Pons ligneus ex *postibus* factus; *pont de bois.* (A. 1347.)

POSTLIMIA. — Porta; *porte.* (*A. SS.*)

POSTMERIDIES. — Refectio quæ inter prandium et cœnam fit; *goûter.* (Hemer.)

POSTMITTERE.—Pro POSTPONERE. (*Conc. Tur.* II.)

POSTMURIUM. — Plantarium, seminarium; *pépinière.* (*Vet. Cod.*)

POSTNATUS. — Secundogenitus; *puîné.* (Bromp.)

POSTNOMINA. — Oratio quæ post recitata offerentium vel mortuorum nomina fundebatur. (*Ord. Offic. Gothic.*)

POSTPONERE. — Dimittere; *renvoyer, délivrer.* (*Leg. Grimoald. reg.*)

POSTPRIDIE. — Hodie; *aujourd'hui.* (Isid.) — Oratio inter Missarum solemnia, in ordine Officii Gothici. (*Conc. Hisp.*)

POSTQUAM. — Quoniam, quippe, quod; *puisque.* (A. 1334.)

POSTQUOD. — Pro POSTQUAM. (A. 1334.)

POSTRINA. — Idem quod POSTERULA. (A. 1140.)

POSTRIPIDE. — Hodie; *aujourd'hui.* (*Vet. Gl.*)

POST-SANCTUS. — Oratio inter Missarum solemnia, in ordine Officii Gothici. (*Conc. Hisp.*)

POSTULARE. — Causas agere; *plaider.* (*Vet. Form.*) — *Postulare alicui*, quomodo Gallice dicunt *demander à quelqu'un.* (*Cons. Fontan.*) *Postulare feudum*, ejus investituram petere; *Vid.* FEUDUM.

POSTULARI. — Sic dicitur qui communi cleri et populi decreto ad episcopatum eligitur. (Greg. M.) Maxime vero *postulari* dicebantur qui ex aliena parochia erant cum id non liceret nisi ex *cessione*, id est licentia sui episcopi; is enim invaluerat Ecclesiæ mos ut episcopi ex alienis Ecclesiis non assumerentur. (Id.)

POSTULATIO. — Unanimis petitio per quam is qui secundum canones vel ad clerum vel ad dignitatem ecclesiasticam etiam regularem assumi non potest ex dispensatione tamen et gratia causa cognita a superiori admittitur; *postulation.* (Pass.)

POSTULATIUS. — Ille qui *postulat*, petitor, rogator; *celui qui demande, qui sollicite.* (Pap.)

POSTULATUS. — Monetæ species; *sorte de monnaie;* ol. *postulat.* (A. 1460.)

POSTUMARE. — Ut POSTHUMARE.

POSTURA. — Societas, congregatio; *association, confrérie.* (Mur.) — F. pro POSTELLA. (*A. SS.*)

POSTZAPANUS.—*Zupani* substitutus; *Vid.* ZUPA.

POTACULUM. — Potus, poculum; *débauche de table, orgie, bombance.* (Tert.)

POTAGERIUS. — Id q. POTAGIARIUS.

POTAGIA. — Præstationis species; *sorte de taxe ou de redevance.* (A. 1370.)

POTAGIARIUS. — Coquus; *cuisinier.* (*A. SS.*)

POTAGIUM. — Potio quævis : « Panisque et parum de vino cum *potagio* eis pro cibo sufficiebat. » (*Vit. S. Rich.*) — Omne leguminum seu olerum genus, illud præsertim quod condiendi pulmenti causa in ollam mittitur; *herbes potagères.* (A. 1337.) — Præstatio pro potu vendito; *taxe sur la vente des boissons.* (A. 1173.)

POTALICIUM. — Quod in pactionibus præter conventum pretium potationi sæpius insumendum datur, nisi pro commeatu et cibariis accipere velis. (*Chr. Dom. de Grav.*)

POTARE. — Potum præbere; *donner à boire.* (A. 1217.)

POTARIA. — Ars figuli; *art du potier, céramique.* (A. 1438.)

POTARIUM.—Poculum, vasculum; *coupe, vase à boire.* (A. 1287.)

POTARIUS. — Figulus; *potier.* (A. 1290.)

POTATA. — Poculum, haustus; *action de boire, coup, gorgée.* (*A. SS.*)

POTATIO. — Pro *compotatio.* (Pass.)

POTEBAT. — Pro *poterat.* (*Leg. Long.*)

POTECHA. — Pro *hypotheca*, pignus quo quis jus ad rem habet. (A. 1209.) — Pro *apotheca.* (A. 1058.)

POTELLER. — Scutella; *écuelle.* (Ap. Mad.)

POTELLUS. — Diminut. a *potus*, q. Vid.

POTENTARE.—Potestatem exercere; *exercer l'autorité.* (Lucif. Calarit.)

POTENTATOR. — Dominus, dominator; *souverain, potentat.* (Tert.)

POTENTATUS. — Supremus princeps; *potentat.* (Cal. III. PP.)

POTENTIA. — Exercitus, copiæ; *troupes, forces.* (*Leg. Polon.*)—Fulcri species, scipio; *béquilles, et une sorte de béquille isolée, nommée* appuia!, *sur laquelle on s'appuie la*

poitrine pour se reposer debout; ol. potence. (Pass.)

POTENTIALITER. — Ex auctoritate, efficaciter. (A. 1039.)

POTENTIFICATUS. — Potentia præditus; *puissant, qui a du pouvoir.* (*A. SS.*)

POTENTISSIMUM. — Pro *potissimum.* (A. 1153.)

POTENTIVUS. — Imperiosus, superbus, durus; *fier, dur, rude, tyrannique.* (A. 802.)

POTERATUR. — Pro *poterat.* (Laur.)

POTERIA. — Locus ubi *poti* seu vascula conficiuntur; *atelier de potier, poterie.* (A. 1230.)

POTERIUM. — Poculum; *vase à boire, coupe.* (*A. SS.*)

POTERIUS. — Minister in scancionaria regia cui poculorum cura incumbit; *officier de l'échansonnerie qui a soin des vases à boire;* ol. *potier.* (A. 1304.)

POTERNA. — Ut POSTERULA. (Pass.)

POTESTACIA. — Villa, pagus, districtus *potestatis; ressort de la juridiction du podestat.* (*St. Gen.*)

POTESTARE. — Potestatem habere, dominari; *avoir le pouvoir, gouverner.* (A. 1071.)

POTESTARIA. — Dignitas *potestatis* seu præfectus urbis; *dignité de podestat.* (Ap. Mur.)

POTESTARIUS.—Jus habens in re aliqua; *qui a droit à une chose.* (A. 1239.)

POTESTAS. — Rex, princeps, supremus loci magistratus; dominus loci alicujus; judex; clientelæ professio; magistratus munus seu dignitas; districtus domini; jura, privilegia, reditus; vectigalis species; *roi, prince, premier magistrat d'une ville, maire, podestat; seigneur d'un lieu; juge, bailli; reconnaissance de la seigneurie féodale, aveu; office, charge et dignité de magistrat; ressort de la puissance d'un seigneur, seigneurie; droits, profits, priviléges; cens dû par les vilains.* (Pass.) *Potestates :* 1° primates, apud Hispanos; *les grands, les puissants* (Pass.); 2° angeli ex secundo sacræ angelorum hierarchiæ gradu; *les puissances, anges du deuxième trion de la hiérarchie céleste.* (Pass.) *Potestates*, Gall. *pouvoirs*, dicitur etiam de licentia ab episcopo presbyteris concessa audiendi et absolvendi pœnitentes. (A. 1423.) *Potestas judiciaria*, judex; *juge.* (Ap. Eccard.) *Potestas monasterii*, advocatus; *l'avoué d'un monastère.* (*Vet. Ch.*) *Potestas curiæ*, major vassallus feudalis; *grand vassal.* (*Cons. Solens.*) *Potestas major*, merum imperium; *haute justice.* (S. XIV.) *Potestas plena*, feudum immediatum, quod a nullo dependet; *franc-fief.* (A. 1294.) *Potestas castri*, facultas quam superior dominus habet, utendi castro vassalli; *droit qu'a le seigneur de se servir du château de son vassal.* (*Ch. Hisp.*) *Potestas vicaria*, locum tenens, vicarius qui alio nomine judicium exercet; *lieutenant, viguier, celui qui rend la justice pour un autre.* (A. 977.) — *Homines potestatis*, qui Gallice *gens de poeste*, vel *de poste*, seu *homes de poote*, appellantur in consuetudinibus municipalibus, in quibus æquiparantur villanis, et hominibus ac tenentibus obnoxiæ conditionis; *vilains.* (Pass.)

POTESTATA. — Villa, pagus, districtus; *ville, bourg, district.* (A. 1208.)

POTESTATIA. — Districtus domini; *seigneurie.* (Ap. Mur.) — Dignitas *potestatis*, ut POTESTARIA. (Id.)

POTESTATIVE. — Cum omni potestate ac imperio; *pleinement.* (Luitp.) *Potestative tenere, possidere*, id est, cum omni potestate, jurisdictione et dominio; *avoir, tenir en toute souveraineté.* (*Ch. Alam.*) — Violenter; *violemment.* (*Conc. Hisp.*) — Supremo et definitivo judicio; *en vertu d'un jugement définitif.* (*Tab. S. Alb. And.*) — Placide, mansuete, non impotenti animo, Gal. *se possédant.* (*Cap. C. M.*) — « Ut omnes episcopi *potestative* secundum regulam canonicam doceant. » (*Cap. ad leg. Bavar.*) Id est omni opera, Gal. *de tout leur soin.*

POTESTATIVUM. — Dominium; *seigneurie.* (A. 1066.)

POTESTATIVUS. — (Subst.) Dominus alicujus loci; *le seigneur d'un lieu.* — (Adj.) Potestate præditus; *puissant.* (*Ch. Alem.*) *Potestativam manum adjicere*, vim adhibere, vi cogere; *forcer, venir à bout par la force.* (A. 1330.) *Potestativa manu assistere*, potenti ope et opera alicui adesse; *venir à l'aide de quelqu'un, l'assister.* (A. 1341.) *Potestativa manu concedere, contradere, traditionem facere*, dicitur in veteribus tabulis, qui rem cujus *potestatem habet*, seu cujus est dominus, alteri concedit. *Potestativam manum imponere*, rem uti propriam sibi usurpare, vindicare; *s'approprier, s'emparer.* (Ap. Lud.)

POTESTRIUM. — Dominium, f. pro POTESTATIVUM. (*Cod. Ital. Dipl.*)

POTESTUR. — Pro *potest.* (Ufling. Mon.)

POTETUS. — Minor *potus*, mensura vinaria; *petit vase;* ol. *poutet.* (A. 1352.)

POTHERE. — Possessio, pro PODERE. (A. 1192.)

POTHERIA. — Pocula seu vascula quæcunque; *poterie, vases.* (A. 1378.)

POTIBAT. — Pro *poterat.* (A. 697.)

POTICULA. — Dimin. a *potus*, poculum, quod præter pretium corollarii vice in emptionibus conceditur; *ce que l'on donne par dessus le marché, pot de vin.* (*Tab. Roth.*)

POTINUS. — Lugduni aliisque vicinis locis mensura vini, quæ dimidium baralis continet seu duas quartas; *potin, mesure pour le vin.*

POTIO. — Potio medicinalis; *médecine.* (Fulb.) — Pigmentum, ut videtur. (*A. SS.*)

POTIONARE. — Medicinam accipere; *recevoir, prendre une médecine.* (Ugh.) — Potionem dare, potandum præbere; *donner une médecine.* (*Iren. interp.*)

POTIONARIUM. — Popina, taberna; *cabaret, auberge.* (*Gl. Ælf.*) — Locus ubi potiones præparantur, officina medicamentaria; *laboratoire de pharmacie, lieu où se préparent les médecines.* (S. XI.)

POTIONATOR.—Veneficus; *empoisonneur, qui empoisonne.* (A. 1248.)

POTIONATUS. — Veneno sublatus; *em-*

poisonné, mort par le poison. (Leo Ost.)

POTIOR. — Qui aliis dignitate et opibus præcellit; *qui est au-dessus des autres par ses richesses et ses emplois.* (Laur. Byzin.) — Possessor pacificus et quietus; *paisible possesseur d'une chose.* (A. 1310.)

POTIORITAS. — Primarium jus hypothecarum, quod habet creditor in feudum aut prædium debitoris; *Vid.* PODERAGIUM et PRIMARIA. (*Conc. Tolos.*)

POTIRIUM. — Potio medicinalis; *médecine, potion.* (*A. SS.*)

POTISSARE. — Frequenter et parum bibere; *boire souvent et peu à la fois.* (*A. SS.*) — Forte PATISSARE, parum pati..(Sall. Mal.)

POTOMIUM. — Navigium fluviale tardum et grave; *sorte de lourd bateau de rivière.* (J. de J.)

POTONNARE. — F. *potomio* flumen traiicere. (*Vet. Gl.*)

POTORIUM. — Poculum, vasculum; *vase, pot.* (A. 1311.)

POTORIUS. — Qui *potoria* seu pocula vendit; *marchand de pots.* (A. 1287.)

POTTULUS. — Dimin. a POTUS; *petit pot.*

POTUALIONUS. — F. domuncula, tuguriolum vel locus ubi vinum minutatim distrahitur; *maisonnette* ou *lieu où l'on vend le vin au détail.* (A. 1404.)

POTULENTUM. — Quælibet potio, quidquid potum spectat; f. legendum POCULENTUM. (A. 1154.)

POTULENTUS.—Satiatus; *rassasié.* (Fort.)

POTULUS. — Potatus; *abreuvé, qui a bu.* (*Vet. Gl.*)

POTUM.—Ut POTUS. (Mart. *Ampl. Col.*)

POTURA.—Pro PASTURA. (A. 1225.)

POTUS.—Poculum, vasculum; *pot.* (Fort.) —*Ad potos vendere vinum*, minutatim vendere; *vendre le vin au détail.* (A. 1291.) — Præstationis species: *potus vini* qui domino præstatur, mensura scilicet vinaria sic dicta; *sorte de redevance, pot de vin de la contenance de la mesure de même nom que le vassal donne à son seigneur.* (A. 1125.) *Potus charitatis*, convivium; *Vid.* POCULUM. *Potus fractus*, ludi species; *pot cassé.* (Menot.) — *In poto aut assatus nihil valere*, proverbialis formula, qua aliquid ex omni parte pessimum esse significatur, Gall. *qui n'est bon ni à rôtir ni à bouillir.* (Id.) *Potus æqualis*, ubi symbolum suum unusquisque præbet; *piquenique.* (A. 1248.)

POUCHA. — Aggeris lingua, angulus, ea pars quæ in mare prominet; *pointe de terre.* (A. 1351.) — Pera, sacculus; *poche, petit sac;* ol. *pouche, pouchet.* (*Vet. Cod.*)

POUDRAGIUM. — Tributum quodvis, idem q. PULVERATICUM; *impôt, taxe, redevance;* ol. *poudrage.* (*Ch. Angl.*)

POUDRATUS.—Variatus, distinctus; *marqueté.* (*Mon. Angl.*)

POULAINIA. — Rostra calceamentorum; rostrum navis; *poulaine, becs des souliers de ce nom*, et *proue de navire.* (Pass.)

POULALLA — Pulli, volatile pecus; *volaille*, Occit. *poulaillo.*

POULALLERIA. — Forum ubi *poulalia* venditur; *marché à la volaille.* (A. 1354.)

POULALLERIUS.—Qui *poulallam* vendit; *marchand de volaille*; ol. *poulier.* (Id.)

POULANUS. —Idem q. POLANUS.

POULENA. — Ut POULAINIA. (A 1365.)

POULENAGIUM. — Præstatio pro *polanis* seu trochleis, quibus merces e navibus in littus educuntur; *droit à payer pour l'entretretien des engins qui servent à décharger les bateaux.* (*Tabul. episc. Autis.*)

POULENTIA. — Ut POULAINIA. (*St. eccl. Nann.*)

POULIALLIARIUS.—Qui pullos seu volatile pecus curat seu vendit; *éleveur* ou *marchand de volaille.* (A. 1352.)

POULUM. — Mons, monticulus, ut PODIUM. (A. 1043.)

POURCHETUS. — Porcellus; *jeune porc.* (A. 1294.)

POUSADA. — Domus, habitatio; *maison, habitation.* (A. 1096.)

POWCHIA.—Ut POUCHA.

POYNHERIA. — Mensura annonaria, ut PONERIA.

POYPIA. — Collis, seu tumulus cui inædificatum castellum, idem proinde atque MOTA.

POZACHARUS. — Puteus; *puits.* (*Chr. Parm.*)

POZALIS. — Vox Hispanica, mensuræ species. (*Conc. Hisp.*)

POZOLUM.—Podium, suggestus lapideus; *perron.* (Ap. Mur.)

PRACE. — Pro BRACE, grani species, ex quo cerevisia conficitur. (*Ch. Alam.*)

PRACTICA. — Effectio, perfectio; *exécution, accomplissement.* (*A. SS.*) — Agendi ratio; *manière d'agir, conduite.* (A. 1377.) — — Notitia rerum forensium; *pratique*, en termes du palais. (Lob. *H. Paris.*)—Conjuratio, conspiratio; *complot, cabale, pratique.* (A. 1456.) — Familiaritas; *intimité, commerce intime.* (*A. SS.*) — *Practica physicalis*, medicina; *la médecine.* (*St. eccl. Cadurc.*)

PRACTICARE.—Agere, sermocinari, tractare, proponere, factitare, forum frequentare, causas agere, medicinam exercere, clam moliri, sollicitare; *parler, causer, examiner, traiter, offrir, faire souvent, pratiquer, exercer la médecine, plaider, cabaler, se remuer.* (Pass.) *Practicare aliquem*, cum eo conversari, uti familiariter. (*A. SS.*) *Practicare cum aliquo*, cum eo societatem habere. (*St. Cadubr.*)

PRACTICARI. — Medicinam agere, ut PRACTICARE. (A. 1281.)

PRACTICATIO. — Conjuratio, conspiratio, ut PRACTICA. (*Chr. Corn. Zanfl.*)

PRACTICUS.—Experiens, peritus; *expérimenté, habile.* (Ap. Mur.)

PRADA.—Pradorum series; *prairie d'une grande étendue;* ol. *pradal*, Occitanic. *prado.* (A. 882.)

PRADALE. — Eadem notione. (*Ch. Occit.*)

PRADARIA. — Eadem notione. (A. 1461.)

PRADASSA. — Eadem notione. (A. 1361.)

PRADATUS.—In pratum redactus; *mis en prairie.* (A. 1343.)

PRADDINUS. — Eadem notione. (Ap. Ugh.)

PRADELA. — Ut PRADA. (A. 1284.)

PRADELICUS. — Pratensis; *de pré, qui naît dans les prés.* (*H. Sabol.*)

PRADELLUM. — Pratum, pratulum; *petit pré.* (A. 1245.)

PRADERIA. — Ut PRADA. (A. 1461.)

PRADETUM. — Pratum; *pré* (A. 1361.)

PRADISTERIUM. — In ch. Hispanic. a. 1060, videtur dictum pro *pranditorium.* (*Chr. Ord. S. Bened.*)

PRADUM. — Pratum; *pré.* (Ugh.)

PRÆ. — Propter: « *Præ* eis ; » *auprès d'eux.*

PRÆAMBULA. — Prævia, præmissa, præposita. (Mart.) Ita et theologi scholastici *præambula criminis* vocant quæ in illud inducunt.

PRÆAMBULUM. — Præmonitum ; *avertissement préalable.* (Gerv. Tilb.)

PRÆAMBULUS. — (Subst.) Prædecessor ; *qui précède, prédécesseur.* (*Vet. Cod.*)—Nuntius, tabellarius ; *messager, courrier.* (Lud.) — Ductor ; *conducteur, guide.* (*A. SS.*) — (Adj.) Prævius ; *qui précède, qui va devant.* (A. 1224.) — Præmaturus ; *précoce, hâtif.* (A. 1517.)

PRÆANTEA. — Prius, ante ; *auparavant.* (Mad.)

PRÆANUTIA. — Panni species ; *sorte d'étoffe.* (Mart. *Anecd.*)

PRÆASTIUM. — Pro PROASTIUM.

PRÆAVISATIO. — Ars, industria ; *habileté, industrie.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PRÆAVISATUS. — Præmonitus ; *averti d'avance, prévenu.* (Id.)

PRÆBALTHEATUS. — Præcinctus, adornatus ; *équipé, armé.* (Dud.)

PRÆBENDA. — Cibi ac potus portio diurna, quæ monacho, canonico, aliove cuivis datur ; *provisions de bouche délivrées chaque jour aux moines, aux chanoines, et à tous les clercs qui y avaient droit, portion, pitance ;* ol. *prébende.* (Pass.) — Canonici seu cujusvis alius clerici beneficium, seu reditus ipsi illius beneficii ; *bénéfice ecclésiastique* ou *son revenu ;* ol. *prébende.* (Pass.) — Cella monachica ; *cellule, chambrette de moine.* (Ap. Lud.) — *Corpus præbendæ*, portio principalis ; *le gros d'une prébende.* (A. 1226.) *Præbenda manualis*, quotidiana distributio ; *distribution quotidienne.* (A. 1317.) *Præbenda doctrinalis*, portio quæ scholastico, Gal. *écolâtre*, Scripturam sacram, jus canonicum et litteras docenti tribuitur. (*Conc. Hisp.*) *Præbenda magistralis*, quæ canonico theologo, Gal. *théologal*, est attributa. (Id.) *Præbenda Missæ*, præstatio pro Missa ; *honoraires de Messe.* (A. 1340.) *Præbenda monachalis*, portio monachica ; *pitance de moine.* (A. 1375.) *Præbenda presbyteralis*, beneficium quod nisi a presbytero possideri potest ; *bénéfice qui ne peut être occupé que par un prêtre.* (A. 1257.) *Præbenda puerilis*, quæ pueri choralis est ; *prébende d'enfant de chœur.* (*Ch. Alem.*) *Præbenda equi*, quod ad diurnum victum equo præberi solet ; *ration de cheval.* (Fulbert. Carnot.)

PRÆBENDALIS. — Ad præbendam spectans ; *de prébende.* (Pass.) *Præbendalis ecclesia*, quæ a majori pendet ; *annexe, succursale.* (A. 1231.)

PRÆBENDARE. — Cibi ac potus portionem dare ; *distribuer des provisions de vivres, donner la ration, la pitance.* (Ap. Flet.)

PRÆBENDARI. — Beneficio ecclesiastico donari ; *recevoir un bénéfice, être prébendé.* (A. 1212.)—Haud scio an eadem notione intelligenda vox *præbendatus :* « Hic fuit (Fr. Stephanardus de Vicomercato) in sæculo honorabilis clericus et magnus *præbendatus.* »

PRÆBENDARIA. — Mulier inops ; *femme pauvre, indigente.* (*A. SS.*)

PRÆBENDARIUM. — Aquarium, ubi equi adaquantur ; *abreuvoir.* (A. 1207.)—Mensuræ species ; *sorte de mesure de capacité équivalant à quatre boisseaux ;* ol. *prébandier.* (S. XIII.)

PRÆBENDARIUS. — Mensuræ genus, ut PRÆBENDARIUM. (A. 1279.) — Qui dat *præbendam* aut accipit ; *prébendier, celui qui donne ou qui reçoit une prébende.* (J. de J.)

PRÆBENDULA. — Prædiolum ; *petite métairie.* (Ap. Mab. *Anal.*) — Parva portio monachica ; *petite ration de moine, petite pitance.* (*A. SS.*)

PREBES. — Qui præbet ; *celui qui donne, qui fournit.* (Bern. de Am.)

PRÆBODENA. — Præpositura ; *prévôté.* (A. 888.)

PRÆBOSDIA. — *Præpositi* districtus, præpositura ; *prévôté.* (A. 1062.)

PRÆCAMBIRE. — Idem q. CAMBIARE.

PRÆCANTAMEN. — Incantamentum, præstigiæ ; *enchantement, prestige magique.* (*Script. rer. Fr.*)

PRÆCANTARE. — In modum incantatorum immurmurare. (*A. SS.*)

PRÆCANTATOR. — Incantator ; *enchanteur.* (Jon. Aurel.)

PRÆCAPTIO. — Acquisitio, comparatio ; *acquisition, achat.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

PRÆCATECHIZARE. — Prænuntiare ; *annoncer d'avance, prévenir.* (*S. Iren. Interp.*)

PRÆCEDERE. — Præterire ; *passer outre.* (*A. SS.*)

PRÆCELLENTISSIMUS. — Epitheton vulgo tribui solitum regibus Franciæ, a Gregorio M. PP.

PRÆCEMPTOR. — Pro PRÆCENTOR, cujus officium vel dignitas *præcemptoria* dicitur. (Paul. III. PP.)

PRÆCENTOR. — Primus cantorum in ecclesia, qui cantoribus præest, dignitas ecclesiastica in cathedralibus, vulgo *préchantre.* (Pass.) *Præcentor tabularum*, officium monasticum, qui *tabulis officialibus* præerat ; *Vid.* TABULA.

PRÆCENTORIA. — Dignitas *præcentoris ; dignité de préchantre.* (A. 1332.)

PRÆCENTORIATUS. — Præcentoris officium et dignitas, *office et dignité de préchantre.* (*G. Chr.*)

PRÆCENTRIA. — Eadem notione. (*St. Ord. Simp.*)

PRÆCENTURA. — Eadem notione. (A. 1218.)

PRÆCEPTA. — *Præceptoris* beneficium, vel officium; *Vid.* Præceptor. (Rym.)

PRÆCEPTALIS.—*Præceptalis pagina, præceptalis sanctio, præceptalis ordo, præceptalis auctoritas, præceptalis titulus*, diploma regium, ut Præceptum.

PRÆCEPTARE. — Præcipere, præceptum dare. (*A. SS. Ben.*) — *Terram præceptare*, præcepto seu diplomate regio concedere, confirmare. (Ap. Mur.)

PRÆCEPTARIUS. —*Præceptaria auctoritas*, diploma regium, ut Præceptum. (A. 932.)

PRÆCEPTIO. — Eadem notione. (S. IX.)

PRÆCEPTIVE. — Præcipiendo; *avec un ordre, en commandant*. (Tert.)

PRÆCEPTOR. — Dominus, princeps, supremus magistratus; *seigneur, chef suprême*. (W. Tyr.) — Abbas monasterii; *abbé, chef d'un monastère*. (A. 950.) — Apud Hierosolymitanos et Templarios milites, procurator domus seu provinciæ; *commandeur*. (Pas.) — *Præceptor Palatii* seu *Palatinus*: 1° idem q. Comes *Palatii* (Wal. Strab.); 2° f. cancellarius, seu præfectus scholis Palatii. (*A. SS. Ben.*)

PRÆCEPTORIA. — Prædium *præceptori* assignatum; *commanderie, bénéfice des ordres de chevalerie*; ol. *préceptorat*. (*Mon. Angl.*)

PRÆCEPTORIUS. — *Præceptoriæ litteræ*, in jure canonico, ex quibus præcipitur a Summo Pontifice ut vacans alicui conferatur beneficium.

PRÆCEPTUM. — Diploma regium, epistola a Summo Pontifice seu ab episcopo scripta, parlamenti decretum, curiæ inferioris sententia; *précepte, acte donné par un prince souverain, charte royale, lettre émanée d'un pape ou d'un évêque, ordonnance disciplinaire rendue par un parlement, arrêt, sentence judiciaire*. (Pass.)

PRÆCESSOR. — Episcopus, præsul; *évêque, prélat*. (*Chr. Valciod.*)— Decessor, prior; *prédécesseur, devancier*. (Tert.)

PRÆCESSUS. — Prior, ut Præcessor. (A. 1076.)

PRÆCINCTA. — Gravida, prægnans; *grosse, enceinte*. (A. 1242.)

PRÆCINCTORIUM. — Vestis sacerdotalis. (In veteri Missa, ab Illyrico edita, habetur oratio ad *præcinctorium*, cum illud scilicet induit episcopus, sacra facturus: « Præcinge me, Domine, virtute, et pone immaculatam viam meam. » Ubi cardinalis Bona *præcinctorium* esse ait, quod Honorius *subcingulum* sive *subcinctorium* vocat, solumque Romanum Pontificem eo uti, cum solemniter celebrat, esseque instar parvi cujusdam manipuli, e sinistro latere pendens; illudque videri, quod Græci ἐπιγονάτιον vocant, formæ quadrangularis palmi et dimidii ex utroque latere, quod e zona appensum gestatur, et solis episcopis ratione dignitatis permittitur. Interdum nihil illud videtur fuisse *præcinctorium* quam linteum quo pontifex præcingebatur.)

PRÆCINCTUM. — Ambitus, fines ac limites intra quos locus quispiam præcingitur, concluditur; *pourtour, contour d'une chose, son enceinte*. (*A. SS.*)

PRÆCINCTURA. — Exactio, teloneum, vectigal; *impôt, taxe, redevance*. (Ap. Duchesn. *H. Limburgens.*)

PRÆCIPITARIA. — Aries, machina bellica, quæ muros præcipitat et diruit; *bélier, machine de guerre*. (Mat. Par.)

PRÆCIPITIUM. — Pœna præcipitationis, qua reus sententia judicis de excelso aliquo loco præcipitatur; *supplice de la précipitation*. (A. 593.)— Præcipitatio ipsa; *l'acte luimême de la précipitation*. (Id.) — Prolapsio, ruina; *écroulement, ruine*. (S. Aug.)

PRÆCIPUISSIMUS. — Titulus honorarius comiti et abbati concessus in Chartul. S. Vandregisilii.

PRÆCIPUITAS. — Vox forensis, jus præcipuum, quidquid a parentibus alicui e liberis, vel a conjugibus sibi invicem datur prærogativo jure, Gallice *préciput, avantage*.

PRÆCISA. — Sententia, judicium; *sentence, arrêt, jugement*. (*Ord. reg. Fr.*)

PRÆCISE. — Omnino, prorsus; *entièrement, tout à fait*. (A. 1264.)

PRÆCLARARE. — Præcellere, enitere, præclarus fieri; *briller, s'élever, devenir illustre*. (S. XIV.)

PRÆCLARISSIMUS. — Titulus honorarius interdum episcopis concessus.

PRÆCLUERE. — « Et geminato lumine sic *præcluis* omnibus. » (*Auspic. episc. Tull.*)

PRÆCLUIS. — Inclytus, valde gloriosus; *illustre, brillant d'une très-grande gloire*. (Pap.)

PRÆCO. — Prætor seu judex urbanus; *juge inférieur, prévôt*. (A. 1048.) — Concionator; *harangueur, orateur*. (A. 1208.) — Apparitor; *sergent*. (Pass.) — Circulator; *charlatan*. (*Canon. Hib.*) — Stimulator; *boute-feu*. (Iv. Carnot.)—*Præco vini*, qui vinum venale proclamat; *crieur de vin*. (A. 1141.)

PRÆCONABILIS. — Prædicabilis, prædicandus. (S. Eulog.)

PRÆCONARE. — Prædicare, extollere; *préconiser*. (S. Eulog.) — Proclamare; *proclamer*. (A. 1393.) — Cantare vel recitare; *chanter* ou *réciter*. (*A. SS.*)

PRÆCONARI. —Declarare, pronuntiare. (*Chr. S. Trud.*) — Concionari. — (A. 1208.)

PRÆCONATIO. — Vaticinium, prædictio; *prophétie, prédiction*. (Guid. *Discipl. Fars.*)

PRÆCONATUS. — *Præconis* seu prætoris munus; *prévôté*. (S. XIII.) — *Præconis* officium; *office de crieur*. (*St. Mas.*) — Vaticinium, ut Præconatio. (*A. SS.*)

PRÆCONCEDERE.—Prompto animo concedere. (A. 1322)

PRÆCONFORTARE. — Corroborare, fortem reddere. (*A. SS.*)

PRÆCONIA. — Apparitoris officium ; *office de sergent.* (*St. Cadub.*)

PRÆCONIALE. — Præconium, laus ; *éloge, louange.* (*A. SS.*)

PRÆCONIARIUS. — Idem qui *præco vini ; Vid.* Præco. (A. 1168.)

PRÆCONICUS. — Ad *præconem* spectans ; *de crieur public :* « *Præconica* vox. » (Lud.)

PRÆCONIOSUS. — Honorificus, gloriosus ; *honorable, glorieux.* (Guib.)

PRÆCONISARE. — Vaticinari, prænuntiare ; *deviner, prédire.* (*Vit. abb. S. Alb.*) — Præconis voce causam condemnationis alicujus rei declarare ; *publier par la voix du héraut le motif d'une condamnation.* (A. 1276.) — In jus citare, vocare, præsertim cum illud fit publica promulgatione ; *citer en justice, sommer par la voix du héraut de comparaître devant le juge.* (Lob. *II. Brit.*) — Promulgare, bannum indicere, denuntiare ; *publier à son de trompe.* (A. 1283.) — *Præconisari* dicebatur dominus alicujus loci, cum eo adveniens, vexilloque ejus in loco eminentiori apposito, præconis voce dominus proclamabatur. (A. 1252.)

PRÆCONISATIO. — Præconium, criminis et judicii per præconem denuntiatio, bonorum alicujus præconium, atque etiam quævis publicatio ; *publication quelconque, celle surtout qui a pour objet de faire connaître un crime commis et la peine prononcée contre le coupable,* etc. (Pass.) — Quod propter *præconisationem* domino exsolvitur ; *droit payé au seigneur pour chaque publication.* (A. 1348.) — *Præconisatio armorum,* convocatio ad arma ; *appel aux armes.* (*Ord. reg. Fr.*)

PRÆCONIUS. — Ad *præconem* spectans : « Voce *præconia* divulgare, » id est *per præconem ; Vid.* Præconicus.

PRÆCONTRACTUS. — Contractus præcedens, prævius. (Rym.)

PRÆCOQUUS. — Prudens ; *prévoyant, prudent.* (*A. SS.*)

PRÆCORDIALIA. — Præcordia ; *cœur, poitrine.* (*Script. rer. Fr.*)

PRÆCORDIALIS. — Intimus ; *intime, dévoué.* (Mur.)

PRÆCORDIALISSIMUS. — Amicus ex animo ; *ami de cœur.* (A. 1329.)

PRÆCORDIALITAS. — Impensus amor, intimus affectus ; *grand amour, attachement parfait.* (Engelb.)

PRÆCORDIALITER. — Toto corde, ex intimo affectu ; *de tout cœur.* (A. 1262.)

PRÆCORDIARE. — Destinare, eligere. (*Conc. Trevir.* a. 1310.)

PRÆCORDIARI. — Gaudere, lætari ; *se réjouir.* (Joan. Diac.)

PRÆCORDIUM. — Numero singulari, non semel occurrit apud vet. interpretem Epistolæ S. Barnabæ, ubi Græca habent καρδία.

PRÆCURSUS. — Pro Percursus. (A. 1015.)

PRÆCUSTODIRE. — Præcavere. (*Leg. Pol.*)

PRÆCUTORIUM. — F. promontorium. (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

PRÆDA. — Prædator, qui *prædam* exercet ; *pillard.* (Elmh.) — *Prædas facere* aut *gerere,* prædari ; *piller.* (Pass.) — *Præda stragiciosa,* quæ ferro et incendio fit ; *butin que l'on recueille en mettant tout à feu et à sang.* (Mur.) — *Præda viva,* pecus, armentorum grex ; *bétail.* (Flor. Wigorn.)

PRÆDABILIS. — Dicitur de re quæ rapi potest ; *qui peut être volé.* (*Script. rer. Fr.*)

PRÆDAGIUM. — Vectigal ex prædiis seu pecudibus perceptum ; *taxe prélevée sur les terres ou le bétail.* (A. 1405.)

PRÆDARE. — Pro Prædari. (*Conc. Hisp.*) — Semper dare ; *donner constamment.* (C. Aur.)

PRÆDARIA. — Præstatio, quæ a subditis domino, ut eos a prædonibus defendat, pensitatur ; *redevance que le vassal paye à son seigneur pour en être défendu des voleurs.*

PRÆDATORIE. — Prædonum more ; *à la manière des voleurs.* (Mur.)

PRÆDECARIUS. — Pro Precarius.

PRÆDECESSIO. — *Prædecessio familiæ,* dicitur de majoribus qui præcesserunt ; *les ancêtres.* (Mart.)

PRÆDEIRA. — Machinæ oppugnatoriæ species, petraria ; *pierrier, machine à lancer des pierres.* (Mur.)

PRÆDELLA. — Vox Italica, gradus ligneus altaris, suppedaneum, scamnum ; *marche de l'autel.* (Mur.)

PRÆDEMORI. — Mori ante ; *mourir auparavant.* (A. 1342.)

PRÆDERIA. — Ut Prædeira.

PRÆDESIGNARE. — Præmonstrare ; *montrer d'avance, prédire.* (*Script. rer. Boic.*)

PRÆDESTIRE. — F. pro *prædestinare.* (*Ann. Præm.*)

PRÆDETESTATIO. — Protectio, tutela ; *protection, tutelle.* (Mur.)

PRÆDIALIS. — Prædiatorius, ad *prædia* pertinens ; *relatif aux propriétés rurales.* (A. 1337.)

PRÆDIATOR. — Emptor prædiorum, qui prædia possidet ; *acheteur de métairies, propriétaire de biens de campagne.* (*Vet. Cod.*)

PRÆDIATUS. — Prædiorum dives ; *riche en biens ruraux.* (Bald. Nov.)

PRÆDICABILIS. — Prædicandus, laudandus ; *louable.* (*Cod. Th.*)

PRÆDICAMENTUM. — Concio ad populum ; *discours, prédications.* (*Vet. Tab.*)

PRÆDICANTIA. — Eadem notione. (Mur.)

PRÆDICARE. — Verbum facere ad populum, concionari in ecclesia ; *prêcher.* (*Conc. Vas.*)

PRÆDICATIO. — Concio ad populum ; *prédication, sermon.* (*A. SS.*)

PRÆDICATOR. — Episcopus ; *évêque.* (Avit. Vienn. episc.) — *Prædicatores ff.,* ordo institutus a S. Dominico ; *les frères Prêcheurs. Prædicatores generales,* sic dicti apud Dominicanos magistri in theologia, et qui per Priorem Provincialem et Definitores Capituli provincialis fuerunt instituti. *Prædicatores minores,* Franciscani ; *les Franciscains ou Frères mineurs.*

PRÆDICATORIUS. — Concionator, qui verba facit ad populum; *prédicateur.* (*Vet. Cær. D. M. Deaur. Tolos.*) *Cathedra prædicatorii*, suggestum concionarium; *chaire à prêcher.* (Id.)

PRÆDICATURA. — Munus concionandi; *prédication.* (Meisterl.)

PRÆDICTOR. — Qui futura prædicit; *devin, sorcier.* (Gr. Tur.)

PRÆDILIGERE. — Malle; *aimer mieux.* (A. 1308.)

PRÆDIOSUS. — Prædiatorius; *relatif aux propriétés rurales.* (A. 1152.)

PRÆDIVISUS. — Prædictus, præfatus; *susdit, dit ci-dessus.* (A. 1279.)

PRÆDOMINIUM.—Supremum dominium. (A. 1170.)

PRÆDOMITUS.— Indomitus, intractatus; *indompté, non dressé.* (A. 1311.)

PRÆDONICUS. — Ad *prædones* vel prædam pertinens, prædatorius; *de pillard.* (A. 1314.)

PRÆDOSUS. — Prædatus; *qui a pillé, qui a fait du butin.* (Mur.)

PRÆDUCTAL. — Stylus vel plumbum, quo lineæ præducebantur in membrana ad scripturam dirigendam; *poinçon ou crayon de plomb pour rayer le parchemin.* (Ap. Salm.)

PRÆDUS. — Prædium, campus, vel pratum; *métairie, plaine ou pré.* (Steph.)

PRÆDUX. — Dux; *commandant, chef.* (A. 876.)

PRÆEMPTOR. — Qui primus emit; *premier acheteur.* (Isid.)

PRÆEVITATIO. — *Prævitatio discriminum*, periculorum diligens et prudens nimium fuga. (Elmh.)

PRÆFAMEN. — Præfatio, præloquium; *préface, préambule.* (Symm.)

PRÆFASCINIUS. — Omnino fascinator; *tout à fait fascinateur.* (Mart.)

PRÆFATIO. — Pars Missæ, seu liturgiæ sacræ: sic dicta quia est prælocutio totius orationis secuturæ, et ad sacrificium præparatio; *préface de la Messe.* (Pass.) *Præfationes*, exordia, præmia; *préfaces, préambules.* (A. 1377.)

PRÆFATIUNCULA. — Parva præfatio; *petite préface, petite introduction.* (S. Hier.)

PRÆFATOR. — Propheta; *prophète, devin.* (Isid.)

PRÆFATUS. — (Subst.) Monitio; *action de prévenir, avertissement.* (Sym.)

PRÆFECTIANUS. — Apparitor; *sergent, huissier.* (*Cod. Th.*)

PRÆFECTIO. — Præfectura; *gouvernement, district, préfecture.* (*A. SS.*)

PRÆFECTORIUS. — (Subst.) Comes; *comte.* (*A. SS.*) — (Adj.) *Præfectoria dignitas*, comitalis; *dignité de comte* (Id.) *Præfectoria civitas*, quæ a comite regitur, vel quæ comiti in beneficium concessa est; *ville gouvernée par un comte* ou *donnée en fief à un comte.* (A. 974.) *Præfectoria* administratio, id est *Præfecti aulæ*; *Vid.* Præfectus. (*Vit. S. Ansbert. episc. Rotom.*)

PRÆFECTURA. — Districtus, jurisdictio præpositi; *prévôté.* (S. XIII.) — Cella seu obedientia monastica; *prieuré.* (*G. Chr.*)

PRÆFECTUS.—Qui cohorti militum præest; *commandant, chef de troupe.* (A. 742.) *Præfectus aulæ*, seu *palatii* vel *prætorii*, idem q. *Major domus* aulæ Francicæ; *maire du palais.* (Pass.) *Præfectus hundredi*, qui, apud Anglo-Saxones, *hundredæ* præerat; *chef de hundrède, centenier.* (Pass.) *Præfectus pacis*, judex infimi ordinis; *juge d'ordre inférieur, sorte de juge de paix.* (*Cod. Th.*) *Præfectus villæ*, qui villæ seu prædio rurali præest; *intendant.* (S. VIII.) *Præfectus urbis*, idem q. Major, Scabinus, etc. (S. XII.)

PRÆFERENTIA.—Primitiarum jus, quod præter decimas curioni debetur; *Vid.* Primitiæ et Proferentia. (A. 1062.)

PRÆFERREMENTUM. — Prærogativa, immunitas, privilegium; *prérogative, immunité, privilége.* (Rym.)

PRÆFEX. — Auctor; *auteur* : « *præfices* sceleris. » (*A. SS. Ben.*)

PRÆFIGURARE. — Rem futuram per *figuras* exprimere; *désigner figurément, figurer par avance, annoncer, prédire.* (S. Aug.)

PRÆFIGURATIO. — Actio rem futuram per *figuras* exprimendi; *action de désigner par une figure, allusion à, prédiction.* (Id.)

PRÆFIGURATIVUS. — Qui rem futuram exprimit; *celui qui annonce, prédit une chose future.* (Gers.)

PRÆFINGERE. — Præfinire; *déterminer, régler, fixer par avance.* (A. 1255.)

PRÆFINITIVE. — Definitive, omnino; *complétement, entièrement.* (*S. Iren. Interp.*)

PRÆFINITUM. — Finis negotii, absolutio, perfectio; *fin d'une affaire, sa conclusion.* (Ap. Mur.)

PRÆFINITUS. — Definitus, certus; *déterminé, certain.* (*S. Iren. Interp.*)

PRÆFORARE. — Prius aperire; *ouvrir, percer par avance.* (Ap. Mur.)

PRÆFORIS. — Forinsecus, extrinsecus; *de dehors, dehors.* (*Vet. Gl.*)

PRÆFORTIS. — Fortissimus; *très-fort, très-brave.* (Tert.)

PRÆFULGORUS. — Præfulgens; *très-brillant, resplendissant.* (Elmh.)

PRÆFURNIUM. — Os furni; *gueule d'un four.* (Ap. Lud.)

PRÆFURNUM. — Eadem notione. (*Ch. Occit.*)

PRÆFUSOR. — Pincerna; *échanson.* (*Vet. Gl.*)

PRÆGNATUS. — Prægnatio, graviditas; *grossesse, gestation.* (Tert.) — Fetus quo mulier prægnans est; *fœtus.* (A. 1061.)

PRÆGNUS. — Pro Prægnans. (*Lex Alem.*)

PRÆGRATIARE. — Gratias agere; *remercier.* (A. 1214.)

PRÆHONORABILIS. — Admodum honorandus; *tout à fait honorable.* (Mad.)

PRÆHONORANDUS. — Eadem notione. (Id.)

PRÆIMAGINARE. — Futura adumbrare;

annoncer, prédire; Vid. Præfigurare. (A. 1132.)

PRÆINTRUSUS. — Qui re aut dignitate aliqua nullo jure potitur; *usurpateur, intrus.* (Rym.)

PRÆISA. — Idem quod Exclusa. (*St. Mont. Reg.*)

PRÆJUDICATIO. — Damnum; *dommage, préjudice.* (A. 1341.)

PRÆJUDICIABILIS. — Nocens, damnosus, contrarius; *préjudiciable.* (A. 1318.)

PRÆJUDICIALITER. — In præjudicium seu damnum alterius; *au détriment d'autrui.* (*A. SS.*)

PRÆJUDICIARE. — Nocere, violare, lædere; *nuire, faire du tort, préjudicier.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PRÆJUDICIUM. — Damnum; *préjudice.* (A. 1330.)

PRÆJURAMENTUM. — Idem q. Antejuramentum.

PRÆLACIA.-Prælatus ipse; *prélat.* (Elmh.)

PRÆLATA. — Abbatissa; *abbesse, supérieure d'une maison de religieuses.* (S. IX.)

PRÆLATIA. — Dignitas ecclesiastica: « Per monachos dignitatem et *prælatiarum* nimium ambitiosos. » (Ingulf.)

PRÆLATIO. —Jus *prælationis,* quo domino feudali liberum est, redimere prædium a feudatorio distractum; *droit de prélation, droit de préférence en vertu duquel le seigneur peut racheter le fief vendu ou morcelé par le vassal.* (Pass.) — Dominatio, imperium; *pouvoir, autorité.* (*Chr. Fars.*) — Mendose pro *prolatio.* (*A. SS.*)

PRÆLATIUNCULA. — Beneficiolum ecclesiasticum; *petit bénéfice ecclésiastique.* (A. 919.)

PRÆLATURA. — « De omnibus *prælaturis,* officiis, beneficiis, seu administrationibus quibuslibet monasterii nostri, » etc. (Ap. Goldast.)

PRÆLATUS. — (Subst.) Magistratus, qui urbi præest, judex; episcopus, abbas, monasterii præpositus, plebanus, curio; *magistrat, chef d'une ville, juge, échevin, maire; évêque, abbé de monastère, prévôt, curé.* (Pass.) — (Adj.) Probatus, dilectus; *agréable à, cher.* (*A. SS.*)

PRÆLIABILIS. — Bellicus; *de guerre.* (*Vet. Tract. de re milit.*)

PRÆLIAMENTUM. — Expeditio bellica, quæ pro patria tuenda intra dominii fines peragitur; *Vid.* Hostis. (A. 1396.)

PRÆLIARE. —Oppugnare; *attaquer.* (Ap. PM.)

PRÆLIBATIO. — Merenda; *collation, goûter.* (A. 1415.)

PRÆLIBATUS. — Supradictus, ante memoratus; *déjà dit, susmentionné.* (*Tab. Cluniac.*)

PRÆLIUM. — Facultas alicui privato concessa sibi jus faciendi atque ex alio alterius jurisdictionis, sibi rectum denegante, recipiendi, etiam per vim, quidquid poterit; idem quod Repræsaliæ. (*St. Mas.*) — Bellum; *guerre.* (A. 1482.) *Prælium particulare,* certamen, velitatio; *escarmouche.* (Ap. Mur.)

PRÆLOCUTOR. — Advocatus, patronus, causidicus; *avocat;* ol. *emparlier.* (*Reg. Majest.*)

PRÆLUBIUM. — Eluvies; *Vid.* Pelagus.

PRÆMANARE. — Allabi; *arriver en glissant, se laisser tomber auprès.* (*A. SS.*)

PRÆ MANIBUS.—Continuo; *sur-le-champ.* (A. 1472.)

PRÆMATIALIS. — Pro Primatialis, ad primatem pertinens. (Rym.)

PRÆMATURUS. — Prudentissimus; *très-sage, très-prudent.* (Rym.)

PRÆMAXIMUS. — Pro Permagnus. (Elmh.)

PRÆMEDITARI.—Præexerceri, præexercitari. (*S. Iren. Vet. Interp.*)

PRÆMEDITATORIUM. — Locus in quo aliquid paratur, officina; *laboratoire.* (Tert.)

PRÆMENTIONATUS. — Prædictus, cujus ante mentio facta est; *devant mentionné, susdit.* (A. 1473.)

PRÆMIARE. — Remunerare, præmiis donare; *récompenser.* (A. 1338.)

PRÆMIATIVUS. — In præmium datus; *donné en récompense.* (Mart.)

PRÆMIATOR. — Nocturnus prædo; *voleur de nuit.* (Non.) — Præmiorum distributor; *celui qui distribue les récompenses.* (D. Thom.)

PRÆMINENTIA. — Opportunitas, præstantia; *avantage.* (A. 1219.) — Prærogativa, privilegium; *privilége, prérogative.* (Rym.)

PRÆMISSIA. — Præmitiæ; *Vid.* Primitiæ.

PRÆMITTERE. — Emittere, producere: « In quo (Filio) omnia Pater *præmisit* seminaliter. » (*S. Iren. Vet. Interp.*)

PRÆMONERE. — Timere, præcavere; *craindre, se tenir ou se mettre sur ses gardes.* (*Vet. Cod.*)

PRÆMONIALIS. — Mendose pro *prædialis.* (*Cod. Dipl. Ital.*)

PRÆMONSTRATIO. — Prior monstratio; *indication antérieure.* (Lact.)

PRÆMUNIRE. — Pro *præmonere,* submonere, citare, in jus vocare, apud forenses Anglos: unde celebris illius Brevis regii nomen manavit: *Præmunire facias.*

PRÆMUNITATES. — Immunitates, privilegia; *immunités, priviléges.* (Hon. III. PP.)

PRÆMUNITIO. — Submonitio, citatio; *citation, ajournement.* (Ap. Mad.)

PRÆMURALE. — Idem q. Antemurale.

PRÆNOMINATIO. — Prior nominatio; *nomination antérieure.* (A. 1228.)

PRÆNOSTICARE. — Præsagiri, prædicere; *pronostiquer.* (A. 1284.)

PRÆNOSTICUS. — Præsagus, præscius; *qui pressent, qui devine.* (H. Rosl.)

PRÆNOTARIUS. — Qui notarii, seu *grafiarii,* vel vicenotarii officio fungitur, adjutor notarii. (Flet.)

PRÆOCCUPARE. — Usurpare, nullo jure occupare; *usurper, s'emparer illégitimement.* (*Tab. SS. Trin. Cad.*)

PRÆORDINARE. — Prius ordinare; *ré-*

gler par avance. (C. Aurel.) — Prædestinare; *prédestiner.* (S. Hier.)

PRÆORDINARI. — Officio ecclesiastico donari. (Ap. Mur.)

PRÆOSTENDERE. —Prius ostendere; *indiquer par avance.* (Tert.)

PRÆPALPARE. — Leniter palpare, blandiri; *toucher légèrement, caresser.* (S. Paulin.)

PRÆPARACULUM. — Præparatio; *préparation.* (*Conc. Hisp.*)

PRÆPARAMENTUM. — Dispositio, præparatio; *action de préparer, de disposer.* (A. 1485.) *Præparamentum guerræ,* apparatus bellicus. (*H. Dalph.*) — Ornatus, ornamentum; *parement.* (*Vet. Invent.*)

PRÆPARANTIÆ. — Juris feudalis genus; *sorte de droit qui se payait au seigneur féodal;* ol. *préparance.* (A. 1389.)

PRÆPARARE. — *Præparare* alterum, dicebatur is, cui cum facultates sibi sat amplæ haud essent, ut ipsemet in *hostem* pergere posset, similis sortis ac conditionis viros pro posse in armis ac instructu bellico adjuvabat. (A. 812.) *Præparare volatilia,* lardo suffigere vel instruere. (A. 862.)

PRÆPARATORIUM. — Apparatus; *préparatif.* (A. 1220.)

PRÆPARATURA. — Præparatio; *préparation.* (Tert.)

PRÆPEDITAS. — Difficultas, impedimentum; *obstacle, empêchement, difficulté.* (A. 1397.)

PRÆPEDITIO. — Eadem notione. (A. 1397.)

PRÆPEDIUM. — Eadem notione. (Bonif. VIII. PP.)

PRÆPLARE. — Perperam pro PUEPLARE, Gallis *peupler*, locum incolis frequentare, ab Hispan. *pueblo* quomodo Galli *peuple* dixerunt. (*Test. Jacob. reg. Arag.* an. 1272.)

PRÆPLATIO. — Pro PUEPLATIO, colonia, Gallice *peuplade.* (Id.)

PRÆPORTAGIUM. — Medietas decimæ, idem q. REPORTAGIUM. (A. 1343.)

PRÆPORTARE. — Dicitur de agri parte, qua extenditur. (*Chartul. S. Vand.*)

PRÆPOS. — Valde potens; *très-puissant.* (Pap.) Idem etiam valet quod *compos :* « Sanum et *vitæ præpotem* reddit parentibus. » (*Vet. Cod.*)

PRÆPOSITA. — Eadem dignitas in monasteriis sanctimonialium, quæ *præpositus* in monachorum, abbatissæ proxima; *prieure.* (*A. SS.*)

PRÆPOSITATUS. — *Præpositi* dignitas; *dignité de prévôt.* (*G. Chr.*) — Cella seu obedientia monastica, ab abbatia dependens; *prévôté, prieuré.* (A. 1360.)

PRÆPOSITURA. — *Præpositi* dignitas; *prévôté, dignité de prévôt.* (Ad. Brem) — Cella monastica, idem q. *præpositatus.* (*Chr. Fars.*) — Ejusmodi cellarum seu obedientiarum munus ac functio; *charge et office de prévôt ou prieur, moine qui a l'administration d'une terre ou d'une église dépendant d'une abbaye.* (Burch.) — Munus præpositi villarum; *prévôté, charge du prévôt d'une ville.* (A. 1475, 1129.) — Districtus, jurisdictio *præpositi; ressort, juridiction d'une prévôté civile.* (A. 1319.) — Ejusdem reditus; *revenu, profits d'une prévôté de ce genre.* (A. 1050.) — Idem quod *sergentia perpetua,* feudi species; *Vid.* SERGENTIA. (A. 1323.) — *Præpositurœ,* Gall. *prépositures,* a Sorbonistis vocantur variæ leguminum species, quæ in coquina omnibus quibus placet accipere, præponuntur.

PRÆPOSITUS. — Scriptoribus ecclesiasticis, antistes, seu qui ecclesiæ præest; *évêque.* (Pass.) — In ecclesiis cathedralibus, qui canonicis præest; *prévôt, premier dignitaire d'un chapitre.* (Pass.) — In iisdem ecclesiis, is cui prædiorum ecclesiasticorum ad tempus cura demandatur; *prévôt, chanoine chargé de l'administration du temporel d'une cathédrale.* (Pass.) — Monachus qui, in monasterio, secundus est post abbatem, prior; *prieur claustral.* (Pass.) — Cella seu obedientiæ monasticæ præfectus; *prieur, moine chargé de la direction d'un prieuré.* (Pass.) — Advocatus ecclesiæ seu monasterii; *avoué d'une église* ou *d'un monastère.* (S. x.) — Villicus, cui prædii cura commissa est; *intendant.* (S. XI.) — Judex pedaneus, minor judex in pagis, qui baillivo subest; *prévôt, juge inférieur, lieutenant du bailli.* (Pass.) — *Præpositus cameræ regalis,* idem q. CUBICULARIUS. (S. IX.) *Præpositus comitis,* vicecomes; *lieutenant du comte, viguier, vicomte.* (*Leg. Wisig.*) *Præpositus domus regiæ,* *palatinus* vel *palatii,* idem q. *Major domus; Vid.* MAJOR. (S. IX.) *Præpositus guerræ,* castrensis præfectus; *prévôt des maréchaux.* (A. 1356.) *Præpositus mensæ,* dignitas in palatiis regum Franciæ, eadem q. *Magistri hospitii;* Gal. *maître d'hôtel.* (Aimoin.) *Præpositus mercatorum,* Parisiis, urbis præfectus; *prévôt des marchands.* (Ap. Goul.) *Præpositus terragii,* agrorum custos; *messier.* (*G. Chr.*)

PRÆPOSTA. — Libellus quo aliquid proponitur. (*St. Verc.*)

PRÆPOSTERATIO. — Ordo præposterus; *ordre interverti* ou *renversé.* (Mart. *Anecd.*)

PRÆPOTESTAS. — Summa et suprema potestas, supremum dominium; *pouvoir souverain.* (Bald.)

PRÆPUNCTUARE. — Præstatuere, antedefinire; *Vid.* PUNCTUARE. (Elmh.)

PRÆPUTIARE. — *Præputium* præcidere; *circoncire.* (*Vet. Gl.*)

PRÆRIA. — Pratorum series; *prairie.* (A. 1258.) — Jus pascendi pascua in pratis post excisum fenum; *droit de pâture dans les prés après la fenaison.* (A. 1248.)

PRÆRIPIUM. — Ripa altior; *rivage élevé.* (Pass.) — Locus ripæ vicinus, margo fluvii; *bord d'une rivière, lieu voisin du rivage, rive.* (*Bul. Font.*)

PRÆROGANTIA. — Jus præcipuum, prærogativa; *droit principal, prérogative.* (A. 1375.)

PRÆROGATIVÆ. — Gratiarum actiones; *actions de grâces.* (*Vet. Cod.*)

PRÆROGATIVUM. — Pro *prærogativa.* (*Vet. Epit.*)

PRÆROGATIVUS. — Prævius; *qui précède, qui va devant.* (*Script. rer. Fr.*)

PRÆSAGARE. — Pro *præsagire.* (*A. SS.*)

PRÆSAGATUS — Pro *præsagitus*, præsagio prædictus. (*A. SS.*)

PRÆSALIA. — Idem q. Repræsalia.

PRÆSCINDATICUS. — Ad præscindendum habilis. (Ugut.)

PRÆSCINDERE. — Concidere ; *couper.* (Ap. Lud.)

PRÆSCITOR. — Mature doctus. (*Vit. S. Winwal.*)

PRÆSCITUS. — Reprobus, damnandus. (*Conc. Bas.*)

PRÆSCRIPTIO. — Jus quoddam ex tempore congruens, auctoritate legum vim capiens, pœnam negligentibus inferens et finem litibus imponens (quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem excludit) ; *prescription.* (Pass.)

PRÆSCRIPTUS. — Pro *proscriptus.* (Pass.)

PRÆSENIOR. — Antiquior, major. (Rym.)

PRÆSENS. — Unus e magistris militum, quod in procinctu seu comitatu principis ageret, et *præsentalibus* numeris præesset, sic dictus ; *présent, un des commandants de la garde des empereurs grecs.* — *In præsenti venire*, coram sisti ; *venir en présence, représenter.* (*Lex Bav.*) *De præsenti*, jam nunc, quomodo Galli *dès à présent* dicunt. (Gr. Tur.) *Ad præsens*, jam modo ; *présentement, maintenant.* (*Vit. S. Wanw.*)

PRÆSENTALIS. — Idem quod Præsens.

PRÆSENTALITER. — In præsens, modo ; *présentement.* (*Act. episc. Cenom.*) — Coram ; *en présence.* (A. 821.) *Præsentaliter tradere*, muneris et doni nomine dare ; *donner en présent.* (*Act. episc. Cenom.*)

PRÆSENTANEE. — In præsentiarum ; *sur-le-champ.* (Oct. Hor.) — Coram ; *en présence.* (*Ann. Ben.*)

PRÆSENTANEUS. — Efficax, probatus, penetrans ; *efficace, qui produit de l'effet :* « *Præsentaneum remedium.* » (M. Emp.) — Præsens. (*Conc. Hisp.*)

PRÆSENTARE. — Offerre ; *présenter.* (Cypr.) — Quasi præsentia efficere, ostendere. (*Vit. S. Guthl.*) — *Præsentare se :* 1° judicio se sistere ; *comparaître, se présenter* (ap. Mur.) ; 2° occurrere, obviam ire ; *se présenter, aller au devant* (ap. Mur.) ; 3° pro *repræsentare*, exhibere. (A. 789.)

PRÆSENTARI. — Illustrari, illustrem esse, efferri, imo et offerri alicui rei. (*Cod. Th.*)

PRÆSENTATÆ. — Oblationes, munera, xenia ; *présents, cadeaux.* (Eginh.)

PRÆSENTATIM. — Nunc, modo ; *présentement.* (Is. Mag.)

PRÆSENTATIO. — Exhibitio, repræsentatio ; *exhibition, représentation, production.* (A. 1299.) — Præstationis genus, ut Præsentia. (A. 1311.) — Jus patronatus, quo quis Ordinario a se electum ad beneficium ecclesiasticum præsentat, ut ab eo in possessionem canonicam mittatur ; *droit de présentation, droit en vertu duquel le patron d'un bénéfice présentait à l'évêque ou au collateur un ecclésiastique pour en recevoir les provisions de ce bénéfice.* (Ap. Mad.)

PRÆSENTER. — Nunc, modo ; *présentement, maintenant.* (A. 1224.)

PRÆSENTIA. — Munus ; *présent, don, cadeau.* (Pass.) — Salarium quod pro *præsentia* alicui officio ecclesiasticis conceditur ; *honoraires, droits de présence.* (Busch.) — Præstationis species, a munere forte nuncupata ; *présent, don, sorte de redevance.* (A. 1367.)

PRÆSENTIALIS. — Præsens. (S. Eulog.)

PRÆSENTIALITER. — Coram ; *en présence de.* (*Vet. Cod.*) — Nunc ; *maintenant, présentement.* (A. 796.) — In ipso criminis actu ; *en flagrant délit.* (A. 1127.)

PRÆSENTIRE. — Pertentare, scrutari ; *pressentir.* (A. 1313.)

PRÆSENTUM. — Præstationis genus, ut Præsentia. (Ap. Mad.)

PRÆSERVATUS. — Salvus ; *préservé.* (*Conc. Hisp.*)

PRÆSES. — *Præses provinciæ*, comes ; *gouverneur de province.* (*Cap. C. M.*) *Præsidis acta :* « Qui metu et impressione alicujus terroris apud *acta præsidis* servum se esse mentitus est, » etc. (Id.), id est coram præside.

PRÆSICCUS. — Omnino siccus ; *très-sec, entièrement sec.* (Prud.)

PRÆSIDALIS. — Ad *præsidem* seu comitem spectans ; *de gouverneur de province, de comte :* « *Præsidalis* administratio. » (*Cod. Th.*)

PRÆSIDATUS. — *Præsidis* dignitas, officium ; *dignité, office de gouverneur de province.* (*A. SS.*) — Comitatus, jurisdictio, districtus comitis ; *comté.* (*Chr. Laur.*) — Præfectura ; *préfecture.* (Mur.)

PRÆSIDENS. — Idem qui Præses, provinciæ rector, comes. (*Cod. Th.*) — Dignitas in ecclesiis cathedralibus, idem qui alibi Decanus aut Præpositus dicitur. (*Conc. Hisp.*) — Apud monachos is penes quem est præcipua potestas ; *abbé, supérieur de couvent.* (*Chron. Mell.*) — Procurator ; *procureur.* (Laur. Byzin.)

PRÆSIDENTIA. — Dignitas ejus qui præest ; *présidence.* (Joan. de Monst.) *Prima præsidentia*, dignitas primi præsidis ; *dignité de premier président.* (Id.)

PRÆSIDENTIALIS. — *Præsidentialis magna curia*, supremum regis consilium, parlamentum, cujus judices *magni præsidentiales* dicuntur ; *la cour suprême, le parlement.* (A. 1118.)

PRÆSIDERE. — Pro *supersedere.* (*Conc. Clovesh.* an. 747.) — Exsistere. (*Tabul. Meldens.*)

PRÆSIDIALIS. — *Præsidialia privilegia*, præfectis aut judicibus judiciaria potestate concessa. (*Const. Eccl.*)

PRÆSIDIALITER — Cum tutela et præsidio. (*Ch. Sic.*)

PRÆSIDIARI. — Præesse ; *commander.* (*A. SS.*) — Custodire, defendere ; *garder, protéger, défendre.* (Ap. Mur.)

PRÆSIDIUM. — Bona, facultates ; *avoir, biens, fortune.* (Pass.) — Ornamentum muliebre ; *certain objet de parure féminine.* (Agnel.) — *Præsidium regium*, principis

privilegium, diploma ; *charte royale, diplôme.* (A. 1129.)

PRÆSIGNA. — Portentum ; *signe, annonce, présage.* (S. x.)

PRÆSIGNARE. — Præsagire ; *annoncer, prédire.* (Byzin.) — Sigillum publicum apponere ; *sceller du sceau de l'Etat.* (*Conc. Hisp.*)

PRÆSIGNATOR. — Idem videtur qui NOTARIUS. (A. 1088.) — Qui præsagit ; *celui qui annonce, qui indique d'avance.* (*Vet. Insc.*)

PRÆSIGNIFICATIO. — Portentum ; *indice, figure qui fait connaître d'avance.* (Lact.)

PRÆSIO. — Pro PRISIO, captura, præda ; *prise.* (A. 1315.)

PRÆSONARIUS. — Idem q. PRISONARIUS.

PRÆSOPUS. — Ut PRÆPOSITUS. (Gauf. Malat.)

PRÆSORIUM. — Pro *præsens*, ni fallor : « Sic supradictus ille comes vel reliquis francis personis juxta *præsorium* retroque præcedentium chartula relationis, » etc. (Marc. *Form.*) — Lac coagulatum, in quo coagulum, Gall. *présure*, projectum est. (*St. Rip.*)

PRÆSTABULARIUS. — Præfectus stabuli, magister, qui alibi MARISCALCUS vel MARSCALCUS dicitur. (A. 1089.)

PRÆSTAGIUM. — Pro PRÆSTATIO, tributum quod domino præstatur, vel potius mutuum coactum ; *redevance* ou *emprunt forcé.* (Ugh.)

PRÆSTAMARIUS. — Qui terram tenet in *præstimonium ; celui qui tient une terre en prestimonie, Vid.* PRÆSTIMONIUM. (*Ch. Lusitan.*)

PRÆSTAMERUS. — *Præstimonio* fruens ; *Vid.* PRÆSTIMONIUM.

PRÆSTANDARIUS. — Qui *præstationes* domino exsolvit ; *prestataire, vassal.* (A. 967.)

PRÆSTANTIA. — Census, reditus ; *cens, redevance.* (*Conc. Hisp.*) — Titulus honorarius comitis sacr. largit. ; *titre honorifique du comte des largesses sacrées, à la cour de Byzance.* (*Cod. Th.*) — Commodatio, mutuatio ; *service, obligation, emprunt.* (*St. Flor.*) — Vectigal, indictio ; *impôt, taxe.* (A. 1327.) — Stipendium militare ; *solde.* (A. 1370.)

PRÆSTANTIABILIS. — Multum vel præ aliis valens. (Ugut.)

PRÆSTANTIATUS. — Qui *præstantias*, vectigalia et præstationes colligit ; *collecteur des taxes.* (*St. Flor.*)

PRÆSTARE. — Mutuo dare, commodare, non accepta mercede : *prêter*, ol. *prester.* (*Cap. C. M.*) — Donare ; *donner.* (*Conc. Hisp.*). — Sacramento promittere ; *promettre, s'engager par serment.* (A. 1182.) — In *præstariam* dare, quod idem valet ac usufructuario beneficiare ; *donner à vie avec droit de retour à la mort du donataire.* (Pass.)

PRÆSTARIA. — Idem q. PRECARIA, seu libellus quo quis prædium ecclesiasticum ad usumfructum sub annuo censu in *præstitum* et *precario* utendum suscipit ; *cédule ou titre de concession d'un bien tenu en usufruit.* (Pass.) — Census seu præstatio quæ pro prædio quod *precario* possidetur solvi debet ; *cens à payer ou service qui est dû pour une terre tenue en usufruit.* (A. 950.)

PRÆSTARIUM. — Idem q. PRÆSTARIA.

PRÆSTATIO. — Idem q. PRÆSTARIA. (Hincm.) — Pensio, solutio ; *payement.* (A. 1030.)

PRÆSTATRIX. — Quæ præstat ; *prêteuse.*

PRÆSTES. — Qui *præstat*, præest ; *celui qui est devant, qui commande.* (Ach. *Spic.*)

PRÆSTETUS. — Pro *præstitus.* (Ap. Mab. *Anal.*)

PRÆSTIGIARE. — Incantare ; *enchanter.* (*A. SS.*)

PRÆSTILLARE. — Instillare, suggerere, inspirare ; *inspirer, suggérer.* (Guib.)

PRÆSTILLATIO. — Instinctus ; *action d'inspirer, inspiration.* (Guib.)

PRÆSTIM. — Pro *præsto.* (Ugh.)

PRÆSTIMONIUM. — Ecclesiasticum beneficium cum aliquo onere, et in hoc differt a simplici beneficio, quod ideo simplex dicitur quia in hoc nullum onus habetur ; *præstimonium* rectius definitur reditus annuus presbytero alendo destinatus, absque ullo titulo ecclesiastico ; *bénéfice ecclésiastique avec charge ou service,* ou mieux *revenu affecté annuellement à l'entretien d'un prêtre sans être érigé en titre de bénéfice.*

PRÆSTINATUS. — Contracte pro PRÆDESTINATUS. (Ap. Duel. *Misc.*)

PRÆSTIS. — Hæres. (*Vet. Gl.*) *Præstes* pro *superstites* olim scriptum observat Baluzius.

PRÆSTITUERE. — Præficere, constituere. (*A. SS.*)

PRÆSTITUM. — Donum ; *don, présent.* (*Conc. Hisp.*)

PRÆSTITURA. — Ut PRÆSTARIA.

PRÆSTITUS. — Adjumentum, auxilium ; *aide, secours.* (*Conc. Hisp.*)

PRÆSTO. — Mox, statim ; *aussitôt.* (Pet. Dam.)

PRÆSTOLABILITER. — Celeriter, expedite ; *promptement, avec célérité.*

PRÆSTOR. — Qui in *præstariam* accipit ; *celui qui reçoit un fonds en usufruit, usufruitier.* (A. 1169.)

PRÆSTORIOLA. — Idem q. PRÆTORIOLA.

PRÆSTRINGERE. — Præstituere, denuntiare : « Id etiam hujus legis auctoritate *præstringimus.* » (*Cod. Th.*)

PRÆSTRIPTICIUS. — Pro *præscriptitius*, ni fallor, jure *præscriptionis* acquisitus. (A. 1366.)

PRÆSTUS. — Paratus ; *prêt.* (*Vet. Insc.*)

PRÆSUL. — Qui aliis præest, præses, rei alicujus auctor ; *chef, celui qui préside à.* (A. 508.) — Episcopus ; *évêque.* (Pass.) — *Præsul fori*, judex ; *juge.* (Sid.)

PRÆSULARE. — *Præsulem* agere ; *commander, diriger.* (*Vet. Script.*)

PRÆSULARIS. — Ad *præsulem* pertinens. (A. 861.)

PRÆSULATUS. — Dignitas vel jurisdictio *præsulis*, episcopi scilicet vel abbatis ; *dignité ou juridiction d'évêque ou d'abbé.* (A. 1038.) — Titulus honorarius episcoporum ; *titre honorifique des évêques, présulat.* (A. c. 1214.)

PRÆSULIUM. — Pro PRÆSULATUS. (*Vet. Cod.*)

PRÆSULTOR. — Pro *presbyter.* (*Leg. Long.*)

PRÆSUMERE. — Sumere, capere; *prendre.* (*Syn. Hib.*) — Suspicari, conjicere; *présumer.* (A. 1221.)

PRÆSUMPTIO. — Actio injusta, invasio, usurpatio; *attaque injuste, usurpation.* (*Lex Bav.*)

PRÆSUMPTIOSE. — Arroganter; *avec arrogance, audacieusement.* (A. 789.)

PRÆSUMPTIVE. — Eadem notione. (A. 797.)

PRÆSUMPTOR. — Qui crimen commisit vel aliquid contra jus usurpavit; *un coupable* ou *celui qui s'empare des droits d'autrui.* (S. VII.) — *Præsumptores* episcopi qui aliorum jura vel ordinationes usurpant illicitas, in concilio Arausicano I et Turonico I appellantur.

PRÆSUMPTORIE. — Eadem notione q. PRÆSUMPTIVE. (Tert.)

PRÆSUMPTUM. — Opinio; *opinion, croyance.* (Amalt.)

PRÆSUMPTUOSE. — Injuste, inique; *injustement, contrairement à la justice.* (*Script. rer. Fr.*)

PRÆSUMPTUOSITAS. — Ut PRÆSUMPTIO. (S. IX.)

PRÆSUMPTUOSUS. — Idem quod PRÆSUMPTOR. (Anast.)

PRÆSURA. — Captio; *action de s'emparer, prise.* (S. VII.)

PRÆTACTUS. — Prædictus, ante memoratus; *déjà dit, précité.* (A. 1212.)

PRÆTAXARE. — Prius numerare, assignare; *compter d'avance, déterminer, assigner.* (Mart. *Anecd.*)

PRÆTAXATUS. — Ut PRÆTACTUS. (A. 864.)

PRÆTENDENTIA. — Postulatio, jus quod quis sibi arrogare tentat; *réclamation, prétention à la possession d'une chose.* (A. 1145.)

PRÆTENDERE. — Affirmare, asseverare; *prétendre.* (A. 1310.) — Postulare, velle; *demander, vouloir.* (A. 1282.)

PRÆTENDIUM. — Ornamentum quod altari prætenditur; *devant d'autel.* (*Script. Boic.*)

PRÆTENTIO. — Jus; *prétention.* (A. 1101.)

PRÆTENTURÆ. — Præsidia militum, quæ pro castris in urbibus securitatis causa collocantur: militum stationes ibi positæ; *corps de garde, postes de sûreté,* et *les soldats qui en font partie.* (*Cod. Th.*) — Milites qui conglobati præcurrebant ad observandos hostium motus, eosdem armis repressuri, si vim facerent in fines imperii; *patrouilles.* (Id.)

PRÆTER. — Pro *citra,* absque. (*Cod. Th.*)

PRÆTEREA. — Pro *præter.* (Id.)

PRÆTERIRE. — Ante ire, præcedere; *aller devant, précéder.* (*Scrip. rer.*)

PRÆTERMITTERE. — Possessionem rei alicujus dimittere, ut GUERPIRE. (A. 1249.)

PRÆTERNECESSARIUS. — Superfluus, non necessarius; *superflu.* (*Chron. Mon. Mell.*)

PRÆTERSORIUM. — Grex alienam segetem depascens; *troupeau qui paît la récolte d'autrui.* (*A. SS.*)

PRÆTEXTA. — Limbus intextus, acu pictus; *bordure brodée.* (*A. SS.*)

PRÆTEXTATARIUS. — Adumbratus, rudis, inchoatus; *ébauché.* (Radb.

PRÆTEXTUS. — (Adj.) *Prætexta vestis,* cui adsutum aliquid ad ornamentum. (Bizin.)

PRÆTITULARE. — Ad *titulum* vel ecclesiam promovere; *nommer à la direction d'une église.* (*Cap. C. M.*)

PRÆTITULATUS. — Idem quod TITULUS. (A. 984.)

PRÆTOR. — Urbis præfectus; *gouverneur d'une ville.* (A. 1298.) — Baillivus; *bailli.* (*Vet. Gl.*)

PRÆTORIA. — Præfectura; *prévôté.* (A. 1218.)

PRÆTORIOLA. — Domuncula in navi; *cabine de navire.* (*Vet. Gl.*)

PRÆTORIUM. — Domus ædilium; *hôtel de ville.* (Mur.) — Villa urbana; *maison de ville.* (Spelm.) — Fori auditorium; *tribunal, prétoire.* (A. 1394.)

PRÆTURA. — Prætoris seu *potestatis* dignitas, officium; *dignité, office de podestat.* (Mur.) — Jurisdictio, dominium; *juridiction, seigneurie.* (*Chartul. S. Vinc. Cen.*) — Feudum præfecti villæ, f. majoris, idem q. MAJORIA. (A. 1165.)

PRÆVARICANS. — *Prævaricans via,* f. via bifida. (Mur.)

PRÆVARICARE. — Pro *prævaricari.* (*Conc. Hisp.*)

PRÆVARICARI. — In re criminali, vera crimina abscondere. (*Vet. Cod.*)

PRÆVARICATIO. — Apostasia a fide catholica; *apostasie.* (*Cod. Th.*)

PRÆVARICATORIUS. — Pravus, perversus; *méchant, pervers.* (*Script. rer. Fr.*)

PRÆVEIRIL. — F. reditus, Gall. *revenu,* ab Occitan. *preu,* commodum, Gall. *profit.* (A. 1089.)

PRÆVENARI. — Prævidere, animo prospicere; *prévoir;* ol. *prévéir.* (Elmh.)

PRÆVENIRE. — Circumvenire; *prévenir.* (*Cod. Th.*) — Subvenire, auxiliari; *venir en aide.* (*A. SS. Ben.*)

PRÆVENTIO. — Inquisitio juridica; *enquête.* (*Ord. reg. Fr.*)

PRÆVENTUS. — Qui subitanea et improvisa morte decedit; *celui qui meurt subitement.* (Udal. episc. Patav.)

PRÆVESTITUS. — Vestitus, indutus; *vêtu, habillé.* (A. 1182.)

PRÆVIARE. — Præire; idem q. PRÆTERIRE. (C. M.)

PRÆVIDERE. — *Prævidere* dicebantur monachi, qui lecturi aut cantaturi in ecclesia, priusquam in eam irent, ad lectionem vel cantum se præparabant. (*Us. antiq. Ord. Cist.*) — Servare, custodire, defendere; *garder.* (*Tabul. S. Aud.*) — Præsidere, præesse; *commander à, présider à.* (Irm.)

PRÆVIGILIA. — Dies qui *vigiliam* præcedit; *l'avant-veille.* (Menck.)

PRÆVIGILIUM. — Pervigilium; *veille;* ol. *préveil.* (*Conc. Hisp.*)

PRÆVILEGIARE. — Alicui ex privilegio quidpiam concedere; *privilégier.* (Lamb. Ard.)

PRÆURBIUM. — Suburbium, spatium quod est ante urbem; *faubourg, banlieue.* (*A. SS*)

PRAGMA. — Sententia, pronuntiatum, statutum; *sentence, verdict, décision.* (Ern.) —Res, actio, vox Græca; *chose.* (*Script. rer. Fr.*)

PRAGMATICARII.—Qui scribunt pragmaticas sanctiones; *Vid.* PRAGMATICUM. (*Vet. Cod.*)

PRAGMATICE. — Eo modo quo *pragmaticum* definiri solet: « Baroniam et terram prædictam præsenti statuto *pragmatice* diffinito in comitatum duximus erigendam. » (A. 1338.) — Legitime; *justement, légitimement.* (A. 826.)

PRAGMATICUM. — *Pragmaticum rescriptum*, seu *sanctio pragmatica*, dicitur, quæ adhibita diligenti causæ cognitione ex omnium procerum consensu in modum sententiæ ultro a principe conceditur, aut fertur; *édit d'un prince rendu après un mûr examen, et donné avec le consentement des grands de l'Etat.* (Pass.) *Pragmaticum*, dicta etiam charta seu diploma regium, in quo accurata fit recensio bonorum omnium alicujus ecclesiæ vel monasterii, in quorum possessione confirmatur: *diplôme par lequel le prince confirme une église ou un monastère dans la propriété de ses biens, lesquels sont soigneusement énumérés dans le titre.* (Ap. Mab. *Ann. Ben.*)

PRAGMATICUS. — Actuosus; *plein d'activité* (Mart. *Itiner. litter.*)

PRAIERIA. — Pratorum series; *prairie.* (A. 1227.)

PRAISIÆ. — Ut infra PRISÆ, quidquid ex subditis et tenentibus capitur ad expensas regis et domini, quod legitime et debite persolvi debet. (A. 1220.)

PRANDARIUS.—Servus familiaris, domesticus, qui ex alterius mensa seu *prandio* est, Gall. *commensal.* (A. 967.)

PRANDIUM. — Idem quod PASTUS, COENATICUM, CONVIVIUM, Gallis *droit de past. Consueta episcoporum* vel *episcopalium ministrorum obsonia* dicuntur ejusmodi prandia, in Bulla Paschalis II PP. a. 1107. *Prandium canum*, pastus canum venaticorum qui a tenentibus exigebatur; *pâtée des chiens de chasse à la fourniture de laquelle les vassaux étaient tenus.* (Lob. *H. Brit.*) *Prandium consuetudinarium* seu *costumale*, quod ex consuetudine debetur. *Prandium*, pro *convivio* in noctem dilato, usurpat Gregor. Turon.

PRANSORIUM. — Locus ubi prandetur; *salle à manger.* (J. de J.)

PRANSUM. — Prandium; *repas, dîner.* (*Stat. S. Claud.*)

PRARAGIA. — Præstatio quæ domino a tenentibus fit ob terras in *prata* conversas; *service féodal, droit dû au seigneur pour les terres converties en prairies.* (A. 1163.)

PRARIA. — Ut PRAIERIA.

PRASIMA. — Piscis genus; *brême, poisson.*

PRASINA. — Smaragdus; *émeraude.* (Anast.) — Creta viridis; *craie verte, pierre verte.* (Isid.)

PRASINALIS. — Prasinus, viridis; *vert, de couleur verte.* (Anast.)

PRASINOPURPURA. — Color purpureus viridis. (*Vet. Ch.*)

PRASINUM. — Viride acutissimum; *vert foncé.* (*Vet. Cod.*)

PRASINUS. — Viridissimus; *qui est vert foncé.* (Ap. Mur.)

PRASSA. — Charta; *papier.* (*Vet. Gl.*)

PRASSETUM. — Idem q. PRASINUM. (A. 1322.)

PRASTIA. — Prædium; *métairie.* (A. 1210.)

PRATA. — Pratum; *pré.* (A. 1343.)

PRATAGIUM. — Servitium quod tenentes domino suo debent in falcandis *pratis*, vel ejusdem servitii redemptio pecuniaria; *corvée de fauchage due par les vassaux à leur seigneur*, ou *exemption de cette corvée moyennant une redevance pécuniaire.* (*Tab. SS. Trin. Cad.*)

PRATALE. — Pratum; *pré.* (A. 983.)

PRATALINUM. — Eadem notione. (A. 1235.)

PRATARIA. — Pratorum series; *prairie.* (A. 832.)

PRATARIUS.—Cui pratorum cura incumbit; *celui qui est chargé d'avoir soin des prés.* (*Vet. Tab.*)

PRATELLUM.—Diminut. a pratum; *petit pré.* (A. 1206.)

PRATERIA. — Ut PRATARIA.

PRATERITIA. — Pratum, vel tempus quo prata secantur; *pré* ou *temps de la fauchaison.* (*Tab. S. Rem. Rem.*)

PRATICUS. — Pro *practicus; ars pratica*, quæ manibus exercetur; *métier manuel.* (A. 1360.)— Pratensis; *de pré, qui naît dans les prés.* (A. 1396.)

PRATIVUS. — Pratensis, ad pratum spectans; *terra prativa*, pratum; *pré.* (*St. Cast. Red.*)

PRATORA.—Dialecto Longobardica, pratum; *pré.* (Mur.)

PRATUM. — Locus sub dio, seu atrium, quod cingunt claustri porticus in monasteriis; *le préau d'un monastère, l'espace entouré d'un portique, le cloître.* (Sug.) — Campus vitibus consitus; *vigne, vignoble.* (*St. Mut.*)

PRATUS.—Pro *pratum.* (Inn. Agrim.)

PRAVICORDIUS.—Qui est pravo corde; *qui a un mauvais cœur.* (S. Aug.)

PRAVICORS. — Eadem notione. (Mart. *Anecd.*)

PRAVILEGIUM. — Vox in malam partem usurpata, quomodo *privilegium* in bonam, adeo ut *privilegium* sit præter legem, *pravilegium* contra legem. (Mart. *Ampl. Col.*)

PRAVITAS. — *Sine pravitate*, formula in litteris apostolicis usurpari solita.

PRAVIUM. — Montis cacumen; *sommet d'une montagne.* (Alb. Aq.)

PRAXERIA. — Palorum contextus; *palissade; Vid.* PAXERA.

PRAXININUS.—Prasinus, gemma viridis; *prase, pierre précieuse verte.* (*Vet. Inv.*)

PREA.—Pratum vel pratorum series; *pré ou prairie.* (A. 1319.)

PREAGIUM. — Census annuus ex pratis reddendus; *redevance due sur les prés;* ol. *préage.* (A. 1252.)

PREBOSTATUS. — Præpositi dignitas; *prévôté.* (*Ch. Occit.*)

PRECAMEN. — Preces, precatio; *prière.* (A. 895.)

PRECARE.—Pro *precari.* (*Cap. C. C.*)

PRECARIA. — Libellus, seu charta, qua quis alodium vel prædium ab ecclesia sub annuo censu ad vitam utendum accipit, illud precario possessurus: *acte par lequel on reçoit d'une église ou d'un monastère une terre en usufruit, sous la condition de payer une redevance annuelle au propriétaire du fonds.*—Ecclesia cujus reditus alicui assignantur jure precario seu usufructuario possidendi, ut illius curam habeat; *église qui donne l'usufruit de ses revenus sous la condition qu'il sera pourvu à ses besoins par le donataire.*—Questa, seu roga, tributum, quod exigitur quasi deprecando, ut habet Lex Longob.; *redevance en espèces que le seigneur exige sous le nom de prière.*— Tributum quod ex more episcopis in eorum *jucundo adventu* exsolvebatur; *droit de joyeux avénement qui est dû aux évêques à l'occasion de leur installation.* — Servitium quod præstare tenentur tenentes in metendis messibus, falcandis fenis, et aliis servitiis, quando ad id rogati sunt; *services en nature dus par les vassaux à leur seigneur, corvées de fauchage, de vendange, de moisson*, etc., *que le vassal doit faire toutes les fois qu'il en est prié;* ol. *prières.* — Invitatio ad preces fundendas inter Missarum solemnia. (*Cons. S. Cruc. Burd.*)

PRECARIARE. — In *precariam* dare, *precario* more concedere; *donner à titre précaire.* (S. VIII.)

PRECARIATIO.—Concessio in *precariam; concession à titre précaire.* (A. 1153.)

PRECARIUM. — Idem quod PRECARIA. (Pass.) — Pensio vel præstatio nummaria; *rente ou redevance en espèces.* (Greg. M.)—*Precarium fictuarium*, census fixus et certus; *cens déterminé, assuré.* (*St. Verc.*)

PRECATA.—Preces : « Cœlumque lacrymas fundendo suspiciens... talia emisit *precata*, » etc. (*A. SS.*)

PRECATIO. — Idem quod PRECARIA. (*Ch. Loth. reg.*) — Servitium, seu *roga*, idem quod PRECARIA. (S. XIII.) — Oratio, quæ a presbytero ante Epistolam in Missa dicitur. (Amal.) — Libellus supplex; *requête.* (*Cod. Th.*)

PRECATOR. — F. pro SCURATOR, in cap. de villis C. M. — *Precatores*, hæretici, iidem qui *Euchitæ*, a Græc. εὐχῆται, orantes. Horum antesignani fuerunt monachi quidam otiosi, qui cætera omnia præter orationem negligenda esse mentiebantur.

PRECATORIA. — Ut PRECARIA. (*Conc. Hisp.*) — Servitium, etc.; ut PRECATIO. (*Chartul. S. Vand.*) — *Precatoria epistola*, qua quis alium de re quapiam precatur; *demande, pétition, requête.* (*Var. Conc.*)

PRECATORIUM.—Mensarii chirographum ad pecuniam ab alio mensario alio in loco accipiendam; *lettre de change.* (A. 1347.)

PRECATORIUS.—Qui *magnæ precariæ* obnoxius est; *Vid.* PRECARIA. (*Ch. Angl.*)

PRECATURA. — *Questa, roga*, ut PRECARIA et PRECES. (Steph. IX PP.)

PRECATURIA. — Idem q. PRECARIA. (Bertich. episc. Cenom.)

PRECATUS. — Libellus, etc., ut PRECARIA. (*Ann. Ben.*)

PRECEGUM. — Malum Persicum; *pêche*, Occitan. *perseg*, *préceg.* (A. 1362.)

PRECES. — Exactio sub nomine precationis, corvatæ, quæ a tenentibus quasi precario exigebantur; *droits, aides, redevances et corvées que les seigneurs exigeaient sous le nom de prières.* (Pass.) *Esse cum precibus terræ*, corvatis seu iis qui corvatas faciunt præesse. (A. 1229.) — Cum episcoporum electiones liberæ quodammodo viderentur, eosque spectare, penes quos id juris erat, principes tamen partes suas variis modis interponebant; nam inconsultis iis electionem inire fas non erat; et, si facta esset electio, regius requirebatur assensus; sed et interdum electoribus quempiam e familiaribus eligendum proponebant, ac pro eo *preces* se offerre dicebant (has vero *preces*, *imperiosas* et *armatas* vocat alicubi Matth. Paris.); *demande faite par les souverains en faveur d'un protégé, pour qu'il soit élu à un évêché.* (Pass.) *Preces primariæ*, jus, quod habet imperator coronatus, ex antiqua consuetudine, in omnibus cathedralibus ecclesiis atque etiam monasteriis per Germaniæ regnum unius canonici pro arbitrio nominandi, quem collegium recipere debet; *droit qu'avait l'empereur nouvellement élu de nommer à la première prébende dans toute l'Allemagne.* (Pass.) — Orationes, quas is qui clero vel monachis præest, finito et expleto quolibet canonico officio, publice et voce altiori recitat; *prière finale d'un office quelconque dans les églises et les monastères.* (S. VII.) — Libellus supplex; *supplique.* (*Cod. Th.*)

PRECHERIA.—Preces, obsecratio; *prière, supplication.* (*A. SS.*)

PRECIABILIS. — Pretiosus; *de prix.* (Rig.)

PRECICLAMIUM. — Oratio clamosa. (*A. SS.*)

PRECONIARIUS.— Præco; *héraut, crieur public.* (A. 1311.)

PRECORIUM. — Quercus; *chêne.* (*Vet. Ch.*)

PRECULA. — Globulorum sacrorum series, ut videtur; *chapelet, rosaire.* (*Mon. Angl.*)

PRECUM. — F. jus exigendi *preces* seu corvatas; *droit de se faire rendre les services*

appelés prières; Vid. PRECES.(A. 1146.)

PREDA. — Pro PRADA.

PREDARIA.—Machina bellica, quæ alias PETRARIA nuncupatur; *pierrier, machine de guerre à lancer des pierres.* (Rol. Pat.)

PREDARIUS.—(Adj.) Qui prædatur, vastitatem infert; *pillard.* (Rad.)

PREDELLA.—Vox Ital., scamnum, scabellum; *banc, escabeau.* (*A. SS.*)

PREDERIA. — Machina bellica, eadem q. PREDARIA. (Ap. Mur.)

PREFACHIA.—*Dare ad prefachiam* Massiliensibus est dare sub convento pretio; *donner à prix fait* (*prefachié* vocant qui ea ratione aliquid accipit).

PREGA. — Idem videtur quod QUESTA, ROGA, PRECES. (A. 889.)

PREGARIA. — Charta qua quis prædium sub annuo censu ad vitam precario utendum accipit, ut PRECARIA. (A. 837.)

PREGERA — Ut PREGA. (A. 1068.)

PREHENSURA. — Prehensio, captio; *action de prendre, de saisir, saisie.*(*Leg. Luitp.*)

PREMIDIONES. — « Prohibemus, ne prælati vel canonici deserant zendardum (*leg.* zendaldum) rubeum, vel in aliquibus vestibus fimbrias, hoc est *premidiones*, seu ornamenta nobilia exterius opposita de ludria, seu bivaria, seta, et alia simili materia. » (*Conc. Bud.* an. 1279.) Id est, de pellibus lutrinis, vel beverariis.

PREMISSARIUS. — Idem q. PRIMISSARIUS.

PREMITIÆ. — Ut PRIMITIÆ.

PRENDERE. — Idem quod *aprisionem* facere, portionem in re aliqua habere; *Vid.* APRISIO. (A. 815.)—*Prendere contra aliquem*, eum falsi arguere, atque ob id duellum offerre; *accuser quelqu'un de faux, lui proposer un duel.* (*Leg. Ripuar.*) — *Prendere bellum*, eadem notione q. Galli dicunt *présenter un cartel.* (*Tabul. S. Alb. Andeg.*)—*Prendere respectum*, Gall. *prendre du répit; Vid.* RESPECTUS. (Id.)

PRENDIMENTUM.— Tributum, vectigal, exactio; *taxe, impôt, redevance.* (A. 1205.)

PRENDITIO. — Usurpatio, exactio, malatolta; *taxe injustement établie, exaction, maltôte.* (*Vet. Ch.*)

PRENSIO.—Exactio, quidquid ex subditis et tenentibus capitur ad expensas regis et domini, quod legitime et debite persolvi debet; *prise de vivres ou d'ustensiles sur les vassaux pour l'usage du roi ou du seigneur;* ol. *prise*, *pris*, *prinse.* (*A. SS. Ben.*)

PRENSORIUM.—Muscipula; *ratière*, *souricière.* (*Vet. Gl.*)— Officina fullonis; *moulin à foulon.* (*Vet. Cod.*)

PRENSURA.—Comprehensio; ut PREHENSURA.

PREPHATIA.—Pro PRÆFATIO, pars Missæ seu liturgiæ sacræ. (*Vet. Cærem.*)

PREPTER. — Pro *præter*. (A. 690.)

PRESA. — Pars, portio; *partie*, *portion*, *prise.* (Mur.) — Captura, comprehensio; *prise*, *saisie.* (Id.) — Debiti instrumentum, quo quis sub comprehensione corporis, ut videtur, unde vocis etymon, se huic solvendo obligat; *titre par lequel le débiteur se soumet à la contrainte par corps en cas de non payement.* (*St. Cad.*) — Canalis, rivulus; *canal*, *conduit*, *ruisseau.* (A. 1560.)

PRESALIA. — Captura vel potius idem quod REPRÆSALIA. (Mur.)

PRESBODIA.—Præpositi districtus; *prévôté.*

PRESBYTER. — Episcopus, parochus, curio, monachus, comes, senior; *évêque, curé, moine*, *comte*, *seigneur.* (Pass.) *Presbyter abbatis*, ejusdem capellanus. (*A. SS. Ben.*) *Presbyter agrorum*, idem q. CHOREPISCOPUS. (Zachar. PP.) *Presbyter assistens*, qui scilicet episcopo, sacra facienti, adest. (Pass.) *Presbyter capellanus*, qui in capella palatina divinis vacat. (S. VIII.) *Presbyter cardinalis*, seu in *cardine constitutus*, curio, parochus. (S. IX.) *Presbyter cathedralis*, is qui ex parochia ab episcopo in urbem matricem evocatur, quo illius opera et industria in sacris obeundis ac componenda diœcesi commodius utatur. (Pass.) *Presbyter civitatensis* seu *diœcesanus*, qui in civitate et diœcesi, seu parochia, munia sua exsequitur. (*Conc. Agathens.*) *Presbyter custos*, æditũus. (A. 846.) *Presbyter domesticus*, qui manet in familia proceris alicujus. (Agob.) *Presbyter forasticus* seu *pagensis*, qui in agris est. (Mart. Braccar.) *Presbyter forensis* seu *peregrinus*, qui ex alia diœcesi seu ecclesia est. (Gr. M., etc.) *Presbyter localis*, in locis certis ordinatus, vel loco alicui addictus, qui dum ordinem sacerdotii accipit, spondet se in certa ecclesia deserviturum. (*Conc. Hisp.*) *Presbyter parochialis*, *parochiæ* seu *parochianus*, vel *proprius*, curio. (Pass.) *Presbyter populi*, plebanus. (*Act. Murens.*) *Presbyter presbyterorum*, abbas esse videtur. (A. 1013.) *Presbyter sæcularis*, cui opponitur *presbyter religiosus*, vel monachus. (S. XIII.) *Presbyteri vicani*, seu *villani*, qui per vicos dispertiti sunt. (S. IX.)

PRESBYTERA.—*Presbyteræ*, presbyterorum uxores, eorum nempe, qui abdicato ex consensu mutuo matrimonii usu, divino cultui se mancipabant, sacerdotes effecti, vel episcopi; *femmes de prêtres, qui vivaient dans la continence après l'ordination de leur mari.* (*Conversæ uxores* dicuntur, quibus concessum erat in domibus clericorum habitare, quemadmodum matribus aviis et sororibus: ita tamen ut a conjugibus suis ii abstinerent, ut est in concilio Turonensi I.) —*Presbyteræ*, dictæ generalius viduæ, omnes seniores, quæ sacris in ecclesia exercitiis vacabant; *veuves âgées qui se vouaient au service des autels.* — *Presbyteræ* præterea dictæ Græcis recentioribus presbyterorum conjugatorum uxores; maxime vero apud eosdem, monasteriorum præpositæ; *femmes des prêtres de l'Eglise grecque*, et, dans la même Eglise, *les supérieures des couvents de femmes.*

PRESBYTERAGIUM. — Obventiones presbyteri parochialis; *revenus, casuel d'un curé.* (A. 1096.)

PRESBYTERALIS.—*Feudum presbyterale*, mansus qui ad ecclesiæ presbyterum pertinet; etiam oblationes et quidquid sacerdoti ecclesiam administranti persolvitur pro exse-

quiis, baptismatibus, etc., quod passim et *Sanctuarium* et *Jura Sanctuarii* appellatur. (Pass.) Mansus ecclesiasticus interdum etiam nuncupatur *feudum* seu *beneficium presbyterii*, *feodum sacerdotale*, *spiritale beneficium*, etc. *Presbyterale ministerium*, idem q. PRESBYTERAGIUM. (A. 984.) *Presbyterales epistolæ*, quæ ab episcopis dantur iis, qui in aliena diœcesi ad presbyteri dignitatem promoveri volunt; *exéat*, *lettre que donnait un évêque à celui qui voulait changer de diocèse.*(*Vet. Form.*)

PRESBYTERANDUS. — Clericus, qui in ordine est ad presbyterium. (Busch.)

PRESBYTERARE. — Presbyterum facere; *remplir les fonctions de prêtre.* (Flet.)

PRESBYTERATUS. — Titulus presbyteralis; *prêtrise.* (*Conc. Vern.* an. 755.)—Ædes seu domus presbyteri parochialis; *presbytère.* (*Vet. Inst. eccl. Const.*) — Obventiones presbyteri parochialis; *revenus*, *casuel d'un curé.* (Arnulf. Lexov. episc.)

PRESBYTERICIDIUM. — Presbyteri occisio; *meurtre d'un prêtre.* (Leo X PP.)

PRESBYTERIUM. — Character sive dignitas sacerdotalis; *prêtrise :* « ad episcopatum vel *presbyterium* promoveri. » (*Conc. Nic. Interp.*) — Collegium presbyterorum vel consessus et conventus presbyterorum unius diœcesis, concilium, seu potius synodus; *assemblée des prêtres d'un diocèse, synode diocésain.* (S. Cyp.)— Pars ecclesiæ in qua presbyteri consistunt, et sacræ liturgiæ vacant, Græcis βῆμα, ἄδυτον; *sanctuaire.* (*Syn. Rom. sub Eug II.*) — Chorus ecclesiæ; *le chœur de l'église.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)— Donativum, quod pontifices Romani distribuere solent, maxime cum inaugurantur; *présents que fait le nouveau Pape*, *particulièrement le jour de son installation.*

PRESCA. — Contracte fortassis scriptum pro *proxeneta.* (A. c. 1100.)

PRESCARIA. — Pro PRÆSTARIA seu PRECARIA. (A. 863.)

PRESECA. — Servitium, quo tenentes domini ligna secare tenentur; *corvée de la coupe du bois.* (*Ch. Boh.*)

PRESEGUM. — Ut PRECEGUM.

PRESFACH. — Eadem notione qua supra PREFACHIA. (*Ch. Mas.*)

PRESI. — Pro *prendi*, cepi. (*Leg. Luitp.*)

PRESIA. — Frugum perceptio; *action de cueillir les fruits*, *récolte.* (A. 1430.)

PRESIAGIUM.—Æstimatio; *appréciation*, *estimation.* (A. 1239.)

PRESIGNIUM. — Prærogativa, quasi PRÆSIGNIUM. (A. 1276.)

PRESILIUM. — Idem videtur quod *Brasilicum lignum.* (Bern. de Breyd.)

PRESMO.—Mustum quod ex uvis stillat, antequam calcentur botri; *mère-goutte.* (P. de Cresc.)

PRESONAGIUM. — Quod carceris custodi præstatur ab incarcerato pro victu et potu qui ei subministrantur; *droit de geôlage*, *somme que paye le prisonnier au geôlier pour sa nourriture.* (*Cons. Tol.*)

PRESONARIUS. — Captivus, incarceratus; *prisonnier.* (*Cons. Tol.*)

PRESONERIA. — Incarcerata; *prisonnière.* (*St. Mont. Reg.*)

PRESONERIUS. — Idem q. PERSONARIUS.

PRESSA. — Vis, injuria, violentia, ut videtur : « Dixerunt quod Atto episcopus eorum hæreditatem injuste haberet per *pressam* in loco qui dicitur Hatile. » (*Vet. Ch.* ap. Meichelb.) — Vox Hispanica, cataracta, aquarum obex; *chute d'eau.* (A. 1144.)

PRESSARE.—Frequenter premere; *presser.* (Pap.)—Vindemiam premere; *soumettre la vendange à l'action du pressoir*, *la pressurer.* (A. 1235.)

PRESSARIA. — Vox medicorum « dicta quod intus initiantur, » inquit Isidorus.

PRESSARIUM. — Torcular; *pressoir.* (A. 1185.)

PRESSATIO. — Exactio; *impôt*, *taxe.* (A. 1269.)

PRESSE. — Præstatio quæ sub nomine precationis exigebatur, ut PRECES.

PRESSORAGIUM.—Jus torcularium quod domino ut plurimum in vino exsolvitur; *droit de pressurage, certaine quantité de vin due par le vassal au seigneur à l'époque des vendanges.* (A. 1175.)

PRESSORARE.—Vindemiam premere, ut PRESSARE. (A. 1297.)

PRESSORARIUM. — Idem q. PRESSORIUM.

PRESSORATICUM. — Jus torcularium, ut PRESSORAGIUM. (*Ch. Hug. abb. S. Germ. Prat.*)

PRESSORATUS. — Eadem notione. (A. 1236.)

PRESSORES. — Venatorum genus; *sorte de chasseurs.* (Isid.)

PRESSORIARE. — Idem q. PRESSORARE. (*Chartul. Flor.*)

PRESSORIOLUM. — Ut PRESSORIUM. (*Reg. S. Cæs.*)

PRESSORIUM. — Torcular, proprie id quo uvæ calcatæ exprimuntur; *pressoir.* (A. 1241.)

PRESSULARE.—*Pressulare litteras*, obsignare, sigillum iis imprimere; *cacheter*, *sceller.* (Ott. Kutz.)

PRESSURA. — Molestia, ærumna, labor, a premendo; *désagrément*, *chagrin*, *peine.* (A. 1264.) — Censura ecclesiastica; *censure ecclésiastique.* (Mac. *Lex.*) — Turba comprimens, conferta multitudo, populi frequentia; *presse*, *foule de monde.* (*A. SS. Ben.*) — Impressio sigilli; *apposition du sceau*, *scellement.* (*St. eccl. Cast.*)—Jus torcularium, ut PRESSORAGIUM. (A. 1133.)

PRESSURAGIUM. — Idem q. PRESSORAGIUM. (*Tab. Calens.*)

PRESSURATA. — Eadem notione. (A. 1110.)

PRESSURATIO. — Eadem notione. (A. 1215.)

PRESSURIA. — Molestia, ut PRESSURA. (Alb. Stad.)

PRESSUS. — « Si autem totus (nasus) a *presso* abscissus fuerit, » etc. (*Lex Alam.*) Galli dicerent, *de près.*

PRESTA. — Mutuum; *prêt.* (A. 1216.) — Exactio nomine *prestæ* seu *mutui; redevance exigée sous le nom de prêt.* (A. 1147.)

PRESTALDI. — Exsecutores judicum nobilium, apud Hungaros. (Samb.)

PRESTATOR.—Fenerator; *prêteur à intérêt.* (*Vet. Gl.*)

PRESTERIA.—Domus presbyteri; *presbytère.* (S. XII.) — Feudum præcario jure concessum; *terre donnée à titre usufruitier;* ol. *prestrerie.* (S. XII.)

PRESTES. — Pro *superstites.*

PRESTULA. — Particula, segmentum, ut videtur; solebant quippe interdum segmento pergamineo chartæ appenso sigillum apponere. (A. 1383.)

PRESTUS. — Mutuum; *prêt.* (Marculf.) — Exactio nomine presti seu mutui, ut PRESTA. (*St. Ast.*)

PRESURA. — Coagulum; *présure.* (A. 1352.) — Character; *empreinte, marque.* (A. 1359.)

PRESUS. — Constitutus, statutus; *déterminé, établi.* (A. 1165.)

PRETIERIA.—Machina bellica, quam *petrariam* alii vocant; *pierrier, machine à lancer des pierres.*

PRETIARE. — Pretium ponere, vel æstimare: *priser, estimer.* (*Lex Alem.*)—Pro *depretiare* usurpatur a Gelasio I. PP.: « Vos eadem (Lupercalia) *pretiatis,* vos eorum cultum celebritatemque vilem vulgaremque redditis. »

PRETIARIA. — Res quæ *pretio* seu pecunia acquiritur; *chose qui s'achète.* (*Ch. Vet.*)

PRETIATOR. — Æstimator, qui pretium ponit; *priseur, estimateur.* (*Chartul. Apt.*)

PRETIOSA. — Versiculus, qui ad horam canonicam, quam *primam* vocant, dicitur.—*Pretiosa* etiam nuncupatus locus in ecclesiis cathedralibus aliisque, ad quem recitata in choro oratione, *Domine Deus omnipotens, qui ad principium hujus diei,* etc., procedebant, in eo Martyrologium, excerpta canonum et Necrologium lecturi. (*Ord. eccl. Rem.*)

PRETIOSITAS. — Pretium; *prix, valeur.* (Mur.) — Res pretiosa; *chose précieuse.* (Ap. Mab. *Ann. Ben.*)

PRETIUM. — Compositio seu multa pecuniaria homini imposita, qui alium occiderat; idem q. COMPOSITIO et WIRIGELDUM seu WERIGELDUM. (Pass.)—Debitum, quod in jure reliquum dicitur; *arrérage.* (Lob. *H. Brit.*) — Existimatio, auctoritas; *considération, importance, autorité.* (A. 1391.)—*De pretio,* alicujus pretii; *de prix, de valeur.* (A. 1226.) *Pretium sepulcri,* apud Hibernos, quod ex bonis mobilibus defuncti ecclesiæ, in qua humabatur, cedebatur, vacca nempe, equus, vestimentum, et ornamentum lecti; *droit de mortuage.* (*Can. Hibern.*) *Pretium nuptiale* seu *uxoris,* idem q. MORGAGENIBA. (*Lex Burgund.*) *Pretium regium,* Scotis, jus quod regi vel domino competit res mercales comparandi certo et definito pretio.

PRETIUS. — Pro *pretium.* (A. 595.) — Pro *pretiosus.* (Fridegod.)

PRETULA. — Pro *petrula.* (*A. SS.*)

PREVEDO.—Presbyter, sacerdos; *prêtre.* (Ap. Mur.)

PREVENDERIUM. — Mensuræ annonariæ species; *certaine mesure pour les grains;* ol. *prévendier.*

PREVOD MILITARE. — Species tributi apud Polonos.

PREXIO. — Carcer; *prison.* (*St. Ast.*)

PREXONERIUS. —Captivus, incarceratus, vel qui in bello capitur; *prisonnier.* (*St. Verc.*)

PREYSIA. — Canalis, rivulus, ut PRESA. (A. 1500.).

PREZIONARIUS. — Captivus; *prisonnier.* (A. 1384.)

PRIAPUS. — Machina bellica quæ Gallice *engin à verge* appellatur.

PRICHA. — Saxon. inferioribus, exedra, seu eminentior in templo locus, interprete Leibnitio.

PRIDIANUS. — Æditus, ecclesiæ custos, ut vult Mabillonius. (*A. SS. Ben.*)

PRIENTA. — Præstationis species, eadem, ut videtur, ac PRIMITIÆ. (A. 1226.)

PRIMA. — Nempe *hora,* seu primum ex Officiis ecclesiasticis diurnis. (*Cons. S. Aug. Lemov.*) *Prima cassodosa,* sic fortasse dicta, quod in sacrario seu loco ubi asservantur *cassæ* seu capsæ reliquiarum decantaretur. (A. 1300.) *Primæ liber,* qui ad *primam* post versiculum *Pretiosa* legebatur, in quo scilicet Martyrologium, Necrologium atque ecclesiæ reditus ut plurimum continebantur. (*St. eccl. Lugd.*) *Prima mensis,* portio canonica, quod prima die cujusque mensis solvebatur. (*Conc. Hisp.*) Eadem ratione dicebatur cœtus doctorum ad deliberandum de rebus quæ ad facultatem spectabant convenientium.

PRIMALIS. — Primarius, principalis, præcipuus; *premier, principal.* (A. 1485.)

PRIMANUS.—Eadem notione. (A. 1480.)—Minister quidam in Constantinopolitano exercitu; *officier de l'armée grecque du Bas-Empire.* (*Not. Imp.*)

PRIMARCHES.—Princeps; *premier, prince.* (*A. SS.*)

PRIMARCHIO. — Quasi *primus marchio.* (*G. Chr.*)

PRIMARIA. — Jurisconsultis Anglis, idem quod PODERAGIUM, seu primarium jus hypothecarium, quod habet creditor in feudum, aut prædium debitoris; *Vid.* PODERAGIUM et POTIORITAS.

PRIMARIS. — Pro PRIMARIUS: « *Primare* altare. » (*Act. Mur. Mon.*)

PRIMAS. — Qui primas partes tenet, qui primum locum obtinet; *celui qui tient le premier rang, chef, directeur, gouverneur:* « *Primates* urbium, castellorum, vicorum, regionis, palatii, » etc. (Pass.) — Vicecomes, *vicomte, viguier.* (Aimoin.)—*Primates:* 1° apud Judæos, iidem qui antea patriarchæ dicti, quorum abolitum nomen sub Theodosio Juniore (*Cod. Th.*); 2° apud Christianos, episcopi qui in civitatibus, quæ ex imperii laterculis jure metropoleos gaudebant, præsidebant, unde passim metropolitani appellantur.

PRIMATIA. — Primatis dignitas; *primatie, dignité de primat.* (Mac. *Lex.*)

PRIMATIO LUNÆ. — Novilunium; *nouvelle lune.*

PRIMATIOR. — Qui apud aliquem primas obtinet, familiarior; *qui est dans la plus grande intimité, confident.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

PRIMATUS. — Privilegium; *privilége, faveur.* (A. 851.) — Principatus, regimen, administratio; *gouvernement, administration, direction. (Vet. Ch.)*

PRIMAYRANUS. — Scabinus, urbis consiliarius, quorum primus, qui alibi *major, primayras* dictus fuisse videtur. (A. 1267.)

PRIMAYRAS. — Eadem notione.

PRIMICERIA. — Dignitas in monasteriis feminarum, quæ aliis præest; *Vid.* PRIMICERIUS. *(Regul. S. Cæsar.)*

PRIMICERIATUS. — Officium, dignitas primicerii; *office, dignité de primicier.* (A. 1105.)

PRIMICERIUM. — Potestas, imperium, dominatio; *pouvoir, autorité, puissance.* (*Act. episc. Cenom.*)

PRIMICERIUS. — Primus cujusque ordinis; *le premier de ceux qui exercent le même emploi, chef, commandant, primicier.* (*Cod. Th.*) *Primicerii*, proceres; *les grands.* (*Vit. Abb. S. Alb.*) — Dignitas militaris, tribuni dignitati proxima; *dignité militaire, presque analogue au tribunat.* (S. Hier.) — Dignitas in ecclesiis cathedralibus; *premier dignitaire dans les églises cathédrales.* (Pass.)

PRIMICERUS. — Primus et præcipuus. (Ch. Th. Otterb.)

PRIMICLERUS. — Munus ecclesiasticum, primus et præcipuus inter clericos, qui nempe universæ clericorum catervæ et familiæ præerat; nam ut diaconis archidiaconus, presbyteris archipresbyter antistabant, ita clero primiclerus, cujus arbitrio oblationes clericis pro ratione virtutis et officii distribuebantur. (*Conc. Hisp.*)

PRIMICOPII. — Qui primum locum in præliis obtinent; *ceux qui, dans les combats, sont au premier rang.*

PRIMIFORMIS. —Sic dictus Adam, quia primus formatus fuit. (*Vet. Iren. Interp.*)

PRIMILUNIUM. — Novilunium; *nouvelle lune.*

PRIMIOR. — Ad primum rei principium propius accedens; *très-voisin du commencement d'une chose.* (Ot. Fris.)

PRIMIPILARIS. — Qui præest, præsul; *chef*, et plus particulièrement, *évêque.* (Sid.)

PRIMIPILARIUS. — Centurio primæ cohortis; *chef de la première cohorte.* (Joan. Sar.)

PRIMIPILATUS. — Dignitas et gradus *primipilarii*; *primipilat.* (Id.)

PRIMISCRINIUS. — Qui primum locum obtinet in scriniis publicis, vel inter scriniarios; *le premier d'un collége ou d'un secrétariat.*(*Cod. Just.*) — Cancellarius; *chancelier.* (A. 934.) — *Primiscriniarii* et *scribæ regionarii*, inter officia Ecclesiæ Romanæ, apud anonymum Vaticanum de electione Paschalis II recensentur. — In *A. SS. Ben. primiscrinius* pro *primicerius* sumitur.

PRIMISSARIUS. — Is qui primam horis matutinis celebrat Missam; *celui qui dit la première Messe.* (S. XVI.)

PRIMITAS. — Ut PRIMATUS. (*A. SS.*)

PRIMITES. — Primus; *premier.* (*Script. rer. Fr.*)

PRIMITIÆ — Præstationis species quæ ecclesiæ solvebatur; *prémices, prélèvement que les fidèles faisaient sur les premiers fruits de leurs champs pour en faire hommage à l'église.* (Pass.)

PRIMITIALIS. — Principalis, originalis. (*A. SS.*)

PRIMITIARE. — *Primitias* solvere, præstare. (A. 1358.) — Incipere, primitias dare. (Pet. Bles.)

PRIMITIARIUS. — Pro PRIMICERIUS.

PRIMITIVA. — Primitiæ; *prémices.* (*Ch. Navar.*) — Strenæ, xenia; *étrennes, cadeaux.* (Mat. Par.)

PRIMITIVUM. — Prima præscriptio, idem q. PROTOCOLLUM. (A. 1149.)

PRIMIVIRGIUS. — Primus ex lictoribus, qui virgam deferunt; *le premier des huissiers à verge.* (*Vet. Gl.*)

PRIMNA. — Puppis; *poupe.* (Ethelw.)

PRIMOGENITA. — Primitiæ; *prémices, premiers fruits.* (A. 1069.)

PRIMOGENITALIS. — Primogenitus; *premier-né.* (Tert.)

PRIMOGENITOR. — Primogenitus filius, natu major; *premier-né, aîné.* (A. 1361.)

PRIMOGENITURA. — Jus et privilegium primogeniti; *droit d'aînesse.* (A. 1291.)

PRIMOLUS. — « Priorum princeps. » (*Vet. Gl.*)

PRIMOPLASTUS. — Qui primus creatus est; *qui a été créé le premier.* (Tert.)

PRIMORDIALIS. — Primigenius; *primordial, primitif.* (Id.)

PRIMORDIALITER. — Primum; *premièrement, d'abord.* (Mur.)

PRIMONES. — Proceres primi ordinis; *les grands du premier ordre.*

PRIMULE. — Primo, primum, vel nuper (Adamn.)

PRIMUS. — Primæ, ut aiunt, conditionis, ut *medianus*, mediæ, et *minostedus* infimæ, apud Alamannos. — *Primum tempus* vocantur Kalendæ Martiæ, quod ab iis annus exordium ducat; *le premier mars.*

PRINCEPS. — Rex, imperator; dux, provinciæ præfectus; dignitatis titulus, dominus alicujus oppidi vel castri, superior dominus; *roi, empereur, souverain; duc, gouverneur de province; prince* (*nom de dignité*); *seigneur d'un lieu, commandant d'une place; seigneur suzerain, chef-seigneur.* (Pass.) *Princeps Ecclesiæ*, dignitas ecclesiastica, eadem f. quæ apud Græcos ἐκκλησιάρχου. (*Ord. Rom.*) *Princeps monasterii*, qui alias *Advocatus* et *Defensor* nuncupatur. (*Regul. S. Pachom.*) *Princeps nervorum*, cerebrum. (Alex. Iatros.)

PRINCERUS. — Ut PRIMICERIUS.

PRINCIPALIS. — (Subst.) Gymnasiarcha;

principal de collége. (Rob. Goul.) — (Adj.) *Principalis custos*, idem q. *carceris* PRINCEPS, q. vid. (*Chr. Parm.*) *Principale nomen*, hæres *nomine principali*, id est, titulo directo, universali. (*Cod. Th.*) *Principales*, præcipui civitatum; *les premiers d'une ville.* (*Vet. Insc.*) *Principales curiæ*, decuriarum primi. (*A. SS.*)

PRINCIPALISSIMUS. — Maximus. (*Necrol. Fr. Min. Silv.*)

PRINCIPALITAS. — Principatus; *principauté.* (A. 1018.) — Præstantia, excellentia; *primauté.* (Tert.)

PRINCIPALITER. — Præcipue, potissimum; *principalement, surtout.* (Mur.) — Se obligare *principaliter* et in solidum; *s'obliger solidairement et un seul pour le tout.* (A. 1311.)

PRINCIPARE. — Gubernare, regere, principem agere; *administrer, gouverner, régner.* (Sid.)

PRINCIPARI. — Præesse, præsidere; *présider à.* (Ottob.)

PRINCIPATOR. — Qui principium dat rebus; *qui donne l'existence aux choses, créateur.* (Arn.)

PRINCIPIARE. — Imperare, principem esse; *gouverner, administrer.* (*Conc. Hisp.*) — Incipere, oriri, principium ducere; *commencer, naître.* (Elmh.)

PRINCIPIATOR. — Ut supra PRINCIPATOR. (Mur.)

PRINCIPIENS. — Incipiens, inchoans; *commençant.* (*St. Mon. S. Germ.*) — Ad doctoris gradum promovendus; *aspirant au doctorat.* (A. 1336.)

PRINCIPISSA. — Principatus; *principauté.* (A. 1481.) — *Principissa belli, militiæ*, dux exercitus; *commandant d'armée.* (*Ann. Boninc.*)

PRINCIPIUM. — Palatium principis; *palais du prince.* (Tert.) — Actus theologicus ad obtinendum doctoris gradum, olim in Universitate Parisiensi usitatus; *épreuve que subissaient autrefois les aspirants au doctorat en théologie.* — Donum, munus; *présent, cadeau.* (A. 1291.) — Suppuratio; *suppuration, abcès.* (*A. SS.*)

PRINDERE. — Pro PREHENDERE, capere; *prendre.* (S. VII.)

PRINSECUS. — Primitus, antiquitus a veteri Gall. *prin*, primus. (Ap. Mart. *Anecd.*)

PRINSIA. — Usurpatio, quod vi et injuria ablatum est; *saisie, usurpation.* (A. 1291.)

PRINSIO. — Carcer; *prison.* (*Tab. Maj. Mon.*)

PRINZIA. — Exactio quævis; *impôt, taxe, perception de deniers*; ol. *prinse.* (*Chartul. Latin.*)

PRIOR. — *Priores*: 1° quomodo veteres dicimus; *les anciens, ceux qui nous ont précédés*; 2° proceres; *les principaux, les grands.*

PRIORARE. — Priorem facere, creare; *former, créer.* (*Vet. Insc.*)

PRIORARI. — Priorem esse; *être le premier.* (S. Bern.)

PRIORATUS. — Dignitas præcipua in monasterio; *première dignité dans une abbaye, dignité d'abbé.* (G. M.) — Obedientia, seu minus beneficium, a majori monasterio dependens; *prieuré.* (A. 1119.)

PRIORIA. — Eadem notione. (Alberic.)

PRIORISSA. — Quæ, in monasteriis sanctimonialium, eodem officio fungitur quo *prior* in monasteriis hominum; *prieure.* (C. Heist.)

PRIORISTA. — Catalogus magistratuum, qui *priores* appellabantur. (*A. SS.*)

PRIORITAS. — *Priorum* seu majorum ac patrum series; *généalogie.* (Ap. Rym.)

PRIOSA. — Ut supra PRIORISSA.

PRISA. — Jus quodvis, exactio, jus capiendi ex subditis ea quæ domino necessaria sunt; sub custodis manu positio; captura et jus reos capiendi et in carcerem conjiciendi; æstimatio, proclamatio; mercatorum seu artificum societas; frugum perceptio; rivulus, canalis; *prise, prinse; redevance, droit, exaction; droit de prendre pour son usage des vivres et des ustensiles; saisie de la personne ou des biens; arrestation et droit d'arrêter quelqu'un et de le mettre en prison; estimation, prisée, criée; corps de marchands ou d'artisans; récolte; rigole, canal, prise d'eau.* (Pass.)

PRISÆ. — Quidquid ex subditis et tenentibus capitur ad expensas regis et domini, quod legitime et debite persolvi debet; *prélèvements opérés sur les sujets ou les vassaux pour faire face aux dépenses du roi ou du seigneur*; ol. *pris, prise.* (Pass.)

PRISAGIUM. — Anglis *prisage*, jus *prisas* capiendi, vel ipse actus; *Vid.* PRISÆ.

PRISALIÆ. — Jus recipiendi, quod cuipiam per vim ablatum fuerit; idem q. REPRESALIÆ.

PRISANA. — Genus serpentis; *sorte de reptile.* (*Vet. Cod.*)

PRISARE. — Pretium ponere, æstimare; *priser, estimer.* (A. 1207.)

PRISAROLA. — Machina bellica, eadem quæ PREDERIA. (Ap. Mur.)

PRISATOR. — Æstimator; *estimateur, priseur.* (A. 1207.)

PRISCILLIANI. — Hæretici ab auctore suo Priscilliano nuncupati.

PRISFETUS. — Panni species; forte mendose pro *gresetus.* (*H. Nem.*)

PRISIARE. — Æstimare; *estimer, évaluer.* (A. 1318.)

PRISIATUS. — Pretio seu stipendio donatus; *prisé, évalué.* (A. 1291.)

PRISIO. — Carcer; *prison.* (Pass.) — Portio, pars, quam aliquis habet in re quapiam cum aliis; *copropriété, quote-part.* (Ach. *Spic.*) — Captivitas; *captivité.* (A. 1197.)

PRISIONAGIUM. — Idem quod CARCERARIUM, et GEOLAGIUM. (A. 1298.)

PRISIONARE. — Idem q. PRISONARE.

PRISIONARIUS. — *Prisionaria domus*, carcer; *maison de détention, prison.* (A. 1369.)

PRISIONATIO. — Incarceratio; *emprisonnement.* (A. 1383.)

PRISIONEZIUS. — In bello captus; *prisonnier de guerre.* (A. 1362.)

PRISIS. — Vis, violentia; *violence, force.* (*Ch.* ap. Meich.)

PRISIUM. — Salarium *prisatoris* seu æstimatoris; *salaire, honoraires d'un estimateur.* (A. 1255.)

PRISIUS. — Qui *prisias* seu exactiones colligit, vel qui vineas custodit; *receveur d'impôts* ou *messier.* (A. 1206.)

PRISO. — Captivus, incarceratus; *prisonnier, détenu;* ol. *prison.* (A. 1195.) — Carcer ipse; *prison.* (H. Knygt.) — Locationis seu concessionis pretium; aut pars quam prendere quis potest ex proventibus cujuspiam tenementi; *Vid.* Prisio. (Ach. *Spic.*)—Obses, fidejussor; *otage, gage, caution;* ol. *prison.* (*Vet. Cod.*)

PRISONA. — Carcer; *prison.* (A. 1193.)

PRISONAGIUM. — Ut Prisionagium.

PRISONARE. — Incarcerare; *emprisonner.* (Mur.)

PRISONARIUS. — Idem quod Prisionarius. (H. Knygt.)

PRISONATOR. — Cui competit jus *prisonem* seu carcerem habendi; *celui qui a le droit d'avoir une prison.* (Flet.)

PRISONERIUS. — Ut Prisonarius. (A. 1498.)

PRISONETA. — Carceri mancipatus, ut Prisonarius. (A. 1384.)

PRISONIA. — Ut Prisona. (A. 1241.)

PRISTINA. — Vectigal, tributum quod a pristinis temporibus præstatur, cujus initium ignoratur, et a quo inductum, consuetudo; *redevance qui a existé de tout temps et dont l'origine n'est pas connue.* (A. 836.)

PRISUS. — Pro *prensus,* captus; *pris.* (S. viii.)

PRIVANTIA. — Privatio; *action de priver, privation.* (Mur.)

PRIVARE. — Abolere; *détruire, supprimer.*

PRIVATA. — Latrina, secessus; *privé, lieux d'aisances.* (J. de Garl.)

PRIVATI. — Qui nullum in civitate munus obeunt; *ceux qui ne remplissent aucune fonction dans la cité, simples particuliers.* (*Lex Wisig.*)

PRIVATIANI. — Officiales comitis rerum privatarum. (*Cod. Th.*)

PRIVATUM. — Balneum; *bain.* (*Cod. Th.*)

PRIVATUS. — Familiaris, amicus; *familier, ami intime.* (C. Calv.) — Urbis incola; *habitant d'une ville, citadin.* (A. 1312.)

PRIVERILE. — Jus, ut videtur, primitiarum, quod ecclesiis præter decimas interdum debetur; *Vid.* Primitiæ. (*G. Chr.*)

PRIVICARNIUM. — Tempus quo carnibus *privari* et ab iis abstinere incipiunt fideles, ante jejunia Quadragesimæ; *Vid.* Carniprivium.

PRIVIGNA. — Pro *noverca.* (*A. SS.*)

PRIVIGNARI. — More privignæ agere; *se conduire comme une belle-mère.* (Leibn.)

PRIVILEGES. — Pro *privilegia,* quasi privatæ leges. (*Cod. Th.*)

PRIVILEGIA.—Principum et magnatum diplomata pro ecclesiis; *priviléges, diplômes par lesquels les rois accordent des priviléges aux églises.* (Pass.) — Conditiones et conventiones de redditione castri; *clauses et conditions de la capitulation d'une place.* (Elmh.)

PRIVILEGIALIS LITTERA.—Privilegium, charta immunitatis; *charte d'immunité par laquelle il est accordé quelque privilége à une église.* (A. 1366.)

PRIVILEGIALITER. — Jure prærogativo et peculiari. (A. 1369.)

PRIVILEGIARE. — Privilegia, immunitates conferre; *accorder des priviléges.* (A. 1253.) — Approbare; *approuver.* (S. xiii.)

PRIVILEGIARIUS. — Cui *privilegium* concessum est; *privilégié, celui qui a obtenu un privilége.* (Ulp.)

PRIVILEGIATIO. — Privilegium, immunitas; *privilége, immunité.* (H. de Lang.)

PRIVILEGIATIVE. —Eadem notione. (A. 1473.)

PRIVILEGIO. — Privilegium seu charta immunitatis; *Vid.* Privilegia.

PRIVILEGITAS. — Diploma principis; *diplôme, titre qui émane d'un souverain;* ol. *privilége.* (A. 871.)

PRIVILEGIUM. — Districtus, territorium jurisdictione ordinarii exemptum; *portion de pays, territoire qui n'est pas soumis à la juridiction de l'ordinaire.* (A. 1289.)

PRIVILEGIUS. — Pro *privilegium.* (A. 777.)

PRIVUS — Privatus, carens; *qui manque de.* (*A. SS.*)

PRIZA. — Ut Priso. (A. 1389.)

PRO. — Loco *per*: « *Pro studio;* » id est per studium seu de industria. (*Lex Sal.*) — Supra; *au-dessus.* (*Vet. Iren. Interp.*) — *Pro nobis,* penes nos; *en notre pouvoir.* (Id.) *Pro tunc,* tum; *pour lors.* (*Cons. Univ. Par.*) *Pro hoc et pro non,* phrasis Gallica, *pour oui et pour non,* ex leviori causa (S xv.) — *Pro aliquo esse,* 1° par esse alicui, Galli dicerent; *être bon pour quelqu'un* (*Ann. Gen.*); 2° alicui favere, alicujus partes amplecti; *être pour quelqu'un.* (Eginh.)

PROADVENTIÆ. — Proventus, reditus, seu quidquid causa aliqua cadit in fiscum domini. (A. 1027.)

PROADVOCATI. — Minores *advocati* seu qui ab ecclesiarum *advocatis* prædiorum tutelas in se recipiebant; *Vid.* Advocati.

PROÆQUARE. — Ex æquo partiri; *partager, diviser en portions égales.* (A. 1389.)

PROALDIONES. — Iidem qui *aldii,* seu potius qui ex *aldiis* nati sunt. (*Ann. Ben.*)

PROANGARIA. — Ut Parangaria. (A. 1295.)

PROAPISTA. — Apostata; *apostat.* (Lud.)

PROASTIUM. — Prædium suburbanum, suburbium; *faubourg et bien de campagne près d'une ville.* (*Vet. Gl.*)

PROATAVUS. — Quintus avus; *cinquième aïeul;* ol. *protave.* (A. 1359.)

PROAUCTORES. — Proavi; *ancêtres.* (Amalt.)

PROAULA. — Ædificium seu cubiculum, quod ante *aulam* est, quæ et *salutatorium* dicitur, quod in ea excipiantur salutaturi, atrium. (Pass.)

PROAULIUM. — Eadem notione. (Ap. Mab. *Annal. Ben.*)

PROBA. — Specimen ; *échantillon, montre.* (*Cod. Th.*) — Lustratio militum ; *revue de gens de guerre.* (*A. SS.*) — Probatio, experimentum ; *épreuve, essai.* (A. 1474.)

PROBABILIS. — Rectus, bonus, approbatus : « *Probabilis* vita atque doctrina. » (*Conc. Hisp.*) — Præstans, insignis ; *remarquable, distingué.* (A. 878.)

PROBABILITER. — Recte, sapienter, ut par est ; *sagement, avec prudence, convenablement.* (A. 1204.)

PROBAMENTUM. — Experimentum, argumentum, specimen ; *preuve, argument.* (*Cod. Th.*)

PROBARE. — Rem tormentis ex aliquo exquirere ; *donner la question.* (Mart. *Ampl. Col.*)

PROBATICUS. — Ad oves pertinens. Hinc, apud veteres, *probatica piscina* in qua mundabantur oves, quæ pro sacrificio offerebantur in templo.

PROBATIO. — Novitiatus ; seu certum tempus definitum, quo monasticam vitam ambientes, ejusdem experimenta subeunt, atque probationis elapso tempore, si idonei fuerint inventi, ad professionem admittuntur ; *novitiat ;* ol. *probation.*

PROBATORES. — Anglis, ii qui feloniam per se commissam esse confitentes alios ejusdem reos arguunt ; Anglic. *approver.* (Ap. Blount.)

PROBATORIA. — Testificatio ; *certificat.* (*Cod. Th.*)

PROBATORIUM. — Novitiatus ; domus probationis ; *le noviciat ; bâtiment des novices, dans un couvent.* (*A. SS.*)

PROBATUS. — *Probata ætas,* legitima, seu ea qua quis sui est juris ; *âge légal, celui où l'on atteint la majorité.* (*Cod. Th.*)

PROBITAS. — Generositas, animi magnitudo, præclarum facinus, factum ; *prouesse.* (W. Apul.)

PROBITATES. — Decursiones militares, ludicræ equestres pugnæ ; *jeux militaires, joutes, tournois.* (Mur.)

PROBONUS. — Ut PROBUS. (A. 1357.)

PROBORIUM. — Exprobratio, exprobrium ; *reproche, blâme.* (*Vet. Gl.*)

PROBRARE. — Probris afficere, insimulare ; *couvrir de reproches, reprocher, imputer.*

PROBURGENSIS. — Præcipuus burgi seu urbis incola ; *principal habitant d'une ville ou d'un bourg.* (A. 1328.)

PROBUS. — Miles animo valens ; *preux, brave.* (Cæs. Heist.) *Probi homines,* Gallis *prud'hommes,* dicuntur sæpe scabini et qui in placitis publicis cum comitibus et judicibus judicia exercent, vel etiam ii qui artificibus præsunt ac de rebus ad eos spectantibus judicant.

PROCACIO. — Procacitas ; *effronterie, audace.* (Bal. *Misc.*)

PROCAMBIARE. — Rem re permutare ; *échanger.* (A. 925.)

PROCAMBIATIO. — Permutatio ; *échange.* (A. 883.)

PROCAMBIUM. — Ead. notione. (A. 970.)

PROCAMIARE. — Ut PROCAMBIARE.

PROCAMIATIO. — Ut PROCAMBIATIO.

PROCAMIUM. — Ut PROCAMBIUM.

PROCANTUS. — Institutio presbyteri in ecclesia alteri subdita ; *Vid.* CANTARE.

PROCASSARE. — Irritum reddere, facere ; *casser.* (A. 1431.)

PROCASSIUM. — Comparatum, acquisitum, a vet. Gall. *pourchas ; ce qui est acheté, acquis.* (*St. Mass.*)

PROCATORIUS. — Procax ; *libertin, immoral.* (Dion. Cart.)

PROCEDENTER. — Ordine processionis ; *processionellement.* (*A. SS.*)

PROCEDENTES. — Ut infra PROCESSORES.

PROCEDERE. — Ire, exire ; *aller.* (Guid.) — Cum pompa exire ; *sortir en cérémonie ; Vid.* PROCESSIO.

PROCENSUS. — Census, qui ultra censum consuetum exsolvitur ; *Vid.* CENSUS et SURCENSUS.

PROCENTINUS. — Comes qui *centenariis* præest ; *Vid.* CENTENA. (Mur.)

PROCER. — Magnas, dominus, comes ; *grand personnage élevé en dignité, seigneur, comte.* (Pass.)

PROCERITAS. — Bonitas, fertilitas ; *bonté, fertilité.* (A. 1356.)

PROCERUS. — Ut PROCER, unus ex magnatibus. (*A. SS.*)

PROCESSATUS. — In jus vocatus ; *cité en justice, accusé.* (*A. SS.*)

PROCESSIO. — Collecta, cœtus populi in ecclesia ad quam *processit,* id est venit, collecti ; *assemblée des fidèles à l'église.* (Pass.) — Id omne quod in *processionibus* defertur, vel ii ipsi qui hæc deferunt ; *tout ce qu'on porte aux processions,* ou *les porteurs eux-mêmes de ces objets.* (Bern. Mon.) — Progressus commeantis exercitus ; *marche d'une armée.* (Pass.) — Ordinata obviam itio ; *action d'aller en ordre au devant de quelqu'un.* (Mab. *Analect.*) — Comitatus, cœtus ordinate dispositus et procedens ; *cortége.* (Mart. *Anecd.*) — Multitudo populi ; *affluence de monde ;* ol. *procession.* (S. XV.) — Lis, causa ; *procès.* (G. M.)

PROCESSIONABILITER. — Ordine *processionis ; en procession, processionnellement.*

PROCESSIONALE. — Liber in quo continentur quæ ad *processionem* spectant ; *processionnal.*

PROCESSIONARE. — *Processiones* solemnes et sacras frequentare ; *fréquenter, suivre les processions.* (*Gl.* Barth.)

PROCESSIONARIUM. — Idem q. PROCESSIONALE.

PROCESSIONARIUS. — Ad *processionem* pertinens ; *de procession.* (Guid. *Disc. Fars.*)

PROCESSIONATIM. — Eodem significatu. (Lud.)

PROCESSIVE. — Ead. notione. (Thworc.)

PROCESSORES. — Qui ex *processione* sunt et in ea cum cæteris procedunt ; ii potissimum, ut videtur, qui in *processionibus* ea deferunt, quæ in iis deferri solent ; *ceux qui vont aux processions* ou *qui y portent les objets d'usage.*

PROCESSORIUS. — Ad *processionem* spectans; *de procession.* (*A. SS.*)

PROCESSURA. — Actio judiciaria; *procédure.* (A. 1483.)

PROCESSUS. — Excommunicationis sententia; *sentence d'excommunication.* (Mac. *Lex.*) — Actio judiciaria; *procédure.* (*Tabul. Vet.*) — Lis, causa; *procès.* (A. 1352.) — Judicium, sententia; *sentence, jugement.* (*Epist. Edw. III.*) — Agendi ratio; *procédé.* (Honor. IV PP.) — Conventus, cœtus, ut PROCESSIO. (Gr. Tur.)

PROCHERIUM. — Manualis sporta; *panier.* (Cass.)

PROCINARE. — Interpellare, appellare, vox forensis. (A. 1448.)

PROCINCTA. — Cœtus, conventus; *assemblée.* (*Vet. Cod.*) — Ambitus vel limites loci alicujus intra quos *libertas* seu *immunitas* illius includitur; *territoire, district, ressort de seigneurie;* ol. *procincte.*

PROCINCTORIUM. — Ornamentum quo aliquid præcingitur. (*A. SS.*)

PROCINCTURA.— Ambitus, ut PROCINCTA. (A. 1016.)

PROCINCTUS. — Cœtus et ambitus, ut PROCINCTA. (C. M.) — Exercitus; *armée.* (*Script. rer. Fr.*) — *Procinctus militiæ,* progressus copiarum; *marche des troupes.* (*A. SS.*)

PROCITARE. — Vocare; *appeler.* (*Vet. Cod.*)

PROCLAMA. — Proclamatio; *action de crier, cris.* (Mart.)

PROCLAMARE. — Inconditis clamoribus quempiam explodere, insectari; *huer quelqu'un.* (Ach. *Spic.*)

PROCLAMATIO. — Querela juridica, actio qua quis rem ablatam repetit; *complainte; Vid.* COMPLAINTA et CLAMOR.

PROCLAMATOR. — Qui causam agit; *plaignant, demandeur.*

PROCLAMATUM. — Proclamatio, promulgatio; *action de proclamer, de promulguer.* (Lud.)

PROCLAMIS.— Pallium; *manteau.* (*A. SS.*)

PROCLAMOR. — Clamor, conclamatio; *cri;* ol. *proclameur.* (Galb.)

PROCOLPUS. — Idem q. COLPUS, ictus; *coup.*

PROCONES. — Pro PRÆDONES. (*Syn. Nemaus.* an. 1284.)

PROCONISUS. — A Proconneso insula Propontidis; *de l'île de Proconèse.* (Agnel.)

PROCONSUL. — Vicecomes, ut CONSUL, comes; *vicomte.* (Pass.) — *Proconsules:* 1° iidem qui justitiarii errantes apud Anglos (Joan. Sarisb.); 2° qui consulum urbanorum vices agunt. (Wichb.)

PROCREAMEN. — Procreatio, ortus; *procréation, naissance.* (*Chron. Joan. With.*)

PROCUBUUS. — Pro *procumbens.* (*A. SS.*)

PROCULCARE. — Terram peragrare, ut limites ejus inspiciantur; *parcourir une terre pour en reconnaître les limites.* (A. 1166.)

PROCULCATORES. — Castrorum excubiæ, procubitores; *sentinelles, gardes.*

PROCULDUBIO. — Sine ulla exceptione. (*Cod. Th.*)

PROCULTOR. — Pro *cultor.* (A. 1354.)

PROCURA. — Procuratio, facultas agendi alterius nomine scripto alicui concessa; *procuration, pouvoir donné à un mandataire d'agir en notre nom.* (A. 1389.) — Officium procuratoris; *procure.* (*A. SS.*)

PROCURAMENTUM.— Impulsio, sollicitatio, suasio; *action d'inciter, de pousser, de conseiller.* (A. 1397.)

PROCURARE. — Excipere hospitio et convivio, vel *procurationem* consuetudinariam seu debitam exsolvere; *recevoir quelqu'un chez soi, le loger et le traiter, payer le droit de procuration;* ol. *procurer.* (Pass.) — Necessaria ad victum et vestitum præstare, suppeditare; *fournir à quelqu'un de quoi pourvoir à sa nourriture et à son vestiaire.* (A. 1110.) — Nomine alterius ex ejus potestate agere; *agir au nom et par procuration d'autrui.* (A. 1342.) — Procuratoris officium gerere; *remplir le rôle d'un fondé de pouvoir.* (A. 1345.) — Providere, suppeditare; *procurer.* (*Tab. Maj. Mon.*)

PROCURARIA. — Officium *procuratoris* in monasteriis; *office de procureur dans une abbaye.* (*Const. Prad.*)

PROCURATIA. — Idem q. PROCURATIO. (Mat. Par.) — Apud Italos, districtus, officium vel camera procuratoris, seu ejus magistratus quem *procuratorem* vocant; *Vid.* PROCURATOR. (*A. SS.*)

PROCURATIO. — Quodvis convivium; *repas.* (*Vet. Instr.*) — Cibus, ferculum; *nourriture, vivres.* (*Gr. Chr.*) — Necessaria ad victum et vestimentum; *ce qui est nécessaire pour la nourriture et le vêtement, l'entretien.* (A. 790.) — Impulsio, sollicitatio, suasio; *conseil, instigation.* (*Chr. Th. Otterb.*) — Quidquid rei alicui perficiendæ inservit; officium procuratoris, ut PROCURATIA. (A. 1537.) — Exceptio stata ac debita dominorum a vassallis, a quibus hospitio et conviviis condictis vicibus excipiuntur, cum in eorum prædia divertunt; quæ quidem *procuratio* interdum in summam aliquam pecuniariam convertitur, eamque *giste* vulgo appellant nostri; *procuratio* eadem episcopis, archidiaconis et archipresbyteris debetur a sacerdotibus quorum ecclesias visitant; *droit en vertu duquel les rois et les seigneurs en voyage se faisaient héberger par leurs sujets et vassaux; et les évêques, les archidiacres et les archiprêtres en tournée par les curés dont ils visitaient les paroisses;* ol. *droit de gîte ou de procuration.* (Pass.)

PROCURATORIUM. — Litteræ quibus negotium alicui committitur; *procuration.* (A. 1273.)

PROCURIUM. — Ead. notione. (*Chartul. Raven.*)

PROCURSUS. — Facultas ponendi pecudes suas et eas pascendi in alterius domini pascuis; ut PERCURSUS, q. *Vid.* — Progressus, processus; *progrès, accroissement.* (*G. Chr.*) — Genealogia, series generis; *généalogie.* (A. 1130.) — *Procursus mortuorum,* exportatio cadaveris ad sepulcrum et jus quod

curioni ex eo competit; *levée d'un corps et droit qui en revient au prêtre qui la fait.* (A. 1178.)

PROCXORIUS. — Proditus, indicatus; *déclaré.* (A. 852.)

PRODA. — Proventus, reditus; *produit, revenu.* (A. 1196.)

PRODANI. — Ut PRODENSES. (*Gl. Barb.*)

PRODARIUS. — Idem q. PRODERIUS.

PRODECIMA.—Idem q. REDECIMA. (A. 823.)

PRODEFACERE.— Prodesse; *servir, être utile.* (*Lex Wis.*)

PRODEFINIRE. — Idem quod *definire.* (A. 826.)

PRODELATA. — Palanga tractoria, paxillus; *sorte de palonneau, pieu, gros bâton;* ol. *prodial.* (S. XIV.)

PRODENSES.—Funes qui a prora alligantur ad terram; *câbles qui, de la proue d'un navire, vont s'amarrer à terre.* (Sanut.)

PRODERE.— Negare; *nier.* (*Vet. Cod.*) — Prodesse; *servir, être utile.* (A. 1400.)

PRODERIUS. — Qui proram curat in navibus, Italis *prodiero; matelot chargé de la surveillance de la proue.* (Sanut.)

PRODESUSIUM. — Tunica militaris, sagum; *casaque de guerre.* (A. 1319.)

PRODIFICARE. — Emendare, ad meliorem frugem adducere; *corriger, réformer.* (*Vet. Orig. Interp.*)

PRODIFICATIO. — Emendatio; *action de réformer, correction.* (Id.)

PRODIGALITAS. — Prodigentia; *prodigalité.* (*Conc. Mat.* a. 1286.)

PRODIMENTUM. — Proditio; *trahison.* (Mur.)

PRODITIALITER. — Perfide, per proditionem; *en trahison.* (Rym.)

PRODITIONALIS. — Perfidus; *perfide, traître.* (Mur.)

PRODITIONALITER. — Eadem notione q. PRODITIALITER. (Ach. *Spic.*)

PRODITIOSE. — Ut PRODITIALITER. (Id.)

PRODITOR. — Qui rem furatam prodit, indicat; *celui qui met sur la trace d'un vol, révélateur.* (*Lex Long.*)

PRODITUS. — Editus, genitus; *produit, créé.* (*Cod. Th.*)

PRODOMIA. — Proditio; *trahison, perfidie.* (A. 1332.)

PRODUCERE. — « *Producere* litis instrumenta, » proferre, exhibere, practicis Gallicis *produire les pièces d'un procès, les mettre en la main du juge.* (A. 1487.) — « *Producere* testes; » Gal. *produire des témoins, les faire comparaître en justice.* (S. XV.) — *Producere* leges; *produire des lois, les citer, les alléguer.* (Id.)

PRODUCTALIS. — « Atriis, hortis, molinis, pratis, paludibus, cum suis antiquis *productilibus* aquis (*Ch. Hisp.*); » quod in plerisque aliis chartis sic exprimitur: « Cum aquarum decursibus. »

PRODUCTIO. — Actio producendi litis instrumenta; *production, présentation de pièces dans un procès réglé par un écrit ou dans un ordre.* — *Productiones*, instrumenta ipsa; *les pièces du procès elles-mêmes;* ol. *productions.* (Pass.)

PRODUCTOR. — Dux; *celui qui conduit en avant, guide.* (*Vet. Gl.*)

PRODUM. — Lucrum; *profit.* (*Usat. Barcin.*)

PRODUX. — Stirps; *rejeton.* (Tert.)

PRODUXE. — Pro *produxisse.* (Tert.)

PROELEPSIS. — Processus publicus, Gr προέλευσις. (Ap. Mur.)

PROEPISCOPUS. — Episcopi vicarius, chorepiscopus; *chorévêque.* (*A. SS.*)

PROFANALITER. — Sacrilege; *sacrilégement.* (Id.)

PROFANITAS. — Eo nomine scriptores ante Christum natum designat Tertullianus: « Ut autumat superiorum *profanitas.* »

PROFECTITIUS.—Aliunde in nos delatus, adventitius; *qui vient du dehors, acquis, adventice.* (*Hierat. Jur. Pont.*)

PROFECTOSUS. — Utilis, qui prodest; *utile, bon à quelque chose.* (*Script. rer. Fr.*)

PROFECTUS. — Lucrum; *profit.* (S. VIII.)

PROFERENDA. — « Cunctasque ibi decimas pertinentes, cunctos census et suburbia quæ archiclavi tenere solebant, excepta *proferenda*, quam archicapellanus de manu pontificis Missam cantantis recepit. » (*Act. episc. Cenom.*) Videtur idem sonare quod *præbenda.* Malim de oblatione, quæ inter Missarum solemnia fit, accipere.

PROFERENTIA.—Idem esse videtur quod PRÆFERENTIA, scilicet jus quod ipsis curionibus præter decimas debetur; *Vid.* PRÆFERENTIA.

PROFERIMENTUM. — Dilatio, prolatio, cum quis stare juri, ac rectum facere renuit, vel differt. (*Usat. Barc.*)

PROFERUM. — Tempus statutum iis qui rationes suas edere et proferre tenentur; ipsa rationum redditio; *époque où les comptables doivent rendre leurs comptes; cette reddition de comptes elle-même.* (Th. Bl.)—Actio judiciaria qua quis sese offert ut coram judice jus suum contra quemlibet probet, jurisque sui argumenta proferat; *engagement pris par une partie de défendre sa cause envers et contre tous, et de produire les pièces qui établissent son droit.* (A. 1334.)

PROFESSA.—Femina continens, quæ virginitatem profitetur, non tamen in monasterio; *Vid.* ASCETRIÆ. (*Conc. Hisp.*)

PROFESSARE. — Ad *professionem* monasticam admittere; *admettre à faire la profession monastique.* (*Const. Carmel.*)

PROFESSI.—Qui magisterium adepti sunt in scholis, et docendi facultatem habent; *ceux qui sont dans les conditions requises pour enseigner.* (H. Mon.)

PROFESSIO.— Substantia, possessio, facultates in censu professæ; *avoir, biens, propriétés déclarés à l'impôt.* (*Cod. Th.*) — Abdicatio, declaratio qua dignitate quis se abdicat; *déclaration par laquelle on renonce à une dignité, démission, abdication.* (A. 1157.)— Declaratio qua monachus per votum triplex sese offert: obedientiæ, castitatis et paupertatis: *profession religieuse, acte par lequel*

un novice s'engage à observer la règle suivie dans un monastère. (Pass.) — Professio canonica, jurisdictionis metropolitani in suffraganeum episcopum confessio a canonibus præscripta. (Bened. abb. Petrob.)

PROFESSOR. — Qui regulam ordinis alicujus profitetur. (*Ann. Præm.*)

PROFESSUS. — Monachus qui in monasterio votum emisit; *religieux profès.* (Arnul.)

PROFESTUM. — Vigilia, dies festum præcedens; *veille d'un jour de fête.* (*Vet. Obit.*)

PROFESTUS DIES. — Dies hebdomadis officio alicujus sancti vacans. (A. 1256.)

PROFICATIO. — Incrementum, accessio; *amélioration.* (A. 1067.)

PROFICISCERE. — Pro *proficere.* (A. 695.)

PROFICIUM. — Ut infra PROFICUUM. (S. IX.)

PROFICUIT. — Pro *profuit.* (Thwroc.)

PROFICUITAS. — Idem q. PROFICUUM. (Ditm.)

PROFICUUM. — Lucrum, emolumentum; *profit.* (Hug. Flav.) — Fortuitus proventus; *casuel.* (A. 1406.)

PROFICUUS. — Utilis; *profitable.* (A. 851.)

PROFIGIUM. — Idem q. PROFICUUM. (A. 1368.)

PROFILIATIO. — Adoptio; *adoption.* — *Charta profiliationis*, qua aliquis pro filio hæres constituitur. (Moret. *Antiq. Nav.*)

PROFILIUS. — Filius filii, nepos; *petit-fils.* (Ap. Lud.)

PROFINIS. — Confinium; *voisinage, proximité.* (Ugh.)

PROFIRMITER. — Certo, phrasis Gallica; *pour certain.* (*Cap. C. M.*)

PROFISCUUM. — Ut PROFICUUM.

PROFITERI. — Confiteri, confessionem sacerdoti exsolvere; *se confesser.* (*Leg. H. I. reg. Angl.*) — Professionem facere; *faire profession, en parlant d'un religieux; Vid.* PROFESSIO. (*Antiq. discipl. ord. Cist.*)

PROFLAMMARE. — Flammis, vel incendio absumere; *brûler, détruire par le feu.* (*Marc.* Com.)

PROFLIGARE. — Exigere; *faire payer.* (*Cod. Th.*)

PROFLIGATIO DEBITORUM. — Exactio, collectio eorum; *payement des dettes.* (Id.)

PROFLUITAS. — Abundantia; *abondance, grande quantité.* (*A. SS.*)

PROFRUM. — Idem q. PROFERUM.

PROFUGARE. — Expellere, ejicere; *chasser, mettre dehors.* (*Chr. Th. Otterb.*)

PROFUGIUM. — Fuga; *fuite.* (*Ann. Gen.*)

PROFUGOSE. — Fugiendo; *en fuyant.* (*Vet. Cod.*)

PROFULUM. — « Quinque mandilia cum *profulis.* » (A. 1197.) Videtur idem esse ac ora, limbus, Gal. *bord, bordure*; ol. *porfil, profil.*

PROFUNDA. — Profunditas; *profondeur.* (*St. Aven.*)

PROFUNDARE. — Fodere altius; *creuser plus bas.* (A. 1299.) — Mittere in profundum, immergere; *précipiter dans l'eau, noyer.* (*A. SS.*) — Diligentius rimari, penitus perscrutari; *approfondir.* (*A. SS.*) — *Profundare somnum*, somnum profundum reddere; *rendre le sommeil profond.* (Gocl. *Lex.*)

PROFUNDATIO. — Excavatio; *action de creuser, creux, excavation.* (A. 1344.)

PROFUNDERE. — Dicitur sacerdos, cum hausto sanguine Christi calicem vini et aquæ infusione abluit; *Vid.* SUPERFUSIO.

PROFUNDUS. — Color intensior, vividior; *foncé.* — Doctissimus, qui summum scientiæ attigit; *profond.* (Mur.)

PROFUSIO. — Infusio vini et aquæ in calicem hausto sanguine Christi ad illum abluendum; *Vid.* SUPERFUSIO.

PROFUSOR. — Pincerna; *échanson.*

PROGALARE. — F. mendose pro *provagare.* (*Mon. Sacr. Antiq.*)

PROGENER. — Vir neptis; *mari de la petite-fille.* (*Vet. Gl.*)

PROGENICULARI. — Genibus advolvi; *tomber à genoux, s'agenouiller.* (*Vet. Gl.*)

PROGENIES. — Gradus cognationis; *degré de parenté.* (C. M.) — Cœtus, conventus monachorum; *assemblée, réunion de moines.* (Mab. *Ann. Ben.*)

PROGENIOSUS. — Nobili progenie genitus; *d'extraction noble.* (Joan. Hocs.)

PROGENITALIS. — « Verum quia variis vernaculis linguis commilitones nostri *progenitales* patriæ more utuntur, » etc. (A. 1493.) Ubi legendum videtur *progenitalis*, adeo ut sensus sit, vernaculis linguis utuntur more patriæ in qua progeniti sunt.

PROGESTIUM. — Suburbanum; *faubourg, banlieue.* (*Vet. Gl.*)

PROGNOSIA. — Indicium, signum, prognosticum; *signe, indice, pronostic.* (*A. SS.*)

PROGNOSTICARE. — Præsagire, prædicere, præsignare; *prévoir, annoncer d'avance.* (A. 1340.)

PROGNOSTICATIO. — Prædictio, præcognitio, rei futuræ indicium; *prédiction, annonce d'une chose à venir, pronostication.* (*Chr. Triv.*)

PROGNOSTICATIVUS. — Prænuntius; *pronostic.* (Elmh.)

PROGNOSTICON. — *Vid.* SORS.

PROGRAMMA. — Litteræ regali sigillo munitæ; *lettre munie du sceau royal.* (*Spec. Sax.*) — Scriptura postibus affixa ut ab omnibus legatur; *affiche, placard.* (Spelm.)

PROGRESSIUS. — Ulterius; *au delà, plus loin.* (*A. SS.*)

PROGRESSUS. — Profectio, vel etiam consilium, susceptio; *départ* ou *entreprise.* (*Chr. Th. Otterb.*)

PROHÆRES. — Qui loco hæredis fungitur, aut institutus aut substitutus: vel potius hæredis hæres. (Pap.)

PROHIBITA. — Interdictum; *défense.* (*St. Mas.*)

PROHIBITIO REGIA. — Vox forensis, litteræ regiæ apud Anglos, quibus cognitio causæ, quæ in foro ecclesiastico agitatur, ad forum civile revocatur. (A. 1300.)

PROHIBITUS. — Non concessus; *non autorisé, défendu.* (Mac. *Lex.*)

PROHICERE.—Projicere, expellere; *jeter dehors, repousser, chasser.* (Pass.)

PROHICIUS. — Funis nauticus; *cordage.* (*St. Mas.*)

PROINOSUS. — Pro *pruinosus.*

PROJECTIBILIS. — Pro *projectus.* (*Iren. Vet. Interp.*)

PROJESTUM. — Consilium, propositum; *projet.* (A. 805.)

PROLATOR. — Productor; *celui qui conduit, guide.* (*Iren. Vet. Interp.*)

PROLECTA. — Capistrum, funiculus; *licou, lesse.* (*A. SS.*)

PROLEGERE. — Legere coram aliis et clara voce; *lire publiquement et à voix intelligible.* (A. 1335.)

PROLES. — Prosapia, genus; *famille.* (*A. SS.*)

PROLIBERI. — Qui ex *liberis* hominibus nascuntur aut nascentur; *Vid.* Proaldiones. (*Ch. Long.*)

PROLIFICATIO. — Procreatio; *procréation.* (*St. Mellic. Mon.*)

PROLIFICATIVUS. — Ad generationem seu generationis gradum pertinens. (*Ch. Conrad. de Monte Pull.*)

PROLITA. — Idem q. Prolyta.

PROLITARE. — Litare, sacrificare; *sacrifier.* (*A. SS.*)

PROLITUS. — Illitus, delibutus; *enduit, oint.* (*A. SS.*)

PROLIX. — Proles, filius; *race, fils.* (*Conc. Hisp.*)

PROLIXITAS. — *Prolixitas ætatis*, senectus; *vieillesse.* (Hinc.)

PROLOCUTIO. — Colloquium; *entretien, entrevue.* (A. 1299.)

PROLOCUTOR. — Idem q. Prælocutor.

PROLOCUTORIUM. — Locus publicus in quo conventus publici, quos *parlamenta* vocabant, agunlur; idem q. Parlatorium et Locutorium. (A. 1130.)

PROLOCUTORIUS.—Idem q. Prælocutor.

PROLONGARE. — Producere, in longius ducere; *prolonger.* (S. IX.)

PROLONGUARE. — Differre, remittere; *différer.* (*Vet. Cœrem.*)

PROLYTA.—Quinquennale juris studium, vel de eo litteræ ipsæ testimoniales; a Græco προλύται, qua voce significabantur ii, qui quintum annum juris studio operam dederant. (*Hierat. jur. Pontif.*)

PROMANSUS.—Promptus, expeditus. (*Vet. Gl.*)

PROMERCIUM. — Mercimonium; *commerce, négoce.* (Amalt.)

PROMINULUS. — Parum prominens; *peu saillant, peu élevé.* (Guib.)

PROMISSA. — Promissio; *action de promettre, promesse.* (*A. SS.*)

PROMISSARIUS. — Præbendarius sacerdos, qui in ecclesia parochiali *præbendam* possidet, animarum curæ minime addictus; *prébendier.* (*St. Eccl. Argent.*) — Qui facile promittit; *celui qui promet avec facilité.* (Joan. Sarisb.)

PROMISSIO. — Professio monastica; *profession religieuse.* (S. IX.)

PROMITTENTIA. — Promissio; *promesse.* (A. 1120.)

PROMONTORIUM. — Collis quilibet; *éminence, hauteur, tertre.* (*A. SS.*)

PROMOTI. — Qui a minoribus muniis ad altiora promoventur; unde sic potissimum appellati officiales judicum ad aliquem altiorem gradum promoti. (Lact.)

PROMOTIO. — Dignitas ecclesiastica in Ch. Edwardi VI, reg. Angl.

PROMOTIVUS. — Rem promovens et efficiens. (A. 1337.)

PROMOTOR. — Fautor, auctor, protector; *patron, appui, soutien, protecteur.* (A. 1403.) — Qui de delictis inquirit, et ea ut reprimantur vel puniantur promovet; *promoteur, celui qui recherche les crimes et les délits et en livre les auteurs à la justice, officier du ministère public.* (Pass.)

PROMOTUS. — Ad officium *promotoris* spectans; *qui regarde l'office de promoteur ou accusateur public.* (Rym.) — *Vid.* Promoti.

PROMOVERE. — Abire, proficisci, procedere; *s'en aller, partir.* (Gauf. ep. Carnot.)

PROMPTANIMITAS.—Alacritas; *vivacité, promptitude.* (Gr. Tur.)

PROMPTITUDO. — Eadem notione. (A. 1261.)

PROMPTIVE. — Prompte, sine mora; *promptement, sans délai.* (A. 1381.)

PROMPTUARIUM. — Salinum; *salière.* (A. 1476.)

PROMPTULUS. — In officio exhibendo promptus; *prompt, empressé à faire une chose.* (*A. SS.*)

PROMPTUS. — Pro *promptuarium*, penus (Greg. Tur.)

PROMPTUS. — (Subst.) Expedita militum manus, ad excurrendum in hostilem agrum emissa. (*H. Nem.*) — (Adj.) *Prompta pecunia*, præsens, numerata; *argent comptant.* (Busch.) — Ad promptuarium seu penum pertinens, nisi mendum sit pro *proprius.* (A. 1369.)

PROMULCUS. — Corda qua navis trahitur vice remi. (*Vet. Gl.*)

PROMULSIDARIUM. — Vas in quo promulsis ministratur; *plat dans lequel on sert une entrée.* (Ulp.)

PROMUM. — Promptuarium, penus; *office, garde-manger.* (Tert.)

PROMURALE. — Murus ante murum, dictum ex eo quod pro munitione sit; *contre-mur.* (Isid.)

PROMURIUM. — Eadem notione. (Id.)

PROMURUS. — Eadem notione. (Id.)

PROMUS. — (Adject.) Ad penum seu *promum* spectans; *relatif aux provisions de bouche.* (*Vet. Gl.*) — (Subst.) Cui promptuarii seu penoris cura commissa est; *celui qui est chargé des provisions, cellérier, sommelier*, etc. (*Vet. Cod.*)

PRONA.—Tigni species in ecclesiis, idem quod Panna. (*Vet. Cod.*)

PRONAUS. — Atrium ædis sacræ, Græcis πρόναος, apud Christianos vero, pars ecclesiæ ubi stabant audientes. (*Ch. Hisp.*)

PRONEPTIS. — Sororis filia; *nièce.* (Ap. Th. Otterb.)

PRONITAS. — Proclivitas, propensio; *penchant*. (R. Duel.)

PRONIXE. — Ardenter, intentius. (Mart. *Anecd.*)

PRONOMEN. — Cognomen; *surnom*. (*Vet. Iren. Interp.*)

PRONUNTIA. — Sententia, judicium, pronuntiatum; *jugement, sentence*; ol. *prononcé, prononciation*. (*Cons. Furn.*)

PRONUNTIAMENTUM. — Eadem notione. (*St. Verc.*)

PRONUNTIARE. — Legere, *lire*: « Jubens omnibus clericis... manibus propriis hortum colere, psallendique suaviter, aut *pronuntiandi* curam maximam gerere. » (*A. SS.*)

PRONUNTIATIO. — Sententia, ut Pronuntia. (A. 1290.)

PRONUNTIATIVE. — Articulatim, distincte; *distinctement, sans confusion*. (*St. S. Claud.*)

PRONUNTIATOR. — Lector, dignitas ecclesiastica; *lecteur*. (S. Isid.)

PRONUNTIATUS PRO DEFECTU. — Ob vadimonium desertum condemnatus; *condamné par défaut*. (*St. Verc.*)

PRONUS. — Ambo, suggestus; *estrade, ambon*. (A. 1457.) — Familiaris de rebus fidei ad populum expositio; *prône, instruction*. (A. 1369.)

PROPAGARE. — Exsolvere; *payer entièrement*. (*Chartul. St. Vand.*)

PROPAGATIO. — Exsolutio; *payement*. (Id.)

PROPAGATUS. — Procerus; *haut, élevé*. (*A. SS.*)

PROPAGINARE. — Propagare; *étendre*. (*A. SS.*) — Propagines facere; *provigner*. (*Chartul. eccl. Apt.*) — Metaphorice, humo mandare, supplicii genus; *enterrer vif*. (Mur.)

PROPAGUS. — Pro *pagus*, ex Gall. *pourpays*. (S. VII.)

PROPALARE. — Palam facere, divulgare; *rendre public, publier, divulguer*. (Sid.)

PROPARS. — Portio hæreditaria; *Vid.* Perpars.

PROPASSIUM. — Morbus; *maladie*. (And. Floriac.)

PROPATOR. — Primus pater; *premier père*. (*S. Iren. Interp.*) — Avus; *ancêtre, aïeul*. (Tert.)

PROPATULUM. — Propalam, publice; *ouvertement, publiquement, au grand jour*. (*G. Chr.*)

PROPE. — Post; *après*. (A. 1268.)

PROPEDARE. — Impedire, cohibere; *empêcher, contenir, réprimer*. (Isid.)

PROPELATES. — Duæ majores Missæ matutinales, Gall. *Messes matinières*, quarum una ad majus altare, altera ad altare S. Sperati celebratur in Ecclesia Lugdunensi.

PROPENSIUS. — Solerter, callide; *adroitement, ingénieusement*. (*St. Iren. Interp.*)

PROPENSUS. — Amplus, magnus; *grand, ample*. (Th. Otterb.)

PROPERDA. — Perditio; *perte*. (*Tab. S. Alb. Andeg.*)

PROPERIUM. — Improperium; *reproche, affront, outrage*. (*A. SS.*)

PROPERSECUTOR. — Procurator, qui res alicujus tuetur ac persequitur; *Vid.* Prosecutor.

PROPHANARE. — Prophanum declarare, habere; *déclarer profane, tenir pour tel*. (*Vet. Gl.*) — Rescindere, labefactare; *détruire, couper*. (A. 1025.)

PROPHANATOR. — Infractor, violator; *celui qui enfreint, qui viole*. (A. 1138.)

PROPHANEITAS. — Sæcularium seu laicorum bonorum conditio; *condition, état des biens laïques*. (A. 1395.)

PROPHETA. — Apud Tolosates presbyter, qui tribus Rogationum processionibus, diaconi vestibus indutus ac cantoris baculum ferens, ante omnes procedit; *prêtre vêtu en diacre qui marche à la tête de la procession des Rogations à Toulouse*; ol. *prophète*.

PROPHETALIS. — Ad *prophetiam* pertinens; *prophétique, de prophétie*. *Prophetales* libri, id est prophetias continens; *livres des prophéties*. (S. Hier.) — *Prophetalis versus* vocitatur antiphona ad introitum Missæ quod ex *prophetæ* regii Psalmis semper desumpta sit. (*Ord. Rom.*)

PROPHETARE. — Prædicere; *prédire, prophétiser*. (Tert.)

PROPHETEUM. — Ut Prophetium.

PROPHETIA. — Vaticinium; *oracle, prophétie, prédiction*. (A. 1399.)

PROPHETICE. — Per *prophetiam*; *prophétiquement*. (Adrian. PP.)

PROPHETISMUM. — Prædictio, vaticinium; ut Prophetia.

PROPHETISMUS. — Mahumetismus, seu religio Saracenorum qui Mahumetem ut *prophetam* magnum prædicant ac colunt; *l'islamisme*. (S. Eulog.)

PROPHETIUM. — Ædes sacra; *église*. (*Vet. Cod.*)

PROPIALTARIUS. — Quasi proprius altari, id est, perpetuus, irrevocabilis, seu cum privilegiis altarium propriis. (A. c. 720.)

PROPIANS. — Propinquus, proximus; *proche*. (*A. SS.*)

PROPIARE. — Propinquare; *approcher*. (Ap. Leibn.)

PROPINA. — Jus pastus, procuratio, imo donum, munus quodlibet; *droit de past ou de procuration, cadeau, présent*. (A. 1362.)

PROPINARE. — Præbere, dare; *fournir, donner*. (Sal. Mal.) — Vinum venum exponere; *mettre du vin en vente*. (Pez.)

PROPINATORIUM. — Poculum; *coupe*. (*A. SS.*)

PROPINQUABILIS. — Propinquus; *proche*.

PROPINQUIETAS. — Vox corrupta, quæ idem sonare videtur quod *proprietas*. (*Vet. Form.* ap. Bal.)

PROPINQUIORITAS. — Propinquitas; *parenté*. (*Leg. Norm.*)

PROPINQUITAS. — « Cum Bernardus de Riveri, homo meus, redimere vellet ratione *propinquitatis* terram, quam dominus Garnerius... vendiderat. » (A. 1227.) Practicis Gallicis *retrait lignager*.

PROPINQUUS. — *Propinquus querelæ*, de re controversa edoctus. (A. 1218.)

PROPITIATIO. — Indulgentia, remissio; *pardon.* (*Conc. Hisp.*)

PROPITIATORIUM. — Altare portatile; *autel portatif.* (*Chr. Comod.*) — Patena, cujus usus est in oblatione corporis Dominici; *patène.* (A. 1280.) — Indulgentia, miseratio; *indulgence, pitié.* (Mur.)

PROPITIUS. — Idoneus, aptus, habilis; *propre à.* (A. 1376.)

PROPLACITARE. —In *placito* seu judicio tueri, defendere; *garantir.* (Leibn.)

PROPOINTUM. — Ut PERPUNCTUM.

PROPOLARIUS. — Propola; *marchand.* (S. Aug.)

PROPONCHA. —Idem quod PERPUNCTUM. (A. 1334.)

PROPONENDA. — Tributum quod a mercatoribus pendi solet ob facultatem merces suas venum *proponendi* et exponendi in nundinis publicis; *droit que payent les marchands pour avoir le droit d'exposer et mettre en vente leurs marchandises.* (*Cod. Th.*)

PROPORTARE. — « Et unam partem bosci nostri... sicut fossata, *proportant,* » etc. (*Mon. Angl.*) Id est, prout jacent et distenduntur fossata, secundum eorum situm.

PROPORTATIO. — Vox fori Anglici, inquisitio, declaratio, *veredictum,* testium auditio, seu potius declaratio, Gall. *information.*

PROPORTIONABILITER. — Æqualiter, habita ratione vel numeri, vel mensuræ, vel modi inter ambo. (A. 1298.)

PROPORTIONALITER. —Eadem notione. (Mur.)

PROPORTIONARIUS. — In æquas portiones divisus; *divisé en parties égales.* (Will. Aq. dux.)

PROPORTIONATUS. — Conveniens, congruus; *proportionné.* (Firm. Mat.)

PROPOS. — Idem q. PRÆPOS.

PROPOSCERE. — Poscere, petere; *demander.* (Isid.)

PROPOSITA. — Quod proponitur, ut de eo statuatur; *proposition.* (*St. Sal.*)

PROPOSITIO. — Oratio gratulatoria; *discours de félicitation.* (*St. And.*)

PROPOSITOR. — Qui patinas mensæ apponit; *celui qui porte les plats à table.* (Eck.) — Præpositus; *prévôt.* (A. 1411.)

PROPOSITUM. — Actus theologicus, in quo doctorali dignitate donandus, examinandus proponitur; *épreuve à subir par les aspirants au doctorat en théologie.* — Hypothesis; *supposition.* (*Iren. Interp.*)

PROPOSTA. — Propositum, ratio; ut PROPOSITA.

PROPRÆSCRIPTUS. — Ante præscriptus, statutus. (A. 1152.)

PROPRENDERE. — Idem q. PORPRENDERE.

PROPRESA. — Idem q. PORPRISUM. (A. 1271.)

PROPRESEUM. — Eadem notione. (*Terr. Bellij.*)

PROPRESTURA. — Ambitus, ut PORPRISA. (*Polypt. Fisc.*)

PROPRIARE. —Rem sibi propriam facere, asserere, vindicare; *s'approprier.* (*Leg. Sax.*)

PROPRIE. — Indivise; *sans être séparé ou divisé.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

PROPRIETANEUS. — Proprius, conveniens. (Guid. *Disc. Fars.*)

PROPRIETARE. — Rem alicui propriam facere, asserere, in proprium dare; *donner en propre.* (A. 1055.)

PROPRIETARIUS. — *Proprietarii* monachi dicuntur qui proprium, seu proprietates, ut loquitur Eckehardus junior, vel peculia possident. — *Jure proprietario,* id est, domini et legitimi possessoris. (*Form. Vet.*)

PROPRIETAS. — Alodium, patrimonium bonum quod ex successione parentum alicui obvenit; *propre, immeuble échu par succession ou par donation en ligne directe, héritage ancien et patrimonial.* (*Spec. Sax.*) *Proprietates* præterea dictæ res immobiles, quas quis comparat; *acquêts, immeubles provenant d'acquisition.* (*Lex Long.*) *Proprietates habere* dicuntur monachi, qui contra præscriptum regulæ monasticæ peculia habent. (Eckeh.) Interdum tandem *proprietas* nuncupatur Officium proprium alicujus sancti. (*Us. Antiq. Ord. Cist.*)

PROPRINDERE.— Idem q. PORPRENDERE. (C. M.)

PROPRISAGIUM. — Idem q. PORPRISUM. (A. 1261.)

PROPRISIA. —Eadem notione. (A. 1220.)

PROPRISIUM. — Eadem notione. (A. 1220.)

PROPRISUS. — (Subst.) Eadem notione. (A. 835.)

PROPRIUM. — Idem quod PROPRIETAS: « Datum tibi est de *proprio* nihil habere. » *Proprium* et *hæreditas* opponuntur *beneficio* in charta. (A. 814.)

PROPRIUS. — Cliens, servus: « *Proprii* homines, quos Germania nostra habet, eodem jure adhuc vivunt, quo olim, libertis magis similes, quam mancipiis. » (Vigil.)

PROPUDIOSUS. —Rubore confusioneque plenus; *honteux, confus.* (*Vet. Cod.*)

PROPUGNACULUM.—Fenestricula oblongior et strictior in urbium et castrorum muris; *meurtrière.* (*Vet. Gl.*)

PROQUIETAS. — Eadem notione q. PROPINQUIETAS.

PROQUIRERE. — Promulgare; *publier, promulguer.* (A. 1155.)

PROQUIRITARE. — Publicare; *publier.* (Sid.)

PRORA. — *Prora capitis*, pars anterior, ut *puppis capitis* pars posterior: igitur *prora capitis* idem valet ac *sinciput,* ut *puppis occiput.* (Const. Afr.) — Terra prominens, collis, idem q. PROMONTORIUM. (A. 903.)

PRORATA. — Paritas, proportio; *égalité, proportion.* (A. 1356.) « *Prorata portione;* » *à proportion, au prorata.* (Pass.)

PRORETA. — Navis rector, seu *proræ* gubernator; *pilote, matelot qui préside à la proue d'un bâtiment;* ol. *proier.* (*Chr. Maurin.*) — Hinc cujusvis rei dux et rector; *chef, directeur d'une chose quelconque.* (*A. SS. Ben.*)

PRORISCRIPTUM. — Pro Præscriptum. (Ap. Mur.)

PROROGATIO. — Porrectio, dispensatio. (*Conc. Hisp.*)

PRORSUS. — Rectus; *droit* : « Pedissequa quoque ejus et pervia et devia negat se discernere, nec *prorsi tramitis* meminisse. » (*Vit. S. Gudilæ.*)

PROSA. — Oratio quæ in Missa canitur ante Evangelium in majoribus festis, quam alias *sequentiam* vocant. (Udalric.)

PROSAICUS. — Solutus; *en prose, prosaïque.* (Fort.)

PROSANETA. — Proxeneta; *courtier.* (A. 1310.)

PROSARIUM. — Liber ecclesiasticus *prosas* continens; *prosier, livre d'église qui contient les proses.*

PROSARIUS. — Solutus; *prosaïque.* (Sid.)

PROSATOR. — Scriptor, qui pedestri oratione scribit; *prosateur.* (Adhelm.)

PROSATRIX. — Genitrix. (Isid.)

PROSCARIOSE. — Affabiliter, jucunde. (*Vet. Gl.*)

PROSCENDERE. — F. occare, Gal. *herser.* Nisi de prima aratione intelligas, et scriptum sit pro *proscindere.* (Irm.)

PROSCHOLUS. — In schola ille, qui non docendis tam pueris, quam eorum moribus præfectus erat, ut scilicet concinne ad magistrum accederent, ut omni gestu, incessu, vestitu, compositi essent; *sous-maître.*

PROSECRARE. — In sacrificium offerre; *sacrifier, offrir en sacrifice.* (Lact.)

PROSECTIO. — Amputatio; *taille, amputation.* (Salv.)

PROSECTOR. — Qui amputat; *celui qui coupe, qui ampute.* (Tert.)

PROSECUTA. — Jus persequendi colonum suum, etc., ut Persecutio. (Pass.)

PROSECUTIO. — Instructio, significatio, insinuatio, allegatio : « Tamen prudentiæ tuæ *prosecutione* admissa, quæ apud nos verbis facta est, præcipimus. » (*Cod. Th.*) — Persecutio; *poursuite.* (A. 1221.) — Jus persequendi colonum suum, atque percipiendi medietatem decimæ ex agris quos colit in aliena parochia, idem q. Sequela et Secta. (A. 1158.) — *Prosecutio armata,* obligatio qua vassallus tenebatur dominum in exercitum sequi; *obligation du service militaire imposée aux vassaux par les seigneurs.* (A. 1209.)

PROSECUTOR. — Procurator, qui alieno nomine rem prosequitur; *procureur, intendant, fondé de pouvoirs, régisseur.* (Pass.) *Prosecutores armorum*, ii qui Gallice *poursuivants d'armes* nuncupantur. (Pass.)

PROSECUTORIA. — Præceptio comitis sacrarum largitionum, qua prosecutores jubentur aurum in largitiones sacras inferre. (*Cod. Th.*)

PROSECUTUM ARATRI. — Jus persequendi colonum suum, etc., ut Persecutio. (A. 1254.)

PROSEGMINA. — Partes extorum. (Isid.)

PROSELITUS. — Vastatus; *ravage.* (*Vet. Gl.*)

PROSELLUS. — Pars Officii canonici, *prosula*, diminut. a Prosa, q. *Vid.* (*A. SS.*)

PROSELONTES. — Remiges, vel classiarii; *rameurs, mariniers.* (Georg. Pachym.)

PROSELYTUS. — Apud Judæos, is qui non coactus se Judaicæ religioni addicebat; *nom donné chez les Juifs à l'étranger qui embrassait volontairement le judaïsme.* (Pass.) — Advena, hospes; *étranger, hôte.* (Cam. Pereg.)

PROSEMEN. — Propagatio; *action de propager, propagation.* (*A. SS.*)

PROSEQUENS. — Idem q. Prosecutor armorum, fecialis. (A. 1435.)

PROSEQUESTRARE. — Removere, arcere; *éloigner.* (*Ch. Angl.*)

PROSERVI. — Qui ex servis nascuntur, seu potius nascentur; *Vid.* Proaldiones. (*Ch. Long.*)

PROSERVIRE. — *Beneficium proservire*, deservire terram, vel colere, incolere, et ex eo census persolvere. (*Ch. Alam.*)

PROSERVITIUM. — Obsequium, officium, ministerium; *service.* (Mart. *Anecd.*)

PROSEUCA. — Tugurium vile; *maisonnette, cahute.* (*Vet. Gl.*)

PROSEUCARE. — Orare, mendicare; *prier, demander, mendier.*

PROSEUCHA. — Precatio, obsecratio; *prière, supplication.* (Leib.) — Locus in quo precatio, fit, oratorium; *oratoire.* (*Vet. Insc.*) — Domus pauperum, in qua foventur et aluntur; *maison d'asile pour la vieillesse, hospice.* (*Conc. Hisp.*) — *Proseuchæ Judæorum,* loca spatiosa sub dio instar theatri in quo libros legis, admissis exteris, palam lectitabant. (*Vid.* H. Vales. *ad Euseb.*)

PROSEVERE. — Prosequi; *Vid.* Prosecutio. (*Form. Vet. Andeg.*)

PROSICICUM. — F. pro *proficuum.* (*A. SS.*)

PROSILITUS. — Qui partes alicujus tuetur; *prosélyte, partisan.* (A. 1311.)

PROSNESIUM. — F. legend. *prodensium; Vid.* Prodenses. (*A. SS.*)

PROSPERARI. — Prosperos exitus consequi, secunda uti fortuna; *prospérer.* (Rob. Avesb.)

PROSPERATIO. — Prosperitas; *bonheur, prospérité.* (*Chr. Joan. Wheth.*)

PROSPERATOR. — Qui prosperum facit; *celui qui rend heureux.* (Barth. *Gl.*)

PROSPEX. — Qui prospicit; *qui prévoit, prophète.* (Tert.)

PROSPICUITAS. — Splendor originis, nobilitas. (A. 1363.)

PROSTAGIUM. — Servitii genus; *Vid.* Protagium. (S. xiii).

PROSTAGMA. — Vox Græca, præceptum, mandatum; *ordre, commandement.* (*A. SS.*)

PROSTANTES. — Meretrices publicæ quas vulgo prostitutas dicimus; *filles de joie.* (*Syn. eccl. Andeg.*)

PROSTARE. — Interesse. (R. Duel. *Misc.*)

PROSTERNARI. — In terram procum-

bere, procidere; *se prosterner.* (*Us. Cult. Cenom.*)

PROSTERNI.— *Prosterni super formas*, ad eas procumbere et curvari; *Vid.* FORMA. (Bern. Mon.)

PROSTIBULARE.—Mulierem prostituere, producere; *prostituer une femme.* (*St. Pl.*)

PROSTIBULARIUS. — Prostibulosus, meretricius, ad prostibulum pertinens; *de prostitution.* (*St. Aven.*)

PROSTITUTRIX.—Quæ aliam prostituit, producit; *entremetteuse, femme qui en débauche une autre.* (Lud.)

PROSTRARI. — Humi prosterni, ut PROSTERNARI. (*Conc. Hisp.*)

PROSTRATA.— Actio sese prosternendi; *action de se mettre à genoux.* (*Ord. Cap. Reg.*)

PROSTRATI. — Pœnitentes, ex eorum pœnitentium ordine, quos Græci Patres ὑποπίπτοντας vocant. *Prostrata oratio*, quæ ab humi *prostratis* in ecclesia recitatur. (*Vet. Cærem.*)

PROSTRATIO. — Pœnitentiæ species in usu apud monachos, qua in terram *prostrati* psalmos recitabant. (A. 1476.)

PROSUBULA.— Parva prosa; *Vid.* PROSA. (Amalt.)

PROSUMIA. — Genus navigii, speculatorium parvum; *sorte de navire léger, mouche.* (*Vet. Gl.*)

PROTAGIUM. — Præstationis species, quæ ab hominibus talliæ obnoxiis exigitur, ut sint a tallia ad voluntatem et a corvatis immunes; *service féodal que rendent les vassaux sujets à la taille pour ne pas être taillables à merci et obtenir d'être délivrés des corvées.* (A. 1463.)

PROTECDICUS. — Primus vindex, defensor, officium in aula Constantinopolitana cujus erat, suscipere captivos et causarum criminalium judicium exercere.

PROTECTOR. — Apud Anglos, regni gubernator ac rector, absente rege; *protecteur, régent.* (Th. Walsing.) *Protectores regnorum* in aula Romana, cardinales nempe, quorum munus est electiones et alias provinciæ sibi addictæ causas in sacro senatu proponere. *Protectores* quoque appellabantur in aula Constantinopolitana, corporis imperatoris custodes, qui *principis latus protegebant.* (*Cod. Th.*)

PROTECTORIUM. — Principis privilegium, quo ne alicui vis inferatur, cavetur, eumque in protectionem suscipit; *sauvegarde, sauf-conduit.* (*Ch. Hisp.*)

PROTECTUM. — Tectum projectum, seu umbraculum ligneum; *auvent.* (A. 1271.)

PROTELARE.— Prorogare, differre; *prolonger.* — Contrahere; *rétrécir, réduire, resserrer.* (*A. SS.*)

PROTELATIO. — Prorogatio, dilatio; *délai, remise.* (A. 1341.)

PROTENDERE. — Proferre; *produire.* (A. 1121.) — Conficere; *expédier.* (A. 1340.)

PROTENSUM. — Umbella, ut videtur: « idem (stolam) in *protensi* virga usque ad majorem ecclesiam civitatis portavit clamans, *ecco la stola.* » (*Act. S. Herlemb.*)

PROTENTINUS. — Idem q. PROCENTINUS.

PROTENTIO. — Amplitudo; *étendue.* (A. 1452.)

PROTERRARIUM. — Ager, prædium; *champ, métairie.* (A. 764.)

PROTERVIRE.—Proterve, superbe agere; *agir avec fierté.* (A. 1276.)

PROTESTA. — Italis, contestata denuntiatio; *protestation.* (*St. Verc.*)

PROTESTARI. — Contestato denuntiare, testificari; *protester.* (Bonif. VIII PP.) Nude pro attestari. (Cœlestin. III PP.)

PROTESTATIO. — Ut supra PROTESTA. (A. 1254.)

PROTESTUM — Vox negotiatorum, contestata denuntiatio; *protêt.* (*St. Gen.*)

PROTHI. — Primores, seu præsides universitatis Judæorum, apud Siculos. (A. 1340.)

PROTHIREMARII. — Qui remigibus præsunt; *chefs des rameurs.* (Sanut.)

PROTHOCIUM. — Idem q. PTOCHIUM.

PROTHOCOLLARE. — In *protocollum* referre vel in publicam et authenticam formam redigere; *enregistrer*, ou *rédiger un acte dans la forme d'usage; Vid.* PROTOCOLLUM.

PROTHOGALIS PAPYRUS. — Idem q. PROTOCOLLUM. (*Ch. Angl.*)

PROTHONEIUS. — Præfectus navalis; *chef de mer, amiral.* (*Ch. Sicil.*)

PROTHONTINUS. — Eadem notione. (Id.)

PROTHOPAPUS. — Idem q. PROTOPAPA.

PROTHOPRÆSUL. — Primus Ecclesiæ alicujus, episcopus; *évêque.* (A. 1321.)

PROTHOSALVASTON. — Mendose pro PROTOSEVASTUS.

PROTHUS. — Idem q. PRIMICERIUS. (Ap. Mir.)

PROTITULARE. — Publicis instrumentis notum facere. (*A. SS.*)

PROTOAPOSTOLARIUS. — Dignitas in Ecclesia Orientali, princeps eorum, qui populo apostolorum scripta exponebant.

PROTOCAMERLENGUS. — Primus *camerlengorum* seu camerariorum, qui *major camerlengus* dicitur; *Vid.* CAMERLENGUS.

PROTOCANCELLARIUS. — Qui alias ARCHICANCELLARIUS.

PROTOCANONARCHA. — Primus cantorum, seu eorum qui cantum imponebant in Ecclesia Græca.

PROTOCANONICUS. — *Protocanonici ecclesiæ B. M. de Cleriaco*, titulus regibus Francorum a Sixto IV PP. concessus litteris a. 1471.

PROTOCAPANUS. — Primus *catapanorum; Vid.* CATAPANUS.

PROTOCAPELLANUS. — Qui alias ARCHICAPELLANUS.

PROTOCARABUS. — Gubernator navis imperatoriæ, apud Græcos.

PROTOCERIUS. — Officialis a sigillis, apud Cassiodorum; *Vid.* PRIMICERIUS.

PROTOCHARTULARIUS. — Officium monasticum; *Vid.* CHARTULARIUS.

PROTOCOLLUM. —Liber ex glutine compactus, in quem acta publica referuntur;

registre destiné à contenir les actes publics. (Pass.) — Prima præscriptio; *minute.* (Pass.) — Charta ipsa sigillo munita; *acte muni de son sceau.* (*G. Chr.*)

PROTOCURSOR. — *Cursorum* præfectus. (Ap. Mur.)

PROTOCYNÆGUS. — Primus venatorum; *grand-veneur.* (*Vet. Cod.*)

PROTODIACONUS. — Idem qui ARCHIDIACONUS.

PROTODUX. — Officii et dignitatis nomen apud Italos. (Mur.)

PROTOHIERACARIUS. — Primus accipitrariorum in aula Constantinopolitana; *chef des officiers chargés du soin des oiseaux de chasse.*

PROTOMARTYR. — Ut inter viros S. Stephanus, primus, sic S. Thecla inter mulieres prima Christi martyr exstitit : unde hocce epitheto pariter donantur a Græcis et Latinis; *premier martyr*, titre honorifique donné à S. Etienne et à Ste Thècle, parce qu'ils souffrirent, les premiers, le martyre.

PROTOMEDICALIS. — In medicina primarius, præcipuus; *le premier des médecins.* (*Ch. Sicil.*)

PROTOMISSUS. — Præferendus, potior; *préférable.* (Busch.)

PROTOMYSTES. — Primus sacerdotum; *premier pontife.* (Sid.)

PROTONOBILISSIMUS. — Titulus honorarius, quo donabantur quidam officiales in aula Constantinopolitana.

PROTOPAPA. — Πρωτοπαπᾶς, dignitas præcipua in ecclesiis Græcanicis.

PROTOPARENS. — Vox hybrida, usurpata a Prudentio, ut PROTOPLASTUS.

PROTOPASCHITÆ. — Hæretici, qui Judaico more in azymis *Pascha* celebrabant; Sabbatiani etiam appellati. (Hos cum Novatianis confundit Baronius.)

PROTOPATRICIUS. — Dignitas in aula Constantinopolitana, primus patriciorum; *dignité et titre honorifique dans l'empire grec.*

PROTOPHYSICUS. — Idem q. ARCHIATER. (A. 1393.)

PROTOPINCERNA. — Primus pincernarum, dignitas in palatio regum Francorum; *grand échanson.*

PROTOPLASTUS. — Primus formatus; *formé le premier.* Hinc *protoplasti*, priores homines; *les premiers hommes.* (Tert.)

PROTORUSTICUS. — Primus inter rusticos, qui vulgariter Gallice dicitur *coq de paroisse.*

PROTOSCRINIARIUS. — Dignitas in Ecclesia Romana. (*A. SS.*)

PROTOSEBASTUS. — Titulus honorarius ducum Neapolitanorum; *titre honorifique des ducs de Naples.* (Brencm.)

PROTOSECRETA. — Primus secretarius; *premier secrétaire.* (Anast.)

PROTOSECRETARIUS. — Idem q. PROTOSECRETA. (Anast.)

PROTOSEVASTUS. — Ex Græco πρωτοσεβαστός, dignitas in palatio Constantinopolitano præcipua, ab Alexio Comneno imper. primum inventa, qua fratrem Adrianum donavit.

PROTOSPATHARIUS. — Primus et princeps *spathariorum*; *Vid.* SPATHARIUS.

PROTOSTRATOR. — Primus *stratorum*, dignitas in aula Constantinopolitana, cui stabuli imperatorii cura incumbebat; *connétable.*

PROTOSYMBALUS. — Saracenorum princeps; *émir.* (And Silv.)

PROTOSYNCELLUS. — Primus *syncellorum* patriarcharum, vel episcoporum, qui plures erant, ut suo loco docemus; *Vid.* SYNCELLUS. Dignitas ecclesiastica in Græcanica Ecclesia nota, atque adeo in Sicilia sub Normannicis principibus.

PROTOTHRONUS. — Græcis πρωτόθρονος. « *Protothronum*, sessorem interpretatur Anastasius, eorum scilicet episcoporum, qui ad patriarchalem ecclesiam pertinent. »

PROTOVESTIARIUS. — Dignitas ecclesiastica et palatina, qui omnibus vestiariis præest; *Vid.* VESTIARIUS.

PROTRACTIO. — Cantus species, cum vocum toni longius cantando protrahuntur; *Vid.* PNEUMA. — Diagramma, deformatio; *portrait, figure.* (Mart. *Anecd.*)

PROTRACTOR. — Qui in jus aliquem vocat, trahit; *celui qui en traduit un autre en justice, demandeur.* (*Cons. Ark.*)

PROTRACTUS. — In jus tractus; *cité en justice, assigné.* (*Cons. Ark.*) — Exemplar; *modèle.* (*Reg. cap. eccl. Carn.*)

PROTRAHERE. —, Pingere; *portraire.* (*A. SS.*)

PROTULENS. — Pro PROFERENS. (*A. SS.*)

PRO TUNC. — *Pro tunc*, *pro nunc*, formula qua tempus præsens et futurum significatur. (Lud.)

PROTUS. — A. Græc. πρῶτος, primus; *premier.* (In Vita Brunonis Magni, *protus* idem videtur esse qui PRIMICERIUS.)

PROTUTELA. — Primæ exercitus aciei ducatus, præfectura, ut *retutela* extremæ; *commandement de l'avant-garde.* (Hug. de Cler.)

PROURBIUM. — Suburbium; *faubourg, banlieue.* (Ap. OEfel.)

PROUVATIA. — Idem q. PROVENDA et PRÆBENDA (A. 937.)

PROVAGUS. — Pervagus; *errant, vagabond.* (*A SS.*)

PROVENDA. — Mensura annonaria; *sorte de mesure pour les grains.* (*Cap. C. M.*)

PROVENTUM. — Malus seu bonus eventus; *bon ou mauvais succès.* (Avien.)

PROVENDARIUS. — Idem q. PRÆBENDARIUM, mensura annonæ præbendariæ. (A. 1205.) — Idem q. PRÆBENDARIUS, qui provendam seu præbendam percipit, cui ad victum cibus vel potus præbetur. (Adalard.)

PROVERBIALITER. — In proverbio; *en proverbe.* (*Script. rer. Fr.*)

PROVERBIARI. — Proloqui; *déclarer, dire, exposer.* (S. XII)

PROVIDENTIA. — Cura, studium; *zèle, ardeur.* (*G. Chr.*)

PROVIDENTIÆ. — Provisiones annona-

riæ, vel etiam aliæ ad victum; *provisions;* ol. *pourvoyances.* (*Stat. Dav. Scot. reg.*) — Apparatus bellicus; *préparatif de guerre.* (A. 1336.)

PROVIDERE. — Regere, gubernare, acquirere, comparare; *administrer, gouverner, acquérir, acheter.* (Pass.)

PROVIDITOR. — Provisor; *celui qui prévoit.* (*A. SS.*)

PROVIDUS. — Titulus honorarius consulum Nemausensium, in ch. a. 1346.

PROVINCIA. — Mundus; *le monde.* (Tert.) —Regnum Franciæ; *la France.* (Adeodat. PP.) —Diœcesis metropolitani; *diocèse d'un métropolitain.* (Bonif. PP.) — Diœcesis episcopi; *diocèse d'un évêque.* (A. 1138.) — Gradus cognationis et affinitatis in nuptiis; *degré de parenté.* (*Inst. Angl.*)

PROVINCIALATUS. — Dignitas et munus *provincialis* seu provinciæ præfecti apud religiosos; *provincialat.* (A. 1399.)

PROVINCIALES. —Monetæ comitum Provinciæ; *deniers des comtes de Provence, provinciaux.* — Incolæ, indigenæ; *habitants d'un pays, ceux qui y sont nés.* (Th. Otterb.)

PROVINCIALIS. — Provinciæ præfectus apud religiosos; *provincial.* (Pass.)

PROVISA. — Annona cibaria, aliarumque rerum necessariarum comparatio; *provisions.* (A. 1330.)

PROVISANTIA.—F. acquisitio; *providere* enim est acquirere; nisi idem sit ac *territorium.* (*Ann. Præm.*)

PROVISERIA. — Feudum nobile cui suprema justitia competit; idem q. PRÆPOSITURA.

PROVISIA. — Concessio in compensationem rei concessæ, etc.; ut PROVISIO. (*G. Chr.*)

PROVISIO. — Quidquid alicui ad victum et vestitum assignatur; *somme de deniers assignée à quelqu'un pour son entretien.* (A. 1229.) — Omnis apparatus bellicus; *préparatifs, apprêts militaires.* (Ach. *Spic.*) — Quodvis convivium; *repas, festin.* (A. 1202.) — Diploma quo quis in possessionem beneficii ecclesiastici, vel officii alicujus civilis mittitur; *provision, lettre d'un collateur par laquelle il confère à un ecclésiastique un bénéfice vacant; lettre patente obtenue pour posséder une charge de judicature ou de finance.* (Pass.) — Decretum; *décision, décret; provisionenses Oxonenses,* Gall. *provisions d'Oxford,* decrèta facta in parlamento Oxoniæ a. 1258. (Mat. Par.) — Concessio in compensationem rei controversæ, qua ne quis damnum patiatur providetur, vox fori; *provision.* (*G. Chr.*)

PROVISIONARIUS. — Annonæ castrensis redemptor vel præfectus. (Mur.)

PROVISIONATUS. — Qui ex *provisione* sibi concessa officium aliquod obtinet et exsequitur, vel qui alterius impensis vivit. (Bonif. IX PP.)

PROVIXIONATUS. — Eadem notione.

PROVISIUS. — Provisor, providus; *prévoyant, prudent;* ol. *pourveu.* (R. Duel. Mis.)

PROVISO QUOD. — Dummodo; *pourvu que.* (A. 1350.)

PROVISOR. — Græc. ἐπίσκοπος, episcopus; *évêque.* (A. 1111.) *Provisor episcopi,* qui ejus vices gerit; *grand vicaire.* (*Itin. Adrian. VI PP.*) *Provisores ecclesiarum,* laici, qui earum bona et possessiones administrant; *laïques chargés d'administrer les biens des églises.* (Bonif. VIII. PP.) *Provisores* dicti etiam ex Spelmanno, qui vel episcopatum, vel ecclesiasticam aliam dignitatem in Romana curia sibi ambiebant de futuro, quod ex gratia exspectativa nuncuparunt; quia usque dum vacaret, exspectandum esset: *ceux qui se faisaient donner des bénéfices ecclésiastiques avant la mort des titulaires.* (S. XIV.) *Provisores exteriorum,* apud Præmonstratenses ii, ad quos pertinet exteriora providere, circuire curias et carrucas et domos in eis construere, numerum animalium scire, etc.; *officiers de l'ordre de Prémontré qui étaient chargés de l'administration et de l'exploitation des propriétés du couvent.* (*St. Ord.*) *Provisor hospitii*, officium aulæ Dalphinalis, cui competebat hospitium Dalphini de rebus necessariis providere; *pourvoyeur.* (A. 1340.) Ita *provisores* in monasterio eos, qui rerum sæcularium curam habebant, seu qui necessaria emebant, inferebant, exportabant, et lites et cætera negotia procurabant, vocant Regula S. Aureliani et Regula S. Cæsarii. *Provisor monasterii,* cui thesaurus monasterii commissus est; *trésorier d'un couvent.* (Ingulf.) *Provisor studiorum, qui* studiis præfectus; *directeur de l'enseignement, chef des études. Provisores victualium,* quos Galli *pourvoyeurs* dicunt. (Thom. Wals.) *Provisores villarum,* qui et decani appellantur, villas seu obedientias a monasterio dependentes curabant; *moines chargés de l'exploitation des celles de leur couvent; Vid.* CELLA.

PROVOCATOR CAUSARUM. — Apparitor; *huissier, sergent.* (*Mem. Cam. Comp. Paris.*)

PROXENETICUM. — Merces proxenetæ; *courtage.* (Ulp.)

PROXENISTA. — Proxeneta; *courtier.* (*Conc. Hisp.*)

PROXIMA. — Uxor; *épouse.* (*Ch. Occit.*)

PROXIMIORITAS. — Gradus cognationis et affinitatis proximior. (A. 1361.)

PROXIMUS. — Affinis; *parent, proche.* (*Lex Burg.*) — *Proximi scriniorum,* qui magistro scriniorum proximi erant, quorum dignitas *proximatus* dicitur, eaque amplissima erat, adeo ut comitum dignitate ornarentur. (*Cod. Th.*)

PROXINETUM. — Jus procurationis, quod episcopo vel archidiacono ratione visitationis debetur; *Vid.* PROCURATIO. (*Ch. Angl.*)

PROZENETARIUS. — Proxeneta; *courtier.* (*Ch. Angl.*)

PRT. — Contracte inscriptum pro *præsens,* vel *præsentia,* donum, in st. S. Ludovici a. 1256.

PRUDENS. — Bellicosus, armis et bellica virtute valens; cognitione præditus, intelligens; *brave, preux; intelligent.* (Lud.)

PRUDENTIALIS. — Prudens, sapiens; *sage, prudent.* (*A. SS.*)

PRUDHOMIUS. — Prudens, a Gall. *prud'-homme.* (A. 1289.)

PRUDUS. — Probus, prudens; *sage, honnête, prudent.* (A. 1289.)

PRUETUM. — Modus agri, f. pro PARVETUM. (A. 1257.)

PRUNA. — Prunum; *prune.* (S. W. *Hirs. Const.*)

PRUNARIUS. — Prunus; *prunier.* (S. IX.)

PRUNELLA. — Prunula aut globuli nigelli instar prunelli. (S. XIII.)

PRUNELLATUS. — Prunulis aut globulis nigellis distinctus. (*Hist. episc. Autis.*)

PRUNELLUM. — Prunum silvestre; *prunelle.* (Fort.)

PRUSIUM. — Pro PRASINUM.

PSACHNION. — Vestis Romanorum pontificum et patriarcharum propria; *vêtement particulier aux Papes et aux patriarches.*

PSALLENDA. — Antiphona; *antienne.* (Mur.)

PSALLENDUM. — Idem q. GRADALE.

PSALLENTIA. — Cantus, ordo et ratio canendi, ex Græco ψάλλειν, canere. (Damas. PP.) — Antiphona, idem q. PSALLENDA. (Mur.) — Cantus ecclesiasticus, laudum divinarum, psalmorum et hymnorum concentus alternativus. (Anast.)

PSALLERE. — Psalmos cantare; *chanter les psaumes.* (Pass.)

PSALLETA. — Domus, ubi pueri symphoniaci instituuntur; *maison où l'on élève les enfants de chœur;* ol. *psallette.* (Lob. *H. Paris.*)

PSALLIA. — Charta indentata; *Vid.* CHARTA. (*St. Neapol.*) — Cantatrix; *chanteuse.* (*Vet. Cod.*)

PSALLIUS. — Cantor; *celui qui chante.* (*Vet. Com.*)

PSALMA. — Cantus, psalmus; *chant, psaume.* (S. Aug.)

PSALMA PARTUS. — Epitheton B. virginis Mariæ in Gestis Tancredi. (Mart.)

PSALMELLUS — Antiphona ex psalmo desumpta; *antienne extraite d'un psaume.* (A. 1053.)

PSALMICANUS. — Cantor; *chanteur.* (Eckeard.)

PSALMICEN. — Psalta, cantor; *chanteur:* « Clerici *psalmicines.* » (Sid.)

PSALMIGRAPHA. — Psalmi Davidis; *les Psaumes, le Psautier.*

PSALMIGRAPHUS. — Qui canit vel scribit psalmos; *celui qui compose ou chante des psaumes, psalmiste.* (S. Hier.)

PSALMISTA. — Davidis epitheton; *le Psalmiste, l'auteur des Psaumes,* épithète de David. (Pass.) — Cantor psalmorum; *chanteur de psaumes:* « *Lectores* a legendo, *psalmistæ* a psalmis canendis vocati: illi prædicant populis, quid sequantur; hi canunt, ut excitent ad compunctiones animos audientium. » (Rab.)

PSALMISTANUS. — Cantor, ut PSALMISTA. (Od. Cluniac.)

PSALMISTATUS. — Dignitas et ordo *psalmistæ:* « Prima tonsura, quæ apud nos vocatur *psalmistatus,* non est ordo, sed tantum dispositio ad ordinem. » (Lind.)

PSALMOCINARE. — Psalmos canere; *chanter des psaumes.* (*A. SS.*)

PSALMODIA. — Psalmi cantus; *chant des psaumes.* (*Conc. Hisp.*)

PSALMODIARE. — Psalmos cantare vel cantare eo cantu quo psalmi concinuntur, Gall. *psalmodier.* (*A. SS.*)

PSALMODIRE. — Eadem notione. (Mart., *Anecd.*)

PSALMODIUM. — Psalmorum aliquot cantus vel recitatio; *chant ou récitation des psaumes.*

PSALMODIZARE. — Idem q. PSALMODIARE. (*St. eccl. Cantuar.*)

PSALMOGRAPHUS. — Psalmorum scriptor, Davidis epitheton; *le Psalmiste.* (Sid.)

PSALTER. — Litteratus et litterarum patronus. (*G. Chr.*)

PSALTERATUS. — Litteratus, qui scit legere, *Psalterium* scilicet. (*Regul. Mag.*)

PSALTERISTA. — Cantor psalmorum; *chanteur de psaumes.* (*A. SS.*)

PSALTERIUM. — Liber continens *Psalmos* Davidis, qui *liber psalmorum* dicitur in Actis apostol.; *le Psautier, les Psaumes.* (S. Aug.) — Liber, codex quilibet; *tout livre, tout cahier, tout recueil.* (A 1396.) — Genus organi musici; *l'instrument de musique appelé psaltérion.* (Pass.) — Septem psalmi pœnitentiales; *les sept psaumes de la pénitence.* (Joan. episc. Abrinc.) — Precatio quam vulgo *rosarii* nomenclatura donant, eo quod 150 psalmorum Davidicorum numerum referat, eorumque vice substituatur; *le rosaire.* (S. XIII.)

PSALTERIZARE. — *Psalterio* canere; *chanter en s'accompagnant du psaltérion.* (Helinand.)

PSEUDAPOSTOLUS. — Falsus apostolus; *faux apôtre.* (Tert.)

PSEUDO. — Falso; *faussement.* (*Chr. Sicil.*)

PSEUDOCALIDUS. — Semicalidus; *tiède.* (Marc. Emp.)

PSEUDOCASTELLUM. — Munimentum extemporaneum, quod castelli vicem præbet; *fortification passagère.* (Fulcb. Carn.)

PSEUDOCHORITA. — Pro *pseudanachoreta.* (*A. SS.*)

PSEUDOCHRISTUS. — Falsus christus; *faux christ.* (Tert.)

PSEUDODIACONUS. — Falsus diaconus; *faux diacre.* (S. Hier.)

PSEUDODOCTOR. — Falsa docens; *qui enseigne l'erreur.* (A. 789.)

PSEUDOEPISCOPUS. — Qui nomen episcopi mentitur; *faux évêque.* (S. Cypr.)

PSEUDOFILIUS. — Vox hybrida, apud Græg. VII PP.

PSEUDOFLAVUS. — Subflavus, leoninus; *fauve, jaunâtre.* (M. Emp.)

PSEUDOFORENSIS VILLA. — F. quæ in suburbio est; *faubourg.* (A. 922.)

PSEUDOFORUM. — Posticum; *fausse porte.* (Pap.)

PSEUDOFRATER. — Traditor; *traître, faux frère.* (*Reg. Templ.*)

PSEUDOGRAIUS. — Falsus testis; *faux témoin.* (*A. SS. Ben.*)

PSEUDOGRAPHUS. — *Pseudographæ narrationes et dubiæ*, quæ vulgo *apocryphæ*, quibus opponuntur *libri canonici et catholici; les livres apocryphes.* (A. 789.)

PSEUDOLACTINUS. — Subalbus, subcandidus, cinericius; *gris.* (*A. SS.*)

PSEUDOLOLLARDI. — Nuncupati in Anglia Wicleffi sectatores; *faux Lollards, partisans de Wiclef.* (H. Knygt.)

PSEUDOMILES. — Falsus miles; *faux chevalier.* (Mur.)

PSEUDONUNTIUS. — Missus desidiosus, tardus, ob idque falsus nuntius, cum nuntii est diligentem esse; *messager, courrier qui met de la lenteur à faire son service.* (Rym.)

PSEUDOPEREGRINUS. — Qui non pietatis gratia peregrinationem suscipit; *faux pèlerin, celui qui entreprend un pèlerinage pour tout autre motif qu'un motif de piété.* (Lamb. Ard.)

PSEUDOPRÆSIDENS. — Qui officio suo deest. (Mart. *Ampl. Col.*)

PSEUDOPROPHETA.— Falsus propheta; *faux prophète.* (Tert.)

PSEUDOPROPHETIA. — Falsa prophetia; *fausse prophétie.* (Id.)

PSEUDOPROPHETICUS. — Ut PSEUDOPROPHETA. (Id.)

PSEUDOPROPHETIS. — Quæ *pseudophetias* canit; *fausse prophétesse.* (Id.)

PSEUDOSANCTITAS. — Simulata sanctitas; *sainteté apparente, sainteté simulée.* (*A. SS.*)

PSEUDOSERICUM. — Pannus ex serico et tela contextus; *étoffe qui n'est pas entièrement de soie, qui est faite de soie et d'une autre matière.* (*Vet. Cod.*)

PSEUDOSYLLABUS.— Oratio seu scriptio, quæ falsa continet; *discours ou écrit renfermant des erreurs..* (*Conc. Hisp.*)

PSEUDOTHEOSEBIA. — Religio falsa; *fausse religion.*

PSEUDOTHYRUM. — Posticum; *fausse porte.*

PSIATHUS. — Matta, storea, teges, ex junco aut papyro confecta; *natte.* (Pass.)

PSIATICUS MORBUS. — F. monachos significat errori potissimum faventes, quod in *psiathis* cubare solerent. (Lud.)

PSITARCIUM. — Sacculus vel cistella, qua panis cibusve defertur; *Vid.* SITORCHIA.

PSYCHICI. — Animales, a Gr. ψυχικοί. Hac appellatione Catholicos quasi spiritualibus Montanistis oppositos passim in scriptis exagitat Tertullianus.

PSYCHROLUSIA. — Frigidum lavacrum; *bain froid.* (C. Aur.)

PTOCHIUM. — Domus in qua pauperes et viri infirmi pascuntur; *maison des pauvres, hospice.* (Pass.)

PTOCHOTROPHIUM. — Eadem notione. (S. VIII.)

PTOLOMARE. — Regnare, imperare more *Ptolomæorum* regum Ægypti, qui omnes ab Alexandro Magno usque ad Cleopatram Ptolomæi vocati sunt; *régner, gouverner.* (*Tab. S. Sev. Burd.*)

PTONGUS. — Sonus, a Gr. φθόγγος; *son, bruit.* (Ap. Pez.)

PUBEDA. — Adolescens, adultus; *jeune homme qui a atteint l'âge de la puberté.* (M. Cap.)

PUBERALIS.— Juvenilis; *de jeune homme.* (S. XIV.)

PUBETA. — Adolescens, ut PUBEDA.

PUBILIS. — Ad pubes pertinens; *pubère.* (*Cons. Carc.*)

PUBLICA. — Tabula in loco publico affixa in qua officiales hebdomadarii inscribuntur; *tableau de ceux qui sont de semaine.* (Pez.)— Mulier publice seu solemne nupta: *femme mariée publiquement.* (*A. SS. Ben.*) — Solemne et publicum examen, actio publica in universitate Tolosana; *nom d'un examen que subissaient les élèves de l'ancienne université de Toulouse.* (*St. Tolos. Univ.*)

PUBLICALIUM. — Ut infra PUBLICUM.

PUBLICANI. — Idem q. POPULICANI.

PUBLICANUS. — Judex publicus; *juge.* (Ach. *Spic.*)

PUBLICARE. — Allegare, in jure sistere, apud judicem inducere. (*Cod. Th.*) — Actis inserere; *Vid.* PUBLICUS. — In *publicum* seu fiscum redigere, confiscare, Gall. *confisquer.* (Lam.)

PUBLICARIUM. — Tributum, vectigal; *impôt, tribut.* (*Ch. Alem.*)

PUBLICATIO. — Publica direptio; *sac, pillage.* (Bart. *Gl.*) — Frequentia; *concours.* (*A. SS.*) — Propagatio; *propagation.* (*Ord. reg. Fr.*)

PUBLICE.—Vulgariter; *communément.* (A. 1402.)

PUBLICITER. — Publice; *publiquement.* (S. IX.)

PUBLICUM.—Charta, diploma; *acte, titre, charte.* (A. 1304.) — Tributum, vectigal; *impôt, taxe.* (Greg. Tur.) — Fiscus, ærarium publicum; *fisc, trésor royal.* (Jul. Antec.)— *In publico*, palam: « Nec *in publico* vestimenta lavare, nec berbices tondere habeant licitum, » in diebus Dominicis. (*Cap. C. M.*)

PUBLICUS. — Judex publicus; *juge.* (*Lex Long.*) *Publica forma*, usu et consuetudine recepta, authentica. (A. 1329.) *Publicæ personæ*, quæ acta scribebant. (Panc.) *Publica scriptura* vel *forensis*, quæ fiebat, vel inserebatur actis. (Id.)

PUCABINA. — Pro PICTAVINA. (A. 1365.)

PUCCIOLUM VINUM. — Quod Latinis lora seu aqua in vinaceis macerata; *piquette.* (Mat. Silv.)

PUCELLA. — Virgo; *jeune fille*; ol. *pucelle.* (A. 1494.)

PUCINUS. — Pullus; *poussin.* (A. 1281.)

PUDOR. — Pro *putor*, fetor; *puanteur.* (Mab. *Anal.*)

PUDORATUS. — Pudore suffusus. (*Vet. Gl.*)

PUDORIFICARE. — Pudore suffundere; *faire rougir de pudeur ou de honte.* (*Leg. Scot.*)

PUDORIFICUS. — Ut PUDORATUS. (A. 1378.)

PUDOROSUS. — Modestus, verecundus; *pudique, modeste.* (*Vet. Gl.*)

PUDUCLARE. — Pediculis purgare, pediculos abstergere a vestibus. (*Vet. Gl.*)

PUEGA. — Funis nautici species; *espèce de cordage en usage à bord des navires.* (*Vet. Cod.*)

PUELLA. — Puella honoraria; *demoiselle d'honneur.* (*Vet. Test.*)

PUELLARE. — Monasterium puellarum; *couvent de femmes.* (*Tab. S. Ben. Flor.*)

PUELLARIA. —Cantilena amatoria; *chant d'amour.* (*Vet. Com.*)

PUENCHATGE. — Idem forte quod PUGINATA. (*Tab. Vos.*)

PUEPLARE. — Locum incolis frequentare; *peupler.* (S. XIII.)

PUEPLATIO. — Colonia; *peuplade, population.* (Id.)

PUER. — Homo, famulus cujuslibet ætatis, subditus; *serviteur, homme, vassal.* (Pass.) — Puella; *jeune fille.* (*A. SS.*) — Filius; *fils.* (Greg. Tur.) — Miles; *soldat, homme de guerre.* (Id.) — *Pueri* dicti filii principum (*Vid.* INFANS) et cleri minores. (A. 1122.) *Pueri monasterii*, symphoniaci; *enfants de chœur.* (S. XIII.) *Pueri boni*, scholares pauperes; *écoliers sans fortune.* (A. 1377.)

PUERARIUS. — Puerilis; *d'enfant.* (Guib.)

PUERICELLULUS. — Camerarius, cambellanus, is qui Gall. *valet de chambre* nuncupatur. (*A. SS.*)

PUERIGER. — Pueros generans; *prolifique.* (Fulg.)

PUERITER. — In modum pueri; *à la manière des enfants.* (*A. SS.*)

PUERITIA. — Novitas; *nouveauté.* (A. 1157.)

PUERPERIUM.—Quid sit in Ordinar. eccl. Lexoviens. exponitur ad diem Nativitatis Domini : «Ante majus altare *puerperium* ponitur, scilicet quædam touallia super coissinum et textus eburneus. »

PUERUS. — (Adject.) Novus, recens, juvenilis; *nouveau, jeune.* (S. Paulin.)

PUGA. — Collis, eadem notione qua PODIUM. (A. 832.)

PUGIL. —(Subst.) Campio; *champion, lutteur; Vid.* CAMPIO. — (Adject.) Athleticus, robustus, validus; *fort, robuste.* (*Chr. Triv.*)

PUGILARE.—Duello contendere; *se battre en duel.* (Guib.)

PUGILLARES. — Fistulæ aureæ vel argenteæ, quibus fideles sacrosanctum Christi sanguinem hauriebant; *anciens instruments sacrés qu'on portait devant le prêtre quand la communion sous les deux espèces était en usage; c'étaient des suçoirs ou chalumeaux en or ou en argent qu'on distribuait aux fidèles pour communier sous l'espèce du vin.*

PUGILLARIUS. — Pugillares; *tablettes pour écrire.* (*Synod. Hib.*)

PUGILLATA. — Quantum pugillo continetur; *poignée, ce que peut contenir la main;* ol. *pugnie.*

PUGILLATOR. — Qui *pugillares* defert, cursor; *porteur de dépêches, courrier.* (Sid.) — Qui ex officio venales moruas inspicit; *officier préposé à l'examen de la morue, qui se vend et s'achète par poignées;* ol. *poigneur.* (S. XIV.)

PUGILLUS. — Modus agri; *mesure agraire de petite étendue.* (*Tab. Casaur.*) — Jus mensuræ vel *moltæ*, pensitatio scilicet quam a vassallis exigit dominus pro frumenti mensura vel molitura in molendinis suis; *droit de mouture, ce que le seigneur prend sur le grain que l'on porte moudre à ses moulins.* (*Necr. eccl. Tullens.*)

PUGINATA. — Idem q. PUGILLATA. (*Vet. Martyr.*)

PUGINUS. — Pullus; *poussin.* (A. 1463.)

PUGIO. — Acumen; *pointe.* (Elmh.)

PUGISSA. — Monetæ Gallicæ minutioris species, eadem quæ POGESIA. (S. XII.)

PUGIUM. — Collis, ut PODIUM.

PUGIUS. — Ut PULCINUS.

PUGLOLIUM.—Foramen; *ouverture, trou.* (*St. Taur.*)

PUGNA. — Pugni ornamentum; *poignée, bracelet.* (S. Aud.) — Instrumentum aliquod in acumen desinens, quo cappa aliæque vestes clauduntur; *espèce d'agrafe, de broche, ou de longue épingle.* (*Inv. S. Vict. Mass.*)— Duellum, monomachia, seu judicium duelli; *duel judiciaire ou jugement qui le prescrit.* (*Lex Long.*) — *Pugnarum expurgatio*, duelli emenda seu multa, quæ domino debetur. (*Ch. Austriac.*)

PUGNABILIS. — Pugnax, bellicosus; *qui aime le combat, belliqueux.* (Sal. Mal.)

PUGNALE. — Pugni ornamentum, ut PUGNA. (*Inv. thes. Sed. Ap.*)

PUGNALIS.— *Pugnalis gladius*, pugio, sica; *poignard, dague;* ol. *puinal.* (A. 1386.)

PUGNANDERIA. — *Pugillata* frumenti vel farinæ, quæ debetur molendinario; *quantité de grain ou de farine que le meunier prélève pour son salaire.*

PUGNARE. — Duello rem dirimere; *régler une affaire au moyen du combat ou duel judiciaire.* (*Leg. Burg.*)

PUGNATA. —Quantum pugno continetur; *poignée.* (*St. Avel.*) — Colaphus; *soufflet.* (A. 1339.)

PUGNATORIA. — Idem q. PUGNANDERIA. (A. 1414.)

PUGNEIA. — Idem q. PUGINATA.

PUGNERIA. — Annonariæ mensuræ species, idem forte quod PUGINATA; *certaine mesure de capacité pour les grains;* ol. *pugnet.*

PUGNERIATA. — Modus agri apud Occitanos, unius *pugneriæ* sementis capax; *certaine mesure de terre;* ol. *pugnerade.*

PUGNETA. — Idem q. PUGNERIA. (A. 1218.)

PUGNETUS. — Eadem notione. (A. 1262.)

PUGNIERIA. — Ut PUGNERIA. (A. 1351.)

PUGNIRE. — Pro PUNIRE. (Lob. *II. Brit.*)

PUGNIZARI. —Pugnis cædi; *être assommé.* (*Vit. S. Theod.*)

PUGNO. — Pugio; *poignard, dague.* (*Vet. Cod.*)

PUGNUS.—Idem q. PUGNERIA. (A. 1212.)—

Cum pugno habere, si mendum non est, forte idem sonat quod duello aliquid obtinere. (Ap. Lud.) — *Pugnum exponere*, supplicio, quo quis pugni abscissione multabatur, sese subjicere. (A. 1184.)

PUIADA. — Collis, ut PODIUM. (A. 1268.)

PUIALE. — Eadem notione. (A. 1415.)

PUIALIS. — Eadem notione. (A. 890.)

PUIATORIUM. — Eadem notione. (A. 1262.)

PUIERA. — Ut supra PUGNANDERIA. (*Ch. eccl. Auxit.*)

PUIGNEIA. — Idem q. POIGNEIA. (S. XIII.)

PUIGNETUS. — Idem q. POIGNETUS. (A. 1325.)

PUINCTA. — Lingua terræ; *pointe de terre*. (A. 1334.)

PUIPLARIUM. — Dolii genus; *sorte de tonneau*. (*Vet. Cod.*)

PUISATUM. — Via ad fluvium proclivis; *chemin en pente qui mène à une rivière;* ol. *puisot*. (A. 1426.)

PUIUS. — Collis, ut PODIUM.

PULAGIUM. — Præstatio vel tributum ex pullis; *redevance sur les poussins*. (*Chart. SS. Trin. Cadom.*)

PULAIA. — Seminarium, ut videtur, vel silva cædua; *pépinière* ou *taillis*. (A. 1316.)

PULCHRARE. — Decorare; *parer, orner, décorer*. (Ugut.)

PULCHRIFACERE. — Pulchrum facere; *embellir, parer*. (Paul. Diac. Emer.)

PULCHRIOR.— *Pulchrior homo de mundo*, phrasis Gallica; *le plus bel homme du monde*, pulcherrimus. (Mart. *Anecd.*)

PULCHRITER. — Pulchre, honorifice; *honorablement, avec distinction*. (*Tab. S. Sulp. Bit.*)

PULCINUS. — Pullus; *poussin, poulet*. (Pet. Dam.)

PULEGIUM.—Idem q. POLYPTICUM. (S. XIII.)

PULETARIUS. — Pullorum seu gallinarum venditor; *marchand de poulets*. (*Ch. Angl.*)

PULETICUM.—Idem q. POLYPTICUM. (S. IX.)

PULETUM. — Eadem notione. (S. IX.)

PULEUS. — Filius junior, ut videtur. (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

PULIA. — Idem q. PULAIA. (*Ch. H. II. reg. Angl.*)

PULICARE. — Idem q. PUDICULARE. (*Vet. Gl.*)

PULINUS. — Pullus equinus; *poulain*. (A. 1010.)

PULLA.— Pullastra, gallina; *poule, poulette*. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

PULLANUS. — Pullus equinus; *poulain*. (A. 1202.)

PULLARIUS. — Officium in coquina regia, cui *pullorum* seu altilium cura incumbit; *officier de la cuisine royale qui était chargé du soin du poulailler*. (A. 1261.)

PULLATORIUM.— Pro *pulsatorium*, mendose scribitur in Ch. Gulfradi diac. ap. Marten. *Anecd.*

PULLATUS. — Niger; *noir*. (*Cod. Ital. Dipl.*)

PULLENUS. — Pullus equinus; *poulain*. (S. XIII.)

PULLETARIUS. — Pullorum seu altilium venditor; *marchand de volaille*. (A. 1350.)

PULLETRIA. — Volatile pecus, pulli, altiles; *volaille*. (*Ch. Angl.*)

PULLETRUM. — Pullus equinus; *poulain*.

PULLIARIUM. — Gallinarium; *poulailler*. (*Vet. Cod.*)

PULLICINUS. — Mons, collis, ut POLESINUS. (Mur.)

PULLIFICANS. — Pullulans, augescens; *augmentant, qui pullule*. (Mur.)

PULLIGER. — Pullas gerens : « Ova *pulligera* ingerere. » (Fulg.)

PULLITRUS. — Pullus equinus; *poulain*. (A. 1175.)

PULLONATUS. — Pullus equinus domi educatus, nutritus; *poulain qu'on a élevé chez soi*. (Bract.)

PULLULARE. — Divulgari; *être popularisé, divulgué, publié*. (*A. SS.*)

PULLULATOR. — Divulgator, prædicator; *celui qui publie, qui divulgue*. (Lud.)

PULLULUS. — Flos; *fleur*. (*A. SS.*)

PULLUM. — Idem videtur ac PULAIA, seminarium, vel silva cædua. (*Ann. Præm.*)

PULLURARE. — Ut PULLULARE. (A. 1045.)

PULLUS. — Pullorum cantus, gallicinium : « Tertio *pullo*, ter me negabis. » — *Pullus regalis*, gallus gallinaceus; *coq*. (Irm.)

PULMENTARIUM. — Quilibet cibus extra panem; *toute espèce de nourriture, hormis le pain, ordinaire*. (J. de J.)

PULMENTIFICUM. — Ead. notione. (Joan. de Card.)

PULMENTUM. — Vox veteribus cognita, sed sequiori ætate maxime in regulis monasticis usurpata, ubi pro quovis obsonio accipitur, ut PULMENTARIUM. — Piscis vivarii et stagni et census feudalis qui domino debetur ex captis in stagno alibive piscibus, quorum ferculum unum illi exhibetur; *poisson d'étang et de vivier et plat de poisson que le vassal donnait au seigneur sur le produit de la pêche*. (Pass.)

PULMONOSUS. — Pulmone laborans; *qui souffre du poumon, pulmonique*. (*Vet. Cod.*)

PULO. — Gemma, vel pullus arborum; *bourgeon, rejeton*. (*St. Mut.*)

PULPAMENTARIUS. — Idem q. POTAGIARIUS. (*A. SS.*)

PULPARE. — Comedere; *manger*. (A. 1384.)

PULPITARI. — Fulciri; *être étagé, s'appuyer*. (Flod.)

PULPITARIUM. — Liber, ut videtur, continens quæ ad *pulpitum* cantantur vel recitantur. (*Ord. Dominic.*)

PULPITRUM. — Ut PULPITUM.

PULPITUM. — Culmen tecti; *faîte d'une toiture*. (Gr. Tur.) — Ambo ecclesiæ; *ambon ou tribune garnie d'un pupitre pour y chanter l'Evangile*. (Pass.)

PULPOSUS. — *Pulposa littera*, grandis,

majuscula ; *lettre majuscule, grande capitale.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

PULPURUM. — « Postea destruxit et domos et turres et murum civitatis, et *pulpura* subversa sunt. Altaria omnia violata sunt. » (Mur.) Munimenti genus esse videtur. Legendum f. *pulpitra* vel *pulpita.*

PULSA.— Columna, ut videtur; *colonne : «* Idolum... in *pulsa* alta erexerunt. » (Mur.)

PULSABULUM. — Campana et ipsa campanarum pulsatio ; *cloche et action de sonner les cloches.*

PULSALIS MOTUS. — Pulsus arteriæ ; *pouls.* (*A. SS.*)

PULSANTES. — Monachismi candidati qui pulsant ad fores monasterii et in monachorum album admitti ambiunt et deposcunt ; sic etiam dicti qui vulgo *novitii* nuncupantur ; *les postulants et les novices dans un monastère.*

PULSARE. — In jus vocare ; *citer, traduire en justice.* (*Conc. Worm.*) — Rogare ; *prier, demander avec prière.* (Pap.) — Examinare ; *examiner, rechercher.* (S. IX.) — Pulsare signa, campanas ; *sonner les cloches.* (Udalr.) *Vid.* COMPULSARE, SIMPULSARE, DEPULSARE. — Excutere ; *secouer.* (A. 1260.)

PULSATILE. — Cribrum farinarium ; *crible.* (*Vet. Cod.*)

PULSATIO. — In jus vocatio, citatio ; *assignation, citation.* (S. IX.) — Campanarum pulsatio quæ fit in signum honoris atque reverentiæ erga aliquem per illum locum transeuntem vel illuc advenientem ; *son des cloches qui a lieu à l'arrivée ou pour le passage d'un grand personnage.* (W. Than.) — Molestia ; *ennui, chagrin, peine.* (*Act. episc. Cen.*) — *Tertia pulsatio*, ignitegium ; *le couvre-feu ; Vid.* IGNITEGIUM ; trinis quippe campanæ ictibus ter repetitis pulsari solet, quod *Pulsare Ave Maria* nuncupat concil. Hispal. a. 1512. — *Pulsatio terroris*, in Ch. Henrici episcopi Ratisbonensis a. 1278, idem videtur ac Gallice *carillon ;* quod ita in festivitatibus pulsarentur campanæ quemadmodum in tumultibus bellicis.

PULSATOR. — Actor ; *demandeur.* (*Chr. Angl.*) — Monitor et mandator funerum, idem q. MATRICULARIUS. (A. 1327.)

PULSATORIUM. — Locus in monasterio ubi examinabantur pulsantes ; *lieu où, dans les monastères, on examinait ceux qui demandaient à entrer dans la vie religieuse.* (A. 789.) — Molendinum ad parandos pannos aptum ; *moulin à foulon.* (A. 1254.)

PULSATURA. — Pulsatio campanarum ; *action de sonner les cloches, sonnerie des cloches.*

PULSATUS. — (Subst.) Impulsus, suasio, hortatio ; *instance, conseil, exhortation, incitation.* (Fulch. Carn.) — (Adj.) *Pulsatum vinum*, Gall. *vin poussé et bouté.* (A. 1194.)

PULSINUS. — Pullus ; *poussin.*

PULSITARE. — *Pulsitare* campanas, eas repetitis ictibus ferire, tinnire ; *tinter, carillonner.* (A. 1233.)

PULSUOSUS. — Pulsibus plenus ; *qui a le pouls agité.*

PULSUS. — Jus pulsandi campanas ; *droit de sonner les cloches.* (Ugh.) — Ipsa campanarum pulsatio ; *action de sonner les cloches.* (Goul.)

PULTA. — Vox Italica, puls, Gallice *bouillie.* (*A. SS.*)

PULTERIA. — Idem q. PULMENTUM vel PULSATORIUM. (A. 1121.)

PULTES. — Quævis obsonia quæ coctione præparantur. (*Pact. Leg. Sal.*)

PULTRELLUS. — Idem q. POLEDRUS.

PULTRONES. — Ignavi ; *lâches, poltrons.* (S. Franc.)

PULTRONIZARE. — Vitam pinguem volvere, sine labore, deditus somno et vagationi continuæ ; *vivre dans l'oisiveté et la goinfrerie.* (Joan. XXII Papa.)

PULTRUS. — Pullus equinus ; *poulain ;* ol. *poultre.*

PULULARIUS. — Officium in coquina regia cui *pullorum* seu altilium cura incumbit ; *officier de la cuisine du roi qui est chargé du poulailler.* (A. 1313.)

PULUS. — Pro *pulex*, ut videtur. (Mart. *Ampl. Coll.*)

PULVERAGIUM. — Quodvis tributum ; *toute taxe, toute redevance.* (Pass.) — Jus quod pro transitu ovium per terras jurisdictionis suæ in quibusdam locis dominus percipit ; *droit que dans certains lieux le seigneur prélève sur les troupeaux de moutons qui passent sur ses terres ;* ol. *pulvérage.* (*Chron. Dalphin.*) — *Pulveragii occasio*, illius percipiendi jus ; *droit de lever le pulvérage.* (*St. Arel.*)

PULVERARIUS. — F. idem q. PULVEREUS. (*G. Chr.*)

PULVERATICUM. — Quævis merces quæ in laboris præmium datur, ut PULVERAGIUM. (Pass.) — Tributi species, sed ignoratæ notionis in pluribus instrumentis, præsertim in nonnullis Caroli Magni Capitulis ; forte idem q. PULVERAGIUM : « Ut nullus homo præsumat teloneum per vias nec per villas rodaticum vel *pulveraticum* recipere. » (C. M.)

PULVERATUS. — « Tantos prostraverunt Saracenos, quod usque ad dimidiam leucam, ut æstimant, totam terram reddiderunt cadaveribus *pulveratam.* » (Ach. *Spic.*) Id est cadaveribus quasi pulvere coopertam.

PULVEREA. —Ludi genus apud Italos. (Mur.)

PULVEREUS. — Advena, extraneus ; *étranger ;* ol. *pied poudreux.* (A. 1100.)

PULVERIZATUS. — Distinctus, varius, respersus ; *parsemé.* (A. 1382.)

PULVICINARE. — Pluitare, sæpe pluere ; *pleuvoir souvent.* (Isid.)

PULVINUS.— Pulvis ; *poussière.* (Ot. Mor.)

PULVIS. — Pulvis nempe tormentarius ; *poudre à canon.* (T. Walsing.) — *Pulvis pyrius*, ead. notione. (Lud.)

PULVILLUS. — Pulvinulus. (*Ch. Dalph.*)

PULZINETTUM. — F. pro *pulvinettum.*

PULZONES. — Sagittæ balistarum in capite grossæ ; *matras, carreaux.* (Pet. de Cresc.)

PUMBELLUS. — Cibi vel placentæ species apud Lemovicenses.

PUMIFER. — Ut POMIFER.

PUNCHA. —Pera; *bourse, aumônière.* (S. Aud.) — Pugna; *combat.* (A. 1158.)

PUNCHERIA. — Mensuræ annonariæ species, idem q. PUNHERIA. (A. 1343.)

PUNCHERIUM. — Cavum quod pungendo fit; *trou, creux.* (A. 1227.)

PUNCHONA. — Scalprum signatorium; *poinçon.* (*Ch. Angl.*)

PUNCTA.— Acumen; *pointe.* (*Ch. Ang.*) *Puncta pedis*, illius extremitas; *pointe du pied.* (*A. SS.*) — Promontorium, lingua terræ; *pointe de terre.* (Sanut.) — Granum; *grain*; vox monetariorum; *donner le poignant au maistre.* (A. 1342.) — Stragulum acu punctum; *courtepointe.* (A. 1238.) — Ornamenti genus, fibula, acus; *broche, boucle.* (*Const. Carm.*)— *Puncta terræ*, pars, portio; *pointe, bout de terre, petite portion d'un héritage.* (A. 1224.)

PUNCTARE. — Puncta facere; *ponctuer, séparer les phrases par des points.* (Ugut.) — Notare, signare; *piquer, marquer.* (A. 1353.) — *Punctari* dicuntur qui certis officiis suis sibi injunctis vel ex debito adesse negligunt; *être pointé, se dit de ceux qui ne se rendent pas à une réunion à laquelle ils sont tenus d'assister, ou qui ne remplissent pas les devoirs de leur charge.* (*St. Joan. arch. Nicos.*)

PUNCTATIM. — Articulatim, quasi per puncta; *par pièces, membre à membre.* (A. 1095.)

PUNCTATOR. — Qui absentes a choro et Officiis divinis punctis notat; *piqueur, celui qui pointe les clercs qui n'assistent point à l'Office.* (*A. SS.*)

PUNCTIO. — Conventio, pactum; *accord, pacte, convention.* (Past. episc. Par.)

PUNCTORIUM. — Subula qua pergamenum *punctatur* vel pungitur; *poinçon.* (Guig.)

PUNCTOSUS. — Cuspide instructus; *armé d'une pointe, pointu.* (*St. Val. Ser.*)

PUNCTUALITER. — Diligenter, sedulo; *avec soin, exactement, ponctuellement.* (A. 1440.) — Certo; *certainement.* (Steph. de Ins.)

PUNCTUARE. — Statuere, definire, pacisci; *décider, déterminer, arrêter.* (Elmh.)

PUNCTUARIUS. — Idem q. PUNCTATOR. (Clem. IV PP.)

PUNCTUATIO. — Conventio, pactum; *traité.* (Elmh.) — Scriptio; *écriture, écrit.* (*A. SS.*)

PUNCTUM. — Ipsa charta vel scripti verba; *texte, contenu d'un acte.* (*Reg. Magn. Dier. Trec.*) — In psalmodia, syllaba; *syllabe.* (*St. Cart.*) — Vulnus cuspide factum; *blessure, plaie d'arme pointue, coup de pointe.* (*Lex Rip.*) — Articulus, caput; *point, article.* (A. 1356.) — Salarium, honorarium quod iis tribuitur qui Officiis ecclesiasticis intersunt; sic dictum quod præsentes *puncto* notabantur; *honoraires, salaires.* (*Conc. Hisp.*) — Globulus vel potius fibula; *bouton ou boucle, broche.* (*St. Mil. episc. Aurel.*) — Terminus, limes; *borne, limite.* (A. 1220.) — Res quævis, negotium quodlibet; *toute chose, toute affaire.* (Pass.) — *In puncto esse*, phrasis Gallica, *être sur le point*, in procinctu. (A. 1377.) *De puncto in punctum*, phrasis etiam Gallica, *de point en point*, accurate, diligenter, summa cura. (A. 1339.)

PUNCTUOSUS. — In punctum seu acumen desinens; *pointu.* (A. 1388.)

PUNCTURA. — Punctio; *piqûre.* (Sirm.)— Pleuritis, pungens lateris dolor; *point de côté.* (*A. SS.*)

PUNCTUS. — Quinta pars horæ; *le cinquième de l'heure.* (Rab. de Comp.) — Articulus, caput; *point, article.* (*Ch. Angl.*)— Pactum, conventio; *accord, convention, arrangement.* (A. 1409.) — Acumen, mucro; *pointe.* (A. 1392.) — Inusta ferro acuto et calido plaga; *plaie passée au fer rouge.* (A. 1209.)

PUNEIRA. — Quantum *pugno* continetur; *autant que la main peut contenir, poignée* (A. 1082.)

PUNEX. — Pro *pumex.* (*Conc. Hisp.*)

PUNGA. — Pera; *bourse, aumônière.* (S. Aud.) — Idem q. Gallice *poche* dicitur. (*St. Mass.*)

PUNGATIVUS. — Pungens; *piquant.* (*A. SS.*)

PUNGITIVUS. — Eadem notione. (Mart. *Anecd.*)

PUNGULONUS. — Stimulus; *aiguillon.* (A. 1196.)

PUNHADERIA.—Mensuræ annonariæ species, eadem q. PUGNERIA. (A. 1342.)

PUNHALIS. — Gladius, pugio; *poignard.* (A. 1200.)

PUNHARIATA. —Modus agri unius *punheriæ* seminis capax; *certaine mesure de terre;* ol. *poignerée.* (A. 1330.)

PUNHERIA. — Annonariæ mensuræ species, ut supra PUGNERIA. (Limb.)

PUNIA. — Pugillus, idem q. PUGNATA. (A. 1354.)

PUNIATA. — Idem q. PUNEIRA. (*Ch. Angl.*)

PUNIBILIS. — Puniendus; *punissable.* (A. 1354.)

PUNIERA. — Ut PUNHERIA. (A. 1351.)

PUNIEGRATA.— Modus agri, apud Occitanos, unius *pugneriæ* sementis capax, ut PUNHARIATA. (Pass.)

PUNIMENTUM. —Pœna, supplicium; *punition, châtiment;* ol. *puniment.* (*Cons. March. Domb.*)

PUNIRE. — Occidere; *mettre à mort, tuer.* (*A. SS.*)

PUNITAS. — Ut PUNIMENTUM. (*Chr. Mon. Watin.*)

PUNITIO. — Jus reos puniendi; *droit de punir les criminels, droit de justice;* ol. *punissement.* (A. 1209.)

PUNNA. — Duellum, monomachia, ut PUGNA. (A. 971.)

PUNTA. — Acumen; *pointe.* (Demus.)

PUNTARIA.—F. appenditiæ; *dépendances.* (*Chr. S. Vinc.*)

PUNTELLUS. — Scalprum signatorium; *poinçon.* (*St. Ant. Flor.*)

PUNTUM. — Pro PUNCTUM, vel PUNCTUS, pars horæ. (Mur.)

PUNUS. — Cuspis, mucro; *stylet, poignard.* (A. 1399.)

PUPARE. — Crescere; *croître, augmenter.* (*St. Sal.*)

PUPETUS. — F. minister coquinæ, a Lat. pupus. (A. 1361.)

PUPILLARIETAS. — Pupilli status et conditio; *pupillarité, état de pupille, minorité.* (A. 1294.)

PUPILLARITER. — Pupillari ratione, ut pupillo convenit; *à la manière d'un pupille, comme il convient à un pupille.* (A. 1318.)

PUPILLUS. — Pro *pupilla.* (*Cap. C. M.*)

PUPULA. — Puella; *jeune fille.* (*Vet. Gl.*) — Imago, quæ fit a puellis; *poupée.* (*Vet. Gl.*)

PUPUS. — Pupilla; *prunelle de l'œil.* (S. Paulin.)

PURATUS. — Pro PURPURATUS, moneta imperatorum Byzantinorum.

PURCELLUS. — Pro *porcellus.*

PURCHACIA. — Ut PORCHAICIA.

PURCHUTA. — Pensio, præstatio, quæ alicui ex *purchacia* competit. (*Ch. Hungaric.*)

PURCIVANDUS. — Gall. *poursuivant d'armes; Vid.* PERSECUTOR. (*Ch. Angl.*)

PUREA. — Jus e pisis; *purée.* (*Inst. Dalph.*)

PUREYA. — Jus, seu jusculum quodvis, idem quod POTAGIUM. (A. 1531.)

PURFERIR. — F. reficere, Galli dicunt *reprendre un mur* : « Pro muro *purferir* et pro plumbo, et pro kernellis XX l. » (*Comput.* a 1202.)

PURGARI. — Immundis spiritibus liberari. (S. Ambr.)

PURGATIO. — Innocentiæ probatio; *action de prouver son innocence, de se justifier d'une accusation;* ol. *purgation, espargement.* (Pass.)

PURGATORES. — Iidem, qui *sacramentales, juramentales, conjuratores,* de quibus in voce JURAMENTUM. (Andr. Suen.)

PURGATORIUM. — Locus ubi vestes et alia ejusmodi eluuntur; *lavoir.* (*St. Ord. Præs.*)

PURGATORIUS. — *Purgatorius mensis*, Februarius, in quo festum Purificationis B. M. celebratur. (Leibn.)

PURGATURA. — Lavatio, actio purgandi pannos; *blanchissage, action de nettoyer le linge.* (A. 1317.)

PURGIO. — Explorator; *espion.* (A. 1352.)

PURIFICARE. — Culpam aut crimen sacramento diluere, purgare, idoneare se; *se justifier, par la foi du serment, d'une accusation.* (Pass.) — Exponere, explicare; *libeller.* (A. 1408.) — *Purificari* dicuntur mulieres, quæ post partum in ecclesiam veniunt, et benedictionem a sacerdote suscipiunt; *Vid.* PURIFICATIO.

PURIFICATIO. — Oblatio quæ a mulieribus, quæ post partum in ecclesia purificantur, sacerdotibus offertur; *offrande faite au prêtre par les femmes qui sont relevées de couches.* (A. 1158.) — Cæremonia qua mulier purificatur; *cérémonie des relevailles, purification.* (Pass.) — Expeditio, explicatio; *explication, développement, éclaircissement.* (A. 1222.) — *Purificatio bastardorum*, oblatio, quæ ecclesiæ in bastardorum legitimationibus offerebatur; *offrande que l'on fait à l'église pour la légitimation des bâtards.* (*Tab. Mont. S. Mich.*)

PURIFICATORIUM. — Linteolum, quo sacerdos post communionem calicem extergit; *purificatoire.* (*Cærem. episc.*) — Vas purificandis digitis in sacra liturgia aptum; *calice.* (A. 1295.)

PURIFICATORIUS. — Qui purgat; *celui qui purifie.* (Siric. PP.)

PURITAS. — Pura et simplex veritas; *la pure vérité.* (A. 1133.) — Sacramentum, juramentum; *serment.* (*Cons. Catal.*)

PURPARS. — Idem q. PERPARS. (*Ch. Angl.*)

PURPARTIA. — Eadem notione. (*Mon. Angl.*)

PURPRESTURA. — Ambitus; *enceinte;* ol. *pourpris.* (*Mon. Angl.*) — In fiscum dominale vassalli rerum redactio; *saisie* ou *confiscation faite sur un vassal qui refuse à son seigneur ce qu'il lui doit.* (S. XIV.)

PURPUNCTUS. — Idem q. PERPUNCTUM.

PURPURATUS. — Moneta imperatorum Byzantinorum; *monnaie des empereurs grecs;* ol. *perprès.* (Pass.)

PURPURELLA. — Purpura; *pourpre* : « Unam planetam de *purpurella.* » (A. 1197.)

PURULENTATIO. — Suppuratio; *purulence, suppuration.* (C. Aur.)

PURUS. — *Ad purum*, id est, super nudum corpus. (Guib.) — *Ad purum ponere*, vox monetariorum, ad probationem servare. (A. 1362.)

PUS. — F. puteus; *puits.* (*Trad. Fuld.*)

PUSA. — Idem videtur quod PICTA. (A. 1391.)

PUSCA. — Idem q. POSCA.

PUSILLANIMIS. — Ad misericordiam motus : « Pro cujus incommodo, compassione, et pietate Dei virgo *pusillanimis* facta. » (*Vit. S. Gudilæ.*) Ubi Bollandus, « id est mota ad commiserationem. »

PUSILLARES. — Pro PUGILLARES.

PUSILLITAS. — Segnitia; *indolence, lâcheté.* (Mart. *Ampl. Col.*) — Parvitas; *petitesse.* (Id.)

PUSILLUS. — Junior. (A. 1149.)

PUSILMANNUS. — Servus culinarius; *marmiton.* (*Cons. eccl. Colon.*)

PUSINGERE. — Pungere; *piquer.* (*Vet. Gl.*)

PUSIOLA. — Puellula; *jeune fille, fillette.* (Th. Otterb.)

PUSIOLUS. — Parvulus; *petit enfant.* (*A. SS.*)

PUSTELLOSUS. — Pustulosus; *couvert de pustules.* (Al. Iatr.)

PUSTERLA. — Idem q. POSTERULA.

PUSTICÆ. — Ligna seu trabeculæ in navibus, quibus insistunt rami. (Sanut.)

PUSTURA. — Ut PASTURA. (*St. Arel.*)

PUTA. — Mendum forte pro *utpote* : « At vero ita ut *puta* prudentissima, non ad luctum murmuriosum, sed ad Deo gratias

agendum conversa, » etc. (*Vit. S. Wenwal.*) — Meretrix; *fille de joie.* (*Vet. Gl.*)

PUTACIUS. — Cati seu felis species, mustela silvestris; *putois.* (Silv. Girard.)

PUTAGIUM. — Fornicatio, meretricatus, de femina dicitur; *état de prostituée, vie déréglée d'une femme;* ol. *putage.* (*Reg. Mag.*)

PUTANA. — Meretrix; *fille de joie.* (*Reg. Maj.*)

PUTATIVE. — Cui *vere* opponitur; *en imagination.* (*Conc. Hisp.*)

PUTATIVUS. — Existimatus; *putatif, présumé, réputé tel.* (Brompt.)

PUTATORIA. — Præstatio quæ domino pensitatur pro acuendis instrumentis rusticis; *droit que l'on paye au seigneur pour l'aiguisage des instruments de labour.* (A. 1152.)

PUTEAL. — Sedes prætoris; *tribunal, siége du préteur.* (Isid.) — Locus in foro ubi feneratores dabant et accipiebant pecuniam; *comptoir, bureau de préteur d'argent.* (Pap.)

PUTERIA. — Fornicatio, idem q. PUTAGIUM.

PUTEULANUS. — Arena seu putealonus pulvis; *pouzzolane.* (Dud.)

PUTEUM. — Idem q. PUTAGIUM.

PUTEUS. — Mons, collis, ut PODIUM. (Sid.)

PUTIATORIUM. — Hauritorium, salinarium, Gall. *puisoir,* unde aqua salaria hauritur, extrahitur. (*Gest. episc. Saltzb.*)

PUTONIUS. — Idem q. PUTACIUS. (Bern. Mon.)

PUTOSIUS. — Eadem notione. (Petr. Vener.)

PUTRAMEN. — Putredo; *pourriture.* (S. Cypr.)

PUTRIFACTIO. — Dicitur de veste corrupta et lacera. (*A. SS.*)

PUTRILAGO. — Pro *putredo.* (*St. Ant. Interp.*)

PUTRITUS. — Carie vitiatus; *pourri.* (A. 1400.)

PUTTA. — Puteus, fossa; *puits, trou.* (*Ch. Sax.*)

PUTURA. — Id omne quod in cibum homini vel animalibus tribuitur, unde translata exinde hæc vox ad designandum *jus gisti* seu *procurationis,* quo dominus a vassallis hospitio et conviviis excipitur; *ce qui sert à la nourriture de l'homme et du cheval,* et par extension, *droit de gîte ou de procuration; Vid.* GISTUM et PROCURATIO. — Trabs; *poutre.* (W. Thorn.)

PUTUS. — Parvus; *petit.* (*Vet. Gl.*)

PUZAL. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides.* (*Ch. Lusit.*)

PYCTATIUM. — Idem q. PITTACIUM.

PYCTOMACHARIUS. — Pugil; *athlète qui s'exerce au pugilat.* (Firm.)

PYLATRUM. — Pro *pyrethrum,* herbæ genus.

PYLE. — Spiculi species, apud Anglos; *sorte d'arme de hast, épieu.* (A. 1314.)

PYRA. — Ignis; *feu.* (Mart. *De ritib.*)

PYRALE. — Hypocaustum conventuale; *l'hypocauste d'un couvent, l'étuve.* (Eckeard.)

PYRAMIDALIS. — Pyramidatus, ad modum pyramidis; *en forme de pyramide, pyramidal.* (Mur.)

PYRAMIS. — Ciborium, quod altari superponitur; *ciboire.* (*A. SS.*)

PYRAPTARE. — In mari prædari; *pirater, écumer la mer.* (Sanut.)

PYRASTERIUM. — Pro PERISTERIUM. (*A. SS.*)

PYRATUS. — Pro *pyrus,* metaphorice. (Richer. *Chr. Sen.*)

PYRGISCAS. — Bibliotheca; *bibliothèque.* (*A. SS. Ben.*)

PYRIUS. — *Vid.* PULVIS.

PYROCARÆ. — Mulieres, quæ castitatem, cælibatum profitebantur; ejusmodi fuere *Beghinæ.*

PYROPUS. — Cacumen fastigii vel tecti in pyri formam desinens. (*A. SS.*)

PYRRIRA. — Machina bellica, eadem q. PETRARIA.

PYTHONIZARE. — Pythonico spiritu agi; *être agité de l'esprit de Python, de l'esprit prophétique.* (*A. SS.*)

PYXIDA. — Pro PYXIS. (*A. SS. Ben.*)

PYXIS. — Thesaurus, fiscus publicus, locus ubi asservantur pecuniæ publicæ; *le trésor public, le fisc, lieu où sont déposés les deniers de l'Etat.* (*Ch. Angl.*) — Vas in quo reponuntur hostiæ consecratæ ad viaticum; *pyxis, boîte à hosties.* (Pass.) — *Pyxis capituli,* in qua suffragia colliguntur: et quam ad eos qui capitulo non interfuerunt defert nuntius; *boîte où les chanoines déposent leurs bulletins de vote aux votes capitulaires.* (A. 1377.) — *Pyxis Lombardorum,* præstatio quæ ab iis pro mercibus et facultate exercendi sua commercia regi exsolvebatur; *droit que les Lombards payaient au roi pour avoir la permission de faire le commerce.* (*Tab. Mem. Cam. Comp. Par.*) — *Pyxis nautica,* Gall. *boussole.*

Q

Q. — Littera numeralis quæ 500 denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur, ($\overline{Q}$), 500 millia significat. — Litterarum Q, C, K, notiores commutationes sunt, quam ut necesse sit id exemplis confirmari.

QUACHETUS. — Panis species apud Scotos; *espèce de pain.*

QUADABLUM. — Prostratio ad terram; *action de jeter à terre, de faire tomber;* ol. *abateure à terre.* (*Cons. Norm.*)

QUADEREL. — Pellis species, Belgis; *sorte de peau préparée, de cuir.* (*Thel. Mon. St. Bertin.*)

QUADERNALE. — Mensura frumentaria:

« Unum *quadernale* frumenti. » (A. 1398.)

QUADIUS. — Fidejussor, vas, sponsor; *caution, répondant.* (S. XIV.)

QUADRA. — Maxime de quadra panis apud monachos sumitur; *quartier de pain, partie de pain, coupé en quatre.* « Unus panis... in *quadras* quatuor decussatim formetur. » (S. Aug.) *Quadra mundi*, f. oblectamenta quævis mundana, quæ mundus offert seu apponit iis, qui ejus quadra vivunt. (*A. SS. Ben.*) *Quadra vineæ* vel *de vinea*, Gall. *quartier de vigne.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

QUADRAGENA. — Quadraginta; *quarante.* (*Vulg. Interp.*)

QUADRAGENTENUS. — Quadringentesimus; *quatre centième.* (*Chr. Mell.*)

QUADRAGESIMA. — Græcis τεσσαρακοστή, Christianis jejunium dicitur 40 dierum ante Pascha, institutum ad Christi imitationem, qui totos 40 dies sine cibo et potu jejunavit; *le Carême.* (Pass.) — Spatium 40 dierum intra quod vassallus, qui contra dominum deliquerat, damnum resarcire tenebatur, quo elapso, si non satisfecisset, poterat dominus feudum ipsius sibi asserere; interdum duæ hoc casu quadragesimæ concedebantur; *quarantaine, espace de quarante jours donné au vassal qui avait failli envers son seigneur pour réparer sa faute.* (Après ce délai, on pouvait lui saisir le fief, s'il ne s'était pas amendé. On lui accordait cependant quelquefois quatre-vingts jours). — *Quadragesima intrans*, dies Martii ante diem Cinerum; *le mardi gras.*

QUADRAGESIMALE. — Eleemosyna quæ *quadragesimali* tempore fieri solebat; *aumône que l'on faisait pendant le Carême.* (S. IX.) Cette aumône s'appelait aussi *quadragesimale beneficium.* (A. 1203.)

QUADRAGESIMALIS. — *Quadragesimales cibi*, quibus in *quadragesimali* jejunio uti solemus; *aliments de Carême, maigres.* (*Conc. Aurel.* I.)

QUADRAGESIMALITER. — *Quadragesimaliter jejunare*, ut fieri debet per Quadragesimam; *jeûner comme on doit le faire en Carême.* (Micr.)

QUADRAGINTA. — *Dominica quadraginta*, eadem quæ hodie Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime.*

QUADRAGINTADIALIS. — Quadraginta dierum; *de quarante jours.* (*A. SS.*)

QUADRAGINTANA. — Idem quod QUADRAGESIMA et CAREMA. (*Vet. Pœnit.*)

QUADRAGINTARIÆ. — « Beneficium, quod oblatrices tenebant, quas *quadragintarias* vocabant, quia non satis convenienter vivebant, visum est archiepiscopo ut melius ordinaretur. Dedit igitur isti loco, » etc. (*Ch. Philip. I reg. Franc.*)

QUADRAGIS. — Idem quod QUADRAGESIMA.

QUADRALE. — Mensura vinaria, quarta pars cujusdam mensuræ majoris, ac fortassis *urnæ.* (*Ch. ap. Schann.*)

QUADRAMINA. — Quadrati lapides, ut videtur, quibus paries firmatur : « Parietes nihilominus in altum porrecti, *quadraminum* compages subito dissutæ corruerunt. » (Od. Clun.)

QUADRANGULARE. — Quadrangulum reddere; *rendre quadrangulaire.* (Vos.)

QUADRANGULATUS. — Quadrangulus; *quadrangulaire.* (Tert.)

QUADRANNUS. — Quadrans, monetæ species; *sorte de monnaie viennoise.* (*Tab. mon. S. Andr. Vien.*)

QUADRANS. — Monetæ minutioris species apud Anglos, pars quarta denarii; *petite monnaie anglaise valant le quart du denier.* (A. 1279.) — Modus agri vel potius vineæ; *quartier de vigne, quartier de terre.* (S. XII.) — *Quadrans panis*, idem q. QUADRA. (*Chr. Cosm. Prag.*) *Quadrans scuti*, monetæ argenteæ genus vulgo dictæ *quart d'écu.*

QUADRAPOLA. — Seu vestes *quadrapolæ* : « Fecit majores argenteas cortinas miræ magnitudinis de palliis stauracin, seu *quadrapolis*... Aliam cortinam majorem fecit ex palliis *quadrapolis*... Vestem super altare ejusdem ecclesiæ de *quadrapolis* faciens obtulit. » (Anast.) *Quadrapolas vestes* appellari censet Bulengerus, quarum quatuor anguli auro texti sunt aut serico, vel tabulis auro clavatis, ut *octapulas*, octo angulis auro aut serico intextas.

QUADRARE. — Obtingere, obvenire. (A. 832.)

QUADRARIA. — Lapidicina, unde *quadrati* lapides eruuntur; *carrière de pierres.* (Sug.)

QUADRARIUM. — Plaustrum, carrus; *charrette.* (A. 1230.) — Vas ex *quadrato* lapide factum, torculari inserviens; *auge de pierre qui fait partie du pressoir.* (Amalt.)

QUADRATA. — Meta, ut videtur, quia ex quadrato lapide; *borne.* (A. 640.)

QUADRATARIUS. — Qui lapides expolit et *quadrat*; *tailleur de pierres.* (*Cod. Th.*)

QUADRATICUM. — Pro CATHEDRATICUM, pensio quotannis episcopo soluta ab ecclesiis et subditis. (Mart. *Anecd.*)

QUADRATIM. — Forma *quadrata*; *de forme carrée.* (*Vet. Gl.*)

QUADRATOR. — Idem qui QUADRATARIUS. (Cass.)

QUADRATULUS. — Piscis genus; *carrelet.* (*Vet. tract. de pisc.*)

QUADRATUM. — Quadratum decies, pro *quadragesima.* (Mur.) — Materiaria structura; *charpente.* (A. 1352.) — *Quadrati ludus*, Gall. *jeu du carreau*, inter aleatorios numeratur. (*St. episc. Clar.*)

QUADRATURA. — Materiaria structura; *charpente.* (*Chartul. Gemet.*) — Latus alteri æquale, ut in figuris quadratis esse solet. (Bern. Thesaur.) — Modus agri; *quartier de terre.* (*Chartul. S. From.*)

QUADRATUS. — Quadratus lapis; *pierre équarrie* ou *pierre de taille.* (Cass.) *Quadratus mathematicus*, perfectus mathematicus, in quatuor mathematicæ partibus perinde versatus; *savant fini.* (*Ann. Ben.*) *Vid.* QUADRIVIUM. — *Quadratus orbis*, in quatuor partes divisus. (*Ann. Ben.*)

QUADREGIA. — Pro *quadriga*, plau-

strum quodvis, currus; *char*, *charrette*. (A. 1331.)

QUADRELLUS. — Telum balistarum, breve, spissius, et forma *quadrata; gros trait d'arbalète;* ol. *quarel*, *quarriau*, etc. (Pass.) — *Quadratus later*, laterculus; *carreau*, *brique carrée.* (*St. Mut.*) — Modus agri minutior; *carreau de terre.* (Hariulf.)

QUADRESSIS. — Quatuor assium; *de la valeur de quatre as.* (Amal.)

QUADRI. — Modus agri, f. ut QUADRELLUS. (S. IX.)

QUADRIATUS. — Ponderis nomen in re monetaria; *carat.* (A. 1411.)

QUADRICORNIUM.—Habens cornua quatuor; *qui a quatre cornes.* (*Vet. Gl.*)

QUADRIDUUM. — Quatuor dies; *espace de quatre jours.* (J. de J.)

QUADRIFICIUM. — « Et super columnas, in *quadrificio* camerantes, musivo, pulchrisque metallis decoravit (Anast.);» id est, ex quatuor *faciebus*, unde forte legend. *Quadrifacio;* nisi in *quadrifinio* quis malit, id est a quatuor finibus.

QUADRIFILUS. — E filis quatuor contextus; *tissé avec quatre fils.*

QUADRIFURCUS. — Quatuor habens *furcas; quadrifurqué.* (Prisc.)

QUADRIGA. — *Carruca* aratoria vel potius *carrucata*, seu modus agri, cui sufficit una *carruca* vel aratrum; *charrue* ou *portion de terre qu'une charrue peut labourer.* (Heriman.) — Supellectilis genus; f. sella rotulis fulta; *sorte de meuble*, peut-être *fauteuil à roulettes.*(A.1217.)—Quadrivium; *Vid.* QUADRIVIUM. (A. 1318.) — *Quadriga virtutum*, quatuor virtutes cardinales; *les quatre vertus cardinales.* (Flod.)

QUADRIGAGIUM. — Vectura, servitium, quod cum *quadriga* præstatur; *corvée du charroi, transport au moyen d'une charrette.* (A. 1114.)

QUADRIGALE. — Spatium super muros civitatum, super quod *quadrigæ* currunt; *terre-plein des remparts.* (Amalt.)

QUADRIGAMENTUM.—Vectura; *charroi.* (S. XIII.)

QUADRIGARE. — Curru vehere; *charrier.* (A. 1279.)

QUADRIGARIA. — Plaustrum, carrus; *charrette.* (*Chartul. S. Vand.*)

QUADRIGARIUS. — Auriga; *charretier.* (Marc.) — F. fabricator quadrigarum; *charron.* (*Cod. Th.*)

QUADRIGATA. — Onus quadrigæ; *charretée.* (Ord. Vit.)

QUADRIGATIO. — Vectura quam domino debent vassalli; ut QUADRIGAGIUM. (A. 1178.)

QUADRIGATOR. — Auriga, idem qui QUADRIGARIUS. (*A. SS.*)

QUADRIGENNIUM. — Quadriennium; *espace de quatre ans.* (A. 966.)

QUADRIGUA. — Pro *quadriga.* (A. 1406.)

QUADRILATERUS. — Qui quatuor latera habet; *quadrilatère.* (Isid.)

QUADRILLUS. — Instrumentum ferreum quadratum, rusticis operibus aptum, f. aratri vomer aut culter. (*Hist. Cass.*) — Teli species, idem q. QUADRELLUS.

QUADRIMENSIS. — Quatuor mensium, quod aliter dicitur quadrimestris; *espace de quatre mois.* (J. de J.)

QUADRIMODUS. — In quatuor partes divisus; *divisé en quatre parties.* (In consuetudinibus Cluniacensibus cella novitiorum dicitur *angulata in quadrimodis*, hoc est in quatuor minores cellas distributa, in quarum prima meditentur, in secunda reficiant, in tertia dormiant, in quarta loca necessaria.)

QUADRINOCTIUM. — Spatium quatuor noctium; *espace de quatre nuits.* (J. de J.)

QUADRINODIS. — Quatuor nodorum; *de quatre nœuds.* (J. de J.)

QUADRINTELUS. — Dimin. a QUADRELLUS, telum minus. (A. 1415.)

QUADRIPERTIRI. — Quadripertire, in quatuor partes dividere; *partager en quatre.* (J. de J.)

QUADRIPES. — Pro *quadrupes*, equus. (A. 813.)

QUADRIPORTICUS. — Atrium quatuor porticibus circumdatum, ante ædium sacrarum vestibula, Græcis τετράστυλον; *atrium, cour carrée entourée de portiques sur ses quatre côtés.* (Anast.)

QUADRISOMUM. — Sepulcrum quatuor corporum capax; *tombeau pour quatre personnes.* (*Vet. Inst.*)

QUADRO. — Quarta pars anni; *trimestre.* (A. 1296.)

QUADRUGA. — Aratrum; *charrue.* (*Tab. Mont.S. Mich.*)—Tantum agri, quantum uno aratro coli potest; *autant de terre qu'une charrue peut en labourer.* (Id.)

QUADRUGATA. — Tantum terræ, etc., ut QUADRUGA et CARRUCATA. (*Th. Bl.*)

QUADRUM. — Forte quadrivium, Gallice *carrefour*, vel potius area quadrata, Gall. *carré.* (*Vet. Ch.*) — Quarta pars rei cujuslibet; *quart.* (A. 1139.)—Teli genus, ut QUADRELLUS. (Sug.) — Ambitus, vicinia; *enceinte, proximité.* (A. 1363.)

QUADRUPEDALE. — Quadrupes; *qui a quatre pieds.* (A. 1227.)

QUADRUPEDIUS. — Eadem notione. (J. de J.)

QUADRUPLARE. — Quadruplicare; *quadrupler.* (Pass.)

QUADRUPLICITER. — Quadruplicato; *quatre fois autant.* (Isid.)

QUADRUS. — Quadrum; *carré.* (Mur.) *Quadrus lapis*, quadratus; *pierre carrée.* (A. 1005.)

QUADRUVIUM. — Idem q. QUADRIVIUM. (Pap.)

QUÆRERE. — Queri, conqueri, lamentari; *se plaindre.* (Mur.) — Corrogare, eleemosynas poscere; *mendier*, *demander l'aumône*, *quêter.* (A. 1332.)

QUÆSERE. — Petere; *demander.* (*A. SS.*)

QUÆSITIVUS. — Cupidus; *avide désireux.* (Mart. *Ampl. Col.*)

QUÆSITOR. — Qui quod suum est quærit et reposcit; *celui qui cherche et réclame son bien.* (Faust. And.)

QUÆSSIA. — Capsa, ubi pecunia asservatur; *caisse, tronc.* (A. 1305.)

QUÆSTA.—Tributum quod exigitur. *quæ-*

ritur, petitur; *taille, imposition;* ol. *queste.* (Pass.) *Quæstæ generales*, idem q. *quatuor auxilia*, Gal. *loyaux aides*, *taille aux quatre cas*, droits qui se payaient au seigneur quand il mariait sa fille, armait son fils chevalier, allait à la guerre ou était fait prisonnier. (A. 1289.) — Mendicatio; *quête.* (*Conc. Trev.* a. 1310.)

QUÆSTABILIS. — *Quæstæ* seu tributo obnoxius; *sujet à quête*, *homme taillable;* ol. *questable.* (*Ch. Angl.*)

QUÆSTALIS. — Eadem notione. (*Inst. Aquit.*)

QUÆSTARE. — *Quæstam* seu tributum exigere; *exiger l'impôt*, *la quête;* ol. *quester.* (*Cons. Nivern.*) — Corrogare, stipem colligere, in ecclesiis præsertim; *quêter.* (A. 1372.)

QUÆSTIA. — Tributum, ut QUÆSTA. (A. 1217.)

QUÆSTIO. — Species tributi, ut QUÆSTA. (A. 1085.) — Contentio, unde *quæstionem habere* cum aliquo ille dicitur qui cum eo de re quapiam contendit; *discussion*, *contestation;* ol. *question.* (Lud.) — Cruciatus, quo criminis confessio a reo quæritur; *torture;* ol. *question.* (A. 1369.)

QUÆSTIONALIS. — *Quæstionalis ratio*, quæstio, res de qua quæritur, et quæ proponitur definienda; *sujet à traiter*, *question à résoudre.* (*Synod. Vermer.* a. 853.)

QUÆSTIONALITER. — Quærendo, interrogando; *en questionnant*, *sous forme de question.* (Fulg.)

QUÆSTIONARE. — Perquirere, examinare, quærere ab aliquo; *questionner.* (Pap.) — Torquere; *donner la question*, *torturer.* (S. Cypr.)

QUÆSTIONARIUS. — Carnifex, qui reos cruciat, examinat, ut ab eis veritatem extorqueat; *celui qui donne la question*, *le bourreau*, *le questionnaire.* (*Vet. Gl.*) — Judex; *le juge.* (A. 852). — Qui eleemosynas pro se vel pro aliis petit; *quêteur.* (A. 1240.)

QUÆSTOR. — Qui in ecclesiis, inter Officiorum divinorum solemnia, pro se vel pro aliis *quæstam* seu eleemosynas poscit; *quêteur*, *celui qui fait la quête.* (*Syn. Bajoc.* a. 1200.) — Creditor qui ab alio rem creditam repetit, quærit; *créancier qui réclame le payement de sa créance.* (*Ch. Long.*) — Qui quærit et subministrat alimenta aliaque ad vitam necessaria; *pourvoyeur.* (Lob. *H. Paris.*) — Idem apud imperatores Constantinopolitanos qui apud reges Galliæ *referendarius* seu summus *cancellarius.* (*Cod. Just.*) — Notarius; *secrétaire*, *scribe.* (S. IX.) — Patronus; *défenseur*, *protecteur*, *patron.* (*Vet. Cod.*) *Quæstor ecclesiæ*, advocatus, defensor; *protecteur d'une église*, *son avoué.* (*Reg. Sanctim.*)

QUÆSTUARE. — Mendicare; *quêter*, *mendier.* (*A. SS.*)

QUÆSTUARIUS. — Qui eleemosynam poscit, ut QUÆSTOR. (*St. eccl. Leod.*) — Qui *quæstu* vivit, mercator; *marchand.* (J. de J.)

QUÆSTULA. — Species avis, an querquedula, Gal. *sarcelle?* (Ap. Pez.)

QUÆSTUOR. — Qui in ecclesia eleemosynam poscit; *quêteur*, *celui qui fait la quête.* (A. 1314.)

QUÆSTURA. — Tributum, ut QUÆSTA. (*Tab. eccl. Cadurc.*)

QUÆSTUS. — Quæsitum, comparatum, cui opponitur terra hæreditaria; *immeubles qui viennent par une autre voie que de succession ou de don en ligne directe*, *acquêts.* (*Lib. Rames.*) — Mercatorum societas qui *quæstu* vivunt; *compagnie commerciale*, *société de marchands.* (A. 1355.) — Mendicatio; *quête.* (A. 1429.)

QUALEA. — Ortyx, coturnix; *caille.*

QUALEFICATIO. — Ratio, modus; *manière.* (A. 1453.)

QUALIA. — Idem q. QUALEA.

QUALIAROLIUM. — Species retis ad *qualias* capiendas; *engin de chasse pour prendre les cailles*, *tirasse*, *traîneau.* (*St. Verc.*)

QUALIFICARE. — Certa qualitate donare; *qualifier.* (Busch.)

QUALIFICATORES. — Ubi inquisitio viget, sic dicuntur theologi, qui de qualitate propositionum delatarum, rationumque, quibus eas defendunt auctores, consuluntur ab inquisitoribus, ut æquam ac definitivam, auditis consultorum qualificationibus, ferant sententiam. (Limb.)

QUALIFICATUS. — Nobilis, notus, qualitate seu conditione commendandus; *qualifié.* (Inn. VIII. PP.)

QUALILATORIUM. — Instrumentum cujus sonus similis est voci qualiæ; *courtcaillet.* (Pet. de Cresc.)

QUALIOTUS. — Parva qualea; *petite caille.*

QUALISQUALIS. — Qualiscunque; *quelqu'il soit.* (Ulp.)

QUALITATIVUS. — Rei alicujus qualitatem, naturamve constituens. (*Script. rer. Fr.*)

QUALITATURA. — Minor *qualitas*, humilis conditio. (Rath. Veron.)

QUALITER. — Cum suis qualitatibus seu proprietatibus; *tellement quellement.* (Dig.)

QUAMTOTIES — Persæpe; *très-souvent.* (*A. SS.*)

QUANDIU. — Pro *aliquandiu.* (*A. SS.*)

QUANDO. — « Ipsa tantum pedes *de quando in quando* per terram trahens, » etc. (*A. SS.*) Hoc est, interruptis vicibus, Gall. *de temps en temps.*

QUANDOQUIDEM. — Pro *quandoque.* (*Conc. Duriac.*)

QUANETA. — Anaticula; *canette.* (A. 1355.)

QUANTI. — « Quem ut vidit, sciscitatus est a *quantis* esset obsessus. » (*A. SS.*) Phrasis Hispanica, ut et Gallica, *depuis quand*, a quo tempore. — Pro *quot:* « *Quanti* debeant judicare episcopum, presbyterum vel diaconum. » (*Conc. Hisp.*)

QUANTIFICARE. — Magnum efficere; *agrandir.* (*Exposit. Reg. S. Ben.*)

QUANTITAS. — Abundantia, multitudo, copia; *quantité.* (Jac. de Vitriac.)

QUANTITATIVE. — Non multum (*Gem. Gemmar.*); philosophis vero scholasticis

idem est ac ratione quantitatis, sive magnitudinis, aut multitudinis.

QUANTITATUS. — Idem quod quantitas, numerus : « *Quantitatus* librarum 50 monetæ currentis. » (*St. Cast. Red.*)

QUANTITUDO. — Pondus, quantitas; *poids, quantité.* (Barth. *Gl.*)

QUANTOCIES. — Sæpius; *plus fréquemment.* (*A. SS.*)

QUANTOCIUS. — Quamprimum; *au plus tôt, le plus tôt possible.* (Sulp. Sev.)

QUANTONUS. — Angulus; *angle, canton.* (A. 1387.)

QUANTURUS. — Pro *quam futurus :* « Notum facimus omnibus tam præsentibus *quanturis.* » (A. 1360.)

QUANTUS. — Portio quæ alicui competit, idem q. QUOTA. (A. 1250.)

QUAQUILA. — Coturnix, avis species · *caille.* (*Vet. Gl.*)

QUARANTEIRA. — Quadragesima pars; *la quarantième partie.* (*St. Avel.*)

QUARANTENUM. — Eadem notione. (Id.)

QUARANTESIMUM. — Eadem notione. (A. 1136.)

QUARANTIGA. — Auctoritas, ut GUARANTIGIA. (A. 1297.)

QUARATIUM. — Idem q. QUADRIATUS. (A. 1362.)

QUARATUS. — Gradus bonitatis in auro; *degré de pureté de l'or;* ol. *carat.* (A. 1327.)

QUARCELLUS. — Pro QUADRELLUS.

QUARDIUM. — Mensura frumentaria, eadem ac QUARTA. (A. 1368.)

QUARE. — Pro *quia.* (*Lex Alem.*)

QUAREIA. — Lapidicina, idem q. QUARERIA. (A. 1268.)

QUARELLUS. — Teli genus; ut QUADRELLUS. (Pass.) — Quadra carnis; *quartier de viande.* (*St. Antiq. canon. S. Quint.*) — Atrium quadratum; *cour carrée.* (A. 1224.) — Pulvinus; *carreau.* (A. 1363.) — Quadratus lapis; *grosse pierre carrée, pierre de taille;* ol. *quarel.* (A. 1313.) — Modus agri; *carreau, pièce de terre.* (A. 1332.)

QUARENTENA. — Quadragesima, in aliquot Galliæ provinciis; *Carême;* ol. *la quarantaine.* (Pass.) — Desertum, in quo Christus 40 diebus totidemque noctibus jejunavit; *désert où Notre-Seigneur Jésus-Christ passa quarante jours et quarante nuits dans le jeûne et la prière.* (Eugesip.) — Pœnæ ac multæ monachicæ species; *punition en usage dans les monastères;* le coupable devait jeûner quarante jours de suite, recevoir un certain nombre de fois la discipline, etc. (*St. Ord. Hosp. S. Joan. Hieros.*) — Modus agri apud Anglos, constans 40 perticis; *mesure agraire anglaise.* (*Mon. Angl.*) — Spatium quodvis 40 dierum; *tout espace de quarante jours;* ol. *quarentaine.* (A. 1218.)

QUARENTENUM. — Tributi species; *sorte de droit seigneurial.*

QUARESMENTRANNUS. — Feria 3 ante diem Cinerum; *le mardi gras; ol. carmentran.*

QUARETATA. — Quantum carro vehi potest; *charretée.* (*A. SS.*)

QUARGA. — Onus equi vel asini; *charge de cheval ou d'âne.* (A. 1378.)

QUARIAGIUM. — Vectura cum carro; *charroi, transport avec une charrette.* (A. 1318.)

QUARNELLUS. — Pinna muri, quæ fenestræ quadratæ effigiem præfert, per quam milites jaculantur; *créneau;* ol. *quarneau, quarnel.*

QUARRADA. — Ut QUARETATA. (S. VII.)

QUARRARIA. — Ut QUARIERA. (A. 1342.)

QUARRARIUM. — Modus agri, vel vineæ; *quartier de terre ou de vigne.* (A. 952.)

QUARRATUM. — Carrum; *char, chariot.* (A. 1324.)

QUARRATUS. — Quadratus; *carré.* (*Invent. Vet.*)

QUARRERA. — Lapidicina; *carrière à pierres.* (*Ch. Angl.*)

QUARRERIA. — Idem q. QUARRERA. (A. 1247.)

QUARRERIUS. — Lapicida; *carrier.* (A. 1311.)

QUARRETUM. — Carrus, seu præstatio carri; idem q. CARRETUM.

QUARREUS. — Idem, ut videtur, ut QUADRELLUS, species teli. (A. 1202.)

QUARRIA. — F. angulus; *coin.* (A. 1293.)

QUARRIAGIUM. — Præstatio carri domino debita, nisi legendum sit QUARTAGIUM. (A. 1262.)

QUARRIARIUS. — Lapidicina; *carrier, maçon.* (A. 1257.)

QUARROGIUM. — F. idem quod QUARRUAGIUM, seu potius QUADRIVIUM; *terre labourée, cultivée,* ou mieux *carrefour;* ol. *quarroge.* (A. 1236.)

QUARRUAGIUM. — Ager cultus *quarruca* seu aratro; *champ labouré, cultivé.* (A. 1240.)

QUARRUCA. — Aratrum; *charrue.* (*Ch. Occit.*) — Ager proscissus *quarruca*, vel tantum terræ quantum una *carruca* coli potest; *champ cultivé, terre labourable,* ou *mesure agraire contenant autant de terre qu'on en peut cultiver avec une charrue.* (A. 1195.)

QUARRUCATA. — Tantum terræ, quantum una quarruca coli potest; *Vid.* QUARRUCA. (A. 1178.)

QUARRUM. — Carrus; *charrette;* ol. *quars.*

QUARRURA. — Idem quod QUARRERA.

QUARRUVIUM. — Pro QUADRIVIUM. (A. 1094.)

QUARTA. — Mensura frumentaria, mensura vinaria aut alterius potus, modus agri, urbis districtus, banleuca, quarta pars, præstationis agrariæ species qua fructuum quartam partem vassallus solvere tenetur domino, quarta pars bonorum quam sponsus dat sponsæ pro nuptiis; *quart, quarte,* etc.; *mesure pour les grains, mesure pour les liquides, mesure pour les terres; ressort, territoire d'une ville, quart d'une chose, droit seigneurial égal au quart de la recolte; partie de ses biens propres que, dans certains pays, le mari donne à la femme le jour des noces.* (Pass.) *Quartæ*, redituum ecclesiæ pars

quarta; *le quart des revenus d'une église.* (Greg. M.) *Quarta villæ*, urbis regio; *quartier d'une ville.* (*Ch. Angl.*) *Quarta* seu *quarta canonica*, quarta pars bonorum quorumdam quæ a fidelibus ecclesiis offeruntur, quæ pars episcopo debetur; *quarte canonique, portion canonique épiscopale, partie de certains biens donnés à l'église qui revient à l'évêque.* (Pass.) *Quarta canonica*, seu *funeralis*, vel etiam *parœcialis*, id quod parocho debetur pro humatione mortui extra ecclesiæ districtus; *quarte canonique funéraire* ou *paroissiale*, *droit dû au curé quand son paroissien meurt sur sa paroisse et se fait enterrer dans une paroisse étrangère.* (Pass.) *Quarta sigilli et bullæ*, quarta pars emolumentorum ex sigillo et bulla provenientium; *le quart des droits de sceau.* (A. 1202.)

QUARTADECIMANI.—Hæretici sic appellati quod in 14 lunæ, ut Judæi, Pascha celebrarent; *quartodécimans, schismatiques qui, comme les Juifs, célébraient la fête de Pâques le 14ᵉ de la lune.*

QUARTAGIUM. — Quarta pars vel vindemiæ, vel aliarum rerum, quod sibi asserebant domini feudales in tenentium suorum prædiis; *droit seigneurial qui consistait à prendre le quart de la récolte du vassal;* ol. *quartage, quartelage.*

QUARTAIRADA. —Modus agri, ut QUARTARIATA.

QUARTALE. — Mensura annonaria apud Anglos, Germanos, etc.; *quartel*, *quartal*, *mesure pour les matières sèches*, *valant ordinairement le quart du setier.* (Pass.)—Mensura agraria apud Germanos: « Decimam unam quindecim mansos uno *quartali* minus continentem vendidimus. » (A. 1308.)—Mensura lignaria; *certaine mesure pour le bois.* (A. 1347.) *Quartale vini*, quarta pars dolii vinarii, si idem sit, ut probabile est, quod Gallis *quartaut.* (*Ord. reg. Fr.*) *Quartale anni*, quarta pars; *trimestre*, *quartier.* (A. 1321.) *Quartale horæ*, quadrans; *quart d'heure.* (*A. SS.*)

QUARTALETUS. — Minor mensura vinaria, quarta pars majoris, ut videtur. (A. 1460.)

QUARTALIA TERRÆ. — F. ager capiens tantum sementis, quantum in uno *quartali* continetur, nisi sit quarta pars jugeri. (*Chr. Bon. Spei.*)

QUARTALIUM. — Idem quod QUARTALE, mensura frumentaria. (*Hist. Median. Monast.*)

QUARTALLUM. — Canistrum, vel cophinus, vel vas, in quo mortui afferuntur; *cercueil*, *bière*, *civière.* (*Vet. Gl.*)

QUARTALLUS. — Mensura frumentaria, ut QUARTALE.

QUARTANARIUM. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains*, *quatrième partie du boisseau;* ol. *quartonnier.*

QUARTANARIUS. — Quartana febri laborans; *qui souffre de la fièvre quarte.*

QUARTANERIUS. — Dicitur de agro, qui ad quartam partem fructuum tenetur; *quartenier*; se dit d'une terre tenue sous la condition d'en donner au seigneur *le quart des revenus.* (A. 1341.)

QUARTANICUS. — Quartanus; *qui concerne le quatrième*, *du quatrième jour.* — « *Quartanica* febris; » *la fièvre quarte.* (W. Brit.)

QUARTANUM. — Mensura siccorum et liquidorum, f. ead. q. QUARTALE.

QUARTARE.—Italis, in quatuor partes dividere; *diviser en quatre parties.*

QUARTARIA. — Idem, ut videtur, quod apud Italos, *quarta* scilicet pars domino persolvenda.—Cucuma, vas aquæ calefaciendæ; *coquemar.* (A. 1333.)—Ager qui ad quartam partem fructuum tenetur; *terre qui est tenue sous la condition d'en donner au seigneur le quart des produits.*

QUARTARIATA VINEÆ.—Modus vineæ, diversus in variis Provinciæ locis; *mesure agraire spécialement en usage pour les vignes;* ol. *quarterée.*

QUARTARIUM. — Genus mensuræ, idem q. QUARTALE, quarta pars sextarii. (Pass.) —Modus agri quartam jugeri partem continens; *quart de l'arpent;* ol. *quartier.* (Mur.)

QUARTARIUS. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides.* (Greg. Tur.)—Quadrapannis; *Vid.* QUADRA. (*St. Corb.*) — Modus agri, quomodo Galli dicunt *quartier de terre.* (A. 1052.)

QUARTAROLA.—Mensura leguminum et quarta pars libræ; *mesure de légumes*, et *le quarteron de la livre-poids.*

QUARTARONUM. — Quarta pars libræ; *quart de la livre-poids;* ol. *quarteron.* (*Conc. Tol.*)

QUARTARONUS. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains*, *quarteron.* (*St. Verc.*)

QUARTATUM. — Annuæ pensionis pars quarta; *quart*, *quartier d'une pension annuelle.* (A. 1481.)

QUARTAYRO.—Quarta pars unciæ; *quart de l'once.* (A. 1220.)

QUARTEIRIUM.—*Quarteirium vini*, idem q. *quartale vini; Vid.* QUARTALE.

QUARTELADA. — Quarta pars jugeri; *quart de l'arpent.* (*Ch. Lemov.*)

QUARTELAGIUM. — Species juris dominici, idem q. QUARTAGIUM.

QUARTELLUM. — Canistrum vel cophinus in quo mortui efferuntur, ut QUARTALLUM. (J. de J.) — Mensura frumentaria quæ quartam partem sextarii capit; *mesure pour les grains*, *quart du setier;* ol. *quartel.* (Id.)

QUARTELLUS. — Teli genus, ut QUADRELLUS. (A. 1311.) — Mensura frumentaria, eadem q. QUARTALLUS. (A. 1151.)

QUARTENARIUS. — Idem qui QUARTANARIUS. (A. 1239.)

QUARTENATA TERRÆ. — Ager reditus unius *quartonis* frumenti, vel forte, in quo unus frumenti *quarto* seminari potest; *Vid.* CARTONATA.

QUARTENERUS. — *Quartaneræ partes*, f. quæ solvi debebant pro *quartagio; Vid.* CARTO et QUARTO. (A. 1236.)

QUARTENGIUS. — Mensura frumentaria;

mesure pour les grains: «*Unum quartengium* frumenti. » (A. 1242.)

QUARTENGUS. — Mensura frumentaria, eadem q. QUARTA. (A. 1270.)

QUARTENUM. — Quarta pars; *quartier, quart*. (A. 1340.)

QUARTERADA. — Idem quod QUARTELADA. (A. 947.)

QUARTERENGIA. — Mensuræ species apud Arvernos; *Vid*. CARTERENCHA.

QUARTERIA. — Modus agri quartam jugeri partem continens; *quart de l'arpent*; ol. *quarteron, quartier*. (Pass.) — Mensuræ frumentariæ species; *mesure pour les grains*. (Flet.)

QUARTERIARE. — Sontis corpus in quatuor partes dissecare; *écarteler*; ol. *quaterecer*. (*Chr. Corn. Zanf.*)

QUARTERIATA. — Idem quod QUARTELADA. (A. 1159.)

QUARTERIO. — Idem, ut videtur, quod QUARTAGIUM, jus dominicum. (*Tab. Maj. Mon.*) — Mensura frumentaria: « Novem mencaldos, dimidium, et unum *quarterionem* bladi. » (A. 1244.) Id est quarta pars mencaldi.

QUARTERIUM. — Quarta pars; *quart*. (Pass.) — Regio, pars urbis; *pays, canton, quartier, partie d'une ville*. (Ap. Mur.) — Quarta pars jugeri; *le quart de l'arpent*; ol. *quartérée*. (A. 1332.)—Mensura frumentaria; *mesure pour les matières sèches, quarton*. (S. XIII.)—Pars scuti; *quartier, pièce de l'écu*. (A. 1393.)—*Quarterium anni*, trimestre tempus; *trimestre, quartier*. (Mat. Westm.) — *Scutum de quarteriis*, scutum gentilitium lineis quadripartitum; *écu écartelé*. (A. 1183.)

QUARTERIUS. — Mensura frumentaria, mensura agraria, pars scuti, ut QUARTERIUM.

QUARTERIZATIO. — Pœna reorum læsæ majestatis apud Anglos, quibus capite minutis, eorum corpus in quatuor partes secatur, eæque variis in locis exponuntur; *supplice de l'écartèlement*.

QUARTERNUS. —Chartæ invicem compactæ; *cahier*. (J. de J.)

QUARTERO. — Quarta pars libræ; *quarteron*. (*A. SS.*) *Quartero terræ*, quarta pars jugeri; *quart de l'arpent*. (A. 1177.)—Quarta pars anni; *le quart de l'année, un trimestre*. (A. 1373.)

QUARTEROLA.— Quarta pars sextarii, ut interpretantur Bollandistæ; *quart de setier*. (*A. SS.*)

QUARTERONUS. — Quinque et viginti, quarta pars centenarii numeri; *vingt-cinq, le quart de la centaine, quarteron*. (*Cod. redit. episc. Autiss.*) — Modus agri, idem ac QUARTERIA. (*Terr. Bellij.*) — Mensura frumentaria, ut QUARTARONUS. (Id.)

QUARTERUS.—Quarta pars jugeri; *quart de l'arpent*. (A. 1208.) — Lapis quadratus; *pierre de taille*. (A. 1450.)

QUARTESIMA. — Præstationis species, quarta pars decimarum; *quart de la dîme*. (A. 1077.)

QUARTEYRONUM. — Mensura frumentaria et mensura vinaria, idem q. CARTEYRONUM et QUARTALE.

QUARTILATUS.—In quatuor partes divisus, vox in insignium descriptionibus nota; *écartelé, terme de blason*. (A. 1347.)

QUARTINUM. — Species vasis vinarii; *espèce de vase à mettre le vin*. (*St. Mass.*)

QUARTIRIZARE. — In quatuor partes dilaniare, discindere, quadratim dissecare; *écarteler, couper en quatre*. (Th. Otterb.)

QUARTISCHISMA. — Unica voce, quartum schisma, seu schismata quatuor. (Mart. *Amp. Coll.*)

QUARTISINA. — Pensio quartæ partis. (*A. SS.*)

QUARTISIUM. — Quarta pars bonorum, quæ uxori a marito ex lege Longobardorum concedi poterat, idem quod olim dicebatur MORGANEGIBA. (A. 1193.)

QUARTO. — Quarta pars; *quart, quatrième partie*. (S. XIV.) — Quarta pars libræ; *quart de la livre-poids, quarteron*. (*A. SS.*) — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains, quarton*. (Pass.) — Mensura vinaria; *mesure pour les liquides*; ol. *quartel*. (*Vet. Inst.*) — Modus agri, vel vineæ, forte continens *quartam* partem jugeri; *mesure agraire, quartier*. (*Ch. Scot.*) — Præstatio quartæ partis fructuum ex agris, ac præsertim ex vineis provenientium, modo coacta, modo conventa, a dominis feudalibus interdum imminuta, atque commutata in certam vini quantitatem, interdum etiam in certam pecuniæ summam; *droit de quarteau, redevance du quart ou de moins du quart des revenus de la terre, qui porte le plus souvent sur les vignes, et qui se paye en vin ou en argent*. (*Vet. Reg.*) — Quarta pars decimarum, vel redituum ecclesiæ; *quart de la dîme, ou du revenu d'une église*. (A. 1152.)

QUARTOLA. — Quarta pars, ut videtur; *quart*. (A. 1001.)

QUARTONERIA. — Vinea, quæ *quartoni* obnoxia est; *vigne soumise au droit de quarteau*; *Vid*. QUARTO.

QUARTONUS. —Mensura frumentaria, ut QUARTO. (A. 1271.) — Quarta pars; *quart*. (A. 1048.) — Præstationis species, ut QUARTO. (A. 1224.)

QUARTRONUS.—Quarta pars libræ; *quarteron*. (*Ch. Angl.*)

QUARTUCCIA. — Tuscanis, quarta pars flasconis seu œnophori: « Duas *quartuccias* olei. » (*A. SS.*)

QUARTULA. — Modus agri, idem, ut videtur, qui MANSUS. (*Ann. Ben.*) — Charta, instrumentum, scriptura; *acte, charte, écrit*. (*St. Neap.*)

QUARTUM. —Quarta pars; *le quart*; *Vid*. QUARTUS.

QUARTURUM.—Quarta pars; *quart, quarteron*. (*Chartul. Kemperl.*)

QUARTUS. — Quadrans, ut videtur, seu moneta minutior, idem f. q. QUARTAROLUS. (*St. Mont. Reg.*) — Modus agri; *quartier de terre*. (*H. abb. Cond.*) — Idem jus dominicum q. QUARTO. (*Tab. eccl. Cad.*) *Ad quartum colere*, colere ea conditione ut quarta pars

redituum domino feudi detur; *cultiver une terre pour le quart des fruits.* (A. 1212.)

QUASAMENTUS. — Feudum, vel prædium quod a casa dominica pendet; *Vid.* CASAMENTUM. (S. XII.)

QUASQUUM. — Clamor ranæ; *coassement, cri des grenouilles.* (J. de J.)

QUASSARE. — Irritum facere, abrogare; *casser, annuler.* (A. 1119.)

QUASSUM. — Fragile, quod quati facile potest; *fragile, peu solide.* (*Vet. Gl.*)

QUASSUS. — Irritus, vanus; *annulé, nul.* (*Script. rer. Fr.*)

QUATA. — Tormenti genus, in exigenda criminis confessione adhibitum, f. fustuarium, a *quassare.* (A. 1454.)

QUATELLUS. — Modus agri, f. quarta pars jugeri. (A. 1341.) — Mensura annonaria, eadem q. QUARTERIA. (A. 1352.)

QUATERDENA. — Quadragesima; *Carême.* (*A. SS.*)

QUATERIUM. — Pro QUARTERIUM, quarta pars. (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

QUATERNALIS. — *Quaternalis albus*, argenteæ monetæ species in Dalphinatu; *monnaie d'argent en usage dans le Dauphiné.* (A. 1342.)

QUATERNARE. — *Quaternos* facere; *faire des cahiers.* (J. de J.)

QUATERNARIA. — Species supellectilis ecclesiæ: « Abstulit reliquias, quas non potuerunt sic citius occultare, ex auro balantias novem, vascula argentea plurima, coclearia argentea tractoria, *quaternaria* una, et diversas alias aureas et argenteas species. » (Agnel.) — Modus agri, idem q. QUARTERIA. (S. XII.)

QUATERNARIUS. — Quartana febri laborans; *qui a la fièvre quarte.* (*A. SS.*)

QUATERNATIM. — Per *quaternos; par cahiers.* (J. de J.) — Quaterni; *quatre à quatre.* (S. XIV.)

QUATERNATIO. — Quaternarius numerus; *nombre carré.* (*Vet. S. Iren. Interp.*)

QUATERNIO. — Chartæ invicem compactæ; *cahier, registre.* (Pass.) — Qui *quartæ* militari vel urbicæ centuriæ præest; *quartenier, chef de quartier dans une ville* ou *commandant d'une troupe de vingt-cinq hommes.* (Pass.)

QUATERNITAS. — Quaternarius numerus, apud Pomponium Lætum et recentiores, præsertim scholasticos theologos; *nombre carré.*

QUATERNIUM. — Chartæ invicem compactæ, ut QUATERNIO. (*A. SS.*)

QUATERNIUNCULUS. — Diminut. a QUATERNIUM. (Hug. Flav.)

QUATERNIGARE. — In quatuor partes dividere; *écarteler, couper en quatre.* (*Ch. Angl.*)

QUATERNUM. — Chartæ compactæ, ut QUATERNIO.

QUATERNUNCULUS. — Idem q. QUATERNIUNCULUS. (Hug. Flav.)

QUATERNUS. — Ut QUATERNUM. (Mart.)

QUATERVIGINTI. — Octoginta; *quatre-vingt.* (*Form. Angl.*)

QUATISONIA. — Pensitatio quartæ partis, ut QUARTISINA. (*A. SS.*)

QUATRICENTUM. — Quadringenti; *quatre cents.* (Mur.)

QUATRIDUANUS. — Quatuor habens dies; *qui dure depuis quatre jours.* (J. de J.)

QUATRIES. — Quater; *quatre.* (A. 1268.)

QUATRINUS. — Minutior moneta, sexagesima pars liræ, Ital. *quattrino; très-menue monnaie italienne.* (*A. SS.*)

QUATRIPES. — Ut *quadrupes.* (*A. SS.*)

QUATRIVIOLUM. — Quadrivium; *carrefour.* (A. 1342.)

QUATRONCHIA. — Mensuræ frumentariæ species: « *Quatronchia* frumenti. » (A. 1253.)

QUATRONUS. — Ut supra QUARTERONUS, quinque et viginti. (A. 1342.)

QUATUORANGULATILIS. — Quatuor angulis constans; *qui a quatre angles, quadrangulaire.* (Vet. Agrim.)

QUAUDA. — Mensura vinaria et annonaria, pro CAUDA. (A. 1358.) — Extrema pars rei cujuslibet; *bout, extrémité, queue.* (A. 1205.)

QUAURIA. — Mensuræ species, ut QUAUDA. (A. 1318.)

QUAWARFEDA. — Pro CADARFREDA. (Ap. Mur.)

QUEIRRINUS. — Lapis quadratus; *pierre de taille.* (A. 1278.)

QUEMINEA. — Caminus; *cheminée;* ol. *queminée.* (A. 1318.)

QUEMINUM. — Iter, via strata; *chemin;* ol. *quemin.* (*Chartul. S. Vand.*)

QUEMINUS. — Eadem notione. (Id.)

QUENNA. — Vasis genus; *vase de forme allongée;* ol. *queue.* (A. 1382.)

QUENNEYA. — Alapa; *soufflet.* (A. 1365.)

QUENTALE. — Districtus; *ressort, district.* (A. 1372.)

QUERCIA. — Quercus; *chêne.* (*Ch. Long.*)

QUERCITUM. — Quercetum; *bois de chênes;* ol. *chênaie.* (A. 1059.)

QUERELA. — Causa, actio, lis intentata; *plainte, procès, demande, action en justice;* ol. *querelle.* (Pass.) *Querelæ*, apud Anglos, quandoque dicta tributa regi vel domino soluta pro obtinenda facultate *querelam* seu litem agendi in ejus curia; sæpius vero multæ pro communibus delictis, de quibus *querela* esse potest, impositæ, quarum immunitas haud raro concedebatur. *Querelæ* in versibus Eugenii episc. Toletani, preces, gemitus pii dicuntur. (*Ann. Ben.*)

QUERELABUNDUS. — Querulus; *plaintif, gémissant.* (*A. SS.*)

QUERELARE. — Queri; *se plaindre.* (Ugut.) — Accusare; *accuser, porter plainte;* ol. *querelleur.* (Pass.)

QUERELATOR. — Qui queritur, accusator, actor; *celui qui se plaint, plaignant, accusateur, demandeur;* ol. *querelleur.* (A. 1065.)

QUERELATUS. — Ut QUERULATUS. (*Leg. Norm.*)

QUERELLUS. — Instrumentum terreum

rusticis operibus aptum, f. aratri culter vel vomer. (A. 1288.)

QUERELOSITAS.—Querela; *plainte*. (*Tab. S. Alb. Andeg.*)

QUERELOSUS. — Jurgator; *querelleur, chicanier*. (S. Ferr.) — Querulus; *plaintif, gémissant*. (Flodoard.) — Actor, qui queritur coram judice; *plaignant, demandeur*. (*For. Alac.*)

QUERENS. — Actor, ut QUERELOSUS. (*Ch. Angl.*)

QUERENTANS. — Pro *querelans*. (Ap. OEfel.)

QUERERE. — Queri de alio apud judices, in jus vocare, causam dicere, accusare; *porter plainte contre quelqu'un, accuser, citer en justice*. (*Vet. Jud.*)

QUERESTARIUS. — Cantor in ecclesiis; *chantre*. (*Ch. Angl.*)

QUERIMONIA. — Causa, actio, lis intentata; *procès, action judiciaire, plainte;* ol. *quérimonie*. (A. 1207.)

QUERIMONIALITER.—Cum querimonia; *avec regret, avec douleur*. (Lud.)

QUERIMONIARI. — Queri; *se plaindre*. (*Vit. S. Fruct.*)

QUERIMONIUM. — Idem quod QUERELA, causa, lis. (*Chr. Fars.*)

QUERISTA. — F. idem q. QUERESTARIUS. (*Ch. Angl.*)

QUERNELARE. — Pinnis murum distinguere; *créneler, garnir de créneaux;* ol. *querneller*.

QUERNELLUS. — Idem q. QUARNELLUS.

QUEROLA. — F. turtur, a *querulo* cantu sic dicta; *tourterelle*.

QUERPIRE. — Ut GUERPIRE.

QUERPITIO. — Ut GUERPITIO.

QUERQUEMANIA. — Fixio metarum, agrorumque divisio; *Vid.* CIRCAMANARIA.

QUERQUETUM.—Quercetum, ut QUERCITUM.

QUERRA. — Idem quod. GUERRA.

QUERRARIA. — Lapicidina; *carrière à pierres*. (*Ch. Angl.*)

QUERRERARIUS. — Lapicida, lapidarius; *carrier*. (*Ch. Angl.*)

QUERSONARIA. — Nasturtiaria area; *cressonnière*.

QUERULANS. — Qui querulatur, seu queritur coram judice, qui litigat, causam agit; *plaideur, demandeur*. (*A. SS.*)

QUERULARI. — *Querulas* effundere; *se plaindre*. (Euric. Cord.)

QUERULATUS. — Reus, de quo quis queritur apud judices; *accusé, inculpé, défendeur*. (*Leg. Norm.*)

QUERULE. — Questu, conquerendo; *en se plaignant*. (*Vit. S. Wenw.*)

QUERULOSE. — Eadem notione (J. de J.)

QUERULUS. — Actor, qui ante judicem queritur; *plaignant, demandeur, accusateur*. (*Leg. Norm.*)

QUESNETUM. — Quercetum; *bois de chênes*, ol. *chesnaie, quenaie*. (A. 1246.)

QUESTELLUS. — Cistella, arcula; *corbeille, coffret*. (A. 1419.)

QUESTIA. — Exactio, tributum; *impôt, taxe, redevance;* ol. *queste*.

QUESTIO. — Querela, questus; *plainte, gémissement*. (*A. SS.*) — Exactio, ut QUÆSTA et QUESTIO.

QUESTIONARE. — Torquere; *tourmenter, mettre à la question*. (A. 1371.)

QUESTUARE. — Idem q. QUÆSTARE. (Paul. III. PP.)

QUESTUOSUS. — Querulus; *qui se plaint*.

QUEVAGIUM. — Capitis census; *capitation, cens, impôt sur chaque tête;* ol. *quevage*. (*Cons. Peron.*)

QUEVRO. — Canterius; *chevron;* ol. *queveron*.

QUEYTABILIS. — Tributo *questa* dicto obnoxius; *qui est soumis à la queste, homme taillable;* ol. *questable*. (A. 1457.)

QUIADA. — Vas aquarium; *petite cruche, pot à l'eau;* ol. *quiade*. (A. 1466.)

QUICAUDAINA. — Inter instrumenta domestica recensentur. (A. 1295.)

QUICTANTIA. — Apocha, ut QUITANTIA.

QUIDAGIUM. — Quod domino loci solvitur pro securo transitu; *ce qu'on paye au seigneur pour passer sur ses terres. Vid.* PEDAGIUM et GUIDAGIUM. (Mart. *Anecd.*)

QUIDDITAS. — Scholasticis, natura, essentia, quæ de re aliqua dicitur, cum quæritur, quid est? (Th. Otterb.)

QUIDELUS. — Instrumentum piscatorium; *engin de pêche;* ol. *quidel*. (A. 1289.)

QUIDENA. — F. pro *quindena*, pars decima quinta; *le quinzième*. (A. 1255.)

QUIDITAS. — Apocha; *quittance*. (Ap. OEfel.)

QUIETA. — Cella monastica, ubi quiescunt monachi; *dortoir*. (Ethelw.)

QUIETANTIA. — Apocha; *quittance*. (Pass.) — Cessio, dimissio; *abandon, cession;* ol. *quittement*. (*Chartul. S. Vand.*) — Immunitas; *exemption, immunité*. (*Chartul. S. Cypr. Pict.*)

QUIETARE. — Dormire; *reposer*. (Cam. Pereg.) — Dimittere, relinquere, cedere; *laisser, abandonner, céder, remettre;* ol. *quitter*. (Pass.) — Absolvere a debito; *tenir quitte;* ol. *quitter*. (Pass.)

QUIETARI. — Quiescere, quietum fieri. (*A. SS.*)

QUIETATIO. — Dimissio, cessio; ut QUIETANTIA. (A. 1176.)

QUIETIM. — Quiete, pacifice; *tranquillement, paisiblement*. (S. VII.)

QUIETIVE. — Eadem notione. (Ach. *Spic.*)

QUIETONUS. — Primus, ut videtur, inter officiales domus leprosorum. (Jul. II PP.)

QUIETORIUM. — Sepulcrum; *lieu du repos, tombeau*. (*Vet. Insc.*)

QUIETUDO. — Quies, tranquillitas; *calme, quiétude*. (Ap. Lud.)

QUIETUS. — Absolutus, liber; *quitte, libéré, affranchi, qui a payé ses dettes et ne doit rien*. (Pass.) *Quietus reditus* dicitur, qui in exoneratione aliorum servitiorum, puta operarum, precariarum, etc., manerii domino annuatim solvitur; vulgo Anglis *mult rente* et *wite rente*. (Spelm.) *Quieta clamantia*, Anglis *quite claime*, cum quis re-

nuntiat juri alicui quiete et pacifice : « Dedit tot• uncias pro *quieta clamantia* testamenti.» (*Mat. Par.*)

QUILATUM. — Scrupulus auri; *fragment d'or.* (*A. SS.*)

QUILIBET. — Levis, modicus; *léger, petit, de peu d'importance.* (*Vet. Interp. S. Iren.*) — Quidam; *un certain.* (Hariulf.)

QUILLIA. — Metula lusoria; *quille.* (A. 1320.)

QUINALE. — Funis qui ponitur supra ventum ad tenendum arborem fortem; *corde qui maintient un arbre contre la violence du vent.* (*Vet. Gl.*)

QUINALIS. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides :* « Quinque *quinales* de vino. » (*Ch. Hisp.*)

QUINDECENNIUM. — Spatium quindecim annorum; *une quinzaine d'années.* (*Vet. Gl.*)

QUINDECIA. — Spatium quindecim dierum; *espace de quinze jours, quinzaine.* (A. 1221.)

QUINDECIMUM. — Pars quinta et decima; *quinzième partie d'une chose.* (A. 1199.)

QUINDENA. — Spatium 15 dierum; *quinzaine.* (A. 1216.) — Pars quinta, nisi idem sit q. jus *quintenæ :* « Concesserunt *quindenam* in terris et costumis dictæ villæ, annuatim percipiendos census, quos habent in eadem villa. » (A. 1239.)

QUINDENARIUS.—Qui quatuordecim militibus præest; *officier qui commande quatorze hommes, quinzenier.*

QUINDENIATIO. — F. pro *indemnitas* in veteri notitia a. 954. (Ughel.)

QUINDENIFORUS. — F. cui sunt quindecim fores seu portæ; *qui a quinze portes ou quinze ouvertures.* (Rad. Cad.)

QUINDENITAS. — Ut QUINDENIATIO.

QUINDENNIUM. — In aula Romana, datariæ, ut vocant, apostolicæ terminus, qui significat quamdam unius annatæ integræ pensionem, seu ad minimum semiannatæ, quæ solvitur datariæ de benificiis unitis alicui capitulo seu communitati, quæ in manus mortuas transierint.

QUINGENTARIUS. — Quinque sæculorum; *de cinq siècles.* (*A. SS.*)

QUINGENTENARIUS. — Qui quingentis militibus præest; *chef de cinq cents hommes.* (*Lex Wisig.*)

QUINIO. — Quinque numerus; *le nombre cinq, réunion de cinq :* « *Quinio* voluminum.» (Tert.)

QUINIPULUS. — Idem quod CANIPULUS, nisi ita legendum sit, ensis brevior, cultellus. (*A. SS.*)

QUINISEXTA. — Sic, Gr. πεντέκτη, dicta synodus Trullana, habita Constantinopoli sub Justiniano Rhinotmeto.

QUINITAS. — Numerus quinarius; *le nombre cinq.* (Ach. *Spic.*)

QUINIVETUS. — Cultellus; *canif;* ol. *quenivet.* (A. 1323.)

QUINQUAGENARIUS. — In re militari, qui quinquaginta militibus præest, ut centurio, qui centum; *chef militaire qui commande cinquante hommes.* (W. Tyr.) — In re civili, in municipiis, qui quinquaginta familiis præest, ut *centenarius*, qui centum, *decanus*, qui decem; *officier municipal commandant cinquante familles.* (S. VIII.) — In monasteriis, qui 50 monachis præfectus; *moine qui en a cinquante autres sous sa direction.* (*A. SS.*)

QUINQUAGENARIUM. — Series sacrorum globulorum a quinquies denario numero sic dicta; *chapelet.* (*A. SS.*)

QUINQUAGENUS. — Quinquagesimus; *cinquantième.*

QUINQUAGERIUS. — Qui præest quinquaginta militibus; *chef de cinquante soldats.* (Rad. Cad.)

QUINQUAGESIMA. — Dominica Quinquagesimæ; *la Quinquagésime.* — Spatium 50 dierum a Paschatis die usque ad diem ipsum festum, quem Pentecostes nomine indigitant Christiani; *le temps pascal, depuis Pâques jusqu'à la Pentecôte.* — Festum ipsum Pentecostes; *le dimanche de la Pentecôte.* — Quinquagesima pars; *le cinquantième.*

QUINQUAGESIMUS DECIMUS. — Sexagesimus; *soixantième.* (Flod.)

QUINQUAMDIALIS. — Quinque dierum; *de cinq jours.* (*A. SS.*)

QUINQUANGULUS. — Quinque angulos habens; *qui a cinq angles.* (J. de J.)

QUINQUARE. — Lustrare, purgare; *nettoyer.* (Sos. Car.)

QUINQUARIUS. — Monetæ species, valoris, ut videtur, *quinque* denariorum. (A. 1469.)

QUINQUENDIALIS. — Quinque dierum; *de cinq jours :* « *Quinquendialis* mora. » (*A. SS.*)

QUINQUENELLA. —Quinquennales induciæ debitori a principe indultæ; *répit accordé, pour cinq ans, à un débiteur, pour lui permettre de payer ses dettes ;* ol. *quinquenelle, quinquannion.* (A. 1374.)

QUINQUENERIA. — Quinta pars fructuum; *cinquième partie du revenu.* (*Vet. Cod.*)

QUINQUENIUM. — Quinta pars fructuum a tenentibus domino solvenda; *la cinquième partie de leurs revenus que les vassaux donnent au seigneur.* (A. 1345.)

QUINQUENNA PASCHÆ. — Spatium 15 dierum paschalium; *quinzaine de Pâques.* (*Chr. Triv.*)

QUINQUENNALE. —« Nullas Missas, quas injunxerit, celebret, nec tricenarium, nec annuale, et pro minus nullum triennale, aut *quinquennale.* » (Od. episc. Par.) *Vid.* TRICENARIUM.

QUINQUENNALIS. — Magistratus ita dictus, cujus functio *quinquennii* erat; *magistrat qui ne restait en fonctions que cinq ans, quinquennal.* (*Leg. Goth.*)

QUINQUEPLEX. — Quincuplex; *quintuple.* (*Vet. Cod.*)

QUINQUIMATUS. — Spatium quinque annorum; *espace de cinq ans.* (J. de J.)

QUINQUIMUS. — Quinque annorum; *de cinq ans.* (Id.)

QUINQUINOCTIUM. — Spatium quinque noctium; *espace de cinq nuits.* (Id.)

QUINQUIVIR. — Qui habet quinque vi-

ros sub se; *chef de cinq hommes, quinquivir.* (J. de J.)

QUINQUIVIRA.—*Quinquiviri* uxor; *femme de quinquivir.* (Id.)

QUINQUIVIRATUS. — *Quinquiviri* dignitas; *dignité de quinquivir.* (Id.)

QUINTA. — Districtus, territorium; *banlieue, juridiction;* ol. *quinte.* (Pass.) — Fructuum domino reddendorum a tenente pars quinta; *droit seigneurial égal au cinquième de la récolte.* (Ap. Mur.)

QUINTADECIMA. — Pars quintadecima redituum quam *auxilii* vice, tenebantur omnes laici et beneficiati regi persolvere, apud Anglos, quæ tamen nec annuatim, nec sine parlamentario decreto exigebatur, alias TALLAGIUM, et TAXA. (*Ch. Angl.*)

QUINTA ESSENTIA. — Philosophis Peripateticis, æther, materia ætherea, qua cœlum constat; *éther, ce avec quoi le ciel est fait.*

QUINTALAGIUM. — Pensitatio pro *quintali* seu pondere publico; *droit de pesage.* (A. 1319.)

QUINTALE. — Pondus centum librarum; *poids de cent livres, quintal.* (Pass.)

QUINTANA. — Pars plateæ qua carpentum provehi potest; *partie d'une rue ou d'une place où une charette peut passer.* (Pap.) — Juris seu exactionis species quæ cum *banno vini* confunditur non semel; ol. *droit de quintaine.* (A. 1232.) — Modus agri, aripennis; *certaine quantité de terre, arpent.* (*Ch. Hisp.*) — Cloaca, latrina; *égoût, latrine.* (*St. Ast.*) — Hebdomada Quinquagesimæ; *la semaine de la Quinquagésime.* (A. 1202.) — Decursionis equestris ludicræ species; *joute contre un poteau ou un manequin, espèce de course de bagues;* ol. *quintaine.* (Pass.) — Circulus, annulus; *cercle, anneau.* (Joan. Diac.)

QUINTANEA.— Latrina, cloaca; *latrines, égoût.* (*St. Mont. Reg.*)

QUINTANELLA. — Prædium; *métairie, terre, ferme.* (*Ch. Hisp.*)

QUINTARIA.—Præstationis species; *sorte de service féodal.* (A. 1351.)

QUINTARIUS —Mensuræ species: « Quinque *quintarios* de pipere. » (*Chr. Reisch.*)

QUINTELLUM.— Quinta pars quintæ partis; *cinquième du quint, requint; Vid.* QUINTUM. (*St. Venet.*)

QUINTELLUS. — Pondus centum librarum, ut QUINTALE. (A. 1308.)

QUINTENA. — Ut QUINTANA.

QUINTERIUS. — Colonus, qui reddit domino fructuum partem quintam; *fermier qui paye au propriétaire du sol le cinquième des produits.* (Sixt. IV PP.)— Pars quinta rei cujusvis; *le cinquième d'une chose.* (A. 1335.)

QUINTERNATUS. — Quinque foliis constans; *qui a cinq feuilles.* (*Conv. Saon.*)

QUINTERNETUM. — Ut QUINTERNIO. (*A. SS.*)

QUINTERNIO. — Libellus quinque foliorum, ut quaternio quatuor; *cahier de cinq feuillets.* (*Conc. Pis.* II.)

QUINTERNIZARE. — Canere instrumento musico, quod vulgo vocant *quinternam; jouer de la guitare.*

QUINTERNUS. — Idem quod QUINTERNIO. (A. 1410.)

QUINTILE. — Pro QUINTALE. (A. 1070.)

QUINTILLO. — F. silex; Gall. *caillou,* seu potius idem q. QUANTONUS.

QUINTUM. — Tributi species apud Aragonenses, Majoricenses, et Occitanos; f. pars *quinta* ex agris vineisve domino reddenda a tenentibus; *Vid.* COMPLANTARE et QUINQUENIUM. (Pass.) — *Quinta* pars emolumentorum et commodorum ecclesiarum ad advocatos pertinens; *cinquième des revenus d'une église constituant les émoluments de son avoué.* (*Chr. Mosom.*) — *Quintum et retroquintum,* practicis Gall. *quint et requint,* quinta pars pretii possessionis venditæ, cum altera quinta parte illius primæ quintæ partis, domino solvenda: v. g. pro agro centum libris vendito, domino solvuntur pro quinto 20 libræ, et pro retroquinto 4, pro utroque simul 24; *cinquième partie du prix du fonds vendu, due au seigneur, avec la cinquième partie de ce cinquième, c'est-à dire le cinquième et le vingtième de ce cinquième en sus.* (Pass.) — *Quintum folium,* quintus annus adolescentis silvæ; *jeune bois de cinq ans.* (A. 1300.)

QUINTUS. — Quinta fructuum pars, ut QUINTA. (A. 1280.) — Qui ea ratione possidet; *celui qui possède une terre sous la condition d'en donner le cinquième des produits.* (A. 1349.) — *Quintus denarius;* quinta pars pretii prædii seu rei, quæ ab venditore vel emptore dabatur domino pro facultate distractionis; *droit qui se paye au seigneur féodal pour toute aliénation du fief faite à prix d'argent;* ol. *quint-denier.* (Pass.)

QUINZINA.— Ex Gallico *quinzaine. Quinzinam facere* in opere, est operari pro alio spatio 15 dierum. (A. 937.)

QUIPTANCIA. — Immunitas; *exemption, libération, immunité.* (*Tab. S. Cyp. Pict.*)

QUIPTARE. —Cedere, dimittere; *quitter, céder.* (A. 1176.)

QUIPTATIO. — Dimissio, cessio, immunitas, ut QUIETANTIA.

QUIPTUS. — Liber, immunis; *dégagé, libéré, affranchi, quitte.* (A. 1307.)

QUIREE. — Bubalinus thorax, seu colli tegmen e corio; *cuirasse de cuir, buffle, ou partie de l'armure qui protége le cou;* ol. *cuirie, quirée.* (*Ch. Angl.*)

QUIRITARIUS. — Cui jure *quiritium* dominium competit apud jurisconsultos: huic opponitur *bonitarius,* qui naturali jure dominus est bonorum.

QUIRITES. — Bellatores primi ordinis, nobiles, virtute bellica illustriores milites; *ceux qui combattent aux premiers rangs, nobles, les plus renommés chevaliers.* (Sug.) — Optimates; *les grands, les principaux.* (*Vet. Test.*)

QUIRITIA URBS. — Roma, quod Romani vulgo *Quirites* vocarentur; *Rome.* (*Ann. Ben.*)

QUISQUE. — Pro *quisquam.* (S. Aug.)

QUISQUILIOSUS. — Plenus quisquiliis; *plein d'ordures, de rebuts.* (J. de J.)

QUISQUILLA. — Coturnix; *caille.* (*A. SS.*)

QUISSINUS. — Pulvinar; *coussin.* (A. 1211.)

QUISTA. — Species exactionis, collecta; *taille, impôt.* (A. 1417.)

QUISTABILIS. — Tributo *quista* dicto obnoxius; *taillable, sujet à la queste;* ol. *questable.* (A. 1402.)

QUISTUM. — Quæsitum, acquisitum; *ce qui est acquis, acquêt.* (A. 944.) — Idem q. QUISTA.

QUITANTIA. — Apocha, ut QUIETANTIA.

QUITANTIUS. — Quasi *quietius*, tranquillius, majori cum immunitate. (*Chartul. S. Vand.*)

QUITARE. — Dimittere, etc., ut QUIETARE. (A. 1317.) — Absolvere a debito, ut QUIETARE. (*Conc. Hisp.*)

QUITATIO. — Cessio, etc., ut QUIETANTIA. (*Chartul. S. Vand.*)

QUITTATOR. — Qui cedit, quittat seu dimittit; *celui qui cède, quitte, abandonne,* (Bal. *H. Arv.*)

QUITUS. — Absolutus, liber; *dégagé, libéré, quitte.* (H. arch. Brem.)

QUIUM. — Pro *quorum.* (Abb.)

QUOAD. — Pro *quod attinet ad.* (Pass.)

QUOADUNARE SACRAMENTUM. — Una jurare; *jurer ensemble.* (A. 1316.)

QUOD. — Neutraliter, pro *qui* vel *quæ*, sæpe usurpant scriptores inferioris ævi, quomodo Galli *que*, Itali *che :* « Ecclesiam S. Angeli, *quod* tunc ad arcum Dianæ appellabatur. » (Leo. Ost.) *Quod excurrit*, plus minusve, circiter, apud Africanos Patres; *plus ou moins, à peu près, environ.* (Pass.) *Quod fecit*, vetus formula in designandis et ascribendis mensium diebus; *ancienne formule des chartes où l'on désigne le jour, ce qui signifie : Donné quand commença le mois :* « Datum *quod fecit* mense Martio die 10 anno 1 regni nostri. » *Quod norunt fideles* de sacrosancto Eucharistiæ sacrificio aliquando dictum est a Patribus, quibus religio erat tantum mysterium propriis verbis indicare, ne illius cognitio ad paganos promanaret.

QUOERSARE. — Colligere; *ramasser, recueillir.* (*Conc. Lugd.* a. 1527.)

QUONDAM. — Non ita pridem, nuper; *récemment, il n'y a pas bien longtemps.* (Eulog.)

QUONIAM. — Pro *quod.* (*S. Iren. Interp.*)

QUONIUS. — Pro *conius*, cuneus, sigillum ferreum quo nummi cudebantur; *coin à battre monnaie;* ol. *quing.* (A. 1390.)

QUONQUA. — Mensuræ frumentariæ species, idem q. CONCHA.

QUOQUELUCA. — Cucullus; *coqueluche.* (Mart. *Anecd.*)

QUOQUESTRIA. — Idem q. FOCASTRIA. (*Const. Frid. II imp.*)

QUOQUILLATUS. — Efformatus ad instar *conchæ; en forme de coquille.* (A. 1245.)

QUOQUILUM. — F. culmen, fastigium; *faîte, cîme, sommet.* (A. 1453.)

QUORRA. — Ligni species, f. junior quercus; *Vid.* COR. (A. 1276.)

QUORSUM. — Quo, in quem locum; *où, dans quel lieu.* (Lud.)

QUORSUMLIBET. — Quodcunque; *quel... que, tout.* (*A. SS.*)

QUOT. — Singuli; *Vid.* QUOTDIEBUS.

QUOTA. — Quod quisque principi aut domino in tributum vel censum præstare tenetur; *portion, part proportionnelle à payer, quote-part.* (*Mon. Angl.*) *Quota decima*, quam quisque solvere debet; *portion de la dîme que chacun doit payer.* (*G. Chr.*) *Quota litis*, apud practicos Anglos, quod judex corruptus, sordidus accipit a litigante sive actore, sive reo, contra jus Angliæ; *cadeau que le juge prévaricateur reçoit des parties.*

QUOTARE. — In capita et versiculos distinguere; *diviser en chapitres et versets.* (H. Knygt.)

QUOTATOR ANNALIUM. — Scriptor annalium; *chroniqueur.* (*Chr. Joan. Whet.*)

QUOTATUS. — Notatus, expressus; *marqué, exprimé.* (A. 1461.)

QUOTDIEBUS. — Quotidie; *chaque jour.* (Cod. Th.)

QUOTIDIALITER. — Ead. notione. (*A. SS.*)

QUOTIDIANA. — Distributio, quæ canonicis fit quotidie; *distributions quotidiennes faites aux chanoines.* (*Ord.* a. 1541.)

QUOTIDIANI. — Servi, qui nullo unquam tempore a servitio vacabant. (*Trad. Fuld.*)

QUOTIDIANISTÆ. — Ministri quidam, qui quotidie in ecclesia deserviunt; *officiers d'église qui sont de service chaque jour.* (A. 1541.)

QUOTINOCTURNUS. — Qui fit singulis noctibus; *qui a lieu chaque nuit.* (Rad. Cad.)

QUOTISARE. — Censum imponere; *établir l'impôt, imposer;* ol. *quotiser.* (A. 1483.

QUOTUM. — Culcita; *coite.*

QWARANDIA. — Auctoritas, defensio, cautio; ut GUARANDIA. (A. 1277.)

R

R. — Littera numeralis, quæ 80 denotat. Eidem litteræ si linea recta superaddatur, (R̄), 80 millia significat.

RABA. — Pro *rapa.* — « Aliquando comedebat *rabas* coctas cum farina. » (*A. SS.*) *Raphanos* intelligunt viri docti; sed coqui non

solent raphani: malim ergo pastinacas hortenses intelligere, quas farina conspersas interdum coqui notum est.

RABACIA. — Luteola, plantæ species, *rabasso* apud Occitanos. (*Ch. Carcas.*)

RABANICE. — *Rabanice* Fuldensem abbatiam gubernasse dicitur Sigehardus abbas, hoc est laudabiliter more *Rabani* decessoris. (*Ann. Ben.*)

RABANUS. — Mendose pro *tabanus*. (W. Brit.)

RABARIA. — Furtum, pro RAUBARIA. (A. 1350.)

RABASSARIA. — Locus tuberibus abundans; *truffière*. (A. 1430.)

RABATERE. — Retundere, eludere; *rabattre*. (A. 1397.)

RABDUS. — Virga, scipio, bacillus; *baguette*, *verge*, *badine*. (*A. SS.*)

RABEA. — Idem q. RABA. (A. 1310.)

RABES. — Norwegis dæmon; *génie*, *lutin*. (*A. SS.*)

RABESCERE. — Rabire, rabie agitari; *être enragé, en fureur*. (*A SS.*)

RABIA. — Rabies; *rage*, *fureur*. (*Vet. Gl.*) — Invasor et rapax; *envahisseur*, *ravisseur*. (*Script. rer. Fr.*)

RABIDITAS. — Rabies; *rage*, *fureur*. (*Vet. Gl.*)

RABIDULUS. — Diminut. a RABULUS. (J. de J.)

RABIECULA. — Parva rabies. (J. de J.)

RABINA. — Ager rabis seu napis consitus, napina; *champ plein de navets*. (A. 1073.)

RABIOSITAS. — Rabies; *fureur*, *rage*. (*A. SS.*)

RABIRE. — Furere; *être en fureur*. (*Vet. Gl.*)

RABO. — Mensuræ species; *sorte de mesure*. (Ugut.)

RABOINUS. — Monetæ species in regno Hierosolymitano et Cyprio; *monnaie ayant cours dans les royaumes de Chypre et de Jérusalem*.

RABUDULUS. — Idem q. RABIDULUS.

RABUINUS. — Monetæ species, ut RABOINUS.

RABULARE. — Instar *rabularum* de foro nimia verbositate ferire aures auditorum; *assourdir*, *assommer*, *comme font les avocats brailleurs*. (Voss.)

RABULATIO. — *Rabulæ* clamor; *criaillerie de méchant avocat*. (M. Cap.)

RABULATUS. — Eadem notione. (Id.)

RABULUS. — Plenus rabie, unde *rabudulus* et *rabidulus*; *plein de fureur*. (Ugut.)

RABUZATIO. — Expolitio; *action de polir*, *de lisser*. (Od. Rayn.)

RACACHARE. — Vox monetariorum, aurum et argentum ab aliis metallis separare; *séparer l'or et l'argent des autres métaux qu'ils peuvent renfermer*; ol. *rachacier*.

RACAMAS. — Panni pretiosioris species; *étoffe précieuse couverte de broderie*; ol. *racamas*. (Pass.)

RACAMATURA. — Ornatus vestis acu pictus; *broderie*. (*Conc. Bas.*)

RACAMATUS. — Acu pictus; *brodé*. (A. 1295.)

RACANA. — Vestis lacera; *vêtement déchiré, de peu de valeur*. (Lap.)

RACASSARE. — Idem q. RACACHARE.

RACATARE. — Redimere; *racheter*; ol. *racater*. (*Chartul. S. Vand.*)

RACCI. — Nautis scandularii globuli malo affixi ad faciliorem motum antennarum; *racques*, *raccages*, *raquements*. (A. 1338.)

RACELLUM. — Species panni; *sorte d'étoffe*. (*Ch. Helv.*)

RACEMARE. — Racemorum reliquias colligere; *grapiller*. (*Chr. Occit.*)

RACEMATOR. — Qui racemat; *grapilleur*. (*St. Aven.*)

RACEMUS. — Vinum, quod ex racemis fit; *vin*. (A. 1402.)

RACENIUS. — Racemus, uva; *raisin*. (Rym.)

RACENS. — *Racens vinum; Vid.* RECENTATUM.

RACETTA. — « Reliquias... in idem feretrum reposuit, demptis tribus vel quatuor ossibus parvis *racettæ* et membrorum. » (*A. SS.*) Spinam dorsi reddit Henschenius.

RACHA. — Præstationis species, nisi legend. TACHA; *Vid.* TASCA. (A. 1358.)

RACHADIUM. — Ead. notione q. RACHETUM. (A. 1238.)

RACHANA. — Ut RACANA. (G. M.)

RACHAPTARE. — Redimere; ut RACHETARE.

RACHATAMENTUM. — Idem q. RACHETUM. (A. 1302.)

RACHATATIO. — Eadem notione. (A. 1210.)

RACHATTA. — Eadem notione. (A. 1317.)

RACHENA. — Vestis trita, ut RACANA. (Fort.)

RACHETARE. — Redimere; *racheter*, *payer le rachat*. (A. 1285.)

RACHETUM. — Certa pecuniæ quantitas, quam hæres vassalli demortui domino præstat pro obtinendo feudo paterno; *droit de mutation, droit payé au seigneur par le vassal auquel le fief est échu par succession*; ol. *racat*, *rachat*, *relief*. (Pass.) — Compositio quam reus facit vel solvit ut se a pœna redimat; *rançon, ce que paye le criminel pour ne pas subir sa peine*. (*Ch. Scot.*)

RACHIA. — Locus cœnosus; *lieu bourbeux*, *mare*; ol. *raque*. (A. 1230.)

RACHIMBURGUS. — Judex, assessor comitis; *rachimbourg*, *juge ou plutôt juré qui, sous les deux premières races, était chargé de prononcer sur les crimes et délits*.

RACOLAS. — Genus placentæ, ut videtur. (*Tabul. Calens.*)

RACTATA. — « Hugo medicus habebat filium qui habebat *ractatam* in oculo... vovit eum B. Raynerio in sero, et mane invenit totam deletam. » (*Act. S. Rayner.*) Videtur legendum esse *cataractam*.

RADBODUS. — Consilii nuntius, a Belgico *raedt*, consilium, et *bode*, nuntius. (*A. SS. Ben.*)

RADE. — Littus maris vadosum; *rade*. (*Leg. Scot.*)

RADELLUS. — Ratis; *radeau.* (*Mir. Urban. V PP.*)

RADIA. — Raia, species piscis marini; *raie* (poisson). (A. 1569.) — Virga, linea; *raie* (ligne). (A. 1359.)

RADIARE. — Delere, expungere; *biffer, rayer.* (A. 1359.)

RADIASCERE. — Splendere, radiare; *rayonner.* (*A. SS.*)

RADIATUS. — Segmentis diversi coloris distinctus; *rayé.* (A. 1218.) *Radiati*, dicti olim Carmelitæ, quod vestibus radiatis uterentur.

RADICARE. — Radicari, radices agere; *prendre racine, jeter des racines.* (Rol. Pat.) — Splendescere; *rayonner, briller.* (Mart. *Amp. Col.*)

RADICULA. — Virgula, lineola; *petite raie.* (A. 1317.)

RADIETAS. — « Quadriga equorum fusilis ex auro stabat, in qua *radietas* solis æque fusilis consistebat. » (Ord. Vit.) Id est solis statua undique *radiata.*

RADIFICARE. — Radices agere; ut RADICARE. (*Vet. Gl.*)

RADIGO. — Radix; *racine.* (*A. SS.*)

RADIOLA. — Rotæ radius; *rayon de roue.* (Ap. Pez.)

RADIOLUS. — Navicula, instrumentum textoribus notum; *navette de tisserand.* (*Mir. S. Dion.*)

RADIOSITAS. — Claritas, fulgor; *clarté, éclat.* (Sch.)

RADIUS. — Septum ad capiendos pisces; *enceinte de pieux faite pour prendre les poissons.* (Mart. *Ampl. Col.*) — Sulcus, via carucæ in arando; *sillon, raie, rayon.* (Flet.) — *Ad radium tinæ*, ad plenam tinam seu vas vinarium. (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

RADIX. — Prædium, bona, facultas; *métairie, avoir, richesse, fortune.* (*Ch. Hisp.*)

RADMANNI. — Anglis, liberi tenentes qui arant, et herciant ad curiam domini, seu falcant aut metent. (Edward. Cok.)

RADUM. — Septum, ut videtur, ad capiendos pisces, ut RADIUS. (A. 1105.)

RAERIA. — Molendini moles, qua retinentur aquæ vel emittuntur, ut opus est, ad rotas versandas; *écluse du moulin.* (A. 1165.)

RAESGATUS. — Erasus radula; *raclé.* (*Chartul. Gem.*)

RAFA. — Raphanus; *raifort.* (Bern. Mon.)

RAFAL. — Casa, domus, seu prædium; *maison* ou *métairie.* (*Ch. Majoric.*)

RAFEGA. — F. quod dominus habet in naufragiis, Gal. *droit de bris.* (*Ch. Hisp.*)

RAFEUM. — Rapa; *rave.* (*A. Mur. Mon.*)

RAFFIUS. — Harpago, uncus; *croc.* (*St. Fl.*)

RAFFLA. — Aleæ species; *raffle.* (A. 1362.)

RAFICA. — Idem q. RAFEGA. (Stephan. VII PP.)

RAFICII. — Pondus scrupulorum quindecim; *poids de quinze scrupules.* (Salad.)

RAFICIUS. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains.* (*Ch. Hisp.*)

RAFINUS. — Rapæ genus, raphanus; *raifort.* (A. 1155.)

RAFITA. — Ut RAFEGA. (*G. Chr.*)

RAFREDARE. — Refrigescere; *refroidir.* (*Ch. Ital.*)

RAFURNUS. — Fornax calcaria, vel tantum calcis, quantum coqui potest vel solet in una fornace; *four à chaux* ou *fournée de chaux*; ol. *rafour.* (*Ch. Dalph.*)

RAGADIA. — Fissura, rima; *fente.* (*A. SS.*)

RAGALEIA. — Modus agri; *certaine quantité de terre.* (Spelm.)

RAGALON. — Anhelitus hominis animam agentis; *râle, râlement.* (*Mir. Urb. V PP.*)

RAGATIUS. — Idem qui RAGAZINUS. (*St. Plac.*)

RAGATUS. — Radiatus; *rayé.* (Pass.

RAGAZINUS. — Servulus, calo; *goujat, valet.* (Mur.)

RAGELLA. — Vestis, aut panni species; *étoffe* ou *vêtement.* (*Ch. Rav.*)

RAGIA. — Alveus, ut videtur, canalis aquæ ductus; *conduit, canal, aqueduc.* (*St. Med.*)

RAGIATUS. — Idem forte quod RAGATUS. (Anast.)

RAGIMBURGII. — Idem q. RACHIMBURGI.

RAGIUM. — Idem q. RAGIA.

⁂ RAGUNARE. — Idem quod DIRATIONARE, mittere in rationem; *arraisonner.* (Ugh.)

RAHERIA. — Pro RAERIA.

RAIA. — Striga, sulcus terræ; *sillon, raie.* (A. 1220.)

RAILLO. — Sagittæ species; *espèce de flèche*; ol. *raillon.* (A. 1442.)

RAIMATUS. — Obligatus ad aliquid præstandum in litigiis, v. g. ad jus suum probandum, testes producendos; *Vid.* ADRAMIRE.

RAIMBURGI. — Idem q. RACHIMBURGI.

RAINA. — F. pro *ravina* vel *ravia*, eluvies, exundatio; *inondation, débordement.* (*Ord. reg. Fr.*)

RAINBURGI. — Ut RACHIMBURGI.

RAISA. — Idem q. REISA. (*Ch. Alem.*)

RAISOGUELDUM. — Multa irrogari solita ei qui in *raisan*, id est exercitum, non pergit, ut HEREBANNUM. (Avent.)

RAITEMAGISTRI. — Gradus honoris in militia raitrum; *un des grades en usage dans les corps de reîtres.*

RALLA. — Instrumentum, quo raditur; *racle.* (*Vet. Gl.*)

RALLIARE. — Iterum obligare, a Gallico *relier*, iterum vincere: « Qui noluerint manumitti... *rallientur*, » in excerpto veteris chartæ, cujus non est copia; verum opinor hic agi de servis manumittendis qui si noluerint manumitti, novo jugo subdendi declarantur.

RALLUS. — Avis aquatica; *râle, oiseau de rivage.* (Frid. II.)

RALUM. — Corium; *cuir.* (*A. SS.*)

RAMA. — Ramorum seu ramalium collectio, fascis; *ramée, fagot de branchages*; ol. *raime.* (*Lex Rip.*) — Piscationis species, projectis in aquam ramalibus, intra quæ pisces sese recipere solent; *espèce de pêche qui se pratique en garnissant la rivière de*

fagots de branchages dans lesquels les poissons se retirent; ol. *ramée.* (A. 1196.) — Pertica; *perche.* (A. 1328.)

RAMACIUM. — Ramale, ramuli; *ramée, fagots;* ol. *ramassés.* (A. 1483.)

RAMADA. — Umbraculum ramis concinnatum; *berceau formé de branchages entrelacés;* ol. *ramée, feuillée.* (A. 1344.)

RAMAGIUM. — Facultas data tenentibus exscindendi vel colligendi *ramos* arborum in silvis dominorum; interdum etiam id, quod pro ea facultate domino solvendum est a tenentibus; *permission accordée par le seigneur à ses vassaux de ramasser le bois mort dans ses forêts,* et *redevance queceux-ci lui payaient pour cette permission;* ol. *ramage.* (A. 1104, 1239.)

RAMAGIUS. — Ramosis cornibus ornatus; *ramé, ramagé* (en parlant du cerf).

RAMALATICUM. — Idem quod RAMAGIUM.

RAMALE. — Ramus; *branchage.* (Pap.)

RAMARE. — Ramalibus fulcire; *ramer.* (*Chartul. Norm.*)

RAMATA.—Piscationis species, ut RAMA. (*Ch. Nivern.*) — Ramalium umbraculum, cujus usus in processionibus ecclesiasticis, dum eæ per plateas urbanas peraguntur; *feuillée, berceau de feuillage.* (*Ch. Aven.*) — Pergula; *perche.* (*St. Av.*)

RAMATGIUM. — Ornamentum vestis instar rami figuratum; *dessin à ramage, représentation de feuillages sur une étoffe.* (A. 1367.)

RAMAZURÆ. — Purgamenta, sordes, quæ scopis congeruntur; *balayures.* (*St. Avel.*)

RAMBA. — Officina coquendæ cerevisiæ; *brasserie.* (Vid. legend. CAMBA.) (*Chr. Bon. Spei.*)

RAMBALARE. — Asseribus munire; *garnir de planches.* (A. 1328.)

RAMBALUS. — Asseris genus; *espèce de planches.* (A. 1328.)

RAMEA. — Ramex; *hernie.* (Pap.) — Piscationis species, ut RAMA. (A. 1388.)

RAMEDA. — Species piscatus; ut RAMA. (A. 1098.)

RAMEIA. — Umbraculum ex frondosis arborum ramis; *feuillée, berceau de feuillages;* ol. *ramée.* (A. 1167.) — Piscationis speciei quæ *ramata* seu *rama* nuncupatur locus idoneus; *pêcherie pour la pêche à la ramée.* (A. 1234.)

RAMENTOSUS. — Ramentis plenus; *plein de petits morceaux.* (C. Aur.)

RAMERAGIUM. — Præstatio pro facultate ramos arborum colligendi, ut RAMAGIUM. (A. 1357.)

RAMERIA. — Terra inculta in qua sunt vepres et aliæ ejusmodi arbusculæ; *terre inculte et couverte de buissons et de broussailles;* ol. *ramier.*

RAMERIUM. — Ramus arboris longior et crassior, humi ab extremitate ea arte depressus cum laqueo annexo, ut facile capiatur fera transiens, atque ramo vi elastica citissime erecto tollatur in sublime, aut saltem retineatur; *piége à prendre les bêtes fauves, jeune arbre plié et muni d'un nœud coulant à son extrémité.* (L'animal s'engage, en passant, dans le nœud et l'arbre se redressant au moyen d'un mécanisme approprié, il se trouve aussitôt suspendu. — Idem q. RAMERIA, seu potius silva cædua; *terre inculte* ou *taillis.* (A. 1297.)

RAMERIUS. — Terra inculta; *friche;* ol. *ramier.* (Pass.) — Romipeta; *pèlerin;* ol. *ramier* (S. XIII.)

RAMETA. — Species piscatus, ut RAMA. (A. 1106.)

RAMETALIS. — Idem, ut videtur, quod RAMERIUS. (*Chartul. St. Vict. Mass.*)

RAMHUNT. — Canis species; *Vid.* CANIS.

RAMICULUS. — Parvus ramus, ramusculus; *petite branche, rameau.* (*A. SS.*)

RAMIFERA. — Ut RAMISPALMA.

RAMIFICATUS. — Metaphorice, oriundus, instar rami ex stirpe, seu progenie ortus; *né, sorti.* (*A. SS.*)

RAMILIA. — Ramuli; *ramilles.* (*Mon. Angl.*)

RAMIRE. — *Ramire testimonia,* testes in judicio *adramire* seu promittere; *s'obliger en justice à produire des témoins.* (A. 821.)

RAMISPALMA. — Dominica Palmarum; *le dimanche des Rameaux;* ol. *rampas.*

RAMMA. — « Ego... dono... medietatem de *ramma* (S. X); » hoc est ramorum, ut videtur, qui ex arboribus exciduntur.

RAMMUM. — Æs; *cuivre, airain.* (A. 1193.)

RAMOSITAS. — F. cæsura ramorum. (Mart. *Anecd.*)

RAMOSUS. — *Ramosus pulsus,* medicis dicitur, qui primus digitis tangentis apparet alio modo, et reliquis digitis apparet inæqualis, ut si appareat uni digitorum velox, alii tardus, uni spissus, alii ramosus, uni fortis, alteri debilis, uni inciduus et occultus.

RAMPA. — Collaris ornatus villosus, ut videtur. (A. 1399.)

RAMPANS.—Repens; *rampant.* (A. 1344.)

RAMPEGO. — Idem quod RAMPICO. (Mur.)

RAMPICO. — Uncus; *croc.* (Sanut.)

RAMPINUS. — Idem quod RAMPICO. (Ot. Mor.)

RAMPO. — Eadem notione. (Guid. de Viger.)

RAMPONUS. — Eadem notione. (Id.)

RAMUM. — Æramen; *bronze, cuivre.* (Sanut.)

RAMUS. — Virga, membrum virile. (Prud.) — Locus custodiæ reorum, truncus; *stock* Germanis. (Gold.) — *Rami,* seu *ramorum festum,* Dominica Palmarum; *les Rameaux.* (A. 1125.) — *Ad ramum incrocare,* ad furcam suspendere; *pendre.* (*Lex Sal.*)

RANA. — Tumor inflammatus sub lingua, potissimum in pueris. (*A. SS.*)

RANATERIUS. — Qui *ranas* capit et vendit; *pêcheur et marchand de grenouilles.* (A. 1369.)

RANCARE. — Stertere; *ronfler.* (Pap.)

RANCERE. — Irasci, indignari; *s'irriter, s'indigner.* (J. de J.)

RANCESCERE. — Rancidum fieri; *rancir.* (Enn.)

RANCHONUM. — Species armorum; *dard ayant un crochet de chaque côté du fer;* ol. *rancon*, *rançon.* (*St. Verc.*)

RANCIDUS. — Ira et furore plenus; *transporté de colère, en fureur.* (*Vet. Com.*)

RANCIONARE. — Pecunia redimere; *rançonner.* (A. 1364.)

RANCOR. — Simultas, odium, ira; *rancune, haine sourde, désir de la vengeance;* ol. *rancœur.*

RANCORARE. — *Rancorem* seu odium in aliquem habere; *avoir de la rancune contre quelqu'un.* (A. 1060.)

RANCORDIA. — Rancor, ira; *colère, haine cachée, rancune.* (J. de J.)

RANCOROSUS. — Rancore plenus; *qui a de la rancune, rancunier.* (Id.)

RANCUNA. — Idem quod Rancor. (A. 1384.)

RANCUNADA. — F. tugurium, domus rustica; *cabane, habitation de bergers ou de laboureurs.* (*Ch. Hisp.*)

RANCUNIA. — Idem quod Rancuna, vel potius Rancura. (A. 1307.)

RANCURA. — Querimonia, molestia; *plainte, chagrin, désagrément.* (*Ch. Hisp.*)

RANCURARE. — *Rancorem* habere seu movere; *avoir de la rancune pour quelqu'un.* (A. c. 1080.)

RANCURIA. — Idem quod Rancura. (A. 1283.)

RANCUROSUS. — Qui *rancuram* seu querimoniam in judicio proponit; *plaignant, partie lésée.*

RANCUS. — Metaphorice pro *rancore*, ira seu furore plenus; *rancunier.* (*A. SS.*)

RANDA. — Radula, radius, quo mensuræ raduntur; *racle.* (*St. Avel.*)

RANDÆ. — Cancelli; *balustrade, cancel.* (*St. S. Fl.*)

RANDALLUS. — Species baculi, lignum, teres; *espèce de bâton, pieu rond, rondin.* (*A. SS.*)

RANDARE. — Radula eradere; *racler.* (*St. Saluc.*)

RANFUS. — Morbi genus; *crampe.* (G. de Vig.)

RANGEATOR. — Præfectus seu custos saltuum; *garde forestier.* (*Ch. Angl.*)

RANGERIUM. — F. fibulæ claviculus; *ardillon de boucle, agrafe;* ol. *ranguillon.* (Mur.)

RANCHOR. — Idem quod Rancor vel Rancura. (*Chr. Parm.*)

RANGIFER. — Animal boreale, quod Gall. *renne* nuncupatur; ol. *ramfier.*

RANSO. — Pretium redemptionis, ipsa redemptio; *rançon.* (G. Pap.)

RANTA. — Reditus annuus; *rente.* (A. 1212.)

RANTUS. — Raptus; *enlevé.* (A. 1265.)

RANUCINUS. — Monetæ Italicæ species; *petite monnaie italienne.* (A. 1116.)

RANVERSATUS. — Inversus; *renversé.* (A. 1449.)

RANZO. — Pretium redemptionis, apud scriptores Italicos passim; *rançon.*

RAO. — Miscellum frumentum; *méteil;* ol. *raon.* (A. 1334.)

RAONHARE. — Resecare, recidere; *rogner;* ol. *raougner.* (A. 1327.)

RAPA. — Vestis, tunica, pro Raupa. (A. 1463.) — Locus sentibus et dumis obsitus; *lieu plein de buissons et de broussailles.* (A. 1263.)

RAPARIUM. — Locus ubi crescunt rapæ; *lieu où viennent les raves.* (*Vet. Cod.*)

RAPEIUM. — Locus sentibus et dumis obsitus, ut Rapa. (Lamb. Ard.)

RAPELLATIO. — Revocatio; *rappel.* (A. 1360.)

RAPELLUM. — Eadem notione. (A. 1311.)

RAPERE. — Manum injicere; *enlever, saisir, mettre la main sur.* (A. 1399.)

RAPERIA. — Ædiculæ rusticæ species apud Arvernos; *maisonnette des champs, cabane.* (*Tab. S. Fl.*) — Locus ubi crescunt rapæ, ut Raparium. (*St. Avel.*)

RAPETIATUS. — Pannosus; *rapiécé, rapetassé.* (*A. SS.*)

RAPHANELÆUM. — Oleum ex *raphani* semine; *huile de raifort.* (Pelag.)

RAPIA. — Ramentum; *raclure, copeau.* (*St. Laur.*)

RAPIARIUM. — Collectaneum, id quod undique *rapta* inferuntur; *lieu où l'on porte les produits du vol.* (*Chr. Vindes.*)

RAPICIÆ. — Raparum frondes, caulesve; *feuilles de raves* ou *choux.* (*St. Avel.*)

☞ RAPINA. — Infirmitas in falconibus; *maladie des faucons.* (*Vet. Script.*) — *Rapina mortui*, idem, ut videtur, quod sepulcri violatio. *Vid.* Rapoworsin. (*Cons. Furn.*) — Pensitationis species, quæ ex consuetudine præstatur; *certain droit seigneurial.* (A. 1247.)

RAPINALE. — Locus pascuus, dumis et sentibus obsitus; *friche, broussailles et buissons.* (*St. Val. Sern.*)

RAPINALIS. — Idem q. Arpennalis. (A. 1202.)

RAPINARE. — Rapere; *enlever, piller, ravir.* (Bart. *Gl.*)

RAPINATOR. — Raptor; *ravisseur, pillard.* (Bald.)

RAPINUM. — Rapini fructus; *fruit du groseiller, groseille.* (*Vet. Cod.*)

RAPINUS. — Arboris species; *groseiller.* (*Vet. Cod.*)

RAPIUS. — Raptor, populator; *pillard.* (A. 1255.)

RAPOLARE. — Racemorum reliquias colligere; *grapiller.* (*St. Taur.*)

RAPORTATIO. — Transcriptio, cessio; *transport.* (A. 1245.)

RAPORTUS. — Relatio, negotii commissi expositio; *rapport, compte rendu d'une affaire.* (A. 1539.) — Jus percipiendi mediatatem decimæ ex agris; idem q. Reportagium. (A. 1327.) — Computus; *compte.* (*Vet. Cod.*)

RAPOWORFIN. — Sepulcri violatio, apud Longobardicos; *action de violer un tombeau, violation de tombeau.*

RAPPERIA. — Gladius longior; *sorte d'épée fort longue, rapière.*

RAPPORTARE. — Generatim pro *reportare*, referre, Gallis *rapporter;* specialius de causæ statu ad judices referre, practicis Gallicis *rapporter*. (Ed. Car. VIII.)

RAPPORTUM. — Relatio; *rapport, récit, exposition d'une affaire*. (*Vet. Cod.*)

RAPPORTUS. — Litis apud judices expositio; *exposition d'une affaire faite aux juges, rapport*. (A. 1489.)

RAPTACIUM. — Pro Ripaticum. (A. 951.)

RAPTOR. — Latro publicus; *voleur de grands chemins;* ol. *ravisseur*. (*A. SS.*)

RAPTUS. — (Subst.) Vis, violentia; *force, violence*. (*Lex Alem.*) — Nuptiæ occultæ, clandestinæ : « Decernimus, ut nullus *occultas nuptias* vel *raptum* faciat.... Sed dotatam, et a parentibus traditam, per benedictionem sacerdotum accipiat, » etc. (*Conc. Trosl.* a. 909.) — (Adj.) Rapidus, velox; *agile, preste, prompt à la course*. (*Ven. Fort.*)

RAPUGARE. — Uvarum reliquias sublegere; *grapiller*. (*St. Aven.*)

RARA. — Semita, sulcus disterminans; *sentier, sillon*. (*St. Av.*)

RARARE. — Rarum facere; *rendre rare*. (*Vet. Gl.*)

RARENTER. — Raro; *rarement*. (*A. SS.*)

RARITAS. — Mediocritas, paucitas; *exiguïté, faible quantité*. (A. 1353.) — Levitas peccati; *légèreté d'une faute*. (A. 1355).

RASA. — Fossa; *fossé, canal;* ol. *rase, raise*. (*Ch. Arag.*) — Mensura frumentaria, in agro Dumbensi, ubi plerumque continet quatuor cupas; *mesure pour les grains dans le pays de Dombes;* ol. *ras*. — Vestis genus, tunica rudis, aspera; *vêtement d'étoffe grossière*. (Amal.) — Pertica, mensura agraria; *perche, mesure agraire;* ol. *rasal, rasière*. (A. 1298.) — Piscis species; *sorte de poisson*.

RASAMEN. — Rasura; *raclure*. (M. Emp.)

RASAMENTUM. — Jus quod ex frumentis ad *rasam* mensuralis percipitur. (A. 1305.)

RASARA. — Mensura annonaria, ut Rasa. (*Chartul. Mon. Aquic.*)

RASARE. — Radere; *racler*, en parlant d'une mesure. (Pass.) — Omnino implere; *remplir entièrement, jusqu'au bord, mettre ras*. (*St. Mant.*) — Destruere, complanare; *détruire de fond en comble, raser*. (Mart., *Ampl. Coll.*)

RASARIUM. — Mensura annonaria, idem q. Raseria. (*Mon. Angl.*)

RASATUS. — Planus, æquatus; *ras, uni*. (A. 1162.)

RASCARE. — Cum sonitu quodam ac vi exspuere; *cracher avec bruit;* ol. *rasquer*. (Const. Afr.)

RASCHATUM. — Idem q. Rachetum.

RASCIA. — Modus agri, vel vineæ; *certaine quantité de terre labourable ou de vigne, pièce de terre, vigne*. (*Ch. Burg.*) — Aqua subsidens, locus aquaticus, et lutosus; *lieu humide et fangeux, mare pleine d'eau bourbeuse;* ol. *raque*. (A. 1176.) — Species panni lanei, ut vult Murat. e loco ubi fabricabatur, in regno *Rasciæ* seu Serviæ sic dicti; *sorte d'étoffe*. (*Reg. S. Ben.*)

RASCONA. — Instrumentum rusticum, quo terra raspatur seu versatur, ligo; *houe*. (A. 1268.)

RASCUS. — « Ubi et quidam pauper claudus... hospitans quoddam ferramentum habebat, quod vulgi *rascum* vocant, hocque vasa minuta cavans, victum operando manibus quærebat. » (*Mir. S. Quint.*)

RASDOIRA. — Radula, radius; *racloire*. (*St. Saluc.*)

RASE. — F. fossa ad calcem faciendam; *four à chaux*. (*A. SS.*)

RASEGA. — F. officina ubi secatur serra; *scierie*. (*St. Rip.*)

RASELLUM.— Mensura annonaria, eadem quæ Raseria. (A. 1314.)

RASELLUS. — Ratis; *radeau*. (A. 1342.)

RASENGA. — Idem q. Rasellum. (Mur.)

RASEOLA. — Species placentæ; *sorte de mets*.

RASERIA.—Mensura annonaria, in tractu præsertim Morinensi, vulgo *rasière*. (Hon. III PP.) — *Raseria terræ*, agri portio capiens unam raseriam seminis. (*G. Chr.*)

RASETA. — Idem quod Raseria. (A. 1148.)

RASIA. — Malum aureum; *orange*. (*St. Mont. Reg.*)

RASIALIS. — Mensura annonaria, idem q. Raseria. (A. 1105.)

RASINTURA. — *Vid.* Asintura.

RASIO. — Mensura qua molitores jus molituræ percipiunt; *mesure dont se servent les meuniers pour prélever le droit de mouture*. (*Cons. Niv.*) — Actio barbam vel capillos radendi; *action de raser la barbe ou la tête*. (*Vet. Cod.*)

RASITAS. — Raritas; *faible quantité, rareté*. (A. 1492.)

RASITORIA. — Radius, quo raduntur mensuræ frumentariæ; *racloire*. (A. 1145.)

RASOR.—Tonsor; *barbier*. (*Nec. Laur.*) — Novacula; *rasoir*. (Pet. Amel.)

RASORIA. — Idem quod Rasitoria. (*St. Sal.*)

RASORIUM. — Novacula; *rasoir;* ol. *rasouer, rasour*. (*Vet. Gl.*) — Scalprum quo incaute scripta aut delineata e pergameno vel charta eraduntur; *grattoir*. (*St. Cartus.*)

RASPA. — Racemus, uva; *grappe de raisin*. (A. 1202.) — Limæ species, radula; *râpe*. (A. 1389.)

RASPARE. — Scrutari; *chercher en grattant la terre*. (*Vet. Gl.*) — *Raspare naves*, radere veterem picem iis inhærentem, radula purgare; *gratter les vaisseaux*. (*St. Mass.*)

RASPATORIUM. — Instrumentum chirurgicum quo immittuntur medicinæ in vulneribus. (M. Silv.)

RASPECIA.—Vinum mistis acinis aliisve modis renovatum; *vin râpé*. (*A. SS.*)

RASPETUM. — Eadem notione. (*Ch. Brab.*)

RASPUM. — Species exactionis, a *rapere* forteau dicta, quod quasi coacte, ut fere fit, non spontanee solveretur; *sorte de redevance féodale*. (*St. Mont. Reg.*)

RASSA. — Quantum vitri quis ferre potest; *ce qu'un homme peut porter de verre*,

faix, charge; ol. *rasse.* (A. 1509.) — Conjuratio, ad illicita quædam perpetranda conspiratio vel rebellio; *complot, conjuration.* (*St. Mass.*)

RASSARIA. — Grex ovium; *troupeau de moutons.* (A. 1303.)

RASTA. — Miliiare Germanicum; *mesure itinéraire allemande :* « Duæ leuvæ, seu milliaria tria, *rastam* faciunt. » (Bed.)

RASTACIUS COLOR. — « Item legamus nepoti nostro Henrico tunicam nostram *rastacii* coloris foderatam de martres, cum duobus capuciis ejusdem coloris. » (A. 1433.)

RASTEGA. — Stirps; *souche.* (*St. Aven.*)

RASTELLAGIUM. — Præstationis species ex pratis, vel operæ, quas in *rastellando* feno in dominorum pratis debent tenentes; *corvée consistant à étendre et faner le foin du seigneur ;* ol. *rastellage.*

RASTELLANS. — *Rastelli* instar effictus; *en forme de râteau, fait comme un râteau.* (Const. Afr.)

RASTELLARE FENUM. — Fenum rastello congerere, accumulare; *râteler le foin.* (A. 1344.)

RASTELLUM. — Faliscæ; *râtelier.* (*Mir. Urb. V PP.*) — Parmæ, seu scuti gentilitii, limbus tesserarius; *lambel, pièce d'armoiries.* (A. 1280.) — Trabecula dentata in ædibus sacris, ubi cerei accenduntur; id. q. Hercia et Panna. (A. 1305.)

RASTELLUS. — Clathrus; *grille.* (*St. Mont. Reg.*) — Cataracta in portis urbium; *herse.* (Mur.)— Ornamentum Phrygium *rastelli*, ut videtur, figuram exprimens in vestimentis; *broderie ayant la forme d'une grille.* (Mur.)

RASTER. — Bidens, rastrum; *bêche, hoyau, râteau.* (*Vet. Gl.*)

RASTICUCIUM. — Bipennis; *besaiguë.* (*Vet. Gl.*)

RASTRAGIUM. — Idem q. Rastellagium. (*Nec. eccl. Carnot.*)

RASTRARE. — Investigare; *chercher, suivre la piste.* (*Ch. Hisp.*)

RASTRUM.—Vestigium, indagatio; *trace, piste, action de suivre la piste.* (*Ch. Hisp.*)— Ordo cereorum instar *rastri* circa altare; *rang de cierges disposés comme les dents d'un râteau.* (*Us. cult. Cenom.*)

RASULA. — Excoriatio quæ fit in nimio frigore pedibus; *engelure.* (Mat. Silv.)

RASULIS VINEÆ.—Vineæ modus, portio, idem q. Rascia. (*Chr. Fars.*)

RASUM. — Mensura annonaria; *mesure pour les grains;* ol. *rasal.* (Pass.) — Mensura pannorum, et telarum; *mesure de longueur pour les toiles.* (*St. Sal.*) — Solum, pavimentum; *sol, pavé.* (A. 1435.) *Rasum ad rasum*, a Gal. *rez à rez*, quasi superficiem legendo. (*Chartul. Meld.*) — Vestis novitiorum monachorum, qui dicuntur ῥασοφόροι. (Bals.) — Mensura vinaria; *mesure pour le vin.* (*Ch. eccl. Mediol.*)

RASUNARIUS. — Calceorum refector; *savetier.* (A. 1310.)

RASURA. — Litura, inductio in scriptis; *rature.* (A. 1399.) — Mensura frumentaria, eadem quæ Raseria, nisi ita legendum. (*Chr. Bon. Spei.*)

RASUS. — (Subst.) Mensura annonaria et mensura pannorum, ut Rasum. — Radula, rastorium; *racloire, ratissoire.* (A. 1200.) — Ramentum; *raclure, copeau.* (Alex. lat.) — (Adj.) *Rasæ litteræ*, deletæ, inductæ; *lettres annulées, barrées.* (A. 1378.)

RATA. —Contractus, ut Stipulatio. (*Can. Hib.*) — Rata pars, portio cuique contingens; *quote-part, ce qui revient à chacun.* (Pass.)

RATARE. — Ratum habere; *ratifier.* (Pass.)

RATERIUM. — Imus carcer; *cul de basse-fosse;* ol. *ratier.* (A. 1302.)

RATIARIUS. — Qui facit *rates; constructeur de radeaux.* (Dig.)

RATICULA. — Parva ratis; *petite embarcation, petite nef.* (*Vet. Gl.*)

RATIFICARE. — Ratum habere, quod actum est approbare, confirmare; *ratifier.* (A. 1370.)

RATIFICATIO. — Approbatio, confirmatio; *ratification, approbation d'un acte.* (A. 1352.)

RATIHABERE. — Pro *ratum habere*, confirmare; *confirmer, ratifier.* (*A. SS.*)

RATIHABITIO. — Confirmatio; *confirmation, ratification.* (Pass.)

RATIHABITORIÆ LITTERÆ. — Quibus aliquid ratum fit et confirmatur; *lettres de confirmation.* (A. 1420.)

RATIO. — Jus, causa, lis, judicium; res, dominium, bona, facultates; rata portio rerum ad victum necessariarum; genus, progenies; mensura; *justice, procès, jugement; avoir, bien; ration; race; mesure.* (Pass.) *Rationis consul*, judex; *juge.* (*Ann. Genuens.*) *Rationes exercere*, placitare; *plaider.* (A. 987.) *In rationem venire* seu *esse*, juri stare; *comparaître en justice.* (A. 858.) *Mittere* vel *ponere ad rationem*, in jus citare; *citer en justice, assigner.* (Bald.) *In ratione esse*, quod practici dicunt *être en cause.* (A. 813.) *Rationem facere*, jus dicere; *rendre justice, juger.* (A. 910.) *Rationem habere* seu *in rationem intrare* cum aliquo; *avoir un procès, être en procès avec quelqu'un.* (S. IX.) *Rationem perdere*, causa excidere; *perdre son procès.* (A. 1214.)

RATIOCINARE. — Ratiocinari, litigare, in jure agere; *plaider.* (*Vet. Not. ap. Besl.*)

RATIOCINATOR. — Advocatus; *avocat, défenseur.* (*Conc. Hisp.*)

RACIOCINIUM.—Ratio, computus; *compte.* (*Ch. Angl.*)

RATIONABILE. — Quod ad aliquem pertinet secundum legem et rationem, legitime et juste; *propriété légitime, ce qui appartient légitimement à quelqu'un.* (A. 1151.)

RATIONABILIS. — Qui modum non excedit, medio conveniens, idoneus; *raisonnable, qui n'est pas trop dans un sens ou dans un autre.* (A. 1226.) — Æquus, justus, rectus; *raisonnable, juste, légitime.* (A. 1219.) — *Rationabilis magister*, idem qui *magister rationalis*, magistratus, qui rationibus principis seu ærario præerat, in quibusdam regnis. (Lud.)

RATIONABILITER.—Juste, cum ratione; *raisonnablement.* (*Syn. Vern.* a. 755.)

RATIONALE. — In Veteri Testamento, stola pontificalis; *rational, pièce de broderie d'étoffe précieuse que le grand prêtre des Juifs portait sur la poitrine, dans les grandes cérémonies religieuses.* — Vestis episcoporum novæ legis; *le pallium.*— Ornamenti genus quo ornantur casulæ aliæque vestes ecclesiasticæ; *pièce d'orfroi placée sur la partie antérieure des ornements ecclésiastiques.*

RATIONALIS. — Defensor, causidicus; *avocat.* (S. XIV.) — Œconomus, thesaurarius; *trésorier, économe.* (*Conc. Hisp.*) *Rationalis magister*, regis ærario præfectus; *trésorier du prince.* (Id.)

RATIONALITAS. — Vis et facultas ratiocinandi; *faculté de raisonner, raison.* (Tert.)

RATIONAMENTUM. — Præstatio quæ ex jure debetur; *prestation, service.* (*Chartul. Cels.*)

RATIONARE. — Placitare; *plaider.* (C. M.) — Rationes edere, computare; *faire des comptes, compter.* (*St. Verc.*) — Loqui, verba habere; *parler, raisonner.* (Mur.)

RATIONARIUS. — Idem qui RATIONALIS, id est œconomus, vel potius ecclesiæ portionarius, clericus seu sacerdos, cui assignata est præbenda portionaria, *racion* vocata, Hisp. *racionero.* (*A. SS.*)

RATIONATOR. — Ratiocinator, rationibus præfectus; *calculateur, teneur de livres.* (*St. Rip.*) — Advocatus; *défenseur, avocat.* (A. 1079.)

RATIONATUS. — Computatus; *compté.* (A. 845.)

RATIONERIUS. — Rationibus præfectus; ut RATIONALIS. (*Ch. Ital.*)

RATIONISTA. — Eadem notione. (*Ch. Polon.*)

RATITUDO. — Firmitudo, soliditas; *fermeté, solidité.* (*Cons. Norm.*)

RATO. — Mus major; *rat.* (H. Knygt.)

RATOR. — Judex; *juge.* (*Vet. Gl.*)

RATORNARE. — Reficere, restituere; *rétablir, refaire, réparer;* ol. *ratourner.* (A. 1274.)

RATTARE.—Delere, oblitterare; *raturer, effacer;* ol. *rater.* (*St. eccl. Tut.*)

RATTUS.—« Pondera sint *ratta*, sicut sunt in villa Condomii. » (A. 1339.) Id est ejusdem sint conditionis ac pondera Condomii.

RATUM. — Deliberatum, constitutum; *décision, ce qui est arrêté, décidé.* Hinc *litteræ de rato* dicuntur illæ, in quibus id continetur, quod deliberatum fuit et constitutum. (*Chr. Andr.*)

RATURUS. — Mus major; *rat.* (*Vet. Gl.*)

RATUS. — Eadem notione. (Silv. Gir.)

RAUBA. — Exuviæ, spolium, furtum, vel prædatio cujusvis supellectilis; *vêtement, vol*, et *vol d'habits ou de meubles.* (Pass.) — Supellex quævis; *ustensile, meuble, outil.* (*St. Mas.*) *Rauba lecti*, quivis lecti ornatus, instructus; *toute pièce servant à garnir ou orner un lit.* (*Ch. Sic.*) *Raubæ æstivales vel hiemales*, vestes quibus Dalphini proceres ac familiares suos donabant æstate vel hieme; *vêtement d'hiver, vêtement d'été, ceux que les dauphins de Viennois distribuaient, au commencement de ces deux saisons, aux personnes de leur maison.* (*Ch. Humb. II.*) *Raubæ papales;* de iis raubis esse dicuntur papæ ministri, et familiares, quod alias suis familiaribus principes *raubas* distribuerent certis anni festivitatibus. *Raubæ scutiferorum*, de quibus esse dicebantur scutiferi, qui *raubas* accipere solebant ab iis, quorum erant scutiferi. (A. 1372.) *Ad raubas sui corporis aliquem tenere*, alicui raubas, ut ministro vel familiari distribuere, ut videtur. (A. 1306.)

RAUBARE. — Furari, prædari; *voler;* ol. *rober* (*Lex Sal.*)

RAUBARIA. — Furtum; *vol, larcin;* ol. *roberie.* (A. 1251.)

RAUCARE. — Balbutire, balbum esse, aut blæsum; *être bègue, bégayer.* (*Vet. Gl.*)

RAUCEDO. — Amputatio vocis; *enrouement.* (Isid.)

RAUCIDULUS. — Aliquantulum raucus; *un peu enroué.* (S. Hier.)

RAUCIDUS. — Raucus; *enroué.* (J. de J.)

RAUCIRE. — Esse vel fieri raucum; *être ou devenir enroué.* (J. de J.)

RAUCISONUS. — Raucus; *enroué.* (*A. SS.*)

RAUCITARE. — Raucam vocem edere; *émettre un son rauque.* (*A. SS.*)

RAUCITUDO. — Raucitas; *enrouement.* (*Script. rer. Fr.*)

RAUDERIUS. — Joculator, cavillator; *plaisant, badin, farceur.* (A. 1491.)

RAULHENUS. — Equus, idem qui RONCINUS. (A. 1380.)

RAUNATUS. — Congestus, coagmentatus, ab. Ital. *raunare*, cogere, congregare. (Joan. de Baz.)

RAUNCIONARE. —Pecuniam per vim extorquere; *rançonner.* (A. 1377.)

RAUPA. — Vestis, supellex; *vêtement, meuble;* ol. *robe.*

RAUSATOR. — Raptor, a *rausus; voleur, pillard.* (A 1114.)

RAUSCIRE. — Ravire, ad ravim usque clamare; *s'enrouer en parlant, crier jusqu'à s'enrouer.* (*Gest. Tanc.*)

RAUSEA. — Arundo; *roseau.* (*A. SS.*)

RAUSELLUS. — Occitanis panis exiguus et oblongus; *pain long*, Occitan. *rausel.* (*Ch. Occit.*)

RAUSTA PORCI. — Perna vel potius frustum carnis assatum; *jambon* ou *morceau de viande grillée.* (Id.)

RAUSUS. — Raptus; *volé, ravi.* (A. 1050.)

RAVA. —Genus coloris: « niger color mistus fulvo. » (J. de J.)

RAVACAULUS. — Pro RAPOCAULIS. (*Cap. C. M.*)

RAVALE. — Destructio, subversio, qua decreto judicis ob admissum crimen deprimitur, seu complanatur ædificium; *rasement, destruction d'une maison ordonnée en punition d'un crime par la justice.* (A. 1265.)

RAVETA. — Napi semen unde oleum exprimitur; *navette.* (A. 1406.)

RAVIARE. — Raucum esse, vel fieri; *être enroué*, ou *s'enrouer.* (J. de J.)

RAVIATIO. — Raucitas ; *enrouement.* (J. de J.)

RAVIATUS. — Raucus ; *enroué.* (Id.)

RAVIDUS. — Subniger ; *un peu noir, noirâtre.* (*A. SS.*)

RAVINALE. — Ager *ravinellis* seu napis consitus ; *champ couvert de raves.* (A. 1360.)

RAVITIA. — Naporum patina vel folia, ab Italico *raviccie*, quod idem significat ; *tige* ou *fanes des raves.* (*Ch. Ital.*)

RAVOLA. — Rabula, clamosus ; *criard, braillard.* (Warner.)

RAVULUS.—Aliquantulum ravus seu raucus ; *un peu enroué.* (Sid.)

RAVUS. — Raucus ; *enroué.* (Sid.) — Rapax ; *ravisseur, qui ravit.* (J. de J.)

RAUXONNÆ CUSTOS.— Famulus a supellectili vestiaria ; *valet de garde-robe.* (A. 1481.)

RAXA. — Adeps ; *graisse.* (*Ch. Ital.*)

RAXIUM. — Panni species, Italis *raso ; satin.* (*Ch. Ital.*)

RAXONERIUS. — Advocatus ; *défenseur, avocat.* (*St. Verc.*)

RAYDA. — Incursio militaris, seu clamor excitans ad injiciendas manus in aliquem ; *expédition, course* ou *cri d'alarme.* (A. 1334.)

RAYMATUS. — Coactus ad probandum jus suum ; *Vid.* ADRAMIRE.

RAYSA. — Iter, expeditio militaris ; *expédition, marche militaire.* (Pez.)

RAZ — Pannus sericus, ut RAXIUM. (*A. SS.*)

RAZA. — Fossa, canalis, alveus ; *fossé, canal, conduit d'eau ;* ol. *raze.* (A. 1448.)

RAZELLUS. — Ratis ; *radeau.* (A. 1299.)

RAZOIRA. — Radius, quo raduntur mensuræ frumentariæ ; *racloire.* (*St. Mass.*)

RAZONEMENTUM. — Præstatio quæ ex jure debetur ; ut RATIONAMENTUM. (*Chartul. Celsin.*)

REABBATTARE. — Minuere ; *diminuer, rabattre.* (A.1281.)

REACCAPITUM. — Idem q. RETROACCAPITUM.

REACCIPERE. — Pro *recipere.* (Th. Otterb.)

READJORNARE. — In jus iterum vocare ; *assigner de nouveau ;* ol. *réajourner.* (*Cons. Furn.*)

READJUSTARE. — Mensuras, pondera, iterum ad exemplar exigere ; *conformer de nouveau les poids et les mesures avec leur étalon.* (A. 1236.)

READUNARE. — Iterato conjungere, reconciliare ; *réconcilier, rapatrier une seconde fois.* (*Syn. Pist.*)

READUNATIO. — Conjunctio ; *action de se réunir, réunion.* (Tert.)

READVISUS. — Qui de re aliqua iterum consuluit, deliberavit. (A. 1485.)

REÆDIFICAMEN. — Reparatio in ædificiis, novorum etiam ædificiorum exstructio ; *restauration, construction.* (*Conc. Hisp.*)

REÆSTIMARE. — Iterum æstimare, rei pretium denuo statuere ; *évaluer de nouveau, faire une seconde estimation.* (*St. Cad.*)

REAFORESTARE. — *Forestam*, seu silvam, vastatam et in novalia conversam iterum ad forestam redigere ; *convertir de nouveau en forêt.*

REAGGRAVARE. — Vox fori ecclesiastici, censuras vel pœnas ecclesiasticas augere ; *augmenter les censures ou peines ecclésiastiques ;* ol. *réaggraver.*

REAGGRAVATIO. — Vox fori ecclesiastici, ultima monitio ; *dernière monition canonique avec augmentation des peines ecclésiastiques ;* ol. *réaggrave, réaggravation.*

REAGGRAVATUS. — Is, in quem *reaggravatio* lata est ; *celui qui est l'objet d'une réaggrave.*

REALES. — Secta philosophorum, qui in *rebus*, non in vocibus, veram positam esse philosophiam asserebant ; *réalistes.* (Pass.)

REALITAS. — Res, fundus ; *bien, fonds de terre.* (A. 1120.)

REALITER. — Merito, jure ; *avec raison, justement, légitimement.* (*Ch. Scot.*)

REALPINARE. — Alpes rursum pertransire ; *passer de nouveau les Alpes.* (*Conc. Mant.*)

REAMBASSIATOR. — Legatus ad eum, qui prius legatum miserat ; *réambassadeur.* (Mur.)

REANA. — Rivulus ; *ruisseau.* (*St. Taur.*)

REANCIO. — Pretium redemptionis ; *rachat, rançon ;* ol. *réançon.* (A. 1358.)

REANCIONARE. — Redimere ; *racheter.* (A. 1358.)

REAPORTARE. — Referre, recensere, narrare ; *rapporter.* (A. 1298.)

REAPORTUS. — Rei gestæ relatio scripto mandata ; *rapport, exposition écrite d'une affaire.* (A. 1373.)

REAPPREHENSORIÆ LITTERÆ. — *Vid.* RECAPTIVATORIÆ.

REAPROPRIARE. — In jure Hungarico, vindicare, rem sibi propriam facere ; *s'attribuer, s'approprier une chose.*

REAPTARE. — Reficere, reparare ; *refaire, réparer, restaurer.* (*A. SS.*)

REASIGNATIO. — Recensio ostensio ; *montre, action de montrer, dénombrement.* (*St. Fl.*)

REASSIGNARE. — Retribuere, assignare id, unde quis redditum assignatum, quem dimittit, recuperet. (A. 1254.)

REASSIGNATIO. — Actio *reassignandi ; Vid.* REASSIGNARE. (Id.)

REASSUMERE. — Resumere, in possessionem redire ; *reprendre, recouvrer.* (*Ch. Angl.*)

REATUS. — Lineis distinctus ; *rayé.* (A. 1267.) — Crimen, Christianis scriptoribus atque recentioribus jurisconsultis ; *crime, délit.* (Pass.) *Reatuum redemptiones*, multæ pecuniariæ ; *amendes, dommages-intérêts, compositions.* (Ord. Vit.)

REAURARE. — Iterum inaurare : *redorer.* (A. 1239.)

REAUTENTICARE. — Denuo confirmare ; *réauthentiquer, confirmer de nouveau.* (A. 1112.)

REAUTUMPNUS. — Idem q. RAHALTO. (*Chartul. eccl. Amb.*)

REBALCA. — Seu potius *rebalta*, Italis

riballa, tolleno; *bascule, cabestan, machine pour élever les fardeaux;* ol. *rebache.* (Pet. de Cresc.)

REBALDI. — Calones castrenses, homines in castris vilissimi; *goujats, ribauds.* (Pass.)

REBAND. — Vitta, tænia; *ruban.* (*Mon. Angl.*)

REBANNUM. — Submonitio ad exercitum; *convocation pour se rendre à l'armée;* ol. *riereban.* (A. 1475.)

REBANUS. — Idem q. REBAND. (A. 1379.)

REBAPTIZANTES. — Anabaptistæ; *anabaptistes, hérétiques qui ne croyaient pas à l'efficacité du baptême des enfants et prêchaient la nécessité d'un nouveau baptême.*

REBATUM. — Deductio de pretio; *rabais.* (A. 1340.)

REBBARDUS. — Belgis magistratui præpositus in muneribus quibusdam exterioribus, ut sunt disciplina civilis, cura viarum atque publicorum ædificiorum, etc.; *magistrat chargé de la police d'une ville;* ol. *reward.*

REBECA. — Fidicula, barbitus; *sorte de violon, rebec.*

REBELLARE. — Pro *bellare*, pugnare, prælium inire, vel rursum bellare. (J. de J.) *Bellare se*, rebellionem facere; *se révolter.* (*Ann. Gen.*)

REBELLIO. — Rebellis; *révolté, rebelle.* (*Reg. S. Ben.*)

REBELLIOSE. — Per rebellionem, rebellium more; *par révolte, comme un rebelle.* (A. 1359.)

REBELLIS. — Hostis; *ennemi.* (A. 1352.)

REBELLISARE. — Idem q. REBELLARE.

REBELLITAS. — Rebellio; *révolte, rébellion.* (A. 1240.) — Servitii feudalis denegatio; *refus de service féodal, désaveu.* (A. 1228.)

REBELLIZARE. — Ut REBELLISARE. (Mart.)

REBELLOSUS. — Idem qui REBELLIS. (*A. SS.*)

REBELLUM. — Rebellio, ut REBELLITAS.

REBELLUS. — Pro REBELLIS. (*Vet. Cod.*)

REBIA. — Rapa, napus, aut legumen hujusmodi; *navet, rave.* (*St. Verc.*)

REBIBERE. — Pluries bibere; *reboire.* (Th. Risc.)

REBINARE. — Terram altera et repetita aratione proscissam tertia rursum proscindere; *labourer une seconde et même une troisième fois la terre;* ol. *rebiner.* (Flet.)

REBLANDIMENTUM. — Blanda domini compellatio; *demande faite au seigneur pour faire un acte de justice dans ses domaines;* ol. *reblandissement.* (A. 1217.)

REBLANDIRE. — A domino feudali rogare licentiam intra dominii fines judicis sententiam exsequendi; *demander l'agrément du seigneur pour faire un acte de justice dans ses terres;* ol. *reblandir.* (S. XIV.)

REBOARE. — Remugire proprie, unde ad alia, quæ quovis modo resonant passim transfertur; *répondre par des mugissements, retentir.* (S. Hier.)

REBOTARE. — Denuo obturare, quod opertum est aut fissum iterum obstruere; *reboucher.* (*St. Cad.*)

REBOUTZ. — F. robur, quercus; *chêne.* (A. 1435.)

REBRACHIATORIUM. — Idem q. SUCCINCTORIUM. (Cass.)

REBRASSATUS. — *Rebrassatæ caligæ*, succinctæ; *chausses retroussées.* (Lob. *H. Par.*)

REBULETUM. — Farina crassior a subtiliori secreta; *farine dont on a ôté la fleur;* ol. *rebulet.* (A. 1297.)

REBULLIRE. — Recandescere, redintegrari per metaphoram. (Clem. V PP.)

REBURNARE. — Repolire; *rebrunir.* (A. 1245.)

REBURRUS. — A Gall. *rebours*, retrorsum, in contrarium; *qui est dans une position contraire à la position naturelle.* (*Vet. Gl.*)

REBURSARE. — Pecuniam e bursa, seu crumena promere; *débourser;* ol. *reborser.* (Pass.)

RECA. — Flagellum; *fléau.* (*Vet. Gl.*)

RECADERE. — Recidere, redire (de possessionibus quæ præstituto tempore ad aliquem redire debent); *revenir, faire retour.* (A. 957.)

RECALCARE — Implere, iterum complere; *remplir.* (A. 1362.) — Occare, glebas conterere; *herser, passer la herse dans un champ.* (*Vet. Gl.*)

RECALCIRE. — Sarrire; *sarcler.* (*A. SS.*)

RECALCUS. — Radula; *racloir, ratissoire.* (A. 1288.)

RECALECIA. — Plantæ species; *réglisse;* ol. *régalisse.* (*Leud. Carc.*)

RECALIARE. — In morbum recidere; *retomber malade, rechuter.* (*St. Arel.*)

RECALLARE. — Occare, ut RECALCARE. (*Vet. Gl.*)

RECAMATOR. — Phrygio, qui pingit acu; *brodeur.* (*A. SS.*)

RECANNARE. — Canna seu mensura agraria remetiri; *mesurer à la canne, canner.* (*St. Mas.*)

RECANTUS. — Reiteratio cantus. (*Vet. Cærem.*)

RECAPITARE SESE. — F. gradum sistere: « Europenses vero solliciti ne per semitas delitescentes aliquas facerent simulanter celatas, stupefacti in circuitu *sese* frustra *recapitant.* » (Isid.)

RECAPITULARE. — Ad initium redigere, uti interpretatur Tertullianus, a capite initium resumere. (S. August.) Ad hanc notionem proxime accedit Gall. *récapituler*, res disperse et diffuse dictas aut scriptas sigillatim cogere, summatim repetere, recensere. — Arguere, reprehendere. (*A. SS.*)

RECAPITULATIO. — Ante dictorum summaria repetitio; *récapitulation, résumé de ce qui a été dit précédemment.* (Cassiod.) *Recapitulatio Dionysii*, æra quæ ducit initium ab Incarnatione Verbi, a Dionysio Exiguo primum adhibita; *l'ère chrétienne.* (*Vet. Ch.*) *Recapitulatio solidorum*, brevis expositio varii numeri solidorum pro diversis delictis

solvendorum ex lege Salica; *état indiquant sommairement le chiffre de l'amende pour chaque crime ou délit.* (*Lex Sal.*)

RECAPTARE. — Recipere; *recouvrer;* ol. *racapter.* (*A. SS.*)

RECAPTIVARE. — Recuperare, requirere, ut RECAPTARE. (Gold.)

RECAPTIVATORIÆ LITTERÆ. — Eæsunt, in legibus Hungaricis, quibus vindicamus bona : tales sunt *requisitoriæ, reapprehensoriæ, reincorporativæ, redintegrativæ.*

RECATAGIUM. — Idem quod RACHATUM. (A. 1402.)

RECATUM. — Eadem notione. (A. 1200.)

RECAUDARE. — Exigere, recuperare; *recouvrer, lever.* (Mich. del Mol.)

RECAUSARE. — Pro RECUSARE. (Athelm.)

RECAUSATIO. — In causam iterata missio : *réassignation.* (A. 748.)

RECAUTUM. — Apocha, seu securitas de suscepta pecunia; *quittance.* (S. Aug.)

RECAUZARE. — Reficere; *raccommoder.* (*Ch. Ital.*)

RECAVERE. — Invicem cavere, vice versa cavere; *se mettre en mesure de son côté.* (*Cod. Just.*)

RECAVUS. — Convexus; *convexe.* (*A. SS.*)

RECCUS. — Alveus, rivus, canalis; *conduit, ruisseau, canal.* (A. 1331.)

RECEDERE. — Mori, vita excedere; *mourir.* (Idac.) — Removere; *éloigner, repousser.* (*A. SS.*) — *Recedere malefactores*, sontibus permittere, ut sui sint juris, data satisfaciendi cautione; *mettre en liberté les malfaiteurs sous caution.* (*Cons. Furn.*)

RECELARE. — Occultare; *cacher.* (*A. SS.*) — Dicitur de præstatione agraria quam quis dare renuit. (A. 1259.)

RECELLA. — Res parva; *chose de peu d'importance.* (*Vet. Gl.*)

RECELLULA. — Eadem notione. (Id.)

RECENSERE. — Narrare; *raconter, rendre compte;* ol. *recenser.* (*Vet. Cod.*)

RECENSIRE. — Lavare; *nettoyer.* (*Vet. Gl.*)

RECENSOR. — Narrator, delator; *celui qui rend compte, dénonciateur.* (B. de Am.)

RECENTARIUM. — Vas in quo *recens* seu *vinum recentatum* infunditur; *vase dans lequel on met le vin rajeuni et préparé.* (H. o isc. Autis.)

RECENTIA. — Initium; *commencement.* (*Chr. Met.*)

RECEPASNAGIUM. — Ut PASNAGIUM. (*Inst. abb. Floriac.*)

RECEPELLATURA. — Vestis species e pellibus, ut opinor. (*St. Plac.*)

RECEPTA. — Medicamenti adhibendi formula; *recette, indication des substances qui composent une médecine.* (Joan. Gers.) — Pecuniarum coactio, quæstura; *recette, recouvrement de fonds.* (A. 1316.) — Ærarium in quo conferuntur coactæ pecuniæ; *trésor, caisse où sont déposées les sommes recueillies.* (A. 1316.) — Jus pastus; *droit de gîte;* ol. *recept. Vid.* PASTUS, GISTUM, PROCURATIO. (A. 1062.)

RECEPTABILIS. — Qui admitti potest, idoneus; *recevable.* (A. 1203.)

RECEPTACULUM. — Hospitium, domus, in quam quis se recipit : proprie vero domus munita, castellum, turris; *lieu où l'on se retire,* particulièrement, *lieu de défense et de retraite, chateau-fort, tour;* ol. *recet.* (A. 1219.)

RECEPTALIS. — Advena, externus hospitio exceptus, unde a burgensi distinguitur; *étranger admis à résider dans une ville.* (*Cons. S. Mart. de Val.*)

RECEPTAMENTUM. — Receptio; *réception, accueil.* (A. 1303.)

RECEPTARE. — Hospitio excipere; *recevoir chez soi, héberger;* ol. *recepter.* (*Const. Cluniac.*)

RECEPTARIUS. — Exactor, coactor; *receveur, collecteur.* (A. 1365.)

RECEPTATOR. — Qui recipit; *celui qui reçoit, qui recèle;* ol. *recepteur.* (Pass.)

RECEPTIBILIS. — Ut RECEPTABILIS. (S. Aug.)

RECEPTIO. — Exactio, coactio; *recette, argent reçu, recouvrement de fonds.* (A. 1290.) — Jus pastus, ut RECEPTA. (*Tabul. Pers.*) — Calicis ablutio post sumptionem corporis et sanguinis Christi; *Vid.* SUPERFUSIO. — Proventus, reditus; *revenu, produit, fruits.* (A. 1241.) — *Receptio nemorum*, facultas, ut videtur, succidendorum lignorum in silva regia ad munitionem urbis necessariorum. (A. 1324.)

RECEPTITIA ACTIO. — Dos; *dot.* (*Vet. Cod.*)

RECEPTOR. — Arbiter; *arbitre, médiateur.* (*Vet. Gl.*) — Exactor, coactor, tribunus ærarius; *receveur des impôts, collecteur.* (Pass.) — Qui recipit; *celui qui reçoit, qui recèle, recéleur.* (Dig.)

RECEPTORIA. — Coactio, exactio; *recette, recouvrement des impôts.* (A. 1295.)

RECEPTORIUM. — Locus, in quem quis se recipit; *lieu où l'on se retire, où l'on trouve un asile.* (Sid.) — Conclave rationarium, Gal. *bureau de recette*, ubi scilicet pecuniæ numerantur et exsolvuntur. (*Cod. Th.*) — Jus pastus, ut RECEPTA. (A. 1188.)

RECEPTUM. — Jus pastus, ut RECEPTA. (A. 1103.) — Via et ratio rei conficiendæ; *méthode, moyen, procédé, recette pour faire une chose.* (*Cap. C. Calv.*) — Jus domini sese in castrum vassalli recipiendi; *droit qu'a le seigneur de se retirer dans le château de son vassal, si ses intérêts le demandent; Vid.* RECEPTUS. (A. 1153.)

RECEPTURA. — Pecuniarum aliorumve redituum coactio; *recette, recouvrement.* (A. 1522.)

RECEPTUS. — Proventus, reditus; *revenu, produit;* ol. *recepte.* (A. 1159.) — Obligatio vassalli, qua tenetur dominum suum in suo castro recipere, si eo egeat ad bella vel negotia sua; *obligation où est le vassal de recevoir son seigneur, chez lui, si les besoins de la guerre ou ses intérêts le demandent.* (Fulb. Carn.) — Laicus, ut videtur, in monasterio receptus, ac fortassis idem qui OBLATUS, q. *Vid.* (A. 1358.)

RECERCARE. — Perquirere; *rechercher.* (*Ch. Ital.*)

RECERCATIO. — Inquisitio; *enquête, recherche.* (Id.)

RECERCATOR. — Perquisitor, indagator; *celui qui recherche, qui s'enquiert;* ol. *rechercheur.* (*St. Saluc.*)

RECESSA. — Recessus maris; *reflux.*

RECESSARE.— Reddere, tradere; *rendre, livrer.* (A. 1504.)

RECESSUS. — (Subst.) Resignatio; *résignation.* (*A. SS.*) — Deliberatio in *dieta* imperiali; *décision émanée de la diète de l'empire, recès de l'empire.* (Pass.) — (Adj.) Regressus, digressus: « *Recessis* ambasciatoribus. » (*A. SS.*)

RECETTA. — Medicamenti compositio, ut Recepta. (*St. Ast.*)

RECETUM. — Jus pastus, ut Receptio. (A. 1212.) — Refectio; *repas.* (*St. S. Claud.*)

RECENTUM. — Jus pastus, ut Receptio. (A. 1144.)

RECHACEA. — Via per quam animalia aguntur in pascua et inde reducuntur; *chemin que suivent les bestiaux à l'aller et au retour du pâturage; Vid.* Chacea.

RECHACIARE. — Aurum vel argentum ab aliis metallis, quæ in monetis permisceri solent, separare; metalla illa ex auro vel argento quasi expellere; *affiner l'or et l'argent, en extraire l'alliage;* ol. *rechacier, rechater.* (Pass.)

RECHACIATUS. — Repulsus, propulsus; *rechassé, repoussé.*

RECHATARE. — Idem q. Rechaciare. (A. 1313.)

RECHETUM. — Ut Rachatum. (A. 1320.)

RECIDARE. — Pro *recidere.* (Ap. Mart. *Anal.*)

RECIDIVA. — Iteratus lapsus; *récidive, rechute dans une même faute ou une même maladie:* « Tantum recolit quod de linteo caput habuit involutum, quod frequenter infirmantibus fieri solet, ne caput algeat, et *recidivam* incurrat. » (Ap. Sirmond. *Conc. Gal.*) Id est, ne rursum in morbum recidat.

RECIDIVANTER. — Recidendo; *en récidive, de nouveau.* (*A. SS.*)

RECIDIVARE. — Recidere; *récidiver.* (Pap.)

RECIDIVATIO. —Repetita culpa; *recidive.* (Men.)

RECIDIVATUS. — Restitutio, qua quid post casum resurgit, instauratur; *rétablissement, renouvellement, reproduction.* (Tert.)

RECIDIVUM. — Iteratus lapsus; *récidive.* (*A. SS.*)

RECIDIVUS. — Qui redit ac revertitur; *qui revient et retourne:* « *Recidivus* annus. » (Tert.) « *Recidiva* impietas. » (Sid.)

RECIDIZARE. — Idem quod Recidivare, ut forte legendum est. (Mur.)

RECINCERARE. — Abluere, lavare; *laver, nettoyer;* ol. *recincer.* (A. 1239.)

RECINCTUS. — Ambitus, circuitus; *enceinte, contour.* (Mur.)

RECINIUM. —Merenda; *le repas de l'après-midi, le goûter;* ol. *rechignoy, reciné, recie.* (*A. SS. Ben.*)

RECIPERE. — Pastum præbere; *s'acquitter du droit de gîte; Vid.* Gistum, Pastus, etc. (Pass.) — In alicujus rei possessionem venire, vel ex ea reditus percipere; *obtenir la propriété d'une chose ou en percevoir les fruits.* (Lob. *H. Brit.*) — Repetere; *refaire, recommencer.* (*Cod. Th.*) — Probare, acceptum habere; *accepter, approuver, recevoir.* (A. 1378.) — Capere, auferre; *prendre, dérober, ravir.* (A. 1347.) — *Recipere in notam,* perscribere; *minuter.* (A. 1329.)

RECIPIABILIS. — Ut Receptabilis. (A. 1279.)

RECIPICE. — Apocha; *quittance, récépissé.* (A. 1427.)

RECIPROCARE. — Respondere; *répondre.* (S. Eulog.) — Iterare, repetere; *refaire, répéter.* (*Chr. Senon.*) — *Reciprocare ad se,* sibi vindicare, adsciscere, asserere; *s'approprier.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

RECIPROCICORNIS. — Cornua habens in se reciprocata seu reflexa; *qui a les cornes recourbées en dedans.* (Tert.)

RECIRCARE. — Perquirere, investigare; ut Recercare. (*St. Fl.*)

RECIRCULATIO. — Reflexio quæ fit quodam circuitu. (*Iren. Vet. Interp.*)

RECISA. — Abolitio, ut videtur, qua quid reciditur seu abrogatur: « Et quidquid fiscus consuetudinis habuit recipiendi in luminaribus ipsius sancti, pro nostra eleemosyna ad præsens in *recisa* computetur. » (C. M.) Id est, rescissum et abolitum, si vera nostra interpretatio est.

RECISE. — Breviter; *brièvement.* (Mur.)

RECITABULUM. — Ubi recitatur; *où on lit à haute voix.* (Isid.)

RECITAMEN. — Pro *recitatio.* (*Conc. Engel.* a 948.)

RECITARE. — Pro *retinere.* (A. 1111.) — Iterum citare, denuo in jus vocare; *assigner de nouveau.* (Gualt. Hem.)

RECITATIVE. — Nominatim, expresse; *nommément, distinctement.* (A. 1482.)

RECLA. — Liciatorium; *ensouple d'un métier de tisserand.* (*Vet. Gl.*)

RECLAMANTES. — Apud typographos, voces in ima paginæ ora exaratæ, quæ primam sequentis paginæ vocem indicant; *réclames.* (*Ann. Typ.*)

RECLAMARE. — Declarare; *déclarer.* (A. 1274.) — Invocare, implorare; *invoquer, implorer, réclamer.* (*A. SS.*) — Vox juridica, vindicare, repetere; *poursuivre, revendiquer, redemander;* ol. *réclamer.* (A. 1359.)

RECLAMATIO. — Revindicatio, repetitio; *réclamation, revendication, demande en justice,* ol. *reclaim, reclam, réclameur.*

RECLAMATOR. — Actor, repetitor; *demandeur, celui qui réclame, qui demande.* (Pass.)

RECLAMATORIA. — Epistola ad principem missa ab eo qui se possessione sua injuste spoliatum queritur; *requête.* (Pass.)

RECLAMEUM. — Idem q. Reclamatio. (Pass.)

RECLAMIUM. — Eadem notione. (Pass.)

RECLARARE. — Idem quod Clarefacere, declarare, notum facere. (*Ch. Ital.*)

RECLAUSA. — Idem quod *exclusa*, locus ubi concluduntur aquæ; *écluse*. (A. 933.)

RECLAUSTRUM. — Septum alicujus loci, Gal. *l'enclos*. (Ap. Mab. *Diar. Ital.*)

RECLAUSUS. — Idem est qui RECLUSUS, monachus scilicet in cella ob gratiam vitæ contemplativæ remotior degens. (*A. SS.*)

RECLAVATUS. — Resartus; *réparé, raccommodé*. (*H. Cœnob. Vic.*)

RECLINARE. — *Reclinare caput ad aliquem*, alicui rursum subdi, aliquem iterum habere pro domino vel judice legitimo; *passer de nouveau sous l'autorité de quelqu'un, l'avoir une seconde fois pour seigneur ou pour juge*. (*Chr. Fars.*)

RECLINATIO. — Propensio, secunda voluntas; *inclination, penchant pour quelque chose;* ol. *réclination*.

RECLINATORIUM. — Abacutus ad aræ cornu; *petite tablette supportée par une console ou autrement, sur laquelle on dépose les vases sacrés pendant la sainte Messe, crédence*. (Bern. Mon.) — Ferculum, discum; *plat*. (*Vet. Gl.*) — Lecti pars, f. pulvinar aut quid aliud ejus generis; *coussin, carreau*. (*Vet. Gl.*) — Locus aptus ad reclinandum vel id supra quod reclinamus. (Hug. a S. Vict.)

RECLINIS.—Propensus, benevolus; *porté pour, bienveillant, favorable*. (*Conc. Hisp.*)

RECLUSA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *écluse*. (A. 1325.)—Sanctimonialis ab aliis segregata et in cella reclusa, ut Deo sibique vacet tranquillius; *femme pieuse qui s'est retirée dans une cellule particulière pour y vivre en retraite;* ol. *recluse*. (Pass.)

RECLUSAGIUM. — Mansio *reclusi*, vel *reclusæ*, cella in qua degit; *retraite, cellule, lieu où l'on se retire de soi-même pour y vivre dans l'isolement et la prière;* ol. *reclusage, reclusaige, reclusie*. (*A. SS.*)

RECLUSANIA. — Eadem notione. (A. 1292.)

RECLUSIO.— Actio qua quis ad vacandum Deo in cella se includit; *action de se retirer de soi-même dans un lieu particulier pour y vivre dans la retraite et la prière; Vid.* INCLUSUS, RECLUSA, etc. (*A. SS. Ben.*)

RECLUSIUM.—*Reclusi* cella; *cellule, lieu de retraite d'un reclus; Vid.* RECLUSUS et RECLUSAGIUM. (*A. SS.*)

RECLUSORIUM.—Eadem notione. (*A. SS. Ben.*)

RECLUSORIUS. — Ad *reclusum* spectans; *de reclus*: « *Reclusoria* cellula. » (*A. SS. Ben.*)

RECLUSUS. — Solitarius in cella inclusus, ut vacet Deo; *reclus; Vid.* RECLUSA et INCLUSUS. (Pass.)— Cella *reclusi* vel *reclusæ*, ut RECLUSAGIUM. (Hil. Angl.)

RECLUTARE. — Legiones supplere; *recruter, lever*. (A. 1341.)

RECOBRIUM. — Recuperatio; *action de recouvrer, recouvrement*. (A. 1307.)

RECOCHATUS.— Plures angulos habens; *qui a plusieurs angles*. (A. 1325.)

RECOCTUM. — « Cendrerius habet vivum nemus ad faciendum suum *recoctum*. » (S. XIII.) Hoc est, si bene interpretor, habet arbusta ad cineres conficiendos.

RECODERE.—Recuperare, recipere, rem ablatam eripere; *recouvrer, récupérer*. (A. 1325.)

RECOGITATIO. — Rememoratio; *ressouvenir*. (Tert.)

RECOGNITIO. — Litterarum obligatio insinuata, sive de recordo, testimonium perhibens, debitorem, sive recognitorem, creditori sive recognizato, debere talem pecuniæ summam: *reconnaissance, aveu par écrit d'une dette*. (Pass.)— Inquisitio per legales homines facta; *enquête judiciaire;* ol. *recognoissance*. (Pass.) — Advocatio, qua quis alicui se commendat in clientelam; *recommandation, acte par lequel on se place sous la protection d'un homme puissant*. (A. 1304.)—Gratus animus, beneficii memoria; *reconnaissance, gratitude*. (B. de Breyd.) — Extremum judicium; *dernier jugement*. (S. Paulin.) — Idem q. LAUDIMIUM, quippe eo domini superioris jurisdictio agnoscitur; *Vid.* LAUDIMIUM. (A. 1369.) — In pagis Dumbensi, Lugdunensi et Sebusiano, duplicatio servitii aut census a tenentibus domino debita variis temporibus quæ in chartis solent exprimi; *augmentation du double des services féodaux ou du cens, qui se paye au seigneur dans des circonstances particulières stipulées dans les actes*. (Pass.) — Apud Anglos, *recognitiones* dicuntur viri sacramentales seu juratores, quibus recognoscenda et disquirenda rei veritas assisis demandatur, vulgo etiam *juratores* dicti; *les membres du jury, les jurés*.

RECOGNOSCEMENTUM. — Approbatio, consensus, ut videtur. (A. 1130.)

RECOGNOSCENTIA. — Charta, qua quis debitorem se rei quæ agitur, agnoscit et confitetur; *reconnaissance, aveu par écrit d'une dette*. (*Tab. S. Vict. Mass.*)

RECOGNOSCERE. — Agnoscere, fateri, declarare; *avouer, reconnaître*. (A. 1336.)—*Recognoscere feudum*, vel *fidelitatem* et *hominium*, dicitur vassallus, cum sese feudatarium agnoscit, domino fidelitatem et hominium exhibet, declaratque possessiones quas ab eo tenet feudatarie, quibusque conditionibus; *recognitio* vero *feudi*, feudatarii professio est et hujuscemodi declaratio; *reconnaître le fief* (se dit du vassal qui s'avoue l'homme de son seigneur, prête foi et hommage audit seigneur, et dénombre les terres qu'il tient de lui en fief; l'acte de cette reconnaissance se nomme *reconnaissance de fief*). (Pass.)—*Recognoscere in bono*, quidpiam beneficii loco habere, ejusque se præbere memorem; *se montrer reconnaissant d'un bienfait*. (A. 1523.) — *Recognoscere se*, culpam agnoscere, confiteri, ad frugem bonam se recipere: *reconnaître sa faute, s'amender*. (*Cap. C. Calv.*)

RECOLAMEN. — *Recolamen testium*, iterata testium interrogatio, quæ fieri solet in causis criminalibus, ad cognoscendum, num testes in suis depositionibus perseverent; *récolement de témoins, acte qui con-*

siste à relire à chaque témoin sa déposition pour savoir s'il y persiste. (Pass.)

RECOLAMENTUM. — Eadem notione. (Pass.)

RECOLARE.—Recognoscere, iterum examinare; *récoler, examiner de nouveau.* (A. 1341.) — *Recolare testes*, eos revocare atque iterum interrogare; *récoler les témoins, les rappeler et leur lire leur déposition pour voir s'ils veulent y ajouter quelque chose et s'ils y persistent.* (Pass.) — Iterum collocare; *placer de nouveau, replacer.* (*Script. rer. Fr.*)

RECOLATIO. — Renovatio, nova inquisitio, in qua *recolitur* seu in memoriam revocatur id quod jam actum est, ut confirmetur vel corrigatur; *renouvellement de recherches, nouvelle enquête faite pour s'assurer qu'une première a été bien faite, et s'il n'y aurait pas quelque suppression ou addition à introduire.* (A. 1365.)

RECOLECTA. — Messis, quivis agrorum fructus; *moisson, récolte.* (*St. Avel.*)

RECOLERE. — Congregare; *rassembler.* (Ach. *Spic.*)

RECOLITUS.—Cultus, veneratus; *honoré, vénéré.* (*A. SS.*)

RECOLLATIO.— Recognitio, nova inquisitio, ut RECOLATIO; *Vid.* etiam RECOLARE. (A. 1412.)

RECOLLECTARE.—Colligere, percipere; *récolter, ramasser.* (Leo III PP.)

RECOLLECTOR. — Coactor, exactor; *collecteur, receveur.* (A. 1471.)

RECOLLECTRIX. — Receptrix; *celle qui reçoit, qui recèle, recéleuse.* (*A. SS.*)

RECOLLIGERE. — Excipere hospitio vel alio modo; *recevoir, donner l'hospitalité, héberger.* (Joan. VIII PP.) — Reconciliare, Ecclesiæ communioni restituere; *réconcilier avec l'Eglise, rendre à un excommunié la jouissance des biens spirituels.* (*Conc. Hisp.*) —Secundo vineam colere; *biner une vigne.* (*Ch. Mass.*)

RECOLORARE. — Denuo colorem inducere. (*A. SS.*)

RECOMMEMORARE. — *Recommemorare aliquem*, in memoriam alicujus revocare; *rappeler au souvenir de quelqu'un.* (*Int. S. Iren.*)

RECOMMENDARE. — Commendare; *confier, recommander, mettre en dépôt.* « *Recommendare castrum*, » ejus custodiam alicui committere. (A. 1216.)

RECOMMENDATIO. — Monitum, invitatio, exhortatio; *recommandation.* (*Ord. S. Petr. Aur. Val.*) — Officium vel orationes pro defunctis; *Office ou prières pour les morts.* (*Chartul. episc. Par.*)

RECOMMENDATUS.—Qui alterius patrocinio sese commendat; *qui se place sous la protection d'un autre.* (Inn. III PP.) — Amicus; *ami.* (A. 1383.)

RECOMMENDISIA. — Tutela, protectio, servitium seu obsequium quod vassallus pro ipsa tutela domino præstare debet; *protection qu'un seigneur accorde à son vassal, et droit que lui paye ce dernier pour cette protection;* ol. *recommant.* (Ap. Mur., etc.)

RECOMMISSUS. — Commendatus, quasi *recommendatus*, Gal. *recommandé :* « Ipsum vobis habere velitis favorabiliter *recommissum.* » (A. 1282.)

RECOMMITTERE. — Commendare, ut RECOMMENDARE.

RECOMPENSA. — Remuneratio; *dédommagement, récompense.* (*Spec. Sax.*)

RECOMPENSARE.—Rependere, compensare, remunerare; *dédommager, récompenser.* (*Conc. Hisp.*)

RECOMPENSATIO. — Idem quod RECOMPENSA. (Pass.)

RECOMPENSATOR. — Qui mercedem tribuit, remunerator; *celui qui récompense, qui rémunère.* (A. 1023.)

RECOMPENSIVUS. — Qui remuneratur; *celui qui reçoit une récompense, un dédommagement.* (A. 1327.)

RECOMPERARE. — Redimere; *racheter.* (*Ch. Ital.*)

RECOMPINGERE.—Recomponere; *rajuster, rattacher.* (Tert.)

RECOMPUTARE. — In memoriam revocare; *remettre en mémoire.* (*Chr. Vatin.*)

RECONARI. — Moliri, reniti, contra invadere; *faire effort contre, résister, s'opposer.* (*Vet. Gl.*)

RECONCANTOR.—Officialis judiciarii vel a rationibus species apud Lusitanos. (A. 1451.)

RECONCEDERE.— Concessionem jam factam confirmare; *confirmer une concession précédente.* (*Tabul. Absiens.*)

RECONCILIARE. — Ecclesiæ communioni aliquem restituere; *donner l'absolution à un pénitent et lui rendre sa position primitive dans la communion des fidèles.* (Pass.)—Ecclesiam scelere aliquo violatam rursum consecrare; *réconcilier une église, la remettre, quand elle a été polluée, dans l'état où elle était avant la pollution.* (Pass.) — *Reconciliare se* dicitur servus, qui, pretio dato, libertatem impetrat. (*Vet. Ch.*)

RECONCILIATI. — Iidem q. *Fratres humiliati.* (A. 1252.)

RECONCILIATIO. — Actio *reconciliandi*, id est aliquem communioni Ecclesiæ restituendi, aut ecclesiam pollutam rursum consecrandi; etiam oblatio quæ ob reconciliationem parocho præstat pœnitens; *réconciliation, action et cérémonie de réconcilier une église ou un pénitent, offrande faite à cette occasion par le pénitent au prêtre.* (Pass.)

RECONCILITAS. — Reconciliatio; *réconciliation, action de se réconcilier.* (*Vet. Gl.*)

RECONCINNATIO. — Refectio, restitutio; *restauration, rétablissement.* (*Ch. C. Calv.*)

RECONCLUDERE.—Includere; *enfermer, renfermer.* (Tert.)

RECONDITIO. — Sepultura; *sépulture, inhumation.* (*A. SS.*)

RECONDITORIUM. — Locus ubi chartæ reconduntur, chartophylacium; *archives, chartier.* (A. 832.)

RECONDUCERE. — Iterum conducere; *renouveler un bail.* (*Cod. Th.*)

RECONFIRMARE. — Iterato confirmationis sacramentum impertiri; *confirmer de nouveau.* (Innoc. VI PP.)

RECONFIRMATIO. — Iterata *confirmatio*: *deuxième confirmation d'un acte.* (A. 1276.)

RECONJUNGERE. — De integro jungere, denuo conjungere; *rejoindre*, *réunir.* (*Cap. C. Calv.*)

RECONSIGNARE. — Iterum signare, notare; *marquer de nouveau.* (Tert.) — Reponere vel deponere; *consigner.* (A. 1114.) — Reddere, restituere; *rendre.* (Mag. *in. Reg.*)

RECONSILIARE. — Consulere; *conseiller.* (*A. SS.*) — Recuperare; *recouvrer.* (A. 1370.)

RECONSUS. — Reconditus; *caché.* (J. de J.)

RECONTENDERE. — Sibi aliquid asserere, vindicare contendendo; *revendiquer.* (A. 759.)

RECONVALERE. — Convalere, convalescere, valetudinem recuperare; *revenir à la santé*, *recouvrer la santé.* (*St. Saon.*)

RECONVALESCENTIA. — Auctoritas, efficacitas, robur; *autorité*, *pouvoir*, *force.* (A. 1364.) — Sanitatis amissæ recuperatio; *retour à la santé.* (A. 1341.)

RECONVENIRE. — Litis accessionem facere, aliquid postulando de quo nulla primum erat quæstio; *reconvenir.* (A. 1270.)

RECONVENTIO. — Mutua actio, seu petitio, relatio actionis; *reconvention.* (Pass.) — Recuperatio, ereptio rerum pignoris jure captarum; idem q. Recussa. (A. 1358.)

RECONVERTERE. — Commendare; *recommander.* (Joan. Whath.) — Reducere; *faire revenir*, *ramener.* (A. 1362.)

RECOPERIRE. — Pro *recooperire*, iterum operire, tegere; *recouvrir.* (A. 1435.)

RECOPERTOR. — Qui tegit, cooperit ædificia; *couvreur.* (A. 1435.)

RECORDAMEN. — Memoria; *souvenir*, *mémoire.* (*A. SS.*)

RECORDAMENTUM. — Monimentum; *Vid.* Recordum.

RECORDARE. — Renovare, in ch. a. 1163, ubi nonnulli interpretantur recognoscere, confirmare. — Idem q. Recordari. (A. 1241.)

RECORDARI. — Prælegere, vox in puerorum scholis crebra; *lire en expliquant.* (Pass.) — Recognoscere, iterum examinare; *reviser*, *examiner de nouveau.* (A. 1201.)

RECORDATIO. — Inquisitio juridica, ead. notione q. Recordum. (Pass.)

RECORDATUS. — (Subst.) Recordatio; *ressouvenir.* (Tert.)

RECORDIUM. — Commentarium; *mémoire.* (Mart. *Ampl. Col.*) — Judicium, ut Recordum. (A. 1223.)

RECORDUM. — Inquisitio juridica per testes de re aliqua dubia, quod qui in ea audiuntur testes dicant se *recordari* eorum de quibus inquiruntur; *enquête judiciaire par témoins*; ol. *record.* (Pass.) — Judicium; *jugement*; ol. *record.* (Pass.)

RECORPORARE. — Iterum corpus fingere; *renouveler le corps*; *le recomposer.* (Tert.)

RECORS. — Testis, qui rei gestæ meminit; *témoin*; ol. *recordeur*, *recors.* (A. 1381.)

RECOSSA. — Rei ablatæ recuperatio, receptio, ereptio; *recouvrement*, *délivrance*, *reprise des choses enlevées*; ol. *recousse.* (S. xiii.)

RECOTERE. — Diligenter colere, nisi idem sit ac Reclaudere, ultimum colere. (A. 1222.)

RECOUVERTURA. — Tectum; *couverture*, *toiture.* (A. 1386.)

RECOVARE. — « Istæ sunt terræ quas rex Joannes amisit,... qui nihil horum *recovavit* usque ad diem mortis suæ. » (Mat. Westmon.) Sic utraque editio. Malim *recovravit*, id est recuperavit, a Gallico *recouvrer*, vel *recourre*, quod veteres Galli dicebant eadem notione.

RECRASTINATIO. — Mora, quasi dilatio in crastinum diem; *délai.* (*A. SS.*)

RECREABILIS. — Qui gaudium affert; *celui qui procure la joie*, *qui réjouit.* (Fort.)

RECREAMEN. — Recreatio, refectio; *délassement*, *récréation.* (Joan. Thwroc.)

RECREANDUS. — Ignavus, fessus; *lâche*, *mou*, *qui est sans vigueur*; ol. *récréant.* (Pass.) — Equus lassus, fatigatus; *cheval rendu de fatigue*; ol. *récréant.* (S. xiii.)

RECREANTISA. — Ut Recredentia. (Flet.)

RECREANTUS. — Ut Recreandus et Recreditus. (Pass.)

RECREARE. — Denuo creare: verbum Latinis notum Christianis de Christo dicitur, qui homines peccato mortuos ad justitiæ vitam suo sanguine revocavit.

RECREATIO. — Iterata novaque creatio; *deuxième création*, *renaissance.* (Barth. *Gl.*) — Animi relaxatio; *délassement*, *récréation.* (*St. Ord. Præm.*)

RECREATOR. — D. N. J. C. qui nos gratia sua regenerat. (Honor. III PP.)

RECREBITA. — F. silva recrescens postquam cæsa fuit, voce detorta a Gallico *recroître*, denuo crescere, renasci. (*Chartul. Matisc.*)

RECREDATIO. — Idem. q. Recredentia. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

RECREDENTIA. — In integrum restitutio, missio in possessionem, interim maxime dum lis finiatur; *récréance*, *restitution*, *rentrée en possession*, *main-levée d'une chose saisie*, *adjudication provisoire des fruits d'un héritage ou d'un bénéfice*, *laquelle a lieu en faveur de celui qui a le droit le plus apparent.* (Pass.) — E carcere eductio data cautione; *mise en liberté sous caution*; ol. *recroyance.* (Pass.)

RECREDERE. — Reddere, seu potius dare plegium rem aliquam restituendi; *rendre*, *restituer*, *ou mieux s'engager sous caution à faire restitution*; ol. *recroire.* (Pass.) — E custodia educere, data cautione de stando juri; *donner à une personne la liberté sous caution.* (A. 1325.) *Recredere de muro*, ead. notione. (Ap. Limb.) — Pignora seu res ablatas reddere; *rendre*, *restituer les gages donnés ou les objets saisis*; ol.

recroire. (A. 1228.) — *Recredere se*, in duello seu monomachia a judice indicta victum se profiteri; *s'avouer vaincu, demander quartier;* ol. *recroire.* (Baldric.)

RECREDITUS. — Ignavus, qui in monomachia victum se profitetur; *lâche, poltron qui demande quartier, qui se rend;* ol. *récréant, recreu.* (Pass.) — Lassus, fatigatus; *las, fatigué, rendu;* ol. *récréant.* (Pass.)

RECREDUTA. — Ut RECREDITUS. (A. 1180.)

RECREMENTUM. — Renovatio, dicitur de pilis qui recrescunt; *action de repousser.* (*A. SS.*)

RECRESCENTES. — Reditus, proventus; *fruits, revenus.* (Theob. Anguilb.)

RECRESCENTIA. — Silva cædua quæ recrescit; *taillis qui repousse.* (A. 1244.)

RECREUVA. — Militum supplementum, legionum appendices, Gal. *recrue.* (A. 1363.)

RECREZUTUS. — Ut RECREDITUS.

RECRIMINARE. — Dicitur de reo cum actorem accusat; *accuser son accusateur;* ol. *récriminer.* (A. 1491.)

RECRIMINATIO. — Cum litigatores idem crimen invicem intentant; *action par laquelle les parties s'accusent du même délit.*

RECTARE. — In jus vocare; *assigner, citer en justice.* (*Ch. Angl.*)

RECTIFICARE. — Rectum facere; *rendre droit.* (*Vet. Gl.*) — Instaurare, in pristinum vel meliorem statum erigere; *réparer, restaurer, rétablir.* (Ap. Mur.) — Rectum declarare, ratum habere; *approuver.* (A. 1332.)

RECTITUDO. — Jus quod quis in rem aliquam habet, ut RECTUM. (A. 1187.) — Jus quomodo quis rectum facere dicitur, ut RECTUM. (*Chr. Maurin.*) — Tributum, præstatio; *taxe, redevance, service féodal.* (A. 950.) — Usus, consuetudo; *usage, coutume.* (S. IX.)

RECTOR. — Præses in academiis; *chef d'une université, recteur.* (Pass.) — Idem q. DUX, COMESVE aut JUDEX apud Francos, regnante stirpe regum e Meroveo orta. (*Lex Sal.*) — Præfectus urbis seu provinciæ; *gouverneur d'une ville ou d'une province.* (*Ch. Ital.*) — Curio, parochus; *curé.* (*Ch. Brit.*)

RECTORATICUM. — Munus et dignitas rectoris; *rectorat.* (*Cod. Ital.*)

RECTORATUS. — Ead. notione. (A. 1382.)

RECTORIA. — Ead. notione. (Pass.)

RECTORIUM. — Carcer; *prison.* (Joan. VIII PP.)

RECTORIZARE. — Regere; *gouverner, administrer.* (Ap. Mur.)

RECTUM. — Jus quod quis in rem aliquam habet; *droit, faculté d'user d'une chose, d'y prétendre.* (Pass.) — Lex, consuetudo; *loi.* (Pass.) — Jus, quomodo quis *rectum facere* dicitur; *droit, justice.* (A. 1176.) — Tributum q. ex jure exigitur; *redevance, droit.* (A. 1402.) — *Stare ad rectum, recto stare, esse ad rectum* in curia domini, pro juri stare, practicis Gallicis *ester à droit.* (*Ch. Angl.*) — *Requirere de recto, ad rectum habere*, in jus vocare; *assigner.* (*Ch. Angl.*) *Rectum rogare, rectum judicium proclamare*, adire judicem et ab eo jus sibi fieri postulare; *demander justice.* (Pass.) *Rectum recognoscere*, jus agnoscere quod quis habet in aliqua re; *reconnaître le droit de quelqu'un sur une chose.* (*Tab. S. Vinc. Cenom.*) *Rectum adveniens feodi*, jus veniendi in possessionem feudi. (A. 1277.)

RECTUS. — Dexter; *droit.* (*A. SS.*) — *Rectus hæres*, qui recta linea ab eo descendit, cujus hæres est; *héritier en ligne directe.* (*Chr. Andrens.*) *Recta mina*, mina, seu mensura frumentaria, quæ justa est, neque major, neque minor; *mine conforme à l'étalon.* (*Tab. abb. S. Germ. Par.*)

RECUBILIS. — *Recubile oratorium*, fulmentum, cui quis precans Deum innititur; *prie-Dieu.* (*A. SS.*)

RECULA. — Parva res, seu parvi momenti; *petite chose* ou *chose de peu de valeur.* (*Vet Gl.*)

RECULARE. — Retrogradi, retroire; *reculer.* (A. 1356.)

RECUPERARE. — Convalescere; *recouvrer la santé.* (*Gest. reg. Fr.*) — Excusare; *justifier, disculper.* (*A. SS.*) — Reperire; *retrouver.* (*A. SS.*) — Debitum recipere; *recevoir ce qu'on nous doit.* (A. 1309.) — Possessionem gentilitiam redhibere, redimere possessionem a consanguineo venditam, pretio venditori restituto; *retirer des mains de l'acquéreur, en remboursant le prix de vente, un ancien propre de la famille;* ol. *retraire.* (*Cons. Brug.*) — *Recuperare se*, recipere se, aufugere; *se retirer, se sauver.* (*A. SS.*) — Iterare, repetere; *recommencer, répéter.* (A. 1352.)

RECUPERATIO. — Reparatio, restitutio; *réparation, rétablissement.* (Ach. *Spic.*)

RECUPERATOR. — Judex; *juge.* (*Vet. Gl.*) — Qui vectigalia recuperat; *receveur d'impôts.* (A. 1376.)

RECURARE. — Corrigere; *améliorer, réparer.* (S. Aug.) — Expurgare; *nettoyer.* (A. 1501.)

RECURRERE. — Vox practica, quæ de iis dicitur, qui primorum æstimatorum relatione parum contenti, alios postulant, qui maturius judicent. Hic secundi æstimatores *experts récusaires* Gallice appellantur. — Abire; *s'en aller.* (*Iren. Vet. Interp.*) — Justum monetæ pondus imminuere; *affaiblir le poids des monnaies;* ol. *recourre.* (Pass.)

RECURSUS. — Æquum monetæ pondus; *droit poids de la monnaie;* ol. *recours.* (*Ord. reg. Fr.*) — Justi monetæ ponderis accessio seu immunitio; *tolérance en plus ou en moins sur le poids des monnaies;* ol. etiam *recours.* (A. 1340.) — Jus pascendi porcos in nemoribus alienis; *droit de mener les porcs dans les bois d'autrui.* (A. 1130.) — Vas, cautio, sponsor; *caution, répondant, garantie.* (A. 1402.) — Perfugium, refugium; *recours.* (A. 1215.) — Provocatio ad superiorem judicem; *appel, recours à un juge supérieur.* (A. 1369.) — Vox forensis, id q. practicis Gallicis *retrait lignager* dicitur (droit qui appartient au plus proche parent du vendeur de retirer des mains du tiers acquéreur un ancien propre de la famille.) (*Reg. Cam. Comp. Par.*) — *Recursus justitiæ*, jus superiori domino competens judicandi eos quos feudales do-

mini judicesque inferiores judicare neglexerunt; *droit en vertu duquel le seigneur dominant juge les affaires sur lesquelles les seigneurs ou les juges inférieurs n'ont pas voulu ou n'ont pas pu prononcer.* (A. 1245.)

RECUSA. — Denegatio, recusatio; *récusation, refus.* (A. 1338.)

RECUSARE. — Vineam ultimum colere, ut RECLAUDERE. (*Vet. Cod.*)

RECUSSA. — Recuperatio, ereptio pignorum aliarumve rerum jure captarum; *reprise de gages donnés* ou *de choses enlevées, recouvrement;* ol. *recousse, rescousse.* (A. 1293.)

RECUSSABILIS. — Mobilis, promptus et expeditus ad recussum; *qui rebondit facilement.* (C. Aurel.)

RECUSSIO. — Idem quod RECUSSA. (*Cons. Brag.*)

RECUTERE. — Pignora resve alias captas recuperare, eripere; *reprendre, retirer les gages saisis;* ol. *recourir.* (A. 1273.)

REDACCENDERE. — Rursum accendere; *rallumer.* (Tert.)

REDACTUS. — Proventus, reditús; *revenu, produit.* (*Dig.*)

REDADOPTARE. — Rursum adoptare; *adopter de nouveau.* (*Dig.*)

REDANDRUARE. — Gratiam referre; *rendre grâce.* (Isid.) *Redandruare responsum*, rescribere; *répondre.* (Rob. Creyght.)

REDANIMARE. — Resuscitare, vitam restituere alicui; *rendre à la vie, ressusciter.* (Id.)

REDANIMATIO. — Resurrectio; *résurrection.* (Tert.)

REDDA. — Redditus, nisi legendum sit *ledda*, q. *Vid.* (A. 1067.)

REDDEBERE. — Debere reddi; *devoir être rendu.* (A. 697.)

REDDEBETUM. — Debitum, quod reddi debet; *dette, ce que l'on doit rendre.* (Ap. Mab. *Anal.*)

REDDEBUTIO. — Tributum, vectigal; *impôt, tribut.* (A. 692.)

REDDENS. — Baptizandus; *aspirant au baptême, catéchumène.* (*A. SS. Ben.*)

REDDERE. — Lectionem proferre, quomodo discipuli magistris suis a se lecta memoriter proferunt; *réciter, rendre compte.* (Pass.) *Reddere se*, aliquo se conferre; *se rendre dans un lieu.* (A. 1406.) *Reddere se ad monachum*, vitam monachicam amplecti; *se faire moine.* (Pass.) *Reddere feudum* dicebantur vassalli, cum castra, quæ feodaliter tenebant, dominis capitalibus, si ea requirerent, reddere cogebantur; *Vid.* FEUDUM.

REDDIBILIS. — Qui reddi debet; *rendable.* (Pass.)

REDDIDENCIA. — Tributum, vectigal; *impôt, taxe.* (A. 1361.)

REDDIMIUM. — F. redditus annuus. (A. 1312.)

REDDITA. — Annuus census, quem tenentes domino reddere vel solvere debent ratione tenementorum suorum; *redevance, droit, taille.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)

REDDITARIUS. — Tenens, *redditæ* obnoxius; *vassal, celui qui est soumis à payer les redevances.* (S. XIII.)

REDDITE. — *Reddite litteras;* formula, quæ legitur ad calcem quarumdam litterarum regiarum ballivis inscriptarum, qua significatur, ni fallor, ut eas communicent iis, quorum interest illas nosse; *formule terminale de plusieurs lettres des rois aux baillis, qui semble prescrire à ces officiers de donner connaissance de ces lettres à ceux qu'elles peuvent intéresser.*

REDDITIO. — Proventus; *revenu, produit.* (*Vet. Ch.*) — Tributum, vectigal; *impôt, taxe, droit.* (S. IX.) — Actio feudum reddendi; *Vid.* REDDERE et FEUDUM. (A. 1230.)

REDDITOR. — Qui debitum reddit; *celui qui paye, qui rend ce qu'il doit.* (S. August.)

REDDITUALE. — Proventus; *produit, revenu.* (A. 1324.)

REDDITUALIS. — Singulis annis reddendus seu exsolvendus; *qui doit être rendu ou payé chaque année.* (A. 1275.)

REDDITUARE. — Reditus annuos concedere, assignare; *renter, doter d'une rente.* (Mart. *Ampl. Col.*)

REDDITUARIUS. — Exactor redituum seu proventuum; *celui qui se charge de faire rentrer les revenus.* (A. 1402.) — Qui reditum aliquem singulis annis alteri præstare debet; *celui qui doit fournir chaque année un revenu déterminé à un autre.* (A. 1511.) — Cui pensio annua debetur; *pensionné.* (A. 1412.)

REDDITUATUS. — Dives, cui multi sunt *reditus* seu proventus; *riche, qui a de grands revenus.* (A. 1406.)

REDDITUS. — Monachus, sed proprie is qui *frater laicus, donatus, præbendarius*, etc., nuncupatur; *moine, frère lai.* (Pass.)

REDEBENTA. — Idem quod REDEBENTIA, si non sit ita legendum. (A. 1315.)

REDEBENTIA. — Clientare munus prædiatorium; *redevance.* (Pass.)

REDEBERE. — Debere, *redebentiis* obnoxium esse; *devoir, être soumis à payer des redevances.* (Marc. *Form.*)

REDEBUTIO. — Tributum, vectigal, idem q. REDHIBITIO. (*Chartul. S. Germ. Prat.*)

REDECIMA. — Decima pars decimæ; *dîme de la dîme, onzième;* ol. *redisme, redeyme.*

REDECIMARE. — Redecimam exigere; *lever le droit du onzième;* ol. *rediesmer.* (S. XIV.)

REDECIMATIO. — Idem q. REDECIMA. (A. 1070.)

REDEFOSSA. — Altera fossa circumdans arcem; *arrière-fossé.* (*St. Pallav.*)

REDELLUS. — Idem q. REDDITUALE. (A. 1310.)

REDEMIUM. — Redemptio; *rachat.* (A. SS.)

REDEMPTIO. — Ἀπολύτρωσις, profanus quidam et superstitiosus initiationis ritus, quo suos consecrabant gnostici; *cérémonie d'initiation chez les gnostiques.* (S. Iren.) *Redemptiones altarium; Vid.* ALTARE. *Redemptio animæ*, æterna salus; *le salut éternel.* (Pass.) *Redemptio corporis domini*, Gal. *rançon*, cujus pretium exsolvere coguntur vassalli, cum ab hostibus captus est dominus capitalis. (Pass.)

REDEMPTIONALE. — Charta, per quam

servus seipsum de peculio suo redimit, et dato pretio libertate a domino donatur; *charte d'affranchissement.*

REDEMPTUS. — Pro *redimitus*, coronatus. (*Missal. Goth.*) *Redemptus testis*, qui pecunia emitur, corrumpitur; *témoin gagné, corrumpu à prix d'argent.* (*Cap. C. M.*) — Multa pecuniaria aut honoraria in judicio damnatus; *condamné à une amende honorable ou à une peine pécuniaire.* (A. 1217.) — Quod præter pretium in emptionibus conceditur; *ce qui se donne en sus du prix convenu, pourboire, pot de vin.* (A. 1200.)

REDENTITARE. — Iterum atque iterum clamare; *crier pour la troisième fois.* (*Vet. Mss.*)

REDEQUITARE. — Retro equitare, sive ea equitantem via reverti, qua et ante equo venerit; *revenir à cheval, ou suivre au retour la même route que l'on avait prise à l'aller.* (Fulb. Carn.)

REDERCERE. — Emendare, corrigere; *redresser.* (A. 1184.)

REDEVAMENTUM. — Idem quod REDEVANCIA.

REDEVANCIA. — Obligatio vassalli vel tenentis erga dominum capitalem, qua certas res operasve singulis annis ei præstare tenentur, vectigal; *redevance, toute obligation à laquelle est tenu le vassal ou censier.* (Pass.)

REDHIBERE. — Reddere; *rendre.* (Isid.)

REDHIBITIO. — Redditio; *action de rendre.* (Symm.) — Vectigal, tributum, præstatio; *impôt, taxe, prestation.* (Pass.) — Satisfactio; *réparation, excuse.* (*A. SS.*) — Multa; *amende.* (*Lex Burg.*)

REDIBENTIA. — Idem q. REDEVANCIA. (A. 1312.) — Vectigal, tributum; *impôt, taxe.* (A. 1329.)

REDIBERIA. — Debitum, id quod reddi debet; *ce qui est dû, ce qui doit se rendre.* (A. 1470.)

REDIBIARIUS. — Tributum, vectigal; *impôt, taxe.* (A. 806.)

REDIBITUS. — Reditus, proventus; *revenu, produit.*

REDICARE. — *Redicare ecclesiam*, iterum dicare, benedicere, consecrare; *consacrer de nouveau une église.* (Nic. I PP.)

REDICERE. — Respondere; *répondre.* (Ditm.)

REDIGERE. — Pro REDIRIGERE. (*Ch. Arag.* a. 1228.)

REDIGULOSUS. — Ridiculus; *plaisant, amusant, comique.* (*Vet. Gl.*)

REDIMALIS. — Qui redimi potest; *rachetable.* (A. 1328.)

REDIMATIO. — Idem q. REDECIMATIO.

REDIMENTIA. — Vectigal, tributum; *impôt, droit, redevance.* (A. 1315.)

REDIMERE. — In suas partes allicere, pretio dato corrumpere; *attacher à son parti, corrompre.* (*Vet. Script.*) — *Redimere manum*, de manu pro delicto amputanda componere; *racheter la main, obtenir moyennant une certaine somme que la peine ne sera pas appliquée.* (A. 803.) (Titulus 55 Leg. Salic. est « de manu ab æneo *redimenda*, » hoc est, de compositione quam facere debebat is qui tenebatur se purgare, manum in æneum aqua ferventi plenum immittendo.) — *Redimere se* tenebantur ascriptitii glebæ, si vel matrimonia contrahere, vel alio migrare vellent, data scilicet dominis suis certa quantitate pecuniæ, Gal. *seracheter.* (Les serfs ne pouvaient contracter mariage ailleurs, ni changer de domicile sans avoir donné une certaine somme à leur seigneur.) — *Redimere tempus*, tergiversari; *éluder, gagner du temps, tergiverser.* (*Syn. Aurel.* a. 1017.) *Redimere triduanam*, de tridui jejunio componere; *Vid.* BIDUANA. — Pecuniam nomine redemptionis extorquere, interdum etiam multa pecuniaria afficere; *extorquer, lever de l'argent sous le nom de rederance; infliger une amende à quelqu'un.* (Ben. abb. Petrob.)

REDIMIBILIS. — Qui *redimi* potest; *rachetable.*

REDIMICULA. — Idem quod Latinis *redimiculum*, ornamentum capitis mulieris; *serre-tête, frontal, bandelette, bandeau.* (*Ann. Ben.*)

REDIMICULARE. — *Redimiculum* solvere; *dénouer les attaches, les cordons.* (*Vet. Gl.*)

REDIMICULUM PRÆBENDÆ. — Reditus annuus præbendæ canonici; *revenu annuel d'une prébende.* (A. 1047.)

REDIMITIO LEVITALIS. — Stola quæ est propria diaconorum vestis; *étole de diacre.* (*A. SS.*)

REDINCIPERE. — Reædificare; *réédifier, rebâtir.* (*Script. rer. Fr.*)

REDINDUERE. — Induere, vestire; *revêtir.* (Od. Carm.)

REDINFORMARE. — Ad meliorem statum revocare; *réformer.* (Ap. Per.)

REDINTEGRANTE. — Vox frequens in chartis Caroli Simplicis, regis Francorum, qua significatur annus, quo post mortem Odonis regnum redintegravit, regni partem, Aquitaniam scilicet et Burgundiam, quæ ab Odone possidebatur recipiendo. Hujus redintegrationis annos regni sui annis publicis in tabulis subjicere solitus est Carolus.

REDINTEGRATIVÆ LITTERÆ. — Eædem quæ RECAPTIVATORIÆ.

REDIRE. — *Redire mandatis alicujus*, in illius obedientiam, mandata prius repudiata exsequi. (A. 1217.)

REDIRIGERE. — Noxam emendare; *redresser la faute, la réparer, expier son tort.* (*Us. Barc.*)

REDISELLA. — Idem q. RETICELLA.

REDISMUS. — Idem, ut videtur, ac *reditus*, proventus.

REDISSEISINA. — *Vid.* SAISINA.

REDITITIO. — Vectigal, tributum; *impôt, taxe.* (A. 813.)

REDITORIA. — Scriptura in qua continetur decretum de restituenda re usurpata, jusque confirmatur primi ac legitimi possessoris ad quem redire debet illa res usurpata. (*Conc. Cab.* a. 915.)

REDITUARIUS. — Emphyteuta vel alius quivis vectigali obnoxius qui certos census

annuos alio pendit ; *locataire à bail emphytéotique, ou tout autre qui paye annuellement des redevances déterminées à un autre.* (A. 1402.) — Cui vectigal debetur ; *celui à qui on doit une redevance ;* ol. *rentier.* (*Chr. S. Bert.*)

REDITUS. — Proventus ; *produit, revenu.* (Pass.) *Reditus duplicatus*, idem q. Gallice dicitur *deux années de revenu d'une terre.* (Flet.) *Plenus reditus*, census integer ; *pleine rente.* (A. 1233.) *Reditus assisus*, certus et immobilis census, qui domino solvitur ex prædiis liberis, unde et *liber* appellatur, mobili et nativo contrarius ; Anglis practicis *rentof assise*, Gallis vero *rente foncière*, cui opponitur *rente volage.* (Will. Thorn.) *Reditum facere* dicitur colonus seu glebæ adscriptus qui censum de capite debet. (*Lex Long.*)

REDIVENTIA. — Idem q. Redevancia. (A. 1250.)

REDIVIDARE. — Pro Redundare. (A. 1029.)

REDIVIVUS. — *Canapis rediviva*, id est quæ nascitur et non seminatur. (Alex. Iatr.)

REDO. — Telæ crassioris species, sellis equorum instruendis aptæ ; *sorte de tissu pour les selles des chevaux.*

REDOANCIA. — Vectigal, præstatio ; ut Redevancia.

REDOCCARE. — Iterum occare, hoc est, denuo glebas comminuere et confringere ; *herser une seconde fois.* (*Vet. Gl.*)

REDOCREARE. — Ocreas iterum induere ; *remettre les bottes.* (J. de J.)

REDOMARE. —Reposcere, recuperare ; *réclamer, revendiquer, reprendre.* (A. 1229.)

REDONANCIA. — Idem q. Redevancia. (A. 1271.)

REDONDELLUS. — Ornamentum capitis mulieris orbiculatum ; *bandeau, parement de tête ;* ol. *redoun, redon.* (A. 1367.)

REDOPERIRE. — Aperire ; *ouvrir.* (*Vet. Gl.*)

REDOPERTUS. — Apertus, retectus ; *ouvert, dévoilé.* (S. Ambr.)

REDORARE. — Rursum inaurare ; *redorer.* (A. 1245.)

REDORIRI. — Iterum incipere; *recommencer* (*Vet. Gl.*)

REDORSARE. — Tergo chartæ inscribere ; *endosser un acte.* (*St. Sicil.*)

REDORTA. — Idem q. Retorta.

REDOTATUS. — Moneta nigra minutior in Dalphinatu, pretii duorum parvorum denariorum ; *petite monnaie dauphinoise de billon.* (S. XIV.)

REDRECARE. — Corrigere, emendare ; *redresser, réparer, faire droit.* (A. 1154.)

REDRESCERE. — Eadem significatione.

REDRESSARE. — Eodem intellectu. (A. 1405.)

REDUBIÆ. — Reliquiæ ; *restes, rognures.* (*Vet. Gl.*)

REDUCERE SE. — Se recipere ; *se retirer.* (*Ann. Gen.*)

REDUCTIO.—F. moles, via strata; *chaussée.* (*Synod. Lim.* a. 1588.) *Reductio hæreticorum*, eorum reversio ad catholicam fidem ; *retour des hérétiques au catholicisme.* (Martin. V PP.)

REDUCTORIE. — Breviter, compendiose ; *en abrégé.* (*A. SS.*)

REDUCTUS. — Locus secretus, refugium, asylus ; *réduit, lieu où l'on se réfugie.* (A. 1379.) — Munitionis species ; *redoute, espèce d'ouvrage de fortification.* (Pass.)

REDULUS. — Strues lignorum ardentium ; *pile de bois en feu.* (Isid.)

REDUNCARE. — Curvare seu reduncum facere ; *courber* ou *arrondir.* (*Vet. Gl.*)

REDUNDELLUS. — Vestis species in rotundum, seu in orbem desinens, eadem quæ infra Rotundellus, nisi sit ita legendum. (*St. eccl. Tutel.*)

REDUPLICARE. — Pro Conduplicare. (*Vet. Gl.*)

REDUPLICATUS.—Duplo restitutus ; *rendu au double, redoublé.* (Tert.)

REDUSIT. — Pro *redussit*, a *redurere*, igne mundare. (Agnel.)

REEMENDARE. — Instaurare, reparare, reficere ; *restaurer, réparer, rétablir.* (A. 862.)

REEMERE.—Idem q. Redimere. (A. 1300.)

REERIGERE. — Reædificare ; *rebâtir.* (Joan. Wheth.)

REFACIMENTUM. — Restauratio damni ; *réparation du tort.* (*St. Sen.*)

REFANUS. — Pro *raphanus.* (A. 969.)

REFECTA. — Ædificiorum reparationes, instaurationes ; *réparations, restaurations faites aux édifices.* (*Chartul. Mon. Gem.*)

REFECTIO. — Somnus, quies ; *repos, sommeil.* (Cass.) — Cœna, prandium, cibi sumptio ; *repas, action de prendre de la nourriture.* (Pass.) — Locus ubi cibus sumitur ; *lieu où l'on mange, salle à manger.* (*Evang.*) — Jus procurationis, *gistum, prandium, cœnaticum*, etc., q. *Vid.* — Baptismus quo homo *reficitur*, seu justitiæ qua decidit restituitur ; *le sacrement de baptême.* (S. Paulin.)

REFECTORARIA. — Officium *refectorarii ; Vid.* Refectorarius. (*Inst. abb. Corb.*) — Monialis, cui refectorii cura est in monasteriis sacrarum virginum ; *religieuse chargée de la surveillance du réfectoire dans un couvent de femmes.* (A. 1403.)

REFECTORARIUS. — (Subst.) Cui *refectorii* curandi onus incumbit ; *moine qui a la surveillance du réfectoire dans un couvent d'hommes.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*) — (Adj.) *Refectorii panni*, qui sunt ad usum refectorii ; *linges à l'usage du réfectoire.* (Bern. Mon.)

REFECTORIALES. — Vicarii seu beneficiati ecclesiæ Salzburgensis qui vice canonicorum Missas canunt, cæterasque horas ecclesiasticas, ut passim videre est in ecclesiis cathedralibus et collegiatis, *Refectoriales*, ut videtur, dicti quod communi refectorio utantur. (A. 1461.)

REFECTORIUM. — Locus ubi reficiuntur famelici, vel locus ubi insimul comedunt fratres vel monachi ; cœnaculum refectionis ; *lieu où l'on mange, réfectoire.* (Ugut.)

— Prædium cujus proventus communi canonicorum *refectioni* destinatur in Ecclesia Lugdunensi; *ferme, métairie dont les produits sont destinés à la table commune des chanoines de Lyon.* (A. 1251.)

REFECTUM. — Idem quod supra REFECTIO, cœna, prandium. (*Chartul. S. Pet. de Dom.*)

REFECTURA. — Instauratio, reparatio; *réparation, restauration.* (A. 1286.)

REFECTURARIA. — Monialis cui cura *refectorii* est, ut REFECTORARIA. (*Cod. eccl. Agin.*)

REFECTURARIUS. — Idem q. REFECTORARIUS. (A. 1281.)

REFECTURIUM. — Pro *refectorium.* (*Cons. Fuld. S. Sturm.*)

REFEFFARE. — Idem q. mox REFEOFARE, in feudum denuo conferre. (Gualt. Heming.)

REFENERE. — Includere, concludere; *renfermer.* (A. 1239.)

REFEODUM. — Idem q. RETROFEUDUM. (A. 1282.)

REFEOFARE. — In feudum denuo conferre, seu feudo denuo investire; *donner de nouveau en fief;* ol. *refieffer.*

REFERENDARE. — In acta referre; *enregistrer, transcrire sur les registres.* (*A. SS.*)

REFERENDARIUS. — Qui supplicum preces ad principem recitat et mandata principis judicibus insinuat; *référendaire, officier de la cour de Constantinople qui faisait à l'empereur le rapport des suppliques et communiquait aux juges les intentions du souverain.* (Pass.) *Referendarius* apud Francos primæ stirpis reges, dictus ille cui commissa erat annuli regii cura, quique regia diplomata subscribebat; *officier franc sous les rois de la première race qui avait la garde du sceau royal et remplissait les mêmes fonctions que le chancelier de la dynastie capétienne.* (Aim.)

REFERENS. — Pro REFERENDARIUS, amanuensis. (Mab.)

REFERMATUS. — Quasi *refirmatus,* confirmatus. (Gualv. Flamm.)

·REFERRARE. — *Referrare equum,* equum denuo calceare; *referrer un cheval.* (*St. Mas.*)

REFERRE. — *Referre se,* aliqua re stare; *s'en rapporter.* (A. 1383.)

REFEUDUM. — Feudum quod per medium tenetur a superiori domino; *arrière-fief;* ol. *rère-fief, rière-fiez.* (Pass.)

REFFARE. — Rapere; *enlever, voler.* (*Leg. H. I reg. Angl.*)

REFFIANUS. — Pro RUFFIANUS. (*Vet. Gl.*)

REFFIBULARE. — Fibulam laxare, solvere, aut quid simile; *déboucler, détacher.* (*Vet. Cod.*)

REFFORMARE. — Consilium mutare; *changer de dessein.* (A. 1459.)

REFFREDARE. — Pro REFRENARE, reprimere, coercere. (*St. Saon.*)

REFFUGARE. — Recusare, renuere; *refuser, ne pas agréer.* (A. 1281.)

REFICERE. — Quiescere, somno indulgere; *se reposer, dormir.* (Cass.)

REFICIARE. — Cibo reficere; *prendre de la nourriture.* (Bar.)

REFIRMARE. — Confirmare; *approuver, confirmer.* (*Ann. Ben.*) — Instaurare, denuo munire; *réparer, mettre en état.* (A. 1224.) — Denuo obdere, occludere; *refermer.* (*A. SS.*) — Magis vel denuo firmare, constabilire; *raffermir.* (*Inst. Sicil.*) — In officio, quo quis jam functus est, denuo constituere; *rétablir, remettre en charge.* (*St. Fl.*)

REFLECTIO. — Fluvii cursus; *cours d'une rivière.* (*Vet. Ch.*)

REFLORITIO. — Dicitur de arboribus, quæ secundo floruerunt; *deuxième floraison.* (Ber. de Breyd.)

REFLUARE. — Abundare; *abonder, regorger de.* (Fort.)

REFLUCTUARE. — Pro REFUTARE. (S. XIV.)

REFLUTARE. — Pro REFUTARE, cedere; unde REFLUTATIO, pro REFUTATIO, cessio. (A. 1105.)

REFLUXIO. — *Refluxio maris,* mora judiciaria, quæ mercatoribus extraneis litigantibus dari solet. (*Lex Scot.*)

REFOCILLANTIA. — « Ad solatium et *refocillantiam* suorum corporum. » (A. 1351.)

REFOLLARE. — *Refollare* dicuntur stagna, quorum aquæ aggere et obstaculo retentæ exundant ruuntque per prata viciniora; *refoullir* (se dit des étangs dont les eaux passent par-dessus leurs digues et vont se répandre dans les terres du voisinage). (A. 1198.)

REFOLLUM. — Locus in quem aquæ exundantes stagni aut canalis influunt; *décharge d'un canal ou d'un étang;* ol. *reffoul.* (A. 1306.)

REFORCIATUS. — *Vid.* REFORTIATUS.

REFORGIARE. — Reparare, reficere; *refaire, réparer.* (A. 1517.)

REFORMAMENTUM. — Nova constitutio, sanctio; *réformation, réforme.* (*St. Syn. Reat.*)

REFORMARE. — Restituere, reddere; *rendre. Reformare debitum,* solvere; *payer ses dettes.* (Sid.) *Reformare responsum,* respondere; *répondre.* (A. 1403.)

REFORMARI. — Reconciliari. (Alb. Argentin.)

REFORMATIO. — Constitutio, sanctio, quæ disciplinam civilem spectat; *réforme, constitution.* (Mur.) — Assignatio; *action de distribuer, de partager.* (*Leg. Pol.*) — *Reformationes,* inquisitiones *reformatorum* in provincias missorum; *enquête des commissaires extraordinaires envoyés dans les provinces pour réprimer les abus.* (A. 1340.)

REFORMATOR. — Judex in provincias a rege præter ordinem missus, qui de omnibus excessibus atque delictis cognoscebat, « proditionis et læsæ majestatis casibus duntaxat exceptis, » ut habetur in litteris Joannis Fr. regis a. 1351; *commissaire extraordinaire.*

REFORTIARE. — Denuo vel amplius munire; *renforcer.* (*Ann. Mut.*) — Incarcerare; *emprisonner.* (A. 1225.)

REFORTIATUS. — *Refortiata moneta*, quæ ad puriorem minusque adulteratam materiam revocatur; *Vid.* Moneta.

REFORTIFICARE. — Denuo munire, ut Refortiare. (Mur.)

REFORTIUNCULA. — Parva munitio; *Vid.* Fortia.

REFORTUNA. — Eventus, discrimen, periculum; *événement, position critique, péril.* (*Vet. Form.*)

REFORZARE. — Fortius efficere, firmare; *renforcer.* (Sanut.)

REFOSSUM. — Exterior fossa circumdans primam arcis fossam; *avant-fossé.* (Pet. Azar.)

REFRACTATIO. — Oppositio, qua quis alieni refragatur; *opposition.* (*Cod. Th.*)

REFRAGABILIS. — Cui potest resisti; *à qui l'on peut résister.* (J. de J.)

REFRAGABILITAS. — Contradictio; *résistance, contradiction.* (J. de J.)

REFRAGABILITER. — Modo cui contradici possit; *de manière qu'on puisse lui résister.* (Rath. Ver.)

REFRAGANEUS. — Qui refragatur, repugnat; *qui résiste, fait de l'opposition.* (Ach.)

REFRAGARE. — Contradicere, repudiare; *résister, s'opposer.* (*Lex Rip.*)

REFRAGATIO. — Contradictio; *opposition, résistance.* (*Vet. Ch.*)

REFRAGATOR. — Qui refragatur, contradicit, adversatur, ut Refraganeus. (Tert.)

REFRAGIUM. — Ut Refragatio. (S. Ambr.)

REFRANGERE. — Pro Refringere. (*Vet. Gl.*)

REFRECIARE. — Vallos reficere, restaurare; *réparer les palissades.* (S. xiv.)

REFRENDARE. — Forte referre, potius subscribere, signare; *rapporter* ou *souscrire, signer.* (*Conc. Hisp.* a. 1585.)

REFRESCAMENTUM. — Commeatus; *rafraichissement.* (Andr. Dand.)

REFRESCARE. — Refrigerare, adaquare; *rafraîchir.* (A. 1223.)

REFRETORIUM. — Pro Refectorium, ex pronuntiandi ratione scriptura, ab obsol. Gall. *refroitour.*

REFRICARE. — Iterare; *recommencer, répéter.* (A. 1397.)

REFRIDARE. — Refrigescere; *se refroidir, devenir froid.* (Mur.)

REFRIGERARE. — Requiescere; *se reposer, prendre du repos.* (*Iren. Vet. Interp.*)

REFRIGERATIVUS. — Refrigerans: « Spargendo pavimentum herbis *refrigerativis.* » (*Conc. Hisp.*) Id est, viridibus, recens collectis et refrigerantibus.

REFRIGERIUM. — Locus ad *refrigerandum* aptus; *rafraîchissoir, lieu pour refroidir.* (*Psalm.*) — Solatium, quies; *soulagement, consolation, repos.* (Tert.)

REFRIGESCENTIA. — Refrigeratio; *rafraîchissement, soulagement, adoucissement.* (Tert.)

REFRIGIDARIUM. — Locus aptus captandæ *refrigerationis*: ut Refrigerium. (*A. SS.*)

REFRISCARE. — Reficere; *rafraîchir.* (Rym.)

REFRIXIO. — Refrigeratio, ut Refrigescentia. (*Vet. Gl.*)

REFRONTARE. — Adversari, contradicere; *s'opposer à, contredire.* (A. 1074.)

REFUDIUM. — Reditus, emolumentum; *revenu, produit, émolument.* (A. 1067.)

REFUGA. — Qui confugit ad ecclesiam; *celui qui cherche un asile dans une église.* (*Cod. Th.*) — Desertor; *celui qui quitte son poste, déserteur.* Hinc *refugi* dicti qui a vero Dei cultu discedunt; *apostats.* (*Vet. Gl.*)

REFUGARE ANIMALIA. — Feras venando retrudere; *Vid.* Fugare.

REFUGERE. — Pro *fugere.* (Greg. M.)

REFUGIUM. — Asylum, immunitas ecclesiæ; *asile, immunité accordée à certaines églises de mettre à l'abri des peines édictées par les juges les coupables qui se réfugiaient dans leur intérieur.* (*Mon. Angl.*) — Reditus, ut Refudium. (A. 1159.) — Jus domini sese in castellum vassalli recipiendi, ut Receptum. (A. 1217.)

REFULLUS. — Idem quod Refollum. (*Mon. Angl.*)

REFUNDARE. — A fundamentis restaurare; *rétablir entièrement, reprendre aux fondements.* (Mart. *Anecd.*)

REFUNDERE. — Reparare, resarcire, restituere; *réparer, arranger, restaurer.* (A. 1403.) — Restituere, reddere; *rendre, restituer.* (Pass.)

REFUSIO. — Restitutio; *action de rendre, de restituer.* (A. 1290.) *Refusio*, in quibusdam ecclesiis cathedralibus et collegiatis dicitur quidquid ex assignatis sibi possessionibus reditibusve in communem arcam communibus usibus destinatam, quotannis referre debent earumdem ecclesiarum canonici aliique beneficiati.

REFUTANTIA. — Apocha; *quittance.* (A. 1389.)

REFUTARE. — Respuere, rejicere, repellere, renuere; *rejeter, ne pas admettre, repousser.* (Pass.) — Rem demittere, et in alterius jus transferre; *abandonner et transférer à un autre la possession d'une propriété.* (A. 1148.) — *Refutare se*, sese recipere; *se réfugier.* (A. 1210.)

REFUTATIO. — Apocha; *quittance.* (A. 1389.)

REFUTATORIA BREVIS. — Schedula seu charta continens refutationem, seu rei alicujus dimissionem et transcriptionem; *acte de transmission de propriété, titre de vente.*

REFUTATORIUM. — Libellus quo reus judicem seu testem refutat; *mémoire, écrit contenant la défense d'un accusé.* (Guil. Bard.)

REGA. — Modus agri, apud Aquitanos; *certaine quantité de terre*: « Una *rega* vineæ. »

REGACINUS. — Servus, famulus; *domestique.* (*St. Mant.*)

REGAGIUM. — Locus in quem aquæ ex vicinis collibus decurrunt; *lieu où se rendent*

les eaux des lieux environnants; ol. *regage.* (A. 1460.)

REGAITA. — Idem q. GAYTA et WACTÆ.

REGALATOR. — Idem q. REGALIARIUS.

REGALE. — Dominium; *seigneurie.* (S. XII.)

REGALENGUM. — Eadem notione. (A. 1194.)

REGALES. — Regum filii, principes ex stirpe regia; *les fils d'un roi, les enfants du sang royal.* (Avit.) — Regii ministri; *les ministres du roi.* (Thom. Wals.) — Nummi aurei Francici; *royaux*, ancienne monnaie française. (Pass.)

REGALIA. — Jus regium, dignitas regia; *royauté, dignité royale.* (H. Knyght.)—Fiscus principis, jura omnia quibus reges fruuntur; *trésor public, le fisc, tous les droits qui appartiennent au roi en vertu de sa souveraineté, droits régaliens;* ol. *régale.* (Pass.) — Prædia ecclesiarum; *biens ecclésiastiques, terres et autres propriétés des églises.* (Pass.) — Jus quod regi competit in reditibus beneficiorum ecclesiasticorum, ipsis vacantibus beneficiis; *régale, droit revenant au roi de jouir du revenu des bénéfices ecclésiastiques pendant leur vacance.* (Pass.) — Dominium temporale Ecclesiæ; *le patrimoine de S. Pierre.* (Pass.)—Præcipua imperii signa, corona, sceptrum, etc.; *les insignes du pouvoir souverain, tels que la couronne, le sceptre,* etc. (Alb. Argent.).— Exactiones vel tributa regia; *impôts, droits perçus au nom du roi.* (*Vet. Ch.*)—Palatia regia; *palais royaux.* (Freculf. Lexov.)

REGALIARIUS. — Qui *regalia* vel alios proventus episcopatus vacantis percipit, vice principis cujus ea sunt; *celui qui lève la régale.* (A. 1277.)

REGALIOSUS. — Regius; *royal, de roi,* (*Vet. Gl.*)

REGALIS. — *Vid.* REGALES.

REGALITAS. — Dignitas regia, ut REGALIA. (A. 1021.) — *Regalitates*, jura regia, ut REGALIA. (A. 1334.)

REGALITER. — Summo jure; *légitimement, de plein droit.* (A. 1290.)

REGALLONUS. — Regulus, vox contemptus; *roitelet, petit roi.* (Steph. de Inf.)

REGANEUM. — F. fenum autumnale; *regain.* (A. 950.)

REGARDARE. — Observare, perspicere, contemplari, examinare; *examiner, observer, regarder.* (*St. Mass.*)

REGARDATOR. — Inspector; *celui qui examine, inspecteur;* ol. *regar.* (A. 1366.)

REGARDIUM. — Ut REGUARDIUM.

REGARDUM. — Merces, remuneratio, compensatio; *salaire, honoraires.* (A. 1443.) — Visitatio forestæ ab forestariis, ne quid detrimenti in iis accidat; limites vel ambitus forestæ, cujus cura iisdem forestariis commissa est; multa qua multabatur qui intra ejusdem forestæ limites venari, vel damnum aliquod fecisse deprehensus erat; *inspection faite par les officiers des forêts du bois confié à leur surveillance; ce bois lui-même, et l'amende prononcée contre celui qui y est trouvé chassant ou commettant quelque dégradation.* (*Ch. Angl.*)—Conspectus, ut videtur, a Gallico *regard*, aspectus; potius terror, formido; hinc *tenere in regardo*, Gall. *tenir en respect.* (A. 1291.) — Census annuus, præstatio; *sorte de redevance annuelle;* ol. *regard.* (*Chartul. S. TT. Cad.*)— Arbitrium, sententia, edictum; *sentence, jugement.* (A. 1253.)

REGARDUS. — Præfectus urbis, major; *maire, bourguemestre.* (A. 1350.)

REGATARE. — Redimere; *racheter.* (A. 1384.)

REGATATIO. — Redemptio; *rachat.* (A. 1384.)

REGATERIUS. — Propola qui merces minori pretio emptas aliquanto charius distrahit; *regrattier, marchand au détail, revendeur.* (A. 1567.)

REGATIUS. — Servus, famulus; *domestique, serviteur.* (*Ch. Ital.*)

REGATUS. — Regimen; *administration, gouvernement.* (*Chartul. Raven.*)

REGELATUM. — Plumbus liquefactus; *plomb fondu.* (Pap.)

REGENERARE. — Denuo generare; *régénérer.* (Hoc verbum frequens apud scriptores ecclesiasticos, cum loquuntur de spiritali vita, qua per Christum donamur in baptismate. De Verbo ipso carne facto dicitur in Missali Gothico apud Mabillonium.)

REGENERATIO. — Nova generatio spiritalis, gratia baptismo nobis concessa; *régénération.* (Pass.)

REGENS.—Regni gubernator; *régent.* (A. 1316.) — Professor, qui docet in academiis; *régent, professeur.* (A. 1330.)

REGENTARE.—Docere, profiteri; *régenter, enseigner.* (*St. Andeg.*)

REGENTATUS. — Munus *regentis* in collegiis academicis; *charge de professeur, de régent.* (*Const. Dom.*)

REGENTIA. — Eadem notione. (A. 1398.) —Administratio officii ad tempus; *régence.* (A. 1418.)

REGERE. — Profiteri, docere, *regentis* officium exercere in scholis; *régenter.* (*Chr. Triv.*)—Alere, sustentare, ut videtur; *nourrir, entretenir.* (*A. SS.*)—Erigere, sustinere; *élever, soutenir.* (*A. SS.*) — Adducere, cogere; *amener, forcer.* (A. 1190.)

REGESTORIOLUM. — Parvum *regestum*, arcula, capsa; *coffret, cassette.* (*Test. Bertich. episc. Cenom.*)

REGESTORIUM. — Thesaurus, fiscus; *trésor, caisse.* (Greg. Tur.)

REGESTUM. — Liber in quem regeruntur commentarii quivis, vel epistolæ summorum Pontificum; *registre, cahier.* (Pass.) — Thesaurus, fiscus, quo regeruntur pecuniæ; *trésor, caisse, lieu où l'on dépose l'argent.* (Prud.) — *Regesta campanarum*, earum funes; *les cordes des cloches.* (*A. SS.*)

REGGIVOLUS. — Repagulum; *barrière.* (*A. SS.*)

REGIA. — Basilica; *basilique.* (*A. SS.*) — Porta ædificii primaria; *la porte principale d'un édifice.* (*Ord. Rom.*) — Palatium episcopi; *le palais de l'évêque.* (Ach. *Spic.*) —

Cancelli in ecclesiis, qui vulgo separant chorum seu sanctuarium a navi; *le cancel, balustrade qui sépare le chœur du sanctuaire.* (L. Gaiet.)

REGICULA. — Pro REGIUNCULA. (A. 579.)

REGIDIUM. — Divinitas; *divinité.* (Pap.)

REGILLUS.—Vicerex; *vice-roi.* (*Vet. Gl.*)

REGIMEN ECCLESIASTICUM. — Dignitas abbatis; *dignité d'abbé.* (*Gest. abbat. Gembl.*)

REGIMENTUM. — Regimen, vitæ ratio; *manière de vivre, régime.* (Const. Afr.)

REGINA.—Regis filia: nam is olim titulus attributus regum filiabus, regis uxor, imperatrix; *reine, fille de roi, femme de roi, femme d'empereur.*

REGINALIS. — Ad *reginam* pertinens; *de reine.* (A. 1343.) — Regius, regalis, regem spectans; *de roi, royal.* (Pass.)

REGINALITER.—More regio; *à la manière royale.* (Mat. Par.)

REGINETA.—Species ludi scruporum vel latrunculorum, in quo vincebat ille qui singulas adversarii partes capiebat; sic autem dicebatur a præcipua ludi parte, vocata reginetta, Gall. *reinette.*

REGIOLA. —Porta, portula; *porte, petite porte.* (Pass.)

REGISTER.—Liber quidam; *registre.* (*St. S. Claud.*)

REGISTRA. — Eadem notione. (*Ind. benef. eccl. Const.*)

REGISTRARE.—In *registrum* referre; *enregistrer, inscrire sur un registre.* (*A. SS.*)

REGISTRARIUS.—Qui scripturas aut contractus in acta publica refert; *notaire, greffier.* (*Ch. eccl. Cant.*)

REGISTRATIO. — In acta relatio; *enregistrement, inscription.* (*Ch. Angl.*)

REGISTRATOR. — Scriba, notarius, qui in acta refert, ut REGISTRARIUS. (Pass.)

REGISTRUM. — Liber quidam, ut REGESTUM.

REGIUM. — Tributum regi debitum; *tribut dû au roi.* (Luc. III PP.)

REGIUS. — Præcipuus, primarius; *principal, premier.* (Ord. Vit.) *Regius homo*, fiscalinus; *regia femina*, fiscalina; *Vid.* FISCALINUS. (*Lex. Rip.*) *Regius morbus*, lepra veteribus: *la lèpre.* (S. Hier.)

REGLOBARI.—Dicitur exercitus dispersus cum in unum globum redit; *se rallier, se reformer.* (Bart. *Gl.*)

REGLUVERE. — Pro *reglubere* vel *deglubere*, excoriare, pellem detrahere. (*Vet. Gl.*)

REGMA. — Epilepsia; *mal caduc.* (*A. SS.*)

REGMEN. — Pro *regimen*, ut tegmen pro *tegimen.* (Walaf. Str.)

REGNABILIS. — Conveniens, congruus; *juste, convenable, raisonnable;* ol. *régnauble.* (A. 1336.)

REGNACULUM. — Parvum regnum; *petit gouvernement, petit Etat.* (A. 1375.)

REGNALIS. — Regius, regalis; *de roi, royal.* (A. 1409.)

REGNANS. — Pro *imperans.* (*Ch Alem.*)

REGNARE ALICUBI.—Habitare, versari; *demeurer, séjourner, habiter.* (A. 1268.)

REGNARI. — Regi subesse, esse sub imperio; *être sous l'empire de.* (*Iren. Vet. Interp.*)

REGNATIO.—Regnum, regni administratio, regimen; *gouvernement, administration, régime.* (Corn. Zanfl.)

REGNATUS.—Idem quod REGNATIO. (Rath. Ver.)

REGNIAGIUM. — Idem q. BORDA. (A. 1193.)

REGNICOLA.—Indigena; *qui est du pays, indigène.* (Mur.)

REGNIFICARE. — In regem constituere; *établir pour roi.* (Lucif. Cal.)

REGNIFICATOR. — Qui constituit in regem; *celui qui établit pour roi.* (Mur.)

REGNIGENA.—In regno natus, indigena; ut REGNICOLA. (A. 1355.)

REGNIS. — Habena, lorum; *rêne.* (A. 1312.)

REGNUM. — Corona regalis; *couronne royale.* (Anast.) — Corona pensilis in altaribus sacris; *couronne de lumière, sorte de lustre.* (Id.)— Imperium (vicissim *imperium* pro *regnum* usurpatur); *empire.* (*Regnum*, nude per excellentiam dicitur regnum Neapolitanum apud jurisconsultos præsertim Italos; hinc apud Gallos *cheval du règne* pro equo Neapolitano; *coursier de Naples.*) — Ducatus seu provincia ducis; *duché, pays soumis à l'autorité d'un duc.* (*Leg. Alem.* et *Bavar.*) — In Missa Mozarabum, una e partibus hostiæ, quam in novem partes frangit sacerdos sacra faciens; *une des parties de la sainte hostie dans la Messe mozarabe.* (Card. Bon.) — *Regnorum liber*, idem qui vulgo *Regum; le livre des Rois.* (Tert., S. Cypr., etc.)

REGOLIUM.—Nomen carrocii seu currus, in quo vexillum Parmense imponebatur; *carrocio*, char de guerre des habitants de Parme.

REGRADARE. — E gradu dejicere, cogere descendere; *faire descendre.* (*Vet. Gl.*) — In gradu restituere; *rétablir dans son état primitif, réintégrer.* (A. 1077.)

REGRADATIO. — Pœna militaris, civilis, et canonica, cum quis a gradu dignitatis dejicitur; *dégradation.* (S. Hier.)

REGRADUM. — Honorarium; *honoraires, salaire.* (*Ch. Ang.*)

REGRATARIA. — Interpolatio, mangonium; *regraterie.* (A. 1399.)

REGRATARIUS.—Qui res emit, ut possit postea pluris vendere, et aliquid de justo et solito earum pretio insuper corradere; *marchand au détail, revendeur, regrattier.* (*Cod. Th.*)

REGRATIAMENTUM.— Gratiarum actio; *action de grâce, remercîment.* (A. 1436.)

REGRATIARE. — Gratias agere; *remercier, rendre grâce;* ol. *regracier.* (Th. Archid.)

REGRATIARI. — Eadem notione. (Mur.)

REGRATIATIO. — Gratiarum actio; ut REGRATIAMENTUM. (*A. SS.*)

REGRATIATORIE.—Cum gratiarum actione; *avec remercîment.* (Clem. VI PP.)

REGRATIATUS. — Qui gratias egit, a regratiari; *celui qui a rendu grâce.* (A. 1417.)

REGRATIO. — Idem quod REGRATIATIO.

REGRECIA. — Redditus, ut REGRESSUS. (A. 862.)

REGREDI. — Regerere, reportare; *reporter.* (A. 1399.)

REGREGARE. — Recolligere; *rassembler, recueillir.* (Barth. *Gl.*)

REGRESSA. — Præstatio annua, quod singulis annis regrediatur; *redevance annuelle.* (*Reg. Feud. Aq*)

REGRESSIUM. — Proventus, ut REGRESSUS. (A. 994.)

REGRESSUS. — Reditus, proventus; *revenu, produit.* (Pass.) — Præs, cautio; *caution.* (Ulp.) — Reditus in possessionem rei dimissæ vel amissæ; *regrès, rentrée en possession de droits auxquels on renonce par un acte qu'on fait annuler.* (In re beneficiali maximo in usu est vox *regressus*, diciturque de eo qui beneficium ecclesiasticum alteri transmisit aut cum eo permutavit certis conditionibus, quæ si non adimpleantur, primus possessor redire potest in possessionem beneficii transcripti aut permutati.) — Responsorii pars, quæ post versum repetitur; *réclame.* (*Cærem. Vet.*)

REGRETA. — Pro REGRATARIUS. (*Cam. Comp. Par.*)

REGUA. — Rivus; *ruisseau.* (A. 1041.)

REGUAITA. — Custodia; *garde.*

REGUARDATOR. — Idem q. REGARDATOR.

REGUARDIÆ. — Excubiæ; *garde, guet.* (*St. Mont. Reg.*)

REGUARDIUM. — Census annuus, præstatio; *sorte de redevance annuelle;* ol. *regard.* (A. 1235.)

REGUARDUM. — Idem quod REGUARDIUM. (*H. Bec.*) — Visitatio forestarum, vel quod inspectori forestarum solvitur pro earum visitatione; *visite, inspection des forêts, ou honoraires payés à ceux qui les font.* (*Ch. Norm.*) — Forte idem quod infra RESPECTUS, mora, dies dilatus. (A. 1064.)

REGUDES. — F. reditus, proventus, nisi idem sit q. REGUARDIUM. (A. 1169.)

REGULA. — Canon, exactio, pensitatio; *impôt, taxe, redevance.* (A. 937.) — Necrologium; *nécrologe.* Hinc *in regula inscribi,* Gall. *être inscrit dans la règle*, idem valet ac in Necrologio, quod in omnibus fere monasteriis, maxime Benedictini ordinis, idem codex et Martyrologium, et Regulam, et Necrologium contineret et ex iis quotidie in capitulo aliquid monachis prælegeretur. — Idem quod *canon pœnitentialis; Vid.* CANON. (Leo IV PP.) — Monasterium; *couvent, monastère.* (*Tabul. S. Mar. And.*) — *Regula ferrea,* in judicio ferri candentis adhibita vectis; *barre de fer en usage dans l'épreuve par le fer chaud.* (*Chr. Mut.*)

REGULABILE. — Quod regi vel moderari potest; *ce qui est susceptible d'être modéré, gouverné.* (Gocl. *Lex.*)

REGULAMENTUM. — A Gall. *règlement.* (Blevn.)

REGULARE. — Componere, ordinare, res ad *regulam* et amussim exigere; *régler.* (*Vet. Gl.*) — Lineas in charta ducere, exarare; *tracer des lignes sur le papier, le régler.* (Pass.)

REGULARIA. — Pascuum commune; *pâturage communal.* (*Ch. Guill. episc. Laud.*)

REGULARIS. — *Regulares :* 1° virgæ ferreæ ad vela suspendenda aptæ; *tringles pour suspendre des draperies* (Anast.); 2° monachi; *les moines.* (A. 755.) *Regulare monasterium,* ubi degunt monachi, ad discrimen monasteriorum ubi degunt clerici seu canonici; *couvent, abbaye.* (A. 827.) *Regulare Officium :* « At cum alterius diei *Regulare* explesset Officium, et cursum persolvere vellet. » (*Vit. S. Bened. Anian.*) Ubi Mabillonius existimat, *Regulare Officium* illud dici, quod ex præscripto regulæ S. Benedicti; *cursum* vero esse illud, quod ritu Romano recitabat Benedictus ex ipsius Vita.

REGULARISSA. — Quæ observat *regulam* monasticam; *celle qui a fait profession dans un ordre religieux.* (Busch.)

REGULARITER. — Secundum leges, regulas seu canones; *régulièrement, selon la règle.* (Pass.) — Communiter; *en commun, communément.* (A. 1322.)

REGULARIUS. — Regularis, monasticus; *régulier, de moine, monastique.* (Car. Calv.)

REGULATOR. — Rector communiæ in Italia; *administrateur d'une cité.*

REGULATUS. —*Regulis* seu lineis distinctus; *rayé, réglé.* (*Ordin. S. Paul. Lond.*) — Ad regulam institutus, ordinatus; *réglé.* (Mab. *Anal.*)

REGULELLUS. — Diminut. a *regulus.* (Lud.)

REGULUS. — Filius regis; *fils de roi, prince royal.* (*Vet. Gl.*) — Serpens idem qui Plinio basiliscus; *sorte de serpent, le basilic.* (Luitp.) — Talus lusorius; *dé à jouer.* (Cœl. Rhod.) — Ager; *canton.* (A. 1328.) — Avis species; *roitelet.* (*Phil. Car.*)—Comes; *comte.* (*Conc. Angl.*)

REGUMANDARE. — Exhortari; *recommander, faire une recommandation.* (A. 715.)

REGURGITARE. — Redundare; *regorger.*

REGUS. — Rivus, rivulus; *ruisseau, petit cours d'eau.* (A. 944.)

REGWADIARE. — *Vadium* dare pro re quavis; *donner une garantie.* (*Vet. Ch.*)

REGYRARE. — In gyrum et orbem revolvi, redire : « In Hispaniam *regyravit,* » Gall. *il alla refaire un tour en Espagne.*

REHABERE. — Iterum habere quod jam habuimus et habere desinimus; *ravoir, reposséder;* ol. *rehavoir.* (J. de J.)

REHABILITARE. — In integrum restituere; *réhabiliter.* (Rob. Goul.)

REHABILITATIO. — In integrum restitutio; *réhabilitation.* (A. 1439.)

REHABITIO. —Recuperatio; *action de recouvrer, recouvrement.* (*Cons. Sic.*)

REHEMPTIO. — Redemptionis pretium; *prix du rachat.* (A. 1358.)

REHEMPTIONARE. — Redimere; *racheter.* (A. 1358.)

REHENCIONARE. — Pecuniam *redemptionis* nomine extorquere ; *lever des deniers sous couleur de rançon à payer.* (A. 1363.)

REHOSPITARE. — Hospitia seu ædes restaurare, reficere; *réparer, restaurer; Vid.* Exhospitare.

REIA. — Modus agri proscissus; *certaine mesure de terre labourable. (Mon. Angl.)* — Linea, ordo; *raie, ligne.* (Bern. Mon.)

REICERE. — Pro *rejicere* sæpius scribitur in veteribus instrumentis vitiosa temporum scriptione, vel pronuntiatione.

REICOLA. — Idem q. Recula.

REICULA. — Eadem notione.

REICULUS. — Parvum rete; *petit filet.* (*Vet. Gl.*)

REICUS. — Idem q. Regus. (A. 1435.)

REIGUS. — Eadem notione. (*Script. rer. Fr.*)

REILARE. — Piscis; *raie, poisson.*

REIMBUSSOLARE. — In *bussolam* seu pyxidem reponere ; *replacer dans une boîte, reemboîter.* (*St. Cum.*)

REIMPARARE. — Iterum Amparare seu invadere. (*Chartul. S. Joan. Anger.*)

REIMPLAGIUM. — Expletio, completio; *remplissage, addition, supplément;* ol. *remplage.* (A. 1414.)

REINCIDENTIA. — Iteratus lapsus, prolapsio· *rechute, récidive.* (*Chr. B. M. Bonæ Spei.*)

REINCIDERE. — Recidere, relabi ; *retomber.* (A. 1219.)

REINCIPERE. — Iterum incipere; *recommencer.* (Th. Walsing.)

REINCRESCERE. — Recrescere, repullulare; *repousser, renaître.* (A. 873.)

REINFEODARE. — In consuetudine Augustæ Ausciorum *reinfeodare* dicitur is, qui rem aliquam sub censu annuo possessam alteri tradit ea conditione, ut eumdem censum solvat priori domino, cui census ille debebatur.

REINFIRMARI. — Morbo rursum affici; *retomber malade.* (*A. SS.*)

REINGRATIARI. — Gratias agere ; *rendre grâce.* (*A. SS.*)

REINHABITARE. — Iterum habitare; *réhabiter.* (*Necr. S. Benig. Div.*)

REINQUIETARE. — Idem quod simplex *inquietare*, perturbare, inquiete agere. (A. 1033.)

REINTEGRARE. — Redintegrare, instaurare, reparare, in pristinum statum restituere; *rétablir, remettre les choses dans leur premier état, réintégrer.* (A. 1125.)

REINTEGRATIO. — In integrum restitutio; *rétablissement.* (A. 1358.)

REINTHRONIZARE. —Episcopum aliumve in thronum rursus inducere, in dignitatis possessionem iterum mittere; *réintégrer, ntroniser.* (Agapit. PP.)

REINTRARE. — Iterum intrare, introire, in possessionem redire; *rentrer en possession de.* (Joan. Thwroc.)

REINTRATIO. — Iteratus ingressus, introitus; *rentrée.* (Rym.)

REINTRUDERE. — Iterum trudere. (Sixt. IV PP.)

REINVADERE. — Iterum invadere, occupare; *envahir de nouveau, s'emparer.* (Joan. XV PP.)

REINVENIRE. — Reperire, recuperare, *recouvrer, récupérer.* (*Ann. Bert.*)

REINVESTIRE. — Investire denuo seu in possessionem iterum mittere; *investir de nouveau, remettre en possession.* (Eug. III PP.)

REINVESTITIO.—In possessionem iterata missio; *remise en possession, réinvestiture.* (Eug. III PP.)

REINVESTITURA. — Idem quod simplex *investitura*, missio in possessionem ; *mise en possession, investiture.* (Leo IX PP.)

REIPUS. — Multa pretii non soluti, præter legem nuptiis celebratis; *mulcte pécuniaire pour n'avoir pas payé à la veuve qu'on épouse ce qui lui revenait.* (*Lex Sal.*)

REISA. — Iter; *chemin, route.* (*A. SS.*) — Expeditio militaris, excursio ; *expédition militaire.* (A. 1187.) — Oryza ; *riz.* (A. 1342.)

REITERARE. — *Reiterare testes*, iterum illos interrogare; *questionner de nouveau les témoins.* (A. 1373.)

REITERATO. — Iterum, denuo; *de nouveau.* (Mur.)

REIVA. — Piscis; *raie, poisson.*

REJURARE. — Denuo jurare ; *jurer de nouveau.* (A. 1146.)

REJUVENESCERE. — Juvenem fieri; *rajeunir;* ol. *rajouvenir.* (*Vet. Gl.*)

REKETZ. — Claustrum piscinarium; *réservoir à poissons, vivier.* (Alb. Moln.)

RELA.—Vomer; *soc de charrue;* ol. *reille.* (*Ch. Carc.*)

RELAGIUM. — Relatio; *action de rapporter, relation.* (*A. SS.*)

RELAMPTARE. — Relucere; *reluire.* (*Ch. Hisp.*)

RELANGA.—Apud Flandros, dominium; curia suprema, in qua quidquid ad fiscum pertinet, tractatur ; *seigneurie ; cour des comptes.* (A. 1300.)

RELARGAGIUM. — Quod domino solvi debet pro jure pecorum in pascua et silvas inducendorum; *droit dû au seigneur pour la permission de conduire les bestiaux dans ses pâturages et ses bois.* (A. 1463.)

RELASSUS.—Spatium in scripto vacuum, ubi scriptura intermissa est; *lacune.* (*St. Verc.*)

RELATARE. — Referre; *rapporter, raconter, relater.* (*A. SS.*) — Regulis ligneis instruere; *garnir de lattes.* (S. xiii.)

RELATIO. — Intuitus, respectus ; *considération, compte.* (Paul. jurisc.) — Consultatio a judicibus ad principem missa in rebus dubiis ; *conseil demandé au prince par les juges dans les cas douteux.* (*Cod. Th.*) — Dilatio, mora ; *délai, retard.* (A. 1361.)

RELATIVE.—Ex alterius relatione; *relativement.* (*A. SS.*)

RELATIVUS. — Relationem habens ad alterum; *relatif.* (Pass.)

RELATOR. — Qui querelam ad judices refert; *plaignant.* (C. M.)

RELATORIA. — Apocha, seu *certificatio* quæ navicularиis datur, de relatis ac perlatis speciebus, ab eo qui eas suscepit; *quittance, reçu.* (*Cod. Th.*)

RELATORIUM. — Relatio, narratio; *rapport, récit.* (*Conc. Brac.* I.)

RELATUM. — Præceptum; *ordonnance.* (Pasch. Radb.) — Charta, scriptum, in quo continetur *relatio*; *Vid.* APENNIS.

RELAXARE. — Dimittere, indulgere; *relâcher.* (S. VIII.) — Eximere, liberare; *exempter, délivrer de.* (A. 1212.) *Relaxare talium*, silvæ cæduæ interdictum tollere; *Vid.* DEFENSA. (A. 1341.)

RELAXATIO. — Remissio: « *Relaxatio* præscriptionis peremptoriæ. » (*Cod. Th.*)

RELAXATOR. — Qui relaxat, emittit; *celui qui relâche, qui ouvre.* (C. Aur.)

RELAXUM. — Navium statio, ut arbitror; *station navale, lieu de relâche.* (A. 1202.)

RELAXUS. — Objectaculum ligneum, a Gal. *relais.* (A. 1219.)

RELEGENTER. — Legendo, relegendo; *en lisant, en relisant.* (A. 850.)

RELEGERE. — *Relegere libertatem*, eam repetere, recuperare; *recouvrer la liberté.* (*Cod. Th.*)

RELEGIUM. — Idem quod RELEVIUM. (A. 1216.) *Relegium in dispositione domini*, idem quod *relevium ad misericordiam.* (A. 1185.) *Relegium ad nutum*, eadem notione. (A. 1239.)

RELEPORIUS. — Unus e famulis, qui servitio archiepiscopi Mediolanensis addicti erant; *un des serviteurs de l'archevêque de Milan.* (Mur.)

RELETUM. — Idem q. BANNUM *vini; Vid.* BANNUM. (*Chartul. S. Med. Suess.*)

RELEVAGIUM. — Idem q. RELEVIUM. (A. 1217.)

RELEVAMEN. — Levamen, solatium; *soulagement, adoucissement, allégement.* (A. 1361.) — Idem q. RELEVIUM, in re feodali. (S. XIII.)

RELEVAMENTUM. — Levamen, ut RELEVAMEN. (Petr. de Alliac.) — Servitii genus, ut RELEVIUM. (S. XIV.) — Jus quo is cui fundus secundo oppigneratus est, alterum cui primo oppigneratus fuerat, ex possessione illius fundi pro censu non soluto adjudicati disjicit, ei solvendo debitum integrum; *droit en vertu duquel celui qui était sorti forcément d'un héritage* (faute par lui d'avoir payé les rentes dont il était chargé) *pouvait y rentrer en se soumettant à payer le cens à l'avenir, et en acquittant tous les arrérages échus depuis qu'il l'avait quitté;* ol. *relèvement, relièvement.* (Pass.) — *Relevamentum appelli*, diploma experiundæ in jure restitutionis; *relief d'appel.* (A. 1469.)

RELEVANTES. — *Relevantes articuli*, legitimi, validi, probantes. (Sixt. IV PP.)

RELEVARE. — *Relevare ecclesiam*, ecclesiam denuo exstruere, renovare, restaurare; *rebâtir une église.* (Conr. II imp.) *Relevare feudum*, feudum caducum, vel possessoris morte in domini superioris jus delapsum, illius consensu, et certa et definita exsoluta pecunia hæreditario jure adire, possidere: seu potius in feudi caduci possessionem a domino mitti; *relever le fief, payer pour ce fief le droit de relief, être mis en possession de ce même fief.* (Pass.)

RELEVARIUM. — Idem q. RELEVIUM. (A. 1241.)

RELEVATA. — Servitii genus, ut RELEVIUM. (*Tab. Vind.*) — Mulieris purificatio post partum et quidquid ex ea obvenit sacerdoti; *relevailles et le profit qu'en retire le prêtre qui les fait.* (A. 1394.)

RELEVATIO. — Hora, qua monachi e lecto exsurgunt; *heure du lever.* (*Mir. S. Aigulf.*) — Restitutio in meliorem statum, fortunam; *remise dans un meilleur état.* (A. 1356.) — Animi relevatio seu recreatio post afflictiones; *soulagement, rétablissement.* (*Iren. Vet. Interp.*) — Refectio, sumptio cibi; *action de prendre de la nourriture.* (*Chr. Mellic.*) *Relevatio appellationum*, Gall. *relief d'appel; Vid.* supra RELEVAMENTUM. *Relevatio expensarum*, earum restitutio, compensatio; *remboursement, restitution des dépenses.* (A. 1285.) *Relevationes feminarum*, mulierum purificationes; *Vid.* RELEVATA. (S. XIV.) *Relevatio monetæ*, tributum a vassallis et tenentibus domino solutum unoquoque triennio, ut monetam non mutaret; *droit que les vassaux payent tous les trois ans à leur seigneur pour qu'il n'altère pas la monnaie.* (A. 1159.)

RELEVATOR. — Cliens obnoxius *relevio; vassal soumis à payer le droit de relief.* (A. 1235.)

RELEVATUM. — Reliquiæ ferculorum, quæ post prandium vel cœnam e mensa colliguntur pauperibus distribuendæ; *restes de pain et de viande, reliefs.* (A. 1340.) — Idem quod RELEVIUM. (A. 1221.)

RELEVATUS. — (Subst.) Eadem significatione. (*Chartul. S. Vand.*) — (Adj.) « Imago *relevata*, » opus anaglypticum; *figure relevée.* (*Vet. Inv.*)

RELEVEIA. — Pomeridianum tempus; *l'après-midi;* ol. *relevée;* hinc practicis Gall. *à deux heures de relevée*, hora post meridiem secunda.

RELEVEIUM. — Idem q. RELEVIUM.

RELEVIUM. — Servitus realis sive patrimonialis, tam ad feudum militare, quam soccagium spectans, qua feudatarius tenens per servitium militare, sive mas sive femina, qui die mortis antecessoris sui justam ætatem complevit (ille scilicet vicesimum primum, hæc decimum quartum annum) certam pecuniæ summam solvere tenetur; *indemnité, droit qui se paye au seigneur à chaque mutation de propriétaire faite autrement qu'à prix d'argent;* ol. *relief, rachat, relevoison, relèvement, relièvement, relevage, relieu, relif, relier, relheu*, etc. *Relevium rationabile*, et *legitimum*, dicitur illud quod a lege statutum, vel consuetudine inductum est, ut distinguatur ab eo relevio, quod a domini arbitrio pendet, quod *relevium ad misericordiam*, Gall. *relief à mercy* vocant.

RELHA. — Vomer; *soc de charrue;* ol. *reilhe.* (A. 1266.)

RELHO. — Sagittæ species; *espèce de flèche;* ol. *reillon.* (A. 1416.)

RELHUS. — Eadem notione. (A. 1454.)

RELIA. — Monetæ species, ut videtur, apud Hispanos.

RELIAMENTUM. — Militum collectio; *rassemblement, ralliement des soldats.* (A. 1461.)

RELIATICUM. — Facultas *religandi* naves ad palos; *permission d'amarrer les navires à des pieux plantés sur le rivage.* (S. XII.)

RELIBERARE. — Iterum *liberare*, seu tradere; *Vid.* LIBERARE. (A. 1502.)

RELIBERATIO. — Restitutio; *action de rendre, restitution.* (Rym.)

RELICTA. — Vidua; *veuve;* ol. *relicte.* (Lup. Ferr.)

RELICTIO. — Gurpitio; *délaissement, abandon, cession.* (*Tab. Prior. de Dom.*)

RELICTUM. — Legatum; *legs.* (A. 1221.)

RELIDERE. — Repulsare, repercutere; *repousser.* (Fort.)

RELIGAMEN. — Vinculum; *lien, attache.* (Prud.)

RELIGAMENTUM. — Idem q. RELEVIUM. (A. 1353.)

RELIGARE. — Solvere; *délier.*—Dispersos fusosque milites cogere; *rallier.*

RELIGATOR LIBRORUM. — Concinnator librorum, qui libros compingit; *relieur.* (Rob. Goul.)

RELIGIO.—Vita monastica; *la vie monastique.* (Salv.) — Monasterium; *maison religieuse, couvent;* ol. *religion.* (A. 1143.) — Monachi; *les moines;* ol. *la religion.* (S. IX.)

RELIGIOLA. — Pro *regiola.* (*A. SS.*)

RELIGIOSA.— Sanctimonialis; *nonne, religieuse.* (Greg. M.)

RELIGIOSITAS. — Religio, pietas, vita monastica; *piété, religion, vie monastique.* (Pass.)

RELIGIOSUS. — Monachus; *moine, religieux.* (S. XIV.)

RELIGIUM. — Idem q. RELEVIUM.

RELIQUA. — Universa, omnia; *toutes choses, tout.* (*S. Iren. Interp.*)

RELIQUARE. — Liquare; *fondre.* (*A. SS.*) — Relinquere; *laisser, abandonner.* (A. 1273.)

RELIQUARI. — Debitorem remanere; *être reliquataire, rester débiteur d'une somme.* (Dig.)

RELIQUARIUM. — Quod restat exsolvendum; *reliquat.* (*Vet. Gl.*)

RELIQUATIO. — Eadem notione. (Dig.)

RELIQUATOR. — Qui reliqua debet; *reliquataire.* (Id.)

RELIQUATRIX. — Quæ reliqua debet; *femme reliquataire.* (Tert.)

RELIQUATUM. — Ut RELIQUARIUM. (*Vet. Gl.*)

RELIQUIÆ. — Corporis pars tantum; *partie d'un cadavre, particulièrement du corps d'un saint, relique.* (Pass.) *Collatio reliquiarum*, cum scilicet ecclesiæ vicinæ suas vicissim reliquias ad statum et definitum locum, cum processionibus deferunt, in pacis et concordiæ ac amicitiæ symbolum. (*A. SS. Ben.*) — Bona mobilia, quæ post mortem episcopi aut prælati *relinquuntur*, quæ domini regalium vulgo sibi vindicabant (Frid. II imp.)

RELIQUIARE. — Theca sacrarum reliquiarum; *reliquaire.*

RELIQUIARIUM. — Eadem significatione.

RELIQUIOR. — Eadem notione.

RELIQUIUM. — Sacra reliquia; *reliques, restes du corps des saints.* (*A. SS.*)

RELIQUUM. — Rei vectigalis ac tributariæ vox: quod restat exsolvendum; *ce qui reste à payer, reliquat d'une somme, arrérages.* (*Vet. Gl.*)

RELIQUUS. — Alter; *autre.* (A. 1229.)

RELITERARE. — Remandare, litteris et alterius epistolæ respondere; *répondre à une lettre.* (Bal. *Misc.*)

RELOCARE. — Denuo locare; *donner de nouveau à louage, réaffermer.* (Dig.) — In locum suum restituere, reponere; *replacer.* (A. 1071.) — Collocare; *mettre, placer, poser.* (A. 1141.)

RELOGIUM. — Horologium; *horloge, cadran;* ol. *reloge.* (S. XIII.)

RELUCENTIA. — Splendor; *éclat.* (*A. SS.*)

RELUCERE. — Reliquum esse, in instrum. a. 682, ubi alii pro *relucet* legunt *rejacet*, quod melius, ut videtur, congruit.

RELUCTA. — Repugnantia, reluctatio; *opposition, résistance.* (*A. SS.*)

RELUERE. — Redimere, repignerare; *racheter, dégager.* (A. 1456.)

REMA. — Species cantherii vel perticæ; *sorte de chevron* ou *de perche.* (*St. Verc.*) — Axungiæ species; *saindoux, cambouis;* ol. *remais.* (A. 1327.)

REMAISANCIA. — Jus in bona derelicta, vel etiam in eorum bona, qui sine hærede decedunt; *droit du seigneur sur les biens de ceux qui n'ont pas d'héritiers légitimes* ou *qui meurent intestats.* (A. 1307.)

REMALLARE. — In *mallum* seu in jus vocare; *assigner, citer en justice.* (S. VIII.)

REMALLATIO. — In jus vocatio; *citation, assignation.* (S. IX.)

REMANANTUM. — Quod *remanet*, restat, reliquum; *reste, restant, reliquat;* ol. *remanant.* (*Ch. Angl.*)

REMANCIPARE. — Denuo sibi vindicare, iterum occupare; *s'approprier de nouveau, reprendre.* (A. 1124.)

REMANDUCARE. — Iterum manducare; *manger de nouveau.*

REMANENTIA. — Mansio, habitatio; *maison, demeure, habitation;* ol. *remanence.* (A. 1212.) — Jus, quod habet dominus in suo feudo tenentes suos astringendi ad perpetuam residentiam ita ut eo inconsulto excedere non possint, quod jus etiam *reseandisia* dicitur; *droit du seigneur d'obliger ses sujets manants, qui ont leur domicile dans ses terres, d'y demeurer à toujours, de les revendiquer s'ils passent ailleurs, et de se saisir de leurs biens.* (Pass.) — Jus in bona caduca, aut bona ipsa caduca; *droits du seigneur sur les biens sans héritiers naturels, ces biens eux-*

mêmes. (A. 1100.) — Perpetuitas; *perpétuité:* « Ad *remanentiam* tenere, » jure proprio et perpetuo. (A. 1221.) — Cessatio a lite, a controversia; *désistement.* (A. 1304.)

REMANERE. — Mori; *mourir.* (*Lex Sal.*) — Abscedere, abesse; *s'absenter, s'éloigner.* (A. 1245.) — Impedire, reprimere; *empêcher, arrêter.* (A. 1225.)

REMANET. — Nude, vel *obitus a remanet* passim legitur in Obituario Ecclesiæ Morinensis, idemque sonat, si recte puto, quod obitus perpetuus, seu anniversarium perpetuo remansurum et quotannis celebrandum.

REMANSA. — Reliquum, residuum, quod remanet, superest; *ce qui reste, restant, surplus;* ol. *remain.*

REMANSIO. — Jus in bona vacantia per mortem, aut alio quovis modo; *droit seigneurial sur les biens sans maître.* (A. 1190.)

REMANSOR. — Idem, ut videtur, qui EMANSOR, miles vagus, erro, negligens, segnis. (Dig.)

REMANSUS. — Remanens; *restant, demeurant.* (*A. SS.*)

REMASANCIA. — Idem quod REMANENTIA. (*Regest. magn. dier. Trec.*)

REMASENCIA. — Præstatio quæ pro mansione domino feudi solvitur; *droit que perçoit le seigneur sur chaque maison de sa terre;* ol. *remaisance.* (A. 1259.) — Ramalium ex arboribus cæsis aut eversis reliquiæ; *menues branches qui restent dans les forêts après qu'on en a retiré le bois de charpente et le bois de corde;* ol. *remaisance, remaison.* (A. 1310.)

REMBURSARE. — Impensam vel pecuniam rependere; *rembourser.* (A. 1536.)

REMEABILIS. — Qui potest remeare, redire; *qui peut revenir.* (Prud.)

REMEATUS. — Reditus exsulis a principe concessus; *rappel de ban.* (Dig.)

REMEDIARIUS. — Qui medetur; *celui qui guérit.* (Ap. Pez.)

REMEDIATIO. — Sanatio; *guérison.* (Scrib.)

REMEDIATOR. — Eadem notione q. REMEDIARIUS. (Tert.)

REMEDIUM. — Remissio, vel diminutio tributorum; *diminution, remise d'impôt.* (Salv.) — Monetariis, defectus in marcis auri vel argenti, unde nummi cuduntur, statutis regiis permissus; *tolérance accordée aux fabricants des monnaies;* ol. *remède.* (La tolérance pour le titre se nomme remède de loi, *remedium ligæ*, et celle de poids, remède de poids, *remedium ponderis.*) (Pass.) — *Remedium animæ*, expiatio, qua pro delictis Deo fit satis; *expiation.* (Pass.) *Remedium apostolicum*, conjugium, quod juxta Apostolum incontinentiæ remedium est; *le mariage.* (Sulp. Sev.) *Remedium juris*, appellatio a sententia judicis inferioris ad superiorem; *appel, recours à un juge supérieur.* (*Cod. Th.*)

REMELIORARE. — Corrigere, reficere, restituere; *améliorer, refaire, réparer.* (Joan. Throcz.)

REMELIORATIO. — Emendatio; *amélioration.* (*A. SS.*)

REMEMBRANTIA. — Rei, fictive simulacrum, repræsentatio; *représentation* ou *image d'un objet, souvenir;* ol. *remembrance.* (A. 1364.)

REMEMBRANTIUM. — Anniversarium pro defuncto celebratum; *anniversaire.* (Bened. XIII PP.)

REMEMINISSE. — Reminisci, recordari; *se ressouvenir, se remémorer;* ol. *remembrer.* (Tert.)

REMEMORARE. — Eadem notione. (Tert.)

REMEMORATIO. — Recordatio; *ressouvenir, souvenir, mémoire.* (Joan. Sar.)

REMENDARE. — Emendare, corrigere; *amender, corriger, modifier.* (*Vet. Gl.*)

REMENDATOR. — Qui reconcinnat, resarcit; *ravaudeur.* (*A. SS.*)

REMERCATUS. — Idem q. RACHETUM et RELEVIUM. (*Vet. Ch.*)

REMERGERE. — Iterum emergere, renasci; *renaître.* (S. IX.)

REMERIRE. — Pro *remereri.* (*Form. Vet.*)

REMERTA. — Italis *rimessa*, germen, surculus; *jet, rejeton.* (*St. Ast.*)

REMESSA. — Silva cædua, quæ recrescit; *jeune taillis, taillis qui repousse.* (A. 1341.)

REMFORSATUS. — Firmior; *plus solide, renforcé.* (A. 1419.)

REMIGIUM. — Idem, ut videtur, q. RIPATICUM, tributum in ripis exsolvendum. (A. 1239.) — Gubernaculum; *gouvernail.* (*Vet. Gl.*)

REMIGIUS. — Remex, remigator; *rameur.* (*Inst. Sic.*)

REMILITATUS. — Desertor; *déserteur, celui qui abandonne.* (A. 1342.)

REMINICULUM. — Cingulum, quo ensis astringitur; *ceinturon d'épée.* (Od. Clun.)

REMINISCERE. — In memoriam revocare; *rappeler à la mémoire, se remémorer;* ol. *ramentevoir.* (A. 747.)

REMIPES. — Cui remi sunt pro pedibus; *qui a les pieds palmés.* (Aus.)

REMIRE. — Remeare, redire; *revenir.* (A. 1366.)

REMISCINARIUS. — Qui *remisse* seu lenta voce canit, ut conjecto : « Unde surgentibus illis, archiepiscopus osculetur altare, et subdiaconus *remiscinarius* ascendat ad ambonem, et incipiat lenta voce et sine titulo, et legat in modum lectionis. » (*Cod. eccl. Vienn.*)

REMISORIUM, — Hospitium, proprie cella eremitæ; *hospice, ermitage.* (A. 1152.)

REMISSA. — Remissio; *rémission, remise.* (Tert.) — Multa, ut videtur, ob negligentiam pergendi in expeditionem; *amende appliquée pour absence de l'armée.* (A. 1194.)

REMISSARIA. — Tributi species; *sorte de redevance.* (S. VII.)

REMISSIO. — Traditio, transmissio, miseratio, mora, dilatio, cessio, indulgentia; *remise, livraison, cession, délai, ajournement, grâce.* (Pass.)

REMISSITIUS. — *Remissitius finis*, f. compositio qua litigantes sibi invicem remittunt seu indulgent, quod primum exigebant; *arrangement définitif.* (A. 1221.)

REMISSIVA. — Epistola qua rescribitur ei qui primum scripsit; *réponse à une lettre.* (A. 1275.)

REMISSIVUS. — *Remissiva unctio*, extrema unctio; *l'extrême-onction, les derniers sacrements.* (S. XII.)

REMISSUS. — Ignavus, imbellis, segnis, iners; *négligent, paresseux, lâche;* ol. *remis.* (*Ch. Angl.*) — Commendatus, idem q. RECOMMISSUS. (*St. eccl. Brioc.*)

REMISUS. — Repositus, in locum suum restitutus, a Gall. *remis*, si vera lectio est. (A. 1237.)

REMITENTIA. — Retardatio, dilatio; *remise.* (A. 1390.)

REMITOR. — Remex; *rameur.* (*H. obsid. Iadr.*)

REMITTERE. — Dimittere, sinere; *laisser.* (*Vet. Cod.*) — Collocare, reponere; *remettre.* (*A SS.*)

REMO. — Remus; *rame, aviron.* (Hon. III PP.)

REMOGUDÆ. — Turbæ, motus; *agitations, remuements.* (A. 1124.)

REMOLTA. — Idem quod MOLTA, seu pensitatio pro frumenti molitura.

REMONDARE. — Mundum efficere, purgare; *nettoyer.* (*Ch. Ital.*)

REMONSTRANTES. — Arminiani hæretici qui libellum *remonstrantia* dictum adversus Calvinistarum synodum Dordracensem exhibuerunt; *remontrants.*

REMONSTRANTIA. — Hierotheca videndas exponens sacras reliquias; *remontrance, ostensoir.* (*A. SS.*)

REMONSTRARE. — Exhibere, exponere; *exposer, produire, représenter.* (A. 1482.)

REMONSTRATIO. — Consilium, monitum; *remontrance.* (Men.)

REMONTARE. — Iterum ascendere; *remonter.* (A. 1438.)

REMORA. — Pronuntiatione Longobardica pro *remo*, remus. (A. 971.)

REMORARE. — Pro REMORARI. (*Vet. Gl.*)

REMORATIO. — Mora, impedimentum; *délai, empêchement, obstacle.* (*Vet. Gl.*)

REMORATRICES. — Quæ impedit; *celle qui retarde, qui arrête.* (*Vet. Gl.*)

REMORBESCERE. — In morbum recidere; *retomber malade.* (Gocl. *Lex.*)

REMORSIO. — Conscientiæ stimulus, angor, morsus animi; *remords.* (A. 1246.)

REMORSUS. — Idem quod REMORSIO. (A. 1411.) *Remorsus candelarum*, candelæ emunctæ; *restes des chandelles qui ont été mouchées;* ol. *remors.* (A. 1321.)

REMOVERE. — Revocare, reducere : « *Testamentum removere*, injustum declarare; *révoquer, annuler un testament.*

REMOVIBILIS. — Qui loco suo seu officio potest removeri; *amovible.* (A. 1453.)

REMPLAGIUM. — Accessio, additamentum; *supplément, addition:* ol. *remplage.* (A. 1308.)

REMUAGIUM. — Pretium quod domino solvitur pro mutatione prædii, cum alteri ceditur; *droit de mutation, redevance due au seigneur à chaque mutation de biens dans l'étendue de la seigneurie;* ol. *remuage.* (A. 1297.)

REMUNDARE. — Mundare, ramos resecare; *émonder.* (*St. Verc.*)

REMUNERARE, — Pro simplici *munerare*, munus offerre, donare. (A. 1068.)

REMUNERATIO. — Eucharistia; *l'Eucharistie.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

REMUTARE. — Mutare; *changer.* (Bal. *Misc.*)

RENACIUM. — Regeneratio; *régénération, renaissance.* (A. 1347.)

RENASCIBILITAS. — Regeneratio baptismalis; *régénération baptismale.* (S. Aug.)

RENATUM. — Mensura frumentaria apud Britones; *certaine mesure pour les grains en basse Bretagne;* ol. *rinot.* (A. 1248.)

RENCHERIATUS. — Nimium de se bene existimans, ficta voce a Gallico *renchéri.* (Menot.)

RENDA. — Census, reditus annuus; *rente, profit que rend tous les ans un fonds de terre ou une somme d'argent.* (Pass.) — Territorium intra quod *rendas* seu reditus quis habet; *territoire sur lequel on lève des rentes.* (A. 1237.)

RENDALIS. — Idem quod RENDUALIS. (A. 1270.)

RENDEA. — Census, ut RENDA. (Pass.)

RENDERE. — Reddere; *rendre.* (*Lex Sal.*)

RENDERIA. — Prædium rusticum ex quo *rendæ* percipiuntur; *métairie, terre qui porte rente.* (Joan. XXII PP.)

RENDERIUS. — Emphyteota, conductor vel quivis tenens vectigali obnoxius; *fermier, tenancier;* ol. *rentié.* (Pass.)

RENDUA. — Idem q. RENDA. (A. 1070.)

RENDUALIS. — Quod exsolvitur quotannis; *ce que l'on paye chaque année;* ol. *rendual* : « 600 libras *renduales;* » *six cents livres de rente.* (*Vit. Urb. V PP.*) « Duos sextarios frumenti *renduales* annuatim; » *deux setiers de froment de rente.* (A. 1151.)

RENDUALITER DEBITUS. — Singulis annis solvendus; *payable tous les ans, de rente annuelle.* (A. 1324.)

RENDUTUS. — Monachus, ut REDDITUS.

RENEARE. — Ejurare, denegare; *renier.*

RENEGARE. — Eadem notione. (Limb.)

RENEGATUS. — Qui religionem suam ejuravit; *renégat.* (A. 1242.)

RENELENUS. — F. legendum *venelanus*, q. *Vid.* (*A. SS. Ben.*)

RENENCHA. — Idem q. RELANGA.

RENFORTIUM. — Corroboratio, vel, ut ita dicam, fortificatio. Ita *renfortium esgardii*, vel *sgardii*, est judicum duplicatus numerus : nam esgardium, judicium sonat. (*St. Ord. Hosp. Hier.*)

RENGA. — Balteus militaris; *baudrier, ceinturon;* ol. *renge.* (Ap. Bract.)

RENGALENGUM. — Idem q. REGALENGUM.

RENGIA. — Idem q. RENGA.

RENGIARE. — Ordinare, disponere; *ranger.* (A. 1275.)

RENGUM. — Ordo, series; *rang.* (A. 1461.)

RENITIOSUS. — Qui *renibus* laborat; *atteint de néphrétique.* (*Vet. Gl.*)

RENO. — Brachii pars inter cubitum et pugnum; *avant-bras.* (Mur.) — Vestis species, idem q. Rheno.

RENONUS. — Canaliculus, alveolus; *canal, conduit.* (A. 1497.)

RENOSCERE. — Recognoscere; *reconnaître.* (S. Paulin.)

RENOSUS. — Idem q. Renitiosus.

RENOTATIO. — Annotatio, animadversio; *annotation, observation, réflexion.* (A. 688.)

RENOVALE. — F. tributum ex agris novalibus pendendum; *redevance sur les terres défrichées.* (A. 1225.)

RENOVARI. — Refici, cibum sumere; *se refaire, prendre de la nourriture.* (*Ch. Ital.*)

RENOVATIVUS. — Qui renovat; *qui renouvelle.* (Joan. de Card.)

RENOVELLARE. — Renovare; *renouveler, renaître.* (Opt.)

RENQUIRAMENTUM. — Pretii augmentum; *renchérissement.* (A. 1340.)

RENSO. — Redemptio, et pecuniæ hujus nominis injusta exactio; *rachat, rançon.* (A. 1362.)

RENTA. — Reditus, census annuus; *rente, profit que rapporte annuellement une chose.* (Pass.)

RENTAGIUM. — Præstationis vel census servilis genus; *obligation du tenancier de payer la rente au seigneur;* ol. *rentage.* (A. 1346.)

RENTALE. — Reditus, proventus, vel potius codex censualis; *revenu annuel, rente,* ou *registre des cens et rentes;* ol. *rentier.* (*Cons. Brit.*)

RENTARIUS. — Qui præstationem annuam debet; cui pensio annua debetur; *celui qui doit une rente* et *celui qui doit la recevoir;* ol. *rentier.* (*Chartul. Latin. erc.*)

RENUBERE. — Iterum nubere; *se marier une seconde fois.* (Tert.)

RENUDUS. — Nudus; *nu, découvert.* (Id.)

RENUITÆ. — Monachi vagi, iid. q. Sarabaitæ.

RENUMERARE. — Referre, narrare; *raconter.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

RENUNTIA. — Cessio, abdicatio; *cession, renonciation, abdication.* (A. 1288.)

RENUNTIATIO. — *Renuntiatio præceptorum,* chartarum recensio ad earum confirmationem. (*Ord. reg. Fr.*)

RENUNTIATORIUS. — *Renuntiatoriæ litteræ,* quibus quis rem aliquam abdicat, dimittit; *démission, acte de renonciation à une chose.* (A. 1336.)

RENUNTIUM. — Ut Renuntia. (Leo Ost.)

REORDINARE. — Restituere in pristinum ordinem seu locum; *remettre dans son état ou en son lieu primitif.* (Ap. Mur.)

REORDINATIO. — Iterata ordinatio, scriptoribus ecclesiasticis; *réordination.*

REORTA. — Lorum virgeum, tortilis ex virgultis laqueus; *hart;* ol. *réorte.* (A. 1159.)

REORTARIUS. — F. qui facit *reortas; faiseur de harts.* (*Chartul. Dun.*)

REPA. — Feretri operculum; *couvercle de cercueil.* (S. Audoen.) — Forte pro Reva, vectigal quod pro mercibus allatis solvitur. (A. 1163.)

REPACIFICARE. — Reconciliare, ad pacem et concordiam reducere; *réconcilier, mettre la paix.* (*A. SS.*)

REPACULUM. — Pascuum, ni mavis esse pro repagulum, locus tutus, quasi repagulis clausus: « Quemadmodum nos fecisti de sacro fonte procedere puros, ita nos jubeas in æterna *repacula* cum sanctorum cœtibus sociari perpetuos. » (Mab. *Liturg. Gal.*)

REPAGINARE. — Denuo sociare, compingere; *réunir de nouveau, assembler.* (Pet. Chrys.)

REPAIRII. — Nundinæ; *Vid.* Reparium. (A. 1319.)

REPAIRIUM. — Ut Reparium.

REPARACULUM. — Objectaculum, obstaculum, ab Italico, ni fallor, *riparo,* Gall. *rempart, barrière.* (*Ann. Est.*)

REPARAMEN. — Reparatio, restauratio; *restauration, réparation.* (*Vet. Gl.*)

REPARAMENTUM. — Eadem notione. (*Cons. Brag.*)

REPARARE. — Redire; *retourner, revenir;* ol. *reparer, reparier.* (S. xiv.) — *Reparare* dicebantur in Academia Paris. scholares, cum lectiones primum auditas postea repetebant in scholis: cui exercitationi hora peculiaris assignata erat.

REPARATIO. — Repetitio lectionum disputationumve prius auditarum; *Vid.* Reparare.

REPARATORIUM. — Propugnaculum, munitio, defensio; *rempart.* (A. 1480.)

REPARATURA. — Ut Reparamen. (A. 1336.)

REPARERE. — Cohabitare, coire; *demeurer ensemble, habiter;* ol. *repairer.* (A. 1378.)

REPARIARE VELA. — Renavigare; *naviguer de nouveau.* (Sol.)

REPARIASSARE. — Dicuntur ii, quos pœnitet instituti, aut a conventis discedunt. (*Vet. Gl.*)

REPARIUM. — Receptaculum, domus munita, locus munitus; *lieu de retraite et de défense, maison fortifiée, château-fort.* (Pass.)

REPARUM. — Tela grossior; *sorte d'étoffe grossière.* (*A. SS.*) — Munitio; *fortification, rempart.* (Bern. de Breyd.)

•REPASCERE. — Pascere; *faire paître.* (A. 914.)

REPASSAGIUM. — Reditus; *retour.* (A. 1340.)

REPASSARE. — Redire; *revenir, repasser.* (*A. SS.*) — Reducere; *ramener.* (A. 1368.)

REPASTICUS. — Idem quod Pastus, ut videtur, *jus gisti; Vid.* Gistum. (*A. SS. Ben.*)

REPASTILE. — Ager pascuus; *pâturage.* (A. 1511.)

REPASTUM. — Refectio, prandium, cœna; *repas.* (A. 1580.)

REPASTUS. — Eadem notione. (*A. SS. Ben.*)

REPATRIARE. — Redire in patriam; *revenir dans son pays.* (Isid.)

REPATRIATIO.—Reditus in patriam; *retour dans son pays.* (Sug.)

REPAUSAMENTUM. — Jus ducendi animalia in silvam domini ad pascendum; *droit de faire paître le bétail dans les bois du seigneur.* (A. 1221.)

REPAUSARE. — Nutrire, alere; *nourrir.* (Cass.) — Quiescere, *pausam* facere; *reposer.* (Joan. Thwrc.) — Quietem dare; *donner du repos.* (*A. SS.*)

REPAUSATIO. — Quies, somnus; *repos.* (S. Will. *Const. Hirs.*) — Sepulcrum, idem q. PAUSATORIUM. (*Script. rer. Fr.*)

REPAVA. — Modus agri; *certaine quantité de terre;* ol. *repave.* (A. 1351.)

REPAVETARE. — Pavire; *battre.* (*Vet. Comput.*)

REPAYRIUM. — Idem q. REPARIUM.

REPECIARE. — Veteri vesti segmenta assuere; *rapiécer.* (*Reg. S. Franc.*)

REPEDABILIS. — Retrogradus; *rétrograde.* (Fort.)

REPEDIARE. — Repedare, reverti; *retourner, rétrograder.* (*Script. rer. Fr.*)

REPEDITARE. — Frequenter *repedare;* ol. *regiber du pied.* (*Vet. Gl.*)

REPELLITUDO. —Impedimentum, obstaculum; *empêchement, difficulté, obstacle.* (*Ch. Alem.*)

REPENDIUM. — Remuneratio, compensatio; beneficium quod rependitur; *action de compenser, récompense.* (Pet. Diac.)

REPENSATIO. — Compensatio; *action de compenser, compensation:* « *Repensatio* vicissitudinis. » (Salv.)

REPENSATRIX. — Quæ repensat, rependit, compensat; *celle qui compense, qui paye en retour.* (Mart. Cap.)

REPENSIO. — Repensatio, compensatio; ut REPENSATIO. (*Conc. Hisp.*) — Ultio, vindicta; *vengeance, châtiment.* (*Script. rer. Fr.*)

REPENSITATIO. — Memoria, commemoratio: « Ut lectione eorum quasi *repensitatione* rerum et Deus honoretur et homo confortetur. » (*A. SS.*)

REPENSIVA. — Remuneratio, compensatio; *récompense, compensation.* (A. 1339.)

REPENTALIA. — Pœnitentia; *regret, repentir;* ol. *repentaille.* (A. 1254.) — Multa, qua multatur is, qui a pacto matrimonio recedit, quæ non modo parti alteri solvitur, sed et ipsi ecclesiæ; *dédit que celui qui, dans un mariage, retire sa parole, est tenu de payer à l'autre partie, ainsi qu'à l'église;* ol. *repentaille.* (A.1254.)

REPENTALITER. — Repente; *subitement.* (*A. SS.*)

REPENTALITIA. — Idem q. REPENTALIA.

REPENTIA. — Locus in quem aquæ a molendino influunt; *décharge d'un moulin;* ol. *repentie.* (A. 1190.)

REPENTIDÆ. — Flagitiosæ mulieres ad meliorem vitam conversæ et in cœnobio conclusæ; *femmes de mauvaise vie qui se sont amendées et sont entrées dans un couvent, filles repenties.* (A. 1367.)

REPENTIM.— Summatim; *sommairement, succinctement.* (*Vet. Gl.*)

REPENTINUS. — *Repentinæ feriæ*, festa, ut videtur, quæ non solent celebrari, sed quæ repentino quodam pietatis motu coluntur certis de causis non semper recurrentibus. (*St. Mut.*)

REPENTITÆ. — Ut REPENTIDÆ.

REPERCUSSIO. — *Repercussio arborum*, idem, ut videtur, quod *ramagium*, seu facultas excidendi vel colligendi ramos arborum in silvis; *Vid.* RAMAGIUM. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

REPERTORIUM. — Jurisconsultis idem quod *inventarium*, Gall. *répertoire, inventaire.* (Dig.)

REPERTURA.—Inventio thesauri; *découverte d'un trésor, trouvaille.* (A. 932.)

REPETACIARE.—Assutis pannulis resarcire; *rapiécer, rapetasser.* (Limb.)

REPETARE. — Pro *repetere.* (*Ord. reg. Fr.*)

REPETERE.—*Testes repetere*, illos iterum interrogare; *interroger de nouveau les témoins.* (*St. Mut.*) — *Repetere* in universitate Tolosana dicebantur novi doctores, qui auditas jam quæstiones proponebant solvendas. (A. 1366.)

REPETIATUS.—Assutis pannulis resarcitus; *rapiécé.* (*A. SS.*)

REPEYSATA. — Pastus, a Gall. *repaître*, pascere. (A. 1327.)

REPEYZARE. — Veteri vesti segmenta assuere; *raccommoder, rapiécer.* (*A. SS.*)

REPIGNERARE. — Pignori dare; *donner pour gage, en garantie.* (A.1193.) — Pignus recuperare; *dégager, retirer de gage.* (Dig.)

REPILARE.—Iterum pilare, seu tundere; *repiler.* (J. de J.)

REPLANTARE. — Iterum plantare, defigere; *replanter.* (A. 1347.)

REPLASMARE.—Reformare, regenerare; *refaire, recréer.* (*S. Iren. Interp.*)

REPLATUM. — F. idem quod COMPLANTUM, ager jure usufructuario ad plantandas vineas certis conditionibus datus; *Vid.* COMPLANTUM. (*Inv. episc. Clarom.*)

REPLEMENTUM. — Abundantia, copia; *abondance, copiosité.* (Menot.)

REPLEVINA. — Cautio ad redimendum aliquid captum, fidejussio; *caution, garantie.* (A. 1282.)

REPLEVIRE. — Fidejubere; *cautionner, garantir.* (A. 1312.)

REPLICA. — Iterata defensio, refutatio, responsio; *réplique.* (A. 1489.)

REPLICARE.— Refutare, iterare responsum, præsertim in litigando; *réfuter, répliquer.* (A. 1235.) — Repetere, iterare; *recommencer, reprendre, répéter.* (*Cærem. Rom.*)

REPLICATIO.—Repetitio; *répétition, action de recommencer.* (*St. Aven.*) — *Replicatio beneficii*, remuneratio, compensatio. (Lud.)

REPLICATURA. — Reduplicatio, figura grammat.; *réduplication.* (*Vet. Gl.*)

REPLISUM. — Plicatura; *repli.* (A. 1381.)

REPOENITENS. — Pœnitens, dolens; *repentant.* (*Vet. Antiph.*)

REPONDERARE. — Tantumdem pendere, æquare; *contrepeser*. (Joan. Wheth.) — Rependere; *rendre l'équivalent*, *payer*, *compenser*. (Sid.)

REPORTAGIUM. — Medietas decimæ, et jus eam percipiendi ex agris quos homines alterius parœciæ colunt; *moitié de la dîme*, *droit seigneurial consistant à pouvoir la lever sur les terres cultivées par les vassaux sur un autre territoire que celui de leur seigneur;* ol. *reportage*. (Pass.) — Dictum, sententia; *avis*, *rapport*, *décision*. (A. 1233.)

REPORTARE. — Causam judicandam referre; *rapporter, faire l'exposé d'une affaire.* (Pass.) — Transcribere, cedere, demittere; *céder*, *abandonner*, *faire cession.* (A. 1243.) —Restituere, emendare; *rectifier*, *réformer*, *rétablir.* (A. 1234.) — *Reportare se*, deferre; *se transporter.* (*Mem. Cam. Comp. Par.*)

REPORTATIO. — Transcriptio, cessio, rei possessæ dimissio; *cession de droits*, *transport.*

REPORTATOR. — Relator causæ judicandæ; *rapporteur, celui qui fait le rapport d'une affaire.* (Pass.)

REPORTATURA. — Actio reportandi aliquid eo, unde fuerat allatum; *action de reporter une chose là d'où on l'a tirée.* (*St. Taur.*)

REPORTORIUM.—*Reportorium salis*, salinum; *salière.* (A. 1362.)

REPORTUM. — Idem q. Reportatura. (A. 1400.)

REPORTUS. — Relatio, actio reportantis aliquid eo, unde fuerat allatum, ut Reportatura. (*St. Aven.*) — Relatio, renuntiatio; *rapport.* (A. 1319.)— Jus percipiendi medietatem decimæ ex agris, quos homines alterius parœciæ colunt, ut Reportagium. (A. 1354.)

REPOSARE. — Quiescere; *reposer.* (*Ch. Occit.*) — Desistere, cessare; *cesser.* (A. 1300.)

REPOSITARIUS. — Ut Repostarius.

REPOSITIO. — Quies; *repos.* (Ap. Steph.) —Locus ubi aliquid reponitur; *armoire, lieu où l'on dépose quelque chose.* (Pallad.) — Dilatio in re judiciaria; *ajournement*, *délai.* (A. 1447.)

REPOSITORIUM. — Id omne in quo aliquid reponitur; *armoire*, *buffet*, *coffre*, etc. (Pass.) — Pyxis in qua reponuntur hostiæ consecratæ; *ciboire;* ol. *repositoire.* (S. xiv.)

REPOSITUM. — Fiscus; *trésor*, *caisse.* (A. 1217.)—Sepulcrum; *tombeau.* (*A. SS.*)

REPOSITURA. — Repositio seu actio reponendi; *action de serrer*, *de mettre en réserve.* (*A. SS.*)

REPOSITUS. — Secretus, arcanus; *secret*, *caché;* ol. *repost.* (W. Malm.)

REPOSTARIUS.—Thesaurarius; *trésorier.* (A. 1316.)

REPOSTERO.—Tapetis seu panni species; *sorte de tapis* ou *d'étoffe.* (*A. SS*)

REPOTIA. —Vox Latinis nota, quam quidam e recentioribus transtulerunt ad convivia, quæ in nonnullis religiosis ordinibus celebrantur recurrente professionis die, anno præsertim quinquagesimo, quem jubilæum vocant. (*G. Chr.*)

REPPAYSUTA. — Idem quod supra Repeysata, pastus, a Francico *repaître*, pascere. (A. 1328.)

REPRÆSALIÆ. — Jus recipiendi, quod cuipiam per vim ablatum fuerit; *droit de reprendre ce qui nous a été enlevé;* ol. *représailles; Vid.* Pignorare et Marcha.

REPRÆSANTALIA.—Eadem notione. (A. 1358.)

REPRÆSENTANEUS. — Qui repræsentat; *qui rend présent.* « *Repræsentanea* potestas; » *autorité vivante.* (Tert.)

REPRÆSENTARE. — Exhibere, sistere aliquem: « Quod si eum *repræsentaverit*, tale damnum incurrat quale, » etc. (*Lex Rip.*)

REPRÆSENTATIO.—Corporis forma, species; *portrait*, *quelque chose qui représente une personne absente.* (Pass.) — Honorarius tumulus; *mausolée;* ol. *représentation.* (*Obit. eccl. Ling.*)

REPRÆSENTATIVUS. — Qui *repræsentat*, ostendit, exhibet; *qui montre, rend présent.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

REPRÆSENTATOR. — Qui repræsentat, exhibet, imago est; *celui qui représente*, *qui est l'image de :* « Filius, *repræsentator* patris. » (Tert.)

REPRÆSTARE.—Præstare, exhibere, tradere; *fournir*, *donner*, *livrer.* (Dig.)

REPRENSALIÆ. — Idem quod Repræsaliæ. (*St. eccl. Cad.*)

REPRESSIVUS. — Qui vim habet reprimendi; *répressif.* (Pet. Bles.)

REPRETIARE. — Æstimare, pretium imponere; *estimer*, *évaluer.* (A. 1313.)

REPRIMARE. — Priorem statum restituere; ut Repriorare. (*A. SS.*)

REPRIORARE. — Ad priorem, seu pristinum statum reducere; *ramener à son état primitif.* (*A. SS.*)

REPRISA. — Deductio ex proventibus alicujus prædii, pro solvendis pensitationibus, quibus obnoxium esse potest, quacunque ex causa; *déduction des produits d'une terre*, *ce qui est nécessaire pour payer les redevances dont elle est chargée.* (A. 1289.)

REPRISALIÆ. — Idem q. Repræsaliæ.

REPRISIA. — Pensio annua; *pension annuelle.* (A. 1308.) — Recuperatio, capti liberatio; *action de recouvrer*, *reprise.* (A. 1482.)

REPRISIO. — *Reprisio feudi*, homagium seu servitium feudale, quo præstito vassallus feudum recipit, inde Reprisire, illud præstare; *reprise de fief*, *prise d'investiture d'un fief.* (A. 1297.)

REPROBABILIS.—Reprobandus, rejiciendus; *réprouvable.* (Joan. Sar.)

REPROBARE. — Exprobare; *reprocher*, *imputer à crime.* (A. 1357.)

REPROBATICIUS. — Idem q. Reprobabilis. (*Vet. Gl.*)

REPROBATIO.—Rejectio; *rejet*, *réprobation.* (*Hebr.*)— Vox forensis, refutatio, *réfutation.* (A. 1342.)

REPROBATOR. — Qui reprobat; *celui qui réprouve.* (S. Aug.)

REPROBATORIUM. — Eadem notione q. REPROBATIO. (A. 1310.)

REPROBATRIX. — Quæ reprobat; *qui réprouve:* « Disciplina *reprobatrix* superbiæ. » (Tert.)

REPROBE.—Injuriose; *injustement, injurieusement.* (A.1363.)

REPROBRIUM. — Opprobrium, dedecus; *opprobre, déshonneur.* (A. 1361.)

REPROBUS. — Rejectus, reprobatus; *réprouvé.* (Pass.) — Falsus; *faux.* (Dig.)

REPROCHARE. — Objurgare, crimen imponere; *reprocher, imputer à crime.* (A. 1347.)

REPROMISSA. — Dos quæ mulieri repromittitur, nostris *reprise et convention.* (*St. Ven.*)

REPROMISSOR. — Cautio, præs, fidejussor; *garant, répondant, caution.* (S. Hier.)

REPROPITIARE. — Placare, rursum propitiare; *apaiser, rendre de nouveau propice.* (Tert.)

REPROPITIATUS. — Iterum propitius factus, pacatus; *apaisé, rendu de nouveau propice.* (*Chr. Reich.*)

REPTARE. — Increpare, exprobrare; *reprocher, accuser, blâmer.* (A. 1381.)

REPTEMPTUS.—Pro RETENTUS, detentus. (A. 821.)

REPTILIS. — Qui repat; *qui rampe* (au fig.), *qui s'insinue.* (Fort.)

REPUBERARE. — Iterum vegetari; *reverdir, redevenir vigoureux.* (*A. SS.*)

REPUBLICARE. — Idem q. simplex *publicare.* (A. 1412.)

REPUDIUM. — Renuntiatio, juris sui cessio; *renonciation à une chose, action de la céder.* (Mab. *Anecd.*)

REPUGNACULUM. — Carcer equorum; *écurie.* (*Vet. Gl.*)

REPUGNATIO. — Clarigatio; *réclamation.* (A. 1361.)

REPUGNATOR. — Qui repugnat, obsistit; *celui qui résiste, qui s'oppose à, opposant.* (Bed.)

REPULSA. — Rebellio, defectio; *révolte.* (A. 1360.)

REPULSATUS. — Pro *repulsus.* (*A. SS.*)

REPUM. — Filum; *fil.* (A. 1380.)

REPUNCTARE. — Iterum punctare, seu punctis distinguere; *Vid.* PUNCTARE.

REPURGIUM. — Purgatio nova; *nouveau nettoyage.* (*Cod. Th.*)

REPUTANTES. — Idem q. REPUTATRICES.

REPUTARE. — Numerare; *compter.* (Lud.)

REPUTATIO. — Existimatio, fama; *réputation.* (*H. Cartus.*) — Lamentatio mulierum, quæ suis cantibus luctuosis in funeribus omnes ad lamentandum excitant; *gémissement de pleureuses qu'on louait pour les enterrements.* (*Const. Sic.*) —Mora, dilatio, *délai, ajournement, répit.* (*Can. Hib.*)

REPUTATORIUS. — Cujus magna reputatio seu fama est; *qui est de réputation, qui est renommé.* (*Chr. Mell.*)

REPUTATRICES. — Mulieres quæ suis cantibus luctuosis in funeribus omnes ad lamentandum excitant; *pleureuses de profession qui se louent pour les enterrements.* (*Const. Sic.*)

REQUESTA. — Libellus supplex; *requête, supplique;* unde *cameræ requestarum*, in parlamentis; *gentes*, vel *magistri requestarum hospitii regis*, Gall. *maîtres des requêtes de l'hôtel du roi*, qui olim in aula commorabantur, ut libellos supplices reciperent regi offerendos. — Species præstationis, *relevii* vel *rachati* genus; *sorte de relief, droit seigneurial;* ol. *requeste.* (A. 1229.)

REQUESTUS. — Libellus supplex et præstationis genus, ut REQUESTA. (Pass.) — Inquisitio; *enquête.* (*Ch. Burg.*)

REQUIARE. — Quietum reddere, reprimere; *rendre tranquille, réprimer.* (*Vet. Gl.*)

REQUIES. — Altare; *autel.* (*Ch. Alem.*) — In concilio Mexicano a. 1585, feriæ canonicis aliisve beneficiatis concessæ, quibus iis licet per certum anni tempus ab Officiis divinis abesse, ut suis negotiis operam dent, vel animum reficiant liberali oblectatione; *vacances.* — Missa pro defunctis, cujus introitus est *Requiem æternam*, etc.; *la Messe des morts.* (*Vet. Poet.*) — Umbellæ species, ædiculum quatuor columnis nixum; *sorte de baldaquin, coupole, ciborium.* (*A. SS. Ben.*) — *Requies solis*, occasus; *le coucher du soleil.* (*St. Gild. Scot.*) *Requies Dominici corporis*, idem q. SABBATUM. (*Vet. Missal.*)

REQUIETIO. — Quies æterna; *repos éternel.* « Sedes *requietionis*, locus *requietionis*, *corporis requietio*, idem q. REQUIETORIUM.

REQUIETORIUM.—Tumulus, sepulcrum; *tombeau.* (*Vet. Inscript.*)

REQUILITIA. — Glycyrriza; *réglisse.*

REQUIRENTIA. — Requisitio; *recherche.* (*A. SS.*)

REQUIRERE. — Aliquem aggredi quomodo Galli dicunt, *demander quelque chose à quelqu'un.* (*Usat. Barc.*) — In sacris Scripturis, ulcisci, vindicare, rationem reposcere, repetere; *tirer vengeance, demander compte.* (Gen.) — *Requirere vendagium*, prædium ab agnato venditum redimere; *racheter une terre de famille vendue par l'agnat.* (A. 1225.) — *Requirere antiphonam* dicitur custos chori, cum a cantore licentiam petit illam alicui canonico præcinendi. (*Cær. vet. eccl. Carn.*)

REQUIRIMENTUM. — Aggressio, ni fallor, a *requirere.* (A. 1080.)

REQUISITI. — Magistri precum, qui preces et postulata referunt ad principem; *officiers chargés de transmettre au prince les suppliques.* (Mag. Rog.)

REQUISITIO. — Exactio, tributum quod requiritur seu exigitur; *taxe, redevance.* (A. 537.) — *Requisitio terrarum*, postulatio qua quis acquisitæ possessionis investituram a domino feudali requirit; *demande d'investiture.* (A. 1214.)

REQUISTUM. — Requisitio vel potius inquisitio; *requête* ou *enquête.* (*Vet. Instr.*)

RERAGIUM.—Reliqua, vetera nomina non

solutarum pensionum; *arrérages*. (A. 1373.)

REREGARDA. — Jus custodiæ competens homini ligio aut vassallo nomine domini sui superioris; *droit de garde dû par les vassaux à leur seigneur*. (*Ch. Dalph.*)

RERIDECIMA. — Idem q. Redecima. (A. 1070.)

RERULA. — Res parva, ut Recula.

RES. — Mensuræ species, sextarium; *mesure pour les grains, setier*. (Pass.) — *Res religiosæ*, sepulcra; *tombeaux*. *Res soli*, res immobilis; *immeuble*. (*Vet. Gl.*)

RESA. — Mensuræ frumentariæ species, f. eadem quæ Res. (*Tabul. Absiens.*) Terra *reses*, relicta, inculta, ut Riesa. (A. 1132.)

RESACERDOTARE. — Sacerdotem seu episcopum restituere; *rétablir un prêtre ou un évêque*. (*G. Ch.*)

RESAICIRE. — In alicujus rei possessionem iterum mittere, restituere; *remettre en possession d'une chose, réinvestir*. (*Inst. Ang.*)

RESAISIRE. — Iterum *saisire*, occupare; *resaisir*.

RESAISITIO. — Restitutio, reditus in possessionem; *restitution, retour en possession*. (*A. SS.*)

RESAISITURA. — Eadem significatione. (A. 1298.)

RESALE. — Species mensuræ frumentariæ, f. eadem quæ Resa. (A. 1497.)

RESALVARE. — Salvam rem præstare; *garantir*. (A. 877.)

RESAUDARE. — Iterum ferrumine agglutinare; *ressouder*. (A. 1469.)

RESAULDATIO. — Ferruminatio; *action de souder, soudure*. (A. 1532.)

RESAXIRE. — Idem quod Resaisire, rem alias possessam recuperare.

RESAYSIARE. — Idem quod Resaisire et Resaxire. (*Form. Angl.*)

RESCACTUM. — Idem q. Rachetum.

RESCALDARE. — Ab Italico *riscaldare*, rursum calefacere; *réchauffer*. (*Chr. Mut.*)

RESCAPTUM. — Redemptio, idem q. Rachetum et Relevium. (A. 1229.)

RESCATTUM. — Ab. Italico *riscatto*, redemptio, ut Rachetum. (Dom. de Grav.)

RESCELLA. — Parva res, ut Recula.

RESCELLUS. — Libri involucrum; *couverture de livre*. (*A. SS.*)

RESCLAUSA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *écluse*. (A. 1263.)

RESCLOSARIA. — Eadem notione. (A. 1160.)

RESCLUM. — F. fenum autumnale; *regain*. (Bal. *H. Tut.*)

RESCONSA. — Idem q. Rescossa.

RESCOSSA. — Ut Rescussa.

RESCRIPTIO. — Scriptum quo quis villico suo, vel publicano, aut debitori, absentive negotiorum procuratori mandat, ut certam pecuniæ summam numeret hujuscemodi schedæ latori; *ordre de payement tiré sur un débiteur qui doit livrer au porteur ce qu'on lui réclame*; ol. *rescription*. (Pass.) — Idem etiam q. Rescriptum. (Dig.)

RESCRIPTOR. — Qui scribit imperatorum *rescripta*, si recte puto; *celui qui écrit les rescrits des empereurs*. (Anast.)

RESCRIPTUM. — Scriptum, quo summi Pontifices aut imperatores respondent consulentibus: *rescrit, réponse d'un Pape ou d'un empereur, à celui qui leur a adressé une question touchant la discipline ou les lois*. (Romanorum pontificum *rescripta* species sunt bullarum vel monitoriorum, quæ vulgo hisce verbis incipiunt: « Significavit nobis dilectus filius, » etc.)

RESCUERE. — Adjuvare, servare, liberare; *aider, sauver, délivrer, secourir*; ol. *rescorre*. (Pass.)

RESCULA. — Res parvi momenti ut Recula.

RESCULPERE. — Reducere, antiquam formam quasi sculpendo revocare, renovare; *façonner de nouveau, reproduire, renouveler*. (Tert.)

RESCURERE. — Redundare; *regorger*. (A. 1291.)

RESCUSITUS. — Recuperatus; *recouvré, repris*; ol. *rescous*. (A. 1359.)

RESCUSSA. — Recuperatio, quod qui rem recuperat, post eum *recurrat*, qui hanc aufert; *action de recouvrer, de reprendre, reprise*; ol. *rescousse*. (Mat. Par.) — Aggressio, violentia, vis alicui illata, sic dicta, quod recuperationes non sine vi aliqua fiant; *attaque, violence*; ol. *rescousse*. (A. 1285.)

RESCUSSIRE. — Idem q. Rescuere. (A. 1314.)

RESCUSSOR. — Qui facit *rescussum*; *Vid.* Rescussus. (Th. Bl.)

RESCUSSUS. — Anglicis practicis, tumultuosa et violenta eruptio *arestati* seu capti, e manibus ejus qui licite eumdem cepit aut *arestavit*; *délivrance à main armée d'un prisonnier*; ol. *rescousse*.

RESCUTERE. — Aliquam rem per *rescussam* recuperare, eripere; *reprendre par force*; ol. *rescorre*. (A. 1308.)

RESEA. — Officina, ubi serra desecatur; *scierie*. (*St. Mont. Reg.*)

RESEANTIA. — Idem q. Residentia et Remanentia. (A. 1316.)

RESEARE. — Serra desecare; *scier*. (*St. Mont. Reg.*)

RESEATOR. — Desector; *scieur*. (*St. Mont. Reg.*)

RESECRARE. — « Sacrare, vel exsecrare, vel exsolvere, vel liberare, dimittere. » (J. de J.)

RESEDERE. — Agnoscere, confiteri; *avouer, reconnaître*. (A. 775.)

RESEDIUM. — Sedes, habitatio, mansio; *demeure, maison, résidence*. (A. 1239.)

RESEGALE. — Arsenicum rubrum, ab arsenico communi, quod album est, distinctum; *réalgar*. (*A. SS.*)

RESELLA. — Res parva; ut Recula.

RESELLUS. — Mensura annonaria, eadem quæ Resale. (*Reg. Cam. Comp. Par.*) — Retis species; *filet*; ol. *raseau*. (A. 1351.)

RESERTUS. — Pro *reseratus*, licentia poetica. (Mur.)

RESERVATARIUS. — Clericus, cui Romanus Pontifex indulsit *reservationis* litteras in re beneficiali; *prêtre à qui le Souverain Pontife a donné l'expectative d'un bénéfice*.

RESERVATIO. — In materia beneficiali.

rescriptum seu mandatum summi Pontificis, quo certorum beneficiorum, cum vacaverint, collationem sibi reservat faciendam cui voluerit, aliis legitimis collatoribus exclusis; *réservation, rescrit par lequel le Souverain Pontife se réserve la nomination à certains bénéfices à l'exclusion de tout autre collateur.*

RESERVATORIUM. — Cella penaria, ubi quidquid ad mensam necessarium est reponitur; *dépense.* (*A. SS.*) — Sacrorum corporalium theca, ut videtur; *bourse.* (Mab. *Anal.*)

RESERVUM. — Exceptio; *réserve.* (A. 1053.) — Reconditum, sepositum, Gall. *en réserve.* (A. 1195.)

RESGARDUM. — Arbitrium, sententia, edictum; *sentence, édit, décision.* (A. 1229.)

RESIANS. — Commorans, habitans in loco: *résident.* (A. 1507.)

RESIARE. — Serra desecare; *scier.* (*St. Mont. Reg.*)

RESIATIO. — Desectio; *action de scier, sciage.* (Id.)

RESIDENS. — Tenens aut vassallus, qui ex debito residet in prædio domini sui, ita ut ab eo recedere ei non liceat; alias *hospes*, et *estagiarius* dictus; *le vassal* ou *manant qui ne peut quitter la terre de son seigneur, l'homme levant et couchant des coutumes communales.* (Pass.) — Quilibet homo liber qui in terra dominica residet; *domicilié.* (Pass.)

RESIDENTIA. — Jus domini feudalis, quo vassallum, seu tenentem, cogere potest, ut intra feudi sui terminos habitet, aut mansionem habeat; *droit en vertu duquel le seigneur peut forcer son vassal à résider dans la circonscription de sa seigneurie.* (A. 1200.) — Obligatio qua vassallus tenetur stare in castro domini, sive pro eo tuendo, sive ex alio debito; *obligation où est le vassal de résider dans le château de son seigneur, pour y tenir garnison, ou remplir quelqu'autre devoir.* (*Reg. Conest. Burd.*)

RESIDENTIARIUS. — Angl. *residentiary*, qui residet, seu assidue commoratur: hinc *residentiarii canonici*, iidem qui aliis *residentes*, vel *mansionarii*, qui assidue præsentes sunt in ecclesiis quibus deserviunt, ac in re distincti a canonicis foraneis, qui non resident seu absentes sunt; *Vid.* Canonicus, Mansionarius, et Foraneitas.

RESIDERE. — Negligere; *dédaigner, négliger.* (*A. SS.*)

RESIDIUM. — Quod pro jure *residentiæ* domino solvitur a *residentibus*; *redevance que le vassal payait à son seigneur pour le droit de domicile;* ol. *réséantise.* (Mur.) — Sedes, habitatio; *demeure, résidence.* (A. 1239.)

RESIDUITATES. — Reliquiæ; *restes.* (*A. SS.*)

RESIDUUS. — Pro Residens. (Hincm.)

RESIGILLARE. — Denuo sigillare, sigillo munire; *recacheter, resceller.* (A. 1119.)

RESIGNACULUM. — Sigillum, signaculum; *sceau, cachet.* (Tert.)

RESIGNARE. — Sigillare, sigillo munire, ni fallor; *sceller, apposer le sceau.* (A. 765.) — *Resignare alicui rei*, illam missam facere, dimittere, abdicare; *renoncer à la possession d'une chose, la résigner.* (A. 1193.) — Rem possessam alicui transcribere, concedere, restituere; *transmettre, céder à quelqu'un la propriété d'une chose.* « Dictam ecclesiam.... in manus nostras *resignavit.* » (A. 1112.)

RESIGNATARIUS. — In re beneficiali, clericus cui beneficium transcribitur; *le prêtre au profit duquel se fait la résignation d'un bénéfice, résignataire.* (Pass.)

RESIGNATIO. — Actio beneficium ecclesiasticum *resignandi*; *démission d'un bénéfice ecclésiastique, résignation; Vid.* Resignare. (Pass.)

RESIGNATOR. — Qui *resignat*, aperit, solvit; *celui qui rompt le cachet, qui brise le sceau.* (*Vet. Gl.*)

RESIGNATRIX. — Quæ resignat, aperit; *celle qui descelle, qui ouvre*, et, au figuré, *qui touche à une chose défendue* : « Eva arboris illius *resignatrix.* » (Tert.)

RESILICIUM. — Actio *resiliendi*; *résiliation;* ol. *résiliment.* (A. 1377.)

RESILIRE. — Renuntiare pactionem; *résilier une convention.*

RESINA, — Aqua reses, limus; *eau croupissante, vase.* (Mur.) — Pluvia fœtida; *eau puante.* (Id.)

RESINCERARE. — Abluere; *rincer.* (*Ch. Angl.*)

RESIPIRE. — Resipiscere, convalescere; *se remettre, revenir à la santé.* (*A. SS.*)

RESISTENTIA. — Adversus conatus; *résistance.*

RESMERCIARE. — Denuo locare, scilicet argentum annuo vectigali; *replacer, mettre de nouveau au revenu.* (*Conc. Hisp.*)

RESOCIARE. — Dispersos ac fugitivos cogere; *rallier.* (Gal. Monem.)

RESOLUBILIS. — Qui resolvi potest; *qui peut être dissous ou décomposé.* (Prud.)

RESOLUTE. — Licenter; *sans frein, sans retenue.* (Tert.)

RESOLUTIO. — Mors, quo corpus resolvitur; *la mort, ce par quoi le corps se décompose.*

RESOLUTOR. — Qui decernit, constituit; *qui règle.* (*Ann. Ben.*)

RESOLUTORIE. — Audacter, fidenti animo; *résolument.* (Menot.)

RESOLUTUS. — Vita solutus, mortuus; *délivré de la vie, mort.* (*St. ecc. Tull.*)

RESONA. — Resonatio; *écho, son, bruit:* « *resonantia* tympanorum; *resonantia* fistularum. »

RESONARE. — Idem ac *sonare*, q. *Vid.* — « Nomina (testium) in suas conditiones *resonant.* » (A. 843.) Id est cum suis conditionibus relata sunt.

RESORTIRE. — In aliquod tribunal convenire; *ressortir, être justiciable d'un tribunal.* (Pass.)

RESORTIRI. — *Resortiri alicui*, redire, reverti ad aliquem jure sortis seu successionis; *faire retour, revenir.* (A. 1292.)

RESORTITUM. — *Resortitum curiæ*, suprema jurisdictio. (A. 1275.)

RESORTIUM. — Pro *refortium*, copiæ auxiliares; *renfort*. (A. 1340.)

RESORTUM. — Reversio sortis seu hæreditatis ad aliquem, ad quem jure pertinet; *retour, réversion*. (A. 1292.) — Districtus judicis; *ressort, juridiction*. (A. 1314.)

RESORARE.—Radere; *gratter*. (A. 1339.)

RESPARSIO. — Effusio; *effusion, action de couler*. (A. 1359.)

RESPECTABILIS. — Cui reverentia debetur; *respectable*. (A. 1278.)

RESPECTARE.— Differre; *différer, donner du répit ;* ol. *respiter*. (*Leg. Ethelr. reg.*)

RESPECTATOR. — Aruspex, seu extorum, vel etiam astrorum inspector; *aruspice*. (Anast.)

RESPECTIO. — Respectus, ratio; *égard*. (Gualt. Heming.) — Visitatio, etc., ut RESPECTUS. (*Lib. Sap.*) — Census; *cens, redevance*. (*Vet. Tabul.*)

RESPECTIVE. — Comparate; *respectivement*. (Pass.)

RESPECTIVUS. — Qui refertur ad alium; *respectif*. (Inn. III PP.) — Circumspectus, consideratus; *circonspect*. (*A. SS.*)

RESPECTOR. — Præfectus urbis vel provinciæ, Belgis *rewart ; gouverneur d'une ville ou d'une province*. (A. 1256.) — Inspector, cujus est inspicere, ne qua fraus fiat in aliqua re; *surveillant, inspecteur*. « *Respectores* ponderum et aliarum mensurarum dicti loci. » (A. 1366.) — Idem q. RESPECTATOR. (Anast.)

RESPECTUALIS. — Qui observantiam erga aliquem præstat; *respectueux*. (*A. SS.*)

RESPECTUARE. — Idem q. RESPECTARE.

RESPECTUATIO. — Mora, dilatio; *délai, répit*. (*Leg. Burg. Scot.*)

RESPECTUM.—Dilatio; *délai, répit*. (S. IX.)

RESPECTUS. —Visitatio; *visite* ou *revue*. (*Sap. Salom.*) — Agri vel prædii, de quo litigatur, inspectio, respectio; *descente sur les lieux en litige, faite par le juge ;* ol. *monstrée, veue*. (A. 868.) — Census annuus, præstatio annua; *cens annuel, redevance annuelle d'un vassal à son seigneur ;* ol. *respect*. (*Ch. Brit.*) — Mora, dies dilatus, prorogatio diei; *délai, répit*. (A. 819.) —Terror, formido, ne bellum aut quid mali accidat; idem q. REGARDUM. (A. 1381.)

RESPICERE. — Differre; ut RESPECTARE. (S. XIII.) — *Respicere ad Dei cultum*, ad religionem Christianam converti. (*Cod. Th.*)

RESPICIARE. — Vox practicorum, sententiam pronuntiare, judicare cum cognitione causæ; *prononcer un jugement avec connaissance de cause ;* ol. *resploitier*. (A. 1331.)

RESPIRACULUM. — Respiratio; *respiration*. (Cl. Mam.)

RESPIRAMENTUM. — Mora, dilatio; *répit, soulagement*. (S. Aug.)

RESPLENDENTIA. — Splendor, fulgor; *reflet, vive clarté*. (S. Aug.)

RESPONCELLUS. — Breve responsorium; *petit répons*. (*Vet. Cærem.*)

RESPONCUM. — Idem q. RESPONSORIUM. (*Vet. Cærem.*)

RESPONCUS. — Eadem notione. (*Vet. Cærem.*)

RESPONDERE. — Pro alio spondere; *répondre pour quelqu'un*. (*Cap. C. M.*) — Præstare, solvere; *payer*. (A. 1027.) — Reddere; *rendre*. (A. 1303.) — *Respondere erga*, crimen impositum diluere; *réfuter une accusation*. (A. 1228.)

RESPONDERIUS. — Fidejussorius; *de caution, de garantie* (A. 1399.)

RESPONSABILIS. —*Responsabilis petitio*, actio juridica, cui *responderi* debet. (A. 1351.)

RESPONSALIS. — Qui pro alio spondet; *répondant, caution*. (*Vet. Gl.*) — Nuntius, apocrisiarius, et qui *responsa* seu negotia ecclesiastica peragit; *messager, apocrisiaire, intendant ; Vid.* APOCRISIARIUS et RESPONSUM. — Procurator, qui pro alio in jure respondet; *procureur, fondé de pouvoirs*. (Pass.) — Apud Cistercienses, qui abbatum morbo detentorum vices agit; *chez les moines de Cîteaux, celui qui remplaçait l'abbé, quand celui-ci était malade*. (*St. Ord. Cist.*) — Epistola, qua alicui respondetur; *lettre écrite en réponse à une autre*. (Pet. de Vin.) — Alterius sponsione firmatus; *cautionné*. (A. 1418.)

RESPONSAMEN. — Responsum; *réponse*. (*A. SS.*)

RESPONSARIUS. — Responsalis, apocrisiarius; *apocrisiaire*. (Liber. Diac.)

RESPONSIO. — Sponsio, fidejussio; *caution*. (A. 1329.) — Annua pensio solvenda; *somme annuelle payée par les chevaliers de Malte pour servir aux besoins de l'ordre ;* ol. *responsion*. (Pass.)

RESPONSIS. — Indulgentia, venia, remissio; *indulgence, pardon, rémission*. (*Cons. Furn.*)

RESPONSIUNCULUM. — Breve responsorium; *court répons*. (*St. Cartus.*)

RESPONSIVA.—Epistola qua quis respondet alteri; *réponse à une lettre*. (A. 1347.)

RESPONSONARIUM. — Eadem notione. (Durand.)

RESPONSOR.—Præs, sponsor; *répondant, caution*. (*G. Chr.*)

RESPONSORIA.—Ut RESPONSORIUM. (*St. Cartus.*)

RESPONSORIUM. — Cantus ecclesiastici species; *répons*. (Isid.)

RESPONSUM.— Negotium, maxime illud, quod foris peragitur, de quo domino *responsum* datur; *affaire*. (Pass.) — Idem quod RESPONSORIUM.

RESPUBLICA. — Fiscus regius; *le fisc, le trésor royal*. (*Leg. C. M.* ap. Mur.)

RESSAISIARE.—Iterum comprehendere, occupare, recuperare, in possessionem restituere; *reprendre, recouvrer la possession d'une chose, la ressaisir*. (Lud.)

RESSARCHIA. — Perquisitio, inquisitio; *recherche*. (A. 1490.)

RESSARE. — Serra secare; *scier*. (A. 1415.)

RESSATOR. — Desector; *scieur*. (A. 1415.)

RESSAYRE. — Eadem notione. (A. 1378.)

RESSAYZIMENTUM. — Restitutio; *restitution, reprise*. (A. 1400.)

RESSEGA. — Officina, ubi serra desecatur; *scierie.* (A. 1391.)

RESSEGARE. — Serra desecare; *scier.* (A. 1376.)

RESSERCIO. — Restauratio, restitutio; *rétablissement.* (A. 1392.)

RESSERIA. — Grex ovium, ut RASSERIA.

RESSIA. — F. idem quod RESEA. (A. 1398.)

RESSIDENTIA. — Assidua commoratio; *résidence.* (*St. Cad.*)

RESSORTIRE. — Practicis Gallicis *ressortir*, habere jus appellationis ad superius tribunal. (A. 1331.) — Resilire; *résilier*, *annuler.* (A. 1352.)

RESSORTIRI. — Habere jus appellationis, ut RESSORTIRE. (A. 1474.)

RESSORTIVUS. — *Ressortivum remedium*, jus appellationis ad supremum judicem; *droit d'appel.* (A. 1369.)

RESSORTUM. — Judicis districtus; *ressort*, *étendue de juridiction.* (Pass.) — Suprema jurisdictio, supremum tribunal; *cour souveraine, dernier ressort.* (Pass.)

RESSUERE. — Exsiccare; *sécher, dessécher.* (A. 1235.)

RESTA. — Reliqua rationum; *reste de compte*, *reliquat.* (A. 1354.) — Agger, moles aquis continendis; *digue, levée.* (Ap. Mur.)

RESTABILIMENTUM. — Restitutio; *rétablissement.* (A. 1393.)

RESTABILIRE. — Iterum stabilire, restituere, redintegrare; *rétablir.* (A. 1383.)

RESTABLITIO. — Idem quod RESTABILIMENTUM. (A. 1348.)

RESTAGNATIO. — Moles aquis opposita; *digue, levée.* (A. 1225.)

RESTAGNATUS. — Exundans, redundans; *qui déborde, qui regorge.* (Ermenr.)

RESTANCIÆ. — *Restanciæ computorum*, rationum reliqua; *restes de comptes*, *reliquats.* (A. 1364.)

RESTARE. — Sistere, consistere, perstare, permanere, durare; *rester*, *persister.* (*Pact. Leg. Sal.*) — *Arrestare*, detinere; *arrêter*, *retenir.* (A. 1331.) — Superesse, reliquum esse; *être de reste.* (A. 1364.)

RESTAURA. — Idem q. RESTAURUM. (A. 1378.)

RESTAURAMENTUM. — Instauratio, reparatio, ædium sarta tecta; *réparation*, *remise en point.* (A. 1077.)

RESTAURARE. — Resistere, refragari; *résister à*, *être contraire à.* (A. 1231.) — Idem sonat ac *infringere* in bulla Nicol. II PP., sed vereor ne mendose sit.

RESTAURATOR. — Aliis *instaurator*, qui restaurat, restituit, redintegrat; *celui qui rétablit*, *qui restaure*, *restaurateur*. (Spon. *Misc.*)

RESTAURATUM. — Jusculum salubre, et delicatum; *restaurant.* (*Mir. Urb. V PP.*)

RESTAURATUS. — *Salvus restauratus*, litteræ quibus a cujuslibet damni restauratione quis absolvitur; *lettres d'absolution.* (A. 1269.)

RESTAURUM. — Restauratio damni; *réparation*, *dédommagement*; ol. *restour*, *restorement.* (A. 1238.)

RESTELLUS. — Cataracta in portis urbium; *herse;* ol. *retel.* (*Mon. eccl. Aquil.*)

RESTICULA. — Fasciculus *reste* ligatus; *paquet*, *botte.* (Eccard.)

RESTICULARIUS. — Restiarius; *cordier.* (*Vet. Gl.*)

RESTICULUS. — *Resticuli ferrei*, virgæ ferreæ leviores; *baguettes de fer.* (*A. SS.*)

RESTIPULATIO. — Jus colligendi stipulas ex agris; *droit de ramasser la paille dans les champs.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

RESTIPULUS. — Ager cultus de novo, in quo remanent stipulæ ex demessis frugibus. (A. 1197.)

RESTIS. — Fasciculus; *botte*, *paquet.* (*A. SS.*) — Follis; *soufflet.* (A. 1187.)

RESTITUERE. — Recuperare, recipere; *recouvrer*, *reprendre.* (A. 1360.)

RESTITUS. — F. pro *vestitus*, cultus, in ch. a. 1083.

RESTITUTIO. — Mandatum principis aut magistratus scriptum, quo alicui restituitur possessio rei ablatæ; *ordonnance qui rétablit quelqu'un en possession d'une chose enlevée.* (A. 1030.) — *Restitutio temporalium* dicitur illa, quæ fit abs regibus, cum scilicet prælatis recens electis et institutis restituunt prædia ecclesiastica, quæ prælatura per obitum vacante possident jure regaliæ; *remise du temporel*, *remise faite par les rois aux prélats nouvellement nommés des biens appartenant à leurs diocèses*, *et dont ils ont touché les revenus pendant les vacances du siége.* (A. 1297.)

RESTITUTOR. — Qui resistit. (A. 999.)

RESTOBLAGIUM. — Servitium ligandi stipulas post peractam messem; *obligation de lier les gerbes du seigneur après la moisson.*

RESTOLLARE. — Retardare, impedire; *empêcher*, *retarder.* (*Decret. Hung.*)

RESTORACIA. — Prædium omni suo *instauro* seu agraria supellectile instructum; *ferme pourvue de tout l'outillement agricole.* (A. 1293.)

RESTRINGITOR. — Comes assiduus, qui alicui adhæret; *compagnon assidu*, *celui qui ne quitte pas un autre.* (A. 1290.)

RESTRUERE. — Restituere, iterum exstruere, instaurare; *rétablir*, *relever.* (Tert.)

RESTUCHIA. — Stipula remanens in agris peracta messe; *chaume*; ol. *restouble.* (*Ch. Provinc.*)

RESTUM. — Reliquum, residuum; *reste.* (A. 1499.) — Fasciculus, manipulus; *botte*, *paquet.* (A. 1208.)

RESULCARE. — Dividere; *diviser*, *fendre.* (*Vet. Gl.*)

RESULTARE. — Resistere, repugnare; *faire de l'opposition*, *résister*, *s'opposer à.* (Gr. Tur.) — Nasci, oriri, evenire; *résulter.* (Inn. VI. PP.)

RESULTATIO. — Adversus conatus; *résistance.* (Steph.)

RESULTIO. — Idem quod RESULTATIO, si non ita legendum est. (A. 814.)

RESULTUS. — Actio *resiliendi* a pacto et conditione; *résiliation.* (Ch. ap. Perard.)

RESUMERE. — Vires recipere; *reprendre des forces.* (Comm.)

RESUMMONIARE. — Iterum *submonere*, citare; *assigner de nouveau.* (S. XII.)

RESURGENDUS.—Resurrecturus; *qui doit ressusciter.* (*Conc. Hisp.*)

RESURRECTIO. — Reditus ad vitam; *résurrection.* (Pass.) — *Resurrectio Dominica*, quævis dies Dominica; *le dimanche.* (Pass.) — Septima e novem partibus hostiæ consecratæ in Missa Mosarabica; *le septième des neuf fragments de la sainte hostie dans le rit mozarabe.*

RESUSCITATIO. — Mortui ad vitam revocatio; *action de rendre à la vie.* (Tert.)

RESUSCITATOR. — Qui denuo suscitat, aut mortuum revocat ad vitam; *celui qui ressuscite les morts.* (Ter.)

RETA. — Rete capiendis piscibus; *filet de pêche.* (*Ch. Ital.*) — In St. Mass. pro *veta* videtur scriptum.

RETACERE. — Pro *reticere.* (A. 802.)

RETACIARE.—Verbum, ut conjecto, detortum a Gallico *rechasser*, repellere, abigere. (A. 1045.)

RETAGLIATOR. — Italis, qui particulatim divendit; *détaillant, marchand en détail.*

RETAIARE. — Particulatim divendere; *détailler, vendre en détail.* (*St. Rip.*)

RETALIARE. — Talionem reddere; *rendre la pareille.* (Sigeb.)

RETALLIA. — Idem q. *ritaglio* Italis, quibus *vendere a ritaglio* est idem q. Gallice *vendre en détail.* In Ch. a. 1080 videtur scriptum pro « *iterata* tallia. »

RETARDARE. — Resilire, mutare propositum; *résilier*, *changer de dessein.* (Barth. *Gl.*) — Recuperare, ut RESCOVRARE. (A. 1355.)

RETARE. — Pro *reri*, putare. (Flod.)

RETARI. — Irretiri; *être embarrassé*, *arrêté.* (A. 1063.)

RETARIUS. — Qui a *retis* purgat flumina; *celui qui enlève la végétation qui, dans les rivières, entrave la navigation.* (*Vet. Incript.*)

RETAUBUS.—Eadem notione q. RETAULE. (A. 1416.)

RETAULE. — Ornatus altaris torenticus, quo tabella sacra solet includi; *rétable:* ol. *rétaule.* (A. 1377.)

RETE. — Ornamentum sericum ad instar retis contextum; *filet de soie.* (*A. SS.*)

RETEGERE. — Rursus operire, tegere; *recouvrir.* (A. 1202.)

RETENEMENTUM. — « Omnia mea bona... sine aliquo *retenemento* do et concedo. » (*Ch.* ap. Rad. de Dic.) Id est, nihil mihi retinendo, *sans riengarder.*

RETENEZO. — Pascuum, in quo herbam fenumve secari vetitum est, ut uberior sit pastus animalium; *pré, pâturage où il est défendu de couper de l'herbe, pour que le bétail y trouve une nourriture plus abondante.* (A. 1438.)

RETENIMENTUM. — Idem q. RETENEMENTUM. (S. XIII.)

RETENSIO. — Possessio, usura; *possession, usage.* (A. 1231.)

RETENTA. — « Hanc terram concedo Dei Genitricis altari, absque omni *retenta*, et absque omni usu mei vel meorum parentum. » (A. 1095.) Hoc est absque ulla exceptione, nihil prorsus inde mihi retinendo; *Vid.* RETENEMENTUM.

RETENTARE. — Retinere; *retenir.* (*Cod. Th.*) — Eligere, instituere; *choisir, établir.* (Id.) — Excludere, submovere vel interdicere; *éloigner, écarter* ou *exiler.* (Id.)

RETENTATIO. — Possessio, seu administratio; *action de posséder* ou *de gouverner.* (*Conc. Hisp.*) — Retentio, actio qua quis aliquid sibi retinet seu reservat; *action par laquelle on se réserve ou on retient quelque chose pour soi.* (A. 1202.)

RETENTATOR. — Qui res alterius retinet, detinet: *celui qui retient la chose d'autrui.* (*Cod. Th.*)

RETENTIO. — Copiarum militarium coactio, quas princeps ad suum, uti dicimus, servitium *retinet; troupes à la solde d'un prince;* ol. *retenue.* (H. Knygt.) — Vox practicorum, protestatio; *protestation, réserve;* ol. *rétention.* (S. XIII.) — Practicis, retractus qui duplex est, feodalis, et agnatorum; *retrait, retrait féodal, retrait lignager.* (Pass.) — Pascuum, in quo herbam fenumve secari vetitum est, idem q. RETENEZO. (A. 1490.) — Tributum quodvis, ut videtur; *redevance, impôt.* (A. 1176.) — Refectio, reparatio; *réparation*, *reconstruction.* (A. 1312.)

RETENTURA. — Tributum, ut RETENTIO, seu idem q. RACHETUM et RELEVIUM. (A. 1418.)

RETENTUS. — Actio qua quis aliquid sibi retinet ac reservat; *retenue, action de retenir.* (A. 813.)

RETENUTA. — Actio qua quis sibi retinet seu reservat jus aliquid faciendi; *réserve;* ol. *retenue.* (A. 1363.) — Copiæ militares, quas princeps ad sua stipendia servitiaque *retinet*, præsidium; *troupes à la solde d'un prince, garnison;* ol. *retenue.* (A. 1391.)

RETERE.—Hæc verba « ad parti fisco nostro *retere,* » in quibusdam instrumentis regum Francorum primæ stirpis reddi posse videntur « ad partem fisci nostri pertinere. »

RETERTIARE. — Tertio, ut *binare* iterum, agrum arare; *labourer une troisième fois, donner un troisième labour.* (Rol.)

RETHARIA. — Taberna; *auberge, cabaret.* (Cap.)

RETHUM. — Rete, laqueus, cassis; *lacet, filet, rets.* (A. 1232.)

RETIA. — Species clathri certo lucernarum aut cereorum numero instructi in ecclesiis; *herse, appareil d'éclairage dans les églises.* (*Ord. Rom.*)

RETIACULUM. — Parvum rete; *petit filet, petit réseau.* (J. de J.)

RETIARIUS. — « Ad *rete* pertinens, vel decipiens, vel qui *retia* facit. » (*Vet. Gl.*)

RETIATICUM. — F. tributum pro *retibus* in silva tendendis exsolutum; *droit que l'on payait au seigneur pour avoir la permission de tendre des pièges à filet dans ses*

bois. (S. IX, ubi *retiaticum*, q. *Vid.*, legendum putant nonnulli.)

RETIATOR. — Qui *retia* facere scit; *qui sait faire les filets.* (*Cap. C. M.*)

RETIATUS. — « Libri *retiati,* » quasi *retibus* ac nervis compacti, nisi *religati* legendum. (Regin.)

RETICINUM. — Reticulum; *petit réseau, filet à petites mailles.* (*Ch. Ital.*)

RETICULA. — Pro *reticulum.* (Mur.)

RETIFEX. — Qui facit retia, juxta vim vocis; juxta rem, piscator; *fabricant de filets, pêcheur.* (*Miss. Goth.*)

RETILARE. — Aperire, demonstrare; *découvrir, dévoiler.* (*Vet. Gl.*)

RETIMENTUM. — Receptus, receptaculum; *refuge, retraite.* (*Ch. Hisp.*)

RETINACULUM. — Actio qua quis aliquid excipit, sibi retinet seu reservat; *réserve.* (A. 1123.)

RETINAMENTUM. — Eadem notione. (A. 1113.)

RETINAX. — Retinendi studiosus; *qui aime à retenir, à captiver.* (Symm.)

RETINEMENTUM. — Idem quod RETINACULUM. (S. XIII.)

RETINENTIA. — Jus quod habet quis in rem aliquam; *droit à la possession ou à l'usage d'une chose.* (A. 1162.) — Copiæ, etc. ut RETENUTA. (A. 1322.) — *Esse de alicujus retinentia*, alicujus obsequio addici, familiaris, domesticus; *être attaché au service de quelqu'un, être son domestique, son serviteur.* (*St. reg. Scot.*)

RETINERE. — Sarta tecta ædificii tueri, ædificia reficere; *entretenir, réparer;* ol. *retenir.* (A. 1270.) — Testari, affirmare; *soutenir.* (*Ch. Campan.*) — Aliquem in dignitate tueri, conservare; *protéger, soutenir, maintenir.* (*Vet. Chr.*)

RETINGA. — F. quies, cessatio, ab Anglico *resting*, quod idem significat. (*Ch. Angl.*)

RETINNIRE. — Ad litteras vel ad interrogationem alicujus respondere; *répondre aux lettres ou aux demandes de quelqu'un.* (Baron.)

RETIOLUM. — Diminut. a *rete*, muliebre capitis tegumentum; *réseau, filet, ornement de tête pour les femmes.* (*Vet. Gl.*)

RETIRE. — *Reti* capere; *prendre au filet, enlacer, empêtrer.* (*Vet. Gl.*)

RETIUM. — Rete; *filet, lacet, rets.* (*Vet. Gl.*)

RETOLLERE. — Rursum tollere, auferre, capere; *enlever de nouveau, reprendre.* (A. 1011.)

RETONDUTUS. — Tonsus, retonsus, vel f. retusus; *retondu* ou *foulé.* (A. 1322.)

RETONSOR. — Qui *retondet* pannos aut pelles; *tondeur.* (*Catal. Sodal. B. M. Deaur.*)

RETONSURA. — *Vid.* TONSURA.

RETONTUS. — Rotundus; *rond.* (*A. SS.*)

RETOPASNAGIUM. — F. pro RETROPASNAGIUM, census vel tributum pro glandatione. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

RETORNARE. — Redire, invertere, hospitio excipere, compensare, supplere, avertere, immutare, exsolvere, reddere; *revenir, renverser, recevoir chez soi, compenser, donner en retour, éloigner, détourner, changer, payer, rendre, restituer;* ol. *retourner.* (Pass.)

RETORNUM. — Pignus, hypotheca; *hypothèque.* (A. 1125.)

RETORNUS. — Redditus, emolumentum rediens ad aliquem; *profit, honoraires, ce qui revient à quelqu'un.* (A. 1098.) — Pulsatio campanæ, qua clerici convocantur ad horas canonicas in ecclesia decantandas; *action de sonner la cloche pour appeler les clercs à l'Office.* (*St. eccl. Lugd.*) — *Retornus curiæ*, ad proprium judicem remissio; *renvoi d'une cause à son propre juge;* ol. *retour de cour.* (A. 1322.)

RETORTA. — Superior virga, qua vinea continetur, ac vincitur; *hart, lien de menues branches pour attacher la vigne ou autre chose semblable;* ol. *riorte.* (Pass.)

RETRACTA MARIS. — Quidquid agri relinquitur mari regrediente; *grève, espace de terrain que la mer laisse à découvert à marée basse.* (A. 1205.)

RETRACTARE. — Repetere, retrahere; *revendiquer, reprendre;* ol. *retraire.* (A. 1214.) — *Retractare secum:* meditari, cogitare; *penser, réfléchir, méditer.* (*Vit. S. Wanw.*)

RETRACTATIO. — Redemptio alicujus fundi distracti, pretio emptori reddito; *reprise d'un fonds aliéné moyennant le remboursement du prix de vente à l'acheteur;* ol. *retrait.* (A. 1265.)

RETRACTATOR. — Apud Tertullianum (*De jejun.*), ut legit Forbenius, pro quo Rigaltius habet *detrectator*, quod, ut videtur, sensus postulat; sed ut *retractare* pro *detrectare* dixerunt antiqui, ita *retractator* pro *detrectator* dicere potuit Tertullianus.

RETRACTATUS. — Retractatio; *refus, hésitation.* (Tert.) — Contractus, pactio, conventum; *accord, pacte, contrat.* (A. 1337.)

RETRACTIO. — Abrogatio, abolitio; *annulation, abrogation, suppression.* (*Conc. Carthag.* a. 525.) — *Retractio bursæ*, idem quod RETRACTUS *bursæ.* (*Chartul. S. Vand.*)

RETRACTOR. — *Retractor per bursam*, qui jure agnationis fundum ab agnato venditum redimit, pretio emptori restituto; *celui qui, en sa qualité de plus proche parent du vendeur, retire des mains du tiers acquéreur un ancien propre de la famille, en remboursant le prix de vente.* (A. 1272.)

RETRACTUM. — Multa; *sorte d'amende;* ol. *retraite.* (A. 1446.)

RETRACTUS. — Receptus, receptaculum; *retraite, asile.* (Car. VIII.) — Secessus; *action de se retirer, retraite.* (*Mem. Cam. Comp. Par.*) — Locus stagno inferior, in quem illius aquæ interdum effluunt; *décharge d'un étang.* (A. 1307.) — Retractio; *action de tirer en arrière.* (Tert.) — *Retractus bursæ*, redemptio prædii ab agnato distracti, pretio emptori reddito; *droit qui appartient au plus proche parent du vendeur de reprendre un ancien propre de la famille en remboursant le prix de vente à l'acquéreur;* ol. *retrait lignager.*

(A. 1310.) — *Retractus curiæ*, idem q. *retornus curiæ; Vid.* Retornus.

RETRADERE. — Reddere, restituere; *rendre, restituer.* (Dig.)

RETRAHERE. — Recedere; *se retirer.* (Ord. Vit.) — Redimere prædium ab agnato venditum pretio emptori restituto; *retirer, retraire; Vid.* Retractus et Retractor. (*St. Brag.*

RETRANCIDERE. — Retradere, restituere; *rendre, restituer, redonner.* (Anast.)

RETRANSIRE. — Iterum transire, redire; *revenir, repasser.* (A. 1341.)

RETRANSITIVUS. — Reciprocus; *qui revient par le même chemin.* (*A. SS.*)

RETRANSMITTERE. — Remittere; *renvoyer, laisser aller.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

RETREDES. — F. canalis; *conduit, ruisseau.* (A. 1417.)

RETRERA. — Redemptio alicujus fundi distracti; idem q. Retractatio. (A. 1278.)

RETRIBUTIO. — Merces, salarium; *récompense, salaire.* (Pass.) — Tributum, vectigal; *redevance, impôt.* (Marculf. *Form.*, ubi nonnulli *redhibitionem* legend. putant.)

RETRIBUTOR. — Qui retribuit, remunerat; *celui qui rétribue, qui récompense.* (A. 1281.)

RETRIBUTORIUS. — Retributione seu mercede dignus; *qui mérite une récompense.* (A. 1402.)

RETRINGERE SE. — Sese recipere; *se retirer.* (Mur.)

RETRO. — Vox aliis præposita, rem præteritam significat: ut *retroprincipes*, qui prius regnavere; stipendia *retrodebita*, quæ antea debebantur. — Ab hinc, ex illo tempore; *depuis ce temps.* (A. 1212.) — « *Retro* res tractare, » in Capit. a. 810, id est cum dilatione. — *A retro esse, exsistere*, Gallis *être en arrière*, Ulpiano *reliquari*, ad diem non solvisse. — *Retro esse*, redire, reverti; *revenir, retourner.* (A. 1238.)

RETROACCAPITUM. — In provinciis Occitaniæ et Aquitaniæ, tributum fundi domino et directo, quoties mutatio fit, ab emphyteotis seu possessoribus exsolvendum; *droit de lods et ventes qui se paye à chaque changement ou mutation de propriétaire ou de fermier.*

RETROACTIO. — Pro *retractio.* (A. 1263.)

RETROACTUS. — (Subst.) Idem q. Retroactio. (A. 1405.) — (Adj.) Præteritus; *passé.* (Mur.)

RETROAGERE. — Abrogare, rescindere; *annuler, abroger, résilier.* (A. 1191.)

RETROALTARE. — Paramentum altaris posterius; *parement du derrière de l'autel.* (*A. SS.*)

RETROBANNUS. — Submonitio ad exercitum; *convocation de l'arrière-ban pour aller à la guerre; Vid.* Herebannum. (*Leg. Norm.*)

RETROCAMERA. — Posterius cubiculum; *chambre de derrière.* (*A. SS.*)

RETROCEDENS. — Præcedens. (*Tract. de re mil.*)

RETROCENSIUM. — Terra censibus seu pensitationibus secundariis obnoxia. (A. 1291.)

RETROCHORUS. — Sacellum, quod est post chorum, S. Virgini fere semper dicatum; *la chapelle placée derrière le chœur, qui est presque toujours dédiée à la Vierge.*

RETROCLAMOR. — Petitio, postulatio a judice; *demande, plainte;* ol. *reclaim, réclame.* (A. 1351.)

RETROCLAMUM. — Eadem notione. (S. xiv.)

RETROCOMITATUS. — Anglis *riercountie*, Gall. *arrière-comté*, minor comitialis consessus. (Flet.)

RETROCURIA. — Idem q. Retrocurtis. (A. 1252.)

RETROCURSUS. — Pars superior alvei aquæ molendini; *amont du canal d'un moulin.* (A. 1376.)

RETROCURTIS. — Area postica; *arrière-cour.* (A. 1212.)

RETROCUSTODIA. — Idem q. Retrogarda.

RETRODECIMA. — Ut Retrodecimum. (A. 1330.)

RETRODECIMUM. — Quasi *arrière-dîme*, forte idem quod *redecima*, seu decima decimæ; *Vid.* Redecima. (*Ch. Hisp.*)

RETRODOMINUS. — Dominus superior; *seigneur, suzerain, seigneur dominant, supérieur général d'un ordre religieux.*

RETRODORSALE. — Aulæum retro seu pone dorsum sedentis appensum; *Vid.* Dorsale. (*A. SS.*)

RETROFEODATUS. — Qui possidet *retrofeodum; arrière-vassal.* (A. 1355.)

RETROFEODUM. — Idem quod Retrofeudum. (A. 1317.)

RETROFEUALE. — Eadem significatione. (A. 1147.)

RETROFEUDARE. — In *retrofeudum* conferre; *donner en arrière-fief.* (Pass.)

RETROFEUDUM. — Feudum, quod per medium tenetur a superiori domino; *fief tenu médiatement, arrière-fief;* ol. *rierefiez, refiez.* (Pass.)

RETROFIDANTIA. — Præstatio quæ in reiterandis fidejussionibus domino pensitabatur; *Vid.* Fidantia. (A. 1343.)

RETROFOCILIUM. — Illud quod tegit ignem in nocte, vel quod retro ponitur; idem videtur quod *retropofocinium* in Tabul. Fiscanensi: « Unam quadrigatam nemoris ad natale pro *retrofocilio.* »

RETROFRONTALE. — Apparatus seu ornamentum altaris; *Vid.* Frontale.

RETROGACHIUM. — Vigiles, qui custodias lustrant; *patrouille.* (A. 1381.)

RETROGARDA. — Extrema acies; *arrière-garde.* (*Gest. Lud. VII reg. Fr.*) — Nomen dignitatis vel officii; *officier de l'église de Grenoble.* (*Tabul. eccl. Gratian.*)

RETROGRACIDARE. — Retrogradi, consilium mutare; *rétrograder, changer d'idée.* (*Mon. eccl. Aquil.*)

RETROGRADARE. — Retrogradi; *reculer, aller en arrière.* (M. Cap.)

RETROGRADATIO. — Regressus, recessus; *retour, retraite.* (M. Cap.)

RETROGRADE. — A tergo, pone; *derrière.* (Bart. *Gl.*)

RETROGRADUS.—Qui resilit, resistit et obedire detrectat; *celui qui résiste, désobéit, fait de l'opposition.* (Rad. Ard.)

RETROGUARDIA. — Extrema acies; *arrière-garde.* (Mur.)

RETROGUARDUS. —Ut RETROGRADUS.

RETROMURUS. — Murus post murum; *Vid.* PROMURIUM. (A. 1381.)

RETRONEUS. — Qui retro est; *qui est derrière.* (Mart. *Anecd.*)

RETROPONERE. — Reponere; *replacer, reposer.* (A. 1221.)

RETROQUINTUM. — Quinta pars quintæ partis pretii rei venditæ domino solvenda; *le cinquième du quint;* ol. *requint.* (Pass.)

RETROSCIARE. — Retrogradi, retroire, regredi; *reculer, aller en arrière.* (*Ann. Gen.*)

RETROSCRIPTIO. — Subscriptio; *souscription, signature.* (*St. Com. Ven.*)

RETROTABULARIUM. — Ornamentum altaris post tabulam; *contre-rétable.* (*A. SS.*)

RETROTABULUM. — Eadem notione. (A. 1294.)

RETROTENSIO. — Regressus, recessus; *marche rétrograde, retour.* (Lud.)

RETROTIGERIUM. — Sporta dossuaria; *hotte.* (*Vet. Gl.*)

RETROVASSALLUS. — Vassallus vassalli seu translatitius cliens, qui tenet *retrofeudum; arrière-vassal, sous-vassal.* (A. 1356.)

RETROVASSOR. — Eadem notione. (A. 1447.)

RETROVENDA. — Quod præter *vendam* a feuda acquirentibus solvebatur; *somme que payaient les acquéreurs d'un fonds en sus du prix de vente.* (*Ch. H. V reg. Angl.*)

RETROVENTA. — Jus quod sibi competere asserebat major seu villicus, in ventis seu præstationibus domino debitis a vassallo vel subdito pro facultate prædii vendendi seu distrahendi, quod *ventas* ipse reciperet pro domino; quemadmodum *retrodecimam* seu *decimam decimæ* non raro percipiebat, quod colligeret *decimam* domini; *Vid.* VENDA et SUPERVENDA. (A. 1246.)

RETROVERSUM. — Retrorsum; *à reculons, à rebours.* (*St. Cad.*)

RETROVERTERE.—Redire, reverti; *revenir, retourner.* (A. 1369.)

RETROVICARIA.—Districtus *retrovicarii* seu *subvicarii*, illius scilicet, qui *vicarii* absentis in aliquo territorio sibi præfinito vices agit; *sous-vicairie; Vid.* VICARIUS. (A. 1147.)

RETRUNCARE. — Pro *truncare.* (*A. SS.*)

RETRUSIO. — Inclusio; *emprisonnement.* (*Conc. Hisp.*)

RETTARE. — Idem q. RECTARE. (A. 1189.)

RETULENS. — Referens, narrans; *qui rapporte, qui raconte.* (*A. SS.*)

RETUM. — Rete; *filet, rets.* (A. 1341.)

RETUNDUS. — F. pro ROTUNDUS. (*Spicil. Font.*)

RETURNUM. — Missa solemnis pro defuncto prioribus post obitum diebus decantata; *grand'Messe des morts.* (A. 1348.)

RETURNUS. — Cautio, præs; *caution, garantie, celui à qui on s'adresse faute de payement de la part du débiteur.* (A. 1173.) — Pedum, pastoris baculus; *houlette.* (*Vet. Gl.*)

RETUTELA. — Ducatus extremæ aciei: *commandement de l'arrière-garde.*

REU. — Radix; *racine.* (J. de J.)

REUBARBARUM. — Plantæ genus; *rhubarbe.* (*St. Ast.*)

REUFEODUM. — Idem q. REFEUDUM.

REUGIA. — Modus agri; *certaine mesure de terre.* (*Mon. Angl.*)

REUNIRE. — Iterum adjungere, conjungere; *réunir.* (A. 1332.)

REURNARIUS. — Fœnerator; *usurier.* (A. 1204.)

REUSSETUS. — Coloris rusei; *roux.* (A. 1372.)

REVA. — Vectigal, quod pro mercibus ex regionibus exteris allatis penditur; *droit d'entrée que payent les marchandises étrangères;* ol. *droit de rève et de haut passage.* (Pass.)

REVADERE. — Pro simplici *vadere.* (*Lex Alam.*)

REVADIARE. — Vadium seu vadimonium, vel pignus dare, vadis instar debitorem se agnoscere; *Vid.* VADIARE et VADIUM. (Flod.)

REVALIDATIO.—Confirmatio, iterata declaratio rem aliquam esse validam; *revalidation, action de confirmer, de valider de nouveau une chose.* (Leo X PP.)

REVANIA. — F. purgamenta frumenti ventilabro discreta, quæ projici solent volatilibus comedenda; *criblures;* ol. *revennes.* (*Chartul. S. Ved. Atreb.*)

REVARDUM.—*Revardum forestæ,* idem q. REGARDUM.

REVARE. — Percipere; *percevoir.* (A. 1292.)

REVELAMEN. — Idem quod *revelatio.* (Zen. Ver.)

REVELARE. — Retegere, patefacere; *révéler, découvrir.* (Tert.)

REVELATIO. — Arcani patefactio, indicium; *révélation.* (*Vet. Gl.*) — Meditatio, attentio, considerantia, circumspectio; *méditation, attention, examen.* (A. 1354.) — Non semel pro RELEVATIO, q. *Vid.* — Exemptio sacri corporis e tumulo et ejusdem elatio; *enlèvement, extraction du corps d'un saint de son tombeau.* (Mur.)

REVELATOR.—Qui revelat, retegit; *celui qui révèle, révélateur.* (Tert.)

REVELATORIUS.—Spectans revelationem seu patefactionem; *de révélation, relatif à la révélation.* (Tert.)

REVELHARE. — E somno excitare; *réveiller.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

REVELI. — Ludi nocturni; *Vid.* REVELLES.

REVELLA. — Idem q. RUELLA.

REVELLARE. — Pro *rebellare*, deficere. (Marc. *Form.*)

REVELLATIO. — Rebellio; *révolte.* (A. 678.)

REVELLES. — Ab Anglic. *revels*, ludi nocturni, quales vulgo sunt choreæ, catervæ personatæ, etc.; *amusements nocturnes, bals, mascarades*, etc. (*Inst. Angl.* a. 1545.)

REVELLIUM. — Eadem significatione. (A. 780.)

REVELLUS. — Occulti criminis denuntiatio, declaratio, revelatio; *révélation d'un crime.* (*St. Cad.*)

REVENDARIA. — Taberna ubi res minores pretii venduntur; *boutique de petit marchand.* (*St. S. Fl.*)

REVENDAROLIUS. — Propola, qui vel quæ revendit; *revendeur* ou *revendeuse.* (*St. Verc.*)

REVENDERE. — Emptum vendere; *revendre.* (A. 1218.) — Probe ulcisci; *vendre cher.* (A. 1323.)

REVENDICULUS. — Idem q. REVENDITOR. (*St. Mant.*)

REVENDITIO. — Venditio rei emptæ, ei qui primum vendiderat; *vente de la marchandise à celui qui l'a vendue.* (*St. Mass.*)

REVENDITOR. — Propola; *revendeur.* (*St. Arel.*)

REVENDITORIA. — Ipsa ars *revendendi*, vel mulier quæ revendit seu res minoris momenti distrahit; *commerce de revendeur*, *revendeuse*, ou *menues marchandises.* (*Cod. red. episc. Autis.*)

REVENDITRIX. — Quæ res minoris pretii divendit; *revendeuse.* (*St. Mass.*)

REVENDITURA. — Eadem notione. (A. 1286.)

REVENIENTIA. — Reditus, regressus; *retour.* (A. 1149.)

REVENNEA. — Redditus, proventus; *revenu, produit.* (A. 1281.)

REVENTARE. — Regyrare; *revenir après un circuit.* (Anon. Salern.) — Auctionem facere; *faire une vente.* (A. 1372.)

REVENTIO. — Ut REVENNEA. (A. 1402.)

REVENTUS. — Reditus, regressus; *retour.* (A. 1378.)

REVENUA. — Ut REVENNEA. (A. 1389.)

REVENUTA. — Eadem notione. (A. 1379.) — Silva cædua quæ recrescit; *jeune bois qui repousse sur une coupe de taillis;* ol. *revenue.* (A. 1267.)

REVENUTUM. — Silva, etc., ut REVENUTA. (A. 1522.)

REVERBERARE. — *Reverberare dicta*, ea repellere, refutare, iis credere nolle; *repousser, ne pas ajouter foi à.* (Guib.)

REVERENDISSIMUS. — Admodum reverendus; *tout à fait vénérable.* (*Cod. Just.*)

REVERENDOSUS. — Reverendus, venerandus; *vénérable*, *digne de vénération.* (A. 862.)

REVERENTIA. — Præstationis species videtur, vel idem est quod PRÆROGATIVA. (A. 1223.) — Suprema jurisdictio, supremum tribunal; *cour suprême*, *juridiction suprême.* (A. 1295.) — *Reverentiæ*, salutationis genus; *révérences.* (Od. de Diog.) *Reverentia divina*, religio Christiana, catholica; *le christianisme, la religion catholique.* (*Cod. Th.*) *Cultus divinæ reverentiæ*, clericatus; *le clergé.* (*Cod. Th.*)

REVERENTISSIME. — Summa cum reverentia; *avec un profond respect.* (*Cod. Th.*)

REVERIUS. — *Revæ* percipiendæ præpositus, publicanus; *receveur de la rève; Vid.* REVA. (A. 1363.)

REVERNITURA — Iteratus linitus; *revernissure.* (A. 1397.)

REVERSALIS. — *Reversales litteræ*, generatim dicuntur epistolæ quibus quis alterius litteris respondet, Gall. *réponse à une lettre*, maxime vero *reversales* nude vel *reversales litteræ* vocantur scripta quibus ii, qui munus aliquod suscipiunt, vel in rei alicujus possessionem mittuntur, declarant se servaturos conditiones consuetas vel conventas, Gal. *lettres de reconnaissance;* ol. *reversailles*, *reversales.* (Pass.)

REVERSARE. — Reducere, reportare vel denuo collocare; *ramener*, *reporter*, *replacer.* (*A. SS.*) *Reversare se*, sese convertere; *se retourner.* (*A. SS.*) — Vertere, vertendo explorare; *tourner une chose pour mieux l'examiner;* ol. *reverser.* « *Reversare* librum; » *feuilleter un livre.* (A. 1411.)

REVERSATIO. — *Reversatio armorum*, insignium gentilitiorum inversio, quæ fieri solet in degradatione nobilium feloniæ damnatorum; *renversement des armes d'un chevalier.* (A. 1419.)

REVERSATUS. — Reductus, retortus; *retroussé.* (A. 1393.) — Versatus; *renversé, retourné.* (A. 1342.) — *Reversatus panis*, subcinericius panis inter coquendum versatus, ne partim crudus remaneat, una tantum parte cocta.

REVERSE. — Supine; *dans la posture d'une personne renversée en arrière.* (*A. SS.*)

REVERSIO. — *Reversio terrarum*, etc. Si late sumatur, est proxima successio post obitum ejus, qui præsenter possidet; sed si proprie, significat quasi reditionem aut circumductionem ad feoffatorem aut ejus hæredes, propter delictum feoffati aut hæredum defectum; *retour;* ol. *reversion.* (Pass.)

REVERSUM. — Responsum; *réponse à une lettre.* (A. 1401.)

REVERSUS. — Reductus, retortus; *retroussé.* (*St. eccl. Andeg.*)

REVERTERE. — Pro REVERTI, ut *morere* pro *mori.* (A. 1121.) — Reducere; *ramener.* (A. 1361.)

REVERTI. — Pro REPORTARE. (A. 1334.)

REVESTIARIUM. — Supellex vestiaria; *effets d'habillement, vêtements, hardes.* (A. 1450.) *Revestiarium ecclesiæ*, secretarium seu sacristia; *la sacristie d'une église;* ol. *revestiaire.* (*Lib. feud. eccl. Lingon.*)

REVESTIBULUM. — Secretarium, ut REVESTIARIUM. (A. 1388.)

REVESTICORIUM. — Eadem notione. (A. 1341.)

REVESTIMENTUM. — Census species; *sorte de redevance.* (*Tab. Fossat.*) — Donum mutuum et æquale inter conjuges; *don mutuel entre mari et femme;* ol. *revestiment.* (*Consuet. Fland.*) — Jus quo bona propria

per successionem transeunt ad proximiores consanguineos ex ea linea, unde bona illa exierunt; *attribution au plus prochain héritier de chaque ligne des biens qui proviennent de cette ligne, sans considération de la proximité de degré entre les différents héritiers;* ol. *revestissement de ligne.* (*Cons. Lothar.*) — Iterata missio in possessionem; *remise en possession, réinvestiture.* (Pass.)

REVESTIO. — Missio in possessionem, Gal. *investiture,* nisi legendum REVESTITIO, ut nonnullis videtur. (A. 638.)

REVESTIRE. — Iterum *vestire,* in possessionem fundi rursum mittere eum qui ab eo exutus fuerat; *remettre quelqu'un en possession d'un bien dont il a été dépouillé, lui en donner de nouveau l'investiture.* (*Leg. Wisig.*) *Revestire terras,* agros aliquandiu incultos iterum colere; *remettre en culture, cultiver une terre laissée quelque temps en jachères.* (Lob. *H. Brit.*) — Vestibus iterum induere; *revêtir.* (*Script. rer. Fr.*)

REVESTIRI. — Vestibus sacris ad Officium sacrum indui; *se revêtir des ornements sacrés pour le saint sacrifice.* (S. XI.)

REVESTITIO. — Iterata missio in possessionem; *réinvestiture; Vid.* REVESTIRE. (*Trad. Fuld.*) — Jus quod pro investitura domino exsolvitur; *droit dû au seigneur pour l'investiture;* ol. *revesture.* (*Chartul. Flor.*)

REVESTITORIUM. — Secretarium, ut REVESTIARIUM. (*A. SS.*)

REVESTITURA. — Idem quod INVESTITURA, traditio, missio in possessionem. (A. 1077.)

REVESTORIUM. — Idem quod REVESTITORIUM. (Ach. *Spic.*)

REVEUDA. — Restitutio, restauratio damni, idem q. RESTAURUM, unde legendum videtur RECREUDA. (*H. Occit.*)

REVIDERE. — Inspicere, examinare; *visiter, examiner.* (*St. Verc.*)

REVIGERE. — *Revigere vires suas,* recolligere, augere, novas acquirere; *recueillir, augmenter ses forces, en acquérir de nouvelles.* (Mur.)

REVIGESCERE. — Revirescere; *reprendre sa force.* (Juv.)

REVIGORARE. — Vigori restituere. (*A. SS.*)

REVINCERE. — Rem ablatam, vel de qua litigium est, sibi asserere, repetere, recuperare; *revendiquer, recouvrer.* (*Chr. Fars.*)

REVINCIBILIS. — Qui potest confutari; *qui peut être réfuté.* (Tert.)

REVIRIDARE. — Reviridescere; *reverdir.* (S. Hier.)

REVISCERATIO. — Nova carnis formatio; *nouvelle formation de la chair.* (Tert.)

REVISIO. — Leguleiis, recognitio rei judicatæ; *révision d'un procès, nouvel examen de l'affaire.* (*Vet. Cod.*) — Militum recensio; *revue des troupes.* (A. 1419.)

REVISITARE. — Iterum examinare; *examiner de nouveau.* (A. 1481.)

REVITA. — Dies annuus quo officium defunctorum pro defuncto peragitur; *anniversaire.* A. 1310.)

REVITARE. — Redire, reverti; *revenir.* (*Vet. Gl.*)

REVIVERE. — Iterum vivere; *revivre.* (J. de J.)

REVIVIFICARI. — Reviviscere; *revivifier.* (Tert.)

REVOAMENTUM. — Præstatio pro tutela; *droit payé au seigneur pour la protection qu'il accorde.* (A. 1242.)

REVOCANTIA. — Rescisio, abrogatio; *révocation, abrogation.* (A. 1269.)

REVOCARE. — Reddere; *rendre.* (*Gest. Purg. Felic.*) — Repellere; *repousser, éloigner.* (A. 1397.) — *Missam revocare,* reddere expletam, quomodo *reddere Symbolum* dicebantur baptizandi, qui illud memoriæ commendatum recitabant; *compléter et finir la Messe.* (Fort.) *Revocare se,* egredi; *se retirer.* (*Conc. Arausic.* I.)

REVOCATORIA. — Epistola qua quis revocatur; *lettre de rappel.* (*Cod. Just.*)

REVODUM. — Idem q. LAUDIMIUM vel RELEVIUM. (A. 1287.)

REVOLARE. — Explicare; *dérouler.* (*A. SS.*)

REVOLUTIO. — Replicatio, volutatio, ambitus; *retour, révolution.* (S. August.)

REVOLVERE. — Eadem notione. (*Iren. Interp.*)

REVUS. — Pro *nervus* aut *renus* in leg. Alaman. ap. Baluz: « Si quis in *revo* plagatus fuerit. »

REWADIARE. — Rursus oppignerare; *Vid.* VADIUM. et VADIARE.

REWARDUM. — Idem q. REGARDUM.

REX. — Imperator; *empereur.* (*Conc. Arel.* a. 813.) — Regis filius; *fils de roi.* (Marculf.) — Dux, comes; *duc, comte.* (Ach. *Spic.*) — Judex, præpositus; *juge, prévôt.* (A. 1183.) — Dominium, reditus quivis, ut REGALENGUM. (A. 1129.)

REXANUS. — *Rexanus solidus,* monetæ species apud Italos; *sou de Reggio.*

REYNBANNARE. — *Banno* seu interdicto rursum prohibere; *défendre de nouveau, reprohiber.* (A. 1315.)

REYRETAULE. — Idem q. RETAULE. (A. 1367.)

REYSSIA. — Officina ubi serra desecatur; *scierie.* (A. 1445.)

REYSSIATUS. — Serra desectus; *scié.* (A. 1321.)

REZETUS. — Asylus, locus refugii, ut arbitror, ab Italico *ricetto,* Gal. *retraite,* proprie certa pars domus munitæ ac f. turris; *lieu de défense et de retraite, château-fort, tour.* (Mur.)

RHAGAS. — Ruptura generatim, pecularius medicis ani fissura, a Græco ῥαγάς. (S. Aug.)

RHAMALLUS. — Locus, ut videtur, superne ramis tectus; *lieu couvert de branchages; Vid.* HAMALLUS.

RHAMNICULUS. — Ramusculus; *petite branche.* (A. 791.)

RHAPISMA. — Colaphus, alapa, in Cod. Th., ubi quidam interpretantur virgas seu bacillos, quos refutat Cujacius; *soufflet.*

RHEDO. — Ornatus muliebris; *ornement de femme.* (*Leg. Angl.*)

RHEIGIA. — *Rhedæ* seu carri ornus; *charretée.* (A. 1399.)

RHENO. — Pellicium, vestis ex pellibus confecta, quæ humeros et latera tegit; *pelisse qui tombe depuis les épaules jusqu'au bas du dos.* (*Vet. Gl.*)

RHETORICABILIS. — *Rhetoricabilis ratio,* rhetoricus seu facundus dicendi modus; *manière éloquente de s'exprimer.* (Dud.)

RHETORICARI. — Rhetorum more loqui; *parler en rhéteur, faire de la rhétorique.* (Tert.)

RHETORII. — Hæretici in Ægypto sic dicti a quodam *Rhetorio,* qui omnes laudabat hæreses, dicens omnes bene sentire et neminem ex iis errare.

RHEUMA. — Fluctus, ex Græco ῥεῦμα; *flot.* (S. Amb.) — Æstus maris reciprocus; *flux et reflux.* (*Vet. Gl.*) — Ipsum mare; *la mer.* (*Vet. Gl.*) — Fluvii inundatio; *débordement d'un fleuve.* (*Gl. Sax.* Ælf.)

RHEUMATICUS. — Humidus; *humide.* (*A. SS.*)

RHEUMATIZARE. — *Rheumate* seu fluxione, vel rheumatismo laborare; *être enrhumé.* (*A. SS.*)

RHIPE. — Momentum, vel ictus, vel oculi motus; *moment, instant, coup d'œil.* (*Vet. Gl.*)

RHODINUS. — *Rhodinus color,* roseus; *couleur rose.* (Anast.)

RHONCHARE. — *Rhonchos* edere; *ronfler.* (Sid.)

RHONCHISONUS. — Qui *rhonchos* sonat, edit; *ronfleur, qui ronfle.* (Id.)

RHOPALUM. — Græc. ῥόπαλον, clava, virga, baculus; *massue, verge, petit bâton.* (*A. SS.*)

RHYTHMIZARE. — Modulari; *chanter.* (*Vet. Gl.*)

RIAGNUS. — Rivus, rivulus; *ruisseau, petit cours d'eau, rigole.* (*St. Mut.*)

RIAGO. — Eadem notione. (*Ch. Car. M.*)

RIALE. — Eadem notione. (A. 1058.)

RIANA. — Eadem notione. (*St. Mont. Reg.*)

RIANUS. — Idem q. RIAGNUS. (*Ch. Saon.*)

RIARIA. — Rivus, fluvius; *rivière.* (A. 1232.)

RIATUS. — Idem, ut puto, quod RADIATUS, Gall. *rayé,* pannus lineis varii coloris distinctus. (A. 837.)

RIBA. — Ripa, littus; *rive.* (*Ch. Occit.*)

RIBAGIUM. — A *riba,* ut RIVAGIUM a *riva,* et RIPAGIUM a *ripa,* ripa, littus, ora; *rivage.* (A. 1174.) — Tributum in *ripis* solvendum, ut RIPATICUM. (A. 1174.)

RIBAIRAGIUM. — Eadem notione. (A. 1311.)

RIBALDA. — Meretrix; *femme débauchée, ribaude.* (Pass.)

RIBALDI. — Velites, militum genus; *ribaux, enfants perdus, troupes légères qui se battaient en tirailleurs et aux premiers rangs.* (A cause des excès auxquels ils se livrèrent par la suite, leur nom devint le synonyme de vagabonds, gens sans aveu, bandits.) *Rex ribaldorum,* minister in comitatu regio, cujus munus erat, in crimina, quæ in eo perpetrabant, inquirere, ac de iis decernere et judicare; *roi des ribauds, sorte d'officier de justice qui connaissait des crimes commis dans l'entourage du roi et qui fut remplacé sous Charles VI par le* Prévôt de l'Hôtel.

RIBALDIFUGUM. — Hora matutina, quæ sono campanæ indicatur. (*Necrol. Rotom.*)

RIBALDISARE. — *Ribaldorum* more vivere, *vivre dans le libertinage, comme un ribaud.* (Rultzing.)

RIBAND. — Vitta, tænia; *ruban.* (*Mon. Angl.*)

RIBANUS. — Eadem notione. (*St. Mass.*)

RIBASSIUM. — Excelsa ripa; *rive élevée.* (A. 1509.)

RIBATICUM. — Tributum in *ripis* exsolvendum; ut RIPATICUM.

RIBATICUS. — Ripa, idem quod RIPARIA. (S. XIV.)

RIBAUDELRIUS. — Currus species falcibus armati; *char de guerre armé de faulx.* (Lud.)

RIBAUDEQUINUS. — Species tormenti bellici; *ribaudequin, sorte de grand arc, au moyen duquel on lançait de gros traits.* (Steph.)

RIBAUDI. — Iidem q. RIBALDI.

RIBAYRAGIUM. — Idem q. RIBAIRAGIUM. (A. 1409.)

RIBERA. — Rivus, fluvius; *rivière.* (A. 1067.) — Ripa; *rive, rivage.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

RIBERIA. — Ripa, littus; *rive, rivage, bord.* (A. 1190.)

RIBEYRALIA. — Eadem notione. (S. XIII.)

RIBUS. — Rivus; *ruisseau.* (*Ann. Ben.*)

RICALCARE. — Vineam ultimo colere, idem q. RECUSARE. (A. 1281.)

RICAMUM. — Opus acu pictum; *broderie.* (*A. SS.*)

RICCUS. — Dives; *riche.* (Pass.) — Fortis; *brave.* (Fort.)

RICELLUS. — Species panni pretiosi; *sorte de tissu précieux.* (Roll. Pat.)

RICHARDI. — Mercatores Itali; *marchands italiens.* (A. 1281.)

RICHER. — *Richer-homines,* iidem qui RICI HOMINES, q. *Vid.*

RICHINUS. — Idem q. RECHINUS.

RICHTRONES. — Judices, seu, ut habet Ludewigus, assessores judicis, scilicet a Germanico *richter,* judex, prætor, etc.; *juges* ou *assesseurs.* (A. 1156.)

RICIARE. — Inserere; *introduire.* (*St. syn. eccl. Torn.*)

RICOMPRAMENTUM. — Redemptio, recuperatio; *reprise, rachat.* (A. 1205.)

RICOPIARE. — Apud Italos, iterum exscribere; *recopier.* (Mur.)

RICORDA. — Tributi species; *Vid.* CORDA. (A. 1241.)

RICORDUM. — Italis *ricordo,* memorialis liber, commentarius; *souvenir, mémorial.* (*A. SS.*)

RICREDUTUS. — Idem q. RECREDUTUS.

RICUS. — *Rici homines,* id est divites,

ita dicti præcipuæ nobilitatis proceres apud Aragonenses, quos alii vulgo *barones* vocant, et Hispani *ricos hombres*.

RIDELLUS. — Cortina; *rideau.* (*Mon. Angl.*)

RIDICULARI. — Deridere; *railler, se moquer.* (*Vet. Gl.*)

RIDICULOSE. — Jocose; *plaisamment, en plaisantant.* (*A. SS.*)

RIEFLARE. — Per vim auferre, rapere; *dérober, enlever par force, faire razzia;* ol. *riffler.* (*Leg. H. I reg. Angl.*)

RIENOSUS. — Idem q. Renitiosus.

RIESA. — Ager incultus; *terre en friche et inculte qui sert de pâturage aux bestiaux;* ol. *ries.* (Pass.)

RIFFURA. — Levis plaga in cute; *égratignure, plaie légère sur la peau;* ol. *rifleure.* (Bract.)

RIFFO. — Monetæ species; *monnaie en cours dans le Dauphiné.* (A. 1195.)

RIFORMA. — Vox Italica, *reformatio,* severioris disciplinæ restitutio in cœtibus religiosis; *réforme, retour aux anciens statuts.* (*A. SS.*)

RIGA. — Striga, sulcus terræ, ager sulcatus; *sillon tracé par la charrue, terre labourée.* (Pass.) *Rigas facere,* arare; *labourer.* (Irm.) — Linea, in vestibus; *raie.* (A. 1420.) —Linea, sulcus litterarum; *ligne.* (Guib.) — Agrarium seu tributum ex agris; *champart, agrier.* (Marc.)

RIGABELLUM. — Instrumentum musicum, cujus usus erat in ædibus sacris, antequam organa Italis omnino familiaria essent.

RIGAGO. — Rivus, ut Rigus.

RIGARE. — Italis, lineas ducere; *tirer des lignes, rayer.* (*A. SS.*)

RIGARIA. — F. pro Riparia, tributum quod ad *ripas* pensitatur. (A. 1272.)

RIGATOR. — Qui *rigat,* humore conspergit; *celui qui arrose.* (Tert.)

RIGATORIUM. — Vas aquæ lustralis ante ædes privatas; *bénitier.* (J. de J.)

RIGATRIX. — Quæ rigat; *celle qui arrose.* (S. Aug.)

RIGATUS. — Rivulus, ut Rigus. (A. 1116.) — Lineis distinctus; *rayé.* (A. 1420.) — Idem quod Rugatus. (A. 1230.)

RIGERE. — Pro *connectere,* aut *erigere.* (A. 1058.)

RIGHA — Linea, stria; *ligne, raie.* (*A. SS.*)

RIGIDUS. — Splendidus, nitens; *éclatant, éblouissant.* (*Vet. Gl.*)

RIGIS. — Ager strigatus; *terre labourée.* (Spelm.)

RIGMATICE. — Metrice; *en vers.* (*Chr. S. Bert.*)

RIGOLA. — Rivulus; *petit ruisseau, rigole.* (A. 1461.)

RIGOLAMENTUM. — Oblectamentum; *divertissement, plaisir.* (A. 1352.)

RIGORA. — Rivulus, rivus, ut Rigus. (Leo Ost.)

RIGOROSE. — Rigide, summo jure, secundum juris rigorem; *rigoureusement.* (*St. Mon. S. Claud.*)

RIGOROSITAS. — Severitas, austeritas; *sévérité, rigueur.* (Mur.)

RIGOROSUS. — Plenus rigoris, apud scholasticos; *rigoureux.*

RIGULA. — Terra fecunda, opima, fertilis; *terre féconde, terre très-productive.* (Pap.)

RIGULAGO. — Idem q. Rigora. (*Chr. Fars.*)

RIGULARIS. — Eadem notione. (Id.)

RIGULUS. — Striga, sulcus terræ; *sillon.* (A. 1118.)

RIGUOLES. — Rivulus; ut Rigus. (A. 1282.)

RIGUS. — Rivus, rivulus; *petit ruisseau, rigole.* (A. 832.)

RIGUUS. — Rigo seu rivo irrigatus; *arrosé par un ruisseau.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

RILEVUM. — Anaglyphum, sculpturæ genus exstans eminens; *bas-relief.* (*A. SS.*)

RILLONUS. — Sagittæ species, idem q. Relho. (A. 1474.)

RIMA. — F. locus cavus, aut iter cavum, et quasi fissum; *bas-fond* ou *chemin creux.* (*Chr. Fars.*) — Sermo; *discours.* (*A. SS.*)

RIMADA. — Rhythmus; *rime.* (Laur.)

RIMARE. — Pro *rimari.* (*Vet. Gl.*)

RIMARIUS.—« S. Hieronymus in suo hoc idem *de Pascha* opus collaudavit *Catalogo,* de hac lunæ ætate vituperando disputet, qui contra Gallicanos *rimarios* de Pascha, ut ait, errantes horrendam intulit sententiam, dicens, etc. (S. Columb.) » Gall. *rimeurs* vulgo vocant poetastras; sed an ea hic sit notio, non definio. Italis *rimario* liber est de rhythmis seu de vocibus exitus similes habentibus, Gall. *rimes.*

RIMATIM. — Rimando, diligenter inquirendo; *en cherchant avec soin.* (M. Cap.)

RIMATOR. — Qui rimatur, inquirit; *celui qui fait des recherches.* (Arn.)

RIMATUS. — Passiva notione, diligenter inquisitus; *recherché avec soin.* (Sid.)

RIMELLA. — Dimin. a *rima.* (*Vet. Gl.*)

RIMENDATOR. — Italis, sartor, sarcinator; *ravaudeur.*

RIMENTARIUM. — Ut Rementarium.

RIMOR. — Scrutinium; *action de fouiller, de visiter.* (*Vet. Gl.*)

RIMUS. — Rhythmus; *rhythme, mesure.* (A. 1198.)

RINCA. — Baltheus militaris, cingulum militare; *baudrier.* (*Jus feud. Sax.*)

RINCUES.— Idem q. *tessones,* Gal. *cochons.* (*Vet. Cærem. S. M. Deauratæ Tolosanæ.*)

RINGA. — Idem q. Rinca. (Bract.)

RINGRATIARE. — Italis, gratias agere, referre; *remercier, rendre grâces.* (*A. SS.*)

RINGUS. — Castrum Avaribus; *camp retranché des Avares, ring.* (S. viii.)

RIOLUS. — Rivulus; *petit cours d'eau.* (A. 888.)

RIOTARE. — Ital. *riottare,* rixari, contendere; *disputer, quereller;* ol. *riotter.* (A. 1389.)

RIOTOSUS. — Rixosus; *querelleur;* ol. *rioteux.* (A. 1353.)

RIOTTA.—Illicitum factum per tres ad minus perpetratum, ut est verberatio alterius,

violenta possessionis ereptio, aut aliquid hujusmodi; *querelle, tapage, trouble occasionné par trois personnes au moins, coups et blessures, attaque à main armée,* etc.; ol. *riotte.* (A. 1380.)

RIPA. — Fluvius; *rivière.* (S. XIV.) — Petra, rupes; *roche, rocher. (A. SS.)*

RIPAGIUM. — Præstationis species, eadem q. RIPATICUM.

RIPALE. — Idem, ut videtur, q. RIPATICUM. (A. 1217.)

RIPANARE. — Aucupari; *chasser aux oiseaux.* (A. 1217.)

RIPANI. — Idem q. RIPUARII.

RIPARE. — Idem q. RIPARIA. (*A. SS.*)

RIPARIA. — Fluvius; *rivière, fleuve.* (A. 1215.) — Ripa, littus maris vel fluvii : unde dicta *la rivière de Gênes, la riviera di Genoa; rivage, bord.* (Pass.) — Ager ad ripam fluvii seu rivuli, in quo cannabis seritur; *terre située le long d'une rivière ou d'un ruisseau, dans laquelle on sème du chanvre, chenevière.* (A. 1474.) — Sepimentum, quo ager clauditur et circumscribitur; *clôture d'un champ, haie.* (A. 1197.)

RIPARIENSES. — Qui in ripa per cuneos et auxilia constituti sunt; *troupes cantonnées sur les bords d'un fleuve pour les défendre.* (*Cod. Th.*)

RIPARIUM. — Præstatio, idem q. RIPATICUM. (A. 1343.)

RIPARIUS. — Qui *ripaticum* exigit; *receveur du droit de rivage; Vid.* RIPATICUM. (*St. Venet.*)

RIPATICUM. — Ripa, littus fluminis; *rive, bord, rivage. (Tab. Maj. Mon.)* — Tributum, quod accipitur pro *ripis*, seu aggeribus continendis vel tuendis, vel pro mercibus, quæ navibus vehuntur seu in ripis exponuntur; *rivage, droit seigneurial pour l'entretien des digues ou levées qui bordent un cours d'eau, pour les marchandises qui viennent par eau ou qui sont mises en vente sur le bord de l'eau.* (Pass.)

RIPATORIUM. — Ripa ad quam appellitur; *bord, débarcadère.* (A. 1236.)

RIPATUS. — Præstationis species, ut RIPATICUM. (A. 1136.)

RIPAYRAGIUM. — Eadem notione. (A. 1366.)

RIPELAGIUM. — Eadem notione. (A. 1410.)

RIPENSES. — Iidem q. RIPARIENSES.

RIPERIA. — Rivus, fluvius; *rivière.* (A. 1241.) — Ripa, littus, ora; *rive, rivage.* (A. 1387.)

RIPERIUM. — Idem, ut videtur, q. RIPATICUM. (A. 1290.)

RIPILIO. — Piscium reliquiæ; *restes de poissons*; ol. *ripillons.*

RIPPA. — Idem q. RIPATICUM. (A. 1526.)

RIPPACATGIUM. — Eadem notione. (A. 1418.)

RIPPALE. — Sepimentum, ex quacunque materia confectum; *clôture, enceinte.* (A. 1352.)

RIPTARIUM. — Missile jaculum; *trait.* (Laur.)

RIPUARII. — Qui ad Rheni ripas, cis fluvium consederant; *Ripuaires, Francs établis sur la rive gauche du Rhin.*

RIQUIZA. — Divitiæ; *richesse. (Vet. Gl.)*

RISCATTUS. — Redemptio, ex Ital. *riscatto; rachat, recouvrement.* (A. 1067.)

RISCHIUM. — Periculum, ut RISCUS. (A. 1288.)

RISCLAUSUM. — Septum, seu quidquid in limites continetur. (A. 937.)

RISCUS. — Periculum, alea, discrimen; *risque. (St. Mass.)* — Rima patens in pariete; *fente, lézarde.* (S. XII.) — Latebra, locus secretus et occultus; *cachette.* (*A. SS.*) — Ager incultus et pascuus; idem q. RIESA. (A. 1225.)

RISIGUS. — Periculum, ut RISCUS. (*St. Mass.*)

RISILE. — F. reticulum, quo feminæ capillos continent: « *Risile*, quo super aurem orale confixerat, casu perdidit accidente. » (*A. SS.*) Mabillonio *risile* vel *rasile* videtur esse acus oblongior, qualem hodie usque gestant, inquit, mulieres Remenses ad caput scalpendum et crines discriminandos, *orali*, id est, capitis tegumento, infigi solita.

RISILOQUIUM. — Sermo ridiculus, qui risum movet; *paroles qui provoquent le rire.* (Tert.)

RISINA. — Pluvia, ni fallor, vehementior, vel torrens aquæ; *pluie violente, déluge.* (*Chr. Colmar.*)

RISIUM. — Oryza; *riz.* (*St. Gen.*)

RISMA. — Italis, viginti chartæ scapi; *rame de papier.* (*St. Ast.*)

RISPA. — Modus agri, vel potius ora ipsius agri; *certaine quantité de terre ou la lisière de cette terre.* (*Tab. Prior. de Pared.*) — Idem q. Gallice *pelle à feu*; ol. *rispe.* (Pass.)

RISPALIA. — Idem, ut videtur, quod RISPA.

RISSARE. — Erigere, Italis *rizzare*; *dresser.* (*A. SS.*)

RISTA. — Nude, vel potius *rista tela*, species telæ, media inter crassiorem et subtiliorem; *toile de qualité moyenne.* (*St. Mont. Reg.*)

RISUS. — Oryza, rixa; *riz, querelle.* (S. XIII.)

RITBATGIUM. — Ripa, vel tributum in *ripis* exsolutum; ut RIPATICUM. (A. 1284.)

RITE. — Persæpe, frequenter; *très-souvent.* (Bart. *Gl.*)

RITECA. — Chirotheca, per aphæresim; *gant.* (A. 1521.)

RITTANA. — Incile, elix, sulcus aquarius; *rigole.* (*St. Mont. Reg.*)

RITTERI. — Equestri cingulo donati; *les chevaliers.* (Avent.)

RITTIRATA. — Receptus, receptaculum; *retraite.* (Lud.)

RITUM. — Latrocinium; *vol, larcin.* (Pap.)

RITUS. — Idem quod CONSUETUDO, seu præstatio. (A. 1077.)

RIULUS. — Rivulus; *petit ruisseau*; ol. *rieu.* (A. 938.)

RIUS. — Rivus; *rivière, fleuve.* (*A. SS.*)

RIVA. — Ripa, littus; *rive, rivage.* (Lob. *H. Par.*)

RIVAGIUM. — Ripa, littus; *rivage*. (Lob. *H. Brit.*) — Præstationis species, ut RIPATICUM. (*Tab. mon. Deip. Santon.*)
RIVALE. — Retis genus; *filet de pêche*. (Pet. de Cresc.) — Ripa, littus, margo; *bord, rivage*. (*Inst. Tol.*)
RIVALIS. — Qui instar *rivi* fluit; *qui coule comme une rivière*. (*A. SS.*)
RIVALLERIUM. — Ripa, ut RIVA. (A. 1336.)
RIVALLIS. — Idem videtur qui RIBALDUS, nebulo. (A. 1271.)
RIVALLO. — Rebellis; *rebelle, révolté*. (*A. SS.*)
RIVALLUS. — Rivus, rivulus; ut RIGUS. (A. 1394.)
RIVARE. — Clavi mucronem retundere; *river*. (A. 1307.)
RIVARI. — Instar rivi fluere; *couler comme une rivière*. (*A. SS.*)
RIVARIA. — Fluvius; *rivière*. (S. VIII.)
RIVARIUS. — Custos *ripæ*; *Vid.* RIPARII.
RIVATICUM. — Ripa, littus, ora; *rivage, bord*. (*Chartar. S. Sulp. Bit.*) — Præstationis species, idem q. RIPATICUM. (*Ch. Arag.*)
RIVATICUS. — Præstatio, ut RIPATICUM. (Joan. XV PP.)
RIVELLUS. — Vox monetariorum, auri vel argenti massula; *morceau d'or ou d'argent*; ol. *rival*. (A. 1353.)
RIVERA. — Idem q. RIVARIA. (A. 1199.)
RIVETUS. — Margo vestimentis assutus ornamenti gratia, ab Hispanico *rivete*, ora, margo; *bordure, garniture de vêtement*. (*Conc. Hisp.*)
RIVIGA. — Rivulus vel ripa. (*A. SS.*)
RIVINUS. — Rivalis; *de ruisseau, de rivière*. (*Vet. Gl.*)
RIVOALTUS. — Ostium fluminis ubi hodie ædificata Venetiarum civitas; *le Rialto*.
RIVOLUOLUS. — Rivulus; *petit ruisseau*. (Ap. Meich.)
RIVOLUS. — Eadem notione. (A. 828.)
RIVORA. — Pro *rivi*, pronuntiatione Longobardica. (Marculf.)
RIVULATIO. — Rivulus, ut RIVOLUOLUS. (Ad. OEfel.)
RIXIGUS. — Periculum, alea; *risque*. (*St. Plac.*)
RIXOALDUS. — « O quam convenienter Rixendis, ut dicitur, appellata est illa captiva! O mulier quæ te captivum trahit; ipsa enim est diabolus, qui dicitur *rixoaldus*, quia semper rixam alit. » (Helinand.)
RIXOSITAS. — Rixa; *querelle, dispute*. (J. de J.)
RIXUS. — Castanea suo calice contenta; *châtaigne dans sa coque*. (*Ch. Ital.*)
RIZIUS. — Echinus seu calix castaneæ; *capsule de châtaigne*. (*A. SS.*)
ROAGIUM. — Tributum domino solutum pro damno quod in viis publicis faciunt currus; *droit pour l'entretien des chemins*; ol. *roage*. (A. 1217.) — *Roagium bladi*, jus quod pro mensura ad radium æquata exigitur; *droit que l'on perçoit sur le blé mesuré à la mesure rasée*. (A. 1222.)
ROARIA. — Platea, vicus; *rue*. (*St. Verc.*)
ROATA. — Angiportum; *ruelle*. (*St. Mont. Reg.*)
ROATICUM. — Idem q. ROTATICUM.
ROBA. — Vestis, tunica, quævis supellex, præda; *habit, robe, soutane, linge de corps et autre, mobilier, butin, proie, dépouille, défroque*; ol. *robe*. (Pass.)
ROBALTA. — Receptaculum, ut videtur, seu locus in quo *roba* sive supellex reconditur; *retraite, cachette*. (*Chr. Estens.*)
ROBARE. — Furari, prædari; *dérober, voler*; ol. *rober*. (Pass.)
ROBARIA. — Furtum, sublatio; *vol, larcin*; ol. *roberie*. (A. 1483.) — Thesaurus, fiscus; *trésor, caisse, fisc*. (A. 1340.)
ROBARIUS. — Qui *robas* seu vestes facit; *couturier, tailleur*. (A. 1318.)
ROBATOR. — Latro, fur; *voleur*; ol. *robeur*. (Pass.)
ROBELLA. — Ervum, leguminis genus; *ers*. (Joan. Dem.)
ROBERIA. — Spoliatio, ut ROBARIA.
ROBINA. — Canalis per quem derivatur aqua fluvii in loca, in quibus necessaria est, Occitanis; *robine, canal de dérivation*. (Pass.)
ROBINARIUS. — Qui curam habet *robinarum*; *celui qui est chargé de l'entretien des canaux* ou *robines*. (A. 1366.)
ROBINUS. — Carbunculus; *rubis*.
ROBOR. — (Gen. mascul.) Pro *robur*, quercus durissima. (*Leg. Roth.*) Metaphorice, firmitas, robur. (S. VII.)
ROBORA. — Ætas legitima, majoritas; *majorité, âge où l'on devient libre de ses actions*. (*Ch. Portug.*)
ROBORABILIS. — Validus, fortis; *fort, vigoureux*. (And. Suen.)
ROBORAMEN. — Munimen, robur, auctoritas; *force, poids, autorité*. (A. 1229.)
ROBORANTER. — Modo qui *roboret* et confirmet; *de manière à donner de la force, de l'autorité*. (A. 896.)
ROBORATIO. — Confirmatio; *approbation, confirmation*. (A. 1307.)
ROBORETUM. — Quercetum; *bois de chênes, chesnaie*. (Ugh.)
ROBOREUS. — Cui robur inest, robustus; *fort, vigoureux*. (Erchemp.)
ROBUR ARBORIS. — Truncus; *tronc d'arbre*. (Pius II PP.)
ROBURGA. — Certa distributio in ecclesia Rotomagensi quæ forte a fundatore nomen habet. (*Necr. eccl. Rotom.*)
ROBUS. — Gossypium; *coton*. (*Ch. Carc.*)
ROBUTAS. — Robur, fortitudo; *force, vigueur*. (*A. SS.*)
ROBUSTE. — Nervose; *fortement, énergiquement*. (Pass.)
ROBUSTIRE. — Robur acquirere; *devenir fort, acquérir de la vigueur*. (S. XIII.)
ROBUSTITAS. — Robur, firmitas, vis, vires, virtus, facultas; *force, vigueur, courage, pouvoir, avoir*. (Pass.)
ROCA. — Petra, rupes, arx in rupe exstructa; *roche, rocher, château fort bâti sur*

un roc. (A. 840.) — Mansio, cella in rupe excisa; *habitation, chambre creusée dans un rocher.* (A. 1189.)

ROCACIUM. — Mansio, ut Roca. (A. 1255.)

ROCASSIUM. — Rupes; *roc, rocher.* (A. 1486.)

ROCATUS. — Coloris rocæ seu rupis, ut videtur, idem forte qui *marmoreus.* (A. 1300.)

ROCCUS. — Nomen scaci, quem alii turrim vocant; *tour, pièce du jeu des échecs;* ol. *roc.*

ROCEA. — Piscis genus; *espèce de petit poisson, rosse.*

ROCHA. — Rupes, et castellum, ut Roca. (*Vet. Gl.*)

ROCHASSIUM. — Rupes; *roche, rocher.* (Pass.)

ROCHERIA. — Castellum in rupe, ut Roca et Rocha. (A. 1410.)

ROCHERIUM. — Ager incultus et lapidosus; *lieu en friche et pierreux.* (S. XII.)

ROCHETA. — Tubulus missilis et ignitus; *fusée de guerre;* ol. *rochette.* (S. XIV.)

ROCHETTA. — Parvum castellum seu præsidium in rupe positum; *petit château-fort.* (*Ann. Gen.*)

ROCHETUM. — Supparum lineum; *sarrau, capote, habillement de toile à l'usage des deux sexes;* ol. *rochet.*

ROCHETUS. — Ut Rocheta.

ROCHIGANI. — Qui *rocham* seu castellum habitant et defendunt; *gardiens et défenseurs d'un château-fort.*

ROCHUS. — Rupes; *roche, rocher.* (*A. SS.*)

ROCINUS. — Equus minor; *Vid.* Roncinus.

ROCKA. — Arx in rupe posita, ut Roca.

ROCTA. — Instrumentum musicum, idem q. Rotta. (Sanut.)

ROCUS. — Supparum lineum, ut Rochetum.

RODA. — Anglis, quarta pars acræ; *certaine mesure de terre, le quart de l'acre.* — Trabs arcuata ad proram, *rode* nautis maris Mediterranei. (*St. Mass.*) — Rota; *roue.* (*Ch. Occit.*) — Mensura lignaria, eadem, ut videtur, ac Carrada. (*Necr. Cas.*) — Piscis genus, idem q. Rocea.

RODATICUM. — Idem q. Rotaticum.

RODERIUS. — (Adject.) Rotalis, qui habet *rotas; à roues, qui a des roues.*

RODESINUS. — Denticulata moletrinæ rotula ad versandas molas accommodata; *rouet, pignon.* (A. 1435.)

RODIARIUM. — Idem q. Rodium. (A. 1196.)

RODINUS. — Rosei coloris; *couleur rose, rose.*

RODIUM. — Terra arabilis seu aratro proscissa; *terre labourable* ou *labourée.* (A. 1196.)

RODOMENSIS. — Moneta archiepiscoporum Rotomagensium; *monnaie des archevêques de Rouen.*

RODORIUS. — Rodulus, arbuscula cujus foliis ad colorem nigrum utuntur tinctores; ol. *rodoul.* (A. 1256.)

RODULLUS. — Pro Rondellus, vestis species in orbem desinens. (*H. Dalp.*)

RODUNDELLUS. — Pallii genus in orbem desinens; *espèce de manteau ainsi nommé à cause de sa rondeur;* ol. *rodondon.* (Bened. XII PP.)

ROELLA. — Rotula; *rouelle.* (A. 1419.)

ROERIA. — Rivus, vel rivulus, canalis; *ruisseau* ou *rigole.* (*Tab. Abs.*)

ROFIOLUS. — Placentæ species; *sorte de gâteau.* (Pass.)

ROGA. — Precatio, preces; *prières, supplications.* (*Cod. Carol.*) — Donativum honorarium, quod proceribus et magistratibus, atque adeo etiam populo, ab Augustis, vel clero a summis Pontificibus *erogari* solet; *présents faits par les empereurs aux grands, aux magistrats et au peuple, et par les Papes au clergé de Rome.* (Pass.) — Stipendium seu honorarium quod magistratibus quotannis ab imperatore erogabatur; *honoraires donnés annuellement aux magistrats.* (Pass.) — Stipendium quod militibus erogatur; *solde des troupes.* (Anast.) — Eleemosyna; *aumône.* (*Vet. Gl.*) — Exactio, præstatio sub nomine precationis; *imposition nommée don gratuit.* (*Cons. Lor.*) *Roga coacta; Vid.* Mutuum. — Navis species; *sorte de navire;* ol. *roge.* (S. XIII.) — F. idem q. Roca, rupes. (A. 832.)

ROGADIA. — Precatio; *prière.* (*St. Venet.*)

ROGAMEN. — Preces, petitio, rogatio; *prière, demande, supplique.* (*Vet. Gl.*)

ROGANA. — Vestis species, fortassis pro Togana. (A. 1197.)

ROGARE. — Cogere, nisi sic legendum sit. (Baluz. *Capitul.*) — Invitare; *engager.* (*St. Univ. Tol.*)

ROGARIUS. — Bustuarius, ustor; *bustuaire, celui qui brûle les morts.* (*Vet. Gl.*)

ROGATA. — Rogatio, preces, exactio sub nomine precationis; *Vid.* Roga.

ROGATIO. — Census, exactio; idem q. Roga. (A. 1055.) — *Rogationes,* supplicationes, processiones ecclesiasticæ; *les Rogations;* ol. *roaisons.* — *Rogationes,* notæ seu instrumenta a notariis confecta; *Vid.* Charta *rogata.*

ROGATIVUS. — Qui rogat ut charta scribatur de re aliqua et a testibus subscribatur: « Signum manu Rainonis hujus chartæ *rogativus.* » (S. XII.)

ROGATOR. — Exsecutor testamenti; *exécuteur testamentaire.* (S. XIII.) — *Rogatores,* senatores consiliarii seu assessores ducis Venetiarum, ut videtur; *conseillers du doge à Venise.* (Mur.)

ROGATORIUS. — *Rogatoriæ litteræ* quæ ad summum Pontificem vel metropolitanum a clero et plebe mittuntur, ut electum consecrent episcopum; *lettres par lesquelles les fidèles et le clergé d'un pays demandent au Pape ou au métropolitain l'approbation du choix qu'ils ont fait d'un évêque.* (Alcuin.)

ROGATORIUM. — Preces, petitio, rogatio; *prières, demande, sollicitation.* (*Ch. Rav.*)

ROGATUM. — Libellus quo quis ad alicujus petitionem in jus vocatur; *assignation,*

acte par lequel on est cité en justice. (A. 1367.)—Corvatum, servitium manuale, quod quasi precario, vel potius prævia submonitione exigitur; *corvée, service manuel dû par le vassal au seigneur, soit à des époques fixes, soit quand il en est requis.* (A. 1218.)

ROGATUS.—Exactio sub nomine rogationis; *taxe, impôt déguisé sous le nom de don gratuit.* (A. 1193.) —*Rogatus* sæpissime legitur in veteribus instrumentis, diciturque de notario, qui illa instrumenta scribere *rogatus* jussusve est, nec non de testibus, qui *rogati* subscribunt; *mot formant une formule commune dans les anciens actes, où le notaire déclare avoir été prié de dresser le titre; les témoins font la même déclaration.*

ROGIA.—Rubia; *garance.*

ROGIDIA. — Idem q. Roga seu Rogatio, exactio sub nomine precationis. (A. 1377.)

ROGIFICUM MUNUS. — F. munus quod quasi *rogando* exigebatur; *Vid.* Roga, etc.

ROGILLA.—Mappula, mantile, manutergium; *essuie-main.* (Lob. *H. Par.*)

ROGITATUS.—Idem qui Rogatus, ad calcem chartarum, ubi qui eas scripsit frequenter dicitur *rogatus* scripsisse, ut testes *rogati* subscripsisse leguntur.

ROGITUS.—Instrumentum notarii publici, Italis *rogato* et *rogito*, sic dictum quod notarii illud scribere rogarentur. Sæpius autem *rogitus* dicitur pro rogatus, sive de notario qui chartam rogatus scripsit, sive de testibus, qui etiam *rogati* subscribunt; *Vid.* Rogatus.

ROGNONES.—Renes; *rognons.* (*St. Ast.*)

ROGNOSUS.—Incisus; *taillé.*

ROGO.—Secale; *seigle.* (*Reg. Prum.*)

ROGUS.—Focus, ignis; *feu.* (A. 1204.)—Quælibet lignorum congeries; *pile de bois.* (Th. Bl.)—Donativum, epulum; *cadeau, repas, banquet.* (*Ann. Ben.*)—Preces, deprecatio; *prières, supplication.* (Joan. Diac.) *Rogus Dei*, Kyrie eleison; *le kyrie.* (*Reg. Mag.*)

ROHANLUM.—Crystallum; *cristal de roche;* ol. *rochal, rohal.* (*Cons. Norm.*)

ROHIARE.—*Rohiare cannabim*, macerare; *rouir le chanvre.*

ROIATUS.—Lineis distinctus; *rayé, qui a des raies ou des bandes de diverses couleurs;* ol. *roié.* (A. 1419.)

ROIGNARE. — Præcidere; *rogner.* (A. 1356.)

ROIGNATURA.— Circumcisura; *rognure.* (A. 1457.)

ROIGNIA.—Radix, truncus; *racine, tronc d'arbre.* (A. 1369.)

ROIHONES.—Renes; *rognons.* (*St. Mass.*)

ROILLA.—Truncus arboris; *tronc d'arbre;* ol. *roillées.* (A. 1471.)

ROISAGIUM. — Præstationis species, f. quæ pensitabatur pro facultate subigendi cannabim in *roissia; sorte de redevance, peut-être le droit à payer pour le rouissage du chanvre dans la roisse; Vid.* Roissia. (A. 1250.)

ROISNATUS. — Mutilatus, mutilus; *mutilé, rogné.* (A. 1200.)

ROISOLA.—Placentæ genus; *gaufre;* ol. *roisole.* (A. 1209.)

ROISSIA.—Locus ubi aqua diluitur, maceratur et subigitur cannabis; *lieu où l'on fait rouir le chanvre et le lin;* ol. *roisse.* (A. 1374.)

ROJA. — Rubia; *garance;* ol. *rouge.* (A. 1466.)—Via, iter, Ital. *ruga; chemin, route.* (*Mon. eccl. Aquil.*)

ROKETUM.—Vestis genus, ut Roccus.

ROKUS.—Secunda dignitas, post soldanum, apud Turcos; *premier dignitaire chez les Turcs après le sultan.* (M. Par.)

ROLLA. — Versatile tympanum; *tour, sorte d'armoire ronde dans les couvents de femmes.* (A. 1486.)

ROLLIFER. — Lator *rotuli* defunctorum, ut Rotularius. (*Rot. Corb.*)

ROLLONES.—Gradus lignei; *échelons;* ol. *roulons.*

ROLLUS.—Idem q. Rotulus.

ROMOEUS.—Græcus, ex quo Constantinus Magnus Romanum imperium transtulit Constantinopolim; *Grec du Bas-Empire.*

ROMAGIUM. — Ad S. Petrum Romæ pia peregrinatio; *pèlerinage à S. Pierre de Rome;* ol. *romitage.* (A. 1450.)

ROMANA. — Trutinæ species; *romaine, sorte de balance.* (A. 1408.)

ROMANALITER. — Vulgari idiomate; *en idiome vulgaire;* ol. *en rouman.* (A. 1310.)

ROMANATUS.—Nummus aureus Romani Diogenis imp. Constantinopolitani imagine signatus; *romanat, monnaie d'or de l'empire grec.*

ROMANCIUM.—Gallica lingua vulgaris· *la langue française;* ol. *romance, roman.*

ROMANE.—Vulgari Francorum idiomate; *en français;* ol. *en roman.*

ROMANIA.—Romanum imperium; *l'empire romain.* (Possid.)—Imperium Byzantinum; *l'empire grec, l'empire d'Orient;* ol. *Romanie, Roumanie.* (Pass.)—Asiæ pars quæ Græcis Byzantinis parebat, alterius partis respectu, quam invaserant Turci; *la partie de l'Asie qui était soumise aux Grecs de Byzance.* (S. xiii.)—Mulier e Romæ territorio; *femme des environs de Rome, Romaniole.* (S. xiv.)—*Romaniæ*, eæ Galliæ partes quæ Romanis parebant, respectu Britanniæ Armoricæ; *le pays romain, la partie de la Gaule qui était soumise aux Romains.* (*Vit. S. Sams. episc. Dolens.*)

ROMANICE. — Idem q. Romane. (Bern. Mon.)

ROMANINUS.—Monetæ species; *sorte de monnaie; Vid.* Romanatus.

ROMANISCUS.—*Romanisci denarii*, moneta argentea forte sic dicta, quod Romani Diogenis imp. imagine signata esset; *Vid.* Romanatus.

ROMANITAS.—Lingua Romana seu Francica; *langue française;* ol. *romance.*

ROMANITICUS.—Nummus aureus, idem q. Romanatus.

ROMANIZARE. — Tormentare, cruciare, affligere, trucidare, a sævitia Romanorum in martyres, vel gentes devictas; *tourmenter, martyriser, faire mourir.* (Ugut.) — Fabulas seu historias lingua vulgari scribere vel narrare: *écrire* ou *raconter des fabliaux*

ou *des histoires en langue romane;* ol. *romer.*

ROMANSALIS.— *Romansalis lingua*, vulgaris Francica, ut Romanitas. (A. 1331.)

ROMANSIUS. — Vulgaris; *vulgaire.* (A. 1476.)

ROMANUS. — Liber *romane* scriptus; *livre en roman, en langue vulgaire.* (S. XIII.) —Christianus, catholicus; *chrétien de l'Eglise d'Occident, catholique.* (Pass.)—*Romani*, veteres provinciarum incolæ, qui Romanis olim paruerant, sic appellati respectu Barbarorum, qui eas invaserant; *Romains, habitants des pays envahis par les populations germaniques.* (Pass.)—*Lingua Romana:* 1° Latina; *la langue latine* (S. Aug.); 2° lingua vulgaris a Latina orta; *la langue romane.* (Pass.)

ROMARIUS. — F. pro *Romanus.* (A. 1114.)

ROMARUM.—Rosmarinum; *romarin.* (A. 1305.)

ROMEIUS.—Idem q. Romeus. (A. 1292.)

ROMENGUERIA. — Dumus, vepres; *buisson, épines, ronces;* ol. *romées, roumé.* (A. 1332.)

ROMENSIS.—Romanus; *de Rome, romain.* « Papa *Romensis*, » Summus Pontifex. (*Offic. Moz.*)—*Missa quotidiana Romensis*, id est, ex ordine Romano seu Gregoriano, ut explicat Mabillonius. (*Liturg. Gall.*)

ROMEPENI.—Nummus Romæ pendendus ab Anglis; *le denier de S. Pierre, taxe que les Anglais payaient au Pape.*

ROMEREI. — Pro *Romani*, seu *Græci Byzantini; Vid.* Romeus.

ROMERIA. — Peregrinatio; *pèlerinage.* (Pass.)

ROMERIUS. — Peregrinus, qui ad quamdam ecclesiam piæ peregrinationis gratia pergit; *pèlerin;* ol. *romier, romeu.* (*Ch. Hisp.*)

ROMESCOT.—Idem q. Romepeni.

ROMESINA. — Monetæ Romanæ species; *sorte de monnaie romaine;* ol. *romesin.*

ROMEUS.—Qui ad S. Petrum piæ peregrinationis gratia pergit; *pèlerin, particulièrement celui qui va en pèlerinage à S. Pierre de Rome ou qui en revient;* ol. *romieu, romier.* (Pass.) *Romeus caminus*, iter quo *romei* petunt Romam; *chemin des pèlerins, celui que prennent ceux qui vont en pèlerinage à Rome.* (A. 1272.)

ROMICOLA.— Qui *Romæ* habitat; *habitant de Rome, Romain.* (A. 1405.)

ROMIPETA. — Qui Romam petit, vadit; maxime porro ita appellatus qui Romam piæ peregrinationis ergo ad SS. Apostolos pergit; *celui qui va à Rome, surtout dans un but religieux, pèlerin;* ol. *romipète.*

ROMIPETAGIUM. — Peregrinatio quævis fidelium; *pèlerinage;* ol. *romivage.* (A. 1376.)

ROMIPETUS.—Idem qui Romipeta, nisi ita legendum sit. (*A. SS.*)

ROMPENI.—Census qui ab episcopis metropolitano pensitatur, deinde latiori significatione quilibet census ecclesiasticus; *redevance que les évêques payent au métropolitain, et toute espèce de redevances.* (Ben. abb. Petron.)

ROMPERIUM.—Terra de novo proscissa; *terre mise de nouveau en valeur;* ol. *rompées.* (A. 1530.)

ROMPHUS. — Telum missile; *espèce de trait.* (Ott. Moren.)

RONCALIA. — Locus et planities porrectior circa Padum, non procul ab urbe Placentia, ubi imperatores Occidentis curiam suam generalem cogere solebant, cum in Italiam proficiscebatur; *la plaine de Roncaglia.*

RONCARE.—Sarrire; *sarcler.* (A. 1413.)

RONCARIA.—Idem q. Roncalia.

RONCATORIUM. — In monasteriis, locus ubi *roncant* seu dormiunt; *dortoir.* (A. 1312.)

RONCEA. — Rubus, sentis; *ronce.* (Mart. *Anecd.*)

RONCENUS. — Equi genus; *Vid.* Runcinus.

RONCHARE.— Exstirpare; *arracher.* (*St. Cad.*)

RONCHONUS. — Genus hastæ falcatæ et similis falcastro, aptæque ad arripiendum et detinendum; *sorte d'arme de hast, espèce de fauchard;* ol. *roncie.* (Ap. Mur.)

RONCHUS. — Rubus, sentis vel *rubetum*, *senticetum*, locus *ronchis* consitus; *buisson, ronce ou lieu rempli de ronces.* (A. 1115.)

RONCIA.—Eadem notione. (*A. SS.*)

RONCILEUS. — Idem q. Ronchonus. (*St. Ast.*)

RONCINARI.—Patrocinari, unde legend. videtur *ratiocinari.* (*Ann. Ben.*)

RONCINUS.—Pro Runcinus.

RONCORA.— Longobardis, idem q. Ronchus.

RONDA. — Vigiliarum lustratio; *ronde militaire.* (Hofm. *Lex.*)

RONDELA.—Circulus, annulus; *rondelle.* (A. 1366.)

RONDELLUM.— Signum rotundum; *ronde.* (A. 1309.)— Circulus, orbiculus; *rond, cercle.* (A. 1447.) — Brevior ligni truncus; *billot de bois.* (A. 1503.)—Ornamentum capitis, a forma rotunda sic dictum; *ornement de tête, bandeau.* (A. 1361.)

RONDELLUS.— Capa sine caputio, vestis species in orbem desinens; *cappe sans capuce, sorte de vêtement de dessus se terminant en rond.* (Joan. Andr.) — Fulmentum candelabri, columella sustinendo candelabro; *guéridon.* (A. 1419.)—Musicis Gallicis *rondeau*, intercalaris cantilena. (Joan. Demur.) — Modus agri seu vineæ; *certaine mesure agraire.* (A. 1312.) — Globus; *boule, globe.* (A. 1506.)

RONDOLA.— Piscis genus; *aronde, poisson de mer.* (S. XIII.)

RONFLARE.— Stertere; *ronfler.* (*A. SS.*)

RONZARE. — Resecare, recidere; *rogner.* (*St. Mont. Reg.*)

RONZILEA. — Falcis species, nisi sit, ab Ital. *ronciglio*, uncus. (Mur.)

RONZINATA. — *Roncinæ* seu equæ onus; *charge de jument.* (A. 1360.)

ROORTA.— Tortilis ex virgultis laqueus;

hart. lien de menu bois tortillé; ol. *roorte.* (A. 1206.)

ROQUA. — Pro ROCA, rupes. (A. 1268.)

ROQUERIUM. — Rupes, petra; *rocher.*

ROQUETUM. — Vestimenti species, ad usum rusticorum; *vêtement de grosse étoffe que les paysans portent sur leurs habits, sarrau, blouse;* ol. *roquet.* (Pass.)

RORAMENTUM. — Pulvis tenuissimus, qui roris instar capillis aspergitur; *poudre à poudrer.* (Laur.)

RORIGENÆ. — Rore geniti; *produits par la rosée.* (Pap.)

RORIGER. — Qui rorem spargit; *qui répand la rosée.* (Fulg.)

RORSUS. — Insensatus; *insensé.* (*Vet. Gl.*)

RORTURA.—Idem q. ROORTA. (*St. Aven.*)

ROS. — Herba cum qua corium paratur; *herbe en usage pour la préparation du cuir.* (*St. Mass.*)

ROSA. — Christi sanguis in Eucharistia; *le sang de N. S. au mystère de l'Eucharistie.* (*S. Ambr.*) *Rosa virgo*, rosa clausa; *rose non épanouie.* (*Vet. Gl.*) *Rosæ Dominica*, Dominica quarta Quadragesimæ; *le quatrième dimanche de Carême.* (Pass.)

ROSACETUM. — Seu *rosæ lignum*, oderiferi ligni species; *bois de rose.*

ROSANUM. — Rosa; *rose.* (A. 1389.)

ROSARIA. — Arundinetum; *lieu rempli de roseaux;* ol. *rosière.* (*Chartul. S. Vand.*)

ROSARIUM. — Series sacrorum globulorum; *chapelet, rosaire.* (Pass.) — Rosarius rubus; *rosier.* (Valer.) — Hortus rosarum; *jardin de roses.* (*Vet. Gl.*) — Locus *rosellis* seu arundinibus abundans, arundineum; *lieu plein de roseaux;* ol. *rosière.* (A. 1334.) — Titulus multorum librorum medii ævi, inter quos celebris est tractatus Arnoldi de Villanova; *rosier, titre de plusieurs traités,* ex. le *Rosier des guerres*, etc. (Pass.)

ROSARIUS. — Qui vendit rosas; *marchand de roses.* (*Vet. Gl.*) — Monetæ adulterinæ species, interdicta in Anglia; *denier à la rose.* (A. 1299.)

ROSATUM. — *Rosatum Pascha*, dies Pentecostes; *la Pentecôte.*

ROSATUS. — Rosis distinctus, ornatus, vel coccineus; *orné de roses* ou *de couleur écarlate.* (Pap.)

ROSCELLA. — Placentæ species, eadem quæ ROSOLA et RUFEOLA. (*Cons. Flor. cœnob.*)

ROSCHERIA. — F. idem quod ROSARIA et ROSERIA. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

ROSCUS. — Ruscus myrtifolius, aculeatus; *petit houx.* (*A. SS.*)

ROSELLA. — Parva rosa; *petite rose.* (J. de J.)

ROSELLUS. — Arundo, juncus; *roseau;* ol. *rosel.* (*St. Avel.*)

ROSERA. — Species anseris; *sorte d'oie.* (Frid. imp.)

ROSERIA. — Arundinetum, ut videtur, juncetum; *lieu rempli de roseaux;* ol. *rosière.* (*Polyp. Fisc.*)

ROSETA. — Paxillus ferreus; *Vid.* ROSETUS. — Parva rosa; *petite rose, rosette.* (A. 1363.)

ROSETUM. — Arundinetum, juncetum, ut ROSERIA. (A. 1301.)

ROSETUS. — Paxillus ferreus, qui extremo axi infigitur, ne elabatur rota; *clavette de fer que l'on introduit dans un trou pratiqué à l'extrémité de l'essieu pour empêcher les roues de s'échapper.* (*A. SS.*) — Color roseus; *couleur rose.* (A. 1279.)

ROSEUM. — Pulvis, ut videtur, corticis quernei, quo inficiunt coria, *tan.* (*St. Ast.*)

ROSIDUS. — Rore plenus; *plein de rosée.* (J. de J.)

ROSILLIA. — Maculæ scorbuticæ vel eresipelatosæ; *taches scorbutiques* ou *érysipélateuses;* ol. *roses Nostre-Dame.* (Lamb. Nerd.)

ROSIM. — Mordaciter; *en mordant, en rongeant.* (J. de J.)

ROSOLA. — Ut ROISOLA. (Limb.)

ROSOR. — Qui rodit; *celui qui ronge, rongeur.* (S. Ambr.)

ROSPUS. — Bufo; *crapaud.* (*Ch. Ital.*)

ROSSATINUM ANIMAL. — Equus minor vel mulus; *petit cheval* ou *mulet.* (A. 1476.)

ROSSELLUM. — Arundo; *roseau;* ol. *rosel.* (*Chart. S. Joan. Ang.*)

ROSSINUS. — Equus minor; ut RUNCINUS.

ROSSOLIA. — Placenta, ut ROISOLA.

ROSSUS. — Ruber; *rouge.* (*Inst. Ital.*) — Monetæ minutioris species, ut opinor, fortean æreæ, unde dicta *rossus*, quasi ruber, aut rufus nummulus, in Testamento an. 1199, ubi *grossus* legendum nonnulli putant.

ROSTA. — Agger aquis continendis accommodus; *écluse et digue destinée à retenir l'eau d'un moulin.* (*Inst. Ital.*)

ROSTAROLUS. — Flabellum; *éventail.* (A. 1295.)

ROSTELLUS.—Pars lanceæ rotunda; *partie arrondie d'une lance;* ol. *rouelle.* (A. 1354.)

ROSTICUM. — Ager incultus, qui de novo colendus locatur; *terre inculte qu'on donne à défricher;* ol. *rotis.* (A. 1312.)

ROSTIDUS. — Assus; *rôti.* (A. 1148.)

ROSTRARE.—Quasi *rostro* fodere; *fouiller, fouir.* (*Vet. Gl.*)

ROSTRATUS. — *Rostratum præsidium*, arx munitionibus acuminatis septum; *place de guerre, forteresse entourée d'une ligne de palissades aiguisées par le haut.* (Ap. Mur.)

ROSTUM. — Assum; *rôt, rôti.* (Boxh.)

ROSULA. — Diminut. a *rosa; petite rose.* (A. 1335.)

ROSULATUS. — Rosus distinctus; *émaillé de roses.* (*Ch. eccl. Cornut.*)

ROSULENTUS. — Rosaceus, roseus; *de rose, rosé.* (*A. SS.*)

ROSUS. — Juncus, arundo; *roseau.* (A. 1268.)

ROTA. — Lychnuchus, in formam rotæ a fornice pendens in ædibus sacris, quem alii *coronam* vocant; *couronne de lumière, roue, sorte de lustre d'église.* (Adamn.) — Pallii ecclesiastici species, in formam *rotæ* effícti, vel pallium *rotarum* figuris distin-

ctum; *vêtement ecclésiastique en forme de roue* ou *orné de ronds brodés.* (Anast.)—Turricula lignea necessaria in monasteriis sanctimonialium; *tour, sorte d'armoire tournante.* (A. 1263.) — Instrumentum musicum; *rote, sorte de vielle.* (Pass.) — Hymnus, canticus; *chant, hymne.* (Hariulf.) — Ponderis genus; *certain poids:* « Olei *rotarum* 95, zucchari *rotarum* 35. » (Greg. IX PP.) — Turma, globulus militum; *troupe, poignée d'hommes armés;* ol. *rotte, roupte.* (*St. equit. Teut.*) — Moletrina quæ rotis versatur; *moulin à eau.* (A. 1342.) — Circulus, orbis; *rond, cercle.* (A. 1229.) — Massa circularis; *masse de quelque matière mise en rond, pain.* (A. 1306.) — Umbella; *parasol.* (*A. SS.*) — Via, iter publicum; *route, chemin;* ol. *rote.* (A. 1210.) — Plutei versatilis genus; *pupître disposé en forme de roue tournante, soit horizontalement sur le pivot dressé perpendiculairement au centre, soit verticalement sur un arbre horizontal;* ol. *roe.* (Pass.)

ROTABULUM. — Ornatus altaris toreuticus, quo tabella sacra solet includi; *rétable.* (Mart. *De Eccl. Discipl.*) — Furca vel illud lignum cum quo ignis movetur in fornace causa coquendi; *barre* ou *pelle servant à remuer le feu dans un fourneau;* ol. *roable.* (J. de J.)

ROTABUNDUS. — Qui versatur instar *rotæ; qui tourne comme une roue.* (Guib.)

ROTAGIUM. —Jus transeundi cum curru; *droit de passer sur un chemin avec un char.* (A. 1222.) — Vectigal, etc., ut ROTATICUM. (A. 1010.)

ROTALIS. — Qui spectat vel habet *rotas; de roue,* ou *qui a des roues.* « *Rotale* carpentum. » — *Rotale supplicium, rotalis pœna,* rotæ supplicium; *supplice de la roue.* (S. XIV.)

ROTALLE. — Ornatus altaris toreuticus, idem q. RETAULE. (A. 1415.)

ROTARE. — *Rota* punire; *rouer, faire périr par le supplice de la roue.* (A. 1213.)

ROTARIA. — Vicus, in quo *rotarii* seu rotarum artifices habitant; *quartier des fabricants de roues.* (A. 1259.) — *Rotæ* vestigium, orbita; *ornière que fait une charrette.* (A. 1200.) — Sanctimonialis, quæ ad *rotam* seu turriculam versatilem; *sœur tourière.* (*A. SS.*)

ROTARICIA. — F. ager de novo proscissus; *friche mise en culture.* (*Vet. Tab.*)

ROTARIUS.— Rotarum artifex; *fabricant de roues.* (A. 1287.)

ROTATA AQUÆ. — Moletrina aquaria; *moulin d'eau.* (*Tab. S. Anian. Aurel.*)

ROTATICUM. — Vectigal, seu tributum quod pro damno, quod in viis publicis currus facere solent, exsolvitur domino prædii; *droit qui se paye au seigneur pour l'entretien des routes, droit de rouage.* (*Vet. Inscript.*)

ROTATILIS. — In modum rotæ; *circulaire* (Sid.), au fig. *rapide.* (Prud.)

ROTATIO. — Rotæ supplicium; *supplice de la roue.* (Pez.)

ROTATUS. — Rotæ supplicio punitus; *roué.* (S. XIII.) — Rotundus vel rotundatus; *arrondi, rond.* (*Vict. S. Wanw.*) — Figuris rotularum ornatus, distinctus, ubi de pannis sermo est; *orné de rosaces, de médaillons,* ou *de ronds.* (Anast.)

ROTELLA. — Parva rota; *petite roue, rondelle.* (J. de J.) — Species clypei; *rondache;* ol. *rouelle.* (*A. SS.*)

ROTES. —Rotæ; *roues.* (Lob. *H. Brit.*)

ROTHARIUS. — Idem q. RUPTARIUS.

ROTHERIUM. — F. craticula, a Belgico *rooster; gril:* « Una calderia et unum *rotherium,* duæ forchæ a fiens et una securis. » (*Chartul. S. Corn. Comp.*)

ROTHMAGISTER. — Præfectus turmæ, a Germanico *rott,* turma, modo decem, modo centum, modo mille militum; *chef militaire.* (*A. SS.*)

ROTHORIUM.—Locus in fluvio, ubi aqua diluitur, maceratur, et subigitur cannabis; *rouissoir, lieu où l'on fait rouir le chanvre.* (A. 1260.)

ROTHUS. — Novale; *jachère.* (A. 799.)

ROTIUM. — Grex; *troupeau.* (*St. Plac.*)

ROTLIFER. — Idem q. ROLLIGER. (A. 1204.)

ROTOAGIUM. — Idem q. ROTATICUM. (*Tab. Calens.*)

ROTOGERII. — Iidem qui RUPTARII.

ROTTARII. — Scriptores, librarii, Gal. *copistes,* in instrumento, ubi legendum videtur *rotularii* vel *rollarii.*

ROTULA PANIS. — Idem quod *oblata,* panis ad sacrificium, de quo dictum est in *oblata; Vid.* OBLATA.

ROTULARE. — Circuire, gyrare; *tourner.* (Joan. Sarisb.) — In *rotulum* seu in acta referre; *rédiger, traduire en acte écrit, inscrire sur un registre.* (*Ch. Scot.*)

ROTULARIUS. — Qui *rotulas* seu schedas et chartas scribit, notarius, scriba; *greffier, secrétaire, notaire.* (A. 1305.) — Lator *rotuli* defunctorum; *celui qui est chargé de faire circuler le rôle des morts.* (*Ann. Ben.*)

ROTULUS. — Scheda, charta, scriptum quodvis; *rôle, catalogue, état, registre.* (Pass.) — Ordo, series in *rotulo* seu albo descripta, juxta quam unus post alterum quoddam munus obire debet; *liste des choses dans l'ordre où elles doivent être traitées.* (Pass.) — Mensuræ seu ponderis genus, ut ROTA. (Pass.) — Scheda quam monachi mittebant ad monasteria, quibuscum erant societate conjuncti, ut mortem fratrum suorum nuntiarent, conventasque preces pro ipsis flagitarent; *rôle des morts,* état que les couvents qui avaient ensemble des relations de confraternité se faisaient passer de temps à autre, et sur lequel ils écrivaient, pour les recommander aux prières de la communauté, les noms des religieux qu'ils avaient perdus. (Pass.)

ROTUM. — Novale; *jachère.* (*A. SS.*)

ROTUMBA. — Vasis chymici species; *ustensile des laboratoires de chimie, matras?* (Joan. de Garl.)

ROTUNDARE. — In rotundum plicare, volvere; *rouler, enrouler.* (*St. Mant.*)

ROTUNDARIUM. — Orbiculus; *assiette.* (*Vet. Gl.*)

ROTUNDATOR. — F. tornator; *tourneur.* (Bal. *Misc.*)

ROTUNDE. — Graviter, lene, æqualiter, distincte; *rondement, gravement, posément, distinctement.* (Mart. *Anecd.*)

ROTUNDELLUS. — Vestis species in orbem desinens, cyclas; idem q. RONDELLUS.

ROTUNDINUS. — F. ornatus figura rotunda seu circulari. (Mur.)

ROTUNDITAS. — Collis pars superior, vertex; *cime, sommet d'une montagne.* (A. 1219.)

ROTUNDULA. — Pastillus formula rotunda; *pastille.* (*Vet. Gl.*)

ROTURA. — Via in silvis; *route, chemin.* (A. 1322.)

ROTURAGIUM. — Ager obnoxiæ conditionis; *terre roturière, héritage tenu à cens, rente* ou *service vilain.* (S. XIII.)

ROUAGIUM. — Idem q. ROTATICUM. (S. XII.)

ROUCHINUS. — Vestis superior, ut ROCCUS.

ROUCINUS. — Equus minor, ut RUNCINUS.

ROUGETUS. — Piscis species; *rouget.*

ROURETUM. — Quercetum; *lieu rempli de chênes, chesnaie.*

ROUSSETUM. — Pannus vilior rufei coloris, idem quod infra RUSSETUM.

ROUSSINUS. — Equus minor, ut RUNCINUS.

ROUTA. —Turma; ut ROTA.

ROUTARE. — Silvam viis distinguere; *router une forêt, y ouvrir des chemins.* (S. XIV.)

ROVA. — Præstatio sub nomine precationis, ut ROGA, ROGATIO, etc. (A. 1209.) —Robur, arbor; *chêne-rouvre.* (A. 1328.)

ROVER. — Robur, arbor; *rouvre, espèce de chêne.* (S. VII.)

ROVERIA. — Orbita, rotæ vestigium; *ornière de roue.* (*St. Arel.*)

ROVERINA. — Roboretum; *lieu planté de rouvres;* ol. *rouvraie.* (A. 1096.)

ROVERETUM. — Eadem notione. (A. 950.)

ROVIS. — Robur, ut ROVA. (A. 1219.)

ROVORIA. — Idem q. ROVERINA. (*Tab. eccl. Grat.*)

ROVUM. — Mensura annonaria; *certaine mesure pour les grains.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

ROXUM. — Jurgium, rixa, et jus de iis cognoscendi; *querelle, dispute, et droit de connaître de cette classe de délits.* (*Ch. Lusit.*)

ROYA. — Pars agri amplioris in duas vel tres *royas* seu portiones divisi, habita terræ magis minusve feracis ratione, ut eo anno, quo una pars seritur, altera requiescat; *partie d'un champ divisé en deux ou trois, dont une se repose pendant que les autres produisent;* ol. *roy.*

ROYUS. — Striga; *raie, ligne.*

ROZA. — Rubia; *garance.* (A. 1281.)

ROZEUGA.—Vox contemptus aut irrisionis; *terme de mépris ou de moquerie.* (*Cap. S. Vict. Mass.*)

ROZIUM. — Grex; *troupeau.* (*St. Val. Sern.*)

RUA. — Platea; *rue.* (A. 870.)

RUAGIUM. — Idem q. ROTATICUM. (A. 1260.)

RUALE. — Via, platea, ut RUA.

RUATA. — Platea, ut RUA. (A. 1398.)

RUBALDI. — Idem q. RIBALDI.

RUBANUS. — Vitta, tænia; *ruban.* (A. 1367.)

RUBBUS. — Mensuræ species; *sorte de mesure pour les grains.* (*Ch. Ital.*)

RUBEATA. — Locus *rubis* consitus, rubetum; *lieu rempli de ronces.* (*Chr. Laur.*)

RUBEDO. — Pro *rubor.* (*Vet. Cod.*)

RUBEOLA. — Placentæ genus, ut ROSOLA.

RUBER. — Cardinalis; *cardinal.* (Ap. Mur.)

RUBERUS. — Ut RUBEATA. (*Chr. Laur.*)

RUBETUS. — Gemmæ species; *rubis.* (Sug.)

RUBEUS. — Mensuræ frumentariæ species; idem q. RUBUS. (*A. SS.*) — *Rubeus feramus* seu *rubea fera*, Gall. *bête fauve.* (*Lex Alem.*)

RUBICELLA. — Dimin. a RUBRICA, articulus, capitulum. (*St. Syn. Carc.* a. 1270.)

RUBICULUS. — Species piscis fluviatilis; *espèce de poisson de rivière, truite.* (Ang. Rompl.)

RUBICUNDITAS.—Rubor; *rougeur.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

RUBIES. — Idem quod RUBINUS. (Rym.)

RUBIFACERE. — Rubefacere; *rougir, rendre rouge.* (*Vet. Cod.*)

RUBIGINARE. — Rubiginem contrahere; *se rouiller, se couvrir de rouille.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

RUBINA. — Canalis species, ut ROBINA.

RUBINARE. — Rubefacere; *rougir.* (*Vet. Gl.*)

RUBINELLUS. — Dimin. a RUBINUS, carbunculus. (*Inv. Vet.*)

RUBINOLENTUS. — Rubicundus; *rouge, rubicond.* (*A. SS.*)

RUBINUS. — Carbunculus; *rubis.* (Pass.)

RUBISCA. — Avis species, eadem, ut videtur, quæ *rubecula* Gesnero. (*A. SS.*)

RUBISUS. — Idem q. RUBINUS. (A. 1335.)

RUBIUM. — Idem quod RUBINUS. (A. 1351.) — Mensuræ frumentariæ in Italia species, Ital. *rubbio; sorte de mesure pour les grains.* (A. 1352.)

RUBIUS. — Idem q. RUBINUS. (A. 1316.)-- Ruber; *rouge.* (*Vet. Instr.*)

RUBLUM. — Mensuræ frumentariæ species apud Italos, ut RUBIUM et RUBUS.

RUBOROSUM. — Rubor, verecundia; *rougeur, pudeur, modestie.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

RUBRA MANUS. — Flagrans delictum, manifestum; *flagrant délit; Vide* MANUS.

RUBRANS. — Rubens, ruber; *rouge.*

RUBRICA. — Libri titulus, inscriptio capituli, legis caput; *titre d'un livre, intitulé d'un chapitre, d'un compte,* etc., ol. *rubrique, rubriche.* (Pass.) — Regula; *règle.* (*A. SS.*) — Commentarium, memorialis liber,

seu scheda, in qua quid notatu dignum refertur; *mémorial, carnet.* (A. 1340.) — *Rubricæ*, verbera sanguinea. (*A. SS.*)

RUBRICANS. — Rubens, rubicundus; *rouge.* (*A. SS.*)

RUBRICARE. — Rubentem efficere; *rougir, rendre rouge.* (S. XIV.)

RUBRUM. — Mensura frumentaria apud Italos, ut RUBUS.

RUBUS. — Pondus, seu jus ponderis; *poids* ou *droit de régler les poids.* (*St. Saluc.*) — Mensuræ frumentariæ in Italia species; *mesure pour les grains.* (*A. SS.*) — F. locus rubis consitus, dumosus; *lieu plein de ronces.* (A. 1337.) — Raya, piscis; *ruie, espèce de poisson.*

RUCA. — Platea, via; *rue.* (A. 754.)

RUCCHA. — Colus; *quenouille.* (*Tract. de re mil.*)

RUCHARIUM. — Vestiarium, Macris fratribus in Hierolexico, et ex iis apud Hofmannum ex Græco recentiori ῥοῦχον, pannus quivis vel quivis vestis.

RUCHIA. — Cortex querneus, seu corticis quernei pulvis ad inficiendum coria; *écorce de chêne* ou *tan,* Occitan. *rusquo.* (*Ch. Occit.*)

RUCINUS. — Equus minor, ut RUNCINUS.

RUCTA. — Idem q. Gall. *œsophage.* (Isid.)

RUCTAMEN, — Idem quod RUCTUS. (Prud.)

RUCTARE. — *Ructus* emittere, proprie; improprie vero, dicere, narrare, proferre; *faire des rots, des rapports,* et, *raconter, dire, produire, émettre.* (Tert.)

RUCTORIUM. — « Observavit ipsam raptam in extasi, et caute supra cavillam pedis alligavit cauterium cataplasmatis, *ructorium* dictum » (*A. SS.*); vel potius *ruptorium,* a rumpendo, quia cutem rumpit, inquiunt editores doctissimi.

RUCTUARI. — Idem quod RUTARII.

RUCTURA. — Clades; *déroute.* (*Ch. Ital.*)

RUCTUS. — Arbitrium, nutus; *liberté, fantaisie.* (S. Cypr.)

RUCUS. — Vestis suprema; *Vid.* Roccus.

RUDA. — Platea; *rue.* (*Ch. Morlac.*) — Quarta pars acræ, pro RODA. (A. 1153.)

RUDESCOLUM. — Rete piscatorium funiculis contextum; *filet de pêche.* (*Vet. Gl.*)

RUDIA. — Frutex rosas producens; *sorte de rosier.* (*Vet. Gl.*)

RUDICITAS. — Rusticitas, inurbanitas; *grossièreté, impolitesse.* (Mur.)

RUDIMEN. — Pro RUDIMENTUM. (Isid.)

RUDIRE. — Erudire, docere; *instruire, enseigner.* (*Vet. Gl.*)

RUDIS. — Novus, recens; *nouveau.* (*A. SS.*)

RUELLA. — Parva rua, seu via, vel platea; *petite rue, ruelle.* (A 1206.) — Rotula; *petite roue.* (Guid. de Vicev.)

RUENO. — Rivulus canalisve; *petit ruisseau, canal* ou *rigole.*

RUERE. — Projicere; *lancer, projeter.* (Tudel.) — Evertere; *renverser.* (Aim.)

RUETA. — Parva *rua; petite rue, ruelle.* (A. 1287.)

RUFARIA. — F. monetæ genus. (Guib.)

RUFATUS. — Sanguine cruentatus; *souillé de sang.* (Pap.)

RUFELLA. — Ut ROISOLA.

RUFFIANUS. — Leno; *débauche, entremetteur;* ol. *ruffien.* (S. XIV.)

RUFFLURA. — Plaga levis; *égratignure.*

RUFIA. — Pellis a qua evulsi sunt animalis pili; *peau de bête dont on a enlevé le poil.* (*Ch. Alam.*)

RUGA. — Platea, vicus; *rue.* (*Vet. Gl.*)

RUGADICUM. — Tributi genus apud Dertonenses in Italia. (A. 1183.)

RUGARE. — Denuntiare; *dénoncer.* (Busch.)

RUGATURA. — Plicatura, qua pannus seu vestis in rugas convolvitur; *action de plier, de plisser.* (Pap.)

RUGATUS. — In *rugas* contractus; *plissé.* (Pass.)

RUGERIA. — Canalis, rivulus; *canal, rigole.* (A. 1466)

RUGETUS. — Rubicundus; *rouge.* (*A. SS.*)

RUGHA. — Platea; *rue.* (*Const. Sic.*)

RUGIA. — Canalis, rivulus; *canal, rigole.* (*St. Med.*) — Forte rubia; *garance.* (*St. Saon.*)

RUGINOSUS. — Ferruginus; *de couleur de rouille de fer.* (*A. SS.*) — In *rugas* contractus; *plissé, ridé.* (C. Aurel.)

RUGOSITAS. — *Rugarum* contractio proprie, et per metaphoram austeritas; *froncement de sourcil, front sévère, austérité, sévérité.* (Tert.)

RUGULA. — Parva ruga seu plica: *pli.* (J. de J.)

RUGULUS. — Modulus, exemplar; *modèle.* (A. 1107.)

RUIBRIS. — Qui rubra facie est; *qui a la figure rouge.* (A. 1558.)

RUINARE. — Ruere, labi, cadere; *tomber, s'écrouler.* (*A. SS.*) — Activa significatione, demoliri, destruere, disturbare; *démolir, détruire, ruiner.* (*A. SS*)

RUINATIO. — Ruina, destructio; *destruction, ruine.* (Mart. *Anecd.*)

RUISELLUS. — Rivulus; *ruisseau.* (A. 1257.)

RUISETUM. — Pro RUSSETUM.

RUMANIA. — Pro ROMANIA.

RUMARE. — *Ruma* seu mamma alere; *allaiter.* (*Vet. Gl.*) — Pascere; *faire paître.* (*S. Taur.*) — Rumores facere vel afferre; *forger* ou *apporter des nouvelles.* (J. de J.)

RUMBOLUS. — Funda, Italis *rombola; fronde.* (Agnel.)

RUMBULA. — « Ipsam iconem (Deiparæ) respiciens... indignans ait: Utquid hic stat vetus hæc *rumbula?* » Et mox : « Quia domina illa vocavit me veterem *rumbulam.* » (Cæs. Heist.) Qua voce designari putant vetulam, putidam aut infamem feminam.

RUMBUS. — Pro *rhombus,* ut puto, piscis marinus; *turbot.* (*Cons. eccl. Colon.*)

RUMENIA. — Pro ROMANIA.

RUMENTA. — Purgamenta; *ordures, balayures.* (*St. Plac.*)

RUMENTUM. — Eadem notione. (*St. Mass.*)

RUMICA. — Coccyx, cuculus; *le coccyx.*

(*Vet. Gl.*)

RUMIFER. — Qui fert rumores et nova; *celui qui apporte des nouvelles.* (A. c. 1220.)

RUMIGARE. — Ruminare; *ruminer.* (*Vet. Gl.*)

RUMIGER. — Idem quod Rumifer. (C. M.)

RUMIGERARE. — Rumores gerere; *porter des nouvelles.* (J. de J.)

RUMIGERULUS. — Gerens rumores; ut Rumifer. (J. de J.)

RUMOR. — Pro *rheuma*, fluxio, ut videtur viris doctis, in Vita B. Godehardi episc. Forte legendum est *humorem*, ut suspicatur Mabillonius. — Turba, tumultus, jurgium; *bruit, tumulte, trouble.* (*Chr. Parm.*) — Clamor ad persequendum criminis reos; *cri d'alarme, signal pour se mettre à la poursuite des auteurs d'un crime.* (*St. Fl.*)

RUMORIZARE. — *Rumorem* seu tumultum excitare; *faire du tapage, causer du désordre.* (Mur.)

RUMPERE. — Terram, agrum proscindere, arare; *labourer la terre.* (A. 1196.)

RUNA. — Pugna; *combat.* (Pap.) — Runæ, litteræ, seu characteres antiqui Gothici; *caractères runiques, runes.* (Pass.)

RUNCA. — Ferreum instrumentum, seu sarculum, quo sentes et herbæ *runcantur* aut evelluntur; *instrument pour l'arrachement des herbes et des ronces.* (Macr. *Hierolex.*)

RUNCALIS. — Ager incultus, runcandus a noxiis et inutilibus herbis et sentibus; *terre non cultivée, remplie de ronces.*

RUNCARE. — A terra herbas diu innatas vel arbores evellere; *nettoyer une terre des herbes qui la couvrent*, ou *en arracher les arbres.* (Pap.) — Sonitum de naribus emittere, rhonchos edere; *ronfler.* (*Vet. Gl.*)

RUNCARIUS. — Idem quod Runcalis. (A. 837.) — *Runcarii*, hæretici, Valdensium et Paterinorum asseclæ.

RUNCHI. — Sentes; *ronces.* (A. 1235.)

RUNCIÆ. — Eadem notione. (*A. SS.*)

RUNCIARE. — Pro Runcinare.

RUNCILUS. — In Domesdei pro *runcinus* seu equus, vel pro *runcalis.*

RUNCINA. — Instrumentum hodie *varloppe* seu *rabot* dictum. (Irm.) — Falx messoria; *faux de moissonneur.* (*A. SS.*) — Equa; *jument; Vid.* Runcinus.

RUNCINELLUS. — Diabolus; *le démon.* (*A. SS.*)

RUNCINUS. — Equus minor, gregarius; *cheval commun, cheval de service;* ol. *roussin, roncin.*

RUNCO. — Falcis militaris species; *espèce de faux, fauchard.* (*Inst. Ital.*)

RUNCORA. — Ager dumosus, ut Runcalis. (*Ch. Long.*)

RUNCULEUM. — Falcis genus; *Vid.* Runco.

RUNCUS. — Sentis, rubus; vel potius senticetum, rubetum, locus rubis plenus; *ronce* ou *lieu plein de ronces.* (A. 1284.)

RUNDULA. — Piscis species, rumplero.

RUNSATUS. — Inutilibus herbis et sentibus obsitus; *couvert de ronces.* (A. 1120.)

RUPARE. — Idem q. Robare, prædari, spoliare. (Mur.)

RUPASTES. — Flagellum; *fléau.* (Ugut.)

RUPES. — Idem quod Mota, de qua voce supra egimus, castrum, castellum, domus præcipua domini feudalis. (*Tab. S. Nicol. Andeg.*)

RUPINA. — Loca montana; *lieux montueux.* (A. 1029.)

RUPITANI. — Donatistæ, qui Romæ morabantur, sic dicti quod in *rupibus* et in montibus conventus suos agerent; unde et *Montenses* appellati, apud S. Augustinum.

RUPIX. — Lapideus; *de pierre.* (Salv.)

RUPTA. — Terra culta, ut Rupticium. (A. 1009.) — Ruptariorum cohors; *bande de routiers.* (W. Brit.) — Via in silvis; *chemin, route ouverte dans les bois.* (A. 1334.) — Platea, vicus; *rue.* (A. 1351.) — Clades; *déroute.*

RUPTARE. — Pro Ructare. (Mur.)

RUPTARIUS. — Colonus qui agrum *rumpit*, seu colit; *laboureur, cultivateur, colon.* (A. 1210.) — Prædo; *pillard.* (S. xi.)

RUPTICIUM. — Terra de novo proscissa, novale; *terre novale, terre nouvellement cultivée;* ol *rupticé.* (A. 1183.)

RUPTIO. — Diruptio; *action de détruire, rupture.* (Dig.)

RUPTURA. — Ager recens proscissus, ut Rupticium. (A. 819.) — Census qui ex *rupturis* his percipitur; *impôt qui porte sur les terres nouvellement mises en culture.* (A. 1072.) — Teneturæ species, Gall. *roture*, vox quæ feudo opponitur; *terre, héritage tenu en villenage; Vid.* Villenagium. (S. xiv.) — Diruptio; *action de briser, de détruire.* (A. 1220.) — Argentariæ dissolutio, inopiæ facta creditoribus denuntiatio; *banqueroute.* (*St. Gen.*) — Hernia; *hernie.* (Inn. III PP.) — Actio perrumpendi aciem; *action de rompre une armée, de la mettre en déroute.* (*Tract. de art. mil.*) — Via in silvis; *chemin dans les bois.* (A. 1301.) — Colonus qui agrum seu terram rumpit, colit; *cultivateur, bonnier.* (A. 1180.)

RUPTUS — Creditorum fraudator, aut decoctor, qui dissolvit argentariam et foro cedit; *banqueroutier.* (A. 1334.) — Herniosus et ramicosus; *hernieux.* (A. 1025.)

RURALITAS. — Rusticitas, inscitia; *grossièreté, ignorance.* (A. 1363.)

RURALITER. — Rure, in campis; *à la campagne, aux champs.* (*Script. rer. Fr.*)

RURENSIS. — Campestris, rusticanus; *campagnard, de campagne.* (*A. SS.*) — Qui ruri habitat, rusticus; *paysan, qui habite la campagne.* (S. xiii.)

RURICALIS. — Rusticanus, campestris, ut Rurensis. (A. 1351.)

RURICOLA. — Prædiolum; *petit bien de campagne.* (*A. SS.*)

RURICOLANS. — Ruricola; *paysan, villageois.* (Guab. Mon.)

RURICULUM. — Parvum prædium; *petite métairie.* (Mon. Angl.)

RURICUS. — Ruricola, ut Ruricolans. (*A. SS.*)

RURINA. — Dea paganorum, cui *rura* committi somniabant; *déesse des campagnes.* (S. Aug.)

RURETIA. — Idem, ut videtur, quod Rus, ager, seu territorium. (*Chartul. S. Vand.*)

RURIZ. — Species siliginis apud Saxones.

RUS. — Pagus, regio, territorium; *pays, canton, quartier.* (Gr. Tur.)

RUSARE. — Removere; *éloigner, retirer;* ol. *ruiser.* (A. 1361.)

RUSCA. — Cortex Italis, præcipue pomorum; *écorce d'arbre, peau d'un fruit;* ol. *rusq.* (Pass.) — Alveare; *ruche d'abeilles.* (*Ch. Occit.*) — Certa alicujus rei quantitas; *quantité déterminée d'une chose.* (*Ch. Angl.*)

RUSCARE. — Italis, abradere, auferre, diruere; *enlever, dépouiller, détruire, raser.* (Pet. Azar.)

RUSCATIUM. — Pulvis corticis quernei, quo inficiuntur coria; *tan.* (*St. Sal.*)

RUSCULUM. — Parvum rus; *petit bien de campagne.* (J. de J.)

RUSINA. — Dea ruris, ut RURINA.

RUSPARE. — Pro RUSTARE.

RUSPIDUS. — Impolitus minimeque lævigatus; *brut.* (Dol.)

RUSPINARE. — Manibus fricare, terere; *broyer.* (*Vet. Gl.*)

RUSPUS. — Ruber; *rouge.* (*St. Saon.*)

RUSQUEIARE. — *Ruscam* seu corticem de arbore detrahere, decorticare; *écorcer.* (A. 1497.)

RUSQUETUM. — Parvum rus, vel locus *ruscis* seu myrtis plenus; seu f. etiam alvearium. (*Chartul. S. Vandr.*)

RUSSATUS. — Ruber, coccineus; *rouge, écarlate.* (Isid.)

RUSSELLATA. — Mensuræ annonariæ species; *certaine mesure pour les grains;* ol. *ruche.* (A. 1254.)

RUSSELLUS. — Rivulus; *petit ruisseau.* (A. 1254.)

RUSSETUM. — Pannus vilior, rusei seu rufei coloris, quem Galli *roux*, Angli *russet* dicunt. (A. 1155.)

RUSSOLEMBUS. — Muliebre vestimentum; *sorte de vêtement de femme.* (*A. SS.*)

RUSTARE. — Rubos et sentes avellere, cædere; *essarter.* (Tert.)

RUSTICALITER. — Rustice; *rustiquement.* (Mart. *Ampl. Col.*)

RUSTICE. — Lingua, seu vulgari idiomate, non Latino; *en langue vulgaire.* (A. 1038.)

RUSTICI. — Coloni glebæ ascriptitii; *serfs de la glèbe.* (W. Brit.)

RUSTICUM. — Quævis possessio campestris, rustica; *bien de campagne, terre, métairie.*

RUSTIS. — Idem, ut videtur viris doctis, qui RUSTICUS, servus glebæ; *Vid.* RUSTICI. (*A. SS.*)

RUTA. — Platea; *rue.* (*Vet. Ch.* ap. Parad.) — Prædonum cohors, cohors rutariorum; *bande de routiers.* (Will. Neub.)

RUTARII. — Prædones, milites, iidem q. RUPTARII.

RUTELLUS. — Teli genus; *sorte de coutelas ou d'épieu ferré.* (S. XIII.)

RUTERI. — Pro RUPTARII.

RUTHARII. — Eadem notione.

RUTRIFER. — Ruricola; *habitant de la campagne, campagnard.* (Lud.)

RUTTORIA. — Ager proscissus; ut RUPTURA. (A. 1143.)

RUVARDUS. — Defensor, patronus, vel idem qui supra REBBARDUS. (Amelgard.)

RUVINARE. — Idem q. RUINARE.

RUVOR. — Species arboris, eadem quæ supra rover, robur; *rouvre.* (*St. Mont. Reg.*)

RUXFURLONGA. — Modus agri vel campi, de quo vide in FURLONGUS.

RUZIA. — Pulvis, ut puto quernei corticis ad inficiendum corium; *tan.* (*St Rip.*)

RYTHMUS. — « Finitis itaque *Kyrie eleison* cum duobus *rythmis*, exacto *Gloria in excelsis*, quod incœptum ab abbate Ricardo Sigiensi (Sagiensi) chorus celeberrime fuerat exsecutus cum laudibus. » (*Mon. S. Audoen. Rotom.*) Versiculos intelligo vocibus *Kyrie eleison* intersertos, de quibus dictum est in FARSA. *Tropos* intelligit Joannes Prevotius. Quid autem sint *tropi* in cantu, dicitur suo loco.

S

S. — Littera numeralis quæ 7 denotat; at in notis numerorum antiquis dicitur conficere septuaginta. Eidem si recta linea (S̄) superaddatur, 70 millia significat. — Pro C sæpius in mss. codicibus præmittitur vocalibus *e, i, y*, et vicissim C pro S ante easdem vocales non raro occurrit. — Notis arithmeticis postpositum semissem denotat.

SA. — Apud Persas, rex; *roi, schah.* (W. Tyr.)

SABANUM. — Pannus gossypinus quo utebantur ad suscipiendum infantem de fonte baptismi, ad abstergendum corpus in balneis, ad involvenda defunctorum corpora, etc.; *linge de coton, propre à divers usages.* (Pass.)

SABARIUM. — Atrium templi; *l'atrium d'un édifice religieux.* (Isid.)

SABATATI. — Hæretici Valdensium asseclæ et sectarii. (Pass.)

SABATERIA. — Sabateriorum ars; *métier de cordonnier.* (A. 1402.) — Regio urbis ubi *sabaterii* habitant; *quartier des cordonniers.* (A. 1375.) — Navis genus; *sapine, sorte de grande barque.* (*Vet. Gl.*)

SABATERIUS. — Calceorum sutor; *cordonnier.* (A. 1252.)

SABBATARIUS. — Ad *sabbatum* seu festum spectans; *de fête.* (Sid.)

SABBATIANI. — Hæretici, quorum auctor fuit *Sabbatius* quidam e Judæo Christianus factus a. c. 399.

SABBATINUS. — Sabbaticus, festivus; *de fête.* (A. 1351.)

SABBATISMUS. — Sabbati celebratio apud Judæos; *célébration du sabbat.* (Agob.)

SABBATIVUS. — Ut SABBATINUS.

SABBATIZARE. — Sabbatum colere, vacare, feriari; *célébrer le sabbat, faire fête, se reposer.* (Pap.)

SABBATUM.—Calceus; *chaussure, soulier.* (*Ch. Occit.*) — Pax; *paix.* (*Domesd.*) — Quodvis festum; *toute fête, jour de fête.* (Pass.) — Solstitium; *le solstice.* (*Chr. Joan. Wheth.*) — Apud Hebræos, tota hebdomas, item septimus hebdomadis dies; *la semaine entière*, et *le septième jour de la semaine* (cum hebdomadem significat, in dies dividitur quorum primus *Prima sabbati*, secundus, *Secunda sabbati*, et sic deinceps; septimus denique, *sabbatum*, ut observatum a S. Hieronymo et S. Augustino). — *Una sabbati*, dies Dominicus; *dimanche.* (*Vet. Gl.*) *Sabbatum sabbatorum*, requies vitæ æternæ; *le repos éternel, la mort.* (*A. SS.*) *Sabbatum sanctum, magnum* seu *luminum*, illud quod Pascha præcedit; *le samedi saint.* (Pass.) *Sabbatum in traditione Symboli*, quod Dominicam Palmarum præcedit, in ritu Ambrosiano, cum Mediolani eo die cathecumenis Symbolum addiscendum traderetur, quod alibi in die Palmarum dabatur; *le samedi d'avant les Rameaux; Vid.* SYMBOLUM. *Sabbatum in Albis*, quod præcedit Dominicam primam post Pascha, quia hac die baptizati in Sabbato sancto deponebant albas stolas, seu vestes quas in baptismo susceperant; *le premier samedi après Pâques.* (Dur.) *Sabbatum vacat*, sabbatum ante Palmas, seu dies Dominicus, qui Pascha præcedit, quia proprio officio caret; *le samedi d'avant les Rameaux* ou *le dimanche des Rameaux.* (Alcuin.) *Sabbatum duodecim lectionum*, sabbatum Quatuor Temporum; *chacun des samedis des Quatre Temps.* (Amalar.)

SABELINUS. – E sabelo; *de martre;* « pelles sabelinæ. »

SABELUM. — Martes, mustelæ genus; *martre zibeline;* ol. *sabeline, sable.* (Alan. Insul.)

SABER. — Asper, nodosus; *rude, âpre.* (Pass.)

SABINA. — Navis; *espèce de navire;* ol. *sapine.* (*Vet. Gl.*)

SABLÆ. — Fabæ nigræ, ut videtur Bollandistis. (*A. SS.*)

SABLERIA. — Tignum, tabulati trabs; *sorte de poutre, sablière.* (A. 1417.)

SABLO. — Arena, sabulum; *sable.* (Mur.)

SABLONATUS. — Arenatus, sablo abundans; *sablonneux.* (A. 1207.)

SABLONUM. — Ut SABLO. (*St. Mont. Reg.*)

SABONUS. — Sapo; *savon.* (*Ch. Occit.*)

SABRIERIUM.—Condimentum acuti saporis; *sauce piquante, saupiquet.* (*G. Chr.*)

SABRINUS. — Pro *saburrinus.* (*Vit. S. Winw.*)

SABULARIA. — Arenaria; *sablonnière.* (A. 1255.)

SABULONARIA. — Ead. notione. (A. 1255.)

SABULONOSUS.— Ut SABLONATUS.

SABULUM. — Terræ nigræ species; *sorte de terre noire.* (*Vet. Gl.*)

SABURRARE. — Spirare, odorare; *sentir l'odeur.* (Fort.)

SABUTA. — Currus quo nobiles feminæ vehebantur species; item currus vel equi ornatus; *char, voiture; équipement de char* ou *harnachement de cheval.* (Pass.)

SABUUM. — Sabuletum, arenaria; *sablonnière.* (*Vet. Chr.*)

SAC. — Cognitio, quam dominus habet in curia sua de causis et litibus, quæ inter vassallos emergunt; *droit de justice.* (*Ch. Angl.*) — Multa judiciaria; *amende prononcée par le juge.* (Id.)

SACA. — Eadem notione. (Id.)

SACABUTA. — Armorum species; *espèce de pique à croc pour désarçonner les cavaliers;* ol. *sacheboute.* (Joan. abb. Laud.)

SACCAGERE. — Depopulari, vastare, diripere; *dévaster, ravager, saccager.* (A. 1376.)

SACCAGIUM. — Jus quod ex quolibet frumenti sacco competit domino pro mensuratione frumentaria; *droit sur chaque sac de grains;* ol. *sacage.* (Pass.)

SACCAMENUM. — Sordidum quoddam amiculum; *sac.* (Ap. Mur.)

SACCARE. — In saccum mittere; *ensacher.* (Pass.)

SACCARIA. — Quantum homo ferre potest in *sacco; quantité de denrées qu'un homme peut porter dans un sac sur ses épaules;* ol. *sachée.* (*Conv. Saon.*)

SACCARIUS. – Qui species aliunde advectas comportat et *saccis* gestandis operam suam mercede locat; *portefaix.* (Dig.)

SACCATELLUS. — Sacculus; *petit sac.* (Ap. Mur.)

SACCATI. — Idem q. SACCI. (*St. Venet.*)

SACCELLARIUS. — Sacelli seu fisci custos; *garde du trésor, trésorier.* (*Vet. Gl.*)

SACCELLUM. — Fiscus, thesaurus; *trésor, fisc.* (Corip.) — Crumena; *bourse.* (*Vet. Gl.*)

SACCELLUS —Sacculus; *sachet.* (S. XII.)

SACCI. — Ita appellati monachi quidam, quod *saccis* pro veste uterentur.

SACCIBUCCIS. — Bucculentus; *qui a une grande bouche.* (Arn.)

SACCINEUS. — *Saccos* spectans; *de sac.* (S. Hier.)

SACCIPERIUM. — Pera pastoralis; *besace.* (*A. SS.*)

SACCITÆ. — Idem q. SACCI.

SACCO. — Saccus, crumena; *sac, bourse.* (Cenc.) — Culcitra straminea; *paillasse.* (*Ch. Occit.*) — Pulvinus; *coussin.* (S. XIV.)

SACCOMANARE. — Italis, depopulari, vastare, diripere; *saccager.* (Ap. Mur.)

SACCOMANNUM. — Depopulatio; *saccagement.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

SACCOMANNUS. — Prædator; *pillard.* (Mur.)

SACCONUS. — Culcitra stramentitia, vel pulvinus; *paillasse* ou *coussin.* (*Const. Sic.*)

SACCOPHORI. — Hæretici Manichæorum asseclæ. (*Cod. Th.*)

SACCULI. — « Ordo fratrum de monte Carmeli, qui prius dicebantur *sacculi.* » (*Ann. Vict.*)

SACCULUM. — *Sacculum vini*, vas vinarium, seu potius mensuræ vinariæ species; *vase à mettre le vin* ou *mesure pour le vin*. (A. 1266.)

SACCULUS. — Fiscus, thesaurus, ut SACCUS.

SACCUM. — Eadem notione q. SACCOMANNUM. (*A. SS.*)

SACCUS. — Vestimenti genus, pannum, sordidum amiculum, culcitra straminea, fiscus, thesaurus, restis piscariæ genus; *vêtement à l'usage des grands, sorte de manteau court, vêtement de dessus de tissu grossier à l'usage des gens du commun et des moines, paillasse, trésor, bourse, engin de pêche.* (Pass.) *Saccorum consuetudo*, præstatio saccorum ad frumentum domini adducendum; *obligation imposée au vassal de fournir les sacs nécessaires pour renfermer les grains du seigneur.* (A.1207.)

SACCUTELLA. — Sacculus; *petit sac.* (*A.SS.*)

SACELLANUS.—Capellanus, *sacello* præfectus; *chapelain.* (*Ch. H. VIII reg. Angl.*)

SACELLARIUS. — Fisci custos; *trésorier, garde du trésor.* (*Vet. Gl.*)

SACELLUM. — Cistula reliquiis recondendis aptata; *boîte, cassette disposée pour recevoir des reliques, reliquaire.* (*A. SS. Ben.*) — Fiscus, thesaurus; *le fisc, le trésor de l'Etat.* (*Vet. Gl.*) — Crumena; *bourse.* (Paul.)

SACELLUS. — Sacculus; *petit sac.* (Alex. Iatr.)

SACER. — Species falconis; *sacre.* (Fred. II imp.)

SACERDOS. — Episcopus; *évêque.* (Pass.) — Magus, divinus; *magicien, devin.* (Querol.) — *Sacerdos cantarialis* seu *choralis*, cantor; *chantre.* (A. 1498.) *Sacerdos magnus*, episcopus; *évêque.* (Mab. *Ann. Ben.*) *Sacerdos parochianus*, parochus; *curé.* (Alex. III PP.) *Sacerdos primus* seu *summus*, primas; *primat.* (Pass.) *Sacerdos secundi ordinis*, *secundus* seu *minor*, presbyter qui non est episcopus; *tout simple prêtre.* (Pass.)

SACERDOTALIS. — (Subst.) Liber in quo ritus ad sacerdotem pertinentes continentur; *rituel.* (Pass.) — Versiculum quem initio Laudum recitant; *verset qui précède l'office de Laudes.* (Macr. *Lex.*) — *Sacerdotales*, vestes omnes quibus sacerdos in divinis utitur; *les vêtements sacrés.* (Alexand. III.) — (Adj.) *Sacerdotales litteræ*, id est *epistolæ formatæ, canonicæ*, q. *Vid.* (Pap.) — *Sacerdotale feudum* seu *sacerdotalia beneficia*, obventiones quæ parocho obveniunt; *revenu, profits d'une cure.* (*Tabul. Vet.*)

SACERDOTALITER. — More *sacerdotis*, ut *sacerdotem* decet; *à la manière d'un prêtre, comme il convient à un prêtre.* (*A. SS. Ben.*) — Officia *sacerdotis* peragendo; *en remplissant les devoirs d'un prêtre.* (A. 1127.)

SACERDOTARE. — Ad *sacerdotium* promoveri; *être élevé au sacerdoce, devenir prêtre.* (*Chr. Corn. Zanfl.*)

SACERDOTATUS. — Sacerdotium; *le sacerdoce.* (*A. SS.*)

SACERDOTISSA. — Uxor sacerdotis seu presbyteri; *Vid.* PRESBYTERÆ. (*Tab. Maj. Mon.*)

SACERDOTIUM. — Episcopatus; *épiscopat.* (*Cod. Th.*) — Beneficium ecclesiasticum, *præbenda* sacerdotis; *bénéfice ecclésiastique.* (Ap. Sur.) — *Sacerdotis* parochialis electio et nominatio; *élection et nomination d'un curé.* (A. 1206.) — Obventiones sacerdotis parochialis; *casuel d'un curé.* (*Tab. Vindoc.*)

SACHATA. — Saccus plenus; *plein un sac*; ol. *sachie, sachée.* (*St. Avel.*)

SACHEIRATA. — Mensuræ agrariæ species; *autant de terre qu'un moissonneur peut en moissonner pendant un jour.* (A. 1245.)

SACHELLUS — Sacculus; *petit sac, sachet.* (*S. Verc.*)

SACHINUS.—*Sachinus pannus*, rudis, *saccis* conficiendis aptus; *toile grossière bonne pour faire des sacs.* (S. XII.)

SACHUSFAGUS. — Fagi species; *sorte de hêtre.* (*Ch. Com. Alenc.*)

SACIANI. — Qui et ANTHROPOMORPHITÆ.

SACIMA. — Pro SAGMA.

SACIRE. — Rem alicujus propriam sibi facere; *s'approprier la chose d'autrui.* (S. VIII.)

SACIUM. — F. ager *sationi* idoneus; *terre propre à recevoir la semence.* (Cæs. Heist. *Gl.*)

SACLA. — Servitii genus, quo tenentes terras dominorum *sarclare* seu sarrire debent; *sarclage, obligation où sont les vassaux de sarcler les terres de leur seigneur.* (A. 1261.)

SACLARE. — Sarrire; *sarcler*; ol. *sacler.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

SACO. — Saccus; *sac.* (Barel.)

SACRA. — Epistola, diploma principis; *lettre, diplôme d'un souverain.* (Lib. Diac.) — Vasa quæ ministeriis ecclesiasticis inserviunt; *vases sacrés.* (A. 933.) — Thesauri seu *largitiones* principis privatæ; *le trésor particulier du prince.* (*Cod. Th.*) — Missa; *le saint sacrifice de la Messe.* (Guid. *Disc. Fars.*) — Consecratio pontificia; *sacre.* (Ap. Mur.) — Auctoritas, potestas patris in filium; *autorité, pouvoir du père sur le fils.* (*Cod. Th.*)

SACRAMENTAGIUM. — Id quod ab eo qui sacramento alicujus servitio sese addidit, exsolvitur; *droit que paye celui qui prête serment*; ol. *sacramentage.* (*Vet. Gl.*) — Pœna pecuniaria, qua damnatur qui *sacramento*, quod calumniatur, impositum crimen a se amolitur; *amende infligée par le juge.* (A. c. 1080.)

SACRAMENTALE. — *Sacramentum*, jusjurandum; *serment.* (A. 802.) — Tractatus de *sacramentis*; *traité sur les sacrements.* (Laur. Byzyn.) — Instrumentum præstiti sacramenti; *acte, titre de la prestation d'un serment.* (Pass.) — Congregatio eorum qui ad aliquod officium præstandum, ad quod *sacramento* astricti sunt, convocantur; *assemblée de ceux qui sont appelés à agir ensemble sous la foi du serment*; ol. *serment.* (*Ch. Hisp.*)

SACRAMENTALIS. — Ad *sacramentum* pertinens; *de serment, concernant le serment.* (Pass.)

SACRAMENTALITER. — Vox theologorum, *sacramentali* more; *sacramentellement.* (Alb. Mus.)

SACRAMENTARE. — *Sacramento* fidem, pactum astruere, confirmare; *confirmer, corroborer un pacte par la prestation du serment.* (A. 1192.)

SACRAMENTARII. — Hæretici qui errant circa *sacramenta ; sacramentaires.*

SACRAMENTARIUM. — Liber ecclesiasticus, in quo sacræ liturgiæ ad *sacramentum* conficiendum continentur; *Sacramentaire.* (Pass.) — Lapis, in quo SS. sacrificium peragitur; *pierre consacrée.* (*Syn. Exon.* a. 1287.)

SACRAMENTATUS. — Dicitur de Christo, qui Eucharistiæ *sacramento* sese fidelibus communicat. (*A. SS.*)

SACRAMENTUM. — Hostia sacra, sacra Missarum liturgia, reliquiæ, juramentum; *pain eucharistique, Messe, reliques, serment.* (Pass.) *Sacramentum propriæ manus*, subscriptio; *souscription, signature.* (S. XII.) *Sacramentum Missæ*, pars Missæ in qua corpus et sanguis Christi fidelibus a sacerdote ostenditur; *l'élévation.* (A. 1378.) *sacramentum evangelicum*, juramentum tactis sanctis Evangeliis præstitum; *serment sur les saints Evangiles.* (*Chartul. Celsin.*)

SACRARE. — Dicitur de libro, in quo de rebus *sacris* agitur. (Alb. de Rosat.)

SACRARIUM. — Pars ædis sacræ ubi est altare, pars altaris ubi reponitur ciborium, quodvis templum, secretarium, cœmeterium, scrinium, archivum, sacrum ærarium, fiscus principis, liber continens benedictiones; *sanctuaire, partie de l'autel occupée par le tabernacle, église, temple, sacristie, cimetière, charnier, dépôt des titres, archives, chartrier, trésor, caisse publique, bénédictionnal.* (Pass.)

SACRATORIUM. — « Absida dictus exedra, id est *sacratorium.* » (*Gl. Camb.*)

SACRATUM. — Sacristia, ut SACRARIUM. (*St. Mut.*)

SACRATUS. — *Sacrata* Deo, sanctimonialis ; *religieuse.* (Ach. *Spic.*)

SACRESTANA. — *Sacrarii* custos apud sanctimoniales ; *sacristaine, sacristine.*

SACRETARIA. — Eadem notione.

SACRICOLUS. — (Adject.) Sanctus ; *saint.* (*A. SS. Ben.*)

SACRICUSTOS. — Ut SACRISTA. (A. 1091.)

SACRIFEX. — Sacrificus, sacerdos; *celui qui offre le saint sacrifice, prêtre.* (Hildeb.)

SACRIFICA. — Idem q. SACRISTA. (Pet. Abelard.)

SACRIFICATI. — Sic dicti olim Christiani qui suppliciorum, et vitæ vel etiam bonorum amissionis metu idolis sacrificabant, licet revera Christianam ex animo fidem profiterentur. Hos etiam *thurificatos* vocat sanctus Cyprianus.

SACRIFICIUM. — Hostia consecrata, divina Eucharistia ; *la sainte Eucharistie, l'hostie consacrée.* (Pass.) — Missæ offertorium ; *l'Offertoire de la Messe.* (*Missal. Mozarab.*) — Quævis oblatio fidelium ; *toute offrande faite par les fidèles.* (*Mon. Angl.*)

SACRIFUS. — Idem q. SACRIVUS.

SACRILEGIUM. — Multa quæ sacrilegis ab episcopo imponitur ; *la peine pécuniaire imposée par l'évêque pour l'expiation du sacrilége.* (A. 1060.)

SACRISCRINIARIUS. — Sacrista ; *sacristain.* (A. 1451.)

SACRISCRINIUS. — Eadem notione. (A. 1017.)

SACRISTA. — Dignitas ecclesiastica ; sacrorum custos, thesaurarius; *sacristain, trésorier d'une église, celui qui a la garde du trésor et des choses précieuses;* ol. *secrétain.*

SACRISTIA. — *Sacristæ* munus; *charge de sacristain.* (W. Th.) — Scrinium, tabularium publicum ; *greffe.* (*St. Ast.*)

SACRISTISSA. — Quæ *sacristiæ* præest apud sanctimoniales ; *sacristaine.* (A. 1420.)

SACRITECTA. — Pro SARTITECTA. (A. 819.)

SACRIVUS. — Sacer; *saint, sacré.* (*L. Sal.*)

SACROCOLA. — Qui *sacra* colit, sacerdos, clericus; *prêtre, clerc.* (Od. Cluniac.)

SACROSANCTA. — Sancta Evangelia, sacræ reliquiæ, crux, et alia, super quæ sacramenta in ecclesiis peragebantur. (*Cons. Furn.*)

SACROSANCTI. — Eadem notione. (A. 1248.)

SACRUM. — *Sacrum Dei*, donatio facta ecclesiæ; *donation faite à une église.* (*Tab. Brivat.*) — Consecratio episcopi ; *sacre d'un évêque.* (Steph. Torn.) — *Sacrum palatium*, ærarium, fiscus principis; *le trésor royal.* (*Leg. Luitp. Long. reg.*)

SACRUS. — Pro *sacer.* (A. 1449.)

SACTIO. — Pro SASSO. (A. 932.)

SACUCUS. — Sambucus ; *sureau.* (*A. SS.*)

SACUDIRE. — Excutere ; *secouer.* (*Ch. Hisp.*)

SACURBA. — Species vestis ex tela ; *sorte de robe ou habillement de toile, sarrau ;* ol. *sacurbe, sacourbe.* (A. 1456.)

SADO. — Mensura agri ; *Vide* SAZO.

SÆCULARIS. — Mundanus ; *mondain, qui vit dans le monde.* (Salv.) — Qui alicui regulæ addictus non est ; *qui n'appartient à aucune règle monastique, séculier :* « persona *sæcularis ;* » *prêtre séculier*, (A. 1328.)

SÆCULARITAS. — Sæcularium conditio monachali opposita : *sécularité, condition de ceux qui, ne faisant profession d'aucune règle monastique, vivent dans le monde*, par opposition à celle des religieux que l'on dit être éloignés du siècle, et qu'on appelle *réguliers* à cause de la règle qu'ils professent. (A. 1093.) — Bona ecclesiis concessa ; *biens de l'église.* (A. 1385.)

SÆCULARITER. — Sæcularium seu mundanorum more ; *à la manière des personnes du monde.* (Ap. Mur.)

SÆCULUM. — Monachis præsertim dictum, quidquid extra claustrum : quia qui vitam monasticam amplectuntur, mori sæculo dicuntur; *le siècle,* expression monacale pour désigner tout ce qui est en dehors du cloître. (Pass.)

SÆTTIA. — Idem q. SAGITTA.

SAFARIUM. — Atrium templi; *Vid.* ATRIUM. (*Vet. Gl.*)

SAFFIUM. — Ornamentum casulæ, aurifri-

gium; *orfroi, broderie d'or ou de soie;* ol. *safre.* (A. 1377.)

SAFFRANARE. — Croco aspergere; *safraner.* (A. 1488.)

SAFIRUS, — Lapis pretiosus; *saphir.* (S. IX.)

SAFRANUM. — Crocus; *safran.* (A. 1291.)

SAFURIUM. — Ut SAFARIUM.

SAGA. — Nomen gemmæ; *nom d'une pierre précieuse.* (Isid.) — Narratio, relatio, quodvis dictum, Anglo-Sax. depositio testium, fabula; *récit, relation; déposition de témoins; fable.* (Pass.)

SAGAMEN. — Vas, ut videtur, in quo sagimen seu adeps reponitur; *vase, pot à mettre la graisse.* (A. 1320.)

SAGANA. — Incantatrix; *sorcière;* ol. *sagane.* (*Vet. Gl.*)

SAGARIA. — Ars conficiendi *saga;* qui vero ea vendit, *sagarius; Vid.* SAGUM. (*Vet. Gl.*)

SAGATA. — F. pro *segata* vel *secata,* servitii species, quo vassalli blada domini sui secare tenentur; *Vid.* SECATA et SEGATA. (A. 1291.)

SAGELLUM. — Stragulum lecti; *couverture de lit.* (A. 808.)

SAGENA. — Rete; *filet de pêche, senne.* (Pap.) — Piscaria, ut videtur; *pêcherie.* (A. 1111.) — Navigii species; *sorte de navire.* (S. VI.)

SAGENULA.— Navis, ut SAGENA. (*A. SS.*)

SAGERIA. — Locus juncis palustribus abundans et humidus; *lieu rempli de joncs ou de roseaux, marais;* ol. *sacherie, sagerie.* (A. 1360.)

SAGETTA. — Mendose pro SAGENA, retis species. (A. 1279.)

SAGGOLUM. — Diminut. a SAGUM, panni species. (*A. SS.*)

SAGIA. — Genus panni; *sorte d'étoffe grossière.* (J. de J.)

SAGIATOR. — Ponderator, examinator, officium in moneta Florentina; *vérificateur, celui qui surveille la fabrication de la monnaie.*

SAGIBARONES. — Causarum judices, qui in mallis publicis jus dicebant; *juges des plaids sous les rois de la première race.*

SAGIMEN. — Adeps, sagina, arvina; *graisse, saindoux;* ol. *sahin.* (Pass.)

SAGIMENTARIUM. — Lucerna, quæ *sagimine* alitur; *lampe qui est alimentée avec de la graisse au lieu d'huile.* (Mart. *Ampl. Col.*)

SAGIMENTUM. — Idem q. SAGINATIO. (*G. Chr.*)

SAGIMINATUS. — In *sagimine* decoctus; *cuit dans la graisse.* (S. Cæs.)

SAGINACIA. — *Saginacia silva,* glandium saginandis porcis ferax; *bois productif en glands pour l'engraissement des porcs.* (*Vet. Tabul.*)

SAGINALE.— Italis calamus milii in Vita B. Andreæ de Caterannis, ubi f. legendum *sagittale.*

SAGINARIUS. — Equus clitellarius; *bête de somme, cheval de transport.* (Ber. Mon.)

SAGINAS. — Navigii species, ut SAGENA.

SAGINATIO. — Jus *saginandi* porcos in silva; *droit de conduire les porcs dans les bois pour leur en faire manger le gland.* (A. 980.)

SAGINUM. — Adeps suillus; *graisse de porc, saindoux;* ol. *sahin.* (*Tabul. S. Rem.*)

SAGIONES. — Idem q. SAIONES.

SAGIOTA. — Ornamenti genus: « aliquæ portant *sagiotas* de perlis valoris florenorum L usque in C. » (Ap. Mur.)

SAGIPOLUS. — Arcus; *arc.* (*St. Fl.*)

SAGITIA. — Navigii species, ut SAGITTA.

SAGITTA. — Navigii species; *sorte de vaisseau léger;* ol. *sagette, sagittaire.* (Pass.) —Fulmen; *le feu du ciel, la foudre.* (A. 1292.) — Pars vestium quæ contrahitur in sinu, quod sagittæ speciem effingat; *pli.* (Udalric.)

SAGITTAMEN. — *Sagitta; flèche.* (Ap. Mur.)

SAGITTAMENTUM. — Eadem notione. (Car. de Aquin.)

SAGITTARIA. — Navis species, ut SAGITTA. (Rad. de Dic.)

SAGITTARIUS. — Venator cum *sagittis; chasseur à l'arc.* (A. 1260.)—Sagittarum artifex; *fabricant de flèches;* ol. *sagetour.* (A. 1391.) — *Sagittarii liberi,* iidem q. Gall. *francs-archers.* (*Chr. Bes.*)

SAGITTEA. — Navis genus, ut SAGITTA. (*An. Gen.*)

SAGITTIA. — Eadem notione. (A. 1163.)

SAGITTINA. — Eadem notione. (Ap. Mur.)

SAGIUM. — Linteum subtile in quo farina excernitur; *étoffe à tissu peu serré pour cribler le grain.* (*Ann. Præm.*)—Experimentum, examen, exagium in re monetaria; *essai.* (A. 1240.)

SAGLINUM. — Secale; *seigle.* (A. 1336.)

SAGMA. — Onus, sarcina; *charge, bagage.* (Pass.) — Theca scuti; *étui du bouclier.* (Lact.)

SAGMARE. — Sagmarios onerare; *charger les bêtes de somme.* (*Vet. Gl.*)

SAGMARIUM. —Sarcina, onus, ut SAGMA. (Ulp.)

SAGMARIUS. — Equus clitellarius; *bête de somme :* « *Sagmarius* equus, *sagmaria* equa, *sagmarius* mulus. » (Pass.) — Qui *sagmarium* equum vel mulum agit; *celui qui mène une bête de somme, muletier.* (*Dest. Vit.*) — Sagmatum confector; *fabricant de bâts, bourrelier, bâtier.* (*Vet. Gl.*)

SAGMEGIUM. — Præstatio *sagmariorum* ad exportandas res dominorum, uti passim appellatur; *corvée des transports à dos de mulet.* (A. 1031.)

SAGMEN. — Onus, ut SAGMA. (*A. SS.*)

SAGNA. — Herbæ seu junci palustris genus; *le grand souchet;* ol. *sagne.* (A. 1210.)

SAGNADERIUS. — Qui *sagnam,* junci palustris genus, colligit, et inter operandum utitur; *Vid.* SAGNA. (A. 1268.)

SAGNARE. — Idem q. SAIGNARE.

SAGNERIUS.—Ut SAGNADERIUS. (A. 1268.)

SAGNIA. — Adeps, pinguedo; *graisse, embonpoint.* (*Vet. Cod.*)

SAGNIO. — Qui *sagmarium* equum agit; ut SAGMARIUS. (Rath. Veron.)

SAGO. — Idem q. SAIO.

SAGOMA. — Vasis genus; *sorte de vase.* (A. 1294.)

SAGONA. — Araris; *la Saône.* (A. 875.)

SAGRARIÆ. — Decimæ, primitiæ, oblationes eo nomine intelligi videntur in charta; *décimes, prémices, offrandes.* (A. 1116.)

SAGRARIUS. — Locus sacer; *lieu sacré, saint.* (A. 983.)

SAGRESTIA.—Sacrarium; *sacristie.* (Ap. Mur.)

SAGRIMENTUM. — Idem q. SAGIMENTUM, ut videtur. (A. 1126.)

SAGUEN. — Ut SAGINUM. (*Ch. Occit.*)

SAGUM. — Militare indumentum, quod armis superinduebatur, Gallis proprium; *vêtement militaire de forme carrée à l'usage des Gaulois;* ol. *saie.* (Pass.) — Vestis seu penula viatoria; *casaque de voyage.* (*Cod. Th.*) — Panni species; *espèce de tissu de laine;* ol. *saie.* (Adalard.)

SAGUNTIA. — Navigii genus, idem q. SAGITTA. (Sal. Malasp.)

SAGUS. — (Subst.) Stragulum lecti; *couverture de lit.* (Pap.) — Lecticæ species; *sorte de litière.* (*A. SS.*)

SAHINUS. — Vox Arabica, quæ falconum speciem designat; *faucon d'une race particulière;* ol. *sahins, pèlerins* ou *faucons tartares.*

SAIA. — Panni species, ut SAGUS.

SAICA. — Monetæ Germanicæ species; *menue monnaie d'Allemagne.* (A. 825.) — Navigii Turcici genus, vulgo *caïque.* (Leunclav.)

SAIED. — Merum imperium; *haute justice.* (Ap. Marc.)

SAIGA. — Monetæ argenteæ genus apud Francos regnantibus primæ stirpis regibus, denarius; *monnaie d'argent frappée par les Francs-Mérovingiens, denier.* (Pass.)

SAIGNARE. — Dicitur de animalibus quæ laniis jugulantur; *saigner, tuer un animal de boucherie.* (*Chart. S. Tri. Cadom.*)

SAIGNETUM. — Via imbribus excavata; *chemin raviné par les eaux de pluie;* ol. *saigne.* (*Terraj. Belloj.*)

SAIGNETUS. —Panni species, ut SAGUS. (A. 1389.)

SAIGNIA. — Via imbribus excavata, ut SAIGNETUM, apud Bellijocenses. — Lemovicibus, fundus pinguis et humidus, planities; *plaine grasse et humide;* ol. *saigne.* — Burgundionibus, humores seu succum sambuceum; *liquide qui découle du sureau;* ol. *saigne.* (A. 1388.)

SAILLIA.—Prominentia, projectura; *saillie.* (A. 1388.)

SAILLIRE. — Pro *salire.* (A. 1389.)

SAINA. — Locus juncis palustribus abundans; *lieu marécageux rempli de joncs, marais;* ol. *saigne.* (*Ch. Arvern.*)

SAINUM. — Adeps suillus; *graisse de porc;* ol. *sain, saien.* (A. 1197.)

SAIONES. — Apud Gothos et Wisigothos apparitores, regii videlicet et magistratus ministri, qui ad eorum jussa exsequenda semper præsto erant; *huissiers, appariteurs.*

SAISIA. — Invasio; *saisie.* (Lob. *H. Brit.*)

SAISIMENTUM. — Obsignatio, manucaptio; *saisie.* (A. 1294.)

SAISINA. — Missio in possessionem, possessio, jus ad rem, res ipsa saisita, seu obsignata; *mise en possession, investiture, jouissance, possession, droit à posséder, la chose saisie;* ol. *saisine.* (Pass.)

SAISIO.— Tempestas; *saison.* (Ap. Steph.)

SAISIRE. — Mittere aliquem in possessionem, investire, occupare, possidere, obsignare, ad manum regis ponere, apprehendere; *mettre en possession, investir, occuper, jouir, mettre les biens d'une personne en main de justice, saisir, arrêter.* (Pass.) *Saisire se*, occupare; *s'emparer, se saisir.* (A. 1328.)

SAISITIA. — Possessio; *possession, jouissance;* ol. *saisine.* (A. 1244.)

SAISITIO. — Eadem notione. (A. 1136.)

SAISONARE. — Parare, aptare; *préparer, approprier.* (A. 1393.)

SAISONIA.—Tempestas, ut SAISIO. (S. XI.)

SAITUM. — Pelvis; *bassin.* (Mart. *De ant. rit.*)

SAIUS. — Panni species, ut SAGUS. (*St. Aven.*)

SAIZIMENTUM. — Investitura, possessio; ut SAISINA. (Lob. *H. Brit.*)

SAIZO. — Idem q. SAISONIA. (A. 1469.)

SAJA. — Glans, vox Longobardica; *gland de chêne.* (*Leg. Roth.*)

SAJALIS.— Panni species apud Hispanos, idem f. q. SAGUM. (*Conc. Hisp.*)

SALA. — Domus, ædes quævis, ampla tamen et instructa, palatium, castrum, judicium, capella, cœnaculum, cubile amplitudinis eximiæ, familia, axis, curia, senatus; *maison considérable, hôtel, palais, château, jugement, sentence de juge, chapelle, oratoire, salle à manger, chambre d'une grande étendue, salle, salon, famille, maison, ais, planche, cour, assemblée publique.* (Pass.)

SALACIUM. —Adeps, ut videtur; *graisse.* (*St. Mont. Reg.*) — Quantum *salis* alicui necessarium est; *la quantité de sel nécessaire à la consommation d'une personne.* (*Cons. Carc.*)

SALADA. — Galeæ species; *casque léger, salade.* (Pass.)

SALAGIUM. — Vectigal, quod ab iis qui *sal* vendunt præstatur; *gabelle, impôt sur le sel;* ol. *salage.* (A. 1104.) — Quantum salis in usu quotidiano expenditur; *le sel qui se consomme par jour.* (A. 1309.)

SALAMBONA. — Venus, apud Hispanos; *Vénus.* (Isid.)

SALAMENTUM. — Idem esse videtur q. SALSAMENTUM. (*Capit. S. Vict. Mass.*)

SALANDRA. — Navigii species, idem q. CHELANDIUM.

SALARE. — (Nom.) Salinum; *salière.* (*A. SS. Ben.*) — (Verb.) Sale condire; *saler* (*St. Arel.*)

SALARIA. — Salinum, ut SALARE. (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*) — Vectigal a *sale* pendendum, ut SALAGIUM. (*H. episc. Autiss.*)

SALARIARE. — Italis salarium dare; *salarier.* (*A. SS.*)

SALARIARIUS.— Pretio conductus; *salarié.* (Ulp.)

SALARIATUS. — Eadem notione. (Bonif. IX PP.)

SALARICIUS. — *Salaricia terra*, ex qua *sal* eruitur; *terre qui renferme des mines de sel.* (Ap. W. Hed.)

SALARIOLA. — Dimin. a SALARIA, salinum. (*H. episc. Autiss.*)

SALARIUM.—Salinum; *salière.* (A. 1416.) — Vectigalis genus, ut SALAGIUM. (A. 1112.) — Stipendium militiæ, vel servitii; *salaire, solde.* (*A. SS.*)—Donum; *cadeau, présent.* (A. 1340.)

SALARIUS. — (Subst.) Mensura *salaria; mesure pour le sel.* (A. 1249.) — Qui *sal* vel *salsamenta* vendit; *marchand de sel ou de salaisons.* (*Vet. Gl.*)— (Adj.) Ad *salem* pertinens; *de sel, relatif au sel.* (*Vet. Gl.*)

SALARIZARE.— Ut SALARIARE. (A. 1520.)

SALATA. — Salictum, ut videtur; *saussaie.* (A. 937.)

SALATICUS. — Vectigalis genus, ut SALAGIUM. (S. IX.)

SALCEDA. — Salictum; *saussaie.* (Bal. *H. Arvern.*)

SALCEIA.— Eadem notione. (*Tabul. Fossat.*)

SALCENOMANIA. — Cenomania, Gallis vulgo *le Maine.* (Ap. Rym.)

SALCES.—Salcitiæ, isitia; *saucisses.* (*Chr. Windesh.*)

SALCIA. — Condimentum; *sausse.* (*Vet. Gl.*)

SALCICCIA. — Idem q. SALCES. (*A. SS.*)

SALCIDA. — Salicetum; *saussaie.* (*Tab. Cels.*)

SALCITIÆ. — Ut SALCES. (Pap.)

SALDATIO. — Confectio, perfectio, absoluta solutio; *achèvement complet et absolu.* (*St. Fl.*)

SALDEBA. — Domus, ut SALA. (*L. Sal.*)

SALDIONARICIUS.— Servus integre absolutus, manumissus; *serf affranchi.* (Ap. Ugh.)

SALDIVUS. — Ut SALDUS. (*St. Cast. Red.*)

SALDUM. — Palus; *marais.* (*St. Mut.*)

SALDUS. — (Adject.) Palustris, paludosus; *marécageux.* (Id.) — Integer, solidus; *entier.* (*A. SS.*)

SALEBRATUS. — Salebrosus, locus asperitate impeditus; *raboteux, rocailleux.* (Sid.)

SALECTUM. — Salicetum; *saussaie.* (A. 951.)

SALEFACIENTIES. — « Nos rusticitatis vitium redolentes peritorum aggravent aures, sed urbanitatis *salefacientie* condita proferant verba. » (*A. SS. Ben.*) Hoc est, urbanitatis sale, facetiis et lepore condita; ubi etiam forte legendum *sale et facetiis.*

SALEFICUS.—Mare; *la mer.* (*Mon. Flor.*)

SALEGARE. — Plateas, vias pavimentis munire; *paver.* (Ap. Mur.) — Auxilium, juvamen præstare; *secourir.* (A. 1335.)

SALEMO. — Salmo; *saumon.* (*Cons. Audom.*)

SALEPETRA. — Salnitrum; *salpêtre.* (A. 1373.)

SALERA. — Pro *salma* scribitur in Epist. Panormitarum ad Urban. IV PP. (Ap. Mart. *Anecd.*)

SALERIA. — Salinum; *salière.* (A. 1333.)

SALERIUM. — Herbæ sale, aceto et oleo conditæ; *salade.* (*A. SS.*)

SALERIUS. — Exactor tributi ex *sale; receveur de l'impôt sur le sel.* (*St. Verc.*)

SALESARE. — Vias pavimentis munire; *paver.* (*Mon. eccl. Aquil.*)

SALETRUM. — Salnitrum; *salpêtre.* (Ap. Thwrocz.) — Salicetum; *saussaie.* (Ap. Marc. Hisp.)

SALETUM. — Salis vectigal, ut SALAGIUM. (*Ann. Præm.*)

SALEZ. — Situlæ species definitæ capacitatis, qua *muria* seu aqua salsa ex puteo hauritur; *seau d'une capacité déterminée.* (A. 1173.)

SALGAMUM. — Cellarium, locus ubi *salgama* asservantur; *saloir, lieu où l'on conserve les salaisons.* (Greg. M.)

SALGANIUM. — Tunicæ species; *espèce de robe.* (*Vet. Gl.*)

SALGARIUM. — Rivus, rivulus ut videtur, vel via imbribus excavata; *rigole ou chemin raviné.* (S. XV.)

SALIA. — Projectio ædificii; *saillie d'un édifice sur la voie publique.* (A. 1272.) — Vestis muliebris species; *sorte de vêtement de femme.* (*S. Med.*)

SALIARES. — Saltatores; *sauteurs, baladins.* (Joan. Paris.)

SALIARIS. — Salsus, marinus; *salé, de mer.* (*Vet. Gl.*)

SALIBUM. — Pro *saliva.* (*Leg. Alam.*)

SALIBURGIO. — Fidejussor; *répondant, caution.* (*Ch. Alem.*)

SALICATA. — Salictum; *saussaie.* (A. 1272.)

SALICATUS. — Saburratus; *lesté.* (A. 500.)

SALICHUS. — Ut SALICUS. (Ap. Mur.)

SALICIA. — Ut SALICATA. (*Tabul. Briv.*)

SALICUS.—*Salicæ decimationes*, eædem q. *dominicæ*, seu quæ domini vel regis sunt; *Vid.* DECIMATIONES. (A. 956.) — *Salica opera*, quæ a domino exigi possunt; *services que le seigneur peut exiger.* (Ap. OEf.) — *Salici homines, Salica lex*, etc.; *Vid.* HOMO, LEX, etc.

SALIDARE. — Solidare, claudere, ab Ital. *saldare; fermer, guérir une plaie.* (*A. SS.*).

SALIENSE. — Salicetum; *saussaie.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

SALIFER. — *Salifera navis*, quæ salem devehit; *navire chargé de sel.* (*Ch. Hung.*)

SALIFODINA. — Salina, fodina salis; *mine de sel.* (A. 1233.)

SALIGIUM. — Vectigal a *sale* solvendum; *gabelle, impôt sur le sel.* (*H. Burg.*)

SALIGO. — Ut *salicus*, qui *Salica* lege vivit; *qui vit sous le régime de la loi Salique.* (*Chartar. Casaur.*)

SALIMENTUM. — Tributum ex *sale*, ut SALIGIUM. (A. 1115.)

SALINA. — Tributum ex *sale*, gabella; ut SALIGIUM. (A. 898.) — Salinum; *salière.* (*Necrol. Corb.*) — Domus, ædes; *maison, édifice.* (A. 1075.)

SALINAGIUM. — Idem q. SALINARIA. (A. 1300.)

SALINARE. — *Salem* conficere; *faire le sel, sauner;* ol. *saliner.* (Ap. Ughel.)
SALINARIA. — Gabella, tributum ex sale; *impôt sur le sel, gabelle.* (A. 1212.)
SALINARIUM. — Idem q. SALINARIA. (A. 1209.)
SALINARIUS. — *Salis* venditor; *marchand de sel;* ol. *saulnier.* (*For. Bigor.*)
SALINATICUM. — Ut SALINARIA. (A. 848.)
SALINATOR. — Ut SALINARIUS. (Pap.)
SALINERIUM. — Idem q. SALINARIA. (A. 1358.)
SALINERIUS. — *Salinæ* dominus; *propriétaire d'une saline;* ol. *salinier.* (A. 1372.) — *Salis* venditor; *marchand de sel;* ol. *salinier.* (A. 1422.) — Salinum; *salière.* (A. 1476.)
SALINITRARIUS. — Officium in aula, ut SALSARIUS. (*A. SS.*)
SALINUM. — Locus ubi sal venum exponitur; *lieu où l'on vend le sel, grenier à sel;* ol. *salin.* (A. 1363.) — Vectigal ex *sale; impôt sur le sel, gabelle.* (A. 1193.) — Salis benedictio; *bénédiction du sel.* (Ap. Mart. *Nov. Coll.*) — Vas in quo benedicendum sal ponitur; *vase où est déposé le sel à bénir.* (Ber. Mon.)
SALISA. — Agger, seu terra palis fulta et pallata; *terrassement* ou *terre consolidée au moyen de rangées de pieux.* (A. 1285.)
SALISATIO. — Palpitatio; *battement, palpitation.* (M. Emp.)
SALISPARSIO. — Aquæ benedictæ aspersio; *aspersion d'eau bénite.* (*Conc. Compost.* a. 1031.)
SALISSUS. — Pro *salsus.* (Ap. Steph.)
SALITIA. — Lucanica; *saucisse.* (*Vet. Cod.*) — Salinum; *salière.* (Pap.)
SALITICUS. — Tributum ex *sale*, ut SALINARIA. (A. 806.)
SALITO. — *Salito facere;* possessionem rei alicujus dimittere; *céder, déguerpir.* (*Ch. Adelayd. imper.*)
SALIVARIS. — Pars freni, quæ *saliva* equi humectatur. (*A. SS.*)
SALIVARIUM. — Linteum excipiendæ *salivæ* destinatum; *linge pour recevoir la salive, mouchoir.* (*Vet. Gl.*)
SALIZARE. — Idem q. SALESARE. (*Mon. eccl. Aquil.*)
SALLARIUM. — Locus ubi *sal* conficitur, vel puteus unde eruitur; *lieu où l'on fait le sel*, ou *puits d'où on l'extrait.* (A. 1256.)
SALLEPETIR. — Salnitrum; *salpêtre.* (A. 1412.)
SALLICIUM. — Salictum; *saussaie.* (A. 1287.)
SALLINARIUM. — Salinum; *salière.* (S. XV.)
SALLINUM. — Tributum ex *sale*, ut SALINARIA. (A. 1369.)
SALLIRE. — Pro *salire*, Gallis *saillir.* (*L. Bavar.*)
SALLITA. — Salix; *saule.* (A. 1299.)
SALLOSUS. — Profundus, sordidus; *profond, sale.* (Elmh.)
SALMARIA. — Sarcina; *bagage.* (Ap. Mur.)
SALMARIUS. — Clitellarius; *de bât, de somme :* « *Salmarius* equus. »
SALMATA. — Onus *salmarii; charge de mulet;* ol. *saumée.* (A. 1164.)
SALMATICUS. — Pro SALINATICUS, vel SALMACIUS. (Bek.)
SALMEDINA. — Prætor urbis; idem q. ZAVALMEDINA.
SALMERIUS. — Equus sarcinarius; *cheval de bât;* ol. *saumier.*
SALMITRIUM. — Salnitrum; *salpêtre.* (Ap. Mur.)
SALMUS. — Pro *psalmus.*
SALNARIA. — Salictum; *saussaie, saulnaie.* (Ap. Mab. *Anal.*) — Tributum ex *sale*, idem q. SALINARIA. (A. 1376.)—Locus, in quo est horreum *salinarium*, ubi sal distrahitur; *grenier à sel, magasin où on débite le sel;* ol. *saunerie, salin.* (A. 1272.)
SALNERIA. — Tributum ex sale, ut SALINARIA. (A. 1312.)
SALNERITIA. — Tempus quo *salices* secantur, ni fallor. (*Tab. S. Rem. Rem.*)
SALOMO. — Salmo; *saumon, poisson.* (*Terr. S. Maur. in Fores.*)
SALOMON. — Vasis species, operis pretiosioris, forte cujusmodi fuere vasa Salomonis in templo ab eo ædificato, unde forte manavit ut pretiosa vasa Salomoniaca appellarent Galli.
SALOMONIACUS. — *Salomoniacus ritus* dicitur de opere pretioso. (Ap. Ciamp.)
SALOR. — Color inter viridem et cæruleum, qualis est aquarum maritimarum; *couleur intermédiaire entre le bleu et le vert, celle des eaux de la mer.* (M. Cap.)
SALPA. — Piscis genus; *merluche.* (*Vet. Gl.*)
SALPETA. — Salnitrum; *salpêtre.* (Mart. *Ampl Coll.*)
SALPINX. — Tuba; *trompette.* (Anthelm.)
SALPIZARE. — Tubicinare; *sonner de la trompette.* (Pap.)
SALSA. — Condimentum; *sauce.* (Pass.) — Quæ salsis seu condimentis inserviunt, videlicet piper, sinapi, etc.; *assaisonnement.* (A. 1324.) — Salsamentum, carnes salsæ; *salé.* (*Litt. H. VIII reg. Angl.*)
SALSAMENTUM. — Condimentum; *sauce.* (*Hist. Dalph.*)
SALSARE. — Sale condire; *saler.* (A. 1490.)
SALSARIA. — Locus ubi *sal* conficitur; *lieu où l'on fait le sel;* ol. *salnerie.* (A. 1317.) — Officium in coquina regia, ad quod spectant condimenta; *charge dans les cuisines royales dont le titulaire, appelé saucier, a soin des sauces et des épices.* (A. 1304.)
SALSARIUM. — Salinum, Gall. *salière*, nisi sit quod *saucière* dicunt, disculus in quo salciæ reponuntur. (Mat. Par.) — Mensura aridorum, apud Anglos; *mesure pour les matières sèches :* « Unum *salsarium* fabarum. » (*Mon. Angl.*)
SALSARIUS. — Cui *salsariæ* cura commissa est in coquina regia; *saucier; Vid.* SALSARIA. (A. 1201.)
SALSAROLIUM. — Disculus in quo *sal-*

sæ reponuntur; *saucière;* ol. *saulseron.* (A. 1295.)

SALSATOR MERCATOR. — Salinator, *salis* venditor; *marchand de sel.* (*Leg. Sal.*)

SALSAYRONUS. — Idem q. SALSAROLIUM. (A. 1438.)

SALSEIA. — Idem q. SALCEIA. (A. 1482.)

SALSERATUS. — Ferus, ut interpretantur Bollandistæ: « Tunc jussit introduci in amphitheatrum quinquaginta tauros *salseratos*, quorum magnitudo et furor magnus erat, dantes mugitum ingenti voce. » (*Act. S. Afræ.*) Legendum forte *exasperatos :* solebant quippe bestias in damnatos stimulis irritare.

SALSERIUS. — *Salinum*, ut SALSARIUM. (Mart. *Ampl. Col.*)

SALSIDONIA. — Cymatium, sima; *cimaise.* (A. 1440.)

SALSILAGO. — Salina, locus ubi *sal* conficitur, ut SALSARIA. (*Mon. Angl.*)

SALSUGINATUS. — Marino sale imbutus; *mariné.* (Ap. Schannat.)

SALSUTIA. — Lucanicæ, ut SALCITIÆ. (*Cons. eccl. Colon.*)

SALTA. — Salix; *saule.* (A. 1298.)

SALTANS. — Retis vel decipulæ venatoriæ species; *sorte de filet ou de piége pour la chasse.* (*Mon. Angl.*)

SALTARIS.—Liber continens *salmos*, Psalterium; *le Psautier.* (*Tab. Cass.*)

SALTARIUM. — Lignum transversim positum, quo solis animalibus transitus prohibetur; *barrière formée d'une traverse soutenue aux deux extrémités, et disposée de manière à pouvoir être franchie par les hommes, mais non par les animaux ;* ol. *sautoir.*

SALTARIUS. — Messium, vitium, totiusque territorii custos; *messier.* (*St. Mut.*)

SALTATIO. — Invasio, irruptio, assultus; *saillie, sortie, attaque.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

SALTATORIUM. — *Stapes* seu *stapha* qua equus inscenditur; *étrier;* ol. *sautoir.* (Pass.)

SALTEM. — Pro *tandem.* (*A. SS.*)

SALTERELLUS. — Locusta; *sauterelle.* (Pet. De Mur.)

SALTERIUM. — Pro *psalterium.* (Pass.)

SALTICUS. — Saltator; *danseur.* (Tert.)

SALTIM. — Pro *nunc, modo,* seu *saltem* non semel occurrit.

SALTINA. — Saltatrix; *danseuse.* (Ap. Mur.)

SALTORA. — Saltus, enuntiatione Longobardica. (Ap. Meich.)

SALTRIA. — Saltatio, ars saltandi; *danse.* (Pap.) — Saltatrix; *danseuse.* (*Vet. Cod.*)

SALTUARIS. — *Saltus* custos; *garde forestier.* (A. 1103.)

SALTUARIUS.—Agrorum custos, ut SALTARIUS. (Ap. Mur.)

SALTUATICUM. — Pro SALUTATICUM.

SALUCIUS. — Nummus aureus Francicus; *salut, ancienne monnaie d'or française.*

SALUM. — Mare, a Gr. ἅλς; *la mer* (*Vet. Gl.*)

SALUMEN. — Salsamentum, Gal. *saline.* (*St. Saon.*)

SALURA. — Mensura aridorum; *mesure pour les grains.* (*Ch. Mas.*)

SALUS. — *Salutes*, eulogiæ, xenia; *cadeaux, présents.* (Pass.)

SALUTABILITER. — Salubriter; *sainement.* (*Vet. Gl.*)

SALUTARE. — Salvator; *sauveur.* (Ap. Mad.)

SALUTATICUM. — Idem q. SALUS, vel jus exigendi ejusmodi *salutes*, sive xenia; *Vid.* SALUS.

SALUTATIO. —Munus, donum; *présent, cadeau.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*) *Salutationes :* 1° Litteræ quibus episcopo præsentabatur qui in aliquod beneficium electus fuerat ab iis qui jure patronatus gaudebant (Pass.); 2° Litteræ quibus quis alterius procurator constituebatur. (Pass.)

SALUTIA. — Monetæ genus, ut SALUCIUS. (*A. SS.*)

SALUTIFICATOR. — Salvator; *sauveur.* (Tert.)

SALVA. — Apud Hispanos, inquisitio, vel potius probatio per testes de re aliqua; *enquête* ou *preuve par témoins.* (Les témoins se nommaient *salvantes.*)

SALVACANA. — Præstatio pro *salvamento* seu tutela; ut SALVATARIA. (A. 1310.)

SALVAGARDIA.— Protectio, tutela, salvus conductus, principis privilegium, quo, ne alicui vis inferatur, cavetur; *sauvegarde, protection royale ou seigneuriale, lettre qui défend à toute personne de faire du tort au lieu ou à la personne que le roi ou le seigneur prend sous sa protection.* (Pass.)

SALVAGIUM. — Præmium quod iis debetur, quorum opera merces ex naufragio salvæ sunt; *ce qui revient de droit à ceux qui ont sauvé ou aidé à sauver des marchandises d'un navire naufragé ;* ol. *salvaige, sauvetage.* (*Tab. Gemmet.*)

SALVAGIUS.— Idem q. SYLVATICUS.

SALVAMENTUM. — Id quod domino solvitur pro tutela et protectione; *droit de protection payé au seigneur par le vassal;* ol. *salvement, sauvement, sauveniez.* (Pass.)

SALVAGO. — Ferina caro, feræ silvestres, ut infra SALVASINA. (A. 1442.)

SALVARE. — Servare, vel reservare; *conserver* ou *tenir en réserve.* (A. 905.) — Salvum et incolumem præstare; *sauver.* (*Cap. Car. Calv.*) — De salute falso securum reddere; *flatter du salut.* (S. Bonav.)— Salutare, salutem impertiri; *saluer.* (*A. SS.*) — Excipere, secernere; *excepter, réserver.* (*Const. Brag.*)

SALVARIA.—Refugium; *refuge.* (A. 1278.)

SALVARIUM. — Locus ubi pisces *salvantur* seu servantur; *réservoir pour le poisson;* ol. *sauvoir.*

SALVASINA. — Ferina caro, fera silvestris; *viande de bête fauve, bête fauve;* ol *salvagine.* (*St. Mass.*)

SALVATARIA. — Præstatio a tenentibus facta dominis, pro tutela ac protectione, ut SALVAMENTUM. (A. 1262.) — Exemptio, immunitas, quæ tutela obtinetur; *sûreté, immunité, que procure la protection du seigneur.* (A. 1337.)

SALVATERIA. — Exemptio, etc., ut SALVATARIA. (A. 1361.)

SALVATERRA. — Massiliæ campana, cujus sono monebantur incolæ, ut intra ædes suas, nocte adveniente, sese reciperent, sicque a furtis nocturnis *salvarentur* : unde vocis etymon; *grosse cloche à Marseille, dont on se servait pour sonner le couvre-feu.* (*St. Mass.*) — *Salvaterræ*, Gall. *sauveterres*, appellata quædam castella munita, quod incolas salvos ab hostium incursionibus præstarent. (Vales.) — Gladii species, acinaces; *sorte d'épée, cimeterre;* ol. *sauveterre.* (Joan. Chart.)

SALVATICINA. — Idem q. SALVASINA. (*St. Verc.*)

SALVATIO. — Salus, vita æterna; *le salut.* (*Conc. Hisp.*) — Salus, incolumitas; *salut, sûreté.* (A. 814.) — Immunitas data loco, vel ecclesiæ, aut monasterio, ut SALVITAS. (A. 1045.) — Prædium ipsum quod *salvatur* vel protegitur; *terre que le seigneur protége.* (A. 1291.) — Salutatio; *action de saluer, salut.* (Mart. *Anecd.*)

SALVATIONES. — Vox forensis, adversæ infirmationis refutatio. (A. 1484.)

SALVATIZINA. — Idem q. SALVASINA.

SALVATORIA. — Tutela, protectio; *protection, sauvegarde;* ol. *salvance.* (A. 1202.) — Præstatio pro tutela, ut SALVAMENTUM. (A. 1304.)

SALVATORIUM. — Vivarium piscium; *réservoir à poissons;* ol. *sauvoir.* (A. 1257.) — *Salvatorium* dicitur de monasterio ubi quis a mundi periculis tutus *salvatur* seu servatur. (S. Bern.)

SALVE REGINA. — Sequentia, quam composuit Petrus episcopus Compostellanus.

SALVESIA.— Tutela, protectio, interdum et præstatio pro tutela; ut SALVATORIA. (A. 1310.)

SALVESIUM.—Eadem notione. (A. 1248.)

SALVETAS. — Immunitas, etc., ut SALVITAS. (A. 1015.)

SALVEZIA. — Commodum, tuitio, custodia; *conservation, garde.* (A. 1321.)

SALVIARIUM. — Locus ubi *salvia* abundat; *lieu où la sauge abonde.* (*Vet. Gl.*)

SALVIATUM. — Leguminis species.

SALVICARE. — Salvum facere; *sauver.* (*Vet. Gl.*)

SALVICINUS.— *Salvicina prata*, salinaria, ni fallor; *marais salants.* (*G. Chr.*)

SALVIETA. — Mantile; *serviette.* (A. 1531.)

SALVIFICARE. — Salvum facere; *sauver.* (*Conc. Hisp.*)

SALVIFICATOR. — Salvator; *sauveur.* (Tert.)

SALVIGARDIA. — Ut SALVAGARDIA.

SALVIOR. — Comparat. ex *salvus.* (*Cap. Car. M.*)

SALVITAS. — Immunitas data loco vel ecclesiæ aut monasterio a principibus; *droit d'asile, immunité accordée à un lieu, à une église ou à un monastère pour la retraite des coupables.* (A. 1021.) — Castrum, cujus munimentis ab externa vi defendi et *salvari* possunt incolæ; *château dans l'enceinte duquel les habitants du voisinage peuvent se retirer en cas de danger.* (A. 1228.)

SALVO. — Præter; *sauf.* (Pass.) — Diligenter, tute; *avec soin, en sûreté.* (A. 1219.)

SALVOSA. — Tuitio, custodia, protectio; *protection, garde.* (A. 1251.)

SALVUM. — Ut SALVAMENTUM, præstatio pro tutela et protectione. (A. 1272.) — Tuitio, custodia; *conservation, garde.* — Superius dominium: *seigneurie suzeraine.* (A. 1342.) — Exceptio, conditio; *exception, condition.* (A. 1383.) — *Ad salvum suum jurare*, id est super salutem suam; *jurer sur son salut.* (A. 1258.)

SALVUS. — *Salvus conductus*; principis privilegium, quo, ne alicui vis inferatur, cavetur; *sauf-conduit; Vid.* SALVAGARDIA.

SALZERIA. — Vasculum *salciis* seu condimentis reponendis aptum; *saucière.* (A. 1333.)

SALZETA. — Salictum; *saussaie.* (A. 1343.)

SAMARDACUS. — Afris impostor, morio; *bateleur, jongleur.* (S. Aug.)

SAMARIUS. — Jumentum sarcinale; *bête de somme.* (A. 1217.)

SAMARRA. — Vestitus damnati a tribunali Inquisitionis; *vêtement que l'on fait prendre, le jour de leur exécution, à ceux que l'Inquisition a condamnés, sanbenito.* (Pass.)

SAMBUCA. — Sella equestris ad mulierum usum; *selle des femmes, siége pratiqué entre les arçons pour appuyer les pieds;* ol. *sambue.* (S. XIV.)

SAMBUCCA. — Navigii species; *espèce de navire* (Balth. Spinger.)

SAMBUCIARIUS. — Qui *sambuca* canit; *joueur de sambuque;* ol. *sambuquier.* (*Vet. Gl.*)

SAMBUSSUS. — Pro SAMBUCUS (A. 1466.)

SAMBUTA. — Ut SABUTA.

SAMERIUS. — Idem q. SAGMARIUS.

SAMETUM. — Pannus holosericus; *tissu de soie;* ol. *samet; Vid.* EXAMETUM.

SAMIA. — Placentæ genus; *sorte de gâteau.* (S. Aug.)

SAMIATOR. — Samiarius; *fourbisseur.* (Irm.)

SAMIS. — Idem q. SAMETUM.

SAMITUS. — Pannus holosericus, ut SAMETUM. (A. 1239.)

SAMNA. — Stapes, ni fallor, quo quis in equum tollitur; *étrier.* (*Chr. S. Trud.*) — Vectigalis species, f. idem q. SAUNIA, id est tributum salis. (A. 1429.)

SAMNATICUM. — Pro SAUMATICUM, vel SAUMARIUM, onus, sarcina jumenti sarcinalis. (A. 816.)

SANANTER. — Integre, sanitate plane recuperata. (*A. SS.*)

SANARE. — Curare aliquem ut sanetur; *soigner.* (S. Hier.) — Solvere; *payer.* (*Ch. Ital.*) Hinc *sanare cautionem*, eam persolvere, liberare; *purger* eadem notione passim usurpant consuet. municipales Gallicæ. (*Leg. Luitp.*)

SANATIO. — Solutio; *payement.* (A. 993.)

SANATIVUS. — Qui sanat; *qui guérit.* (Ap. Mart. *Anecd.*) — Ex morbo convalescens, qui infirma valetudine est; *qui sort de maladie, convalescent.* (Joan. Sarisb.)

SANATURA. — Cura; *pansement.* (A. 1326.)

SANAVIVARIA. — Una e duabus majoribus portis amphitheatri, per quam victores sani ac vivi exibant; *la porte de l'amphithéâtre par laquelle sortaient les vainqueurs.* (*Pass. SS. Perpet. et Felicitat.*)

SANCHATUS. — Membris attractus; *déhanché.* (*A. SS.*)

SANCHETI. — Moneta Navarræ regni, a *Sancio* seu *Sanchez* rege; *sanchets, ancienne monnaie navarraise.*

SANCIRE. — Sanctificare; *sanctifier.* (Tert.)

SANCTA. — Reliquiæ sanctorum, hostia sancta, chorus ecclesiæ; *reliques des saints, la sainte hostie, le chœur d'une église.* (Pass.)

SANCTANTIA. — Sententia, judicium; *arrêt, jugement, sentence.* (A. 1263.)

SANCTIFICARE. — Benedicere signo crucis; unde *sanctificatio*, benedictio per signum crucis. (*Missal. Mozarab.*)

SANCTIFICATOR. — Qui ad *sanctitatem* excitat, hortatur; *qui pousse, exhorte à la sainteté.* (B. de Am.)

SANCTIFICIUM. — Templum, ædes sanctorum; *temple, lieu saint.* (Greg. VII PP.)— Sanctificatio; *sanctification.* (Tert.)

SANCTIFICUS. — Sanctificans; *qui sanctifie.*

SANCTILATERIUM.—Theca reliquiarum; *boîte à reliques, reliquaire.* (*Vet. Gl.*)

SANCTILOQUUS. — *Sancta* loquens; *qui parle de choses saintes.* (S. Paulin.)

SANCTIMONIA. — Theca reliquiarum; *reliquaire, cassette à reliques.* (*Ann. Ben.*)

SANCTIMONIALES. — Feminæ aut virgines, quæ *sanctimoniæ* et vitæ integritati potissimum dabant operam : interdum certis, sæpe nullis illigatæ monasticis votis; *femmes qui se consacraient à la piété.* (Pass.)

SANCTIMONIUM. — Sanctimonia, sanctitas, virginitatis professio; *sainteté, pureté de mœurs, chasteté.* (Pass.) — Festivitas in honorem sanctimonialis instituta; *fête en l'honneur d'une religieuse.* (*Ann. Ben.*) — Titulus honorarius Pontificum Romanorum, episcoporum, et presbyterorum; *titre honorifique donné aux Papes, aux évêques et aux prêtres.* (Pass.)

SANCTIRE. — Affirmare; *affirmer.* (*Vet. Gl.*)

SANCTISONUS. — *Hymnus ter sanctisonus*, id est in quo ter sanctus resonat, Gr. τρισάγιον. (*A. SS.*)

SANCTITUDO. — Titulus honorarius episcoporum, ut SANCTIMONIUM.

SANCTIVUS. — Idem q. SACRIVUS.

SANCTORALIA. — Libri continentes vitas sanctorum; *recueils de la vie des saints.*

SANCTUALE. — Sanctorum reliquiæ, ut SANCTUARIUM. (*A. SS.*)

SANCTUARIUM. — Templum, ædes sanctorum; *temple, lieu saint, église.* (S. Eulog.) — Cœmeterium; *cimetière.* (A. 1292.) — Jus asyli; *droit d'asile.* (*Inst. Anglic.*) — Bona ad ecclesiam pertinentia; *biens de l'église.* (*Ch. Angl.*) — Sanctorum reliquiæ, seu potius theca reliquiarum; *reliques des saints ou coffret qui les renferme.* (Hormis. PP.) — Sanctius et secretius regis consilium; *le conseil particulier du roi.* (*Chr. Triv.*)

SANCTUARIUS. — (Subst.) Sacrista; *sacristain.* (A. 1439.)—(Adj.) Ad sanctos, seu ad Ecclesiam pertinens; *qui concerne les saints ou l'Eglise. Sanctuaria terra*, quæ ad sanctos, seu ad Ecclesiam pertinet; *terre qui appartient à l'Eglise.* (*Tab. S. Vict. Mass.*) *Sanctuaria causa*, jus sanctuarii seu Ecclesiæ ad aliquid; *droit de l'Eglise à quelque chose.* (A. 968.)—*Sanctuarii*, ecclesiarum tenentes; *vassaux de l'Eglise.* (A. 1255.)

SANCTUCIÆ. — Sanctimoniales Benedictinæ, a *B. Sanctuccia* eorum fundatrice nuncupatæ; *les religieuses Bénédictines.*

SANCTULUS. — Patrinus; *parrain.* (*Ch. Ital.*)

SANCTUS. — *Sancti*, ecclesiarum tenentes; *Vid.* SANCTUARIUS. (A. 1248.)

SANDALE. — Tela subserica, vel pannus sericus; *cendal.* (A. 1461.) — Linteolum sericum, quo sacerdos post communionem calicem extergit. (*St. eccl. Andeg.*)

SANDALIS. — Sandalum; genus farri quod Galli *brance* vocabant, Plinio teste.

SANDALUM. — Pannus sericus, ut supra SANDALE. (A. 1419.)

SANDAPELO. — Qui mortuorum cadavera *sandapila* portat et humo mandat; *celui qui porte les morts, croque-mort.* (Sid.)

SANDEL. — Lignum Indicum infectoribus in usu; *bois de sandal.* (Balth. Sping.)

SANDONES. — Navigia oneraria, et maxime ea quæ pontis vicem præbent et in quibus molendina exstruuntur; *bateaux plats sur lesquels on construit des moulins.*

SANDRIUM. — Arenaria; *sablonnière.* (*A. SS.*)

SANGALLA. — Telæ genus; *bougran.* (*A. SS.*)

SANGUIFLUUS — Sanguineus; *sanglant.* (*A. SS.*)

SANGUIMINUERE. — Sanguinem minuere, vel sanguine minuere; *saigner.* (Ugut.)

SANGUIMINUTOR. — Qui sanguinem minuit venam aperiendo; *celui qui fait les saignées.* (A. 1294.)

SANGUINABILIS. — Sanguinarius, sanguinis sitiens; *sanguinaire, qui a soif de sang.*

SANGUINARE. — Sanguinem emittere; *saigner* (*L. Sax.*) — Cruentare, sanguine inquinare; *ensanglanter.* (Rolland.) — Venam percutere; *faire une saignée.* (*Vet. Gl.*)

SANGUINATOR. — Forte qui venam percutit, vel lanius; *saigneur* ou *boucher.* (*Chartul. Dunens.*)

SANGUINIA. — Justitia sanguinis, idem quod SANGUIS. (A. 1417.)

SANGUINITÆ. — Consanguinei, agnati, cognati, sanguine conjuncti; *parents.* (Cæs. Hest.)

SANGUINITAS. — Consanguinitas, cognatio; *parenté, consanguinité.* (*A. SS.*)

SANGUINOLENTUS. — Infans expositus, recens natus; *enfant naturel qu'on a exposé.* (*Cod. Th.*)

SANGUINOSUS. — Qui sanguine abundat; *sanguin.* (C. Aurel.)

SANGUINUS. — « Parva arbor, quod cortex et fructus ejus sit sanguinei coloris. » (J. de J.) — Panni species a sanguineo colore dicta. (A. 1390.)

SANGUIS. — Vita; *la vie.*(Ebrard.) — Merum imperium, major justitia; *haute justice, droit du glaive.* (Steph. Tornac.) — Cognatio; *parenté, liens du sang.* (*Cod. Th.*) — Origo, genus, stirps; *race, extraction, famille.* (Id.) — Mens, ratio; *sens.* (*Vet. Chartul.*)

SANGUISUGA. — Hirudo; *sangsue.* (*Vet. Gl.*)

SANGULARIUS. — Aper; *sanglier.* (Bart. *Gl.*)

SANIA. — Eadem notione q. SAGNA. (A. 1211.)

SANINUS. — Pro SAMITUS, ni fallor. (Meister.)

SANITAS. — Tuitio, conservatio; *conservation, défense, garde.* (*Vet. Gl.*)

SANNADERIUS. — F. qui juncos palustres, quos *seinas* vel *sagnas* vocant, colligit, iisque utitur inter operandum; *celui qui ramasse les sagnes et les utilise dans ses travaux.* (A. 1212.)

SANNATOR. — Inter ministeriales abbatiæ Corbeiensis recensetur in Chr. ejusd. abbatiæ.

SANTALMUS. — Panni species. (*Invent. Thes. Sed. Apost.* a. 1295.)

SANTENSIS. — Ecclesiæ ædilis, seu bonorum ejusdem administrator. (*A. SS.*)

SANTURERIUS. — Zonarum artifex; *fabricant de ceintures;* ol. *ceinturier.* (A. 1407.)

SANUTUM. — Pro SAMITUS. (A. 1388.)

SAOMERIUS. — Jumentum sarcinale; *bête de somme;* ol. *saumier.* (A. 1326.)

SAONITITIUM. — *Saionum* exactiones seu jurisdictio; *Vid.* SAIONES. (A. 1028.)

SAONNARE. — Testes improbare, ut SONARE. (*Cons. Norm.*)

SAONNATIO. — Reprobatio testis; *recusation de témoins.* (Id.)

SAORRA. — Vox maritima, saburra, glarea; *sable, lest;* ol. *saorre.*

SAPA — Instrumentum rusticum: *houe.* (A. 1183.) — Mustum coctum; *raisiné;* ol. *sapet.* (*Vet. Gl.*)

SAPARARE. — Separare, dividere; *diviser.* (Ap. Mur.)

SAPATOR. — *Saparum* artifex; *fabricant de houes.* (*St. Verc.*)

SAPATURA. — Pacti violatio, infractio; *violation d'un accord, infraction à un traité.* (*St. Taur.*)

SAPELLARE. — Aperire, incidere; *ouvrir une brèche, couper.* (*St. Verc.*)

SAPELLATA. — Pedamentum, paxillus; *pieu, échalas.* (*St. Taur.*)

SAPELLUM. — Apertio, canalis incilis, ut videtur. (*St. Verc.*)

SAPERE. — Scire; *savoir.* (A. 769.) — Posse; *pouvoir.* (Desid. eps. Cad.)

SAPETUM. — Locus abietibus consitus, sapinetum; *sapinière.* (*Ch. Dalph.*)

SAPHIRINUS. — Cæruleus, coloris saphiri; *bleu.* (Isid.)

SAPIENS. — Tutor, qui res pupilli curat; *tuteur.* (A. 1202.) *Sapientes*, in Italia appellabant civitatum cives primarios quorum consilio publicæ res gerebantur: nunc *conservatores* dicuntur.

SAPIENTIA. — Christus; *le Christ.* (Rump.) — Spiritus sanctus; *le Saint-Esprit.* (Pass.)

SAPINA. — Linter abiegnus; *sapinière.* (A. 1324.)

SAPINUS. — Abies; *sapin.* (A. 1338.)

SAPITOR. — Sapiens, peritus æstimator; *sage et expert estimateur;* ol. *sapiteur.* (A. 1471.)

SAPO. — Id q. Gallice *savon* nuncupatur. (Alex. Iatr.)

SAPONARIUS. — *Saponis* confector; *fabricant de savon.* (Greg. M.)

SAPOR. — Condimentum; *sauce.* (*Vet. Cons. Flor.*)

SAPORARE. — Gustare, sapere; *savourer.* (*Conc. Hisp.*) — *Sapore* imbuere: « per epiphaniam Christus in nuptiis aquas *saporavit* in vinum. » (Petr. Chrysolog.)

SAPOROSUS. — Sapidus, cui sapor inest; *sapide, savoureux.* (*Cons. Afr.*).

SAPORUS. — Eadem notione. (Lact.)

SAPPA. — Polemicis scriptoribus, muri fundamentorum effossio, subversio; *sape.*

SAPPETUS. — Abies; *sapin.* (A. 1500.)

SAPPUS. — Uligo; *humidité du sol.* (*Ch. Angl.*) — Abies: *sapin.* (Ord. Vit.)

SAPPUTURA. — Modus vineæ in Sabaudia; *certaine quantité de vigne.* (A. 1246.)

SAQUETUS. — Sacculus; *sachet.* (A. 1455.)

SAQUUS. — Saccus; *sac.* (A. 1404.)

SARA. — Præstationis species, apud Normannos; *certaine redevance, en Normandie.*

SARABAITÆ. — Monachi, qui nulla regula approbati, adhuc operibus servantes sæculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur: qui interdum bini aut terni passim per urbes aut castella proprio arbitratu vivunt; *Sarabaïtes, anciens moines vagabonds.*

SARABALLA. — Capitis et crurum tegumentum, sed præsertim capitis; *culotte fort ample* et *bonnet;* ol. *sarabelle.*

SARABOTTÆ. — Pro SARABAITÆ.

SARACA. — Genus pallii, aut veli, vel etiam tunicæ, idem quod infra SARRICA. (Anast.)

SARACENALLUS. — Moneta Saracenorum; *monnaie musulmane.* (A. 1163.)

SARACENESCA. — Cratis ferrea ad portas urbium; *sarrasine, herse.* (Ap. Mur.)

SARACENI. — Populi notissimi, qui a *Sara* Abrahami uxore legitima id nominis sibi assumpserunt; *Sarrasins.*

SARACENIA. — Multitudo et societas *Saracenorum*, vel ritus eorum, vel regio eorum; *la totalité des Sarrasins, ou leurs habitudes* et *leur pays.* (Ugut.)

SARACENICUM. — Pannus *Saracenici* operis; *drap sarrasinois, qui a été fait chez les Sarrasins,* ou *à leur imitation;* ol. *sarcenet.* (A. 1530.)

SARACENISMUS. — Terra, gens Saracenorum; *le pays des Sarrasins, la nation des Sarrasins;* ol. *Sarrasinesme.* (Ap. Mur.)

SARACENUM. — Velamen sanctimonialium; *voile de religieuse.* (A. 1239.)

SARACINA. — Cataracta; *sarrasine, herse pour fermer les portes d'une ville.* (A. 1305.)

SARACINESCA. — Ut Saracenesca.

SARACINESCUM. — Idioma Saracenorum; *la langue sarrasine.* (*Ch. Ital.*)

SARAIUM. — Palatium quodvis, sed præcipue Turcorum sultani; *palais, sérail.* (*Vet. Gl.*)

SARALHERIUS. — Serarius; *serrurier*, Occit. *saralhé.* (*Ch. Vascon.*)

SARANTASMUM. — Corrupte fortassis pro *Saracenismum*, vel *Saracenicum;* certe videtur esse panni genus *Saracenici* operis, seu aulæum *Saracenicum, sarasinois* Gallis, quibus magno habetur in pretio. (Ap. Mur.)

SARASINESCA. — Ut Saracenesca.

SARAVARA. — Idem q. Saraballa.

SARBOA. — Ut Sarbuissinum. (Vinc. Bellov.)

SARBUISSINUM. — Vestis genus, braccæ, idem quod Saraballa. (Rad. Cogg.)

SARCA. — Idem videtur q. Saraca. (S. Audoen.)

SARCALOGUS. — Christus, Verbum quod caro factum est; vox composita ex σάρξ, caro, et λόγος, Verbum. (Dud.)

SARCELLUS. — Circulus; *cerceau.* (A. 1269.)

SARCENARIUS. — Pro Salcenarius, ni fallor, qui *salcias*, Gall. *sauces*, parat; *saucier.* (A. 1313.)

SARCHA — Arca sepulcralis; *cercueil;* ol. *sarqueil.* (*A. SS.*)

SARCHARE. — Perscrutari, excutere; *chercher.;* ol. *sarcher.* (A. 1358.)

SARCHO. — Vestis species; *Vid.* Sarcilis. (A. 1284.)

SARCIA. — Apparatus ad navigii usum; *agrès, cordages à l'usage des navires;* ol *sarchies.* (Pass.) — Onus; *charge.* (A. 1379.)

SARCILIS. — Panni lanei species; *serge.* (Irm.)

SARCILUS. — Eadem notione. (Id.)

SARCINA. — Onus quodvis; *charge.* (A. 1042.)

SARCINALIS. — Ad *sarcinas* pertinens; *de charge: sarcinale jumentum;* equus clitellarius; *bête de somme.* (Am.)

SARCINARE. — *Sarcinis* onerare, opprimere cum sarcina; *charger les bagages sur, accabler sous le poids de.* (*A. SS.*) — In *sarcinam* colligere; *mettre en paquets.* (*A. SS.*)

SARCINULARE. — *Sarcinulis* onerare, ut Sarcinare. (W. Brit.)

SARCITATOR. — Qui tecta facit; *couvreur.* (*Vet. Gl.*)

SARCITECTOR. — Eadem notione. (Id.)

SARCLARE. — Sarrire; *sarcler la terre.* (A. 1281.)

SARCLEARE. — Eadem notione. (*Chart. S. Trin. Cad.*)

SARCLETA. — Sarculus; *sarcloir.* (A. 1476.)

SARCLUS. — Eadem notione. (*Tab. Cassin.*)

SARCO. — Idem videtur q. Exarcia et Sarcia, funalis apparatus navium. (W. Thorn.)

SARCOGRAPHIA. — A. Græc. σαρκογραφία, descriptio per membra carnalia. (Joan. Sarisb.)

SARCOLARE. — Sarrire; *sarcler.* (*St Corb.*)

SARCOPHAGARE. — *Sarcophago* includere, sepelire; *enfermer dans un cercueil, ensevelir.* (Fort.)

SARCOPHAGUS. — Sepulcrum: interdum et capsa major sanctorum reliquias continens; *sarcophage, tombeau et châsse des saints.* (Pass.)

SARCOTIUM. — Vestis ecclesiasticæ species, tunica linea; *rochet.* (A. 1234.)

SARCULARE. — Sarrire; *sarcler.* (Ap. Kenn.)

SARCULATURA. — Servitium, quo tenentes debent agros domini *sarculare; corvée du sarclage.* (Ap. Kenn.)

SARCULUM. — Pro *sartulum*, diminut. a Sartum, seu *sart*, quæ vox Germanis silvam denotat. (*Vit. S. Luidgeri episc. Mimigardi.*)

SARCUS. — Rudens; *cable.* (Ap. Mur.)

SARDA. — Piscis genus; *sardine.* (*Vet. Gl.*)

SARDARIUS. — Mimus; *comédien.* (Petr. Cant.)

SARDINA. — Locus, ni fallor, ubi sal conficitur; *saline.* (A. 1164.)

SARDINALIS. — Rete quo capiendis *sardinis* utuntur Massilienses; *filet pour la pêche des sardines;* ol. *sardineau.* (*St. Mas.*)

SARDOCOPARE. — Sotulares conficere; *faire des souliers.* (*Vet. Gl.*)

SARDOCOPUS. — Sutor; *cordonnier.* (Id.)

SAREZA. — Pro *sarissa*, lanceæ specie. (Not. Tyr.)

SARGA. — Panni species; *serge.* (A. 1356.)

SARGANTUS. — Idem q. Serviens. (*Ch. Occit.*)

SARGEA. — Idem. q. Sarga. (Ap. Rym.)

SARGINEUM. — Pannus sericolaneus, unde nomen; *serge;* ol. *sarge.* (*Polyp. S. Rem. Rem.*)

SARIA. — Vasis seu cistæ species, qua equi clitellarii onerantur; *sorte de panier ou vaisseau qu'on met sur les bêtes de somme;* ol. *sarrie.* (A. 1354.)

SARICA. — Sareca, tunicæ species; unde hodieque *sariga* Romæ dicitur vilis semitunica linea ac rudis, quam aliis vestibus, ut iis in opere parcant, superinduunt operarii; *sorte de robe, surtout d'étoffe commune que l'on met par-dessus les vêtements ordinaires pour les garantir.*

SARICILIS. — Pro Sarcilis. (A. 855.)

SARIRE. — Terram incultam succisis dumetis excolere; *essarter la terre, la défricher.* (*A. SS. Ben.*)

SARISSA. — Hasta oblonga; *pique longue;* ol. *sarisse.* (Leo X PP.)

SARISSATUS. — Hastatus miles; *piquier.* (Lob. *II. Brit.*)

SARLETUM. — Pro SCARLETUM, pannus coccineus. (Mart. *Ampl Col.*)

SARMENTITII. — *Vid.* SEMIAXIARII.

SAROTUM. — Gremium, ventrale; *tablier.* (*Chr. Corn. Zanf.*)

SARPA. — Sarculum; *sarcloir.* (Ugut.)

SARPERE. — *Sarpa* purgare; *nettoyer avec le sarcloir.* (*Vet. Gl.*)

SARPIA. — Ut SARPA, falx. (A. 1325.)

SARPILLERIA. — Idem q. SERPELLERIA.

SARPLARE. — Ponderis lanarii species sacco major, sic dicta quod lanis involvendis *sarpilleriis* statutæ mensuræ utuntur præcipue apud Anglos; *poids particulier en usage dans le commerce de la laine, en Angleterre.* (A. 1335.)

SARPLERIUM. — Eadem notione. (A. 1478.)

SARRABÆ. — Vestimenta Saracenorum; *vêtements des Sarrasins.* (*Vet. Gl.*)

SARRABARRÆ. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

SARRACHORIDES. — Servi militares apud Turcas; *esclaves militaires chez les Turcs.* (Laon. Chalc.)

SARRACIUM. — *Vid.* SUPERPELLICIUM.

SARRACUM. — Genus vehiculi, quo feruntur lapides et ligna. (*Vet. Cod.*)

SARRALHERIUS. — Serarius; *serrurier.* (A. 1334.)

SARRALHIA. — Sera; *serrure.* (A. 1476.)

SARRARE. — Serra desecare; *scier.* (A. 1391.)

SARRARIUS. — Vid. SITULARIUS.

SARRATURA. — Sera; *serrure.* (Ben. XII PP.)

SARREA. — Sepimentum ex virgultis; *haie, clôture de buissons.* (A. 1147.)

SARRERIA. — Locus sepibus vel muris cinctus; *lieu fermé de haies ou de murailles.* (A. 1263.)

SARREURIA. — Sera; *serrure.* (S. XIV.)

SARRI. — Arabes; *les Arabes.* (Schilt. *Gl.*)

SARRIA. — Vasculi species, idem f. q. SERIA. (A. 1327.)

SARRITORIUM. — Terra, ut videtur, in culturam redacta, vel locus sepimento conclusus; rectius molendinum ad ligna serra desecanda; *terre mise en culture,* ou *lieu fermé,* ou *scierie.* (*Terrag. Bellij.*)

SARROCIUM. — *Vid.* SUPERPELLICIUM.

SARROTUS. — Vestis ecclesiasticæ species, tunica linea, cujus manicæ strictæ sunt; *habit d'église, rochet;* ol. *sarot.* (Pass.)

SARSOR. — *Sarsoriorum* artifex; *ouvrier mosaïste.* (*Vet. Cod.*)

SARSORIUM. — Opus ex variis quodammodo materiis contextum et confectum; *mosaïque.* (Greg. Tur.)

SARTAGIA. — Præstatio quæ ob jus terram *sartandi*, seu in culturam redigendi, domino penditur; *droit payé au seigneur pour la mise en culture des friches.* (A. 1163.)

SARTAGO. — Locus et patella in quibus sal conficitur; *lieu où l'on fait le sel, et bassine où l'on fait évaporer l'eau.*

SARTARE. — Terram incultam excolere; *essarter, défricher.* (A. 1202.)

SARTARIUS. — *Sartarii homines*, qui fundos *sarta* nuncupatos possidebant, et in iis alienandis interveniebant, ut feudatarii in feudorum alienatione. (A. 1231.)

SARTATECTOR. — Idem q. SARCITECTOR.

SARTELLULUM. — Diminut. a SARTUM, terra in culturam redacta; *petit champ nouvellement défriché;* ol. *sarteil.* (A. 1178.)

SARTELLUM. — Eadem notione. (A. 1257.)

SARTOR. — Sarcinator, vestiarius; *tailleur;* ol. *sartre.* (Busch.)

SARTORESSA. — Sarcinatrix; *tailleuse.* (A. 1329.)

SARTORIA. — Locus sarciendi; *boutique de tailleur;* ol. *sartrerie.* (*Vet. Cod.*)

SARTORIUM. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*) — Sarculus; *sarcloir.* (*A. SS.*)

SARTOTECTUM. — Materiaria structura; *charpente.* (A. 1294.)

SARTRINARIUS. — Qui rei vestiariæ præest apud monachos; *moine chargé, dans un monastère, de tout ce qui concerne les vêtements des religieux.* (*Reg. visit. Oton.*)

SARTRINUM. — Officina sartoris, vel locus in monasteriis, ubi sarciuntur, vel reponuntur vestes; *boutique de tailleur,* ou *atelier du tailleur d'un monastère.*

SARTUM. — Terra dumetis purgata, et in culturam redacta; *terre défrichée.* (A. 1121.)

SARTURATOR. — Ut SARTOR. (*Cons. Lemov.*)

SARTUS. — In culturam redactus; *mis en culture, défriché.* (A. 1121.)

SARVALGIUM. — Idem q. SALVAGIUM. (A. 1378.)

SARSONARE. — Condire, apparare; *assaisonner, accommoder.* (*St. Plac.*)

SASSINAMENTUM. — Idem quod invasio, usurpatio, SAISIMENTUM. (A. 1195.)

SASSUS. — (Quartæ declinationis.) Munimenti genus ex saxis, Ital. *sasso.* (A. 1349.)

SATALIA. — F. idem q. CHARTULA. (Mart. *Nov. Col.*)

SATALLIN. — Pannus sericus rasus, ut videtur; *satin;* ol. *satallin.* (A. 1375.)

SATELLES. — Vassallus minoris dignitatis, sponsus qui uxoris socius est, qui feudum *sargenteriæ* possidet; *vassal du dernier ordre, mari, possesseur d'un office ou d'une tenure de sergent.* (Pass.) *Satellites;* homines communiarum; *hommes des communes, roturiers.* (Rig.)

SATELLITIO. — Idem q. *feudum serjanteriæ; Vid.* SERJANTERIA.

SATELLITIUM. — Hominum communiorum caterva; *troupes d'hommes des communes.* (W. Brit.)

SATERRICUS. — Pro *satyricus.* (*Ann. Ben.*)

SATHANIANI. — Dicti interdum Messaliani hæretici, quod *Satanam* mundi gubernatorem et præfectum esse somniabant.

SATHANICUS. — Malignus. (*Vet. Form.*)

SATIARE. — Explere, et per metaphoram, probare ex abundantia; *remplir, rassasier, prouver surabondamment.* (S. Cypr.)

SATICUM. — Spatium amplum, area ad ædificandum, seu, ut volunt nonnulli, domus seu mansus ubi quis *stat* et manet. (Ch. a. 961, ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

SATIETAS. — Cibi sumptio, cœna; *repas.* (*A. SS.*) — *Satietas unius diei*, quantum cibi per unum diem sufficit; *ration alimentaire pour une journée.* (*Capit. C. M.*)

SATIL. — Pondus duorum sextariorum; *poids de deux setiers.*

SATIMANA. — Pro SEPTIMANA, hebdomada. (*St. Clun.*)

SATINUS. — Pannus sericus rasus; *satin.* (*A. SS.*)

SATIO. — Quævis anni tempestas; *saison.* (A. 1311.)

SATIONALIA. — Agri *sationi* idonei; *champs propres à recevoir la semence.* (Joan. Sar.)

SATIS. — Valde, omnino; *tout à fait.* (Mab. *Liturg. Gall.*) — Fere, propemodum; *presque.* (A. 1349.) — Nimis, plus æquo; *trop.* (Alex. Iatr.)

SATISAGERE. — Pro *satagere.* (Lucif. Cal.)

SATISFACERE. — Excusare; *justifier.* (S. Amb.) — *Satisfacere ad Evangelia*, tactis, vel coram Evangeliis jurare; *jurer en touchant le livre des Evangiles.* (*Leg. Luitp.*)

SATISFACTORIA. — Satisfactio, excusatio, purgatio; *justification, purgation.* (A. 1405.)

SATIUS. — Satur; *rassasié.* (*A. SS.*)

SATRAPA. — Chartam Ethelredi regis Angliæ post duces subscribunt aliquot viri nobiles, cum hoc titulo : Satrapa regis. Quæ appellatio eadem est forte quæ *minister.* Hinc pro quovis ministro seu satellite eadem vox usurpatur apud Lambertum Ardensem.

SATRAPIA. — Præfectura; *commandement.* (A. 1405.)

SATRAPIZARE. — Divinare, augurari; *deviner, prédire.* (*A. SS.*)

SATRINUM. — Pistrinum; *boulangerie.* (A. 1223.)

SATRIX. — F. monialis rei cibariæ præfecta; *religieuse chargée des approvisionnements alimentaires de son couvent.* (*A. SS.*)

SATULARES. — Pro SOTULARES, calcei. (A. 855.)

SATUM. — Genus mensuræ, unum et dimidium modium continens; *boisseau et demi.* (J. de J.)

SATURATIM. — Affatim; *suffisamment, largement.* (*Vet. Gl.*)

SATURATIO. — *Saturatio Dominica*, de communione corporis et sanguinis Christi dicitur, in Epist. synodica Eccl. Africanæ ad Cornelium PP. : «Quos tutos esse contra adversarium voluimus, munimento Dominicæ *saturationis* armemus. »

SATURIES. — Satietas; *rassasiement.* (*A. SS.*)

SATURNIANI. — Gnosticorum sectarii, qui a Saturnino sic appellati sunt.

SATYRICI. — Ludiones, histriones et mimi; *comédiens, bouffons, mimes.* (Eckeard.)

SAUBUA. — Ut SABUTA.

SAUCEA. — Salictum; *saussaie.* (*Obit. eccl. Medunt.*)

SAUCER. — Vasculum in quo *salciæ* mensæ apponuntur; *saucière.* (A. 1386.)

SAUCETUM. — Idem q. SAUCEA. (A. 1196.)

SAUCIA. — Salicetum; *saussaie.* (A. c. 980.)

SAUCIOLUS. — *Atrium sauciolum*, forum judiciale, in quo rei capite damnantur; *tribunal où se jugent les causes capitales.*

SAUCIONARE. — Servare, custodire, ut videtur; *garder, conserver.* (Ap. Mur.)

SAUDADERI. — Milites, qui stipendio merent; *soldats qui servent pour une solde;* ol. *soudoiers.* (A. 1442.)

SAULEIA. — Salictum; *saulaie, saussaie.* (A. 1350.)

SAULO. — Salix; *saule.* (A. 1402.)

SAUMA. — Onus, sarcina, idem q. SAGMA. — *Sauma vini*, certa vini quantitas; *une charge de vin*, mesure de capacité qui variait selon les localités.

SAUMADA. — Onus equi sarcinarii; *charge d'un cheval;* ol. *saumade.* (A. 1197.)

SAUMANDIUM. — Eadem notione (*A. SS.*)

SAUMARIATA. — Eadem ratione. (*Tab. eccl. Auxit.*)

SAUMARIUM. — Onus, sarcina, ut SAGMA. (*H. Loth.*)

SAUMATA. — Eadem notione. (A. 1141.)

SAUMATIZARE. — Onerare; *charger.* (A. 1321.)

SAUMERIUS. — Equus sagmarius; *cheval de somme;* ol. *somier.* (A. 1351.)

SAUMO. — Salmo; *saumon.* (*G. Chr.*)

SAUNARIA. — Idem q. SALINARIA.

SAURARIUM. — Instrumentum piscatorium vel retis genus; *engin de pêche, sorte de filet.* (A. 1222.)

SAURETUS. — Fumo exsiccatus; *sauré.* (A. 1488.)

SAURUS. — Piscis species; *maquereau bâtard.* (*Tr. de pisc.*)

SAUSA. — Condimentum; *sauce.* (*St. Ast.*)

SAUSARIA. — Disculus, in quo *sausæ* reponuntur; *saucière.* (A. 1405.)

SAUVAGERIA. — Ager incultus, dumetis asper; *terre inculte, pleine de broussailles;* ol. *saure, sauvechine.* (A. 1243.)

SAUVAGINA. — Fera silvestris; *bête sauvage, qui habite les forêts;* ol. *sauvagin, sauvagine.* (A. 1412.)

SAUVAMENTUM. — Idem q. SALVAMENTUM.

SAUVERIUM. — Tignum; *solive.* (A. 1363.)

SAUZETUM. — Salicetum; *saussaie.* (A. 1362.)

SAVANA. — Idem q. SABANUM. (A. 1020.)

SAVARDA. — Terra inculta; *friche;* ol. *savart.* (Pass.)

SAVARRETUM. — Locus ubi pisces servantur; *réservoir à poissons;* ol. *savarret.* (A. 1273.)

SAVATERIUS. — Veterum calceorum sutor; *savetier.* (A. c. 1290.)

SAVELLARIUS. — F. pro SACELLARIUS, fisci custos. (Montf. *Diar. Ital.*)

SAVENA. — Ut SAVANA. (*Tab. S. Vict. Mas.*)

SAVETARIUS. — Idem q. SAVATERIUS. (A. c. 1290.)

SAVINA. — Pili quibus aspersorium instruitur; *poils de l'aspersoir*. (*Ord. eccl. Camer.*)

SAVIRUM. — Scientia; *savoir*. (*Cap. Car. Calv.*)

SAVO. — Sapo; *savon*. (Pass.)

SAVONUM. — Eadem notione. (*St. Ast.*)

SAVOTIENSIS. — Pro *Sabaudiensis*, Sabaudus; *Savoyard*. (Mart. *Ampl. Col.*)

SAVUS. — Sapiens, in Vita Mathildis, ap. Leibn., nisi legendum sit *sanctus*.

SAXA. — Cultellus, gladiolus; *long couteau, petite épée*. (Got. Vit.)

SAXAZOLI. — Columbarum species; *espèce de pigeons;* ol. *cendrins*. (Pet. de Cresc.)

SAXIMENTUM. — Obsignatio, manucaptio, sequestratio, imo res quævis quoquo modo ablata; *saisie, dépôt, chose enlevée*. (*St. Mont. Reg.*)

SAXIRE. — Obsignare, sequestrare; *saisir, arrêter les biens d'une personne et les mettre en main de justice*. (*St. Verc.*)

SAXIVOMUM. — Machina bellica saxis emittendis apta; *perrière, machine à lancer des pierres*. (Elmh.)

SAXONIA TRANSMARINA. — Anglia quod a Saxonibus occupata fuerit; *la Saxe d'outre-mer, l'Angleterre*. (*Epist. Bonif. episc. ad Zachar. PP.*)

SAXONIZARE. — Lingua Saxonum uti, eorum more agere; *saxoniser, vivre à la saxonne, parler saxon*. (*A. SS.*)

SAYA. — F. *laya* seu silva, in Act. S. Petri Cœlestini PP. (*A. SS.*)

SAYO. — Vestis species, ut SAGUM.

SAYRACIUM. — Serum lactis; *Vid.* SERACIUM. (*St. Ast.*)

SAYRIE. — Serotini conventus, in quibus rusticæ puellæ lanificio una vacant; *veillées*.

SAYUS. — Vestis species, ut SAYO. (*Cod. Ital. Dipl.*)

SAZIUM. — Manucaptio; *saisie*. (*St. Verc.*)

SAZO. — Mensura agri apud Aquitanos. (A. 1273.) — Satio, annus: proprie anni tempestas, Gal. *saison*. (A. 1296.)

SAZONATOR. — Coquus; *cuisinier*. (A. 1460.)

SAZUS. — Quævis anni tempestas; *saison*. (*Chart. eccl. Auxit.*)

SBADAGIARE. — Ori lignum indere; *bâillonner*. (*St. Cum.*)

SBADAGIUM. — « Cumque in os illius de aqua S. Franchæ fuisset injecta, non retinuit eam, sed enormiter projecit, quousque cum uno *sbadagio* fuit compulsum os ejus apertum stare. » (*A. SS.*) Tanquam scilicet si oscitaret: est enim *sbadaglio* Italis oscitatio.

SBANDITUS. — Proscriptus, extorris; *banni, proscrit*. (Mur.)

SBARA. — Faber lignarius, cujus est *sbarras* seu repagula fabricare; *charpentier, menuisier*. (Mur.)

SBARALIUM. — Repagulum, seu munimentum ad urbium et castrorum introitus ex palis et barris, quas Itali *sbarras* vocant; *barrière, ouvrage de défense en bois destiné à couvrir les portes d'une place*. (Sanut.)

SBARARE. — *Sbarare urbem*, omnes ejus aditus præcludere, eam obsidere; *bloquer, investir une ville*. (Eug. IV PP.)

SBARRA. — Repagulum; *barrière*. (*Chr. Estens.*) — Crates seu sepimentum ex ferreis repagulis intertextis; *grille de fer*. (Id.) — Fascia, limbus, tænia; *bande, bordure*. (A. 1295.)

SBARRATA. — Italis obex, Gal. *barricade*. (Mur.)

SBINDALA. — Limbus, fascia; ut SBARRA. (*St. Ast.*)

SBRONDATUS. — Foliis nudatus; *effeuillé, dépouillé de feuilles*. (*St. Mont. Reg.*)

SBURLARE. — Irridendo aliquem leviter percutere, burlare; *se moquer, se jouer de quelqu'un*. (*St. Cast. Red.*)

SBURLATIO. — Ipsa levis percussio; *Vid.* SBURLARE. (Id.)

SCAANTIA. — Emolumentum quodvis quod casu obvenit; ut ESCAETA. (A. 1232.)

SCABA. — Fossa; *creux, trou*. (*Tab. abb. Conch.*)

SCABARE. — Pro *cavare*, fodere; *creuser*. (*Vit. S. Elig.*)

SCABEA. — Pro *scabies*. (Paul. Warnef.)

SCABELLIZARE. — Sustinere instar *scabelli; supporter, soutenir*. (*A. SS.*)

SCABELLUM. — Modus agri, quantum uno die excoli potest; *journal de terre*. (A. 1147.)

SCABIDUS. — Qui *scabie* laborat; *galeux* (A. 1097.)

SCABIEDO. — Scabies; *gale*. (Folcard.)

SCABILLUM. — Scabellum; *escabeau, siége*. (*Vet. Gl.*)

SCABINAGIUM. — Collegium *scabinorum*, item eorumdem officium et dignitas; *échevinage, corps des échevins, dignité et charge d'échevin*. (A. 1272.) — Territorium, pagus, districtus *scabinorum; territoire soumis à l'autorité d'un échevin*. (A. 1355.)

SCABINALIS. — Ad scabinos spectans; *d'échevin*. *Litteræ scabinales*, quæ a scabinis conceduntur. (A. 1376.)

SCABINI. — Judicum assessores, atque adeo comitum, qui vices judicum obibant; *échevins, assesseurs des comtes sous les rois des deux premières races*. (S. VI, VII, etc.)

SCABOLARIUS. — Qui æri campano argute pulsando præest; *carillonneur*. (A. 1381.)

SCABOTUM. — Grex; *troupeau*.

SCABRA. — Lancea, seu potius lanceæ cuspis; *lance* ou *fer de lance*. (*Gest. Tanc.*)

SCABREDO. — Idem quod aliis *scabritia, scabrities*, asperitas sordida. (*A. SS.*)

SCABRIDUS. — Scaber; *galeux*. (*A. SS.*)

SCABRO. — Scarabæus, ut videtur. (*A. SS.*)

SCABROSITAS. — Ut SCABREDO. (*Vet Cod.*)

SCABULARE. — Pro SCAPULARE. (*A. SS.*)

SCACACUS. — Pro SCACATUS. (A. 1360.)

SCACARIUM.— Tabula in qua scaccis luditur, vel ludus ipse scacorum; *échiquier.* (Nic. Triv.) — Olim in Normanniæ ducatu, suprema curia, in qua appellationes ab inferioribus judicibus supremo jure dijudicabantur; *échiquier de Normandie, haute cour de justice de cette province.* (Pass.) — Apud Anglos curia in qua res fisci pertractantur; *cour de l'échiquier, chambre des finances en Angleterre.* (Pass.)

SCACATUS. — Quadris diversi coloris distinctus; *qui est à carreaux de diverses couleurs, quadrillé, échiqueté.* (A. 1360.)

SCACCI. — Scaccorum ludus; *jeu des échecs.* (Pass.) — Grallæ, furculæ; *échasses.* (*A. SS.*)

SCACH. — Latrocinium, vox Germanica; *larcin, vol.* (*Lex Long.*)

SCACHCATOR. — Latro; *voleur.* (*Cap. Car. Calv.*)

SCACIA. — Furcula, gralla; *échasse.* (*A. SS.*)

SCACIARIUS. — Venator, ut videtur; *chasseur.* (A. 1019.)

SCADAFALE. — Ut CAFALDUS. (A. 1225.)

SCADAFALTUM. — Eadem notione. (A. 1279.)

SCADENTIA. — Scaditio; ut EXCADENTIA.

SCADUS. — Mensura et pars vinearum; *mesure pour les vignes, quartier de vigne.* (*Ch. Alem.*)

SCADUTA. — Hæreditas decedentium sine nærede; *biens caducs, héritage sans héritier;* ol. *escaète, eschoite.* (A. 1213.)

SCADUTUS. — Idem q. CADUCUS; *Vid.* etiam SCADUTA.

SCAETA.— Bona quæ domino feudi ex delicto vel ex defectu hæredis obveniunt; *biens dévolus au seigneur par suite de confiscation ou de décès sans héritier légitime;* ol. *escaète, eschoite.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)

SCÆVA. — Manus sinistra; *la main gauche.* (*Vet. Gl.*)

SCÆVITAS. — Iniquitas; *iniquité.* (*Isid.*)

SCÆVUM. — Crimen, noxa; *crime, faute.* (*A. SS.*)

SCÆVUS. — Mutilatus; *mutilé, endommagé.*

SCAFA. — Vas culinarium; *cuiller à pot.* (*Fort.*)

SCAFALDUS. — Tabulatum altius eductum, theatrum; *échafaud.* (*A. SS.*)

SCAFARDUS. — Eadem notione. (*Chr. Corn. Zanf.*)

SCAFFALE. — Ut SCAFALDUS. (*A. SS.*)

SCAFWARDUS. — Œconomus, procurator, cellarius; *économe, procureur, cellerier.* (B. Pez.)

SCAGIALE. — Cingulum, zona; *ceinture.* (*St. Eugub.*)

SCAGNA. — Instrumentum quo filum involvunt; *dévidoir;* ol. *escagne.* (A. 1294.)

SCAGNETUM. — Assula, ut videtur, ab Ital. *scaglia.* (A. 1496.)

SCAHENTIA. — Jus *scaetam* seu *escaetam* percipiendi; *droit d'eschoite; Vid.* SCAETA.

SCAILGA. — Lapis sectilis; *ardoise.* (Mart. *Ampl. Col.*)

SCAKANA. — Securis militaris; *hache d'armes.* (Lud.)

SCALA. — Urbis regio, apud Monspelienses; *quartier d'une ville.* (A. 1210.) — Patera, Longobardis; *coupe.* (Paul. Warnef.) — Trutina, seu trutinæ lanx; *balance* ou *plateau de balance.* (Gerv. Tilleb.) — Lecticæ species in scalæ speciem confectæ; *sorte de litière.* (*A. SS.*) — Ordo cujusque; *rang.* (Bonif. VIII PP.) Hinc *sedere ad scalam* dicitur monachus, qui cum aliis in refectorio suo ordine sedet. (*Vet. Cod.*) — Manipulus militaris, seu quævis militum turma sive equitum, sive peditum; *escadron, corps de troupes, bande de soldats;* ol. *eschielle.* (A. 1393.) — Modus agri, in Ch. Longobardica; *certaine mesure de terre.* (Ugh.) — Portus minor, seu proprie *trajectus*, vel πέραμα, in majori portu; *petit port* ou *anse, partie d'un port.* (S. XIV.) — Scandula, stapha, stapes, quo scilicet quis in equum tollitur; *échellette pour monter à cheval, montoir, étrier.* (A. 1367.) — Vestis quædam episcopis propria; *sorte de vêtement particulier aux évêques.* (*H. Nem.*)

SCALAGIUM. — Præstatio pro facultate applicandi naves ad *scalam; droit qui se paye pour la permission de faire entrer un navire dans un port.* (A. 1269.)

SCALAMENTUM. — Scalis admotis in urbem irruptio; *escalade.* (A. 1448.)

SCALARE. — (Subst.) Scalæ gradus; *escalier.* (*A. SS.*) — (Verb.) *Scalis* muros ascendere; *escalader.* (Mur.) — *Scalæ* pœna reum damnare; *condamner au pilori.* (A. 1232.)

SCALARIA. — Navis piratica; *navire de course.* (Ugut.)

SCALARIUM. — Gradus; *escalier.* (*Ch. Angl.*)

SCALATICUM. — Idem q. SCALAGIUM. (A. 1269.)

SCALATINUM. — Tributum pro *scalis*, seu pediminibus vitium; *redevance pour l'échalassage des vignes.* (A. 1327.)

SCALATIO. — *Scalæ* pœna; *supplice de l'échelle, sorte de pilori.* (A. 1478.)

SCALATOR.— Qui scalas admovet, applicat; *celui qui escalade;* ol. *escaladaire.* (*Chr. Ast.*)

SCALCHUS. — Pincerna, majordomus, architriclinus; *échanson, majordome.* (*A. SS.*)

SCALCIUS. — Discalceatus; *déchaussé.* (*A. SS.*)

SCALDINGI. — Dani seu Normani, sic appellati quod ad *Scaldim* amnem positis castris diu ibi morati sunt, a. 883; *les Danois et les Normands des rives de l'Escaut.* (*H. S. Cuthpert.*)

SCALDRI. — Vetustissimi Danorum poetæ; *scaldes, poëtes des anciens Danois.*

SCALENUS. — Gradus; *escalier.* (*A. SS.*)

SCALERIUM. — Ut SCALARIUM. (A. 1188.)

SCALETTA. — Parvus portus; *petit port.* (*Ann. Gen.*)

SCALFARIUS. — Panni species; *sorte d'étoffe.* (*St. Cluniac.*)

SCALFAUDUS. — Idem q. SCAFALDUS.

SCALIA. — Squama; *écaille.* (*S. Saon.*)

SCALIGRADIUM. — Scalæ, gradus; *escalier.* (*A. SS.*)

SCALINUS. — Palus, pedamen vitium, ut videtur; *échalas.* (*St. Rip.*) — Navis et illud ad quod navis religatur; *navire* et *poteau auquel il est attaché.* (*Cathol.*)

SCALIONES. — Gradus, scala; *échelon, escalier.* (Pet. de Cresc.)

SCALLATICIUS. — In modum *scalæ* dispositus, virgis quibusdam distinctus; ut VIRGATUS. (Mab. *Anal.*)

SCALLATUS. — Eadem notione. (*Rot. Cam. Comp. Par.*) — Ut SCALINUS. (Paul. III PP.)

SCALLIA. — Lapis sectilis; *ardoise.* (Pass.)

SCALLIARIA. — Lapidicina; *ardoisière, carrière d'ardoises;* ol. *escaillière.*

SCALNARE. — Pro SCALVARE. (A. 1345.)

SCALONES. — Dentium equi species; *dents de cheval;* ol. *escalognes.* (Pet. de Cresc.)

SCALONGIA. — Idem q. ASCALONIA.

SCALOR. — Pro *squalor.* (A. 1359.)

SCALPELLUM. — Instrumentum quo diruendis muris utuntur; *pic.* (A. 1479.)

SCALPITARE. — Crebro scalpere; *couper souvent.* (*Vet. Gl.*)

SCALUS. — Pro *stallus*, ni fallor, sedes uniuscujusque monachi aut canonici in choro ecclesiæ; *stalle.* (*H. Mon. Sangerm.*)

SCALVAMEN. — Ramus; *branche.* (*St. Ast.*)

SCALVARE. — Ramos arboris amputare, arborem decacuminare; *ébrancher.* (*St. Plac.*)

SCALVAYTÆ. — Excubiæ, ut videtur; *garde, guet.* (*St. Avel.*)

SCAMA. — Squama; *écaille.* (Mart. *Anecd.*) — Lapis sectilis; *ardoise.* (A. 1399.) — Scamnum sedile; *tabouret, escabeau.* (A. 1352.)

SCAMARA. — Deprædatio; *pillage, ravage.* (A. 836.)

SCAMARATOR. — Prædo; *voleur, pillard.* (*Ch. Benev.*)

SCAMARE. — *Squamas* tollere; *écailler.* (*Vet. Gl.*)

SCAMARES. — Prædones; *fourrageurs, pillards.* (*A. SS.*)

SCAMARIA. — Imbrex porci, idem videtur quod Ital. *scamerita.* (Mur.)

SCAMBIATIO. — Permutatio; *échange.* (A. 1043.)

SCAMBIATOR. — Nummularius; *banquier.* (Pass.)

SCAMBIUM. — Nummularia officina vel mensa; *change, banque.* (A. 1195.)

SCAMBSOR. — Eadem notione. (A. 1316.)

SCAMELLUM. — Scabellum; *tabouret, escabeau.* (*Vet. Gl.*)

SCAMELLUS. — Modus agri, f. pro *scamnellus.* (A. 1126.)

SCAMERA. — Deprædatio, ut SCAMARA. (*Ch. Benev.*)

SCAMILLUM. — Idem q. SCAMELLUM. (*Vet. Cod.*)

SCAMIUM. — Permutatio; *échange.* (A. 1325.)

SCAMMA. — Locus fossis inclusus, arena luctantium, fossa castrensis, pugna, conflictus, scamnum sedile; *lieu entouré de fossés, arene, tranchée, combat, tabouret, escabeau.* (Pass.)

SCAMNALE. — Stragulum seu instratum *scamni; couverture* ou *tapis dont on couvre les bancs.* (*A. SS.*)

SCAMNELLUM. — Scabellulum, de iis proprie intelligitur, quibus repentes manibus innituntur; unde *scamnellarii* nuncupati. (*A. SS.*)

SCAMNIUM. — Commutatio; *échange.* (S. XIII.)

SCAMNUM. — Equulei species; *sorte de chevalet, instrument de supplice.* (*L. Sal.*) — Vadum; *gué, banc de sable, bas-fond.* (*A. SS.*) — Mensa in qua merces suas exponunt mercatores, vel carnes suas carnifices; tributum, quod ab iis ob scamnum persolvitur; *banc de marchand, étal de boucher, droit qui se paye pour la place occupée par ce banc ou cet étal sur la voie publique.* (Pass.) — Fulcrum quo repentes manibus innituntur; *petite crosse à l'usage des culs-de-jatte.* (*A. SS.*) — Mensa humilis; *table de peu d'apparence.* (Greg. Tur.)

SCAMPARE. — Silvam in campum seu culturam redigere; *défricher un bois, le mettre en culture.* (*H. Cass.*) — Liberare, servare, alicujus effugio favere; *délivrer, sauver, favoriser la fuite de quelqu'un.* (*St. Cum.*)

SCAMULA. — Squamula; *petite écaille.* (*A. SS.*)

SCANCIO. — A cyathis, a poculis, pincerna; *échanson.* (Pap.)

SCANCIONARIA. — Munus et officium *scancionis; échansonnerie, charge et office d'échanson.*

SCANCIONARIUS. — Eadem notione q. SCANCIO. (A. 1261.)

SCANDAGLARE. — Mensuras ad examen publicarum mensurarum expendere; *échantillonner les mesures.* (*St. Avel.*)

SCANDAGLIUM. — Ponderis seu trutinæ species apud Italos; *peson, balance.* (*St. Saluc.*)

SCANDAILLARE. — Ut SCANDAGLARE. (*St. Mas.*)

SCANDALIA. — Funes ad tentandum fundum, et altitudinem aquarum agnoscendam; *sonde.* (*Vet. Gl.*)

SCANDALIUM. — Mensura vinaria; *certaine mesure pour le vin;* ol. *scandal, escandau.* (A. 1392.) — Ponderis seu trutinæ species; *peson, balance.* (*St. Saluc.*)

SCANDALIZARE. — Offendere, lædere; *offenser, nuire, léser;* ol. *esclandeliser.* (*Vet. Gl.*)

SCANDALIZATOR. — Vir perniciosi exempli; *homme qui donne le mauvais exemple.* (*Conc. Bas.*)

SCANDALOSE. — Cum multorum offensione. (A. 1409.)

SCANDALUM. — Rixa, jurgium, odium, lis, controversia; *querelle, esclandre, discussion, procès.* (Pass.)

SCANDEFIERI. — Pro *candefieri.* (Agnel.)

SCANDELA. — Pro *candela.* (Alexand. III PP.)

SCANDELARE. — *Scandulis*, seu asseri-

bus tegere apud Italos; *couvrir de planches.* (A. 952.)

SCANDELLA. — Genus annonæ, apud Italos, q. alii dicunt hordeum distichum esse, alii vero hordeum cantherinum.

SCANDELLÆ.— Crepitaculum e scandulis ligneis confectum, quali utuntur leprosi, ne propius quis ad eos accedat; *crécelle.* (*A. SS.*)

SCANDELLUM.— Scamnellum; *petit banc, tabouret.* (A. 1476.)

SCANDILE. — Stapes, quo in equum quis tollitur, ut SCALA. (Ugut.)—Scalarum gradus; *escalier.* (Cæs. Heist.)

SCANDILHARE. — Ut SCANDAGLARE. (A. 1344.)

SCANDOLA. — Pro *scandula*, tegulæ ligneæ species; *sorte de planchette destinée à couvrir les maisons;* ol. *eschandole.* (*St. Cad.*)

SCANDULARIUS. — Qui *scandulis* tecta contegit, faber lignarius; *couvreur, charpentier* (*Cod. Th.*)

SCANNALE. — Stragulum seu instratum *scanni* seu scamni; ut SCAMNALE. (*Cærem. vet. eccl. Carn.*)

SCANNELLUM. — Ut SCAMELLUM. (*A. SS.*)

SCANNIUM. — Idem ac *cambium.* (A. 965.)

SCANNUM. — Pro SCAMNUM. (Mart. *Ampl. Col.*)

SCANSA. — Ferrum per quod equum ascendimus; *étrier.* (*Vet. Gl.*)

SCANTELLATUS. — Truncatus, mutilatus; *écorné.* (*For. Arag.*)

SCANUSIA. — Vestis monastica, eadem q. SCAPULARE.

SCANZONERIUS. — Pincerna; *échanson.* (A. 1269.)

SCAPELA. — Idem q. SCAPULARE. (A. 1162.)

SCAPELIÆ. — Laqueorum species, quibus capiuntur aves; *filets pour la chasse aux oiseaux.* (Pet. de Cresc.)

SCAPELLARE. — Cædere, incidere, frangere; *couper, tailler, briser.* (*Leg. Long.*)

SCAPHA. — Mensuræ aridorum species, eadem quæ SCAPILUS. (*Ch. Angl.*)

SCAPHISMUS. — Supplicii genus apud Persas, quo sontes in *scaphis* cibo et potu, muscis et vermibus ad necem cruciabantur; *supplice des auges chez les Perses.*

SCAPHISTERIUM. — Alveolus ligneus, quo mulieres lotos pannos a fonte aut fluvio referunt; *baquet de laveuse.*

SCAPHON. — Septum, quo in cratibus facto, pastores noctu includunt oves; *parc à moutons.* (*Vet. Gl.*)

SCAPHULA. — Idem q. SCAPHA.

SCAPILLARE. — Verberare, *scapis* seu fustibus cædere; *frapper, bâtonner.* (S. XIV.) — Capillos evertere vel per capillos trahere; *arracher les cheveux* ou *traîner par les cheveux.* (*St. Mant.*)

SCAPILLATUS. — Solutus crines; *échevelé.* (*A. SS.*)

SCAPILUS. — Mensuræ frumentariæ species, eadem forte quæ SCAPHA.

SCAPINUS. — Solea calcei; *semelle de soulier.* (*A. SS.*)

SCAPIO. — Idem q. SCABINUS. (A. 1004.)

SCAPOARDUS. — F. is cui vasorum custodia credita erat; *Vid.* MADRINARIUS. (Hincm.)

SCAPSORIUM. — Sepulcrum; *tombeau.* (*Vet. Insc.*)

SCAPTON. — Vas quoddam : « *Scapton* aureum. » (*Mon. Angl.*)

SCAPULA. — *Scapulas dare*, fugam inire; *tourner le dos, prendre la fuite.* (A. 1040.)— Scapula porcina, imbrex porci; *quartier de porc, jambon.* (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

SCAPULARE. — Vestis *scapulas* tantum tenens; monachorum vestis propria cum labori et operi insistebant, loco cucullæ, ut quæ brevior esset, et minus ampla, et caput tantum et scapulas tegeret; *scapulaire, petit habit à l'usage des moines dans les heures du travail des mains.* (Il ne couvrait presque que la tête et les épaules.) (Pass.)

SCAPULARIS. — Eadem notione. (*A. SS. Ben.*)

SCAPULARIUM. — Eadem notione. (*Chr. Fars.*)

SCAPULATUS. — Scapulosus, *scapulis* dilatatus; *qui a de larges épaules.* (Alex. Iatr.)

SCAQUA. — Mensuræ species apud Occitanos. (A. 1292.) (Occitani *escach* vulgo vocant reliquum frumenti, quod mensuram excedit, unde *scaqua* accersenda videtur.)

SCAQUARIUS. — Ut SCACARIUM. (A. 1230.)

SCAQUERIUM.—Eadem notione. (*St. Cap. Audom.*)

SCAQUETI. — Ludi species, ut SCACCI. (*Conc. Hisp.*)

SCAQUI. — Eadem notione. (A. 1352.)

SCAR. — Agger ad ripam; *quai.* (*St. Mas.*)

SCARA. — Servitium hemerodromorum; epistolarum, monitoriorum, aliarumque rerum minoris ponderis, ultro citroque perlatio; *corvée des commissions et du transport des dépêches et autres menus objets du seigneur, soit à pied* (*scara pedestris* vel *cum pedibus*), *soit à cheval* (*scara cum caballo*). (Irm.) — Jus utendi nemore alieno; *droit d'usage dans un bois.* (A. 1106.) — Familia, genus; *famille, race.* (*A. SS. Ben.*) — Acies, copiæ militares; *troupes, corps d'hommes armés.* (Hincm.)

SCARAGUAYTA. — Excubiæ, servitii genus; *guet, service de garde dû par le vassal dans le château seigneurial.* (A. 1371.)

SCARAMANGA. — Vestis, quam viri militares gestant supra vestes alias interiores ad arcendas, pluvias, nives, gelu, cætera denique aeris incommoda; *casaque, manteau de grosse étoffe.* (Luithp.)

SCARAMANNUS. — Serviens, minister judicis; *sergent, huissier.* (*Ch. Angl.*)

SCARAMANTICUS. — F. eadem notione. (Luithp. reg. Long.)

SCARAMUTIA. — Levis conflictus; *escarmouche.* (*H. obsid. Iatr.*)

SCARANI. — Iidem videntur qui SCAMARES, prædones. (Mur.)

SCARANTIA. — Angina; *esquinancie.* (*A. SS.*)

SCARARII. — Iidem qui *ministeriales* quorum varia fuit conditio; *Vid.* MINISTERIALES. (*Ch. Alem.*)

SCARATUS. — Pedamentum, cui vitis innititur; *échalas.* (A. 1352.)

SCARAVELLUS.—Gradus; *escalier.* (Guid. de Vig.)

SCARCELLA. — Pera coriacea peregrinorum; *escarcelle.* (*A. SS.*)

SCARDAVO. — Scarabæus; *escarbot, scarabée.* (*A. SS.*)

SCARDIUM. — Judicium; *jugement*, *sentence; Vid.* ESGARDIUM.

SCARDOTIUM. — Pecten lanarius; *peigne de cardeur.* (Bar.)

SCARDUS. — Avarus, parcus; *avare*, *grippe-sou;* ol. *eschar.* (Rath. Ver.)

SCARESCELLUS. — Vinearum adminiculum, pedamen; *échalas.* (A. 1179.)

SCARIATUS. — Villa, prædium, denique omne id quod *scarionis* cura commissum est; *Vid.* SCARIO. (Mur.)

SCARILIONES. — Ligna incisa intra quorum exsectiones ea inseruntur quæ fulcire debent. (Guid. de Vig.)

SCARILIONUS. — Intubus; *endive.* (*St. Verc.*)

SCARIMENTUM. — Pars, portio; *partie*, *portion.* (*Tab. abb. Conch.*)

SCARIO. — Hordei species, quo cerevisia conficitur; *escourgeon.* (A. 1303.) — Ostiarius; *gardien.* (*Mon. S. Gall.*) — Minister judicum, serviens, vel minor judex; *huissier* ou *juge inférieur.* (Pass.)

SCARIOTICUS. — *Scarioticum jus*, quo e numero militum quis expungitur, sive exauctoratur, interprete Acherio. (Rath. Veron.)

SCARIRE. — Res in *scaras* seu partes distribuere; *partager*, *diviser.* (Pass.) — Definire, peculiariter statuere; *déterminer*, *résoudre.* (*Cap. Car. Calv.*)

SCARITUS. — Munitus, instructus; *défendu*, *armé*, *approvisionné.* (A. 1179.)

SCARIUS. — Famulus, qui ut balnea calida sint curat; *domestique chargé de veiller au chauffage des bains.* (Mur.)

SCARLATEUS. — Coccineus; *de couleur écarlate.* (*A. SS.*)

SCARLATUM. — (Subst.) Coccus, pannus coccineus; *cochenille*, *tissu de couleur écarlate.* (Pass.) — (Adj.) Coccineus; *de couleur écarlate.* (Pass.)

SCARLATICUS. — Ut SCARLATEUS. (*A. SS.*)

SCARLATINUS. — Eadem notione. (*A. SS.*)

SCARLATUS. — Coccus et pannus coccineus; ut SCARLATUM. (Id.)

SCARPA. — Calcei species, apud Italos; *escarpin.* (*St. Plac.*)

SCARPELLINUS. — Latomus seu sculptor; *maçon* ou *sculpteur.* (*A. SS.*)

SCARPELLUM. — Pro *scalpellum.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

SCARPILLA. — Linamentum; *charpie.* (*Mir. Urb. V PP.*)

SCARPINARE. — Fodere more gallinarum; *fouir à la manière des poules.* (*Vet. Gl.*)

SCARPSINARE. — « Efflagito... ut et era et manifesta Dei opera luculento sermone depingas, et in corrigendis et augendis Ruodolfum adesse deposcas, ad ejus personam prolongum *scarpsinans.* » (Gundram.) Id est, ei prologum inscribens.

SCARPSUS. — Excerptus; *extrait.* (*Conc. Tur.* II.)

SCARPUS. — Itinerarii calceamenti species; *sorte de chaussure de voyage*, *chaussure légère*, *escarpin.* (Gauf. Mal.)

SCARRÆ. — Hearnio, idem quod partes sive divisiones, Angl. *shares.* (*Ch. Angl.*)

SCARSUS. — Imminutus, cui aliquid deficit; *retranché*, *rogné.* (*Ch. Ital.*) *Ad scarsum*, minimum, ut videtur; *pour le moins.* (*Conv. Saon.*)

SCARTABELLUS. — Italis, codex chartaceus; *cahier de papier.* (A. 1346.)

SCARTALAGIUM — Lignum in quadratum redactum; *bois équarri.* (A. 1483.)

SCARTANEA. — Lorum; *courroie.* (Thwrocz.)

SCARTAYRATUS. — In quadras divisus; *écartelé*, *partagé en quatre quartiers.* (A. 1356.)

SCARTIA. — Messis; *moisson.* (*A. SS.*)

SCARTUENSE JUS. — « Attestamur etiam scripto præsenti quod memorati fratres curiam quamdam villæ Twergowe contiguam a domino W. Magdeburgensi archiepiscopo *scartuensi jure* comparaverunt, cum silvis, aquis, aquarum decursibus, pascuis et omnibus suis attinentiis. » (*Ch.* ap. Lud.) An eo jure seu ea conditione, ut locum essartarent, id est excolerent ?

SCARTUS. — Ager in culturam redactus; *terre défrichée*, *mise en culture;* ol. *essart.* (A. 1167.)

SCASSA. — « Cum nullomodo posset ambulare pedibus suis, positus est in quodam tarabinta sive *scassa* cum qua se juvaret. » (*Mir. Urb. V PP.*) Videtur de lecto versatili, Gall. *roulette*, intelligi posse.

SCASTLEGI. — Cessatio ab armis, armorum depositio; *trêve*, *suspension d'armes.* (S. VIII.)

SCATA. — Monetæ species, eadem q. SCEATTA.

SCATABULATUS. — F. fultus, nixus; *étayé*, *appuyé.* (A. 1365.)

SCATATUS. — « Caligis rubeis, viridibus, *scatatis*, croceis seu albis non utantur... clerici. » (*Conc. Senon.*) Ubi legendum censuerim *scarlatis*, id est coccineis, vel certe *scacatis*, id est in *scacarii* speciem variegatis.

SCATIA. — Fulcri subaxillaris species; *sorte de crosse*, *échasse.* (*A. SS.*)

SCATICUM. — Tributum; *redevance*, *taxe*, *tribut.* (*Ch. Lud. Pii.*)

SCATISSA. — Tabulatum; *plancher*, *étage.* (A. 1358.)

SCATIVUS. — *Scativa aqua*, scaturiens; *eau vive.* (*A. SS.*)

SCATTO.—Italis, *scutella*, qua arida ven-

ditores metiuntur, ut lupinos, et similia; *écuelle dont se servent les marchands pour mesurer les légumes.* (Leo Ost.)

SCATUCIA. — Pro STATUCIA (A. 1328.)

SCATUITA. — Fossa, excavatio, ni fallor; *creux, cavité.* (Mur.)

SCATULA. — Pyxis; *boîte, cassette.* (*A. SS.*)

SCATUM. — Idem q. SCATZ.

SCATURICARE. — Scaturire; *sourdre, couler.* (*A. SS.*)

SCATURRIO. — Lepra; *lèpre.* (Isid.)

SCATUS. — Impetigo, sicca scabies; *gale sèche.* (Isid.)

SCATZ. — Pecunia, pretium; *argent, valeur, prix.* (Pass.)

SCAULUS. — Caulis; *chou.* (A. 1240.)

SCAUPOLUS. — Assula, recisamentum, imo et rami arborum succisarum; *copeau, bouts de branches.* (A. 1263.)

SCAURUM. — Idem q. SCEURUM.

SCAVAGIUM. — Tributum quod a mercatoribus exigere solent nundinarum domini, ob licentiam proponendi ibidem venditioni mercimonia; *droit que les marchands payent au seigneur du lieu pour l'emplacement de leurs bancs.* (*Ch. Angl.*)

SCAVELLA. — Scabellum; *escabeau, tabouret.* (A. 1476.)

SCAVERE. — Affrictu detergere. (A. 1192.)

SCAVEZZARE. — Italis, rumpere, frangere: dicitur etiam de via quæ interscinditur. (Mur.)

SCAVEZZUS. — Sicarius; *assassin, meurtrier.* (*Cod. Dipl. Ital.*)

SCAVIA. — Scabies; *gale.* (*Vet. Gl.*)

SCAVILLUM. — Præda; *butin.* (J. de J.)

SCAVIZARE. — Rumpere, frangere; *rompre, briser.* (Ap. Mur.)

SCAZ. — Pretium; *prix.* (Hincm.)

SCAZO. — Thesaurus; *trésor.* (Mur.)

SCAZUDIA. — Præstatio annua; *prestation annuelle, nommée* eschet *dans le duché de Bar.* (A. 1327.)

SCEATTA. — Nummi genus apud Anglo-Saxones; *sorte de monnaie anglo-saxonne.*

SCEBRUM. — Idem q. SCEVRUM. (Anast.)

SCELERATOR. — Pro *sceleratus.* (*Form. Andeg.*)

SCELERATUS. — Infelix, infortunatus, miser; *malheureux, misérable.* (*Vet. Insc.*)

SCELEROSUS. — Pro *sceleratus.* (Mon.)

SCELESTIS. — Pro *scelestus.* (*Vit. S. Wilfrid.*)

SCELETUS. — Larva nudis ossibus cohærens; *squelette.* (*Vet. Gl.*)

SCELIO. — Scheffero prædo; *voleur, larron.* (*Vet. Cod.*)

SCELO. — Emissarius; *cheval étalon.* (*Vet. Gl.*)

SCEMA. — Habitus monachicus, ornatus, arenatum, nitrita, signinum; *habit monacal, ornement, ciment.* (Pass.)

SCEMATIO. — Membri mutilatio; *mutilation, retranchement d'un membre.* (*Lex Long.*)

SCENA. — Porticus; *galerie, portique.* (Pap.)

SCENATORIUS. — Inter officiarios abbatis S. Claudii recensetur in Statutis ejusd. monasterii: « Item *scenatorio* domini abbatis duo quartalia frumenti. »

SCENECA. — « Omnia *sceneca* deserta, vel domos intra urbem Albanensi sanctæ Ecclesiæ donum obtulit Augustus. » (Anast.) Videtur legendum *scenica*, ex Græco, ni fallor, σκηνικά, id est loca lusibus publicis addicta, ut sunt circi, theatra, et ejusmodi.

SCENIFACTOR. — Funium factor; *cordier.* (*Vet. Gl.*)

SCENOBATA. — Histrio; *baladin, comédien.* (*A. SS.*)

SCENOBATES. — Ille qui graditur super funes navis. (*Vet. Gl.*)

SCENOFACERE. — Facere funes; *fabriquer des cordages.* (*Vet. Gl.*)

SCENOFACTORIUS. — *Scenofactoria ars*, acu scilicet pingendi; *art de la broderie* (Agnel.) — Ars funes faciendi; *art de la corderie.* (*Vet. Gl.*)

SCENONIA. — « Alter autem... venit nesciens, cum caballo ad *scenoniam* proprii senioris. » (*A. SS.*) An pro *seinoria? Vid.* in hac voce.

SCENOPHEGIA. — F. idem quod *scenofactoria ars; Vid.* SCENOFACTORIUS. (*A. SS.*)

SCEPHO. — Ut SCABINUS. (A. 1174.)

SCEPPA. — Mensura salis, aliorumque aridorum, unius scilicet cochlearis. (*Mon. Angl.*)

SCEPTORIÆ. — Cisternæ, receptoriæ; *réservoirs, bassins, citernes.* (Isid.)

SCEPTRATUS. — Sceptro donatus; *qui a reçu le sceptre.* (Sax. Gr.)

SCEPTRIFER. — Qui *sceptrum* seu virgam præfert, apparitor, bedellus; *porte-verge, bedeau.* (*Conc. Hisp.*)

SCEPTRIGERARE. — Imperare; *commander, gouverner.* (*A. SS. B.*)

SCEPTRUM. — Virga, aut flagrum; *verge* ou *fouet.* (Althelm.) — Auctoritas ipsa, cujus *sceptrum* insigne est; *pouvoir, autorité.* (A. 1023.) — Regimen; *gouvernement, administration.* (*Gest. abbat. Lob.*) — *Sceptrum crucifixi*, baculus, ni fallor, peregrinantium Hierosolymam; *bâton de voyage des pèlerins de la Terre-Sainte.* (*H. Dalph.*)

SCERPUM. — Ager in culturam redactus; *terre défrichée;* ol. *essart.* (A. 793.)

SCERTUM. — Exclusa vel alveus, quo aqua ad molendinum currit; *écluse* ou *béal de moulin.* (A. 1368.)

SCESCLA. — Sextula, sexta pars; *le sixième.* (Rab.)

SCETA. — F. armarium; *armoire, coffre.* (*A. SS.*)

SCETRA. — Scutum ex corio factum; *bouclier de cuir.* (A. 1468.)

SCEVOCHARTALIS. — Scrinium; *coffret destiné à contenir des papiers.* (*Lib. Pontif.*)

SCEVOPHYLACIUM. — Vasorum sacrorum custodiarium; *lieu où l'on garde les vases sacrés, trésor.* (Anast.)

SCEVOPHYLAX. — Sacrorum ecclesiæ va-

sorum custos; *sacristain, garde du trésor d'une église.* (*Vet. Gl.*)

SCEVRUM. — Ex Germanico *scheuer*, vel *schever*, horreum, granarium, panaria cella, reconditorium; *grenier, magasin, garde-manger, office, pièce quelconque où l'on met en dépôt des approvisionnements ou autre chose.* (Pass.) — « *Scevrum chartale*, chartarium; » *archives, lieu où sont déposés les actes.* (Anast.)

SCHACHARE. — Latrocinari; *voler.* (*St. Cad.*)

SCHACHTA. — Fovea profundissima; *trou, creux très-profond.* (L. Byzyn.)

SCHACUS. — Latrocinium; *vol, larcin.* (*Lex Long.*)

SCHAFFINNARIUS.—Œconomus, procurator; *administrateur, économe, procureur.* (*Ch. Alem.* a. 1234.)

SCHALCUS. — Latrocinium; *larcin, vol.* (*Lex Long.*)

SCHALVATUS. — *Arbor schalvata*, unde rami abscissi sunt; *arbre ébranché.* (*St. Mont. Reg.*)

SCHANCERIA. — Navigii species; *sorte de navire léger.* (Mur.)

SCHAPMANSUS. — Pro CAPMANSUS, *caput mansi*, domus præcipua, quæ pertinet ad primogenitum. (Alexand. III PP.)

SCHARGAITA. — Excubiæ; *guet et garde.* (A. 1412.)

SCHEDA. — *Scheda testimonialis*, testificatio, testimonium; *attestation.* (*Conc. Hisp.*)

SCHEDIA. — Genus navigii inconditum, id est trabibus tantum inter se nexis factum; *sorte de radeau.* (Ulp.)

SCHEDIUM. — Pars, portio; *partie, part.* (A. 1292.)

SCHEDULA. — *Schedula testamentalis*, idem q. *scheda testimonialis; Vid.* SCHEDA. (A. 1099.)

SCHEFFA. — Præstationis species apud Germanos. (Lamb. Argent.)

SCHEMATIZARE. — *Schematizare se*, formam et speciem mutare; *se transformer.* (*A. SS.*)

SCHEMATICI. — Hæretici, iidem qui JACOBITÆ. (S. Joan. Dam.)

SCHENA. — Onus hominis, quantum dorso ferre potest; *charge d'homme, tout ce qu'un homme peut porter.* (*St. Mont. Reg.*)

SCHERA. — Acies, copiæ militares, ut SCARA. (*Inst. Ital.*)

SCHERIA. — Portus, seu locus in quo naves tutæ sunt; *port* ou *rade.* (*Ann. Gen.*)

SCHIAGIALE. — Cingulum, zona; *ceinture, baudrier.* (*St. Eugub.*)

SCHIENCHERIA. — Armorum species, qua tibiæ muniuntur; *jambières.* (*St. Verc.*)

SCHIFFA. — Munimenti genus, f. specula; *guérite.* (A. 1341.)

SCHILLINGUS. — Monetæ species; *schelling.* (Pass.)

SCHILPOR. — Longobardis, armiger; *écuyer.* (Paul. Warnef.)

SCHINA. — Spina dorsi, dorsum; *échine.* (*A. SS.*)

SCHINALE. — Eadem notione. (Id.)

SCHINO. — Pro *sion*, colatorium, ut conjectat Ge. Rhodig. de Liturg. Rom. Pont.; *Vid.* SIUM.

SCHINUS. — Arboris species, vulgo lentiscus; *lentisque.* (Dan.)

SCHIOPETUS. — Idem q. SCLOPETUM, Ital. *schioppetto.* (Barel.)

SCHIPPA. — Nauta qui navem, quam Angli *chip* vocant, remis impellit, *schipmann* vulgo iisdem. (Ord. Vit.)

SCHIRMANNUS. — Judex comitatus, judex provinciæ; *juge.* (*Ch. Anglo-Sax.*)

SCHITONAS. — Slavis, armiger seu *scutarius regis*, in veteribus chartis Dalmaticis; *écuyer.*

SCHIVINARIUS. — Scabinus; *échevin.* (A. 1166.)

SCHIVIDULA. — Lapis sectilis, Gall. *ardoise*, nisi idem sit, quod SCINDULA. (A. 927.)

SCHIZA. — « Et constipavit *schizas* super altare. » (Lucif. Calar.) Id est collegit ligna, quæ secuerat et *sciderat* super altare : ex σχίζειν, scindere, σχίζα, lignum sectum, et in particulas discissum.

SCHOLA.— Ædificium, ubi convenire solent homines plurimi, aut studendi, aut præstolandi, aut conferendi, aut alterius rei gratia; ita ut a loco deinde eorum, qui in hisce scholis consistebant, catervæ *scholæ* appellatæ fuerint; *édifices, salles où se tiennent des réunions, où s'assemble, pour un certain temps ou pour y rester habituellement, un nombre plus ou moins grand de personnes; ensemble de ceux qui font partie de ces réunions, corps, collége, corporation, société. Schola cantorum*, quæ *schola* nude in veteribus consuetudinibus Floriacensis monasterii; cantorum ecclesiæ ordo; *le corps des chantres d'une église.* (Pass.) *Schola crucis*, eorum scilicet qui in processionibus cruces deferunt; *corps de porte-croix aux processions.* (*Ord. Rom.*) *Schola Dominica*, ordo ecclesiasticus; *le corps des prêtres, le clergé.* (Raban.) *Scholæ palatinæ* seu *schola de rege*, cohortes variæ ad palatii et principis custodiam destinatæ; *corps militaire chargé de la garde du palais impérial, dans l'empire d'Orient.* (Pass.) — SCHOLA interdum sumitur : 1° pro Judæorum templo, synagoga; *synagogue* (Rig.); 2° secta; *secte, école* (Panc.); 3° dormitorium monachorum; *dortoir d'un couvent.* (*Conc. Tur.* II.) — *Monasterium* dicitur *schola Christi* in dialogo Euticii et Theophili a Joann. Cordesio edito. *Schola monasterii* sumitur pro ipso monasterii conventu, in Epistola Joannis XIII PP.

SCHOLANUS. — Qui dictus sit in quibusdam Hispaniæ ecclesiis, discimus ex synodo Valent. a. 1566. : « Quia vero intelleximus, in quibusdam nostræ diœcesis ecclesiis ministrum quem *scholanum* vocamus, suum munus ob minorem ætatem exsequi non posse; mandamus ut is in posterum habeatur, qui et deferendæ cruci et aliis faciendis quæ ministerio ecclesiæ sunt necessaria, sufficere possit. »

SCHOLARES. — Qui in *scholis* palatinis militabant, et in aula ob imperatoris custodiam excubabant; *Vid.* SCHOLA. *Scholares de*

cantu, qui sunt ex *schola cantorum, cantores; chantres*. (*St. eccl. Barc.*)

SCHOLARI. — Scholas tenere, docere; *faire l'école, enseigner*. (Mart. *Anecd.*)

SCHOLARIS. — Puella quæ ad vitam monasticam instituitur. (Mur.)

SCHOLARITAS. — *Scholarium* jus et privilegium; *droit d'enseigner;* ol. *scholarité*. (A. 1340.

SCHOLARIUS. — Qui scholis ecclesiasticis præest, ut infra SCHOLASTICUS. (A. 1093.) — Qui in *schola* docetur; *écolier, étudiant*. (Pass.)

SCHOLARIZARE. — *Scholas* frequentare, studere; *fréquenter les écoles, étudier*. (A. 1305.)

SCHOLASTER. — Dignitas ecclesiastica, ut SCHOLASTICUS. (*H. Comit. Ebroic.*)

SCHOLASTERIA. — *Scholastici* ecclesiæ dignitas; *dignité d'écolâtre*. (Cæs. Heist.)

SCHOLASTICUS. — Quivis eloquens, disertus, oratoriæ facultatis et politioris litteraturæ studiis eruditus; *celui qui est instruit, lettré, disert, éloquent*. (Pass.) — Advocatus, patronus, qui causam in foro agit : sed proprie peritus, eloquens, disertus patronus; *avocat, défenseur, bon avocat*. (*Cod. Th.*) — Dignitas ecclesiastica, qua qui donatus est, ecclesiasticis scholis præest; *écolâtre, chanoine chargé de la direction des écoles*. (Balderic.) — Qui est ex *schola* cantorum; *chantre*. (*Ord. Rom.*) — Qui *scholas* frequentat, discipulus; *étudiant, écolier*. (*A. SS. Ben.*)

SCHOLENTES. — Iidem qui SCHOLARES. (Macr. *Lex.*)

SCHOLTETUS. — Prætor, præfectus, baillivus, judex oppidi, ut SCULTETUS. (*Ch. Alem.*)

SCHOPOZA. — Ut SCHOPPA. (*Ch. Alem.*)

SCHOPPA. — Officina; *boutique;* ol. *eschope*. (A. 1311.) — Tugurium, casa, ædificium rusticum; *maisonnette, cabane*. (A. 1287.)

SCHOPPARIUS. — Qui *schopam* tenet; *eschoppier, petit marchand*. (*Cons. Amb.*)

SCHUDEZOLUM. — Scutum; *écusson*. (Mur.)

SCHULTARE. — Proferre, pronuntiare, ab Ital. *scultare*. (A. 902.)

SCHULTETUS. — Prætor urbanus, judex; *échevin*. (A. 1204.)

SCHUMA. — Spuma; *écume*. (*A. SS.*)

SCHURLETUM. — Pannus purpureus; *étoffe écarlate*. (Ap. Mir.)

SCIA. — Coxindicus morbus; *sciatique*. (*A. SS.*)

SCIAMITUM. — Idem q. EXAMETUM.

SCIANTACUS. — Vox Italica, claudus; *boiteux, déhanché*. (*A. SS.*)

SCIATICUS. — Ischiadicus, dolore coxendicis laborans; *qui souffre de la sciatique*. (*A. SS.*)

SCIBALA. — Stercora; *fumiers*. (*Vet. Gl.*)

SCIBILIS. — Notus, cognitus; *su, connu*. (Andr. Dand.) — Qui cognosci potest; *qui peut être su, connu*. (Tert.)

SCIDA. — Pro SCHEDA. (S. Althelm.)

SCIDULA. — Pro SCHEDULA. (Abb.)

SCIENTIA. — Titulus honorarius, maxime ubi de appellationibus ad principem sermo est : « si quis judicum duxerit esse referendum, nihil pronunties, sed magis, super quod hæsitandum putaverit, nostram consulat *scientiam*. » (*Cod. Th.*)

SCIENTIALIS. — Ad *scientiam* pertinens; *scientifique, de savoir* (*A. SS.*)

SCIENTIATUS. — *Scientia* præditus, doctus, peritus; *instruit, savant*. (Mur.)

SCIENTICUS. — Eadem notione, nisi legendum sit *scientificus*. (Cigal.)

SCIENTIOSE. — Scienter; *sciemment*. (A. 1367.)

SCIESTUM. — Pluteus; *pupitre*. (A. 1352.)

SCILINDRIUM. — « Magister coquinæ omni die dat canonico incarcerato XXV *scilindria*, et singulis noctibus I librum de sepo qui in carcere ardebit. » (*Cons. eccl. Colon.*)

SCILLA. — Campanula; *clochette*. (*Ch. Occit.*)

SCILLÆ. — Saxa latentia in mari; *rochers cachés sous l'eau, écueils*. (*Vet. Gl.*)

SCILLULA. — Diminut. a SCILLA, campanula. (Bern. Mon.)

SCIMPODIUM. — Lectulus ex sella et lecto compositus, in quo semisupini, pedibus in suppedaneo quiescentibus, cubabant; *bergère*. (*A. SS.*)

SCINANTICUS MORBUS. — Angina; *esquinancie*. (*A. SS.*)

SCINCUS. — Animal reptile, crocodilus terrestris; *crocodile*. (Mart. *Lex.*)

SCINDA. — Ager proscissus; *terre travaillée, labourée*. (A. 829.)

SCINDALA. — Pro SCINDULA. (*Lex Long.*)

SCINDELINGA. — Lapis sectilis, Gall. *ardoise*, vel idem quod SCINDULA. (*Vet. Gl.*)

SCINDENS. — Acies, pars cultri qua scindit; *tranchant d'un couteau*. (A. 1335.)

SCINDERE. — *Sectoris mensarii* officio fungi; *remplir l'office d'écuyer tranchant*. (A. 1377.)

SCINDULA. — Scandula; *bardeau*. (Ugut.)

SCINTERIUM. — Vallum, fossa, qua aliquid cingitur; *fossé, retranchement*. (S. XV.)

SCINTHIÆ. — Nævus, macula; *tâche*. (Isid.)

SCINTILLA. — Paululum; *un peu*. (*St. Colleg. Fux. Tolos.*) — Brevis sententia ex alio deprompta; *courte sentence extraite de quelque écrit*. (Mab. *Ann. Ben.*)

SCINTILLARE. — Breviter elucidare; *élucider, mettre au net, éclaircir en peu de temps ou en peu de mots*. (Laur. Leod.)

SCINTILLARIS. — Liber continens sententias ex Scriptura sacra et SS. Patrum scriptis excerptas; *recueil de sentences des saintes Ecritures*.

SCIPIO. — « Virga ante triumphantes delata. *Scipiones*, virgæ consulum. » (Isid.)

SCIRA. — Serra; *scie*. (A. 1357.)

SCIRE. — Pro *posse*, a Gall. *sçavoir*. (*A. SS.*) — *Scit Deus*, juramenti genus; *formule de jurement*. (Pass.)

SCIRIDA. — Machina bellica : « Consti-

tuunt ergo petrarias, et omnis generis bellici machinas, *sciridas* quoque, ballistas, milleque mortis parant insidias. » (*A. SS.*)

SCIROTEGA. — Chirotheca; *gant.* (Ap. Mad.)

SCIRPHA. — Palea, forte ex Gr. κάρφος. (Leo III PP.)

SCIRPUS. — Ellychnium; *mèche.* (Greg. M.)

SCIRTUM. — Armorum species, in Capitul. Carol. M., ubi legend. SCUTUM.

SCIRUPPUS. — Syrupus; *sirop.* (*A. SS.*)

SCISA. — Pro ASSISA, impositio, præstatio tributi. (A. 1185.)

SCISALHÆ. — Quæ forfice ex monetis *scissa* sunt; *rognures de métal.* (A. 1332.)

SCISELUM. — Scalprum; *ciseau.* (Gerv. Dorob.)

SCISIO. — Pars securis, qua scindit; *tranchant d'une hache.* (A. 1317.)

SCISMA. — Modus, ratio; *mode, manière.* (*A. SS.*)

SCISOR. — Qui monetarum typum scalpro incidit; *graveur des monnaies.* (A. 1341.) — *Scisor robarum*, vestium sartor; *tailleur.* (Lob. *H. Brit.*)

SCISSILIÆ. — Idem q. SCISALHÆ. (A. 1225.)

SCISSOR. — Scindendi obsonii magister; *écuyer tranchant.* (S. XII.) — F lanius; *boucher.* (Flet.)

SCISSORIUM. — Orbiculus mensorius, in quo convivæ dapes sibi appositas vel præsumptas scindunt; *assiette ou plat de bois sur lequel on découpe les viandes;* ol. *tranchoir.* (*A. SS.*)

SCISSUS. — Sculptus; *gravé.* (*A. SS.*)

SCISURA. — Silva cædua; *bois taillis.* (A. 1311.)

SCITIA. — Pro SCOTIA, quomodo et SCITÆ, pro *Scoti*, in antiquis codicibus; *l'Ecosse.*

SCITIVA. — *Scitiva prati*, quantum homo per unum diem succidere potest; *autant de pré qu'un homme peut en faucher en un jour;* ol. *scitive de pré.* (A. 1473.)

SCITIVATA. — Eadem notione. (A. 1474.)

SCITUATUS. — Situs, positus; *situé.* (*H. Med. Mon.*)

SCITURA. — Actio *scindendi* vel secandi; *action de fendre ou de couper.* (*Const. Frid.*) — Idem q. SCITIVATA. (A. 1266.)

SCITUS. — Locus aliquis, quoquo modo se habet; *site, lieu.* (Ap. Mad.) — Scientia, cognitio, notitia; *connaissance, savoir.* (A. 1357.) — Situs; *situé.* (A. 1359.)

SCIVIA. — Versatile tympanum apud moniales; *tour, sorte d'armoire mobile en usage dans les couvents de femmes* (A. 1486.)

SCLAFFITORIUM. — Canalis ad educendas aquas superfluas, seu alveus molendini; *canal de décharge* ou *déversoir de moulin.* (A. 1391.)

SCLANDONICIUS. — *Sclandonicia tectora*, domus, casa *scandulis* cooperta; *maison couverte de bardeaux.* (S. XIII.)

SCLAPA. — Scindula, assula; *bardeau, planche.* (A. 1363.)

SCLATA. — Scindula; *bardeau.* (A. 1413.)

SCLATARIA. — Navis piratica; *navire de pirate.* (Pap.)

SCLAUMA. — Vestis species præcipue ad viatorum usum; *Vid.* SCLAVINA.

SCLAVA. — Captiva, serva; *femme prisonnière, esclave.* (A. 1358.)

SCLAVINA. — Vestis longior, sagi militaris instar, Sclavis, ut videtur, familiaris, unde nomen mansit; *robe longue et d'étoffe commune.* (*Vet. Gl.*) — Teli species; *sorte de dard;* ol. *esclavine.* (Mauric.)

SCLAVIS. — Serva, ut SCLAVA. (A. 1358.)

SCLAVONIA. — Idem q. SCLAVINA. (Lud.)

SCLAVONICUS. — Servilis; *d'esclave.* (Mat. Par.)

SCLAVUS. — Captivus, servus; *esclave, prisonnier, captif;* ol. *esclas, esclau.* (Mat. Par.)

SCLEIDA. — Vehiculi species; *sorte de char.* (A. 1508.)

SCLOPETARIUS. — Qui *sclopeto* utitur; *arquebusier, soldat armé d'une escopette.* (Lud.)

SCLOPETUM. — Tormentum bellicum manuale; *canon à main, escopette.* (*Chr. Est.*)

SCLOPUS. — Eadem notione. (*A. SS.*)

SCLOSA. — Ut SCLUSA. (Ap. Menest.)

SCLUSA. — Locus in quo concluduntur aquæ; *écluse.* (A. 1140.)

SCOARSARE. — Corticem auferre; *écorcer;* ol. *escoaer.* (*St. Mont. Reg.*)

SCOBA. — Scopa; *balai.* (*Cath. Parv.*)

SCOBACES. — Sortilegi, seu potius ii delirantes, qui ad nocturnos illos conventus, quos *sabbats* dicunt, *scopis* se deferri somniant, unde vocis origo; *sorciers.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

SCOBARE. — *Scobis* purgare, verrere; *balayer;* ol. *escouber.*

SCOBILLÆ. — Quævis sordes, purgamenta; *ordures, balayures;* ol. *escoubilles.* (*St. Mas.*)

SCOBOLANUS. — Idem q. SCOBOLERIUS.

SCOBOLERIUS. — Scoparius, qui *scobis* purgat; *balayeur;* ol. *escoubillié.* (A. 1202.)

SCODERE. — *Scodere bladum*, flagello excutere; *battre le blé.* (A. 1378.)

SCOFFONES. — Pedum indumenta; Ital. *scoffoni.* (Mur.)

SCOGILUM. — Spatæ seu gladii vagina; *fourreau d'épée.* (*Leg. H. I reg. Angl.*)

SCOILUM. — Pro SCOGILUM. (*Lex Rip.*)

SCOLANDA. — Idem q. SCRUTLANDA. (*Ch. Sax.*)

SCOLAPIUS. — Pro *Æsculapius.* (*A. SS. Ben.*)

SCOLARE. — Italis, effluere; *écouler.* (*St. Sal.*)

SCOLAROLUM. — Canalis, per quem effluunt aquæ; *canal, conduit.* (*St. Mut.*)

SCOLASTICIA. — *Scholastici* ecclesiæ dignitas; *dignité d'écolâtre.* (A. 1323.)

SCOLASTRIA. — Eadem notione. (A. 1258.)

SCOLATORIUM. — Ut SCOLAROLUM. (*St. Sal.*)

SCOLATRIA. — Idem q. SCOLASTICIA. (A. 1395.)

SCOLATURA. — Pars vestis circa collum;

collet d'habit. (*Reg. Tertiar. a. S. Franc.*) — Canalis, per quem effluunt aquæ, ut SCOLAROLUM. (A. 1180.)

SCOLAX. — Funis, funale; *corde, torche.* (*Vet. Cod.*)

SCOLDASCIO. — Idem q. SCULDAIS.

SCOLIUM. — Scopulus; *écueil.* (Sanut.)

SCOLTETUS. — Prætor, ut SCULTETUS. (A. 1248.)

SCOLZARE. — Purgare, mundare; *nettoyer.* (Ap. Mur.)

SCOMARZERE. — Putrescere; *se gâter, se pourrir.* (*Vet. Gl.*)

SCOMFLARE.—Inflare, tumefacere; *gonfler, enfler.* (*St. Vall.*)

SCONATIO. — Mendose pro SAONNATIO. (*Leg. Norm.*)

SCONDEGARDA. — Statio; *corps de garde.* (*Ann. Gen.*)

SCONDIMENTUM. — Excusatio, satisfactio; *Vid.* EXCONDICERE.

SCONDIRE. — Denegare, recusare; *ne vouloir pas accepter, refuser, écarter;* ol. *escondire, escondre.* (Mart. *Ampl. Col.*) — Abscondere; *cacher, dérober à la vue;* ol. *escondre.* (*Vet. Gl.*)

SCONIUM. — F. pro SAONNIUM, vel SAONNITIUM, reprobatio, recusatio, maxime testium. (*Leg. Norm.*)

SCONSA.—Cæca laterna; *lanterne sourde;* ol. *esconse.*

SCOPA. — Betula, quod *scopas* ex illa conficiunt; *bouleau.* (A. 1198.) — Officina, ut SCHOPPA. (A. 1214.) — *Scopæ*, seu *scoparum* vel virgarum disciplina in monasteriis; *discipline, instrument en usage dans les couvents.* (Petr. Dam.)

SCOPALARIUS.— Qui *scopis* verrit, mundat; *balayeur.* (Cenc. Cam.)

SCOPARE. — *Scopis* verrere, mundare; *balayer;* ol. *escober.* (Fort.)

SCOPARI. — *Scopis* cædi; *recevoir la discipline; Vid.* SCOPA. (Andr. Mon.)

SCOPARIORES. — A vulgo nuncupati *eremitæ Augustiniani* dicti *de S. Salvatore* quos confirmavit Gregorius XII PP.

SCOPARIUS. — Ut supra SCOPALARIUS. (*Conc. Hisp.*)

SCOPATICUM.— Tributi species, videtur illud esse, quod ex mensuris supereffluit, vel ex ventilatione remanet, atque una cum aliis purgamentis a *scopario* verritur, ipsique ea ratione competit; *criblures qui reviennent au vanneur.* (Ch. ap. Besl.)

SCOPELISMUS. — A Grec. σκοπελισμός, lapidum positio: crimen ejus qui lapides aut alias materias per insidias disponit in loco, in quo prævidet suum inimicum accedentem aliquid submovendo aut tangendo facile obrui posse; *guet-à-pens que l'on tend à son ennemi en disposant sur son passage des pierres ou d'autres matières lourdes qu'il doit faire tomber sur lui en passant.* (Ulp.)

SCOPELLUS. — Scalprum; *ciseau.* (*St. Verc.*) — Mensuræ species, ut SCAPILUS.

SCOPERIRE. — Detegere, nudare; *découvrir.* (*A. SS.*)

SCOPETA. — Tormentum bellicum manuale, ut SCLOPETUM. (*Conc. Hisp.*)

SCOPETINI. — Religiosi sub Regula S. Augustini; *moines qui suivent la règle de S. Augustin.*

SCOPETTARIUS. — Miles *scopeta* armatus; *arquebusier, soldat armé d'une arquebuse.*

SCOPETUS. — Idem q. SCOPETA.

SCOPHA. — Pila; *balle.* (*St. Conc. Tur.* a. 1540.)

SCOPITARE. — *Scopis* mundare, verrere; *balayer.* (A. 1497.)

SCOPOLARIUS. — Idem q. SCOPALARIUS. (Cenc. Cam.)

SCOPOTA. — Qui *scopam* tenet, ni fallor, propola; *petit marchand;* ol. *eschoppier.* (*Act. Mur. Mon.*)

SCOPPA. — Idem q. SCHOPPA.

SCOPTRUM. — Pro *scrofa*, machina bellica. (A. 1246.)

SCOPULANOSUS. — Quasi *scopulis* asper; *dangereux par ses écueils.* (*A. SS.*)

SCOPULARE. — Idem quod CAPELLARE. (Pet. Comest.)

SCOPULICOLA. — Ancilla vilioribus servitiis addicta; *servante employée aux plus bas travaux.* (*Ch. Alsat.*)

SCOPULUM. — Pro *scopulus.* (*A. SS. Ben.*)

SCOPULUS. — Idem quod COPULUS vel COPULA, pars scilicet forcipis, qua ambæ illius partes simul copulantur seu junguntur. (*A. SS.*)

SCOPUS. — Mensura vinaria, idem quod COPUS, cyathus; *coupe.* (*Cons. Sangerm.*)

SCORADA. — Viscera; *entrailles.* (*Ch. Occit.*)

SCORCIUM. — Cortex, ut videtur; *écorce.* (*St. Cad.*)

SCORIA. — Stabulum equorum vel etiam horreum; *écurie* ou *grenier.* (A. 822.) — F. idem q. SCORIATA, scortea, flagellum ex corio, nisi legend. *storia.* (*H. Nem.*)

SCORIARE. — Corium, pellem detrahere; *écorcher;* ol. *escorcier.* (S. XII.)

SCORIATI. — Qui *scutica* se flagellant; *ceux qui se donnent la discipline avec un fouet à lanières de cuir.* (A. 1329.)

SCORIATIO. — Excoriatio; *excoriation.* (*A. SS.*)

SCORIATOR. — Lanius; *boucher.* (A. 1413.)

SCORIES. — Pro SCORIONES. (Pap.)

SCORIO. — Stultus, fatuus; *fou.* (Isid.)

SCORJATA. — *Scortea*, flagellum ex *scorto* seu corio; *fouet à lanières de cuir,* ol. *escourgée.* (*Vet. Cod.*)

SCOROFIO. — Congeries lapidum; *amas de pierres dont se servent les arpenteurs en guise de bornes.* (Pass.)

SCOROPETUM. — Ager *scopis* vel dumetis consitus; *champ plein d'arbrisseaux* ou *de buissons.* (*H. Cassin.*)

SCORPIO. — Genus flagelli, ex virgis nodosis confecti, vel scutica habens in summitate glandes plumbeas, seu in modum scorpionis aculeata; *fouet à lanières garnies de nœuds, ou terminées par des balles de plomb ou des griffes de fer.* (Pass.) — Congeries lapidum, ad agros definiendos; *pile de pierres*

servant de bornes. (Pass.) — Telum militare, quod a Cretensibus inventum tradit Plinius; *sorte de trait.* (Pass.)

SCORPIONARIUS. — Qui *scorpione* utitur in præliis; *soldat armé du scorpion; Vid.* SCORPIO. (Mur.)

SCORPIONISTA. — Eadem notione. (Id.)

SCORTA. — Militum præsidium, comitatus; *escorte.* (A. 1398.) — Pro *scortum* : « nec ingrediatur eam (ecclesiam) manzer, hoc est de *scorta* natus. » (*Cap. C. M.*) — Sordes, purgamenta; *balayures.* (*St. Arel.*)

SCORTATORIUM. — Lupanar; *maison de débauche.* (Ugut.)

SCORTELLA. — Pera coriacea peregrinorum; *bourse de cuir, escarcelle.* (*A. SS.*)

SCORTIA. — Vas olearium, eo quod sit ex corio factum; *peau de bouc, outre.* (Isid.) — Cortex; *écorce.* (*A. SS.*)

SCORTIARE. — Excoriare, pellem detrahere; *écorcher;* ol. *escorchier.* (*St. Ast.*)

SCORTIATOR. — Lanius; *boucher.* (Id.)

SCORTICARE. — Excorticare, vel excoriare, virgis usque ad carnis excoriationem cædere; *fouetter jusqu'au sang.* (A. 743.)

SCORTICARIA. — Retis species, qua capiuntur pisces in mari, juxta planum littus; *filet pour pêcher à la mer;* ol. *escorcherie.* (Pet. de Cresc.)

SCORTICATORIUM. — F. locus ubi animalibus pelles detrahuntur, ab Ital. *scorticare,* pellem detrahere; *abattoir, écorchoir.* (*Cod. Ital. Dipl.*)

SCORTICINIUM. — Scortatus; *débauche, libertinage.* (*Brev. Capuan.*)

SCORTISARIUS. — Vestium *scortearum* confector; *fabricant d'habits de peau.* (S. Hier.)

SCORTUM.—Militum præsidium, ductus et præstatio quæ ob conductum datur; *escorte, corps de troupes qui accompagne quelqu'un, et droit à payer pour cette escorte.* (Mur.)

SCOT. — Contributio, conjectus; *contribution, redevance, taille.* (*Brevil. Sax.* ap. Eccard.)

SCOTA. — Malleus ferreus ad molarem acuendum; *sorte de maillet de fer dont on se sert pour piquer les meules de moulin.* (*A. SS.*)

SCOTATUS. — Incisus, in orbem diminutus; *échancré, écolleté.* (*Conc. Hisp.*)

SCOTI. — Non modo Scotiæ incolæ, sed et Hiberni; *les Irlandais et les Ecossais;* ol. *Escots.*

SCOTICA. — Ligo; *houe.*

SCOTOMA. — Gr. σκότωμα, capitis vel oculorum vertigo, visus obtenebratio et hebetudo; *vertige, étourdissement.* (Isid.)

SCOTOMARE. — Circumvertere, vertigines procreare; *étourdir, troubler.* (Th. Pr.)

SCOTOMATICUS. — Qui vitio *scotomatis* laborat; *qui a des vertiges.* (Aldhelm.)

SCOTOMIA. — Eadem notione q. SCOTOMA. (Alex. Iatr.)

SCOUTETA. — Idem q. SCULTETUS.

SCOVALIUM. — Sordes quævis, purgamenta; *balayures, saletés.* (*S. Taur.*)

SCOVARE. — Scobare, scobis purgare, verrere; *balayer.* (*St. Ast.*) — Scopare, *scopis* seu virgis cædere; *battre de verges, fouetter.* (Mur.)

SCRAGÆ. — Fulcra; *chevrons.* (*A. SS.*)

SCRAMA. — Spathæ latioris species; *sorte d'épée à large lame.* (*Lex Wisig.*)

SCRAMASAXUS. — Cultellus vulnificus; *poignard à deux tranchants en usage chez les Francs.*

SCRAPEDUS. — Scabiosus; *galeux, lépreux.* (Pap.)

SCREA. — Pituita; *pituite, crachat.* (Isid.)

SCREO. — Camera; *chambre.* (*Lex Sal.*) — Sepes quibus rusticæ curtes clauduntur; *clôture, haie.* (*Cap. C. M.*)

SCRIBÆ. — Iidem qui infra SCRIBONES. (Mart. *Ampl. Col.*) — Notarii publici, tabelliones; *notaires, tabellions.* (*H. Nem.*)

SCRIBANARIA. — *Scribæ* seu notarii officina; *étude, cabinet de notaire.* (Id.)

SCRIBANIA. — Tabularium forense; *greffe;* ol. *escrivenage, scribanie.* (A. 1259.)

SCRIBANS. — Scriba; *greffier.* (*Reg. feud. Camp.*)

SCRIBANUS.—Scriba navis; *employé aux écritures à bord des navires.* (*St. Ven.*)—Scriba; *greffier.* (*Ann. Gen.*)

SCRIBARIA. — Officium scribæ; *greffe.* (A. 1341.)

SCRIBERE. — Pro *inscribere.* (*Cod. Th.*)

SCRIBONES. — Ministri quidam in aula Constantinopolitana quos princeps in provincias mittebat ad mandata perferenda vel exsequenda; *officiers de la cour des empereurs grecs qui étaient chargés de porter ou d'exécuter dans les provinces les ordres particuliers du chef de l'Etat.*

SCRIGNOLUS. — Arca, arcula; *coffre, coffret.* (Mur.)

SCRIKKOFINNI. — Septentrionales populi; *les peuples du Nord.* (Paul. Warnef.)

SCRIMA. — Idem q. SCRAMA. (*Vet. Gl.*)

SCRINARIUS. — *Scriniorum* seu arcarum opifex; *coffretier;* ol. *escrignier.* (A. 1479.)— Idem q. SCRINIARIUS. (Urban. II PP.)

SCRINEUM.—Idem q. SCRINIUM. (Ap. Mur.)

SCRINEUS. — Eadem notione. (Id.)

SCRINIA.—Feretrum, ut SCRINIUM. (*A. SS.*)

SCRINIALIS.—Idem q. SCRINIARIUS. (Joan. XII PP.)

SCRINIARIUM. — Ærarium, thesaurus, fiscus principis; *le trésor, la caisse de l'Etat.* (Menot.)

SCRINIATOR. — Qui *scrinia* seu arcas operatur; *coffretier;* ol. *escrignier.* (Mab.) — Scriptor; *greffier, secrétaire.* (S. XII.)

SCRINIARIUS. — Qui in *scriniis* operam suam locat, et scriptoris vices agit; *greffier, secrétaire, employé aux écritures, archiviste;* ol. *scriniaire.* (Pass.)

SCRINIUM. — Arca, locus ubi reconduntur chartæ aliaque instrumenta; *coffre, boîte à renfermer des papiers, secrétariat, archives.* (Pass.) — Ærarium, fiscus principis; *le trésor public, la caisse de l'Etat.* (A. 1034.) — Feretrum in quo reliquiæ sacræ reconduntur; *cassette, coffre à mettre des reliques, reliquaire.* (Hon. Aug.)

SCRINUS. — Feretrum, etc., ut SCRINIUM. (*Telon. S. Bert.*)

SCRIPNEA. — Vagina, ut videtur, Gall. *gaine*, quia est gladii scrinium seu arca. (*St. Verc.*)

SCRIPNUM.—Arca, id. q. SCRIPPUM. (Mur.)

SCRIPPUM. — Pera, sacculus, in quo quæ ad victum necessaria sunt recondunt peregrini; *besace, gibecière.* (A. 757.)—Arca; *coffre.* (*A. SS.*)

SCRIPTALIS. — Scriptus, litteris commendatus; *écrit.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

SCRIPTELLUM. — Scheda, schedula; *billet.* (A. 1332.)

SCRIPTIO. — Archivum, tabularium, locus ubi scripta seu chartæ asservantur, vel polyptychus; *archives, chartrier,* ou *polyptique.* (*Can. Hibern.*)—Charta, contractus conventionis, etc.; *contrat.* (Mur.) — Epistola, inscriptio, stigma; *missive, marque imprimée au front de certains condamnés.* (*Cod. Th.*)

SCRIPTIOMA. — Scriptionis character, stylus, ratio scribendi; *manière d'écrire, style.* (*A. SS.*)

SCRIPTIONALE. — Theca calamaria; *écritoire.* (A. 1150.)

SCRIPTITARE. — Nude pro *scribere.* (*Vet. Ch.*)

SCRIPTITATIO. — Iterata sæpius *scriptio.* (*Script. rer. Fr.*)

SCRIPTOR. — In monasteriis, qui librorum scriptioni operam dat; *copiste, écrivain-copiste.* (Pass.) — *Scriptor publicus* seu *regius,* notarius. (A. 904, 1401.)

SCRIPTORATUS. — Officium *scriptoris,* seu notarii; *office de secrétaire, de greffier.* (Sixt. IV PP.)

SCRIPTORIA. — Cella, etc., ut SCRIPTORIUM. (Leibn.)

SCRIPTORIUM. — Cella in monasteriis *scriptioni* librorum destinata; *salle de travail, dans les couvents, où les moines s'occupaient de la transcription des livres; Vid.* SCRIPTOR. (Pass.) — Pars lecti interior, quæ alias pluteum, exterior vero sponda dicitur; *ruelle de lit.* (*Vet. Gl.*) — Plumatium; *coussin de plume;* ol. *escriptoire.* (*Vet. Gl.*) — Arca, aut cista quævis; *coffre* ou *corbeille.* (*St. Ord. Præm.*) — Cubiculum secretius, ubi quis studio vel scripturæ vacat; *cabinet.* (A. 1440.)

SCRIPTUARIUS. — Idem q. SCRINIALIS et SCRIPTOR. (*Cod. Ital. Dipl.*)

SCRIPTULUM. — Schedula; *petit écrit, billet.* (*A. SS.*)

SCRIPTULUS. — Scrupulus, minima pars unciæ veteribus dictus; *scrupule, 24ᵉ partie de l'once.* (*Vet. Gl.*)

SCRIPTURA. — Charta, instrumentum, scheda, chirographus, signum quo in subscribendo quis utitur, tabularium forense; *acte, titre, écrit, signature, seing, souscription, greffe.* (Pass.) *Scripturæ,* litis instrumenta; *pièces de procédure;* ol. *écritures.* (Pass.) *Scriptura divina* seu *Scripturæ,* libri SS. Patrum; *les œuvres des Pères de l'Eglise.* (*A. SS.*) *Scriptura reditoria,* charta quæ bona ab alio usurpata ad pristinum et legitimum possessorem rediisse testatur; *acte de restitution, titre constatant le recouvrement d'une chose ravie.* (A. 915.)

SCRIPTURABILIS. — Ad *scribendum* aptus; *propre à écrire.* (Senat.)

SCRIPTURALE. — Theca calamaria; *écritoire.* (*Chr. Mellic.*)

SCRIPTURALITER. — *Scripturaliter prædicare,* pro *per Scripturas sacras.* (Anast.)

SCRIPTURIRE. — Scribere; *écrire.* (Sid.)

SCRIPULA.—Epistola; *lettre, missive.* (Isid.)

SCRIPUS. — Difficultas: unde *scrupulus,* nisi ita legendum sit. (Pap.)

SCRIVABILIS. — Aptus ad scribendum, ut SCRIPTURABILIS. (A. 1380.)

SCRIVANARIA. — Scribæ seu notarii officium; *office de notaire.* (*St. Aven.*)

SCRIVARIUS. — Scriba, notarius; *notaire, greffier.* (*Ann. Gen.*)

SCRIVEARIUS.—Eadem notione. (A. 1262.)

SCROA. — Schedula, commentarius; *billet, note.* (*H. Nem.*)

SCROBULLA. — Vestis muliebris: « Istæ vero mulieres ambulant discalceatæ portantes *scrobullas* usque ad terram. » (B. Odor. de Forojul.)

SCROELLÆ. — Strumæ, scrofulæ; *écrouelles.* (*A. SS.*)

SCROFIPASCUS. — Subulcus; *porcher.*

SCROFOLÆ.—Idem q. SCROELLÆ. (*A. SS.*)

SCROPHA. — Machina ad suffodiendos urbium obsessarum muros; *machine de guerre pour déchausser les murs;* ol. *truie.* (W. Tyr.)

SCROPHIO. — Lapidum congeries, ut SCORPIO.

SCROPHULÆ. — Idem q. SCROELLÆ. (Ach. *Spic.*)

SCROTER. — Navigii species apud Danos; *sorte d'embarcation danoise.* (Sax. Gr.)

SCROVA. — Pro *scrofa.* (*Lex. Sal.*)

SCROZIA. — Fulcrum subaxillare; *crosse, béquille.* (*A. SS.*)

SCRUFULA.—Idem q. SCROFULA. (*A. SS.*)

SCRUNTONNES. — Certum pondus; *un certain poids;* « IX *scruntonnes candelæ.* » (*Tab. S. Germ.*)

SCRUPULOSITAS. — Conscientiæ stimulus, sollicitudo, difficultas, dubitatio; *scrupule.* (Ap. Pez.)

SCRUPULUS. — Negotium, difficultas; *affaire, difficulté.* (Ach. *Spic.*) — Suspicio; *soupçon.* (Id.) — Mensura agraria; *certaine mesure pour les champs.* (A. 840.)

SCRUTA. — Vasis species; *sorte de vase.* (*Vet. Gl.*)

SCRUTAMEN. — Inquisitio; *recherche soigneuse.* (*A. SS.*)

SCRUTATOR. — Idem, qui *circator,* et *summus speculator,* in monasteriis, *visitator; surveillant, visiteur, inspecteur.* (*St. Ord. de Semp.*) — *Scrutatores,* qui in electionibus, quæ per *scrutinium* fiunt, secrete vota et suffragia singulorum eligentium colligunt, eaque ne fraus obrepat, examinant; *scrutateurs.* (Eric. Upsal.)

SCRUTATRIX.—Monialis quæ in monasterio *scrutatur; surveillante.* (*Reg. Ord. de Semp.*)

SCRUTINARE. — Pro *scrutari,* inquirere; *rechercher.* (Lucif. Calarit.)

SCRUTINIUM. — Inquisitio; *recherche, perquisition.* (Pass.) — Interrogatio; *examen.*

(*Conc. Hisp.*) Hinc *scrutinia catechumenorum* dicuntur interrogationes, examinationes et instructiones catechumenorum. « Scrutinium, inquit Papias, iter baptismi, a scrutando dictum, utrum firma mente teneant, quæ a magistris didicerunt. » — Electionis forma; *scrutin, mode d'élection.* (Pass.) — Arcula; *cassette, coffret, boîte;* ol. *escrin.* (Mart. *Anecd.*)

SCRUTLANDA. — Somnero, terra cujus proventus vestibus emendis assignati sunt; *terre dont le produit est destiné à pourvoir quelqu'un des vêtements qui lui sont nécessaires.* (*Ch. Angl.*)

SCUAGIUM. — Ut SCUTAGIUM.

SCUBIÆ. — Pro *excubiæ.* (*Mir. Urb. V PP.*)

SCUBITOR. — Pro *excubitor.* (Mart. *Ampl. Col.*)

SCUCCA. — Anglo-Saxon., dæmon, diabolus; *le démon.*

SCUCHEO. — Scutum gentilitium; *écu, écusson.* (A. 1338.)

SCUCHONNETUS. — Diminut. a *scucho*, scutulum; *petit écusson.* (A. 1419.)

SCUDATUS. — Aureus, moneta regum Galliæ; *écu d'or.*

SCUDAZOLIUM. — Scutum gentilitium; *écusson.* (Mur.)

SCUDELARIA. — Scutella; *écuelle.* (*St. Pl.*)

SCUDELLA. — Eadem notione. (Joan. Dem.)

SCUDELLINA. — Eadem notione. (Id.)

SCUDELLORIUS. — Parva scutella; *petite écuelle.*

SCUDERE. — Pro *cudere.* (A. 1356.)

SCUDERIUS. — Armiger; *écuyer.* (Mur.)

SCUDETUM. — Scutum gentilitium; *écusson.* (Pet. Amel.)

SCUDETUS. — F. ferrea lamina qua focus munitur, quia scuta gentilitia ut plurimum in iis referuntur, sic dicta. (A. 1379.)

SCUFERUS. — Monetæ genus, idem q. STUFERUS. (Mart. *Ampl. Col.*)

SCUFFIUM. — Tributi species: ut SCUFIA. (*St. Ast.*)

SCUFIA. — Tributi species apud Longobardos, et onus publicum, cui cives addicti sunt; *sorte de redevance et charge publique.* (*Ch. Adelch. reg.*)

SCUGIUS. — Typus, quo nummi cuduntur; *coin monétaire.* (A. 1382.)

SCUISORIUM. — Pro SCINSORIUM, vel potius SCISSORIUM, orbiculus mensorius, in quo dapes scinduntur. (A. 1421.)

SCULCÆ. — Multa pecuniaria ob inobedientiam militarem; *amende infligée à celui qui ne remplissait pas les devoirs militaires.* (Macr. *Lex.*)

SCULCATORIUS. — Exploratorius; *d'observation, de découverte.* (Sen.)

SCULDACHIO. — Idem q. SCULDAIS. (A. 1055.)

SCULDÆUS. — Eadem notione. (*Leg. Roth.*)

SCULDAIS. — Judex, apud Longobardos; *juge.* (*Leg. Luitp.*)

SCULDALISIUS. — Eadem notione. (*Syn. Rom.* a. 904.)

SCULDASCIUS. — Eadem notione. (Mur.)

SCULDASIO. — Eadem notione. (*Ch.* ap. Puric.)

SCULDASSIA. — Districtus *sculdais; juridiction d'un juge, territoire soumis à son autorité.* (A. 923.)

SCULDASSIUS. — Eadem notione ac SCULDAIS. (A. 1027.)

SCULDAXIS. — Eadem notione. (*Chr. Noval.*)

SCULELLA. — Siliqua, nisi leg. *scutella.* (Barel.)

SCULINGUS. — Pro *scyllingus*, Anglo-Saxonibus, sexagesima pars libræ; *le 60e de la livre.* (A. 1419.)

SCULPATOR — Sculptor; *sculpteur, graveur.* (*Vet. Gl.*)

SCULPRE. — Scalprum; *serpe.* (A. 1294.)

SCULPTURATUS. — Sculptus; *gravé.* (Mart. *Anecd.*)

SCULSCARA. — Expeditio militaris; *expédition militaire; Vid.* SCARA.

SCULTECIA. — Præfectura, dignitas vel officium *sculteti; office* ou *dignité de* scultet. (*Feud. Sax.*)

SCULTEDUM. — Culpa, peccatum, noxa, reatus; *faute, délit, contravention.* (*Ch. Fland.* a. 1125.)

SCULTETA. — Idem q. SCULTETUS. (*Spec. Sax.*)

SCULTETATUS. — Præfectura, dignitas vel officium *sculteti;* ut SCULTECIA. (A. 1323.)

SCULTETUS. — Prætor, præfectus, ballivus, judex oppidi; *prévôt, juge, bailli;* ol. *scultet, scultriet.* (*Ch. Alem.* Pass.)

SCUMARIUM. — Porta, amplior et decumana, ut videtur; *portail.* (Andr. Mon.)

SCUMUM. — F. locus ubi vilia quæque et quisquiliæ asservantur : « Et sunt omnia prænominata in parvo scrinio dicti *scumi.* » (*Ch. Angl.*)

SCUNA. — Vox Belgica : « Non divertant (clerici) etiam ad tabernas, nec inter scurarias sedeant, nec domunculas frequentent, quæ *scunæ* vocantur. » (*St. eccl. Cam.*) — F. pro STUBA.

SCUNDIRE. — Excusare, purgare se sacramento vel duello; *se justifier, se purger par serment;* ol. *escondire.* (Jac. II rex Arag.)

SCUPEA. — « *Scupea* vero ejus (serpentis) non depicta, sed extra corticis (ovi) ordinem posita, manu deprehendi et tractari, velut alia materialis res, poterat. » (*A. SS. Ben.*) Ubi de figura serpentis in ovo sculpta sermo est, unde *scupea* idem sonare videtur, quod Gallis *croupe* dicitur.

SCUPHA. — Leg. *cupha*, id est cucurbita, Gall. *ventouse*, in Petri Blesensis epistola.

SCURA. — Equile et horreum, in quo fruges reconduntur; *écurie, grenier.* (S. IX.)

SCURARE. — Purgare, sordes abluere; *curer, écurer, nettoyer.* (A. 1192.)

SCURARIUS. — Cui *scurarum* cura commissa est; *Vid.* SCURA. (*Cap. Car. M.*)

SCURELLIUS. — Idem q. SCURIOLUS. (A. 1407.)
SCURIA. — Stabulum equorum; *écurie.* (*Lex Sal.*)
SCURIOLUS. — Sciurus; *écureuil;* ol. *escurieu.* (A. 1276.)
SCURIRE. — *Scurire* bladum, frumentum flagello excutere; *battre le blé.* (A. 1386.)
SCUROLÆ. — Pusulæ; *rougeole.* (Mich. Scot.)
SCUROLUM. — Crypta, sacella subterranea; *chapelle souterraine.* (Joan. Ant. Castel.)
SCURRA. — Stipator, apparitor, satelles, carnifex; *appariteur, garde, bourreau.* (*A. SS.*)
SCURRAMENTUM. — Excursus; *excursion.* (A. 1283.)
SCURSORIUM. — Canalis per quem aquæ excurrunt; *conduit d'eau, canal.* (*St. Mut.*)
SCUS. — Rotundum vel rotunditas; *rond* ou *rondeur.* (J. de J.)
SCUSSELLUS. — Sarcinator; *couturier.* (*St. Verc.*)
SCUSSO. — Scutum gentilitium; *écusson.* (A. 1502.)
SCUSSUS. — Excussus; *battu, secoué;* ol. *escous.* (*Ch. Alem.*)
SCUTA. — Vestis ecclesiasticæ species apud Jacob. Gaetanum, ubi *succam* legendum esse probat scriptor; *Vid.* SUCCA. — Navis species; *sorte de navire.* (A. 1163.)
SCUTAGIUM. — Militare servitium a subditis domino debitum; *service militaire;* ol. *droit d'écu, escuage.* (Pass.)
SCUTORUM. — Scutum minus; *petit bouclier.* (S. IX.)
SCUTARIUS. — Armiger, spatharius; *Vid.* ARMIGER. (Jul. Firm.) — *Scutorum* artifex; *fabricant de boucliers.* (*Const. Sicil.*)
SCUTATOR. — *Scutorum* confector, ut SCUTARIUS. (*Cap. C. M.*)
SCUTATUS. — Armiger, scuto instructus; *Vid.* SCUTARIUS. (*Vet. Gl.*)
SCUTEFER. — Pro SCUTIFER. (A. 1497.)
SCUTELLA. — *Scutella closeriæ;* præstationis species, ut videtur, quæ fit a *clusas* tenentibus.
SCUTELLARIUM. — Locus ubi *scutellæ* reponuntur; *vaisselier, lieu où l'on serre la vaisselle:* ol. *escueillier.* (J. de J.)
SCUTELLARIUS. — Officium in coquina regia, cui *scutellarum* cura incumbit; *officier de la bouche du roi, dans les attributions duquel était la garde de la vaisselle;* ol. *escuelier.* (A. 1261.) — Qui facit vel vendit scutellas; *marchand d'écuelles, de vaisselle;* ol. *escuellier.* (J. de J.)
SCUTELLATA. — *Scutellata piscium,* certus piscium numerus; *plein une écuelle, écuellée.* (*Tab. S. Flor.*)
SCUTELLIFER. — Qui *scutellas* mensæ apponit, officium in aula Jacobi II regis Majoric.; *Vid.* SCUTELLARIUS.
SCUTELLINA. — Diminut. a *scutella.* (A. 1305.)
SCUTELLONUS. — Diminut. a *scutella.* (A. 1379.)
SCUTELLULA. — Eadem notione. (Guid. *Disc. Fars.*)
SCUTELLUM. — Scutulum gentilitium; *écu, écusson.* (A. 1365.)
SCUTERE. — Pro *excutere.* (Irm.)
SCUTERIUS. — Ut SCUTARIUS. (Pet. de Vin.)
SCUTETUM. — Scutum; *écu, écusson.* (A. 1347.)
SCUTIFERI. — Armiger; *écuyer.* (Pass.) — *Scutifer ad scindendum,* seu *scindens,* officium in aula regis Majoric., Gall. *écuyer tranchant.* (*A. SS.*)
SCUTIFERIA. — Officium in aula regia complectens quodcunque pertinet ad *scutiferos,* eorum famulos, stabula, equos, equorum ferraturas, etc., Gall. *écurie;* ol. *escurie.* (*Ord. Hosp. Reg.*) — Stabulum equorum, equile; *écurie.* (A. 1305.)
SCUTOR. — F. sculptor, vel scutorum artifex: « Emit dictus cardinalis a J. de Bartays *scutore*... unum hospitium. » (A. 1375.)
SCUTRA. — Vas æneum, æquale in fundo, latum, apertum desuper; *sorte de plat.* (*Vet. Gl.*)
SCUTTER. — Vox Belgica, satelles; *archer.* (A. 1298.)
SCUTULA. — Monile ex auro compositum; *collier d'or.* (Pap.)
SCUTULATA. — Genera vestimentorum dicta quod orbiculos quosdam habent in similitudinem *scutelorum,* ead. q. *virgatæ vestes; Vid.* VIRGATUS. (Pap.)
SCUTUM. — Scutatus miles, armiger; *soldat armé de l'écu, écuyer.* (Domniz.) — Tabella in formam scuti confecta, orbicularem nempe; *plaque circulaire.* (Anast.) — Vas, quod lychnis in ecclesiis pendentibus substernitur; *godet suspendu au-dessous des lampes.* (Dur.) — Moneta regum Francorum, ita appellata quod in ea descripta essent Franciæ insignia in scuto; *monnaie royale de France, écu;* ol. *escu.* (Pass.) — Tabulatio quæ foribus et officinis rerum venalium prætenditur, cum ad excutiendos imbres, tum ad impediendum lumen; *auvent, petit toit en saillie fixé à la partie supérieure de la devanture d'une boutique pour la garantir de la pluie ou de l'action de la lumière.* (Rog. Hoved.) — *Scutum bellicum,* feudum, dignitas feudalis; *fief, dignité, état d'un possesseur de fief militaire.* (*Spec. Sax.*) *Scuta bellorum,* inter obventiones curionum; ea forte quæ finito bello a militibus in ecclesiis appenduntur, vel potius a campionibus qui duello decertaverunt; *écus, boucliers déposés dans les églises, par les soldats après la guerre, ou par les champions après le combat judiciaire.* (A. 1078.) *Scutum anceps,* trigonus; *trident.* (*Cap. C. M.*) *Scutum armorum,* gentilitium; *écu, écusson.* (*Ch. Henr. VI reg. Angl.*) *Scutum fidei,* charta qua facti alicujus fides asseritur; *attestation, certificat* (*G. Chr.*)
SCUTUS. — Monetæ genus, ut SCUTUM.
SCYPHO. — « Item calicem majorem fundatum cum *scyphone* pens. lib. XXXVII. » (Anast.) Sed legendum videtur *siphone,* id est fistula, quo sanguis Dominicus hauriebatur, nisi fuerit major scyphus, in quem

vinum ad Missæ sacrificium oblatum ex majori calice refundebatur.

SCYRA. — Anglis, provincia, comitatus; *province, comté.*

SCYREMOTUS. — Anglis, placitum seu conventus publicus *scyræ*, qui alias *comitatus* dicitur; *assises, plaids, assemblées de comté.*

SDUGARIUM. — Meatus, aquæductus, canalis per quem fluunt aquæ; *conduit.* (*St. Mut.*)

SE.— Pro *eum*, vel *eos; sui* pro *ejus*, vel *illorum; suus, sua, suum*, pro *ejus*, vel *illorum*, passim occurrunt in chartis, interdum et in scriptoribus medii ævi.

SEAF. — Spicarum manipulus, ap. Anglos; *gerbe.* (Matt. Westm.)

SEANCIA.—Dilatio, mora; *délai, prorogation.* (A. 1361.)

SEBASMIUS. — Sebastus, augustus; *auguste.* (Pap.)

SEBASTUS.— Dignitas in aula Constantinopolitana notissima; *dignité du palais à la cour de Byzance.*

SEBELINUS. — Ad *sabelum* pertinens; *de martre.* (Mur.)

SECA. — Vox Italica, serra; *scie.* (*A. SS.*) —Locus seu officina ubi serra ad desecandum utuntur; *scierie.* (*St. Cad.*)

SECACES.—Sequaces; *compagnons, camarades.* (A. 1390.)

SECARE. — Castrare; *couper, châtrer.* (*Leg. Wisig.*)—Jugulare, gladio collo secare; *égorger, couper la gorge à.* (Mur.) — *Seca* seu serra secare; *scier.* (A. 1303.)

SECCATURA.—Res ipsa secta, de messe aut prato dici potest. (*St. Cadub.*)

SECENA.— Grani vel bladi species; *sorte de blé.* (*H. Cass.*)

SECESPITA.—Culter ad *secandas* victimas in sacrificiis; *couteau de sacrifice, secespite.*

SECESSUS. — Latrina; *fosses d'aisances.* (*Vet. Gl.*)

SECHES. — Sepia, piscis species; *seiche, poisson.* (*Cam. Comp. Paris.*)

SECHETA. — Eadem notione. (Id.)

SECHOIRATA. — Quantum unus *sector* per diem secare potest de prato; *autant de pré qu'un faucheur peut en faucher en un jour;* ol. *soucherée.* (*Reg. Cam. Comp. Aquens.*)

SECHURA. — Eadem notione. (*Tab. S. Vict. Mass.*)

SECIA.— Serra; *scie.* (*St. Ast.*)

SECIUS. — Falcis species; *sorte de faulx.* (*St. Avel.*)

SECLUM. — Vestis vel ornatus species: « Lego... unum meum mantellum et unum *seclum* et unum lavezium. » (A. 1197.)

SECMARIUS.— Pro SAGMARIUS.

SECORDIA.— Discordia; *désunion, désaccord.* (*A. SS.*)

SECRESTANUS.—Sacrista; *sacristain;* ol. *segretain.* (A. 1133.)

SECRESTARE.— Societate rerumque suarum administratione privare, pro SEQUESTRARE, separare, seponere. (*Ord. reg. Fr.*)

SECRESTARIUS. — Idem q. SECRESTANUS.

SECRETA. — Oratio, quæ post Præfationem in sacra liturgia *secrete* et submissa voce a sacerdote dicitur; *la Secrète, partie de la sainte Messe.* (Amal.)—Curia seu consessus judicum de re æraria et fiscali; *cour des comptes, chambre des finances.* (*Assis. Hierosol.*) *Secreta regia*, ærarium; *le trésor public.* (*Ann. Pisan.*)

SECRETAGIUM.—*Secretæ* locus, in regno Cypri; *trésorerie, lieu où le trésor est déposé.* (Sanut.)

SECRETALIS. — Secretus, absconditus; *cachet, secret.* (*Mac. Ins. Barb.*)

SECRETANIA. — Secretarium ecclesiæ, seu quidquid in illo includitur; *sacristie* ou *tout ce qui est renfermé dans la sacristie d'une église.* (A. 1056.)

SECRETARIA. — Secretarium ecclesiæ, sacristia; *sacristie.* (Bern. Mon.)

SECRETARIATUS. — Officium et dignitas ejus, qui est a *secretis; charge et dignité de conseiller intime, de secrétaire particulier.* (Mur.)

SECRETARIUM. — Locus in quo senatus collectus est; *lieu de réunion du sénat.* (Anast.) — Locus in quo judices considunt; *tribunal.* (*A. SS.*) — Ædiculum seu camera ecclesiæ adjuncta, in qua sacra ministeria reconduntur, et in qua etiam sacerdotes et clerici, priusquam ad sacra procedant, vestes ecclesiasticas induunt; *sacristie.* (Pass.) — Theca reliquiarum seu feretrum in quo reliquiæ sacræ reconduntur; idem q. SCRINIUM. (*A. SS. Ben.*) — Locus subterraneus, crypta; *lieu souterrain, crypte.* (*A. SS.*)

SECRETARIUS. — (Subst.) Qui ecclesiæ secretum curat, sacrista, qui est a secretis, scriba, forestarum custos; *sacristain, archiviste, trésorier, confident, secrétaire particulier, greffier, scribe, garde forestier.* (Pass.) — (Adj.) Secretus, abditus; *caché, secret.* (*A SS.*)

SECRETELA. — Orationis genus in sacra liturgia, ut SECRETA. (Dur.)

SECRETIA. — Ærarium principis, ut SECRETA. (*H. Dalp.*)

SECRETIO.— Pactio; *convention, accord.* (Ap. Lud.)

SECRETUM. — Locus in quo judices jus dicturi consident, interdictum judicis sententia decretum, arcula in organis ubi ventus colligitur; *tribunal, prétoire, interdiction prononcée par le juge, le sommier de l'orgue.* (Pass.) *Secretum naturæ*, latrina; *fosse d'aisances.* (*A. SS.*) *Secretum cœleste*, ecclesia; *église.* (*Vet. Cod.*) *Secretum poli*, eadem notione. (*G. Chr.*) *Secretum Missæ*, diptychon, seu tabella continens canonem Missæ; *canon d'autel.* (A. 1195.)

SECTA. — Opinio ab aliorum sententia diversa, hæresis, prava opinio; *système, opinion, doctrine, hérésie.* (Pass.)—Vitæ institutum, agendi ratio; *les mœurs, la manière de vivre.* (Pass.)—Servitium quo feudatarius ad frequentendam curiam domini sui tenetur; *obligation où est le vassal d'assister aux plaids du seigneur, service de plaid.* (Pass.)

—Servitium quodvis; *tout service féodal;* hinc *secta molendini*, *secta montæ*, etc. (*Ch. Angl.*) — Jus persequendi aliquem in judicio de re aliqua, maxime de criminali; *droit de poursuivre en justice.* (Pass.) — Lis; *cause, procès, poursuite.* (Pass.)—Jus quod domino competit persequendi suos homines, cum, eo inconsulto, ad alium hominem transierunt; *droit de suite*, *droit de poursuivre et réclamer un serf en toutes seigneuries.* (Pass.) — Violatio, infractio; *violation*, *infraction.* (A. 1322.)—Inquisitio, rei gestæ acta; *information, procès-verbal.* (A. 1293.) —Vestimenti tractus, syrma; *queue.* (A. 1323.) — Pars, portio, appenditiæ; *partie*, *suite*, *dépendance.* (A. 1181.) — Series, ordo; *série*, *certain nombre de choses rangées par ordre.* (S. XIII.)—Oblatio quæ curioni ex ipsius officiis fit; *casuel*, *revenu qu'un curé retire de ses fonctions.* (*Vet. Ch.*)—Comitatus; *cortége, suite, train.* (A. 1211.)—In nonnullis instrumentis, ubi de vestibus sermo est, *secta* dicitur vestimentorum similitudo, qua societas a societate, classis a classe distinguitur: «Iidem pedites... una *secta* vestiantur,» id est vestibus similibus. At vero ubi aliæ res eodem nomine significantur, ea intelligi debent, quæ ejusdem sunt speciei, formæ seu figuræ, Gall. *de même sorte*, *de même façon. Secta vestimentorum*, idem q. Galli dicunt *habit*, *ornement complet*, cujus scilicet omnes partes ejusdem sunt panni, coloris, formæ. (A. 1498.)

SECTANTIA. — Servitium, quo feudatarius curiam frequentare tenetur, ut SECTA. (A. 1178.)

SECTATOR. — Lanius; *boucher.* (*Ch. Angl.*) — Qui curiam domini frequentare tenetur; *vassal qui est tenu d'assister aux plaids de son seigneur.* (*Ch. Angl.*)

SECTIO. — Jus, ut videtur, scindendi ligna in silvis alienis; *droit de jouissance dans les bois d'autrui.* (A. 1073.)

SECTOR. — Interfector; *meurtrier*, *assassin.* (Zach.) — Usurpator, qui bona proscriptorum secat et dividit; *usurpateur*, *celui qui partage les biens des proscrits.* (*Vet. Gl.*) — Vervex; *mouton.* (A. 1078.)

SECTORATA.—Quantum unus *sector* per diem secare potest de prato, ut SECHOIRATA. (*Chartul. Bit.*)

SECTURA. — Messium *sectura*, seu servitium quo vassalli debent *secare* messes aut prata domini; *la moisson* ou *le service féodal par lequel les vassaux étaient tenus de faucher les prés ou moissonner les champs de leur seigneur.* (A. 1202.)

SECTUS. — Eunuchus factus; *devenu*, *fait eunuque.* (*Conc. Hisp.*)

SECUNDARE. — Iterare; *renouveler, faire une autre fois, répéter.* (*A. SS.*)

SECUNDARIUS. — Qui secundum obtinet locum; *celui qui occupe la deuxième place.* (Asser.)

SECUNDATIO. —*Secundatio legis*, Deuteronomium; *le Deutéronome.* (*A.SS.*)

SECUNDATUS.—Secundus locus; *le second rang*, *la seconde place.* (Tert.)

SECUNDICERIUS.—Qui post primicerium est in schola qualibet; *celui qui*, *dans un corps*, *un collége*, *est à la seconde place.* (*Cod. Th.*)

SECUNDINÆ. — Membranæ, quæ fetum sequuntur; *arrière-faix.* (*Auct. Mam.*)

SECUNDITAS.—Felicitas, vel prosperitas; *bonheur, prospérité.* (*Vet. Gl.*)

SECUNDOGENITUS.—Natu minor; *cadet.* (A. 1499.)

SECUNDUS.—*Secundus hæres*, nepos; *neveu.* (*Vet. Gl.*)

SECUNX. — I uncia et semis; *une once et demie.* (Rab.)

SECURANS.—Securus; *calme*, *tranquille.* (*A. SS.*)

SECURARE.—Pignore vel fidejussione interposita securum facere; *garantir.* (*Ch. Arag.*) — Securum reddere; *calmer*, *tranquilliser.* (*A. SS.*)

SECURATIO. — Tuitio, cautio; *garantie*, *caution, sûreté;* ol. *seureté.* (Joan. Whethm.)

SECURIARE. — Securum reddere, ut SECURARE. (*Gest. Fr.*)

SECURIONUS. — Hordei species; *escourgeon.* (A. 1244.)

SECURIS. — Fidejussor; *caution*, *répondant.* (*Tab. Roton.*)

SECURITAS.—Emunitas, armitas; *sauvegarde.* (Rathb.) — Vadimonium, fidejussio; *sûreté*, *caution;* ol. *assurement*, *seureté.* (A. 1313.)—Obses ipse, vel fidejussor; *répondant.* (*Ann. Gen.*)—Apocha, seu instrumentum quo creditori debitum securum præstatur; *quittance.* (*Cod. Th.*) — Fiducia; *confiance.* (A. 1477.)—Epistola, quæ homicidæ a parentibus occisi concedebatur, ut securus esset a qualibet inquietatione; *lettre que les parents d'un homme assassiné donnaient au meurtrier pour qu'il ne pût être inquiété à raison de ce crime.* (Marc. *Form.*) —*Securitas evocatoriæ*, licentia a principe concessa alicui ad ejus conspectum veniendi; *lettre d'audience.* (*Cod. Th.*)

SECURITER.—Secure; *tranquillement*, *en toute sûreté.* (A. 896.)

SECURSELLA. — Parva securis, *hachette.* (*St. Val. Ser.*)

SECURUS.—Certus; *certain*, *sûr.* (Cigalt.) —Fidus; *fidèle*, *en qui on a confiance.* (A. 1477.)

SECUTA. — Obligatio qua vassallus dominum in hostem seu exercitum sequi tenetur; *obligation où est le vassal de suivre son seigneur à la guerre;* ol. *suite.* (A. 1334.) — Jus quod domino competit persequendi suos homines, cum eo inconsulto ad alium dominum transierunt; *droit de suite*, *droit par lequel un seigneur suit et réclame celui de ses hommes qui s'est retiré*, *sans sa permission*, *dans les terres d'un autre seigneur.* (S. XIII.)

SECUTIO.—Jus domino competens homines suos persequendi, ut SECTA et SECUTA. (A. 1219.)

SECUTIVA. — Comitatus; *suite*, *cortége.* (A. 1293.)

SECUTOR. — Actor; *demandeur*, *celui qui poursuit un procès.* (*Leg. Norm.*)—*Secutores*, hæredes, posteri; *les héritiers*, *la postérité.* (*Trad. Fuld.*)

SEDA — Idem quod *camera paramenti ; chambre de parade, salon de réception.* (A. 1377.)

SEDALARE. — Inter ornamenta ecclesiastica recensetur in Tradit. Fuldensibus : « Betin III, pulvilli V, *sedalare* III. »

SEDALIS. — *Sedalis ecclesia*, ecclesia cathedralis; *église cathédrale.* (A. 1133.)

SEDANEA. — Res immobiles; *les immeubles.* (Mur.)

SEDARE. — Componere. (*Hist. Dalph.*)

SEDATIO. — Idem q. *pretium sepulcri ; Vid.* PRETIUM. (*Can. Hib.*)

SEDATOR. — Qui rebus componendis est præpositus. (*Ch. Dalph.*)

SEDAZIUS. — Cribrum, setacium; *sas, tamis ;* ol. *sédas.* (A. 1281.)

SEDECENNITAS. — Numerus sedecim ; *le nombre seize, une seizaine.* (S. Cyril.)

SEDELLA. — Discus, ut videtur, Gall. *plat*, in quo aliquid *sedet.* (Mur.)

SEDELLUS. — F. discus : « Cum uno *sedello* argenteo super altare S. Petri. » (A. 1019.)

SEDENTARIUS. — Qui *sedes* facit; *fabricant de siéges, chaisier.* (*Vet. Gl.*)

SEDENTIA. — Res immobiles ; *les immeubles.* (*Ch. Hisp.*)

SEDERE. — Aptum esse ; *être séant, aller bien.* « Primicerius autem et secundicerius componunt vestimenta ejus (Pontificis) ut bene *sedeant.* » (*Ord. Rom.*) — Commodum vel gratum esse ; *convenir de, être agréable de.* (A. 1222.) — Incidere ; *tomber, arriver.* (*Chartul. abb. de Precibus.*) — Pacifice possidere ; *jouir paisiblement.* (*Bull. Cas.*) — Sedem episcopalem obtinere ; *devenir évêque, monter sur le siége épiscopal.* (Pass.)

SEDERIUS. — Incerniculorum bombycinorum opifex ; *fabricant de tamis ;* Occit. *sédassié.* (*Ch. Occit.*)

SEDES. — Tribunal, forum ; *tribunal, lieu où se rend la justice, où siégent les juges.* (A. 1368.) — Obsidio ; *siége, attaque d'une ville.* (Ach. *Spic.*) — Locus idoneus ad construendum ædificium ; *lieu propre à construire une maison, emplacement.* (A. 977.) — Modus agri qui colitur, idem q. PECIA ; *pièce de terre.* (Spic. *Ach.*) — Proprietas, dominium, possessio ; *propriété, seigneurie, possession.* (A. 952.) — Ecclesia seu conventus etiam hæreticorum ; *assemblée, réunion.* (*Cod. Th.*) — Ecclesia cathedralis ; *cathédrale.* (A. 859.) Hinc *civitas de sede*, urbs episcopalis ; *ville épiscopale, chef-lieu d'un évêché.* (A. 1327.) *Sedes apostolicæ*, Ecclesiæ quæ apostolum conditorem agnoscunt ; *Eglises qui reconnaissent un apôtre pour fondateur.* (S. Aug.) *Sedes ecclesiastica*, clerus loci alicujus, ut videtur. (*Lex Bavar.*) *Sedes majestatis*, sedile in quo celebraturus sedet, dum in choro Kyrie, Gloria, et Credo decantantur ; *siége du célébrant pendant certaines parties de l'Office divin.* (*Ritual. eccl. Vivar.* a. 1360.) *Sedes molendini*, locus idoneus ad ædificandum molendinum, vel ubi stat molendinum ; *lieu propre à bâtir un moulin*, ou *lieu où un moulin est bâti.* (*Chr. Andr.*) *Sedes bladorum*, area et jus colligendi grana quæ in area e manipulis excidunt, vel granorum trituratorum reliquiæ ; *aire à battre le grain* et *droit de ramasser les criblures.* (A. 1253.) *Sedes curiæ*, jus quoddam, eadem notione. (A. 1220.) *Sedes cambæ*, ubi cerevisia conficitur ; *brasserie.* (A. 1138.) *Sedes intima*, imus carcer ; *cachot.* (Prud.) *Sedes simulacrorum* : 1° locus in quo simulacra paganorum fixa erant ; *niches* (*Cod. Th.*); 2° solia et throni, quibus hæc simulacra circumferebantur in pompa ; *trônes portatifs sur lesquels les païens plaçaient les statues des dieux pendant les processions.* (Tert.) *Sedes navium*, reditus de statione navium in portu ; *produit du stationnement des navires dans un port ;* ol. *siége des nefs.* (A. 1006.) *Sedes salinariæ*, locus seu vasa in quibus sal conficitur ; *saline* ou *les grandes poêles qui servent à faire évaporer l'eau dans les salines.* (*A. SS.*)

SEDESSERIUS. — Idem q. SEDERIUS.

SEDET. — Decet, ex Gall. *sied :* « Melius in mensa regia *sedet* aurum, quam in pauperis domo, vel rusticano tugurio, » etc. (Andr. Capel.)

SEDICULUM. — Sedes minor ; *petit siége.* (*A. SS.*)

SEDILE. — Locus ad construendum ædificium idoneus, et modus agri ; ut SEDES.

SEDILIUM. — Locus ad ædificandum idoneus, ut SEDES. (A. 1257.)

SEDILLA. — Vagina ; *gaîne, fourreau.* (A. 1348.) — Locus vacuus et agri modus, ut SEDES. (A. 1257.)

SEDIMEN. — Locus quivis vacuus, idoneus ad ædificandum vel plantandum, ut SEDES. (Mur.) — Domus ubi quis sedet, habitat ; *demeure, habitation, logement.* (*A. SS.*)

SEDIMONIUM. — Locus quivis vacuus, ut SEDES. (A. 1083.)

SEDIOLUM. — Locus vacuus et modus agri, ut SEDES. (S. IX.)

SEDIPES. — Stapes, cui pede innititur eques, ut in equum ascendat ; ut SCALA. (*A. SS.*)

SEDITA. — Præsidium militare ; *garnison.* (Isid.)

SEDITIALITER. — Seditiose ; *séditieusement.* (A. 1380.)

SEDITIO. — Conspiratio in mortem aut damnum alicujus ; *complot, conspiration.* (*Mag. Ch.*) — Præsidium militare ; *garnison.* (*Script. rer. Fr.*)

SEDITIONABILITER. — Seditiose ; *séditieusement, en excitant des troubles.* (A. 1379.)

SEDITIONALIS. — Ad *seditionem* pertinens ; *séditieux.* (*Script. rer. Fr.*)

SEDITIONARE. — *Seditionem* excitare ; *exciter des troubles, pousser à la révolte.* (A. 1379.)

SEDITIONARI. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

SEDITIONARIUS. — Qui *seditionem* excitat ; *séditieux, qui pousse à la révolte.* (*Conc. Hisp.*)

SEDITIOSUM. — Causa dissensionis, con-

tentionis; *motif de trouble, de division.* (Just.)

SEDITOR.—*Seditionis* auctor; *auteur des troubles, de la révolte.* (A. 1397.)

SEDITURUS.—Pro *sessurus.* (*A. SS.*)

SEDIUM.— Seditio; *révolte.* (*Ch. Ital.*)—Locus ad ædificandum, ut SEDES. (A. 1160.)

SEDNICUS.—Centurio, Slavis; *capitaine.*

SEDUCIBILIS.—Seductor, corruptor; *séducteur, corrupteur.* (A. 1251.)

SEDULARIUM. — Sedile; *siége.* (Paul. Diac.)

SEENS. — Res immobiles; *les immeubles.* (*Vet. Cod.*)

SEGA. — Obligatio, qua vassallus, vel tenens, dominum in hostem seu exercitum sequi tenetur, ut SECUTA. (Pass.)

SEGALE.—Secale; *seigle.* (Bal. *Misc.*)

SEGALUM.—Eadem notione.

SEGARDI.— Hæretici, iidem q. BEGARDI. (*Chr. Belg.*)

SEGATURA. — Idem q. SECATURA. (A. 1202.)

SEGEL.—Ut SEGALE. (A. 1085.)

SEGELATIUS. — Secalitius; *de seigle.* (A. 1097.)

SEGENTES. — Messores; *moissonneurs.* (S. XIII.)

SEGES. — Mensura agraria; *certaine mesure pour les champs.* (*Ch. Angl. Sax.*)— Granum quod ad molendinum defertur; *grain que l'on porte au moulin.* (A. 1196.)

SEGHA. —F. officina, ubi serra ad desecandum utuntur; *scierie.* (*Cod. Ital. Dipl.*)

SEGHIA.—Terra inculta vepribus et dumetis abundans; *terre inculte, couverte de broussailles.* (*St. Verc.*) —Quod commentariensi pro incarceratione præstatur; *droit de geôlage, ce que le prisonnier donne au geôlier pour sa nourriture.* (A. 1284.)

SEGIAGIUM.—Redditus e navium in portu statione; idem q. SEDES.

SEGIMENTUM.—Idem q. SEGA. (A. 1220.)

SEGLARIUM. — Emissarium aquarium, Gall. *évier,* vel quid simile. (*St. Plac.*)

SEGLE.—Secale; *seigle.* (Bal. *Misc.*)

SEGLIA. — Eadem notione. (*Tab. Casæ Dei.*)

SEGLUM.—Eadem notione. (*Tab. Vos.*)

SEGMENTATUS. — Segmentis ornatus; *qui a des ornements de diverses couleurs.* (Dicitur de veste *segmentis* variegata, simul et de homine ejusmodi vestimentis induto. *Segmentata* autem intelligo ornamenta dissecta vel etiam diversi coloris seu textus. Hinc *segmentatus* idem quod acupictus sonat Ernaldo in Vita S. Bernardi. Probus *segmenta* interpretatur fasciolas, quæ extremis vestium oris assuuntur, Gall. *franges.*)

SEGNIORESSA. — Domina; *dame.* (A. 1154.)

SEGNIORIVUM.—Ut SEGNORIA. (A. 1138.)

SEGNITUDO. — Segnities, desidia; *lenteur, mollesse, insouciance.* (*Conc. Hisp.*)

SEGNOA.—Ut SEGA. (A. 1275.)

SEGNORARE.—*Senioris,* seu domini jura exercere; *commander, gouverner, être seigneur;* ol. *segnorier.* (A. 1268.)

SEGNORIA. — Dominatio, dominium; *puissance, domination, seigneurie.* (A. 1234.) —Carcer, quia præcipuum est segnoriæ seu dominii signum; *prison.* (A. 1268.)—Jus dominicum, præstatio; *service dû au seigneur, droit qui appartient au seigneur;* ol. *seigneuriage.* (A. 1283.) — Præstatio quæ a monetæ fabricatoribus domino solvitur ex monetæ proventibus; *droit qui revient au seigneur sur la fabrication des monnaies;* ol. *seigneuriage.* (A. 1349.)

SEGNORITUM. — Ut SEGNORIA. (*St. Ast.*)

SEGNORIVUM. — Dominium, idem quod SEGNORIA. (A. 1229.)

SEGNUM.— Genus vestis, Macris in Hierolex.; brevis tunica, quæ sub cappa a regularibus defertur, Italis *saio:* « Alia vero puella dedit *segnum* suum leproso. » (*Vit. S. Brigid.*) Legendum forte *sagum.*

SEGOA.—Ut SEGA. (A. 1280.)

SEGREAGIUM. — Jus domini in vassallorum silvis; *droit du cinquième sur les bois, lequel est dû au seigneur quand ces bois se vendent;* ol. *ségrage, ségraige.* (Pass.) *Segreagium caprarum,* præstatio quæ *segreario* forestæ penditur, ut capræ depascere possint in silva; *droit qui se paye au ségrayer pour avoir la permission de conduire les chèvres dans les bois;* ol. *ségréage.* (A. 1258.)

SEGREALIS.—*Segreagio* obnoxius; *sujet au droit de ségréage.* (A. 1257.)

SEGREARIUS. — Officium in *forestis,* forestarum custos; *garde forestier, officier forestier, gruier;* ol. *ségrayer, ségrais, ségris.* (Pass.) — Exactor segreagii; *receveur du droit de ségréage;* ol. *ségrayer.* (S. XIII.)

SEGREERIA. — Reditus, emolumentum *segrearii* ex officio; *produit de la charge de ségrayer.* (*Ch. eccl. Turon.*)

SEGREERIUS. — Idem q. SEGREARIUS. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

SEGREGARE. — Amicitiam discindere; *rompre amitié.* (A. 1386.)

SEGREGUS. —Ut SEGREX. (Isid.)

SEGRESTA. —Quæ *sacristiæ* præest apud sanctimoniales; *sacristaine, religieuse chargée de la direction de la sacristie.* (*Ann. Ben.*)

SEGRESTANIA.—*Sacristæ* munus; *charge de sacristain.* (*G. Chr.*)

SEGRESTANUS.—Qui *sacristiæ* præest; *sacristain;* ol. *segretain.* (*Tab. S. Pet. de Cellafroini.*)

SEGRESTARIUS. — Eadem notione. (Id.)

SEGRESTIA. — Eadem notione. (Ap. Steph.)

SEGREX.—Segregatus; *placé à part, séparé, distinct.* (Aus.)

SEGUA. — Obligatio qua vassallus dominum in *hostem* sequitur ut SECUTA. (A. 1399.)

SEGUIMENTUM. — Idem q. SEGA. (A. 1220.)

SEGULA.—Secale; *seigle.* (*Tab. S. Abb. Andeg.*)

SEGUM. — Pro SAGUM, panni species. (A. 1514.)

SEIARUM.—F. officina, ubi *serra* dissecatur; *scierie.* (A. 1303.)

SEIGNORIVIUM. — Idem q. SEGNORIUM. (A. 1229.)

SEILLETUM. — Vas, in quo aqua benedicta defertur; *bénitier;* ol. *seillette.* (A.1343.)

SEILLO. — Modus agri, idem q. SELIO. (Ap. Mad.)

SEINGLARE.—Aper; *sanglier.* (S. XIV.)

SEINIORA. — Dominium; ut SEGNORIA. (A. 1214.)

SEISIACIO.—Charta qua rei alicujus possessio traditur alicui; *acte par lequel on cède la propriété d'une chose.* (Ap. Mad.)

SEISIARE.—Ut SEISINARE. (*Mon. Angl.*)

SEISINA.—Alicujus rei traditio; *action de céder, de livrer une chose, cession.* (Ap. Mad.)

SEISINARE.—Mittere aliquem in possessionem; *mettre en possession, investir.* (Asser.)

SEISIRE.—Possidere, occupare; *posséder, occuper.* (Ch. Ap. Mad.)— Sub custodis manum ponere, tradere; *mettre sous la garde, donner à garder.* (*Chartul. S. Vinc Cenom.*)

SEISITIO.—Manucaptio, obsignatio; *saisie.* (A. 1280.)

SEISO.—Idem q. SATIO et SAISO.

SEISONA.—Eadem notione. (Ingulf.)

SEITORIUM.—Locus ubi *serra* dissecantur arbores, vel molendinum ad id operis destinatum; *scierie.* (*Ch. Occit.*)

SEITUNGA.—Gladius; *glaive.* (*Vet. Gl.*)

SEIZENUM. — Regio urbis, apud Massilienses, quorum urbs olim in sex partes distributa erat, Gall. *sezain.* (A. 1301.)

SEJORNARE.—Commorari, manere, diem ducere; *séjourner.* (A. 1202.)

SELARIUS. — Sellarum equestrium artifex; *sellier.* (A. 1304.)

SELAVE. —Ædicula vel ædificiolum tumulo alicujus superpositum; *petite construction, oratoire élevé sur un tombeau.* (*Lex Sal.*)

SELDA.—Taberna mercatoria; *boutique.* (Mat. Par.)

SELEGIA. — Potus species, f. cerevisia; *espèce de boisson.* (A. 1055.)

SELELARE. — Obsignare, communire; *sceller.* (A. 1362.)

SELENE.—Luna; *la lune.*(Joan.Scot.Erig.)

SELENITIS.—Eadem notione. (Agnel.)

SELHA.—Situla, aquæ ex puteo hauriendæ idonea; *vase pour puiser de l'eau.* (*Tabul. Dal. Mon.*)

SELIO.—Modus agri; *mesure de terre d'environ vingt perches;* ol. *seillon.*

SELIPHTARI.—Genus Turcici equitatus; *corps de cavaliers chez les Turcs.* (Jov.)

SELIQUATICUM.—Pro SILIQUATICUM.

SELIUNCA. — Dimin. a SELIO. (*Mon. Angl.*)

SELLA.— Latrina; *lieux d'aisances.* (*Vet. Gl.*) — Equitum instratum; *selle de cheval.* (Pass.)—Domus coloni in singulis mansis; *la maison, l'habitation d'un fermier.* (S. IX.) —Scamnum; *banc.* (*Vet. Cod.*)—Quidquid ex bonis alicujus est, bona ipsa, dominicum, ut MENSA. (A. 1372.)

SELLARE.—Officina sellarum, seu locus ubi sellæ conficiuntur vel asservantur; *sellerie.* (*St. Eq. Teut.*)— *Sella,* seu ephippio equum instruere; *seller un cheval.* (Pass.)— Equi *sellæ* insidere; *monter à cheval.* (*Cons. Fur.*)

SELLARIS.—Equus *sella* instratus; *cheval de selle.* (Anast.) *Animal ad sellam,* equus; *cheval.* (*Const. Sic.*)

SELLARIUS. — Equus sella instructus; *cheval de selle.* (*Vet. Insc.*)—Eques; *cavalier.* (*A. SS.*) — *Sellarum* confector; *sellier.* (*Cap. C. M.*)

SELLATOR. — Sellarum artifex; *sellier.* (*Vet. Test.*)

SELLIFER.—Equus; *cheval.* (*Vet. Epig.*)

SELLISTERNUM. —Instratum aut stragulum sellæ; *housse, couverture de selle.* (*Vet. Gl.*)

SELLIVUS.—Idem q. SELIO. (*Mon. Angl.*)

SELLONUS. —Eadem notione. (*Tab. eccl. Grat.*)

SELLULA. — *Sellula mansi,* domus coloni in singulis mansis, ut SELLA.

SELLULARIUS.—Eques, vel sellarum confector; *cavalier* ou *sellier:*

SELLUS. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides;* ol. *seillie:* « *Seillos* de vino. » (*Tab. prior. de Dom.*) *In sellum suum erigi,* attolli in sedentis situm. (*G. Ch.*)

SELQUALE.—Mensura frumentaria, idem q. SEXTARIUM. (A. 1295.)

SELVATICUS.—Silvestris; *sauvage.*(Mur.)

SEMAISIA. — Mensura vinaria, quæ Lugduni duas mensuras, quas Galli *pots* dicunt, continet; *mesure pour le vin;* ol. *semaise.*

SEMALIS. — Vasis genus ad usus diversos aptum; *ustensile de bois propre à porter des liquides, espèce de barillet muni de deux anses;* ol. *semal.* (*Pas. in ch. Occit.*)

SEMALUM. — Eadem notione. (W. Pag. Laur.)

SEMANTERIUM.—Gr. σημαντήριον, signum quo Græci fideles ad ecclesiam convocant, loco campanarum; *semanterion, agiosidère, instrument de fer dont on se sert dans l'Eglise grecque pour appeler les fidèles à l'église.*

SEMARE. — Mutilare; *mutiler, estropier.* (*Cap. C. M.*)

SEMATUM. — Semivacuus, semiplenus; *moitié plein, moitié vide.* (*Vet. Gl.*)

SEMAXII. — Iidem q. SEMIAXARII.

SEMBA. — Forte pro *scriba.* (Ord.Vit.)

SEMBELLINUM. — Sabellina pellis; *peau de martre.* (*Const. Catal.*)

SEME. — Ut SAGMA, onus, sarcina. (*Ch. Angl.*) — Apud Andegavenses et Pictones officium quod per septem dies continuos pro defunctis celebratur, idem proinde quod *septenarius; Vid.* SEPTIMUS. (A. 1382.)

SEMEBLATOR. — Seminator, sator; *semeur, celui qui sème les grains;* ol. *semere, semeux.* (*Vet. Cod.*)

SEMEL. — Aliquando; *une fois, un jour.* (A. 1300.) — Pro *semper,* passim apud Barbaro-Latinos scriptores.

SEMELATUS. — Solea instructus; *garni d'une semelle.*

SEMELIA.— Fulcimen, munimentum terreum vel ligneum; *soutien, appui.* (A. 1381.)

SEMELLA. — F. panum similaceorum, qui *simenelli* dicebantur, distributio, vel certa quantitas; *Vid.* SIMENELLUS. (*Conc. eccl. Col.*)

SEMELLATOR. — Sutor, qui calceos soleis instruit; *cordonnier;* ol. *semelier.* (A. 1344.)

SEMENALHANA. — Tantum seminis, quantum ad sationem cujusdam agri satis est; *le grain nécessaire pour ensemencer une terre.* (A. 1334.)

SEMENATURA. — Terra arabilis et *seminabilis*, seu quæ seri potest; *terre labourable* ou *qui est propre à recevoir la semence;* ol. *terre semeure.* (Ch. ap. Steph.)

SEMENS. — Sationis tempus; *semailles.* (*Tab. Aquic.*)

SEMENSTER. — Vox ambigua, qua et seminensis et spatium sex mensium significatur; *demi-mois, semestre.* (Isid.)

SEMENSTRA. — Liber in quo actiones sex mensium continentur; *livre renfermant l'histoire de six mois.* (Pap.)

SEMENTA. — Sementes; *semailles.* (Ap. Lud.)

SEMENTARICIUS. — *Terra sementaricia*, seminalis, quæ seri potest; *terre bonne à ensemencer.* (*Ch. Ital.*)

SEMENTARIUS. — Sationis tempus, vel ager sationi aptus; *temps des semailles*, ou *terre propre à être semée.* (A. 1093.)

SEMENTATICIUS. — Seminalis; *de semence.* (A. 1070.)

SEMENTATIO. — Sementis; *ensemencement, semailles* (Tert.)

SEMENTERIUM. — Sationis tempus; *semailles.* (A. 1271.)

SEMENTIA. — Sementis; *semailles.* (*Cap. C. M.*)

SEMENTURA. — Semen, sementis; *semence, ensemencement.* (A. 1217.)

SEMEOURA. — Eadem notione. (A. 1230.)

SEMETRUM. — Intervallum; *distance, espace.* (*A. SS.*) — *Dissona semetra; choses irrégulières, qui n'ont pas d'harmonie.* (Prud.)

SEMEURA. — Idem q. SEMEOURA.

SEMEURUS. — Seminalis; *de semence.* « Terra *semeura*, » quæ seri consuevit. (A. 1282.)

SEMIACIA. — Semitabula, ut videtur; *bout de planche.* (*A. SS.*)

SEMIALTER. — Unus et medius; *un et demi.* (*A. SS.*)

SEMIALTILE. — Semisaginatus; *à demi engraissé.* (A. 1188.)

SEMIARMATUS. — Minus armatus; *moins armé.* (*Vet. Gl.*)

SEMIAXIARII. — Appellati Christiani a gentilibus. Rationem nominis sic prodit Tertullianus : « Vicimus cum occidimur, licet nunc sarmentitios et *semiaxiarios* appelletis, quia ad stipitem dimidii axis revincti sarmentorum ambitu exurimur. »

SEMIBOLUS. — Oboli pars media; *moitié d'une obole.* (Isid.)

SEMIBONUS. — Non pessimus; *pas très-mauvais.* (Mur.)

SEMICCIA. — F. pro SEMICINCTIA. (*A. SS.*)

SEMICINCTA. — Prætenta ventri castula; *tablier;* ol. *demi ceint.* (Pass.)

SEMICINCTIA. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

SEMICINCTIUM. — Vestis sacerdotalis genus; idem quod ORARIUM, seu SUDARIUM. (*Vet. Gl.*)

SEMICIPIUM. — Semicaput; *moitié de la tête.* (*Vet. Gl.*)

SEMICOLUMNIUM. — Cylindrus; *cylindre.* (Isid.)

SEMICORS. — Minus habens cor; idem q. Gall. « *qui a demi âme.* » (J. de J.)

SEMICUMULATUS. — *Demi-comblé.* (A. 1224.)

SEMIDECIMA. — Quæ a decimo ad quintum numerum reducitur; *cinquième.* (*St. S. Claud.*)

SEMIDUPLEX. — Dimidius; *demi.* (A. 1387.)

SEMIFACIES. — Effigies obliqua; *visage de profil.* (Mab. *Ann. Ben.*)

SEMIFORTIS. — Male vel parum munitus; *mal* ou *peu fortifié.* (Mur.)

SEMIFRATER. — Qui ex altero patre, vel ex altera matre est; *demi-frère.* (Th. Otterb.) — Apud Carmelitas, frater seu *donatus* secundi ordinis. (*Const. Carmel.*)

SEMIFRUMENTUM. — Frumentum miscellum; *blé méteil.* (A. 1319.)

SEMIINTEGER. — Dimidiatus, mutilus; *rogné, estropié, mutilé.* (*Conc. Hisp.*)

SEMILANCEA. — Hastæ genus; *demi-pique.* (A. 1395.)

SEMILOTUS. — Mensura liquidorum, in quibusdam locis Belgii, *demi-lot*, quæ Parisiensi pintæ respondet.

SEMIMODIATA. — Idem q. SEMODIALE et SEMODIATA.

SEMINALIA. — Sationes; *semailles.* (*St. Ord. S. Gilb. Semp.*)

SEMINARE. — Semen; *semence.* (A. 1283.)

SEMINATIO. — *Terra seminationis*, seminalis, quæ seri consuevit; *terre que l'on ensemence habituellement, qui est propre à recevoir la semence;* ol. *semeure.* (A. 1192.)

SEMINATURA. — Sementis; *semailles, ensemencement.* (A. 1180.) — Stationis tempus, seu servitium quod ea anni tempestate domino a vassallis debetur; *temps des semailles*, ou *prestation due par les vassaux au seigneur à cette époque de l'année.* (*Ch. Angl.*) — Idem quod SEMINATIO. (*Chartul. Flor.*)

SEMINIA. — Hebdomada; *semaine.* (Gilb. Crisp.)

SEMINIVERBIUS. — Concionator; *harangueur.* (Pap.)

SEMIPANIS. — Panis statuti ponderis dimidia pars; *demi-pain, moitié d'un pain dont le poids est connu d'avance.* (Mart. *Anecd.*)

SEMIPAR. — Qui dimidii feudi ratione domino subditus est; *covassal, copossesseur d'un fief.*

SEMIPLAGIUM. — « Minus rete, vel lineæ adjunctæ retibus. » (Pap.)

SEMIPLANTARIUS. — *Semiplantaria charta*, ea scilicet qua ager ad *medium plantum* conceditur; *Vid.* COMPLANTARE.

SEMIPLENE. — *Semiplene probare*, idem q. Gall. *prouver à demi.* (*St. Palav.*)

SEMIPLENUS. — Simulatus; *feint, imaginé.* (Willelm.)

SEMIPOISA. — Semilibra; *demi-livre.*

SEMIRASUS. — *Mensura semirasa*, idem q. Gall. *mesure demi-rase.* (A. 1224.)

SEMIRE. — Pro *serere*, seminare; *semer.* (Ach. *Spic.*)

SEMISOLIDUS. — Dimidius; *demi-sou.* (Pass.)

SEMISOLIUM. — Solium latrinæ, sella familiarica; *banquette des lieux d'aisances.* (Mur.)

SEMISPATHIUM. — Brevior gladius; *épée courte.* (Pap.)

SEMISSARIUS. — Dimidius; *demi.* (*Chr. Isid. Pac.*) — Dimidia ex parte hæres; *héritier de moitié.* (Flor. Jurisc.)

SEMISSECLA. — Dimidium sicli; *moitié du sicle.* (Ap. Goldast.)

SEMITARIUS. — Semita; *sentier.* (*Ch. Hisp.*)

SEMITAS. — Imperfectio; *Vid.* SEMUS.

SEMITRIA. — Duo et dimidium; *deux et demi.* (*A. SS.*)

SEMIUSATUS. — Semitritus; *moitié usé.* (A. 1450.)

SEMIVIGILARE. — Intervigilare; *veiller.* (A. 1355.)

SEMNIUM. — Monasterium in quo degunt monachi; *couvent de moines.* (*Vet. Gl.*)

SEMODIALE. — Semimodius; *demi-muid.* (S. VIII.) — Mensura agraria, ager seu terra semimodii sementis capax; *mesure pour les champs, autant de terre qu'il en faut pour semer un demi-boisseau de grains.* (A. 790.)

SEMODIATA. — Idem quod SEMODIALE, ager semimodio constans. (A. 899.)

SEMODIUS. — Semimodius; *demi-boisseau.* (A. 1097.)

SEMONCIA. — Invitatio; *avertissement, invitation;* ol. *semonce.* (*St. eccl. Autis.*)

SEMONERE. — Pro SUBMONERE. (A. 1163.)

SEMONTIO. — Monitio; *semonce, avertissement.* (A. 1164.)

SEMOSSA. — Monitio, ut SEMONCIA. (A. 1356.)

SEMOSTA. — Eadem notione. (A. 1334.)

SEMOTARE. — Semovere; *séparer.* (*A. SS.*)

SEMOTIM. — Seorsim, separatim; *séparément.* (Mur.)

SEMOTUS. — Defunctus, mortuus; *mort.* (Ach. *Spic.*)

SEMPECTÆ. — In Regula S. Benedicti, monachi qui quinquaginta annos in ordine exegerunt, et quibus eo nomine major indulgentia tribuitur, ab omnibus oneribus cætera immunes; *religieux d'un âge avancé, exempts pour cela des observances monacales.*

SEMPER. — Pro *tamen.* (*Ch. H. IV reg. Angl.*)

SEMPER-BARO. — Qui a nullo feudum habet, sed alii ab ipso tenent: *Vid.* BARO.

SEMPITERNALITER. — Æterne; *éternellement.* (*A. SS.*)

SEMPITERNITAS. — Æternitas; *éternité, durée éternelle.* (Cl. Mam.)

SEMUS. — Mutilus, qui non integro est corpore; *mutilé.* (*Conc. Aurel.* III.)

SENACULUM. — Jurisdictio curialium, seu locus ubi conveniunt, in Legib. Mechlinensibus.

SENAILLIA. — Sementis; *semaille, semence;* ol. *senaille.* (*Vet. Ch.*)

SENALE. — Funis cum quo caricatur; *sorte de corde.* (*Vet. Gl.*) — Signum, quo aliquid venale indicatur; *marque par laquelle on indique qu'un objet est à vendre.* (Greg. PP.)

SENAPE. — Sinapi; *moutarde.* (Irm.)

SENAPIUM. — Eadem notione. (Id.)

SENATOR. — Nobilis, e stirpe nobili natus; *noble, de race illustre.* (Pass.) *Senatores*, magnates; *les grands.* (Greg. Tur.) *Primus senator*, antiquior inter senatores clericos; *le doyen des conseillers-clercs.* (*Vet. Epit.*) *Senatores reipublicæ S. Galli;* sic nuncupantur illius monasterii principales, quorum collegium *senatus* dicitur apud Ekkeardum juniorem.

SENATORIUM. — Locus in ecclesia a parte australi, cancellis infra presbyterium pròximior, ubi senatores et principes consistunt. (*Ord. Rom.*)

SENATORIUS. — *Senatoria curia*, monasterium; *couvent, monastère.* (Andr. Flor.)

SENATRIX. — Nobilis femina, ex senatorio genere orta; *femme de race noble.* (*A. SS.*)

SENATUS. — Camera computorum Pariensis; *la chambre des comptes de Paris.* (A. 1294.) — Monasterium; *le couvent de S. Gall.* (Eckeard.)

SENCHA. — Piscandi modus; *sorte de pêche;* ol. *senche.* (A. 1479.) — Porcorum stabulum, ubi saginantur; *étable à pourceaux;* ol. *sench.* (A. 1356.)

SENDADUM. — Sindon; *fin tissu, mousseline.* (*A. SS.*)

SENDAL. — Tela subserica, ut CENDALUM.

SENDALES. — Sendalia; *sandales.* (A. 1419.)

SENDAPILLUM. — Panni serici species; *sorte d'étoffe de soie*: « item tunicam et dalmaticam pro episcopo de serico rubeo pilano sive *sendapilo.* » (*Test.* a. 1409.)

SENDATUM. — Pannus sericus, ut CENDATUM. (*Hist. Dalph.*)

SENDRUS. — Cinereus; *cendré.* (A. 1476.)

SENECHAUCIA. — Tabularium forense, ut videtur; *greffe.* (A. 1319.)

SENECIO. — Piscis genus; *sorte de poisson.* (Rumpl.)

SENECTITUDO. — Senectus; *vieillesse.* (*Epist. C. M.*)

SENESCALATUS. — Dignitas *senescalci*; *sénéchalat, dignité de sénéchal.* (Knyght.)

SENESCALCIA. — Præfectura; *sénéchaussée.* (A. 1277.) — Idem q. SENESCALATUS. (*Chr. Maurin.*)

SENESCALCUS. — Idem q. SENESCALLUS. (A. 786.)

SENESCALDUS. — Idem q. SENESCALLUS. (A. 1335.)

SENESCALLA. — Mulier, quæ jure successionis *senescalliam* in feudum possidet;

femme qui a hérité d'une sénéchaussée et la tient en fief. (*Chartul.* in *H. Sabaud.*)

SENESCALLUS. — Officialis in aulis regis vel procerum, atque adeo etiam privatorum, cui domus cura incumbebat ; urbis provincialis præfectus ; *sénéchal, premier officier* ou *surintendant de la maison d'un roi, d'un prince ou d'un simple particulier ; gouverneur d'une ville de province.* (Pass.)

SENESCANTIA. — Convivium, idem quod PROCURATIO. (A. 1203.)

SENESCARIA. — Idem q. SENESCALCIA. (Knygth.)

SENESPIO. — Rubentium pusularum species ; *rougeole.* (*Mir. Urb. V PP.*)

SENEUCIA. — Viduitas ; *veuvage.* (*Ch. Angl.*)

SENEX. — Abbas ; *chef d'un monastère, abbé.* (Pet. Abælard.) — Episcopus, in Africa, ubi *senes* vel *senes episcopi* dicti episcopi promotionis ætate cæteris antiquiores. (Leo IX PP.) — *Senex* vel *vetulus de Montanis*, Assassinorum princeps, non ob ætatem ingravescentem sic appellatus ab Latinis scriptoribus, sed quod lingua Arabica *scheik* indigitaretur, voce quæ *seniorem* et dominum significat ; *le vieux de la Montagne, l'émir des Ismaéliens.* (Pass.)

SENGLA. — Cingulum ephipparium ; *sangle.* (*H. Nem.*)

SENGLARIS. — *Porcus senglaris*, aper ; *sanglier.* (A. 1399.)

SENGLARIUS. — Eadem notione. (*Mon. Angl.*)

SENGLARSIUS. — Eadem notione. (A. 1501.)

SENHERA. — Vexillum ; *drapeau, bannière.* (*Ch. Hisp.*)

SENHORIA. — Dominium, dominatio ; ut SEIGNORIA. (A. 1233.) — Reditus, prædiorum commoda ; *produits des terres.* (A. 1245.) — Vexillum, ut SENHERA. (A. 1293.)

SENHORIUM. — Dominium ; *seigneurie.* (A. 1491.)

SENIA. — Gravia, sapientia, quæ senem decent : « Hic in brevi consummatus infans et vix ablactatus, puer egit *senia.* » (*A SS.*)

SENICIS. — Squinantia ; *esquinancie.* (*A. SS.*)

SENIERIA. — Vexillum, ut supra SENHERA. (A. 1312.)

SENIOR. — (Subst.) Dominus, abbas seu præfectus monasterii, presbyter, maritus, conjux ; *seigneur, celui de qui le fief ou la censive sont tenus, propriétaire, supérieur de monastère, abbé, prêtre, mari.* (Pass.) *Seniores*, primates ; *les grands.* (Pass.) *Seniores monasterii*, iidem q. SEMPECTÆ. (Vigil. Diac.) — (Adj.) Præcipuus ; *principal :* « ecclesia *senior.* »

SENIORARE. — Dominari ; *dominer, gouverner, être seigneur ;* ol. *seigneurier.* (*Ch. Benev.*)

SENIORATICUM. — Jus quod *seniori*, seu domino, ratione senioratici seu dominii debetur ; *droit qui appartient au seigneur, droit seigneurial.* (A. 1015.) — Dominium, dominatio ; *seigneurie.* (*Ch.* ap. Marc.)

SENIORATICUS. — Senior, dominus, vel potius advocatus ; *seigneur* ou *défenseur.* (A. 1050.)

SENIORATUS. — Dominium, dominatio ; ut SEGNORIA. (*Cap. Car. Calv.*)

SENIORIA. — Ut SENIORATICUM. (A. 1156.)

SENIORITAS. — Dominium, dominatio ; *seigneurie.* (A. 1085.)

SENIORIVUS. — Eadem notione. (A. 1109.)

SENIOVORE. — Pro *seniore*, seu *majore domus.* (*A. SS.*)

SENIPETÆ. — Iidem q. SEMPECTÆ.

SENISSIMUS. — Valde senex ; *très-vieux.* (*A. SS.*)

SENISTERIUS. — Sinister ; *gauche.* (*Vet. Gl.*)

SENIUM. — A senectute distinguit Joannes de Deo, doctor decretorum Bononiensis, in Pœnitentiario ; ita ut senectus sit a 60 annis usque ad 80, senium vero post 80 annos.

SENIURAGIUS. — Idem qui SENIOR, dominus. (Ap. Mad.)

SENIUS ALTARE. — Præcipuum ; *le maître-autel.*

SENIX. — Pro *segnis.* (Leo Ost.)

SENSALIS. — Proxeneta ; *courtier.* (*Synod. Nicos.*)

SENSARIA. — Proxenetæ merces ; *courtage, honoraires d'un courtier.* (*Cod. Ital. Dipl.*)

SENSARIUS. — Qui ad *censum* seu sub aliqua præstatione elocat ; *celui qui loue sous condition de payer un cens annuel, ou de se soumettre à quelque prestation ;* ol. *censier.* (*St. Gen.*)

SENSATICUM. — Pro CENSATICUM.

SENSATULUS. — Sensui suo deditus, seu opinioni suæ inhærens. (Hincm.)

SENSATUS. — Sensu pollens, prudens ; *sage, prudent, sensé.* (*Vet. Gl.*)

SENSIBILIS. — Sensu præditus ; ut SENSATUS. (*Vet. Iren. Interp.*)

SENSIBILITAS. — Sensus ; *sens.* (Id.)

SENSIFICARE. — Sensus capacem reddere, sentire facere ; *douer de sensibilité, donner le sentiment.* (M. Cap.)

SENSIFICATOR. — Qui dat sensum ; *celui qui donne le sentiment.* (S. Aug.)

SENSIO. — Sententia ; *pensée.* (Isid.)

SENSIRE. — Pro SAISIRE, obsignare, ad manum regis ponere ; *saisir, confisquer.* (A. 1302.)

SENSUABILITAS. — Intellectus, cognitio ; *connaissance.* (*Iren. Interp.*)

SENSUALITAS. — Facultas sentiendi ; *faculté de percevoir des sensations, sensibilité.* (Tert.) — Sensus, intellectus ; *connaissance, intelligence.* (A. 1376.)

SENSUS. — Intellectus ; *sens, bons sens.* (S. Hier.) — *Sensus terræ*, illius declaratio seu inquisitio judiciaria. (A. 1237.)

SENTENA. — Pro *sentina*, fundum navis. (*Vet. Cod.*)

SENTENTIA. — Sapientia ; *sagesse.* (*Iren. Interp.*) — *Sententia judiciorum*, liber ecclesiasticus, in quo continentur, quæ ad pœnitentiam imponendam et ad reconciliandum pœnitentem spectant ; *pénitential.*

SENTENTIABILIS. — Per *sententiam* red-

dius, *prescrit par jugement, jugé.* (*A. SS.*)

SENTENTIALITER. — Per *sententiam*, vel judicium, *par jugement.* (*Diurn. Rom.*)

SENTENTIARE. — *Sententiam* proferre, dare, lata sententia condemnare; *prononcer un jugement, condamner;* ol. *sentencier.* (A. 1463.) — Statuere, judicare, decernere; *décider, déterminer, résoudre.* (Mart. *Ampl. Col.*) — Consentire; *être d'accord, consentir à.* (Th. Otterb.)

SENTENTIARIUS. — Arbiter; *arbitre.* (A. 1448.) — Qui *sententias* judiciarias exscribit, scriba; *greffier;* ol. *sentenchier.* (A. 1403.)— *Sententiarii*, qui libris Sententiarum Petri Lombardi student: *ceux qui étudient le Livre des Sentences de Pierre Lombard.*

SENTENTIATOR. — Officium in moneta Florentina : « *Sententiatores* dictæ monetæ auri. » (A. 1317.) — Idem q. SENTENTIARIUS. (A. 1298.)

SENTENTIONALITER. — Ut SENTENTIALITER. (A. 1401.)

SENTERIUM. — Semita; *petit chemin, sentier;* ol. *senteret.* (A. 1184.)

SENTERIUS. — Eadem notione. (*St. Mut.*)

SENTIA. — Locus sentibus refertus; *lieu rempli de ronces.* (*Vet. Gl.*)

SENTIFICARE. — Idem q. SENSIFICARE. (Cl. Mam.)

SENTIMENTUM. — Sententia, opinio; *avis, sentiment.* (*Chr. Corn. Zanfl.*)—Sensus, animi affectio; *sentiment, affection de l'âme.* (Gers.)

SENTINA. — Meretricum habitatio; *demeure des femmes débauchées, lupanar.* (*St. Syn. Torn.*)

SENTINACULUM. — Instrumentum quo *sentina* exhauritur; *instrument, pelle pour vider la sentine.* (S. Paulin.)

SENTINARE. — *Sentinam* aquis exhaurire; *vider la sentine, la mettre à sec.* (S. Paulin.)

SENTINATOR. — Qui sentinam exhaurit; *celui qui vide la sentine.* (S. Paulin.)

SENTIRE. — Olfacere; *flairer, sentir.* (*A. SS.*) — Scire, nosse; *savoir, connaître.* (Mur.)

SENTIS.—Fibula; *boucle, agrafe.* (*A. SS.*)

SENTITARE. — « In animo *sensim* judicare. » (Isid.)

SENTITUS. — (Subst.) Prospectus, visus; *vu, aperçu.* (Mur.) — (Adj.) Sensus; *senti.* (A. 1356.)

SENU. — Senium; *vieillesse.* (*Vet. Gl.*)

SENUS. — Pro *senex.* (S. IX.)

SEO. — Pro *seu, sive*, in antiquioribus instrumentis.

SEODA. — Pellis species, f. sebo præparata. (*Script. rer Fr.*)

SEONITIUM. — Saionum exactio; *Vid.* SAIONES. (*Ch. Hisp.*)

SEONNUM. — Furfur; *son.* (A. 1243.)

SEORSIVUS. — Seorsum positus, separatus; *mis à part, séparé.* (Ap. Lud.)

SEOSINABILIS.—*Seosinabile tempus*, commodum, opportunum; *temps favorable.* (Ap. Spelm.)

SEPA.— Idem q. SEPARALE. (A. 1108.)

SEPALIS. — Pro *separalis*, ut videtur. (Ap. Ughel.)

SEPAR. — Divisus, separatus; *distinct, mis de côté, séparé.* (*Vet. Gl.*)

SEPARABILITAS. — Separatio, divisio; *séparation, mise à part, distinction.* (*Conc. Hisp.*)

SEPARALE. — Quod separat, seu dividit tenementum a tenemento, seu rem ab alia re, terminus, limes; *ce qui sépare une chose d'une autre, limite, borne.* (Flet.) — Tenementum, aut res, quæ ab alia separatur, seu suis terminis definitur; *la chose même qui est séparée de l'autre.* (Id.) — *Separales chartæ*, separatæ, distinctæ a diversis hominibus scriptæ; *chartes mi-parties dont on donnait une moitié à chacun des contractants.* (Ap. Mad.)

SEPARALITER. — Disjunctim; *séparément.* (Ingulf.)

SEPARATIO.—Prærogativa, privilegium; *privilége, immunité.* (*St. Rip.*)

SEPARIA. — Ut SEPARALE. (A. 1299.)

SEPE. — Sepes; *haie.* (*A. SS.*)

SEPEDIUM. — Refugium; *refuge, asile.* (Pap.)

SEPELIATIO. — Actio sepeliendi mortuum; *action d'enterrer un mort, sépulture.* (*St. eccl. Tutel.*)

SEPELICIO. — Jus sepulturæ, seu obventio quæ sacerdoti ob sepulturam contingit; *droit de sépulture, ce qui revient au curé pour chaque sépulture.* (*Tab. SS. Trin. Cadom.*) — Sepultura ipsa, humatio; *sépulture, inhumation.* (Mur.)

SEPERALITAS.—Idem q. SEPARALE. (*Ann. Præm.*)

SEPIA. — Cepa, vel condimentum ex cepis; *oignon* ou *ognonnée.* (Bern. Mon.) — *Sepiæ tabulariæ*, census ex sepiis in tabulis recensitus. (*Panch. St. Steph. de Vallib.*)

SEPIATICUM. — Quod scriptori vel notario pro scriptura datur; *honoraires, salaire donné au notaire ou à un écrivain.* (Prud.)

SEPIOLA. — Parva spes; *petit espoir.* (J. de J.)

SEPLASIARIUS. — Qui *seplasia* vendit, seu pigmenta; *parfumeur, marchand de parfums.* (*Vet. Cod.*)

SEPOSITIO. — Datio in pignus; *action de donner en gage.* (*Lex Wisig.*)

SEPTA. — Urbis jurisdictio seu districtus; *banlieue.* (*A. SS.*) — Conspiratio; *complot.* (*St. Mant.*)

SEPTARIATA. — Modus agri; *septerie, quantité de terre dont l'ensemencement absorbe un septier de grains.* (*Ann. Præm.*)

SEPTARIUM. — A Gall. *septier*, pro SEXTARIUM. (Lob. *H. Brit.*)

SEPTARIUS. — A Gall. *septier*, mensura tam vini quam annonæ. (*G. Chr.*)

SEPTATUS. — Ut SEPTUS. (M. Cap.)

SEPTEMPEDA. — Pertica septem pedum; *perche de sept pieds.* (*Ann. Præm.*)

SEPTEMPLICITER. — Septies tanto; *sept fois autant.* (Adrian. II PP.)

SEPTEMTIRIUS. — Septentrionarius, ut videtur; *septentrional.* (*St. Univ. Aurel.*)

SEPTENA. — Multæ monasticæ species,

septem dièrum jejunium; *punition en usage dans les couvents, et qui consistait en un jeûne de sept jours.* (*St. Ord. Hosp.*) — Litania in qua ad singulas invocationes, septena invocatio habetur; *sorte de prière.* (*Conc. Lemov.* a. 1031.) — Septima pars fructuum ex agris vineisve domino persolvenda; *le septième de la récolte, sorte de droit seigneurial.* (A. 1313.) — Peculiari nomenclatura districtus jurisdictionis urbis Bituricensis; *la septaine, banlieue de la ville de Bourges.* (A. 1145.)

SEPTENALE. — Officium pro mortuis, idem q. SEPTENARIUS. (*Conc. Par.* a. 1212.)

SEPTENARIUS. — Officium pro mortuis per septem dies continuos; *office et prières qui durent sept jours continus pour quelque mort.* (S. Steph. in *Reg. Grandim.*) — *Tallia septenaria*, quæ quolibet septennio pensitabatur; *taille septennaire, qui se levait tous les sept ans.* (A. 1479.)

SEPTENUS. — Septima pars fructuum, ut SEPTENA. (A. 1272.)

SEPTERIUM. — Mensura annonaria; *septier.* (A. 1482.)

SEPTIFLUUS. — Epitheton Spiritus sancti, utpote a quo septem sapientiæ dona effluunt. (Dud.)

SEPTIMAGIUM. — Jus *septimi* percipiendi in forestis; *droit du septième, droit dû au seigneur sur la coupe des bois.*

SEPTIMALE. — Officium pro mortuis, idem quod SEPTENARIUS. (A. 1028.)

SEPTIMANA. — Jurisdictio et districtus urbis; *banlieue.* (A. 1186.) — Hebdomas; *semaine.* (Pass.) *Septimana pœnalis*, in qua Christi passionis mysteria recoluntur, et quæ idcirco jejuniis et laboribus transigitur; *la semaine sainte.* (*Conc. Pisan.* ap. Ach.) *Septimana decima*, decima pars pecuniæ ex vectigalibus quaque *septimana* collectæ a publicanis in Bohemia; *le dixième de la recette des impôts rentrés dans une semaine.* (A. 993.) Hinc *septimanalis exactio, pecunia.* (A. 918.)

SEPTIMANALIS. — *Mercatum septimanale*, quod in *septena*, seu urbis districtu, vel quaque septimana, sive hebdomada habetur; *marché qui a lieu tous les sept jours, ou qui se tient dans la banlieue d'une ville.* (*Chart. S. Sulp. Bitur.*)

SEPTIMANALITER. — Hebdomadatim; *hebdomadairement.*

SEPTIMANARII. — Quidam ex opificibus electi singulis *septimanis*, qui rebus non tantum suæ artis, sed et civilibus invigilarent ap. Massilienses; *commmissaires élus chaque semaine par les corps d'état, espèce de prud'hommes.* (*St. Mas.*)

SEPTIMANARIUS. — Idem qui HEBDOMADARIUS. (*A. SS.*)

SEPTIMANATIM. — Hebdomadatim unaquaque hebdomada; *chaque semaine, hebdomadairement.* (A. 1374.)

SEPTIMANIA. — Una ex Galliæ provinciis; *la Septimanie.*

SEPTIMANIUS. — Hebdomadarius; *semainier, qui est de semaine; Vid.* HEBDOMADARIUS. (*A. SS.*)

SEPTIMAS. — Ut HEBDOMAS. (*Vit. S. Leonor.*)

SEPTIMIANUM. — Locus, sive marmoreus conspectus in Vaticana basilica, ubi ostenduntur reliquiæ. (Mac. *Hierol.*)

SEPTIMUM. — Oblatio quæ sacerdoti fit ob *septimale; Vid.* SEPTIMALE. (*Chartul. Cels.*)

SEPTIMUS. — Dies nempe septimus ab obitu, quo sacra, quæ pro mortuis peragi solent, absolvebantur; seu rectius sacra ipsa. (A. 1160.)

SEPTINOCTIUM. — Spatium septem noctium; *espace de sept nuits.* (*Vet. Gl.*)

SEPTOR. — Vinitor; *vigneron.* (*Vit. S. Wenwal.*)

SEPTUARIUS. — Mensura annonaria, idem q. SEPTARIUS. (A. 1269.)

SEPTUM. — Ager quo aliquid continetur et includitur; *enclos, clos.* (A. 1336.)

SEPTUS. — Pro *septunx*, septem unciæ. (Rab. Maur.)

SEPULCRARE. — Sepelire, sepulcro condere; *enterrer, ensevelir.* (A. 1476.)

SEPULCRETUM. — Sepultura, locus sepulcrorum; *cimetière, lieu où sont les tombeaux.* (*Mon. Angl.*)

SEPULCRUM. — *Sepulcrum septiforme*, ecclesia super sepulcrum Christi constructa. (A. 1173.)

SEPULTARE. — Sepelire; *ensevelir.* (Fort.)

SEPULTIO. — Sepultura, humatio; *inhumation, sépulture.* (*A. SS.*)

SEPULTOR. — Qui mortuos sepelit; *celui qui enterre les morts, fossoyeur.* (*St. Ast.*)

SEPULTUARIUS. — Sepulcralis; *sépulcral.*

SEPULTURA. — Tumulus, lapis sepulcralis; *tombeau, pierre tumulaire.* (A. 1444.) — Idem quod ATRIUM et COEMETERIUM, scilicet obventiones, quæ sacerdotibus ob sepulturam contingunt; *Vid.* COEMETERIUM. — *Sepultura Crucifixi*, sepulcri Jesu Christi imago et repræsentatio, quæ fieri solet in ædibus sacris die Parasceves; *représentation du tombeau de Notre-Seigneur qui se fait dans les églises le jour du jeudi saint.* (*Vet. Ch.*) *Sepultura asini*, cœmeterium, sepultura excommunicatorum; *lieu où l'on enterre les excommuniés.* (Hug. Flav.)

SEPULTUROLA. — Diminut. a SEPULTURA. (Mab.)

SEQUACES. — Hæredes, posteri; *les héritiers, les descendants.* (*Trad. Fuld.*)

SEQUACITAS. — Obsequium; *déférence, respect.* (Sid.) — Celeritas; *promptitude à suivre.* (Id.)

SEQUAX. — Obediens; *obéissant, docile.* (Id.) — Sectator; *celui qui suit, partisan.* (Paul. Diac.)

SEQUELA. — Obsequium, ministrorum et famulorum cœtus; *suite, cortége, train.* (Pet. Bles.) — Consecutio, consequentia; *suite, conséquence.* (Lact.) — Opinio, sententia; *opinion, pensée, sentiment.* (*Mart. Ampl. Col.*) — Rei cujuslibet appendix, accessio; *supplément, dépendance.* (A. 1431.) — Jus 1° persequendi aliquem in judicio; 2° persequendi hominem suum cum apud alium dominum confugit; idem q. SECTA et SECUTIO. — Ser-

vitium quo feudatarii grana sua ad domini molendinum ferre astringuntur; *obligation de porter le grain au moulin seigneurial, banalité de moulin*. (Ap. Cowel.) — Res ad aliquem pertinentes, præsertim animalia; *les biens meubles, le bétail*. (*Ch. Angl.*)— *Sequela peregrinorum*, emolumentum quod ex benedictione peræ et baculi peregrinorum sacerdoti obvenit; *offrande que font les pèlerins au prêtre qui bénit leur bâton et leur panetière*. (A. 1257.) *Sequela decimæ*, jus exigendi decimam ex agris alterius territorii, cum a suis hominibus coluntur; *Vid.* DECIMA.

SEQUENTES. — Pulli equini, vitulini et alii qui matrem sequuntur; *les petits d'un animal*. (*Ch. Norm.*)

SEQUENTIA. — Canticum exsultationis, quæ et *Prosa* dicitur; *la prose des Messes solennelles*. (Dur.) — Comitatus; *suite, cortége*. (*A. SS.*)—Salarium quod canonicis, qui processioni vel officio intersunt, exsolvitur; *droits de présence, honoraires dus aux chanoines qui assistent à l'Office ou à une procession*. (*Ord. eccl. Cam.*) — *Sequentia avenarum*, præstatio quæ in avenis exsolvitur; *droit seigneurial sur l'avoine*. (A. 1290.)

SEQUENTIALIS. — Idem q. SEQUENTIARIUS.

SEQUENTIARIUS. — Liber, seu codex in quo continentur *sequentiæ*; *livre d'Eglise contenant les proses*. (Echeard.)

SEQUENTRIANUS. — Qui optimum excipit, mediæ conditionis, vel medii pretii. (*Lex Alam.*)

SEQUESTA. — F. comitatus; *suite*. (*St. Verc.*)

SEQUESTER. — Imitator, discipulus; *disciple, élève*; hinc *sequester*, pullus, quod matrem sequitur sic dictus. (A. 1490.) — Filius extra domum paternam sepositus et educatus, cujus idcirco ortus dubius est; *enfant élevé hors la maison paternelle*. (*Compend. Benef.*)

SEQUESTRARE. — Separare, seponere; *séquestrer, mettre à part*. (*C. C. M.*) — Deponere; *déposer*. (Tert.)

SEQUESTRARIUS. — Ad *sequestrum*, seu depositum spectans apud jurisconsultos; *séquestré, mis en dépôt*.

SEQUESTRATIM. — Separatim; *séparément*. (Cass.)

SEQUESTRATIO. — Separatio; *séparation, mise à part*. (*Cap. Car. M.*)

SEQUESTRATOR. — *Sequestrator sacri palatii*, cujus officium pro *cancellarii* munere accipiunt. Certe apud episcopos Anglicanos, qui *sequestratores* perinde habuerunt, alius fuit sequestrator a cancellario, ut colligitur ex charta a. 1317.

SEQUESTRATORIUM. — Locus ubi aliquid deponitur; *lieu de dépôt, endroit où l'on dépose quelque chose*. (Tert.)

SEQUESTRUM. — Depositum, vox jurisconsultibus familiaris; *dépôt, remise en main tierce, séquestre*. (*St. Cad.*)—Separatio; *séparation, mise à part*. (*A. SS.*)

SEQUI. — Persequi aliquem in judicio; *poursuivre en justice*. (*Leg. Norm.*)

SEQUIA. — Canalis, per quem aqua decurrit; *canal, conduit*. (A. 1331.)

SEQUIMENTUM. — Comitatus, custodia; *suite, garde*. (A. 1290.)—Obligatio qua vassallus dominum in *hostem* sequi tenetur, ut SEGA. (A. 1220.)

SEQUIPES. — Qui alium sequitur, pedissequus; *laquais*. (Pass.) — *Sequipedes*, sectatores, sequaces, discipuli, etc.; *disciples, sectateurs, partisans*. (*A. SS.*)

SEQUITIO. — Idem q. SEGA.

SEQUITUS. — Via, quam quis sequitur; *chemin, route*. (*H. Cortus.*)

SEQUUS. — Siccus; *sec*. (A. 1334.)

SEQUUTA. — Ut SEGA.

SER. — Dominus : Quæ vox præponitur nominibus appellativis apud Italos : efformata, ut videtur, ex Græco κύριος, seu, ut recentiores Græci efferunt, κῦρος, unde Galli *sire*, Itali *messer*, Galli etiam *messire* : « Ipse notarius qui vocabatur *ser* Aloysius. »

SERA. — Vespera; *soir*. (*Vet. Gl.*) — Occidens; *le couchant*. (Mur.) — Mensa, ut videtur; *table*. (Mur.)

SERABAITÆ. — Hæretici Valdensium sectarii, sic dicti quod ut *sarabaitæ* monachi per urbes et castella vagantes proprio arbitratu vivebant.

SERACIUM. — Serum lactis; *petit-lait, sérum*. (*Act. Mur. Mon.*)

SERACULA. — Sera minor; *petite serrure*. (Guid. *Disc. Fars.*)

SERAGIUM. — Claustrum, inclusio; *emprisonnement, action d'enfermer*. (*St. Cad.*)

SERALE. — Angustiæ et claustra itineris vel montium; *défilé, gorge, difficulté de chemin*. (Mur.) — Vespera; *le soir* : « Grossum *serale*; » *nuit fermée*. (A. 1472.)

SERALHA. — Sera; *serrure*. (Pass.)

SERALIA. — Eadem notione. (*St. Mant.*)

SERALIUM. — Vallum, septum, munitio; *retranchement, ouvrage de fortification*. (Ap. Mur.)

SERAMEN. — Semen, quidquid seritur; *semence*. (A. 1262.)

SERAMPELINUS. — *Serampelinæ vestes*, vestes inveteratæ; *vieux vêtements*. (*Vet. Gl.*)

SERANTA. — Pro *saranta*, quadraginta, ex Græco vulgari σάραντα pro τεσσαράκοντα. (Abb.)

SERAPELLINÆ. — Veteres pelles, seu pelles parvi valoris; *vieilles peaux* ou *peaux de peu de valeur*. (*Cath. Parv.*)

SERAPELLUIES. — Pelles; *peaux*. (*Vet. Gl.*)

SERARE. — Occludere, seris claudere; *fermer, mettre sous clef*. (Pass.) — Arctare, constringere; *serrer*. (Mab. *Ann.*) — Ferro munire; *ferrer*. (A. 1435.) — Servare; *conserver*. (A. 1457.)

SERATOR. — Serarius faber; *serrurier*. (*A. SS.*)

SERATURA. — Sera; *serrure*. (A. 1351.)

SERCAPOS. — Harpago; *crochet, grappin*.

SERCHELLUM. — Signum aliquod vini venalis, pro quo apponendo certa domino loci præstatio pensitatur; *bouchon de verdu-*

re, ou *autre marque qui indique le vin à vendre en détail, et droit dû au seigneur pour la permission de faire cette vente;* ol. *sercel.*

SERCLATERCES. — Mulieres quæ *sarclant*, seu sarriunt; *femmes qui sarclent, sarcleuses.* (*H. Nem.*)

SERCLETUS. — Piscis minutioris speciei; *sorte de petit poisson.* (*St. Mass.*)

SERCOLIUM. — Feretrum; *cercueil.* (A. 1320.)

SERDIA. — Pro SARGIA. (A. 1476.)

SERECIA. — F. dominium; *Vid.* SERERUS. (*Cod. Dipl. Ital.*)

SERENA. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides.* (Lob. *H. Brit.*) — « In *serena* cubire, » id est sub dio; *coucher à la belle étoile.* (A. 1494.)

SERENARE. — Clarificare, clarum reddere; *éclaircir* : « Quo facto *serenati* sunt oculi. » (*Mir. S. Cassian.*)

SERENATIO. — Pax, tranquillitas; *paix, calme, tranquillité.* (A. 1284.)

SERENIFICARE. — *Serenum* reddere, ut SERENARE. (Lamb. Ard.)

SERERIA. — Cerasum; *cerise.* (A. 1362.)

SERERUS. — Dominus; *seigneur, sire.* (*Vet. Gl.*)

SERESUM. — Locus, ut videtur, cerasis consitus; *champ de cerisiers.* (A. 1320.)

SERGA. — Panni genus et teges ex hoc panno confecta; *serge et couverture de serge.* (*Vet. Obit.*)

SERGANDUS. — Ut SERVIENS.

SERGANTERIA. — *Servientis* officium; *office de sergent;* ol. *sergentie, sergenterie.* (Pass.) — *Servientis* feudum; *fief de sergent, sorte de tenure féodale dans la coutume de Normandie et les coutumes anglo normandes;* ol. *sergentie, sergenterie.* (Pass.)

SERGENTAGIUM. — Eadem notione. (*Chartul. S. Trin. Cad.*)

SERGENTARE. — Apparitoris officio fungi, executioni judicis decretum mandare; *sergenter, faire exécuter les décisions de la justice.* (A. 1307.)

SERGENTARIUS. — Ad servientem seu apparitorem pertinens; *de sergent*; *Vid.* SERVIENS. (A. 1307.)

SERGENTERIA. — Eadem notione q. SERGANTERIA. (A. 1273.)

SERGENTIA. — Eadem notione. (*Lib. Nigr. Scacc.*)

SERGENTURA. — Eadem notione. (*Reg. mag. Dier. Camp.*)

SERIARE. — Ordinare, disponere, quasi in serie ponere; *mettre en ordre, ranger.* (Duel.)

SERIATIM. — Ordinatim; *par ordre.* (*Vet. Gl.*)

SERICA. — Tunica serica; *tunique, robe de soie.* (*A. SS.*) — Series; *ordre, arrangement.*

SERICALE. — Panni genus, Gall. *serge.* (Schannat.)

SERICALIS. — *Sericalis pannus*, eadem notione. (Eckehard.)

SERICARIUS. — Sericorum textor; *fabricant d'étoffes de soie.* (*Vet. Gl.*)

SERICATUS. — Sericus; *de soie.* (*Leg. Norm.*)

SERICEGINOSUS. — Eadem notione.

SERICEUS. — Eadem notione. (*Cam. Comp. Par.*)

SERICINUS. — Eodem sensu. (Odo Clun.)

SERICOBLATTA. — Vestis serica purpurata; *vêtement en soie pourpre.* (*Cod. Just.*)

SERIOLA. — Canaliculus, per quem aqua decurrit; *conduit.* (Ap. Mur.)

SERIOSE. — Fuse, minutatim, articulatim; *en détail.* (Bonif. VIII PP.) — Graviter, lente; *lentement.* (A. 1319.)

SERIOSITAS. — Gravitas morum; *gravité, dignité, sagesse, noblesse.* (*A. SS.*)

SERIOSUS. — Serius, gravis; *sérieux, grave.* (*Vet. Gl.*)

SERITAS. — Tarditas; *lenteur, marche lente.* (*Vet. Gl.*)

SERITURA. — Angustia, arctatio; *étroitesse.* (A. 1351.)

SERIUNCULA. — Diminut. a *seria* pro *series.* (*A. SS.*)

SERIUS. — Utilis, necessarius; *nécessaire, profitable.* (*Vet. Gl.*)

SERMENS. — Sarmentum; *sarment.* (*A. SS.*)

SERMENTATUS. — Juratus, sacramento astrictus; *qui a prêté serment;* ol. *sermenté.* (Bald. Cam.)

SERMENTUM. — Sacramentum; *serment.* (A. 1410.)

SERMO. — Tuitio, conductus; *sauvegarde.* (*Lex Sal.*) — Homilia, concio ad populum in ecclesia; *sermon.* (S. Aug.) — Ratio, Gr. λόγος : « Aptum ad susceptionem perfecti *sermonis* expediri. » (*Iren. Vet. Int.*) — Contentio, lis, controversia; *dispute, querelle, procès.* (*Chartul. Maj. Mon.*) — *Sermo publicus*, seu *sermo generalis de fide*, apud Tolosates ultimus et solemnis Inquisitionis actus adversus hæreticos variis pœnis aut suppliciis afficiendos : quod a sermone de fide inciperet sic nuncupatus; idem quod alibi vocatur *actio fidei*, Hispanis *auto de inquisicion*, Lusitanis *auto-da-fé.*

SERMOCINALIS. — *Sermocinalis liber*, sermones seu homilias continens; *recueil de sermons, sermonnaire.* (*G. Chr.*)

SERMOCINANTER. — Confabulando; *en causant.* (Sid.)

SERMOCINATOR. — Orator sacer, concionator; *prédicateur.* (*Cærem. B. M. Deaur.*)

SERMOLOGUS. — Liber ecclesiasticus continens sermones, quos Papæ et alii plures sancti composuerunt, qui legitur in Ecclesia in festis confessorum a Natali usque ad octavas Epiphaniæ, in Purificatione B. Mariæ, et in festo Omnium Sanctorum et pluribus aliis.

SERMONALIS. — *Sermonalis Deus*, Verbum; *le Verbe.* (Tert.)

SERMONARI. — *Sermonem* facere; *parler, haranguer, prêcher.* (*Vet. Gl.*)

SERMONARIUM. — Ut SERMOLOGUS. (*Conc. Hisp.*)

SERMONIZARI. — Ut SERMONARI. (*A. SS.*)

SERNA. — Mons, idem q. SERRA. (*Ch. Hisp.*)

SERNIOSUS. — Sernia seu pruriginosa scabie laborans; *galeux.* (Prisc.)

SERO. — Occidens; *le couchant.* (Rolland.)

SERON. — Sepulcrum, vel idolum; *tombeau* ou *idole.* (J. de J.)

SEROTINARE. — Sero advenire, vel noctem transigere; *arriver tard* ou *passer la nuit.* (A. 1329.)

SERPENS. — Virga lignea in modum spiræ fabrefacta, unde nomen, qua in benedictione cerei paschalis utuntur. (*Cærem. B. M. Deaur.*)

SERPENTELLA. — Diminut. a SERPENS. (A. 1363.)

SERPENTINA. — Lapis pretiosus; *serpentine.* (A. 1416.) — Tormentum bellicum majus; *couleuvrine.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

SERPENTINUM. — Idem q. SERPENTUM. (*Vet. Gl.*)

SERPENTUM. — Monile, ornamentum ex gemmis quod solet ex feminarum pendere collo: *collier, ornement de cou en usage chez les femmes.* (Isid.)

SERPLERIA. — Idem q. SARPILLERIA. (A. 1499.)

SERRA. — Sera; *serrure.* (*Vet. Gl.*) — Clusura; *gorge, défilé, ravin.* (Pass.) — Mons, collis; *montagne.* (*A. SS.*) — Montium series; *chaîne de montagnes.* (S. XII.) — Septum; *enclos.* (*St. Cad.*) — Apotheca reconditoria, locus ubi ad victum necessaria reconduntur; *lieu où l'on dépose les provisions de vivres;* ol. *serre.* (A. 984.) — Falcula; *faucille.* (*A. SS. Ben.*)

SERRACULUM. — Epistomii vertibulum, alias DUCICULUS, q. *Vid.* (*A. SS. Ben.*)

SERRAGO. — Ramentum, scobs serraria, pulvis, qui ex re qualibet *serra* divisa dilabitur; *sciure.* (C. Aurel.)

SERRAILLA. — Sera; *serrure.* (A. 1449.)

SERRALHERIUS. — Serrarius; *serrurier.* (Pass.)

SERRARE. — Portam *sera* claudere; *fermer à clef.* (Pass.) *Serrare granum*, frumenti granum minuere; *diminuer le prix du blé.* (A. 1360.)

SERRARIUM. — Collis, monticulus; *colline, petite montagne;* ol. *serri.* (A. 1193.)

SERRARIA. — Sera; *serrure.* (A. 1327.)

SERRARIUS. — Qui *serra* lapides findit; *celui qui scie les pierres.* (*Vet. Gl.*) — Cui *serarum* seu portarum claves committuntur; *portier, concierge.* (A. 1360.)

SERRATA. — Collium series; *chaîne de montagnes.* (A. 1141.)

SERRATIO. — Secatio quæ *serra* fit; *sciage.* (A. 1479.)

SERRATOR. — Qui serra secat; *scieur.* (A. 1479.)

SERRATORIA. — *Sera*, id quo aliquid occluditur; *serrure.* (A. 1377.)

SERRATORIUS. — Ad instar *serræ; qui est comme une scie, dentelé.* (S. VI.)

SERRATUM. — Mons, collis; ut SERRA. (A. 1313.)

SERRATURA. — Clausura, septum quodvis; *clôture.* (*St. Cadub.*) *In serratura tenere*, in vinculis constrictum tenere; *tenir sous les verroux.* (Ap. Mur.)

SERRATUS. — Confertus; *serré, pressé.* (Vinc. Belv.) — Clausus; *fermé.* (*Mir. Urb. V PP.*)

SERRERIA. — Mons, collis; ut SERRA. (A. 1438.)

SERREURARIUS. — Serrarius; *serrurier.* (A. 1312.)

SERREUS. — Ad instar *serræ;* ut SERRATORIUS. (*A. SS.*)

SERRICELLA. — Dimin. a SERRA. (*A. SS.*)

SERRICULUM. — Fascicula, qua herbæ secantur, in modum *serræ* dentata; *faucille.* (*Vet. Gl.*)

SERRIS. — Sera; *serrure.* (A. 1250.)

SERRUM. — Mons, collis; ut SERRA. (A. c. 1063.)

SERRURA. — Sera; *serrure.* (A. 1435.)

SERRUS. — Fasciculus; *paquet, botte.*

SERSENTES. — Apparitores, qui alibi SERVIENTES. (*St. Venet.*)

SERTA. — Corona ducalis; *couronne de duc; Vid.* SERTUM. (*A. SS.*) — Ficuum *sertum*, quantum manu continetur; *corde de figues, autant de figues que la main peut en contenir.* (*Vet. Gl.*)

SERTARE. — Claudere, quasi *sera* occludere; *fermer.* (*Tabul. Cas.*) — *Sertum* imponere, coronare; *placer une couronne sur la tête de quelqu'un, couronner.* (*Vet. Gl.*)

SERTIS. — Falcicula; *serpe.* (A. 1294.)

SERTOR. — Pro SARTOR. (*St. Verc.*)

SERTUM. — Brevis narratio; *court récit.* (Anast. ap. Mur.) — *Sertum imperii*, corona imperialis, diadema; *la couronne impériale, le diadème.* (Ap. Mur.)

SERTURA. — Clausura; *clôture, fermeture.* (*Tabul. Casaur.*)

SERTUS. — Situs, positus; *placé, situé.* (A. 859.)

SERUM. — Occidens; *le couchant, le soir.* (Ap. Mur.)

SERURA. — Sera; *serrure.* (A. 1202.)

SERURARIUS. — Serarum fabricator; *serrurier.* (*A. SS.*)

SERVA. — Ancilla; *servante.* (*H. Becc. Mon.*) — Locus ubi colliguntur et asservantur aquæ; *réservoir.* (A. 1299.)

SERVAGIUM. — *Terra servagii*, pro qua servitium domino debetur; *terre roturière, sujette à service.* (*Inst. Scot.*)

SERVALITER. — Serviliter, more servorum; *servilement.* (*Tabul. S. Clod.*)

SERVANS. — Custos, ut SERVIENS. (A. 1268.)

SERVANTAGIUM. — Præstatio, quæ servitii nomine pensitatur; *prestation due comme service féodal.* (A. 1319.)

SERVANTIA. — Ut SERJANTIA. (A. 1281.)

SERVARE. — F. pro *servire*, eadem saltem notione. (A. 1457.) *Servare se*, se gerere; *se comporter.* (Laur. Byzyn.) *Servare placitum*, habere, tenere. (A. 1385.)

SERVATIO. — Exceptio; *réserve.* (S. XI.) — Tutela, protectio; *protection, tutelle.* (Ap. Lud.)

SERVATOR. — Locum tenens, vicarius; *représentant, lieutenant, vicaire.* (Greg. M.)

SERVATORIUM. — Piscina; *réservoir.* (A. 1190.)

SERVELERIA.—Cassidis species; *armure de tête, sorte de casque;* ol. *cervelière.* (A. 1336.)

SERVELLIA. — Eadem notione. (S. XIV.)

SERVENTA. — Ancilla, famula; *servante.* (Ap. Mur.)

SERVENTAGIUM. — Servientis feudum, beneficium; *fief de sergent sujet à divers services;* ol. *serventage.* (A. 1100.)

SERVENTIA. — Eadem notione. (A. 1441.)

SERVERIUM. — Vivarium piscium; *réservoir à poissons, vivier.* (A. 1355.)

SERVIANUS. — Serviens, minister, famulus; *serviteur, domestique.* (A. 1373.)

SERVIATURA.—*Servientis* officium; *Vid.* SERVIENS. (A. 1290.)

SERVICIA. — Pro *cervisia.* (A. 1492.)

SERVICIABILIS. — Qui servit et colit; *Vid.* SERVITIALIS. (*A. SS.*)

SERVICIUS. — Pro *servitium.* (A. 819.)

SERVIDA. — Servitium; *service.* (Adal.) — Præstatio definita frugum, ab hortulano debita; *redevance en produits de jardinage.* (Irm.)

SERVIENS.—Minister, famulus; *serviteur;* ol. *servant.* (Pass.) *Serviens de pane et mensa,* famulus domesticus; *domestique.* (*Chart. Gemmetic.*)—Armiger; *écuyer.* (Rad. de Dic.) — Vassallus; *vassal.* (*Tabul. Conch. abb.*)— Miles pedes; *fantassin;* ol. *sergeant.* (S. XII.) Erant etiam equites *servientes* nuncupati. (Rog. Hoved.) — In ordinibus militaribus Hospitalariorum, Templariorum et Teutonicorum militum, qui non ex genere militari, vel nobili, in eo ordine militabat; *membre d'un ordre de chevalerie religieuse, qui n'était pas de race noble.* (W. Tyr.) — Apparitor; *appariteur, huissier, bas officier de justice chargé de l'exécution;* ol. *sergent.* (Pass.) — Locumtenens; *lieutenant, celui qui agit à la place et au nom d'un autre.* (A. 1233.) — Tiro; *apprenti.* (*Ch. Angl.*)

SERVIENTAGIUM. — Idem q. SERVENTAGIUM. (A. 942.)

SERVIENTALIS. — Ad *servientes* seu *servos* spectans; *Vid.* SERVIENS et SERVUS.

SERVIENTARIA. — Idem q. SERVENTAGIUM. (A. 1315.)

SERVIENTELLA. — Eadem notione.

SERVIENTIA. — Quodvis servitium; *service.*

SERVIENTURA. — *Servientis* feudum, beneficium; *fief de sergent.* (A. 1231.)

SERVIETA. — Mantile; *serviette.* (A. 1444.)

SERVIETUM. — Pro *servitium.* (A. 1231.)

SERVILIS. — Officiosus; *serviable.* (*Chr. Mell.*) — Ignobilis; *roturier.* (Mart. *Anecd.*)

SERVIMEN. — Pro *servitium.*

SERVIRE. — Aliquid nomine *servitii* ministrare, præstare, exsolvere; *faire quelque chose sous le titre de service féodal, servir.* (S. XIV.) — Pro *servare.* (A. 794.) — *Servire* dicitur sacerdos, qui Ecclesiæ *deservit* eamque administrat; *desservir.* (*Lex Bavar.*)

SERVITÆ. — Ordo religiosorum; *Servites.*

SERVITICUM. — Ut *servitium;* quo modo etiam f. legendum est. (A. 1153.)

SERVITIES. — Pro *servitium.* (Otfrid.)

SERVITIO. — Officium; *devoir.* (*A. SS.*)

SERVITOR. — Famulus; *serviteur.* (Dicitur non raro de eo qui alicujus sancti servitio se mancipavit.)—Qui Ecclesiæ alicui deservit; *desservant.* (*Conc. Sen.* a. 1239.)

SERVITORIA. — Idem q. CAPELLANIA. (*St. eccl. S. Pet. Red.*)

SERVITRIX. — Famula; *servante.* (Rolland.)

SERVITUDO. — Servitus; *esclavage.* (*Vet. Gl.*)

SERVITURA. — *Servientis* officium vel feudum; *fief* ou *office de sergent;* ol. *sergenterie.* (*Reg. episc. Nivern.*)

SERVITUS. — *Servitium,* seu officium ecclesiasticum; *service, office divin.* (A. 1085.) — Ministerium, officium; *fonction, occupation, service.* (*Chartul. S. Vand.*) — Minister ipse; *celui qui remplit la fonction.* (Alex. III PP.) — Officium, obsequium; *déférence, condescendance.* (S. X.) — Census, præstatio; *cens, prestation.* (A. 1345.) *Servitus signorum,* pensitatio debita, cujus initium ignoratur; *redevance, prestation si ancienne qu'on n'en connaît pas l'origine.* (A. 1325.) *Servitutes exactoriæ et coactitiæ,* præstationes vel operæ serviles; *corvées.* (Ord. Vit.)

SERVIUNCULUS. — Diminut. a *servus :* « Ego Patricius humilis *serviunculus* Dei. » (*Mon. Angl.*)

SERVORIUM.—Idem q. SERVATORIUM.

SESCUM. — Dimidium; *la moitié.* (*Vet. Gl.*)

SESCUPLUS. — Pro *sescuplex.* (Abb.)

SESIGNARI. — Pro *designari.* (*Gl. Antiq.*)

SESO.—Idem q. SATIO.

SESPERALIS. — Pro SUSPIRALIS, a Gall. *soupirail,* spiraculum. (A. 1443.)

SESQUIALTERA. — Sescuplum; *une fois et demi.* (Isid.)

SESQUIVOLUS. — Animal quadrupes; *animal inconnu.* (S. Aug.)

SESSA. —Idem q. SEDES.

SESSE. —Eadem notione.

SESSICARE. — Siccare; *sécher.* (A. 1146.)

SESSINA. — Possessio et præstatio quæ domino pro possessione adepta exsolvitur; *possession et droit payé au seigneur du lieu pour cette possession.* (A. 1261.)

SESSIO. — Locus idoneus ad ædificandum et construendum; *emplacement propre à bâtir.* (A. 1214.) — Locus ubi sal conficitur; *lieu où se fait le sel, saline.* (A. 1142.)

SESSORIUM. — Sedes; *siége.* (W. Brit.) — Præstatio, quæ domino exsolvitur pro rebus venum exponendis; vel jus pretium iis imponendi; *droit payé au seigneur du lieu par les marchands pour la permission d'étaler leurs marchandises* ou *droit de taxer ces marchandises.* (Frid. II imp. a. 1159.) — Orbiculus mensorius; *tranchoir.* (A. 1342.)

SESTACE. — « *Sestace* in manu portat. » (*Ord. Rom.*) Sudarium, quod extremis digitis sacerdotes ac ministri ferebant, intelligit Mabillonius.

SESTAILARICUM. — Idem q. SEXTARIATICUM. (A. 1103.)
SESTAIRADA. — Ut SEXTARATA. (*Chartul. Aptense.*)
SESTAIRALATICUM. — Idem q. SEXTARIATICUM. (A. 1103.)
SESTARAGIUM. — Ut SEXTARIATICUM. (A. 1036.)
SESTARIALE. — Eadem notione. (A. 1230.)
SESTARILA. — Modus agri, ut SEXTARATA et SEXTARIA. (A. 1217.)
SESTARIUM. — Ut SEXTARIUM. (A. 1262.)
SESTEIRALE. — Idem q. SEXTARIATICUM. (A. 1278.)
SESTELLAGIUM. — Eadem notione. (A. 1280.)
SESTERADA. — Idem q. SEXTARATA. (A. 947.)
SESTERAGIUM. — Idem q. SEXTARIATICUM. (A. 1270.)
SESTERLAGIUM. — Eadem notione. (A. 1209.)
SESTEYRATA. — Ut SEXTARADA. (*Terr. Apchon.*)
SESTRA.—Idem q. SEXTARATA. (A. 1342.)
SESVERIUM. — « Sub talamo turris nocte abstrusi, *sesverio* perforato, summo diluculo cabulis impositis ad summa ascenderunt. » (*A. SS.*) Canalis forte, quo egeruntur domus aquæ ac sordes, Gall. *évier*, nisi legendum existimes *solerium*, quod satis arridet.
SETA. — Sericum; *soie.* (D'où vient la formule *per ceram et setam commendare*, parce que les sceaux des chartes étaient suspendus à des cordons de soie.) — Tantum prati, quantum unus *sector* per diem secare potest; *la quantité de pré qu'un homme peut faucher en un jour.* (A. 1258.)
SETACEUM. — Species canterii, fonticuli, aliis SETO, *setones*, q. *Vid.* (Gland.)
SETACIARE. — Cribrare; *cribler, passer au crible.* (Gem.)
SETARCIA. — Ut SITARCHIA. (*A. SS.*)
SETARIUS. — Mercator setarius; *marchand de soie.* (Men.)
SETATIUM. — Cribrum; *crible, tamis.* (J. de J.)
SETENUM. — Dare ad *setenum*, ad septimam partem fructuum; *affermer une terre moyennant le septième de la récolte.* (A. 1271.)
SETERIATA. — Idem q. SEXTARATA. (*Ch. Occit.*)
SETEYRATA.—Eadem notione. (Id.)
SETHIANI.—Hæretici qui Christum fuisse Seth Adami filium delirabant.
SETHORATA. — Tantum prati, etc., ut SETA. (A. 1305.)
SETICUS.—Modus agri; *certaine quantité de terre.* (*Ch. Car. Cal.*)
SETIGER.—Jocularius; *plaisant, amusant.* (Pap.)
SETINA. — Sedile, scabellum; *siége, tabouret.* (A. 1476.)
SETINUS.—Ut SATINUS. (*Conc. Tarrac.* a. 1591.)
SETOLA.—Fissura cutis; *crevasse, fente.* (*A. SS.*)

SETTA.—Comitatus; *suite, train, cortége.* (*Chartul. S. Joan. Laud.*)—Pulli equini, vitulini, etc., ut SEQUELA. (A. 1183.) — « Filio meo lego unam aulam bleu cum torellis cum lecto ejusdem *settæ.* » (A. 1386.) Id est ejusdem coloris seu panni; *Vid.* SECTA.
SETURA.—Ager dumetis et vepribus obsitus, quibus succisis et secatis in culturam redigitur; *friche mise en culture.* (A. 1264.) —Tantum prati, quantum unus *sector* per diem secare potest; *mesure de pré, autant qu'un homme en peut faucher dans un jour;* ol. *seyture.* (A. 1381.)
SETZENA.—Prædium, unde pars septima fructuum domino redditur; *terre louée ou donnée en fief pour le septième du produit.* (A. 1210.) — Mensura annonaria, alterius mensuræ pars septima; *mesure pour les grains qui est la septième partie d'une autre mesure.* (A. 1307.)
SEU.—Pro *et*, conjunctiva.
SEULLURA. — Tignum, trabs lacunaria; *solive.* (A. 1441.)
SEUPUM.—Sebum; *suif.* (A. 1287.)
SEURPRISIA.— Tributi stati ac ordinarii species, sic appellata, quod domini ultra consueta tributa tenentibus suis imposuerint, ut SUPERPRISIA. (A. 1244.)
SEUTA. — Series, dependentia, accessio; ut SECTA.—Actio qua quis aliquem in judicio persequitur, ut SECUTA.
SEVERIA.—« Nec invidorum laudes affectemus, aut ipsorum vituperia pavescamus: sed ipsis in patientia nostra respondeamus, ut suas manducent *severias.* » (Joan. Long.) An frenos? quomodo Galli dicunt, *ronger son frein;* an *reveriæ*, ineptiæ? ut conjectant Bollandistæ.
SEVERIANI.—Hæretici, a *Severo* quodam Marcionis et Tatiani discipulo sic nuncupati.
SEVERINUS. — « A severitate judiciaria dicitur. » (Pap.)
SEVERITAS. — Sævitia; *cruauté.* (A. 875.)
SEVIR.—Dignitatis nomen, ut *duumvir, decemvir*, etc.
SEVRUM.—Sebum; *suif.* (Irm.)
SEWARE. — Rigare, aquam ad irrigationem deducere; *arroser.* (A. 1220.)
SEWERÆ. — Fossæ in locis palustribus ad eliciendas aquas; *canaux qui servent de décharge à des étangs;* ol. *servières.* (*Ch. Angl.*)
SEWERIA.—Idem q. SEWERÆ. (A. 1264.)
SEXA.—Idem q. SESSA, locus ubi sal conficitur. (A. 1180.)
SEXAGENA. — Monetæ species f. quod pretii 60 solidorum esset, apud Polonos. (Lud.)
SEXCAMBIUM. — Pro EXCAMBIUM. (A. 1358.)
SEXENA.—Idem q. SEXENUS. (A. 1310.)
SEXENUM.—Ut SEIZENUM.
SEXENUS.—Sexta pars fructuum, quam dominus ex agris vineisve percipit; *le sixième de la récolte des champs ou des vignes, sorte de redevance féodale;* ol. *sixain.* (A. 1272.)
SEXTA. — Officium ecclesiasticum diur-

num, quod hora sexta canitur; *sexte, partie de l'Office.* (Greg. Tur.)—Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides; Vid.* SICLA.

SEXTAGIUM. — Quod pro singulis frumenti aut alterius grani *sextariis* domino solvitur; *Vid.* SEXTARIATICUM. (A. 1482.)

SEXTAIRADA. — Idem q. SEXTARATA. (*Chartul. Bit.*)

SEXTAIRALAICUM.—Ut SEXTARIATICUM. (A 1145.)

SEXTALERIUS.—Qui *sextariaticum* colligit; nisi idem sit atque SEXTANALERIUS, qui ejusmodi tributi immunis est. (*St. Aven.*)

SEXTANUS. — Pro SEXTARIUS, mensura aridorum et liquidorum. (A. 1201.)

SEXTARAGIUM.— Ut SEXTARIATICUM. (A. 1079.)

SEXTARATA. — Modus agri, ager certi sementis sextariorum numeri capax, tametsi ad silvestres et pratenses terras vox postmodum translata; *mesure agraire;* ol. *sexterée, sisterée, sestrée,* etc

SEXTARIA.—Modus agri, ut SEXTARATA. (*Ch.* in *Tabul. Alb.*) — Mensura annonaria; *mesure pour les grains, setier.* (A. 1246.)

SEXTARIALE. —Idem q. SEXTARIATICUM. (A. 1214.)

SEXTARIATICUM. — Quod pro singulis frumenti aut alterius grani sextariis domino exsolvitur; idem est quod latiori significatu *mensuraticum* dicitur, jus scilicet quod pro mensuris a domino exigitur; *droit de mesurage qui se lève sur chaque septier de grains qui se vend au marché;* ol. *sexterage, sextenage, minage,* etc. (Pass.)

SEXTARIETAS. — Ut SEXTARATA. (Ap. Steph.)

SEXTARIUM. — Mensura liquidorum et aridorum; *septier, mesure de capacité pour les matières sèches et pour les liquides.* (Pass.) *Sextarius vini,* præstationis species apud Ambianos, quæ a rei cujuspiam immobilis, seu prædii, vel domus venditione, domino fiebat; *droit qui se payait au seigneur à la vente de tout immeuble.* (A. 1172.) *Sextarii jus,* idem quod SEXTARIATICUM. (A. 1246.)

SEXTAYRALIUM. -- Mensuræ genus, ut SEXTARIUM.

SEXTAYRATICUM.—SEXTARIATICUM, vel potius, quodvis tributum, vectigal. (*St. Ast.*) —Mensura, ut SEXTARIUM. (*St. Ast.*)

SEXTEIRADA.— Idem q. SEXTARATA. (A. 1063.)

SEXTELLAGIUM. — Ut SEXTARIATICUM.) (A. 1280.)

SEXTELLATA. — Ut SEXTARATA. (A. 1184.)

SEXTERAGIUM.— Idem q. SEXTARIATICUM. (A. 1036.)

SEXTERCIUM.— Ut SEXTARIUM. (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

SEXTERIA. — Idem q. SEXTARATA. (*Tab. S. Paul. Vienn.*)

SEXTERIUM.—Pars civitatis, quasi sexta pars, ut *quarterium* quarta; *quartier d'une ville qui est divisée en six parties.* (*Conc. Nav.* 1311.) —Ut SEXTARIUM. (A. 1171.)

SEXTERLAGIUM.—Idem q. SEXTARIATICUM. (Alexand. III PP.)

SEXTERLATA. — Ut SEXTARATA. (A. 1216.)

SEXTERNUS.—Codex sex foliorum; *cahier de six feuillets.* (A. 1418.)

SEXTERTIATA. — Ut SEXTARATA. (A. 1223.)

SEXTEYRALITIUM.—Idem q. SEXTARIATICUM.

SEXTORIUM. — Panni vel telæ crassioris species; *sorte de tissu grossier;* ol. *sextiaus.*

SEXTUARIUM.— Idem q. SEXTARIUM. (A. 1450.)

SEXTUS.—Collectio decretalium facta sub Bonifacio VIII PP.; *sexte, collection des décrétales que le Pape Boniface VIII fit faire en* 1298.

SEXUS. — *Sexus debilitatus*, castratus. (*Vet. Gl.*)

SEYATUS.—Serratus; *scié.* (A.1360.)

SEYNA.—Sagena; *seine.* (A. 1482.)

SEYNATA. — Quantum sinu portari potest; *charge, autant qu'on peut en porter.* (*St. Avel.*)

SEYNCLUS.—Idem q. SEINTELUS.

SEYSSENUS.—Monetæ species; *ancienne monnaie française;* ol. *sixain.* (A. 1343.)

SEYSTORIA.—Tantum prati, etc., ut SETURA. (A.1256.)

SEYTA.—*Serra,* et officina ubi *serra* secatur; *scie* et *scierie.* (*Lib. Vil. de Alavard.*)

SEYTERIUM.—Modus agri, ut SEXTERIA. (A. 1272.)

SEYTORATA. — Tantum agri aut prati, quantum unus sector per diem secare potest; *Vid.* SETURA. (A. 1256.)

SEZANA. — Sexta pars rei cujuslibet· *le sixième d'une chose.*

SEZENCIA.—A vet. Gall. *séance,* decentia. nunc *bienséance.* (A. 1380.)

SEZENUS.—Idem q. SEXENUS et SEYSSENUS.

SFIBLALIUM. — Fibula, qua vestis subligatur; *broche, boucle, agrafe.* (A. 1010.)

SFLORATUS.—*Calcina sflorata,* calx exstincta; *chaux éteinte.* (*St. Rip.*)

SFORCIAMENTUM.—Vis, violentia; *violence.* (Steph. de Inf.)

SFORCIARE. — Vim inferre, præsertim virgini; *faire violence à, forcer.* (*Ch. Lusit.*)

SFORCIUM. — Vis, violentia; *force.* (*St. Cad.*)

SFRESATUS.—*Sfresatus equus,* canterius; *cheval hongre.* (A. 1352.)

SFRIDUM. — Timor, tremor, ni fallor: « Quis ergo vos fugat? quis vos sequitur? ut civitatem istam sic ponatis in *sfrido?* » (Mur.)

SFUNGIA.—Panis species; *Vid.* IFUNGIA. — «Lapis creatus ex aquis, levis ac fistulatus.» (*Vet. Gl.*)

SGALONATUS. — Idem q. SGOLONATUS. (*A. SS.*)

SGARBELLATUS. — Ab Ital., ut videtur, *sgarbato,* inconcinnus, invenustus; dicitur de vitio oculorum ex nimia vini potatione nato. (Barel.)

SGARDIUM.—Arbitrium, sententia, judicium, ut ESGARDIUM. (*Ord. reg. Fr.*)

SGARLATARE.—Subnervare, ut SGARRETARE. (*St. Rip.*

SGARRETARE.—Subnervare; *couper les nerfs des jambes, énerver.* (Mamot.)

SGAVARE. — Evellere, *arracher.* (*St. Cad.*)

SGOLONATUS. — Vox Italica, elumbis; *éreinté, énervé, affaibli.* (*A. SS.*)

SGOMBRARE. — Italis est vacuare, exhaurire, purgare; *vider; nettoyer.* (*St. Mut.*)

SGRAFIGNARE.—Unguibus discerpere; *égratigner.* (*St. Palav.*) — Clepere, furari; *voler.* (Barel.)

SGUANZARE. — Malas alicui frangere; *briser la mâchoire à quelqu'un.* (*St. Rip.*)

SGURARE. — Mundare, purgare; *écurer, nettoyer.* (Mur.)

SHEPHIRDIS. — Ovium custos, *berger.* (*Ch. Angl.*)

SIACATA.—Inter ministeria sacra recensetur in Ch. Hisp. inter Conc. Hisp. « Damus... tres hacelelias et duas *siacatas* et una cappa serica et tres calices, » etc.

SIATUS. — Deformis; *mal fait.* (Ap. Mur.)

SIBADA. — Avena; *avoine.* (*Ch. Occit.*)

SIBI. — Pro *se* : « *sibi* duodecimus juret. » — Pro *illi* : « Dominica vero sequenti adjecimus dom. Reginam Franciæ apud S. Germanum in Laya, et negotia vestra, prout nobis injunctum fuerit, *sibi* exposuimus. » (A. 1262.)

SIBILLACIO. — Irrisionis genus; *sorte de moquerie.* (*St. Univ. And.*)

SIBLOTUS. — Tibia militaris, ni fallor; *fifre*; ol. *siblet.* (Andr. Dand.)

SIBULUS. —Sibilus; *sifflement.* (A. 1450.)

SIBYNA. — Telum, venabulum, hasta; *trait, épieu, lance.* (Tert.)

SICA. — Sulcum aquarium, lacuna, lira, elix, etc.; *fossé, rigole, sillon,* etc. (*Mon. Angl.*)

SICACYRALIS. — Vasis species, cujus usus in ministeriis sacris.

SICAGIUM. — Quod pro re qualibet in furno *siccanda* solvitur; *droit que l'on paye pour faire sécher quelque chose au four.* (A. 1240.)

SICALIS. —Secale; *seigle.* (*St. Verc.*)

SICALUM. — Eadem notione. (*St. Gen.*)

SICARIA. —Societas, congregatio, ut videtur, apud Buschium (*De reform. monast.*) ubi forte legend. *secaria*, vitæ institutum, ut SECTA. — Agri portio, ut SICCARIA. (A. 1317.)

SICARIATUS. — *Sicæ* seu pugionis confixus; *percé d'un coup de poignard.* (Corn. Agrip.)

SICARIE. —Proditorie, per sicarios; *traîtreusement, par des assassins.* (Laur. Leod.)

SICATOR. — Pro SECATOR, qui ligna cædit; *bûcheron.* (A. 1354.)

SICCA. — Sepia, piscis; *seiche.* — Pugio, ensis; *poignard.* (Greg. Tur.)

SICCAMEN. —« Constituimus... per singulos annos in festivitate S. Apri episcopo civitatis exhiberi convivium inibi peragendum, ad quod dentur de rebus fratrum panis modii X, vini modii X..., bacco I, cum *siccamine*, porcelli II, » etc. (A. 884.) An caro sicca, ut fumosa perna? An condimenti species? — Materia omnis, quæ *sicca* et arida est. (*Script. rer. Fr.*)

SICCARE. — Sensu passivo : « Et in ipso meatu exitus sui illico lacrymæ *siccaverunt.* » (*A. SS.*)

SICCARIA. — Agri portio, ubi *siccantur* panni eloti; *étendage.* (A. 1320.)

SICCATORIA. — Ubi siccanda appendunt; *étendage.* (Guib.)

SICCATORIUM. — Locus ubi aliquid siccatur, hypocaustum, vaporarium; *séchoir.* (*H. Median. Mon.*)

SICCATURA. — Idem q. SICCARIA.

SICCINA. — F. idem q. SICCAMEN aut SICCUM. (Mab. *Ann. Ben.*)

SICCUS. — *Siccus census*; *Vid.* CENSUS.

SICELA. — Diminut. a *sica*; *petit poignard.*

SICERA. — « Omnis potio quæ extra vinum inebriare potest. » (Isid.)

SICERATOR. — Qui cervisiam, vel pomatium, sive piratium, vel aliud quodcunque liquamen ad bibendum aptum facere scit; *celui qui sait faire la bière, le cidre, le poiré ou toute autre boisson du même genre.* (S. IX.)

SICHALIS. — Secale; *seigle.* (Joan. Dem.)

SICHEL. — Monetæ species; *Vid.* SICLUS.

SICHELA. — Falx, falcinula; *faux, faucille.* (*Vet. Gl.*)

SICINIUM. — « Dicitur, quasi singularis cantilenæ vox, id est, cum unus canit, quod Græcis monodia dicitur. » (*Vet. Gl.*)

SICLA. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides* : « XV *siclas* de cervisia. » (*Lex Alam.*) — Moneta, seu ædes, in qua cuditur, Ital. *laseca*, sic dicta Arelatensibus a *siclo* vulgari Judæorum ibi habitantium; *monnoierie, lieu où l'on fabrique la monnaie.* (A. 1385.)

SICLADES. — Panni species, idem q. CYCLAS.

SICLARIUS. — F. qui monetam cudit; *ouvrier monétaire.* (Pet. de Vin.)

SICLUM. — Pro SICALUM, ut videtur. (Ap. Leib.)

SICLUS. — Apud Hebræos moneta notissima, de cujus pondere et pretio multa commentati sunt; *sicle, monnaie des Hébreux.* (Pass.) — Situlus æneus; *vase de cuivre.* (Agnel.)

SICULA. — Vasis genus ad usum ecclesiæ, f. pro *situla.* (*G. Chr.*) — Mensuræ liquidorum genus, ut SICLA. (*Cap. Car. M.*)

SICUS. — Sulcus aquarius, lacuna, lira, idem q. SICA. (*Ch. Scot.*)

SICUT. — *Sicut alias*, formula in iterato jussu usurpari solita: « Præcipimus tibi (*sicut alias* præcipimus) quod non omittas, propter aliquam libertatem in balliva tua, quin eam ingrediaris et capias. » (*Ch.* ap. Th. Bl.) *Sicut amat se et sua*, formula alia quæ occurrit in Lib. nigro Scaccarii : « Quod nullus præsumat, *sicut amat se et sua*, facere secundam, nisi, » etc.

SIDELINGA. — Anglo-Saxonibus, modus agri aquis proximus.

SIDEN. — Potus species, Belgis; *sorte de boisson.* (*Telon. S. Bertin.*)

SIDERATUS. — Paralysi percussus; *paralysé, frappé de paralysie.* (*Vet. Gl.*)

SIDIPEDIUM. — Cultellus calamarius; *canif* ou *grattoir.* (*Vet. Gl.*)

SIDRUS. — Potus ex succo malorum vel pirorum confectus; *cidre.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

SIERUM. — Serum lactis; *petit lait.* (*Ch. Arag.*)

SIFFLOTUS. — Fistula, seu potius tibia militaris; *sifflet* ou *fifre*; ol. *siblot.*

SIFFULS. — Species mensuræ Anglicanæ : « Debent habere monachi ad VIII festivitates principales, octo summas frumenti... et in eisdem festivitatibus singulos *siffuls* de frumento ad wastellos de granario. » (*Mon. Angl.*)

SIFON. — Vas sic appellatum, quod aquas sufflando fundat; *tuyau.* (*Vet. Gl.*)

SIGALINUS. — Secalitius; *de seigle.* (A. 1034.)

SIGALIS. — Secale; *seigle.* (*St. Verc.*)

SIGALUM. — Eadem notione. (Ugut.)

SIGAUDA. — Vestis species : « Reprehendimus presbyteros qui per parochias vadunt in supertunicalibus apertis, nimia brevitate notandis, et in *sigaudis...* » (*St. eccl. Const.*)

SIGELIS. — Secale; *seigle.* (*Cap. C. M.*)

SIGERA. — « Purgamenta metallorum in igne, sive rubigo. » (*Vet. Gl.*)

SIGILA. — Ut SIGALUM. (*Tab. S. Mart. Lem.*)

SIGILINA. — Eadem notione. (*Chartul. Kemperl.*)

SIGILLA. — Eadem notione. (*Chron. Melleac.*)

SIGILLARE. — Diplomate, seu litteris *sigillo* munitis rem confirmare; *confirmer une chose par acte authentique.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

SIGILLARIARIUS. — *Sigillorum* seu signorum conflator; *fabricant de statuettes.* (*Vet. Inscript.*)

SIGILLARIS. — Qui *sigillo* suo chartam sigillat; *celui qui scelle une charte.* (Ap. OEfel.)

SIGILLARITIUS. — Ut SIGILLARIARIUS.

SIGILLARIUS. — (Subst.) Custos *sigilli; garde du sceau.* (Rad. de Dic.) — *Sigillorum* seu signorum conflator, ut SIGILLARIARIUS. (*Vet. Gl.*) — (Adject.) Ad *sigilla* seu signa spectans; *de figurine, de statuette.* (Tert.)

SIGILLATICUM. — F. tributum, quod pro *sigillo* publico domino exsolvitur; *droit de sceau qui se paye au seigneur.* (*Cap. Benev.* a. 836.)

SIGILLATIO. — *Sigilli* appositio; *apposition du sceau, action de sceller.* (A. 1341.)

SIGILLATOR. — *Sigillorum* seu signorum sculptor; *graveur de sceaux* ou *fabricant de figurines.* (*Lib. pœnitent. S. Germ.*)

SIGILLATUM. — Epistola; *missive, lettre.* (S. XV.)

SIGILLATUS. — (Adject.) *Sigillis* seu figuris ornatus, quomodo *vasa sigillata* dixit Cicero; *orné de figurines, de reliefs, ciselé.* (Pass.) *Sigillatæ sericæ*, vestes pictæ; *habits brodés.* (*Cod. Th.*) *Sigillatus lepra*, lepra affectus; *atteint de la lèpre.* (A. 1188.) — (Subst.) *Sigilli* publici emolumentum; *produit du sceau.* (A. 1180.)

SIGILLIFABER. — *Sigillorum* artifex; *fabricant de sceaux.* (A. 1359.)

SIGILLIFER. — Custos sigilli, ut SIGILLARIUS. (A. 1191.) *Sigilliferi* nuncupati scribæ, Gall. *greffiers*, quod penes eos esset sigillum jurisdictionis, cujus erant scribæ. (A. 1322.)

SIGILLIO. — Vestis ex simplici panno, seu non duplicato, Bollandistis interpretibus. (*A. SS.*)

SIGILLO. — Ut SIGALUM. (*Chartul. S. Pet. de Dom.*)

SIGILLUM. — Præceptum, charta, epistola; *charte, titre, diplôme, lettre, écrit.* (Pass.) — Emolumentum sigilli; *droit de sceau, profits de l'apposition du sceau sur les actes.* (A. 1202) — Jurisdictio, potestas; *juridiction.* (*Ch. Navar.*) — Parvum vexillum; *petite bannière.* (Barth. *Gl.*) — Signum, simulacrum; *figure.* (Gr. Tur.) — Vasculum quod vulgo *pax* dicitur; *Vid.* PAX. (*A. SS. Ben.*) — *Sigillum appendicium, appensivum* seu *pensile*, pendens; *sceau pendant.* (Pass.) *Sigillum ad coronam*, regium; *sceau royal.* (A. 1302.) *Sigillum authenticum* seu *grossum*, quo litteræ *patentes* muniuntur; *grand sceau* ou *sceau de la chancellerie;* il portait la figure du roi et servait à expédier les lettres de commandement et de finance, et les décisions du conseil d'Etat (Pass.) *Sigillum mediocre, breve, commune, secretum* vel *secreti*, quod litteris clausis apponitur; *petit sceau* ou *sceau de petite chancellerie;* il portait seulement les armes du roi, et servait à expédier les actes de justice. (Pass.) *Sigillum palatii*, quod omnibus episcopis alicujus provinciæ commune est; *sceau commun à tous les évêques d'une province ecclésiastique.* (A. 1214.) *Sigillum piscatoris*, quo Romanus Pontifex utitur in litteris privatis; *petit sceau, sceau particulier du Pape.* (Clem. IV.) *Sigillum repercussum*, sigillum cereum quod chartam trajicit, et illi ex utraque parte adhæret; *sceau en cire qui est appliqué sur une ouverture cruciforme pratiquée dans le parchemin, de telle sorte qu'il se trouve reproduit sur le verso du titre.* (*Ch. imper. Henr. II.*) *Sigillum altaris*, parvum lapis cum quo sepulcrum sive foramen, in quo reliquiæ reconduntur, clauditur; *pierre qui ferme l'ouverture d'un caveau renfermant des reliques.* (Dur.) *Sigillum super aliquem mittere, projicere*, aliquem in jus vocare; *citer en justice, assigner.* (*Ch. Hung.*) *Sigillum in substantia alicujus injicere*, quod practici Gallici *apposer le scellé* dicunt. (Greg. M.)

SIGILLUS. — Epistomium vasis vel obturaculum; *bonde, bouchon.* (Eckeard.) — Signum seu figura; *figure.* (*H. episc. Autis.*) — Vasculum, quod vulgo *pax* nuncupatur; *Vid.* PAX. (*A. SS. Ben.*)

SIGILUM. — Secale; *seigle.* (*H. episc. Autis.*)

SIGLA. — Velum, monile, sigalum, mensura liquidorum; singulariæ litteræ, sic dictæ quod singulæ verbum componant; *voile de navire, collier, seigle, mesure pour les liquides, sigle.* (Pass.)

SIGLARE. — Plenis velis navigare; *cingler.* (W. de Nang.)

SIGLICUM. — Secale; *seigle.* (S. XIV.)

SIGLIX. —Eadem notione. (*Ch. Occit.*)

SIGNACULUM. — Signum, sigillum, baptismus; *marque, signe, cachet, sceau, baptême.* (Pass.) *Signaculum corporis*, circumcisio; *circoncision.* (Tert.) — Nota militiæ seu qua quis in militem ascribebatur. (*A. SS.*)

SIGNALE. — Signum; *signal.* (A. 1247.) — Signum vini alteriusve rei venalis; *marque, signe pour indiquer les objets à vendre.* (A. 1205.)

SIGNANTER. — Aperte, distincte; *clairement, distinctement.* (S. Hier.) — Præcipue, in primis; *surtout, principalement.* (Byzyn.)

SIGNANUS. — Pro *antesignanus.* (Joan. Mon.)

SIGNARE. — Signum crucis digitis ac manu effingere; *faire le signe de la croix, se signer.* (Tert.) — Subscribere; *signer, apposer sa signature.* (Pass.) — Signum crucis ad peregrinationes vel expeditiones Hierosolymitanas vestibus assuere; *se croiser, coudre une croix d'étoffe sur ses habits pour aller à la croisade.* (Cæsar.) — Confirmationis sacramentum conferre; *conférer le sacrement de confirmation.* (Mart Bracar.)—Reis stigma vel signum imprimere; *marquer, faire subir le supplice de la marque.* (*Const. Valent.*) — Signum facere, id est signis aliquid petere aut innuere; *faire signe, demander par signes, indiquer par signes.* (Cæs. Hesterb.) — Prodere, palam facere; *divulguer, dévoiler, faire savoir.* (*A. SS.*) *Signare terras*, dicitur, cum certis *signis* significatur non licere in eas animalia pascenda immittere; *indiquer par certaines marques que l'entrée du bétail est interdite dans certaines terres.* (A. 1317.)

SIGNARIUS. — *Signorum* seu statuarum artifex; *fabricant de statues.* (*Vet. Gl.*)

SIGNATE. — Præcipue, ut SIGNANTER. (A. 1227.)

SIGNATI. — Ii, qui Catechumeni per signum crucis, quo in frontibus *signabantur* facti, a proposito et Christianæ religionis amplectendæ consilio recedebant, et ad priorem vomitum revertebantur. Catechumenos autem per signum crucis, quo in fronte et pectore signabantur, ad religionem Christianam admissos, testatur S. Augustinus. (*Cap. C. M.* a. 803.)

SIGNATICUS. — « Fueruntque omnia ex quadratis marmoribus *signaticis* exstructa, et camera ipsa laminis aureis suffixa. » (Jul. Afric.) Id est, ni fallor, sculptis.

SIGNATIO. — Benedictio quæ fit signo crucis; *bénédiction.* (*Vet. Cœrem. B. M. Deaur.*) — Signum crucis; *signe de la croix.* (Tert.) — Sigilli impressio; *application du sceau.* (*A. SS.*) — Reis stigmatis vel *signi* impressio; *action de marquer un criminel, application de la marque.* (A. 1270.) — Subscriptio; *signature, souscription.* (*St. Com. Ven.*)

SIGNATOR. — Qui mensuras publicas obsignat, ut legitimæ ostendantur; *vérificateur des poids et mesures.* (A. 1229.)—Testis; *témoin.* (Pass.)

SIGNATORIUM. — Annulus signatorius; *cachet.* (S. Avit.)

SIGNATURA.—Vox curiæ Romanæ, Breve apostolicum, quo supplicanti aliquid conceditur sub hac forma ab ipso Pontifice scripta: *fiat ut petitur*, vel sub hac voce: *concessum*, ab alio coram Papa supplicationi ascripta; *signature, sorte de rescrit pontifical.* — Subscriptio, ut SIGNATIO. (*A. SS.*)

SIGNATUS. — Signo crucis benedictus, consecratus; *bénit* : « Candela *signata.* » (*Mir. Urb. V PP.*) — Hæredes, posteri, successores; *héritiers, descendants;* ol. *signance.* (A. 1090.) — *Vid.* SIGNATI.

SIGNETUM. — Parvum sigillum, quod *secreti* vulgo appellant, quo litteræ clausæ sigillantur; *sceau du secret, petit sceau particulier au roi dont on signe les lettres closes.* (A. 1387.) — Chirographum; *seing, signature.* (A. 1454.) — *Signeta orationis*, globuli serti precatorii; *chapelet.* (*A. SS.*)

SIGNIFER. — Zodiacus; *le zodiaque.*

SIGNIFERIA. — Dignitas *signiferi*, vexillarii; *dignité de porte-bannière.* (*Gest. Cons. Andeg.*)

SIGNIFICANTIA.—Res, negotium; *chose, affaire.* (*A. SS.*) — Significatio, sensus; *signification, sens.* (*Gl. Rod.*)

SIGNIPOTENS. — Miraculorum patrator, epitheton S. Martini; *faiseur de miracles.* (*Gest. Cons. And.*)

SIGNOCHRISTUS. — Pro *signum Christi.*

SIGNORESSA. — Domina; *dame.* (A. 1261.)

SIGNORIA. — Dominium, dominatio; *seigneurie.* (A. 1239.) — Præstatio pro moneta, idem q. SEIGNORIA. (A. 1340.)

SIGNULUM. — Campanula; *clochette.* (A. 1092.)

SIGNUM. — Signum crucis, seu Domini vel Dei aut Christi; campana, sigillum, clamor militaris, limes, terminus, milliare, servitium feudale, nota, symbolum seu tessera, edictum, proclamatio, moneta, scopus; *signe de la croix, cloche, cachet, sceau, cri de guerre, borne, millier, service dû par le vassal, abréviation, jeton, marque, ban, argent monnayé, monnaie, cible, but.* (Pass.) *Signum* ap. monachos dicebatur forma quædam, manu aut digitis res quaslibet, et quæ haberent in mente, vel petere deberent, designandi; *signe fait avec la main ou seulement un ou plusieurs doigts pour demander quelque chose.* (Pass.) *Homines de signo*, vassalli; *les vassaux.* (*Ch. Hisp.*) *Signum levare*, sigillum solvere, ut videtur; *lever les scellés.* (*Const. Furn.*) *Signum veri*, purgatio per ferrum candens; *l'épreuve du fer chaud.*

SIKIA. — Cucurbita; *ventouse.* (*Vet. Gl.*)

SILENTIARE. — Silentio involvere, tacere. (Steph. III PP.)

SILENTIARIUM. — Locus ubi sedent *silentiarii*, vestibulum; *antichambre.* (Anast.)

SILENTIARIUS.—Qui ad cubiculum principis excubias agit, cavetque ne quodpiam murmur excitetur; *silentiaire, sorte d'huissier de la chambre.* (*Vet. Gl.*) — Qui in consistoriis principis considebat ac deliberabat; *silentiaire, conseiller du prince.* (*A. SS.*)

SILENTIUM. — Conventus privatus, in quo dissertationes de rebus publicis, sed præsertim de rebus ecclesiasticis agebatur; *conseil secret, conférence particulière où se traitaient les affaires secrètes, particulièrement les affaires ecclésiastiques.* (Pass.) — Secretarium; *sacristie.* (Anast.) — *In silentium mitti*, pœna monastica, Gall. ol. *estre mis en silence.* (A. 1327.)

SILFORI. — « Abstulit de S. Benedicto... spara par unum, sericamque de *silfori* cum auro et gemmis. » (Anast.) A σίλφη voce Græca vox videtur deducta, quæ Græcis *blattam* sonat.

SILICERNIUS. — Senex, ætate gravis; *vieillard.* (Frideg.)

SILICTARII. — Milites Turcici, ex quibus postea janizeri, seu milites prætoriani creabantur; *sorte de milice turque dans laquelle se recrutait le corps des janissaires.* (Laon.)

SILIGA. — Secale; *seigle.*

SILIGENEUS. — *Siligeneus color*, idem q. Gallice *couleur d'ocre.* (Alex. Iatr.)

SILIGER. — Ut SILIGA, ni fallor. (A. 1271.

SILIGINALIS. — Secalitius; *de seigle.* (S. XIV.)

SILIGINARIUS. — Placentarum ex *siligine* confectarum venditor; *pâtissier, boulanger.* (Dig.)

SILIGINEUS. — *Panis siligineus*, e secali confectus; *pain de seigle.* (*A. SS.*)

SILIGO. — Secale; *seigle.* (Pass.)

SILIQUA. — Vicesima quarta pars solidi; *silique, vingt-quatrième partie du sou.* (Greg. M.) — Secale; *seigle.* (S. XIII.)

SILIQUATARIUS. — Qui *siliquaticum* exigit; *receveur du siliquaticum.* (Sen.)

SILIQUATICUM. — Κερατισμός, id quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam; *droit du vingt-quatrième que paye toute denrée.* (*Cod. Th.*)

SILITUS. — Tacitus. (*A. SS.*

SILIVA. — Palus; *marais, étang.* (*Tab. eccl. Vienn.*)

SILLABE. — Idem q. SELAVE. (*Lex Sal.*)

SILLIGERUM. — Ut SILIGER. (A. 1275.)

SILLONUS. — Modus agri, ut SELIO. (*Tab. Absens.*)

SILVIA. — Potionis species, f. pro *salvia*, vinum salvia mistum. (Aldric. ep. Cenom.)

SILVINUS. — Silvestris; *sauvage.* (Elmh.)

SILVITATICUM. — Idem q. SYLVAGIUM.

SILVIU. — Annonæ species; *sorte de grain.* (A. 919.)

SILVOLA. — Silvula; *bosquet, petit bois.* (A. 1005.)

SILVOSUS. — Silvestris, incultus; *sauvage, non cultivé.* (*Act. Mur. Mon.*)

SIMARE. — Mutilare; *mutiler, estropier;* *Vid.* SEMUS.

SIMASIA. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin;* ol. *simaise.*

SIMATIDES. — Condiscipulus; *compagnon, camarade.* (*Vet. Gl.*)

SIMELLA. — Ut SIMENELLUS, panis ex simila. (*Vet. Necrol.*)

SIMENELLUS. — Panis similaceus, ex *simila; pain ou gâteau de fleur de farine;* ol. *simenel, simonnel.* (*Cap. C. M.*)

SIMENTORIUM. — Pro *cœmeterium.* (A. 1390.)

SIMIANUS. — Dæmon; *le démon.* (*Vet. Gl.*)

SIMIATICUS. — Simulatus, fictus, vel potius a dæmone injectus. (Ap. Pez.)

SIMICHENIUM. — « Tunicam candidam, et penulam castaneam inconsutilem, stolam, et *simichemium* auro variata. » (Niceph. Patr. ap. Baron.) Ubi videtur legendum *semicinctium*, id est sudarium.

SIMILA. — Ut SIMENELLUS. (A. 1101.)

SIMILAGO. — Eadem notione. (*A. SS.*)

SIMILARE. — Effingere, repræsentare, imitari, exprimere; *imiter, représenter, contrefaire, singer.* (*Vet. Gl.*)

SIMILARIA. — Instrumentum medicum, *sorte d'instrument chirurgical.* (Isid.)

SIMILARIUS. — *Similæ* pistor; *pâtissier, boulanger.* (*Mir. S. Udalr.*)

SIMILATIO. — Pro *simulatio.* (A. 1511.)

SIMILIGENUS. — Ejusdem generis; *semblable, similaire.* (C. Aurel.)

SIMILIMEMBRIUS. — Uniformis, sibi in omnibus æqualis; *uniforme, identique.* (*S. Iren. Interp.*)

SIMILITUDINARIE. — Ad similitudinem, ad instar; *pareillement, à sa ressemblance.* (Alan.)

SIMILITUDINARIUS. — Similis, uniformis; *pareil, uniforme, identique.* (Leo X PP.)

SIMILITUDO. — Imago, effigies, simulacrum; *représentation, portrait, image.* (*Vit. St. Mart. Lemov.*)

SIMILLUS. — Similis; *semblable, pareil.* (*Form. Vet.*)

SIMMA. — Mensa in sigmatis seu hemicycli speciem confecta; idem q. SIGMA.

SIMNIO. — Monasterium, ut SEMNIUM.

SIMNO. — Delphinus; *dauphin.* (Pap.)

SIMONIA. — A *Simone* Mago dicta sacrorum venditio; *simonie, trafic des choses saintes;* ol. *simoniale.*

SIMONIACUS. — Qui sacra vendit; *simoniaque;* ol. *simoniax.*

SIMPLAGIUM. — Idem q. SEMIPLAGIUM.

SIMPLASIARIUS. — Pro SEPLASIARIUS.

SIMPLEX. — Purus, sincerus: « Servavit nobis (Deus) *simplices* Scripturas in Ægypto, in qua adolevit et domus Jacob. » (*S. Iren. Int.*) *Simplex charta*, non indentata, seu decisa in modum dentium; *acte uni et dont la marge n'est pas dentelée.* (*Ch. Angl.*) *Simplex populus*, vulgus; *le simple peuple.* (Ord Vit.) — *Simplices*, nude pro privati, non nobiles; *les roturiers.* (Joan. Wheth.)

SIMPLICIARIUS. — In plantis medicinalibus versatus; *qui connaît les simples, herboriste.* (Mur.)

SIMPLICITAS. — Homicidii actio peracta ad defensionem sui, quæ non perverso ani-

mo, seu *simpliciter* fit; *homicide involontaire commis dans le cas de légitime défense.* (A. 826.)

SIMPLICITER. — Omnino; *entièrement, tout à fait.* (Th. Otterb.) — Pacifice, tranquille; *paisiblement, avec calme.* (A.1376.) — Negligenter, incaute; *avec négligence, sans précaution.* (*A. SS.*)

SIMPLICUS. — Pro *simplex.* (*Ch. H. IV reg. Angl.*)

SIMPLIFICARI. — Simplicem fieri: «Quanto quis magis unitus sibi et interius *simplificatus fuerit.*» (Gers.)

SIMPLO. — Conviva; *convive.* (Fulg.)

SIMPLUS. — Simplex, singularis, unicus; *seul, simple. Simpli equi*, solitarii, ad eorum discrimem, qui junguntur ad currum; *chevaux isolés.* (*Vet. Insc.*)

SIMPULARIARIUS. — Qui *simpula* ad liquores in sacrificiis libandos conficit; *fabricant de simpules ou coupes pour les libations.* (*Vet. Inscript.*)

SIMPULATOR. — Ut Simplo. (*Vet. Cod.*)

SIMRILIUS. — Æsalon; *émerillon.*

SIMULA. — Ut Simenellus. (A. 1278.)

SIMULACRUM. — Actio scenica, qua res aliqua simulatur; *représentation dramatique.* (*St. eccl. Tul.* a. 1497.)

SIMULARE. — Idem q. Similare. (Pap.)

SIMULATIO. — Similitudo; *ressemblance, analogie.* (*A. SS. Ben.*)

SIMULATITIUS. — Simulatus, fictus; *simulé, imité.* (*A. SS.*)

SIMULTARE. — Simultatem cum aliquo gerere, vel inter se simultatem exercere. (Gem.)

SIMULTAS. — Conspiratio, factio; *complot, conspiration.* (*A. SS.*)

SIMULTIM. — Simul, eodem tempore; *ensemble, en même temps.* (*A. SS.*)

SIMUM. — Extremitas, summitas; *cime.* (A. 1341.)

SINAIDA. — Incisio, facta in arboribus ad limites designandos; *entaille faite à un arbre pour indiquer qu'il sert de borne.* (*L. Long.*)

SINATIO. — Concessio, donatio; *concession, donation.* (*Chartul. S. Vand.*)

SINCERATUS. — Pro *sincerus.* (*Conc. Hisp.*)

SINCERIS. — Eadem notione. (Fulg.)

SINCINNIUM. — Quasi singularis cantilenæ vox, cum vero multi, *chorus; Vid.* Sicinium.

SINDMANNI. — Ii qui ad nuntia aut alia perferenda tenentur; *vassaux tenus de faire les commissions de leur seigneur.* (A. 892.)

SINDONARIUS. — Artifex *syndonum*, ni fallor. (*A. SS.*)

SINDONES. — Linteamina, in quibus recipiebant et reponebant panes, qui a fidelibus ad divinum sacrificium offerebantur; *linges destinés à couvrir les pains offerts par les fidèles.* (*Ord. Rom.*)

SINE. — Extra, præter, quomodo Galli *sans* usurpant: «*Sine* Quadragesimis XL dies pœniteat.» (Cumean. Abb.)

SINERE. — Dimittere; *renvoyer, laisser aller.* (Bar.)

SINGLARE. — Constringere, firmare; *ferrer, consolider.* (A. 1264.)

SINGULA. — F. pro *cingula*, vel *sigla*, vexilli pars extrema. (*Gest. Cons. Andeg.*)

SINGULARE. — (Verb.) Sequestrare; *deposer, mettre en dépôt.* (*A. SS.*)

SINGULARES. — Privati; *particuliers.* (A. 1357.)

SINGULARIS. — Aper; *sanglier.* (Cuj.)

SINGULARITAS. — Monachatus, vita monastica; *la vie religieuse.* (*Ann. Ben.*)

SINGULARIUS. — Monachus; *moine.* (A. 1351.)

SINGULIZARE. — «Quapropter opere Dei *singulizato*, magnificæ necessaria definitione conclusæ sunt,» etc. (Alcuin.)

SINGULOGISTICUS. — *Claustra singulogistica*, ubi singuli monachi singulatim degunt; *cellules séparées.* (Alcuin.)

SINGULTINUS. — Lacrymosus; *triste, qui fait pleurer.* (*A. SS.*)

SINGULTIZARE. — Singultire; *sangloter.* (*A. SS.*)

SINGULUS. — Unusquisque; *chacun.* (A. 1257.)

SINIMUM. — An cinnamomum, Gall. *canelle?* (*Lit. Ric. II reg. Angl.*)

SINISTERITAS. — Infelicitas, sinistra fortuna; *malheur, infortune.* (Sid.)

SINISTIMUS. — Sinister; *Vid.* Dextimus.

SINISTRARE. — Adversari; *s'opposer, être contraire, être opposé à.* (Ap. Mur. — Ad sinistram comitari, ut *dextrare*, ad dextram. (Rad. de Dic.)

SINISTRUM. — Malum, damnum, incommodum; *préjudice, dommage*, etc. (A. 1384.)

SINJUGARE. — Conjugare; *unir, joindre ensemble.* (*Vet. Gl.*)

SINNICHIUM. — Umbella acuminata; *baldaquin terminé en cône, dais.* (*A. SS.*)

SINOPIS. — Color viridis; *sinople, couleur verte.* (*A. SS.*)

SINSIPIUM. — Sinciput; *le devant de la tête.* (*Vit. S. Cast. epis. Apt.*)

SINTA. — Zona, cingulum; *ceinture;* ol. *cinte.* (A. 1419.)

SINTATUS. — Cinctus, ab Occitanico *sintat*, vel *cintat; ceint.* (*Ch. Occit.*)

SINTHICIA. — Pactum, conventio; *pacte, accord.* (*Vet. Gl.*)

SINU. — Mortarium; *mortier.* (*Vet. Gl.*)

SINUA. — Pro *sonia*, saltem eodem sensu. (*Ch. Fland.*)

SINUAMEN. — Motus flexuosus. (*A. SS.*)

SINUM. — Vas in quo butyrum conficitur; *batte à beurre.* (Isid.)

SION. — Oriens; *le levant, l'orient.* (*Vet. Agrim.*)

SIPARE. — Ponere; *placer.* (*Leg. Polon.*)

SIPHONES. — Canales, vel fistulæ, quæ concepto spiritu aquam vel alium liquorem emittunt; *siphons, sorte de pompe.* (Leo imp.)

SIPHORUS. — Genus textilis: «In ciborio Constantinianæ basilicæ optimos de *siphoris* et de fundato panno, appendit.» (Anast.) Quidam *syrophoris* legunt, byssumque ex Syria interpretantur; nonnulli *serophoris;* alii denique *setophoris.*

SIPILLUS. — Novacula; *rasoir.* (*Vet. Gl.*)

SIPUM. — Pro *sepum*. (A. 1295.)
SIQUARE. — Pro *secare*. (A. 1343.)
SIRASCULA. — Vas aquarium; *vase à mettre de l'eau*. (Isid.)
SIRIA. — Provincia, comitatus; *province, comté*. (*A. SS.*)
SIRIATICUS TURGOR. — « *Siriatico* turgore inflatus. » (Baldric.) Id est, qui, quod *dominus* nuncupetur et compelletur, inflatur ac turget, a voce Gallica *sire*, qua donabantur magnates, et generatim qui militari dignitate gaudebant.
SIRICA. — Pannus sericus; *étoffe de soie*. (*A. SS.*)
SIRICELLA. — Vestis sacra, a *sirico* sic dicta. (*Inst. Ital.*)
SIRICUM. — Rubri coloris pigmentum, ex quo librorum capita scribuntur; *minium, vermillon*. (*Vet. Gl.*)
SIRICUS. — (Subst.) Laneum tomentum, quod Gall. *charpie* dicunt. (*L. Alam.*) — (Adj.) Opulentus, qui vestibus sericis utitur; *riche, qui est vêtu de soie*. (*Vet. Gl.*)
SIRIMPIA. — Rubentium pusularum species; *rougeole*. (Isid.)
SIRIONES. — Vermiculi, qui oriuntur in dentibus; *sirons*. (Matt. Silv.)
SIROCCUS. — Ventus, qui Latinis Euro-Nothus dicitur; *vent du sud-est, sirocco*. (*Ann. Gen.*)
SIROGALUS. — Cuniculus, f. pro *sirogrillus*. (A. 1241.)
SIROGRILLUS. — Cuniculus; *lapin*; ol. *conil*. (A. 1438.)
SIRVENS. — Ut SERVIENS. (Pass.)
SIRVENTAGIUM. — Idem q. SERVENTAGIUM.
SIRVENTIA. — Idem quod SERVITIUM.
SISA. — Pro ASSISA, impositio, præstatio tributi. (A. 1251.)
SISCINDENSES. — Valdensium asseclæ qui concordabant cum iis fere in omnibus, nisi quod recipiebant Eucharistiæ *sacramentum*. (Rein.)
SISENAL. — F. ad *sisam* seu præstationem pertinens: « Gerardus de Beria duos copas ordei *sisenals*. » (A. 1246.)
SISIA. — Idem q. ASSISIA, tributi impositio et exactio. (A. 1353.)
SISINNUS. — Pro *cincinnus*. (*A. SS.*)
SISISMA. — Asthma; *asthme*. (*A. SS.*)
SISIT. — Pro *saisierit*, apprehenderit. (*Leg. Alam.*)
SISMA. — Pro *schisma*. (*A. SS.*)
SISMUSINUS. — Vestis certis pellibus munita; *vêtement garni de fourrures*. (A. 808.)
SISPES. — Sospes, sanus; *sain et sauf, sauvé*. (*Vet. Gl.*)
SISPETATICUM. — Pro CESPITATICUM.
SISSA. — Pro ASSISA.
SISSIARE. — Sedere, pro *sissitare*. (*Gl. Antiq.*)
SISTENTER. — Continuo; *aussitôt, immédiatement*. (S. XIII.)
SISTERE. — Consistere, emergere, gr. συνίστασθαι. (*S. Iren. Interp.*) — Exsistere, esse. (A. 1388.)
SISTERENIS. — Mensura frumentaria, idem q. SEXTARIUM. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)
SISTERIUM. — Ut SEXTARIUM.
SISTERNUS. — Codex sex foliorum; *cahier de six feuillets*. (*St. Univ. Tol.*)
SISTERTIUM. — Perperam pro SISTERIUM. (*Chartul. S. Vandreg.*)
SISTORIORA. — Modus agri, idem q. SEXTARATA. (A. 1122.)
SISTORIUM. — Pro *consistorium*. — (Witik.) — Pro *storium*, idem q. STOREA. (*A. SS.*)
SIT. — Pro *sive*, seu; *soit*. (A. 1238.)
SITA. — Terminus, limes, ut videtur; *borne, limite*. (*Ch. Hisp.*) — Pro *seta*, pilus; *poil, soie*. (A. 1470.)
SITARCHIA. — Sacculus vel cistella, qua pannis cibusve defertur; *petit meuble propre à renfermer la nourriture*. (Pass.)
SITARCIUM. — Eadem notione. (*A. SS.*)
SITELLA. — Situlæ species; *sorte de petit vase à renfermer les liquides*. (Ap. Mur.)
SITHCUNDUS. — Anglo-Saxonibus, homo qui tantum terræ habet ut servitium militare inde exhibere possit, ideoque viris nobilibus accenseatur; *homme qui possède assez de terre pour rendre le service militaire à son seigneur*. (Pass.)
SITHIA. — Navis species; *sorte de navire*. (Sanut.)
SITITOR. — Sitiens, avidus; *qui a soif de, avide*. (Mat. Par.)
SITOCOMI. — Rei frumentariæ curatores, a Græc. σῖτος, frumentum, et κομεῖν, curare: quorum præfectura *sitocomia* dicitur. (Dig.)
SITONES. — Qui scilicet frumento emendo præfecti erant: quorum officium *sitonia* nuncupabatur. (Id.)
SITONICUM. — Stipendium, annona, nisi locum significet in quo frumentum publico nomine emptum reconditur: quod innuere videtur Gregorius M.: « De frumentis autem quæ scribitis, longe aliter vir magnificus Citridanus asserit; quia tantummodo sola transmissa sunt, quæ pro transactæ indictionis debito ad replendum *sitonicum* sufficerent. »
SITTA. — F. *situla*: « Duos caminos, et duas *sittas* et unum coopertorium ferratum, et 12 scutellas plumbeas magnas, » etc. (*Vet. Invent.*)
SITTO. — Pro SEDERIT, a Saxon. *sitten*, sedere, in pacto legis Salicæ.
SITUARE. — Ponere, collocare, constituere; *situer, placer, établir, assigner*. (Pass.) — Manere, habitare; *demeurer, habiter*. (A. 1317.)
SITUATIO. — Situs; *situation*. (A. 1380.) — Constitutio; *assignation*. (A. 1320.)
SITUATUS. — Pro *situs*; *situé*. (A. 1358.)
SITULA. — Mensura liquidorum apud Alemanos; *sorte de mesure pour les liquides*. (A. 1066.)
SITULARIUS. — *Sitularum* artifex, qui etiam serrarius dicitur, quod eas circulis *serrat*. (A. 1336.)
SITULUS. — Situla, vas aquæ benedictæ; *bénitier*. (A. 1419.)
SITUS. — Locus, in quo patellæ et caldariæ salinariæ consistunt; *lieu où sont placées les chaudières et autres ustensiles nécessaires pour l'extraction du sel*. (A. 1029.) —

Locus ad ædificandum idoneus; *emplacement propre à bâtir.* (*Inst. Ital.*)

SIUM. — Cochlear; *cuiller.* (*Ritual. Vet.*)

SIVADA. — Avena; *avoine;* ol. *sivade.* (Pass.)

SIVE. — Pro *et* conjunctiva. (Pass.)

SKELLA. — Tintinnabulum, campanula; *clochette, sonnette.* (*L. Sal.*)

SKERDA. — Schidia, assula, seu pars ossis fracti aut contriti minuta; *esquille.* (Bract.)

SKILLA. — Ut SKELLA et SKERDA.

SKILLINGUS. — Genus monetæ, apud Suecos; *schilling.*

SKIPIAMENTUM. — Navis armamentum et instructio, annona scilicet cibaria, arma, et cætera ad victum et defensionem necessaria; *armement, équipement d'un navire.* (A. 1302.)

SKUVINAGIUM. — Reditus ex officio et dignitate *scabinorum; Vid.* SCABINUS. (A. 1431.)

SLEYAGIUM. — F. idem q. STRELAGIUM. (A. 1310.)

SMACARE. — Vulnerare, mutilare, debilitare; *frapper, blesser, mutiler.* (*St. Cad.*)

SMACATURA. — Vulnus, membri mutilatio, vel debilitatio; *blessure, mutilation.* (Id.)

SMALDUS. — Ut SMALTUM.

SMALTATUS. — Encausto distinctus; *émaillé.* (*Const. Sicil.*)

SMALTITUS. — Eadem notione. (Anast.)

SMALTUM. — Encaustum, liquati coloratique metalli pigmentum; *émail.* (Pass.)

SMALTUS. — Ut SMALTATUS. (*Const. Sic.*)

SMANIARE. — Ira excandescere, fremere, furere; *enrager.* (Boninc.)

SMANTACOMPAGNUS. — « Mulieres quoque blasphemantes, ipsum hæreticum appellantes, eadem verba repetebant, et alia derisoria verba decantabant, nominantes eum lingua vulgari *smantacompagnum.* » (*Act. Alex. III PP.*) Id est cui *mantum* ablatum fuerat, ex Ital. *smantellare.*

SMARAGDINA. — Locus ubi *smaragdi* eruuntur; *lieu d'où l'on extrait les émeraudes.* (Guill. de Bald.)

SMARAGDINES. — Pro *smaragdi.* (Sug.)

SMARAUDA. — Smaragdus; *émeraude;* ol. *smaragde.* (*Gest. episc. Cenom.*)

SMERALDINUS. — Smaragdus; *émeraude.* (Jac. de Vorag.)

SMERE. — Adeps, Belgis *smeer; graisse.* (*Telon. S. Bert.*)

SMERILIO. — Avis species; *émerillon.*

SMIRALDUS. — Smaragdus; *émeraude.*

SMIRIGLIUS. — Tormenti bellici species; *sorte de bouche à feu, émerillon.* (Car. Caraf.)

SMURDUS. — Slavonibus, servus glebæ, homo manus mortuæ; *serf de la glèbe, homme de main-morte.* (A. 1279.)

SMYRNA. — A Græc. σμύρνης, myrrha; *myrrhe.* (*S. Iren. Interp.*)

SNESA. — F. viginti; *vingt, vingtaine.* (*Tab. S. Bert.*)

SNOBULI. — Muræmulæ, id est funiculi qui de argenteis plexis filis, ut in thuribulis fieri solet; *chaînettes d'argent.* (Schilt. *Gl.*)

SNODARE. — Italis nodum solvere; *dénouer.* (Ap. Mur.)

SNODEN. — Glomus, a Saxon. *snod; peloton.* (A. 1425.)

SNYRTIR. — Ensis species; *espèce d'épée courte.* (Sax. Gram.)

SOALAGIUM. — Pro STALAGIUM, præstatio pro *stallis.* (*Ord. reg. Fr.*)

SOALIS. — Sus, porcus, pro SUALIS.

SOBJORNUS. — Commoratio, mansio unius diei; *séjour.* (A. 1238.)

SOBOLUS. — Pro *soboles.* (A. 875.)

SOBREVERSUM. — Idem quod SUPERVERSUM, quod mensuram excedit; *ce qui est en sus de la mesure.* (*St. Arel.*)

SOBRIARE. — Vigilare; *veiller.* (*Vet. Gl.*)

SOBURINA. — F. mansio, domus : «Dedi... cum terris, duas *soburinas*, etc. » (A. 720.)

SOC. — Vomer, ut Soccus. (Alex. Nech.) — Jus domino competens homines suos persequendi, ut SECTA. (Ap. Spelm.)

SOCA. — Modus agri, ut SOGA. (*Chr. Fars.*) — Aratrum; *charrue.* (S. XII.) — Stipes, truncus; *souche, tronc d'arbre;* ol. *soche.* (*St. Arel.*) — Jus domino competens homines suos persequendi, ut SECTA. (A. 1131.) — Manerium, dominium, locus privilegio et immunitate *socæ* donatus; *manoir, seigneurie.* (Ap. Spelm.) *Soca placitorum*, jus tenendi curiam in suo dominio; *droit de justice.* (*Leg. H. I.*) *Servitium socæ*, obligatio qua vassalli agros domini arare et colere tenentur; etiam id quod solvitur pro ejusdem obligationis exemptione; *service de charrue*, et *le rachat en argent de ce service;* ol. *socage.* (*Chr. Angl.*) *Per servitium socæ* possidere, id est ea conditione arandi et colendi agros domini; *tenir par service de charrue* ou *par charrue*, c. à. d. *sous la condition de devoir le socage.* (Pass.) *Soca molendini*, obligatio qua tenentur granum ad molendinum domini vehere; *bannalité de moulin.* (S. XIII.)

SOCAGIUM. — Idem q. *socæ servitium; Vid.* SOCA.

SOCAMANNUS. — Qui *socagium* debet; *tenancier qui doit le socage; Vid.* SOCA et SOCAGIUM.

SOCCA. — Vestis muliebris species, quæ aliis superinduebatur; *vêtement de dessus à l'usage des femmes.* (Ap. Mur.) — Stipes; *souche, tronc d'arbre.* (Pass.) — Calcei species, ut Soccus. (A. 855.)

SOCCIA. — Sagina; *engraissement.* (*Cap. Car. M.*)

SOCCIUM. — Idem q. SOCIDA.

SOCCOMANNUS. — Idem q. SOCAMANNUS.

SOCCULUS. — Dimin. a Soccus, calceus. (*Cærem. Cist.*)

SOCCUS. — Vomer, ferrum aratri; *soc de charrue.* (Pass.)

SOCHA. — Vestis muliebris species: ut SOCCA. (*St. Med.*) — Jus tenendi curiam in suo dominio, ut SOCA. (*A. SS.*)

SOCHEMANUS. — Idem q. SOCAMANNUS.

SOCHEYRATA. — Tantum prati, quantum unus sector per diem *secare* potest; *la*

quantité de pré qu'un homme peut faucher en un jour. (A. 1501.)

SOCIA. —Uxor; *compagne, épouse.* (Burch. episc. Norm.) — Grex, examen; *troupe, essaim.* (Bal. *Form.*) — Famula, pedisequa; *servante, suivante.* (*Form. Vet.*)

SOCIALIS. — Militaris turma, quæ *compagnia* appellatur; *compagnie de soldats.* (*Ann. Vict. Mass.*)

SOCIALITAS. — Societas, congregatio, communitas; *association, société, corporation.* (*Ch. Car. C.*)

SOCIALITER. — Communiter, una; *ensemble, en commun.* (Bolland.) — Societatis causa; *par compagnie.* (*St. Auger. episc. Cenom.*)

SOCIARE. — Socium sibi adjungere; *s'associer, s'adjoindre quelqu'un.* (A. 807.)—Adjungere, sibi asserere; *s'approprier, s'attribuer.* (*L. Bavar.*) *Fisco sociare*, confiscare; *confisquer.* (A. 813.) — Comitari; *accompagner.* (*Ann. Gen.*) — Sequi, ut famulus; *suivre.* (A. 1459.)

SOCIDA. — Societas qua quid ad medietatem datur; *association à moitié fruits.* (*Ch. Ital.*)

SOCIETARIUS. — *Socidæ* particeps; *fermier ou tenancier à moitié fruits.* (*Chartul. Mont. S. Elig.*)

SOCIETAS. — *Tenere ad societatem*, tenere ad medietatem fructuum; *posséder, tenir à moitié fruits;* hinc *in socio dare*, dare ad medietatem; *donner à moitié.* (*Edict. Roth.*) — Militarium turma; *bande de soudars, compagnie.* (*Mir. Urb. V PP.*) — Exercitus; *armée.* (Bart. *Gl.*) — Cœtus, caterva; *bande.* (A. 855.) — Comitatus; *suite, train, cortége.* (A. 1444.) — Societas inter monachos variorum monasteriorum, qua sua sibi invicem bona ita communicabant, ut tanquam fratres alterius monasterii haberentur; *association de prières que faisaient entre eux les moines de plusieurs couvents.*

SOCIUS. — *Socio fisco*, formula quæ passim in veteribus tabulis occurrit, qua res fisco publico adjuncta aut adjungenda innuitur; *Vid.* Fiscus et Sociare.

SOCRIA. — Socrus; *belle-mère;* ol. *socre.* (A. 1266.)

SOCULUS. — Solum, pars domus inferior; *Vid.* Sotulum.

SOCUS. — Stipes, truncus; *souche.* (A. 1279.) — Cella, promptuarium, locus remotus et depressus; *cellier, magasin de provisions, office*, etc. (A. 1476.)

SODA.—Morbus capitis; *migraine.* (Mich. Scot.)

SODADERIUS. — Miles, qui stipendio meret; *soldat, homme de guerre qui est à la solde d'un autre;* ol. *sodeer, sodeier.* (Ap. Mur.)

SODAMENTUM. — Cautio; *caution, garantie.* (*St. Flor.*)

SODANUM. — Herba vitrearia sylvestris; *soude.* (*Leud. Carc.*)

SODANUS. — Ut Sultanus.

SODARIA. — Meretrix; *fille de joie.*

SODELLÆ.—Scrofarum morbus; *écrouelles.* (Naug.)

SODES. — Sodalis, amicus, socius; *compagnon, ami, camarade.* (Pass.)

SODUM. — Ager incultus; *terre inculte, friche.* (*Form. Vet.*)

SODUS. — *Terræ sodæ*, incultæ; *terres en friches.* (A. 1358) — Firmus, stabilis; *solide, stable.* (*Tract. de re milit.*)

SOFFERANA. — Crocus; *safran.* (Ap. Mur.)

SOFFRATA. — Culpa, et multa in ecclesia Lugdunensi, cum aliquis ex canonicis in culpa erat; *nom donné à la punition, pécuniaire ou non, que l'on infligeait, dans l'église de Lyon, au bénéficier trouvé en faute.*

SOFOSORIUM. — Pro Suffosorium, ligo. (*Can. Hib.*)

SOFRAYTA. – Idem q. Soffrata.

SOFRONUM. — Crocus; *safran.* (*St. Rip.*)

SOGA. — Restis; *corde.* (Innoc. III PP.)— Agri modus; *certaine mesure de terre;* ol. *sodée.* (*Ch. Sabaud.*)

SOGALIS. — Census ex quavis *soga*, seu agri modo, pendi solitus; *cens produit par une sodée de terre.* (*Cap. Car. C.*) — Sus, porcus; *porc.* (Irm.)

SOGARE. — Secare, a Gall. *soyer;* nisi legendum sit *segare.* (A. 1372.)

SOGNEIA. — Idem q. Sonniata.

SOIESTURA. — Idem q. Soistura.

SOIGNA. — Idem q. Sogneia.

SOINUS. — Ut Sunnis. (*Ch. Angl.*)

SOISTURA. — Idem q. Socida.

SOITURA. — Tantum prati, quantum unus sector per diem secare potest; *la quantité de pré qu'un homme peut faucher en un jour;* ol. *soiture, soipture.* (A. 1314.)

SOJURNARE. — Morari, diem ducere; *séjourner.* (A. 1411.)

SOK. — Idem q. Soca.

SOL. — Dies; *jour.* (Pass.) — Stylus ferreus quo solet excuti ignis silice; *fer du briquet.* (*A. SS. Ben.*)

SOLACERIUM. — *Cella* seu *obedientia* monastica, vel prædium rusticum ab abbatia pendens; *celle, métairie dépendant d'une abbaye.* (A. 1325.)

SOLACERIUS. — Qui *solacerio* præest; *moine chargé de la garde et de l'exploitation d'une celle.* (Id.)

SOLACIAMENTUM. —Solatium, levamentum; *soulagement.* (A. 1473.)

SOLAGIUM. — Agrarium, præstatio ex agris; *impôt foncier;* ol. *solage, solaige.* (*Chartul. Matisc.*)

SOLAMENTUM. — Solum, fundus; *terre, fonds.* (A. 941.)

SOLARATUS. — Ut Solareatus. (*Ch.* ap. Mur.)

SOLARE. — (Subst.) Solum, fundus; *sol, terre.* (*Conc. Legion.* a. 1012.) — (Verb.) Calceos *solis* seu *soleis* instruere; *mettre des semelles aux chaussures.* (*St. Arel.*)

SOLAREATUS. — *Solariis* instructus, ædificatus; *muni d'étages, bâti.* (A. 922.)

SOLARIA. — Vectigal, quod pro *solo* penditur; *impôt foncier.* (A. 882.)

SOLARIATUS. — Idem q. Solareatus. (A. 922.)

SOLARIOLUM. — Domus contignatio, dimin. a SOLARIUM. (*A. SS. Ben.*)

SOLARIS. — (Subst.) Agri portio cum habitatione coloni, ut MANSUS. (A. 1107.) — (Adj.) *Solaris aureus*, nummus aureus, scutum cum sole; *écu au soleil.* (A. 1533.) — *Solaris justitia*, quæ solum seu fundum spectat; *justice foncière.* (A. 1211.)

SOLARITER. — Instar *solis; comme le soleil.* (*A. SS.*)

SOLARIUM. — Domus contignatio, vel cubiculum majus ac superius, tabulatum; *étage d'une maison, le plus haut étage;* ol. *solier.* (Pass.) — Vectigal, quod pro *solo* penditur; ut SOLARIA. (Ulp.) — Suggestum; *estrade, tribune.* (Garamp.)

SOLARIUS. — Calcei species; *sorte de chaussure, soulier.* (*H. Dalph.*) — Domus contignatio, tabulatum; *plancher, étage.* (A. 1309.)

SOLATIARE. — Fidejubere; *cautionner, servir de garant.* (Mac. *Hier.*) — Auxilium vel solatium impertiri, præbere; *aider* ou *consoler.* (*Lex Long.*)

SOLATIARI. — Animum relaxare; *se divertir.* (Arnulf. episc. Lexov.)

SOLATIATIM. — *Solatiandi* seu animum relaxandi causa; *pour se récréer.* (A. 1410.)

SOLATIATOR. — Auxiliator; *celui qui aide, assiste, secourt.* (*Cap. C. Calv.*)

SOLATIOSE. — Idem q. SOLATIATIM. (*A. SS.*)

SOLATIOSUS. — Delectabilis, jucundus; *qui plaît, délicieux, agréable.* (A. 1401.)

SOLATIUM. — Salarium, ludus, spectaculum, auxilium, refectio, cautio, colloquium; *honoraires, salaire, jeu, divertissement, aide, secours, repas, nourriture, garantie, entretien.* (Pass.) — In monasteriis, qui vel quæ monachis aut monialibus officium et munus aliquod peragentibus in adjumentum datur; *aide, celui, celle qui aide à faire quelque chose.* (Chrodeg. *Regul.*)

SOLATIUS. — Qui in monasteriis, etc. *Vid.* SOLATIUM.

SOLATIVUS. — Qui solatium affert; *consolant.*

SOLATURA. — Pulveres et siliquæ granarii, ab Ital. *solaro*, granarium. (*A. SS.*)

SOLATURUS. — Pro *solandus.* (*A. SS.*)

SOLATUS. — Pavimentis stratus; *pavé.* (S. XIV.)

SOLDA. — Fæx vinaria; *lie de vin.* (A. 1378.)

SOLDAERIUS. — Miles qui stipendio meret; *soldat;* ol. *soldaier.*

SOLDANARIA. — Soldani dignitas; *dignité de sultan.* (Nang.)

SOLDANATUS. — Eadem notione. (W. Tyr.)

SOLDANIA. — Eadem notione. (*Ann. Gen.*)

SOLDANUS. — Moneta sultanorum; *monnaie des sultans.* (Nang.) — Apud Turcos, supremus princeps; *sultan;* ol. *soldan.* (Pass.) *Soldanus curiæ Romanæ*, præfectus palatii, magistratus cui carcerum custodia commissa, meretricum et quarumdam rerum criminalium judex. (*Cærem. Rom.*)

SOLDARE. — Solidare, reficere; *affermir, consolider, refaire.* (Ap. Mur.) — Stipendium præbere; *donner une paye, solder.* (Sal. Molesp.)

SOLDARIUM. — Idem q. SOLAGIUM. (A. 1071.)

SOLDARIUS. — Ut SOLDAERIUS.

SOLDATARIA. — Meretrix; *femme débauchée.*

SOLDATES. — *Soldaerii; Vid.* SOLDAERIUS.

SOLDATOR. — *Soli* seu territorii incola et cultor; *celui qui habite une terre et la cultive.* (A. 1366.)

SOLDEA. — Idem q. SOLDUM. (*Ch. Ital.*)

SOLDICUS. — Idem q. SYNDICUS, apud Burdigalenses.

SOLDINUS. — Monetæ genus, ut SOLIDUS.

SOLDITIARIUS. — Idem q. SOLDAERIUS. (A. 1315.)

SOLDONERIUS. — Eadem notione. (A. 1305.)

SOLDUM. — Stipendium militare; *solde, paye des hommes de guerre;* ol. *soldée.* (S. XV.)

SOLDUS. — Solidus; *sou.* (*Ann. Gen.*) — Stipendium militare, ut SOLDUM. (Id.)

SOLEA. — Solea calcei, piscis species, quadratus later quo pavimentum sternitur, fundus, solum, planus navis fundus, trabs, tignum, pila lusoria; *semelle de soulier, le poisson appelé sole, carreau, brique à carreler, sol, fonds de terre, le fond plat d'un navire, solive, balle à jouer, paume;* ol. *sol, sole, soule.* (Pass.)

SOLECLUM. — Umbella portatilis; *parasol.* (Gaiet.)

SOLEMNIS. — Illustris, clarus, insignis; *célèbre, renommé, illustre.* (Inn. IV PP.)

SOLEMNITAS. — Juris formula, præscripta ratio; *formalité.* (A. 1310.)

SOLEMNIUM. — Solemnitas; *solennité, pompe.* (*A. SS.*)

SOLEMNIZARE. — Publicare, vulgare; *publier, divulguer, rendre public.* (Alan. de Insul.)

SOLEMPNE. — Solemnis et antiqua præstatio. (*Cod. Ital. Dipl.*)

SOLEMPNIZATIO. — Festum solemne; *fête solennelle.* (A. 1308.)

SOLERATUS. — Idem q. SOLARIATUS. (A. 922.)

SOLERE. — *Sola* seu pila ludere; *jouer à la soule;* ol. *soler.* (A. 1352.) — Pavimentis sternere; *paver;* ol. *soler.* (A. 1385.)

SOLERIUM. — Solum, pavimentum; *pavé, sol;* ol. *solement.* (A. 1450.)

SOLERIUS. — Domus contignatio, ut SOLARIUS. (A. 1309.)

SOLERTIZATUS. — Solers, diligens; *ingénieux, intelligent, expéditif.*

SOLERTUS. — Eadem notione. (*Ord. reg. Fr.*)

SOLETUS. — Calceus; *soulier.* (Ap. Steph.)

SOLEVARE. — Sublevare; *soulever.* (*A. SS.*)

SOLFA. — Idem q. SOFFA

SOLFIZARE. — Musicales notas canere; *solfier*. (Georg. Rhan.)

SOLGUS. — Lucius, piscis; *brochet*. (*Ch. Arag.*)

SOLIARDUS. — Coquinæ minister; *marmiton;* ol. *soullart*. (A. 1340.)

SOLICANUS. — Qui solus canit; *qui chante seul*. (M. Cap.)

SOLICATIO. — Solis fervor; *ardeur au soleil, soleil brûlant*. (C. Aur.)

SOLICULUM. — Umbella; *parasol*. (A. 1295.)

SOLICULUS. — Dimin. a *sole*. (*A. SS.*)

SOLIDAMENTUM. — Firmamentum, id quo aliquid solidum fit : vox architectis nota; *consolidation, soutien*. (Lact.)

SOLIDANTER. — Solide; *fortement, solidement*. (*A. SS.*)

SOLIDANTIA. — Idem quod LIGANTIA, dominium seu jus quod dominus habet in vassallum, qui ligio seu *solido* hominio obnoxius est. (A. 1206.)

SOLIDARE. — Confirmare, asserere; *confirmer, assurer*. (*Tab. S. Vinc. Cenom.*) — Firmare, munire; *fortifier*. (Roland.) — Stipendium præbere; *payer, solder*. (Senat.)

SOLIDATA. — Valor unius solidi; *valeur d'un sou*. (A. 1069.) — Solidus ipse; *la monnaie appelée sou*. (A. 1118.) — Numerus plurium solidorum; *certaine somme de sous*. (A. 1134.) — Stipendium unius solidi, quod datur militi; *solde militaire*. (*A. SS.*) — Libra, pondus; *la livre-poids*. (S. XI.) — Ager unius solidi reditus; *soldée, terrain qui ne rapporte qu'un sol de rente*. (*Mon. Angl.*)

SOLIDATIO. — Confirmatio; *confirmation, approbation*. (*Vet. Gl.*)

SOLIDATUM. — Quidquid in solidum possidetur : « Reddensque ei *solidatum*, quod aspiciebat ad regnum Austrasiorum, hoc totum exinde, quod citra Ligerim, vel Provinciæ partibus situm erat, suæ ditioni retinuit. »

SOLIDATURA. — Ferrumen; *soudure*. (S. XIV.)

SOLIDATUS. — Certus solidorum numerus, ut SOLIDATA. (*Chart. S. Vand.*)

SOLIDITAS. — Solum, fundus, ni fallor : « Donamus ad ipsum monasterium (Prumiense) villam nostram una cum terminis, vel *soliditate*, vel appendiciis suis, » etc. (A. 763.) — Stabilitas, constantia; *solidité, fixité*. (A. 876.) — Gelu, congelatio; *gelée, glace, congélation*. (*A. SS.*)

SOLIDITER. — Solide, ut SOLIDANTER. (A. 1266.)

SOLIDUM. — *In solidum*, Gall. *solidairement*. (A. 1353.)

SOLIDUS. — Ligius, vassallus in solidum; *vassal lige*. (*Ch. Hisp.*) — Nummus aureus; *sou d'or*. (Fort.) — Moneta quævis; *la monnaie*. (Pass.) — Pondus, libra, cujus valor uno solido æstimatur; *livre-poids*. (A. 1379.)

SOLIFOSSOR. — Qui terram fodit; *fossoyeur*. (Mart. *Anecd.*)

SOLIFUGUM. — Formicarum genus maleficarum; *sorte de fourmi venimeuse*. (Isid.)

SOLILOQUIUM. — *Soliloquium* est, cum ad interrogationem ipsi nobis respondemus; *soliloque, monologue*. (Pap.)

SOLINUM. — Umbraculum, quo sol arcetur; *dais, parasol*. (Vinc. Bellov.) — In Domesday, modus agri; *certaine quantité de terre*.

SOLIS. — Pro *solus*, errabundus. (B. de Amor.)

SOLITARITAS. — Simplicitas. (Ott. Frising.)

SOLITARIUS. — Pro SOLDARIUS, miles qui stipendio meret. (Petrob.)

SOLITUDO. — Vastum, terra erema; *désert, solitude*. (*Ch. Fland.*) — Soliditas. (*A. SS.*) — *Solitudinis mœror*, cœlibatus; *le célibat*. (*Cod. Th.*)

SOLIVA. — Trabs; *solive*. (*Gest. Tancr.*)

SOLIVARE. — Trabes ponere; *placer des solives*. (A. 1381.)

SOLIUM. — Umbraculum, quo sol arcetur, tentorium; *dais, pavillon*. (A. 1197.) — Area, *aire*. (A. 815.) — Limen; *seuil*. (A. 1299.) — Camera; *chambre*. (Alb. Aquens.) — F. ambo, suggestum; *ambon, estrade*. (*Vet. Cod.*)

SOLLECTIO. — Bollandistis quasi *sublectio*, syncope, deliquium. (*Mir. S. Zitæ.*)

SOLLICITATE. — Pro *sollicite*. (A. 1308.)

SOLLICITATOR. — *Sollicitator exercitus*, qui exercitui cibariam annonam suppeditat, vel qui milites conscribit; *fournisseur des vivres*, ou *préposé à l'enrôlement des troupes*. (*Ch.* ap. Pez.)

SOLLITUDO. — Contracte pro *sollicitudo*.

SOLLUS. — Piscis species, lucius; *brochet*. (A. 1165.)

SOLMATA. — Idem q. SALMATA.

SOLMENTARIUS. — Idem, ut videtur, atque SOMARIUS, qui cellarii vinarii curam habet, nostris *sommelier*. (A. 1302.)

SOLMIFACIO. — Cantandi per notulas ratio; *action de solfier, solfége*.

SOLOBORDA. — Scabellum a solo parum distans illudque contingens; *banc fixé au sol*. (A. 1457.)

SOLOTENUS. — Quasi ad terram prostratus. (*G. Chr.*)

SOLSATIRE. — *Solsatire reum*, dicitur de judice cum causa excidisse reum declarat, qui, in jus vocatus, vadimonium deseruit, neque excusationem legitimam misit; *condamner par défaut l'appelé ou l'accusé qui n'a ni répondu à l'assignation ni produit une excuse valable*. (Marculf.)

SOLSI. — Pro *salvi*. (*Ann. Bened.*)

SOLTA. — Solutio; *payement*. (A. 1282.) — Pecunia, quæ in permutationibus compensationis gratia rei commutatæ additur; *soulte* (A. 1248.)

SOLTARE. — A debito absolvere; *tenir quitte*. (A. 1324.)

SOLUBILIS. — Solvendus, exhibendus; *payable*. (A. 1302.) — Qui est solvendo idoneus; *solvable*. (A. 1285.)

SOLUM. — Locus idoneus *solario* ædificando; *emplacement propre à bâtir*. (A. 1043.) *Solum aquaticum*, solum canalis, stagni, etc. (A. 1327.)

SOLUMEN. — Solutio; *payement*. (S. XIV.)

SOLUS. — *Solus domorum*, earumdem

census. (A. 1108.) — Pro *solutus*, absolutus, liber, quietus; *quitte*. (Ap. Mad.)

SOLUTIO. — Abdicatio; ut Guerpitio. (S. xii.)

SOLUTIUM. — Solutio; *payement*. (*St. Cad.*)

SOLUTOR. — Debitor, ad solvendum obligatus; *débiteur*. (*Cod. Th.*)

SOLUTUM. — Solutio, debiti liberatio; *payement*. (A. 1272.)

SOLUTUS. — Cælebs, qui uxorem non duxit; *célibataire*. (A. 1253.) — Stipendiarius; *qui reçoit une solde*, *mercenaire*. (A. 1468.)

SOLVERE. — Possessionem alicujus rei dimittere, ut Guerpire. — Absolvere, liberum declarare; *absoudre*, *déclarer quitte*. (A. 1406.) — Finire, peragere; *terminer*, *achever*. (*Ritual. eccl. Senon.*)

SOLVIMENTUM. — Abdicatio, ut Guerpitio. (A. 1119.)

SOMA. — Membrana; *parchemin*, et, par extension, *livre*. (Amalar.) — Corpus; *corps*. (*Vet. Gl.*) — Summa; *somme d'argent*. (A. 1438.) — Onus, ut Sagma.

SOMALIS. — *Somalis vini*, quantum *somarius* ferre potest; *autant de vin qu'un mulet peut en porter*. (A. 1318.)

SOMARIUS. — Jumentum sarcinale; *bête de somme*. (A. 1339.) — Qui cellarii vinarii curam habet; *sommelier*. (*A. SS.*)

SOMASA. — Sarcina; *bagage*. (Mur.)

SOMBRUM. — Anni tempestas, qua ager primum proscinditur; *saison où l'on donne le premier labour aux champs;* ol. *sombre*. (A. 1328.)

SOMEGIA. — Præstatio, ut videtur ex *summis*, v. gr. bladi, frumenti; forte idem q. Sogneia. (A. 1210.)

SOMERIUS. — Tignum, trabs; *sommier*. (A. 1509.)

SOMETA. — Mensura liquidorum : « 10 *sometas* vini. » (A. 1216.)

SOMETUM. — In Delphinatu, servitium quo vassalli tenentur præstare *somarios* ad exportandas res domini; *obligation où sont les vassaux de fournir les bêtes de somme nécessaires au transport des denrées de leur seigneur;* ol. *somey*.

SOMILAGIUM. — Onus, sarcina; *charge*, *bagages*. (A. 1299.)

SOMMA. — Eadem notione. *Somma vini*, ut Somalis. (Ap. Mur.)

SOMMARE. — Citare, vocare; *sommer*. (A. 1468.)

SOMMARIUS. — Equus sagmarius; *cheval de bât*, *bête de somme;* ol. *sommier*. (A. 1202.)

SOMMATICA. — Præstationis species, eadem q. *sometum* in summam pecuniariam commutata; *Vid.* Sometum. (A. 1158.)

SOMMELARIUS.—Qui *sommarium* agit et ejus curam habet; *muletier;* ol. *sommetier*. (Bal. *H. Arv.*)

SOMMERIUM. — Lignum; *sommier*. (A. 1435.)

SOMMERIUS. — Idem q. Sommarius. (A. 1339.)

SOMNESCERE. — Dormitare; *sommeiller*. (*A. SS.*)

SOMNIALIA.—Liber superstitiosus ita inscriptus, in quo somniorum observationes continebantur, sub nomine Danielis prophetæ falso divulgatus. (Macr. *Hierol.*)

SOMNIALITER. — Somniando; *en rêvant*. (Fulg.)

SOMNIARIUS. — Somniorum interpres; *celui qui explique les songes*. (*Vet. Interp.*)

SOMNIATA. — Procuratio, etc., ut Sonniata. (A. 1122.)

SOMNIATOR. — Ut Somniarius. (S. Hier.)

SOMNIS. — Pro Sunnis.

SOMNOLENTER. — Somniculose; *nonchalamment, avec paresse*. (Barel.)

SOMNIUM. — Cura, sollicitudo; *souci*, *sollicitude*. (*Vet. Gl.*)

SOMONIARE. — Ut Submonere, citare. (*Ch. Angl.*)

SOMPNEIA. — Ut Sonniata. (A. 1239.)

SONA. — Pax, compositio, pactum, fœdus; *alliance*, *paix*, *accord*. (A. 1347.) — Multa, quæ ob inflictum vulnus imponitur; *amende imposée pour une blessure*. (*Const. Furn.*)

SONAGIUM. — *Procuratio*, *gistum*, vel præstatio, quæ fiebat vice procurationis; *droit de gîte, ou toute prestation pécuniaire qui en tient lieu*. (A. 1137.)

SONAGLIA. — Tintinnabulum; *sonnette*. (Ap. Mur.)

SONAITA. — Eadem notione. (*St. Perus.*)

SONALHA. — Eadem notione. (A. 1268.)

SONALIUM. — Tintinnabulum orbiculare; *grelot*. (*Const. Sicil.*)

SONARE. — Dicere, dici; *dire*, *parler*, *être dit :* « Quia usuale est apud eos *sonare*, filii matrem sequuntur. » (*Conc. Ticin.*) « Sicut *sonat* in præceptis regum. » (A. 1056.) Id est, sicut scriptum est. — In veteri consuetudine Normanniæ, *sonare testes* idem valet ac *testes improbare;* Gall. *reprocher les témoins*, id est *les récuser*. *Sonare pecuniam*, respuere vel certe examinare per illius *sonum*, an proba sit; *refuser la monnaie, ou examiner en la faisant tinter, si elle est de bon aloi*. (*Leg. Ethelr.*) *Sonare signa*, campanas pulsare; *sonner les cloches*. (A. 1122.)

SONATIO. — Testis improbatio; *récusation des témoins*. (*Cons. Norm.*)

SONDRUM. — Solum, fundus, ut videtur; vel potius domanium : « Agri, prata et quidquid ad ipsas colonias pertinet, cum omni *sondro* suo ex integro. » (A. 766.)

SONEGIA. — Ut Sonniata. (A. 1137.)

SONELLA. — Campanula, et animal cujus collo appensa campanula; *grelot*, *clochette*, et *l'animal au cou duquel elle est suspendue*. (A. 1268.)

SONESTI. — Grex, numerus præfinitus animalium; *troupeau*, *certain nombre de bêtes de bétail*. (*L. Sal.*)

SONGEIA. — Ut Sonniata.

SONGIA. — Ital. *songia;* adeps, unguen; *graisse*, *axonge*.

SONGINA. — Idem q. Sonniata. (A. 1403.)

SONGNIA. — Eadem notione. (A. 1207.)

SONIA. — Ut Sunnis. (A. 1110.)

SONIARE. — Hospitio excipere, *gistum* præbere vel procurationem; *donner l'hospitalité*, *recevoir chez soi*. (Pass.) — Curare,

procurare, necessaria præbere; *soigner, fournir ce qui est nécessaire.* (Pass.)

SONITUS. — Murmur; *bruit.* (A. 817.)

SONIUM. — Idem q. SUNNIS. (A. 1198.)

SONIUS. — Eadem notione. (*Ch. Angl.*)

SONNA. — Eadem notione. (Id.)

SONNEIA. — Ut SONNIATA. (A. 1120.)

SONNIATA. — Procuratio, vel gistum; ea præstatio quæ fit vice procurationis; denique quævis pensitatio; *droit de gîte; prestation à laquelle on se soumet pour être exempt des obligations imposées par ce droit; service féodal quelconque.*

SONNIATICA. — Eadem notione. (A. 1148.)

SONNULA. — Campanula; *clochette.* (A. 1361.)

SONOTAIR. — Verres, dux gregis; *verrat, porc.* (*L. Long.*)

SONORIOR. — Comparat. vocis *sonorus.* (Joan. Abr.)

SONORITA. — Cantor; *chantre.* (*A. SS.*)

SONORITAS. — Sonor canorus; *bruit retentissant.* (*Cap. Karl.*)

SONOROSUS. — Pro *sonorus.* (*Vet. Gl.*)

SONUS. — Rumor, fama; *bruit.* (Greg. Tur.) *Sonum facere*, murmurare, aut murmur excitare; *faire du bruit.* (A. 817.). — Clamor inconditus multitudinis, quo reum alicujus criminis insectatur; *bruit qu'on doit faire pour la poursuite d'un criminel, cris de la foule qui poursuit, cri de haro; Vid.* HUESIUM. (A. 1291.) — Campana; *cloche.* — Psalmus Davidicus: *Venite exsultemus*, etc., qui in Matutinis canitur, forte sic dictus, inquit Garsias Loaisa, « quia sonora voce decantatur, » ut contra *nullo sono interveniente* orationem dici ait Amalarius, in Eglogis de Officio Missæ, quæ voce submissa dicitur. — Differentia, discrimen; *différence, distinction.* (A. 1391.)

SOONIUM. — Ut SUNNIS. (*Const. Norm.*)

SOPA. — Locus ubi merces venum exponuntur; *boutique;* ol. *eschoppe, sope.* (*Necr. Rotom.*) — Fustis crassior; *grosse poutre.* (A. 1399.) — Tunicæ vel pallii species; *sorte de vêtement ou de manteau; Vid.* CHOPA, SCHUPA. (*Vet. Gl.*)

SOPANUS. — Idem q. ZUPANUS.

SOPARIA. — Vasis species; *soupière.* (S. XIII.)

SOPHIA. — A Græco σοφία, sapientia, scientia; *savoir, science.* (A. 1044.)

SOPHISMA. (Æ.) — Eadem notione. (*A. SS.*)

SOPHISMATICARE. — Decipere verborum intricatione; *tromper.* (Ugut.)

SOPHISMUM. — Fraus, simulatio; *ruse. feinte.* (A. 1214.)

SOPHISTA. — Concionator; *orateur, harangeur.* (*A. SS.*) — *Sophistæ*, « Latinarum litterarum eloquentissimi auctores. » (S. Aug.)

SOPHISTICARE. — Adulterare, corrumpere; *sophistiquer.* (*St. Mass.*) — Decipere, simulare; *tromper.* (Mart. *Anecd.*)

SOPHISTICATIO. — Adulteratio; *falsification, sophistication.* (*St. Mass.*)

SOPHYRUS. — Sapiens, a Gr. σοφός: « Ille vir Dei sensu *sophyrus*, agone argutus. » (*A. SS.*)

SOPITALIS. — *Sopitalis revelatio*, quæ fit inter dormiendum. (*A. SS.*)

SOPITIVUS. — Soporem seu somnum concilians, inducens; *soporifique.* (Pet. Cellens.)

SOPORARE. — Dormire; *dormir.* (*A. SS.*)

SOPORIFLUUS. — Soporifer, ut SOPITIVUS. (*Vet. Cod.*)

SOPPA. — Ut SCHOPPA, officina. (A. 1293.)

SOPRALECTA. — Stragulum; *couverture.* (A. 1266.)

SOPRISA. — Injusta captio, exactio; *Vid.* SUPERPRENDERE et SUPERPRISIA. (Greg. IX PP.)

SOQUETUM. — Tributum, quod ex quibusdam rebus venalibus exigendum alicui oppido a rege conceditur; *droit seigneurial sur certaines marchandises, accordé à une ville en forme d'octroi;* ol. *soquel, souquet.* (A. 1448.) — Acies hastæ; *fer de lance.* (*Vet. Gl.*)

SORA. — Sorbum; *corme.* (*Conc. Hisp.*)

SORATORIUM. — Receptaculum per quod aqua exundans defluit; *décharge, déversoir.* (*St. Mut.*)

SORBELLUM. — Quantum uno haustu quis sorbere potest; *gorgée.* (*A. SS.*)

SORBERIUS. — Sorbus; *sorbier.* (A. 1264.)

SORBICIUM. — Jus, jusculum, quidquid hauriendo sorbetur; *potion.* (*A. SS.*)

SORBILLATOR. — Degulator; *gourmand, goulu.* (Isid.)

SORBILLUM. — Ut SORBELLUM.

SORBITIUNCULA. — Dimin. a SORBICIUM.

SORCERIA. — Sortilegium; *sortilége, maléfice, magie;* ol. *sorcherie, sorcerie.*

SORCINA. — Origo, causa; *source.* (*St. Com. Ven.*)

SORCIRE. — Exagitare, succutere; *secouer.* (A. 1457.)

SORCIUM. — Feretrum, ut videtur, in quo mortui cadaver deponitur; *cercueil.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

SORCOTIUM. — Vestis species; *vêtement de dessus, espèce de surtout;* ol. *surcot, sorcot.*

SORDEMANDA. — Vox forensis, cum dominus feudi majorem censum, quam ei debetur, vel indebitum servitium a vassallo exigit; *Vid.* SUPERDEMANDA.

SORDIDARI. — Infamari; *être diffamé, décrié.* (*Leg. H. I reg. Angl.*)

SORDIDUS. — Infamis; *perdu d'honneur, infâme.* (Joan. XXII PP.)

SORDITIES. — Sordes; *saleté, ordure.* (*Vet. Gl.*)

SORDULENTUS. — Sordidus; *sale, crasseux, malpropre.* (*Conc. Hisp.*)

SORDUS. — Retis venatorii species; *sorte de filet pour la chasse.*

SORELLUS. — Modulus agri, ut videtur, diminut. a *sors.* (A. 1260.)

SOREVARIUM. — « Ejus filius occasione unius *sorevarii* seu chazetinæ crepavit... et sic stetit crepatus et devastatus usque ad tempus mortis B. Simonis. » (*Mir. B. Simon. eremit.* in *A. SS.*)

SORGIE. — Actio jaciendi anchoram; *action de jeter l'ancre.* (*Mir. Urb. V PP.*)

SORGIRE. — Anchoram jacere; *jeter l'ancre.* (Id.)

SORILEGUS. — Murilegus; *chat.* (*A. SS.*)

SORISCULA. — Vasculum; *petit vase.* (*Vet. Gl.*)

SORIUS. — Color equi; *Vid.* SAURUS.

SORORES.—Presbyterorum, vel episcoporum uxores a quibus ii abstinebant. (*Conc. Matisc.*) — Mulieres extraneæ, quas *συνεισάκτους* vocant Græci, quarum consortium vitare jubentur clerici in concilio Ancyrano et aliis subsequentibus conciliis. — *Sorores* etiam appellatæ a monachis, 1° virgines ac mulieres quæ pietatis ac devotionis intuitu, eorum disciplinæ ac regulæ sese addicunt, ita ut domicilia seclusa omnino habeant a monachorum ædibus, ne qua prava oriatur suspicio (*Act. Mur. Mon.*); 2° mulieres quævis, quibus orationum beneficia concedunt. (*Tab. Absiens.*) — *Sororum* appellatione regum seu principum uxores donabantur, cum de iis verba facerent principes exteri, aut si ad eas scriberent, quemadmodum earum conjuges *fratres* appellitabant.

SORORGIA. — Uxoris soror, vel soror mariti; *belle-sœur.* (A. 1285.)

SORORGIUS. — Sororis maritus; *beau-frère;* ol. *sororge, serourge.* (A. 1120.)

SORORIA. — Soror; *sœur.* (A. 1351.) — Uxoris vel mariti soror, aut fratris uxor; *belle-sœur.* (A. 1098.)

SORORIARE. — Simul grandescere, assimilari. (*Vit. S. Adelhard.*)

SORORIGER. — Uxoris frater; *beau-frère.* (*Vet. Tabul.*)

SORORINA. — Uxor fratris; *belle-sœur.* (*A. SS.*)

SORORINUS. — Sororis maritus; *beau-frère, mari de la sœur.* (Carol. IV imp.) — Uxoris frater; *beau-frère, frère de la femme.* (A. 1237.) — Filiolus sororis; *petit enfant de la sœur.* (*A. SS.*)

SORORISSA. — Monialis; *religieuse, sœur.* (*A. SS.*)

SORORITAS. — *Sororitatis beneficium suscipere,* in *sororum* seu sanctimonialium album admitti, conscribi; *être admise parmi les religieuses, entrer au couvent.* (Th. Wals.)

SORORIUS. — Sororis maritus, uxoris frater, sororis filius; *Vid.* SORORINUS.

SORORIZARE. — Ut SORORIARE.

SORPRISIA. — Ut SEURPRISIA.

SORRENTIALIS. — Carnifex; *bourreau.* (Mac. *Hierol.*)

SORRUS. — Fumo exsiccatus; *soré.* (A. 1214.)

SORS. — Sortilegium; *maléfice, magie, sortilége, sort.* — Modus, ratio; *sorte, manière.* (A. 1418.) — Judicium Dei, purgatio vulgaris; *le jugement de Dieu; Vid.* PURGATIO, JUDICIUM. (Pass. S. VI, VII.) — Modus agri; *portion de terre, lot.* (On donna surtout le nom de *sortes*, dans les premiers temps du moyen âge, aux fractions de territoire échues par la voie du sort à chacun des conquérants.) — Jus utendi foresta, ut videtur; *droit d'usage dans une forêt.* (*Chartul. S. Andr. Vienn.*) — *Sortes sanctorum,* divinationis species; *les sorts des saints.* (Divination qui consistait à ouvrir les livres saints et à tirer un présage du premier passage que l'on rencontrait.

SORTELIA. — Annulus; *anneau, bague.* (*Ch. Hisp.*)

SORTELLUM. — Plantæ vel corticis species quæ tinctoribus prohibetur. (*St. Carc.*)

SORTIARE. — Sortiri; *obtenir.* (A. 1350.)

SORTIARIA. — Venefica; *sorcière.* — Sortilegium, maleficium; *maléfice, sortilége.*

SORTIARIUM. — Sortilegium, ut SORTIARIA.

SORTIARIUS. — Magus, sortilegus; *sorcier.* (*St. eccl. Nann.*)

SORTICELLUS. — Modulus agri; *petite quantité de terre.* (Mur.)

SORTICULARIUS. — Divinator, veneficus; *sorcier.* (*Conc. Narb.* a. 589.)

SORTILIA. — Ut SORTELIA.

SORTIMEN. — Fons, scaturigo; *source.* (Ap. Lud.)

SORTIO. — Hæreditatis portio, quæ *sorte* alicui obvenit; *lot, portion d'un héritage.* (Mur.)

SORTIRI. — Per *sortes* rei eventum experiri, inquirere; *chercher à connaître par les sorts quelle sera la marche d'un événement.* (A. 789.)

SORTISSARE. — Eadem notione. (*Leg. Luitp.*)

SORTITOR. — Qui rem aliquam sortitur. (*Conc. Hisp.*)

SORTIVIDUS. — Qui videt per *sortes.* (Isid.) Id est, Grævio, qui judicat de rebus futuris ex oraculi sententia, qui consulit oraculum.

SORTIVIS. — Fons, scaturigo; *source.* (*St. Plac.*)

SORTUMEN. — Eadem notione. (A. 1432.)

SORTUS. — Modulus agri; *petite portion de terre.* (S. X.)

SORURCULA. — Diminut. a *soror.* (Guid. Aret.)

SORUS. — Idem q. SAURUS.

SOSARIUM. — Lorica; *cuirasse.* (*Vit. Car. M.*)

SOSCANIA. — Genus vestis muliebris; *habit de femme fait de lin et de laine;* ol. *sousquenie.*

SOSCIA. — Fenestræ species, f. spiraculum; *petite fenêtre, lucarne.* (*St. Neap.*)

SOSPITARE. — Salutare, *sospitatem,* incolumitatem et sanitatem alicui apprecari; *saluer, souhaiter à quelqu'un santé, conservation,* etc. (Eulog. Cord.)

SOSPITATIO. — Salutatio; *salutation, salut.* (*A. SS.*)

SOSPITATOR. — Qui sospitatem, salutem dat; *celui qui donne la santé, le salut, rédempteur, sauveur.* (Lact.)

SOSPITUS. — Incolumis; *sain et sauf.* (*A. SS.*)

SOSTA. — *Facere sostam,* mutuum dare cum fenore; *prêter à intérêt.* (*St. Mass.*)

SOSTRALE. — Stramentum pecuarium ex feno et paleis; *litière pour le bétail;* ol. *soustre.* (A. 1124.)

SOSTRUM. — Munera quæ Deo vel sanctis ejus dantur ob recuperatam valetudinem. (*A. SS.*)

SOTANUM. — Togæ seu tunicæ species; *soutane, longue robe;* ol. *sotane.* (Ap. Mur.)

SOTILARIA. — Ut SUBTALARES.

SOTTUS. — Stolidus, bardus; *sot.* (Theod. Aurel. episc.) — Simplex, hinc Carolus *Sottus*, qui vulgo *Simplex*.

SOTULARES. — Calcei; *souliers.* (Pass.) *Sotulares consutitii*, certa ratione consuti; *souliers cousus d'une manière particulière.* (*Syn. Rotom* a. 1299.) *Sotulares cordelati*, certis suturis ornati; *souliers enjolivés, ornés de certaines coutures formant des dessins.* (Ap. Mart. *Anecd.*) *Sotulares cordulani*, ex pelle de Corduba; *souliers en cuir de Cordoue.* (Ord. Vit.) *Sotulares corrigiati*, quorum usus erat in equitando; *chaussure de cheval, espèce de bottes.* (*St. Cluniac.*) *Sotulares excolati*, collari ornati; *chaussure ornée d'une bordure.* (*St. S. Vict. Mass.*) *Sotulares focilares*, f. lignei; *sabots.* (Mur.) *Sotulares intaliati*, incisi; *souliers tailladés.* (A. 1325) *Sotulares laqueati*, laqueis ornati; *souliers lacés.* (Mart. *Anecd.*)

SOTULUM. — Solum, pars domus inferior; *rez-de-chaussée d'une maison;* ol. *sotoul.* (Limb.)

SOTUM. — Nemus; *forêt.* — Scutum; *écu, bouclier.*

SOTUS. — Sylva, parcus, sepes; *bois, parc, haie.* (*Ch. Hisp.*) — Stipes, truncus; *souche, tronc d'arbre.* (A. 1473.) — *Tenere de soto*, f. sub tutela habere. (Mur.)

SOUBRA. — *Soubra, soutra,* voces Arvernicæ quæ superius et inferius significant. « *Tenementum de soubra*, et *tenemen de soutra,* » hoc est, superius et inferius.

SOUCRIO. — Hordei genus; *escourgeon;* ol. *soucrion.* (A. 1473.)

SOUDANUS. — Idem q. SOLDANUS.

SOUDERARIUS. — Miles qui pro mercede meret; *soldat, homme de guerre qui reçoit une solde;* ol. *soudoyer.*

SOUFLETUS. — Follis; *soufflet.* (A. 1260.)

SOUFLICULUS. — Eadem notione. (A. 1472.)

SOULA. — Pila vel globulus ligneus, interdum etiam follis; *boule de bois, soufflet;* ol. *soule.* (A. 1361.)

SOULDIARIUS. — Pro SOLDARIUS. (Ap. Rym.)

SOUMARIUS. — Equus clitellarius, ut SAGMARIUS.

SOUPERCUM. — Cœna; *souper.* (Ap. Bruss.)

SOURELLUS. — Dimin. a *sourus*, dama triennis, Angl. *sorel.* (*Ch. Ang.*)

SOURUS. — Dama mas; *daim male.* (Id.)

SOUSPRESSURA. — Dolus, fallacia, fraus; *surprise, tromperie.* (A. 1223.)

SOUTA. — Pecunia quæ in permutationibus rei commutatæ additur; *soulte, ce qu'on donne en retour dans les échanges.* (S. XIII.)

SOUTANA. — Togæ seu tunicæ species, ut supra SOTANUM.

SOUTURA. — Soliditas, firmitas, ut videtur: « Ego tradidi ecclesiæ Strumensi 26 mensuras Ternicienses jacentes in sartis ad effilicandum in perpetuam *souturam* libere et pacifice possidendas. » (A. 1229.)

SOZAVOLUS. — Qui in *socida* seu societate animalia curanda accipit; *Vid.* SOCIDA. (*St. Rip.*)

SPACERIUM. — Aquæ ductus, vel id quo aqua continetur; *aqueduc, conduit,* ou *digue;* ol. *paissière.* (A. 1459.)

SPACHI. — Equites Turcici; *spahis, cavaliers turcs.*

SPACIARE. — Amplificare; *accroître.* (*Vet. Testam.*)

SPADA. — Equus castratus; *cheval hongre.* (Id.) — Gladii genus; *épée.* (Pass.) *Spada legis Saracenorum*, titulus honorarius principis militiæ apud Saracenos, idem q. protector, defensor. (*Ch.* ap. Lam.)

SPADARE. — *Spadonem* facere; *châtrer un cheval.* (*Lex Sal.*)

SPADATUS. — Eunichizatus; *châtré.* (*L. Sal.*)

SPADDRAPOR. — F. pannus Phrygius: « Sanguis pretiosissimus et odoriferus de suo corpore revoluto in *spaddrapore* et in cassa nova posita, emanavit. » (*Mir. B. H. Baucenens.* in *A. SS.*)

SPADLARIS. — Humerus; *épaule.* (A. 945.)

SPADO. — Equus spadatus; *cheval hongre.* (S. XV.) — Cælebs; *célibataire, non marié.* (Tert.) — Vervex; *mouton.* (A. 1240.)

SPADONARE. — Idem q. SPADARE.

SPADONATUS. — Cælibatus; *condition de celui qui n'est pas marié, célibat.* (Tert.)

SPADULA. — Humerus; *épaule;* ol. *espaule.* (*Vit. S. Emer.*)

SPAGNOLUS. — Hispanus; *Espagnol.*

SPALAGUS. — Talpa; *taupe.* (Aldhelm.)

SPALARIA. — Vid. SPALARIUS

SPALARIUS. — In ecclesia Tullensi œconomus, qui ecclesiæ bona administrat: cujus officium *spalaria* nuncupatur; *l'économe et le receveur de l'église de Toul.*

SPALDATUS. — *Spaldis* munitus; *Vid.* SPALDUM. (Ap. Mur.)

SPALDUM. — Murus exterior, vel prominens, propugnaculi species; *mur extérieur de défense.* (A. 1320.)

SPALERIA. — Peripetasma; *tapisserie.* (*A. SS.*) — Ligna, quibus affiguntur tapetes; *boiseries sur lesquelles on fixe les tapisseries dont on orne les murs d'un édifice pour que l'humidité de ces derniers ne puisse pas les endommager.* (*A. SS.*) — Armorum genus, quo *spallæ* seu humeri teguntur; *partie de l'armure qui couvre les épaules, épaulière.* (A. 1335.)

SPALEUM. — Locus ubi distenduntur atque servantur pelles ferarum venatu cæsarum; *lieu où l'on fait sécher les peaux des pièces de gibier.* (Irm.)

SPALION. — Genus operimenti machinarii jesis et pluteis non absimile; *sorte de galerie mobile en branchages tressés dont les anciens se servaient, dans les siéges, pour arriver aux pieds des murs.* (Car. Aquin.)

SPALLA. — Armus; *épaule.* (Pass.)

SPALLARIUM. — Armorum genus, quo *spallæ* teguntur; ut SPALERIA. (*St. Equit. Teut.*)

SPALLATURA. — *Spallæ* seu humeri luxatio; *luxation, déboîtement de l'épaule.* (Roland.)

SPALMARE. — Palmis excutere pulveres a vestibus; *secouer la poussière des habits.* (*A. SS.*) — Navem ungere; *goudronner;* ol. *spalmer.* (*St. Mas.*)

SPALMATA.—Actio qua emptor et venditor, data *palma*, de re aliqua inter se conveniunt; *conclusion d'un marché* (ce qui a lieu en se frappant dans la main). (*St. Cad.*)

SPALMATOR. — Qui pulveres a vestibus ex officio præstat; *celui qui est chargé d'épousseter les vêtements.* (*A. SS.*)

SPALMITUS. — Audax, superbus, ut videtur; *fier, vaniteux, orgueilleux.* (Pet. Azar.)

SPALMUS. — Pro *psalmus.*

SPALTUM. — F. parcus, locus muris, sepibus aut fossis circumseptus et defensus; *parc fermé de murs, de haies ou de fossés.* (A. 1062.)

SPAMARE. — Animo deficere, syncope affici; *pâmer.* (A. 1476.)

SPANA. — Idem q. SPANNA. (*A. SS.*)

SPANDERE. — Expandere, Gall. *étendre*, vel *épandre.* (*Chr. Cassin*).— Effundere; *répandre, verser.* (*A. SS.*)

SPANGA. — Fibula, ex Teutonico *spange*, quod idem sonat; *agrafe.* (Rudolph. presb.) — Trabs exterior, quæ muros invicem continet, ex eadem voce Teutonica *spange*, fibula, quod ædificium connectat; *poutre, faîtière qui lie les murs d'un édifice.* (L. Bavar.) — Idem q. SPANNA. (*Chr. Corn. Zanfl.*)

SPANISCUS. — Pannus Hispanicus; *drap d'Espagne.* (Anast.)

SPANNA.—Spithana, spatium inter pollicem et minimum digitum extensos, unde nomen; *pan, empan.* (Pass.)

SPANNALE.—Clavus, quo immisso clauduntur pedicæ et arctissime astringuntur; *clou, boulon.* (*A. SS.*)

SPANOCLYSTUS.— Corona desuper clausa; *couronne fermée.* (Anast.)

SPARA. — Repagulum, barra, Italis *sparango*, Gall. *barrière*, hinc *sparapetto*, repagulum, quod pectus protegit, Gall. *parapet. Spara fossa*, fossa prior; *avantfossé.* (*St. Palav.*)

SPARAGA. — Repagulum, obex, tignum, lignum transversum; *barrière.* (Andr. Dand.)

SPARANGA.— Ut SPARAGA. (Andr. Dand.)

SPARAVERARE. — Cum *sparaveriis* aucupari; *chasser aux oiseaux avec l'épervier.* (*St. Cum.*)

SPARAVERIUS.— Idem q. SPARVARIUS.

SPARDA. — Pro *spartha.* (A. 1511.)

SPARGA. — Pannus; *drap.* (*Vet. Gl.*)

SPARGANA. — Semina; *semences.* (Frideg.)

SPARGERE. — Spargi; *se répandre.* (Ap. Mur.)

SPARGICIA. — Jus quod domino competit ratione emendarum quæ pro damno animalium in agris et pascuis irrogari solent, absque tamen præjudicio æstimationis damni, ei exsolvendæ, cui illud factum est; *amendes dues au seigneur pour le dégât fait aux récoltes par les animaux;* ol. *pargiez.* (A. 1206.)

SPARGILLUM. — Aspergillum, quo aqua benedicta spargitur; *goupillon, aspersoir.* (*Ritual. Cisterc.*)

SPARGITARE. — Frequenter spargere; *arroser souvent.* (*Vet. Gl.*)

SPARGIUM. — Asparagus; *asperge.* (*Vet. Gl.*)

SPARGNIA. — Ærarium publicum, regium; *trésor public;* ol. *l'espargne.* (A. 1409.)

SPARGO. — Aspersio; *aspersion.* (*A. SS.*)

SPARGUS. — Piscis genus, sparus; *brême.* (*Tr. de pisc.*)

SPARIVERIUS. — Idem q. SPARVARIUS.

SPARRA. — Repagulum; *barre;* ol. *esparre.* (*Inst. episc. Carn.*)

SPARRO. — Telum rusticum, in modum pedis recurvum; *petit javelot recourbé.* (Pass.)

SPARSARIUS. — Censuum dominicorum, qui Gall. *éparses* appellantur, quod in pluribus locis dispersi sint, exactor; *receveur des tailles éparses.* (A. 1306.)

SPARSO. — Ut SPARSORIUM.

SPARSORIUM. — Id cum quo aliquid spargitur; *aspersoir, goupillon;* ol. *esparsouer.* (Ber. Mon.)

SPARSUM. — Stupa; *étoupe.* (Alex. Iatr.)

SPARSURA. — Herbarum florumque stratura, quæ in quibusdam ecclesiis fieri solet; *jonchée.* (*Obit. eccl. Mort.*)

SPARTA. — F. pro SPELTA, seu SPEUTA, hordei species. (A. 1226.)

SPARTARIUS. — Qui ex *sparto* restes texit, vel qui *spartum* vendit; *fabricant ou marchand de cordes de sparte.* (*A. SS.*)

SPARUS.—Genus gladii ad modum magni cultri vel falcis; *fauchon.* (*Vet. Gl.*)

SPARVARIUS. — Species accipitris, quibusdam *fringilarius* dictus; *épervier, oiseau de proie;* ol. *esprevier.*

SPARZATA. — Septum clatratum; *enceinte grillée.* (*A. SS.*)

SPASMA.—Deliquium; *pâmoison.* (Pass.) — Contractio, rigor vel distentio nervorum; *raideur, contraction, resserrement des nerfs, crampe.* (Alex. Iatr.)

SPASMARE.—Contrahere; *resserrer, contracter.* (M. Just. Lip.)

SPASMEA. — Convulsio, contorsio; *convulsion, crampe.* (Sulp. Sev.)

SPASSARE. — Male accipere, castigare; *maltraiter, châtier.* (*Conc. Trib.* a. 821.)

SPATAFERIUS. — Qui ensem domini fert, ut SPATHARIUS. (*Script. rer. Fr.*)

SPATANGIUM.—Echini genus maximum; *espèce de hérisson de mer.* (*Cod. Th.*)

SPATARIUS. — Piscis genus, idem forte quod SPATANGIUM. (Rumpl.)

SPATHA.—Major gladius, ensis; *épée.* (Pass.) — *Ad spathas metiri*, Gall. *mesurer à*

l'épée, toiser avec une épée, quippe qui *spathæ* longitudinem attingerant, militiæ idonei censebantur. (*Gest. Dagob. reg.*) *De planis spathis ferire*, Gal. *donner des coups de plat d'épée.* (*Chr. S. Pet. Viv.*) *Spatha in fuste*, id est, cui fustis pro vagina est; *canne à épée.* (*Vet. Inscript.*) — Spatharius, qui principis *spatham* fert; *Vid.* SPATHARIUS. (*Vet. Ch.* ap. Ugh.) — Spathula, gladiolus, quo martyrum carnes dissecabantur et incidebantur; *poignard, stylet, coutelas.* (*A. SS.*)

SPATHARIUS. — Qui *spathas* conficit; *fabricant d'épées*; ol. *espeer.* (*L. Alem.*) — Imperatorii corporis custos; *garde-du-corps.* (*Script. Byzant.*) — Armiger, qui ensem domini defert; *écuyer*, *porte-épée.* (Pass.) — *Spatharii*, milites ordinis militaris *S. Jacobi de la Spatha*, instituti in Hispania circa annum 1158; *chevaliers de S. Jacques de l'Epée.*

SPATHAROCUBICULARIUS. — *Spatharii* cubicularius. (Anast.)

SPATHATUS. — *Spatham* habens, vel *spatha* armatus; *qui a une épée*, ou *qui est armé d'une épée* (Ugut.)

SPATHIUM. — Ensis; *épée.* (S. August.)

SPATHUS. — Pro *spadatus.* (*L. Sal.*)

SPATIAMENTUM. — Deambulatio, animi relaxatio; *promenade*, *récréation*; ol. *spaciment.* (*St. Cap. Autiss.*) — Jocus; *jeu*, *amusement.* (A 1350.) — Compotatio; *réunion pour boire ensemble.* (A. 1357.) — Venatio, jus venationis; *chasse*, *droit de chasse.* (A. 1482.) — Spatium; *espace*, *éloignement.* (Claud. Taur.)

SPATIARE. — Diducere, dilatare, *spatium* dare; *élargir, agrandir.* (Leo Ost.)

SPATIARI. — Ludere, genio indulgere; *jouer*, *se livrer au plaisir*, *se récréer.* (A. 1353.)

SPATIATIM. — Per *spatia*, ubique; *partout.* (*Script. rer. Fr.*)

SPATIATORIUS. — Amplus; *spacieux.* (Joan. de Monast.)

SPATIO. — Vagatio, venatio: « Venatu ac *spatione* victum quotidianum quæritant. » (Rheg.)

SPATIOSE. — Lente, moderate, spatiis interpositis; *avec lenteur*, *en faisant des poses.* (*Miss. Burd.*)

SPATIUM. — Deambulatio, animi relaxatio; *promenade*, *délassement.* (*A. SS.*)

SPATSERIUM. — Canalis, quo aqua ad molendinum ducitur, vel contextus ac series palorum; idem q. PAXERIA (A. 1229.)

SPATULA. — F. tugurium, agreste habitaculum; *cabane, maisonnette.* (*Libell. de remed. peccat.*) — Humerus; *épaule.* (J. Jan.) — Armorum species, f. gladiolus; *arme d'estoc*, *courte épée*, *poignard.* (A. 1194.) — Latus; *côté, flanc.* (Pass.) — Armus porci; *jambon.* (*Tab. abb. Conch.*)

SPATULARI. — Deliciari; *se donner des plaisirs, vivre dans les plaisirs.* (*Vet. Gl.*)

SPATULARIA. — Inter vestes sacras recensetur in Monastico Anglicano; *Vid.* SPALLARIUM.

SPATULOSUS. — Deliciosus, delicatus; *voluptueux, efféminé.* (*Vet. Gl.*)

SPATULUM. — « Tunc indutos artus agresti de *spatulo* surgens arrexit. » (*Vit. S. Guthlac.*) Legend. f. *spartulo*: ex *sparto*, junco.

SPATUM. — Pro *spartum.*

SPAULA. — Humerus; *épaule*; ol. *espaule.* (S. XII.)

SPAUMETA. — Hordei species; f. *épeautre.* (A. 1470.)

SPAVA. — *Vid.* SPAVIÆ.

SPAVANDUS. — Expavefactus, exterritus; *épouvanté*, *effrayé.* (Ap. Mur.)

SPAVENUS. — Morbus equinus vulgaris, quem Galli *éparvin* dicunt.

SPAVERIUS. — Idem q. SPARVARIUS.

SPAVIÆ. — Animalia vagantia et errantia, quæ expavefacta, et metu, seu pavore, e dominorum suorum domibus erumpunt, et in aliena dominia transeunt, in incerto, cujus juris sint, et quæ eo nomine domino, in cujus prædio reperiuntur, addicuntur; *bêtes égarées et épouvantées*, *qui ne sont réclamées par personne et appartiennent au seigneur*; ol. *espaves*, *épaves.* (Pass.) — Quævis bona mobilia, quorum dominus non apparet; *tout bien meuble dont le propriétaire est inconnu*; ol. *espaves*, *épaves.* (Pass.)

SPAVIUM. — Quidquid juri *spaviæ* obnoxium est; *tout ce qui est soumis au droit d'épave.* (A. 1142.)

SPAVUS. — Errabundus, vagans, cujus dominus ignoratur; *errant*, *dont le propriétaire est inconnu.*

SPAZERIUS. — Qui *spathas* conficit, vel idem q. ESPAZERIUS, aquæductuum exstructor; *fabricant d'épées*, ou *fontainier*; ol. *espusier.* (*Ch. Occit.*)

SPEAULTA. — Hordei species; *épeautre.* (A. 1304.)

SPEBUS. — Pro *speciebus.* (Frideg.)

SPECCIBILIS. — Idem q. SPECTABILIS.

SPECERIA. — Res quævis aromaticæ, aromatum mercatura; *épicerie, épices, aromates.* (*Conc. Lem.*)

SPECIA. — Ut SPECERIA. (Ap. Mur.)

SPECIALIS. — Qui *species* vendit; *épicier.* (*St. Pist.*)

SPECIALITAS. — Vox fori Anglici, qua chirographi cautio, scripti obligatio, vel quid simile instrumentum significatur; *engagement écrit*, *obligation*, *ou autre titre semblable.* (Cow.) — Familiaritas, necessitudo conjunctissima; *amitié particulière.* (A. 1316.) — Persona: « Dehinc articulum ejus *specialitati* prout dominus concesserit, accommodemus. (*Vit. S. Adalb.*) — Oppositum universitati: « In distributione facienda et in *specialitate* interpretanda. » (Tert.)

SPECIALITER. — Speciatim, expresse: *spécialement.* (*Cod. Th.*)

SPECIARATUS. — *Specierum* seu aromatum mercatura; *épicerie.* (A. 1380.)

SPECIARIA. — Res aromatica, aromatum mercatura; *épicerie*, *commerce des épices.* (*St. Ast.*)

SPECIARIUS. — *Specierum* propola; *marchand d'épices, épicier.* (*St. Ast.*)

SPECIATIVE. — Ut SPECIALITER. (S. XIV.)

SPECIATOR. — Ut SPECIARIUS. (A. 1272.)

SPECIATUS. — Specie, forma decorus; *figuré, façonné, beau de forme.* (Tert.)

SPECIES. — Vox jurisconsultorum notissima, quibus idem sonat, quod munus donum, etc.; *présents faits au juge ou à toute personne dont on veut capter la bienveillance, épices.* (Pass.) — Res, vel quævis supellex pretiosior; *tout meuble de prix.* (*L. Wisigot.*) — Fruges, ut vinum, oleum, frumentum, legumina; *denrées.* (Greg. Tur.) — Aromata, vel res quævis aromaticæ; *aromates, épices.* (Pass.) — Quidquid diebus jejuniorum vespere apponitur ut bellaria, fructus, cichoreum aceto et oleo conditum, etc.; *aliments qui composent le repas du soir les jours de jeûne, tels que les pâtisseries, les sucreries, les confitures, les fruits,* etc.; ol. *épices.* (A. 1351.) — Facies; *figure.* (*Can. Hib.*) — Materia sacrificii corporis et sanguinis Christi; *espèces.* (*Missal. Goth.*) — Res ad medicinam spectantes; *substances médicamenteuses;* ol. *espèces.* (*A. SS. Ben.*) — Varietas; *différence.* (*L. Sal.*) — Potio medica; *médecine, potion.* (Ap. Pez.)

SPECIETAS. — Pulchritudo, amœnitas, vel aspectus. (*A. SS.*)

SPECIFFICATUS. - Factus, fabricatus; *façonné, formé.* (A. 1343.)

SPECIFICARE. — Speciatim notare, exprimere; *spécifier.* (J. de J.)

SPECIFICATIO. — Enumeratio, expressa declaratio; *spécification.* (A. 1277.)

SPECIFICATUS. — F. memoratus, aut facie immutatus, quasi in exstasin raptus. (*A. SS.*)

SPECIFICE. — Speciatim; *en particulier.* (A. 1329.)

SPECIFIRE. — Speciatim notare, exprimere; *spécifier.* (*St. eccl. Tull.*)

SPECILITAS. — « Et in *specilitate* diligunt nobilitatem sanguinis DD. imperatoris. » (Ap. Mur.) Hoc est, præ cæteris, speciatim. (Leg. forte *specialitate.*)

SPECIOSITAS. — Species, forma; *forme, figure.* (Agnel.)

SPECIUS. — F. pro PECIUS, modus agri, Gall. *pièce de terre.* (A. 766.)

SPECLA. — Forte locus editus, collis; *hauteur, éminence, colline.* (Ap. Ugh.)

SPECTABILIS. — Titulus dignitatis, quo ornantur varii magistratus in utroque codice, inter illustris et clarissimi titulos medius.

SPECTARE. — Pro *exspectare.* (Thwroc.)

SPECTIARIUS. — Pro SPECIARIUS, ut videtur. (*A. SS.*)

SPECTRUM. — Aspectus; *aspect.* (*Med. Sal.*)

SPECULA. — Ambo, pulpitum, tribuna ecclesiæ; *tribune, jubé.* (A. 1340.) — Metaphorice pro providentia; *prévoyance.* (*Ord. reg. Fr.*)

SPECULAR. — Gypsea vel vitrea fenestra; *carreaux de talc* ou *de verre.* (Pass.)

SPECULARII. — Magi, qui rerum quæsitarum figuras in speculis politis exhibent; *sorciers, devins, magiciens.* (Pet. Bles.)

SPECULARIS. — Contemplativus; *contemplatif.* (*A. SS.*)

SPECULARIUS. — *Speculorum* confector; *fabricant de glaces, miroitier.* (*Cod. Th.*)

SPECULATIO. — Præstatio pro excubiis seu custodia castri, idem q. SUETAGIUM. (A. 1248.)

SPECULATIVUS. — Ut SPECULARIS. (Mart. *Itin. Litter.*)

SPECULATOR. — Episcopus; *évêque.* (*A. SS. Ben.*) — Ecclesiasticorum bonorum administrator; *administrateur, gouverneur des biens de l'église.* (*Cap. C. M.*) — Testis oculatus; *témoin oculaire.* (A. 1054.)— Carnifex, tortor; *bourreau, tourmenteur.* (*Vet. Gl.*)

SPECULATORIA. — Caliga militaris; *chaussure des soldats du corps des éclaireurs.* (Tert.)

SPECULATUS. — *In speculatu*, id est, in conspectu, coram oculis; *en présence de, à la vue de.* (*S. Iren. Interp.*)

SPECULIUM. — Idem q. SPECULAR.

SPECULUM. — « Similiter et *specula* ejusdem ecclesiæ, S. Petri quæ super sedem sunt, vel regios arcus majores sunt, renovavit. » (Anast.) Ubi legendum videtur *specularia*, id est, vitreas vel gypseas fenestras. — In re typographica, idem quod *registrum* vel *regestum* vocabant, quo scilicet bibliopegis series chartarum indicabatur; *registre*, terme de typographie. (Maitt.)

SPEDUS. — Spiculum, venabulum; *épieu, sorte d'arme de chasse;* ol. *espiet.* (*St. Pist.*)

SPELÆUM. — Antrum, ex Gr. σπήλαιον; *caverne, grotte.* (Leo Ost.) — Cellula monachica; *cellule, chambre de moine.* (Pet. Cluniac.)

SPELDA. — Annonæ species; *épeautre.* (*Ch. Alem.*)

SPELDOLUM. — Uncus, per quem catena seræ immittitur. (*A. SS.*)

SPELLA. — Antrum, ut SPELÆUM. (A. 998.)

SPELTA. — Far; *épeautre.* (*Vet. Gl.*)

SPELUM. — An idem quod *spelæum?* « Qui spatius agri... maximus est finibus terminus, *spelis*, saltibus, pascuis, » etc. (Ap. Mab. *Dipl.*)

SPELUNGA. — Sepulcrum; *tombeau.* (*Vet. Obit.*)

SPENACIUS. — Qui vendit paniculas plumarias; *marchand de panaches.* (*St. Verc.*)

SPENDA. — Distributio; *distribution.* (Ap. Duell.)

SPENDERE. — Libare, ex Gr. σπενδεῖν. (Joan. Scot. Erig.)

SPENDIBILIS. — *Spendibilis moneta*, usualis, quæ cursum habet, quæ in communi usu expenditur; *monnaie courante.* (A. 922.)

SPENDIUM.—Impensa, sumptus; *dépense, frais.* (A. 1174.)

SPENSA. — Penaria, ut DISPENSA. (S. XIV.) — Idem quod SPENDIUM. (A. 1409.)

SPENSATOR. — In palatiis regum aut principum œconomus, majordomus, idem qui DISPENSATOR. (Th. Otterb.)

SPENTA. — Eleemosyna, forte quasi expensa, erogatio; *aumône, distribution de vivres ou d'argent.* (A. 1356.) — Tributum, pensitatio; *redevance, tribut.* (*Ch. Alem.*)

SPENTUM. — Pilum, ut Espietus. (A. 1343.

SPERA. — Sphæra, globus; *boule, sphère;* ol. *spère.* (*Vet. Gl.*) — Terminus, præstitutus dies; *terme, échéance, jour assigné.* (A. 1325.) — Speculum; *miroir.* (S. XIV.) — Mensura liquidorum apud Italos; *mesure pour les liquides.* (*Cens. eccl. Reat.*) — F. exspectatio; Gall. *attente*, in For. Oscensib. Jacobi I regis Aragonum, a. 1247.

SPERADORSUM. — Perperam pro Sparodorsum. (*Ann. Bened.*)

SPERARE. — Credere, timere, metuere, exspectare, petere, spectare; *croire, craindre, redouter, attendre, demander.* (Pass.) — F. solere, usum habere : « Horum autem prope Saracenorum gens vivit, rapina *sperantium* suam vitam transigere. » (Alyp. Antioch.)

SPERATIO. — Spes; *espérance.* (*A. SS.*)

SPERGIA. — Aspergillum; *goupillon.* (A. 1473.)

SPERICUS. — Pro *sphæricus.* (Bern. Breyd.)

SPERIFICARE. — Spem injicere; *donner de l'espoir.* (Ap. Pez.)

SPERIUM. — Idem q. Spera, pro *sphæra.* (Audoen.)

SPERMA. — Semen; *semence.* (A. Pez.)

SPERMOLOGIUS. — Qui serit verba, sermocinator, prædicator verbi; *orateur, prédicateur.* (Rad. Glab.)

SPERNACITAS. — Contemptio; *mépris.* (*Vet. Gl.*)

SPERNACULUS. — Contemptor; *celui qui méprise.* (*Vet. Gl.*)

SPERNATUS. — Pro *spretus.* (*Gl. Antiq.*)

SPERNAX. — Spretor, contemptor; *celui qui dédaigne, qui méprise.* (Sid.)

SPERNULIS. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

SPEROIDES. — Pro *sphæroides*, globosus, in modum sphæræ; *sphérique.* (Ap. Mur.)

SPERONALIA. — Morbus in calcaneo, ab Italico *sperone*, calcar; *maladie du talon.* (*A. SS.*)

SPERONISTÆ. — Hæretici quidam; iidem q. Paronistæ.

SPERONUS. — Calcar; *éperon.* (*H. Nem.*)

SPERSORIUM. — Idem q. Sparsorium. (Ber. Mon.)

SPERULA. — Pro *sphærula.* (Hon. August.)

SPERULATUS. — F. sphærulatus, quod sphæris seu globis instar rotularum promoveatur. (*A. SS.*)

SPERUM. — Genus vasorum rotundum, a *spera* dictum. (Ugut.)

SPES. — Animus, voluntas, propositum; *intention, volonté, dessein.* (A. 1350.)

SPETLECA. — Pro Spelta, ut videtur. (A. 1084.)

SPETUM. — Pilum, spiculum, venabulum, ut Spedus. (*St. Mat.*)

SPEUTA. — Hordei species, idem quod Spelta. (A. 1338.)

SPEX. — Puer symphoniacus prior; *le plus ancien enfant de chœur;* ol. *spec.* (*Inst. eccl. Par.*) — Inspector; *surveillant, inspecteur;* ol. *spec.* (*A. SS.*)

SPEZZARE. — Spissare, seu potius incidere, discindere, dissolvere; *épaissir*, ou *fendre, dissoudre, couper.* (*Chr. Parm.*)

SPHÆRISTA. — Qui *sphæra* seu pila ludit; *joueur de paume.* (Sid.)

SPHÆRISTERIUM. — Locus ubi *sphæræ* ludus exercetur; *jeu de paume.* (Sid.)

SPHINX. — Fibula; *agrafe.* (*H. Occit.*)

SPHONGATUM. — Placentæ species : « Transiere mercatores, qui, viso *sphongato* gratissimum odorem spirante : Comedamus, inquiunt, hanc tortam. » (*A. SS.*)

SPHRAGITIS. — Signum, signaculum; *empreinte, stigmate.* (Prud.)

SPIA. — Explorator, delator; interdum generaliter quivis nuntius; *éclaireur, dénonciateur, porte-nouvelles, espion, messager.* (Pass.) — Exploratio, *spiæ* officium; *surveillance, espionnage.* (A. 1348.)

SPIACHIA. — An specula, vel lecti species? « Vigilat, meditatur, dormit in *spiachia*, genuflectit altissimo Domino, » etc. (*A. SS.*)

SPIARE. — Explorare, speculari; *observer, espionner.* (A. 1372.)

SPICA. — Spiculum; *javelot.* (*A. SS.*) — Idem q. Spelta, q. *Vid.*

SPICARI. — *Spicas* flagello excutere; *battre le blé.* (A. 1396.)

SPICARIUM. — Locus recondendis segetibus, a *spicis* dictus; item, quævis cella penaria, armamentarium; *grange, lieu propre à renfermer les moissons*, et, par extension, *toute pièce où l'on dépose les provisions de bouche.* (*Leg. Barb.*) — Census annuus et antiquissimus, qui ex agris debetur comitibus Flandriæ, quod in *spicis* seu granis solveretur sic appellatus; *ancienne redevance en blé que percevaient les comtes de Flandre;* ol. *espier.* (A. 1230.)

SPICATUS. — *Spicatus nardus*; aliud *nardum pisticum*, aliud *spicatum* scribit Eucherius Lugdunensis : « *Nardum pisticum*, inquit, nardum fidelem, id est sine impostura, Græcum est. *Nardum spicatum*, ab eo quod species ipsa nardi in modum spicæ fit, quæ infusa conficitur. »

SPICELIA. — Specillum, instrumentum parvum ac teres, quo medici utuntur ad vulnerum aut fistularum viam vel profunditatem perquirendam; *sonde chirurgicale.* (Sext. Plat.)

SPICEPLATE. — Vas, ut videtur, in quo aromaticæ species reponuntur; *vase à renfermer les aromates.* (A. 1402.)

SPICULARE. — Spicula, seu minutiores hastas emittere; *lancer des javelots.* (Bart. Gl.)

SPICUM. — Veru; *broche.* (Herbert.)

SPICUS. — Herbæ odoriferæ genus; *espèce de lavande;* ol. *espic.* (*A. SS.*)

SPIDROMUM. — Latrina; *latrines.* (*Vet. Gl.*)

SPIFINIUM. — Perquisitio, investigatio; *recherche, perquisition.* (*H. Leod.*)

SPIGNA. — F. acumen; *pointe.* (Ap. Mur.)

SPIGORNELLUS. — Idem q. SPIGURNELLUS. (A. 1275.)

SPIGUA. — Id. videtur ac SPICARIUM. (A. 1318.)

SPIGULUS. — F. talus; *talon.* (*A. SS.*)

SPIGURNELLUS. — Obsignator regiorum edictorum; *grand chancelier.* (Joan. de West.)

SPILA. — Pro *pila*, pyramis; *clocheton.* (*Tab. S. Mart. Lemov.*)

SPILETUM. — Acicula; *petite épingle.* (*Cærem. capel. papal.*)

SPILLARE. — Dolio *spillum* seu epistomium apponere; *mettre un robinet à un tonneau.* (A. 1457.)

SPILO. — Purgamentum frumenti, seu spicæ remanentes post ventilationem; *criblures du blé.* (A. 1221.)

SPINA. — Dolii epistomium; *bonde.* (*A. SS.*) — Dorsum; *dos, croupe.* (*A. SS.*) — Spina *ventosa*, morbi genus; *espèce de maladie des os.* (*A. SS.*)

SPINACHIUM. — Navigii species; *pinasse.* (H. de Knygth.)

SPINALE. — Pars dorsi, ubi *spina* procurrit; *épine dorsale.* (Mich. Scot.)

SPINARGIUM. — Spinachium, leguminis species; *épinard;* ol. *espinoche.* (A. 1351.)

SPINARIUM. — Eadem notione. (*Ch. Aquit.*)

SPINATA. — Clausura ex spinis; *clôture de buissons.* (Ap. Mur.)

SPINATUM. — Eadem notione. (A. 1330.)

SPINDA. — Eleemosyna, erogatio, idem q. SPENTA. (*A. SS.*)

SPINDULA. — Idem q. SPINULA. (Gerv. Dorob.)

SPINDULATUS.—Pallio archiepiscopali ornatus; *Vid.* SPINDULA. (Gerv. Cartorb.)

SPINETA. — Fibula, acicula; *agrafe, petite épingle.* (A. 1363.)

SPINGARDA. — Machinæ bellicæ seu balistæ species; *sorte de machine de jet;* ol. *espringole, bricole.* (Pass.)

SPINGATUS. — Pro *pictus.* (Isid.)

SPINGERE. — Pellere, trudere; *pousser.* (*H. Cartus.*) — Obvertere; *tourner vers, diriger contre.* (A. 1409.)

SPINGLA. — Acicula; *épingle.* (A. 1363.)

SPINGUM. —Nardus vulgaris, ut videtur; *lavande, aspic;* ol. *espic.* (*St. Ast.*)

SPINLA. — Idem videtur quod SPINULA, acicula, nisi sit carbunculi species, Hispanis *espinela.* (*Ch. Hisp.*)

SPINOSULUS. — Diminut. a *spinosus*, difficilis; *difficile, épineux.* (S. Hier.)

SPINTARIA. — Acicularum artificium; *épinglerie.* (A. 1353.)

SPINTER.—Acicula; *épingle.* (*St. Ord. Cist.*)

SPINTERUS.— Eadem notione. (A. 1498.)

SPINULA.—Acicula, fibula; *épingle, agrafe, broche.* (Pass.)

SPINULUS. — Eadem notione. (*H. Occit.*)

SPIO. — Explorator, ut SPIA. (Roland.)

SPIOCARIUS.—Pannorum pexor; *peigneur de drap.* (*A. SS.*)

SPIRA. — Funes quibus utuntur nautici; *câbles en usage à bord des navires.* (*Vet. Gl.*) — Intortitium, id est hastile ductili ac longo cereo circumvolutum, ut plurimum in spiram, unde vocis etymon, efformatum. (*A. SS.*)

SPIRACULUM.—Flatus vel spiritus; *souffle, esprit.* (*Bibl.*)

SPIRARE. — Italis, animam efflare; *expirer.* (*A. SS.*)

SPIRATUS. — Sine spiritu, qui exspiravit; *qui a rendu l'âme.* (*A. SS.*)

SPIRAUCA. —Mali seu pomi species; *sorte de pommier.* (*Cap. Car. M.*)

SPIRITALIS. — Vox frequens apud scriptores ecclesiasticos, ad mentem spectans; *qui concerne l'esprit, spirituel, immatériel.*

SPIRITATUS.—Dæmone correptus, energumenus; *possédé du démon.* (*A. SS.*)

SPIRITUALES. — Ecclesiastici ad distinctionem laicorum, qui vocantur *temporales; les prêtres, les clercs.* (*Ann. Gen.*)

SPIRITUALIA. — Bona ecclesiastica, et præsertim oblationes, quæ ecclesiis fiunt; *biens de l'Eglise.* (A. 1240.)

SPIRITUALITAS. — Jurisdictio episcopalis seu ecclesiastica; *juridiction de l'évêque ou d'une église.* (*Conc. Hisp.*)

SPIRITUALITER.—« Catecumeni... Symbolum, quod est *Credo in Deum* Patrem, *spiritualiter* doceantur.» (*Can. Vet.*) Ubi glossa: id est quod non de verbo ad verbum memoriter retineri debet, sed tantum sufficit apprehendere sensum.

SPIRITUALIUS. — Consultius, prudentius, maturius; *avec plus d'attention, de prudence, de maturité.* (A. 1350.)

SPIRITUS. — Quidquid ad cultum divinum pertinet significatur: « Et faciant omne servitium ipsius (ecclesiæ) canonice in *spiritibus* et in cæteris secundum consuetudinem antecessorum suorum, » etc. (A. 1127, in *G. Chr.*)

SPISSAMENTUM. — Frequentia, multitudo; *foule, affluence, grand nombre.* (Ernald.)

SPISSITUDO. — Compressio; *serrement.* (J. de Trokel.)

SPISSUM. — Spissitudo; *épaisseur.* (A. 1272.)

SPISSUS. — Frequens; *épais, nombreux.* (*A. SS.*)

SPITUM. — Veru; *broche.* (*Vet. Gl.*)

SPLANARE. — Planum reddere; *aplanir.* (Ap. Mur.)

SPLANATA.— Locus planus, apertus; *esplanade.* (*H. Cort.*)

SPLANEIRA. —*Splaneira terra*, planities, planus ager; *plaine, terrain plat.* (A. 1039.)

SPLECHA. — Jus pastus, venationis, piscationis, lignationis et aliarum usualium commoditatum, quas *aisantias* vocant, in foresta vel dominio alterius; *droit d'usage dans la forêt d'autrui, droit d'y chasser, pêcher, faire du bois*, etc.; ol. *espleis, espleiche,* etc. *Vid.* EXPLETA et SPLETA.

SPLENCHARE. — *Splechas* percipere, seu jure *splecharum* uti; *jouir du droit d'espleiche;* ol. *espleiter; Vid.* PLECHA. (A. 1206.)

SPLENDICARE. — Splendere, coruscare, nitere; *briller, rayonner, luire, étinceler.* (Apul.)

SPLENDIFICARE. — Splendidum reddere; *rendre brillant, éclairer.* (M. Cap.)

SPLENDIFICE. — Splendide; *d'une manière brillante, avec éclat.* (Fulg.)

SPLENDIFICUS. — Splendidus; *brillant, resplendissant.* (*Conc. Hisp.*)

SPLENDIFLUUS.—Splendorem spargens; *qui donne de l'éclat, brillant, lumineux.* (*A. SS.*)

SPLENDORIFER.—Idem q. SPLENDIFLUUS. (Tert.)

SPLETA. — Ut SPLECHA. (A. 1141.)

SPLETUM. — Reditus, proventus terræ, prædii, præbendæ, etc.; *revenu, produit d'une terre, d'une prébende*, etc.; ol. *espleit; Vid.* EXPLETUM. (*Cons. eccl. Barc.*)

SPOLA. — Fusus, cui subtegmen circumvolvitur; *bobine;* ol. *spolin.* (*A. SS.*)

SPOLIARIUM.— Exterior balneorum cellula, in qua balneantium spolia reponuntur; *vestiaire dans les établissements de bains.* (Pap.)

SPOLIATORIUM. — Locus, ubi se denudant religiosi ad disciplinam; *lieu, dans les monastères, où les religieux mettent bas leurs habits pour recevoir la discipline.* (*Vet. Gl.*) —Idem q. SPOLIARIUM aut balneorum cellula; *vestiaire ou cabinet de bains.* (*Vet. Gl.*)

SPOLIUM. — Rerum ablatio; *vol, larcin.* (*Spec. Sax.*) — Quidquid ex agris colligitur; *produit de la terre, récolte.* (A. 1277.) — Supellex quævis; *meuble.* (*L. Alam.*)—Jus quod ex bonis mobilibus defunctorum prælatorum cameræ apostolicæ, vel curatorum decedentium archidiaconis obvenit, practicis Gallicis *dépouille.* (A. 1409.)

SPONDA. — Loculus mortui; *bière.* (*A. SS. Ben.*) — Italis agger, crepido lapidea, repagulum, erisma, anteris; *digue, quai, garde-fou, parapet, arc-boutant, tout ce qui consolide les flancs d'un édifice.* Hinc *spondæ* dicuntur ligna recta in quæ defiguntur et adiguntur gradus scalæ, vel paxilli seu clavi qui axi infiguntur ad retinendam rotam; *bras d'une échelle*, et *cheville de fer fixée aux extrémités de l'essieu pour empêcher les roues de sortir.* (*Vet. Gl.*) — Pagus, regio; *contrée, canton.* « *Sponda Navarrensis.* » (*Ch. Beneh.*) — Exterior pars lecti; *bord extérieur du lit.* (A. 1371.)—Fœdus ad mutuam defensionem initum; *alliance défensive.* (*Vet. Gl.*)

SPONDALARIUS. — Idem q. SPONDARIUS. (*For. Osc.* a. 1247.)

SPONDALIA. — Partes exteriores pontis quibus munitur in lateribus; *parapets, garde-fous.* (Raym. de Agil.)

SPONDALIUS. — Exsecutor testamenti; *exécuteur testamentaire.* (A. 1251.)

SPONDARE. — *Spondis* seu aggeribus munire; *munir de digues ou de quais; Vid.* SPONDA. (*Ann. Gen.*)

SPONDARITICUM. — Tutela testamentaria, seu ejus administratio. (*H. Occit.*)

SPONDARIUS. — Tutor, qui pro pupillo spondet; *tuteur.* (*Const. Tol.*) *Spondarius ad pias causas*, exsecutor testamentorum; *exécuteur testamentaire.* (A. 1249.)

SPONDERAGIUM. — Idem q. SPONDARITICUM. (*Const. Tolos.*)

SPONDERIA. — Eadem notione. (A. 1240.)

SPONDILIA. — Colli vertebræ; *vertèbres du cou;* ol. *spondilles.* (*A. SS.*) — Anterides, erismata; *arcs-boutants.* (Ap. Mur.)

SPONDIUS. — Pro *spondens*, ut videtur. (Baluz. *Formul.*)

SPONGIA. — Macula, unde vestis ad modum retis contexta *spongia* appellatur. (*A. SS.*)

SPONSA. — *Sponsa Christi*, sanctimonialis; *religieuse.* (*L. Bavar.*) *Sponsa solis*, cicorea; *chicorée, endive.* (*Vet. Gl.*)

SPONSALIA. — Donatio facta sponsæ, donatio propter nuptias; *douaire.* (*Cod. Th.*)

SPONSALICIUS. — *Sponsalicia charta*, qua *sponsalia* contrahuntur; *contrat de mariage.* (S. XII.)

SPONSALITAS. — Idem q. SPONSALIA.

SPONSALITIUM. — Donatio propter nuptias, ut SPONSALIA. (*Ch. Car. Calv.*) — Dos ecclesiæ; *dotation d'une église.* (A. 1030.) — Rerum inter se permistio, vox chymica; *mélange, combinaison.* (Arnald.)

SPONSALITIUS. — Ad *sponsalitium* pertinens : « *sponsalitia* largitas, » donatio propter nuptias; *Vid.* SPONSALIA.

SPONSALIUM. — Tempus, quo licitum est *sponsalia* seu nuptias contrahere; *temps où il est permis de se marier.* (A. 1462.)

SPONSAMENTUM. — Sponsalia, nuptiæ; *épousailles.* (Ap. Mur.)

SPONSARE. — *Sponsalia* contrahere; *fiancer, se marier.* (*Cod. Th.*) —In matrimonium collocare; *donner en mariage, marier.* (Id.) *Sponsare ecclesiam :* 1° eam dotare, annuos reditus illi attribuere; *doter, fonder une église* (A. 1096); 2° ecclesiam sibi in sepulturam eligere; *choisir l'église où l'on veut être enterré.* (Ap. Steph.)

SPONTALITER. — Sponte; *spontanément.* (Sid.)

SPONTANEE. — Eadem notione. (S. Hier.)

SPONTO. — Pugio; *poignard.* (*Auct. Mamot.*)

SPONTONUS. — Fustis ferro munitus; *bâton ferré.* (*St. Cast. Red.*) — Scalprum signatorium, quo in signandis monetis utuntur; *poinçon.* (*St. Gen.*)

SPONZONUS. — Doliaris fistula; *robinet.* (*A. SS.*)

SPORA. — Calcar; *éperon.* (*Ch. Hisp.*)

SPORCA. — Retis, seu instrumenti piscatorii species; *engin de pêche.* (A. 1353.)

SPORLA. — Id quod propter *investituram*, aut ratione *relevii* solvitur; *droit de relief, droit de mutation, qui se paye au seigneur pour la mise en possession;* ol. *sporle.*

SPORLARE. — *Sporlam*, seu id quod propter investituram, aut ratione relevii domino capitali debetur, præstare; *payer la sporle; Vid.* SPORLA.

SPORLES. — Donum oblatum domino, qui in possessionem feudi venit, adventorium; *présent de bienvenue.* (Irm.)

SPORTATIUM. — *Sportatium cubile*, porta in qua quis cubat. (*A. SS.*)

SPORTELLA. — Sacrarum reliquiarum capsa; *châsse, reliquaire.* (*A. SS.*)

SPORTELLUM. — Ostiolum; *petite porte.* (*Tr. de art. milit.*)

SPORTULARE. — *Sportulis* vivere; *vivre de sportules, d'aumônes.* (S. Cypr.)

SPOURO. — Calcar; *éperon.* (A. 1009.)

SPRANGA. — Subscudis genus ex ligno vel ferro, repagulum. (Guid. de Vig.)

SPRANGATUS. — Laminis argenteis ornatus; *orné, garni de lames d'argent.* (S. XIV.)

SPRETUS. — Spretio, contemptio; *mépris, dédain.* (Sid.)

SPREVARIUS. — Genus accipitris; *épervier.* (Irm.)

SPRIMATUS. — *Sprimatus panis*, factus ex mistura; *pain de méteil.* (Irm.)

SPRIUSA. — Fulcra; *supports, étais.* (*Vet. Gl.*)

SPUDÆUM. — Academia; *école, académie.* (*A. SS.*)

SPUDIUS. — Studiosus, industrius; *laborieux, actif, intelligent.* (Rath. Veron.)

SPULGA. — F. rivulus. (*H. Occit.*)

SPURARIUM.— Calcar; *éperon.* (A. 1292.)

SPURCAMEN. — Paganica superstitio; *le paganisme.* (Dud.)

SPURCIDUS. — Spurcus; *malpropre, immonde.* (*A. SS.*)

SPURCITIÆ. — *Spurcitiæ gentilitatis*, paganicæ superstitiones; *superstitions du paganisme.* (*Cap. C. M.*)

SPURIUS. — (Subst.) Incerto patre natus; *bâtard.* (Pass.) — (Adj.) *Spurii versus*, id est incerti auctoris. (Aus.)

SPUTACULUM. — Sputum; *crachat.* (Evagr.)

SPUTAMENTUM.—Eadem notione. (*Conc. Hisp.*)

SPUTARIUM. — Eadem notione. (Isid.)

SQUADRA. — Acies, cuneus, copiæ militares, Gallis *escadron.* (Ap. Mur.) — Caterva, turba, cohors; *bande.* (Id.) — Plaga, regio; *pays, contrée, plage.* — Norma, gnomon; *équerre.* (Guid. de Vig.)

SQUAGNA. — Mensura agraria, modus agri; *certaine étendue de terre.* (A. 1303.)

SQUALETUM. — Pannus coccineus; *drap écarlate.* (*A. SS.*)

SQUALLA. — « Cum superpelliceo seu cotta et almucias de *squallis* nigris. » (Ap. Mab. *Mus. Ital.*) Id est, ut videtur, de pellibus nigris.

SQUAMATA. — Lorica ferrea ex laminis ferreis aut æreis concatenata in modum squamæ piscis; *cotte de mailles.* (*Vet. Gl.*)

SQUARATUS. — Quadratus, in quadrum efformatus; *équarri.* (*St. Cad.*)

SQUAROSUS. — Asper, vel inæqualis; *rude, raboteux.* (*Vet. Gl.*)

SQUARTARE. — Italis, quadratim dissecare, dilaniare in quadrantes; *écarteler.*

SQUARZARE. — Italis, lacerare discerpere, frangere, rumpere; *déchirer, briser.*

SQUASSUS. — Italis, succussio; *secousse.* (*A. SS.*)

SQUATUS. — Piscis genus; *raie.* (*A. SS.*)

SQUERA. — An radius, vel funiculus ad metiendum, Gall. *équerre?* (*A. SS.*)

SQUIERIUS. — Armiger, eques; *écuyer.* (Ap. Mad.)

SQUIFATUS. — Idem q. SCYPHATUS. (Nic. II PP.)

SQUILATUS.—Skella munitus; *muni d'une clochette.* (A. 1375.)

SQUILLA. — Anguilla aliis lucius; *anguille* ou *brochet.* (*A. SS. Ben.*) — Campanula; *clochette.* (A. 1284.)

SQUILLARE. — Resonare; *faire du bruit, rendre un son.* (*Cod. Antiq.*)

SQUINA. — Spina dorsi et renes; *épine dorsale, échine.* (A. 1326.)

SQUINANTIA. — Angina; *esquinancie.* (*A. SS.*) *Squinantialis passio*, eadem notione. (*A. SS.*)

SQUINATICUS. — Qui *squinantia* laborat; *qui est atteint d'esquinancie.* (*A. SS.*)

SQUIRELUS. — Sciurus; *écureuil*; ol. *esquirel.* (A. 1410.)

SQUIRIO. — Eadem notione. (A. 1061.)

SQUITATOR. — Armiger, eques; *écuyer.* (A. 1291.)

STA — Pro *ista*, ut STE, pro *iste*, sæpe occurrit apud scriptores ævi medii.

STABELARIUS. — Apparitor ecclesiasticus; *bedeau.* (A. 1404.)

STABELLUM. — Lanionis pluteus, mensa; *étal de boucher*; ol. *establerie.* (*Ch. Scot.*) *Stabellum placiti*, locus ubi judices sedent; *lieu où siégent les juges*; f. legend. *scabellum.* (*Ch.* ap. Lud.)

STABILIA. — Bona immobilia; *biens immobiliers, immeubles* (Bonif. VIII PP.) *Stabilia*, seu *breve de stabilia*, quod dari solet ei, cui vir aliquis potens feudum vel tenementum, quod legitime possidere se asserit, *calumniat*, seu repetit; *arrêt de maintenue*; ol. *bref d'établi.* (Pass.)

STABILIATUM. — Status, conditio; *état, condition.* (A. 1309.)

STABILICUM.— Tributum, quod pro *stabilimento* seu præsidio militari a vassallis exigitur; *Vid.* STABULATIO. (A. 1313.)

STABILIDÆ. — Idem q. *stabilitates*; *Vid.* STABILITAS.

STABILIMENTUM. — Edictum, statutum, constitutio; *ordonnance*; ol. *établissement.* (S. XIII.) — Suasio, jussus; *commandement.* (A. 1150.) — Institutio; *établissement.* (A. 1341.) — Præsidium militare; *garnison.* (Bal *Misc.*) — Idem q. STABILIA, vox forensis. (*Leg. Norm.*)

STABILIRE. — Votum *stabilitatis* in monasterio emittere; *Vid.* STABILITAS. (*Chr. Mellic.*) — Ordinare, constituere; *établir.* (*Usat. Barc.*) — Instituere, reditus assignare ad rem aliquam; *assigner, établir des revenus pour une destination.* (*Necrol. Antiq.*) — *Stabilita*, seu præsidio militari castrum munire; *mettre une garnison dans une place.* (A. 1383.)

STABILITA, (Æ).— Jus quo dominus feudalis vassallum seu tenentem cogere potest, ut intra feudi sui terminos habitet aut mansionem habeat: quod interdum pecunia redimitur; *droit du seigneur de forcer ses vassaux à résider sur les terres qu'ils tiennent de lui.* (*Ch. Delphin.*) — Præsidium mili-

tare; *garnison.* (A. 1314.) — Vox fori Normannici, cum scilicet res, de qua est controversia, in manus regis ponitur, donec judicio decisa fuerit; *arrêt de maintenue;* ol. *établie; Vid,* STABILIA.

STABILITARE. — Præsidia militaria collocare; *mettre des garnisons.* (A. 1342.) — Pro certo habere, tenere; *tenir pour assuré, compter sur quelque chose ou sur quelqu'un.* (*A. SS.*) — Ordinare, constituere; *établir, régler.* (A. 1361.)

STABILITAS. — Votum quod inter cætera emittit monachus in capitulo sese in congregatione et in ipso monasterio, in quo professionem emittit, permansurum; *vœu monacal par lequel on s'engage à résider constamment dans la congrégation et le couvent où l'on a fait l'acte de profession.* (Pass.) (Stabilitatem etiam in locis, ad quos ordinabantur, promittebant presbyteri.) — Confirmatio, sententia, qua quis in re possessa stabilitur; *confirmation, déclaration par laquelle on est de nouveau reconnu en possession d'une chose.* (A. 1208.) —*Stabilitates,* præsidia militaria in castris et oppidis, in quibus stant et *stabiles* sunt milites; *garnisons militaires.* (*Conc. Tol.* a. 1229.) *Stabilitas,* domus, domus ipsa uti stat; *maison, habitation.* (*Ch. Occit.*) *Stabilitas carri,* ipsius compages. (*A. SS.*)

STABILITIONES. — Ut STABILITATES.

STABLIDUM. — Domus, habitatio; *maison, demeure.* (*St. Cad.*)

STABULA. — Pro *stabulum.* (*Tab. Calens.*) — F. navis onus, Gal. *cargaison, facture des marchandises chargées.* (*St. Mass.*)

STABULANUS. — Stabularius; *valet d'écurie.* (*Gl. Antiq.*)

STABULARE. — Stabulum; *étable.* (*L. Bavar.*)

STABULARIS. — *Stabularis curia,* chors ubi stabula exstructa; *basse-cour.* (A. 1073.)

STABULARIUS. — Qui *stabulorum* vel equorum et jumentorum curam habet; *valet d'écurie.* (*L. Wisig.*) — Pastor gregis; *berger.* (*A. SS.*)

STABULATA. — Pro STABULARIUS, is qui stabulo seu equili servit. (*Cærem. Rom.*)

STABULATIO. — Præstationis species, eadem f. quod supra STABILICUM. (A. 1012.)

STABULATOR. — Stabuli magister, comes; *connétable.* (Gunth.)

STABULETUM. — Domus rustica, ejus appenditiæ; *maison des champs, ses dépendances.* (A. 1066.)

STACA. — Palus, postis, paxillus; *pieu, poteau;* ol. *estac, estache.* (*St. Pallav.*) — Præstatio pro facultate figendi *stacas* seu palos et ad illas navem aliaque alligandi; *droit à acquitter pour pouvoir planter des pieux sur les bords d'une rivière ou d'un port afin d'y attacher les embarcations.* (*H. Leod.*)

STACAGIUM. — Præstatio, etc., ut STACA. (A. 1318.)

STACAMENTUM. — Vadium, seu vadimonium, pignus quod judex vel dominus a litigaturis, vel duello decertaturis recipit; *amende consignée, ou gage déposé entre les mains du juge ou du seigneur par les parties qui viennent contester devant leur tribunal, ou qui remettent aux chances d'un duel la solution de leur procès.* (A. 1212.)

STACARE. — Palis seu paxillis munire, vel potius ad palos ligare; *planter des pieux,* ou *attacher, lier.* (A. 1192.)

STACASIUM. — Idem q. STACAGIUM. (Ap. Miræum.)

STACHA. — Capistrum; *licou.* (*Vet. Cod.*) — Præstatio, etc., ut STACA. (A. 1224.) — Italis, acicula; *épingle.* (Ap. Mur.)

STACHARE. — Constringere, alligare; *attacher.* (*Mir. Urb. V PP.*)

STACIA. — Vectigalis species; *Vid.* STACA. (Clem. VII PP.)— Forte mansio, ut STABLIDUM. (A. 1213.)

STACIUM. — Statio navium in portu, ut videtur, ut SEDES. (S. IX.)

STADAL. — Candela major; *gros cierge.* (*Mir. Urb. V PP.*)

STADERIA. — Statera, verticulum; *peson.* (*St. Plac.*)

STADIA. — Domus, mansio; *maison, demeure, habitation.* (A. 1461.)

STADICHIUM. — Pignus; *gage.* (A. 1269.)

STADIROLA. — Italis, bilanx; *balance.* (A. 1364.)

STADITIUS. — Non recens; *qui n'est pas frais, passé.* (*St. Aven.*)

STADIUM. — Pomarium; *verger.* (Tert.) — Spatium quodcunque; *intervalle, espace.* (A. 1357.) — Portus, locus ubi naves stare possunt, ripa, littus; *port, lieu quelconque où les navires peuvent stationner.* (*Cod. Ital. Dipl.*) — Pluteus vel suggestum; *estrade, tribune.* (Ap. Mur.) — Mensuræ species; *certaine mesure de longueur.* (A. 1291.) — Sedile in choro; *siége, stalle.* (S. XII.)

STADIVUM. — Idem quod *sedes salinaria; Vid.* SEDES. (Ap. Doub.)

STADUM. — « Propterea cautionem de *stado* meo tibi emitto, » id est de juri *stando.* (*Form. Vet.*)

STAFFA. — Baculus, scipio; *bâton pour s'appuyer, canne.* (*A. SS.*) — Stapes, quo quis in equum tollitur; *étrier;* ol. *stafier.* (Pass.)

STAFFETA. — Vox Italica, tabellarius; *estafette.* (*A. SS.*)

STAFFILARIS. — Ad *staphilum* spectans; *Vid.* STAPHILUM.

STAFFILE. — Stapes ut STAFFA. (*Ord. Rom.*)

STAFILIS. — Idem q. STAPHILUM.

STAFOLIUM. — Idem q. STAPLUM. (*L. Rip.*)

STAGA. — Palus, etc., ut STAGIA.

STAGATUS. — Defessus, oppressus; *fatigué, rendu.* (*Ann. Fr.*)

STAGERIA. — Quidquid ob *stagium* a canonicis peractum distribuitur; *Vid.* STAGIUM. (*St. capitul. Audom.*)

STAGERIUS. — Qui debet *stagium, stagio* obnoxius vassallus, vel qui domum habet in aliquo loco; *vassal soumis à la résidence sur les terres de son seigneur,* ou *domicilié.*

STAGGON. — Cervus; *cerf;* ol. *stagge.*

STAGI. — Primarii quidam e conventu cathedralis ecclesiæ, qui moderandis statuendisque ejusdem rebus necessario requiruntur, scilicet decanus, subdecanus, et duo vel tres majores canonici; alias RESIDENTIARII. Sic in Paulina ecclesia Londinensi. (Spelm.)

STAGIA. — Domus, habitatio; *maison, habitation.* (A. 1298.) — Commoratio assidua, domicilium; *résidence, domicile.* (*St. Mass.*) — Palus, seu tigillum, quo rete ad capiendas aves sustentatur; *poteau pour tendre les filets de chasse.* (Pet. de Cresc.) — Pluteus, librorum loculamentum; *pupitre.* (A. 1459.)

STAGIARIUS. — Qui *stagium* seu domum incolit sub annuo censu, idem q. HOSPES. (A. 1358.) — Canonicus qui in *stagio* est, qui stagium suum decurrit; *Vid.* STAGIUM. (*Obit. eccl. Morin.*)

STAGIATOR. — Canonicus, etc., ut STAGIARIUS. (*Vet. Obit.*

STAGILE. — Idem forte quod STAGIA, palus. (A. 1149.)

STAGIMENTUM. — Sequestrum, sequestratio: *mise à part, séquestre.* (*St. Fl.*)

STAGIRE. — Sequestro ponere; *mettre sous le séquestre.* (*St. Fl.*)

STAGIS. — Idem q. STAGIUM.

STAGITUS. — Domus, vel locus *domui ædificandæ* aptus; *maison* ou *emplacement pour bâtir une maison.* (*Act. capit. eccl. Lugd.*)

STAGIUM. — Cœnaculum; *salle à manger;* ol. *estage.* (*G. Chr.*) — Obligatio qua vassallus tenetur *stare* in castro domini sui, sive pro eo tuendo contra hostes, sive ex alio debito; *service féodal en vertu duquel le vassal est tenu de venir garder le château de son seigneur.* (A. 1211.) — Feudum *stagio* obnoxium; *fief qui doit la garde du château seigneurial.* (A. 1108.) — Domus in qua quis *stat*, habitat; *maison, demeure.* (*Const. Lemov.*) — Mansio, commoratio; *résidence, séjour.* (A. 1262.) — Portus, locus ubi naves *stare* possunt; *port, tout lieu où les navires peuvent stationner.* (A. 1342.) — *Stagium facere et complere*, dicuntur canonici qui faciunt residentiam, quæ ad aliquot dies in anno computatur; *résider, habiter le lieu où est un bénéfice pour le desservir.* (A. 1262.) *Stagium concedere*, absolvere a residentia, verbi gratia, canonicum qui pro servitio ecclesiæ peregre proficiscitur; *donner à un bénéficiaire la permission de ne pas habiter le lieu où est son bénéfice.* (Id.)

STAGIUS. — Obses; *otage.* (Ap. Mur.)

STAGMEN. — Stannum, ni fallor; *étain.* (*Ch. Angl.*)

STAGNACULUM. — Dimin. a STAGNUM. (Ach. *Spic.*)

STAGNALIS. — Maritimus; *maritime.* « *Stagnales* civitates. » (Eric. Upsal.)

STAGNARE. — *Stagno* seu *stanno* obducere; *étamer.* (Isid.) — Sanguinem sistere, ne fluat; *étancher.* (*L. Alam.*)

STAGNARIUM. — F. stannaria fodina; *mine d'étain.* (*Ch. Angl.*)

STAGNATOR. — Stagni opifex; *etameur, potier d'étain.* (*Lib. Nig. Scacc.*)

STAGNEUS. — Stagnans; *stagnant, croupissant.* (*A. SS.*) — Stanneus; *d'étain* (Ap. Mur.)

STAGNIFABER. — Vasorum stanneorum opifex; *potier d'étain.* (A. 1344.)

STAGNIOLUM. — Diminut. a STAGNUM

STAGNIUM. — Pro STAGNUM. (A. 798.)

STAGNOLUS.—Diminut. a STAGNUM. (Ap. Mur.)

STAGNUM. — Mare; *la mer.* (Tider. Lang.) — Stannum; *étain.* (Pass.) — Sedes, sedile; *siége.* (A. 1249.)

STAGUETA. — Scopus; *blanc, but.* (A. 1353.)

STAJARIA. — Obses; *otage.* (*Cens. eccl. Rom.*)

STAINUM. — Stannum; *étain.* (A. 1248.)

STALANUM. — Locus ubi quis habitat, ut STALLUM. (A. 1322.)

STALHATA. — Ut STALLARIA. (*St. Aven.*)

STALICIA. — Arboretum, ut STALLARIA. (A. 993.)

STALLA. — Mercatorum sedes; *banc des marchands, lieu où ils se tiennent;* ol. *estal.* (Ap. Th. Bl.) — Stabulum; *écurie.* (*A. SS.*)

STALLAGIUM. — Cœnaculum, tabulatum; *étage.* (A. 1453.) — Præstatio pro *stallis*, seu jure ea habendi in foris, mercatis et nundinis; *droit d'étalage;* ol. *stallage.* (A. 1195.)

STALLANGIARIUS. — Qui habet *stallum* et locum in publica via tempore nundinarum; *celui qui a le droit de mettre sa marchandise en vente aux foires et marchés, qui a un banc.* (*Leg. Burg. Scot.*)

STALLARE. — Stabulari : « *Stallant* equi. » (Gocl. *Lex.*)

STALLARIA. — Arboretum, salicetum; *bosquet, saulaie.* (*L. Long.*) — Locus ubi servantur pisces; *vivier, réservoir à poissons.* (*Tab. Fisc.*)

STALLARIUS. — Stabuli præfectus; *officier préposé aux écuries, connétable.* (*Ch. Angl.*) — Idem q. STALLANGIARIUS. (A. 1360.)

STALLATI. — Forte pro TALLIATI, talliis obnoxii : aut potius qui *stallum*, id est residentiam in loco debent, qui glebæ adscripti sunt, aut qui in aliquo loco morantur. (Ap. Ughel.)

STALLATIA. — Vivarium piscium, etc., ut STALLARIA. (*Chartul. S. Vand.*)

STALLIUM. — Idem q. STALLO.

STALLO. — F. mensura, quæ Gallis *étalon* dicitur. (*Ch. Carol. C.*)

STALLUM. — Locus, ubi quis habitat, sedet, stat, præsertim vero in foris et nundinis mercatorum sedes vel apothecæ; *résidence, demeure, boutique des marchands qui suivent les foires, baraque, banc;* ol. *estal.* (Pass.) — Tributum pro *stallis; droit de stallage.* (Ap. Mir.) — Sedes uniuscujusque monachi, aut canonici in choro ecclesiæ; *stalle d'église, siége de chanoine ou de moine.* (Humbert.) — Fundus, solum; *fonds, sol.* (A. 1224.)

STALLUS. — Cubiculum, cella, cellula; *chambre, chambrette, cellule.* (Ap. Mur.) — Habitatio, domicilium; *résidence, demeure.* (Pet. de Vin.)

STALO. — Ponderum et mensurarum exemplar, modulus; *étalon, modèle des poids et mesures.* (A. 1282.)

STALONNUS. — Eadem notione. (A. 1275.)

STALONUS. — Equus admissarius; *cheval pour la reproduction, étalon.* (*Mon. Angl.*)

STALUM. — Chalybs; *acier, fer trempé.* (A. 1163.)

STAMBECHUS. — Italis, rupicapræ species; *chamois.* (*St. Vercel.*)

STAMBUCINUS. — Ad *rupicapram* pertinens; *de chamois.* (Ap. Mur.)

STAMEN. — Stannum; *étain.* (A. 1304.)

STAMENTUM. — Ordo; *état.* (*Conc. Hisp.*)

STAMESERICUS. — Holosericus, ex serico contextus; *de soie.* (Ap. Mur.)

STAMETA. — Panni species, idem quod Staminea; *étamine.* (*Ch. Ital.*)

STAMINA. — Ut Staminea.

STAMINEA. — Laneus pannus; *étoffe de laine;* ol. *estame, estamine.* (*Mon. Angl.*) — Lanea interula, seu camisia, qua monachi quidam vice cilicii utebantur; *chemise de laine à l'usage des moines;* ol. *estamine.* (Pass.)

STAMINEUM. — Lanea interula, ut Staminea. (Udalr.)

STAMMELARIUS. — Balbus; *bègue.* (*Necr. Lauresh.*)

STAMNUM. — Mercatoris sedes, idem q. Stallum. (A. 1404.)

STAMPA. — Italis, typus quo moneta signatur; *coin monétaire.* (*St. Rip.*) — *Stampæ*, scabellula, quibus repentes manibus innituntur; *petites crosses à l'usage des culs-de-jatte.*

STAMPUS. — Nota, impressio, signum; *empreinte, marque.* (Ap. Lud.)

STANCA. — Agger aquis oppositus, vel id quo aqua continetur; *digue.* (A. 1193.)

STANCARE. — Sanguinem sistere ne fluat; *étancher.* (Scr. Sam.)

STANCARIUM. — Agger aquis oppositus, ut Stanca. (A. 1341.)

STANCHATORIA. — Agger itinerarius; *chaussée, chemin.* (A. 1226.)

STANDA. — Dolium vinarium; *tonneau.* (*Vet. Cod.*)

STANDALE. — Vexillum, ut Standardum. (Rig.)

STANDALIS. — Eadem notione. (Ap. Mur.)

STANDARDUM. — Vexillum; *bannière;* ol. *estendart.* (Pass.) — Ponderum et mensurarum modulus; *étalon, modèle des poids et mesures.* (Flet.)

STANDARDUS. — Forte castellum, aquæ receptaculum, Gal. *regard.* (A. 1443.)

STANDARIS. — Ut Standa. (Busch.)

STANDERIUM. — Vexillum, ut Standardum. (Mart. *Ampl. Col.*)

STANGA. — Tigillus, pertica, vectis; *poteau, pieu, solive, perche.* (*A. SS.*)

STANGIUM. — Idem videtur quod Stallagium, præstatio quæ fit ob merces venum expositas. (A. 1154.)

STANIUM. — Panni species, ut Staminea. (A. 1233.)

STANNARIA. — Stanni fodina; *mine d'étain.* (*Ch. Angl.*)

STANNEATUS. — Stanno fuso perlitus; *étamé.* (*St. Ord. Cist.*)

STANNIFEX. — Vasorum *stanneorum* opifex; *potier d'étain.* (A. 1484.)

STANNUM. — Sedes et apotheca, ubi merces venum exponuntur; *boutique, baraque, emplacement où le marchand met sa marchandise en vente.* (A. 1277.) — Vas stanneum, quævis supellex ex stanno; *vase d'étain et tout objet de même matière.* (*St. eccl. Nann.*)

STANS. — Domus, habitatio; *demeure, maison, habitation.* (*St. Aven.*)

STANTARIUM. — Vexillum, ut Standardum.

STANTES. — Qui in fide perstiterunt, uti e contrario *lapsi*, qui a fide defecerunt. (S. Cypr.) — Petræ, rupes, quæ per se stant. (A. 1038.)

STANTIA. — Camera; *chambre.* (Ap. Mur.) — Statutum pretium, præscripta æstimatio; *taux, estimation, prix réglé d'une marchandise.* (*St. Saluc.*) — Domus, habitatio, ut Stans. (*Cod. Ital. Dipl.*)

STANTIAMENTUM. — Statutum, constitutio, sanctio; *décret, constitution, traité.* (Ap. Lam.)

STANTIARE. — Statuere, definire; *arrêter, régler.* (*Chr. Parm.*) — Mensuras ad exemplar exigere; *régler les poids et mesures à leur étalon.* (*St. Mont. Reg.*)

STANTIATOR. — Qui ex officio mercibus pretium indicit; *celui qui est chargé de régler le prix des marchandises.* (*St. Mont. Reg.*)

STANTIVUS. — Stans, erectus; *qui se tient debout.* (*Chartul. Kemp.*)

STANTOR. — Copiarum dux; *chef des troupes, général.* (Ord. Vit.)

STANNUM. — Panni genus; *étamine.* (A. 1429.)

STAPEDA. — Ut Stapes.

STAPEDIUM. — Eadem notione. (Clem. IV PP.)

STAPELLA. — Emporium, forum publicum; *marché, place d'un marché.* (Avesb.)

STAPES. — Id quo quis in equum tollitur, ut Scala. (*A. SS.*)

STAPFOLUS. — Idem q. Staplus.

STAPIA. — Stapes, stapha, scala, qua in equos tollimur: « Dum virgunculæ placere cuperem, pes hæsit *stapiæ*, et tractus interii. » (*Vet. Insc.*)

STAPIO. — Pedum ornamentum, ut vult Mabillonius, seu, ut alii putant, regium diadema. (*Vit. S. Radegund.*)

STAPLA. — Mensa; *table.* Hinc *vendere ad staplam*, particulatim vendere; *vendre au détail.* (A. 1351.)

STAPLERIUS. — Miles pedestris, ut videtur; *fantassin.* (Ap. Mur.)

STAPLETUS. — Tapes; *tapis, tapisserie.* (A. 1434.)

STAPLUM. — Emporium, forum publicum,

seu quod a mercatoribus domino fori solvitur; *marché ou droit payé par les marchands au seigneur du lieu.* (*Vet. Cod.*)

STAPLUS.—Domuncula exponendis mercibus apta; *baraque, édifice établi à la hâte pour étaler les marchandises.* (*Vet. Gl.*)

STAPRON. — Ventrale crassum; *ceinture grossière.* (A. 1425.

STAPULA.—Emporium, forum publicum, in civitatibus præsertim maritimis constitutum, ubi merces extraneæ publice distrahuntur; *foire, marché public;* ol. *estaple, étape.* (Pass.) *Stapulæ major*, qui collegio stapulæ, seu mercatorum præest; *syndic du corps des marchands.* (*Ch. Angl.*)

STAPULARIUM. — Series, ni fallor, *stallorum* seu sedium in choro; *rang de stalles.* (*Obit. eccl. Mor.*)

STARA.—Sextarius; *setier.* (A. 1195.)

STARCIA.—Ut SITARCHIA

STARE. — (Subst.) Domus; *habitation, maison.* (A. 1095.) — Sextarius; *setier.* (*Ch. Ital.*)—(Verb.)Habitare, domicilium habere; *habiter, résider.* (Pass.) *Stare recto* vel *ad rectum*, stare juri, Gall. *ester en droit.* (*St. Los.*) *Stare male*, inimicitias inter se habere; *être mal avec quelqu'un.* (A. 1196.)

STARELLUS.—Sextarius; *setier.* (A.1267.)

STARIOLUS. — Sextarius, mensura frumentaria; *setier.* (A. 1249.)

STARIORA.—Eadem notione. (*L. Long.*)

STARIUM. — Domus, ut STARE. (*Ch. Navar.*)—Sextarius, ut STARA. (A. 1159.)

STARNA.—Avis species, sturnus; *étourneau.*

STARRE.—Domus, ut STARE. (S. XIII.)

STARRENE.—Alvus seu fundus navis, ut videtur, inde f. pro *carena.* (*Ch. Mass.*)

STARRUM.—Chirographum, vel instrumentum, quo Judæi pactiones suas rerumque transactiones conficiebant, apocha, scriptura, charta; *papier de commerce chez les Juifs, acte, facture, quittance*, etc. (Pass.) — Domus, ædes, ut STARE. (A. 1215.)

STARTIA.—Beneficii ecclesiastici species; *sorte de bénéfice ecclésiastique.* (*Form. Vet.*)

STASTARITUS. — In sequestro, vel sub custodia positus; *mis sous le séquestre* ou *donné en garde.* (Mur.)

STATARII. —Iidem qui STAGIARII, id est qui *residentiam* debent; *Vid.* STAGIUM.

STATER. — Nummus; *argent monnayé.* (W. Malmesb.)

STATERA.—Eadem notione.

STATGIA.—Habitatio, cœnaculum; *Vid.* STAGIA. (*Ch. S. Mart. Lem.*)

STATHES.—Portus, navium statio; *port, lieu où stationnent les navires.* (Ap. Rym.)

STATICA.—Præsidium militare; *garnison militaire.* (*Usat. Barc.*)—Commoratio, domicilium; *domicile, résidence.* (*Const. Perp.*)

STATICULUM.— Idem q. STATUNCULUM.

STATIO.—Domus, cœtus, seu conventus fidelium; ecclesia, oratorium, quivis locus ubi processiones ecclesiasticæ moram faciunt; locus, in monasteriis, pueris educandis destinatus; sedes, *stagium;* convivium, pastus, præbenda panis et vini; tabulatum; apotheca; piscium vivarium; forum; mutatio; *maison, habitation, assemblée des fidèles, station, lieu où s'arrêtent les processions, école, résidence, procuration, fourniture de vivres, plancher, boutique, marché, vivier, relais.* (Pass.) — Scriptoribus ecclesiasticis, jejunium; *jeûne prescrit par l'Eglise.* (Pro quovis jejunio *stationem* usurpant nonnulli; alii vero *stationem* a *jejunio* distinguunt. Tertullianus ostendit *stationem* præscriptam ex mero arbitrio et propria devotione observatam.)

STATIONARIA.— Officina libraria; *boutique de libraire.* (*St. Univ. Tolos.*)

STATIONARIATUS.— Librarii officium; *librairie, état de libraire.* (*St. Univ. Aurel.*)

STATIONARIUS.—Idem q. *mansionarius* seu *manens; domicilié.* (Pass.) — Librorum venditor; *marchand de livres, libraire.* (*St. Univ. Paris.*)— Canonicus, qui *residentiam* facit, aut facere debet; *chanoine résidant* ou *astreint à la résidence.* (Ap. Lud.) — Subdiaconus in Ecclesia Romana, qui, hebdomada sua in stationibus Romano Pontifice Missam celebrante, Epistolam cantat. (Anast.)

STATIOSE.—Diu, cum mora. (Anast.)

STATIUM. — Sedile; *siége.* (Mart. *Ampl. Col.*)

STATIUNCULUM. — Apotheca; *boutique.* (A. 1236.)

STATIVA.—Domus, ubi quis stat, manet, ut STATIO. (A. 1153.)

STATIVUS.—*Stativus equus*, quem alii *refractarium* vocant; *cheval rétif.* (Wichb.)

STATOR.—Apparitor vel quivis famulus; *appariteur, sergent* ou *serviteur.* (*Vet. Insc.*)

STATUA.—Columna; *pilier, colonne.* (A. 1095.)

STATUALIS.— Stupidus, instar statuæ (hinc adagium: *statua taciturnior*); *stupéfié, stupéfait.* (*Vet. Cod.*) *Statualis cereus*, qui ad statuam seu altitudinem alicujus effictus; *cierge de la hauteur d'une statue* ou *de la taille d'un homme.* (*A. SS.*)

STATUARE. — Statuere, præscribere; *décider, arrêter, statuer.* (*Act. ad Conc. Basil.*)

STATUARIUM. — Sepulcrum, monumentum mortuorum *statuis* adornatum; *mausolée, tombeau orné de statues.* (Ingulf.) — Locus ubi statuæ conflari solent; *fonderie.* (Zach.) — Candelæ seu cerei genus; *Vid.* STATUALIS. (Ugut.)

STATUITIO. — Statutum, edictum; *décret, arrêté, édit.* (Andr. Dand.)

STATUNCULUM. — Parvula statua; *statuette.*

STATURA. — Hominis altitudinis mensura; *stature, taille.* (Anast.) — Statua, imago; *statue, représentation d'une personne.* (A. 1397.)

STATUROSUS.—Elegantis staturæ: « Forte habes servum formosum, *staturosum*, bene compositum. » (S. Aug.)

STATUS. — Statura; *taille.* (Lact.) — Regnum, imperium, ditio; *état.* (Th. Otterb.) — Curia, comitatus, aula regia; *cour, suite d'un prince.* (Jac. de Vitriac.) — Comitia generalia regni, vel provinciæ alicujus; *assemblée politique, les états.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*) — Ordo; *rang.* (A. 1361.) — Appara-

tus, comitatus, familia; *train de vie, maison, état.* (*Polypt. eccl. Vivar.*) — Reditus, proventus, fiscus regius; *revenu, produit, trésor royal.* (*Ch. Ang.*) — Sedes; *résidence.* (Eihelr.) — Stallum monachorum et canonicorum in ecclesia; *stalle.* (Galbert.) — Sedes, apotheca; *boutique.* (A. 1134.) — Dilatio, induciæ; *retard, ajournement, délai.* (Pass.) — Honoris et dignitatis gradus; *rang, degré d'honneur.* (A. 1390.) — Ministerium, artificium; *métier, état.* (A. 1216.) — *In statu tenere,* curare, tueri, suis stipendiis servare; *tenir en état.* (A. 1223.)

STATUTARII. — Magistratus, qui *statuta* edunt, vel horum observationi invigilant, vel secundum ea judicia sua edunt. (A. 1208, ap. Mur.)

STATUTARIUM. — Archivum, in quo reponuntur statuta, seu acta publica; *dépôt de titres, archives, chartrier.* (Inn. IV PP.)

STATUTIO. — Statutum, edictum; *décret, édit, ordonnance.* (Ach. *Spic.*) — Jurisdictio juratorum communiæ; *juridiction des jurats d'une municipalité.* (A. 1070.) — Assignatio, edictio; *action d'assigner, d'adjuger.* (A. 1238.)

STATUTORES. — Ut Statutarii.

STATUTUM. — *Statutum locale,* institutum, consuetudo recepta in loco; *coutume locale.* (A. 1336.)

STAUDELLUM. — Fulcrum mensarum. (*St. eccl. Cast.*)

STAULUS. — Stallus, sedes canonicorum vel monachorum in choro ecclesiæ; *stalle.* (A. 1227.) — Stallum, apotheca; *boutique, étal.* (A. 1228.)

STAUPUS. — Scyphus, crater, poculum, mensura liquidorum; *coupe, mesure pour les liquides.*

STAURACINUS. — « Vestes *stauracinæ,* » id est auro et serico pampinatæ, corimbiatæ, filicatæ; *Vid.* Stauracis.

STAURACIS. — « Locellum aperuit, in quo interius plumacium ex holoserico superpositum, quod *stauracis* dicitur, invenit. » (Anast.) Ex his *plumacium* idem esse videtur quod *opus plumarium; Vid.* Plumarium. Bollandistis vero *stauricis* pannus est crucibus intextus, a Gr. σταυρός, crux.

STAURAMENTUM. — Quidquid non ad vitæ duntaxat, sed et ad agrorum culturam, et prædii supellectilem pertinet; idem quod Instaurum. (*Tab. Cad.*)

STAURARE. — Instruere, adornare; *garnir, meubler;* ol. *estorer.*

STAURIA. — Crux; *croix.*

STAUROFORIA. — Portatio crucis; *portement de croix.* (*Vet. Gl.*) — Crux ipsa; *la croix.* (*A. SS.*)

STAUROPHORUS. — Qui crucem in processionibus ecclesiasticis portat; *porte-croix.* (*A. SS.*)

STAUROPHYLAX. — Crucis custos, dignitas in ecclesia Hierosolymitana; *garde-croix* (dignité ecclésiastique de l'Eglise de Jérusalem).

STAURUM. — Idem q. Stauramentum. (Elmh.)

STAURUS. — Crux; *croix.* (*Vet. Gl.*)

STAVA. — Majoris retis genus; *espèce de grand filet;* ol. *estave.* (*L. Sal.*)

STAZONATICUM. — Præstatio pro *statione* seu *stallo* in foris et nundinis, idem q. Stallagium. (Ap. Mur.)

STECCARE. — « Stando ante altare S. Ambrosii fuit ita compressa et *steccata,* quod nullo modo poterat discedere. » (*Mir. S. Ambros. Senens.*) Id est fixa, ex Ital. *stecca,* baculus, stipes.

STECCARIA. — Palorum series, vallatio ex palis, locus palis circumseptus; *palissade, enceinte fermée de pieux;* ol. *estacade.* (A. 1414.)

STECCATA. — Eadem notione. (*Ann. Gen.*)

STECCO. — Vox Italica, spina, festuca, palus; *épine, paille, pieu.* (*A. SS.*)

STECHATUM. — Ut Steccata. (Ap. Mur.)

STECHETUM. — Palus, repagulum; *pieu, barre, barrière.* (Pet. de Cresc.)

STELAREA. — Salictum: *saussaie.* (Ap. Mur.)

STELE. — F. retis genus, vel pali in fluvio dispositi ad capiendos pisces; *filet de pêche* ou *pêcherie, enceinte fermée de pieux.* (*Ch. Fland.*)

STELENGARDA. — Locus palis circumseptus; *lieu fermé de pieux, pêcherie.* (Ap. Mur.)

STELLA. — Circulus ferreus habens plures cereos, quo muniuntur ecclesiæ; *couronne de lumière, espèce de lustre en usage dans les églises;* ol. *estelle.* (Dur.) *Stellæ,* bacilli, quibus alligatur crux post rupturam consolidanda; *morceaux de bois dont on se sert pour joindre ensemble les deux parties du bâton d'une croix, quand il est cassé;* ol. *estelles, esteilles.* (*A. SS.*) *Societas stellæ,* ordo militaris institutus a Joanne reg. Franc.; *ordre militaire de l'Etoile.* (A. 1351.) *Stellæ festum,* dies Epiphaniæ; *la fête de l'Epiphanie.* (*Cod. S. Vict. Par.*) *Stellæ apparitor,* vesper, solis occasus; *le soir, le coucher du soleil.* (*Ch. Arag.*) *Stella grossa de sero,* eadem notione. (*Chr. Parm.*)

STELLARE. — *Stellis* micare; *être étoilé.* (Symm.)

STELLARII. — *Stellarii* seu *stelliferi hospitalarii,* fratres seu milites ordinis Teutonici; *chevaliers teutoniques.*

STELLATA. — Palus, repagulum; *pieu, barre, barrière.* (Ap. Mur.) — Vallatio ex palis, locus palis circumseptus; *palissade, lieu ceint de pieux.* (Id.)

STELLATICUS. — *Stellaticus pannus,* segmentis in modum *stellæ* positis distinctus; *drap, tissu étoilé, parsemé de petits dessins.* (*Vet. Gl.*)

STELLATUS. — Qui *stallum* habet, mercator qui in *stallo* merces suas venum exponit; *marchand, étalagiste.* (Bract.) *Stellata camera,* Gall. *chambre étoilée,* jurisdictio apud Anglos. (Pass.)

STELLIATA. — Sepimentum, clausura,

ut videtur, seu potius intertignium, Gall. *cloison.* (A. 1206.)

STELLIFERI. — *Vid.* STELLIGERI.

STELLIFICARE. — In divorum numerum referre, stellis et astris inserere; *mettre au nombre des dieux, diviniser.* (Eric. Ups.)

STELLIGERI. — Nomen factionis Basileæ in Helvetia, cui opposita *Psittacorum* factio. (A. 1218.)

STELLIGUS. — Unciæ pars vicesima; *la vingtième partie de l'once;* ol. *estelin.* (A. 1245.) — Monetæ species; *Vid.* ESTERLINGUS.

STELLINUS. — Eadem notione. (*Necr. eccl. Par.*)

STELLIONATUS. — Sortilegium; *maléfice, sortilége.* (*Vet. Gl.*)

STELLONATA. — Sepimentum, seu vallatio ex palis; *palissade.* (*St. Mont. Reg.*)

STELLUM. — Locus palis circumseptus; *enceinte fermée de pieux.* (*St. Aven.*)

STELLUTIA. — Stellula; *petite étoile.* (*A. SS.*)

STELZIA. — Gralla vel baculus cui quis innititur; *bâton, canne.* (Bal. *Cap.*)

STEMA. — Pœna reis inflicta, vel jus eam infligendi; *Vid.* ESTEMA.

STEMMA. — Corona, diadema, *couronne, diadème.* (Prud.) — Pro *schema,* seu σχῆμα, non semel usurpat Ordericus Vitalis : « Monachile *stemma.* »

STENDATUS. — *Marca stendata,* ad *standardum* scilicet examinata; *marc étalonné.*

STENTARI. — Distineri, occupari, vox Italica. (*A. SS.*)

STENTARIUM. — Vexillum, ut STANDARDUM. (Jac. de Vor.)

STEPA. — Palus, tigillum, fulcrum; *pieu, étai, soliveau.* (A. 1435.)

STEPHADIUM. — « Dedit et alium missorium similiter anacteum pensantem lib. 40 et dimid. qui habet in medio rotam cum *stephadio,* et in gyro homines et feras. » (*H. episc. Autiss.*) An ex Gr. στεφάδιον, ut sit coronula; vel quod *scacarium,* quod *stephadium* vocabant, efformatum fuerit? Pro mensa occurrit *stephadium* in Vita S. Laudi, Constantin. episc.)

STEPHANIENSES. — Vetus moneta comitum Burgundiæ; *ancienne monnaie des comtes de Bourgogne;* ol. *estephanois, estevenants,* etc.

STEPHANIZARE. — Coronari · *être couronné.* (*A. SS.*)

STERCOLA. — Nutrix, quæ cunas purgat; *nourrice, celle qui lave les langes.* (Tert.)

STERCOLINUM. — Fimus, quo stercorantur agri; *fumier.* (*Vet. Gl.*)

STERCORACES. — Stercora; *fiente, ordures des animaux.* (*Conc. Lipt.* a. 743.)

STERCORANISTÆ. — Hæretici, qui Eucharistiæ sacramentum secessui obnoxium esse censebant. (Alger.)

STERCORARE. — Alvum exonerare, stercore inquinare; *se soulager.* (Mart. *Ampl. Col.*)

STERCORARIUM. — Latrina; *lieux d'aisances.* (*Vet. Gl.*)

STERCUS. — Narium excrementum; *morve.* (*Vit. S. Wenwal.*)

STERCUTIUM. — Ut STERCORARIUM.

STERIFIUM. — Stapes, quo in equum quis tollitur; *étrier.* (Mart. *Anecd.*)

STERILENSIS. — Idem q. ESTERLINGUS.

STERLINUS. — Ut supra STELLINUS. (Ach. *Spic.*)

STERMENTORIUM. — Stabulum jumentorum; *étable, écurie.* (Ugut.)

STERNATUS. — Pro *stratus,* Gall. *jonché.* (*Ord. Rom.*)

STERNAX. — Humilis; *humble.* (Sid.)

STERNERE. — Pacificare, præparare, insellare, obruere; *pacifier, préparer, détruire, briser, seller un cheval, monter à cheval.* (*Vet. Gl.*) — Scribere; *écrire.* (*Pass. S. Mamixil.*)

STERNICIUM. — Stramentum, palea quæ equis sternitur; *litière pour les animaux.* (*St. Avel.*)

STERNOMENTUM. — Sternutamentum; *éternuement.* (*Vet. Gl.*)

STERNUTUS. — Sternutatio; *action d'éternuer, éternuement.* (Mab. *Anal.*)

STERPARE. — Italis, exstirpare; *déraciner, extirper.* (*St. Taur.*)

STERPERE. — Eadem notione. (Mur.)

STERPUS. — Ab Italico *sterpo,* stirps, truncus; *souche.* (*A. SS.*)

STERQUILINIUM. — Stercorum receptaculum; *trou à fumier.* (A. 994.)

STERTINA. — Aratri culter; *coutre, fer de charrue.* (*Vet. Gl.*)

STERTURA. — Substramen; *litière pour le bétail.* (A. 1244.)

STEURA. — Vectigal, tributum, collatio, etc.; *impôt, taxe, redevance.* (*St. Ardac.* a. 1356.)

STEYGNATUS. — F. notis variegatus et distinctus, vel punctis interstinctus; *parsemé de petits dessins* ou *pointillé.* (*Mon. Angl.*)

STEYRA. — Ut STEURA. (A. 1342.)

STICA. — Tunica; *tunique, espèce de vêtement.* (Isid.) — Certus numerus anguillarum, Anglis *esticke,* id est numerus viginti anguillarum; *réunion de vingt anguilles, vingtaine d'anguilles.* (*Ch. Angl.*) — Pro STRIGA, venefica. (*H. Mon. Gemmetic.*)

STICARE. — Palis munire; *palissader.*

STICATA. — Dalmatis, propugnaculum, munimentum, *bastida,* Italis; *ouvrage avancé, redoute, bastide.* (A. 1345.)

STICCATELLUS. — Diminut. ab Italico *steccato,* palus, sudes, assula lignea. (*A. SS.*)

STICCHA. — Tunica, ut STICA. (Cenc.)

STICHATUS. — Contextus ac series palorum; *palissade.* (Ap. Mur.)

STICULARIUS. — *Stigularum* seu ligularum artifex; *faiseur d'aiguillettes, aiguilletier.* (A. 1280.)

STICUS. — Piscis fluviatilis, tinca; *tanche, poisson.* (*Vet. Gl.*)

STIGA. — Aculeus, stimulus, incitatio; *aiguillon.* (*Vet. Gl.*)

STIGARE. — Instigare; *aiguillonner, pousser à.* (A. 1384.)

STIGARIUS. — Secundus inter officiales fodinarum salis; an qui operarios incitat, quomodo Gallis *piqueur?* (*Leg. Pol.*)

STIGINA. — Ornamenta regia; *insignes, ornements royaux.* (Isid.)

STIGLUS. — Lignum teres et longum, stilus; *pièce de bois longue et arrondie.* (*Tr. de art. milit.*)

STIGMA. — Signum, character, nota; *marque, empreinte.* (Andr. Flor.) — Modus, ratio; *manière.* (*A. SS.*) — Lemniscus nodatus qui ad sinistrum humerum militis alligatur cum balneorum cæremonia creatus est a principe; *nœud de rubans que le chevalier nouvellement créé porte sur l'épaule gauche jusqu'à ce que, à la suite de quelque action d'éclat, un prince ou une dame le lui coupe;* ol. *emprise.* (Nic. Upton.) — *Stigmata,* præstigiæ, characteres magici; *caractères, insignes magiques.* (*A. SS.*)

STIGMARE. — Notam infligere; *imprimer un stigmate sur.* (Prud.)

STIGMATIZARE. — Eadem notione. (*A. SS.*)

STIGMATUS. — Punctis interstinctus; *pointillé.* (Bonif.)

STIGULA. — Ligula; *aiguillette.* (*Vet. Gl.*)

STILA. — Campanula; *clochette.*

STILARE. — Vox Ital. obtinere, in usu esse, usurpari. (*H. Nem.*)

STILBON. — Splendens, splendidus; *brillant, étincelant.* (Frideg.)

STILIARE. — Stilus; *style, instrument pour écrire.* (A. 1352.)

STILLARIÆ. — Aquarum ductus; *canal pour conduire l'eau;* ol. *estier.* (A. 1023.)

STILLATUM. — Sorbitiuncula; *breuvage délicat, bouillie.* (*A. SS.*)

STILLICIDARE. — Stillare; *tomber goutte à goutte, dégoûter.* (*Vet. Gl.*)

STILLICIDIUM. — Momentum, punctum temporis; *instant, moment.* (*Vet. Iren. Interp.*) — Ludicra pugna, hastiludium; *tournoi.* (A. 1314.) — Morbi genus oculorum, f. ægilops; *sorte de maladie des yeux.* (*A. SS.*) — Aquæ decurrentis murmur; *bruit de l'eau qui court, murmure.* (*Vet. Com.*) — Area ante ædem sacram, alias IMPLUVIUM, q. *Vid.* (*G. Chr.*)

STILLUS. — Stylus, formula, methodus conficiendi acta forensia, vel scribæ officium; *style, manière de rédiger un acte, formule,* ou *office d'écrivain, de greffier.* (A. 1322.) — Palus, sudes; *pieu, perche.* (*A. SS.*) — Pontis pila; *pile d'un pont.* (A. 1397.) — Stilus, graphium; *style, instrument pour écrire.* (A. 1294.) — Consuetudo, mos; *habitude, coutume.* (A. 1288.)

STILPO. — Pusillus, homuncio; *petit homme, homme chétif.* (*Vet. Gl.*)

STILUM. — Instrumentum calceandis equis aptum. (Ap. Mur.)

STILUS. — Reditus, emolumentum, salarium; *salaire, honoraires.* (A. 1370.) — Jus, quod magistris cameræ computorum competit in venditionibus vel locationibus rerum ad dominium pertinentium; *droit qui revient à la chambre des comptes sur chaque bail de ferme, ou sur chaque vente de bien muable;* ol. *stipes.* (Pass.)

STIMARE. — Æstimare; *estimer, priser.* (A. 1268.)

STIMATIO. — Æstimatio; *estimation, détermination de la valeur d'une chose.* (*Ord. reg. Fr.*)

STIMPLO. — Pro *extemplo.* (*A. SS. Ben.*)

STIMULATUS. — Fervens; *bouillant, ardent, brûlant.* (*A. SS.*)

STINCIUS. — Piscis; *sorte de poisson, épinoche.* (*Vet. Gl.*)

STIOPUS. — Inflatio oris; *enflure de la bouche.* (J. de J.)

STIPA. — Obturamentum; *bonde, bouchon.* (A. 1381.)

STIPADIUM. — Scaccarium; *échiquier.* (Ugut.)

STIPALIA BONA. — Quæ ex stirpe paterna vel materna proveniunt; *biens patrimoniaux.* (*H. Lossens.*)

STIPARE. — *Stupa* vel *stipa* rimas occludere; *boucher des fentes avec des étoupes;* ol. *estouper.* (Bed.) — *Stipitibus* claudere, munire; *palissader, fermer de pieux.* (*Vet. Gl.*)

STIPARIUM. — Idem q. STIPADIUM.

STIPARIUS. — Stypticus, astringens; *astringent, styptique.* (*Vet. Gl.*)

STIPATE. — Contracte; *d'une manière resserrée.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

STIPATORES. — Milites, qui inquisitori ad inquirendos et puniendos hæreticos auxilium et comitatum præstant; *familiers de l'Inquisition.* (Limb.)

STIPENDIALIS. — Ad *stipendium* pertinens; *de tribut, relatif à un tribut.* (Sid.)

STIPENDIARI. — Sustentari, tueri; *entretenir.* (*Chr. S. Trud.*)

STIPENDIARIE. — In *stipendium.* (Ap. Mab. *Anal.*)

STIPENDIARIUS. — Qui alicujus *stipendiis* meret; *celui qui est à la solde de quelqu'un;* ol. *stipendier.* (Ap. Mur.) — OEconomus, procurator penus; *économe.* (*A. SS.*)

STIPENDIUM. — Quidquid vitæ sustentandæ est necessarium; *ce qui est nécessaire pour l'entretien d'une personne;* ol. *stipende.* (A. 850.) — Via, ratio, modus aliquid comparandi; *voie, moyen, manière.* (Sax. Gramm.) — *Stipendia patriæ,* munera curialia, quæ et *necessitates municipales* dicuntur; *charges municipales.* (*Cod. Th.*)

STIPES. — Furca, patibulum; *potence, gibet.* (A. 863.) *Stipes altaris,* ejus basis. (*Pontif. Elnens. eccl.*)

STIPHA. — « Cum de lecto surgere cuperet et nemo sibi ministrantium adforet, nisu quo potuit, *stipham* lectuli apprehendit. » (*Mir. S. Celsi, episc. Trevir.*) F. lecti columna, fulcrum.

STIPPA. — « Ex *stippa* amianti. » (Anast.) Id est ex papyro seu *stuppa* immaculata, pura.

STIPS. — Furca, patibulum; *gibet.* (A. 627.)

STIPULA. — Pro STIPULATIO. (*Trad. Fuld.*)

STIPULAGIUM. — Præstatio pro *stipulis; droit dû au seigneur pour la paille;* ol. *estoublage.* (*Polypt. Fisc.*)

STIPULATIO. — Subscriptio; *souscription, signature.* (*Chr. Gembl.*) — Promissio vel sponsio; *promesse, engagement, obligation*

ou lien nouveau qui donnait plus de force à un acte, en sorte que celui qui voulait en obtenir la rescision, encourait par là même les peines prononcées par la loi romaine Aquilia. (C'est une expression assez ordinaire dans les chartes d'y lire ces mots : *stipulatione subnixa.*)

STIPULUM. — Pro STIPULA. (*Vet. Gl.*)

STIPUS. — Mendicus; *mendiant.* (J. de J.) — Stirps, principium, causa ; *source, origine, cause.* (A. 1322.)

STIRILLUM. — Barba capræ; *barbe de chèvre.* (*Vet. Gl.*)

STIRPALIS. — Ut STIRPATICUM. (A. 1076.)

STIRPARE. — Pro *exstirpare*, stirpitus evellere. (Prud.)

STIRPARIUM. — Idem q. STIRPATICUM. (A. 1179.)

STIRPATICUM. — Silva exstirpata, alias ESSARTUM. (A. 1175.)

STIRPATOR. — Decoctor; *dissipateur.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

STIRPERE. — Ut STIRPARE, stirpitus evellere. (*St. Taur.*)

STIRPES. — Idem q. STIRPATICUM. (*Ch. Rob. reg. Fr.*)

STIRPETUM. — Ut STIRPATICUM. (A. 1108.)

STIRPIGENA. — E *stirpe* genitus. (*A. SS.*)

STIRPIX. — Qui *stirpes* effodit, radicum sector; *celui qui fouille, coupe les racines.* (*Vet. Gl.*)

STIRPUS. — Ager stirpibus purgatus culturæque accommodatus ; *champ essarté.* (Irm.)

STIVA. — Stapes, quo in equum quis tollitur; *étrier.* (A. 1160.) — Instrumentum musicum; *cornemuse, sorte de trompette;* ol. *estive.* (Domniz.)

STIVANDARIUS. — Custos pecorum; *pâtre,* Occit. *estivandié.* (A. 1318.)

STIVARIUM. — Pecorum stabula æstatis tempore; *étable du bétail en été.* (*Ch. Benehard.*) — Idem q. ÆSTIVARIA. (Ap. Mur.)

STOBIA. — Stipula ; *chaume;* ol. *esteule.* (*St. Mont. Reg.*)

STOCHUS. — Ensis species ; *sorte d'épée.* (*St. Cast. Red.*)

STOCIUS. — Stultus ; *sot.* (*Vet. Gl.*)

STOCMEDUS. — Qui virgam defert, qui apparitoribus præest, seu potius carceris custos ; *chef des huissiers* ou *gardien de prison, geôlier.* (Ap. Lud.)

STOCUM. — *De stoco*, punctim ; *d'estoc, de pointe.* (A. 1362.)

STOFARE. — Instruere, ornare; *équiper, garnir, parer;* ol. *estoffer.* (A. 1366.)

STOFFA.— Instructus quivis ; *garniture;* ol. *estoffe.* (A. 1207.)

STOFFATUS. — Instructus ; *garni, muni, équipé, approvisionné;* ol. *estoffé.* (A. 1337.)

STOFFIA. — Pannus; *étoffe, tissu.* (*H. Mon. S. Germ.*)

STOFFURA. — Instructus, apparatus ; *équipement, armement, appareil.* (A. 1332.)

STOFFUS. — Pila lusoria ; *balle du jeu de paume;* ol. *esteuf.* (A. 1356.)

STOGARIUS. — Idem q. STOTARIUS.

STOLA. — Custodia; *garde.* (Joan. de Bayon.) — Una e vestibus ecclesiasticis, quæ et *orarium* dicta ; *vêtement ecclésiastique, étole ;* ol. *stole, estole.* (Pass.) *Sub stola excommunicare*, id est *stola* sumpta, ad majorem excommunicationis cæremoniam ; *excommunier sous l'étole* (allusion à la cérémonie de l'excommunication que le prêtre prononçait après avoir pris l'étole). (A. 1214.) — Oblationes, quæ curionibus casu obveniunt ; *casuel, offrandes éventuelles.* (A. 1452.)

STOLATUS. — *Stola* indutus; *qui est revêtu de l'étole.* (*Chr. Trud.*)

STOLDUS. — Mensura vinaria ; *mesure pour le vin :* « Duos *stoldos* vini. » (A. 1200.)

STOLEUM. — Classis, navis, ut STOLUS. (Ap. Mur.)

STOLICHERI. — In Germania sic appellati aliquando Fratres ord. Prædicatorum.

STOLIDITAS. — In agendo tarditas; *lenteur.* (*Chr. Triv.*)

STOLIUM. — Classis, navis, ut STOLUS. (Ap. Mur.) — Exercitus terrestris ; *armée de terre.* (Id.)

STOLUM. — Classis, navis, ut STOLUS. (*Ann. Gen.*)

STOLLUM. — Idem videtur quod SOCIDA, concessio ad medietatem fructuum. (*Vet. Form.*)

STOLUS. — Sedes in choro ; *stalle d'église.* (S. XII.) — Classis, navis ; *flotte, navire.* (Ugut.) — Expeditio navalis ; *expédition maritime.* (*Vet. Inscript.*)

STOMDEGARDA. — Munimenti genus; *redoute.* (Ap. Mur.)

STOPA. — Stupa ; *étoupe;* ol. *estoupe.* (*St. Verc.*) — Obstructio, seu jus obstruendi rivos defluentes; *barrage des cours d'eau* ou *droit de l'établir.* (A. 1207.)

STOPARE. — Obstruere, occludere; *boucher, fermer;* ol. *estoper, estouper.* (*St. Verc.*)

STOPASSIS. — Topazius, lapis pretiosus, *topaze.* (A. 1379.)

STOPHARIUS. — Tributarius, qui regi censum debet; *contribuable.* (*Vet. Gl.*)

STOPINUS. — Ellychnium ; *mèche, lumignon.* (*Ann. Gen.*)

STOPULA. — Stipula ; *chaume.* (Ap. Mur.)

STORATA. — Præstatio pro *storea* mercibus in foro exponendis necessaria ; *droit à payer pour la natte ou couverture tressée sur laquelle les marchands étalent leurs marchandises dans les foires et marchés.* (Ap. Mur.)

STORATIA. — Storea ; *natte, couverture tressée.* (*A. SS.*)

STORDATUS. — Obtusus, obstupefactus ; *étourdi, stupéfié, éreinté de fatigue.* (*Ach. Spic.*)

STORIA. — Certa rei cujusvis quantitas : « Una *storia* de feno, quæ valuat pedes VIII. » (A. 1268.)

STORICUS. — Pro *historicus.* (*A. SS. Ben.*)

STORINUS. — Color *sturni*, qui Italice *stornello* dicitur. (*A. SS.*)

STORIO. — (Subst.) Asellus, acipenser; *esturgeon.* (Ap. Mur.) — (Adj.) Stultus, ineptus; *sot, inepte, idiot.* (*Vet. Gl.*)

STORIUM. — Umbraculum ligneum; *auvent de bois.* (*A. SS.*) — Storea; *natte.* (Ugut.) — Classis; *flotte;* ol. *estorée.* (Rog. Hov.)

STORMENUM. — Idem q. STORMUS. (*St. Patav.*)

STORMUS. — Bellum, pugna, seu multitudinis congregatio ad pugnam; *combat,* ou *appel de la population aux armes;* ol. *estourmie.* (Joan. Villan.)

STORTISSIUS. — Fax, tæda, pro TORTICIUS. (A. 1362.)

STORUS. — Classis; *flotte, armée navale;* ol. *estorée.* (Ap. Mur.)

STOTARIUS. — Qui equorum admissariorum curam gerit; *palefrenier de chevaux-étalons.* (*L. Alem.*)

STOTTUS. — Equus admissarius; *étalon.* (Ap. Mad.)

STOUBLAGIUM. — Præstatio pro facultate pascendi porcos in *stipulis; droit à payer pour la permission de conduire les porcs dans les chaumes;* ol. *estoublage.* (*Polypt. Fisc.*)

STRABUCARE. — Evertere, demolire; *démolir, renverser, détruire.* (Ap. Mur.)

STRABULÆ. — Femoralia, vestis species, qua crura teguntur; *chausses.* (*Mon. eccl. Aquil.*)

STRABUS. — Qui Latinis *strabo.* (Adhelm.)

STRACCHUS. — Lassus; *las, fatigué.* (Ap. Mur.)

STRACIA. — Vilis lacinia; *chiffon.* (*Conv. Saon.*)

STRAFORATUS. — Ab Ital. *straforare*, perforare; *percer.* (Ap. Mur.)

STRAGICIOSUS. — Perniciosus, exitiosus, a Lat. *strages.* (Ap. Mur.)

STRAGIOLA. — Stragulum; *couverture.* (*Cær. Rom.*)

STRAGULA. — Vestis monachorum; *Vid.* STRAGULUM. (*Vet. Gl.*)

STRAGULATURA. — Angustia; *étroitesse, lieu resserré.* (*Conc. Const.*)

STRAGULATUS. — Diverso colore variatus; *bigarré.* (Ap. Mad.) *Stragulati, radiati,* vel *birrati,* seu potius *barrati fratres;* Carmelitæ, quod vestibus diverso colore variatis uterentur; donec Martinus papa a. 1279 nomen eorum et habitum mutavit, convertens vestes stragulatas in capas albas, Carmelitarum indita appellatione; *les Carmes.* (Pass.)

STRAGULUM. — Vestis discolor plumario opere facta; *vêtement d'étoffe bigarrée, rayée.* (*Vet. Gl.*)

STRAMEN. — Quidquid ad insternendum lectum necessarium est; *tout ce qui peut servir à faire un lit, garniture de lit.* (*Conc. Hisp.*)

STRAMENTUM. — Stramen, arundo, similisve materia domibus tegendis apta; *paille, roseau et autre chose semblable pouvant servir à faire la toiture d'une maison.* (A. 1388.) — Tapes super terram stratus; *tapis étendu par terre.* (*Vet. Pontif.*) — Quidquid ad insternendum lectum necessarium, ut STRAMEN. (*Cap. S. Vict. Mass.*)

STRAMITA. — Ut supra STORMUS, et infra STREMITA. (*Ann. Gen.*)

STRANEUS. — Pro *extraneus*, Anglis *strange.* (*Form. Andeg.*)

STRANGUILLO. — Morbus equi; *maladie de cheval;* ol. *estranguillon.* (Petr. de Cresc.)

STRANGUIRA. — Urinæ difficultas; *rétention d'urine.* (Ord. Vit.)

STRANGULATIO. — Suffocatio, Gr. ἄγξις; *suffocation, étouffement.* (*Vet. Gl.*)

STRANIUM. — Domus, tugurium stramine tectum, vel horreum straminibus instructum, aut acervus stramineus; *maison couverte de chaume, grenier rempli de paille,* ou *meule de paille.* (A. 1388.)

STRANIUS. — Ut STRANEUS. (Jac. de Vorag.)

STRAPA. — Porta tabulati; *trappe.* (*Gest. Cons. Andeg.*)

STRAPODIUM. — Straminea culcita; *paillasse.* (A. 1451.)

STRAPONTA. — Culcitræ species; *sorte de paillasse;* ol. *estraponte.* (Ap. Mur.)

STRASCINARE. — Trahere; *traîner.* (Ap. Mur.)

STRATA. — Via publica lapidibus seu silice munita; *chemin pavé, grand chemin.* (Pass.) *Strata grossa*, agger itinerarius; *chaussée.* (*Ch. Boson. episc. Catalaun.*) *Stratam frangere*, crimen in ea committere; *commettre un crime sur la voie publique.* (*St. Taurin.*)

STRATATICUM. — Teloneum *stratarum; droit de péage sur les chemins publics.* (A. 994, etc.)

STRATEGUS. — Præfectus seu rector civitatis alicujus, vel provinciæ; *stratége, gouverneur d'une ville ou d'une province.* (*Ch. Ital.*) *Strategi,* schola strategorum; *le corps des stratéges.* (Guill. Bibliot.)

STRATELLA. — Diminut. a *strata via.* (*Vet. Cod.*)

STRATICCIOLA. — Eadem notione. (A. 1408.)

STRATICUS. — Idem q. STRATEGUS. (*Ch. Dalmat.*)

STRATICOTUS. — Ut STRATEGUS. (*Const. Fred. III reg. Sic.*)

STRATICOTIA. — *Straticotia civitatis*, præfectura; *gouvernement d'une ville.* (Id.)

STRATIGARI. — Regi vel judicari per *strategos; être gouverné* ou *jugé par des stratéges.* (*Ch. Rog. reg. Sicil.*)

STRATILATES. — Exercituum dux, dux militiæ; *chef d'armée, commandant militaire.* (J. de J.) — Satellites; *gardes.* (*A. SS.*)

STRATILECTILIA. — Stragula instrata, instrumenta lecti; *Vid.* STRAMENTUM. (Mat Par.)

STRATIOTÆ. — Militum genus; *stradiots, estradiots, cavaliers illyriotes.* (Ap. Mur.)

STRATOPEDARCHA. — Byzantinis, præfectus militum; ut STRATILATES.

STRATOR. — Equorum regis curator; qui castra præit, ut loca accommodatiora ad exercitum traducendum faciat, et idonea castris

præparet; copiarum militarium dux præcipuus; carceris custos, grassator, apparitoris adjutor; *officier des écuries royales, officier chargé de choisir l'emplacement des camps, chef d'armée, gardien de prison, recors, bandit, voleur de grand chemin.* (Pass.)

STRATORIUM. — Stabulum equorum, stragulum lecti, sella equestris, stramentum sellæ; *écurie, couverture de lit, selle, housse de cheval.* (Pass.)

STRATORIUS. — Stratus, ad terram dejectus; *couché, jeté à terre.* (Cæs. Heist.)

STRATUM. — Idem q. STRATATICUM. (S. XIV.)

STRATURA. — Multa, ut videtur, ob delictum in *strata* commissum; *amende pour délit sur les grands chemins.* (A. 1235.) — Florum herbarumve sparsio in ecclesia; *jonchée.* (*Calend. eccl. Camer.*)

STRATUS. — Lectus; *lit.* (Ap. Mab. *Anal.*)

STRAVA. — Exuviarum hostilium moles, seu, ut alii volunt, convivium in honore defuncti solitum, apud Hunnicos aliosque populos.

STRAWSSA. — Mensuræ species apud Alemannos: « Eodem anno 1415 valebat una *strawssa* siliginis v. libras et XL den. Lanzhuette. » (Ap. Duel.)

STREGUA. — Idem q. STREPA. (*Act. Adrian. IV PP.*)

STREIRA. — Stapes; *étrier.* (Ap. Mur.)

STRELAGIUM. — Idem q. SEXTARIATICUM.

STRELICI. — Pedites Russici; *strélitz, corps de fantassins russes.* (Horn.)

STREMITA. — Conclamatio ad arma; *Vid.* STORMUS et STRAMITA. (*St. Verc.*)

STREMULA. — Index, ut conjiciunt editores. (*A. SS.*)

STRENA. — Munus quodvis; *étrenne, cadeau.* (*Conc. Hisp.*)

STRENARE. — *Strenam* novo anno mittere, universe munusculum dare; *envoyer une étrenne au nouvel an, faire un cadeau.* (Gem.)

STRENICUS. — *Strenarum* cupidus. (J. de J.)

STRENITA. — Via lapidibus munita, ut STRATA.

STRENUTA. — Stapes; *étrier.* (Lup. Protosp.)

STREPA. — Eadem notione. (*Act. Adrian. IV PP.*)

STREPARE. — Exstirpare; *déraciner, détruire.* (W. Th.)

STREPERUS. — « Tu..... honorificus, et inter *streperos* plausus præfecturas exercuisti. » (Ach. *Spic.*) Id est ingentes, multiplices, repetitos.

STREPES. — Ut STREPA. (Steph. Torn.)

STREPIA. — Cauda serpentis; *queue de serpent.* (J. de J.) — Stapes; *étrier.* (A. 1237.)

STREPITUALIS. — Tumultuosus; *tumultueux, désordonné.* (*Ann. Ben.*)

STREPITUS. — Vox fori Anglici, destructio, prostratio, idem quod ESTREPAMENTUM. (Pass.)

STREUGA. — Ut STREPA. (Ap. Bal. *Misc.*)

STREVA. — Eadem notione. (*Reg. Templ.*)

STREVIA. — Eadem notione. (*A. SS.*)

STRIA. — Strix, striga, venefica; *magicienne, sorcière;* ol. *estrie.* (*L. Sal.*)

STRICA. — Densa turba, conferta multitudo; *presse.* (Ap. Mur.)

STRICARE. — Consumere; *user.* (*Reg. Mag.*)

STRICCITAS. — Sterilitas, quasi strictitas, quomodo *un temps étroit* dicunt Galli. (A. 779.)

STRICTERE. — Radere, strigillare; *raser, racler.* (*Vet. Gl.*)

STRICTIO. — Strictura; *rétrécissement, resserrement.* (*Vet. Gl.*)

STRICTORIA. — Tunicæ, quæ ad corpus stringuntur; *justaucorps.* (*Vet. Gl.*)

STRICTORIUM. — Fibula; *agrafe.* (*Vet. Gl.*)

STRICTUM. — Via stricta, montium fauces; *chemin resserré, gorge de montagnes.* (W. de Pod. Laur.)

STRICTURA. — Via stricta, ut STRICTUM. (Ap. Mur.) — Tributum, pensitatio; *impôt, taxe, redevance.* (H. I imp. a. 1023.) — Follis; *soufflet.* (*Vet. Gl.*)

STRICTURATOR. — « Concessi... abbatiæ B. Vincentii, omne jus meum tam in plateam et *stricturatore*, quam in tractu et mobilibus rebus aliis. » (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*) An qui mensuras radio exæquat?

STRICTUS. — Astrictus; *astreint.* (A. 1388.) — Arctus, angustus; *étroit.* (A. 1379.)

STRIDERE. — Inconditum et horrendum clamorem edere, quod faciunt Turcæ paulo ante prælium; *pousser des hourras, comme font les Turcs en fondant sur l'ennemi.* (Gasp. *Gl.*)

STRIDOR. — Clamor bellicus Turcarum; *hourra; Vid.* STRIDERE. (Id.)

STRIGA. — Venefica, ut STRIA. (Ugut.) — Genus vestis; *sorte de vêtement.* (Isid.) — Caper; *bouc.* (*Vet. Gl.*) — In castris, intervallum turmarum; *espace vide qui sépare les escadrons ou turmes dans un camp.* (Pap.)

STRIGARIUM. — Locus in quo docentur et exercentur equi; *manége.* (Vict.)

STRIGILARIUS. — Qui *strigiles* facit; *fabricant de strigiles, d'étrilles.* (*Vet. Gl.*)

STRIGIO. — Mimarius, scenicus; *mime, acteur.* (Isid.)

STRIGIUM. — Genus vestis, ut STRIGA. (Isid.)

STRIGLIA. — Strigilis; *étrille.* (*A. SS.*)

STRIGULA. — Genus vestis, ut STRIGA.

STRILLA. — Strigilis; *étrille.* (*St. Mass.*)

STRIMA. — Stapes; *étrier.* (*A. SS.*)

STRIMULENTUS. — Stridulus; *qui rend un son aigu.* (*A. SS.*)

STRINA. — Tributi seu vectigalis species apud Dalmatas et Croatas, quod Venetis vel Hungariæ regibus, quibus subinde paruere, vice ultroneæ pensitationis ac *strenarum*, unde vocabuli etymon, pensitabatur; *tribut que les Dalmates et les Croates payaient au roi de Hongrie et à la république de Ve-*

nise. (Racine *strena*, étrenne, parce qu'on le livrait au commencement de janvier.)

STRINARE. — Densare; *serrer.*

STRINGA. — Venefica, ut STRIGA. (S. XI.)

STRINGERE. — Cogere; *contraindre.* (*A. SS.*) *Stringere urbem*, in angustum concludere; *serrer une ville.* (Laur. Byzyn.) *Stringere ignem*, incendium inhibere; *mettre le feu.* (*Tract. de re mil.*) *Stringere se ad terram;* terram stringere; *raser la terre, la longer, ne pas s'en écarter.* (*Ann. Gen.*)

STRINGINA. — Restrictio urinæ; *rétention d'urine.* (Isid.)

STRINIARI. — Insolescere; *devenir fier, arrogant.* (S. XVI.)

STRINNUS. — F. pro THAINUS, baro, vir nobilis. (Joan. IV PP.)

STRIOPORTAS. — Qui *strigas* portat, vel deducit ad locum congregationis; *celui qui porte les sorcières* ou *les conduit au sabbat.* (*Ch. Alem.*)

STRIOPORTIUS. — Eodem intellectu.

STRIPATICUS. — Pexus, pectinatus; *peigné.* (Ap. Lud.)

STRITITUM. — Flagellum ex funibus; *étrivière.* (Ap. Mur.)

STRO. — Stipula, palea; *paille.* (*Vet. Gl.*)

STRONUS. — Sturnus; *étourneau.* (*Vet. Gl.*)

STROPATURA. — Septum; *enceinte, clôture.* (*St. Cadub.*)

STROPHA. — Zona; *ceinture.* (*Vet. Gl.*)

STROPHÆUM. — Eadem notione. (J. de J.)

STROPHARIUS. — Impostor, fraudator; *fourbe, imposteur.* (*Vet. Gl.*)

STROPHATUS. — Subtilis; *subtil, délié, fin.* (S. IX.)

STROPHIOLUM.— Mantile, linteum, quo manus absterguntur; *essuie-main*, *serviette.* (*Conc. Hisp.*)

STROPHIUM. — Ut STROPHA. (J. de J.)

STROPHUS. — Fraudator; *fourbe, trompeur.* (Pap.) — Follis; *ballon.* (A. 1440.)

STROPIATUS. — Mancus; *estropié.* (*A. SS.*)

STROPUS. — Certus ovium numerus, ut videtur, grex; *troupeau.* (*St. Mont. Reg.*)

STRUCIUM. — Brasica; *chou.* (*Vet. Gl.*)

STRUCTUARIUS. — Cui ædificiorum cura demandata est; idem etiam qui alibi CELLERARIUS dicitur. (Ap. Leibn.)

STRUCTURA. — Cancelli, septum quodvis; *grille, barrière, clôture.* (*L. Sal.*)

STRUCTUS. — Apparatus; *appareil.* (Ord. Vit.)

STRUDERE. — Suppeditare, suggerere; *fournir, procurer.* (A. 1392.)

STRUMA. — Sporta dossuaria; *hotte.* (*Vet. Gl.*)

STRUMANARIA. — Officium, munus notarii, qui *strumenta* conficit; *office, charge de notaire.* (*St. Aven.*)

STRUMENTARIUM. — Locus in quo *instrumenta* recondunturet servantur; *archives, chartrier, trésor.* (A. 1148.)

STRUMENTUM. — Italis instrumentum, charta, diploma; *acte, titre, charte.* (Pass.)

STRUMO.—« Gibbus, id est *strumo*, significat hominem sagacem, valde ingeniosum,» etc. (Mich. Scot.)

STRUMUM. — Velitatio, leve prælium seditio, turba; *escarmouche, émeute;* ol. *estour*, *estourmie.* (Ap. Mur.)

STRUNCO. — Falciculus, certa rei alicujus quantitas in unum collecta; *botte, poignée, paquet.* (*Chartul. S. Germ. Prat.*)

STRUNUS. — Loculus, feretrum; *cercueil, lieu où on dépose les morts.* (Mart. *Anecd.*)— Sturnus; *étourneau.* (*Vet. Gl.*)

STRUSARE. — Collidere, illidere, conterere; *broyer, briser.* (Ap. Mur.)

STRUTHIO. — Piscis genus; *esturgeon.* (Udalric.)

STUBA. — Vaporarium, hypocaustum; *étuve.* (*L. Alam.*) — *Stubæ* dictæ in monasteriis cameræ capituli, seu, ut vocant, ipsa capitula, quod in iis essent æstuaria ac hypocausta. (Eric. Upsal.)

STUBELLA. — Officina, cœnatiuncula; *cabinet, petite salle à manger.* (*Chr. Mellic.*)

STUBIRE. — Servare; *conserver, garder.* (A. 1419.)

STUBULA. — Culmus; *chaume;* ol. *estouble.* (Pap.)

STUDENTER. — Diligenter; *soigneusement.* (*A. SS.*)

STUDERE. — Curare; *penser.* (Gr. Tur.)

STUDIALIS. — Ad *studium* spectans; *d'étude, qui concerne l'étude.* (A. 1402.)

STUDIALITER. — Consulto, de industria; *à dessein, exprès.* (Ap. Mur.)

STUDIARE. — Ut STUDERE. (Greg. Tur.)

STUDINI. — Vepres, dumeta; *buisson.* (*A. SS.*)

STUDIOLUM. — Cellula, museum, conclave, ubi studetur; *cabinet de travail, salle pour l'étude.* (*Chr. Mellic.*)

STUDIOSITAS. — Discendi cupiditas; *désir d'apprendre.* (Ph. Eystetens.)

STUDIOSUS. — Expetendus, opportunus, in Digesti Præfatione.—Bonus, probus apud Justinianum.

STUDIUM. — Academia publica, universitas, imo schola; *académie*, *université, école.* (S. XII.) — Conclave ubi studetur; *cabinet, chambre d'étude.* (*A. SS.*) — *Ad studium*, studiose, diligenter; *avec zèle, rapidement.* (*Ann. Gen.*)

STUFFÆ. — Balnea calida; *bains chauds, étuves.* (Mich. Scot.)

STUFFARE. — Instruere; *garnir, approvisionner, munir;* ol. *estoffer.* (Pass.)

STUFFATUS. — Instructus, ut STOFFATUS. (A. 1357.)

STUFFURA. — Apparatus, ut STOFFURA. (*Ch. Angl.* a. 1405.)

STUIVA. — Vectigal, tributum, idem q. STEURA. (A. 1323.)

STULTATUS. — Qui discere nescit; *qui ne sait pas apprendre, sot.* (*Vet. Cod.*)

STULTICINES. — Stulta cantica, amatoria; *chants d'amour.* (Joan. Sarisb.)

STULTICINIA. — Eadem notione. (Id.)

STULTILOGUS. — Stultus, vel *stulta* lo-

quens; *sot* ou *celui qui dit des sottises, sot discoureur*. (Dud.)

STULTITIA. — « In *stultitia* sua, id est in concubinatu non legali. » (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

STULTIZARE. — Insanire, in furiam verti; *être fou, être furieux*. (*Auct. Mamot.*)

STULTULUS. — Diminut. a *stultus*. (Bol.)

STULTUS. — Jocularis qui principi est, a jocationibus; *fou en titre d'office, fou de cour*. (A. 1327.) *Stultorum festum; Vid.* KALENDÆ.

STUMBLUM. — Acumen; *aiguillon*. (*Ch. Angl.*)

STUMMIA. — Ejusdem sermonis repetitio; *tautologie, répétition du même mot*. (*Vet. Gl.*)

STUMPHA. — Bases, pedes; *base, piédestal*. (*Vet. Gl.*)

STUMULLUS. — Stimulus; *aiguillon*. (A 1400.)

STUNULUS. — F. etiam pro *stimulus*. (*A. SS.*)

STUPA. — Idem q. STUBA. (*St. Mass.*)

STUPARE. — *Stupa* occludere, et universe pro obstruere; *boucher, fermer, étancher;* ol. *estouper*. (*L. Alem.*)

STUPARIUS. — Qui *stupam* seu *stubam* tenet, balneator; *baigneur, étuviste*. (*Lib. pitent. S. Germ. a Prat.*)

STUPATUM.— A *stupa*, cannabum; *chanvre*. (A. 1371.)

STUPEFACTIVUS.— *Stuporem* generans; *qui engourdit, qui frappe de stupeur*. (*Diar. Montisf.*)

STUPELLUS. — Crater, scyphus, mensuræ species; *coupe, sorte de mesure*. (Ap. Mur.)

STUPERE.—*Stupa* uti; *se baigner*. (S. XIV.)

STUPHA. — Idem q. STUBA, vaporarium. (Menot.)

STUPHARE. — Ut STUPERE. (Menot.)

STUPITUS. — Pro *stupidus*. (*A. SS.*)

STUPLA. — Idem q. STUBULA. (*Edict. Roth. reg.*)

STUPOR. — Pro *tumor*, superbia. (S. Cypr.)

STURA. — Ut STEURA.

STURCO. — Avis species: « *Sturcones* faciunt equis fugam, et irruunt in eos ac pungunt cum aculeis in summitate alarum dictos equos. » (*Vet. tract. de art. milit.*)

STUREMANNUS. — Anglis, gubernator navium; *timonnier*.

STURGIO. — Piscis genus; *esturgeon*.

STURIA. — Storea; *natte*. (A. 1389.)

STURMA. — Seditio, leve prælium, impetus, conclamatio ad arma; *Vid.* STORMUS, STREMITA et STRUMMUM. (A. 1034.)

STURMUM. — Eadem notione. (Ap. Mur.)

STURMUS. — Eadem notione. (Id.)

STURNINUS. — *Sturnus*, vel ad *sturnum* pertinens; *étourneau* ou *d'étourneau*. (S. Hier.)

STUROLÆ. — Pusulæ; *rougeole*. (Mich. Scot.)

STUS. — Ictus; *coup*. (*L. Sal.*)

STUSTARE.—Pulsare; *sonner*; vasc. *tusta*. (*Ch. Occit.*)

STUTA. — Equile, ut videtur; *ecurie*. (*Ann. Ben.*)

STUVA. — Balneum calidum; *bain chaud, étuve*. (A. 1312.)

STYCA. — Ærea moneta minutissima Anglo-Saxonum; *menue monnaie anglo-saxonne de cuivre*.

STYLUS. — Studium: «Cum charitate divina anima transformatur in divina majestate, et ibi ponit suum *stylum*, quia amat ipsum in charitate. » (*Act. S. Franciscæ Rom.*)

STYRPUS. — Idem q. EXARTUS. (Irmin.)

SUA. — Domus in qua scholastici student; *salle de travail, étude, école*. (*Vet. Gl.*) — Sus; *cochon, porc*. (A 1442.)

SUADELA. — Suasio, oratio persuadendi vim habens; *persuasion, discours persuasif*. (*S. Iren. Interp.*)

SUADENTER. — Ad suadendum apposite; *de manière à persuader*. (Id.)

SUADIBILIS. — Verisimilis, probabilis; *vraisemblable, probable*. (Id.)

SUADORIUM. — Sudarium, mappa parva sacerdotum; *manipule*. (*St. Syn. Torn.* a. 1366.)

SUAPTIM. — Suapte, sua sponte; *de lui-même, de son propre mouvement*. (Joan. Diac.)

SUARE. — Abstergere; *essuyer*. (*St. Verc.*)

SUARIA. — Hara, suile, vel, quod probabilius videtur, sus; *étable à porcs*, ou *porc*. (Ap. Steph.)

SUARII. — Qui ex officio tenebantur populo Romano præbere animalia, porcos, laridum, carnes porcinas, etc. (*Cod. Th.*)

SUASSUS. — Pro *suasus*. (*Conc. Hisp.*)

SUATIM. — Intra se, apud se, penes se: « Quorum privilegiorum tenorem, si non *suatim* frater Hincmarus partim celasset, » etc. (Nicol. PP.)

SUAVILUDIUS. — Qui *ludis* delectatur; *amateur des spectacles*. (Tert.)

SUAVITER. — « Postea dom. archiepisc. incipiat ad Vesperas mediocri voce *calicem*, etc..... Et chorus *suaviter* dicat Vesperas (Joan. Abrinc.); » id est remissa voce. — Placide, sedate, mansuete. (A. 1407.)

SUB. — Pro *super*; *sur*. (*Chr. episc. Met.*) — Per sub, subter; *par-dessous*. (*H. Mon. S. Germ. Prat.*) — Cum ablat. substant. pro adverbio: *sub brevitate*, breviter; *sub festinatione*, festinanter; *sub celeritate*, celeriter. (Pass.)

SUBACASARE. — Idem q. *subinfeodare*, Gall. *donner en arrière-fief;* ol. *suracaser*. (A. 1275.)

SUBACELLARE. — Clanculare, occultare, palliare; *cacher, atténuer, pallier, couvrir comme d'un manteau*. (Isid.)

SUBACTIO. — Dominium; *seigneurie*. (*Ch. Long.*)

SUBACTUM.—Eadem notione. (Id.)

SUBADIVUA. — Adjutor adjutoris; *sous-aide*. (*Not. Imp.*)

SUBADVOCATUS. — *Vid.* ADVOCATUS.

SUBÆTAS. — Minor ætas; *enfance*. (*Mem. Cam. Comp. Par.*)

SUBAGITARE. — Subdubitare; *hésiter un peu, douter un peu*. (*A. SS.*)

SUBAJULUS. — Qui *ballio* subest, *baillivi* vices gerens; *lieutenant d'un bailli, sous-bailli.* (A. 1133.)

SUBALARIS. — *Subalaris ecclesia*, eadem quæ Gallis *église succursale* dicitur.

SUBALLIGATURÆ. — Amuleta; *Vid.* LIGATURÆ.

SUBALLIUS. — Ut SUBAJULUS. (A. 1133.)

SUBALLIVUS. — Eadem notione. (Ach. *Spic.*)

SUBALTERNUS. — Ex alio dependens, secundarius, inferior; *subalterne.* (Inn. II PP.)

SUBANCA. — Mensa; *table, banc.* (*St. Av.*)

SUBANNARE. — Præfinitum tempus prætergredi, vox cancellariæ; *dépasser le temps fixé, périmer;* ol. *subanner.* (*H. Nem.*)

SUBANNATIO. — Litteræ quæ singulis annis renovari debent ut valeant; *lettre qui n'est plus valable au bout de l'an et qu'il faut renouveler;* ol. *surannation.* (Id.)

SUBANNIS. — Minor annis; *moins âgé, plus jeune;* ol. *sous-âgé.* (S. XIII.)

SUBARATUS. — Subscriptus, infra scriptus; *soussigné.* (Ap. Lud.)

SUBARCHICHORUS. — Qui *archichoro* subest, succentor; *sous-chantre.* (*Lib. eccl. Baioc.*)

SUBARI. — Calceamenti species, Gallis, ut videtur, *pantoufle.* (Inn. III PP.)

SUBARITUM. — Locus suberibus consitus; *lieu plein d'arbres à liége.* (*H. Cass.*)

SUBARMALIA. — Militum arma, sarcinæ, impedimenta castrorum; *bagages d'une armée.* (Gerv. Tilb.)

SUBARMALIS. — Vestis sic dicta, ut quidam putant, quod sub *armis* gestaretur; *petit vêtement que l'on portait sous l'armure pour qu'elle ne blessât pas, gambeson.* (Pass.)

SUBARMATUS. — Occultis armis munitus; *pourvu d'armes cachées.* (Ap. Rym.)

SUBARRARE. — Arrhabone sibi uxorem desponsare; *fiancer, promettre le mariage.* (S. Hier.) — Subscribere; *souscrire, signer.* (S. XIII.)

SUBARRATUS. — Irretitus; *gagné.* (Laur. Byzyn.)

SUBAUDITIO — Pro *superauditio*, contumacia, despectus; *Vid.* OVERHERNESSA.

SUBAULA. — Ædificium, quod aulæ adjacet; *Vid.* PROAULA. (*Vit. abbat. S. Alban.*)

SUBAURICULARE. — In aurem insusurrare; *parler, souffler à l'oreille.* (*G. Chr.*)

SUBAUXILIUM. — *Auxilium* quod subtenentes persolvere domino intermedio tenentur; *aide payé par les arrière-vassaux au vassal qui devait lui-même au suzerain;* ol. *sous-aide.* (Pass.)

SUBAX. — Gossipium; *coton.* (*Vet. Gl.*)

SUBBASILICANI. — Qui habitant circa basilicam; *ceux qui demeurent autour d'une basilique.* (J. de J.)

SUBBATERE. — Subter ventrem scrofam *battere*, ferire, ut abortum faciat; illi porcellos rapere; *frapper une truie pleine sous le ventre pour la faire avorter; lui enlever ses petits.* (*Vet. Gl.*)

SUBBENEFICIARIUS. — Qui *subbeneficium* seu *retrofeudum* possidet; *arrière-vassal*. (Ap. Chop.)

SUBBIBERE. — Gustare; *goûter, essayer.* (*Vet. Gl.*)

SUBBOSCUS. — Silva cædua; *bois taillis.* (Flet.)

SUBBOTELLERIUS. — Qui est loco *botellerii; sous-boutilier; Vid.* BUTICULARIUS. (*A. SS.*)

SUBBURGERMEISTER. — Proconsul; *adjoint, sous-bourguemestre.* (*A. SS.*)

SUBCAMERARIUS. — Qui vices *camerarii* agit; *sous-chambrier, vice-camérier.*

SUBCANCELLARIUS. — Qui vices *cancellarii* agit; *sous-chancelier.*

SUBCAPELLANUS. — Qui *capellani* vices agit; *sous-chapelain.*

SUBCASTLANUS. — Qui vices *castellani* agit; *sous-châtelain.*

SUBCENSUS. — Census excedens; *second cens consenti au profit d'un tiers par le tenancier;* ol. *surcens.* (A. 1266.)

SUBCERNICULUM. — Cribrum; *crible.* (*Vet. Gl.*)

SUBCICIVIUM. — Pro *subsidium*, concussio; *croulement.* (Pet. Dam.)

SUBCINCTA. — Idem q. SUBCINGULUM. (Ap. Pez.)

SUBCINCTORIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

SUBCINGULUM. — Perizona; *ceinture, tablier.* (S. Aug.)

SUBCLAMATIO. — Supplicatio, querela; *supplication, prière, plainte.* (*Cod. Th.*)

SUBCLAVARIUS. — Qui *clavario* subest; *sous-clavaire; Vid.* CLAVARIUS. (*St. Arel.*)

SUBCOLLECTOR. — Minister secundarius in colligendis pecuniis; *sous-receveur d'impôts, collecteur en second.* (A. 1351.)

SUBCONFESSIO. — Sacellum subterraneum, crypta, quæ sub confessione seu ædis sacræ altari exstructa est; *crypte, chapelle souterraine.* (Ap. Ughel.)

SUBCONSERVATOR. — Qui jura monasterii post abbatem conservat ac tuetur; *avoué d'un monastère.* (Ap. Pez.)

SUBCONSUL. — Proconsul; *sous-consul, adjoint au consul.* (*Vet. Insc.*)

SUBCOQUUS. — Coquus secundarius; *sous-cuisinier, aide de cuisine;* ol. *soubkeu.* (*Chartul. eccl. Carnot.*)

SUBCUMBUS. — Terminus cavus; *Vid.* CUMBA.

SUBCURATOR. — Qui sub alio *curatore* res alterius curat; *sous-régisseur, régisseur en sous-ordre.* (Dig.)

SUBCURATUS. — Qui *curati* seu parochi vices agit, vicarius; *vicaire.* (A. 1481.)

SUBCURSA. — Succussus; *secousse, secouement.* (A. 1399.)

SUBCUSSATOR. — Equus trotator, qui sessorem gradu suo subcutit; *cheval trotteur.* (Ugut.)

SUBCUSTOS. — Ædituus secundarius; *sous-gardien.* (*A. SS.*)

SUBDARIOLUM. — Pro *sudariolum*, linteolum quo manus absterguntur; *essuie-main.* (A. 1287.)

SUBDECANUS. — Qui decani vices agit; *sous-doyen*.

SUBDEFENSUS. — Ut simplum DEFENSUS, q. *Vid.* Dicitur de agro, silva vel prato, ubi quidpiam agere, quod iis noceat, non licet.) (*Sal. Males.*)

SUBDELEGARE. — A Gall. *subdéléguer*, vicem suam alteri demandare. (*Ch. H. IV reg. Angl.*)

SUBDERE. — *Subdere se*, se dedere: *se rendre, se soumettre*. (Laur. Byzyn.)

SUBDESCENDERE. — « Et quicunque de lege sua *subdescendere* voluerint, et pactiones aut convenientias inter se fecerint, » etc. (*Leg. Luitp. reg. Long.*) Hoc est, ni fallor, qui legem suam eiuraverint, vel ea uti noluerint, etc

SUBDIACONALIA. — Vestes, quibus *subdiaconi* in sacris liturgiis utuntur; *vêtements de cérémonie des sous-diacres*. (*Ord. Rom.*)

SUBDIACONISSA. — Uxor subdiaconi; *femme d'un sous-diacre*. (Pass.)

SUBDIACONUS. — Ecclesiasticus qui sub diacono est; *sous-diacre*. (Pass.) *Subdiaconi regionarii*, dicti Romæ qui per regiones urbis diebus stationum Pontifici ministrabant celebranti. (Iidem nuncupabantur *basilicarii*.)

SUBDICTIO.—Subjectio, fides, hominium; *condition de roture, foi, hommage*. (*H. Occit.*)

SUBDITATUS. — Idem q. CAPELLANIA vel VICARIA, beneficium ecclesiasticum alteri subjectum. (A. 1310.)

SUBDITIO. — Subjectio, servitus; *vassalité, condition de vassal, état de celui qui dépend d'un autre*. (S. Greg. M.)

SUBDITUS. — Vassallus, cliens, qui alterius juri ac potestati subest; *vassal, sujet*; ol. *subget*. (Pass.)

SUBDIVAL. — Pars domus sine tecto; *plate-forme, terrasse, balcon*. (Tert.)

SUBDOCTOR. — Idem q. PROSCHOLUS. (Sid.)

SUBDUCTIO. — Remotio; *action d'éloigner, d'écarter*. (A. 1182.)

SUBDUCTURA. — Lacinia extremitati vestis assuta, vel assutus intrinsecus vesti pannus; *bordure* ou *doublure*. (Ap. Pez.)

SUBDUPLUM. — « Et satis forsan congrue ut quod desuper datum est, daretur duplum, quod vero deorsum, *subduplum*. » (*A. SS.*) Id est paulo minus quam duplum.

SUBELEEMOSYNARIUS. — Secundus eleemosynarius; *aumônier en second*. (A. 1376.)

SUBER. — Cortex; *écorce*. (*Vet. Gl.*)

SUBESCAETOR. — Locum tenens ac vicarius escaetoris; *Vid.* ESCAETOR

SUBEX. — Subjectus; *soumis*. (*A. SS.*)

SUBEXSECUTOR. — Qui ab *exsecutore* ad vices suas gerendas delegatur; *Vid.* EXSECUTOR. (A. 1345.)

SUBEXSPECTARE. Pro *exspectare*. (A. 1359.)

SUBEXSTARE. — Eminere; *s'élever au-dessus de*. (*A. SS.*)

SUBFARCINARE. — Occultare, abscondere; *cacher*. (*Vet. Gl.*)

SUBFEODARE. — Id. q. Gallice dicitur *donner en arrière-fief, sous-inféoder*. (A. 1325.)

SUBFEUDATARIUS. — Qui *retrofeudum* possidet; *arrière-vassal*. (A. 1410.)

SUBFORIOMERIUS. — Clericus inferioris ordinis in ecclesia Lugdunensi, quia in stallis inferioribus sedet; *clerc d'ordre inférieur*. (A. 1342.)

SUBFORNARIUS.— Minister furni; *fournier*. (A. 1187.)

SUBFRAGAMEN. —Auxilium; *aide*. (Bart. *Gl.*)

SUBFUGIUM — Refugium; *asile*, *refuge*. (Mab. *Anal.*)

SUBFUMARE. — Suffumigare; *exposer à des fumigations*. (*Vet. Gl.*)

SUBGARDA. — *Subgarda monetarum*, qui sub *magistro gardæ* iis quæ ad monetam spectant invigilat; *sous-garde des monnaies, officier de l'administration monétaire*. (*Ch. Dalph.* a. 1345.)

SUBGLUTIO. — Singultus; *sanglot*; ol. *souglout*. (Mat. Silv.)

SUBGRUNDIUM. — Pars tecti prominens, qua stillicidia a parietibus arcentur, qua aquæ a muro projiciuntur; *avancement de la toiture destinée à rejeter au loin les eaux pluviales*. (Laur.)

SUBGUARNIMENTUM. — Idem q. GARNIMENTUM. (A. 1231.)

SUBGULTIRE. — Singultire; *sangloter*. (*A. SS.*)

SUBHASTARE. — Hastæ subjicere, per auctionem vendere; *vendre à l'encan*; ol. *subhaster*. (*St. Saon.*)

SUBHASTATIO. — Auctio; *vente aux enchères*; ol. *subhastation*. (A. 961.)

SUBHASTATOR. — Auctionarius; *commissaire-priseur*. (*St. Aven.*)

SUBHAUTO. — Spicæ non omnino trituratæ aliaque minora stramina, quæ secunda ventilatione a frumento separantur; *criblures, le menu grain qui reste après que le blé est vanné*; ol. *hauton*. (A. 1182.)

SUBHEBDOMADA. — Hebdomada altera; *deuxième semaine*. (*St. capit. Sen.*)

SUBHOMAGIUM. — Clientelaris professio, ab eo, qui *retrofeudum* obtinebat præstita; *hommage d'arrière-vassal*. (A. 1258.)

SUBHOSPES. — Qui per medium *hospitis* a domino superiori tenet, nec propriam possidet hæreditatem; *manant qui ne possède aucun héritage en propre*; ol. *soubhoste*. (A. 1208.)

SUBHUMATUS. — Humatus; *inhumé* (A. 1358.)

SUBIMAGINATIO. — Sigillum imaginem alicujus exhibens; *sceau qui porte l'effigie de quelqu'un*. (A. 1132).

SUBINTHRONIZARE. — In *throno* locare, *in thronum* inducere; *introniser*. (*A. SS.*)

SUBINTRARE. — Possessionem adipisci; *acquérir la possession d'une chose*. (*Script. rer. Fr.*) — Intrare; *entrer, pénétrer*. (A 1215.)

SUBINTRODUCTÆ. — Mulieres quarum commercium et habitationem vitare jubentur clerici; *femmes suspectes dont la cohabitation était interdite aux ecclésiastiques*. (*Conc. Rom. sub Zachar. PP.*)

SUBINVOLANS. — Dolosus, fallax; *fourbe, trompeur*. (*S. Iren. Interp.*)
SUBIRI. — Extolli: *être élevé*. (Ap. Steph.)
SUBITARE. — Re quapiam insolita et subitanea percelli, expavescere; *éprouver un saisissement soudain*. (S. Cyprian.) — Subito venire ac insperato; *arriver soudainement et sans être attendu*. (Pont. Diac.)
SUBJACENTIÆ. — Appendices, accessiones; *appartenances, dépendances*. (A. 881.)
SUBJACERE — « *Subjacet* ergo hæc responsio Deo.» (*S. Iren. Interp.*) Id est, penes Deum est, soli Deo nota.
SUBJECTANEUS. — Qui alteri subest, subjectus; *sujet subordonné*. (Guid. *Disc. Fars.*)
SUBJECTARE. — Dominium alicujus agnoscere; *reconnaître la souveraineté de quelqu'un, s'avouer vassal*. (A. 1288.)
SUBJECTIO. — Dicitur de eo, quod alicui conceditur et subjicitur; *ce qu'on accorde et livre à quelqu'un*. (*Vit. S. Winwal.*) *Subjectio canonica*, quæ erga episcopum a canonibus præscribitur, in obedientia et reverentia, in ordinationibus sacris et consecrationibus ecclesiarum, aliisque similibus posita. (Fulbert. Carnot.)
SUBJECTOR. — Minister imponendis et colligendis tributis destinatus; *officier chargé de l'établissement et de la rentrée des impôts*. (*Ch. Dalph.* a. 1299.)
SUBJECTUS. — Obtemperatio; *soumission, obéissance*. (Mart. *Anecd.*) — Vassallus; *vassal*. (Pass.
SUBJORNARE. — Morari, diem ducere; *séjourner, habiter; ol. soujourner*. (*Mon. Angl.*)
SUBJORNATUS. — Commoratio; *séjour*. (A. 1481.)
SUBJUDEX. — Judex inferior; *juge de rang inférieur*. (*Conc. Pictav.* a. 1030.)
SUBJUGALE. — Equus, jumentum; *cheval*. (*Auct. Mam.*)
SUBJUGALIS. — Sub jugo positus; *qu'on met sous le joug*. (Prud.)
SUBJUGATIO. — Servitium, exactio, malatolta; *service féodal, impôt, taxe*. (Ap. Ughel.)
SUBJUGATUS. — Ad rem aliquam astrictus; *obligé*. (*Cærem. B. M. Deaur.*)
SUBJUGIUM. — Jumentum sarcinale; *bête de somme*. (*Vet. Gl.*)
SUBJUNCTORIUM. — Vehiculum; *char*. (*Cod. Th.*)
SUBJUSTITIARE. — Justitiam exercere sub alio superiore judice; *rendre la justice sous l'autorité d'un autre juge*. (*Leg. Norm.*)
SUBJUSTITIARIUS. — Judex inferioris ordinis; *juge inférieur*. (Id.)
SUBLARDATUS. — Nimia pinguedine, quasi larido fartus; *outrelardé, qui est trop gras*. (*A. SS.*)
SUBLESTIA. — Infirmitas, tristitia; *faiblesse, affliction, tristesse*. (Isid.)
SUBLESTUS. — Subditus; *soumis*. (Mab. *Anal.*)
SUBLEVARE. — Exigere; *lever* (de tributis dicitur). *Vid.* LEVARE.
SUBLEVATOR. — Exactor vectigalium; *receveur des tailles*. (*Script. rer. Fr.*)
SUBLEVITA. — Subdiaconus; *sous-diacre*. (A. 1146.)
SUBLIGAMENTUM. — Subligar; *petit tablier*. (J. de J.)
SUBLIGAR. — Cingulum, quo equus *subligatur*, vel ligula caligæ. (Joan. de Garl.)
SUBLIGATORIUM. — Idem ac SUBLIGAMENTUM. (Pap.)
SUBLIMARE. — Coctione vel igne perpurgare; *sublimer*. (Pet. de Cresc.) — In sublime ferre, extollere, sublimem facere; *élever quelqu'un, le faire arriver à un honneur, à une fonction*. (*Cod. Th.*)
SUBLIMATIO. — Amplitudo; *étendue, grandeur*. (Ap. Mur.) — In regem inauguratio; *couronnement*. (A. 1132.) — Amplificatio, incrementum; *augmentation, accroissement*. (*Script. rer. Fr.*) — Excoctio, percoctio, vox chymica; *coction*. (Arnald. de Vil.)
SUBLIMATOR. — Qui alium sublimem facit, alterius protector; *celui qui en élève un autre, qui le protége*. (Salv.)
SUBLINGIUM. — Operculum gurgulionis; *luette*. (Pap.)
SUBLINGUIUM. — Eadem notione. (Id.)
SUBLOCUMTENENS. — Locum tenentis vices agens; *sous-lieutenant*. (A. 1558.)
SUBLONES. — Hinnuli, cum primum cornua iis prorumpunt; *les faons, quand le bois commence à pousser sur leur tête*. (*Gl. Antiq.*)
SUBLUCARE. — Sublucere; *briller faiblement, jeter un faible éclat*. (*Vet. Gl.*)
SUBMAGISTER. — Secundus magister; *sous-maître, maître en second*. (A. 1315.)
SUBMAJOR. — Urbis subpræfectus, cujus dignitas *submajora* dicitur; *sous-maire, sous-gouverneur d'une ville*. (A. 1288, ap. Rym.)
SUBMANENTES. — *Vid.* MANENTES.
SUBMEN. — Subventrile; *le bas-ventre*. (*Vet. Gl.*)
SUBMERGIUM. — Pœna submersionis; *noyade, supplice consistant à noyer le coupable*. (*A. SS.*)
SUBMERINUS. — Qui *merini* seu majoris vices agit; *Vid.* MERINUS. (A. 1322.)
SUBMILITO. — Vassallus; *vassal*. (*Tab. abb. Conch.*)
SUBMINISTRATIO. — Auxilium, subsidium; *aide, secours*. (*S. Iren. Vet. Interp.*)
SUBMISSUS. — Statutus, definitus; *arrêté, déterminé, réglé*. (A. 1357, ap. Rym.)
SUBMOLINARIUS. — Minister molendini; *meunier*. (*Tab. Brivat.*)
SUBMONERE. — Citare, vocare; *mander, appeler à, convoquer; ol. semoner*. (*Leg. Edward. Conf.*) — In jus vocare per apparitorem, implicitare, citare; *assigner, citer en justice; ol. semoner*. (Pass.)
SUBMONITIO. — In jus citatio, vocatio; *assignation; ol. semonce*. (A. 1123.) — F. suppeditatio; *fourniture*. (*Necr. eccl. Carnot.*)
SUBMONITOR. — Apparitor; *huissier; ol. semonneur*. (*Tab. Vindocin.*)
SUBMONITORIUS. — *Submonitoriæ epi-*

stolæ, quibus episcopi ad concilium submonentur, et evocantur : *lettres de convocation adressées aux évêques pour qu'ils se rendent à un concile.* (Radulph. de Dic.)

SUBMONTES. — Montes, loca montana; *montagnes, lieux montagneux.* (Ap. Mur.)

SUBMOTIO. — Idem q. SUMMONITIO.

SUBMUNTORIA. — *Submuntoria brachiorum*, axillæ; *aisselles.* (*A. SS.*)

SUBMURUM. — Prædium, quod est ad urbis muros; *métairie, ferme située aux portes d'une ville.* (*Chr. Fars.*)

SUBMURUS. — Eadem notione. (Id.)

SUBNEMUS. — Idem q. SUBBOSCUS.

SUBNERVARE. — Nervos poplitum succidere; *couper les jarrets.* (W. Brit.)

SUBNOTARE. — « Ernustus notarius ad vicem Askerici episcopi *subnotavit.* » (A. 903.) Quæ formula huic longe usitatiori respondet : *Ad vicem N. recognovit.*

SUBNOTATIO. — Subscriptio ; *signature.* (A. 1147.)

SUBOBSITUS. — Tectus, opertus; *couvert.* (*A. SS.*)

SUBOLERE. — Crescere; *croître.* (*Vet. Gl.*)

SUBOPERARIUS. — Qui operibus publicis sub magistro operarum vacat. (*Const. eccl. Valent.*)

SUBORNARE. — *Sigillo suoornare*, munire, illud apponere; *sceller, apposer le sceau.* (*Chartul. Bux.*) — F. pro *subrogare*, saltem eo sensu. (*A. SS.*)

SUBPEDIRE. — Baculis subnixus gradi; *marcher en s'appuyant sur des bâtons.* (*A. SS.*)

SUBPEDITARE. — Vincere, superare, quasi sub pedes ponere; *vaincre.* (W. Wircest.)

SUBPEDITATIO. — Contemptio, despectus; *mépris, dédain.* (*Vet. Instr.*)

SUBPELLICIUM. — Ut SUPERPELLICIUM. (Mart. *Col. Nov.*)

SUBPERTINENTIA. — Appendices ; *appartenances.* (S. IX.)

SUBPISCIONARIUS. — Officium monasticum, cui piscium ministrandorum cura post *piscionarium* incumbit; *religieux qui a la direction en second de la poissonnerie d'une abbaye.* (A. 1349.)

SUBPLACITARE. — In jus vocare; *assigner, citer en justice.* (*Mon. Angl.*)

SUBPORTULANUS. — Tributorum exactor; *receveur d'impôts, collecteur.* (*Const. Sic.*)

SUBPRIMATES. — Optimates secundi ordinis; *les grands du deuxième ordre ; Vid.* PRIMAS. (*Script. rer. Fr.*)

SUBPRIOR. — Qui absente *priore* cœtui monastico præest; *sous-prieur, office monastique.* (Ord. Vit.)

SUBPRISIA. — Usurpatio, injusta occupatio; *usurpation, possession injuste ; Vid.* SUPPRISA. (A. 1262.)

SUBPULMENTARIUS. — F. is qui pauperibus ea eleemosynarum genera e palatio Pontificis distribuebat, quæ vel mensæ superfuerant, vel ad cibum pertinebant.

SUBRECITARE. — Submissa voce recitare, legere; *lire, réciter à voix basse.* (*Vet. Gl.*)

SUBRECTUS — Congelatus; *gelé, roidi de froid.* (*A. SS.*)

SUBREFECTORARIUS. — Qui *refectorio* subest in monasteriis ; *moine chargé de la surveillance du réfectoire dans une abbaye.*

SUBREGNARIUS. — Qui officiales hebdomadarios in tabula annotabat ; *ecclésiastique chargé de marquer sur une tablette les chanoines de semaine qui ne faisaient pas leur service.* (*Ord. Eccl. Laud.*)

SUBREGULUS. — Majordomus sub prima regum Francorum stirpe, quod rerum summa penes eum esset ; *maire du palais.* (*Vit. S. Arnulf. episc. Met.*) *Subreguli*, apud Anglos, nuncupantur duces, comites et barones : « Cum Edgarus, rex Angliæ, regem Scotorum et alios *subregulos* subjugasset. » (Th. Walsing.)

SUBRELICTORUM. — *Liber Subrelictorum*, Paralipomenon; *les Paralipomènes.* (Lucif. Calar.)

SUBREPTIVE. — Dolose , subrepta ratione ; *subrepticement.* (Urb. II PP.)

SUBRIPINUS. — Locus ad ripam positus, ripæ vicinus; *lieu voisin du bord d'un cours d'eau.* (*A. SS.*)

SUBROGARI. — Reddi restitui : *être rendu, restitué.* (*Cod. Th.*)

SUBROGATIO. — Rei litigiosæ in alium translatio ; *mise d'un tiers au lieu et place d'une autre personne , subrogation.* (*Gl. Jur.*)

SUBSANIUM. — Derisio ; *moquerie, dérision, outrage, insulte, risée.* (*Indic. Lumin.*) *Subsanium navis*, id est ima pars, Gal. *le fond de cale.* (*A. SS.*)

SUBSANNATIO. — Ut SUBSANNIUM. (S. Hier.)

SUBSANNATIVE. — Irridendo: *en se moquant.* (Ap. Leibn.)

SUBSANNIUM. — Idem q. SUBSANIUM. (*Indic. Lum.*)

SUBSCALPERE. — Titillare: *chatouiller.* (Dud.)

SUBSCRIBERE. — Infra scribere; *écrire au-dessous, souscrire.* (*Ep. Abb. de Ebor.*) *Subscribere se*, nomen suum apponere; *apposer sa signature.* (A. 1381.)

SUBSCRIPTI. — *Subscripti* dicuntur in pristinorum temporum scriptoribus baptismi candidati, quia qui baptismum postulabant, scripto nomen edere tenebantur

SUBSCRIVATOR. — Scriba, notarius ; *greffier, notaire.* (Ap. Mur.)

SUBSECRETARIUS. — Idem q. SUBCUSTOS. (*A. SS.*)

SUBSEDERE. — Supersedere, omittere ; *s'abstenir de, omettre.* (*A. SS.*)

SUBSELLIÆ. — Clitellæ quæ sub *selle* equi aut asini ponuntur; *bât.* (*For. Bigor.*)

SUBSELLIO. — Subsidium, firmamentum, tutor, ut videtur; *appui, aide, protecteur, soutien.* (*A. SS.*)

SUBSELLIUM. — Equus sessilis; *cheval de selle.* (*A. SS.*) — Ornamentum equi sub

sella positum; *couverture qui se place sous la selle du cheval.* (*St. Ord. de Semp.*)

SUBSENESCALLUS. — Qui *senescalli* vices agit; *sous-sénéchal.*

SUBSEQUENTER. — Deinde, postea; *subséquemment.* (*Ann. Gen.*)

SUBSEQUIUM. — Servitium; *service.* (Ugut.)

SUBSEQUIVUS. — Subsequens; *suivant.* (Julian. Tolet.)

SUBSERGENTERIA. - *Servientis* seu apparitoris secundarii officium; *charge de sous-sergent.* (A. 1290.)

SUBSES. — Subsidiarius, vices alterius gerens; *suppléant, remplaçant, celui qui agit à la place d'un autre.* (A. 1142.)

SUBSESSÆ. — Insidiæ; *piége, embûches.* (*Gl. Antiq.*)

SUBSESSOR. — Insidiator; *celui qui tend des piéges, qui dresse une embuscade.* (Id.)

SUBSIDES. — Subsidium, auxilium; *aide, secours.* (Frid.) — Vassalli, clientes; *vassaux, sujets, ceux qui sont soumis à quelqu'un.* (A. 1379, ap. Lud.)

SUBSIDIALIS. — (Subst.) Subsidium, auxilium, vel potius præstatio auxilii nomine; *secours,* ou *les redevances appelées aides.* (S. IX.)

SUBSIDIARE. — Milites subsidiarios conscribere; *lever des soldats de réserve.* (Ach. *Spic.*)

SUBSIDICTUS. — Subditus; *sujet, vassal.* (A. 1361.)

SUBSIDIO. — Obsidio; *siége d'une ville.* (*A. SS.*)

SUBSIDIOSE. — Insidiose, dolose; *avec ruse, frauduleusement.* (Ap. Mur.)

SUBSIDIUM — Præstatio auxilii nomine; *aide, subside.* (*Ord. reg. Fr.*)

SUBSIGNARE. — Idem interdum quod SUBSCRIBERE, aliquando quod OBSIGNARE. (Mab. *Dipl.*)

SUBSISTENTIA. — Stabilitas, firmitas; *solidité, stabilité, fermeté.* (Eug. IV PP.)

SUBSISTERE. — Exsistere, esse; *être.* (A. 1336.)

SUBSTANS. — Præsens; *qui est présent.* (*Cod. Th.*)

SUBSTANTARE. — Sustentare; *soutenir, entretenir.* (A. 1456.)

SUBSTANTIA. — Alimentum; *aliments, nourriture;* ol. *soutenance.* (*L. Wisig.*) — Coagmentatio; *assemblage, réunion.* (*S. Iren. Vet. Interp.*) — Persona, homo; *personne, homme.* (Ap. Mur.) — Materia, massa; *matière.* (*Cod. Th.*) — Fecunditas, opimitas; *fécondité, abondance.* (Id.) — Bona; *bien, avoir.* (*L. Long.*) — Prædium, unde bona percipiuntur; *ferme, métairie.* (A. 983.)

SUBSTANTIALIS. — Primus, principalis, potissimus; *essentiel.* (Bonif. VIII PP.)

SUBSTANTIALITER. — Potissimum; *surtout, principalement.* (*Cap. Car. Calv.*) — Summatim; *en substance.* (*Ord. reg. Fr.*)

SUBSTANTIFICARE. — Substantiam dare, creare; *créer.* (*A. SS.*)

SUBSTANTIOLA. — Diminut. a *substantia,* bona; *petit bien, avoir peu considérable.* (S. Hier.)

SUBSTANTIVALIS. — Substantiam habens; *substantiel.* (Tert.)

SUBSTANTIVUS. — Eadem notione. (Tert.)

SUBSTENTAMEN. — Substentaculum, subsidium; *soutien, aide.* (Roland.)

SUBSTERNIUM. — Stramentum equi; *litière de cheval.* (Gerv. Tilleb.)

SUBSTINCTUS. — F. pro *subexstinctus,* suppressus. (*A. SS.*)

SUBSTITUTIO. — Materia. (*S. Iren. Interp.*) *Substitutio personarum,* præstatio quæ episcopo fit in mutatione personarum, *altarium redemptio* dicta; *Vid.* PERSONA. (A. 1124.)

SUBSTRATORIUM. — Mappa altaris, cui corporale insternitur; *nappe d'autel.* (*Ord. Rom.*) — Stratus; *couverture, natte,* etc. (*A. SS.*) — *Substratoria,* tapeta quæ pedibus substernuntur, et præcipue episcoporum, quasi stratio pedum; *tapis de pied.* (Durand.)

SUBSTRATORIUS. — Stratus, ad terram dejectus; *couché, jeté à terre* (C. Heist.)

SUBSTRATUM. — Idem q. SUBSTERNIUM. (*Tab. S. Remig. Rem.*)

SUBSTUS. — Idem videtur ac SUBSTERNIUM. (Ap. OEf.)

SUBSUMMATIM. — Statim; *aussitôt.* (*Vit. S. Winebald.*)

SUBTALARES. — Calcei, Gall. *souliers, pantoufles.* (Pass.)

SUBTANA. — Ut SUBTANEUM. (Urb. VIII PP.)

SUBTANEUM. — Togæ seu tunicæ species; *robe longue des clercs, soutane.* (Pass.)

SUBTEGMEN. — Indusium, interula; *chemise.* (*Ann. Ben.*)

SUBTELA. — Corrigia quæ tenditur sub cauda equi; *croupière.* (Isid.)

SUBTELARES. — Idem q. SUBTALARES. (J. de J.)

SUBTELLA. — Calliditas, astutia; *ruse, finesse, astuce.* (*Vet. Missal.*)

SUBTENENS. — Ut SUBVASSOR.

SUBTERALES. — Pro SUBTALARES. (A. 1147.)

SUBTERFIRMARE. — Subscribere signo suo, vel sigillo infra apposito chartam firmare; *authentiquer un acte par l'apposition du sceau ou de la signature.* (Mab. *Anal.*)

SUBTERFUGIUM. — Effugium; *subterfuge.* (Joan. Sarisb.)

SUBTERIOR. — Pro *inferior.* (Ap. Pez.)

SUBTERIUS. — Subterraneus; *souterrain.* (Mart. *Anecd.*)

SUBTERNUS — Ut SUBTERIOR. (*Vet. Necrol.*)

SUBTERRARE. — Humo mandare, sepelire; *enterrer.* (J. de J.)

SUBTERRATIO. — Supplicium, quo feminæ humo vivæ mandabantur; *supplice consistant à enterrer vivant.* (*Vet. Cod.*)

SUBTHESAURARIUS. — Qui *thesaurarii* vices agit; *sous-trésorier.*

SUBTICERE. — Silere, tacere; *se taire.* (A. 1308.)

SUBTILARES. — Ut SUBTALARES. (Inn. IV PP.)

SUBTILE. — Vestis subdiaconorum; *vête-*

ment des sous-diacres, la tunicelle. (Hon. August.)

SUBTILIARE. — Tenuem facere; *rendre mince, amincir.* (A. 1217.) — Argutari, subtiliter agere; *subtiliser.* (Pet. Cellens.)

SUBTILILOQUIUM. — Subtilis sermo, argutiæ; *arguties, subtilités.* (*Vet. S. Iren. Interp.*)

SUBTILIS. — *Subtiles merces*, aromaticæ; *aromates, épices.* (*Ann. Gen.*)

SUBTILITAS. — Calliditas, astutia; *ruse, astuce.* (Ap. Mur.) — Similitudo; *ressemblance.* (A. 1366.)

SUBTILITER. — Occulte; *en cachette, secrètement.* (Ap. Lud.)

SUBTILLARES. — Ut SUBTALARES. (Ap. Mur.)

SUBTITULARE. — Subtus scribere, infra referre; *écrire au-dessous, ci-après.* (A. 965.)

SUBTOLLERE. — Auferre, tollere; *enlever.* (*Leg. Luitp. reg. Long.*)

SUBTONIA — F. pro SUBTANEA. (A. 1341.)

SUBTRABES. — Feni meta, acervus; *meule de foin.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

SUBTRAHERE. — Protrahere; *tirer hors, faire sortir.* (*Reg. S. Ben.*)

SUBTRANUS. — Inferior, ut SUBTERIOR. (*St. Mont. Reg.*)

SUBTULARES. — Ut SUBTALARES.

SUBTULUM. — Locus depressus; *lieu bas;* ol. *soutil.* (Pass.)

SUBTUMULARE. — Humo condere; *mettre en terre, enterrer.* (Bart. *Gl.*)

SUBTUNICALE. — Vestis quæ sub tunica defertur, eadem q. COTA. (*A. SS.*)

SUBTUS MANUM. — Secreto, clam; *par-dessous main.* (Ap. Mur.)

SUBTUSSELLIA. — Ornamentum equi *sub sella* positum, ut SUBSELLIUM. (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

SUBUBERES. — Infantes qui adhuc sunt sub ubere; *enfants à la mamelle.* (Isid.)

SUBUCA. — Fabrica ferraria; *forge à fer.* (*G. Chr.*)

SUBUCULARES. — Calcei, pro SUBTALARES. (*A. SS.*)

SUBULA. — Veru, vel ferrum longius ac præacutum, cujusmodi est cerdonum subula; *broche.* (*A. SS.*)

SUBULCUS. — *Subulcus stilus*, impurus, exilis. (Paschas.)

SUBUMBRACULUM. — Suburbium, vel territorium urbi adjacens; *faubourg* ou *banlieue d'une ville.* (*Chartul. S. Ursin. Bitur.*)

SUBUMBRARI. — Obumbrari; *couvrir, ombrager.* (Alb. Muss.)

SUBUNCULARE. — Resarcire, segmenta locis vestium vel calceorum attritis apponere; *ravauder, raccommoder, rapiécer.* (Ap. Busch.)

SUBURBANI. — Iidem videntur, qui Gallis MANENTES et SUBMANENTES. (*Mon. Angl.*) — Suburbani nude dicuntur presbyteri ex *suburbanis*, ut habet Ordo Romanus: « Ad majorem Missam debent esse sex *suburbani*, diaconi septem, » etc.

SUBURBANUM. — Prædium quod ad urbem est; *métairie, ferme située dans la banlieue d'une ville.* (*Vet. Gl.*) — Urbis territorium, tractus urbi subjectus; *banlieue d'une ville.* (*A. SS. Ben.*)

SUBURBANUS. — Qui *suburbanum* habitat, rusticus; *celui qui habite en dehors d'une ville. paysan.* (*A. SS. Ben.*)

SUBURBICARIÆ. — Regiones ac provinciæ sic dictæ in Italia, quod urbis vicarii jurisdictioni subditæ essent, ut *urbicariæ*, quæ a præfecto urbis administrabantur.

SUBURIA. — Sonus quilibet; *son, bruit.* (Pap.)

SUBUSTIO. — Calefactio; *action de chauffer.* (*Cod. Th.*)

SUBVASSOR. — Armiger; *écuyer.* (*Leg. Scot.*)

SUBVECTARE. — Subministrare, adjuvare, auxiliari; *aider, donner du secours.* (Gualf. Monem.)

SUBVECTOR. — Qui subvehit, lator; *celui qui porte, porteur.* (*Script. rer. Fr.*)

SUBVECTORIUM. — Vectura; *transport.* (Steph. Tornac.)

SUBVECTUS. — Eadem notione. (*Leg. Luitp. reg. Long.*)

SUBVENDA. — Præstatio, minor *venda*, quæ domino feudali exsolvitur pro distractionis seu venditionis prædii facultate; *droit dû au seigneur toutes les fois que l'on aliène en tout ou en partie le bien que l'on possède; Vid.* VENDA. (A. 1440.)

SUBVENIMEN. — Auxilium; *aide, secours.* (*A. SS.*)

SUBVENIRE. — *Subvenire in casibus consuetis domino capitali*, auxilia a lege et consuetudine inducta præstare; *Vid.* AUXILIA. (A. 1309.)

SUBVENTIO. — Præstatio extraordinaria pro subsidio principis in necessitatibus suis; *aide extraordinaire accordée au prince;* ol. *subvention.* (A. 1303.) — Impensa; *dépense.* (A. 1223.)

SUBVENTOR. — Auxiliator; *qui vient au secours, qui donne de l'aide.* (*Vet. Inscript.*)

SUBVERTERE. — *Subvertere judicium*, unctionibus sancti chrismatis aliisve adversus ignis sensum roborantibus manum alicujus judicium seu purgationem ferri candentis subituri munire, ne igne lædatur; *empêcher l'effet du jugement de Dieu par des onctions du saint chrême, qui garantissent la main de l'action du feu.* (A. 809.)

SUBVIARIUS. — Vicarius *viarii; Vid.* VIARIUS. (A. 1057.)

SUBVICARIUS. — Qui *vicarii*, eo absente, vices agit, « qui placitat placita pro *vicario;* » *Vid.* VICARIUS. (A. 1251.)

SUBVICECOMES. — Apud Anglos, officialis aut deputatus *vicecomitis; Vid.* VICECOMES. (A. 1415.)

SUBVIGERIUS. — Qui *vigerii* vices agit; *Vid.* VIGERIUS. (A. 1363.)

SUBVILLICUS. — Qui *villici* vices gerit; *Vid.* VILLICUS.

SUBVINCTA. — Appenditiæ, pertinentiæ, ut videtur; *appartenances, dépendances.* (A. 752.)

SUCCANIA. — Vestis genus; *rochet, ce-*

pote; ol. *souquenie.* (*St. Dom. Dei Paris.*)

SUCCARE. — Sugere; *sucer.* (*A. SS.*)

SUCCARUM. — Saccharum; *sucre.* (Bath. Sping.)

SUCCEDANEUS. — Successor; *remplaçant, qui vient après.* (*Vet. Gl.*)

SUCCEDENTIA. — Successio, series; *suite, succession.* (A. 912.)

SUCCEDERE. — Cedere, abire; *se retirer, s'en aller.* (*Iren. Vet. Interp.*)

SUCCENTOR. — Qui in ecclesia post præcentorem sive principalem cantorem subsequenter canendo respondet, vel qui facit officium principaliter in choro sinistro. (J. de J.) « Cantorum duo sunt in arte musica genera, *præcentor* scilicet, et *succentor. Præcentor* vocem præmittit in cantu; *succentor* canendo subsequenter respondet; *concentor* vero, qui consonat. » (Dur.)

SUCCENTORIA. — *Succentoris* dignitas; *Vid.* SUCCENTOR. (Paul. III PP.)

SUCCESSATRIX. — Quæ alteri in aliquo munere succedit; *celle qui succède à une autre dans quelque charge.* (Paschal. II PP.)

SUCCESSIO. — Pro filiis seu *successoribus.* (*Cod. Th*)

SUCCESSIVE. — Postea; *ensuite.* (Ap. Lud.)

SUCCESSORIUS. — Hæreditarius; *héréditaire.* (A. 1337.)

SUCCIDIMENTUM. — Quod ab alio dependet, ejus appendices; *appartenances, dépendances.* (A. 1052.)

SUCCIDIUM. — Excidium, ruina, eversio; *destruction, ruine.* (*Script. rer. Fr.*) — « Vos estis dæmonum victimæ, ad æternæ mortis *succidium* destinatæ. » (Pet. Dam.)

SUCCIDIUS. — Pro SUCCEDANEUS. (Marculf.

SUCCINCTA. — Ut SUBCINGULUM.

SUCCINCTIM. — Breviter, succincta ratione; *brièvement, succinctement* (Gem.)

SUCCINCTUS. — Diligens, strenuus; *actif, zélé, diligent.* (Ach. *Spic.*)

SUCCISUS. — Figurate, pro *attritus*, debilitatus. (*Cod. Th.*)

SUCCLAMATIO. — Submonitio, citatio in jus; *assignation, ajournement.* (A. 898.)

SUCCUMBENTIA. — Dicitur de eo, qui causa cadit; *perte d'un procès.* (*St. Saon.*)

SUCCURIO. — Hordei species; *escourgeon.* (A. 1266.)

SUCCURIS. — Saccharum; *sucre.* (A. 1399.)

SUCCURSIVUS. — Subsidium, auxilium, suppetiæ; *secours.* (Elmh.)

SUCCURSUS. — Eadem notione. (A. 1257.) Hinc *succursus* dicitur ecclesia quæ alteri potiori auxilio est in administrandis plebi Christianæ sacramentis, Gallice *église succursale*, in ch. *Gal. Christ.*, ubi alii intelligunt id quod alibi dicitur DEPORTUS, q. *Vid.*

SUCCUS. — Mons, collis; *montagne.* (*Ch. Arvern.*)

SUCCUSATIO. — Succussio; *secousse.* (Gerv. Tilb.)

SUCHORNA. — Vestis species, idem f. q. SURCOTIUM. (A. 1227.)

SUCTIM. — Sugendo; *en suçant.* (*A. SS.*)

SUCUS. — Stercus, lutum, cœnum; *fumier.* (A. 1345.)

SUDA. — Fossa, seu potius vallum, vel sudes, quibus vallum ipsum et castra muniuntur; *le fossé d'un camp*, ou *le retranchement et les palissades qui le défendent.* (Ethelw.) — Castrum sudibus, seu vallo et fossa munitum; *camp défendu par un retranchement et un fossé.* (A. 1115.) — Porcorum stabulum; *étable à porcs.* (Gerb.)

SUDATUS. — Sudibus armatus vel ornatus; *muni* ou *orné de palissades.* (J. de J.)

SUDARE (RIS). — Sudium compago, vel contextus; *palissade.* (*A. SS.*)

SUDARIA. — Stragulum, quo equus insternitur, ne ejus sudor equitem inficiat; *couverture de cheval.* (*A. SS.*)

SUDARIUM. — Vestis sacerdotalis, quæ alias MAPPULA. (Amalar.)

SUDIS. — Porcorum stabulum: *étable à porcs;* ol. *sou.* (*L. Sal.*)

SUDORARE. — Sudare, sudorem emittere; *suer.* (Gem.)

SUDUS. — *Seta suda*, nondum abluta, nondum tincta; *soie écrue.* (*Cons. Catal.*)

SUEGALUM. — Fistula; *chalumeau, pipeau.* (*Vet. Gl.*)

SUEILHA. — Fimetum, fossa ubi fimus congeritur; *trou à fumier.* (*St. Mass.*)

SUELLIUM. — Area ubi frumentum teritur; *aire à battre le blé;* ol. *sueil, suel.* (A. 1391.)

SUEOR. — Sutor; *cordonnier;* ol. *suere, suer.* (A. 1160.)

SUERIUS. — Ut SUEOR. (A. 1345.)

SUETTA. — Pro SECTA, à Gal. *suite.* (A. 1263.)

SUFFARCINATUS. — Instructus; *fourré.* (S. Bern.)

SUFFECTIVUS. — Sufficiens; *suffisant.* (*A. SS.*)

SUFFECTUS. — Exsecutio; *action d'exécuter, exécution.* (*Conc. Hisp.*)

SUFFERENTIA. — Patientia, tolerantia; *patience, tolérance :* « *Sufferentia* viri generat spem. » (Evagr. mon.) — Voluntas, arbitrium, consensus; *volonté, consentement.* (A. 1136.) — Mora, prorogatio diei; *délai, répit.* (A. 1295.) — Induciæ; *trêve.* (A. 1295.)

SUFFERRARE. — Ferreas equo soleas subdere; *ferrer les chevaux.* (Gem.)

SUFFERRE. — Sufficere; *suffire.* (*Vet. Gl.*)

SUFFERTA. — Voluntas, consensus; *bon vouloir, accord, conformité de sentiments.* (*SS. Mass.*) — Mora, prorogatio; *délai, répit.* (A. 1347.)

SUFFERTUS. — Toleratus; *supporté.* (*A. SS.*)

SUFFIBULATORIUM. — Idem q. SUBLIGAMENTUM. (*Vet. Gl.*)

SUFFICERE. — Posse; *pouvoir.* (Anast.)

SUFFICIENS. — *Sufficiens aliquare*, contentus, cui res ipsa satis est; *qui est content.* (*S. Iren. Interp.*)

SUFFICIENTER. — Satis; *suffisamment.* (Ulpian.)

SUFFIRMATUS. — Suffultus, munitus; *étayé, fortifié.* (Pap.)

SUFFITORIUM. — Anastasius in Hormisda PP.: « Pallia olobera blattea cum tabulis auro textis, de chlamyde vel de stola imperiali, *suffitorium* super confessionem B. Petri apostoli. Hæc omnia a Justino Augusto orthodoxo votorum gratia oblata sunt. »

SUFFLAMEN. — Adminiculum, sustentaculum; *appui.* (Pap.) — Illud quod rotæ opponitur, ne curral; *sabot.* (*Gl. Vet.*)

SUFFLARE. — Jactare, laudibus efferre; *tirer vanité de, vanter.* (*A. SS.*)

SUFFLATOR. — Officium in coquina regia; *souffleur.* (A. 1261.)

SUFFLATORIUM. — Fornax; *four, fourneau.* (*G. Chr.*) — Follis; *soufflet à souffler.* (*Cath. Parv.*)

SUFFLETUS. — Sibulus; *sifflet.* (*Ch. Norm.*)

SUFFLUS. — Eadem notione. (Id.)

SUFFOCARE. — Infodere, humo mandare; *mettre en terre, enterrer.* (Ap. Lud.) —Exstinguere; *détruire, anéantir.* (*St. Mass.*) — Metaphorice, opprimere : vim inferre; *opprimer, faire violence.* (*Ch. Vet.*)

SUFFOSSORIUM. — Ligo quo terra suffoditur; *houe, bêche.* (*A. SS.*)

SUFFRA. — Via lustrandis vigiliis comparata; *chemin de ronde.* (A. 1358.)

SUFFRAGANEUS. — *Suffraganea ecclesia*, oratorium, ut videtur, ecclesia minor; *petite église, chapelle.* (*A. SS. Ben.*) — *Suffraganei*, 1° episcopi metropolitano subjecti; *évêques suffragants.* (Pass.) 2° Episcoporum *adjutores*, titulares scilicet episcopi, et in episcopalibus functionibus cooperatores, seu vicarii; *évêques coadjuteurs.* (J. de J.)

SUFFRAGANTIA. — Auxilium; *aide.* (A. 802.)

SUFFRAGATORES. — Iidem qui *suffraganei; Vid.* SUFFRAGANEUS. (Pelag. II PP.)

SUFFRAGIUM. — Præstatio, alimonia, sustentatio, auxilium, districtus, territorium, privilegium, immunitas, perfugium; *redevance, prestation, nourriture, entretien, aide, secours, ressort, juridiction, privilége, immunité, refuge, asile.* (Pass.) *Suffragia*; orationes quibus Dei sanctorum auxilia implorant; orationes quæ pro defunctis dicuntur; orationes monachorum, aliaque eorumdem pia opera; *prières adressées aux saints pour réclamer leur protection, prières pour les morts, prières et autres œuvres pies des moines;* ol. *suffraiges.* (Pass.) *Suffragia extrema*, sacramenta quæ in extremo positis conceduntur; *derniers sacrements.* (*Cod. Th.*)

SUFFRANTIA. — Induciæ; *trêve, armistice;* ol. *suffrance.* (A. 1356.)

SUFFRATOR. — Adjutor, protector; *aide, soutien.* (*Vet. Gl.*)

SUFFRENATUS. — « Tunc pro camo capillis *suffrenata* ad passionem ducitur, » id est quasi freno tracta. (*Act. passion. S. Eulaliæ.*)

SUFFUGARE. — Pro *suffundere* aut *offuscare.* (*A. SS.*)

SUFFUMARE. — Redolere; *sentir.* (Ach. *Spic.*)

SUFFUMIGIUM. — Suffumigatio, fumi diffusio; *fumigation.* (*A. SS.*)

SUFFURATURA. — Pellitium, quo vestis ornatur; *fourrure.* (*Conc. I Sarisb.*)

SUFFUSORIUM. — Infusorium; *vase pour l'huile des lampes.* (Ugut.) — Infundibulum; *entonnoir.* (*Vet. Gl.*)

SUFIUS. — Follis; *soufflet.* (*S. Ast.*)

SUFULA. — Calceus; *soulier.* (A. 1316.)

SUGA. — Hirudo, sanguisuga; *sangsue.* (*Vet. Gl.*)

SUGGERENDA. — Libellus supplex; *supplique.* (*A. SS.*)

SUGGERERE. — Fundere; *verser.* (*Ord. Rom.*) — Designare, nominare; *nommer, désigner.* (*Vet. Cærem. eccl. Carnot.*

SUGGESSIO. — In veteribus codicibus conciliorum Gallicanorum legi monet Sirmondus ad Concil. Parisiense IV pro *suggestio.*

SUGGESTIO. — Libellus supplex, litteræ rogatoriæ, relatio, consultatio ad principem; *supplique.* (*Cod. Th.*) — Scriptum quodvis; *écrit, titre, charte.* (*Script. rer. Fr.*)

SUGGESTOR. — Qui *suggerit*, impulsor; *celui qui suggère, qui pousse, qui anime.* (*Const. Hirs.*)

SUGGESTUM. — « Ad acolytnum pertinet præparatio luminariorum in sacrario : ipse cereum portat, ipse *suggesta* pro Eucharistiæ calice præparat. » (*Conc. Hisp.*) Ubi nescio an intelligi debeat tabula seu mensa, in qua vasa altaris reponuntur, Gal. *crédence*, an *suggerenda*, id est, infundenda in calicem, vinum scilicet et aqua.

SUGGESTUS. — *Suggesta urbs*, in qua sunt *suggestus*, seu publicæ scholæ, ni fallor. (Ap. Lud.)

SUGGILLARE. — Suffocare, strangulare: *suffoquer, étrangler.* (Greg. Tur.)

SUGGILLATIO. — Exactio, *malatolta; impôt, taxe injuste.* (*Ch. Navarr.*) — Infamia, dedecus; *déshonneur, infamie.* (*Script. rer. Fr.*)

SUGRUNDIA. — Partes tecti prominentes *les parties du toit d'une maison qui avancent sur la rue.* (Isid.)

SUIANCIA. — Præstationis species; *sorte de redevance;* ol. *suiance.* (A. 1303.)

SUICHETUS. — Monetæ species, f. pro SANCHETUS. (A. 1317.)

SUILLINUS. — Suillus, ad suem pertinens; *de porc.* (Greg. Tur.)

SUILLUS. — Sus, porcus; *porc.* (*Conc. Hisp.*)

SUITA. — Jus domino competens homines suos persequendi, ut SECTA. (Pass.)

SUIVISNUS. — Suillus, suinus; *de porc.* (A. 1309.)

SULANDRIA. — Navis species, ut CHELANDIUM.

SULATURA. — Fons, scaturigo; *source* (Ap. Lud.)

SULCARE. — Sulcos in pergameno ducere; *rayer.* (*Chr. Trud.*)

SULCELLUS. — Diminut. a *sulcus.* (*A SS.*)

SULCIA. — Sal, salina; *sel, saline.* (S. IX.)

SULCUS. — Rivulus; *rigole.* (A. 1399.) — Linea quæ instar sulci ducitur; *raie.* (*A. SS.*)

SULIRE. — Furere; *être en fureur.* (*Vet. Cod.*)

SULIVA. — Trabs, tignum; *solive.* (Ernulf. episc. Rof.)

SULPHURIVOMUS. — Qui sulphur evomit; *qui vomit du soufre.* (*A. SS.*)

SULTA — Pro SOLTA.

SULTANUS. — Apud Turcos supremus princeps; *le Grand Seigneur, le sultan.* (Pass.)

SULTOR. — Cultor; *paysan, laboureur.* (*Vet. Gl.*)

SUMA. — Ut SAGMA. (*Ch. Long*)

SUMAGIUM. — Sarcina, onus *saumarii; charge d'une bête de somme;* ol. *sommaige.* (A. 1412.) — Jus quo vassalli sarcinas domini vehi tenentur; *corvée de charroi;* ol. *droit de sommage.* (S. XIV.)

SUMBERINUS. — Mensuræ species; *mesure pour les grains :* « Tres *sumberinos* avenæ. » (*Cons. eccl. Colon.*)

SUMELLA. — Calcei solea; *semelle.* (A. 1245.)

SUMERIUS. — Jumentum sarcinale; *mulet, bête de somme;* ol. *somier.* (*Ch. Angl.*)

SUMMA. — Sors pecuniæ creditæ; *somme prêtée, le capital.* (*Cod. Th.*) — Summarium, breviarium; *somme.* (A. 1271.) — Epitome, synopsis, compendium; *sommaire.* (Ach. *Spic.*) — Deliberatio summatim exacta; *courte délibération.* (*St. Univ. Aurel.*) — Onus; *charge.* (A. 1341.) — *Summa montis*, vertex; *sommet d'une montagne.* (*Chr. Fars.*)

SUMMARE. — Submonere, adhortari; *avertir, exhorter, sommer.* (*Regest. mag. dier. Trec.*) — Pecuniæ summas exigere; *lever des sommes d'argent.* (Ap. Leibn.) — Summa rerum capita annotare, summatim dicere; *marquer les points les plus importants d'un titre, et les exposer sommairement.* (*Conc. Pisan.*) — Onerare; *charger.* (S. XIII.)

SUMMARIETAS. — Brevitas; *brièveté.* (Clem. VII PP.)

SUMMARIUM. — Tignum minus; *sommier.* (A. 1486.)

SUMMARIUS. — Jumentum sarcinale; *bête de somme;* ol. *somier.* (A. 1186.)

SUMMATICA. — Census episcopo pendi solitus a clericis ipsi subditis; unde fortean *summatica* dictus; *sorte de droit que payent à l'évêque les ecclésiastiques du diocèse.* (A. 1074.)

SUMMATICUM. — Quod pro sarcinis summariorum domino exsolvitur; *droit dû au seigneur pour chaque charge de bête de somme.* (*Ch. Frid. II imp.* a. 1214.)

SUMMATIM. — Statim; *aussitôt.* (A. 1243.)

SUMMATIO. — Submonitio, admonitio, denuntiatio; *sommation.* (*Reg. magn. dier. Trecens.*)

SUMMATITÆ. — Ex Græc. συμμαθηταί, condiscipuli; *compagnons d'étude, condisciples.* (Ord. Vit.)

SUMMATOR. — Qui in epistolis observat præcipua capita, eaque Papæ suggerit; *officier de la cour de Rome qui dépouille les dépêches et en fait sommairement connaître les parties importantes au S Père.* (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

SUMMEARE. — Carro vehere, onerare; *charrier, charger.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)

SUMMERE. — Implere, bibere; *remplir, boire.* (*Vet. Gl.*)

SUMMERINUS. — Idem q. SUMBERINUS.

SUMMIPOTENS. — Omnipotens; *tout-puissant.* (A. c. 1000.)

SUMMISSARII. — Presbyteri in ecclesia Argentinensi inferioris ordinis, quibus ex officio competit majus sacrum seu summam Missam, ut vocant, celebrare; unde vocis origo : id quippe inter eorum officia præcipuum est, etsi alia ipsis committantur; *chanoines d'un ordre inférieur dans l'église de Strasbourg, qui sont préposés pour chanter la grand'Messe.*

SUMMISSUS. — Pro *submissus.* (A. 1176.)

SUMMITAS. — Culmen, fastigium; *faîte, sommet.* (Ap. Mur.) — Immoderatio; *excès.* (Id.)

SUMMIVIRGIUS. — Summus lictor; *le premier des huissiers.* (*Vet. Gl.*)

SUMMOSANCTUS. — Sanctissimus; *très-saint, tout à fait saint.* (*Tab. Vierz.*)

SUMMOTIO. — Pro SUMMONITIO, citatio, vocatio. (*G Chr.*)

SUMMULA. — Dimin. a SUMMA, compendium; *Vid.* SUMMULISTÆ.

SUMMULARIUS. — Qui sagmarium equum vel jumentum agit; *muletier, conducteur des bêtes de somme ;* ol. *sommetier.* (A. 1353.)

SUMMULISTÆ. — Scholares, quibus *summulæ* seu compendia philosophica traduntur; *élèves en philosophie.*

SUMMUM. — Castrum; *château-fort.* (Rolland.)

SUMMUS. — *Summi hominum*, qui aliis præsunt, summates; *les grands.* (A. 1153.)

SUMPNIATA. — Idem q. SONIATA.

SUMPTARE. — Exscribere; *copier.* (*A. SS.*)

SUMPTICULUS. — Sumptus modicus, exiguus; *petite dépense.* (S. Aug.)

SUMPTICUS. — Pro SONTICUS. (A. 1254.)

SUMPTOR. — Librarius, exscriptor; *copiste.* (S. XIII.)

SUMPTORIUM. — Fistula qua fideles sanguinem Christi hauriebant, seu cochlear quo ad varios usus in sacrosancti sacrificii celebratione utebantur; *chalumeau* ou *cuiller d'église.* (Flod.)

SUMPTUARE. — Cibum præbere; *fournir la nourriture, entretenir.* (*A. SS.*)

SUMPTUARIA. — Cibaria; *aliments, nourriture.* (*A. SS.*)

SUMPTUM. — Exemplum, descriptio; *copie.* (Rolland.)

SUMPTUOSITAS. — Luxus, sumptuosa magnificentia; *faste, grand luxe, somptueuse magnificence.* (Sid.) — Sumptus; *dépense.* (*Ordin. reg. Fr.*)

SUMPTUS. — Ut SUMPTUARIA. (Ach. *Spic.*)

SUMTURA. — Bona, facultates; *avoir, bien.* (*A. SS.*)

SUNDRIALIS. — Idem q. DOMINICATUS, ut videtur, ad domanium pertinens. (A. 782.)

SUNGEDA. — « Qui denarii annuatim per

manum presbyteri de Werkin in Nativitate S. Mariæ ad censum episcopalem, quem *sungeda* vocant, dirigentur. » (A. 1147, in *Tabul. S. Bertin.*) Forte pro *suntgelda*, pensitatio ad fretum.

SUNGIA. — Adeps porcina; *graisse de porc, axonge.* (Irm.)

SUNGUIA. — Idem q. SOGNEIA. (A. 1196.)

SUNNIA. — Idem q. SUNNIS. (Marculf.)

SUNNIS. — Impeditio, impedimentum, excusatio quam affert quispiam, quo minus juri stare possit; *excuse, empêchement, ce pourquoi l'on ne peut pas comparaître en justice;* ol. *essoine, essonie, essoniement, ensoine, exoine, soine,* etc. (Pass.)

SUNTONATOR. — Musicus seu symphoniæ præfectus; *musicien* ou *chef de musique.* (*Vet. Inscript.*)

SUO SCIENTE. — Dedita opera; *à son escient.* (A. 1062.)

SUPARARE. — Rugare, crispare, contrahere; *plisser, crisper, rider.* (*Vet. Gl.*)

SUPARUM. — Lineum brachiale puellarum; vid. BRACHIALE.

SUPATUS. — Falcula; *petite faux.* (*Vet. Gl.*)

SUPELLECTICARIUS. — Qui et *a supellectile* dicitur. Ministerii genus apud Romanos, tum urbani, tum militaris, qui supellectilem curabat. (Ulp.)

SUPELLICIUM. — Idem q. SUPERPELLICIUM.

SUPER. — Ad, contra, adversus, sub, prope, juxta, erga; *contre, sous, près de, envers, à l'égard de.* (Pass.)

SUPERA. — Navis; *navire.* (Isid.)

SUPERABREPTIO. — Occupatio violenta et injusta; *usurpation, prise de possession injuste et par la force.* (*Cap. Car. Cal.*)

SUPERABSTINERE. — Excommunicare; *excommunier.* (*Conc. Hisp.*)

SUPERABUNDUS. — Superbus; *fier, orgueilleux.* (*Vet. Gl.*)

SUPERAFFEODARE. — Fundum, qui ab alio tenetur, in feudum alteri concedere; *donner en arrière-fief;* ol. *suracaser.* (*Cons. Brag.*)

SUPERAGERE. — Subtrahere, rem concessam repetere; *retirer, reprendre ce qu'on a accordé.* (A. 1097.)

SUPERALE. — Vestis quæ aliis superinduitur; *vêtement de dessus.* (*A. SS.*)

SUPERALTARE. — Bifariam sumi videtur, nempe pro ciborio, quod altari imminet, et altari portatili; *ciborium* et *autel portatif.* (A. 1287, 1233, etc.)

SUPERANNATUS. — Qui annum ætatis excessit; *qui a passé l'année;* ol. *suran, suranné.* (*Mon. Angl.*)

SUPERANNUALE. — Quod ex reditu annuo residuum est; *reste du revenu annuel.* (A. 1222.)

SUPERANNUM. — Eadem notione. (S. XIII.) *Dare in superanno*, ea conditione, ut quis reliqua colligat et habeat. (A. 1222.)

SUPERANUS. — Ex optimatum ordine princeps; *le premier des grands de l'Etat.* (Ap. Lud.)

SUPERAPPREHENDERE. — Improviso opprimere, circumvenire; *surprendre, violenter par surprise.* (*Vet. Ch.*)

SUPERARE. — Pro *superesse* : « Ego *superavi* solus prophetarum. » (Lucif. Calarit.)

SUPERARGENTARE. — Argento operire; *argenter.* (A. 1117.)

SUPERASSISÆ. — Quæ Latinis SUPERINDICTA, q. *Vid.* (*Mon. Angl.*)

SUPERAT. — Residuum; *reste, reliquat.* (A. 1364.)

SUPERATIO. — Victoria; *victoire.* (*Script. rer. Fr.*)

SUPERAUGMENTARE. — Accrescere, adjicere; *accroître, adjoindre.* (*A. SS.*)

SUPERAUGURIARE. — Auguria consulere; *consulter les augures.* (Halitg.)

SUPERAURARE. — Deaurare; *dorer.* (A. 1381.)

SUPERAZEMULARIUS. — Qui mulionibus præest; *Vid.* AZEMBLARIUS.

SUPERBIA. — Dolus; *supercherie.* — (*L. Sal.*) — Bona, facultates; *biens, fortune, avoir.* (*St. Montisp.*) — Ornamenti muliebris genus; *sorte de parure de femme.* (*Vet. Ch.*)

SUPERBIOSE. — Arroganter, superbe; *avec arrogance, avec fierté, orgueilleusement.* (A. 1355.)

SUPERBITUDO. — Superbia; *orgueil, fierté.* (*A. SS.*)

SUPERBRACHIUM. — Ornamentum brachiorum; *bracelet, anneau.*

SUPERCALIA. — Velum, quo calix tegitur; *palle.* (A. 1220.)

SUPERCAPELLITIUM. — Lineum capitis tegmen, amictus; *amict.* (A. 1280.)

SUPERCAPITARE. — Præcellere, proprie, toto capite supereminere; *dominer, l'emporter sur.* (Ascan.)

SUPERCAPITULUM. — Index capitis, seu capituli; *titre d'un chapitre ou d'un paragraphe.* (Claud. Taurin.)

SUPERCAPTIO. — Idem q. SUPERPRISIA.

SUPERCAPUT. — Capitis tegmen; *habillement de tête.* (A. 1256.)

SUPERCEDERE. — Succedere; *succéder.* (Ap. Mur.) — Suspensum tenere; *suspendre.* (A. 1366.)

SUPERCELLIO. — Idem q. SUPERSELLIUM.

SUPERCENSIVA. — Incrementum census; *accroissement de cens, surcens.* (A. 1211.)

SUPERCENSUS. — Eadem notione. (A. 1332.)

SUPERCESSIO. — Successio; *succession.* (Ap. Mur.)

SUPERCHORI. — Sedes superiores in choro; *stalles des rangs supérieurs.* (*St. eccl. Lugd.*)

SUPERCILICIUM. — Idem q. SUPERPELLICIUM.

SUPERCILIOSE. — Superbe, arroganter; ut SUPERBIOSE.

SUPERCOELUM. — Supremum tegmen, baldachinum, umbella, Gal. *ciel.* (*A. SS.*)

SUPERCONSILIARII. — Qui ad *consilium* præter consuetudinem vocantur; *conseillers extraordinaires*, ceux qui sont ad-

mis au conseil par exception. (A. 1318.)

SUPERCOPA. — Operculum cupæ, seu poculi; *couvercle d'une coupe.* (*Ch. Lusit.*)

SUPERCOQUUS. — Magister coquorum; *cuisinier en chef;* ol. *maître queux.* (Cenc. *in Ord. Rom.*)

SUPERCRESCENTIA. — Redundantia, superfluentia; *excès, surabondance.* (A. 1214.)

SUPERCUBITUS. — Armus; *épaule.* (A. 1252.)

SUPERDEMANDA. — Vox forensis, cum actor in processu litis plus petit quam continet libellus actionis vel cum dominus feudi majorem censum quam ei debetur, a vassallo exigit. Gal. ol. *surdemande.*

SUPERDICERE. — Accusare, criminari, insimulare; *accuser, incriminer.* (*Vet. Gl.*)

SUPERDICTIONES. — Superscriptiones deletis imponi solitæ; *surcharges.* (Marculf.)

SUPERDIURNARE. — Morari, diem ducere; *tarder, traîner en longueur.* (*Annal. S. Bertin.*)

SUPERDOMINATIO. — Suprema jurisdictio; *juridiction souveraine, haute justice.* (A. 1263.)

SUPERDUCERE. — Jus denegare; *refuser de rendre justice;* ol. *surmener.* (*Assis. Hier.*)

SUPERDULIA. — Pro Gr. *hyperdulia,* cultus qui Virgini sanctæ exhibetur. (A. SS.)

SUPEREGANEUM. — F. fenum autumnale alterum; *second regain.* (S. XIII.)

SUPEREGLANGELIARE. — F. *superevangeliare.* « In thesauro ecclesiæ offero calicem, coronam, et *supereglangeliare* argenteum, lucernam et signum æreum. » (*Test. S. Gennadii.*) Paulo ante legitur, *evangeliarium:* hic vero libri Evangeliorum integumentum intelligo.

SUPERERGARE. — Ultra præscriptum facere. (Hon. III PP.)

SUPEREROGATIO. — Gall. *surérogation,* quod sponte fit et præter debitum. (Ap. Lud.)

SUPERESSE. — Instare, imminere; *menacer, approcher, être pressant.* (*A. SS.*)

SUPEREXCEPTUS. — Spretus, contemptus; *dédaigné, méprisé.* (*Leg. Adelstan.*)

SUPEREXCREMENTUM. — Quod excedit; *excédant, surplus.* (A. 1232.)

SUPEREXCRESCENTIA. — Accretio, incrementum; *accroissement, augmentation.* (A. 1262.)

SUPEREXIRE. — Licitari, auctioni addere; *enchérir, pousser aux enchères.* (A. 1496.)

SUPERFARI. — Insuper effari, addere; *ajouter.* (*S. Iren. Vet. Interp.*)

SUPERFEODARE. — Idem q. SUPERAFFEODARE.

SUPERFICIALITER — Leviter, tenuiter; *légèrement, superficiellement.* (Ap. Duel.) — Superficie tenus; *jusqu'à la surface.* (Honor. IV PP.)

SUPERFICIARIUS. — Qui terræ vel prædii alicujus fructibus utitur sub pensione annua illi exsolvenda, qui fundi dominus est; *usufruitier, celui qui jouit des revenus d'un bien moyennant une pension annuelle qu'il sert au propriétaire.* (*St. Gen.*) — Exterior; *extérieur.* (*A. SS.*)

SUPERFICIES. — Domus fastigium, culmen; *faîte, charpente d'une maison.* (A. 1265.) *Superficies nemoris,* silvæ sectionis reditus; *produit de la coupe d'un bois;* ol. *seurefait, surfais.* (A. 1233.)

SUPERFICIUM. — Vestis quædam exterior, quæ aliis superinduitur; *certain vêtement de dessus.* (*S. Iren. Vet. Int.*)

SUPERFLUITAS. — Excessus in exactionibus, malatolta; *Vid.* SUPERIMPOSITA. (*Tab. Dervens. Mon.*)

SUPERFLUUS. — Injustus; *injuste.* (*Cod. Th.*)

SUPERFODERE. — Pro *superfidere,* nimium et plus justo fidere. (Ap. Brompt.)

SUPERFORANEUM. — Supervacuum; *ce qui est superflu, inutile.* (Sid.)

SUPERFUNDERE. — In lege Burgund. mater superstes esse dicitur, « rebus *superfusis* humanis, » id est, ut infra habetur, « cum contraria fatorum decreta vertuntur. »

SUPERFUSI. — Sic dicti, illi quibus ob morbum, vel periculum mortis, baptismus conferebatur superfusa salutari aqua, non vero immersione; *ceux qui se faisaient baptiser quand ils se voyaient en danger de mort.* (On leur donnait le baptême non par immersion, mais par infusion.)

SUPERFUSIO. — Cum vinum et aqua post communionem sacerdotis calici a ministro infunduntur; ut PROFUSIO et PERFUSIO.

SUPERFUSUM. — Quod in censu, vel peræquatione alicujus tributi inique alicui impositum et adscriptum est; *cens ou impôt appliqué en trop à un censitaire ou à un contribuable lors de la répartition.* (*Cod. Th.*)

SUPERGREDI. — Transilire, despicere, nihil curare; *passer par-dessus, mépriser, ne faire aucun cas de.* (Capit.) *Supergredi leges,* eas transgredi, violare; *violer, transgresser les lois.* (Id.)

SUPERGUARDARE. — Diligenter custodire; *garder avec soin.* (*St. Pist.*)

SUPERGULA. — Pro SUPERREGULA, ni fallor, *regulæ transgressio,* violatio. (A. 1253.)

SUPERHABERE. — Pro *insuper habere,* despicere, negligere. (*Leg. Anglic.*)

SUPERHAUTO. — Secundus hauto; *deuxieme criblure du blé;* ol. *surhauton.* (A. 1234.)

SUPERHUMERALE. — Vestis sacerdotalis, quæ ephod vel superindumentum appellatur; *superhuméral, éphod, vêtement particulier aux prêtres de l'ancienne loi, espèce de manteau.* « Est autem, » inquit S. Eucherius, « velut in caracallæ modum, sed sine cuculo; cujus vestimenti duo sunt genera; unum lineum et simplex quod habebant sacerdotes; aliud diversis coloribus, et auro gemmisque contextum, quo soli pontifices utebantur. » — Pallium archiepiscopale; *le pallium; Vid.* PALLIUM. (Greg. M.) — Amictus; *l'amict; Vid.* AMICTUS. (Udalric.)

SUPERI. — Homines superstites, vivi; *les vivants.* (*A. SS. Ben.*)

SUPERJACTARI. — *Superjactari malefi-*

cium : « Si quis alteri aliquod maleficium *superjactatus* fuerit, » etc. (*L. Sal.*) Galli dicunt, *jeter le sort sur quelqu'un.*

SUPERICONICUS. — *Supericonicæ litteræ*, litteræ in imagine alicujus sancti appositæ, quales visuntur in libris ecclesiasticis. (Gr. Tur.)

SUPERIMPOSITA. — Excessus in impositionibus, malatolta; *imposition extraordinaire, surcroît de charge.* (S. IX.)

SUPERIMPOSITIO. — Eadem notione. (S. IX.) — Subscriptio; *souscription, signature.* (A. 1097.)

SUPERIMPOSITUM. — Idem q. SUPERIMPOSITA. (A. 882.)

SUPERINDE. — Pro *propterea.* (A. 1492.)

SUPERINDICTUM. — Quidquid præter *indictionem* provincialibus imponitur; *imposition extraordinaire, surcharge;* ol. *surindict.* (A. 1223.)

SUPERINDUCTA. — Mulier extranea, concubina; *concubine.* (W. Armor.)

SUPERINDUCTUM. — Ut SUPERINDICTUM. (Senat.)

SUPERINSIGNE. — Sagum militare, quod armorum insignibus distinctum gestant in bello milites; *cotte d'armes.*

SUPERINSPECTOR. — Episcopus; *surveillant, inspecteur, évêque.* (Senat.)

SUPERINTENDENS. — Episcopus, eadem ratione dicitur, qua *superinspector.* (S. Hier.) — Cui incumbit summa cura rationum negotiorumque; *surintendant* (Ap. Duel.)

SUPERINTENDENTIA. — Superintendentis munus; *surintendance, charge de surintendant.* (Ap. Duel.)

SUPERINTENTOR. — Idem q. SUPERINSPECTOR. (S. Aug.)

SUPERIORATUS. — (Subst.) Præstantia, excellentia, suprema jurisdictio. (Ap. Rym.) — (Adj.) Ad superioratum seu supremam jurisdictionem pertinens. (A. 1338.) — Prætextus; *brodé.* (*St. eccl. Amb.*)

SUPERIORITAS. — Locus vel pars superior. (A. 1476.) — Præstantia, ut SUPERIORATUS. (Th. Otterb.)

SUPERISTA. — Æditus; *gardien.* (A. 882.)

SUPERJEJUNARE. — Strictius quam ab ecclesia indicitur jejunare; *faire des jeûnes plus rigoureux que ne l'exige l'Eglise; Vid.* SUPERPOSITIO.

SUPERJURAMENTUM. — In legibus Adelstani regis pro *præjuramento* accipi observat Somnerus; *Vid.* SUPERJURARE.

SUPERJURARE. — Juramento testari; *déposer sous la foi du serment.* (*Capit. Theod. arch. Cantuar.*) — Juramentum a paucioribus præstitum, juramento plurium præponderatum superare, vincere, evertere, atque adversarium falsi convincere; *détruire les allégations de son adversaire en produisant contre lui un plus grand nombre de témoins qu'il n'en a produit contre nous.* (*L. Ripuar.*)

SUPERJURATUS. — Reus qui plurium testimoniis criminis convictus est, quam ipse innocentiam suam probavit; *accusé contre lequel il y a plus de témoins qui déposent et jurent qu'il est coupable, qu'il n'a de jureurs en sa faveur.* (A. 895.)

SUPERLABIUM. — Labium superius; *lèvre supérieure.* (*Leg. Kanut. reg.*)

SUPERLATIVUS. — Optimus, præstantissimus; *excellent, parfait.* (*Gest. Cons. Andeg.*)

SUPERLECTILE. — Stragulum, quod lecto insternitur, vel etiam id omne quo lectus instruitur; *couverture* ou *garniture de lit.* (*Bened. XII PP.*)

SUPERLICENTIA. — Licentia extraordinaria; *permission inusitée.* (*St. Mon. S. Andr. Aven.*)

SUPERLICIUM. — Ut SUPERPELLICIUM.

SUPERLIMINARE. — Gr. ὑπέρθυρον, idem q. Gall. *entrée de maison, linteau de porte;* ol. *surlime.* (*Vet. Gl.*)

SUPERMAGNUS. — Pro *maximus.* (Ap. Mur.)

SUPERMANENS. — Inquilinus, colonus; *habitant, colon.* (A. 1222.)

SUPERMISSA. — Epistola, quæ canitur in Missa; *l'épître, partie de la Messe.* (Alcuin.)

SUPERNAVIGARE. — De nave dicitur, quæ alteram præcurrit; *devancer.* (Th. Otterb.)

SUPERNOMEN. — Cognomen; *surnom.* (A. 969.)

SUPEROBLATA. — Offertorium, seu oratio quæ fit super oblata; *oraison qui se récite sur les offrandes des fidèles.* (*A. SS.*)

SUPERORDINARE. — Aliquem loco alterius *ordinare*, subrogare; *mettre quelqu'un au lieu et place d'un autre, subroger, nommer.* (Mart. *Ampl. Col.*)

SUPEROS. — Callus ossi adnascens; *cal.* (*A. SS.*)

SUPEROSSUM. — Callus ad equi genu; *suros.* (Dur.) — Tumor super ossum, hominum morbi genus; *espèce de maladie.* (*Cod. mss. eccles. Vesunt.*)

SUPERPALLIUM. — Umbella, baldachinum; *baldaquin, dais.* (Eug. IV PP.)

SUPERPEDES. — Sine mora; *sans retard.* (A. 1390.)

SUPERPELLICEATUS. — Superpelliceo indutus; *revêtu du surplis.* (A. 1258.)

SUPERPELLICEUM. — Apud moniales, cuculla major; *grand capuchon des religieuses.* « Habeat quælibet monialis quolibet anno duo *superpellicea* alba et duo nigra, quæ terram tangant. » (A. 1209.)

SUPERPELLICIATUS. — Idem q. SUPERPELLICEATUS. (A. 1258.)

SUPERPELLICIUM. — Vestis ecclesiastica, manicata, e lino facta; *surplis, vêtement ecclésiastique;* ol. *surpelis, sobrepeliz,* etc. (Pass.) *Superpellicium concedere*, clericum facere, aliquem inter cleros et canonicos admittere; *revêtir du surplis, faire prêtre, admettre dans les rangs du clergé.* (Clem. IV PP.)

SUPERPLUS. — Residuum, quod summam aliquam excedit; *le surplus, excédant.* (*Leg. Adelst reg.*)

SUPERPLUSAGIUM. — Eodem significatu; ol. *surplusage.* (A. 1341.)

SUPERPONDUS. — Quod pondus excedit; *surpoids*, Occitanic. *subrepes.* (For. Morlac.)

SUPERPONERE. — Ultra debitum exigere; *exiger plus qu'on ne vous doit :* « Censum *superponere.* » (A. 812.)

SUPERPORTORIUM. — Tributum, quod in urbibus exsolvitur; *droit d'entrée qui se paye aux portes d'une ville.* (A. 1160.)

SUPERPOSITA. — Morbus seu læsio equina inter carnem et ungulam, faciens rupturam carnis ibidem, etc.; *certaine maladie des chevaux;* ol. *suposte.* (Pet. de Cresc.)

SUPERPOSITIO. — Exactio extraordinaria; *surcharge, impôt extraordinaire; Vid.* SUPERPONERE. (Pass.) — Accessio, incrementum; *augmentation, accroissement.* (A. 868.) — Jejunium strictius, et quod majori abstinentia observatur, quam cætera jejunia, quæ ex regula, aut ab ecclesia indicuntur; *redoublement de jeûne, jeûne plus rigoureux que le jeûne ordinaire.* (Pass.) — Medicis veteribus, morbi augmentum; *aggravation d'une maladie, paroxysme.* (C. Aurel.)

SUPERPOSITUM. — Superficies, quidquid agro inædificatum est, aut in eo satum vel plantatum; *la partie d'une terre qui n'est point couverte de constructions.* (*Test. Widrad. abb. Flavin.*, s. VII.) — Exactio extraordinaria, ut SUPERPOSITIO.

SUPERPOSITUS. — Propugnaculum, munimentum, quo aliud defenditur; *ouvrage de défense, fortification.* (A. 986.) — Dicitur de arboribus, segetibus, etc., quæ superficiem terræ occupent; *les fruits de la terre, soit arbres, blés,* etc.; ol. *surpoids.* (*Script. rer. Fr.*) — *Superpositus monasterii*, abbas; *directeur d'une abbaye, abbé.* (A. 992.)

SUPERPOSTULATIO. — Quod præter debitum exigitur; *ce que l'on fait payer en sus de ce qui est dû.* (*Cod. Th.*)

SUPERPRENDERE. — Capere ultra quam fas est, aut licet; *prendre plus qu'il ne faut ou qu'on ne doit.* (*L. Ripuar.*)

SUPERPRISIA. — Tributi stati ac ordinarii species, sic appellata, quod domini ultra consueta tributa tenentibus suis id olim imposuerint; *sorte d'imposition ordinaire dont le nom vient de ce qu'elle fut originairement extraordinaire;* ol. *surprise; Vid.* SEURPRISIA et SUPPRISA. (A. 1114.)

SUPERPUNCTUM. — Vestis species lana spissiori perpuncta et coactili farta; *pourpoint.* (A. 1374.)

SUPERQUÆSTA. — Pensitatio extraordinaria, quæ præter consuetam imponitur; *taxe extraordinaire;* ol. *surprise, surindict.* (A. 1339.)

SUPERREDDERE. — Reddere, remittere; *rendre, remettre.* (A. 1339.)

SUPERSCRIBERE. — Pignori capere, titulum prædio adscribere; *saisir.* (Greg. M.)

SUPERSEDENS. — *Vid.* SUPRASTANS.

SUPERSEDENTIA. — Dilatio, induciæ; *délai, répit, retard, surséance.* (A. 1473.)

SUPERSEDERE. — Differre; *différer, surseoir.* (Pass.) — Negligere, contemnere; *dédaigner, mépriser, négliger.* (*Leg. Adelst. reg.*)

SUPERSEDES. — Ut SUPERSEDIUM.

SUPERSEDIMENTUM. — Dilatio, induciæ; ut SUPERSEDENTIA.

SUPERSEDIUM. — Sedis stragulum; *tapis, couverture que l'on met sur un siége.* (Hug. Flaviniac.)

SUPERSELLIUM. — Stragulum, quod sellæ insternitur; *couverture d'une selle de cheval;* ol. *surselle.* (*A. SS.*)

SUPERSENIORATUS. — Superius dominium; *suzeraineté.* (*Chartul. eccl. Aptens.*)

SUPERSIGNUM. — Vexillum navis; *bannière d'un navire.* (Sanut.)

SUPERSISA. — De iis dicitur qui juri stare ac parere recusant vel negligunt. (Ap. Bract.)

SUPERSPECIALIS. — Pro *magis specialis.* (B. de Amor.)

SUPERSPECULATOR. — Episcopus; *évêque.* (*A. SS. Ben.*)

SUPERSTANS. — Præfectus, præpositus, ut SUPRASTANS. (*A. SS.*)

SUPERSTARE. — Præesse; *commander.* (Ap. Mur.)

SUPERSTATUTUM. — Quod præter *statutum* exigitur; *impôt extraordinaire.* (*Cod. Th.*)

SUPERSTES. — Præfectus, ut SUPRASTANS. (*A. SS.*) *Superstes spatium*, reliquum, quod superest. (*Cod. Th.*)

SUPERSTITIA. — Idem q. SUPERSTITIO. (*Vet. Gl.*)

SUPERSTITIO. — Vexatio, quidquid super *statas* et ordinarias præstationes exigitur; *redevance extraordinaire, exaction ajoutée aux taxes d'usage.* (A. 822.)

SUPERSTITIOSITAS. — Superstitio; *superstition.* (Sal. Malesp.)

SUPERSTITIOSUS. — Extraordinarius; *inusité, extraordinaire.* (Ap. Mur.) — Ambiguus; *ambigu, obscur.* (S. XIV.)

SUPERSTITIUM. — Idem q. SUPERSTITIO.

SUPERSUADERE. — Dissuadere; *dissuader, détourner.* (Pap.)

SUPERTALLIA. — *Tallia* quæ ordinariæ additur; *taille extraordinaire, taille nouvelle ajoutée à l'ancienne.* (A. 1339.)

SUPERTENERE. — Detinere, possidere per vim, aut contra jus; *garder illégitimement ou au delà du terme prescrit pour la reddition de l'objet gardé.* (*Leg. Alfred.*)

SUPERTERRENUS. — Terrestris; *terrestre, qui est sur la terre.* (Tert.)

SUPERTOTUS. — Vestis species, quam itinerantes supra omnia consueta vestimenta superinjiciebant; *vêtement qui se met sur les autres, surtout.* (*St. Ord. S. Ben.*)

SUPERTUNICA. — Vestis quæ *tunicæ* injicitur; *vêtement qui se porte par-dessus la tunique.* (*St. Hospit.*)

SUPERUNDARE. — Aliquem in mare demergere, rursumque sanum inde extrahere; *infliger le supplice de la cale.* (Rad. de Heng.)

SUPERUNDATIO. — Actio *superundandi*, supplicii genus; *supplice de la cale.* (Id.)

SUPERVALERE. — Superesse, excedere. (Guid. *Disc. Fars.*)

SUPERVENDA. — Quod præter jus dominicum ballivo vel majori *vendas* pro do-

mino exigendi competit; *Vid.* VENDA et RETROVENDA. (A. 1308.)

SUPERVENIRE. — Superare; *surpasser, vaincre.* (Sid.)

SUPERVENTIO. — Latrocinium; *vol, larcin.* (Id.).

SUPERVENTOR. — Qui pro alio intervenit et spondet; *fondé de pouvoirs, procureur.* (*Conc. Arausic.* I.) — Latro; *voleur.* (*L. Burg.*)

SUPERVENTUS. — Latrocinium; *vol, larcin.* (Sid.) — Advena, adventitius; *étranger, celui qui est ou vient du dehors.* (A. 1351.)

SUPERVERSARE. — Mensuram excedere; *dépasser la mesure.* (*St. Mass.*)

SUPERVERSUM. — Quod mensuram excedit; *excédant.* (*St. Aven.*)

SUPERVESTIMENTUM. — Tunica aliis vestibus superinjecta; *sorte de vêtement de dessus.* (A. 1393.)

SUPERVICTUS. — Victus; *nourriture, aliments.* (*Ch. Ang. Sax.*)

SUPERVIDERE. — Inspicere; *examiner.* (W. Th.) — Speculari; *reconnaître.* (Ap. Mur.)

SUPERVITA. — Donum quod superstiti conjugi ab altero post mortem suam conceditur; *donation à cause de mort.* (A. 1431.)

SUPERVIVENTIA. — Designata successio; *survivance.* (*Act. Cap. Par.*)

SUPERVIVERE. — Dicitur, qui alteri superstes est; *survivre, vivre plus longtemps qu'un autre.* (Pass.) — Salvum evadere: *se sauver, échapper à.* (Pass.)

SUPORTABILIS. — Tolerabilis; *supportable.* (A. 1501.)

SUPPAR. — Socius, comes; *compagnon.* (*Ch. Nav.*)

SUPPARARE. — Accommodare; *ajuster, adapter, apprêter.* (Tert.)

SUPPARATURA. — Restitutio, restauratio; *rétablissement, restauration.* (Tert.)

SUPPEDAMENTUM. — Idem q. SUPPEDANEUM.

SUPPEDANEUM. — Scamnum, scabellum; *marchepied, escabeau, tabouret.* (J. de J.)

SUPPEDARE. — Subjicere, ut SUPPEDITARE. (*A. SS.*)

SUPPEDIRE. — Sufficere, suppetere; *suffire, être suffisant.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

SUPPEDITARE. — Subjicere, evertere, pedibus conculcare, sub pedes ponere; *renverser, fouler aux pieds.* (*Vet. Inscript.*)

SUPPEDITATIO. — Submissio; *abaissement.* (Ap. Rym.)

SUPPEDIUM. — Refugium; *asile, refuge.* (Isid.)

SUPPELLICIATUS. — *Suppellicio* indutus; *vêtu d'un surplis.* (*A. SS.*)

SUPPELLICIUM. — Ut SUPERPELLICIUM.

SUPPENDICULARIS. — *Suppendicularis linea*, Gall. *ligne perpendiculaire*, quæ recta imminet. (Mart. *Ampl. Col*)

SUPPETERE. — Petere per subreptionem; *demander subrepticement.* (*Synod. Tricast.* a. 778.)

SUPPETIARI. — Suppetias ferre, auxiliari; *porter secours, secourir.* (*A. SS.*)

SUPPINCERNA. — Pincerna secundus; *second échanson.* (A. 1312.)

SUPPLANTANEUS. — Supplantator, qui alium supplantat; *celui qui supplante, trompeur.* (Mich. Scot.)

SUPPLANTARE. — Evertere; *renverser.* (*A. SS.*) — Auferre; *enlever.* (*Ann. Bertin.*)

SUPPLANTARIUM. — Assutum vesti resarcitæ segmentum: unde *supplantarius*, qui vestes detritas resarcit. (*Vet. Gl.*)

SUPPLANTATOR. — Proditor; *traître, trompeur.* (*Cap. Car. Calv.*)

SUPPLEMENTUM. — Viaticum, quod ad iter conficiendum suppeditatur; *provisions de bouche pour le voyage.* (*A. SS*) — Subsidium ad vitæ necessaria; *ce qui est nécessaire pour l'entretien.* (*Mon. Angl.*)

SUPPLERE. — Suppeditare; *fournir.* (Ach. *Spic.*)

SUPPLETARIUS. — Qui vices alterius supplet; *suppléant.* (*St. Eccl. Tur.*)

SUPPLETIO. — *Suppletio diabolica*, obsessio a dæmone. (Cass.)

SUPPLETOR. — Qui vices alterius supplet; *suppléant.* (Mart.)

SUPPLETUS. — Expletus, finitus; *terminé, fini.* (Bal. *Misc.*)

SUPPLICAMENTUM. — Supplicatio; *prière.* (*A. SS.*)

SUPPLICANDA. — Libellus supplex; *supplique.* (A. 1476.)

SUPPLICARE. — Dicuntur monachi, cum ante abbatem in capitulo, aut alibi, se inclinant, seu cum eum salutant. (*Us. Cisterc.*)

SUPPLICATIO. — Libellus supplex; *supplique.* (Bal. *Cap.*)

SUPPLICATURIO. — Litteræ commendatitiæ abbati factæ, ut in cœnobio aliquem, qui monachus fieri cupit, recipiat: « *Supplicaturio* pro eo qui in monasterio conversare desiderat. » (Marculf.)

SUPPLICIA. — Quæstiones, torturæ; *torture, question.* (*L. Sal.*)

SUPPLICIAMENTUM. — Supplicium, pœna; *supplice, châtiment.* (Tert.)

SUPPLICIATUS. — Idem q. SUPPELLICIATUS. (A. 1398.)

SUPPLICIUM. — Seditio; *révolte, sédition.* (A. 1358.)

SUPPLICIUS. — Pro *Sulpitius*, quomodo *Supplice* pro *Sulpice* Gall. quibusdam dicitur.

SUPPLUMBARE. — Immergere; *plonger dans l'eau.* (Guib.)

SUPPODIARE. — Sustinere; *soutenir, supporter.* (S. XIII.)

SUPPONERE. — Pro *superponere*, apponere. (A. 1253.) — Pro *deponere*, demittere. (A. 1355)

SUPPORTARE. — Tolerare, alicui parcere, protegere, favere, perferre, sustinere, transferre, resignare, cedere, adjuvare; *tolérer, épargner, protéger, favoriser, supporter, céder, aider.* (Pass.) — *Supportari*, eximi, immunem esse ab aliquo onere; *être déchargé d'une obligation.* (*St. Ord. Præm.*)

SUPPORTATIO. — Defensio, tuitio, ces-

sio, translatio, subsidiorum impositorum suppeditatio; *protection, défense, cession, payement des taxes.* (Pass.)

SUPPORTUS. — Subsidium, auxilium; *taille, aide.* (A. 1407.)

SUPPOSITORIUM. — Medica balanus; *suppositoire.* (Pet. Bles.) — Scabellum, ut SUPPEDANEUM. (*Vet. Gl.*) — Vasis genus; *sorte de vase à boire, coupe.* (Greg. M.)

SUPPOSITUM. — Subditus, subordinatus; *sujet, celui qui est soumis à un autre;* ol. *suppôt.* (A. 1426.)

SUPPOSITURA. — Medica balanus, ut SUPPOSITORIUM. (Const. Afr.)

SUPPRENDERE. — Capere ultra quam fas est aut licet, violenter occupare; *prendre plus qu'on ne doit, usurper, occuper par la violence.* (A. 1252.)

SUPPRESTIS. — Pro *superstes.* (Pass.)

SUPPRIMUS. — Inferioris conditionis; *qui est de basse condition.* (*A. SS.*)

SUPPRIOR. — Ut SUBPRIOR. (Pass.) — Inferior, secundi ordinis. (A. 1366.)

SUPPRISA. — Exactio extraordinaria, quæ præter consuetam exigitur, violenta occupatio; *Vide* SORPRISIA.

SUPPRISIA. — Eadem notione.

SUPPROSSUM. — Callus, ut SUPEROS. (*A. SS.*)

SUPPURARE. — In pus solvi; *suppurer.* (*Vet. Gl.*)

SUPRACAPITANEUS. — Præfectus civitatis, vel exercitus; *chef d'une ville* ou *d'une armée.* (Ap. Mur.)

SUPRACELUM. — Baldachinum, umbella; *baldaquin, dais.* (A. 1356.)

SUPRACENSUS. — Ut SUPERCENSUS.

SUPRACOPA. — Operculum cupæ seu poculi; *couvercle de vase.* (A. 1311.)

SUPRAJUNCTARII. — Officiales apud Aragonenses, qui iisdem muneribus funguntur quibus *præpositi marescallorum,* Gall. *prévôts de la maréchaussée.*

SUPRAMITTERE. — Mittere supra, accusare; *mettre sus, accuser.* (*Tab. S. Albin. Andeg.*)

SUPRANOMEN. — Cognomen; *surnom.* (A. 1049.)

SUPRAPONS. — Pars navis, pons tertius; *le pont d'un navire.* (A. 1268.)

SUPRAPOSITIO. — Exactio extraordinaria, ut SUPERPOSITUM. (A. 1039.)

SUPRAPOSITUM. — Superficies, etc., ut SUPERPOSITUM. (Lind. *Form.*)

SUPRAPOSITURA. — Officium *suprapositi* in collegiis artificum; *office, charge de garde-juré.* (S. XIV.)

SUPRAPOSITUS. — Qui in collegiis artificum invigilat, ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant diligenter observentur; *garde-juré.* (S. XIV.)

SUPRAPOSTES. — Superius limen; *linteau d'une porte.* (*Vet. Gl.*)

SUPRASEDERE. — Pro *supersedere.* (*Cod. Th.*)

SUPRASTANS. — Præfectus, Ital. *soprastante; Vid.* SUPERSTANS. (Sanut.)

SUPRATENERE. — In maleficio excipere, deprehendere, Gal. *surprendre.* (*Leg. Roth.*)

SUPRATENTUS. — Supradictus; *susdit, précité.* (*Chartul. S. Vand.*)

SUPRAVESTIS. — Sagulum; *cotte d'armes.* (*St. Ord. Hosp. S. Joan. Hier.*)

SUPRAVIDERE. — Speculari; *reconnaître.* (*Ann. Gen.*)

SUPRAVITA. — Dotalitium, quod uxori cedit post mortem mariti, ex Gallico *survivance,* vel *survie.* (A. 1247.)

SUPREMA. — Solis occasus; *coucher du soleil.* (Isid.)

SUPREMITAS. — Suprema potestas; *souveraineté.* (A. 1450.) — Gall. *suprématie,* vox usurpata apud Anglos, qua regis suprema jurisdictio in Ecclesiam Anglicanam significatur.

SUPREMUS. — *Suprema actio,* accusatio, actio criminalis, quam premit suprema pœna. (*Cod. Th.*)

SURCHOTUS. — Idem q. SURCOTIUM.

SURCOTIUM. — Vestis species; *surcot.* (Pass.)

SURCULAMEN. — Surculus; *rejeton, scion, drageon;* ol. *surgeon.* (Gild.)

SURDARE. — Surdum facere; *rendre sourd.* (*L. Bavar.*)

SURDUS. — *Ictus surdus,* idem qui *ictus orbus; Vid.* ICTUS.

SUREX. — Porcellus; *pourceau.* (*A. SS.*)

SURGERE. — Emergere; *jaillir;* ol. *sourdre, surdre.* (Ap. Ughel.) — Erigere; *lever.* (*A. SS.*) — Altius tollere; *exhausser.* (Ap. Mur.) — De loco tollere, amovere; *ôter.* (Ap. Steph.) — Suscitare; *ressusciter.* (Ap. Mart. *Anecd.*) — *Supertunicale ad surgendum,* quo quis utitur cum e lecto surgit. (A. 1202.)

SURGIA. — Chirurgia; *chirurgie* (A. 1358.)

SURGICUS. — Chirurgus; *chirurgien;* ol. *surgien.* (A. 1261.)

SURGIUS. — *Lana surgia,* succida; *laine grasse.* (A. 1413.)

SURGOTUM. — Idem q. SURCOTIUM.

SURGUM. — Idem q. SURCUM. (Ap. Mur.)

SURGUS. — Indicum frumentum; *blé de Turquie.* (*A. SS.*)

SURIANI. — Ita dicti in terra sancta quidam servi ac tributarii, et ad usus agriculturæ, et ad alias inferiores necessitates dominis suis reservati. (Jac. de Vitriac.)

SURICUM. — Idem videtur quod SURGUS.

SURIRCICUS. — Chirurgus, ut SURGICUS. (S. XII.)

SURISCULA. — Vasis species: « Puerulus stetit ante eum habens panem et *surisculum* aquæ. » (Pelag.)

SURPLUSAGIUM. — Idem q. SUPERPLUS.

SURPRENDERE. — Decipere, circumvenire; *tromper, surprendre.* (A. 1239.)

SURPRISIA. — Ut SUPPRISA.

SURPRISIO. — Substructio; *bâtisse souterraine, fondation.* (A. 1275.)

SURRECTIO. — Pro *resurrectio.* (*Vet. Gl.*)

SURRECTUS. — Adversa aqua, cui opponitur *descensus; le remont de l'eau.* (Car. M.)

SURRIGERE. — Adversa aqua natare, na-

vigare; *remonter le cours de l'eau.* (*L. Wisig.*)

SURSA. — Fons, scaturigo; *source, fontaine.* (*Mon. Angl.*)

SURSERE. — Emergere; ut SURGERE. (A. 820.)

SURSISA. — Idem q. SUPERSISA. (Bract.)

SURSUM. — *Sursum reddere,* auferre; *enlever.* (Laur. Byz.)

SURSUS. — Ut SURSA. (*A. SS.*)

SURTA. — Excubiæ excurrentes et nocturnæ; *patrouille, guet.* (*Const. Sicil.*)

SURTARIA. — Pro *scutaria.* (Greg. M.)

SURTERIUS. — Vigil qui *surtas* facit; *soldat du guet.* (*Const. Sicil.*)

SURTUMEN. — Idem q. SURSA. (A. 1180.)

SURVIVENS. — Superstes; *survivant.* (Ap. Mur.)

SURURGICUS. — Chirurgus; *chirurgien.* (A. 1416.)

SURUS. — Surculus; *scion, rejeton;* ol. *surgeon.* (Isid.)

SUS. — Machina bellica, quæ et SCROPHA, Gallis *truie.*—*Susurus,* aper; *sanglier.* (*Tab. Vind.*)

SUSALICUS. — *Susalica terra,* a *Salica,* ut videtur, dependens. (Ap. Mart. *Anal.*)

SUSCAVARE. — Suffodere; *creuser.* (A. 1263.)

SUSCEMATUS. — *Suscematæ carnes,* id est, quibus putredinis notæ insperguntur; *viandes qui présentent des marques de décomposition.* (Flet.)

SUSCEPTARE. — Pro *suspicere.* (*A. SS.*)

SUSCEPTATIO. — Idem q. PROCURATIO. (A. 969.)

SUSCEPTOR. — Qui aliquem ad fontem baptismi suscipit; *parrain.* (Greg. M.)

SUSCEPTORES. — Qui annonis et tributis utriusque ærarii recipiendis præpositi sub dispositione rationalium sunt; *receveurs des tailles et des prestations en nature.* (*Cod. Th.*) — Qui principem iter agentem, aut ejus comitatum in ædibus suis suscipiunt, vel excipiunt; *ceux qui hébergent le roi ou sa suite quand il est en voyage.* (Hincm.)

SUSCEPTORIUM. — Receptaculum; *réservoir.* (*Iren. Vet. Interp.*)

SUSCEPTULUS. — Ut SUSCEPTUS. (*A. SS.*)

SUSCEPTUS. — Cliens, cui adest advocatus in judicio; *client, partie à l'égard de l'avocat.* (S. Aug.)

SUSCINTUM. — Ut SUCCINCTORIUM.

SUSCIPERE. — Baptizandum ad fontem suscipere; *tenir sur les fonts baptismaux, être parrain.* (Gr. M.)

SUSCITATIO. — Resurrectio; *résurrection, rappel à la vie.* (Tert.)

SUSCITATOR. — Qui vitam reddit; *celui qui ressuscite, qui rappelle à la vie.* (Id.)

SUSPECTIO. — Spes; *espérance.* (*A. SS.*)

SUSPECTUS. — (Subst.) Suspicio; *soupçon.* (*A. SS.*) — (Adj.) Suspicax, suspiciosus; *soupçonneux, défiant.* (Tert.)

SUSPENDERE. — Separare, summovere; *séparer, éloigner.* (Ennod.)

SUSPENDICULUM. — Funiculus, cui aliquid appenditur. (*A. SS.*

SUSPENDIUM. — Patibulum, furcæ; *gibet.* (*Tab. Kemp.*)

SUSPENSATIO. — Interdictum, muneris vel beneficii ad tempus privatio; *suspension, privation momentanée d'une charge ou d'un bénéfice.* (Arnold. Lub.)

SUSPENSIO. — Ut SUSPENSATIO. (Lindw.)

SUSPENSIVE. — Non definite; *d'une manière indéterminée.* (S. Bern.)

SUSPENSORIUM. — Uncus, cui appenduntur carnes in culina, seu potius, camini locus, ubi ad esum suspenduntur pernæ, carnesque aliæ fumo indurantur: vel etiam superioris contignationis locus, ubi, postquam sunt fumo induratæ, aere ventilantur; *crochet à suspendre les viandes dans une cuisine,* ou *partie de la cheminée où l'on fait fumer les viandes,* ou encore, *grenier où l'on expose les viandes à l'air après qu'elles sont fumées.* (Cæs. Hest.)

SUSPENSUS. — *Esse* vel *teneri in suspenso,* suspensum hærere; *être en suspens.* (A. 1327.)

SUSPICABILIS. — Suspectus; *suspect.* (*Script. rer. Fr.*)

SUSPICARI. — Existimare; *penser.* (*S. Iren. Int.*)

SUSPICERE. — Suspicari; *soupçonner.* (*A. SS.*)

SUSPICIO. — Exspectatio, spes; *attente, espoir.* (Id.) — Opinio, sententia; *opinion, pensée, sentiment.* (Id.)

SUSPICIOSUS. — Suspectus; *suspect.* (Fab. PP.)

SUSPIRIOSUS. — Anhelus, ægre spirans, qui spiritus angustia et difficultate laborat; *asthmatique.* (Ant. Mus.)

SUSPRESSURA. — Idem q. SOUSPRESSURA.

SUSTANTIALIS. — Pernecessarius; *indispensable.* (A. 1572.)

SUSTELLA. — F. axilla. « Dum Christophorus pateretur febrem maximam et unum anguinem subtus *sustellam* dexteram, » etc. (*A. SS.*)

SUSTENTACULUM. — Alimentum; *aliments, ce qui est nécessaire au soutien de la vie;* ol. *sustance.* (A. 789.) — Fulcrum, baculus quo quis sustentatur; *bâton, béquille.* (*A. SS.*)

SUSTENTAMEN. — Alimentum, ut SUBSTANTIA. (Laur. Byz.)

SUSTENTAMENTUM. — Eadem notione. (A. 1164.)

SUSTENTARIUM. — Fulcrum; *étai, soutien.* (*A. SS.*)

SUSTENTATIO. — Alimentarium; *entretien.* (Greg. III PP.) — Subsidium, auxilium; *secours, soutien.* (A. 876.)

SUSTENTATIVUM. — Alimentum, ut SUSTENTATIO. (A. 980.)

SUSTINATIO. — Ut SUSTENTATIO.

SUSTINENTIA. — Patientia; *tolérance, patience.* (*A. SS.*) — Sumptus ad sarta tecta domus tuenda necessarii; *dépense pour l'entretien de la toiture d'une maison.* (A. 1315.)

SUSTINERE. — Sarta tecta tueri; *entretenir la toiture d'un édifice.* (A. 1263.)

SUSTINERI. — Pertinere, spectare; *regarder, concerner.* (*Cod. Th.*)

SUSURRARE. — Maledicere, clanculum carpere; *maugréer contre.* (*Conc. Hisp.*)

SUSURRATORIE. — *Susurronum* more, murmurando et clam machinando; *à la manière des calomniateurs, en parlant et machinant par-dessous main.* (A. 1405, ap. Rym.)

SUTELA. — Assutum vesti resarcitæ segmentum; *pièce rapportée cousue à un habit.* (*Vet. Gl.*)

SUTELLARE. — Suere; *coudre, joindre ensemble.* (*Vet. Gl.*)

SUTELLARES. — Idem q. SUBTALARES.

SUTIARE.—F. idem q. *excutere; battre le blé.* (A. c. 800.)

SUTILARES. — Idem q. SUBTALARES.

SUTITIUS. — Sutilis; *composé de pièces de rapport.* (*Conc. Hisp.*)

SUTOR VACCÆ. — Sutor qui utitur corio vaccæ; *cordonnier;* ol. *sueur.* (A. 1036.)

SUTORIUM. — Locus ubi *sutores* vel sartores merces suas venum exponunt; *lieu où les cordonniers exposent leurs marchandises en vente.* (A. 1321.)

SUTORIUS. — Sutor; *cordonnier;* ol. *sueur.* (A. 1348.)

SUTRIUM. — Locus ubi *suuntur* species aliquæ; *atelier de couture.* (Isid.)

SUTRIUS. — Sutor; *cordonnier.* (A. 1348.)

SUTRIX. — Sartrix; *couturière.* (A. 1429.)

SUTULUM. — Solum, pars domus inferior; *rez-de-chaussée, le bas d'une maison;* ol. *soutoul.* (A. 1309.)

SUTULUS. — Porcellus; *pourceau.* (*Tab. S. Mart. Pontis.*) — Ut SUTULUM. (A. 1311.)

SUUM. — Porcorum cœtus; *troupeau de porcs.* (*Vet. Gl.*)

SUUS. — Pro *ejus*, non semel apud scriptores medii ævi. — Pro *tuus.* (Bonif. VIII PP.)

SUZZENS. — Pro *sugens*, hauriens. (*Tract. de re mil.*)

SWAIGA. — Prædium pecuarium; *métairie pour l'élève des bestiaux.* (*Ch. Germ.*)

SWANIMOTUM. — Apud Anglos, curia libera tenentium in foresta quæ de delictis in foresta accidentibus ter in anno cognoscit; *assemblée des juges qui connaissent des délits forestiers.*

SWATHE. — Apud Anglo-Saxones, quantum unus sector per diem secare potest de prato, idem quod *falcata prati; Vid.* FALCATA.

SYATICA — Ischias; *sciatique.* (*A. SS.*)

SYCAMINA. — Sycomori; *sycomore.* (*A. SS.*)

SYDRACIA. — Parvi tuberculi, qui in carne nascuntur; *verrues* ou *loupes.* (*Vet. Gl.*)

SYLLABÆ. — Litteræ, epistola; *lettre, missive.* (A. 745.)

SYLLABATIM. — Per litteras; *par lettres.* (A. 863.)

SYLLABICARE. — Ut SYLLABIZARE. (*A. SS.*)

SYLLABIZARE. — Elementa sigillatim appellare, quomodo faciunt qui primas litteras ediscunt; *épeler.* (Joan. Sarisb.)

SYLLOGIZARE. — Concludere, decernere; *arrêter, conclure.* (Eric. Upsal.)

SYLVA. — *Sylva minuta*, cædua; *bois taillis.* (*Polyp. S. Rem. Rem.*) *Sylva nutrita*, ut *pastilis*; id est pastui animalium idonea; *bois où le bétail peut paître.* (*Mon. Angl.*) *Sylva palaris*, ex qua pali et pedamenta sumuntur; *bois d'où l'on tire des pieux et des perches.* (*Vet. Gl.*) *Sylva saginacia*, saginandis porcis idonea; *bois où l'on peut conduire les porcs pour les engraisser.* (*Vet. Cod.*)

· **SYLVAGIUM.** — Jus utendi sylva, vel præstatio pro jure utendi sylva, ut FORESTAGIUM. (A. 1130.)

• **SYLVALIS.** — Ad *sylvam* pertinens; *de bois.* (Ap. Mur.)

SYLVARIUS.— Qui sylvam custodit, providet; *forestier.* (*Polypt. S. Rem. Rem.*)

SYLVATICUM.— Idem quod SYLVAGIUM.

SYLVATICUS.—Agrestis, incultus, aspero ingenio; *rude, aux habitudes peu polies.* (Ord. Vit.) *Sylvatica indumenta*, pellibus ferarum sylvestrium munita; *vêtements garnis de peaux de bêtes.* (*Ann. Ben.*) *Sylvaticum opus*, eadem notione, ut videtur. (Mart. *Nov. Col.*)

SYMAISIA. — Mensura vinaria sex mensuras continens, seu octo sextarios Parisienses; *mesure pour les liquides valant huit setiers de Paris;* ol. *symaise.* (*Tab. eccl Anic.*)

SYMBOLA. —Ciborium, seu pyxis in qua corpus Christi asservatur; *ciborium, boîte à hosties.* (*Ord. Vet. Ambian.*) *Symbolæ*, convivia publica ex singulorum symbolis; *repas commun aux frais des convives, piquenique.* (Pass.)

SYMBOLISATIONES. — In ordine Prædicatorum appellantur convivia seu comessationes quæ inter fratres fiunt, data ab unoquoque sua symbola. (Mart. *Anecd.*)

SYMBOLOGIZARE. — Symbolum conferre. (Galv. Flan.)

SYMBOLUM. — Summa fidei Christianæ, convivium, campana, pyxis, ciborium; *Symbole des apôtres, repas, pique-nique, boîte à hosties, pixis, cloche.* (Pass.) *Symbolum violare*, peccare; *pécher.* (S. Laur. Novariens. episc.) *Symbolum luminis*, census pro luminaribus ecclesiæ; *droit pour l'entretien du luminaire d'une église.* (*Ch. Angl.*)

SYMBOLUS. — Præfectus urbis; *gouverneur d'une ville.* (*A. SS.*)

SYMMYSTA.— Sacrorum eorumdem particeps, collega; *initié aux mêmes mystères, collègue.* (S. Hier.)

SYMNISTA.— Pro SYMMYSTA. (Raban.)

SYMPECTÆ. — Idem q. SEMPECTÆ.

SYMPHONIA. — Instrumentum musicum; *sorte d'instrument de musique;* ol. *symphonie, chiffonie.* (Isid.)

SYMPHONIARIUS. — Symphoniacus; *de musique* ou *musicien.* (A. 1062.)

SYMPHONIZARE. — Symphoniam edere, canere; *faire de la musique, chanter.* (*A. SS.*)

SYMPLEGAS. — Vox Græca, complexio; *assemblage, réunion.* (Tert.)

SYMPTOMA. — Casus quilibet, sæpius de iis quæ in morbis accidunt; *symptôme.* (*A. SS.*)

SYNANTICUS. — *Synanticus morbus*, angina; *esquinancie.* (*A. SS.*)

SYNAPIUM. — Sinapi; *moutarde.* (S. XV.)

SYNAXARIA. — Vitæ sanctorum in compendium redactæ in Menæis aliisque ecclesiasticis libris insertæ; *abrégé des Vies des saints.*

SYNAXIS. — Græcis σύναξις, Latinis collecta: conventus seu congregatio monachorum, ad orationem et psalmodiam coeuntium; *réunion, assemblée des moines pour la prière et l'Office en commun.* (Pass.)— Cursus seu officium ecclesiasticum; *l'Office, le bréviaire.* (Pass.) — Apud Græcos Patres participatio divinæ Eucharistiæ; *communion.* (Pass.) — « Siquidem, post unius anni *synaxim*, cum amplioris jam potentiæ esset, talibus aggreditur eosdem principes sermonibus, » etc. (*Hist. Luitp.*) Id est expleto unius anni cursu.

SYNCELLATUS. — Idem q. SYNCELLUS.

SYNCELLITA. — Qui alias *concellaneus*: monachus scilicet, qui in eadem cella, id est monasterio habitat, moratur; *syncellitus*, latiore significatione, monachos omnes vocabant; *moine qui habite le même couvent qu'un autre; tout moine en général.* (Pass.)

SYNCELLUS. — Dignitatis ecclesiasticæ genus; *syncelle, ecclésiastique que, pour prévenir tout mauvais soupçon sur leur conduite, les évêques s'étaient autrefois imposé la loi d'avoir toujours auprès d'eux, la nuit comme le jour.* (Pass.)

SYNCHRONUS. — A Græc. σύγχρονος, coævus, æqualis; *qui est du même temps, contemporain.* (*A. SS.*)

SYNCLETUS.—A Græc. σύγκλητος, sanatus; *guéri.*

SYNCOPARE. — Verba non omnino pronuntiare, sed ea quasi secare; *ne prononcer qu'une partie des mots.* (*Synod. Cist.* a. 1289.)

SYNCOPE. — Deliquium, defectus cordis; *syncope.* (*A. SS.*)

SYNCOPIZARE. — Syncopem seu deliquium pati; *tomber en syncope.* (*A. SS.*) — Idem quod SYNCOPARE. (A. 1345.)

SYNCOPISIS. — Ut SYNCOPA.

SYNDETUS. — Conjunctus, a Græc. συνδέω, eadem notione; *qui est joint, uni.* (*A. SS.*)

SYNDICARE. — Examinare, in alicujus mores vel acta inquirere, notare, acri censura carpere; *censurer, examiner quelqu'un dans ses mœurs;* ol. *syndiquer.* (Innoc. IV PP.)— *Syndicari*, judicio *syndicatorum* damnari; *être condamné par jugement des syndics.* (*A. SS.*)

SYNDICATIO. — Examen, in alicujus mores vel acta inquisitio; *examen, enquête sur la conduite de quelqu'un.* (*S. Ast.*)

SYNDICATOR. — Qui inquirit, examinat; *censeur, enquêteur.* (Ap. Mur.)

SYNDICATUS. — Conventus communitatis, munus *syndici*, instrumentum quo *syndicus* constituitur, examen in mores alicujus; *syndicat, acte constatant la promotion au syndicat, enquête sur les mœurs.* (Pass.)

SYNDICUS. — Defensor, patronus, actor universitatis, collegii, aliusve corporis, urbis consiliarius; *syndic, procureur, celui qui gère les affaires d'une communauté, d'un collége, conseiller municipal, échevin.* (Pass.)

SYNEDRUS. — Confessarius, qui dirigit mores, a Græc. σύνεδρος, consiliarius; *confesseur, directeur.* (*A. SS.*)

SYNERGIUM. — Monasterium, in quo scilicet opus Dei exercetur; *monastère.* (*Vet. Gl.*)

SYNERGUS. — Cooperator; *coopérateur.*

SYNGRAPHEUS. — Scriptor, historicus; *écrivain, historien.* (Idac.)

SYNGRAPHIS. — Diploma; *charte, écrit, acte.* (Frid.)

SYNOCHUS. — Continuus; *continu.* (*A. SS.*)

SYNODALE. — Quævis epistola a synodo missa; *lettre synodique, toute lettre émanée d'un concile, particulièrement celle qu'un concile écrivait aux prélats absents, aux églises, ou en général aux fidèles, pour leur notifier les décisions qui avaient été prises.*

SYNODARE. — Castigare, punire, emendare; *châtier, punir, corriger.* (Pass.) — Ad synodum vocare; *convoquer pour un concile.* (Pass.)

SYNODATICUM. — Census species, ut SYNODUS.

SYNODICA. — Epistola ab ipsa episcoporum synodo scripta ad Romanum Pontificem, vel ad patriarchas aut metropolitanos, qua eorum, quæ statuta ac decreta sunt in synodo, ratio exponitur; *lettre des Pères du synode au Pape, aux patriarches ou aux métropolitains, pour leur faire connaître ce qui a été arrêté par l'assemblée.* (Pass.) — Epistola quam pontifices mittebant, in qua fidei suæ rationem exponebant; *lettre des évêques nouvellement élus aux anciens, dans laquelle ils faisaient leur profession de foi.* (Pass.) —Epistola episcopi de fide, vel rebus ecclesiasticis, ad presbyteros suæ diœcesis scripta; *lettre administrative d'un évêque aux prêtres de son diocèse.* (Rath. Veron.)

SYNODITA. — Cœnobita; *cénobite, moine.* (*Cod. Th.*)

SYNODOCHICE. — Simul, pariter; *également.*

SYNODUS. — Conventus publicus, Græc. σύνοδος; *assemblée générale.* (A. 773.) — Vox generica scriptoribus Christianis, quibus fere semper quodvis concilium episcoporum dicitur; propria vero significatione *synodus* apud nos appellatur, quæ ab episcopo fit, convocatis quotannis parœciæ suæ presbyteris; *réunion d'évêques, concile*, et plus particulièrement, *assemblée des prêtres d'un diocèse, synode diocésain.* (Pas.) — Census qui episcopo a clericis venientibus ad annuas synodos, quibus interesse tenentur, pendi solebat; *droit que les prêtres payaient à leur évêque à la tenue du synode.* (Boncomp.)

SYNOPISSARE. — Turpiter facere, lasci-

vire ; *se conduire honteusement, se livrer à la débauche.* (Lup. *ad Can. Conc.*)

SYNTOCHIUM. — Idem q. SINODOCHIUM.

SYNTROPHUS. — Græc. σύντροφος ; *qui a été nourri, élevé ensemble.* (Tert.)

SYRI.— Negotiatores, qui ex *Syria* in Occidente mercuraturam exercebant ; *marchands syriens.* (Sid.)

SYRIARCHÆ. — Sacerdotes provinciæ *Syricæ; syriarques, prêtres syriens.*

SYRINGATUS. — *Syringatus agnus*, qui adhuc lac sugit ; *agneau qui tette.*

SYRMA. — Charta, cui in modum caudæ appensum est sigillum ; *charte ayant le sceau traînant et pendant.* (Ach. *Spic.*)

SYROCOSUS. — « Ungo te uno unguento *syrocoso*, quo unctus fuit unus sanctus qui fuit vocatus S. Cyricus. » (*A. SS.*) Melius, ut videtur, ms. codex habet *siricoso*, id est, delicatiori.

SYROCUS.— Ventus qui Latinis Euro-Nothus ; *siroco, vent du S.-E.* (San.)

SYROPARIUS. — Qui *syrupos* seu juscula præparat, ut videtur ; *apothicaire, celui qui fait les sirops.*

SYSSITUS. — A Græc. σύσσιτος, simul cibum capiens, convictor ; *convive.* (*Leg. Rom.*)

SYSTATICUS. — *Systaticæ litteræ*, commendatitiæ, Græc. συστατικαί ; *lettre de recommandation.*

SYSTEMA. — Græc. σύστημα, proprie *compages, collectio.* Hinc astronomis pro *mundi constitutione et forma* usurpatur ; theologis vero pro *complexu articulorum fidei.*

T

T.— Littera numeralis, quæ 160 designat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur (T̄), 160 millia significat. — T pro D scribi, aut vicissim, jam dictum est in D, ut et D pro TH passim apud Germanos. Septentrionalibus populis familiares sunt mutationes litterarum T, Z et C. Notissima quoque est T et C mutatio, etiam apud Latinos.

TAAGIUM. — Male pro *kaagium* seu *caagium; Vid.* CAAGIUM.

TABALDUS. — Idem q. TABARDUM.

TABANUS. — Animalis species ; *taon ;* ol. *taban.*

TABARDATUS. — *Tabardata tunica*, idem q. TABARDUM.

TABARDILII. — Pustulæ pestilentes apud Hispanos. (*A. SS.*)

TABARDUM. — Tunica, seu sagum militare ; *manteau court à l'usage des gens de guerre ;* ol. *tabar.* (Les ecclésiastiques en portaient aussi, mais beaucoup plus longs.)

TABAYLHO. — Mappa longior, eadem quæ LONGERIA. (A. 1360.)

TABELERIUS. — Tympanista ; *tambour.*

TABELETUM. — Pugillares ; *tablettes.* (*Ob. eccl. Mor.*)

TABELLA.— *Tabella paschalis*, notæ chronologicæ cereo paschali affixæ ; *Vid.* CEREUS.

TABELLARIUS. — Qui rationes conficit, data et accepta referens in tabulas ; *teneur de livres, calculateur.* (Sid.)

TABELLIO. — Qui contractuum et testamentorum instrumenta conscribit ; *tabellion, notaire.* (Pass.)

TABELLIONALIS. — *Tabellionale signum*, subscriptio tabellionis, quæ juridice fidem faciat ; *signature d'un tabellion.* (*A. SS.*)

TABELLIONARE. — Tabulas rite et juxta formam præscriptam describere ; *dresser des actes ;* ol. *tabellionner.* (A. 1448.)

TABELLIONATUS. — Officium *tabellionis ; office de tabellion, tabellionat.* (A. 1304.)

TABELLULA. — Tabula, axis ; *planche, ais.* (Elmh.)

TABELLUM. — Idem q. TABULA.

TABERENA TRICHARIA. — Taberna, locus ubi alea luditur ; *cabaret, lieu où l'on joue.* (*St. Aven.*)

TABERNA. — Jus seu facultas habendi tabernam in villa, cella venaria, arca e tabulis ligneis compacta, domus, habitatio ; *droit ou permission de tenir auberge, cellier à vin, caisse de bois, maison, habitation.* (Pass.) *Taberna bannalis*, ad quam venire tenentur, qui feudum domini manent, si quidem iis ad eam divertere sit animus ; *cabaret banal.*

TABERNACULARE. — Habitare ; *habiter.* (Mart. *Ampl. Col.*)

TABERNACULUM. — Taberna, ciborium seu pars altaris ubi reponitur pyxis, feretrum, theca reponendis sacris reliquiis apta, sedes abbatis in choro, vectigal quod pro vino in urbem solvitur ; *cabaret, tabernacle, cercueil, reliquaire, siége abbatial, droit d'entrée auquel est soumis le vin à la porte des villes.* (Pass.)

TABERNAGIUM. — Multa, qua tenentur tabernarii, qui statuta principis de tabernis transgrediuntur ; *amende à laquelle sont condamnés les cabaretiers qui violent les ordonnances sur la tenue des cabarets.* (*Tabul. Fisc.*) — Tributum pro facultate vini distrahendi domino solutum ; *droit qui se paye pour avoir la permission de vendre le vin en détail.* (*G. Chr.*)

TABERNALIS. — Pertinens ad *tabernam ; de cabaret.*

TABERNARE. — *Tabernam* tenere, vinum singulatim vendere ; *faire auberge, vendre du vin au détail.* (A. 1367.)

TABERNARIA. — Præpositura, seu balia in monasteriis, monacho addicta, cui incumbit *tabernarum* monasterii cura, seu *tabernagia* exigendi. (Innoc. III PP.)

TABERNATOR. — Tabernarius, caupo ; *aubergiste.* (*A. SS.*)

TABERNIO. — Qui frequentat *tabernas ; celui qui fréquente les cabarets.* (Pap.)

TABESCERE. — Notione activa, tabificare, seducere, corrumpere ; *corrompre, gâter, séduire.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

TABIDITAS.—Putredo; *pourriture.* (*Vet. Gl.*)

TABITAS. — Eadem notione. (Id.)

TABITUDO. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

TABLARIUS. — *Tablarius cultellus*, sive mensalis; *couteau de table.* (A. 1256.)

TABLEMENTUM. — F. apparatus *tabulæ altaris; devant d'autel.* (A. 1415 ap. Rym.)

TABLENA. — Mappula, mantile; *touaille, nappe.* (A. 1296.)

TABLERIUM. — Eadem notione. (A. 1357.)

TABLETTUS. — Parva tabula in qua quid scribitur aut pingitur; *tablette.* (A. 1419.)

TABLETUM. — Theca reponendis sacris reliquiis apta; *châsse, reliquaire;* ol. *tablet.* (A. 1328). — Idem q. TABLETTUS. (A. 1419.)

TABLISTA. — Qui *tabulis* ludit; *qui joue aux tables; Vid.* TABULA.

TABOLATIUS. — Majus scutum e ligno; *grand bouclier de bois;* ol. *pavois.* (Ap. Mur.)

TABOLERIUM. — Scruporum alveolus; *damier;* ol. *tablier.* (Id.)

TABOLLARE. — Strepitum facere; *faire du bruit;* ol. *tabouler.* (A. 1529.)

TABORELLUS.—Tympanulum; *tambourin;* ol. *taborel, tabourin.* (S. XV.)

TABORINUS. — Tympanista; *qui bat du tambour;* ol. *taboureur.* (A. 1497.)

TABORNUM. — Tympanum; *tambour;* ol. *tabour.* (*A. SS.*)

TABULA. —Tabella quæ altari prætenditur; *panneau qui forme le devant de l'autel.* (Laur. Leod.)— Orbiculus, clavus in vestibus; *lunule, nœud, bouton.* (Anast.)—Tabula lignea cujus percussione excitabantur monachi, malleolo scilicet tabulam tundente; *planche sur laquelle on frappait, à défaut de cloche, pour éveiller les moines.* (*Vet. Cod.*) — Genus instrumenti musici; *espèce de crécelle;* ol. *table.* (Amal.)— Mensuræ agrariæ species; *sorte de mesure agraire.* (S. X.) — Lex, Neapolitanis; *loi, ordonnance.* (M. Frec.) —Mensa in qua prostant res venales; *banc de marchands, étal.* (*G. Chr.*) — Quidquid ex bonis alicujus est et ad varia vitæ commoda conducit; *mense, la partie du patrimoine dont le revenu sert à l'entretien.* (*Chart. eccl. Auxit.*) — Feudum seu quidquid ad illud pertinet; *fief* ou *tout ce qui y est relatif.* (Pass.) — Calculus; *boule, jeton pour compter.* (*St. Mont. Reg.*) — Tabellula; *panneau, plaque.* (Pass.) —Certa panni quantitas; *pièce de drap.* (A. 1359.) — Sacrarum reliquiarum expositio; *exposition de reliques.* (*St. eccl. Par.*) — Tabularum ludus; *jeu de dames, de trictrac, d'échecs;* ol. *tables.* (Pass.) — *Tabula itineraria*, altare portatile; *autel portatif.* (Hincm.) *Tabula pacis*, idem q. OSCULATORIUM. (A. 1368.) *Tabula officialis*, quæ in monasteriis continet seriem ministrorum qui per hebdomadam publicis functionibus deputantur; *tableau indicatif des officiers monastiques de semaine.* (Leo Ost.) *Tabula cambii, nummularii, cambiatoris, campsaria*, seu *campsoris*, mensa argentaria; *comptoir de banquier, banque;* ol. *table en change.* (Pass.) *Tabula horaria*, quæ horæ pulsantur; *cadran;* ol. *tablette à savoir les heures.* (*Conc. Hisp.*) *Tabula maris, portus* seu *ripagii*, mensa exactoris vectigalium in portubus maris; *bureau du recevoir des droits de navigation.* (*Ch. Mass.*) *Tabula marmorea*, quo nomine donatur triplex jurisdictio ap. Gallos; prima comitis stabuli, altera amiralli, tertia protoforestarii; *table de marbre, ancienne table qui tenait toute la largeur de la grande salle du Palais à Paris, et devant laquelle tenaient juridiction le connétable, l'amiral et le grand maître des eaux et forêts; de là le nom de* table de marbre *donné à chacune de ces trois juridictions.* (Pass.) *Tabula rotunda;* decursionis aut hastiludii genus; *joûte, tournoi;* ol. *table ronde.* (Pass.) *Tabula sicca*, ludus aleatorius; *brelan, sorte de jeu;* ol. *table secque.* (Pass.)

TABULAGIUM. — Idem q. STALLAGIUM. (S. XIV.)

TABULAMENTUM. — Stylobata; *piédestal;* ol. *entablement.* (A. 1419.)

TABULARE. — Contabulare, tabulis compingere; *planchéier.* (*Vet. Gl.*)—Libros tabulis seu asseribus compingere; *relier.* (A. 1358.)

TABULARIA. — *Tabularia lex*, conditio, quæ adhibetur in manumissione per tabulas, seu libertorum tabulariorum. (*Trad. Fuld.*)

TABULARIUS. — Servus per *tabulas*, seu per instrumenta chartarum manumissus; *serf affranchi par lettres.* (*L. Rip.*) — Qui res ecclesiasticas administrat; *administrateur des biens de l'Eglise.* (Greg. M.) — Tabula, qua ferunt cibos in refectoriis monachorum; *tablette à rebords sur laquelle on porte les plats de la cuisine au réfectoire;* ol. *taulier.* (A. 1341.)

TABULARIUM. — Officina, locus ubi sedet notarius et acta ab ipso servantur, stabulum, conventus, mensa aleatoria; *boutique, étude de notaire, étable, assemblée, damier, échiquier;* ol. *tablier.* (Pass.) — Ambo, suggestum vel exedra; *jubé, estrade* ou *salle de réunion.* (A. 1386.) *Tabularium ceræ*, massa; *pain de cire.* (*H. Mon. Bec.*)

TABULATA. — F. ædicula *tabulis* compacta, vel in qua plures sunt *tabulæ* usibus rusticæ domus destinatæ : seu potius stabulum. (*Ann. Ben.*)

TABULATUM. — Quævis *tabula.* (Valer. Cemel.)—Abacus, alveolus, seu tabula lusoria, Gal. *damier.* (Sax. Gram.) — Orbiculus, clavus in vestibus, nisi sit pro effigies, imago. (*A. SS.*)

TABULATUS. — Instar *tabulæ* planus; *plat comme une table.* (*A. SS.*) *Tabulatus lapideus*, pavimentum; *pavé.* (Andr. Flor.)

TABULERIA. — F. linearis adumbratio rei alicujus faciendæ in tabulis descripta; *dessin, croquis.* (*St. Mont. Reg.*)

TABULERIUM. — Speculum, ut videtur; *miroir.* (Ap. Mur.) — Umbella, seu umbraculum, ni fallor, Gal. *écran.* (A. 1333.)

TABULETA. — Dim. a *tabula.* (A. 1379.)

TABULETUS. — Tabellula, ut TABULA. (A. 1375.)

TABULLERIUS. — Tabula lusoria; *échiquier, damier;* ol. *tablier.* (*St. Ast.*)

TABULUS. — Stylobata; *piédestal.* (A. 1376.) — Mensa nummulariorum; *comptoir, bureau de banquier.* (*St. Ast.*)

TABUR. — Tympanum bellicum notissi-

mum; *tambour;* ol. *tabour, tabur, tabor.*

TABURCINUM. — Eadem notione. (H. Hunting.)

TABURCIUM. — Eadem notione. (Id.)

TABUSSARE. — Idem q. TABOLLARE, strepitum facere. (A. 1383.)

TABUSTELLUS. — Certa campanæ pulsatio, ac fortassis illa, qua altero duntaxat latere pulsatur; *tintement d'une cloche.*

TAC. — Idem, ut videtur, quod TAXA, impositio; *taxe.* (*Form. Angl.*)

TACCA. — Patera; *tasse.* (A. 1429.)

TACCUNATUS. — « Calceos sibi novos, et bene *taccunatos* fieri petivit. » (Cæs. Heist.) Alii codd. habent *tacciniatos.* Italis *tacconare* est calceos reficere, resarcire.

TACEA. — Patera; *tasse.* (*Ch. Arag.*)

TACETA. — Parva *tacea; petite tasse.* (*A. SS.*)

TACHA. — Macula, labes; *tache.* (*St. Mas.*) — Præstatio agraria, ut TASCA. (A. 1360.) — Instrumentum piscationi aptum; *engin de pêche;* ol. *tache.* (A. 1289.)

TACHARENTIA TERRA. — Ager obnoxius *tascæ; terre soumise au payement de la tache;* ol. *terre tachible.* (A. 1391.)

TACHETUS. — Clavi species; *clou à tête dorée ou argentée.* (S. XIV.) — Quivis clavus; *clou;* Occit. *tache.* (*Ch. Occit.*)

TACHIA. — Coria decem, præstatio agraria, ambitus; *paquet de dix cuirs, champart, enceinte, tour;* ol. *tache.* (Pass.)

TACHIABILIS. — Obnoxius tascæ; *soumis à la tache, qui doit le champart;* ol. *tachible.* (S. XIII.)

TACHRA. — Coria decem, ut TACHIA. (*Ch. Bitur.*)

TACITURIRE. — Silentium appetere; *avoir envie de se taire.* (Sid.)

TACLA. — Sagitta, telum; *trait, flèche;* ol. *tacle.*

TACOLINUM. — Italicum *taccolino*, genus densioris panni, diversicolori filo contexti. (*A. SS.*)

TACRA. — Coria decem; *paquet de dix cuirs;* ol. *tacre, tache.* (*Reg. Cast. Lid.*)

TACTARE. — Confirmare; *confirmer.* (Flet.)

TACUS. — Impositio; *taxe, imposition.* (A. 916.)

TÆDIABILITER. — Moleste; *péniblement.* (*Ch. Loth.*)

TÆDIARE. — Ægrotare; *être malade.* (*A. SS. Ben.*)

TÆDIOLUM. — Parvum tædium; *petit ennui.* (J. de J.)

TÆDIOSUS. — Tædium afferens, molestus; *qui donne l'ennui, fatigant, assommant.* (*Scrip. rer. Fr.*)

TÆDITUDO. — Tædium; *ennui.* (*Vet. Gl.*)

TÆDIUM. — Ægritudo; *malaise, maladie.* (*Conc. Epaon.*) *Tædium facere*, molestiam exhibere; *inquiéter.* (A. 1268.)

TÆDULA. — Parva tæda; *petite torche.* (J. de J.)

TAFATANUS. — Panni serici species; *taffetas.* (A. 1453.)

TAFFATA. — Eadem notione. (*Mon. Angl.*)

TAGNARE. — Pro *tannare*, coria subigere; *tanner.* (A. 1354.)

TAGNERIA. — Officina ubi coria subiguntur; *tannerie.* (A. 1258.)

TAGULA. — Cumulus, strues; *tas.* (*Cons. March. Dumb.*)

TAHONA. — Moletrina; *moulin*, et particulièrement, *moulin mû par des chevaux.* (*Ch. Hisp.*)

TAHUTIS. — Feretrum; *bière, cercueil;* ol. *tahus.*

TAILEA. — Silva cædua; *bois taillis.* (A. 1221.)

TAILHARE. — Disponere, statuere; *décider, arrêter;* ol. *tailler.*

TAILHATOR. — F. cui silvarum cæduarum cura commissa est; *garde forestier.* (A. 1292.)

TAILHIA. — Idem q. TAILHUM. (A. 1316.)

TAILHUM. — Jus, ut videtur, exscindendi lignum in silva cædua; *droit de faire du bois dans un taillis.* (A. 1231.)

TAILLA. — Silva cædua; *taillis.* (*Domesd.*)

TAILLABILIS. — *Talliæ* obnoxius; *sujet à la taille;* ol. *taillable, taillablier.* (Pass.)

TAILLADA. — Præstatio quæ vulgo Gallice *taille* nuncupatur; *Vid.* TALLIA. (A. 1185.)

TAILLADUS. — Orbiculus mensarius, super quo cibi discinduntur; *sorte d'assiette sur laquelle on coupe les viandes;* ol. *tailloir.*

TAILLAGIUM. — Exactio quævis; *impôt, taxe, taille;* ol. *taillage.*

TAILLANDERIUS. — Sartor; *tailleur;* ol. *taillendier.* (A. 1481.)

TAILLARE. — Cædere; *tailler, couper.* (A. 1316.)

TAILLATA. — Impositio; ut TAILLAGIUM. (Pass.)

TAILLATOR. — Sculptor monetarius; *monnayeur, tailleur des monnaies.* (A. 1353.)

TAILLETA. — Sylva cædua; *taillis.* (A. 1222.)

TAILLIARIUS. — Idem q. TAILLABILIS.

TAILLIATIO. — *Tailliæ* impositio; *imposition de la taille.* (A. 1284.)

TAILLIATOR. — Sarcinator; *tailleur.* (A. 1320.) — Sculptor monetarius; *ouvrier monnayeur, celui qui taille les monnaies.* (A. 1371.) — *Tailliarum* partitor vel exactor; *répartiteur* ou *receveur de la taille;* ol. *taillaire.* (A. 1378.)

TAILLIATUS. — *Tailliatus lapis*, malleo politus; *pierre taillée.* (A. 1319.)

TAILLINATUM. — Silva cædua; *taillis.* (A. 1309.)

TAINTURARIUS. — Tinctor, infector; *teinturier.* (S. XIV.)

TAIOLA. — Pedica qua capiuntur vulpes et lupi; *piége à renards.* (Pet. de Cresc.)

TAIOLUS. — Tessera lignea, etc., ut TALEA.

TAISSARE. — Veneno *tais* vel *tays* nuncupato inficere; *empoisonner.* (*Ch. Mass.*)

TALA. — Vastatio, damnum præsertim frugibus illatum; *dommage, dégât fait aux récoltes.* — Multa ipsa, quæ pro *tala* seu damno exigitur; *amende pour dégât aux récoltes.* (A. 1323.) — Idem quod TAILLA, ni fallor, silva cædua; *taillis.* (A. 1218.)

TALAGIUM. — Præstationis species; *sorte de redevance;* ol. *talaige.* (A. 1202.)

TALAMASCA. — Larva; *masque, faux visage;* ol. *tamasche, talmache.* (Burch.)

TALAMELLARIUS. — Idem q. TALEMARIUS.

TALARE. — Vastare, rem invadere, per vim auferre; *dévaster, prendre par force*; ol. *taler.* (*L. Alam.*) — Putare, scindere; *couper, fendre*; ol. *tailler.* (*Ch. Hisp.*)

TALATA. — Exactio; *taille.* (*St. Arel.*)

TALATIUM. — Culcitra; *matelas.* (A. 1449.)

TALATOR. — Qui vastat, scindit; *celui qui dévaste*; *Vid.* TALARE.

TALAUCHA. — Clypei genus; *espèce de bouclier*; ol. *taloche.* (A. 1339.)

TALAVACIUS. — Majoris ac spissioris clypei species; *sorte de grand bouclier courbé des deux côtés*; ol. *talevas.*

TALAYÆ. — Excubiæ excurrentes et exploratoriæ; *patrouille, guet.* (A. 1322.)

TALCUS. — Lapis pellucidus; *talc.* (*A. SS.*)

TALEA. — Tessera lignea in duas partes fissa, in quarum utraque debitum continetur, transversaria quædam cæsura denotatum, altera penes emptorem vel debitorem, altera penes venditorem, vel creditorem remanente; *taille, petit bâton divisé en deux parties, une pour l'acheteur ou le débiteur, l'autre pour le marchand ou le créancier, sur lequel on indique, au moyen de coches ou entailles, les quantités de marchandises*, etc., *livrées et reçues.* (Pass.)

TALEARE. — Idem quod supra TALARE, scindendo vastare. (Ap. Mur.)

TALEATA. — Certus ac definitus locus in palude, *taleis* seu palis defixis septus, in quo pisces asservantur: vel fortassis fossa, locus cavatus, canalis. (*G. Chr.*)

TALEMARIUS. — Panifex, qui panem conficit, ac venum exponit; *boulanger*; ol. *talemellier.* (A. 1231.)

TALEMETARIUS. — Eadem notione. (A. 1176.)

TALEMIS. — Pro TALMUD.

TALENAGIUM. — Jus exigendi singulos sextarios pro singulis modiis vini venditis; *droit seigneurial sur le vin.* (A. 1202.)

TALENTUM. — Animi decretum, voluntas, desiderium, cupiditas; *bonne disposition, volonté, désir*; ol. *talant, talenz*, etc. (*Ch. Hisp.*) — Centum libras, quinquaginta libras, seu etiam *libram* et *marcam* interdum significat; *cent livres, cinquante livres, une livre, un marc.* (Pass.)

TALERUS. — Monetæ species apud Germanos; *thaler, monnaie allemande.*

TALETA. — Exactio; *taille, impôt.* (S. XIII.)

TALGATUS. — *Talgata braca*, cui assutæ peræ, ni fallor; *braies, chausses à poches.* (A. 855.)

TALHADORUM. — Idem q. TAILLADUS. (Brand.)

TALHUM. — *De talho*, cæsim, Gal. *de taille.* (*Vet. formul.*)

TALIA. — Stria in vestimentis, seu rugæ pars eminens ac protuberans in longum deducta; *pli.* (Tert.) — Silva cædua; *bois taillis.* (A. 1234.) — Pars illa quæ aliquem spectat, v. g. certus militum numerus qui a quovis fœderatorum exigitur; *contingent, troupes à fournir par chaque confédéré.* — Exactio ut TALLIA. (A. 1431.)

TALIADA. — Præstatio, ut TALLIA.

TALIATA. — «Si charta manifestat, quod missus vel tutor comparasset vel de infante, fiat *taliata.* » (*Form. Vet.*) Hoc est, si bene opinor, *tale* seu id fiat, quod in charta faciendum esse declaratur.

TALIATGIUM. — Territiorum urbis; *territoire, banlieue d'une ville*; ol. *taille.* (A. 1401.)

TALIATOR. — Sartor; *tailleur*; ol. *tailléor.* (*A. SS.*)

TALIATURA. — Scissura; *coupure, entaille.* (*Vet. Agrim.*)

TALIATUS. — Cæsus, scissus, divisus; *taillé, coupé.* (Ap. Mur.)

TALIBUS. — Pro TALMUD.

TALIERIUM. — Escalis orbiculus quivis, sed proprie ligneus; *assiette, assiette de bois.* (Ap. Mur.)

TALIMPULUM. — F. tantillum, aliquantum: « soloque pane et aqua et sale leguminis *talimpulo* utatur. » (*Can. Hib.*)

TALIMUS. — Pro TALMUD.

TALIOLA. — Tendicula; *petit lacet, petit piége.* (*L. Long.*)

TALIPEDARE. — Titubare; *chanceler, faire des faux pas.* (Sid.)

TALIS QUALIS. — Mediocris, medius; *tel quel.* (Lob. *H. Brit.*)

TALIUM. — *De talio*, cæsim; *Vid.* TALHUM. — Idem q. TALIVUM. (A. 1341.)

TALIVUM. — Silva cædua, ni fallor, jus ea utendi, vel etiam præstatio quæ ob id juris exsolvitur; *bois taillis, droit d'en user*, ou *redevance que l'on paye pour l'exercice de ce droit.*

TALLA. — Vastatio, damnum, ut TALA. — F. funis angularius, complicatorius, nautis Gallicis *taille de point, taille de fond.* (*Ch. Mass.*) *Ad tallam*, singulatim; *en détail.* (A. 1270.)

TALLAGIA. — Exactio, ut TALLIA.

TALLARE. — Exscindere; *tailler, couper.* (A. 867.)

TALLATA. — Exactio, ut TALLIA. (*St. Arel.*)

TALLATOR. — Numerator, ratiocinator; nisi sit *sarcinator*; *calculateur, teneur de livres*, ou *tailleur.* (*Lib. Nig. Scacc.*)

TALLAVACIUS. — Clypei species; *sorte de grand bouclier*; ol. *tallevas.* (*St. Ferr.*)

TALLEA. — Species tigni, materiæ vel scandula; *bardeau.* (*St. Cad.*)

TALLEICIUM. — Silva cædua; *taillis.* (A. 1236.)

TALLETA. — Exactio, ut TALLIA. (Ap. Steph.)

TALLHUM. — Bessis aurei vel argenti nummaria partitio; *taille* (en parlant des monnaies). (A. 1417.)

TALLIA. — Vastatio, damnum; silva cædua, tessera lignea; bessis aurei vel argentei nummaria partitio; territorium urbis; scissura, divisio quæ fit in partes scindendo, venditio quæ fit minutatim; certus militum numerus quæ a quovis fœderatorum exigitur; tantum prati quantum uno die secari potest; *dégât, dommage, bois taillis, taille de marchand sur laquelle il marque ce qu'il vend à crédit, taille des monnaies, district, juridiction, territoire d'une ville, vente au détail, détail, contingent, fauchée de pré, quantité de pré qu'un homme fauche en un jour.* (Pass.) — Præstatio, tri-

butum, impositio ; *impôt, aide, contribution ;* ol. *taille, taillée, taillage*, etc. (Pass.) *Tallia libera*, seu *francilis*, quæ a liberis exigitur; *taille franche*, celle qui est payée par les hommes libres. *Tallia servilis*, quæ a servis et manumortuis debetur ; *taille serve*, celle qui est due par les mainmortables et les serfs. *Tallia alta et bassa*, seu *tallia ad voluntatem, ad placitum*, aut *voluntaria*, quæ a domino minuitur vel augetur supremo jure, prohibito; *taille haut et bas, taille à merci*, celle dont le seigneur fixe le chiffre suivant son caprice. *Tallia amoissonata*, quæ quotannis solvitur in certa, de qua conventum est, frumenti quantitate, vel etiam pecuniæ summa ; *taille convenue entre les parties intéressées et se payant en nature ou en argent. Tallia justa legitima*, seu *recta*, quæ ex consuetudine debetur ; *taille juste*, celle qui est due d'après la coutume du lieu.

TALLIABILIS. — *Talliæ* obnoxius; *sujet à la taille ;* ol. *taillable, taillif, taillaule, taillé, taillablier*, etc. (Pass.)

TALLIACIUS. — Ad *talliam* pertinens ; *de taille, relatif à la taille.*

TALLIAGIUM.— Jurisconsultis Anglis, præstatio quævis, verbi gratia decimæ, quindecimæ, subsidia, et alia ejusmodi, quæ a parlamento regno indicitur, a qua præstatione immunes sunt, qui tenent in antiquum dominium, nisi expresse iis indicatur, quod facere potest rex ex magna causa, cum jubet. *Talliagium mensurarum*, earum adæquatio ; *étalonnement des mesures.* (*Chartul. S. Vand.*)

TALLIANUM. — Tributum, ut TALLIA. (A. 1225.)

TALLIARE. — *Talliam* a tenentibus exigere ; *imposer une taille, lever la taille;* ol. *tailler*. (Pass.) — Secare, cædere; *tailler, couper*. (Pass.) — Dividere, partiri ; *partager, diviser*. (S. XIII.) — *Talliare mensuras*, illas aptare, adæquare ; *étalonner les mesures.* (*Chartul. S. Vand.*)

TALLIARIUS. — Exactor *talliarum; percepteur, collecteur ;* ol. *taillère*. (A. 1366.)

TALLIATA. — *Talliæ* impositio, atque adeo idem quod Anglis *talliagium*. (A. 1076.)

TALLIATIO.—Eadem notione. (Ap. Leibn.) — Adæquatio mensurarum ; *étalonnage des mesures*. (A. 1277.)

TALLIATOR. — Sarcinator; *tailleur d'habits*. (*A. SS.*) — *Talliarum* exactor; *receveur de la taille;* ol. *taillaire*. (A. 1340.) — *Talliator lapidum*, lapidicina ; *tailleur de pierres.* (A. 1263.)

TALLIATORIUM. — Idem q. TAILLADUS. (A. 1263.)

TALLIATUM. — Silva cædua ; *taillis*. (A. 1251.)

TALLICIUM. —Eadem notione. (A. 1271.)

TALLIO.— *Tallia* quæ imponitur pro exercitu regis ; *deuxième taille qui montait au tiers environ de la taille principale, et était censée servir à l'entretien de l'armée;* ol. *taillon*. (A. 1126.) — Quævis præstatio ratione feudi debita; *redevance.* (*Tab. S. Vinc. Cenom.*)

TALLITIO. — Cæsio, sectura ; *coupure, entaille*. (A. 1205.)

TALLIUM. — *Talliæ* genus, ut TALLIO. (A. 1358.) — Territorium urbis, ut TALLIA. — (A. 1340.) — Incisio ; *taille, coupure*. (A. 1301.) — Præstatio quæ episcopo fit a presbyteris ; *droit dû à un évêque par les prêtres de son diocèse.* (*St. Synod. Cast.*) — *Vendere ad tallium*, minutatim ; *vendre en détail*. (A. 1243.) *De tallio*, cæsim ; *de taille*. (A. 1397.)

TALMUD. — Opus jus canonicum ac civile Judæorum complectens; *le Talmud.*

TALO. — Talus; *talon*. (Ugut.)

TALOCHIA. — Clypei genus; *sorte de bouclier ;* ol. *taloche.* (*Vet. Gl.*)

TALPA. — Operculum; *couvercle.* (*Ch. Occit.*) — Machina ad suffodiendos muros; *machine de guerre destinée à faciliter la construction des mines.* (Pet. Tudeb.)

TALPARIUS.—Cunicularius ; *mineur*. (Mon. Altis.)

TALTERIUM. — Silva cædua ; *taillis*. (A. 1220.)

TALUDARE. — In *propedem* construere ; *construire en talus ;* ol. *taluder*. (A. 1381.)

TAMARISSA.— Sepes ex virgultis contexta; *haie, clôture de branchages.* (A. 1310.)

TAM BENE.—Æque ac ; *aussi bien que*. (A. 1457.)

TAMBORELLUS. — Tympanum ; *tambour*. (A. 1411.)

TAMBORINUM. — Eadem notione. (A. 1328.)

TAMBURARE. — Italis litem intentare, accusare ; *intenter un procès, accuser.*

TAMISIUM. — Cribrum, quo farina purgatur; *tamis*. (Heriman.)

TAMISSUM. — Eadem notione. (A. 1361.)

TAMNUM. — Cortex querceus in pulverem redactus; *tan*. (Lob. *H. Brit.*)

TAMOLA. — Fulcrum subaxillare ; *échasse, béquille*. (*A. SS.*)

TANA. — Caverna ; *tanière*. (A. 1245.)

TANACETUM. — Portio cibaria, ut vocant, monachica, « quæ quinque ovis conficiebatur ; » *pitance, ration d'un moine.* (*Chr. S. Trud.*)

TANAGA. — Compedes vel cæcus carcer, ut videtur; *ceps* ou *basse-fosse, cachot.* (*Us. Barc.*)

TANAIARE. — Candenti forcipe laniare; *tenailler*. (Ap. Mur.)

TANALIA. — Forceps ; *tenailles*. (*St. Fl.*)

TANARIA. — Officina coriaria; *tannerie*. (*Ch. Hisp.*)

TANARIUS.— Coriorum infector; *tanneur*. (A. 1187.)

TANATARIA. — Ut TANARIA.

TANATUS. — Panni species , fulvi coloris ; *étoffe de couleur rousse;* ol. *tannée*. (S. XV.)

TANCHELMISTÆ. — Sectatores cujusdam *Tanchelmi* hæretici, qui et *Tanchelinus, Tanquelmus, Tanchelmus, Tandemus, Tanderius* et *Tandelinus* dictus est.

TANDÆ. — Reliqua , arreragia ; *reliquat d'un compte, arrérages.* (*Ch. Arag.*)

TANEGLIARE. — Idem q. TANAIARE. (Ap. Mur.)

TANERIA. — Ut TANARIA. (A. 1237.)

TANETERIUS. — Ad querceum pulverem pertinens ; *de tan*. (A. 1060.)

TANGANARE.—Interpellare; *sommer quelqu'un en justice.* (*L. Sal.*)

TANGANUM. — Ipsa interpellatio judiciaria; *sommation.* (*L. Rip.*)

TANGERE. — Dicere, de re aliqua sermonem habere: *toucher, parler d'une chose.* (*Ann. Gen.*) — Statuere, convenire; *convenir d'une chose, tomber d'accord.* (A. 1337.) — Pulsare; *sonner.* (*Miss. Vet.*) *Tangere chartam*, dicebatur de iis qui chartam propria manu non subscribebant, neque apponebant signum crucis, sed manu tangebant, ut subscriptionem nominis sui a notario factam ratam haberent; *approuver un acte, consentir à son contenu en touchant le parchemin.* (A. 936.)

TANGIBILIS. — Qui *tangi* potest; *palpable, tangible.* (Lact.)

TANIA.— Capsa, arca, ut videtur. (A. 1330.)

TANIUM.— Querceus pulvis; *tan.* (A. 1225.)

TANLAGIUM. — Vectigal; *Vid.* TELON.

TANNARE.—Coria subigere; *tanner.* (Pass.)

TANNATOR. — Qui coria subigit præparatque; *tanneur.* (Id.)

TANNELLA. — Forceps; *tenaille.* (A. 1326.)

TANNERIA. — Officina vel ars coria subigendi; *tannerie.* (Flet.)

TANNERIUS.— Qui coria subigit; *tanneur.* (A. 1482.)

TANNEYUM. — Idem q. TANATUS. (A. 1332.)

TANNUM. — Locus vacans et publicus; *place vide et dont l'accès est public;* ol. *tande.* (*Ch. Tossiac.*)— Quercinus pulvis; *tan.* (*Mon. Angl.*)

TANOVERIUS.—Idem, ut videtur, q. TANNATOR. (A. 1469.)

TANQHANUM. — Conventus illicitus, seditio, turba; *réunion illicite, émeute, attroupement;* ol. *taquehan.* (A. 1285.)

TANQUAM. — « *Tanquam*, inquit Galbertus in Prologo ad Vitam S. Caroli comitis Flandr., non est semper similativum, sed sæpe confirmativum. *Tanquam* enim dicitur in Scriptura sancta pro eo, quod vere est, sicut est ibi : *tanquam sponsus*, hoc est vere sponsus. »

TANSA. — Præsidium militum; *garnison.* (Ap. Mur.)

TANT. — Vox Arvernis usitata pro umbraculum; *dais.*

TANTALLUS. — Ardea; *héron.* (*Vet. Gl.*)

TANTANELLUM.— Gari species; *trentanel.* (*St. Carc.*)

TANTI.—Pro *tot*, ut *quanti*, pro *quot*, passim occurrit apud scriptores ævi medii.

TANTILLITAS. — Exiguitas; *petitesse, exiguïté.* (Anast.)

TANTILLULUS. — Tantillus; *tout petit, si faible.* (*A. SS.*)

TANTITAS.—Exiguitas : « *tantitas nostra.*» (Flod.)

TANTO. — *In tanto*, interim, idiotismo Italico. (*A. SS.*)

TANTUM QUANTUM. — Dum, interim, tandiu. (A. 1334.) *Tantum et tantum*, duplum. (A. 1043.) *Tantum* pro *tam.* (*Conc. Rem.* a. 991.)

TANTUMDEM. — Pro *tantum.* (*A. SS.*)

TANTURERIUS. — Infector; *teinturier.* (A. 1518.)

TANUS.—Dignitatis nomen, ut THAINUS. — Præstationis, seu tributi species; *sorte de redevance.* (A. 1151.)

TAPARE. — Occludere, obturare; *fermer, boucher.* (A. 1331.)

TAPECIUS. — Tapes, aulæum; *tapis, tapisserie.* (A. 1010.)

TAPER. — Anglis, fax, cereus; *cierge.* (A. 1386.)

TAPESIUM. — Ut TAPECIUS. (*Vit. abbat. S. Alb.*)

TAPETIA. — Ead. notione.

TAPETIARIUS. — Cui tapetium cura commissa est; *tapissier.* (A. 1483.)

TAPETUM. — Pannus qui feretro insternitur; *drap mortuaire.* (*Chartul. Maj. Mon.*)

TAPHUS. — Sepulcrum; *tombeau.* (*A. SS.*)

TAPICERIA. — Aulæa, peristromata; *tapisserie.* (A. 1495.)

TAPICERIUS. — Aulæorum opifex; *tapissier.* (A. 1273.)

TAPICUS. — Eadem notione. (*St. Ast.*)

TAPINAGIUM. — *Per modum tapinagii*, clanculum, secreto; *en tapinois.* (A. 1355.)

TAPINATIO. — *Cum tapinatione aliquid agere*, Gallis *en tapinois*, furtim, clanculum. (A. 800.)

TAPISSARE. — Acu pingere; *broder.* (A. 1479.)

TAPISSIUM. — Aulæum, tapes; *tapis.* (A. 1361.)

TAPITUM.— Eadem notione. (*Pontif. Eccl. Eln.*)

TAPITUS. — Eadem notione. (A. 1361.)

TAPPA. — A Teutonico *tappen*, obturamentum, epistomium; *bonde, bondon.* — *Vendere vinum* ad *tappam*, vendere vinum parvis mensuris; *vendre le vin en détail.* (*St. Ord. Semp.*)

TAPPETARIUS.— Aulæorum opifex; *tapissier.* (A. 867.)

TAPPONNARE. — Cavare, suffodere; *creuser, fouiller la terre.* (Ap. Mur.)

TAPPONNATOR. — Cunicularius; *mineur.* (Id.)

TAPPONUM. — Machina ad suffodiendos muros; *machine à saper les murs.* (Id.)

TAPPUS. — Epistomium, truncus ligneus, quo foramen dolii, per quod liquor infunditur, obturatur; *tampon, bonde.* (Lamb. Ard.)

TAPSERIA. — Idem q. TAPICERIA. *Opus tapseriæ*, acu pictum; *ouvrage de broderie, broderie.* (A. 1388.)

TAQUEHA. — Idem q. TANQHANUM.

TARA. — Pondus, seu potius superpondium; *poids* ou *surpoids.* (*Invent. Eccl. Anic.*) — Vasis species; *espèce de vase.* (A. 1323.)

TARABINTA. — Fulcrum axillare; *béquille, échasse.* (*A. SS.*)

TARAGA. — Fascia, similis illi qua uti jubentur episcopi peregrinantes ex *Cæremoniali* lib. I, cap 3 : « Circa collum *fasciam* sericam coloris nigri latitudine duorum palmorum. » Utuntur *taraga* doctores ecclesiastici Siculi et Melitenses supra superpelliceum ad modum stolæ in concionando, sive in processionibus, sed in Melita soli doctores in theologia ea decorantur.

TARANUS. — Moneta aurea apud Apulos

et Siculos; *monnaie d'or en cours en Sicile et dans la Pouille.*

TARATA. — Vestis regia et purpurea; *vêtement royal.* (Ugut.)

TARATANTARA. — Instrumentum musicum, cribrum; *instrument de musique, sas à passer la farine.*

TARATRUM.—Terebra; *tarière;* ol. *tarelle.* (*Vet. Gl.*)

TARAVELLA.— Eadem notione. (A. 1379.)

TARCASIUS. — Pharetra; *carquois.*(*A. SS.*)

TARCHETA. — Minor targa; *petite targe, bouclier d'un petit diamètre.*

TARDA. — Mora; *retardement.*(*For. Arag.*)

TARDILOQUENS.— Qui difficulter loquitur; *qui parle avec difficulté.* (*Conc. Aquisgr.* a. 836.)

TARDIUS. — *Ad tardius,* cum tardissime. (A. 1227.)

TARDUS.—Serotinus; *qui vient tard.*(Pass.) *Tarda hora*, ad vesperum; *sur le soir.* (A. 1301.)

TARECENA. — Apud Mauros, domus munitissima ubi moneta conficitur, aliaque regia quædam opera fiunt. (*A. SS.*)

TARENTINUS. — Idem q. TARENUS. (Nicol. IV PP.)

TARENUS. — Moneta aurea, apud Siculos; *monnaie d'or de Sicile.* (Mat. Silv.)

TARERIUM. —Terebra; *tarière.* (A. 1270.)

TARERIUS. — Eadem notione. (A. 1113.)

TARETRUM. — Eadem notione. (Isid.)

TARETTA. — Sagittæ vel arcus species; *sorte de flèche* ou *d'arc.* (*St. Mant.*)

TARGA. — Pelta; *sorte de bouclier, targe.* (Pass.) — Moneta 2 denariorum ducum Britanniæ; *monnaie féodale des ducs de Bretagne;* ol. *targe, écu.*

TARGATUS. — *Targa* munitus; *armé d'une targe.* (Mur.)

TARGIA. — Navis species; *sorte de vaisseau;* ol. *targe.*

TARIDA. — Navis onerariæ species, eadem quæ TARTANA vocitata, ut quidam volunt. (Ap. Mur.)

TARIFA. — Index pretii; *tarif.* (Ap. Mur.)

TARINGÆ.— Sudes ferreæ; *broches de fer.* (*A. SS.*)

TARITATICUM. — Tributum ex navibus quæ *taritæ* appellabantur in ch. ubi alii legunt CARVATICUM et TRANATICUM.

TARLATUS. — Cariosus; *gâté, pourri, carié.* (*A. SS.*)

TARMUS. — Blatta, tinea; *blatte, teigne.* (*Vet. Gl.*)

TARPONERIA. — Moles aquis opposita, ni fallor; *digue, chaussée.* (*St. Perus.*)

TARQUA. — Idem q. TACRA.

TARRABRUM. —Terebra; *tarière.*(A.1206.)

TARRASSARIA. — Agger terreus; *terrasse.* (A. 1435.)

TARRATER. — Idem q. TARRABRUM. (Ap. Pez.)

TARSENATUS.—Armamentarium; *arsenal;* ol. *tarsenal.* (S. XIV.)

TARSICUS. — Panni pretiosioris species; *sorte d'étoffe de Tartarie;* ol. *tartaire.* (A. 1295.)

TARSIONATUS. — Ut TARSENATUS.

TARTA. — Placentæ species; *tarte.* (A. 1103.) — Species navis, ut TARIDA.

TARTANA. — Instrumentum piscandi; *instrument de pêche.* (A. 1337.)

TARTARA. — Peccata, delicta; *péchés, fautes.* (*Missal. Goth.*) — Species panni, ut TARSICUS. (A. 1335.)

TARTAREALIS. — Tartareus; *de Tartarie.* (A. 1054.)

TARTARICUS.—Panni species, ut TARTARINUS. (A. 1320.)

TARTARINI. — Tartari; *les Tartares.*

TARTARINUS. — Species panni, ut TARTARICUS. (*Mon. Angl.*)

TARTARON. — Moneta ænea Græcanica, a Nicephoro Phoca imperatore adinventa; *petite monnaie de cuivre de l'empire grec.*

TARTARUM. — Aridæ fæcis doliariæ crustula, vini fæx indurata, et doliis adhærens; *tartre.* (J. de Garl.)

TARTAVELLA. — Instrumentum quoddam compluribus ligneis frustis sese invicem collidentibus constans, cujus strepitu piscatores cogunt pisces ad retia; *sorte de crécelle;* ol. *tartavelle.*

TARTAVELLARE.— Pulsare; *faire du bruit avec la tartavelle;* ol. *tartaveler.*

TARTELETA. — Placentula; *tartelette.* (A. 1488.)

TARTRA. — Placentæ species, idem q. TARTA. (A. 1482.)

TARTUGA.— Testudo; *tortue;* ol. *tartugue.*

TARUS. — Monetæ genus, idem q. TARENUS.

TASCA. — Pera, sacculus; *besace, petit sac, sorte de bourse;* ol. *tasse.* (*A. SS.*) — Præstatio agraria, *agrarium, campipars,* vox in chartis Occitanis, et provincialibus præsertim, sat frequens; *impôt sur les terres, terrage, champart;* ol. *tasque.* (Pass.)

TASCHEREIUM.— Tempus quo *tasca* colligitur, ni fallor; *époque de la perception de la tasque.* (*Polyp. S. Rem. Rem.*)

TASCODROGITÆ. — Hæretici ita appellati a τασχός, quod illis *paxillum* sonabat, et δροῦργος, *nasus*, quod inter orandum indicem digitum naso apponerent, ut animi tristitiam et affectatam quamdam sanctitatem præ se ferrent.

TASIUM. — Mensuræ annonariæ species; *mesure pour les grains.* (A. 1184.)

TASQUERIUS. — Collector *tascæ; celui qui lève la tasque; Vid.* TASCA. (A. 1268.)

TASSA. — Scyphus, patera; *tasse.*(A.1337.) — Cumulus; *tas.*(S. XIII.)—Ornamenti genus, vittarum strues seu nexus, ut videtur; *nœud de rubans.* (*Conc. Senon.* a. 1336.)

TASSAGIUM. — Servitium, quod domino debent vassalli in *tassando* seu aggerando ipsius fenum; *corvée consistant à ramasser le foin du seigneur et à le mettre en meule.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

TASSARE. — In struem ordinare; *mettre en tas, en meule.* (Flet.)

TASSEA. — Scyphus, ut TASSA.

TASSELLARE. — Claudere, obstruere; *boucher, fermer.* (*St. Mut.*)

TASSELLUS. — Fimbria; *frange.* (*Mon. Angl.*) — Pluvialis; *chaperon.* (S. XV.)

TASSIA. — Scyphi species; *tasse.* (Sæc. XIII.)

—Confertus herbarum globus; *touffe d'herbes.* (A. 1221.)—Pera, sacculus, ut TASCA. (A. 1379.)

TASSIUM. — Cumulus, ut TASSUS. (A. 1407.)

TASSUS. — Cumulus, seu strues aristarum vel fœni; *tas, meule.* (Pass.)

TASTARE. —Tentare, explorare; *éprouver, essayer;* ol. *taster.* (A. 1238.)

TASTART. — Monetæ genus, apud Gallos; *sorte de monnaie;* ol. *tastart.* (*A. SS.*)

TASTUM. —Linamentum, collyrium; *charpie.* (*A. SS.*)

TATA. — Nutritius, pædagogus; *celui qui élève un enfant, gouverneur.* (Thwrocz.)

TAU. — Crux veteribus Gallis; *la croix.* (Pass.) — Vestimenti genus, f. SCAPULARE. (*A. SS.*)

TAULA. — Latitudo; *largeur.* (A. 1435.) — Mensa; *table.* (*Ch. Occit.*)

TAULAGIUM. — Vectigal; idem q. TELON.

TAULATICUM. — Eadem notione. (A. 1243.)

TAULERIUS. —Escalis orbiculus, ni fallor; *tailloir, tranchoir; Vid.* TALLERIUS. (A. 1279.)

TAULETUM. — Diminut. a *taula*, parva mensa; *petite table;* ol. *taulette.* (A. 1352.)

TAULLIA. — Tessera lignea, ut TALEA. — Impositio, exactio, ut TALLIA.

TAULONUS. — Pes mensæ; *pied d'une table.* (A. 1361.)

TAUPIA. — Talparius cumulus; *taupinière.* (*St. Arel.*)

TAUREÆ. — Flagella ex boum seu taurorum coriis; *fouets à lanières de cuir.* (Salv.)

TAURUS. — Qui gregem regit; *taureau, le chef du troupeau.* (*L. Sal.*) — Maritus; *le mari.* (*Leg. H. I reg. Angl.*)

TAUTA. — Mentum, maxilla; *menton, mâchoire.* (*A. SS.*)

TAUTO.— Palpebra; *paupière.* (*Vet. Gl.*)

TAVELLA. — Species lateris ad sternendum accommoda; *espèce de tuile propre à couvrir le toit d'une maison.* (*St. Rip.*)

TAVELLARE. — Lapidibus sternere, munire; *paver une maison.* (*St. Mutin.*)

TAVILUS OPERIS. — Qui alias *operarius* dicitur. (Ach. *Spic.*)

TAVOLERIUM. — Pavimentum, vel tabulatum, ni fallor; *pavé* ou *parquet.* (*St. Cad.*)

TAXA.— Exactio, impositio, certum pretium, seu certa pecuniæ quantitas, per vim exacta; *contribution, imposition, exaction, taxe.* (Pass.) — Pensum, injunctum opus; *tâche.* (*Ch. Angl.*) — Pera, sacculus, ut TASCA. (A. 1382.)

TAXALES. —Species ludi cum taxillis, fortassis idem qui Gallis *trictrac*, fritillus, ludus scrupulorum. (A. 1388.)

TAXAMENTUM. — Tributum quod a vassallo domino exsolvitur ob protectionem; *droit que paye le vassal à son seigneur à cause de la protection qu'il en reçoit;* ol. *taxement.*

TAXARE.— Nominare, appellare, dicere, scribere; *nommer, appeler, inscrire, écrire.* (Abb.) — In struem ordinare, aggerare; *tasser, mettre en tas, amonceler.* (A. 1262.)— Pretium imponere; *estimer, priser.* (A. 1217.) — Imponere; *appliquer.* (Id.)

TAXATIO. — Pretium, æstimatio; *valeur, prix, estimation.* (*A. SS.*) — Præsidium; *garnison.* (*Vet. Gl.*)

TAXATOR.— Æstimator; *celui qui estime, qui évalue, estimateur.* (*Vet. Gl.*)— Qui *taxam* imponit pro uniuscujusque facultate; *répartiteur de la taxe.* (A. 1343.)

TAXATUM.— Expeditio bellica; *expédition militaire.* (*Form. Andeg.*)

TAXATUS. — Miles stipendiarius, qui *taxam*, seu stipendium excipit; *homme de guerre qui reçoit une solde.* (*Hist. Misc.*)

TAXEA. — Laridum; *lard.* (Isid.) — Scyphus, patera, crater; *tasse.* (*Ord. Rom.*)

TAXEOTA. — Apparitor; *sergent, appariteur.* (*Vet. Gl.*)

TAXETA. — Dimin. a *taxea*, scyphus. (A 1375.)

TAXIARCHA.—Græc. ταξιάρχης, ductor ordinum, centurio vel decurio; *taxiarque, chef militaire.*

TAXIARCHUS. — Æstimator; *celui qui évalue, qui taxe, priseur.*

TAXILLATOR. — Taxillorum ludo deditus; *livré au jeu de dés.* (A. 1355.)

TAXILLI. — Lusoriæ tesseræ; *dés à jouer* (*Cons. Sic.*)

TAXILLUS. — Calx; *talon.* (*A. SS.*)

TAXIS.— Indicium, nota; *marque.* (A. 1466.)

TAXONARIA. — Locus ubi crescunt *taxi*; *bois d'ifs, lieu où viennent les ifs.* (*A. SS.*)

TAXONUS. — Melis; *taisson, blaireau.* (*St. Verc.*)

TAXTA. — Instrumentum vulnerum profunditati explorandæ inventum; *sonde, instrument de chirurgie.* (*A. SS.*)

TAXUS. — Pretium, æstimatio; *estimation, prisée.* (A. 1349.)— Melis, ut TAXONUS. (J. de J.)

TAYCHIA. — Ut TASCHA.

TAYETUM. — Incisio, fossa, canalis; *coupure, saignée faite dans les terres, canal.* (*St. Mant.*)

TAYLLIATILIS. — Idem q. TALLABILIS.

TAYSIA. — Mensuræ genus, ut TEISIA.

TECHA. — Tegumen lineum; *taie.* (*St. Vict. Par.*)

TECIA. — Pro TAXA, ni fallor, impositio, exactio. (A. 1160.)

TECTERE. — Tegere; *couvrir.* (*Vet. Gl.*)

TECTONATUS. — Coopertus; *couvert.* (*Vet. Gl.*)

TECTONUS. — Faber lignarius; *charpentier.* (Pap.)

TECTOR. — Qui *tectorium* inducit, dealbator; *celui qui crépit, qui blanchit.* (*Vet. Gl.*)

TECTORA. — Pro *tectum*, ædes, enuntiatione Longobardica. (*Ch. Long.*)

TECTORATUS. — Tecto coopertus; *qui est couvert d'un toit.* (*Vet. Gl.*)

TECTORIUM. — F. lodix, stragulum; *couverture.* (Ap. Bal. *Misc.*)

TECTUM. — Tegumentum, vestis qua quis tegitur, vel stragulum; *vêtement* ou *couverture.* (Ap. Mur.)

TECTUS. — Tutus, securus; *qui est en sûreté.* (*Ann. Ben.*) — Pro *tectum.* (Hariulf.)

TECUARIUM. — Pro *tegurium* scribitur in quibusdam mss.

TEGELLA. — Parva *tegula; petite tuile;* ol. *tieulette.* (J. de J.)

TEGELLARIA. — Venefica; *sorcière.* (Id.)

TEGES. — Domuncula; *maisonnette.* (A.

SS.) — Tectum; *toit*. (*Gest. Cons. Andeg.*)

TEGILLA. — Pro *tigillum*, canterius; *chevron*. (Ap. Leibn.)

TEGLA. — Tigillum; *chevron*. (*Tract. de re milit.*)

TEGNON. — Ex Græc. τέκνον, filius : « Et dixit mihi : Bene venisti, *tegnon*. » (*Pass. SS. Perpet. et Felicit.*)

TEGULARE. — *Tegulas* facere, vel *tegulis* operire; *faire des tuiles* ou *couvrir une maison avec des tuiles*. (J. de J.)

TEGULARIA. — Tegularum officina; *tuilerie*. (*Vet. Gl.*) — Terra tegulis conficiendis apta; *terre à briques, argile*. (A. 1318.)

TEGULARIS. — *Tegularis petra*, tegula; *tuile*. (Ap. Mad.)

TEGULARIUS. — Qui *tegulas* facit; *tuilier*. (*Vet. Gl.*)

TEGULATOR. — Eadem notione. (Lindwod.)

TEGULATUS. — *Tegulis* tectus; *couvert de tuiles*. (Ap. Mad.)

TEGULITIUS. — Factus e *tegulis*; *fait de tuiles*. (*Vet. Insc.*)

TEGULUM. — Pro *tegula*. (S. XIV.)

TEHINGUS. — Decanus, ap. Anglo-Saxones.

TEINTURARIUS. — Tintor, infector; *teinturier*. (A. 1359.)

TEISIA. — Pertica seu mensura sex pedum; *toise*. (Pass.)

TELA. — Pro *telum*, jaculum, spiculum. (Mart. *De ant. Eccl. rit.*) — Panni seu *telæ* latitudo. (A. 1476.)

TELARIS. — *Tela* confectus; *fait de toile*. (*St. eccl. Tull.*)

TELARIUM. — « Eaque (*pallia*) sectis quadratisque lignis munita, quæ *telaria* vocant, ne rugosa aut sinuosa... conspiciantur. » (*Cærem. episc.*) Lignum esse videtur cui affiguntur *telæ*, vel pallia seu aulæa altaris, Gallis *contrerétable*. *Telare* dicitur in cæremoniali monastico Congregat. S. Mauri.

TELARIUS. — Qui facit aut vendit *telam*; *fabricant de toiles, toilier*. (*Vet. Gl.*) — E tela confectus; *fait de toile*. (Id.) — *Telarius cervus*, domesticus, mansuefactus; *cerf privé*. (S. VII.)

TELATA. — Cataracta oculi; *taie*. (*A. SS.*)

TELERIA. — F. officina ubi *tela* texitur; *toilerie*. (*Const. Clun.*)

TELIA. — Modus agri, aut vineæ; *mesure pour les champs et les vignes*. (*Ch. Burg.*)

TELLENCUS. — Idem q. TELON. (A. 692.)

TELLUMO. — Deus telluris; *Dieu de la terre*. (S. Aug.)

TELLERUS. — Eadem notione. (M. Cap.)

TELLUSTRIS. — Terreus, terrenus; *de terre, terrestre*. (Id.)

TELON. — Tributum pro mercibus, exactio quævis; *taxe, impôt*, particulièrement, *droit de passage, droit d'entrée, douanes*; ol. *tonlieu, tonliu, tonneu, tonnieu, tonniu, tomneu*, etc.

TELONARIUS. — *Telonis* exactor; *celui qui perçoit le tonlieu*; ol. *tonloïer, tonneur*. (Pass.) — Qui in palatio regum Francorum, omnibus portitoribus præerat; *chef des huissiers du palais des rois francs*. (Hincm.)

TELONARIUM. — Tributi genus, ut TELON. (S. IX.) — Locus in quo *telonarius* sedet; *bureau de douane, lieu où se paye le tonlieu*; ol. *tonneu*. (A. 1011.)

TELONEARIUS. — Idem q. TELONARIUS. (A. 1214.)

TELONEUM. — Idem q. TELON. (Pass.)

TELONIUM. — Idem q. TELON. (Pass.)

TELUM. — Id omne quod hominum saluti nocere potest; *toute arme, tout ce avec quoi on peut faire du mal*. (S. IX.) — Dolor lateris; *point de côté*. (Pap.) — *Telum amicitiæ*, amicitiæ factum; *trait d'amitié*. (Ap. Lud.)

TEMERARE. — Infringere, violare; *violer, ne pas respecter*. (*Chart. Cels.*)

TEMERATIVE. — Temere; *témérairement*. (Joan. VIII PP.)

TEMO. — Navis gubernaculum; *gouvernail*. (*Ann. Gen.*)

TEMPE. — Montium angustiæ, clusuræ; *gorges, défilés, pas*. (Alex.) — Pascua in montium convallibus; *pâturages dans les montagnes*. (*Ch. Morov.* a. 1235.)

TEMPELLUM. — Ædicula sacra; *chapelle, oratoire*. (*A. SS.*)

TEMPERACULUM. — Pro TEMPERAMENTUM. (*A. SS.*)

TEMPERAMENTUM. — Temperatio; *mélange*. (*Andr. Flor.*)

TEMPERANTES. — Qui cælibem vitam affectabant, iidem qui CONTINENTES, q. *Vid.*

TEMPERARE. — Diluere, parare, scalpere, disponere; *délayer, dissoudre, préparer, tailler, régler*. (Pass.)

TEMPESTARE. — Vexare, molestare; *inquiéter, tourmenter*. (*Vet. Gl.*)

TEMPESTARIUS. — Qui tempestates et alia maleficia facit; *sorcier*. (A. 805.)

TEMPESTAS. — *Tempestas extrema*, pœna confiscationis; *la confiscation*. (A. 1284.)

TEMPESTATIO. — Pro *temptatio* seu *tentatio*. (Greg. Tur.)

TEMPESTATUS. — Pro *conspersus*. (*A. SS.*)

TEMPESTE. — Pro *aliquando*. (*A. SS.*)

TEMPESTIALIS. — *Tempestialis febris*, f. febris ardens, quæ quasi tempestatem excitat in laborante, qui sui compos non est cum talem febrim patitur. (*Mir. Urb. V PP.*)

TEMPESTIVE. — Impetuose; *impétueusement, avec violence*. (A. 1364.)

TEMPESTUARIUS. — Idem q. TEMPESTARIUS.

TEMPESTUS. — Tempestivus, opportunus; *qui arrive à propos, opportun*. (*A. SS.*)

TEMPLACIUM. — Iidem q. *templum*, spirituali notione. (*St. equit. Teut.*)

TEMPLALES. — Pro *temporales*. (Ap. Mart. *Anecd.*)

TEMPLARII. — Templariorum militum ordo; *les Templiers*. (A. 1118.)

TEMPLATURA. — Fornix, concameratio; *voûte*. (A. 1329.)

TEMPLICOLÆ. — Iidem q. TEMPLARII. (*A. SS.*)

TEMPLUM. — Ordo ipse Templariorum;

etiam ædes Templariorum; *l'ordre du Temple, couvent de l'ordre du Temple;* ol. *Temple.* (Pass.) *Templum Dei*, cœtus Christianorum, Ecclesia; *l'assemblée des fidèles, l'Eglise.* (Lact.)

TEMPORALIA. — Pulvinus; *traversin, coussin.* (*Ritual. Vet.*) — Bona clericorum; *le temporel du clergé.* (*G. Chr.*) — Jejunium Quatuor Temporum; *le jeûne des Quatre Temps.* (Ap. Mur.)

TEMPORALIS. — Sæcularis, laicus; *qui vit dans le monde, séculier.* (Pass.) — Inconstans; *qui n'est pas constant, inconstant.* (S. Col.) — Ejusdem ætatis, coætaneus; *qui est du même temps.* (*Vet. Chartul.*) — Qui ab officio amoveri potest; *amovible.* (A. 1411.)

TEMPORALITAS. — Bona ecclesiastica; ut TEMPORALIA.

TEMPORALITER. — Ad tempus; *provisoirement, pour un temps.* (Tert.)

TEMPORANEE. — Temporius; *de bonne heure.*

TEMPORANEUS. — Maturus, tempestivus; *qui se fait ou vient à temps.* (Pass.)

TEMPORARE. — Tempus ducere vel in tempore vivere, adtemporare, contemporare, simul temporare; *temporiser* ou *vivre en même temps, être contemporain.* (J. de J.)

TEMPORARIE. — Ad tempus; *provisoirement, pour un temps.* (Salv.)

TEMPORATIM. — Pro vario tempore; *selon le temps.* (Tert.)

TEMPORICARE. — Ut TEMPORIZARE. (Ap. Mur.)

TEMPORINUS. — Tener, mollis; *tendre.* (*Ord. Clun.*)

TEMPORIUS. — Maturius; *plus tôt, de meilleure heure.*

TEMPORIZARE. — Cunctari; *hésiter.* (Mart.)

TEMPTATUS. — Pro *tentus* seu *detentus.* (*Cap. Car. M.*)

TEMPUS. — *Ad tempus*, suo tempore, mature; *à temps* ou *en son temps.* (*Cap. Car. M.*) — Aer, cœlum; *temps, température.* (*Ann. Gen.*) — *Liber temporum*, id est *Paralipomenon.* (S. Hier.) — *Tempus Octavianum*, quo Cæsar Augustus imperabat; *époque du règne de C. Auguste.* (Ap. Meich.)

TEMPUSCULUM. — Tempus, ætas; *temps, âge.* (*A. SS.*)

TENA. — Lingulæ quæ dependent de mitra pontificis; *les fanons de la mitre.* (*Vet. Gl.*)

TENABULA. — Forceps; *tenailles.* (Ap. Mur.)

TENABULUM. — Idem q. TENACULUM. (*Vet. Gl.*)

TENACES. — Forcipes; *tenailles.* (*Vet. Gl.* — Fuscinæ; *fourchettes.* (*Ch. Hisp.* a. 1101.)

TENACIA. — Pro *tenacitas.* (*A. SS.*)

TENACULA. — Forceps; *tenailles.* (*Vet. Cod.*) — Tenaculum; *pinces.* (*A. SS.*)

TENACULUM. — Venabulum, calamus; *épieu, roseau à écrire.* (*Vet. Gl.*)

TENAGIARE. — Candenti forcipe laniare; *tenailler, déchirer avec des tenailles rougies au feu.* (Ap. Mur.)

TENALEA. — Forceps; *tenailles.* (Id.)

TENALLEATUS. — Candenti forcipe laniatus; *tenaillé.* (Id.)

TENANCIA. — Idem q. TENENTIA, q. *Vid.*

TENANDRIA. — Villa; *maison des champs, ferme.* (*St. Rob. III reg. Scot.*)

TENANDRIUS. — F. villicus. (Id.)

TENATOR. — Qui prædium a domino feudali pendens *tenet* et possidet; *tenancier.* (*Ann. Præm.*)

TENATURA. — Idem q. TENETURA. (A. 1182.)

TENCHURERIUS. — Tinctor, infector; *teinturier.*

TENCIA. — Induciæ; *trêve, suspension.* (A. 1234.)

TENDA. — Tabernaculum, tentorium; *tente.* (Tudeb.) — Locus vacuus, in quo aliqua extendi seu expandi possunt; *étendage, étendoir;* ol. *tende.* (*Ch. Hisp.*)

TENDARE. — Pro *tendere, explicare.* (*H. Nem.*)

TENDARII. — Qui in *tendis* merces suas venum exponunt; *marchands qui étalent les marchandises sous des tentes, dans des baraques à ce destinées.* (*Ch. Hisp.*)

TENDARIS. — Locus ubi panni explicantur seu *extenduntur; étendoir.* (A. 1335.)

TENDARIUS. — Tinctor, infector; *teinturier;* ol. *tandeur.* (A. 1344.)

TENDERE. — Extendere; *étendre.* (*Cod. Th.*) *Tendam* explicare; *dresser sa tente.* (*Vet. Gl.*)

TENDICULA. — Diminut., a *tenda*, tabernaculum; *petite tente.* (*St. Cum.*)

TENDITAS. — Voluntas auctoritasve. (Greg. IX PP.)

TENEBRÆ. — Officii ecclesiastici genus; *l'Office de Ténèbres.*

TENEBRARE. — Obscurare, tenebrosum facere; *obscurcir, rendre obscur, cacher.* (*Vet. Gl.*)

TENEBRATIO. — Obscuratio, caligatio; *obscurcissement.* (C. Aurel.)

TENEBRESCERE. — Tenebrosum fieri, *tenebris* obduci; *s'obscurcir, se couvrir de ténèbres.* (St. Aug.)

TENEBRICARI. — Eadem notione. (Tert.)

TENEBRICOSITAS. — Obscuritas; *obscurcissement.* (C. Aurel.)

TENEBROSITAS. — Eadem notione. (A. 1398.)

TENECIO. — Possessio; *possession.* (A. 1204.)

TENECULA. — Idem quod TENACULA. (*A. SS.*)

TENEDO. — Idem q. TENETURA et TENEMENTUM. (*Usat. Barc.*)

TENEDURA. — Prædium quod quis ab alio tenet; *tenure.* (A. 1202.)

TENELLA. — Forceps; *tenailles.* (*A. SS.*)

TENELLUS. — Obturaculum oris dolii; *cannelle.* (*A. SS.*) — Structa in forcipis modum munitio; *ouvrage de fortification, tenaille.* (A. 1231.)

TENEMENCIUS. — Ut TENEMENTARIUS. (S. XIV.

TENEMENTARIUM. — Possessio quam quis ab alio tenet, ut TENEMENTUM. (Pass.) — Codex

agrorum vectigalium; *cadastre, livre terrier.* (Pass.)

TENEMENTARIUS. — Feudatarius, idem q. TENENS. (A. 1256.)

TENEMENTATOR. — Eadem notione. (A. 1329.)

TENEMENTUM. — Id quod quis ab alio tenet, *feudum*, prædium, proprietas, possessio; *ce qu'on tient de la concession d'un seigneur ou d'un propriétaire, fief, censive*, etc.; *propriété, domaine, héritage, possession, jouissance;* ol. *ténement, tenure, teneure, tenance, tenanche*, etc. (Pass.) — Territorium, districtus alicujus loci; *territoire, district, ressort.* (Pass.)

TENENS. — Forense vocabulum, reus; *le défendeur;* ol. *tenant.* (Pass.) — Qui prædium ab aliquo tenet; *celui qui tient un héritage à fief ou à cens;* ol. *tenancier, tenant, tenementier.* (Pass.) — Qui possidet, detinet; *possesseur, détenteur;* ol. *tenant.* (Pass.)

TENENSA. — Possessio quam quis tenet ab alio, ut TENEMENTUM.

TENENSARIUS. — Idem q. TENEMENTARIUS. (A. 1333.)

TENENTA. — Idem q. TENENSA. (A. 1334.)

TENENTIA. — Securitas standi promissis et conventis; *garantie d'une promesse, d'une convention.* (A. 1209.) — Proprietas, dominium; *propriété, héritage.* (A. 1312.) — Reditus, qui ex prædiis percipitur; *produits des fonds de terre, revenu qu'on en retire.* (A. 1222.) — Prædium quod ab alio tenetur; *fief;* ol. *tenance, tenanche.* (A. 1246.)

TENENTOR. — Idem q. TENENSARIUS. (A. 1451.)

TENENUM. — Ager, ut videtur, clausus; *clos, enclos.* (A. 1358.)

TENERARE. — Tenerum efficere; *rendre tendre.*

TENERE. — Prædium a domino feudali dependens, et in ejus feudo vel dominio possidere; *posséder, avoir, tenir en fief.* (Pass.) — Patrini baptismalis officium exsequi; *tenir sur les fonts baptismaux, être parrain.* (Pass.) — Claudicare, obtinere, habere, existimare, congregare, cogere, pertingere, credere, pro fidei articulo habere, tractare, accipere; *boiter, gagner, obtenir, réputer, estimer, reconnaître pour, réunir, rassembler, recueillir, s'étendre, couvrir, croire, admettre, recevoir, agir.* (Pass.) *Tenere campum duelli*, duello præesse; *présider le combat judiciaire.* (S. XII.) *Tenere chorum*, cantantium choro præesse; *conduire le chœur.* (Lob. *H. Par.*) *Tenere regnum*, illud regere; *régner, gouverner.* (A. 1213.) *Tenere se*, vim vi repellere; *se défendre.* (Ap. Mur.)

TENERIA. — Manubria arcubalistarum; *crosse d'arbalète.* (Sanut.)

TENERINUS. — Tener; *tendre :* « Formagium *tenerinum*, » caseus musteus, recens. (*St. Plac.*)

TENERITUDO. — *Teneritudo annorum*, ætas tenera; *âge tendre, enfance.* (*Script. rer. Fr.*)

TENEROSITAS. — Teneritas : *tenerositas ætatis; Vid.* TENERITUDO.

TENERRIARIA. — F. idem quod *ripa :* « Si *tenerriariæ* sive ripæ aquæ fronteriæ... Non sint legitime curatæ, esbucatæ et reparatæ. » (A. 1471.)

TENESO. — Ut TENEMENTUM. (S. XIII.)

TENETERIA. — Mansio in qua consistere debet fidejussor, donec is pro quo spopondit, creditori satisfecerit. (A. 1291.)

TENETURA. — Status, conditio; *état, condition.* (A. 1224.) — Prædium quod ab quodam domino pendet, ut TENEMENTUM. (A. 1202.)

TENEURA. — Prædium, etc., ut TENEMENTUM. (Pass.)

TENILIS. — Qui *teneri* potest; *qui peut être tenu.* (Pap.)

TENOR. — Argumentum instrumenti, quod in scripto continetur; *le contenu d'un écrit sa teneur.* (Pass.)

TENSA. — Idem q. TENSAMENTUM. (A. 1188.) — Expilatio; *pillage.* (A. 1348.)

TENSABILIS. — Defensus; *mis en défense, prohibé.* (*Ch. Angl.*)

TENSAMENTUM. — Protectio, tutela, et pensitatio quæ a vassallis aut subditis domino pro ea protectione solvitur; *protection accordée par le seigneur à ses vassaux*, et *le droit que lui payent ces derniers pour cette protection;* ol. *tessement, tensement.* (*Chr. Maur.*)

TENSARE. — Defendere, protegere, securum facere, in pratum defensum redigere, expilare, grassari; *défendre, protéger, garantir, mettre en défense, piller, larronner;* ol. *tencer, tensier.* (Pass.)

TENSARIA. — Latrocinium, rapina, expilatio; *vol, pillage.* (A. 1366.)

TENSATOR. — Prædator; *pillard.* (A. 1348.)

TENSEAMENTUM. — Ut TENSARIA. (A. 1369.)

TENSIBILIS. — Qui tendi potest; *qui peut être tendu;* ol. *tendable.* (*Vet. Gl.*)

TENSIO. — Pensitationis species, ut TENSAMENTUM. (*Ch. Norm.*)

TENSURA. — Præstatio, ut TENSAMENTUM. (A. 1181.) — Prædium, feudum, ut TENEMENTUM. (A. 1290.) — Tensio arcus; *action de bander l'arc.* (*L. Burg.*)

TENSUTUM. — Rete : *filet.* (A. 1317.)

TENTA. — Tentorium; *tente, pavillon.* (A. 1324). — Locus ubi panni explicantur; *étendoir.* (A. 1317.) — Linamentum quod vulneribus apponitur; *compresse, bande de lin;* ol. *tente.* (A. 1468.)

TENTARE. — Oppugnare; *attaquer.* (Ap. Mur.) — *Tentam* vulneri apponere; *panser une plaie, y mettre une tente;* ol. *tenter.* (S. XV.)

TENTATIO. — Examen; *essai.* (*Ch. Angl.*) — Fidei desertio; *apostasie.* (S. Cypr.)

TENTATOR. — Examinator, seu judex doctrinæ candidati gradus academici; *examinateur, celui qui interroge dans un examen.* (Rob. Goul.)

TENT-CLAVIA. — Umbellæ seu tentorii species; *dais, pavillon.* (*St. Syn. Tornac.* a. 1366.)

TENTIA. — Pro *tenentia*, continentia. (A. 1476.)

TENTIO. — Jurisdictio, ditio, possessio; *juridiction, ressort, possession.* (Lob. *H. Brit.*)

TENTOR. — Qui tenet seu possidet; *possessur, détenteur*. (Ap. Rym.)

TENTORIUM. — Machina bellica, eadem quæ Latinis pluteus; *mantelet*. (Abb.) — Locus ubi panni explicantur; *étendoir*, *étendage*. (S. XIV.)

TENTUM. — Tabernaculum; *tente*. (Ap. Rym.)

TENTURA. — Aulæum, tapes, a Gall. *tenture*. (*Cærem. eccl. Larn.*)

TENTUS. — *Tentus in furto*, in furto ipse deprehensus; *pris sur le fait*, *en flagrant délit*. (*L. Long.*)

TENUITIO. — Possessio; *possession*. (A. 1139.)

TENUITURA. — Eadem notione. (A. 1224.) — Idem q. TENETURA. (A. 1190.)

TENURA. — Ut TENEMENTUM. (Pass.)

TENUS. — (Subst.) Virgultum, vel ramus de arbore decisus; *branche d'arbre* ou *arbrisseau*. (*L. Fris.*) — (Adv.) *Tenus hoc*, pro *hactenus*. (*Vit. S. Isid.*) *Tenus verbo*, vel potius *verbo tenus*, verbo, voce, ore; *de vive voix*. (Clem. VI PP.)

TENUTA. — Idem q. TENEMENTUM. (*Ch. Norm.*)

TENUTARIUS. — « Balthazar Porcha *tenutarius* Gnoini commendavit se... D. Cunegundi. » (*A. SS.*) Editor *tenutarium* dici arbitratur eum, cui tenutarum seu possessionum cura incumbit vel administratio. Posset etiam intelligi manceps, feudatarius aut villicus, Gall. *tenancier*, nisi forte legendum sit *tenturarius*, quæ vox suo loco legitur, tinctor, infector, Gall. *teinturier*.

TEODISCUS. — Idem q. TEUDISCUS.

TEOLICÆ. — Tectum; *toit*, *couverture de maison*; ol. *taulisse*. (A. 1216.)

TEONNIUM. — Vectigal, ut TELON.

TEOPANTLACA. — Vox Indica, tributorum exactor; *percepteur*, *collecteur*. (*Conc. Hisp.*)

TEPESCI. — Pro *tepescere*. (A. 876.)

TEPIDITAS. — Pro *tepor*. (*Conc. Hisp.*)

TEPORARI. — Pro *tepescere*. (*A. SS.*)

TEPLIS. — F. sectio, pars, portio; *portion*, *part*. (Ap. Mur.)

TEPPA. — Terra inculta et viridi cespite cooperta; *terre inculte et couverte d'un vert gazon*. (A. 1467.)

TERA. — Pro *terra*, ni fallor: « Duo pueri secundum R., duo de secunda *tera* tertium R..., duo clerici de tertia *tera* quartum R., duo de quarta *tera* quintum R., duo de basilica sextum R., duo canonici diaconi septimum R., » etc. (*Ord. eccl. Tur.*) Ubi pueros clericosve de *tera* dictos puto, quod non in stallis sed in *terra* seu in chori solo starent variis in locis dictis de prima *tera*, de secunda *tera*, etc.

TERAMENTUM. — Terræ proventus; *produits de la terre*. (A. 1206.)

TERBICHETUM. — Machina tollenonis instar ad putei marginem erecta, cujus fini alteri cathedram exhibenti spurias et rixosas feminas imponentes, aqua solent immergere, Angl. *acokestole*; *sorte de bascule*; ol. *trébuchet*.

TERCELLUM. — Mensuræ species liquidorum simul et aridorum; modus agri, arpenti pars tertia; *mesure de capacité et mesure agraire*; ol. *tersel*, *tercuel*.

TERCENARIA. — Vectigalis species; *sorte de redevance*. (A. 1276.)

TERCENARIUM. — Idem q. TRICENARIUM.

TERCENARIUS. — *Tercenarius numerus*, triginta; *le nombre trente*. (A. 1385.)

TERCENERIA. — Id. q. TERCELLUM. (A. 1476.)

TERCEOLAGIUM. — Præstatio ex vino et vineis; *droit seigneurial sur le vin et les vignes*; ol. *terceuil*, *terceau*. (A. 1229.)

TERCERIA. — Ead. notione q. TERCENERIA.

TERCERIUM. — Tertia pars, ut puto; *tiers*. (*St. Verc.*) — Modus agri, ut TERCELLUM. (A. 1220.) — Instrumentum, ut videtur, cujus percussione monachi ad Officium divinum vocabantur; *crécelle*. (*Ordin. S. Pet. Aur. Val.*)

TERCEYROLA. — Dolii pars tertia; *le tiers d'un tonneau*. (A. 1488.)

TERCIEYRA. — *Tercieyra justa*, mensura vinaria capiens monachi portionem tertia parte majorem quotidiana; *Vid.* JUSTA.

TERCIGENITUS. — Pro *tertio genitus*. (A. 1361.)

TERCINALE. — Armamentarium; *arsenal* (*Ch. Ital.*)

TERCIOLUS. — Dolii seu modii pars tertia; *le tiers du tonneau ou du boisseau*. (A. 1202.)

TERCOLIUM. — Modus agri, ut TERCELLUM. (A. 1270.)

TERCULUM. — Diminut. a *tergum*. (*Vet. Gl.*)

TERCUS. — Vortex aquarum, Bollandistis. (*A. SS.*)

TERDRUM. — Collis, clivus, ut TERTRUM. (A. 1404.)

TER DUPLEX. — Major gradus festivitatis; idem est quod in aliis quibusdam *festum* seu *festivitas triplex*; de quo dictum est in voce FESTUM.

TEREFORUM. — Terebra; *tarière*. (*Vet. Gl.*)

TERETES. — Species navis, eadem q. TARIDA.

TERGAFUGA. — « Dicitur, inquit Papias, quoties milites fugientes a *tergo* cæduntur. »

TERGAVERNATOR. — Morator, qui tergiversatur, moratur, impedit. (A. 776.)

TERGIA. — F. pro *cergia*, ceria, potionis genus e grano. (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

TERGIVERSABILITER. — Fallaciter, tergiversando; *non avec franchise*, *en tergiversant*. (A. 1302.)

TERGIVERSATIO. — Fuga; *fuite*. (Bart. *Gl.*)

TERGIVERSATOR. — Deceptor; *trompeur*, *fourbe*. (J. de J.)

TERGIVERSUTUS. — Ut TERGIVERSATOR. (Anast.)

TERIPES. — Stapes; *étrier*. (Ord. Vit.) — Pedes, qui pedibus iter facit; *piéton*. (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

TERMEN. — Pro TERMINUS. (*Conc. Heln.* a. 1065.)

TERMINALE. — Prædium, dominium; *terre*, *domaine*, *héritage*; ol. *termenal*. (A. 1266.)

TERMINALIA. — Appendices ad aliquem locum pertinentes, confinia; *dépendances*, *appartenances*. (A. 1351.)

TERMINARE. — Præfigere, determinare; *arrêter*, *déterminer*. (Raym. de Ag.) — Mori; *mourir*. (*Vet. Chr.*)

TERMINARIUS. — Dignitas apud ordines mendicantes; *moine mendiant chargé de mendier*, *pour l'entretien d'un couvent*, *dans une*

étendue de territoire déterminée. (Pass.) — Qui aliquod tenementum ad terminum, seu annorum spatium definitum, possidet; *bailliste qui possède un bien à terme préfix.* (Rad. de Heng.)

TERMINATIO. — Terminus, limes; *limite, borne.* (A. 820.)

TERMINATOR. — Officialis in Ecclesia Panormitana, Agrimentina, et aliis, magister cæremoniarum; *maître des cérémonies.* (Pir.) — Finitor, qui terminos seu limites statuit; *arpenteur, celui qui détermine et marque les limites des champs.* (A. 1366.)

TERMINATURA. — Cœmeterium seu spatium ecclesiæ vicinum et ad ecclesiam pertinens, certis terminis contentum atque privilegiis donatum; *cimetière* ou *espace de terrain attenant à une église et lui appartenant.* (A. c. 950.)

TERMINENTUM. — Pagus, regio; *pays, district, juridiction.* (A. 1399.)

TERMINIA. — Terminus, limes; *limite, borne.* (*Vet. Cod.*)

TERMINIUM. — Eadem notione. (Pass.)

TERMINUM. — Eadem notione. (A. 1357.)

TERMINUS. — Pagus, regio, districtus; ut TERMINENTUM. (Greg. Tur.) — Definitio; *détermination, définition.* (Pass.) — Præfinitum tempus, dies præstituta; *terme.* « Solvere in *termino,* » dicitur in ch. a. 1341. (Ap. Lud.) — Conventus; *assemblée, réunion.* (A. 1260.) — Ratio, modus, forma; *manière, forme.* (A. 1325.)

TERMONLANDES. — Apud Hibernos terræ ad Ecclesiam pertinentes; *biens ecclésiastiques.*

TERMOTIO. — Quasi terræ motio, terræ motus; *tremblement de terre.*

TERNALE. — Tertia pars; *le tiers.* (A. 1272.) — Minoris ponderis species; *menu poids appelé turnal à Montpellier.* (A. 1356.) — Modus agri, idem q. TERCELLUM. (A. 1509.)

TERNALIS. — Moneta Dalphinalis pretii trium obolorum vel denariorum, unde ternalis dicta, ut videtur; *ternal, ancienne monnaie dauphinoise.*

TERPENTINUS. — Terebenthina resina; *térébenthine.*

TERRA. — Prædium, ager, dominium; *domaine, bien, terre.* (*L. Burg.*) — Regnum; *royaume.* (Gualt. Heming.) — Italis, castellum, oppidulum muratum; *château, petite place forte.* (*A. SS.*) — Modus agri, forte tantus, qui uni pari boum possit sufficere; *mesure agraire, pièce de terre*, ou *autant de terre qu'une paire de bœufs peut en labourer en un jour.* (A. 1077.)

TERRACEA. — Agger terreus; *terrassement, rempart.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

TERRACEUM. — Agrarium, idem q. TERRACIUM.

TERRACIA. — Solarium; *terrasse.* (*Ch. Occit.*)

TERRACITUM. — Idem q. TERRACEUM. (A. 1466.)

TERRACIUM. — Terra inutilis; *mauvaise terre, terre qui n'est bonne à rien.* (*St. Mut.*)

TERRACULUM. — Idem, ut videtur, quod TERRACIA. (Lob. *H. Brit.*)

TERRADA. — Terra, ager; *champ.* (A. 908.)

TERRÆMAGNENSIS. — Idem q. FEUDATARIUS, vassallus major. (Ap. Mur.)

TERRÆTENUS. — Ad superficiem terræ. (*Script. rer. Fr.*)

TERRAGENARIUM. — Agrarium, ut TERRAGIUM. (Ap. Aug. de Paes.)

TERRAGERARE. — Dicitur, qui *terragii* jus habet; *avoir le droit de lever le terrage;* ol. *terrager.*

TERRAGERIA. — Agrarium, ut TERRAGIUM. (A. 1105.)

TERRAGIALIS. — Ager obnoxius *terragio; terre sujette au droit de terrage;* ol. *terragé, terragens.* (A. 1285.)

TERRAGIATOR. — Qui *terragium* colligit; *celui qui lève le terrage;* ol. *terrager, terragier.* (Pass.)

TERRAGIRE. — Ut TERRAGERARE.

TERRAGITOR. — Ut TERRAGIATOR.

TERRAGIUM. — Agrarium; *redevance annuelle sur les fruits de la terre, champart;* ol. *terrage.* (Pass.) — Ager, prædium; præstatio, ut videtur, quæ domino solvitur pro facultate acquirendi terram seu prædium in feudo suo; quod pro inhumatione solvitur, ipsa inhumatio; agger terreus; præstatio pro loco ubi quis merces suas venum exponit; *champ, terre, domaine, droit que l'on paye au seigneur dans le fief duquel on achète une propriété, droit dû au curé pour l'enterrement d'un mort, enterrement, sépulture, terrasse, rempart, droit d'étalage aux foires et marchés;* ol. *terrage.* (Pass.)

TERRAIUS. — Agger terreus, ut TERRAGIUM.

TERRALAGIUM. — Tributum pro aggere terreo ad castrum muniendum; *taxe dont le produit servait à construire ou entretenir les défenses du château seigneurial.* (*Vet. Chartul.*)

TERRALE. — Agger terreus, ut TERRAGIUM. (A. 1327.)

TERRALEUM. — Eadem notione. (*St. Mut.*)

TERRANEUS. — *Terranea domus*, pars inferior domus, solum; *la partie basse d'une maison, le rez-de-chaussée.* (*St. S. Laur. Rom.*)

TERRANIUS. — Oppidum; *ville, place.* (*A. SS.*)

TERRARE. — Terra munire, obstruere, vel cooperire; *terrasser.* (A. 1435.)

TERRARIA. — Ager, prædium, possessio, territorium; *champ, terre, propriété, territoire.* (A. 1297.)

TERRARIUM. — Agger terreus, prædium; *terrasse, propriété, terre.* (Pass.)

TERRARIUS. — (Subst.) Vassallus, firmarius, tenens; *vassal, fermier, tenancier.* (A. 1264.) — Qui multas terras habet; *seigneur qui a beaucoup de terres, grand propriétaire;* ol. *terrier.* (Pass.) — In monasteriis, is cui *terrarum* cura commissa est; *moine chargé du recouvrement des cens et autres droits des terres;* ol. *terrier.* (S. XIV.) — (Adj.) *Terrarius liber*, in quo *terragia*, census, possessiones describuntur; *cadastre, polyptique;* ol. *terrier, livre-terrier.* (Pass.)

TERRASCIS. — Idem quod TERRASSIA. (A. 1228.)

TERRASSIA. — Agger terreus, solarium; *terrasse*. (Ap. Fant.)

TERRASSONUS. — Eadem notione. (*Form. Vet.*)

TERRATEA. — Idem quod TERRATICUM. (A. 1224.)

TERRATIA.—Ager, territorium; *terre, territoire, pays*. (A. 1260.)—Agger terreus; *terrasse*. (A. 1450.)

TERRATICARIUS. — Qui *terraticum* colligit; *celui qui lève le droit de terrage*; ol. *terragier*. (A. 1273.)

TERRATICUM. — Agrarium, ut TERRAGIUM.

TERRATIO. — « Hoc est mansos dominicos... et *terrationes*, et servos, et ancillas, » etc. (Baldric.) Idem videtur quod terræ, agri.

TERRATORIA. — Matta; *natte*. (*Vet. Gl.*)

TERRATORIUM. — Pro TERRITORIUM. (Pass.)

TERRATUS. — Terra clausus, obturatus vel aggere terreo munitus; *terrassé*. (Radulph. Cogesh.)

TERRAYLLIUM. — Agger terreus, ut TERRALE. (A. 1336.)

TERRELLUS.—Agger terreus, ut TERRALE. (A. 1310.)

TERREMERITUM.—Terræ proventus; *produit de la terre*. (A. 1263.)

TERRENA. — Via terrea, agger; *chaussée*. (A. 1375.)

TERRENERIETTUM.—F. idem quod TERRATICUM. (Mart. *Anecd.*)

TERRENUM. — Fundus, solum; *terrain*. (Roland.)

TERRERIA.—Indigena; *habitant du pays*; ol. *terrien*. (Ap. Mur.)

TERRERIUM. — Codex agrorum vectigalium; *terrier, cadastre*. (A. 1338.) — Territorium, districtus; *territoire, pays, canton*; ol. *terreur, terrouer*, etc. (A. 1247.)

TERRERIUS. — Cui censuum ex *terris* percipiendorum cura commissa est; *celui qui est chargé de lever le terrage*; ol. *terraigier*. (A. 1335.)

TERRESTRIS. — Ad territorium seu districtum pertinens; *du ressort, du territoire*. (A. 1336.)

TERRIBULUM. — Quoddam tormentum; *certaine manière de donner la question*. (J. de J.)

TERRIBUNDUS. —Terribilis; *terrible*. (*A. SS.*)

TERRICELLA. — Campulus, campellus; *petite terre*. (Ap. Ughel.)

TERRIFINIS. — Pro *finis*, terminus. (A. 1099.)

TERRIGENA. — Indigena, ut TERRERIUS. (*Vet. Cod.*)

TERRINEUS.—Terreus; *de terre*. (S. XIII.)

TERRISONUS. — Terribili sono; *avec un bruit effrayant*. (*A. SS.*)

TERRITAGIUM. — Agrarium, ut TERRAGIUM. (A. 1239.)

TERRITORIÆ RES. — Prædia, agri; *fonds de terre, terres, domaines*. (A. 1046.)

TERRITORIUM. — Districtus; *district, territoire, pays*. (Sid.) — Diœcesis; *diocèse*. (*Brev. eccl. Lemov.*) — Ager, possessio, prædium; *champ, terre, propriété*. (*Cod. Th.*) — Modus agri; *mesure de terre*. (*Ch. Alam.*)

TERRITORIUS. — Humi stratus; *étendu par terre*.

TERRUACTARE. — Agrarium colligere; *lever le droit de champart*. (*Chartul. Aquic.*)

TERRUACTUM. — Agrarium, ut TERRAGIUM. (Id.)

TERRULA. — Agellus, exiguum prædium; *petite terre, petite propriété*. In codice Theod., *terrulæ* dicuntur privatorum possessiones, quæ alibi *terræ* nuncupantur.

TERRULENTUS. — Terreus; *de terre*. (Prud.)

TFRRUNCULA.—Modica terræ portio; *lopin de terre*. (Mart. *Ampl. Coll.*)

TERSANA. — F. idem q. TRESENUM. (A. 1296.)

TERSAYROLA. — Dolii pars tertia; *le tiers du tonneau*. (A. 1279.)

TERSOLUS. — Trium annorum natus; *âgé de trois ans*. (A. 1476.)

TERSONUM.— Panni species, videtur idem q. Gall. *tersenet*. — Urbis regio, idem q. TERCERIUM. (A. 1378.)

TERSOR. — Mappula, seu linteum ad tergendos pedes pauperum; *linge pour essuyer les pieds des pauvres le jour du jeudi saint*. (*Cons. S. Aug. Lemov.*)

TERSORIA. — Locus ubi fiebat lotio pedum apud monachos in usu; *salle où les moines se lavaient les pieds*.

TERSORIUM. — Linteum quo pedes absterguntur; *linge pour essuyer les pieds*. (S. Bern.) — Linteum quo sacerdos in sacris manus abstergit; *linge avec lequel le prêtre s'essuie les mains pendant le saint sacrifice*. (S. Bern.)

TERTIA. — Pars officii ecclesiastici; *l'office de Tierce*. (Pass.) — Agrarium; *champart*; ol. *tierce*. (Id.) — Id quod maritus sponsæ suæ dat tempore desponsationis; *douaire*; ol. *tiers coutumier*. (Id.) — Mensura liquidorum; *certaine mesure pour les liquides*; ol. *tierçain*. (Id.) — Tributum pro pane solvendum; *droit sur la vente du pain*. (S. XIII.)

TERTIABILIS. — Tertiæ obnoxius; *soumis à payer le droit de champart*; ol. *terciable*. (A. 1259.)

TERTIAGIUM. — Jus quod curioni competit in bonis defunctorum; *droit dû au curé sur l'héritage de ses paroissiens*; ol. *tiersaige*. (Ce droit égala d'abord le tiers des biens, d'où son nom; il fut, par la suite, considérablement réduit.)

TERTIALES. — Tertia agrorum proscissio; *troisième labour donné à la terre*. (*Tab. Fossat.*)

TERTIARE. — Sequestrare, in *tertiam* manum mittere; *séquestrer, mettre en mains tierces*. (*L. Sal.*) — Tertio iterare; *faire une chose une troisième fois*. (Rad. Cad.) — Tertiam partem bonorum conferre, vel auferre; *donner ou enlever la troisième partie des biens*; ol. *tiercer*. (*Gest episc. Teod.*) — *Tertiare* se dicitur de censu, cum illius pars tertia superadditur; *payer le tiers du cens en sus de ce qui est dû*; ol. *tierçoier*. (A. 1325.)

TERTIARIA. — Vectigalis aut tributi spe-

cies; *sorte de redevance*. (Ap. Ughel.) — Tertia pars fructuum, quam conductor reddit locatori, prædiumve tali conditione locatum; *redevance du tiers des fruits de la terre, payée par les tenanciers à leurs seigneurs, en exécution d'engagements pris lors de la remise des tenures*, ou *tenure donnée au tiers des fruits*; ol. *terchénerie*. (*St. Cast. Red.*)

TERTIARIUM. — Modus agri a *tertiis*, de quibus supra, nomen sortitus. (A. 858.)

TERTIARIUS. — Collector *tertiæ*, agrarii; *receveur du champart, de la tierce*. (S. XIII.) — Vir e tertio aliquo ordine religioso; *qui est d'un tiers ordre*; ol. *tierciaire*, *tertiaire*. (Pass.) — Tertiana febri laborans; *qui a la fièvre tierce*. (*A. SS.*) — Tertia pars fructuum, ut TERTIARIA. (A 1251.)

TERTIATIM. — Tertia vice; *pour la troisième fois*. (*St. Cons.*)

TERTIATOR. — Qui ad *tertium* tenet, seu qui *tertiam* fructuum agri domino pensitat; *fermier au tiers des fruits*. (A. 836.)

TERTIENARIA. — Prædium quod a colono ad *tertiam* fructuum partem colitur; *terre louée au tiers des fruits*. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

TERTIEYRA JUSTA. — Mensura vini tertia parte major solita quæ majoribus solemnitatibus præbebatur monachis in monasterio Solemniacensi; *Vid*. JUSTA et TIERCELLUS.

TERTIOGENITUS. — Tertius filius; *le troisième fils*. (A. 1381.)

TERTIOLUM. — Modus agri, idem q. TERCELLUM. (A. 1250.)

TERTIOLUS. — Accipitris species minor; *tiercelet*. (Frid. II imp.)

TERTIONARIE. — Ad rationem *tertiæ* partis fructuum; *moyennant le tiers des fruits*. (A. 1290.)

TERTIONARIUS. — *Tertionarium blatum*, frumentum, ut videtur, tribus granis mistum; *blé tiercerain, qui est mêlé de trois espèces de grains*. (*H. Mon. Becc.*) — Tertiana febri laborans; *qui souffre de la fièvre tierce*. (*A. SS.*)

TERTIUM. — *Tertia* pars pretii venditi prædii, quæ ad dominum feudalem datur pro laudimio; *droit de mutation ou de relief payé au seigneur, lequel est le tiers du prix de vente*. (A. 1220.) — Tertia pars decimarum; *le tiers de la dîme*. (*Conc. Tol.* a. 1056.) — Agraria pensitatio; *champart, terrage*. (A. 1173.) — Tertia pars anni; *le tiers de l'année*. (A. 1173.) *Tertium et dangerium*; Gall. *tiers et dangiers*, jus quod rex habet in forestis et silvis Normanniæ, in quarum cæsionibus ac venditionibus pretii tertiam partem percipit, nisi exemptio et immunitas chartis aut longo usu probetur; *droit perçu par le roi sur les coupes et la vente de certains bois, en Normandie principalement*. (*Le tiers* était la troisième partie du prix de vente, et le *dangiers* le sixième en sus.)

TERTIUS. — *Tertius beneficii*, tertia pars redituum beneficii ecclesiastici, nisi me fallo; *le tiers des revenus d'un bénéfice ecclésiastique*. (*Conc. Hisp.*)

TERTRUM. — Collis, clivus, locus editior; *tertre, colline, éminence, côteau*; ol. *tertrie*, *tertriée*. (*Chartul. Divin.*) — Territorium; *territoire*: ol. *tertre*. (A. 1217.)

TERTUSSUS. — Porcellus domesticus, qui domi nutritur; *jeune cochon domestique*; ol. *tertusse*. (*L. Sal.*)

TERZA. — Crines intexti; *tresse*. (Ap. Mur.)

TERZANA. — Tertiana, scilicet febris; *fièvre tierce*; ol. *tierceinne*. (*A. SS.*)

TERZANELLA. — Schedula data laborantibus *terzana* seu febri tertiana; *billet donné aux malades de la fièvre tierce*. (*A. SS.*)

TERZARIA. — *Tertia* pars fructuum quam tenens domino reddere debet; *droit du tiers des fruits, terrage, champart*. (A. 1138.)

TERZARINUS. — Tenens qui *tertiam* partem fructuum ex agris, quos tenet, nascentium domino reddit; *vassal soumis à payer la tierce ou terrage*. (*St. Cast. Redald.*)

TESA. — Mensura sex pedum; *toise*. (A. 1270.) *Tesa candelæ*, Gall. *toise de chandelle*; dabantur nempe candelæ regiis officialibus ad mensuram tesiæ. (A. 1154.) In chr. 1317 *tesa candelæ* idem videtur esse quod Gal. *poignée de chandelles*.

TESCUA. — « Loca quibus pecora castrantur. Unde *tescuare*, castrare, *tescuatores*, castratores, et *tescuationes*, castrationes dicuntur. » (J. de J.)

TESIATA. — Ut TESA. (A. 1327.)

TESSAMENTUM. — Pro TENSAMENTUM. (*Tabul. Calens.*)

TESSARA. — F. præstatio agraria, eadem ac QUARTA. (S. XII.)

TESSARRANDARIUS. — Textor; *tisserand*. (A. 1482.)

TESSAYROLUM. — Species veli; *sorte de voile de navire*. (Inf. Mass.)

TESSELLARE. — Tessellis, lapillis, seu lignis quadratis distinguere; *quadriller, paver en petits carreaux, en mosaïque*. (*Vet. Gl.*)

TESSELLATUM. — Pavimentum; *pavé*. (*Vet. Gl.*)

TESSELLUS. — Cumulus seu strues feni; *tas, meule de foin*. (A. 1227.)

TESSERARE. — Tesseris ludere; *jouer aux dés*. (Gem.)

TESSERISARE. — Tesseris ludere, ut TESSERARE.

TESSO. — Melis; *blaireau*; ol. *taisson*. (A. 1290.) — Porcellus; *pourceau*. (A. 1469.)

TESSUTIUS. — Textum, vitta, tænia; *tissu, bande, ruban*; ol. *tessu*. (A. 1239.)

TESTA. — Persona, homo, ut Gall. *tête*. (A. 1210.) — Vertex, summitas; *sommet, cime*. (*Ch. Norman.*) — Caput; *tête*; ol. *teste*. (Aus.) — *Testæ*, seu testarum confractarum fragmenta, super quibus tyranni nudos volutari cogebant martyres; *morceaux de vases cassés*; ol. *tests*. (S. Aug.)

TESTÆVANGELIUM. — Liber seu codex Evangeliorum; *le livre des Evangiles*. (A. 1197.)

TESTAGIUM. — Census pro capite; *impôt personnel, capitation*. (Bonif. VIII PP.)

TESTALE. — Lecti pars superior, ut videtur, idem quod TESTARIUM. (A. 1389.)

TESTAMEN. — Testimonium; *témoignage*. (Fel.)

TESTAMENTALIS. — *Testamentales litteræ*, charta; donatio ut TESTAMENTUM. (Ap. Mab. *Dipl.*)

TESTAMENTALITER. — Per testamentum seu chartam donationis; *par testament* ou *par donation*. (Ap. Lud.)

TESTAMENTARE. — Donare per testamentum; *donner par testament*. (A. 1207.)

TESTAMENTARIE. — Testando; *testamentairement, en faisant testament*. (A. 1398.)

TESTAMENTARIUS.—Executor testamenti; *exécuteur testamentaire*; ol. *testamenteur*. (*Leg. Alphons. IX, reg. Castel.*) — Officium monasticum, penes quem fuit dispositio piorum legatorum, seu ab exteris ea, seu a domesticis proficiscerentur, velut hac in re fidelium testamenta exsequeretur; *religieux chargé d'appliquer à leur destination les legs pieux faits à son monastère*. (Brower.)

TESTAMENTATOR.—Executor testamenti; *exécuteur testamentaire*. (A. 1242.)

TESTAMENTUM. — Donatio seu potius charta, quæ in donationis ac largitionis argumentum conscribitur, diploma quodvis, præceptum, seu, ut habet scriptor quidam, quævis charta testium subscriptionibus firmata; *donation, acte de-donation, titre quelconque, toute charte revêtue de la souscription des témoins*. (Pass.) — Decretum ecclesiæ; *décision de l'Eglise*. (*Conc. Ticin.*) — Testimonium; *témoignage*; ol. *testimonie*. (Pithæus.) *Testamentorum princeps*, chartarum regiarum custos; *garde des archives de la couronne*. (*A. SS. Ben.*)

TESTARDIA. — Pertinacia, contumacia, obstinatio; *entêtement, opiniâtreté, obstination*; ol. *testardie*. (*Vet. Gl.*)

TESTARE. — Testari, testimonium dicere; *attester en justice, rendre témoignage*. (*L. Bavar.*)

TESTATA. — Extremum, finis, apud Italos; *bout*. (*St. Mutin.*)

TESTATIO. — Jus quod episcopi habebant disponendi de quarta, interdum nona parte relictorum de testamentis, scilicet in pios usus; *droit qu'avaient les évêques de disposer du quart ou de la neuvième partie des legs faits à l'Eglise*.

TESTATIOR. — Magis testatus, compertius, notior: « Quo facilior sit discussio pecuniæ, cujus nobis fuerit summa *testatior*. » (*Cod. Th.*)

TESTATOR. — Patronus, intercessor; *patron, intercesseur*. (*A. SS.*)

TESTATORIUS.— *Testatoria littera*, donatio, charta, etc., idem q. TESTAMENTUM. (A. 915.)

TESTEIA. — Furtum clandestinum et occultum; *vol, larcin*. (S. VIII et IX.)

TESTERIUM. — Lecti supernum tegmen; *ciel de lit*. (A. 1388, ap. Rym.)

TESTEUS.— Pro *testaceus*: « *Testeum* vas. » (Ap. Mart. *Anecd.*)

TESTICIDIUM. — Testis cædes, occisio; *meurtre d'un témoin*. (Bal. *Misc.*)

TESTIFICARE.— Pro *testificari*. (A. 1012.)

TESTIFICATIO. — Martyrium, passio; *martyre, passion*. (S. Paulin.) — Existimatio, fama; *réputation, considération, estime*. (Lob. *H. Brit.*)

TESTIMONIALIS. — Scripta testificatio; *attestation, certificat*. (*Conc. Tolet.* a. 1323.) *Testimonialis charta*, publicum instrumentum; *acte public*. (A. 1399.) *Testimonialis diaconus*, custos episcopi concionantis; *Vid.* DIACONUS et TESTIMONIUM *Testimoniales litteræ*, in alicujus rei testimonium datæ; *attestations, certificats, congés pour les hommes de guerre*. (Ap. Mad.)

TESTIMONIARE. — Testimonium dicere; *témoigner*; ol. *testemoigner*. (*Cap. Car. M.*)

TESTIMONIUM. — Testis; *témoin*; ol. *testimoine*. (A. 779). *Testimonia*, ni fallor, multæ pecuniariæ, quæ domino feudali debentur ob falsum testimonium: nisi malis intelligere eo nomine designari id quod ipsi domino exsolvitur ob audita ab ipso testimonia; *témoignages, amendes payées au seigneur par les faux témoins, ou droit que lui payent les parties pour procéder lui-même à l'audition des témoins*. (*Tab. eccl. S. Audem.*) *Testimonium ecclesiasticum*, episcoporum socii, quia erant vitæ eorum testes; *les ecclésiastiques attachés à la personne des évêques*. (*Chr. Reicherp.*) *Testimonium Jesu Christi*, Novum Testamentum, Evangelium; *le Nouveau Testament*. (S. Paulin.)

TESTINIA. — Armatura capitis, f. eadem quæ Gallice *testière* dicitur, quæ hominum et equorum erat. (A. 1099.)

TESTIS. — (Subst.) « Prohibemus singulis sacerdotibus parochialibus, ne ipsi parochianis suis die Paschatis *testes* seu hostias loco panis benedicti ministrent, ne ex ejus ministratione, seu receptione erubescentiam evitare videantur; sed panem benedictum faciant, sicut aliis diebus dominicis fieri consuevit. » (*St. Synod. Nicol. episc. Nivern.* a. 1263.) Ubi pro *evitare* legendum puto *irritare*, forte enim intelliguntur paniculi seu oblatæ in testiculorum figuram formatæ, quas in hoc festo Paschali loco panis benedicti dabant. — *Testes crediti*, quibus fides habenda est; *témoins dont le témoignage mérite toute confiance*. (A. 1121.) *Testes synodales publici*, qui publice recepti et probati in synodo, « de quorum fide non dubitatur. » (*Concil. Cabil.* a. 813.) *Testes termini*, iidem, ut videtur, qui *testacii termini*; Galli *perdriaux*, vel *témoins de bornes* appellant quatuor silices ad metas apponi solitos, qui metam esse ostendunt.

TESTITUDO. — Testimonium; *témoignage*. (*A. SS.*)

TESTON. — Nummi genus, quod Gallis 18 denariis valebat; *teston, monnaie d'argent*.

TESTRUM.—Lecti tegmen supernum; *ciel de lit*. (A. 1386.) — Collis, clivus, f. pro TERTRUM. (A. 1234.)

TESTUDINATIS. — Pro *testudinatus*. (A. 1379.)

TESTUDO. — Calva; *crâne*; ol. *test*. (*A. SS.*) — Testa, lagena; *vase de terre, bouteille*. (*A. SS.*) — Scuti genus oblongum, targa; *bouclier quadrangulaire, targe*. (Nang.) — Densitas ramorum; *épaisseur des branches*. (*Vet. Gl.*)

TESTULÆ. — Testarum fragmenta; *fragments de pots cassés*. (*A. SS.*)

TESTURA. — Idem quod TESTRUM, vel TESTERIUM. (A. 1415.)

TESTUTUS. — Pro TEXTUS. (A. 1476.) — Idem q. TESTON. (*St. Aven.*)

TESURA. — Claustrum vel cratis, qua ingressus loci defenditur, prohibetur; *clôture* ou *barrière qui interdit l'accès d'un lieu.* (A. 1073.) — Plagæ, rete; *filet, panneau;* ol. *tesure.* (A. 1325.)

TETHINGPENY. — Apud Anglos, pecunia, quam subsidii causa vicecomes olim exigebat ex singulis *tethingis*, seu decuriis sui comitatus; *redevance que les vicomtes anglais se faisaient livrer par les principaux de leur ressort.*

TETINA. — Mamma; *mamelle.* (A 1362.)

TETIX. — F. tectum seu tugurium. (*A. SS.*)

TETMALLUM. — Pro *mallum*, placitum. (S. IX.)

TETRA. — Quatuor; *quatre.* (Althelm.)

TETRACTY. — Vox Græca τετρακτύ, apud Ingobertum Caroli M. scribam, qua voce intelligit virtutum quaternionem, justitiam scilicet, prudentiam, fortitudinem et temperantiam.

TETRAGRAMMATON. — Quatuor litteris constans; *composé de quatre lettres.* (Sic apud Judæos dicebatur Dei nomen Jehovah, quod exprimere illis erat religioni.)

TETRANSITON. — F. annona pro scholaribus. (Anast.)

TETRAPLARE. — Quadruplicare; *quadrupler.* (M. Cap.)

TETRAPLASIS. — Quadruplicatio; *quadruplication.* (Id.)

TETRAPLASIUS. — Quadruplus; *quadruple.* (Id.)

TETRARCHA. — Τετράρχης, qui quartam partem regni tenet; *qui a le quart du royaume.* (S. Luc.) — Qui quatuor cohortibus præest; *chef de quatre cohortes.* (Leo Tact.)

TETRASSARIUS. — Semuncia; *demi-once.* (M. Emp.)

TETRAVELUM. — Vela quatuor, quæ in circuitu ciborii quo altare tegitur, expandi solent; *les quatre draperies que l'on suspendait au ciborium pour cacher l'autel.* (Anast.)

TETREVANGELIA. — Quatuor Evangelia; *les quatre Evangiles.* (Platin.)

TETTERIA. — Capitis equorum armatura; *armure de fer qui couvre la tête du cheval;* ol. *testière.* (A. 1294.)

TEUCRI. — Pro *Turcæ* vel *Turci.* (A. c. 1412.)

TEULA. — Tegula, *tuile;* ol. *teule.* (A. 1322.)

TEULERIA. — Tegularum officina; *tuilerie;* ol. *teulerie.* (A. 1322.)

TEULERIUS. — Qui *tegulas* facit; *tuilier.* (Id.)

TEULICIA. — Tectum; *toit d'une maison.* (A. 1212.)

TEUMITUM. — Vectigal pro navibus transeuntibus exsolutum; *droit de péage sur la navigation.* (A. 1224.)

TEUTONICUS. — *Teutonicus ordo*, militaris; *ordre militaire des chevaliers teutoniques.* (Pass.)

TEUTONIZARE. — Teutonice loqui; *parler allemand, se faire comprendre en allemand.* (*A. SS.*)

TEXAMEN. — Textum; *tissu, étoffe.* (*Script. rer. Fr.*)

TEXAMENTUM. — Pensitatio, ut TENSAMENTUM.

TEXARE. — Texere; *tisser.* (*Cod. redit. episc. Autiss.*)

TEXELLA. — Lepusculus; *petit lièvre.* (*Vet. Gl.*)

TEXENDERIUS. — Textor; *tisserand;* ol. *teissandier.* (*Tab. Vosiens.*)

TEXERIUS. — Eadem notione. (A. 1405.)

TEXITARE. — Sæpe texere; *tisser fréquemment.* (*Vet. Gl.*)

TEXITURA. — Textura, actio texendi; *action de tisser, tissage.* (*St. Mont. Reg.*)

TEXON. — Melis; *blaireau;* ol. *taisson.*

TEXORIUM. — Machina textoria, textrinum; *métier à tisser.* (A. 1317.)

TEXTA. — Pro TESTA, putamen: « *Texta* ovi. » (Bern. Mon.)

TEXTARE. — Ornare, operire, texturis seu aulæis instruere; *parer, garnir de tapisseries.* (*Ord. S. Firm. Amb.*)

TEXTATOR. — Textor; *tisserand, tisseur.* (A. 1341.)

TEXTORES. — Hæretici Albigenses, seu Cathari, quos Galli *Tisserans* vocabant.

TEXTRINALIS. — *Textrinale officium*, ars texendi seu ipsum textoris opus; *l'art du tissage* ou le *produit de cet art.* (Mart. *Anecd.*)

TEXTRINUM. — Locus ubi naves fabricantur; *chantier de constructions navales.* (Pap.) — Locus ubi feminæ texunt telas; *atelier de tissage pour les femmes.* (Id.)

TEXTUM. — Idem quod TEXTUS: « *Texta* aurea, *texta* argentea. » (*Vet. Catal.*)

TEXTUS. — Liber seu codex Evangeliorum; *recueil des Evangiles, evangéliaire.* (Pass.) — Character; *signe de l'écriture.* (*A. SS.*) — Calva; *crâne.* (A. 1364). — Regestum; *registre.* (W. Thorn.)

TEXUITALIS. — Qui *textum* seu litteram explicat; *qui explique la lettre d'un écrit pour en faire connaître l'esprit;* ol. *textuaire.* (*A. SS.*) — *Vid.* TEXUS.

TEXUS. — Gallis alias, *textus* seu texturæ species acupicta, vel auro argentove elaborata, qua mulieres capillos certa ratione dispositos decorant. (Lob. *H. Brit.*)

TEXUTUS. — Textus, texura; *tissu.* (A. 1500.)

TEYSA. — Mensura sex pedum; *toise.* (*St. Ast.*) — Strues; *tas.* (A. 1469.)

TEYSIEYRA. — Textrix; *femme qui tisse, qui fait de la toile.* (A. 1366.)

TEYTUM. — Tectum; *toit, toiture.* (*Tab. S. Mart. Lemov.*)

TH. — *Vid.* cum T.

TH. — TH seu Θ, character Græcus qui θάνατον seu obitum designat in necrologiis monasteriorum.

THABIT. — Pannus sericus undulatus; *tabis.* (Vinc. Bellov.)

THADIO. — Qui commisit crimen, convictus de crimine; *celui qui a commis un crime, coupable.* (*L. Sal.*)

THAINUS. — Nomen dignitatis apud Anglo-Saxones, quæ varia tamen fuit; *thane, nom des grands propriétaires chez les Anglo-Saxons.*

THALAMUS. — Veli species, cella, cellula, officina, tabulatum; *rideau, draperie, chambre, chambrette, boutique, plancher, étage.* (Pass.)

THALAPTA. — Duodecim : « In quantas causas *thalaptas* debeant jurare, » id est in quot vel quibus causis duodecim jurare debeant. (*L. Sal.*)

THANASIA. — Placentæ species : « Ad Pascha debet *thelonarius* episcopo *thanasiam* ducentorum ovorum. » (*Ch. Theob. episc. Ambian.*)

THANATUS. — Moribundus; *mourant.* (*A. SS.*)

THAURUSCA. — Forte plaustrum cui subjuncti sunt tauri seu boves; *char traîné par des bœufs.* (*Chartul. S. Vand.*)

THEAM. — Vox Saxonica; laudare auctorem, advocare, proferre; item, jus sequendi servos proprios, si a dominio domini evadant aut in alienam terram transeant. (Brompt.)

THEATO. — Denarius; *denier.* (*Lex Sal.*)

THEATRALIA. — Ludi theatrales; *représentations dramatiques.* (*Concil. Hisp.*)

THECA. — Θήκη, capsa sanctorum reliquiis instructa; *reliquaire.* (*A. SS.*) — Pars orientalis; *le côté du levant.* (A. 1107.)—Digitale; *dé à coudre.* (A. 1328.)

THECATUS. — Theca inclusus; *enfermé dans un étui* : « Arcus *thecatus.* » (Sid.)

THECELLA. — Diminut. a *theca,* capsa; *cassette.* (*A. SS.*)

THECLATURA. — Cæsura, incisio in arbore, quæ vice termini est; *entaille faite à un arbre de limites pour le distinguer.* (*Ch. Long.*)

THECULIOLA. — « Ante Tyrum lapis marmoreus, super quem sedit Jesus, nunc super se habens *theculiolam.* » (Alb. Strad. abb.) Forte *teguliolam,* seu parvum tectum.

THEFANIA. — Ornamenti genus : « Item unam *thefaniam* ad arcus cum liliis. » (A. 1295.)

THELETUS. — Perfectus, a Gr. τέλειος; *fini, achevé, accompli.* (Tert.)

THELODIVES. — Qui dives videri vult; *qui veut paraître riche.* (S. Aug.)

THELOHUMILIS. — Qui humilis videri vult; *qui veut paraître petit, humble.* (S. Aug.)

THELOSAPIENS. — Qui sapiens videri vult; *qui veut paraître sage.* (Id.)

THEMA. — Actoris libellus; *demande libellée;* ol. *thesme.*

THEMATA. — Regiones, provinciæ, ita dictæ a legionibus, quæ in iis præsidio erant; *pays, provinces;* ol. *thêmes.* (*Script. Byz.*)

THEMELA. — Pro *thymele.* (*A. SS.*)

THEMILLA — Parva theca; *coffret, cassette.* (*Vet. Gl.*)

THEMISTA. — Jurisprudens, legum consultus; *homme de loi, jurisconsulte.* (Gocl. *Lex.*)

THEMISTIANI. — Hæretici iidem qui Agnoitæ, sic dicti a *Themistio* diacono, qui docebat Christum quædam ignorasse, ut ultimum judicii diem, male intellecto quod habetur Marc. XIII, 32.

THEMONATICUM. — Tributum seu pensitasio pro currus *temone; Vid.* TIMONAGIUM. (Ap. Mir.)

THENSA. — Capsa; *boîte, coffre.* (*A. SS.*) — Ferculi species; *sorte de petit brancard.* (Id.)

THEODISCI. — Teutones; *les Allemands.*

THEOLOGARI. — De theologia tractare vel loqui; *théologiser, parler de théologie.* (J. de J.)

THEOLOGUS. — In singulis ecclesiis cathedralibus, qui sacerdotes et alios præsertim informat quæ ad curam animarum spectare noscuntur; *théologal.* (*Conc. Later. sub Inn. III.*)

THEOLOQUELARIUS. — Theologus, qui de Deo loquitur; *théologien.* (Ach. *Spic.*)

THEOMACHA. — Venefica, saga, malefica; *sorcière, magicienne.* (*A. SS.*)

THEOPHANIA. — Dies Christi natalis; *la Noël.* (*Edict. Pamphil. patriarch. Alexandr.*) — Epiphaniorum festivitas; *la fête de l'Epiphanie;* ol. *Thiphaine, Thiphanie.* (Pass.)

THEORARE. — « A *theos* dicitur, videre, quia Deus omnia videt, et *theorare,* proprie est considerare divina. » (J. de J.)

THEORETRUM. — Quidquid sponsæ in præmium defloratæ virginitatis a sponso datur eo die qua se videndum præbet et prodit in publicum; *présent de noces fait par le mari à la femme le jour où, après la consommation du mariage, ils se montrent, pour la première fois, en public.*

THEORIA. — Meditatio, contemplatio; *action de méditer, méditation, contemplation.* (*A. SS.*)

THEORICA. — Theologia; *théologie.* (B. de Amor.)

THEORICALIS. — Spiritalis, ut videtur : « Sciatis, vos ipsos non hujus cosmi cum honore esse residuos, nec *theoricalis* amœnitate prosperitatis gaudere, nisi jam dicto omnia restituatis loco. » (*A. SS.*)

THEORICUS. — Contemplativus, qui tantum contemplationi vacat; *contemplatif, qui mène une vie contemplative.* « Vita *theorica;* » *vie contemplative;* ol. *théorique.* (Ap. Mart. *Anecd.*

THEOSOPHICUS. — Theologicus, spectans theologiam; *théologique.* (Mab. *Anal.*)

THEOSOPHUS. — Theologiæ peritus; *théologien.* (A. 999.)

THEOTHECA. — Quasi θεοθήκη, pyxis, in qua reponitur sacra Eucharistia, ægris deferenda; *ciboire.* (*Vet. Inscr.*)

THEOTISCI. — Teutones; *les Allemands.*

THEOTOCHE. — Deipara; *la mère de Dieu, la Vierge.* (*A. SS.*)

THEOTONICUS. — Germanus; *Allemand.* (Ap. Mur.)

THEOTONISUS. — Eadem notione. (Id.)

THERISTRUM. — Genus pallii muliebris; *habit à l'usage des femmes, mantelet, grand voile;* ol. *théristre.*

THERMARIUM. — Therma; *bain, établissement de bains, thermes.* (*Vet. Gl.*)

THESAURARE. — Facere thesaurum, thesaurum congregare; *thésauriser, ramasser de l'or;* ol. *thésaurer.* (J. de J.)

THESAURARIA. — *Thesaurarii* dignitas, vel locus ubi *thesaurus* reconditur; *trésorerie.* (Ap. Rym.) — Pretiosior supellex, in thesauro servata; *trésor, chose de grand prix.* (A. 1308.)

THESAURARIATUS. — *Thesaurarii* dignitas in ecclesiis; *trésorerie*. (Ap. Rym.)

THESAURARIUM. — Pro *thesaurus*. (S. Aug.)

THESAURARIUS. — Thesauri regii custos; dignitas in ecclesiis cathedralibus et capitularibus, cui thesauri ecclesiæ servandi cura incumbit, quod ipsa docet nomenclatura; *trésorier, garde du trésor*; ol. *thésaurier*. (Pass.) — F. procurator, syndicus; *procureur, syndic, régisseur*. (*Ann. Ben.*) — Cellerarius; *sommelier, cellérier*. (*Cons. Fontan.* — Æditúus; *gardien, concierge*. (A. 1352.)

THESAURENSES. — Officiales comitis thesaurorum; *officiers du directeur des finances*. (*Cod. Th.*)

THESAURIA. — Thesaurus, seu locus ubi thesaurus reconditur, gazophylacium; *le trésor, la trésorerie*. (*A. SS.*)

THESAURIS. — Ut THESAURARIUS.

THESAURIZARE. — Idem quod THESAURARE. (J. de J.)

THESAUROPHYLACIUM. — Ut THESAURIA.

THESAURUM. — (Neutro genere.) Pro *thesaurus*. (Alcuin.)

THESAURUS. — Monile; *collier*. (*Ch. Valciod.*) *Thesaurus ecclesiasticus*, vasa sacra aliaque pretiosior supellex ecclesiastica, gemmæ et alia hujusmodi; *trésor d'une église, ensemble des objets précieux de cette église et lieu où ils sont en dépôt*. (Pass.)

THESICUS. — Phthisi laborare, ni fallor, a *thesis*, pro *phthisis*. (*Ch. Occit.*)

THESINDUS. — Idem q. THAINUS.

THESMOPHORUS. — Θεσμοφόρος, legislator; *législateur*.

THEUNUARIUM. — Tributum, idem q. TELON.

THEUROMA. — F. aulæum seu tapes, ut videtur; *draperie* ou *tapisserie*. (Mart. *Ampl. Col.*)

THEURORA. — Vel, ut legere mavult Eccardus, *theurona*, puella; *jeune fille*. (*L. Sal.*)

THEUSEBIA. — Ex Gr. θεοσέβεια, pietas; *piété*. (Ord. Vit.)

THEUTRAMUS. — Vir eximius ac celebris; *homme éminent et de grande renommée*. (Ernold. Nig.)

THIA. — Amita; *tante*. (*Ch. Occit.*)

THIARA. — Honorarius cancellarii cudo; *bonnet de chancelier, mortier*. (A. 1483.)

THINGARE. — Donare, vox Longobardica; *faire don, donner*. (*L. Long.*)

THIROTINUM. — Tirocinium, scientiæ argumentum. (*G. Chr.*)

THIRUS. — Serpens venenosissimus, de quo fit *theriaca*. (*Vet. Gl.*)

THIUBDA. — Furtum; *vol, larcin*. (*L. Fris.*)

THIUPHADUS. — Dignitas in aula regum Gothicorum Hispan., sed ex inferioribus prima; *officier de judicature de deuxième ordre chez les Goths d'Espagne*.

THIUS. — Patruus; *oncle*. (Pass.)

THLASIÆ. — Castrati, spadonum genus; *eunuque*. (*Cod. Th.*)

THLIBOMENUS. — Θλιβόμενος, pressus, afflictus. (*Thlibomeni* in Ecclesia dicebantur egentes, qui sustentare se ac victui necessaria suppeditare sibi non valebant.)

THLIPSIS. — Θλῖψις, afflictio, oppressio. (Lucif. Calar.)

THOL. — Præstatio, ut TELON

THOLUS. — « Fecit quoque 18 tholos ejusdem metalli (cupri Hispanici) sparsim in choro desuper infixos. » (*Gest. Franc.*) F. lamineæ cupri bracteatæ, a Gall. *tôle*, quod de ferro bracteato potissimum dicitur.

THOMATIZARE. — Incredulum esse instar D. Thomæ, qui credere nolebat Christum resurrexisse; *être incrédule*. (*A. SS.*)

THOMOCHARTA. — Charta, diploma, scriptum; *acte, titre, diplôme, écrit*,

THONA. — Dolium, vas; *tonneau, tonne, vaisseau*. (A. 1310.) — Retis species ad venandum, f. ad capiendos thunnos. (A. 1341.)

THOR. — Getarum Deus; *Thor, dieu des Germains*.

THORA. — Toxicum, venenum; *poison*. (A. 1330.)

THORACIDA. — Imago pectore tenus; *buste*. (*Vet. Cod.*)

THORACIUM. — Carchesium, proprie ea navigii pars quæ Gallice *hune* nuncupatur; in medii ævi scriptoribus, specula, inspectorium; *observatoire, lieu d'où l'on peut voir*.

THORACLA. — Idem, ni fallor, quod THORACIDA.

THORACOMACHUS. — Loricæ genus, idem f. q. GAMBESO. (*Script. imp. Byz.*)

THORAL. — Culcitra; *matelas*. (*Vet. Gl.*) — Lectus; *lit*. (*A. SS.*) — Idem q. *curta pointa*, Gall. *courte-pointe*. (Ebrard.)

THORELAGIUM. — Pensitatio ex *torrali* seu ædificio, in quo frumenta torrentur; *Vid.* TORRA. (A. 1292.)

THORERIA. — Monialis *torno* seu tympano versatili præposita; *tourière*. (S. XIII.)

THORUS. — Deus gentilis; *le dieu Thor*.

THOSELLA. — Annonæ frumento inferioris species; *touselle*. (A. 1536.)

THOUMA. — Caseus recens; *fromage frais*. (A. 1482.)

THRENARE. — Plangere; *se plaindre*. (Ratb. Pasch.)

THRENOSUS. — Queribundus; *qui se plaint*. (*Vet. Cod.*)

THRONI. — Angeli ex primo hierarchiæ angelicæ gradu; *les Trônes, anges de la première hiérarchie*.

THRONUM. — Statera publica et vectigal, quod pro *throno* pensitatur; *poids public et droit à payer pour le pesage à ce poids*; ol. *throsne*. (A. 1234.)

THRONUS. — Sedes episcopi; *siége épiscopal*. (Pass.) *Thronus Dei*, episcopus; *évêque*

THROTEBOLLA. — Guttur; *gorge*. (*Leg Angl.*)

THRYMSA. — Genus nummi Anglo-Saxonici; *ancienne monnaie anglo-saxonne*.

THUILA. — Tegula; *tuile*. (A. 1326.)

THUNA. — Retis species, idem q. THONA (A. 1501.) — Panni species, f. qui *Torano*. Gall. *Thorn* texebatur. (A. 1451.)

THUNITIA. — « Potu recepto dictoque *Tu autem* (post refectionem papæ et cardinalium surgit diaconus, et tenet *thunitiam*, dum gratiæ referuntur. » (*Ord. Rom.*) An tunicam ?

THURARIUM. — Acerra ; *cassolette.*

THURARIUS. — Pigmentarius ; *parfumeur.* (Tert.)

THUREUS. — Ad thus pertinens ; *d'encens, relatif à l'encens.* (*Vet. Gl.*)

THURIBOLORUM. — Pro THURIBULUM.

THURIBULARE. — Thure adolere. (A. 1305.)

THURIBULARIUS. — Idem qui THURIFERARIUS, qui in cæremoniis ecclesiasticis defert *thus* vel *thuribulum.* (*Breviar. Sarisb.*)

THURIBULUM. — Vas, in quo *thus* reponitur ; *encensoir.* (Alcuin.)

THURICREMIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

THURIDUS. — Ut THUREUS. (J. de J.)

THURIFERARIUS. — Acolytus, qui incensarium in ecclesia defert ; *thuriféraire.* (Pass.)

THURIFEX. — Sacerdos ; *prêtre.* (Ugut.)

THURIFICARE. — *Thura* adolere, sacrificare ; *brûler de l'encens, faire une cérémonie.* (*Act. Marc. PP.*)

THURIFICATI. — Iidem q. SACRIFICATI.

THURIFICINA. — Locus ubi thus efficitur vel incenditur ; *lieu où l'on fait, où l'on brûle l'encens.* (Ugut.)

THYMELICI. — Musici scenici ; *musiciens de l'orchestre des théâtres.* (Isid.)

THYMIAMA. — Thus et quædam confectio diversarum specierum, quam sacerdos in altari thuribulo adolet ; *encens* et *toute composition que l'on brûle en guise d'encens.* (Ugut.)

THYMIATERIUM. — Vas in quo thus adoletur ; *vase fixe où brûle l'encens près de l'autel.* (*Ord. Rom.*)

THYRSUS. — Cerea fax ; *torche.* (*A. SS.*)

THYSIASTERIUM. — Altare ; *autel.* (Mart. *Anecd.*)

TIARA. — Mitra episcopalis, interdum etiam abbatis ; *mitre, coiffure des évêques et des abbés mitrés.* (Pass.) — Mitra papalis ; *tiare, coiffure du Pape.* (Pass.)

TIARATUS. — Qui gestat tiaram ; *coiffé de la tiare.* (Sid.)

TIARIES. — Portitores signorum, f. pro *triarii.* (Isid.)

TIBIA. — *Tibia petasonis*, tibia porci seu perna ; *jambon.*

TIBIALE. — Idem q. HOUSELLUS.

TIBIATOR. — Qui canit *tibia ; joueur de flûte.* (Sanut.)

TIBICINARE. — *Tibia* canere ; *jouer de la flûte.* (Tert.)

TIBISSARE. — Aliquem per *tu* alloqui ; *tutoyer.* (Æn. Sylv.)

TIBRACA. — Ocrea lanea ; *Vid.* TUBRUCUS.

TIDINA. — Navis Ecclesiæ, si recte divino : « Qualiter autem Januenses prædictis captionibus interfuerunt et auxilium præbuerunt, scriptum erat litteris aureis in *tidina* S. Sepulcri. » (Ap. Mur.)

TIERCELLUS. — Mensura vinaria, eadem q. TERCELLUM. (A. 1269.)

TIGNA. — Tinea, scabies, porrigo ; *teigne.* (*A. SS.*)

TIGNEA. — Eadem notione. (Id.)

TIGRAN. — Ager, ut videtur, terra, territorium. (Lob. *H. Brit.*)

TIGRIS. — Ensis, spatha ; *épée, sabre.* (Greg. Tur.)

TIGULI. — Foramina quibus exit fumus ; *trous par où sort la fumée.* (*Vet. Gl.*)

TIGURIUM. — Idem q. TEGORIUM.

TIHANUS. — Vas coquinarium ; *vase de cuisine ;* ol. *tihan.*

TIHLA. — Saxonibus accusatio, postulatio, compellatio, quasi *titulus accusatorius.* (*Leg. Canut. reg.*)

TILEA. — Pro *tilia*, arboris genus ; *tilleul ;* ol. *til.*

TILLA. — Scandula ; *bardeau, douve ;* ol. *tille.* (S. XIV.)

TILLETUM. — Locus *tiliis* consitus ; *lieu planté de tilleuls.* (A. 1260.)

TILLIOLUS. — Tilia ; *tilleul ;* ol. *tilloel.* (*Chartul. S. Vand.*)

TILPTALIUM. — Linteolum minutissime carminatum, sive *carpia ; Vid.* CARPIA.

TIMANIADARIS. — Thuribulum ; *encensoir.* (A. 1210.)

TIMBRELIUS. — Parvus cœtus ; *petite assemblée.* (Sken.)

TIMBRELLUM. — Genus tormenti, idem quod TUMBRELLUM.

TIMBRIUM. — Fasciculus, vel certus numerus pretiosarum pellium cujusmodi sunt marturum, murium Ponticorum, etc., quæ ab exteris regionibus deferuntur ; *paquet de fourrures attachées ensemble ;* ol. *timbre.*

TIMBRUM. — Pro scuto insignium seu armorum videtur sumi in ch. Martini regis Aragonum.

TIMERE. — Cogere, compellere ; *forcer, obliger.* (A. 1264.)

TIMIDUS. — Horribilis, qui timorem incutit ; *effrayant, qui fait peur.* (*A. SS.*)

TIMINUS. — Mensuræ species Neapolitanis. (Cenc. *Cens. Eccl. Rom.*)

TIMO. — Pro TEMO.

TIMONAGIUM. — Idem quod THEMONATICUM. (A. 1182.)

TIMONARIUS. — Gubernaculum navis ; *gouvernail de navire.* (A. 1263.)

TIMONATICUM. — Ut THEMONATICUM.

TIMONUS. — Gubernaculum navis, seu gubernaculi manubrium ; *gouvernail de navire* ou *barre de ce gouvernail.* (*Ch. Mass.*)

TIMORANTER. — Timide ; *avec timidité.*

TIMORARE. — Timorem incutere ; *inspirer de la crainte.* (Ott. Mor.)

TIMORATUS. — Dei timidus et a levibus culpis aversus ; *timoré, craignant Dieu.* (Pass.)

TIMOROSE. — Timide ; *timidement.* « Murmurabatur latenter et *timidose.* » (Roland.)

TIMOROSUS. — Timidus ; *peureux.* (Const. Afr.)

TIMPA. — F. limbus : « Tunc dixit archiepiscopus accipiens *timpam* cappæ præpositi · Non obest vobis, » etc. (Busch.)

TIMPANUM. — Idem q. TIMBRIUM.

TIMPUS. — Capitis pars, tempus ; *tempe.* (A. 1352.)

TINA. — Vas grande ligneum tam lavationibus quam condendis vinis paratum ; *grand vaisseau de bois pour mettre la vendange et laver le linge ;* ol. *tine, tinel.* (Pass.) — Pilei species, in modum forte ac formam *tinæ* confecta, cujusmodi fere sunt clericorum isti pilei, quos *bonnets carrés* dicimus. (*Synod. Senor.*)

TINALE. — Vas grande, idem q. TINA. (A. 1480.)

TINASIUM. — Torcular, vel cella vinaria; *pressoir pour le vin* ou *cellier, lieu où sont les tines.* (A. 1169.)

TINCMAN. — Decanus; *doyen.*

TINCTA. — Subscriptio; *souscription, signature.* (Lucif. Calar.)

TINCTIO. — Baptismus; *le baptême; Vid.* TINGERE.

TINCTITARE. — « *Tinctitare* vel *tinctare, tabourer,* ou *joer des naquaires,* ou *souvent taindre.* » (*Vet. Gl.*)

TINCTITULA. — Parva tinctrix; *petite teinturière.* (*Vet. Gl.*)

TINCTOR. — Infector; *teinturier.* (A. 1257.)

TINCTORIA. — Officina tinctoria; *teinturerie.* (A. 1317.)

TINCTORIUM. — Baptisterium; *baptistère, lieu où l'on baptise.*

TINCTRIX. — Quæ tingit; *teinturière.* (J. de J.)

TINCTUM. — Panni species; *sorte de drap.* (*Ch. H. II reg. Angl.*) — Officina tinctoria; *atelier de teinture.* (Ap. Cenc.)

TINCTURARIA. — Quidquid ad *tincturam* necessarium est; *drogues, appareils de teinture.* (A. 1372.)

TINCTURARIUS.—Ad *tincturam* pertinens; *de teinture.* (A. 1156.)

TINEA. — Scabies, *teigne;* ol. *tigne.* (*A. SS.*)

TINELLUS. — Cœnaculum aulicorum; *salle à manger des personnes de la suite d'un prince;* ol. *tinel.* (*H. Dalph.*) — Vas grande, ut TINA; ol. *tinel.* (*St. Mont. Reg.*) — Vectis species quo vasa aquaria vel vinaria feruntur; *gros bâton, levier pour porter les tines;* ol. *tinel.* (A. 1357.)

TINETA. — Doliolum; *petite tine; Vid.* TINA. (A. 1287.)

TINEUM. — F. pro *tannum,* quernus cortex. (A. 1288.)

TINGATIO. — donatio; *donation, don.*

TINGERE. — Baptizare, baptismum impertiri; *baptiser, conférer le sacrement de baptême.* (S. Cypr.) — Forte pro *tondere.* (A. 1273.)

TINGINUS. — Decanus; *Vid.* TUNGINUS.

TINGITARE. — Frequenter *tingere; teindre souvent.* (*Vet. Gl.*)

TINGULARE. — Regulis ligneis aperturas obstruere; *fermer des ouvertures au moyen de tringles de bois, griller.* (A. 1381.)

TINIOSUS. — Scabie laborans; *qui a la teigne;* ol. *tigneux.* (A. 1352.)

TINNA. — Vasis genus, ut TINA.

TINNELIUS. — Extrema pars ejus loci quem alluit fluxus maris. (Sken.)

TINNHATERIA. — Mensuræ genus, quantum pugillo contineri potest; *poignée.* (A. 1414.)

TINNIOLUM. — Tintinnabulum; *sonnette.* (*A. SS.*)

TINNIVOLENTIA. — Sonoritas. (*A. SS.*)

TINNULUS. — Sonitus ex ære aut ferro percusso; *son clair et aigu produit par le choc du fer ou de l'airain;* ol. *tinterece.* (*Vet. Gl.*)

TINTIGNAMENTUM. — Tinnitus; *tintement, sonnerie.* (A. 1399.)

TINTILLARE. — Iterato tinnitu fores pulsare, tintinnare; *frapper à une porte, agiter vivement la sonnette, carillonner.*

TINTINELLUM. — Campanula; *clochette.* (Ap. Mur.)

TINTINNABULARIUM. — Campanile; *clocher.* (A. 1488.)

TINTINNABULUM. — Vas aquarium, diminut. a *tina,* unde legendum videtur *tinabulum.* (*H. S. Germ. a Prat.*) — Campana, quæ pulsatur in refectorio monachorum; *clochette de réfectoire dans les couvents.* (Belet.) — *Tintinnabulum campanæ,* clava, tudicula; *battant de cloche.* (*Obit. eccl. Mor.*)

TINTINNUM. — Tintinnabulum armentorum collo appensum; *sonnette que l'on suspend au cou des animaux.* (*L. Burg.*)

TINTIRCONUS. — Infector; *teinturier.* (A. 1375.)

TINTORIA. — Officina tinctoria; *teinturerie, atelier de teinture.* (*Ch. Sicul.*)

TINTULUS. — Promulgatio, quæ fiebat per campanæ tinnitum in parochiis; *proclamation, publication à son de cloche.* (A. 1323.)

TINTURARE. — Tingere; *teindre.* (A. 1525.)

TINTURIA. — Tingentium officina, ut TINTORIA.

TINUM. — Vas magnum, ut TINA.

TIPETTUM. — Apex, qui capitio imminet; *toupet;* ol. *tipet.* (A. 1342.)

TIPSANA. — Ptisana; *tisane.* (Pass.)

TIPUS. — Simulatio, causa, prætextus. (A. 1273.)

TIRA. — Tortilis ex virgultis laqueus; *hart, lien de branches entrelacées.* (A. 1332.)

TIRANNI. — Trabes, quibus ædium muri continentur; *tirants.* (*Hist. Vezel.*)

TIRARE. — Projicere, displodere, pulsare, extendere, explicare, producere, moleste aliquem hinc et inde trahere, nomen alicujus in schedula scriptum sorte educere, aliquem ad equi caudam aut ad currum alligatum per urbem ducere; *écarter, éloigner, sonner, agiter, tirailler, ballotter, étendre, allonger, tirer au sort, traîner à la queue d'un cheval ou derrière une charrette.* (Pass.)

TIRASSARE. — Trahere; *traîner.* (A. 1268.)

TIRASSE. — Rete; *filet de pêche, tirasse.* (A. 1379.)

TIRATOR. — Trahens; *qui traîne.* (A. 1360.)

TIRATORIUM. — Locus ubi cruciabant reos; *lieu des exécutions;* ol. *tirouere.* (S. XIV.)

TIRETANIUS. — Pannorum qui *tiretani* vocantur textor; *fabricant de tiretaine;* ol. *tiretanier.*

TIRETANUS. — Pannus lana filoque textus; *tiretaine.* (Pass.)

TIRETUM. — Ductile scrinium; *tiroir.* (A. 1476.)

TIROGULA. — Serum lactis; *petit lait.* (*Vet. Gl.*)

TIRONATUM. — Rudimen, tirocinium; *apprentissage, commencement, début.*

TIRONIUM. — Genus aciei disponendæ,

quod cum cuneo non semel confunditur; *sorte d'ordre de bataille.* (Mod.)

TIRRENUS. — Pro TARENUS.

TIRUNCULUS. — Miles recens; *conscrit, recrue.* (*A. SS.*)

TISANA. — Ptisana; *tisane.* (Pass.)

TISICA. — Phthisis; *phthisie.* (*A. SS.*)

TISIS. — Pro *phthisis.* (J. de J.)

TISO. — Titio; *tison.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

TISSERANDUS. — Textor; *tisserand.* (A. 1372.)

TISSERIUS. — Eadem notione. (A. 1287.)

TISSOR. — Eadem notione. (A. 1317.)

TISSUTUS. — Textus; *tissu.* (A. 817.)

TITILLARE. — Titubare, vacillare; *chanceler.* (Bart. *Gl.*)

TITIONARI. — *Titiones* in ignem mittere; *tisonner.* (Ugut.)

TITIONARIUM. — Locus ignis, ubi *titiones* morantur; vel instrumentum mittendi titiones in ignem; *foyer, partie d'une cheminée où se trouvent les tisons,* ou *instrument, appelé autrefois tisoir, pour attiser le feu.* (J. de J.)

TITIUNCULUS. — Pro PIPIUNCULUS.

TITUBARE. — *Titubare campanam,* alterum campanæ latus lente pulsare. (*Obit. Vet.*)

TITULARE. — Titulo præsignire, exornare, inscribere; *donner un titre ou un nom à quelqu'un, ou à quelque chose, désigner, nommer, intituler;* ol. *tituler.* (Tert.) — Significare; *signifier.* (*Vet. Gl.*) — Titillare; *chatouiller.* (S. Althelm.) — Exarare, conscribere; *inscrire, prendre note.* (*Tab. S. Vinc. Cenom.*) — Donare *titulo*, hoc est scripto, charta; *donner par écrit.* (S. IX.) — Ad *titulum* vel ecclesiam promovere; *nommer à une église, donner la direction d'une paroisse.* (Leo IV. PP.) — Fisco addiscere, *titulis* appositis; *confisquer, mettre entre les mains du fisc.* (Greg. M.) — *Titulare se regem,* regium nomen sibi adsciscere; *prendre le titre de roi.* (Sal. Mal.)

TITULATIO. — Confiscatio; *confiscation.* (Greg. M.) — Pro *titillatio.* (*Vit. S. Wenwol.*) — *Titulatio litteralis,* charta, scriptum, donatio scripto firmata : « Nullam donationem sine litterali *titulatione* fieri debere. » (A. 1073.)

TITULATORIUS. — *Titulatorium altare;* altare præcipuum; *maître autel.*

TITULUS. — Limes, meta, proprie lapis inscriptus seu inscriptio; *borne, limite, pierre bornale revêtue d'une inscription, cette inscription elle-même.* (Pass.) — Instrumentum quo prædii possessio firmatur; *acte constatant et validant une vente, titre de la propriété d'une terre.* (Id.) — Ecclesia, cui deserviendæ ordinabantur presbyteri, ita ut in ea stabilitatis promissione tenebantur; *église à desservir* (elle formait un lien indissoluble avec le prêtre attaché à son service, et ne pouvait être abandonnée de celui-ci). *Tituli cardinales*, ecclesiæ præcipuæ ac parochiales; *églises paroissiales des villes et de leurs faubourgs.* (*Conc. Met.* a. 845.) *Tituli populares,* plebales; *églises secondaires, paroisses rurales.* (*Decret. Tass.*) *Titulus baptismalis :* 1° presbyterium ecclesiæ, pars ea in qua est altare: *sanctuaire d'une église* (Pass.); 2° ecclesiæ sacellum; *chapelle, partie d'une église où il y a un autel.* (*A. SS.*) — Clamor militaris; *cri de guerre.* (Ægid. Mon.) — Versus lugubres de morte insigniorum personarum, quos scribebant monachi variorum monasteriorum quibuscum inita erat societas; *complainte, élégie.* (Pass.) — Schedula qua earumdem personarum mors nuntiabatur; *billet d'envoi et d'annonce de la mort de quelqu'un.* (Pass.) — Id quod prædiis in fisco redactis imponitur; *marque, pannonceau que l'on fixe sur les biens confisqués.* (Pass.) *Titulos opponere,* fisco addicere; *apposer des pannonceaux sur un bien, le confisquer.* (Id.) — *Titulus crucis,* crux; *la croix :* « Ut corpus Christi Domini non in imaginario ordine, sed sub *crucis titulo* componatur. » (*Conc. Tur.* II.)

TIUS. — Patruus; *oncle.*

TIUTISCE. — Germanice; *en allemand.*

TIXATOR. — Textor; *tisserand;* ol. *tissier.*

TOACULA. — Mappa, mappula, mantile, manutergium; *touaille, essuie-mains, nappe.* (Pass.)

TOCA. — Rugatus pileolus; *toque.* (Men.)

TOCHINARE. — *Tochinorum,* hoc est prædatorum seu rebellium more agere; *se conduire comme des tuchins, c'est-à-dire des bandits.* (*Ch. Nem.*)

TODINUS. — Gracilis, lubricus, qui non firmiter stat; *peu solide, qui n'est pas ferme.* (H. Rosl.) — Gracilis; *grêle.* (*A. SS.*)

TODONUS. — Gallus; *coq.* (J. de J.)

TOELLA. — Mappa, ut TOACULA.

TOFINEUS. — *Vid.* TUFUS.

TOFTA. — Cowello est locus, ubi stetit ædificium, Gallice *masure,* Reynerio vero genus luci parvuli, seu loci consiti arboribus minusculis. (*Mon. Angl.*)

TOFUS. — Species lapidis; *tuf.*

TOGA. — *Toga monachorum,* eorum congregatio, monasterium; *assemblée de moines, monastère.* (Ap. Pez.)

TOGALA. — Mendose pro *tigris.* (*A. SS.*)

TOGARE. — Vestire; *habiller.* (*A. SS.*)

TOGIFORIUM. — Locus ubi scholastici disputant. (Pap.)

TOGILLA. — Mappula, mantile, ut TOACULA.

TOGILLATIM. — Sigillatim. (Isid.)

TOGULA. — Mappula, mantile, ut TOACULA.

TOILLIA. — Eadem notione. (*Ch. Occit.*)

TOISA. — Mensura sex pedum; *toise.* (A. 1267.)

TOISO. — Canaliculus; *rigole.* (S. XIV.) — Vellus; *toison.* (A. 1383.)

TOL. — Vectigal, tributum; *impôt, taxe.*

TOLA. — Pro TOLTA.

TOLAGIUM. — Census, præstatio annua; *cens annuel.* (A. 1190.)

TOLENEUM. — Ut TELON.

TOLENUM. — Trochlea; *poulie.* (Mac. *Hierol.*)

TOLERARE. — Fulcire, tueri, approbare; *étayer, appuyer, défendre, approuver.* (A. 1416.)

TOLERATIO. — Usufructus; *jouissance* (A. 1062.)

TOLES. — Tumores in faucibus; *Vid.* TUSILLÆ.

TOLETUM. — Idem q. TELON.

TOLIA. — Toles, tonsillæ; *tumeurs, glandes de la gorge.*

TOLLEMENTUM. — Exactio, ut TOLTA. (A. 1044.)

TOLLENUM. — Pro *tolleno*, seu machina, qua hauriuntur aquæ, pondere prægravante alterum ejus-finem; *longue perche ou levier pour puiser l'eau.* (*L. Long.*)

TOLLERE. — Liberare, redimere; *racheter, délivrer;* ol. *toller.* (*L. Sal.*)

TOLLETUM. — Tributum, vectigal, idem q. TELONEUM. (A. 1221.)

TOLLIRE. — Pro *tollere; enlever;* ol. *tolre.* (A. 1145.)

TOLLONIUM. — Idem q. TELONEUM.

TOLLUTUS. — Ablatus; *enlevé;* ol. *tollu.* (Ap. Goldast.)

TOLO. — Idem q. TELOCIUM.

TOLOMENA. — Census, præstatio annua; *cens, imposition.* (A. 822.)

TOLONEUM. — Ut TELONEUM.

TOLONIUM. — Eadem notione.

TOLOSIPETA. — Qui petit, seu tendit *Tolosam; qui va à Toulouse.* (Joan. Sarisb.)

TOLTA. — Exactio, quæ per vim fit, quod contra jus tollitur, quodvis tributum; *redevance forcée, taxe injuste,* et, dans un sens plus général, *impôt, droit, taille,* etc.; ol. *tolte, taute, toute.* (A. 1085.) *Tolta mala,* vel *malatolta, mantota,* malum vel indebitum tributum; pecunia a subditis injuste et vi et male ablata sub specie telonei aut vectigalis; *maltote, taxe injuste, levée de deniers contraire aux lois.* (Pass.) — Practicis Anglis, breve, quo lis tollitur e curia baronis, et fertur ad curiam vicecomitis, nostris *evocatio, tolta placiti.* Hæc vox, inquit Spelmannus, significat processum, per quem causa a jurisdictione juris temporalis tollitur.

TOLTICIUM. — Census, præstatio annua; *redevance annuelle.* (A. 1352.)

TOLTURA. — Injustitia, damnum, violentia; *injustice, dommage, dégât, violence.* (S. XIV.)

TOLTUS. — Ablatus; *enlevé;* ol. *tollu.*

TOLUM. — Fastigium, etc., ut THOLUS.

TOMALLA. — F. intestina. (Mart. *Anecd.*)

TOMBARE. — Saltare; *sauter.* (*Dial. Creat.*)

TOMBARELLUS. — Plaustri genus; *tombereau;* ol. *tomberel.* (A. 1379.)

TOMBELLUM. — Sepulcrum quod in memoriam alicujus exstrui solet; *tombe, tombeau;* ol. *tombel.* (*St. eccl. Tul.*)

TOMELLUS. — Parvus tomus, libellus, aut epistola; *petit volume, livret* ou *lettre.* (Ach. *Spic.*)

TOMEN. — Monetæ species apud Hispanos Indicos; *monnaie mexicaine.* (*Conc. Hisp.*)

TOMINUS. — Species monetæ, idem q. TOMEN.

TOMPSOR. — Tonsor pannorum; *tondeur de draps.* (A 1353.)

TOMUS. — Libellus, codex, membrana, epistola, præsertim de fide; *lettre, circulaire, mémoire, surtout écrit sur des sujets relatifs au culte.*

TONA. — Dolium; *tonne.* (*Ch. Occit.*,

TONABULUM. — Sonus, vel tintinnabulum; *son* ou *clochette.* (J. de J.)

TONACELLA. — Idem q. TUNICELLA. (*A. SS.*)

TONAGIUM. — Tributum, vectigal; *droit, redevance.* (A. 1255.)

TONAIRA. — Rete piscatorium 250 orgyas longum; *filet pour la pêche du thon;* ol. *tonaire.* (A. 1451.)

TONALE. — Vas vinarium, dolium; *vaisseau à mettre le vin, tonneau.* (A. 1381.)

TONALIS. — *Tonalis pronuntiatio*, alta et clara, eodem tono quo cantari solet in choro « Dominus vobiscum. » (Ber. Mon.)

TONALITER. — Cantando, cum modulatione et notis; *en chantant.* (A. 1300.)

TONARE. — Canendo prædicere; *prédire, annoncer.* (Mart. *Anecd.*) *Tonare horrendum*, clamare horrenda et minaci voce. (Mab. *Ann. Ben.*)

TONARIUS. — Liber de tonis seu cantu; *livre sur le chant.* (Trit.)

TONATE. — Cum tono, seu modulatione, canendo; *en chantant.* (Guid.)

TONDEIA. — Idem q. TENDA, præstatio pro jure habendi tendam. (A. 1114.)

TONDERARE. — Pro *tondere.* (*A. SS.*)

TONDERE. — Tonsura clericum aut monachum efficere; *tonsurer, faire entrer dans le clergé ou dans un couvent.* (S. IX.)

TONDURARIUS. — Sarcinator; *tailleur, couturier.* (*A. SS.*)

TONEGARE. — *Tonegare navem;* f. sebo vel pice illinire, ab Italico *tonicare*, inducere, illinire; *enduire un navire de suif ou de goudron.*

TONELLA. — Parva *tunna; tonneau;* ol. *tonnel.* (A. 1241.)

TONINUS. — *Toninum formagium*, recens; *fromage frais.*

TONITRUARE. — Tonare; *tonner.* (*A. SS.*)

TONIZARE. — Certo tono, seu modulatione cantare : « Psalmos juxta antiphonas *tonizare.* » (Belet.)

TONLEIUM. — Idem q. TELON.

TONNA. — Tributi species, ut TONAGIUM. (A. 1235.) — Vas majus vinarium; *tonne.* (Pass.)

TONNELERIA. — Vicus Parisiis, ubi habitant doliarii; *la Tonnellerie, quartier de Paris.* (A. 1263.)

TONNITUS. — Pro *tinnitus*, campanæ altero latere tantum pulsatæ sonus. (Guid. *Discip. Fars.*)

TONNOLIUM. — Præstatio ex pane et vino; *Vid.* TELON. (A. 1317.)

TONSA. — Ovis; *brebis.* (Jac. Card.)

TONSARE. — *Tonsare monetam*, tondere, circumcidere; *rogner la monnaie.* (*St. Pallav.*)

TONSATUS. — Pro TONSURATUS. (Ach. *Spic.*)

TONSILLA. — Palus dolatus et cuspide præferratus, qui navis religandæ causa in littore figitur. (Bern. de Breyd.)

TONSONA. — Pellis lanata; *peau non dépouillée de sa laine;* ol. *tonseau.* (A. 1369.)

TONSOR. — Qui monetam tondit; *rogneur de monnaies.* (Pass.)

TONSORARE. — Tondere in clericum vel monachum; *Vid.* TONDERE. (A. 755.)

TONSORATIO. — Tonsura; *action de faire la tonsure.* (Hon. III PP.)

TONSORIUM. — Linteum, quo teguntur pectus et humeri, cum quis raditur, aut etiam pelvis ad barbam abluendam; *serviette que l'on met sur la poitrine quand on se fait la barbe* ou *plat à barbe.* (Guid. *Disc. Fars.*)

TONSURA. — *Tonsura Petri*, corona clericalis; *tonsure.* (Gr. Tur.) *Tonsura nemorum*, jus exscindendi et colligendi ramos in silvis; *droit de prendre du bois de chauffage dans les forêts.* (A. 1125.)

TONSURATOR. — Exactor; *collecteur, receveur des impôts.* (Gr. M.)

TONSURATUS. — Ut PSALMITATUS. (Dur.)

TONSUS. — Clericus, tonsura initiatus; *clerc, prêtre.* (Flod.)

TONUS. — « Tres psalmi... in *tono* dicantur. » (Joan. Abrinc.) Id est voce altiori et cantu inflexo, seu Gregoriano, contraria notione pro cantu directo absque ulla inflexione in synodo Limæ. (A. 1582.)

TOOL. — Ut TELON.

TOPA. — Ager incultus; *terre inculte, pâturage;* ol. *tope.* (*Ch. Burg.*)

TOPACA. — Species panis dulciarii cum caseo, f. idem q. FLATO. (*Cons. Floriac.*)

TOPAZIO. — Topazius; *topaze.* (Ap. Mad.)

TOPAZIUM. — Pro TYPARIUM, f. quod topazio sigillum, seu principis imago insculpta erat. (Mat. Par.)

TOPHUS. — Idem q. TUFUS.

TOPIA. — Ital. *topaia*, domus caduca, semi ruta; *maison moitié ruinée.* (*St. Avel.*)

TOPPUS. — Fascis, manipulus, ut videtur; *touffe, botte, paquet.* (A. 1158.)

TOPUS. — Gr. τόπος, locus; *lieu, endroit.* (Man.)

TORAGERIUS. — Carceris custos; *geôlier;* ol. *tourier.* (S. XIII.)

TORAGIUM. — Id quod ab incarcerato *toragerio* solvitur, ut GEOLAGIUM; ol. *tourage.* (Id.)

TORALE. — Supellex lectaria; *assortiment d'un lit, tout ce qui sert à le garnir.* (*Vet. Gl.*) — Species aggeris inter agros ducti, per quem inceditur, cum opus est, unde et pro via cespititia inter agros exstructa sumitur; *sorte de chaussée élevée pour communiquer d'un champ à un autre, sentier tracé dans les champs;* ol. *toral.* (Pass.)

TORALLUM. — Forte idem q. TORALE, species aggeris, etc. (A. 1181.)

TORALLUS. — Collis, idem quod TORO. (A. 1038.)

TORATIUM. — Turris; *tour;* ol. *tourasse.* (Ap. Mur.)

TORBA. — Fascis; *paquet, botte.* (*St. Dat.*) — Niger cespes, qui vicem carbonis præstat, idem q. TURBA. (A. 1298.)

TORBAC. — Ædificiorum seu ædificii pars; *petit bâtiment* ou *partie d'un bâtiment.* (*Ann. Ben.*)

TORCARE. — Detergere; *essuyer, torcher* (Flet.)

TORCEA. — Ut TORCHIA. (*A. SS*

TORCHA. — F. certus coriorum numerus, idem q. TACRA. (A. 1330.) — Modus agri; *certaine mesure de terre.* (*Chartul. Apt.*) — Funale, ut TORCHIA. (Lob. *H. Par.*)

TORCHETA. — Parva *torchia; petite torche;* ol. *torchette.* (A. 1420.)

TORCHETUS. — Eadem notione. (Ap. Rym.)

TORCHIA. — Funale tortitium; *gros flambeau, torche.* (Knygh.)

TORCHO. — Tæda minor, candela cerea; *chandelle, cierge.* (A. 1393.)

TORCHONNUS. — Contextum stramen pedibus suppositum; *espèce de natte pour mettre sous les pieds.* (A. 1245.)

TORCIA. — Agger ad Ligeris ripas, quo hiemales fluminis exundationes comprimantur; *digues, levées, chaussées.*

TORCIMANNUS. — Interpres; *interprète, trucheman.*

TORCINIA. — Ut TORCHIA. (A. 1422.)

TORCIO. — Damnum, injustitia; *tort.* (Lob. *H. Brit.*)

TORCONNERIE. — Injuria; *à tort.* (A. 1379.)

TORCULA. — Torcular; *pressoir.* (*Vet. Gl.*)

TORCULARE. — Uvas terere, calcare; *passer les raisins au pressoir.* (Fort.)

TORCULATOR. — Calcator; *celui qui pressure le raisin.* (*Vet. Gl.*)

TORETUS. — Colliculus; *petite éminence.*

TOREUMA. — Vas, opus cælatum; *vase ciselé, ciselure.* (*Vet. Gl.*) — Carmen nuptiale; *chant nuptial.* (S. Mar.) — Torus, toralis; *couche, coussin, sopha.* (Salv.)

TORGIA. — Idem quod TORCHIA.

TORITUS. — F. pro *tortus*, cujus frons obducta est, nostris *refrogné, rechigné.*

TORMENTARE. — Torquere, tormentis excruciare; *tourmenter.* (Arn. Lub.)

TORMENTINA. — Resina terebenthina; *térébenthine;* ol. *tormentine.* (*Tr. de re milit.*)

TORMENTUM. — *Tormentum murale*, idem q. BOMBARDA. (Ap. Mur.)

TORMENTURA. — Tortura; *torture.* (*A. SS.*)

TORMIN. — Balista ad *tornum; baliste à tour.* (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

TORMOVELÆ. — Hibernis, trabes transversariæ, ad portas, vel in aditu viæ alicujus, qua arceri equi aut currus solent : vel crates mobiles, aut septa, quibus pratorum claudi ingressus solet; *sorte de barrière.* (*A. SS.*)

TORNA. — Duellum ex formula recepta; *duel judiciaire.* (A. 1086.) — Quanti pluris res sit compensatio, in permutationibus; *retour qu'on donne en échange;* ol. *tourne.* (A. 1325.) — Quod in emptionibus rei venditæ superadditur in compensationem partis ejusdem vitiosæ; *dommages-intérêts donnés à l'acquéreur en dédommagement des vices de la chose vendue;* ol. *tourne.* (A. 1342.) — Cavum recipiendis aquis, quæ a montibus decurrunt, gurges; *creux, fossé, citerne où se rendent*

les eaux pluviales; ol. *torne.* (*Tab. S. Vict. Mass.*)

TORNAFOLLIS. — Propugnaculi genus, ut Batifolium.

TORNALERI. — Pertinentiæ, appendices; *appartenances, dépendances.* (A. 1273.)

TORNALERIUS. — Hæres legitimus; *héritier légitime.* (A. 1263.)

TORNALIS. — *Tornale opus;* legendum forte *torrale*, nisi quis malit *tornale* opus esse quod torno fiebat. (*Vit. mirac. S. Richard.*)

TORNAMENTUM. — Prælium hostile; *combat, bataille.* (Ap. Duch.)

TORNARE. — Divertere, deflectere, reverti, versare, subigere, compensare, supplere, prædium venditum ab agnato redimere, in regesta deponere, instituere, tradere, deponere; *changer de place, changer de position, s'écarter, revenir, tourner, pétrir, donner du retour, indemniser, racheter une terre, coucher sur des registres, mettre par écrit, établir, livrer, donner;* ol. *torner.* (Pass.)

TORNARIA. — Prædium permutatione acquisitum; *terre acquise par la voie de l'échange.* (Ap. Mur.)

TORNARIUS. — Idem q. Tornator. (A. 1052.)

TORNATILIS. — *Torno* politus, perfectus; *fait au tour, parfait.* (*Cant. cantic.*) — Versatilis; *mobile.* (A. 988.)

TORNATIO. — Prælium, conflictus, interdum etiam decursio equestris, vel bellica; *combat sérieux*, et *combat simulé, tournoi.* (Galb.) — Forma, elegantia; *tournure.* (Guid. abb. Cist.)

TORNATOR. — Qui *torno* operatur; *tourneur.* (*Vet. Gl.*) — Qui retrahit rem venditam; *celui qui revient sur une vente, qui reprend une chose vendue.* (S. xiv.)

TORNATRIX. — Saltatrix, mima; *danseuse, saltimbanque.* (Hincm.)

TORNATURA. — Opus *torno* factum; *ouvrage fait au tour.* (*Reg. Lib.*) — Commeatus ultro citroque, ut videtur, eodem significatu q. Scara. (Irm.)

TORNEA. — Turris, propugnaculi species, idem q. Tornafollis.

TORNEAMENTARE. — Hastiludio decertare; *figurer dans un tournoi;* ol. *tournoier.* (Pass.)

TORNEAMENTUM. — Ludi bellici species; *tournoi;* ol. *tournoiment, tournéement, turneiment.* (Pass.)

TORNEARE. — Ut Torneamentare.

TORNELLA. — Turricula; *tourelle;* ol. *tornelle.*

TORNERIUM. — Ut Torniamentum.

TORNERIUS. — Idem q. Tornator. (*Catal. Sod. B. M. Deaur.*) — Particeps, qui prædium vel feudum cum aliis possidet; *copropriétaire, co-seigneur.* (*Ch. Aquit.*)

TORNESIUS. — *Tornesius grossus*, monetæ species; *gros tournois.*

TORNETA. — Ut Torneamentum. (*A. SS.*)

TORNETUM. — Campanæ instructus; *mouton.* (A. 1381.)

TORNEURA. — Arbor, quod ad flexum forestæ exstat; *arbre qui se trouve au tournant d'une forêt.* (A. 1240.)

TORNICLUM. — Vestis species, qua collum circumcingitur, ad usum puerorum symphoniacorum. (A. 1400.)

TORNIO. — Ut Torneamentum

TORNUS. — Bellicæ machinæ species, idem f. q. *balista de torno* seu balistæ pars. (*Ch. Hisp.*) — Compensatio, Gall. *retour* vel potius census qui singulis annis solvitur. (A. 1197.) — Forte ambitus, Hispan. *torno; tour, circonférence.* (A. 935.) — Instructus campanæ; *mouton.* (*Ch. eccl. Lugd.*) — Mensuræ species; *certaine mesure de longueur.* (*St. Mass.*) — Versatile timpanum, apud moniales; *tour, sorte d'armoire tournante en usage dans les couvents de femmes.* (*A. SS.*) — *Tornus exercitus*, præstatio pro expeditione militari. (*Ch. Aquit.*)

TORO. — Collis cacuminatus et rotundus; *colline arrondie et allant en pointe.* (A. 1200.)

TORONUS. — Eadem notione. (W. Tyr.)

TORQUATUS. — Tortus; *tordu.* (*Mon. Angl.*)

TORQUERE. — *Naves torquere*, eas in latus invertere, ut commodius purgari possint; *renverser les navires sur le flanc, les abattre.* (*St. Mass.*) — Molestare, damnum inferre; *faire du tort, inquiéter.* (Hon. III PP.)

TORRALE. — Ædificium in quo frumenta et grana torrentur et exsiccantur; *bâtiment où l'on fait sécher les grains;* ol. *toraille.*

TORRELLAGIUM. — Pensitatio, quæ ex *torrali* exsolvitur; *droit à payer au maître de la toraille pour y faire sécher ses grains;* ol. *torrelage.* (A. 1301.)

TORRENS. — Fluviolus, rivus; *torrent, rivière.* (A. 1319.)

TORRENTULUS. — Parvus *torrens*, rivulus, fluviolus; *ruisseau, petit cours d'eau.* (A. 1033.)

TORRICULUS. — Parvus torris; *petit tison.* (J. de J.)

TORS. — Machina bellica, ut Turnus. (A. 1114.)

TORSA. — Fax, tæda; *torche;* ol. *torse.* (*Ob. eccl. Mor.*)

TORSATA. — Ut Torsellus.

TORSELLUS. — Fasciculus; *paquet, botte, trousseau;* ol. *torsel.* (*Cons. Aud.*)

TORSERIA. — Hippopera, vidulus; *valise.* (A. 1267.)

TORSIA. — Agger, etc., ut Torcia.

TORSIUS. — Candelabri genus; *grand chandelier dans lequel on brûlait des torches et que l'on plaçait au milieu des grandes salles;* ol. *torsier, torchier.* (A. 1269.)

TORSOR. — Tortor; *tourmenteur.* (*Vet. Gl.*)

TORSORIUM. — Peniculum; *torchon :* « Munda sicut *torsorium* culinæ. » (Men.)

TORTA. — Placenta; *tourte.* (Pass.) — Virga *torta*, qua sepes continentur ac vinciuntur; *hart, lien de branches entrelacées.* (S. xii.) — Massa; *bloc, masse, pain.* (Pass.)

TORTARII. — Canonici inferioris ordinis in Ecclesia Autissiodorensi, Gall. *chanoines tortiers*, sæpius *semiprebendez*, sic dicti, ut suspicatur D. le Bœuf, vel quod simplici torta panis donarentur in sua prima institutione, vel a possessione quadam tortaria, vernacule

la Torterie dicta, cujus redditus primum assignari potuerunt a capitulo ad alendos hosce canonicos.

TORTELLA. — Artocrea pannis carnem continens ; *pâté*. (Pap.)

TORTIA. — Fax, tæda ; *torche, grosse chandelle*. (A. 1333.)

TORTICA. — Eadem notione. (A. 1407.)

TORTICIA. — Eadem notione. (*Ord. Rom.*)

TORTICIUS. — « De dictis ossibus accepit ab eis aliquam partem, et posuit juxta *torticium* domus suæ ante imaginem crucifixi. » (Limb.) — Lutarium parietem intellige sic dictum ab Occitanico *tourtis*, Gall. *torchis*.

TORTICORDIUS. — *Tortum* cor habens ; *qui a le cœur dépravé*. (S. Aug.)

TORTICUS. — Idem q. TORTISIUS.

TORTILITER. — Modo qui torquet ; *avec tourment;* ol. *tormentablement*. (J. de J.)

TORTINUS. — Cerei genus ; *sorte de cierge*. (A. 1290.)

TORTIONARIE.—Injuria ; *à tort*. (A. 1531.)

TORTIONARIUS. — Injustus, injuriosus ; practicis Gallicis *tortionnaire*. (A. 1394.)

TORTISIUS. — Tæda ; *torche*. (A. 1287.)

TORTISSUS. — Lutum paleatum ; *torchis*. (A. 1435.)

TORTITUDO. — Gibbositas ; *gibbosité*. (Const. Afr.) — Injustitia, violentia ; *acte de violence et d'exaction*. (*Chr. Bes.*)

TORTIUS. — Idem q. TORTISIUS.

TORTIX. — *Tortix cereus*, idem q. TORTISIUS. (A. 1300.)

TORTOLANI. — Hæretici Waldensium sectatores, quod *tortellum* facerent, de quo communicabantur.

TORTOR. — Jaculator, qui tela *torquet*, immittit, vibrat ; *archer*. (Rad. Cad.) — Baculus quo funes carrorum contorquentur ; *petit bâton à serrer les cordes des charrettes*. (A. 1332.)

TORTORIUM. — Carcer, custodia ; *prison, garde*. (*Mir. S. Angilb.*)

TORTUA. — Testudo ; *tortue*. (Silv. Girald.)

TORTULA. — Trochlea ; *poulie*. (*Vet. Gl.*) — Placentæ species, ut TORTA. (Ugut.)

TORTUM. — Damnum, injustitia ; *tort, dommage*.

TORTUOSA. — Gladii species, eadem quæ MACHUA *tortuosa*. (*Leg. Furn.*)

TORTUOSITAS. — Pravitas, dolus ; *méchanceté, fourberie, détour, entortillement*. (Tert.)

TORTUOSUS. — Falsus ; *faux, qui n'est pas franc, perfide*. (Bart. *Gl.*)

TORTURA. — Torturæ, cruciatus, tormenta, seu supplicia, quibus ad eruendam a reis confessionem judices uti solent ; *torture, question*. (Pass.) — Idem q. TORTUS et TORTITUDO. (A. 1078.) — Circuitus, iter obliquum, flexuosum ; *tour, détour*. (A. 1204.)

TORTUS. — Damnum, injustitia, vis, violentia alicui illata ; *tort, injustice, violence*. (*Edict. Car. Calv.*)—Torques ; *collier*. (Eust.) — Idem, ni fallor, quod TORTISIUS, fax, tæda : « Consueverat etiam ex permaxima humilitate et devotione, nocte et Dominicæ resurrectionis tempore propria manu gerere magnum *tortum*, ob reverentiam Dominicæ resurrectionis et fidem. » (J. Blak.

TORTUUS. — Distortus, curvus ; *tortu*. (*A. SS.*)

TORTZA. — Fax ; *torche*. (*A. SS.*)

TORVA. — Cespes ; *gazon*. (*Polyp. Fric.*)

TORVIDUS. — Torvus ; *sauvage, méchant*. (*A. SS.*)

TORZIZIUM. — Fax, tæda ; *torche, cierge*. (A. 1409.)

TOSCA. — Nemus, silvula ; *bois, bosquet*. (*Tab. Abs.*)

TOSCHUS. — Eadem notione. (A. 1297.)

TOSTA. — Panis tostus ; *rôtie de pain, grillade ;* ol. *toste, toustée*. (Menot.)

TOTA. — Vestis species qua *totum* corpus involvitur ; *sorte de vêtement de dessus*. (*G. Chr.*) — Pro TOLTA. (Pass.)

TOTAGIUM. — Solidum ; *total;* ol. *tostage*. (*Cons. Arvern.*) — Idem q. TOLTA. (A. 1231.)

TOTALIS. — Totus, integer ; *entier*. (Cal. III PP.)

TOTALITAS. — Abundantia. (A. 1278.)

TOTALITER. — Omnino ; *entièrement*. (Pass.)

TOTENNIS. — Tot annorum ; *de tant d'années*. (*A. SS.*)

TOTFARIAM. — « Tot modis fando : et tot modis in genere. » (Martin.)

TOTO. — (Adverb.) Omnino ; *tout à fait, entièrement :* « Alicujus esse in *toto*, » ad aliquem omnino pertinere. (A. 1341.)

TOUBAILLIA. — Mappa, manutergium ; *essuie-mains, nappe*. (A. 1473.)

TOUCHIA. — Nemus, silvula ; *petit bois ;* ol. *touche*. (A. 1354.)

TOUCHUS. — Lapis lydius ; *pierre de touche*. (A. 1369.)

TOURAGIUM. — Quod carcerum custodi ab incarcerato solvitur, Gall. *tourage ;* idem q. GEOLAGIUM.

TOURTA. — Placentæ genus, ut TORTA.

TOUSQUATA. — Ut TOUCHIA. (A. 1349.)—

TOUSSA. — Eadem notione. (A. 1319.)

TOUTA. — Exactionis species, ut TOLTA.

TOUZELLA. — Annonæ species ; *sorte de froment dont le grain n'a pas de barbe ;* ol. *misolle, touzelle*.

TOWAGIUM. — Navis subductio in tutiorem stationis partem, seu navis ductio per naviculas alligatas ; sive ejusdem ad alterius navis puppim alligatæ remulcatio ; Gall. *touage*, Angl. *towage* a voce marina *tover*, remulcare alicubi, Gal. *remorquer*. (W. Th.)

TOXA. — Stragulum e grosso panno ; *grosse couverture*. (Pap.)

TOXICARE. — Veneno inficere, necare ; *empoisonner*. (Joann. Sar.)

TOXICATIO. — Toxici seu veneni præbitio ; *empoisonnement*. (S. XV.)

TOXUS. — Arcus ; *arc*. (Agnel.)

TOYA. — Pulvinaris tegumen ; *taie d'oreiller*. (A. 1419.)

TOYCUM. — Vox corrupta pro PTOCHIUM, πτωχεῖον, locus ubi pauperes degunt et aluntur ; *hospice*. (*Conc. Hisp.*)

TOYSA. — Fascis, fasciculus ; *paquet, botte*. (A. 1353.)

TOZELLA. — Idem q. TOUZELLA. (A. 1488.)

TRABACA. — Tentorium; *tente, pavillon.* (A. 1317.)

TRABALE — Lignum, quod transit per rotas; *essieu.* (Joan. de Gatl.) *Trabale judicium*, firmum, ratum et supremum; *jugement en dernier ressort.* (*Conc. Tolet.* XIII.) *Trabale ferrum*, gladius; *le fer, l'épée.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

TRABARIA.—Navicula in fluminibus, quæ e singulis *trabibus* cavatur; *canot fait d'un tronc d'arbre.* (Pap.)

TRABATICUM. — Tributi species, forte pro *trabibus* ad publica opera devehendis, vel præstandis; *redevance pour le transport des bois de construction.* (A. 840.)

TRABATTERE. — Verberare, sæviter percutere; *frapper, battre avec violence.* (*L. Sal.*)

TRABBA. — Trabs; *poutre.* (A. SS.)

TRABEA. — Porticus tecta; *galerie couverte.* (*Vet. Gloss.*)

TRABEATIO. — Incarnatio seu nativitas; *l'Incarnation* ou *la Nativité de N. S.* (Pass.)

TRABEATUM. — Locus ubi fenum reconditur; *grenier à foin.* (Ap. Mur.)

TRABEATUS. — Ortus, natus; *né.* (*A. SS.*)

TRABETUS. — Trabecula, tigillum; *solive, soliveau;* ol. *trabatel.*

TRABUCARE.— Evertere, diruere; *renverser, détruire, démolir;* ol. *trabucher.* (A. 1358.) *Trabucare monetam*, de justo ejus pondere detrahere; *altérer le poids des monnaies, les rogner.*

TRABUCCA. — Ut TREBUCHETTUM.

TRABUCCUS. — Mensura agraria sex pedum; *mesure de terre, perche;* ol. *trabuc.* (*St. Ast.*)

TRABUCHETTUS. — Ut TREBUCHETTUM et TRABUCUS.

TRABUCHIO. — Ponderis monetarum minutio; *altération du poids des monnaies.* (A. 1327.)

TRABUCUS. — Forte genus calceamenti; *sorte de chaussure.* (Bal. *Misc.*) — Monetalis statera; *trébuchet.* (*Const. Jac. reg. Sic.*)

TRABUGARE. — Pro TRABUCARE.

TRABUNCULA. — Trabecula; *solive.* (*Vet. Cod.*)

TRABUS. — Pro *trabs.*

TRACADA. — Strues lignorum; *pile de bois.* (Amalt.)

TRACEA.— Perquisitio; *poursuite, recherche.* (Bract.)

TRACINARE. — Trahere; *traîner.* (A. 1355.)

TRACONES. — Meatus subterranei, cavernæ, speluncæ; *lieux creusés sous terre, grottes, cavernes.* (W. Tyr.)

TRACTA. — Vectio, vectigal, quod exigitur pro mercium exportatione seu evectione; *droit qui se lève sur les marchandises qu'on exporte ou qu'on importe;* ol. *traite foraine.* (A. 1377.) — Pecuniæ exportatio, seu syngraphæ pecuniariæ solutio; *exportation de l'argent* ou *payement d'une traite.* (*St. Gen.*) — Extractio pecuniæ ex arca communi, si bene conjecto: « Sequuntur illa quæ solvuntur in *tracta*. 1. Thesaurario ecclesiæ VIII l... pistori 11. s. regi XXXVI. s. » etc. Apud Arvernos *la traite* dicebatur extractio pecuniæ ex arculis in æde sacra ad recipiendas oblationes collocatis.—Administratio, procuratio; *administration, direction.* (A. 1411.)

TRACTAMENTUM. — Agendi ratio; *traitement.* (A. 1049.) — Pactum, compositio; *pacte, accord.* (*Vet. Ch.*)

TRACTARE. — Consulere, sententiam in commune proferre, unā proponere: « Hi autem sunt qui legem Salicam *tractaverunt*, Wisogast, » etc. (*L. Sal.*) — Lac mulgere; *traire.* (Flet.) — Disserere; *disserter, professer, enseigner.* (Serv.)—Controversari, litigare; *disputer, plaider.* (*Cod. Th.*) — Convivio accipere; *traiter, recevoir chez soi.* (Ap. Ach. *Spic.*) — Abolere, tollere; *supprimer, annuler.* (A. 1111.) — Differre, in longum trahere; *traîner en longueur.* (A. SS.) — Pacisci, transigere; *s'accorder, convenir de.* (Ap. Mur.) — *Tractare ad mortem*, occidere; *maltraiter jusqu'à la mort, tuer.* (A. 1328.) — *Tractare se*, se gerere. (A. 1415.)

TRACTATE. — De industria; *à dessein, par calcul.* (*St. Cad.*)

TRACTATIM. — Lente, graviter; *lentement.* (*Vet. Gl.*)

TRACTATIO. — Exportatio, evectio; *transport, exportation;* ol. *traite.* (A. 1342.)

TRACTATOR. — Chartularius, qui *tractat* vel retractat largitionales titulos; *celui qui rédige les actes de donation* (*Cod. Th.*) — Concionator, qui *tractatus*, seu homilias habet ad populum; *prédicateur.* (Petr. Consil.) — Librorum sacrorum interpres, qui de rebus sacris tractat; *celui qui interprète les livres saints, qui étudie les matières religieuses.* (S. Aug.) — Consiliarius; *conseiller, guide.* (Senat.) — Arbiter, conciliator; idem etiam forte qui conservator, interdum etiam judex delegatus; *arbitre, juge de paix, commissaire.* (A. 1356.) — *Tractator pacis*, ædilis, scabinus, qui pacem inter cives tuetur, idem qui PACIARIUS. (A. 1501.)

TRACTATORIA.— Epistola synodalis, *synodica*, quæ a *synodo*, quam *tractatum* appellari mox docemus, ad episcopos scribitur, vel de quavis re ad *tractatum* seu *synodum* spectante; *lettre synodique, circulaire des Pères d'un synode.*

TRACTATORIUM.— Locus, in quo tractatus seu consilia agitantur; *lieu où se traitent les affaires.* (Sid.)

TRACTATUS. — Collatio, præsertim de rebus sacris; concio episcopi vel sacerdotis ad populum; consilium; congregatio, conventus monachorum in capitulo congregatorum; concilium episcoporum; epistola quam pontifex recens electus ad alios pontifices mittebat, fidei suæ testis; pactum, compositio; examen, convulsio, spasmus, jactus; *entretien, conférence, concile, chapitre de moines, homélie, avis, conseil, lettre dans laquelle l'évêque nouvellement élu exposait sa foi* (*Vid.* SYNODICA), *accord, traité, enquête, information, examen, convulsion, crise, action de lancer, jet.* (Pass.)

TRACTIGER. — Sagittarius; *archer.* (S. XV.)

TRACTIM. — Jugiter, continuatim, lente; *sans interruption, lentement.* (*Vet. Gl.*)

TRACTOR. — *Tractor decimarum*, cui cura est decimas colligendi, trahendi seu vehendi in horreum decimatoris; *collecteur des dîmes.* (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

TRACTORIA. — Diploma quo jus et facultas dabatur equos, vehicula et viaticum petendi de publico; *lettre par laquelle l'empereur autorisait à voyager aux frais de l'Etat.* (*Cod. Th.*) — Epistola citatoria et evocatoria qua jubetur quispiam certo loco et tempore præsentem se sistere, qua scilicet trahitur et evocatur quispiam; *lettre de rendez-vous.* (S. Aug.) — Vas grande; *vase de grande dimension.* (*A. SS.*) — Plaustri genus, ut TRAHA et TRAGA. (Erchemp.)

TRACTUATIM. — Idem q. TRACTIM, lente. (Lob. *H. Par.*)

TRACTURA. — Fructus qui ex aliqua re trahuntur seu percipiuntur; *revenus, fruits.* (A. 1130.)

TRACTUS. — (Subst.) Piscatio, jus piscationis, vivarium; pars decima quam percipit qui eas colligit, trahit seu vehit in horreum decimatoris; telum, sagitta, spatium extensum ad teli jactum; mors, obitus; pars, portio; consensus, consensio; lorum tractatorium; venatio; exportatio, evectio, commercium; vectura; ecclesiastici cantus species; *pêche, droit de pêche, vivier, étang poissonneux, droit qui se paye en nature à celui qui prélève la dîme et la conduit chez le décimateur, flèche, trait, portée de trait, mort, part, portion, pièce, consentement, longe de corde ou de cuir, trait, chasse, commerce, transport, sorte de chant d'église.* (Pass.) *Tractus decimæ*, idem q. REDECIMA. (S. XIII.) *Tractum facere*, mori, *mourir.* (*A. SS.*) *Tractus quadrigæ*, opera cum curru domino debita; *corvée de charroi.* (*Chartul. S. Vand.*) — (Adj.) Præteritus, elapsus, contractus; *passé, contracté, crispé.* (Pass.)

TRADERE. — Prodere; *trahir.*

TRADIMENTUM. — Proditio; *trahison.* (A. 1190.)

TRADITIO. — Proditio; *trahison.* (A. 1088.) — Cessio, concessio, alienatio, vel dispositio per testamentum; *cession, aliénation, transmission* ou *disposition par testament.* (A. 813.) *Traditio S. Benedicti*, ejusdem S. Patris Regula; *la règle de saint Benoît.* (*Ann. Ben.*) *Traditiones Evangelii*, explanationes; *commentaires, explications de l'Evangile.* (A. 915.) *Traditio ponderum et mensurarum*, jus domino competens ponderum et mensurarum exemplaria proponendi, ad quæ subditi teneantur sua pondera et mensuras exigere; *droit qu'a le seigneur d'établir l'étalon des poids et mesures.* (A. 1275.)

TRADITIONALIS. — *Traditionalis notitia*, idem q. TRADITORIA.

TRADITIOSUS. — Proditorius; *traître.* (*A. SS.*)

TRADITOR. — Donator; *celui qui donne, donateur.* (*H. Mon. Mur.*) *Traditores*, dicti ex Christianis, qui atrocitate pœnarum perterriti, quos apud se haberent codices sacros tradebant tyrannis; *traditeurs, chrétiens des premiers temps qui, pour éviter le martyre, livraient aux persécuteurs les saintes Ecritures.*

TRADITORIA. — Instrumentum seu charta *traditionis*, vel investituræ, qua quis agrum seu quamvis rem aliam alteri tradit, et in ejus dominium transfert, per festucam, vel ramum, etc.; *charte de donation et d'investiture, laquelle est revêtue d'une des formules d'usage, « per festucam, per ramum, »* etc.

TRADUCERE. — *Traducere uxorem*, ducere; *prendre femme.* (*Chr. Corn. Zanfl.*)

TRADUCTA. — Quæ matrimonio juncta est; *femme mariée.* (*Cons. Tolos.*)

TRADUCTUS. — Trajectus, seu locus quo fluvius navigio trajicitur; *passage.* (A. 1285.)

TRADUX. — Stirps, progenies; *race, souche, l'origine d'où une famille est sortie.* (*Vet. Gl.*) — Peccatum originale quod Adam commisit, et ab ipso in posteros fuit translatum, sicut de patribus filii propagantur; *le péché originel.* (J. de J.)

TRAFICA. — Commercium, mercatura proprie; *trafic, commerce, négoce.* (Pass.) — Dolus, fraus; *ruse, fourberie.* (Men.

TRAFICARE. — Negotiari; *trafiquer.* (Ap. Mur.)

TRAFICUM. — Commercium, ut TRAFICA. (*Ch. Ital.*)

TRAGA. — Plaustri species; *espèce de chariot, traîneau.* (*Vet. Gl.*) — Instrumentum dentatum quo terræ glebas conterunt; *herse.* (W. Brit.)

TRAGERIA. — Pyxidis species, in qua anisum, amygdalum aliaque hujusmodi saccaro circumducta, servabantur; *drageoir;* ol. *dragier, tragier.* (A. 1347.)

TRAGINA. — Vectura, opera cum curru; *corvée de charroi.* (S. XI.) — Via per quam currus potest duci; *chemin de charrette.* (*Ch. Hisp.*)

TRAGINARE. — Trahere; *traîner.* (A. 1211.)

TRAGO. — Opera cum plaustro, ut TRAGINA. (A. 1150.)

TRAGUM. — Instrumentum piscatorium, rete; *filet de pêche.* (*Vet. Gl.*)

TRAHA. — Idem q. TRAGA.

TRAHARE. — Terram occare; *herser.* (A. 1310.)

TRAHATICUM. — Vectigal pro mercibus quæ traha ducuntur; *taxe sur le transport des denrées.* (S. IX.)

TRAHERE. — Rapere, dolose seducere, turpiter fallere, destruere, disrumpere, evellere, moras agere, mulgere, reum quadratim discindere, prodere, equo vel curru ducere, introducere, aliquo contendere, campanam pulsare, de dolio haurire, promulgare, publicare, proferre, exhibere, ad colorem aliquem accedere; *enlever, séduire, tromper, dévaster, détruire, traîner en longueur, traire, tirer à quatre chevaux, trahir, mener, conduire, introduire, tirer vers, aller, sonner la cloche, tirer du vin d'un tonneau, édicter, promulguer, publier, produire, tirer sur une couleur.* (Pass.) *Trahere ad arma, ad arma ire; courir aux armes.* (Ap. Mur.) *Trahere in causam* seu *in curiam*, in jus vocare, ad tribunal adducere; *assigner, citer en justice, traîner devant les tribunaux.* (*Ch. Norm.*) *Trahere in consequentiam*, ad exemplum pertinere; *tirer à conséquence.* (A. 1224.) *Trahere spatham*, ensem e vagina educere; *tirer l'épée.* (Pass.) *Trahere se ante*, progredi; *se porter en avant, avancer.* (Ap. Steph.) *Trahere de eremo*, agrum in culturam redigere; *mettre en culture.* (*Script. rer. Fr.*)

TRAHINARE. — Trahere; *traîner.* (A. 1268.)

TRAIARE. — Seligere; *trier*. (Ap. Rym.)

TRAILLIA. — Cancelli, clathri; *grille*; ol. *traille*. (Ap. Mur.)

TRAILLIARE. — *Trailliare ferro fenestram*, cancellis munire, ornare; *garnir une fenêtre de grilles de fer*; ol. *trailler*. (*St. Cad.*)

TRAINA. — Tigillum, trabecula; *soliveau*; ol. *traine*. (*Vet. Tab.*)

TRAINARE.—Trahere; *traîner*. (*Ch. Occit.*)

TRAINELLUM. — Parcopollex; *chausse-pied*; ol. *trainel*. (*Vet. Gl.*)

TRAITA. — Vectigalis species, idem f. q. TRACTA. (A. 1253.)

TRALICIUM. — Cancelli minus densi; *treillis*. (A. 1374.)

TRAMALLUM. — Species retis ad capiendos pisces; *tramail, sorte de filet de pêche*; ol. *tramaire*.

TRAMASERICUM. — Sericus, bombycinus; *de soie, fait de soie*. (*Vet. Gl.*)

TRAMBLUS. — Populus tremula; *le tremble*. (S. XIII.)

TRAMELA. — Species retis, ut TRAMALLUM.

TRAMELLUM. — Idem q. TRAINELLUM.

TRAMESAGIUM. — Idem q. TREMESIUM.

TRAMETUM. — Immutatio in consueto ordine et ratione excolendi agros; *changement de mode de culture*. (A. 1276.)

TRAMISIA. — Idem q. TREMISSIS.

TRAMISIS. — Idem q. TREMESIUM.

TRAMONTANA. — Aquilo, Boreas; *le vent du nord*; ol. *la tramontane*.

TRAMOSERICA. — Pannus qui stamina ex lino, tramam vero ex serico habet; *tissu dont la trame est de soie et la chaîne de lin*. (Ugut.)

TRAMPESIUS. — Aqua in qua salsamentum maceratur et diluitur; *eau dans laquelle on fait dessaler une chose salée, comme de la morue*, etc.; ol. *trempois, trempis*. (A. 1384.)

TRANATARE. — Tranare; *passer, traverser*. (Elmh.)

TRANATICUM. — Quod pro evectione mercium domino penditur; *droit sur le transport des marchandises fait autrement que var des chariots*. (Pass.)

TRANCHEIA. — Fossa; *fossé, tranchée*. (*H. Bec.*) — Jus exscindendi lignum; *droit de couper le bois sec*. (A. 1146.)

TRANCHETUS. — Cultri species; *tranchet*. (A. 1364.)

TRANICTICUM. — Idem q. TRANATICUM.

TRANQUILLACIO. — Pro *tranquillitas*. (Joan. Wheth.)

TRANSACTARE. — Transferre, possessionem aut rem in alium transferre; *céder, faire cession*. (Ap. Mur.)

TRANSACTUM. — *Habere in transactum*, id est quasi per modum transactionis, seu pacti. (*L. Long.*)

TRANSALPINARE. — *Trans Alpes* proficisci, Romam vel in Italiam contendere; *partir pour les pays d'au delà les Alpes, entreprendre le voyage de Rome ou d'Italie*. (J. de J.)

TRANSCAMBATA. — Saltus, insultatio; *gambade*. (*Ch. Occit.*)

TRANSCAPITARE. — In caput præcipitem agere; *se précipiter sur la tête*. (*A. SS.*)

TRANSCAPOLARE. — Truncare, etc. *Vid.* CAPULARE.

TRANSCENDERE. — Præceptum transgredi; *transgresser, enfreindre une ordonnance*. (Gr. Tur.)

TRANSCENSUS. — Idem q. TRECENSUS. (A. 1138.)

TRANSCITARE. — Transmittere; *faire passer*. (A. 1366.)

TRANSCOPIARE. — Exscribere, transcribere; *copier, transcrire*. (*Chr. Wheth.*)

TRANSCORPORATIO. — Animæ in aliud atque aliud corpus migratio; *transmigration, passage de l'âme d'un corps dans un autre*. (*Vet. Orig. Interp.*)

TRANSCORPORATUS. — Qui de uno corpore migrat in aliud; *transmigré*. (Id.)

TRANSCRIPTUM. — Exemplum; *copie, vidimus*. (S. XIV.)

TRANSCURSUS. — (Subst.) Vectigal quod præstatur a transeuntibus per terras alicujus; *droit de passage, péage*. (A. 1339). — (Adj.) Præteritus; *passé, omis*. (*Cod. Th.*)

TRANSDORSARE. — Post equitem sedere; *être en croupe*. (*St. Aven.*)

TRANSDUCTA. — Idem q. TRADUCTA.

TRANSDUCTUS. — Canalis quo aqua transfluit; *canal, conduit*. (A. 1341.)

TRANSENDA. — Via, platea, qua transitur: sed proprie via strictior; *rue, ruelle, passage*. (Anast.)

TRANSENNA. — Cancellus; *grille*. (Anast.) — Fenestra; *fenêtre*. (*Vet. Gl.*)

TRANSEUNTER. — Obiter; *en passant*. (S. Cypr.)

TRANSFEGATOR. — Explorator, investigator; *celui qui recherche*. (*St. Aven.*)

TRANSFERISCERE. — Transferre, tradere; *donner, faire cession, transférer à quelqu'un la propriété d'une chose*. (Ap. Ughell.)

TRANSFERITOR. — Donator; *celui qui donne*. (A. 992.)

TRANSFERSIO. — Translatio, transcriptio, cessio; *donation, cession de propriété*. (A. 1072.)

TRANSFIGURARE. — *Transfigurare faciem*, idem q. Gall. *se défigurer, se déguiser*. (*L. Long.*)

TRANSFIGURATIO. — Consuetæ vestis mutatio; *action de se déguiser, déguisement*. (Ap. Mur.) *Transfigurationis Dominica*; Dominica secunda Quadragesimæ; *le second dimanche de Carême*. (Pass.)

TRASFIGURATUS. — *Transpguratus in vestimentis*, aliena veste indutus; *déguisé*. (Ap. Mur.)

TRANSFIRMARE. — Transcribere, tradere; *aliéner, céder, faire passer*.

TRANSFLUVIARE. — Fluvium pertransire; *traverser une rivière*. (Comm.)

TRANSFOSSORIUM. — Veru quo carnes assantur; *broche de cuisine*. (Pap.)

TRANSFRANCIARE. — Ex Anglia per Franciam transire Romam; *aller d'Angleterre à Rome*. (A. 1257.)

TRANSFRETATIO. — Pensitatio a navibus transeuntibus; *droit à payer pour le passage des bateaux*. (*Chartul. S. Germ. a Prat.*)

TRANSFUNCTORIUS. — Levis, inutilis, haud satis accuratus et sedulus; *mal soigné fait négligemment*. (Tert.)

TRANSGLADIATUS. — Gladio transfixus; *percé d'une épée*. (*A. SS.*)

TRANSGLUTIRE. — Deglutire; *avaler, dévorer*. (A. 1270.)

TRANSGREDERE. — Pro *transgredi*. (A. 802.)

TRANSGULARE. — Transglutire; *avaler, absorber*. (Ugut.) — Cogere; *forcer*. (Gilb. Porret.)

TRANSIBILIS. — *Transibilis mensura*, mediocris mensura, quæ neque minor sit, neque major; *mesure passable*. (*Chartul. S. Vand.*)

TRANSIGERE. — Transire; *passer, traverser*. (*A. SS.*)

TRANSIGIA. — Idem q. TRANSVECTURA.

TRANSILIRE. — *Transilire sacros ordines, per saltum*, ut aiunt, sacris ordinibus initiari, id est suscipere superiorem omisso inferiori, v. g. presbyteratum non suscepto diaconatu. (*Conc. Belv.* a. 1114.)

TRANSIRE. — Tolerare, dissimulare, traducere, superare, peragere, defungi, obire; *tolérer, supporter, amener, surpasser, accomplir, exécuter, mourir, passer*. (Pass.) *Transire actum*, chartam rei gestæ conscribere; *passer acte*. (Pass.) *Transire accorda*, seu *litteras*, dicitur parlamentum, cum illa publica auctoritate confirmat; *homologuer*. (Pass.) — « Cum autem nos iter facere alicubi continget, debebit aquam, ornamenta, paramentave, et argentea vasa portare, cum quibus *transire* possimus, ad usum nostrum. » (*A. SS.*) Hoc est, quæ nobis satis sint, aut quibus simus contenti, cum iter agimus.

TRANSITA. — Translatio, cessio possessionis; *transmission, cession*. (Ap. Mur.)

TRANSITORIUM. — Quod præstatur a transeuntibus per terras alicujus domini; *droit de passage*. (Pass.)

TRANSITUDO. — Consuetudo; *coutume*. (*St Univ. Aurel.*)

TRANSITUS. — Mors, obitus; *le passage de cette vie à l'autre, la mort*. (Dur.) — Quod præstatur a transeuntibus per terras alicujus; *droit de passage*. (Pass.)

TRANSLATARE. — Transferre, in aliam linguam vertere; *traduire, faire passer d'une langue dans une autre;* ol. *translater*. (Anast.) — Alio transferre; *mettre d'un lieu dans un autre*. (Anast.) — Exscribere; *copier*. (A. 1142.) — Transcribere, rem ab aliquo possessam in alium transferre; *transmettre à quelqu'un la propriété d'une chose*. (*St. Verc.*)

TRANSLATIO. — Onus translationis, cum scilicet res fiscales transvehendæ erant apud Romanos, vel etiam annona militaris; *corvée de transport*. (*Cod. Th.*) — Id quod a transeuntibus exsolvitur, idem q. TELON, et TRANSITUS. (*Vet. Cod.*) — *Translatio causæ*, Gallicis practicis *évocation*, cum ab inferiori curia ad superiorem evocatur.

TRANSLATITIE. — Pro *defunctorie*, jurisconsultis.

TRANSLATOR. — Interpres, qui vertit in aliam linguam; *traducteur*. (*Conc. Hisp.*)

TRANSLATUM. — Exemplum ex alio descriptum; *copie*. (*St. Arel.*)

TRANSLATUS. — Defunctus; *mort*. (*Ann. Dom. Colm.*)

TRANSLEGARE. — Delegare; *envoyer, députer*. (Mart. *Ampl. Col.*)

TRANSLETUM. — Culcita, ni fallor, e tela crassiori, quam *treillis* vocant. (A. 1342.)

TRANSLICIUM. — Idem q. TRALICIUM.

TRANSMARINARE. — Trans mare proficisci, proprie iter Hierosolymitanum aggredi; *passer la mer, aller en pèlerinage à Jérusalem*. (A. 1131.)

TRANSMENTATIO. — Mutatio mentis, reditus ad sanam mentem, pœnitentia; *retour à de meilleurs sentiments, repentir*. (Gocl. *Lex.*)

TRANSMIGRARE. — Transferre rem aliquam in alium, ut TRANSLATARE. (*L. Long.*)

TRANSMISSUM. — Pensitatio quæ solvitur ab iis qui trans locum aliquem merces vehunt; *droit de circulation que payent les marchandises pour traverser les terres d'un seigneur*. (A. 1328.)

TRANSMISUM. — Tempus, quo *tremesium* seritur, vel colligitur; *semailles*, ou *temps de la moisson du blé trémois*.

TRANSNAVARE. — Navi trajicere; *traverser la mer*. (Thworc.)

TRANSNOCTARE. — Noctem transigere, vel rem ultra noctem unam detinere; *passer la nuit*, ou *retenir une chose plus d'une nuit*. (*For. Osc.*)

TRANSOLVERE. — Idem q. SOLVERE.

TRANSPARERE. — Pellucere; *être transparent*. (*Vet. Gl.*)

TRANSPASSARE. — Ultra progredi; *passer outre, contrevenir;* ol. *trépasser*. (Thworc.)

TRANSPERSIO. — Possessionis translatio, cessio; *transmission, cession d'une propriété à quelqu'un*. (Ap. Lam.)

TRANSPLENDIFER. — Perlucidus; *transparent*. (*A. SS.*)

TRANSPONERE. — *Servum transponere*, avertere; *détourner un esclave*. (*L. Long.*)

TRANSPORTARE. — Cedere, transcribere, transferre, practicis Gallicis; *transporter*.

TRANSPORTUS. — Cessio, transcriptio; *cession, transport*. (A. 1377.)

TRANSPOSITIO. — *Transpositio subitanea*, mors, obitus; *mort*. (Marculf.)

TRANSPUNGERE. — Perforare, ita ut sanguis exeat; *percer, blesser de manière à faire couler le sang*. (*L. Alam.*) *Transpungere notitiam*, chartam falsi arguere. (A. 876.)

TRANSREMIGARE. — Navigare; *naviguer*. (Elmh.)

TRANSRIPARIA. — Ripa quæ est ultra fluvium; *la rive opposée d'un cours d'eau*. (A. 1509.)

TRANSSOLVERE. — Idem q. SOLVERE.

TRANSSUMERE. — Transcribere; *copier*. (*A. SS.*)

TRANSTOLLERE. — Transferre; *transporter*. (*A. SS.*)

TRANSUBSTANTIARE. — Unam substantiam in aliam convertere; *transsubstantiatio*, hujusmodi conversio: voces theologis familiares, ubi de sacrosancto Eucharistiæ sacramento.

TRANSUNDARE. — *Transundare fluvium*, illum trajicere; *aller de l'autre côté d'un fleuve*. (Ap. Mur.)

TRANSVADARE. — Ultravadare, trans va-

dum ire, vel trans vadum ducere; *passer, traverser*. (W. Brit.)

TRANSVASARE. — Vasa transferre, sedem mutare; *changer de résidence*. (Gocl. *Lex.*) — Transfundere; *transvaser*. (A 1477.)

TRANSVECTORIUS. — Facilis portatu; *d'un transport facile*. (*Script. rer. Fr.*)

TRANSVERCIA. — Via transversaria; *chemin de traverse*. (*H. Nem.*)

TRANSVERSA. — Pars obliqua, latus; *travers*. (*L. Bav.*)

TRANSVERSALIS. — Transversarius : « In singulis vicis civitatis ejusdem ponendo catenas ferreas *transversales*. » (A. 1269.)

TRANSVERSARE. — Transire, trajicere; *traverser*. (A. 1462.) — « Clerici vero in sacris ordinibus constituti, vel beneficium ecclesiasticum habentes, qui in platea vel in loco publico publiee cum taxillis ludere præsumpserint, ipso facto ab exsecutione sui ordinis sint suspensi; ludere in præmissis casibus intelligimus illum qui *transversat*, vel qui ludi est particeps, vel lucrum exinde consequitur, sive damnum. » (*St. eccl. Amb.*) *Transversantem* hic intelligo eum qui pignore contendit cum alio ratione ludi, licet ipse non ludat, a Gallico *traverser* quod aliquando idem sonat quod *adversari*.

TRANSVERSARIÆ. — Trabes, quæ reorum in cippo, seu ἐν τῷ ξύλῳ positorum, pedes constringebant. (S. Cypr.)

TRANSVERSARIUM. — Species retis, quo pisces in fluminibus capiuntur; *sorte de grand filet de pêche*. (Pet. de Cresc.) — Lignum, ut videtur, transversum, quo cætera ratis ligna colligantur; *traverse*. (A. 1164.)

TRANSVERSARIUS. — *Transversi* exactor; *celui qui lève le droit de travers;* ol. *traversier; Vid.* TRAVERSUM. (A. 1160.)

TRANSVERSIA. — F. apothecæ clathri, ut videtur, cancelli, transenna, Gallice *treillis*. (*St. Mass.*)

TRANSVERSORIA CAPA. — Hæ voces in St. Arelat. de veste transversa, Gall. *qui croise*, intelligi posse videntur.

TRANSVERSUM. — Idem q. TRAVERSUM.

TRANSVERSUS. — *Transversa linea, transversus cognationis gradus;* idem q. Gallice *ligne collatérale*. (Pass.)

TRANSVIARE. — *Transviare rianam*, sive *aquam*, rivulum avertere, in alium cursum detorquere; *détourner le cours d'une rivière*. (*St. Mont. Reg.*)

TRAOLIUM. — Instrumentum ad filum in spiram convolvendum; *dévidoir;* ol. *travouil*. (*A. SS.*)

TRAPACCETA.—Idem, ut videtur, qui mox TRAPEZETA : « Qui Hludarii imperatoris jussu obcæcatus, eo quod artem *trapaccetarum* exercebat. » (*A. SS.*)

TRAPASSUS. — Deceptor, impostor; *trompeur, fourbe*. (*St. Fl.*)

TRAPETUM. — Italis ac præcipuæ Siculis mola, qua cannæ melleæ conteruntur ad constituendum saccharum; *pressoir, moulin à broyer les cannes à sucre*. (Mac. *Hierolex.*)

TRAPEZETA. — Monetarius; *monnayeur*. (A. 915.) — Nummularius; *changeur*. (*Vet. Gl.*)

TRAPEZETUM. — Trapezetæ mensa; *comptoir de changeur*.

TRAPHAX. — Tabula, qua panis ad furnum fertur; *planche sur laquelle on porte le pain au four*. (Martin.)

TRAPITUM. — Ut TRAPETUM. (A. 1219.)

TRAPOGNERE. — Reficere; *refaire, restaurer*. (S. XIV.)

TRAPOLA. — Idem q. TRAPPA. (*St. Mont. Reg.*)

TRAPPA. — Muscipula, transenna, decipula avibus capiendis; *souricière, filet, piége à prendre les oiseaux;* ol. *trappe, trappan*. (*L. Sal.*)

TRAPPATURA. — Ornatus e *trapo* seu panno, amplum equi stratum undique defluens; *housse*. (Elmh.)

TRAPPULA. — Idem q. TRAPPA. (A. 1196.)

TRAPUS. — Pannus, panniculus; *drap; Vid.* DRAPPUS. (*Vet. Ch.*)

TRASCINARE. — Trahere; *traîner*. (*Chr. Parm.*)

TRASELLUM. — Numerosus et modulatus campanarum sonitus; *carillon*. (A 1497.)

TRASLICIUM. — F. culcita e tela crassiori, Gallice nuncupata *treillis :* « item una flassada alba et alia listata; item una vanova alba; item unum *traslicium* quasi nullius valoris. » (A. 1379.)

TRASPOL. — Species coopertorii; *sorte de couvercle*. (*A. SS.*)

TRASSA. — Pensitationis species, questa; *Vid.* TRACEA et QUÆSTA. (*Cons. Monspel.*) — Fossa, imus carcer; *cachot, basse-fosse;* ol. *trasse*. (*Ch. Angl.*) — Compedes; *ceps, entraves;* ol. *trasse*. (Id.)

TRASSARE. — Perquirere; *suivre à la trace;* ol. *trasser*.

TRASTURA. — Tributi genus, idem q. TRANSITORIUM. (*Ch. Ital.*)

TRATTAMENTUM. — Pactum; *accord*. (*Ch. Ital.*)

TRAVA. — Præstationis species, seu mensuræ genus. (*A. SS.*)

TRAVACHA. — Tentorium; *tente, pavillon*. (*Ch. Ital.*) — Propugnaculum e terra et ligno constructum; *terrassement, rempart*. (Id.)

TRAVAGLIARE. — Italis laborare, affligi; *souffrir, être tourmenté*. (*A. SS.*)

TRAVALLUM. — Catasta ubi calceantur equi; *travail, machine à ferrer les chevaux*. (A. 1267.)

TRAVATA. — Intertignium; *travée*. (Ot. Mor.)

TRAVAYSO. — Eadem notione. (A. 1324.)

TRAVERISUM. — Pensitationis genus, ut TRAVERSUM. (Ap. Rym.)

TRAVERSA. — Via transversaria; *chemin de traverse*. (A. 1219.)

TRAVERSALIUM. — Pulvinar; *traversin*. (A. 1400.)

TRAVERSAN. — Transversus; *placé en travers, transversal*. (A. 1515.)

TRAVERSARIUM. — Lignum, ut videtur, transversum quo cætera ratis ligna colliguntur; *traverse, pièce de bois qui en relie d'autres*. (*G. Chr.*)

TRAVERSENA VIA. — Traversa, transver-

saria; *chemin de traverse.* (*Chartul. S. Vandreg.*)

TRAVERSENUM. — Dolii vinarii species; *sorte de vaisseau vinaire;* ol. *traversine.* (A. 1210.)

TRAVERSERIUM. — Pulvinar, transversum lecti cervical; *traversin;* ol. *traversier.* (A. 1476.)

TRAVERSIA. — Vicus transversarius; *Vid.* TRAVERSA. (*St. Mass.*) — Favonius, Occidens, in agris Lugdun. et Bellijoc.; *le couchant.* (*Vet. Terr.*)

TRAVERSINUM. — Ut TRAVERSERIUM. (A. 1367.)

TRAVERSUM. — Pensitatio, quæ exsolvitur ab iis, qui trans locum aliquem, aut villam, vel urbem merces vehunt; *droit de transit, de passage;* ol. *droit de travers.* (A. 113 .) — Transversum; *travers.* (A. 1371.)

TRAVESA. — Via transversa; *chemin de traverse.* (*Conc. Hisp.*)

TRAVESTITUM. — *In travestito*, veste mutata. (Ap. Mur.)

TRAVEYA. — Intertignium; *travée.* (A. 1381.)

TRAVOLTUS. — Inversus, contortus; *renversé.* (*A. SS.*)

TRAXATIO. — Supplicium quo reus quadratim discinditur; *supplice, peine de l'écartèlement.* (Th. Otterb.)

TRAYNARE. — Trahere; *traîner.* (Rol.)

TRAYTURARIUS. — Proditor; *traître.* (Gualt. Herm.)

TREBACITER. — Callide, astute; *avec ruse, avec adresse, astucieusement.* (Sid.)

TREBAX. — Astutus, callidus; *rusé, fin, adroit.* (Sid.)

TREBBIARE. — Triturare; *broyer.* (*A. SS.*)

TREBES. — Pilum, instrumentum quo trituratur; *pilon.* (A. 1358.)

TREBIUM. — Trivium; *endroit où aboutissent trois chemins, carrefour.* (Ap. Mur.)

TREBUCHARE. — Evertere, dejicere, disturbare; *détruire, renverser, ruiner;* ol. *trebuchier, trebuquer.* (A. 1202.) — De monetis dicitur ut TRABUCARE. (A. 1353.)

TREBUCHATIO. — *Trebuchatio monetæ*, detractio de legitimo pondere; *action de diminuer le poids légal des monnaies.* (A. 1315.)

TREBUCHETUM. — Catapultæ species seu machina grandior ad projiciendos lapides et concutiendos urbium obsessarum muros; *trébuchet, machine à jeter des pierres.* (Pass.)

TREBUCULUS. — Machina bellica, eadem q. TREBUCHETUM. (Mat. Par.)

TREBUCUS. — Machina bellica, ut TREBUCHETUM. (A. 1412.) — Calceamenti genus; *sorte de chaussure.* (*Cærem. B. M. Cast.*)

TREBULA. — Instrumentum piscatorium; *engin de pêche;* ol. *truble.* (A. 1287.)

TRECCAMENTUM. — Fraus, deceptio; *ruse, tromperie.* (Ap. Mur.)

TRECCIA. — Crines intexti, ut TRICA. (*A. SS.*)

TRECENARIUM. — Ut TRICENARIUM. (A. 1385.)

TRECENSARIUS. — Qui de prædio, quod tenet, *trecensum* solvit; *celui qui paye le trescens, fermier;* ol. *trescensier.* (A. 1330.)

TRECENSIUM. — Ut TRECENSUS. (A. 1248.)

TRECENSUALIS. — Trecensui obnoxius; *soumis au trescens.* (A. 1210.)

TRECENSUS. — Census ex terra seu prædio, quasi terræ census; *rente ou revenu que rapporte un fonds de terre, cens, prix de la location;* ol. *trécens, trescens.* (Pass.)

TRECIA. — Idem q. TRICA. (Mur.)

TREDECIMUS. — Decimus tertius; *treizième.* (*A. SS.*)

TREDENUM. — Tricesimum; *le trentième.* (A. 1318.)

TREFFA. — Trifolium; *trèfle.* (*A. SS.*)

TREFFUNDALIS. — Ad treffundum spectans; *foncier;* ol. *tréfoncier.* (Pass.) « *Dominus treffundalis, justitia treffundalis,* » Gall. *seigneur foncier, justice foncière;* ol. *seigneur tréfoncier, justice tréfoncière.* (Pass.)

TREFFUNDUS. — Ager, solum, dominium, proprietas, territorium, *fonds, propriété, seigneurie, juridiction;* ol. *treffonds, tresfonds.* (Pass.)

TREFOAGIUM. — F. locus cespitibus fodiendis aptus. (A. 1320.)

TREGINERIUS. — Mulio; *muletier.* (*Ch. Hisp.*)

TREGUA. — Induciæ, ut TREUGA.

TREILEA. — Ut TRELA. (A. 1213.)

TREILLIARE. — Cancellis munire; *griller.* (A. 1357.)

TRELA. — Cancelli, clathri, transenna; *grille, treillis.* (A. 1231.)

TRELHIA. — Vitis; *treille.* (A. 1385.) — Cancelli; *grille.* (A. 1311.)

TRELLA. — Ut TRELA. (A. 1497.)

TREMBLEIA. — Populetum album; *tremblaie, lieu planté de trembles.* (A. 1443.)

TREMBLIUS. — Populus tremula; *tremble.* (A. 1217.)

TREMEBUNDITAS. — Tremor; *ébranlement, tremblement.* (Ap. Mur.)

TREMECIATUM. — Bladi species a *tremesagio* distinctum, f. frumentum miscellum, ab Ital. *tramestare,* miscere. (Clem. III PP.)

TREMEIS. — Trimense triticum; *Vid.* TREMESIUM.

TREMELAGIUM. — Eadem notione. (A. 1211.)

TREMELLUM. — Infundibulum molendini; *trémie;* ol. *trémel.* (*Mon. Angl.*)

TREMENSE. — Triticum trimense, idem q. TREMESIUM.

TREMENTICA. — Terebenthina resina; *térébenthine.* (*Conv. Saon.*)

TREMERE. — (Notione activa.) Movere, agitare; *remuer, agiter.* (*A. SS.*)

TREMERELLUM. — Ludi genus; *sorte de jeu de hasard qui se jouait avec des dés;* ol. *trémerel.* (A. 1211.)

TREMESIUM. — Trimense triticum; *menus grains* (orge, avoine et vesce) *qui ne sont que trois mois dans la terre et qui se sèment en mars;* ol. *trémail, trémois, tremis, tremes, marsès, les mars,* etc. (Pass.)

TREMIA. — « Item antiqua dicitur pars ecclesiæ, quæ dicitur *tremia.* » (*Brevil.*)

TREMISIA. — Tres asses, trium assium; *trois as, de trois as.* (*Lib. Nig. Scacc.*)

TREMISSALIS. — Qui valet *tremisse; qui vaut un tiers de sou.*

TREMISSUS. — Eadem notione. (S. VI.) — *Tremissa pars*, pro tertia, ni fallor. (Lobin. *H. Brit.*)

TREMODIUM. — Infundibulum molendini; *trémie*. (A. 1354.)

TREMODIUS. — Mensura frumentaria, modius; *boisseau*. (Ap. Lud.)

TREMOLA. — Idem quod TREMELLUM. (A. 1217.)

TREMPA. — Vinum aqua mistum; *vin allongé d'eau.* (*St. Mas.*)

TREMSATICUS. — *Tremsatica satio*, satio trimensis tritici; *saison où l'on sème le blé trémois.* (*Polypt. S. Rem. Rem.*)

TREMULA. — Idem q. TREMELLUM. (A. 1238.)

TREMULARE. — Dubitare; *hésiter, douter.* (*Vet. Gl.*)

TREMULUS. — Populus tremula; *tremble.* (A. 1213.)

TREMUM. — Pars brachii inter cubitum et pugnum; *avant-bras.* (*L. Long.*)

TREMUS. — Species monetæ, f. eadem q. TARENUS. (Bern. de Breyd.)

TREMUTA. — Infundibulum molendini; *trémie*; ol. *trémuée.* (Ap. Kenn.)

TRENARE. — Trahere; *traîner.* (A. 1399.)

TRENCARE. — Cædere, scindere; *trancher.* (A. 1328.)

TRENCATÆ. — Ventris tormina; *tranchées, douleurs abdominales.* (Gerv. Tilleb.)

TRENCATOR. — Arbiter, qui rem aliquam definit; *arbitre, celui qui décide et tranche les difficultés*; ol. *trenquador.* (A. 1267.)

TRENCATUM. — Vallum, fossa; *tranchée, fossé*; ol. *trenchis, trenque.* (*Mon. Angl.*)

TRENCHEATOR. — Scissor, scindendi obsonii magister; *écuyer tranchant.* (A. 1497.)

TRENCHEIA. — Jus scindendi lignum mortuum in silvis; *droit de couper le bois mort dans les forêts.* (A. 1413.) — Vallum, ut TRENCATUM. (*Mon. Angl.*)

TRENCHIS. — Cæsio; *coupure.* (A. 1307.)

TRENCOLUS. — Qui res emit viliori pretio, ut carius vendat; *revendeur.* (Ap. Mur.)

TRENKEIA. — Fossa, ut TRENCATUM. (A. 1184.)

TRENTA. — Triginta; *trente.* (Ap. Mur.)

TRENTALE. — « Si vero aliquis capellano vel parochiali sacerdoti nummos, vinum, annonam, vel etiam illud quod vulgo *trentale* appellatur, reliquerit, commune habeatur.» (A. 1152). Id est pecuniam, quæ pro *trentenario* adimplendo sacerdoti exsolvitur. Et quidem *trentel*, pro officio 30 Missarum, dixerunt Galli.

TRENTANEA. — Grex tricenarius ovium, caprarum; *troupeau de trente têtes.* (A. 1228.)

TRENTANERIUM. — Eadem notione. (A. 1330.)

TRENTENA. — Vectigalis species; *sorte de redevance.* (A. 1218.) — Triginta Missæ pro defuncto celebratæ; *nombre de trente Messes pour un mort, un trentel de Messes.* (A. 1319.)

TRENTENARIUM. — Ut TRENTANEA (a. 1293) et TRICENARIUM. (Gauf. Vosiens.)

TRENTENUM. — Triginta Missæ, etc., ut TRENTENA. (A. 1361.)

TRENUS. — Lamentabilis; *déplorable, lamentable.* (*Com. S. Nom.*)

TREOGA. — Pro TREUGA.

TREPALIUM. — Locus ubi rei torquentur; *chambre de la question.* (*Conc. Matisc.* II.)

TREPANUM. — Terebra qua utuntur chirurgi ad cranium caute perforandum; *trépan, instrument de chirurgie.*

TREPARE. — Jocari, saltare, tripudiare; *danser, gambader*; ol. *treper.* (A. 1192.)

TREPASSUS. — Pensitatio quæ exsolvitur a transeuntibus per terras alicujus domini; *droit de passage, péage*; ol. *trespas.* (A. 1343.)

TREPATUS. — *Trepatæ vestes*, quasi *terebratæ*, perforatæ; *habits tailladés.* (A. 1234.)

TREPEDIA. — Scabellum tripes; *Vid.* TRIPETIA.

TREPEDICA. — Idem q. TRIPEDICA.

TREPELLUM. — Rotondus acervus; *tas arrondi, meule.*

TREPERARIUS. — Idem q. TRAPERIUS.

TREPIDARE. — Hastiludio se exercere, vel decertare; ut TORNEARE, BEHORDARE. (*Conc. Alb.*)

TRES. — Vox Gallica, pone; *près de*: «Pratum situm *tres* la Comba. » (A. 1424.)

TRESANTIÆ. — Pars claustri, in qua lectioni vacabatur; *salle de lecture dans les monastères.* (A. 1100.)

TRESCIA. — Crines intexti, implicati; *tresse de cheveux.* (A. 1313.)

TRESCURTIS. — Prædium rusticum, idem q. CURTIS. (A. 1362.)

TRESDECIMUM. — Pars decima tertia; *le treizième.* (A. 1310.)

TRESELLUS. — Dolii vinarii species; *sorte de tonneau*; ol. *tresel.* (*Tab. Foss.*)

TRESENUM. — Decima tertia pars pretii venditionis domino persolvenda; *le treizième du prix de la vente pour le seigneur droit de mutation.* (A. 1388.)

TRESFONSARIUS. — Qui terræ fundum possidet; *seigneur foncier*: ol. *tresfoncier* (A. 1282.)

TRESGONELLUS. — Qui tres habet vestes *gonellas* olim dictas; *qui a trois gonelles.* (Lob. *H. Brit.*)

TRESPES. — Tripes; *trépied.* (A. 1284.)

TRESSETUS. — Fulmentum focarium; *chenet.* (A. 1476.)

TRESSORIUM. — Crinium intertextorum muliebris ornatus; *ornement de tête pour les femmes, bandeau formé de cheveux tressés*; ol. *tressoir, tresson.* (A. 1415.) — Crines implicati; *tresse de cheveux.* (Flet.)

TRESTELLUS. — Fulcrum mensarium, tripedis species; *tréteau.* (Flet.)

TRESTORNATUS. — Deflexus; *détourné*; ol. *tresturné.* « *Trestornatæ* aquæ et obstructæ. » (Ap. Bract.)

TRESTURA. — Tributi species, idem q TRANSITORIUM et TRANSITURA

TRETEUS. — Periodicus; *périodique.* (*Vet Gl.*)

TRETIA. — Volumen funium; *paquet de cordages.* (*A. SS.*)

TREU. — Ædicula sacra; *chapelle, oratoire.*

TREUDIS. — « Et si cervus ille (furto subreptus aut occisus) *treudis* non habet, medium sol. componat.» (*L. Alem.*) Quod vero *treudis* hic dicitur, *triuta* appellatur in lege Ripuar : « Si quis cervum domitum vel cum *triutis* occiderit, aut furatus fuerit, » etc.; ubi *triutas* hinnulos quidam interpretantur, pullos cervinos Eccardus.

TREUGA. — Induciæ; *trêve, suspension d'hostilités;* ol. *treugue.* (Pass.) — Securitas præstita rebus et personis, discordia nondum finita; *sûreté, sauf-conduit*, etc. (Baldo.) — *Treuga Dei*, idem q. Gall. *la trêve de Dieu* nuncupatur. (Pass.)

TREUGARE. — *Treugas* seu inducias facere; *conclure une suspension d'armes.* (*Vet. Gl.*) — Sedare, pacificare; *apaiser, calmer, pacifier.* (Ugut.)

TREUGARIUS. — *Treugæ* procurator et arbiter; *celui qui ménage une suspension d'hostilités, pacificateur, arbitre.* (A. 1177.)

TREUMIA. — Idem f. q. Tremuta, Tremuia. (A. 1310.)

TREUSA. — Tributi species; *droit de transit, péage, imposition.* (S. xiii.)

TREVA. — Induciæ, ut Treuga.

TREVANUS. — F. fecialis nuntius; *héraut.* (Ap. Mur.)

TREVIA. — Induciæ, ut Treuga.

TREVIANUS. — Societate vel fœdere conjunctus; *associé.* (*St. Eccl. Corisc.*)

TREVILLUM. — Idem q. Trolium, torcular. (Ap. Charv.)

TREZA. — Crines intexti, ut Trica.

TREZEBIA. — Crinium intertextorum muliebris ornatus; ut Tressorium. (*Mon. Eccl. Aquil.*)

TREZELLUS. — Dolii vinarii species; *sorte de tonneau;* ol. *tresel.* (A. 1414.)

TREZENARE. — *Trezenum* exigere; *lever le treizième.; Vid.* Trezenum.

TREZENUM. — Pretii venditionis pars decima tertia, quæ domino exsolvitur pro laudimio, seu vendendi facultate vassallo vel tenenti indulta; *droit du treizième, sorte de relief ou de mutation;* ol. *treizième denier, treizième.* (*Ch. Norm.*)

TRIA. — Columbarii species; *espèce de colombier, volière;* ol. *trie.* (A. 1347.)

TRIACHA. — Theriaca; *thériaque;* ol. *triacle.* (Ap. Mur.)

TRIACONTAS. — Tricenarius numerus; *le nombre trente, trentaine.* (Tert.)

TRIACONTASIMUS. — Pannus, qui *triginta* clavis exornatur, ex Gr. τριακοντάσημος; Græci enim σῆμα et σημεῖον, clavum auri et purpuræ, qui vestibus adsui solet vocant. « Pallium *triacontasimum* pro altari nostræ ecclesiæ. » (Pet. Diac.)

TRIACULUM. — Theriaca; *thériaque.* (A. 1376.)

TRIADES.— Trinitas; *trinité.* (Fort.)

TRIAEN. — Pro Triens. (*L. Sal.*)

TRIALEMELLUM. — Pugio vel culter longior triplicem lamellam ferream habens; *long couteau ou poignard à lame triangulaire.* (*Alb. Chr.*)

TRIALLUM. — *Triandi* actio, id est exactissima litis contestatæ coram judice per duodecim virale sacramentum excogitatio; *preuve par témoins;* ol. *triel.* (*Ch. Angl.*)

TRIALOGUS. — Mutuum inter tres colloquium; *dialogue entre trois personnes.*

TRIANFACTA. — « Pro se dona numeravit, ne sacrificaret; sed tantum ascendisse videtur usque ad *trianfacta*, et inde descendisse.» (St.Cypr.) Ubi Pamelius locum fuisse opinatur, ubi sacrificabatur. Alii volunt locum esse, qui Romæ *tria fata* dicebatur

TRIANNUM. — Triennium; *terme, espace de trois ans;* ol. *trienal, trienne.* (A. 1268.)

TRIARCHES. — Sic vocantur tres filii Ludovici Pii, qui regnum in tres partes diviserunt; *les trois fils de Louis le Débonnaire.* (*Script. rer. Fr.*)

TRIARE. — Ex multis eligere; *trier, choisir.* (A. 1268.) — F. aurum vel argentum ab aliis metallis separare; *séparer l'or ou l'argent des métaux avec lesquels ils sont combinés.* (*Vet. Ch.*) — Causam agere, rem probare, jus dicere; *plaider, défendre son droit, juger;* ol. *trier.* (*Ch. Angl.*)

TRIAS. — S. Trinitas; *la S. Trinité.* (Sigeb.)

TRIATIO. — Idem q. Triallum. (Ch. Angl.)

TRIATOR. — Is cujus sacramento aliquid probatur; *témoin*; *Vid.* Triare et Triallum. (*Ch. Angl.*)

TRIATRUS. — Tertius dies; *le troisième jour.* (Am.)

TRIBATTERE. — Sine sanguinis effusione verberare vel cædere, inquit Spelmanus; alii vero ter sive sæpius *battere* seu percutere interpretantur. (*L. Sal.*)

TRIBILIUM. — Catinus, paropsis, vas in quo cibi proponuntur; *plat.* (Agel.)

TRIBLA. — Instrumentum piscatorium; *truble.* (A. 1243.)

TRIBLAGIUM. — Servitium quo vassalli tenentur poma conterere, ut ex iis succus exprimatur; *corvée du pressurage et du broyage des fruits pour en extraire le suc.* (A. 1214.)

TRIBLATTON. — Trini coloris pallium, vel in *blatta* aut cocco ter tinctum: « Mihi pallium reverenter obtulit, quod *triblathon* juxta sui generis speciem nuncupatur. Trium quoque colorum est, et blathon dicitur, unde *triblathon* pallium vocatur, quod trium cernitur esse colorum. » (Pet. Dam.)

TRIBOK. — Machina bellica, eadem q. Trebuchetum.

TRIBON. — Pallium tritum, sordidum, *manteau râpé.* (Sid.)

TRIBUCCUS. — Machina bellica, idem q. Trebuchettum

TRIBUCES. — Ocrea lanea, idem q. Tubrucus.

TRIBUCH. — Machinæ genus, ut Trebuchetum.

TRIBUERE. — Præstare; *fournir.* (*Cod. Th.*) — Sibi vindicare; *s'approprier.* (Id.)

TRIBULA. — Idem quod Trubla. (A. 1293.)

TRIBULANTES. — Pro *tribulati*, vexati,

energumeni, dæmoniaci, qui χειμαζόμενοι in conciliis, πασχικοί in Vita S. Eupraxiæ dicuntur; *les démoniaques.* (*Hist. Fr.*)

TRIBULARE. — Proprie *tribulis* tundere, comminuere, metaphorice vero affligere, vexare, in Bibliis sacris passim ut et apud scriptores ecclesiasticos; *tourmenter, vexer, accabler de tribulations.* (Pass.) — Turbare, turbulentum facere; *troubler.* (*St. Mass.*)

TRIBULATIO. — Ærumna, calamitas, afflictio, in Scripturis sacris et apud scriptores ecclesiasticos sæpissime; *tribulation.* (Pass.)

TRIBULOSUS. — *Tribulis* plenus, senticosus, asperrimus; *couvert de tribules, âpre, rude, difficile.* (Sid.)

TRIBULUM. — Instrumentum quo *tribla-tur* seu teritur; *instrument à broyer.* (*Vet. Gl.*)

TRIBULUS. — Machina bellica, eadem, ni fallor, ac TREBUCHETUM. (Jac. de Vitriac.)

TRIBUNA. — Ambo, pulpitum ecclesiæ, hemicyclus muralis qui in fine presbyterii solet terminari; *ambon, jubé, abside;* ol. *tribune.* (Pass.)

TRIBUNAL. — Gradus super quem ascendit diaconus ad legendum; *ambon, jubé, tribune, tour, lieu élevé où se place le diacre pour lire l'Evangile.* (Pass.) — Gr. βῆμα, locus in templo ubi sacerdotes consistunt, laicis interdictus; *le sanctuaire.* (*Ord. Rom.*) — Agger; *terrasse, remblai.* (Jos.) — Hemicyclus testudinatus; *hémicycle voûté, abside.* (*A. SS.*) —Sedile, pulpitum portatile seu quid aliud simile; *siége, pupitre portatif*, ou *quelque autre meuble de ce genre.* (Mab. *Lit. Gal.*) *Tribunalia siderea*, cœlestes beatorum sedes; *le séjour céleste.* (*A. SS.*)

TRIBUNATUS. — Præfectura; *direction, commandement, administration.* (A. 1078.)

TRIBUNUS. — Tributorum exactor; *receveur des tailles;* ol. *tribun.* (Ebrard.) — Magnas; *grand personnage.* (S. XI.) — Syndicus seu procurator civitatis; *syndic.* (*Conc. Hisp.*)

TRIBUS. — Pagus, villa, regio, tractus, ecclesia succursalis; *bourg, ville, canton, pays, quartier, église succursale, petite paroisse dépendant d'une autre.* (Pass.)

TRIBUTALES. — Coloni liberi, obnoxiæ licet conditionis, ut qui ad tributa et serviles operas tenerentur; *tributaires, hommes d'une condition libre, mais redevables envers leurs anciens maîtres de certaines corvées et servitudes.*

TRIBUTARE. — Italis, tributum exigere; *faire payer l'impôt.* (Ap. Mur.)

TRIBUTARIUM. — Modus agri a *tributariis* seu colonis possessus et cultus, colonia; *la quantité de terre possédée par chaque colon tributaire.* (*Ch. Angl. Sax.*)

TRIBUTARIUS. — *Tributaria terra*, unde tributum exigi solet; *terre tenue à payer un tribut.* (*L. Long.*) *Tributarii*, iid. q. TRIBUTALES.

TRIBUTATIO. — Exactio; *taxe, exaction, prévarication.* (*Hist. Cort.*)

TRIBUTIANUS. — *Tributiana potestas*, idem q. TRIBUNATUS. (A. 1078.)

TRICA. — Crines [illegible]texti, implicati; *tresse, natte de cheveux.* ([illegible] s.)

TRICALIUM. — Trivium, triplex calles, aut via; *carrefour*, ou *chemin.* (Ap. Mur.)

TRICAMERATUS. — Constans triplici camera; *Vid.* BICAMERATUS.

TRICAPITINUS. — Triceps, tria habens capita; *qui a trois têtes.* (*Vet. Gl.*)

TRICAPITUS. — Eadem notione. (*A. SS.*)

TRICARE. — Morari, differre, cessare, impedire; *retarder, chômer, empêcher.* (*L. Sal.*) — Implicare, innectere; *enlacer, lier, attacher, unir.* (*A. SS.*) — Conqueri; *se plaindre.* (W. Malmesb.)

TRICENARIUM. — Officium 30 Missarum, quod totidem diebus peragitur pro defunctis : vel obventiones quæ obveniunt sacerdotibus ratione ejusdem Officii; *Office de trente Messes qui se disaient pour les morts, une Messe par jour*, ou *profits qui revenaient au prêtre pour cet Office.* (Lanf.)

TRICENARIUS. — Ead. notione. (*Vet. Martyr.*)

TRICENNALE. — Ut TRICENARIUM. (A. 1391.)

TRICENNALIS. — Tricenarius; *de trente.* (Pass.)

TRICEOLUS. — Forte ab Italico, *treccone*, esculentorum propola, caupo; *aubergiste.* (*A. SS.*)

TRICESIMALE. — Idem q. TRICENARIUM.

TRICESIMALIS. — *Tricesimalis consuetudo*, seu *tricesimæ*, præstatio *tricesimæ* reditum quam episcopi suffraganei solvere quotannis tenebantur ecclesiæ Ravennatensi; *redevance du trentième de leur revenu qui était payée à l'église de Ravenne par les évêques suffragants de cette église.* (Anast.)

TRICHA. — Deceptio; *tromperie, tricherie.* (J. de J.)

TRICHARIA. — Ead. notione. (Ita appellabant Massilienses aliique ludos aleæ.)

TRICHERIA. — Ead. notione. (A. 1208.)

TRICHORUS. — Cubiculum aliquod, vel camera vicem pransorii aut cœnaculi præbens, idem q. *triclinium* Latini appellabant; *pièce d'habitation ou salle à manger, réfectoire ou chambre en tenant lieu.* (Pass.)

TRICIA. — Crines intertexti, ut TRICA. *Tricia asini*, f. clitella e crinibus seu pilis sarta; *bât.* (A. 1080.)

TRICINCTUM. — Trinus fossarum vel murorum ambitus, castrum triplici fossato totidemque mœniis vestitum; *triple fossé* ou *triple rempart, château entouré de trois fossés et de trois murs.* (M. Par.)

TRICINIUM. — Quasi triplex cantus. « *Tricinium* semivolucrum puellarum. » id est Syrenum. (Symm.)

TRICOCINARE. — Cribrare; *tamiser, cribler.* (*Vet. Gl.*)

TRICODATUM. — Trifariam; *en trois parties.* (*Vet. Gl.*)

TRICODONUM. — Modulatus campanarum sonitus; *carillon.* (Innoc. VIII PP.)

TRICOLUS. — Ludi vel aleæ species. (Joan. Sar.)

TRICORIUM. — Instrumentum coquinarium tricorne, ut videtur. (A. 1287.) — Idem q. TRICHORUS. (Ord. Vit.)

TRICORUM. — Ut TRICHORUS.

TRICTURA. — Pro DRICTURA, ut videtur; jus quod quis habet in re aliqua. (A. 1173.)
TRICULUS. — Esculentorum propola; *aubergiste*. (A. 1297.)
TRIDECENNALE. — Ut TRICENARIUM. (A. 1245.)
TRIDENA. — Trium mensium spatium; *trimestre*. (A. 1450.)
TRIDENARIUS. — *Tridenarius numerus*, pro *tricenarius*. (*Reg. Ord. de Semp.*)
TRIDIGITALIS. — Trium digitorum; *de trois doigts, qui a trois doigts.*
TRIDUANA. — Tridui jejunium; *jeûne de trois jours*. (S. Hier.)
TRIEN. — Tertia pars solidi; *le tiers du sou*. (*L. Sal.*)
TRIENNALE. — Ut TRICENARIUM.
TRIENNALITAS. — Administratio per triennium; *triennalité*. (A. 1517.)
TRIENS. — Furca, trisulca; *fourche, outil à trois dents*. (*Cons. Domb.*)
TRIERIS. — Pro *triremis*, a Gr. τριήρης; *navire à trois rangs de rames*. (*A. SS.*)
TRIERIUM. — « In *trierio* rusticano sedentem eum invenimus, et tridente areolam olerum novellantem, » etc. (*Mon. Sang.*) Forte *atrio*. Idem videtur quod *tripetia* dicitur Severo Sulpitio in *Vita S. Martini*.
TRIFACIARE. — *Trifaciare Missas*, hoc est Missas tres diversi argumenti usque ad offertorium incœptas sub uno canone concludere; *Vid.* MISSA.
TRIFFOLETUM. — F. trifolium; *trèfle*. (A. 1444.)
TRIFILUM. — Gemmarium, nostris *un collier de trois rangs de perles*. (*Vet. Gl.*)
TRIFINIUM. — Ager qui tres fines spectat, sic dictus, « eo quod trium possessionum fines astringit. » (Isid.)
TRIFOCALIUM. — Genus sedilis; *tabouret de forme triangulaire*.
TRIFORIATUS. — *Triforio* ornatus; *orné d'une galerie*. (*Mon. Angl.*)
TRIFORIUM. — Porticus, seu potius porticuli in modum claustri species, quæ totum ædis sacræ ædificium ambit, eo fine ducta, ut transitum præbeat locum circuire vel lustrare volentibus, in ipso ædis muro, supra inferiorem columnarum et arcuum ordinem; *triforium, galerie supérieure qui fait intérieurement le tour d'une église au-dessus du premier ordre*. (Pass.) — Limbus vel ornamentum ad oram rei alicujus adtextum, in *triforii*, de quo supra, speciem et formam; *ornement en forme de galerie :* « Morsus Willelmi de Ely argenteus, cresta ejus argentea cum *triforio* exterius aureo. » (A. 1295.)
TRIFUNDUS. — Terræ fundus; *Vid.* TREFFUNDUS.
TRIGA. — Currus a tribus equis tractus, ut *biga* a duobus; *char à trois chevaux de front;* ol. *trige*. (*Vet. Gl.*) — Mora, impedimentum; *retard, empêchement*. (A. 1339).
TRIGAMIA. — Tertium matrimonium; *mariage en troisièmes noces*. (*Const. Apost.*)
TRIGARE. — Morari, differre; *Vid.* TRICARE.
TRIGARIUM. — Locus ubi equi exercentur; *manége*. (*Vet. Gl.*)
TRIGENARIUM. — Ut TRICENARIUM. (A. 1243.)
TRIGENARIUS. — Tricesimus; *trentième*. (J. de J.)
TRIGERE. — Deradere, exsculpere; *racler, enlever, effacer*. (*St. eccl. Cor.*)
TRIGERIS. — Pro TRIERIS. (Hariulf.)
TRIGESIMALE. — Idem q. TRICENARIUM. (A. 1200.)
TRIGESIMALIS. — Eadem notione. (A. c. 1100.)
TRIGIES. — Triginta vicibus; *trente fois*. (J. de J.)
TRIGILDUM. — Tripla compositio; *triple composition, composition trois fois plus forte que celle d'usage*. (*L. Burg.*)
TRIGINTALE. — Idem q. TRICENARIUM. (*Mon. Angl.*)
TRIGINTALIUM. — Eadem notione. (A. 1097.)
TRIGINTARIUM. — Eadem notione. (A. 1517.)
TRIGINTARIUS. — Eadem notione. (A. 1054.)
TRIGISIMUM. — Eadem notione. (*St. Cad.*)
TRIGMA. — Excoriatio; *action d'écorcher*. (*Gl.* Alex. Iatr.)
TRIGODÆMONES. — « Poetæ qui fæcibus faciem collinere consueti, in viis curribus insidentes, ne cognoscibiles fierent, poemata concinebant, cavillis probrisque lacessentes qui præterirent. » (*Vet. Gl.*)
TRIGONUS. — Instrumenti genus; *sorte de grue*. (Bern. Mon.)
TRIGUM. — Triticum; *blé froment*. (A. 832.)
TRIHORIUM. — Spatium trium horarum; *espace de trois heures*. (Aus.)
TRILA. — Idem q. TRELA.
TRILHATUM. — Idem q. *trilhata vinea; Vid.* TRILHATUS. (A. 1401.)
TRILHATUS. — *Trilhata vinea*, vinea trichitis suffulta; *treille*. (A. 1401.)
TRILHIA. — Concameratio cancellatio; *treillage*. (A. 1371.)
TRILIS. — F. currus a tribus equis tractus, ut TRIGA. (C. Heist.)
TRILLA. — Cancelli, clathri, ut TRELA. (A. 1207.)
TRILLIA. — Eadem notione. (A. 1412.)
TRILLIATUS. — Transenna; *jalousies*. (A. 1438.)
TRILUMINARE. — Candelabrum trium luminum; *candélabre, lampe à trois becs*. (Laur.)
TRIMENSALE. — Idem q. TREMESIUM. (A. 1127.)
TRIMENSE. — Eadem notione. (Isid.)
TRIMENSIS. — Trium mensium; *de trois mois, de trimestre*. (J. de J.)
TRIMENSTRUUM. — Ut TREMESIUM. (A. 1163.)
TRIMESIUM. — Eadem notione. (A. 1171.)
TRIMILCHI. — Maius mensis apud Anglo-Saxones, sic dictus, quod tribus vicibus in eo per diem pecora mulgebantur. (Bed.)
TRIMISIUM. — Tertia pars assis; *le tiers de l'as*

TRIMITUM. — Pannus ternis liciis textus, trilix; *tissu de trois fils.* (*Vet. Cod.*)

TRIMMA. — « Cameram basilicæ ex auro *trimma* in longum. » (Anast.) Ubi Bullingerus *trimmam* esse ait aurum in tenuissimas bracteas tritum, ex Gr. τρίμμα, Gallis *or battu.*

TRIMNIUNGELDUM. — Idem q. TRINIUMGELDUM.

TRIMODIA. — Molendini infundibulum; *trémie.* (A. 1197.)

TRIMODUS. — Triplex; *triple.* (Wib.)

TRIMUCIUM. — Idem q. TRIMODIA. (*Vet. Tab.*)

TRINCHETUS. — Rectus anterior malus; *trinquet.* (Bern. Breyd.)

TRINION. — Modulatus et numerosus æris campani sonitus; *carillon.* (A. 1495.)

TRINISSIMUS. — Maxime *trinus.* (*A. SS.*)

TRINITAS. — Imago SS. Trinitatis; *représentation de la S. Trinité.* (Andr. Flor.)

TRINIUMGELDUM. — Ut TRIGILDUM. (*L. Bar.*)

TRINNA. —Triennium; *terme* ou *espace de trois ans;* ol. *trienne, trienal.* (*Vet. Gl.*)

TRINODA NECESSITAS. — Triplex servitium, scilicet expeditio militaris, pontis et arcis exstructio, cui obnoxia erant apud Saxones omnia prædia, etiam allodialia, quæ alioquin ab omnibus præstationibus erant libera. (Ap. Kenn.)

TRINODIUM. — Infundibulum molendini; *trémie.* (A. 1141.)

TRINQUETUM. — Scrupulorum ludus; *le jeu de trictrac;* ol. *trinquet, trimblet.* (A. 1404.)

TRINUNDINÆ. — Trium dierum mercatum; *marché qui dure trois jours.* (Pap.)

TRIOBULARIS. — *Triobularis* miles, minimi pretii, *trioboli* Plauto, Gallis *de trois deniers.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

TRIODIUM. — Τριώδιον, liber ecclesiasticus, in quo Officium in ecclesiis Græcorum recitari solitum a Septuagesima qua sua incipiunt jejunia ad Sabbatum sanctum continetur; *un des livres liturgiques de l'Eglise orientale.* (Il contient l'Office de la Septuagésime au samedi saint.) — Dominica Septuagesimæ apud Græcos; *le dimanche de la Septuagésime.*

TRIONES. — Vox vernacula, qua significant arbores certa ratione decacuminatas, quibus agri, prata, præsertimque silvæ disterminantur in pago Dombensi. (A. 1404.)

TRIPA. — Interanea, intestina; *boyaux, tripes.* (J. de J.)

TRIPARIUM. — Supellectilis genus, forte *tripus,* Gall. *trépied.* (*Ch. Angl.*)

TRIPARIUS. — F. extaris propola; *tripier.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

TRIPEDICA. — Sella tripes; *siége, tabouret à trois pieds.* (A. 1110.)

TRIPERIA. — Locus ubi venduntur *tripæ* seu intestina; *triperie.* (A. 1366.)

TRIPERIUS. — *Triparum* propola; *tripier.* (A. 1327.)

TRIPETIA. — Scabellum quod tres pedes habet, vel mensa in sacris Apollinis; *trépied, siége à trois pieds.* (J. de J.)

TRIPIDARE. — Tripudiare; *danser, sauter.* (A. 1378.)

TRIPLARE. — In *triplum* augere; *tripler.* (J. de J.)

TRIPLASIUS. — Ternus; *triple.* (M. Cap.)

TRIPLICABILIS. — Qui *triplari* potest; *qui peut être triplé.*

TRIPLICATIO. — Tertia defensio, refutatio; *réplique.* (A. 1482.)

TRIPODA. — Ut TRIPETIA.

TRIPODARE. — Gradus baculo veluti tertio pede firmare; *s'aider d'un bâton en marchant.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

TRIPODIUM. — « In quibus vero causis triplicem ladam haberet, ferat judicium *tripodii,* 1. 60. solid. » (*Leg. H. I reg. Angl.*) Quæ verba Spelmannus intelligenda censet de triplici ordalio, scilicet de ferro pensante 60 solidos, id est tres libras. Sed puto, *tripodium* esse mensuram trium pedum, ex Gr. τριπόδιον, infra quam brachium in cacabum immittere tenebantur, qui aquæ ferventis judicium subibant, si triplicis ladæ delictum esset

TRIPORTICUS. — Atrium, vel area constans tribus porticibus: cujusmodi fuere ante ædes sacras; *atrium* ou *cour entourée d'une galerie sur trois de ses côtés.* (Anast.)

TRIPS. — Vermiculus lignis innascens materiasque vitians; *ver du bois, caret.* (*Vet. Gl.*)

TRIPTES. — Frictor, unctor, cubicularius; *parfumeur, frotteur, valet de chambre.* (M. Cap.)

TRIPTIRE. — In tres partes dispertiri; *partager en trois.* (*Vet. Gl.*)

TRIPTOTUS. — Nomen habens tres casus, a *tris,* et *ptotos,* casus; *nom qui n'a que trois cas.* (J. de J.)

TRIPUDIALIS. — Lætus, jucundus; *gai, joyeux.* (A. 1237.)

TRIPUDIUM. — Gaudium, lætitia; *joie, allégresse.* (*Script. rer. Fr.*)

TRIQUETUM. — Scrupulorum ludus; *trictrac;* ol. *triquet.* (*St. eccl. Audom.*)

TRISAGIUM. — Hymnus, sic dictus a ter repetita voce ἅγιος, nempe ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, hymnus sacer apud Græcos frequentissimus.

TRISANTIA. — Latera seu alæ claustri, forte sic dictæ a tribus quibus constabat claustrum porticibus; *les côtés du cloître.* (Ber. Mon.)

TRISCAMERARIUS. — Dignitas palatina, camerarii dignitate inferior; *tricamérier, officier de la cour des empereurs d'Allemagne.*

TRISCARE. — Tripudiare, quasi cum tribus pedibus saltare, vel chorizare; *trépigner, danser, sauter, bondir;* ol. *tripéir.*

TRISCHISMA. — Tertium vel triplex schisma; *Vid.* QUARTISCHISMA.

TRISCURRIUM. — « Multiplex scurrilitas. » (Pap.)

TRISLICIUM. — Culcita ex tela crassiori; *matelas de treillis.* (A. 1320.)

TRISOMUM. — Sepulcrum trium corporum capax; *tombeau pouvant contenir trois cadavres.* (*Vet. Inscript.*)

TRISORIUM. — Pro DRISORIUM.

TRISPEDIUM. — Vas tribus pedibus in-

stans; *vase à trois pieds, ustensile de cuisine.* (A. 1347.)

TRISSADORIUM. — Ut TRISORIUM. (*Ord. Rom.*)

TRISSESIVA. — Crassitudo; *épaisseur.* (Pap.)

TRISSONUM. — Pilum; *pilon.* (A. 1329.)

TRISTABILIS. — Tristis, molestus; *triste, fâcheux: « tristabilis eventus. »* (A. 1341.)

TRISTAMEN. — Tristitia, animi dolor; *tristesse.* (*A. SS.*)

TRISTARE. — Tristem facere, contristare; *attrister.* (W. Brit.)

TRISTARI. — Ægre ferre; *souffrir avec peine.* (A. 1007.)

TRISTATIO. — Tristitia, mœror; *tristesse, chagrin.* (*A. SS.*)

TRISTEGA. — Ædificium constans tribus tabulatis, contignationibus, vel cœnaculis; cubiculum superius, quodvis cubiculum; *bâtiment à trois étages ou à trois parties, chambre de l'étage le plus élevé, chambre quelconque.* (Pass.) — Officina mercatorum; *boutique.* (A. 1145.) — Latrina; *lieux d'aisances.* (*Vet. Gl.*) — Machina belliea, turris tribus constans tabulatis; *tour mobile à trois étages.* (Sug.)

TRISTELLUM. — Idem quod TRESTELLUS, tripedis species. (A. 1405.)

TRISTIFICATIO. — Tristitia; *tristesse.* (*A. SS.*)

TRISTITER. — Triste; *tristement.* (A. 1359.)

TRISTUS. — Improbus, pravus, Ital. *tristo.* (*A. SS.*)

TRITA. — Pulmentum ex rebus tritis : « Die Nativitatis Domini... debet pittantiarius ministrare... generalia *tritarum.* » (*St. S. Claud.*)

TRITÆ. — *Tritarum* societas, seu *tritorum*, vel *trituratorum*, id est *Flagellatorum*, sic dicta quædam militaris turma, seu societas, forte quod armorum vice flagella rustica deferret, vel quod blada seu triticeas messes passim detereret : nam alii fuere a *Flagellatoribus*, de quibus supra egimus; *corps de troupes allemandes.*

TRITARE. — Frequenter terere; *broyer souvent.* (J. de J.)

TRITENNALE. — Idem q. TRICENARIUM. (*Mon. Angl.*)

TRITEUS. — Idem q. TRETEUS et TYPICUS.

TRITHEITÆ. — Τριθεϊται, hæretici sic dicti, quod *tres* in SS. Trinitate substantias et naturas per omnia similes esse dicebant, quamvis tres deos dicere omnino refugerent.

TRITHINGA. — Apud Anglos, dicitur tertia pars comitatus, seu centuria, cujus præses *trihingerefas* dicebatur, ad quem deferebantur causæ, quæ definiri non poterant in wapentachiis, seu hundredis; *la troisième partie d'un comté ou d'une centurie.*

TRITICERUM BLADUM. — Triticum; *froment, blé-froment.* (*Tab. Calens.*)

TRITILE. — Quod teri potest; *ce qui peut être brisé.* (J. de J.)

TRITIO. — Actio terendi, contritio; *action d'écraser, de broyer, broiement.* (J. de J.)

TRITOLITÆ. — Hæretici, iidem qui TRITHEITÆ.

TRITORIUM. — Molendinum seu torcular; *moulin* ou *pressoir.* (*Vet. Gl.*)

TRITURA. — Clava, ni fallor, a terendo dicta; *masse, massue.* (Ap. Lud.)

TRITURARE. — Excutere frumentum grana terendo; *fouler le blé, le battre.* (*Mon Angl.*)

TRITUS. — Tertius; *troisième.* (Pass.)

TRIVALLUS. — Fasciculus, ut videtur. (*Mon. eccl. Aquil.*)

TRIVERBERO. — Qui fortiter verbera sustinet; *dur aux coups.* (*Vet. Cod.*)

TRIVIALIS. — In tres partes divisus; *divisé en trois parties.* — Qui docet vel qui studet in *trivio*; *celui qui enseigne le trivium* ou *qui l'étudie.* (J. de J.)

TRIVISIO. — In tres partes divisio; *division en trois parties.* (A. 1409.)

TRIVIUM. — Grammatica, rhetorica et dialectica; ut quatuor aliæ liberales artes, *quadrivium*, nempe astrologia, geometria, arithmetica et musica; *trivium, cours d'études de trois années, comprenant la grammaire, la rhétorique et la dialectique.*

TRIVULGI. — Iidem f. q. *tribuli; chaussestrapes.* (San.)

TROA. — Species ligni seu trunci ad instar mensæ; *billot.* (*St. Verc.*)

TROCCA. — Species vestis superioris ecclesiæ prælatis in usu, pro Roccus, ni fallor. (*Conc. Const.*)

TROCCUS. — Calo; *goujat.* (*Chr. Halberst.*)

TROCELLUS. — Fasciculus; *trousseau.* (A. 1251.)

TROCHA. — Florum vel gemmarum fasciculus; *bouquet, assemblage*; ol. *troche.* (A. 1376.) — Piscis genus; *truite.* (A. 1308.)

TROCHETUS. — Trutina publica, ut videtur; *poids public.* (A. 1287.)

TROCHUS. — Turbo; *toupie.* (*A. SS.*)

TROCIEYRA. — Pars instructus equini, f. postilena, Gal. *croupière.* (A. 1334.)

TROCIUM. — Modus agri apud Majoricenses; « unum *trocium* terræ. » (A. 1316.)

TROCTA. — Piscis fluviaticus notissimus; *truite.* (Pass.)

TROCTUS. — Citatus equi gradus · *trot.* (Ap. Mur.)

TROFIMA. — Idem q. TRIBUNA. (Ap. Mur.)

TROGA. — Sus femina; *truie.* (*Tab. Vos.*)

TROGALIUM. — Cicer frictum, Ægyptiis; *pois grillé.* (Cass.)

TROGULUS. — Genus cilicii; *sorte de cilice.* (*A. SS.*)

TROIA. — Machina bellica, Gallis *truie*, seu *troye.* (*Cons. Solens.*) — Idem quod TREVA, si non est ita legendum, Gall. *trêve*, induciæ. (Ap. Lud.)

TROILLIUM. — Molendinum quo grana ad oleum conficiendum premuntur; *pressoir à huile*, Vascon. *trol.* (A. 1315.) — Campanæ instructus; *échafaudage qui supporte une cloche*; ol. *treuil.* (A. 1282.)

TROITA. — Idem quod TROCTA. (A. 1199.)

TROLHALTORIUS. — Ad *trolium* seu torcular pertinens; *de pressoir.* (A. 1375.)

TROLIARE. — Torcuıum; *treuil, pressoir.* (*Tab. Brivat.*)

TROLIUM. — Eadem notione. (Id.)

TROLLERIUS. — Olearius, a *trolio* sic dictus; *fabricant d'huile*, Vascon. *trouillier.* (A. 1339.)

TROLLIETUM. — Idem q. TROILLIUM. (A. 1390.)

TROLUM. — Cloaca, canaliculus, per quem effluunt aquæ pluviales; *conduit pour les eaux pluviales.* (*St. Mut.*)

TROMALIUM. — Retis species; f. idem q. TRAMALLUM.

TROMBA. — Tuba, buccina; *trompette;* ol. *trompe.* (Ap. Mur.)

TROMBARE. — Tuba canere; *sonner de la trompette;* ol. *tromper.* (Id.)

TROMBATOR. — Buccinator, tubicen; *celui qui sonne de la trompette;* ol. *trompeur, trompéor.* (A. 1349.)

TROMPATOR. — Idem qui TROMBATOR. (*Ch. Occit.*) — Irrisor; *moqueur;* ol. *trompere.* (A. 1388.)

TROMPERIA. — Fraus, dolus; *tromperie.* (A. 1394.)

TROMPETA. — Tubicen, ut TROMPATOR. (A. 1334.)

TROMPHERIUM. — Aquæ receptaculum, vel aquæ ductus; *réservoir* ou *conduit.* (*Terrear. Bellij.*)

TROMPILLATUR. — Tubicen, præco; *trompette, crieur public;* ol. *trompille.* (A. 1362.)

TRONA. — Statera publica, seu trutina, apud Scotos et Anglos; *poids public.*

TRONAGIUM. — Vectigal quod pro *trona* pensitatur; *droit de pesage.* (Flet.)

TRONARE — Concamerare; *voûter.* (*Vet. Cod.*)

TRONATOR. — Qui ad *tronam* mercedes appendit; *peseur public.* (Id.)

TRONATURA. — Concameratio; *voûte, cintre.* (*Vet. Gl.*)

TRONCHA. — Truncus, stirps; *tronc.* (A. 1402.)

TRONCHETUS. — Sedile ligneum, ut TRUNCUS. (A. 1303.)

TRONCHONUS. — Globus; *boule.* (*St. Cum.*)

TRONCIRE. — In frusta diffringere; *mettre en pièces;* ol. *troncir.*

TRONCUS. — Arcula stipis recipiendæ in ædibus sacris; *tronc d'église.* (*Ob. eccl. Morin.*)

TRONOLIARE. — *Tronoliare campanas;* æra campana numerose modulateque pulsare; *carillonner.*

TRONSO. — Frustum, fragmentum; *tronçon.* (A. 1407.)

TRONUS. — Ligustrum Germanicum, species arbusculæ; *troène.* (A. 1221.)

TROPARIUM. — Ut TROPONARIUS. (*Vit. abb. S. Alban.*)

TROPELLUS. — Grex; *troupeau;* ol. *tropel.* (A. 1328.)

TROPONARIUS. — Liber *tropos* continens; *le livre des tropes, le trophonaire; Vid.* TROPUS.

TROPUS. — Grex; *troupeau.* (*L. Alam.*) — Cantus ecclesiastici genus; *intercalation dont le chant d'église était autrefois mêlé, séquence, prose;* ol. *trope.* (Pass.)

TROSCELLUS. — Fasciculus; *faisceau, paquet;* ol. *trossel.* (A. 1241.) — Orbicularium tignorum congeries, nautis Gallicis *trosse.* (*St. Mass.*) — Fasciculus; *trousse, trousseau, faisceau, paquet, botte.* (Pass.)

TROSSA. — Tributum ex ovibus; *droit seigneurial sur les bêtes à laine;* ol. *trousse.* (S. XIV.) — Pharetra; *carquois;* ol. *trousse.* (S. XIII.)

TROSSARE. — Convasare, supellectilem in sarcinas cogere; *emballer;* ol. *trousser.* (Pass.)

TROSSATUS. — Divisus, intercisus, interruptus; *coupé, divisé, tranché.* (*St. Arel.*)

TROSSELLUS. — Fasciculus, ut TROSSA. (Eugen. II PP.)

TROSSERIA. — Fasciculus, ut TROSSA. (A. 1354.)

TROSSIS. — Vasis genus; *sorte de vase.* (A. 1356.)

TROSSO. — Fragmen seu pars; *fragment, morceau;* ol. *tros.* (A. 1398.)

TROSSOLLUS. — Ut TROSSIS. (A. 1356.)

TROSSUS. — Fasciculus, ut TROSSA. (A. 1382.)

TROTANS. — Equus; *cheval.* (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

TROTANUS. — Erro, hariolus, mendax, ut TRUTANUS. (Ott. Frising.)

TROTARE. — Tolutare; *aller au trot, trotter.* (Pass.) — Ire; *aller.* (S. IX.)

TROTARIUS. — Cursor; *courrier, messager.* (*Ch. Arag.*)

TROTINGI. — Joculatores; *bouffons, baladins.* (Pap.) — Iid. q. PARANYMPHI. (Ap. Mur.)

TROTTA. — Italis, piscis genus; *truite.* (*A. SS.*)

TROTTONARE. — Idem q. TROTARE. (S. XIV.)

TROUSSA. — Idem q. TROSSA.

TROWENTUS. — Aremoricis *trowent*, moletrina cujus molæ ventorum vi versantur; *moulin à vent.* (*Ch. Arem.*)

TROYA. — Sus femina; *truie;* ol. *troye.*

TRUAGIUM. — Vectigal, carcer, servitus; *imposition, subside, prison, esclavage;* ol. *truaige, truage.* (Pass.)

TRUANNUS. — Mendicus; *mendiant, vagabond;* ol. *truand.* (Pass.)

TRUBLA. — Rete piscatorium; *sorte de filet de pêche, truble.* (A. 1333.)

TRUBLATOR. — Qui *trubla* piscat; *Vid.* TRUBLA. (*Ch. Floriac.*)

TRUBUCULUS. — Idem q. TRIBULUS.

TRUCA. — Arca; *coffre.* (S. XII.)

TRUCHA. — Ut TROTTA. (A. 1303.)

TRUCTE. — Paranymphus; *Vid.* DRUCHTE.

TRUCULARE. — Torquere; *tourmenter.* (*Vet. Cod.*)

TRUDANUS. — Ut TRUANNUS et TRUTANUS.

TRUEGA. — Sus femina; *truie.* (A. 1342.)

TRUEIA. — Eadem notione. (*St. Aven.*)

TRUELLA. — Trulla, ferrum latum quo parietes linuntur; *truelle.* (A. 1163.) — Mensura annonaria; *mesure de grains contenant un boisseau;* ol. *truau.* (A. 1224.)

TRUELLIUM. — Idem q. TROILLIUM. (A. 1322.)

TRUFA. — Fraus, nequitia, jocus; *ruse, tromperie, méchanceté, plaisanterie, raillerie;* ol. *truffe.*

TRUFABUFA. — In ecclesia Lugdunensi solemnis nominatio, quæ publice 23 Decembris fit, eorum qui in Officiis divinis festivitatis Natalitii Christi deservire debent.

TRUFARE. — Illudere, fallere; *tromper, friponner, moquer;* ol. *truffer.* (*A. SS.*)

TRUFATICUS. — Dolosus, fraudulentus; *trompeur, fripon;* ol. *truféeur.* (A. 1377.)

TRUFATOR.— Jocosus, facetus; *qui aime à plaisanter, à badiner;* ol. *truféeur.* (S. XIII.)

TRUFATORIUS. — Ut TRUFATICUS et TRUFATOR.

TRUIA. — Ut TRUEGA. (*Ch. Mas.*)

TRULLA. — Fraus, dolus, astutia; *adresse, ruse, fourberie;* ol. *trulle.* (*A. SS.*)

TRULLARE. — Prelo premere; *pressurer, passer au pressoir;* ol. *truiller.* (A. 1531.)

TRULLIA. — Ut TRUBLA. (A. 1281.)

TRULLUM. — Torcular; *pressoir.* (A. 1253.) — Vas vinarium; *vase à renfermer du vin.* (Flod.) — Quævis ædes, ut TRULLUS. (S. XIII.)

TRULLUS. — Ædes, domus, ædificium rotundum et concameratum in formam ovi, ciborium; *maison, édifice, rotonde, baldaquin, ciboire.* (Pass.)

TRUMBA. — Buccina; *trompette, trompe.* (Ap. Mur.)

TRUMELATOR. — Scortator, libidinosus; *débauché, adonné au plaisir de la chair;* ol. *trumeleur.* (A. 1357.)

TRUMETA. — Tuba; *trompette.*(Thwrocz.)

TRUNCARIUS. — Devorator; *qui dévore, dissipateur.* (Pap.)

TRUNCATIO. — Obtruncatio, amputatio; *amputation.* (*Cod. Th.*)

TRUNCATURA. — Mutilatio; *action de mutiler, mutilation.* (A. 1334.)

TRUNCHUS. — Decretus, statutus, definitus; *décidé, réglé, tranché.* (Ap. Mur.)

TRUNCIA. — Cæsio, putatio; *action de couper, de tailler.* (A. 1340.)

TRUNCUS. — Lapis cavus, ubi aqua, unde sacra lavantur, effunditur, in ædibus sacris; *piscine.* (Gilleb. Lun.) — Vas apum, in truncis arborum; *ruche d'abeilles.* (Lob. *H. Brit.*) — Arcella, cujusmodi in ecclesiis prostant ad recipiendas fidelium eleemosynas; *tronc, cassette à recevoir les aumônes.* (Pass.) — Genus ferramenti quod truncat, stipes, ad quem alligantur rei; *ceps à mettre aux pieds.* (Andr. Suen.) — Truncati seu mutilati membri extremitas; *moignon.* (Bal. *Misc.*) — Sedile ligneum et humile; *escabeau, tabouret de bois.* (Guid. *Disc. Fars.*)

TRUNGULUS. — Mutilus; *mutilé, tronqué.* (*Vet. Gl.*)

TRUSIO. — Trudendi actio, ejectio; *action de faire sortir, expulsion.* (*Vit. S. Leodeg.*)

TRUSTIS. — Fides, fiducia; *l'hommage et le serment de fidélité du vassal.* (Pass.) *Trustem facere,* fidem seu hominium præstare; *rendre foi et hommage.* (Pass.) *In truste dominica esse,* seu *in truste regis,* vel *in truste regali,* dicuntur qui regi ipsi fidem jurarunt; *être dans la truste du roi, son protégé, son antrustion.* (*L. Sal.*) — Is qui in *truste* regia est; *antrustion, protégé du roi.* (A. 877.) — Districtus, territorium; *ressort, juridiction, territoire.* (S. VII.)

TRUSULA. — Strigilis; *racloire.* (*Vet. Gl.*)

TRUTA. — Ut TROCTA. (J. de J.)

TRUTANIA. — Trutannorum agendi ratio; *vie de truand;* ol. *truandie.*

TRUTANIUS. — Ut TRUTANUS. (*Vet. Gl.*)

TRUTANIZARE. — Vitam *trutannorum* gerere; *gueuser, mendier;* ol. *truander.* (J. de J.)

TRUTANNARE. — Decipere, illudere, ut TRUFFARE. (*Vet. Cod.*)

TRUTANUS. — Erro, mendicus; *mendiant, gueux, vagabond;* ol. *truand.* (Pass.)

TRUTINA. — *Trutina monastica,* norma, regula; *règle monastique.* (*Ann. Ben.*)

TRUTZELMANNUS.—Interpres, ut TURCHEMANNUS.

TRUYA. — Porca, sus; *truie.* (A. 1287.)

TRUYNA. — « His diebus completa fuit *truyna* episcopatus S. Georgii de Ferraria et laborerium historiæ S. Petri. » (Ap. Mur.) An *struina,* ædificium, domus, ab Ital. *struire,* construere.

TRYTULA. — Ut TRUCTA. (Alan. de Insul.)

TUAZA. — Mensura sex pedum; *toise.* (A. 1356.)

TUBA. — Morbus equinus; *maladie de cheval;* ol. *courbe.* (Pet. de Cresc.) — Præco; *crieur public.* (*St. Venais.*)

TUBALITER. — Instar *tubæ.* (*A. SS.*)

TUBARE. — *Tubam* inflare, *tuba* canere; *sonner de la trompette.* (A. 1317.)

TUBARIUS. — Qui *tubas* facit; *fabricant de trompettes.* (Dig.)

TUBATOR. — Qui *tuba* canit; *celui qui sonne de la trompette, trompette.* (Ap. Mur.)

TUBECTA. — Tuba; *trompette.* (Ap. Mur.)

TUBERNIUM. — Pro *contubernium.* (Laur.)

TUBEROSUS. — Superbus; *gonflé d'orgueil.* (Guib.)

TUBEX. — Pro *tumex.*

TUBICINARE. — *Tuba* canere, ut TUBARE. (*Vet. Gl.*) *Tubicinare aliquem,* per præconem citare; *citer quelqu'un à son de trompe.* (*Cons. Tol.*)

TUBICINIUM. — Proclamatio quæ fit sonitu tubæ; *proclamation, publication à son de trompe.* (A. 1330.)

TUBLIUM. — Mensuræ frumentariæ species, apud Italos; *certaine mesure pour les grains.* (*Gest. Inn. III PP.*)

TUBRUCUS. — Lanea ocrea, ocreis aut calceis coriaceis superimponi solita; *bottines de laine;* ol. *gamaches.*

TUBULI. — Tibialia, quæ Græci recentiores τοῦβλα vocant. (*Vet. Gl.*)

TUCEPTUM. — Idem q. TUCETUM. (*A. SS.*)

TUCETARIUS. — Qui facit *tuceta; Vid.* TUCETUM.

TUCETOSUS. — Optimus, fertilis; *fertile, productif.* (Pap.)

TUCETUM. — Cibus ex carnibus frustatim incisis confectus; *sorte de saucisson.* (J. de J.)

TUCHINARE. — Rebellare; *se révolter;* ol. *tuchiner.* (A. 1386.)

TUCHINATUS. — Rebellio; *révolte, rébellion;* ol. *tuchinerie.*

TUCHINUS. — Prædo, grassator; *pillard;* ol. *tuchin.* (A. 1364.)

TUCUS. — Avis genus; *coucou.* (*Vet. Cod.*)

TUDATUS. — Malleus; *marteau.* (J. de J.) *Tudati*, qui habent capita grossata ad modum mallei grossi; *ceux qui ont de grosses têtes.* (Id.)

TUDITES. — Cognomen Caroli Martelli, a *tudes*, malleus.

TUELLA. — Triticum præstantius, idem q. TOZELLA. (A. 1267.)

TUELLUS. — Radix ungulæ equi; *la partie qui est au-dessus du sabot du cheval;* ol. *tuyau.* (Pet. de Cresc.) — Canalis, tubus, camini alveus; *conduit*, *tuyau;* ol. *tuel.* (A. 1301.)

TUERI. — Defendi, protegi, passiva notione : « Ut monasteria virginum a monachis *tueantur.* » (*Conc. Hisp.*) — Administrare, regere; *gouverner*, *administrer.* (A. 1264.)

TUERIA. — Fenestræ species in muris castrorum, qua in hostes tela emittebantur; *meurtrière.* (A. 1339.)

TUFELLUS. — Lapidis friabilis genus, Gal. *tuf.* (*A. SS.*)

TUFFOSUS. — Tophicius, tophinus; *de tuf.* (*Tract. de re milit.*)

TUFUS. — Idem. q. TUFELLUS.

TUGURIUM. — Calamus quo sanguis Christi hauriebatur e calice; *chalumeau, tube qui servait, lorsqu'on communiait sous les deux espèces, à recevoir le sang de Notre-Seigneur; Vid.* FISTULA. (*Us. Sang.*)

TUGURIUNCULUM. — Tuguriolum; *maisonnette*, *cabane.* (*A. SS.*)

TUIFICARE. — Confirmare; *confirmer*, *valider.* (*Vet. Chartular.*)

TUISARE. — Vocare aliquem *tu* per despectum; *tutoyer.* (Laur.)

TUISSIMUS. — Totus tuus; *tout à toi.* (Eck.)

TUITIALIS. — Tutus, ut puto : « Urbanus VI PP. captus fuit a Carolo, rege Siciliæ, et in carcerem *tuitialem* positus. » (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

TUITIO. — Immunitas, tutela, defensio, quam rex fidelibus suis vel ecclesiis indulget, quæ et *mundeburdium* dicitur; *Vide* MUNDEBURGIUM. — Administratio rerum et bonorum pupilli; *tutelle.* (*Chartul. episc. Par.*)

TUITISCUS. — Idem q. THEOTISCUS.

TULDUM. — Vasa, impedimenta; *bagages.* (*Vet. Gl.*)

TULERE. — Pro *tollere*, auferre : « Vestimenta cum calceamentis, quibus sanctus vir indui solebat *tulentes*, » etc. (*A. SS.*)

TULERIA. — Tegularum officina; *tuilerie.* (A. 1352.)

TULERIUS. — Tegularum artifex; *tuilier.* (A. 1352.)

TULIPA. — Pileus seu amiculum capitis Turcis in usu, Gall. *turban*, et inde flos notus Gallis *tulipe*, quod inversus hujus pilei speciem referat.

TULIPANTUS. — Pileus Turcicus; *turban.* (*A. SS.*)

TUMBA. — Sepulcrum, monumentum funebre; *lieu de sépulture*, *tombe*, *tombeau.* (Pass.) — Area; *cour*, *espace découvert fermé de murs ou de toute autre manière.* (Pass.)

TUMBATOR. — Tubicen; *trompette.* (A. 1333.)

TUMBATUS. — Sepultus; *enseveli.* (Ap. Pez.)

TUMBERELLUM. — Idem q. TUMBRELLUM.

TUMBETTA. — Tuba et tubicen; *trompette et celui qui en sonne.* (A. 1333.)

TUMBRELLUM. — Plaustri genus : *tombereau.* (Pass.)

TUMBULA. — Parva *tumba; Vid.* TUMBA.

TUMBUS. — Sepulcrum; *tombe.* (*Vet. Insc.*)

TUMENTUM. — Tumor; *enflement.* (*Vet. Cod.*)

TUMEX. — Livor, vibex; *meurtrissure.* (*Vet. Gl.*)

TUMIDARE. — Inflare, tumefacere; *enfler*, *gonfler.* (*A. SS.*)

TUMNA. — Campanæ clava ferrea; *battant de cloche.* (A. 1402.)

TUMO. — Temo; *timon.* (Guid. de Vigev.)

TUMORATUS. — Tumens, tumidus; *enflé*, *gonflé.* (*A. SS.*)

TUMULARIUS. — *Tumularia sepultura*, tumba, sepulcrum; *Vid.* TUMBA

TUMULATOR. — In Necrol. Eccles. Carnut. : « Sigo levita... præsulis Fulberti... » dicitur « *tumulator* liberalis, » quippe qui celebrandis ejus exsequiis, ornandoque tumulo opes et operam contulerit, ut habet Mabillonius.

TUMULLULUS. — Parvus tumulus; *petit tombeau.* (J. de J.)

TUMULTUARE. — Tumultuose clamare; *pousser des cris désordonnés.* (A. 1386.)

TUMULUS. — Mensura frumentaria, Siculis et Melitensibus; *sorte de mesure pour les grains.* (*A. SS.*)

TUNC. — *Ad tunc*, tum, tunc; *alors.* (Ap. Mad.)

TUNCHINIUM. — Cœtus judicialis cui præerat *tunginus; Vid.* TUNGINUS.

TUNGINUS. — Judex, qui loco comitis jus dicit; *assesseur d'un comte et qui jugeait en son absence.* (*L. Sal.*)

TUNICA. — Sagum militare quod armaturæ ferreæ, vel thoraci superinduebatur; *cotte d'armes.* (Pass.) *Tunica ad armare*, eadem notione. (A. 1202.) *Tunica audax*, seu *hardita*, idem q. *cotardia.* (S. XII.)

TUNICELLA. — Vestis subdiaconorum propria, ead. q. SUBTILE. (Dur.) Pro *tunica* pontificali occurrit in synodo Valentina, an. 1590.

TUNINA. — Thunnus salsus, Ital. *tonnina.* (*Ann. Gen.*)

TUNINUS. — Asserculus, ornithon gallinarium asserculis seu ambricibus cancellatum; *petite solive*, *chevron*, *barreau*, *volière grillée.* (Irm.)

TUNLEIUM. — Tributum, etc., ut TELON.

TUNNA. — Vas aquæ, vini, cerevisiæ, et alterius liquoris capax; *tonne.* (Pass.)

TUNNARE. — In *tunnam* seu dolium infundere; *verser dans un tonneau*, *entonner.* (Pass.)

TUNNARIA. — Vivarium : *réservoir pour le poisson.* (*Ch. Sicil.*)

TUNSIM. — Minutim, concisim; *menuement, par morceaux*. (J. de J.)

TUPINA. — Species exercitii militaris ludicri; *joute, exercice militaire*; ol. *tupineiz*. (A. 1329.) — Olla terræ, vas terreum; *pot de terre*; ol. *tupin*. (A. 1081.)

TUPPA.— *Tuppa catenæ*, sera; *serrure*. (*A. SS.*)

TURABULA. — Baculus collo porcorum appensus, ne prata subvertant. (*Cons. Sol.*)

TURACHIUM. — Epistomium, dolii obturamentum; *bonde*. (*A. SS.*)

TURBA. — Niger cespes, qui e terra palustri et bituminosa eruitur, et vicem carbonis præbet; *tourbe*. (Lamb. Ard.) — Practicis Gallicis, inquisitio a judice delegata super usu et more recepto in aliqua provincia; *enquête par turbe ou tourbe, qui se fait par l'audition de praticiens sur un point de coutume*. (Pass.) — Hæreticorum conventus; *assemblée, réunion d'hérétiques*. (*Cod. Th.*) — Actio juridica, qua quis in possessione sua turbatur; *trouble, action juridique qui trouble quelqu'un dans la possession de son bien*. (A. 1319.)

TURBAGIUM. — Jus *turbas* fodiendi; *droit d'exploiter les tourbières*. (A. 1308.)

TURBAMEN. — Turba, motus. (W. Neubrig.)

TURBANTIA. — Eadem notione. (Ap. Mur.)

TURBARE. — *Turbas* fodere; *exploiter des tourbières*; ol. *tourber*. (A. 1308.) — Omnem animi sensum cædendo auferre; *étourdir au moyen de coups*. (*L. Bavar.*)

TURBARIA. — Locus *turbæ* fodiendæ aptus; *tourbière*. (W. Armor.)

TURBARIUS. — Miles levis armaturæ, ut Turbiculus.

TURBATICUS. — Agitatus, turbulentus; *agité, troublé, remué*. (*A. SS.*)

TURBATIO. — Ut Turbagium. (A. 1294.)

TURBEDINES. — Tempestates, procellæ; *orages*. (Rur. Lemov. episc.)

TURBELLA. — Procella, quæ aerem turbat; *orage, tempête*. (S. Aug.)

TURBERA. — Idem q. Turbaria.

TURBICARE. — Turbationem facere; *faire du bruit*. (*Vet. Gl.*)

TURBICULUS. — Apud Hibernos miles levis armaturæ, qui jaculis amentatis, machæris, et cultris, sive sicis, skeynes vocatis, dimicabat.

TURBIDARE. — Perturbare, iram concitare; *troubler, irriter*. (Sid.)

TURBIFICARI. — Raucum fieri; *s'enrouer*. (*Med. Saler.*)

TURBINUS.— Turbo; *toupie*. (*Vet. Gl.*)

TURBONES. — Minæ, terrores, clamores; *menaces, frayeurs, cris*. (Pap.)

TURBULENTARE. — Idem q. Turbidare. (S. Zen.)

TURBULOSUS. — Conturbatus; *troublé, qui est dans le trouble*. (*A. SS.*)

TURCARE. — Quempiam ad Mahumetanam superstitionem traducere, Turcum facere; *rendre musulman*. (Raim. de Agil.)

TURCASIA. — Pharetra; *carquois, étui*. (*A. SS.*)

TURCELLUS — Pro Turtellus.

TURCHEMANNUS. — Interpres; *trucheman, interprète*.

TURCHESIUS. — Lapis pretiosus; *turquoise*. (A. 1347.)

TURCHIFARUS. — Monetæ aureæ Turcicæ species; *monnaie d'or turque*.

TURCHINA. — Ut Turchesius. (*A. SS.*)

TURCHINUS. — Cæruleus; *turquin*. (*A. SS.*)

TURCUS. — *Turcus magnus*, imperator Turcarum; *le Grand Turc, le sultan*. (Bern. de Breyd.)

TURELLA. — Parvus agger inter agros ductus, per quem inceditur; *petit chemin pour l'exploitation des terres*. (A. 1301.) — Turricula; *tourelle*. (*Ch. Angl.*)

TURELLUS. — Parva turris, ut Turella. (A. 1327.)

TURELUPINI. — Iidem q. Turlupini.

TURFA. — Niger cespes, ut Turba. (A. 1246.)

TURGIA. — Sus, ut puto; *truie*. (Ap. Mur.)

TURGIDARE. — Tumefacere; *gonfler*. (*A. SS.*)

TURGO. — Acipenser, tursio; *esturgeon*.

TURGOR — Tumor, turgiditas; *enflure*. (J. de J.)

TURIZELLUS. — Turricula, ni fallor: « Duo *turizelli* primo facti et levati fuerunt super baptismo ecclesiæ majoris cum colonellis et cum pannis deauratis. » (*Chr. Parm.* ap. Mur.)

TURLUPINI. — Hæretici Valdensium sectarii in Gallia sub Carolo V rege Franciæ. (A. 1372.)

TURMA. — Regio; *pays, canton*. (S. Aug.)

TURMELLUS. — Coxa; *cuisse*; ol. *trumeau*. (A. 1287.)

TURMINOSUS. — Torminosus; *qui a des coliques*. (*Vet. Gl.*)

TURMULA. — Diminut. a *turma*. (A. 1402.)

TURNA. — Quanti pluris sit compensatio in permutationibus vel bonorum divisionibus; *retour que l'on donne en échange*; ol. *tourne*. (Pass.) — Modus agri: « Fodere in campis unam *turnam* fossati. » (*St. Patav.*)

TURNARE. — Vertere; *tourner*. (*L. Bav.*)

TURNARIUS. — Qui prædium vel feudum cum aliis possidet; *copropriétaire, coseigneur*. (*Vet. Chr.*)

TURNELLA. — Turricula; *tourelle*; ol. *tournelle*. (A. 1202.)

TURNICLIA. — Sagum militare; *cotte d'armes*; ol. *tornicle*. (A. 1268.)

TURNUS. — Vices seu ordo quo quisque vice sua aliquid peragit; *tour, rang*. « Capellani canonicorum ad suæ *turnum* hebdomadæ ad *totum* teneantur servitium. » (A. 1405.) — Census pecuniarius; *sorte de redevance annuelle*. (A. 1351.) — Verticillum; *tourniquet*. (Lob. *H. Brit.*) *Vid.* Tornus. — Timpanum versatile apud moniales; *tour, sorte de meuble en usage dans les couvents de femmes*. (A. 1327.)

TURO. — Collis rotundus; ut Toro.

TURONENSIS. — Moneta Francisca Turonibus cusa; *tournois*.

TURONIUM. — Ut Toro et Turo.

TURPARE. — Mutilare ; *mutiler.* (Ap. Mart. *Anecd.*)

TURPATOR. — Qui *turpat.* (*Vet. Gl.*)

TURPEFACERE. — Stuprare ; *déshonorer.* (*Vet. Gl.*)

TURPERE. — Esse vel fieri *turpem ; enlaidir.* (*Vet. Gl.*)

TURPIDO. — Turpitudo ; *infamie, déshonneur.* (Tert.)

TURPILIANUM. — Infamia ; *infamie.* (Ap. Columb.) *In turpilianum cadere*, infamiam subire ; *être déshonoré.* (Id.)

TURPILOQUUS. — Qui turpia loquitur; *qui parle d'une manière obscène.* (Ap. Duell.)

TURPILUCRUS. — *Turpiter* lucrum faciens ; *qui gagne honteusement sa vie.* (*Vet. Gl.*)

TURPITUDO. — Locus *turpis*, obscenus, cloaca ; *égout.* (Thwrocz.)

TURQUEMAN. — Peregrini sermonis interpres, ut TURCHEMANNUS.

TURQUESIUM — Species vestis.

TURRAGIUM. — Turris seu carceris custodia ; *garde de tour ou de prison* (A. 1356.)

TURRALIS. — *Vid.* DOMUS.

TURRARIUS. — Turris seu carceris custos ; *gardien d'une tour ou d'une prison ;* ol. *tourier.*

TURRELLA. — Turricula ; *tourelle.* (A. 1435.)

TURRESINUS. — Eadem notione. (Ap. Mur.)

TURRESTINA. — Assatura ; *viande rôtie.* (*Vet. Gl.*)

TURRETA. — Ut TURRELLA. (S. XII.)

TURRIBILE. — Thuribulum ; *encensoir.* (A. 1462.)

TURRICELLA. — Ut TURRELLA. (Ap. Mur.)

TURRICELLUS. — Ut TURRILE. (Ap. Mur.)

TURRICULUS. — Pro TURRICELLA. (Flod.)

TURRILE. — Campanarii pyramis ; *la flèche du clocher.* (*Lib. Mir. S. Bertin.*)

TURRIONUS. — Turris major ; *grosse tour.* (Ap. Mur.)

TURRIS. — Campanarium ; *clocher.* (*Mir. S. Columban.*)— Arx, castrum ; *château-fort, citadelle.* (W. Gemet.) — Carcer ; *prison.* (*Ord. Hosp. S. Joan. Hieros.*) — Vas in quo Christi corpus asservabatur in turrium exiguarum figuram efformatum ; *ciboire en forme de tour.* (Gr. Tur.)

TURRISINUM. — Ut TURRESINUS. (Ap. Mur.)

TURRISTA. — Turris defensor ; *soldat préposé à la défense d'une tour.* (*Tract. de re mil.*)

TURRUNDA. — Ut TURRESTINA. (*Vet. Gl.*)

TURTA. — Ut TORTA.

TURTEGETES. — Tugurium, ædicula ; *maisonnette.* (*A. SS.*)

TURTELLUS. — Ut TORTA.

TURTIBULI. — Foramina per qua exit fumus caminorum ; fenestræ quibus calor balnei evaporat ; *ouvertures, tuyaux qui donnent passage à la fumée ; ouvertures destinées à la ventilation des salles de bains.* (*Vet. Gl.*)

TURTURELLA — Turtur ; *tourterelle.* (Ap. Mur.)

TURTURUS. — Pastor ; *berger.* (J de J.)

TURUCA. — Vestis regia ; *vêtement royal.* (Pap.)

TUSCHA. — Locus arboribus ad ornatum consitus ; *Vid.* TOSCHA.

TUSCULANUM. — Prædium quodvis amœnum ; *propriété d'agrément.* (Ap. Duel.)

TUSCUS. — Rudis, Hisp. *tosco.* (*A. SS.*)

TUSSITARE. — *Tussire* frequenter ; *tousser souvent.* (Ap. Pez.)

TUSSITUS. — Tussis ; *toux, toussement.* (*Vet. Gl.*)

TUSTAQUA. — Tectum porcorum ; *étable à porcs.* (A. 1328.)

TUSTARE. — Pulsare ; *frapper ;* ol. *tuster.* (*Ch. Occit.*)

TUTACULUM. — Tutamen ; *protection, abri, asile.* (Prud.)

TUTALANA. — Pannus e lana tantum confectus ; *tissu tout de laine.* (*St. Fer.*)

TUTAMENTUM. — Firmamentum, protectio ; *appui, protection.* (*Vet. Gl.*)

TUTARE. — Occidere ; *tuer.* (*Ch. Occit.*) *Tutare candelam* aut *cereum*, exstinguere ; *éteindre la chandelle.* (*Ord. Rom.*)

TUTELARIUS. — Qui sub alicujus tutela est ; *protégé, celui qui est sous la protection d'un autre.* (Ap. Lud.)

TUTELATOR. — Protector ; *protecteur.* (*Vet. Gl.*)

TUTELLA. — Administratio bonorum pupilli ; *administration des biens d'un pupille.* (A. 1472.)

TUTELLUS. — Calamus quo sanguis Christi a fidelibus hauriebatur ; idem q. CALAMUS, FISTULA, SIPHO, etc. (A. 1050.)

TUTELUS. — « In primis indulgentiam Christianis communi *tutelo* datam tollit Maximinus imp. » (Lact.) Legendum est *communi titulo*, hoc est communi utriusque imperatoris consensu.

TUTIA. — Cadmia ; *calamine* · ol. *tuthie.* (*St. Rip.*)

TUTOR. — Advocatus prædii ecclesiæ ; *l'avoué d'une église.* (A. 1043.) — Qui administrat, regit ; *administrateur, gérant.* (A. 1254.) — Fidejussor ; *révondant, caution.* (A. 1216.)

TUTTA. — Exactio, tributum, ut TOLTA.

TUTUBA. — Tubicen ; *trompette.* (A. 1504.)

TUTUPIA — Capitis tegumentum clericis proprium ; *bonnet carré.* (Pass.)

TUVEUS. — Ex tufo ; *de tuf.* (Ap. Mur.)

TYGANUM. — Sartago ; *poêle.* (*A. SS.*)

TYGURIUM. — Pro TEGORIUM.

TYMALLUM. — F. placitum, judicium domini feudalis. (A. 1201.)

TYMBA. — Sepulcrum, ut TUMBA.

TYMBUS. — Sepulcrum, ut TUMBA.

TYMPA. — Cauda caputii acuminata ; *la queue pointue du capuchon.* (Ap. Busch.)

TYMPANARIUM. — Campanarium ; *clocher.* (Ap. Chiffl.)

TYMPANELLUM. — Tympanum ; *tambour ;* ol. *tympan.* (Ap. Mur.)

TYMPANILE. — Idem quod TYMPANARIUM (*A. SS.*)

TYMPANIOLUM. — Parvum tympanum, *petit tambour.* (Arn.)

TYMPANISTRIA. — Campanæ; *cloches.* (*Vet. Cod.*)

TYMPANIZARE. — « Totum intumuerat corpus ejus, cutisque facta livida, per omnes corporis partes ad tactum quemlibet *tympanizans*, vehementissime tendebatur. » (*Vit. S. Gerald. abbat.*) Editor reddit « tendi instar tympani; » malim, « instar tympani resonare. »

TYMPANUM. — Campana quæ non clava, sed malleo percutitur, qua monachi ad refectorium vocantur; *timbre.* (*Cons. S. Germ. a Prat.*)

TYNERARIUS. — Tinarum artifex; *tonnelier.* (A. 1350.)

TYPACIUM. — Ut TYPARIUM.

TYPARIUM. — Sigillum cui principis τύπος seu imago insculpta est; *sceau.* (A. 1124.)

TYPHLOCOMIUM. — Domus in qua cæci aluntur; *hospice pour les aveugles.* (*A. SS.*)

TYPHUS. — Superbia, mentis elatio; *vanité, orgueil.* (*Vet. Gl.*) — Febris; *la fièvre.* (Pap.)

TYPI. — Imperatorum constitutiones, decreta, θεῖοι τύποι; *édits et constitutions des empereurs, surtout ceux qui sont relatifs à la foi.*

TYPICARE. — Figurare, exprimere; *exprimer, représenter, figurer.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

TYPICUS. — Ut TRETEUS. (*Vet. Gl.*)

TYPRUS. — Vasculi species: « Vas, quod *typrum* nuncupant, in celerarium deportavit, et ante vas, in quo erat cerevisia, deposuit, extractoque epistomii vertibulo, in illud cerevisiam excepit. » (*Vit. S. Columb.*)

TYPUS. — Febris accessio, febris ipsa, edictum, superbia; *accès de fièvre, fièvre, édit, ordonnance, orgueil, vanité.* (Pass.)

TYRA. — *Ad tyram* recta, a Gall. *à tire.* (A. 1217.)

TYRAMNIZARE. — Tyrannidem exercere; *régner, gouverner.* (Th. Otterb.)

TYRANNA. — Mulier quæ tyrannidem exercet; *femme qui règne, qui gouverne.* (*Vet. Gl.*)

TYRANNIS. — (Adject.) Pro *tyrannicus.* (S. IX.)

TYRANNITAS. — Pro *tyrannis.* (Ap. Mur.)

TYRANNUS. — Non modo rex pessimus atque improbus; sed etiam rex quivis dictus; *tyran, roi, tout chef de nation.*

TYRIACA. — Pro THERIACUM.

TYRIUM. — Purpura Tyria, vel pannus purpureus; *pourpre de Tyr, tissu de pourpre*

TYRO. — Miles, qui militiæ cingulo recens decoratus est, et necdum in bellis vel torneamentis tyrocinium suum exercuit; *nouveau chevalier qui n'a pas encore paru dans les tournois.*

TYROCINIUM. — Militia; *chevalerie.* (*Vet. Gl.*) — Torneamentum, ludi equestres, in quibus novi milites armorum suorum tyrocinia exercebant; *tournois, joute.* (A. 1221.) — Stipendium; *solde, salaire.* (*A. SS.*)

TYTERES. — Vox Hispanica, ludricra sigilla; *marionnettes.* (*Conc. Hisp.*)

TZANGÆ. — Calcei seu potius cothurni, qui crura et pedes tegebant; *brodequins.* (Ap. *Script. Byzant.*)

TZANSIUS. — Dignitatis nomen apud Græcos recentiores, idem qui *chiausius*, vel *chiaussus* hodie Turcis dicitur.

TZUSTRIA. — Monomachia ludrica, hastiludium singulare, idem quod JUSTA. (*Vet. Gl.*)

TZWYDIK. — Lini manipulus; *botte de lin.* (A. 1281, ap. Lud.)

U

UBACUM. — Septentrio, apud Provinciales; *le Nord.*

UBARTILLUS. — Mensuræ species; *sorte de mesure de capacité pour les grains.* (S. XII.)

UBERARE. — Fecundum esse vel ubera præbere; *allaiter* ou *être fécond*: « Gravidæ parturient, steriles *uberabunt.* » (*A. SS.*)

UBERTARE. — Abundare, uberem ac fecundum esse, ubertim habere; *être fécond, avoir en abondance.* (Gem.)

UBERTUOSUS. — Uber, abundans; *fécond, fertile, plantureux.* (J. de J.)

UBICADA. — F. modus agri: « Concedimus.... ad casam S. Vincentii res quasdam sitas in pago Lugdunensi in villa Montisgudini præter silvam quam reservamus, et de ipsa silva damus *ubicadam* unam. » (A. 942.)

UBIVIS. — Pro *ubicunque.* (*A. SS.*)

UBLADA. — Idem q. OBLATA.

UBLIA. — Eadem notione.

UCCUS. — Clamor inconditus; *cris et huées.* (*Form. Vet.*)

UCHA. — Ap. Pictavenses, præstationis species videtur, seu potius proclamatio vini venalis, aut jus percipiendi tributum ex hac proclamatione solvendum; *Vid.* HUCAGIUM. — Arca vel cistæ species, Picardis aliisque *huche.*

UDO. — Equi stragulum coactile; *couverture de cheval en tissu feutré.* (*Vet. Gl.*)

UFFINGI. — Dicti reges orientalium Anglorum ab Uba rege, qui vixit a. 578.

ULCEA. — Locus pascuæ; *lieu de pâture, pâturage.*

ULCUS. — Navis oneraria; *bâtiment de transport.* (*Leg. Ethel.*)

ULIXYCE. — Ulyssis more, astute; *à la manière d'Ulysse, astucieusement, avec fourberie, adroitement.* (Ap. Mur.)

ULLOMINUS. — Ullomodo; *d'aucune manière.*

ULMETA. — Locus ulmis consitus, ulmarium; *lieu planté d'ormeaux;* ol. *ormoie, ormille.* (*Chartul. S. Vict. Mas.*)

ULMEYA. — Eadem notione. (A. 1295.)

ULMICIO. — Eadem notione. (A. 832.)

ULNA. — Modus agri; *sorte de mesure agraire;* ol. *aune de terre.* (*Ch. Angl.*) — Inguen; *aine.* (Mur.)

ULNAGIUM. — Telarum pannorumve ad ulnæ rationem dimensio; *aunage.* — Præstatio quæ

Pro pannorum cum ulna mensura domino solvitur; *droit d'aunage*.

ULNARE. — Ulna metiri; *mesurer à l'aune, auner*. (Pass.)

ULNATIM. — Minutatim; *en détail, par fragments* : « *Ulnatim* vendere. » (A. 1337.)

ULNATOR. — Qui ulna metitur; *celui qui mesure avec l'aune, auneur*. (*Ch. Angl.*)

ULOZE. — Majoris navigii genus; *navire, bateau d'un grand tonnage*. (A. 1276.)

ULTELLA. — Lecythus; *flacon, pot à renfermer des liquides* : « Et offerant ibi quisque donativum suum et brachium candelæ, atque *ultellam* seu lecythum olei, et sanus eris. » (*A. SS.*) Legend. F. *ulicella* ab Ital. *uliva*, olea.

ULTERPES. — Choreæ species; *sorte de danse*. (A. 1217.)

ULTIMARE. — Ad extrema vergere, in ultima parte esse; *finir, s'approcher de son terme, toucher à sa fin*. (Tert.)

ULTIMATE. — Pro *ultimo* : « Recognosco me recepisse... summam 4 lib. et 10 sol. Paris. pro termino paschali *ultimate* præterito. » (A. 1497.)

ULTIMATIM. — Eadem notione. (Thwroc.)

ULTIMATUS. — Ultimus, extremus; *dernier* : « *ultimatum* arrestum. » (A. 1399.)

ULTIMISSIMUS. — Omnium postremus; *le dernier de tous* : « Ego ancilla vestra *ultimissima*, servissima omnium ancillarum vestrarum. »

ULTIMITAS. — Extremitas; *fin, terminaison*. (Const. Afr.)

ULTRA. — Pro *contra*. (A. 1397.)

ULTRAGIUM. — Quod excedit summam aliquam; convicium, injuria; immoderatio, imprudentia; præstationis species; *excédant, ce qui est au delà de la mesure; outrage, affront; passage des bornes de la modération, imprudence; redevance, taxe*; ol. *oultrage, oultraige*. (Pass.)

ULTRAMONTANUS. — Qui ultra montes, hoc est Alpes, degit; *qui demeure au delà des Alpes, ultramontain*. (Clem. IV PP.)

ULTRARE. — Injuriis afficere; *outrager, couvrir d'insultes*. (A. 1346.)

ULTRARHODONENSES. — Qui ultra Rhodonum habitant, Occitani comparate ad Massilienses; *les habitants d'au delà du Rhône, les Languedociens relativement aux Marseillais*. (A. 1312.)

ULTRERIUS. — Transversus; *qui traverse, oblique, transversal*. (A. 1243.)

ULTRINUS. — Uterinus; *de la même mère, utérin*. (A. 1382.)

ULTRIS. — Auctus; *accru, augmenté*. (A. 1303.)

ULTROJECTUS. — Postpositus; *placé en seconde ligne*. (*Vet. Form.*)

ULTRONEITAS. — Facultas faciendi quod quis vult; *volonté absolue, liberté complète d'agir*. (Fulg.)

ULULAMEN. — Ululatus; *hurlement, gémissement*. (Prud.)

UMACIA. — Pro VINACIA.

UMBELLUM. — Umbraculum ad arcendos solis ardores; *appareil destiné à garantir de l'ardeur du soleil, parasol*. (*Vet. Gl.*)

UMBRA. — Territorium urbi adjacens; *partie de la banlieue d'une ville qui en touche les murs*. (A. 1307.) — Species, simulatio; *ombre, prétexte*. (A. 1316.) — *Umbræ*, phantasmata; *fantômes, ombres*. (*Vet. Gl.*)

UMBRACULUM. — « Sacrosanctæ basilicæ S. Sulpicii Nivensis monasterii qui est sub *umbraculum* Biturige civitatis constructus. » (*Chartul. Bit.*) Hoc est prope muros civitatis.

UMBRALE. — Velum, conopeum; *rideau, moustiquaire*. (*Nec. ab. Altorf.*)

UMBRARIUS. — Qui umbrarum seu spirituum responsa expetit; *superstitieux, celui qui attend les réponses des esprits*. (S. VII.)

UMBRATICI. — Umbræ; *esprits, fantômes*. (*Vet. Gl.*)

UMBRATILITER. — Levi pictura, rudibus lineamentis; *en esquissant légèrement*. (Sid.)

UMBRELLA. — Idem q. UMBRELLUM.

UMECTA. — Loca paludosa, vel palustribus vicina; *lieux marécageux ou voisins de marais*. (Ap. Meichelb.)

UMUS. — Cassis; *heaume*. (A. 1345.)

UNALIS. — Singularis : « Monachus Græce, Latine *unalis*, sive quod solus in eremo vitam solitariam ducit; sive quod sine impedimento mundiali mundum habitet; sive quod in hac vita solus etsi inter multos habitet versetur. » (*Can. Hiber.*)

UNAMITANS. — Pro *unanimis*. (*Conc. Hisp.*)

UNAMMES. — Amazones; *Amazones*. (*Vet. Gl.*)

UNANIMITAS. — Animi necessitudo : « Litteras ab *unanimitate* tua nostro directas apostolatui, apostolica patientia suscepimus. » (A. 928.)

UNANIMITUS. — Una mente, uno animo; *unanimement*. (Ap. Duel.)

UNARE. — Unum efficere, congregare; *unir, joindre*. (Tert.)

UNATIM. — Simul, una; *ensemble*. (*A. SS.*)

UNCATUS. — Instar unci factus; *en forme de croc, crochu*. (Sid.)

UNCIA. — Monetæ aureæ genus in usu apud Siculos aliosque; *monnaie d'or en usage en Sicile et ailleurs*. — Modus agri, non ubique idem; *sorte de mesure agraire*. — *Uncia pollicis*, articulus pollicis; *l'articulation du pouce*. (*A. SS.*)

UNCIALIS. — *Unciales litteræ*, characteres uncia, id est pedis duodecima parte constantes; *lettres onciales*.

UNCIATA. — Modus agri, ut UNCIA.

UNCINARE. — Hamare, unco prehendere; *accrocher, saisir avec un croc*. (*Vet. Gl.*)

UNCINULUS. — Diminut. ab uncus; *petit crochet*. (Sid.)

UNCIUNCULUS. — Calceamenti recurvi species; *chaussure à pointe recourbée, soulier à la poulaine*. (A. 1365.)

UNCTARIA. — Quæ unctum vendit; *marchande de graisse*; ol. *ointière* (S. XIII.)

UNCTARIUS. — Qui unctum vendit; *marchand de graisse ou d'oing*; ol. *ointier*. (Id.)

UNCTIO. — Oleum sanctum; *saint-chrême* (A. 1376.)

UNCTOR. — Ut UNCTARIUS. (A. 1407.)

UNCTUM. — Adeps; *oing, graisse*. — Oleum

quo utuntur lanam carminantes; *huile à carder la laine.*

UNCTUOSUS.—Unguine plenus; *onctueux.* (Leon.)

UNCTURA.— Adeps; *graisse.* (A. 827.)

UNCUS.— Modus agri apud Danos; *sorte de mesure agraire.*— Uncus pastoralis, virga vel baculus episcopalis recurvus; *crosse épiscopale.*

UNDACIO.— Inundatio; *débordement.* (Lob. *H. Brit.*)

UNDAIZARE.— Ut UNDEIARE. (Pass.)

UNDARE. — Eadem notione. (S. XVI.)

UNDANTER. — Copiose; *copieusement, en abondance.* (*Vet. Gl.*)

UNDE. — Pro *de quo* · *d'où.* — Pro *cujus; dont.* — Qua; *par où.*

UNDECIMA. — Præstationis species; *droit de onzième, sorte de redevance seigneuriale.* (A. 1309.)

UNDEIARE. — Infantem vel moribundum non omnibus adhibitis baptismi cæremoniis baptizare, lustrali aqua perfundere; *ondoyer;* ol. *umdéer.* (Pass.)

UNDENUS. — Præstationis genus, ut UNDECIMA. (A. 1375.)

UNDERARE. — Abundare, affluere; *arriver en abondance, affluer.* (*Ep. S. Hildeg.*)

UNDESCERE. — In undas excrescere, tumere: « ita quod non *undescit* mare in via, per quam transiit dolium; sed serenitas semper ibi apparet. » (*A. SS.*)

UNDESECUS. — Pro *undequaque.* (A. 866.)

UNDIFRAGUS. — Qui undas frangit; *qui brise les vagues.* (Venant.)

UNDRAMENTUM. — Reliquum, quod excedit summam; *excédant, ce qui dépasse la mesure.* (A. 1230.)

UNGIANA. — Annonæ species, eadem f. q. UNIGRANUM. (A. 1373.)

UNGUENTARIUS. — Qui unguentarium seu adipem vendit; *marchand de graisse.* (A. 1287.)

UNGUENTUM. — Adeps; *graisse.* (A. 1418.)

UNGUICULARIUM. — Culter aut quid simile quo ungues resecantur; *instrument à couper les ongles.* (*Vet. Gl.*)

UNGULA. — Ferramentum mucronatum quo sulcatim corpora laniabantur et fodiebantur; *instrument de torture avec lequel on déchirait le corps des condamnés, griffe.* (Ugut.)

UNGULARE. — Ungulis subiicere, ungularum tormentum inferre; *appliquer au supplice de l'ungula, faire déchirer avec des griffes de fer.* (*Vet. Cod.*)

UNIAMENTUM. — Metallorum temperatio; *alliage.* (A. 1225.)

UNIANIMIS. — Pro *unanimis:* « Fratres charissimi, oratione *unianimes* deprecemur. » (Mab. *Lit. Gal.*)

UNIBOS. — Uno bove vectus; *traîné par un seul bœuf.* (*A. SS.*)

UNICOLEUS. — Qui unicum habet testiculum; *qui n'a qu'un testicule.* (*Vet. Gl.*)

UNICORDIA. — Concordia; *concordance.* (*Vet. Gl.*)

UNICORNUUS. — Animalis species; *licorne;* ol. *unicorne.* (Tert.)

UNICORPOREUS. — Unius corporis; *qui n'a qu'un corps.* (Firm.)

UNICORPORIS. — Eadem notione. (Guib.)

UNICUBA. — Unius viri uxor; *femme qui n'a été mariée qu'une fois.* (S. Hier.)

UNICULTOR. — Unius Dei cultor; *adorateur d'un seul Dieu.* (Prud.)

UNIFICARE. — Unum facere; *unifier, faire un:* « *Unificantis* gratiæ æternum fœdus agnovit. » (S. Paulin.)

UNIFORMISARE. — Uniformem reddere; *rendre uniforme, uniformiser.* (*Conc. Basil.*)

UNIGAMUS. — Qui uni tantum nupsit; *celui qui n'a été qu'une fois marié.* (*Vet. Gl.*)

UNIGENA. — Ejusdem gentis; *de la même nation.* (*Gest. Tanc.*)

UNIGENEA. — Quæ sunt ejusdem generis; *qui sont de la même espèce.* (Gocl. *Lex.*)

UNIGENEITAS. — Homogeneitas; *état de ce qui est de la même espèce, homogénéité.* (Id.)

UNIGRANUM. — Grani genus, id. q. GRAVANETUM.

UNIO. — Societas, fœdus, consociatio; *ligue, association, union.* — Cepe; *oignon;* — Unitas; *unité.* — Vox fori ecclesiastici in re beneficiaria, cum duobus beneficiorum fructus sub eodem titulo uni tribuuntur; *cumul.*

UNIOCULUS. — Cocles; *borgne.* (Ditm.)

UNIONITÆ. — Hæretici qui « dicebant unam substantiam et unam personam, Filium et Spiritum negabant. »

UNIPECIUS. — Integer; *d'une pièce.* (Emp.)

UNIRE. — Conjungere; *unir.* (*Conc. Hisp.*)

UNISONUS. — Ejusdem soni; *unisson.* (*A. SS.*)

UNISSIMUS. — « Tam simplex Deus, quam unus est. Est autem unus, et quomodo aliud nihil, si dici potest, *unissimus* est. » (S. Bern.)

UNISUBSTANTIANI. — *Vid.* HOMOUSIANI.

UNITATUS. — Conjunctus, unitus; *joint, uni.* (*A. SS.*) — Vacuus, planus, nudus; *sans inégalité, uni.* « Idem Gaudefridus dedit prioratui... totam vineam suam tam plantatam quam *unitatam.* » (A. 1222.) Hoc est, agrum vineis plantandis idoneum, sed iis nondum consitum.

UNITER. — « Unius estis oves; heu! cur non *uniter* itis? » (Fort.) Quasi *unum iter.*

UNITESTIS. — Ut UNICOLEUS.

UNITIM. — Una, simul; *ensemble.* (Cam. Pereg.)

UNITIO. — Conjunctio; *union.* (A. 1390.)

UNITUM. — Panni species a simplice textura sic dicti; *tissu uni.* (A. 1446.)

UNIVERSALITER. — Universe; *généralement, en général.*

UNIVERSITAS. — Incolarum urbis vel oppidi universitas; *l'ensemble des habitants d'une ville, la commune.* (A. 1271.) — Collegium canonicorum; *collège de chanoines.* (A. 1178.)

UNIVIRA. — Quæ uni nupsit; *qui n'a eu qu'un mari.* (Tert.)

UNIVIRATUS. — Conditio, status univirarum; *condition de la femme qui n'a eu qu'un mari, monogamie.* (Tert.)

UNIXIS. — Pro *unimixis,* lucerna unius luminis; *lampe à un seul bec.* (*Vet. Ch.*)

UNO SEMEL. — Aliquando; *quelquefois.* (A. 1455.)

UNOSE. — Simul; *ensemble, à la fois.* (Non.)

UNQUAM. — Pro *quondam.* (A. 1308.)

UNUS. — Pro *quidam:* « Evenit ut *unus* homo vinctus duceretur. » (*A. SS.*)

UNX. — unguis; *ongle*. (*Vet. Gl.*)

UPLANDA. — Superior terra, Anglis, seu, ut vulgo loquimur, terra firma, respectu paludosæ; *terre ferme et élevée* (pour la distinguer d'une terre aquatique).

UPLANDENSIS. — Ap. Anglos, rusticus, agrestis, silvestris, montanus; *paysan*, *habitant des forêts*, *montagnard*.

UPPATURA. — Cantilenæ seu cantus species; *espèce de chant*. (*Const. Carmel.*)

UPUA. — Pro *upupa*.

UQUA. — Bannum, proclamatio; *publication*, *proclamation*. (A. 1370.)

UQUAVINUS. — Præco, qui venum venale proclamat: *crieur public*. (A. 1330.)

URANICUS. — Cœlestis; *du ciel*, *céleste*. (*H. Occit.*) « *Uranica patria;* » *le séjour céleste*. (*Vet. Insc.*)

URANITUS. — Eadem notione. (*A. SS.*)

URANIUS. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

URANUS. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

URBALIS. — Urbanus; *de ville*. *Ecclesiæ urbales*, majores, cathedrales. (Ach. *Spic.*)

URBANARI. — Rempublicam administrare, in urbe degere; *gouverner l'Etat*, *vivre à la ville*. (*Vet. Gl.*)

URBARIUM. — Prædium urbi proximum; *bien de campagne situé aux environs d'une ville*. (*A. SS.*)

URBATUS. — Sulcus qui fit in urbe condenda urvo aratri designatus; *sillon que l'on trace lors de la fondation d'une ville pour en indiquer l'enceinte*.

URBECULA. — Oppidulum; *petite ville*. (A. 1456.)

URBICARIUS. — *Urbicariæ regiones*, quæ a præfecto urbis administrabantur; *quartiers situés aux approches des villes et dépendant de leur administration*. (*A. SS.*)

URBICUS. — Civis; *habitant d'une ville*, *bourgeois*. (*A. SS.*) — Romanus; *de Rome*, *Romain*: « *Urbicus* Papa; » *le Pape de Rome*. (S. Paulin.)

URBS. — *Urbs aurea*, Roma; *Rome*. (Prud.)

URBURA. — Apud Hungaros, jus regium in fodinis aureis, argenteis, etc.; *droits du roi sur les mines et minières*.

URCA. — Modus agri, pro UNCIA. (A. 1255.)

URCEOLUS. — Situla; *vase pour puiser de l'eau*, *seau*. (Falc.) — Vas superius unde lavandis manibus aqua infunditur; *pot à eau*, *aiguière*. (Lanf. arch. Cant.)

URCEUS. — Sepulcrum, feretrum, theca reliquiarum; *tombeau*, *sépulcre*, *châsse*, *reliquaire*. (*A. SS.*)

URCIUS. — Pro URCEUS.

URGESCERE. — Sæpius urgere; *presser souvent*. (Lucif. Calar.)

URGUERE. — Accusare; *accuser*. (*Cod. Theod.*) — Urgere; *presser*. (A. 822.)

URINA. — Origo; *origine*. (A. 1287.) *Urina laxivia* cerevisia dicitur. (A. 1347.)

URINAL. — Matellio; *vase de nuit*. (A. 1351.)

URINARE. — Mingere; *uriner*. (*Gl. Vet.*)

URIO. — Ludi genus, idem q. SENIO.

URLARE. — Orulam vel limbos inserere; *border*, *mettre une bordure*. (*Mon. Ang.*)

URNA. — Limbus; *bord*, *bordure*; ol. *orle*. — Mensura liquidorum; *mesure de capacité pour les liquides*. — Sepulcrum; *tombeau*.

URPHEDA. — Apud Germanos, juramentum quod ex carcere dimissus præstat de non ulciscendo; *serment fait par celui qui sort de prison de ne pas se venger de ses accusateurs*.

URSA LIBRA. — Pro *arsa; Vid.* ARSURA. (Kenn.)

URSARIUS. — Vir e familia, domesticus, officialis palatinus; *serviteur*, *domestique*. (A. 1176.) — Cui ursos ad spectaculum instruendi cura commissa est; *celui qui dresse* ou *qui est chargé de dresser les ours destinés aux spectacles publics*, *montreur d'ours*. (Lamb.)

URTELLA. — Judicium divinum, purgatio vulgaris; *jugement de Dieu;* id. q. ORDALIUM.

URTIFER. — Hortus; *jardin*. (*Vet. Tab.*)

URUS. — Bos silvestris; *bœuf sauvage*, *urus*.

URVUS. — Aratri curvatura proprie; item sulcus aratro designatus, intra quem urbem ædificarent. (Rol. Pat.)

USA. — Fluvius; *cours d'eau*. (*Ch. Sax.*) — Jus utendi aliqua re; *droit d'usage*. (A. 1308.)

USAGGERIUS. — Officium apud Templarios; *usagier*, *dignitaire du Temple*.

USAGIARE. — Ea quæ ex usu debentur præstare; *payer les droits et les redevances*, etc., *établis par l'usage*. (A. 1295.)

USAGIARIUS. — Quo uti licet; *chose dont on a la jouissance*, *principalement les bois et les pâturages*: « Solvent unum denarium de quolibet porco lactente quem habebunt in alio nemore communi et *usagiario*. » (A. 1279.) — Qui in silva aliena *usagium* habet; *celui qui a le droit d'usage*, *c'est-à-dire de couper du bois dans une forêt et de mener paître ses troupeaux dans un pâturage*; ol. *usagier*. (A. 1331.)

USAGIUM. — Usus, mos; *coutume*, *usage*. — Jus utendi aliqua re (dicitur potissimum de nemorum usu); *usage des bois*, *droit d'y faire paître ses bestiaux et d'y prendre le bois dont on a besoin pour sa consommation*. — Tributum, vectigal, vel etiam servitium, quod domino ex usu et consuetudine debetur; *redevance*, *corvée*, etc., *tout ce que le vassal doit au seigneur en vertu de la coutume*, *redevance*, *prestation coutumière*.

USAGIUS. — Vectigal, quod ex usu domino debetur, ut USAGIUM. (A. 1202.)

USAGO. — Usus, consuetudo; *usage*, *coutume*. (Ap. Perard.)

USAIGIUM. — Idem q. USAGIUM. (A. 1216.)

USANCIA. — Præstatio quæ ex usu et consuetudine debetur, ut USAGIUM. (A. 1166.)

USARE. — Frui, gaudere; *jouir*, *user*. (Pass.) *Usare de foresta*, in ea habere usagium; *avoir le droit d'usage dans un bois; Vid.* USAGIUM.

USARIA. — Hippegus; *navire de transport pour les chevaux*. (S. XIII.) — Tributum, præstatio quæ ex *usu* debetur, ut USAGIUM. (A. 1233.)

USATICALIS. — Ex usu debitus; *qui est dû d'après la coutume*. (A. 1378.)

USATICUM. — Tributum, præstatio quæ

ex usu et consuetudine pensitatur, ut USAGIUM. (*Usatica* et *Usatici* crebro appellantur consuetudines municipales.)

USATICUS. — (Subst.) eadem notione. (A. 941.) — Ususfructus, jus re aliqua utendi per vitam, ut videtur; *usufruit, jouissance viagère.* (A. 1370.) — (Adj.) Ex usu et consuetudine debitus, ut USATICALIS. (A. 1344.)

USATUS. — Societas certis usaticis addicta; *association, compagnie.* (Dom. de Grav.) — Detritus : *usé;* « *usatus* pannus. » — Quod ex usu debetur; idem q. USATICUM. (*Ch. Prov.*)

USCERIUM. — Navis qua equi transvehuntur; *navire destiné au transport des chevaux.* (A. 1336.)

USCLADA. — Pars silvæ combusta, idem q. ARSEIA.

USIA. — « Causa hujus doloris erat pediculus ovinus, quem grammatici *usiam*, quasi ab *urendo*, vocant. » (*Vit. S. Bern. Pœnit.*) Loquitur de dolore aurium.

USIATICUS. — Tributum, præstatio quæ ex usu et consuetudine debetur, ut USAGIUM. (A. 1184.)

USIBILIA. — Supellex, utensilia : « De annona modii xxx cum omnia *usibilia* ligni et ferri quod necesse habet homo in omnibus. » (A. 855.)

USICHERIUS. — Ut USCERIUM.

USIHERUS. — Eadem notione.

USIMENTUM. — Facultas quam quis habet utendi in alieno prædio rebus non suis; *droit de se servir des choses qui ne nous appartiennent pas, jouissance.* (Mart. *Ampl. Col.*)

USINA. — Ustrina, vel officina quævis ad aquas exstructa; *atelier, usine* (en général).

USINARE. — F. usimentum habere; *Vid.* USIMENTUM. (A. 1240.)

USITARE. — Uti; *faire usage.* (Bal. *Misc.*) — Frequentare; *fréquenter un lieu.* (A. 1412.)

USITATA. — Præstatio quæ ex usu exigitur, ut USAGIUM. (A. 1224.)

USITATIO. — Usus; *usage, exercice.* (A. 1372.) — Idem q. USITATA. (A. 1173.)

USITATUS. — Detritus; idem q. USATUS. (*A. SS.*)

USSARIUS. — Idem q. USCERIUM.

USSERA. — Officii nomen in ecclesia Coloniensi; f. ostiarius, a Gallico *huissier.*

USSERIA. — Ut USCERIUM.

USSERIUS. — Eadem notione, imo ostiarius; *portier, concierge,* a Gal. *huissier.*

USTAGIUM. — Pro HOSTAGIUM. (A. 1265.)

USTEARIUS. — Pro *ostiarius clericus.* (Mab. *Lit. Gall.*)

USTENSILIA. — Pro *utensilia.*

USTERNA. — Pro *ustrina.*

USTIARIUS. — Idem q. USTEARIUS.

USTURA. — Inflammatio; *inflammation.* (Alex. Iatro.) — Flamma; *flamme.* (*A. SS.*)

USTUS. — Ustio; *action de brûler, brûlure.* (*St. Cad.*)

USUAGIARIUS. — Qui in usu est rem aliquam agendi, maxime qui in silvis alienis usagium seu usum habet ad pascenda animalia vel ad ligna cædenda; *celui qui a la jouissance d'une chose, de quelque manière que ce soit, celui surtout qui a le droit d'usage dans un bois ou un pâturage;* ol. *usagier.*

USUALE. — Jus utendi; *droit d'usage dans les bois et les pâturages.* (A. 1150.)

USUALIS. — Qui in usu est; *habituel, ordinaire, commun:* « *Usuale* argentum, *usualis* sermo. »

USUALITAS. — Idem q. USUALE. (A. 1261.)

USUALITER. — *Usualiter tenere,* ad usumfructum possidere; *avoir l'usufruit de.* (S. IX.)

USUARE. — Frui, gaudere, ad usumfructum tenere; *avoir la jouissance, user, posséder en usufruit.* — In usu esse, solere; *être en usage, habituel, ordinaire.*

USUARIA. — Ususfructus seu potius jus utendi, ut USUALE. (A. 1142.)

USUARIUM. — Eadem notione. (A. 1140.)

USUARIUS. — Qui alicujus rei usum habet; *celui qui a le droit d'user d'une chose, usagier.* (A. 1309.) — *Usuarius fructus,* ususfructus; *usufruit.* (*Tab. S. Vin. Cen.*)

USUCAPIO. — Pecus vagabundum, servus fugitivus; *troupeau égaré et vagabond, serf fugitif.*

USUFRUCTUARE. — Dare ad usumfructum, usufructuario et precario jure; *donner l'usufruit d'une chose, donner une chose à titre usufruitier* (A. 955.) — Usufructuario jure re aliqua uti; *jouir à titre usufruitier.* (A. 1133.)

USUFRUCTUARIUM. — Pro *ususfructus.* (Greg. M.)

USURA. — *Usura realis* et *mentalis :* « Usura *realis* est quando mutuo dantur XII denarii pro XIII; vel alias secundum majus et minus. Et *mentalis* est, quando propter dilationem carius vendunt et vilius emunt. » (*St. eccl. Const.*)

USURARE. — In fœnore nummos ponere, dare fenori pecuniam; *placer son argent à intérêt.* (Pass.) « *Usuras* producere; » *produire du revenu, porter intérêt.* (Bract.)

USURARII. — Fœneratores, qui ad usuram commodant; *prêteurs, usuriers.* (Pass.

USURARIUM. — Ususfructus, jus utendi; idem q. USUARIA. (A. 1124.)

USURIA. — Jus utendi, ut USAGIUM. (A. 1051.)

USURPARE. — Exorare; *obtenir :* « *Usurpavi* ut mecum infans in carcere maneret. » (*A. SS.*)

USURPATIVE. — Injuste, inique; *contre le droit, injustement :* « Panes sanctos quos non licet edere, nisi solis prædicatoribus *usurpative* comedunt. » (Hug. Met.)

USURPATOR. — Injustus occupator; *celui qui possède une chose sans y avoir droit, usurpateur.* (Symm.)

USURPATRIX. — Quæ injuste aliquam rem tenet; *celle qui usurpe.* (Salv.)

USUS. — (Subst.) Jus utendi; *droit d'usage.* (A. 1482.) — Præstatio quæ ex usu pensitatur, ut USAGIUM. (A. 1030.) — (Adj.) Detritus, ut USATUS. (A. 1476.)

USUSMERITUM. — Ususfructus; *usufruit, jouissance.* (A. 829.)

UT. — *Ut dicitur,* formula quæ cautionis causa ad nauseam usque adhibetur in instrumentis XI, XII et XIII sæculi; *formule très-ordi-*

naire dans les titres du XIe, *du* XIIe *et du* XIIIe *siècle, et qui correspond à la locution: à savoir.*

UTARE. — Uti; *jouir, faire usage.* (A.1358.)

UTAREUS. — Vetus, antiquus; *ancien.* (*Vet. Ch.*)

UTARINUS. — Eadem notione. (Id.)

UTARIS. — Eadem notione. (Id.)

UTDICUS. — Frisionibus, agger contra inundationes maris; *digue construite pour arrêter les débordements de la mer.*

UTELE. — Mensura frumentaria, et ager in quo tantum frumenti seminari potest, quantum capit hæc mensura; *Vid.* OCTALIUM.

UTELEIA. — Eadem notione.

UTELIS. — Eadem notione.

UTENSERIA. — Utensilia; *ustensiles:* « Omnia coquinæ *utenseria* argentea dedit. » (Joh. Iper.)

UTENSILE. — Instrumentum; *outil.* (*A.SS.*) — Ustrina officina quævis; *boutique, atelier, usine.* (Œf.)

UTENSILITAS. — Utilitas, usus; *utilité, usage, emploi.* (Tert.)

UTENSILIUM. — Ornamentum, ornatus; *ornement, objet de décoration.* (And. Flor.) — Utensile; *instrument, outil.* (A. 1240.)

UTENSIS. — Utilitas, commodum; *utilité, avantage.* (A. 1011.)

UTENSUS. — Eodem sensu. (A. 1011.)

UTERINUS. — Eadem matre natus; *utérin, né de la même mère.* (*Fratres uterini*, vulgo dicuntur qui eadem matre sed diverso patre geniti sunt. *Uterini* etiam interdum nuncupantur ex altero connubio procreati, ad discrimen duntaxat eorum qui eodem patre, sed diversa matre ex prioribus nuptiis nati sunt. Tandem *uterini* appellantur monachi ejusdem cœnobii alumni ap. And. Flor.)

UTFANGI. — Novales terræ, videlicet noviter excultæ; *terres novales.* (*Ch. Fland.*)

UTHAGIUM. — Pro HUESIUM.

UTHESIUM. — Eadem notione.

UTI. — Cum accusativo non raro sumitur: « ut lectores oraria non *utantur*. » (Ferr.Bre.) — Solere, in usu esse; *être en usage.* (A.1317.)

UTIFRUI. — Usumfructum habere, usufructuario jure re aliqua uti; *avoir l'usufruit d'une chose, posséder une chose à titre usufruitier.* (A. 1298.)

UTILIS. — Probus, bonus, strenuus, fortis; *capable d'exercer une charge, plein de capacité et de mérite, brave, actif.*

UTILITAS. — Probitas, animi magnitudo; *honnêteté, bonté, bonnes mœurs, valeur morale, grandeur des sentiments.* — *Utilitates*, commodum, negotia; *avantage, affaires.* (Gr. M.)

UTINGA. — Villa, domorum collectio; *village, hameau.* (*A. SS.*)

UTINUS. — Consuetus, solitus, quo utimur: « Pauperibus eleemosynam de *utinis* cibis annonæ, ad mensuram stabulensis oppidi dare statuit. » (A. 1182.)

UTITARI. — Sæpe uti; *faire souvent usage.* (*Gl. Vet.*)

UTLAGA. — Exlex, extorris, proscriptus; *banni, proscrit, qui est hors la loi.* (*Ch. Angl.*)

UTLAGARE. — Extra legem ponere, exlegem facere, proscribere; *mettre hors la loi, proscrire.* (Id.)

UTLAGARIA. — Proscriptio; *action de mettre hors la loi.* (*Leg. H. reg. Angl.*)

UTLAGARIUM. — Eadem notione. (A. 1452.)

UTLAGATIO. — Eadem notione. (Id.) — Interdictum; *défense, interdit.* (*Tab. Lepros. S. Audom.*)

UTLAGHIARE. — Idem q. UTLAGARE. (Rad. Cogg.)

UTLAGIUM. — Idem q. UTLAGARIA. (*Leg. Kan. reg.*)

UTLEIPA. — Anglis, evasio; *action de s'échapper, évasion.*

UTRICLARII. — Nautarum genus, ab utriculis quæ forma navium erat, ita dicti; *bateliers.*

UTTERARE. — Scriptoribus Anglicis, proferre, distribuere; *distribuer, donner.* (A. 1551.)

UVERE. — Humere, pinguescere; *être humide, engraisser, croître.* (*Vet. Gl.*)

UX. — *Vid.* Uss.

UXELLATUS. — Avibus ornatus; *orné d'oiseaux:* « de toalliis *uxellatis.* » (*St. Verc.*)

UXORARE. — Nubere; *se marier.* (Ap. Mur.)

UXOREUS. — Conjugalis; *matrimonial, conjugal:* « *uxoreum* vinculum. » (A. 862.)

UZIFUR. — Minium; *cinabre, minium.* (*Vet. Gl.*)

UZUFAR. — Eodem significatu. (Mart. Anecd.)

V

V. — Littera numeralis quæ 5 designat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur ($\bar{V}$), 5 millia significat. V pro B et vicissim B pro V in frequenti usu apud Hispanos aliosque: *octaBa* pro *octaVa*, *Bixit* pro *Vixit*, *Valbire* pro *Balbire*, *Valbutire* pro *Balbutire*, *Valneare* pro *Balneare*, *Vostus* pro *Bostus*, etc. V interdum apud Germanos mutatur in F et F in V: *Vulradus* pro *Fulradus*, *FiFo* pro *ViVo*, *Viltratus* pro *Filtratus*, *Viltrum* pro *Filtrum*, *Vulminare* pro *Fulminare*.

V. — *Vid.* cum G, B, F, aut W, voces quæ non infra inveniuntur.

VA. — Præpositio; idem q. *a, ab:* « *Va* meridie ab ipsa collina. » (A. 1048.)

VAANAGIUM. — Fructus ex agro culto, ager cultus, prædium rusticum; *ferme, champ cultivé, produits de ce champ;* ol. *vaagnaige.* (*Chartul. S. Vand.*)

VAARIA. — Districtus, territorium; *territoire, ressort.* (A. 1114.)

VAASARIUS. — F. vasorum custos. (A. 1202.)

VAASSOR. — Ut VAVASSOR.

VAASSORIA. — Prædium, quod sub annua pensitatione tenetur; idem q. VAVASSORIA. (A. 1305.)

VACALIA. — Vaccarum grex; *troupeau de vaches.* (A. 1340.)

VACANS.—(Subst.) Jus caduci in beneficiis ecclesiasticis, quando vacant; idem q. DEPORTUS. (A. 1327.)—Supernumerarius magistratus; *magistrat surnuméraire, qui jouit des mêmes priviléges que ceux qui sont en exercice.* (*Cod. Th.*)—(Adj.) *Vacantes terræ.* desertæ, incultæ; *terres incultes et désertes, friches;* ol. *terres vagues et vaines, vains lieux.* (*Cod. Th.*) *Mulier vacans*, vidua; *veuve.* (*Vet. Cod.*)

VACANTIA. — Reditus unius anni cujuscunque beneficii vacantis, ut ANNATA. (A. 1415.) — Jus succedendi deficiente hærede, atque bona quacunque ratione vacantia sibi accipiendi; *droit de déshérence, d'eschéance acquis au seigneur.* (Pass.) — Locus vacuus, ut *vacantes terræ; Vid.* VACANS. (A. 1386.) —Otium; *repos, vacances.* (*Vet. Gl.*)

VACANTIVUS. — Otiator; *qui est sans occupation, qui a du loisir.* (Syn.)

VACARETIUS. — Ad *vaccas* spectans; *de bœuf.* (A. 1054.)

VACARIUS. — Qui pelles vaccinas sive bubulas depsit ac præparat, vel iis utitur; *celui qui tanne ou emploie les peaux de bœuf.* (*Vet. Cod.*)

VACATA. — Reditus unius anni, ut VACANTIA. (*A. SS.*)

VACATIO. — Cessatio; *action de chômer, repos, relâche.* — « In hoc alodo accipient monachi de Domina 9 denarios et unum dimidium de servitio. Reddent autem prædicti monachi 7 denarios de vacatione. » (*Tab. prior. de Domina.*) Forte idem est atque præstatio, *altarium redemptio* dicta, quæ vacante personatu exsolvi debebat.

VACATIUM. — Ut VACCAGIUM.

VACATURA. — Beneficium ecclesiasticum nondum vacans, sed vacaturum, ad quod Summus Pontifex vel prælati ipsi seu episcopi clericum aliquem promovebant; *bénéfice ecclésiastique dont on dispose avant la mort du titulaire.* (Joan. Brompt.)

VACCA. — *Vacca mulsa*, id est lactans; *vache laitière.* (*L. Bar.*) *Vacca jugo domita*, seu *vacca domita*, quæ ad aratrum jungitur; *vache de labour.* (*L. Long.*) *Vacca de karro*, quæ ad carrum jungitur; *vache de trait.* (A. 1110.) *Vacca varia*, variis coloribus distinta; *vache dont le poil est de plusieurs couleurs.* (A. 1366.) *Vacca mascula*, bos; *bœuf.* (A. 1310.

VACCAGIUM.—Tributum ex vaccis; *redevance sur les troupeaux de bœufs; Vid.* VACCATICUM.

VACCARIA. — Ager seu prædium vaccarum numero alendo proprium; *terre suffisante pour nourrir un troupeau de bêtes à cornes.* (*Ch. Angl.*)

VACCARIUM. — Stabulum vaccarum; *vacherie.* (*A. SS.*)

VACCARIUS. — Qui vaccarum curam habet in prædiis rusticis; *vacher.*

VACCATICUM. — Tributum ex vaccis, seu præstatio pensita ob jus immittendi vaccas in pascua; *droit sur les bœufs* ou *droit à payer pour avoir la permission de les mener dans un pâturage;* ol. *vacherie.* (Lob. *H. Brit.*)

VACCERIA. —Ut VACCARIA. (A. 1066.)

VACCHARIA.—Ead. notione. (*Mon. Ang.*)

VACCHELLA. — Vacca junior, vaccula; *jeune vache.* (Ap. Mur.)

VACCHETA. — Ead. notione. (*A. SS.*)—Imo, diarium, ap. Italos; *journal.* (Mur.)

VACELLUS. — Modus agri, nisi sit pro *valliculus:* «In aresna de Cosreel 2 sestaria; in alio *vacello* citra 1 modium; in *vacello* juxta campum Alberici, » etc. (*Tab. S. Quint.*) *Vid.* VALLO et VAUCELLUS.

VACHAGIUM.— Ut VACCATICUM.

VACHARIA. — Stabulum vaccarum; *vacherie.* (A. 1303.)

VACHERIA.—Ut VACCARIA. (Flet.)

VACHERINUS.—Caseus ex lacte vaccino· *fromage de vache.* (A. 1496.)

VACHERIUS.—Ut VACCARIUS.

VACHIRIA.—Ut VACCARIA. (*Mon. Ang.*)

VACILIUM.—Pro BACILE. (Ap. Mur.)

VACINARIUS. — Ut VACARIUS. (*Bul. Pii IV PP.*)

VACIVUS.—*Vaciva bestia*, ex vacca nata; *qui est né d'une vache, jeune vache, jeune bœuf.* (Ap. Mur.)

VACQUERIUS. — Vaccarum custos; *vacher.*

VACUAMENTUM. — Locus vacuus et incultus; *lieu désert et non cultivé, terre vague.* (A. 1054.)

VACUARE.—Inane, irritum efficere; *annuler, biffer.* (Fac. Herm.)

VACUASIO.—Charta qua quis declarat se nullum jus habere in res controversas legitimamque esse adversarii possessionem agnoscit; *acte de renonciation, reconnaissance des droits d'autrui.* (A. 852.)

VACUATORIUS. — *Obligatio vacuatoria*, vacua, irrita; *obligation nulle, qui a perdu toute sa force.*

VACUE. — Inaniter; *vainement, inutilement.*

VACUUS.—Irritus, inanis; *nul, de nulle valeur:* «Quæ licentia, si quolibet ordine impetrata fuerit et obtenta, a judicibus repudiata habeatur et *vacua.*» (S. VI.)—Incultus, ut VACANS; *Vid.* VACANTES.—*Vacui*, magistratuum civilium species; *certains officiers municipaux;* ol. *vages.* (A. 1274.)

VADABILIS. — Vadosus; *guéable.* (S. XIII.)

VADARE.—Vado transire; *passer à gué.* (*Vet. Gl.*)

VADATIO.—Ut VADIUM. (*G. Chr.*)

VADDIO.— Fidejussor; *répondant, caution.* (A. 692.)

VADE IN PACE.— Carcer monachorum, sic dictus quod qui in eum conjiciebantur, ibi ad mortem usque perseverabant; *prison perpétuelle à laquelle un moine était condamné par ses supérieurs;* ol. *in pace.*

VADIAMENTUM. — Pignus, ut VADIUM. (*Leg. Norm.*)—Captio pignoris ex sententia judicis; *action de prendre des gages par sentence du juge, saisie.* (A. 1380.)

VADIANI. — Augustino iidem qui aliis

Audiani, Anthropomorphitæ, hæretici qui Christum purum hominem asserebant.

VADIARE. — Promittere, pignori dare, cogere aliquem pignoribus; *promettre, s'engager, moyennant une garantie donnée, à comparaître tel jour devant le juge; saisir les effets d'un débiteur à défaut de payement;* ol. *gager*. (Pass.) *Judicium ferri vel aquæ vadiare*, purgationem criminis sibi impositi per hæcce *judicia* offerre; *offrir, demander à se disculper d'une accusation par le jugement de Dieu.* (S. VIII.) *Vadiare mulierem*, eam sibi in sponsam pignore asserere; *donner des arrhes pour fiançailles.* (*St. Cad.*) *Vadiare de servitio* dicebantur vassalli, cum notum faciebant domino sese ab ejus homagio recessuros, nisi eorum pari jus seu rectum faceret; *déclarer à son seigneur qu'on lui refuse les devoirs de fief, jusqu'à ce qu'il ait fait droit à ce qu'on lui demande;* ol. *gager justice*. (Pass.) *Vadiare bellum* seu *duellum; Vid.* DUELLUM. *Legem vadiare; Vid.* LEX.

VADIATOR.—Testamenti exsecutor; *exécuteur testamentaire.*

VADIMONIARE.— Pignori ponere; *engager, donner hypothèque.* (*Chartul. Apt.*)

VADIMONIUM.—Ut VADIUM. (A. 1445.)

VADISCAPIUM. — Aquagium, aquæductus; *conduit d'eau, aqueduc.* (*Ch. Adal. ep. Laud.*)

VADIUM. — Vadimonium, pignus, fidejussio, res ipsa in pignus data; *promesse, engagement, cautionnement, garantie, chose mise en gage pour assurance.* (Pass.) *Ponere per vadium, vadium dare juri standi* vel *rectum faciendi*, quod *vadium recti* vocant quædam instrumenta; *promettre, s'engager, moyennant caution, de comparaître devant le juge à certain jour désigné.* (Pass.) *Dare vadium in misericordia pecuniæ suæ*, hoc est, ni fallor, ita ut in arbitrio sit domini vadium reddere: « Et si quis baronum meorum forifecerit, non *dabit vadium in misericordia pecuniæ suæ*, sicut faciebat tempore patris mei vel fratris; sed secundum forisfacti modum ita emendabit, » etc. (*Leg. Hen. I reg. Ang.*) *Vadium mortuum:* 1° hypotheca, creditori sic oppignerata, ut fructus quos durante tempore oppignerationis producit, omnes fiant creditoris, idque sine computo inde debitori faciendo; 2° feudum, seu prædium, quod a parentibus datur liberis in maritagium, vel per testamentum, quo, ut et reditibus, ii fruantur, donec constituto tempore redimatur; *Vid.* GUADIUM. —*Vadium* interdum idem est q. 1° vadum; *gué;* 2° pœna, multa pecuniaria; *amende, punition pécuniaire;* 3° merces, honorarium, quod ex officio competit; *honoraires, appointements, salaire* (*vadia*, stipendia; *gages*); 4° pignoris signum; *signe représentant de la promesse* (ainsi le fétu, *festuca*, était appelé *vadium*); 5° testamentum; *testament.* — In duellis, seu monomachia, significat rem quamvis quæ vice pignoris ab eo, qui provocat, in medium projicitur coram judice; quo quidem facto verum se dicere, vel ab objecto crimine non modo se innocuum esse, sed id etiam duello adversus quemlibet probaturum profitetur (tum enim accusator, aut quivis alius, pignus a terra tollit, eoque ipso duellum amplectitur); *gage de bataille.*

VADUM.—Pro VADIUM. (Pass.)

VÆ.—*Vid.* VE.

VÆNALICARIUS.—Pro *venalicius.*

VÆNARE. — Venundare, vendere; *vendre.*

VÆVENIRE.—Tanquam malum evenire; *mésavenir.* (A. 1366.)

VAFRAMENTUM. — Astutia, calliditas; *finesse, astuce, ruse.* (Mur.)

VAFRITAS.—Eadem notione. (Id.)

VAGABUNDIA. — Erratio; *action de vagabonder, vagabondage.* (A. 1379.)

VAGABUNDUS.—Erro; *vagabond.* (*Vet. Gl.*)

VAGATIO. — Facultas discurrendi super fluvium seu utendi viis absque ulla præstatione exsolvenda; *permission de voyager sans être soumis au payement des droits de péage.* (S. VII.)

VAGERIA. — Aquagium, aquæductus; *conduite d'eau, aqueduc.* (A. 1201.)

VAGEZARE. — Oculis verbisque alicui blandiri. (Mur.)

VAGINA. — *Vagina habitationis*, domus, habitatio; *maison, demeure, habitation.* (*Gest. Norm.*) *Vagina nativi incolatus*, patria, nativum solum; *patrie, terre natale.* (And. Floriac.)

VAGINARE. — Vaginas parare; *faire des gaînes.* (*Vet. Gl.*)

VAGINARIUS.—Vaginarum artifex; *gaînier.* (Id.)

VAGINATUS.— A vagina eductus; *dégaîné, sorti du fourreau.* (*Vet. Gl.*)—Vagina insertus: « gladius *vaginatus* argenti; » *épée ayant un fourreau d'argent.* (*St. Aven.*)

VAGISARE. — Contemplari; *regarder attentivement, contempler.* (Barl.)

VAGITARE.—Vagari, discurrere; *aller de divers côtés, errer.* (Isid.)

VAGIUM.—Pignus, ut VADIUM. (A. 1153.)

VAGIVUS. — Desertus, incultus, ut VACUUS. (A. 1115.)

VAGNA. — Lagena, vas vinarium; *bouteille, vase à vin.* (*Vet. Gl.*)

VAGOSITAS. — Discursus, vagatio, huc illuc itio; *action d'aller çà et là, vagabondage.* (Ap. Duel.)

VAGULUS. — Vagans; *allant çà et là, errant.* (Ap. Mur.)

VAGURRIRE.—Per otium vacare, seu vagari, ut VAGITARE. (Isid.)

VAGUS.—*Vagus servus*, fugitivus, nequam; *serf fugitif, vagabond.* (Servus fugitivus dicitur *vagans homo* (*Leg. H. I reg. Ang.*), *vagum mancipium* (*Cod. Th.*), *in fuga vagare* (*Leg. Long.*), *a domini jure illicite evagari.* [*Leg. Wis.*])

VAIARIUS. — Qui pelles quas *vares* vocabant parat et vendit; *fabricant et marchand de fourrures vairées.* (*St. Fl.*)

VAICELLA.—Ut VAISSELLA. (A. 1481.)

VAIERIA.—Jurisdictio *viarii; voirie, juridiction d'un voyer;* ol. *vaierie.* (Ap. Brus.)

VAIERUS.—Idem q. VARES.

VAILDA. — « Quando rusticus facit *vaildam* in terra vilenagii... reddit de qualibet acra unum sexterium. » (A. 1235.) An WAISDA ?

VAILLENTIA. — Valor, pretium; *valeur, prix d'une chose;* ol. *vaillance.* (A. 1232.)

VAINA. — Mensuræ annonariæ species; *sorte de mesure de capacité pour les grains.* (A. 1187.)

VAIRUS.—Idem q. VARES.

VAISELLUM. — Vas quodvis; *vase, vaisseau, coupe;* ol. *vaissel.* (*Vet. Tab.*)

VAISSA.—Vacca; *vache.* (A. 1368.)

VAISSELLA.—Vasa, supellex; *ustensiles, batterie de cuisine, vaisselle;* ol. *vaissellement.* (A. 1388.)

VAISSELLAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1293.)

VAISSILLAMENTUM.—Ead. notione. (A. 1298.)

VAIUS. — Pannus aureus; *drap d'or.* (Mur.)

VAIVODA. — Dalmatis, Croatis et Hungaris, exercitus ductor, capitaneus; *chef d'armée, chef militaire, capitaine.*

VAIVUS.—Res derelicta; *chose abandonnée et sans maître, épave.* (*Cons. Norm.*)

VAIXELLAMENTA.—Idem q. VAISSELLA. (A. 1331.)

VAL.—Color cinereus; *couleur de cendre, cendré.* (*Gl.* Sch.)—Jus domini in bona hominum manus mortuæ sine prole defunctorum; *droit du seigneur sur l'héritage des mainmortables morts sans enfants.* (*Ch. Alam.*)

VALCATORIUM.—Molendinum, seu potius *exclusa* aut agger, quo concluduntur aquæ; *moulin, digue* ou *écluse.*

VALCELLA. — Diminut. a VACARIA, parvulum prædium; *petite métairie.* (*Tab. Aquic.*)

VALCHERIA. — Idem f. q. VALCATORIUM. (A. 1256.)

VALDENSES. — Dicti quidam hæretici a primo eorum auctore Petro Valdo, cive Lugdunensi prædivite.

VALECTOR. — Coadjutor; *qui aide, qui secourt.* (A. 1295.)

VALECTUS. — Famulus; *valet* (hodierna notione); *Vid.* VALETUS.

VALEDICERE. — Salutem dicere; *dire adieu.*

VALEDICTUS. — Cui *vale* dicitur; *celui à qui l'on dit adieu.*

VALEDO. — Valor, pretium; *prix d'une chose.* (A. 1163.)

VALEFACERE. — Ut VALEDICERE.

VALEIA. — Vallis; *vallée.*

VALEMBRUNUS. — Panni species; *Vid.* GALABRUNUS.

VALENS.— (Subst.) Valor, pretium; *prix, valeur d'une chose.* (*Tab. Bellij. Lemov.*) — (Adj.) Magnanimus, fortis; *brave, courageux, vaillant.* (A. 1028.) — Gravis, magnæ auctoritatis; *grave, important, d'un grand poids.* (A. 1409.) — Monetæ species; *sorte de monnaie étrangère, denier d'argent;* ol. *vaillant.* (A. 1364.)

VALENTIA. — Valor, pretium, ut VALENS. (Innoc. III PP.) *Valentiam facere,* juvare, auxilio esse; *donner les secours qu'un vassal doit à son seigneur.* (Hæc formula est qua vassalli dominis suis in clientelari professione auxilia consueta jurabant.)

VALENTINIANI. — Hæretici a Valentino quodam Ægyptio sic dicti, fabulis et Judæorum pariter et Platonicorum doctrina confectis celebres.

VALENTIUS. — Magis; *plus, davantage.* (A. 1069.)

VALERE. — Juvare, auxilio esse, adjuvare; *aider, venir en aide.* (A. 1274.)

VALESIA. — Hippopera, ut VALISIA.

VALESIANI. — Hæretici quorum parens fuit quidam Valens Arabs quem alii circa annum Christi 198, alii 240 vixisse tradunt.

VALESII. — Eadem notione.

VALETRO. — Gluto; *glouton, licheur.* (Pass.)

VALETUDINARIUM. — Quod alias in monasteriis infirmaria dicitur; *infirmerie.*

VALETUDO. — Facultas, potestas; *pouvoir, puissance.* (*A. SS.*) — Valor, pretium; *prix d'une chose.* (A. 1175.) — Robur, virtus, auctoritas; *force, vigueur, puissance.* (Lamb. Ard.)

VALETUS. — Qui sine liberis est, scutifer, tiro, operarius, mercenarius, armiger, famulus; *jeune homme non marié, écuyer, apprenti, ouvrier, soldat, serviteur, valet.* (Pass.) *Valeti* appellati vulgo magnatum filii, qui necdum militare cingulum erant consecuti; *valets, varlets.* (On nommait ainsi les fils des grands seigneurs avant qu'ils fussent armés chevaliers.)

VALEXIUS. — Hippopera, ut VALISIA. (A. 1526.)

VALGIA. — Retrorsio labiorum quam facimus quando aliquem deridemus; *grimace;* ol. *valgue.*

VALIDARE. — Validum reddere; *valider.* (A. 1394.) — Munire; *fortifier.* (Mur.)

VALIDE. — Valde, multum; *beaucoup.* (*Cons. Burd.*)

VALIDITAS. — Valor, pretium; *prix d'une chose, sa valeur.* (*Conc. Hisp.*)

VALIDUS. — Legitimus, admittendus; *bon, valable.* (*Cod. Ital. Dip.*)

VALIMENTUM.—Ut VALIDITAS. (A. 1281.)

VALIS. — Planus; *plat.* (G. de Vig.)

VALISARIUS. — Qui *valisias* portat vel eas curat; *celui qui porte* ou *soigne les valises.* (*A. SS.*)

VALISIA. — Hippopera; *valise, portemanteau.* (A. 1407.)

VALITARE. — Valere; *valoir.* (Isid.)

VALITOR. — Ut VALECTOR.

VALITUDO. — Facultas, potestas, robur, pretium, animi firmitas, vis, violentia; *puissance, force, prix, valeur, fermeté, violence.* (Pass.)

VALLADERIUS.— Fossor, cui fossatorum cura incumbit, qui fossis fodiendis vel reparandis invigilat; *officier chargé de faire nettoyer et réparer les fossés, de les tenir en bon état.* (A. 1471.)

VALLAGIA. — « A mento denique usque ad verticem non ferri, sed quæ gravior erat, infirmitatus *vallagia,* nusquam

caput, nisi cum totius corporis circumferre valebat machina. » (*A. SS.*) Ubi *vallagiam* sepimentum quidam interpretantur.

VALLAMEN. — Ut VALLATUM.

VALLAMENTA. — Conditiones quibus pactio aliqua vallatur; *conditions d'un accord.*

VALLARE. — Obsidere; *assiéger.* (A. 1535.) — Ventilare; *vanner.* (*St. Verc.*) — Firmare, stabilire; *rendre solide, consolider.* (A. 1392.) — *Vallare castrum*, militibus ad defendendum munire; *mettre garnison dans un château-fort.* (Gab. Rad.)

VALLATA. — Ut VALLATUM. (A. 1343.)

VALLATUM. — Fossatum; *fossé.* — Locus vallo septus; *lieu entouré de son fossé.*

VALLEGIA. — Ut VALISIA.

VALLEMACIA. — Saltatio; *danse.*

VALLESTRIA. — Valles; *vallées.* (Fulch. Carn.)

VALLETERIA. — *Valeti* conditio; *Vid.* VALETUS. (A. 1296.)

VALLEYA. — Vallis; *vallée.* (A. 1337.)

VALLICELLUS.—Valliculus; *petite vallée, vallon.* (Ap. Mur.)

VALLO.—Vallis; *vallée, vallon.* (A. 1063.) — Vallus, palus, stipes; *pieu, poteau, palissade.* (*A. SS.*)

VALLONCELLUS. — Vallis, ut VALLO. (A. 1068.)

VALLONUS. — Eadem notione. (A. 1285.)

VALLUM.—Fossa, ut VALLATUM. (Raim. Agil.)

VALLUS. — Eadem notione. (Id.)

VALO.— Sarcina, fasciculus; *ballot.* (*Vet. Form.*)

VALOR.— Strenuitas, virtus bellica; *bravoure, valeur guerrière.* (Gasp. Barth.) — Quidquid emolumenti ex re aliqua percipitur; *honoraires, salaire, profits.* (*Cons. Dumb.*)—Valetudo, facultas; *pouvoir, possibilité.* (A. 1184.)

VALORIUM. — Reditus, emolumentum; *profits, honoraires.* (A. 1092.)

VALOROSUS. — Fortis, strenuus; *brave, valeureux.* (Ap. Mur.)—Magni pretii; *qui vaut beaucoup, qui est d'un prix élevé.* (A. 1395.)

VALSATURA. — Sepimentum e cratibus quo locus vallatur; *palissade.* (A. 1486.)

VALUA. — Reditus, emolumentum; *gain, profit, produit;* ol. *value.* (A. 1235.)

VALUTARE.—Æstimare; *évaluer, estimer.* (A. 1546.)

VALVUS. — (Subst.) Aquæductus, portæ foris, murus ante portam; *conduite d'eau, battant de porte, ouvrage construit en avant d'une porte pour la défendre.* (Pass.) — (Adj.) Fortis, strenuus; *brave, plein de courage.* (Ap. Lud.) — Villosus; *velu.* (S. XIV.)

VANA.— Bractea versatilis; *girouette.* (*Ch. Angl.*)—Stragulum acupictum; *courtepointe.* (*Ch. Burg.*)

VANACIARE. — Delirare, desipere, vana dicere; *rêver, être dans le délire.* (*A. SS.*)

VANÆ PASTURÆ. — Jus quod tenentibus vel mansionariis alicujus tenementi, vel villæ seu prædii competit, animalia sua immittendi, pascendi causa, in loca publica, prata, agros, silvas, et alia, quæ clausa non sunt, certis anni temporibus, cum scilicet fenum a pratis, messes ab agris ablatæ sunt, vel in silvis, cum non vetitæ sunt ac defensæ; *droit d'envoyer paître le bétail dans tous les lieux qui ne sont pas fermés, après l'enlèvement des récoltes, droit de vaine pâture.*

VANAGLORIARI.—Jactare se, ostentare; *se vanter.* (Ap. Mur.)

VANAGLORIOSUS. — Vir vanam gloriam aucupans; *homme vain, qui aime la vaine gloire.* (Id.)

VANARE. — Vanum reddere; *annuler.* (A. 1351.) — Vanno purgare; *vanner.* (A. 1340.)

VANATA.—Tempus quo frumenta aliave grana vanno purgantur; *temps du vannage des grains.* (A. 1248.)

VANATIO.—Ipsa purgatio granorum, quæ vanno fit; *vannage.* (A. 1222.)

VANATURA. — Purgamenta quæ ex granis ventilatis remanent; *ce qui reste après que le grain est vanné;* ol. *hauton.* (A. 1258.)

VANDAGIA. — *Vid.* WANDAGIÆ.

VANDALIENSES. — Militum genus apud Anglos; *corps particulier de troupes chez les Anglais*

VANELLA. — Angiportus, viculus, via strictior; *petite rue étroite et tortueuse;* Occit. *banelo.* (A. 1297.)

VANELLUS. — Avis species; *vanneau.*

VANGA. — Sarcula; *bêche.* (Ugut.) — Armorum species; *vouge.* (*Vet. Gl.*)

VANGAMENTUM.—Vindicta, vindicatio, ultio; *vengeance, action de se venger;* ol. *vangement.* (A. 1048.)

VANGARE — Terram *vanga* seu ligone versare; *bêcher la terre.* (Ap. Mur.) — Vagari; *courir de côté et d'autre.* (A. 1250.)

VANGATA.—Actio terram ligone versandi; *action de bêcher la terre.* (Ap. Mur.)

VANIARE. — Vagari, vana dicere; *divaguer.* (*A. SS.*)

VANIGLORIUS. — Vanam gloriam aucupans, ut VANAGLORIOSUS. (*A. SS.*)

VANILOQUIUM. — Vana; *paroles futiles, billevesées, vains propos, bavardage.* (*Vet. Gl.*)

VANIRE. — Vannare; *vanner.* (Id.)

VANITARE.—Vanitatem dicere, laudare; *tenir un faux langage, prodiguer de fausses louanges.* (J. de J.)

VANITAS. — Lassitudo, virium defectio; *lassitude, fatigue, affaiblissement et abandon des forces.* (*Cons. Font.*) — Phylacterium; *amulette, phylactère.* (Gaud. Brix.)

VANIUS. — Vagus; *errant.* (*Leg. Norm.*)

VANIZARE — Ut VANACIARE. (Ap. Mur.)

VANNA. — Straguli species; *sorte de couverture.* (*A. SS.*) — Ut VENNA. (A. 1287.)

VANNATIO. — Purgatio frumenti aliorumve granorum; *vannage des grains.* (*Chr. Bon. Sp.*)

VANNELLUS. — Mensuræ species; *mesure de charbon;* ol. *van.*

VANNERIA. — Locus ubi vanni et alia quæ ex vimine fiunt; *lieu où se fabriquent les objets de vannerie, atelier de vannier.* (A. 1273.)

VANNUERE. — Idem q. VANIRE. (*Vet. Gl.*)

VANNULUM. — Vexillum minus; *petite bannière.*

VANNUM. — Pars navis : « Et habet duos paradisos, et unum *vannum* et supervannum coopertum et duos pontes. » (A. 1268.)

VANNUS. — Mensuræ species, in vanni seu ventilabri formam forte confecta; *Vid.* VANNELLUS.

VANOA. — Pro VANNA. (A. 1216.)

VANTA. — Præstationis genus, ut VENDA. (A. 1499.)

VAPORARE. — Calefacere; *chauffer, échauffer, faire chauffer.* (S. Ambr.) — Exurere; *brûler, embraser.* (Id.)

VAPORATORIUM. — Vaporarium, hypocaustum; *calorifère, hypocauste.* (And. Dan.)

VAPORUS. — Vaporiferus; *qui donne de la vapeur, de la fumée.* (Nem.) — Calidus; *chaud, enflammé.* (Prud.)

VAPULARI. — Pro *vapulare.* (*A. SS.*)

VAPULATOR. — Qui flagello spicas excutit; *batteur.* (A. 1181.)

VAQUALIS. — « Mansus Rasapota... reddit pro carcio 12 den. et sex *vaquales.* » F. moneta minutior vacca insignita, ut BENEHARNENSIS.

VARA. — Species aucupii fluvialis; *sorte de piége pour prendre les poissons.* (A. 1311.) — Semita; *sentier.* (*St. Aven.*) — Bonitas, valor; *bonté.* (De monetis dicitur earumque sinceritatis examine.) (Lud.)

VARARE. — Mari navem committere; *lancer un vaisseau à la mer.* (*Ann. Gen.*)

VARE. — Ut VARUS.

VARENDA. — Cautio, auctoritas, defensio; *garantie.*

VARENS. — Ut WARANTUS.

VARGUS. — Latrunculus, bannitus, qui latrocinio vivit; *banni, bandit, qui vit de vol.* (Sid.)

VARIARE. — Mutare; *changer.* (A. 1394.) — Per varios alveos decurrere (de aqua dicitur); *circuler.* (A. 1409.) *Variare forum,* jurisdictionem pro libitu mutare. (*Conc. Hisp.* a. 1429.)

VARIASCERE. — Colorem mutare; *changer de couleur.* (Al. Iatr.)

VARICARE. — Transgredi; *passer outre, franchir, passer.* (*Vet. Gl.*)

VARICUS. — Morbi species, f. idem q. VARIOLA.

VARIETAS. — Astutia, calliditas; *ruse, adresse, finesse.* (*S. Ir. Vet. Int.*) — Invalitudo, indispositio; *maladie, indisposition.* (*Lex Rip.*) — Dissensio; *différend.* (*Ann. Gen.*)

VARINGUS. — Exterus, alienigena; *aubain, étranger.* (*A. SS.*)

VARIOLA. — Boa; *petite vérole.* (*Vet. Gl.*)

VARIOLUS. — Eadem notione. (Id.)

VARIOLOSUS. — Punctis variolarum deformis; *défiguré par la petite vérole, couvert de traces de petite vérole.* (Ap. Mur.)

VARIS. — Muris Pontici species; *hermine, petit-gris.*

VARIUS. — (Subst.) Idem q. VARIS. (Pass.) — (Adj.) Coloribus variis distinctus; *qui est de plusieurs couleurs ou de couleurs changeantes;* ol. *vair.* (Pass.) *Pelles variæ,* id est murium Ponticorum; *fourrures de petit-gris, menu vair.* (Pass.) *Equus varius,* qui habet duos colores; *cheval gris-pommelé ou de différentes couleurs;* ol. *cheval vairon, vair palefroy.* (Pass.) *Penna varia,* duobus coloribus distincta; *plume vaire, tachetée de deux couleurs.* (S. XIV.) — Leprosus; *lépreux.* (*A. SS.*)

VARMIGRISUM. — Muris Pontici pellis; *petit-gris, vair.* (*Leg. Norm.*)

VAROCHIUM. — Carchesii versatilis species, idem q. TRASPUM.

VAROLUS. — Animal quoddam : « Transiens per quamdam villam, audivit ab incolis loci illius, duas feras immanissimas, quæ vulgo *varoli,* in nemore proximo desævire. » (*Vit. S. Bern.*) A variis fortasse maculis sic dictum videtur.

VARONUS. — Piscis genus, gobius; *goujon.* (Ap. Mur.)

VARRENTATIO. — Idem q. VARENDA.

VARUS. — Species aucupii fluvialis, ut VARA. — Mus Ponticus, ut VARIS.

VAS. — *Vid.* cum VASS.

VAS. — Sepulcrum subterraneum cameratum, sarcophagus ex lapide vel marmore; *caveau funéraire, sépulcre de pierre ou de marbre.* (*L. Sal.*) — Quælibet res; *chose.* (Quo sensu non semel occurrit in Scripturis sacris.) — Corpus; *le corps humain.* (Jul. Af.) — Navis; *vaisseau, navire.* (Ord. Vit.) — Alveare apum; *ruche d'abeilles.* (*A. SS.*) — Dominium, possessio; *propriété, droit de propriété.* (A. 1161.) — Locus tectus, ubi frumentum reconditur; *grenier à blé.* (A. 1198.) — Supellex castrensis; *bagages militaires.* (Mur.) — *Vas de symbolo,* ciborium; *ciboire.* (A. 1117.) — *Vasa :* 1° arma; *armes* (hinc vasa conclamare, convasare; *crier, appeler aux armes*); 2° campanæ; *cloches.* — Vasa Christi, sanctimoniales; *les religieuses.* (*A. SS.*) — *Vasa infirmiora,* sequior sexus, feminæ; *les femmes* (*St. Pac. Reg.*) — *Vasa decimæ,* merges, garba; *botte, gerbe.* (A. 1198.)

VASARE. — In vasa seu dolia infundere; *mettre dans des tonneaux.* (A. 1310.)

VASARIUS. — (Subst.) Is qui vasariis sive vasibus præest, officium palatii ap. Anglos; *officier chargé de la surveillance des vases de la table royale.*

VASATICUM. — Vectigal quod pro navibus vel apibus solvitur; *redevance sur les vaisseaux* ou *les ruches à miel.* (*Chr. Fars.*) — Clientum et feudalium agmen, familia; *l'ensemble des vassaux d'un seigneur, famille féodale.* (*Vit. St. Bern.*) — Fides quam præstat vassus domino; *l'hommage féodal.* (S. XIV.) — Præclarum in præliis vel occasionibus aliis bellicis facinus, vel animi magnitudo; *action d'éclat, haut fait, brillant fait d'armes, prouesse.* (Id.)

VASATUM. — Supellex; *mobilier, ustensiles.* (Mart. Anecd.)

VASCELLUM. — Apum alveare; *ruche d'abeilles.* (*L. Sal.*)

VASCINUM. — Grex ovium; *troupeau de brebis.*

VASCIO. — Vasculum; *vaisseau.* (Oct. Horat.)

VASCONES. — Societas Vasconum cui, ut videtur, attributa erat mensæ publicæ administratio. (A. 1306.)

VASCONIZARE. — Vasconum more saltare; *danser à la manière des Basques.* (*Vet. Cod.*)

VASCULUM. — Alveare apum; *ruche d'abeilles.* — Merges; *botte, gerbe.* — Navicula; *petit vaisseau.*

VASILIUM. — Stabulum, equile; *étable, écurie.* (A. 1242.)

VASNAGIUM. — Idem q. Vaanagium.

VASPALE. — Purgamentum frumenti post trituram; *son.* (A. 1194.)

VASSALA. — Quæ a domino pendit; *vassalle.* (A. 1399.)

VASSALITIUM. — Vassalli feudum; *fief de vassal, terre en vasselage.* — Fidei et obsequii professio quæ a vassallo præstatur; *serment de foi et d'hommage que le vassal rend à son seigneur.*

VASSALLAGICUS. — Ad vassallum pertinens; *de vassal.* (A. 1356.)

VASSALLAGIUM. — Vassalli conditio; *condition, état de vassal, vasselage.* (A. 1314.) — Vassalli feudum et fidei professio, ut Vassalitium. (A. 1283.)

VASSALLAGIUS. — Idem q. Vassallus. (A. 1238.)

VASSALLAMENTUM. — Idem q. Vassella. (A. 1299.)

VASSALLATICUM. — Fidei sacramentum quod vassalli domino præstant, hominium, ut Vassaticum.

VASSALLATITIUM. — Vassalli feudum, fidei et obsequii professio quæ a vassallo domino præstatur, ut Vassallagium. (A. 1283.)

VASSALLATUS. — Eadem notione. (A. 1338.)

VASSALLITIUM. — Servitium quod debet vassallus domino; *service dû par le vassal, vasselage.*

VASSALLES. — Pro *vassalli*; *Vid.* Vassallus.

VASSALLITIUS. — Feudatarius; *vassal.* (A. 952.)

VASSALLOR. — Famulus; *serviteur.* (Ap. Bal. *Misc.*)

VASSALLULUS. — Minoris dignitatis vassallus; *vassal de peu d'importance.* (A. 1224.)

VASSALLUS. — Homo obnoxius, qui aliquodpiam beneficium tenet, habitatque apud dominum, cui famulatur, tum in equitando, tum in alio quovis officio, feudatarius, familiaris, domesticus, miles, subditus; *vassal, tenancier féodal, serviteur, guerrier, chevalier, sujet.* (Pass.)

VASSELAMENTUM. — Præstatio pecuniaria a vassallo exsolvenda; *redevance pécuniaire payée au seigneur par le vassal.*

VASSELARIA. — Feudum vassalli inferioris; *fief de vassal d'ordre inférieur.*

VASSELERIA. — Eadem notione. (A. 1238.)

VASSELLA. — Vasa, vasarium, supellex; *vases, ustensiles, batterie de cuisine, argenterie, vaisselle.*

VASSELLAMENTUM. — Eadem notione. (A. 1299.)

VASSELLUM. — Vas, dolium, vasculum; *vase, vaisseau, coupe*; ol. *vaissel, vaisseal.* (Ap. Mur.)

VASSELLUS. — Eadem notione. (Id.)

VASSILIUM. — Eadem notione. (A. 832.)

VASSINUM. — Ovium grex; *troupeau de moutons.*

VASSO. — Templum, ædes; *temple, édifice du culte.* (Alii vero cujusdam Gallici numinis templum apud Arvernos denotare putant.)

VASSOR. — Idem q. Vassallus. (A. 1375.)

VASSUS. — Familiaris, domesticus, qui ex familia regis aut alicujus est; *serviteur, confident, attaché à la maison d'un prince ou d'un grand.* — Homo obnoxius qui, æque ac vassallus, quoddam tenet beneficium, nec tamen domum dominicam habitat, sed separatim *casam* aliquam externam, quique servitium domino præstat, idem q. *homo casatus*; *Vid.* Casatus. — Vas; *vase.* « Vasus de auro. » — Pro Bassus, minor : « jurisdictio... alta et *vassa.* »

VASTADUM. — Destructio; *démolition, destruction.* (A. 1391.)

VASTANTER. — Prorsus, omnino; *entièrement, tout à fait.* (*Script. rer. Fr.*)

VASTARE. — Verberibus conficere; *battre de verges.* (*L. Sal.*) *Vastum* pro *bastum* imponere; *mettre le bât, bâter.* (A. 1476.)

VASTATOR. — Fossor, munitor castrensis; *soldat du génie, pionnier, mineur*; ol. *vastadour, gastadour.* (Pass.)

VASTELLUM. — Umbraculum, ut videtur; *dais.* (Mat. Par.)

VASTI. — Titulus ducum Amalphitanorum.

VASTINIUM. — Ager arenosus, sterilis, incultus; *lande, terre inculte.* (S. xiv.)

VASTINUM. — Eodem intellectu. (A. 836.)

VASTITAS. — Planities, solitudo; *plaine déserte, solitude.* (Bract.)

VASTITIES. — Eodem sensu. (A. 1207.)

VASTUM. — Destructio; *destruction, dévastation, ravage*; ol. *vast.* (Pass.) *Vastum facere*, destruere, depopulari : *ravager, réduire en solitude, détruire*; ol. *faire wast.* (*Ch. Angl.*) — Terra pascendis animalibus destinata; *pâtis, pacage, pâturage.* (A. 1208.) — In silvis, illud quod planum est, seu absque arboribus; *partie d'une forêt qui n'est pas accidentée*, ou *clairière.* (*Ch. Angl.*)

VASUM. — Ut Vas. (Mart. *Anecd.*)

VASUS. — Eadem notione. (Id.) — Ut Vassus. (A. 867.) — Ponticulus; *petit pont.* (A. 1038.)

VATES. — Episcopus; *évêque.* (*Vet. Insc.*)

VATICINARE.— Pro *vaticinari.* (Gasp. B. *Gl.*)

VATICINISSA. — Mulier quæ vaticinatur; *devineresse, sorcière.* (Ap. Pez.)

VATICINIUM. — Mendacium; *mensonge.* (Gasp. B.

VATRÓPETES. — Monachi, apud Armenios; *nom des moines chez les Arméniens.*

VAUCHELLUS. — Valliculus, ni fallor; *vallon, petite vallée.* (A. 1341.)

VAULORDIA. — Locus publicus ubi merces venum exponuntur; *lieu où l'on met les marchandises en vente, halle;* ol. *vaulardie.* (A. 1326.)

VAULSURA. — Fornix, concameratio; *voûte.* (A. 1492.)

VAURA. — Ager incultus, sterilis; *terre stérile, lande.* (A. 1208.)

VAVASSOR. — Generatim vassallus feudalis; *vavasseur, vassal qui possède fief dans la direction d'un seigneur.* (Il y avait deux espèces de vavasseurs: les premiers appelés *majores vavassores*, *regni* et *regis vavassores*, étaient gentilshommes, et suivaient immédiatement les barons. Les petits vavasseurs ou arrière-vassaux étaient les gens tenant fief dans quelque seigneurie: on les nommait *minores vavassores*, ou encore vassaux de vassaux, *vassalli vassallorum.* Ils formaient plusieurs classes. Leurs fiefs s'appelaient *vavassoria villana*, tandis que ceux des *majores vavassores* étaient des *vavassoria franca.*)

VAVASSORATUS. — Vassalli servitium; *service dû par le vassal à son seigneur.*

VAVASSORIA. — Tenementum vavassoris, feudum; *tenure de vavasseur, fief;* ol. *vavassorie; Vid.* Vavassor. (Pass.) — Idem q. Medietaria. (A. 1202.)

VAY. — *Vid.* Vass seu Va.

VAYTÆ. — Excubiæ, ut Gaita. (*St. Taur.*)

VAZUS. — Testamentum, ut Vadium. (A. 1154.)

VEADOR. — Œconomus; *économe, administrateur:* « allatas bullas *veadores* susceperunt cum omni devotione. » (*A. SS.*)

VEAGES. — Iter; *voyage.* (A. 1430.)

VEAGIUM. — Eadem notione. (A. 1325.)

VEBER. — Fiber; *castor;* ol. *bièvre.* (A. 1429.)

VEBRINUS. — Fibrinus; *de castor:* « *vebrinæ pelles.* » (*Vet. Gl.*)

VECHIA. — Leguminis genus, vicia; *vesce.*

VECHTINA. — « *Vechtinam* autem de porcis hominum suorum ecclesia habebit. » (A. 1125.) An quod pro pascendis porcis exsolvitur?

VECIACUM. — Præstatio ex viciis; *redevance en vesces.* (S. xiv.)

VECORDIA. — Præcordia; *entrailles.* (*A. SS.*)

VECORDIALIS. — « Sæpe vero ut placerem hominibus, sive mihi, non Deo, mea erat *præcordialis*, et, ut verius dicam, *vecordialis intentio.* » (*Ep. S. Bern.*)

VECTA. — Tributum pro mercibus quæ vehuntur; *droit sur le transport des marchandises.* (A. 1381.)

VECTAGIUM. — Servitium, quo vecturas suppeditare quis tenetur; *corvée de charroi.* (A. 1164.)

VECTARE. — Vecte occludere; *fermer au verrou.* (*Vet. Gl.*)

VECTARIUS. — Portatilis; *portatif, facile à porter.* (*A. SS. Ben.*)

VECTICULARIUS. — Qui vectes vendit aut facit; *celui qui fait* ou *vend des leviers et des verrous.*

VECTIGALERIUS. — Qui vectigalia colligit; *receveur d'impôts.* (A. 1330.)

VECTIGALIA. — Vecturæ; *voitures.* (A. 1031.)

VECTIGALIUM. — Pro *vectigal.* (*Vet. Gl.*)

VECTIGINAL. — Ead. notione. (A. 1385.)

VECTIS. — Veretrum: « Si libero... *vectem* evulserit... censum sol. componat. » (*L. Ang. Sax.*)

VECTORIUM. — Feretrum; *brancard, civière.* (Ugut.)

VECTUAGIUM. — Vectura; *transport.* (A. 1263.)

VECTUARIUS. — Qui vecturas facit; *voiturier.* (A. 1353.)

VECTURA. — Naulum, merces quæ pro vectione datur naviculario; *fret, ce que l'on paye pour le transport des marchandises par mer.* (J. de J.) — Omne jumentum, nempe camelus, equus, asinus, bos, etc.; *toute bête de somme.* (Gasp. *Gl.*) — Servitium quo vecturas suppeditare quis tenetur; *corvée, service des transports.* (A. 1360.)

VECTURALIS. — (Subst.) Mulio; *muletier.* (*A. SS.*) — (Adj.) Vectorius; *qui sert à transporter, de transport.* (*St. Pal.*)

VECTURARE. — Vecturam facere; *voiturer, transporter.* (Ap. Mur.)

VEERGARES. — Ead. notione q. *vares, Vid.* Varis.

VEFABA. — Parva faba; *petite fève.* (Isid.)

VEGADA. — « Per quantas *vegadas* tu nos commonueris; » id est quoties nos commonueris; *toutes les fois que...*, ab Hispanico *vegada*, eadem notione. (*Ch. Hisp.*)

VEGARIA. — Idem q. Vicaria.

VEGARIUS. — Ut Vigerius.

VEGES. — Italis, vas vinarium, modius, dolium; *vaisseau à vin, tonneau.*

VEGESTIUNCULA. — Doliolum; *petit tonneau.* (*A. SS.*)

VEGETAMEN. — Vegetatio, motus; *force vitale, principe de vie.* (Prud.)

VEGETARE. — Fovere, alere; *nourrir, entretenir.* (*Conc. Tur.* iii.)

VEGETATIO. — « B. Maria Magdalena Maximino sociata tunc iter usque ad mare direxerunt, ascendentes navem prospero cursu pervenerunt Massiliam, ibique *vegetationem* navis relinquentes, Domino annuente, Aquensem aggressi sunt comitatum. » (*Breviar. Aquens.*) F. subsidium, adminiculum.

VEGETICULUS. — Doliolum; *petit tonneau.* (Ap. Mur.)

VEGGIOLA. — Doliolum; *petit tonneau.* (Mur.)

VEGIES. — Eadem notione. (Id.)

VEGIOLUS. — Eadem notione. (Id.)

VEGIUS. — F. hariolus; *devin, sorcier.* (*L. Burg.*)
VEGLIONES. — Senes utriusque sexus; *vieillards, des deux sexes.* (Ap. Mur.)
VEGLONES. — Eodem sensu. (Id.)
VEGLONI. — Eodem sensu. (Id.)
VEGRI. — Agri inculti; *guérets, terres incultes.* (Id.)
VEHATIO. — Vectura; *transport.* (*Cod. Th.*)
VEHEITURA. — Vehiculum; *voiture.* (A. 1302.)
VEHEMENTESCERE. — Ingravescere; *s'aggraver.* (C. Aur.)
VEHENUM. — Octava pars; *le huitième.* (*Ch. Mas.*)
VEHERIA. — Districtus, officium, munus veherii, ut VIGUERIA.
VEHERIUM. — Vehiculum; *char, chariot.* (S. XIV.)
VEHERIUS. — Idem qui VICARIUS vel VIGERIUS.
VEHIA. — Vehes, onus vehiculi; *charretée.* (A. 1541.)
VEHICULARIS. — Ad vehiculum pertinens; *de charroi, de voiture.* (Dig.)
VEHICULATA. — Ut VEHIA.
VEHICULUM. — Facultas ducendi currum per silvam, pro qua nescio quid pensitabatur domino silvæ; *permission de mener une charrette dans les bois.*
VEHICULUS. — Equus; *cheval:* « Nam *vehiculus* qui eum ferre debuerat, cum illis qui primitus vadum transierant, fortuitu vacuus, neminem in dorso suo ferens transmeaverat. » (*His. transl. S. Faust. virg.*)
VEHITARE. — Vehere; *voiturer, transporter.* (*Act. Mur mon.*)
VEHITURA. — Vectura; *voiture.* (*Tab. S. Rem. Rem.*) — Omne jumentum ad vehendum aptum; *tout animal de trait.* (A. 1221.)
VEIARIA. — Ut VEHERIA.
VEICULA. — Ut VEHICULATA.
VEIELUS. — Vetus; *vieux, ancien.* (A. 1042.)
VEIRERIA. — Vitriana fornax, officina; *verrerie.* (A. 1509.)
VEITURA. — Ut VECTURA. (A. 1196.)
VEL. — Sæpe pro conjunctiva *et* usurpatur apud scriptores ævi medii.
VELA. — Pro *velum.* (A. 1441.)
VELABER. — Venditor minutarum rerum; *marchand de menus objets,* particulièrement *de comestibles.* (Pap.)
VELAMEN. — *Velamen religionis in se suscipere;* monachicam vitam inter sanctimoniales profiteri; *embrasser la vie monastique, prendre le voile,* en parlant des femmes. (*Leg. Long.*) *Velamen S. Dei Genitricis,* velum sanctimonialium; *le voile des religieuses.* (Mab. *Ann. Ben.*)
VELARE. — Virginem in monacham veli impositione suscipere; *recevoir une jeune fille dans le cloître par l'imposition du voile.* (*Ch. Ang.*) — Velificari; *faire voile.* (A. 1337.)
VELARIUM. — Velum, aulæum; *voile, draperie.* (W. Tyr.)
VELARIUS. — Velorum confector; *fabricant de voiles.* (*Vet. Insc.*)
VELATIO. — Benedictio nuptialis; *bénédiction nuptiale.* (A. 1582.) — Solemnis castitatis professio; *action de faire solennellement vœu de chasteté, prise de l'habit religieux.* (*Ch. Angl.*)
VELERIUM. — Malus; *mât de navire;* ol. *voilier.* (A. 1309.)
VELIFICARE. — Nave piscatoria uti; *faire usage d'un bateau de pêche.* (Schw.)
VELIFICATIO. — Navis piscatoriæ usus; *action de faire usage d'un bateau de pêche.* (Id.)
VELIGARE. — Velificare, navigare; *faire voile, naviguer.* (Ap. Lud.)
VELIMENTUM. — Velamentum; *enveloppe, couverture.* (Mur.)
VELLIBAT. — Pro *volebat.* (A. c. 658.)
VELLONUS. — Tersorium seu linteum villosum ad tergendos pedes et manus; *linge à essuyer, essuie-mains d'étoffe grossière.* (*A. SS. Ben.*)
VELLUDELLUM. — Pannus sericus villosus; *velours;* ol. *velluau.* (A. 1351.)
VELLUELLUM. — Eadem notione. (A. 1351.)
VELLUETUM. — Eadem notione. (A. 1332.)
VELLUVIUM. — Idem q. VELLUDELLUM. (A. 1308.)
VELO. — Velum majus; *voile de grande dimension.* (*A. SS.*)
VELOCITARE. — Celerare, properare; *hâter, accélérer.* (*H. Cort.*)
VELONUM. — Velum, ut VELO. (*A. SS.*)
VELOTHYRUM. — Velum et aulæum quod foribus prætenditur, quo diducto interior cubiculi pars patescit; *portière.*
VELOTUM. — Ut VELLUDELLUM. (A. 1449.)
VELUELLUM. — Ut VELLUETUM.
VELUM. — Aulæum quo principum vel judicum consessus ac cubiculorum vestibula occludebantur; *draperie, rideau qui séparait la partie du tribunal occupée par le juge ou le prince de celle où se tenait l'auditoire, portière.* (Ce rideau était quelquefois double: d'où les expressions *primum velum, secundum velum.*) *Vela* dicta ædium sacrarum aulæa, quibus velantur parietes ipsi, vel etiam ipsi postes. *Velum,* inquit Durandus, aliud est *conversionis,* aliud *consecrationis,* aliud *professionis,* aliud *ordinationis,* aliud *prælationis. Velum conversionis* accipit illa quæ de sæculari vita ad religionem transiens, illud assumit. *Velum consecrationis* a solis episcopis solis virginibus, et solum in festivis et Dominicis diebus datur. (*Flamineum virginale* a S. Hieron. dicitur.) *Velum professionis* suscipitur a virgine, cum continentiam profitetur. Datur vero illud cum benedictione solemni et cum litania. *Velum ordinationis,* quod olim *diaconissæ* dabatur, seu *viduæ:* diaconissas enim et viduas easdem esse suis locis docemus. *Velum prælationis,* quod abbatissis imponitur. *Velum monachorum,* quo velabantur cum benedicebantur. *Velum quadragesimale,* quo scilicet altaris conspectus aufertur, dum sacra liturgia peragitur tempore Quadragesimæ. *Velum*

facere, vela dare; *faire voile.* (*Epis. P. de Cond.*)

VELUTUM. — Idem q. VELLUDELLUM. (*A. SS.*)

VELUTUS. — Eadem notione. (A. 1540.)

VENA. — Mensura liquidorum apud Italos : « Cum annuali censu 50 venarum vini ; » f. *urnarum.* — Platea, via; *large rue, place publique.* — Metalli fodina; *mine, minière.* — Series, ordo; *suite, série.* — Alveus, canalis; *conduit, tuyau.* — Septum ad intercipiendos pisces, ut VENNA.

VENABULATOR. — Qui venabulo utitur, venator; *chasseur.* (*Vet. Gl.*)

VENABULUM. — Canis venaticus; *chien de chasse.* (A. 990.)

VENALIS. — (Subst.) Spiculum venatorium, venabulum; *épieu de chasseur.* (*A. SS. Ben.*) — (Adj.) Venationi idoneus; *bon pour la chasse.* (A. 1464.) *Forum venale*, in quo res venales exponuntur; *place du marché.* (A. 1212.)

VENALITAS. — Venditio, nundinatio; *action de vendre, vente.* (*Bul. Mart. I PP.*)

VENALITIARIA. — Mercatura; *commerce, négoce.*

VENARI. — Pro *piscari.* (A. 1284.)

VENARIA. — Animalia, quæ in silvis venatu capiuntur; *gibier, bêtes fauves.* (*Ch. Angl.*)

VENATICUM. — Tributi species; *droit sur la chasse.* (A. 840.)

VENATIO. — Jus venandi, feræ ipsæ quæ inter venandum capiuntur aut interficiuntur; *droit de chasse, gibier que l'on prend ou tue à la chasse.* (A. 1175, 1025.) — Auctio; *augmentation, accroissement.* (S. XIV.) — Exactio; *exaction, imposition.* (S. X.)

VENATOR. — Minister publicus qui scilicet dominicæ venationi præest, cuique eo ipso procurationes a subditis exigere licebat; *grand veneur.* (A. 1164.) — Fera ipsa quæ interficitur; *gibier.* (A. 1313.)

VENATORIA. — Venatus, officium in aula regia; *vénerie.* (A. 1134.)

VENATORIUS. — Ad venationem pertinens; *de chasse.* « *Venatorium* exercitium. » (Eginh.)

VENATURA. — Jus venandi; *droit de chasse.* (A. 1230.)

VENATUS — Venosus, venis distinctus; *veineux.* (*A. SS.*)

VENDA. — Teloneum, quod præstatur pro quibusvis mercibus quæ in foris ac nundinis venduntur; *droit que les marchands ont à payer pour exposer en vente leurs marchandises dans les foires et les marchés, droit d'étalage.* (Pass.) — Quod præstatur domino feudali pro distractionis seu venditionis prædii facultate; *lods et ventes, droit que le seigneur prélève sur les fonds de terre qui se vendent dans sa directe;* ol. *vende, vendage.* (Pass.) — Cæsura cæduæ silvæ; *coupe de bois;* ol. *vente.* (A. 1240.) — Charta clientelaris professionis a domino feudi, *vendis* acceptis, approbata; *acte constatant que le vassal a rempli les conditions de foi, hommage et payement des lods et ventes.* (A. 1331.) — Quidquid pecunia emitur, cibaria quæ venduntur; *denrées, marchandises.* (A. 1250.)

VENDAGIÆ. — Perones seu indumenti genus tibias et pedes operiens : « Inhibetur auctoritate capituli generalis universis ordinis nostri personis, ne sine corrigiis *vendagias* sive solutares portare præsumant. » (*St. Ord. Cist.*)

VENDAGIUM. — Venditio; *vente.* (A. 1229.) — Præstatio pro prædii venditione, ut VENDA. (A. 1222.) — Vindemiarum tempus, autumnus; *temps des vendanges, automne.* (A. 1386.)

VENDARIUS. — Vendarum exactor; *receveur des droits seigneuriaux dans les foires et marchés;* ol. *vendier.* (A. 1227.)

VENDEDA. — Præstatio pro prædii venditione, ut VENDA. (A. 1103.)

VENDERE. — In re forestaria, cædere; *couper, exploiter une forêt.* (A. 1217.) — Locare; *donner à loyer, affermer.* (A. 1366.)

VENDESIA. — Piscis genus; *vendoise.* (A. 1273.)

VENDETA. — Forum aut locus ubi merces venduntur; *place du marché, halle.* (*A. SS.*)

VENDICIA. — Venditio; *vente.* (A. 1243.)

VENDIDA. — Idem q. VENDEDA. (A. 1103.)

VENDIMONIARE. — Idem q. VADIMONIARE. (A. 1113.)

VENDITA. — Teloneum pro mercibus quæ in foris venduntur, et jus pro prædii venditione, ut VENDA.

VENDITIO. — Tributum pro mercibus, jus pro prædiorum venditione, cæsura silvæ cæduæ, ut VENDA.

VENDITURA. — Præstatio pro mercibus quæ in nundinis venduntur, ut VENDA.

VENDOMEISIS. — F pro VENDESIA. (A. 1235.)

VENDRERIA. — Præstationis genus, quo norriguerii *averis* minuti, pro singulo grege, quatuor caseos singulis annis, pro quatuor Veneris diebus mensis Maii, domino dare tenentur; *redevance de quatre fromages que, dans quelques contrées, les éleveurs de menu bétail payaient chaque année et chaque vendredi de mai à leur seigneur.* (A. 1497.)

VENE. — « Eamdem paludem cum terra adjacente, videlicet *vene*, cum proprietate, cum censu, decimis majoribus et minoribus, etc..., eidem ecclesiæ tradimus. » (A. 1122.) Belgis *ven* vel *venne* est locus palustris et bituminosus, vel pascuus.

VENEDRIA. — « Helias de Podio... recognovit se vendidisse... unam *venedrium*, videlicet tertiam partem eminæ siliginis et unam quartam avenæ. » (A. 1204.) An a *venda*, præstatio pro facultate in nundinis vendendi?

VENELLA. — Viculus, angiportus, via strictior; *ruelle;* Vascon. *banelo.* (*Mon. Angl.*) — Diminut. a VENNA, q. *Vid.* (A. c. 648.)

VENENARE. — Veneno inficere; *empoisonner.*

VENENIFLUUS. — Veneficus; *empoisonneur.* (*A. SS.*)

VENERABILIS. — *Venerabilis lex;* Christiana religio. (*Cod. Th.*) *Venerabilis ordo;* senatus. (Ibid.) *Venerabilis substantia;* res privata principis. (Ibid.) *Venerabilis vita;* monastica professio; unde *venerabilis*, pro *monachus*, unde non semel occurrit.

VENERABILITAS. — Veneratio, reverentia: *respect, vénération.* (*Script. rer. Franc.*)

VENERABILITER. — Decenter, ea ratione, ut venerentur; *convenablement, de manière à mériter le respect.* (A. 1030.)

VENERABILLIMUS. — Admodum venerandus; *tout à fait digne de respect.* (*Script. rer. Franc.*)

VENERACIA. — F. pro VINERITIA. (A. 1152.)

VENERALIS. — Venereus, libidinosus; *licencieux, libidineux.*

VENERALITAS. — Idem q. VENERABILITAS.

VENERANDOSUS. — Pro *venerandus.*

VENERANTIA. — Pro VENERATIO, abbatum titulus honorarius. (Amoin.)

VENERARIUM. — Calvarius mons, ob statuam Veneris in eo collocatam sic ab Ambrosio appellatus : « Dominus secundum cœli tractum in *Venerario* passus est. »

VENERATIO. — Titulus honorarius episcoporum et aliorum. (S. Aug.)

VENERIA. — Venatio; *chasse;* ol. *vénerie.* (A. 1410.

VENERINUS. — *Venerinus dies,* dies Veneris; *vendredi.* (A. 1474.)

VENERIPETA. — Luxuriosus; *débauché, dissolu.* (Isid.)

VENESO. — Ferina caro; *venaison.* (*A. SS.*)

VENETIANI. — Monetæ Venetorum species; *monnaie de Venise :* « *Venetiani* grossi. »

VENETUM. — Retis species; *filet pour pêcher;* ol. *venet.* (A. 1423.)

VENETUS. — *Venetus color,* cæruleus; *bleu de Venise.*

VENIA. — Sacrosancta Eucharistia; *l'Eucharistie.* (Gasp. *Gl.*) — Remissio pœnitentiæ pro peccatis, idem q. INDULGENTIA. (Mur.) — Inclinatio vel genuflexio monachorum, quæ Græcis μετάνοια vocant, quod ut plurimum in pœnitentiam injungi solerent; *génuflexion* (sorte de pénitence commune dans les livres pénitentiels). — Salutatio quæ apud monachos cum inclinatione vel genuflexione fieri solebat; *salut, manière dont les moines se saluaient.* (Pass.) *Veniam manu petere tantum,* id est manu ori admota. (*St. Ord. Præm.*) *Veniam ætatis concedere,* emancipare, litteras dare quibus alicui bona sua administrare conceditur, quas Gallice *lettres de bénéfice d'âge* nuncupant. (A. 1217.)

VENIABILIS. — Culpa levis, venia dignus; *qui a commis une faute légère, qui mérite le pardon.* (Sid.) — Qui veniam promittit; *qui promet le pardon.* (Fort.)

VENIALIS. — Eadem notione. (Ap. Lud.)

VENIALITER. — Facta corporis inclinatione; *en faisant une génuflexion, en inclinant le corps.* (Rath. Ver.)

VENILIA. — Accessus æstus marini : « Uter quem salacia sustulit unda, ad suum locum post tuum egressum reportabit *venilia.* » (*Vit. S. Columb.*)

VENIPETA. — Qui *venias* seu inclinationes iterat, vel genuflexiones iterat; *Vid.* VENIA : « Quadam nocte, discurrens inter altaria, ut ante solebat, frequens *venipeta,* labori sacro vigilanter insistebat. » (*A. SS. Ben.*)

VENIRE. — Vendere; *vendre.* (*A. SS.*) *Venire contra,* intercedere; *venir contre, s'opposer.* (S. XIV.) *Venire in querelas,* conqueri : *se plaindre.* (*Cod. Th.*)

VENITARE. — Liber ecclesiasticus in quo descriptus psalmus cum notis musicis, *Venite, exsultemus Domino,* etc. (*Synod. Exon.* a. 1287.)

VENITARIUM. — Eadem notione. (*Mon. Angl.*)

VENNA. — Septum ad intercipiendos pisces; *digue* ou *vanne pour arrêter et prendre le poisson.* — Sepimentum quodvis; *haie buisson, palissade, clôture quelconque.*

VENNELLA. — Tegulæ species; *espèce de tuile;* ol. *vennel, venneau.* (A. 1441.)

VENNUS. — Septum ad pisces, ut VENNA.

VENTA. — Locus ubi merces venum exponuntur; tributum ex rebus ibi venditis; *foire, halle, marché; droit sur les marchandises qui se vendent aux marchés;* ol. *vente.* — Augurium, quod captabatur ex venientibus aut supervenientibus hominibus vel avibus; *augure qui se tire du vol des oiseaux et même des hommes qui surviennent.*

VENTACULUM. — Flabellum, muscarium, cujus usus in sacris liturgiis; *éventail, flabellum.* (Hariulf.)

VENTALIA. — Clathrus, cancelli; *barrière, grille.* (*Cærem. vet. ecc. Carn.*)

VENTALIUM. — Idem q. *exclusa,* canalis aquarii valvula; *écluse, vanne, ce qui retient l'eau d'un canal;* ol. *ventaille.* (A. 1073.)

VENTALLUM. — Eadem notione. (Id.)

VENTAMUS. — Antenna, ut videtur; *vergue.* (*St. Cad.*)

VENTARE. — In ventum spargere; *jeter au vent;* ol. *venter.* (Flet.)

VENTARIA. — Jus habendi *ventalium* seu *exclusam,* vel præstatio quæ pro ejusmodi facultate penditur; *droit de faire une ventaille pour détourner le cours de l'eau,* ou *taxe à payer pour l'obtention de ce droit.* (A. 1202.)

VENTARIUS. — Silvæ custos; *garde-forestier;* ol. *vantier.* — Qui *vendas* recipit; *préposé à la perception des droits seigneuriaux sur les marchés;* ol. *vendier.*

VENTATA. — « Unum modium frumenti ad tres *ventatas.* » (A. 1225.) Id est ter *vannatum.*

VENTEICIUM. — Arbores ventorum violentia eversæ, eradicatæ; *arbres renversés par le vent.* (A. 1202.)

VENTELHA. — Pars portæ, valva; *battant de porte.* (*St. Carc.*)

VENTELIA. — Idem q. VENTALIUM. (A. 1310.)

VENTELLUM. — Eadem notione. (A. 1315.)

VENTER. — Fetus, fructus ventris; *lignée et descendants* : « Item *ventrem* meum hæredem instituo. » (A. 1293.) *Ventres*, pelles murium Ponticorum, qui *ventre* tantum albi sunt; ut VARIS. (A. 1416.)

VENTIGIATUS. — « Statim secundum numerum mensæ prioris in uno galletæ vase mensuratæ potiones, ab eis callida misceatur, et *ventigiata* a calice potione, petita benedictione, adsaporet, qui miscuit, si æquali est temperie mistum, et sic in prima mensa omnibus eroget » (*Reg. mag.*), id est, mota et ventilata.

VENTILABRUM. — Vexillum ecclesiæ; *bannière.* (Bald. Cam.) — Muscarium, flabellum; *éventail.* — Follis; *soufflet.* (A. 1352.)

VENTILAMEN. — Purgamentum ex frumento; *résidu du vannage du blé.*

VENTILAMENTUM. — Idem q. VENTILABRUM. (*Vet. Gl.*)

VENTILARE. — *Ventilare causam*, eam agitare, de ea disputare, disserere; *exposer, traiter, discuter, examiner, plaider une affaire;* ol. *ventiler une cause.* (A. 1027.)

VENTILATIO. — Tempus quo grana ventilantur; *temps où l'on vanne les grains.* (A. 1174.)

VENTILATORIUM. — Ventilabrum; *van.* (Pass.)

VENTILATRIX.—Mulier quæ frumentum ventilat; *vanneuse.* (A. 1425.)

VENTILE. — Ut VENTELLUM. (A. 1351.)

VENTILIS. — *Molendinum ventile*, quod vento versatur; *moulin à vent.* (A. 1490.)

VENTILOGIUM. — Pinnula versatilis quæ in ædium culminibus poni solet, quæ ventum flantem designat; *girouette.*

VENTIO. — Venditio; *vente, action de vendre.* (S. XIII.) — Quod præstatur domino feudali pro facultate vendendi, ut VENDA. (A. 1072.)

VENTOLIUM. — Locus ubi ventilatur frumentum; *lieu où l'on vanne le grain.* (A. 1142.)

VENTOSA.—Cucurbita medica ad eliciendum sanguinem; *ventouse.* — Propugnaculi species, f. quia cucurbitæ formam refert; *sorte de retranchement.*

VENTOSARE. — Ventosa seu cucurbita medica sanguinem elicere; *appliquer les ventouses;* ol. *ventoser.*

VENTOSIA. — Jactantia, ut VENTOSITAS. (Ugut.)

VENTOSITAS. — Ventus, flatus; *vent, souffle.* (*A. SS.*) — Jactantia; *vanterie, jactance.* (S. Aug.)

VENTOSUS. — Jactans; *vantard.* (*Vet. Gl.*)

VENTRALE. — Sacculum, crumena; *bourse, aumônière.* — Pars muliebris vestimenti; *tablier;* ol. *ventrail.* — Cingulum; *ceinture.*

VENTRERIA. — Armorum species qua venter defenditur; *partie de l'armure destinée à protéger le ventre*

VENTRICOLA. — Ventri et gulæ deditus; *gourmand, qui fait un dieu de son ventre.* (S. Aug.)

VENTRIX. — Ut VENTILATRIX.

VENTURA. — Quod præstatur pro mercibus, ut VENDA.

VENTUS. — Anima, extremus halitus; *âme, dernier souffle* : « *Ventum* de pectore jecit. » — Auster; *vent du Sud, le Midi.* Ventus Græcus, aquilo; *vent du Nord.*

VENUARIUS. — Pro *venditor.* (A. 862.)

VENULA. — Dimin. a *vena*, parva vena; *petite veine.* — Angiportus, ut VENELLA.

VENUNDIPIRUS. — Qui vendit pira; *marchand de poires.* (Joan. de Jan.)

VENUS. — Cyprium æs; *cuivre.* (*Chr. Mel.*)

VENUSTARE. — Ornare, decorare; *parer, orner, embellir.* (Prud.)

VENUTA. — Adventus; *venue.* (A. 1318.)

VENUTUS. — *Venutus erat*, pro *venerat.* (*Vet. Ch.*)

VEPROSA. — Vepres; *buisson épineux, épine.* (Bart. *Gl.*)

VERA. — Veru, virga; *verge, broche.* (Guid. de Vig.) — Pro *werra*, bellum. (A. 1366.)

VERACULUM. — Jus *veras* seu virgas capiendi in silva; *droit de couper des verges dans un bois.* (A. 1300.)

VERAGIUM. — Bestiæ maculatæ, vel diversi coloris; *toutes les bêtes qui sont tachetées ou qui sont de deux couleurs.* (Flet.)

VERAGUS. — Testis fide dignus; *témoin qui mérite confiance.* (A. 770.)

VERATONUS. — Sagittæ genus; *petite flèche;* ol. *vireton.* (*A. SS.*)

VERATUS. — Ratus, confirmatus; *vérifié, approuvé.* — Teli brevis et spissioris genus, ut VERATONUS. — *Vera* obfirmatus; *rendu solide au moyen d'une verge.*

VERBALITER. — Verbo, ore; *verbalement.* (A. 1369.) — « Si clericus (blasphemator)... pœna pecuniaria vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda carceribus mancipetur, pro tertia *verbaliter* degradetur et ad triremes mittatur. » (*Conc. Tarrac.* a. 1519.) Id est, per verba hac in re adhiberi solita.

VERBATIM. — Prout verba sonant et ferunt. (A. 1476.)

VERBECARIUS. — Pastor berbicum; *gardeur de brebis.* (S. XII.)

VERBELLA. — Ovis; *brebis.* (*Vet. Gl.*)

VERBENNA. — Terra proscissa aratro; *terre labourée.* (*Vet. Gl.*)

VERBERACULUM. — Flagellum; *fléau.* (J. de J.)

VERBERAMENTUM. — Actio verberandi se; *flagellation.* (A. 1260.)

VERBERARE. —*Verberare contra ventum*, dicebatur is qui in campum, monomachia a judice indicta dimicaturus, descendebat, adversario non veniente; tum enim gladium tanquam pugnaturus vibrabat, victorque a judice pronuntiabatur; *donner des coups d'épée dans l'air.* (Quand un champion qui était venu au champ de bataille pour un duel ju-

diciaire, n'y trouvait pas son adversaire, et que celui-ci faisait défaut, il donnait de son épée comme s'il avait réellement combattu, et le juge le déclarait vainqueur.)

VERBERATIO. — Ut VERBERAMENTUM. (A. 1260.)

VERBERATOR. — Qui verberat; *celui qui frappe, qui fouette.* — Qui pietatis causa se verberat; *flagellant.*

VERBERATURA. — Percussio; *action de frapper, coup.* (A. 1233.)

VERBIGENA. — Ipsum Verbum; *le Verbe fait chair, Jésus-Christ.* (Prud.)

VERBILOQUIUM. — Sermo; *discours.* (Fulg.)

VERBITARE. — Sæpe verberare; *battre souvent.* (*Vet. Cod.*)

VERBO. — Ambo, pulpitum; *tribune, ambon, chaire.* — *In verbo regio jurare*, Gal. *jurer en parole de roi* (serment de Louis VII: les ecclésiastiques juraient *in verbo sacerdotis*, les moines *in verbo et veritate*, les évêques *in verbo veritatis*).

VERBOCINIUM. — Colloquium; *entretien, entrevue, conversation.* (*A. SS.*)

VERBOSARE. — Multum loqui; *parler beaucoup, bavarder.* (*Vet. Gl.*)

VERBOSARI. — Eadem notione. (S. Aug.)

VERBOSATIO. — Garrulitas, verbositas; *bavardage, verbiage.* (Id.)

VERBOSITARE. — Ut VERBOSARE. (*A. SS.*)

VERBOSITAS. — Ut VERBOSATIO. (*Vet. Gl.*)

VERBOSITATIO. — Eadem notione. (Id.)

VERBOSULUS. — Diminut. a *verbosus*; *bavard, verbeux, qui dit beaucoup de paroles inutiles.* (S. Bern.)

VERBOTENUS. — Verbi gratia; *par exemple.* (Isid.)

VERBUM. — Securitas, tuitio; *protection, sauvegarde.* (*L. Sal.*) *In verbo regis esse*, id est in ejus tutela. (Id.) — Præceptum, mandatum; *commandement, ordre*: « Et præcipiat de *verbo* nostro, » etc. (A. 807.) *Verbum commune*, sermo vulgaris; *langue vulgaire. Verbum crucis*, expeditio sacra; *croisade. Verbum directum* habere, *avoir droit de faire quelque chose.*

VERCARIA. — Locus vervecibus alendis idoneus, alius tamen ab ovili; prædii species etiam cum certa agri portione; *bergerie*, et *petite métairie.* (A. 825.)

VERCEILLUM. — Modus agri, f. herbosus; *terre, métairie.* (A. 1268.)

VERCHERIA. — Apud Allobroges, Provinciales et Occitanos, dos, fundus, feminis in dotem concessus; *dot d'une femme mariée;* ol. *vercheire*, Occit. *berquiero.*

VERDEARIUS. — Viridarium, pomarium; *verger.* (Mart. *Anecd.*)

VERDEGARIUS. — Eadem notione. (Ap. Steph.)

VERDERIA. — Terra humilis ad littus maris viridi herba fertilis; *terre basse et herbeuse située sur le bord de la mer.* (A. 1181.)

VERDICTUM. — Testimonium duodecim juratorum in jurata aut assisa; *verdict.*

VERDIGARIUS. — Ut VEREDIGARIUS.

VERDONUM. — Pratum, aut pro VERCEILLUM. (A. 1258.)

VERDUGARIUS. — Ut VERDIGARIUS.

VEREBIARE. — Mutilare; *blesser, mutiler.* (*Vet. Gl.*)

VERECUM. — Ut WRECKUM. (A. 1234.)

VERECUNDARI. — Timore percelli; *être frappé de peur, être démoralisé.* (Bart. *Gl.*)

VERECUNDIA. — Pudendum facinus, turpe, indignum; *vergogne, honte.* (*Ch. Catal.*) — Injuria, contumelia; *outrage, affront.* (*A. SS.*)

VERECUNDIOSUS. — Turpis; *honteux.* (A. 1359.)

VERECUNDIUM. — Injuria, contumelia; *outrage.* (*Ch. Angl.*)

VEREDA. — Umbraculum foliis aut arborum ramis concinnatum; *berceau de feuillage, treille.* (A. 1344.) — Via publica; *le chemin public.* (A. 829.)

VEREDALIS. — Authenticus, verus et genuinus; *authentique, vrai.* « Charta *veredalis.* » (A. 1005.)

VEREDARIUS. — Qui *veredis* publicis utitur et responsa vel mandata principis defert; *courrier de l'Etat.* (*Cod. Th.*) — Nuntius: *messager en général.* (S. Hier.)

VEREDICTIO. — Probitas, veritatis amor; *probité, amour du vrai.* (A. 1374.)

VEREDICTUM. — Testimonium scriptum; *témoignage écrit.* (A. 1246.)

VEREDIS. — Pro VEREDUS. (A. 844.)

VEREDUS. — Equus publicus cursui destinatus; *cheval de poste, cheval destiné au transport des dépêches et des courriers de l'Etat.*

VERESCENS. — Pro *veritus.* (Bart. *Gl.*)

VERETRUM. — Fenestra, pro *veretrinum.* (A. 1418.)

VERGAIUM. — Jus mensuræ ad quam exiguntur dolia vinaria, quod *virga* sit sic dictum, ut videtur; *droit pour le jaugeage des tonneaux;* ol. *vergage.*

VERGATUM. — Instrumentum piscatorium; *sorte de filet de pêche;* ol. *vergat.* (A. 1397.)

VERGATUS. — Variis coloribus distinctus, ut VIRGATUS.

VERGERIUM. — Viridarium; *verger.* (A. 1455.)

VERGETA. — Modus seu mensura agri; *certaine mesure agraire;* ol. *vergette.* (A. 1284.)

VERGIA. — Ead. notione. (A. 1360.)

VERGNA. — Alnus, arboris species; *aulne;* ol. *vergne.* (A. 1236.)

VERGOBRETUS. — Summus magistratus apud Æduos; *premier magistrat chez les Eduens.*

VERGUETUM. — Viridarium minus; *petit verger.* (*Tab. Gem.*)

VERIALE. — Locus herbis abundans; *lieu où l'herbe vient en abondance.* (*Chr. Fars.*) — Apertura, fenestra cancellis obducta; *ouverture, fenêtre fermée d'une grille;* ol. *verial.* (A. 1254.)

VERICULA. — Conspicilla; *lunettes.* (*Mir. Urb. V PP.*)

VERICUM. — Veru; *broche.* (A. 1228.)

VERIFICARE. — Probare; *prouver.* (A 1343.)

VERINUS. — Cochlea; *vis.* (A. 1419.)

VERISCUM. — Ut WRECKUM.

VERISIMILIS. — *A verisimili*, probabiliter; *probablement*. (Th. Ott.)

VERITAS. — Depositio testis; *déposition de témoin*; ol. *véritez*. (A. 1228.) — Inquisitio judiciaria; *enquête judiciaire*; ol. *véritez*. — Consessus proborum hominum ad excipiendas quorumlibet querelas; *réunion de personnes graves, chargées d'entendre les dires des parties*. — Jus, privilegium (præcipue dicitur de bonis propriis); *droit, privilége* : « Præcipimus ut triennium non includat ecclesiasticas *veritates* : sed unaquæque ecclesia, sicut canones præcipiunt, et sicut lex Gothica mandat, omni tempore suas *veritates* recuperet et possideat. » (*Conc. Coyac.* a. 1050.)

VERITUS. — Verecundus; *réservé, modeste*. (*A. SS.*)

VERIUM. — Locus in fluvio palorum serie coarctatus piscium capiendorum gratia; *sorte de pêcherie*; ol. *gord*. (A. 1227.)

VERJUTUM. — Omphax et omphacium; *verjus*. (A. 1379.)

VERMELATUS. — Coccineus; *teint avec de la cochenille, vermeil*. (A. 1244.)

VERMELHUM. — Grani species, coccum; *graine d'écarlate, kermès*. (A. 1268.)

VERMELIUS. — Ut VERMELATUS. (*Conc. Hisp.*)

VERMELLATA. — Tempus quo vermellum colligitur; *temps de la récolte du kermès*. (A. 1268.)

VERMELLUS. — Ut VERMELATUS. (A. 1367.) — Obex, pessulus; *verrou, barre pour fermer une porte*. (A. 1446.)

VERMEN. — Pro VERMIS. (*A. SS.*)

VERMESCERE. — Vermibus consumi; *être dévoré des vers*. (Rath. Ver.)

VERMEUM. — Idem q. VERMICULUM. (A. 1468.)

VERMICATUS. — Ut VERMICULATUS. (*St. Ord. Præm.*)

VERMICULATUS. — Distinctus et variatus, more *vermium* decoratus; *tacheté, marqueté, chargé d'ornements vermiformes*. — Rubro tinctus, coccineus; *teint en rouge, écarlate, vermeil*.

VERMICULUM. — Vermis species quæ rubrum colorem dat; *kermès*. — Pannus vermiculo tinctus; *étoffe teinte en rouge*.

VERMICULUS. — Vermis genus, ut VERMICULUM.

VERMILEUS. — Rubeus, purpureus; *rouge, écarlate, vermeil*. (A. 1119.)

VERMILIUM. — Ut VERMICULUM. (A. 1073.)

VERMILIUS. — Ut VERMELLATUS. (A. 1244.)

VERMINCULA. — Ut VERMICULUM. (*Vet. Gl.*)

VERMIS CANIS. — Scrofularum fortassis species aliqua, vel herpes; *espèce de gale ou farcin*. (*A. SS.*)

VERNA. — Modus agri, nisi sit locus alnis consitus, a Gal. *verne*. (*Ch. Lem.*)

VERNACHIA. — Vini albi species; *espèce de vin blanc*. (Pet. de Cres.)

VERNACULA TERRA. — Proprietas alodis; *la propriété de son alleu*. (*Ch. Alam.*)

VERNACULUM. — Quidquid domi nascitur; *toutes les productions du crû et qu'on n'achète pas*. (*Cod. Th.*)

VERNAGIUM. — Alnetum, locus alnis consitus; *lieu planté d'aulnes, aulnaie*. (A. 1391.)

VERNALE. — Instrumentum piscatorium, retis species; *espèce de filet de pêche*; ol. *vernot*. (A. 1281.)

VERNALIS. — Vernaculus, servus; *serviteur, domestique*. (A. 1288.)

VERNARE. — Florere, canere, munire, instruere; *fleurir, chanter, fortifier, garnir*. (Pass.)

VERNARIA. — Idem videtur q. VERNETUM. (A. 943.)

VERNARIUM. — Vernum tempus; *printemps*.

VERNEMETIS. — Fanum ingens; *grand temple*. (Fort.)

VERNETUM. — Ut VERNAGIUM. (A. 1343.)

VERNIA. — Eadem notione. (A. 943.)

VERNIARIA. — Eadem notione. (Mart. Anecd.)

VERNIACUM. — Eadem notione. (A. 1340.)

VERNICIUM. — Liquata juniperi lacryma; *vernis*. (*A. SS.*)

VERNICUS. — Familiaris, vernaculus, famulus, ut VERNALIS. (*A. SS.*)

VERNIFICUS. — Vernus; *relatif au printemps, printanier*. (*G. Chr.*)

VERNULITAS. — Famulatus; *servitude* : « Quando debitas suæ *vernulitatis* horas, cæterasque Missarum celebrationes Christo Domino solvere consuisset. » (Hrosw.)

VERNUM. — Ver, vernum tempus; *printemps*. (*Reg. S. Fruct.*)

VERNUS. — Alnus; *aulne*; ol. *vergne*. (A. 1377.)

VERO. — Species pectoralis; *plastron, garde-poitrine*. (W. Brit.)

VERONICA. — Tabella in qua Christi Domini pergentis ad crucis supplicium, divino miraculo expressa effigies efformatur, quæ asservatur et colitur Romæ in ecclesia Sancti Petri; imago hanc tabellam repræsentans; *la Sainte Face de Rome*, et *sa représentation peinte ou gravée*.

VEROSUS. — Plenus veritate; *véridique*. (M. Cap.)

VERPIRE. — Ut GUERPIRE. (A. 1145.)

VERPITIO. — Ut GUERPITIO. (*G. Chr.*)

VERQUERIA. — Locus vervicibus alendis idoneus, ut VERCARIA. — Dos feminarum, ut VERCHERIA. — Septum ex virgis ad capiendos pisces, ut VERIUM.

VERRACHIUM. — Nauticum instrumentum, idem q. VEROCHIUM. (*A. SS.*)

VERRÆ. — Scopæ; *ramilles, menues branches*. (*Tr. de art. bel.*)

VERRECULUM. — Sagittæ acumen; *pointe de flèche*. (Mur.)

VERRERE. — Mittere; *envoyer*. — Terram versare, quod faciunt porci et verres; *fouiller, remuer la terre*.

VERRERIA. — Vitri officina; *verrerie*. (A. 1338.) — Lamina vitrea quæ fenestræ objicitur; *vitre, vitrage*; ol. *verrière, verrine*. (A. 1245.)

VERRERIUS. — Qui vitra operatur et

vendit; *fabricant et marchand de vitres, verrier.* (A. 1309.)

VERRES. — Porcus masculus; *verrat.* (A. 1158.)

VERRIFICARE. — Terram versare, ut VERRERE. *(Ch. Scot.)*

VERRIFICATIO.— Actio versandi terram; *Vid.* VERRERE. (Id.)

VERRINA. — Ut VERRERIA.

VERRINUM. — Terebellæ species, Gal. *vrille*, nisi sit sagitta, jaculum, verrina, quippe Italis ea notione nuncupatur. « Latro... capsam in qua erant repositæ cruces cum *verrinis* perforavit, et ipsas cruces de civitate portavit. » (Ap. Mur.)

VERROLUS. — Pessulus; *verrou.* (A. 1435.)

VERRUS. — Pro VERRES, porcus masculus : « Si quis *verrum* furaverit. » (*Lex Sal.*)

VERSAGIUM. — Jus utenai foresta, idem q. USAGIUM. (A. 1404.)

VERSALITER. — Inconstanter; *d'une manière inconstante.* (A. 1342.)

VERSANA.— Terra proscissa, ager de novo ad cultum redactus; *terre mise de nouveau en culture;* ol. *versaine.*— Ager proscissus et nondum satus; *terre préparée pour la semence;* ol. *versaine.* — Tempus quo agri proscinduntur; *saison du premier labour des terres;* ol. *verseret, verserot.* — Mensuræ species; *certaine mesure;* ol. *versane.*

VERSARE. — Evertere; *renverser.* (*A. SS.*) — Pro *versari* : « Denique reminiscens ea in quibus ab ineunte ætate *versavi.*» (*Conc. Hisp.*)

VERSARI. — Dicitur de vino quod corrumpitur; *se tourner, tourner.* (Pet. de Cresc.)

VERSARIUS. — Tempus quo agri proscinduntur, ut VERSANA. (A. 1248.) — Liber ecclesiasticus continens *versus* qui canuntur in ecclesia; *antiphonaire.* (*Vet. Necrol.*)

VERSATILIS. — *Versatilis gladius*, utrobique secans; *épée à deux tranchants.*

VERSATIM. — Vice versa; *réciproquement.* (A. 560.)

VERSERIA. — Aratio, actio terram versandi; *labourage, action de labourer.* (A. 1210.)

VERSETUS. — Versiculus; *verset.*

VERSIBILIS. — Mutabilis; *changeant, qui change.* (Victor.)

VERSIBILITAS. — Mutabilitas, inconstantia; *inconstance, variabilité.* (Eul. Cord.)

VERSICANORUS. — Poeta; *qui écrit en vers, poëte.* (*Chr. Noval.*)

VERSIDICUS. — Ut VERSICANORUS. (Vict. Fabr.)

VERSIFICARE. — Psalmos antiphonatim canere : « Quo igne benedicto, redeunt ad chorum *versificando :* Dominus illuminatio mea, » etc. (*Ordin. Eccl. Rothom.*)

VERSILARE. — Psalmos alternatim canere; *chanter alternativement par versets, réciter les psaumes;* ol. *verseiller.*

VERSILIS. — Qui vertitur, qui redit; *qui tourne, qui revient :* « Annus *versilis.* » (M. Cap.)

VERSIM. — Adverso vultu, vel alternis vicibus : « Schola vero forinsecus cum episcopo stans totum psalmum cum antiphona *versim* decantet. » (*Pontif. Antiq.*)

VERSORIUM. — Instrumentum rusticum quo terra versatur; *sorte de charrue.* (Ap. Mur.)

VERSUS.—Gratiarum actio post mensam; *les grâces, prières après le repas.* (*A. SS. Ben.*) *Versum perdere* dicebantur monachi, cum ad refectorium tardius venerant, primusque aut secundus vel tertius orationis versus jam dictus esset. (*Lib. us. Ord. Cist.*) *Versus* pro *adversus* : « Invenerunt eum (regem Franciæ) variis militiæ bellis implicitum, scilicet *versus* regem Anglorum. » (*Chr. S. Petri Vivi.*)

VERTELLA. — Quarta pars jugeris apud Germanos; *le quart d'un arpent.*

VERTELLUM. — Anfractus; *détour.* (A. 1268.)

VERTEOLUS. — Globus qui ad extremitatem fusi additur, ut facilius vertatur; *espèce de bouton que l'on met au bas du fuseau pour le faire tourner plus facilement;* ol. *vertel.* (*A. SS.*)

VERTERE. —Mutare; *changer.* (A. 1372.) — Gressus versus aliquem locum dirigere, accedere; *diriger ses pas d'un côté.* (A. 1250.) — *Vertentes causæ*, quæ reapse coram judicibus agitantur; *causes qui se présentent de nouveau en justice.* (A. 1369.)

VERTIBILIS. — Mutabilis, animo inconstans; *inconstant, versatile.* (Guib.) *Vertibilis equus*, cursor, stradriodromus equus; *cheval à course rapide.* (Mur.)

VERTIBILITAS. — *Vertibilitas linguæ*, mobilitas; *volubilité.* (*Ep. Joh. de Monst.*)

VERTIBULUM. — Vertebra; *vertèbre.* (Lact.) — Instrumentum cum quo carbones vertuntur in fornace; *pinces de forgeron.* (*A SS.*)

VERTIFACERE. — Pro VERSARE. (*Terr. Bellij.*)

VERTIGINARE. — Circumvertere; *tourner autour.* (Tert.)

VERTILE. — Trochlea; *poulie, roulette.* (*Vet. Gl.*)

VERTILOGIUM. — Numella versatilis; *pilori.* (A. 1420.)

VERTILUS. — Versus, obversus. (A. 1386.)

VERTOLENUM. — Instrumentum piscatorium; *nasse.* (A. 1268.)

VERTUOSUS. — Virtute præditus; *vertueux.* (A. 1471.)

VERU. — Stipes instar subulæ præacutus; *pieu aiguisé, pointu.* — Armorum species, hasta; *espèce de pique ou de lance, fer pointu emmanché au bout d'un long bâton.*

VERUDATUS. — Veru transverso obfirmatus, clausus; *verrouillé.* (S. Aug.)

VERUHIA. — Salicetum; *saussaie.* (A. 1406.)

VERUIT. — Veritus est : « Pro quo nec mori timuit, nec decollari *veruit.* » (*A. SS.*)

VERULA. — Dimin. a *veru*, cochlea minor, Gal. *vis.* (A. 1379.)

VERUS. — Æquus; *juste, convenable.* (Bal. *Misc.*)

VERUTATUS. — Qui arma cognomine *veru* habet; *qui est armé d'une haste.* (*Vet. Gl.*)

VERUTIUS. — Mus Ponticus; *petit-gris.* (A. 1480.)

VERUTUM. — Veru; *broche.* (A. 1379.)

VERUTUS. — Ut VERUTATUS.

VERVICUM. — Retis species, idem q. VERVILIUM. (A. 1119.)

VERVILIUM. — Retis species, instrumentum piscatorium; *verveux.* (A. 1073.)

VERZARIA. — Viridarium; *verger.* (Mur.)

VESCHERIA. — Pro *usseria*, idem q. HUISSERIUM. (A. 1180.)

VESCOMITESSA. — Vicecomitissa; *vicomtesse.* (A. 1212.)

VESDUM. — Glastum, ut videtur, idem q. GUAISDIUM. (*Tab. S. Aud. Rothom.*)

VESINETUM. — Ut VICINETUM. (*Leg. Norm.*)

VESMETUM. — Eadem notione. (Id.)

VESO. — Felis seu catti species; *putois.* (*St. Ord. Clun.*)

VESPER. — *Vesper prior,* pervigilium; *veille.* (*Ann. Ben.*)

VESPERÆ. — Una ex *horis* ecclesiasticis; *l'Office du soir, vêpres.* (Pass.) « Hæ *vesperæ,* ait Ugutio, significat id temporis in quo pulsatur illud officium : hi *vesperi*, ipsum officium. *Vesperi* siquidem cantantur; sed *vesperæ* pulsantur. Quidam tamen non distinguunt inter *vesperas* et *vesperos,* quantum ad officium. »

VESPERI. — *Vid.* VESPERÆ.

VESPERIA. — Ultimus actus in universitatibus ad consequendam doctoris dignitatem, seu disputatio, quæ a baccalario fit pridie quam birreto doctorali donatur, in qua disputant tres doctores cum eodem baccalario; *dernière thèse que soutenaient les aspirants au doctorat;* ol. *vespérie.*

VESPERIANDUS. — Qui *vesperiam* facere debet; *qui doit soutenir la vespérie; Vid.* VESPERIA.

VESPERTINALIS. — *Vespertinales*, Horæ scilicet : « *Vespertinales* quoque in vigilia Paschæ melius celebrandæ sunt propter lætitiam resurrectionis Domini, quam dimittendæ. » (*Conc. Aquisgr.* II.)

VESPERUGO. — Vesper, tenebræ vespertinæ; *le soir, les ténèbres du soir.* (*A. SS. Ben.*)

VESPETUM. — Locus ubi abundant vespæ; *lieu où il y a beaucoup de guêpes.* (J. de J.)

VESPILIO. — Grassator nocturnus; *malfaiteur nocturne.* (*A. SS.*)

VESPRATARE. — Sub vesperam comedere; *manger dans la soirée, souper.* (A. 1356.)

VESSA. — Vicia; *vesce.*

VESSELLA. — Vasa, vasarium, ut VASSELLA. (A. 1342.)

VESSELLAMENTUM. — Eadem notione. (A. 1338.)

VESSELLUM. — Eadem notione. (A. 1411.)

VESTARARIUS. — Thesauri custos; *garde du trésor, trésorier.* (Anast.)

VESTATI. — Dignitas Palatina apud imperatores Byzantinos. (Mur.)

VESTERARIA. — Quæ vestium curam habet; *femme de chambre.* (Mur.)

VESTI. — Ut VESTATI.

VESTIARITÆ. — Nobiles aulici qui circa vestiarium principis versabantur, in palatio imperatorum Byzantinorum. (W. Tyr.)

VESTIARIUM. — Locus ubi non modo vestes asservantur, sed etiam cimelia, atque adeo thesaurus et pecuniæ; *trésor.* (Pass.) — Vestis genus; *sorte de vêtement.* (A. 1279.) — Certa pecuniæ alteriusve rei pensio quæ ad vestes emendas erogabatur, quidquid ad vestes pertinet; *redevance en argent ou en nature destinée à l'achat et à l'entretien des vêtements, tout ce qui regarde les vêtements;* ol. *vesture.* (A. 1136.)

VESTIARIUS. — Qui vestibus præest; *chef de la garde-robe.* — Cui non vestium duntaxat, sed et thesauri et cimeliorum cura committitur; *trésorier.* — Dignitas in ecclesia cathedrali Magalaunensi et quibusdam aliis, cujus cura incumbebat « induere omnes canonicos et conversos, exceptis prioribus; » *dignitaire ecclésiastique chargé d'habiller les chanoines.*

VESTIBULUM. — Vestiarium, sacristia; *lieu où l'on revêt les ornements sacerdotaux, sacristie.* (*A. SS.*)

VESTICEPS. — Pubertatis menses ingressus, vel etiam emensus; *qui a atteint ou même dépassé l'âge de la puberté.* (S. Aug.)

VESTIFICA. — Quæ vestes conficit; *tailleuse.* (*Vet. Insc.*)

VESTIFICINA. — Ars vestes conficiendi, vel ipsa confectio; *art du tailleur* ou *confection de vêtements.* (Tert.)

VESTIFICIUM. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

VESTIFICUS. — Vestium artifex; *tailleur.* (Id.)

VESTIGARE. — Dicitur dominus cui jus competit persequendi suos homines, cum eo inconsulto ad alium dominum transierunt; *droit de poursuivre le serf qui a transfiné sans permission. Vid.* SECTA.

VESTIGIUM. — Pes; *pied.* (*A. SS. Ben.*) *Vestigium minare*, vestigare, vestigium sequi; *suivre à la piste.* (S. VII.)

VESTIMEN. — Vestimentum; *vêtement.* (*A. SS.*)

VESTIMENTUM. — Missio in possessionem; *investiture; Vid.* VESTIRE. — Aulæum, ut VESTIS.

VESTIRE. — Possessionem conferre rei alicujus; *mettre en possession, investir;* ol. *vestir.* (S. X.) — Colere agrum, excolere; *travailler, cultiver un champ.* (A. 993.) — Aulæis ornare; *orner de draperies.* (Gr. M.)

VESTIS. — Aulæum; *draperie, tapisserie.* (Gr. II PP.) — Beneficium, feudum, ut VESTITIO. (A. 1095.) — *Vestis apostolica,* scapulare monasticum; *Vid.* SCAPULARE. *Vestis bellica,* lorica; *cuirasse, haubert.* (*Ch. Angl.*) *Vestis innocentiæ*, qua baptizatus vestitur; *robe, vêtement de baptême.* (Mart *Anecd.*) *Vestis*

inordinata, vetita; *vêtement interdit*. (Mart. *Ampl. Col.*) *Vestis sanctæ Mariæ*, velum sanctimonialium; *voile de religieuse*. (*L. Long.*)

VESTITIO. — Actio vestiendi; *action de s'habiller, toilette*. (A. 1395.) — Beneficium, feudum; *tenure, terre donnée en fief*. (S. XI.) — Investitura; *mise en possession, investiture*. (S. XII.) — Census qui quotannis domino solvitur pro investitura; *droit que l'on paye chaque année au seigneur pour l'investiture que l'on en a reçue ou que l'on en recevra*. (*Tab. Conch. abb.*) — Mansio, domus, prædiolum; *habitation accompagnée d'une certaine quantité de terre, petite ferme*; ol. *mesnil*. (A. 1153.)

VESTITOR. — Qui alterum *vestit*, seu in possessionem mittit; *seigneur dominant, celui qui donne l'investiture*. (*Trad. Emm.*) — Agricultor; *laboureur, cultivateur*. (A. 993.)

VESTITURA. — Missio in possessionem, ut VESTITIO. (Vad.) — Census in signum concessæ *vesturæ*, ut VESTITIO. (A. 855.) — Quidquid ad vestimenta pertinet, ut VESTIARIUM. (A. 1113.) *Vestitura testamenti*, census, qui quotannis exsolvitur in signum concessæ vestituræ earum rerum quæ post mortem testatoris in possessionem donantur; *droit annuel pour l'investiture des héritages* : « Pro *vestitura* vero hujus *testamenti* quotannis tres modii vini in nomine sanctæ Trinitatis exhibeo ad eleemosynam. »

VESTITURIA. — Census qui quotannis solvitur in signum concessæ vestituræ, ut VESTITIO.

VESTITUS. — (Subst.) Vestis; *vêtement*. (*Act. episc. Cenom.*) — (Adj.) Qui de re aliqua investitus est, qui rem possidet; *qui a reçu l'investiture*. (S. IX.) — Cultus; *cultivé, mis en rapport*. (Pass.) *Vestitus ager*, cui fructus insunt; *terre productive, en plein rapport*. (S. XII.) *Pulli vestiti*, cum ovis a vassallis domino dati; *poulets accompagnés d'œufs et donnés en redevance*. (Irm.) *Mansus vestitus*, qui recte atque ordine colitur, undeque præstationes ac vectigalia juxta legem mansorum expedite percipiuntur; *manse en plein rapport et soumis à toutes les charges des propriétés de cette nature*. (Irm.)

VESTUARIUM. — Ut VESTIARIUM.

VESTURA. — Quidquid ad vestimentum pertinet, ut VESTIARIUM. (*Ch. Angl.*) — In possessionem missio, ut VESTITURA. (A. 1267.) — Census qui quotannis solvitur in signum concessæ vestituræ, re tamen ipsa etiam nondum obtenta, ut VESTITURA. (A. 1273.) — Fructus quilibet agro pendentes; *produits du sol*. (A. 1311.)

VESTUS. — Cultus, ut VESTITUS. (A. 1224.)

VETA. — Vitta; *ruban, attache*. (A. 1270.)

VETARE. — Negare, vel potius affirmare, contendere falsum esse quod objicitur; *nier, affirmer le contraire de ce qu'on avance*. (*Leg. Long.*)

VETATUM. — Locus, ager, pratum, vel silva, seu pascua, ubi animalia immittere, vel aliud quidpiam facere, quod iis noceat, non licet; *champ, pré, bois, etc., sur lesquels il y a quelque défense faite*. (*Ch. Arag.*)

VETERAMENTARIA. — Vestes detritæ, aliaque ejusmodi; *vieilleries*.

VETERARE. — Corroborari, confirmari ex diuturnitate; *prendre force et consistance en vieillissant*. — Vetustatem induere; *vieillir*.

VETERARIUS. — Veteramentarius; *qui concerne les vieilles choses*. (*Vet. Gl.*)

VETERATIO. — Consuetudo; *coutume, habitude*. (*A. SS.*)

VETERATOR. — Diabolus; *le démon*. (*Ch. S. Vic. Mas.*)

VETERINARIA. — Ars curandi veterina; *médecine vétérinaire*. (*Vet. Int. S. Iren.*)

VETERNARE. — Abolere, antiquare; *ne pas admettre, supprimer*, etc. (Ap. *Bal. Misc.*)

VETERNOSITAS. — Pigritia, torpor; *somnolence, léthargie*. (Fulg.)

VETERNOSUS. — Veterator, versutus; *rusé, fin, astucieux*. (*Conc. Hisp.*) — Vetustus; *ancien, vieux*. (S. Bern.)

VETERNUM. — Vetustas; *vieillesse, grand âge*. (*A. SS. Ben.*)

VETICULUS. — Juvencarum et vitulorum custos; *berger, pâtre*. (*St. Univ. Tol.*)

VETOCHETUM. — « Pulsetur (*Officium primæ*) hora octava cum duobus modis (*legend.* modicis et *supp.* campanis), certis *vetochetis* intermediis, secundum quod est consuetum, » etc. (*Bull. Innoc. VIII PP.* a. 1184.) — Emendo *retochetis* et pulsus campanæ iteratos intelligo, Gal. *tintements*.

VETULONES. — Ut VEGLONES. (Mab. *Itin. Ital.*)

VETULONISSÆ. — Eadem notione. (Id.)

VETULUS. — *Vetulus de montanis*, præfectus cujusdam factionis apud Saracenos; *le Vieux de la Montagne*. — Idem q. VETICULUS. (A. 1025.)

VETUM. — Vetitum, interdictum; *chose défendue*. (A. 1370.) *Vetum vini*, tempus quo vetitum est vinum vendere; *temps pendant lequel la vente du vin est interdite*; ol. *banvin*. (A. 1131.)

VETURERIUS. — Idem q. VECTUARIUS

VETUSTARE. — Vetustescere; *devenir vieux, vieillir*. (A. 1366.)

VETYSA. — Ut VECHIA. (A. 1236.)

VEUAGIUM. — Jus quod viduæ præter dotalitium competit; *ce qui revient à une veuve en dehors de sa dot, douaire*; ol. *veuveté*. (A. 1367.)

VEURA. — F. pro VAURA. (*G. Chr.*)

VEUTA. — Inspectio rei de qua litigatur; *examen des faits qui sont en litige, enquête, descente sur les lieux*; ol. *vue*. (S. XIV.)

VEXA. — Vexatio; *vexation, tracasserie*. (Bern. de Breyd.)

VEXATICUS. — Energumenus, qui a dæmone vexatur; *celui que le démon tourmente, énergumène*. (Pap.)

VEXATIVUS. — Acutus, acer; *piquant, énergique*. « *Vexativa* remedia. » (A. 1209.)

VEXELAMENTUM. — Idem q. VASSELLA. (A. 1284.)

VEXILLARIA. — Officium, munus, dignitas vexillarii; *office et dignité de banneret. (Conc. Hisp.)*

VEXILLARIUS. — Miles *banneretus*, Gal. *chevalier banneret.* (Pass.)

VEXILLATOR. — Vexillifer; *porte-bannière. (Mon. Angl.)*

VEXILLIFER. — Eadem notione. (A. 1328.) — Exercitus dux; *général d'armée.* (Ap. Mur.) — *Vexillifer miles*, idem q. BANNERETUS. *Vexillifer regius*, cui auriflammam deferendam committebant reges Francorum; *porte-oriflamme. (Script. rer. Franc.)*

VEXILLUM. — Signum crucis; *le signe de la croix.* « *Crux* enim est *vexillum Christi et signum triumphi sui*, » inquit Durandus. Innocentius III *crucem, vexillum scilicet Dominicæ passionis* appellat. Hinc in hymno *Vexilla Dei prodeunt*, etc. *Vexilla Christi* nuncupantur instrumenta passionis ejusdem. (A. 1360.) *Vexillum*, pro LABARUM. *(Vet. Gl.) Vexilli lingulæ, Vid.* FLAMMULA. (Ord. Vit.) *Vexillum regale*, regis Franciæ scilicet præcipuum, ex serico cæruleo, liliisque interstinctum; *la bannière de France.* (W. Brit.) *Vexillum S. Dionysii*, id. q. AURIFLAMMA. *Vexillum sanctæ crucis et Ecclesiæ Romanæ*, quod Pontifex Romanus ad principes Christianos mittere solet, qui in paganos expeditionem suscipiunt, vel contra schismaticos aut hæreticos. *Vexilla mortua*, panni nigri, qui mortuorum ædibus appendi solent. Interdum a voce *vexillo* significatur : 1° clamor militaris; *cri de guerre;* 2° nota, testimonium, signum; *marque, enseigne.*

VEYERIA. — Idem q. VICARIA.

VEYRERA. — Quæ vasa vitrea vendit; *marchande de verrerie.* (A. 1334.)

VEYRERIUS. — Qui eadem vasa vendit; *marchand verrier.* (A. 1334.)

VEYRIALE. — Fenestra vitrea; *fenêtre garnie de vitres, vitrail.* (A. 1341.)

VEYRIALIS. — Vitreus; *de verre. (Mir. Urb. V PP.)*

VEYROLA. — Ut VARIOLA. *(A. SS.)*

VEYRUS. — Ut VARIS.

VEYSSELLATA. — Idem q. VASSELLA.

VEZENDA. — Excubiæ, statio; *garde, quart. (St. Mas.)*

VEZIA. — Apud Italos tubus per quem aqua decurrit; *tuyau, conduite d'eau.*

VEZIOLA. — Doliolum; *petit tonneau.* (Ap. Mur.)

VEZIRUS. — Dux exercitus apud Turcas; *vizir.*

VEZOLUS. — Ut VEZIOLA. (Ap. Mur.)

VEZZOLUS. — Artemisia; *armoise. (A. SS.)*

VIA. — Nude, iter; *voie, grand chemin.* (Consuetudo Claromont. quinque species viarum constituit : *Semitam*, quam *sente* appellat, latam 4 pedes; *carreriam*, latam 8 pedes; *viam*, latam 16 pedes; *cheminum*, latum 32 pedes; et *viam regiam*, latam 64 pedes.) *Via æqualis*, communis; *chemin public. Via alta, generalis*, eadem quæ *communis publica, regia; grand chemin.* (Pass.) *Via carraria*, qua carrum vehi potest; *chemin de voiture.* (Mur.) *Via communis*, publica. *Via Dei*, expeditio vel peregrinatio Hierosolymitana, quam *viam Hierosolymitanam* appellat Guilbertus; *voyage en terre sainte, voyage d'outre-mer.* (Pass.) *Via ferrata*, iter a Romanis in provincia confectum; *voie romaine.* (Pass.) *Via S. Jacobi*, galaxias, lacteus circulus; *la voie lactée.* (Ugut.) *Via levata*, agger; *levée, chaussée.* (Ap. Mur.) *Via molarum*, pensitatio pro frumenti molitura; *droit de mouture.* (A. 1185.) *Via munita*, lapidibus confecta; *chemin pavé, empierré.* (S. XIII.) *Via pedagiaria*, in qua pedagium exigitur; *chemin où l'on paye un droit de péage.* (Pass.) *Via ad pedes*, qua pedes vadit; *chemin pour les piétons.* (A. 1496.) *Viæ publicæ transitus*, seu cognitio vel justitia de delictis quæ in viis publicis perpetrantur; *droit de punir les crimes et délits commis sur la voie publique.* (Hug. de Flam.) *Via quadrigalis*, per quam quadrigæ vadunt; *chemin où peut circuler une charrette à quatre roues. (Tab. Lep. S. Aud.) Via regalis* seu *regia*, in qua duo carri sibi possunt obviari et 16 milites equitare armati de latere; *grand chemin, celui où deux chariots passent de front. (Leg. H. I reg. Angl.) Via sanctorum*, ut *Via Dei.* (A. 1181.), *Via viaria*, trita; *chemin passant.* (A. 1213.) *Viam carnis ingredi*, mori; *mourir.* (Modus loquendi scriptoribus sacris et ecclesiasticis familiaris.) *Vias quatuor dare*, manumittere; *donner la liberté à un serf.* — *Via* interdum sumitur pro 1° modus, ratio; *voie, moyen, manière;* 2° vicis; *alternative, tour, changement.*

VIACULUM. — Semita; *petit chemin, sentier.* (A. 1356.)

VIACUM. — Locus vacuus ædificandis domibus idoneus; *lieu propre à bâtir une maison, emplacement. (G. Chr.)*

VIAGERIA. — Jurisdictio viarii; *voierie, juridiction d'un voyer.* (A. 1229.)

VIAGERIUS. — Usufructuarius; *usufruitier.* (A. 1450.) *Viagerius redditus*, annua pensio quæ morte exstinguitur; *rente viagère.* (A. 1499.)

VIAGIUM. — Iter, itineris terminus, expeditio, itineris pretium, præstatio pro facultate iter faciendi; processio, vita, cursus hujus vitæ, annua pensio ad vitam, ususfructus; *voyage, expédition militaire ou autre, but du voyage, frais de voyage, prix de transport, procession, cours de la vie, redevance viagère, usufruit, tenure à vie;* ol. *viage.* (Pass.)

VIALE. — Tributum quod a transeuntibus per vias exigitur; *droit de passage, péage.* (A. 1507).

VIAMEN. — Jus commeandi : « Pacem et *viamen* latoribus sanctorum offerendo. » *(A. SS.)*

VIANDA. — Cibaria, iter facienti necessaria ad victum; *provisions de bouche pour le voyage. (St. Mas.)*

VIANS. — Vivens : « Commercium *viantium.* » (A. 1164.)

VIARESUS. — Qui facillime transvehi potest; *portatif, aisé à transporter.* (A. 1217.)

VIARIA. — Jurisdictio seu justitia vel di-

strictus viarii; *juridiction, ressort, justice d'un seigneur voyer;* ol. *voierie.* — Idem q. PRÆPOSITURA. (A. 1230.) — Idem q. VICECOMITIA, hoc est vicecomitis jurisdictio. (Ord. Vit.) — Idem q. ADVOCATIO. (*Ch. Step. ep. Paris.*) — Officium carceris custodis; *office de geôlier.* (A. 1314.)

VIARIUM. — Annua pensio ad vitam, ut VIAGIUM. (A. 874.)

VIARIUS. — Dominus feudalis cui competit inferior vel media justitia; *seigneur féodal qui a la moyenne ou la basse justice, bas justicier;* ol. *voyer.* — Carceris custos; *gardien de prison, geôlier.*

VIATICARE. — Viatico instruere; *donner ce qui est nécessaire pour le voyage.* (*A. SS.*)

VIATICARIUS. — Ductor, viator; *voyageur.*

VIATICUM. — Via, tributum ab itinerantibus præstitum, sacra Eucharistia, auxilium, subsidium, merces, præmium, cibus, esca, aditus; *chemin, tribut payé par les voyageurs, sainte Eucharistie, viatique, aide, secours, salaire, nourriture, accès.* (Pass.)

VIATICUS. — Dominus feudalis, ut VIARIUS. (A. 1195.)

VIATIM. — Per vias. (Bart. *Gl.*)

VIATIO. — Iter; *voyage.* (*A. SS.*) — Idem q. VIARIA. (A. 1256.)

VIATOR. — Dominus feudalis; *seigneur voyer; Vid.* VIARIUS. (S. XIII.) — *Viatores:* 1° Fratres conversi in monasteriis, ita dicti quod pro negotiis monasteriorum a præfectis missi crebrius viæ se committerent (Cæs.); 2° qui in hujus vitæ cursu versantur. (Mars. Pat.)

VIATORIA. — Advocatio, ut VIARIA. (A. 1133.)

VIATRIX. — Quæ iter agit; *voyageuse.* (M. Cap.)

VIATURA. — Ut VIATORIA. (A. 1091.)

VIBRAMEN. — Coruscatio; *éclat, splendeur:* « Qui sanctos suos potenter mirificans, vario non cessat decorare miraculorum *vibramine.* » (*A. SS.*)

VIBRELLA. — Tormentum bellicum; *canon, bouche à feu.* (Ap. Rym.)

VIBRELLARIUS. — Tormentorum librator; *canonnier.* (Id.)

VIBRELLATOR. — Eadem notione. (Id.)

VIBRIANUM. — Axilla; *aisselle.* (*A. SS.*)

VIBRINUS. — « Moneo specialius... vestimenta lucida vel nigra, vel cum purpura, vel *vibrium* nunquam in usu habeantur, nisi tantum laia ac lactena. » (*Reg. S. Cæs.*) Ubi Vossius rescribendum existimat *fibrina*, vestemque interpretatur factam ex pilis fibri, quibus nil mollius.

VICARIA. — Districtus, jurisdictio vicarii, locus in quo justitiam suam exercet; vicarii munus et officium; *district, étendue de la juridiction du vicaire, office de vicaire, lieu où le vicaire rend la justice;* ol. *vicairie.* — Exactio quam vicarius faciebat intra vicariæ suæ limites; *impôt que le vicaire levait dans l'étendue de son ressort.* — Justitia seu jus cognoscendi et judicandi de criminibus; *droit de justice.* — Obligatio qua homo levans et moriens a quodam præstatur; *obligation de fournir un homme vivant et mourant;* ol. *vicairie.* — Sacellum redditibus annuis instructum a presbytero deserviendum; *chapelle, bénéfice ecclésiastique;* ol. *vicairie.* — Vicarii ecclesiastici dignitas; *dignité de suppléant de curé, vicairie.* — Pagus; *canton, sorte de division administrative.* — Regio; *quartier, canton, pays.* — *Vicaria primæ Missæ*, reditus assignatus pro prima Missa. (A. 1380.)

VICARIATA. — Jurisdictio, officium vicarii, ut VICARIA. (A. c. 1068.)

VICARIATIO. — Functio *vicarii* seu ejus qui alterius vices agit; *exercice des fonctions de vicaire, de suppléant.* (A. 951.)

VICARIATUS. — Jurisdictio vicarii ejusque officium, munus, ut VICARIA. (A. 1219.)

VICARIUS. — Generatim ille qui alterius vices agit; *suppléant, remplaçant, lieutenant.* — Mediæ ætatis temporibus, qui vicecomitis aut alterius judicis partes exsequitur in pagis vel minoribus oppidis; *assesseur du comte ou d'un juge, juge d'ordre inférieur;* ol. *viguier.* — Campio, pugil, qui pro alio monomachiam seu duelli, vel quodlibet aliud vulgare judicium exsequitur et experitur; *champion qui se battait pour un autre dans les duels judiciaires et terminait le différend à ses risques et périls;* ol. *vicaire.* — Is qui vice monasteriorum aut virorum religiosorum, vel ecclesiarum, domino feudali offertur; qui de prædiis ab iis acquisitis, neque *amortizatis*, respondent, tam de forefacturis quam de releviis; *homme vivant, mourant et confisquant, celui que les gens de mainmorte doivent fournir au seigneur pour qu'il serve le fief en leur place, et à la mort duquel le seigneur peut user de ses droits comme s'il était le véritable tenancier;* ol. *vicaire.* — Fidejussor; *caution, répondant;* ol. *vicaire.* — Qui in ecclesia vices agit parochi; *ecclésiastique chargé de remplacer le curé d'une paroisse, vicaire.*

VICATIM. — Alternatim; *alternativement.* (Ap. Lud.)

VICEADMIRATUS. — Propræfectus maris; *vice-amiral.* (*St. Gen.*)

VICEADVOCATUS. — *Vid.* ADVOCATUS.

VICEBAILLIVUS. — Baillivi vicarius; *lieutenant d'un bailli;* ol. *vibaillif, vice-baillif.* (Pass.)

VICECAMERARIUS PAPÆ. — Officium palatii Romani Pontificis quod in Ordine Romano memoratur; *vice-camérier.* (A. 1561.

VICECANCELLARIUS. — Idem aliquando qui *notarius.* (Mab. *De re dipl.*)

VICECAPITANEUS. — Ducis tenens locum; *sous-gouverneur.* (*A. SS.*)

VICECOMES. — Vicarius comitis, qui vices comitis exsequitur; *vicomte, vicaire du comte* (le vicomte était choisi par le comte et le suppléait dans ses fonctions). — Idem q. *vicedominus episcoporum*, *Vid.* VICEDOMINUS. (A. 993.) — In Normannia, judex qui in minoribus oppidis jus dicit, tributa et vectigalia exigit, et de iis ratiocinia exhibet; *vi-*

comte, officier de robe qui levait les impôts et rendait la justice au nom du roi et des seigneurs. — Qui castello præfectus est; *commandant d'un château fort.* (Ap. Lamb. Ard.) — Nomen dignitatis, inductum posterioribus sæculis, maxime in Anglia ubi creari cœpere; *titre honorifique créé en Angleterre par Henri V et adopté ensuite sur le continent.*

VICECOMITIA. — Vicecomitis jurisdictio; *vicomté.* (A 1321).

VICECOMITISSA.—Vicecomitis uxor, vel quæ vicecomitatum possidet; *vicomtesse.*

VICECOMITURA. — Jurisdictio seu justitia viarii, ut VIARIA. (A. 1115.)

VICECONJUX. — Concubina; *concubine.* (Dig.)

VICECONSUL. — Vicecoms; *vicomte.* (A. 1119.)

VICECUSTOS.—Officium apud Franciscanos; Gal. *sous-gardien; Vid.* CUSTODIA.

VICEDAMUS.—Pro VICEDOMINUS: « Dominus *vicedamus* de Chartres: » Gal. *le vidame de Chartres.*

VICEDAPIFER. — Qui dapiferi vices supplet; *sous-sénéchal.*

VICEDECANUS. — Subdecanus; *sous-doyen.*

VICEDOGNATUS. — Idem q. VICEDOMINATUS. (A. 1353.)

VICEDOMINA.—Vicedomini uxor; *femme de vidame, vidamesse.* (A. 1410.)

VICEDOMINALIS. — Ad vicedominum pertinens; *de vicomte, vicomtal.* (Ap. Agn.)

VICEDOMINARIUS. — Eadem notione.

VICEDOMINATUS.— Vicedomini munus, officium, dignitas; *emploi, office et dignité de vidame;* ol. *vidamé, vidomnat.*

VICEDOMINUS. — Qui vices aut locum domini obtinet; *lieutenant, celui qui en remplace un autre, vicomte.* — Apud Massilienses, judex quidam qui sub patricio provinciæ jus dicebat, a quo ad eumdem patricium provocabatur; *officier de robe qui rendait la justice au nom d'un seigneur ou du roi;* ol. *viguier, vicomte.*—In monasteriis, ecclesiis et episcoporum palatiis, œconomus; *vicedome, régisseur du temporel d'une église, d'une abbaye, d'un évêché.* (Le vicedome allait à la guerre pour l'évêque, l'église ou le monastère qu'il représentait; il administrait la justice au nom de ce même évêque, etc.)

VICEDOMNATUS. — Ut VICEDOMINATUS.

VICEDONNUS. — Ut VICEDOMINUS. (A. 1293.)

VICEDUX.—Qui ducis vices agit apud Venetos; *vice-doge.*

VICEGERENS.—Judex ecclesiasticus, qui officialis vices agit; *vice-gérant.* (*Ch. Lud. reg. Sic.*)

VICEGERENTIA.—Officium vicegerentis; *Vid.* VICEGERENS.

VICEJUDEX. — Qui loco judicis justitiam distribuit, ut VICEBAILLIVUS.

VICELLULA. — Dimin. a VICUS.

VICELLULUS. — Eodem sensu.

VICENDA.—Prædium, ut FASENDA. (Greg. IX PP.)

VICENTUS. — Loci incola, ut VICINUS (*Script. rer. Fr.*)

VICEPLEBANUS. — *Plebani* seu curionis vicarius; *vicaire, suppléant de curé.*

VICEPROTONOTARIUS. — Idem q. VICECANCELLARIUS. (A. 1212.)

VICERECTOR.—Ut VICEPLEBANUS, rectoris vicarius; *Vid.* RECTOR. (A. 1409.)

VICEREX. — Prorex, qui regis nomine agit; *vice-roi.* (A. 1435.)

VICEROSISSIMUS.—Dilectissimus; *bien-aimé, très-cher.* (A. 1284.)

VICES. — Pro *naves.* (A. 1257.)— Dicuntur de animalibus quæ matrem suam sequuntur: « Centum vaccas cum *vicibus* suis. » (A. 1160.)

VICESIMA.—Ut VINTENUM.

VICESSOR. — Qui vices alterius agit; *fondé de pouvoirs, procureur, celui qui en représente un autre.* (*Lex Bav.*)

VICIBUS. — Per vices, aliquando, quandoque; *quelquefois, de temps à autre.* (*A. SS.*)

VICICOLA. — Incola vici; *habitant de bourg.* (*A. SS.*)

VICINAGIUM. — Jus civitatis; *droit de bourgeoisie.* (A. 1207.)

VICINANS. — Incola; *habitant.* (*Cap. C. M.*)

VICINANTIA. — Urbis seu burgi regio; *territoire d'une ville, d'un bourg, banlieue.* (Ap. Mur.) — Jus civitatis, ut VICINAGIUM. (Id.)

VICINARE. — Vicinum esse, appropinquare; *être près de, s'approcher de.* (Ap. Mur.)

VICINARI. — Eadem notione. (Id.)

VICINATICUM.—Apud Majorenses, juratorum, seu *vicinorum* civitatis conventus, communia ipsa; *réunion des magistrats municipaux, la commune.*

VICINATUS. — Vicinitas; *voisinage, environs.* (Ap. Lud.)—Civitatis vel burgi districtus jurisdictio; *territoire d'une ville, sa banlieue.* (A. 1340.)

VICINETUM. — Anglicis practicis, jus, forma, vel modus dirimendi controversias civiles vel criminales, in rebus dubiis neque omnino certis, per assisam vicinorum de villis, vel civium, aut burgensium, iis scilicet advocatis, ex quorum veredictis seu depositionibus judex pronuntiat; *manière de terminer les procès difficiles par l'enquête des habitants de la localité.*

VICINIA. — Vicus, civitas; *bourg, ville, cité.* (*A. SS.*)

VICINITAS.—Jus civitatis; *droit de bourgeoisie.* — Burgesiæ concessio, in *vicinum* seu civem admissio; *octroi du droit de bourgeoisie, admission dans la classe des bourgeois.*

VICINITUDO. — Ut VICINATUS. (A. 1307.)

VICINITUS. — Circum, quaquaversum; *dans le voisinage, à proximité.* (*Cod. Th.*)

VICINIUM. — Eadem notione. (*Cap. P. Reg.*)

VICINUS.—Loci incola, civis, burgensis; *habitant, bourgeois, celui qui a le droit de bourgeoisie.* (Pass.)

VICISSERE. — Per vices agere : « Frater autem ejusdem presbyteri, *vicissentibus* se per ordinem cæteris monachis, hujus monasterii pistor effectus est.» (*A. SS. Ben.*)

VICISSITUDINARIUS.—Reciprocus; *réciproque.* (Ap. Rym.)

VICISSITUDO.—*Vicissitudo alterna*, præmium vitæ æternæ. (*Ep. Joan. V PP.*)

VICONTAGIUM.—Jus vicecomiti debitum; *sorte de droit dû au vicomte;* ol. *vicontaige.* (A. 1317.)

VICORIUM. — Vicus minor, mansionum vel ædium collectio a majori vico dependens; *hameau.* (S. XII.)

VICORNIUM. – Vas quoddam duabus ansis instructum ; *vase à deux anses.* (A. 1476.)

VICORNUM. — Eadem notione. (Id.)

VICTARIUS.—Præbitor annonarius, Gal. *vivandier*, seu idem q. VICTERIUS. (A. 1202.)

VICTERIUS. — Vector, vectarius; *voiturier.* (A. 1378.)

VICTIMA. — Idem q. FRISCINGA. (*A. SS.*)

VICTORABILIS. — Vincere assuetus; *qui est habitué à vaincre.* (Bart. *Gl.*)

VICTORIARE. — Victoriam adipisci, referre; *remporter la victoire.* (S. Eulog.)

VICTORIATUS. — Qui victoriam retulit; *vainqueur.* (*Vet. Gl.*)

VICTORIFER. — Eadem notione. (Ap. Mur.)

VICTORINUS. — Monetæ species a Frederico II imperatore cusa; *monnaie de Frédéric II, empereur d'Allemagne.*

VICTORIOSE. — Manu victrici; *d'une main victorieuse.* (Pet. de Vin.)

VICTORIOSUS. — Victor; *vainqueur.* (Pass.)

VICTRINÆ. — Fenestræ vitreæ; *verrières.* (*Chr. Bec.*)

VICTUALIA. — Commeatus, victui necessaria; *provisions de bouche, victuaille.* (S. Ambr.)

VICTUALIARE. — Commeatu munire; *munir, approvisionner de vivres.* (A. 1357.)

VICTUALIO. — Ipsa victualium distributio, vel eorum usus; *distribution ou consommation des approvisionnements de vivres.* (A. 1492.)

VICTULATIO. — Eadem notione. (Id.)

VICTURALIS. — Vector; *voiturier.* (*St. Verc.*)

VICTUS. — Pensio annua, qua victui necessaria comparantur; *ce qui est nécessaire pour nourrir une personne pendant un an :* « Ego ad quatuor *victus* pro quatuor artistis... me et bona mea præsentia et futura obligo. » (A. 1302.) *Victus mortui*, portio cibarii quæ pro canonico vel monacho defuncto pauperibus solebat distribui; *vivres que l'on donnait à chaque pauvre à la mort d'un chanoine ou d'un moine.* (A. 1100.)

VICULUS. — Parvus vicus; *hameau.* (A. 1044.) — Semita; *sentier, ruelle.* (*Chartul. S. Vand.*)

VICUS. — Castrum sine munitione murorum; scriptoribus ante annum 1200, idem quod villa; *bourg non fortifié, ville.* (Pass.) *Vicus canonicus*, qui ad canonicos pertinet. (Mab. *Anal.*) *Vicus publicus*, qui fisci est, qui non est in beneficium datus. (*Cap. C. M.*)

VIDACERIUS. — Locus editus, ut videtur, unde conspectus patet; *observatoire, tour d'observation.* (A. 1344.)

VIDATIO. — Locus unde ligna cæsa evacuantur. (*G. Chr.*)

VIDECACUS. — Rusticolæ majoris species; *grosse bécasse*; ol. *videcoq.* (S. XIII.)

VIDENTES. — Testes oculares; *témoins oculaires.* (A. 1116.)

VIDENTIA. — « Hoc domino fuit pactum... in *videntia* et præsentia Pontii de Montepessulano,» etc. (A. 1249.) *Vid.* VIDENTES.

VIDERE. — Salutare; *fréquenter, saluer, voir.* (Pass.) — *Videre se*, apparere; *paraître, sembler.* (*A. SS.*) — «Visis et diligenter examinatis ac correctis secundum *videre nostrum*, » etc. Id est, prout nobis visum est. (A. 1368.)

VIDERI. — Pro *esse*, passim occurrit in medii ævi instrumentis.

VIDIMARE. — Apographum ad exemplum exigere; *collationner une copie avec l'original et certifier qu'elle y est conforme;* ol. *vidimer.*

VIDIMATIO. — Recognitio scripturæ; *action de reconnaître une écriture, vidimation.*

VIDIMUS. — *Vidimatum* instrumentum; *titre qui a été vidimé, collationné.*

VIDISSE. — Eadem notione. (A. 1321.)

VIDUA. — *Vidua regis*, juriscons. Anglis, est illa quæ dotem legitimam e terris et tenementis viri sui qui in capite de corona regis tenebat, regis auxilio sibi subveniri petit.

VIDUÆ. — Apud scriptores ecclesiasticos, quæ servandæ « viduitatis professionem coram episcopo in secretario emittebant, imposita ab eo veste viduali. » *Professæ, consecratæ, benedictæ*, in conciliis aliquot Galliarum appellantur.

VIDUALIS. — Vidua; *veuve.* (A. 1397.)

VIDUARE. — Orbare, privare; *dépouiller.* (*Cap. C. M.*) — Evacuare; *déloger, vider, évacuer.* (A. 1407.)

VIDUARI. — Viduam esse; *être veuve.* (A. 1480.)

VIDUINA. — Bivira, quæ duos habuit maritos; *veuve de deux maris.* (Pap.)

VIDUITALIS. — Ad viduam pertinens; *de veuve.* (A. 1474.)

VIDUITAS. — Prudentia, providentia; *prévoyance.* (*Ep. Alexand. III PP.*) — Vox fori, jura viduæ; *les droits d'une veuve*; ol. *veuveté.* (Pass.)

VIDULA. — Instrumentum musicum, ut VITULA. — Instrumentum ferreum, ut GUVIA.

VIDUMARII. — F. pro VITURIARII. (*Cod. Th.*)

VIDUNIA. — Ut VIDUINA.

VIDUVIUM. — Viduitas; *veuvage.* (Sid.)

VIELLA. — Instrumenti musici genus, idem q. VITULA.

VIELLARE. — *Viellam* pulsare; *jouer de la vielle ou du violon*; ol. *vieler.*

VIELLATOR. — Qui *viellam* pulsat; *joueur de vielle* ou *de violon*.

VIENAGIUM. — Præstatio quæ domino solvitur pro securo transitu; *droit payé pour la sûreté des grands chemins;* ol. *vienage.* (A. 1193.)

VIENATOR. — Qui *vienagium* exigit; *celui qui perçoit le vienage.* (Id.)

VIENATUM. — Eadem notione. (S. XIII.)

VIERE. — Purgare, exenterare; *vider, nettoyer.* (A. 1282.)

VIERIA. — Jurisdictio viarii; *juridiction du voyer, voierie.* (A. 1080.) — Locus in fluvio palorum serie coarctatus piscium capiendorum gratia; *digue faite dans une rivière au moyen de palis, pour faciliter la pêche du poisson.* (A. 1139.)

VIERLINGUS. — Quarta pars libræ; *le quart d'une livre.* (*Necr. Arg.*)

VIERRUM. — Apud Dumbenses, ager incultus et sterilis; *friche.*

VIERSCARA. — Apud Belgas, tribunal ubi de rebus cum civilibus, tum criminalibus, suprema sententia judicatur; *vierschare, tribunal de justice en Flandre.*

VIERUS. — Locus piscando idoneus, ut VIERIA.

VIETA. — Diminut. a *via*, semita; *petit chemin, sentier.* (A. 1319.)

VIETATIO. — Vetitum, interdictum; *défense, interdiction.* (A. 1424.)

VIEZERIA. — Forum vestiarii mangonii; *marché de la friperie;* ol. *vieserie.* (A. 1292.)

VIGARIA. — Jurisdictio, districtus vigerii, ut VIGERIA. (A. 1473.)

VIGENNIUM. — Vicennium; *espace de vingt ans.* (Dig.)

VIGERALIS. — Justitiæ vigerii obnoxius; *justiciable du viguier.* (S. XIV.)

VIGERARIUS. — Eadem notione. (Id.)

VIGERE. — Adolescere, roborari, invalescere: « Et sicut vere resurgit, sic et vere præmeditabitur incorruptelam, et augebitur, et *vigebit* in regni temporibus, ut fiat capax gloriæ patris. » (*Vet. interp. S. Iren.*)

VIGERIA. — Justitia et jurisdictio vigerii; *justice, juridiction et ressort du viguier;* ol. *viguerie.* — Uxor vigerii; *femme de viguier.*

VIGERIATA. — Jurisdictio, districtus *vigerii*, ut VIGERIA. (A. 1224.)

VIGERIUS. — Vicarius; *suppléant, tenant lieu, lieutenant, substitut;* ol. *viguier. Vid.* VICECOMES, et VICARIUS.

VIGESIMARE. — Solidum pro libra exigere; *prendre le sou pour livre.*

VIGETUS. — Vigens: « Virtute vigetus. » (Frid.)

VIGILANTER. — Prudenter, sapienter; *avec sagesse, avec prudence.* (Ach. *Spic.*)

VIGILANTIA. — Pro *vigiliis*, seu *matutinis*, horis canonicis ita dictis: « In psalmis, hymnis, seu missis, et orationibus, et nocturnis *vigilantiis.* » (*Ch. Otton. III. imp.*)

VIGILARE. — Excubias agere, custodire; *faire le guet, monter la garde, garder.* (A. 1012.) *Vigilare ægrotum*, assidere totam noctem ægroto sollicitando; *veiller un malade.* (Men.)

VIGILARII. — Idem q. VIGILES.

VIGILATIO. — Obligatio *vigilias* seu excubias agendi; *obligation de faire le guet, service militaire dû par les vassaux;* ol. *guet.* (A. 1369.)

VIGILATOR. — Idem q. GAITA. (A. 1293.) *Vigilatores*, exploratores; *éclaireurs, ceux qui vont à la découverte.* (*Ch. Lusit.*)

VIGILAX. — Vigilans, industrius; *laborieux, appliqué, zélé.* (Sid.)

VIGILES. — Tenentes, qui excubias debent; *vassaux qui doivent à leur seigneur le droit de guet.*

VIGILGALLUS. — Ut *vigil; Vid.* VIGILES.

VIGILIA. — Festum solemne in signum lætitiæ publicæ; *fête donnée à titre de réjouissance publique;* ol. *veille.* (A. 1494.) — Obligatio excubias faciendi; *obligation où étaient les vassaux de faire le guet sur les murs des villes ou dans les châteaux du seigneur.*

VIGILIÆ. — Nocturnæ preces quibus veteres olim Christiani vacabant, nunc abolitæ; ipsum officium nocturnum, quod in vigiliis nocturnis decantabatur; *vigiles, prières et cérémonies qui se faisaient autrefois pendant la nuit.* — Officium quod pro defunctis canitur; *Office des morts.* — Obventio quædam curionum: « Bernardus et uxor ejus ecclesiam S. Hilarii et S. Mariæ... cum decimis, et primitiis, et offerentiis, *vigiliis* et cimeteriis... concedunt. » (*Tab. Gellon.*) *Vigilias facere* dicebantur tirones, qui militarem ordinem erant consecuturi; pridie enim in ecclesiam secedebant, ibique pernoctabant, orationibus dantes operam; *faire la veillée des armes* (cérémonie qui précédait la réception des nouveaux chevaliers, lesquels passaient en prières, dans l'église, la dernière nuit de leur grade d'écuyer). *Vigilias cum clava notificare:* « Debent omni nocte vigilare, et *vigilias cum clava* invicem *notificare.* » (A. 765.) Id est is, qui vigilias facit, debet clavæ percussione subinde se vigilare indicare.

VIGILIARII. — Monachi qui in monasteriis alios evigilant ad matutinos; *moines chargés d'éveiller les autres pour l'Office du matin.*

VIGILIS. — Lucerna vitrea; *lanterne de verre pour veiller, veilleuse;* ol. *veillole.* (A. 1342.)

VIGNALIS. — Ager vineis consitus; *terre plantée de vignes, vignoble.* (A. 1474.)

VIGNETÆ. — Viticulæ, ornamenta in modum vitium; *ornement en forme de feuilles de vignes, arabesques.* (A. 1376.)

VIGNOBLUM. — Vinetum; *vignoble.* (A. 1408.)

VIGNOLA. — Viticola; *vigneron.* (Cigal.)

VIGOR. — Consuetudo, usus; *habitude, usage.* (A. 1349.)

VIGORARE. — Confirmare, corroborare, vigorem præstare; *confirmer, corroborer, donner de la force.* (A. 1040.)

VIGORARI. — Vires acquirere; *gagner des forces, croître.* (Ap. Mur.)

VIGORATUS. — Vigore præditus; *fort, robuste, vigoureux;* ol. *vigouroux.* (Dud.) — Excitatus, accensus; *animé encouragé.* (A. 1084.)

VIGOROSE. — Acriter, strenue; *vigoureusement.* (A. 1244.)

VIGUERIA. — Justitia, jurisdictio *vigerii*, ut VIGERIA. (A. 1362.) — Exactio quam viguerius faciebat intra vigueriæ suæ limites; *taxe que le viguier établissait dans le ressort de sa viguerie.* (A. 1245.)

VIGUERIATUS. — Justitia, jurisdictio viguerii, ut VIGUERIA. (A. 1447.)

VIGUERIUS. — Idem q. VIGERIUS.

VILAGIUM. — Pannus laneus, villosus; *étoffe de laine, velue.* (A. 1406.)

VILANAGIUM. — Tenementum villani, ut VILLENAGIUM. (A. 1181.)

VILANATICUM. — Servitium, maxime cui prædium, alioqui liberum, obnoxium est, ut VILLANIA. (A. 1153.)

VILARIA. — Idem q. VILLARE. (A. 1146.)

VILARIUM. — Eadem notione. (S. XII.)

VILARUS. — Eadem notione. (A. 833.)

VILATGIUM. — Ut VILLAGIUM.

VILENIARE. — Vulnerare; *maltraiter, blesser;* ol. *villener, villegnier.* (A. 1306.)

VILESCERE. — Contemnere, vili habere; *mépriser, faire peu de cas.* (*A. SS.*) — In contemptum adduci; *perdre sa valeur, se dégrader.* (A. 1359.)

VILIFICARE. — Vilem reddere, submittere; *anéantir, abaisser.* (*Im. Chr.*)

VILIPENDIUM. — Contemptus; *mépris, dédain.* (A. 1343.)

VILITAS. — Ignavia; *lâcheté.* (Ap. Mur.)

VILITER. — Cum dedecore et contumelia; *avec honte et ignominie.* (Ap. Lud.)

VILLA. — Complurium in agris mansionum collectio; *village et son territoire, paroisse.* (Pass.) — Civitas; *ville.* (Pass.)

VILLAGIUM. — Mansus, prædium rusticum; *métairie, terre, propriété rurale.* (A. 1406.) — Villa, vicus; *village.* (A. 1235.) — Villæ districtus, territorium; *territoire d'une ville, d'un bourg, sa banlieue.* (*Chartul. Flor.*) — « Super differentia pannorum alborum Olandorum anno quolibet in festo S. Michaelis monachis conventualibus ministrandorum, videlicet unicuique de *vilagiis* secundum gradus suos. » (A. 1446.) Ubi ii videntur indicari monachi qui in prædiis rusticis habitabant, ut iis excolendis invigilarent.

VILLALINUS. — F. villanus, rusticus, rudis : « Sicut in superioribus noster *villalinus* calamus descripsit. » (*A. SS.*)

VILLAMENTUM. — Ut VILLAGIUM. (A. 1340.)

VILLANAGIUM. — Pro VILLENAGIUM et VINAGIUM.

VILLANIA. — Probrosa actio, qualem villani et viri ignobiles facere solent; injuria, probrum, convicium, contumelia; *action basse, infâme, injure, insulte, outrage;* ol. *vilenie, vilainie, villonie.* — Tenementum villani, ut VILLENAGIUM, quod *Vid.* — Servitium, maxime cui prædium, alioqui liberum, obnoxium est; *service,* surtout *celui auquel une terre, libre sous certains rapports, est assujettie.* (A. 1128.)

VILLANICUS. — Ad villanum spectans; *de vilain, relatif au vilain.* (Pass.) *Villanica consuetudo,* villanica servitus, idem q. VILLENAGIUM.

VILLANITER. — Villani more : « Gamerius dimidiam acram francæ terræ secundum consuetudinem villanæ terræ suæ *villaniter* tenebit. » (*Chartul. S. Vand.*) Id est sub onere præstationis, census et operarum.

VILLANUS. — (Subst.) Qui ruri habitat, præcipue vero, apud scriptores medii ævi, is qui, glebæ ascriptus, vilis ac servilis conditionis erat; *paysan, habitant de la campagne,* surtout *serf;* ol. *villain, vilain.* (Pass.) — (Adj.) *Ad villanum* spectans; *de vilain.* (Pass.)

VILLARE. — Villula, vel viculus decem aut duodecim domorum seu familiarum; *hameau.*

VILLARIA. — Eadem notione. (A. 1202.)

VILLARICELLUS. — Diminut. a VILLARE. (A. 878.)

VILLARIS. — Eadem notione. (A. 677.)

VILLARITIUM. — Eadem notione. (A. 875.)

VILLARIUM. — Eadem notione. (A. 1152.)

VILLARIUS. — Villicus, nisi legendum sit *villanus :* « Ego ipse Amelius dono eisdem fratribus quidquid poterunt acquirere de feualibus meis, et servientibus, et *villariis* ubique, et in omnibus locis. » (*G. Chr.*)

VILLARUNCULA. — Ut VILLARE. (*Ch. Hisp.*)

VILLATA. — Adunatio plurium mansionum, seu villa major; *bourg.* (Flet.)

VILLATICA. — Communitas, homines unius villæ; *l'ensemble des habitants d'un lieu, la commune :* « Juraverunt Richardus sacerdos et tota *villatica* Stephani. » (*A. SS.*)

VILLATICUS. — Rusticus; *paysan, homme de la campagne.* (*Ch. Angl.*)

VILLATUS. — Eadem notione. (Id.)

VILLENAGIUM. — Conditio villani; *condition de vilain ou manant;* ol. *villenage.* (Pass.) — Villanum servitium, id est illud quod villani præstant; *service de vilain.* Hinc *tenere in villenagio,* tenere sub onere villani servitii; *tenir en villenage, tenir un bien sous la condition de rendre au propriétaire des services bas et abjects, comme de charrier des fumiers,* etc. (S. XIII.) — Tenementum villani, vel villano concessum ad excolendum, sub onere præstationis, census, et operarum; ita ut qui ejusmodi tenementum possidet, hisce servitutibus obnoxius sit, sive villanus, sive liber; *fonds de terre tenu en villenage, héritage tenu à cens ou à rentes serviles;* ol. *villenage.* (*Villenagium* aliud *purum,* aliud *privilegiatum;* villenagium *purum* est, quod sic tenetur, quod ille qui tenet in villenagio, sive liber, sive

servus, faciet de villenagio quidquid ei præceptum fuerit, nec scire debeat sero quid facere debeat in crastino, et semper tenebitur ad incerta. Talliari autem potest ad voluntatem domini ad plus vel minus, etc. *Villemagium privilegiatum* est illud quod tenetur a rege, idque dicitur *socagium villanum*. Eorum autem privilegium est quod a gleba amoveri non debent, quamdiu velint, et possint facere servitium debitum. Villana autem faciunt servitia, sed determinata, nec compelli possunt contra voluntatem suam ad tenenda hujusmodi tenementa, et ideo dicuntur liberi. Dare autem non possunt tenementa sua, nec ex causa donationis ad alios transferre, non magis quam villani puri, et unde, si transferri debeant, restituunt ea domino, vel baillivo, et si ipsi ea tradunt aliis in villenagium tenenda.)

VILLENATIO. — Servitium, maxime cui prædium alioqui liberum obnoxium est, ut VILLANIA. (Ap. Mad.)

VILLICALIS. — *Villicales curtes*, quæ subsunt *villicis* : « Tres videlicet *curtes villicales* cum adjacentibus molendinis. » (A. 1154.)

VILLICANUS. — *Villicanæ curtes*, ut *villicales curtes*; *Vid.* VILLICALIS.

VILLICARE. — Regere, administrare villam; *gouverner une ville.* (*Vet. Gl.*)

VILLICARIA. — Districtus vicarii seu villici; *ressort du viguier;* ol. *viguerie.* (A. 1227.) — Exactio quam *villicus* faciebat intra limites *villicariæ* suæ; *redevance que le voyer percevait dans l'étendue de son ressort.* (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

VILLICATIO. — Officium et munus *villici* seu majoris villæ, ut VILLICATUS. (A. 1141.) — Prædium rusticum, cujus administratio *villico* committebatur; *propriété rurale, métairie mise sous l'administration d'un intendant.* — Parochiæ districtus; *ressort d'une paroisse.* (A. 1203.) — Munus, districtus *villici* seu vicarii, ut VILLICARIA. (S. XIII.) — *Villicationes*, præstationes quæ fiunt *villicis* a tenentibus; *redevances payées par les fermiers aux intendants.* (A. 1012.)

VILLICATURA. — Munus villici; *charge de prévôt, prévôté, viguerie.* (L. Ard.)

VILLICATUS. — Officium et munus villici seu majoris villæ; districtus villæ, seu parochiæ, præstatio a tenentibus villico facta; *mairie, banlieue, ressort d'une paroisse, droit dû au viguier par ses justiciables.* (Pass.)

VILLICOLA. — Habitator villæ, rusticus; *campagnard, paysan.* (Ap. Steph.)

VILLICUS. — Gubernator urbis, præpositus, baillivus, maior; *gouverneur d'une ville, maire, prévôt, bailli.* (Pass.)

VILLONIA. — Contumelia; *outrage, affront;* ol. *villonie.* (A. 1357.)

VILLOSA. — Tersorium sive linteum villosum ad tergendas manus; *linge à essuyer, essuie-mains d'étoffe grossière.* (*Vet. Gl.*)

VILLOSUS. — Pannus villosus; *étoffe velue, grossière.* (Id.)

VILLULA. — Diminut. a villa; *petite ville, villette, bourg.* (*Vet. Gl.*)

VILNAGIUM. — Pro VILLENAGIUM.

VIMICILLUM. — Crates, quia ex viminibus confecta; *claie.*

VIMPLA. — Velum muliebre; *Vid.* GUIMPA.

VIMUS. — Vimen; *osier, branches d'osier dont on lie les cercles des tonneaux* · ol. *vimois*, Occit. *bimes.* (*Ch. Occit.*)

VINACEA. — Quæ remanent ex uvis quando premuntur a vino; *résidu du raisin après qu'on en a extrait le vin.* (Pap.)

VINACHERIÆ. — Ut VINAGERIÆ. (A. 1344.)

VINACIA. — Idem q. VINACEA. (Ap. Mur.)

VINACIUM. — Eodem sensu. (*Vet. Gl.*)

VINACULUM. — Agellus vineis consitus; *petit vignoble.*

VINADA. — Obligatio qua qui possidet prædium villanum, seu servile, tenetur semel in anno, vinum domini cum duobus boum jugis et carro in ejus domum deducere, nisi malit dominus quindecim solidos sibi pro hisce operis præstari; *corvée que devait un vassal pour mener le vin de son seigneur;* ol. *vinade.* — Præstatio certæ vini mensuræ pro vineis quæ vulgo domino feudi exsolvitur vice census, ut VINAGIUM. (A. 1201.) — Vinum acidum aquæ mistum pro vili plebecula; *piquette.* (A. 1476.)

VINAGERIÆ. — Ampullæ vinariæ in quibus vinum reponitur ad sacrificium; *burettes.* (Ap. Lab. *Bibl.*)

VINAGIALIS. — Vinagio obnoxius; *soumis au droit de vinage.* (A. 1267.) *Vinagialis cultura*, ager vineis consitus; *terre plantée en vignes.* (A. 1217.)

VINAGIARIUS. — Qui *vinagium* exigit; *celui qui fait payer le droit de vinage;* ol. *vinagier.* (A. 1348.)

VINAGIUM. — Ampulla vinaria in qua vinum reponitur ad sacrificium; *burette.* (A. episc. Cenom.) — Præstatio certæ vini mensuræ pro vineis, quæ domino feudi exsolvitur vice census; *droit seigneurial sur les vignes, lequel se payait en vin et tenait lieu de cens.* » (A. 1136.) — Obligatio qua vassallus tenetur, semel in anno vinum domini deducere, idem q. VINADA. (*Tab. Compend.*)— Vinum benedictum, sacrum orationibus et reliquiarum alicujus sancti tactu; *vin bénit.* (*A. SS.*) — Præstatio quælibet; *redevance quelconque, tout droit dû au seigneur par le vassal.* (A. 1319.)

VINAGO. — Præstatio pro vectura vini; ut VINADA. (*Tabul. Compend.*)

VINAGRERIUM. — Acetabulum; *vase à renfermer le vinaigre, vinaigrier.* (A. 1218.)

VINALE. — F. præstatio pro vectura vini, ut VINADA. (*Tabul. Dalon.*)

VINARIA. — Cella ubi vinum reponitur; *cave à vin, cellier.* — Vinetum; *lieu planté de vignes, vigne, vignoble.*

VINARIUM. — Præstatio pro vectura vini, ut VINADA. (A. 1219.) — Vinetum; *vignoble, vigne.* (A. 1252.)— Vas vinarium, poculum; *vase à vin, coupe.* (A. 1341.)

VINARIUS. — Vinosus, qui multum vini bibit; *ivrogne, grand buveur de vin.* (Dig.)—

Torcular; *pressoir*, *machine à presser*. (*Vet. Gl.*) — Officium monasticum cui vini cura incumbit; *moine chargé de la conservation et de l'administration des caves d'un couvent*. (*Tabul. Cison.*)

VINATA. — Vinea, vinetum; *vigne, vignoble*. — Præstatio pro vineis et pro vectura vini, ut VINADA et VINAGIUM.

VINATARIA. — Præstatio pro vineis, ut VINAGIUM. (A. 1348.)

VINATARIUS. — Institor vinarius; *marchand de vin, cabaretier;* ol. *vinotier, vinier*. (A. 1012.) — Qui vinum domini in ejus domum vehere tenetur; *vassal qui doit la vinade; Vid.* VINADA. (A. 1284.)

VINATERIÆ. — Idem q. VINAGERIÆ. (A. 1342.)

VINATERIUS. — Vineis consitus; *planté de vignes*. (A. 1460.)

VINATICIUM. — Præstatio pro vineis, ut VINAGIUM. (A. 1218.)

VINATICUM. — Vini penus, suppeditatio, præbitio; *provision, fourniture de vin*. (A. 887.) — Præstatio pro vineis, ut VINAGIUM. (A. 1150.) — Vinum benedictum; *vin bénit*. (*Ann. Ben.*)

VINATIO. — Certa vini quantitas, quam in torculari suo percipit dominus feudi ex vindemiis tenentium et hominum suorum; *droit seigneurial sur les vins pressés au pressoir banal*. (A. 1218.)

VINATIUM. — Ut VINACIA. (*Ch. Sicul.*)

VINATOR. — Vini venditor; *marchand de vin*. (A. 1247.)

VINATUM. — Præstatio pro vineis, ut VINAGIUM. (A. 1112.)

VINCENA. — Pro VINTENUM, q. *Vid.*

VINCERE. — Convincere; *convaincre*. (Mart. *Anecd.*) — Vinculare, in vincula conjicere; *mettre en prison*. (J. de J.)

VINCULARI. — Obligari, astringi; *se lier, s'engager*. (Lob. *H. Brit.*)

VINCULATIO. — Vinculum, catena; *lien, chaîne*. (*A. SS.*)

VINCULATIVUS. — *Vinculativa custodia*, carcer; *prison*. (*Gest. episc. Trevir.*)

VINCULATORIUM. — Carcer; *prison*. (*Vit. S. Eutrop.*)

VINCULATUS. — *Vinculata bona*, quæ hypothecæ subjacent; *biens hypothéqués*. (*Ch. Hisp.*)

VINDAGIA. — Vindemiæ; *vendanges*. (A. 1483.)

VINDEMERE. — Vindemiare; *vendanger*. (Ap. Brus.)

VINDEMIA. — Racemi, vindemiarum collectio; *vendanges, récolte du raisin et produit de cette récolte*. (A. 1261.)

VINDEMIALIS. — *Vindemialis pullus*, qui vindemiarum tempestate solvitur; *poulet qui se livre à l'époque des vendanges*. (*Tabul. Fisc.*)

VINDEMIARE. — Vindemiam premere; *fouler le raisin*. (A. 1391.) — Fructus quoslibet colligere; *récolter, cueillir*. (A. 1151.)

VINDEMIARIUS. — Vindemiator; *vendangeur*. (*A. SS. Ben.*)

VINDEMIATIO. — Vindemia, actio colligendi racemos; *vendange, récolte des raisins*. (A. 1222.)

VINDEMIATOR. — Servitus qua aliquis tenetur homines qui vindemiam domini colligant domino subministrare; *corvée qui oblige à fournir au seigneur les personnes nécessaires pour vendanger ses vignes*. (A. 1098.)

VINDICARE. — Usum habere. (*A. SS.*)

VINDICATIO. — Redemptio prædii; *retrait, rachat d'une terre ou d'un droit*. (A. 1288.)

VINDICATRIX. — Ultrix; *vengeresse*. (A. 1256.)

VINDICES. — Exactores, exactioni tributorum præpositi; *ceux qui levaient et faisaient la recette des impôts, collecteurs*. (*Nov. Just.*)

VINDICIUM. — Vindicta; *punition, châtiment*. (*A. SS.*)

VINDICTA. — *In vindictam dari*, puniri; *être puni, recevoir le châtiment dû à une faute commise*. (S. VII.) *Vindicta sanguinis*, alta, ut vocant, seu supremajustitia; *haute-justice, droit de vie et de mort*. (A. 1226.)

VINDICTOR. — Defensor, vindex; *défenseur, libérateur*. (*Vet. Gl.*)

VINDRAGIUM. — Quod casu presbytero obvenit; *casuel, revenus accidentels*. (A. 1070.)

VINEA. — Villa, hortus; *maison de campagne, jardin*. (A. 1176). — Præstatio certæ vini mensuræ pro vineis, decima ex vineis; *droit sur les vignes, dîme de leur produit*. (A. 1287.) *Vinea salis*, pro *vena*; *filon, veine de sel*. (A. 1065.) *Vinea quæ ad quintum racemum*, hoc est ad quintam partem, excolitur; *vigne louée sous condition que le cinquième des fruits sera livré au propriétaire*. (A. 1309.)

VINEALE. — Ager vineis consitus vel plantandis idoneus; *vignoble*, ou *terre propre à le devenir*. (A. 1163.)

VINEARE. — *Vineare campum*, vineis conserere; *planter un vignoble, transformer une terre en vigne*. (A. 1246.)

VINEARIUM. — Ampulla vinaria; *burette*. — Ager vineis consitus; *vigne, vignoble*

VINEARIUS. — Qui vineas servat; *gardien des vignes, messier;* ol. *vingnier*. (A. 1259.) — Qui vineam colit; *vigneron*. (S. VIII.)

VINEATICA. — Ager vineis consitus, ut VINEARIUM. (*Tab. Cas.*)

VINEATOR. — Ut VINEARIUS et VINITOR. (Ugut.)

VINEATUS. — Ad modum vineæ acupictus; *brodé d'arabesques ou de feuillages;* ol. *vigneté*. (A. 1295.) — Vineis consitus; *planté, couvert de vignes*. (Ap. Mur.)

VINECUM. — Præstatio pro vineis, ut VINAGIUM. (A. 1131.)

VINEOLA. — Diminut. a vinea; *petite vigne*. (Ap. Mab. *Anal.*)

VINERA. — Vinea; *vigne*. (*Vet. Tab.*)

VINERAGIUM. — Tributum pro vino quod in urbem adducitur, nisi idem sit quod præstatio pro vineis. *Vid.* VINAGIUM.

VINERICIA. — Ager vineis consitus;

vigne, vignoble.— Vindemia ipsa, id est vindemiarum tempestas seu collectio; *temps et récolte de la vendange.* — Servitus devehendi vindemiam collectam vinumque recens factum; item tributum pro illa præstatione redimenda; *corvée du transport de la vendange et du vin nouveau, et droit que l'on paye au seigneur pour n'être pas soumis à cette corvée.*

VINERITIA. — Idem videtur quod *vineragium*, nisi forum intelligas in quo vinum venditur. « Episcopus habet tertiam partem bladeriæ et *vineritiæ* » (A. 1287.)

VINETA. — Vinea; *vigne.* (*Ch. Mas.*)

VINETARIUS. — Institor vinarius; *marchand de vin;* ol. *vinotier.* (A. 1226.)

VINETUM. — Præstatio pro vineis, ut VINAGIUM.

VINGTEMIUM. — Ut VINTENUM. (A. 1296.)

VINICAMBIA. — Præstatio quæ in permutationibus domino debetur; *droit payé au seigneur à l'occasion des échanges, sorte de droit de mutation.* (*Ch. Mas.*)

VINIDRIA. — Datio vineæ ad medium vinum; *location d'une vigne à moitié fruits.* (*Tab. Cels.*)

VINIFICARE. — Vinum producere; *produire du vin :* « Nunc vites nostræ *vinificabunt* lætius, arva luxuriabunt uberius. » (*Vet. Ins.*)

VINIFORUM. — Vas vinarium; *vaisseau vinaire, tonneau.* (*Vet. Gl.*)

VINIGOLIUM. — Præstatio pro vineis, ut VINAGIUM. (A. 1093.)

VINIHAURIUS. — Vini haustor, bibax; *qui boit beaucoup de vin, ivrogne.* (S. Aug.)

VINIPA.—«Tria superpellicia de *vinipa* et cortina.» (Joan. Rub.) Forte legendum *vimpa*, pannus scilicet lineus ex quo conficiebantur *vimpæ*, seu pepla mulierum.

VINIPERUS.—Pro *juniperus.*

VINITARIUS.—Officium monasticum, cui vini cura demandata erat; «Quartum officium fuit *vinitarii*, qui providebat de vinis, fœnis, lectis, lectisterniis et omnia necessaria hospitum.» (Ap. Mart. *Anecd.*)— Institor vinarius; *marchand de vin.* (A. 1473.)

VINITOR. — Vineæ cultor; *vigneron.* (Irm.)—« Qui vineam custodit, vel qui calcat uvas, vel qui custodit vinum.» (*Vet. Gl.*)

VINNA.—Ut VENNA. (A. 871.)

VINNETUM. — Pro VICINETUM vel VISNETUM.

VINOBLIUM.—Vinea, ager vitibus consitus *lieu planté de vignes, vigne, vignoble;* ol. *vignole, vignon.*

VINOBRE.—Eadem notione. (A. 1053.)

VINOSITAS. — Dicitur de nitore lapidis pretiosi, eadem notione quæ Galli *eau* usurpant.

VINTENERII.—*Consilium vinteneriorum*, quod ex *viginti* consiliariis compositum esset, sic appellatum; *le conseil des vingt.* (*St. Mass.*)

VINTENIUM.—Ut VINTENUM.

VINTENUM. — Vicesima, quæ domino feudi competit, cujus jure percipit vicesimam fructuum partem in terris vassallorum, aut subditorum, eoque ipso tenetur castrorum et burgorum muros reficere suis sumptibus ad hostium incursus propulsandos; *le vingtième des revenus des terres des vassaux appartenant au seigneur à charge par lui d'entretenir les fortifications du château et celles des bourgs et villages;* ol. *vingtain.* (Pass.) — Muri urbium vel castrorum, sic dicti a vinteno seu vicesima fructuum parte quæ iis exstruendis vel reficiendis exigebatur; *les murs d'une ville ou d'un château;* ol. *vingtain.* (A. 1347.) — Viginti, vicenarius numerus; *vingtaine.* (A. 1324.)

VINTENUS. — Moneta delphinalis pretii viginti denariorum; *sorte de monnaie dauphinoise.* (A. 1339.)—Urbium muri, ut VINTENUM. (A. 1347.)

VINTERIUM.—Pro VINTENUM.

VINTINA. — Exactio ad vicesimam partem; *impôt du vingtième;* ol. *vingtain.* (*St. Fl.*)

VINTRAGIUM.—Præstatio quæ domino fit ob vini dolium emptum, quod traha ducitur; *droit dû au seigneur pour chaque tonneau de vin que l'on achète et que l'on fait porter en traîneau;* ol. *vientrage, vientrer.* (Pass.)

VINUM. — Id quod præter pretium corollarii vice in emptionibus conceditur; *ce que l'on donne, dans une vente, en sus du prix convenu, pot-de-vin;* ol. *vin du marché.* (Pass.)—Id quod domino feudali exsolvitur ab emptore prædii censualis; *droit de mutation, droit de vins et ventes.* (Pass.)—Vinum ab iis qui inter cives ascribebantur majori et scabinis civitatis præstari solitum; *présent, pot-de-vin offert au maire et aux échevins, à titre de bienvenue, par celui qui recevait le droit de bourgeoisie.* (Pass.) *Vinum acetum* seu *agasatum*, acetum; *vinaigre.* (A. 1476.) *Vinum bastardum* seu *lymphatum*, mistum; *vin allongé d'eau;* ol. *vin bastart.* (A. 1320.) *Vinum botatum*, quod vas vinarium redolet; *vin qui a le goût du bois.* (A. 1023.) *Vinum de bocha*, quod mensæ principis apponi solet; *vin servi à la table du prince;* ol. *vin de la bouche.* (*Ch. Dalph.*) *Vinum claretum*, rubellum; *vin clairet.* (Menot.) *Vinum clerici*, quod a litigantibus tabularii forensis clericis ultro conceditur; *gratification donnée par les plaideurs aux expéditionnaires du greffe;* ol. *vin du clerc.* (A. 1493.) *Vinum comitis*, præstatio pro vineis; *droit seigneurial sur le vin;* ol. *vin le comte.* (A. 1278.) *Vinum expensabile* seu *de expensa*, quotidiani potus in usus domesticorum; *vin pour l'usage ordinaire*, ol. *vin de dépense.* (*Lib. nig. Scac.*) *Vinum mundum*, merum; *vin pur, vin non frelaté.* (Ap. Mur.) *Vinum nuptiarum*, quod dabatur curioni nuptiarum ratione; *présent fait au prêtre par les nouveaux mariés;* ol. *vin des noces.* (A. 1281.) *Vinum pede pressum*, quod pede tantum calcatur, medium inter vinum sponte defluens et illud quod torculari expressum est, unde *vinum de pressuragio* dicitur; *vin de foulage, vin de pressoir.* (Pass.) *Vinum piraceum*, ex piris confectum; *poiré;*

ol. *vin poireau.* (A. 1391.) *Vinum protropum*, seu *de pura gutta*, vinum sponte defluens, antequam calcetur, mustum; *mère goutte.* (Pass.) *Vinum sacrificale*, quod Missæ sacrificio potissimum addictum est; *vin pour la célébration de la Messe.* (*Ch. Angl.*) *Vinum superlativum*, generosum, optimum; *vin de premier choix, excellent, parfait.* (S. XIV.) *Vinum de tenello*, familiarium seu domesticorum, qui in tenello comedunt; *vin pour l'usage des domestiques.* (*H. Dalph.*) *Vinum tolticium*, quod domino in censum præstatur; *redevance en vin payée au seigneur.* (Id.) *Vinum tornatum*, vapidum; *vin tourné.* (S. XIII.) *Vinum viride*, acerbum, ex viridi uva expressum; *vin vert.* (Mang.)

VINUS. — Pro VINUM. (A. 873.)

VINYOGALARIUS. — Vinearum custos apud Aragones; *garde des vignes, messier.*

VIOLA. — Angustior callis, semita; *sentier, petit chemin;* ol. *violet.* — Instrumentum musicum; *violon;* ol. *viole.*

VIOLARIUM. — Census; *cens et rente.* (*Ch. Hisp.*)

VIOLATUS. — Violaceus; *de couleur violette, violet.* (A. 1197.)

VIOLENTARE. — Vi cogere; *violenter, forcer.* (*A. SS.*)

VIOLETUM. — Semita, ut VIOLA. (*Ch. Dumb.*)

VIOLETUS. — (Subst.) Eadem notione. (Id.) — (Adj.) Violaceus; *violet.* (A. 1419.)

VIOLUS. — Semita, ut VIOLA. (A. 1268.)

VIONAGIUM. — Præstatio quæ domino exsolvitur pro securo transitu; *droit de péage, droit pour la sûreté des chemins.* (A. 1134.)

VIOTTOLA. — Apud Italos, semita, ut VIOLA. (A. 1297.)

VIPA. — Pulmenti genus ex pane et vino confectum; *soupe au vin, rôtie trempée dans le vin.* (Hermol.)

VIPIDA. — Aquæ gurges; *abîme, fosse, eau dormante.* (*L. Sal.*)

VIRA. — Uxor; *femme mariée, épouse.* (Bal. *Form.*) — Teli genus; *vireton.* (S. XIV.)

VIRAGIUM. — Pro HOMAGIUM (ut *homagium*, ab *homo*, ita *viragium*, a *vir*).

VIRARE. — Vertere deorsum sursum; *virer.* (*St. Eccl. Mas.*) *Virare se*, serpere; *ramper.* (*A. SS.*)

VIRATONUS. — Teli species, ut VIRETONUS.

VIRATUS. — Fortis, animi virtute præditus; *courageux, qui a l'âme virile.* (Ugut.)

VIRBIUS. — « Bis vir exsistens, Gal. *deux fois homme*, seu qui binas habuit uxores, seu qui bis fecit facta hominis digna, vel qui resuscitatus est, ut Lazarus et Hippolytus. » (*Vet. Gl.*)

VIRCARIA. — Ut VERCARIA. (A. 1195.)

VIRCHARNIA. — Ut VIERSCARA. (A. 1261.)

VIRDEGARIUM. — Viridarium; *verger.* (A. 936.)

VIRECTUM. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

VIREGA. — Baculus abbatialis, ut VIRGA. (A. 993.)

VIRENTIA. — Virens herba, ramalia virentia, quibus in publicis festis sternuntur plateæ; *verdure, branches d'arbres, dont on jonche la voie publique les jours de grande fête.* (*Vit. S. Leodeg.*)

VIRETONUS. — Pili species, ut VERETONUS.

VIRGA. — Annulus; *bague, anneau;* ol. *verge.* (A. 1367.) — Baculus episcopalis seu abbatialis; *bâton pastoral* ou *bâton abbatial, crosse.* (Pass.) *Virga præcentoralis*, baculus præcentoris; *bâton cantoral.* (Andr. Flor.) *Virga regialis*, sceptrum; *le sceptre.* (A. 1127.) *Virga regia*, apud Anglos, districtus senescalli hospitii regis, cui in signum jurisdictionis commissa est *virga* coram rege deferenda; *juridiction du sénéchal de la maison du roi. Virga terræ*, modus seu mensura agri; *verge, mesure agraire.* (Pass.) *Virga ponderis*, verticillum librarium, et præstatio quæ pro ponderibus publicis exsolvitur, dum res et merces ponderantur; *verge de peson*, et *droit de pesage.* (Pass.)

VIRGADA. — Modus agri, ut VIRGA.

VIRGARETUM. — Virgetum; *oseraie.* (A. 1048.)

VIRGAREUM. — Eadem notione. (A. 993.)

VIRGARIUM. — Eadem notione. (*Tabul. S. Alb. Andeg.*)

VIRGARIUS. — Apparitor; *huissier à verge, sergent.* (A. 1370.) — Apud Camaldulenses is esse videtur qui facultates monasterii administrat, vel qui agrorum culturæ invigilat. (*Ep. Amb. Camald.*)

VIRGASTRUM. — Virgetum; *oseraie.* (A. 993.)

VIRGATA. — Modus agri, ut VIRGA. — Prædium rusticum, vel terra indefinitæ mensuræ; *métairie, bien de campagne, pièce de terre.* — Pannus virgis quibusdam distinctus; *étoffe rayée.*

VIRGATOR. — Apud Anglos, idem q. SERVIENS AD ARMA, qui virgam auream defert ante regem.

VIRGATUS. — Pannus virgis quibusdam in longum vel in latum varia serie et colore porrectis distinctus; *étoffe rayée.*

VIRGEIA. — Mensuræ species, ut VIRGA.

VIRGELLA. — Instrumentum musicum, f. fistula. (*A. SS.*)

VIRGERIUM. — Viridarium; *verger.* (*Ch. Mas.*)

VIRGEUS. — *Virgeus serpens*, virga Moysis in serpentem conversa; *la verge de Moïse changée en serpent.* (Glab. Rad.)

VIRGIBAJULUS. — Idem q. VIRGATOR apud Anglos.

VIRGIFER. — Qui fert virgam, apparitor; *porte-verge, appariteur, huissier, bedeau.*

VIRGILDUM. — Pro VEREGILDUM.

VIRGINAL. — Liber Officium B. Mariæ virginis continens; *l'Office de la Vierge, le Virginal.* (Ap. Rym.) — Virginale; *les parties naturelles d'une jeune fille, quand elles sont intactes.* (Prud.) — Mamma; *mamelle.* (*A. SS. Ben.*) — Virginitas; *virginité* (*Vet. Gl.*)

VIRGINARE. — Rem cum virgine habere; *avoir des relations avec une jeune fille.* (Lamb. Ard.)

VIRGINARI. — More virginum vivere; *se*

conduire en jeune fille, avoir des manières de jeune fille. (Tert.)

VIRGINIFICARI.—Virginem fieri : « Virgines sunt *virginificatæ* per verbum Dei, qui credere volunt, aut crediderunt. » (*Vet. Interp. Orig.*)

VIRGINISSIMUS. — Castissimus; *de la plus grande chasteté.* (*A. SS.*)

VIRGO. — Qui a carnalibus voluptatibus abstinet; *celui qui s'abstient des plaisirs charnels.* (*Eccl. Pat.*) — Persona scaccorum quæ et regina appellatur; *la reine au jeu des échecs.*

VIRGULA. — Mensura vel modus agri : « Una *virgula* terræ. » (*Irm. Polyp.*)

VIRGULATA. — Modus agri, ut VIRGULA. (A. 1235.)

VIRGULATUS. — Pannus virgulis distinctus, idem q. VIRGATUS.

VIRGULTUM. — Viridarium, pomarium; *verger.* (A. 1178.)

VIRGUNCULOSUS. — Virgultorum ferax; *qui produit, qui est couvert de broussailles.* (A. 909.)

VIRIA. — F. pratum virens; *prairie.* (A. 1227.)

VIRIBILITER. — Viriliter; *avec vigueur, courageusement.* (*Conc. Hisp.*)

VIRIDARE. —Virere, florere; *être florissant, être dans sa force.* (*Vet. Gl.*)

VIRIDARIA. — Officium viridarii; *office de verdier* ou *garde forestier;* ol. *verderie.* (A. 1316.)

VIRIDARIUS. — Officialis in forestis; *garde-forestier, agent des eaux et forêts qui est inférieur au maître et n'a juridiction que jusqu'à 60 sols d'amende pour les dégâts commis dans les forêts confiées à sa garde;* ol. *verdier.*

VIRIDE. — In legibus forestarum, quidquid frondes fert, aut folia viridia, unde pascantur, aut ubi tegantur cervi et damæ; *dans les règlements des eaux et forêts, arbres, arbrisseaux, broussailles, et généralement tout ce qui porte feuilles que les daims et les cerfs puissent brouter et où ils puissent se cacher.* — Pellis varia; *peau, fourrure de petit-gris; Vid.* VARIS. (Ap. Bract.)

VIRIDIARIUM.—Pomarium, cœmeterium monasterii, atrium quod cingunt claustri porticus in monasteriis; *verger, jardin, cimetière de couvent, préau.* (Pass.)

VIRIDIGARIUM. — Eadem notione.

VIRIDISNETUM. — F. omphacium. (Lob. *H. Par.*)

VIRIDITAS. — Color rutilus, qualis est auri; *jaune d'or.* (*Vit. S. Lib.*)

VIRIDITENTORIANI.—Factiosi apud Leodienses sub annum 1466, sic appellati a viridi vexillo seu tentorio quo utebantur.

VIRIDUM. — Pellis varia; *fourrure de vair.* (A. 1324.)

VIRIGARIUM. — Pomarium; *verger.* (A. 1000.)

VIRILIS. — *Virilia arma,* cingulum militare; *baudrier.* (La cérémonie d'en ceindre un chevalier était regardée comme le symbole de ce qui le faisait sortir de l'enfance.)

VIRIOLA. — Brachiale; *bracelet.* (Tert.)

VIRIPOTENTES. — Feminæ nubiles, quibus nubere licuit; *filles nubiles.* (A. 826.)

VIRISCUM. — Ut WRECKUM.

VIRITA. — Nupta, viro conjuncta; *femme mariée.* (Guib.)

VIRITEUM. — Species potionis apud Ægyptios, illa forte de qua S. Hieronymus de vita clericorum cum « palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugibus aqua pinguior coloratur. »

VIRLENDINUM. — « De ipsis patuentiis, et de ipsis boscis, et *virlendinis,* et palude, et cum ipsis expletiis, » etc. (*G. Chr.*) Legend. forte *molendinis.*

VIRLINGUOSUS. — Loquax; *bavard.* (Andr.)

VIRLINGUS. — Quarta pars sextarii; *le quart du setier.*

VIRMILIUS. — Coccineus; *de couleur écarlate, vermeil.*

VIRNELLUS. — Modus agri, f. idem q. JORNALE. (Ach. *Spic.*)

VIROLA. — Victorius annulus, victoria fibula; *virole.* (A. 1347.)

VIROPS. — Ut *viri potens; Vid.* VIRIPOTENTES.

VIROSUS. — Potens, fortis; *fort, puissant, courageux.* (Fridegod.) — Venenatus; *empoisonné, envenimé* : « *Virosa* verborum jacula. » (*Vet. Chartul.*)

VIRPIENS. — Fidejussor; *repondant, caution.* (A. 1119.)

VIRPISCERE.—Possessionem rei alicujus dimittere, deserere, ut GUERPIRE. (A. 1119.)

VIRSCARA. — Idem q. VIERSCARA. (A. 1231.)

VIRTUOSITAS.— Virtus, honestas; *honnêteté, vertu.* (A. 1162.)

VIRTUOSUS. — Virtute præditus, probis moribus; *vertueux.* — Honestus, laudabilis; *louable, digne d'éloges.* — Qui viribus pollet; *vigoureux, d'une force remarquable.*

VIRTUS. — Vis, violentia; *violence :* « Si quis cum ingenua puella per *virtutem* mœchatus fuerit. » (*L. Sal.*) — Miraculum; *miracle :* « Faciens multas *virtutes* in nomine Christi. » (*H. S. Apollin.*) — Copia, vis hostilis; *troupes, forces :* « Postquam venit maxima *virtus* illorum, quæ erat retro, acriter invasit nostros. » (Tud.) *Virtutes :* 1° Angeli, ex secundo angelicæ hierarchiæ gradu, quorum est ea procurare omnia, quæ ad religionem spectant in communi; *les vertus, une des catégories qui composent la troupe des anges.* (Pass.) 2° Reliquiæ sanctorum; *reliques des saints.* (Form. *Lindeb.*) 3° Jura, privilegia; *droits, priviléges.* (A. 894.)

VIRTUTIFER. — Potens, efficax; *puissant, énergique.* (*A. SS. Ben.*)

VIRTUTIGENA. — Cui est ingenita virtus; *qui est naturellement vertueux.* (Gl. Rod.)

VIRULE. — Venenum; *virus, venin, poison.* (Pap.)

VIS. — Manuopera, manuum opera : « Teneantur ad construendam domum pastoris satis commodam, sicut et ad *vim,* ut aiunt. » (A. 1338.) — Cochlea; *vis de pressoir.* (A. 1476.) — Turris, cujus scalæ in modum co-

chleæ spiratim sunt circumductæ; *tourelle qui a un escalier à vis* (peut-être quelquefois cet escalier lui-même.) (*Chr. S. Pet. Viv.*) — Sollicitudo, cura; *souci*, *inquiétude*. (A. 1390.) — *Vis magna et parva*, seu *ad magnam vim et parvam;* formula quæ crebro reperitur in chartis, quæ agunt de *feudis*, vel *castellis reddibilibus*, id est quæ vassalli reddere domino superiori tenebantur, seu is vellet ea ingredi cum mediocri comitatu, *ad parvam vim;* seu cum majori comitatu, *ad magnam vim; formule relative à l'obligation qu'avait le vassal de rendre le château ou d'y recevoir le seigneur, soit qu'il y vînt avec un peu de monde* (parva vis), *ou avec une suite nombreuse* (magna vis).

VISA. — Vox jurisdictionis ecclesiasticæ, a formula in his litteris approbationis usitata ducta origine. « Possessionem præcedere debet ordinarii collatio, aut signatura papæ cum ordinarii approbatione quæ *visa* dicitur. » (*Exp. comp. benef.*) — Inspectio; *action de regarder, d'examiner, inspection, vérification.*) A. 1326.)

VISAGIUM. — *Visagium falsum*, larva; *masque;* ol. *faux visage, fol visaige.* (A. 1330.)

VISARE — Collineare, dirigere; *viser.* (A. 1355.)

VISCARE. — Visco implicare, capere, corripere; *empêtrer, prendre au moyen de la glu.* (*Gem.*)

VISCARIUM. — Viscus; *glu.* (Mart. *Anecd.*)

VISCARIUS. — Qui visco aves capit; *celui qui prend les oiseaux avec la glu, oiseleur.* (*Vet. Gl.*)

VISCARNA. — Ut VIERSCARA. (A. 1125.)

VISCELLUS. — Vivarium; *Vid.* GISCELLUS.

VISCERABILITER. — Ex animo; *de cœur, cordialement, chaudement, sincèrement.* (*Chr. Trud.*) — In intimis visceribus : « Quando divini cultus studio *visceraliter* percellimur. » (*Ch. Imb. Paris. episc.*)

VISCERALIS. — Pro *intestinus.* (Hincm.)

VISCERARI. — Intimis visceribus seu præcordiis commoveri; *être ému du fond des entrailles, profondément.*

VISCERIUS. — F. pro USSERIUS. (A. 1193.)

VISCEROSE. — Ex animo, ut VISCERABILITER. (A. 1382.) — In intimis visceribus; *du fond des entrailles.* (A. 1353.)

VISCEROSIUS. — Ex animo, ut VISCEROSE. (A. 1418.)

VISCEROSUS. — Intimus, sincerus; *sincère, intime.* (A. 1394.)

VISCIDE. — Fortiter; *avec force, énergiquement.* (*Vet. Gl.*)

VISCOSITAS. — Viscus, gluten; *viscosité.* (Arnald.)

VISCUS. — *Visco sancti Fiacri* laborans; *en proie au fic Saint-Fiacre.* (Espèce de cancer.)

VISERIA — Specula, locus unde visus patet; *lieu d'observation, guérite, échauguette.* (A. 1370.) — Cassidis conspicillum; *visière de casque.* (A. 1336.)

VISIBILITAS. — Forma, sensus : « *Visibilitas* per carnem. » (Tert.)

VISIBILITER. — Aperte; *ouvertement.* (S. Aug.)

VISINANTIA. — Vicinia; *voisinage.* (Ap Mur.)

VISINIA. — Pro *byssina; tissu de coton.* (A. 1016.)

VISIO. — Prospectus in domum vicini; *action de regarder de loin dans la maison du voisin.* (A. 1275.) — Intentio in scopum; *action de viser à un but.* (A. 1300.) — Inspectio rei de qua litigatur; *examen sur place de la chose en litige, descente de justice pour faire cet examen;* ol. *vue.* (A. 1225.) — Recognitio scripturæ; *collationnement d'un titre, vidimation.* (A. 1294.) — *Visiones*, theoremata; *théories, vues.* (Dig.)

VISITANTIA. — Præstatio quæ curioni fiebat, aut a peregrinantibus, aut propter visitationem infirmorum; *offrande faite au prêtre par les pèlerins, ou à l'occasion de la visite des malades.*

VISITARE. — Frequentare; *voir, avoir des relations.* (A. 1534.)

VISITARIUS. — Idem q. VISITATOR monachorum. (A. 1315.)

VISITATIO. — Pensitationis species; ita appellata quod tenentes dominos suos identidem visitare tenerentur cum xeniis aut muneribus, quod postmodum in præstationem necessariam abiit, et in Gallia *salutatici* nomine invaluit; *sorte de droit seigneurial;* ol. *salut.* (*Orig. Mur. mon.*) — Præstatio curionibus facta, ut VISITANTIA. (A. 1205.) — *Visitatio imperatoris*, præstatio quam a vassallis et tenentibus exigebant domini, cum ab imperatore ad curiam evocabantur auxilium in bello per se vel per milites suos præbituri (*auxilium pro eundo ad imperatorem* alibi dicitur); *droit, aide que les seigneurs se faisaient payer quand ils étaient convoqués par l'empereur pour l'accompagner à la guerre ou lui rendre quelque autre des services auxquels ils étaient tenus.* (*H. Dalph.*)

VISITATOR. — Episcopus, qui in loco alterius episcopi demortui, vel propter crimen a communione suspensi aut remoti a metropolitano, vel Summo Pontifice, mittebatur ad obeunda in ea diœcesi episcopalia munera, donec alius episcopus ordinaretur, cujus electioni intererat; *évêque chargé provisoirement de l'administration d'un diocèse dont le titulaire était mort, suspendu ou déposé.* — In monasteriis, qui in capitulo provinciali deligebatur, qui monasteria visitaret, in monachos atque adeo in ipsos abbates inquireret, horum delicta emendaret et pœnas monasticas irrogaret, etc.; *moine élu par le chapitre provincial de son ordre pour visiter les maisons de cet ordre, en redresser les abus, punir les délinquants*, etc.; ol. *Père* ou *Frère visiteur.*

VISITATORIUS. — Ad visitatorem pertinens; *de surveillant, qui est relatif à l'inspecteur, au vérificateur.* (*Script. rer. Fr.*)

VISIVUS. — Ad facultatem videndi pertinens; *visible.* (*A. SS.*)

VISMERIA. — Vismenetum; *oseraie,* Occit. *vismiero.* (*Ch. Lemov.*)

VISNETUM. — Idem q. VICINETUM.

VISO. — Genus bovis silvestris ; *espèce de bœuf sauvage, bison.* (*A. SS.*)

VISORES. — Testes qui rem actam viderunt eique interfuerunt ; *témoins oculaires qui ont vu par eux-mêmes ;* ol. *véeurs.* (Pass.) — Qui forestis inspiciendis, ne vasta fierent, præfecti erant a rege ; *inspecteurs, surveillants des forêts.* (A. 1135.) — Qui ad ea quæ litigantur inspicienda delecti sunt ; *commissaires nommés pour examiner sur les lieux les choses en litige ;* ol. *véeurs.* (Pass.)

VISORIA. — Cassidis conspicillum ; *visière de casque.* (A. 1294.)

VISORIUM. — Locus unde visus patet, ut VISERIA. (Senat.)

VISPIA. — Domus episcopalis ; *palais épiscopal, évêché.* (A. 1194.)

VISPILIO. — Tersorium ; *instrument à essuyer ;* ol. *gouspillon.* (Quæ quidem vox Gallica formata a *goupillon,* quod ejusmodi tersoria plerumque ex caudis vulpecularum fierent.)

VISPOLIATOR. — Grassator ; *vagabond, voleur à main armée, voleur de grand chemin.* (A. 1345.)

VISTA. — Prospectus in domum vel tenementum vicini ; *vue dans la maison ou la propriété voisine, droit de vue sur son voisin.* (A. 1283.) — Locus unde visus patet; *lieu d'où la vue s'étend, lieu d'observation.* (A. 1268.) — Colloquium, congressus ; *visite, entretien, entrevue.* (*Litt. Philip. III reg. Fr.*) — Inspectio, visitatio ; *visite, inspection.* (A. 1329.) — Nota, signum quod facile videri potest ; *marque, signe.* (A. 1317.) — Vasis genus, urna sepulcralis ; *espèce de vase* (una *vista* de vino) ; *urne sépulcrale ;* ol. *viste.* (Pass.) — F. districtus, territorium : « Non possit... aliquid novi facere, aliquod fortalitium vel tenere vel habere, nec castellum in *vista* monasterii. » (A. 1295.)

VISTELLA. — Pro FISCELLA. (Bern. de Breyt.)

VISUALITER. — Manifeste ; *clairement, à la vue de tous.* (*Chr. Comod.*)

VISURA. — Prospectus ; *vue de :* « Joannes... reliquit anniversariis hujus ecclesiæ eminam annonæ censualem ad *visuram* Massiliæ. » (*Vet. Obituar.*) — Inspectio ; *examen.* (*A. SS.*)

VISUS. — Oculus ; *œil.* (*L. Alam.*) — Cassidis conspicillum ; *visière du casque.* (Fulc. Carn.) — Vultus ; *visage;* ol. *vis.* (*A. SS.*) — Officium inspectoris ejusque emolumenta ; *office, charge d'inspecteur et profits qu'elle procure.* (A. 1289.) — Judicium, arbitrium ; *jugement arbitral, sentence arbitrale.* (A. 1249.) — Inspectio rei de qua litigatur ; *descente judiciaire pour examiner sur les lieux l'objet en litige.* (Bract.) — Recognitio scripturæ ; *action de collationner la copie d'un titre avec l'original, vidimation.* (A. 1294.) — Prospectus in domum vicini ; *droit de vue sur le voisin.* (A. 1358.)

VITA. — Pensio annua ad vitam, vel ususfructus, ut VITALITIUM. (A. 1232.) — *Vitæ liber,* martyrologium ; *martyrologe.* (S. XII.) *Vita vulgaris,* scilicet laicorum ; *vie séculière.* (S. IX.) *Vita communis,* quam monachi profitentur, qui *in communi* vivunt ac simul degunt, et, ut ait Cassianus, « ex communione consortii, cœnobitæ, cellæque ac diversoria eorum cœnobia vocantur ; » *vie monastique.* « Ire ad *communem vitam,* » in monasterium ire ; *se retirer dans un monastère, embrasser la vie monastique.*

VITALIA. — Corporis partes unde vita potissimum pendet : « Rogerius telum educens ex vulnere illudque cominus in hostem vibrans, ejus *vitalia* ferro trajecit. » *Vitalia,* intestina, ait *Vet. Gl.,* quia in vita, id est anima, continentur. — Victui utilia aut necessaria ; *aliments, provision de tout ce qui est nécessaire à la nourriture de l'homme;* ol. *vitaille.* (Rig. *Form. vet.*)

VITALIS. — *Vitalis reditus,* quod ad viduæ mulieris vitam victumque assignatur, idem q. VITALITIUM. (A. 1504.)

VITALITIUM. — Annua pensio quæ morte exstinguitur; *pension viagère.* — Quod ad viduæ mulieris vitam victumque assignatur ; *ce qu'on laisse à une veuve pour son entretien, sur les biens du mari;* ol. *vivelotte.*

VITALITIUS. — *Vitalitius reditus,* annua pensio, ut VITALITIUM. (A. 1382.)

VITARI. — Dicuntur excommunicati, quorum consortium et conversatio fidelibus interdicitur : « Pronuntiabunt infra 8 dies, utrum sit *vitandus,* vel ad ecclesiam admittendus. » (A. 1334.)

VITAS PATRUM. — (Indeclinabile.) Liber ecclesiasticus continens vitas SS. Patrum, qui Græcis πατερικόν, et πατρικόν appellatur.

VITATORIUM. — Invitatorium, psalmus invitatorius : « Dicant *Alleluia, alleluia, alleluia :* et postea *Venite* suo cantu consueto. Finito *vitatorio* inclinent se omnes. » F. pro VOCATORIUM, q. *Vid.*

VITELLARIUS. — Qui vendit victualia ; *marchand de comestibles.* (*Vet. St.*)

VITELLATIO. — Commeatus, victui necessaria ; *provisions de bouche, victuailles.* (A. 1415.)

VITELLATUS. — Necessariis ad victum instructus ; *pourvu de ce qui est nécessaire à la vie;* ol. *avitalié.* (A. 1402.)

VITILIGARE. — Vituperare ; *blâmer, vilipender.* (*Vet. Gl.*)

VITINEUS. — *Columnæ vitineæ,* f. tortiles, in modum vitis elaboratæ, Gal. *colonnes torses.* (Anast.)

VITIS. — Cochlea ; *vis de pressoir* (et *vis ordinaire*). (*A. SS.*)

VITIUM. — « Hic... fecit triclinium, quod diversis marmoribus, et *vitio* metallis, atque musivo, et pictura ornavit. » (Anast.) Ubi Cod. Maz. habet *vitri metallis;* Thuan. *vitro.* Nihil tamen temere mutandum puto in edito ; ita enim fortean *vitium,* vel potius unica voce *vitio-metallum* appellavit Anastasius tessellatum opus, in quo expressæ *vites,* quasi *vites ex metallis :* quod etiam opus inde *vignettes,* quasi *vineolas* seu *viticulas* appellamus.

VITIUS. — Pro VITIUM : « Et nec fiet *vitius* aut stirpatio monasterii. » (A. 595.)

VITRA. — Fenestra vitrea; *vitrail, verrière.* (A. 1214.)

VITRALE. — Eodem sensu. (A. 1455.)

VITRALLUM. — Eadem notione. (A. 1408.)

VITRARE. — Vitro instruere, vitreis laminis occludere; *garnir de vitres, vitrer.* (A. 1455.)

VITRARIUM. — Vitreum opus et ars vitrea; *ouvrage de verre, art de préparer et de travailler le verre, verrerie.* (Pass.)

VITREÆ. — Fenestræ vitreæ; *fenêtres vitrées, verrières.* (Gr. Tur.)

VITREALE. — Fenestra vitrea, ut VITRA. (Dur.)

VITREATOR. — Qui circa vitrum operatur; *ouvrier qui travaille le verre, verrier.* (*Vet. Necrol.*)

VITRERIA. — Vitri officina; *verrerie.* (A. 1482.)

VITREUM. — Vitrum; *verre.* (Ap. Mur.)

VITRIÆ. — Idem q. VITREÆ. (A. 1347.)

VITRIALE. — Ut VITREALE. (A. 1392.)

VITRIARIUS. — Ut VITREATOR. (*Cod. Th.*)

VITRIATIO. — Ut VITREÆ. (*Chr. J. Whet.*)

VITRIATOR. — Ut VITREATOR.

VITRICARE. — Vitrici more agere; *se conduire en beau-père.* (Pet. de Vin.)

VITRINÆ. — Ut VITREÆ. (A. 1493.)

VITRINUS. — Vitreus; *de verre.* (A. 1376.)

VITRIOLI. — Ampullæ vitreæ; *fioles, flacons de verre.* (Mur.)

VITRUM. — Scyphus vitreus; *coupe de verre, verre à boire.* (Luitp.)

VITRUS. — Pro *vitrum.*

VITTATORIUS. — Vittatus: « Deinde subtus theristrum *vittatoriam* verticis compositionem detrahens et revellens, sinu interiore recondit. » (*A. SS.*)

VITULA. — Instrumentum musicum; *violon;* ol. *viole.* (J. de J.)

VITULAMEN. — Surculus, stolo; *rejeton, jeune plante.* (*Lib. Sapient.*)

VITULARE. — Vitulum edere; *vêler.* (Ap. Flet.)

VITULARI. — Cum vitula cantare; *jouer du violon;* ol. *violer.* (J. de J.)

VITULARIUM. — Stabulum vitulorum; *étable à veaux.* (A. 1341.)

VITULARIUS. — Qui vitulorum curam habet; *celui qui est chargé de soigner les veaux.* (*Vet. Gl.*)

VITULIANI. — Hominum nauticorum genus; *matelots.* (Lud.)

VITULINIUM. — Pellis vitulina, ad scriptionem idonea et parata; *vélin, peau de vélin.* (A. 1321.)

VITUPERABILITAS. — Vituperatio; *blâme;* ol. *vitupération.* (Guib.)

VITUPERATE. — Probrose; *d'une manière honteuse, ignominieusement.* (*A. SS.*)

VITUPERATIO. — Defectus, vitium; *vice, défaut.* (A. 1262.)

VITUPEROSUS. — Vituperio dignus; *qui mérite le blâme, blâmable.* (*H. Cort.*)

VIVA. — Cibaria; *aliments, provision de bouche.* (*H. Mon. Gem.*)

VIVACITAS. — Diuturnitas; *longue durée:* « Quoniam ea quæ geruntur litterarum *vivacitati* committere consueverunt. » (A. 1218.)

VIVÆ. — Equorum morbus; *maladie des chevaux, avives.* (*Mir. Urb. V PP.*)

VIVANDA. — Cibus omnis præter panem; *tout ce qui est bon à manger excepté le pain, ordinaire.* — Quidquid necessarium ad hominem nutriendum; *aliments en général.*

VIVARIOLUS. — Hortus; *jardin.* (*Conc. Hisp.*)

VIVARIUM. — Quod ad vitam, victumque necessarium est; *vivres, aliments, tout ce qui sert à nourrir l'homme.* (A. 1190.)

VIVARIUS. — Pro *vivarium*, ubi nutriuntur pisces; *vivier.* (A. 1220.)

VIVENDA. — Mensuræ genus videtur. (A. 1217.)

VIVENDUS. — Vividus, vivus; *vivant, plein de vie.* « *Vivenda* terra, » id est, fertilis.

VIVERE. — Vim habere, alicujus esse virtutis; *être valable, valoir, avoir de la force.* (*Cod. Th.*) *Vivere de suo*, suis sumptibus; *vivre à ses propres frais.* (S. IX.)

VIVERITA. — « Canonicus regularis capa nigra et clausa, non *viverita*, et consuta pellibus, cum equitat... utatur. » (*Conc. Monsp.* a. 1214.) Forte *viverita*, a *viverra*, Gal. *furet*, seu potius a *vares*, Gal. *petit-gris, vair.*

VIVERIUM. — Vivarium, locus piscibus servandis aptum; *vivier.* (A. 1098.)

VIVERIUS. — Vivarium cuniculorum leporumve; *garenne.* (A. 1316.)

VIVIALE. — Vivarium; *réservoir à poissons, vivier, parc, garenne.* (A. 901.)

VIVIBILIS. — Vita donatus; *qui est doué de vie.* (*Vet. Gl.*)

VIVICOMBURIUM. — Supplicium ignis; *le supplice du feu, bûcher.* (Tert.)

VIVIERIUM. — Ut VIVERIUM. (A. 1231.)

VIVIFICARE. — Vitam dare; *vivifier, ranimer.* (Pass.)

VIVIFICATOR. — Qui vitam dat; *celui qui vivifie.* (Id.)

VIVIFICATRIX. — Quæ vitam dat; *celle qui vivifie.* (Id.)

VIVIFICUS. — Ut VIVIFICATOR.

VIVITURUS. — Pro *victurus.* (A. 1079.)

VIVIUS. — Aqua viva, fluvius; *eau courante, cours d'eau.* (A. 1056.)

VIVOLÆ. — Equorum morbus, ut VIVÆ.

VIVOLARIUS. — « Donationes quas Arnulfus episcopus, Amalricus clericus... in ecclesiam vestram contulerunt, cum *vivolariis* quæ tenuerunt per S. Felicem, decimas et primitias valli Aradi. » (A. 1169.) Legend. videtur *violariis*, id est censibus (*Vid.* VIOLARIUM); hinc *vivolaria charta*, censualis, in qua possessiones et census exhibentur; *manuel des cens et rentes, terrier.*

VIVUM. — Vita; *la vie.* (A. 1498.)

VIVUS. — Recens (dicitur de carne porcina); *frais.* (*Cons. Burdig.*) *Viva voce audire*, id est, proprio ore; *de vive voix.* (Obert. Cancel.)

VIZA. — Inspectio (dicitur potissimum de silva, cujus pars cædenda assignatur, diligenti prius inspectione facta). (*St. Cad.*)

VOA. — F. via; *voie*, *chemin*. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*) — Pro *varius; Vid.* VARIUS et VARIS. (A. 1429.)

VOARIA. — Jus advocationis; *garde, protection;* ol. *avouerie, vouerie; Vid.* ADVOCATIA.

VOBISARE. — Aliquem honoris gratia plurali numero alloqui; *dire vous en parlant à quelqu'un*. (A. 1432.)

VOCABULUM. — Villa, prædium; *maison de campagne, métairie, terre*. (A. 1064.)

VOCALIS. — Qui voce scite canit; *qui a bonne voix*. (*Vet. Gl.*) — Voce, nomine tenus, vel appellatione : « *Vocalem* principem diligenter instructum ad partes easdem redire permisit. » (A. 1277.) — *Vocales :* 1° philosophorum secta; *les nominaux* (S. XIV); 2° qui suffragii ferendi in capitulis jus habent; *ceux qui, dans les chapitres, ont droit de suffrage;* ol. *vocaux*. (*Cons. FF. Præd.*)

VOCALITAS. — Clamor; *cri*. (Bart. *Gl.*)

VOCALITER. — Voce, ore; *au moyen de la voix, par la parole*. (A. 1363.)

VOCAMEN. — Nomen; *nom*. (Erch.)

VOCAMENTUM. — Citatio; *assignation, citation*. (*Leg. Norm.*)

VOCANS. — Pro *vocatus*. (*Conc. Hisp.*)

VOCARE. — Agnoscere, profiteri; *reconnaître, déclarer*. (A. 1234.)

VOCARI. — « Ad hujusmodi necessitatem senatorum substantia non *vocetur*. » (*Cod. Th.*) Id est, non astringatur, non impendatur.

VOCATIO. — Res, possessio, in quam aliquis *vocem* seu jus habet, vel districtus intra quem consistit; *droit à une chose, propriété*, ou *le territoire dans les limites duquel on exerce ce droit*. (A. 933.) — In asceticis, officium : « Et ideo non solum frequenter, sed multis vicibus deprecor, ut unusquisque vestrum *vocationem* suam consideret, et in quocunque statu vel gradu a Domino vocatus est, in eo permaneat, si non vult in æternum perire, nisi forte in melius proficiendo ad districtiorem vitam ascendere cupiat. » (*Cæs. Arel.*) *Vocatio dominica*, e vita excessus Domino vocante; *la mort*. (Ap. Ach. *Spic.*)

VOCATORIUM. — Psalmus invitatorius; *Vid.* VITATORIUM.

VOCATORIUS. — *Vocatoria epistola*, in ordine Romano, qua is qui absens in episcopum alicujus ecclesiæ a clero et plebe electus est, ad hanc dignitatem capessendam evocatur, directa epistola a metropolitano ad episcopum et presbyteros, ex quorum diœcesi et parœcia est electus. *Vocatoriæ litteræ*, evocatoriæ, citatoriæ; *lettres citatoires*.

VOCATUS. — Nomen, appellatio; *nom*. (Tert.) — Advocatus, patronus, ap. Alamanos; *patron, avoué*. — *Vocatus episcopus*, episcopus electus, sed nondum consecratus; *évêque élu, mais non encore sacré*. (Pass.) (Interdum eadem formula modestiæ causa utebantur etiam præstantissimæ virtutis viri, ut S. Bernardus qui in epistola ad Honorium papam nomen suum inscribit : « Frater Bernardus *vocatus* abbas. »)

VOCEMISSARIUS. — Nuntius; *messager, envoyé*. (A. 1058.)

VOCIDUCTUS. — Tubus, canalis cavus seu fistula, per quam vox emittitur; *tuyau d'instrument à vent*. (S. Hier.)

VOCIFERARE. — Vocare in jus; *citer en justice, assigner*. (*Vet. Inst.*)

VOCIFERARIUS. — Qui versus canit; *chanteur, chantre*. (*Vet. Chartul.*)

VOCIFERATIO. — Idem q. HUESIUM. (*Leg. H. I reg. Angl.*)

VOCIMISSARIUS. — Præco; *crieur public, héraut*. (*Vet. Cod.*)

VOCITAMEN. — Vocabulum, nomen, appellatio; *nom*. (*A. SS.*)

VODANUS. — Deus a populis septentrionalibus cultus; *Vodan, un des dieux de la mythologie scandinave*.

VODEGELDUM. — Ut WODEGELDUM.

VOERIA. — Idem q. VIARIA.

VOGARE. — Remigare; *ramer*. (A. 1340.)

VOGATIUM. — Præstatio ab iis qui super fluvium navigant exsolvenda; *droit de navigation*. (Leo IX PP.)

VOGHERII. — Nautæ, remiges; *rameurs, bateliers;* ol. *vogueurs*. (A. 1244.)

VOGRANUM. — Spicæ non omnino trituratæ, minoraque stramina quæ ventilatione a tritico separantur; *blé ou grain qui a encore sa petite gousse de paille, et menu grain qui reste après le vannage*. (A. 1163.)

VOGTETUS. — Advocatus, apud Germanos; *défenseur, protecteur*.

VOGTEUS. — Eadem notione.

VOIAGIUM. — Peregrinatio; *voyage, pèlerinage*. (A. 1354.)

VOIERIA. — Jurisdictio seu justitia viarii; *Vid.* VIARIA et VIARIUS. (A. 1317.)

VOILLAGIUM. — « Quirmarhocus... dedit Deo et S. Nicolao dimidium portum de Cordimense et medietatem expletorum portus, scilicet *voillagium*, pedagium, pontonagium. » (A. 1123.) Legend. f. *moillagium*, a Gal. *mouiller*, præstatio pro statione navis exsolvenda : nisi a velum, Gal. *voile*, accersas, et ea sit præstatio pro nave quæ vela dat, pensitanda.

VOITUARIUS. — Vector, qui vecturas facit; *voiturier*. (A. 1379.)

VOLAGIUS. — *Appellatio volagia*, practicis Gallicis, *appel volage*, id est, *appel d'une justice particulière devant les tribunaux royaux*. (Pass.) *Sanguis volagius*, vulnus leve; *blessure légère*. (A. 1320.)

VOLANA. — Falcis species; *faucille, serpette;* ol. *volaine*. (A. 1441.)

VOLARE. — Per vim auferre, furari; *enlever de force, voler*.

VOLARIUM. — Hortus; *jardin*. (A. 1208.)

VOLATA. — Eadem notione. (*Mon. Ang.*)

VOLATICHA. — Farina subtilior; *farine excessivement fine*. (*St. Val. Ser.*)

VOLATICUS. — Pro *volatilis :* « Harpyiæ, virgines *volaticæ*. » (Isid.)

VOLATILE. — Is avium genus, quæ in cortibus rusticis nutriuntur; *volaille*. (A. 817.)

VOLATILIATICUM. — Præstatio ex vo-

latilibus; *droit seigneurial sur la volaille, redevance en volaille.*

VOLATILIS. — *Volatilis nummus*, levioris quam par est ponderis; *monnaie qui n'a pas le poids légal.* (Ap. Lud.) — F. pro *tortilis* : « Columnas *volatiles.* » (Anast.)

VOLATUS. — Venatio cum accipitre, ut videtur; *chasse au faucon.* (A. 1461.) — F. locus ubi volatilia includuntur; *volière.* (Ap. Mad.) *Volatus apum*, jus in apum examina, idem q. ABOLLAGIUM. *Volata ligna*, rami ventorum vi avulsi; *branches cassées par le vent.* (A. 1308.)

VOLAX. — Volucris, velox; *rapide.* (Pet. Dam.)

VOLENTES. — Qui non ex officio, sed sponte et voluntarie serviunt; *volontaires.* (A. 1409.)

VOLENTIA. — Voluntas; *volonté, action de vouloir.* (*A. SS.*)

VOLERIUM. — Ut VOLARIUM.

VOLETUS.—Velum minus; *petit rideau:* « Unus *voletus* sericus ad rigas sericas diversorum colorum. » (A. 1419.)

VOLGERE. — Vertere; *tourner.* (*A. SS.*)

VOLGRANUM. — Idem q. VOGRANUM.

VOLGRENUM. — Eadem notione.

VOLIPES. — Pernix, velox pedibus; *dont la course est rapide : « Volipes* nuntius. » (Ap. Mur.)

VOLITIATICUM. — Ut VOLATILIATICUM. (A. 848.)

VOLSINA. — Vestis pellitæ species; *habit fourré.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

VOLSURA. — Pellis a qua evulsi sunt animalis pili; *peau dépouillée de ses poils.*

VOLTA. — Fornix; *voûte.* (Pass.) — Terra locum aliquem circumcludens; *terre qui en enveloppe une autre.* (A. 1110.) — Terra aquis circumclusa; *terre entourée d'eau.* (A. 1025.) — Margo putei, quia in orbem est; *margelle de puits.* (A. 1307.) — Ornamenti genus, forte circulus; *objet de parure, bague ou bracelet.* (*St. Verc.*)

VOLTARE. — Concamerare; *voûter.* (Pass.)

VOLTICIUS. — *Volticius pons*, versatilis; *pont levis.*

VOLTURA. — Ut VOLUTIO.

VOLTURIUM. — Vultur, avis species; *vautour.*

VOLUCRITARE. — Celeriter locum pertransire instar volucris; *traverser un lieu aussi rapidement que le ferait un oiseau.* (*Vit. S. Sams.*)

VOLUCROSUS. — Abundans avibus; *où il y a beaucoup d'oiseaux.*

VOLUCRUM. — Involucrum quo peregre euntis sarcinæ ac vestes conduntur ac involvuntur; *valise, porte-manteau.* (*Vet. Gl.*)

VOLUGRANUM. — Idem q. VOGRANUM. (A. 1194.)

VOLUMEN. — Tholus, ut VOLUTIO.

VOLUMINOSUS. — Glomerosus, convolutus; *pelotonné, roulé.* (Sid.)

VOLUNTARIE. — Libenter; *volontiers.* (S. IX.)

VOLUNTARIUS. — Propensus, qui ultro in rem aliquam incumbit; *qui est poussé par une vocation, qui se livre de sa propre volonté à une chose.* — Qui tributum voluntarie præstat; *celui qui paye les impôts sans qu'on l'y contraigne.* — Pertinax; *qui ne veut faire que sa volonté, volontaire.* — Qui quovis modo jus habet in rem ex voluntate possessoris; *ayant cause.* — Strenuus, animosus; *actif, plein de courage.*

VOLUNTAS. — Tributum spontaneum; *Vid.* TALLIA. — Quod cuique rei convenit; *ce qui convient à chaque chose.* (A. 1448.)

VOLUPTARE. — Voluptatem afferre, voluptate donare; *faire, occasionner du plaisir.* (Brit. Arm.)

VOLUPTUOSE. — Delicate; *d'une manière efféminée, voluptueusement.* (Rol. Pat.)

VOLUPTUOSITAS. — Voluptas; *plaisir, volupté :* « Tanquam bestiales ratione non utentes et *voluptuositati* servientes. » (Joan. de Card.)

VOLUTATICUM. — Vectigal seu tributum quod pro damno, quod in viis publicis currus *volvendo* facere solent, exsolvitur domino; *droit seigneurial pour l'entretien des routes.* (A. 759.)

VOLUTIO.—Fornix, concameratio; *voûte, coupole, rotonde.* (Pass.)

VOLUTUS. — Subversus; *bouleversé, renversé.* (*A. SS.*)

VOLVERE. — Expellere, ejicere; *chasser.* (A. 1268.)—Concamerare; *voûter.* (A. 1310.) *Volvere se*, vertere; *se tourner.* (*A. SS.*) *Volvere causam finitam*, eam renovare, in indice seu rotulo eam inscribere; *remettre en question une chose déjà jugée.* (*Leg. Rot.*)

VOLVOLUS.—Instrumentum piscatorium, idem q. VERTEBOLUM et VERVILIUM. (A. 1404.)

VOMER. — Machina jaculatoria: *machine de jet, espèce de catapulte.* (*Gest. Tancred.*) *Vomer anserinus*, calamus; *plume.* (*A. SS.*)

VOMERULUS.—Ferrum lanceæ obtusum; *fer de lance émoussé.*

VOMITUS. — *Vomitus sanctitatis :* « Qui vero inebriantur, contra præceptum Domini, si *vomitum sanctitatis* habent, hoc est ebriositas, quando sensum mentis immutat, et lingua balbutit, et oculi turbantur, » etc. (*Vet. Pœnitential.*)

VORA. — « Ut a delictis jejunantes absolvas, quos incontinentia *vorarum* in pravitatis transgressione immersit. » (*Lit. Gal.* ap. Mab.) Gulam significare videtur.

VORANGIA. — Vastitas; *ravage, dévastation, ruine.* (A. 1494)

VORATRINA.—Popina, ubi carnes vorantur; *taverne, cabaret.* (Tert.)

VORSURA. — Cœtus, conventus; *réunion, assemblée.* (A. 1523.)

VORTEX. — Viæ flexus; *sinuosité, courbure, pli du chemin.* (A. 1318.)

VORWERE. — Villa, prædium; *métairie, maison de campagne.* (*A. SS.*)

VOSAGUS. — Solitudo; *solitude, désert :* « Tertiam cellam infra vasta *vosago* ædificari, ubi sanctus Cocovatus requiescit. » (A. 777.)

VOSARE. — Idem q. VOBISARE.

VOSSURA. — Cella vinaria; *lieu à mettre le vin, cellier.* (A. 1374.)

VOSTA. — Concameratio, fornix; *voûte, coupole.* (A.1415.)

VOTA. — Pro BOATA vel BOHADA, servitium quo vassallus unum par boum domino præstare tenetur ad illius vinum conducendum. — Concameratio, fornix, ut VOLUTIO. (A. 1246.)

VOTALIS. — Votivus : « Et sub obligatione *votali* promisit. » etc. (*A. SS.*)

VOTANEUM. — Votum temere factum; *vœu téméraire, irréfléchi.* (A. 1326.)

VOTARE. — Vovere, spondere; *promettre solennellement, faire vœu de, s'engager.* (*Vet. Gl.*)

VOTATIO. — Datum ex voto; *don à la suite d'un vœu.* (*A. SS.*)

VOTIFICARE. — Vovere; *faire un vœu.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

VOTIVE. — Optabiliter; *d'une manière désirable.* (A. 1394.) — Sponte; *de plein gré, volontiers.* (A. 1109.)

VOTIVUM. — Votum, optatum; *vœu, désir, souhait.* (A. 1355.)

VOTIVUS. — Voto consecratus; *consacré par un vœu :* « Si quis majalem sacrivum, qui dicitur *votivus*, furaverit, » etc. (*Lex Sal.*) — Voto expetitus; *qui est demandé par un vœu.* (*Vet. Gl.*) — Deo oblatus, consecratus; *offert, consacré à Dieu.* (Greg. M.) *Votivus homo*, is qui in servitium alicujus sancti, id est ecclesiæ, se suaque tradidit; idem f. q. OBLATUS. (Irm.)

VOTUM. — Sacræ preces, εὐχή; *prière.* (S. Aug.) — Suffragium; *vote, suffrage.* (*St. Acad. Par*) — Nuptiæ; *noces, mariage.* (S. Ambr.) *Dies votorum*; dies quo nuptiæ peraguntur; *jour des noces.* (*Leg. Long.*) — Exactio seu præstatio sub nomine voti, eadem q. PRECARIA et PRECES, q. *Vid.* (A. 1156.) — Votum quo sese obligat monachus; *vœu monastique.* (Pass.) *Vota substantialia*, principalia, potissima, quæ *solemnia* vulgo dicuntur; *vœux solennels.* (A. 1401.)

VOUERIA. — Justitia et jurisdictio viarii, ut VIARIA.

VOUGETUS. — Armorum species, ut VANGA. (A. 1511.)

VOVENDÆ. — Missæ votivæ : « In *vovendis* frequentius superaddebat, *Credo in Deum*, et injungebat imagines cordis. » (*A. SS.*)

VOVITIO. — Votum; *vœu.* (*A. SS. Ben.*)

VOX. — Clamor militaris; *cri d'armes.* (W. Brit.) — Jus testimonii ferendi; *droit de servir de témoin en justice.* (S. VIII.) *Vocem non habere* dicitur de quibusdam qui inter infames habentur, eoque ipso ad testimonium dicendum non admittuntur. (Ap. Bract.) — Jus suffragii ferendi in capitulis; *droit de vote, droit électoral.* (*G. Chr.*) — Jus quod quis habet in rem aliquam; *droit à la propriété d'une chose.* (*Lex Wisig.*) *Mala voce* possidere, contra jus rem detinere; *posséder injustement.* (*Ch. Hisp.*) — Actio, qua rem aliquam quis postulat, seu in eam ius habet; *réclamation, demande formée au sujet de la possession d'une chose.* (A. 1036.) — Fiscus, dominium; *trésor, propriété :* « quod invaserit vobis vel *voci* vestræ, in contraduplum reddat. » (A.1210) — *Falsis vocibus cantare*, dicitur musicis de voce acutam vocem ementiente; *chanter en fausset.* (*Inst. Ord. Cist.*) *Vocem dare*; accusare, deferre, querelam deponere; *accuser, se plaindre de quelqu'un, porter plainte.* (*Conc. Leg.* a. 1012.)

VOYAGIUM. — Itineris sumptus; *frais de voyage.* (A. 1409.)

VU. — Pro U longo in aliquot inscriptionibus usurpatur.

VUA. — Vox exclamantis : « Ubi cum vexaretur, dicebat : *Vua, vua,* quid putatis qualis est ille rex cœlestis, qui sic tam magnos reges interficit? » (*Gest. reg. Fr.*)

VUADA. — Præfurnium; *bouche de four.* (A. 1435.)

VUADRUS. — Silva, nemus; *forêt, bois.* (Pez.)

VULCATIO. — Morbus igneus seu inflammatorius; *maladie inflammatoire, inflammation.* (*Ann. Vict.*)

VULGAGO. — Nasarum, plantæ genus; *nard sauvage.* (Fulb. Carn.)

VULGARIA. — Id quod est commune omnibus villæ incolis, videlicet prædia quædam seu prata quibus utuntur indivisim; *terres communales, communaux.* (*Conc. Gal.*)

VULGARIS. — Plebs, vulgus; *foule, peuple, gens du peuple.* — Colonus, rusticus liber factus; *métayer, villageois libre.*

VULGARITAS. — Vulgus, vulgaris mos; *le peuple, le vulgaire, l'usage vulgaire.* (Arn.)

VULGARITER. — Lingua vulgari, vernacula; *en idiome vulgaire.* (*Chr. Mel.*)

VULGARIZARE. — In vulgarem linguam traducere; *traduire en idiome vulgaire.* (A. 1377.) — Vulgare, publicare; *publier, communiquer, rendre public.* (Gaiet.)

VULGUS. — Pro *vulgo :* « Quia quod *vulgus* dicitur, ex fine actus hominis probatur. » (*Ep. S. Rem.*)

VULNERARIUS. — *Vulnerarius medicus*, qui vulnera curat, chirurgus; *chirurgien.*

VULPECULA. — Sic aliquem appellare convitii olim species fuit. Hæc vox non *hominem* callidum et vafrum significari, sed *timidum et meticulosum*, auctor est Eccardus. — Pro *versuto homine* usurpatur ab auctore Vitæ B. Remigii. — Machinæ bellicæ species, vineæ instar; *machine de guerre propre à l'attaque des places, espèce de mantelet ou de tour destinée à faciliter aux mineurs l'approche des murailles.*

VULPECULATOR. — Qui vulpes venatur; *chasseur de renards.* (A. 1202.)

VULPENNIUS. — Callidus, versutus; *fin, roué, adroit.* (Mab. *Anal.*)

VULPERARIUS. — Ut VULPECULATOR. (A. 1328.)

VULPERIUS. — Eadem notione. (A. 1328.)

VULPES. — Machina bellica, ead. q. VULPECULA. (Alb. Aq.)

VULPILIATOR. — Ut VULPECULATOR. (A. 1307.)

VULPINOSE. — Malitiose, subdole; *artificieusement, par ruse.* (A. 1411.)
VULPINOSUS.— Malitiosus, astutus; *roué, fin, adroit.* (A. 1414.)
VULSELLA.—Instrumentum ad pilos evellendos; *pince à épiler.* (*Vet. Gl.*)
VULSIO. — Surculus; *rejeton, pousse.* (*S. Iren. Int.*)
VULTATICUM. — Idem q. VOLUTATICUM.
VULTAVA. — Cicatrix, vulnus in vultu; *cicatrice, blessure au visage.* (*L. Sax.*)
VULTIVA. — Eadem notione. (Id.)
VULTIVOLI. — Incantatorum species; *sorte d'enchanteurs, envoûteurs.* (L'espèce d'enchantement mis en pratique par cette classe de prétendus magiciens, consistait à figurer en cire molle celui qu'on voulait enchanter, et à enfoncer des épingles dans l'image obtenue.)
VULTIVUA. — Ut VULTAVA.
VULTORIUM. — Vultur; *vautour.* (*Vet. Gl.*)
VULTUARE. — Veneficio occidere; *donner la mort par des enchantements, tuer au moyen de l'envoûtement; Vid.* VULTIVOLI. (A. 1396.)
VULTUARIUS. — Idem q. *vultivolus; Vid.* VULTIVOLI.
VULTUOSUS. — Superbus; *orgueilleux, vaniteux.* (*V. S. Ermin. ab.*) — Pulcher; *beau de visage.* (Barth. *Gl.*) — Tristis; *triste.* (*Vet. Gl.*)
VULTUS. — Imago; *image, portrait, représentation :* « Fecit imaginem Dei Genitricis throno sedentem, gestanten in genibus *vultum* Salvatoris Domini nostri Jesu Christi. » (Anast.)
VYSSERIUM. — Navis species, ut HUISSERIUM.

W. — *Vid.* V, G, seu GU.
WACARITIA. — Bubile; *vacherie.* (Irm.)
WACTA. — Excubiæ, et jus excubiarum; *guet* et *droit de guet.* — Vadum; *gué.*
WACTARE. — Excubias agere; *faire le guet.* (Pass.)
WADARFIDA. — Consuetudo; *coutume.* (*Ch. Long.*)
WADDA. — Bombycinum tomentum; *ouate.* (A. 1380.)
WADER. — Nemus, silva; *bois.* (A. 1112.)
WADIA. — Fidejussor, sponsor; *répondant, caution.* (*L. Long.*) — Ut VADIUM.
WADISCAPUM. — Ut WATERSCAPUM.
WADIUS. — Fidejussor, ut WADIA. (*L. Sal.*) — Vadimonium, ut VADIUM. (*Cap. C. M.*)
WADNA. — « Stitwine habet bunnaria XII. Arat bunnaria II. Dat carra ad *wadnam* et ad monasterium. » (*Tab. S. Bert.*) Ita fortassis dicitur vivarii purgatio a Belgico *wade*, vivarium, stagnum, Gal. *vivier, étang.*
WADREGANIUS. — Belgis, judex qui de aquarum cursu cognoscit; *juge qui connaît des affaires relatives aux eaux et forêts.* (A. 1244.)
WAERIA. — Idem q. VAIERIA. (Flet.)
WAESTYNA. — Illud, in silvis, quod *planum* est seu absque arboribus. (A. 1190.)
WAGA. — Mensuræ species apud Anglos et Scotos; *sorte de poids :* « una *waga* casei. »
WAGARIA. — Mensuræ jus, seu cognitio mensurarum; *droit de mesure,* ou *droit de connaître des mesures.* (*Ch. Alam.*)
WAGIUM. — Vadimonium, pignus, ut VADIUM.
WAIDA. — Glastum; *pastel, guède.* — Pascua; *pâturages.* (Cæs. Heist. *Gl.*)
WAIDARE. — Vadimonium dare, ut VADIARE.
WAINAGIUM. — Idem q. GAGNAGIUM.
WAISDA. — Glastum, ut WAIDA.
WAIWIUM. — Proprie pecus vagans, quod nullus petit, sequitur, vel advocat; *bétail abandonné et sans propriétaire connu.* (Ap. Flet.)
WALDA. — Silva; *bois.*
WALDANA. — Acies, exercitus, ut GUALDANA.
WALDEGRAVIUS. — Germanis, comes seu præfectus silvarum, forestarius; *officier de la maîtrise des forêts.*
WALDORA. — Ut WALDA.
WALDUS. — Eadem notione.
WALLA. — Anglo-Saxonibus, murus, paries, vallum, præsertim agger; *mur, retranchement, rempart.* (*Mon. Angl.*)
WALLARE. — Pallo vel muro claudere; *entourer d'un rempart, fortifier.* (Id.)
WALLATOR. — F. vallorum confectores. (Lamb. Ard.)
WALLIA. — Ut WALLA.
WALPIRE. — Ut GUERPIRE. (A. 1107.)
WAMBA. — Venter, uterus; *ventre.* (*Vet. Gl.*)
WAMBASARIUS. — Wambasiorum artifex; *fabricant de gambesons.* (*Mon. Ang.*)
WAMBASIUM. — Armorum genus, ut GAMBESO.
WAMBISIUS. — Idem q. GAMBESO.
WANCAPIUM. — F. idem q. WATERSCAPUM. (A. 992.)
WANDANGIÆ. — Perones seu indumenti genus tibias et pedes operiens; *guêtres.* (Rain. ab. Cist.)
WANDEGIÆ. — Eadem notione. (A. 1195.)

WANDINGELÆ. — « Secus oram fluminis in Orientem longo ordine porrectæ erant civium mansiones per *wandingeias* quasi stadiis duobus, quod est quarta pars milliarii. » (*A. SS. Ben.*)

WANGA. — Ordo; *rang*. (Fred.)

WANGNALE. — Ager cultus et satus; *champ cultivé, terre labourable*. (A. 1200.)

WANNABILIS. — *Wannabilis terra*, culta; *terre exploitée, terre labourable*. (Mad.)

WANNAGIUM. — Fructus ipse ex agro culto; *produit de la terre*. (A. 1234.)

WANTO. — Chirotheca, ut GANTUS.

WANTUS. — Eodem significatu.

WAPENTACHIUM. — Apud Danos Anglicos, idem fuit quod *comitatus*, seu HUNDREDUS.

WAPPENTAGUM. — Eadem notione.

WAPRA. — « Quidquid juris nostri erat infra cruces quas prædicti fratres nostro nostrorumque consilio et laude usque ad grossam *wapram* posuerunt. » (A. 1153.) An vepres?

WARA. — Modus agri apud Anglos; *mesure agraire*. — Spicarum manipulus; *gerbe*. (A. 1509.) — Bonitas, valor; *bonté* (en parlant des monnaies). — *Libera wara :* « Reditus talis conditionis quod, si non solvatur suo tempore, duplicatur in crastino, et sic deinceps in die. » (*Ch. Angl.*)

WARACHIA. — Equorum vel animalium pabulum, ex frugum leguminumque miscellanea, idem q. FERRAGO. (A. 1469.)

WARACTUM. — Pro WARECTUM.

WARANDA. — Cautio, auctoritas, defensio; *garantie*. (A. 1216.)

WARANDARE. — Cavere ab evictione, spondere, præstare, defendere, auctorem esse; *garantir, répondre pour un autre*. (A. 1308.)

WARANIO. — Equus integer, admissarius; *cheval entier*. (*L. Sal.*)

WARASCHETUM. — Idem q. WARECTUM. (A. 1248.)

WARATARE. — Terram novalem colere; *cultiver en jachère;* ol. *gacherer, mener à jachère*. (*Tab. S. Trin. Cad.*)

WARDECOSIA. — Vestimenti pars, ut GARDACORSIUM. (A. 1360.)

WARDETITE. — Multa ob custodias neglectas (*Mon. Angl.*), seu quietantia misericordiæ in casu quo non invenerit hominem ad wardam faciendam in castro, vel alibi (Flet.), vel etiam, quietum esse de denariis donandis pro wardis faciendis. (Rast.)

WARDPENI. — Denarii vicecomiti vel aliis castellanis persolvi soliti, ob castrorum wardas seu custodias. (*Mon. Angl.*)

WAREC. — Idem q. WRECKUM.

WARECTA. — Ut WARECTUM. (A. 1364.)

WARECTARE. — Ut WARATARE.

WARECTATIO. — Proscissio agri; *action de labourer la terre, labourage*. (A. 1399.)

WARECTUM. — Terra novalis, seu requieta, quia alternis annis requiescit; *terre qui fait versaine, jachère;* ol. *waret*.

WARENDARE. — Ut WARANDARE. (A 1288.)

WARENGANGI. — Advenæ; *étrangers*.

WARENNA. — Generaliter vivarium cuniculorum seu leporum, ut GARENNA. (Pass.) — Silva defensa, in qua nempe venari, nisi domino, non licet; *forêt réservée, bois où la chasse est interdite*. (A. 1355.) *Warenna aquarum*, vivarium piscium; *vivier*. (A. 1186.) *Libera warenna*, jus venationis, interdum etiam et piscationis; *droit de chasse, et droit, en même temps, de chasse et de pêche*. (Pass.)

WARENTIA. — Rubia; *garance*.

WARESCHUM. — Idem q. WRECKUM. (A. 1257.)

WARETABILIS. — Proscissioni aptus; « *waretabilis* campus. » (A. 1281.)

WARETARE. — Ut WARECTARE.

WARFUS. — Ripa, crepido littoris, sinus aream habens contiguam navibus operandis et exonerandis idoneam; *bord de la mer, saillie du rivage, plage, anse propre au chargement et à la construction des navires*. (*Ch. Angl.*)

WARGANEUS. — Extraneus, alienigena, cujus modi sunt *wargi*, extorres et banniti, et a patria sua facti exsules; *étranger, banni, proscrit*. (A. 1069.)

WARINGA. — Quotidiana distributio quæ Coloniensibus canonicis fiebat; *distribution quotidienne qui se faisait aux chanoines du chapitre de Cologne*.

WARINGI. — Anglo-Danos qui, ex Anglia a Normannis expulsi, Byzantinorum imperatoribus obsequio sese manciparunt, arcessit Spelmannus, qui ita appellatos putat a Saxonico seu veteri Germanico, ac proinde Gallico *warian*, quod est *imprecari, exsecrari;* unde *waringe*, Angli maledictionem et anathematisationem vocant, ita ut *waringi*, perinde ac *vargi*, exsules fuerint et *banniti*, seu, ut ait Ordericus Vitalis, extorres : eosque Normanni, voce Anglica tunc recepta et probrosa *wargos* et *waringas* appellarint.

WARISCAPIUM. — Ut WATERSCAPIUM.)

WARPISCIRE. — Possessionem rei alicujus dimittere, ut GUERPIRE. (A. 1067.)

WARPITORIA. — Charta qua quid warpitur, ut GUARPITORIA. (A. 945.)

WARPITURIA. — Eadem notione. (S. XI.)

WASSHUM. — Vadum, terra, undis vel mari abluta; *gué, endroit que la mer couvre et découvre*. (A. 1346.)

WASSORES. — Pro VAVASSORES. (A. 1221.)

WASTELLUS. — Panis delicatior vel placentæ species, ut GUASTELLUS. (*Mon. Angl.*)

WATERGANGIA. — Aquæductus et fossa quibus eliciuntur aquæ in palustribus regionibus; *canal et aqueduc d'écoulement*. (*Ch. Fland.*)

WATERSCAPIUM. — Eadem notione. (*Ch. Angl.*)

WATERSCAPUM. — Eadem notione. (Id.)

WATSPENDA. — « Denique hanc eamdem ecclesiam præbenda pueri unius de claustro nostro, et una *watspenda*, et beneficio unius mansus... dotavi. » (*Ch. Germ.*) Ubi *watspen-*

da quibusdam dicitur vestiaria pensio monachis præstari solita ab abbate.

WAUDA. — Glasti species; *gaude.* (*Tel. S. Wed.*)

WAULA. — Virga; *gaule;* ol. *waule* (A. 1370.)

WAULASSUS. — « Fugare *waulassum*, venire ad *waulassum.* » (*Ch. Ang.*) Ubi agitur de incondito clamore quem ad fugandas feras inter venandum ex servitio edere tenebantur vassalli.

WAVARE. — Derelinquere; *abandonner, renoncer à la propriété d'une chose.*

WAVIARE. — Eodem sensu. (Bract.)

WAWATUS. — Derelictus; *abandonné.* (S. XIII.)

WAYDIA. — Glastum; *guède;* ol. *waide.* (A. 1327.)

WAYF. — Res derelicta et quæ a nemine repetitur ut sua; *chose abandonnée qui n'a pas de maître;* ol. *chose gaive.*

WAYVIUM. — Proprie pecus vagans, quod nullus petit; *bête égarée.* (Flet.) *Jus wayvii* dicitur dominus feudi habere, cui pecora vaga in suo feodo et a nullo reclamata aut asserta competunt; *droit d'épave.*

VAYVUS. — Res *vayvæ*, res derelictæ; *choses abandonnées, égarées, que personne ne réclame;* ol. *choses gayves.* (Pass.)

WEDE. — Glastum; *guède.* (*Ch. Fland.*)

WEDIA. — Aquarium; *bassin, réservoir.* (A. 1475.)

WEGSTURA. — Tributum ab itinerantibus ad reparandas vias exsolutum; *droit de péage.* (*Ch. Germ.*)

VEIDTALA. — Vastatio, invasio, ac præsertim ea quæ in agris fit; *dégât, ravage.* (*Ch. Belg.*)

WEMMINGA. — Causæ vel sententiæ frustratio appellationis remedio; vel, si placet, vitii, erroris, falsitatis, et injustitiæ decreti, vel sententiæ per inferiorem judicem in prima, ut vocant, instantia latæ, coram judice superiori ostensio, et judicii abrogatio. (*Leg. H. I Ang. reg.*) *Vid.* FALSARE et JUDICIUM.

WENDUS. — Procinctus terræ amplior, plura juga continens; *espace de terrain d'une grande étendue, contenant plusieurs arpents.* (*Ch. Angl.*)

WENUNGA. — Idem q. WEMMINGA.

WERA. — Anglo-Saxonibus et aliis nationibus septentrionalibus, hominis seu capitis æstimatio; *estimation de ce que vaut un homme, composition, rançon que l'homme coupable d'un acte de violence payait à la personne ou à la famille lésée.* (Pass.)

WEREGELDUM. — Eadem notione. (*Weregeldum* et *Widrigildum* distinguunt quidam; illud, inquiunt, hominis pretium significat, hoc quamlibet compositionem seu quodcunque, quo alia res compensatur; recte quidem, si vocum originationes consulas; at in usu promiscue utramque vocem usurpatam fuisse docent instrumenta.)

WERELADA. — Purgatio per tot sacramentales quot requirit hominis sese a crimine purgantis pretium vel æstimatio, seu dignitas; *action de se disculper d'un crime dont on est accusé, en se faisant assister du nombre de jureurs déterminé par la loi. Vid.* JURAMENTUM.

WERENDARE. — Idem q. WARENDARE. (A. 1278.)

WERPIRE. — *Vid.* GUERPIRE.

WERPLANDIUM. — Terra derelicta vel inculta; *terrain inculte, friche.* (A. 1197.)

WESDIA. — Glastum; *guède.* (*Pol. Fisc.*)

WESDUM. — Eadem notione. (Id.)

WHARFA. — Littus ubi merces venunt et permutantur; *point du rivage où ont lieu l'achat et l'échange des marchandises.* (*Leg. Angl.*)

WIARE. — Dimittere possessionem rei alicujus, ut GUERPIRE. (A. 1148.)

WICHA. — Silva; *bois, forêt.* (*Ch. Angl.*)

WICHARIA. — Servitii genus quod præstant vassalli in silva dominica, vecturæ genus; *corvée du charroi.* (*Irm.*)

WICHARISCA. — Eadem notione. (Irm.)

WICLEFISTÆ. — Hæretici qui Joannem Wiclefum natione Anglum patrem agnoscunt.

WIDA. — Salix; *saule.* (*Ch. Germ.*) — Præstatio pro transitu securo, ut GUIDA. (Mur.)

WIDRIGILDUM. — Idem q. WEREGELDUM.

WIERENTARE. — Salvum et tutum præstare; *garantir.* (A. 1100.)

WIFA. — Signum quod prædio, possessioni, vel ædi, cujus possessionem quis adit, vel quam auctoritate judicis sibi vindicat, apponit; *marque que fait apposer le nouveau maître sur un bien dont il entre en jouissance par l'autorité du juge.* (*L. Bav.*)

WIFARE. — Notare, signare; *marquer. Vid.* WIFA.

WIGANIATIO. — Cautio, pignus, idem q. PIGNORATIO.

WIGARIA. — Jurisdictio viarii, idem q. VIARIA.

WILDFANGIATUS. — Jus et facultas ex privilegio electoratui Palatino competens, retinendi homines alterius dominii, ita ut a propriis dominis repeti non possint; idem q. apud Gallos ATTRACTUS dicitur.

WILPIRE. — Idem q. GUERPIRE.

WIMPLA. — Peplum, ut GUIMPA.

WINAGIUM. — Præstatio quæ domino exsolvitur pro securo transitu, eadem q. GUIDAGIUM. (*Tab. S. Rem. Rem.*)

WINATICUM. — Eadem notione. (Id.)

WINDALUM. — Tolleno; *levier, bascule;* ol. *windal.* (A. 1367.)

WINDASIUM. — Instrumentum ligneum quo in exonerandis doliis utuntur, rudentem circa illud volvendo; *espèce de cabestan;* ol. *wendas.* (*Chartul. S. Vand.*)

WINEGIATOR. — Judex viarum, seu qui itinerantium securitati invigilabat, atque adeo *guidonagii* exactor; *juge des délits commis sur les grandes routes, officier chargé de maintenir la sûreté des chemins, receveur des droits seigneuriaux de péage.* (A. 1218.)

WINILEODES. — Epistolæ amatoriæ, ut videtur; *lettres amoureuses, poulets.* (*Cap. C. M.*)

WIRPIRE. — Ut GUERPIRE.

WIRPITIO. — Demissio, ut GUERPITIO.

WISTA. — Mensura agraria apud Anglos; *sorte de mesure agraire.*

WITA. — Multa, amerciamentum, ex Saxon. *wite*, q. idem sonat; *amende, punition pécuniaire.* (*Ch. Angl.*) *Secundum witam jurare*, pro modo *multæ* irrogandæ pro crimine, tot adhibere testes, quot criminis qualitas requirit; *Vid.* JURAMENTUM. (Id.)

WITELLATA — Modus agri *witellum* sementis continens; *mesure agraire, quantité de terre contenant un witel de semence*; ol. *witelée.* (Id.)

WITELLUS. — Dimidia pars quartalis; *mesure de grains, moitié d'un quartaut*; ol. *witel.* (*Ch. Belg.*)

WITHINGI. — Piratæ, Danis; *pirates, écumeurs de mer.* (Ad. Brem.)

WITRAGIUM. — Idem q. VINTRAGIUM.

WITREPERA. — Quadrivium apud Longobardos; *lieu où aboutissent quatre chemins, carrefour.*

WITTEMON. — Dos; *dot d'une mariée.* (*Leg. Burg.*)

WITTESCALCHI. — Ministri qui multas a judice decretas exigebant; *officiers chargés de faire payer les amendes prononcées par les juges.* (*Ch. Angl.*)

WODEGELDUM. — Census vel tributum, quod ratione nemorum in forestis colligitur; *droit féodal sur les bois.* (*Mon. Angl.*)

WOODVARDIA. — Silvarum custodia; *garde des forêts.* (*Ch. Angl.*)

WOODWARDUS. — Apud Anglos, silvarius, viridarius, saltarius, proprie silvæ custos, forestarius; *garde des forêts, forestier.*

WORPIRE. — Idem q. GUERPIRE. (A. 1125.)

WOSTINIA. — Idem q. WASTINA. (A. 1119.)

WRECKUM. — Id quod fracta nave naufragii causa a nemine repetitur; *tout ce que la mer rejette après un naufrage, épaves, droit sur ces débris, droit de bris*; ol. *wrac.* (Ap. Bract.)

WYKA. — Prædium rusticum, villula; *métairie, petite terre.* (*Inst. Angl.*)

WYKETTUM. — Portula, ostiolum; *petite porte, guichet.* (W. Thorn.)

X

X. — Littera numeralis quæ decem sonat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur ($\bar{X}$), decem millia significat. Pro CH, S et SC interdum sumitur; v. g. *Xamitum, Xanccio, Xantus, Xemus, Xexus, Xia, Xire*, pro *Samitum, Sanctio, Sanctus, Semus, Sexus, CHia, SCire.*

X. — Vid. cum S, SC, C et CH, voces quæ non infra inveniuntur.

XABATENSES. — Iidem q. SABATATI.

XAINTURA. — Cingulum; *ceinture*; ol. *xainture.* (A. 1397.)

XAPHARDUM. — Tabulatum, ferale, pega; *échafaud, estrade.* (Mart. *Ampl. Col.*)

XENIA. — Præstatio, auxilium; *redevance, droit, aide.* (Ap. Mur.)

XENIUM. — Eadem notione. (S. X.)

XENODOCHARIA. — Xenodochii præfecta; *directrice d'un hospice, infirmière.*

XENODOCHARIUS. — Xenodochii præfectus; *directeur d'hospice, infirmier.*

XENODOCHIUM. — Locus in quo peregrini suscipiuntur; *hospice pour les étrangers et les pèlerins.* (S. IX.) — Monasterium; *monastère, couvent.* (*A. SS.*)

XENODOCHUS. — Ut XENODOCHARIUS.

XENODOXIA. — Vana gloria; *vaine gloire, ostentation.* (*Vit. S. Joan. Val. episc.*)

XENODOZIOLUM. — Diminut. a XENODOCHIUM.

XENOSTORIUM. — Locus ad peregrinos suscipiendos, ubi peregrini stant; ut XENODOCHIUM. (Dur.)

XENOTROPHIUM. — Eadem notione. (*Vet. Gl.*)

XENOTROPITA. — Idem q. XENODOCHARIUS. (Id.)

XILIVUM. — Xili bombyx, Gal. *coton* : « Statuimus quod candelæ fiant ex bono sero, et illarum ellychnium sit ex bono *xilivo* seu bombaci. » (*St. Av.*)

XISTUS. — Tribunal, pulpitum; *estrade, lutrin.* (*A. SS.*)

XIUS. — F. idem q. PATRONUS. (*A. SS.*)

XUNGIA. — Unctum, adeps; *graisse, axonge, saindoux.* (Ap. Mur.)

XYSTARCHES. — Præses certaminis seu xysti; *directeur d'un xyste, gymnasiarque.* (Tert.)

Y

Y. — Littera numeralis quæ 150 denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur ($\bar{Y}$), 150 millia significat. — Y instar signi crucis insertum fortasse est in monogrammatis regiis, et ab episcopis in suis subscriptionibus usurpatum. — *Vid.* cum I aut HI

vel HY seu EX voces quæ non infra inveniuntur.

YBENUS. — Ligni species, ebenus; *ébène;* ol. *ybenne.* (A. 1363.)

YBURPANANSECA. — Furtum vituli vel arietis, vel quantum quis supra dorsum suum poterit portare de cibo. (*Reg. Maj.*)

YCHONIA. — Imago; *image, portrait.* (*Vet. Necrol.*)

YDONEUM. — Præstatio quævis; *droit, redevance.* (A. 1292.)

YEROPHAGIA. — Male pro *xerophagia.*

YFFANTARIUS. — Erro, qui infantes alienos abducit; *vagabond, voleur d'enfants.* (A. 1312.)

YMACHINATUS. — Qui vices alterius in rebus gerendis implet, supposititius; *celui qui en représente un autre, qui lui est substitué.* (A. 1364.)

YMIUS. — Fossilis; *qu'on tire de la terre, fossile.* (S. XIII.) *Terra ymia,* cadmia; *calamine.* (A. 1281.)

YNDARDUS. — Instrumentum quo naves adverso flumine navigant; *cabestan;* ol. *indart.* (*Cod. cens. episc. Autis.*)

YNSPURUS. — Pro *impurus,* nothus; *bâtard.*

YOPA. — Vestimenti genus apud Germanos. (Lud.)

YPEPA. — Locus vel prædium a majori dependens, ut videtur; *lieu ou terre qui dépend d'une autre.* (*Vet. Tab.*)

YPERLYRICUS. — Vox Græca vim comparativi habens a *lyricus:* « Citharædorum *yperlyrica* harmonia. » (Elmh.)

YPOCARE. — Obligare, oppignerare, ut HYPOTHECARE. (A. 1308.)

YPOCRASIUM. — Vinum submistum; *hypocras.* (A. 1440.)

YPODECANUS. — Subdecanus; *sous-doyen.* (A. 943.)

YPOGAUBIN. — Idem q. HUISSERIUM.

YPOPANTON. — Pro HYPAPANTI. (A. 1104.)

YPOTECARIA. — Fundus oppigneratus; *bien hypothéqué.* (A. 1195.)

YPOTHETICE. — Jure hypothecario seu oppignerationis; *hypothécairement.* (A. 1246.)

YPOVICARIUS. — Subvicarius, qui vicarii vices agit; *sous-vicaire,* etc. *Vid.* VICARIUS.

YPSIVREMETA. — Altitonans, ex Gr. ὑψιβρεμέτης: « Dic, rogo, dic lacrymis pietatis clausula, Jesu, parce tuo famulo, *ypsivremeta* pie. » (*Epit.* a. 1010.)

YRENEUS. — Pacificus; *pacifique, conciliant, qui aime la paix.* (*A. SS.*)

YSARNODORI.— Ostium ferreum, lingua Teutonica; *porte de fer grande et forte;* ol. *isandor.*

YSICIUS. — Salmo, piscis genus; *saumon.* (*A. SS.*)

YSMIRALLUS. — Smaragdus; *émeraude.* (A. 1314.)

YSNECUS. — Navigii species, scapha; *sorte de bâtiment léger;* ol. *esnèques.* (*St. Mas.*)

YSOLUS. — Parva insula; *îlot.* (A. 1258.)

YSOPUM. — Aspersorium; *goupillon.*

YSPIA. — Explorator; *qui va à la découverte, éclaireur, espion;* ol. *espie.* (A. 1362.)

YSPIARE. — Explorare; *aller à la découverte, éclairer.* (A. 1362.)

YSTRAICUS. — Funestus; *fatal, funeste.* « *Ystraica bella.* » (Isid. Pac.)

YYESIA.—F. cæcus paterni animi affectus in filium: « Nescis prorsus quid sit *yyesia,* vir es discretionis, homo es pacis, nihil inmaniter, nihil inhumaniter agis. » (Hug. Met.)

Z

Z. — Littera numeralis quæ 2,000 efficit. Eidem litteræ si recta linea superaddatur (Z̄), bis millies mille significat. Z pro X et S crebro usurpatur; sic *Zenodochium* pro *Xenodochium, Zenia* pro *Xenia, Zabulum* pro *Sabulum, Zaccharum* pro *Saccharum,* etc.

ZABA. — Idem q. GAMBESO. (*Vet. Gl.*) — Galea seu lorica cucullata; *casque* ou *chemise de mailles à capuchon.* (*Vet. Cod.*)

ZABATUS. — Galeatus, cristatus; *qui a le casque en tête.* (Pap.)

ZABERNA. — Locus ubi vestes ponuntur; *garde-robe.* (Pap.) — Arca, armariolum; *coffre, petite armoire.* (Hariulf.)

ZABOLATICUS. — Diabolicus; *du démon, diabolique.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

ZABOLICUS — Eadem notione. (Id.)

ZABULITICUS. — Eadem notione. (*A. SS.*)

ZABULUS. — Diabolus; *le diable, le démon.* (*Vet Gl.*)

ZACHARA. — Saccharum; *sucre:* « Cannamellus *zacharæ;* » *canne à sucre.*

ZACHARELLUS. — F. arundo unde elicitur saccharum; *canne à sucre.* (Mur.)

ZAFALMERINUS — Id. q. ZAVALMERINA.

ZAFFINUS. — Lapidis species, sapphirus; *saphir.* (A. 1295.)

ZAFFIRELLUS. — Diminut. a ZAFFINUS. (Id.)

ZAFFIREOLUS. — Eadem notione. (Id.)

ZAFFRAMEN — Crocus; *safran.* (Sanut.)

ZAGARELLA. — Fimbria; *frange* (A. 1334.)

ZAGUS. — Nomen officii Palatini apud Venetos. (*A SS.*)

ZAHALMEDINA. — Ut ZAVALMEDINA.

ZALA. — Incendium, depopulatio; *incendie, dévastation, ravage.* (A. 851.)

ZALAMELLA. — Instrumentum musicum; idem q. CALAMELLA.

ZALANDRIA. — Navigii species, ut CHELANDIUM.

ZALARE. — Incendere; *brûler, incendier.* (*Vet. Chr.*)

ZALATA. — Grando; *grêle.* (J. de J.)

ZALDA. — Lancea longissima apud Italos; *lance très-longue en usage en Italie.*

ZALDUS. — Luteus, flavus; *blond, jaunâtre.* (A. 1295.)

ZALLA. — Mantile, linteum quo manus exterguntur; *essuie-main, serviette.* (Guid. *Disc. Fars.*)

ZALMEDINA. — Ut ZAVALMEDINA.

ZAMBILOTTUS. — Pannus ex camelorum pilis confectus; *étoffe de poils de chameau, camelot.* (Paul. Venut.)

ZAMBORIUM. — Pro CIBORIUM. (*Conc. Hisp.*)

ZAMBRA. — Saltationis Mauricæ species; *danse maure.* (*Conc. Hisp.*)

ZAMBRERIUS. — Apud Italos, camerarius, minister cameræ; *chambrier, chambellan.*

ZAMETUM. — Pro EXAMETUM.

ZAMMETTA. — Baculus qui *gambæ* vicem præstat; ut GAMBETTA. (*A. SS.*)

ZANCHA. — Tibia: « ingottatus in manu dextera et gamba, *zancha.* » (*A. SS.*)

ZANDALE. — Panni holoserici species; *cendal.*

ZAPA. — Ferrea solea; *fer de cheval.* (*St. Mont. Real.*) — Ligo; *houe.* (A. 1196.) — Mensura agri seu potius vineæ, id est, tantum quantum V aut XII ligonibus coli potest in anno; *certaine mesure agraire, autant de terre que* 5 *ou* 12 *hommes peuvent en houer en un an.* (A. 1196.)

ZAPARE. — Terram *zapare*, seu ligone fodere; *houer la terre.* (Ap. Mur.)

ZAPATOR. — Italis, fossor; *travailleur de terre, journalier.* (A. 1308.)

ZAPATURA. — Ictus calcis equi; *coup de pied de cheval.* (*A. SS.*)

ZAPELLUS. — Italis, via excavata; *chemin raviné par les pluies.* (*St. Mut.*)

ZAPHIRELLUS. — Diminut. a ZAFFINUS.

ZAPOLARE. — Ut *zapare.* (*St. Cas. Bed.*)

ZAPONUS. — Ligo; *houe.* (Id.)

ZARABOLLA. — Vestis qua crura et tibiæ teguntur, eadem notione qua SARABALLA.

ZARABOTANA. — Machinæ jaculatoriæ species: « Vehebantur bombardæ plurimæ, quas *zarabotanas* nominant. » (Chalc.)

ZARDA. — Morbus equorum; *maladie de cheval, courbe* ou *éparvin*; ol. *zardre.* (Pet. de Cresc.)

ZARDENUS. — Italis, hortus; *jardin.* (Pass.)

ZARDINUS. — Eadem notione. (Id.)

ZAROBOTANUS. — Ut ZARABOTANA. (Barl.)

ZARZAPARILLA. — Salsaparilla; *salsepareille.* (*A. SS.*)

ZATA. — Navis species; *bâtiment léger, chaloupe, barque.* (*A. SS.*)

ZAVA. — Hominum collectio et adunatio; *attroupement, rassemblement.* (*L. Long.*) — Lorica, ut ZABA.

ZAVALMEDINA. — Prætor urbis apud Hispanos; *bailli, bas justicier.*

ZAZZARA. — Ap. Italos, cæsaries; *chevelure.* (J. Dec.)

ZEBUS. — Pro *diebus.* (*Vet. Insc.*)

ZEDA. — Pro SCHEDA. (Ber. de Breyd.)

ZEDOARIA. — « Sunt et aliæ arbores, quarum radices sunt zinziber, galanga, et *zedoaria*, quæ vulgariter *citouart* appellatur. » (Jac. de Vitr.)

ZEIDLARII. — Forestarum ministri, iidem q. *mellicidæ*, apum silvestrium custodes. (A. 1310.)

ZELARE. — Studere, favere, fervere; *s'intéresser à, protéger, favoriser, aimer passionnément, être zélé pour.* (Ach. *Spic.*)

ZELARI. — Expetere, peroptare; *désirer vivement, souhaiter.* (A. 1399.)

ZELARIA. — E carnibus elixis jus concretum; *gelée.* (Jo. Dem.)

ZELATIO. — Attenta rei consideratio; *examen attentif d'une chose.* (*St. Fl.*)

ZELATOR. — Fautor; *partisan zélé.* (A. 1416.) — Æmulator, inimicus; *ennemi, jaloux.* (*A. SS.*)

ZELATUS. — Cupidus, studiosus; *zélé pour.* (A. 1250.)

ZELOSUS. — Zelo ductus; *rempli de zèle, actif:* « Fiat vero non minus *zelosus* contra quoslibet alios pauperum oppressores ecclesiasticæque libertatis oppressores. » (S. Hug. episc. Ling.)

ZELOTES. — Æmulator, vel etiam zelo plenus; *amant passionné, amant jaloux.* (*Vet. Gl.*)

ZELOTISSA. — Quæ zelum alicujus accendit. (*A. SS.*)

ZELUS. — Studium, amor, iracundia, odium; *attachement, amitié, amour, colère, transport de colère, haine.* (Pass.)

ZEMA. — Jusculum; *bouillon.* (Pass.)

ZEMBLA. — Pro *embla*, jumentum sarcinarium, Z addito euphoniæ causa. (*A. SS.*) Hinc *zemblerius* dictus cui cura zemblarum commissa est. (*A. SS.*)

ZEMBLERIUS. — Vid. ZEMBLA.

ZENATUM. — Idem q. ZENDADUM.

ZENDADUM. — Tela subserica, vel pannus sericus, idem q. CENDALUM.

ZENGIALUS. — Italis, aper, ut videtur; *sanglier.* (Jo. Dem.)

ZERBALARIS. — Herbidus; *couvert d'herbe, riche en herbe.* (*Bull. Casin.*)

ZERBIDUM. — Herbidum, locus herbosus; *lieu couvert d'herbe, herbage, pâturage.* (A. 1033.)

ZERBIUM. — Eadem notione. (*St. Verc.*)

ZERBUS. — Eadem notione. (A. 1007.)

ZERLA. —Italis, mensuræ genus : « *zerla* vini. » (*St. Rip.*)

ZERLATOR. — Qui *zerla* mensurat; *mesureur public.* (Id.)

ZESSUS. — Gypsus; *plâtre, gypse.* (B. Odoric.)

ZETA. — Cœnaculum; quodvis ædis cubiculum, et locus capax unius lecti cum duabus sellis, qui velis obductis et reductis modo adjicitur cubiculo, modo aufertur, cujusmodi sunt *alcoviæ* nostræ hodiernæ; *salle à manger, chambre quelconque, alcôve.* — Specula quæ castellorum muris imminet; *tour, tourelle, échauguette.* — Vitii signum in libris; *signe de correction dans les livres, marque destinée à indiquer les passages dénaturés.*

ZETARIUM. — Triclinium; *salle à manger.* (*A. SS.*)

ZETARIUS.— Minister in palatio imperatorum Romanorum qui videtur idem esse qui cubiculi interioris palatii custos. (*A. SS.*)

ZETONINUS. — Pannus sericus; *tissu de soie.* (Ap. Mur.)

ZETULA. — Diminut. a Zeta, cœnaculum.

ZIANUS. — Idem q. Zius.

ZIBELLINUS. — Idem q. Sabellinus.

ZIBETHUM. — Italis *zibetto*, aromatis genus; *civette.*

ZIDELWEIDA. — Germanis , glandes quernæ, quibus pascuntur porci; *glands de chêne.* (A. 995.)

ZILIUM. — Ital. lilium; *lis.* (Mur.)

ZIMERA. — Pinna, galeæ ornamentum; *cimier.* (Ap. Pez.)

ZINDARUM. — Idem q. Zendadum.

ZINESTRA. — Genista; *genêt.* (Mur.)

ZINZALA. — Parva musca, culex; *moucheron, cousin.* (*Vet. Gl.*)

ZINZICLA. — Spongia; *éponge.* (Ap. Mab. *Mus. Ital.*)

ZIPO. — Tunica ex maculis contexta, ut Gipo. (Mur.)

ZIPPULA. — Placentæ genus; *beignet.* (*A. SS.*)

ZIRBUS. — Omentum; *épiploon, membrane qui enveloppe les intestins.*

ZIRO. — Propugnaculi species apud Italos. (Ap. Mur.)

ZITATA. — Italis, mensura agraria, id. q. Gal. *espace de la portée du jet d'une pierre* dicitur. (Ap. Mur.)

ZIUS. — Patruus; *oncle.* Zia, *tante.*

ZIZANIATOR. — Qui *zizaniam* interserit; *brouillon.* (S. xiii.)

ZIZANIUM. — Discordia; *mésintelligence, discorde.* (Ap. Mur.)

ZIZYPHA. — Pruni genus; *jujube.* (*A. SS.*)

ZIZYPHUM. — Eadem notione. (Id.)

ZOA. — Anima; *âme :* « *Zoam* in ultimis temporibus suam salvare cupiendo. » (*V. S. Udalr.*) — Vita; *la vie :* « Utpote præteritæ recolens choragia *zoæ.* » (Frid.)

ZOCA. — Idem q. Zoccus.

ZOCCUS. — Stipes, truncus; *tronc d'arbre.* (Inn. III PP.)

ZOCHOLÆ. — Calones, crepidæ ligneæ; *chaussures de bois, galoches, socques, patins.* (Ap. Mur.)

ZOCHOLARIUS. — Zocholarum artifex ; *Vid.* Zocholæ.

ZOCHOLI. — Eadem notione q. Zocholæ.

ZOCHULÆ. — Eadem notione.

ZODIACTEUS. — Ad zodiacum pertinens; *du zodiaque, zodiacal.* (A. 969.)

ZOETA. — « Cum maturiori pulli cantu ad boum custodiam a *zoeta* propria prosilire contingeret, » etc. (*A. SS.*) Quidam legendum censet *cœta*, lectulo, quasi a *κοίτη* : at nihil emendandum esse haud male colligitur ex voce *zotheca* infra.

ZOIA. — Ex Italico *zoia*, idem q. Jocalia. (*St. Med.*)

ZOIELLUS. — Eodem sensu. (Ap. Mur.)

ZOJOLLATUS. — Jocalibus instructus, ornatus; *muni, orné, enrichi de joyaux.* (Id.)

ZOLLENARIUS. — Germanis, qui telonium exigit, portitor; *receveur des impôts.* (Ap. Pez.)

ZONA. — Cingulum, vestis sacerdotalis ; *ceinture, particulièrement celle qui fait partie du costume ecclésiastique.* (*Zona romana* dicitur quod ab ecclesia Romana zonæ usus in cæteras ecclesias profluxerit.) — Corrigia, lorum; *courroie, lanière.* — Ignis sacri species, quæ medium hominem ambit cingitque, erpes; *ulcère malin, ulcère rongeant.* — *Zona reginæ*, præstationis genus; *sorte d'impôt établi à diverses époques, notamment au quatorzième siècle, en France, à l'époque du mariage de Charles VI avec Isabeau de Bavière ;* ol. *ceinture de la reine taille du pain et du vin.* (Pass.)

ZONATOR. — Zonarum artifex; *fabricant de courroies* ou *de ceintures.* (A. 1350.)

ZORA.—Sorbum; *corne.* (*Conc. Hisp.*)

ZOSTRA. — Monomachia ludicra, eadem q. Justa. (Ap. Mur.)

ZOTHECA. — Cella in qua saginantur viva animalia ut turdi, gallinæ et alia, quilibet parvus conclavis, abscidicula; *volière, lieu où l'on engraisse les animaux, spécialement la volaille, petite chambre, boudoir, niche de saint.* (Pass.)

ZUCARA. — Saccharum; *sucre.* (A. 1304.)

ZUCHEUS. — Stipes siccus et aridus; *vieux tronc d'arbre, tronc mort.* (*Ch. Angl.*)

ZUCRUM. — Ut Zucara. (A. 1393.)

ZUCURIUM. — Eadem notione. (Id.)

ZUDA. — Hispanis, castellum; *château.*— Germanis, tribunal, forte quod intra castellum sedebat; *tribunal, cour de justice.* (A. 1316.) Hinc Zudarius, hujus tribunalis judex. (A. 1358.)

ZUFFERANA. —Crocus; *safran.* (A. 1333.)

ZUFFUS. — Cirrus; *toupet.* (J. de Baz.)

ZUGLARESIUS. — Mimus, ut Joculator. (Ap. Mur.)

ZUGLARIUS. — Eadem notione. (Id.)

ZUNCTA. — Cœtus, conventus ad tractanda negotia, idem q. JUNCTA. (Ap. Lud.)

ZUPA. — Apud Croatos et Dalmatos, regio aliqua habitata, vel ejusdem regionis homines congregati; *contrée habitée, ensemble de la population de cette contrée.*

ZUPANUS. — Zupæ præfectus; *chef, comte, seigneur de la* zupa; *Vid.* ZUPA.

ZUPPA. — Sagum militare; *pourpoint.* (Sanut.) *Zuppa salis*, fodina salis; *mine de sel. (A. SS.)*

ZUPPARELLUS. — Tunicarum artifex, sartor; *couturier, tailleur, pourpointier*

ZUPPARIUS. — Zuppæ salis præfectus; *celui qui dirige l'exploitation d'une mine de sel. (A. SS.)*

ZUPPONERIUS. — Ut ZUPPARELLUS. (Ap. Mur.)

ZURA. — Italis, confœderatio, conjuratio; *complot, association illicite, coalition. (St. Verc.)*

ZWYNANCIA. — Angina; *esquinancie.* (Busch.)

FINIS.

Ex typis MIGNE, au Petit-Montrouge.